Anul XXV
1 — 2
(1027—1028)
Sîmbătă
9 ianuarie
1982
12 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANTICARIAT
Tg.-Mureș
LEI 91

LIMPEDE ÎMPLINIRE

trăim sub puternica impresie pe care ne-a produs-o Mesajul de Anul Nou transmis de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. A fost un moment emoționant, tradițional și plin de semnificații. La confluența dintre doi ani, o țară întreagă, poporul, națiunea română, au avut reprezentarea vie, dinamică, a propriilor lor demersuri în contemporaneitate și au avut, și au — mai ales — reprezentarea vie a celei mai înalte conștiințe, un univers întreg de muncă și de creație — s-ar putea spune — cu fidelitate exprimat prin însăși personalitatea de marcă a lumii noastre contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Intrăm într-un nou an — spunea secretarul general al partidului — **cu un program de dezvoltare economico-socială elaborat cu participarea tuturor organismelor democrației noastre socialiste, a maselor largi populare, și care asigură înfăptuirea neabătută a obiectivului strategic, a sarcinii fundamentale stabilite de Congresul al XII-lea — realizarea unei noi calități a muncii și vieții întregului popor, trecerea României la un stadiu superior de dezvoltare.** Așa cum cunoaștem și cum ne-o spune însuși președintele, vom avea de învins și multe greutăți. Esențialul e însă hotărîrea cu care acționăm și sîntem mai convinși decît oricînd că putem și trebuie să învingem. Sîntem un popor liber, trăim în libertate, stăpîni pe destinele noastre. Ne înfăptuim propriile hotărîri, acționăm conform propriilor noastre interese și încercăm, prin propria noastră experiență, prin propriul nostru destin, să aducem la orizontul lumii o speranță și o dovadă de pace, un argument de liniște, în spiritul consecvent al politicii noastre de cooperare între țări și popoare. **Acum, pînă nu este prea tîrziu** — spune președintele nostru și ne exprimă în chipul cel mai fidel cu putință, cu simplitatea și profunzimea acelor strălucite demersuri pe care le întreprinde în lumea de azi pentru înlăturarea norilor grei ai încordării, ai amenințării cu forța și pentru reluarea cursului spre destindere și promovarea unei politici noi, democratice, de respect al independenței naționale, de colaborare și pace.

Doresc să afirm acum, la începutul noului an, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **că România socialistă va contribui activ la soluționarea problemelor complexe din viața mondială, la lupta pentru dezarmare și pace, pentru apărarea dreptului la viață al popoarelor, pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.** Este un consens categoric și strălucit în toate. Este un consens de inimă și de conștiință, care face ca țara să respire în demnitate și la lumina propriilor sale idealuri, cu cea mai aleasă dovadă de liniște, pace și putere de creație. Vedem, resimțim și trăim aceasta în toate zilele și în toate faptele și făgăduințele țării înseși, în toate clipele și zilele sale sărbătorești. Un moment dintre acestea îl reprezintă aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, om politic și de stat, om de știință de renume mondial și militant activ pentru pace, pentru folosirea rezultatelor științei în scopul umanității, al salvgardării omenirii și al propășirii pe calea progresului și civilizației. Poporul român știe să își cinstească și să-și iubească eroii ; conștiința și abnegația sa în muncă, în luptă și creație emană de la tot ceea ce prin istorie îl reprezintă mai curat și mai demn. E un fel al său propriu de a se manifesta și în acest gest al său se cuprinde întregul său suflet și întreaga sa omenie. Sărbătorirea zilei de naștere a celei ce se află alături de întîiul bărbat al țării are astfel mobilul și rezonanța unui desăvîrșit gest de respect și caldă, vie prețuire și recunoștință. Aleasă nu demult ca președinte al comitetului național român „Oamenii de știință și pacea", gama largă a preocupărilor sale acoperă zone întinse ale existenței contemporane, de la știință și cercetare, de la activitatea politică în înalte organisme de partid și de stat și pînă la înfăptuirea condiției lumii, aceea de pace. Sensul este deosebit de cuprinzător, iar consensul unanim. Sărbătorim un om cu multiple și prestigioase activități și dăm timpului social și politic pe care îl trăim o vie deschidere spre inimi, ca și un emoționant grad de afectivitate, așa cum ne e și ne stă în fire, atunci cînd ne cinstim marii oameni și îi prețuim. Scrisoarea Comitetului Politic Executiv adresată cu acest prilej tovarășei Elena Ceaușescu este semnificativă și conține liniile de bază ale unanimei și respectuoasei noastre aprecieri.

Așadar, un nou an cu momentele lui sărbătorești și cu implicațiile sale biografice, nu mai puțin lipsite de rezonanță politică și socială și inscrise, așa cum este și firesc, în calendarul nostru de munci și zile, cu înflăcărarea ce-o simțim din inima și conștiința întregii țări, pentru ca acest an să fie încă o treaptă, încă un argument, încă un nou și puternic impuls în înfăptuirea marii opere socialiste în care sîntem angajați. Încă un an, așadar, care în toate ale lui este menit să ne exprime. Și căruia sîntem hotărîți să-i dăm o nouă zestre de spirit și cît mai înaltă, mai limpede împlinire.

Luceafărul

SCRISOAREA
Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R.
adresată tovarășei
ELENA CEAUȘESCU

Mult stimată tovarășă ELENA CEAUȘESCU,

Ne face o deosebită plăcere ca, la aniversarea zilei dumneavoastră de naștere să vă adresăm, cu cele mai profunde sentimente de prețuire și stimă, călduroase felicitări, urări de viață îndelungată, de sănătate și fericire.

Folosim acest prilej sărbătoresc pentru a vă exprima înalta apreciere pe care noi toți, Comitetul Central și întregul nostru partid și popor o dau îndelungatei și multilateralei activități pe care ați desfășurat-o și o desfășurați, cu înaltă competență și profund spirit revoluționar, pentru înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru. Este unanim apreciată contribuția de seamă pe care o aduceți ca membru al Comitetului Politic Executiv și ca prim-vicepprim-ministru al guvernului, la elaborarea și înfăptuirea în viață a politicii de construcție socialistă, de dezvoltare economico-socială a patriei și ridicare a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor. Prețuim, de asemenea, în mod deosebit contribuția de mare valoare pe care o aduceți ca eminent om de știință și savant de renume mondial, în fruntea Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, precum și prin activitatea proprie, la dezvoltarea și înflorirea continuă a științei și culturii noastre socialiste, la promovarea susținută în toate domeniile construcției socialiste din patria noastră a cuceririlor revoluției tehnico-științifice moderne. Sînt larg recunoscute și apreciate peste hotare rezultatele prodigioasei dumneavoastră activități științifice, hotărîrea cu care acționați pentru ca pretutindeni în lume știința să-și afirme plenar vocația sa de progres și pace, pentru ca minunatele înfăptuiri ale geniului uman să nu fie puse în slujba războiului și distrugerii, ci să servească exclusiv bunăstării și fericirii oamenilor și popoarelor. Alegerea dumneavoastră ca președinte al Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea" constituie o garanție că slujitorii științei din țara noastră, alături de întregul popor, își vor aduce în modul cel mai activ contribuția la politica de pace, înțelegere și colaborare a României socialiste.

Împreună cu întregul nostru partid și popor, vă dorim ca — alături de mult stimatul și iubitul nostru tovarăș Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii Socialiste România — să trăiți ani îndelungați și rodnici, să vă bucurați de multă sănătate și putere de muncă pentru a încununa cu noi împliniri și satisfacții bogata și neobosita dumneavoastră activitate pusă în slujba partidului și poporului, a înfăptuirii înaltelor răspunderi ce v-au fost încredințate de partid, a transpunerii cu succes în viață a istoricelor hotăriri ale Congresului al XII-lea, a mărețului Program al partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Cu toată căldura inimilor noastre, vă adresăm în această zi aniversară, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, urarea tradițională : „La mulți ani !".

**COMITETUL POLITIC EXECUTIV
AL COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN**

O OPERĂ ȘTIINȚIFICĂ DE ÎNALT PRESTIGIU

dezvoltarea industriei chimice în Republica Socialistă România pentru care se prevede în continuare un ritm înalt în conformitate cu hotărîrile Congresului al XII-lea al P.C.R. se bazează pe continua creștere organizatorică și tehnică a capacităților de creație proprie pentru asigurarea simultană în toate direcțiile a acestei ramuri.

Organizarea centralizată a activității de cercetare-proiectare și dezvoltarea tehnologică în cadrul Institutului central de chimie are la bază concepția înaintată a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, ceea ce în momentul de față asigură prin forțele reunite în domeniu un potențial valoros pentru dezvoltarea în continuare a industriei chimice.

După această concepție și ca urmare a indicațiilor permanente și activității directe desfășurată de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu ca președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, au fost elaborate în cursul anului 1981 programe speciale de dezvoltare pentru principalele specialități ale industriei chimice în vederea asigurării în mai mare măsură a independenței economice și a dezvoltării celorlalte ramuri în care chimia se regăsește din ce în ce mai mult.

Au fost abordate pentru prima dată în țara noastră prin prevederile etapei 1981—1985 domenii de înaltă tehnicitate cum sînt: produsele pentru electronică, microelectronică, aeronautică, energie nucleară precum și tehnologiile viitorului ca biosinteze, catalize enzimatice, surse noi de energie etc.

Activitatea științifică a tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu a fost orientată spre un domeniu de mare importanță pentru economia națională și anume sinteza elastomerilor. Acest sector de activitate, înființat și dezvoltat de tovarășa Elena Ceaușescu, a desfășurat în permanență cercetări intense cu caracter fundamental și aplicativ — căutînd să răspundă cerințelor dezvoltării industriei chimice și a altor ramuri industriale. Munca s-a materializat în realizarea unor mari instalații industriale cum sînt cele de cauciuc poliizoprenic la Brazi și de terpolimeri elastomeri la Pitești. În curînd urmează să intre în funcțiune o altă importantă instalație industrială — cea de cauciuc polibutadienic. În curs de industrializare în actualul cincinal sînt și alte tehnologii ca de exemplu tehnologiile de sinteză a bloc-copolimerilor, elastomeri termoplastici de mare importanță pentru economia națională deoarece se prelucrează ca materiale plastice și nu se vulcanizează, tehnologiile pentru rășini de hidrocarburi și altele.

S-a reușit astfel ca de la producerea în România a unui singur elastomer să se ajungă la

Maria Ionescu
director general al Institutului central de chimie

Continuare în pag. a 2-a

Cupolă

Să ai puterea să luminezi simultan
grijile și bucuriile lui
tot așa cum gutuile așezate-n ferestre,
dintr-o credință lăuntrică a femeilor de țară,
luminează deopotrivă încăperea și calea
cum deopotrivă în spadă și sufletul
doamnelor lor
s-au sprijinit toți marii noștri bărbați,
nu e ușor mai ales cînd știi
că sînt grijile și bucuriile patriei
a cărei frunte o mîngîi ca și cum
ai mîngîia fruntea propriului copil
ctitorit spre a-și urma părinții
prin care noi, românii luminăm lumea
de parcă-n loc de inimi am avea
cuptoare mari în care coacem piini
și, brusc, ne apare în gînd chipul mamei
fără de care jertfa n-ar fi posibilă,
mama nemaicontenind cu treburile casei
atît de simple în măreția lor
încît nici nu ne dăm seama cînd
patria a devenit o cupolă, de la iarbă
pînă la stele.

Marin Lupșanu

Sănătate, fericire și pace!

Ianuarie coboară în cetini cu ninsori, ca o vrajă perpetuă, ianuarie coboară cu argint orbitor, înflorind ninsorile într-un dulce miez de iarnă. E început de an, semn de durată în lume, semn de durată peste pămîntul român și pentru destinele lui, e semn peste semnul din brazdă nouă și de grîu mai vechi inverzind cuvîncios, este o altă putere în noi, pentru toate sărbătorile ce va să vină.

În pragul acestui an luminat de gînduri frumoase, de gînduri de pace, în acest ianuarie cu semne de belșug, se întîlnesc ziua aniversară a bărbatului care ne conduce țara și ziua aniversară a tovarășei sale de viață și de luptă. Alături de ctitorul de viață nouă și independentă, i-a fost liniște și sprijin, lîngă viața și munca și lupta acestui conducător de destine. Și cu dreptate a ctitorit alături de tovarășul său așa cum din vremuri de demult au ctitorit alături de soții lor femeile cele de demult cu vorba și cu grija, și cu sfatul și cu calmul, și-au cumpănit lîngă ei. Pentru că ele au fost nelipsite de lîngă fiii sau soții lor, au fost nelipsite din luptă, au fost nelipsite din sfaturi. Și-au purtat destinul, nu o dată ușor, nu întotdeauna simplu, au fost românce lîngă soții lor români, și-au crescut, florile dalbe, ca merii, ca perii în nopțile verii, ca un fir de trandafir. Alături de marele bărbat al României contemporane, personalitatea acestei femei, personalitatea sa plurivalentă, cumulează un complex de trăsături de mare valoare datorită cărora s-a impus prin contribuții esențiale în domenii vitale ale societății noastre. Ecoul plugușorului nu s-a stins încă și glasul colindătorilor se mai aude întinzînd peste omături și cetine, sunînd citinele, citioară, pentru cinstea celei care de o viață, stă alături de marele OM al țării. Să aibă parte de împliniri și miez de sănătate în acest ianuarie al zilei sale de naștere, să aibă parte de sănătate și ani buni, în suflet riuri de lumină. Iar peste urarea de La mulți și frumoși ani !, pe care v-o facem adăugăm o mînă de grîu colindat pe la toate casele țării, descîntat cu rouă și cu busuioc în acest ianuarie, sentiment al încrederii.

Areta Șandru

O conștiință exemplară

respectuos omagiu aducem astăzi tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, președinta Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea".

Cu vibrantă prețuire aniversîndu-i ziua nașterii, sărbătorim triumful personalității, respectul patriei și al omeniei față de valoare.

Sărbătorim ziua de aur a strălucitorului destin al femeii române, prestigiul științei, al creației românești.

Militantă comunistă, savant de valoare, tovarășa Elena Ceaușescu, prin îndelungă cercetare și studiu în chimie, a înnoit știința românească, a deschis nouă perspectivă științei mondiale, contribuind cu însuflețit umanism la colaborarea fructuoasă, la pacea planetei. Cărțile esenței personalități fac parte din marele patrimoniu de gîndire al țării, stînd alături de cărțile cu importante descoperiri ale științei contemporane, în slujba vieții fiind puse, a fericirii omului, a păcii pe pămînt.

O mîndrie a României socialiste este tovarășa Elena Ceaușescu.

Cîmpia română a născut-o. Flacără să fie în lupta pentru sublima cauză a libertății, a demnității, a civilizării relațiilor umane prin cultură. Flacăra să-i strălucească gîndirea și sufletul, dăruite impulsionării creativității în patria noastră.

Astăzi, cînd o pașnică bătălie a muncii luminează România, începutul de an, an nou al speranțelor, an nou al firii noastre, cu neuitată bucurie ieșim în întîmpinarea frumuseții omenești. Florile cîntă, muzica timplelor și inimi-

Violeta Zamfirescu

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

După natură

Într-o pădure, cînd intri, cele dintîi viețuitoare care-ți iau urma și-o duc hăt-departe spre cele mai tăinuite desișuri, sînt gaițele. Le ghicești cum lunecă de pe o creangă pe alta, ca să nu le scape nimic, și cum se înșiruie apoi, alarmate și mulțumite totodată de tot ce-au aflat. Uite-l că vine, vine — pare a spune cîte una și te însoțește tot pe de lături, cînd înainte, cînd înapoi, pentru ca să cedeze locul alteia și ea să se ducă mai departe și să te aștepte într-un luminiș. Uite-l că vine, vine ! — țipă ea, și primul care tresare, înțelenind cu urechile lui ascuțite și aruncate ca două antene în sus, este iepurele.

— Ce e, parcă întreabă ? Bine, bine ! vine, dar cine ? Și numaidecît, fără să mai aștepte răspunsul și fără să mai vrea citiși de puțin să se dumirească, sare ca împins de un arc și se face nevăzut. Prin tuneluri de mărăcine a sciipit doar o umbră de fulger. Și după el se iau apoi toate celelalte. Graurii care mătăsesc calzi prin culcușuri de vise și sticleții care așteptau ceva mai jos ca să le pice și lor cîte-o sămînță, ghionoaiele care scot mai întîi ciocul de sub aripi și, după ce bat de două-trei ori în pragul scorburii, se reped și ele în zbor, nu prea departe, ci doar pînă la niște vecine. Mierlele iau linia de jos, ele zboară mai mult printre frunzele uscate și căzute, și chiar și așa, dacă văd vreo aluniă sau vreun smoc de gherghine, le apucă din zbor, căci cine știe ce se mai întîmplă, pămîntu-i jilav și cețos, mîroase-a zăpadă, poate să se schimbe vremea și atunci hrana cum o mai găsești ? Veverițele ies doar în gura scorburii și mustăcesc. S-ar putea să fie o alarmă falsă, par a gîndi ele, și totuși, pentru orice eventualitate, își mai trag cîte o coadă de lemn pe deasupra și se viră din nou în culcuș. E cam rece — nu ? — și se acoperă cu coada pînă peste ochi. Ceva din liniștea pădurii s-a frînt brusc sub o trosnitură de creangă uscată căzută de-a curmezișul pe potecă, iar din spatele unui stejar a țîșnit — flacăra aurie, sălbatecă — o căprioară care trage tot cerul după ea. Și imediat din dreapta, ca un ropot de ploaie, vijelios și piezîș, făcînd dinadins mai mult zgomot și aproape intrigînd, provocînd cu dreptatea și nesăbuința lui, trece drumul în sens invers, un țap. Premeditare în fugă sau risc pe cont propriu, ceva care în pădure ține oricum de instinct, dar și de alteeva care, pare impropriu, e mai mult decît omenesc. Pădurea, în inima ei, e o taină deschisă, se spune, iar atunci cînd te lasă să te apropii și cît de cît să o și înțelegi, nu mai e mult pînă la parabolă. De la naivitatea cu care ea își însăși se descrie și trece parcă printr-o paletă de pictor, natura călătorește mai departe în noi.

A. I. Zăinescu

ÎN ACEST NUMĂR:

● PATRIA PĂCII ȘI ZIDIRII ● ȚARA VĂZUTĂ DE TINERI SCRIITORI ● REPORTAJE DE ● PATREL BERCEANU ● MIRCEA NEDELCIU ● ION ANDREIȚĂ ● FIȘE EMINESCIENE DE AL. OPREA ● CRONICA LITERARĂ : „IMNELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI" DE IOAN ALEXANDRU ● POEME DE CEZAR IVĂNESCU ● „PICTOR DE DUMINICĂ" DE PETRU VINTILĂ ● POEȚI DIN VRANCEA ● RENAȘTEREA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ VECHE ● ARTICOLE DE STAN VELEA ● I. C. CHIȚIMIA ● MIHAI MORARU ● CĂTĂLINA VELCULESCU ● CRONICA EDIȚIILOR DE GHEORGHE SUCIU ● TINERI POEȚI DE DAN CRISTEA ● „SPAȚIILE PROZATORULUI" DE VASILE CHIFOR ● CUMPĂNĂ DE GEORGE ALBOIU ● CONFABULE DE IULIAN NEACȘU ● REVISTA REVISTELOR ● BREVIAR ● MAPAMOND ● POEZIE CUBANEZĂ CONTEMPORANĂ ● REVISTA STRĂINĂ ● SPORT DE FĂNUȘ NEAGU

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

CE ESTE NOU ÎN PEISAJUL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE?

Colocviile Luceafărului, care sînt o tribună publică de dezbateri, reprezintă tentativa revistei de a recepta în chip analitic și valorizator fenomenul literar, de pe poziții consecvent marxiste, orientînd pe cititor asupra literaturii române de azi. În acest fel au și fost primite mesele rotunde și discuțiile publice sub această titulatură în revista noastră de către cititori. Din scrisorile primite reținem că asemenea discuții care se adresează mai ales publicului dinafara cercului literar propriu-zis sînt considerate de profesorii de română ca un auxiliar binevenit al predării literaturii române contemporane în școli. În acest număr tipărim o dezbatere asupra anului literar 1981 susținută de cronicarii literari ai revistei **Luceafărul** ; adică un punct de vedere global, sintetizator venit de la cei care au urmărit fenomenul literar în curgerea lui săptămînală. Poziția pe care se așează interlocutorii prezenți în această discuție și pe care cititorii i-au întîlnit de-a lungul anilor în revistă refuză din capul locului segmentarea literaturii pe decenii și vede literatura română ca pe un proces amplu al cărui început nu-l fac nici ultimele romane, nici ultima promoție de poeți. În această viziune literatura română de azi are rădăcini adînci în trecut iar axiologia ei nu se improvizează de pe o zi pe alta la discreția evenimentelor extraliterare.

în paginile 4—5

629.286

CRONICA LITERARĂ

IOAN ALEXANDRU: «Imnele Țării Românești»

Ioan Alexandru s-a afirmat de la începuturile sale lirice ca un poet de forță și de viziune, înzestrat cu energii latente, tinzînd spre o împlinire cu sens ascensional, apoteotic. Ființa poetică, supradimensionată se identifica pe sine și astfel organiza, prin cuvînt, universul haotic. Structura stihinică a poetului căuta o ordonare, opunînd ipostazei ctoniene o ipostază extatică, iluminată. Triumful luminii traducea disciplinarea stihiilor, forma inteligibilă, stabilă, opusă informalului. Spațiul împlinirii genezei este satul tradițional, spațiul în care se naște veșnicia. Satul lui Ioan Alexandru este metafora existenței simple, legate de rodire, a unei lumi coerente gravitînd între două spații haotice. Odată smulsă zonei ctoniene, această monadă trebuie apărată împotriva stihiilor prin gesturi și rostiri cu sens magic. Experiența poetică traversează o etapă de constituire a lumii și una de menținere a ei prin sacrificiu și prin dăruire, prin conservarea ființei esențiale și prin iubire.

Iubirea este celebrare a centrului de echilibru, a tradiției și a vetrei, „drum anevoios către ființa Patriei în semnificația sa ontologică". Celebrare desăvîrșită în trilogia **Imnelor**, cu ultimul cînt, **Imnele Țării Românești**, ultimă etapă a ridicării faptelor în „aura cuvîntului" pentru a nu se cufunda în uitare.

Cu această nouă „lucrare", în sensul ei vechi cărturăresc, experiența lirică încheie nu numai un drum inițiatic, ci și o vîrstă. Poezia lui Ioan Alexandru, cu ritmul ei magmatic, acordat cu tectonica simțirii, devine din ce în ce mai solemnă, expresia devine din ce în ce mai arhaică, mai eliptică, mai singulară.

Poetul a opus de la început Logosul stihiei, dar în acest din urmă volum cultul rostirii face din poezie un act magic, un miracol generator de durată. Cuvîntul, ca har și ca datorie sacră, este forță binefăcătoare prin care se anihilează răul și moartea: „Moartea lucrează pentru veșnicie / O clipă-i dată numai să mă ție / E-ngăduit să vămuiască-n mine / Numai o umbră ce nu-mi aparține / Făptura mea întreagă va rămîne / Și ochi și grai și ranele din mine / Numai iubire și seninătate / Să pot cîntînd veciile străbate / Prin ușa-zăvorîtă-n neputință / Să pot pătrunde fără suferință / În vis și-aievea-n cer și în țărînă / Frîngînd din pîine fața să-mi rămînă".

Logosul trece dincolo de moarte, stăpînind cosmosul, iar această putere procură ființei un adevărat extaz al transcenderii, ca formă supremă a viețuirii.

Lectura multor poeme presupune planuri multiple, simbolurile avînd semnificații în mai multe sisteme mentale Ioan Alexandru este și nu este un tradiționalist, el operînd cu valori generale, mesajul fiind conținut nu la nivelul figurației tradiționale, ci la acela al trăirii. Mai mult decît în volumele precedente, se manifestă simțirea sacralizantă, informulări uneori pronunțat sentențioase, cu timbrul arhaic al unor „învățături": „Dragostea înseamnă renunțare / De sinea ta ceva e mai presus / Și nu rîvnești iubind cu-nflăcărare / Decît să-i fii adorator supus".

Substanța etică din care se hrănește poezia imnelor se organizează într-o rostire solemnă și avertizantă, mereu cu sensul dăruirii și al duratei: „Fiece clipă trage spre vecie / Precum o ploaie după-un cîmp cosit / Să nu-o smintească nici o silnicie / Abate-o-n vămi cu darul cuvenit".

Suferința este asumată ca treaptă a cunoașterii și a izbăvirii, ca preț al iluminării, prin simbolul reluat în mai multe poeme al lui Iov sau al lui Ioan Valahul. Imnele sînt închinate martirilor, îndeosebi lui Brâncoveanu căruia i se dedică volumul și numeroase poeme (unul chiar reluat pentru a doua oară în același sumar). Poetul titanic și expansiv în prima tinerețe se hieratizează în contact cu un bizantinism tradițional, sacrificiul fiind celebrat deopotrivă cu asceza ca treaptă a spiritualității, ca modalitate de triumf asupra morții și rătăcirii. Semnul invocației care servește ca inițială pe coperta cărții spune mult despre direcția în care evoluează lirica lui Ioan Alexandru, a cărei dinamică explozivă de altă dată încremenește uneori într-o stilizare solemnă.

Imnele Țării Românești este însă în primul rînd o carte de laudă a lucrurilor durabile, a „noimelor" care asigură continuitatea odată cu legătura la spațiul sacru al genezei. În poemele din acest volum este celebrat tot ce există permanent și obscur, rădăcina, sămînța, sîngele, viața simplă și pură, tenace în pofida a tot ce este distrugere.

Ioan Alexandru, dăruit cu **harul** rostirii, trece în cuvînt lauda rosturilor fundamentale, a nucleului care păstrează integritatea comunității, masa, sanctuarul, casa, țara: „În Maramureș înălțat-am casă / Lucrînd la versuri licări temei / Pe fagurul de aur de se lasă / Dura-va-n veci fragilitatea ei // Ceva se-nalță-n lume de la sine / Numai în creștere să te-nserezi / Să te pătrundă stingerea de sine / Prin candelele milei să viezi".

Lumea fragilă suspendată în haos există și supraviețuiește prin suferința martirilor, prin unitatea simțirii, prin natura ei de entitate superioară și inalterabilă. În această laudă a lucrurilor statornice Patria este emblema aureolată de vechime și de proiecția în eternitate, spațiul bucuriei ca echilibru, ca iluminare și ca împlinire, reprezentat într-o viziune apoteotică: „I-o lacrimă de cuib acest pămînt / În care cerurile se răsfață / De n-ar fi-așa de ce se mai ascund / Atîtea stele-n zori de dimineață. // Și altele mai mari în urma lor / Se-alungă pe pămînt cu bucurie / Și turmele se-nșiruie solar / Pe dealul înclinat spre veșnicie".

Invocația patetică amintește de verbul exploziv al poemelor dintîi, ale primelor elanuri „I-o transparență Patria izvor / Să străvezi în sufletul prin toate / Dacă ții prin lacrimi de-un popor / Ce-i un neam pentru eternitate? // Că vorbesc prea mult de suferință / Este semn că țin de bucurie / Că mă trag pe lacrimi din părinți / Ce-au jertfit la tine, Românie!".

Viziunea lirică a lui Ioan Alexandru este modelată pe de o parte de sentimentul cosmic, prezent de la început în structura sa artistică, de sentimentul sacralității lumii, al succesiunii morții și vieții, al duratei celebrate imnic, și în fine de sentimentul istoriei mitizate: „Și-am trecut prin veacuri mai ușor / Și mai blînzi și împăcați în toate / Și istoria cînd ne-a văzut / Noi eram demult eternitate".

Aceste dimensiuni ale simțirii se conciliază în rostirea poetului-demiurg, dăruit cu harul și îndatorirea de a cuprinde în gîndirea sa fețele universului, de a conține în ființa sa colectivitatea umană căreia îi aparține: „Străin să nu rămîn de cîte sînt / Toate să-și afle-n mine împăcarea / Și unde nu-s de-a dreptul prin cuvînt. / Este prezența-n altă-nfățișare (...) În mine laolaltă toate sînt / Numai că nu-s deodată la putere / Și pot să fiu din cînd în cînd mormînt / Căci totdeauna țin de înviere // În patru zări deodată răspîndit / Să nu pot fi cules decît în parte / Și de cuvînt să fiu împrejmuit / Acolo unde sînt fără de moarte".

Lungul drum de inițiere al poetului caută să reconstituie un paradis interior, dobîndit prin suferință, înțelegere și transfigurare, în centrul inalterabil al universului familiar, el singur coerent în frămîntarea puterilor cosmice, în nesfîrșita geneză, dincolo de Pustia care a fost și ea una din vămile necesare. În **Imnele Țării Românești** fervoarea cu care poetul își trăiește extazele este domolită, verbul se învechește, ritmurile lirice își pierd tumultul, regimul contemplației fiind mai puțin spectaculos, acordat cu o mișcare lentă și implacabilă: „Acesta este rostul pe pămînt / Al rîurilor care tind spre mare / Să lase-n urmă un tărîm mai sfînt / De rodnicie și de sanctuare".

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

EXERCIȚII ONORABILE

Debutul editorial al lui Onu Cazan (**În fața ușii**, Editura **Albatros** 1981) se produce printr-o culegere de proze scurte, impecabile sub raportul scriiturii. Citind-o, mi-am amintit de frapanta frumusețe sterilă a unei cărți de proză apărută în 1980: **Ficțiune și infanterie**, de Costache Olăreanu. **În fața ușii** are un „calibru" mai mic, dar este evident că exprimă complicata neputință a literaturii manieriste.

Prozele lui Onu Cazan se dezvoltă în funcție de un mecanism ușor de dedus. Avînd în vedere o idee morală, autorul imaginează o „găselniță" ilustrativă, pe care o „tratează" în moduri pe cît posibil mai ingenioase. Iată cîteva exemple. În **Bariera**, o tînără fată, al cărei tată și-a părăsit numeroasa familie, trăiește la un unchi al său, manifestînd o accentuată lipsă de personalitate. Într-o bună zi însă, cînd unchiul o prezintă cuiva drept fiică a sa, o metamorfoză bruscă se produce; fata înflorește, devine strălucitoare, inteligentă, dezinvoltă etc. Dar cînd „tatăl risipitor" se întoarce, fata redevine ștearsă, precum lumina modestă a unei lanterne cu bateria pe terminate. În **Salutări de la Clement**, un celibatar cu suflet de artist trăiește un miracol „clasic": în garsoniera sa semi-sordidă apare din senin o fată superbă și docilă, care se comportă ca și cum i-ar fi demult soție. Dar cînd în beneficiarul miracolului apare un simțămînt de meschină satisfacție a posesiunii, providențiala creatură dispare pe dată. Acest mecanism funcționează și în **Fotoliul**, unde o tînără începe să schieze ca o campioană, în urma atenției pe care i-o acordă un frumos atlet: după despărțire, însă, se simte, pe negîndite, îmbătrînită, visînd la molcome plăceri de om sedentar. Ideea că o suferință sau o satisfacție cu sursă morală poate fi ilustrată printr-o metamorfoză materială mai apare și în alte texte, ca, de pildă, în **Travesti**, unde o tînără fată simte nevoia să interpreteze un rol masculin, numai pentru că tatăl său își dorise, cîndva, un băiat. Este un procedeu simplist și străveziu, la care autorul n-ar fi trebuit să recurgă atît de des. Regretabil este și faptul că Onu Cazan nu se decide să scrie proză curat fantastică, sugerînd întotdeauna că întîmplările narate s-ar putea să fie doar rodul unor halucinații. Este o prudență care așează în jurul volumului aura modestiei literare. Ei i se adaugă și inaptitudinea autorului de a imagina dialoguri autentice. În schimb, atunci cînd încalcă mecanismele pe care le-am descris, Onu Cazan reușește să depășească și limitele exercițiului. Este cazul povestirii intitulată **O pungă cu banane**, cel mai reușit text din volum, unde sondajele pe care personajul principal le face în propria sa memorie au o desfășurare imprevizibilă, lipsită de orice translucidă finalitate moralistă.

Dar, dincolo de toate acestea, cum arătam, de reținut este strădania fructuoasă a autorului de a obține o scriitură impecabilă, din care, în cîteva ocazii, ies în evidență sclipiri eseistice, întemeiate pe intuiții psihologice. Iată un exemplu: „Singurătatea e o maladie ucigătoare și tragedia constă în faptul că o acceptăm nu numai resemnați ci chiar senini, bucuroși, de parcă am fi drogați".

Există în onorabilele exerciții de proză ale lui Onu Cazan și anumite performanțe de umor temperat. Printre ele găsim poanta volumului, rostită de soția unui romancier ezitant: „Eu am vrut să mă mărit cu un bărbat, nu cu un scriitor".

Voicu Bugariu

O OPERĂ ȘTIINȚIFICĂ DE ÎNALT PRESTIGIU

Urmare din pag. 1

producerea, într-un viitor apropiat, a întregii game de elastomeri de mare capacitate realizați în țările dezvoltate.

Sub conducerea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu au fost elaborate și alte tehnologii, cum sînt cele pentru poliesteri plastifianți și poliesteri pentru spume poliuretanice, în baza cărora a fost realizată o primă instalație la Timișoara și urmează să se realizeze o nouă instalație, de capacitate mai mare tot în actualul cincinal.

Tovarășa Elena Ceaușescu a îndrumat cercetările spre soluții originale, superioare din punct de vedere tehnic și economic, elementele de noutate permițînd obținerea unui număr important de brevete în țară și în străinătate. În același timp s-a urmărit în permanență creșterea eficienței cercetării, scurtarea termenelor de cercetare, aplicarea rapidă în industrie, precum și perfecționarea, în continuare, a tehnologiilor aplicate.

Preocuparea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu pentru aspectele de cercetare fundamentală în chimia macromoleculară este pusă în evidență începînd cu teza de doctorat „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului" și în numeroasele articole și comunicări științifice publicate în reviste de specialitate sau prezentate la manifestări științifice din țară sau din străinătate. Această activitate științifică s-a impus opiniei internaționale. Tovarășa acad. dr. ing. Elena Ceaușescu a fost aleasă membră a numeroase societăți internaționale de chimie, de înalt prestigiu și este profesor onorific la importante institute de învățămînt superior din străinătate. De curînd, i-au fost oferite Diploma de membru titular al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere și membru al Comitetului de Onoare al Academiei, precum și Insigna de aur a Academiei.

Participarea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu la cercetarea științifică în domeniul polimerilor a rezultat, de asemenea, dintr-un mare număr de comunicări prezentate la manifestări științifice de prestigiu, din articole și cărți, traduse și cunoscute în multe țări ale lumii. Astfel, lucrarea „Cercetări în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari", apărută în 1974 în Editura Academiei, a fost tradusă în limbile engleză, germană, italiană și greacă.

Lucrarea „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului" a apărut în anul 1979. Această carte, cuprinzînd și teza de doctorat a tovarășei Elena Ceaușescu, susținută în anul 1967, a constituit un eveniment editorial și s-a bucurat de aprecierea unor savanți de renume. Tradusă în limba greacă și apărută la Atena, lucrarea a fost primită cu deosebit interes de lumea științifică din această țară. Această lucrare apărută în limba rusă la Moscova, în preajma aniversării zilei de 23 August 1944, a fost apreciată elogios de prestigioși oameni de știință sovietici, printre care acad. Dolgoplosk, autorul prefeței la ediția rusă.

În aceeași perioadă a apărut în București, în Editura Academiei, o altă lucrare „Noi cercetări în domeniul compușilor macromoleculari", care reunește o parte dintre lucrările elaborate în anii 1976—1981. Tematica cărții prezintă cu claritate orientarea cercetărilor spre domenii de vîrf precum și modul original, modern de abordare și desfășurare a cercetărilor.

Sub înaltul patronaj al tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, în anul 1981 s-a desfășurat la București cel de al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei. Expunerea prezentată de tovarășa Elena Ceaușescu a adus o deosebită contribuție prin bogăția ideilor și sugestiilor avansate atît de folositoare activității științifice, pentru colaborarea între toți oamenii de știință în folosul progresului și păcii în lume.

Tot pe linia activității științifice, în domeniul chimiei, sub președinția tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu s-au desfășurat lucrările celui de-al II-lea Congres Național de Chimie. Pe lîngă cuvîntul de deschidere prezentat, care constituie un valoros îndrumar pentru orientarea activității de cercetare în chimie, asigurarea și intensificarea colaborărilor, extinderea unor domenii științifice moderne și abordarea tehnologiilor care să asigure progresul viitorului, tovarășa Elena Ceaușescu a fost prezentă în lucrările Congresului printr-un număr important de comunicări valoroase realizate sub conducerea sa directă și care arată activitatea intensă cu caracter științific și aplicativ desfășurată în continuare în domeniul chimiei elastomerilor. O activitate științifică în folosul păcii neputînd fi desfășurată decît în condiții de pace, în cadrul acțiunilor determinate de strălucita inițiativă de pace a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a fost constituit Comitetul Național Român „Oamenii de știință și pacea". Ca președinte al Comitetului și Biroului Executiv al Comitetului a fost aleasă tovarășa Elena Ceaușescu. Cu ocazia zilei de naștere, din partea tuturor colectivelor unităților componente ale Institutului central de chimie, urăm tovarășei academician Elena Ceaușescu „La mulți ani", multă sănătate și succes deplin în neobosita activitate științifică și patriotică pe care o desfășoară pentru progresul continuu al Republicii Socialiste România.

O conștiință exemplară

Urmare din pag. 1

lor iradiază ochii și chipurile celor ce prin bătălii luminoase și-au lucrat propriile vise, prin înțelegere și multă iubire de patrie, fără semne de osteneală au căutat să pătrundă minunile științei și ale culturii, adăugînd fiecărei clipe, fiecărui an, suflet și energie din belșug, dăruind ani de viață înnoirii lucrărilor, înnoirii omului țării, înnoirii propriei ființe. Sămînță de slovă, cîntînd omul și munca lui, să fie. Sîmbure și abură de poezie să fie, imn înălțat mirificelor explozii de lumi ale spiritului, imn cîntînd bogata conștiință a omului.

O conștiință exemplară avem în iradianta personalitate a tovarășei Elena Ceaușescu.

Pentru cercetările și studiile de interes și perspectivă mondială, a fost aleasă membru titular al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere și a forului suprem, Comitetul de Onoare.

Primind insigna de aur și însemnele prestigiosului forum științific și cultural european, tovarășa Elena Ceaușescu a mulțumit călduros Consiliului de conducere al Academiei de Științe, Arte și Litere, și adresîndu-se președintelui, profesor Raymond Dandel, a menționat:

...„Consider o îndatorire de conștiință pentru toți oamenii de știință și cultură — așa cum s-a spus la Simpozionul internațional „Oamenii de știință și Pacea" desfășurat la București, la care ați luat parte — a face totul pentru asigurarea dreptului suprem al omului la viață, la pace"...

Cu profundă emoție sărbătorim înalta conștiință comunistă. Sărbătorim dăruirea Științei, Artei, Literelor, binelui omenirii. Sărbătorim frumusețea umană a valorii internaționale, Elena Ceaușescu.

La aniversarea nașterii, tradiționalul La Mulți Ani! e urarea noastră, sănătate, noi succese în creație, fericire, viață lungă, să poarte pe cele mai înalte culmi ale umanității creația românească, înconjurată de stima și iubirea întregului popor.

BREVIAR

■ **Lectură de „vacanță", almanahul de sfîrșit de an, ajuns pe masa literatului, e un moment de relaxare nu și de înțelegere „pasivă"; rostul acestor antologii, de cele mai multe ori compozite, e de a informa iute, de a educa la nivelul mediu și de a stîrni imaginația prin invazia unor fapte reale, documentare, utilizabile de către scriitor. Un „almanah" repetă, însă, nu integral, universul sociologic al revistei „geneziace", direcția ei, materia ei.**

■ Nu o dată, „almanahul" e o „ediție" trasă în afara numărului, („Cinema" sau „Magazin" sînt exemple indiscutabile), cu un aspect mult mai impozant decît simpla „foaie". Acesta e cazul „**Almanahului Scînteia**", apariție întotdeauna prestigioasă datorită și caracterului enciclopedic. Prezentarea grafică, aparent monotonă (coperta, de pildă, schimbă anual doar culorile, nu și desenul) individualizează în realitate; la fel și rubricile „fixe", care, de această dată, sînt: „Istoria se scrie sub ochii noștri", „Modernizarea religiei", „În numele dreptului la viață", „Breviar juridic". În plus, Almanahul vine cu contribuții dedicate culturilor arhaice, homeopatiei, ecologiei și medicinii, limbii române, cooperativizării agriculturii etc. Prin semnăturile lui, (academice, magistrale și profesioniste) provenite de la savanți precum Al. Niculescu, S. Marcus, Cristofor Simionescu, Florica Dimitrescu, Pius Brînzeu, publiciști și scriitori cunoscuți precum C. Stănescu, M. Caranfil, Marina Preutu, Ș. Cioculescu I. Zamfirescu, Ilie Tănăsache, I. Erhan, „**Almanahul Scînteia**" aduce și certitudinea interpretării precise, a solidarității punctelor de vedere.

■ Intîiul „**Almanah Lumea**" (coordonat de Eugeniu Obrea) are vioiciunea tematologică a revistei, colecționînd evenimente senzaționale, știri de „istorie secretă". Astfel, întîlnim aici o publicistică bogată despre diplomația românească, „planeta Gutenberg" (un eseu despre mass-media), terorism, droguri, cinematograf și politică, Kamikaze, „arme secrete", activitatea lui N. Titulescu, scandalurile politice occidentale, istoria petrolului, „Dosarul Dallas" etc. Semnăturile lui Gh. Mihoc, Cr. Popișteanu, Neagu Udroiu, Stelian Țurlea, Adina Darian, Const. I. Turcu, N. Minei, Dumitru Constantin — savanți sau publiciști specializați în domeniul în care se exprimă — întăresc impresia de seriozitate a unei asemenea întreprinderi, care a pornit cu dreptul.

■ O elegantă tipăritură, devenită tradițională, este și „**Almanahul literar 1982**", editat de Asociația Scriitorilor din București, prin osîrdia lui Mircea Micu și Mihai Cărciog, doi pasionați alcătuitori de almanahuri, buni profesioniști, abili cunoscători ai efectelor la lectură. Acest „almanah" vine acum cu soliditatea unor contribuții literare excelente, e o antologie de texte semnate, în chip majoritar de autori importanți, nu însă și fără culoarea paginilor de umor și de publicistică „vacanțieră". „Îngrijitorii" ediției au format secțiuni mici și le-au alternat; tipăritura nu e, de aceea, monotonă, s-au sforțat să reprezinte „fenomenul" și mai puțin individualitățile, ne-au oferit surprize, publicînd debutanți sau scriitori afirmați, cu contribuții inedite, aici, în alt gen decît acela obișnuit (Iulian Neacșu publică trei poezii de notație, sentimentale, dovada unui remarcabil talent liric, Francisc Păcurariu acum poet în metru folcloric, Ana Blandiana — prozatoare, Gabriela Negreanu — cu proză alegorică, Octavian Simu — prezentat ca poet).

Altfel, poezia e reprezentată de grupaje consistente semnate de Gh. Tomozei, Gh Pituț, Mara Nicoară, M. Beniuc, Virgil Teodorescu, G. Alboiu, Gr. Hagiu, Grigore Vieru, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, M. Micu, sau de apariții precum ale lui Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Florin Mugur, A.I. Zăinescu, Cezar Ivănescu, Al. Andrițoiu, N.D. Fruntelată, M. Robescu ș.a.

Proza cuprinde pe Laurențiu Fulga, Fănuș Neagu, Marius Tupan, Florin Bănescu, Sorin Titel, Dana Dumitriu, Alexei Rudeanu, Ion Băieșu, Vasile Rebreanu, Dan Claudiu Tănăsescu, N. Frînculescu.

Publicistica, umoristică sau nu, vine cu producții ale unor autori de azi ca Mihai Stoian, G. Corbu, Dan Smântânescu, Al. Raicu, D. Cosma, H. Zincă, M. Sântimbreanu, A. Goci, V. Cristea, Cella Serghi. Prin secțiuni dedicate liricii feminine unde remarcăm poeziile Ioanei Crăciunescu și Luciei Negoiță, traducerilor din literatura străină și „tinerilor poeți" de unde se detașează Petru Romoșan, Elena Ștefoi, Matei Vișniec, Traian T. Coșovei, Domnița Petri, „**Almanahul literar**" completează imaginea lui de antologie a momentului, rezumativă, ca o secțiune printr-o clipă literară, fiind încă un succes al acestei „întreprinderi" care nu dă greș în întocmirea unor astfel de interesante culegeri.

■ Nici almanahurile literare propriu-zise nu rămîn mai prejos, dovadă e „**Almanahul Convorbiri literare '82**", orientat către stilul „antologie", acum profilat pe teme de istorie literară (nu, desigur, în exclusivitate). „Îngrijitorii" au repartizat corect poezia, proza (mai puțină), eseuri, documente; poate că monotonia unor secțiuni ar fi putut fi evitată. Totuși, așa cum este, „Almanahul" ieșean conține și contribuții nu doar citabile ci și utilizabile cu folos de către cercetător. În istoria literară vin cu studii L. Dumbravă, Gh. Cătană și C. Cătană, M. Burduja, nu totuși într-atît de sofisticate, încît să fie apăsătoare. Poeziile cele mai valoroase ni se par a fi cele ale lui Paul Balahur, Mariana Codruț, V. Constantinescu, Nichita Danilov, Ioanid Romanescu; incisive și simpatice, eseurile Mihaelei Gafencu (un nume care se afirmă lent dar temeinic, cu un stil auster dar cu intuiții sigure), ca și acelea semnate de Adrian Poruciuc, C. Coroiu, G. Ilisei, ca și proza excelentului Mircea Oprița, într-o secțiune S.F., alături de Hertha Peretz și Iosif Naghiu.

„Almanahul" reproduce pagini din seria junimistă a „Convorbirilor", amintiri de T. Al. Munteanu, Gr. Cernea, I. Grigore, interesante atunci cînd aduc știri noi. El mai conține publicistică de ordin curent, pagini de umor (parodii), traduceri etc. O mențiune de onoare pentru Gh. Catană, bibliograf eminent, din a cărui activitate almanahul reține un material cantitativ enorm. Mai multe proze polițiste (străine și autohtone) cresc interesul și par a-l ademeni fără discuție pe cumpărător.

■ Ilustrat în gustul revistei, „**Almanahul Femeia**" avînd parcă și același corp de literă și aceeași paginație interesează literatura nu doar prin prezența semnăturilor unor scriitori precum Mircea Florin Șandru, Petre Ghelmez, V. Kernbach, M. Sorescu, Sanda Faur, cît și prin eleganța unor note, atingătoare de literatură (reproduceri după N. Iorga, o „fișă" a scriitoarei Ileana Vulpescu etc.). Ideea de a face monografia femeii în sport, istorie, cultură, este remarcabilă, ca și informațiile (inedite) despre „bucătăria dacică", utile viitorului romancier istoric.

■ „**Almanahul Magazin**" vine cu deja o bogată tradiție și acest profesionism, știutor de secretul succesului, se observă de îndată: teme „fierbinți", articole pasionante. „Descoperiri de seamă ale arheologiei românești", „file din aventura științei" (ocupîndu-se de prioritățile românești), portretele de „savanți români", noutățile despre antropogeneză, paradoxuri ecologice, maladiile lui Dostoievski și Bacovia, „enigmele triunghiului Bermudelor", „sfîrșitul transatlanticelor" — sînt numai cîteva titluri de interes, dintr-un sumar mult mai bogat. Prin contribuția unor publiciști precum Gh. Brătescu (un campion al acestui almanah, din care a scris, aproape jumătate), Arcadie Percek, Coman Șova, Lucia Manolescu, „Almanahul Magazin" se dovedește o apariție prețioasă, de adevărată lectură a „loisir"-ului.

■ Mai pitoresc, avînd în vedere și domeniul de unde a ieșit, este „**Gong '80**", almanahul revistei „Teatru". Nu însă și mai puțin valoros căci autorii (un colegiu de teatrologi cunoscuți) au combinat bine ideea de antologie (culegînd creații originale, strecurate la un loc) și de publicistică indiscretă de divertisment, potrivită teatrului, care întreține aceste simțăminte. Adevărată eveniment al acestei antologii deghizate e publicarea unor piese inedite (semnate de Al. Sever, Tudor Popescu, D. Solomon, Radu F. Alexandru), și a unor traduceri (Sean O'Casey, Dario Fo, E. Kishon, A. Campanile). Însă pe lîngă acestea, un număr de critici (Mira Iosif, Irina Coroiu, M. Ghițulescu, Florica Ichim), cîțiva regizori și actori (V. Moisescu, D. Cernescu, Stela Popescu, Silviu Stănculescu, Alexa Visarion) vin cu eseuri, memorialistică, foi de jurnal de creație din a căror lectură cititorul are o materie de studiu cuprinzătoare la îndemînă; spre a nu mai vorbi de cîteva „portrete, interviuri, mărturii", apte a suscita interesul spectatorului avid și de cunoașterea actorului în culise. Un grupaj de versuri, foarte interesante, semnate de actori (unii și poeți cu activitate susținută) aduce un aer insolit în acest „almanah" vivace, pitoresc, colorat. Ioana Crăciunescu, Dinu Ianculescu, Tina Ionescu, Ștefan Radoff, Mircea Șeptilici, Angela Chiuaru, Victoria Dobre, Ion Lucian, Radu Dunăreanu, C. Popa. În total, „Gong '82" poate fi considerat, fără discuție un „almanah-eveniment".

A. S.

REVISTA REVISTELOR

„Revista Română" nr. 10-11-12

● Numărul 10—11—12 pe 1981 al „Revistei Române" — lunar de cultură care apare în limbile franceză, engleză, germană și rusă — este consacrat în cea mai mare parte unui fenomen dintre cele mai controversate ale acestui secol: avangardismul literar și plastic românesc. Printr-o masivă selecție de texte (poezie, proză, prozo-poeme), revista oferă un eșantion semnificativ de literatură avangardistă românească, sub semnătura celor mai talentați și zeloși propovăduitori ai ei: de la primii ei reprezentanți — Urmuz, Ion Vinea, Tristan Tzara, B. Fundoianu Ernest Cosma, Sașa Pană, Ilarie Voronca, Stephan Roll (Gh. Dinu) pînă la Virgil Gheorghiu, Tiberiu Iliescu, Constantin Nisipeanu, Geo Bogza, Tașcu Gheorghiu, Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun, D. Trost, Mihnea Gheorghiu și Geo Dumitrescu. Sectorul literar este întregit de cîteva studii menite să reliefeze caracteristicile acestei mișcări. Astfel, Eugen Simion comentează „paradoxurile avangardei". Ion Pop încearcă o „definire a avangardei". Valentin F. Mihăescu pune suprarealismul în ecuația „contextelor și interpretărilor", iar Dan Grigorescu — analizînd avangarda artistică românească (principalii ei susținători: pictori, sculptori și graficieni) — îi distinge „caracterul militant". Cîteva „sugestii pentru un dicționar al avangardei literare românești" oferă Constantin Crișan, iar Constantin Prut schițează o serie de „portrete în evantai", un mic dicționar al artiștilor avangardiști români (C. Brîncuși, Victor Brauner, Vasile Dobrian, Marcel Iancu, Hans Mattis-Teutsch, M.H. Maxy, Aurel Mărculescu, Corneliu Mihăilescu, Dimitrie Paciurea, Milița Petrașcu, Alexandru Phoebus, Lascăr Vorel, cu ale căror lucrări, dealtfel, se ilustrează numărul. În fine, Vladimir Udrescu desenează profilul „avanposturilor avangardei", adică al celor mai reprezentative reviste care au susținut programele avangardismului autohton („Contimporanul", „75 H P", „Punct", „Integral", „Urmuz", „unu", Alge", „Meridian"), iar Artur Silvestri examinează fenomenul din perspectiva prezentului.

Această primă secțiune a numărului se continuă cu un capitol dedicat centenarului Eugen Lovinescu, în chip necesar și firesc, întrucît marele critic a fost un neobosit „promotor al spiritului modern", cum își intitulează studiul său istoricul literar Dumitru Micu.

Rubrica permanentă „Dialog-Contacte" inserează cîteva opinii exprimate de unii participanți la al XVI-lea Congres internațional de istoria științei și la Simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea", care au avut loc la București. Tot aici se publică și păreri despre al treilea Colocviu româno-englez de istorie, ale cărei lucrări s-au desfășurat la Iași, un interviu cu esteticianul, istoricul și criticul de artă Giulio Carlo Argan despre „artă și societate" de Smaranda Bratu-Stati și cîteva „precizări privind istoria românilor reflectată în publicații de peste hotare" de Lucia Bârzu. La aceeași rubrică, Grigore Constantinescu trece în revistă ediția a IX-a a Festivalului „George Enescu", iar Viorel Cosma își continuă „Dicționarul interferențelor muzicale".

Cronica de carte are în obiectiv „o nouă istorie a originilor" (comentînd „Etnogeneza românilor. Fondul autohton, traco-dacic și componenta latino-romanică" de I.I. Russu), rămînînd ca „jurnalul de lectură" să comenteze, în cea mai mare parte, titluri dedicate fenomenului avangardei.

Pe după Maiorescu

● Între textele care conțin efecte involuntare, chiar comice, se înscrie și articolul **Competiție și valoare** publicat de G. Dimisianu în România literară (1 / 1982). Articolul încearcă un răspuns la masa rotundă din **Luceafărul, Ierarhiile de valoare și falsa exigență critică**, ocolind orice exemplu de falsificare a ierarhiei valorice. În intenția de a fi doctoral, G. Dimisianu produce în chip instructiv această frumoasă frază: „Autonomia esteticului, ne învață G. Dimisianu, nu este un steag pentru naivi, ci este deviza — dacă-mi îngăduie să-i amintesc (lui Mihai Ungheanu, n.n.) — sub care a luptat Maiorescu pentru a-l impune pe Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici". De ce s-o fi refugiind G.D. în epoca lui Maiorescu, atunci cînd discuția era ancorată în cea mai strictă actualitate? A preferat-o Maiorescu pe Rodica Iulian prozatorilor de valoare de azi? A proclamat Maiorescu pe M. Cărtărescu drept mîntuitorul poeziei române? Este Maiorescu cel care nu vede ce cuprins și ce adresă are masa rotundă despre **Ierarhiile de valoare și falsa exigență critică?**

Refugiul lui G. D. după statuia lui Titu Maiorescu, expresiv, dealtfel, mărturisește credința primitivă în spațiile tabu. În Jules Verne pe care desigur l-a citit și G.D. și care poate fi — de ce nu — chiar și inspiratorul acestui gest, există istoria unui ins urmărit care se salvează într-un templu care e un spațiu tabu. Regretăm că masa noastră rotundă produce asemenea reacții. Pititul pe după statuile sacre nu poate constitui însă un răspuns acolo unde vorbim de chestiuni mai pămîntești cum sînt actele critice apropiate și pe care G. D. le putea culege cu ușurință din revista pe care o ilustrează și nu din epoca **Junimii**. Din cîte știm, nu revista **România literară** (de astăzi precizăm) i-a tipărit pe Eminescu, Caragiale, Creangă, **Slavici** ci **Convorbirile literare, (precizăm: cea de altă** dată, pentru a nu se produce iarăși confuzii).

Situația prezintă totuși un avantaj pentru G.D. Ajuns în teritoriul sacru, va afla desigur mai multe despre Titu Maiorescu decît cele pe care le scrie în articolul **Competiție și valoare**. Va afla, de pildă, că Maiorescu n-a scris pe larg decît despre Eminescu și Caragiale și că textele pe care criticul Junimii le-a închinat lui Creangă și lui Slavici ne rămîn pentru moment necunoscute. Impunerea acestor doi mari scriitori este opera generațiilor următoare de critici. N-avem însă ce-i face! G.D. ne comunică catedratic că Ion Creangă și Ioan Slavici au fost impuși de Titu Maiorescu. Dar ce are de a face Maiorescu cu falsa exigență în critica literară de astăzi? Ascuns după statuia lui Titu Maiorescu, G.D. nu ne-o spune. Dar de acolo trebuie să iasă, ca Zalmoxis după perioada de retragere. Și atunci oracolul va vorbi. Așteptăm. Oare ce va fi avînd a face Maiorescu cu Rodica Iulian?

G. Panu și Al. Lambrior

„Viața militară" nr. 11/1981

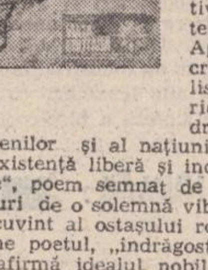

Înscriindu-se cu remarcabilă promptitudine în acuta problematică social-politică și moral-umană la zi, sumarul recent apărutului număr din **Viața militară** se deschide cu articolul editorial semnificativ intitulat „Răspunzînd noii inițiative de pace a președintelui Nicolae Ceaușescu, Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, poporul român se ridică hotărît în apărarea dreptului fundamental al oamenilor și al națiunilor — dreptul la pace, la existență liberă și independentă". „Cuvînt de pace", poem semnat de Adrian Mierlușcă, în stihuri de o solemnă vibrație, se face purtătorul de cuvînt al ostașului român care, cum inspirat spune poetul, „îndrăgostit de-al țării orizont", își afirmă idealul nobil al apărării liniștii și efortului constructiv în care este angajat întregul nostru popor. Aceleași arii tematice de nobilă inspirație civic-patriotică, umanistă, se înscriu și poemele semnate de Florentin Popescu („De veghe țării"), Valeriu Pricină („Eroul visînd"), Nicolae Dan Fruntelată („Dedicație", „Ei n-aveau timp", „Peisaj", „Soldatul", „Bălcescu privind Ardealul"). De altfel, și de data aceasta, confirmînd o tradiție bine consolidată, **Viața militară** face loc unui extins evantai de rubrici cu conținut literar artistic și cultural „Vitraliu" (Valentin Silvestru), „România pitorească" (Toma George Maiorescu), „Scriitori și cărți" (colaborează Mircea Iorgulescu, Aurel Martin Nicolae Ciobanu, Nicolae Mărgeanu și Eugen Fuicu). De real inters documentar și, fără îndoială, deosebit de instructive sînt evocările „Mărturii milenare" de Radu Theodoru, „Vocația prieteniei" de Ioanid Romanescu, „Vlaicu-Vodă — iscusit strateg militar" de Ion Cupșa și „Lupii din adîncuri" de Nicolae Minei. În „Jurnalul meu", Nadia Comăneci a ajuns la a unsprezecea secvență. „Primul" 10 din istoria olimpiadelor".

PATRIA PĂCII ŞI ZIDIRII

Meditație în pragul anului nou

La inceput visam că sint intre voi, era dimineață — peste
colinele noastre ninsese din abundență.
Copacii purtau autentice veșminte de miri. Vom avea un an bun, un an
fără vint, l-am auzit pe tata șoptind.
Sub pojghița subțire de gheață fintiinile murmurau
ca in copilăria noastră colinde. Erau atiția oameni la
porți adunați — aș fi vrut să le spun, aș fi vrut să-i
intreb : Cum vă simțiți ? Ce mai faceți ? dar m-am sfiit
negăsind cuvintele pe măsură.
Dinspre munți sunet de corn invăluia valea noastră incet
vinători de miresme incă suiau pieptiș amintiri din anul
care a fost. Trebuia să-i opresc doar o secundă in prag
trebuia să mă-ncumet cu ei către-o ardere nouă,
pe potriva anului ce se anunță.
Să ajung, iată, am tăiat orice hotar intre promisiune
și gest. Am renunțat la mici, familiare, indeletniciri
știind că doar a fi intre voi rămine cea mai de seamă
menire. Am lăsat marele oraș cu freamătul și tramvaiele
pentru a poposi incă o dată in luncă.
Era in preajmă un vad, mai era și o punte — acum cimp
cit vezi cu ochii cimp, nesfirșită perdea de borangic mișcător,
sub care respiră semințele. Cad de oboseală ca un copil după
atita alergare. Mai odihnește-te, zice tata, in vreme ce mama
albită și ea duce un smoc de fin berbecului...
Vă privesc, vă aud, vă ascult, e tirziu sau e devreme
nu mai știu, la cumpăna dintre ani incă ninge și aerul muzical
se așează peste lucruri. Va trebui să incepem un gind altul
care să ne fie ca o lumină, punct de sprijin și semn. Va trebui
să stăruim mai mult impreună
și in mustul zăpezii să ne revedem tineri — și de ce nu ? —
mai ințelepți.
Copiii noștri au datoria să deprindă aceste căi
și aceste porunci, mai aspre uneori, vor ințelege
tilcul atitor priviri dinspre părinți trudit descinzind
Dar ninge, auziți, prieteni, cum ninge, să ridicăm
un pahar cu vin roșu in cinstea acestor ninsori și-n cinstea
săniilor care aleargă trase de caii amintirii pe luciul ireal
al colinei.
Dacă veniți la Moldova măcar un ceas rămineți in
preajma acestor munți atit de bătrini și liniștiți și acestor
colinde. Vă vom destăinui intimplări viitoare
și mai ales ințelesuri fără de care grădinile
n-ar da flori in primăvară
jinduită acum, la inceputul Anului Nou.

George Chirilă

Ion Pană : „Copiii păcii"

Neculai Constantin : „Constructorii de hidrocentrale"

Iluzii false

asemenea unei cirtițe uriașe
ne ingropăm
sub pămintul acoperit cu păduri
ne clădim
un adăpost antiaerian
cu pereți masivi din beton
imbrăcați in invelitori de oțel
și suntem ferm convinși
că-n felul acesta
n-o să ne atingă
razele incărcate cu atomi

doar un singur lucru uităm
dragi ingeri păzitori
intrarea
in adăposturile antiaeriene
e strict interzisă

Nikolaus Berwanger
In românește de Petre Stoica

Pămintul ca un timp omenesc

Unii au declanșat războiul
alții l-au suferit
din ura și patima lor
ne-am născut noi
neștiutorii de război

Nu ne-au țiuit bombe pe la urechi
doar muzică folk
nu ne-am acoperit fața cu moloz
și pete de singe
doar cu ziare —
hectare de celuloză
ținind loc de pace

Noaptea intr-o părelnică liniște
visăm același coșmar —
pămintul ca un trup omenesc
al cărui halat alb
(albul grav al incertitudinii)
e prins doar cu ace

Passionaria Stoicescu

Pahar cu ghiocei

Eu vă urez cu-acești nămeți de vată
Să vă aline zările din pleoape
Și-n calmul lor extaz o stea curată
Să se reverse-n voi cu dor din ape.
In simburii odăilor tăcute
Imbrățișați-vă și fiți copii
Să fie pace-n cintec ; pe redute
Se veștejească ura, zeul gri ;
In lumea ce aspiră-n fiecare
Așteamă Anul Nou doar ghioceii
Fraternelor iubiri. Să fie soare
și bucuria care-aduce miei...
Inchin paharul plin cu prietenie
știuții mei prieteni și acei
care veți fi : Mulți Ani cu bucurie !
Inchin cu voi un gind cu ghiocei !

Eugen Evu

Parlando rubato

— amintiri din război —

Era curent in casa noastră
Ne trăgea curentul in satul nostru
Trăgea curentul in toată țara
Trăgea curentul in toată Europa
Era curent pe-ntregul Pămint
Era curent in sistemul solar
Toată galaxia noastră stătea in curent
Vuia curentul prin sufletele noastre :
Gloanțele își uitară deschise
Ferestrele morții.

Bartis Ferenc
In românește de Dim. Rachici

Iubire și pace

Să poți cunoaște
Pămintul
Lumina lui interioară
Forța
Din care răsare grîul
Inima
Și marele sărut al zilei

Să poți
Intra in grijile lui
Să poți
Descifra indemnul de-a merge
Prin faptă
Prin cumințenie
Prin zămislire și coapte vieți
Prin duhuri alcătuind măsura

Să poți
Să fii Timpul timpului tău
Și Vremea menită ție
Cu omenească privire peste vreme
Să poți
Cunoaște Omul
Nu-ți trebuie moarte
Ci mare și nesfirșită iubire
Ci iubire și pace.

Ion Vergu Dumitrescu

Darul inimii

Din inimă luați-mi fiecare
Cite-o bătaie tainică de-a ei,
Primiți-o intr-o dulce-mbrățișare,
Ca semn al păcii cu senin temei.

Mi-e inima izvor de apă vie
Și miez al unei calde omenii,
Crescută-aici, pe plai de Românie,
Ce-n pace-și rostuiește temelii.

Imi este inima aprinsă floare
Și leagăne de vis rodesc in ea,
Luați cite-un vis voi, oameni, fiecare,
Și-n el un dor de pace veți afla.

Din inimă-mi luați pe-ndestulate
Cite o taină, cite-un vis senin,
Că-n ea le țin ca-ntr-un sipet pe toate
Și păcii și luminii le inchin.

Viorel Cozma

Vrerea noastră

Vrerea noastră e ca Pacea să domnească peste toate
Să triumfe pe planetă bunăstarea tuturor !
Vrem popoarele să-nalțe steaguri mari de libertate
Cu emblema năzuinței și independenței lor.

Dacă solul Terei astăzi geme de atitea arme
Și in multe părți de lume moartea seamănă orori
Veghea-naltei conștiințe a popoarelor nu doarme
Condamnați vor fi la moarte cei de moarte doritori

Precum pomii primăvara omenirea să-nflorească
Facă-se din puști și tunuri strune pentru noi viori.
Mina gindului războinic firea s-o prefacă-n iască
Viața să-i inchine Păcii continente noi de flori

Oameni fără omenie buimăciți de-navuțire
Voi ce credeți incă-n bombe cu atom nimicitor
Mai umblați pe la bugete, faceți dreaptă impărțirea
Și nu arme pentru moarte din sudori de muncitor.

Noi dorim ca naiul țării și mai vesel să răsune
Peste șesuri, peste dealuri și ținutul carpatin
Marea noastră, noi vapoare, inspre porturile lumii
Să ne ducă Tricolorul sub al Păcii cer senin

Vrerea noastră e ca Pacea să domnească peste toate
Să triumfe pe planetă bunăstarea tuturor !
Vrem popoarele să-nalțe steaguri mari de libertate
Cu emblema năzuinței și independenței lor.

Constantin Atomii

Țara văzută de tineri scriitori

Cetatea ca o crisalidă: Sighișoara

Cine nu e prizonierul propriei sale copilării? Dar nu oricine, cred, este și captivul unui singur peisaj. Imbibat de forma și aromele cimpiei ca un fruct fraged de sucul aerian al intregii livezi, trupul meu trăiește un deliciu perplex ori de cite ori trebuie să-și măsoare existența cu altă mamă decit cimpia de acasă. Spațiul natal respirat dincolo de voință s-a macerat in nervi și in singe și, la răstimpuri, distilează dorurile și visele noastre in alcoolul gradat al cuvintului: Poezia. Cimpia, inainte de a fi o geografie, e o suprapunere de infinituri. Pămintul, netezit de vreo zeitate carteziană, trage la el cerul intr-o gelozie magnetică. De la dreapta la stinga privirea nu are nici cum să urce, nici cum să scoboare: orizontul netulburat este imaginea insăși a unei vehemente asceze. Un pictor va trăi in cimpie doar din mila timpului: adică a culorilor cerului și plantelor, a luminii. Iar poetul își va odihni sufletul in imensa colectivitate virginală a ierbii. Am ținut să refac mental acest tablou natal pentru a vă inchipui mai ușor cum arată un om al cimpiei: o verticalitate trufașă. Intre el și cer nu se interpun decit gindurile sale, dar această mediere e linistitoare, atita vreme cit gindurile unui singur om sint mai inalte decit oricare văzduh. Această trufie innăscută a mea ca ax ginditor intre pămint și cer se face bucuros mică atunci cind trec in Ardeal. Aici văzduhul e un flăcău năzdrăvan care se dă peste cap de șapte ori cale de șapte poște și devine cind deal, cind pădure, cind cetate, vale și podiș. Ați observat? Dealurile ardelenești au ceva reflexiv in ele, de parcă ar fi spinările multiplicate la număr și scară ale Ginditorului lui Rodin! Pe un asemenea pămint, ființa mea solară și vorbăreață devine fără de voie atentă și incurcată in preacuvinte. Există un oraș unde pină și aerul are stil: Sighișoara. Cetatea Sighișoarei, la acel ceas de cumpănă cosmică intre toamnă și iarnă, cind zidurile de piatră capătă finețea mătasei și bunătatea catifelei. De obicei, o cetate e o răsuflare impietrită, absolut ponderabilă a istoriei. De data aceasta, intr-o amiază de noiembrie generos, cetatea Sighișoarei mi s-a părut ca o crisalidă cu o clipă inaintea zborului. Dacă s-ar fi hotărit pentru plutire, clipa aceasta de vis trăit m-ar fi surprins un suflet curat: oamenii care urcau treptele de lemn spre turn mi se păreau a fi siluetele unor crini.

In realitate, simțămintul trăit atunci pe străzile de sus ale cetății, in turnul medieval, nu-și găsește nici acum echivalența verbală. Sufletul meu bîbiie copilărește in sfera acelei amintiri ca intr-un vis. Există locuri și clipe care refuză, ani după ani, să se dăruie logosului la prima chemare. Voi găsi cindva cuvintul cheie cu care voi deschide cetatea acestei stări de suflet care este Sighișoara. Deocamdată, am aflat un oraș. Cindva am să-l intemeiez cu verbul, am să-i ofer un viitor al meu și al lui. Voi chema piatra și va veni, voi ridica arbori, voi tăia străzi in pantă și le voi proiecta pe orizontul cel mai sigur. Voi popula străzile cu făpturi omenești și le voi arunca in intimplări pe măsura inimii lor. Intr-un colț al cetății veți putea vedea un bărbat numărind frunzele căzute ale unui stejar. Dacă voi mai avea puțină forță după ziua creației, asta voi face: voi număra frunzele roșii ale unui copac din Sighișoara. Și va fi toamnă.

Patrel Berceanu

Tînăr țăran în week-end

Ei au coborit voioși din autocarul lor albastru, marca Skoda, au străbătut rapid pajiștea de lingă parcare, unde mirosea a mititei și era coadă la bere, au traversat stațiunea și și-au lăsat bagajele la cele două vile de la poala muntelui Răchitaș in care se stabilise că vor fi cazați in acea seară de la jumătatea lui mai. Cind au revenit, peste un sfert de oră, in centrul stațiunii, frumusețea lor părea și mai proaspătă. Contrasta, adică, cu aspectul general al celorlalte grupuri de turiști care, imediat ce coboriseră din autocarele pline de praf, se inghesuiseră pe aceeași pajiște din dreapta restaurantului, intinseseră păturile și se apucaseră să mănince sub fumul dens al grătarului.

Fetele, care alcătuiau de fapt majoritatea grupului, fie că erau in blugi, fie că purtau pantaloni subțiri strinși pe glezne sau rochițe ușoare de pinză topită, dădeau impresia că știu ultimul cuvint al eleganței atit in imbrăcăminte cit și in mișcări, gesturi, exprimare. Cei cițiva băieți păreau niște atleți ieșiți la plimbare la cîteva ore după concurs, adică după ce trecuseră pe la dușuri și avuseseră timp să și doarmă. Se lăsa seara. Verdele din ce in ce mai inchis al poienilor de lingă Club se armoniza cu sporovăiala lor tinerească.

Abia după ce au intrat in cantină am aflat cine sint. O clasă a douăsprezecea de la liceul economic din Tulcea.

Diriginta lor, sosită mai devreme, cu Dacia, impreună cu familia, îi laudă că sint copii buni, le place să munciască, sint veseli și frumoși. Toți vor să dea examen de admitere la facultate. Cei mai buni din clasă sint doi, la egalitate : fetița aia de acolo cu părul lung, Cati, care vrea să dea la A.S.E. și băiatul ăla cu sprincene stufoase, Mitică.

— Și Mitică la ce facultate ar vrea să incerce ? — intreb.

— Intrebați-l dumneavoastră ! — spune diriginta cu un zimbet enigmatic care se răspindește rapid și pe fețele celorlalți. Mitică tocmai se apropie și el, așa că, după ce facem cunoștință, chiar il intreb.

— Deocamdată n-o să dau la facultate — spune el foarte serios — mă intorc la mine in sat, la contabilitatea C.A.P.-ului.

Dintre toți cei prezenți (treizeci și două de fete, cinci băieți, diriginta și șoferul autocarului) eu par să fiu singurul care-l crede. Cum adică, își spun probabil ceilalți, el, cel mai bun din clasă la toate materiile să nu incerce și el la facultate ? Un fel de conspirativitate se naște intre mine și el din această cauză. Ieșim cu toții, ne mai plimbăm o vreme pe alei, apoi intrăm in Club să vedem „Dallas. Ewing oil company". Mie mi se pare o prostie să faci intr-o zi 400 de kilometri in autocar, din Deltă pină in munții Vrancei, ca să te inchizi apoi intr-un club cu podelele mirosind a motorină și să te uiți la un serial fisiit. De data asta e rindul lui Mitică să fie singurul care-mi dă dreptate. Ieșim in fața Clubului, stăm pe iarbă și privim stelele, care, cum știți, la munte se văd mai cit pumnul, nu ca la

Geta Mermeze :
„Pe drumul luminos al păcii"

București, cit un capac de sticlă de bere. Mai vorbim.

Imi spune că la el in sat C.A.P.-ul merge așa și așa, dar ce e mai grav (și atenția mea crește brusc, ce-o fi grav pentru băiatul ăsta care pare așa de impăcat cu sine?) e că simbăta și duminica satul pare pustiu. „Nu se mai face horă de mult, a dispărut orice animație ! Păi, cind eram eu mic mă luau flăcăii cu ei și mă duceam ; ce veselie era, ce cintece, ce jocuri ! Acum se mai string cițiva pe la bufet, se mai și bat cind se imbată și atit. Te uiți citeodată pe uliță și nu vezi pe nimeni. Pustiu, parcă-i mort totul. Pămintul ăsta trebuie iubit și el !"

Sint desigur surprins intr-un mod plăcut de complexitatea gindirii acestui țăran tinăr dintr-un sat cu „nume de rezonanță istorică", cum sint, de altfel, multe sate din Dobrogea.

Mă intreabă apoi dacă am citit „Cel mai iubit dintre pămînteni". Nu știu prin ce asociație de idei i-a venit să mă intrebe asta, dar imi place să-l aud pe Mitică rostind in contextul dat numele acestui mare scriitor român care i-a iubit pe țărani aproape pină in ultima clipă a vieții sale. Ii reproduc din memorie cîteva propoziții din Marin Preda :

„Pun ziarul jos (Le Monde) și mă frec la ochi. Care va să zică țăranii vor dispărea, iar agricultura va avea un cîștig de randament. Cu alte cuvinte, țăranii au devenit o piedică in calea randamentului in agricultură ! Colosal !"

Și tocmai cind mă gindesc că existența lui Mitică și a altor tineri țărani imi dau dreptul la o parafrazare a lui Marin Preda (de ce „Imposibila intoarcere" ? Mai bine „Imposibilul dezastru" !) colegii lui Mitică au terminat de văzut serialul și ies, zgomotoși, din Club.

Nu sint ei oamenii care să meargă la culcare la ora zece seara intr-o atit de frumoasă simbătă de mai, dar nici nu primesc cu bunăvoință ideea cuiva de a face un foc sub cerul liber. Găsesc pină la urmă pe cineva care să le lase deschisă o sală a Clubului, aduc un casetofon din autocar și dansează. Băieții sint cinci cu toții, așa că mai dansează și fete cu fete. Desigur că eu nu știu ce fel de relații sint intre ei, nu știu cine pe cine iubește in tăcere, cine cu cine își aruncă ocheade, ce stringeri secrete de mină au loc sau ce intilniri se stabilesc pe șoptite. Poate că in timp ce eu îi privesc descumpănit se nasc pasiuni sau sint rănite orgolii, poate pentru unii din ei seara aceasta petrecută intr-o sală neaerisită a Clubului va fi o amintire de nesters, dar ceva ca o tristețe plutește in aerul imbîcsit și in muzica englezească pe care o urlă casetofonul. Mitică insuși e invitat la dans de tovarășa diriginită. Aerul lui mucalit sau volumul considerabil și mișcările nu prea pline de grație ale dirigintei sau toate la un loc stirnesc o furtună spontană de aplauze.

A fost, desigur, pentru ei toți, o excursie plăcută.

Mircea Nedelciu

Cum se vede țara de la Români la ora amiezii

Călătoream, cu mai mult timp in urmă, intr-un tren de noapte. In compartimentul de clasa a II-a nu se mai afla decit o familie de bătrini ; **un moș și-o babă**, m-am gindit eu fără să vreau, prea imi apăreau zugrăviți ca intr-o poveste de demult, din apele copilăriei. Un timp ne-am drămuit unii pe ceilalți, din priviri. Apoi bătrinul a inceput să vorbească — să mi se adreseze, de fapt — firesc, așezat, fără grabă, dar mai ales apropiat și tainic, de parcă s-ar fi adresat unui prieten vechi ori, in cel mai rău caz, unui vecin de-acolo incotro se indrepta el acum. Trenul tăia cimpiile nopții cu zgomot mare pe dedesubt, iar moșul așeza pe deasupra plasă blindă de vorbe, impunsă ici-colea de cite un sughiț. „Mă pomenesc cei de unde-am plecat" — trăgea el concluzii filozofice — „Ori ăștia, care m-așteaptă acasă". Venea din Bărăgan, fusese să-și vadă o fiică măritată acolo, iar acum se intorcea acasă, in comuna Români din județul Neamț. „V-ați oprit și-n București !" — zic eu, gindindu-mă incă la orașul din care abia plecasem, la ritmul vieții sale trepidante, impresionante. Da, văzuse și Capitala, dar se pare că nu-l impresionase foarte mult. Om al munților, se minunase mai mult de intinderile nesfirșite ale Bărăganului. Și, m-am intrebat atunci, dacă nu cumva, pentru el, **Capitala** inseamnă **Români ?**

Ne-am despărțit cu urări de bine și invitația de a-i face o vizită acolo, in **Capitala lui**, la Români. „Intrebați de mine, zice, am un fiu profesor, este și director de școală, eu sint dulgher și zidar, am făcut multe case. Nu se poate să nu mă găsiți" — adaugă și rostește și-un nume, pe care, mărturisesc, cu părere de rău, după un timp l-am uitat, și nici nu-l insemnasem undeva anume. Am reținut insă invitația bătrinului, și iată-mă in acest miez de toamnă adincă in comuna Români, iscodit de o intrebare păstrată incă de la intilnirea din tren : **Cum se vede țara de la Români ?**

★

Trebuie să spun, mai intii, că oricite investigații am făcut, n-am reușit să-l descopăr pe bătrinul din tren. „Avem un director, e drept, Neculai Șerban — mi-au spus oamenii — dar tatăl său nu este dulgher, este țăran ceapist. Avem și-un zidar, Vasile Cuptor, dar fiul său nu este director și nici profesor, este invățător". Impreună cu oamenii am bătut cu gindul satul de la un capăt la altul, dar n-am izbutit să aflăm identitatea exactă a moșului. Ceea ce n-a impiedicat rostul invitației și-al intrebării: **Cum se vede țara de la Români?**

★

Cum se vede țara de la Români — la ora amiezii. Zic **ora amiezii**, pentru că amiaza este virsta țării ; adică acea virstă a plenitudinii și puterii, a afirmării și impunerii, a trăiniciei.

Dar amiaza este și momentul in care familia se stringe roată, la masă, tatăl cu copiii lui alături sub privire — și chiar dacă unii dintre copii nu-i sint alături, viața i-a impins spre alte locuri, el tot îi vede, îi simte lingă el. Și tatăl-bătrinul își intreabă fiii ce-au făcut pină la jumătatea zilei ; pe fiecare in parte îi intreabă. Cum își justifică ei masa aceasta de amiază, cu ce fapte s-au insoțit pină la acest moment de răscruce al muncii, al vieții lor ? Iar fiii răspund ; de-aici, de lingă bătrin ; de-acolo, de unde sint ei acum, in țară. Sint intrebați, la această oră a amiezii, de către bătrinul lor, tinerii Gheorghe Aldea și Dumitru Aldea, și Constantin Cupfer. Iar ei răspund cum de cu zori au urcat pe tractoare, au arat și măruntit pămintul, au pus orz și grîu sub brazdă, și masă verde pentru animale. Bătrinul dă multumit din cap, rupe piinea in părți egale și cu toții incep să infulece din blidul fierbinte de pe masă. La masa bătrinului Vasile Cuptor vine cu răspuns fiul său, Vasile Cuptor, invățătorul ; și el aduce vorbă despre fapta din cimp, unde el și elevii lui au dat ajutor la strinsul cartofilor. Acolo, in cimp, s-au aflat și directorul Neculai Șerban, și dascălii Mihai Nedelcu, Gheorghe Barbălată, Constantin Bors, cu toții multumindu-și bătrinii părinți, rămași să vegheze la bunele rinduieli ale firii. Ion Andrei și-a chemat și el copiii la **masa de amiază** ; și deși ei n-au putut veni, au răspuns totuși la apel in inima bătrinului, care de pe unde se află — muncitori, profesor, student. Și, desigur, la apele amiezii răspund și fiii **moșului** din tren, chiar dacă nu i-am mai putut afla identitatea precisă — sau poate tocmai de aceea. Pentru că, la această oră, țara la Români arată ca țara Țară : peste tot se pune masa de amiază — și nicăieri nu se mănincă piine nemuncită.

★

...La ora amiezii. Dar ce se mai vede după aceea ? După aceea, adică după amiază, se vede **viitorul**. Viitorul țării. Fiindcă viitorul comunei Români nu poate fi altul decit viitorul României. Viitorul pe care-l vor clădi nepoții moșului din tren, nepoții tuturor celor care acum și-au chemat fiii, cu răspundere, la masa de amiază. Și s-ar putea vorbi mult despre viitorul comunei Români, despre viitorul țării. Despre ce-și propun oamenii să facă spre binele lor, spre binele țării. Mă voi păstra insă in limitele unei anchete inopinate, mai exact spus ale unei singure intrebări — **Ce vrei să devii, și de ce ? —** adresată unor școlărițe, patru la număr, in drumul lor de intoarcere spre acasă. Transcriu cuvint cu cuvint. Mindrilă Doina : „Eu vreau să mă fac muncitoare, așa cum am văzut eu in fabrică la Buhuși". Lucia Românescu : „Eu vreau să mă fac asistentă medicală, să am grijă de sănătatea oamenilor". Aldea Iuliana : „Eu vreau să mă fac educatoare, să-i invăț pe oameni să iubească pacea și să spună poezii". Ouatu Didina : „Eu vreau să mă fac telefonistă, să dau telefoane lumii și să-i spun cum trăim noi aici, la Români".

Modeste, emoționante răspunsuri. Dar cit de semnificative. O clipă am avut senzația că am in față imaginea unei geniale picturi naive.

★

...Și totuși nu-mi iese din memorie imaginea acelui tren de noapte, cu bătrinul care se intorcea acasă, in Capitala lui, la Români. Printr-o coincidență, numele acelei comune este numele nostru, al tuturor. El ne reprezintă pe toți : noi toți sintem români ; noi toți sintem, putem fi, intr-un anume fel, fiii moșului din tren. De aceea, ori de cite ori scriu despre oameni mă gindesc la Capitala de suflet a moșului aceluia. Pentru că, dintotdeauna, vin românii spre Români și pleacă de la Români spre români.

Ion Andreiță

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (XIII)

O altă aproximare a cunoscutelor analogii eminesciene cu organicitatea vieții naturale. Intr-un „stat natural" viața se desfășoară conform principiul automatismului, conștiința neavind decit un rol subadiacent, dar asta nu inseamnă că, la un moment dat al dezvoltării, faptele de existența nu se pot oglindi in planul conștiinței și, ca atare, influența comportamentul oamenilor. G. Călinescu atrăgea atenția asupra acestei teze, dezbătute de Eminescu intr-un articol din **Timpul**, unde, polemizindu-se cu scrierile utopice care **„fac abstracție de linia generală descrisă prin spiritul public"**, se recunoștea că **„aspirațiunile și sentimentele sint rezultatul neinlăturat al unei dezvoltări anterioare a spiritului public, dezvoltare ce nici se poate tăgădui, nici inlătura"**.

Intrucit poetul n-a parvenit să-și structureze gindirea intr-un sistem anume, cercetătorul este obligat, fatalmente, să reconstituie verigile lipsă, asumindu-și poate riscul unor generalizări fortuite. Un fapt este sigur : importanța pe care Eminescu o acordă limbii, ca factor de cristalizare și de transmitere a istoriei poporului, a tradițiilor și a culturii sale. **„Și fiindcă spirit și limbă sint aproape identice** — declara el — **iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, iși vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin"**.

Cu aceasta am ajuns la problema cheie : un stat nu are valabilitate decit in măsura in care corespunde principiului națiunii. Așa după cum totul in natură se orinduiește in funcție de promovarea speței, tot astfel un stat organic trebuie să fie pus in slujba intereselor vitale ale poporului.

Se știe că Eminescu se străduiește să creeze o teorie proprie asupra statului, expresia cea mai inaltă a acestuia văzind-o in statul național. Este elocvent faptul că in sfera traducerilor va include și **Principele** lui Machiavelli. Încă o dată, ne cucerește admirația siguranța cu care poetul selectează capitolele XVIII și XIX, „cele mai importante", după cum aprecia G. Călinescu, ca și scrupulozitatea și pasiunea culturală pe care le dezvăluie cercetind și alte lucrări ale istoricului florentin pentru a putea să-i ințeleagă doctrina, in determinantele ei esențiale. Astfel, Eminescu cunoștea și **Istoriile florentine** — operă care marchează o altă treaptă in evoluția gindirii lui Machiavelli —, dovada constituind-o o semnificativă paranteză referitoare la neamul Bentivoglilor, cu date imprumutate din lucrarea menționată.

In marginea acestei teme am mai publicat, nu demult, un articol chiar in paginile **Luceafărului**. Mă mulțumesc, ca atare, să rețin, pentru uzul demonstrației, datele esențiale ale confruntării poetului nostru cu Machiavelli. Într-un articol din **Timpul** (8 martie 1881), consacrat problemei statului, Eminescu nu ezită să-l considere pe autorul **Principelui** drept „un adinc cunoscător al naturii omenești, in părțile ei rele, ca și in cele bune", subliniind că dacă Machiavelli aprobă despotismul Casei de Borgia o face **„in usum Delphini**, sau mai bine in interesul unității Italiei". Această idee a unității naționale o discută cu fervoare, reținind pericolul **„agenților discompunerii"**, fiindcă statul **„dominat de mici interese zilnice și personale e condamnat de a fi slab inăuntru și in afară"**. Poetul nostru va recepta totdeauna, cu un viu spirit participativ, apelul lui Machiavelli de a se strînge intr-un singur șuvoi energiile națiunii, astfel incit, unificate fiind năzuințele tuturor cetățenilor sub mina forte a unui diriguitor, statul să poată fi capabil să cucerească independența și să și-o păstreze (dacă a dobindit-o).

Eminescu n-avea nevoie, desigur, pentru a cunoaște această teză a armonizării intereselor contradictorii ale grupărilor și claselor sociale sub sceptrul unui monarh — să-l citească pe Machiavelli. O găsise demonstrată și in lucrările lui Montesquieu — cum o dovedesc excerptele din caiete — și, nici vorbă, avusese răgazul să mediteze asupra implicațiilor moderne ale ideii conspectind, cum am văzut, studiile sociologice din Germania tinereții sale universitare.

Este vorba, bineințeles, de o reconfirmare in principii bine cristalizate, după cum nu se poate nega că, din frecventarea lui Machiavelli, Eminescu și-a adincit, ceea ce am putea numi, realismul său politic. Tot in **Timpul**, va saluta **„instinctul istoric"** care l-a făcut pe domnitorul Carol să creeze un corp de oaste **„disciplinat și inarmat"**, ințelegind că **„nici un drept nud nu are putere in lumea noastră unde puterea domnește"**. Cu alte cuvinte, intr-o lume in care domnește forța, dreptul nu are șanse de a dura dacă nu este inarmat — o idee de certă inspirație machiavelică.

Trecind in revistă variile referiri la istoricul florentin din articolele eminesciene, observăm că cele mai multe au, indiscutabil, un caracter polemic „machiavelismul" devenind, in cele din urmă, o etichetă infamantă pe care o aplică politicianismului liberal. Această bipolaritate a atitudinii sale se explică atit prin contradicțiile intrinseci ale doctrinei autorului **Principelui**, cit și prin particularitățile vieții politice contemporane poetului. Se dezvoltase anume, in acea perioadă, o retorică grandilocventă in jurul unor principii răsunătoare care era menită să mascheze — ca o perdea de fum — mașinațiile maloneste, puse in mișcare de interese inguste și rapace.

Eminescu, după ce-și descărcase minia in versuri, caută, in insemnările gazetărești, să discrediteze fenomenul și in plan teoretic, adresindu-se direct creatorului „machiavelismului" și servindu-se de „lecțiile" acestuia pentru a demasca mijloacele de mistificare a opiniei publice. Spus altfel, poetul se folosește de Machiavelli pentru a demitifica machiavelismul. În articolul publicat la 16 ianuarie 1880, va introduce pasaje intregi, din traducerea inițiată, referitoare la cele cinci reguli machiavelice pe care un principe, urmărindu-și scopurile secrete, e obligat să le respecte pentru ca lumea să poată fi indusă in eroare și el să izbindească. Succesul este asigurat datorită jocului **„aparențelor"**, fiindcă oamenii s-au obișnuit să judece **„mai mult după ochi"**, decit după **„dreapta judecată"**.

Însemnările din manuscrise ne conving că problema il preocupa intr-un plan mai vast, in elucidarea ei Eminescu folosindu-se și de argumentele mai noi, ale „școalei radicalilor" englezi. Textul : **Logica parlamentară** expune studiul lui Bentham privitor la toate categoriile de sofisme politice care aplicate cu abilitate pot face să fie infrint pe arena politicii un adversar leal (și neexperimentat in „bilciul" vieții).

Revenind la criticile aduse de poet „machiavelismului", nu putem să nu remarcăm că acestea se bazează și pe un dezacord de fond cu principiile ginditorului florentin. Astfel, pentru el, statul nu se transformă — ca in viziunea lui Machiavelli — intr-o divinitate căreia trebuie să i se sacrifice totul : și morala (curentă) și indivizii. Explicația o cunoaștem : după Eminescu, factorul fundamental nu-l reprezintă statul ci națiunea (care poate exista și dincolo de diversitatea formelor impuse de determinările concret politice). **„Formațiunile statului** — va declara el — **sunt lucru secundar."**

Ințelegem de ce poetul va respinge, fără ezitări, cunoscuta maximă că scopul scuză mijloacele, adăugindu-se, nici vorbă, și inaltul său rigorism moral, căci față de ceea ce el crede, cu sfințenie, că e adevărat și drept, nu admite să se intreprindă tranzacții, de nici un fel.

Al. Oprea

REMEMORĂRI

Revelion în tren

Ultima noapte-a anului trecut
Aș fi scurtat-o insă n-am putut
Sub cerul in pulberării pierdut.

Sătul de fețele cu fond de ten
M-am dat pierdut zăpezilor de ren
Și-am auzit cum șuieră un tren.

Trecea șerpuitor prin văi pustii
Cu călători instrăinați dar vii
In noaptea ultimelor bucurii.

Atunci am ridicat paharul greu
Și l-am zvirlit plingind de dorul meu
In fruntea rece a lui Dumnezeu.

Iar trenul fantomatic se tira
Printre zăpezi ducind povara sa
Prinsă-n speranța lumii – spre o stea.

Mircea Micu

1 ianuarie '82

De sărbători

Noi prieteni. Ospitalitatea neașteptată a fetei blonde, care nu numai că nu se supărase pentru șterpelelile sale, ci il mingiiase și-l cinstise cu incă o rudă de salam, il determină pe Maciste să se intoarcă de indată la vila din vecinătate. Lungită in pat, noua prietenă a lui Maciste vorbea la telefon și in răstimpuri lovea cind cu un picior, cind cu altul balonul spinzurat de tavan. Tocmai povestea unei prietene intimplarea din seara aceea cind Maciste se tolăni alături de ea și infiorat de degetele ce i se strecurară in blană incepu să toarcă ușor și fericit de căldura cu care fusese primit : „Atunci te rog s-o aduci chiar miine dimineață !" spuse fata și lăsă telefonul in furcă. Cam in același timp, Gherman, Ion și Vasile intrară in casă, respirind ușurați după ce depuseră cele trei canistre lingă peretele de la intrare. Cind aprinseră luminile rămaseră uluiți la vederea celor trei sfori incărcate de bunătăți, astfel incit nu mai avură loc să inșiruie și darurile de la Ion care tăiase porcul. Ți-or fi venit neamurile din Transilvania, fură de părere Ion și Vasile, fiindcă numai acolo se face astfel de singerete. Gherman, zimbind ușurel, nu-i contrazise, dar se prefăcu foarte mirat că rudele sale plecaseră fără să-l vadă. Oricum, spuse Ion, o săptămină nu te-ar fi așteptat nici copiii tăi proprii. Nu l-a așteptat nici Maciste, adăugă Vasile cu un ris gros ca o talpă de casă.

Fiind atit de obosiți, cei trei telefonară pe rind pe la numerele ce le erau familiare, in speranța că vor găsi măcar pe una din prietenele lor să le pregătească o mincare ca lumea din atitea daruri ce se lăfăiau inșirate pe sforile de cinepă. Trebuia să fim mai prevăzători, spuse Gherman, dar cine se mai gindește la lucruri din astea cind are un vin mai omenesc pe masă ; eu sint de părere să ne mai astimpărăm setea cu cite un păhărel, iar in pauze am să pregătesc eu o masă cum nu s-a mai auzit din Evul de mijloc incoace. Zița care ajunsese cine știe cind pe fotoliul lui Maciste plonjă drept in castronul de sub masă și laptele se revărsă aproape tot pe covor. Gherman curăță laptele cu un prosop și-o duse pe Zița cu castron cu tot sub dușul din baie. Putea să fie intre orele două și trei cind Maciste, care dormea cu capul pe gitul protectoarei sale, se desprinse ușor lunecind printre miinile ei, dar cind ajunse la fereastră, domnișoara sări ca arsă din pat, aprinse lumina și in timp ce motanul aștepta se văzu luat cu nesfirșită tandrețe in brațe, dar contrar oricărei așteptări Maciste părea foarte agitat și cu forța pe care fata nici nu i-o bănuia, aceasta se văzu dusă, mai mult pe sus, către ușă. In hol ințelese că motanul vrea să-i arate ceva deosebit, și după ce iși puse un pardesiu, pe umeri ajunse in stradă numai in papuci, urmărindu-l pe Maciste ca in transă pină la casa lui Gherman. Cind se trezi intre doi necunoscuți și bărbatul tuns pe care-l mai zărise parcă, deveni palidă, insă Maciste, care ințelegea aproape totul, ii cuprinse mina stingă și stind alături de ea incepu să miorlăie ; Ion luă poziție de drepți și spunindu-și numele ii spuse cam tare : mă bucur de cunoștință, apoi Vasile ținu să-i pupe mina, spunind că pentru el chipul ei e o sărbătoare, iar Gherman i se adresă cu un suris : incintat de cunoștință, domnișoară, ca și prietenii mei.

Cintecul celor trei care nu-l trezise numai pe Maciste, ci aproape pe intreg cartierul fu reluat intii de Vasile care avea o voce de aur dar atit de discret de data aceasta incit insăși superba vizitatoare, stind cu Maciste in același fotoliu, il rugă pe solist să dea drumul vocii. Cind Gherman incercă să pună masa, fata, ce se recomandase Nora, (care in prezența părinților ei nu-și tăia nici măcar piine) se oferi să-l ajute și spre uimirea ei reuși să nu spargă nici o farfurie, nici să scape furculițele sau cuțitele pe jos. Așezindu-se la masă, cei trei se simțiră datori să-i laude pină și papucii, complimentele lor acoperind toate sentimentele și culorile, fiind cit mai suave la inceput, apoi tot mai indepărtate de orice substrat. Fata stătea și-i asculta fără să se atingă de mincare sau băutură, pină cind Maciste, invins și el de limbajul fără pereche al celor trei, observă totul și prinzind un pahar cu dexteritate il turnă peste cap și-abia acest fapt o convinse pe Nora să bea. Serviți domnișoară, avem destulă mincare, slavă domnului, repeta Gherman. Știu, știu, răspunse Nora, scumpul de el (și arătă spre motan) a cărat-o de la mine de-acasă, replică ea, după aceea se apucă să mănince. După al treilea pahar, tocmai cind Maciste se juca in baie cu Zița, Nora le comunică știrea că dimineață așteaptă ca o prietenă să-i aducă și ei o pisică albă ca florile. Mă tem ca Maciste să nu se mute la dumneavoastră, in acest caz, spuse Gherman rizind minzește. Dacă vă e teamă am să-i dau chiar acum un telefon să nu mai vină, răspunse Nora. Ba da, să vină ! strigară și Vasile și Ion in același timp. Nora luă aparatul in mină și trecu in bucătărie, apoi reapărind radioasă le făcu și ea primul compliment spunindu-le că, deoarece i s-a părut că sint cei mai interesanți oameni pe care i-a intilnit, a rugat-o pe prietena ei să vină chiar acum spre ea și că, atunci cind se va auzi sosind o mașină va ieși in stradă s-o intimpine, iar Meciste va putea face cunoștință cu tinăra calină chiar la el acasă, ceea ce totdeauna e de preferat pentru un băiat, incheie Nora. Se auziră urale și in mai puțin de douăzeci de minute motorul unei mașini se opri la capătul străzii și Gherman cu Nora ieșiră afară. La intoarcerea lor, Vasile și Ion fură impresionați cum nu se poate mai plăcut de apariția a două necunoscute care se recomandară fiică și mamă, aceasta din urmă fiind mult mai drăguță decit odrasla ei. Grăbite cu pahar după pahar de către Vasile, cele două nou venite intrară firesc in atmosfera petrecerii. Singurii care stăteau de veghe privindu-se intens peste măsuța joasă și rotundă erau superba felină albă și Maciste care din cind in cind mai golea cite un pahar, astfel cum nu făcuse niciodată.

Gheorghe Pituț

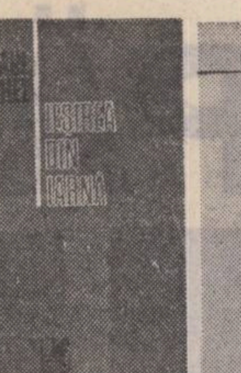

colocviile «luceafărului»

CE ESTE NOU ÎN PEISAJUL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE ?

cronicarii revistei despre anul literar 1981

MIHAI UNGHEANU: Orice tentativă de bilanț literar își are riscurile ei izvorite din limitarea perspectivei. Introducind insă faptele unui an literar in serii de istorie literară concluziile au șansa de a supraviețui momentului. Întrebarea firească a oricărui cititor este ce a insemnat anul 1981 pentru literatura română? Prin ce se caracterizează? Care sint cărțile lui marcante? Ce perspective deschide cartea anului 1981 pentru viitor ?

Dacă aplicăm anului literar 1981 criteriul de istorie literară al lui Thibaudet, criteriul generațiilor, vom observa că manifestările literare de proeminență le oferă „generația războiului" (Marin Preda-Eugen Barbu), apoi masiv generația imediat următoare (Fănuș, Anghel, Marian Popa, Mircea Martin, etc), cărora li se adaugă un val de noi veniți mai ales in poezie, val din care se desprind multe promisiuni. Din prima generație citată se detașează pentru 1981 Eugen Barbu cu un excepțional roman **Săptămina nebunilor,** superior strălucitorului **Princepele,** cu **Caietele Princepelui VII.**

Tot aici amintim romanul **Însoțitorul** de C. Țoiu, **Recunoaștere indepărtată** de Radu Theodoru, controversatul compendiu de istorie literară românească de Al. Piru, monografia **Mateiu I. Caragiale** de Alexandru George, **Cu cărțile pe față** de Mircea Zaciu, **Regula jocului** de Paul Cornea. Urmează o adevărată explozie literară a unei generații care se apropie de apogeul creației după cum : Adrian Păunescu cu două volume de poezii **(Manifest pentru sănătatea pămintului** și **Iubiți-vă pe tunuri)** și unul de note de drum din Austria, Ion Gheorghe cu **Elegiile politice,** Ioan Alexandru cu partea a patra a tetralogiei **Imnelor: Imnele Țării Românești,** Paul Anghel cu al cincilea volum din ciclul **Zăpezile de acum un veac: Ieșirea din iarnă,** Fănuș Neagu cu **Insomnii de mătase,** Dinu Săraru cu **Dragostea și revoluția,** Marian Popa cu **Podul aerian,** Mircea Martin cu **G. Călinescu și complexele literaturii române,** Dan Zamfirescu cu **Contribuții la istoria literaturii române vechi,** Mihai Zamfir cu **Poemul românesc in proză,** I.D. Bălan cu **Resurecția unui poet: Aron Cotruș,** N. Manolescu cu **Arca lui Noe II,** Dan Horia Mazilu cu **Varlaam și Ioasaf,** Marian Popa, **Viscolul și carnavalul,** V. Bugariu, **Analogon,** Livius Ciocirlie, Eugen Negrici și alții. Imagine elocventă a capacității de creație a unei generații care scrie in prezent la modul cel mai concret literatura română.

Dintre cei mai tineri se impun cărțile semnate de Grete Tartler, Apostol Gurău, Sorin Preda, Titu Suciu, Mircea Nedelciu, monografiile scrise de Mirela Roznoveanu, Valentin Tașcu, Mircea Scarlat, Daniel Dumitriu, Mihai Dinu Gheorghiu. Remarcabile debuturile lui Paul Dugneanu in critică și al lui Ion Mureșan in poezie.

Pomenesc la sfirșit două cărți izolate **Al patrulea hagialic** de Vasile Lovinescu, lectură hermeneutică a **Crailor de Curtea Veche** și **De la Eminescu la Blaga** de Liviu Rusu. Evident harta făcută in acest preambul este o propunere, prefața unei discuții.

SULTANA CRAIA : Anul care s-a încheiat a produs fenomene inseriabile, poate in mai mare măsură decit in anii precedenți, in poezie, in proză și in critica literară. Dacă anul 1980 a fost dominat de roman, iar anul 1979 a fost prin excelență un al al poeziei, anul acesta echilibrează ponderea genurilor. Rămine totuși semnificativ faptul că 1981 a inceput și s-a încheiat cu mari volume de poezie care au pus o acoladă peste creația artistică și care conțin problematica majoră a intregii creații literare. Ideile acestor volume de poezie sint raportabile atit la universul prozei anului, cit și la orientarea criticii.

La inceputul anului au apărut **Elegiile politice** ale lui Ion Gheorghe, volum dens, dramatic, care gindește totul din perspectivă istorică, o poezie monumentală, obsedată de rosturile fundamentale ale existenței și de mutațiile sociale. O expresie aparent antipoetică și totuși profund poetică, prin suflul stihinic, prin tensiunea interogației, prin gravitatea avertismentului in pofida limbajului. O meditație tulburătoare despre destinul țărănesc și despre „noimele" sale.

Au urmat cele două volume ale lui Adrian Păunescu, **Manifest pentru sănătatea pămintului și Iubiți-vă pe tunuri,** cu aceeași neliniște majoră, cu aceeași problematică etică și existențială. Evenimentele anului au făcut mai apoi ca aceste poeme viguroase, patetice și profund implicate politic, să sune profetic. Anul literar s-a incheiat cu **Imnele Țării Românești** ale lui Ioan Alexandru, carte de respirație amplă, de celebrare solemnă, „cintare", poezie de laudă fără nimic festiv, venind din aceeași ființă, născută din aceleași ritmuri stihiale din care s-au hrănit alți poeți transilvăneni. Ioan Alexandru și Ion Gheorghe continuă stirpea lui Goga și Cotruș, filonul liricii sociale și profetice.

Poezia majoră a anului conține problematica istorică, etică, națională, care se regăsește in proză, căutarea dimensiunilor esențiale care se prelungește in investigația critică. Problematică prezentă și in volume de o factură inrudită, de poezie de meditație, interogație și neliniște, trăite in alt regim, ca aventură individuală. Obsesia războiului, a morții, a reversului civilizației face inserabile cărți de poezie ca **Arma secretă** a lui Eugen Jebeleanu, **Prognoza meteo** a lui Petre Stoica, **Inventarul speranței** a lui Nicolae Dan Fruntelată. Un lirism in care există speranța, in care iubirea este sursă de echilibru și regenerare, o poezie gravă, de viziune. Și ca intotdeauna au apărut volume de poezie a sensibilității, de fantazare, cu fior intim, de sugestie, intre care **Ochiul de greier** al Anei Blandiana, **Astronomia ierbii** a Gretei Tartler, **Starea de urgență** a lui Vasile Igna.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Intervin aici pentru a mă delimita de modalitatea de discuție propusă de Sultana Craia. Toate volumele merită desigur să fie citate, insă cred că un bilanț al unui an literar nu inseamnă doar un inventar, fie el și nuanțat, al tuturor aparițiilor. Cred că trebuie să ne exprimăm foarte net concluziile noastre, modul personal in care ințelegem anul literar 1981. Să incercăm un act de selecție și de ierarhizare. Pornind de la aceste premise voi incerca să mă refer la ceea ce a insemnat in spațiul literaturii române din 1981 contribuția generației tinere și a celei virstnice. Mai intii, poezia tinerilor, subiect incitant și poate și la modă. Anul acesta au apărut cărțile de debut ale unor tineri talentați, intre care Ion Stratan, Lucian Vasiliu, Ion Mureșan și alții, care scriu o poezie dominată de ironie, cultivată in grad mai mare sau mai mic, in funcție de posibilitățile lor. Există, in general, pentru ceea ce se numește poezia tinără, riscul foarte mare ca inteligența și spiritul ironic să devină scopuri in sine, in primul caz fiind vorba de o exhibare a inteligenței, in al doilea caz de o dilatare a ironiei, care riscă să inlocuiască poezia. Ironia este un procedeu care poate conduce spre realizarea unei poezii de valoare sau poate deveni scop in sine. Riscul de care vorbeam apare evident in, de pildă, volumul **Cintece de trecut strada** al tinărului Florin Iaru. Tentația persiflării are aici ca rezultat o simplă glumă inteligentă, cu destul de puține relații cu poezia autentică. Un volum care reușește să depășească această echilibristică riscantă, pe muchie de cuțit, este cel al lui Lucian Vasiliu, in care, dinamitarea gramaticii și folosirea clișeului și a ironiei nu sint decit procedee, in spatele cărora se lasă să se ghicească, dincolo de inteligență o poezie scrisă și „cu sufletul", un mod personal de a lua in posesie lumea.

La polul celălalt, cel puțin biologic celălalt, se situează cărțile generației virstnice. Iată, un volum antologic al lui Geo Dumitrescu și **Arma secretă** de Eugen Jebeleanu. În cazul poeților consacrați, noile volume sau antologiile vin fie să confirme o părere, fie să intre in contradicție cu ea. La cei doi autori citați, această posibilitate de alegere nu există : ei confirmă ceea ce au făcut și pină acum. Antologia lui Geo Dumitrescu ne oferă prilejul să trasăm mai exact profilul unui poet iconoclast, ironic cu gravitate care, din păcate, nu ne-a mai oferit prilejuri noi de jubilație in fața unei noi „libertăți de a trage cu pușca". În cazul lui Eugen Jebeleanu am constatat in ceea ce s-a numit, și poate pe bună dreptate, austeritatea limbajului poetic, că sobrietatea mijloacelor comportă riscul sărăciei, al prozaismului. Definit de critici drept conștiință a unei epoci, poetul, din, probabil, dorința de a comunica eficient, se arată aici mai interesat de ceea **ce spune** și mai puțin de **cum spune**. Desigur că volumul lui Eugen Jebeleanu nu poate fi discutat in afara integii sale creații și, gindind așa, el se integrează acesteia ca un volum de susținere.

PAUL DUGNEANU: Și eu cred că anul '81 se caracterizează printr-o omogenitate stilistică și chiar de virstă a unor curente sau grupuri de poeți, cum sint cei cuprinși in colecția „Hyperion", dar in primul rind, impresionează amplorarea fenomenului poeziei tinere, intrevăzută de noi și discutată intr-o masă rotundă organizată de **Luceafărul,** inainte de a lua aspectul unei mode literare. Descopeream atunci noutatea acestei poezii in tonul ei ferm, in demersul etic și politic tranșant, exprimat fără complexe și in ironia dezinhibantă față de anumite formule literare impuse de generațiile precedente, dar, acum cred că spiritul parodic și ironic a ajuns la tinerii poeți, prin exagerare și cabotinism chiar, o frînă și nu un catalizator al energiilor poetic. În principiu ne bucură manifestarea pe orizontală a unei virtualități creatoare ipostaziată intr-un număr foarte mare de tineri poeți, debutanți in anii '80—'81. Subliniind incă o dată importanța actului in sine, nu putem să nu observăm și reversul pe care — l-aș numi, cu un termen preluat din Ortega y Gasset, de masificare a artei lor poetice. Individualitățile se estompează intr-o mulțime (in sens matematic) de poeți care vehiculează aceleași procedee literare, aceleași categorii stilistice, psihologice și sentimentale, pină la identificare. Cu excepțiile de rigoare (Traian T. Coșovei, Ion Mureșan, Lucian Vasiliu), am putea lesne schimba intre ele numele autorilor sau titlurile cărților fără a prejudicia ansamblul, după principiul poeziei cibernetice și combinatorii. Este, orice s-ar spune, din unghi sociopsihologic un proces interesant... Dar afirmarea in „grup" are și un alt „avantaj" : atit de puternică a devenit obsesia acestei pătrunderi masive incit sintagma „poezie tinără" s-a transformat intr-un „concept estetic" valorizant, și este suficient să fii declarat tinăr poet, pentru ca magnetic să atragi adjectivele euforizante ale criticii.

ARTUR SILVESTRI : „Masificarea" poeziei tinere este mai curind un fenomen editorial ; dacă vom confrunta cărțile apărute cu poezia din reviste vom constata că există poeți de inzestrare și talent care nu fac din ironie și ingeniozitate țelul lor estetic exclusiv. Bilanțul cărților nu este totuna cu bilanțul literar complet, real.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Cred că este vorba deja de o foarte serioasă „inregimentare" la același canon poetic. Există insă și poeți tineri, la debut sau chiar la a doua carte (Ion Mureșan și Andrei Roman) care nu se lasă inregimentați, care scriu poezie fără să tragă cu ochiul la un model sau altul, la o grupare sau alta.

PAUL DUGNEANU : Vreau să spun că, dacă este imbucurătoare această ecloziune poetică sub raport cantitativ, este bine să ne păstrăm simțul critic și să o receptăm la nivelul ei valoric, fără exagerări encomiastice așa cum procedează in prezent o parte a criticii mature care după ce a abandonat, „infidel", generația '60, și-a găsit un excelent debușeu in noul val. Îmi permit să amintesc insă că adopțiunea protectoare și protecționistă s-a produs după ce criticii tineri de la **Luceafărul** au discutat pentru prima dată, despre „generația in blugi", suportind o reacție de respingere aproape in bloc, atit a foiletonisticii „oficiale", (acum reconvertită) cit și a celei de origine echinoxistă, și sintagmistă cu indicibilul ei umor ardelenesc. Ca efect secundar mai puțin plăcut insă, consemnăm ignorarea sau minimalizarea unor autori și cărți remarcabile, ce nu aparțin neapărat unei anume grupări sau mișcări literare.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Este momentul să revenim la ceea ce inseamnă valori, mai ales ale poeziei publicate in anul care se incheie. Și trebuie să citez aici, in primul rind, volumul **Elegii politice** de Ion Gheorghe, care pare a fi cartea cea mai valoroasă a anului. Desigur că riscăm făcind clasificări, insă **Elegii politice** este o carte foarte importantă iar Ion Gheorghe este un poet important prin intreaga sa creație. Există in poezia sa o abordare in trepte a unor zone ale condiției umane, iar **Elegiile politice** sint ceea ce trebuia, in chip firesc, să vină după celelalte volume. Adică, o epuizare a unui anume domeniu, a unui tip de eticism, exprimat de Ion Gheorghe intr-un limbaj absolut inconfundabil. Mă voi delimita din nou de Sultana Craia, căci ea spune că „in pofida limbajului", Ion Gheorghe rămine un poet de valoare. Eu aș zice că lucrurile stau cu totul altfel, că Ion Gheorghe este tocmai un creator de limbaj poetic.

SULTANA CRAIA : La Ion Gheorghe nivelul subtextului mi se pare incomparabil mai important decit acela al limbajului, ca și la Ioan Alexandru de altfel. Stilul bolovănos și masiv are ritmul acelei lave din adincuri cu a cărei curgere se acordă simțirea acestor stihinici, din care se naște o poezie mare, coplesitoare și impresionantă.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Valoarea nu stă mai puțin in formă decit in subtextul respectiv, decit in conținutul ei. Ea nu are aparența de antipoezie ci este un limbaj de tip apodictic și arhaic, care are o perfectă justificare nu numai in planul poeziei sale, ci și in poezia care s-a scris dintotdeauna in lume. „Masivitatea și stilul bolovănos" reprezintă o prejudecată a criticii literare.

PAUL DUGNEANU : S-a amintit faptul că autori insemnați ai acestui an nu au beneficiat

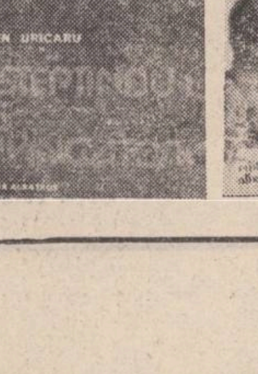

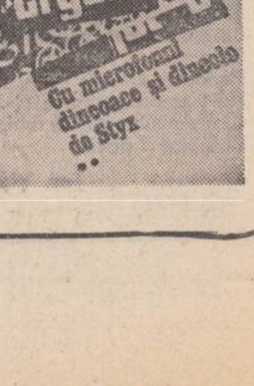

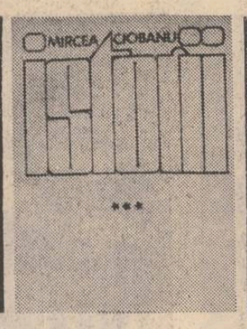

la momentul respectiv de o receptare critică adecvată, nuanțată, pe măsura talentului lor. Este cazul, mi se pare, și al unui val de poeți, pe care să-l numim metaforic „Generația Hyperion", a căror importanță și anvergură abia acum o sesizăm, prin publicarea în 1980 și '81, de către editura „Cartea Românească" de antologii semnificative din opera lor. „Prinși" între generația '60 care pare a trăi un moment de renaștere și explozia lirică a anului '80, acești poeți nu au fost situați cu exactitate în ierarhia liricii contemporane.

ARTUR SILVESTRI : Cred că e mai corect să vorbim de incapacitatea de cuprindere a fenomenului literar a unor critici și nu a criticii. A unor critici literari care pierd din cîmpul lor de observație fenomenele vii ale literaturii de azi.

PAUL DUGNEANU : Există o ipostază spectaculoasă a poeziei contemporane (în toate sensurile și chiar dincolo de text) repede consemnată și receptată de o critică „ieșească", în timp ce poezia cu adevărat substanțială, dar mai incomodă, cum este aceea a lui Ion Gheorghe sau a lui Ion Vlad, este superficial comentată. Aș spune că în primul rînd sînt evitați poeții cu un univers liric bine conturat, cu un limbaj poetic personal, în general individualitățile puternice care nu pot fi integrate „maselor" din viața literară.

ARTUR SILVESTRI : Am denumit această promoție, mai demult, în „Revue Roumaine". „Momentul Hyperion" în ciuda relativei arbitrarietăți (căci numele pornește aci de la o inițiativă editorială și nu de la autorii înșiși) înglobează în chip indiscutabil un fenomen. Alături de aceia pe care colecția „Hyperion" i-a promovat (cu totuși inevitabile inconsecvențe) stau și alții lăsați deocamdată pe dinafară, autori înzestrați și cu operă, doar că mult mai „discreți" sub raportul insistenței administrative. Nume ? Această „serie discretă" conține, pe lîngă „hyperioniștii" atestați, pe G. Alboiu **(Metoda șoimului)**, Gh. Azap **(Cintece strengărești)**, Nicolae Neagu **(Cabinet de familie)**, Ion Drăgănoiu **(Scene de vinătoare)**, Vasile Igna **(Starea de urgență)**, Dumitru M. Ion, Lucian Avramescu, ultimul, pare-mi-se, mai tînăr, nu însă din grupul ultimilor veniți.

PAUL DUGNEANU : Aș adăuga și pe Liliana Ursu **(Piața aurarilor)**, pe Mircea Florin Șandru **(Mașina de scris)** și, cu o mențiune specială, pe Andrei Roman cu **Omul desăvîrșit**.

VALENTIN F. MIHĂESCU : În cazul acestei serii „discrete" anul 1981 ne-a provocat plăcute surprize. Cărțile lui Ion Drăgănoiu, Nicolae Dan Fruntelată și Lucian Avramescu sînt cele mai bune lucruri din creația lor de pînă acum.

ARTUR SILVESTRI : Îndărătul impresiei de discontinuitate, care este reală, căci ierarhia valorilor pare a se tulbura de un an, doi și tinde să se refacă în alt chip, un fenomen pare a fi comun și cu mult mai vizibil în literatura lui 1981. Este „istoricismul", probabil un curent în formare dacă nu un ecou estetic al unei sforțări sociologice mai ample, detectabilă în perspectiva întregii noastre culturi. Ceea ce ne-a dat mai de seamă acest an, atît în poezie cît și în proză și critică, nu se îndepărtează de elementul istoric și aparițiile lui cele mai șocante au drept temă istoria, politicul, dacă nu vin chiar cu o materie istorică în compoziția lor literară. **Imnele Țării Românești, Eleg'i politice, Manifest pentru sănătatea pămîntului**, indubitabil cărțile de poezie cele mai importante în acest an, nu provin din alt univers. Prozele ? În chip majoritar se bizuie pe „istorie", oricît ar provoca aceasta alergia unor comentatori.

SULTANA CRAIA : Cu o dimensiune mitică foarte marcată. Scrierile istorice care au apărut în acest an conțin această sugestie ca prelungire în atemporal pe de o parte, iar pe de altă parte se conturează o altă direcție a romanului istoric, aceea care realizează prelungirea în actualitate.

Au apărut romane în care domină latura documentară, de restituire, cu necesarul coeficient de fictiune, desigur, romane construite în modalități de frescă, în care anecdoticul este conciliat cu meditația asupra destinului național, cu accente de insolit, cu sugestii alegorice. A apărut ultimul volum din **Incognito**, al lui Eugen Barbu, **Ieșirea din iarnă** a lui Paul Anghel, au apărut scrieri mizînd pe „biografia de război" ca romanul lui Radu Theodoru **Recunoaștere îndepărtată** sau pe „biografii de revoluție" ca **Toamna roșie** a lui Dinu Săraru, ori **Iepurele șchiop** al lui D. R. Popescu.

În această diversitate de modalități se cere remarcată direcția romanului parabolic, cum este **Bestiarul** lui Pop Simion sau **Castelul romanului** al lui Andrei Brezianu, fictiune livrească operînd cu embleme, construind ideatic un univers al marilor arhetipuri.

M. UNGHEANU : Dacă la poezie evenimentul mi se pare a fi dat de volumele pomenite ale lui Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, la proză el ține de romanele lui Paul Anghel, **Ieșirea din iarnă**, și Eugen Barbu, **Săptămîna nebunilor**. A doua este un fastuos roman de atmosferă, dens psihologic, fără un story propriu-zis, mai curînd portretul unei stări, „plictisul" sau „melanholia" levantino-valahă. **Săptămîna nebunilor** definește plenar universul prozei lui Eugen Barbu și mijloacele ei de excepție. **Ieșirea din iarnă** dezgroapă cu predilecție pentru aspectul revelator o Românie de altădată scufundată ca un continent dispărut în memoria colectivă. S-au făcut acestei cărți obiecții cu o reavoință hazlie.

ARTUR SILVESTRI : Cele mai însemnate proze ale anului 1981 sînt „istorice", emanînd de la autori de virste felurite și diferiți stilistic, fixate uneori pe ideea unui ciclu românesc aflat în curs sau la început : Eugen Barbu **(Incognito, IV, Săptămîna nebunilor)**, Paul Anghel **(Ieșirea din iarnă** care este și romanul cel mai proeminent al momentului), Mircea Ciobanu **(Istorii III)**, Ștefan Agopian **(Tache de catifea)**, Gheorghe Schwartz **(Spitalul)**, Eugen Uricaru **(Așteptîndu-i pe învingători)**, Radu Theodoru **(Recunoaștere îndepărtată)**. „Istoricismul" prozatorului de azi nu mai este totuna cu ingenuitatea „romancierului istoric" de felul lui D. Almaș sau Al. Mitru, spre a nu cita pe alții și mai ilarianți. Proza de inspirație istorică a cîștigat procedeele moderne fără a tulbura substanța romanescă, reprezintă în definitiv momentul unei sinteze începută prin excesele „tehniciste" de acum zece-cincisprezece ani (importante numai atît cît pot stimula creația ulterioară) și configurată în chip temeinic în prezenta unei substanțe românești adecvate. Cu acestea, romanul românesc și-a întărit cantitativ producțiile valoroase și demonstrează în fine, că în proza istorică e cu putință a veni cu procedee felurite, moderne, perspectivistice (D.R. Popescu), eseistice și cinematografice (Paul Anghel), baroce și populiste (Eugen Barbu), livrești și utopice (Șt. Agopian), parabolice în gustul Kafka (Gh. Schwartz), documentare, analitice, „intelectualiste".

Nu este totuși singurul fenomen demn de luat în considerație și dacă am observat că un fel de ebuliție valorică (tinzînd a modifica ierarhiile) se manifestă acut în această clipă, ei, bine, în proză dovezile mi se par și mai solide. 1981 este și anul afirmării unei promoții așa-zis „tardive" sau „fără critică", puțin comentată, în adevăr pînă acum, alcătuită din autori care nu vin „cu grupul" însă care își consolidează opera în liniște și cu consecvență, ca lemurii, făurind cărți pe care unii critici nu le vor mai putea ignora. Titu Constantin **(Lunecînd)**, Mihai Sin **(Ierarhii)**, Alexandra Tîrziu **(Dovezi de iubire ce nu se mai termină)**, Tudor Octavian **(Istoria unui obiect perfect)**, N. Cristache **(Vinovații nu știu nimic)**, Andrei Brezianu **(Castelul romanului)**, Norman Manea **(Octombrie, ora opt)** consolidează observația că avem a face cu autori feluriți stilistic, analitici, calofili, behavioriști, parabolici, care își construiesc opera în deplină seninătate, absenți la rumorile vieții literare și de la „bătăliile ideologice".

Mai pot face și alte completări : coexistența unor prozatori, de virstă matură ca Fănuș Neagu **(Insomnii de mătase)**, Dinu Săraru **(Toamnă tirzie)**, Marian Popa **(Podul aerian)** și de virstă tînără, unii — debutanți.

SULTANA CRAIA : Dacă se observă orientări convergente, acestea se manifestă la nivelul problematicii. Astfel, există o diversitate în unitate, și o deschidere către formule sintetice, care includ documentarul, miticul, compoziția discontinuă, interferențele. Personalitățile nu se confundă însă, evoluînd distinct, și peisajul romanului istoric contemporan este divers și deloc monoton.

M. UNGHEANU : Aș vrea să observăm o anume omogenitate de concepție a prozei din anul 1981. Pozitiile estetice extremiste lipsesc din proza acestui an. Scriitorii par mai interesați de substanța cărților lor și de problematică decît de ostentația scriiturii, a exercițiului, etc. Totodată țin să remarc un decalaj între această literatură și actul critic curent. Critica pare a nu mai avea instrumente pentru această literatură pe care n-o mai înțelege. A dispărut se pare și sensibilitatea la stilul artist, la proza din descendența lui Mateiu Caragiale. Eugen Barbu este un mare prozator artist dar faptul nu produce nici un ecou în critică. Fănuș Neagu în **Insomnii de mătase** oferă pagini antologice în aceeași direcție, dar faptul n-a fost suficient remarcat. Un prozator ca Apostol Gurău, din familia lui Fănuș Neagu ca univers vizual și lingvistic, a trecut neobservat. Critica mi se pare nu a înregistra evidențele și faptul trebuie reținut aici. Bogat în realitate, divers, fenomenul literar este sărăcit în imaginea pe care i-o confecționează critica.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Această lipsă de receptivitate a criticii în fața cărților unor scriitori ca Eugen Barbu, Apostol Gurău, Nicolae Velea, este cel puțin ciudată, mai ales că „atitudinea" vine din partea unor oameni care altfel, își proclamă printre principii susținerea unei literaturi impecabile stilistic. Și dacă nici Barbu, nici Velea nu sînt stilisti, atunci...

SULTANA CRAIA : De altfel nici **Luceafărul** n-a acordat acestor scriitori spațiul pe care l-ar fi meritat. S-a scris despre ei prea puțin sau deloc, li s-a consacrat o singură cronică și nici asta întotdeauna. Pe de altă parte, cărți care nu sînt de prim-plan dar care contează n-au fost pur și simplu comentate.

M. UNGHEANU : O piatră în grădina proprie, dar care cred că este îndreptățită. Scriem prea puțin despre mizele proprii, fie ele dintre noii veniți, fie dintre consacrați.

ARTUR SILVESTRI : Proza tînără nu pare a suscita încă „furia" provocată de poeții tineri (nu este desigur timpul pierdut), desi cîțiva autori tineri de romane și de „proză scurtă" sînt remarcabili, talentați, formați stilisticeste. Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Titus Suciu, St. Agopian, Apostol Gurău sînt romancieri, nuveliști, cu formule deja individualizate. Am schițat recent tabloul prozei tinere a ultimei ore, tot în **Luceafărul**, nu mai revin.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Proza scurtă, desigur, își ia revanșa în acest an literar față de o epocă recentă, cînd fiecare debutant considera că, scriind un roman, atinge prin aceasta o treaptă superioară a ierarhiei genului. Sînt, în domeniul prozei scurte, cîteva apariții demne de stimă, cîteva nume de autori care nu numai că scriu literatură, dar gîndesc foarte serios asupra mecanismelor ei. Iată, spre exemplu, un Mircea Nedelciu, bun cunoscător al procedeelor narative, un ironist, care nu disprețuiește deloc **conținutul prozelor sale**, un observator al unei lumi, implicat în această lume, chiar dacă se distanțează de ea prin procedeele formale.

Totuși, cred că romanul își ia, cu numele și cărțile citate deja, partea leului și în acest an literar. Se detașează două întreprinderi românești de amploare : **Zăpezile de-acum un veac** de Paul Anghel (ciclu din care au apărut pînă acum cinci volume) și **Istorii** de Mircea Ciobanu, din care, anul acesta a apărut volumul al treilea. Două modalități diferite de abordare a epicului, potențat simbolic și transfigurat metafizic la Mircea Ciobanu, mai aplicat și documentat circumscris la Paul Anghel. Excepțional — în peisajul acestui an literar — este recent apărutul roman al lui Eugen Barbu, **Săptămîna nebunilor**. Situat stilistic în linia **Principelui**, cartea se constituie într-o fastuoasă simfonie a crepusculului, orchestrată deopotrivă în tonuri violente și semitonuri, cu un simț al epicului rar în proza românească. O discutie aplicată asupra acestui roman (pe care cartea o impune) ar reliefa barochismul fascinant al construcției, alternanța studiată a terifiantului cu gracilul, a ambiguității fantasticului cu decizia hiperrealismului.

Interesantă mi se pare apariția unor noi prozatori : bănățeanul Ion Florian Panduru **(Sărbătoare tirzie)** care, în ciuda diferenței de zonă geografică, prin capacitatea de a face psihologie fără a face analiza psihologică, se situează tipologic în apropierea lui Nicolae Velea.

PAUL DUGNEANU : De asemenea, Ovidiu Genaru cu volumul **Cafeneaua subiectelor**, remarcabil și acesta prin incisivitatea observației și prin siguranța stilistică.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Din felul cum decurge discuția noastră, constat un fel de tulburare a prestigiilor prestabilite. Am citat aici tot soiul de nume și cărți, ce nu intrau pînă acum în listele de bilanț, evitate și de premii, și cred că am făcut-o pe bună dreptate.

ARTUR SILVESTRI : Este o observație inevitabilă la care subscriu. Nu cred că mă înșel spunînd că în 1981 literatura contemporană își schimbă singele; inconvenabil sau nu procesul este cert. Apar scriitori care nu sînt produsi de tutele literare încetățenite ori de cercuri literare specializate în asemenea lansări. Harta actualității literare care se alcătuiește acum trebuie să țină seamă de acest fenomen cu atît mai mult cu cît harta veche care ne-a fost oferită și care ni se mai oferă nu reflectă adevărata stare de lucruri din literatura de azi.

Ștefan Câlțea : „Fereastra albastră"

VALENTIN F. MIHĂESCU : Asezarea valorilor la dimensiunile lor reale — așa mi-ar plăcea să se numească acest fenomen.

M. UNGHEANU : Formula lui Artur Silvestri merită reținută : literatura română pare a-și schimba singele. Pedant spus, și desigur banal, literatura română se maturizează. Și această maturizare are loc odată cu maturizarea literară a unei generații urmată de moartea prematură, a lui Labiș care și-a pus pecetea pe anul literar 1981 și am zice și pe cel precedent. Petre Sălcudeanu a produs o surpriză cu **Biblioteca din Alexandria**, dar surpriza aceasta înseamnă maturizarea unui prozator. Am subliniat mai înainte că generația cea mai fecundă este generația imediat următoare celei a războiului, de fapt generația Labiș dacă unii n-ar considera această titulatură prea restrictivă. Comemorarea celor 25 de ani de la moartea poetului a dezvăluit, cu excepții semnificative, un interes real pentru modelul uman și literar Nicolae Labiș. Reintoarcerea la modelul inițial este și el semnul maturizării.

Acest proces de maturizare nu este străin de desființarea cenzurii, care a pus probleme noi scriitorului, l-a confruntat mai acut cu sine. În același timp literatura română și-a încheiat procesul de întoarcere la propriile sale izvoare, atitudine și problemă centrală a aceleiași generații în anii '70, după cum și-a asimilat tot ceea ce i-a adus nou noua etapă literară prin care trece. Cu alte cuvinte pare a se desfășura o criză de creștere, ceea ce va duce de la sine la o mai tranșantă delimitare a apelor de uscat. Receptivitatea limitată sau direcționată a criticii amîntită mai înainte provine cred din faptul că e depășită de procesul literar viu. Critica mai operează încă cu rețele pe care ea însăși l-a propus entuziast acum zece-cincisprezece ani în urmă fără a mai ține seamă de diversitatea realităților literare. Revanșa generației Labiș este însă și va fi pur literară.

SULTANA CRAIA : Cred că fenomenul se explică printr-o reminiscență a mentalității literare formate cu mai mult de un deceniu în urmă, în epoca în care a debutat o parte a criticii de azi. Ei raportează încă literatura care se scrie în 1981 la modele constituite înainte de 1970, acelea la care au rămas receptivi. Sensibilitatea lor a rămas activă în raport cu literatura onirică, abisală, intimistă, a absurdului, a individului în derută. Problematica romanelor actuale nu se acordă cu formulele pentru care manifestă predilecție, prin formație cu modelele cărora le rămîn atașați. Este un dezacord de modele estetice, o desincronizare care explică această rezervă sau opacitate și este probabil și o reacție a unora împotriva valorilor bine primite de alții și cărora i se găsesc pentru disimulare justificări teoretice.

M. UNGHEANU : Existența unei tensiuni între proiectul scriitorului și cel al criticului, între actul de creație și demersul critic...

SULTANA CRAIA : Literatura care se scrie trebuie raportată nu numai la critică ci și la public. Iar publicul de acum are alte opțiuni decît avea critica în anii '70.

VALENTIN F. MIHĂESCU : În legătură cu masa cititorilor : atîta vreme cît nu avem instrumente care să ne dea rezultate pozitive ale gradului în care este receptată literatura în masele de cititori, aș zice că nici asupra acestui raport între **ofertă** și **cerere** nu avem datele cele mai exacte și nu avem un sistem de înglobare a acestor date. Atîta vreme cît nu avem instrumentele sociologice necesare, ne bazăm doar pe o impresie și nu pe o probă.

SULTANA CRAIA : O impresie bizuită pe niște indicii, iar acestea nu pot fi ignorate. Faptul că n-avem institute de cercetare sociologică nu înseamnă că statistica nu se poate face sau că trebuie să renunțăm la ea. Iar anume evaluări se pot face chiar dacă empiric. Dacă un roman are un tiraj de 100 000 de exemplare care se și vînd o concluzie de tip sociologic se poate trage în legătură cu el. Eu trăiesc apoi în afara mediului literar, într-un mediu intelectual de specialiști (ingineri, etc) și știu ce se cere și ce nu, ce se citește, ce se preferă.

ARTUR SILVESTRI : Chiar dacă n-avem cifre exacte, cîteva concluzii se pot formula din circulația și audiența unor scriitori. Examenele de tip sociologic lipsesc însă...

M. UNGHEANU : În absența unei anchete sociologice științifice evaluarea chiar de tip empiric nu poate fi evitată. Cîteva elemente sînt semnificative : tirajele, interesul manifestat de cititori la lansarea unor cărți, interesul manifestat la întîlnirile dintre scriitori și cititori, etc. contactele cu cititorii dezvăluie existența unui „orizont de așteptare" care funcționează la apariția literaturii care-i corespunde sau care se introduce deliberat în acest orizont de așteptare din spirit comercial.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Orizontul de așteptare nu este identic sau nu se suprapune pe criteriul valorii. Există întotdeauna un „orizont de așteptare" dar puține cărți au șansa să apară în 100 000 de exemplare și nu știm ce s-ar întîmpla dacă și celelalte ar avea același tiraj. Acest „orizont de așteptare" l-a îmbrățișat pe Feydeau și l-a ignorat pe Flaubert.

M. UNGHEANU : Succesul, se știe, nu e sinonim cu valoarea. Nu orice roman polițist tipărit în tiraje de masă este și valoros. Dar ne ocupăm cu valori a căror dimensiune ne e cunoscută și folosim complementar evaluările sociologice. Valoarea nu se decretează în literatură prin vot. Nici prin votul cititorilor, nici prin votul criticilor.

PAUL DUGNEANU : În configurația anului literar cred că putem distinge cîteva linii de forță ale evoluției ; pe de o parte mișcare de consolidare a unor teme și direcții ideologice, cum este istorismul de care amintea Artur Silvestri, și pe de alta, afirmarea unor formule epice complexe de la panoramarea istorică și socială la parabolă și mit.

Dacă tematic evocarea istorică și politică ia aspectul cel mai concludent în ciclul romanesc al lui Paul Anghel, stilistic aș remarca schema parabolică la Gh. Schwartz în **„Spitalul"** și modalitățile mithosului la Mircea Ciobanu. Aș sublinia și constata prezența în proza din ultimii ani a fantasticului, tratat de această dată în manieră factice în romanele lui Platon Pardău, relevînd în același timp și uzura unui procedeu stilistic ce descinde din romanul sud-american. În schimb, Apostol Gurău în **Defonia** revitalizează structura parabolico-fantastică prin satiră și ironie, amintind de Bulgakov.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Peisajul în proza anului este prea variat pentru a putea găsi aici polaritatea în jurul căreia să grupăm toate cărțile care au apărut. Pentru că, unde vom include cărțile unor autori cum sînt Tudor Octavian și Nicolae Cristache, care mizează mai degrabă pe înscenarea faptului brut, frust ?

PAUL DUGNEANU : Doream numai să cuprind într-un tablou, și orice sistematizare își are riscurile inerente, realitatea într-adevăr atît de diversă a anului 1981. Și dacă am discutat despre o tendință de consolidare a unor motive sau strategii narative este cazul să menționez și impulsul inovitor care s-a manifestat prin proza scurtă a unor autori mai mult sau mai puțin tineri (Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Nicolae Cristache, Ovidiu Genaru etc.) care nu mai au prejudecata „marilor teme" și nu se sfiesc de a surprinde realul concret, banal dar nu mai puțin semnificativ.

M. UNGHEANU: Faptul că literatura e în curs de a renunța la proiecte himerice, la aventura formelor fără fond, e atestată și de cartea de critică și istorie literară a anului 1981. Culegerile de critică, volume fără ax și substanță, s-au împuținat. Au dispărut și cărțile care vînau interpretarea de excepție în dauna chiar a textului interpretat, versiunea față de monografie și față de ideea de studiu pare a fi dispărut și ea. Descoperim aproape peste tot un aspect constructiv și aplicat. Chiar și **Arca lui Noe** de Nicolae Manolescu e o construcție pe principii istoricizante. Interesul pentru marile generații literare este vădit în două cărți de pionierat care scriu viața unor înaintași mari. Ion Bălu ne-a dat o primă Viață a lui Călinescu, gest de pionierat, după cum și Ion Dodu Bălan a realizat tot un gest de pionierat cu resurecția unui poet : Aron Cotruș. Literatura română contemporană devine obiect de studiu sistematic, obiect de monografie : Marian Popa scrie despre proza lui Fănuș Neagu cartea **Viscolul și Carnavalul**, Mirela Roznoveanu și Valentin Tașcu închină prozei lui D.R. Popescu cîte o carte **(Dumitru Radu Popescu și Dincoace și dincolo de F)**. Ion Bălu se ocupă de opera lui Geo Dumitrescu. Mateiu I. Caragiale, Ion Barbu, G. Bacovia, Ibrăileanu sînt obiectul unor studii și analize în care analiza de text primează. Mihai Zamfir încearcă monografia unei formule estetice în curgerea ei istorică : Proza poematică românească. Solide sub aspectul informației și a mijloacelor de analiză sînt și cărțile de literatură veche datorate lui Dan Zamfirescu, Antonie Plămădeală, Dan Horia Mazilu. O tentativă de anvergură este compendiul de literatură română veche scris de Al. Piru și contestat cu frenezie mai peste tot. Faptul nu este nou. La fel s-a petrecut cu toate instrumentele de lucru mai importante care au atins și perimetrul actualității literare : dicționarul lui Marian Popa, compendiul lui Micu-Manolescu, dicționarul lui Mircea Zaciu, dicționarul cronologic al Institutului Călinescu, antologiile asupra nuvelei și romanului de la editura **Eminescu** și așa mai departe. Criticile trec, cărțile rămîn. Un compendiu de istorie literară românească a dat și Marian Popa, dar fiind în limba germană a stîrnit mai puține discuții. Chiar și debuturile au cîștigat în sobrietate și substanță : Universurile imaginare decupate și analizate de Paul Dugneanu în volumul de debut cu același nume atestă interesul pentru marea literatură română și instrumente adecvate de lucru. În ansamblu o notă foarte aplicată de lucru și un spirit mai puțin extravagant.

ARTUR SILVESTRI : Critica pare a se fi refugiat un moment în... istoria literară, probabil spre a lua o probă de durabilitate a ierarhiilor tradiționale, de a rectifica ce este de rectificat, prin recuperări și „revizuiri" pe care criticul trebuie să le întreprindă periodic. Aplicația criticii asupra fenomenului contemporan pare a exclude culegerile hazardate de insemnări, notițe de ziar, recenzii și altele de acest fel (în acest domeniu, diferențele sînt izbitoare și oricine poate compara pe M. Iorgulescu cu Dan Culcer, al doilea avînd șanse cu mult mai mari de a depăși printr-o perspectivă sociologică solidă, regimul futil al clipei).

Vizibilă și salutară e tendința criticii, de ordin recuperatoriu și adeseori monografist, în a restitui autori „uitați" sau așezați, exprès, în conuri de umbră, a sintetiza pe căi inedite ceea ce cunoșteam altfel pînă acum. „Restituții" sînt monografiile universitare, mai ales despre critici, semnate de Al. Tudorică (despre M. Dragomirescu), Melania Livadă (despre Pompiliu Constantinescu) și C. Trandafir (despre Paul Zarifopol), unele discutabile, dar fenomenul există și merită salutat. Săr peste numărul impresionant de monografii semnate de Ion Vlad și C. Ciopraga, Mircea Popa, Ion Pop, I. D. Bălan, Ion Bălu (iată un nume pe nedrept ignorat), Dan Zamfirescu, Al. George, Mircea Martin — al căror scop e de a fixa, pe baze noi, opere fundamentale cum sînt acelea ale lui Sadoveanu, Goga, Cotruș, Iorga, G. Călinescu, Mateiu I. Caragiale. Evenimentele spectaculoase provin, paradoxal tot de la clasici, prin apariția unor ediții solide, datorate unor textologi ambițioși care ne-au restituit cîteva însemnate fragmente din istoria literară. Cu M. Eminescu **(Fragmentarium,** defrișînd uriașa junglă a „caietelor"), N. Iorga **(Eminescu** — întîia culegere a exegezelor eminscologice), L. Rebreanu (vol. X din **Opere**, și **La lumina lămpii)**, E. Lovinescu **(Scrisori și documente)**, Sadoveanu **(Opere** vol. I), corespondența lui Camil Petrescu, Ov. Densușianu, N. Iorga, Gh. Barit — acestea întăresc impresia inițială, de preponderență a „istoricismului". Este acesta un fenomen anormal, aruncă el lumini noi asupra mentalității literare contemporane ? Hotărît lucru, răspunsul este pozitiv dacă pe lîngă aceea că interesul pentru istoria literară provine din lacunele încă enorme ale acestui domeniu, a consulta ierarhia și a restaura clasicii e un întîi semn de reintoarcere, prin valori, la contemporaneitate. „Istoricismul" contemporan e, probabil, o formă încă latentă de criticism.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Un semn este și faptul că tinerii critici (Paul Dugneanu, Daniel Dumitriu, Mircea Scarlat, Mihai Dinu Gheorghiu) s-au îndreptat și ei asupra valorilor consacrate și deplin ierarhizate, stabile. Nu discut acum neapărat valoarea acestor interpretări, ci tendința.

PAUL DUGNEANU : În aceeași arie a preocupărilor pentru istoria literară cercetată monografic se înscrie și studiul Zinei Molcuț **Ștefan Petică și vremea sa**, explorînd un autor și o perioadă încă ignorată de constiința noastră literară sau culegerile de scrisori si documente literare, atît de utile pentru critica de azi care dorește să cunoască mai temeinic climatul spiritual și mentalitatea unei epoci si a unui scriitor, cum sînt scrisorile lui Camil Petrescu și Eugen Lovinescu. Încă necomentate sînt cărțile lui Sergiu Al. George **(Arhaic și universal)** și Gabriel Liiceanu **(Încercare în politropia omului și a culturii)** contribuții de aleasă ținută intelectuală într-un domeniu mai puțin frecventat, cel al filozofiei culturi și artei. Semnificativă este și orientarea unor critici tineri spre autori de referință, cum este Mircea Scarlat cu un eseu despre Ion Barbu și Mariana Ionescu cu un incintant volum referitor la proza arghezianâ.

Înregistrăm însă și cărțile ocazionale, foiletonistica efemeră unde spiritul de improvizatie îmbracă forme pretentioase sau gongorice, pe care le-am comentat la vremea respectivă ca Lucian Raicu, **Printre contemporani** sau Gheorghe Grigurcu, **Critici români de azi.** Din păcate despre culegerea lui Mircea Iorgulescu, **Critică și angajare** nu am avut ocazia să scriu, dar cronica lui Valentin F. Mihăescu a fost mai mult decît edificatoare.

M. UNGHEANU : Într-o precedentă masă rotundă pe care **Colocviile Luceafărului** o închinau **Ierarhiilor de valoare și falsei exigențe critice** participanții la discuție numeau frontal cîteva tare ale criticii literare care se scrie astăzi. A-l contesta pe Ion Gheorghe și a proclama în schimb pe Cărtărescu, a nega pe Barbu și a proclama valoarea Rodicăi Iulian, a-l pulveriza pe Nichita Stănescu din motive extraliterare sînt numai cîteva din exemplele de ordinul spectaculoasei evidente pe care această dezbatere le propunea. „Întunecata încrincenare" cu care se efectuează aceste gesturi, vorba **României literare**, nu-și are egal decît în încrincenarea de a tine să dea drept luminoasă această suspectă întreprindere. Un răspuns bilbiit la precedenta masă rotundă încearcă să convingă pe cititor că de fapt totul e în regulă. Cu alte cuvinte totul este în regulă dacă G. Călinescu a fost socotit un scriitor acefal, Arghezi injuriat la Centenar, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Paul Anghel maltratați, Eugen Barbu contestat global, și așa mai departe, în timp ce cititorului i se propun cu încăpățînare cărți care zac în rafturile librăriilor. Prezenta masă rotundă se înscrie firesc în prelungirea precedentei și este prin simpla descriere a anului literar clarificatoare. Afirmarea puternică a unei generații literare ale cărei virfuri sînt îndeobște contestate de unii condeieri îndoielnici.

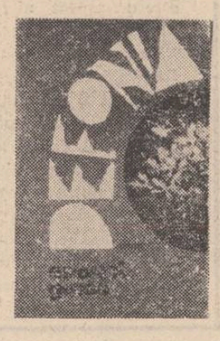

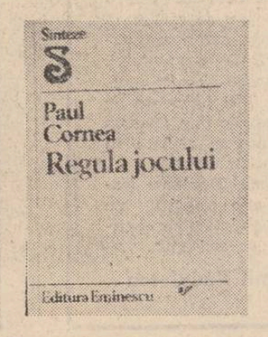

cezar ivănescu

Perfectum

! fiica mea, aproape sînt de Moarte
cum fecioarele de nuntă is,
sfînt vestmînt de in,-doar un surîs
trupul meu de-al ei îl mai desparte !

! miruitu-i trupul tău cu miru-i
untdelemnul suferinței, bun ;
în surîsul meu te țin ca un
magic strai, de nepătruns, cum iru-i !

Perfectum

! acestea — versuri — ți le
închin ție,
scrise la anii tăi de-acum
cînd eram ca îngerul
și Moartea mă atingea
ca o de sine-a
trupului lumină :
grijește-te mai mult
de trup decît de suflet
piere în veci fără urmă
și zeitatea îl privește
cu mîile-i de ochi vineți

e plin de plîns
cum numai o Ființă
de bunătatea toată
este plină !

Copilul Bătrîn

! și după ce-ai trecut logodna,
columbă albă, mistic mire,
extatic strîns în taina nunții,
lîn mort pierdut din amintire,
țărna tinjind și ea bolnavă,
smochin umil, potir de slavă,
șarpe-colac și jurămîntul —
plinindu-ți veacul recunoști Pămîntul !

! copil, surîzi de grijile bătrîne,
fără speranță, cunoscînd
că Traiul Absolut, — un sac de grîne
trece la Moara Morții Eterne măcinînd !

! stai în putința ta, a cita oară ?
sfîrșenia în carnea ta o ai,
transcendentale drumuri, drag, pelerin-fecioară
nalt androgin cu păr bălai !

! căderea ta, întorsul tău în Lume
măsoară în tristețe un abis
ca o cărare, o Lumină,-Astrală
între durerea vremii și somnul! Vis !

! regreți și umbra ta, Ființă Pură,
nu știi ce știi, ce poți spera, ce poți
să faci să te orîndui, amara mea făptură,
definitiv să-ți mîntui reîntoarcerea-ntre morți !

Oralități

! sar la dreapta și la stînga
înainte și-napoi,
mă găsesc mereu la mijloc,
la mijloc e Moartea-n noi —
mă îmbracu și dezbracu,
mă înfoi și mă desfoi,
n-are Moartea nici pe dracu,
primblu Moartea-n haine noi, —
minc durere, beau otravă
și cu groaza mă răsfaț,
mă omoară cu zăbavă
Moartea mea fără de saț !

(! parcă n-ai sări cum trémai la stînga-dreapta bré
mai mijlocul la mijloc
ca să ia mijlocul foc !)

! drag mi-a fost de tine tare
trup al meu de tot sărac
de la creștet la picioare
cu plînsoare te îmbrac !

! jale mi-i de tine, jale,
trup al meu că ți-a fost scris
să visez dormind în tine
să te părăsesc în vis !

Doina

(GNOZĂ)

! departe, departe de oameni
iubito, noi ne-om depărta,
cu cît mai departe de oameni
să-ți văd numai cît fața ta,
cu cît mai departe de oameni
să-ți văd numai cît fața ta !

! păzească-te numai lumina
a ochilor mei luminînd,
departe de oameni din vina
de a nu fi de pe pămînt,
departe de oameni din vina
de a nu fi de pe pămînt !

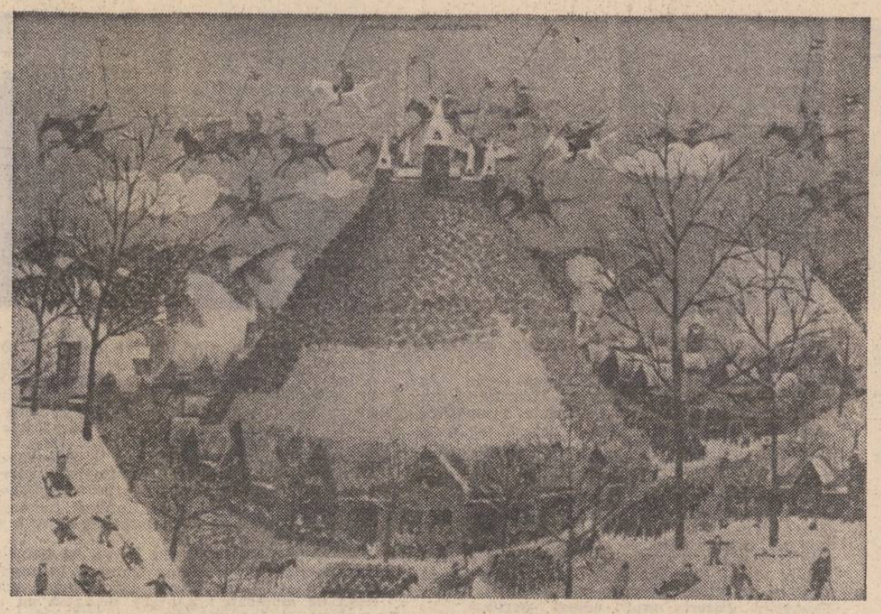

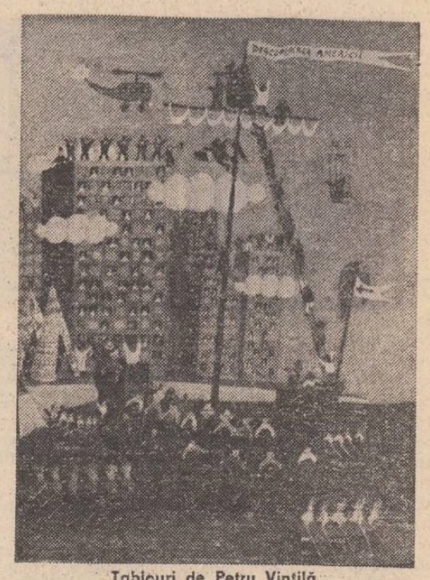

Tablouri de Petru Vintilă

PICTOR DE DUMINICĂ

petru vintilă

eram elev în clasa a doua de liceu. În vacanța de vară mă trimitea mama, ca și în alte dăți, să duc și să păzesc gîștele la păscut. Pînă atunci le duceam la ieruga. Pe vremuri, cu sute de ani în urmă, ieruga asta care intra în oraș în vecinătatea cimitirului ortodox și după ce traversa ca un canaletto venețian orașul întreg ieșea la Timiș în dreptul podului de fier din apropierea gării, avea alt nume : „ieruga monahilor". Catedrala Sf. Gheorghe era odinioară mînăstire, iar călugării aveau, înșirate pe ieruga, trei sau patru mori. Acolo, în copilăria mea, încă se mai măcinau grîu și porumb, morile avînd și rudimentare instalații de stors uleiul din semințe de dovleac și floarea soarelui. Pe marginea ierugii, în fundul unor grădini cotropite de pomi, gîștele mele găseau o iarbă înaltă, deasă și fragedă. De asemenea, aveau apă în care se bălăceau spălîndu-și penajul imaculat.

Și mie îmi plăcea acolo, fiindcă aflam tufe de mure și zmeură, mă cățăram în duzi și în pruni, pescuiam scobari după o tehnică simplă și vicleană, cu mîna, căutîndu-i pe sub pietre și prin nămolul gras, iar cînd mă săturam de toate, făceam din lut galben mici pahare pe care le izbeam cu gura în jos de vreo piatră lătăreață și petardele mele copilărești pocneau ca niște puștoace, lansam pe apă bărcuțe de hîrtie, citeam vreo carte de povești, sau mă scăldam înotînd pînă la bulboana de ape învolburate din scocul morii. Zgomotul uriașei roți de lemn mă asurzea, dar mă avîntam pînă sub grozava dușumea de lemn a morii. Acolo am găsit odată un vîrf de lance străveche și, nu știu de ce, credeam că voi mai găsi și alte comori. Plonjam cu ochii deschiși în apă și aram cu mîinile stratul gros de mîl în nădejdea că voi scoate vreun iatagan sau pistol turcesc. Infantilul meu noroc arheologic nu s-a mai repetat.

Ieruga asta și moara episcopească nu erau departe de casa mea, la capătul străzii Potoculuî. În cîteva minute ajungeam acolo cu nuiaua în mînă, zorind cîrdul celor vreo douăzeci de gîște al căror paznic eram. În vara aceea pentru prima oară am îndrăznit să mă aventurez mai departe și anume la dealul Jidovini. Era un piatou ripos, la poalele căruia curgea pîrîul Potoc. Pe piatou, împrejmuit cu un zid de cărămidă și piatră, dormea și visa stingher cimitirul evreiesc. De-acolo se vedea o bună parte din oraș ; orizontul era închis spre apus de un șir înalt de dealuri împădurite : Teiuș, Corcana și Cătana Moartă. Împădurite fastuos cu tei, meri, nuci și aluni sălbatici, aceste dealuri mă fascinau prin adînca lor frumusețe, ascunsă uneori după o perdea albăstruie, o ceață nedeslușită, prezentă uneori chiar și în zilele senine și toride de vară.

Turnul ascuțit al primăriei, cu cei doi cavaleri de tablă în ținută de război, donjonul liceului cu o coroană regească în vîrful lui, apoi turlele celor cîteva biserici, constituiau reperele cele mai înalte din oraș. Dedesubtul lor și răspîndite pe valea Timișului și a Sebeșului se zăreau olanele și țiglele acoperișurilor, ocrul și albul fațadelor, verdele și brunul platanilor și castanilor din parcul general Dragalina, verdele-gri al șirului de plopi plantați de-a lungul digului de pămînt ce despărțea orașul de rîul Timiș și care, toate la un loc, alcătuiau un tablou pictat în culori fascinante. Senzația că mă aflam în fața unui uriaș tablou natural mi-a sporit-o sau mi-a relevat-o prezența unui pictor boem, pe care l-am zărit într-un colț al platoului, așezat pe un trepied în fața unui fragil șevalet de cîmp. Era pictorul Petrică Lazăr. Locuia chiar pe strada mea, în casa lui Petculescu, proprietarul unui chioșc din piața primăriei. Avea un chioșc zidit din cărămidă, călare pe cele două maluri de piatră ale ierugii. Aici se vindeau ziare, țigări, timbre, hîrtie pentru cereri și cărți vechi. Tot aci, soția chioșcarului vindea zarzavaturi și fructe, iar nora chioșcarului vindea băuturi. Era așadar vorba nu de o simplă tutungerie, ci de un triptic comercial în care se făcea un dever foarte bun de vreme ce domnul Petculescu, obez, cu o mustață enormă sub nasul său lătăreț și roșu, putea să joace și rolul unui mecena al picturii. La el locuia și minca pictorul boem aproape totdeauna matolit de alcoolurile tari, singura lui obligație fiind să-i dea lui Petculescu toate tablourile pictate. Gangul de sub poarta casei lui Petculescu, precum și pereții originalei bodegi din piață erau împodobiți cu numeroasele naturi moarte și peisaje ale pictorului boem a cărui trecere ametită și șovăitoare pe străzi nu trezea nimănui decît un sentiment de dispreț tacit, ori de indiferență distantă. Pictorul era totuși o figură originală. Puhav la față, cu buze cărnoase între care stringea și mușca mereu o țigară, cu ochii lui umezi privind lumea printre pleoapele abia întredeschise și inflamate de o conjunctivită cronică, cu o pălărie pleoștită și murdară, ale cărei boruri largi îi țineau fața într-o penumbră fără sfîrșit, artistul-pictor originar dintr-un sat din preajma orașului, putea constitui un exemplu elocvent pentru ceea ce însemna destinul artiștilor în lumea aceea de mizerii provinciale, semidoctă și orgolioasă, conservatoare și lipsită de perspective. Pictorul era strîns legat de lipsa de gust artistic a chioșcarului care, la rîndul lui reflecta exact și tiranic gustul orășenilor, chiar dacă amatorii de tablouri erau nu țăranii din cartierele mărginașe, ci negustorii, avocații, ofițerii și popii ce proliferau în mare număr în jurul Parchetului și Tribunalului, al garnizoanei (regimentul 96 infanterie, Batalionul 2 grăniceresc de gardă și Batalionul 11 vînători de munte) și al Episcopiei. Ei cereau probabil numai naturi moarte cu flori de liliac alb și mov, pepeni galbeni sau lubenițe cu miezul roșu, struguri și toate celelalte fructe pe care natura le-a colorat atît de bogat : prune brumării, cireșe „inimă de porumbel", vișine de culoarea roșului cardinal, mere parmen aurii, pere galbene, piersici cu pieliță acoperită de un puf albicios ca o brumă, caise, nuci, gutui, zmeură, fragi și mure, apoi din nou flori : soc și trandafiri, regina nopții, și ortenzii, gura leului și crăite, crini și bujori. Era evident o pictură de gang, cu subiecte kitch, exasperantă prin repetiție și șablon, dar într-un oraș unde pictorii oficiali erau doar Cornel Otonoga profesor de desen la liceu și zugravul bisericesc Băleanu, amîndoi pictînd numai sfinți și îngeri, pictorul boem pe care îl evoc făcea să răzbată chiar și în florile sale de liliac, chiar și în feliile sale de pepeni roșii, o vibrație a culorilor pe care cei doi maeștri oficiali nu știau și probabil că nici nu puteau s-o realizeze. Ei erau academici, didactici, pe cînd Petrică Lazăr făcea ca trandafirii săi să ardă parcă ar fi zugrăvit petale de flăcări. De multe ori însă, pictorul acesta mereu beat și trist, împovărat parcă de abisale întrebări existențiale, picta și altceva : grupuri de țigani din căsuțele grămădite lîngă podul de fier spre Balta Sărată, colțuri de oraș în care ieruga apărea ca un ecou venețian, peisaje din Teiuș și din lunca Timișului, ori imagini din clocotul tîrgurilor săptămînale, în care orășenii apăreau amestecați cu țăranii, precupețele cu cerșetorii și muzicanții cu marchitanii. În aceste tablouri, da, în ele, se vedea de-plin harul puternic și naiv, nestricat de vreo școală, al pictorului boem Petrică Lazăr. Petculescu punea bineînțeles mîna și pe aceste cartoane, dar cu un dispreț suveran. Nu le expunea în interiorul bodegii, fiindcă nu aveau și nu puteau să aibă cumpărători.

Avocații, ofițerii și popii, chiar și numerosul corp profesoral de la Academia teologică, liceul Traian Doda, școala normală de băieți Ioan Popazu și gimnaziul de fete, aveau opțiuni precise și tradiționale : numai naturi moarte cu flori sau fructe pentru podoaba sufrageriilor opulente

pe care nici azi, după atîtea decenii, nu le pot despărți de aromele scovergilor cu mărar și brînză de vaci, de mirosul cald al ștrudelului cu vișine și de fripturile de miel cu cartofi noi.

Dar să revin la ziua binecuvîntată și revelatoare cînd l-am văzut pentru prima oară pe Petrică Lazăr pictînd la șevaletul de cîmp pe dealul Jidovini. Aceea a fost una din zilele pe care, trăindu-le, nu le mai uiți, și îți rămîn pentru totdeauna întipărite în suflet. Pe nesimțite am uitat de micul meu cîrd de gîște, ele fericite că sînt lăsate în pace, eu uimit și ars de curiozitate ca în fața unui miracol. M-am apropiat de pictor. M-a simțit și a întors fața spre mine, întrebîndu-mă : „Ce-i giscarule, pînă aici ai ajuns ?" Mă cunoștea, locuiam doar pe aceeași stradă. Nu treceam pe lîngă el, prin oraș, fără a-i spune „săru' mîna". Eu aveam doisprezece ani, el va fi avînd douăzeci și cinci, poate chiar treizeci de ani. Morala epocii și a vieții tradiționale din orășelul nostru cerea copiilor să spună părinților și vecinilor nu „bună ziua", ci „săru' mîna". Un frate mai mic decît mine, mare znobaș, lua în serios acest precept moral, dar în felul său, acoperit mereu cu o glumă protectoare. Zicea de pildă : „Petrică, tu știi că eu sînt servus cu doamna Tutunariu ?" — „Ei, cum așa ?", întreba mama cu uimire, ca și cum ar fi auzit o enormitate strigătoare la cer. „Uite-așa, zicea fratele meu, Ionel. Eu îi zic «săru' mîna» și ea îmi răspunde «servus, dragule»". Mama zîmbea binevoitoare, liniștită fiindcă totul nu era decît o glumă nevinovată. Eu eram un copil sfios. Nu mă ducea gîndul la glume. Ziceam „săru' mîna" tuturor celor cunoscuți și mult mai bătrîni decît mine. Aproape toți orășenii îmi erau cunoscuți și mă știau cine sînt. Erau doar cîțiva avocați, ingineri silvici, judecători și ofițeri pe care îi știam numai după nume, sau nici măcar atîta. Pe ei nu-i salutam, dar nu se sinchiseau din pricina asta. Fratele meu Ionel, însă, îi saluta pe toți, tenace, îndărătnic și nu știa nimeni că el punea în banalul salut cuviincios și benign o undă secretă de humor copilăresc. Spunea „săru' mîna" chiar și lui Manole, văcsuitorul de ghete de la intrarea hotelului **Pomul verde**, țiganilor lăutari din banda care cînta în restaurantul **Parizon**, necunoscuților care veneau cu un aer ușor deplasat de la gară, chiar și episcopului Vasile Lăzărescu, atunci cînd acesta, însoțit de o suită de popi, mergea spre catedrală, sau la Teiuș, în scurte plimbări duminicale. Odată, fiind cu fratele meu în oraș, a început ca de obicei să spună „săru' mîna" tuturor trecătorilor. A spus „săru' mîna" în dreapta și în stînga, uitîndu-se de fiecare dată la mine, să vadă ce mutră fac eu. Schima lui era gravă. Îmi clipea șmecherește dintr-un ochi și mă îmboldea să-l imit, amenințîndu-mă că mă va piri mamei. La un moment dat a trecut pe lîngă noi un domn care mergea șchiop ajutîndu-se de un baston. Era procurorul Constantin Dobrian, o figură temută și respectată în oraș, tăcută și severă. Ionel l-a salutat zicînd ca de obicei „săru' mîna". Procurorul l-a oprit imediat, întrebîndu-l : „mă cunoști tu pe mine, băiețaș ?" — „Nu vă cunosc", zise fratele meu. — „Și-atunci de ce mă saluți ?" — „Fiindcă așa m-au învățat părinții mei" — „Bravo !", zise procurorul și, vîrînd mîna în buzunar, scoase portmoneul, alese din el o monedă de douăzeci de lei și i-o dădu fratelui meu care privea perplex. Apoi, după ce s-a depărtat Dobrian de noi, Ionel mi-a fluturat moneda sub ochi : „Ai văzut ? Ai văzut ce înseamnă să fii respectuos ? Dacă salutai și tu, te-alegeai cu un pol. Haide acum să mîncăm înghețată la cofetăria lui Fleischer".

...Dar iar m-am luat cu vorba. Să mă întorc la pictor. M-a lăsat să privesc cum pictează. Avea niște gesturi misterioase, care păreau să facă parte din ceremonialul secret al vocației pe care el o slujea fredonînd mulțumit frînturi de cîntece, sau fornăind pe nări niște vorbe neînțelese cînd părea nemulțumit de felul cum îi ieșea un nor sau un acoperiș de țigle. Uneori ridica brațul sting cu un penel lunguieț în mînă parcă ar fi măsurat distanța dintre cer și pămînt, micșorînd ochii îngîndurat și neliniștit. Alteori se ridica de pe trepied, se depărta la cîțiva pași de cartonul fixat cu niște clame de șevalet și cerceta tabloul de-acolo. Apoi se apropia repede și cu subită înflăcărare trăgea cîteva tuse scurte și apăsate. L-am văzut întinzînd culoarea și cu degetul. Mi se părea un vrăjitor. Curiozitatea mea era amestecată cu bucurie și teamă. Avea o sticlă verde, de un litru, lîngă trepied. În răstimpuri o ridica la gură și trăgea un șip serios. De fiecare dată exclama : „e grozavă, dom'le !". Aerul în jurul nostru mirosea a șliboviță. Cunoșteam mirosul. La Caransebeș țuica de prune era o băutură națională. Toată lumea bea țuică. La nunți, țuică. La onomastică, tot țuică. La înmormîntări, priveghiuri și parastase, la Paști și Rusalii, tot numai țuică. Tata nu se așeza la masă pînă cînd nu bea un șțampl de țuică. Toți se strîmbau de plăcere. După strîmbăturile care le schimonoseau fețele, ai fi crezut că beau otravă sau untură de pește, dar ei lăudau astfel calitățile inegalabile ale țuicii : mirosul de simburi, tăria ei în șticuri adică în grade și culoarea ca aceea a coniacului, luată din doaga de dud a butoaielor. Odată am dus și eu un păhărel de țuică la gură. Arsura ei mi s-a părut îngrozitoare și insuportabilă. Mulți ani n-am putut suferi băutura asta. Acum sînt împăcat cu ea. Chiar îmi place, dacă am alături niște brînză parmezan tare ca piatra, sau cîteva măsline.

La un moment dat, pictorul a terminat țuica și mi-a spus pe un ton de neașteptată familiaritate, ca și cum depindea de mine îngăduința de a bea în continuare : „Mă, Petrică, uite, ia sticla asta și coboară pînă la birtul ăla de lîngă pod, pe colțul uliței. Uite banii pentru un sfert".

Am coborît ripa, dar nu pe drumeagul cu ocol prea mare, ci tăind-o pe scurtătură. O bună parte din ripă am parcurs-o ca o sanie, alunecînd pe fund peste țufișurile pipernicite de ferigă și ciulini. M-am întors cu țuica. Pictorul mi-a zîmbit fericit și a continuat să picteze pînă în amurg. A ieșit un tablou foarte frumos. În planul secund casele și acoperișurile de țiglă apăreau estompate sub o pulbere fină de lumină solară, iar în zare dealurile Corcanei păreau topite într-o ceață stranie, luminiscentă, care mărea farmecul tabloului, pentru că Lazăr reușise să exprime, mai presus de orice lumina toridă a după-amiezii de vară, vipia aerului în care norii, ca un colb cosmic, păreau niște fantasme, așa cum aveam să văd mai tîrziu în tablourile lui Van Gogh.

După ce și-a strîns șevaletul, trepiedul și cartoanele, împachetîndu-le ca pe un rucsac, mi-a dat să-i duc eu cutia cu vopsele. Nu mi-aș fi închipuit că tuburile de uleiuri erau atît de grele. El mergea cu neobișnuitul său rucsac în spinare, cu un canceu plin cu pensule într-o mînă și cu sticla de rachiu, goală, în cealaltă mînă. În ultimul moment m-a apucat o spaimă nemaipomenită. Nu-mi mai găseam cîrdul de gîște. Uitasem cu desăvîrșire de el. L-am căutat prin viroagele din spatele cimitirului evreiesc, în vale, de-a lungul pîrîului, dar nu le-am mai găsit. Pictorul m-a liniștit : „Lasă că ai să le găsești acasă. Comparativ cu alte animale și păsări, gîsca are cel mai mult creier. Gîsca este o păsăre inteligentă". Peste doi-trei ani, cînd am aflat din cartea de istorie despre gîștele capitoline, cînd am memorizat întîia fabulă (de Vasile Militaru), mi-am amintit de spusele pictorului. Eram la vîrsta cînd legendele încă făceau parte din istoria adevărată și din ordinea firească a lucrurilor. Ba, aș putea să spun că aveau pentru mine o forță de credibilitate infinit mai mare chiar decît adevărurile cele mai simple, chiar și decît acelea rezultate din experiența proprie.

În fața casei sale ne-am despărțit. Am zăbovit să văd cum deschide poarta grea de stejar și, cîteva clipe, mi-au apărut iar sub ochi zecile de tablouri agățate pe pereții gangului. Era seara. Un bec gălbejit le lumina de sus și oricîte muzee am vizitat după aceea, la Roma și Viena, la București și Moscova, la Leningrad, München și Dresda, mereu îmi revenea în minte imaginea gangului cu tablourile lui Petrică Lazăr de la Caransebeș. În sufletul meu, devenit muzeograf, gangul acela nu înceta să rămînă cel mai frumos muzeu din lume.

A doua zi iar am plecat cu gîștele la iarbă. Le-am mînat din urmă, zorindu-le cu nuiaua atît de repede, încît la un moent dat s-au speriat și au început să zboare greoi, lopătînd spasmodic cu aripile lor albe spre a realiza un pod aerian gîfîit, lung de vreo cincizeci de metri. Cunoșteau drumul. Chiar dacă aș fi vrut să le îndrept într-altă parte, cred că n-aș fi reușit. Aseară se

teatru

Premiere absolute

Am văzut recent două premiere absolute de teatru scurt care prelucrează scenic texte semnate de D. R. Popescu („Dirijorul") și Marin Sorescu („Paracliserul"). Ambele texte sînt jucate la un deceniu sau ceva mai mult, de la scrierea lor. Sigur, se poate spune că proba de rezistență nu e deloc rea în cazul literaturii, dar asta nu scuză cu nimic atîtea și atîtea întîrzieri ce încă se petrec în cîmpul dramaturgiei, drumul pînă la rampă continuînd să fie în mod arbitrar prea întortocheat și artificial meandric. Am mai adăuga, tot aici, pentru că nu mi se pare lipsit de interes, că textele sînt descoperiri ale unor tineri regizori, deci care abia acum aveau prilejul să le ofere public.

„Dirijorul", pe scena Teatrului din Sibiu, produce, indiscutabil, revelații. Regizorul Florin Fătulescu scoate lucrarea, în bună măsură, de sub zodia absurdului. Încercarea lui este justificată și, în același timp, temerară. Demersul de actualizare a textului se dovedește incitant, dezvelind simburele ascuns al parabolei. Ne aflăm undeva într-o lume rămasă parcă fără memorie, într-un vid spiritual dominat de gestul mecanic, aberant. Cine sînt aceste personaje ? Delimitările nu își au neapărat rostul. Chiar dramaturgul le numește aiurea — Domnul, Înaltul, Dințosul, Întîrziatul, Spînul, Șchiopul, le pierde în generalități — Baba, în neutru-Nan, într-un larg anonim — Genevieva. Locul de desfășurare — un apartament ?, o insulă ? un coșmar ? — are simbolistica unei îngrozitoare claustrări. Ce mai este viu aici urmează calea manechinelor împăiate expuse la vedere sau dosite patologic. Bineînțeles, din inițiativa și sub bagheta străinului Domn (uzurpatorul „Dirijorului") și cu sprijinul farmecelor perverse ale Genevievei. În final, un singur semn civilizator, acordurile beethovenianului imn din Simfonia a IX-a. Un strigăt împotriva dezumanizării. Distribuția a înțeles parțial „jocul". Radu Basarab în rolul Domnului nebun mimează excesiv ; Mariana Strasser (Genevieva) este tentată de teatralism ; Șerban Ionescu (Șchiopul) și Florin Anton (Nan) prind însă ritmul interior și izbutesc două tipuri sugestive în ideea spectacolului lui Florin Fătulescu. Destul de oscilant, cu puțină fantezie este și decorul semnat de Erwin Kuttler.

„Paracliserul", pus în scenă de Radu Dinulescu la Teatrul „Valea Jiului" din Petroșani, împărtășește un alt destin. Aici avem de a face cu o supralicitare a textului pînă la transformarea lui în prezent. De altfel, pentru cine nu cunoaște piesa este extrem de greu, dacă nu imposibil, să și-o imagineze. Presimți că în expresivul decor al lui Florin Harasim se întîmplă ceva interesant, dar replicile se pierd, Paracliserul reducîndu-se la o siluetă care se agită în neștire, dezarticulat. Dialogul lui cu umbra de deasupra nu are fior, nu are taină, nu are filosofie. De altfel și schimbarea actorilor pentru ipostazierea vîrstelor nu se realizează integrator, pare cumva exterioară, rupînd și mai mult firul spectacolului. Poate doar cîteva scene să surprindă, în special cele care sînt introduse de la sine putere de regizor prin apariția Femeii. Dar și aceasta se găsește în afara textului sorescian.

Spectacolul lui Radu Dinulescu (regizor remarcat cu alte prilejuri) ne pune în situația să așteptăm în continuare întîlnirea cu „Paracliserul".

Ermil Rădulescu

plastică

Întîmplările imposibile

Grafica lui **Dan Cioca** (Galeria Galateea, ianuarie, 1982) este o grafică elaborată. Artistul preferă prea puțin notația directă, schița după natură, deși, atunci cînd o practică, notația este fulgurantă, vioaie, are acea doză de emotivitate care atestă imediat faptul că vibrația autentică nu se disolvă în automatismele meșteșugului. Nu aș dori prin aceasta să las să se înțeleagă că acest mod de exprimare frust, nesofisticat este un aspect al naturii artistice a lui Dan Cioca nesolicitat suficient. Este evident că modul celălalt, reflexiv și ironic, mai prețios și vag sofisticat îi stă mai bine artistului. Unda de reflexivitate care constituie poate unul dintre atributele majore actuale a demersului lui Dan Cioca nu ar fi putut fi degajată cu aceeași vigoare și subtilitate de imagini unde mîna se subordonează naturii. Fraza din cunoscutul sonet renascentist despre „mîna care se supune intelectului" pare să-l fi sedus și pe artistul nostru. Ideea de a recompune ceea ce se vede, evident nu-i aparține. Dar modul cum procedează are trăsături individuale distincte. Contribuie la aceasta o experiență în domeniul scenografiei. Formele trebuie să se dispună în imaginile lui Cioca în conformitate cu exigențele unui spectacol căruia plasticianul îi este regizor. Piesa regizată de creator este însă una singură, fapt remarcabil de altfel, deoarece astfel este universul figurativ rămîne coerent, impunînd ceea ce în termeni mai prețioși s-ar chema unitate stilistică. Piesa, cu titlul, provizoriu, „metamorfoza" are cîteva desfășurări clare. Un splendid trup de tînără se transformă într-o scenă într-o rafinată cupă de șampanie. În altă scenă o tîmplă delicată capătă conturul unui ceasornic elegant cu forme șlefuite. Altundeva mîna unui îndrăgostit devine o subțire ramură de laur.

Simbolistica scenelor este simplă. Atinge însă imediat coardele cele mai sensibile ale sufletului. Efortul de descifrare este și el minim. Nu există pe de altă parte în aceste imagini pericolul unei tratări reductive a temei din care se dorește a fi extrasă metafora. Fiecare amănunt este surprinzător. Uneori părțile pot deveni interșanjabile fără ca aceasta să altereze efectul de ansamblu urmărit. Artistul le organizează parcă după principiul caleidoscopului ; la un moment dat mișcarea se oprește și componentele se regrupează. Motiv pentru care variațiunile pe aceeași temă au fiecare o identitate anume, transmit un mesaj diferit.

Unificator rămîne însă un lirism înviorător asemeni unui strat de aer protector și transparent scăldînd ființe stranii, a căror imaterialitate este rezultatul unei zadarnice investigări a memoriei în căutarea unor întîmplări imposibile.

Grigore Arbore

întorseseră fără mine acasă. Acum nu mă mai temeam că se vor pierde și nu vor nimeri casa. Aveam la mine un chies : în grailul bănățean asta însemna traistuță. În el virisem un coltuc de pîine unsă cu untură de porc și prefirată cu boia de ardei, un bloc-notes cu hîrtie de desen și o sticlă cu șliboviță. Sticla era de mici dimensiuni, abia încăpea în ea un sfert de litru și avea o formă aplatizată, tocmai bună de purtat la drum și în buzunar. Înainte fusese în ea „Zwack", un fel de rom sau de coniac pus pe piață de către o distilerie din Arad. Nu știu cum ajunsese la noi. Era o sticlă frumoasă, asemănătoare unui flacon pentru parfum și mama o păstra goală, dintr-un îmbold decorativ, în credențul din bucătărie.

Aseară povestisem întîlnirea mea cu pictorul Lazăr și probabil că relatasem povestea cu atît entuziasm, încît și mama și tata, dar mai ales soră-mea Iconița și fratele meu Ionel erau de-a dreptul încîntați. Cu toții cunoșteau pasiunea mea pentru desen și înțelegau că acea ursitoare care patrona vocația pentru pictură ținuse să-și afirme nu numai forța de seducție, dar și sprijinul ei tandru pentru împlinirea visului meu. Nu știu dacă spusesem vreodată pînă atunci că vreau să mă fac pictor ; eram prea crud pentru vreo opțiune, dar erau încîntați deseori de numeroasele mele desene care umpleau repede orice foaie albă căzută în mînă, ele strecurîndu-se chiar și în caietele mele de școlar. În septembrie, în fiecare toamnă, cînd tata mergea cu mine la librăria Diocezană sau la librăria Paulescu de lîngă parc, vis-à-vis de locul umbros unde staționau birjele, ca să-mi cumpere rechizite pentru noul an școlar, (caiete, vocabulare, blocuri de desen, creioane, culori, compase, culori de apă, pensule, penițe, cerneluri, gume de șters, echere, teuri, ascuțitori), seducția tuturor acestor obiecte era cu atît mai mare cu cît le visam folosite numai pentru plăcerea mea de a desena.

Acum, povestind părinților și fraților mei extraordinara aventură petrecută în cursul acelei după-amiezi, ea stîrni bucuria și interesul tuturor. Tata și mama, gospodari și părinți pragmatici, își dădeau seama că ucenicind toată vara la pictorul Lazăr voi sta bucuros și aproape fără să simt, paznicul cîrdului de giște. Totodată, pentru orice părinte este preferabil să-și știe odrasla învățînd liniștit o meserie frumoasă, decît să-l vadă bătînd mingea pe platoul unde avea să fie construit pe urmă aeroportul, ori să-i ducă grija bănuindu-l plecat în lungul Timișului, la scăldat ori după pește. Nu o dată venisem acasă cu genunchii zdreliți, cu vreun cucui în frunte, ori cu bluza sfîșiată în jocurile și încăierările la care luam parte nu atît de viteză, cît nenorocoasă.

Tata mărturisi că în multe rînduri băuse cu pictorul Lazăr fie la bodega „Soare" din vecinătatea școlii normale, fie la „Mielul alb" pe strada Lugojului, ori la birtul lui Spaholz lîngă sinagogă. Aceste libațiuni modeste, dar repetate, constituiau un atu hotărîtor, după părerea tatei, pentru ca Lazăr să mă ia peste vară învățăcel. Ca să-și întărească spusele, se și ridică de la masă (eram în bucătărie, după cină), luă din credenț sticluța aplatizată și zise : „uite, o umplu cu șliboviță și mîine cînd te-o trimite după țuică, scoate asta și spune-i că-i din partea mea, ca o mică atenție. Pe urmă vorbesc eu cu domnu' Lazăr și sînt sigur că te va primi cu bucurie".

A doua zi, cum spun, m-am îndreptat glonț spre dealul Jidovini. Nu l-am văzut pe pictor. Nu venise. L-am așteptat pînă la amiază în zadar și m-am întors dezolat acasă. Eram trist și abătut. Tata sosi în sfîrșit de la servici și cînd auzi că am ratat reîntîlnirea cu pictorul, zise : „hai să vedem, poate e-o fi acasă".

Am plecat împreună cu tata. Casa lui Petculescu nu era departe. În cîteva minute am ajuns. Am intrat în gangul boltit și l-am găsit pe Lazăr pregătindu-se de plecare. Tata îi oferi sticluța cu șliboviță și din neașteptata strălucire a ochilor săi am înțeles că orice i-am fi cerut, chiar și un tablou, Lazăr ar fi consimțit imediat. „Domnu' profesor, zise tata cu un respect grozav, de fapt acordîndu-i lui Lazăr un titlu academic pe care acesta nu-l avea (fusese auditor, un singur an la Academia de Arte Frumoase din București). Luați-l pe băiatul meu ca ucenic și învățați-l să picteze" — „S-a făcut, domnu' Vintilă. Dacă vrea poate chiar acuma să vină cu mine, fiindcă tocmai mă pregăteam să ies în **plein air**". Habar n-avea tata ce înseamnă „plein air", dar asta nu prezenta absolut nici o importanță. Om expeditiv, Lazăr înșfăcă ciudatul lui rucsac și dădu să-l pună pe spate. Tata zise, din nou plin de respect : „domnu' Lazăr, dați-i bagajul lui Petrică, să-l care el, că așa se-nvață orice meserie". Erau acolo, legate, cu două curelușe trepiedul, șevaletul pliant, cîteva cartoane grunduite cu un strat alb, o pînză întinsă pe un șasiu și o umbrelă neagră cu un miner rabatabil, ce putea fi prelungit, înzestrat cu o țepușă de fier la vîrf. Umbrela putea fi astfel implîntată în pămînt, ocrotindu-l pe pictor în timpul lucrului de lumina exorbitantă a soarelui. Lădița cu tuburi și pensule o lua Lazăr care zise : „asta o duc eu, că nici nu vă închipuiți, domnu' Vintilă cît este de grea".

Și iată, în acel fel simplu ca într-un vis, am purtat pentru prima oară în spate trusa de cîmp a unui pictor.

(Fragment din volumul în manuscris : „Pictor de duminică")

poeți din vrancea

ion panait

Scrisoare medievală

Noiembrie a plîns în domuri, a trecut
ca un bonjour tristesse
în umbra unei frunze ce-ți
ascunde zîmbetul. La gară
ți-am trimis trăsura
și o garoafă nădăjduind că
ai să-ți uiți mîna și după ce
stă ploaia, iscălește această batistă.
Bonjour tristesse, dragă, trece
încă un an și pe fereastra hotelului
e încă vraja de la Marienbad
și ceva dintr-un cîntec de lebădă,
parcul de cloroform al băncilor
și al acelei idile ce și-a păstrat
amprenta într-o cutie de mucava,
bonjour pe această foaie, pe această
geană de ziuă unde răniții
se întorc din albe pelerinaje...

Decembrie

Și iarna, cînd aceste zăpezi prefigurează
Doar pleoapa unei lacrimi de aur care va
Cădea în nord din cerul gurii tale
Eu sînt în acei fluturi sublimi de mucava —

Și aerul e proaspăt, eternă-i numai ploaia
Cît mosc pe dedesubturi de frunze-i irosit
Mă înconjoară-un șarpe, ușor îmi strînge mîna
C-aproape-mi trece-n sînge mușcînd
necontenit —

Nînge demult pe păsări ca o furie albă
Năluca unei stele și nu știm pînă cînd
Dar poate că nu-i iarnă, e-un fluture, un șarpe
Pe tîmpla ta de lacrimi lunecînd...

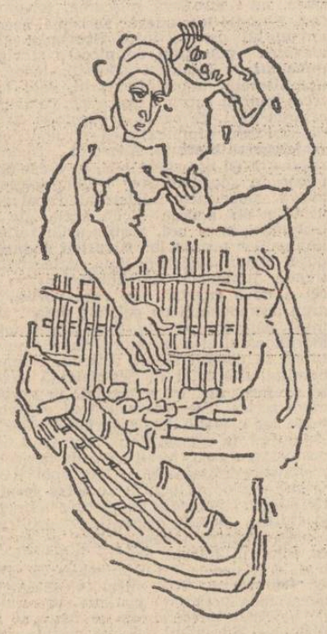

ioan dumitru denciu

Trecere

Proaspete undele trecerii noastre de ieri.
Ne-am sprijinit pe o coloană de aer, de aur
undeva în inima țării.
N-am nichelat vise caduce, n-am plîns
fără dureri.
Aproape o lume-am culcat
în pridvorul senzației
întinerind-o.
Gîndul adult mai apoi
s-a cutremurat și văzut
în aceeași oglindă.

rodica șoricău

De prea mult belșug

De prea mult belșug
Noaptea aceasta mă doare
A piersici prea coapte
Miroase-n iatac
Și a acvarii solare
Arde-n noi focul Lunii mocnit
Albastre corăbii de fum ne-împresoară
Ambrozie bem din cupe de argint
Păstrăvii zburători de prin ferestrele
Magice se strecoară
De prea mult belșug
Palatul nostru de sticlă
În ape coboară

florin muscalu

Regina bălții

lui Ștefan Careja

Prin boarea nopții, subterană,
Regina bălții-i suverană
Și colcăie de frumusețe.
Regatu-i putred de blindețe
Stau peștii scumpi pe la intrare
Solzii verzui să ardă-n soare,
Pe lespezile lor stingace
Regina-ncolo și încoace,
Cu treburile prin regat
Să știe unde a călcat.
Mătasea broaștei, ingeresc,
Adusă din Stambul ceresc,
Se-așază purpură pe umeri
Să nu poți zîmbetul să-i numeri,
Și boarea nopții, subterană,
Reginei ce nu șade-n stranã.
Luminații din chihlimbare,
Bucăți de lună și de soare,
Pentru regatul apei joase
Urnesc iar turma de țestoase
Cămile mici și cocoșate,
Broaștele sfinte din cetate.
Capitele cu iasomie
Înmiresmînd de veșnicie
Bătrînii somni însingurați,
Ei, vulturii înrourați,
Boncăluiesc sub scunda apă
Ca iasomia să-i încapă.
La malurile lor aceste
Păduri de naiuri vechi, celeste...
În fagurile romanițe
Dorm austerele domnițe
Ce cîntă totdeauna-n zori.
Și se numesc privighetori.
Regina bălții le visează
Noaptea în somn și aiurează
Trec prin regatul galbenei poene
Secole stinse-n vremile alene,
Și în albastru care-o înconjoară
Regina se-adîncește timpului spre seară...

Elegia marelui auz

În mijlocul mării aceleia
Un melc răsare prin veac,
Păunii se-nșiră la intrarea în scorbură
Și lebede negre plutesc fără lac...

Acolo chiar timpul ascuns printre ei
Aleargă-n galop ca un semn pămîntesc,
Păunul rănit sub floarea de tei,
Însemnat lîngă tîmple cu semnul ceresc...

Popoare de melci, vietuind fără nume,
Cu aripi din cochilii de gală,
Își închipuie viața din lume
Sub coroana pămîntului nostru, astrală...
De polenul de crin, de un vînt vioriu
Melcul tînăr are fața brăzdată.
Cînd se-ntoarce din ape e parcă pustiu,
Are chipul lunii ce nu se arată...

Dacă-l ții la ureche știi veacul
Ce-a trecut, și pe cel care vine,
De ce plînge păunul în el, de ce fuge
Lebăda neagră pe ape-n vechime,
Dacă-l ții la ureche-ntr-o parte e luna,
În cealaltă e soarele sfînt.
Dacă-l ții la ureche...
Și nu mori ascultînd...

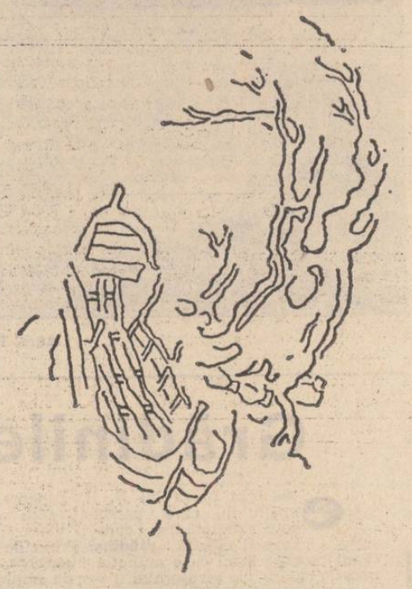

constantin dușcă

Ținut natal

S-a pensionat calul
Ce-mi-purta spre tine
Scrisorile de dragoste.
Nu mai primesc nici o veste
Despre crîngul înflorit
Și despre cîmpia întinsă
Tu nu mai ai număr
La casa în care
Îți arătasem văzduhul
Și legile tinereții
Parcă au fost abrogate.

nicolae bornaz

Cărțile geților

Noi cunoaștem undele, freamătul, pietrele
Cine să vină să spună că altfel ni-s vetrele ?
N-am dorit nicicum de la alții strălucirile
Am avut cumințí și măsurate iubirile
În rotirea imensă a timpului inimile
Pe-o doină de frunză în taină ascultu-mi-le.
Tot așa ni-s albinele și mănoase turmele
În mii de cetăți și-n oale de lut ni-s urmele
Vînturi nebune pînă la pămînt ne-au aplecat
mladele
Și-am cîntat cu adîncă înțelegere a devenirii,
baladele
Dogoresc și acum sub pămînt cuptoarele
Risipită în lut e făptura săgeților
Magnetizată de-apropierea caselor sfinte ale
geților
Le-am strîns prin muzee, aspre coliere,
Dar din pămînt și-n pămînt îi-e înalta putere
Visul lor urcă în frunză și-n undă
Norul de dor de pe șes să-i răspundă

Geții sînt plecați pe undeva pe aproape
Să apere turmele, să curețe stupii
S-abată din calea istoriei lupii
Se-aude din vale fluierul limpede
Cetatea e singură, încărcată de soare
Pe-o culme de măgură, să n-o înconjoare
Decît vîntul și aripa ciocîrliei.

Nu ne-au lăsat cărți nici pe papirus nici
pe lut
Ne-au lăsat cărți care nu s-au pierdut
Ele au fost scrise de la răsuflare la răsuflare
Din cîntec în cîntec, cu cerneală de soare
Pămîntul și oamenii deopotrivă s-o știe
Cartea lor pururi în noi este vie
Citiți-o atent cînd soarele scrie
Peste păduri diminețile
Cărțile geților sînt în munți și-n cîmpii
Și mai ales în spațiul frumos
De sub tîmple, vedeți-le.
Abia acum, sub noua-mplinire
Din adînc făurite
Sosesc volumele lor inedite.

dumitru pricop

Îngăduiți-mi

Îngăduiți-mi să mă joc
prin cei ce n-au trăit deloc

Să-i scot din aștemutul cald
și-n fumul lacrimei să-i scald

Să le aprind în sînge rugul
prin care-s de milenii plugul

Să strig prin munții lor de ceară
cînd nu știu aștrii să și-i ceară

Să-i tulbur în cotlonul fad
cu versul gîndului nomad

Să le aprind în somn mormîntul
cînd piere în pustiu cuvîntul

Îngăduiți-mi să mă joc
cu lut, cu floare și cu foc
prin cei ce n-au trăit deloc.

Adormit în ceruri

Adormisem în ceruri, tîrziu,
lîngă același clopot bătînd în uitare
Ochiul, în somn, rătăcea calea razei
și cădea în adînc
ascunzînd femeilor vina.
Nemișcat, pentru umbră, trupul
nu mai era
marele somn al rămînerii.
Numai ceața pe iarbă
amintea vîrsta căderii
în păcat,
fumegînd din părinți — arborii patimei...
Nimeni prin strigăt
chiar visului ocolindu-i
statuile
„Și să crezi, și să crezi" — glasul
ciinelui surpa aștrii...
Adormisem în ceruri, tîrziu,
mai bătrîn decît pașii
prin suflet.

Memoria lacrimei

Nu e de-ajuns, vînători de cuvinte frumoase,
fără păcat și cuvîntul e orb,
cu lutul pe suflet, pribeag prin voință
fîntînile timpului sorb

Cu apa miloasă se frînge-o undină
c-o brazdă ce-o ară e Tata mai sfînt
și lacrima cade mai pură în aștri
mai caldă pe-al fratelui proaspăt mormînt...

Și nu mai sînt singur prin lutul din mine
trag plugul prin sînge și-aștept să răsar
înalt, scutur noaptea de știmele sacre
cu vechea vigoare de zeu tutelar...

Desene de Cicerone Ciobanu

viorel munteanu

Doină

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Într-un supersonic zbor
Unde clipa întreține
Rugul doinelor de dor
Unde grîul veșnicește
De cînd lumea și cuvîntul
Și cu spice de lumină
Sprijină de cer pămîntul

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Dacă aș avea noroc
Unde încă nasc luceferi
Sfinții mei trecuți prin foc
Unde plîngerea-i o vale
Blînd surpată în povești
Și stăpînii mioriței
Ard pe mările cerești

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Mai întîi și mai întîi
Unde munții dorm cu singe
De străbun la căpătîi
Unde vîntul bate-n dungă
Frunza codrilor adînci
Și din clopote tăcerea
Duce sufletele-n stînci.

film

Maria Mirabela

În filmografia lui **Ion Popescu-Gopo** literatura ocupă un loc special, iar basmele lui **Ion Creangă** un loc privilegiat. După **De-aș fi... Harap Alb** (1965) și **Poveste de dragoste** (1977), **Maria Mirabela** vine să confirme nu numai certe afinități elective, ci și fertilitatea unei surse de inspirație.

Această sursă generează o parafrază plină de fantezie ce conduce la un basm modern, stilizat, epurat de convențiile clasice ale genului, dar nu mai puțin bogat în inedite sugestii. Astfel, eternul conflict între Bine și Rău face loc întîmplărilor feerice la care alături de actori participă personaje animate (broscuța **Oaky**, licuriciul **Scăpărici** și fluturele **Omidă**) pentru a ilustra răspunsul la o altruistă întrebare : **cum putem fi folositori ?**

Pentru cineast basmul lui **Creangă (Fata moșului și fata babei)** este un pretext, un punct de plecare. Regizorul este permanent atras de infuzia de premiere ce-i poate susține demonstrația. Film de animație și cu actori, basm cîntat și poezie animată, cu un final regretabil de scurt, autentic omagiu adus „culiselor" realizării unei pelicule de asemenea factură, **Maria Mirabela** este departe de naturalismul unor încercări de implantare forțată a story-ului în realitate, păstrînd nealterată infuzia de farmec și candoare de noutate și spectaculos, de lirism și sensibilitate atît de necesare spectatorilor contemporani.

Personajele așa cum le imaginează **Gopo** (cele amintite la care se adaugă **Moș Vreme** și **Zina Pădurii**, cele patru anotimpuri, **Maria** și **Mirabela**) vor căpăta în noua structură a basmului personalități distincte, un spațiu de evoluție feeric, o partitură muzicală densă (semnată de talentatul compozitor **Eugen Doga**, colaborator al regizorului **Emil Loteanu**) pentru a deveni eroi de referință pentru copiii de astăzi și de mîine.

Secvențe incitante în periplul **Mariei și Mirabelei** în căutarea **Zinei Pădurii**, dansul broscuțelor și aventurile omizilor sînt adevărate filme în film, antrenante prin ritm, explosive în culoare și desen, cu inspirate gaguri plastice și de mișcare, **Gopo** inovează și în privința clasicului happy-end, pulverizînd cu un suris final ce divulgă cu bonomie secretele unei arte complex și complet solicitate în construcția unui basm cu rezonanțe în actualitate, a unei povești ce-și poate găsi cu greu locul în ierarhiile astăzi depășite ale genului.

Stilul lui **Gopo** și aici autor total, greu de confundat rămîne caracterizat de tinerețea veșnicului inovator, generos preocupat de permanenta posibilitate de îmbogățire a unui limbaj necesar minuirii aparatului de scris ficțiuni pe celuloid.

La reușita filmului se cuvin aplaudate contribuțiile substanțiale ale **Natașei Bodiul** (regizor din partea sovietică, realizatoare a personajelor desenate), ale desenatorului **Lev Milcin**, ale scenografilor **Viktor Dudkin** și **Ștefan Marițan**, ale poetului **Grigore Vieru**, ale operatorului **Alexandru Popescu** și ale inginerului de sunet **Dan Ionescu**.

Scurtmetrajul **Energica** (autor : **Ion Popescu-Gopo**) programat în completare este un nou argument pentru tinerețea și tonusul inspirației celui care ne-a adus zeci de prestigioase premii internaționale, pentru arta cinematografică românească.

Călin Stănculescu

Kramer contra Kramer

Recomandat de cinci **Oscar**-uri, de premiul **Globul de aur** pe 1980 și premiul **David di Donatello** pe 1980, **Kramer contra Kramer** nu este totuși, așa cum ne-am aștepta, un eveniment cinematografic. Recunoaștem aici, mai curînd, revanșa pe care și-o ia uneori mediocritatea în fața artei frămîntată de căutări, o întîmplare care ne reamintește faptul că filmul nu este numai expediție în zone care nu au fost cercetate încă, ci și instalare mai comodă în cele știute, o mai deplină luare în stăpînire a tot ceea ce este omenesc — inclusiv a banalității. Curat, egal cu sine însuși, filmul este o cuminte expunere a unor simple adevăruri de toate zilele, covîrșitoare nu prin profunzime, prin dramatismul lor, ci prin evidența lor care oricînd poate fi probată statistic. O familie obișnuită, prin nimic deosebită de altele, se destramă din cauză că el, soțul, capul familiei, se gîndește numai la propria devenire profesională, fără să se întrebe dacă nu cumva femeia de lîngă el are și ea aspirații ; și nici măcar nu este vorba de un egoism absolut, categoric, agresiv, ci doar de o banală scădere din vedere, de neatenția de care dăm dovadă uneori față de omul de lîngă noi. Un conflict mărunt, care nu se consumă la înălțimi dramatice amețitoare aparent fără urmări catastrofale, face parte din acele adevăruri statistic verificabile în epoca noastră. Dar oricît am încerca să explicăm succesul filmului, în fața juriilor internaționale, este totuși exagerat să găsim merite acolo unde nu sînt și mai firesc ar fi să ne gîndim că cineva trebuia să ia respectivele premii. **Kramer contra Kramer** a fost doar un film norocos. Legenda șarpelui Uroburos care se hrănește din propriul trup poate fi folosită în interpretarea istoriei familiei Kramer, dacă ținem cu tot dinadinsul, dar o asemenea simbolistică este departe de intențiile filmului și a realizatorului său — regizorul Robert Benton —, așa că este mai bine să lăsăm povestea așa cum este : sensibilă desigur, dar comodă și conformistă. Nici interpretarea lui Dustin Hoffman, încununată și ea cu un **Oscar**, nu ne surprinde prin ceva anume ; actorul nu depășește calitățile unui interpret de planul al doilea, dînd personajului acea culoare cenușie care îl face confundabil cu oricine. Dar poate că tocmai mimetismul filmului și al personajelor, face din **Kramer contra Kramer un caz** cu aer de adevăr general valabil, un șablon ideal, o regulă care mai trebuie reamintită din cînd în cînd celor care cer filmului numai excepții.

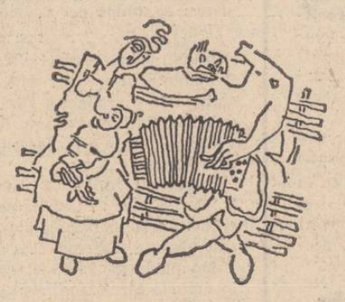

Nicolae Mateescu

Regresiunea miraculoasă

Într-o cunoscută mărturie autobiografică, Proust considera pe Noe drept cel mai fericit dintre personajele biblice : aceasta pentru că, fiind singur, a avut lumea cu el și a putut medita asupra adevărului, deși în jur era dezastru și pe pământ întuneric. Cu aceasta — iată-ne în centrul problemei cruciale a creației literare, cel puțin a celei în proză.

„Movila, Tuzla, Constanța, evocate în *Cititorul în pietre* aparțin unei geografii mitice... Simt din ce în ce mai mult nevoia de a-mi elibera literatura de concret geografic și istoric. Bucureștiul din *Pe strada Mîntuleasa*, deși legendar, e mai „adevărat" decît cel prin care m-am plimbat". (*Fragments d'un Journal*, Gallimard, 1973, p. 233). Însemnarea din 24 iulie 1959 ar trebui să fie punctul de plecare al rîndurilor ce urmează. Numai că această epurare de concret nu s-a produs instantaneu. Un mic joc cronologic marginal urmărind surprinderea creării mitului autohton ne va arăta despre ce este vorba.

În antologia apărută la noi, cele mai vechi producții datează din epoca războiului, din faza portugheză a existenței : nuvela-basm *Un om mare*, parabolă filozofică explicită, poartă mențiunea *Cascaes*. Însăși grafia antică a numelui localității ne trimite spre anul îndepărtat, 1945. *12 000 Capete de vită*, istoria fantastică a unui timp abolit, datează din 1952, iar *Fata căpitanului* — din 1955. Declicul anului 1959, anul în care scrie *La Țigănci*, nu s-a produs. În ce constă acest declic ?

Dacă privim dincolo de fabulă sau personaje, ceva subteran unifică narațiunile de dinaintea *Țigăncilor*. Stilistic și problematic, percepem net un continuum față de epoca interbelică. Relativitatea timpului și posibilitatea retrăirii lui (în *12 000 de capete de vite*) se explicitează — parcă tezist — la fel ca, să zicem, în *Secretul doctorului Honingberger* : o întîmplare insolită bruschează dinamica vieții, între două strigăte ale mamei care își cheamă copilul. Iar istoria declarat neverosimilă a lui Cucoanes, ca și aura de basm ce înconjoară pe Brînduș *(Fata căpitanului)* pledează pentru același fantastic manifest, care este — în realitate — argument pentru o filozofie tradusă în termeni de ficțiune.

Declicul fericit al anului 1959 își potențează semnificația în lumina antecedentelor. „Sînt tentat în permanență să scriu nuvela *La Țigănci*, dar șovăi să încep" (*Fragments d'un Journal*, 13 iunie 1959, p. 275). Citim în mărturia documentară nu atît ezitarea habituală a lui Mircea Eliade de a aborda temporar studiul științific în favoarea literaturii, cît ezitarea subconștientă de a se plasa pe o nouă orbită. Cum altfel să citim notațiile meteorologice în aceeași zi dacă nu schițare a unei conjuncturi aflate sub semnul excepționalului ? „Zile de vară cum n-am mai văzut la Paris niciodată. Cerul de un albastru mediteraneean, neobișnuit de senin. Un vint de mare suflă toată ziua" (ibidem).

Bucureștiul real-fantastic, în care stația Vama Poștei și strada Preoteselor se învecinează cu domeniul interzis al *Țigăncilor*, pasaj către lumea de dincolo, către Mister, este un produs elaborat, tardiv. Gavrilescu trăiește o experiență temporală întrucîtva comparabilă cu cea a eroului din *12 000 de capete de vite*, dar de o manieră epică imprevizibilă, cu o spontaneitate dată de naturalețea relatării și într-o lume de simboluri incomparabil mai bogată. Nu este cazul să repetăm cele spuse de Sorin Alexandrescu în exegeza pe care o face fantasticului eliadesc (în prefața ediției *La Tiganci*, 1969) sau de Eugen Simion, în recenta post-față. Să observăm doar că *La Țigănci* marchează o primă fază în călătoria regresivă la runele bucureștene : acum se operează un fel de sinteză a epocii interbelice, în ceea ce ea a avut mai atașant și mai profund.

Este România unei langori congenitale, o Românie abia trezită la o viață civilizată în sens modern, cu patriarhalitatea ușor atinsă de modernizare : străzile calme sub soarele amiezei (*La Țigănci*), literalul de dinaintea războiului, unde legenda dobrogeană încertă se învecinează cu Constanța, oraș de provincie *(Ghicitorul în pietre)* grădinile de vară, mînăstirile din preajma Capitalei *(Pe strada Mîntuleasa)*, Valahia tîrgului etern. Recuperarea avidă — am spune desperată — a acestei lumi pe care o mai păstra numai memoria îndrăgostită, se încheie către anul 1967, odată cu ultima variantă a micului roman *Pe strada Mîntuleasa* (o primă variantă ar fi existat încă din anul 1959 (cf. *Fragments d'un Journal*, p 298).

Ultimele nuvele, grupate în volumul ce poartă titlul întregii culegeri, *În curte la Dionis*, sau scrise după aceea, marchează încă o etapă în călătoria inițiatică a autorului. Esențialul memoriei vinovate a fost salvat prin seria *La Țigănci — Pe strada Mîntuleasa*. România ultimelor nuvele își pierde treptat localizarea concretă — și, pentru a spune astfel, pitorească — adîncindu-se în mitul pur. *Les trois grâces*, *Uniforme de general*, *În curte la Dionis* etc. au lăsat decorul pe planul al doilea. Mai bine zis, ele reține din decor numai ceea ce este absolut necesar pentru o Românie atemporală, eternă. Acum, nu doar epoca interbelică va rămîne în memorie, ci un fel de Românie durativă, indeterminabilă cronologic. Ea s-a cristalizat în jurul unor personaje sau obiecte simbolice. Uniforme de general marchează descoperirea unor haine, simbol, într-o epocă ce nu le mai află utilitatea — eventual epoca contemporană. Dar, prin aceste haine, trăiește vie amintirea bonjuriștilor, a sfîrșitului de veac, a epocii interbelice. Uniforma ocazională și simbolică a unit totul. Salonul Laurei de la Iași, din strada Toamnei nr. 11, concentrează existența acelei categorii supra-concrete, căreia i-au fost consacrate toate prozele lui Mircea Eliade.

Poate de aici frecvența simbolurilor — cel mai universal dintre tropi, singurul destinat prin definiție unei cariere „internaționale", deoarece transcede limbile concrete. Descifrarea simbolurilor, în ultimele nuvele ale autorului, derulează însăși semnificația epică.

Circiuma din *În curte la Dionis* are o primă întruchipare în *Pe strada Mîntuleasa*, în istorisirea lui Fărimă. „Și așa s-a făcut că am căzut și eu în patima circiumii din Popa Soare, și, reveneam de cîte ori puteam, s-a ascult pe Leana, de începuse să-mi umble vorbe în mahala că mi-am pierdut mințile după Leana" (p. 269). Anecdota are alură de mic zvon în mahalaua bucureșteană. Cînd deschide, însă, nuvela *În curte la Dionis*, același personaj, Leana, în circiuma ei, concentrează un mister universal :

„...S-o fi văzut acum vreo zece ani, continuă Hrisanți s-o fi văzut prin 1920—22, cînd cînta la „Floarea soarelui" !... Era o circiumă mărunță, tăinuită, pe strada Popa Soare, dar avea și grădină, și în fiecare vară venea să cînte acolo Leana. Așa-i spuneam, și așa îi plăcea și ei să-și spună : Leana. Dar nu uita niciodată să adauge : Nu mă cheamă așa"... (p. 485).

Personalitatea se dizolvă, precizia temporal-spațială de asemenea. Coborîrea la rune este aproape terminată. Pitorescul bucureștean și valah s-a transformat în simbolică existențială, iar România interbelică — epurîndu-se de contingent spectaculos — a devenit simbolul existenței înseși. Nuvela *Ivan* se încheie pe un mesaj emblematic ; la marginea celuilalt tărîm, înțelepciunea se concentrează în fraza cu rezonanțe eterne :

„Să-i spuneți să nu-i fie frică. Cu toate sînt așa cum trebuie să fie și e frumos. Să-i spuneți că e foarte frumos. E ca o lumină mare. E ca în strada Toamnei".

Banalul provincial românesc *(Strada Toamnei)* și lumina revelației finale s-au închis în aceeași imagine.

Mihai Zamfir

Aurel Nedel : „Peisaj"

Grădinile fericiților

Există în opera lui D. R. Popescu un spațiu în care personajele se reîntorc mereu, pe care îl visează, pe care îl citează : **grădina**. Proza de început recurge la el cu o anumită insistență, romanele „mari" ale scriitorului îi vor da amploare ca spațiu al mitului. Dacă personajele tinere ale scriitorului sînt izgonite din paradisul vîrstei, din timpul inocenței lor de către un **celălalt** agresiv, abrutizant, necruțător, de către o familie sau mai ales de către un Tată abuziv, dacă războiul, prin mesagerii lui, masacrează sistematic tot ce poate exista în imperiul inocenței, rămîne în lumea lui D. R. Popescu o Grădină care poate încă, dincolo de acestea toate, să asigure perpetuarea inocenței. Firește că spațiul paradisiac va fi supus unei agresiuni continui, că nici grădina, nici zidurile ei, nici apele ce o împrejmuie nu pot proteja pînă la capăt : uneori crima se împlinește chiar sub semnul lor. Spațiul mitic e jefuit fără încetare de sensul său, el nu mai e un spațiu securizant decît într-un vis posibil. Nimic nu e interzis crimei, pare a spune prozatorul ; prezentul acaparează totul, asaltul său e fără pauze și fără concesii.

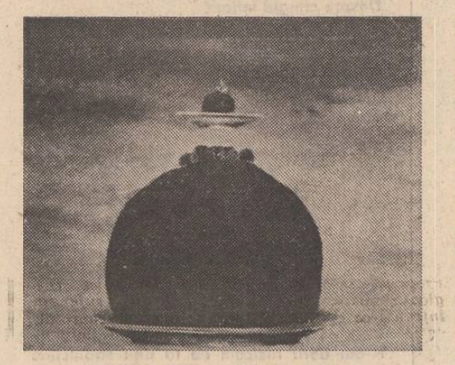

Ștefan Câlția : „Compoziție"

Zeii locului nu mai poartă cu ei tablele legii, ci ale fărădelegii ; noul Moise, cel din romane, continuă „legislația" personajelor criminale din **Dor** și **Duios Anastasia trecea**. În **Grădinile fericiților** purtătoare de cuvînt a „cărților sacre" sînt cîteva surori medicale, personaje ce ar fi trebuit să tămăduiască suferințele bolnavilor. În rîndul „medicilor diabolici" ai lui D. R. Popescu, acestea practică, uneori involuntar, asasinatul.

Înscrise în cotidian, o serie dintre personajele lui D. R. Popescu vor fi „lucrătoare ale grădinii". Treptele istoriei — ale realității — sînt coborîte către narațiunea detectivistică : eroii fură, furturile îi aruncă în cercul fără de ieșire al crimei. În acest cerc se împlinește scenariul mitologic al literaturii lui D. R. Popescu. Izgonite din paradis, personajele vor trebui să își sprijine realitatea pe mitul lor ; pe zeii lor. Pe realitatea mitică a eroilor ce asemenea lor, au ispășit un Destin, o Vină, au fost vînați de erinii și protejați de eumenide. **Dor** este nuvela care fixează cîteva personaje ale literaturii lui D. R. Popescu ; personaje paradigmatice, prezente și pînă acum în scrisul său, dar parcă mai puțin demne de a da imagine omologiilor ce caracterizează opera scriitorului. Plonjonului în adînc (cu descoperirea și stimularea — și inscrierea în spectacol — a demonilor) îi corespunde stilul ascensional al existenței eroilor. Ei există **în înalt** (uneori și la propriu), ei se afirmă pe verticală, ei sînt — fie doar în sensul afirmării libertății lor — regi, împărați, recapitulînd dramele sacre ale unor religii nebănuite. Spectacolul lor poate fi tragicomic, dar nu tragicomedia e forma **tragediei** de a se reprezenta în fața lumii, azi ? În **Dor** personaje pot fi regii din **Orestia** dar și cei din **Hamlet**, dinastii care au istovit, în timp, dreptul lor la eternitate. Realul cotidian creează eroilor un spațiu de retragere asemeni labirintului. Nici unul dintre contemporanii lui D. R. Popescu nu explorase, cel puțin în anii de care ne ocupăm, „fața nevăzută a realului", imperiul convulsiv al visului expiatoriu. A cobori în labirintul nocturn, a te retrage în vis înseamnă, în prozele anilor 65, a cobori în infern : a pătrunde într-o zonă interzisă. Dacă în proza de început — în literatura ce precede **Dor** și **Duios Anastasia trecea** — visul însemna acces către lumea ideală, o retragere în paradisul în care poezia putea salva, în nuvelele vîrstei depline visul e exasperat și exasperant. În **Leul albastru**, visul și reveria se complinesc. Alungarea din Paradis e mitul central al nuvelei. De fapt, există un șir de „alungări" și (în consecință) o fervoare a mitificării. Paradisul e grădina zoologică din care evadează leul bătrîn și lumea colorată cu semnalele pe care naratorul le colecționează (vezi partea introductivă a nuvelei). Visul poate adăposti — am citat înainte analiza **Mioriței** — avertismentul. E etapa în care poezia nu mai purifică, nu mai înnobilează. Avertizează. În **Dor** și **Duios Anastasia trecea** visul revelează realitatea fisurată a Lumii : irațional devine, el însuși, personaj. În măsura în care e o nuvelă a pierderii paradisului, **Dor** e proza intrării în trup ; în măsura în care personajele recapitulează un mit, un scenariu cult, ele recapitulează și o istorie a morții trupului. Realitatea convulsivă a satului contemporan este placată pe realitatea morții omului pămîntului ; a Regelui său. Personajele se explică și se completează. Tatăl eroinei a ucis pentru că (după ce) devine impotent (inapt de fecundare), dar și fiindcă refuză imaginea satului masacrat de cei ce nu trăiesc în legea pămîntului. Mama eroinei e Magna Mater, ea poate fi Pămîntul, Demeter, zeiță a rodniciei altădată, coruptă la o „religie a sterilității" ; trăirea convulsivă a femeii-zeiță a fertilității (altădată !) vorbește despre o lume ieșită din matcă. O lume a hybris-ului.

Există o fertilitate a crimei în literatura lui D. R. Popescu : trupul secat al Zeiței naște crime. Aceste personaje ale „paradisului pierdut" sînt născute dintr-un etos al sterilității.

Am putea spune că o seamă dintre miturile în numele cărora scriitorul își construiește opera se descoperă sau se redescoperă în folclor ; că ele reprezintă un univers țărănesc, că ele sînt rod al unei gîndiri ce caută, în adînc, morala unei tradiții. D. R. Popescu este, ca și Marin Preda sau ca Fănuș Neagu, ca Marin Sorescu sau ca Ion Lăncrănjan, un spirit conservator, preocupat mai puțin de formele operei cît de drumul acesteia către esență, către reprezentativ, către lumea arhetipurilor. El nu e, însă, mai puțin vindicativ : opera sa din deceniul șapte este polemică, provocatoare, ironică ; e a unui proces și a unei anchete continui. Lumea lui D. R. Popescu este, în prozele care încep cu **Dor** a transcendenței goale. Isus-ul ei, Popa Motocicletă, ratează sinuciderea — înălțarea la cer.

Am văzut că această lume, „izgonită din paradis", îi păstrează, fie și în răstimpuri, amintirea. Căderea în trup marchează aproape toate personajele literaturii de după **Vara oltenilor** ale lui D.R. Popescu. Ele trăiesc în primul rînd prin trup, dar nici trupul lor nu mai e întreg ; el a fost șocat, pedagogia violentă, dresajul, au lăsat urme. O seamă de personaje devin mute în urma violenței. Personajele cheie ale unor piese sînt dereglate, nervii lor sînt bolnavi. Lîngă mutilații fizic apar din nou „sportivii", eroi ai trupului perfect și ai sterilității desăvîrșite. Fără iluzii, scriitorul trage, atît în ciclul **F**, cît și în piesele sale de teatru **(Acești îngeri triști, Pisica..., Balconul** etc.) concluzii : Tatăl, cheie de boltă a edificiului, ratează creația, demiurgia lui e un simulacru. Între tată (învățător, regizor sau medic) și Fiul său, îndeobște revoltat, trăind o dramă ce este anunțată de părintele său — care este înscrisă în legea de a fi a Tatălui — conflictul e de extremă duritate. Textele de maturitate descompun mecanismele iluzionării. Ele sînt tranșante, fără să lase loc dialogului : în căutarea „adevăratei boli" tînărul student din **Vînătoarea regală** descoperă adevărul, uluit că descoperirea adevărului (cancerul) nu lasă loc alternativei.

După ce creatorul „ratează demiurgia" scriitorul inaugurează o vastă tragicomedie a recuperării adevărurilor. Întrarea în cotidian dar și în Labirint — ce altceva este ciclul **F** — relativizează însă adevărurile ; profundul scepticism al scriitorului e rodul experiențelor sale de tînăr scriitor. Ieșirea dintre virstele tinere e urmată de o explozie a fertilității Labirintului. Ciclul **Viața și opera lui Tiron B.** (vol. I — **Iepurele șchiop)** reface legătura cu opera de tinerețe. Există cel puțin un sol fertil și sigur pe care cititorul poate păși în siguranță : cel puțin o serie de adevăruri mai puțin relativizabile : acelea care vorbesc despre personaje reale și evenimente reale. Mitul lui **Iona**, cel purtat în balenă și care reînvie după experiența întunericului, pare a fi mitul, cel care organizează substanța epică, desigur tentaculară, a acestui volum — a acestui nou șir de volume.

Cornel Ungureanu

Paul Zarifopol și arta eseului

„Zarifopol a fost eseist de vocație, nu de mîntuială", observase încă din 1935 Ion Chinezu, plasîndu-l astfel între rele unei specii greu de prins într-o formulă teoretică. Motivat ca reacție la „sistematismul grecesc" eseul denunță **unitatea** ca pe-o „himeră", ce „și-a pierdut farmecul și creditul absolut" **(Polemica abstractă)**. Aceasta, pentru că „omul modern nu **mai** e o idee determinată ; el nu mai poate trăi fără o multiplicitate contradictorie de vederi ; nu mai poate fi, accentuează autorul, omul unui singur punct de vedere" **(Poetica lui Valéry)**. Justificat în modul de mai sus fragmentarismul eseistic devine un semn al modernității, chiar dacă — pe de altă parte — gazetăria îi impune „mizeria scrisului silit și periodic", cum i se plînge lui G. Ibrăileanu. Diversitatea tematică a paginilor publicate în periodice și volume, unele rămase în manuscris, opțiunile adeseori contradictorii precum și disocierile numeroase ce pulverizează cîteodată dorita „precizie" a examenului, toate acestea nu elimină totuși elementele proprii eseisticii din **Pentru arta literară, Din registrul ideilor gingașe, Despre stil, Încercări de precizie literară** sau **Artiști și idei literare române.**

Consacrate cu precădere ideilor sau, mai exact, fenomenologiei gustului public, eseurile lui Paul Zarifopol ne apar astăzi ca niște dizertații elaborate și nu doar simple „încercări" de rutină publicistică. Mecanismul producerii formei trebuie dedus din structura sa duală, ce o reeditează în fapt pe aceea a lui Zarifopol însuși. Detașarea constantă față de obiectul supus discuției se conjugă cu pasiunea condeiului angajat împotriva „trîndăviei intelectuale" în demonstrații ce, asumate, devin tot atîtea „fragmente de viață interioară". Reprezentînd, de cele mai multe ori, o atitudine colorată temperamental, eseul va fi pus sub semnul confesiunii ce se obiectivează sub ochii noștri : este drumul de la **a propune** la **a impune,** consumat între canoanele excursului logic ce, abstract adeseori, nu-i atrofiază mișcarea, tensiunea specifică. Situație într-adevăr rarisimă, aceea a scurt-circuitului produs între libertatea absolută în alegerea punctului de plecare și rigoarea demersului cu finalități generalizatoare. „În critica literară, notează autorul, este loc, deopotrivă, pentru capriciu ușuratice, ca și pentru cercetarea grea, ce caută a cuprinde cu maximum de strictețe complexitatea structurilor literare" **(Înțelegerea literară)**. Aspectul „dispneic" al scrisului său își are sursa aici, în acest proces complicat de „dogmatizare" a „capriciului" într-un adevărat spectacol intelectual. Eseul devine prin urmare un anume „joc", acela „de a ne controla, noi între noi, arabescurile reflecțiilor și impresiilor terminale" **(Capricii dogmatice)** și în dosul căruia descifrăm linia criticismului de extracție junimistă. Într-adevăr, aflăm aici „plăcerea de a cugeta" de care vorbea Călinescu, greu acomodabilă cu celălalt canon, „searbăd și mut", care este scrisul. Situație dramatică pentru meridionalul și admiratorul lui Caragiale, rămas totuși în cîmpul slovei tipărite. Numai că, dinamitat, suspectat în permanență **cuvîntul** scris se preface, atît cît e posibil, în **vorbă** de asemeni scrisă. Trecerea sau, mai degrabă, coexistența lor e facilitată de permeabilitatea speciei. Admițînd, în același timp, „capriciul ușuratic", și „cercetarea grea" eseul ascunde pericolul aidoma nisipurilor mișcătoare. Zarifopol îl simțea de vreme ce opina pentru **o terra ferma,** respectiv pentru „punctele de plecare". În general ele alcătuiesc „poziții dogmatice, arbitrare, capricioase-omenești judecate. Dar, se specifică, este cu totul în folosul acestor puncte că ele, tocmai, sînt partea lui Dumnezeu în noi" **(Capricii dogmatice)**. Nu altfel explicăm, în revers, aversiunea netă față de „eseistica patetică" sau de glosările nevertebrate în texte ce ating cota diatribei. Moralistul, prezent pretutindeni, se întîlnește cu pamfletarul în eseul unde digresiunea e, de fapt, inscenată iar inocența prefăcută, ca în critica antologică a romanului lui André Maurois **(Romanul perfect** și **Maurois, publicul și criza glumei)**. Supus, „subjugat" în permanență de luciditatea mereu la post, eseul își păstrează aparența de exercițiu, el se identifică, așa cum anticipasem, cu o formă de **libertate supravegheată**. Tocmai aici aflăm deosebirea, diferența de eseul mai tînărului său admirator Mihai Ralea, pentru care „orice gînd și orice expresie cuprinde un miez luminos și o periferie nebuloasă, un „halo" difuz care o înconjoară, orice gînd e o răscruce din care pleacă un drum ceva mai bătut și multe altele neumblate. Pe Zarifopol îl interesează **în primul rînd** „miezul luminos", el coagulînd — în pledoaria pentru „arta ca exces" sau ca „ordine durabilă" — majoritatea eseurilor într-un sistem virtualizat mereu de iconoclastia și mobilitatea modernului. Asocierile există fără-ndoială, dar ele nu rămîn la stadiul „periferiei nebuloase", oricît de sugestive și incitante ar fi : înconjurînd obiectul după o strategie **sui-generis** ele scot în relief credințele fundamentale ale autorului. Sugestiile de relație apoi, multiple, nu sînt decît, așa cum observa același Ion Chinezu, „felurite aplicațiuni a unor păreri cardinale" ce schițează, în pofida voinței eseistului, sistemul, construcția. Analiza bruioanelor, a primelor schițe eseistice păstrate în manuscris va clarifica probabil mecanismul de treptată condensare și organizare a argumentației în jurul „miezului luminos", ce apare fie ca ipoteză, fie ca axiomă. El centrează eseul sub formă deobicei aforistică ce nu elimină palpitul „fragmentului de viață interioară", a cărui expresie este. Ne aflăm departe de impersonalismul, de hieratismul clasic. De ce ? Pentru că, rareori preluat de-aiurea și apoi doar verificat, „miezul luminos" devine rodul reflexiei inseși, personală, ea alcătuind tocmai substanța eseului lui Zarifopol și aceasta indiferent de locul unde este plasat. La început sau la sfîrșit, el are aceeași forță polarizatoare, ceea ce demonstrează caracterul elaborat al paginilor. Un eseu precum **Intelectualul** de pildă debutează astfel : „Intelectualul curat se poate numi, cred, numai omul obsedat de inteligență", pentru ca, în continuare, aserțiunea să fie dovedită, probată de o fină rețea de argumente menținute la aceeași tensiune. Nimic nu este așternut din fuga condeiului, ceea ce nu împiedică notația epifanică și, mai larg, tonul participativ. Altădată centrul de greutate se găsește la sfîrșitul eseului după ce, în prealabil, a fost îndelung pregătit de criticul mentalităților. „Toleranța, citim în același **Registru al ideilor gingașe,** este condiția dintîi pentru ca să devie reală și simțită libertatea, bunul neprețuit la care visează atît de aprins oamenii", mai exact, „toleranța este o idee regulativă, cu ajutorul căreia criticăm formele istorice ale puterii, iar nu un principiu care să facă puterea de prisos" **(Toleranța). Precizia** menține „capriciul fugar" pe aceeași lungime de undă cu „cercetarea grea", dar acordul se realizează în realitate prin „gimnastica" deosebit de „complicată" a glumei și, am adăuga noi, a ironiei ce facilitează scurt-circuitul de care aminteam, prezidînd în aceeași măsură unitatea **formei** cultivate. Într-adevăr, ea constituie o veritabilă **pirghie** între libertatea punctului de plecare și „dogmatizarea" finală a acestuia. Dacă risul „e control și eliminare a otrăvurilor de ordin moral și estetic" **(Ris și comic), ironia** în schimb **implică** și **detașează** concomitent. Ea ordonează reflecția dinamizînd-o fie la modul direct, fie mai ales prin savanta disimulare și atentă mimare a negativului său. „Mai întîi, gîndirea este perversitate. Este un chin absurd să-ți clarifici idei, o trudă groaznică să le așezi pentru a le putea trece în mintea altora. Este o tortură să distingi nuanțe, să observi schimbări, să fixezi fapte, să generalizezi raporturi" **(Spre viață ușoară)**. Această construcție piezișe caracterizează o mare parte dintre eseurile lui Zarifopol. Un cameleonism doar aparent, întrucît același ton sceptic girează finalitatea dezabuzat-etică a paginilor. Ele sînt de fapt niște monologuri alcătuite, paradoxal, pe principiul dialogic, al conversației adică, de unde naturalețea asocierilor dar și unitatea, atît de repudiată în **Valori umane**, a formei ce comprimă detaliul, notația psihologică, filosofică sau culturală. Interioară, nelinistea eseului lui Zarifopol o amintește pe aceea a ciclului zis „parnasian" al lui Ion Barbu. **Banchizele** acestuia, apărute, „din aspra contopire a gerului polar" cu mișcarea perpetuă a „pustietăților lichide", ar putea alcătui metafora unei specii, mobilă și perfect structurată, unde „capriciul" este echilibrat de „dogmă" cu, repetăm, **libertatea supravegheată** ce definește un moment remarcabil din istoria eseului românesc.

Mircea Muthu

Albin Stănescu : „Bianca"

Acea stihie numită cîntec

Nu există cultură, oricît de arhaică ar fi ea, care să nu ne fi dat dovada că e meditat nu numai asupra lumii și a vieții, ci și asupra ei înșiși, asupra mijloacelor ei de exprimare, asupra sursei și eficienței artei. Pentru anticii greci, și nu numai pentru ei, cîntecul (ori diversele instrumente), adică, în general, facultatea de a crea artă, erau darul zeilor. Aceștia au inventat lira și naiul, ei au instituit cîntecele și meșteșugul cîntăreților, au lăsat muzele, pentru a-i inspira pe poeți și pentru a le dicta cuvintele divine, și tot ei, plini de invidie, au pedepsit pe aceia care au îndrăznit să le fie rivali, fie inventînd alte instrumente muzicale, fie depășindu-i în frumusețea cîntării. După cîte știu, în general, în culturile arhaice, apariția artei este explicată fie printr-un dar divin, fie printr-o descoperire a unui erou măreț, din timpurile de mult apuse. (La greci, Dioscurii, Theseu sau chiar Heraclès apăreau ca instituind cîntece, dansuri și jocuri sacre).

Pe acest fond ne apare, într-o totul revelator următorul cîntec de leagăn :

„Doina din ce s-a făcut ?
Dintr-o gură de mic prunc :
L-o lăsat maica dormind,
L-o aflat doina zicînd."

Iată deci că doina, cîntecul cu cea mai mare răspîndire, cel care ascunde în sine toate suferințele, patimile și bucuriile, cel pe care nu e om să nu și-l fi înșirat, cu glas încet, măcar o dată în viața lui, iată deci că doina nu e un dar al zeilor, ci se naște din gunguritul unui prunc.

Poate că acest text pare surprinzător, dar el se integrează în mod firesc în ansamblul culturii noastre populare. Pe de altă parte, nu cred că există în folclorul altor popoare, o imagine analogă, care să explice geneza unui fenomen de artă prin graiul inocent al unui prunc. Să observăm însă că așa cum spune cîntecul de leagăn, doina nu a fost inventată de un copil (cînesa ce ar însemna altceva) ci ea **s-a făcut** — parcă singură — dintr-o gură de mic prunc. Maica sa l-a lăsat dormind, singur, și poate plîngînd. Atunci cînd s-a întors ea l-a aflat zicînd doina, de la sine, ca o alinare a singurătății, a fricii, și a durerii. Căci, și alte texte populare ne prezintă doina nu ca pe un cîntec savant alcătuit, ci ca pe o revărsare firească a firii, ca pe o bruscă și minunată metamorfoză a tumultului sufletesc în lină și liniștitoare melodie. Ea nu ne apare ca ceva venit din afară, ca ceva învățat de la alții ori dăruit de alții, ci ca o transfigurare, aproape naturală, a sufletului omenesc, care naște arta asemenea unui copac ce, peste noapte, dă în floare. Iată de ce doina este contopită cu omul, este o parte din el, este chiar omul însuși : „Doină ici, doină colea / Doina sărăcuța ea / Imi stă tot în calea mea / Doină zic, doină mă cheamă / Doină sînt de bună seamă /". Oricine înțelege aceste versuri simte cum viața și arta devin totuna, cum prima se revarsă în cealaltă, iar cealaltă dă sens și răspuns frămîntărilor ei.

Arta purifică, ea are un efect cathartic, spun savantele estetici ale antichității și ale epocilor moderne. Odată cu ele, doinele românești afirmă și instituționalizează același adevăr. Dar, doina nu e făcută cu scopul de a purifica, ci este însuși actul purificării, e momentul în care autorul anonim își ușurează sufletul și dă glas trăirilor pe care nu le mai poate stăpîni. Îmi amintesc că există un pasaj în **Moromeții** lui Marin Preda în care Niculae aude un fecior trecînd pe ulița și cîntînd o doină, și o aude nu ca pe un cîntec, ci ca pe o mărturisire misterioasă și patetică, ce incendiază atmosfera cu apriga ei putere de a exprima și comunica simțămintele unui om. Sintem, cumva, la antipodul unor texte

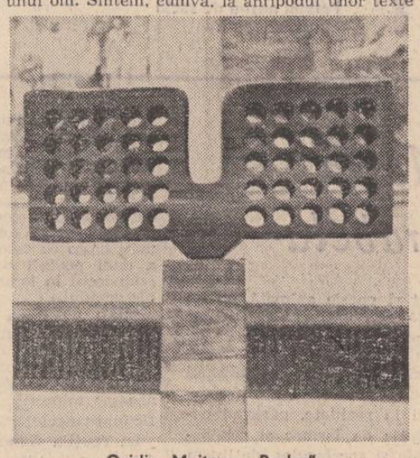

Ovidiu Maitec : „Radar"

ca „Sonata Kreutzer" a lui Tolstoi sau de nuvela „Tristan" a lui Th. Mann, unde cîntecul e văzut ca o forță care nu limpezește ci întunecă, care nu eliberează, ci încarcă sufletul cu trăirile neconsumate.

Căci tocmai prea-plinul doinei o face răvășitoare. Și nu numai pe plan psihologic : „Foaie verde lemn uscat / De oftat ce-am tot oftat / Soarele s-a-ntunecat / Luna n-a mai luminat / De oftat ce-am oftat tare / Nici soarele nu răsare / Nici luna lumină n-are. / Nici pe cîmp nu crește-o floare". Iată deci că oftatul, cîntecul de jale, arde nu numai sufletul, ci și întreaga natură. Să aibă atunci doina puterea de a pune în mișcare întregul cosmos ?

Într-o foarte frumoasă baladă populară numită **Ghiță Cătănuță**, eroul îi cere soției sale să-i cînte. Ea nu ar vrea, căci știe care e puterea „viersului ei cel femeiesc" ; dar dorința lui Ghiță Cătănuță e atît de puternică încît, înduplecată, ea începe să cînte. Și atunci se produce miracolul : „Începea mîndra d-a cînta / Codrii versi se scutura / Văi adînci că răsună / Munții se cutremura / Maluri mari că se surpa / Apele se tulbura / Vintu-n cale se oprea".

Cîntecul ei (ca și ai altor eroi ai eposului popular) dezrădăcinează întreaga fire. Datorită lui munții se clatină, pădurile se prăvălesc, apele își ies din matcă, vîntul se întoarce din cale. Cuvintele acestea simple, exprimă însă o imagine grandioasă, aproape un simulacru de cosmogonie. Căci cîntecul dărîmă o lume și instaurează o alta. Iar acest fapt nu se mai întîmplă în orizontul trăirilor sufletești, ci pe planul realității exterioare.

Desigur am putea să ne întrebăm aici dacă de vină e cîntecul sau vocea puternică a eroilor noștri. Știm că chiotul haiducului (fie el Gruia, Novac ori Miu Cobiul) are aceleași efecte : energia eroului este atît de mare încît, numai strigătul său poate dărîma cetăți, distruge oști, înspăimînta sate întregi, și, desigur, strica rînduielile naturii. Dar, tot astfel cum în doine soarele stă pe loc iar luna nu mai răsărea din cauza celui care cînta, și aici, nu simplul strigăt, ci **chiotul modulat,** efuziunea sufletească plămădită în formele cîntecului popular are puteri supranaturale, răsturnînd legile firii.

O asemenea imagine nu este, poate, inedită. Să ne amintim că la cîntecul lui Orfeu veneau, în pace, toate animalele codrului, veneau copacii ce se desprindeau din rădăcini și chiar munții se clătinau, vrînd să se rupă din socul lor și să asculte de aproape magicul viers al poetului. Tot astfel în literatura celtică, vrăjitorul Merlin putea fermeca întreaga lume prin magia cîntecului său. Dar, în aceste două cazuri, numai elementul magic ori divin sînt considerate ca sursă a puterii supranaturale a cîntecului vrăjit ; în baladele noastre însă e vorba, pur și simplu, de forța inerentă a cîntecului haiducesc. Explicația supranaturală lipsește, și nici nu cred că ea poate fi presupusă ori invocată de artele poetice ale folclorului românesc. Or, tocmai această absență dă cheia întregului sistem. Cîntecul popular e văzut ca **o stihie :** pruncul îl naște dincolo de voința sa. El se ivește de la sine răzbătînd din adîncurile firii. Și tocmai fiindcă e natură, fiindcă e pur și reprezintă forțele adînci ale lumii, cîntecul nu poate să se întrupeze decît prin gura nevinovată a unui prunc. Tot astfel, cel care cîntă doina nu se caută pe sine, ci se trezește cîntînd : el nu este un interpret ci este însăși doina. Purtat de fiorul și de energiile zăgăzuite în sine, omul își depășește condiția precară, pășește dincolo de limitele sale trecătoare, devine, ca un cuvînt' cîntec. Iar o asemenea rupere de zăgazuri, o asemenea invazie și concretizare prin cîntec a forțelor ascunse ale sufletului omenesc și ale firii nu poate să fie o simplă adiere de vînt, ci devine o furtună care zdruncină întreaga natură. Puterea creatoare a omului, capacitatea sa de a se întrupa în cîntec găsește aici una din cele mai neașteptate și pilduitoare metafore. De aceea, se poate spune că arta populară a meditat asupra ei însăși, și-a evaluat energiile, și-a deschis orizonturile fixîndu-și un model de o nebănuită iradiere simbolică. Iar în inima acestui model stă acea stihie numită cîntec.

Mihai Coman

RENAŞTEREA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ VECHE

Clasicitatea Renaşterii

deloc insolite în epocă, sensurile aserțiunii lui Juvenal *Mens sana in corpore sano* au fost restrînse univoc de moderni care le-au statornicit celebritatea pe direcția cultivării virtuților precumpănitor sportive. Văduvit, așadar, de finalitatea moralistică și împins aproape exclusiv în perimetrul palestrelor, versul poetului latin își recapătă întreaga complexitate intenționat formativă în contextul inițial. Inserat în țesătura *Satire*-lor, X, într-un mănunchi de recomandări acuzat critice la adresa *hyóris-ului* comportamental, exprima o împlinită concepție asupra vieții cu rădăcini în filosofia nu numai pragmatică a antichității. Postula, astfel spus, contururile unei tipologii sociale cu valori de idealitate, al cărei punct *forte* era armonia componentelor, echilibrul dialectic dintre facultățile psiho-intelectuale și dezvoltarea fizică ; deziderat realizabil mai ales cu ajutorul educației, fie și acut constrîngătoare, precum cea spartană. Unul dintre preceptele fundamentale proprii frumosului clasic se înscria astfel în miezul constitutiv al umanismului greco-latin, iradiind premisele dezvoltării maximale, ale personalității exemplare ; evident, în limitele îngăduite de zeii foarte grijulii în a-și păstra neștirbită puterea asupra oamenilor.

Reluate peste secole, aceste embrioane ideatice vor imprima tentele distinctive ale uneia dintre cele mai strălucite epoci în dinamica spiritualității umane — Renașterea ; denumirea însăși subliniază continuarea unor modele de cultură anterioare. La nivele superioare ale experienței socio-istorice, conceptele antichității despre viață și artă sînt curățate de zgura mitizant limitativă a mentalității politeiste și înseriate într-o superbă filosofie antropocentrică ; și ca reacție față de teocentrismul medieval paralizant prin dogmatizare. Convingător întemeiată teoretic și organic integrată atitudinii cotidiene, reducția amestecului divinității în activitatea oamenilor a eliberat conștiința de spaimele forțelor oculte, discreționare, născînd încrederea nețărmurită în posibilitățile de cunoaștere ale omului.

Laicizarea culturii a permis astfel extinderea nelimitată a spațiului explorat *ipso facto* înmulțirea disciplinelor științifice ce se studiau în universități desprinse de teologie, a umanioarelor în primul rînd, care prospectau domenii ale intelectului creator. Individualitatea medievală, timorată de străjerii inchizitoriali ai sacerdoțiului, crește spectaculos absorbind sevele învățăturii într-o personalitate multilaterală, conștientă că poate smulge tainele naturii prin propria investigație. Documentele vremii, istorice și artistico-literare, învederează o tipologie viguroasă, realizată plenar pe varii registre, a cărei reprezentativitate presupune superioare înzestrări native perfecționate prin cunoaștere și un accentuat simț al propriei valori ierarhizate în raport de reale merite personale ; refuzîndu-se adică structural înșelătoarelor privilegii moștenite prin origine — rasă, naționalitate, castă ori religie. Plenitudinea spirituală și fizică a omului de Renaștere, obținută printr-o educație pornind de la modelele antice, a hotărît numele celui mai puternic dintre curentele epocii, *umanismul*, alături de Reformă ; la început, *humanitas* echivala accepția grecescului *paideia*. Interesul pentru om și cutezanța aspirației cognitive perspectivează deci plurivalent direcțiile cercetării, înfăptuind cu premeditare și îndreptățită mîndrie ilustrativul dicton al lui Terențiu — *Homo sum, humani nihil a me alienum puto (Sie însuși călău*, act. I, sc. I).

Rezemat generativ pe izvoare eline — Platon, Aristot și Epicur — la care se va alătura ulterior și irenismul lui Erasm, noul sistem conceptual, unitar închegat în elementele esențiale, se dezvoltă aproape explosiv în împrejurări favorizante ; mai întîi în peninsula italică, apoi în apusul, nordul și răsăritul Europei. Apariția statelor centralizate, tendința de unire națională cu o limbă oficializată, dezvoltarea orașelor, disponibilitățile de energie ale stării a treia, criza papalității și, nu în ultimul rînd, mecenatul unora dintre personalitățile domnitoare, laice ori bisericești, și al familiilor aristocrate sensibile la pulsiile timpului indică, fie și mijlocit, fermenții inovatori, finalitatea și mediile sociale implicate. Pe de altă parte, invenția tiparului înlesnește circulația rapidă a ideilor pe spații ample, iar descoperirile geografice îngăduie, complementar și catalitic, înglobarea altor tipuri de gîndire și creație în experiența europeană ; inserții cu nebănuite consecințe în structurarea conștiinței moderne. Sînt factori și condiții propice, s-ar mai putea adăuga specificitatea etniilor, a zonelor de cultură ș.a., datorită cărora noua filosofie, predominant umanistă, acoperă divers fenomenologic întreaga arie a bătrînului continent.

Conceput ca o filosofie care situa iradiant în centrul preocupărilor omul, avînd drept scop dezvoltarea ideală a capacităților constructive, drept materie însușirile înnăscute, iar drept mijloace instrucția, mimarea naturii și exemplaritatea antică, umanismul Renașterii va înregistra cea mai pregnantă dintre ipostazele sale în artele și literatura care înfloresc în epocă. Elitariste prin finețe, diversitate și volum informațional, egalitariste însă prin criteriile de apreciere, temeiurile teoretice răzbat ca atare în toate poeticile timpului. Firește, tradițiile greco-latine vor constitui și acum simburele mirabil. Respectul, pentru harul creatorului de artă, recongnoscibil în platonicianul *furor poeticus*, se va interfera fără siluiri cu *mimesis-ul* aristotelic și îndemnurile de bun simț ale lui Horațiu, avansînd pe direcția funcțiilor artei lapidar formulate de Cicero : să placă, să emoționeze și să instruiască. Frumosul gîndit ca armonie și imitație a naturii și a anticilor, cele două modele referențiale supreme, a dezvoltat genurile, speciile și stilurile cunoscute, ierarhizate discriminator în superioare și inferioare ; unele subspecii își aveau sorgintea în evul mediu. Deliberat universalist, exclusivismul lingvistic inițial al culturii renascentiste, ideea că numai greaca și latina posedă structuri și vocabular apte a exprima actul creator, a fost respins de cerințele contextului istoric. În destule țări europene, Renașterea coincide cu momentul constituirii popoarelor în națiuni unitare. În asemenea zone, artele își aproprie și operative finalități patriotic coagulante prin mijlocirea limbii naționale, umanismul întîlnindu-se aici emulativ și cu exigențele Reformei. Asemenea specificități autohtone și altele fundamentează particularizările naționale nu doar geografice ale umanismului, ale culturii elaborate în vremea Renașterii.

Într-o atmosferă încinsă de diferende ireductibile și evenimente însemnate, lujerele antichității înfloresc revigorate într-o policromie impresionantă, toate artele conlucrînd pe întrecute la această autentică sărbătoare a spiritului creator. Capodoperele impunătoare, titanii renascentiști înfipți peren în solul istoriei sfidează temerar agenții nivelatori ai timpului. În configurația celorlalte arte și în consens cu ele, literatura înregistrează și ea creșteri extraordinare ; în veșminte lexicale clasice sau naționale, în etapele tranzitorii folosindu-se citeodată de amîndouă. Cu posibilități mai ample și mai eficiente de exprimare a istoricității, creația prin cuvînt răsfrînge mai direct, cu toată medierea sublimizantă a actului creator, și mai închegat complexitatea și realitățile epocii într-o fenomenologie cu drept cuvînt deconcertantă pe treptele formalizării. În lăuntrul ei, literatura parenetică ocupă un loc aparte, în unele țări de departe precumpănitor prin „tratatele" didactice care abundă. Nu puține idei și principii filosofico-estetice vor fi preluate mai tîrziu de literaturile moderne, aproape fiecare epocă aflîndu-și în umanismul Renașterii substanțiale puncte de sprijin conceptuale, direct sau prin negație. Opulențele nu numai manierist ludice ale barocului, raționalismul iluminist, plenaritatea personalității romantice, viziunea esențializantă a *mimesis*-ului realist, spre exemplu. Se demonstra astfel cu prisosință permanența, clasicitatea Renașterii ; sursologic, pe linia modelelor antichității, și valoric, ca expresie trainică a încorporării duratei și a efemerului în cîmpul artei.

Stan Velea

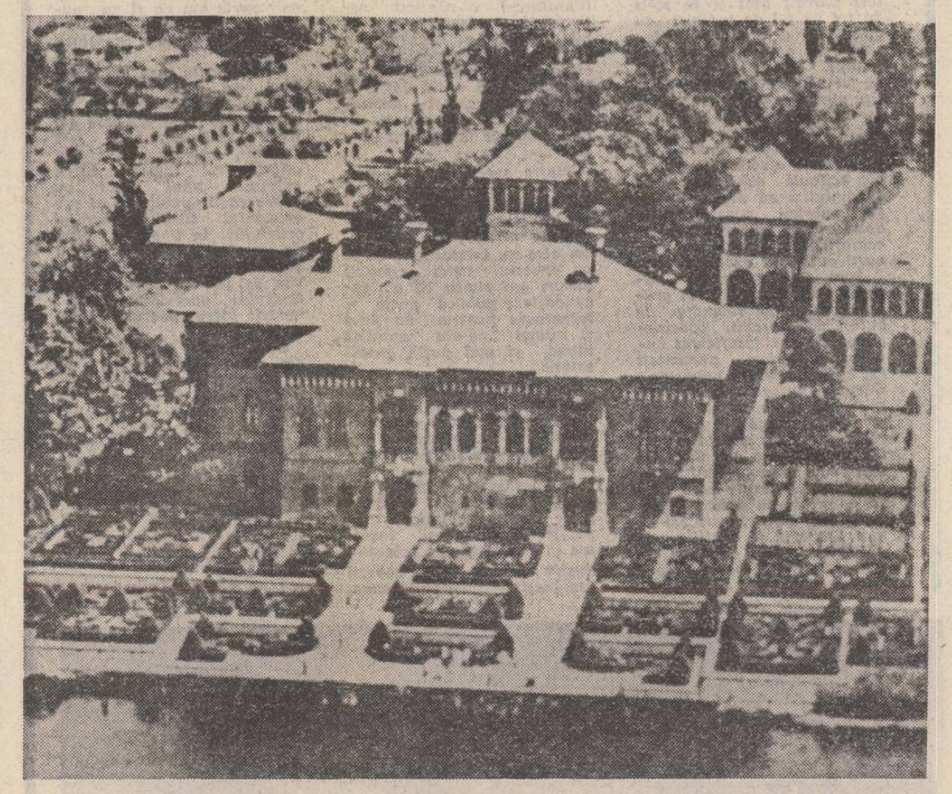

Sincronismul vechilor scrieri

termenul poate trezi nedumeriri, dar nu este vorba de Renaștere *de tip occidental, ci de manifestări culturale noi, apropiate de ceea ce a însemnat spiritul Renașterii în Europa, cu eventuală (și posibilă) legătură directă sau născute spontan în virtutea progresului gîndirii și vieții istorice umane, la popoarele europene de comunitate creștină, cu direcții de unire dar și de despărțire, cu idei de acceptat dar și de respins, cu acțiuni și reacțiuni care au mers, de-a lungul timpului, pînă la atitudini filosofice.*

Renașterea a însemnat, în esență, desprinderea de aureola Cerului și a misticismului acut medieval și revenirea la valorile umane, demnitatea și frumusețea vieții omului pe pămînt, cultivate în înalt stil clasic, datorită și descoperirii valorilor antichității clasice, de către marii umaniști ai epocii. Trebuie spus însă că Renașterea literară *a cunoscut două faze de evoluție, neluate clar în considerație. În prima fază, marii umaniști occidentali, de la îngemănarea secolelor XV—XVI, au scris exclusiv în limba latină, devenită, datorită exercițiului ecleziastic, limbă de cultură și apoi de uz internațional. Buni cunoscători ai limbilor greacă și latină, ei au descoperit și valorificat pe antici sau au scris opere originale în latinește. N-au scris un rînd în altă limbă nici Bracciolini, nici Piccolomini, Janus Pannonius, Erasm din Rotterdam, N. Olahus sau polonezii Długosz și Klemens Janicki, pentru a nu cita decît cîteva figuri reprezentative. În majoritate, umaniștii s-au manifestat într-un fel în chip cosmopolit, în spirit de universalitate europeană. Așadar, în prima fază este vorba de un* umanism literar *în limba latină.*

Cu secolul al XVI-lea însă, a urmat a doua fază, în care a început scrisul și lupta pentru înălțarea limbilor naționale la rangul de limbi literare. Intervențiile teoretice ale unor Sperone Speroni în Italia cu Dialogo delle lingue *(1543), Joachim du Bellay în Franța cu* Défense et illustration de la langue française *(1549), N. Rej și Luca Górnicki în Polonia (în aceeași vreme) etc. sînt dovezi elocvente. Operele arhicunoscute date de Boiardo, Ariosto, Tasso, Rabelais, Ronsard, Montaigne, Hans Sachs, Jan Kochanowski și alții ridică și definesc la o treaptă superioară literaturile naționale. Aceasta este* Renașterea literară *în limbi naționale cu incipiențe în puternicul curent de tranziție umanist.*

Trebuie reținut în același timp faptul că, fără a respinge creștinismul și înclinările religioase (aceasta se va întîmpla în perioada clasică a Luminilor), Renașterea *a dat glas, în ambele faze,* elementului laic, *legat de viața omului și de cultura populară, de unde, între altele, cultivarea anecdotelor și elementului burlesc.*

Ce s-a întîmplat în acest timp în sud-estul Europei ? A rămas ei imobil față de înnoirile occidentale ? Nu ! Nu era normal. Trebuie să convenim că nici în Renaștere *și nici în alte curente literare (nici chiar în cel mai răspîndit : romantismul), nu este vorba de identități de viziune, ci de dezvoltări cu similitudini sau semne de întîlnire care au dus la „individualități" locale, datorită condițiilor specific istorice și fondului moștenit de cultură.*

Astfel, după multe secole de ortodoxie, separată de Occident, în sud-estul Europei limba slavă veche a devenit și ea limbă de cultură și de circulație internațională zonală, plecînd în scris de la izvoare și modele bizantine, bazate, cel puțin în parte, pe o moștenire elină. Poporul și cultura română s-au găsit, în evul mediu, în această sferă de manifestări ale scrisului. Progresiv însă, dominația scrierilor strict religioase, mistice, a început să slăbească, suferind înfruntarea „rațiunii" (um), invocată chiar de către unii din „exarhii" bisericii, ca o calitate supremă a omului, în paralel cu ce gîndeau și scriau unii clerici apuseni, deveniți celebri umaniști. Apocrifele (bogomilice) își croiesc drum pînă în Occident, iar legendele și anecdotele sînt introduse în scrieri (între ele Povestirile despre Vlad Țepeș). *Spiritul laic (care marchează înnoirile umaniste și renascentiste) este din ce în ce mai frecvent în literaturile sud-est europene și totul scris, la început, în slava veche de uz comun. Aceasta este o primă fază a scrisului în sud-estul Europei pînă la jumătatea secolului al XVI-lea, ca* umanism sud-est european *(asupra căruia am stăruit în Actele unui congres internațional, Budapesta, 1976), ulterior nu numai acceptat, ci întărit cu noi date, de alți cercetători (D. Anghelov, Em. Gheorghiev etc.). În această fază Ștefan cel Mare inițiază, în* Cronica *sa, începuturile istoriografiei românești în cel mai autentic spirit umanist, cu date civice, politice și militare, în redacția primă (nimic despre mînăstirile sau bisericile ridicate de el sau despre alte acte religioase și nimic din începuturile istoriografice cu neamuri biblice, cum au alte popoare). Iar Neagoe Basarab, în contextul literaturii parenetice cu rădăcini în literatura bizantină și corespondențe în alte literaturi, a realizat în* Învățăturile *către fiul său Teodosie o operă monumentală de educație civică, cu sfaturi pline de sobrietate și de înțelepciune pentru chipul de a domni și arta de a purta războiul, și cu pagini lirice de adevărată poezie elegiacă, de antologie europeană. Nu în zadar a afirmat St. Romanski că este „cea mai frumoasă operă în limba slavă din secolul al XVI-lea". Așadar umanismul românesc nu este o himeră, ci o realitate perfect concretizată (mai ales dacă avem în vedere și pe N. Olahus, activînd în cadrul umanismului occidental în limba latină).*

În ce privește faza a doua a Renașterii, adică a cultivării limbilor și literaturilor naționale, ea nu este tot atît de marcantă pentru literaturile sud-est europene, fiindcă slava veche era o limbă inteligibilă pentru popoarele slave și nu s-a văzut nevoia înlocuirii ei, elementele lexicale pătrunzînd progresiv (și în timp îndelungat) pînă la viabilitate și modernizare. Este atunci cu atît mai interesant faptul că în literatura română s-a simțit din vreme necesitatea înlocuirii limbii slavone, iar în secolul al XVI-lea, aproape concomitent cu ceea ce s-a petrecut în Apus și Europa centrală, a început la noi conștient lupta de înlocuire a slavonei, chiar în textele bisericești, împotriva canonului. Din acest punct de vedere, activitatea lui Coresi și a colaboratorilor săi, de tipărire a unor cărți în limba română la Brașov, operație făcută cu ardoare, înseamnă punerea bazei limbii literare românești, iar meritul autorilor este egal cu acela al unor tipografi polonezi, care se laudă, în aceeași vreme, cu folosința limbii polone în locul latinei. Coresi a avut, pe deasupra, simțul limbii și a revizuit traduceri mai vechi, înlocuind termeni și exprimare, contribuind la înălțarea limbii literare române, în texte de mare circulație (de pildă în Psaltire). *Considerăm că această activitate este de tip renascentist.*

Tiparul însuși este un semn indiscutabil al umanismului și Renașterii, iar poporul român l-a introdus și folosit chiar de la începutul sec. al XVI-lea, sprijinind mai pe urmă, cu literă și tipografi, popoare din Orientul Apropiat.

Pe de altă parte, cărțile populare, scrise în limbaj viu, pentru categorii mai largi de cititori (sau ascultători) intră în acest timp în circuit. Chiar cele cu tendințe religioase sînt căutate de fapt pentru legendele și narațiunile lor populare, precum Floarea darurilor, *ca să nu mai vorbim de cele cu caracter laic și pseudoistoric, precum* Alexandria *sau* Istoria Troii, *pe care sud-estul Europei le-a furnizat și Occidentului.*

Alături de literatură, linii de înnoire se observă și în artele plastice. Înșeși figurile religioase nu mai păstrează trăsături hieratice, ci primesc altele noi, de ființe vii sau tipic locale. Sf. Dumitru din Salonic, pictat la Mînăstirea Troița din Rusia, este o capodoperă prin tinerețea, frumusețea și expresivitatea capului, precum și prin îmbinarea culorilor întregului portret, iar Maica Domnului și fiul ei, în linii autohtone românești, obîrșuind pe Ștefan cel Mare pe o filă de Tetraevanghel *(1473), sînt de o noutate frapantă, față de cunoscutele madone din Apus.*

I. C. Chițimia

Umanism şi educaţie

aplicarea termenului *umanism* în studiul literaturii române vechi necesită unele distincții mai nete între etapele și fenomenele subsumate conceptului.

Este în genere admisă de istoricii literaturii și ai culturii existența unor manifestări umaniste în Transilvania și în Moldova veacului al XVI-lea și în Țara Românească în secolul următor. Aceste manifestări țin, prin mobilurile și prin trăsăturile lor caracteristice, de curentul umanist de tip occidental, latin.

În cadrul curentului umanist, universalist prin tendințele și prin expresia sa, opoziția față de național ca și relevarea contribuției naționale sînt, teoretic, inoperante, avînd valabilitate numai pentru raportarea umanismului la fazele ulterioare ale dezvoltării uneia sau alteia dintre literaturile naționale. Studiul valorilor artistice din scrierile reprezentanților curentului umanist este, tot din această perspectivă, irelevant pentru istoriile literaturilor naționale, deoarece scrierile umaniste folosesc ca mijloc de expresie o limbă de cultură „moartă" (de unde teza disjungerii culturilor „naționale", a opoziției între aulic și popular etc.). Care ar fi atunci îndreptățirea includerii manifestărilor umaniste în istoria literaturii unui popor ?

Principala caracteristică a mișcărilor culturale de tip umanist constă în circulația și propagarea mai lesnicioasă a valorilor și modelelor culturale. Contribuția unui popor în cadrele acestui circuit de valori constă în afirmarea unor idei și concepte specifice, dar și în lărgirea patrimoniului spiritual al ariei respective prin *receptarea, crearea* sau *propagarea* unor valori necunoscute pînă atunci în acel spațiu cultural. În modul cel mai general, se poate spune că studiul mișcării umaniste la un popor este studiul efortului de cunoaștere pe care îl întreprinde acesta pentru a se apropia de *umanitate*. Acest efort s-a concretizat, în perioada care circumscrie curentul umanist occidental, în apariția unor opoziții (antropocentric-teocentric, laic-religios, universal-național, aulic-popular etc.) și a unor tendințe (prețuirea culturii antice, enciclopedismul, critica filologică), dintre care unele se regăsesc, în varii proporții și în momente cronologice diferite, și în componența mișcărilor culturale din alte arii. Dintre acestea, cîteva momente ale culturii de tip umanist în spațiul ortodox nu vor rămîne fără consecințe pentru configurarea umanismului românesc. O etapă care premerge manifestărilor umaniste de tip occidental de la noi este situabilă la sfîrșitul sec. al XV-lea și în prima jumătate a sec. al XVI-lea ; ea se concretizează prin *receptarea* culturii bizantine și sud-slave, dar și prin *crearea* unor opere literare în spiritul tradiției bizantine, prin *cultivarea* unor genuri și specii literare din aceeași tradiție, prin *propagarea* culturii sud-slave la slavii de răsărit. Dintre trăsăturile acestei perioade care vor contribui la dezvoltarea umanismului românesc din veacul următor notăm, în afară de receptarea culturii antice prin intermediul celei bizantino-slave, apariția și dezvoltarea istoriografiei, preocupările filologice și cele lexicografice, receptarea unor cunoștințe enciclopedice, a unui inventar de locuri comune și de modele retorice.

Cum se știe, veacul al XVI-lea este pentru cultura română și cel care marchează afirmarea limbii române ca limbă de cultură. Determinările interne și externe ale acestui fenomen sînt multiple ; cercetarea lor privește îndeaproape și definirea trăsăturilor umanismului românesc. Distinctia făcută de Golenișcev-Kutuzov între manifestările umanist-rinascimentale și cele reformate este, în ciuda obiecțiilor pe care le-a provocat, necesară în plan teoretic. Aplicată la situația limbii române, problema raporturilor dintre limba vernaculară și limba de cultură se dovedește a avea un caracter specific, deoarece delimitarea perioadei cînd o limbă „moare", nu-și are rostul, dintru început limba slavonă, ca limbă de cancelarie sau ca limbă a bisericii neflind înțeleasă și nici folosită în mod curent de populația românească. Chestiunea raporturilor dintre etnic, social și cultural, cu aplicare la statutul limbii slavone folosite la noi (existența unei populații slavone cu statut social de clasă suprapusă) nu este susținută de documente de epocă ; P. P. Panaitescu a dovedit netemeinicia acestei opinii.

Prin caracterul ei specific de limbă romanică, limba română a jucat în spațiul cultural ortodox un important rol în medierea contactelor acestuia cu cultura occidentală. Chiar din perioada începuturilor afirmării limbii române prin scris putem nota o contribuție exemplificatoare în acest sens și anume traducerea în limba română și apoi, prin intermediul traducerii românești, pătrunderea la slavii de răsărit a celebrei cărți populare italiene *Fiore di virtù*, scriere reprezentativă pentru concepția umanistă occidentală. Datorită circulației europene în numeroase ediții și manuscrise italiene, în traduceri latinești, grecești, slavone, spaniole, franceze, germane etc., pe care le găsim nu numai în mediul monahal, ci, mai ales, în cel laic, cartea aceasta a avut un rol însemnat în democratizarea culturii. Ea se încadrează în seria cărților de comportament și de educare morală (Al. Dutu). A fost folosită în procesul didactic, transmițînd, prin intermediul sententiilor de diverse origini, din scrierile biblice, dar și din cele ale filosofilor și oamenilor politici antici (Aristotel, Platon, Seneca, Cicero, Pitagora, Socrate, Alexandru cel Mare, Ovidiu ș.a.), o sumă de precepte a căror axă directoare o constituie educarea morală a omului „cetății". Citate precum cele din Seneca („Eu și de aș fi cu un picior în groapă, tot îmi trebuiește învățătură") sau din Arsie („Și lumea aceasta și alaltă pierde cine nu știe învățătură") constituie un elogiu ardent, tipic umanist, al înțelepciunii și al dorinței de cunoaștere. Felul cum apar traduse în românește conceptele de *prudentia, sapientia* prin *prevedeare, învățătură, înțelepciune* (în *Codex Neagoeanus* găsim chiar traducerea *hiclenie*) este semnificativ pentru echivalarea unor concepte care de fapt încercau substituirea, încă din originalul italian, a ideii liberului arbitru divin prin elogiul efortului de cunoaștere umană. Idealul cuprinderii sintetice a diferitelor domenii ale cunoașterii caracterizează nu numai omul Renașterii, ci și culturile de tip renascentist în organicitatea lor. Năzuința spre acest ideal apare, ca un reflex umanist, și în cultura românească din sec. al XVI-lea, a cărei deschidere spre universalitate se manifesta într-un mod specific, într-un anumit cadru istoric și politic, căci, așa cum arăta V. Cândea în solida sa cercetare consacrată umanismului românesc, „în toată epoca de creație culturală asumată de români, linia fundamentală de conduită, cu grave implicații politice, trebuia să fie fidelitatea față de singura formă de europenism acceptată de Poartă în cuprinsul Imperiului Otoman : tradiția bizantină".

Vocația creatoare românească găsea totuși în acest cadru cultural nu numai posibilitatea temporară de a se manifesta, ci și pe aceea de a-și pregăti afirmarea plenară din veacurile următoare.

Mihai Moraru

Permanenţa «Învăţăturilor»

Cei deprinși să măsoare cultura unui popor după mulțimea, întinderea și originalitatea operelor scrise s-au îndoit că Neagoe Basarab, domnitorul Țării Românești, ar fi autorul uneia din capodoperele literaturii europene. Cine însă se străduiește să cunoască acel „mileniu de artă la Dunărea de Jos", mileniu ce a precedat apariția *Învățăturilor*, ajunge să le vadă ivindu-se în chip firesc (așa cum fructele urmează florii), contemporane aproape și egale picturii de la Voroneț.

Dar chiar din citirea mai atentă a fondului de manuscrise cercetătorul care învinge piedicile ridicate de prea puțină cunoaștere a limbii, izbutește să înțeleagă „amploarea și diversitatea creației originale din evul mediu românesc". Să ne oprim doar la acel manuscris din secolul XIV, relevat de Radu Constantinescu, în care un copist din Țara Românească, prelucrînd comentariile lui Nichita din Heracleea pe marginea operei lui Grigore din Nazianz, se arată interesat indeosebi de istoria culturii antice și intervine în text, încercînd să dea claritate paginilor despre *zeii, eroii sau filosofii greci și romani*, despre obiceiurile și regii străvechiului Orient, despre monumente demult dispărute. Acest „scriitor", contemporan cu Mircea cel Bătrîn, *s-a trudit să transcrie* (cu modificarea intenționată a unor pasaje) *și* **Hexameronul** *lui* Ioannes Exarchos, în care fuseseră preluate interpretările cosmografice ale lui Platon, Aristotel, Poseidonios din Apameea..., precum și scrierile lui Theodoretos din Kyrrhos și Meletios. Doar abnegația și truda migăloasă a cercetătorilor de arhive și a arheologilor-istorici de artă mai pot readuce ochilor și înțelegerii noastre strălucirea lumii din care a ieșit Neagoe Basarab (sînt concludente argumentele lui Dan Zamfirescu și ale altor cunoscători ai epocii).

Domnitorul român își alcătuiește *Învățăturile* în vremea cînd Machiavelli redactase *Principele* și tocmai apăruse *Utopia* lui Morus ; Guevara lucra la *Ceasornicul domnilor*, iar Rabelais avea să găsească un mod de viață adecvat pentru *Gargantua*. Doar Bizanțul părea eliminat din istorie. În numele modelului bizantin vorbea însă voievodul de la Curtea de Argeș. El încearcă *să-și educe fiul* — și nu-i vorba numai de Teodosie, ci de toți posibilii discipoli — în convingerea că a cunoaște, a înțelege, a acționa, sînt trei momente ale unui proces de modelare, desfășurat după foarte riguroase norme. Omul, învățînd în primul rînd să-și fie lui însuși stăpîn, avea îndatorirea de a interacționa cu semenii și cu mediul natural și social, astfel încît să valorifice energiile pozitive, nu să le distrugă. Voievodul nu pune în discuție dreptatea orînduirii sociale în care trăiește, însă, cu un specific dar al dreptei măsuri, încearcă să-i atenueze deficiențele. Între atitudini extreme : meditație și acțiune, întristare și veselie, risipă și zgîrcenie, asprime și îndurare, vitejie și meșteșug diplomatic, propune o cale a bunului simț, aleasă cu luciditate și discernămînt. Receptiv la subtilități filosofice, Neagoe nu acordă mai puțină atenție amănuntelor concrete, lăsîndu-se condus în toate de dorința de chibzuință, rînduială și perfecțiune.

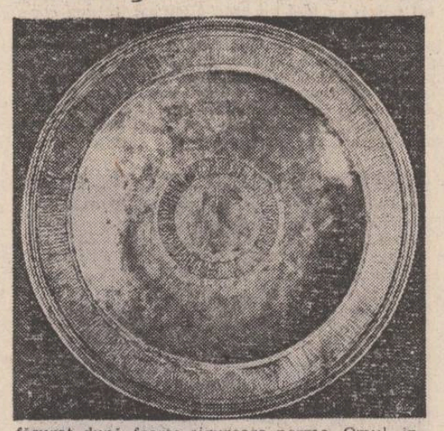

Învățăturile n-au murit cînd Teodosie, bolnav de ciumă, s-a prăpădit, departe de ai săi, la Constantinopol. Și dacă recunoaștem înrudirea acestor *Învățături* cu mai timpuria *Cronică a lui Ștefan cel Mare*, le găsim nu mai puțin răsunetul, peste mai bine de un veac, în *Cronica lui Matei Basarab* sau, după altă sută de ani, în conștiința lui Sava Popovici, preotul-țăran din Rășinari, ardelean ce cuteza să-i înfrunte pe stăpînitori, afirmînd drepturile și unitatea românilor.

Rodind experiența citorva secole, în *Învățături* se spune : „De veți vedea pre niscare limbi păgîne să se pornească asupra voastră cu oști grele și cu putere mare, voi nu vă potriviți lor și să vă bateți cu dînșii într-acel ceas, ci socotiți ce le veți slobozi... avuție, să le dați să mănînce, ca să să părăsască de voi... Iar deaca veți vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeți de dînșii, nici de oștile lor cele multe". „Că omul viteaz și războinic nu să spare de oamenii cei mulți" și „omului viteaz toți oamenii îi sînt într-ajutor, iar omului fricos toți oamenii îi sînt dușmani, și încă și de ai săi îaste gonit, și batjocorit, și hulit".

Nu știm dacă Matei Basarab s-a lăsat povățuit de textul scris al *Învățăturilor* sau de predania orală, care și-a continuat în paralel existența, dar, într-o situație critică, aplică întocmai sfaturile înaintașului său : „Văzînd turcii pre Matei Vodă că are strîște la războiu și i să înmulțesc oștile și vitejii, sfătuitu-s-au cu mare meșteșug să-i prinză... Iar Matei Vodă, prinzînd de veste, îndată au strîns oștile țării, stînd toți înarmați, în zi și în noapte, lîngă domnul lor. Iar turcii, deacă au văzut că nu-i vor strica nimic, ei s-au întors iar înapoi, cinstindu-i și dăruindu-i Matei Vodă cu multe daruri scumpe".

Ajunse în sat la Rășinari, *Învățăturile* voievodului Neagoe îi vorbesc lui Sava Popovici (străbunul după mamă al lui Octavian Goga) îndeosebi despre neîndurătoarea „roată a lumii", care surpă fără milă împărățiile, oricît ar părea ele de puternice. Și îi mai vorbesc despre valoarea reală a oamenilor cu aparență umilă, valoare ce nu stă „în față", ci în „cele denlăuntru ale inimii", pentru că „nici de un folos nu vă sînt hainele cele lucii du pre denafară, ci cele denlăuntru, acelea sînt de folos și de treabă".

Una dintre aceste bogății „denlăuntru" este puterea de discernămînt exprimată printr-un topos care, de la Vasile din Caesareea Capodociei, cunoscător și iubitor de cultură antică, a trecut în literatura europeană : „Fiți înțelepți și chibzuiți de nu mai mult, încai ca albinele", pentru că „albina... să socotește și să ferește și nu să pune pe florile cele amară, fără numai pre cele dulci și își ia dintr-acelea hrană. Dară omul... trebuie să aibă atîta chibzuială, măcar ca o albină", știut fiind că omul „iaste domn... și stăpîn preste toate lucrurile și făpturile, și iaste cu minte și cu socoteală, și iaste insuflețit, și va să dea seamă".

Măreția omului, cu întreaga-i responsabilitate, dincolo de condiția lui socială, ca și credința că războiul trebuie ocolit cu orice preț, înafară de acela al libertății, iată principii în spiritul marilor modele umaniste.

Cătălina Velculescu

CRONICA EDIȚIILOR

Realizări în 1981

Anii din urmă au fost foarte darnici din punctul de vedere al valorificării moștenirii noastre cultural-artistice. Au continuat sau au fost inaugurate multe ediții din clasici și din autori mai aproape de vremea noastră. Într-un domeniu atît de vast unde pînă nu demult părea și chiar erau atîtea nebuloase a început și se consolidează pe zi ce trece ordinea. Cultura și literatura română apar mult mai bogate decît se credea, unii autori ca și uitați au fost restituiți fondului nostru cultural, începem să deslușim mai bine linia de tradiție și organicitatea spiritualității noastre. La acest proces de limpezire și edificare și-au adus contribuția instituții și personalități din diferite domenii într-un efort concertat. Istorici, istorici și critici literari, editori și edituri, prin strădaniile deja concretizate în atîtea și atîtea opere, ne dau speranțe și pentru viitor. Ne place să amintim la această rubrică cu toată modestia că actualul Consiliu al Uniunii Scriitorilor a dat curs unei mai vechi propuneri a noastre de a institui un premiu pentru „ediții critice". Iată că anul trecut acesta a fost acordat lui Niculae Gheran, cu adevărat unul dintre cei mai eminenți editori contemporani.

De altfel, anul 1981 a fost unul dintre cei mai bogați în ceea ce privește recolta de ediții din comoara literelor românești. Pentru edificarea cititorului vom da în continuare o succintă listă, din care se va vedea fără putință de tăgadă că inițiativele în acest domeniu au intrat pe un făgaș sigur iar rezultatele sînt de prestigiu.

Odată cu tipărirea volumului 10 (volumul 11 apăruse mai înainte), Niculae Gheran ne-a oferit **opera magna** a lui Liviu Rebreanu într-o ediție de înaltă valoare științifică care i-a adus pe merit atît premiul Uniunii Scriitorilor cît și cel al revistei **Manuscriptum**. Tot din Rebreanu, în seria **Documente literare** a Editurii **Minerva** a apărut un volum de corespondență familială (278 de scrisori), **La lumina lămpii**, scos de editorul citat mai sus în colaborare cu Puia Florica Rebreanu.

Cu toate că anul trecut nu ne-a adus un nou volum din seria academică dedicat lui Eminescu (după cîte am aflat sînt gata pentru tipar mai multe volume !), marele poet și gînditor a fost totuși prezent în librării cu un masiv tom, **Fragmentarium**, ediție după manuscrise, cu variante, note, addenda și indici de Magdalena D. Vatamaniuc. Iar în colecția **Eminesciana** de la Iași, Nicolae Liu reconstituie **„pentru prima dată,** o imagine reprezentativă a preocupărilor eminesciene ale lui N. Iorga". Și pentru că l-am pomenit pe marele istoric, să notăm că anul trecut i-a fost reeditată impozanta lucrare **Istoria românilor prin călători**, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Anghelescu.

Buna ediție din **Operele** lui Ioan Slavici, din păcate cam trecută cu vederea, s-a înavuțit cu volumul X — studii și articole etc., — de un deosebit interes, unele ca și necunoscute astăzi — text ales și stabilit de C. Mohanu, note și indici de D. Vatamaniuc.

O adevărată revelație a constituit-o apariția volumului de **Scrieri** din Vasile Pârvan, — articole, studii, rapoarte academice etc. — datorat distinsului editor ieșean Alexandru Zub. Este „prima încercare de a antologa, de o manieră reprezentativă, scrisul marelui cărturar".

Anul 1981 a fost darnic și cu destinul postum al moștenirii lăsate de la Ovid Densușianu : au apărut volumele IV și V — teorie, estetică, istorie și critică literară, publicistică — ediție critică de B. Cazacu, Ioan Șerb și Florica Șerb.

Un volum iarăși de tot interesul este cel de-al III-lea din **Scrierile** lui Mihai Ralea, ediție și studiu introductiv de N. Tertulian, traducere de Georgeta Horodincă. „Sumarul volumului reflectă scrisul lui Mihai Ralea din prima perioadă a activității sale, cea a tinereții petrecută în străinătate și cuprinde : **Scrisori din Paris ; Scrisori din Germania ; Proudhon. Concepția sa asupra progresului și atitudinea socială; Ideea de revoluție în doctrinele socialiste** și **Revoluție și socialism. Eseu bibliografic.**

De un interes cultural și nu numai cultural este seria de corespondență, proiectată în peste zece volume, **George Barit și contemporanii săi**, editată de un avizat colectiv coordonat de Ștefan Pascu. În volumul al V-lea, tras anul trecut, avem corespondența primită de Bariț de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelariu și Ioan Micu Moldovan.

O lectură pasionantă a constituit-o cartea de memorialistică a lui Onisifor Ghibu, **Pe baricadele vieții**, ediție îngrijită, prefață, note și comentarii de Nadia Nicolescu. Postfață de Mircea Zaciu. Rar ne-a fost dat să citim niște amintiri atît de severe, expurgate de orice sentimentalisme, luminate numai de idee și crez patriotic.

Destinul postum al scrierilor lui Alesandru Papiu Ilarian, atît de vitreg pînă acum, a primit o reparație prin **Antologia** lui Corneliu Albu, care de-altfel îi dedicase, acum cîțiva ani, și o monografie intransigentului revoluționar de la 1848 și, mai tîrziu, sfătuitor de taină al domnitorului Cuza.

În seria **Bibliografie** a Editurii științifice și enciclopedice a apărut, după cîte am putut reține, o singură contribuție : „Bibliografia revistelor **România literară**" — despuierea tuturor revistelor care au purtat acest nume între anii 1855—1940, deci cu excepția seriei actuale, — de C. Ciuchindel.

Sfîrșitul anului trecut ne-a adus, cu volumul 10, încheierea seriei de **Opere** din G. Ibrăileanu, datorată Rodicăi Rotaru și lui Al. Piru. Este, după știința noastră, întîiul critic român care dispune de editarea integrală a operei. (Mi se pare că de această dorită fază se apropie și edițiile din P. Constantinescu și Tudor Vianu).

Tot anul trecut au continuat să apară volume din seriile de **Opere** din Alecsandri, Asachi, Gib. Mihăescu și alții. De asemenea, s-au inaugurat edițiile din D. Bolintineanu și Mihail Sadoveanu (despre înalta valoare a ultimei am referit în numerele trecute ale revistei). O nouă ediție a **Codicelui voronețian**, după aceea deacum destul de veche a lui I. G. Sbiera, ne-a oferit Mariana Costinescu.

Despre unele din aceste ediții am referit la rubrica noastră, despre altele urmează să ne pronunțăm în viitor. În orice caz tabloul de mai sus nu-i nici pe departe complet, dar chiar și așa fiind, el ne dă seama despre marele efort editorial care s-a făcut anul trecut în privința punerii în valoare a moștenirii noastre culturale. Iar cei care au avut în mînă volumele sau chiar le-au citit nu pot să nu recunoască competența cu care sînt lucrate ele, acuratețea textelor și adecvarea comentariilor la text și nu în ultimul rînd aspectul lor grafic de mare ținută.

Putem spune că față de marele și valorosul nostru tezaur cultural avem și editori de competență și experiența caselor de editură care să-l pună și de aici încolo într-o cît mai deplină lumină. Pe toate planurile, deci și în cel al reeditărilor, în cultura română de astăzi se lucrează cu sîrg. La ea acasă — parafrazînd o spusă a lui Eminescu — cultura românească este o bună gospodină.

Gheorghe Suciu

NUMELE POETULUI

După... un an

Obligat să întocmesc bilanțul anului care s-a scurs, am fost ispitit de un anume diogenism ; dînd curs pornirii eram gata-gata să transcriu cîteva fraze din niște scrisori de amenințare, să istorisesc cum am fost porcăit oral și în scris de fel de fel de indivizi cu apetituri de bulibașă, ținînd spre amara concluzie : renunț, domnule, mai bine-mi văd de treburile mele! Un gînd și mai ocult însă mi-a șoptit că aceste mici mizerii sînt „inerente"...

Mai bine să încercăm să rezumăm efectele benigne ale acțiunii noastre... Întîi să amintim că după apariția rubricii noastre, alte două rubrici în revista „Luceafărul" se ocupă de tinerii autori în exclusivitate...

Apoi, cînd a fost cu putință, revista a publicat grupaje de poeme semnate de autori necunoscuți, cvasinecunoscuți sau insuficient cunoscuți, autori prezentați în cadrul rubricii noastre... Desigur, numai apariția suplimentului de poezie al revistei „Luceafărul" va reuși să dea măsura exactă a trudei noastre și a colegilor din secția de poezie... Unii dintre autorii despre care am scris, printr-un fericit concurs de împrejurări și-au mai limpezit și relațiile cu editurile care însă (iertată-mi fie părerea) menținîndu-și această discutabilă formă de promovare a debutanților, prin concurs, vor comite în continuare nedreptăți strigătoare la cer... Nu voim cu nici un chip să înșiruim aici numele unor „debutanți" care nu meritau în nici un fel să debuteze, dacă ei înșiși cred că literatura-i o vanitate satisfăcută, se înșeală amarnic : în fapt ei consimt să se plaseze într-o poziție subalternă pentru toată viața... Cu atît mai mult sînt de lăudat acei care-și publică cu demnitate cîte o carte în regie proprie la Editura „Litera"...

Dintre sutele de manuscrise pe care le-am primit la redacție în cursul anului care a trecut, unele însoțite de scrisori lămuritoare, am ales nu întotdeauna după un criteriu strict estetic : uneori am simțit că o recunoaștere publică poate fi salvatoare pentru un poet și atunci ne-am ascultat inima și mai puțin gustul estetic...

În mod practic am voi să publicăm la această rubrică texte referitoare la toți poeții români incluși de noi într-o „Istorie a poeziei românești", cînd s-a putut am făcut aceasta (Daniel Turcea, Nicolae Labiș) sugerînd celor încă necunoscuți că publicarea înseamnă intrarea în competiție cu cele mai ilustre nume ale poeziei românești dintotdeauna.

...Cînd într-un număr al revistei noastre omagiind opera lui Marin Preda imediat după neașteptata sa dispariție, alături de Nichita Stănescu, Ioana Bălan semna un splendid grupaj de poeme (remarcat dealtfel de cunoscători) știam că acel număr peste ani va fi un număr „istoric" conținînd trei evenimente ale literaturii române...

Dintre toate însă, bune și rele, cel mai mult ne-a bucurat faptul că poezia tinerilor autori despre care am scris a avut ecou : nu mai departe, citeam chiar în „Almanahul Literar, 1982", versurile unui autor cu multe cărți publicate, și sub originalul titlu „Portretul artistului în tinerețe" dînd de un altul „Blitz", ne-am amintit de unul din ciclurile de poeme, „Blitz", ale tînărului poet Voicu Olari : hotărît lucru, poezia tînără interesează...

Deși ne-am reprimat cît am putut amărăciunile, nu putem totuși să nu întrebăm în acest final de articol : ce editură va publica poezia „infernală" a Ioanei Bălan și poezia sublim-esențială a lui Liviu Antonesei, ce editură le va debuta totuși pe extraordinarele poete Marcela Mariana Milcu, Elena Ștefoi, Cătălina Moga, Alina Nour, Mariana Codruț?

Cezar Ivănescu

Spațiile prozatorului

După un volum de versuri **(Duhul pămîntului**, 1971) și un studiu critic **(Mihai Ralea, vocația eseului**, 1973), Petre Anghel se impune atenției prin romanul **Fratele nostru Emanuel** (1976), premiat de Uniunea Scriitorilor. Romanul dezvolta, prin resursele confesiunii, **tema culpabilității**, realizînd o interesantă dezbatere etică prin mijloacele introspecției și virtuțile eseistice ale autorului, prefigurînd disponibilitatea aparte a acestuia pentru relevarea raportului ambiguizant, chiar obscur, oricum neelucidat, instaurat între **conștiința ce (se)acuză** și elementele ce concură la legitimarea, ca instanță a faptelor provocate și a căror consecințe, în plan moral, rămîn neevaluate. Sculptorul Pascu problematizează, necenzurat de restricțiile memoriei, provocat de sentimentul implicării în culpe ale căror rațiuni și justificări capătă, în contextul unui impas psihic, noi reliefuri : „Trebuie să ne batem cînd un adevăr stă amenințat de înăbușire", își justifică el, într-un gest al angajamentului sincer, neretoric, lungile căutări și reflecții. Tonul, protocolar cu măsură, stilul fără ornamente, expresia epurată de sofisme sau inabilități sintagmatice asigurau acestui roman de factură epistolară coerență și limpezime. Finalul, sintetizînd printr-un aforism : „Orice moarte trebuie să ne pună pe gînduri" întreaga simbolică a textului închidea o experiență și postula premisele alteia. Structura acestui roman suplu și ingenios în distribuția planurilor deconspira o tehnică (elaborată) a **reflectării în oglindă**, — artificiu convenabil ce nu dezechilibra construcția. Sculptorul Pascu își oferă, cu generozitate, **un timp al mărturisirii**, restrîns la dialogul imaginar cu prietena sa care, surprinzător, intervine spontan, sugerîndu-i alte întrebări, deschizînd piste de investigație originale, propunînd ipoteze și sugestiile unor soluții sau demonstrații.

În **Prindeți vulpile** (1978) vocației analitice i se adaugă voluptatea povestirii, romanul fiind gîndit în două planuri convergente, mediind impactul dintre structuri umane antinomice. Preluînd sugestia primului roman, în unul din planuri se medita, pe alte coordonate, conflictuale, din nou asupra **culpei**, dar nu atît în sensul identificării ei cît al **atitudinii** în fața acesteia. Tînărul doctor Radu Dumitriu, acuzînd și el un sentiment al frustrării prin nerealizarea în sculptură, se vede confruntat cu rutina și opacitatea unor colegi de breaslă. Disputa este inegală, dar în final șansa opțiunii îi aparține. O idee asupra căreia se medita frecvent în **Fratele nostru Emanuel** era aceea că „Oamenilor le trebuie foarte puțin să se găsească". În **Prindeți vulpile**, prezența unor zone de umbră obscurizează, uneori, reflecția lucidă, calmă, amînă soluția anesteziatoare : „Habar n-avem de ce trăim, se gîndi ; ne lovim unul de altul și n-avem timp într-o viață de om să ne legăm unul altuia o rană". Romanul punea și mai pregnant în evidență largile posibilități compoziționale ale autorului (în planul al doilea al cărții se sonda, printr-o tehnică total diferită și într-un stil care se adapta prea fidel convențiilor, mediul rural, cu o viață de C.A.P. încropită din tipare, cu multe întîmplări sustrase unor semnificații precise). **Școala pedepselor** (1978) se instituia ca „narațiune de observație morală în mediul școlar al zilelor noastre" (Dan Cristea), dar epicul își transgresa tema, eludînd-o, prin fragmentarism. Ultimele două romane, **Lupii la stînă** (1978) și **Sita lui Mamona** (a se observa titlurile insolite ale romanelor, uneori cu un substrat metaforic) deschid, pare-se, un ciclu de anvergură. Deocamdată le consemnăm ca posibilă uvertură a unei serii epice definită prin coerență și ordonată cronologic în funcție de succesiunea evenimentelor. Se poate vorbi acum de afirmarea unui prozator viguros, mobil în manevrarea instrumentelor de observație morală, lărgindu-și considerabil aria investigației. Petre Anghel este un prozator ce stăruie în spații epice distincte, cristalizîndu-și, de la un volum la altul, o formulă personală și adîncind examenul lucid al unui mediu (de preferință cel rural) printr-un spor de reflexivitate și prin însuflețirea unei tipologii variate, și angajarea personajelor în relații și conflicte de natură a le face reprezentative. Problema asupra căreia se insistă în aceste două romane este aceea a **puterii**. În **Lupii la stînă**, în care acțiunea e plasată în Vălenii de Craiova surprinși pe distanța unui deceniu (1937—1947), personajul investit cu funcție exponențială, Victor Ionescu, e terorizat de **obsesia puterii** (de fapt nu numai el), exprimată simbolic în „bastonul de aur" al lui Oprică Roșca („stîna"). Romanul se deschidea, prin însuși titlul, semnificațiilor unei parabole despre mistificațiile acestei obsesii, la care se consimte prin rivna șantajului (Titi Colan), prin hazardul și delirul legionar (Milașcu Durac), prin oportunism (avocatul Gicu Florescu) sau prin afirmarea deplinei personalități (Ștefan Miu, personaj, totuși, puțin urmărit de autor, care-l „uită" deliberat, de unde sentimentul că i se rezervă un spațiu privilegiat în, eventualele, scrieri ce vor urma). Un destin aparte va avea Victor Ionescu, stăpînit și el de gîndul transcenderii propriei condiții, fără a-și estima prea mult posibilitățile și fără — deocamdată — scrupulul selectării mijloacelor prin care s-o realizeze. În **Sita lui Mamona** (1980) — cel mai bun dintre cele cinci romane —, în condițiile proliferării unei perioade de confuzie, de abuzuri și panică, de instabilitate și precipitare (sînt evocați anii '52—'53), Victor Ionescu, unul din „lupii" romanului anterior, devine din colaborator la infracțiuni sociale (falsificări de bani, în urma unei „specializări" în Germania) al lui Oprică Roșca, primar în Văleni și va fi confruntat cu dificultatea **menținerii puterii.** Victor este un individ abil, cu un fond uman generos și cu un instinct deosebit în intuirea — printr-o experiență perpetuată — a modului cum vor evolua evenimentele : „Toți își fac planuri anapoda — constata el în primul roman —, lumea merge înainte și ei trag îndărăt". Ajuns primar prin pricepere **și** o sinceră colaborare cu forțele sociale de perspectivă, devenit, adică, exponent al unei **puteri** al cărei mecanism îl înțelege în toată dialectica sa, el va fi deposedat de ea la fel de brutal cum o acaparase, prin presiunile lui Dianu și în urma conflictului cu maiorul Fuiorea. Petre Anghel a investit în acest personaj un potențial de energie mereu proaspătă, o rezervă de frumusețe morală ce se cerea nu atît explicată cît demonstrată, materializată în text. Reușita e incontestabilă. Dincolo de momentele de derută și dezechilibru pe care însuși momentul istoric le favoriza, dincolo de presiunea psihică, exercitată diabolic de Oprică Roșca, prin Victor este reprezentat, simbolic, mecanismul noii ordini ce se instaura latent, dar pe un făgaș al certitudinilor. Obscuritatea unor „metode" la ordinea zilei în acea perioadă, ineficiente și confuze, ce au făcut multe victime (.verificările „dosarului") afectează evoluția destinului lui Victor. Fondul său uman, apt de regenerare, după procesul de clarificare interioară intervenit pe parcursul primului roman al ciclului, e supus, din nou, unor experiențe neprielnice, dureroase, în contradicție cu linia ascendentă spre care evolua. În disperare de cauză Victor va apela, ca ultimă soluție salvatoare, evident, tot la Roșca, stabilit în capitală, personaj de mare reușită a autorului, pozînd în nevinovat și dezinteresat pensionar dar la fel de viclean în camuflarea dubioaselor sale afaceri — case cu chirie, trafic cu penicilină trimisă din străinătate de, probabil, chiar enigmatica sa fiică Lulu — o altă obsesie a lui Victor —, implicat în multiple tranzacții de natură suspectă. Consultat pînă și de activiști, elaborînd și un plan de reorganizare a guvernului, Roșca dispune de o rară capacitate de adaptare și disimulare, profitînd de orice moment prielnic. Influența sa are în ea ceva ocultic (prin intervenții îl va numi pe Victor director al Întreprinderii „Sovrom-Petrol", post pe care acesta, din prudență, îl refuză), oricum neclar, cel intrat în sfera relațiilor și a raporturilor pe care le supraveghează și conduce din umbră împrumutîndu-i nu numai practicile dar chiar și gesturile și fizionomia. Transferul e riscant, el dispersînd personalitatea prin generalizare (să mai amintim că Victor va refuza să conlucreze cu autoritățile și să-l deconspire pe acest suveran al echilibristicii de idei) : „Ai început să-mi semeni — îi spune el lui Victor care îi solicită un pașaport. Trece și spaima asta. Pe urmă o să te porți exact ca mine. Așa am pățit și eu la vremea potrivită. Eu după altul, tu după mine, apoi urmează te miri cine. A, da, făcu el un efort să-și amintească, venise un băietan de prin Văleni, care se ținea de urma ta ca **o** umbră. Să vezi cum o să te caute. Mîine-poimîine o să arate **și el** ca tine. Acum habar nu are de asta".

Dar **Sita lui Mamona** nu este, cum s-ar putea crede, romanul unui personaj, ci al unui mediu. Atenția prozatorului este reținută de varietatea tipologică a personajelor, de natura raporturilor dintre ele dar și de reconstituirea — selectivă —, prin cîteva detalii semnificative, a unei epoci, în tot contextul relațiilor ei — sociale, morale, politice. Spațiul geografic al narațiunii este extins, panorama e mai vastă decît în romanul anterior, fără a ni se propune dimensiunea unei fresce. Acțiunea se mută pe rînd din Văleni în Capitală, prilej pentru incizii fecunde în aproape toate straturile societății. Cu un ochi exersat, avid, autorul surprinde, deloc conciliant, imaginea vieții politice a momentului, a celei morale, a complicităților de culise. Petre Anghel poate fi simultan polemic, ironic cu discreție, ușor cinic, ușor malițios, niciodată superficial sau pedant. Personajele nu sînt întrupări abstracte, nu sînt ierarhizate prin situarea în tabere — bune sau rele —, după un abuziv și rigid criteriu manihеist, ci au o biografie pe care nu și-o înstrăinează, sînt în permanentă mișcare, unele sînt robii concepțiilor și ideilor perimate sau asimilate mecanic (Titi Colan : „Mă fac și eu că mă dau după vremuri"), altele și-au modificat ideologia doar la suprafață, căutînd noi forme de supraviețuire, dar aproape fiecare își are și o viață interioară proprie, intensă, aproape fiecare ascunde **o** dramă (învățătorul Vasile Dima, tulburătoarea Alice Cantacuzino, chiar și măruntul activist Tănase Panait, poreclit „sută" pentru ticul său obsesiv, umil și fără personalitate — se căsătorește în urma „indicațiilor" lui Vitănescu) pe care nu și-o înstrăinează, pe care nici un considerent, de orice natură, nu o poate anula.

Afirmam cu alt prilej că ceea ce particularizează romanele lui Petre Anghel este **sentimentul vizualității**. Textele par adevărate **scenarii**, în care protagoniștii își au rolurile lor bine delimitate, asigurînd calitatea de spectacol oferit printr-o riguroasă repartizare a atribuțiilor. Criticul Alex. Ștefănescu numea, fără a greși, **Sita lui Mamona** drept un **roman cinematografic**, conflictul dens și replicile fluente asigurîndu-i statutul de „scenariu ingenios pentru un posibil film cu suspens", după cum scria, cu intuiția-i specifică, profesorul Mircea Zaciu.

Prin cel puțin ultimele două romane, Petre Anghel se impune ca un prozator robust, cu suficiente resurse de a-și primeni materia epică, și asupra căruia critica ar trebui să se pronunțe cu mai puțină reținere.

Vasile Chifor

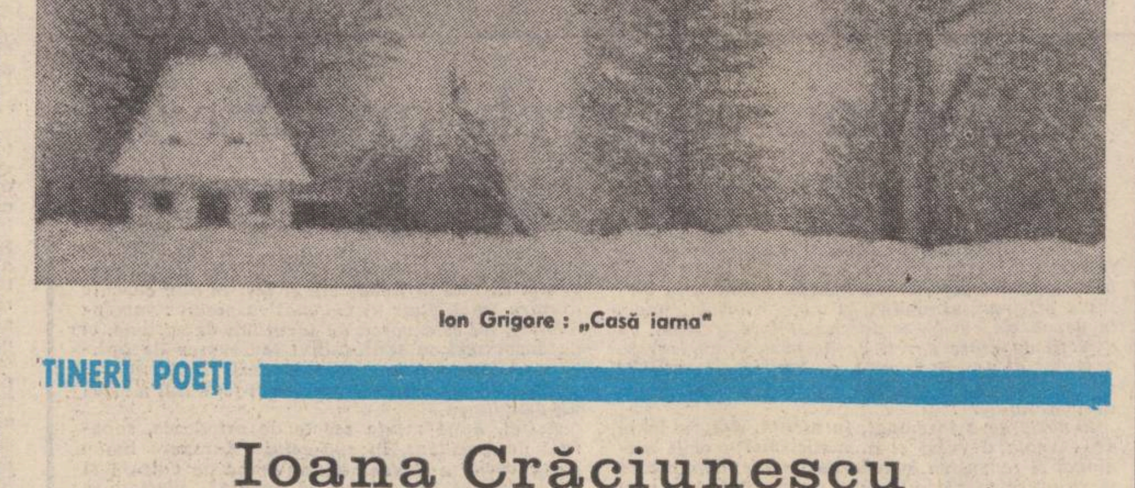

Ion Grigore : „Casă iarna"

TINERI POEȚI

Ioana Crăciunescu

Un mod foarte simpatic și cuceritor de a vorbi, amuzant și amuzat totodată, tandru, năstrușnic și ironic, cu o adresă directă, deloc protocolară, a constituit, de la început, punctul forte al poeziei practicate de Ioana Crăciunescu. Prima impresie e de talent izbitor, căruia îi reușește totul, fără efort vizibil. Poeta are un fel de a rosti care o singularizează, și atunci cînd nu comunică lucruri deosebite. Oralitatea spontană înlocuiește de cele mai multe ori „știința" versurilor, versuri care, luate în sine, păcătuiesc adesea față de normele strict clasice. Tocmai prin lipsa lor de inhibiție, prin ignorarea „meșteșugului" retoric, care strangulează emoția, printr-un soi de **artă naivă** acestea plac însă. În definitiv, originalitatea, în poezia modernă, ține mai puțin de **ce** se spune, cît de felul **cum** se spune.

Iată, recitesc prima carte a Ioanei Crăciunescu, **Scrisori dintr-un cîmp cu maci (Ed. Cartea Românească**, 1977) și mă conving că nu tratarea așa-zicînd serioasă a subiectelor o prinde pe poetă cel mai bine. Tot ceea ce face dovada de simțire **canonică**, de bună și așteptată conduită sentimentală este onorabil, dar nimic mai mult. Un mic accent de frondă, o mică fisură în onorabilitatea sentimentelor și lucrurile se schimbă, dobîndesc aerul personal care îi convine de fapt poetei: „Mă uit la cer și pămînt, / mănînc mămăligă cu ceapă, / plîng ca proasta în drum" sau: „Privirile mele erau pentru coșari / și gunoieri simpatici / (toți bărbați adevărați și mirosind / a varză). / Toți îmi promiteau marea / și pînzeturi aspre de așternut. / Așternut de ploaie și de zăpadă". O bufonerie **consimțită**, o proprie luare peste picior, camaraderească, fără fasoane, care ar scandaliza concepțiile prea categorice despre morga **feminității**, un absurd neprogramatic, ci reieșit din simplul fapt că adesea ești ispitit să vorbești în dodii, să spui vrute și nevrute, pentru plăcerea insolitului asociațiilor, toate acestea converg spre stilul recognoscibil al autoarei: „Să ne iubim cu fanfară / dumineca-n parc... / Eu pot fi o clipă / între primejdii, / săgeata din arc... // Să ne iubim cu fanfară și / fete pe pod / să vină să ceară / să-și pună în șorțuri / semințe din rod... // Eu poate culcată-ntre bărci și umbrele, să țin pumnii strînși, / pe-un maldăr de stele de mare / (de unde stele de mare dumineca-n parc ?) / Hai fă-mă o clipă să fiu săgeata din arc...". Este evident că întreg „hazul" poeziei de mai sus constă în amestecul de serios și deriziune, de uimire copilărească și uimire jucată, de lipsă de control și totuși luciditate. Inaparentă, conștiința artistică nu absentează din această poezie orală, spontană, rostită fără emfază, în formulări abrupte și repezi.

În volumele care au urmat cărții de debut **(Duminica absentă**, Ed. **Cartea Românească**, 1980 și **Supa de ceapă**, Ed. **Dacia**, 1981) Ioana Crăciunescu atrage și mai mult poezia în colțurile umile ale existenței cotidiene. Versurile sînt înțesate de realitate concretă, de obiecte și imagini care prin aglomerare nasc un sentiment al absurdului. Viața e trăită aici „cu sufletul la gură", cum zice poeta, într-un tempo aiuritor și amenințător pentru integritatea ființei, cu nervii biciuiți, cu senzația că „o piață devastată de melci mi-e mintea", cum tot poeta zice atît de percutant. Poemele cerșesc și ocolesc în același timp echilibrul existențial : „În / acest / ceas: Nu cel care merge pe sîrmă / are echilibru ! / Nu cel care dresează / e puternic ! / Nu cel care scoate din mîneci / porumbei, șoareci, iepuri și mierle / e cel care poate orice! / Nu eu, cea cu gura întinsă pînă la urechi, sînt cea care rîd!". Totul e spus cu franchețe, dintr-o sensibilitate dilatată ce nu-și alege prea mult cuvintele, sentimentele au dramatism și tensiune, par cîteodată adevărate strigăte, de neputință, de tristețe, de nesiguranță. Și totuși, nu le lipsește o viziune poetică, acea purificare și ordonanță care despart poezia de pur și simpla nuditate viscerală a simțurilor. Ioana Crăciunescu adoptă o mască de bufon tragic, rîzînd și plîngînd, introducînd veselia sau umorul printre hohotele de plîns înăbușit.

Motivele bufonului, circului, bîlciului concretizează și dau o notă aparte acestei stări ambigui de rîs-plîns pe care poeta o trăiește atît cu luciditate, cît și cu o gravitate implicită ce sporesc sugestia versurilor: „În flăcări e circul / și ninge-năuntru, cupola e spartă / mă arde zăpada și rîsul și plînsul / și viața și moartea deodată...". O detașare ironică de prea măruntele căderi omenești, resimțite și acestea însă cu acuitate, constituie trăsătura cea mai originală a poemelor Ioanei Crăciunescu, poeme în care condiția fragilității e acceptată cu uimire, cu umilință, dar și cu o tenacitate ridicată la rangul de morală a vieții: „Sînt tristă ca un lung convoi / ce-și lasă oazele în urmă / ca marea ce se varsă în gunoi / ca îngerii uciși în turmă // Sînt mîndră ca un cal de dric / ce poartă lucitoare pompoane negre-n frunte / sînt cel ce cară totul spre nimic / eu sînt podarul fără punte // Sînt iarbă ce-și amînă toamna / iubind tăișul coasei mult mai mult / sînt stolul împușcat în aer / aer lovit de morile de vînt // Și nici nu știu / dacă mai sînt / ce sînt / surdă tocmită la cuvînt / cu semne surde mășluindu-mi ochii / silabe surde alergînd ca dropii / prin miriștea ce-o simt în creier // Cînd crește ceața / eu o treer ! / Eu o adun gospodărește-n snopi" **(Cînd crește ceața)**.

Un stil sec, precum acela dintr-un comunicat, o formulare sincopată la maximum, în care concretul cel mai umil se împacă foarte bine cu absurdul, formează tonul propice poemelor celor mai recente ale Ioanei Crăciunescu, poeme cu imagini neașteptate, aspre, adeseori crude. Pare că nu se întîmplă mai nimic în aceste poeme și totuși se întîmplă atîtea! „Locuiesc lîngă un templu grecesc / nu departe gospodine lucioase / stau la coadă la măsline. // Cîțiva îngeri neputincioși / îmi susțin cu lira / balconul dinspre stradă. // Mama mea spală și calcă rufele viitorilor / morți. / Tatăl meu urlă și calcă urmele lor / sub pămînt. / Sora mea scrie-n neștire pomelnice / dumnezeu ca o placă stricată-i dictează / străbunica îmbrăcată-n voal / cu patine-n picioare, pe ochiul albit / al nopții / cu mine de mînă atent patinează. // În căzi de alamă fac baie / puținii copii care vreau să nu-i am / Locuiesc lîngă un templu grecesc./ Agripina o cheamă pe femeia care mătura strada. // Agripina o cheamă pe femeia intunericului / în care se varsă lăzile de gunoi ale memoriei mele" **(Amănunte și locuri)**.

Imaginea e înlocuită frecvent prin notația directă în aceste poeme, ale nervilor obosiți, care excelează, atunci cînd nu e împinsă prea departe, prin utilizarea mijloacelor oralității. Remarcabil e în acest sens **Poemul à sau zis păi**. Textele mai noi ale Ioanei Crăciunescu conțin emisia unei exasperări de-abia mascate în care răsună „mereu clic și clac pe care nervii obosiți îl fac / la prînz și seara și în zori". Mintea suprasolicitată înregistrează, ca pe un ecran alb, numai obiecte al căror contrast ironic și absurd vorbește de la sine: „Un crap pe o scîndură mă privește blînd. / Alături, / ligheanul cu mațe pentru pisici. // Tata întins pe o scîndură mă privește blînd. / Alături, / ligheanul cu mațe. // Un cuțit pe o scîndură, / o inocență greu dobîndită, candoare plătită / din greu ! — cît timp mai decid / alături mă privește blînd ligheanul cu mațe" **(Poem blînd)**.

Ioana Crăciunescu scrie însă o poezie a dedublării, de o luciditate amară și emoționantă, lăsînd întotdeauna să treacă prin spațiul ei încins curenții unei pasiuni și ai unei speranțe: „Înfulec zilnic îngrășăminte / pentru un comportament echilibrat, / Învăț gramatică și legi / uitînd înțelesuri. / Împrăștii un aer tonic și în mod total / dezinteresat / zîmbesc amabil, dedic versuri / alergătorului care am fost / perfect săritor la înălțime / aruncător de suliță și greutăți (salutul meu) / ultimei lor respirații".

Dan Cristea

CUMPĂNĂ

«Stelăria»

O carte masivă, cu versuri lipsite de masivitate, nu și de nuanță, cu un titlu original (Stelăria), *publică Vasile Andronache în 1981, la Ed. Cartea Românească. Ea este favorabilă în aceeași măsură laudei și criticii. Care este atitudinea consacrată a autorului poetizant ? El va folosi acele cuvinte verificate* (dar și tocite) *de autori mai vechi; textul vetust se lasă cu greu altoit pe un nou context. Acel text, prin efort îndelungat este stors pînă la ultimele lui consecințe — în alți termeni, pînă la ultimele lui conotații. După aceea el mai poate fi folosit, îndeosebi, în limbajele specializate : în botanică, în astronomie etc. Vasile Andronache își imaginează convins și grăbit posteritatea : „Nu-ncap într-o statuie" dar e capabil de asemenea „performanțe" : „Iubito plouă-n*

Ion Grigore : „Marginea satului"

București / o ploaie deasă ca un dor". Acesta e paradoxul poeziei lui Andronache (poet ce merită, de altfel, toată atenția) : mergînd pe drumuri bătute, izbutind imagini memorabile, își permite stîngăcii diletante. Obsesia lui e a ferestrei — a cunoaște înseamnă a privi prin ceva, a face limita transparentă : „Cînd sîngele se face o roșie fereastră". În ciclul „Poeme scurte" expresia e concentrată, structurile metaforice sînt firești. Iată o mică alegorie barocă : „Un trandafir / foșnește în interiorul / trupului // Cum să vă arăt / foșnetul lui / cînd voi locuiți / într-o trîmbiță". Senzații subtile ale absenței : „Vîntul sculptează goluri / de amforă-ntre ier buri / Caută gîturi de lebădă / în arbori". Obiectul poetic poate avea o concretețe îndepărtată : „Trece un tren / ca un lung proiectil de aur către / albastra frunză a mării // După cotitura aceea / vei apărea cu o agrafă / de brumă în păr". Poate fi citată o genealogie implicînd discret regnurile : „Soarele acela roșu / și mătăsos / care îți umple venele / cu miros de iarbă // E cărat cu sînul / de-o femeie / dintr-o rădăcină / dintr-un fruct // Dintr-un animal / înjunghiat pe-o pajiște / și clădit inlăuntrul tău / ca o nouă suferință". Poetul se gîndește „la o căprioară / văzută pe marginea autostrăzii". E memorabilă această metamorfoză a plasticului : „havuzul s-a spart / și printre tufe / marmora e / un fluture alb" sau această iluminare : „Privesc fiul în somn / n-am văzut zugrăveală / mai luminoasă ca fața lui (...) / Fiul meu peste tot / răsărind". Iată și două versuri în care prezența stelei se justifică : „Steaua de sare călătorește / spre steaua de mare". Aflăm și o viziune inedită asupra istoriei : „Ți-e teamă că n-au să ne / găsească arheologii". Nu cred că autorul procedează bine atunci cînd publică „variante" care nu se deosebesc deloc (pag. 13 și 97). Poet discret dar tenace, Vasile Andronache merită atenția cititorului.

George Alboiu

P.S.

În „Convorbiri literare" din decembrie 1981, citesc o intervenție pe tema autorității în critică semnată de Gheorghe Grigurcu. Nu atît superficiala înțelegere a tradiționalismului (e curios cum, ignorîndu-și personalitatea, atunci cînd crede că vorbește despre o dogmă, criticul adoptă o atitudine dogmatică) m-a frapat în mod deosebit, cît acea definire pertinentă a falsului implicat în destinul criticilor cu prea multe fețe. Despre proaspătul volum al lui Ov. S. Crohmălniceanu, „Pîinea noastră cea de toate zilele", Grigurcu are ceva de spus. Avînd o bună memorie el observă că, în cartea lui Crohmălniceanu, poetul Ioan Alexandru este apreciat cu argumentele cu care era criticat (de același critic) Blaga (Baconsky) în 1958. Are, deci, toate motivele să se exprime astfel despre „bravul cenzor al idealismului în poezia anilor 50" : „Care este ipostaza sa de sinceritate ? Cum poate fi explicată (întrucît cel în cauză nu se explică) o atare mortală metamorfoză ? Presupunînd că nimeni nu l-a silit să scrie nici atunci, nici acum, care poate fi justificarea acestei conștiințe în doi timpi, a acestei convingeri cu dublă față ? Nu cumva avem a face cu o conștiință în... mai mulți timpi, care abia așteaptă prilejul pentru a se dezice și de ultimele sale aserțiuni ? Cine ne garantează că acest critic nu-și va renega încă o dată pozițiile ?" Trebuie să recunosc că interogațiile retorice de mai sus răscumpără prin agerimea lor cele cîteva fraze superficiale despre tradiționalism și reușesc să pună în termeni actuali problema falsei autorități.

CONFABULE

Un țăran trece strada (IX)

Na ! Că au venit și zilele libere în care stai-stai-stai în fața televizorului de dimineața pînă seara cu căpșunica și cu ce-o mai fi prin casă, între neamuri. S-au strîns toți în seara aceasta să vadă un film de acum patruzeci de ani — „premieră tv pe țară" — cu Gloria și nu-mai-știu-cum în rolul principal, alături de ea și alți actori de care nu auziseră.

— Ia citește tu, în program, cum îi zice lui asta ?

— Gloria S-c-h-m-i-n-d-a-l-l-e, Igrec-e-s T-o-r-r-p...

— Lasă, ajunge, și așa nu-i ținem minte, mai bine zi-mi cu cine seamănă asta, dacă nu cu...

— ??!

— Cu ?

— Cu cine, mă ?

— Cu Elvirica, tot blondă și...

— Și nasul, chiar așa.

Filmul nu era nici prea trist, nici prea vesel, acțiunea se înfășura încet, se vorbea puțin și rar, așa că reușea citi pînă și ăl mic dintr-a treia.

— Mamă, dar de ce intră pe fereastră și nu deschide ușa ? întrebă.

— Taci, c-așa-i filmul. Și mai așteaptă și tu, ai răbdare, să vedem, poate ne spune.

Se mînca și bea liniștit, în capul mesei, nu pierdeau firul cît își turnau vinul, duceau furculița la gură sau aprindeau o țigară de la văru. Pur și simplu uitau de film, iar cînd își aduceau aminte nu le era greu să-l urmărească mai departe.

— Aoleo, dă-te puțin mai încolo sau treci tu pe pat și lasă un prunc să stea în locul tău.

— Las'că mai bine stau jos.

— Vai-vai, dar nu se poate, îți murdărești hainele, sărea femeia lui.

— Eh...

Și omul se așeză, între copii, bîjbîind după pahar, îl vărsă, apoi, cu țigara aprinsă în cealaltă mînă, zise :

— Dar și ăsta, nașule. Ăsta cu cine seamănă, ai ?

Iulian Neacșu

atelier literar
poșta redacției

MARIUS S. NICOARĂ : Pare să fie ceva (mai ales în delicatele, subtilele mijloace de sugerare indirectă), dar nu ne putem considera destul de pregătiți să judecăm niște lucrări de acest gen.

DOR DE SOARE : E ciudat, dar parcă paginile trimise sub noul pseudonim erau mai bune ! În ultimele plicuri ați revenit la producția dv. obișnuită, de serie, mai degrabă modestă, lipsită de tensiune, de multe ori firavă, superficială. Ceva, oarecum, în „Claritate", „Rinduială". (Dealtfel, pseudonimul nou e, și ca semnătură, mai potrivit, mai economic, mai ușor de reținut).

DANIA O. : Se văd, firește, în paginile dv., lipsa de experiență, nesiguranța mijloacelor, naivitatea etc., semne ale începutului. Trebuie să observăm, însă, că nu lipsesc nici unele indicii favorabile (încă vagi, desigur, neconcludente), în legătură cu însușirile lor literare. Povestea Angelei e scrisă ingrijit, cursiv, oarecum simplu, mai bine zis, simplificat (povestea are, fără îndoială, implicații mai complexe, atît în cauzele cît și în consecințele ei, de ordin sentimental, moral, etc. — a fost o iubire juvenilă, exaltată, cu sacrificii conștiente ?, a fost o aventură imprudentă ?, etc., este profesorul de fizică un simplu „suflet sensibil, dezinteresat" ?... și așa mai departe, implicații care o cuprind și pe eroină, dar și școala, colegii, familia, precum și, firește, pe ucigașii ei). Sigur că abordarea tuturor acestor implicații ar cere alte desfășurări și dimensiuni, ar cere mai mult curaj și îndeminare (trecerea de la simpla relatare „informativă", la proza narativ-analitică), ar cere, în fine, cum ziceam, mai multă experiență. Versurile ni s-au părut mai slabe, deși în „A vrea și a nu avea" și în „Cei ce s-au dus" sînt unele accente care nu exclud reușitele viitoare. Să vedem.

SUFIX : Povestea e rău scrisă, încîlcită, confuză, împrăștiată în mărunțișuri cu personaje care nu se întruchipează, rămînînd abia schițate, palide.

K. MOHAUPT : Se văd unele progrese, mai ales în „Timpla", „Drumul soarelui", „Unghi". (Dar trebuie să scrieți mai citeț sau să folosiți o mașină de scris. Spuneți-ne și care va fi semnătura definitivă).

I. CRAIOVA : Cam puțin, după atîta pauză (puțin, nu atît în sens cantitativ...), multe lucruri pe care le-am mai citit cîndva (și nu se văd ameliorări) și cîteva noutăți care, însă, nu suportă comparații cu cele mai bune pagini trimise anterior. Cîte ceva, în „Îndemn", „Cu poștalionul", „Jalbă", (și ea, mai veche, dacă nu ne înșelăm...).

C.C. PLATON : Ne supraevaluați, fără doar și poate, posibilitățile (de timp, energie, disponibilitate, etc.). Nu, nu sîntem decît o rubrică de consultații, încercăm să stabilim un „diagnostic", eliberăm, eventual (ca să folosim limbajul profesiei dv.) „rețete", oferim sfaturi și recomandări, etc., dar nu putem efectua și tratamente !... S-ar putea ca nuvela (nuvelele) dv. să treacă prin cine știe cîte versiuni, transcrieri și amplificări (pe lîngă cele pe care ni le-ați comunicat deja) și să ajungă (după toate probabilitățile, ținînd seamă de intențiile dv. declarate !) la întinderea unui roman. Evident că nu vă putem urmări, pas cu pas, la fiecare două săptămîni, în toate aceste avataruri !... O editură (și e bine că ați stabilit o asemenea legătură) vă poate fi de folos în mai mare măsură, dispunînd de un corp de redactori specializați, cu experiență etc.

NASTEA PARASCHIV : Nu se văd semne de talent.

C. IONESCU : Lucruri modeste, în scădere de tonus, de substanță.

EMIL PETRESCU : Ar trebui să puneți mai multă seriozitate și ordine în preocupările dv. literare. (Cei puțin, în ținuta manuscriselor pe care ni le trimiteți, zmîngălite, înghesuite, parțial indescifrabile, etc. Dacă nu le puteți dactilografia, scrieți-le măcar citeț, cîte una pe fiecare filă, nu pe ambele fețe. Ceva mai bine, în „Să construiești baricade".

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Imensitatea", „Casa gîndului fără sfîrșit", etc. ; „Căutăm ce am pierdut", „Iubire" ; „Din toate timpurile"... ; „De-ar fi putut", „Povară" ; „Închinate" ; „Oraș uitat", „Limită umană" etc; „Culorile toamnei", „Cînd peste..." ; „Noaptea oglinzilor", „Oglinzi sfărîmate", „Jur", etc.

Tudor Trăsnea, Costin Tudor, Felix Valeriu (ceva, în „Orice călătorie"), **M. Chiriță-Hotarele. Paul Bassarab, T.V., Daniel Danielescu, Romeo Gîrbă, Petre Mirel Ionescu, G. Jimonda, Gh. Cristescu, Ioana Simionescu, Dan Poenaru, Doru Arăzan, Elena Marinescu, Adela Tătaru, Daniela Alexandru, P. București, Stelian Georgescu, S.D. Ion, Ion Olariu, Andreea Dunăreanu, Mihai Moraru, Vasile Ghica, Mihai Păltineanu, Oct. I. Vlad, R. Boiar** (ceva, în „Să cîntăm"), **Edith Mihail, Ion Patriche, M. Vali-Crăiești, Marian Burghiu, N. Gelu Marius, Yvonne Bobaneu, Caius Galambosh, Stelian Păiuș :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

„Poștașul" mulțumește tuturor celor ce i-au trimis urări și cele bune cu prilejul sărbătorilor și le adresează, la rîndul său, un cordial „La Mulți Ani !"

Bună seara

Bună seara, sînt eu,
Nu mă cunoașteți ?
Nici eu nu vă știu foarte bine
Am intrat fiindcă mi-era dor
De niște necunoscuți,
Vreau doar să vă privesc în tăcere,
Să ne uităm unii la alții
Și să credeți că poate-s nebun
Nici o vorbă n-o să vă spun
Ci sufletul meu va atinge sufletele voastre
Mirat
Așa cum mîngîi o statuie, sau o petală, sau o mînă,
Vreme nu va să rămînă
Pentru rostiri și sunete oarbe.
Seara prin ușă încet mă va soarbe,
Umbra în umbră mi-o voi topi,
Mai bogat, mai aproape de mine, prin voi,
Furișîndu-mă pe străzile lungi și pustii
Puțin trist, știind
Că nu mă veți chema înapoi.

RADU ȘUIU

Bunicul

Într-o dimineață
bunicul
a luat zorii pe umăr
și plugul în car :
mă duc să scurm adînc primăvara
pînă dau de piine
zice el
dar din lutează și-a arat
și drumul
și n-a mai avut pe unde să se
înapoieze.

EMIL ACHELĂRIȚEI

Nor

M-ascund atît de bine
în norii de pe cer,
că n-ai să mă mai vezi.
Voi cădea —
ploaie peste livezi —
și nu vei ști
niciodată
că stropii limpezi
de pe gura ta
sînt eu,
care „am fost odată"...

VIRGINIA SOARE

Valentin Tănase : „Pegas"

Zi de tîrg

Case portocalii luminate de garoafe
părul tău castaniu
precum cărăbușii de mai subțire vitraliu
și tîrgul de vinerea de la Iernut
ceva magnific
ca o serbare galantă
țiganii beau cu caii lor țuică de prune
să-i înăsprească pentru ochii
cumpărătorilor,
aldămașuri la tejghele unsuroase
strigăte risete regrete
mai plînge cîte-o floare
în preajma Anului nou cel fericit
oglinzi de toate felurile
ce-ți arată chipul bărbos
de doliu
ciini vagabonzi cu ochi inteligenți
de vulpe....
Undeva în mulțime,
părul tău castaniu amintește de primăvară
Dar să nu ne grăbim...

IOAN GĂBUDEAN

Ce zăpezi...

Ce zăpezi am știut rostui
vreodată
cu spor
ca să pot
rosti limpede
numele tău ?
Nici un zbor
nu e folositor.
E folositoare
libertatea de-a zbura
Nu e de-ajuns
să-nconjurăm libertăți
cu trupurile noastre
de sacrificați
Sîntem inutilele poveri
ale gîndurilor noastre

A. VALONI

Cu bine, tuturor !

Tu curcubeule, fii lăudat,
facă-se voia ta, bob de rouă,
bobule de grîu, să ai parte de împliniri,
copacule, să ajungi rege în pădurea ta,
iar dumneavoastră, trandafirilor,
pentru toate ereziile,
să-mi fiți mie rug !...

VIOREL FLOROIU

Noapte albă

Trudit somn mi-e sfîșiat de larba
ce a crescut pe-a visurilor turlă
sînt singur precum roua pe-o petală
și haita de cuvinte iar mă urlă.

Aud tunînd în craniul meu orașe
ce-n hămesite șesuri le-aș preface
și parcă strigă lung o caraulă
că-n miezul nopții-i liniște și pace.

O pasăre îmi zboară printre oase
memoria tot a refuz deliră
știind că interzis mi-e paradisul
mi-am fost făcut din renunțare lîră.

Și mă întreb cu spaimă de rămîne
într-a uita și nu uita un loc
în care să se nască o scînteie
și din scînteie să se facă foc

MARIUS DUMITRESCU

Premiile Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1980

■ Potrivit regulamentului aprobat de Consiliul Uniunii Scriitorilor în plenara din 15 decembrie 1981, cu privire la acordarea premiilor Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1980, juriile au hotărît, prin vot secret, după cum urmează :

ASOCIAȚIA BUCUREȘTI

JURIUL : Ioanichie Olteanu (președinte), **Andrei Brezianu, Constanța Buzea, N. Carandino, Dan Deșliu, Norman Manea, Z. Ornea, Mircea Sînt imbreanu, Sorin Titel.**

POEZIE

— CONSTANTIN ABĂLUȚĂ — **Violența memoriei pure** (ed. Eminescu).
— FLORENȚA ALBU — **Umbra arsă** (ed. Eminescu).
— VASILE PETRE FATI — **Paradisul de fier** (ed. Cartea Românească).

PROZĂ

— RADU COSAȘU — **Meseria de nuvelist** (ed. Cartea Românească).
— DANA DUMITRIU — **Sărbătorile răbdării** (ed. Cartea Românească).
— PAUL GEORGESCU — **Vara baroc** (ed. Eminescu).

DRAMATURGIE

— PAUL IOACHIM — **Goana** (ed. Eminescu).
— MARIUS ROBESCU — **Autori și spectacole** (ed. Eminescu).
— LEONIDA TEODORESCU — **Ploaia și anchetatorul** (Teatrul Nottara).

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

— OVID S. CROHMĂLNICEANU — **Istorii insolite** (ed. Cartea Românească).
— CĂLIN GRUIA — **Moara lui Elisei** (ed. Junimea).
— AL. I. ȘTEFĂNESCU — **Aventură la Brașov** (ed. Albatros).

ESEU, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

— ALEXANDRU GEORGE — **La sfîrșitul lecturii** (ed. Cartea Românească).
— ANDREI PLEȘU — **Pitoresc și melancolie** (ed. Univers).
— N. STEINHARDT — **Incertitudini literare** (ed. Dacia).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

— IOAN COMȘA — **Saga despre Njal** (ed. Minerva).
— ROXANA EMINESCU — **Ploaia oblică de Fernando Pessoa** (ed. Univers).
— ION ROMAN — **Povestiri germane din trei decenii** (ed. Univers).

ASOCIAȚIA BRAȘOV

JURIUL : V. Copilu-Cheatră (președinte), **Emilia Șt. Milicescu, Valeriu Sîrbu, Nicolae Stoie, Ion Topolog.**

— GHEORGHE CHIVU — **Cantoria** (poezie, ed. Dacia).

ASOCIAȚIA CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Gáll Ernő (președinte), **Bálint Tibor, Jancsik Pál, Király László, Ion Lungu, Mircea Muthu, Petre Poantă, Adrian Popescu, Ion Vlad.**

BÁLA ZSÓFIA — **Második személy** („Persoana a doua", poezie, ed. Kriterion).
— MARIANA BOJAN — **Judecătorul de păpuși** (poezie, ed. Dacia).
— CONSTANTIN CUBLEȘAN — **Viața și încă o zi** (proză, ed. Eminescu).
— DEÁK TAMÁS — **Káprázat és figyelés** („Nălucire și atenție", eseu, ed. Kriterion).
— MIRCEA POPA — **Tectonica genurilor literare** (critică, ed. Cartea Românească).
— TOMPA ISTVÁN — **Három Demeter** („Cei trei Demeter", proză, ed. Kriterion).

ASOCIAȚIA CRAIOVA

JURIUL : George Sorescu (președinte), **Sina Dănciulescu, Mihai Dușescu, Ilarie Hinoveanu, Eugen Negrici.**

— CONSTANTIN MATEESCU — **Cîinele andaluz** (proză, ed. Eminescu).
— GEORGE ȚÂRNEA — **Scrisori de fiecare zi** (poezie, ed. Scrisul Românesc).

ASOCIAȚIA IAȘI

JURIUL : Andi Andrieș (președinte), **Alexandru Călinescu, Aurel Leon, Dan Mănucă, Nicolae Turtureanu, Haralambie Țugui, Horia Zilieru.**

— ION HURJUI — **Poemia** (poezie, ed. Junimea).
— GRIGORE ILISEI — **Ceasul oprit** (proză, ed. Eminescu).
— ȘTEFAN OPREA — **Plus minus viața** (dramaturgie, Teatrul de stat Bacău).

ASOCIAȚIA SIBIU

JURIUL : Mircea Tomuș (președinte), **Mircea Braga, Ion Mircea, Georg Scherg, Joachim Wittstock.**

— MIRCEA IVĂNESCU — **Sartoris de Faulkner** (traducere, ed. Univers).
— LILIANA URSU — **Piața aurarilor** (poezie, ed. Cartea Românească).

ASOCIAȚIA TG. MUREȘ

JURIUL : Nagy Pál (președinte), **Izsák József, Markó Béla, Nemes László, Székely János.**

— BOGDÁN LÁSZLÓ — **Cimeremben két hattyú** („Blazonul cu două lebede", proză, ed. Kriterion).
— ELTETŐ JÓZSEF — **Kéményeink füstje** („Traduceri din poezia lui Marin Sorescu", ed. Kriterion).
VÁRI ATTILA — **A virágmadarak hajnalban lehullnak** („Păsările cad în zori", proză, ed. Kriterion).

ASOCIAȚIA TIMIȘOARA

JURIUL : Cornel Ungureanu (președinte), **Nikolaus Berwanger, Alexandru Deal, Pongracz Maria, Marcel Pop-Corniș, Svetomir Raicov, Ion Dumitru Teodorescu.**

— FLORIN BĂNESCU — **Tangaj** (proză, ed. Eminescu).
— ȘERBAN FOARȚĂ — **Eseu asupra lui Ion Barbu** (ed. Facla).
— ANTON PALFLI — **Confesiuni cotidiene** de Nikolaus Berwanger (traducere, ed. Eminescu).

Festivitățile de premiere au avut loc în orașele de reședință, premiile fiind înmînate de secretarii Asociațiilor — **Constantin Țoiu** (București), **Dan Tărchilă** (Brașov), **Vasile Rebreanu** (Cluj-Napoca), **Marin Sorescu** (Craiova), **Mircea Radu Iacoban** (Iași), **(Mircea Tomuș)** (Sibiu), **Jánosházy György** (Tg. Mureș), **Anghel Dumbrăveanu** (Timișoara) și de președinții Juriilor respective.

Inspirația traducătorului

Urmare din pag. a 12-a

nească. Iată finalul celebrului poem **Inonia :** „Freamătă, Sioane, / Dă lumină-n jur ! / Nazaret de taină / Pirguie-n azur. / Nou Isus, pe-o iapă / Vine prin zăvoi. / Crezul ne e-n forță. / Iar dreptatea-n noi !". Oprim aici lista exemplelor, cu observația că ritmurile betege, abundența de ardelenisme și facilitatea rimelor te îndepărtează de imaginea lui Esenin ca mare poet. Lipsite de mare acuratețe, uneori, cele două traduceri mai vechi sugerează marea poezie și explică proeminența lui Esenin în conștiința artistică românească. Cuvintele trebuie să aibă viață în limba în care se traduce, ele trebuie să invie originalul, care este inaccesibil cititorului străin. Iată, chiar titlul acestei culegeri, **Ceaslovul satelor.** Pentru cititorul de azi, în limba română, el implică o ușoară nuanță peiorativă. De altfel, întotdeauna ceaslovul a însemnat altceva la sat, în spațiul nostru decît în cel slav, unde a fost un instrument al luminării. La noi este un tom greoi, care poartă pecetea imaginii acreditate în literatură de Ion Creangă. Folosirea lui pentru un titlu la o carte de asemenea importanță este o inabilitate ce ține de aceeași zonă a inspirației poetice. Altă rezonanță are cuvîntul ceaslov pentru cititorul român de astăzi și alta avea pentru cel rus de la 1918 ! Presupunem o anume ostentație a traducătorului, care este însă un rău sfătuitor, îndemnîndu-l la improprietăți păgubitoare. Cred că Esenin va trăi încă multă vreme la noi din reeditarea unor versiuni anterioare.

POEZIE CUBANEZĂ CONTEMPORANĂ

JOSÉ MARTINEZ MATOS

Cîntec

La marginea drumului
un copac.
Pe ramurile copacului —
o pasăre.
În ochiul păsării —
o floare.
În floare —
o mină.
În mină —
eu.

De dimineață

De dimineață mergem în camioane
uluind păsările cu cintecele
războiului civil spaniol.
E ca și cum republica n-ar fi murit
și deruta era doar un cuvînt
pierdut în memorie.
Seara ne întoarcem la fel, cu aceleași cîntece,
dar ochii noștri nu mai sînt aceiași
și Spania — o țară
de umbre, de singe, de lacrimi și spini.

Martin Luther King

Pe pastor l-au lăsat mort în hotel.
Cineva, ascuns între albi, deschide o sticlă
de vin și își linge buzele
departe de Memphis, ay, departe de Memphis.
Latră ciini mai sus de riu.
Se închid uși și ferestre
căci în noaptea asta au început focurile
din gura Marelui Pacifist.

SIGIFREDO ALVAREZ CONESA

A îndrăzni să mori de viață

Francisco Urondo se dă în leagăn, în vînt.
îi plăcea să se plimbe cu tramvaiul,
plin de zgomote intime,
făcea să unduie pavilionul ca odinioară
oriflama.
Vanitos, împărțea păsări fără colivie,
iubirea și parola de luptător.
Francisco Urondo se leagănă.
Îl încîntă să călătorească într-un omnibus,
plin de zgomote nocturne,
cu plăcere împărțea umbrele,
unica țigară și Buenos Aires.
Acum ești ramură de migdal,
dinte în potecă,
pe unde trece pașnic călătorul.
Adio, băiete,
Adio, Francisco Urondo, tavăraș de arme,
să fii culcat odată mai mult în tango
și în vin.
Călătorește în această clipă
peste o adîncă tăcere,
peste un munte acoperit
cu totul.

FRANCISCO GARZON CÉSPEDES

Redau totuși...

Redau totuși tristețea și dinamitez
pașaportul ei rătăcitor, nu-singurătății,
somnolenței de moarte, inima nu se predă,
pentru că orice numărătoare care mîine
se împlinește, va fi cea care se scrie acum
— iubire, cu viața...

In românește de Cătălina Moga

ANII '30

În perioada 1933—1945, Elveția a reprezentat pentru întreaga Europă un teritoriu cu semnificație aparte, o țară care, în virtutea neutralității sale politice, a devenit locul de refugiu al spiritualității europene prigonită de atingerea nimicitoare a regimului hitlerist.

De aceea, literatura produsă în Elveția acelor ani depășește frontierele geografice ale unei anumite țări, intrînd în nemărginirea unui teritoriu sufletesc care acoperă întreaga întindere a Europei.

*Prin editarea unei Antologii, simbolic intitulată „Treceri de frontieră" („Grenzgänge") *), editura elvețiană „UNIONSVERLAG" (Zürich) împlinește un gest cultural de maximă importanță : înmănuncherea, sub criteriul apartenenței la această familie de spirite, a unor texte semnate de scriitori care — din Elveția, unde se aflau între 1933—45, fie ca emigranți, fie din alte motive — depun mărturie despre evenimentele și atmosfera anilor '30 europeni.*

Pe lîngă autori elvețieni sînt prezenți în antologie scriitori și artiști (volumul e însoțit de ilustrații de Giacometti, Klee, Hans Erni, Theo Otto, Hans Arp, etc.) din întreaga Europă : alături de elvețienii Jakob Burkhardt, Maurice Chappaz, Charles Albert Cingria, Dürenmatt. Max Frisch, Ramuz, Denis de Rougemont îi găsim pe francezii Blaise Cendrars, Camus, Eluard și Antoine de Saint-Exupéry, pe italienii Montale și Ignazio Silone, pe germanii Brecht, Herman Hesse, Thomas Mann, pe austriecii Musil, Franz Werfel sau Fritz Hochwälder. Textele se referă la toată aria trăirilor și experiențelor acelei epoci : neliniștea provocată de preluarea puterii de către Hitler, criza și șomajul anilor '30, viața cotidiană a civililor și soldaților, aventurile emigranților și ale fugarilor aflați sub permanenta hăituială a poliției de frontieră. Povestirile se petrec în Spania, Italia, Grecia, Franța — sub semnul aceleiași solidarități cu soarta comună a Europei din timpul războiului. Iar după război, tema obsedantă este spaima în fața pustiirilor provocate de uriașa mașină de război dezlănțuită, ca și deruta inerentă perioadei unui nou început.

Această antologie demonstrează că literatura strîns legată de Elveția anilor '30 este o literatură a depășirilor de graniță, „izolarea" forțată ducînd la căutări și experiențe nu numai în interiorul, delimitat de niște frontiere, ci și dincolo de ele.

Reacțiile spiritelor progresiste în fața evenimentelor politice, istorice, sociale ale epocii se cristalizează într-o literatură care pune totodată problemele majore ale existenței noastre umane, încercînd să le dea, din această perspectivă, un răspuns.

În momentul de față, în care Europa se vede confruntată cu atîtea crize, în care pericolul războiului planează cu iminență deasupra întregii omeniri, solidarizarea conștiințelor reprezintă una din soluțiile posibile de destindere. O carte care vine să aducă exemplul unui moment similar de solidaritate spirituală, asemenea antologiei pomenite, ni se pare a reprezenta mai mult decît o simplă apariție literară.

Salutăm, de aceea, intrarea în peisajul editorial european al acestor binevenite antologii despre îngrijorătorii ani '30 ai Europei.

Adriana Popescu

*) *GRENZGÄNGE*". Literatur aus der Schweiz — 1933—45. Ein Lesebuch. Herausgegeben von Hans Rudolf Hilty. Unionsverlag, 1981, Zürich.

REVISTA STRĂINĂ

● **CENTENARUL NAȘTERII** lui Lu Xun a prilejuit cineaștilor chinezi de la Studioul Central de actualități și documentare, realizarea unui lung metraj color dedicat vieții marelui scriitor. Filmul are ca fundal evenimentele epocii pe care le reconstituie apelînd adesea la prețioase pelicule document filmate de-a lungul timpului la Hanjing, Xuanen, Guangzhou și Beijing precum și în Japonia antebelică, unde Lu Xun a trăit mai mulți ani. Spectatorii au urmărit cu emoție reconstituirea pe peliculă a vieții, atît de agitată și pasionantă a marelui scriitor, prietenia încurajatoare pe care a arătat-o tinerilor scriitori și plasticieni, legăturile de idei și idealuri pe care le-a avut cu Soong Ching Ling, Qu Qiubai, Feng Xuefeng și Agnes Smedley.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR** iugoslav Miroslav Krleza a încetat din viață la Zagreb, în ziua de 29 decembrie a anului trecut. Opera sa a marcat o epocă în literatura croată modernă. Romanele și nuvelele sale au fost traduse în 40 de limbi. Miroslav Krleza era în vîrstă de 89 de ani.

● **RUINELE** vechiului oraș Mohendjaro, de pe teritoriul Pakistanului are urgentă nevoie de protecție. Localitatea, care datează de peste cinci milenii, este considerată de specialiști mai veche decît piramidele egiptene. Pentru a evita dispariția acestor vestigii de mare importanță pentru istoria evoluției așezărilor omenești, specialiștii au recomandat măsuri care să ducă la scăderea nivelului hidrostatic și la reducerea impregnării zidurilor cu săruri. Pentru aceasta au fost săpate două puțuri prevăzute cu pompe, alte 12 urmînd a fi realizate în 1982.

● **ROMANUL** lui Goethe, „Afinitățile elective" a fost de curînd adaptat pentru micul ecran într-o nouă variantă de către regizorul francez Claude Chabrol. Filmările s-au făcut în Cehoslovacia, în apropiere de Praga. Pelicula destinată televiziunilor vest-germană și franceză are în distribuție pe actorii Stephane Audran, Helmut Griem și Michael Degen.

● **8 500 DE SPECTATORI** este o cifră record pentru o reprezentație a unui spectacol de operetă. Ea a fost înregistrată de curînd în marea sală polivalentă din Dortmund. Ansamblul „Arena di Verona" a reconstituit, cu acest prilej punerea în scenă de la premiera absolută a operei Aida de Verdi. Distribuția a cuprins aproape 350 de artiști lirici și instrumentiști, un corp de balet de copii și 170 de figuranți. O adevărată superproducție a genului liric !

● **ÎNTR-UN RECENT** interviu, renumitul regizor suedez Ingmar Bergman a declarat că intenționează să realizeze ultimul său film în 1983, la München, după care se va reîntoarce în patrie. După 35 de ani de regie de film încep să se resimtă efectele oboselii și ale vîrstei declară Bergman. El precizează totuși că nu va renunța la regia de teatru : în 1983 are în proiect punerea în scenă, la Salzburg, a operei Don Juan de Mozart.

VIAȚA CĂRȚILOR

REVERIE POETICĂ

La cea de a doua culegere de poeme — **Copac solitar,** Editura Albatros, 1981 —, Gheorghe Andrei dovedește că e mult mai conștient de ceea ce constituie nota specifică a înzestrării sale poetice. Depășind în bună măsură stările de crispare, dublate de o anumită indecizie sub raportul obțiunilor stilistico-tematice avatar ce-i greva intrucîtva elanul creator în prima culegere (altfel, o culegere conținînd nu puține reușite), așadar, **mult mai stăpîn pe sine în toate** aceste privințe, acum Gheorghe Andrei se recomandă atenției cititorilor mai ales ca un poet al reveriilor melancolizante, descripția de tip exultant naturistă fiind cea care relevă metaforic, propensiunea pentru confesie și meditație. Astfel, „ruralismul" de esență autentic bucolică propriu viziunii lui poetice cristalizează în coerente plăzmuiri aparținînd clasicei specii a pastelului, remarcabilă prin materialitatea sublimată a imaginii și, nu mai puțin prin discreta „psihologizare" a acesteia: „Cerul s-a albit ca o vatră: / Pe el, clipind, / Se sting ultimele stele, / În lanuri a început cositul / Cu siluete confuze de oameni, / Cu orizonturile apropiate. / Treptat, / Lumina se strecoară peste geana răsăritului, / de parcă nu ea vine pe pămînt, / Ci pămîntul urcă spre ea. / Și-n această înălțare lentă a pămîntului, / Ca un covor fermecat, / Orizonturile iau dimensiuni normale, Iar fețele se disting / Din ce în ce în lumină, / Pînă se văd de-a binelea. / E dimineață" **(În zori).**

Îndepărtîndu-se în chip sensibil de practica descripției oarecum „obiectivă", adică, într-o anumită măsură, sieși suficientă, alteori autorul izbutește a se implica și mai mult în peisaj, asumîndu-și-l în planul biografiei spirituale, conferindu-i sensuri existențial-simbolice, așa cum se întîmplă, între altele, în frumosul poem intitulat **Pădurea mea : „Sevele împletite în arbori, / Îndrăznețe, subtile, / Mi-au înfășurat arterele / Și-am simțit / Cum rădăcinile mă împing / Ușor către cer / Pădurea se rotește în mine. Aștept să vină cerbii pe-nserat / Cu roata lumii arzînd / Între ramurile coarnelor. / Să se adape din izvoarele codrilor mei." Mai ampla elaborație intitulată Prin acele locuri,** fluentă în curgerea solemn elegiacă, în rîndul ei, depune mărturie grăitoare în direcția șansei de viitor a poetului de a se cufunda cu mai mult curaj în spațiul propriei memorii mitice.

Evident, ar fi cu totul nedrept să nu semnalăm și neîmplinirile sesizabile pe cuprinsul celei de a doua cărți tipărită de Gheorghe Andrei. **Socotim, astfel, că poetul** trebuie să fie avertizat **asupra pericolului ce-l prezintă** imixtiunea retoricii simpliste. Este curios că întîlnim asemenea căderi, de vreme ce Gheorghe Andrei dovedește reale aptitudini pentru notația sobră sub raportul plasticității și acută în ceea ce privește procesul de interiorizare psihică.

Nicolae Ciobanu

m a p a m o n d

«Creaţia literară şi istoria»

Benone Şuvăilă : „Mogoşoaia"

Tema asupra căreia s-a concentrat atenţia participanţilor la masa rotundă româno-sovietică desfăşurată la Moscova în ziua de 25 decembrie 1981 face parte, fără îndoială, dintre acele teme care, pe de o parte, se înscriu cu de la sine putere în prim-planul gîndirii critico-estetice moderne şi care, pe de altă parte, datorită caracterului ei de permanentă acuitate, este investită cu deosebite virtuţi teoretico-practice menite a-i conferi, oricînd, statutul privilegiat de, aşa-zicînd, idee literară efectiv trăită, cu alte cuvinte, de idee literară ca atare asumată. Modul viu, sincer angajat, în care a fost dezbătută complexa şi grava problematică vizînd raportul axiologic dintre creaţia literară şi istorie în cadrul acestei atît de fructuoase întîlniri rezidă tocmai în intensitatea stării de spirit şi conştiinţă a participanţilor. Este unghiul din perspectiva căruia şi-a expus punctul de vedere fiecare interlocutor. Era şi firesc ca lucrurile să se petreacă astfel, dat fiind dramaticul impact dintre „vocea" avertizantă, de-a dreptul alarmantă a timpului istoric actual şi ontologia artistică contemporană, înteleasă în întreg evantaiul ei de determinări, explicite şi implicite.

Deschizînd dezbaterea, criticul **Iuri Surţev**, secretar al Uniunii Scriitorilor Sovietici, a ţinut să accentueze din primul moment asupra unei extraordinare însuşiri cu care este dăruită categoria istoricului ; aceea de a concentra eternitatea timpului în clipă trăită şi reflectată de creaţia literară. „Speculaţiile" făcute în jurul titlului-metaforă dat de Ghinghiz Aimatov recentului său roman istoric — „Mai mult decît un secol durează ziua" — au permis lui I. Surţev să-şi facă din plin înţeleasă pledoaria, care, în continuare, s-a bucurat de numeroase şi concludente exemple recrutate din bogata serie a realizărilor romanului sovietic contemporan, începînd cu clasicul „Petru I" al lui Alexei Tolstoi şi încheind cu scrieri recente semnate, între alţii, de Iuri Trifonov, N. Dubov, Sandbaev, Kadirov, Vasile Lebedev, Iuri Davidov, Otovciladze şi numeroşi alţii. Deosebit de stimulativ, cuvîntul introductiv al lui Iuri Surţev a avut drept efect pasionanta înscriere în dialogul-dezbatere a celorlalţi participanţi, în aşa fel încît tema „Creaţia literară şi istoria" a putut beneficia de interpretări şi analize de certă acuitate. Rezumînd, iată „subtemele" asupra cărora s-a insistat în continuare : permanenţa în timp a conştiinţei istorice la scriitorul român, între naraţiunea documentar-istorică şi ficţiunea epică, prototipul sadovenian (eposul mitic-vizionar) şi cel camil-petrescian (epicul de reconstituire „ştiinţifică"), text şi pre-text, în literatura actuală de inspiraţie istorică, etern-uman şi actul în cazul aceluiaşi gen, definiţia genului situat ca acţiune între timpul istoric trecut şi cel prezent (Nicolae Ciobanu) ; încercare de definire a romanului istoric prin raportare la dihotomia document de arhivă — personalitatea scriitorului — preceptul : „Acolo unde se termină documentul, încep eu" —, eroul romanului istoric ca personalitate umană şi „lecţia" lui Alexei Tolstoi, scriitorul şi opţiunile lui tematico-problematice, caracterul multinaţional şi internaţional al literaturii sovietice de inspiraţie istorică (Valentin Askaţkov) ; tradiţie în viziunea epică a romanului de inspiraţie istorică („binomul" Mereşcovski — Alexei Tolstoi, de exemplu), perspectiva dialectic-istorică, între unghiul genetic şi cel psihico-moral, implicit concret-faptic, în perceperea individualităţii personajului, „Petru I" de Alexei Tolstoi, un roman istoric „deschis", realism epic şi istoricitate — o paralelă I. Bunin — A. Tolstoi (V. I. Baranov); contradicţii circumscrise ontologiei artistice în cazul romanului istoric : între discursul istoriei şi discursul creatorului, între realitatea uman-psihologică originară a eroului istoric şi cea ficţională a acestuia, teoria lui Bahtin cu privire la conceptul de „cronotop" propriu esteticii genului (Gelu Ionescu); scurt excurs în peisajul romanului de inspiraţie istorică ucrainean, de la romanul istoric consacrat marilor personalităţi la acela avînd drept personaj central „omul comun", acţiunea de „decanonizare" a viziunii asupra personajului în romanul istoric, relaţia adevăr istoric-mitologie (N. Julinski); conştiinţa tragică asupra istoriei naţionale şi literatura română de evocare a trecutului, figura eroului martir, dilema tragică a acestuia în faţa istoriei (Mircea Vaida) ; gîndirea istorică şi adevărul artistic, tema istorică şi scriitorul „total" — exemple : Sukşia, Aimatov, Trifonov, Rasputin —, tema timpului ca temă a istoriei în romanul secolului XX — exemple şi din prozatori români actuali, Stancu, Ivasiuc —, funcţia gîndirii sociale şi autenticitatea viziunii asupra istoriei în creaţia literară (Vladimir Piskunov) ; asumarea istoricului ca act de voinţă creatoare şi ca expresie a „instinctului" artistic, adevărul istoric şi sinceritatea etic-umană a percepţiei artistice (Corina Cristea).

În scurtul său cuvînt de încheiere, Iuri Surţev a scos în relief diversitatea convergentă a punctelor de vedere exprimate de participanţi, indiciu de necontestat al constructivei atmosfere spirituale sub semnul căreia s-a desfăşurat întîlnirea dintre cele două delegaţii. A fost, într-adevăr, o întîlnire deosebit de rodnică, menită a spori legăturile de tot mai strînsă cunoaştere între literatura română şi literatura sovietică. Cît despre recunoscuta ospitalitate a gazdelor noastre, numai cuvinte de laudă.

Nicolae Ciobanu

Nisa, strada Panait Istrati

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

S-au împlinit anul trecut 60 de ani de la tentativa de sinucidere a lui Panait Istrati în parcul „Albert" din Nisa. Loc care doare. Doi ani după comiterea disperatului gest, cel ce avea să dea lumii pe Chira Chiralina, pe Mihail, pe Codin, pe Nerantula, pe Adrian Zograffi, pe Moş Anghel, îi scria lui Romain Rolland : „Sînt doi ani de cînd mi-am vărsat sîngele la Nisa, deznădăjduit că nu puteam găsi un om (...) Sînt aproape patru ani de cînd mama putrezeşte, într-un cimitir din Brăila. Odată cu ea mi-am îngropat jumătate din credinţa mea în graţia divină. Cealaltă jumătate — care se bizuia pe prietenie — am îngropat-o la 3 ianuarie 1921, înecînd-o într-o băltoacă de sînge, pe care ploaia şi grădinarul n-au putut să-i şteargă urmele, timp de două săptămîni..."

Cu două zile înainte de încercarea de a-şi pune capăt zilelor, la 1 ianuarie 1921, îşi scrisese confesiunea „Ultimele cuvinte...", adresată lui Romain Rolland dar neexpediată. Suflete caritabile l-au internat atunci pe vagabondul sătul de viaţă în spitalul „Saint-Roch", din Nisa, şi l-au vindecat spre a-l restitui străzii şi precarei lui meserii de fotograf ambulant pe Promenade des Anglais, lipsit de autorizaţie, deci supus şicanelor administraţiei municipale, care l-a trimis de patru ori în sinistra „Maison Celulaire", unde îşi găseau azilul forţat necăpătuiţii metropolei de pe Coasta de Azur.

O jumătate de secol mai tîrziu, aceeaşi municipalitate acorda unei străzi din Nisa numele „vagabondului" de altă dată. Era cel de al doilea botez cu numele lui Panait Istrati făcut unor drumuri ale oamenilor în splendidele aşezări de pe celebra Coastă. Mai întîi, la Menton, o stradă îşi primise numele „Allée Panaït Istrati", în cadrul unei festivităţi din toamna lui 1970, la care participase primarul oraşului, Francis Palmero, şi D-na Margareta Panait Istrati, soţia scriitorului. Pe atunci mă aflam la Paris. Se deschisese o expoziţie documentară Panait Istrati organizată de Muzeul literaturii române la „Residence du Louvre". În 1974, la 26 octombrie, în piaţa primăriei din orăşelul elveţian Vouvry, avea loc dezvelirea plăcii comemorative dedicată marelui scriitor român, drept omagiu creaţiei sale. După alţi şase ani, în aprilie 1980, pe zidul casei de la numărul 24 de pe strada Colisée din Paris — acolo unde fusese cîndva prăvălia lui Gheorghe Ionescu, prietenul şi protectorul scriitorului din perioada cînd acesta trudea asupra hîrtiei într-o încăpere de la demisolul imobilului —, se aplica o placă de marmoră menită să amintească trecătorilor că în locul acela a trăit şi a creat cîndva un român de geniu... În aceeaşi perioadă, reputatul regizor francez Georges Godebert, cel ce a pus în scena nevăzută a undelor herziene ale postului de radio „France Culture" cîteva din capodoperele literaturii române adaptate special pentru microfon, deschidea serialul de 12 episoade după „Ciulinii Bărăganului" în dramatizarea lui Stephane Frontès.

Omul aparţinea lumii. Creaţia lui intrase de mult în patrimoniul literaturii universale. Ceva mai puţin completă în patrimoniul cultural al propriei sale patrii. Ba, prin „binevoitoare traduceri", pe ici pe colo, chiar mutilată. Vom mai vorbi despre asta. Tot în 1980, un iscusit şi cult editor din Grecia , Odysseos Hadzopoulos, scotea de sub tipar, simultan şapte volume din opera lui Istrati, fenomen editorial aproape fără precedent, ştiut fiind că, de obicei, volumele în serie se tipăresc succesiv şi se pun în mîna cititorului unul cîte unul, adeseori scurgîndu-se ani de zile de la o apariţie la alta. Hadzopoulos a comis un gest temerar, care i-a adus însă binemeritata răsplată şi elogiile criticii literare. Nici un scriitor de limbă greacă veche sau modernă, de la Homer la Seferis, nu avusese parte de o publicare simultană atît de masivă. Pentru Istrati era o restituire a incomensurabilei sale dragoste faţă de pămîntul Elladei şi faţă de sorgintea paternităţii sale. Totul, după cum avea să-mi istorisească Hadzopoulos la Atena, s-a datorat unei fotografii a lui Panait Istrati descoperită de editor în casa unui prieten, poet atenian. „De unde ai acest portret al lui Kafka ?" — l-a întrebat el pe poet. „Nu este Kafka, ci Panait Istrati. Ar trebui să-i cunoşti opera. A fost unul dintre marii prieteni ai lui Nikos Kazantsakis, căruia i-a servit drept prototip pentru portretul patronului lui Zorba grecul. Ba, Kazantsakis afirma că în însuşi portretul lui Zorba a pus cîteva din trăsăturile specifice lui Istrati..." Hadzopoulos a plecat din casa prietenului său cu braţele pline de cărţile lui Istrati. „N-am mai avut somn — îmi mărturisea editorul. L-am devorat ! Am cercetat ce se tălmăcise din el pînă atunci în greacă, şi am căutat printre cei mai buni traducători pe cei ce-l venerau pe Istrati. Şi aşa m-am lansat în aventură. Deoarece mulţi confraţi de breaslă m-au prevenit că a edita simultan şapte volume dintr-un scriitor străin, aproape necunoscut în Grecia, era un risc ce implica perspectiva falimentului. Şi iată că n-am falimentat. Nimeni nu poate da faliment cu Istrati !..."

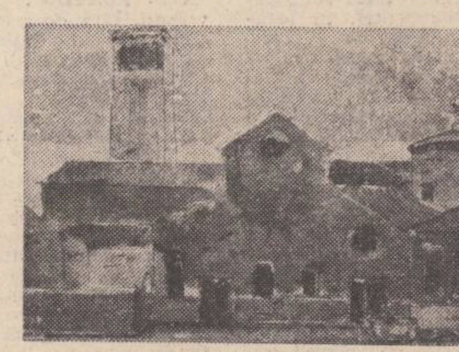

Teodor Răducan : „Veneţia în ianuarie"

Duc cu mine amintirea străzii din Nisa, situată nu departe de fosta „Maison Celulaire", stradă care poartă astăzi numele lui Panait Istrati. Şi nu mă pot despărţi de imaginea parcului „Albert" unde, timp de două săptămîni ploile n-au putut spăla o pată de sînge. „Condamnat să scriu !, iată eroismul meu întors pe dos !" — nota Panait Istrati, la Nisa, în 1922, la un an după tentativa de sinucidere. Cel ce se autocondamnase la moarte, se condamna acum la viaţă. Penitenţă cumplită, pe care avea să o suporte cu stoicism timp de douăzeci de ani, pentru ca, într-o zi, bibliotecile lumii să se umple cu cărţile lui, iar pietrarii să-i sape în lapide numele...

Pe Promenade des Anglais nu mai sînt fotografi ambulanţi. Nimeni nu te mai întîmpină invitativ, cu un „zîmbet fabricat" şi cu degetul pe declanşatorul aparatului : „Des photos Monsieur ! 15 francs la douzaine. Deux positions differentes... Des belles photos, 8 francs les six !" Fotografiile se fac în automate „Polyphoto" cu cabină şi oglindă. Îţi aranjezi chipul, îţi iei expresia cea mai convenabilă, introduci moneda în orificiul automatului, surîzi şi, în 30 de secunde, maşinăria îţi oferă un şiraif cu trei sau cu şase fotografii. Color. Şi nimeni nu se mai sinucide în parcul „Albert".

În excelenta sa carte „Cum am devenit scriitor" (reconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse şi adnotate de ultimul mare şi adevărat prieten al lui Panait Istrati, eruditul biograf Alexandru Talex, care numai dintr-o nemărginită dragoste şi dintr-un har cu totul ieşit din comun ne-a putut oferi o asemenea lucrare), citesc : „M-am servit de-un brici. În timp ce lumina ochilor mi se micşora încetişor ,strîngeam în buzunar o scrisoare (...) Această scrisoare doarme şi astăzi în cine ştie ce sertar al comisariatului de poliţie din primul arondisment al fastuosului oraş. Destinul a fost mai tare decît lovitura de brici..."

Dar Istrati s-a dovedit a fi mai tare decît destinul.

Anestis Evanghelou

ÎN ROMÂNEŞTE DE ION BRAD

Pseudonimul literar al lui Anestis Papadopoulos. Poetul s-a născut în 1937 la Salonic, unde şi-a făcut studiile liceale şi facultatea de drept. Exercită profesia de vameş în marele port al oraşului, încă din 1960.

După schimbarea regimului politic din Grecia, în 1974, participă la fondarea Societăţii oamenilor de litere şi artă din Grecia de nord, fiind membru al consiliului de conducere mai mulţi ani la rînd, iar, în 1980—1981 preşedintele acesteia.

Reprezentant de seamă al puternicei şi originalei „şcoli poetice" de la Salonic, despre care criticul de specialitate al ziarului atenian „Katimerini", Eleni Damvuneli, scria în 1977 : „Climatul acesta se caracterizează prin interiorizare, dispoziţie spre meditaţie, discreţie şi erotism de tip rilkean. Elaborarea poetică porneşte de la lumea interioară, profundă şi bogată, şi se transformă adesea într-un ţipăt de nelinişte care parcă ar căuta ceea ce numeşte Nikiforos Vretakos într-o poezie a sa, «o conştiinţă care să audă». Uneori lumea interioară a poetului parcă s-ar asfixia de nelinişte şi singurătate".

Aceste trăsături ale poeziei sale s-au format şi impus treptat, în cele două decenii de activitate literară intensă.

A colaborat cu poezii, proză, studii şi eseuri critice la revistele locale sau ateniene ca „Nea Poria", „Diagonios", „Endohora", „Epitheorisi tehnis", „Nea Estia", „Neoellinikos logos", „Tomes", „Nea pîisi", „Parusies", „Anti" şi „Diavazo", precum şi la ziarele „Makedoniki ora", „Avghi", „Nea Ellada", „Katimerini", „Thessaloniki".

Principalele sale volume de poezii sînt următoarele : Descrieri din exil *(1960)*, Metodă de respiraţie *(1966)*, Singerare *(1971)*, Pauza *(1976)*, Hai-Kai *(1978)*, Despuiere *(1979)*. *În 1966 a publicat volumul de proză* Hotelul şi casa, *iar în 1981 textele de critică* Lectură şi scriere.

Spirit energic, care nu ştie să se resemneze, poetul se autodefineşte plenar în acest Credo : *„Exprimarea mea poetică nu este decît o luptă continuă, cuvînt cu cuvînt, de la o poezie la alta, pentru a-mi cîştiga echilibrul interior, care se află în pericol, în fiecare clipă, să se năruie sub conştiinţa absurdului existenţei, conştiinţă care, cu trecerea timpului, devine tot mai intensă. Lupta aceasta, despre care eu cred că este lupta fiecărei arte adevărate, trebuie să fie dusă cu inima deschisă şi fără teama de a ne face de ruşine sau de a rămîne goi şi lipsiţi de apărare în faţa celorlalţi".*

Credinţa lui Anestis Evanghelou în puterea artei, care „strigă în haosul lumii solidaritatea omenească", este onorată pe deplin de calitatea poeziei sale.

I. B.

Atena, octombrie 1981

Comedia

Linişteşte-te —
nu va dura mult

în cinci, în zece, în douăzeci,
fie în şi mai mulţi încă
— aici patruzeci de ani au trecut ca apa —

orice ar fi se termină,
şi te vei odihni bine,
teribilă
comedie.

Lumina

Şi-n cele mai întunecate subterane
în cele mai adînci
în cele mai uitate
vine odată
ca într-o pauză
şi cînd nimeni nu mai aşteaptă nimic
făcătoare de minuni
consolatoare
lumina.

Pe străzi

Tot ce-ai iubit mai mult în viaţă-atîţia ani,
casa ta, cărţile tale, lucrurile tale
intime, cărora o bucăţică le-ai dat
din sufletul tău, şi pe ascuns le admirai,
afectuos, nopţile, orînduindu-le,

acum cînd trosnesc grinzile, tencuiala
cade, acoperişul cască deschis
spre cer şi ca un potop întunecată
apa intră de pretutindeni —

trebuie să le laşi, să ieşi pe străzi
şi să nu-ncerci nimic să salvezi
acum cînd una cîte una şi-au pierdut sensul
şi-atîţia prieteni, pe care nu i-ai ştiut pînă-
acum,
te aşteaptă pe străzi, atîţia tovarăşi,
au nevoie de tine şi ai nevoie de ei, te cheamă.

Han

Tîrfe ştirbe şi şoareci graşi
pe coridoare, agenţi, codoşi,
hoţi, ucigaşi, purtători de mască,
toţi însemnaţi de plăgi groaznice,
cu sîngele stricat, dragul meu, şi putredă
măduva foarte adînc în oasele lor

aici, deci, îţi este dat să trăieşti
şi tu, nimic nu se schimbă, nimic nu
se mişcă, istorie veche, mocirlă veşnică,
iubit, mizerabil han.

Ah, nici moartea nu va putea
să ne spele de faptele noastre
oribile.

E timpul

Acum cînd îţi arde casa, cînd vezi
cenuşă făcîndu-se şi fumegînd
în grămezi tot ce-i al tău,
acum
cînd şi hainele ţi-au luat foc şi gol
te-ai pomenit deodată pe drumuri
şi oraşul ce arde cît vezi cu ochii
şi oamenii înspăimîntaţi ce fug pe uşi
goi ca şi tine, alungaţi —

e timpul să împrumute lumină de la flăcări
mintea ta,
e timpul să vezi,
să înţelegi, în sfîrşit, cauzele.

Rana

Aici
puţin mai jos de gît
pe piept
aproape jucîndu-te
nebănuind
indiferentă
ţi-ai lăsat semnul adînc
m-ai însemnat pentru totdeauna.

Au trecut de-atunci atîţia ani, desigur,
dar
se vede, ştii, pe sub haine încă
ciudat
nu mă pot ascunde, mă văd
„uite-l pe cel însemn" zic şi mă arată
cu degetul.

Seara, totuşi,
mă dezbrac încet încet şi la lumina
lămpii, gol,
gingaş îmi mîngîi rana,
mă-nchin la ea
şi cu mîndrie-ascunsă o-ngrijesc.

Acum cînd îmi cresc aripi

Acum cînd îmi cresc aripi
şi una cîte una se transformă celulele mele
nu mă privi aşa surprinsă —
nu ştii

am îngheţat atîţia ani în întuneric
pe trupul meu au crescut spini
ochii mi s-au sălbăticit printre fiare

mă tem să nu te îngrozesc
dar
nu mă privi aşa surprinsă
acum cînd ştii
cînd vezi transformîndu-se celulele mele
şi aripi îmi cresc pe umeri
şi-o să-ţi vorbesc cu glas de pasăre.

Doru Rotaru : „Margine de sat"

REPERE

Inspiraţia traducătorului

O preocupare susţinută pentru opera lui Esenin a dovedit în anii din urmă Ioanichie Olteanu, traducător îndeajuns de experimentat, însă lipsit de un program estetic riguros, dacă nu avem în vedere aceeaşi sursă de inspiraţie pentru poeţi ca autorul **Ceaslovului satelor***), de pildă, şi Nikolai Rubţov, care a fost o adevărată victimă a transpunerii sale în româneşte, de tot neinspirată. **Ceaslovul satelor** constituie primul volum dintr-o serie de trei, urmînd a constitui cea mai reprezentativă culegere din opera lui Esenin la noi, însoţită de note lămuritoare şi de indici preţioşi, iar uneori şi de trimiteri la versiuni anterioare. Este o iniţiativă meritoasă, indiscutabil mai ambiţioasă decît cele dinainte, beneficiind şi de cîştigul estetic al unor echivalenţe intrate deja în conştiinţa publicului. În general, autorul acestei „ediţii" este reticent, ascunzîndu-se în spatele unor prefeţe şi note sumare, ceea ce conferă o notă de carenţă întreprinderilor sale. În cazul lui Esenin avem de-a face cu un poet citit cu aviditate, de două generaţii literare, atît de pregnant situat între influenţele majore, încît a dat titlul unui capitolaş din Istoria lui Călinescu. Se impunea acum un studiu solid, care să ne introducă în atmosfera literară a primului pătrar de veac din literatura rusă, o perioadă extrem de vie, comparabilă în varietate cu marile insurecţii artistice de pe alte meridiane, atît de bine cunoscute la noi. Consideraţii de literatură comparată ar trebui în fine să ridice problema ecoului neobişnuit al operei lui Esenin la noi, prin circumscrierea problematicii comune şi a fascinaţiei „sonurilor" sale. Ne îndoim că marea carieră a poemelor lui Esenin se datorează numai pozei „dezrădăcinatului" şi a nostalgiei pentru satul tradiţional. O ediţie de asemenea anvergură nu poate să propună doar „traduceri", fatalmente nemulţumitoare. Ea trebuie să constituie un instrument de lucru, iar autorul ei îşi asumă rigorile unei personalităţi literare cît mai complete, cu exigenţe de istoric, fantezie critică şi inspiraţie de poet. Ca să ne menţinem la un singur exemplu, chiar şi numai analiza programului literar al „imagiştilor" putea să contribuie la descifrarea structurii artistice a poemelor eseniene şi să sugereze o perspectivă adecvată lecturii sale, îndepărtîndu-ne de viziunea etnico-socială atît de limitativă pînă astăzi.

Traducătorul de acum are ambiţia unei fidelităţi mai mari faţă de original. Cît de greşită este o asemenea atitudine, în lipsa inspiraţiei poetice, putem constata prin compararea mai multor versiuni româneşti. Ceea ce nu înseamnă că pledăm pentru licenţele propuse cu orice preţ de interpreţii în altă limbă ai poeziei. Vrem doar să subliniem că nu poţi fi cu adevărat fidel decît în cazul că posezi un talent adevărat în propria ta limbă şi că este imposibilă orice traducere adevărată în lipsa vocaţiei artistice. Moare chiar textul cel mai ilustru, cuvintele sale devin ca iasca, dacă nu întîlnesc puterea de a le învia în alt grai. Cel mai convingător ar fi să luăm versiunile citate chiar de Ioanichie Olteanu din poezia atît de cunoscută, **Vulpea**. Iată ce propune Zaharia Stancu în primele două strofe: „S-a tîrît cu piciorul zdrobit / Şi în vizuină s-a încolăcit. / O dantelă de sînge-nflorată / Se scria pe zăpada curată. / Se împleticea prin fumul detunăturii. / În ochi i se clătinau copacii pădurii. / Din tufişuri vîntul zbucnise cu părul vîlvoi / Şi risipise alice sonore prin foi". George Lesnea traduce : „Şchiopătase pîn'la vizuină / C-un picior zdrobit. / Lîngă gura ei s-a-ncolăcit / Şi-n omăt, c-o horbotă de sînge, fină, / Chipul prins de somn şi-a zugrăvit. / Larma-muşcăturii roşii stăruise. / Codrul i se legăna-n priviri. / Pletos, vîntul printre ramuri se iuţise, / Risipind grăunţele-i sonore şi subţiri". Iată acum versiunea cea mai „nouă", a lui Ioanichie Olteanu: „Şontic-şontic a venit pîn'la vizuină / Cu piciorul zdrobit şi-a căzut acolo grămadă. / O biruie somnul şi are o horbotă fină / De sînge-n jurul botului culcat în zăpadă. / Mai aude pocnetul şi i-a rămas în nări un miros / De fum acru, iar în ochi pădurea cu smîrcuri în clătinare. / Izbucnise dintre tufişuri un vînt lăţos, / Cu grindina lui de alice sunătoare". Orice se poate spune, literalitatea este poate mai mare în ultima formă, dar minusul de poezie este evident, şi nu poţi înţelege totuşi un poet, decît sugerînd valoarea lui din original, propunînd interesului public o formă de artă. Cu versuri ca acestea : „Norii latră. / Tăriile gem. / Eu cînt şi chem : / Doamne, fată ! / Zgîlţîi ale raiului / Porţi grele : / Viţeaua-Rusie / Înfaş-o în stele" sau „O patrie-nnoită / Sub jupi de aur greu ! / Cheamă-ţi viţelul, vită. / Că zbiară-n empireu !", cu un stil de epigramă neaoşă este greu de sugerat marea poezie. Cuvintele au altă conotaţie în ruseşte, trebuia găsit un echivalent, depăşindu-se literalitatea pură. Comparînd trei traduceri ale unei poezii, mai sus, ne putem da seama de contribuţia fiecăruia dintre autorii lor, atît de mult în favoarea poeziei, în cazul primilor doi. Cît de mult ajută să fii tu însuţi un poet, de multe ori contactul cu un model străin ilustru dă aripi propriei tale inspiraţii ! Atunci cînd nu se însufleţesc cuvintele, nu este însă nimic de făcut. Textul rămîne mort, chiar dacă se naşte pe tiparul lui Esenin. În unele cazuri frizează ridicolul, cu note de poezie proletcultistă româ-

Aurel-Dragoş Munteanu

Continuare în pag. a 11-a

*) Esenin : „Ceaslovul satelor", traducere de Ioanichie Olteanu, Editura „Dacia", 1981.

SPORT

Ninge de se usucă pietrele

De bobotează mi-au înflorit alb-roze cuiburile de nalbă. Umblă vorba că în ţinutul dulce al Mioriţei, clătinat sub cer limpede, dă în muguri viţa de vie. Adică s-avem noi două recolte de Ottonel pe an ? Atunci părăsim cîmpia din sud, colindată de ploi vehemente şi penalizată cu croncănituri de corb îndopat cu miel trandafiriu şi ne mutăm în triunghiul isoscel Faraoanele, Vîrteşcoiu, Urecheşti şi punem umăr de piatră sub pragul echipei Unirea Focşani şi o promovăm în divizia A. Cu plocoane bine strînse-n doage (doage la rîndul lor ferecate-n cercuri) ajungem să rupem gîtul oricărei echipe care se bate cinstit ca să urce în plutonul de elită. Ştie o lume întreagă cum a ajuns F.C.M. Braşov să uimească ţara cu succesele ei care nu erau — s-a dovedit şi urmează să se judece public — decît nişte aranjamente grosolane. Cavaleri negri cumpăraţi, jucători adverşi stropiţi în creştet şi mai ales în buzunare cu ulcioare de aur topit. Iar federaţia, avînd în depozite inepuizabile stocuri de insolenţă, se revoltă în organul de presă pe care-l controlează împotriva celor ce au îndrăznit să-i aşeze cu ochii în soare pe arbitrii necinstiţi. Aud că la şedinţa cu antrenorii şi conducătorii echipelor de A şi B, ţinută săptămîna aceasta, s-a dat sfoară-n mahala că alţi şase arbitri (numele au fost ţinute sub tăcere) se află în cercetări sub învinuirea de-a fi primit bani ca să întoarcă pe dos jocuri şi rezultate. Să poftească bîrlădeanul Nicolae Rainea să ne explice încă o dată ce se întîmplă cu colegii lui pe care cu atîta furie i-a apărat. Să bage, pentru cîteva minute, fluierul în şapcă şi să apuce creionul. Cu drag îl vom purta prin colţul nostru de pagină un an şi douăzeci de săptămîni. Tot în şedinţa de care am pomenit a fost înaintată federaţiei o hîrtie (cu ştampilă şi număr de ieşire) prin care echipa U.T.A. se obligă *în scris* să cedeze Olimpiei din Satu Mare, în schimbul dezlegării jucătorului Kaizer, două puncte, în returul campionatului diviziei B — unul de la echipa Rapid, altul de la Strungul Arad. Nu ştiu dacă cei de la Olimpia au dezvăluit matrapazlîcul strînşi cu uşa sau din onestitate (mie-mi place să cred că din onestitate), dar gîndiţi-vă, ce trebuie să facă F.C. Bihor ca să ajungă în divizia A, chiar şi cînd are opt puncte avans ? Dacă-aş fi-n locul lui Gigi Staicu, eu aş lua-o la fugă din Oradea, fiindcă de multă vreme meciurile nu se mai joacă în teren, ci prin cîrciumi dosnice sau la prietenii arbitrilor. La baza acestor nereguli (şi a celor care se vor descoperi în viitor) stă atitudinea aberantă a federaţiei care n-a vrut şi nici nu încearcă să rezolve problema drepturilor şi obligaţiilor tuturor factorilor din lumea fotbalului : jucători, antrenori, conducători, arbitri. Cu aceasta trebuie începută schimbarea la faţă a fotbalului românesc şi nu cu faptul că afară întîrzie să ningă şi că toţi iepurii rătăciţi pe uliţă merită prinşi, jupuiţi şi mîncaţi numai în judeţul C.N.E.F.S.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
3
(1029)
Sîmbătă
16 ianuarie
1982
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Ceea ce ne definește

Patriotismul revoluționar, socialist, trebuie să devină o trăsătură definitorie a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre, a întregului nostru popor, sublinia secretarul general al partidului în expunerea sa la plenara din noiembrie. Desigur, sîntem acum la început de an și răstimpul petrecut de la acest memorabil eveniment pe care l-a reprezentat expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ne-a prilejuit multiple motive de reflecție inclusiv în acest vast domeniu al creației, al acestei munci de conștiință — s-ar putea spune — un teritoriu cu o deosebită importanță, cu un loc și un rol specifice în întreg angrenajul activității educative.

Acest al doilea an al celui de al șaptelea cincinal este, în toate determinările și motivările sale de natură economică, politică și socială, un an în care, așa cum s-a spus și în mesajul de anul nou al președintelui, vom avea multe de înfăptuit și vor fi și multe greutăți de învins. Aceasta este realitatea și modul lucid, exact în care conștiința noastră s-a deprins și trebuie să se deprindă să ia act de starea și situația lumii înseși, de realitatea pe care o trăim și ne-o asumăm din perspectiva propriei sale ameliorări ceea ce reprezintă totodată, și una din componentele esențiale ale spiritului patriotic și revoluționar. Patriotismul socialist este tot ceea ce ne definește mai întîi de toate, iar în perimetrul artei, al creației de valori, el este mobilul care atrage după sine și își asumă în contemporaneitate greutatea acoperită în aur a unei tradiții care nu și-a epuizat și nu-și va epuiza vreodată nici sursa, materia sa cea mai sensibilă, de spirit în continuă ardere și continuă dăruire, și nici matca, nici relieful său la care noi toți, cei de azi și de mîine, sîntem chemați să adăugăm noi străluciri. Este aici, în ultimă instanță, o problemă de atitudine și în acest fel credem că multe din ideile cuprinse în expunerea secretarului general al partidului trebuie să-și găsească un teren cît mai cuprinzător de împlinire și, prin specificitatea propriilor noastre preocupări la nivelul propriilor noastre îndatoriri și răspunderi, avem un ansamblu întreg de repere și valori. Sînt implicate în această desfășurare de idei maturitatea și profunzimea actului de creație. Sînt implicate dorința de perfecțiune și cinstea, fidelitatea creatorului de artă față de talentul și menirea sa. Sînt implicate puterea de reflecție și discernămînt critic față de producțiile artistice, criteriile care să-și exercite cu adevărat capacitatea de selecție și să confere unghiuri și motive de apreciere exactă a fenomenului cultural-artistic contemporan.

Atitudinea în materie de creație nu se rezumă la negație și nici la superlative cu bună știință angajate în sfera unor interese mărunte, care țin de nerăbdarea de a ajunge la glorie — și uneori doar la o glorie administrativă — numaidecît. Complexitatea unei atari probleme și onestitatea cu care se pune nu au nimic a face cu exagerări care acoperă de fapt stări de conștiință mai puțin proprii unei autentice politici a valorii, construcției acestora, căci de fapt arta, în totalitatea funcțiilor sale, către acest orizont se înalță și către această permanentă cotă tinde, construcția din om.

Într-un raport logic de consecințe și motivări sociale concrete, literatura, prin tot ce are ea mai valoros, este și o imensă dezbatere deschisă pusă la dispoziția cititorilor dar și a creatorilor înșiși. Discernem de alci și liniile de boltă ale întregii sale evoluții și înnoirile care se produc și se pot produce și se sprijină pe valori autentice, în măsură ele însele la rîndul lor să consacre un timp și o epocă, prezentul cu toată problematica și aspirațiile sale. Nu s-au învechit nici ideea de mesaj și nici ideea de valoare, s-au învechit, într-un fel prejudecățile — care chiar dacă au o aură nouă, de stil — readuc cînd și cînd la suprafață opinii care fac curte gratuității actului creator și încearcă, prin confuzie, abstragerea de la realitate. **Avem nevoie de poezii revoluționare, patriotice, care să cînte munca eroică, realizările minunate ale constructorilor socialismului din România. Comuniștilor din domeniul creației literar-artistice le revine îndatorirea de a combate părerile ce se aud ici-colo potrivit cărora poezia revoluționară, patriotică nu ar mai corespunde actualei etape de dezvoltare.** Și puțin mai departe : **Patriotismul a fost, este și va rămîne întotdeauna un bun al națiunii, un bun al poporului nostru — și oricine se abate de la patriotismul revoluționar se îndepărtează de popor.** Aprecierea ca atare nu repune în discuție un adevăr sau o stare de spirit indiscutabile cît mai ales ne consacră unei meditații mai adînci asupra rosturilor și răspunderilor noastre în societate și deschide la orizontul propriei noastre meniri un cîmp larg de atractie în care, predominante, ideile umanismului, ale patriotismului socialist își găsesc o vie și sensibilă întruchipare și se transformă, se pot transforma în cel mai fidel argument al uriașei construcții umane în care sîntem implicați și participăm cu toată ființa noastră.

Luceafărul

Fotografie de Mihai P. Stoenești

EMINESCU

REMEMORĂRI

Stea fixă, strălucitoare și de neatins, steaua lui Eminescu s-a înșurubat în tării, pe firmamente albastre și pure, ca o lacrimă de dor și nădejde, ca o confirmare supremă a geniului unui popor ce l-a zămislit și l-a propulsat spre **Eternitate.**

Viața lui toată a fost o ardere neliniștită, destinul său o risipire enigmatică, trupul său omenesc o scoică hrănind și șlefuind pînă la ultima zvicnire a celulelor **perla fără pereche a poeziei acestui neam.**

Putea fi un savant eminent, un matematician de excepție, un sociolog de mare profunzime, un lingvist de finețe, un gazetar dintre cei rari, un politician slujind o idee unică.

Nu numai că putea, ci chiar a fost cîte puțin sau mai mult din toate acestea.

Dar El, înainte de orice, a fost o conștiință națională exemplară, cel care proclama cu seriozitatea și certitudinea profunzimii gîndirii sale **„Constatăm mai înainte de toate că românii nu sînt nicăieri coloniști, venitări, oamenii nimănui, ci pretutindenea unde locuiesc sînt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decît toți conlocuitorii lui".**

Dar El, înainte de orice a fost zămislitorul stelar al poeziei noastre, cel care a cristalizat într-o operă uriașă și durabilă toată natura poetică a unui popor, sublimîndu-i sensibilitatea, țîșnind arterian din doinele și baladele lui, nemurind prin limbă, strălucind prin geniu, de neatins prin contopirea totală cu izvoarele inițiale, de neîntrecut, de mereu rîvnit, de mereu cîntat și șoptit, stea fixă înșurubată în constelația pururi veghetoare a Dorului nostru.

Numele Lui trebuie rostit în șoaptă, poeziile Lui murmurate în gînd, Steaua Lui pusă de strajă în brazii Carpaților, în toate nopțile lui Ianuarie, să lucească mirifică pînă-n hotarul ultimului sat...

Despre Napoleon, francezii spun că a fost îngropat la nivelul solului, astfel că orice vizitator dornic să-i citească inscripția de pe piatra funerară, să fie obligat a se descoperi dintr-o pietate involuntară...

Într-o noapte de decembrie, prietenul meu și poetul care este Fănuș Neagu mi-a arătat profilul lui Eminescu întipărit pe crestele semețe și cele fără de seamăn ale Bucegilor.

Era, poate, mult după miezul nopții, și sub

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Ziua limbii române

L-am evocat,
Ca pe unul de-al nostru
Care, din întîmplare,
Nu venise încă dar
Trebuia să sosească,
De parcă ar fi plecat
Pînă la colț
Să-și cumpere o pîine ;
Poetul care a fost și
Este Măria-Sa Eminescu,
Veșnica ziuă de leagăn
A limbii române,
El,
Care i-a dat patriei sale
Cel mai puternic
Teritoriu —
Cum ar fi spus,
Fiind de față —
Nichita Stănescu.

Alexandru Brad

Elocventa biruință

Lovinescu rămîne un apologet al literaturii, de o imperturbabilă seninătate. Portretul unui critic se poate face, desigur, din portretul ideilor pentru care el a vibrat. Un element al ideologiei lovinesciene este, după cum se știe, și după cum singur autorul însuși se mărturisește, sincronismul vieții contemporane, unde totul este dominat de interdependența vieții popoarelor civilizate.

Dar eu n-am să mă încumet acum să definesc o personalitate atît de vast comentată de criticii de ieri și de azi. Am să zăbovesc cîteva clipe asupra rîndurilor scrise de E. Lovinescu despre *Miorița și psihologia etnică*. Scrie criticul :

«Cînd oița bîrsană îi destăinuiește complotul baciului ungurean și al celui vrincean și îl îndeamnă să-și ia în ajutor cîinele „cel mai bărbătesc și cel mai frătesc", în loc să o asculte și să-și înfrunte tovarășii, luîndu-le înainte, ciobanul „moldovan" nu numai că nu reacționează prin fapt, dar nici nu se plînge. Dacă ar fi pus mîna pe baltag, pe lîngă milioanele dispărute fără urmă în noaptea timpului, s-ar mai fi pierdut încă un cioban. „Moldovanul" nostru nu se revoltă, nu-și ucide dușmanii, ci, fără luptă, își organizează propria-i moarte și îngropare... Trecută printr-un suflet contemplativ elegiac, lipsa de reacțiune nu i-a acordat o biruință asupra tovarășilor haini, ci o biruință asupra timpului. Prin simpla armă a geniului poetic, învinsul, asasinatul, a călcat, astfel, peste moarte, în eternitatea creației artistice».

Să fie cumva „Mioriță", ne întrebăm, un mit de *întemeiere* al unui nou spațiu, așa cum Cain și Abel, prin crima dintre ei, pun temelia neamului de oameni izgoniți din grădinile fericite ale raiului, așa cum s-a fundat împărăția Romei prin vrednicia în crimă a lui Romulus față de fratele său Remus ?

Se pare, ca și în *Meșterul Manole*, că orice zidire nouă cere jertfă. Și poate că și fratele celui dintîi criminal biblic, ca și Remus, ca și ciobanul moldovan se lasă jertfiți nu doar pentru a pune crima la temelia întemeierii lumii, a întemeierii împărăției Romei și a întemeierii unei dinastii de păcurari, cît mai ales pentru a oferi viitorului o alternativă împotriva sticăciunii, necinstei, asasinatului, trădării propriului sînge părintesc, împotriva întrecerii în crimă. Lipsa de reacțiune a păcurărașului nu i-a acordat o biruință asupra tovarășilor haini, ci o biruință asupra timpului, așa cum bine notează Lovinescu. Așa că noi am putea conclude că

Dumitru Radu Popescu

Continuare în pag. a 7-a

FIȘE EMINESCIENE

ÎN JURUL BIOGRAFIEI INTELECTUALE (XIV)

În cadrul orientării științifice a gîndirii eminesciene, un loc aparte îl ocupă atracția pe care o exercită științele exacte, respectiv, fizica și matematica. G. Călinescu oferea această explicație : **„poeții străbătuți de problemele adînci ale vieții sunt mai simțitori la științele exacte, care le potolesc în parte chinurile necunoscutului, și în această privință trebuiesc citați Goethe și Novalis...".** Ceea ce nu-l împiedica să fie neașteptat de aspru cu Eminescu, opinînd, de la început : „Cercetarea manuscriselor poate strecura impresiunea că poetul avea noțiuni de știință. Un examen îndelungat al acestor însemnări ne dă certitudinea că faza investigatorie a lui Eminescu începe cu puțini ani înaintea bolii și că mare parte din notițe sunt chiar din perioada întunecării minții".

Ipoteza nu era însă întemeiată. În anii noștri profesorul Lucius Săveanu, pornind de la o însemnare a lui Eminescu despre înclinația magnetică și anul geomăsurătorii a stabilit cu exactitate anul 1880, drept dată a redactării „caietelor fiziografice". Prin urmare, tocmai perioada pe care Perpessicius o considera ca marcînd maturitatea poetului. Și apoi George Călinescu nu era nici fizician, nici matematician, astfel încît nu putem să nu acordăm din capul locului, credit, opiniei specialiștilor de azi din cîmpul respectivelor discipline și care este net pozitivă, reclamînd o evaluare mai dreaptă a acestor preocupări eminesciene. Academicianul Octav Onicescu nu ezită — după cum am arătat în partea introductivă a notelor de față — să opineze că **„scrierile lui îi dau dreptul de a figura în literatura noastră de filozofie a științei, cu drept de cetățenie universală".** Academicianul Aurel Avramescu, la rîndul său, sublinia că astfel de îndeletniciri **„întrec, după părerea noastră, limitele interesului pe care un filozof le-ar putea avea pentru aceste chestiuni, cu atît mai mult pe acelea ale unui literat".**

În aceste caiete întîlnim traduceri ale unor articole — bunăoară, cel de notorietate științifică al lui Mayer : **„Observațiuni asupra puterilor naturii neviețuitoare** —, prelucrări ale unor capitole din unele publicații — tot Robert Mayer despre fenomenul magnetic și electric —, sau din diverse manuale, note după cursuri sau conferințe — mai mult ca sigur ale lui Helmholtz —, dar și scurte însemnări în care — obiceiul de-acum i-l cunoaștem — poetul nu se sfiește să-și introducă propriile păreri, exprimîndu-și acordul sau chiar punînd sub semnul întrebării anumite ipoteze. Într-un loc, se apucă să schițeze o experiență pe care e sigur că dacă fizicienii ar pune-o pe tapet s-ar confirma întrutotul scenariul său ipotetic. Însemnarea ne apare

Al. Oprea

Continuare în pag. a 7-a

Într-un sat din Europa

Am ajuns pe seară cînd după-amiaza scurtă de toamnă aproape trecuse. Lumina vineție și tristă a sfîrșitului de anotimp se stingea ca varul în însemnarea ce venea peste sat și împrejurimi ca o apă ciudată. Contururile caselor, oamenilor, ale dealurilor și copacilor se topeau într-un întuneric ce părea că a venit pentru a nu mai pleca niciodată. Păream împăcat cu situația, mai mult decît oricînd păream împăcat după un ceas sau două de întuneric gros cînd s-a petrecut un fenomen curios. Cerul s-a spălat de nori și parcă și de întuneric, o lumină galbenă a început să-l inunde și să-l reînsenineze ca izvorîtă dintr-un uriaș și nevăzut proiector. Pe firmamentul mult coborît fuseseră găsite, tot atît de răsfirate și de mirate ca-n plin august, stelele. Numai puțin, cîteva șchioape, Carul Mare se lăsase spre unul din orizonturi, într-o rînă. Îi cercetam poziția și nu-i puneam nici o clipă la încercare speranța că pămîntul va continua să se rotească liniștit și, peste doar cîteva luni, Carul Mare și celelalte stele își vor reocupa pozițiile pe care le știam dintotdeauna, de la semănat și secerișuri, de la păscutul cailor în crucea nopții de vară, de la culesul cucuruzului în prag de toamnă, de la dorința noastră de a ne orienta în nopți misterioase, vara, în pădure. Era noapte, era liniște, liniște fără temei, fără motiv aproape. O liniște rar întîlnită, nici greieri, nici păsări necunoscute și spăimoase,

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 5-a

REFLEX

Interlocutor

O posibilă imagine a cercului : atunci cînd oamenii se privesc și pot să se privească în ochi. Dar să mă explic. Am intrat deunăzi într-o instituție pe care o cunosc foarte bine, pentru că am lucrat cîțiva ani buni acolo, am și mulți prieteni și multe cunoștințe cu care doream să mă revăd. Pe unii nu-i anunțasem că vin, ne-am întîlnit tocmai cînd intram. Surpriza revederii nu ? Ce mai faci, ce mai faci ? — o întrebare care se repetă și care în multe situații de acest fel nu este decît complementară pentru că ceea ce funcționează în primul rînd este bucuria de a-ți reîntîlni vechi cunoștințe. Și discutam — ce se poate discuta în astfel de ocazii — decît nimicuri ? Și cercul imediat s-a rotunjit. Pentru că la el participau și amintiri iar amintirile aproape că deveniseră independente, ba chiar suverane în ultimul timp, așa e cînd nu te mai revezi o bună bucată de vreme cu cei cu care ai lucrat și ai trăit multe zile și nopți totul se transformă în amintiri și ele cresc aproape incontrolabile și fără de nici un motiv în urma ta, ba chiar te urmăresc și se agață de tine pînă te hotărăști să pui și aici un pic de ordine și să vezi care-i de fapt situația și ce se mai întîmplă. Am intrat așadar în instituția în care am lucrat și, în cîteva clipe, ne-am strîns mîinile, bucuroși, cîțiva prieteni : schimb de replici, amabilități : și ne priveam în ochi. Și de aici, așa cum am spus la început și acea imagine, acea posibilă definiție a cercului. Mărturisesc că nu m-am gîndit la lucrul acesta pînă atunci. Și nici atunci dacă nu s-ar fi întîmplat ceva stupid. Dar uite, uneori poate că trebuie să se întîmple și așa ceva, pentru ca în treacăt, cel puțin, și cel puțin după aceea, să putem măsura și cîte o dungă de tristețe sau de repros în noi sau, fie și aceasta, să poți spune că orice te-ar încerca, tu, sau celălalt, nu te-ai schimbat și nu s-a schimbat. Ne simțeam bine, discutam, era o mică pauză în programul acelei instituții, așa că fiecare la rigoarea lui mai adăuga un pic de libertate. Prin cercul nostru a trecut la un moment dat cineva, era loc în preajmă să întorci și o cărută, dar el — și asta e întîmplarea stupidă — a trecut drept prin mijloc, fără să se oprească și fără să zică nimic, nici

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

STUDIUL

La Timișoara a avut loc de curînd vernisajul expoziției „Studiul", cuprinzînd mai multe săli ale „Galeriilor de artă" din acest oraș.

Prezenți mai mulți pictori, scriitori, critici de artă din București și localnici în fața multor iubitori de artă a avut loc un simpozion, un colocviu care a durat vreo trei ore asupra valorilor spirituale românești tăinuite de arta noastră din vechime pînă astăzi. Pictorul Paul Gherasim care a pregătit îndelung această expoziție dimpreună cu alți colegi distinși avînd o viziune limpede asupra înaltelor valori ale artei românești din origini pînă astăzi, precum și un adînc respect cunoscător asupra realizărilor în arte a altor culturi reușește în această sinteză de la Timișoara care editează cu acest prilej o carte practic cuprinzînd studii și imagini din viața artei noastre, toate acestea ne fac să afirmăm că expoziția „Studiul doi", la doi ani după „Studiul unu", inaugurează în viața culturală a țării una dintre cele mai fecunde modalități de confruntare a valorilor artei contemporane cu tradițiile perene ale poporului nostru, fiind un eveniment care se cuvine consemnat ca atare. Tot ce poate fi mai frumos, mai grăitor și trainic în sens spiritual din arta țărănească a satului românesc transilvan, moldovan sau muntean, în arhitectura neîntrecută a sălașelor de lemn, în portul sacerdotal al țăranilor noștri, în desăvîrșita armonie a drămuirii culorilor pînă la aulica, dar în adîncul tradiției, artă a frescelor medievale, toate își au în această expoziție locul firesc și pilduitor, tangențial, în legătură cu lucrarea multora dintre pictorii contemporani vegheați de umbra senină a clasicilor.

O asemenea expoziție este prilej de meditație pentru toți lucrătorii în arte de la noi, dar și pentru istorici și arhitecți etnografi și, mai ales, pentru scriitori. Nădăjduim că lunile următoare, cît expoziția rămîne deschisă, generoasa conducere a Comitetului Culturii din Timișoara, avînd în frunte ei un mare și discret însuflețitor în profesoara Augusta Amca, va ști să mijlocească și perindarea școlilor și studenților spre acest loc de confruntare cu valorile culturii noastre nepieritoare.

Ioan Alexandru

De sărbători

Surprize. În zorii acelei mari sărbători de iarnă, sosiră acasă și părinții Norei venind cu un opel-admiral de la cabana Zefirul, deși după cum lăsaseră vorbă în urmă cu o săptămînă ar fi trebuit să se întoarcă abia peste două zile. Tatăl Norei îl rugă pe șofer să vină să-l ia la ora opt fix. Neliniștiți de faptul că ușa de la intrare era deschisă, colindară și scotociră o jumătate de oră prin toate camerele, prin pivniță și garaj și cu toate că focul de la bucătărie era aprins, fiica lor nu era de găsit. Fiind cu totul buimăciți de absența Norei, părinții ieșiră în stradă, oprindu-se în fața porții îndelung pentru a găsi o idee salvatoare. Bătrînul pensionar de vizavi, care de la sosirea celor trei prieteni stătea întepenit de frig cu bustul ieșit mai mult de jumătate prin fereastră, îi observă pe părinții Norei și se precipită

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

EUGEN BARBU «Săptămina nebunilor»

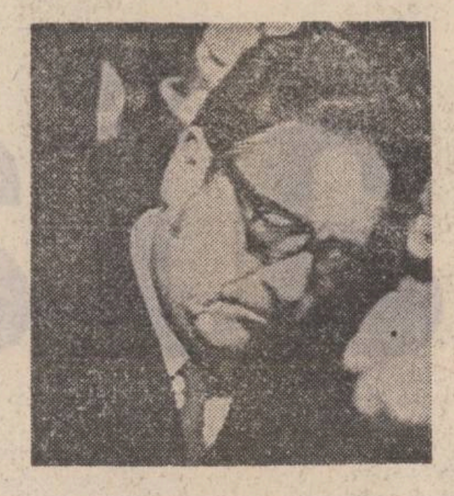

„Romanul acesta este o sinteză, un basm și o operă lirică în același timp, cine vrea s-o ia în alt fel, nu o face decit pe răspundere proprie". Această frază cu care se încheie **Avertismentul** romanului **Princepele** poate sta la fel de bine și în fruntea noului roman al lui Eugen Barbu, **Săptămina nebunilor.** Operă de aceeași speță și substanță cu **Princepele, Săptămina nebunilor** își plasează parțial acțiunea în aceeași epocă fanariotă de ficțiune aflată la întretăierea dintre fantastic și real, descrisă cu ajutorul aceluiași limbaj truculent, policrom și cărturăresc care dădea **Princepelui** o haină de gală. Culoarea locală există fără a face din **Săptămina nebunilor** un roman istoric. Dacă am căuta în literatura română un termen de comparație pentru polivalența acestui roman, termenul de referință este **Creanga de aur** despre care s-a spus cu îndreptățire că poate fi citit ca un basm, ca un roman istoric, ca o parabolă, ca o scriere persană, dar și ca o poveste de dragoste. Mai multe nivele de semnificație funcționează și în **Săptămina nebunilor** care poate fi citit și el fie ca roman istoric, fie ca parabolă, fie ca o „poveste filozofică", fie ca o poveste de iubire. Nota livrescă, mai subliniată în **Creanga de aur**, este prezentă în chip evident și în **Săptămina nebunilor**, care elimină inserția folclorică, basmul cu alte cuvinte.

Proeminent este romanul de dragoste din **Săptămina nebunilor**: Hrisant Hrisoscelu, adus de ițele unei conspirații neclare la Veneția, vede o frumoasă femeie cu părul roșu în mulțimea crepuscularului oraș de care rămine fascinat și din pricina căruia nu mai părăsește Veneția. Femeia se numește Herula Lucrezia Vimercati. Etapele acestei pasiuni sint tot atitea trepte ale unei degringolade ireversibile. **Săptămina nebunilor** repetă aparent istoria decăderii cavalerului Des Grieux datorită pasiunii pentru Manon Lescaut. Hrisant decade într-adevăr de vreme ce-și părăsește idealurile, iar Herula este la fel de frivolă și inconstantă ca și Manon, dar totul este nesfirșit mai crud și mai cinic în **Săptămina nebunilor.** Hrisant se întoarce în Bucurescii de unde plecase, viața lui fiind în continuare o lungă langoare traversată din filmul amintirii Herulei și a viciului venețian.

Dacă Veneția este orașul iubirilor cinice, Bucurescii **Săptăminii nebunilor** sint orașul revoluției trădate. Este fațeta istorică a romanului dar care ascunde sub relativa reconstituire o „scrisoare persană". Hrisanti e un supraviețuitor al Batalionului sacru de la Drăgășani, un eterist care a scăpat cu viață din celebrul măcel. El trece dintr-o revoluție naufragiată într-un naufragiu amoros, iar apoi în orașul revoluției trădate și al revoluției care trădează. Supraviețuind cumplitei bătălii de la Drăgășani, are prilejul să constate ceea ce simpatrioții lui morți nu pot ști că foștii conducători ai revoluției au trădat. Hrisant așteaptă zadarnic apariția acelui Trimis care trebuie să-i preia tezaurul eterist. Revoluția însă a murit pentru toată lumea. A murit și pentru Hrisant care e culpabil față de ea. Bucuresciul nu-l mai interesează dar speră să observe din turnul retragerii sale decăderea tinereții lui. Dar cel care decade este Hrisant. Halucinat de amintiri, refuzind orice contact cu lumea într-o casă păzită de arnăuți, nărăvit la „eterurile" care-l țin departe de decepția concretă a unei existențe eșuate, Hrisant traversează ultima etapă a degradării interioare, care este cu vremea și degradare socială și decrepitudine fizică. Romanul Bucurescilor este romanul unei lungi agonii, al unei melanholii adinci, al unui „lihtis" fără leac, care-l transformă pe Hrisant într-un strigoi. Hrisant sărăcește, îi fug arnăuții, își pierde moșiile, îi mor caii unguresti, îi turbează ciinii saxoni, îl părăsesc slugile, ajunge a trăi, izolat ca o stafie în foișorul său, din pomeni. Eugen Barbu e un pictor desăvirșit al marilor pecingini sociale. Revoluția trădată se răzbună.

Săptămina nebunilor este și romanul marii farse. Ajuns mofluz acasă, Hrisant umple tirgul cu știrea bogățiilor sale incomensurabile, cu zvonul unor planuri de urbanistică măreață, palate noi fintini arteziene, și mai ales cu anunțarea unui carnaval de import. **Săptămina nebunilor**, pe care-l descrie prin fidelii săi pentru a crea rumoarea necesară marii întreprinderi. Proiect fără resurse financiare sau farsă, efectul este același. Boierimea locului se pregătește de carnaval: se vind moșii pentru a se cumpăra butci ca a lui Hrisoscelu, se amanetează bijuterii pentru a se cumpăra cai unguresti. Casele de modă sint asediate. Trepidația cuprinde toată protipendada, se vinde și se cumpără în vederea marii serbări așteptată cu febră. Freneziei pregătirilor nu-i mai urmează însă nimic. Hrisant a coborit în sine și nu-l mai interesează nimic. **Săptămina nebunilor** de care a înnebunit tot Bucureștiul se amină și nu se va mai ține niciodată. Investițiile ruinătoare pentru acest carnaval îi lasă mofluzi pe competitori. Este răzbunarea lui Hrisant împotriva celor care au trădat revoluția pentru simplul consum. Farsa este uriașă și proporțiile semnificației ei sint la fel de mari.

Eugen Barbu descrie în **Săptămina nebunilor** o lume ieșită din țițini. Peste tot este un crepuscul și un sfirșit. Bucureștii excitați de promisa săptămină a nebunilor — titulatură semnificativă în sine — trăiesc un climat de sfirșit de lume. Veneția este crepusculară și mortuară anunțind un sfirșit. Toată **Săptămina nebunilor** este o chermeză nebunească în fond, viziunea unui sfirșit de lume, a unei lumi care și-a pierdut sărita și acționează disolvant împotriva legilor firii. În **Săptămina nebunilor** Eugen Barbu a găsit marea temă a prozei lui anunțată parțial de celelalte cărți. În pictura grupurilor umane în destrămare, în putreziciune, acțiuni disolvante și excesive, în pictura crepusculului și a viziunilor de apocalipsă, Eugen Barbu este în elementul său și **Săptămina nebunilor** probează această vocație și această capacitate neobișnuită de a ilustra tablourile descompunerii și ale sfirșiturilor de lume. Veneția descrisă de Eugen Barbu este fastuoasă, păstoasă, violacee și putredă. Ea este mai mult decit Veneția morții lui Gustav Aschenbach din nuvela lui Thomas Mann **Moartea la Veneția.** Veneția lui Eugen Barbu nu este doar un oraș al molimei care ucide un artist ajuns la maturitate și fascinat de frumusețea unui efeb, ci orașul morții sui generis. Culoarea, abundența, fastul, frenezia simțurilor, amorul vicios, cinismul comportamentelor surprinse cu mină de maestru impun imaginea unei lumi dinaintea sfirșitului. Langoarea lui Hrisant este și langoarea Veneției. Eugen Barbu descrie moartea lentă a unui oraș, surprinsă în durata ei. Frecvența cuvintului moarte nu poate să nu sară în ochi încă din primele pagini ale cărții în care el apare, în care se vorbește despre decapitați, despre asasinați, despre varii feluri de dispariții și putreziciuni. O gondolă mortuară cu îngerii de rigoare traversează de două ori romanul ca un simbol prevestitor. Obiectul unei excrocherii eficiente este un mausoleu înfățișat lui Hrisant de Herula. Cea mai fastuoasă serbare a Veneției este o săptămină a morților descrisă în întreg jocul ei de măști semnificative. De altfel măștile, carnavalurile, deghizamentele joacă un mare rol în economia cărții și nu fără o semnificație mai adincă. Eugen Barbu scrie un vast poem care este poemul unui sfirșit de lume, al unei expiații lente, în durată, al unei treceri treptate către neființă în cadrul căreia parfumurile, duhorile, florile, cadavrele se împletesc cu frenezia simțurilor, cu aventura grotescă a existenței. Hrisant simte că nu mai are de ce trăi. Viața lui este de fapt o sinucidere lentă, un protest față de propria lui decădere și față de decăderea lumii pe care a cunoscut-o.

Barochismul cărții este evident și impunător. **Săptămina nebunilor** este un roman de concepție, viziune și expresie barocă. Toate obsesiile barocului se găsesc în această carte în care se îmbină fericit o materie barocă cu o execuție barocă. Stilul existențelor din roman este baroc simțit și descris de romancier cu o mare plăcere a desfășurărilor lingvistice baroce.

Este o abundență de strălucitoare fațade, de măști, de spectacole, de carnavaluri. Oamenii se reprezintă mai mult decit sint. Pasiunea autentică a lui Hrisant pentru Herula se destramă în atmosfera aceasta teatrală și cinică, și fiecare știe că joacă un joc care nu-i aparține și care stă sub semnul sfirșitului. O fragilitate disperată se zbate în acest poem care se numește **Săptămina nebunilor.** Timpul e atotstăpinitor și erodant. **Săptămina nebunilor** sugerează durata prin lungi panoramări în care intră atit de caracteristicul pentru epoca barocă motiv al lui „ubi sunt". „Unde erau brocarturile bogate și caii de paradă cu prapuri grei pe șoldurile bine hrănite, unde larma mulțimii sau lumina reflectată de pieile de Cordova, sau acele culori d'oro, piatra de culoarea lămiii, a petalelor la amurg pe care jucau umbrele subtile ale grădinilor, ori convoaiele Bucintorelui, convoaiele de balestieri cu penaje și livrele albe", etc. Acest „unde sunt" revine ca un leit-motiv pe întreg parcursul romanului vorbind despre trecerea necruțătoare a timpului, despre rolul lui eroziv și atotstăpinitor. O perspectivă de sus fixează viermuiala din **Săptămina nebunilor** încadrind-o în tradiția și viziunea literaturii baroce. Cartea se termină apoteotic printr-un spectacol pe care o trupă mizeră de circari îl dau în palatul Cargua la invitația lui Hrisant. **Săptămina nebunilor** sfirșește în nota care o definește.

Limba acestei cărți este pe măsura viziunii ei. Folosită pentru prima dată în **Princepele** ea a ajuns în **Săptămina nebunilor** la o remarcabilă fluiditate și siguranță. Este o limbă care se vorbește exclusiv în aceste două cărți, Eugen Barbu fiind singurul scriitor după Mihail Sadoveanu care a creat o limbă a cărților sale, coerentă și singulară. Ea se bizuie pe limba tipăriturilor din secolul XVIII, dar în egală măsură pe cronicari și pe texte românești dintr-o fază a limbii române literară prea puțin frecventată de scriitorii de azi. Caracterul ei cărturăresc este evident, deși Eugen Barbu o revitalizează cu vocabule de argou sau din limba vorbită în păturile de jos ale societății. Această limbă este elastică, capabilă a exprima noțiuni și nuanțe subtile, dar și concretețea materiei elementare, spațiul interzis al exprimării. Rafinamentul este vizibil și în alăturarea unui limbaj crud de altul filtrat și elegant, care fac deliciile acestor pagini de proză artistică fără rival. **Săptămina nebunilor** este unul din marile romane ale literaturii române.

M. Ungheanu

LUCIAN VASILIU: „Mona-Monada"

Mărturisesc că am început lectura cărții de debut a lui Lucian Vasiliu (**Mona-Monada,** poeme, Editura **Junimea,** 1981) cu un gind foarte aproape de prejudecată: iar, probabil, un tip inteligent, cu lecturi aplicate din poezia contemporană franglo-americană, inspirat (nemărturisit) din Constant Tonegaru, construindu-și chipul poetic asemeni actorului care crede că machiajul (fie el și impecabil) rezolvă de la sine problema talentului. Gindeam așa nu din scepticism funciar ci fiindcă îmi trecuseră prin mină destule dintre cărțile noilor poeți, constituite deja în serie, supusă regulilor fixe ale matematicii. Nu doar o atitudine și un limbaj poetic le sint comune acestora, ci și același lexic și tehnică de construcție a imaginii. În așa fel incit — cum observa cu temei Paul Dugneanu, în masa rotundă din numărul trecut al revistei „Luceafărul" — numele de pe copertile cărților pot fi schimbate între ele fără urmări deosebite. Minus, desigur, excepțiile. Alături de Traian T. Coșovei, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Mureșan, Emil Hurezeanu și (mai „virstnicul") Andrei Roman, Lucian Vasiliu este, și el, o excepție. Vreau să spun prin aceasta că poemele cele mai valoroase din **Mona-Monada** au un timbru personal, în spatele căruia se lasă aproximată o stare de neliniște încordată, o tensiune existențială indispensabilă poeziei. Lucian Vasiliu nu scrie poezie jucindu-se de-a poezia (se poate și așa, dar riscul pastișei și autopastișei este imens) ci asumindu-și-o. Și, odată cu ea, lumea. O lume dedusă, în primul rind, din introspecție, căci poezia din **Mona-Monada** este expresia unui eu dilatat, de factură romantică, deopotrivă orgolios și umil, agresiv și retractil, brutal și tandru, solicitat, așadar, de polarități ireconciliabile. Iată-l, în prima ipostază clamindu-și superbia, nu fără sentimentul unei „acute lipse de prudență": „Urc pe cal și nu mai pot cobori / semnez tratate de pace cu heruvimii / pătrund cu glontele în carnea voastră / eu sint, / tot ce voi vedea vreodată" (**Yoga**). De aici, din această stare existențială, ar fi putut ieși o poezie iconoclastă, vehementă, construită pe certitudini, dar, în fond, monotonă. Or, în **Mona-Monada,** (titlu ciudat, asupra căruia vom reveni) domină ambiguitatea, poezia fiind scrisă cu toate simțurile la pindă), pentru a surprinde, concomitent, văzutul și nevăzutul lucrurilor: „Aș putea să cint diafanul Crin / Aș putea / să vă sucesc gitul cu Metafora. / M-aș putea ocupa de Hymene / V-aș putea seduce / cu lingușitoare Vocabule / O Epopee celebrind spița / Fluturelui-Rex / ar fi ULTRArentabilă. / Aș putea compune la comandă / o Diatribă / la adresa insingurațiior. / Aș putea să vă încint cu / glezna Femeii / pe care a iubit-o Shakespeare / și nu a cunoscut-o Cristos. / Nimic din toate acestea. / Totul din toate acestea: / trag pătura de campanie / ascult Buletinul de știri / și visez / Alarma" (**Perorație**). Sintem în fața unui program poetic ambițios, care refuză compartimentarea poeziei (erotică, domestică, patriotică, polemică) în favoarea înțelegerii ei ca întreg ce poate da seama de integritatea lumii. Această aspirație către integritate dă unitate tematică volumului lui Lucian Vasiliu. Subliniez că este vorba de o aspirație și nu de un teritoriu cîștigat și „administrat" pontifical. De aceea starea fundamentală rămine neliniștea, căutată, explorată, abandonată și, din nou, regăsită. În acest plan ontologic, una dintre temele poeziei lui Lucian Vasiliu este cea a **identității.** Transparentă, spre exemplu, într-un poem mai lung (**Proprii ipostaze ale propriei geneze**), incoerent și cam pueril în încercarea de a fi ermetic, tema căutării identității își găsește expresia fericită în **Mesaj V,** din care citez un fragment: „Încolonez străzile și le ordon să tragă / În întuneric, în ceață / conspirația ciinilor vagabonzi / Timpul asaltat de o haită / Sufletul însuși o haită. Haită pe haită // Dau foc dosarului cu aceste / teze malefice // Mama / devine centrul universului, pintecele / atitor morți / Mina cade lovită de secure. / E timpul să fiu mai prudent // Recurg la îmbrățișarea convențională a iubitei: / mă salvează de la un înec la fel de convențional. / Cumințenie !, acesta e numele ei / și al nostru". Ceea ce pare aici un final, traducind aflarea echilibrului („cumințenia") este doar o recunoaștere ironică, inacceptabilă pentru un spirit obsedat de neliniște. Fiecare poem (dintre cele care merită atenția, căci, iată, **Genuflexiuni** și **Șapte** sint poezii cu poantă, à la Sorescu, **Veciniada** e o ironiadă plată. **Edgar Allan Poe** e replica superficială la **Corbul**) reprezintă o încercare sisifică, un virf de deal din care stinca se prăvale peste trupul poetului, înainte de a ajunge la capătul drumului. Dacă n-aș crede că, vrind-nevrind, orice poezie autentică este așa, aș spune că poemele lui Lucian Vasiliu sint de factură „existențialistă". Imposibilitatea echilibrului atrage după sine sentimentul damnării, motiv romantic, tratat în manieră expresionistă: „Plin de singe, plin de răni cu trupul / acoperit de afișe incendiare neclare și rupte / cu brațele pline de cătușe cu gura plină de / zăpezi murdare cu pieptul spart prin care / se zărea Marea RYRUA șchiop pe jumătate surd / cu brațul drept mai strimb decit / brațul sting cu un ochi verde și cu altul roșu / am privit drept în față lumea / și am plins fericit sub palmierii acelui sol — (...)" (**Proprii ipostaze ale propriei geneze**). Un alt motiv poetic, subsumat și el temei identității, este cel al **androginului** (cu varianta **fratele**). Motivul, care apare frecvent în poemele din **Mona-Monada** funcționează ca remediu la acțiunea distructivă a **șarpelui, viermelui** sau **șobolanului,** ipostaze ale temporalității devoratoare: „Viermele ne paște deopotrivă: / sper să nu pătrundă șobolanul / printre aceste rinduri / luminate / de lanterna paznicului de noapte" (**Prietenul de la Sibiu**); „Aud / prin buruieni prin noroaie prin bahluiuri / cum se tirăște / șarpele: / cum vine mohoritul / să ne aducă vestea vestea vestea" (**Mona-Monada XIII**); „Nimicul cucerește cimpul de luptă / șobolanul Bosch avansează în scenă" (**Dialectică**); „Pe umeri, mai purtam / toga zilei impure, înfricoșătoare, amintire a viermelui" (**Proprii ipostaze...**) etc. Perfecțiunea androginică, jumătatea pierdută sint căutate în sine, ca semn al aceleiași nevoi de integritate. Pe această obsesie (și, evident, cu conotații erotice) sint construite cele șapte poeme din carte, intitulate **Mona-Monada.** În fond, ele alcătuiesc un singur poem, un monolog al căutării de sine, ce ar putea să poarte drept **motto** aceste versuri cu ton dostoievskian: „cu nouă cirtițe în loc de nouă degete / în desăvirșit întuneric te caut / în propria mea apropiere de mine / printre himere și jivine" (**Mona-Monada IX**). Se înțelege, sper, din cele spuse pină **acum că** titlul cărții, **Mona-Monada,** nu este transcrierea simbolică a Erosului și Filosofiei (cum l-a „citit" Eugen Simion într-o cronică dedicată cărții) ci tocmai aspirația, prin Eros, (Mona), către integritate (Monada), ipostaziată, în mitul androginului.

Cum se construiesc imaginea și sensul în poezia lui Lucian Vasiliu? Un model îl aflăm în **Mona-Monada (V).** Poemul se naște din „nimicuri": o aluzie la o anecdotă cu marinari, un titlu de film cu James Dean, motivul dansului Salomeei (subliniat ironic) și un final, care stringe fragmentele de sens într-unul singur și care transformă „nimicurile" în semnificație, obligind la o nouă lectură: «Ea mă prezintă tuturor: / „veritabil eretic". / înaintează serafică prin mulțime / indicind capul meu bărbos (pasaj biblic) pe care îl ține în extaz / pe tava de argint // Mă ofer dansului exotic, / Brusc se sting luminile: / alcătuim fericitul cuplu / al întunericului primordial. / Dansăm / murmurind melodia „A. Amsterdam". Resimt mușcătura sinilor tari. / Șarpele se insinuează treptat / la Est de Eden // Nimicurile dau foc imaginației în pagină // Navighez / între eroare și adevăr / între instinct și rațiune / între fratele mort și fratele viu: / gura ei este / gura unei nespus de frumoase morți».

Rezultă o poezie senzuală, virilă, tensionată dramatic și, de aceea, gravă, de o gravitate pe care ironia o potențează și nu o dinamitează. Motive pentru care salut cu entuziasm critic, debutul poetic al lui Lucian Vasiliu.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

NOUĂSPREZECE POEȚI

Caietul debutanților. 1979 — iată titlul unui volum apărut la Editura **Albatros,** în 1981. Este o antologie de aproape trei sute de pagini, care însumează cicluri poetice semnate de nouăsprezece autori, remarcați de către juriul Concursului de debut în poezie al Editurii **Albatros,** ediția 1979. Este clar că o recenzie corectă a unei asemenea cărți va trebui să conțină paragrafe distincte, cite unul pentru fiecare ciclu, ca într-o „poștă a redacției".

Irina Airinei (**Mozaic, soare mic**) scrie poezii interesante mai ales datorită unei contradicții între ansamblu și parte. Imagini mai reușite („Miini de soare"; „Orizont încăpățat cu zimți"; „Munții mei de fluturi") se ivesc în alcătuiri al căror aer global dă impresia de banalitate.

Mihai Banciu (**Fisura**). În cîteva poezii apar remarcabile expresii ale unei euforii cristalizate: „Copilul, frumos ca un studiu preclasic / își țese iubire din inima mea / nesfirșit sint, în sclipiri de safire / sfintă, sintagmatică stea". De menționat și unele poetizări ale actului de a scrie poezie.

Marian Barbu (**Septembrie, fată tătară**) practică distanțarea frigorifică față de propriile sale trăiri. Drept urmare, versurile sale, nu deosebit de originale, capătă aerul ironic (uneori chiar umoristic) al neangajării, încadrindu-se în categoria poeziei de refuz intelectual al emoției.

Nicolae Mircea Benn (**Ut pictura poesis**). Cîteva poezii frumoase prin expresiile, moderat suprarealiste, ale unui sentiment de seninătate. Dragostea naște o contemplație purificată de dorință: „afară plouă / plouă pentru că tu mă privești cum / ai cunoaște un nour / trage podul / și uită-mă / trage podul și uită-te / pină miine în zori vom zidi / trupuri albe-n catedralele nopții".

Octavian Bilcescu (**Songuri**) scrie versuri descărnate, rarefiate, reci, reușind uneori „aforisme" obscure, de tipul celor din **Songul răsturnărilor optice**: „Răsturnați lumina / și-ndrăgostiți-vă / de șovăire / timpul n-a fost nicicind salvat / prin formule livide".

Adi Cristi (**Fișă pentru biografi**). Poezii de nuanță colocvială exprimă reproșuri metafizice și morale, fără o deosebită originalitate. Iată un fragment din **Singele victimei a fost citat ca martor la proces**: „singele victimei gesticulează / transpiră / cere permisiunea de-a-și dezbrăca / starea de-a fi / apoi / starea de-a nu fi".

Viorel Dinescu (**Curs despre spațiu**) practică dezinvoltura blazată, recurgind astfel la o manieră copios reprezentată în debuturile poetice românești din ultima vreme. Ies din comun unele metafore picturale.

Rodian Drăgoi (**Tulbure ninsoare**) participă la antologie cu versuri convingătoare, a căror nostalgie resemnată sună inedit. Se pare că el este, realmente, un poet.

Elena Indrieș (**Propileele**). Poeziile sint intitulate **Sapho, Circe, Antigona, Toamna Nausicăi, Nostalgia Penelopei.** Poeta încearcă un fel de metafizică feministă, cu rezultate modeste.

Ion Istrati (**În neclintita suavitate**). „Te voi ține așa / prin iarba pămîntului, minunată / pînă cind ochii ți se vor umple / de lumina lui verde, / înveninată. / / Ca două migratoare bolnave / vom asculta / cum trec norii, și anotimpurile, / și anii, și vieții noastre / în zbor pe lingă noi / ca niște păsări nemișcate". Am citat din **Te voi ține,** una dintre poeziile de rafinată melancolie ale lui Ion Istrati.

Kocsis Francisko (**Semnul păianjenului**). Originale prin alegerea și cultivarea obsesivă a unui simbol mai mult decit prozaic, versurile semnate de Kocsis Francisko exprimă, cu mijloace modeste, reproșuri la adresa unor defecte de natură morală.

Mihai Minculescu (**Poemele truverului**) recurge la versuri scurte, săltărețe, în care se află numeroase îndrăzneli, în stil suprarealist, care ezită, în chip interesant, să se coaguleze în poezii de sine stătătoare. Se ivesc și jocuri ermetice.

Alexandru Mușina (**Nouă poeme de la 1200**). Efect al unei scăzute energii lirice, apar poezii grațioase, lustruite, ale conflictului romantic dintre poet și „lume". Este folosită o recuzită vag medievală.

Olimpiu Nușfelean (**O frunză fără margini**), autor al unui roman promițător, este prezent cu poezii cerebrale, adesea avind note discursive, poezii de supraveghere a elanurilor sentimentale. Este în mod repetat exprimată ideea preeminenței metafizice a poetului.

Ion Olteanu (**Riul în cerc**). Poezii „cuminți", în care există și imagini reușite, provenite mai ales din expresiile unei supraincordări a simțurilor.

Mircea Ioan Popp (**Undele cele bune**). Recuzita stronomică și tehnică, la care recurge poetul, se explică prin preferința sa pentru literatura de tip science-fiction (scrierile sale științifico-fantastice au obținut două premii). Cel mai interesant text este **Acest minunat,** unde este imaginată o originală viziune cu substrat ecologic.

Nicolae Sirius (**Galaxie**). Trecind peste ideea că atunci cind iți alegi un pseudonim astral este riscant să-ți intitulezi ciclul „Galaxie", e relevabilă lentoarea atrăgătoare cu care se desfășoară poezii discret euforice.

Cristian Sișman (**Portret prin ușa deschisă**) este partizanul jocului suprarealist, reușind parțial să exprime un sentiment de libertate juvenilă. Aflăm și pure „vocalize".

George Vulturescu (**Urmele poemului**), posesor al numeroase premii literare, se distinge printr-un inedit ton de vagă profeție: „Vei scrie versurile / / și nu le vei putea păstra; flăcări / vor fi și nu vei putea să aprinzi cu ele un / foc pentru mădularele tale: risul mamei / tale îl vor avea smulgindu-te din siciila / ochiului și nu îl vei auzi".

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **SFIRȘIT DE SERIAL.** Ultimul număr din „Flacăra" pe 1981 conține ultimul episod al serialului de documente istorice, (culese și editate de Stelian Neagoe) acte personale și materie jurnalistică din perioada primului război mondial și pînă în jurul Unirii de la 1918. Scrupulozitatea acestui cercetător, orientat ca și A. Simion către punctele „fierbinți" ale istoriei românești, merită o mențiune de onoare ca și, de altfel, inițiativa revistei „Flacăra", gazda acestei excepționale colecții de documente.

■ **OPINII.** Cităm din „Carnet"-ul criticului Virgil Ardeleanu („Steaua" nr. 11) aceste opinii tranșante: „Voind a fi roman politic sau, mă rog, social-politic „Însoțitorul" nu mai poate fi altceva. În consecință, comentariile vizind arhitectura ingenioasă (!), vocația de povestitor, simbolistica deschisă a titlului (!!!), intelectualitatea investită în cele citeva sute de pagini colocviale, sint artificii ale unei critici aliniate. Nu știu de ce, dar am impresia că mai toți **criticii de vază** — vor să facă din C. Țoiu un al doilea Marin Preda, în sensul că îl învăluie și pe acesta în elogii și cind trebuie și cind nu". Și încă o frază din același „carnet": „Divers, dezlinat și prolix, construit din conversații independente, povestiri independente și anecdote cu un iz de surprinzătoare frivolitate, romanul lui C. Țoiu, după ce reține un timp atenția, se pierde într-un spectacular exotic și un melodramatism imposibil de acceptat". Semnele de exclamație sint ale acestui critic tranșant și mereu onest față de sine.

■ **CE BIRUIE GINDUL?** A propos de E. Lovinescu: o șaradă, probabil de nedezlegat, inventează Cornel Moraru, autor, în „Vatra" (nr. 12), al unui articol „Biruit-au gindul ?". Iată în ce chip deduce publicistul actualitatea lui E. Lovinescu: „De altfel, stăm și ne întrebăm care Lovinescu este mai actual azi: cel care în 1940 se așeza sub autoritatea lui Maiorescu spre **a limpezi apele tulburi ale momentului cultural (și nu numai cultural)** de atunci sau cel suprimat în anii '50 de dogmatici. Probabil, și unul și altul, în egală măsură". După regulile curente ale logicii ar rezulta că publicistul C. Moraru vede între „momentul cultural" (și nu numai cultural) 1940 și „momentul" de azi o similitudine, recomandind, în consecință, întoarcerea la Maiorescu prin Lovinescu. Ținînd cont că omul „stă și se întreabă", avind predispoziții reflexive, credem că i-ar fi de folos un manual elementar de istorie, spre clarificare.

■ **ENTUZIASME... ANACRONICE.** Un lapsus, omenesc, produs la unu-doi indivizi, în privința datei de apariție a unei cărți e un fenomen scuzabil. Mai curios este ceea ce s-a produs cu 711 studenți (din peste 4 000), participanți la ancheta „Vieții studențești", intitulată „Superlativele anului 1981". Așadar, 711 oameni au crezut că „Arma secretă" de E. Jebeleanu s-a publicat în 1981, deși caseta tehnică spune altfel: „Bun de tipar: 31 × 1980; Apărut 1980." (Vezi și Valentin F. Mihăescu în **Luceafărul,** 1—2, 1982 !). E drept că un comentariu înaripat, al redacției, observă concordanța dintre „opțiunea studenților" și „recenta decernare pentru poet a Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor". „Coincidență semnificativă" — zice „Viața studențească". Curat „semnificativă" !

■ **CRITICA DE ANTICIPAȚIE.** Ce mai aflăm din reviste: de pildă, că în 1981 ar fi debutat și Cornelia Maria Savu, autoarea cărții „Aventuri fără anestezie". După cite știm această remarcabilă poetă a debutat cu mai bine de opt ani în urmă și acesta nu ar fi, în nici un caz, debutul. Autorul acestei regretabile confuzii este radicalul critic Alex. Ștefănescu (în „România literară" nr. 1).

■ **SUBSTITUIRI DE PERSOANE.** „Flacăra" (nr. 1/1982), face public, sub semnătura lui Liviu Timbus, un caz aproape halucinant de substituție de persoană: prin nu se știe ce manevre locul fetiței Lulu Mihăiescu, premiată la Belgrad pentru rolul titular din „Veronica" a fost luat, la festivitate, de un copil necunoscut. Această revelație tirzie (frauda s-a produs acum 8 ani) aruncă o lumină tulburătoare asupra unor moravuri din lumea funcționărească a culturii.

■ **RECIPROCITĂȚI.** Propunem o interesantă materie de reflecție pentru rubrica „Prezentat și prezentator" a suplimentului „Scinteii tineretului". Iată, de pildă, ce scrie recent N. Manolescu despre Platon Pardău: „Este vorba, dincolo de acestea, de un roman superior precedentelor ale autorului, conceput cu meșteșug evident, care ne ține interesul treaz, fără concesii estetice, o scriere foarte onorabilă în totul" („România literară", nr. 48).

Și iată cuvintele romancierului despre critic, apărute îndată după „cronică": „N. Manolescu este, totodată, autor al unor subtile povestiri fantaste" („**Contemporanul**" nr. 52/1981).

A.S.

PRIMIM LA REDACȚIE

● Vă rog să faceți loc în revistă următoarelor: În Almanahul „Luceafărul" pe 1982, sub titlul „Cind Tudor Arghezi semna „Alfa", (pp. 67—68), istoricul literar Dan Smintinescu reproduce o tabletă argheziană „necunoscută", apărută în ziarul „Gorjanul" din 19 dec. 1943 și semnată cu pseudonimul „inedit" „Alfa". Zice D.S.: „Nici eu n-aș fi știut că ar fi fost scrisă de Tudor Arghezi dacă o întimplare fericită nu m-ar fi pus în posesia manuscrisului original pe care, pentru deosebita sa valoare literară, precum și prin necunoașterea lui, îl reproduc aici. Este de fapt un splendid elogiu adus Gorjului și gorjenilor. Iată-l: (și urmează reproducerea integrală a tabletei în cauză: „Bisericuța din lagărul de la Tirgu Jiu: o bijuterie").

Precizarea noastră:

Primul care a descoperit pe Arghezi sub pseudonimul „Alfa" este istoricul Vasile Cărăbiș, care, în volumul „Publicații periodice din Gorj" (Tg. Jiu, 1978, p. 98) scrie: „În nr. 46 din 19 dec. 1943 se află un articol reportaj semnat Alfa, sub care se ascunde numele lui Tudor Arghezi, din care reținem: și urmează un citat extins aflat și în reproducerea lui D.S.) Cum se vede, V. Cărăbiș stabilise adevăratul autor cu trei ani înainte.

Noi înșine, într-o însemnare publicată, nostimă coincidență, tot în „Luceafărul" (2 VI 1979, p. 2) sub titlul „Publicații gorjene", ocupindu-ne de cartea lui V. Cărăbiș, acordăm spațiul cel mai întins tabletei în cauză.

Evident că nu putem pretinde nimănui, prin urmare nici lui D.S. să fi citit totul. Deși, cum se vede, n-ar strica. Am vrut numai să restabilim adevărata întiietate cronologică a celui care a descoperit, în pseudonimul Alfa pe Tudor Arghezi. Și care **nu este Dan Smintinescu ci Vasile Cărăbiș** (6.I.1982).

● În cel de al unsprezecelea volum (de nu cometem un „exces în minus"): **Comentarii** (1981), Zigu Ornea se desolidarizează („acum, tardiv, îmi dau seama cit de profund am greșit", p. 257) de sine însuși, adică de adeziunea entuziastă, dată din proprie inițiativă (e adevărat, iubite amic ?) la protestul ce l-am redactat singur, în numele meu, privitor la o cerere de retragere din librării a volumului **Opere** IX de Eminescu, cerere calificată și azi de Z. Ornea ca un „gest negativ", „incredibil". Textul din **Comentarii** este însă prea eliptic și, oricum inechitabil, de aceea ne îngăduim intervenția de față. Se afirmă că cererea în cauză e „singurul gest negativ (privitor la primirea volumului IX de Opere, n.n.) nedevenit public în presă". Ceea ce e adevărat numai literal vorbind, dar ceea ce nu înseamnează că nu a devenit, prin grija emițătorului său, cvasipublic, deși referirile la Eminescu erau „incredibil" de injurioase. Pe de altă parte, mă mir că Ornea îi dă curs public, pe dată ce face caz de el într-o carte tipărită în mii de exemplare. Ori să nu mă mir? Îmi permit să observ, apoi, că eminentul coleg de breaslă ne aplică un tratament discriminatoriu: lăsind în anonimat pe autorul gestului „incredibil" (nomina odiosa ?) pe mine mă numește iar replica mea o găsește astăzi, după ce o acceptase fără rezerve în nov. 1980, „insuficientă în argumentație" („totuși utilă, în scopul ei intelectual", concede Z.O., e drept. Merci !).

Încercind să pricep mobilul abjurării, îmi vine prea greu să-i accept în latura morală. Și, cu toată părerea de rău și prietenia care, în ce mă privește continui să i-o port lui Zigu, consider gestul său, nu aflu alt cuvint, drept penibil. Căci, la urma urmelor, să fie adevărul atit de compromițător incit să-l ascundem tocmai prietenilor ?

Pompiliu Marcea

O RECTIFICARE NECESARĂ

● În cadrul emisiunii „La sfirșit de săptămină", Televiziunea a programat simbătă 9 oct. filmul lui Aristide Buhoiu despre Gheorghe Lazăr, în care realizatorul a luat un interviu profesoarei **Emilia Milicescu** în legătură cu motivele pentru care e necesară modificarea datei nașterii lui Lazăr. Spre stupefacția mea, prof. Milicescu, autoarea unei cărți despre Lazăr ce urmează a apărea în curind, a prezentat din nou chestiunea rectificării datei nașterii acestuia drept rezultat al cercetărilor d-sale, demonstrind, cu argumente aparținind altuia, pe care nu-l numește însă, că Lazăr nu s-a născut la 5.VI.1779, cum s-a crezut în mod greșit, ci la 8-9.I.1782. Spun **din nou,** pentru că d-sa a mai procedat în același mod atit într-un articol publicat în „Manuscriptum" (nr. 2/1979), cit și în prefața la „Biobibliografia Gh. Lazăr", scoasă de Biblioteca Centrală Universitară din București în februarie 1980.

Cunoscind această chestiune și neputind accepta, din principiu, însușirea fără citare a rezultatelor strădaniilor altcuiva, mă simt dator să intervin. Nu pentru că problema în sine a rectificării datei nașterii lui Gh. Lazăr ar fi de o importanță ieșită din comun, ci pentru că ea a generat o procedare care contravine în mod flagrant unor norme general-acceptate de oamenii de știință.

Paternitatea, atit pentru ideea în sine de a se supune din nou cercetării problema datei nașterii (dealtfel și a morții) lui Lazăr și pentru întreaga metodologie a cercetării, cit și pentru argumentele utilizate și concluziile la care s-a ajuns, aparține integral lui **Onisifor Ghibu,** care a pus totul pe hirtie în jurul anului 1950. Neputind publica el însuși pe acea vreme, a predat la un moment dat, înainte însă de 1960, lucrarea sa manuscrisă istoricului sibian **Ștefan Lupșa,** în vederea publicării ei eventuale de către acesta. După ce a verificat în amănunțime argumentele lui Ghibu și documentele invocate de el, Șt. Lupșa și-a publicat concluziile în revista „Mitropolia Ardealului", nr. 1-2/1962, în care își însușește aproape integral, în bună parte cuvint cu cuvint, tezele lui Ghibu, pe care bineînțeles că-l citează în repetate rinduri, deosebindu-se de acesta doar prin modul cum „calculează" anul nașterii (preferind să accepte — cum va face mult mai tirziu și prof. Milicescu, fără a-l cita însă nici pe Lupșa — anul 1782, în loc de 1783 pe care îl preferă Ghibu). Concluziile lui Ghibu, publicate între timp postum în „Transilvania", nr. 5/1974, au fost însușite integral de către profesorii **I.N. Ciolan** și **Axente Creangă,** în lucrarea lor din 1973 depusă la Editura didactică și pedagogică dar încă nepublicată, în care prezentau cercetările lui Ghibu în legătură cu Lazăr.

Cu toate că, deci, întreaga argumentare a lui Ghibu fusese publicată încă din 1962 de Șt. Lupșa și republicată în 1974, prof. Milicescu a prezentat, în ambele lucrări citate mai sus, apărute mult mai tirziu, lucrurile ca și cind totul ar fi fost inițiat, cercetat și soluționat de d-sa, deși practic întreaga argumentație folosită a fost aceea a lui Ghibu, respectiv Lupșa.

Dacă apariția articolului din „Manuscriptum" a trecut neobservată, aceea a biobibliografiei a dat naștere la reacții, motiv pentru care forul care a editat-o s-a văzut nevoit să-i adauge (cum s-a mai putut, fiind deja broșată) o „Addenda et corrigenda", care ar fi trebuit să constituie un avertisment pentru autoarea prefeței (și coordonatoare a întregii lucrări). Apoi, în „Luceafărul", nr. 15, din 12.IV.1980, și în „Săptămina", nr. 512, din 26.IX.1980, prof. Milicescu a fost criticată deschis, printre altele pentru faptul că a omis să citeze pe autorul argumentației și concluziilor utilizate de d-sa. Din păcate, nici aceste avertismente — după cum s-a văzut din recenta emisiune TV — nu au avut efectul salutar pe care ar fi trebuit să-l aibă, prof. Milicescu continuind să-și atribuie merite ce nu i se cuvin — situație care evident nu mai poate continua.

Acestea sint, foarte pe scurt, faptele. Mă abțin să intru în alte amănunte, sperind că rindurile de mai sus vor fi suficiente pentru a se pune capăt unor practici care aruncă o lumină penibilă asupra onestității între cercetări literare și istorice. Cu cit un om de știință este mai mare, cu atit este mai modest și recunoaște mai ușor meritele acelora de la strădaniile cărora s-a adăpat.

Octavian Ghibu

Aura romantică şi visul fantastic (I)

De tot contestat (cu excepţia lui N. Iorga doar), chiar în momentul cînd I. Scurtu îl tipăreşte întîia dată (1904), inclusiv de mari critici precum G. Ibrăileanu şi E. Lovinescu (se ştie, acesta din urmă dă la iveală şi un text „apocrif", atribuit lui Eminescu, prin care, la maturitate poetul ar fi „regretat" „eroarea" de a fi elaborat o asemenea scriere), în cele din urmă, **Geniul pustiu**, ca de altfel întreaga proză eminesciană, îşi află interpretul ideal în G. Călinescu. Acţiunea de „reabilitare" întreprinsă de marele critic **(Opera lui Mihai Eminescu**, cap. **Proza nuvelistică)** se bizuie pe două judecăţi de situaţie, cu implicaţii direct valorizatoare, fundamentale. Una are în vedere aşa-zisa vocaţie de romancier a lui Eminescu. Opinia lui G. Ibrăileanu potrivit căreia poetul ar fi un „detestabil" romancier primeşte o replică definitivă : «Eminescu e un detestabil romancier, însă tot aşa de detestabil ca Goethe, Jean Paul, Tieck, Hoffman,, fiindcă nu este de loc romancier în chipul analitic şi narativ francez sau englez şi nici nu trebuie judecat ca atare. Pentru el, vorbele „roman", „nuvelă" nu au acelaşi înţeles cu soiurile corespunzătoare ale noastre de azi. „Dès qu'une vérité dépasse cinq lignes, c'est du roman", zice Jules Renard, şi aceasta trebuie să fi fost socoteala lui Eminescu care avea de spus cîteva adevăruri lungi, însă nu despre lumea obiectivă, ci despre aceea a închipuirii sale. Eminescu, împreună cu toţi romanticii germani, înţelege narativitatea în proză ca dezvoltare de fenomene onirice şi de stări de contemplaţie. Prozele lui sînt de fapt poeme.» A doua judecată avînd aceeaşi anvergură din unghiul situării în context istorico-literar se referă la poziţia romanului eminescian pe axa evoluţiei întregii proze narative româneşti. Privit dintr-o atare perspectivă, este de părere G. Călinescu, **„Geniu pustiu** aduce în literatura noastră nota lui personală". „De altfel, — continuă exegetul — ce operă în proză la 1869 ar putea să ne facă să disputăm acest fragment şi ce mare varietate şi dezvoltare a luat proza românească pentru ca paginile acestea să devină inutile ?" Mai mult decît atît, pentru a se spulbera orice urmă de scepticism critic, scrierii îi sînt atribuite două întîietăţi absolut surprinzătoare. Pe de o parte, este evidentiată noutatea romanului sub raportul structurii prozastice, arătîndu-se că în paginile lui „găsim de fapt întîiul (şi unicul) turnal interior românesc construit aşa cum Goethe l-a început în al său **Werther"**. De aici şi caracterizarea stilistică ce urmează : „Stilul său e uritul negru, fantomatic, trecut de la gravură la umbră, cu o neliniste iraţională în felul celeia a lui Adalbert von Chamisso. Deşi corpul scrierii e făcut dintr-un memoriu (biografie — zice Toma — scrisă în formă de nuvelă), introducerea este şi ea memorialistică, uscată, gravă, fără înfloriri de prisos. Cititorul, pentru a-i regăsi ritmica spontană, trebuie să facă despărţirile după fiecare idee şi să renunţe la căutarea unei logice narative". În fine, pe de altă parte, ideea că această scriere, aparţinînd perioadei „prestudentesti" a autorului, şi în ordine tematică se impune ca o premieră absolută („E de observat că, cu oricîte stîngăcii, aceasta înfăţişează întîia încercare serioasă înainte de Rebreanu de a viri viaţa ardeleană, orăşenească, tărănească şi eroică, totodată, în literatura română") nu poate să nu surprindă prin adevărul ei revelator.

Odată dovedită legitimitatea lui estetică dintr-o asemenea complexă perspectivă analitică şi disociativă, romanul îngăduie a fi interpretat prin el însuşi, adică prin prisma a ceea ce constituie încă de pe acum însemnele inconfundabile ale eminescianismului, circumscris cu deosebire prozei scriitorului. Şi nu încape discuţie că unghiul de percepţie a viziunii epice este acela impus de gestul aderării deliberate a foarte tînărului Eminescu la concepţia romantică privitoare la funcţia imaginarului în context epic. În această direcţie, romancierul face dovada unei îndrăzneli de-a dreptul insolite, căci — a propos de observaţiile lui G. Călinescu referitoare la elementele de noutate absolută ale scrierii — tot atît de surprinzător este să constatăm că întîiul capitol din **Geniu pustiu** (cu titlul lui atît de „provocator" **Tasso în Scoţia)** constituie una din primele tentative circumscrise gîndirii estetice româneşti menită a aproxima conditia genului epic din perspectivă romantică. Sîntem cu totii, literalmente, şocaţi de fraza prin care debutează romanul : păstrînd proporţiile, ni se pare tot atît de memorabilă prin caracterul ei emblematic precum atîtea alte binecunoscute „fraze" ce marchează introducerea în universuri româneşti celebre : „Dumas zice că romanul a existat totdeauna. Se poate. El e metafora vieţii. Priviţi reversul aurit al unei monede calpe, ascultaţi cîntecul absurd al unei zile, care n-a avut pretentiunea de-a face mai mult zgomot în lume decît celelalte în genere, extrageţi din asta poezia ce poate exista în ele şi iată romanul". În ciuda abstractismului ei de esenţă, curios este totuşi că reflecţia aceasta pare a avea la origine o cauză de natură spontană : cu alte cuvinte, este de subliniat numaidecît atributul ei de idee literară trăită, întrucît formularea este prilejuită, ad-hoc, de întîmplarea relatată în pasajul următor al capitolului. Însoţită de mărturisirea care avea să-i introducă pe exegeţi în fascinantul univers de gînduri, trăiri şi idei din **Fragmentarium** — „am o predilectiune pentru vechituri" —, întîmplarea bizară stă în faptul că într-o carte de nuvele (unde, între altele, este vorba şi de „istoria unui rege al Scotiei, care era să devină pradă morţii din cauza unui cap de mort îmbălsămat") este utilizat ca ilustraţie portretul lui... Torquato Tasso. Convingîndu-se că lucrurile se prezintă chiar aşa, („Am scos într-adins portretul lui Tasso spre a-l compara. Era el, trăsură cu trăsură), naratorul nu-şi poate reprima mirarea : „Ce coincidente bizare pe faţa pămîntului — îmi zisei zîmbind prin visarea mea. Pute-s-ar oare întîmpla lui Tasso o istorie asemenea celeia ce-o citeam ?..." Evident, întrebarea nu rămîne fără răspuns. Impulsul formulărilor de continut apoftegmatic reapare de îndată : „Uitasem însă că tot ce nu e posibil obiectiv e cu putinţă în mintea noastră şi că în urmă toate cîte vedem, auzim, cugetăm, judecăm nu sînt decît creaţiuni prea arbitrare a propriei noastre subiectivităţi, iar nu lucruri reale. Viaţa-i vis".

Aşadar, îndelung analizata temă romantică „lumea ca vis" (filozofic, în bună măsură, de sorginte schopenhauerianâ) este enunţată de foarte tînărul narator, cu extraordinară siguranţă de sine, în asemenea termeni, constituindu-se în premisă fundamentală pentru demersul romanesc ce va urma. Situat, cum este şi firesc, la începutul evoluţiei prozei eminesciene*), **Geniu pustiu** relevă cu mare pregnanţă deschiderea imaginarului din sfera acestui comportament al operei scriitorului spre punctul de convergenţă propriu celor două structuri dominante care sînt, pe de o parte, aura fantastic-romantică şi proiectia în visul eminamente fantastic, pe de altă parte. Fără a se întemeia deocamdată pe ideea mitic-filosofică a „archeonului", adică fără a parveni la acel simbure conceptual-metafizic postulat în **Archaeus** şi inculcat demersului narativ din **Sărmanul Dionis** ori din **Avatarii faraonului Tlà**, fenomenul acesta de alunecare în visul de esenţă fantastică poartă pecetea celei mai depline ingenuităţi sub raportul trăirii eroului în şi prin imaginar. Însă, solul mănos, capabil a favoriza plonjonul în visul fantastic de sine stătător, este asigurat de contextul narativ şi descriptiv general şi, nu mai puţin, de tipologia umană cu totul deosebită a personajului, toate aceste elemente constituente fiind din plin îmbibate în aura fantastic-romantică ce asigură identitate narativă imaginarului. Astfel, aproape fără pregătire specială, dintr-o singură ochire, povestitorul propune atenţiei cititorului memorabilul portret al eroului său, Toma Nour : „Un om pe care-l cunoşteam fără a-l cunoaşte — una din acele figuri ce ţi se pare că ai mai văzut-o vreodată-n viaţă, fără s-o fi văzut niciodată, fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinităţi sufleteşti. Începui a-l observa cu comoditate. Era frumos — d-o frumusete demonică. Asupra feţei sale palide, musculoase, expresive, se ridica o frunte senină şi rece ca cugetarea unui filozof. Iar asupra fruntii se zburlea cu o genialitate sălbatecă părul său negru-strălucit, ce cădea pe niste umeri compacţi şi bine făcuţi. Ochii săi mari căprii ardeau ca un foc negru sub niste mari sprîncene stufoase şi îmbinate, iar buzele strînse lipite, vinete erau de-o asprime rară. Ai fi crezut că e un poet ateu, unul din acei îngeri căzuti, un satan, nu cum şi-l închipuise pictorii : zbircit, hidos, uricios, ci un satan frumos, de-o frumusete strălucită, un satan mîndru de căderea, pe-a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul şi ladul, îndărătnicia — un satan dumnezeiesc care trezit în ceri a sorbit din lumina cea mai sfîntă şi-a îmbătat ochii cu idealele cele mai sublime, şi-a muiat sufletul în visurile cele mai dragi, pentru ca în urmă, căzut pe pămînt, să nu-i rămînă decît deceptiunea şi tristeţea gravă în jurul buzelor, că nu mai e în ceri. Repedea înflare a nărilor şi vioaia sclipire a ochilor lui semnala o inimă din cele nebune, un caracter pasionat. Talia sa subţire, fină şi mîna sa albă cu degete lungi şi aristocrate semăna cu toate astea a avea o putere de fier. Toată expresiunea în sine era d-o putere generoasă deşi infernală".

„Psihanalizînd", fie şi pe scurt, portretul lui Toma Nour, vom conveni că pentru un asemenea ins sintagma „Viaţa-i vis" se constituie în paradigmă unică pentru un anume mod de existenţă.

Nicolae Ciobanu

*) Este cunoscută, în această privinţă, categorisirea fixată de G. Călinescu : Epoca prestudenteasca : **Geniu pustiu.** Epoca studenteasca : **Iconostas si Fragmentarium ; Avatarii faraonului Tlà ; Făt-Frumos din lacrimă, Umbra mea, Sărmanul Dionis, Întîia sărutare. La aniversară, Amalia Cezara.** Epoca Iaşi : **Aur, mărire şi amor, Falsificatorii de bani, Bojerimea de altădată ; Istorie miniaturală, Moş Iosif, Părintele Ermolache Chisălită, Archaeus, Visul unei nopţi de iarnă.** Epoca (Iaşi) — Bucureşti : **Moartea lui Ioan Vestimie.**

La Eminescu

ca o carte a neamului se deschide.
inima lui e odaie de mire îmbrăcată
în floare de tei
ca o fecioară despletită luna se
scaldă
în fereastră cu gîndul la hora
de mîine
lacul blînd bate tainic nuferi pe uşă
urcă pămîntul în grai cu trup de
străbuni

cu umbră de plopi căzută pe mînă
luceafărul intră în patrie
după o noapte la poarta iubitei
ca un fiu de ţăran în casa tatălui
său dimineaţa
şi peste somnul lui pe vatra caldă
au crescut aceste cuvinte ca o oştire
română
de spice uimite
cum flacăra vremii se vede în
stropul de rouă
ca o pildă curată de mistuitoare
iubire

Ştefan Bratosin

Eminesciana

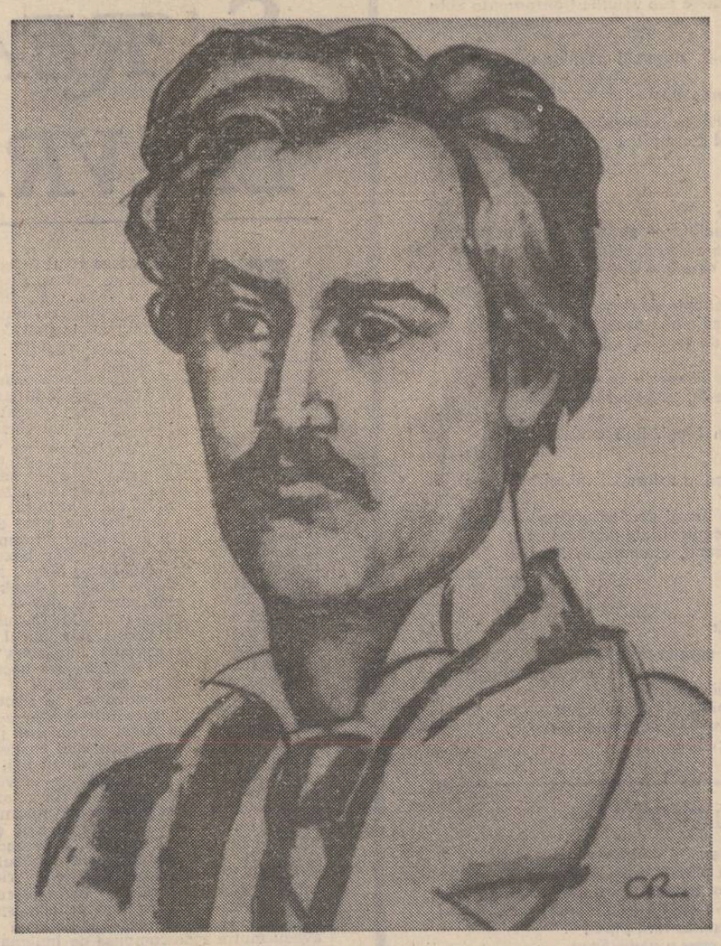

FLOAREA GENIULUI NOSTRU NAŢIONAL

A devenit o obişnuinţă ca la 15 ianuarie, în fiecare an, cu ocazia naşterii celui mai mare geniu al poporului român, cei care îşi iubesc poporul şi geniul său cu adevărat să depună o floare — sau mai multe — la rădăcina soclului cu statuia Poetului, din ţară sau din străinătate.

La Universitatea din Freiburg, am fost adînc impresionat cînd am descoperit bustul Poetului într-o nişă tăiată special în peretele din dreapta uşii pe care am intrat în biroul profesorului dr. Paul Miron, unul dintre conducătorii Seminarului de romanistică din cadrul Universităţii. Am simţit mîndria de a face parte dintr-una din importantele naţiuni ale lumii.

Bustul a fost făcut de un sculptor român, aflat în trecere, cu sprijinul material şi moral al profesorului mai sus menţionat, care, de cîţiva ani încoace, ca moldovean autentic şi bun român, se străduieşte, prin toate mijloacele pe care le are şi în ciuda tuturor greutăţilor pe care le întîmpină, să cinstească memoria geniului nostru naţional, printr-o activitate susţinută şi în cadrul unei societăţi, care poartă chiar numele Poetului, organizînd colocvii şi simpozioane de poezie, într-o colaborare mai mult sau mai puţin susţinută cu Universitatea din Iaşi, contribuind astfel substanţial la creşterea prestigiului nostru naţional în spaţiul de cultură germană, cu care Eminescu a avut, după cum se ştie, multe afinităţi.

Străduinţa profesorului Paul Miron mi s-a părut a fi un act de mare pietate şi de profund patriotism şi de aceea m-am întrebat şi mă mai întreb dacă nu ar fi oare posibilă o colaborare mai strînsă între domnia sa şi cei care se ocupă la noi de cinstirea înaintaşilor, mai ales cînd e vorba de însuşi geniul poporului nostru.

De ce oare nici pînă acum, cînd peste şapte ani se vor împlini chiar o sută de la moartea pămîntească a Poetului, nu s-a găsit niciunul printre noi care să îşi iubească atît de mult poporul şi geniul său naţional, încît împreună cu garoafa de pomină, care constituie, nici vorbă, şi ea, un gest frumos, să depună la picioarele Statuii Geniului, adevărata floare de care aceasta are nevoie, chiar moştenirea pe care a lăsat-o, într-o ediţie ştiinţifică a întregii lui Opere ?

N-ar fi acesta darul cel mai firesc şi datoria noastră cea mai deplină, faţă de cel mai mare geniu pe care l-am avut şi îl avem, ca măcar odată pe secol, să îi redăm statuii sale şi gîndirea, cu toate nuanţele ei ? N-ar fi aceasta oare cea mai frumoasă floare pe care ar trebui să i-o cultivăm însuşi geniului nostru naţional ? Nouă înşine ? Eu cred că nu pot fi piedici atît de mari încît să oprească un popor de a-şi cinsti, aşa cum se cuvine, geniul său.

Gavril Matei Albastru

Ce conţine un manuscris eminescian

Ne referim la manuscrisul 2287 aflat la Biblioteca Academiei. În succinta caracterizare a manuscriselor, „lămuriri... hotărît, prea sumare". Perpessicius defineste astfel **caietul** acesta **(Opere alese**, I, Minerva, 1973, p. 252) : „2287 — (ff. 95) — original, legat în pînză (Viena—Berlin). Însemnări germane (nume de profesori : Lepsius, Zeller, Helmholtz) ; **Fragmentarium** ; Epigrame (Pfaiffel) : **Cum oceanu-ntăritat..., Veneţia, Maria Tudor** (sonete) etc.".

Într-adevăr, lămuririle sînt „prea sumare". Acest caiet însă, are, după părerea noastră, o importanţă prea mare pentru a nu merita o descriere mai amănuntită. Ceea ce vom încerca în rîndurile următoare.

Se ştie că numerotarea caietelor de la Biblioteca Academiei, după ce acestea au fost „donate" de către Maiorescu nu respectă ordinea cronologică a scrierii lor de către poet. Unele au fost legate după 1902, ţinîndu-se seama mai degrabă de formatul filelor decît de materia însăşi şi de data cînd a fost ea concepută. Avem astfel multe „miscelanee", în care găsim, după Perpessicius, „submanuscrise". Cît priveşte caietul 2287, acesta fiind unitar din capul locului, greutăţile de datare sînt mai puţine, dar nu totuşi neglijabile. În ultima vreme cercetătorii înclină să-l atribuie numai „epocii Berlin", totuşi în el găsim destule date care îl leagă şi de „epoca Viena". Poetul şi-a purtat toată viaţa manuscrisele cu sine, ca şi cele cîteva zeci, poate chiar sute de cărţi. De fapt singura lui agoniseală şi comoară. În acest sens este grăitoare mărturisirea dintr-o scrisoare către Ioan Slavici, după ce acesta îl chemase la Bucureşti pentru a lucra la **Timpul** (Iaşi, 12 octombrie 1877) : „...Dar n-am cu ce veni. Asta m-a făcut să-mi tiu gura pîn-acuma — 100 de franci am pe lună : din ce dracu să plec. Am şi bagaie : cărţi, manuscripte, ciobote vechi, lăzi cu şoareci şi molii, populate de la încheieturi cu deosebite naţionalităţi de ploşniţe. Cu ce să transport aceste **roiuri** de avere, **mobilă** în sensul larg al cuvîntului". (Apud I. Cretu : **Mihail Eminescu**, 1968, pp 225—226). **Naţionalităţile de ploşniţe** trimit direct la peregrinările poetului, atît prin ţară cît şi peste hotare.

În orice caz caietul 2287 conţine însemnări de pînă la vîrsta de 24 de ani, este un manuscris din anii de formatie intelectuală ai poetului, în care găsim totuşi şi cîteva realizări poetice superioare, cum sînt sonetele. **Cum oceanu-ntăritat..., Venetia, Maria Tudor.** De asemenea, tot aici găsim mai multe însemnări răzlete, meditatii asupra geniului, asupra dreptului etc. care transcrise chiar fragmentar de către I. Scurtu în editia sa din 1905, şi apoi reluate şi de alti editori au stat necontenit în atentia biografilor şi a exegetilor eminescieni.

Carnetelul acesta are formatul 12X18.8 cm. Dar iată, mai în amănuntime, o parte din materiale pe care le aflăm într-însul.

Mai mult de jumătate din fetele sale (circa o sută) sînt scrise în limba germană şi contin note după prelegeri universitare, adnotări pe marginea unor cărţi, meditatii personale. În general aceste însemnări sînt scrise cu caractere gotice (aşa-numita „deutsche Scrift", cuprinzînd totuşi şi numeroase cuvinte scrise fie cu caractere latine, fie prin folosirea ambelor tipuri de caractere (în principal, situatia se întîlneşte în cazul neologismelor). Aceste însemnări au fost pînă acum de curînd (iunie 1981) ca şi necunoscute cercetătorilor. Începînd cu nr. 6, 1981 al revistei **Transilvania**, Mariana Petrescu ne dă transliterarea şi traducerea acestor însemnări. Apar în ele numele unor filosofi de întîia mărime : Kant, Hegel, Fichte, Schopenhauer, Hume, Herbarte etc., dar şi a altora mai puţin circulaţi astăzi, precum William Hamilton („un aristotelic englez"), Friedrich Krause („o poziţie intermediară între Schelling şi Fichte ia de asemeni F.K."), Friedrich Iacoby etc. Din aceste fise se vede bine orizontul filosofic al poetului şi acum înţelegem că ceea ce îi scria poetul într-un rînd lui Maiorescu, anume că nu ar putea, deocamdată, în cazul numirii la Universitate decît să ţină un seminar despre Kant era o simplă poză de modestie. Tot în limba germană sînt şi cîteva ciorne de scrisori.

O ciornă a unei scrisori se găseste şi în limba română. Ea este adresată unui anume domn C. din Timisoara (probabil avocatul N. Cosariu) în care se interesează de soarta fratelui Nicolae („...În Temisoara trebuie să fi trăind un om sub numele Nicolae Eminovici, scriitor la advocatul Emmerich Christiani. Acest om este fratele meu. Nu stiu de ani nimica de el : el n-a răspuns la multe scrisori trimise

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

Anaboliţi eminescieni

Ştim, cu **Fragmentarium**-ul editat de D. Vatamaniuc (volumul I, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1981, volumul II fiind anunţat în pregătire), la fel de departe de preclasica pruderie ibrăileană asupra manuscriselor Poetului ca şi de romantica exoterizare călinesciană a „laboratorului", Editura specializată, al cărei rob statuar a fost Perpessicius (în urma căruia mai robotiră, cu merite mari, D. Murărasu, Marin Bucur, Valeria Rusu, echipa de la „Manuscriptum") culminează în această ultimă publicare — nu din unghiul filologic, fiindcă ea nu face nici mai puţin dar nici mai mult decît alţii, ci din acela cultural. Vom avea, deci, în curînd, cvasi-totalitatea gîndurilor scrise eminesciene — ce rămîne netipărit fiind sectorul copralaeic al notelor sale (editabil şi el, la urma urmelor, într-un eventual tiraj restrîns pentru uzul exclusiv al fondurilor cu circulaţie specială ale bibliotecilor ; aceasta mai ales pentru că unele dintre visele erotice ce ar urma să fie transcrise sînt mai interesante, atît documentar cît şi literar, decît deja editele consideraţii de împrumut despre raporturile antropo-dimensionale ori anecdotica mariajului morganatic al contesei Dash).

Dar despre meritele acestei ediţii ca ediţie vor vorbi filologii, cum despre plasarea unor texte — dacă nu filosofice cel puţin reflective, la capitolul matematicilor trebuie să vorbească profesorii de filosofie şi cum despre aşezarea culturii agonisite de Eminescu — sub semnul **„insolaţiunii"** vor avea de vorbit istoricii literari (care au ocazia reamintirii şi a începutului antebelic de ediţie facsimilată şi a mult-visatei Catedre Eminescu, şi a necesităţii traducerii în limbi de circulaţie nu numai a poemelor lui Eminescu, ci şi a celor mai pertinente pagini de exegeză asupră-le), despre **caracterul** mai-mult-decît-cultural al unei atari editări cere **criticul** îngăduinţă a vorbi ; aşadar : despre „valoarea de întrebuinţare", despre instrumentalitatea ei. În fond : despre faptul dacă ea e **numai** completivă ori şi supletivă Operei.

Firesţe, nu valoare expresivă se cere unor pre-lucrări, dar — s-o recunoaştem — parcă am voi ca migala Magdalenei Vatamaniuc, preţuirea acestui adevărat editor care e Niculae Gheran, ca şi eforturile de investigare din viitor să găsească în aceste pagini restituite nu doar o valoare documentară, ci, aşa-zicînd, şi o plus-valoare funcţională în raport cu Opera. Ba mai mult : nu cataboliţi ai gîndirii, — mai mult decît exteriori : posteriori Operei — ci dimpotrivă, **anaboliţi** ai ei, boluri de latenţă şi energie autotrofă.

Regăsirea unor fragmente care au trecut ca atare în beletristică ori notaţii auto-explicativ-genetice nu mai impresionează, de altfel, pe criticul de azi şi mai ales pe cel de mîine — ieşiţi din determinismul simplu şi mecanic al biografismului, al sursologiei primare ori al comparatismului direct ; şi, poate, nici recunoaşterea unor gînduri — mai curînd fruste şi mai

Marcian Ghica

Continuare în pag. a 7-a

Publicistica lui Eminescu la „Timpul" şi ediţiile critice

Există opinia potrivit căreia ediţiile întocmite de I. Cretu din publicistica lui Eminescu, **Opere**, în 4 volume, din 1939 şi **Opera politică**, în două volume, din 1941, ar fi abuzive în sensul că s-au inclus în ele un mare număr de articole ce n-ar aparţine poetului. Opinia aceasta nu este lipsită de o anume justificare. Se are în vedere nu atît publicistica din **Federaţiunea, Convorbiri literare, Românul** şi **Curierul de Iaşi**, din care ediţia nu reproduce decît 20 de articole, cît mai ales cea de la **Timpul**, din care se reţipăresc peste 320 de articole. Dintre acestea, figurează şi în ediţiile anterioare vreo 60—70 de articole. Vom recunoaste usor că sporul de articole din ediţia lui I. Cretu este considerabil în raport cu tot ce s-a tipărit anterior din publicistica eminesciană.

Problema se pune însă în cu totul alti termeni. Eminescu intră în redacţia **Timpului**, oficial, la 1 noiembrie 1877 şi lucrează aici pînă în iunie 1883. Poetul este redactor între noiembrie 1877 şi februarie 1881 şi ianuarie 1882 şi iunie 1883 şi redactor-şef între februarie 1880 şi ianuarie 1882. În perioada noiembrie 1877 şi iunie 1883, în care Eminescu lucrează în redacţia **Timpului**, se tipăresc din acest ziar 1 623 de numere. Comparînd această cifră cu cea a articolelor din ediţia în discuţie constatăm, cu surprindere, că Eminescu nu colaborează, pe întînderea a cinci ani şi şapte luni, decît la 320 de numere. Activitatea sa ca redactor şi redactor-şef ar acoperi cel mult un an şi două luni. Apare de neînţeles pentru care motiv Eminescu, cu o activitate prodigioasă la **Curierul de Iaşi**, unde redactează o întreagă pagină, trecut la **Timpul**, să se mărginească la un articol, cel mult două pe lună — şi aceasta mai bine de cinci ani. Nu încape discuţie că nimeni nu ar angaja un redactor, şi cu atît mai mult un redactor-şef, cu o asemenea contribuţie la susţinerea unei publicatii cotidiene şi încă a organului central de presă al unuia din marile partide politice ale vremii.

Pornind de la aceste constatări, convenim uşor că ediţiile mai vechi din publicistica lui Eminescu — inclusiv cele ale lui I. Cretu — sînt, în adevăr, abuzive, însă nu prin **ceea ce cuprind**, ci prin **ceea ce omit**, fie datorită dificultăţilor în identificarea articolelor, care în **Timpul** apar fără semnătură, fie cu bună ştiinţă, din considerente de natură politică. Dar indiferent de explicaţiile ce se pot da, ni se oferă o imagine parţială a unui sector din activitatea lui Eminescu, cu nimic inferior, cum arată G. Călinescu, creaţiei sale literare.

Pentru a ilustra teza noastră cu privire la metodele de lucru în editarea publicisticii lui Eminescu din epoca **Timpului**, vom exemplifica cu studiul **Creditul mobiliar**, inclus atît în ediţia din 1914, cît şi în ediţiile lui I. Cretu din 1939 şi 1941. Ne oprim la acest studiu şi pentru faptul că el se păstrează în manuscrisul **2 264** în două caiete compacte, încît nu se pot ridica obiecţii cu privire la paternitatea eminesciană. Şi aceasta cu atît mai mult cu cît din versiunea din manuscrise, care este una de lucru, poetul transferă părţi întregi în cea din ziarul bucurestean.

Eminescu împarte studiul în două părţi, **Creditul mobiliar**, pe care îl publică în **Timpul** în 16 şi 17 iulie 1881, şi **Creditul mobiliar şi jocul de bursă**, căruia îi face loc în coloanele ziarului în 18 iulie 1881. Studiul se publică, în toate numerele, ca al doilea editorial. Sîntem în epoca în care Eminescu este redactor-şef al ziarului conservator şi articolele sale au caracter programatic. Guvernul liberal ia initiativa înfiinţării Societăţii Creditul mobiliar şi a Societăţii de constructiuni şi lucrări publice. **Românul**, oficiosul guvernului liberal, prezintă cele două societăţi în editorialul **Bucureşti, 15/27 Cuptor 1881** din 16 iulie 1881 în termeni elogioşi şi adresează publicului un apel să cumpere actiuni. Eminescu adoptă o poziţie critică faţă de Creditul mobiliar pe care îl prezintă ca o institutie de speculă. Este mai concesiv faţă de cealaltă institutie pentru motivul că urma să se ocupe cu lucrări edilitare, de un folos real pentru populatie. Face însă şi aici rezerve în sensul că şi Societatea de construcţiuni şi lucrări publice putea aluneca pe panta operaţiilor de speculă.

Eminescu pune la contributie în argumentarea tezelor sale tratatele unor economişti cu mare autoritate ca Max Wirth şi Jean-Gustave Courcelle-Seneuil. Max Wirth (1822—1900), economist german, fondează în 1856 revista de economie naţională **Der Arbeitgeber** şi este redactor, din 1874, la **Neue freie Presse** din Viena. Dintre tratatele sale sînt de amintit **Geschichte der Handelskrisen** (1858) şi **Grünzüge der Nationalökonomie**, în 4 volume, tipărită între 1856 şi 1873. Jean Gustave Courcelle-Seneuil (1813—1892), economist francez, este şi el autorul a numeroase tratate de specialitate. Se impune atenţiei **Traité théorique et pratique d'économie politique (1858), Liberté et socialisme ou Discussion des principes de l'organisation du travail industriel** (1868).

Eminescu avea de demonstrat două lucruri şi anume, că societăţile de felul Creditului mobiliar făceau operaţii de speculă şi în al doilea rînd, că asemenea societăţi provocau mari daune actionarilor. Poetul îşi extrage informaţiile, pentru primul aspect, din tratatul lui Max Wirth, **Bankwesen**, tipărit în 1865, iar pentru al doilea aspect, din cel al economistului francez, **Traité théorique et politique des Opérations de banque**, tipărit în 1876 în a şasea ediţie. Din tratatul din urmă preia şi termenii „hausse", „baisse", „haute-finance", „agiotaj", întîlniţi pentru prima dată în publicistica eminesciană.

Studiul stîrneşte ecou în presa vremii şi **România liberă** şi **Poporul** împărtăşesc opinia lui Eminescu, potrivit căreia noua institutie se înfiinţa pentru „operaţii de speculă". **L'Indépendance roumaine** îl comentează la revista presei româneşti şi îi consacră şi un articol, **Le crédit mobilier et le „Românul"**, în care face aprecieri asupra seriozităţii cu care trata Eminescu problemele financiare în raport cu oficiosul guvernamental. „Le **Timpul** traite la même question — scrie ziarul — dans un article remarquablement écrit. Il se met au point de vue des enseignements du passé et explique avec beaucoup de lucidité les dangers qui peuvent ressortir pour le pays de la création de telles institutions" (nr. 1 152, 17/29 iulie 1881, p. 1). **Românul** face observatia, în articolul **În chestiuni economice**, că Eminescu găsea nimerit să critice o institutie care nu-şi începuse activitatea şi evita să se ocupe şi de Societatea de construcţiuni şi lucrări publice.

Studiul este „cap de serie" al altor cinci articole publicate de Eminescu în **Timpul**, în care discută aceste probleme, însă care nu figurează în nici o ediţie a publicisticii sale. Presa îl învinuieşte pe Eminescu, cum face şi **Românul**, că evita să se ocupe şi de Societatea de construcţiuni şi lucrări publice şi poetul se grăbeşte să răspundă în articolul **Societatea de construcţiuni**, publicat în 19 aprilie 1881. Operaţiile ce le făcea Creditul mobiliar, arată Eminescu, puteau fi încredinţate oricărei bănci. Societatea de construcţiuni se găsea în altă situaţie şi dacă îşi desfăşura activitatea independent, putea aduce servicii reale pe tărîm edilitar.

L'Indépendance roumaine remarcă atitudinea favorabilă a poetului faţă de această societate şi reproduce din editorialul său un fragment în traducere franceză (nr. 1 161, 22 iulie/3 august 1881, p. 2).

Fondatorii Creditului mobiliar trimit prospectul noii instituţii ziarelor din Bucureşti, cu rugămintea să-l transforme în editoriale, remiţînd, totodată, prin emisarii lor, şi o sumă de bani pentru acest serviciu. Un asemenea emisar se prezintă şi la Eminescu, care însă refuză să primească bani şi-l expediază din redacţie într-un mod nu tocmai politicos. Ziarul **L'Indépendance roumaine** se arată indignat de acest refuz şi se adresează lui Eminescu, în editorialul **Bucarest, 21 Juillet/2 August 1881**, atrăgîndu-i atenţia că nu avea motive întemeiate să se pronunţe împotriva acestei instituţii. „Vous, Monsieur, le rédacteur du **Timpul** — scrie ziarul —, qui savez l'allemand, ne pensez-vous pas que la richesse de la langue seule lui a créé des difficultés et des occupations ?" Şi mai departe : „Vous n'avez aucune raison, pour cela. Il vous offert de l'argent et vous l'avez repoussé. Vous vous êtes donc mis dans votre tort dès le début".

Eminescu este denunţat pentru atitudine ostilă faţă de o instituţie, căreia îi aducea laude cea mai mare parte a presei. Poetul publică în 23 iulie 1881 un nou articol, **Creditul mobiliar şi presa Capitalei**, în care arată că, exceptînd publicaţiile **L'Indépendance roumaine, La Bourse, Binele public** şi **Poporul**, toate celelalte au acceptat să transforme prospectul trimis de fondatorii Creditului mobiliar în articole de fond, în schimbul, se înţelege, sumei de bani respective.

Condamnarea în bloc a presei bucureştene pentru asemenea „maşinaţiuni" stîrneşte unele reacţiuni. Astfel, ziarul **Războiul protestează** împotriva trecerii sale printre publicaţiile care

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 7-a

liliana ursu

Nocturnă

o mie de înțepături mă despart de stup,
mă fac vulnerabil
mă ocrotește însă pasărea rătăcită în casă
ea lunecă peste masa ucigașă
printre trilurile ei răzbat frînturi din viața
de odinioară

alături se usucă o rochie de mireasă
stropii ei cadențați
mă aruncă în brațele nopții, această agată
arborescentă,
mai flămîndă decît creierul meu

* * *

urc muntele în căruța morarului
cu picioarele spînzurînd asupra tufelor de
fragi sau –
numai în vis
într-un nor de cafea călătoresc
și trebuie să-mi apăr hîrtia de lăcomia ploii
repede, repede susură poemul din iarba înaltă
un țipăt și oasele se destramă

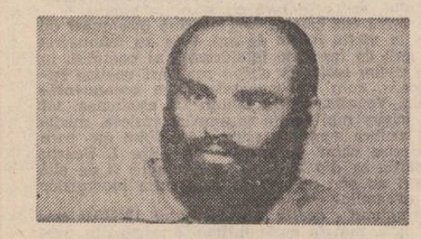

ioan george șeitan

Întîia epistolă către iubită

Cu ceață, cu noian de frunze ne durăm
Sufletul în toamnele pătrunse de înstrăinare
De dor de cineva adunăm adunăm
Ploi, blesteme și multă iertare.
Nu mai e loc în secundă, hei, pasul n-ascultă
Ferigile mor peste noapte de vreme multă,
prea multă
Țipătul lung al pescărușului deasupra mării,
eu singur
Și plouă, plouă pînă la negru pădurile nor
împrejur
Nu mai am cărări, iubito melcii veghează
Singurătatea frunzei, tremură luna, de pază
Omul Negru pîndește trecerea călătorului
pe cînd
Se varsă zorii, dar cine va veni alergînd
Prin ierburi, prin ciulini, învins de senin ?
Atît am avut de uitat absența ta îndurînd,
Toamna se încaieră lupii flămînzi, boncăluind,
Cerbi trec spre izvor și eu aștept, așteptînd...

Noapte albă cu Don Niente

Undeva, desigur, o pendulă primește cu
salve
Batalionul de gardă al Nopții Albe, iubito
Autobuzul 2 barat ține de urît lunii mohorîte
Ce și-a uitat surîsul pe alt meridian

Expediez epistolă după epistolă către
Don Niente
Cînd cicoarea hăituiește spicul de grîu
Cînd schimbul de noapte visează răsăritul
O haimana atacă nevasta măcelarului din
cartier
Și fuge cu o amintire speriată și cu penibila
sumă de 75 lei.

Adevăr banal apa în robinete pentru
fiecare cetățean
Bilanțul contabil se încheie și la lumina
artificială,
Cît mai avem pînă la ziuă, mon amour ?
Ai grijă, la C.E.C. am depus numai idei și
gînduri bune.

Feriga nu sugrumă umbra lui Ionatan
Camineros
În deal merele dau în pîrg
Fără aportul meu direct
Spuneți-mi cum să pun punct acestui poem
Pe care nu știu de l-am început vreodată ?

Contraste

și am plecat să vedem peștii
îi duc în camioane la marginea orașului :
pe sub pămînt vor fi cei mai iuți mesageri
dublura ta, poetul plimbă acum căruciorul
invalidului
pe țărm pe sub lună peste umbra fostei iubite
peste confetti peste albumul cu fotografii

și aceste himere sub vălurile transparente abia
ținîndu-și rîsul

vor fi curînd asemeni peștilor radiografiați,
numerotați
în sfîrșit supraexpuși

cît de liniștitoare e înțepătura acelor de brad
în buzunarul de la piept

Decor

Ne desparte
un decor înșelător – străzile, cerul, autobuzul
sticla jumătate băută, chiar zîmbetul tău –
nu știi ce te așteaptă după escaladarea
propriei singurătăți :
o carte ? o noapte de dragoste ? o viață ?
Un ecou al șuierului acceleratului în munți, da
un depozit de mobile, un hangar cu avioane
și păsări
un platou de filmare – ce glumă !
Mai gîndește-te, pe podul Mincinoșilor
se sărută un scutier
cu o fată în blugi. Sub cuvinte înflorea
măcieșul.
În seră degeaba uzi palmierul, el trăiește deja
în alți ochi
și straja din turnul de deasupra pieței de flori
și-a ascuns cutia vișinie după un nor ;
cum mai răsună, doamne, în nopțile
marinarilor
vioara lui !

* * *

Scriu aceste cuvinte pe o foaie de
electrocardiogramă
în locul bătăilor inimii
căci mă înspăimîntă Frumusețea
sub pielița îmbujorată a lalelelor
un riu de lacrimi curge

Epistolă

Sunt un monument de tăcere și mă vînd
În Parcul din centrul orașului C...
Doamna mea, aduce vești noi din cartier
La telefon m-a căutat (din eroare) eternitatea!
La cină am rămas fără piper,
De ieri tatăl meu a ajuns Ecou,
Un vișin în floare pe Dealul Lung !
Nu vreau să încit pe nimeni
Nu cer nici un recurs
Neonul care-și vămuie singurătatea îl alung
Poate fi o inscenare a lui Don
Niente !
Cine mai vinde, cine mai cumpără sentimente ?
În competiție cu iarba cine se sustrage de a fi
geniu ?
Aș vrea să te văd tată, la locul tău din casă
Să răsfoiești cărțile neplumbuite ale fiului tău
Aș fi vrut să fiu Bătrînul astrolog
Bătrîn și naiv cu trei ficați de rezervă.
Trecem, tată și timpul hameș – buldog
Face să crească anticipat stejarul nouă
hărăzit.
Izvorul se revoltă
Umbra mea se revoltă. Adevărul se revoltă
Clasa muncitoare știe unde este locul ei ;
Tată, rîndurile mele nu te mai ajung, ce mac
Adie în cîmpia cu roua nescuturată
De pașii ostatici asfaltului și coliviei de beton
Orașul, a stins vai, recordurile pe piața
sentimentală
La închiderea bursei, a scăzut cursul gazului
metan
Numai dorul meu după tine a întrecut
așteptările
Val de melancolii... Regrete. Lacrima taie ca
platina
Durerea a atins un nou nivel record
Tată, nu uita că mama aproape a terminat
cina !

Cu steag alb de supunere

Nu vreau să mai rămîn cantonat în tranșeea
tăcerii,
Acasă, pe dealurile Teiușului, erau în floare
merii
Cu mine iluzia vită blîndă după grasul trifoi
Așadar, atunci erau în floare, erau în floare
merii
Și mor la gîndul că nu i-am jefuit amîndoi,
amîndoi.
Cu steag alb de supunere mîin ambasadorii
absenței la
Cartierul tău general...

Amintirea ta corupe calmul din odaie
Și azi, cînd dusă ești... Dusă cu poteci cu tot ;
Mai știi ? Am ieșit în oraș după ploaie
Amurgea ; tăgădui că treceam pe străzi cot
la cot ?

Din nou au înflorit teii. Primesc știri prin radio
Sunt departe de Dealul Golului și mai departe
de casa ta
Fără epistole de la Maria trăiesc.
Încarc vapoare cu speranțele mele ; pescărușii
țipă
Și depun excremente pe depărtarea dintre
noi iar șobolanii dorm
La umbra sacilor alături de mine, brunet
călător,
Care anul acesta nu are șanse de a vedea
floarea teiului.
Ca mîine poezia va fi o marfă degradată,
de aceea mă opresc aici,
Și semnez.

lică rugină

SAREA, LA VREMEA EI

Pînă în ziua aceea totul fusese în regulă sau, cum spune Casius, fusese O.K.

Casius era de ani de zile prietenul și rivalul meu numărul unu. Și faptul că era un adversar norocos nu mă deranja.

Și nu mă supăram decît cînd mi se făcea o nedreptate clară ca în meciul acela de la Galați, cînd, vorba cronicarului sportiv din localitate, ratasem „de puțin" calificarea. Și asta cu ajutorul substanțial al arbitrului care îmi sincopa jocul cu intervenții stupide. Mai ales după ce îl pusesem pe Casius la podea. Adevărul e că mă bătusem foarte bine. Îmi place al dracului să boxez la Galați. Publicul de acolo iubește boxul și am impresia că a simțit că îl stimez și mă iubește parcă mai mult decît pe alții. Într-un fel m-au adoptat, se mîndresc cu mine de parcă aș fi creația lor. Dacă ar fi să te iei după ei, eu aș fi un fel de sinteză a marilor boxeri formați aici. Sînt rînd pe rînd Petre Mihai, Mitică Ciubotaru, Mișu Pinzaru, Peicin, Blank, Bogiadis, Mircea Tone și cine știe cîți alții oi mai fi...

Așa că n-aveam ce-i face lui Casius, a trebuit să-l bat. Dar nici Casius și publicul n-au avut ce face pentru a schimba „hotărîrea" arbitrilor.

Casius a simțit că se face ceva necurat și nici n-a vrut să vină pe ring pentru a fi declarat învingător. Și nu pentru că se temea de huiduielile publicului care într-adevăr s-au dovedit infernale. Dar l-a rugat antrenorul și l-a amenințat reprezentantul federației cu descalificarea și atunci l-am rugat și eu să nu mai facă mofturi că mă supăr și-l bat, de-adevăratelea, și că nu mai vorbesc cu el și țin minte că i-am spus ceva urît, care voia să însemneze că e nătăfleață, dar suna mult mai urît și atunci a urcat și m-am ridicat și eu, o secundă mai tîrziu, pe la colțul meu, și cînd publicul a început să aplaude eu am zîmbit istovit și fericit. Și cînd arbitrul a ridicat mîna învingătorului (a lui Casius) s-a stîrnit un vacarm, cum spuneam, de iad, și gălăgia nu mai contenea, și fluierau și aveau mutrele descompuse de indignare. Și dacă am văzut așa, l-am luat pe Casius, l-am sărutat și am coborît împreună.

De fapt nu voiesem doar să salvez aparențele, „să fac pe domnul" (ăla de la ziar așa a înțeles) ci eram într-adevăr fericit pentru că publicul, și gălățenii, am spus-o, nu-s niște microbiști de rînd, „m-a calificat" el, în seara aceea.

Dar mai tîrziu, la masă, în pădurea Gîrboavele, m-am supărat. Băieții, care văzuseră și ei comedia deciziei mele, ocoleau această problemă, din considerație pentru mine și pentru Casius, prezent și el. Pe cei care nu se puteau abține să facă poante nesărate, îi puneam eu la punct, și tot pe ton de poantă și atmosfera intra în normal. Ei, dar tocmai cu puțin înainte de plecare, m-am găsit și eu, deștept, să mă supăr.

Și n-ar avea nici un rost să dau vina pe ăla de la cejecefese, care nici nu se putea să nu fie acolo și să nu ne țină un discurs în care ne felicită pe toți participanții la finală — și pe cîștigători și pe cei mai puțin norocoși, în care el, de asemenea, are încredere, și să ne asigure, fără să se supere tovarășul Jalemică (așa-l cheamă pe Casius), că el nu se va mira deloc dacă într-o zi centura de campion va fi cîștigată de tovarășul Cujbă (adică de mine).

Asta m-a făcut să-mi dau în petic, dar n-aș fi cinstit dacă l-aș face răspunzător de ieșirea mea stupidă pe hîrtogarul ăla nenorocit, care continua să ne încredințeze de prețuirea lui și o spunea și-o repeta mereu fără să-i pese dacă ne face plăcere să-l ascultăm sau nu. Dealtfel nici nu se uita la noi, ci la unul din tipii care stăteau în dreapta lui, căruia avea grijă să-i toarne în pahar, ba pepsi, ba apă minerală, ba să-i aprindă țigara.

Și Casius m-a prins de mînă și eu atunci m-am înverșunat împotriva lui că face pe campionul și-am vrut să-l cîrpesc pe el, dar mi-am dat seama (singurul moment de conduită rezonabilă din seara aceea) că dacă aș face-o și pe asta, atunci aș putea fi acuzat că e din invidie pentru că nu reușisem nici acum să trec de el și să fiu eu campion.

Așa că am plecat să mă culc și n-am deschis ușa nici lui Casius nici meșterului care a trebuit să se mulțumească să mă certe, cum se spune, „prin gura cheii...".

Dimineața m-am sculat înaintea tuturor și m-am întors în Galați, de aici am dat telefon Florentinei și i-am spus că o aștept la Bîrlad să vină cu mașina să mă ia ca să „facem" mănăstirile din nordul Moldovei. Din felul cum a vorbit, neluîndu-mă peste picior pentru subita mea pasiune culturală, neîntrebîndu-mă ce am făcut la meci, mi-am dat seama că știe că am fost învins.

„Ascultă, i-am spus, cînd ne vedem îți spun mai pe îndelete cum a fost, dar să știi că de data asta n-am mai vrut să-i dau meciul, am jucat de-adevăratelea. Și de fapt l-am bătut, dar decizia...".

„Biine, bine mi-a spus, nu-i nimic".

Iar eu n-am putut înțelege dacă mă crede sau dacă-i supărată pe mine.

Asta era unul din puținele motive de neînțelegere dintre noi : că nu-l bat pe Casius.

Și încă ea nici nu știa totul.

Mai mult, simțea că ceva nu-i all right, și pentru că eu nu căzusem niciodată în plasa micilor ei vicleniii, (avea un talent extraordinar de a te împinge spre trîncăneala aceea cînd vrei să faci pe grozavul și atunci îți dai în petic, că spui totul, ca la spovedanie, încît chiar că-s mîndru de rezistența mea) lasă să-i umble prin căpșorul ei explicațiile cele mai năstrușnice.

Avusese și o idee foarte trăznită. Dar s-a lecuit pentru totdeauna. Ajunsese, tot prin raționamente proprii, la convingerea, că eu am „un complex Casius". Și s-a instituit, cu de la sine putere, în providența mea. Și ce soluție crezi că a găsit ? Să simuleze o pasiune pentru Casius. Înțelegi, un ajutor din acela just : orgoliu rănit, dorința de autodepășire și, bineînțeles, reușita, urmată de explicații, în cazul în care nu aș fi ghicit, în cele din urmă, eu însumi. Ce mai, domnule, ca la carte.

Florentina însă mă iubea al dracului și tocmai de aceea am prevenit-o, atunci, la mare, cînd i-a venit în minte trăznaia aceea de a se da în vînt după titlul de campion al lui Casius (nefericitul intrase în rol și-ți era mai mare mila să-l vezi chinuit de o dramă de conștiință clasică : știi din acelea cînd sufletul îți este întins cîinește pe de o parte de iubire și pe de altă parte de sentimentul datoriei — aici față de prieten, parcă așa ne spunea profesorul ăla de literatură, privindu-ne triumfător, fiind sigur că ne-a dat gata cu agerimea lui analitică). I-am spus atunci că are timp să renunțe la îndemnurile ei vulgare, dar ea a înțeles pe dos, a crezut că și-a atins țința (că m-a plasat, adică, pe pista geloziei, ambiției etc) și a început să se alinte și să facă cinisme „m-am săturat de vicecampioni, vreau să fiu anturată de un campion adevărat, oficializat, nu de unul recunoscut de „băieți" și de „microbiști".

Adrian Romoceanu : „Maternitate"

Cu oricare alta lucrurile s-ar fi încheiat aici, dar cu Florentina era altceva, așa că „ia să te purific eu de golănii" și am întors-o și i-am dat două palme la derrière, dar ea, în loc să rîdă, să încerce să se apere ori mai știu eu ce dracu putea face, a stat ca lemnul acoperind inițiativa mea de ridicul. Am prins-o de bărbie și „bine, Florentina, dar tu te-ai țăcănit de-adevăratelea ?", am mai glumit obosit. „Știu eu ? mi-a răspuns, tot ce se poate".

Își intrase definitiv în rol. Era o ființă neînțeleasă și nemaipomenit de nefericită. Noroc că a apărut Casius și „Bătrîne, tocmai voiam să te căutăm, eu trebuie să o șterg urgent la București, nici nu mai am timp să-mi iau bagajele, așa că dacă nu apar în 2—3 zile, mi le aduci tu. Dar, nu despre asta-i vorba. Bătrîne, îți încredințez o misiune grea : s-o aperi pe tipă (am arătat-o plin de voie bună pe Florentina) că dacă face vreo pasiune pînă vin, îți rup ciolanele. Ai o țigară ? Dă-mi și foc. Ei, ne-am înțeles! Ochii pe ea, bătrîne, și good-bye".

M-am suit în trenul de Iași, și bine am făcut, pentru că după ce s-a dezmeticit, Florentina l-a luat pe Casius cu hurta și l-a suit în trenul de București, cel cu care pretinsesem eu că plec, și-a aterizat în aceeași seară acasă și a început să mă caute cu telefonul, să colinde pe la club, pe la cunoștințele mele, în fine, să răscolească toată Capitala, dar nimic.

Nu-ți mai spun cum a decurs întîlnirea noastră pentru că nu are nimic interesant. Caz tipic de lingușire și umilitate femeiască, atunci cînd este decisă să te „recucerească". Atîta doar că nu mai era ca „înainte", că ne chinuiam amîndoi să fie, și că progresam greu. Iar în momentul în care i-am spus la telefon că o aștept la Bîrlad, mergeam încet dar sigur spre reciștigarea terenului pierdut, în mod atît de stupid.

Așa că ea a zis : „bine, bine, vin" iar eu m-am hotărît.

Dar dacă ar fi știut că eu l-am scos campion pe Casius trei ediții la rînd, fără a număra pe asta recentă, de la Galați, pentru care nu mai aveam nici un merit fiindcă lucraseră acum arbitrii și judecătorii, n-aș mai fi fost atît de sigur că ne vom împăca de-adevăratelea, că totul avea să fie ca înainte.

Adevărul e că nici Casius nu era prea lămurit. Ba chiar cred că nu știa nimic, nici cît Florentina.

Ce nu știa el, cu siguranță, atunci cînd ne-am întîlnit prima dată, a fost faptul că eu am primit indicații precise de la un tovarăș, care m-a chemat la o discuție între șase ochi, era de față și Nea Fane — meșterul meu — și mi-a spus că eu trebuie să-l bat pe Maniu (adversarul din semifinala aceea) și eu m-am mirat, pentru că mi s-a părut că vorbește să se afle în treabă: „cum adică, să mă roage cineva să-mi bat musai adversarul?".

„Ce zici, nea Fane de marțafoiul ăsta", am întrebat — după ce a plecat tipul.

„Dă-l în mă-sa", a spus cu un fel de veselie confecționată, meșterul...

L-am bătut pe Maniu, dar nu fiindcă îmi spusese ăla, ci pentru că voiam cu tot dinadinsul să ies campion. Nea Fane mă bătuse la cap tot anul acela de pregătiri, cînd devenise un fel de umbră a mea : mă aștepta la terminarea orelor (eram în ultima clasă), mă ducea acasă, o dată mîncam la el, o dată la mine, îmi fixa cantitatea și calitatea mîncării și la ce muncă drăcească mă punea ! Și în tot acest timp nu vorbea decît despre necesitatea de a ieși campion, despre viitorii mei adversari europeni.

Sigur că i-am spus rîzînd : „lasă, nea Fane, să nu ne grăbim, dacă nu ies anul ăsta, ies peste un an sau peste doi, doar sînt destul de tînăr", dar m-a repezit : „nu fii papițoi, trebuie să-ți fie clar că ăsta și numai ăsta este anul tău. Știi cum e povestea, băiete ? Uite, vezi mămăliga asta pe care o mîncăm acum? (avea mania comparațiilor). Ia imaginează-ți că nevasta mea nu i-ar fi pus sare la timp. Doar avea sare berechet, nu ? Cea mai bună treabă e să te apuci să faci alta. Este ? Așa și cu tine : dacă ratezi anul ăsta centura, poți să te faci îngrijitorul sălii de antrenament. Titlul s-a dus". Discuția asta și-a făcut efectul și într-adevăr am muncit și m-am autosugestionat cu perspectiva de campion, încît era exclus ca Maniu să aibă vreo șansă deși a fost foarte bun.

Mi-a spus-o și nea Fane, dar mai mult trist decît mîndru : „a știut ăla, cum i-ai zis tu, „marțafoiu" cui să se adreseze : în meciul ăsta, numai tu din toată țara asta îl puteai învinge pe Maniu. Păcat, poate că merita să ajungă campion". M-am uitat la el, dar n-a mai zis nimic și m-am mulțumit să zîmbesc.

Peste două zile însă, după ce am făcut încălzirea, nea Fane mi-a spus cu un oftat din adîncul rărunchilor : „ești într-o formă minunată, băiete". „Și-ți pare rău?". A dat afirmativ din cap. „Dragă Ioane, mi-a zis, ai pierdut meciul".

„Care meci ?" am întrebat zîmbind, dar meșterul era trist și mi-a precizat : „meciul cu Casius ?".

N-am mai rîs, că era prea trist, dar nici de înțeles n-am înțeles nimic. Nici după ce mi-a explicat (bietul nea Fane, ce mai regreta acum comparația aceea cu mămăliga și cu sarea !) că ăla care mi-a spus să-l bat pe Maniu i-a trasat sarcină (de data asta sînt sigur că a spus : „sarcină") să pierd meciul cu Casius.

„Nu știam că te ocupi cu astfel de „sarcini". „Nici eu nu știam, băiete". Mi-a spus o poveste încîlcită, din care reieșea că fata lui va fi scoasă din facultate.

„Știi ce, meștere, n-ai decît să te tînguiești cît vrei : eu îl bat și gata. Iar cu fata matale, dacă o fi făcut ceva, de ce să plătesc eu oalele sparte ?".

„Ai dreptate mi-a zis. Dar nu ți-am spus că a făcut ceva, ți-am spus că nu va mai fi studentă".

„Păi... nu te supăra, dar ce vină am eu ?".

„Nici una, băiete, ți-am spus că ai dreptate, dar mai este ceva. De alaltăieri, mamei tale i s-a desfăcut contractul de muncă".

„Las-o încurcată...". „Nu mă crezi ?".

„Bine, dar de ce au scos-o?" am întrebat ca și cum m-aș fi interesat de ce ne dau la masă cartofi pai și nu piure.

„Întîi nu știa nici ea, dar e tot în legătură cu meciul ăsta. A venit, mi-a spus, la ea o fată și a încredințat-o că va fi reîncadrată, dacă pierzi tu...".

„Și mama ?". „Cică ar fi luat-o cam tare, că aia a luat-o repede din loc uitîndu-și și taiorul, și-i va da în judecată și în ziar etc., etc.".

„Păi vezi, mama-i mai deșteaptă ca mata".

„N-are importanță, fapt e că ai pierdut meciul, băiete".

„S-o crezi mata".

Tot el m-a încredințat că în toată murdăria asta Casius n-are nici un amestec, că mă prețuiește și s-a bucurat că l-am bătut pe Maniu, că acum, indiferent cine cîștigă (el, Casius, sau eu) va fi treabă cinstită.

Dar nici aceste asigurări nu m-au convins în sensul în care dorea meșterul și, după vreo două schimburi dușmănoase din partea mea, am citit în ochii lui Casius o anume nedumerire și dezamăgire (spusese doar că admiră și forța, dar și cavalerismul meu — și, iată, acum, în prima întîlnire, îl deziluționam).

Dar, stimulat și de eleganța și agilitatea lui, am intrat, cum se spune, în rol. Atunci am început să-l iubesc pe Casius. Era clar că pierde teren, dar rămînea același sportiv cu spirit de fair-play perfect.

În ultima repriză îl pusesem a doua oară la podea și se resimțea de duritatea loviturii, era mai crispat, dar n-am prins în privirea lui nici o fulgerare din aceea bestială, care e urmarea unei furii neputincioase, cînd ai vrea din tot sufletul să-ți nimicești pur și simplu adversarul. Dimpotrivă, părea că se bucură de reușitele mele. Cred că și dăruirea asta totală pentru box a alimentat prietenia și stima noastră reciprocă.

Dar tocmai cînd făceam asemenea observații atît de favorabile adversarului meu, pentru că trebuie să știi că eu îți reproduc impresiile mele de atunci, nu fac un comentariu de după meci, cînd făceam deci asemenea observații și începusem să punctez doar de formă, fără a-l mai afecta propriu-zis, procedînd cam ca la scrimă, ca să-mi păstrez avantajul și mai aveam, după socotelile mele, mai puțin de jumătate de minut, am auzit un strigăt de undeva din tribună care mi-a zdrențuit sufletul.

„Nelule", striga-se cu obidă, nea Fane, atît : „Nelule!". Și atunci a pus stăpînire pe mine un sentiment de vinovăție.

Lucrurile astea nu le știa Florentina și deci nu aveam de ce mă teme că nu vom mai fi ca înainte.

Celelalte întîlniri, le pierdusem tot fără ca prietenul meu Casius să-și dea seama că o fac intenționat ; nu-și putea explica deloc, și mărturisise și ziariștilor nedumerirea sa, ce s-a întîmplat cu mine fiindcă atunci cînd mă văzuse schimbat la față înaintînd fără gardă spre el, se speriase și, ajuns, în colț a ridicat mîna să pareze cine știe ce lovitură perfidă — mi se re-

Continuare în pag. a 6-a

teatru

Pericle

Spectacolul lui Dinu Cernescu face parte din categoria acelor reprezentații care la vizionare par extrem de limpezi dar la rememorare se încarcă de sensuri. Piesa, a cărei paternitate e încă controversată, se înfățișează ca un compendiu de situații și relații shakespeariene, o figurare a marilor teme. Un principe rătăcitor asemeni eroilor din **Cum vă place** sau **Visul unei nopți de vară** își poartă pașii nu prin păduri, ci pe mare, ca Prospero, avînd de înfruntat deopotrivă furtunile și oamenii, calamitățile naturii și infamiile semenilor. Soarta sa închipuind destinul umanității va pendula între viață și moarte. Pericle va cunoaște satisfacția instaurării ordinii morale **(Furtuna)** și impunerea idealului umanist **(Măsură pentru măsură)**. Construcție labirintică, compoziție manieristă de factură manieheistă în tradiția dramelor medievale simbolizînd existența omului pe pămînt, povestea își are o călăuză (numele personajului coincide cu cel al poetului de la care Shakespeare a preluat subiectul) care inițiază spectatorul în moralitatea, în alegoria respectivă. Realizatorii actualei montări au considerat mai spectaculoasă implicarea contemporană prin înglobarea într-un vis ipotetic, pretext și pentru speculareа ideii repetabilității fenomenelor, a alternanței dintre bine și rău, subliniind precaritatea formelor și imuabilitatea esențelor, efemeritatea și relativitatea izbînzilor omenești. Mizînd pe generozitatea dictonului **ut pictura poesis** și pe subtilitatea legilor clarobscurului, Daniela Codarcea a transformat scena într-un **theatrum mundi** de o factură aparte, părînd parcă răsfrînt în intimitatea individului. Un drapaj somptuos de catifele roșii sugerează valve și ogive răsturnate. Cortine de lumină și trombe de fum estompează sau evidențiază siluete — eroi individualizați a căror fizionomii revin metamorfozate populînd alte medii, alte lumi care gravitează în jurul protagonistului. Aburul istoriei se confundă cu cel al imaginației orînduind acest basm la marginea realității, dezvăluind contradicția lăuntrică dintre aspirație și realizare, dintre nevoia de armonie și inevitabila ei dezagregare. Totul este în ultimă instanță un vis utopic contrazis de însăși aberanta lui dezvoltare cu rezolvări iluzorii ce conciliază ireconciliabilul, ce refac ireparabilul. Rostind în final versurile acelui sonet care atrage atenția asupra relelor ce continuă să guverneze în orice societate, eroul își confirmă apartenența la familia personajelor așa-zis melancolice a căror viață e un prilej de meditație asupra condiției umane. Asemeni prințului Danemarcei, Pericle cel din Tyr pornește pe drumul cunoașterii cu conștiința imaculată, îi lipsește însă voința acțiunii. Respinge sfidarea falsei autorități dar nu-și asumă responsabilitatea demascării ei. Acceptă exilul propus și se lasă prins în capcana dragostei întinsă în chip rizibil, burlesc. Deplînge pierderea proaspetei soții și își încredințează cu credulitate copilul celor ce-i sînt îndatorați. La aflarea morții fiicei sale nu întreprinde nimic, se izolează în tăcere din care va fi smuls doar de propria-i copilă care reușește să-și păstreze puritatea în ciuda încercărilor ieșite din comun prin care trece. Gustul fragil al sfîrșitului fericit e înlocuit în spectacol de reflecția amară, de comentariul ironic al sorții : funcționarea principiului după faptă și răsplată nu e decît o desartă amăgire, calvarul se repetă la nesfîrșit. În susținerea concepției regizorale se face simțită absența unui plus de vigoare. Ceea ce ar fi insuflat și creațiilor actoricești un plus de strălucire. Atenți la ritmul relatării, cînd condensat cînd dilatat, la necesitatea jocului auster, se evidențiază în primul rînd Ion Caramitru — prin expresivitatea privirii încărcată de povara acumulărilor succesive — și Dorina Lazăr — de o vivacitate debordantă. Apoi Mihail Stan și Anca Neculce, Ileana Cernat și Ion Pavlescu, Irina Mazanitis și Traian Dănceanu.

Irina Coroiu

film

Saltimbancii

După o idee din romanul lui Cezar Petrescu *Fram, ursul polar* — se recomandă filmul scris de Vasilica Istrate și regizat de Elisabeta Bostan. Care este ideea preluată din romanul lui Cezar Petrescu ? Deocamdată inițiativa de a face un film despre lumea circului în care apare și un urs polar — ceea ce, trebuie să o spunem, nu este chiar o „idee". Ni se promite însă o continuare a filmului *Saltimbancii* cu o a doua serie în care, sperăm, vom regăsi minunata poveste a ursului polar „umanizat", „civilizat", care face mai mult, ca parabolă, decît orice istorie sentimentală despre viața plină de greutăți a oamenilor de circ. Deocamdată, *Saltimbancii* este un film despre lumea circului, despre meseria de „circar", cu avatarurile și primejdiile sale, cu sacrificiile pe care le cere, subliniind continuu generozitatea și uitarea de sine a protagoniștilor dăruiți meseriei.

Convențional în premisele sale, filmul rămîne convențional și în tabloul de epocă pe care îl zugrăvește, convențional în personajele sale, în suferințele și bucuriile acestora, detaliind locuri comune, prezentînd „in extenso" numere de circ ceea ce, recunoaștem, nu este deloc o treabă ușoară, dar nici una ieșită din comun. Nimic fals în istoria pe care o urmărim, ci doar un continuum al jumătăților de măsură, al adevărurilor banale pentru spunerea cărora nu există nici un risc și în același timp nici un motiv. Curat, conștiincios, făcut cu profesionalitate și chiar cu dăruire, filmul are o seriozitate rece, detașată — mai mult pentru oameni mari decît pentru copiii care nu au atîta răbdare să filozofeze asupra greutăților vieții.

Meritoriu este faptul că Elisabeta Bostan nu părăsește intenția de a se apropia de filmul pentru copii și pentru tineret, întreprindere în care îndeobște seriozitatea încliftată a regizorilor face să eșueze toate bunele lor intenții. Deși monoton, *Saltimbancii* are argumentele unui profesionalism superior — atît în privința regiei, cît și a interpretării (Octavian Cotescu, Carmen Galin și chiar Adrian Vilcu, condus regizoral cu atenție și insistență), a imaginii și decorurilor.

A devenit aproape o naivitate să susții primordialitatea literaturii într-o artă care și-a cîștigat fără îndoială independența — așa cum este cinematograful, dar am făcut-o și o vom mai face atîta timp cît, fără literatura de la care pornește, filmul se ține greu și neîndemînatic pe picioare, lipsit de strălucirea inteligenței, modest în deslușirea unor sensuri mai adînci ale existenței — acel ceva mai mult decît existența însăși. Trebuie să insistăm asupra acestei probleme pentru că filmul nostru excelează în a trăda literatura de la care pornește mai mult din dorința de a-și afirma independența decît pentru că ar avea într-adevăr ceva foarte personal de spus. „Traducerea" literaturii în film, oricît de liberă, ar trebui să se facă măcar fără nici o pierdere, dacă nu se face cu un cîștig.

Nicolae Mateescu

Test de sinceritate

areta șandru

Acest test vă cere ca la semnalul pe care il veți primi, să plasați vîrful stiloului pe semnul x trasat pe cerc. Apoi veți desena cu ochii închiși cîte un semn în fiecare din micile cercuri așezate pe cercul mare, urmînd sensul indicat de săgeată. Atențiune ! Este obligatoriu să executați semnele cu ochii închiși...

Puse foaia pe masă pregătindu-se de culcare. Apăsă butonul veiozei și abajurul ei se clătină nesigur, făcînd-o să tresară. Poate mai sparg ceva pe aici, gîndi Medana, căutînd o pătură mai groasă. O desfăcu și-o aruncă peste cealaltă în grabă. Se întoarse spre fereastră, o deschise, căutînd să pătrundă cu privirea în întuneric. Nu desluși nimic. Observă tîrziu telefonul din cameră și se hotărî să-l sune a doua zi sau poate chiar mai tîrziu, în seara aceea. Își alese patul de la perete. În celălalt n-avea să doarmă nimeni, pătura era bine strînsă și, se gîndea ea, cu puțin noroc se va putea odihni în liniște pînă a doua zi dimineața. În baie, deasupra chiuvetei, stăteau așezate în ordine cîteva obiecte de toaletă bărbătești. Își aminti dintr-o dată de discuția pe care o purtase cu cel de la recepție. N-avem nici o cameră, o avertizase el, uitîndu-se la ceas. Nu-i nevoie chiar de o cameră, acceptase, punîndu-și buletinul și legitimația pe masă. Am nevoie de un loc unde pot să dorm, zise ea, aplecîndu-se spre foile registrului pe care celălalt îl deschisese, prefăcîndu-se că se uită atent la fiecare dintre cei înregistrați acolo. În curînd o să-i învețe pe dinafară, gîndi Medana, urmărind obosită mîinile omului care răsfoiau registrul și care nu se hotăra să-i dea o cheie. Își deschise pardesiul punîndu-și geanta de voiaj pe masă. Sînt ziaristă, ce dracu, ar fi vrut să-i spună omului de dincolo de ea, am venit să scriu despre orașul ăsta și n-am nici măcar unde să dorm. Aproape că se înduioșă de situația ei. Că doar n-am să rămîn pe stradă, anunță ea. Trebuia să dați un telefon din timp, ca să vă opriți o cameră. Bineînțeles că am anunțat, se hotărî dintr-o dată ca și cum și-ar fi adus aminte. Știa bine că minte, că oricum, nici ea, nici altcineva n-ar fi avut timp să-i anunțe venirea. Căutați, trebuie să fie o însemnnare, ceva, lăsată de celălalt schimb. I se întinse o cheie ; pînă mîine la prinz se hotărî precizînd celălalt. E camera tovarășului secretar. E plecat la județ. Urcă scările la primul etaj. Toate hotelurile seamănă, se gîndi, și nu știu cum se face că și numărul ăsta l-am avut nu o dată. Aș fi putut, gîndea ea, în timp ce deschidea ușa, aș fi putut foarte bine să merg într-o fabrică, într-unul din schimburile trei. Dar sînt mult prea obosită pentru încă o noapte albă, își argumentă singură.

Mai tîrziu, pe cînd își scotea din geantă cîteva nimicuri pe care le cără cu ea în fiecare plecare, constată că noptiera era plină cu caiete, cu foi scrise mărunt și citeț. Închise sertarul la loc și stinse veioza. Încercă să adoarmă dar nu reuși. Era prea frig și pătura subțire nu reușea s-o încălzească. Aprinse din nou veioza, se uită la ceas și deschise sertarul. Luă caietul de deasupra teancului de foi, caiet de cîteva sute de pagini, și începu să-l răsfoiască. Nu era nimic interesant în el. Erau subliniate nume de oameni și localități, cu zile împărțite pe ore, pe ședințe, pe acțiuni. Își spuse că omul acesta căruia desigur îi aparținea caietul, face parte din categoria de oameni cărora nu le reproșezi nimic, dar pe care îi uiți repede. Închise caietul și vru să-l bage în sertar. Își luă o foaie pe care incercă să dezlege testul. Desenă cercul mare, alte cîteva mai mici, dar nu reuși cu ochii închiși să pună semnele acolo unde trebuia. Constată în schimb să foaia era scrisă. O despături și eiti apropiindu-și veioza : „...peste chip i se vedea orbirea aceea a oamenilor îndrăgostiți, acel aer de rătăcire pe care îl au ei mereu pe chip fiindcă nu mai văd nimic înaintea lor decît omul pentru care trăiesc". Textul era bătut la mașină pe jumătatea de sus a colii de hîrtie. Îl mai citi o dată. Rămase cu foaia în mînă despăturind-o încet ca pe un loz în plic. În josul paginii, cîteva rînduri erau scrise cu mîna : analizați subiectele și predicatele din text. Subliniați cu o linie subiectele, cu două... Nu citi mai departe. Își întoarse privirea spre text. Căută mecanic subiectul. Nu-l găsi. I se păru sau adormi aproape imediat.

★

Cîinele veni spre ea, alergînd în salturi, aruncîndu-și parcă înainte capul uriaș, și-o clipă avu senzația că la fiecare înghițitură a sa ar putea să-și muște limba care-i atîrna printre dinții ascuțiți. Îl urmări minute în șir cum se zbenguie pe plajă și cum sărise capra peste trupurile băieților. La început se împotrivise și la una din poruncile unui băiat care ținea lesa în mînă, se făcea doar că-și ia avînt, ca apoi să ezite și să treacă pe lîngă picioarele lor. Strigau toți deodată, încurajîndu-l : acum, Dic, acum, sări ! Dar Dic se supunea numai pe jumătate, și-o clipă, după mai multe încercări, văzuse lesa ridicîndu-se o clipă prin aer și plesnind apoi botul și spatele cîinelui. Acesta lătră scurt și dureros, lăsîndu-și pieptul pe nisipul plajei. E un animal, făcu omul de lîngă ea, încercînd să-și stringă ziarul pe care vîntul îl umfla și-l împingea din mîinile sale bătrîne spre plajă. Stătea alături de el, pe aceeași piatră, dar nu desluși din vocea lui dacă e vorba de cîine sau cuvintele erau adresate celui care dăduse în el. Se uită jos, înspre plajă, unde băieții își dezmorțeau spatele de atîta stat capra, și-i vedea cum urcă spre pietrele pe care stăteau, ea și bătrînul, nenumărate trepte pe care le coborî și le urcă pe timp frumos spre plajă. Cîinele rămăsese jos pe fîșia de nisip. Băieții alergau acum scările încercînd să le sui, mai multe trepte deodată, traversîndu-le în zig-zag și căutînd să-l prindă pe cel dinaintea lui, aruncînd după el cu lesa. S-au lăsat obosiți pe pietre, ceva mai departe de față și bătrîn, sporovăind veseli și uitînd de cîine. Într-un tîrziu, cînd și fata aproape că uită de el, văzîndu-l acolo, nemișcat, rotindu-și doar capul enorm și înghițindu-și în răstimpuri saliva, se auzi de lîngă ea un fluierat și cîinele țîșni dintr-o dată de pe nisip, încercînd să urce dealul spre cei de sus, luînd-o cînd într-o parte, cînd în alta, căutînd să priceapă de unde venise semnalul. Apoi se opri undeva sub tufișuri, nu-l mai putea vedea, dar fluieratul se auzi din nou și cîinele se îndreptă ocolind spre piatra pe care stătea ea. Instinctiv, văzîndu-i capul cu ochii ficși, îndreptați spre ea, simți cum i se crispează degetele în buzunarul pardesiului. I se făcu dintr-o dată frig. Ar fi vrut să țipe, dar constată că nu mai avea glas. Cîinele se roti împrejurul ei, în timp ce băieții alergau, îndepărtîndu-se : nu vă fie frică, nu mușcă. Aici, Dic, aici ! Dar cîinele apucase să-și pună labele enorme pe marginea pardesiului ei, lăsîndu-i urme rotunde, ca niște, rotule, de nisip.

Se trezi cu umeri amorțiți de frig, cu pătura alunecată pe jumătate pe mochetă. Telefonul țiriia strident, și sunetul insista, făcînd să tresară cele două pahare și carafa de sticlă ieftină de pe masă. N-ai decît să suni, mormăi ea, secretarul, dacă pe el îl cauți, nu-i aici. E-n județ. Dar telefonul suna în continuare. Se uită la ceasul de pe noptieră. Puse mîna pe receptor și spuse de cîteva ori : da. Era gata să închidă convinsă că era greșeală cînd, la celălalt capăt al firului se auzi o voce clară și distinctă, de parcă vocea ar fi răsunat în aceeași cameră cu ea : bine ai ajuns, fată dragă.

★

Cum poți să crezi — i-a aruncat Ștefan peste umăr — că cineva te-ar mai putea iubi atunci cînd îl acuzi că suferă de rinocerită. Se opri buimăcită, de parcă Petăr ar fi fost lîngă ea. Ștefan, înaintea ei, mesteca între dinți firul de plastic, pregătindu-se să croiască o undiță. Nisipul începuse să piardă culoare. Spre dig, se rostogoleau, încă adormite, valurile, spărgîndu-se, înainte de-a ajunge să cuprindă piatra. Medana se răsuci spre Ștefan, îl văzu cum își calculează din ochi distanța pentru aruncat undița. Se așeză pe una din pietre și oftind își umezi glezna care mai durea încă. Plecase cu Ștefan de dimineață după rime, săpase la rădăcina unui copac, dar pămîntul era uscat, nu plouase demult, și-au fost gata să renunțe cînd Medana îi făcuse semn lui Ștefan să intre într-o curte unde seara grădina fusese stropită din belșug cu apă. Au deschis poarta și-au intrat firesc. Într-un cort cineva dormea pe rupte. Casa era probabil închiriată pînă și-n bucătărie. S-au pus cu atita zel pe scormonit pămîntul încît au uitat unde se află și proprietarul și-a cerut prea tîrziu scuze că aruncase cu iaurtul după ei. Credeam că-s hoții, s-a justificat el, cînd glezna Medanei începuse să simtă durerea loviturii. Putea fi și mai rău, bombănise ea pe drum, legîndu-și bastista lui Ștefan peste lovitură. Oricum, făcuseră o figură, scormonind, la primul cîntat al cocoșului, la rădăcina unui copac, de parcă ar fi căutat o comoară. Pe lumină ar fi fost simplu să vadă că deasupra lor se lăfăie crengile cu piersici. Dar cine mai avea timp să-și mai ridice privirea ? Cînd proprietarul s-a convins, e drept, cu destulă greutate, ce caută cei doi în grădină, era prea tîrziu pentru gleznele Medanei. Se trezise cu o piersică în mînă, mergînd pe urmele lui Ștefan. O abandonase apoi pe dig, gîndindu-se din nou la Petăr, uitîndu-se în larg, acolo unde o navă acosta și așteptă intrarea în port. Vedea imaginea lui Petăr cumpănindu-se printre tarabele pline cu flori din piață unde obișnuia să-și cumpere în fiecare dimineață flori. Le ascundea în mapa diplomat, abandonîndu-le mai tîrziu printre ceștile de cafea de pe birou, vrînd să-ți lase impresia că le-a primit. Apoi, imaginea lui Petăr o ridica la nivelul apei, și proiectînd-o o dată cu privirea în apă, încerca să-l țină cîteva secunde, atît cît îi trebuie cuiva să nu mai lasă la suprafață. Medana se scutura îngrozită la această imagine, o lua parcă de acolo — un Petăr obosit de atîta înotat — și-o proiecta undeva, atît de departe, încît ceea ce urma imaginii o putea reconforta : de aici înainte Petăr nu mai exista. Se destrăma, se topea văzînd cu ochii, se făcea din ce în ce mai ieftin, mai oarecare. Petăr înceta să mai existe fie și-ntr-o imagine proiectată pe nisip sau pe apă. Petăr murea pînă la asfințit, ca să renască a doua zi, mai puternic.

★

Aveau să trăiască doar cîteva ore. Se născuseră departe de ochii lumii, dincolo de nisip, din te miri ce. Și-apoi izbucniseră de parcă o parte din oameni ar fi scăpat la o demonstrație zeci de baloane colorate. Acum se năpusteau buimăciți pe plajă, de parcă ar fi fost legați la ochi, ca într-un joc de-a baba oarba, se prindeau de prosoapele de plajă, de costumele de baie, apăreau pe coaja piersicilor, pe scoicile revărsate din burta mării. Amețiseră o după-amiază întreagă. Ce văzuseră, ce simțiseră, ce gustaseră, nu știa nimeni. Seara, după ce traversară bucata de plajă în toate felurile, au început să moară. Mureau pretutindeni pe unde-i apuca moartea și nu se împotrivea nici unul din fluturi, ca și cum ar fi știut că porția lor de viață, gata, se consumase, au venit, au văzut și trebuie să plece. Zeci de aripi înotau lîngă dig, scrijelind într-un ultim efort, apa, tăind o abia vizibilă felie din ea, pe lungimea unei unghii de sidef. Apoi rămîneau aici, limpezindu-și aripile și, ca și cum n-ar fi fost, un val venit din adînc, îi tăvălea în spumă ca în făină. Se pregătea să apună.

★

Medana era așteptată. Coborî din hotel promițîndu-și să nu uite să-și cumpere ceva pentru cină. Ieși pînă în ușa hotelului și făcu un semn spre cei trei bărbați de pe trotuarul de vizavi, semn că uitase ceva și se întoarse fugind pe trepte. Deschise ușa luînd de pe noptieră ceasul, un Piene Cardin, un cadou pe care Petăr i-l făcuse de ziua ei de naștere, și ieși în vîrful picioarelor, de parcă ar mai fi existat și altcineva în cameră și acesta ar fi dormit. Va fi cald la noapte, gîndi. Tudor îi luă pulovărul, așezîndu-l în spatele banchetei, în mașină. Se uită la ceasul de pe mîna Medanei, silabisîndu-i marca. Și-apoi, dintr-o dată o anunță : pe tine nu te lasă șeful. Cineva bătea ritmul pe volan. Care șef, că al meu e cam departe, și nu văd ce-ar avea împotrivă, zise ea. Acum, nu că m-aș aștepta la felicitări, dar în cazul în care mi le dă, sînt gata să le primesc. Ștefan era lîngă ea, în mașină. Tăcea, ca și cum n-ar fi fost abia cu o zi înainte cu ea la pescuit. Să votăm, hotărî ea. Eu sînt pentru, și se grăbi să ridice mîna. Unde-i lege nu-i tocmeală, făcu Tudor. Ce facem cu ea ? se întoarse Tudor spre ceilalți doi. O plimbăm prin oraș drept recompensă. Șeful a spus că... Șeful n-a spus nimic, riscă Medana. Azi dimineață m-a anunțat așa, citez : „vă dăm tot sprijinul necesar, noi colaborăm cu presa". Asta e, spuse Medana, deci rețineți, tot sprijinul, plus o colaborare. Deci ?, întoarce ea din sprîncene. Tudor lăsă să-i scape cîteva cuvinte nu se știe la adresa cui. Ei ? făcu Ștefan.

Mașina porni, demarînd pe una din străzile orașului, spre marginea lui. În dreapta, marea lîngea țărmul, scobindu-i malurile, udînd rădăcinile copacilor, făcîndu-le mai sărate. Înnebunit de căldură, orașul își trimitea spre plajă și apă pe toți cei care-i treceau pragul. Medana, ai timp să renunți, aproape că o rugă Ștefan. Dădu a lehamite din mînă : la ce bun să se mai tîrguie cu ei ? Coborî din mașină. O luă înainte pe drum. Ceilalți veneau după ea. Mașina se întoarse și umbrele lor se ascuțiră pe asfaltul încins. Aproape că înnoptase. Mai aveau de mers pînă spre ultimele case ale orașului, spre periferie. În partea asta a malului, marea devenea întunecată, mirosea a smoală, un miros iute și înțepător. În stînga lor venea dintr-o dată cîmpul, cu tulpini înalte de floarea-soarelui, decapitate, sau cu florile lîncezind ca la niște marionete. Un țăran îi aștepta în fața curții. N-a apărut ? întrebă Tudor. Nu, făcu omul. Și dînsa, făcu el spre Medana. E de-a noastră, se grăbi Tudor să confirme. Rămaseră în curtea omului. Noaptea se grăbea prinzînd în carapacea ei ultimele case. Cît așteptăm ? întrebă fata. Dacă e nevoie, cîteva nopți. Credeam că-n noaptea asta se rezolvă și-l prindem. Nu e așa de simplu, făcu Ștefan. Dacă nu vine în noaptea asta înseamnă că te-a simțit că ești cu noi. Sper să nu ne porți ghinion. Undeva, în spatele grădinii, se auzi cîinii. Unul lătră scurt, a plictiseală. Tudor plecă în recunoaștere în spatele grădinii. Se luă după el. I se păru sau nu, dar avea impresia că-n spatele fiecărei tufe cineva aștepta, că era vorba de o pîndă reciprocă, i se năzări că vede silueta unui om, o parte dintr-un braț. Nu era nimeni. De vină era doar imaginația ei. Grădina se continua în cîmp deschis. Luna se acoperi brusc de nori. I se făcu teamă. Ce caut eu aici ? se întrebă inutil. Se întoarse în grădină. Ceilalți continuau să vorbească în șoaptă. Și dacă nu vine ? întrebă. Nu depinde de noi. Mai bine hai să i-o luăm înainte. Poarta scîrții ușor, abia atînsă. O luară de-a lungul șirului de case. Ce-a făcut ? întrebă pe cel care mergea în rînd cu ea. Mai nimic, a furat butelia femeii care stă la cîteva case de el. Și în general, i-a făcut „curat", dacă asta rezolvă ceva. Și ea știe ? întrebă. Femeia e plecată de-o săptămînă. Are o soră bolnavă, i s-a dat o telegramă să vină, dar pînă atunci mai e, plus că drumu-i lung, schimbă două trenuri, o mașină, ba mai ia și o ocazie. Ne-am interesat. Primi răspunsurile în șoaptă, peste umăr. Începu dintr-o dată să plouă. Medana simți cum i se lipește cămașa de umeri. Ploaia era caldă și din cauza mersului forțat, nu simți frigul. Cel din față deschise o poartă, lăsîndu-se pe lemnul ei ca să nu scîrțîie. Se aplecară toți, ca la o comandă. Tudor și Ștefan o luară pe casa mare din curte. Dintr-o dată, Medana se trezi singură. Se ridică pe vîrfuri să vadă mai bine. De sus, frunzele ude rostogoliră spre ea alt potop de apă. E un vișin sau un cireș, își spuse. E prea tîrziu pentru cireș. Luă cîteva fructe ghemuindu-le cu frunze cu tot în buzunar. Se ghemui și ea lîngă gard. Unul din băieți puse scara la pod. Oare ce-ar spune Petăr, dacă m-ar vedea acum aici ? Dar n-avu timp să-și răspundă. Tudor o luă de mînă și-o obligă să se aplece la pămînt. Au găsit pe cineva ? întrebă. Nu e nimeni în casă. Cred că ne-a simțit. Oricum, nu văd să se mai întoarcă la cuib în noaptea asta. Și ce facem ? Ne întoarcem. Mai e puțin și se face dimineața. Simți din pricina oboselii că nu mai poate mișca un pas după celălalt. Și totuși, reuși să-l ridice din pămîntul cleios pe stîngul, să-l urnească pe dreptul, și-apoi picioarele se obișnuiră să meargă din nou, mecanic și fără împotrivire. Se opriră în fața gardului dincolo de care era casa femeii din care cineva luase butelia într-una din nopți. Tudor sări gardul, trecu dincolo, întră pe geam, în casa bătrînei. Se văzu pentru cîteva secunde o lumină, apoi nimic. Un alt bec lumină pentru puțin curtea și se stinse, măturînd cu lumina lui puțină tot ce întîlni în cale. Un cîine, poate al bătrînei, hămăi fără vlagă. E clar că a doua oară nu a mai întrat, făcu Tudor la întoarcere. Lucrurile sînt la locul lor. Asta nu înseamnă că n-o să mai vină. Acum se face dimineață. Poate cine știe, mîine seară.

O luară pe mijlocul drumului, înapoi, în oraș. De departe un far le sări în ochi, plimbînd lumina lui pe haine, pe față, pipăindu-i, recunoscîndu-i parcă. Se urcară în mașină. Medana își dezlegă de la mînă ceasul. I-l dădu lui Tudor fără să spună un cuvînt. Parcă spuneai că e un cadou. A fost, spuse ea. Ia-l, dacă ți-l dau, înseamnă că e al tău începînd de azi, ora patru dimineața, mai spuse, uitîndu-se pentru ultima dată pe cadran.

În fața hotelului mașina opri. Medana se îndreptă spre ușă. Și șeful ? făcură ei. N-am fost cu voi, nu știți nimic. Intră în hol. O femeie spăla pardoseala holului. Ușa liftului era deschisă. Lăsă, cu părere de rău pentru munca femeii, cîteva urme de pămînt murdar pe jos. Auzi în spatele ei, ca și cum cineva i-ar fi pleznit obrajii : și asta vine la ore mici. O fi vreuna din ala. Cine știe la ce crișmă o fi fost. Phui, făcu recepționera cu dezgust, admirîndu-și somnoroasă unghiile date cu roșu. Căscară amîndouă cu poftă. Medana urcă încordîndu-și mîna pe balustradă. Deschise ușa și păși în cameră de parcă n-ar fi vrut să deranjeze pe cineva. Se lăsă pe marginea patului, abandonîndu-și pantofii în hol. Simți cum i se răcesc mîinile, cum unghiile devin albastre. Își bagă mîinile în buzunar să le încălzească. Dădu peste foaia pătată de vișinele pe care le culesese din pom cu puțin înainte. „Este obligatoriu să executați semnele cu ochii închiși" — era avertizată. De-abia atunci înțelese. Semnele puteau să cadă oriunde. Fie și-n afara cercurilor. Nu asta era important. Era vorba de un test de sinceritate. E ceea ce nu înțelegea Petăr și n-avea niciodată să priceapă. Închise ochii și sub pleoapă un fluture se zbătea nervos înotînd într-o lacrimă. Strînse cu putere ochii încercînd să facă să dispară, să nu se mai agite, să nu-l mai simtă. Peste dimineața aceea de iulie, somnul veni ca și cum ar fi așteptat demult într-o cameră de hotel. Dincolo de pleoapă, fluturele murise.

Ion Grigore : „Peisaj de toamnă"

Într-un sat din Europa

Urmare din pag. 1

nici alte ființe nu mai aveau cum să mai tulbure liniștea satului într-un final de an și anotimp. Aveam în jurul meu un sat încremenit, aproape albit de lumina nopții de noiembrie. Casa Unică, aflată pe un dimb, părea singuratică, dar nicicum deosebită de celelalte care urmau în mod firesc meandrele ulițelor. Ferestrele ei pline de întunericul furnicat de ușoarele zvîrcoliri ale nopții puteau fi bănuite de începuturi a mii de ginduri. Și nici o lumină, de la nici o casă din sat nu încerca să se uite afară, prin sticla vreunui geam. Ferestrele Casei Tutelare căutau spre un deal cu colții tociți de ierburi și copaci. Mai sus de sălbatica ridicătură de pămînt creștea un alt deal cu un imaș roșu, în lumina ce se ridica de undeva de dincolo de orizonturi, iarba bătrînă avea culoarea roșie-stacojie. Și iar o creastă parcă zgîriind cerul — în partea aceea fără nici o stea, fără nici un reper. Mai spre dreapta dealului muiat în stacojiu creștea o pădure și mai roșie decît iarba, era toamnă tîrzie de-acum, iar frunzele ulmilor și stejarilor luaseră tot focul stingerii cu ele — arama veșniciei. Și mai departe, mai departe spre dreapta se ridica o vedenie, o vedenie cît ochii, pînă la cer, indicînd, fără-ndoială, existența lacului din poveste. Un fulger a trecut peste cer și n-am avut cum să deslușesc dacă era de la platforma industrială apropiată sau de la cine știe ce altă uzină a universului. Apoi, aceeași liniște ca la inceput de lume. Nimic nu părea să tulbure o noapte a satului Ipotești în toamna anului 1981.

mihai dușescu

Închipuirea

Ajungă-i gurii cuvîntul,
piinea ei cea de toate zilele,
ajungă-i sufletului trupul
mormîntul lui fastuos

înțelept e cel care uită
și își aduce aminte
cel care agonisește
lacrima și sudoarea

veșnică e tinerețea statuilor
statuile nu sînt
născute din femeie
veșnic e doar
ce nu e atins de sărut

ajungă-le ochilor
închipuirea,
am zis : cine nu vede
decît lumina, e orb.

Podul

Constructorul podurilor
stătea sub fiecare pod al său
la inaugurare
cînd deasupra trec
convoaie de locomotive
de încercare

azi primesc felicitări
pentru înfringere
m-a înfrînt visul
și steaua
lumina m-a înfrînt
cu spada-i teribilă
dragostea ca un pod
de suspine
pe care l-am clădit

tu ce mai faci,
mai mori ?

O sanie

Alteța sa prințul Danemarcei
plimbîndu-se prin parcuri

culorile iernii bătînd în negru
și sunînd clopotele de aur
ale inelelor

auzi Vivaldi ?
auzi timpul ?

ochii curați ai morților
oglindind pasărea,
camera mea fără aer
de parcă garoafele
m-au respirat

o sanie, tîrziu,
întinzîndu-și aripile
peste noi.

Despre nemurire

Cu lupa încendiam corăbii,
aprindeam păsări în cer

tot mai aproape cîinii
îmi dau tircoale

cu lupa aprindeam cămășile
de mătase ale ploii,
ardeam icoanele vorbelor
în piețe imaginare

totul e o scrisoare de dragoste,
dacă nu mă credeți
întrebați-o pe ea,
ea mă cunoaște cel mai bine,
ea știe că nu mint
decît atunci cînd
vorbesc despre nemurire.

Pe lespezi

Trupul meu vine cu daruri
înaintea sufletului meu :
mărire ție nevăzutule
nerespiratule
neinduratorule

vase cu smirnă, mătăsuri,
dacă aurul a existat
atunci ia aurul
acestui apus,
dacă sîngele a existat
atunci ia sîngele meu lumesc
pentru vinul tău,
ia viața mea
pentru nesfîrșirea-ți
pentru îndulcita
ta desfrînare

agonia păsării
otrăvite cu cer,
cîmbrul auzului,
iată-mă-s gol
în fața sufletului,
pe lespezi.

plastică

Deschideri

În mod absolut paradoxal, una dintre perioadele cele mai puțin cunoscute din istoria artei noastre este aceea modernă, situabilă grosso-modo între 1821—1844. Spunînd **puțin cunoscute** mă refer, desigur, atît la amatorii de artă și iubitorii de istorie, cît și la specialiști. Căci în ultimele trei decenii, după aprecierea noastră, făcută în calitatea exclusivă de cititor asiduu al cărților și revistelor de specialitate, majoritatea lucrărilor privind istoria mai recentă a artei românești, au preluat, cu mici excepții, o bază de informații culeasă între cele două războaie mondiale, rămasă descompletată pe parcurs — deși s-au făcut eforturi, de către cercetători, pentru umplerea lacunelor — și, în suficiente cazuri, sistematizată fie în funcție de criterii inadecvate de la bun început, fie în funcție de perspective care și-au pierdut cam de mult actualitatea.

Atenția majorității cercetătorilor a fost deviată și ea de insistența cu care a fost promovată acel tip de viziune istorică unde locul central îl ocupă personalitățile a căror reputație a supraviețuit propriei epoci. Abordarea integratoare a fenomenului artistic a avut astfel de suferit așa încît nu ne mirăm faptul că asistăm la o criză a sintezelor în acest domeniu, într-un moment în care în alte țări se asistă la o criză a metodologiilor de elaborare a sintezelor.

Există însă speranța că momentul acesta, care poartă marca de neconfundat a profesorului G. Oprescu și a unei bune părți a școlii sale, va fi depășit. Unele lucrări care abordează fenomene artistice regionale, „storcind" sursele documentare pînă la epuizare și încercînd să reevalueze opere și personalități acoperite, pe nedrept, cu un strat subțire de colb, se propun deja ca puncte de plecare pentru o nouă privire de ansamblu.

O asemenea lucrare este cartea lui **Paul Rezeanu,** director al Muzeului de Artă din Craiova, („Artele plastice în Oltenia" : 1821—1844, Editura „Scrisul românesc", Craiova, 1981), cercetător care de mai bine de un deceniu repune în circulație nume și opere scurtcircuitate de critica de artă, prin care trebuie să înțelegem nu critica jurnalistică, ci chiar istoria de artă.

Procedînd sistematic Paul Rezeanu trece în revistă, cronologic, opera tuturor artiștilor care în intervalul menționat au activat pe teritoriul Olteniei. S-a evitat cu bună știință tratarea micromonografică și s-a căutat să se circumscrie activitatea artiștilor citați — indiferent că este sau nu olteni de baștină — exclusiv la sfera geografică de referință. Reiese clar, din expunere, că la Craiova, în special, artele figurative au avut, în contextul cultural al vremii, o poziție importantă. Mulți dintre artiștii ce s-au afirmat aici au intrat diminuați, sau chiar nu au intrat deloc, în sintezele de pînă acum asupra artelor plastice românești. Rezeanu nu și-a propus programatic să-i reabiliteze, ci să prezinte faptele așa cum sînt. Tabloul prezentat de el cu sobrietate, cu acea economie de mijloace și eficacitate a trazei caracteristică pentru istoricii care pun preț pe reducția sintetică și nu mutilatoare, este foarte convingător.

Spațiul nu ne îngăduie o analiză propriu-zisă a cărții. Reținem totuși o idee care se degajă cu pregnanță. Și anume aceea că într-un mediu aparent provincial, sau care aparent avea toate datele pentru a fi astfel considerat, s-au perindat artiști — nu toți, este drept, autorealizați — aflați în contact cu marile centre artistice europene unde, de regulă, își perfecționau studiile. Veneția, Münchenul, Viena, Roma, Parisul, Budapesta erau în secolul al XIX-lea și în prima parte a secolului al XX-lea, orașe mult mai apropiate de Craiova decît par la o primă vedere. Pe vremea poștalioanelor și a trenurilor cu aburi transferul de experiență artistică, în anii de formare, în special, juca aproximativ rolul pe care îl joacă astăzi transferurile de tehnologie. După un ev mediu încrîncenat și bizantinizat, deschiderea artistică a Olteniei către lume, nu doar către București, a fost rapidă și energetică. Tabloul zugrăvit de Paul Rezeanu devine cu atît mai captivant și mai vivace cu cît din el lipsesc deliberat multe din numele de rezonanță ale artiștilor olteni față de opera cărora critica nu a făcut economie de mijloace — Brâncuși, Gheorghe Anghel, Dimitrie Ghiață, Marius Bunescu, Cecilia Cuțescu-Storck, Corneliu Baba — altele, despre care s-a scris mult, fiind comentate doar în măsura în care autorul a adus noi contribuții : Aman, Francisc Sirato, Eustațiu Stoenescu etc.

O istorie a numelor mai puțin cunoscute, deci, dar datorită cărora la Craiova și în Oltenia a existat un veritabil suflu nou în viața artistică, suflu purtînd amprenta tentativei alinierii la cultura europeană a timpului.

Grigore Arbore

muzică

Momente de stagiune

Acorduri ale începutului de stagiune, care au răsunat sub cupola Ateneului, în interpretarea orchestrei Filarmonicii dirijate de Mircea Cristescu, sînt strînse sub titlul **Stejarul românesc.** Iar felul de organizare al cantatei scrise de George Draga stă foarte pronunțat sub impresia solemnității. Maiestuosul e organizat sonor în acorduri, în blocuri de întindere orchestrală, în condensări de sonorități consonante, staționare, necontinînd acel ferment tensionant care împinge configurațiile sonore verticale spre înlănțuire. **Stejarul românesc** este o muzică lină, statică ca și nemișcată (evidentă e dorința de întîlnire a semnificațiilor titlului), muzică care prinde viață supunîndu-se altor legi decît celor mișcînd materia sonoră în chip obișnuit. Acestea ar fi, pe lîngă ineditul pentru ureche al unei muzici evoluînd în succesive „împietriri", specificitățile unei substanțe sonore care, din cauza supradimensionării, ajunge să nu se mai poată construi pe suprafețe ample în memoria ascultătorului. Prezente (și clar perceptibile) sînt, de aceea, înlănțuirile imediate, armonii grăitor aranjate, fragmentele concise, laconice, atenția îndreptîndu-se, „descărcată" de greutatea urmăririi lungimilor, spre savurarea imediatului, a simplității și necontrafăcutului. Interpretarea sprijină „greutatea" muzicii, prin trăsături grele de arcuș, prin acorduri de alămuri sostenuto, conferind lucrării, sub bagheta „coordonatoare" a lui M. Cristescu, acea solemnitate de care aminteam la început.

În interpretarea pianistei Ilinca Dumitrescu, acompaniată de orchestra RTV sub bagheta dirijorului american Lucien de Groote, am reascultat **Concertul pentru pian și orchestră** de Paul Constantinescu. Ilinca Dumitrescu este o pianistă de o deosebită forță expresivă, concertul interpretat reprezentînd oarecum o ușoară deviere, o lejeră relaxare pentru o artistă căreia îi convin sonoritățile ample și percutante, pasajele de îndrăzneață velocitate sau de contrasă încărcătură expresivă, volutele sonore arcuite cu sagacitate, impetuozitatea, aplombul folosirii instrumentului cu vădite subtilități retorice.

Un cvintet de suflători de lemn posedă acel timbru particular, acea savoare inconfundabilă trimițînd la imagini de serbări galante sau Renaștere opulentă, la tablouri de somptuos rococo sau de Kapellmeister înfiretat. Este ceea ce se desprinde din **Patru cîntece norvegiene** de Oinstein Sommerfeld (lucrare deschizînd concertul formației „Concordia" în studiourile RTV) compozitor contemporan, înclinat stăruitor asupra muzicii vechi norvegiene. Interesantă devine această partitură atunci cînd se strecoară între armoniile preclasice momente de discretă deviere, de aproape-nesimțită cotire de la rigorile stilului : impresia se formează mai mult ca fiind a unei lucrări vechi cu surprinzătoare segmente premonitorii, cu interesante îndrăzneli stilistice **6 Sonate** de Scarlatti—Lipatti sînt de fapt transpunere pentru suflători a partiturilor de pian de Scarlatti, lucrare cerînd o folosire completă a ansamblului. Nu sînt lăsate deoparte fragmente, voci din partitura de pian, iar această nepotrivire „bine potrivită" creează impresia unei științe a instrumentației splendid stăpînite (și corect interpretate în concert). **Cvintetul op. 16 pentru pian, oboi, clarinet, fagot și corn** de Beethoven e o piesă rar cuprinsă în programe de concert, piesă în care Mozart transpare atît de sugestiv în volutele sonore elegant arcuite la pian, parcă „aruncate" cu grație și siguranță între secțiunile principale (Lena Vieru), în intervențiile integrîndu-se promot ale cornului (Ion Rațiu) sau în ghirlandele sonore ale oboiului și clarinetului (Eugen Glăvan, Florian Popa), prelingîndu-se cu delicată precizie printre armoniile îngrijit punctate la fagot (Miltiade Nenoiu). Interpretarea creează astfel direct acea grație fragilă încă departe de tensiunile beethoveniene, într-o execuție meritorie atît prin rigoare cît și prin reținută fantezie.

Viorel Crețu

atitudini

Ierarhiile de valoare și falsa exigență critică

Ierarhiile de valoare și falsa exigență critică, masa rotundă a revistei noastre din nr. 51/81 care ridica problema responsabilității judecății de valoare, în stabilirea scării de valori a literaturii contemporane, a stîrnit un firesc ecou. Ideea că anume hărți valorice nu corespund reliefului literaturii române contemporane este una care plutește în aer. Discutînd-o n-am făcut decît să răspundem unei necesități a momentului. Cititorii sînt surprinși de lipsa de audiență a unor scriitori importanți în comentariul critic. Dezacordurile exprimate pînă acum față de această discuție și concluziile ei, previzibile, au evidențiat ocolirea chestiunilor de fond și penuria de argumente. Deschidem coloanele pentru o discuție sinceră a problemelor criticii noastre literare și a răspunderii ei față de literatura care se scrie astăzi, față de cei care o scriu și față de cititori.

Mituri ale criticii

Mai deunăzi, am întîlnit un confrate într-o profesiune cu fața răvășită de mînie. Temperament explosiv, cum îl știam, mi-am închipuit că și de astă dată era vorba de unul din acele incidente minore, inerente în relațiile cotidiene cu semenii, pe care, dramatizînd sub impulsul momentului, le investim mai totdeauna cu implicații exagerate în viața noastră ; incidente care-și recapătă proporțiile adevărate prin simpla comunicare cu cei din jur. L-am îndemnat, prin urmare, să-și spună păsul, ceea ce s-a și grăbit să facă, asigurîndu-mă că întîmplarea pe care mi-o va relata, oricît de incredibilă, s-a petrecut aidoma. Venea de la o editură de prestigiu din capitală, unde oferise spre tipărire o importantă lucrare de istorie literară. Virtualul redactor de carte, altminteri onorabil, își motivase inaderența categorică, invocînd ritos putinătatea spațiului tipografic, care abia îngăduie publicarea criticilor „activi". Singur în fața acestei autorități dogmatizate, confratele ghinionist a fost nevoit să-și plece fruntea. Volumele cu profil teoretic și istorico-literar nu-și pot afla locul în planul de apariții decît dacă, de cele mai multe ori, aparțin aceleiași deținători ai unei rubrici permanente la unul dintre periodicele de specialitate — și-a încheiat istorisirea poticnită cu îndreptățită indignare față de atitudinea jignitoare a „imparțialului" reprezentant al casei editoriale.

Aparent banală și, nădăjduim, accidentală, pățania confratelui își are tîlcul ei, dezvăluind o mentalitate de-a dreptul păgubitoare în săvîrșirea actului valorizator, nemijlocit sau în perspectiva istoriei, altfel spus, în exercitarea funcțiilor criticii asupra fenomenului literar. Iată de ce cîteva considerații apreciative se impun de la sine. Criticul „activ" se definește cel mai adesea în primul rînd în raport de frecvența cu care semnează în paginile revistelor. Recenzînd cu regularitate creațiile contemporane, se statornicește cu încetul în conștiința cititorilor ca un specialist în materie. În opoziție evident părtinitoare, trebuie să înțelegem, cu altă categorie de critici „inactivi" (?!) sau mai puțin activi, printre care se înscriu la loc de frunte istoricii literari sau cei care încearcă, **exempli gratia**, sinteze mai ample ori mai puțin dezvoltate asupra literaturii actuale. Contactînd mai rar conștiința publică, autorii tablourilor integratoare sînt, firește, mai puțin cunoscuți și, în consecință, răzbat cu mai multe dificultăți în revistele de profil sau în portofoliul editurilor. Mai ales că această falsă ierarhizare în cadrul disciplinei este întreținută nu o dată de aceiași critici „activi" prin mijloacele publicitare. Este motivul pentru care, de atîtea ori, se preferă abuziv volume de cronici deloc modificate față de versiunea inițială, așezate într-o înșiruire cît de cît cursivă și purtînd titluri sofisticate și decurtante, în dauna eforturilor generalizante, aparținînd însă unor nume de mai restrînsă rezonanță.

Incontestabil necesar ca agent principal în angrenajul interpretativ, statutul criticului „activ", numit de Adrian Marino „foiletonist", s-a dezvoltat cu vremea într-un concept discriminator, frecvența și evidența subsumîndu-și aprioric, printr-un automatism propriu logicii formale, profunzimea și valoarea. Transferul de sensuri este înlesnit, printre altele, și de interesele imediate sau de perspectivă ale cutărei grupări, întrucît criticii nu sînt scutiți nici ei de prea lesnicioase cusururi. Forțarea notei este ușor observabilă mai ales la începutul activității, cînd criticul „activ", cantonat precumpănitor în spațiul creației contemporane, nu posedă încă în suficientă măsură acel univers informațional care, dincolo de propria subiectivitate, să-i fundamenteze comparatist scara valorilor. De aici ezitările și erorile de apreciere, citeodată celebre, care determină pe unii dintre ei, mai scrupuloși și mai onești, să părăsească cel puțin pentru un timp nisipurile mișcătoare ale criticii curente, revenind printre valorile stabile ale istoriei literare. Cu toate acestea, în multe cazuri, devenirea premeditată a criticului „activ" își urmează cursul, stimulată la momentul oportun de intervențiile protejaților care folosesc posibilitățile cunoscute pentru a-i confecționa succesele și a-l învesti cu ascendentul genialității. În același mod, prin abile artificii regizorale, se recrutează dintre criticii „activi" și „criticii-mamuți" care, odată consacrați ca atare, emit pretenții de dominare exclusivistă asupra destinelor disciplinei. Nu se va înțelege, sperăm, că sîntem împotriva criticii de foileton.

Fără îndoială, lucrurile nu se petrec întotdeauna astfel, printre criticii și istoricii literari actuali existînd valori autentice, afirmate prin lucrări de referință, în afara oricărei posibilități de chestionare. Desigur, nu despre aceștia este vorba. Reprobabilă sau cel puțin discutabilă este numai procedura în virtutea căreia conceptul criticului „activ", evoluat în criticul-mamut, se transformă într-un principiu de valoare absolută, ce operează hotărîtor în fixarea treptelor ierarhice și în selecția priorităților editoriale în chip vădit în defavoarea altor despărțituri ale „științei" despre literatură. Exemplificări convingătoare conține, în acest sens, și un mai vechi articol al poetului Mircea Dinescu care, scriind despre marile personalități ale criticii românești contemporane, enumera adulator destule mediocrități notorii ; faptul în sine depășește semnificațiile unei farse poetice. De asemenea, recenta **Istorie a literaturii române de la începuturi pînă azi** de Al. Piru oferă o imagine lacunară a criticii și istoriei literare din ultimele decenii, imagine care nu poate fi pusă nicidecum numai în circa subiectivității autorului.

Sînt numai cîteva dintre urmările dăunătoare, incalculabile în totalitatea lor, prelungite în sfera criticii de cultivarea ostentativă a unui adevărat mit al criticului „activ", crescut primejdios în cel al criticului-mamut. Asemenea imixtiuni viciază din exterior demersul critic, valorizator și ierarhizant prin definiție, prin deformarea tendențioasă a simbolurilor transmise de realitatea autonomă a operei la toate nivelele formalizării. Spiritul creator se consumă astfel în sterile situații conflictuale, întîrziind progresul disciplinei, într-un cuvînt, făcînd cu neputință evaluarea unitară la treapta esențialității, întemeiată pe argumente obiective, a fenomenului literar contemporan în toată complexitatea lui. Împlinirea acestui deziderat care exprimă rosturile de ultimă instanță ale actului critic, presupune existența unui climat propice, fundat pe încrederea și respectul reciproc, la instalarea căruia aportul nu numai organizatoric al secțiilor de specialitate din cadrul obștei scriitorești s-ar cuveni substanțial sporit în diversitate și eficiență.

Stan Velea

Regula dialogului

Nimeni, cred, nu este atît de nărăvit încît să disprețuiască actul critic. Normal, orice scriitor ar vrea să fie comentat, tot normal este ca o critică nefavorabilă (sau o tăcere !) să-l afecteze pe scriitor, dar e o rea-credință să se afirme că prozatorul sau poetul face din nemulțumirile sale un caz de război cu critica. Asta ar însemna că scriitorul este un neputincios, incapabil să suporte eșecul (adevărat sau inventat), incapabil să aibă conștiința valorii, incapabil de o conștiință de sine îndeajuns de puternică. A-l judeca astfel pe scriitor înseamnă a descalifica inseși bazele criticii, justificarea existenței ei, chiar dacă și criticii — noi o acceptăm și pe asta ! — sînt scriitori. Da, dar ei sînt scriitori în marginea cărților și fără mult hulitele cărți ce s-ar face criticii scriitori ? Nu vreau să mă fac avocatul diavolului, prin urmare n-am să caut scuze pentru ceea ce e impardonabil. Sîntem o breaslă dificilă și fiecare cădem în ispita de a ridica adevărul personal la rang de adevăr absolut, meteahnă ce ar explica, desigur, unele disensiuni manifestate în ultimii ani. Dar sînt alte aspecte, mult mai apăsătoare, care influențează în rău climatul vieții noastre literare. Există o categorie de critici care, în dispreț sumar față de confrați, pretind că scriitorii ce nu intră în gusturile lor nu prezintă nici un interes pentru literatura națională. Că acești scriitori n-ar fi altceva decît „huligani", „provocatori" etc. La trecuta conferință un poet a cerut chiar **lichidarea** lor, adică a unor scriitori ca Lăncrănjan de pildă, iar un critic însemnat, vorbind la tribună, refuzîndu-i aceluiași Lăncrănjan orice valoare, acorda gratiile valorii celor din prezidiu, bunăoară lui G. Macovescu. Este evident că se pune prea multă patimă și probabil din această pricină se formulează concluzii extremiste. Și cînd te gîndești că loc este destul pentru toți sub soare, nu și în unele edituri, dar sub soare, da. De fapt, aici trebuie căutate rădăcinile „opțiunilor", în pretenția nesăbuită de a pune mîna pe tot ce ar trebui să fie bunul obștii : reviste, hîrtie, tiraje, edituri, rubrici, consiliul Uniunii.

Așa ni se înfățișează democrația (de care se face atîta caz) în numele așa-zisei autonomii a esteticului. Să nu gîndești să te supui necondiționat, să exprimi pe riscul tău punctul de vedere impus de alții spre folosul lor. Or, să fim bine înțeleși, fără diversitate de opinii, de stiluri, de metode, avem de-a face cu „dictatura critică". Dar se cuvine replicat că singură regula dialogului e semnul democrației. În momentul în care dreptul la opinie, dreptul de a prelua critic o susținere sau alta sînt recunoscute numai teoretic, n-are nici un rost să ne mai facem iluzii cu privire la realitatea dialogului. Critica devine o formă a puterii, în dispreț față de obiectul ei, care înseamnă exercitarea ei dezinteresată.

Citeam, mai săptămînile trecute, cartea unui reputat combatant al valorilor absolute. Domnia sa spune că nu poate fi consacrat un scriitor decît după criterii valorice. Foarte corect. Dar 'ot domnia sa continuă : nu-i înțeleg, zice el, pe unii scriitori care se supără pe critică fiindcă aceasta nu-i ia în seamă (de acord și cu asta). În fond, adaugă el, criticul citește ce-i place (și ce e dictat de interese, adaug), fiindcă e cazul de văzut și așa ceva în cartea domniei sale), comentează ce-i place, iar scriitorul ignorat poate fi mare și fără rîndurile criticului, el, criticul, putînd greși, nu ? E dreptul lui, crede criticul, a greși e omenește, ba a greși e un drept fundamental. În regulă, și nu prea, pentru că în cazul acesta situația se complică. Deci, criticul își arogă legea greșelii, dar scriitorul nu are dreptul de a nu-i fi pe placul legiferarea dreptului la greșeală. Ar mai fi ceva de adăugat ? Nu ! Înclin să cred că, în relația scriitor-cititor, intervenția criticului este delicată. De cele mai multe ori el nu are același **cod** în descifrarea produsului literar cu cititorul, cod ce se stabilește între carte și public, pentru că o carte comunică, iar cititorul conștientizează, mai lesnicios sau mai dificil, n-are importanță, mesajul ce-i este adresat și care reflectă tocmai preocupările sale de viață. Mie mi se pare că pretenția unor critici de a se constitui în unice instanțe de hotăriri irevocabile reflectă mai degrabă un comportament gregar. Pe această cale, criticul dobîndește puteri nelimitate, el are drept de viață și de moarte, el include sau elimină scriitorul după legi inflexibile, constringe publicul a renunța și la propriile-i plăceri și la propriile-i exigențe. Critica „autonomiștilor" poate astfel deveni o castă, un ordin medieval, ceea ce nu s-ar potrivi nici timpurilor, nici misiunii actului critic. Iată, se vorbește mereu de „democrația valorilor". Cum ar veni, de funie în casa spînzuratului. Nu poți să elimini o mulțime de scriitori din „republică", fiindcă aceștia nu sînt pe placul unor reviste iar pe alții să-i înalți fiindcă sînt în prezidii. Vreau să spun că normele de conduită sînt, cel puțin în acest moment, viciate de alte interese, extraliterare. Asistăm la una din cele mai neașteptate diversiuni.

Într-o viață literară normală și criticii și scriitorii au îndreptățirea de a nu cînta la unison, au dreptul de a fi grupați pe afinități, nimic rău, dimpotrivă, de a polemiza, dar nu de a încerca controlul absolut, monopolul asupra creației și vieții literare, dictatura unora și excluderea din republică a celorlalți. O viață literară și o literatură care să nu fie decît un nesfîrșit monolog este cea mai mare aberație. Ce dacă X nu este de acord cu Y în chestiuni specifice ? Urbanitatea trebuie să domnească indiferent de motivele estetice ale dezacordului.

Recenta dezbatere din **Luceafărul**, consacrată problemelor criticii literare de azi, atrage atenția nu numai prin relevarea unor adevăruri, ci și prin faptul că ele se fac din chiar interiorul lumii critice. Personal am încercat un sentiment de plăcută surpriză că unii critici — participanții la colocviul **Luceafărului** — își păstrează umorul, seninătatea, sînt preocupați de ceea ce fac, adică meseria de critici, că pentru ei scriitorul e un creator ce trebuie și el judecat numai potrivit unor criterii de valoare. Reține ca nimerită și expresivă formula după care „Autonomia esteticului este un steag fluturat pentru naivi". Pentru că nu enunțul teoretic corect ne interesează, ci justa lui aplicare. În ce mă privește, aș insista asupra unei păreri ce nu a fost decît enunțată în pomenitul colocviu. Nimeni nu pretinde ca un critic sau un grup de critici să îmbrățișeze ce nu-i place. Dar cînd criticul în cauză este titular de rubrică, obligațiile sale sînt oarecum diferite. Publicația nu-i aparține, ea este deopotrivă a breslei și a publicului. Prin urmare, fie că-i displace, fie că nu, el trebuie să considere cu toată atenția cărțile, să laude ce-l satisface, să nu laude ce nu-l satisface, dar este dator să-și facă publică nemulțumirea, este o datorie față de revista care-l tipărește, față de publicul care plătește revista, față de obște. Încrîncenarea, lipsa de umor, pot fi norme de conduită în viața personală a insului (ferească-mă Dumnezeu de astfel de prieteni !), dar nu pot fi norme valabile în viața publică, de vreme ce ea, viața publică, îi asigură condițiile materiale de existență.

Viorel Știrbu

Eminescu

Eminescu nu mai este doar
numele celui mai mare poet
din istoria literaturii române
de la origini pînă azi
substantivul propriu
ci este încă și substantivul comun
eminescu
cuvînt prin care înțelegem
doi prinți plutind pe marea cea albă
deasupra căreia se aude citeodată
întrebarea
„Spuneți-mi, ce-i dreptatea ?"

Iulian Neacșu

De sărbători

Urmare din pag. 1

spre ușă, apoi ieși în stradă și alergînd spre ei le povesti tot ce văzuse în noaptea aceea, iar în final îi asigură că Nora se află foarte aproape și-i poftì pe vecini în propria sa locuință pentru a le-o arăta pe fiica lor cum dansa cu marele Maciste. Eu n-am timp de spionajele dumitale, spuse tatăl Norei și intră, urmat de soția sa și chiar de fostul grefier, în casa lui Gherman.

Atmosfera era cum nu se poate mai încinsă și, cu toate că nu suporta muzica de dans, însuși Maciste executa cele mai fantastice piruete în jurul Norei. Pe grătar, se înroșeau la foc scăzut vreo trei funii de cîrnați, iar Vasile, ca bun psiholog, intuind începutul dezastrului acelei petreceri, depuse cu multă gingășie suava pisică în brațele bărbatului care spumega de furie și cu o reverență de ofițer de cavalerie o invită pe mămica Norei la dans : îi spuse apoi partenerei sale că fiica ei este o adevărată frumusețe și că lumea e mult mai simplă și mai pură decît își închipuie bătrînul grefier, care, stînd în prag, privea dezamăgit spre tatăl Norei, liniștit ca prin minune de blana imaculată a

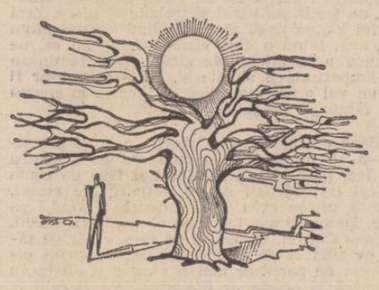

tinerei feline pe care o mîngîia acum în ritmul muzicii. Deși înregistrase apariția alor săi, Nora părea absentă și cu totul absorbită de mișcările de maestru coregraf ale lui Maciste. La un moment dat ochii piriciosului bătrîn grefier se bulbucară gata, gata să iasă din orbite, pentru că din blana lui Maciste apăru un bărbat elegant, însă iluzia nu dură decît o clipă, deoarece motanul luă propriul său pahar de pe masă și cu aceleași mișcări de fin dansator i-l oferi tatălui Norei, iar Gherman imitîndu-l se apropie cu un alt pahar de partenera lui Vasile. Nebăgat în seamă, pensionarul ieși cu totul neobservat, dar se reîntoarse cu un blitz atîrnat de gît și cînd se pregătea să fotografieze dintr-un colț al încăperii, Maciste aruncă fulgerător un pui de pernă exact pe obiectivul aparatului, izbucnirăaplauze, apoi Gherman opri muzica și toastă în cinstea părinților Norei, astfel : să ne trăiți dragilor și stimați vecini la mulți ani dimpreună cu toți ei dumneavoastră ; vă urez sănătate și o mie de întîmplări deșucheate, ca să vedeți cît spirit are viața mulțimii nemuritoare, dreptate și blajinătate să vă inspire viața-n toate, iar noi s-avem, la fel ca azi, vigoarea codrilor de brazi, să vă cinstim cînd ne iubiți, să fim cu toții fericiți și să trăim, și să trăiți.

Obosit de atîtea rime necăutate, într-un vifor de aplauze — Gherman umplu toate paharele ochi și, amintindu-și parcă un vis frumos, adăugă . să fim la fel de buni ca vinul, ca să ne meritățm destinul ! Iar dumeavoastră, i se adresă fostului grefier, să știți că aici fac poze numai eu, dincolo puteți să fotografiați cît poftiți ; așa că fiecare să-și fotografieze lumea lui, încheie Gherman pe un ton care nu admitea replică.

Să trăiți cu toții, răspunse tatăl Norei și, după ce goli paharul dintr-odată, le spuse fără urmă de reproș că deși nu s-a mai simțit de multă vreme atît de bine, le propune să începă întîia zi din an cu un pahar de șampanie la el acasă. Nora păru că abia atunci își descoperă tatăl și-l pupă ca pe vremuri cînd îi aducea cîte-o ciocolată ieftină și bună. Fiind ora opt, în stradă se întîlnirăcu șoferul căruia i se spuse că poate să plece ori la el acasă, ori cu toată familia proprie la cabană.

După cîțiva pași, în timp ce toți vecinii dormeau, întreaga suflare din casa lui Gherman pătrunse prin ușa masivă de la intrare în locuința Norei. Ajunși în atîta lărgime și întrebați de preferințe, Vasile ceru o țărie, iar Gherman și mai ales Ion se arătară vădit bucuroși de șampanie. În timp ce fostul grefier se pregătea să țină și el un toast. Maciste se apropie de el cu un pahar plin iar cînd încercă să ciocnească, bătrînul făcu ochii mari și scăpînd paharul din mîini ieși brusc afară.

Interlocutor

Urmare din pag. 1

măcar bună ziua, îl cunoșteam și ne cunoștea pe toți, nu-mi era și nu-mi fusese mie coleg, ci era, devenise și el un ceva, nu un cineva acolo și biologia, vedeți, s-a și umplut de un spirit subadministrativ. Dar ce să facem, cum totul în ceie din urmă se ordonează între caracter și morală, nu ne rămîne altceva decît să constatăm că surprizele nu sînt la prima lor lectie. Toate bune, adică, toate normale, minus treaba aceasta : cu cîtă boierie săracul și-a purtat o clipă micimea trecînd printre noi și lăsîndu-ne perplecși. Părea așa să zică, uite ce grozav sînt io, fac ce vreau și trec pe unde vreau ca pe o moșie a mea. Eu în gîndul meu l-am compătimit, l-am numit în sinea mea așa cum trebuie, un mare mic, am văzut că și ceilalți au rosit pentru gestul lui, ne-am despărtit puțin stinieniți, puțin triști, dar parcă și puțin mai înțelepți. Nu prieteni, de-astea am mai văzut noi și, cine știe, poate că n-om mai vedea. În ceea ce mă privește eu sînt cel puțin fericit, am înțeles pentru prima oară că o definiție sau o imagine a cercului poate să însemne și a te privi sincer, cu bucurie, în ochi. Altfel...

NUMELE POETULUI

Sandu Stelian

După propria-i mărturisire scrisă, Sandu Stelian este „absolvent al Universității din București cu o teză despre **Problema cosmosului în poezia lui Al. A. Philippide**, a desfășurat o relevabilă activitate publicistică la săptămînalul **România literară** în perioada 1969—1981, cunoscător al poeziei românești și al poeziei literaturii universale din toate timpurile, în amănunt și în ansamblu, în valorile ei perene. Poetul a debutat în 1967 în revista **Amfiteatru**, apoi a publicat versuri în **Ramuri, România literară, Flacăra, Săptămîna, Luceafărul.**

Sandu Stelian a depus în 1970 la Editura **Cartea Românească** volumul de versuri **Epitaf pentru ulmi**, cu o recomandare de Emil Botta, care nu a apărut nici pînă în prezent, în urma unor conflicte bizare între unii membri ai editurii în cauză și poet.

În 1977 a avansat **Editurii Eminescu** volumul de versuri **Pean în iarba dimineții** cu o recomandare a lui Eugen Barbu. Alte patru volume de versuri ale autorului sînt în manuscris între care **Poarta Eburnee** dedicat unei colege de liceu, A.D., recent dispărută în mod tragic. De asemenea, are elaborată în manuscris trilogia filozofică cu titlu generic, **Profilul spiritual al poporului român**, înglobînd lucrările **Problema fericirii la români, Fenomenul românesc, Specificul geniului românesc**. Tot într-un stadiu asemănător se află volumul eseistico-filozofic, **Meditații despre Eminescu".**

„Epitaf pentru ulmi", volumul de versuri pe care autorul ni l-a încredințat pentru lectură, poartă un motto din Platon : „...celui ce nu-i curat nu i se cade să se atingă de ce este curat", și este emanația unei gîndiri adolescentine, adesea naive, tentată de descripția pitoresc-naturistă în tonul unui franciscanism voalat, într-o sintaxă deopotrivă nutrită de influențe barbiene și de rostirea „simplă" a versului popular. (Să auzim un cîntec nou / adus de plăpîndele vînturi / de plăpîndele ape / în scorburile aerului, // Să auzim un cîntec nou / simțit de buzele de sete / ale ciutelor, să ne vindece / rănile șoaptele străbunilor // Să auzim un cîntec nou, / să ne lumineze chipurile, / cu pleoapele să atingem / strigătele luminilor din viitor." — **Preambul**).

Intonația imnică, ermetizantă („Prin diamantul timpului adie de spumă coama / Cosînzenei, pentru care mergi pe mare și pe uscat / dar la ora de seară să arunci năframa / cînd prinde trup lumina de naiadă, la scăpătat. // Coboară viscolul ierburilor vedeniei în oase, nomad Făt-Frumos prin cornii dumicați de rît, / alba noastră constelație se-naltă în singe, prinoase, / singele, soma îndumnezeit". — **Imn celui beat de soma**) extazul naturisit („Lumină dulce, / lumină de verset pe ape, / lumină crudă de lapte, / o, azi nimeni să nu se adape, / prin molizi, aburi și șoapte...") ispita regăsirii unei inocențe paradisiace în natura miraculoasă („să cadă romanticele zăpezi / să cadă / astăzi / și mîine / cu păsări închinîndu-ți gîndul / spre un nou tărîm / al vederii, / să ne încendieze pleoapele mărului, dorul / pînă azi / pînă mîine / să simți prevestirea măceșului albăstrit, să vezi răscoala visului de veghe / să cadă romanticele zăpezi / să cadă / astăzi / și mîine / să și auzi cum sapă-n carne / nesfîrșirea / eu nu mai sînt bulb, nu mai sînt frunză / eu sînt mireasma eternă a rememorării, privire de stea polară și vîndecare, / în lacrimile inimii mele / totul înflorește / de vezi curcubeiele străbunilor rotindu-se pe tărmul lor / de pămînt și apă, / pecetea vechimii noastre / Abia atunci să cadă în noapte proaspetele zăpezi / ale făgăduinței / și să nești în romantica atharva să nești, / să nești / sonata luminii dezvelite..." **Romantica Atharva**) sînt notele care definesc cele mai bune poeme ale lui Sandu Stelian. Renunțînd la unele texte incifrate peste măsură ori la altele prea de tot simple, declarativiste, Sandu Stelian poate să facă din „Epitaf pentru ulmi" o carte unitară slujindu-i cu fidelitate talentul. Nu ne îndoim că spiritul său critic va acționa în sensul ameliorării prin selecție a actualului sumar al cărții.

Cezar Ivănescu

EMINESCU

Urmare din pag. 1

revărsarea lăptoasă a luminii lunare i-am văzut efigia culcată pe zăpezi ; de granit nimbat, cu fruntea boltită, nas puternic și bărbie domoală, străjuind ca un zeu de piatră eterul albăstrit de ger, cu ochii privind în sus, spre nemărginirea astrală și, din stînga Lui, chiar din tîmpla Lui, Luceafărul de ziuă țîșnise cu o clipă mai devreme, strălucitor ca o lacrimă stoarsă din potirul veșniciei. În Înălțimi !

Și atunci, i-am auzit, în memorie, nemuritoarele Lui cuvinte, înțelepte și adevărate : **„Și-apoi ni se pare că nici un neam de pe fața pămîntului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decît tocmai românul, pentrucă nimene nu este mai tolerant decît dînsul. Singurele țările românești sînt acelea în care din vremi străvechi fiecare au avut voie să se închine la orice d-zeu au vroit și să vorbească ce limbă i-au plăcut..."**

Vorbea din Înălțimi, / sculptat în granitul Nemuririi, / stea fixă, / strălucitoare/ și de neatins...

Poem pentru mai multe continente

„Declarația drepturilor copilului" afirmă :
„Copilul va fi ocrotit împotriva
tuturor formelor de exploatare".
„Declarația drepturilor copilului" afirmă:
„Copilul are dreptul la învățămînt,
are dreptul la nutriție adecvată,
locuință și servicii medicale."
Iată însă ce arată realitatea :
copilului îi place să se joace în iarbă
(iarba, această copilărie a planetei)
în iarba de est, în iarba de vest, în iarba
de nord, în iarba tuturor punctelor
cardinale
și nu vrea să știe
că
în anume zone
fiecare fir de iarbă
este un periscop al unui submarin atomic.

George Alboiu

Ce conține un manuscris eminescian

Urmare din pag. a 3-a

de-acasă, de aceea familia e-n eternă nesiguranță, dacă e mort sau de mai trăiește încă, și dacă trăiește, **cum ?"**). Toroutiu datează această scrisoare din 1880, dar ea nu poate fi mai tîrziu de 1874 (deja în 1877, Nicolae se afla bolnav la Ipotești, unde va muri „prin împușcare de sine" la 7 martie 1884.)

Ici și colo găsim în acest caiet notații bibliografice (Lotze cu **Microkosmus**, Charles Potvin cu **De la coruption littéraire en France** etc., precum și numele și adresele unor profesori.

Tot aici avem fragmentul [Arheus], ff 70-75r, „principala lucrare a caietului" după cum spune Constantin Barbu (v. **Transilvania** 9, 1981) care face foarte interesante identificări din filosofii cercetați de Eminescu. Cîteva file sînt destinate notelor de la cursul de egiptologie al lui Lepsius ; acestea sînt scrise atît în limba română, cît și în germană — se vede că îi era mai dificil poetului să traducă de-a dreptul în germană după auditie, așa că nu o dată rezumă în această din urmă limbă, pe care de-altfel o cunoștea foarte bine.

Alte vreo zece file sînt bruioane din ciclul dramatic dacic. Pe o filă avem poezia **E ca și cînd**, „cu scrisul de Viena, acest crîmpeiu, în care apare, în alt ritm, numele lui Ștefan" (Perpessicius, în **Opere**, I, p. 498, la subsol). Pe altă filă ne întîlnim cu o pozie licențioasă („Tot un fel de gazel sînt și versurile indecente din ms. 2 287, f. 60 v" Călinescu, **Opere**, XII, p. 323). Pe fila 83 v. ni se pare a desluși niște interesante tatonări de rime (neincluse în **Dicționar de rime**, ediție îngrijită de Marin Bucur și Viorica Ana Tăușan, 1976), interesante pentru că sînt omonime nume proprii — nume comune : Cicero-cicero, Erato-erato, Rubin-rubin, Bonaparte-bonaparte etc. Sînt și unele locuri unde găsim „algebrizări", în altele caligrafii etc.

Rezumînd, greutatea acestui caiet o dau notele în limba germană, **fragmentarium**-ul în limba română (cu însemnări de logică, drept, limbă, cugetări filosofice), fragmentul [Arheus] și sonetele pomenite mai sus. Ca și altele din aceeași epocă, caietul acesta ne dă seamă despre anii de formație intelectuală ai tînărului Eminescu, ne dezvăluie cît de plurale erau preocupările sale, ce dor nestăpînit de a acumula cunoștințe cît mai variate și de a le supune propriei sale cugetări l-a cutreierat pe tînărul zeu. Materia este dispusă într-o aparentă dezordine, pare o magmă care încă nu a cristalizat, decît arareori dar cu atît, poate, mai semnificativă. Pentru aceasta însă caietul trebuie **văzut**. Subsemnatul, împreună cu Mariana Petrescu, sperăm să dăm chiar anul acesta, la Editura Cartea Românească, acest caiet în integralitatea și în aspectul lui originar. Nu ne îndoim că pentru toți împătimiții întru Eminescu, dar mai ales pentru tînărul literat, contactul direct cu fila poetului va constitui una dintre cele mai pilduitoare lecții. Pagina eminesciană este aidoma unei picturi ; nu poate fi povestită, ci doar contemplată ; abia atunci învățămintele pe care le cuprinde se degajă de la sine.

Sarea, la vremea ei

Urmare din pag. a 5-a

cunoștea public îndeminarea de a-mi surprinde adversarul — și mă lovise și eu căzusem.

Într-un fel începuse să-mi facă un fel de plăcere perversă gîndul de a ști că eu decid asupra campionatului categoriei mele. Măturam pînă în finală toți adversarii mai redutabili ai lui Casius și păstram pentru mine titlul de vicecampion.

Și, cine știe, fără sicilielile Florentinei, poate că n-aș fi vrut nici la Galați să-l bat. Mai bine nu mai încercam pentru că acum nu-mi mai rămîne nici plăcerea secretă de care pomeneam : Casius a reușit și fără mine, să iasă campion.

Cred că și prezența Florentinei a contat, dar decisivă în instalarea acelei liniști sufletești totale a fost, sînt sigur, atmosfera Bucovinei cu munții, mănăstirile și satele ei. Așa că în momentul în care am spus (șofam eu) „direcția Marea Neagră, înainte marș !" Florentina chiar că a ris ca înainte.

I-am recunoscut bagajele (știam că acolo face plajă de ani de zile) și am întins cearșaful la cîțiva pași. „Chiar că-i foarte bine aici, dragule", mi-a zis Florentina, și s-a întins, lacomă de soare. A închis ochii. Inițiativa ei îmi convenea, pentru că puteam, făcîndu-mă că citesc ziarul, să stau la pîndă. Voiam să nu scap nici o reacție de pe fața ei cînd îmi va descoperi prezența. Păstrasem obiceiul ăsta de a construi surprize copilărești, poate și fiindcă ea le gusta sincer.

Am recunoscut-o de la distanță. Era bronzată frumos și avea o linie foarte tinerească. Am numărat (aveam cu ce o tachina) vreo șase bărbați care au întors capul cu interes după ea. A trăsărît și, cînd să înceapă cu „mamă", a zărit-o pe Florentina și fața i s-a înăsprit. M-a amuzat descoperirea că mama, tot femeie și tot mamă, este geloasă. S-a depărtat fără să zică nimic și s-a întors cu coșul în care-și ținea lucrurile. S-a așezat lîngă mine și „pe unde ai umblat, craiule ?".

„Mamă, m-am alintat, vrei să mă compromiți în fața nurorii dumitale ?".

„Lasă, că „nora mea" te iartă". „Crezi tu"...

„Da", și, către Florentina, care deschisese ochii și era vizibil încurcată (nu-i spusesem în mod expres că mă însor cu ea) „Domnișoară, eu de cîțiva ani am căpătat o manie. Umblu cu un obiect la mine, tot timpul și peste tot. Vreau să-l înapoiez proprietarei : iată, domnișoară, taiorul pe care l-ai uitat, din grabă, acum patru ani cînd ne-am cunoscut".

„Ce taior ?", a mai putut îngăima Florentina și, în clipa următoare, se ridicase deja, „ai să mi-o plătești pentru mirlănia asta", a șuierat, de data asta către mine, care mă uitam năuc, cum se depărtează, și, pe urmă, ca un nătărău : „ce-i asta mamă ?".

- Teatrul Mic în colaborare cu Institutul Italian de Cultură din București, invită iubitorii de literatură și muzică la o seară omagială „Eugenio Montale" care va avea loc luni 18 ianuarie a.c. la orele 19,30 la Teatrul Foarte Mic din B-dul Republicii nr. 21. Participă acad. Alexandru Balaci și Adriana Mitescu. La programul serii care va cuprinde poemul „Omagiul lui Eugenio Montale" de Doru Popovici și un recital din versurile poetului, își dau concursul actorii Teatrului Mic : Mariana Cercel, Maria Potra, Maria Ploae, Dinu Iancu-lescu, Dan Condurache, Petre Moraru și corul „Madrigal" dirijat de Marin Constantin.
- După ședința inaugurală a Cenaclului literar-artistic **ABECEDAR** care a avut loc la sfîrșitul lunii noiembrie 1981 (la Casa corpului didactic din Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud) cînd a fost desemnat și secretariatul cenaclului (**Domnița Petri** — președintă, **Olimpiu Nusfelean** — vicepreședinte și **Oliv Mircea** — secretar) recent s-a desfășurat a doua întîlnire de lucru. A citit din creațiile proprii **Domnița Petri.** Au comentat : **Oliv Mircea, Sorina Costea, Vasile Rațiu, Radu Salvan, Anton Buta, Virgil Rațiu M.** s.a. În următoarea ședință se vor supune discuțiilor versuri de **Virgil Rațiu M.** Secțiunea a doua a cenaclului va cuprinde un **Omagiu către Eminescu** cu participarea cîtorva scriitori din Cluj-Napoca și București.

atelier literar
poșta redacției

ȘT. B. T. : Tentativa poate fi considerată ca reușită, aptitudinile prozatorului sînt mai evidente și mai pline de promisiuni (mai ales în ce privește schițele de portret, structurarea unei trame epice, a unei intrigi, etc.). Mai puțin abilă și convingătoare e frecvența confidențelor și confesiunilor... „pe metrul pătrat"... Prea multe, prea puțin justificate uneori, prea „din senin", chiar dacă substanța lor nu e neinteresantă în sine și, firește, chiar dacă sînt extrem de necesare și utile exercițiului de portretizare, biografic, pe care și-l propune autorul. Nu încape îndoială însă, că de data asta, lucrurile se află pe drumul cel bun.

FELICIA : Puține frînturi de coerență și poezie : „Observații" (cu un final, însă, diluat, lipsit de pregnanță), „Pornim de la zero", „Dojană" și, oarecum, „Sărbătoresc ploile" (dar cu un distih final plin de neadevăr, dacă nu și de ipocrizie...). În schimb, un vers răzleț, dintr-un alt text, de o adîncă sinceritate autocritică, pe care nu se poate să nu-l subscriem din toată inima : „Ce mare păcat să bați cîmpii !". Într-adevăr, mare păcat !... În plicul următor, lucruri cunoscute în general, despre care nu prea mai e nimic de spus (față de cele zise la timpul respectiv). Cea mai bună, „Se omoară Beatles-ii" (dar, de fapt, nu se omoară ei, ci îi omoară alții...). Și din nou un vers răzleț, plin de adevăr : „viclenia e de nesuportat". Și cam atît !

EMIL PETRESCU : O cale bună, cu semne din ce în ce mai numeroase de perspectivă : „Să scapi", „Tăierea capului", „Așa-zisul poem". (Repetăm apelul în privința ținutei manuscriselor !).

C. OPRICĂ : Lucruri bune și foarte bune, care se cer scoase la lumină.

M. DUMITRESCU : Ni se aduce la cunoștință că poemul cu pricina ar fi copiat din revista „Ateneu". Dacă e așa (și vom verifica, firește) e mare păcat că n-ați folosit șansa de a mărturisi de bună voie. Poemul de acum, uscat, „făcut", fără suflu.

VERA DALIOV : E încă greu de tras o concluzie asupra acestor „mărunțișuri", cum le ziceți, în care există și unele fulgurații lirice promițătoare (de p., „Steaua de care", „Un drum este"), dar și extravaganțe și alunecări în afara poeziei. Vom vedea poate mai bine despre ce este vorba data viitoare. (În ce privește frumosul salut cu care vă încheiați scrisoarea, vă mulțumim și rămînem în așteptare...).

EUGENIA RĂDULESCU : Povestirea e scrisă îngrijit, cursiv, dar parcă e mai aproape, totuși, de revistele pentru copii.

E.L.F. : Nu se văd, din păcate (alături de indicii clare de sensibilitate și vioiciune de spirit) semnele adevăratei vocații lirice.

D. DELAMARA : Nu sînt nici acum lucruri noi. Versificări sonore, retorice (cam păunesciene), în care versul și metafora se cam învîrt în gol, lipsite de suportul unui gînd clar, de pregnanță și putere de convingere. Ne-ați trimis, parcă, anterior, și lucruri mai bune.

A. DAN : Pagini sfioase, senzitive, cu un desen (la propriu și la figurat) subțire, luminos, ușor tremurat. Mult timp pierdut și multă neîncredere în puterile proprii. Dar nu e niciodată tîrziu.

B.V.M., Thamyris, Maricica Stamate, T. Pirvan, Dinu Matei, V. Pustiu, Mihai Petrescu, Acmine, Victor Barbu, Gh. Dragotă, M. P. Ulmu, Florina Marghitan (ceva, în „Nu vreau"), **Elias** (ceva, în „Opinie". „Certificat"), **Ștefanio Ion, P. I. Văduva, Răzvan Ionel, Mihai Moraru, Constantin Costică, Victor Munteanu :** Nimic nou !

Luminița Balaur (ceva, în „Fluturi"), **Cornelia Baranga, Dumitrache Cornelian, Dumitru Cetină, M.C. Corbița, Nuceir Alandin, Vichentă Stingu Ciclovanu, Petre Pîrvulescu, Alexandru Sfârlea, Ștefan Manole, F. C. Plăeșu, Miroslav Juca, Gh. Mineulescu, Lazăr Popescu, Aurelian Marius Angelescu, I.C. Biciu, Romică Voinicluc, Luciaș Baiu, Pavel Cantacuzin, Nicolae Mihail** („ceva, în „Nu cuvinte"), **Elena N. Păsărică, Manole Sandu, Diana Toni, C. Marianovici, Maria Petrescu, Aurora Dorogan** (ceva în „Metamorfoze"), **Dalia-Maria Selagea, Lorelai Galu, Puiu Sîrbu, D. Al. Nanu, Erhard Baier, Piu Pop, G. M. Uroianu-Uroi, Nicu Mihai, Liliana Brebenea, Constantin Ștefan, Marin D. Mușat, Andrei Pina, Const. Donici, Augustin Baldovin, Gh. P. Boloantă, Ștefan Velisar, Gh. I. Negoescu, Eugenia Panamarov, I. Voichițoniu, Maria Marin, Dinu Olărașu, Pascal Negoescu, Laleaua Neagră, Nicolae Ceacu, Vasile Neagu, Thalida E., M. Hugin, Ioan Petranescu, C. Dumitru, Anne-Mary, Sinziana Nimărui, Alex Dumitrescu, Dan-Mircea Dăian, Dan Devovia, G.H.V.** (ceva, în „Pepeni"), **Nicolae Aiteni, Ella Ovidiu, Mircea Diaconu, Miul Aurel, Elena Ionescu-Cringuri, Coca Marius, Oprea Ciupitu, Damian Drăgan, Valer Bordeanu, Staicu Lupu, Mircea Pătru, Vergiliu Florian :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Buletin meteorologic

Un gînd lîngă umbra ta :
Pare un imens
fluture. Auzisem că ființele au
o lumină
înlăuntru,
dar cine știe dacă gîndul,
nu devine și el,
doar unul din obiectele
domestice
care ne înconjoară.

Mai stăruie deasupra capului
meu (ca o mașinărie
norocoasă)
acest nor de cuvinte
ce mă urmează ca un cîine
supus,
aceste cuvinte
cu ușile și geamurile sparte
în care vîntul exersează
zilnic.

ION DRAGOȘ

Pentru un ban găurit

Mila are mai multe mîini
decît cel care pe brînci
cerșește pe la colțurile realității
totuși cine mai poate salva
un suflet ce continuu se subțiază
din neputința de a exista decent
lîngă clinchetul unei monezi

MIHAI CRAESCU

Poem

bolnav că aromată nu-i
lumina toamnei prin gutui ;

că ochiu-n care mă implînt
rivnește ploapă de pămînt ;

că marmora ce-o port în gînd
statuie nu va fi nicînd ;

că bate veșnic neștiut
gongul exodului în lut ;

că nu-i mai sînt iubirii sclav,
bolnav că nu mai sînt bolnav !

IOAN GRUNZ

Recursul la metodă

Mă vei găsi într-o dimineață
cu degetul încleștat pe o floare de crin
și-n colțul gurii îmi va străluci,
ca o șuviță
subțire
de sînge,
poemul.

GHEORGHE SMEOREANU

Desene de Marian Avramescu

Obiecte în spațiu

Sfera e un punct
umflat în găuri de cașcaval
și baloane de săpun,
Cubul e un punct
umflat printre cuburi,
Paralelipipedul
e un punct
umflat în cutii de detergent,
Piramida e un punct dilatat
în Egiptul Antic
Conul e un punct defensiv
în țepii de cactus și trandafir,
Omul
e cel mai punct dintre puncte
implinit
într-un gînd. Cuvîntul e un punct
pus la gînd. Punct.
Și de la capăt

IRINA EFTIMESCU

O, pînă și vampirii

Motto : Cel mai frumos ambalaj
Pentru sînge
Este omul.

O, pînă și vampirii,
Înfiorătorii vampiri,
Și-au mai schimbat metodele
Și maniera de lucru.
Secolul ne obligă, ce naiba,
Ei nu mai poartă părul vîlvoi
Nici colți supradimensionați,
Se îmbracă decent
Și fac mea culpa,
Recomandă cu căldură ceaiul
De plante medicinale
Și au scos definitiv cuvîntul sînge
Din toate dicționarele.

RADU ȘUIU

Pastel

pădure albă
pădure subțire
caut cu buzele
inima ta
de nea
caut cu inima
miracolul
prin care
vei izbucni
în frunze și flori
peste ninsori
pădure acută
ca un adevăr
ca un cuțit
în imensa
negură
care ne bintuie...

VICTORIA MILESCU

Toamnă bucureșteană

Cad frunzele de aur, trup de zeu,
acoperind cu sărutări pămîntul,
în stații de tramvai înjură vîntul
și toamna urcă-ncet la apogeu.
Se satură de poame și flămîndul,
filozofează crapu-n helești,
belșug de manuscrise la muzeu,
e totul spus ca să mai iau cuvîntul.
Chelesc parcurile, se scutură cununa,
dar ora-nțelepciunii n-a venit
și dîmbovițe curg spre infinit,
cad frunzele de aur peste nume.

BORIS MARIAN

În jurul biografiei intelectuale

Urmare din pag. 1

cam nebuloasă, nu știm cum o judecă specialiștii, important este însă în toate comentariile sale, Eminescu nu se arată interesat atît de consecințele fizice particulare, cît de relațiile generale, universale ; în transformările tuturor fenomenelor de energie din natură, el vede expresia unui principiu unic pe care caută să-l extindă asupra sistemului solar și al întregului univers. Altfel spus, nu de o ambiție vană de a intra în competiție cu fizicienii e vorba aici, ci de preocuparea de a descoperi acele idei-forță ale filozofiei științei care să-l ajute în construirea unei viziuni unitare asupra lumii. Ne aflăm în imediata vecinătate a proiectului cu „limba universală", menită să sintetizeze prin formule matematice cifrul acestei viziuni atotcuprinzătoare, cu valoare de model teoretic.

Problema este prea complexă pentru a o analiza aici. Ne mulțumim s-o schițăm în datele ei generale. Pentru a înțelege mai bine eforturile, nu o dată dramatice, prin care Eminescu a încercat, de fiecare dată, să recreeze o viziune unitară asupra lumii, se cere aici să ne introducem, mai mult decît am făcut-o pînă acum, în atmosfera științifică a epocii. Ne aflăm într-un moment de răscruce, cînd se destrămase vechea interpretare a lumii, dintr-o perspectivă ordonatoare mecanicistă, newtoniană. Pînă atunci universul întreg apăruse fixat într-o organizare statornicită o dată pentru totdeauna, — mai exact structurată așa de rațiunea divină, oamenii neavînd altceva de făcut decît să descopere legile și proporțiile perfecte utilizate de marele arhitect care era Dumnezeu. Descoperirile spectaculoase în domeniul fizicii, al chimiei, biologiei ș.a. vor surpa bazele acestui Cosmos (în înțelesul generic de imagine perfectă și absolută).

O astfel de răsturnare a lucrurilor și a noțiunilor ne proiectează oare într-un univers lipsit de o ordine coerentă, văduvit de un punct de vedere ordonator, „privilegiat" ? Teamă ne e că un asemenea punct de vedere ar fi într-o prea mare măsură calchiat după obsesiile — și spaimele — unora din secolul nostru, generate de răsturnările impuse de descoperirile einsteiniene. În anii de-atunci se produsese o deschidere nelimitată asupra lumii, văzută într-o mișcare eternă, punîndu-se însă în discuție nu ordinea universală ci reconstituirea ei pe alte baze. Ceea ce nu înseamnă că, în aceste condiții, făurirea unui model cosmologic nu întîmpina greutăți imense. Diviziunea muncii, devenită de-acum dominantă, determina o dezvoltare a specializării în domenii limitate, ducînd la pierderea viziunii de ansamblu. Filozofia are meritul de a fi venit în ajutorul specialiștilor, sfidînd avertismentul lui Newton : **„Fizică, ferește-te de metafizică".**

Este ceea ce a fost tentat să facă și Eminescu, el care pendula între, pe de o parte, recunoașterea „mișcămîntului" perpetuu, iar, pe de alta, trăirea nostalgiei unor repere constante, a unor veritabile puncte de sprijin „arhimedice" care să-i îngăduie nu să răstoarne lumea ci s-o reaseze într-o ordine universală. Se știe că, în ultimii ani lucizi ai existenței sale, poetul, după ce investigase cuceririle epocale ale științelor naturii, ca și ale științelor exacte, schițează studiul filozofic intitulat : **Încercări de metafizică idealistă a raporturilor constante în mișcarea eternă,** — titlu care, după cum s-a presupus, răspunde celui al lucrării lui V. Conta — propunîndu-și să folosească proprietățile calculului infinitezimal în sintetizarea mișcărilor esențiale ale **„tuturor fenomenelor psihice și fizice".**

Este drept, studiul se găsește, sub forma unei schițe, anexîndu-și cel mult cîteva meditații răzlețe, nu știm, prin urmare, care-i va fi fost configurarea ultimă.

Să ne amintim însă că tot în formule matematice încercase să aseze cunoștințele din diverse domenii ale vieții (așa-numita „sociologie a matematicii"). O tentativă de a arunca punți între domenii care de-a lungul istoriei gîndirii fuseseră separate și opuse între ele. S-a demonstrat faptul că după Pitagora se creease o ruptură între, pe de o parte, gînditorii inspirați de matematici și, pe de alta, cei care porneau de la rezultatele științelor empirice, Platon, Thomas d-Aquin, Spinoza, Kant revendicau modelul matematic ; Democrit, Aristot, empiriștii moderni de după Locke — modelul opus. Încercarea de unificare a unor direcții atît de divergente prin orientarea lor nu constituia oare o dovadă a aspirației secrete către un fel de **macro-model,** capabil să explice și ordoneze legile care guvernează toate formele existenței din univers ? Avem desigur a face cu simple tentative care pentru a fi putut fi duse la bun sfîrșit ar fi fost necesare eforturi de generalizare, dintre cele mai complexe. Notăm doar în treacăt că, potrivit opiniei unor specialiști, științele fizice lucrează cu sisteme „închise", în vreme ce științele economico-sociale vizează sistemele „deschise". Și adevărul e că adesea gîndul poetului se oprește în fața unor contradicții, altori, execută adevărate salturi mortale, încercînd să împace ceea ce nu se poate împăca — un gest disperat de a cuprinde infinitul.

Nu am putea să găsim aici — în această ilimitare a aspirațiilor, în lupta cu imposibilul — explicația esențială a faptului că atîtea dintre uriașele sale proiecte culturale rămîn neterminate ? Ce spectacol uluitor ne înfățișează șantierul caietelor sale : atîtea construcții ciclopice înălțate de un meșter care se ia la întrecere cu Dumnezeu, dar care rămîn aici fără acoperiș, dincolo doar cu căpriorii înălțați... Da, știm că unele din aceste construcții sînt deschizătoare de noi zări, că din crucificarea elanurilor sale spirituale s-au hrănit poezia și gazetăria — cele două fețe ale genialității sale. Nu se poate însă să nu te cuprindă amărăciunea în fața atîtor lucrări fundamentale, cărora le lipsește ultima lovitură a daltei făurarului...

Cînd se ajunge la acest aspect se invocă, îndeobște, existența sa dramatic retezată, datorită nefericitului accident al bolii ; se citează fraza lui Ibrăileanu că dacă Goethe ar fi murit la 33 de ani, el n-ar mai fi fost Goethe. Argumente adevărate, deși, după cîte s-a văzut, în cei 33 de ani ai săi, Eminescu a trăit — spiritualicește — cît alții în 60. Istoriograful din noi ne îndeamnă să ne raportăm iarăși la spațiul intelectual al epocii. Căci atunci cînd studiem eforturile poetului de a descoperi legile obiective ale universului se cade să nu uităm că Engels își redactase materialele referitoare la **Dialectica naturii** între 1873 și 1886, fără însă a apuca să le aducă în faza finală. Propriu-zis, Eminescu trăiește într-o epocă de răscruce, între două lumi. De aici derivă sursele obiective ale dificultăților insurmontabile cu care se confruntă. De aici însă și vastitatea ambițiilor sale demiurgice. N-am dori să dăm o turnură encomiastică studiului de față, se cere însă să recunoaștem că deși în țara noastră, pe-atunci, existau și alte personalități cu un orizont enciclopedic, chiar „monștri ai erudiției", niciunul nu a îmbrățișat o arie atît de vastă a preocupărilor, n-a tins să cuprindă atît și atîtea ca Eminescu, dezvăluind o pasiune investigatoare comparabilă doar cu aceea a oamenilor Renașterii.

Și adevărul e că, în plin veac al XIX-lea, Eminescu reeditează aspirațiile renascentiste, slujindu-se însă de metode și de o experiență spirituală dintre cele mai moderne. Nu credem că greșim afirmînd că o astfel de performanță era posibilă doar în condițiile culturii noastre care, datorită împrejurărilor istorice cunoscute, își păstrase proaspete rezervele interioare, sărind etape ale dezvoltării și proiectîndu-se direct în cele mai noi experiențe ale timpului.

În prefața la **Dialectica naturii,** Engels, elogiindu-i pe oamenii Renașterii — **„titani ai gîndirii, ai pasiunii și ai caracterului, ai multilateralității și ai erudiției"** —, arăta că aceștia **„nu erau încă sclavi ai diviziunii muncii, care duce la mărginire și la unilateralitate, atît de frecvent întîlnite la urmașii lor"** — că pe atunci nu exista **„om de seamă care să nu fi călătorit în țări îndepărtate, să nu fi vorbit patru-cinci limbi, să nu fi strălucit în mai multe domenii",** conchizînd : **„De aici acea plenitudine și tărie a caracterului care fac din ei oameni în adevăratul înțeles al cuvîntului".**

Să cădem de acord că aceste caracteristici se potrivesc întocmai și lui Eminescu — el care, pe scutul său de incorigibil cavaler al bătăliilor cu necuprinsul orizonturilor culturii, își avea gravată deviza : „Ecuația intelectuală : omnilateralitatea".

Publicistica lui Eminescu

Urmare din pag a 3-a

dau curs propunerii emisarilor Creditului mobiliar. Eminescu publică în 25 iulie 1881 o rectificare, **La un articol al nostru,** în care își cere scuze pentru gresala sa și reproduce integral răspunsul din **Războiul,** ca o reparație morală. Avem aici și un exemplu de demnitate și conștiință profesională în activitatea sa publicistică.

Eminescu critică Creditul mobiliar pe baza tratatelor consacrate unor instituții similare din străinătate. Îndată ce fondatorii celor două instituții publică statutele lor, poetul se ocupă de ele în două articole, **Statutele Creditului mobiliar** din 4 august 1881 și **Acum cînd statutele** din 30 septembrie 1881. Publicarea statutelor îi oferă prilejul să formuleze o judecată definitivă asupra scopurilor urmărite de cele două instituții. Poetul constată, cu vădită părere de rău, că tezele sale expuse încă în primul articol, se adevereau și că prima societate se înființa pentru „operații de speculă", iar a doua să mascheze acele operații la jocul de bursă.

Familiile de texte, cum sînt acestea, consacrate Creditului mobiliar, se întîlnesc frecvent în publicistica lui Eminescu de la **Timpul.** Edițiile de pînă acum sînt **selective.** În această situație se găsesc și edițiile lui I. Crețu, care, din 7 texte, nu tiparesc decît două. Nu mai vorbim, acum, de acele articole care nu se integrează în familiile de texte și care ridică dificultăți în plus în stabilirea paternității. Nu încape discuție că, în condiții ca acestea, cînd un atît de mare număr de articole mai zac ingropate în colecția ziarului **Timpul,** nu se poate da o judecată corectă, necum una definitivă, asupra publicisticii eminesciene.

La Țuculescu

„Mehr Licht !"
Goethe

Se surpă conturul,
culorile se mistuie
flăminde,

din sîngele lor
se nasc adevărurile
nude.

Oglindit în beția nuanței
Prea singur veghează
Ochiul.

George Sânpetrean

REVISTA REVISTELOR

„Arhivele Olteniei"

Un eveniment de seamă în cadrul publicisticii noastre științifice îl constituie reapariția **Arhivelor Olteniei.** După reînvierea cu ani în urmă a **Ramurilor** iată, acum, redivivus și **Arhiva** din cetatea băniei. Vechea **Arhivă** a avut o viață îndelungată (1922—1943) și la ea au colaborat unii din cei mai de seamă istorici și oameni de știință dintre cele două războaie. Noua **Arhivă** tine, prin articolul program să se revendice de la tradițiile precedentei, să „prelia sensurile continuității inscrise în slova trecutului, materializînd preocupările pentru știință și cultură, pentru progres, într-o construcție modelată de spiritul novator și stimulator al momentului social și politic". Și, mai desprindem tot din programul publicației : „Fiind un mesager al acestei părți de țară, publicația nu va fi exclusiv provincială".

Publicația este structurată pe cinci secțiuni principale : Istorie ; Filozofie, sociologie, economie ; Filologie ; Etnografie și folclor și, în sfîrșit, cronici, recenzii și prezentări de cărți. Spațiul cel mai întins este destinat primei secțiuni, Istoriei, unde se detasază studiile destinate arheologiei.

„Arhivele Olteniei" se deschide cu două studii consacrate personalității tovarășului Nicolae Ceausescu : „Originalitatea gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceausescu, secretarul general al P.C.R." de Elisabeta Trăistaru și „Dezvoltarea creatoare, a materialismului dialectic și istoric în opera tovarășului Nicolae Ceausescu" de Tiberiu Nicola. La secțiunea „Istorie" se disting contribuțiile datorate lui Marin Nica, Misu Davidescu, Gheorghe Popilian, Dumitru Berciu, Dumitru Tudor, Octavian Toropu, Ștefan Ștefănescu, Ion Pătroiu, Titu Georgescu și alții. Din secțiunea a doua am reținut pe lîngă alte studii interesante pe următoarele două : „Concepția lui C. Rădulescu-Motru privind raportul dintre cultură și civilizație" (de Dumitru Otovescu) și „Schimbări intervenite în structura resurselor de muncă din agricultura cooperatistă a județului Dolj în perioada 1971—1979" (de Sabin Buleteanu și Viorica Pană). Din secțiunea „Filologie" se reține studiile „Derivarea toponimică și etimologia" (de Gheorghe Bolocan), „Considerații asupra neologismului la Tudor Arghezi" (de Doina Negomireanu) și „Spiritul critic la «Ramuri»" de Ovidiu Ghidirmic. În sfîrșit, la „Cronici și recenzii" se referă despre lucrările celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice (Mircea Mușat), despre cartea lui Ștefan Pascu, **Voievodatul Transilvaniei** vol. II, despre **Istoria Iașului,** vol. I, despre **Istoria filozofiei românești,** vol. II etc.

Un sumar bogat și interesant face din primul număr al **Arhivelor Olteniei,** serie nouă, o publicație de înalt nivel științific oferind cele mai bune indicii pentru izbînzile viitoare.

Cronicar

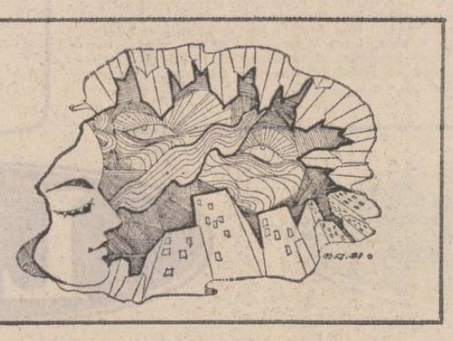

Elocventa biruință

Urmare din pag. 1

așa-zisa lipsă etnică de reacție nu este de fapt, sau poate nu este în primul rînd, o atitudine pasivă, resemnată, o supunere oarbă în fața destinului, o îndecizie — nici vorbă ! — ci mai degrabă o decizie, o atitudine fermă, o rezolvare a conflictului nu cu ceilalți, cu mediocritatea și turma de criminali, ci cu propriul sine, un act de profund eroism, o tragedie ce va duce nu la triumful răului, ci la călcarea peste moarte, la triumful asupra timpului, triumf care este întotdeauna al Vieții.

Păcurărașul nostru nu era un zgîrie brînză, un estropiat, un complexat, un neisprăvit în toate cele, era un bărbat mîndru, tras printr-un inel, cu fețișoara ca spuma laptelui, cu mustețioara ca spicul grîului, cu ochii ca mura cîmpului, cu cai mai înalți, mai învățați, cu cîini mai bărbați, priceput gospodar... Ba mai mult, într-o variantă îndrăgită și de Sadoveanu, păcurărașul apare cu o lance la el și chiar pare a fi os domnesc, după spusele Mioarei : „Cioban stăpînesc, Fecioras domnesc". El nu-și va întemeia nouă sa seminție prin crimă, repetăm, ci prin jertfă, devenind astfel un erou unic, din cîte cunoaștem prin cele alte literaturi.

Este cumva păcurărașul mioritic un socratic cu lance și baltag, care acceptă moartea conferită de semeni, decît ca el să se considere învingători, dacă el ar fugi din fața morții, sau de-ar încerca să-i înfrunte cu armele ? E, oricum un gest socratic, pe un picior de plai, lîngă o gură de rai, o asumare a unui destin exemplar, menit să-și depășească timpul.

Ciobănașul cu lance, din stîrpea unor să le zicem regi-păstori, regi-ciobani (așa cum au fost regii-magi, ciobani, păstori), înconjurat de dulăi, vătaful Ion, într-o altă variantă, omul căruia vor să-i ia, în alte variante, *mila și averea, starea și puterea și bogătatea,* cel care din galbeni îi întrece, îi spune Mioarei, de-l vor omori — fiindcă încă nu sîntem siguri că-l vor omori ! dar atitudinea lui este mai înaltă decît imolinirea dorinței lor ! — să-i pună lancea la picioare, toporelul să i-l pună în mîna de dreapta, fluierașul să-i fie copîrșeu, cîntecul adică să-i fie sieriu, vîntul cînd o bate, fluierul va cînta, copîrșeul lui va cînta — sugestie genială ! — pușca pe care vrea să le-o dea dușmanilor săi, să i-o pună probabil la căpătîi, lîngă bota lui, baltagul lui, lîngă toate armele lui abandonate odată cu crima din ele, îngropate în strunga mulgărilor, pușcă, lance, topor, botă, baltag, îngropate odată cu crima pe care el o putea săvîrși, ca un semn al biruinței împotriva armelor și a crimei !

Iată ce dinastie va întemeia acest păstor, iată ce psihologie etnică lasă în urma sa — iată ce cîntec lasă în urma sa, al „Mioriței", iată ce moștenire literară ne lasă, iată ce mit ne lasă „prin simpla armă a genialului poetic", cum zice Lovinescu, un mit despre care și Călinescu spune că mulți îl socotesc drept moment inițial al culturii autohtone, mit în care este simbolizată „existența pastorală a poporului român și chiar unitatea lui în mijlocul real al țării reprezentat de lanțul carpatic".

Iată cum am putea conchide aici, că „Miorița" ar putea fi — și este, de ce nu ? — mitul întemeierii etniei noastre și mitul întemeierii spiritualității noastre.

Și iată cum E. Lovinescu, apostolul sincronismului, apropiindu-se de „Miorița", ne-a oferit prin certitudinile geniului poetic românesc, elocventa biruință a Spațiului nostru etnic asupra vrăjmășiei Timpului.

Anaboliți eminescieni

Urmare din pag a 3-a

degradă mnemice, care au constituit chiar substanța ori chiar pre-textul unor versuri — nu mai spune azi ceva nou analistului. (Acestea — că să nu mai vorbim de formulele, cifrice sau nu, copiate pentru uz propriu, uneori chiar din manuale elementare). În schimb semne ale Operei — da. De aceea, e inevitabilă întrebarea : au textele acestui **mixtum compositum** de exerciții de spirit pori prin care se simte respirînd, spre Operă, creativitatea eminesciană ?

Nu știu cale mai bună de acces la un răspuns efectiv și neaproximator decît esantionajul confruntativ. Demersul pe verticală, fie el și pe porțiuni, analiza paradigmatică (în același timp și lectură para-dogmatică — prin anularea unor reflexe critice) e drumul cel mai scurt și mai drept spre a evalua nu numai funcționalitatea, ci și valoarea intrinsecă a unui text, detașată de „întîmplătorul" paratactic. Poarta de intrare spre acest tărîm al corespondențelor lăuntrice așteptate și al inerentelor lacune reciproce între Operă și **Fragmentarium** (pe care orice confruntativ le relevă) e **glosarul** — acest instrument absolut necesar pe care editorea a avut nu numai răbdarea metodică, dar și conștiința metodologică de a-l alcătui ; depășind net „sumarul analitic" și chiar „indicele de materii", tezaurul de termeni ai unei lucrări — sau ai unei opere — este însăși opera așezată altfel, într-o cercetare ; **praxis**-ului autorului îi corespunde astfel un **praxis** exegetic care începe cu începutul : repunerea logosului în ordine critică.

Că editarea **Fragmentarium**-ului (al cărui al doilea volum e așteptat cu nerăbdare) răspunde importantului deziderat exegetic al punerii în lumină a **circulației** valorilor semiologice în creativitatea eminesciană, o poate dovedi — dacă socotim eșantionajul (și mai ales pe cel parțial, lucrînd el însuși cu exemple selective din volumul I al **Fragmentarium**-ului și respectiv din opera beletristică) o dovadă suficientă — considerarea paralelă a conceptului de **geniu.** L-am extras, pentru **Fragmentarium** din glosarul de termeni (v. p. 758) — ideal ar fi fost ca toate trimiterile lui să corespundă topic, de vreme ce tocmai pentru asta sînt făcute ! — iar pentru beletristică din tezaurul de termeni al Operei literare, pe care îl am în elaborare.

Două sînt, în mare, directoarele de **accepție** ale **sensului** de „existare în spirit" pe care conceptul de **geniu** îl are în Operă : „spirit" **(genius)** și „valoare" **(ingenium).** Cele aproape trei sute de ocurențe în text și în variante acoperă, ideal, modelul : creativitate spirituală după matricea naturală. Eminescu reconstituie, deci, istoria ideii de **geniu** !... Iar aceasta, — fără să fructifice programatic o construcție aperceptivă asimilată, și răspunzînd chemării interioare noematice, dar avînd privilegiul rar de a pune în efigie, prin însuși conceptul care o definește, propria lui creativitate. Totul — în cadrele blasfemării de substrat a condiției umane perisabile și coruptibile (de unde și accentele negatoare de valoare) și în cadrele considerării creației ca tip special de inițiere — care nu rezolvă, dar dizolvă în sine opoziția între aspirația funciară și luciditatea întreținută. Aceasta ar fi, foarte pe scurt, rezumatul monografiei conceptului liric de geniu din tezaurul în lucru de care aminteam.

Deși ocurențele sînt infinit mai puține și, pe de altă parte, specificitatea lor (în fapt : finalitatea lor) e radical alta — condiție acceptată însă în demonstrația de față — conceptul de **geniu** are, în **Fragmentarium,** corespondențe evidente cu Opera. **„Geniul culturii"** și **„geniul bun"** (al unei creații), ca și **„geniul poporului"** răspund în chipuri variate primei accepții pur metaforice, cea a geniului ca duh. Referirile la geniu ca valoare de gîndire, ca excelență de creație, sînt, ca și în Operă, mai multe și substanțiale, conturînd aceeași efigie. Creativitatea ca **origine** a creației — dimpreună cu sub-ideea de demonism — apare (p. 125) cu referire la numele Napoleon, cu care se știe, a asociat Eminescu (în persoane diferite) întîile variante ale **Odei** și figura împăratului. Ridicarea la social — anume, ca și în Operă : la național — se face în notarea (p. 52) capacității geniului de a duce la progres o nație prin a-i influența soarta ; dar, relicitează Poetul, progresul istoric nu e în genii care sînt rare, mai rare în artă decît în știință (să ne amintim de **Cărțile** !), ci în popor — și în muncă va adăuga. Geniul e însă „rege al cugetării" (p. 178) — sintagmă care face figură de emistih. Da, iată și negarea (p. 53), venită, tot ca și în Operă, din demisia existential-socială și din constatarea precarității condiției : ca să fie recunoscut ca atare, geniul trebuie să probeze că e și nebun ; iar aceasta prin opera sa ! Vituperarea contemporanilor, prezentă și ea, se înscrie în același sens : Macedonski (p. 53) nu e un geniu, ci dimpotrivă (să ne gîndim la drastica satiră din poezii la adresa unor congeneri). În fine — într-un crescendo care monumentalizează ideea, geniul e, (p. 53), iarăși ca și în Operă, creditat etic (nu ride de alții) și axiologic (ride de sine) și mai ales creator : el consună cu comilitonii săi fără a-i cunoaște (p. 54), creează conjugînd judecata cu memoria (p. 526) în fine, e etern (p. 550). Relativizările apar la tot pasul și în această apoteoză, conform dialecticii între aspirație și luciditate, pe care o știm din Operă, însă conflictul de esență între „oarecare" și „ideal" se rezolvă, ca de obicei prin sine : o perlă a fugarelor notații eminesciene adună în rotunjimea ei expresivă toate contradicțiile și le reduce prin estetic : **„geniul furtunatec"** (p. 265).

E cuprinsă aici, semnificativ și exemplar, nu o calificare, ci o identificare. Anaboliza eminesciană nu e asimilație, ci direct elaborare.

m a p a m o n d

Povestiri fantastice

REPERE

O antologie de povestiri fantastice românești, tradusă în limbă străină, iată un motiv de interes deosebit. Putine asemenea formule de carte cu temă sînt capabile să suscite interesul în sine, corespunzînd unei deschideri de sensibilitate caracteristică pentru omul de pretutindeni. Gustul pentru fantastic și insolit caracterizează astăzi mase largi de cititori de pe toate meridianele, ca și pe cercetătorii literari, care s-au întrecut să constituie o adevărată fenomenologie a domeniului. Cu atît mai mult, o antologie în limba engleză este menită să cîștige interesul publicului specializat, și, de altfel, al publicului în general, adresîndu-se cititorilor dintr-o limbă care a ilustrat cu multă strălucire literatura fantastică. Volumul publicat de Editura **Minerva** este, în acest sens, binevenit, înscriindu-se într-o serie de inițiative capabile să pună la îndemîna vorbitorilor de limbă engleză un instrument atrăgător de cunoaștere a literaturii române pe o latură corespondentă unei sensibilități deja elaborate. Un studiu introductiv solid este semnat de Nicolae Ciobanu, istoric literar ce a dovedit aplicație în acest domeniu, de care s-a ocupat în mod predilect în ultima vreme. Cu toate acestea, socotim că era indicat să pună la îndemîna cititorilor de limbă engleză mai multe referințe în ceea ce privește propriile lor tipare de gîndire și sensibilitate și modul în care materialul pus la dispoziție de traducerile din limba română pot să ofere satisfacție gustului lor deja constituit. Ridicăm aici o problemă de principiu, care trebuie avută în vedere în cazul unor asemenea apariții. Criticul ce introduce materia românească într-un spațiu artistic mai amplu, trebuie să facă apel la un studiu amănuntit al sensibilității străine, și să „ofere" materialul său într-un tipar artistic estimat cu multă grijă. Referințele din textul introducției lui Nicolae Ciobanu la literatura engleză sau germană sînt parcimonioase, criticul insistînd mai mult asupra unor analize și considerații cu valoare generală, a căror termeni sînt, de asemenea, traduși cu mai puțină acuratețe în limba română, insistîndu-se pe efectul de „literalitate", dar care nu mai spun astăzi mare lucru cititorului de limbă engleză. O adaptare mai atentă a tonului la sensibilitatea de astăzi a cititorului și apelul la referințe care să-i fie familiare și să-l facă să înțeleagă motivele românești și decorul invocat în prozele pe care urmează să le citească ar fi contribuit la succesul sigur al acestei apariții.

Selecția antologiei este de cea mai bună calitate, făcînd apel la autorii clasici ai domeniului, de la Eminescu la Mateiu Caragiale. O mai amplă reprezentare a prozei fantastice a lui Caragiale ar fi fost poate indicată, putîndu-se renunța la alte contribuții, îndeosebi dintre autorii de dată recentă. Controversabilă este, de pildă, prezența lui Cezar Petrescu, care nu a fost un autor reprezentativ pentru literatura fantastică, după cum o proză de Oscar Lemnaru, autor de altfel interesant, dar nereprezentativ pentru marea literatură, — poate fi semnificativă pentru circuitul intern, dar, în orice caz, nu își află locul într-o antologie de asemenea prestigiu, menită să pună în mîna cititorului străin textele cele mai importante din literatura română.

Pe de altă parte, prezența lui Mircea Eliade și a unei foarte interesante proze de Ștefan Bănulescu compensează licența pe care o reprezintă povestirea lui Oscar Lemnaru. Ceea ce particularizează însă această antologie este fluența versiunii englezești, cu totul remarcabilă. Profesoara Ana Cartianu a făcut un efort neobișnuit, încununat cu izbînda unui text de ținută literară incontestabilă. Luînd în considerare dificultățile de traducere, mi s-a părut, de aceea, că ezitările din traducerea prefeței lui Nicolae Ciobanu sînt datorate eventual caracterului special al terminologiei literare folosite. Prin aceasta, vrem încă o dată să subliniem că sîntem foarte conștienți de dificultatea unei asemenea întreprinderi și să salutăm reușita ei.

Aurel-Dragoș Munteanu

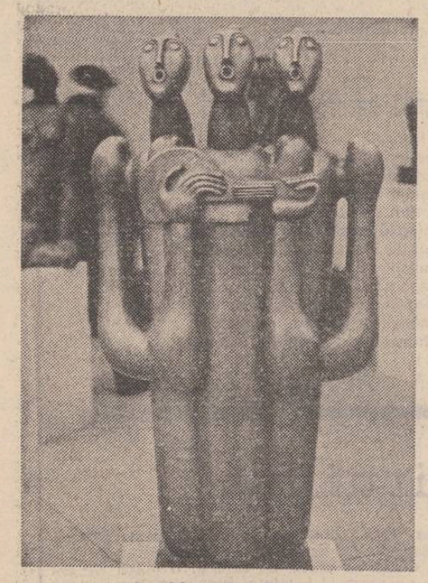

Ion Irimescu : „Frig"

Modalități ale prozei elvețiene

Problema literaturii elvețiene de expresie franceză ar putea fi clarificată pornind către sfîrșitul secolului XVIII, cînd autonomia literară a scrierilor romande devine un lucru de netăgăduit. Secolul următor preia acea hotărîre de independență, voind să demonstreze lumii întregi ce înseamnă a „deveni tu însuți", ce înseamnă să dovedești că exiști de sine stătător, cu argumentele unei literaturi de o culoare și de o vivacitate trepetabilă în alte literaturi. Pînă de curînd literele romande erau socotite ca o anexă la literele franceze, scriitorii romanzi fiind clasificați drept „regionaliști" și trecuți undeva în „provincia literelor". Această dorință de independență precum și de renastere a literelor romande este dovedită de un grup de scriitori alcătuit în 1904 din Charles-Ferdinand Ramuz Alexandre și Charles Albert Cingria, Adrien Bory, Henry Spiess și Gonzague de Reynold. Ei vor alcătui **generația de la Cahier Vaudois**, caiete înființate în 1914. „Mica provincie", cum era numită literatura helvetă de origine franceză își cîștigă pe plan artistic propria identitate și independență. Literatura romandă va dovedi că nu este nevoie să fii o natie mare pentru a da o literatură mare. De aceea considerăm un fapt cu totul meritoriu alcătuirea unui volum ce cuprinde o antologie a prozei scurte elvețiene *) de limbă franceză (romandă). Lucrarea aparține lui Jean Grosu, care a dat la lumină un volum bine pus la punct din toate punctele de vedere. Mai întîi selecția : scriitorii sînt reprezentați din toate epocile începînd de la Charles-Ferdinand Ramuz (1878—1947) pînă la Anne Lise Grobety (n. 1949). Pentru a fi bine reprezentat genul, traducătorul și îngrijitorul ediției a introdus în volum cîte trei autori reprezentînd aceeași generație. Credem că acest criteriu a fost folosit și pentru a deosebi trăsăturile comune specifice literaturii romande din epocile respective precum și trăsăturile unice, tipice fiecărui scriitor în parte. Prozele alese sînt tipic „elvețiene", sînt scrise cu patos, cu nostalgie, cu o imensă încărcătură sentimentală, cu o iubire fără margini față de fiecare palmă de pămînt, față de fiecare frunză, față de cea mai îndepărtată amintire. Volumul este însotit de o introducere succintă, dar bogată în informații, care nu păcătuiește printr-un număr mare și plictisitor de pagini, iar prozele fiecăruia din cei douăzeci și unu de autori sînt precedate de o completă fișă biobibliografică.

Antologia a fost alcătuită pe baza a două genuri ale prozei scurte : unul este reportajul sentimental, literatura-document și altul schița sau povestirea, adică literatura de ficțiune. În prozele din volumul de față scriitorii romanzi excelează în genul reportajului sentimental, al literaturii document și al memorialisticii. Dintre aceștia amintim pe **Charles Ferdinand Ramuz** a cărui piesă **Culesul viilor** este o mică bijuterie, un exercițiu de virtuozitate. Totul stă sub aura amintirii copilăriei, natura, personajele sînt transfigurate artistic, țesătura-barocă, încărcătura-emoțională. Lumea lui Ramuz este într-o continuă, frenetică mișcare, culorile sînt tari și vii. Nu degeaba se spune despre el că este „cel dintîi scriitor total al Elvetiei franceze". Proza-document a lui Ramuz este de neconfundat și poartă pecetea specificului romand.

Tot pe traiectoria acestui gen literar se înscrie și **Gonzague de Reynold** (1880—1970) bine reprezentat cu povestirea **Sufletul Friburgului**, tipic helvetă, purtînd amprenta unui spirit mai rece, tradiționalist și reținut, deși proza de față îl caracterizează ca pe un sentimental, care se la peste picior din cînd în cînd, ca să-și pună frîu simțămintelor ce-l animă cînd scrie despre țara sa.

Un scriitor de notație exactă, scrierile sale fiind mai adesea amintiri și referințe așternute pe hîrtie, este **Charles Albert Cingria** (1883—1954) care este prezent în volum cu **Florilegii helvetice**, proza unui erudit ce se admiră pentru erudiția sa, dovedindu-și harul de scriitor al amănuntului cu minutie descris, al situațiilor deosebite petrecute în împrejurări banale.

Maurice Chappaz (n. 1916), intelectualul de formație clasică, autorul „nu al unui Valais pitoresc" ci al unui „Valais latin, tradițional", excelează în arta portretului. Reprezentat în volum cu **Portretul valaisanilor**, autorul se dovedește a fi și el, în altă ordine decît cei comentați mai sus, un excelent autor de literatură-document. Proza e scrisă ca un scenariu cinematografic, scrisul e viu, modern, implicat în realitate, dar și în tradiție.

Premiantul Goncourt al anului 1975, **Jacques Chessex** (n. 1934) este cunoscut ca scriitor de proză scurtă prin celebrul volum **„Portretul vaudezilor,** o adevărată „frescă a caracterului popular vaudez". Este lucrarea unui autor care a devenit mare scriitor european cultivînd o literatură tipic națională, mergînd la originile vaudezilor, deci și la ale sale, dăruind lumii literelor europene tabloul specific helvet. Excelent portretist, Chessex este reprezentat în volum cu proza **Femei** în care avem de a face cu o scriitură de o acuitate rar întîlnită, cu portrete parcă trase cu penelul. Senzația de vizual sporește cu cît înaintezi în lectură.

Volumul mai cuprinde două tinere autoare extrem de dotate. Se simte siguranța de sine a tinerelor care nu mai au nevoie, ca strămunii lor, să lupte pentru un specific național. Ele vin pe un teren arat, cultivat, roditor, și proza lor de ficțiune dovedește încă o dată harul micului popor romand. Una din ele este **Etienne Barilier** (n. 1947) și a publicat pînă în prezent șapte romane. Este prezentă în volum cu povestirea **Gelozie** în care se dovedește a fi de o maturâ forță artistică. Stăpînă pe arta portretului, dezvoltînd o intrigă bine pusă la punct, Etienne Barilier continuă tradiția literelor romande. Cealaltă este **Anne Lise Grobety** (n. 1949), de două ori premiantă, odată în 1969 cu premiul Georges Nicole și în 1976 cu premiul Schiller. Povestirea **Josnică bestie, bestie moartă** aduce un suflu novator, un stil propriu, original, apropiat de proza absurdă.

Nu de puține ori ne-am exprimat prețuirea față de arta de traducător a lui Jean Grosu, alcătuitorul acestui volum. Încă o dată trebuie să menționăm senzația că totul ar fi fost scris în românește. Și nu a fost lucru ușor traducerea acestor proze cu o încărcătură barocă, stufoasă, cu fraze lungi și greu de reașezat într-o nouă formă, deși tot de sorginte latină.

Ioana Diaconescu

*) **Proză scurtă elvețiană de limbă franceză, traducere, selecție și prezentări, cuvînt înainte de Jean Grosu, Editura Minerva 1981.**

DEBUT **Tînăra de numai 18 ani, Delia Dună, studentă în anul întîi al Facultății de filologie (secția română-latină) scrie poeme, traduce din autori latini și, cu o surprinzătoare siguranță, își exprimă opiniile despre cărțile care o încîntă, în texte care ne-o recomandă ca pe o viitoare eseistă, aplicată, ispitită de voluptatea asociațiilor șocante. Cu bucuria descoperirii unei foarte înzestrate persoane la clipa în care se decide să-și urmeze vocația, publicăm primul articol semnat de Delia Dună, sperînd enorm în precocele ei talent.**

Cezar Ivănescu

Fereastră deschisă spre univers

Dacă se consideră paradoxală prezența lui I.M. Panayotopoulos (apărut recent la editura **Albatros** în traducerea Mariei Marinescu-Himu și a lui Ioan Micu) el nu poate fi decît o oglindire unghiulară a fenomenului poetic, căci artistul nu-și trădează descendența clasicei Elade, dar nici nu abdică de la un spirit vital meridional.

Interspațiul acestor două fundamentale coordonate reprezintă matricea lirică ; pendularea între contemplația mediteraneeană, dramatica determinare în timp a ființei și o vizionară extindere a terestrului „mundus hominum" la un cosmic oicumenic reprezintă mobilul edificiului poetic.

Evoluția temporală a poeziei, determinată de mișcările intime ale unui eu marcat de real, desenează o amplă hartă : de la influența simbolismului francez (resimțită de generația unui Costas Caryotakis, Cleon Paraschos, I. M. Panayotopoulos și Maria Poliduri) la suprarealismul grefat spiritului elen și mitologiei autohtone. Eliberarea poetului se realizează în planul expresiei formale : ca anticul Pausanias, artistul opune simbolului „Nopții" o geografie telurică a vitalului ca unică alternativă într-o lume suspendată. „Isioni ke o logos" (Tăcerea și Cuvîntul) sînt prerogativele acestei alternative. Cînd fluxul poetic devine vocea umanității terorizate de istorie, Panayotopoulos se apropie de filiera spiritelor „de cetate" ca Jean P. Coutsocheras, autorul poemului : „Cu aripa și tridentul". De la perioada cînd erosul contemplativ își asociază o mitologie de tendință romantică, dar de factură simbolică („Cartea Mirandei", „Schite lirice") la privarea de comunicare a „întemnițatului ce nu citește Biblia", vitalul parcurge diferite trepte în raportul cu „irreparabile tempus". Dacă O. Elytis cultivă poezia mitologiei eline în structura ei clasică în sine, în tonul, cadența ei interioară, urmărit de antica demnitate a rostuirii poetice, reactionînd împotriva a ceea ce T.S. Eliot numea „Provincialismul nu în spațiu ci în timp", la Panayotopoulos anticul mit cu simbolurile sale **trece** în poezie, artistul urmărind esența lui în istorie, precum Seferis la alte niveluri. Ahile, Anadyomene, biblicul Moise sau semnificația lui Lao-Tzi evocă o mitologie proprie, relevîndu-se ca proiecții directoare într-un poem ca „Fereastră deschisă spre univers", prismă așezată la ochiul întors spre sine al lumii.

Axat pe ideea de timp, poemul concretizează un circuit hegelian, o spirală evolutivă a ființei, căci omul este singurul actor al acestui scenariu, avînd la dreapta vitalul existenței, la stînga eroziunea timpului, iar pe figură masca iminentă a morții. Dominarea rațională a materiei intuitive realizează un sistem ordonator neabitrar, necesar unei astfel de întreprinderi poetice, unde ambiția marii sinteze coordonate spațio-temporal poate duce la haos. Adoptînd structura simfonică quadripartită, cele 52 de nuclee-unitate construiesc după principiul mozaicului, înovînd, un sistem articulat armonic pe verticală și contrapunctic pe orizontală, temele centrale străbat cele 4 părți ca un „cantus firmus", care împreună cu vocea unică interioară conferă unitate în diversitate. Motive divergente și eterogene coexistă, intuiția calculînd inteligent momente de „respiro" în textura poemului. În cadență epică ficțiunea pleacă de la o situare anistorică în secțiunea A, evocîndu-l pe Lao-Tzi și pe Anadyomene, pentru ca în B întreaga economie a poemului să se orienteze după simbolul „Măștii", relevînd uzura unei contemporaneități. Secțiunea C culminează deschizînd în mod necesar o perspectivă a unei civilizații posibile pe ruinele prezentului istoric, certificînd însă, nonapartenența la vastitatea noilor spații. „Adagio finale", ultima parte, concretizează sentimentul stingerii fie în valurgice dansuri ale Nopții, fie într-o întomnare a poetului „însingurat / eliberat de toate / anonim". Dualitatea artistului nu admite însă absolutizarea unei stări : „Istoria noastră e clipa / Clipa ce se numește Nefertiti / ...Anadyomene / ...Beatrice". Adevărul condiției existențiale nu este identificat, ci aproximat. Într-un text gnomic perechea minimală existență-neant este reprezentată ca o singură structură ambivalentă : „...Și-ntinde Brahma, cel cu 2 fețe, picioarele / pe verzile adîncuri de bazalt. / Din amîndouă fețele există una singură".

Din moment ce contemporaneitatea l-a numit pe I.M. Panayotopoulos „poet", al unei creații originale, opoziția dintre ce este tradiție și ce este inovație în poezia sa cade : poeții greci continuă să fie însă confruntați cu o prejudecată europeană, cît la sută din spiritualitatea lor aparține spiritului neogrec, cît mitologiei antice sau atitudinii eterne a clasicismului grec.

I.M. Panayotopoulos, ca și Odysseas Elytis se vor judecați conform principiilor criticii exprimate de Ezra Pound care „să cîntărească în aceeași balanță pe Teocrit și pe Yeats". Elada contemporană și cea eternă se întîlnesc în timpul poetic într-o mișcare perpetuă de cerc heraclitian.

Delia Dună

*) **I.M. Panayotopoulos, „Fereastră deschisă spre univers", în „Cele mai frumoase poezii", „Albatros", 1981.**

Nici „plăsmuitor de feerii", nici „pelerin al inimilor"

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grosorescu

Arareori soarta a fost mai generoasă și totodată mai ingrată cu un scriitor, cum a fost cu Panait Istrati. Unii s-au grăbit să pună apariția scriitorului pe seama nereușitei tentative de sinucidere din ianuarie 1921, și pe cea a mecenatului lui Romain Rolland. Dar drama consumată în parcul „Albert" din Nisa nu a născut prozatorul. Falșii sinucigași fac mult caz de morbidele lor intenții pe care le amînă întotdeauna „sine die". Disperații adevărați, o fac, nu o declară. Panait Istrati aparține acestora din urmă. Restituit vieții pentru 14 ani, el nu avea să-și braveze gestul (de care mai tîrziu se va rușina, ori, la noi disperări îi va regreta nereușita), ci va continua lupta începută în anii uceniciei militante și literare la „România muncitoare", apoi la „Lumea nouă" și la „Tribuna transporturilor". Debutul lui de gazetar în limba franceză s-a făcut în 1919, în ziarul „La Feuille" din Geneva, unde a publicat trei articole. Este adevărat, pe atunci încă nu era un scriitor în sensul propriu al cuvîntului. Dar nici un străin de litere căruia tăișul briciului să-i fi retezat cordonul ombilical ce îl lega de vagabondul romantic, eliberînd din el scriitorul. Mai bine de zece ani de presă făcuseră din Istrati un profesionist al cuvîntului scris, chiar dacă ceea ce încredințase pînă atunci tiparului nu fusese decît publicistică.

Restituit străzii, vagabondul cu grai de aur, ce avea să-i intrige pe criticii și pe exegeții săi literari de mai tîrziu, n-a pregetat — constrîns fiind — să se întoarcă la vechile-i îndeletniciri, care nu aveau nimic comun nici cu publicistica și nici cu literatura. Chiar după apariția „Chirei Chiralina" în revista „Europe" — debut senzațional înregistrat de unii sceptici la București cu ironie și suspiciune —, Panait Istrati trudește un timp ca zugrav de imobile la Paris („nu încetez să urc pe o schelă de opt metri pentru a spoi zidurile liceului St. Louis din B-dul Saint Michel, 44, totul pentru 32 de franci și 50 centime, și asta fără ca tovarășii mei de lucru să se îndoiască de dubla mea piele"), apoi, din nou, ca fotograf ambulant pe Promenade des Anglais, din Nisa. Aici îl întîlnește pe Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul" din București, care citește uluit numărul din „Europe" cu prefața lui Romain Rolland intitulată „Un Gorki balcanic". Acesta i-ar fi propus compatriotului rătăcit la Nisa să accepte postul de corespondent de la Paris al ziarului său, propunere declinată de scriitor care nu dorea „să-și aservească în vreun fel conștiința".

Marea dispută în jurul scrierilor lui Istrati în franceză a continuat îndelung, atîtată fiind atît de contestatarii acestuia din țară, cît și de unii dintre pretinșii lui apropiați din epoca șederii scriitorului în Franța. Cei dintîi nu-i contestau numai scrisul, ci și talentul. Ceilalți, în frunte cu Pierre Abraham (fratele și succesorul lui Jean-Richard Bloch la conducerea revistei „Europe") lăsau să se înțeleagă că nu Istrati ar fi fost autorul operelor sale apărute în franceză, ci „corectorii" lui. Pierre Abraham nu se sfia să declare, în 1952, că „revizuirea" manuscriselor lui Istrati de către Jean-Richard Bloch ar fi însemnat „rescrierea în întregime", însinuînd chiar că principala sursă de inspirație a „contestatului" scriitor ar fi fost povestirile cizmarului Gheorghe Ionescu. Șapte ani mai tîrziu, în decembrie 1959, aflîndu-mă la Paris ca bursier UNESCO, am insistat pe lîngă ambasadorul nostru de atunci în capitala Franței, Mircea Bălănescu, să-mi mijlocească o convorbire cu Pierre Abraham într-un cadru adecvat discutării unor probleme „gingașe" de relația Istrati-Bloch. Acesta l-a invitat pe bătrînul director al revistei „Europe" la un dineu la care a participat și prozatorul Pierre Gamarra. Am adus vorba despre afirmațiile făcute de Pierre Abraham pe marginea interviului cu Gheorghe Ionescu publicat în septembrie 1952 de Juliette Pery, în paginile revistei „Europe". Discuția s-a aprins, septuagenarul „contestatar" încercînd să demonstreze că Panait Istrati nu și-ar fi datorat succesul literar decît fratelui său, Jean-Richard Bloch, care „l-a făcut lizibil". Am adus contraargumentele de rigoare, inclusiv citatele din scrisoarea lui Bloch către Romain Rolland, prin care acesta își arăta admirația netărmurită față de scrierile lui Panait Istrati, ceea ce îl făcea să declare că „ori de cîte ori voi avea manuscrisul vreunui volum al său, îl voi publica". Pierre Abraham și-a susținut teza, arătînd că Bloch ar fi citit, revizuit și rescris toate manuscrisele lui Istrati de la „Stavru" pînă la „Codin" și „Mihail". Drept care, spunea cel de al cincilea director al revistei „Europe" (după Bloch, Paul Eluard, René Maublanc și René Jouglet, toți decedați la acea vreme), în curînd „Europe" va edita un număr special dedicat vieții și creației lui Jean-Richard Bloch, în care se vor aduce multe clarificări problemei puse în dezbatere.

Acest număr a apărut în iunie 1966. L-am parcurs de la o copertă la alta. Nicăieri, nici un cuvînt despre Panait Istrati și colaborarea lui cu Bloch. Nici măcar în notele biografice care însoțesc textele cofondatorului revistei, nu se pomenește la anii 1923—1935 (perioada scursă între apariția „Chirei Chiralina" și moartea lui Panait Istrati) ceva despre relația dintre scriitorul român și primul său editor. Nimic, absolut nimic. Și nici asta nu este drept. Deoarece, între Panait Istrati și Bloch a existat o profundă prietenie și o colaborare literară confraternă, ceea ce îl făcea pe Bloch să mărturisească : „Din prietenie i-am recitit manuscrisele primelor cărți. Progresele sale în minuirea limbii franceze au de ce să surprindă. Nu i-au trebuit decît cîțiva ani pentru a deveni maestru..."

S-a stins astfel de la sine o polemică străină de cei doi literați, lipsită de obiect. Nici Bloch, nici Istrati n-ar fi avut ce să cîștige din continuarea ei prin interpuși, așa cum numai de pierdut au avut pînă acum toți cei ce s-au înscris în tagma detractorilor marelui scriitor bilingv. Nici Rolland, nici Bloch, nici Jacques Robert-france nu și-au atribuit vreodată „meritul" de a fi scris ceva în locul lui Istrati. Integritatea operei acestuia îi aparține atît în franceză, cît și în română. Orice interpuși sînt nuli și neaveniți.

Admiratorii i-au zis „plăsmuitor de feerii" sau „pelerinul inimilor". Nu era nici una, nici alta.

Ion Irimescu : „Maternitate"

Ci doar un mare povestitor și un incomod militant pe baricada dreptății. A iubit drumurile, dar înstrăinarea i-a repudiat. Scria : „Mi-am iubit totdeauna pămîntul din care am ieșit precum și duioasa lui limbă (...) Pe petecul de pămînt ce se cheamă România, eu am rădăcini adînci. O fi frumos să scrii franțuzește, fără să fi deschis o gramatică ; o fi frumos să ai cu tine toată presa pariziană (...) Dar mult mai frumos este să rămîi ceea ce te-ai născut, cînd te-ai născut iubind. Pentru acest românism am refuzat să devin francez, să primesc premii, să port Legiunea de onoare, să-mi uit limba, să nu-mi mai revăd meleagurile copilăriei, să mă procopsesc și să mă îngraș (...) Să dea Dumnezeu acestei țări, oameni care s-o cinstească peste hotare mai mult decît am cinstit-o eu, dar mi se pare că o să treacă multă vreme pînă să se mai repete cazul meu. Pentru care, eu nu am nici un merit. Nu eu, ci destinul meu a fost marele meșter (...) Moartea nu există pentru mine. Ci doar dragostea de viață".

Istrati n-a fost nici măcar un „exotic", ca Pierre Loti sau Kipling, cu care mulți l-au asemănat. Tot el spunea : „Las pe oamenii de bunăcredință să judece. Acestor oameni — singurii cărora mă adresez în tot ce scriu —, le voi spune că majoritatea eroilor mei sînt români, ori din România, ceea ce pentru mine e același lucru ; că acești eroi au gîndit și au grăit — în sufletul meu timp de ani îndelungați — în românește, oricît de universală ar părea simțirea lor redată în artă. Iată cîteva din motivele, care adăugate la cutezanța mea de a scrie românește, precum și la numărul cititorilor mei din România, îmi dau dreptul de a fi scriitor român...".

SPORT

Ochelari, păpuși, podoabe

Titlul l-am cules de pe fruntea unui magazin. Era dimineața, o florăreasă cînta ca să se încălzească, iar eu socoteam în gînd că sînt dator un măr, o nucă, o ramură de brad înzăpezită, doi biscuiți și patru mierle strînse legate de-o nuia de alun psihologului Victor Stănculescu zis Mandiba, cel care, împreună cu Ștefan Covaci și Valentin Stănescu, ne-a înnegurat speranțele și ne-a strecurat cucută-n oala cu vin. După ce-au ratat în chip rușinos calificarea în turneul final al campionatului mondial, Ștefan Covaci s-a retras la Cluj, ca să plece odihnit într-o țară cu climă mediteraneană, Valentin Stănescu s-a cocoțat în scări, la Dinamo București (mai are de aurit clanțele de la ușile casei) iar Mandiba, mare intelectual de Podul Grant (cel vechi, bineînțeles), **a deschis o școală de antrenori.** Nu vă cruciți, nu holbați ochii, viața, așa cum spunea Panait Istrati, nu-i altceva decît o escrocherie divină. Dacă Veneția plutește, și-a zis Mandiba, nici eu n-am dreptul să mă scufund. Drept pentru care a închiriat, pe banii federației de fotbal, hotelul Național din Bulevardul Republicii și a chemat o sută șaizeci de pretinși antrenori pe care să-i instruiască, să-i îndoape cu idei adicătelea, apoi să-i examineze și **să le dea categorie** — așa se zice în județul CNEFS, așa scriu și eu. Școlarizarea a durat două săptămîni și nu s-ar fi oprit aici, dar venea revelionul, sărbătoare care, orișicît, te cheamă spre casă. Cea mai reușită lecție, cred că n-aveți nici-o îndoială, a fost banchetul. În imediata apropiere, lecția inaugurală, în cadrul căreia i s-a înmînat un carnet de antrenor portarului de hotel, ca să nu mai permită intrarea în local și-a altor clienți. Gustări calde și reci numai pentru cursanți. Nu știu cum s-a procedat cu berea și vodcile de rigoare, dar am bănuiala că n-a ieșit nimeni în pierdere. Profesor și președinte de comisie a fost Mandiba și prin urmare n-a avut nevoie să mai cheme și vreun antrenor cunoscut ca să țină o lecție sau măcar să vadă la față gloriile fotbalului de mină. Și eu sînt de părere că bine a făcut. Cei o sută șaizeci de cursanți reprezintă arma noastră secretă. Feriți pîrîia alde Kempes și Maradona, Victor Mandiba vă pregătește urgia neagră ! Și ca să nu credeți că-i de glumit cu el, vă anunț că după ce-a turnat lumînî în o sută șaizeci de capete de antrenori categoria II, III, IV, a chemat alte o sută optzeci de cadre pe care să le înalțe în grad. Mirosind, însă, că hotelul Național nu-i un vad unde să te dai în leagăn după pofta inimii, Mandiba a mutat tabăra la Snagov, la hotelul în care, împreună cu Ștefan Covaci și Valentin Stănescu, au pregătit cu de-a măruntul pierderea partidelor cu Ungaria și Elveția.

Ochelari, păpuși, podoabe.

N-avem fotbal, dar avem fabrică de antrenori. Și nu contează că n-avem cui să-i vindem, important e că am deschis negustoria și că la cîrma ei l-am instalat pe Mandiba.

De aici și vorba pe care-am auzit-o sub Podul Grant (cel vechi) : mă, căscaților, lovi-v-ar bomba cu nutrii !...

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNII DINTRE** cei mai populari scriitori, compozitori, regizori și actori sovietici participă la editarea discurilor pe care sînt imprimate povești. Acestea au anual tiraje de cîteva milioane de exemplare. Printre cele mai mari succese ale ultimelor luni este **Alice în țara minunilor,** cunoscuta poveste a lui Lewis Caroll în regia lui Oleg Gherasimov. Muzica acestui disc aparține lui Vladimir Visoțki iar printre interpreți se numără cunoscuți actori ai teatrelor sovietice. Majoritatea discurilor pentru copii apărute în ultima perioadă sînt muzicaluri. Cîteva dintre melodiile din aceste spectacole de pick-up au devenit atît de populare, încît acestea au trebuit să fie imprimate pe discuri care cuprind numai cîntecele inspirate de o anumită poveste.

● **PROBABIL** că puțini iubitori ai literaturii știu că la Roma există un muzeu consacrat memoriei lui Goethe. Căci genialul scriitor german a făcut dese călătorii în peninsulă și chiar a locuit între anii 1786—1788 pe Via del Corso la nr. 10 din Roma, una dintre cele mai vechi străzi din capitala italiană. Între piesele cele mai interesante ale muzeului sînt peisajele pictate și desenate de însuși Goethe, precum și manuscrise — devenite celebre — despre monumentele artei italiene. Muzeul încearcă să reconstituie acea atmosferă spirituală care avea să-l facă pe scriitorul german să afirme că șederea în Italia a însemnat pentru el „o adevărată renaștere".

● **O ADEVĂRATĂ** comoară arheologică a fost descoperită de curînd pe fundul golfului Imari, în apropiere de Nagasaki : săbii mongole, statuete din bronz, vase, peceți de cupru datînd din vremea hanului Kubilai (1214—1294). Kubilai, unul dintre nepoții lui Tamerlan, a încercat să cucerească Japonia cu o flotă de 4 400 corăbii. Dar un puternic taifun a distrus un sfert din flota invadatoare și temutul han a renunțat la planul său.

● **REVISTA AMERICANĂ** New Scientist publică sub semnătura profesorului Floyd Lawnsbary de la Universitatea Yale, un interesant studiu asupra celor 20 de semne calendaristice mayașe descoperite pe pereții unei clădiri din localitatea Bonampac, din sud-estul Mexicului. Savantul american avansează ipoteza că vechea populație maya se orienta în întocmirea calendarelor după poziția planetei Venus.

● **„SĂRMANE YORIK"** — celebra replică hamletiană putea fi citită pe afișele lipite pe pereții Teatrului Național din Londra, unde au fost vîndute recent la licitație costumele cunoscutei trupe dramatice „Old Vic" specializată în montarea pieselor lui Shakespeare. Printre obiectele oferite se află craniul „sărmanului Yorik" care împreună cu cămașa lui Hamlet au fost adjudecate pentru suma de 120 lire sterline. Așa cum se știe, reputata formație teatrală și-a încetat activitatea în urmă cu un an, ca urmare a hotărîrii Consiliului de artă al Marii Britanii de a suspenda subvenția anuală de 300 000 lire ce-i era acordată.

● **ÎN STANDURILE** librăriilor spaniole se află o ediție completă a operelor lui Juan Ramon Jimenez, unul dintre cei mai mari poeți ai Spaniei moderne. Publicată la Editura Taurus, în 20 de volume, ediția a fost pregătită de profesorul Richardo Gullon cu ocazia centenarului nașterii poetului, aniversat în 1981.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
4
(1030)
Sîmbătă
23 ianuarie
1982
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Două sărbători

Un act esențial fără de care e greu de închipuit azi cum ar fi arătat istoria noastră și în ce fel s-ar fi realizat ea ca suflet și conștiință de sine ale poporului, un act care, în traiectoria lui, și-a pus și își pune necontenit sigiliul său de mare devotament și energie morală patriotică pe tot ceea ce s-a înfăptuit de-a lungul timpului și a dobîndit fizionomia însăși a țării, a destinului ei. Actul Unirii de acum 123 de ani, ziua înscrisă cu patos în calendare și celebrată ca unul din marile evenimente ale ființei noastre naționale, într-o confluență prin timp cu alte date și demersuri de fond, asemănătoare, printre care în raport logic se înscriu dobîndirea Independenței de stat la 1877 și întregirea ce avea să urmeze la 1 decembrie 1918.

Ziua de 24 ianuarie, Ziua Unirii, încununa o luptă și deschidea seria unor noi etape în marele arc de triumf pe care poporul și-l clădea prin sine însuși și la temelia și pe frontispiciul căruia avea să-și înscrie multe jertfe și fapte de glorie nepieritoare. Se definea în esența sa însuși modul de a fi al patriei, unită în hotarele sale străvechi, și se definea la scara propriei sale geografii și în toată armonia și încordarea sa de spirit însăși limba română, prin sunetul și iluminările căreia aveau să ne dea glas și să vorbească lumii întregi, ca un popas în universalitate, toate acele ilustre figuri ale veacului și în primul rînd geniul nostru tutelar, Mihai Eminescu.

De la ideea și realitatea unirii și pînă la unitatea moral-politică și socială de azi, pînă la acest unic și nobil limbaj prin care existăm și prin filonul căruia se exprimă de fapt toate înfăptuirile anilor noștri socialiști, libertatea însăși și independența, timpul istoric a cuprins și cuprinde în matca sa evenimente și sărbători ce ne legitimează dinlăuntrul propriei noastre identități. Iar istoria ne așează uneori în dreptul unor semnificative și emoționante coincidențe. Pentru că tot în ianuarie sărbătorim și ziua de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceste idealuri de veacuri ale poporului român au primit o deplină și demnă legitimare istorică în anii socialismului, exprimată prin tezele P.C.R. privitoare la suveranitatea și independența națională.

Un om și o țară, un partid și un om, sau tot ce se poate spune mai simplu în aceste momente premergătoare zilei de 26 ianuarie cînd națiunea română își omagiază conducătorul și face din această zi o sărbătoare a propriei sale conștiințe. Este o sudură intimă, în cele mai adînci fibre de gînd și cutezanță, o sudură de inimă și cuget care ne face să rememorăm pe traiectul ultimilor ani episoade și stări ale acestei permanente conștiințe a unității pe temeiul căreia ne-am gîndit și prezent și viitor.

Congresul al IX-lea al partidului reprezintă evident un hotărîtor început de drum. Sau un larg și cuprinzător proces de înnoire în toate domeniile de activitate. De atunci și pînă acum, personalitatea celui pe care îl omagiem a atins practic toate structurile existenței, fundamentînd concepte și principii noi în stare să ne propulseze și mai adînc, mai departe pe calea progresului și civilizației și să așeze pe coordonate noi, posibile și necesare totodată, întreg ansamblul construcției noastre sociale. A elucidat teoretic un model economic viabil și l-a pus în front de lucru deschis, în toate articulațiile și consecințele sale logice. A conturat, de asemenea, un model uman de conștiință politică, patriotică și revoluționară și a determinat ca în ideologia mersului nostru înainte să putem aspira și chiar să forjăm în noi pentru a scoate la iveală cele mai adînci trăsături de cinste și omenie, de abnegație și eroism pe care istoria le-a concentrat în sufletul întregului popor. Știința și cultura, creația, lipsite de cenzură și aplicate pe terenul fertil al făuririi unei noi conștiințe și pe realitate, pe problematica realității pe care o trăim și ne-o asumăm au beneficiat, de asemenea, direct, de orientări și clarificări speciale, putîndu-se transforma în adevărate criterii ale libertății și mijloace ale progresului multilateral.

Congresul al XII-lea al partidului a deschis o altă etapă prin care programul și obiectivele stabilite ne definesc într-o linie de maxim efort și competență, sub girul și imperativul trecerii de la țară socialistă în curs de dezvoltare, la țară socialistă cu dezvoltare medie. Iar pe plan extern, angajați într-o politică de construcție a păcii și a unui nou tip de relații între țări și popoare, a unei lumi mai bune și mai drepte, ferită de spectrul războiului și la adăpost de orice ingerințe și amenințări, întemeiată pe respectul principiilor independenței și suveranității, al conlucrării pe plan multilateral. Recenta inițiativă de pace a tovarășului Nicolae Ceaușescu îmbracă multe din toate acestea și se constituie ca încă un vibrant și prestigios apel la rațiune, pentru salvgardarea umanității.

Două sărbători, deci, înscrise pe două apropiate pagini de calendar și înscrise cu emoție în inima și conștiința noastră pentru că prin ele trăim la vedere și în toată puterea ființei și abnegației noastre un adevărat arc de triumf, acela al unirii și al unității care se consfințesc reciproc și lasă o vie și amplă deschidere în timp.

Luceafărul

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU – sculptură de Ion Jalea

PACEA — DATINA ROMÂNEASCĂ

Un porumbel, o rămură de măslin, un suris de copil, un ghiocel, un sîn de mamă care alăptează, un fulg de nea, o furnică la lucru, un bob de grîu aruncat în brazdă, o rază de soare, globul pămîntesc văzut din Cosmos — iată tot atîtea posibile simboluri pentru o singură noțiune : PACEA. Bineînțeles, dacă părăsești orbitele înalte și te apropii de „frumoasa planetă albastră", constați cu imensă părere de rău, că altfel stau lucrurile privite mai de la nivelul scoarței pămîntești : conflicte destule, dușmănii inutile, risipă de resurse paralel cu o cruntă lipsă de resurse, într-un cuvînt o stare deloc liniștitoare, deloc armonioasă și propice travaliului pe care omul (cu „o" mic) îl depune de milenii și milenii, tocmai pentru a-și asigura supraviețuirea din nepot în nepot, precum Adam... O idee simplă dar extraordinară, ca un „bună ziua" rostit pe cărări de munte, cînd întîlnești un necunoscut, drumeț ca și tine pe căile Timpului și ale Spațiului, s-ar cuveni să ne dirijeze, totuși, gîndirea și simțirea, permanent : dacă există, a fost nevoie înaintea mea de sute și sute de generații, iar fără existența unei singure verigi, totul ar fi rămas în uitare, în neant. Sîntem veriga de care. firesc, se leagă verigile anterioare și veriga primă următoare, generațiile care ne-au precedat, generațiile care ne succed, nu sîntem numai noi cu noi, și-atît, răspunderea noastră se exercită, neapărat, în trei dimensiuni, prezent, trecut, viitor.

Călătorind recent dincolo de Carpați și de drumurile noastre de munte, prin Austria, R.F.G., Franța, Italia am încercat bucuria de a înregistra ecoul pe care lupta României socialiste — avîndu-l în frunte pe tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru pacea continentului, pentru pacea Terrei, îl are în Occidentul care, altădată — să nu uităm Istoria ! — nesocotea această parte a lumii, lăsînd-o să se macine în interminabile confruntări cu fel de fel de năvălitori, în vreme ce acolo se înălțau rugi (și ruguri !), dar și castele pe Loara sau catedrale pretutindeni. Fără complexe de culpabilitate, din fericire, fiica lui Agenor și Telephassa, mitologica Europa, și-a schimbat punctul de vedere, axa de rotație; ast-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 2-a

LUCEAFĂR DE ZIUĂ

De veacuri raza țării se îmbină
Cu grîul vieții-n datină bătut
Prin bobul lui de vis și de lumină
Un orizont aevea ne-am știut.

De-aceea azi sîntem aici durată
Boltind azur pe cîte s-au clădit
Oțelul pur din piatra nestemată
Uniți în jurul marelui Partid.

E vremea unei mari iluminări
Cînd cugetul e flacără-n mișcare
Venind din străvechimea-acestei țări
Cu-alesul ei – stea călăuzitoare

Ce cumpănește vorbele în gînd
Pentru culesul holdelor de aur
Spre pace-ntre popoare dar lucrînd
La înnoirea neamului tezaur.

Mereu vom fi, prezent și viitor,
Uniți sub clarul său de veșnicie
Lîngă oțelul-aceluiași izvor
Cum am dorit și am făcut să fie.

Pavel Pereș

26 IANUARIE

Ideea de unire și unitate sau două simboluri care ne reprezintă și ne rezumă în conștiință ca pe însăși ființa de a fi a istoriei noastre moderne și contemporane, la orizont cu toate datele, cu toate evenimentele și aspirațiile noastre fundamentale. Un univers în continuă mișcare, altfel, și în continuă, vie alcătuire de sine, pentru că unirea — capăt de pod al atîtor și atîtor începuturi și unitatea — punct maxim de relief al atîtor și atîtor împliniri nu și-au epuizat și nu-și vor epuiza niciodată energia adîncă de spirit care le leagă și le înnoiește în noi cu fiece clipă și mai ales cu fiece faptă cu care le înzestrăm și ne consacră din toată ființa și cu toată puterea muncii și creației pentru înfăptuirea unei opere fără precedent.

Unirea — a cărei dată calendaristică de solemnă și neîngrădită rememorare este 24 ianuarie și unitatea — a cărei intimă, profundă rezonanță și aproape legitimă și rară coincidență ni se reprezintă tot sub conul de rază al marii sărbători. Doar la o bătaie de inimă de aceasta, doar la un foșnet de file în calendar : 26 ianuarie. Ziua de naștere a celui căruia partidul și țara i-au încredințat pe potrivă și după merit destinele și cîrmele conducerii noastre socialiste, pentru ca așa cum ne-am obișnuit să-l numim și pe nume de la un timp și să-l identificăm cu timpul însuși pe care îl trăim și să-l adăugăm unei virste a noastră, de excepție, tot așa cum din istorie ne adăugăm virsta tuturor marilor noastre spirite și a tuturor marilor noștri bărbați. Nicolae Ceaușescu sau opera Nicolae Ceaușescu, sau istoria în definiția sa actuală, cea mai cuprinzătoare și cea mai exactă și mai complexă totodată, o epocă în raza de gîndire și de acțiune a unei mari personalități. Un caz fericit, așadar, cînd ochii noștri și mai ales cugetul nostru se ridică în contemporaneitate și chiar de pe solul și din inima reliefului ei cel mai fertil putem face atingerea cu adevărate vîrfuri de munți care electrizează dinlăuntrul lor și fac să ne umplem de spații pînă acum necunoscute și de energii mereu proaspete și noi.

Două zile ca două simboluri astfel și, între ele, marea, inconfundabila noastră realitate. Cu toate victoriile și toate asperitățile ei, cu toate urcușurile și toate cumpănirile noastre de gînd, cu toate eforturile, cu toate zbaterile pe care ni le-am asumat și am pornit mai departe la un drum care nu putea, nu poate, să fie nici scurt nici ușor. De fapt ne mai amintim, într-o vară, acum șaisprezece, șaisprezece ani și ceva ne avertiza. făcînd apropape un recurs la destin, și aceasta pentru a nu hrăni un elan supus cîtuși de puțin eroziunii sau impregnat de prejudecăți, ci tocmai pentru a ne debarasa de dogme și a îmbrățișa un spirit pe cît se poate de nou, revoluționar, și a păși cu încredere spre un viitor care ne stătea în putere dar pe care trebuia să-l curățăm și de unele culori echivoce. de unele practici pasagere și să-i dăm tonusul său cel adevărat, acela al muncii și al gîndirii, al creației cu capul propriu.

Pornim la un drum lung și greu, ne anunța, vom avea de cucerit multe victorii și de înfrînt multe greutăți. Mereu în mijlocul nostru, mereu împreună cu noi, victoriile acelea pe care le-a prefigurat au dobîndit contur clar și au anunțat la rîndul lor altele iar greutățile — numai cele două seisme, dacă e să ne gîndim, unul cu epicentrul în acel sinistru martie și altul cu focarul său focarele sale în întinsa criză economică mondială ! — greutățile, cînd n-au fost — ne întrebăm — și unde în lume nu sînt ? Ceea ce a contat au fost starea de spirit, știința cu care le-am depășit. Și ceea ce contează sînt hotărîrea, spiritul solidar, unitatea în care acționăm și putem depăși orice ne-ar încerca. O unitate care își are rădăcina ei istorică și de aleasă, profundă extracție națională în însuși actul unirii pe care-l celebrăm la 24 ianuarie. Și care, biografic, se reazimă de inima și cugetul nostru acum, într-o zi care a devenit simbol și care, prin semnificația și rezonanța ei națională ne face să ne gîndim că sărbătorim nu numai o zi de naștere a unui om, a unui destin uman de excepție, ci însuși numele și personalitatea unei epoci de fapt, istoria care prin secvențele sale din urmă a dobîndit o energie și o promptitudine de spirit rareori întîlnite pînă acum.

24 ianuarie — Ziua Unirii, 26 ianuarie ziua de naștere a unui om, ziua pe care , metaforic și nu numai atît, o putem numi și ziua cînd celebrăm unitatea noastră, puterea aceasta și infinită și trează, întocmai ca un legămînt pe care îl facem cu țara și ne naștem de-a pururi la toate marile ei sărbători.

A. I. Zăinescu

Pe dumneavoastră poporul vă iubește și vă urmează!

Scriu aceste rînduri, pentru „Luceafărul", în noaptea de 14 spre 15 ianuarie 1982, în Alba Iulia, foarte aproape de locul în care Mihai Viteazul a pus, primul, semnul de unire între toți cei de-un neam și de-o limbă cum au fost și cum sîntem, cum vor rămîne, pururea, urmașii. Din această Cetate de scaun a reîntregirii neamului românesc vreau să-i aduc un modest omagiu omului născut în chiar anul în care s-a înfăptuit pentru totdeauna Marea Unire, tovarășului Nicolae Ceaușescu, evocînd pentru cititorul obișnuit al acestei reviste un moment din multele momente cu semnificații nebănuite de mine cu ani în urmă, pe care am avut prilejul fericit să le trăiesc în preajma Dumnisale. Era în luna mai a anului 1966, mai exact în douăzeci și doua ale lunii, într-o duminică. Îl însoțeam, împreună cu alți confrați, gazetari cu experiență, pe tînărul (și la propriu și la figurat) conducator al partidului într-una dintre primele vizite pe care începuse să le facă prin țară. Nu era prima și n-a fost nici ultima vizită în care, ca tînăr reporter, m-am aflat în preajma acestui bărbat de excepție, vrednicit de istorie, ivit de istorie în fruntea poporului nostru spre a continua și amplifica opera unor la fel de iluștri înaintași. Eram, așadar, la Putna, în dulcea Bucovină și natura și oamenii acelor locuri intraseră în acea zi într-o sărbătoare cum n-a mai putut fi alta, vreodată, pe-acolo. Venea la Putna conducătorul Partidului Comunist Român să-i aducă omagiu celui ce zidise acea vatră de cultură veche românească — marele Ștefan cel Mare — în anul în care se împlinea o jumătate de mileniu de la așezarea primei pietre de temelie. În mintea mea de om tînăr, care n-am prea putut avea fericirea să învăț la vremea cuvenită istoria patriei așa cum se învață azi, gestul mi se părea de-a dreptul extraordinar. Nu se întîlneau în mintea mea, încă, la întreaga lor dimensiune și adîncime marile linii de forță binefăcătoare pe care le stabilise cu un an înainte Congresul al IX-lea. Simțeam, însă, că începuse și se amplifica mult așteptatul **dezgheț**, că se dezlegau baierile sufletului și cugetului românesc, într-atît de puternic am fost marcat de tot ce s-a petrecut pe parcursul vizitei, și mai ales în timpul istoricei adunări populare, încît la un moment dat am început să plîng. Paul Anghel, care avea și el ochii în lacrimi, m-a întrebat : „De ce plîngi ?". „Nu știu..." i-am răspuns. Vorbea tovarășul Nicolae Ceaușescu despre Moldova și despre România, despre voievozii noștri uitați de cărțile de istorie, vorbea, simplu, despre ceea ce trebuia să facă țara și poporul nostru atunci și în anii următori și vorbele lui mergeau la inimile acelor mii de oameni care au început apoi să cînte cîntece auzite de mine, în șoaptă și pe ascuns de la tata și de la bătrînii din sat, cîntece ținute, pînă la acea vreme, pe la temeliile și pe sub streșinile caselor. Și nechezau caii sutelor de călărești care străjuiau la poalele pădurii și chemau tulnicele și se aprindeau și ardeau înalte torțe. Dar eu știeam că un mare foc se aprindea atunci în sufletele noastre, ale tuturor celor ce-l ascultam pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, sorbindu-i fiecare cuvînt de tînăr și viguros urmaș al voievodului ce se odihnea de-acum în împăcare, nu departe de acel loc. De-acolo, de la Putna, bărbatul ales al acestei națiuni, neobositul cirmuitor care a dat și dă, prin faptele sale, o neasemuită strălucire patriei sale, spunea încă de-atunci, în spiritul vizionarului de excepție care este, să cinstim memoria marilor voievozi și ceea ce au făcut ei pentru înflorirea poporului român muncind mai bine, făcînd astfel ca poporul nostru să se ridice în rîndul națiunilor lumii, dacă nu prin număr, prin contribuția adusă la patrimoniul culturii universale.

De-atunci, de la Putna, mereu, ori de cîte ori l-am văzut pe tovarășul Ceaușescu printre oameni, vorbindu-le oamenilor direct, în sate sau în fabrici. de la tribunele unor mari adunări populare sau manifestări politice de însemnătate istorică în viața națiunii noastre mi s-a format și se împlinește continuu sentimentul pe care îl încerc și în această noapte, de 14 spre 15 ianuarie 1982, aici, la Alba Iulia : „Pe Dumneavoastră poporul vă iubește și vă urmează, tovarășe Ceaușescu !".

Alexandru Brad

Despre Unire

Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inima română, versuri devenite simbol al Unirii, sigur, în orice acțiune, orice îndeplinire, este nevoie de un simbol, așa sînt regulile înțelegerii umane, dar ca să poată exista simbolul trebuie să existe realitatea care-l generează și ea există : am dat mereu mînă cu mînă, am vorbit mereu inimă cu inimă, sufletele noastre, voința noastră se întrepătrundeau reciproc pînă la confundare.

Deci, simplu, natural — necesitatea Unirii în jurul nostru istoric, Unirea în noi ! Altfel cum ar fi continuat firesc cu Independența, cu Unirea cea mare, cu Eliberarea ? S-a împlinit, iarna, acest prim mare vis național, în anotimpul în cel mai matur cu putință cînd înțelepciunea pregătește din semințe roadele viitoare, s-a făcut că și Unirea cea mare, continuarea ei, ne-a eternizat unitatea tot în acest anotimp, chiar ceva mai devreme, calendarul ne-a răsplătit răbdarea și tăria amînîndu-ne întîi de ceă din urmă ca un semn al faptului că de drept trebuia să existe o singură UNIRE. Unirile s-au edificat iarna cînd sîntem maturi și neclintiți, independențele și libertățile s-au cîștigat primăvara și vara cînd devenim harnici și neînfricați. Dar tu, tînăr de azi, de ce vorbești de Unire, vorbește de ceea ce tu realizezi, despre actul lui Cuza au vorbit cei care l-au făcut ! Vorbesc pentru că simt participarea mea la edificarea Unirii. Construiesc hidrocentrale a căror lumină ne bucură pe toți, meșteșugesc tractoare spre îndestularea tuturora, iată-mă deci continuînd opera strămbunicilor mei. Scriu cărți în limba celor care cîntau, pentru prima oară hora unirii, nu-i lucru ușor de trecut cu vederea, îi învăț pe copiii mei dreptatea și cinstea lui Alexandru Ioan I, merg la arat și semănat sub supravegherea strămoșilor, iată deci cît sînt de aproape de cei care au făcut Unirea, mă confund cu ei, sînt sigur că eroii de-atunci de-ar fi trăit acum ar fi făcut exact ce fac eu pentru că eu dacă trăiam atunci făceam exact ce-au făcut Ei.

Cornel Brahaș

REMEMORĂRI

Urare din Transilvania

În Transilvania ninge fabulos...
În Cetatea Albei-Iulii, cerul de iarnă ținuit în briliante pare coroana Voievodului Mihai cel care-a strîns în pumnul voinței sale și-n dogoarea inimii rotundul unei Țări niciodată dezbinată doar împărțită și dezlipită prin puterea vremelnicilor stăpînitori.

Pe cel mai sublim Podiș al Transilvaniei, Cetatea de Neam zidită pe temelii de milenii, ninsoarea e aducătoare de liniști și bucurii.

Luna lui Ianuarie cinstește sărbători înalte și scumpe, glas vechi de clopot reverberează profund vestind vălurirea proaspătă a grîului dormind sub zăpezi.

Pe Platoul Romanilor, Necropolă a Neamului din încremeniri de Timp, zăpada cade ca un giulgiu de puritate peste oase de strămoși ce troznesc în adînc sudindu-se în alăturare, încălzind spre înafară.

Mi-a plăcut să cred, întotdeauna, că la Alba Iulia se află capitala de suflet a României, că acolo unde trupul lui Horea s-a frînt în supliciul sacrificiului suprem, și unde umbra lui Iancu Avram s-a infiltrat în ziduri cu contururi de neșters, unde în fața celor o sută de mii de ardeleni s-a rostit voința sfîntă a Neamului : „Vrem să ne unim cu Țara !", unde Voievodul de bronz al primei noastre Unități Naționale și-a încoronat triumful său, acolo este matricea și leagănul de Nemurire al unui popor îndelung răbdător, din veci stăpînitor, mereu renăscător și pururea încrezător în steaua durabilității și Eternității sale.

O capitală de suflet și Dor. Cetate apărată jur-împrejur de dealuri din dureri pietrificate. ocolită de vînturi. cuib încălzit din Vecii de fosforul oaselor stratificate în lutul ocrotitor și fără virstă.

In această noapte de Ianuarie. strălimpede. la început de an. cînd ardelenii știu să cinstească marile sărbători cu glas cu-at de cîntec și colind purificat de ninsori, stau și ascult un tulnic al cărui glas, rătăcit din Apuseni,

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

Frumosul vis

Unirea a fost unul dintre cele mai frumoase visuri care au locuit, veacuri de-a rîndul, capul și inima bărbaților neamului românesc. Țara visată de ei nu era o simplă fantasmă, ci respecta conturul nemistificat al limbii române. România s-a născut odată cu românii, chiar dacă ea s-a numit astfel mult mai tîrziu, grație și unei istorii potrivnice.

„Limba română este patria mea", sună un vers de Nichita Stănescu. Pentru noi versul acesta nu-i o metaforă. România a existat dintotdeauna codificată în limba română. Mai înainte de a ne putea realiza visul în litera lui, limba română a ținut loc de patrie. România se conturase demult în spirit. Și România din limba română nu putea fi ruptă nici de cămile, nici vînturată de copitele cailor, nici îngenuncheată de porunci împărătești. Vechile cronici ne arată că vorbitorii de limba română, de dincolo și de dincoace de munți, aveau conștiința apartenenței lor la un singur neam. În fiecare din ei exista acel dor mare, numit mai tîrziu de poet „dulcea Românie", exista în pofida tuturor uniformelor aurite, și el circula fără bilet de voie de la un capăt la altul al țării, țară pe care istoria n-avea cum s-o amîne la nesfîrșit de a intra în drepturile ei firești. Cel care „a îndrăznit" întîiul să pună de acord spiritul cu litera, să coboare țara din vocalele și consoanele limbii române și s-o fixeze trainic de pămîntul părinților, a plătit îndrăzneala cu capul.

Marea ctitorie s-a înălțat prin jertfă, așa cum Meșterul Manole a trebuit să dea vamă zidirii sale măiestre. Chiar dacă zidirea Viteazului voievod Mihai s-a dovedit fragilă, temelia nu mai putea fi smulsă din carnea pămîntului.

Țara Românească, Moldova, Transilvania, s-au adunat în matca lor părintească, țări ale Țării, așa cum au fost dintotdeauna. Sentimental, și astăzi le strigăm ca în vechime așa cum și limba română își strigă țările ei sentimentale: țara Arghezi, țara Bacovia, țara Blaga... Dar la strigarea din urmă, limba română Eminescu se cheamă și țările Țării — România.

Dan Verona

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Ieșirea din iarnă»

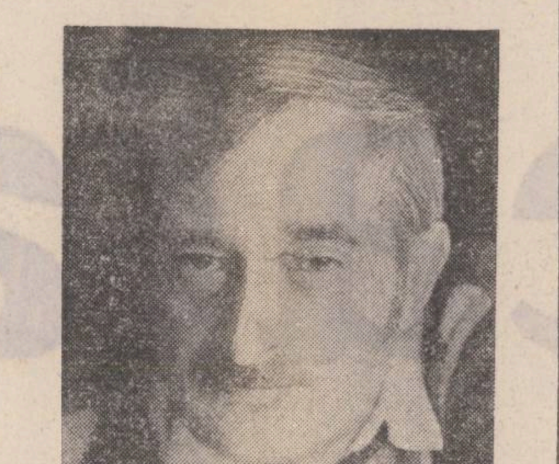

Ajuns la al cincilea volum, **Ieșirea din iarnă**, ciclul **Zăpezile de acum un veac** a produs o foarte curioasă reacție critică: in loc să se intereseze de ansamblul creat, citeva comentarii s-au cantonat declarat și obstinat intr-o viziune fragmentară, de unde insă s-au avansat obiecții asupra intregului. Anomalia procedeului este vizibilă. Cind este vorba de cinci romane sau cinci părți de peste 1 600 pagini ale unui ciclu mărturisit și evident la cea mai superficială cercetare, este prezumțios să tragi concluzii asupra intregului ciclu pornind de la un singur volum. Procedeul firesc, mai este oare cazul s-o mai spunem ?, era celălalt : imbrățișarea intregului și nu lectura amatoristică a unui singur volum. Ca profesionist criticul citește cu metodă și fără capricii inaintind către concluzii sigure. El nu folosește „bănuiala" ca instrument de lucru și nici presupunerea drept punct de plecare al certitudinii critice. Faptul s-a produs, deși cel mai simplu lucru pentru risipirea oricăror bănuieli sau presupuneri — indreptățite in laboratorul de lucru al criticului și nu in litera tipărită oferită publicului — era de ajuns să fie citite și celelalte părți ale ciclului. In caz contrar, care este chiar cazul acestei bizare reacții critice, figura de prim-plan a comentariului nu mai este cartea despre care se scrie ci exhibiția critică.

Zăpezile de acum un veac, inchinat Războiului pentru Independență, nu este o reconstituire fidelă și minuțioasă a epocii și evenimentelor, ci ca și **Săptămina patimilor** „o ipoteză" asupra României la 1877. Scriitorul se mișcă in cadre evenimențiale și ține seamă de informația de epocă, dar romanul rămine invenția sa, o viziune foarte personală asupra perioadei, oamenilor, evenimentelor. Calificarea **Ieșirii din iarnă** drept „roman-document" sau „roman-documentar", drept „compilație de documente" este atit de extravagantă incit n-ar merita amintită aici, dacă n-ar mărturisi involuntar autoritatea ficțiunii create de Paul Anghel care este luată drept document. Chiar dacă romanul uzează fatalmente de citeva personaje istorice binecunoscute și se raportează inevitabil la situații istorice cunoscute, invenția, ficțiunea sint covirșitoare in roman. Romanul prințului Carol nu e deloc documentar și e greu a sprijini pe documente conduita lui psihologică, coerentă, unitară, organică pe toată intinderea ciclului care este creația autorului și nu un montaj arhivistic. Este greu de atestat cu acte toată istoria familiei Rășcanu, un adevărat centru „tribal" in **Ieșirea din iarnă**, cu fuga lui Theo, cu aventura existențială a Helenei și celelalte episoade de care romanul este plin, Parva și Păuna care ilustrează tipul intelectualului de epocă și a femeii de lume a momentului și care străbat tot ciclul, nu sint scoși din documente. Locotenentul Arghir nu este nici el atestat documentar și cu toate acestea procură și **Ieșirii din iarnă** și celorlalte cărți ale ciclului pagini de superioară ficțiune. Nu este o extracție de arhivă nici Nae Maican, ofițer de marină cu studiile la Brest, chiar dacă un punct de plecare va fiind. Nu e deloc produsul compilației de documente Pandele Tabacu chiar dacă e șef de **Gardă națională**. Cercetarea intregului ciclu n-ar fi făcut decit să dovedească pină la sufocare consistența ficțiunii in **Zăpezile de acum un veac**. Imaginea halucinantă a imprejurărilor și a oamenilor pe care o creează ciclul lui Paul Anghel nu este o compilație de documente ci un act de creație.

Creația de atmosferă, contestată și ea, este ceea ce l-a preocupat in mod deosebit pe romancier, tocmai atmosfera fiind cel mai mare ciștig al **Zăpezilor de acum un veac**. Paul Anghel nu face reconstituiri de anticar, fiind interesat mai ales de suflul evenimentelor, de temperatura psihologică pe care ele o produc. Războiul care vine provoacă un vertij și acest vertij este tema secretă a primelor părți ale ciclului. Rămine memorabilă goana troicii generalului Igantiev pe cimpiile inzăpezite ale Basarabiei către Dunăre, goană intreruptă de un suplicant coborit din Gogol. De ordinul atmosferei fantastice este misiunea trupei căpitanului Lupașcu care are ordin să se retragă in „atingere" cu o armată care nu se vede și nu se simte, dar care vine inexorabil prin ceață. Vie este și atmosfera din familia Rășcanu, sediu de refugiați dunăreni, in care fac notă discordantă tinărul socialist Theo și arendașul Zagudis, ivit de nu se știe unde. Trepidația și deruta ofițerilor in fața ordinelor cu aspect absurd de la inceputul războiului completează și ele atmosfera generală a cărții. Tensiunea momentului pătrunde și in familia Weis, prilej pentru Paul Anghel a infățișării mediului evreiesc. De un parfum de epocă indiscutabil este episodul din mahalaua tăbăcarilor avind in rolurile principale pe nea Pandele Tabacu și pe tilharul Panțiru. Situația repetă intenționat citeva din liniile **Nopții furtunoase**. Pandele Tabacu este un alt jupin Dumitrache care are două femei in familie, soața și fiica de astă dată, care ține la onoarea lui, breslaș care patrulează noaptea ca șef al gărzii civice din mahala și urmărește un intrus in propria sa curte, precum la Caragiale Rică Venturiano. Această mahala evocată de Paul Anghel nu este rizibilă ca in Caragiale, incercarea de reabilitare a acestei lumi fiind evidentă. Personajele ridicole din faimoasa comedie au aici consistență și gravitate in ciuda aerului ușor desuet cu care Paul Anghel iși aureolează personajele. Nu e vorba de a rescrie epoca in limbajul ei, despre care știm foarte puțin, adică ce ne-a transmis Caragiale, cit de a oferi privirii celălalt versant al unei lumi batjocorită de marele satiric. Ne vom reintilni cu această lume și in celelalte romane ale ciclului, consistența și culoarea ei oferind romanului o atmosferă particulară. Cărți de atmosferă sint integral și **Fluviile** și **Noaptea otomană**, cum este de altfel intreg ciclul.

Zăpezile de acum un veac antrenează un număr foarte mare de personaje, prezente in bună măsură incă din **Ieșirea din iarnă**, desigur cu roluri de intindere și importanță diferită in economia romanului. Multe sint personaje de fundal, cum sint de cele mai multe ori personalitățile politice ale romanului, celelalte avind sarcini mai complexe din partea romancierului. Un personaj principal al cărții este inevitabil prințul Carol a cărui psihologie este urmărită atent. Carol este atit „străinul" care descoperă un univers uman, cit și insul preocupat in mod profund de misiunea ce-i revine și pe care n-o poate indeplini decit prin contopirea cu noua lume in care a intrat. Nimic romanțat in infățișarea acestui caz de transplantare bruscă și adaptare lentă. Romanțarea presupune descriptivismul biografic eliminat de scriitor in favoarea unor secționări revelatoare. Chiar rămași in hotarele primului volum, asertiunea absenței creației de personaje nu se susține. Critica a remarcat de altfel pe Zagudis, personaj pitoresc și consistent, pictat cu o pastă grasă și revelatoare. Arendașul ajuns in casa Rășcanu face notă discordantă cu mediul fără a intui vreun moment caracterul deplasat al comportării lui. Rășcanu intuiește in el omul viitorului și deși caută să-l alunge capătă un ascuns respect pentru el. Prezentarea sau analiza personajelor memorabile din intreaga suită de romane ne-ar lua insă prea mult spațiu. Romanele următoare dau ciștig de cauză locotenentului Arghir, abia introdus in scenă, generalului Cernat, lui Brătianu, Adelei Balș, Grădiștencei și multor altora. In sfirșit, creația de personaje se observă in cazul unui ciclu pe toată durata lui și din interiorul lui.

Parabola mușuroiului de furnici inundat de ape și sfirtecat de roata unui tun deschide de fapt romanul **Ieșirea din iarnă** și intreg ciclul. Este o imagine integratoare, revelatoare și premonitorie. Intreg romanul este străbătut de astfel de momente criptice care inchid in sine o semnificație mai generală, pe care prozatorul a avut arta de a le integra in chipul cel mai firesc in economia romanului din care fac parte organic. Nicolae Georgescu a decriptat convingător citeva din aceste parabole risipite in paginile romanului pentru a-i sublinia densitatea și cifrul ascuns. Impunătoare in acest roman este mai ales noutatea de viziune asupra epocii.

Romancierul știe că orice imagine moștenită a trecutului datează și că fiecare epocă e datoare să-și creeze propria sa optică asupra lui. Litografia desuetă a unei Românii convenționale și vetuste conservată de mințile leneșe este inlocuită de tabloul complex al unei societăți dinamice, trepidante, capabilă să realizeze, așa cum a și făcut-o, marele act al Războiului pentru Independență. Noutatea romanului este și aici izbitoare și tocmai aceasta este latura care a fost inteleasă cel mai puțin. Nu este vorba doar de respingerea schemelor rollerizante care fac un perfect concubinaj cu mentalitățile estetizante fără bosă istorică, ci de restituirea pe temeiuri noi a unei fizionomii colective de a cărei grandoare romancierul ține să ne facă conștienți. Prin grandoare, Paul Anghel nu ințelege insă eroismul bătăliilor de front, ci participarea fiecărei celule sociale la un efort supraomenesc. Războiul devine astfel factorul convergent și divergent al romanului. Este cazul lui Brătianu din **Ieșirea din iarnă**, factotum al țării in acel moment, a cărui viață personală se anulează aproape datorită situației create. Discuția lui cu reprezentantul comunității evreiești, domnul Goldman, este urmarea acestei stări de lucruri in care primează urgența problemelor naționale, in fața oricăror altor solicitări. Noul organism social și politic pe care-l aduce războiul cu necesitățile-i iminente ignoră sau elimină orice celulă care nu se inscrie in curentul general. Gustul romancierului este de a trage o perdea care ascundea privirii o sumedenie de realități neprospectate. Mentalitatea refractară acestui mod de a ințelege și scrie romanul istoric este vizibilă și in obiecțiile care se aduc personajului Brătianu. Deși acuzația de documentarism excesiv fusese formulată la adresa cărții, din necesități de contestație, ea e părăsită in acest caz. Brătianu n-ar fi veridic pentru că e imaginat, iar ficțiunea acestui personaj nu este valabilă pentru că nu corespunde documentului. Conform raționamentului, romanul este documentar pentru că nu e de ficțiune, și nu este documentar pentru că apelează la ficțiune. Dar nu acest grațios raționament ne interesează ci ignorarea caracterului intrinsec al romanului istoric care se scrie intotdeauna cu cerneala epocii scriitorului. Nici un roman istoric și nici un romancier al istoriei nu a făcut excepție de la această regulă. A obiecta astfel inseamnă a respinge global romanul istoric ca roman.

Zăpezile de acum un veac este una din puținele construcții epopeice viabile din literatura română. Iar intrebarea este nu dacă Paul Anghel este romancier, ci dacă recenzenții lui sint intr-adevăr critici.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

SF puternic și naiv

Debuturi ieșite din comun nu prea au existat in SF-ul românesc, unde evoluția tip a avut structura unei afirmări lente, nicidecum dominată de un eclatant impuls inițial. Iată insă că Mihail Grămescu incearcă să infirme regula, debutind cu o carte neobișnuită, de mai multe ori șocantă (**Aporisticon. Glosar de civilizații imaginare, Editura Albatros, 1981**).

Plăcut surprinzător este, in primul rind, talentul pur literar, exprimat dincolo de recuzita genului, talent despre care nu se poate spune că realmente li sufocă pe autorii noștri de profil SF. Mihail Grămescu iși găsește adesea cuvintele, dar nu ca un ziarist rutinat, ci ca un poet. Destule dintre exprimările sale au o prospețime autentică, străină de cazna pedestră. De talentul literar țin și unele intuiții psihologice, ale căror concretizări nu dau impresia că ar avea surse livrești. O manifestare mai specializată de talent literar poate fi considerată inventivitatea in materie de idei SF, pe care Mihail Grămescu o dovedește (cunoscut fiind faptul că SF-ul, gen manierist, se intemeiază pe un număr relativ mic de motive și submotive, cei mai mulți autori resemnindu-se la tentativa de a fi originali doar in materie de scriitură, a avea o idee SF inseamnă a inventa un conflict, sau cel puțin, a le inculca cititorilor cu lecturi SF nu extrem de intinse impresia de noutate). După toate aparențele, citeva dintre povestirile care formează **Aporisticon** nu pot fi așezate in nici-o descendență literară. Aș cita in acest sens textul intitulat **Conexiune liberă**, in care, dincolo de parabola ironică, se află exprimată o autentică poezie animisto-solipsistă ; ni se relatează revelațiile pe care le are o rotiță de ceasornic conștientă de sine; de la contacte elementare cu mediul, din aproape in aproape, măruntа piesă ajunge la paranoicul sentiment al preeminenței sale universale: „De la ipoteza că e liber să muște și liber să pună in mișcare cu mușcături pe cei dimprejur pină la ideea că mușcăturile lui se propagă prin mediu tot mai departe, pină cind se reflectă in tot universul nu e decit un pas. Intr-adevăr, era imposibil ca el și ceea ce-l inconjura să fie totul. Structura era complexă, și nimic nu pleda in favoarea unei limite a conexiunii. Nu exista nicăieri nici o limită. Limitele sint numai in subiecți. In subiecții slabi. Iși infipse dinții cu sete și avu imediat certitudinea acestei concluzii. Exista dealtfel și vibrația care, luată in considerație, putea sugera imediat că este vorba de o conexiune integrală. Un angrenaj imens, in care el era elementul fundamental, cel mai important, elementul care punea in mișcare totul prin puterea lui dirijată, și s-ar putea spune acum chiar rațională, fiindcă numai o putere rațională este capabilă de un efort concentrat care să ducă la o asemenea infăptuire grandioasă". Citeva alte povestiri dau deasemenea impresia unei vădite originalități (**Ciutele, Dumnezeul neputinței, Etapa perpetuei aminări, Fenotipul de ceață și picăturile de nimic**). De vocația pentru literatura SF ține și ingeniozitatea sofistică, pe care Mihail Grămescu o dovedește in multe dintre povestiri, uneori exercitind-o chiar intr-un mod excesiv, autoparodic. Un exemplu semnificativ este finalul povestirii intitulată **Felonia**: „Dacă totul este fals, cind cineva este cinstit este fals cinstit, iar cind cineva este necinstit este fals necinstit; cind cineva afirmă că este fals, este fals fals, iar cind cineva este susținătorul ipotezei că este nefals este prefăcut nefals".

Surprinde, in al doilea rind, ceea ce aș numi gestul literar. Cu dezinvoltură de artist naiv, Mihail Grămescu face abstracție de codurile cunoscute ale genului; prozele sale, născute parcă sub imperiul unei prea ridicate presiuni a inspirației, țișnesc precum jeturile de aburi scoase de o locomotivă „Pacific" aflată in staționare; cititorul constată cu plăcere că paginile pe care le parcurge alcătuiesc o „mașină de citit" a cărei putere este considerabilă. Uneori, după cum arătam, „iese bine", dar nu de puține ori nemaipomenitul său aplomb ii joacă feste autorului. Este mai ales cazul textelor in care Mihail Grămescu folosește o sumedenie de abstracțiuni, incercind să practice o eseistică a indeminării sofistice (**Babilonia, Condotierii, Deconstrucția, Eutherpie, Farmecopedie pentru inițiați, Feeria semantică a indrăgostitului de stăpina tainică a melopeelor, Paradygmatykopolys** ș.a.), dar eșuind adesea intr-o vorbărie pretențioasă și obositoare, aflată la marginea incoerenței: „...puteam să incerc orice sens, oriincotro, oriunde, oricare, oricine, oridece, și peste tot aș fi fost același: un corp impur: un corp străin; o conștiință obiectivă (și nu poate fi obiectivă decit o conștiință străină, STRĂINĂ in sensul de atipică); un fenomen impropriu [...] un scenariu programat de legile necesității hazardului..." Și in multe alte ocazii Mihail Grămescu folosește cuvinte al căror ințeles nu il știe cu precizie, cu rezultate neplăcute (precizez, nu mă refer la imprejurările in care autorul practică, in mod conștient, jocuri lingvistice). Este intr-adevăr ciudat cum de lectorii editurii nu au intervenit.

Aporisticon este un hibrid original, rezultat din talent și naivitate semantică.

Voicu Bugariu

Pacea — datina românească

Urmare din pag. 1

fel incit am putut culege nenumărate aprecieri pozitive la adresa politicii externe, consecvente și profund pacifice, dusă de președintele țării noastre și de noi toți. Cineva de pe malul Senei (matematician de profesie) mi-a făcut chiar un calcul, deosebit de interesant, după ce-a aflat că România are 22 000 000 de locuitori ; el a luat un creion și-a calculat la iuțeală: „Așadar, 0,55 la sută din populația actuală a intregului glob trăiește in țara dumneavoastră. Este minunat, este realmente necesar ca mai mult de a doua suta parte a populației mondiale să rostească și să militeze, la unison, pentru pace!". Intr-adevăr, deși pacea e tot o luptă, fiecare ins, fiecare popor, iși poate aduce contribuția la instaurarea unui climat de armonie și calm; și prin aceasta, cred, pacea este infinit superioară războiului pe scara evoluției umane, tocmai fiindcă aici un om contează, iar dincolo nu! De cind este omul, om, războindu-se pozitiv cu natura inconjurătoare și cu propria-i natură, cazna lui include nevoia de a insemna ceva, de a reprezenta o „cantitate" deloc neglijabilă, și iată că lupta pentru pace inseamnă, totodată, exact implinirea nevoii sale de siguranță de sine, de valorizare, de creație.

Un intreg popor, românii, avind in celula cu cifru ancestral inscrisă setea de tihnă, nu obosesc, deși nu-i deloc ușor, să incerce a cuceri simultan bunăstarea, independența, păzind specificul național și, deloc in ultimul rind, pacea aducătoare de șanse multiple. Exact așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, in cuvintarea rostită, atit de semnificativ, in preajma sărbătorilor de iarnă, momente pure, inălțătoare și profund omenești: „Noi, popoarele europene, indiferent in ce parte a continentului ne aflăm, in Vest sau in Est, in Nord sau in Sud, sintem direct vizate de armamentul nuclear existent și de cel ce ar urma să se amplaseze in viitor ! Noi, popoarele europene, trebuie să ne ridicăm cu toată hotărirea și să spunem un NU categoric rachetelor cu rază medie de acțiune, bombei cu neutroni, oricăror armamente nucleare! Să facem totul ca Europa să devină un continent al colaborării pașnice intre toate statele, fără deosebire de orinduire socială, un continent liber de arma nucleară". Iubirea de moșie nu-i de azi, de ieri, ci dintotdeauna, un pașnic zid de apărare, indărătul căruia individul iși dobindește certitudinea absolut necesară oricărei activități productive ; această iubire veșnică nu vine in contradicție cu iubirea moșiei tuturor, care-i Pămintul, așa cum este el, cu contradicțiile și nedreptățile sale. Lupta pentru pace a românilor nu ține de conjunctură, tot așa cum nu ține de conjunctură lupta lor pentru libertate, această primă filă a oricărui abecedar de suflet.

Pentru ca pacea să fie mitologia comună a globului pămintesc, sub zodia simțului istoric, un om pentru oameni: Nicolae Ceaușescu. La scara istoriei și-a mapamondului, o țară sau citeva decenii pot să pară unități mici ale timpului și spațiului. Și totuși, pe toate meridianele, dacă intrebi : „Ce fel de țară este România", răspunsul te umple de multumire și mindrie: „România este o țară a păcii". Și omul adaugă numaidecit, prietenos: „CEAUȘESCU", In propria-i țară, ca și dincolo de fruntariile ei, numele acesta și-a ciștigat de mult imensa stimă și admirația tuturor, pentru neistovita-i strădanie de a promova un climat de liniște și muncă creatoare, in stare să-ți dea sentimentul securizant pentru a trăi, pentru a lucra, pentru a spera in viitor, in destinul umanității. Un om pentru oameni, un om pentru pace!

BREVIAR

■ **RECIDIVA.** Duminică, 17 ianuarie, Aristide Buhoiu, incorigibil autodidact, a oferit telespectatorilor alte simpatice dovezi de... neglijență. După ce a filmat o diplomă primită in Portugalia, atestat care urma, după cacofonica expresie a comentatorului, „să dovedească că" a fost la Capo da Roca, el ne-a citit citeva fragmente din romanul „Nopțile de Sinziene" de Mircea Eliade. Liceanul sirguincios, cunoscător al literaturii române, știe că „Nopțile de Sinziene" e un roman de M. Sadoveanu ; opera in chestie, scrisă de Mircea Eliade, și unde Lisabona e un mirific decor, se numește „Noaptea de Sinziene". Grabă de voiajor...

● **S-A DESCOPERIT UN BAUDELAIRE.** Descoperirea s-a făcut in **Arta**, ultimul număr, 8/1981, iar descoperitorul se numește Th. Enescu. Ce descoperă Th. Enescu ? Că ultimii 25 de ani ai culturii române au fost dominați de personalitatea lui Dan Hăulică. S-a mai stabilit cu certitudine că pină la Dan Hăulică n-a existat limbaj critic in arta plastică și că acest limbaj a fost inventat de Dan Hăulică. Că figura predominantă a criticii literare românești este Dan Hăulică. Că Fromentin, Baudelaire și Focillon la un loc abia fac cit un Dan Hăulică. Precizăm că Th. Enescu este colaborator permanent al revistei **Secolul 20** al cărui redactor șef este Dan Hăulică. Intimplător sau nu revista **Arta** apare și ea cu numerele din 81 in 82 ca și alte reviste pe care nu le mai amintim. Deci o explicație, dacă nu mai multe, există.

■ **VIZIUNI CRITICE.** Retrospectivele „Amfiteatrului" (nr. 12/1981), dedicate studierii anului literar precedent ne dă putința de a observa, prin intermediul a trei semnatari (dintre care unul, necunoscut, Traian Ungureanu) ce se petrece prin feluritele „sectoare" literare. Iată, așadar, o viziune critică de „sectoriști".

■ **ALERGIE.** Ce s-o fi petrecut cu criticul Gh. Grigurcu, iritat in așa măsură impotriva protocronismului incit nu poate sfirși, cum se cade, o demonstrație (in „Ateneu" dec. 1981) asupra „europenismului" lovinescian ? Ca atiția alți critici supărați, Gh. Grigurcu exemplifică astăzi, pare-se pe Caton cel Bătrin, ale cărui discursuri se terminau, cu sau fără legătură, printr-un indemn la distrugerea Cartaginei. Ca și acela, acest contemporan tună și fulgeră, dacă e sau nu cazul, contra protocronismului ; minia lui nu poate lua, in fine, forma unei polemici de idei ?

■ **VALORI TINERE.** „Forum studențesc" este o remarcabilă publicație a studenților timișoreni, un „Jurnal literar" cu personalitate, echilibrat, și care promovează citiva autori tineri, unii incă studenți, demni de toată stima. Iată, de exemplu, nr. 9—10/1981, care cuprinde cronici literare, pagini de poezie, recenzii, o excelentă „bibliotecă de proză" (detașabilă), traduceri, eseuri. Revista afirmă citeva nume pe care criticul atent le-a intilnit pină acum, sporadic, și in alte publicații ; reunirea lor sub un „stindard" simbolic e un semn cantitativ că la Timișoara a apărut o promoție remarcabilă de scriitori tineri, deloc agresivi, cultivați, fără incisivitatea primitivă, de „grup de comando", a altora. Critica ordonată, migăloasă, cu simț al ideii, practicată de Mircea Mihăieș, eseistica paradoxală și documentată a lui Mircea Pora, a lui Vasile Popovici, lirica elegiacă a lui Mircea Pora, a lui Vasile Popovici, lirica elegiacă și ermetică a lui Ioan Morar, poezia persiflantă și ironică a lui I.I. Popa, proza, uneori admirabilă, a lui Daniel Vighi (acesta și un eseist valoros), Marie Jeanne Iutea, Mircea Pora, I.I. Popa, Lucian Petrescu, Radu Ciobotea — iată un număr de dovezi indiscutabile ale valorii unei promoții tinere timișorene. Literatura ei ar merita, probabil, o discuție separată și un sprijin editorial mai organizat.

PUBLICAȚII NOI. „Caietele INEDIT" (nr. 2) e o publicație editată la cenaclurile bucureștene reunite, dirijată de un „colectiv" unde vioara intiia este poetul George Alboiu. Scopul acestei culegeri, cu un pronunțat caracter antologic, pare a fi acela de a propaga in mod organizat tot ceea ce are creația „de masă" mai valoros la un moment dat și de a propune nume noi, incă ignorate sau evitate de presa curentă. „Caietele Inedit" așează alături, intr-o simpatică democrație, autori cunoscuți precum Eugen Barbu, Gh. Pituț, V. E. Mașek, A. Paniș, Petre Anghel, Hary Brauner, Gh. Istrate, Gh. Tomozei, Marius Tupan, Dinu Ianculescu și tineri de talent ca Lelia Munteanu, Octavian Berindei, Maria Holmeia, N. M. Benn, Aug. Frățilă, Ștefan Mitroi și incă mulți alții.

Acest periodic, precum și caietului colectiv „Șantier", aflat in preajma „premierei" absolute, le dorim desigur, „viață lungă", in ideea creșterii posibilităților concrete de exprimare a cit mai multor autori.

● **TOTUȘI APARE.** A apărut in ianuarie 1982 primul număr al Secolului 20 pe anul 1981. El celebrează totuși evenimente din 1982. Istoricii literari ai viitorului vor fi foarte incurcați :@cum se poate aniversa ceva din 1982 pe 1981 ? Cea mai intinsă parte din revistă este dedicată unor saluturi de peste hotare. Să existe oare atiția cunoscători de limbă română ? Din textele tipărite nu s-ar zice.

A.S.

Rola de film

Gherman iși luase aparatul de filmat deși-i era lehamite să se mai ocupe de această muncă de cind nu mai lucra la atelierul din centru, acum insă voia să imortalizeze citeva momente semnificative ale petrecerii din casa Norei. Astfel avu privilegiul de a-l surprinde pe Maciste inclinindu-se pentru a pupa mina domnișoarei Nora, a fost poate unicul moment de neatenție al motanului, incit acasă la Gherman se mai păstrează și astăzi acele poze colorate in care un tinăr bărbat brunet cu părul ușor grizonat și ochi verzi se apleacă spre mina tinerei blonde, nedeslipindu-și insă privirea din ochii ei, dar ce e mai de neințeles (aici s-a manifestat geniul fotografului) este faptul că Maciste sau cel din pielea lui, se vede in prima poză (decupată din film) abia ieșind din blana motanului avind la git papion iar pe reverul sting capătul unui lănțișor de argint. Cu citeva secunde inainte de a incepe să filmeze, Gherman i-a indrumat pe Ion și Vasile să privească in direcția lui Maciste, apoi, in timp ce aparatul ultrasilențios inregistra marea metamorfoză, i-a intrebat ce văd ei și atunci Ion a spus c-o vede pe Nora, iar Vasile a răspuns că-l vede pe unul care n-o lasă in pace pe Nora. Filmul s-a derulat insă pină la sfirșit, astfel că in a doua poză decupată curtezanul apare in haină și vestă iar de la briu in jos e ingropat și se pierde intr-o blană de motan ale cărui labe din spate parcă tremură de efortul de a susține un bust atit de voinic pe fragilitatea lor. Intrigați de intrebarea lui Gherman, atit Vasile cit și Ion care, după o noapte de nesomn, nu mai vedeau prea bine, se deplasară in același timp spre colțul in care se afla Nora și tocmai acest neastimpăr in această curiozitate — copilărești, nu le va ierta Gherman vreodată, pentru că peste momentul căderii cu totul a blănii de motan la pămint se suprapun, in a treia poză, spatele celor doi prieteni care, pentru a fi mai siguri pe mersul lor, se țineau strins la braț și numai indepărtarea unuia de altul, datorată balansului imprimat de mers, a permis obiectivului să capteze două-trei imagini ale rapidei alunecări a blănii marelui Maciste. După cum arată filmul, Vasile și Ion, după ce prinsese fiecare in miinile lui cite o mină de-a Norei, pot fi văzuți pină astăzi cu miinile intinse și urmărind muți de mirare dansul fetei pe o uriașă blană zburătoare, dar din scena aceasta, contrar bunului simț, lipsește insuși rezultatul devenirii lui Maciste — impozantul bărbat pe care doar Gherman, avind un ochi la fel de obiectiv ca aparatele sale, l-a văzut alături de Nora dansind pe blana fermecată care plutea la inălțimea de un metru deasupra dușumelei din vasta sufragerie a vilei Vulturul. Intr-o altă secvență, Ion și Vasile urmăresc, impiedicindu-se de scaune, imaginea diafană a Norei dansind plutitoare, incercind ei inșiși să danseze in ritmul imprimat de mișcările tinerei blonde. Ultima parte a filmului, in loc să netezească asperitățile și să reducă pină la impăcare opoziția dintre real și fictiv, intristează și mai mult privitorul care s-ar fi așteptat pe bună dreptate ca toate persoanele prezente in acea primă zi din an să se inalțe la fel ca Nora, ba mai mult, să le crească aripi, să devină păsări, iar pereții să nu mai fie de zid, ci transparenți și permeabili ca aerul, și păsările să fie pajere ce străbat ca gindul orice obstacol, incit să poată intra și ieși oricind, la o simplă bătaie de aripi, pe coridorul ce duce dintr-o lume in alta. Ca și cum o mină dură a realității și-ar fi implintat unghiile in balonul ficțiunii, dansatoarea căzu din aer exact in momentul in care tatăl intrînd pe ușă brusc, după ce pregătise grijuliu totul inainte de a deschide, lăsă ca dopul sticlei de șampanie să iasă cu zgomot in afară, toți ceilalți tresăriră ca treziți din somn, apoi mama Norei și bătrinul grefier intrară purtind o tavă de argint cu tortul piramidal preparat in fiecare an la Nestor pentru unica moștenitoare a familiei din vila Vulturul. După ce turnă in fiecare pahar, in loc să țină un toast de sărbători, tatăl Norei iși aminti deodată c-o văzuse pe fiica sa dansind inadmisibil, cu picioarele ridicate mai sus de un metru, ba chiar trupul intreg i se inălțase in aer, și văzindu-și progenitura trintită pe covor, acuzind mari dureri la cotul sting o ridică și-o depuse pe canapea, apoi tușind nervos incepu astfel: „Nici nu știu cum să mă adresez, pentru că nu știu cui ii vorbesc. Vreau să știu cine sinteți. Dumneata, de exemplu! — Mă numesc Gherman, fotograf, spuse stăpinul marelui Maciste, fără a-și intrerupe filmarea, ei sint prietenii mei... Lasă-i pe ei să spună, să vedem dacă știu cum ii cheamă! Mă numesc Vasile și lucrez la reanimare. Mă numesc Ion și sint publicist. Inteleg, replică tatăl Norei și mai nervos, ați rostit cite-un prenume la-ntimplare ca să vă sustrageți răspunderii de a-i fi sucit mințile acestei fete atit de cuminți pină acum? Cine a dresat motanul și care este hipnotizorul grupului? Recunoașteți că lucrați la circ? Vreau să-mi declarați tot ce aveți pe conștiință inainte de a mă adresa organelor de stat. In douăzeci de ani fiica mea n-a fost văzută niciodată in stare de levitație, cine a adus-o in acest hal? (Maciste! strigă un copil din stradă, văzind motanul pe pervazul ferestrei). Vă cer o explicație imediată". Dați-mi un pahar, porunci Nora. Și Ion, și Vasile se repeziră cu cite unul pină la canapea, dar fata țisni in sus ca un fulger blond (Maciste aplaudă in film această subliniere a vitalității feminine) și spuse răspicat: „Să bem in cinstea celor mai interesanți oaspeți pe care i-am avut vreodată, să bem pentru sănătatea dumnealor și a părinților mei; să nu puneți la inimă cele auzite inainte, fiindcă iubitul meu tată ori de cite ori mă vede prea veselă iși aduce aminte că n-am reușit la facultate și, ca să mă protejeze, se supără pe ceilalți din preajmă". Se repezi apoi la bucătărie și se intoarse cu o sticlă de whisky goală și, arătindu-i-o tatălui cu subințelesuri, ii sugeră că ar fi elegant din partea sa dacă ar oferi și oaspeților o sticlă. „Hai, tăticule, stringeți-vă miinile" sugeră Nora. „Niciodată, niciodată" urlă tatăl cu putere, dar in acel moment, din locul unde stătuse Maciste, inaintă in direcția proprietarului un tigru in carne și oase, iar in tăcerea plină de teamă ce se instăpini se auzi numai sunetul abia perceptibil declanșat la terminarea rolei de film cu care operase Gherman.

Peisaj de Spiru Vergulescu

Gheorghe Pituț

VIAȚA CĂRȚILOR

NOSTALGIA PROZEI CA AFABULAȚIE

Cartea lui Virgiliu Vasile Mihăilescu *), un micro-roman apărut la Editura **Junimea**, trăiește propriu-zis printr-un singur personaj. Restul eroilor fiind mai mult sau mai puțin intrări in scenă decorative și convenționale. Culmea este insă că personajul de prim plan nu e — cum ne-am aștepta — cel ce trăiește coșmarul care dă titlul narațiunii, ci numai acela ce il provoacă !

In rezumat, datele scurtei, prea scurtei povestiri din păcate, sint acestea : un fermier de prin nordul Moldovei, Pandrea Constantin pe nume, tehnician-zoo la C.A.P. — Bornești, dă buzna in biroul inginerului Voinea Cristian, responsabil intr-o Centrală cu aprovizionarea fermelor de animale, cu furaje. Inginerul, om integru in relațiile cu solicitatorii din sfera responsabilităților lui de serviciu — in afara chiar a ideii de mașinațiuni, invirteli, bișniță — lucru pentru care dobindise porecla pe deplin meritată, de Intransigentul, ajunsă cu vremea numele sub care era efectiv cunoscut, ii respinge net, vizitatorului său inopinat cererea de a-i aproba o mare cantitate de furaje industriale. Furaje pentru vitele C.A.P.-ului, de a căror soartă răspundea tehnicianul. Acesta insă nu se lasă deloc ! Și desfășoară, spre a ciștiga partida, o gamă intreagă de argumente. Mai intii, iși compune o figură de om sfirșit — și fizic și moral, aflat cumva pe marginea prăpastiei. Chiar arăta rău de tot : pătrunsese aici sleit de puteri, prăpădit, neras de citeva zile, cu o față negru-pămintie, transpirat tot, părind ori și fiind nedormit de cine știe cind, surexcitat vizibil... Apoi, cum spunea el, fără ajutorul providențial al inginerului, care poate și trebuie să-l ajute — ii mor vitele cooperativei in grajduri și... asta ii mai lipsea lui ! Fiindcă ipochimenul — cum e pe loc incunoștiințat inginerul — tocmai făcuse și pușcărie, „pentru niște greșeli", năpăstuitul de el... I se dăduse, iată, șansa să se reabiliteze. Dar, cum să se reabiliteze, dacă C.A.P.-ul din Bornești va pierde vitele, din vina sa, care nu s-a ingrijit, nu se descurcă. Președintele tocmai așa ii spusese la plecarea incoace, la București, stropșindu-se la dinsul, la tehnician, că să se descurce, te privește cum — furaje să te faci. — așa țipa la mine etc. etc... Și avea el, tehnicianul — și o casă de copii ! Va fi, pur și simplu, dat afară, ca un ciuruc, un incapabil, din amărita lui slujbă, dacă nu e ajutat... Și cit de mult dorise și visase el să devină altceva, să recapete adică increderea oamenilor !...

Inginerul Voinea, care nu se dovedește prea intransigent de astă dată, dezmințindu-și porecla, — om era și el, n-avea inimă de piatră ! — se lasă induioșat. Așa incit, din mila inginerului de la Centrală, tehnicianul C.A.P.-ist face o cerere ad-hoc, acum, pe care o semnează infiorat, inginerul i-o aprobă — și gata.

După această intimplare trec zile, insă, săptămini, chiar luni de zile, fără ca Pandrea să dea un semn, deci, și fără a trimite documentele așteptate de inginer — ca să poată — bunul om — să justifice scriptic furajele eliberate. De aici și incepe coșmarul acestuia din urmă. Apoi, totul se precipită, inginerul intră, fără voia lui, intr-un adevărat carusel al implicațiilor ! Scenele ce vin filmice, antologice — nu mai pot fi povestite, trebuie neapărat citite ori „jucate", pentru a realiza umorul lor negru, tragi-comicul lor descumpănind.

Cam prea mult pentru un vis, pentru un coșmar in vis, e drept ! Fără indoială insă, autorul a creat in micul lui roman un tip, o specie subumană, larvară, ce nu se uită : a insului-șobolan, a omului-cirtiță, jovial-famelic, umil cind trebuie, lipsit de scrupule (nici măcar știind ce sint acestea !), perseverent și răzbătător fie-cum in viață. Ins trăind la nivelul epidermei și in „orizonturile" galeriei in care orbecăie cu un instinct fără greș !) specia circumscrisă condiției sale.

Virgiliu Vasile Mihăilescu are, se vede, nostalgia prozei — ca proză densă, caracterologică, in sens balzacian, menită să comunice ceva in ordinea existenței imediate, departe de sugestiile noului roman bunăoară. El ar fi putut, cu mai mult curaj — și cu mai multă răbdare, să facă din **Coșmarul** un roman in toată puterea cuvintului, materia neliosindu-i pentru aceasta, și evident, nici talentul. De ce il va fi expediat in mai puțin de 200 pagini (păginuțe de fapt ! — format 70X90/32) ?

Hristu Cândroveanu

*) **Virgiliu Vasile Mihăilescu : „Coșmarul", roman, Editura „Junimea", 1981.**

PRECIZARE

In numărul trecut al revistei numele Aureliei Rusu a apărut greșit grafiat in articolul Anaboliți eminescieni **care ținea, printre altele, să aprecieze munca nevăzută — și de aceea parcă mai trudnică — a editorilor, intre care Aurelia Rusu face figură de meseriaș impătimit.**

Aduc aici reparația de rigoare.

M. G.

Pe fruntea țării luminînd departe Increderea deplină-n viitor!

VOCAȚIA ISTORIEI

I

În vastul program al prezentului și viitorului patriei noastre, deschis de cel de-al IX-lea forum al comuniștilor, al întregului popor român, se incorporează dialectic, într-o continuitate ascendentă, activitatea teoretică și practică a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Gîndirea secretarului general al partidului de înaltă ținută științifică, adînc creatoare, generatoare de mare epopee a muncii, a făcut ca în componența activității ideologice a Partidului o pondere însemnată să ocupe știința istoriei. În întreaga operă teoretică a secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, istoria constituie o coordonată ce poartă amprenta pasiunii, competenței, cutezanței și crezului său revoluționar. Pasiunea pentru istorie dezvoltată din fragedă tinerețe a devenit, prin opera și activitatea neobosită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, componentă a activității statului și partidului nostru comunist.

Istoria, această carte de căpătîi a fiecărei națiuni, cum o definea marele revoluționar Nicolae Bălcescu, a ocupat întotdeauna un loc aparte în gîndirea, acțiunea și fapta poporului român. Pe baza istoriei, a valorilor sale inestimabile, poporul și-a deslușit sensul devenirii istorice, și-a fundamentat drepturile lui în vatra strămoșească, și-a apărat și dezvoltat comorile culturii materiale și spirituale. Pentru a sluji adevărul, marii cărturari ai neamului au trudit cu mintea, sufletul și pana pentru apărarea drepturilor imprescriptibile ale poporului lor, s-au jertfit marii conducători de țară și de oști, au luptat masele de țărani, tîrgoveți și orășeni care, cu o mînă pe plug și cu alta pe sabie, și-au apărat, în decursul veacurilor, ființa națională și glia strămoșească. Niciodată istoria nu s-a ridicat la adevăratele ei valențe de știință a studierii societății, niciodată momentele fundamentale, definitorii ale devenirii noastre nu au fost evocate, nu au căpătat asemenea dimensiuni, niciodată istoria nu a slujit mai bine ca mijloc de cunoaștere și apropiere între popoare și națiuni ca în perioada ce a trecut din 1965, începînd cu Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, cînd, prin gîndirea și opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ea a pătruns în patrimoniul național al marilor realizări ale științei românești.

Nu există moment de seamă al istoriei naționale din timpuri imemoriale și pînă în prezent asupra căruia secretarul partidului să nu-și fi spus cuvîntul, realist și autorizat. Cu cutezanța gîndirii sale științifice, profund revoluționare, asupra evoluției societății omenești și cu spiritul său creator în pătrunderea celor mai complexe probleme ale devenirii noastre istorice, a viziunii sale asupra cursului legității istorice, fundamentat pe baza materialismului dialectic, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aplecat asupra istoriei naționale, i-a deslușit permanențele și i-a studiat drepturile, i-a detașat și i-a valorificat marile sensuri, dînd noi dimensiuni relației dialectice de nedespărțit — trecut — prezent — viitor.

Conceperea istoriei în spiritul profund creator conferă, de aceea, sensul cel mai deplin și mai rodnic direcționării științifice a prezentului și a viitorului, ținînd seama de antecedentele istorice, de tradiție ca forță menită a sluji contemporaneității. „Nimic nu se poate construi ignorînd trecutul — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu. Esențial este să se ia ce este bun și să se asigure o dezvoltare pe baze noi, în raport cu nivelul de cunoaștere la care a ajuns societatea într-un moment sau altul".

Pornind de la adevărul istoric conform căruia contemporaneitatea unei națiuni reprezintă sinteza majoră a trecutului său, iar viitorul ei își are rădăcinile puternice numai în realizările prezentului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat științei istorice perspectiva dialectică, revoluționară, a interdependenței și conexiunii evenimentelor. Cu dragostea de patrie și popor ce l-a caracterizat din fragedă tinerețe, cu respectul cuvenit față de înaintașii noștri, ancorat cu întreaga sa făptură în realitățile prezentului și cu gîndul responsabil al viitorului țării, secretarul general se adresa tinerei generații, cu minunatele cuvinte evocatoare : „Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condițiile grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii, cinstind pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim și totodată, pentru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și respectului față de lupta și munca înaintașilor. Numai așa tineretul nostru va învăța să ducă mai departe ceea ce au făurit înaintașii, ceea ce făurește generația de astăzi, să păstreze ca lumina ochilor și să întărească independența și suveranitatea patriei noastre".

Pentru știința noastră istorică, exemplul tovarășului Nicolae Ceaușescu și îndemnul său de a scrie istoria așa cum a fost ea, nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, a constituit o călăuză și un îndreptar care a făcut și va face din știința istoriei o știință a adevărului și respectului față de toate popoarele, o oglindă a recunoașterii de sine a fiecărui popor.

În opera magistrală a tovarășului Nicolae Ceaușescu n-au fost omise umbrele, eșecurile, limitele, privind unele evenimente sau personalități istorice, dar în același timp au fost înălțate la cotele lor reale trăsăturile definitorii, momentele fundamentale care au durat temelia trainică a istoriei naționale, începînd cu originea și vechimea poporului român, în vatra străbună a Daciei și pînă la bătăliile de clasă conduse de partidul comuniștilor pentru înfăptuirea revoluției și construcției socialiste, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Spiritul gîndirii de amplă cuprindere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, excepționalele sale analize asupra trecutului nostru, care ne-au călăuzit să ne căutăm istoria la noi acasă, pornind de la condițiile de fapt ale fiecărei epoci de evoluție a meleagurilor strămoșești, avem măsura clară și reprezentativă a vechimii acestei istorii. Este o istorie care își are începuturile cu mii de ani în urmă în istoria traco-geto-dacilor și care, de atunci și pînă astăzi, aparține unuia și aceluiași popor, ce a trăit în unul și același spațiu geografic carpato-danubian-pontic, a unui popor cu ilustru prestigiu în lumea antichității, a cărui civilizație s-a aflat în raporturi de influențare reciprocă cu marile civilizații ale acestor vremuri — persană, greacă, romană și altele.

Ion Ardeleanu

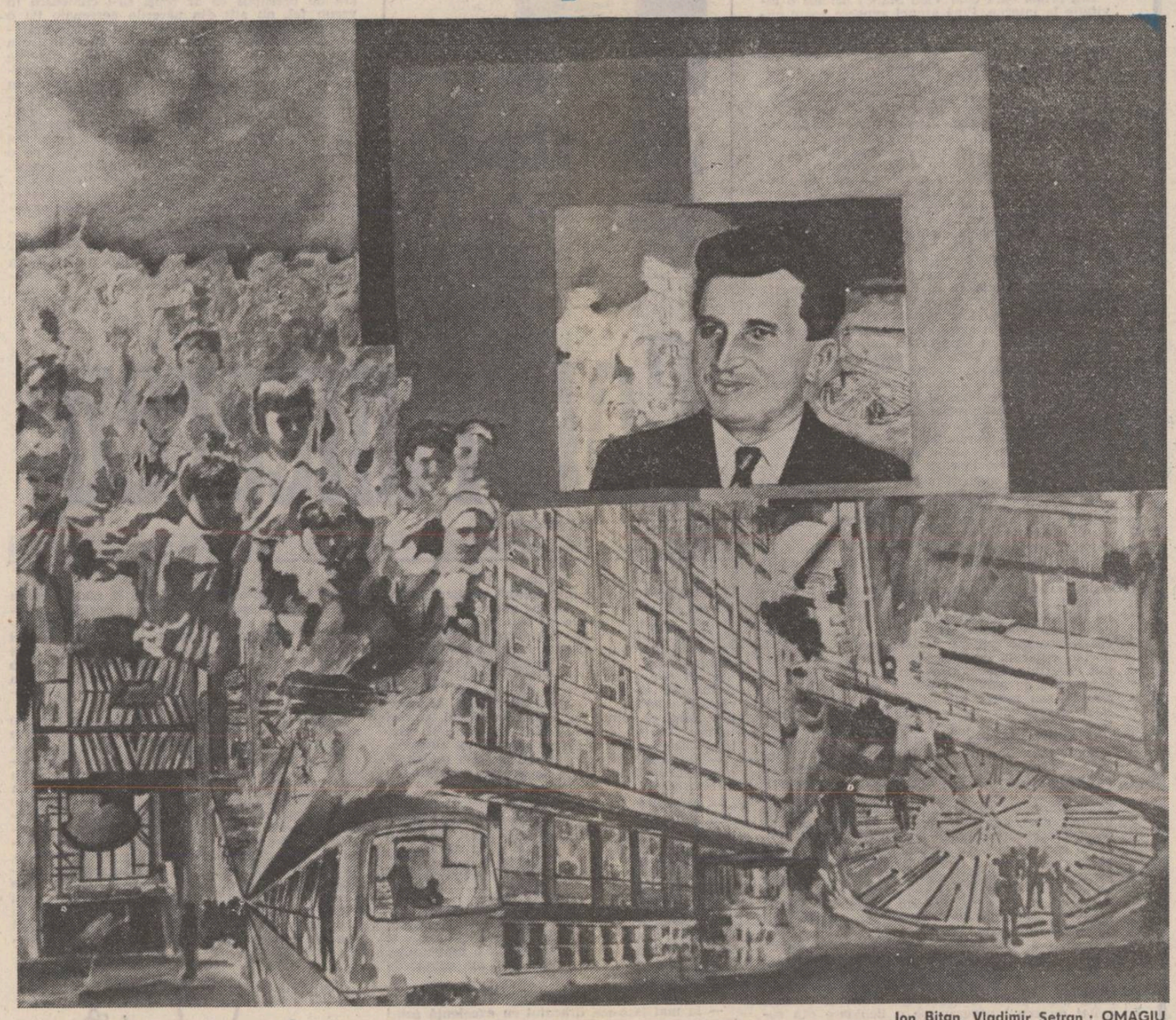

Ion Biţan, Vladimir Şetran : OMAGIU

Efigie în ianuarie

Ianuarie ! Efigie curată
din aurul și mai curat, de vis,
de țară nouă din granit durată
sub ochiul mare-al cerului deschis
din an în an, tu ni-l aduci în față
pe cel viteaz și înțelept și demn
apărător al vieții cu-a lui viață
spre viitorul comunist îndemn
să ne-avîntăm spre zările albastre
covoare de zăpadă cînd așterni,
cum îl purtăm în sufletele noastre
sub cumpenele aștrilor eterni.

II

Cu fiecare an al său sporește
magnifica imagine a țării
pămîntul, din adînc, se însorește
scăldat în demnitatea înălțării
fiindu-i lui asemeni și prin sine
primind puteri din brazde părintești
în ctitoria marilor destine
pe temelii atît de românești
dintr-un granit de munte, cel mai tare
el însuși piscul muntelui măreț
cu prețul neclintitelor hotare
plătind întregul vieții sale preț...

III

Cu fiecare an al său, în iarnă
e primăvară! Inimile bat
mai vii și vin în cale să aștearnă
covorul alb, să-l calce un bărbat
apărător al unui ev de pace
făcînd din glasul lui piedestal
ca să despice zările opace
pentru statuia unui ideal
ca o corolă ce va ști să poarte
asemeni unui nimb triumfător
pe fruntea țării luminînd departe
increderea deplină-n viitor!

IV

Cu fiecare an al său, sporește
magnifica imagine a țării
pămîntul, din adînc, se însorește
redîndu-i demnitatea înălțării
precum făcură voievozi de seamă
pîn' la unirea patriei, cea mare
dar glasul său, cu glasul lor de-o seamă,
e însăși a pămîntului chemare, —
pămîntul ce ne-a pus pe masă pîinea
și vin ne-a dat, din crama lui aleasă
și să visăm frumos, la căpătîi ne-a
pus fir de busuioc adus de-acasă!

V

Un an al său de nopți și zile-și suie
statuia, ca de marmură curată
cum este doar a patriei statuie
din vis și dor și-ncredere durată
să lumineze calea și să-nsemne
coloanelor ce-n vreme-naintează
sub steagurile filfiind solemne
cuptoarele ce-n zare scînteiază
metalica tăcerii carapace
topind-o și turnînd-o-n noi tipare
să contemplăm medalia de pace
pe pieptul vremii noastre cum apare!

VI

Un an al său, de zile, nopți și ore
e ca o mare inimă ce bate
un orologiu cu bătăi sonore
pe care să-l auzi, Umanitate
cronometrînd cu fiece bătaie
durata unei lumi, cînd vrea să ningă
în vasta orizontului păstaie
albastrul bob al zile să se stingă
sub mutele troiene de cenușă
dar glasul său e-o orgă ce nu doarme
și cheamă, cheamă, s-alungăm din ușă
coșmarul arsenalelor de arme..,

VII

Ianuarie! Istoria își pune
pecetea pe caligrafia dreaptă
și promoroaca din salcimi apune
și prin troiene mari se taie-o treaptă
din care, an de an, se vor desprinde
scînteietoare, alte trepte-n vreme
și-n sufletul de aur vor aprinde
văpaia năzuințelor supreme
Și, iată, din adînc, se însorește
pămîntu-n demnitatea înălțării
căci fiecare an al său sporește
magnifica imagine a țării;

VIII

Ianuarie, prelung un bucium sună
vestind din culmi, departe, peste văi
că noul an s-a pregătit să-și pună
pe frunte, o cunună de văpăi
să lumineze veacul mai departe
precum mereu, din pisc l-a luminat
cu adevărul vieții fără moarte
din inima viteazului bărbat
ce s-a născut să-i fie țării noastre
îndemn la faptă și la vis îndemn
întîiul, spre-nălțimile albastre
să ne conducă pașii cel mai demn !

IX

L-au plămădit furtunile-n tipare
precum pe voievozi i-au plămădit
dintre cei tari să fie cel mai tare
cum sînt toți fiii marelui partid
l-a dat puteri partidul să îndure
restriști cum tot poporul a-ndurat
ci din restriștea cumpenelor dure
a izbucnit cu suflet mai curat
în albia de foc a omeniei
purtîndu-și unda vrerilor adînci
ca Oltul să-i vestească României
un viitor străbătător prin stînci...

X

Din ce-a fost vis, din sîmbure de faptă
s-a înălțat stejarul cel măreț
și de-i asculți a frunzei caldă șoaptă
vei înțelege calea noii vieți
cînd Fiul țării spre-nălțimi ne cheamă
cum ne-a chemat prin ani pilduitor
și năzuim să fim cu el de-o seamă
vlăstarele întregului popor
gîndul și fapta să ne fie-asemeni
cu gîndul și cu fapta lui, să fim
străbătători și noi prin zid de cremeni
spre visul comunismului sublim !

Ion Potopin

Un arbore către eterna primăvară

NUCUL DE LA POARTA ACESTEI CASE ESTE ÎNALT ȘI FOARTE bătrîn și străjuiește semeț intrarea dinspre miazănoaptea satului, ca un reper spiritual al locului din apropiere, unde dorm sub glie, de sute și sute de ani, străbunii din cea mai adîncă vechime. Chiar desfrunzită, cum trăiește de peste un veac în fiece ianuarie, coroana lui atrage privirea și trezește uimirea. Oare cîte nestiute întîmplări și aduceri-aminte stau încrustate în scoarța lui demnă, încercată de vremuri, dacă gospodarii îl îngrijesc așa cum se vede, tratîndu-l ca pe unul de-al lor, ca pe un om ?

Cercetînd felul de-a fi al pomilor și virtuala lor asemănare cu oamenii, înțelepții celți, din partea de miazănoapte a continentului nostru, constatau că nucul e generos, larg în idei și ospitalier, ca unul care își dă prietenia cu fidelitate și loialitate. Dotat cu o inteligență universală, nucul este genial, capabil să strălucească, printre semenii săi pînă la fascinație. Purtînd în fibrele lui un destin excepțional, nucul are prieteni mulți și își asumă curajos confruntarea cu dificultățile vieții. El nu acceptă compromisurile. Nu folosește căile bătute de alții pentru a reuși în devenire. Nucul nu dă îndărăt niciodată, conchideau celții. Dar avem despre el și observații proprii.

Grădinari iscusiți de pe meleagurile noastre, de pildă, spun că nucul e unicul pom fructifer din România care nu se vrea îngrijit de nimeni ; excelent gospodar, el își scutură uscăturile singur, dîndu-ne poate cea mai sublimă metaforă a aspirației la totală independență !

Iată de ce prezența nucului în curtea cuiva poate să însemne, de la sine, ceva ; cum e pomul, așa trebuie să fi fost — sau chiar este — omul ; ai temeiul să-ți zici că un pom cu atîtea însușiri de excepție, prezent în cele mai răspîndite mituri din lumea largă, un astfel de pom nu crește la întîmplare în ograda oricui !

După altă credință străveche, tot românul, în trecerea pe acest pămînt, ar fi dator să lase în urma lui cîteva lucruri esențiale, printre care se amintesc o casă, un copac, o fîntînă. Descoperindu-le, deodată, aici, la intrarea din miazănoaptea satului, adunate tustrele ca-ntr-o poveste adevărată, te simți tulburat ; e ca și cum ți-ar arăta cineva, cît se poate de clar, rostul tău în lume, dîndu-ți și cheia înțelegerii vieții.

Pentru că simpla alcătuire a casei presupune din capul locului brațe de muncă mai multe, și așa se întrezărește tovarășa de viață a omului, făcînd, ea, să răsune casa de glasurile copiilor ; și pomul sădit acolo, dacă locul acela va fi fost înainte de asta pustiu, învățîndu-i pe copii să privească în sus și răsplătindu-le cuminteniа cu fructele sale ; totul mai plin și mai viu decît încearcă să presupună mintea.

Fiindcă în fața nucului, peste drum și la îndemîna drumețului, se află de-a adevăratelea fîntîna frumos refăcută în vremea din urmă, cu apă bună — „cea mai bună din partea locului!", cum spunea cineva —, din care au băut, de cînd se știu ei, vecinii și consătenii lui Moș Andruța, amintindu-și despre el cu respect și adunîndu-i calitățile în cuvinte puține — „a fost un om minunat !" În semn de cinstire, fîntîna îi poartă numele, cioplit în grindă cu litere de tipar.

Trecînd pe sub pomul deosebit, ajungi în fața casei și urci pe cerdac și-i treci pragul, cu emoție și sfială. Totul e simplu și curat, luminos, și trebule să faci un efort pentru a înțelege cît de înghesuiți au crescut aici și au învățat copiii lui Moș Andruța, memoria căruia se păstrează nestearsă în „odaia de la drum", în cîteva imagini de demult și un album — simbol al neuitării.

Pe urmă refaci cu închipuirea drumul străbătut de copii satului, dis-de-dimineață, în singurătatea cîmpiei sau pe-ntuneric, calea lor lungă, atît de lungă pentru pașii lor mici, către lumina școlii de odinioară, așezată parcă la capătul pămîntului, la intrarea cealaltă, dinspre miazăzi, în Scornicești.

Și pășind în școala de altădată — astăzi muzeu sătesc —, poți auzi parcă aievea glasurile copiilor, zimbindu-ți din fotografii, copiii de-aici, din Scornicești, și din alte sate, din alte județe, din țara toată, mii de copii izbucnind ca într-o revărsare de sunete cristaline și îmbrățișîndu-l printre flori și cravate roșii de pionier și lăsîndu-se iubiți lăudați și încurajați de părintele lor cel-mai-destoinic, Președintele Țării, care-i prezent în imaginile din acest muzeu în ipostazele fundamentale ale vieții și activității sale revoluționare, închinate cu trup și suflet Patriei, dar, mai ales în calitatea de fiu — fiul ilustru al Scorniceștilor, un sat românesc ca atîtea altele, din vechimea acestui pămînt.

TRECEREA PRIN SAT DEVINE, CU FIECE ZI, AMINTIRE ÎN STARE pură ; ai în față și străbați profilul unui oraș agroindustrial modern, un oraș-model, cu o puternică bază materială,

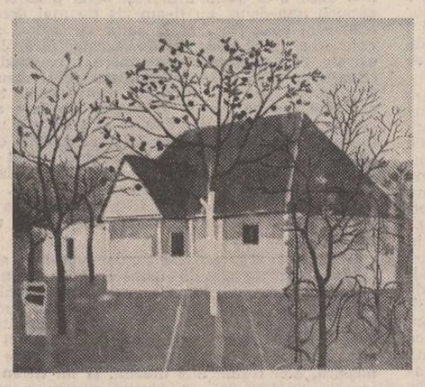

Peisaj din ciclul „Scornicești" de Viorel Mărginean

agricolă, industrială, autocondusă și gestionată muncitorește, după cele mai noi principii enunțate în documentele de partid.

Cineva neavizat ar putea să spună că-i firesc să arate astfel satul natal al Președintelui Țării. Firescul acesta conține însă o întreagă istorie, particică din etapele de cronică ale istoriei țării, fiindcă oamenii, e adevărat, au simțit un fel de izvor în sufletul lor, atunci, la începutul începuturilor, cînd s-au văzut deodată stăpîni peste atîta pogon de pămînt ; atîta pămînt, cît cuprindeai cîmpia cu ochii. Revoluția îl încredința lor, de tot și cu totul, tocmai lor, care robotiseră de cînd se știau pe pămîntul cîtorva proprietari ! Stăpîni peste atîta pămînt ! Dar bucuria s-a stins de îndată la vederea felului acelui pămînt — secătuit de vlagă, aproape sterp, crăpat la față, zbîrcit pe vreme de secetă.

Și-atunci au cerut ajutor Partidului, și Partidul le-a făgăduit, dar cu condiția să-și dovedească întîi vrednicia, să dea garanția, probată, a faptului că li se cuvine acest ajutor. Și munca a început ca o febră, i-a cuprins ca o patimă (uneori, uitînd și de propria lor sănătate după atîta neostenită muncă!), însemnînd ceva aproape cu neputință, renașterea acelui pămînt, întoarcerea unor „brazde" adînci de peste jumătate de metru, zămislirea adică a unui pămînt nou din soluri podzolice din cele mai slabe, frămîntat însă, ca aluatul, din pulbere amestecată cu sudoare.

În vremurile acelea, de-a lungul anilor și anotimpurilor, mulți ani după „colectivizare", tot ieșind sau venind din cîmp, pe arșiță, în fierbințeala cîmpiei, oamenii treceau pe la fîntîna lui Moș Andruța, potolindu-și setea și răcorindu-și frunțile, și fîntîna le oglindea în ochiul de apă chipurile, ca o certitudine, ca o confirmare, cu puterea aceea specială a oglinzilor de a reflecta, în apele lor, adevărul ; adevărul lor era lupta grea cu pămîntul, și ochiul de apă al acestei fîntîni îl oglindea cu fidelitate, vorbindu-le parcă să nu se abată din drum...

Numai astfel văzută și înțeleasă poate fi firească imaginea Scorniceștilor, în ianuarie 1982, cu puternicele sale întreprinderi de interes republican, cu serele, fermele și livezile în continuă dezvoltare, cu liceul și școlile generale, cu rețeaua comercială, spitalul, vilele-tip și blocurile, șoselele modernizate și traseele de autobuze locale de la un sat la altul, înlesnindu-le copiilor transportul spre școli și făcîndu-i pur și simplu să rîdă neîncrezători cînd părinții își deapănă amintirile ; imaginația lor senină nu poate cuprinde vreun „mic dejun" din mămăliga cu dude, drumurile „pe jos" spre vechea clădire ca într-un capăt de lume, pe-ntuneric sau în pustietatea cîmpiei, lecțiile învățate din cărțile împrumutate de la colegii de clasă, toate aceste lucruri, greu de crezut, trăite cîndva de părinții lor.

Un singur lucru primesc de la Partid, fără a munci pentru asta, oamenii din Scornicești — exemplul personal de muncă eroică al Președintelui Țării („vecinul nostru care vine acasă mai rar, dar stimat pentru munca lui"), așa cum îl știm cu toții, cîrmuind exemplar destinele României Socialiste, acasă și-n lumea largă.

PENTRU A OGLINDI IMAGINEA CEA MAI FIDELĂ A PERSONALITĂȚII sătenilor contemporani din Scornicești, mai presus de mostenirea lor spirituală transmisă prin veacuri din tată-n fiu, am apelat la ajutorul „judecătorilor" noștri cei mai severi, la ochii curați ai copiilor.

În cabinetul de limba și literatura română al Școlii generale din Scornicești, județul Olt, într-o zi geroasă de ianuarie, douăzeci și cinci de elevi ai clasei a V-a A au scris o compunere liberă intitulată „Cum sînt părinții mei".

„Părinții mei nu mai sînt tineri. Anii au nins peste părul lor negru. Timplele au albit la fel ca pămîntul sub mantaua albă a zăpezii. Cu toate că au trecut de mult de vîrsta tinereții, sufletul lor este încă tînăr." (Maria C.). „Mama nu mă lasă să simt ce-i greu, cînd vin de la școală, îmi sărută obrajii și mă întreabă cu blîndețe : „Ce ai făcut la școală ?" Mă întreabă dacă am respectat profesorii de la școală și lumea cu care m-am întîlnit. În România de azi, toate mamele își iubesc fiii. Ne învață să iubim patria ca pe o mamă adevărată, să iubim locul unde ne-am născut" (Steluța I.). „Părinții mei sînt profesori. Ei se străduiesc zi de zi pentru ca acești copii de la școală să știe cît mai multe. Muncesc cu multă bucurie și aplică sfaturile înțelepte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu" (Carmen B.). „Tata este un om scund, ochii lui sînt căprui, părul lui este negru. Mama are o înfățișare frumoasă, ea are ochii albaștri și părul ei este negru. Ei acum mă sfătuiesc să le aduc foarte multă bucurie în casa mea părintească. Părinții mei stau în casa strămoșească pe care nu vor uita-o niciodată" (Mihaela O.). „Mama stă lîngă vatră cu fața îmbujorată pregătind pîinea la care au muncit zi și noapte pentru a ne crește și să muncim la fel ca ei pentru a căpăta o pîine" (Niculina V.). „Viața tatălui meu a fost o viață nu prea ușoară. El nu și-a trăit copilăria cum și-o trăiesc toți copiii din România de azi" (Maria M.). „Ei sînt dragostea mea. Datorită lor mă aflu astăzi în țara aceasta bogată, unde copiii cresc în pace" (Marinela G.).

Nu te poți abține să nu remarci, citind aceste compuneri libere, faptul că sînt scrise de copii doar de zece ani ! Copiii Scornicestilor, dintre care unii, jucîndu-se — cît le îngăduie părinții și școala —, jucîndu-se deci în universul etern al copilăriei, pesemne că ajung să privească, năzdrăvănindu-se, și în adîncul fîntînii lui Moș Andruța. Cine poate ști ce-și închipuie ei că văd în ochiul acela de apă, cînd „strigă în fîntînă", și puțul de piatră le restituie glasul, totdeauna mirîndu-i că „le vine înapoi" ca un ecou parcă viu, ca și cum ar vorbi de-a adevăratelea cu fîntîna ?! Sigur este că, dîncolo de jocurile lor naive, în mintea acestor copii de abia zece ani încoltesc, ca și cum ar fi sorbit dintr-o fîntînă a înțelepciunii, sîmburii unei gîndiri de o maturitate surprinzătoare.

„Rodul muncii lor este al întregului popor. Astăzi tot poporul român clădește viitorul de aur al României Socialiste — Comunismul. De aceea îmi iubesc părinții dragi și mă bucur că trăiesc într-o țară bogată, liberă și independentă" (Florentina T.).

NUCUL DE LA POARTA ACELEI CASE ÎNVERZEȘTE PRIMĂVARĂ de primăvară, tot mai bogat, mai înțelept și mai înalt ; și coroana lui se vede de tot mai departe, ca un reper spiritual al acestui pămînt binecuvîntat.

Alex. Rudeanu

POEM

DE LIBERTATE

Iubire înaltă

Inimii tu țara — Și visul tău fierbinte
O porți ca pe
Un astru fără asfințire — Fiind fericirea ei
Iubirea ta înaltă — Aici sub stele

Lumină e

Lumină peste tot — Și-o măreție nouă
Caratu-acestui timp — Aprinzind în noi
Grandioasa gîndire
Arîndu-ne adîncul
Cu pluguri de lumină — Comunistă

Tinere

aripi limpezesc — Și-n clipe de răgaz
Văzduhul — Aud cum cad
Pe fruntea ta
Cerului nostru
Încărcat
De vis — Luceferii ideii

Avem

Frumosu-n sînge — De har
Din vremi
Fără-nceput — Nimbul zidirii
Ne arată astfel
Sîntem pînă-n
străfunduri — Și vetrele făcute
Plini — Pentru veci

Edificăm

O țară mai ferice — Pe-acest meleag
Înobilați de — Carpatic o-nălțăm
frumusețea din
Măiestre — Cu toții sîntem stilpi
Polifonia comunistă — De ctitorie luminoși

Vasile Andronache

●

Cîntec la aniversare

L-au crescut și legănat
Toate doinele din sat.
Și i-a pus în trup vigoare
Apa clară din izvoare,
În priviri i-a pus senin
Cerul țării carpatin
Iar în gînd și-n vise zbor
Vulturii din-naltul lor.
Munții toți s-au sfătuit
Piept să-i facă din granit,
Ca să fie temerar
Țării sale la hotar.
I-a mai pus în piept tării
Bolțile de ciocîrlii
Iar livezile în floare
Vorbă blîndă, zîmbitoare.

Visul azi i s-a-mplinit
Glia țării a-nflorit
Și sub cerul ei de pace
Traiul tot mai bun se face.
Par orașele în zare
Albe ctitorii solare.

Constantin Atomii

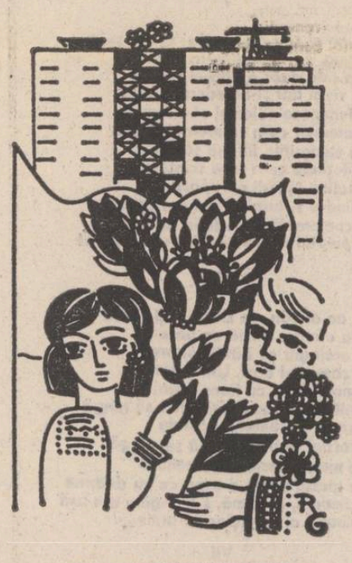

●

Urare

Gînduri ca niște salbe de lumină,
Își poartă zborul tandru
În cadența sonoră a inimilor noastre
Înălțîndu-se curate, proaspete spre cinstirea
Omului venit din istoria gliei
Cu sufletul nemărginit, ca și visurile,
Izvorîte din apele curate ale riurilor de inimi,
Transmițînd urarea, venită din tihnă și din
soare,
În forme de carate împlinite prin noi înșine
Ca și noile zămisliri de aștri.
El, cutezătorul, înțeleptul în gînd și faptă,
A sosit odată cu noi pe drumul limpezirii vieții
În mîndrul plai al Mioriței.

Pasul Lui, lîngă pasul nostru, pășește cu
aceeași demnitate,
Cu demnitate se scrie astăzi istoria
Din înaltul muntelui și pînă în cîmpia cu
fruntea culcată pe zare.
Popasurile noastre la mijloc de ianuarie
Sînt tot atîtea bilanțuri
Exemplul Lui
Atît de pilduitor încrustează pagini de glorii
În istoria României contemporane
Ridicăm o cupă de cristal, plină cu vin
rubiniu,
În sănătatea Lui — ceea ce înseamnă — în
sănătatea noastră,
Scandînd cu toții: să ne trăiască, să ne
conducă pașii
Spre eternitatea noastră!

Horvath Dezideriu

●

Unire

Unire, înflorește-n cuvintele tale
Românească glie, desăvîrșită
În rotunda noastră hartă.

Roadele tale înfloresc în cuvinte
Cînd dimineața soarele decorează pămîntul
Pentru-o nouă zi-lumină-muncă.

Atunci, fiecare cuvînt e un Manifest
Lansat de constelația Partidului
Întregit într-o baladă de Țară Românească.

Patria înflorește-n cuvintele tale, Unire!

Teodor Anastasiu

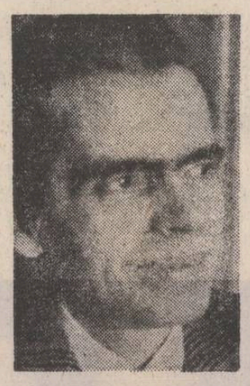

nicolae țic

Confruntarea

La ieșirea din restaurant, de aproape trei sferturi de oră se agita un comisar de poliție în civil, cu ochii pe ceas, exasperat de scurgerea timpului. În sfîrșit, politicos, îndatorat, își pocni călcîiele și se-nclină: Domnule Stanca, distinsă doamnă, îngăduiți să mă prezint, sînt comisarul de poliție Hulubei, n-am îndrăznit să vă deranjez la masă, deși chestiunea e presantă, și-a trebuit s-alerg pe la atelier, de unde mi s-au dat indicațiile... Domnule Stanca, și el smulse dintr-un buzunar interior un plic sigilat, aveți aici o invitație la ministerul nostru pentru orele șaisprezece și treizeci. Sînt sigur că veți onora această invitație. Acum, domnule Stanca, distinsă doamnă, rog să fiu scuzat, mă aflu în întîrziere cu acțiunile pe ziua de azi.

Era prima oară cînd Vlad Stanca primea o invitație la interne. Pînă atunci avusese parte numai de ordine de arestare emise, de obicei, după ce îi puneau cătușele. Pînă și Vera înțelese că nu poate fi nimic grav. Cel mult, aveau să-l roage să le dea niște explicații, ori să depună mărturie pentru alții. A dat Dumnezeu și-ai scăpat și tu de coadă! Era și cazul, după atîtea zdruncinături, aprecie Vera, apucîndu-l strîns de braț. Dară un comisar aleargă nădușit de icicolo, cerînd lămuriri unde-l poate găsi, iar cînd îi dă de urmă nici măcar nu-ndrăznește să-l deranjeze de la masă, nu cumva, doamne, să-i stea mîncarea-n git, înseamnă că nu mai prezintă un pericol pentru nimeni, și nici prea mare interes pentru poliție. Ajuns acasă, Vlad Stanca își schimbă costumul sport, un maro în carouri cam apăsate, după moda impusă de comercianți, cu unul gri, mai sobru, mai de interior, la care se potriveau ghetele negre de lac, pălăria tot neagră, de fetru, cu boruri răsucite, și bastonul negru, cu măciulie de argint. Moda mai sugera ca la orele după-amiezii și seara bărbații tineri să poarte o garoafă la butonieră, albă sau roșie, după cum o cerea lănțișorul ceasului prins la jiletcă (albă pentru lănțișor de argint, roșie pentru cel de aur). Cum el refuză garoafa (ar fi trebuit să-și pună una roșie), Vera se grăbi să-i aranjeze o batistă albă, spumoasă, la buzunar. Era mai de efect, iar pe de altă parte nu oferea prilej de interpretări nedorite. (De culoarea asta roșie ai să te feresti tu pînă la capătul zilelor, se amuză Vera). El exprimă fățarnice regrete că încă nu le sosise automobilul. Ar fi fost o folie să coboare în văzul agenților din automobil personal, și-apoi, răsucind bastonul între degetele mîinii stîngi, întocmai ca ministrul Arcudeanu, să le mai și pretindă polițiilor care patrulau prin fața clădirii să aibă grijă de automobil. Comandă o birjă. Tolănit pe bancheta din spate, cu bastonul răzimat de umărul drept, la vedere, lăsa impresia unui bărbat distins, dedat plăcerilor mondene, moleșit de satisfacții. Invitația, amabilă, era semnată indescifrabil. N-avea ștampilă, nici număr de înregistrare. Prin nimic nu amintea de vreun ordin de aducere. În locul persoanei la care-ar fi trebuit să se prezinte, era indicată o cameră, 4, asta trebuia să fie la parter, chiar la intrare. Primejdia de a fi reținut, bruftuit, anchetat și trimis la Jilava în căutușe era de neluat în seamă. Dar vreo pricină anume, sau măcar intenții de siciliană, dacă nu și de farsă, din partea ministrului Arcudeanu, trebuiau să existe. Vlad Stanca își limpezi treptat, că în joc nu era atît situația lui, cît mai degrabă a celorlalți tovarăși. Era perioada anchetelor, cînd se-ntocmeau voluminoase dosare cu mărturii și documente, în vederea unui proces nimicitor. O nouă declarație, făcută presei în chiar dimineața acelei zile de către ministrul de interne, dezvăluia hotărirea guvernului de a lichida din rădăcini, odată pentru totdeauna mișcarea comunistă. „Nu persoanele ca atare vor fi supuse judecății și oprobiului, ci însăși ideologia... Procesul înaltei trădări va fi procesul comunismului național și internațional". Astfel de hotăriri, de lichidare, se luau mereu, cu același rezultat: zeci, sute de militanți în căutușe, țiriți pe la curțile marțiale, condamnați, în timp ce zeci de mii, sute de mii de lucrători continuau lupta cu sporită înverșunare. Cu hărțuielile astea, abia turnăm gaz peste foc, îi scăpase generalului Arthur Vlădoiescu, președintele de consiliu, după procesul grevei generale. Și cu acel prilej guvernul programase o lichidare din rădăcini. Se vede, mai adăugase generalul, recunoscîndu-și înfringerea, sînt prea adînci, și s-au întins prea mult, încît să le mai dăm de capăt cu slabele noastre puteri. Era inutil și obositor pentru Vlad Stanca să-și bată capul cu dedesupturile acestei invitații amabile, totuși, spre a fi pregătit să întîmpine răul cel mai rău cu fruntea sus (așa se spune, altfel — ți se taie picioarele și simți cum îngheață sîngele în vine, chiar dacă fruntea o ții sus...) — admise că în cel mult o jumătate de oră au să-i dea să-mbrace hainele de pușcăriaș. De-aici, și numai de-aici trebuia pornit. Iar tot ce nu se va dovedi, orice șansă de prelungire a agoniei, se cuvenea sărbătorită cu un ciștig. Dezicerea abdicările nu-i erau în fire, și nici nu le gîndea ca pe o posibilă soluție de existență, în împrejurări limită: dezicerea de mișcare, de însăși rostul și locul lui în lume, ar fi echivalat, nu mai avea îndoială, cu o definitivă prăbușire în decrepitudine și ridicol. Nu avea alt suport moral, și nu mai exista pentru el cale de întoarcere. Însă perspectiva încarcerării, a desprinderii de lume, zăcerea nesfîrșită în subsolurile Jilavei, pe o saltea de paie, în miros de hîrdău, perspectiva aceasta avea asupra lui efecte paralizante. Dealtfel, o recunoscuse și în scris, într-un articol publicat în „Aurora", gîndind că nu este, nu trebuie să fie ceva rușinos în a recunoaște limite și slăbiciuni omenești: Protestul, revolta împotriva nedreptății, lupta neabătută pentru înfăptuirea principiilor de libertate și egalitate fac parte din ființa, din rațiunea noastră de a fi. Dar — ce senzație de însingurare și neputință în momentul cînd ți se prind mîinile în-cătușe!...

Camera 4 era, de fapt, o sală de așteptare îndeajuns de spațioasă, cu trei fotolii și o măsuță rotundă în mijloc și niște canapele pe margini; geamurile vopsite în albastru o izolau de lumina zilei; din tavanul înalt, de un alb îndoielnic, mai păstrînd urmele unor refaceri de mîntuială, coborau patru becuri puternice, fără abajur; ele erau astfel plasate — nu la mijloc, ci spre cele patru colțuri ale încăperii, încît să te oblige să privești numai în jos. Un agent în civil deschidea ușa din cînd în cînd, spre a-i lua în evidență pe noii sosiți. Un inspector înalt și chelbos, cu nas acvilin, dungat la rădăcină de rama ochelarilor — pe care acum îi ținea în mînă, nimerind aici ca din greșeală, se prefăcu din cale-afară de mirat că domnul Vlad Stanca a fost poftit la comun, în sala asta, neaerisită ca lumea de ani de zile. Pesemne, invitația fusese scrisă la repezeală de vreun zevzec. Presa, mai ales presa, și nu o dată, a pus în discuție publică, pe bună dreptate, o anume mîrlănie a funcționarului de poliție, chiar și a gradelor superioare, mai observă inspectorul, pe cînd îl conducea de braț, ca pe-un vechi prieten reîntîlnit, spre camera 7. De ce ne-am ascunde, oare de ce să eludăm o chestiune îndeajuns de gravă și de păgubitoare, cînd se știe că mulți dintre polițiștii și agenții noștri au o formație intelectuală sumară, unii abia după angajare au învățat să se iscălească, iar apucăturile proaste, mîrlănia asta, în ansamblu, ciștigă teren.

Un alt inspector, mai tînăr, mai reținut, cu gesturi studiate, de șef de protocol, în costum negru, impecabil, scîrțiind din ghetele de lac (scîrțîitul acesta se voia un semn de distincție, după noua modă) îl conduse în anticamera ministrului Alec Arcudeanu. Îndată, șeful de cabinet, venindu-i în întîmpinare, întinse amîndouă mîinile, ca să-i preia pălăria și bastonul. După numai cîteva clipe, el făcu semn spre ușa dublă, capitonată, impunătoare, cu miner aurit: Vlad Stanca putea să intre fără alte formalități, fără a mai fi anunțat. Aici ezită puțin, nestiind dacă se impune să ciocănească discret în ușă, spre a-l preveni pe ministru, ori să deschidă direct. În sfîrșit, apăsă clanța și împinse încet, cu precauții, ca un răufăcător. Alec Arcudeanu, în redingota lui surie, strînsă pe corp, parcă mai suplu decît în urmă cu un an, cînd îl întîlnise în casa doamnei Betty, stătea rezemat de pervazul ferestrei, cu mîinile încrucișate la piept. Sub sprîncenele rebele se lățeau două pete vineții. Era, probabil, la capătul unor zile și nopți nu atît de muncă grea, ci de surescitare aproape de limită. Obrajii ciupiți, buhăiți, prinseseră culoarea ruginei.

— Domnul Stanca, înregistră ministrul. Ce mai faci, mă, Vlăduț?

— Excelență, m-am prezentat la ordinele dumneavoastră!

— Mă, tu te-ai născut anume ca să exagerezi: Nu ți-am dat nici un ordin. Am și eu un răgaz ca oricare și m-am gîndit să te chem. Chiar dacă m-am jurat odată să nu-ți mai știu de nume.

— Excelență, îmi pare rău dacă v-am dezamăgit.

— Nu prea tare, se mai înveseli ministrul, dezlipindu-se de pervaz, tot cu mîinile încrucișate la piept, simțind nevoia să se miște scurt, după obicei, doi pași încolo, doi încoace. Lui Vlad Stanca îi indică un fotoliu. Admit că expulzarea dumitale din țară, fie și în condiții avantajoase, n-ar fi fost soluția cea mai potrivită. A dat Dumnezeu să-ți găsești și-aici un rost. Prosperăm, prosperăm, ai o cifră de afaceri acceptabilă. Măi, eu, unul, nu ți-am dus dorul, și nici tu mie. Dar cu doamna Betti ești rudă și prieten. Măcar un semn din an în pești se cuvenea.

— Doamna Betty a avut bunăvoința să transmită felicitări și buchete de flori cu prilejul căsătoriei mele...

— Aud că te leagă nevasta de piciorul patului.

— Da' de unde, excelență, sînt un bărbat de invidiat: nevasta se ocupă mai mult de banii mei, decît de mine. E prinsă și ea în afaceri, învață franceza, o solicită tot felul de întruniri, azi dimineață a sărutat mînușița prințesei Eurastia Mavrocordat...

— Aud că behăita aia bîntuie prin oraș, călare. Alaltăieri și-a legat armăsarul de poarta ministerului. Ce era să fac? I l-am rechiziționat în două minute și l-am trimis la o manutanță, pur sînge să tragă la cotigă. Acu' mă acuză cuconetul că sînt mîrlan.

— Nu strică și puțină mîrlănie, excelență.

— Ia mai lasă-mă dracului cu excelență ăsta! De la șase dimineața, de cînd mă dau jos din pat, și pînă-n miez de noapte, cînd ațipesc și eu cu hapuri, numai cu excelență mă tămîiază și mă trag pe sfoară toți. Iritat, anunțînd o izbucnire, ministrul se trînti pe fotoliu. Mă Vlăduț, mă idiotule, eu nu păzesc aici moșia mea. De bine, de rău, cu voia, sau fără voia ta și-a altora, sînt chemat să păzesc o țară, cu tot ce am la dispoziție, polițai, agenți, arme și muniții, legi și închisori, vînzări și cumpărări, blîndețe și sentință, ochi dulci și pumnal pe la spate, cu tot arsenalul, mă, pe care nu eu l-am inventat, eu numai l-am moștenit, și am obligația de a-l transmite altora, mai vrednici, ori mai nătărăi. Nu-ți mai fă tu iluzii, nici o poliție din lume nu se dă înapoi de la cele mai abjecte metode și soluțiuni, în conjuncturi alertante. Sîntem abia la trei ani de la marea unire. Vlăduț, oare n-a fost ăsta visul visat? toți românii într-un stat unitar? Eu trebuie să stau în poziție de tragere. N-am încotro. Și mă ud tot de satisfacție la gîndul că dacă vreunul dintre bravii noștri comuniști ar sta pe scaunul meu, silit ar fi de conjuncturi să procedeze la fel.

— V-ați îndoit vreodată de patriotismul nostru?

— Al vostru? al cui? al comuniștilor? și Alec Arcudeanu încercă un rîs forțat, care-l zdruncină repede. Ce, tu mai ești comunist? Mă, Vlăduț, mă, dacă n-ai votat afilierea, ăștia o să-ți dea papucii una-două. Eu ți-am zis ție mai demult, cînd erai doar tipograf și autor de lozinci strigate de alții, că te-aș lua de secretar fără pic de ezitare. Am să-ți repet propunerea: începînd din clipa asta, poți fi secretarul, sau șeful meu de cabinet. Îți dau pe mînă tot ministerul, toate arhivele, tot ce poate fi secret în țara asta. Și-am să dorm liniștit: Vlăduț al meu știe unde să se oprească, are limite precise, vînzări către externi nu face, Vlăduț... De ce n-ai votat afilierea fără nici o rezervă? în rînd cu ceilalți? Nu-mi răspunde tu, nu mă lua de nătărău. Numai eu pot să răspund exact: fiindcă știai că afilierea necondiționată înseamnă mijlocirea unor intervenții străine.

— Cunosc argumentele dumneavoastră: atentat la siguranța statului, conivență cu inamicul, îndemn la revoltă internă, subminarea unității naționale, însîrâ Vlad Stanca, potolit, spre a menaja măcar pe această cale susceptibilitățile ministrului. Și noi, socialiștii și comuniștii am militat pentru unire, țara asta, întregită, este și a noastră, aici trăim, aici murim, și nu trăim din vînzări de țară, și nu murim pentru o cauză străină. Dar, v-am mai spus-o și-mi iau permisiunea să vi-o repet, nu putem fi executanții docili, într-o stare de mizerie dovedită, și într-un regim de dictatură. Dacă am realizat unitatea națională toți la un loc, indiferent de nuanțele politice, nu se cuvine azi a folosi această unitate ca pretext de represiuni împotriva noastră, a comuniștilor. După ce au căzut împușcați o sută de lucrători pe Piața Teatrului Național, guvernanții și-au justificat crima tot în numele marei uniri: Iată adevărata față a socialiștilor și comuniștilor, au exclamat, victorioși: la numai treisprezece zile de la înfăptuirea unității, agitatorii roșii acționează după indicații din afară, vrînd să ne submineze! Am dat ordin să se tragă întru apărarea ființei naționale. Despre ce indicații ar fi fost vorba atunci, și din partea cui, nu s-a spus, dintr-o pricină lesne de înțeles: nu indicațiile venite de nu știu unde, ci mizeria și bolile și inflația și cîte nenorociri s-au abătut una după alta, îi scoseseră în stradă pe manifestanți, mii de oameni care n-au atacat pe nimeni, n-au strigat lozinci, n-au jignit bastoanele de pe Calea Victoriei, nu i-au atins pe soldați nici măcar cu o floare. Voiau pîine, opt ore de lucru și condiții de muncă mai omenești: Unde-ar fi atentatul la unitate? Noi manifestăm pe străzi de pe la sfîrșitul secolului trecut. E un drept al nostru, și-al tuturor. Acum, i-ați arestat pe congresiști sub același pretext: afilierea necondiționată lovește în statul unitar. Cu bună știință, confundați conducerea Internaționalei cu guvernul de la Moscova.

— Din spirit de prevedere o fac.

— Dar atîtea partide socialiste și comuniste din Europa, din Anglia, Franța, Germania și Italia s-au afiliat fără nici un fel de rezerve: nu știu ca guvernele țărilor respective să fi ridicat obiecțiuni.

— Altă situare geografică, replică Arcudeanu, posac. În următorii vreo sută de ani, occidentul își poate îngădui numeroase fandoseli liberaliste, aflîndu-se la o distanță apreciabilă de zona comunistă. Pe de altă parte, stabilitatea politică și un stadiu superior de dezvoltare elimină, practic, pericolul contaminării. Pe cînd noi...

— Dumneavoastră, mai îndrăzni Vlad Stanca, agrementîndu-și observația cu un zîmbet, reveniți mereu și mereu la argumente de conjunctură; după opinia mea, ele nu sînt de neglijat, dar nici putere de lege nu trebuie să aibă; pe calea asta, o știți prea bine, tot la dictatură se ajunge; ar fi să înăbușim orice efort spre democratizare, să facem procese de intenții și de convingeri, mii și mii de oameni să zacă în închisori, sub acuzația conivenței cu inamicul, și toate astea avînd o singură motivație: situarea geografică, vecinătatea cu o țară comunistă. Credeți că-i o soluție de existență pentru un popor ce-n atîtea rînduri a dovedit că nu suportă îngrădirile?

— Mi-e teamă că este un destin, avertiză Arcudeanu.

Era mai prudent, intuî Vlad Stanca, să se oprească aici. Chiar dacă ministrul îi arătase bunăvoință, admițînd replică în contradictoriu, nu era de presupus că ar reuși să-l clintească în vreun fel, nu atît din părerile personale (la o recentă conferință de presă Arcudeanu declarase: Dacă nu s-ar fi găsit cine să spună înaintea mea că numai proștii nu-și schimbă părerile aș fi spus-o eu!), cît mai ales din tactica și strategia guvernării. Cabinetul acesta căpătuși cu lambriuri, ferit de lumina zilei printr-o rețea de perdele și draperii duble, nu era destinat unui om, ci ideii de ordine și siguranță, în accepțiunea parcă stabilită odată pentru totdeauna. Cei numiți în funcția de ministru de interne, pe o perioadă de timp de obicei nu prea îndelungată, nu făceau altceva decît să servească această idee. Acum era la rînd Alec Arcudeanu, de aici ordonase arestarea agitatorilor și a conducătorilor socialiști după izbucnirea grevei generale din octombrie 1920 (aceasta fiind, cum precizase la o întrunire a doamnelor ortodoxe, prima — într-un șir de acțiuni decisive ce aveau să ducă la extirparea ideologiei bolșevice), și tot de aici dirijase în după-amiaza zilei de 12 mai întreaga operațiune de întemnițare a congresiștilor-comuniști, stăruind acum în pregătirea unui proces de răsunet, cu sentințe definitive: Procesul înaltei trădări ce avem în vedere, după opiniunea mea urmează a ne scuti de agitațiuni comuniste pe o perioadă de cel puțin treizeci de ani. Cam atîta le-ar trebui generațiilor viitoare pînă să înjghebeze o nouă mișcare clandestină...

Un funcționar de la protocol adusese tăvi de argint cu caviar, batog, brînzeturi și două sticle de vin de Dealul Mare, producție 1907. Alec Arcudeanu se plînse că de vreo două săptămîni încoace ia masa mai mult aici, în cabinet, și nu la ore fixe, cum s-a obișnuit, cum se și cere la virsta lui, ci doar atunci cînd are musafiri. De unul singur nu se-ndeamnă la mîncare, mai degrabă rabdă. Pus pe confidențe, înfulecînd, sorbind cîte puțin din pahar, părea un bunic amabil și înțelegător în toate, funcția îl buhăise, greu îi bănuiai asprimea, neîndurarea, sau înclinația spre farsă. Încă mai avînd rezerve de vioiciune și bună dispoziție, zîmbind mereu, mai mult fără motiv, Vlad Stanca înghițea, totuși, cu noduri: nu era de presupus că fusese invitat aici doar de a ține companie în momente de restriș-

Desene de Raluca Grigorcea

te. Nimic nu l-ar fi recomandat pentru o treabă ca asta.

— Vlăduț, băiatule, reluă Alec Arcudeanu, turnînd în pahare, nu m-am repezit cu pumnii-n tine, după cîte plezne mi-ai ars, din pricini la care nu te duce mintea. Diferendul dintre noi contează prea puțin nu numai în fața istoriei, dar și a clipei: în materie de politică, eu mi-am schimbat părerile odată cu partidele, și nu m-aș sfii s-o mai fac, iar tu ești abia la început de drum — după tradiție, de la socialiști se trece direct la liberali. Există ceva care ne unește peste toate diferențierile de stare socială, funcții, virstă și preferințe în materie de femei: amîndoi sîntem români și nu dintre cei mai timpiți. Bea cu mine și ascultă-mă pînă la capăt. Nu admit fandoseli și prîveli. Pune-ți singur căluș, pînă am să ți-l scot eu. Vlad Stanca, nu spre liniștirea mea, dar în interesul României mari ai să preiei conducerea partidului comunist, în chiar următoarele zile. Posibilitatea unor consultări cu cei de la Jilava și Văcărești este cu desăvîrșire exclusă. Cu dreptul lor de vot s-a isprăvit, definitiv. Afiliații, anarho-teroriștii nu mai au țară, nu mai au partid. Dar îți stau la dispoziție ceilalți, puși de noi în libertate, și alte zeci de mii de lucrători. Ar fi, în primul rînd, în avantajul vostru: dacă tot ați hotărît o nouă formațiune politică, trebuie să-i dați și o conducere... Altfel, cine să vă reprezinte? altfel, totul se destramă de la sine. Nu, nu te pripi! avertiză, ducîndu-și palmele la urechi, nu deschide gura, înainte de a-ți face o precizare: vreau să ne sfătuim... propunerea ce îți avansez nu are girul cabinetului... totuși... în calitate de ministru de interne, vă garantez dreptul la întruniri, deschiderea sediului din Sf. Ionică și a clubului din Academiei, eliberarea a încă douăzeci de congresiști, cu obligația de a depune ca martori la proces, și apariția ziarului „Socialismul". Condiția este una singură, cea pe care am și formulat-o: să preiei conducerea. Gîndul să nu te ducă la diversiuni, nu-ți cer să fii spărgător de greve, de congrese și de partide, ci doar să judeci cu capul tău. Vlad Stanca, dragul meu, înainte de a fi comunist, ești român. De accepțiunea, sau refuzul tău ar putea depinde nu numai soarta unui partid. Pe mine n-ai decît să mă judeci cum vrei: eu, trecător am fost prin ministere, trecător am să fiu pînă la capăt. Dar e limpede că oricine-ar veni în locul meu, tot ca mine are să gîndească. În funcția de interne nu se poate gîndi decît într-un singur fel. Desfășurarea fireească a evenimentelor, într-un climat de stabilitate și progres a națiunilor europene, ar face de domeniul fanteziei cucerirea puterii de către un partid comunist afiliat. Dar mai intră în joc și nepreväzutul. De conjuncturi nefavorabile nouă — n-am dus, și prevăd că n-o să ducem lipsă. Ce se va alege din țara asta, sub comuniști? Nu! izbucni Alec Arcudeanu, ridicînd amîndouă mîinile, în semn de interzicere: șterge-ți nasul de mucos răzvrătit și gîndește cît pentru o viață. Cu adevărat pot zice că ți-am dat pe mînă Cheile Împărăției.

El își turnă în pahar, bău cu sete, parcă pus pe chef, apoi se puse pe rîs, din senin, bătîndu-și genunchii cu palmele: acum nu mai era nici ministru sever, nici bunic blînd și înțelegător, ci doar un conviv de berărie. Vlad Stanca se pomeni și el rizînd, scurt, sacadat, ca într-o declanșare isterică. Plîngi, îl îndemna taică-său în copilărie, cînd stări tensionale, provocate de vreo notă proastă, ori de vremelnice înfrîngeri în încăierări ambițioase îl doborau la pat, cu febră și viziuni de coșmar, plîngi dragul tatii, plînsul ușurează. Descoperea abia acum că și rîsul poate fi un remediu, la fel de eficace. Nervii lui nu mai cunoscuseră o zbatere atît de îndrăcită, de alarmantă. Poate că de vină era și impresia că se află aici într-un imens cavou de lux, în care pătrund oameni vii, cu invitații amabile, de unde ies morți vii, cu însărcinări speciale.

Prima reacție, intuită de ministru, fusese cea de răzvrătit, gata să strige o lozincă și să trîntească ușa, nemaigîndind la consecințe. Propunerea lui Alec Arcudeanu îl jignise în primul rînd ca om, nu se așteptase la o atît de cumplită desconsiderare: numai otrepelor, numai borfașilor prinși la înghesuială, doritori a semna angajamente către poliție cu amîndouă mîinile, spre a-și asigura încă o porție de terci, li se mai fac astfel de propuneri. Nu, Alec Arcudeanu avusese repetate, nu era o diversiune. Numai pentru atîta, n-ar fi fost poftit în cabinet, nu i s-ar fi rezervat o primire simandicoasă. Cu diversiunile, provocările, se mai descurcau și comisarii și inspectorii, iar la nevoie, în situații presante, intervenea prefectul de poliție. În numele ideii de unitate, de stabilitate, ministrul de interne îi cerea să faciliteze, iar mai apoi să justifice comiterea unei crime. Odată desprins de mișcarea internațională și afiliat poliției interne, partidul comunist s-ar fi transformat într-o formațiune politică de remarcat, în rînd cu atîtea altele, beneficiind de două, trei locuri în parlament, spre a salva aparențele de democratizare a vieții publice. Cît despre cei închiși la Jilava și Văcărești — condamnarea lor de către un tribunal militar se-nțelegea de la sine că n-ar mai fi întîmpinat nici un fel de piedici: înlăturați din partid de către o conducere numită de poliție, ei ar fi compărut în fața completului de judecată doar ca persoane particulare, alături de teroriștii lui Max Goldstein, sub acuzația de terorism și conivență cu inamicul. De aici și pînă la plutonul de execuție nu mai era decît un pas. Articolele 67 și 198 din Codul justiției militare prevedeau pentru astfel de învinuiri și pedeapsa cu moartea.

Vlad Stanca rămăsese, totuși, în fotoliu, fără o vorbă, fără un gest, un paralizat, mai degrabă învins de curiozitate: oare nu i se întîmplase cumva o farsă?! În timp ce îi vorbea, pe un ton părintesc — solemn, poate și de teamă să nu-i scape, Alec Arcudeanu, aplecat spre el, îi apăsa din cînd în cînd umerii cu palmele. Stai, stai și-ascultă și nu te pripi cu răspunsul... Pînă cînd, mai mult după starea de agitație ce amenința să degenereze în convulsii, reuși să și-l explice pe Alec Arcudeanu: nu de soarta țării, într-o perspectivă nebuloasă, cu accente dramatice, se îngrijora, ci de soarta sa și a guvernului, după o dispoziție brutală, cu temei șubred. Grevele, întrunirile de protest la care luau parte mii de lucrători din mai toate orașele țării fuseseră prevăzute, și nici nu mai deranjau prea tare, ele înscriindu-se pe linia unei tradiții „anarho-destructive", cum teoretizase recent un ideolog liberal; ...două tendințe diametral opuse caracterizează mișcarea de stînga de la noi și de aiurea: prin forța fizică ce oferă, componenții grupărilor socialiste și comuniste, în majoritate lucrători industriali, servesc indiscutabil progresul; prin ignoranță și spirit gregar, peste care se suprapun principii și lozinci memorizate sub influența agitatorilor, aceiași indivizi subminează neliniștitor societatea. Contradicție fundamentală, a cărei soluționare încă nu a fost întrevăzută... (Cînd lucrătorii își vor ciștiga dreptul de a produce pentru ei, ceea ce ar fi să coincidă cu preluarea puterii în stat, această contradicție va dispărea de la sine, replicase Vlad Stanca în „Aurora", însă fără a stîrni vreun comentariu: nici unul dintre ideologii opoziției nu se mai angaja în contraziceri pe această temă, lăsînd impresia că nici nu merită). Așadar, cu lucrătorii, totul era, sau părea că ar fi limpede, ei protestau împotriva arestării congresiștilor, ieșeau la greve, iar soldații și polițiștii, mereu în alertă, tot după tradiție, îi supravegheau de-aproape. Surpriza venise de unde guvernul se aștepta mai puțin, de la intelectuali: intervenția în presă, nu atît în apărarea comuniștilor, ci a dreptului de tostire nestînjenită, din partea a numeroși oameni de știință și cultură alarmase pînă și pe Majestatea Sa. Acestor manifestări interne li se adăugau cele de peste hotare, din mai toate țările europene, unde procesele de convingeri, indiferent cui ar fi fost intentate, provocau reacții adverse. Țintă a multor atacuri („Sînteți oberpolizeimester, nu sînteți ministru", îi aruncase, de la tribuna parlamentului, profesorul Iorga), Alec Arcudeanu căuta o ieșire grabnică din această situație compromițătoare. (La acea oră, Vlad Stanca nu avea cunoștință de o altă declarație a ministrului, făcută nu cu aplomb, ci cu nuanțe de văicăreală într-un cerc de prieteni liberali; Iată că azi nu mai poți conta nici pe bravii noștri anticomuniști ajunși în guvern și-n parlament tocmai datorită înversunării lor la adresa stingii. Cu atîtea bale de fofilați spurcă și apa Dîmboviței).

Propunerea ce îi făcuse lui Vlad Stanca ținea de o practică politică familiară lui, folosită nu odată cu succes, în împrejurări critice, și nu din vreo desconsiderare, nici o clipă nu îl confundase cu otrepele și borfasii. Spre a se salva, dăduse mîna cu opozanți înrăiți, sugerînd că atunci cînd se vor afla aceștia în impas, îi va servi, după necesități. Și el, ministrul, se gîndise la răul cel mai rău: un refuz categoric, cu lozinci și uși trîntite. Ar fi fost, desigur, un eșec cît se poate de dureros (un altul, cel puțin la fel de potrivit ca Vlad Stanca știa că nu are să găsească), însă demnitatea, nu atît a lui, cît a funcției, îi cerea să nu treacă la măsuri represive. Pe nici unul din cîți îl lăsaseră cu mîna întinsă nu se răzbunase.

Or, Vlad Stanca tocmai de consecințe dezastruoase începu să se teamă. Jocul se impunea a fi continuat cu zîmbetul pe buze, cu ezitări și destăinuiri pe jumătate. Din gesturi, dintr-o jenă simulată, și numai vag din afirmații, Alec Arcudeanu trebuia să priceapă că îi făcuse această ofertă prea tîrziu, cînd el se știa angajat cu alții. Apreciez că nu m-ați pierdut din vedere și-mi dați semne de simpatie și încredere. Este regretul meu, ce n-aș dori să vă lezeze în vreun fel, că nu mă pot destăinui. Oricum, la treizeci și trei de ani împliniți, riscul îmi surîde mai puțin. Există și alte motive care mă determină să rîvnesc certitudini: pe lîngă nevastă, mai am și un băiețel de aproape două luni. Alec Arcudeanu îl opri din explicații, din justificări sentimentale, îi sunau lamentabil într-un cabinet de interne: Cine s-a grăbit să-ți facă avansuri? întrebă, dînd să se ridice din fotoliu. Liberalii trebuie să fie. Mă, ăștia au să ne-nghită pe toți. Apoi, ajuns la fereastră, rezemat de pervaz, își încrucișă mîinile la piept: îl concedia exact din poziția în care îl primise. Vlăduț, idiotule, nu uita măcar bunele maniere, treci într-una din zile pe la doamna Betty, fără teama că ai să dai și de mine.

Din anticameră și pînă la poartă îl conduse un agent dispus la conversații despre starea vremii: în satul lui de pe lîngă Tecuci bătuse grindina, erau slabe speranțe de fructe anul ăsta. Polițaiul de pază bătu călcîiele reglementar. Pînă la cafeneaua Corso, unde cina în cîte-o seară, merse pe jos, alene, cu bastonul sub brat, fără să arunce priviri în urmă, nu mai era cazul, doar își pierduse cea de-a doua umbră. Acum, mai avea de îndeplinit o singură misiune: pînă mîine seară, cel tîrziu, să transmită tovarășilor de la Jilava că alegerea unui comitet executiv provizoriu, prin consultări cu majoritatea participanților la congres, indiferent unde s-ar fi aflat în acel moment, devenise obligatorie. Partidul comunist trebuie să aibă o conducere hotărîtă de comuniști. Salutîndu-și prietenii și cunoscuții de cafenea cu gesturi largi, curtenitoare, fiind salutat de aceștia la fel, dar de nici unul poftit, ceea ce îi convenea de minune, Vlad Stanca se așeză la o masă liberă, parcă pentru el pregătită, cu șervete imaculate și garoafe roșii, spre a sărbători o victorie îndelung rîvnită...

Fragmente din romanul „Lege și anexă".

UNIREA - MARELE TEMEI AL FIINȚEI NOASTRE

GURI DE TULNICE

I

Podul de lut

Lui Gr. V. :
Dochița-i fata Dochiei, –
V-am văzut in ochii ei,
Cum vă este prin străini
Fecioraşi letini...

Pe dealul învolburat
La zece tulnice, femei, la unul, bărbat,
Un riu bărbat şi zece izvoare
De zbuciume, de-o zbuciumare,
Iarba şuieră ca focul pe ceara de luminare.
Două dela margini ; ele cum s-arată ?
Una, lacrimă dulce, alta plinsoare sărată.
Sărata cea fără de greş,
Sărută tulnicul, cu buzele-i ca florile de cireş.
Dulcea fără de greşeală,
Gură-n gură cu tulnicul ne înşală...
In obraji au ruşe, iar pe feţe trandafiri
De sfială-n faţa mamei firi,
Care le impinge astăzi către miri.
Două, de la margini, cu cine s-au mai sărutat?
Cu bârdacul cu lapte dulce, cu blidul de lapte sărat,
Cu pahar de vin la sărbători –
Şi cu tulnicele de-o mie de ori.
Insă astăzi e sărutul timpului fierbinte
Să-l ţină toată lumea minte,
Să-l ţină fetele muşcate de către lemn,
Insemnate pe gură de semnul cel mai fără semn.
Numai pe buze purpuriu şi-n obrazi pirguială
Să le fie de bănuială –
Două de la margini, ele sint tirzii
Una alteia mai incolo c-o zi :
Cea din stinga a luat-o inainte
Cu un zis şi-o ţinere de minte.
Cea din dreapta, a rămas mai inapoi
Cu un mers după boi,
C-o strigare peste gard, c-o ieşire la poartă –
Una a pierdut-o, alta o mai poartă ;
Mai in urmă cu un ris la flăcău,
Mai inapoi c-o părere de rău.
Precum una este stingă, alta şade dreaptă
De la una alta cintă, de se-aşteaptă :
Dar e una mai bătrină
Cu o stringere de mină.
Aia-i mai incolo loc,
Numai c-o apucare de mijloc –
Carea mult s-a depărtat
C-o şedere lingă băiat...
Dar la gură ele-s de-o seamă
Şi de-o teamă,
Ce zic ele, li se cheamă :
Veniţi la podul de pămint
Unde sint ai noştri, ciţi mai sînt,
Veniţi la podul de lut
Pe care-ai noştri s-au trecut ;
Nu luaţi arc, nu luaţi scut,
Daţi-vă cite-un sărut,
Şi treceţi podul de lut –
Al de lut, al de pămint,
Că v-am luat pe jurămint,
Să fim toţi ciţi nu mai sînt.
Aplecate peste tulnice-s fecioarele,
Să le tragă-n tinţinile lui, soarele,
Insă le-a cuprins iarba picioarele
Şi le leagă de pămint
Unde sînt, cite mai sînt.
Două de la margini, cu apeducte de lemn la gură
Culcă lanurile de grîu cu-o suflătură –
Cu tulnicele-n scaunul de coconi, al caselor,
Involbură perdelele caselor –
Oh, din lemnul lung,
Peste matca prunciîor se plîng :
Faceţi podul de pămint,
Spre ciţi mai sînt ai noştri, de mai sînt.
Veniţi la podul de lut,
Pe care-ai noştri s-au trecut.
Nu luaţi arc, nu duceţi scut,
Dati-vă cite-un sărut
Peste apa ce-a părut.
Două, de la margini, fecioare,
Li se urcă pămintul pe picioare
Dealul, de glezne le-a luat
Le trage la sine ca un bărbat :
Două de la margini, cu genunchii lipiţi,
Nu v-ajunge să fiti ?
Voi nu cunoaşteti alţi bărbaţi
Decit taţi si fraţi
Să puteţi să cîntaţi –
Cu puterea ce-ati cintat,
Ati fi trăit cite-un bărbat.
Unule, pămînte
Fă lemnele noastre să-ţi cînte,
Să buciume, fă-ni-le,
Prin toate vămile
Cind ne-or creşte şi nouă rănile
Ne-om asterne si-om face prunci
Să-i tot măninci,
Fă-te mare in hotare,
Si dă-ne cea mai dintîi făcare,
Prunciî tăi din auri de tulnice
Să ti se-adulmice –
Tot spre podul de pămînt
La ciţi mai sînt ai noştri, de mai sînt.

II.

Podul de lemn

A doua din dreapta
Pe scara de steiar a vieţii şi-a prins treapta
La trup cit cele două june,
Şi multă in putere şi-n înţelepciune
Toată la fire, toată la ce-a făcut,
Pieptul ei este-un scut,
Umbra ei, casă mare
De unde au plecat popoare,
Mama tuturor nouă
Si-a izvoarelor de rouă
De-ncordare, de voin'a trupului
Rădică tulnicul cit urletul lupului,
Ochii, cit merele sălbatice
Sint verzi de mustul cîntării freatice
Din ce cintă, numai jumătate
Se cuprinde-n tulnicele toate,
Jumătatea ce nu-ncape,
Umflă vinele pămîntului, de ape,
Din adincile-i fintîni,
I s-a umezit pinza pe sini
Veniţi la podul de lemn
Cu semnul meu să vă-nsemn
La podul de lemn verde
Să vă mama dezmierde,
La podul de lemn uscat
Să vă fi mama mincat
La podul de lemn inmugurit
Să vă fi mama inmurit,
Cu-al meu semn sa va-nsemn,
Veniţi, treceţi podul de lemn.
Cit i-a sărcpit cu mîna acestei bunătăţi,
De-şi ling buzele toţi –
Cele noua şi-un bărbat
La laptele ei se zbat,
Muşcînd din tulnice,
Ca puii de fiara la ugerul lupoaicei pustnice.
Cu ureap,a-şi ţine tulnicul departe
Asupra ce.ora ce-au fost deşarte
Şi peste cele ce s-or umple
De la g.ezne pin-la timple,
In muşuroiul pruncilor rezemat,
Cheamă tulnicul, ce n-a mai chemat :
Veniţi la podul de lemn, treceţi podul de lemn,
Mi s-a facut mare semn,
De unde v-am adus pe toţi
Vine fiul Marei Direptăţi,
Pentru feciorul din tulnic,
Puneţi-vă speranţa in pintec,
Bizuiţi-vă pe iocul dintre şoiduri
Ca să treceţi multele poduri,
Mincoaselor, nemintoaselor
Spriniiţi-vă tulnicile-n capul oaselor,
Sa vă-ngălbenească fiorii
Dinspre toţi domnitorii
Care-au adunat ale ţării –
Să nu fie zmerire
Pînă la mire.
Daţi-vă, incordaţi-vă dintr-ale cărnii
Lemnele voastre noduroase cit cornii,
Din toate zvircolirile trupului
Să nasteţi cintecul lupului –
Mi s-a făcut mie semn ;
Veniţi la podul de lemn, treceţi podul de lemn.
La podul de lemn verde,
Unde nu vă mama pierde,
La ăl de lemn uscat,
Să vă fi mama mincat –
Fătaţi-l de-adevăratele
Pe fratele – nefratele
Nasteţi-l cu toată viaţa,
Pe cel ce vine cu faţa –
Cu barda-n mină, pe Cimpia Turzii,
Din strugurii lui, ingrăşatu-s-au sturzii
Treceţi podul de lemn, treceţi Podul Nalt
Să-l nasteţi pe Asta, să-l zămisliţi pe Celălalt.
Aşa buciumă indemn,
Cea Dintr-Un-Lemn,
Cea de-un trunchi făr-aplecare,
La umbra ei se-adăpostesc zece care.
Tulnicul, in colţul gurii, sting,
Pe nouă păduri bate vintul şi pe-un cring,
Ne-nclinat, neaplecat,
Ca viteazul sub care ţările noastre s-au impăcat.
Cum il intoarce şi-l aduce,
Ca pe oiştea carului la răscruce,
Face după sine loc de curte domnească,
Să vină meşterii să zidească :
Hai la podul de lemn, treceţi podul de lemn,
Mi s-a făcut mie semn.

III.

Podul de fier

A doua din cealaltă parte,
Cit adună şi desparte
Au aşezat-o porţii
Ca-n pragul porţii.
Din lemn de cruce
Tulnicul cu dreapta-l aduce,
Cu dreapta face streaşină suflării
Să mature norii.
Pe la rădăcinile sinilor
Ii trece lemnul cu semnele strămbunilor
Fraged cintecul, abia dat în pirg,
Nici verde încă roşu, prea murg —
Asprime-n mustul sonor,
Pe sub sfircul ca ochiul de căprior,
Către care, cine-a cutezat
A fost blînd retezat.
Dar un şoim de vinătoare,
Se oprise la cingătoare,
Da cu aripile tot in sus
N-avea somn unde s-a pus —
Tot pe lîngă merişoare
Işi făcea de-o aşezare.
Să le dai peste mină,
Era invăţătura bătrină —
Pe unde ţi se razimă tulnicul,
Să fie locul ca pustnicul,
Insă la briu,
Să-ţi fie fără friu.
Că unde se pune palma de flăcău
Rămine ce nu mai este-al tău
Treci cu tulnicul peste tine
Să te faci bine,
De la mina ce te-a umblat,
Este locul speriat.
Hoţ de fecior!
Toate le-a lăsat la locul lor
Să se-ntoarcă pe furiş
Să te treacă peste Criş.
Cit veţi sta impreună,
Să strigi o săptămină:
Veniţi, treceţi podul de fier
C-a murit Marele Temnicer
Care-a vrut să mă-nchidă
In cel turn de cărămidă
In cea turlă de pămint,
Cu spurcat aşezămint
In cea turlă de pietre
Unde-i foame, unde-i sete...
De la spaima acestei strigări
I s-a-nvolburat iarba la subsori,
Se buciumă singură-n lume
Pierzind o mie de nume
Şi-o altă mie de puteri
Intru slava celei dintîi intemeieri.
Parcă ar cinta mergînd:
Cu stingul se răsteşte, cu dreptul zice blînd
Dar pămîntul se teme
De n-a izvodit-o prea devreme.
Cit reazem îi dă-nainte piciorul drept
Poate lua lumea-n piept,
Cit sprijin, stingul inapoi,
Se poate bizui pe noi
Dar ea se-ncrede şi se ţine tare
Pe pămîntul de sub picioare:
Veniţi, treceţi podul de fier,
C-a murit Marele Temnicer!
I s-a dezvelit genunchiul sting
De-a rămas zeul năting,
Iată-l mai in urmă,
Ca milul, de turmă:
Grăbeşte-te, că intră printre voi
Un lup la oi —
Aşa le-a depărtat
Cel neiertat!
Şi-a fugit la podul de fier
C-a murit Marele Temnicer.
A zis cine le-a desfăcut,
Cel flăcău tăcut :
N-am desfăcut eu,
Ce era lipit de zeu,
De asta şi de ce-o să vină
Numai tulnicul e de vină —
A dat-o doi paşi inapoi

Să prindă putere de patru boi.
A făcut doi paşi inainte
Şi-a prins şapte cai de minte —
Cu atitea animale,
Ea trage buşteanul cintecului din vale,
Şi-l face să sune să răs sune
Chemarea chemării prea bune:
Veniţi, pe podul de fier,
Treceţi, c-a murit Marele Temnicer.

IV.

Podul de piatră

A treia dintr-o parte, a treia din cealaltă,
De-o cintare saltă,
O strinsoare,
De picioare –
Pe vecie li s-a pus
De la glezne pină sus.
Pe pămînt cu talpele,
De le simte-n spate şarpele
Cel ce duce apele –
In dreptele cu tulnice
Intinse să-l adulmice,
Işi sprijină coatele-n coaste,
De-o chemare de oaste,
Departe de sini,
Suflă peste stini
Să limpezească mulsoarea celor stăpini
Surlele de lemnuri coapte

ION GHEORGHE

Sint putini lungi, de lapte
După cum le ţin la gură
Intr-o-ntinsă suflătură,
Parcă-aleg şi dau in lături
Frunza scuturată peste lăpturi.
Cintecul umed şi gras,
De-o unsoare dulce-n glas,
Să-l tot guste şi preguste
Cu verzi buze de lăcuste,
Nici cald să nu fie nici rece,
Să poată petrece,
Ai bărbaţi
Depărtaţi
Aşti copii
De pe cimpii,
Ai cărunţi,
De peste munţi :
Veniţi, treceţi podul de piatră
Că nu vă mai latră.
A treia din două părţi
Una alteia la sorţi
Ce fac ele, e-o lucrare
De-o zi oarecare :
Viţeii tulnicelor zbiară
De-aseară,
Ale lor vacile gem –
Li s-a strins firul de lapte pe ghem :
Veniţi, treceţi podul de piatră,
Lăsaţilor şi nelăsaţilor la vatră !
O să-mpletim peste fire :
Laptele nostru din zece fire :
Să facem cămăşi
Pentru ăi neputincioşi
Să-mpletim minuşi
Pentru ăi duşi –
Jambiere şi vestoane de lapte
Pentru cei din noapte ;
Veniţi, treceţi podul de piatră,
Lăsaţi şi nelăsaţi la vatră.
Care-aţi căzut goi,
Să aburească imbrăcămintea pe voi.
Care-aţi căzut imbrăcaţi,
In lapte de tulnic să vă scăldaţi,
Pui de lei,
Veniţi, treceţi podul de stei !
Cit au cintat ele,
Le-a fost timp să-i spele
Pe faţă, pe miini,
Să-i pună-n dreptul mamei piini,
Să-i steargă la gură
Să-i deprindă la măsură,
Să-i petreacă pin-la drum :
Plecati acum !
Vedeti cum umblati
Pe la fraţi,
Si veniti mai devreme
C-avem s-aducem lemne
Si nici finul nu-i strins
Şi s-o pune lumea pe plins.
Faţă de vrăjmaşi,
Rămineţi voi păgubaşi –
Dar veniţi, treceţi podul de stei,
Pui de lei, pui de lei.

V

Podul de gheaţă 1

A patra cu a patra
Ca pietricica şi ca piatra
La trup care-i mamă
Dinspre fiică se cheamă
Care este la trup fată
Dinspre ailaltă-i chemată –
Slujnice
De tulnice
Care-i la trup de două ori
Pină la genunchi in flori
Care e o parte mică,
Peste ierburi se ridică –
Parcă ar cinta mergind
Una tare, alta-n gind :
Veniţi, treceţi podul de gheaţă,
Trebuie să fim de faţă :
De s-o rupe şi cu noi,
Podul de sloi,
Ne-om scula intr-altă viaţă
Şi-om mai face pod de gheaţă.
Care e la fire multă,
De care nu e, se ascultă,
Ţine tulnicul pe palmă,
Cu mare temere că-l sfarmă :
Hai la podul cel de gheaţă,
Să nu-ţi treacă om prin faţă
Hai la punţile de sloi,
Să nu dea om inapoi
Buburuză, ruză,
Nu sta să te-auză
Nu vorbi să fii văzută
Nici de unul nici de-o sută.
Care multă e la toate,
Dacă-ntimpină cetate,
Pune tulnicul spre ea,
Suflă ca vintul in perdea,
O rupe, o dă de-o parte,
Să vedem ce-i dincolo de moarte.
Este una ca şi mine
Care cind mă duc, ea vine
Tot cu dreapta la gură,
Umple tulnicul de-o strigătură.
Să nu-i vezi gura-ncretită
De semintele de chitră —
Dar s-auzi cele seminţi
Suflindu-le printre dinţi,
Mari livezi zvirlind prin evi
Printr-ale tulnicelor ţevi.
Care la trup abia adie,
Suflă seminţe de păpădie
Printr-al tulnicului pai,
De-i supără pe cai :
Le-aruncă seminte-n toţi ochii —
Simburii cit strochii
A mincat merele
Şi-aruncă simburii-n toate trei ţările :
Zvirle vorba
In Moldova,
Dă un strigăt peste deal,
In Ardeal,
Şi in Tara Românească —
Să li se-mplinească :
Veniţi, treceţi podul de gheaţă
Pe viaţă
De la voi, pină la voi,
Treceţi podul cel de sloi.
A patra,
Ca piatra,
Legată cu năframa peste urechi
Să n-o omoare vorbele vechi,
A pătricica,
Precum pietricica :
La auzuri cu lăcate
Să nu vie răspunsuri spurcate.
Pedeapsa lor este să cheme
Mai devreme —
Nicidecum să ia răspuns
Ori cintat, ori plins —
Ce zic ele, e de-ajuns :
Veniţi, treceţi podul de gheaţă
Să-nvăţaţi ce nu se-nvaţă,
Priviti-vă locul din faţă,
De ni s-a luat o postaţă –
Treceti podul de sloi,
Că mă supăr pe voi.

VI.

Podul de gheaţă 2

A pătruţa,
Pietruţa,
Trage tulnic peste sine
Măsoară pină unde-i vine :
El o-ntrece cu un stat
Insă n-are timp de stat
Şi nici vreme de crescut,
Sărută ce-a cunoscut —
Guriţă de tulnic rece,
De la care nu-i mai trece,
Să se codrul scuture
De-al gurii ei fluture :
Haide, hai, la pod de gheaţă
Să nu-ţi ridă alţii-n faţă.
A patra şi-a pătricica,
Precum partea cu părticica.
De-atita tulnicătură
Li s-a pus brumă la gură ;
La ce sint ele de faţă
Nu mai ştiu să dea povaţă —
S-a-ncălzit puntea de gheaţă.
Cine-a apucat să treacă,
Trăieşte şi-n piatră seacă,
Cine-i pe la jumătate,
Tot pe apucate,
Cine-a luat-o inapoi
Este dus de sloi.
Auzi, tu, a patra
Ca piatra,
Ascultă, a pătricica,
Precum pietricica,
Să nu ne mai chemaţi la pod
Pină nu fătaţi cite-un voievod.
Ba eu am blestem,
Să vă chem.
Noi avem pedeapsă,
Ori prin tulnic, ori prin coapsă
Că noi zicem, noi dăm viaţă :
Treceţi podul de gheaţă
Cum nu se-nvaţă,
Treceţi podul de sloi,
Cum ştiţi voi.

. . . . . .

IX

Podul de bărbat

Nouă fete şi femei
Şi una cu bărbatul ei –
Că-n mijloc, e Al Bărbat
Ostrov de pămint uscat :
De la una s-a intors
Pe drum lung, pe jos.
Inspre alta vine,
Dor nu de bine.
Ele-l string cu tulnicele
Inflorate ca minicele
Duminicile –
Tot in răuri şi-n altiţe
Zece Dochii şi Dochiţe :
Tot cu semne rimnice
Incondeiate pe tulnice.
Cinci o parte, cinci o parte,
El la mijloc, le imparte –
Tot in două turmuliţe
De cinci Dochii, cinci Dochiţe ;
Zece tulnice şi unul
Cintă să se coacă finul,
Să răscoacă ierburile,
Să se treacă vremurile
Dar nu cintă, cum se cintă :
Zic de moarte, şi-i de nuntă
Zic de nuntă, şi-i de moarte
Dintr-o parte fără parte.
Dar ăl tulnic intre zece,
Cum stă el, ar fi să plece,
Şi nu-l lasă cinci cu cinci,
Ca acum şi ca atunci,
Se izbesc la gură toate
Pe cintate, răscintate :
Stai pe loc,
La pod de foc !
Cinci tulnice cu cinci tulnice,
Nu lăsaţi să se-ntunice
Ia strigaţi şi tot strigaţi :
Hai la podul de bărbaţi,
Podul lui Apolodor
De se ţine-ntr-un picior
Şi la podul de pămînt
In trei ţări, totuna sint.
Şi la podul cel de lemn
Ce se trece cu indemn.
Şi la podul cel de fier
Unde e bărbat stingher.
Şi la podul cel de piatră
De la vatră pină-la vatră
Şi la podul cel de gheaţă,
Cum e-n urmă, e şi-n faţă
Ia-l suflaţi din tulnice,
C-au inceput să-l mursice
O lupoaică şi un lup,
De deasupra şi dedesupt.
Al Bărbat,
Ostrov de pămînt uscat,
Intre cinci şi cinci columne –
Tatăl lumii de pe lume,
Intre cinci şi cinci columbe,
Intre ape cinci şi cinci
Ca atuncea de atunci.
Al lui tulnic inflorat,
Trîmbiţă de impărat,
Nu-i oştire,
Cu trimbiţă mai de ştire
Nici armie, nici armată
Cu chemare mai urmată –
El prin colţul gurii,
Suflă-n faţa lumii.
Cui ar vrea să-i urce dealul
I-ar sufla calul,
Cu zece suflări şi-un suflu
Işi asmuţă mare lupul :
Stati pe loc,
E pod de foc !
Cinci fete şi cinci femei,
Să-mi faceţi copiii mei,
Podul cel mai de temei,
Că eu unul vă ajung
Oricit ar fi podul de lung.
Vă ţin unul care sint
Cit ii podul de pămint,
Eu pe toate vă insemn,
Cit este podul de lemn,
Cit ţine podul de fier,
Eu pe toate-am să vă cer,
Pe-ăl de piatră, pe-ăl de stei,
Pe toate vă fac femei,
Iar pe podul cel de gheaţă,
Am să vă sperii din faţă
Să fiţi grele de la mine
Tot de seminţii letine.
Dar la podul cel de plumb,
Cit de lung, pe-atit de strimb,
Pe niciuna nu vă schimb.
Nici picior
De popor,
Nici talpă de seminţie
Să nu-l calce, să nu-l ţie,
Că mai ducă-se-n pustie !
Eu sint Avram, Avrămuţă –
Faţa mea, la voi pe năfrămuţă.

RIGOAREA INSTRUMENTELOR DE LUCRU

Dicționarul cronologic — magazin universal sau rampă de lansare?

În ultima vreme, mai exact în ultimul deceniu, a avut loc o explozie de dicționare ale literaturii române (bineînțeles, după o îndelungată pregătire), ca instrumente de lucru, cu tematică și în concepție totuși diferite : punerea în circuit a datelor și valorilor literare contemporane, cu observații critice (Marian Popa), selectarea valorilor de seamă pe toată întinderea literaturii române, în articole consistente (M. Zaciu și colectiv), date esențiale pentru toți scriitorii și literații afirmați într-un gen sau altul (D. Păcurariu și colectiv), un dicționar al literaturii române pînă la 1900, cu informații și bibliografie exhaustivă, fundamental ca instrument de lucru (lucrat de un colectiv de cercetători din Iași) și, în fine, un **Dicționar cronologic al literaturii române**, cu încercarea de stabilire și înșiruire cronologică atît a datelor intrate în istoria literară, cît și a altora mai puțin luate în seamă sau necunoscute, dar nu de neglijat (întocmit de un colectiv din București).

Nici o lucrare nu poate să fie perfectă (mai cu seamă în materie literară) și fiecare dintre dicționare a fost întîmpinat cu observații, mai aspre sau mai stăpînite, dar ceea ce interesează este fondul fiecăruia și în ce măsură poate fi totuși de folos. Criticul (nici cel violent) nu se va dispensa de serviciile dicționarului, cînd e vorba de date care-i stau la dispoziție pentru un control rapid. Cele mai multe dicționare servesc în acest sens și de aceea nici nu se lansează în multe judecăți de valoare. Stilul lor este sec, chiar stereotip. Folosite fiind, dar citate niciodată, dicționarele literare sînt lucrări de sacrificii.

În ce privește **Dicționarul cronologic al literaturii române**, observațiile cîte s-au făcut, de toată mîna, se referă la partea contemporană și au fost emise de către literații nemulțumiți (unii au spus-o onest și direct) de neînscrierea aportului lor personal (dealtfel, același imbold se observă și în critica altor dicționare).

Firește, lipsuri există, uneori regretabile, dar pentru unele din ele există și explicații, iar graba de a incrimina lucrarea nu era întru totul indicată, mai ales cînd se face în termeni tari. Din capul locului trebuie să precizăm că jumătate din **Dicționarul cronologic** a fost consacrată literaturii contemporane și în nici o altă lucrare de pînă aci nu a fost luată în considerație atîta materie de literatură contemporană, cîtă există în acest dicționar. Faptul nu poate fi contestat (este vorba de amănunte). În al doilea rînd, afirmațiile din **Argument**, privind datele „minore" neeludate de autori, se referă la literatura veche și clasică, cu fapte statornicite demult, nu la literatura și scriitorii contemporani în plină mișcare și evoluție, cu poziții nestabilite definitiv, lucru confirmat și de observațiile unor exigenți (și infatuați) critici de dicționare, care între altele aruncă la coș nume intrate istoric în circuit literar și preamăresc islamic altele noi, ca și cum cele dinainte n-au avut nici o funcționalitate literară, bună sau rea. (vezi „Cronica", nr. 5 și 6/1980). Interesantă concepție de înregistrare a datelor literare !

În ce privește unele lacune din **Dicționarul cronologic** privind literatura contemporană, ele au survenit pe parcurs din motive obiective. Conceput pentru date esențiale și definitive în special pînă la ultimul război, dicționarul a fost contractat pentru 25 de coli de tipar, dar materia a crescut atît de mult, mai ales pentru literatura contemporană, încît s-au mai acordat 38 de coli în plus, fără a fi deajuns nici așa. De aceea s-a procedat la scoaterea receptării contemporane a literaturii universale (traduceri și studii), pentru că exista în proiect un dicționar al acestei receptări integrale (la care se lucrează). Scoaterea literaturii universale a alarmat pe unii „comparatiști" care s-au simțit frustrați și intenționat „loviți", scriind imediat articole de scandal, în ton și acuzații („Flacăra", nr. 40/1979). N-ar fi căzut cumva mai bine oarecare răbdare și cercetare a faptelor? De asemenea, s-a scos literatura pentru copii, considerîndu-se între altele că acest sector de mare dezvoltare, intern și extern, și de importanță educativă ar merita (și se va alcătui probabil) un dicționar special (nu cronologic).

Fiind o lucrare de pionerat în literatura română, nu se putea ca dicționarul să nu aibă lipsuri. Acceptînd completările judicioase, trebuie spus totuși că s-au căutat lipsurile cu dinadinsul. Uneori s-au înșirat nume de literați dintre care unii de-abia „au făcut ochi" și n-au devenit încă valori notorii, dar se cere să fie înregistrați. În ce spațiu ? Sau se cere introducerea de date privind editurile (cu rost doar într-un dicționar alfabetic), ori o serie de aniversări, care, la numărul lor din contemporaneitate, ar fi dus dicționarul la proporții de neacceptat („Luceafărul", 22 și 29.IX.1979). Alteori, cu șiretenie ziaristică, se formulează ambiguu : „au mai publicat volume" și se înșiră peste 30 de nume, dintre care însă mai mult de 2/3 există în dicționar (!?), dar cine stă să controleze toate afirmațiile? Și „blamul" rămîne deci blam („Cronica", 3/1980). Altcineva susține introducerea datelor care marchează anumite prefețe la ediții de clasici sau, nici mai mult nici mai puțin, pentru premii, consemnarea nu a anului pentru care s-au acordat, ci a datelor cînd s-au înmînat (foarte neregulat), ceea ce nu se practică în nici o țară și ceea ce ar fi dus la încrucișări cronologice aberante („România literară", 51/1979).

Există multe alte observații exagerate. Dar nimeni n-a încercat să vadă dacă în dicționar nu sînt date corectate și deci folositoare istoriei literare. Unii dintre confrați (**nomina odiosa**) s-au repezit la critică în articole sau la mese rotunde, fără să observe că în dicționar sînt corectate date inexacte din propriile lor cărți. Astfel, într-o istorie literară se spune că lui T. Arghezi i-au apărut în 1930 două cărți : **Icoane de lemn** și **Poarta neagră** (bibliografia cărții repetă inexactitatea). Dar **Icoane de lemn** a apărut în 1929 ca în **Dicționarul cronologic**. Că este așa, o dovedește recenzia lui Const. D. Ionescu din „Ramuri", nr. 12 (decembrie) 1929. Tot aci Dinu Nicodin este omorît în 1943, cînd el a trăit pînă în 1948. În ce-l privește pe Eugen Ștefănescu-Est, lucrările se întrec în a-l sili să se nască cînd la 2.III.1881, cînd la 2 XII.1881, dar mai ales sînt de acord că a murit în 1952 (datele au fost copiate unii de la alții fără control). În realitate, poetul s-a născut la Craiova în 2.XII.1881 și a decedat de-abia în 1980 la Galați. **Dicționarul cronologic** (apărut în 1979) nu s-a luat după istoriile literare și l-a lăsat pe E. Ștefănescu-Est în viață. De aceea probabil, o „sintagmă" deșteaptă dintr-o publicație de tineret, considerînd acest lucru o gravă scăpare, consemna radios și zeflemitor, la apariția dicționarului : „Cele mai exacte sînt datele de naștere și deces ale unor scriitori, care încă mai trăiesc" (!)

Numeroase sînt datele corectate (dar cine să le observe, deși dicționarul era unul de date?). Unele mărunte : de pildă, Andrei Mureșanu a murit la 24.X.1863 (și nu 26.X.1863), fiind îngropat la cimitirul Groaveri din Brașov. N-o fi o mare îndreptare, însă exactitatea este exactitate. Nu este cazul să insistăm aici și acum cu alte exemple.

Așadar, **Dicționarul cronologic** o fi avînd lipsuri, dar a introdus foarte multe corectări (pe lîngă imaginea cronologiei generale), de care cercetătorii au nevoie și nu este de aruncat, cum au opinat grăbit unii critici. El n-a fost conceput nici ca magazin universal de literatură, nici ca rampă de lansare, ci ca instrument de lucru, cu punerea la punct a multor date perpetuate fals sau cu adunarea altora, care au și fost folosite în șir (negru pe alb, luate din indicele lui) pentru critica lipsurilor altui dicționar de literatură, fiindcă acesta este rostul acestui instrument de lucru : să stea la îndemînă pentru o informație rapidă, nu pentru desfășurarea enciclopedică a actelor literare și a tuturor „valorilor" personale.

I. C. Chițimia

Constanța Crișan : „Jocul"

Scriitori străini în dicționar

După ce, depășind o veche inhibiție în ceea ce privește instrumentele de lucru, anii trecuți ne-au adus o mulțime de dicționare, multe din ele literare, în sfîrșit, putem consemna și apariția primului dicționar de literatură universală, editat nu — cum ne-am fi așteptat — de Editura Univers, specializată în dicționare și compendii de literatură română, ci la Editura științifică și enciclopedică, de un colectiv compus din Eleonora Almosnino, Gabriela Danțiș și Rodica Pandele. Autoarele și-au intitulat dicționarul de „scriitori străini" și nu de „literatură universală", pentru a evita dificultatea (pur pragmatică; era să zic aproape fizică) de a alege dintre scriitorii români, și mai ales dintre scriitorii români în viață, pe cei care-ar face parte, într-o viziune proprie, din literatura universală; stratagema nu schimbă datele generale și avem a discuta totuși un dicționar de literatură universală din care lipsesc, din motive conjuncturale, scriitorii români. Sarcina autoarelor, cum își poate închipui oricine, nu este ușoară căci, dacă pentru multe dintre marile literaturi există sinteze auxiliare, dicționare, istorii literare, pentru alte literaturi, mai mici sau doar mai depărtate de noi, ele nu s-au scris încă, sau n-au ajuns pînă la noi, sau sînt publicate în limbi inaccesibile. Dar, de vreme ce dicționarul a apărut, putem presupune că dificultățile amintite au fost învinse. Pentru a reduce la minimum riscurile unei întreprinderi de asemenea dificultate și amploare, autoarele au redus și dimensiunile articolelor la ultima expresie posibilă, partea biografică cuprinzînd doar anii nașterii și morții scriitorului, numele real, în cazul că utiliza un pseudonim și specificația (ambiguă de multe ori) a culturii căreia îi aparține și a limbii utilizate în scris ; partea „de conținut" oferă scurte caracterizări (genurile predilecte, eventual apartenența la un grup, curent, mișcare literară, preferința pentru o modalitate artistică), după care urmează titlurile principalelor opere, în limba de origine și în traducere, cu scurte indicații privind subiectul sau orientarea lor.

Poziția minimalistă pe care s-au situat autoarele nu ni se pare întru totul justificată, cel puțin din punctul de vedere al „beneficiarului". În locul indicațiilor privind pseudonimele, care tot nu spun ceva deosebit marelui public, aș fi preferat indicații privind pronunția corectă a numelor transcrise aici după diferite ortografii (inițiala *D* în numele lui Dunun Ayyub se citește ca *th* în articolul englez, de pildă, *c* median în diferite limbi slave, d.e. Nemcova, se citește *ț* etc, etc), ceea ce nu se face, deși ar fi fost foarte simplu. La fel, indicația sumară a anilor de naștere și de deces, fără a i se adăuga măcar aceea a locului de naștere, nu e suficientă ; nu e inutil de știut, de pildă, că Elias Canetti, recentul laureat al premiului Nobel, e scriitor de limbă germană, născut în Bulgaria și trăiește la Londra, cum nu e un simplu amănunt faptul că Maugham s-a născut la Paris, Camus în Algeria sau Kipling în India, căci întîmplarea n-a rămas fără consecințe asupra operei lor. Indicațiile de genul „prozator englez de origine poloneză" nu ajută prea mult și nici nu sînt consecvente ; de ce, de exemplu, Scott Fitzgerald este „prozator american de origine irlandeză" (p. 189 ; scriitorul este născut la New York), dar Richard Steele, născut la Dublin, dintr-o familie irlandeză, este „eseist, dramaturg și publicist englez" (p.541) ? De ce, de exemplu, Lafcadio Hearn este „prozator englez" (p. 247), cînd el a venit foarte tînăr în Statele Unite și s-a consacrat ca scriitor american ? Nu este vorba, fără îndoială, de vreo catastrofă ; vreau numai să spun că un minim de informații suplimentare, pe care autoarele l-ar fi găsit de regulă împreună cu data nașterii și a morții în sursele consultate, ar fi lămurit multe.

Laconicul *Cuvînt înainte* al dicționarului nu arată că autorii ar intenționa să apese, cum am fi crezut noi necesar, asupra epocilor mai recente, și mai ales asupra celei contemporane, atît pentru că pe cititorul obișnuit îl interesează mai ales literatura contemporană, cît și pentru că epocile mai vechi sînt destul de bogat reprezentate în sinteze de tot felul ; dar contemporaneitatea nu este totuși exclusă și, comparînd diferite nume prezente în selecția autoarelor, nu se înțelege de ce lipsesc altele. Nu mi se pare firesc astfel să avem în dicționar pe mai toți reprezentanții genului polițist contemporan (Agatha Christie, Dashiel Hammet, R. Chandler, G. Simenon, Edgar Wallace), în timp ce poeți ca francezul Yves Bonnefory, irakianul Abdelwahab al-Bayyati (poate cel mai mare poet arab în viață), americana Sylvia Plath să lipsească, alături de alte nume, inexplicabil absente : prozatorii Mary McCarthy, B. Malamud, eseiștii și criticii Mihail Bakhtin, I.A. Richards, Mario Praz, A. Farinelli, Etiemble ș.a. Mai greu de înțeles este că lipsesc chiar scriitori care cu greu ar putea fi categorisiți drept „contemporani", ca Alain, Ortega y Gasset, Carlyle. Dar cea mai notabilă absență în acest dicționar nu mi se pare aceea a unui nume, ci a unui spirit, a caracterului original, românesc în primul rînd, pe care o asemenea lucrare îl presupune din capul locului. Sinteza fiind făcută de specialiști români, dintr-un punct de vedere românesc, un asemenea spirit ar fi trebuit să patroneze involuntar aproape elaborarea sa, începînd cu selecția numelor și terminînd cu lista exemplificărilor pentru că nimic nu e mai firesc decît a face o tranziție, o punte între cultura și spațiul românesc și literatura universală, punînd în valoare legăturile biografice, tematice, artistice, atît de bogate, dintre noi și restul lumii. Din păcate, această generoasă direcție este neglijată de autoare : Martin Opitz nu apare ca autor al unui vast poem inspirat de șederea sa în Transilvania (*Zlatna oder von der Ruhe des Gemütes*, 1623), iar Hans Carossa nu apare ca autor care s-a afirmat printr-un volum antirăzboinic și umanitarist, prilejuit de experiența războiului, trăită în România (*Rumänisches Tagebuch*, 1924), Lucien Goldmann nu apare ca scriitor originar din România, unde și-a și început studiile, nici Vasko Popa nu este indicat ca poet de limbă sîrbă, dar de naționalitate română, cu o notabilă contribuție la promovarea literaturii române în Iugoslavia prietenă. Numeroși, poate zeci de scriitori menționați în dicționar, sînt legați de țara noastră prin aspecte importante sau măcar menționabile ale vieții și operei lor (Gundulić, Evliya Celebi, Korolenko, Michelet, Bjornson, Dučić, Pușkin, Jules Verne și cîți încă), fără ca dicționarul să facă mențiunea atît de firească. Selecția numelor înseși trebuia, cred, să fie influențată de această viziune, căci nimeni nu se poate desprinde de realitatea unui cadru cultural ; de ce trebuia să apară în dicționar nume fără rezonanță și fără interes pentru cultura și literatura noastră, precum Ilarion din Kiev (scriitor bisericesc din sec. XI) sau Hiperide („orator elin"), dar lipsește, ca să dau un singur exemplu, germano-elvețianul Zschokke, scriitor mărunt fără îndoială, deși foarte citit în vremea lui, imitat de urmași ceva mai cunoscuți (romancierul gotic M.G. Lewis de pildă), și mai ales foarte mult tradus la noi, de Asachi, Heliade, Filimon, Codru-Drăgușanu, Macedonski ș.a. punîndu-și astfel amprenta pe o epocă și pe o parte a istoriei noastre literare ?

La originea acestei deficiențe nu stă însă lipsa de bunăvoință, căci în cîteva cazuri foarte cunoscute asemenea trimiteri sînt făcute, ci lipsa de informație, care apare și în alte laturi, în partea cea mai recentă a creației scriitorilor contemporani mai ales. Deși *Cuvîntul înainte* precizează că documentarea lucrării se oprește „în linii mari, la finele anului 1977", cam tot ce apare în ultimii zece, chiar cincisprezece ani nu mai este luat în considerație. Nu vom putea reproșa astfel că la Truman Capote nu este înregistrat *Music for Chameleons*, din 1980, dar nu apare nici *The Thanksgiving Visitor*, din 1976 ; la S. Bekett lipsesc *Premier amour*, 1970, *Ends and Odds*, 1976, *Pour finir et autres foirades*, 1976 ;la Julio Cortázar, *Libro de Manuel*, 1973, *Fantomas contra los vampiros mutinacionales*, 1975, *Territorios*, 1978 ; la H. Böll, *Gruppenbild mit Dame*, 1971, *Die verlorene Ehre der Katarina Blum*, 1974 (tradusă și în românește) și *Gedichte*, 1975 ; la John Updike, *Betch*, 1968 (un capitol despre România). *Museums and Women and other Stories*, 1972, *Buchanan Dying*, 1974. Și n-am făcut decît cîteva sondaje !

Un deficit de informare stă, fără îndoială, și la originea multor caracterizări care frapează în scurtele texte ale prezentărilor, unde fiecare cuvînt ar fi trebuit cîntărit pentru că el înlocuiește o frază, o demonstrație, o analiză ; nu se poate spune astfel că *Nadja* lui André Breton este o „proză vizionară" (p. 84), cînd cartea este o reconstituire intenționat antidescriptivă a unei perioade și a unei experiențe din viața sa, că *Those Barren Leaves* a lui Huxley e „vol. de povestiri" (p. 266) cînd cartea, tradusă și în românește, e un roman, că nuvelele lui Chesterton al căror erou e cunoscutul Father Brown (unele au fost traduse și în românește) sînt „parodii ale istoriilor detectiviste" (p. 120), căci ele sînt istorii detectiviste adevărate, nici că Alcman, poet elin din sec. VII î.e.n., ar fi scris un poem cosmogonic notabil, alături de altele, prin „grație, eleganță și suplețea versului" (p. 24), cînd poemul ne este cunoscut doar indirect, textul său fiind pierdut. N-are rost să stăruim asupra atîtor formulări stîngace, eronate sau care nu spun nimic, cu toată strădania autoarelor de a folosi expresii prețioase (Chesterton își fundamentează eseurile „pe o gîndire polară", modestul poet american, autor de versuri în stilul folclorului negro-american, P.L. Dunbar, ar dovedi „autenticitate a ritmurilor muzicale afroamericane și a *meșteșugului artei* narative orale", subl. ns., Mikolaj Rej ar fi „creatorul literaturii naționale polone" în persoană, la Paul Bourget s-ar putea vorbi, în 1981, de „eleganța stilului"), nici asupra formulelor stereotipe care se golesc și ele de sens prin abuz (foarte mulți scriitori sînt inițiatori, cum e Ady, „inițiatorul poeziei maghiare moderne", iar alții sînt precursori : Casanova e un precursor al lui Jules Verne, Kisfaludy e și el un „precursor al romantismului", universal probabil, ba Dino Campana este chiar „precursor al poeziei italiene contemporane" în bloc).

Aș mai stărui doar o clipă asupra traducerii titlurilor, despre care avertismentul liminar ne anunță că „din motive lesne de înțeles, titlurile operelor menționate au fost traduse, de cele mai multe ori, literal". Vom vedea însă cu surpriză că numele unei litere emblematice, *alif*, luat ca titlu de Borges pentru un volum al său (*El-Aleph*, 1974) este echivalat cu numele unui oraș nevinovat, Alep (p. 79), că *Le Maitre de chasse* al lui Mohamed Dib este tradus prin „Stăpînul vînătoarei" (p. 152) în loc de „Maestrul de vînătoare", că *Poem on the Rising Glory of America* este tradus, nu știu de ce, prin „Poem despre *uriașa* glorie", în loc de „răsărinda" sau „crescînda" (p. 195), că *The Willd Honeysuckle* e tradus prin „Trifoiul sălbatec" (tot acolo) deși *honeysuckle* e caprifoi, că *Seyahat-Name* a lui Evliya Celebi („Cartea călătoriilor") e tradusă prin „Cartea cîntărilor" (p. 179) ș.a. Dar cele mai agreabile surprize mi le-au produs traducerile unor titluri din limba arabă, dintre care spicuiesc cîteva exemple : *Ahl al-kahf*, care înseamnă „Cei din peșteră", tradus prin „Pîrșul cenușiu" (p.238) *al-Arwah al-mutamarrida* („Suflete revoltate") tradus prin „Spirite refractare" (p. 157), *Yaumiyat na'ib fi-l aryaf* („Jurnalul unui substitut de la țară", adică ale unui judecător ; cartea s-a tradus și în română) tradus prin „Înalt demnitar printre felahi" (p. 239), sau, ca să nu lungesc prea mult lista, *Arhas layali* („Cele mai ieftine nopți" ; nuvela s-a tradus și ea în românește și a dat chiar titlul unei antologii de nuvele arabe) echivalat prin, nici mai mult, nici mai puțin decît „O poveste de iubire" (p. 271).

Mircea Anghelescu

Aura romantică și visul fantastic (II)

La limita supraabundenței, cumulul de atribute pe care imaginația dezlănțuită a naratorului le pune pe seama chipului și psihologiei eroului, totuși, nu pare deloc a fi emanația unei tentative de portretizare factice. Ca în atîtea alte împrejurări, Eminescu are geniul asumării a tot ce ține de arsenalul poncifelor arhiutilizate, topindu-le în propriul laborator și restituindu-le, astfel, unei noi structuri, în totul coerentă, purtînd pecetea orginalității inconfundabile. Simplificînd, am zice că hotărîtor într-un asemenea proces este harul divinatoriu al scriitorului. Perfect stăpînă pe arsenalul analitico-descriptiv în cauză, el știe din capul locului unde vrea să ajungă, axul psihicofilozofic al portretului uman, cu toate determinările, implicite ori explicite, îi aparține integral, face parte din zestrea inalienabilă a intuiției sale creatoare. Ideea de erou romantic ce-l obsedează face impact cu însuși modul său de a simți și trăi un asemenea dat existențial implicînd-o în materia celei mai autentice autobiografii ideale. Mărturisirea-reflecție prin care debutează portretul lui Toma Nour („Un om pe care-l cunoaștem fără a-l cunoaște" etc., „fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinități sufletești") constituie resortul creator intim, capabil a polariza întreg evantaiul de elemente portretistice (derutante la prima vedere prin numărul lor mare și, nu mai puțin, prin absolutismul lor caracterizant), conferindu-le identitatea individual-umană cea mai frapantă. Ideea ultimă este că Toma Nour se arată a fi un „satan dumnezeiesc". E caracterizarea cu valoare de definiție care asigură o vie autenticitate imaginativ-livrescă tuturor celorlalte atribute distribuite de narator, cu patetică ardoare, în cadrul portretului consacrat eroului.

Pe de altă parte descripția cadrului, a ceea ce în genere numim condițiile de loc și timp în ambianța cărora își face apariția eroul, preocupă la fel de mult pe foarte tînărul romancier. Se remarcă de pe acum faptul că Eminescu este decis a depăși convenționalitatea consacrată a epicii romantice de mult căzută în stereotipie și sub acest aspect. Intenția sa pare a fi aceea de a valorifica imensul material descriptiv pus în circulație de, așa-zicînd, literatura mizerabilismului romantic european, cultivată asiduu de pletora scriitorilor de factură mai mult sau mai puțin industrioasă, conferindu-i un real statut estetic, la urma urmei, înnobilindu-l. În principal, demersul prozatorului vizează inculcarea unui revelator coeficient de funcționalitate, în direcția definirii psihologiei personajului, circumscriindu-o, cum spuneam, unor anumite coordonate de loc și timp. Cum se va întîmpla și în alte narațiuni eminesciene (în **Sărmanul Dionis** sau în **Archaeus**, de pildă), ambiția secretă a prozatorului este de a autohtoniza dimensiunea descriptivă a viziunii romantice. Este de presupus că apetitul său pentru lectura „prozei de consum" a momentului are și o asemenea explicație. Faptul stimulează „jocul" propriu, dă cale liberă experienței proprii, căci este bine cunoscut paradoxalul fenomen conform căruia marile individualități creatoare, adesea, se simt mult mai în largul lor pe terenul oferit de incomensurabila practică a scrisului intrat în „pasivul" istoriei literare, tocmai pentru că aici se poate acționa fără inhibiție, G. Călinescu a pus în valoare cu cunoscuta-i sagacitate exegetică acest filon al izvoarelor livrești eminesciene.

Revenind la întîiul capitol din **Sărmanul Dionis**, să reținem că, de exemplu, mizerabilismul descriptiv hugolian trecut prin filtrul plebeizant al lui Eugene Sue și a celorlalți numeroși manufacturieri europeni pare din plin pus la încercare. Imaginea unui București, metropolă a unei existențe larvare, bîntuită de morbul mizeriei fizice și sufletești tipic urbane a unei existențe intrată deja în decădere și putrefacție, temă atît de apropiată romanului citadin modern, își are, așadar, înaintașul prestigios în Eminescu. Comparativ cu firavele încercări de schițare a cadrului de pînă acum, „europenizarea" viziunii este frapantă :

„Era o noapte tristă. Ploaia cădea măruntă pe stradele nepavate ale Bucureștilor, ce se trăgeau strîmte și noroioase prin noianul de case mici și rău zidite, din cari constă partea cea mai mare a așa-numitei capitale a României. Tropăiam prin bălțile de noroi, ce te împroșcau cu apa lor cea hleioasă, îndată ce aveai cutezarea de-a pune piciorul c-un pas înainte. De prin circiumi și prăvălii pătrundea prin ferestrele mari și nespălate o lumină murdară, mai slăbită încă prin stropii de ploaie ce inundase sticlele. Din cînd în cînd treceai pe lîngă vreo fereastră cu perdelele roșii, unde în semintuneric se zărea cîte o femeie... Pe ici, pe colea vedeam pe cîte-un romanțios, ce trecea fluierînd, sau cîte-un om beat, car-ndată ce chiuia răgușit lîngă ferestrele prostituțiunei, femeia spoită ce sta în sticlă aprindea un chibrit spre-a-și arăta fața sa unsă din gros și sînul său veșted și gol — poate ultimul mijloc de-a sufoca dorinți murdare în piepturi stîrpite și pustiite de corupțiune și beție. Bețivul intra, semintunericul devenea întuneric și amurgul gîndirilor se prefăcea într-o miazănoapte de plumb, cînd gîndeam că și acela se numește om, și aceea femeie. Trebuie să scuzi, trei sferturi ale lumei e așa, și dintr-al patrulea — Dumnezeule, ce puține-s caracterele acelea care merită a se numi omenești".

Se observă lesne că paleta descriptivă are drept țintă dezidealizarea viziunii de circulație curentă. Pitorescul păstos, intens colorat, este tras pe făgașul „pînzei de gen" realist-simbolice. Totul este raportat la condiția umană, receptată din unghiul moralei sociale, cu efectele ei dezagregante asupra destinului individual. Elegiacul protestator, potențat, ideologicește, de militantismul proletarian-romantic al epocii postpatruzecioptiste particularizează viziunea descriptivă, conferindu-i o aură nocturnă specifică prin antiexotismul ei. Trecerea de la mizeria străzii la aceea a interioarelor se produce de îndată. Surpriza este de a constata că, întîia narațiune în proză a lui Eminescu racordează elementul descriptiv la unul din leit-motivele de intensă circulație în opera sa. Anume, este vorba de leit-motivul tavernei, care cum bine se știe, se constituie în loc privilegiat al discursului titanian eminescian în variantă militantistă. Deocamdată, în **Geniu pustiu**, taverna este scurtată tot ca într-o pînză de gen, atenția fixîndu-se îndeosebi asupra stereotipiei invederată de chipurile dezabuzat-meschine ale personajelor anonime. Rapida ochire de pe stradă a unui interior de circiumă se soldează cu notații de o pregnantă plasticitate în ceea ce privește reliefarea umanului : „Prin ușa unei circiumi deschise auzii țîrluiturile unor coarde false, pe cari le schinguia sub arcușul său cel aspru și cu degetele-i uscate un biet copil de țigan, și-n preajma lui sărea de rupea pămîntul o muiere-n doi peri și un țigan rupt și lung, cu picioarele goale băgate în niște papuci largi și umpluți cu paie. O veselie grotescă, urîtă se desemnă pe fețele tuturor". În fine, imaginea de panopticum a cafenelei în care intră naratorul și unde va identifica, dintre celelalte, doar figura lui Toma Nour, nu face decît să confirme cu strălucire consecvența față de viziunea descriptivă inițială.

Povestitorul își dă seama că „junele" remarcat de el nu e din „vița lui Arpad", și că, departe de a fi un banal „suspinător", este tocmai „satanul dumnezeiesc" ce-l fascinează în chip absolut, căruia, cu înfrigurată emoție, îi face magnificul portret mai înainte prezentat. Evident, realele semnificații, în ordinea umanului, conferite portretului sînt din plin relevate tocmai de flagrantul antagonism ivit între imaginea eroului și aceea a lumii în care acesta este nevoit a-și duce existența. O asemenea contradicție de esență se constituie în nucleu ontologic menit a determina evadarea în visul fantastic al lui Toma Nour. Naratorul, complet acaparat de personalitatea interlocutorului său, este nevoit, literalmente, a-i conferi lui Toma Nour însușiri ieșite din comun și a-l așeza în rîndul ființelor care, prin „geniul" lor, îi clintesc pe ceilalți din propriul echilibru, un echilibru lucid, analitic, atrăgîndu-i cu totul în sfera lor de influență. („Judecata acestui june — cam bizară — mă interesă mult și sorbeam ca să zic așa vorbele șoptite de buzele subțiri și palide. Fața sa devenea din ce în ce mai profundă și mai expresivă și luă un aspect fantastic. Mă lăsam tîrît de rîul lin al cugetărilor sale într-o nemargine de vis").

Nicolae Ciobanu

P.S. Îmi îngădui o nevinovată precizare în legătură cu amicala recenzie a colegului Aurel-Dragoș Munteanu la prefața ce însoțește antologia nuvelei fantastice românești (în limba engleză), apărută în Editura „Minerva". „Austeritatea" manifestată în ceea ce privește trimiterile la structurile fantasticului din proza de expresie engleză are o explicație simplă : ideea că fantasticul prozei românești se întemeiază pe elemente sensibil diferite, deci originale, în ordine conceptual-mitică și drept urmare, raționamentul ca, de vreme ce avem convingerea unei atare stări de lucruri, socotim inutil a face eforturi anume spre a atrage bunăvoința cititorului străin. De altfel, un asemenea program de lucru este limpede exprimat în „solida" noastră prefață și e de mirare că eseistul nu l-a sesizat.

CRONICA EDIȚIILOR

Ibrăileanu în ediție completă

Acum doi ani scriam tot în această revistă (19 ianuarie 1980) despre ediția din scrierile lui Garabet Ibrăileanu. Se tipăriseră pînă atunci opt volume. Elogiam atunci atît opera mentorului de la **Viața românească** precum și efortul editorilor Rodica Rotaru și Al. Piru, acesta din urmă și autorul unei masive monografii dedicate celui care a scris **Spiritul critic în cultura românească**.

Iată-ne, astăzi, în ipostaza de a spori elogiul nostru : cu apariția volumului 9 și 10, cei doi editori au dăruit culturii noastre seria completă a scrierilor lui G. Ibrăileanu. Este, trebuie să subliniem, întîiul critic român a cărui operă a fost restituită în întregime... Iar dacă ținem seama că primul volum a demarat în anul 1974 și că doar în șapte ani a și fost încheiată seria, nu putem decît să lăudăm încă o dată efortul editorilor, cum și al casei de editură **Minerva**.

G. Ibrăileanu este unul din cei mai de seamă critici din istoria culturii noastre ; el a preluat ceea ce era pozitiv din învățămintele lui Maiorescu, și mai înainte de acesta de la cei din generația pașoptistă, a fost, bună vreme, un fidel al lui Gherea, mergînd apoi — abia astăzi putem vedea cu claritate ! — în rînd cu un Iorga, Pârvan, Densusianu, Lovinescu, Dragomirescu și alții în ciuda faptului că, în epocă, a purtat vașnice polemici cu acești din urmă. Polemicile între critici sînt oarecum inevitabile, dar văzute peste timp, observăm că fiecare și-a adus contribuția în felul lui la creșterea literaturii românești. Ibrăileanu a fost unul din marii noștri polemiști, dar cum spunea Tudor Arghezi, „cine a cunoscut pe acest om o dată, nu l-a mai uitat și a plecat cu nălucirea ochilor lui crepusculari în amintire. Cărturar gotic, erou leal."

Iată o succintă oglindă a acestei ediții de **Opere**. Volumul 1 cuprinde : **Spiritul critic în cultura românească, Scriitori și curente, Din periodice**; vol. 2 : **Opera literară a d-lui Vlahuță, Note și impresii, După război — cultură și literatură, Din periodice** ; vol. 3 : **Scriitori români și străini, Studii literare, Din periodice** ; vol. 4 : **Opinii literare — Campanii** ; vol. 5 : **Opinii literare — Campanii, Edițiile poeziilor lui Eminescu, Addenda** ; vol. 6 : **Privind viața, Adela, Din periodice, Postume — amintiri din copilărie și adolescență, Domnul X, corespondență** ; vol. 7 : **Curs de estetică literară, Istoria literaturii române — Epoca Conachi** ; vol. 8 : **Curs de istoria literaturii române — Epoca Alecsandri** ; vol. 9 : **Istoria literaturii române moderne — Epoca Eminescu** ; în sfîrșit, vol. 10 : cuprinde, după mărturisirea lui Al. Piru, „epoca de formație a criticului, dacă nu extraordinară sub raport literar, cel puțin reprezentativă pentru interpretul sociologic, psihologic și estetic al scriitorilor români din perioada modernă și contemporană pînă în jurul anului 1930". Sînt strînse aici contribuțiile lui Ibrăileanu la publicațiile : **Școală nouă, Munca, Evenimentul literar, Lumea nouă, Curentul nou, Viața românească** și **Momentul**. În final avem un capitol de corespondență, publicată între timp și care nu a intrat în volumul 6.

Dacă materia primelor șase volume a mai circulat în ediții contemporane, chiar dacă de cele mai multe ori selectiv, cît privește conținutul ultimelor patru volume el este ca și inedit pentru cititorul de astăzi. Din păcate însă au apărut în presă prea puține comentarii asupra **Istoriei literaturii române** a lui Ibrăileanu, cu toate că ea ocupă un loc de prim rang între lucrările din domeniu. Toți elevii lui au subliniat acest lucru. Unul dintre aceștia, savantul lingvist G. Ivănescu scria : „Mai tîrziu, cînd am meditat în special asupra rolului pe care l-a avut el realmente în dezvoltarea istoriei literare, am ajuns la concluzia, care pare să nu fie și a contemporanilor mei, că Ibrăileanu și-a creat merite excepționale în această privință pe plan mondial, dar că ele rămîn mereu ignorate. Deși nu sînt critic și istoric literar, ci lingvist, cred că nu greșesc cînd afirm că metoda de cercetare a lui Ibrăileanu în istoria literară este cea mai complexă și cea mai fină care a fost creată pînă în vremea sa, că prin ea critica și istoria literară au devenit o știință, care dă adevăratele explicații ale fenomenului literar, că Ibrăileanu, demn continuator al lui H. Taine, G. Brandes, C. Dobrogeanu-Gherea, Fr. Mehring, F. Brunetière, se înscrie alături de Emil M. Dragomirescu și mulți alții, printre cei care au încercat — și dintre ei unii au reușit — să transforme critica și istoria literară într-o adevărată știință."

Am dat acest citat mai lung din profesorul Ivănescu pentru că socotim că pornind de la asemenea idei opera de istoric literar a lui Ibrăileanu va putea fi mai bine valorificată și pusă în circuit, cu toate întîietățile ei, așa cum se cuvine.

De fapt, prefețele care însoțesc fiecare volum, semnate de Al. Piru, ca și notele și comentariile editorilor sînt o bună călăuză pentru o restituție mai dreaptă a celui care a fost mentorul **Vieții românești**.

Volumul 10, cum stă bine unei asemenea ediții, se încheie cu o **Bibliografie (A. Scrierile autorului ; B. Despre autor)** și un **Indice alfabetic al scrierilor lui G. Ibrăileanu cuprinse în seria de Opere, vol. 1—10.**

Acum cînd avem încheiată seria de **Opere** se poate ridica întrebarea : dar sînt oare cuprinse în aceste zece volume **toate** scrierile lui Ibrăileanu ? Se știe că munca la o revistă (și Ibrăileanu a condus mai multe și a colaborat la multe) este mai complexă și nu totdeauna semnăturile din sumar oglindesc cu fidelitate și contribuția membrilor unei redacții : din diverse motive unele materiale apar nesemnate, altele cu pseudonime mai greu de identificat și nu o dată sub același pseudonim semnează, cu rîndul, mai mulți colaboratori. Editorii ne spun că au cuprins în seria lor numai ceea ce a fost sigur scris de Ibrăileanu, ferind cititorii de „pseudo-atribuiri" și credem că au făcut bine procedînd în chipul acesta.

Cît privește corespondența autorului **Adelei**, aici lucrurile sînt mai complicate. Mai mulți dintre cei care l-au cunoscut pe Ibrăileanu depun mărturie că el a fost și un harnic epistolier. „Nu pot însă să nu-l am în minte totodată și ca autor, care s-a manifestat copios în genul epistolar, avînd o foarte întinsă corespondență cu scriitorii epocii sale, printre care o întreagă serie e constituită din cele mai reputate talente în versuri sau în proză ale literaturii noastre." (Petru Caraman, în vol. **Amintiri despre Ibrăileanu, Junimea**, 1974, p. 76 ; după același volum am luat și citatul din prof. Ivănescu, p. 164). Este, credem, de datoria tuturor acelora care posedă corespondență de la Ibrăileanu să o facă într-un fel sau altul publică și atunci, poate, într-un viitor nu prea îndepărtat, s-ar mai putea adăuga seriei de **Opere** din G. Ibrăileanu și un al 11-lea volum...

Prin ediția lor, Rodica Rotaru și Al. Piru au edificat cu competență și într-un timp record (!) un important instrument de lucru al culturii contemporane ; G. Ibrăileanu își are astăzi monumentul care i se cuvenea de multă vreme.

Gheorghe Suciu

atelier literar
poșta redacției

C. VALAR : Caligrafii miniaturale, sensibile, luminoase, dar șor pîndite de monotonie și manierism. Cele mai bune: „Aș fi vrut să fug", „În dimineața aceasta", „Pași pe asfalt".

TUDOR IOSIFARU: Sînt unele vagi semne favorabile („Ultima oră"), dar e încă prea devreme să tragem concluzii. Reveniți.

CONSTANTIN DIACONU: Nu sînt semne de talent (nici de pregătire școlară ca lumea...), așa ca toată osteneala e zadarnică.

T.I.R.: Sînteți binevenit!

VIRGIL I. DUMITRESCU : Printre verisificări mimetice, uneori nebuloase, șovăitoare, se ivesc și unele accente care par să anunțe un demers liric („Cîntec tîrziu"). Să vedem ce mai urmează.

A. VALONI: Cîștigă teren din ce în ce mai mult un mod asertoric, enumerativ, sumar, al expresiei, citeodată cu aer aforistic, dar de multe ori simplist și uscat, fără reverberație și freamăt liric. Din piesele de-acum, nu prea avem ce menționa (desi ideea din „Descoperiri", „Sondaj", sau „Nu vă supărați" ar merita o străduință mai inspirată, mai puțin telegrafică și uscată, într-un cuvînt, mai puțin alterată de neajunsurile semnalate mai sus).

E.T.K. : Multă confecție chinuită, „făcătură" la rece, fără aripi și fără ecou. Ceva, în „Augur".

GABRIELA COPU : Citeva pagini mai aproape de poezie : „Despărțirea de umbră", „Către fiul meu". Și în „Dincolo de inconștiență" există o idee interesantă, generoasă, dar lucrul a ieșit cam uscat, stins (datorită, poate, și limbajului folosit, cam gazetăresc).

V. SOARE: Cîteva pagini mai bune („Portret", „Ceață", „Scrisoare de noiembrie", „Freamăt de plopi"), printre multe bruioane și însemnări fugitive, suspensii, lipsite de tonus liric, de suflu (eforturi obsesive, pînă aproape de masochism și nu o dată monotone, de a sîngera în continuare din răni de mult cicatrizate...). Trebuie să deschideți fereastra (chiar dacă e frig, sau tocmai pentru că e frig!) și să vă lăsați invadat de aer proaspăt și de ispita orizontului !...

T. ȘERBAN: Aceleași compuneri greoaie, îmbîcsite, oscilante. Procesul de limpezire, de cîștigare a siguranței și proprietății expresiei, continuă să întîrzie, cu multe reculuri, ezitări, îndoieli. Sperăm să izbîndiți la viitoarea „probă de foc" (ceea ce pretinde o pregătire temeinică, hotărîtoare) și să intrați pe făgașul salvator al studiului organizat, sub auspiciile competenței. Ceva, în „Viața mea e o stropitoare", „Afiș", „Pedagogie".

C. IORGULESCU : Lucruri de îndeminare mai mult grafică, de strungărie fină, dar cam deficitare în ce privește vibrația, lirismul. (Iar formula cu „contuzie, iluzie, infuzie", etc. proiectează dintr-odată lucrurile într-un spațiu frivol, convențional, precar!...). Ceva există, totuși, incipient, în „Aripi arzînd", „Înghițiți-vă mîinile". (În ce privește proza, ne-ați răspuns, atunci, cu mare întîrziere și ne-ați trimis altceva decît ne așteptam, astfel că buna ocazie s-a pierdut. Să sperăm că se vor mai ivi și altele).

R. ȘUIU : Cîteva lucruri interesante: „Cînd bujorul", „Un fel de teatru", „Despre culori", „Cart", „Păsărarul" (nefinisată, cu final aleatoriu, în doi peri), „Poveste" (cu strofa finală neizbutită, vagă), „Viziune" (cam convențională). În rest, multe compuneri de efort, mai puțin inspirate, mai puțin consistente ca deobicei.

I. PĂJUREANU: Versificări conștiincioase, relativ îngrijite, cu aer de parafrază la un simbolism venerabil. Mulțumiri pentru vorbele bune.

P. Pirvulescu, Sorin Doljerii, Constantin Donici, Marin Cioranu, Acmine, Marian Vitiuc, Ioan Balau, A. Gyuriș, Iulian Mocanu, Maria P. M. (ceva, în „Roibusuru"): Nimic nou!

Ion Dina, Aster X., S. M., Margiana S., Teodor Comănescu, Magdalena 314, Radu Dinardeal, Mihai Cojocaru, Eugen Moraru, Marius Emăilă, N. Cristian-Lipănești, Gabriela Matei, Nicolae Atanasiu (ceva, în „Regina toamnei"), **Elena Chereches, Ionel Cluj, Carmen Pătrașcu, Mihai Istudor, Călin Bucur, R. Costin, Maria Muraru, Maria Aros, Radu Șeitan, Ștefan Muntenescu, F. Ginavar, Constantin Cazacu, Platon Stelian, Luciana Marinescu, Puiu Sârbu, Puia Marina:** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Sunete", „Surpriza" (proze); „Ubicuitate", „Epitaf", „Jurnal", „Ora zero", etc.; „Să trăiești într-un submarin galben", „Somnambul", „Ahile", etc.; „O iarnă", „Vis", „Frică", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Rondelul cuvintelor românești

Cuvintele sînt pietre nestemate
Pe românească, falnică zidire.
Avem palate date moștenire
Și le păstrăm întru eternitate.

Din ele bem și forță și dreptate,
Culori, nuanțe, vis și fericire.
Cuvintele sînt pietre nestemate
De românească falnică zidire.

Curate-n frumusețe și bogate,
Materie de vis și de gîndire
În calda românească opintire
Călită-n veacurile blestemate,
Cuvintele sînt pietre nestemate.

MIHAI ȘTEFĂNESCU

Viziune

Poetul stătea trist mai la o parte
Și zarva de cuvinte ostenite
Îl asurzea cu zvonurile-i sparte,
Cu zgomotul de-alămuri ruginite.

Vedea poetul apele dintîi
Și tot așa, cele dintîi hotare
Și-avea un rege trac la căpătîi
Și geto-daci, o mare, la picioare

Privea cum trece-ncet, prin timp, Poporul
Ducînd pe umeri — semn de măreție —
Trecutul tot, prezentul, viitorul,
Din veac în veac, spre-o altă Românie.

RADU ȘUIU

O sfîntă parolă

Vara, ajutam melcii să treacă strada
și ne băteam cu flori peste gură,
ca să ne fie cuvintele încăpătoare.
Ne făceam colibe din crengi uscate,
peste care ningeau florile de tei,
colibe în care țineam pitite
o bucată de pîine unsă cu lună,
zahăr într-o pagină mototolită dintr-o
carte de geometrie, un pistol cu țeavă
de cucută (de-abia acum îi simt miezul),
și o sfîntă parolă (fără de care nimeni
nu putea da buzna în copilăria noastră) :
„Eminescu".

NICOLAE ALEXANDRU VEST

Către fiul meu

Copilul meu mă întreabă de ce mor oamenii
și eu îi spun
că de fapt oamenii nu mor
cei ce trăiesc ca iarba
se seceră
cei ce trăiesc ca pasărea
dispar în înaltul cerului
numai cei ce trăiesc ca pămîntul
nu se risipesc niciodată
ei rodesc.

GABRIELA COPU

Șerban Rusu Arbore : „In nemurire"

Am învățat că...

...fîntînile limpezi cu cumpănă înaltă
ne arată infinitul zborului,
...zidurile neclintite din întinsa cetate
ne privesc cu ochii mamelor sau iubitelor,
...meșterii care-au fost, care sînt încă
în lucrul nefăcut ghicesc desăvîrșirea.

Știm, astfel, totul despre noi și despre țară.

NUȚA GULIMAN

Tata

De vînturi arș și de soare
tata a crescut printre războaie
cu unul la dreapta
cu celălalt la stînga
parcă-nvăța să pășească.

Erau atîtea arme pe dealuri
că obosit punea capul pe ele
și privea cerul,
apoi făcea un mic război cu copacii
cu nemții pe care-i împușca
imaginar în tulpină.

De vînturi, de frig, de soare,
de istorie ars,
din el s-a ridicat un aspru bărbat
trăgea cu ochii închiși
în inima soldaților
de carton,
dobora munți de primejdii
iubind patria cît se poate de simplu :
pe viață și pe moarte.

Dar pentru că toate însemnau prea puțin
tata m-a crescut repede,
mi-a lăsat amintirile
și-a plecat să se facă
strămoș.

CONSTANTIN OPRICA

Un țăran

Un țăran
pune noaptea căpătîi,
pune și gresia alături
așa cum pune
poetul creionul —
Cînd se ridică
se scutură de rouă,
ia coasa
și-ntoarce
prima brazdă de lumină
spre apus ;
felie cu felie
taie din zi. . .
îl văd
cum se apropie
de partea cealaltă
să taie
ultima brazdă așezată
ca o pasăre pe cuib. —

MARIN CIORANU

NUMELE POETULUI

Corneliu Popel

„Iradiat, palid, nedormit, ce mai avea / de făcut, „fratele meu blînd" C.P. în / saloanele de seră ale Onco-Logicului ? / să te plimbi pe lungi coridoane aseptice, / prin tunelul unde urcă vijiind liftul, / ca o rîndunică nimerită din greșală acolo / plină de smoală și funingine pe aripi / inspăimîntată, ametită de mirosul medicamentelor... (...) O milă sălbatică, aspră, urca din adîncuri..." așa ne apare azi Corneliu Popel în zguduitorul poem al lui Adrian Popescu, „O milă sălbatică"... „Corneliu Popel s-a născut în Darabani, județul Botoșani, la 19 ianuarie 1950 și a murit la 18 iunie 1978. Dacă stau și mă gîndesc era trecut de orele 24[00], dar decesul este înregistrat pe 18 iunie. La noaptea în care intrase nu se mai putea adăuga o zi pentru cîteva minute... Debutează la cincisprezece ani în ziarul „Clopotul" din Botoșani, sub îndrumarea profesorului Lucian Valea... așa cum îmi comunică printr-o scrisoare Rodica Popel, soția poetului. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza"-Iași și a fost profesor de limba și literatura română la Școala generală Runcu, comuna Tibana, județul Iași, pînă în 1977 cînd se îmbolnăvește. Publică în antologia „Cerul în apă, I (Junimea", 1970) poeme remarcabile și în 1974 debutează la aceeași editură cu volumul de versuri „Frații mei blînzi". „Aurea saecula" (Junimea 1977) și „Elogiul înțelepciunii" (Junimea, 1979), carte apărută după moartea poetului, conturează o personalitate poetică în formare avîndu-și modelele în poezia lui Dan Laurențiu și a lui Mihai Ursachi ; o sensibilitate aproape „feminină" trecută prin filtrul culturii, un gust aparte pentru arhaitatea limbajului și a peisajului moldav evocator al unui eon paradisiac, o ispită pronunțată a exprimării aforistice ne întîmpină din cărțile sale de poeme, reflex al voinței de a înfățișa lumea luminii și a „secolului de aur" care se naște în sufletul nostru.

Și tocmai acestui poet serafic i-a fost sortit să întîmpine moartea la 28 de ani cînd sufletu-i aurit închipuia pentru pruncu-i, pentru femeia iubită și pentru sine o nouă așezare edenică...

O uimire îndelungată ți se întipărește în suflet după ce ai citit cărțile acestui poet...

Seninătatea în fața morții...

Nici poemele sale scrise în preziua morții nu se voalează de spaimă...

„Dăruit ai fost cu vecinică iubire / a celui care-ascunde sub frunte / imperiul verde / al libertății eterne. / Nu uita : / Bucuria nu poate fi ascunsă / sub orice piatră. / Cei care cred în miracole / mîine vor uita sufletul Patriei. / Patria, da, patria, / dureresul semn al libertății noastre ! / Patria care ascunde sufletele celor care-au murit. / Spun adevărul. Nimeni / nu mă va face să uit / a scrie acest adevăr / pe zidul din fața mea. Nimeni / nu mă va face să uit / a rădica o floare / în mîna dreaptă. / Chiar atunci cînd aflu că voi muri / sînt fiu al Patriei mele. / Voi trăi / atît timp cît trăiește patria mea" — Euharistia).

Îi va fi apărut angelică moartea, ca în versul de aur al scripturelor române !

Selectîndu-i manuscrisele, soția sa a mai depus la Editura „Junimea" volumul „Pro Patria". Cum scriam și despre Daniel Turcea, așteptînd apariția unui nou volum de poeme semnat de Corneliu Popel putem crede că e încă viu și scrie. Scriind despre Labiș, un „confrate" mi-a „preluat" exprimarea. Pentru unii tragismul existenței altora e numai bun prilej de gazetărie proastă. Pentru noi el nu încape în cuvinte...

Cezar Ivănescu

TINERI POEȚI

Marin Lupșanu

după Mircea Dinescu, ce a propulsat Slobozia pe o posibilă hartă poetică, Bărăganul ialomițean a mai dat cîtiva poeți, aceștia cu o inspirație mai tradiționalistă și mai strict regională decît a inconformistului autor al **Democrației naturii,** pentru care spațiul provinciei natale a reprezentat mai degrabă un prilej de delimitări decît de efuziuni. Dintre ei se remarcă Marin Lupșanu, autorul volumului de debut **Basoreliefuri** (ed. Cartea Romanească, 1981), cîntăreț al cîmpiei și al țăranului, pe linia George Alboiu și mai ales Ion Gheorghe. De la acesta din urmă provine viziunea fabuloasă a unui personaj **anteic,** cu gesturi de inconfundabilă vitalitate și rezistență în timp : „Dorm zeii în semințe cu genunchii duși la gură / nervi primăvăratici pornesc motoarele rădăcinilor / de se umple pădurea de muguri ca de pojar. / Înverzesc cuiburile la răscruce de ramuri, / pe-ndepărtatele cîmpuri sevele tună prelung, / în temnițele suave ale pămîntului / simburii se ridică-n picioare zvîrlind imnuri în văzduh. / Un viscol nemaipomenit începe-n adîncuri : / herghelii de semințe / strivesc oasele strămoșilor culcați pe spate, / rădăcinile se mușcă-ntre ele ca sălbăticiunile / zvelt arcuite peste mărunțaiele prăzii. / Crater vulcanic — inima țăranului tînăr / zvîrle puternic luna în pieptul cerului. / Cei care n-au semănat niciodată fi-vor pururea sclavi / ca niște munți bătrîni cu vulturii bolnavi" **(Temnițe suave).**

Țăranul mitic al lui Ion Gheorghe, obîrșie a lucrurilor și zeitate tutelară a vieții, își afirmă reprezentarea statuară și în poemele lui Marin Lupșanu, poeme puternic imaginative, cu un suflu deloc neglijabil al rostirii, dar fără realismul magic și simțul teribil al elementarului care constituie **stilul** autorului **Noimelor.** Mariile procese germinative, atît de tulburătoare la Ion Gheorghe prin senzația de proliferare haotică, imaginația hesiodică pe care o pune în lucru acesta atunci cînd observă și cel mai umil obiect din existență țărănească sînt înlocuite aici printr-un simț decorativ și muzical. Marin Lupșanu este de fapt un elegiac al spațiului rural, cu frăgezimi de simțire și de intonație, care izbutește cel mai bine tocmai atunci cînd inlătură notele prea stridente vitaliste. Piesa caracteristică în acest sens, cu priză directă, scrisă într-un registru diafan, este **Sat sub ninsoare,** poem melodios, cu fericită ordonare a afirmărilor : „A nins divin, pînă la lămpi a nins / și sub zăpadă lămpile s-au stins ; / în vechi ferestre, gutui mari și dulci / iluminînd patriarhal odaia / ca niște bucle aurii de prunci. / A nins fantastic, ca-n copilărie, / pe inimi calde sfîrîie omătul / și mieii albi în pintecele maicii / dau în ninsori mirifice cu botul. / A nins masiv, a nins mai 'nalt de casă / cuvintele sînt sloiuri mari de gheață / și focul a-nghețat cu limba scoasă / și din ninsori ninsoarea prinde viață. / A nins enorm și vulturii masivi / prin ceruri de zăpezi trag brazde adînci, / fantastice, tulburătoare munci / A nins, a nins, pînă la cer a nins / doarme satul sub ninsori învins / și visul cald pe tîmplă s-a prelins".

Citabile sînt mai pretutindeni poeziile care ocolesc frazele-manifest și programatismul inițial, poeziile care dovedesc fluență și vulnerabilitate a simțirii. Marin Lupșanu poate fi astfel un delicat poet al miresmelor, la antipodul probabil al convingerilor sale care îl împing spre o lirica a durității și energetismului : „în pivnița casei să intri tiptil / să nu trezești semințele din mere / și treptele să-și țină răsuflarea / cînd calci cu sufletul pe ele. / Să fii la fructe și să te feresti / să le atingi cu sufletul mătasa / c-ar izbucni semințele în flăcări / s-ar nărui din temelie casa. / Să fii la fructe și să-ți fie teamă / să luminezi cu proprii ochi cămara. / semințele spre tine-ar da năvală / și-ai înverzi cum cîmpul primăvara. / În pivnița casei de soare flămîndă / semințele în fructe s-au asezat la pîndă" **(Semințele din fructe).**

Remarcabil este și poemul **Rîndeaua,** cu imagini proaspete pe o temă îndeajuns de frecventată : „Într-un sat cîmpenesc la vremea cînd poposesc dogarii / miresmele curții deodată se schimbă / rîndeaua poartă precum ogarii / gustul prăzii pe limbă. / Într-un sat cîmpenesc mirosind a grîu și a mac / purpura toamnei gîlgiind pe cîmpuri / și rîndeaua mușcînd din copaci / precum bruma din ultimii fluturi". O frenezie olfactivă, asociată cu ordonanța muzicală, cantabilă, impune și versurile următoare: „Trosnesc plăminii țăranului tînăr, / se revarsă floarea, se izbește de cer / bănuiesc că-n pămînt e-o mireasmă teribilă / de vreme ce străbunii noștri nu pier", ca și pe acestea, chiar dacă repetarea epitetului lasă o impresie de sărăcie asociativă : „Miresme dulci se-nsurubează-n aer / cum în cochilii melci suavi și dulci / ritmic picurînd din vii în suflet / miresmele îți sapă gropi adînci".

Ca și Ion Gheorghe, autorul dotat al **Basoreliefurilor** se arată impresionat de exodul satelor spre oraș și de soarta țăranului transplantat în mediu urban. Este cam singura pricină de suferință, de **ruptură** din poezia sa, pe alocuri prea sărbătorească și idilic-festivă, cu scene ce pot readuce în minte **Rodica** lui Alecsandri : „Lanul de grîu încins c-un briu de maci / templu în care intră țăranii primeniți / în veșminte curate. Cămăși albe de in — / tîmplă lîngă tîmplă stau boabele-n spic, / plopul aleargă de-a lungul șoselelor / să ducă veste-n oraș".

O privire mai atentă a lucrurilor, în acord cu practica vieții, contrabalansează din cînd în cînd optimismul euforic al poetului și tonul său uniform oficiant : „Zvîrliți în viitoarea marilor orașe / de trenuri îmbîcsite de alcool și tutun / țăranii își mînglie rădăcinile uriașe / care-i vor trage seara în cătun".

Vitalismul orgolios, regimul de susținută și nediferențiată satisfacție cedează cîteodată locul unei meditații ce indică o deschidere spre cuprinderea mai exactă a vieții : „Gîfîie motorul, gîfîie. Sînt mai grei / țăranii după o zi de trudă, sînt mai grei. / Pe genunchi sacoșe cu piini și ulei. / Întuneric. Te ustură ochii de fum. / În inima satului oprește mașina gemînd prelung. / Se luminează ferestrele brusc / și nevestele potolesc zăvozii strigîndu-i pe nume. / Coboară țăranii / și luna pe rînd le sare în spate / ca un prunc înflorit în spatele ușii. / Ciine credincios — cîmpia iese de sub roțile mașinii / scheaună și-i miroase, tocindu-le mina pînă la os. / Cum să-și mai mîngîie ei copiii, ce să le spună? / Fantastică, tulburătoare lună" **(Autobuzul de unsprezece noaptea).**

În ultimele poeme ale lui Marin Lupșanu stilul net afirmativ își mai subțiază rezistența față de aspectele tensionate și dramatice ale spațiului vital, spre binele desigur al poeziei scrise de el.

Dan Cristea

CUMPĂNĂ

Zece

I. Titluri comunicate : **Les champs magnétiques** (Breton și Soupault) și **Cîmpiile magnetice** (Adrian Popescu). Aș vrea să scriu o carte — Cine sînt eu — dar memoria mă amendează : în 1927 Henri Michaux a scris **Qui je fus** (Cine am fost eu).

II. Dar mai sînt și alte titluri care abia așteaptă să ducă în spinare o carte : „Delfinii din grădinile Semiramidei" (prea baroc), „Vînătorul de oaspeți", „Cocoașa lui Sisif" (tragi-comic și Sisif nu trebuie să ne amuze) „Capcane pentru zei" (?), „Un soin printre bărboși" (loc comun — motivul străinului), „Trepte și mănuși", „Musca de pe dig" (aici ar fi o perspectivă asupra mării) etc.

III. Cînd este „pur" esteticul este nedeterminat și numai „impuritățile" îl determină : limba, istoria, viața socială, principiile (subiective) și existența obiectivă.

IV. Poeții uniformi, născuți la clocitoare (expresia se va consacra) nu știu care e bătătura lor.

V. Literatul, în prima fază a creației, are o mare forță a sentimentului dar folosește mai ușor expresia altuia. În faza următoare el află propria lui expresie dar **cheltuiește pentru asta** o mare parte din forța cu care a pornit.

VI. El, prin sensibilitate, își consolidează memoria, pe urmă, prin memorie își păstrează sensibilitatea.

VII. În literatură o polemică bună se verifică prin pofta altora de a lua parte la ea.

VIII. Era construit din piatră ordinară acel ciine dar lătratul lui era de cristal.

IX. Primul avangardist a fost Nero ; am citit undeva, cred, un articol : „Neronismul tîrziu în literatura europeană".

X. De cîte ori vreau să scriu critică văd personajele literare traversînd obosite mileniul. Personajele (încă) neliterare sînt mult mai sprintene.

George Alboiu

P.S.

Citesc, zilele acestea o nouă revistă apărută la Slobozia, **Sinteze,** Supliment politic, social, cultural, editat de Tribuna Ialomiței (redactor-șef, Titus Nițu). De la grafică pînă la condiția literară a materialului ea mi se pare a fi superioară „Arcadiei" (Foaia care o premerge). Un citat din Ioan Alexandru deschide primele pagini : „Prin pacea pîinii degustăm noi oamenii puterile ce priveghează cerul înstelat". În Ialomița există talente și e bine ca ele să fie utilizate ; autori ca : Enciu Bobîrniche, Șerban Codrin, Ion Alecu, Iulian Talianu, Marin Lupșanu, Gabriel Georgescu, Virgil Dascălu, Aurel Sefciuc, Ion Ianole, Nicolae N. Stan, Marcel Bărăganu, scriu pagini interesante care demonstrează începutul unei vieți literare la Slobozia. Alte texte social-politice, reportaje etc. se recomandă prin titlurile lor : „Livedea, o casă, un om", „Oameni și ape", „Nimic nu ne-a picat din cer", „Pămîntul trebuie muncit dar și gîndit", „Nu stringînd banul la ciorap".

Proporția între autorii, deocamdată locali, și scriitorii consacrați nu mi se pare echilibrată : cultura este, prin definiție, un sistem deschis și cu doi sau trei autori (Ioan Alexandru, Mircea Dinescu, George Țărnea) paginile revistei respective ajung să reprezinte numai Slobozia nu și **relația culturală** a Sloboziei cu alte centre cu mai multă tradiție. Dar, diversitatea materialului, calitatea lui merită laude și apare firească felicitarea pe care o adresăm colectivului redacțional.

G. A.

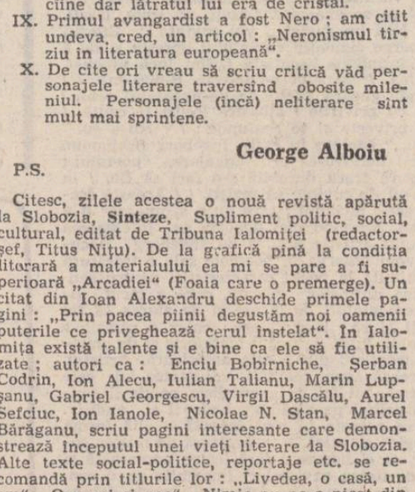

Cristian Calcan : „Flori"

Almanahul „Flacăra"

● Almanahul cu, deocamdată, cel mai sigur succes, datorat atît tradiției create de aparițiile întotdeauna remarcabile cît și conținutului bogat, divers și atrăgător, este acela editat anual de revista „Flacăra", o tipăritură cu un vădit caracter jurnalistic, cu o inimitabilă consecvență în idei, prezentată elegant, dinamic, policrom sub raportul tehnoredactării. Nu altfel e și „Almanahul Flacăra 1982", un „best-seller" al acestei ierni, o reluare sub forme accesibile și cu succes sigur la public, a principalelor trăsături ale cunoscutului „jurnalism flăcărist". Revista și-a creat, de altfel, universul ei, făcîndu-se portdrapelul „bătăliei" pentru nou, a susținut afirmarea „inteligenței românești în acțiune, în tehnică, medicină, arte, cultură", a militat pentru valorile istoriei naționale cu ecou prelung în actualitate, a promovat muzica tînără și folclorul național autentic. Cu o echipă de reporteri fără prejudecăți, cu o formație de jurnaliști experimentați și inteligenți, practicînd un stil direct și incisiv, „Flacăra" a reușit să-și creeze o fizionomie gazetărească inconfundabilă. Aceste trăsături sînt și ale recentului „almanah", ale cărui rubrici, întotdeauna de actualitate, cresc în interes prin acuitatea intervențiilor, prin maturitatea jurnaliștilor de la „Flacăra", profesioniști ai genului. „Redescoperirea satului românesc" pune sub vizor elemente ale mediului rural contemporan, „Valori românești în univers" revelează, prin osîrdia cercetătorului I.M. Ștefan, priorități necunoscute, sau încă puse de unii sub semnul întrebării, ale științei românești. „Jos laba de pe tricolor" de Vartan Arachelian precum și cele două secțiuni documentare, fragmente din însemnările personale ale lui I.G. Duca și Gr. Gafencu, îngrijite de Stelian Neagoe dau o imagine pasionantă a unor momente din istoria națională. Pe teme „istorice", la diverse niveluri sînt și contribuțiile „Rătușcă la orizont", „Alice Cocea" (o evocare de Mircea Grigorescu, inedită) „Avram-Iancu, craiul munților", „Culisele turfului", „Agentul A 54" precum și o însemnată, cantitativ, publicistică despre „istoria" comorilor, Atlantida etc. Almanahul cuprinde două anchete, una despre cîntecul popular românesc (cu soliste de astăzi, dintre cele mai valoroase) și despre „trubadurii muzicii tinere" (în a căror promovare revista „Flacăra" și cenaclul ei au avut o contribuție decisivă). Tradiționala antologie „Din cele mai frumoase poezii ale anului 1981", un roman polițist de Agatha Chrisție, un coupé din „Flacăra acum 7 decenii", reproduceri, unele excelente, după picturi de Fl. Bartok și sculpturi de Ada Medrea, completează sumarul acestui „almanah", în realitate mult mai bogat decît poate fi descris într-o simplă însemnare. Aceasta însemnează, în definitiv, că „Almanahul Flacăra 1982" e o lectură necesară, nu numai pentru publicul curent al acestui fel de publicații, ci și pentru toți aceia care gustă jurnalistica de nivel înalt.

Artur Silvestri

Urare din Transilvania

Urmare din pag. 1

sună ca un balsam, binecuvîntind ogoarele cu vibrația sa unică și profundă ca o cinstire adevărată pentru toți Ctitorii și Voievozii acestei Țări. Sub cerul transparent ca un safir, cînd ninsorile se mistuie spre alte zări ale lumii, legenda zice că poți vedea Capul Voievodului Mihai strămutat în tării, în chip de astru, ridicat în firul luminii sale cea fără de stingere și că, niciodată, cei care i l-au vroit despărțit de trupul muritor n-au putut nici să-l privească, nici să-l dea nimicirii...

Capul său de Voievod încoronat de bolta cu însemne de Nemoarte s-a fost înălțat în eter veghind de acolo, în lustrul astral, ca o planetă eternă.

Fiind aici, acum, la sfîrșitul acestui Ianuarie îmblînzit de doine și colinzi, nimbat de speranțe, aproape de cea mai veche **Monastire,** a credinței noastre în calea vrăjmașilor: **RĂMEȚI,** din altarul căreia izvorăște și azi o fîntînă cu apă aburind de nesomnul veacurilor, ridic **paharul inimii mele** pentru toți martirii și ctitorii ce ne-au învrednicit spre Nerisipire, și pentru **Cei** ce conduce astăzi și va conduce destinele unei Țări și ale unui Popor de mii de ani asuprit, cu veghea Lui de zi cu zi, în neodihna grijii și străduinței Sale de român care trăiește pentru români și crede în Steaua de speranță a Neamului pe care-l iubește din toate fibrele ființei Sale: „Întru mulți și fericiți ani!"

UT PICTURA POESIS
Expoziția „Anotimpurile"

temperament liric prin excelență, Mihai Bandac își află în peisaj modalitatea optimă de structurare a sensibilității, filtrează cu rafinament elementele ce-i compun imaginile vibrante în tonuri luminoase, pure. Pentru pictor, meditația este sinonimă cu gestul creator de formă, o inefabilă osmoză contopește lăuntrul cu ceea ce e dat, în auriul autumnal, în ceturile crepusculare ori suprafețele vitroase, alburii de omăt.

Sugestia poetică este definitorie pentru demersul pictural, încărcate de înțeles fiind în acest sens și titlurile lucrărilor („Lumina lunii", „Reverie", „Tristețea cîmpului", „Calmul naturii", „Ceață de toamnă", „Calm" etc.), ce conjugă rădăcinile afective ale inspirației cu subtilitatea tonurilor sidefate, transparente.

Suprafețele se compun din întinse zone cvasimonocrome, matizate prin urmele egale ale tușei generînd ritmicitate plastică, dintr-un fundal iluzoriu spațial, pe care se detașează nucleul dramatic al elementelor formale, desenate sumar, căpătînd consistență prin densitatea materiei, încărcarea tușei, suprapunerea zgrafitată de penel a masei picturale. Linia apare și dispare, punctînd conturele sacadate, linie redusă la definirea elementarului, a structurii originare.

Aparent calme, încremenite, imaginile vibrează discret în ritmul petelor zemoase, translucide, întrepătrunse armonic precum într-un comentariu muzical („Dimineața lîngă Huta"), ori gravitează în jurul formelor compacte, materializate viguros prin adaosuri de pastă suculentă („Septembrie"). Simțim, treptat, cum luminozitatea tonurilor pure (pe dominante de albastru, verde : „Amintirea", „Lumina lunii", „Ceață de toamnă") ori a griurilor încălzite cu accente de ocru, roz, alb („Vechiul București", „Tristețea cîmpului") — converg spre plenitudinea albului-alb din savant orchestratele lucrări : „Reverie", „Prima zăpadă", „Înghețul", „Iarna lîngă Bixad".

În liniștea suverană generată de ansamblul unitar apar, ici și colo, zone de intens dramatism al culorii, de pete grele în consistența lor materială, potolite întotdeauna de gama caldă a ocrurilor și brunurilor de pămînt („Ripa Dracului", „Stînă părăsită"). Tușa spontană, urma materială a gestului, are nebănuite rezonanțe afective, ea catifelează planurile aerate, cu orizonturi joase, construiește volumele accidentate, cu superficii rugoase, subliniază sinuos o siluetă de copac ori creează neliniște prin suprapuneri de densități diferite și nuanțe contrastante. Exemplificatoare, în acest sens, este discreta „Reverie", cu planul prim și cel al atmosferei matizate în albul lăptos ori ușor cromatizat, cu compunerea concentrată în orizontala desfășurare a registrului secund, alcătuit din fișii verticale de masă cromatică, contrapunctate, sugestiile acustice fiind acut percepute aici.

Motivul peisagistic este sintetic, epurat de aleatoriu, înglobat în registrul liric al poetului-pictor într-o armonie caldă, surdinizată. Virtualitățile poetice ale semnului plastic apar în solitara reverie nocturnă („Amintirea"), în dramaticul dialog în pustie („Stînă părăsită"), în melancolica trăire panteistă („Toamnă în Țara Oașului"), în zbuciumatul contrast cromatic („Ripa Dracului"), în stinsa căldură a vegetației ofilite („Septembrie"), în asprul fior al zăpezilor sticloase („Înghețul"), etc.

Aplecat meditativ asupra sinelui, pictorul evoluează constant în scheme vizuale ce-l individualizează pregnant printre contemporani. Străin discursului retoric și în egală măsură departe de dulcege evocări ale plaiului, Mihai Bandac impune gravitatea, seriozitatea „făcătorului de pictură", a celui în taină deschis corespondențelor baudelairiene între domeniile patronate de muze.

Mihaela Neagoe

Acuarelă de Emil Nicolescu-Nic

Lui Nicolae Ceaușescu, Președinte al păcii

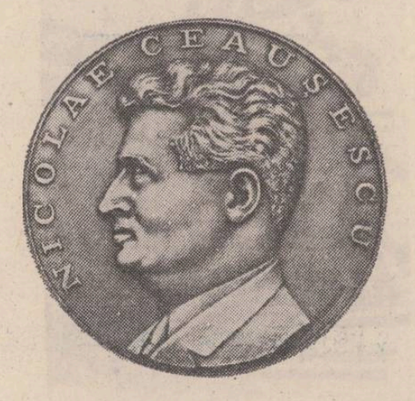

Printre fantasmele apocalipsei,
Șiroaie de lacrimi și singe,
Prin plînsul lui „dies irae"
Care se ridică din popor
cum ar răsări din spicele aurii
din Oltenia și Suceava,
din miriade de aripi albe
odihnindu-se-n Delta Dunării,
din Bucureștiul împodobit
de florile lui 23 August,
aud astă seară vocea ta,
Nicolae Ceaușescu,
serioasă, fermă, senină,
vorbind lumii despre pace.
Despre pace la fel de dulce sună
în română și italiană,
ba chiar și în latină,
limba lui Traian, opresorul
străin : „Si vis pacem para bellum !"
Dar tu astă seară, România, soră
din orient,
anunți lumii că doar prin pace
se pregătește pacea. Și tot așa și vulturul
roman a vrut-o
obosit de zgomotul groaznic
al războiului,
soldații din Iliria și Panonia.
Și au cultivat pămîntul
Și au chemat soțiile dace
să le fie alături, la bine și rău,
„bogăție" le-au fost fiii,
„pămînt românesc" noua patrie.
Nu ai fost tu, Americă,
prima lume nouă !

România, soră orientală,
singe din singele nostru,
păstrat cu onoare,
în secolele rușinii,
printre note și versuri ades neștiute,
răspîntie a lumii,
prea îndelung ascunsă,
exotică floare !

România, care cu vocea ta
de puternici eroi ce au căzut știind
să rămînă în picioare ! veșnică cinstire
lui Burebista și Decebal !

De la est la vest !
Românie, conștiință vie a Europei,
pace e pace, un cuvînt latin.

Aici la noi, mulți se înșeală,
tovarășe președinte,
chiar oamenii cumsecade ; e o eroare
„besser rot als tot", „mai bine
roșu decît mort", e o eroare !
Spune-le tu, Nicolae Ceaușescu,
socialismul
nu anulează viața, socialismul
este istorie, e viață, socialismul
dispută, luptă, învinge
în pace, și nu în moarte,
socialismul nu crește
la Hiroșima.
Nicolae Ceaușescu, dă-mi mîna
pescarului din Tulcea,
a metalurgistului din Cluj,
al ciobanului din Maramureș,
dă-mi mîna curată
a 20 de milioane de români !
Fă-mă să aud vocea
Fluviului tău, la fel
ca în ziua aceea pe care
n-o voi uita, la Timișoara :
„Vom munci și vom lupta" !
Nicolae Ceaușescu, tu care vii
din adîncul istoriei
ca un frate de singe,
să-i chemăm pe toți ceilalți
sub drapelul onoarei,
să pregătim pacea în pace :
„Vom munci și vom lupta !"
Nicolae Ceaușescu,
Președinte al păcii !

Giuseppe Caizzone

In românește de
Carmen Gheorghiu

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Destinul operei

„Viața mea — spunea Panait Istrati — se încheagă din oaze pierdute într-un pustiu de mine știut".

Pustiul domină oazele din această viață atît de zbuciumată, începută în Comorofca Brăilei și terminată la București, în strada Paleologu numărul 3. Această stradă, sau măcar strada Popa Savu, unde scriitorul a locuit un timp după întoarcerea sa în patrie, ar fi trebuit să poarte de mult numele lui Panait Istrati. Pe casa din strada Paleologu a fost pusă în 1935 o lapilă comemorativă, scoasă cu cu rîngile în anii dezlănțuirii furiei legionare. Apoi placa aceea a fost repusă la loc, pentru a fi din nou scoasă în anii proletcultismului, și uitată undeva prin beciul casei... Pustiul e întins, oazele rare și puține. Abia în 1957 se reîncepe retipărirea operelor lui Panait Istrati în România, cu „Chira Chiralina și alte povestiri" și cu „Ciulinii Bărăganului". Un an mai tîrziu, regizorul francez Louis Daquin realizează la studioul cinematografic „București" prima ecranizare a unei opere de Panait Istrati, după ce, în 1927, se încercase de către studioul „Vulfku" din Crimeea ecranizarea „Chirei Chiralina", film pierdut sau rătăcit prin cine știe ce arhivă cinematografică. Treizeci de ani mai tîrziu, filmul lui Daquin a fost un eșec cinematografic — este timpul s-o recunoaștem. Istrati nu era valorificat de ecran, ci din contră, mutilat, sărăcit în spirit, limbajul lui literar neaflîndu-și echivalentul dorit în limbajul filmic, imagistic. În 1963, regizorul Henri Colpi adus în România de S. Halfon (producătorul unor celebre filme ca „Hiroshima, mon amour", „Une si longue absence" și „L'immortele"), toarnă la Buftea „Codin" în ecranizarea lui Dumitru Carabăț, film care repurtează două premii la festivalul de la Cannes.

Am participat la acea ediție a festivalului, cunoscîndu-l pe Edouard Raydon, care se pregătea să înființeze asociația „Les Amis de Panait Istrati" sub președinția de onoare a lui Joseph Kessel de la Academia Franceză. Această asociație avea să ia ființă în 1966. Tot atunci l-am cunoscut pe Francis Palmero, edil al orașului Menton, unul dintre cei mai ardenți admiratori ai operei lui Panait Istrati, care mi-a vorbit despre hotărîrea Consiliului municipal al orașului de pe Coasta de Azur de a da numele marelui scriitor român unei străzi din urbea sa. Din păcate, clădirea casei în care a locuit Panait Istrati ori de cîte ori venea la Menton, fostul hotel „Les Sapins", ținut de un anume Reiss — originar din România — fusese de mult demolată. Se mai păstra vila „Fontana Rosa", care a aparținut lui Vincente Blasco Ibanez, prieten bun cu Istrati și gazdă generoasă a acestuia în timpul „oazelor" sale de la Menton ; restul locurilor legate de amintirea scriitorului român dispăruseră sub impetuozitatea lucrărilor de modernizare a cochetei stațiuni balneare. Strada botezată cu numele lui Panait Istrati duce către faleza Mediteranei. Nici că se putea găsi alta mai nimerită pentru a evoca pe neobositul călător...

Coasta de Azur rămîne una din oazele postume ale memoriei lui Panait Istrati. La Menton s-a ținut în februarie 1967 simpozionul internațional consacrat lui Vincente Blasco Ibanez și Panait Istrati, tot aici la 18 septembrie 1969 s-au desfășurat lucrările celui de al XXVII-lea Congres al PEN-clubului internațional la care s-a adoptat o moțiune de omagiere a lui Panait Istrati, pentru ca, după un an, același oraș să găzduiască o expoziție documentară Panait Istrati prezentată sub auspiciile Muzeului Literaturii Române de la București.

Nisa — orașul pustiului din sufletul lui Istrati — n-a vrut să se lase mai prejos, oferindu-și saloanele galeriilor „Pouchette" pentru omagierea scriitorului român, iar în 1975 inființînd un Centru de documentare „Panait Istrati", pus sub egida asociației „Les Amis de Panait Istrati" (condusă pînă la 5 ianuarie 1982 de către Marcel Mermoz, dată la care, după cum ne informează ziarul „Le Monde" din 7 ianuarie, scriitorul, publicistul și fervent admirator al lui Panait Istrati a încetat din viață), asociație care editează trimestrial „Les Cahiers des Amis de Panait Istrati". Am cunoscut excepționala putere de influență a prietenilor lui Panait Istrati în timpul candidaturii filmului „Codin" la palmaresul festivalului de la Cannes. Coproducția româno-franceză realizată de unul dintre cei mai subtili regizori francezi într-un spirit istratian de mai mare fidelitate decît „Ciulinii Bărăganului" (deși înclin să cred că numai un regizor român poate înțelege în adevărata ei profunzime opera brăileanului nostru), a fost susținută de personalitățile artistice franceze ca o operă de înalt prestigiu internațional, și am putea spune că, în acele zile, întreaga presă de pe Coasta de Azur omagia pelicula turnată în România, aducînd cinematografiei noastre binemeritate elogii.

Din păcate, cu „Codin" s-a încheiat și existența cinematografică de pînă acum a operei unuia dintre cei mai „filmici" autori români, a cărei ecranizare pare a se impune de la sine. Însuși Istrati a fost irezistibil atras de film. „Chira Chiralina" dramatizată de el pentru ecran rămîne o elocventă demonstrație a pasiunii lui cinematografice. În 1933, la mănăstirea Neamțului, scriitorul a mai încercat o ecranizare după „Domnița din Snagov", rămasă în proiect.

Anul trecut, s-au pus bazele unei coproducții cinematografice româno-grecești pentru o nouă ecranizare a „Chirei Chiralina". Regizoarea Tonia Marketaki (traducătoarea în limba greacă a „Nerantulei" pentru editura „Kaktos") a venit la București în scopul de a elabora concepția regizorală asupra filmului proiectat pe baza unui sinopsis și a unui plan de secvențe pus anterior la punct de comun acord. Totul mergea mai mult decît promițător, se ajunsese la elaborarea unui scenariu de factură internațională, compozitorul Hadjidakis s-a angajat să scrie muzica filmului, dar într-o bună zi totul a căzut baltă. Cineva n-a înțeles că din „Chira Chiralina" se poate scoate un film de o deosebită valoare artistică, cu șanse de candidatură într-o competiție cum este cea de la Cannes, și proiectul a rămas doar pe hîrtie... Uneori, și moartea scriitorilor poate fi un pustiu presărat cu oaze, dar unde sînt oazele ? Singurul film după o operă de Panait Istrati, apărut după „Ciulinii Bărăganului" și „Codin", a fost o producție a... cineclubului Casei de cultură din Brăila, sub titlul „Pentru a fi iubit pămîntul" în dramatizarea Mariei Cogălniceanu și în regia lui Valentin Costoleanu. Atît. Oaze și pustiu. Era firesc ca scriitorul român ce s-a bucurat în perioada interbelică de cea mai largă circulație internațională — revenind acum cu impetuozitate în actualitatea editorială mondială — să fi inspirat regizori străini care au văzut în el o expresie a literaturii române. Același lucru se va petrece într-o zi cu opera literară a lui Mircea Eliade, și atunci, prin ecranizările ce se cer făcute unora dintre romanele acestuia, se va produce — sperăm — o salutară „translație" cinematografică de nebănuită putere de circulație internațională a unor scrieri ce aparțin în primul rînd literaturii noastre. Pentru orice cineast, Panait Istrati este un scriitor eminamente filmic. Forța de „vizualizare" a literaturii lui se degajă fără echivoc, ademenind ecranul și subjugîndu-l. Poate însă că a fost binevenită abordarea cu parcimonie a subiectelor istratiene de către ecran, într-o perioadă în care, cel puțin în domeniul ecranizărilor, cinematografia noastră nu a făcut decît operă de artizanat. S-au stors însă îndeajuns operele altor scriitori clasici și moderni, așa că prezervarea operei istratiene pentru ecran poate fi de bun augur. Altfel, probabil că am fi procedat și pe ecran la aceeași mutilare a scrierilor lui Panait Istrati cum s-a produs cu tălmăcirea lui „literară" în limba română. Dar despre asta vom mai vorbi.

STEVAN TONTIC

Școala somnului

Culcă-te-n patul greu al țărinei : ea
lecuiește,
Și fii cît se poate mai singur, fiindcă-i
ceva atît de frumos !
Ascultă muzica sfîntă care-ți ține loc de
cuvinte –
Fă totul să înveți aici școala somnului.

Lasă-ți sufletul în viitorul apropiat și dormi
Astfel iarăși vei ști de unde te tragi.
Închipuie-ți că ești frumos și nepăsător
fii din nou –
Astfel afla-vei esența din tine.

Călătorește în somn și vei fi mulțumit peste
poate
prefăcînd obișnuitele clipe în momente
istorice și glorioase ;
Învață aici școala somnului – acesta e
lucrul cel mai frumos
Și singurul care te-ar putea răcori.

Desfată-te cît timp chipul nu ți se
carbonizează în aerul greu,
Căci altădată va fi o podoabă perfectă –
Fă toate acestea o dată și pe urmă din
nou,
Fiindcă nimic nu e mai plăcut precum
această școală a somnului.

În românește de
Dumitru M. Ion

Metamorfoza romanului picaresc modern

Apărut în românește în traducerea lui Dumitru M. Ion și a Carolinei Ilica romanul **West Aust (Western Australia)** aparținînd romancierului macedonean Bojin Pavlovski despre care Alain Bosquet scria aceste cuvinte în 1979 : „Un jar proaspăt străbate din cartea aceasta care este, fără îndoială, una din cele mai puternice și mai profunde cărți traduse anul trecut în franțuzește" (**Magasine littéraire**). Desigur că elogiul literaturii francez nu reprezenta doar un simplu gest de complezență, ci efectul entuziasmului firesc la descoperirea unui romancier de „mare viitor".

Bojin Pavlovski se înscrie deja printre numele consacrate ale literaturii macedonene actuale cum ar fi (anevoioasa informare în domeniul literaturilor iugoslave mă va scuza de eventualele omisiuni) Slavsko Ianevski, Blaje Koneski, Kole Ceașule, Iordan Leov, Dimităr Solev, Petre Andreevski, Tașko Gheorghievski, Iovan Pavlovski, Zivko Cingo, Blagoe Ivanov, etc. Spațiul pe care-l ocupă literatura macedoneană în perimetrul vast al literaturii iugoslave, se individualizează îndeajuns ca să configureze un sistem de semne literare, apte să perpetueze o tradiție specifică. Romanul **Western Australia** constituie un reper vizibil pe harta acestui sistem de semne literare, semnalat imediat la apariție de critică literară iugoslavă ca și de receptarea internațională favorabilă.

Ceea ce surprinde, dincolo de conținutul aparent al narațiunii, este **formula romanescă** adoptată ; în contextul evoluției formelor de expresie ale romanului s-au petrecut, după cum se știe mai ales în ultimele decenii, cîteva schimbări de structură în afara cărora, existența genului ca atare pare de neconceput. Formele tradiționale au fost în mod fundamental dinamitate, astfel că s-a ajuns în unele cazuri, pînă la pulverizarea definitivă a actului povestirii, act cardinal fără de care epicul nu poate exista. Bojin Pavlovski este conștient de impasul acesta și, în consecință, va recurge, fără nici un fel de complex, la un procedeu narativ **originar ;** el se întoarce la structura romanului **picaresc,** reținînd din aceasta tocmai obligativitatea **deplasării spațiale** a personajului. În schema cunoscută a romanului picaresc, personajul (picaroul) aflat mereu în căutarea unor noi experiențe existențiale, se va deplasa continuu în spații cît mai disjuncte și tocmai descrierea acestor **mișcări nude** va constitui materia romanescă.

Se poate vorbi în cazul romanului lui Bojin Pavlovski de o formulă picarescă ? Și da și nu, dar e bine mai întîi să vedem cum transformă romancierul macedonean modelul tradițional. **Western Australia** cuprinde o serie de **Istorii independente,** aparținînd unor eroi diferiți, încadrate în rama amplă a **teritoriului emigrației.** Deși fabula acestor istorii este una aparent identică, transcriind traiectele posibile ale personajului picaresc în varianta sa modernă, ea se individualizează totuși în mod separat tocmai prin dozajul cîmpurilor de tensiuni narative.

Emigrația devine noul pămînt al făgăduintei, fie ca spațiu real fie ca spațiu al imaginarului. Picaroul modern este emigrantul ; statutul acestui personaj va impune metamorfozarea genului tradițional. Dar emigrantul nu va mai fi nici Ulise nici Lazarillo de Tormes ; nu se mai **deplasează** nici ca eroul homeric pentru a descoperi lumea, nici ca aventurosul erou iberic în periplul său limitat de la Salamanca la Toledo. Personajul romanului picaresc modern se deplasează cu o viteză formidabilă, folosind **jumbo-jet**-ul ; el trece dintr-o emisferă în alta fără a se preocupa de altceva în afară de bani. Pitorescul experiențelor gratuite îi repugnă. Un pragmatism de o duritate feroce va modela comportamentul acestuia pe traseul extern, iar înstrăinarea sa într-un topos al incercărilor calificante va instaura **violența** ca marcă specifică a spațiului literar al emigrației.

Romanul emigrării depășește firesc granițele trasate de specificul național, distribuind altfel elementele caracterizante ale unei comunități date. Ilia Anghelov devine Ilia Hrăpărețul, fiul său Dimce devine Jimmy Șarpele, Gheorghia Lazov devine ucigașul Johnny Bordel etc. Tinerele fete macedonene, născute în Australia, își uită odată cu limba și obiceiurile ; **înstrăinarea** este totală. Dacă personajul picaresc tradițional nu se lasă transformat de spațiul pe care-l traversează, rămînînd în permanență stăpîn pe situație, emigrantul are o comportare **cameleonică** ; el trebuie să se adapteze la toate situațiile posibile, să renunțe la limbă, la obiceiuri, la demnitatea umană, la impulsurile cele mai intime, în vederea obținerii banilor. Emigrația își are un sistem de ierarhizare riguroasă ; unii, cei mai puternici, reușesc să se integreze acestui sistem precum Voinilo, iar alții, printre care se numără fratele său Goțe și italianul Vicenzo nu au nici o șansă și atunci se întorc în spațiul matrice. Boala crîncenă a emigrației este **dezrădăcinarea ;** ca orice maladie aceasta are stadii incipiente, vindecabile atunci cînd se iau măsuri urgente dar poate ajunge și la deznodămînt tragic. Este cazul lui Johnny Bordel care „moare" de două ori în roman. Fiecare din personajele romanului are de traversat un calvar al său, corespunzător ramei pe care romancierul a conferit-o „istoriei" lor în cadrul spațiului romanesc. Dacă manifestarea violentă a unor personaje apare naturală în desfășurarea „motivației" romanești, la fel de naturală apare și vitalitatea erotică a Anei, personajul cel mai complex și axul întregului roman ; într-o lume degradată definitiv, singura posibilitate de combatere a alienării este dragostea : în apărarea și conservarea acesteia, Ana este capabilă să facă orice. Pentru a-și apăra dragostea pentru Roska lui, Goțe renunță și el la ideea îmbogățirii. În acest roman trist nu există decît înfrîngeri, dar o tensiune tragică permanentă animă fluxul și refluxul acestor energii cosmice în derivă.

Romanul lui Bojin Pavlovski, tradus cu oarecare întîrziere la noi, este incitant atît prin formula romanescă adoptată cît și prin polivalența semnificațiilor incluse în tema emigrației.

Marin Mincu

REPERE

Timpul prelungit

O poezie de adînci tensiuni existențiale, punînd în discuție limbajul și „justificările" lui, dacă le putem spune așa, în construcții ample și pline de forță, iată cîteva coordonate ale volumașului tradus de Ana Mureșan, o selecție din opera austriecei Ingeborg Bachmann,*) figură proeminentă a vieții literare postbelice. Făcînd parte din categoria poeților cu carură intelectuală, autoare a unei teze de doctorat în filozofie, sub îndrumarea lui Martin Heidegger, autoarea **Invocației către Ursa Mare** este cunoscută încă din anii '50 pe toate meridianele, tradusă cu insistență, părînd a simboliza revirimentul unei arte ce fusese amenințată de pustiirea limbajului, prin convenția „eroică" și caracterul elementar din anii fascismului. Sînt plidutoare în acest sens două splendide poeme, dedicate lui Nelly Sachs și respectiv Annei Ahmatova, traduse magistral în românește de Ana Mureșan, despre care vom spune de altfel că a reușit să redea pe parcursul întregii sale antologii suflul puternic și disonant al originalului, chiar dacă a sacrificat uneori caracterul pur „poetic", neglijat la urma-urmei chiar în germană : „Sus, voi cuvinte, urmați-mă !, / și chiar de prea departe / am mers, / încă o dată, / și mai departe fără oprire-i de mers. / /Nu se însenînează. / / Cuvîntul / doar alte cuvinte, alte / după sine va trage, / fraza o frază. / Astfel lumea ar vrea / definitiv / să-și impună / a fi rostită deja. / Ea nu rostește. / / Cuvinte, urmați-mă / să nu se instăpînească pe veci / — nu această lăcomie de vorbe / și sentință de protest ! / / Un răstimp de acum / nu lăsați vreun timp să vorbească, / mușchiul numit inimă / într-altfel să se exerseze. Lăsați, vă spun, lăsați. / / (...) Nici un cuvînt, / voi cuvinte !" Efortul de a sparge cimentul cuvîntului opresiv și de a sugera antinomia esențială („Sînt încă vinovat. Ridică-mă. / Eu sunt nevinovat. Ridică-mă. / / Desprinde gheara gheții de pe-nghețatul ochi, / irumpe cu privirile / albastre locuri le caută, / înoată, privește și te scufundă : / / Nu-s eu. / Sunt eu..." **Cîntece în exil**), Ingeborg Bachmann pare să-l definească prin angajarea poetului : „O singură frază durabilă s-o faci să fie, / în tamtam-ul de cuvinte să reziști. / / Această frază n-o scrie niciunul / care nu o semnează" **(Cu adevărat).** Mergînd mai departe cu înțelegerea demersului artistic propus de Ingeborg Bachmann, vom observa în poemele sale o trăsătură ades întîlnită la poeții caracteristici pentru sensibilitatea ultimelor decenii, care a făcut pe mulți comentatori de la noi și de aiurea să fie reticenți și să incrimineze chiar o sărăcie a discursului, lipsit de fastul metaforic și de abundența „tropilor" din poezia anterioară. Artistul aglomerează acum realități, voluptatea lui este descriptivă, un fel de neorealism poetic îl conduce, insistînd pe amănuntul vizual și auditiv. Plonjarea aceasta în real creează o altă formă de „magie" artistică, o încărcătură de mister copleșitor, ca o disperare fără ieșire, accentuată și ea de duritatea cuvintelor. Imaginile au o concretețe și o urgență de fapt real, poezia devine indiscutabilă, ca viața și ca moartea : „Nu-mi lămuri nimic. Eu salamandra o văd / prin fiecare foc mergînd. / Nici un fior n-o cutremură, nimic nu o indurerează".

Este greu de estimat de pe acum ce consecințe vor avea în conștiința noastră literară aceste traduceri discutate cu destulă zgîrcenie de comentatorii mai avizați. Edițiile bilingve invită la considerații riguroase, ce pot sugera forme noi de lectură și de înțelegere a poeziei. În loc să tot consemnăm paupertatea imaginară a poeziei de pe alte meridiane, ne putem supune exercițiului auster al descoperirii unei arte noi, cu nimic mai prejos decît cea a inaintașilor, pe care îi continuă în termenii unei alte realități umane și „poeticești". Vom deveni astfel mai sensibili și la tentativele apropiate de noi, cum este cea din **Proiectul de mitologie** al Ioanei Ieronim, o excepțională apariție de ultimă oră din literatura română. În prelungirea timpului, evocată de Ingeborg Bachmann, poezia încearcă o tulburătoare metamorfoză, o re-formulare a condiției umane, cine știe, poate mai apropiată de scopurile ei inalienabile.

Aurel-Dragoș Munteanu

P. S. În „Reperul" nostru din numărul trecut, pe coloana a doua, pasajul care începe de la rîndul 17, de sus, va fi citit, desigur corect : „...a căror termeni sînt, de asemenea, traduși cu mai puțină acuratețe din limba română".

*) „Fără delicatese", Editura Univers, 1981.

SPORT

Amestecate

Nu mă pot resemna nici azi, cînd iarna intră în context de miracole, cu înfrîngerile suferite în fața Ungariei și a Elveției. Am urmărit tragerea la sorți pentru grupele finale, desfășurată la Madrid, și-am căzut în boală cîinească. Acum un an, Ștefan Covaci dădea luna la rîndea și ne promitea fiecăruia cîte-o porție de sare din Oceanul Atlantic, Valentin Stănescu, aghiotantul lui, bea zer și jintiță la Stina din Vale, unde merge el să joace rummy cîte trei săptămîni pe iarnă — iar azi, pentru că nu le-a răsărit arpagicul sau l-au vîndut pe sub mînă tac — ca stridia, Ștefan Covaci ; ca melcul, Valentin Stănescu — — și dau vina pe nenoroc. Cei ce răspund de destinele fotbalului ar face o faptă bună (măcar una) dacă le-ar tăia orice punte spre lumea stadioanelor. Nu de alta, dar cînd îi văd îmi vine să spun că ne-am născut obosiți și trăim ca să ne odihnim.

● La sfîrșitul săptămînii trecute, televiziunea ne-a oferit secvențe din campionatele europene de dans (sau cam așa ceva) ținute la Dresda. A fost seara nemuririi tangoului. Sau ecoul tinereții spulberate. Ecoul durabil adică frigul din flori, căutînd locuri neumblate de moarte. Sau foamea de-a visa, scuturîndu-și buzele încărcate de rouă. Mai degrabă fuga de moarte, pierind în hohote senine. Cad brățări din turnuri și nu ajung nicăieri. Ocoale dulci ale inimii, mutîndu-se pe trupul lunii. Călcîi de înger, săltînd din rană-n rană. Pustiul, căutînd cu scăpărări de Fata morgana nisipuri mișcătoare. O lacrimă culegea violete de Parma.

● Stau lîngă o vatră în care arde foc de lemn. Se lasă seara, vîntu-și clătește aripa la geamul inalt, privesc viltoarea jarului albastră și, nu glumesc, o secundă, înțeleg că mi-ar fi plăcut să fiu hangiu. De altfel și mutra îmi trădează dorințele secrete. Un han în drumul Brăilei coborînd spre Moldova, colea cînd se lasă toamna. Liniște, cad frunzele din plopi, pe Siret curge leneș și jupînul strînge în brațe pe furiș o slujnicuță tînără. Dumnezeu însă le dă oamenilor numai podoabe inutile. Mie, de-o părere, mi-a dat patima scrisului, dar fericit aș fi fost să am un han, o vie, ca-n Sadoveanu. Adevărat, n-aș mai fi văzut lumea cea mare, dar cîte minuni închipuite n-aș fi auzit despre ea! Cu ochii în piclele Moldovei și în nînsorile Bărăganului, știind prețul cherestelei la Rîmnic și la Focșani, oclele de gheață unde se păstrează peștele furat, culcușul de noapte al brăilencelor cînd le sînt bărbații plecați de-acasă și vor să se deoache, mireasma finului din podul grajdului, pasul lupului, pînda hoțului, răsuflarea ploii într-o mănușă de iarbă etc., aș fi fost alt om. Poate aiurez. Oricum mi-e dor de timpul dus, în cîmpiile lui trăiam, plin de rosturile firii. Acolo mi-am clădit altarul, pe ușile lui se zbat două tufe de pelin. Va să zică sîntem, oriunde ne-am afla, doar pămîntul de acasă, plin de laur și de mătrăgună. Trece-n simbol (?) mereu tot ceea ce se stinge odată cu tainele copilăriei și prin urmare, idealul nu poate fi atins niciînd, pentru că e dunga soarelui de sub orizont ce nu vrea să răsară și nu-ndrăznește să apună. Dacă se face ziuă albă n-o mai cauți (toate miracolele încep după amiază), dacă se lasă noaptea, se deșteaptă visul și sufletul culege floarea albastră și se lungește în uitare voluptoasă. Numai diminețile sînt ale minții, ale rațiunii, restul e Orient. Cei vechi ascuțeau sabia pe umbre, mai mult decît pe gîtul aproapelui, o păstrau muiată-n nestemate, nu în singe și așterneau în balcoane șoapta, seara, frunza unei stele, pasul lipăit al unei fete strecurîndu-se-n pridvor pe ușă dosnice. Aveau în suflet credința că pacea se zidește cu iubire, iar în inimă înțelepciunea domoală, dar veșnică în desfășurare, că piatra, care e rodul întunericului, poate rodi lumină doar lustruită pe carne oacheșă. Trăindu-și clipa în visarea simțurilor, le rămînea o zi întreagă ca să ne cioplească destin din lemn pătruns de culori nepieritoare. Lîngă focul din vatră, cel mai teribil ecran e întunericul de sub pleoape. Acolo se naște și se derulează, se inventă și iar se derulează întreaga lume : curajul, mihnirea, durerea, înfrîngerea. Povestea e să păstrezi intact întunericul de sub pleoape și marele curaj de-a aduce la lumină ceea ce vezi cu ochii închiși. Închei, ca să nu rup pagina.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **CENTENARUL GEORGE ENESCU** prilejuiește în continuare organizarea unor manifestări omagiale în diferite țări ale lumii. Începînd de la jumătatea acestei luni în Franța, la Poitiers și La Rochelle vor fi deschise expoziții care vor prezenta un variat material documentar privind viața și activitatea marelui compozitor român. Expozițiile fac parte din cadrul unor manifestări care cuprind, între altele, concertele Enescu susținute în această perioadă de orchestra simfonică de tineret dirijată de Rene Rosee în mai multe orașe printre care La Rochelle, Poitiers, Saintes, Blois, Rochefort ● La Biblioteca centrală a Universității din capitala Braziliei a fost, de asemenea, deschisă o expoziție documentară de fotografii care ilustrează momente importante din viața și activitatea compozițională, de interpret și dirijor a lui George Enescu.

● **CUNOSCUTUL** roman al lui Theodor Dreiser, „Sora Carie", a fost publicat pentru prima oară în varianta sa integrală abia la sfîrșitul anului trecut. După cum se știe, primul editor al cărții a eliminat din text circa 36 000 de cuvinte pentru a fi „pe gustul cititorilor". Noul editor „University of Pennsylvania Press" consideră că în forma integrală romanul este mai realist iar personajele mai pregnant conturate. Modificările operate în prima ediție nu au fost acceptate de autor, din care cauză din întreaga ediție au fost vîndute atunci doar 456 de exemplare. Iar drepturile de autor au fost doar de 68,4 dolari.

● **SE ÎMPLINESC** anul acesta 100 de ani de la nașterea lui Iaroslav Hașek, creatorul celebrului soldat Svejk. Inclus și în calendarul aniversărilor UNESCO, centenarul Hașek va prilejui în Cehoslovacia numeroase manifestări omagiale. Între altele, mai multe edituri au anunțat monografii consacrate vieții și operei scriitorului, precum și noi ediții din opera sa.

● **SPECIALIȘTII** sovietici lucrează la restaurarea celebrei fresce „Judecata de apoi", realizată în 1408 de Andrei Rubliov, în catedrala din Uspenski din orașul Vladimir. Afectată nu numai de timp ci și de neinspirate încercări succesive de refacere, fresca își dezvăluie acum, în urma unui sofisticat tratament, culorile vopselurilor originale.

● **O CULEGERE** de studii despre viața și opera lui Lu Xun, semnate de autori străini a fost publicată de Editura Universității din Beijing, cu prilejul centenarului marelui scriitor chinez. Volumul conține studii elaborate în ultimii 20 de ani de cercetătorii din Franța, S.U.A., Japonia, U.R.S.S., Cehoslovacia, Anglia, Canada și Australia. Centenarului Lu Xun îi sînt consacrate și spectacolele cu piesele „Adevărata poveste a lui Ah. Q", „Cabaretul Xianheng" ca și cele cu baletul „Sacrificiul noului an" și opera lirică „Frumoasa soră Xianglin" inspirate din opera scriitorului de la a cărui naștere s-au împlinit anul acesta 100 de ani.

● **FABULOASA SUMĂ** de 1 353 600 de dolari a fost oferită pe un vas chinez de porțelan în cadrul unei recente licitații care a avut loc la Londra. Se apreciază că aceasta este cea mai mare sumă oferită vreodată pentru un obiect de artă chinezâ. Vasul, pictat în nuanțe albe și albastre este decorat cu un dragon zburător.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
5
(1031)
Simbătă
30 ianuarie
1982
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SIMBOL AL TIMPULUI ȚĂRII

Un moment aniversar de adîncă rezonanță în mintea și inima întregii noastre națiuni, sărbătorirea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a constituit totodată și într-un puternic și solemn legămînt de a-i urma în totul vibrantele chemări și îndemnuri pentru a face ca patria să prospere și mai mult și să se înscrie decisiv pe noi coordonate de progres și civilizație.

Acest moment aniversar rămîne deosebit de relevant în substanța lui. O țară întreagă își omagiază astfel conducătorul iubit știind că de gîndirea și activitatea sa neobosită se leagă însăși istoria acestor cei mai dinamici ani, etapa care în fond îi poartă și numele și care, sub raportul ideilor și concepțiilor novatoare, pătrunse de un înflăcărat și patriotic spirit revoluționar, s-a structurat într-un adevărat program de muncă și luptă pe terenul cel mai fertil al înaintării noastre pe calea făuririi socialismului și comunismului.

Consensul între partid, patrie, popor și conducător este de o tulburătoare evidență și poartă în sine nu numai o investitură istorică a prezentului ci și o garanție a viitorului propriu-zis, o sursă de inspirație permanent trează ca și un izvor permanent viu de învățăminte, o adevărată școală a gîndirii și acțiunii noastre politice și sociale în materie de construcție, de făurire a unei noi condiții pe potriva unei noi societăți. „Ne este tuturor deosebit de plăcut ca în această zi aniversară — ce s-a înscris în istoria noastră națională ca un înălțător moment sărbătoresc, se spune în scrisoarea Comitetului Politic Executiv adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu — să aducem un fierbinte omagiu proeminentei dumneavoastră personalități de conducător comunist, de revoluționar și patriot înflăcărat, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, neobosit luptător pentru triumful idealurilor nobile de independență și libertate, de progres social, colaborare și pace în lume".

Evident, un asemenea moment intim, sărbătoresc, depășește granița acelui tulburător consens amintit mai înainte și ne pune într-o relație directă, deschisă, cu întreaga problematică a realităților noastre de azi și de ieri, din perspectiva înfăptuirii marilor obiective pe care ni le-am propus. Prin inima tuturor acestor realități bate gîndul și trece conștiința permanent trează, de o exemplară claritate a celui căruia patria și poporul îi spun cel mai iubit și mai stimat fiu. Totul ne îndreptățește într-o atare impresionantă convingere și totul ne îndeamnă către un astfel de viu și statornic sentiment. **Avem, într-adevăr, tot dreptul să privim cu satisfacție și chiar cu mîndrie la ceea ce am realizat, deși, fiind comuniști, nu trebuie să alunecăm pe panta automulțumirii, ci să ținem permanent seama că, pentru realizarea Programului partidului, mai avem încă un drum lung de străbătut,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea de răspuns în cadrul festivității omagiale prilejuită de aniversarea zilei sale de naștere. Și, mai departe : **complexitatea dezvoltării socialiste a țării, precum și dezvoltarea mondială ridică multe întrebări și probleme. Pentru a le înțelege, oamenii trebuie să aibă o cultură politică, o cultură generală înaintată, să înțeleagă bine evenimentele.** Se referea la contextul lumii de azi în care sînt inevitabile și anumite reculuri, și înaintări, și înfrîngeri chiar, dar trebuie să se înțeleagă că toate acestea nu fac decît să se impună măsuri mai bune pentru mersul înainte, că viitorul aparține socialismului, comunismului.

Viitorul scrutat, așadar, chiar și într-o clipă de emoție, adus în linii mari în fața contemporanilor și definiția cît se poate de cuprinzătoare, de exactă, a situației concrete a lumii, a omului de azi. Prilej cu care, încă o dată, se relevă marea forță și marea sensibilitate a unei conștiințe de excepție care ilumineză dinlăuntrul istoriei și ființei noastre naționale, cu o proiecție pînă în lucrurile cele mai simple și concrete ale prezentului pe care ni-l asumăm și trebuie să-l edificăm, pentru dobîndirea viitorului însuși, într-o lume de liniște și pace.

Cu înălțătorul omagiu adus fiului ei cel mai iubit, țara și-a întărit legămîntul și hotărîrea sa de a-și cinsti pe mai departe, și pe măsură, destinul, urmîndu-și eroul și făcînd ca în toate să prospere lîngă numele și cugetul lui.

Luceafărul

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

O fericită determinare a istoriei, înscriindu-vă ziua de naștere chiar la început de an, oferă și scriitorilor din România prilejul de a-și pune temeiurile creatoare sub semnul de autoritate ai acestei zile și de a-și reînnoi, de fiece dată, sentimentele de profundă și statornică prețuire față de strălucita Dumneavoastră personalitate.

Caracterul sărbătoresc al evenimentului se conjugă, astfel, cu semnificația unei angajări continue în fluxul de sarcini actuale ale Patriei, pentru a căror îndeplinire fără reproș ne socotim deopotrivă implicați. Nu ne desparte de celelalte categorii de oameni ai muncii, în efortul unanim de a chezăși victoriile în timp ale României Socialiste, decît specificul uneltelor noastre de lucru și al trudei prin care devenim parte din întregul frontului unitar al țării.

Afirmăm anume acest spirit de solidaritate, al tuturor generațiilor de scriitori și fiecare potrivit limbii sale materne, față de Partidul Comunist Român, față de Dumneavoastră personal, ca expresie a gîndirii și voinței celor douăzeci și două de milioane de cetățeni ai acestei Românii, tocmai pentru a se auzi în toată lumea că granitul din care sîntem constituiți însumează însăși ființa Patriei noastre, idealurile sale de libertate și dreptate socială, de independență și suveranitate națională.

Sigur că mai ales în acest timp în care, pe plan universal, multe din valorile considerate altădată fundamentale și perene sînt amenințate de contrariul lor, privind în primul rînd soarta condiției umane și a civilizației umane, mai ales în acest timp se impune să arătăm lumii că-n această parte a Europei guvernează luciditatea și gîndirea politică responsabilă, că se poate învăța și merită să se învețe de la învățătura președintelui Nicolae Ceaușescu al României măsura exactă a cumpănirii dintre bine și rău, dintre rațiune și fatalitate, pentru a-i asigura omenirii pacea de care are absolută nevoie.

Ca slujitori ai scrisului, în numele dreptului pe care arta noastră și l-a arogat permanent, de audiență directă la conștiința popoarelor și crezînd în puterea de influențare a acestor conștiințe, sîntem la fel de în drept de a vorbi omenirii despre ceea ce reprezentați azi, neîndoplecat apărător al demnității omului și al virtuților sale morale, catalizator al diversității politice în unitatea singurei dialectici posibile — a dialogului fertil și a soluției de coexistență, deschizător de drumuri pentru un viitor de certitudini și de valori ferme, spirit ales dintre cele mai alese — prin care propria noastră Românie devine o mare putere spirituală, capabilă să desfidă și să îngenuncheze orbirea neagră a forțelor predispuse la dominația prin război.

Sîntem noi înșine conștienți de impasul istoric prin care trecem și de greurile la care trebuie să facem față, dar aflăm, de fiece dată, în gîndul și în fapta Dumneavoastră, în pasiunea și în dăruirea cu care vă duceți la capăt misiunea de mare om și de mare conducător, exact ponderea și tăria de a ne așeza la masa proprie de lucru sau de a ieși în cetate s-o slujim, încredințați că totul e bine, că totul va fi bine, acum și pentru viitor.

Drept care, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, vă rugăm să primiți din partea totalității scriitorilor din România urarea de La mulți ani cu sănătate și neclintită putere de muncă, fie-vă asemeni de luminoase și amenoase sufletul și conștiința, pentru ca identitatea dintre numele Dumneavoastră și numele de România să se înscrie în istorie pe adevăratele sale dimensiuni, de patos exemplar și de durată comunistă.

UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Starea de liniște

diversele știri pe care le recepționăm aproape zilnic despre valuri de violență în cutare ori cutare oraș european (altfel orașe ce se expun supercivilizate, supermodernizate, supertehnicizate), despre modul în care omul pașnic, cetățeanul obișnuit își privește ieșirea din casă pe arterele de circulație ca pe o aventură de capă (cu care nu poți minți taurul transformat mai nou în rinocer armat) și arme moderne, privim în jurul nostru, privim către orașul în care trăim iubindu-l mai mult, prețuindu-i mai mult lumina blîndă, clădirile, ochiul ferestrelor (dezvăluind scene de viață cotidiană), parcurile inundate (în orice anotimp) de copii și îndrăgostiți, (scene de candoare, puritate, lirism, ocrotite, apărate de-o siguranță socială mare cît liniștea unui copac de sute de ani).

Starea aceasta (atît de adînc înrădăcinată în sufletul poporului român, prea des încercat în liniștea și siguranța sa pentru a nu și le dori mereu, pentru a nu-și dori să fie pace în casa și în țara lui) reprezintă, practic, o garanție a unor zile depline. Și nu e puțin lucru să stabilești un echilibru-ntr-o țară, în sufletul unui popor, să-i dai siguranța și liniștea de care are nevoie spre a-și concentra eforturile spre împlinire, spre dezvoltare sau, altfel spus, spre creșterea pruncilor, spre ziua de azi și ziua de mîine, spre muncă și bucurii. Liniștea ori neliniștea nu sînt stări care se spun. Ele se transmit, se simt. Ele există ori nu există. Numai o politică efectivă de pace, numai o politică pentru om, pentru această supremă valoare care este omul, poate întrona liniștea de a merge liniștit pe stradă, de a ține larg deschise ferestrele casei și ale inimii, de a-ți găsi prieteni și de a-ți face prieteni în orice oraș, în orice punct din țară.

Sîntem o astfel de țară condusă cu siguranță de mai mult de un deceniu și jumătate de președintele României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul de a cărui viață și muncă se leagă așezarea întregului nostru popor într-un rost al muncii și păcii, al prosperității și demnității, rostul fericit al omului care poate găsi în țara în care trăiește temeiuri care să-i justifice existența, care să i-o poată împlini.

Trăim într-o patrie liniștită, într-o patrie calmă, așezată pe teritoriul ferm al muncii și încrederii între oameni și bunăstarea aceasta, bucuria de a putea împlini menirea noastră omenească pe lume le datorăm celui ce conduce destinele țării neabătut vreodată de oboseală, de slăbiciune sau de dezamăgiri. Cu dragoste și profundă recunoștință îi dorim acum cu prilejul aniversării zilei de naștere, aceeași putere de muncă, aceeași clară și limpede judecată asupra rostului patriei noastre în viitor.

Constantin Stan

PREȘEDINTELUI PATRIEI

Ești lumina noastră cea de totdeauna
A acestui pașnic și cinstit popor
Visul ce de veacuri l-au visat străbunii
Patriei române drept conducător.

Ești, cît va să fie, vremea împlinirii,
După ani de grijă, trudă și nevoi,
Stînd de stîncă-n fruntea dragostei de țară,
Avem lîngă inimi, inimă și noi.

Ai luptat cu timpul înnoindu-i chipul,
L-ai făcut să fie peste tot frumos,
I-ai dat ochi din ochii patriei în pace,
Ca să-și poată vede chipul luminos.

Ești speranța dreaptă, viitorul nostru,
Dragostea pe care omul o așteaptă,
Visul cel mai mare care-o națiune,
Un popor în viață l-a putut visa.

Vor război dușmanii păcii noastre sfinte,
Apără-ne pacea, timpul ce ni-i dat,
Fii pe totdeauna și rămîi de-apururi,
Visul nostru mare ce l-am așteptat.

Virgil Carianopol

Flacăra unei credințe curate

Pentru revoluționarul de profesie din secolul de aur al demnității românești, pentru vizionarul tuturor posibilităților noastre, pentru conștiința deschisă spre toate dimensiunile timpului, pentru cel care a renunțat la propria ființă dăruindu-se trup și suflet poporului său într-o jertfă titanică la răscrucea de acum a istoriei lumii,

La mulți ani !

Pentru cel care se află prezent în cea mai necesară clipă la fața locului și la fața timpului dîndu-ne sentimentul siguranței în forțele noastre și certitudinea că munca și creația vor triumfa de-a pururi în această lume amenințată de cele mai mari primejdii din cîte au existat vreodată,

Pentru cel care a făcut din timpul lumii o calitate a sufletului românesc,

La mulți ani !

Pentru omul în plină putere de la conducerea unei țări în plină înflorire, pentru cel care a adus poporul român în pragul maturității sale cînd numai de el însuși depinde destinul său de glorie în lume, pentru cel care în fața întregii lumi uimite este imaginea autenticității, curajului și independenței sinonime cu existența noastră, Pentru că „România nu permite nici un amestec al puterilor străine în treburile interne", pentru că istoria noastră a cucerit cu singe această propoziție simplă de care poate fi mîndru orice român,

La mulți ani !

Pentru că statul, partidul, națiunea sîntem noi toți cu umbra și lumina noastră, pentru că toți fiind egali în drepturi, munca noastră se poate numi conștiința de sine a poporului român,

Pentru că vrem să construim, forțînd ritmul istoriei, o nouă societate, fidelă trecutului ei măreț dar în același timp deschisă cu toate porțile spre viitor și pentru că această patrie comunistă este poemul geniului său,

La mulți ani !

Pentru părintele sever dar plin de bunătate, luminînd prin exemplul său, răbdător și înțelept, conștient pînă la sacrificiu de răspunderea hotărîrilor sale,

Pentru fratele neobosit al mulțimii, cu inima fierbinte dar cu ochiul clarvăzător și cu mintea lucidă, stimulator a tot ce e în oameni creație și prin aceasta, revitalizînd toate cuvintele esențiale ale omenirii cărora le-a scuturat poluarea lozincardă,

Pentru tovarășul dinamic care și-a închinat viața clipelor totale de muncă și idealurilor noastre de sărbătoare, dotat cu un tezaur imens de experiență și de aceea convins că orice construcție istorică nu poate izvorî decît din flacăra unei curate credințe,

Pentru prietenul devotat, încrezător în oameni și în destinul lor fericit, model de simplitate, chintesență a expresiei de voință, curaj și responsabilitate,

Pentru învățătorul popular care dă legi ținînd spicul de grîu în mînă ca pe un sceptru sfînt, plin de energie, în permanentă conlucrare cu masele muncitoare, împărțind după merit admonestarea și lauda, lucid aprinzător de

Ion Zubașcu

Continuare în pag. a 2-a

Poporul — simplu numele-i rostește

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din strămoși,
El a știut în cinste să și-i ție
Eroii bravi, bărbații curajoși.

Și fost-a dat, prin secoli, ca să fie
Aici, pe plai de doină, la Carpați,
Pe nesfîrșita dorului cîmpie
Să-și spună viața ne-nfricați bărbați.

Ca niște munți, prin veacuri, au trecut
Lăsînd statura vremilor pecete.
Durerea gliei crincen i-a durut
Și libertatea țării le-a fost sete.

Ei s-au numit Cel Bun și Cel Viteaz
Și s-au numit Cel Mare și Cel Drept,
Cum îi păstrăm în suflete și azi
ScrișI în adîncul inimii, la piept.

Iar între ei, cu literă săpată
În spațiul cel mai pur al noii vieți
E viața unui Om îngemănată
Cu gîndul țării liber și-ndrăzneț.

El și-a unit destinul cu Partidul
El cu poporul are legămînt,
Cu noul ev pe care, construindu-l,
Îl vede visul lumii luminînd.

Erou între eroi, un om ales
Istoriei să-i scrie noul mers
Adună țara de la munți la șes
Să-și poarte, liber, vrerea-n univers.

Om între oameni, brav bărbat al gliei,
Pentru Partid trăind, pentru popor
El e chezaș că drumul României
Urca-va demn și drept spre viitor.

Poporul simplu numele-i rostește
Din mari orașe-n cel mai mic cătun.
Azi, Ceaușescu, spus pe românește,
Înseamnă Cel Viteaz, Cel Drept, Cel Bun.

Și-n ceasul cînd ianuarie-și arată
Lumina de-mpliniri, aniversară,
Sărbătorind un om vom spune : Iată,
Sărbătorim un crez măreț și-o țară.

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din străbuni,
El a știut în cinste să și-i ție
Pe cei mai curajoși, mai drepți, mai buni

Nicolae Dragoș

Elogiu rațiunii practice

Pentru ca un popor să fie viu, să funcționeze pe toată lungimea destinului său, are nevoie, în primul rînd, de o funcționare ireproșabilă a istoriei sale. Dacă între tendințele devenirilor sociale apar înclinații spre idealism, spre dogme, istoria cea mare, cea adevărată — a dezvoltării — stagnează. Dar nu-i drept să fie așa, din ochiul limpede al oricărui punct de vedere nu-i drept să fie așa, trebuie să se facă loc unei gîndiri practice, materialist-dialectice, singura capabilă să scoată stările de lucruri la un drum sigur al dezvoltărilor rapide și eficiente. Trecînd de la aceste idei generale la un caz particular — cazul poporului român, al României — putem spune cu mîndrie că anul 1965 a așezat în fruntea noastră un Om ale cărui idei și acțiuni au generat mari împliniri, extraordinare deziderate. Iată rațiunea lui de-a munci și trăi în chipul cel mai omenesc cu putință la baza agriculturii socialiste, la baza tuturor roadelor noastre, iată această rațiune cum sprijină, pe ideile și acțiunile sale, o industrie capabilă să concureze cu mari industrii, iată cum învățămîntul știe ce are de făcut și după ce se termină ca proces educațio-

Cornel Brahaș

Continuare în pag. a 3-a

Rostirea noastră

Cînd omagiem un om, gîndul ne duce la faptele sale, la munca și crezul său. Într-un fel noi sîntem cei privilegiați, căci în fața noastră el este ca și cum s-ar întoarce de undeva, de nu prea departe, din istorie și, puțin obosit, puțin nedormit de cîte griji și visări a purtat, ca să nu mai spun de cîte a auzit și-a văzut, să ni se uite drept în ochi și să se rostească deschis, fără menajamente, putînd fi sigur că chiar din acea clipă, odată cu acest gest, viața sa nu e numai a lui sau nu mai e în primul rînd a lui, cît mai ales a celorlalți sau a istoriei lor. Cu președintele nostru, secretarul general al partidului, n-am putea spune că, din acest punct de vedere, viața n-a fost mai puțin generoasă. Dar și încleștată, dură, și așa cum se poate reține din biografia sa, un sentiment eroic și hotărîtor al existenței l-a încercat de mic copil, cînd s-a dedicat luptei revoluționare și-a îmbrățișat calea eroică a emancipării poporului său, cu o fidelitate și o abnegație care ne fac să ne gîndim doar la cei mai de seamă bărbați.

Marile destine, știm tot din istorie, au totdeauna o asemenea încordare de spirit și un asemenea sentiment aproape titanic al existenței încît la confluența gîndului lor cu fapta, nouă nu ne rămîne decît să ne socotim viața ca pe o fericită coincidență sau șansă și să dăm momentului nostru biografic întregul curs al istoriei trăite și asumate și întreaga încărcătură de evenimente la care am fost martori sau, prin conștiință, implicați.

Un astfel de eveniment a fost zilele trecute

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

INALTĂ CINSTIRE CTITORULUI ROMÂNIEI SOCIALISTE
• OMAGIUL SCRIITORILOR • ADUNARI FESTIVE ALE ASOCIAȚIILOR DE SCRIITORI • „VOCAȚIA ISTORIEI" DE ION ARDELEANU • POEME DE • ION SEGĂRCEANU • VIOREL COSMA • RODIAN DRĂGOI • GHEORGHE SMEOREANU • „RĂDĂCINILE" DE PAVEL PERFIL
(în paginile 2 și 3)

ÎNALTĂ CINSTIRE CTITORULUI

Adunări festive ale Asociațiilor de scriitori

În orașele de reședință ale asociațiilor de scriitori din întreaga țară au avut loc adunări omagiale cu prilejul aniversării zilei de naștere a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU.

CLUJ-NAPOCA

● Adunarea a fost condusă de **Vasile Rebreanu,** secretar adjunct al Asociației scriitorilor din Cluj-Napoca. Au fost prezenți **Leontin Stoica** și **Ștefan Goțela** din partea Comitetului județean de partid. Au rostit omagii scriitorii **Horia Bădescu, Petre Bucșa, Doina Cetea, Letay Lajos, Marki Zoltan, Szilagyi Istvan, Negoiță Irimie, Mircea Vaida, Gabriel Pamfil,** iar actorii **Maia Țipan, Ligia Moga, Dorina Stanca, Ion Tudorică** și **Octavian Cosmiță,** de la Teatrul Național din Cluj, au susținut un recital liric.

În telegrama adoptată de participanții la adunarea omagială se spune, printre altele : „Trăind de veacuri înfrățiți pe aceste meleaguri, scriitorii români și maghiari, având aceleași idealuri de pace și de libertate, au aflat în Dumneavoastră — conducătorul înțelept și clarvăzător care, prin verbul și acțiunea sa politică, ne-a ușurat înțelegerea fenomenelor politice, călăuzindu-ne scrisul către evenimentele majore ale actualității, către ceea ce este cu adevărat important pentru poporul nostru, pentru om ! În tot ce gîndiți și faceți, vă simțim, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, un promotor al noului, al progresului social și al frumosului autentic, alături de noi și în fruntea noastră, călăuzindu-ne pașii. La această fericită aniversare dintr-o viață rodnică, exemplară, vă dorim sănătate, putere neistovită de muncă — pentru binele Patriei și al poporului nostru !"

IAȘI

● Adunarea omagială a fost condusă de **Mircea Radu Iacoban,** secretarul Asociației scriitorilor din Iași, care a vorbit despre „Concepția tovarășului Nicolae Ceausescu asupra literaturii și artei în societatea contemporană". Au rostit omagii scriitorii **Grigore Ilisei, N.V. Turcu, Vasile Constantinescu, Corneliu Sturzu, Vasile Mihăescu, Emilian Marcu.**

Din telegrama adoptată de participanții la adunare, citâm : „Scriitorii de pe meleagurile moldovene își alătură glasurile întregii noastre națiuni, pentru a vă aduce omagiul lor de recunoștință, de dragoste și admirație, slăvind pe întîiul bărbat al țării, simbol și stegar al Patriei, pe drumul fericirii și progresului, pe drumul împlinirilor socialiste. La aniversarea zilei Dumneavoastră de naștere vă rugăm să primiți prinosul recunoștinței oamenilor scrisului, dimpreună cu cele mai bune urări de sănătate și noi împliniri, spre binele Patriei și al poporului, pentru continua înflorire a culturii românești !"

BRAȘOV

● Adunarea a fost condusă de **Dan Tărchilă,** secretar al Asociației scriitorilor din Brașov. A fost prezentă **Victoria Negrea,** președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Au rostit omagii scriitorii **Ion Topolog, V. Copilu-Cheatră, Lendway Eva, Verona Bratescu, Ștefan Stătescu, Nicolae Stoe, Ioan Gliga, Ermil Rădulescu,** precum și actrița **Virginia Iftă-Marcu,** președinta filialei Asociației oamenilor de teatru și muzică.

Din telegrama adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu desprindem : „Scriitorii de pe aceste meleaguri brașovene — români, maghiari și germani —, având o singură misiune, de a sluji patria în care ne-am născut și în care trăim, adresează cele mai calde urări de sănătate și la mulți ani, glorioși ani !"

TIMIȘOARA

● Adunarea omagială a fost condusă de **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociației scriitorilor din Timișoara. A conferențiat lectorul universitar **Viorel Sârbu** despre opera și activitatea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, strălucită personalitate a vieții politice internaționale. Omagii au rostit scriitorii **Lucian Bureriu, Vladimir Ciocov, George Drumur, Dorian Grozdan, Lazar Ilici, Alexandru Jebeleanu, Mandics György, Ivo Muncian, Corina-Victoria Sein, Aurel Turcuș.**

Din telegrama adoptată de participanții la adunarea omagială, citâm : „În această luminoasă zi, aducem un fierbinte omagiu Omului și Revoluționarului, celui mai iubit și devotat fiu al poporului, eminent conducător de partid și de stat, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, personalitate marcantă a lumii contemporane, care și-a dedicat întreaga viață și putere de muncă dezvoltării economice și sociale a țării, împlinirii năzuințelor vitale ale națiunii noastre socialiste, afirmării sale independente, suverane și demne între popoarele lumii !".

Omagiul scriitorilor

La sediul **Uniunii Scriitorilor** din Republica Socialistă România a avut loc luni, 25 ianuarie 1982, adunarea festivă consacrată aniversării zilei de naștere a tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** secretar general al Partidului Comunist Român, președintele României. Strălucit exemplu de profund devotament pentru cauza socialismului și comunismului în patria noastră, a păcii, a înțelegerii și cooperării între toate popoarele, pe baza respectării neabătute a independenței și suveranității naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a îndrumat și îndrumă întreaga noastră viață politică și socială, cultura românească spre țeluri generoase, legate indisolubil de idealurile întregului nostru popor.

Deschizînd adunarea, la care au participat scriitori români, maghiari, germani și de alte naționalități, **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, a spus :

„Permiteți-mi ca în numele Uniunii Scriitorilor, în numele tuturor scriitorilor români, să aduc un cald omagiu secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul spre care se îndreaptă întreaga noastră stimă, a scriitorilor profund angajați în construcția României socialiste. Cinstim astăzi, aici — poeți, prozatori, dramaturgi, critici — în numele obștii noastre scriitoricești, personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, omul a cărui politică și-a pus și își pune cu statornică strălucire amprenta asupra tuturor domeniilor vieții politice, sociale și culturale din ultimele aproape două decenii, omul care a subliniat nu o dată și mereu subliniază rolul conștiinței noastre socialiste ca forță motrice a dezvoltării întregii orînduiri, subliniind astfel rolul pe care îl are în literatură și artă edificarea lumii noi pe pămîntul României, omul care a fundamentat și continuă să fundamenteze mijloacele de înfăptuire a noii ordini politice și internaționale, omul care a statuat și necontenit cere să se respecte metodele principiale de rezolvare a problemei naționale, omul care a oferit și pledează nesovăit în favoarea unor soluții politice pentru înfăptuirea dezvoltării noastre generale, omul care a reașezat istoria românească la locul potrivit importanței sale naționale în cartea neamului, omul care prețuiește și prețuiește pe toți cei ce au făurit și făuresc istoria, omul care a evocat cu adîncă emoție la Putna, la Iași, la Pașcani, la Mărășești, la Tîrgoviște, la Drobeta Turnu-Severin, la Cluj-Napoca, la Alba-Iulia, momentele de înălțare a istoriei noastre, făurirea și afirmarea națiunii române, caracterul unitar al dezvoltării poporului român, unitatea și continuitatea, lupta pentru independență și libertate a poporului nostru, rolul istoric al maselor populare, omul care a arătat nu o dată locul cuvîntului în faptă.

Președintele țării s-a adresat de multe ori scriitorilor și celorlalți oameni de artă rostind verbul unic al lui Eminescu, convingîndu-ne despre marele adevăr că literatura devine argument suprem al afirmării valorilor umaniste, angajîndu-ne astfel și pe noi să preluăm din tezaurul aceleiași spiritualități tot ce poate ajuta azi la realizarea unei culturi superioare. Iar cînd președintele țării, pentru care adevărat herald este omul și pămîntul ce dăinuie în roadele lui generoase, este suprema verificare a conștiinței țării, cînd președintele țării apelează la cuvîntul ce se numește literatură și se interesează de poeziile scrise de noi, atunci înseamnă că istoria contemporană a României își confirmă noile destine care au făcut scrisul și pe scriitorii săi".

În cuvîntul său, **George Bălăiță,** omagiind personalitatea omului politic, gînditorului, omului de acțiune revoluționară, a subliniat că „asumîndu-și ideea, fundamentală pentru noi, a recuperării într-un timp record a unei istorii adeseori potrivnice și care ca o fatalitate părea a se opune înaintării", președintele Nicolae Ceaușescu a dovedit „voința și puterea de a realiza într-o viață de om o schimbare căreia timpul îi consacră cîteva generații. Nu e ușor. E anevoios, primul care o spune este el însuși, secretarul general al Partidului. Și tot el este primul exemplu, un om în care s-au adunat cu o teribilă răbdare de-a lungul unui nesfîrșit neam de țărani, energia, cinstea, perseverența necesare grandioasei opere de transformare revoluționară a lumii Cine umblă prin țară cu gînd curat și încredere în sine vede, înțelege efortul constructiv în care este angajat un popor întreg".

„În acest ceas de sinceră emoție — a spus **Ion Hobana** în cuvîntul său — aș vrea să evoc o după-amiază din vara anului 1972 de care, iată, curînd ne va despărți un deceniu. Mă aflam la Casa scriitorilor de la Neptun cînd mi s-a făcut cinstea de a fi invitat, împreună cu alți scriitori, la o întîlnire de lucru cu înaltul sărbătorit de astăzi. Căldura cu care am fost întîmpinați m-a făcut să înțeleg mai bine că invitația aceasta nu era «un simplu gest de bunăvoință», ci expresia interesului statornic față de literatura română și de slujitorii ei. S-au trasat atunci cu o mare acuitate și limpezime liniile de forță ale creației și ale activității de breaslă în următoarea perioadă. Imi întorc privirea asupra anilor care s-au scurs de la acea întîlnire gravată în memoria mea și mă întreb cum am răspuns îndrumărilor de atunci. Realizările incontestabile nu ne vor face să omitem neajunsurile existente și îndatoririle ce ne revin. Cred însă cu tărie că străduaniile noastre vor da rod și mai departe. Spun asta întemeindu-mă pe înzestrarea și dinamismul propriu scriitoricesc, pe faptul că avem un partid încercat, un conducător dăruit cu înțeleaptă cutezanță pe care îl omagiem astăzi alături de ceilalți oameni ai muncii, urîndu-i din adîncul inimii «Să trăiască întru mulți ani !»".

A vorbit apoi **Valeriu Râpeanu :** „Restituirea demnității naționale a unui popor — a subliniat vorbitorul —, afirmarea lui ca o entitate cu trăsături originale, specifice în circuitul de valori morale ale lumii nu devine o realitate decît în momentul în care izvorăște din conștiința unei tradiții marcată de opere perene. Ideea aceasta a fost tuturor evidentă încă de la prima sa întîlnire cu intelectualii pe care președintele țării noastre a avut-o în anul 1965. De atunci a trecut mai bine de un deceniu și jumătate, și orice bilanț obiectiv, științific, pătruns de respectul adevărului, va constata că ceea ce numim **spiritualitatea românească** și-a căpătat acum dimensiunile ei plenare, că astăzi sentimentul demnității noastre ca popor își află temeinice baze în tot ce noi am dat țării și lumii.

Omagiul pe care îl aducem președintelui țării este pentru noi omagiul pe care țara îi aduce celui ce a deschis căile integrării în cultura română de astăzi, în spiritualitatea noastră contemporană, a tot ceea ce acest popor a produs, a ceea ce ne-a conferit noblețe morală, a ceea ce ne-a îndreptățit să ne afirmăm".

În cuvîntul său, **Domokos Geza** a spus : „Monologul scriitorilor se preschimbă în dialog numai atunci cînd există cineva să-l audă și să-i treacă slova prin propriul suflet. Pentru a se naște cuvîntul, dialogul, este nevoie de limbă și limba, oricare din cele peste 3 000 vorbite azi pe planeta noastră, poate fi stea vie, deci capabilă de creație, numai prin asigurarea condițiilor economice, sociale și culturale cerute de civilizația contemporană. Spun creație, și aici mă refer în primul rînd la cuvîntul scris, la literatură, convins fiind că fără ea, limba, oricît de veche ar fi, oricît de gloricase îi sînt amintirile, devine un mijloc perimat de comunicare, este sortită sinuciderii treptate, degradării, măcinării inerente de pietrele de moară ale unui inevitabil complex de inferioritate.

Omagiind pe secretarul general al Partidului Comunist Român, urîndu-i viață lungă și fericire, îi mulțumesc pentru îndemnul ca «nimic să nu dispară din ceea ce este valoros în această țară.» Limba fiecăruia, fie ea vorbită de milioane de oameni sau de comunități naționale de cîteva mii de suflete, să se păstreze și să se înmulțească, să fie fertilă. Spre bucuria celor care o apără, spre mîndria întregului nostru popor, spre trăinicia și propășirea patriei comune a cărei iubire și slujire le învățăm de la Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În cuvîntul său, **Emeric Stoffel** a evocat momente de înaltă semnificație din eroica tinerețe a luptătorului comunist pentru dreptate și eliberare socială : „Din cea mai fragedă tinerețe, tovarășul Nicolae Ceaușescu a păsit pe drumul greu, plin de jertfe și privațiuni al luptei revoluționare. Omul care se află azi în fruntea partidului și statului nostru a crescut în focul luptei revoluționare ilegale. Mă număr printre cei, poate puțini la număr în această sală, care au avut prilejul să-l cunoască încă din timpul groaznicei terori burghezo-moșierești, a dictaturii regale și antonesciene, a războiului antisovietic dezlănțuit de Germania nazistă.

L-am întîlnit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru prima dată în închisoarea din Brașov, în anul 1936, unde fusese trimis, împreună cu alți membri ai Partidului Comunist Român și ai Uniunii Tineretului Comunist, în fața unui tribunal militar.

Cîțiva ani mai tîrziu, în 1940/1941, cînd hoardele legionare s-au dezlănțuit și au comis măcelul groaznic de la Jilava, am fost acolo închis în aceeași celulă cu tovarășul Ceaușescu, iar în 1944 l-am întîlnit în lagărul de la Tîrgu-Jiu.

Încă de la prima noastră întîlnire și în tot timpul petrecut în închisoare și lagăr m-a impresionat puterea caracterului său. Teroarea fizică și psihică a organelor de represiune n-au putut să-i înfrîngă curajul, să-i răpească demnitatea omenească.

Experiența anilor în ilegalitate, cunoștințele acumulate în închisoare, înfruntarea terorii crunte, via activitate în organizațiile revoluționare l-au maturizat pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. El a devenit astfel un activist de frunte al partidului, care, după Eliberare, a urcat treptele pînă la cele mai înalte răspunderi, secretar general al partidului și președintele Republicii Socialiste România.

De Anul Nou, tovarășul Nicolae Ceaușescu a felicitat pe toți oamenii muncii indiferent de naționalitate. Azi ne revine nouă, la rîndul nostru, să-l felicităm și să-i urăm la mulți ani".

Prozatorul **Dinu Săraru** a relevat meritele fundamentale ale președintelui Nicolae Ceaușescu în edificarea socialismului în România : „Construind, cu o mare patimă patriotică și cu o unică inspirație, demnitatea și independența țării noastre, ani la rînd puse, nu numai teoretic, sub semnul întrebării, președintele României a reabilitat, în conștiința poporului și în politica de stat, conștiința identității naționale și a identității politicii socialiste pe temeiul cărora, apoi, a impus concertului națiunilor abordarea plină de respect a principiilor suveranității, neamestecului în treburile interne ale altor popoare respectului reciproc, dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și zidi de sine stătător prezentul și viitorul, de a-și apăra de sine stătător punctul de vedere, de a se manifesta conform propriilor lui convingeri pe plan internațional, de a participa liber și independent la procesul de edificare a unui climat politic favorabil păcii și progresului.

România de azi este o prezență activă, independentă și eficientă pe eșichierul vieții politice internaționale, datorită acestei politici de înaltă moralitate și competență, în finalitatea păstrării neștirbite a prestigiului identității noastre politice și naționale.

Istoria va confirma această epocă indisolubil legată de gîndirea cutezător patriotică și de luciditatea politică a șefului de stat care s-a identificat cu marea voință de renaștere națională a poporului român, oferind generos și altor națiuni argumente pentru a se implica, decisiv, în lupta foarte grea care se duce, la sfîrșitul acestui veac, pentru salvgardarea păcii".

„Este emoționant pentru oamenii spiritului — a spus poetul **Adrian Păunescu** — să se stringă și să sărbătorească pe un om politic care a redat, într-adevăr, intensitatea spirituală a României celor demni s-o poarte. Firește că talent n-a putut să dea nimănui. Arta este o chestiune personală, dar demnitatea noastră spirituală ne-a fost redată în anii în care am avut dreptul să gîndim la propria noastră istorie. Acum trebuie să mulțumim bărbatului politic, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a dezghețat într-adevăr riurile românești. Mă îndoiesc că e cineva aici care ar putea să gîndească altfel, atîta vreme cît noi ne-am investit viața, unii dintre noi tinerețile, în această politică. N-a fost o repetiție generală, a fost chiar viața noastră. Am învățat de la președintele țării noastre, căruia îi spunem «La mulți ani !», să gîndim dialectic, să folosim această metodă spre a investiga lumea. Am învățat, spre exemplu, în acești ani că ființa omenească este în pericol. În numele dragostei față de președintele țării și în numele grijii sale pentru pacea lumii voi rosti aici unul din poemele mele".

La sfîrșitul cuvîntului său, Adrian Păunescu a recitat poemul „Manifest pentru sănătatea pămîntului".

Poemele de o caldă vibrație patriotică dedicate conducătorului iubit al partidului și statului, rostite cu emoție de **Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoș, Franz Johannes Bulhardt, Daniela Crăsnaru, Nicolae-Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Traian Iancu,** au marcat momentul sărbătoresc, exprimînd atașamentul și sentimentele de caldă recunoștință ale poeților din toate generațiile.

În atmosfera de o profundă comuniune sufletească, de fierbinte dragoste și prețuire față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, actorii **Lucia Mureșan, Cristina Tacoi, Dinu Iancu-lescu, Ștefan Radof** au prezentat un recital de poezie contemporană închinată marelui sărbătorit. Florilegiul liric a cuprins versuri de **Alexandru Andrițoiu, Gheorghe Azap, Balog Jozsef, Horia Bădescu, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Ion Brad, Constanța Buzea Dan Deșliu, Eugen Frunză, Ovidiu Genaru. Ilarie Hinoveanu, Dan Rotaru, Niculae Stoian, Corneliu Sturzu, Victor Tulbure.**

În încheierea impresionantei adunări festive, s-a adoptat o telegramă adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu de către obștea scriitorilor din România, al cărei text se publică în prima pagină a revistei.

Flacăra unei credințe curate

Urmare din pag. 1

entuziasm și avînt revoluționar, obiectiv și atent, minuind argumentele ca vulturul aripile, conștient de forța tradiției a personalității sale, făcînd permanent din destinele României ora sa genială de educație,

Pentru cel care știe că istoria patriei noastre este istoria fiecărui om al ei în parte, promotorul coexistenței pașnice între toate popoarele lumii, titan al renașterii economice, demn de respectul tuturor, profund român și de aceea internaționalist desăvîrșit,

Pentru conducătorul de omenie al acestui popor bătrîn în tînăra lui țară,

La mulți ani !

Pentru cel care demonstrează prin faptele sale că sentimentele afirmării umane ridicate la scară mondială au aceeași eficiență în relațiile dintre popoare ca și în relațiile dintre oameni, că cinstea, libertatea, demnitatea, înțelegerea, prietenia, dragostea, omenia, sînt concepte politice operaționale,

Pentru cel care demonstrează zilnic în istoria lumii că unitatea planetei nu se înfăptuiește prin violență și vărsare de sînge ci prin puterea firească a faptelor și cuvintelor pașnice,

Pentru că vrem să fim egali în muncă, libertate și dreptate cu orice suflare națională de pe pămînt într-un continuu dialog al demnității,

La mulți ani !

Pentru marele umanist și pașnicul arhitect al unei noi ordini și unități planetare,

La mulți ani !

Pentru viața sa eroică și pentru întreaga viață a patriei pe care o ia ca suprem argument în toate cuvintele și faptele sale, pentru istoria noastră care, prin el, acum vorbește răspicat istoriei universale,

La mulți ani !

Pentru părinții și urmașii nostri, pentru întreg pămîntul pe care călcăm cu picioarele, pentru lumina soarelui de care ne bucurăm în pace, pentru că acest om există și este al nostru,

La mulți ani !

Pentru omul care ne conduce spre oameni prin noi înșine,

La mulți ani !

Să vă împlinească anii ce vin tot ce-ți gîndi cu gîndul și-ți dori cu sufletul,

La mulți ani !

La mulți ani !

Imagini de la Adunarea festivă a Uniunii Scriitorilor

ROMÂNIEI SOCIALISTE

Cinstindu-ne în veci eroii

Tăiem în stincă chipuri de eroi
Cu ager licăr în priviri — de astre
Și ei, semeții, seamănă cu noi,
Cu firile și chipurile noastre.

Sub lespezi mari, de marmură și lut,
Ori sub înaltul cer, învăpăiat
Eroii-și dorm, prin timpul revolut,
Un somn-nesomn, de treazul fald vegheat.

Să ne cinstim eroii drepți în soare,
Pe cei de ieri, pe — mîndri — cei de Azi
— Statui sculptate-n zarea carpatină.

Cu cînturi să-i menim, ca de izvoare,
Cu, lung, descîntul codrilor de brazi,
Cu dragostea, rodind în noi — deplină...

Ion Segărceanu

Urarea națiunii

Gătește-ți straiele, aleasă țară,
Că-i sărbătoare azi pe-ntinsul plai,
E ziua celui brav ce-ți este-n frunte
Și cinste lui cuvine-se să-i dai.

Te pregătește, prea frumoasă țară,
Un imn să-nalți acestui brav bărbat
Ce-a-nseninat a patriei privire
Și drumul cutezanței ne-a-nvățat.

Gătește-ți chipul tău, iubită țară,
E fiul tău ales sărbătorit,
Cel ce-i cu țara una, o ființă,
Și cu destinul ei s-a contopit.

Înalță avîntat, străbună țară,
Poeme pentru-ntîiul președinte,
Cel care păcii-i este-apărătorul
Și-n pace vrea să mergem înainte.

Ridică, țară, glasul cu mîndrie
Că sîntem azi cu el contemporani,
Și să vibreze-n zările române
Urarea strămoșească : LA MULȚI ANI !

Viorel Cozma

Zi de sărbătoare

Un om deplin e în fruntea acestui dîrz popor
numele său simplu curge firesc ca o dimineață în toate
el știe bine că fiece drum e o sete și că pămîntul acesta
numai pacea poate să-l poarte în spate
de aceea în focul fiecărei puști el propune lumii o mie de piini
ca dragostea pentru patrie să nu mai fie nevoită să poarte manta soldățească
și fără încetare dă clipei tot ce-i cere
și semințelor le dă împuternicirea să încolțească
destinul acestui neam îl poartă ca pe o făclie prin lume
ideile noastre alături de ideile sale lucrează
ascultă cum riurile povestesc în adînc tricolorul și se bucură
că aici fiecare om e o lumină treează
acum zăpada se așterne încet și solemn
și în fiecare om e zi de sărbătoare
cu tot ce atingem îl cîntăm pe acest bărbat îmbrăcat în fapte strălucitoare.

Rodian Drăgoi

Cel cu țara-n priviri

Dacă gîndul e gînd și curajul curaj,
de nu dăm nimănui visul nostru în gaj,
dacă Țara e pom iară Omul altoi
este fiindcă-l avem azi, aici, printre noi.

piinea noastră de-o vrem și mai sfîntă a fi
precum truda de grîu peste-a timpului zi,
dacă lutul ni-e dat să-l lucrăm, nu cu fier
ci cu sufletul cald de plugar și oier,

piinea noastră frumos de ne-o stringem în gînd
ca-ntr-un țest minunat și curat și plăpînd,
de trăim într-un timp de minune și har,
Ceaușescu e-aici, Fiu al gliei, Stejar.

dacă Țara e pom iară Omul altoi,
veac de veac ne-am cinstit voievozi și eroi,
sare albă-n ștergar și azimi aburind
am jertfit pentru cei ce au fost a fiind
Basarabii din stemi, Brâncoveni, Mușatini,
doar cu inimi arzînd ne sînt secolii plini,

dacă sîntem bogați întru vorba a fi
ca un fluviu curat lunecînd pe cîmpii
între margini de timp ca-ntr-o matcă de dor
spre lucid anotimp și măreț viitor
de știm legile trecerii noastre prin veac
și ne e gîndul bun ca o iarbă de leac
este fiindcă-i rodește cuvîntul în noi
ca un pom de argint sub curatele ploi,

dacă sîntem rotunzi precum țara la gînd
și nu calcă pe noi roata lumii mergînd,
dacă ne chibzuim gura noastră de rai
cu Ștefan și Traian, cu Ioan și Mihai,
dacă stăm pe-un Pămînt din străbuni circumscris
și ne zicem doar noi cele ce-avem de zis,
dacă toate-s cum sînt și vor fi cum le vrem
este fiindcă acum, azi, aici îl avem,

dacă sîntem aleși un Popor împărat
peste tot ce-am avut, peste tot ce-am durat
între stele și lut, între vară și ger
între șarja de foc și pierdutul oier
cu-o iubire de nou, de curat și de dor,
dacă-am fost și vom fi miez de foc și popor
dacă poți să fii om și nu doar să respiri
este pentru că-i el, cel cu țara-n priviri,
țării noastre de-am fost și îi sîntem poeți
între pleoape scriind precum între coperți
și-aducînd verb curat și prinos de sub frunți
într-un grai primenit precum straiul la nunți
cum am fost, de vom fi-n cartea lumii însemn
este fiindcă ne-a dat cuget clar și îndemn.

dacă Țara e pom iară omul Altoi
este fiindcă-l avem azi, aici, printre noi.
de trăim într-un timp de minune și har
Ceaușescu-i aici, fiu al gliei, Stejar.
este fiindcă-i rodește cuvîntul în noi
ca un pom de argint sub curatele ploi
dacă toate-s cum sînt și vor fi cum le vrem
este fiindcă acum, azi, aci îl avem.
dacă poți să fii Om și nu doar să respiri
este pentru că el e cu țara-n priviri
dacă am fost și vom fi-n cartea lumii însemn
este fiindcă ne-a dat cuget clar și îndemn
dacă sîntem, mai buni, mai cinstiți, mai frumoși,
este fiindcă-i aici, cum ar fi din strămoși.
cum ar fi de la daci, cum ar fi din romani
cum de-a pururi ar fi
La mulți ani ! La mulți ani !

Gheorghe Smeoreanu

RĂDĂCINILE

Neîndoielnic că a văzut-o și a simțit-o alunecîndu-i pe trup — sudoarea lucrării pămîntului. După primul război mondial sărăcia bătea la porți. Marghilomanii căzuseră, venise guvernul lui Duca, apoi Mihalache cu legea împroprietăririlor. Văduvele așteptau o palmă de pămînt pentru pruncii flămînzi. S-a dat, s-a împărțit, dar cît ? În Cotmeana, în nordul Oltului și în multe alte părți împărțirea nu s-a mai făcut. Cine-și poate întemeia o gospodărie bogată pe podzol, brun roșcat de pădure, pămînt sărac, spălat de ploi acre, cu fîntîni adînci de parcă vor să prindă în ochi miezul pămîntului. Cine ? Și apoi, pămîntul — așa cum era, atît cît era — fusese demult împărțit. Sat de moșneni, Scorniceștii. Oameni liberi, întemeiați pe pămîntul strămoșesc. Și totuși, nescutiți de biruri, de legi frînte, de nevoi. Să ne gîndim la oamenii cu opt, nouă sau zece copii și cu un hectar, două de pămînt pe colinele din preajma pîriului Plapca. Oricît l-ai munci, oricît ți-ai bătuci mîinile sau ți-ai albi sprîncenele și părul sub pleava de la arman nu se putea scoate mai mult de șase sute cincizeci de kilograme de grîu la hectar.

Copii se născteau. Opt, nouă și chiar zece. Andruța, tatăl celui ce este azi în fruntea țării. spunea deseori că la casa omului copiii sînt o bogăție, că numai prin propriii săi copii, omul își prelungește viața.

Sat de moșneni, Scorniceștii. Oameni liberi și totuși îndatorați pînă peste cap. De aici și necontenita lor sete de dreptate. O sete permanentă, o sete care mocnea, iar la cele mai mici scăpărări — picătura care umple paharul — devenea vîlvătaie. „Îndura lipsurile, nedreptatea", își amintesc consătenii despre felul de a fi al tînărului Nicolae Ceaușescu. A fost, în școală, un elev foarte bun — își amintesc dascălii de atunci.

A văzut-o, a simțit-o, a trăit-o din plin — sudoarea lucrării pămîntului. Țăran prin naștere, apoi muncitor, fiu al clasei muncitoare, prin destin ; intelectual prin pregătirea sa profund științifică și umanistă.

S-a născut în anul reîntregirii neamului, în anul cînd la Scorniceștii, aproape de centrul fostei comune, au fost așezați la locul lor de veci mulți dintre oltenii căzuți în marele război. Dar era și anul în care a început înfăptuirea promisiunilor făcute eroilor de la Mărășești, Mărăști și Oituz, sau văduvelor acestora. Era anul cînd în fața Teatrului Național, clasa muncitoare dădea, jertfindu-și o parte din fii, încă o dovadă de eroism. Aici, în acest univers extrem de larg trebuie fixate și amintirile celor care l-au cunoscut pe tînărul Nicolae Ceaușescu : „Îndura lipsurile cu cea mai mare seninătate" sau, „era neînduplecat cînd avea sentimentul nedreptății". Primele convingeri revoluționare aici s-au cristalizat, în contactul direct cu realitățile din satul natal, cu greutățile din casa în care a văzut lumina zilei. O casă ca oricare alta pe atunci : cu oameni gospodari, dar mereu față în față cu nedreptatea socială.

„Am cunoscut bine familia Ceaușescu, spune Meletie Bărcan, om trecut de optzeci de ani. Oameni harnici, care, cu puținul pe care îl aveau, știau să-și orînduiască viața și mai din nimic să îndestuleze foamea celor zece copii. Aveau însă ceva care îi deosebea : nu admiteau nici un fel de nedreptate, iar atunci cînd o simțeau prin preajmă nu-și plecau niciodată capul, deschideau și ochii altora. Pentru asta, ce vă spun acum, Andruța și copiii erau cunoscuți și la Negrești, și la Mărgineni, și la Mogoșești, sate de dincolo de dealuri".

„Pe vremea aia trăia un boier în sat, unu Predonu, de avea o moară mai sus de casa familiei Ceaușescu, își amintește septuagenarul Simion Iana. Nicolae, copil, venea des pe acolo. Ce-o fi avut Predonu cu el, nu știu, dar s-a pus să-l cerceteze : ce spune, ce gîndește, ce ar vrea să facă. Nicolae nu avea decît nouă sau zece ani. Sclipea de deșteptăciune. Drept răspuns, Predonu nu avea ce să mai spună decît atît : Mă, uitați-vă bine, o să iasă un revoluționar din el. O spunea cu un fel de teamă parcă."

Mai tîrziu chiar revoluționar devenise. Nu îl cunoșteau doar cei din Negrești sau Mogoșești. Devenea simbol al luptei tineretului țării.

„Revenea din cînd în cînd în sat, fie adus din post în post, fie cu domiciliu forțat, fie așa, clandestin, spunea Vasile Bărbulescu. După fiecare revenire familia era din nou vizitată de oameni jandarmeriei. Dar nu se înmuia nimeni. Din fragedă tinerețe Nicolae Ceaușescu era un om ferm, călit și curajos. Curaj pe care îl transmitea și apropiaților săi".

Mai tîrziu, vin noi amintiri : „Știe să convingă oamenii, spune bătrînul Meletie Bărcan. Vorbește limpede, pe înțelesul tuturor, în așa fel încît ascultîndu-l sau după ce l-ai ascultat nu mai ai nici o îndoială. Iar vorba lui te îndeamnă la muncă, la cugetare mai adîncă".

„Vine deș pe la noi prin sat, în locul de unde s-a ridicat, afirmă profesorul Dumitru Țicleanu. Iar de fiecare dată cînd îl avem în mijlocul nostru, simțim parcă un nou imbold, înviorător, spre mai multă muncă, spre creație. Mîndria de a trăi și munci în satul în care s-a născut președintele țării nu e doar o simplă mîndrie, ci mai mult decît atît, datoria de a munci mai bine, de a răspunde fără ezitare la marile întrebări pe care le pun prezentul și viitorul în fața noastră."

Cu asemenea rădăcini, la Scornicești bat orele întrării în viața orașului. Tinerii nu mai pleacă spre Pitești sau Slatina. Noi profesii și noi locuri de muncă se întemeiază. Ziua de mîine se arată și mai senină, promițătoare de mai multă frumusețe.

Pavel Perfil

Vocația istoriei

II

Cu atașamentul său nețărmurit față de istoria poporului nostru, secretarul general al partidului a pus în evidență continuitatea neîntreruptă a poporului nostru pe aceste meleaguri, lupta lui pentru unitate și independență, afirmînd că : „De la formarea statului dac centralizat, de la epoca înfloritoarei societăți dacice a lui Decebal și apoi de-a lungul a două milenii de existență pînă în ziua de azi, poporul nostru a trebuit să ducă lupte grele pentru a-și constitui și apăra ființa proprie, entitatea națională".

Cu o deosebită forță de evocare este reflectată în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu ideea privind admirabila capacitate a poporului nostru de a se opune ferm și eficace năvălitorilor prădalnici și cotropitori, de a depăși momentele de vitregie și de cumpănă pe care istoria le-a consemnat în această parte a Europei. Vicisitudinile, suferințele — remarca tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu au ingenunchiat poporul român, dimpotrivă, l-au oțelit, i-au călit voința și dîrzenia, i-au sporit dragostea de țară, i-au întărit hotărîrea de a nu ceda în fața nici unei greutăți, de a nu pregeta în fața unei jertfe pentru apărarea gliei. Stau mărturie rezistența opusă de neînfricații Dromichaite, Burebista și Decebal în fața cotropitorilor, de viteji voievozi precum Gelu, Glad, Menumorut, Litovoi în fața expansiunii unor puternice forțe ale timpului, marile bătălii purtate de renumiți domnitori ca Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul în timpul cărora țările române s-au apărat pe sine, constituind, în același timp, pavăza înaintată a continentului în fața puhoiului otoman și salvgardînd astfel atît propria independență, cît și cuceririle civilizației europene grav amenințate.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a restituit trecutului nostru substanța sa reală, relevînd că țărănimea a reprezentat timp de secole, seva istoriei românești, necontenit ascendente, istorie care s-a identificat cu însăși viața, făurirările, luptele și aspirațiile maselor țărănești, în acele vremuri expresia poporului român. Prin țărănime se continuă o viață străveche a unuia și aceluiași neam pe propria glie, care-și poartă cu strălucire numele de lume românească. Muncitorii ogoarelor au reprezentat principala forță socială de împotrivire față de impilatorii din interior, brațul vajnic de apărător a țării în fața dominației străine, păstrătoare și purtătoare pe noi trepte de valoare a avuției materiale și spirituale a poporului. „Țărănimea — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a jucat rolul esențial, atît în luptele pentru dreptate națională și socială, pentru independență în producerea bunurilor materiale ale societății, cît și în conservarea limbii și îmbogățirea continuă a culturii românești".

În concepția secretarului general al partidului, marile mișcări pentru dreptate socială și națională din veacul al XIX-lea — revoluția din 1821, revoluția română de la 1848, Unirea Principatelor, cucerirea independenței de stat deplină — reprezintă tot atîtea coloane puternice de susținere a edificiului național al poporului român împlinit în memorabilul an 1918. Ele au marcat, după cum se relevă în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, intrarea țării pe făgașul dezvoltării moderne, precum și apariția pe scena istoriei, odată cu burghezia, a clasei muncitoare, forța cea mai avansată, mai revoluționară a societății românești, port-drapelul marilor idealuri ale celor ce muncesc, a luptei pentru consolidarea națiunii române, pentru înfăptuirea societății lipsite de exploatare.

Îmbinînd viziunea materialist-dialectică și istorică asupra marilor evenimente ale trecutului nostru, gîndirea revoluționară și spiritul creator, tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat adevărul de necontestat că „întreaga istorie a țării demonstrează că poporul muncitor, forțele sale revoluționare, progresiste și patriotice au înfăptuit toate marile transformări revoluționare, au asigurat mersul înainte al societății noastre. Toate momentele importante din viața patriei noastre sînt legate de lupta maselor, a întregului popor — motorul progresului social, adevăratul făuritor al istoriei României".

Înfăptuirea unității naționale a avut o înrîurire profund pozitivă, asupra întregii evoluții economice, politice și sociale a țării, a creat condiții pentru dezvoltarea forțelor progresiste ale societății, pentru intensificarea mișcării revoluționare a clasei muncitoare, a stimulat puternic lupta împotriva exploatării și asupririi. Formarea statului național unitar, năzuința seculară a poporului român, rezultat al luptei hotărîte a maselor populare, a reprezentat o adevărată piatră de hotar, în dezvoltarea României moderne. „Acest moment epocal din istoria poporului nostru — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — a deschis noi perspective atît dezvoltării forțelor de producție, științei și culturii, cît și afirmării poporului nostru, a aspirațiilor sale de progres, a voinței sale de pace, a hotăririi de a-și făuri o viață demnă, de a trăi în prietenie și colaborare cu vecinii săi, cu toate popoarele lumii".

Pentru știința noastră istorică, reprezintă un model strălucit concluziile desprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în ceea ce privește judecata critică și pătrunderea adevăratelor dimensiuni ale istoriei mișcării muncitorești revoluționare, democratice, a Partidului Comunist Român, integrarea ei în viața economică și social-politică a țării, analiza evenimentelor și personalităților politice prin prisma clasei căreia i-au aparținut și pe care au slujit-o.

Analiza strălucită a procesului apariției și dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră este realizată în opera secretarului general al partidului în strînsă legătură cu dezvoltarea social-economică a României. Sînt pregnant redate strînsele relații între dezvoltarea mișcării socialiste, crearea partidului marxist al clasei muncitoare în 1893 — Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România care de la început s-a înscris în viața social-politică a României.

Făurirea P.S.D.M.R., arată secretarul general al partidului, a marcat o etapă nouă în lupta clasei muncitoare, a vieții social-politice din România. Partidul clasei muncitoare a luat atitudine față de principalele probleme ale societății românești de la începutul secolului al XX-lea, militînd activ pentru făurirea statului național unitar, dezvoltarea industrială a țării.

Odată cu făurirea Partidului Comunist Român, în mai 1921, rolul și lupta clasei muncitoare se amplifică asigurîndu-se organizarea și conducerea întregului popor în lupta de eliberare națională și socială.

În anii luptei pentru revoluția și construcția socialismului, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a dezvoltat bogatele tradiții de luptă ale poporului nostru, a dat conceptelor de apărare a patriei, independenței și suveranității naționale o fundamentare teoretică, profund științifică. El a evidențiat în primul rînd faptul că există o strînsă legătură între socialism și patriotism care înseamnă preocuparea pentru eliberarea și bunăstarea propriului popor. Astfel, apreciind că dezvoltarea fiecărui stat pe baza principiilor independenței și suveranității naționale este o cerință obiectivă și universal valabilă, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza : „A avea o preocupare pentru asigurarea unei vieți demne, independente, a unui popor, nu poate fi numai specific românesc ; este o preocupare a tuturor acelora care doresc, într-adevăr, să servească interesele poporului și interesele progresului umanității".

Întreaga analiză și interpretare dată istoriei de tovarășul Nicolae Ceaușescu constituie un model de aplicare creatoare a concepției materialismului dialectic și istoric, o contribuție de înalt prestigiu în direcția abordărilor științifice, creatoare, novatoare, constituind din acest punct de vedere un exemplu pentru toți acei care vor să facă din istorie o cartă a demnității fiecărui popor, un mijloc de cunoaștere și bună înțelegere între toate națiunile lumii. Subliniind acest fapt, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că istoria „departe de a constitui o investigare cu caracter strict documentar a trecutului este în bună măsură — așa cum arată viața — și o știință a prezentului. Ea oferă concluzii și învățăminte despre marile procese ale dezvoltării societății, ale existenței popoarelor de-a lungul timpului, punînd în evidență atît ceea ce a fost valoros, progresist și a servit mersul înainte al societății, cît și piedicile ridicate de-a curmezișul evoluției și care au costat scump umanitatea, au întîrziat progresul unor națiuni. Rezultatele cercetărilor istorice — relevă secretarul general al partidului — sînt de natură să ajute omenirea contemporană să înțeleagă mai bine legile obiective care guvernează societatea, necesitatea de a acționa în spiritul cerințelor progresului. De asemenea, istoria este chemată să sprijine, prin concluziile sale, perfecționarea organizării societății de azi, relațiile dintre state și națiuni, conlucrarea pașnică dintre toate popoarele lumii".

În opera și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu se proiectează valorile unei tumultoase istorii multimilenare a poporului român. De gîndirea sa chibzuită și de activitatea sa clocotitoare se leagă marile realizări, înnoirile fundamentale ale țării din perioada ce a început cu iulie 1965, perioada cea mai fertilă, cea mai bogată și fructuoasă din întreaga istorie a țării, prestigiul fără precedent de care se bucură azi România pe toate meridianele planetei.

Pentru această gîndire științifică fundamentată, poporul, istoricii în special, sînt profund recunoscători secretarului general al Partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui personalitate se proiectează cu lumina strălucirii marilor fapte ale trecutului glorios și prin tot ceea ce cugetă și înfăptuiește adaogă noi împliniri la edificiul patriei socialiste.

Ion Ardeleanu

Tapiserie de Cornelia Ionescu

Elogiu rațiunii practice

Urmare din pag. 1

nal, tot pentru că se sprijină pe acest ansamblu de idei și transpuneri în practică ale acestor idei.

Iată necesități seculare — drumuri de piatră peste Carpații românești, drumuri de ape prin Dobrogea, izvoare de lumină pe Bistrița și Olt, Dunăre navigabilă în întregimea ei — împlinite și răsîmplinite pentru că energia creatoare a acestui neam are în înțelegere rațiunea practică a Președintelui țării.

Iată această rațiune la temelia noii Poezii, noii Geografii, noilor Manuale ale muncii și creației, iat-o la baza independenței noastre, miez al voinței de pace și cooperare, iat-o mînă părintească pentru copilul aflat la primii pași, iat-o mîngîiere pentru creștetul adolescentin ce acoperă mari frămîntări de gînduri, iat-o mînă tovărășească într-un tradițional „noroc bun", uite-o cuvînt de îmbărbătare continuă pentru prieteni și tovarăși.

Și iat-o în cugetul nostru, în simțirea noastră, în urarea noastră de „La mulți ani, tovarășe Președinte !"

Adunări festive ale Asociațiilor de scriitori

CRAIOVA

● Adunarea omagială a fost condusă de **Ilarie Hinoveanu**, secretar adjunct al Asociației scriitorilor din Craiova. Au fost prezenți : **Elisabeta Trăistaru**, secretar al Comitetului județean de partid, și **Constantin Drăgoescu**, președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Au rostit omagii scriitorii **Ilarie Hinoveanu, Sina Dănciulescu, Florea Miu, George Sorescu, Claudiu Moldovan, Mihai Dușescu.** Corul Filarmonicii „Oltenia", sub bagheta compozitorului Alexandru Racus, a interpretat compoziții dedicate președintelui țării.

Din telegrama adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Toți membrii Asociației noastre se angajează față de partid, față de Dumneavoastră personal, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să nu precupețească nici un efort pentru a vă urma îndemnul fierbinte de a realiza o literatură care să sădească în sufletul poporului credința nestrămutată în adevărul comunist al construcției eroice, pe care o înfăptuiește clasa muncitoare, întregul nostru popor, edificînd în România o civilizație înfloritoare, sub semnul generos al umanismului revoluționar. Vă rugăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să ne permiteți ca din străvechea vatră oltenească, astăzi mai înfloritoare decît oricînd, să vă adresăm cele mai alese urări de sănătate, viață lungă și putere de muncă, spre binele și fericirea României socialiste !".

SIBIU

● Adunarea omagială a fost condusă de **Mircea Tomuș**, secretarul Asociației scriitorilor din Sibiu. A fost prezent **Ion Munteanu**, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Au rostit omagii scriitorii **Rodica Braga, Ricarda Terschak, Mircea Ivănescu, Eugen Evu, Reimar Alfred Ungar, Titu Popescu.**

În telegrama adresată secretarului general al partidului, printre altele, se spune : „Pentru condeierii sibieni, puternic atașați față de tradițiile progresiste de luptă și construcție, de bună înțelegere ale locuitorilor de pe aceste meleaguri, români, germani și maghiari, însuflețiți deopotrivă de idealurile generoase ale socialismului, Dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, reprezentați cea mai strălucită întruchipare a calităților și a înzestrărilor poporului nostru, a aspirațiilor lui spre o viață liberă și independentă, a hotăririi lui de a apăra cu orice preț bunurile supreme cucerite prin jertfă și luptă — unitatea, independența, pacea și libertatea !"

TG. MUREȘ

● La adunarea omagială organizată în cadrul Asociației scriitorilor din Tg. Mureș a conferențiat **Janoshazy György**, secretarul Asociației.

Din telegrama adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu, desprindem : „Noi, scriitorii acestei țări, stimăm și iubim în persoana Dumneavoastră pe comunistul înflăcărat de a cărui activitate se leagă inseparabil făurirea României moderne, socialiste, faima și respectul de care se bucură patria noastră în lume.

Cu prilejul zilei Dumneavoastră de naștere, sărbătoarea întregului nostru popor, vă urăm sănătate, fericire și putere creatoare, ca să conduceți acest popor în fruntea partidului și statului, încă mulți ani spre noi și noi succese."

CRONICA LITERARĂ

ADRIAN PĂUNESCU: «De la Bârca la Viena și înapoi»

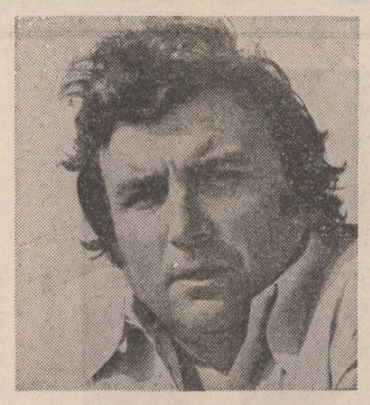

De la Bârca la Viena și înapoi este desigur o carte de călătorie, după cum o arată și titlul, dar mai mult decît atît. Ea este și o confesiune scriitoricească și totodată un autoportret, ceea ce-i conferă în șirul cărților lui Adrian Păunescu un loc special. Am putea zice că de n-ar fi scris-o, această carte trebuia... inventată. Ea devine un punct de sprijin hotărîtor în definirea artistului și a credințelor lui. Nici o biografie și nici o exegeză a poeziei lui Adrian Păunescu nu pot face abstracție de acum înainte de cartea intitulată spectaculos **De la Bârca la Viena și înapoi**. Este vorba de o călătorie în Austria a poetului însoțit de băiatul său Andrei, călătorie povestită și comentată cu spontaneitate și vervă, presărată cu nenumărate digresiuni și efuziuni. Primele pagini intitulate pitoresc **Dragi salutări dintr-o căruță** sînt o mărturisire de credință făcută după o lungă experiență de călător. Este, paradoxal, o declarație de dragoste față de țara pe care o părăsește și nu față de țara în care pleacă. Bârca este în acest preambul, deși nenumită, centrul universului, iar călătoriilor de afară poetul declară că le preferă oricînd o călătorie în propria lui țară. Este mai mult decît un acces de afecțiune, este o poziție elaborată : „Mi-a plăcut și-mi place, încă, să călătoresc prin țara mea. Cred că România este la fel de puțin descoperită, mai ales de noi românii, ca și America înainte de Columb. Ce erori de suflet facem închipuindu-ne că știm totul despre România și de fapt nu știm aproape nimic". Adrian Păunescu reface drama recurentă a intelectualului român care-și întoarce ochii către realitățile ignorate ale propriei lui țări. Nu altfel făcea Mihail Sadoveanu plecînd în Olanda și scriind apoi o carte în care totul începe, subliniat și semnificativ, cu o călătorie în județul Alba. Mai e interesant de observat că întîlnirea cu țări civilizate fără dimensiuni mamut sînt cele care servesc de confruntare. După chiar mărturia poetului, călătoria în S.U.A. nu i s-a părut atît de revelatoare ca în această țară mult mai apropiată geografic și mai puțin gigantescă. Itinerariului geografic i se substituie în cartea lui Adrian Păunescu drumul cunoașterii de sine a autorului.

Prima trăsătură a acestui jurnal este naturalețea lui. Adrian Păunescu nu pleacă în călătorie înarmat cu ghiduri și crispat de constrîngerile unui itinerar de-acasă, cu inevitabile puncte de popas. Adrian Păunescu nu verifică acuratețea unui Baedecker, ci vrea să cunoască o țară și să se cunoască pe sine odată cu această descoperire. Însemnările lui de călătorie sînt pline de portrete, de gesturi fugitive ale unor personaje episodice, de consemnarea viului, a străzii, a ceea ce este impalpabil în viața unui popor. Și, mai ales, autorul cărții nu trucheză. Faptele sînt povestite cît mai nud, imprejurările prin care trec excursioniștii sînt relatate cu fidelitate, de la durerile de ochi pînă la dragostea față de cei lăsați acasă. Intimitatea personajului din carte cu cititorul este aproape totală și mai ales caracterul de comunicare directă, imediată, fără contrafaceri, dă măsura interesului acestui jurnal de călătorie. Călătorul nu-și compune o mască, nu reface traiecte culturale, cu ghidul muzeelor sub braț, nu simulează a ști ceea ce nu știe, nu falsifică relația cu cititorul în speranța fixării publice a unui autoportret înșelător. Știm despre cei doi turiști ceea ce consumă la dejun, cu cît au cumpărat salamul și laptele, cît costă mașinuțele pentru copii, cum s-au purtat vameșii unguri sau cehi cu ei și asa mai departe. Impresia de viu și de autenticitate este cel mai mare cîștig al acestei cărți și desigur și garantia ei în fața cititorului.

Adrian Păunescu își scrie jurnalul cu aceeași vervă spontană, cu aceeași forță și același lirism pe care-l au poeziile lui. Adrian Păunescu scrie poeme pe orice temă, creează cu orice materie. Așa este și **De la Bârca la Viena și înapoi**, care nu se sfiește de nici un aspect pe care vrea să-l transmită hîrtiei, de nici o confesiune personală. Sîntem invitați să-l urmăm pe Adrian Păunescu și pe micul lui companion, băiețelul Andrei, în tîrgul contrabandei, Mexico Platz, și să asistăm la toate descoperirile lor, la contemplarea vitrinelor, la discuțiile cu vînzătorii, la tîrguiala spectaculoasă care are uneori loc între acești cumpărători din est și mici afaceriști locali. Sînt pagini de proză în care ochiul vede cu acuitate și urechea înregistrează exact dialoguri sugestive.

Dar nu atît arta literară impune în această carte cît atitudinea scriitorului : Adrian Păunescu scrie o carte de meditație și ripostă la ceea ce vede, la ceea ce-și amintește, la ceea ce ar trebui să fie. Comparația cu **Însemnarea** de călătorie a lui Dinicu Golescu este inevitabilă, oricît de anacronică ar părea cartea boierului cu işlic de altădată. Se știe că acesta, odată călătorit în occident, a terminat prin a face comparații dezavantajoase cu țara din care a plecat și a cere întronarea și aici a aceluiași spirit raționalist, a aceleiași civilizații și justiții sociale. Adrian Păunescu privește și el realitățile austriece cu ochii omului care are ceva de învățat și de transmis concetățenilor săi. El reține mai ales superioritatea și decența rețelei comerciale austriece, higiena localurilor, economia sătească care n-a desființat satul conservîndu-i înfățișarea și utilitatea. Nenumărate aspecte i se par lăudabile și interdicția mentală de a nu face comparații între cele două sisteme politice, socialist și capitalist, este respinsă de mai multe ori. O experiență socială și economică închisă, fără comunicarea cu acele experiențe anterioare care ne pot servi în tentativa noastră de emancipare complexă, i se pare un non-sens. **De la Bârca la Viena și înapoi** pledează susținut, patetic pentru o cît mai largă și responsabilă deschidere a României către lume. Adrian Păunescu ne propune o meditație politică proprie de la înălțimea anului 1981.

Descoperirea Austriei este dublată de o descoperire a României în Austria. Este mai întîi vorba de întîlnirea lui Adrian Păunescu cu colonia de români a capitalei austriece, și de vorbele pe care poetul le adresează acestor compatrioți vienezi în biserica românească cu prilejul zilei Unirii Principatelor. Sînt paginile de antologie ale cărții prin inspirația și patosul lor. Momentul este solemn, cadrul este plin de greutate, cuvîntul poetului trebuie să fie la înălțime. Ceea ce Adrian Păunescu reușește să facă. Vine la rînd a doua mare ceremonie pe care o prilejuiește întîlnirea oamenilor de mai multe confesiuni în marea catedrală gotică Sfîntul Ștefan din Viena. Scena are rigoare și răceală, înălțime și sublim, fiind încălzită mai ales de corul bisericii ortodoxe românești, de predica preotului ortodox și încendiată de o altă predică privind viitorul omenirii, venită de la un pastor romano-catolic. Un poet are vocația momentelor sublime și scena este descrisă cu o adeziune vizibilă. Vine apoi la rînd o altă întîlnire cu România în Austria. Este vorba de vizita pe care poetul o face la Muzeul de istorie unde sub geamul vitrinelor descoperă tezaurele transilvănene conservate sub sticlă la Viena încă de pe vremea fostei împărății. Autorul are sentimentul întîlnirii cu ceva care-i e propriu și cu care poate comunica și sentimentul frustrării ca și convingerea injustiției istorice și ireparabile făcută poporului român. Meditația lui Adrian Păunescu în fața vitrinelor arheologice care conțin piese de aur dezgropate din pămînt românesc și transportate în casa exploatatorului de ieri merită toată atenția. Nu mai e aici vorba de un călător de felul celui de la Goleşti, rătăcit într-o Europă civilizată și rațională în care nu știe să-și integreze istoric propria țară. **De la Bârca la Viena și înapoi** conține o temă nouă a cărții de călătorie românești privitoare la jaful istoric și efectele lui alienante asupra poporului român.

În **De la Bârca la Viena și înapoi**, Adrian Păunescu este un admirator al civilizației și splendorilor vieneze, dar pe care le privește cu un ochi lucid. Nu mai este vorba de călătorul complexat al secolelor și chiar deceniilor trecute, care se duce peste hotare să admire ceea ce au mai admirat și alții cu atitudinea mărunților sateliți culturali. În atitudinea poetului vuiește istoria și masivele obiecte de aur care decorează catifeaua muzeului vienez îi apar ca dovezile unui rapt istoric care n-a fost pedepsit. „Viena, cîtă pătimită Transilvanie plătește splendorile tale", exclamă Adrian Păunescu. Iată un călător nou, fără inhibițiile vechi. Tezaurul de la Sinicolaul Mare, aflător în muzeul vienez, i se pare dovada cea mai elocventă a unor raporturi istorice brutale. Chiar în admirație poetul pune o semnificativă distanță. Din nou se suprapune aici, coincidență neintîmplătoare de altfel, exclamația pe care Mihail Sadoveanu o adresa Olandei : „Te admir și mă pregătesc de plecare". Adrian Păunescu străbate Viena cu sentimentul de proprietar al acestei splendori. Aici zace, scrie el, o cantitate uriașă de sudoare și sînge românesc. Bogăția și fastul vienez au la temelie o contribuție românească pe care poetul ne cere cu îndreptățire să n-o uităm. Prin admirația cenzurată de istorie, prin refuzul complexelor și mai ales prin atitudinea revendicativă **De la Bârca la Viena și înapoi** instituie o viziune a cărților de călătorie mai rară la noi.

Vizita Palatului Belvedere în care a fost hotărîtă sfîșierea Transilvaniei prin dictatul lui Hitler și Mussolini îi prilejuiesc poetului pagini de violentă expresie la adresa trufiei bunului plac, la adresa autorilor imediați : Ciano și Ribbentrop. Aici pagina poetului coboară la pamfletul colorat și vindicativ.

Jurnalul vienez al lui Adrian Păunescu este divers, spontan, strălucitor, plin de întrebări și de preocupări dintre cele mai surprinzătoare. Nu lipsesc nici mentalitățile literare antipodice poziției celui ce scrie jurnalul. Iată un „demagog" care atacă la toate ocaziile poezia festivă, patriotică, politică, dar care uită că el însuși a scris o astfel de poezie. „Degeaba spui dumneata că nu mai scrii poezie patriotardă. Dumneata ai scris poezii dedicate altor patrii". Un alt ipochimen care face obiectul nemulțumirii poetului este scriitorul care a fost odată deputat și astăzi cînd n-a mai fost ales este nemulțumit de sistemul electoral românesc. Procesul de mentalitate pe care-l face Adrian Păunescu acestui exemplar este demn de toată atenția : „De ce nu v-ați dat foc, — cînd erau destule chibrituri și era benzina mai ieftină — cînd Blaga, Barbu, Voiculescu, Tuculescu mureau ca niște nenorociți, iar dumneavoastră le aveați pe toate ?" (p. 219). Este deplinsă și intrusiunea în lumea scrisului a celor care simulează literatura fără a putea să-i dea o forță și un conținut real : „Toate mutrele insuportabile ale „colegilor" mei, care mă injură fără să mă citească, toată această gogoașă aflată, vai, la îndemîna oricărui repetent de fost coleg de-al meu, la îndemîna fiecărui hocheist care dintr-o lovitură primită pe gheață a făcut pretext de vocație literară, toată această plevușcă grupată strategic în jurul citorva mari personalități — unele, mari și reale și importante —, toată această liotă care transformă defectul de a nu pronunța bine în calitatea de a se „rosti" modern, care transformă defectul de a nu ști bine limba română, în calitatea de a transforma radical limba română"... Adrian Păunescu aspiră la o republică a literelor deschisă marilor orizonturi și marilor probleme civice și artistice ale socialismului.

M. Ungheanu

SERGIU AL. GEORGE: «Arhaic și universal»

eminent indianist, regretatul Sergiu Al. George dezvăluie prin eseurile din ultima (la propriu și la figurat) sa carte o ipostază mai puțin cunoscută și cercetată a spiritualității românești. Autorul dorește, apelînd la patru mari modele sau momente exemplare ale „conștiinței culturale românești", să pună în lumină asimilarea creatoare a structurilor mitice ale gîndirii indiene, precum și similitudinile prin arhetipuri și invariante arhaic-universale. Deoarece, lucru paradoxal, arhaicitatea unei culturi, mărturisește în același timp, despre universalitatea ei. Acest adevăr a fost dealtfel, demonstrat științific și argumentat de antropologia contemporană, atît cea filosofică și culturală (Mircea Eliade, Gilbert Durand) cît și structuralistă (C. Lévy-Strauss). Nu întîmplător, cu o genială intuiție, G. Călinescu formulează în introducerea la „Istoria literaturii...", teoria „vechimii" poporului și culturii române.

Ideea impactului fecund, complex, valorizant al gîndirii Indiei arhaice asupra spiritului românesc, a pătrunderii, spre deosebire de Occident unde a luat forma interesului filologic, în zonele de profunzime ale conștiinței noastre culturale, nu este insolită, Lucian Blaga fiind unul dintre primii care au observat și comentat fenomenul. („Mahatma Ghandi așa cum l-am cunoscut", **Saeculum**, 1, 3, 1943) Mircea Eliade, care la acea dată era deja un indianist reputat — publicase în 1936, **Yoga, Essai sur les origines de la mystique indienne**, Paris, a remarcat și el afinitățile și convergența de structură, edificator fiind eseul despre proza eminesciană în volumul **Insula lui Euthanasius**, București, 1943. Mai recent, Amita Bhose reia problema dintr-un alt unghi, în studiul **Eminescu și India**, Iași, 1978, vizînd aproape epuizarea surselor tematice și factologice, nu fără a sublinia într-un plan mai abstract, că la nici un mare scriitor european, mythosul indian, marile sale valori și tradiții nu se găsesc atît de intim asimilate sau concurate într-o operă ea însăși de o mare originalitate. Prin ce se individualizează atunci, în acest context contribuțiile lui Sergiu Al. George ? Răspunsul îl aflăm în viziunea sa organică și în același timp generalizatoare, a fenomenului. Altfel spus autorul (specialist în sanscrită), care cunoaște din interior și la sursă civilizația veche indiană, depășește stadiul informației erudite pentru a o subordona unui punct de vedere focalizant (formele arhetipale) și a o integra unui discurs teoretic mai cuprinzător (capacitatea valorizantă și originalitatea în universalitate a spiritului românesc) : „Congruența arhaicității cu universalitatea poate fi găsită și acolo unde cultura noastră o întîlnește pe cea a Indiei. Este zona transculturală a spiritului, instituită de dimensiunea simbolică a acestuia. Privilegiul Indiei este de a fi descoperit o dialectică a simbolului care, prin depășirea imaginii și a imaginarului, reușește să găsească temeiul adînc de unde pornesc atît arta cît și filosofia. Este dincolo de întîmplare că aceeași dialectică lărgită a simbolului poate fi regăsită la creatorii români — Eminescu, Brâncuși, Blaga și Eliade — care, mergînd la acest temei adînc al artei și filosofiei, au simțit totodată puternica atracție a lumii indiene". Într-adevăr, acest „dincolo de întîmplare" al „creatorilor români" pentru care dimensiunea simbolică a cosmosului constituie o realitate esențială, este ceea ce urmărește să releve și să demonstreze Sergiu Al. George. Spre deosebire de mentalitatea occidentală pentru care simbolul este reprezentarea a ceva prin altceva, instituind dicotomia nivelelor cosmice, pentru lumea indiană simbolul este un mod concret de transgresare a dualităților, un paradox pe care gîndirea europeană modernă a refuzat să și-l apropie ontic. Celebra aporie a lui Zenon a primit o rezolvare matematică, abstractă prin „trecerea la limită". Or, în ontologia indiană, simbolul este tocmai încorporarea în sensul cel mai propriu al acestei „treceri la limită". În el coexistă sacrul și profanul, esența și aparența, fără a fi nici una nici alta. Prin el se rostește unitatea originară a lumii dar și diversitatea ei. Eminescu, Brâncuși, Blaga, Eliade dezvăluie, prin influență sau congruență, în mitologii poetice personale, sau ample edificii teoretice, tocmai o astfel de ontologie și dialectică a simbolului.

Din acest unghi arta lui Brâncuși este prospectată și introspectată sub semnul nostalgiei și chemării primordialului : „Ceea ce-l singularizează pe Brâncuși în contextul generației sale este felul propriu în care el înțelegea nou ; în contrast cu colegii săi de breaslă care nu puteau concepe reînnoirea decît prin instituirea unui nou și personal limbaj, întrucît de la Renaștere gestul artistului nu era decît un prilej de manifestare personală a insului — Brâncuși nu concepe nou ca o găsire a unui limbaj original, ci ca regăsire a celui originar. Pentru el, a fi original, presupunea aflarea originarului : «ne regăsim cu toții la sfîrșitul unei mari epoci și este necesar să ne reîntoarcem la începutul tuturor lucrurilor și să regăsim ceea ce s-a pierdut»". Consecvent cu premisele studiului, Sergiu Al. George prezintă în continuare sculptura lui Brâncuși ca un limbaj simbolic, în accepția și uneori în formele postulate de ontologia și metafizica indiană. Nu este lipsit de interes să reamintim că artistul român și-a făcut un scurt „stagiu" în India cu ocazia proiectului templului de la Indore. Coloana fără sfîrșit, Sărutul, Oul, Pasărea etc. sînt analizate și interpretate prin raportarea la textele sacre ale filosofiei indiene relevîndu-se consubstanțialitatea viziunilor. Revoluția lui Brâncuși în arta modernă este reîntoarcerea la limbajul universal arhaic al miturilor, cel mai bine conservat de spiritualitatea indiană.

Al doilea studiu, consacrat lui Mircea Eliade se desfășoară pe două planuri : cel al hermeneuticii lucrărilor de istorie a religiilor și celălalt al comentării prozei, evident tot prin perspectiva indianistului. Mai substanțial mi se pare prima parte în care Sergiu Al. George, polemizînd explicit sau implicit cu exegeții operei teoretice, vine cu un punct de vedere nou, chiar în pofida unor afirmații a lui Mircea Eliade însuși. Reamintind faptul că actualul istoric al religiilor a fost mai întîi un competent indianist și constatînd o oarecare discrepanță între concepția teoretică și praxisul analizei, Sergiu Al. George revizuiește sau arată că binomul antinomic sacru-profan este cam simplist și chiar Mircea Eliade atunci cînd îl aplică, îl folosește, mai degrabă, în sensul complex al „dialecticii participației" din metafizica indiană, decît în cel al opoziției tranșante din gîndirea occidentală. În schimb, interpretarea literaturii fantastice și referirea doar la romanul **Noaptea de sînziene** nu sînt acte de performanță ci doar de competență. Din nou devine incitant, în eseul despre filosofia lui Blaga unde observă similitudinea dintre teoria asupra metaforei ca element ontic și gnoseologic și structura și funcționalitatea simbolului în textele sacre indiene. **(Structurile antinomice la Blaga și accepția indiană a metaforicului).** Din eseul despre Eminescu **(Eminescu-Arhetipul)** reținem combaterea prejudecăților cu privire la schopenhauerismul receptării eminesciene a culturii indiene, poetul român fiind originar mult mai aproape de mentalitatea mitică decît filosoful german. Dar investigarea poeziei este sumară și mai mult enunțiativă decît aplicată. Este clar că Sergiu Al. George se manifestă în largul lui în domeniul teoretic speculativ și al filosofiei culturii unde ne-a lăsat, inclusiv cele din volumul de față, contribuțiile sale cele mai solide, în care erudiția este supusă clarității și exigențelor unei argumentații logice impecabile.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

O CARTE DE LA 1910

Silvia Obreja Cernichevici debutează cu prima parte a unui roman ultra-tradițional (**Efemeride**, Editura Junimea, 1981), manifestînd o invidiabilă lipsă de teamă în fața unor locuri comune cunoscute încă din proza de acum o sută de ani. Este o carte „corectă", dar impersonală, care, dacă ar fi apărut prin 1910, ar fi făcut, probabil, o figură onorabilă. Citind-o, mi-a apărut în minte o imagine menită să exprime raportul dintre conceptul de literatură și scrierile concrete. Mi-am reprezentat literatura printr-un ocean de plasmă, în felul celui din **Solaris**, iar cărțile prin forme născute din mișcările lui. Capodoperele nu mai recad niciodată în valuri, se solidifică pe deplin, devenind autonome. Cărțile de valoare, dar lipsite de un destin ieșit din comun, sînt niște forme pe deplin vizibile, dar care, de la un timp, precum ceasurile dintr-un tablou de Dali, încep să se lichefieze, micșorîndu-se treptat și apoi dizolvîndu-se. Dar cărțile slabe ? Pe ele le-aș asemăna cu niște fantome de aburi, abia vizibile, repede spulberate de vînt.

Autoarea **Efemeridelor** recurge, cu singe rece, la o manieră narativă comodă, imaginează conflicte previzibile, pune în mișcare personaje ale căror evoluții sînt ușor de anticipat, însăilează dialoguri convenționale, în care vorbele se succed fără fasoane, fără pretenții. Ceea ce rezultă nu are bizara agresivitate a cărților proaste, ci blîndețea ștearsă a scrierilor episonice. Pe la începutul secolului nostru, într-o mahala ieșeană se petrec vieți. Unii doresc să-și dea fiica după un om mai răsărit ; drept urmare iau în gazdă diverși tineri mai spălați. O soție salvează aparențele față de cel de al doilea bărbat al său, calculîndu-și cu luciditate comportamentul și simulînd, la sfîrșit unele preotese, tot felul de elanuri. Un bărbat are o nevastă lipsită de temperament focos ; o „traduce" și apoi o schimbă, fără să-i mai înapoieze zestrea. Un văduv se înamorează de soția altuia și o aduce la el acasă ; după un timp își dă seama că ea este o ființă, într-adevăr, ardentă, dar săracă la minte ; drept pentru care cade în darul beției, începe să o bată și își ia o altă nevastă, pe calculata de care am amintit. Un băiat iubește lectura ; el se poartă politicos cu mama sa vitregă și arată o precoce înțelegere pentru slăbiciunile omenești. Un învățător are o nevastă care gătește foarte bine, ține casa curată, dar este incultă și lipsită de imaginație ; drept urmare el începe să poarte, în cancelarie lungi discuții despre Rousseau cu o tînără și mintoasă colegă. Niște țărani revoltați îl cheamă pe un învățător să meargă cu ei ; acesta refuză. Sigur că, ținînd-o tot așa, se poate scrie ușor nu numai o cărticică de o sută cincizeci de pagini, ci și un roman fluviu.

Cei care citesc multe cărți nesemnificative și încep, de la un timp, să schițeze o fenomenologie a acestei categorii literare, știu că, în general, se pot aștepta și la surprize plăcute. Un zeu al veleitarilor literari pare a face în așa fel încît, mai totdeauna, măcar o scenă, măcar o replică, măcar un vers să iasă bine. Explicația este, desigur, statistică, dar cititorul înclină să îi acorde accidentalei reușite statutul unei oaze providențiale, care face ca un desert să pară aproape simpatic. În cartea semnată de Silvia Obreja Cernichevici există chiar mai multe asemenea plăcute întreruperi ale soporificei etalări de locuri comune. Ele apar în legătură cu Varvara, unul dintre personajele principale. Multe dintre vorbele, acțiunile, gîndurile și simțirile acestei Varvara, despre a cărei diplomatie conjugală am pomenit, sînt binecunoscute din vechi cărți. De cîteva ori însă autoarea exprimă intuiții mai originale asupra mecanismului psihic de compensare a frigidității. Lipsită de chemare pentru plăcerile simțurilor, Varvara trăiește o anume spiritualizare rudimentară. Este o spiritualizare convențional exprimată, în general, de către autoare. Din ea face parte, însă, și o duioșie frigorifică, bine prinsă.

Voicu Bugariu

Rostirea noastră

Urmare din pag. 1

aniversarea zilei de naștere a celui ce de aproape șaptesprezece ani trudește la cîrma destinelor noi ale României socialiste și scrutează orizontul conștiinței noastre noi, al tuturor zbaterilor noastre de mai bine și mai frumos. Nimic din lumina ochilor săi nu s-a clintit chiar dacă au fost de invins și multe greutăți și au trebuit încercate și multe experiențe iar lumea, e și normal, își reazimă mai aproape tot timpul și bucuriile și nădejdile de timplele și cugetul său. Nimic din lumina ochilor săi nu s-a clintit nici atunci cînd, privind departe, ne anunță că vom mai avea de înfruntat și alte probleme și omenește e posibil să întîmpinăm și zigzaguri ori să ne izbim și de alte greutăți. Spunea, mărturisea toate acestea chiar de ziua sa și, cum în ultimii șaptesprezece ani ne-am deprins atît de mult cu cuvîntul și ordinea sa de spirit care ne implică și ne marchează în toate, n-avem cum să nu ne gîndim că de fiecare dată cînd ni se adresează ne aflăm la o extraordinară întîlnire cu noi și viitorul. Pentru că prezentul, aproape inflexibil în tresărirea clipei, îl conținem. Iar viitorul, uneori indescifrabil, trebuie să treacă printr-o asemenea prodigioasă și proeminentă minte de om ca să ni se releve întreg, deodată, în toată distincția și limpezimea sa.

Și mai e încă ceva pentru care, cel puțin în planul creației, îi datorăm mult și anume acel curaj al cuprinderii și rostirii adevărului, acea putere fantastic de simplă cînd cuvîntul este investit cu întreaga putere a adevărului și care îmbracă din adîncime un gînd, o rostire care e a ființei înseși în impactul său cu istoria și care face deopotrivă și politică și cultură, tot așa cum face și economie și știință din tot ceea ce întreprinde în sprijinul oamenilor și al condiției lor în societate.

BREVIAR

■ **UN NEO-GHERIST ?** — Spectaculoasă mai este metamorfoza criticii lui Nicolae Manolescu, fixat, dacă ar fi să luăm în serios observațiile lui asupra „Săptămînii nebunilor", într-o metodă sociologică și sigur neo-gheristă. Criticul cere acum de la prozator precizie de istoric în localizarea evenimentelor, deși materia nu e în primul rînd a unui roman istoric ; vestejește excesele, „puțina preocupare pentru adevăr psihologic și istoric" ; ia o înfățișare doctorală în explicația unor termeni așa-zis inexistenți în limbajul „oral" din acea vreme (sîntem pe la 1825, N.M. știe bine cum se vorbea pe atunci !). În sfîrșit, „carența profundă a romanului e de natură psihologică și morală", observație deterministă și inexactă căci, urmînd această optică a lui N. Manolescu, Gide ar fi trebuit legat de îndată, pentru „Imoralistul", iar „Crații de Curtea Veche" n-ar avea, desigur, vreo valoare. E, poate, o rigidizare a metodei acestui critic ? O sforțare de a judeca romane „corintice" (cum e acesta) cu principii „ionice" ? Sau, pur și simplu, „un soi de indigestie stilistică" la proza lui Eugen Barbu ?

■ **AVEM O MISIE ÎMPREUNĂ.** Un apel amplu și inspirat la unitatea de acțiune scriitoricească face Adrian Păunescu în revista **Flacăra** nr. 4 sub titlul : **„Pentru totalitatea și unitatea culturii românești".** Adrian Păunescu discută mai întîi carențele criticii literare ca pe unul din aspectele asupra căruia trebuie să ne oprim mai mult. Ignorarea deliberată sau contestarea frontală a unor scriitori valoroși ca Ion Lăncrănjan, Paul Anghel, Ion Gheorghe, Dinu Săraru, Ioan Alexandru și, adăugăm noi, chiar și a lui Adrian Păunescu, este comentată de autorul articolului din **Flacăra** hotărît : **„În actuala organizare a vieții literare, tăcerea e, cred, nu un semn al moralei tipice, ci o imorală confrerie inacceptabilă".** Adrian Păunescu încheie cu aceste rînduri pe care le cităm : **„În rest, o singură și sfîntă dorință. Indiferent de relațiile dintre scriitori, să păstrăm totalitatea și unitatea culturii noastre. Să nu uităm că avem o misie împreună".** Cît despre faptul că articolul din **Convorbiri literare**, semnat de Alex. Ștefănescu este doar un „text literar", cum crede Adrian Păunescu, acest lucru rămîne de demonstrat. Textul în cauză, prin afirmațiile lui, a creat un **subliniat cadru extraliterar** discuției, fără a fi singurul articol din presa noastră de acest fel, și nu este de mirare că i se răspunde tot într-un cadru extraliterar. Devine cu atît mai valabil îndemnul lui Adrian Păunescu : **„Să ne iubim valorile și să facem din ele modelul nostru permanent, neuitînd nici o clipă că vom trece și că în vreme ce ne construim pe noi înșine, avînd în fața ochilor modele, noi înșine devenim modelele altora care se nasc".**

■ **PROPORȚII.** Dintre cei 16 poeți, publicați în „Meșterul Manole", (nr. 3, suplimentul revistei „Argeș") nu mai mult de trei-patru par a dovedi o înzestrare adevărată. Este vorba de Ioan Vintilă Finiș, cu o poezie încifrată și obsedată de imaginea purității, Tatiana Lucsandra, un talent în direcția notației elegiace, citadine, Ileana Grigorescu, autoarea unui cîntec „naiv", fără excesul de clișee curente. În rest, vorbe, vorbe, vorbe...

■ **PUBLICAȚII NOI.** „Amfitrion" (o foaie editată la Botoșani) al cărui număr ultim conține pagini interesante de Lucian Valea, C. Dracsin și alții, precum și „Sinteze", suplimentul ialomițean de cultură și artă, iată două publicații care se adaugă, nu fără cîte ceva original, periodicelor cunoscute pînă acum.

A. S.

VIAȚA CĂRȚILOR

„CÎNTECE DE GLIE"

● Cantina noastră scriitoricească este un loc în care gradele și contingentele obișnuite dispar pentru a face loc unor prietenii spontane de specie atemporală și absolută. Într-o astfel de ambianță, nu mi-a fost greu să-mi apropii simpatia vitalistului și eroicului prozator — colonelul Gheorghe Pană, un adevărat homerid al ultimului nostru război, cît și pe aceea lirică a colonelului Ioan Costea, un veritabil rapsod al vieții ostășești. Eu însumi am fost într-o vreme cadet și o anumită tropismă spre haina cachie mi-o simt evocatoare. Ca orice poet, sînt, desigur, antimilităros și antirăzboinic, preferind muzele gureșe, ci nu silențioase, dar înțeleg deopotrivă rațiunea celor ce se înscriu nemijlocit în slujba Patriei.

Cu atît mai mult apariția trupeșă, chipul luminos cu ochii azurii și vorbirea pregnantă, cu blajinătate dar cu tonus ferm, ardelenesc, căldura neafectată a gestului prietenesc, modestia comportamentală și marea sa dragoste pentru Poezie, toate harurile unei prezențe armonioase, trup și suflet dăruite acestei vetre străbune, m-au atras nelicențios către personalitatea generoasă a poetului Ioan Costea.

Cunoșteam mai demult, încă de prin '46—'48 activitatea sa de gazetar virtuos la „România liberă", continuată apoi la gazeta ostășească „Înfrățirea" din Cluj-Napoca și coroborată cu reportaje remarcabile la ziarul „Apărarea Patriei", pentru a-l reîntîlni, rînd pe rînd, la noi trepte ale elanului său ardent și neobosit, redactor principal în Studioul cinematografic al Armatei, afirmat ca scenograf, regizor și comentator, iar apoi, timp de opt ani neîntrerupți, ca șef al secției Radio TV, a Armatei, organizînd emisii excelente, în calitate de crainic distins și reporter destoinic.

Paralel cu aceasta, a publicat numeroase cărți cu povestiri din viața ostășească, unele cu caracter educativ („Ostaș și cetățean"), altele cu schițe humoristice („Tir cu gluma") sau cu note de drum și peisagistică socială („Călător prin țara mea"). În „Îndrumătorul cultural-artistic al Armatei" a publicat piese într-un act precum „Ordinul de la miezul nopții" și „Sunetul inimii", utile brigăzilor artistice ostășești, pentru care a mai scris și nenumărate cîntece patriotice și ostășești, multe din ele împreună cu regretatul compozitor Richard Osanitzky, rămase în repertoriul permanent și premiate ades.

Cicerone Ciobanu : „Isaccea"

Să mai adăugăm prezența literară în publicațiile Uniunii scriitorilor, „România literară" și „Luceafărul".

Firește că efortul oricărui textier de cîntece este de a se face remarcat și prin volume autonome, cu armonie intrinsecă și versificație bine strunită, așa cum pe drept și-a propus și prietenul Ioan Costea prin volume inspirate intitulate : „Inimă și spadă" (1974) sau „Arme și flori" (1976). Ultimul volum, „Cîntece de glie" apărut la aceeași prestigioasă Editură Militară *), vine să adauge un tonic mesaj imnurilor de pînă acum ale poetului, care își dorește : „Să fiu o bornă vie / la vechiul meu hotar / și-n veghe necurmată / să am priviri de jar / Sub steagul României / așa cum am jurat ! / sînt strajă și tărie / în postu-mi de soldat".

Onestitatea declarativă și probitatea versificației se îmbină simplu și armonios în tonalitatea fermă a „soldatului" liric pe care, cu afectivitate, îl consemnăm.

Tudor George

*) **Ioan Costea „Cîntece de glie", Editura Militară, 1981**

Poeți din Hunedoara

valeriu bârgău

Scrisori ale filozofilor morți

Deodată aceste inscripții pe foietaje de aluminiu
și-au lungit gîtul spre mine ca la ceva viu
în fața oglinzii mă prăpădeam să privesc în ochi
și să-i vorbesc prietenului despre expresia feței electrizate
semănînd cu arcul televiziunii într-un magazin de antichități
vibrînd în fața lucrurilor fără nume
și denumindu-le cu voce înceată :
— scrisori ale filozofilor morți —
înălțați pe gîtul de lebădă al cuvintelor :

fluturi impăiați în sentimentele ciinelui jigărit
exilat din grădina hesperidelor
dintre pietrele albe ies termitele viforoase
încrestate în roșul limbii...

Pendul

Zona gravitației oprită în grădinile de plumb
pivoți grei pentru lămpi, pentru fluturi candizi
și blocuri de piatră amară
o mie de alpiniști în extaz împart izbînzi tuturor norilor
semn aș face cătunului să nu răscolească viziunile
despre constelația umorii
despre tăietorii cireșului sădit odată cu mine
lîngă zid
biserica își extrage culorile vineți din văzduh.

Tu știi arterele aorte care fac bine vieții
știi glasul de lîngă zid al bețivilor duminicali
pe acoperișul de smoală al orașului trist
copiii împart egalitatea lumii cu bătrînii.

Stele dezghețate

Motto : „Oamenii sînt un monolit"
(Carl Sandburg)

Stele dezghețate mă salută cordial
„oamenii sînt un monolit !"
Cerul le e un măr ruginit.
Orașului îi prieste doar dragostea
tinerilor contemplativi — suiți pe dîra luminoasă a literei.

Poem despre sine

Al stat toată viața cu nasul în gazul
de furnal al orașului visător
copiii au răzuit cu sticla vopseaua a o mie de societăți
descoperite cu sîrg în miezul istoriilor școlare ;
și rid pe tăpșanele fără iarbă
pe aeroporturile schimonosite de ura cobailor înfometați
gata să moară pe grătarul străvechii științe
Viața ca o bicicletă alergînd pe șosea
fără amintiri. Cu ochii înroșiți de nesomn
inventînd alt film al cunoașterii de sine.
De treci prin fața unei catedrale semețe
în oglinda retrovizoare
ai să vezi o mulțime de nervi
ai orașului.

eugen evu

Donna M.

Doamnă galbenă primește acestea,
șapte adio din șapte zări,
primește totuși din urme vestea
celui ce arse în reci luminări
Celui ce arse dornic de-o vină
stîrnind minia muzelor mov
primește smirna grea de lumină
refuz credința domnului Iov
Trimit această epistolie
cu adierea să-ți vire sub ușă
ca pe-o somație liliachie
brîndușa asta ce nu-i brîndușă
brîndușa asta plînsă-n ascează ;
adio roză din stalactite
dragostea noastră prin fotosinteză
din vremi burgheze, brusc asfințite.
Nu mai cresc roze, m-am convertit
la alte jocuri, adio Donna !
Te las cu proza vechiului schit
și cu duetul de la Verona.

Paratrăznet

și tristele muzici iar ne străbat
recidivînd, capricioase, străine,
priviri dintr-un trecut îndepărtat
prin colbuitele de ierbi vitrine.
Nedeslușire, caldă-ntunecime
Renaști din ce atavică vechime
reci alchimii de armonii funebre
suind năvalnic, un desfriu de febre,
prin orga scufundată în vertebre ?
Mormăie bezna-n urme de reptilă
Într-un triumf spre păsări și mi-e silă
Drum al dorinței, inspinat prin vers
te recompun sub mina ce a șters.
Refuz îngenunchierea-n diamante
Cu singele tocindu-le, să cînt...
Melanholii de rang, tristeți volante :
Prin mîna mea vă scurgeți în pămînt.

Pictori

Rembrandt bătrîn, obsedat de oglinzi,
multiplicîndu-se în coagulate uleiuri
în care lumina strivită ascunde priviri de copil înșelat
Van Gogh bătrîn aruncîndu-se-n bulboane
de răsărituri galbene-culoare a febrei —
amețit de îndelunga contemplare a hăului
din care se naște bolborosind fulgerul
Delacroix singurul umilînd moartea roză
zugrăvîndu-se în ipostazele lui umbrifage
urînd întunericul cald, complice îndrăgostiților
și-a învățat mîinile să gîndească independent
cu toate acestea ele nu l-au trădat niciodată
Mîinile lui Delacroix au domesticit pasărea
pasărea luminii care nu se așează niciodată pe umărul nebunilor.

Miel în Februarie

lui D.R. Popescu

Crește iarbă-n doinele de-acasă
și din iarbă strigă iarba nouă
putrezeso luminile pe coasă
și ninsoarea prin orașe plouă...
Moșu-n basm s-a nelumit demult
Unduind sub coastă, pe-o cărare...
Buna-i pirilașul ce-l ascult
Buiguind gălbiu, în răsuflare.
Amețit de tulburarea vieții
Mielul alb pe vatra casei tace
Tremurînd, semn milenar de pace,
Linge sarea pălmii și pereții.
Miel în Februarie, grăbit,
din șiștar l-imbie neaua bună,
cade, se ridică amețit
parcă ar avea ceva să spună.
Eu mă joc cu mielul și din joc
pipăi locul rănii-nveșmîntat ;
Mă privește, jertfă cu noroc,
mielul, pregătit, de injunghiat.

nastasia maniu

Nici măcar clopotul

După plecarea cuiva apele îngheață
Numai amintirea și mirosurile ei tari
îți rămîn,
obsesiile radiindu-ți memoria.
Eu scriu toate acestea știind,
nu vin din experiența altcuiva.
Fiecare își bea propria-i viață
pînă la ultima picătură.
Nu zic : aceasta mi-a fost dată,
bucata aceasta mi-a fost servită,
nu.
Am să plec și-n urma mea
se va face o gaură-n văzduh
pe care nimeni nu va simți-o.

Cred că nici măcar clopotul acela nu m-a iubit.

Portretul unui suflet de provincie

Sentimental și ironic și trist,
sufletul meu în rochie de bal,
clown grațios în duminici cu circ,
cu balansoar și cu bilci,
fumuri abstracte subțiindu-i figura de plastelină suavă,
iubita copiilor în vis, grăbiții
să intre în adolescență.
La blocul E3, la scara din mijloc,
se adună ciorchine pustimea
o brîză curată trimițînd în fereastra deschisă direct în văzduh.

Sfaturi sincere

E mai bine să taci,
vociferă riul
în cel mai frumos dialect al naturii.
E mai înțelept să asculți,
zise cel ce-și înfunda urechile cu vată.
E mai cuminte să stai locului,
șuieră vîntul
umplîndu-mi spațiile de mișcare.
E mai bine să mori,
spuse iarba
crescînd verde și lacomă
din moartea mea.

mariana pândaru

Cuvînt de aramă

Stol de păsări s-a lăsat pe cîmpie
Și a venit primăvara.

Ai mei s-au răspîndit
Să mă caute.

Și m-au găsit într-un mugur
Cu ochiul greu de adînc

Mi-au frămîntat gîndurile
Mi-au pus într-un petec de iarbă tinerețea
Și mi-au dat drumul în lume
spre cea mai frumoasă cădere.

Întîmplări

Cai păscînd pe terase cu pomi fructiferi.
Revărsare de ziuă.

Cîntec de pasăre în sinul cîmpiei
Și ochiul meu obosit
Pe-deasupra

Iar soarele
trezindu-se dintr-o dată
mușcat de cețuri
Trece pe malul celălalt.

Adevărul de piatră

Afară ningea prima zăpadă
Voi, ninși de cuvinte și fluturi
Respirați, respirați

Afară, șerpi purpurii loveau aerul
Voi, cu inimi de gheață
Călăreați cai de fum.

Și nu v-ați întors niciodată
Spre cîmpul cu flori
Și nu v-ați cunoscut libertatea.

Mi-am amintit de voi
— nebunii orașului
și-am plîns
cîntîndu-vă adevărul de piatră.

Strigăt

În creierul munților
păduri de cireși
înfloresc —
— Se lasă zăpadă tîrzie peste
gura de aur a lumii.

Eu, cu inima mea cît o boabă,
trec din ziuă în noapte
și din noapte în zi
cu același strigăt tălos.

În curînd, cireșe amare vor fi
și păsări mari, cît roata carului
roiesc deasupra pămîntului.
Dansul de moarte.
Dansul de moarte al fructelor
— amenințător și tăcut.

Numai strigătul meu
înnebunitorul meu strigăt
se adîncește mereu
între pîrguitele roade.

ioan evu

Ceața

Te iubesc — am strigat de trei ori
prin picla cea adîncă,
prin ceața definitivă
a celor din urmă cuvinte, cu sufletul
răsfoind tăcerea bătrînelor dicționare.
Te iubesc. Ia trupul meu
și fă din el o barcă ; suie-te-n ea
cît încă mai e timp —
șapte oracole-mi vestiră că se-ntețesc viitorile pe Styx,
ia-mi inima și fă din ea drapele
bune de pus pe rănile furtunii
căci se-nmulțesc vifornițele-n zare,
se-aduc urlînd tornadele-n pustie.
Te iubesc ! Atît mai apucai să strig
prin picla cea definitivă...

Caldarîmul cu vrăbii

Un cal murind
în plină autostradă,
un cal alb ca o catedrală prăbușită
lîngă lanul de mașini dimineața —
Ce subiect de primă pagină
pentru cotidianul răsfoit
la lumina adormitoare
a coctailului !
exclamă pe bună dreptate
tînărul reporter voluntar.
Un cal alb
ingenunchiat lîngă țevile de eșapament
sub ochii realiști ai blitz-ului
clipind complice cu zorii —
și-un caldarîm cu vrăbii guralive
ciugulind frimituri
din pîinea dimineții, aburindă...

Poezia

Această rană cîntătoare,
această veșnică uimire,
această aprigă-ncordare,
supremă flacără, iubire.
Această pasăre în cușcă
și liber glontele pe cer,
mormanele de praf de pușcă,
acest abis braconier.
Și peste toate crezul care
te ține drept în strîmbătate
cu ochi lucid deschis în zare,
scrutîndu-te, Eternitate !

CONTEMPORANII NOȘTRI

JUBILEUL UNUI MARE PROZATOR

I-am cunoscut la revista „Luceafărul", pe vremea cînd mă duceam cu versuri să găsesc un cititor pentru ele și l-am găsit în persoana lui Eugen Barbu care mi-a citit versurile și mie și le-a citit și pe ale lui Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Marin Sorescu și ne-a dat atunci drumul în lume. Se învîrtea pe lîngă el un personaj mic și negricios, cu păr țepos și nas caricaturizat parcă din sine însuși, unul care le știa pe toate și le făcea mai gogonate decît erau, o hahaleră simpatică, un individ care certa pe toată lumea, cu toată lumea, reușind într-un tîrziu performanța de a-l certa pe Barbu și cu cei pe care-i lansase. Avea un aer de atoateștiutor, părea să nu-i fie frică de nimic, dar nici nu părea că știe ceva pînă la capăt. Seria cronici dramatice la spectacole la care nu știu cum avea răbdare să stea, el care era născut pentru acțiune și care, în acei ani, 1965—66—67—68, era sodiul central al zvonurilor din România. Voia să pară mai puțin inteligent decît Eugen Barbu, dar n-a reușit decît cîțiva ani. El domina, de fapt, pe toți cei cu care stătea de vorbă, la o masă, ori la o întrunire publică, deși n-avea curajul să ia cuvîntul în public, nu i se părea că e destul de stăpîn pe sine spre a vorbi unei adunări mari de oameni. În doi sau în trei sau în patru, la o masă, povestea genial. N-am pomenit povestitor mai fermecător, nu mi-a fost dat să văd și să aud un om atît de autentic, jucîndu-i pe alții, capabil să rețină amănunte revelatoare și să le spună atunci cînd trebuia, să construiască de fapt proză și teatru pe loc, ca Dinu Săraru. (Ba nu, mint, mai cunosc un asemenea om și cred că ar putea fi un scriitor important. Se numește Apostol Turbatu și e doctor, începuse cîndva să scrie, dar l-au luat grijile familiei, ale slujbei și se stinge încet-încet o șansă în care am crezut și cred că în șansa lui Dinu Săraru). Căci despre Dinu Săraru e vorba în toate cele pe care le-am spus mai sus. Îl uram de moarte pentru încurcăturile pe care le producea, pentru copilăriile pe care le punea la cale, pentru prostiile în care-l băga pe Eugen Barbu, pentru că făcea și pe marele cunoscător de politică și pe savantul psiholog, fără să fie toate astea, fiind doar ce intuiția mi-a dictat din prima clipă : **un mare scriitor.** Da, Dinu Săraru este unul dintre marii scriitori de azi. Îl vedeam povestind pe la mese și mă enerva că furnizează materiale de proză ba lui Eugen Barbu, ba lui D.R. Popescu, că lucrează adică fără să-și dea seama pentru alimentarea cu fapte de viață a doi colegi care, oricît mi-ar fi fost de dragi (și mai ales aceia îmi erau dragi, spre deosebire de Săraru, care-mi era antipatic), puteau găsi și alte surse decît mitraliera de proză verbală care era Săraru.

Oltean din Slătioara Vîlcii, mărunt și atos, proiectat probabil întîi să fie ulcică sau ulcior de Horezu și abia apoi cu destinația schimbată spre om, ceramică neagră în toată regula Dinu Săraru reprezintă astăzi, (că vor unii colegi ai lui sau nu vor) tipul de scriitor cel mai actual, cel mai politic, cel mai angajat. Estetica lui e în marș, lumea lui interioară s-a îmbogățit mult, el a făcut la vîrste mai tîrzii ceea ce alții făcuseră în copilărie, o instruire pe măsura talentului său uriaș. Dinu Săraru a debutat cu „Niște țărani", roman pe care am văzut cu bucurie că nu uită să mi-l dedice în nici una din edițiile pe care le publică, pentru că, într-adevăr, eu l-am terorizat să-l scrie. Dar dacă atunci cînd l-am cunoscut Dinu Săraru povestea extraordinar, astăzi Dinu Săraru a rămas același povestitor neîntrecut, dar și-a făcut între timp și o biografie a lui. El, acum, nu mai e hahalera de atunci, ci este primul care trăiește poveștile pe care le spune și le scrie. Conștiința lui civică și literară este torturată de întrebări și nu de întrebări mici și nu de întrebări de rutină. Dinu Săraru e și astăzi un om al clipei, al actualității, îi place ultima noutate, vrea să știe tot, însă toate astea nu le mai trăiește ca pe niște spectacole la care asistă, cronicar dramatic ce-a fost, ci ca pe niște evenimente ale lui, pe care și le asumă și care-l dor sau îl bucură. Dacă altădată Dinu Săraru își povestea proza, astăzi proza și-l povestește pe Dinu Săraru. S-a născut, literar vorbind, pe neașteptate, părea incredibil că poate să și reziste, dar a rezistat, a scris, scrie, va continua să scrie. Vîrsta de 50 de ani îl găsește în plin elan creator. A înfrînt pînă și nenorocita de poreclă pe care i-o puseseră niște inamici, speriați de talentul lui, că a scris mai multe cărți decît a citit. Casa lui e un laborator de creație, teatrul pe care-l conduce e cea mai curajoasă instituție a genului din Capitală. E patriot, dar patriot concret, e revoluționar, dar nu mai scrie articole de duzină în care-și exprimă formal adeziunl la care nici nu se gîndește. E revoluționar pentru că ține cu eficacitatea revoluției, ține cu poporul. Fără el viața mea și, aș crede, chiar că viața literaturii noastre ar fi mult, mult mai săracă. Și ar fi mult, mult mai puțin profundă.

Dinu Săraru a avut curajul să meargă cu proza lui spre locul comun. Acest curaj te poate pierde de la început sau te poate înălța pe vîrfuri halucinante. Dinu Săraru n-a ratat în vîrtejul locului comun pentru că el nu intra în locul comun ca un chiriaș, el era proprietar, împreună cu alții, al acelui loc comun, satul românesc. Și cînd a scris despre țărani, și cînd a scris despre activiști, și cînd a descris ploaia, și cînd a descris iubirea, și cînd a descris politica de cadre, Dinu Săraru a fost subiect. El făcea toate acelea. I-a mers bine literatura pentru că i-a lucrat bine conștiința. Acum însă inevitabilul s-a produs. Dinu Săraru împlinește 50 de ani. N-are nici o salvare, nu ne mai anestezează poveștile lui. 50 de ani e o sumă ! Asta o zice poetul din mine. Dar prozatorul cere cuvîntul și pretinde că la 50 de ani un prozator e abia tînăr ; și am impresia că prozatorul are

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 6-a

plastică

p

Peisajul ca spațiu

Situat într-o declarată perspectivă polemică față de conceptul amelian de peisaj, **Mircea Ciacâru** lasă impresia în expoziția deschisă la galeria **Alfa** din Piatra Neamț, că negînd în fapt, afirmă condiția peisajului-stare de suflet.

La nivel teoretic, mai bine-zis pur plastic, al construcției peisajului, pictorul își propune o obiectivare în sensul autonomiei semnului plastic, echivalentă cu o expresie de tip descriptiv, contrazisă deseori de valorile cromatice ale ansamblului. Sintaxa acestuia nu exclude conotațiile eoice ale peisajului după cum nu poate face abstracție de vocația cromatică a pictorului.

Fertilele sale experiențe în zonele graficii (un exemplar ciclu, sugestiv intitulat **ICAR**, ne-a îngăduit relevarea unor remarcabile disponibilități pentru expresia sintetică bazată pe sugestiile unui desen tensionat în arcuirile și angularitatea liniei) determină renunțarea la detaliul irelevant în beneficiul sugestivității formelor indecis conturate. Compoziția subzistă indeosebi prin freamătul discret al culorii, amplificat de ritmul planurilor alternate într-o perspectivă în primul rînd cromatică. Se afirmă astfel o relație adiacentă între parte și întreg. Permanenta interdeterminare a celor două entități asigură echilibrul compozițional, un dozaj fără distorsiuni și mai cu seamă raporturi cromatice complementare de o subtilă armonie.

Suprafețe mari de culoare în game de ocru, gri, violaceu, relații juxtapuse ori de ton pe ton, revendică prioritatea luminii ca personaj compozițional. Uneori, formele mai fac rapel la fondul epic al peisajului, dar trimiterile sînt estompate de fluența discursului pictural preocupat să sugereze și mai puțin să evoce. De aceea, peisajele lui **Mircea Ciacâru** evită programatic calchierea realului în favoarea proiecțiilor acestuia într-o sensibilitate deschisă spre analiză, tentată de aspectele decorative ale imaginii revelate.

Pitorescul unor compoziții e derivat un efect plastic, iar nu un scop artistic. De altfel, spre a se sustrage unor asemenea, oarecum inevitabile, sugestii, pictorul își orchestrează suprafețele în planuri largi, dezvoltate pe orizontală, față de care plasează ritmic repere verticale. Un copac, o casă, o siluetă, tratate evanescent, se ingemănează în planul orizontului cu imensitatea registrului superior. Problema spațiului pare a fi meditația subtextuală a fiecărei compoziții, rezolvările bidimensionale sugerează o a treia : temporalitatea.

Dilatările și reducțiile spațiului funcție de citeva repere plasate mai întotdeauna în prim-plan creează imaginii o plasticitate remarcabilă rezidentă în coordonatele ei dinamice. Însă, oarecum paradoxal, categoriile spațiului și timpului în viziunea pictorului aduc în discuție interpretarea kantiană a conceptelor și, pe această cale, proiectiile lumii real-tangibile sfîrșesc într-o atitudine subiectivă greu de disimulat. Nu ne mirăm deci că intenționînd o negare a peisajului tratat cumva tradițional, ca efuzie cromatică în registru liric, prin alte mijloace expresive să se dobîndească o aceeași finalitate emoțională : peisajul ca realitate afectivă.

Valentin Ciucă

film

f

Non stop

Un film anunțat drept finisat la începutul verii trecute inaugurează acum seria premierelor cinematografice ale anului 1982. *Non stop*, retrospectivă a momentelor muzical-coregrafice existente în filmele românești realizate din anii '50 și pînă la *Punga cu libelule* (1981) este o peliculă de montaj al cărei autor, *Manole Marcus*, are ambiția de a propune spectatorilor o documentată antologie, selectată de un ochi sever și exigent.

Evident, materia primă nu putea lipsi cineastului, care după propria mărturisire a vizionat *„cam două sute de filme"*, deoarece, chiar în filmele anului 1950 (și au fost doar două : *Răsună valea* de *Paul Călinescu* și *Bulevardul „Fluieră vîntul"* de *Jean Mihail*) existau momente muzicale, iar prin anii '60 comedia muzicală începuse a fi la modă.

Din păcate, cele aproape 90 de minute ale *antologiei* rămîn doar o neglijentă însăilare de secvente, a căror utilitate documentară ține mai mult de satisfacerea nostalgiei unui spectator de cinematecă și nu de valoarea intrinsecă a respectivelor *momente*. Absența unei idei directoare în structurarea materialului filmic ales, ocolirea unui posibil montaj de idei, accentuarea unui spectaculos facil extras fără probleme din pelicule submediocre, anulează rapid cele mai frumoase intenții ale regizorului.

Nimeni nu contestă faptul că au existat și reușite autentice în domeniul vizat și afirmația este justificată pe deplin de imaginile alese din filmele semnate de *Ion Popescu Gopo*, *Elisabeta Bostan*, *Alexandru Bocăneț* și însuși *Manole Marcus* (de la *Nu vreau să mă-nsor* la excelenta peliculă *Actorul și sălbaticii*, de altfel, copios citată).

Pretextul ales pentru legarea momentelor *antologice* rămîne o falsă *auto-ironie*, un destul de superficial gest justificativ unei pelicule care a cochetat nepermis de mult cu ideea de montaj documentar. Fiindcă drept documentar filmul are multe lacune, iar ca antologie pelicula păstrează destule momente de gust îndoielnic ale cineaștilor care s-au aventurat pe teritoriul atît de pretențios al *musicalului*.

Prezența unui criteriu cronologic, interpretat cu suficient subiectivism, precum și absența ideii efective de valoare în opțiunea cineastului anulează eforturi deloc neglijabile în alcătuirea unei retrospective ce ar fi putut deveni o autentică invitație la abordarea unui gen mult îndrăgit de public.

În filmografia autorului unor filme ca *Zodia fecioarei*, *Canarul și viscolul*, *Puterea și adevărul*, *Actorul și sălbaticii*, *Non stop* mi se pare un accident ce subliniază tocmai schematismul și locurile comune ale obiectivului montajului. De altfel, în acest an, vom mai vedea un film de *Manole Marcus*, dificilă tentativă de echivalare a romanului semnat de *Augustin Buzura — Orgolii*. Să sperăm că nonșalanța realizării filmului *Non stop* n-a trecut și în traducerea în imagini a dificilei proze semnate de apreciatul romancier.

Călin Stănculescu

Aura romantică și visul fantastic (III)

Prin urmare, profundei impresii produsă de înfățișarea eroului — cum s-a văzut, violent contrastantă cu imaginea decrepită a condițiilor de loc și timp, în ordinea social-umanului, cărora este constrîns a le aparține — i se alătură la fel de puternica impresie pricinuită de ceea ce constituie personalitatea sa intelectuală, receptată din unghiul concepțiilor morale, filozofice, istorice, sociologice, circumscrise teoriei și istoriei culturii, raportului dintre național și universal etc. Cu alte cuvinte, cunoașterea a ceea ce contribuie la definirea lui Toma Nour ca erou romantic exemplar pentru geniul unui întreg popor are semnificația supremei revelații, nimbindu-i definitiv personalitatea. Nu intrăm acum în binecunoscutele detalii referitoare la transferul masiv de materie „ideologică" aparținînd publicisticii eminesciene și observăm doar că discursul lui Toma Nour, artisticește, se înscrie în albia pregnantului vizionarism hiperbolic, caracteristic visului romantic al eroului. Este de presupus că judecata lui Toma Nour i se pare naratorului „cam bizară" și datorită ridicatului coeficient de fantasticitate romantică a modului în care ideile, conceptele și credințele enunțate sînt trecute în metafora grandioasă. Juvenilă, oarecum comună chiar, schelăria asociațiilor metaforice capătă îndată prospețimea expresivă necesară, datorită angajării patetice a „oratorului", tulburătorului său utopism existențial. Acesta explică, fără îndoială, proiecția discursului, cum zice Tudor Vianu, în „ficțiunea eterocosmică" : „Sufletul omului e ca un val — sufletul unei națiuni ca un ocean. Cînd vîntul cu aripi turburi și noaptea cu aeru-i bun și cu nourii suri domnește asupra mărei și a valurilor ei — ea doarme monotonă și întunecată în fundul ei care murmură fără înțeles ; pe cînd dacă în senina și albastra împărăție a cerului înflorește lumina ca o floare de foc — fiecare val reflectă în fruntea sa un soare, iar marea înspumantă de la cer coloarea sa, seninul geniului său — și le reflectă în visul său cel adînc și luciu." Cu finalitate vădit „fabulistică", metafora degajă pe loc postulatul moral spre formularea căruia se tinde din primul moment : „Poeții, filozofii unei națiuni presupun în cîntec și cuget înălțimile cerului și le comunică națiunilor respective".

Dar conștiința existenței celeilalte fețe a medaliei atrage după sine continuarea discursului în alt registru. Așa se face că exultanței optimist-profetice de pînă acum îi ia loc exortația bîntuită de sentimentul jelaniei impetuos clamate. Din construcția metaforică precedentă este reluat unul din elementele constitutive — norii —, care, circumscris noii construcții dimensionează altfel discursul, autonomizîndu-i simbolistica : „O, nourii, regi ai pămîntului, vor mîna totdeauna tunetele lor — rezbelele, asupra popoarălor de valuri ; cu toate că acei nouri nu sunt alta decît însuși respirarea ghețioasă și întunecată a valurilor nenorocite. Nourii tună, fulgeră și acopăr cu o perdea de fier soarele aurit, și pînă ce vor fi ei tirani asupra frunților de valuri, pînă ce întunericul ce-l aruncă ei prin umbra lor cea mare va pătrunde sufletul adînc al mărei c-o noapte rece și tăcută, pînă atuncea lumea lui Dumnezeu va fi nenorocită".

Ceea ce exegeza critică — inspirată de înseși izvoarele documentare ale operei scriitorului — numește tipologia umană eminesciană circumscrisă „naturilor catilinare" face impact, încă de pe acum, cu cealaltă tipologie umană prin definiție proprie așa-zisului romantism „activ", anume, cu cea titaniană. Pe fondul unui asemenea substrat conceptual-mitic se desfășoară temerarul demers romanesc pus la cale de foarte tînărul prozator. Paradigma „ideologică" a scrierii, limpede formulată în decursul dialogului dintre erou și narator, la rîndul ei, este la fel de spectacular inculcată paradigmei ideatic-simbolice. Finalul întîiului capitol al romanului este, astfel, cît se poate de explicit :

„Bătu o oră. Atunci el se sculă repede, își băgă ziarul litografiat în buzunari și-mi întinse dreapta, pe cînd cu stînga-și puse pălăria-n cap.

— Mă numesc Toma Nour... D-ta ?

Îi spusei numele meu. După aceea ieși, lăsînd să-mi vijiie prin cap ideea de a-l face eroul unei nuvele.

Întorcîndu-mă acasă, tocmai cînd aprinzînd chibritul ca să dau foc la lampă, văd într-o lumină dubioasă cartea de nuvele cu cele 6 gravuri. Chibritul se stinse și rămăsei în întuneric.

— Uite, zisei, oare nu voi găsi în acest om un Tasso — să-l studiu mai de-aproape ?

Întunericul din jurul meu era metafora acelui nume : Toma Nour".

Așadar, fatidicul joc al coincidențelor — care mai tîrziu, în **Avatarii faraonului Tlà** și în **Sărmanul Dionis**, va îmbrăca forma magnetismului metempsihotic —, joc menit a confirma adagiul estetic inițial formulat, „Viața-i vis", nu întîrzie a-și vădi prezența la treapta probelor materiale. Se vizează, în ultimă instanță, ideea de a corecta eroarea săvîrșită de litograful care alesese pentru chipul regelui scoțian pe acela a lui Torquato Tasso, în sensul de a se atribui vizionarului poet o „identitate" pe măsura posterității lui mitice. Iar numele eroului (relația cu leit-motivul simbolic prezent în discursul catilinar nu trebuie nici ea evitată !), cum însuși naratorul precizează, propune conotații semantice aderente nu numai la definirea tipologiei acestuia, ci, în egală măsură, atît la ideologia și, nu în ultimul rînd, la viziunea epică de ansamblu a romanului. În fine, amănuntul legat de plecarea bruscă a eroului, în momentul în care ceasul indică ora unu noaptea, este simptomatic și el. Sîntem, astfel, avertizați asupra demoniei și misterului ce apasă existența lui Toma Nour.

Deci, în esență, întîiul capitol al romanului se constituie, pe de o parte, într-un mic tratat de uz propriu avînd drept scop definiția genului din perspectiva esteticii romantice, iar pe altă parte, în introducere cvasipractică la demonstrația epică menită a legitima formula în cauză. Metodic, în celelalte două capitole (cîte au fost identificate în manuscrise), Eminescu își propune să dea curs tocmai acestei demonstrații. De aici încolo, convergența celor două „substructuri" ale imaginarului postulate în „introducerea teoretică" — aura romantică și visul fantastic — se dovedește a fi mecanismul de bază în virtutea căruia se desfășoară întreg „studiul" romanesc. Este interesant de observat, însă, că înainte de a apela la formula jurnalului autobiografic din cel de-al treilea capitol al romanului, prozatorul sondează în cîmpul unei alte formule, tot atît de insolită prin caracteristicile ei. Succintul „studiu" tipologic din cel de-al doilea capitol al scrierii se bizuie exclusiv pe observațiile făcute direct de narator, în calitatea sa de martor ocular la avatarurile înscrise în prezentul biografic al eroului

„După ce-mi propusesem să-nmărmuresc figura sa cea frumoasă în vreo nuvelă a mea — își începe autorul relatarea — am căutat să fac cu el o cunoștință mai de aproape". Tentativa reușește, încît, după cîteva întrevederi, povestitorul are în Toma Nour un amic „care nu mă vizita decît ca să mă certe, care nu se purta decît în [haine] negre, care rîdea zile întregi cu un rîs de netot în societatea oamenilor, pentru ca să plîngă acasă, care ura oamenii și era răutăcios ca o babă, numai ca să nu placă unei lumi ce nu-i plăcea lui". Prefigurînd imaginea locuinței lui Dionis, descrierea încăperii în care Toma Nour își duce dezabuzata-i viață reține, de asemenea, atenția; „o cameră înaltă și goală", păianjenii ce „își exersau pacifica și tăcuta lor industrie" cele „vreo cîteva sute de cărți, visînd fiecare din ceea ce cuprindea", patul de lemn „c-o saltea de paie, c-o plapumă roșie", masa murdară „cu suprafața ilustrată de litere mari latine și gotice" și acoperită de „hîrtii, versuri, ziare rupte și întregi, broșuri efemere, ce se împart gratis", iată inventarul încăperii ce dă impresia unui „abracadabru fără înțeles și fără scop". În același timp, motivul „umbrei mele", care în perspectiva fantasticului metafizic de mai tîrziu va închide în sine ideea-concept a „archaeului", își relevă prezența în portretul aninat pe peretele de deasupra mesei. Este portretul „unui copil de vreo optsprezece [ani] —cu păr negru și lung, cu buzele supțiri și roze, cu fața albă ca marmura și cu niște ochi albaștri mari sub mari sprîncene și lungi gene negre". Cu acest portret este adus în scenă celălalt erou romantic al scrierii: Ioan, tribunul revoluției transilvănene de la 1848.

Nicolae Ciobanu

Cicerone Ciobanu : „Compoziție"

NUMELE POETULUI

Mircea Șoncuteanu

De ce nu a publicat pînă acum măcar o carte de poeme Mircea Șoncuteanu e pentru mine greu de înțeles. E adevărat că textele sale la o lectură superficială par rebarbative (ca și titlurile, „cavalcadă inextingibilă de drept", „vamă incendiată de fapt", „timp gol ambuscat", „canonadă viageră și atît", „compoziție pe fond eloxat", „hamlet contemporan clacat", „coridor abjurat definitiv", „pictură naivă complet", „sentinelă pentru eternitate", „interior brizant întîrziat") dar tot adevărat e că revenirea unor maeștri ai suprarealismului (Virgil Teodorescu, Gellu Naum) cum și unele debuturi de la finalul deceniului al șaptelea (Dan Laurențiu, Sorin Mărculescu, Vasile Vlad, Virgil Mazilescu) au reabilitat scriitura programatic intelectualistă, poezia reintemeindu-se ca limbaj opus limbajului curent. Ca și în cazul unor apariții recente (Liviu Ioan Stoiciu, Adrian Pantea, Valeriu Stancu, Traian T. Coșovei) poezia lui Mircea Șoncuteanu nu poate fi clasată ca o simplă reexperimentare suprarealistă ci trebuie înțeleasă deocamdată ca o **metodă negativă** de accedere la esența lirismului prin refuzul obstinat al vorbăriei curente, prin exprimarea „antirealistă" voită, chiar dacă uneori această tehnică poetică devine o pură mecanică ori un ermetism **sui-generis.** Important rămîne faptul că Mircea Șoncuteanu intuiește o anume „criză a limbajului" care traversează poezia actuală și de asemenea o anume vidare de sensibilitate ceea ce poate să ducă poezia românească la un pur lettrism fără scăpare. Conștient de riscurile limbajului, de arcanele purei „textualități" entropice, poetul își supune continuu tentația de a lăsa cuvintele în libertate, obligîndu-le să urmeze firul unui imperceptibil monolog interior voalat de senzualitate și melancolie : „întrezărit orașul ; coapsele-i / de un alabastru electric taciturn / sting manechini bombastici / sau / ce-i acest pe dinafară velur, / pe dinăuntru / eveniment de ape / abia răbdînd contur"... **femeie necunoscută brună.**

Un poem ca „interior brizant întîrziat" (și v-am fost spus : nu-i întindeți / masă și nu-i slăviți în pocale / venirea-i ; blajin îi este într-un / pretext de început alintul, dar / în îmbrățișarea-i cataleptică se / macină pînă și cel mai temut leopard // Vîrste și ploi. Case. Fals ring. / Ornicul pune pecete de absint și împovărată / floarea, ambiguu plonjon nedesprins, silabică / îndoire de sine, în sine. Într-un raft pietrificat, / pulberea razei indiscrete clinchet nisipos, estompat / ațipit. Nu bănuia acea parte a melodiei, acolo unde / pare că se surpă sau dimpotrivă chel locul — pîrjol / calcaros și pustiu. Fără început și fără sfîrșit, / draperii dormitînd, somnul în falduri mute și moi, / vibrînd în surdină, imprecis bîzîit învelind / eventuale umbre de neliniști. Pe un perete, cu / profil cotropit un tablou, abia întrezărită urmă / vînată îndelung și cu multă migală de ploi. Întîrzie / morfinoman fotoliul, cîteva molii, de vată amintirea, / rod surd în răstimpuri incerte, greu de / surprins. Implacabil de fad, într-un contur / creponat, balerina de porțelan aplauze de / cîlți o înconjură. Odată zveltă, dar cît de / uscățivă acum, măsuța de lîngă fereastră, vag ecou al unei zvăpăieli risipit anotimp, atingeri de miini și priviri pe furiș / ce s-au petrecut. Depărtat, tot mai îndepărtat, / aerul renunțat, linced și zinc, într-un efort / miocardiac, zbor cvasiîncremenit, mai îngăduie amorțit o imperceptibilă / debusolată lunecare de timp") dezvăluie o rară forță de captare a memoriei somnolente, pîlpîietoare și o bună tehnică poetică însușită printr-o atentă lectură din Joyce... Fluxul verbal făcînd „le pas au-delà" (cu expresia lui Blanchot) oglindește în curgerea-i izbăvitoare pieritoarele forme umile ale existenței, fragmente iluzorii, fără consistență de sine...

Aceasta este și nota dominantă a volumului „Gonacii Europei", un singur poem de fapt, transcris cu toate sugestiile tipografice posibile, probă de manierism inteligent și bine asimilat, poem din care, fatal, nu putem cita... O anume monotonie, o anume absență a progresiei dramatice ar trebui, pe viitor să-l preocupe mai mult pe Mircea Șoncuteanu, poezia sa ca și a altora riscînd să încînte fragmentar și să decepționeze ca totalitate fastidioasă... Dar, poeții adevărați își știu singuri mai bine ca oricine și calitățile și defectele iar Mircea Șoncuteanu, poet inteligent și instruit, își va inventa, sîntem siguri, evoluția, rămînîndu-ne nouă sarcina de a i-o urmări cu mai multă solicitudine.

Cezar Ivănescu

atitudini

IERARHIILE DE VALOARE ȘI FALSA EXIGENȚĂ CRITICĂ

Competență și obiectivitate în critică

Discuția care a început cu privire la critica literară este, fără îndoială, binevenită și continuarea ei, într-un cadru mai larg — ca o dezbatere de idei, în limitele, se înțelege, ale urbanității și ale spiritului colegial — mi se pare întru totul necesară pentru ansamblul climatului nostru literar.

Critică foiletonistică sau nefoiletonistică ? E o falsă dilemă. Termenul și-a pierdut sensul inițial și prin critică foiletonistică se înțelege de obicei comentarea literaturii la zi sub forma micului eseu, a cronicei sau a ceea ce în mod curent numim articol, activitate indispensabilă oricărei mișcări literare. Ea presupune, evident, talent și gust literar, dar nu se poate dispensa, cum se crede uneori, nici de perspectiva istorică și de informația largă, menite a înlesni situarea operei comentate în contextul ei firesc, care să-i reliefeze individualitatea și valoarea. În acest sens au făcut cu strălucire critică la zi — putem să-i spunem și foiletonistică — mari critici precum Sainte-Beuve sau, la noi, G. Ibrăileanu, N. Iorga, E. Lovinescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu ș.a. Și tot în acest sens își scriu foiletoanele critice o serie de buni critici contemporani.

Așadar, nu foiletonistica în sine poate fi motiv de îngrijorare, ci lipsa de înzestrare și de obiectivitate a celui care o cultivă. Proliferarea, în aparițiile editoriale, sub emblema criticii foiletonistice, a recenziei — forma cea mai simplă a criticii, fără îndoială utilă pentru informarea rapidă a publicului cititor asupra creației literare curente, destinată însă doar presei și numai în cazuri excepționale culegerilor editoriale — contribuie la discreditarea criticei literare în ansamblu, atunci cînd editurile ne oferă în serie, volume de recenzii, adesea cu titluri pretențioase și înșelătoare de eseu. Nu mai vorbesc de cazurile, din fericire puține, cînd aceste recenzii vădesc o informație precară, lipsă de gust și de... elementară modestie. Sau, cînd judecata critică — fenomenul cuprinde și critici înzestrați — oscilează în funcție nu de cartea pe care o comentează, ci de autorul ei și de natura relațiilor acestuia cu criticul în cauză.

Cred, și știu că nu spun nici o noutate, că dacă e să vorbim de carențe ale criticii literare, aici trebuie căutată cea mai importantă și mai dăunătoare dintre ele : în climatul vieții literare, nu totdeauna și nu peste tot colegial, în tendința de a se crea grupuri și grupări, nu rivale în sensul emulației stimulatoare, ci de fățișă adversitate, menținînd relații de tensiune, influențînd judecățile critice, determinînd, despre același scriitor, la un critic aprecieri ditirambice, la altul total negatoare. Păgubit este totdeauna cititorul care, necunoscător al tensiunilor și intrigilor de culise, nu știe ce să înțeleagă și ce să aleagă. Iar dacă, pînă la urmă, ajunge să înțeleagă subtextul radicalei nepotriviri de opinii ale celor doi critici — și de obicei ajunge — e lesne să ne închipuim ce părere își face despre obiectivitatea criticii și cîtă încredere mai poate avea în ea. Evident, nu se poate pretinde un consens absolut al judecăților critice exprimate în legătură cu o carte. Formația, temperamentul, gustul — diferite — ale criticilor implicați în discutarea cărții impun aprecieri nuanțate. Nu însă radical opuse. E greu de presupus, chiar dacă atari accidente — izolate — întîlnim și la mari critici din trecut, că un critic adevărat va respinge o carte obiectiv foarte bună, declarînd-o lipsită de valoare, numai pentru că nu răspunde gustului său, ori că, din motive contrarii, va considera capodopera o scriere slabă. O simplă trecere în revistă a cronicilor și recenziilor publicate anul trecut ar scoate la iveală destule exemple de deosebiri spectaculoase de opinie în aprecierea acelorași cărți. Și mă întreb dacă n-ar fi util ca cineva, învestit cu autoritate, de pildă o comisie desemnată de Consiliul culturii și de Uniunea Scriitorilor, să prezinte din cînd în cînd, spre dezbatere, în plenul secției de critică, eventual chiar într-un cadru mai larg, la Uniunea Scriitorilor, concluzii privind modul în care producția literară se reflectă în cronicile și recenziile fiecărei reviste, cu preocuparea de a insista mai ales asupra aspectelor vădit-șocante de felul celor la care ne-am referit. Atari discuții ar suscita, sînt sigur, interes și ar contribui la o mai largă democratizare a vieții literare, la permanentizarea, cu timpul, a unei mai bune atmosfere de dezbatere principială și de relații cu adevărat colegiale între scriitori. Pentru că, să recunoaștem, și discuția propriu-zisă, polemicile (de ce nu?) de idei — sarea vieții literare — sînt foarte anemice în revistele noastre, alunecă, cel mai adesea, în hățișul răfuielilor personale, înveninează relațiile între scriitori.

Cultivarea unilaterală a foiletonului de către unii critici dintre cei mai activi, precum și unele aspecte, amintite mai sus, ținînd de climatul vieții literare, explică și puținătatea sintezelor privind mișcarea literară actuală și, mai ales, absența unei istorii a literaturii contemporane, sinteză fundamentală și neapărat necesară, pentru elaborarea căreia istoricii și criticii literari, cu deosebire cei care de mulți ani urmăresc fenomenul literar actual, au totuși datoria s-o realizeze. E o lucrare, desigur, de mare răspundere. Ea presupune efort de informare și de sinteză, spirit critic cumpănit și, mai ales, curaj pentru înfruntarea susceptibilității scriitorilor în viață, foarte adesea nemulțumiți de spațiul ce li se acordă în lucrare și de modul cum sînt apreciați. Marii critici și istorici literari din trecut (Iorga, Lovinescu, Călinescu) au scris, în condiții nu mai ușoare, istoria literaturii epocii lor. Care dintre criticii și istoricii literari de azi își vor asuma răspunderea de a scrie istoria literaturii noastre contemporane, și cîtă vreme va trebui să mai treacă pînă atunci ?

Dim. Păcurariu

Cicerone Ciobanu : „Peisaj din Isaccea"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale municipiului București)

CENACLU

Recent, la Bistrița (jud. Bistrița-Năsăud) în cadrul cenaclului literar ABECEDAR, nou înființat la Casa corpului didactic, s-a desfășurat ședința a III-a de lucru în cadrul căreia a citit din volumul de versuri „Tratatul despre îndreptarea lucrurilor" Virgil Rațiu M. **Au comentat :** Domnița Petri, Oliv Mircea, Virgil Ciomos, Adriana Rodica Barna, Anton Buta, I. Belivacă **ș.a. În finalul ședinței a vorbit despre poezia tinerilor creatori scriitorul** Teohar Mihadas. **În secțiunea a doua a Cenaclului s-a desfășurat o seară omagială** M. Eminescu.

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Lemnaru și Plănosu ciopleau toată ziua uși și ferestre și grinzi. Și, pentru ca grinda să fie vie, prin fumul tutunului la o oră de seară plantau în ea cariul (inima) acel principiu al contradicției.

II. Are obrajii roșii epigonul — nu de rușine ci de înaltul sînge al maestrului.

III. Piatra crapă de ger și inima de căldură.

IV. Paradoxul livrescului : sînt cărți care, deși alcătuite din citate, devin mai glorioase decît acelea din care s-au hrănit.

V. De cîte ori aude scriitorul această expresie competitivă : „Măria Sa Cititorul", își ia cărțile și, zîmbind, și le citește.

VI. Sfaturi tradiționale. Dacă ai pus mîinile pe dihor trebuie să te speli o zi întreagă cu zeamă de roșii din grădină. Dacă a doua zi mirosul persistă trebuie să te speli pînă seara cu zeamă de pepene verde. Dacă nici a treia zi nu scapi de împuțiciune, du-te și prinde dihori !

VII. Am văzut (și m-am bucurat), țărani bătrîni care în loc să intre în pămînt intră în horă.

VIII. De aceea oamenii în toată firea joacă iar copiii se joacă. Vezi și literatura jocului : unele texte joacă, altele se joacă între ele.

IX. Scepticul mestecă nisip în dinți și-așa de mult îi place încît e periculos să-l lași pe plajă în timpul sezonului.

X. Nu trebuie să înlocuim pescarii cu acei scriitori care se uită la undiță ca la un **hobby** și nici pe scriitori cu acei pescari care... (tot despre **hobby** este vorba).

George Alboiu

CONFABULE

Cenușereasa

A fost într-adevăr la bal / joia după-amiaza / era în rochia dăruită de Zînă / un clopoțel de argint cu fluturi vii și albi / în părul negru abur de tămîie / ochii cupe de alhambră din care sorbeau toți invitații / și în picioare bineînțeles pantofiorii de aur / cu toc ascuțit pentru că așa se purta / atunci / dar pe aceștia i-a scos repede / nu știa să meargă / cum să mai și danseze cu ei / îi ținea în mînă cînd Prințul o rugă să danseze încă puțin / de aceea un pantofior îi rămase cavalerului / chiar în timpul unui vals / cînd ea i se smulse din brațe / ce s-a întîmplat pe urmă se știe / Prințul a umblat de colo-colo pînă ce a găsit-o / numai că, deși pantofiorul i se potrivea perfect / Cenușereasa nu s-a dus la palat / Nu-i plăcu Prințul.

Iulian Neacșu

Jubileul unui mare prozator

Urmare din pag. a 5-a

dreptate. Invitîndu-mă la masă de ziua lui și eu încercînd să nu mă duc, refuzînd deci, Dinu Săraru îmi spunea printre lacrimi și hohote de rîs : „Vino, mă, și tu, care ai 38 de ani, să vezi pe fiu-tău, care împlinește 50 de ani !" Poate am să mă duc, poate nu. Oricum, față de tot ce a făcut în beneficiul literaturii române, căreia i-a dat trei cărți, o capodoperă și două cărți de fapt (mi-aș permite să propun ca acea capodoperă, „Niște țărani", să fie preluată de **Biblioteca pentru toți**), față de tot ceea ce a făcut în viața lui de zi cu zi (căci Dinu Săraru este activist în sensul cel mai bun, activează, umblă, aleargă să facă bine și reușește să facă bine, pentru că e perseverent, pentru că e credincios unui ideal, pentru că iubește oamenii), față de tot ce-a făcut spre folosul culturii române, căreia, ca și Văcărescu, ar putea să-i zică : „V-am dat teatru, vi-l păziți !", Dinu Săraru merită omagiul obștii noastre spirituale și al obștii celei mari a cititorilor de literatură.

La mulți ani, prietene, la mulți ani, frate al meu, la mulți ani, excelența voastră literară, Dinu Săraru ! Și, pentru că așa a vrut destinul, la mulți ani, fiule !

Din nou lîngă cetatea „Daphne"

Undeva, la margine de țară, unde Argeșul — obosit de drum — după ce și-a adunat cu trudă apele din Rîul Tîrgului și din Dîmbovița Capitalei, se înfrățește cu apele cîntate de Strauss și Ivanovici, apele plămădite-n slovă de Panait Istrati și Fănuș Neagu, cu apele albastre și limpezi și tulburi ale Dunării, acolo, undeva la margine de țară, un oraș care — numai cu cîțiva ani în urmă — era doar un tîrgușor, pe numele lui Oltenița, își păstrează cu sfințenie numele, dar cu straie noi, schimbate de tăria ultimilor ani, ani care au schimbat toate straiele țării. Acolo, unde mi-am trăit copilăria, am mers să revăd ce lăsasem în urmă cu ani și ani. N-am recunoscut vechiul tîrg. Nu m-am mai recunoscut pe mine. Eram altul ; era într-adevăr altul.

Oltenița mea din anii școlii primare, din anii liceului, s-a schimbat. Vechiul tîrg a ajuns orașul pe care abia l-am recunoscut. Plopii — cu soț sau fără — care mă însoțeau de cum coboram în vechea gară au plecat odată cu căsuțele joase și cu circiumile din cele douăsprezece colțuri de străzi, lăsînd acum loc blocurilor cu încălzire centrală, la fel cum bătrîna stradă ce te ducea — sau poate numai pe mine mă ducea — spre portul de pe malul Dunării, și-a întinerit copacii care — la fel cu cei din anii plimbărilor mele — și-au împreunat crengile îmbiindu-te să calci alene pe asfaltul de sub ele ca printr-un tunel viu, pînă cînd, obosit de cale, poposești într-un loc — lipsit pe timpuri de nume — dar ajuns acum, azi, cunoscut peste mări și țări: Șantierele Navale Oltenița.

Dar Oltenița mea, Oltenița adolescenței mele nu are numai Șantierele Navale. Mîini iscusite de fete venite de lîngă dealurile Sofiei Vicoveanca au învățat să cînte pe firele Filaturii din preajma firului de apă al Argeșului.

Sînt în jurul orașului meu zeci, sute, mii de oameni care — fără să se știe că-i cheamă Ion sau Ioana — trimit „truda" lor plămădită-n mîncăruri alese de la Fabrica (eu i-aș spune Uzina) de conserve Valea Roșie-Oltenița.

Ce-aș putea să mai spun despre vechiul meu oraș ? Că n-am mai știut de unde să-mi cumpăr țigări ? Că nu știu astăzi unde este farmacia ? Că vechile dughene s-au transformat în imense magazine în care aproape că te rătăcești ? Și, totuși, am de spus ceva.

Pot să mai spun că, mergînd să revăd liceul la care am învățat cu ani în urmă, am avut neprețuita bucurie de a fi alături de cei pe care — copil fiind în prima clasă de liceu — îi socoteam zei. Absolvenții promoțiilor 1930—1931—1932 ai fostului liceu „Constantin Alimănesteanu" și-au sărbătorit semicentenarul examenului de bacalaureat. Și-au socotit semicentenarul împreună cele trei promoții, pentru că și așa — laolaltă — au rămas totuși foarte puțini.

Nu mă încumet să dau numele fiecăruia alături de îndeletnicirea celor care au luat loc în băncile liceului ; este de necrezut, dar o fac din prea marele respect pe care-l am pentru cei cei care mi-au fost mentori. Nu mă lasă însă cugetul să nu arăt că dintre cei care-au ascultat cu sfințenie cataloagele citite de fostul profesor de muzică Ștefan Hodoroabă — președintele juriului — au răspuns prezent : profesori universitari din medicină și politehnică, directori generali din Ministerul Învățămîntului, ingineri și ofițeri superiori, profesori de liceu și șefi de catedră în învățămîntul militar, doctori în drept, în economie politică, în medicină umană și veterinară, consilieri juridici, procurori și consilieri de curte.

Întîmplare ? Poate !

Făcînd parte din foștii elevi ai liceului, m-am așezat sfios într-o bancă (știu eu ? poate chiar în banca în care am tremurat cîndva la deschiderea catalogului cînd intrau în clasă profesorii) și-am luat parte la una dintre cele mai frumoase sărbătoriri ale senectuții și (de ce nu ?) ale tinereții. Dar, dacă tot este vorba de senectute, trebuie subliniat că în clasă s-a intonat, totuși, imnul tinereții „Gaudeamus igitur".

Gazda — actualul director al liceului — profesorul Ion Mirică, a deschis festivitatea mărturisind că „deși sînt strein de oraș, fac parte, fac corp comun cu cei care și-au terminat ucenicia liceală cu o jumătate de secol în urmă. Sînt deosebit de bucuros să fiu gazda celor care-au făcut parte dintre primele promoții ale liceului, liceu care poartă acum numele unuia dintre intelectualii luptători pentru dreptate : Liceul „Alexandru Sahia". Sînt, de asemenea, bucuros să fiu gazda dumneavoastră care, cu ani în urmă, mi-ați vorbit și mi-ați dăruit — de bunăseamă de la alte și alte catedre — harul pe care eu, astăzi, îl împărtășesc celor ce mîine vor călăuzi cu mîinile lor tinere viitorul de diamant al patriei".

Din rîndul celor despre care a pomenit actualul director, se desprinde o delegație de elevi care oferă flori sărbătoriților. În numele lor, eleva Daniela Bolboacă din clasa a 10-a matematică-fizică, secretară a U.T.C. — înghinindu-și vorbele cu lacrimi — reușește pînă la urmă să-și adune forțele și să spună : „Promoțiile dumneavoastră constituie un exemplu semnificativ pentru noi ; este generația care, prin munca sa semicentenară, a contribuit multilateral la consolidarea edificiului nou al patriei noastre, este exemplu grăitor pentru noi, generația de astăzi, viitoarea promoție, care avem un model viu, concret, demn de urmat pentru a ne împlini ca oameni".

Din cuvintele foștilor elevi, sărbătoriții de azi, emoția nu mi-a lăsat în minte decît propunerea ca organele de conducere a orașului să intervină, acolo unde este de intervenit, ca una din străzile Olteniței să poarte numele fostului director al liceului și să se aplice o placă de marmură pe un perete al actualului liceu pe care să se consemneze cum a luat ființă, în fostul tîrgușor, un lăcaș care acum, după ani și ani, își are prunci și frați și surori în alte și alte lăcașe de cultură și învățămînt din oraș.

În clasă intră inginerul Ion Cristea, Erou al Muncii Socialiste, directorul „Șantierelor Navale Oltenița", întreprindere care patronează Liceul „Alexandru Sahia", scuzîndu-se că, din motive obiective, n-a putut lua parte la deschiderea festivității. Luînd cuvîntul, tovarășul ing. Ion Cristea spune printre altele : „Cu toate că nu am făcut parte dintre foștii elevi ai Liceului „Constantin Alimănesteanu", am fost însă coleg apropiat cu cei de o seamă cu mine. Îmi amintesc cu emoție de renumitul profesor de limba română, cel dus dintre noi, director al liceului, profesor căruia toți foștii elevi — nu numai cei prezenți la această sărbătorire — îi cinstesc memoria și îi aduc mulțumiri pentru grija părintească cu care le-a călăuzit pașii — dîrz, poate uneori chiar sever — pînă în pragul cînd fiecare și-a ales drumul către glorie.

Nu i-am fost elev direct, dar, la rîndul meu, îl consider ca pe un adevărat mentor al fostului liceu „Constantin Alimănesteanu".

În continuare, inginerul Ion Cristea a invitat pe toți cei prezenți să viziteze Șantierele Navale Oltenița. Cei care părăsisem cu mulți ani în urmă orașul am rămas uluiți cînd am ajuns pe locul fostei barăci cu cîteva forje, acolo unde se „construiau" bărcaze de pescuit ; acum în fața marelui șantier care de la înființare — 6 decembrie 1944 — a construit peste 1 000 de nave cunoscute pe toate apele Terrei.

Una din aceste nave ne-a legănat pe undele Dunării în care, pe timpuri, ne încercam puterile în întreceri de înot, revăzîndu-ne acum fiecare, în oglinda apei, chipurile de licean în uniformă cu matricola de pe mîna stîngă „L. C. A. Nr..."

Amintiri... Amintiri...

Pășim din nou pe vechiul drum al Portului Oltenița, numărăm sau nu mai numărăm plopii ce ne duc amintirile spre gară. Și-același tren — așa îl vrem noi să fie același — pornește încet pe lîngă aleea pe care — timizi — șopteam vorbe stîngace alături de-o fată. Strînși toți într-un compartiment de liceeni, ne depănăm nostalgic amintirile și le-mpletim bucuroși cu cele ale zilei sfîrșite, dar de neuitat.

Oltenița rămîne în urmă, odată cu halele luminoase ale Filaturii spre care privirile noastre se îndreaptă pentru a-i păstra imaginea pînă la noi întîlniri, pînă iar noi împliniri, mereu ale noului, nou ridicat cu mîndrie pe locul fostei cetăți Daphne.

Oltenița copilăriei mele.

Gelu Stoicescu

atelier literar
poșta redacției

C. IONESCU : Printre lucruri surprinzător de slabe, convenționale, inerte, cîteva care amintesc de bunele promisiuni inițiale : „Și în acest an", „Lamento" „Ca o statuie".

ȘT. VICOL : Felicitări și mulțumiri !

ERIKA : Sînt o serie de pagini care confirmă (nici nu se putea altfel !) bunele premise anterioare („Improvizație", „Confort afectiv" I, II, III, „Cu ochi obosiți", „Demult", etc.), chiar dacă o anumită deplasare spre morbid nu pare firească, spontană, și nu pare să înlesnească, să susțină, să potențeze demersul liric.

CRISTI O. : Versul e crispat încă, fără dezinvoltură și parcă fără curaj, dar nu lipsesc nici acum unele semne promițătoare (mai ales în „Covor de primire", „Miza lamentoului"). Cu timpul, poate se va desmorți și va căpăta mai multă fluență și prezență de spirit. Firește, ne puteți scrie cînd doriți, vă vom răspunde în limita spațiului și posibilităților noastre.

COSTIN TUDOR : Vociferările sînt deplasate și fără rost : dacă n-ați primit răspuns în această rubrică, înseamnă că textele n-au ajuns la noi.

M.R. : Mulțumiri pentru delicata atenție și pentru fermecătoarea „ilustrație". Versurile sînt frumoase, triste, nițel obosite, blazate („Trecerea lor neagră", „Neaua se întunecă", „Torțele", „Altădată rostite", „Mai departe", „Copilul din prun"). Dar, cum prea bine zicea înțeleptul nostru înaintaș : „Să stăpînim durerea care pe om supune"...

ANCA PETRUȚ : Există, se pare, o dispoziție lirică, la începutul manifestărilor ei, încă difuze și nesigure, incomplet cristalizate. Mai „adunată" și mai pregnantă, „Pentru vis e de ajuns..." ne îngăduie să sperăm în alte reușite viitoare.

EM. BĂLȚIANU : „Cronicar", ceva mai „altfel" (mai cumpănit și mai profund) decît seria obișnuită. În scrisoare, observați pretutindeni „paiul", niciodată și „bîrna". E mai ușor, firește...

FELICIA : Așa, da ! Iată că lucrurile se pot rosti deschis și întreg, în plină lumină, fie că e vorba de judecăți de valoare, aprecieri, sentimente, etc. Noblețea solară a adevărului biruie și luminează dincolo de orice dezagreabilă conjunctură, înlesnind progresul, adică adaptarea, pasul următor (în timp ce minciuna derutează, ori chiar blochează, în mlaștina ei, acest demers esențial al vieții), ca să nu mai vorbim — sub acest proiector puternic al sincerității — de soarta mulțimii de poze și măști, îndelung frecventate anterior, în vers și în proză, în scrisori, cum ar fi grațiile și complezențele ocazionale de tip erotico-epistolar (al căror efort de bunăvoință și amabilitate era nu o dată foarte vizibil...), placiditățile friguroase și comode, aproximațiile criptomane, semi-insinuările și pseudomisterele, tînguirile rizgiiate, etc., etc. Ele s-au risipit ca o ceață ! În locul lor, s-a întronat (în fine !) exprimarea deschisă, directă, cuvîntul dens, curat, cu deplin conținut, responsabil. Ne felicităm pentru „testul" pe care vi l-am propus și vă felicităm pentru reacția atît de firească, normală, atît de edificatoare (ne temeam — nemotivat, cum se vede — că au pierdut capacitatea unor asemenea reacții), care are valoarea unui început remarcabil și plin de perspective. (Ne-ar fi greu să optăm pentru una sau alta din revelațiile paginilor dv. — toate merită a fi menționate !). În ce privește increderea, în sfîrșit mărturisită, în forțele proprii și în **arta poetică** pe care ați ales-o, nu ne rămîne decît să vă dorim din toată inima (în ciuda scepticismului și „răutății" noastre proverbiale !) cea mai deplină și mai grabnică reușita ! (Omisiunea unui titlu real, la care vă referiți, se datorește unei simple discreții față de numele propriu, deseori repetat, care, după cum spuneți, vă aparține în exclusivitate. În ce privește referirea la niște texte mai vechi, e vorba de o regretabilă, involuntară, încurcătură de manuscrise — fără dată ! — pentru care vă cerem scuze).

A. C. MILOȘ : Nu sînt nici acum lucruri noi, în afară, poate, de grupa sangvină (A.-II) pe care ne-o comunicați cu toată mărinimia și dezinvoltura și pentru care vă mulțumim cu emoție. Din păcate, nu știm nimic din tainele relației dintre grupa sangvină și vocație, nici măcar dacă A.-II corespunde cît de cît poeziei !...

Dinu Matei, Constantin Donici, L. anett, Platon Stelian, N. Măricș, E. Chelaru (ceva, în „Prudență"), **Diana Barbu, Val Mănescu, Viorel Albu, Fatma Sadic, Emil Petrescu** (ceva, în „Poemul e fumul"), **Elena Anghel, Jean Cinaș :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Schiță în grafit

Prozaic,
autobuzul duce spre paradisul necesar :
pîinea și vinul nostru cel de toate zilele.
Semen furnicii, plecat să adune tain,
e sporit cu gudron și pelin.
Bărbați încruntați aruncă țigara ;
femeile rostogolesc gala sacoșelor pline,
saltă copiii, sperie vorbe,
Bătrînii, certați că nu stau acasă,
privesc mustrător alături de sine,
vinovați că au încărunțit.
În fiecare seară aduce mareea
comori de oameni obosiți,
desenați fugitiv cu grafit.

MIHAELA COSMETTO

Colind în zăpadă

Lerui, ler,
în ger de iarnă
fost-am purtătoare stea
și în mîna mea rămas-au
pași de sînge
peste nea...
Lerui, ler,
iubite aspru
lasă-mă să mă desprind
ca să nu mai afle nimeni
dulcea crimă din colind...
Lerui, ler,
cu flori de gheață
fruntea ni s-a-ncununat
pînă cînd regatul iernii
va sfîrși de-un zvon curat...
Lerui, ler,
iubite aspru,
lasă-mă să mă desprind
și în urma mea ieși-vor
albe flori de sub pămînt...

RUXANDRA ȘTEFAN

Încordare

Stau nervii mei întinși
ca trupurile pe o plajă
zvelte, frumoase, așteptînd
să fie topite de soare.

Îi văd lucind în întuneric
nemișcați și puri,
numai din cînd în cînd
colind cu ei prin oraș,
ținîndu-i de zgardă
ca pe niște ciini.

CRISTALIA STOIA

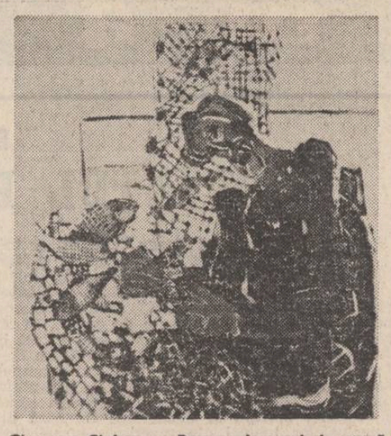

Cicerone Ciobanu: „Pescar descurcînd setca"

Cînd nu găsești

cînd frunza-ngălbenește și tu
nu ai nevoie de îngălbenirea ei,
cînd unul și altul se omoară cu firea și tu
nu ai nevoie de asta,
cînd ziua este lungă
și de la un capăt la altul al orașului te salută
lucrătorii gospodăriei comunale,
cînd vine noaptea și cerul pare
ultramodern pupitru de comandă,
singur de-ai fi,
doar tu și broasca țestoasă
pe care niciodată n-ai s-o ajungi din urmă,
cînd ei curăță etichetele de pe sticle,
cînd ei vor ca totul să fie în ordine,
cînd filozofia lor nu admite pe sticlele goale
etichete,
singur de-ai fi,
doar tu și mașinăriile apropiindu-se,
doar tu strigînd cît te țin puterile,
doar tu și tînguirea-ta și
din ce în ce mai aproape
mecanizatorul cu bascul său la volanul
combinei,
doar tu în genunchi
urlînd inutil
nu, eu nu sînt lanul de grîu
nu, eu...

ION TEODORESCU

Palidă dragoste

Știi că am iarăși dreptate
că toate adevărurile sînt în mîna mea
ca un cuc de aș
Gata, s-a-nchis prăvălia
nu te mai uita la mine behăind
așa blînd a iubire
ca un miel tragic de Paști
cu fundă roșie la gît ca o rană
încununată cu funii
de ceapă veninoasă
cu bulbii umflați de durere
ca o lele nebună, mă duc
în versiunea asta ești liber, salut
nu te mai sacrifică nimeni
tîrăsc taraba mea de justiție
ca pe casă arsă
cu locatarii fugiți.
...Rămîi singură, dragoste, curată,
palidă dragoste, albă
sub ramura de măslin.

IRMA SANDU

Dinastia sinelui

un halou orgolios
înconjoară emblema stirpei

partea ta de oasăre
nu poate alinta aripa ta de fluture
cum nici truda furnicii
n-are ieșire la ochiul de cîrtiță

cine știe ce s-a petrecut
în regatul comunicării
încît gheara se tocește în aerul ei
partea de păianjen
s-a înfășurat în propria-i euforie

o stare ce se cheamă
dinastie a sinelui
și deopotrivă abis al viscerelor însingurării
întîmpină senzorii dornici de zbor și imersiune
cu o piele de salamandră

mai presus de aceste tenebre
surîsul Giocondei
sălbătăcindu-se

COSTIN GRIGORAȘ

Sînt zile

Sînt zile cînd ceasurile
din casa mea
amuțesc
Pe bîjbîite aprind un chibrit
lîngă obrazul iernii
care continuă să respire

A. VALONI

„Infidelele" nu sînt întotdeauna frumoase

Apărută de curînd în Editura „Dacia", antologia **Poezia poloneză contemporană**, datorată lui Nicolae Mareș, vine în întîmpinarea interesului firesc al cititorului nostru pentru o literatură cu tradiții îndelungate, care a dat oameniii scriitori de valoare, printre care și trei laureați ai Premiului Nobel.

Născută din marile probleme existențiale, amplificate de cel de al doilea război mondial, poezia poloneză contemporană s-a afirmat ca unul dintre cele mai interesante fenomene artistice europene. Cele cîteva contacte anterioare cu această poezie promiteau cititorului descoperirea unui univers bogat, cu numeroase voci originale, iar cei 83 de poeți antologați dintr-o perioadă de aproape 35 de ani (1945—1978) devin un argument suplimentar.

Desigur, orice antologie este în bună măsură o întreprindere subiectivă, dar pusă în circulație ea tinde să devină reprezentativă, se constituie într-o secțiune în literatura respectivă, menită să ofere cititorului o imagine cît mai completă a fenomenului literar, evoluția și logica lui interioară. Firesc ar fi fost, deci, ca traducătorul să-și informeze cititorii de ce a optat pentru unii poeți ca Jerzy Lau sau Ludmila Marianska, în timp ce a omis unii poeți importanți, de ce a optat pentru antologarea pur cronologică, în care totuși Stanisław Pietak (n. 1909) și Stanisław Grochowiak (n. 1934) sînt plasați printre poeții născuți în anul 1920, de ce ordinea versurilor în interiorul spațiului acordat unui poet nu mai respectă absolut nici un criteriu, deși este cunoscută importanța acestui fapt pentru înțelegerea drumului parcurs de un scriitor. Firesc ar fi fost ca autorul antologiei să respecte precizarea din **Nota asupra ediției** și să nu introducă măcar versuri publicate înainte de 1945, cum se întîmplă cu **Amurgul toamnei** de Leopold Staff și **Erratum** de Julian Tuwim, ambele publicate în anul 1936. Și tot atît de firesc ar fi fost ca în notele biobibliografice să se indice volumele din care au fost selectate versurile.

Să zicem însă că cititorul neavizat, care nu a beneficiat de o „cunoaștere nemijlocită a poeziei poloneze" (p. 14), nu cunoaște nici aceste „amănunte". El se așteaptă însă ca o antologie care cuprinde un număr atît de mare de poeți, unii prezenți în viața literară încă de la sfîrșitul secolului trecut sau din primele decenii ale secolului nostru (L. Staff, Kazimiera Iłłakowiczówna, K. Wierzyński, J. Tuwim, A. Słonimski, J. Iwaszkiewicz), să-i ofere o imagine complexă, o mare varietate de modalități artistice, căci cei mai în vîrstă poeți au traversat cîteva perioade literare și au aparținut, prin firea lucrurilor, diferitelor grupări și tendințe poetice, fapt care nu putea rămîne fără ecouri nici în creația lor postbelică. Toți poeții antologați seamănă însă între ei ca... 83 de picături de apă. Toți practică numai versul liber și versul alb, căci ar fi degradant pentru un poet de talia lui Wł. Broniewski să socotim că el ar fi comis asemenea „rime" :

Ca o picătură de sînge să fii,
versuri de vrei să scrii. (p. 48)

sau : și mă cuprinde veselia,
c-am ajuns la Varșovia. (p. 51).

Traducerea poate deveni un act de creație numai în măsura în care traducătorul reușește să-și apropie universul poetic și sensibilitatea unui scriitor, iar așa ceva nu se poate realiza fără o bună cunoaștere a întregii lui creații, a literaturii, culturii, tradițiilor și specificului poporului respectiv.

Cine cunoaște puțin istoria Poloniei își dă ușor seama că versurile **Pe spinare am încrustate runele cimitirelor. / De aceea zac pe spate. / Sînt piatră. Ca să nu fiu recunoscut** din **Caldarimul** de Jerzy Ficowski au o puternică rezonanță în trecutul acestei țări. Traducătorul ne propune însă următoarea versiune **Pe spate am încrustate picioare / Care zac de-acum în cimitir. / Din piatră sînt și nu mi-e teamă de nimic** (p. 217). Eliminînd unul dintre cuvintele-cheie : „runele" (scriere veche utilizată de germani, scandinavi, slavi), traducătorul a golit poezia de semnificația ei, fără să mai vorbim și de celelalte deviații de la original. În **Erratum** de Julian Tuwim, traducătorul formulează astfel eroarea pe care poetul o descoperise în biografia sa : **În loc de fior / Trebuie scris amor.** (p. 42). Probabil pentru o rimă pe care n-a mai utilizat-o nimeni de mai bine de un secol, traducătorul a sacrificat ideea, făcînd din versurile lui Tuwim, scrise într-o perioadă cînd poetul regăsise rosturile umane ale creației, și cînd era amenințat cu trimiterea în lagărul de concentrare, o poezioară erotică, fiindcă în original nu e **fior**, ci **deznădejde** (rozpacz) și atunci nu poate fi vorba nici de **amor**, ci de **iubire**, de iubire de oameni. **În Bîrja vrăjită** de K. I. Galczyński, celebră datorită atmosferei feerice și amestecului de ficțiune și realitate, N. Mareș traduce **Nocne TAŃCE WIECZYSTEGO** prin **DANSURI VEȘNICE de noapte** (p. 79), deși este evident că Wieczysty e nume propriu, iar poetul se referea la cunoscuta școală de dansuri a lui Wieczysty din Cracovia. Nici ultimul laureat polonez al Premiului Nobel nu a fost menajat, căci în **Ars poetica**, traducătorul ne propune :

De aceea drept se spune că dictez
poezia demonilor,

și se exagerează susținîndu-se că mai degrabă îngerilor. (p. 114)

Cine citește aceste versuri nu se poate să nu rămînă impresionat de rolul pe care traducătorul i l-a rezervat acelui **daimonion** al lui Socrate, acelei voci interioare, socotită a fi de origine divină, fiindcă la Milosz găsim :

De aceea pe drept se spune că poezia
o dictează daimonion,
deși se exagerează susținîndu-se că e
sigur înger.

Dar cine poate înțelege ce a vrut traducătorul să comunice puțin mai departe : **Despre ce spun aici, poezie, acord nu există** (p. 115), cînd în original totul e simplu : **Ce spun eu aici, de acord, nu-i poezie** (?).

Din păcate, asemenea exemple ar putea continua pe multe, multe pagini ; ne vom limita doar la semnalarea citorva dintre numeroasele inadvertențe „strecurate" în această antologie :

În fragmentul **Din poemul „Vistula"** citim **...anii liberi acum se pierdă** (p. 54), în timp ce Broniewski spune că **păsările...** zboară lin (lata wolno) ; în **Bîrja vrăjită** se spune **În turla bisericii lumina era-n scutece** (p. 79) în loc de **Din turla bisericii lumina se cerne** ; în **Rămași** (de fapt **Întîrziații**) de M. Jachimowicz (nu Jakimowicz) **Doar pe aripi curate / prăpăstiile decolează** (p. 95) în loc de **Pe aripi străvezii / zilele decolează** (traducătorul confundînd substantivul **dna** — abisuri, prăpăstii, cu **dnie** — zile) ; în **Studiul cheii** de M. Bialosowski găsim **cheia / are mirosul apei de garoafe** în loc de **cheia / are mirosul apei de cuie** (traducătorul confundînd, de astă dată, adjectivele **gwozdziowa** cu **gozdzikowa** ; în **Nopți de nedespărțit** (p. 179), de fapt **Nopțile nedespărțirii** de același autor, **paltinul își înfige rădăcinile**, în loc de **gardul viu** (parkan) își **înfige rădăcinile : borcanele întunecate ale orizontului** în loc de **liniile întunecate ale orizontului**, traducătorul fiind derutat de omonimia substantivului **słój** — borcan, dar și linie, inel, cerc (ex. inelele anuale ale copacilor) ; în **Șobolanul** de T. Nowak **vremea stă în vîrf de lance** capătă forma **Pe tinjeală se reazimă timpul** (p. 235), iar **Pentru ei nu există îndurare** (zmilowanie) **— Pentru ei nu există dragoste** ; în **Vers didactic** (p. 264) de B. Czaykowski **luna** (vilvătaia incendiului) devine **lună**, iar curcubeul mistuie culoarea roșie, pe cînd în original lucrurile se întîmplă exact invers ; în **Pamflet** (p. 283) de J. M. Rymkiewicz **generații de insecte** devin **generații de mamifere** etc., etc. Nici chiar în **Dicționarul polon-român**, publicat de Anda și Nicolae Mareș, nu au apărut asemenea greșeli elementare.

Să fie vorba numai de grabă și de totala neaderență a traducătorului la fenomenul poetic? Uneori cititorul care încearcă să compare traducerea cu originalul are senzația că se află în fața a două lucrări distincte. Iată, de pildă, o strofă din **Lacrimile lui Heraclit** (p. 213—214) de Z. Lawrynowicz, în versiunea lui N. Mareș **nu mă atingeți / prin crăpăturile răutății / și ale durerii / nu mă minjiți cu miere / cu mîngîieri sau cu vorbe**, care, de fapt, ar trebui să

Cicerone Ciobanu : „Pescarul"

sune astfel **nu mă îmbărbătați / nu veți lipi cu mierea / mîngîieriior și cuvintelor / crăpăturile nedreptății / și ale durerii.**

Se vede că nici în practica traducerii nu e suficientă numai bunăvoința, așa cum rezultă și din poezia lui Galczyński, **De ce nu cîntă castravetele** (cu toată dorința lui arzatoare), pe care N. Mareș a ratat-o în întregime. Dar iată ultima strofă în traducerea lui N. Mareș : (p. 83—84) :

O dată înnourate, o dată însorite,
Trec iernile, trec verile,
Și ne-au rămas imaginile toate
— bineînțeles despre castravete —
indiferente și puerile.

și o versiune posibilă :

Trec veri și ierni, adesaori
Cu soare mult, cu nori răzleți,
Iar noi păsim nepăsători
pe lîngă atîția castraveți.

Firește, nimeni nu contestă traducătorului dreptul la o anumită libertate, dar infidelitatea nelimitată față de ideile și poeticitatea operei originale aduce grave prejudicii ambelor culturi, căci în conștiința cititorului dimensiunile scriitorului străin rămîn cele oferite de traducător. Și de data asta e regretabil!

Ion Petrică

REMEMORĂRI

De iarnă

Scriu astăzi la Sinaia în ceas fără zăpezi...
Dinspre Bucegi lumina orbindu-mă, sclipește.
Ziua, în bradul tînăr ce-n vînt se neclintește
O veveriță face vechi salturi la trapez.

În rest, prin lume, iarna deslănțuie ravagii ;
Un unchi dinspre bunică a decedat chiar ieri.
Pădurea-i pustiită, se-mpuținează fagii
Și trenuri lungi, de noapte, se duc spre Nicăieri...

Nu pot să dorm. Zăpada întîrzie să vină.
Sinucigași, schiorii cutează spre-nălțimi.
Trist ca un popă tînăr și fără nici o vină
Beau în bodegi obscure și pline de mulțimi.

Nu știu nimic de nimeni. Prietenii, vreo trei,
Se-ncrincenează-n scaun sau speră prin spitale
Noaptea-mi miroase veghea a busuioc și tei,
Ziua-mi miroase somnul a mici și a sarmale.

Citesc din Păunescu. Din Bîrca la Viena ;
Carte demențială și grea ca un trotil.
Și cred că Păunescu-i un portelan de lena
Cu limbă de Casandră și suflet de copil.

În rest, nimic... Azi noapte, din hăituri ciudate,
Ca o nălucă brună, sufiind înspăimîntat,
Un cerb, spărgînd fereastra cu coarnele-nsemnate
M-a-mpins către perete culcîndu-mi-se-n pat...

Mircea Micu

REVISTA STRĂINĂ

● **IN EDITURA** pentru literatura poporului din Beijing a apărut recent romanul „Supraviețuitorii", inspirat din viața de azi a locuitorilor Tibetului. Autorul, Yexe Dainzim, în vîrstă de 40 de ani, a debutat în 1970. De atunci el a publicat în presa literară numeroase nuvele și povestiri. Yexe Dainzim a anunțat terminarea celui de al doilea roman inspirat de aceleași realități și care este intitulat „Cel care nu-și ține promisiunea".

● **DIN INIȚIATIVA** scriitorului britanic Christopher Farley, la Geneva a fost înființată o Fundație internațională pentru pace. Un mare număr de oameni de cultură de pe continent, ca și personalități marcante ale dreptului, sociologiei, profesori universitari, oameni de artă, s-au alăturat acestei generoase inițiative. Activitatea fundației se va concentra în primul rînd în organizarea unui evantai de acțiuni menite să stopeze cursa înarmării nucleare, să atragă atenția în modul cel mai hotărît asupra pericolului războiului atomic.

● **DUPĂ CUM** relevă presa din Addis Abeba, numărul elevilor care frecventează în prezent școlile etiopiene este de 3 milioane, cu 500 de mii mai mult decît în anul precedent. În anul 1981, au fost construite 650 de noi școli. În fiecare regiune a țării funcționează institute pentru pregătirea cadrelor didactice. În anul universitar 1980—1981 ele au fost absolvite de 4 300 de profesori. În același timp, de la declanșarea campaniei de lichidare a analfabetismului peste 10 milioane de oameni au învățat să scrie și să citească.

● **SCRIITORUL** italian Vincenzo Labella este autorul scenariului unui film dedicat lui Marco Polo. Coproducție italo-chineză, pelicula va reface drumul celebrului călător din secolul al XIII-lea pe parcursul a opt episoade dintre care două vor fi turnate în China. Regizorul filmului este Giuliano Mondalto, iar rolul principal i-a fost încredințat americanului Ken Marchall. Într-unul din rolurile principale va apărea și popularul actor chinez Ying Roucheng.

● **LA VLADIVOSTOK** trăiește unul din nepoții lui Dostoievski : Serghei Ivanov. Acesta, în vîrstă de 75 de ani, este împreună cu sora sa, Lidia, care locuiește la Moscova, cea mai apropiată rudă a scriitorului care trăiește astăzi în Uniunea Sovietică. Străbunicul lor, Mihail Dostoievski, a fost tatăl genialului romancier. Bunica, Vera Ivanova, născută Dostoievskaia, a fost sora scriitorului. După cum povestea Anna Grigorievna, soția lui Dostoievski, familia Ivanovilor apare în romanul **Soțul ideal**, fiind numită familia Zahiebin. Serghei Ivanov, care a fost ziarist, evocă de fiecare dată atmosfera din casa copilăriei sale, cultul celebrului scriitor precum și amănunte din viața familiei Dostoievski, pe care tatăl său le-a povestit cu foarte mulți ani în urmă. Pasionat bibliofil, S. Ivanov se mîndrește cu biblioteca sa de circa 4 000 de volume printre care se află numeroase cărți consacrate vieții și operei lui Dostoievski. Printre cele mai îndrăgite cărți se află o ediție din 1829 a „Iliadei" care a aparținut scriitorului și care i-a revenit ca neprețuită moștenire de la tatăl său. „Psalmii împăratului David", cu adnotări făcute de Dostoievski, a fost dăruită de Ivanov în 1971 Muzeului „Dostoievski" din Moscova.

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

● Vineri, 29 ianuarie, a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor sărbătorirea, în prezența a numeroși scriitori invitați, a scriitorului Dinu Săraru, prozator, membru supleant al C.C. al P.C.R., cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la ziua de naștere. Deschiderea sărbătoririi a fost făcută de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor. Despre personalitatea și opera sărbătoritului au vorbit Petre Sălcudeanu, Valentin Silvestru, Adrian Păunescu, Mircea Iorgulescu, Ion Hobana, Mihai Ungheanu, Paul Everac.

Inițiativa conducerii Uniunii Scriitorilor ca și luările la cuvînt au exprimat dorința creării unui climat de lucru scriitoricesc comun, climat de colaborare și înțelegere reciprocă.

Fotografie de Radu Cristescu

Prezența mobilizatoare

Dinu Săraru, fiu de învățător de pe lîngă Rîmnicu-Vîlcea, vine la București ca toți țăranii din comuna sa și din împrejurimi împachetați într-o carte. Nu-i scapă nimic din biografia locurilor natale, nici o cută a timpului, nici un destin răsturnat, ori înviat de cadența implacabilă a Revoluției. O umanitate mărunță, în aparență, o lume a instinctelor, a tradițiilor, o lume inocentă. O lume care se descoperă pe sine, chinuitor, alene, descoperind timpul, învingînd dogmele, de toate felurile, descoperind Revoluția. Între eternitate și clipă, o umanitate care n-a renunțat la sine, la rădăcini, la dragoste. O frenezie a simțurilor lentă dar irevocabilă cucerire a spațiului care se poate chema responsabilitate, spațiu desigur cuprins în cea mai democrată și liberă instituție umană, Republica Minții. Omul se pune în concordanță cu epoca, epoca e pusă în concordanță cu omul. Aici Dinu Săraru se vede poate cel mai bine ca fiind un scriitor al zilelor noastre, un aprig apărător al ideilor socialismului românesc. Fiindcă scriitorul Dinu Săraru nu se poate despărți de activismul cetățeanului Dinu Săraru, care, pe unde a trecut, pe unde a lucrat, n-a fost un personaj invizibil, el s-a impus ca o prezență vie, mobilă, mobilizatoare, responsabilă, în sensul că și-a asumat responsabilități, și nu doar a profitat de ele. La „Secolul 20", la redacția „Luceafărul" (unde meritele lui au fost mai mari decît se crede !), la radio și televiziune, la conducerea Teatrului Mic, (din care a făcut cel mai bun teatru din țară, la ora actuală, un Teatru Mare), Dinu Săraru a fost și rămîne un spirit viu, deschis, învățînd din munca sa, formîndu-se ca gazetar și critic de teatru, îndeplinindu-și vocația de prozator, devenind ce este, o Realitate, un îndrăgostit de Revoluție.

Dumitru Radu Popescu

Veghea

După întîlnirea cu Gherman și echipa sa, tatăl Norei nici n-a mai vrut să audă de asemenea legături. I se părea că relațiile umane se degradaseră atît de mult încît nu-i îngăduia nici soției sale să stea prea mult de vorbă cu propria ei fiică. Nora însă era cu mult mai supărată decît tatăl ei pentru interdicția de a-i revedea pe Gherman și pe ceilalți. De aceea stătea mai mult cu ușa zăvorîtă neîngăduindu-le nici părinților ei să intre. Afară, vremea nu contenise să se înrăutățească. Zăpada se înălțase peste un metru, vîntul spulbera totul în calea lui, căderau burlane și coșuri, țiglele erau smulse de pe stinghii, nimeni nu și-ar fi scos cîinele în stradă și cu toate acestea Maciste a putut fi văzut nemișcat în caisul din fața geamului de la Camera Norei. Pînă spre martie cînd iarna și frigul au mai slăbit, cu toate că din cauza viscolului caisul își pierduse mai multe crengi, marele Maciste a stat ca un soldat la postul său. Nora părea că nici nu-l vede și continua să bată ritmic balonul atîrnat de tavan, iar Maciste o privea fix fără să clipească fiind sigur că numai fixitatea privirii lui poate s-o mențină în aceeași stare, adică să nu facă cine știe ce altă prostie. Tatăl Norei, venind de la servici, se oprea la poarta fostului grefier în fiecare seară informîndu-se ce s-a mai întîmplat în timpul zilei și flămînd cum să prindă motanul, ba chiar să taie caisul de la rădăcină. Pînă la urmă însă imaginea marelui Maciste, stînd neclintit la postul său pe orice viscol, a devenit de fapt un motiv de liniște pentru tatăl Norei, căci de îndată ce s-a făcut mai cald și motanul a coborît în sfîrșit pe pămînt, omul pur și simplu nu se mai simțea bine nici acasă, nici la slujbă, avînd senzația că a pierdut cel mai mare sprijin, la această idee conducîndu-l căderea într-o apatie totală a fiicei sale. Primăvara însă mișcă și pietrele, iar cei bolnavi surîd fără motiv și se ridică și umblă fericiți printre ceilalți.

Gheorghe Pituț

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

PANAIT ISTRATI, LUPTĂTOR PENTRU ADEVĂR ŞI DREPTATE SOCIALĂ

● **Numărul 21, din noiembrie 1981, al revistei trimestriale „Cahiers des amis de Panait Istrati" care apare la Valence (Franța) are un sumar variat și foarte interesant. Un loc important îl ocupă versiunea franceză a opt reportaje publicate de Panait Istrati în ziarul Lupta, în toamna anului 1929, cu prilejul grevei minerilor de la Lupeni și a represiunii sîngeroase care a urmat.**

Reportajele sînt precedate de o notă intitulată Adevărul are cuvîntul, **în care publicistul român Al. Talex aduce — pe lîngă citate convingătoare din aceste reportaje — o serie de argumente și de mărturii menite să spulbere campania defăimătoare dusă de Henri Barbusse împotriva lui Istrati, care a culminat cu articolul „Le haiduk de la Sigouranza" din „Le Monde" (15 februarie 1935).**

Din al doilea reportaj, din 25 septembrie 1929, intitulat Se bate și acum, **spicuim : „Cînd am dat ochii cu prizonierii comuniști din Timișoara, întîiul lor strigăt a fost : «Niciodată nu s-a bătut mai crincen ca acum, sub guvernul național-țărănesc». Ministrul de Interne mi-a confirmat : «Da, se bate fiindcă așa sînt moravurile poliției noastre (...). Martor și, uneori, eu însumi victimă, de un sfert de veac, al grozăviilor Siguranței și jandarmeriei, cu care o clică guvernamentală a înzestrat pămîntul acesta mănos dar urgisit, aș dori să știu dacă în adevăr s-a schimbat ceva pe imensa moșie a familiei de la Florica ori de la Rădești...»"**

Al cincilea reportaj, din 28 septembrie, intitulat Ce ascund Lupenii și Valea Jiului, **dezvăluie aspectele îngrozitoare ale masacrului. Înăbușirea răscoalei a fost de fapt „o sălbatecă vînătoare de oameni", la care primul foc a fost tras de prefectul județului, în stare de ebrietate.**

Din cuprinsul aceluiași număr al publicației franceze mai este de reținut articolul de fond al lui Marcel Mermoz, omul integru și cu o noblețe de caracter exemplară, care — cu începere din anul 1974 cînd a fost ales președinte al asociației „Les amis de Panait Istrati" — s-a devotat în întregime țelului de a face ca opera scriitorului român să fie reeditată și făcută cunoscută noilor generații*). Președintele Mermoz anunță că donează Centrului de Documentare Panait Istrati de la Nisa (Biblioteca Facultății de Litere) o serie de documente importante, proprietatea sa. Reamintește totodată, realizările Asociației în ultimii 6 ani și hotărîrea de a se continua și intensifica activitatea, în pofida unor greutăți de ordin material și administrativ.

Criticul și istoricul literar Barzilai Tierelinckx așterne pe cîteva pagini impresiile sale de lectură referitoare la povestirile „Stavru" și „Chira Chiralina".

La rubrica „Ecouri" se publică, printre altele, următoarele : „Împlinindu-se 97 de ani de la nașterea lui Panait Istrati, Consiliul Municipal al Sindicatelor București a folosit prilejul, spre a comemora pe marele scriitor, care — după cum se știe — a fost un pionier al mișcării sindicale din România, Scriitorul Al. Talex a evidențiat lupta dusă de Istrati alături de muncitorii din porturi în primul deceniu al secolului.

Cronicar

*) La încheierea acestor rînduri, ne-a parvenit trista veste despre încetarea din viață a lui Marcel Mermoz, care nu a fost numai un admirator înfocat al lui Panait Istrati, ci și un prieten adevărat al României socialiste, pe care a vizitat-o în repetate rînduri. Prietenii români îi vor păstra o vie amintire și prețuire.

REPERE

CUVÎNTUL RESPONSABIL

Titlul cărții lui Neagu Udroiu *) ar trebui, de fapt să fie „Gutenberg și Marconi", deoarece optativul este folosit mai degrabă din necesități stilistice, urmînd o fină argumentație, reluată adeseori pe parcursul celor patru sute de pagini, în legătură cu importanța felului cum se prezintă în lume cartea sau articolul de gazetă. Avem de-a face în acest caz cu un eseu inteligent și amplu, care pune la îndemîna cititorului cele mai multe din datele istorice ale constituirii presei scrise și vorbite, precum și elementele de bază ale principalelor tehnici din practica jurnalistică. Dispunînd de o solidă informare și experiență în domeniu, ziarist alert și cu mare mobilitate intelectuală, fugind de clișeele profesiunii, autorul propune cititorului o carte remarcabilă, deschizînd numeroase întrebări și problematizînd realități ce păreau codificate pentru o lungă perioadă de timp. Scrisă pe un registru divers, de la excursul teoretic, bazat pe citatele verificate scrupulos în lucrările „doctrinare" ale „braminilor" presei, pînă la relatarea unor experiențe directe și a interviurilor cu personalități proeminente, redactori și conducători de ziare, îndeosebi din Statele Unite ale Americii — de la **Gutenberg la Marconi** este o lucrare de referință, cea mai interesantă, dacă nu singura la noi, care să merite stimă deplină, pentru felul deschis cum radiografiază structura presei mondiale și încearcă să-i descifreze alternativele de viitor. Fără a aduce date esențialmente noi, Neagu Udroiu a reușit o sinteză plină de farmec, originală în modul de tratare, cu alternante surprinzătoare de ton și de modalități de expresie. Cele mai substanțiale și mai agreabile pagini mi s-au părut a fi dedicate investigației directe a autorului, contactului său personal cu practicienii presei de mare tiraj. Mărturia lor este mai prețioasă decît toate argumentele, este tot atît de bine să știi **cum** să faci un lucru, după cum nu te poți lipsi de constiința limpede că știi ce să faci cînd începi să lucrezi. Neagu Udroiu însuși, în această carte, nu numai că scrie **despre** gazetărie, dar **face** gazetărie de cea mai bună calitate. Amintindu-mi de regula lui Pulitzer, care cerea ziariștilor „Acuratețe, acuratețe și iar acuratețe", m-a impresionat apelul interlocutorilor lui Neagu Udroiu pentru rigoare și precizie în folosirea cuvintelor, ceea ce înseamnă în fond respectul profesiunii. Discuția cu Caldwin Hill de la **New York Times** este din acest punct de vedere excepțională : „În 1960 realizam corespondențe despre Jocurile Olimpice. Pe timpul acela scriam despre sport. Utilizasem undeva un cuvînt pentru „elegant" care însemna și „fals". Editorul mi-a telefonat de la 3 000 de mile pentru a mă întreba : acesta este într-adevăr cuvîntul potrivit ? M-am uitat în dicționar, am discutat despre sinonime timp de zece minute și am încheiat prin a recunoaște că termenul ales de mine era de neînlocuit..." Un redactor-șef care te sună la cinci mii de kilometri pentru a-ți schimba un cuvînt ? !... Da, pentru că fiecare cuvînt te angajează absolut, el este expresia personalității, culturii, vieții și muncii tale. Iată ce spune Edwin O. Guthman de la **Los Angeles Times** : „Citesc foarte mult, călătoresc des în diferite părți ale țării. Noi avem birouri de corespondenți la Washington, New York, Chicago, San Francisco, Houston, Atlanta. Personal încerc să vizitez aceste oficii și cînd sînt acolo caut să văd cît mai multe lucruri posibil, discut cu cît mai mulți oameni, vizitez cît mai mult, stau de vorbă cu reporterii noștri de acolo. (...) Citesc zilnic „New York Times" și „Walt Street Journal" și, normal, ziarul nostru. Citesc periodicele „Time" și „Newsweek", precum și numeroase reviste de profil. Încerc să citesc o carte pe săptămînă din domeniile în care scriu, fără să reușesc însă întotdeauna". Cînd te gîndești că fiecare dintre ziarele menționate are volumul unei cărți ! Zilnic !... Iar „domeniile" în care scrie un ziarist acoperă toată aria umanului... Revenind la preocuparea fundamentală, Neagu Udroiu nu uită nici o clipă că ziaristul este un om al cuvîntului. Îl citează pe Erskine Caldwel, marele scriitor, cu o mărturie despre lucrurile la care ține cel mai mult. Autorul **Drumului tutunului** spune că ultimul lucru de care s-ar despărți este exemplarul său din dicționarul limbii engleze. Adăugăm în sprijinul lui Neagu Udroiu o mărturie personală. Am vizitat cîteva zeci dintre marile redacții de ziare, de pe toate meridianele, în unele am avut prilejul să zăbovim mai mult timp și chiar să colaborăm în paginile pe care le redactau. Nu ne amintim să fi văzut o masă de ziarist fără **Webster Dictionary.** Grija pentru exactitatea și proprietatea expresiei trebuie să fie trăsătura inalienabilă a ziaristului. Numai cenzura, acolo unde există, nu respectă cuvîntul. Iar cuvîntul trebuie să fie precis și tare ca piatra. Cuvintele cu valoare generală, folosite abuziv în presă, amenință însăși substanța și conținutul sufletesc al popoarelor. Criticul George Steiner spunea, de pildă, că întrebuințarea desăntățită a cuvintelor mari în limba germană, într-o anumită perioadă, a redus șansele unei literaturi de valoare, în epoca următoare, golind de conținut materialul lexical. Este o imprejurare ce trebuie avută în vedere de toți jurnaliștii respectabili, iar insistența lui Neagu Udroiu pe valoarea cuvîntului aduce o notă majoră cărții sale.

Aurel-Dragoș Munteanu

*) „Gutenberg sau Marconi", Editura „Albatros", 1981.

Cicerone Ciobanu : „Portret"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale municipiului București)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Universalitatea lui Istrati

Cu un astfel de titlu dat însemnărilor de față, și cu speranța că două prestigioase dicționare ale literaturii române (unul bibliografic, celălalt selectiv și cronologic, apărute sub semnăturile unor informați autori), îmi vor susține argumentele, am pornit la drum constatînd că, după alcătuitorii lor, Panait Istrati n-ar aparține literaturii române. Din punct de vedere al cantității informației, primul opus este ceva mai îngăduitor cu Istrati, pomenind calendaristic numele scriitorului, la data nașterii și a morții, și mai precizînd că, în 1924, „la Paris apare romanul autobiografic (sic !) **Chira Chiralina**". Se mai amintește apoi, de cîteva ori, de numele lui, atunci cînd dicționarul menționează reviste la care, printre alții, a colaborat și Panait Istrati („Mișcarea literară" și „Cugetul liber"), sau cînd se inventariază cărțile altor autori care au scris despre el (Otilia Cazimir, I. Peltz, Al. Oprea, Teodor Vîrgolici), menționînd la data de 14 aprilie 1935 : „Moare la București Panait Istrati (n. 1884), scriitor român afirmat în Franța, a cărui operă a fost transpusă din limba română parțial (chiar de autor). Cărțile sale **(Moș Anghel,** Paris, 1924, București, 1925 ; **Chira Chiralina,** Paris, 1924) prezintă subiecte pitorești autohtone, cu un pregnant caracter autobiografic sau teme social-politice **(Ciulinii Bărăganului),** bucurîndu-se de o largă receptare internațională". Se mai pomenește la pagina 599 despre apariția, sub îngrijirea lui Al.Oprea, a seriei **Opere alese** (ediție bilingvă) — „traducerea din limba franceză aparținîndu-i lui Eugen Barbu", amintindu-se că volumele III-IV au apărut în 1967, V în 1970 și VI în 1974. Atît.

Celălalt dicționar, care a apărut în 1918, în Editura științifică și enciclopedică, sub coordonarea și revizia științifică a lui Mircea Zaciu, în colaborare cu M. Papahagi și A. Sasu și alți 44 de autori, nu-l înseriază pe Panait Istrati între scriitorii români dintre cele două războaie mondiale, menționîndu-i numele doar în treacăt, o dată la pagina 69 (la **Bănulescu** Ștefan : „în **Iarna bărbaților,** B. continuă pe **Galaction, V. Voiculescu,** Panait Istrati" — nesubliniat n. n.), a doua oară la pagina 268 (la **Brăileanu :** „Observația că la succesul lui Panait Istrati a contribuit caracterul specific național românesc al operei sale inedit pentru francezi, ca și introducerea în limba franceză a unor expresii românești, a fost deasemenea confirmată de critica franceză, de la Thibaudet pînă la Henri Clouard"), și, în sfîrșit, la pagina 362, **Perpessicius,** unde Istrati este pomenit în coada unei liste de 15 scriitori — toți ceilalți, în afară de el, cu numele subliniate, despre care criticul prezentat „a dat pagini substanțiale"). Atît. Atît și nimic mai mult. La litera „I" din dicționar, între **Iosif Ștefan Octavian** și **Ivasiuc Alexandru,** autorul român tradus în peste 50 de limbi, **Istrate Panait,** nu figurează ! Să considerăm aceasta doar o „regretabilă lacună" ? Oare nu se ascunde sub ea aceeași contestare a lui Panait Istrati — ca scriitor român — care a emanat din puterea lipsită de glorie a atîtor alți inexplicabili contestatari ai unuia dintre cei mai prolifici (întreaga operă istratiană a fost scrisă într-un singur deceniu !), dar și cei mai cunoscuți și mai citiți scriitori români pe întregul mapamond ? Ce ar explica „discreția" atît de strălucite pe care o comit față de Panait Istrati lucrările amintite mai sus ? Nu putem decît să sperăm că, la o viitoare ediție a dicționarului scriitorilor români, apărut sub spiritul rector al unuia dintre cei mai eruditi filologi și critici literari contemporani, prof. dr. Mircea Zaciu, această omisiune nejustificată să fie evitată.

Opera lui Panait Istrati s-a înscris de mult în patrimoniul literaturii universale. Au demonstrat-o, de altfel, doi autori care și-au consacrat mulți ani studierii și punerii în valoare a operei istratiene : Al. Oprea și Alexandru Talex — ultimul dăruindu-ne cea mai completă și mai vibrantă ilustrare bio-bibliografică a personalității și creației marelui scriitor român. În volumul de reconstituire pe bază de texte autobiografice alese, traduse și adnotate de Alexandru Talex — „Panait Istrati : Cum am devenit scriitor (Editura **Scrisul românesc,** Craiova, 1981), la addenda, peste 120 de scriitori români și străini — de la Romain Rolland, la Ehrenburg, Martin du Gard, Maxim Gorki, Blasco Ibanez și Josue Jehuada, la Kazantzakis, Joseph Kessel, Jean Prevost și André Still — depun mărturie despre universalitatea operei istratiene, nici unul dintre ei neuitînd să specifice lucrul esențial : Istrati — scriitor român. Cît de patetic exclama Céline : „...Bietul Istrati ! (...) A avut de-a face direct cu omenirea. Alți scriitori au trișat, cu toții, și trăiesc foarte bine !" Franceza, pentru Istrati, așa cum spunea Louis Coquelin, n-a fost decît o limbă de adoptiune. Prin adoptiune nu se neagă paternitatea. Iar paternitatea lui Istrati era pămîntul românesc, viața românească, lumea copilăriei și a adolescenței lui, acel spațiu spiritual — pentru Istrati chiar vital — în care și-a făcut ucenicia de om, descriindu-l cu suflet de român. Cită dreptate avea Jean Destiheux : „Soarta lui se aseamănă cu cea a lui Rousseau : aceeași origine umilă și dificultăți în ucenicie, aceeași tinerețe vijelioasă și rătăcitoare, aceeași nevoie de a ști pentru ce suferă oamenii și nu se înțeleg (...) A fost batjocorit, bănuit, învinuit de trădare și injurat pînă în ultima clipă a vieții. Dar, trebuie să menționez că toate acestea nu l-au impresionat deloc. Fiindcă nu se putea îndoi de constiința sa de om liber, el care se îndoia de stilul său, de condeiul său, de arta și de viața sa cea cu atît de aspre neliniști". Ehrenburg : „În 1925-1929, francezii citeau cu nesaț cărțile lui Panait Istrati. Operele sale erau traduse în mai multe limbi, îndeosebi în Uniunea Sovietică, unde în decurs de doi-trei ani apărură nu mai puțin de douăzeci de ediții ale cărților lui (...) Se apucase să denunțe pe califii moderni (...) Mult mai tîrziu, am văzut o nuntă într-un sat îndepărtat din România și am avut impresia că regăsesc pe eroii lui Istrati, tot atît de plini de viață și gingășie. În cîntecele lor răsunau revolta și tristețea..."

Pentru a fi avut curajul să rămînă întotdeauna el însuși, pentru sfidarea adresată academismului de orice natură, pentru dreptul la adevăr în numele căruia a luptat, pentru faptul că și-a scris o mare parte a operei direct în franceză Istrati a avut de suferit mai mult decît întreaga confrerie de breaslă a generației sale. Și a fost crunt pedepsit. Cea mai nedreaptă, mai neîndreptățită și mai nemeritată pedeapsă la care a fost condamnat, i-au dat-o cei ce i-au refuzat dreptul de a se numi scriitor român, lui, cel ce spunea : „Dezgustul de a trăi în Occident mi-a ajuns la culme. Niciodată, viața mea nu a fost atît de seacă în oameni, în porniri generoase, în elanuri prietenești (deși aici el îi aflase pe un Rolland, pe un Robertfrance, pe un Bloch, pe un Ibanez n. n.) : Oamenii **buni** nu lipseau ; sînt însă absorbiți de goana nemăsurată pentru bunuri pămîntești. Nici o ființă în jurul meu, care să-mi încălzească sufletul, căreia să-i pot dărui dragostea inimii mele. Nici o bucurie și nici o suferință adevărată (...) **Eu sînt și țin să fiu autor român.** Tin la aceasta nu din cauză că mi s-a contestat acest drept (el mi s-a contestat de oameni care nu au nici o cădere !), **ci fiindcă simțirea mea (...) izvorăște din origini românești".**

Philippe Amiguet scria despre el : „Desfid pe cineva să-mi spună că Panait Istrati n-ar fi legat de glia, de rasa, de limba sa (...) El a lărgit hotarele hărții literare a lumii, încorporînd cu vigoare România..."

Să ne spună străinii că Panait Istrati este scriitor român ? Mă întreb, ce s-ar fi întîmplat dacă notele muzicale ar fi fost la fiecare popor altele ? În istoria muzicii cărei țări l-am fi situat pe Enescu (doar și el a trăit zece ani în Occident și acolo și-a scris cîteva din capodoperele sale !). Dar dacă, limbajul plastic, bolovanul, dalta și ciocanul cu care un sculptor ciopleșe ar fi avut „naționalitate", cui l-am fi cedat pe Brâncuși ?

Nici opera lui, nici eroii lui, nici Istrati însuși nu și-ar revizui apartenența. Este deci cazul să revizuim și noi dicționarele, și să dăm cezarului ceea ce aparține cezarului. Deoarece Istrati este universal tocmai pentru că este român.

«Evazionismul este o manevră debilă»

DE VORBĂ CU ROMANCIERUL ELVEȚIAN ETIENNE BARILIER

Mi se spusese încă de la Zürich, în discuția purtată la sediul fundației Pro Helvetia din Hirschengraben 22 cu doamna Hanna Zweifel-Würtrich, secretara serviciului de presă, că o întîlnire cu Etienne Barilier, scriitor extrem de reprezentativ pentru tînăra generație a literaturii elvețiene de astăzi, ar fi mai mult decît oportună. Argumentele gazdei mele : Barilier este născut în 1947, a publicat pînă în prezent opt romane, două eseuri, despre Camus și despre Alban Berg (pare extrem de deschis la incidențele muzicii cu literatura), a luat în mod strălucit un doctorat de stat. Este, altfel spus, un scriitor complet.

Încerc o săptămînă întreagă să-l găsesc la telefon. Imposibil. Mă plîng editorului său. Aflu că are și un al doilea număr de telefon. Sun și-mi răspunde chiar Barilier. Stabilim data și ora întîlnirii. Mă întîmpină un bărbat tînăr, extrem de simpatic, puțin timid, intrigat că cineva din România vrea să-l cunoască. Apartamentul este modest, în schimb două biblioteci îl recomandă pe locatar. Îmi arată cîteva din cărțile sale. Povestesc cît de mult am dorit să-l întîlnesc. Și de ce. Se amuză de repetatele mele tentative eșuate. Rîde copilărește, fără complicații. Apoi, cînd îi spun că am pregătit mai multe întrebări, propune să-mi dea răspunsul la ele după prînz.

Discuție deconectată, extrem de serioasă. Încep prin a spune că-mi lipsesc referințele culturale privitoare la literatura lui Barilier. „Nu-i nimic grav în asta, cînd veți avea timp încercați să mă citiți". Îmi oferise dinainte cîteva din cărțile sale. Dar sînt curios să aflu în ce sferă, ca atitudine estetică, ca filiație în primul rînd, se înscrie sigur. Îmi declară că pentru el scrisul este o oglindă a vieții. „Cît timp existența umană înseamnă o extrem de rafinată întrepătrundere de convenții, de cerințe, de presiuni și rezistențe la presiuni, scrisul are înainte de toate o finalitate morală. Să ajute omul să rămînă om, adică o ființă perfecționistă, în stare să se depășească chiar și atunci cînd îl amenință grave înfrîngeri". Reia : „Așa se face că, dintre toți marii maeștri, mă simt legat de Dostoievski. Nicăieri nu există mai multă pasiune. Pasionalitatea dostoievskiană ajută la transgresarea convențiilor, integrează omenescul în ceea ce pare a fi lupta cu vinovăția. Asta înseamnă enorm, căci eu cred că scopul literaturii este să pună idealul în față chiar și atunci cînd persoanele noastre se definesc sub cota lui. Nu-mi mai spun mare lucru ortodoxia și în general misticismul, dar e unică, la Dostoievski, asumarea trăirilor".

„Și, după Dostoievski, cine v-a mai învățat cum trebuie scris ?".

Admit că întrebarea este simplistă, un scriitor are o mie de surse să se formeze, totuși insist. Barilier pune de la bun început accentul pe cultura debutantului. „Am debutat de timpuriu, nu înainte să fi citit din doască în doască cîteva opere capitale și să fi devenit familiar cu proza lui Robert Musil, a lui Thomas Mann și a lui Albert Camus. Îmi place să cred că un începător, dacă are buni profesori, află mai repede cum să țină pe hîrtie propria lui pană. La Musil apreciez larga panoramă socială, în măsură să dea consistență unui personaj crepuscular într-o lume declinantă, la Thomas Mann imensa suplețe a gîndirii trecută în imagine epică, la Camus, forma strînsă a narațiunii. Îmi mai plac Witold Gombrowicz pentru că la el povestitorul are o statură misterioasă și Mircea Eliade cu geniala lui sugestie a ambiguității".

Încerc să determin ce formulă epică îl atrage mai mult pe Etienne Barilier.

«Din tot ce v-am zis rezultă, sper, că iubesc literatura de „idei", nu neapărat „filozofică", în înțelesul de digresivă, ci de angajament moral, de precizare a opțiunilor. Luăm mereu poziție în viață și nu văd de ce nu am lua poziție și prin literatură. Îl admir pe Dostoievski, repetă Barilier, pentru modul în care s-a împotrivit imaturității. Ca atare chiar și atunci cînd nu tragem concluziile, o încheiere există, trebuie să existe pe undeva... Legitimarea ei vine de acolo că dintotdeauna scriitorul a propus cititorilor săi un „teritoriu de aprofundat"».

„Și care ar putea fi, astăzi, acest teritoriu ținînd seama că universul și-a micșorat poate distanțele, dar a amplificat crizele și implicările dureroase ?" Barilier îmi dă dreptate și fără alte ocolișuri atinge o chestiune capitală. „Nu-mi inspiră deloc încredere în zilele noastre literatura evazionistă. Deschide în fugă o succintă paranteză : evazionismul trebuie respins ca o manevră debilă. Nu avem dreptul să tăcem cînd peste tot, la Madrid și Frankfurt, la București și la Londra, oamenii se opun cursei înarmărilor, demenței militariste. Pacea, tăci la ea mă refer, este ceva atît de prețios încît socot că nu mai este suficient să ne considerăm, ca artiști, urechile planetei, se impune să fim și vocea acesteia. O voce clară, distinctă, demnă și clarvăzătoare".

„Cum ar trebui să acționăm ?" îl întreb pe Barilier, ținînd seama că există bariere lingvistice și alte piedici în calea comunicării libere între scriitori de diferite origini etnice și geografice. Răspunsul lui mi se pare profund semnificativ. „Văd UNESCO chemat să facă mai mult pentru facilitarea traducerilor. E vorba la mijloc de un uriaș efort de investiție spirituală, dar și financiară. Să ne cunoaștem mai bine între noi, să ni se dea, în consecință, mijloace să acționăm. Pentru ca literaturi prestigioase, cum este și cea română, să intre în circuitul universal".

„Dumneavoastră socotiți că literatura este ca mijloc de expresie bine plasată să atingă obiectivul nostru comun, al mai bunei înțelegeri ?". „Da, desigur, întărește Barilier, literatura reprezintă o chintesență. Amintiți-vă superba arhitectură din *Muntele Vrăjit,* sau, dacă vreți, noutatea ei contrapunctică. Bineînțeles mai sînt și celelalte arte: plastica, muzica. Au și ele un cuvînt greu de spus. Tocmai de aceea m-am apropiat de Alban Berg. În *Woyczek,* după Georg Büchner, Berg asumă o viziune romantică, sugerînd modernitatea perpetuă a textului literar. Aprofundarea cuvîntului prin muzică, adică prin scriitura muzicală, iată un subiect admirabil care mă ispitește mereu. Orice scriitor dacă e tînăr, biologic și afectiv, tinde spre completitudine. Asta înseamnă să căutăm în permanență o cale spre accesibilitate, nu făcînd apel la facilitate, ci cîștigînd atenția prin îmbogățirea de sine a formelor de adresare."

Barilier mă previne că s-a înserat. Și că este vremea să treacă la lucru. Mă despart de Etienne Barilier cu gîndul de la început: „lucrez în fiecare zi, nu-mi fac mie însumi concesii, disciplina scrisului cere severitate față de sine. Altminteri cu ce autoritate credibilă pot vorbi altora ?".

H. Zalis

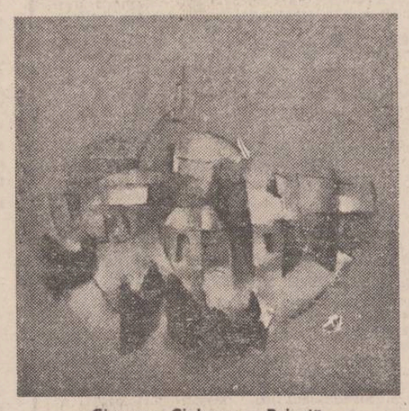

Cicerone Ciobanu : „Peisaj"

Balcanice

ADAM PUSLOJIC

Pisica mea cu trei picioare

Dacă vă imaginați pisica mea
Închipuiți-vă că e cu totul și cu totul oarbă
Închipuiți-vă că e cu totul și cu totul mută
Închipuiți-vă că e atît de frumoasă !

Ea noaptea e albă și ziua e neagră
Ea mi-e fata în casă
Pe ea o trimet în oraș după pîine
Pe ea o trimet în sat după sare.

Ea e stăpîna în casă
Ea îmi întoarce seara ceasornicul.
În vaze ea pune flori de pădure
Iar pîinea și vinul pe masa de lemn.

Dacă vă imaginați pisica mea
Să nu-mi spuneți niciodată că-i oarbă
Să nu-mi spuneți niciodată că-i mută,
Să nu-mi spuneți niciodat' că-i frumoasă.

Să nu mă-ntrebați niciodată unde trăiește
Să nu mă-ntrebați niciodată cînd doarme
Să nu mă-ntrebați niciodată, dar niciodată
Piciorul al patrulea unde îi este.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Vinuri alese, martiri și bibilicile din pod

Mergem cătinel pe cărări albastre.
Cînd nu ninge, cade chiciură, ceru-i plin de stele. Firesc, ultimele cuvinte s-ar fi-nlănțuit cu versul : „vai, zadarnic călătorul noaptea o străbate". Asta se-ntîmplă numai în romane, în viața de toate zilele, cu precădere în fotbal, dacă semeni întuneric și tristețe și faci jaf mare, ajungi unde-ți poftește inima. Ce s-a ales din cei trei magi ai năruirii care-au dus la faliment echipa națională ? Cel mai mic dintre ei, Victor Stănculescu-Mandiba e șeful antrenorilor pe țară, cum singur a declarat într-o revistă de vineri. (Un bob zăbavă. Aflu cu întîrziere că bătrînii școlari de la cursurile conduse de el, la hotel Național, și-au plătit cazarea din buzunar. Fac cuvenita rectificare. Esențial rămîne faptul că V.S. Mandiba e director organizator, mare știab în comisia de examinare și alte minuni). Valentin Stănescu, s-a întors, după cum se știe, că să lustruiască pietrele de rummy la *Dinamo* București. Nu l-a răstignit nimeni după papara pe care-am înghițit-o de la elvețieni, dar să vedeți ce palme rănite întoarce spre cer cînd uritul (jolly-jocker) nu poposește pe tabla lui ! Un martir, dacă e să vorbim drept. Care azvîrle cu lampa în coasta de fildeș a drumurilor din cinci continente : „maica ta, drace, pe toate le-am bătut și nimic nu s-a prins de mine". Iarna aceasta, la munte, două zile, echipa *Dinamo* n-a făcut nimic, pentru că V. Stănescu, supărat că în partida de antrenament cu echipa din Codlea a scos trei jucători din teren, uitînd să introducă pe alții în locul lor, s-a dedicat exclusiv jignirilor și amenințărilor. Toate îndreptate împotriva lui Dumitru Nicolae Nicușor, cel care, pregătind meciul împreună cu Cornel Dinu, a învins pe *Inter* Milano. V. Stănescu trage cu dinții ca să-l aducă în locul lui Nicușor pe V. Stănculescu. *Dinamo* va pleca, la începutul lui februarie, într-un turneu în Egipt și aș da mult să văd cuplul de antrenori V.S. — V.S. Mandiba, oprindu-se călări pe cămile în fața sfinxului și luîndu-l la rost : „ia, zi, moosule, cine sîntem noi doi ?" A opta minune a lumii, va fi răspunsul, și cu Ștefan Covaci, nouă. Și iată, că pe neobservate, apare la rînd fostul mare tartor al jocurilor negre. V-am spus că în ultima vreme se odihnea la Cluj-Napoca, după ce dormise ani întregi într-un apartament de lux, pus la dispoziție de echipa *Steaua*. De la Cluj-Napoca a plecat în Grecia, via București, sărbătorindu-și despărțirea de prieteni la un mare restaurant. S-au servit vinuri alese, mucenici și alte specialități extra, plus cîntece șoptite-n amurg de inimitabilul Gică Petrescu. Frumos, căci nu-s eu omul care să înjure astfel de întîmplări. Alt fapt m-a lăsat cu gura căscată : Ștefan Covaci a plecat, formulînd următoarea cerere către mai marii treburilor sportive : vă rog să-mi aprobați să plec acolo unde pot să fiu de cel mai mare folos fotbalului românesc. E clar ca lumina zăpezii că aici nu ne-a fost de nici-un folos. În cazul ăsta de ce l-ați ținut cinci ani sau mai mulți la federație ? ! Și e mult mai clar că, de mult :

eu am zis că vinează portocali
tu te-ai făcut că plouă
el a băgat fitilul
noi am zis noi am auzit
voi v-ați făcut că n-ați prins șpilu
ei s-au spălat pe mîini și
(probabil) i-au plătit drumu...

La spartul chefului, țin să vă spun, cu titlu de curiozitate, că un club din divizia A, călcat de-un mic control financiar, a scos la decontare, printre altele, 140 (o sută patruzeci) de sticle de whiski (goale, bineînțeles) pe etichetele cărora (toate-l înfățișau pe Johnny-hoinarul) ședeau scrise numele celor din afară care-au închinat spre binele și mai ales pentru menținerea echipei în primul pluton. Tot pe această linie am primit niște știri de-a dreptul halucinante. În campionatul trecut, divizionara B din Alexandria a cumpărat 104 (o sută patru) arbitri și nu doar 63, cum greșit fusesem informat mai înainte. A cumpărat pînă și brigada care arbitra meciul cu echipa* Luceafărul — punctele obținute sau pierdute la Luceafărul, conform regulamentului, nu afectează cu nimic clasamentul, dar nu strică să fie cu toții minjiți, s-or fi gîndit conducătorii clubului, nu se știe cînd mai avem nevoie de ei. La Consfătuirea cu conducerile și antrenorii echipelor divizionare, ținută la începput de an, o persoană foarte influentă din CNEFS glosa pe marginea cazului arbitru D. Ologeanu (mi se pare că sînt rude cei doi, mi se pare că D. Ologeanu, prin neamuri a ajuns arbitru de divizia A) : „...a primit 8 500 lei, dar s-a declarat nemulțumit. S-a declarat nemulțumit și după masa care i s-a dat și a costat 1 700 lei".

Jocuri negre în capul listei, pagubă-n ciuperci în coada lanțului. Un cunoscut din Transilvania povestește că într-o comună de pe lîngă Alba-Iulia, un tînăr doctor veterinar, conducător al echipei locale, înscrisă în campionatul județean, îi încărca pe arbitri cu hartane de miel, momîțe, fleici etc. Într-o zi, epuizînd resursele, a furat două găini de la maică-sa. Bătrîna a venit la primărie, lăcrimînd : „maică, dați-l jos din fruntea echipei, că mai am cinci bibilici pe care le țin închise-n pod și nu pot să dorm toată noaptea de gura lor".

Altădată aș fi rîs, acum nu. Aveam gura prea amară.

Fănuș Neagu

P.S. În numărul de ieri, ziarul **Sportul** face niște precizări pe marginea articolului meu: **Ochelari, păpuși, podoabe.** Cu excepția uneia — am dat rectificarea în textul de mai sus — toate sînt la fel de adevărate pe cît de gramaticală și românească e fraza : „Facem precizarea că antrenorul Victor Stănculescu nu a fost președintele comisiei (...) ci unul din organizatorii lui". Mersi, promitem, în ceea ce privește limba română, ca de-acum înainte să-i luăm la amănunt pe condeierii din Vasile Conta. Vom rîde împreună.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
6
(1 032)
Sîmbătă
6 februarie
1982
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SATUL ROMÂNESC

Tot mai frecvent, în ultimii ani, s-a vorbit și se vorbește despre satul românesc. Sub multiple raporturi, din multiple unghiuri și cu implicații dintre cele mai exacte dacă avem în vedere însuși spiritul mereu treaz, ordonator în care se pun problemele concrete, la zi, ale întregii noastre construcții sociale. Dar și cu implicații de natură să releve o experiență de vaste proporții și în continuă desfășurare cum este aceea formulată prin conceptul unei noi revoluții în agricultură, fenomen care, în esența sa, ne dă o vie deschidere și înțelegere asupra actualei etape și asupra imperativelor sale economice și sociale. Dintr-un anume unghi, ne redefinim însuși satul românesc și fizionomia, relația sa în contemporaneitate. Deloc idilic, deloc tradițional, deloc arhaic și îmbătrînit, golit de marile sale energii vitale ci, dimpotrivă, într-un sens propriu modern, într-un sens propriu contemporan, la confluența cu marile cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane și mai ales la confluența cu propriile sale posibilități, armonizîndu-se ritmului și cerințelor naționale de creștere și eficiență economică, nevoilor înseși de progres și civilizație.

Agricultura nu e numai a satului dar, în primul rînd, rămîne a lui. Și cum de aceasta sîntem interesați toți, cum aceasta a devenit o problemă nu tipică, ci esențială, întocmai cum esențială este și industria, și esențiale sînt și știința și învățămîntul și cultura, se înțelege că un rol indiscutabil mai activ în această perioadă revine și creației artistice, acestei construcții de conștiință care, prin finalitatea sa, își revendică un univers în permanență deschis și luminat de toate marile valori ale cunoașterii umane.

Satul românesc, așadar, într-un anotimp al său de creație și la confluența cu normele și legitățile propriei sale ascensiuni, ale propulsării sale pe o nouă treaptă de dezvoltare și mai cu seamă într-un nou perimetru de interes, al unei munci tot mai calificate și pe coordonatele concrete și necesare ale unei producții tot mai sporite. Satul — care prin definiție este legat de pămînt și de muncile acestuia și care, tot prin definiție este leagăn de civilizație, păstrător de comori sufletești — trebuie să se manifeste plenar și cu maximum de randament. Satul românesc care e altul, incomparabil, față de cel de ieri cum tot așa, altul va fi, incomparabil, față de cel de azi. În dialectica dezvoltării sale, cultura și arta, creația artistică dețin, firește, un loc însemnat. Argumentează în acest sens însăși tradiția, viața și opera unor mari personalități din trecut, atestă aceasta și opera de azi a multor creatori care s-au aplecat asupra lumii satului și au înfrînt, cel puțin sub acest aspect, o mai veche prejudecată după care această lume era sau ar fi ajuns deja un univers epuizat. Transformările revoluționare care s-au petrecut și se petrec aici constituie tot atîtea motive de reflecție și tot atîtea teme de inspirație care, prin particularitatea și implicațiile lor, pot oferi în continuare o imagine a istoriei noastre la zi și pot da seamă, cu talent și sensibilitate, firești, despre o umanitate care nici nu se constituie și nici nu se termină acum, ci se împlinește. Cum se întîmplă, cum se realizează aceasta și mai ales cum se continuă, cum se decantează și prin ce straturi adînci de conștiință trec toate marile evenimente și probleme ale lumii, toate marile și micile probleme pe care ni le punem și în finalul cărora ceea ce rezultă, vedem, e chiar viața, cum se întîmplă, cum se rezolvă așadar și se rostesc toate acestea și mai ales ce ecou trezesc ele sub raportul creației, al cocunicării artistice, iată în cîteva cuvinte unul din motivele suficient de puternice prin care această nouă realitate a satului românesc contemporan ni se adresează și căreia conștiința noastră, neîndoielnic, îi va răspunde.

O tradițională manifestare „Luna cărții la sate" înscrisă sub genericul Festivalului național „Cîntarea României" este, evident, prilejul cel mai apropiat în timp cînd întîlnirile noastre cu cititorii dobîndesc forma dialogului și a observației sensibile, pertinente, izvorîte dintr-un interes și o cunoaștere în sens reciproc. Sînt întîlniri cu cărțile noastre, cele scrise, și care fac circuitul de suflet al unei lumi pentru care astfel de manifestări nu mai sînt demult o surpriză și nici eveniment. Dar se poate vorbi și despre celelalte cărți cele care vor fi scrise și care, prin întreaga lor problematică și cu întregul lor material de viață, se află acolo, ca într-un depozit de spirit, unde își așteaptă pe potrivă autorii și identitatea lor. Acele cărți cu care, cel puțin în fază de proiect, ne întoarcem de fiecare dată dintr-un asemenea contact cu viața și pe care ni le cerem noi înșine, ni le cer cititorii, și ne impune aceasta propria noastră profesionalitate. Așa încît, în contextul extraordinar de complex în care se pun problemele satului acum, și mai ales în contextul propriei sale evoluții, al propriei sale dezvoltări, această lună a cărții din acest an apare mai mult decît simbolică și se constituie aproape într-un contract pe care îl facem cu noi înșine pentru ca munca și viața satului românesc contemporan, frumusețile și virtuțile lui statornicite de veacuri în inima și conștiința națiunii să dobîndească noi mărturii și să depună el însuși o vie și o amplă mărturie la cultura și arta întregii țări.

Luceafărul

GHEORGHE LAZAR — proiect de monument de Radu Aftenie

Țară Românească

I

Țară Românească cu potop de spice
Și cu riu de vinuri și hambare pline
Munții tăi știu fruntea-n ceruri să-și ridice
Și bărbații hora să ți-o joace bine.

Fetele știu doina să ți-o cînte seara
Cînd flăcăii vin obosiți de coasă
Cînd răsare pîinea aburind pe masă
Și-n livadă merii-și poartă greu povara...

Țară Românească, Dunărea Ta, mare
Martoră prin veacuri ne-a fost totdeauna
Și la vremuri grele și la înălțare
Cum acestui cer, martoră-i-e luna.

Simt cum iarba-n foșnet vorbe vrea să zică
Despre morții noștri, oastea din țărînă
Pentru care timpul n-are duminică
Pentru care spada nu mai are mînă.

Țară Românească, de suna-n neștire
Buciumul de carpen și pe dîmburi, fumuri
Se-nălțau a semn de năvălire ;
Cînd treceau tătarii, chiuind pe drumuri

Și prin sate focul stăpînea, hain,
Noi am fost aici, sigur noi am fost
Țară, să-ți legăm rănirile cu in
Și să-ți ducem grîu-n munți la adăpost

II

Trecînd păduri, stejari s-au prins de mine, gleznă,
Și Olt și Mureș m-au spălat
Și m-am întors cu fața spre Rovine
Și Domnul Mircea — lumina în beznă

Și-n jur era tăcere și obrazul
Mi se albea ca lemnul din altare
Cînd mi-a trecut prin ochi Mihai Viteazul
Cu chipul cît o Românie Mare

Un vînt de cronici a-nverzit pădurea
Și voievozii-au-nviat în munți
Cu sabia și lancea și securea
Vinjoși în șei ca niște miri cărunți

În jurul meu, Ei — înțelepți și treji
Purtînd armuri din iarbă, de la stele
Mai cărturari, mai demni și mai viteji
Decît o Europă de castele.

Ștefan Dincă

Desen de Paul Erdős

● În acest număr : ● „Un cititor de țară și de cultură românească : Alexandru cel Bun" de Dan Zamfirescu ● Poeme de Nichita Stănescu ● Cronica literară ● M. Ungheanu despre „Dascăli de cuget și simțire românească" de Antonie Plămădeală ● Artur Silvestri despre „Movila albă" de Titus Suciu ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● Cumpănă de G. Alboiu ● Viața cărților ● Debut în proză : George Băiculescu ● Poezii de Ion Iuga ● Sabin Opreanu ● Cristian Petre ● „Într-o seară" de Gh. Pituț ● „Aura romantică și visul fantastic" de Nicolae Ciobanu ● Tineri poeți de Dan Cristea

Vatra și strunga

JURNAL DE POET

La galeria de artă „Simeza" tînărul pictor Cristian Paraschiv expune în două săli lucrări în jurul a două teme esențiale în înțelesul lor arhaic — vatra și strunga — care îl presupun pe om în preajma lor în cele două constante ale ființei lui : veghea și lucrarea. Cea dintîi cheamă focul să treacă prin inerția materiei, cea de-a doua, jertfa întru rodnicie, jertfa oii, tînguirea Mioriței din care pictorul transcrie aceste versuri : **Ba noi l-am văzut / mergînd spre trecut.**

Arta, spunea un învățat, ca să fie și să rămînă artă trebuie să fie mai mult decît artă, „mehr als Kunst", trebuie să semnifice, flacăra slujitoare să pîlpîie în acele zone de taină ale sufletului unde omul își caută sensul vieții.

Tînărul Cristian Paraschiv intuiește acest adevăr căutînd să semnifice prin

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

OPINII

UN CONCEPT NECESAR

Tradiționalismul (I)

Oricărui istoric sau teoretician al artei i se impune faptul că afirmarea specificului național prin intermediul tradiției poate avea loc pe două trepte distincte, conducînd la constituirea a tot atîtor mari categorii de arte. Sesizăm, mai întîi, acea grupare în care, pe parcursul actului de creație, liniile specificității și intenția de a le modula artistic sînt absente. Prin unele „programe teoretice ni se spune că personalitatea socială, ca sumă „indiferentă" a personalității individuale, ia locul personalității naționale, cel puțin pe acest plan al intenționalității creatoare. Ar fi totodată o formă prin care civilizația tinde să suprime cultura sau — mai exact — să și-o adapteze, îndeosebi acolo unde marile aglomerări urbane reduc individul la o unitate depersonalizată, pentru a-l proiecta într-un social a cărui temelie este doar matematic expresivă. Să mai notăm că, într-un atare orizont, destinul tragic al individului, cînd nu se converteste în melodramă, primește investitură simbolică numai dacă se manifestă cu sporită intensitate într-un șir al aproximativelor sinonimii. Iar formula actuală a basmului, am numit *science-fiction*-ul, abordînd apocalipsul, ancorează în holocaustul colectivității — sumă, indiferentă la valoare, dar extrem de sensibilă la cantitate. Și, într-o ultimă instanță, spiritul teoretic invadează arta, ca mit modern prin care abstractul poate suprima orice particularizare, orice unitate relativ definită, orice granită de specificitate. Fiindcă totalitarismul paradigmei teoretice (*„delirul teoretic"* — avertiza Tudor Vianu) înseamnă, de fapt, negarea sensibilității, inclusiv (sau mai ales) în formele care se sprijină pe o solidaritate subterană ordonată de un subconstient colectiv unitar prin specificitate. Iar arta nu va întîrzia să degaje o ciudată tendință de „autodepășire", pulverizîndu-se ca unitate expresivă (în ansamblu vorbind) în urma deschiderii sale „absolute" printr-o premeditată explozie planetară ; deviza ei ar putea fi „a tuturor și a nimănui".

Evident, programul schițat mai sus conduce doar spre un portret-robot și dacă vom căuta identificări cu, de pildă, arta franceză actuală, ceea ce vom sesiza nu se înscrie într-o similitudine perfectă. În plus, mascate sau negate, aflate în dezinteresul ori iesind „complet" din raza de actiune a factorului constient, a unei intentionalități detasate și indiferente din acest punct de vedere — emanatiile specificului national nu constituie prin aceasta mai putin o imanență : ele se insinuează pe căile obscure ale subconștientului, determinînd un regim al continuității principiale. Semnele mentionate sînt rezultatul neparticipării constiintei la această diacronie, deși ar fi de văzut dacă nu cumva chiar această sustragere nu se explică prin... traditie si prin specificul national. Si astfel, întorcindu-ne în timp, să ajungem la rationalis-

Mircea Braga

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚILE ANULUI 1981

Știința și universalitatea

Existența savantului Octav Onicescu, matematician, mecanician, filosof, organizator (a pus bazele, singur și în colaborare, și a fost sufletul mai multor instituții sociale) și om de înaltă cultură, este marcată clar de pecetea prodigiosului. De aproape trei sferturi de veac mintea sa ageră și cuprinzătoare cercetează neobosit, în strînsă comuniune cu alți mari savanți români și străini, lumea mirifică a matematicii și universul realității fizice. Cam tot de atîta vreme îl aflăm frecventînd domeniul inefabil al artei și poeziei în fața cărora ființa sa sensibilă vibrează cu emoție.

Contemporan al unor mari înfăptuiri ale științei și culturii precum teoria relativității, mecanica cuantică, astronautica, genetica moleculară, logica matematică, teoria mulțimilor, calculul probabilităților, teoria informației, cibernetica, filosofia contemporană a științei, muzica enesciană, arta lui Brâncuși, poezia prietenului său Ion Barbu, Octav Onicescu nu numai că a putut să-și integreze fără sfîșieri lăuntrice și fără să se arate descumpănit valorile atît de noi propuse de noul stadiu în care a pășit cunoașterea și sensibilitatea umană în secolul nostru, dar a și știut să se afle printre protagoniștii direcției noi pentru care demersul creator nu implică obligatoriu ingratitudinea iconoclastă. Cu alte cuvinte, după Octav Onicescu, în știință creația proprie trebuie să se inserieze modest în prelungirea realizărilor confirmate ale predecesorilor, nu să se instituie într-o deșartă și vanitoasă contestare a lor.

Înscrisă între astfel de coordonate, cartea sa „Pe drumurile vieții" (București, Editura științifică și enciclopedică, 1981) se prezintă cititorului ca o ilustrare vie a unui destin de excepție care înregistrează în desfășurarea sa remarcabile

Gh. Socol

Continuare în pag. a 7-a

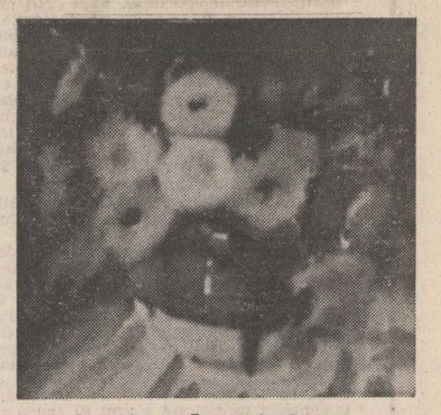

Acuarelă de Constantin Găvenea

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (VII)

Reamintesc cititorilor ultima secvență din filmul memoriei mele întrerupt un timp spre a nu da rubricii de față o notă de monotonie...

Era în dimineața aceea de pomină în care Zaharia Stancu minat de insomnii nocturne, plimbîndu-se pe faleză, a apărut în ușa Barului tocmai în clipa în care unul dintre șoferii ce-l însoțeau la mare izbutise să împingă sub lumina reflectoarelor iapa bătrînă și plictisită ce juca rolul de mustang plin de harnașamente și catifele traversate de paiete.

Am fost convins atunci că voi lua drumul Bucureștilor cu primul mărfar cu indicația de-a nu mai călca vreodată în perimetrul șoselei Kiseleff.

Dar, n-a fost așa...

După exact două ore de somn perpelit, în care am visat herghelii trecînd în cavalcade peste mine, mi-a bătut în ușă șoferul președintelui și-a zis : „Scoală Nea Mircea că peste juma de oră ne așteaptă domn' Stancu.

Mergem să vizităm Istria că așa vrea, cică, finlandezul".

Eram convins că nu-i ardea finlandezului de

Mircea Micu

Continuare în pag. a 4-a

REFLEX

Poveste adevărată

Vestea pe care au adus-o niște nișcoveni ce coborau cu căruțele cu lemne s-a întins din casă în casă și apoi din sat în sat cu iuțeala unui fulger : azi noapte, în pădure, lupii au mîncat un om. Cine-o fi fost, ce-o fi căutat el pe-acolo, s-a rătăcit și l-o fi prins viscolul, nenorocitul, a înghețat și l-au sfîșiat fiarele. Zăpada e roșie, bătătorită în jur și mușcată de lupi. Se vede că pe urmă s-au bătut între ei. Așa se întîmplă cînd dau de sînge, iar din omul acela n-au mai rămas decît niște zdrențe și cîteva oase, atît cît au putut ei să vadă, nișcovenii, că era noapte — cu lună, e adevărat — boii de la căruțe au pufnit însă repede, au simțit miros de lup și n-a mai fost cu putință să-i ții în loc. E adevărat, nici ei nu s-au apropiat, că li s-a făcut părul măciucă și ceva cald le-a foșnit parcă și li s-a lipit de spinare, tot ce-au putut să vadă a fost în treacăt dar e sigur că lupii acolo l-au prins, în poiana aceea de lîngă drum, pentru că acolo se zăreau și urme de bocanci prin zăpadă, cît o fi alergat bietul om și cît s-o fi sucit pînă-a căzut. Și povesteau și se închinau.

Nișcovenii și-au văzut mai departe de drum către niște sate de cimp unde vindeau lemne, iar vînătorii din

A. I. Zăinescu

Continuare în pag a 7-a

Semnificațiile unui jubileu

La Hunedoara a avut loc, în ziua de 30 ianuarie, o sărbătorire mai puțin obișnuită. Pentru prima dată, nu a fost vorba numai despre succesele obținute de siderurgiștii hunedoreni, remarcabile și astăzi, așa cum au fost întotdeauna. Și totuși s-a vorbit despre hunedoreni : a fost vorba despre un jubileu al muncii oamenilor de pe aceste meleaguri. Au fost sărbătoriți scriitorii care trăiesc, scriu și muncesc sub cerul acestui oraș, împurpurat de flăcări, hrănit de vigoarea eroică a siderurgiștilor și minerilor. Munca scriitorilor din Hunedoara, truda lor, scrisul le-a fost multă vreme umbrit de ceea ce se vedea mai lesne, de edificările și marile șantiere ale orașului de pe Cerna. Cu toate acestea, scriitori au existat aici și vor exista întotdeauna. Mulți au crescut o dată cu orașul, i-au simțit înnoirile permanente, zbuciumul existenței zilnice prin vesnicile împușcături de la halda de zgură, clocotul oțelului căruia, atunci cînd se revarsă din cuptoare, i se aude inima bătînd peste oraș. Încă din 1943 poetul și folcloristul Nicolae M. Isac tipărea la Hunedoara revista intitulată sugestiv : „Hunedoara noastră", suprimată după numai un an de regimul antonescian, pentru că lua apărarea eminentului om politic care a fost doctor Petru Groza. Publicația a fost interzisă dar scriitorii Nicolae M. Isac,

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Demonetizarea elogiului critic

Mărturisesc că în ultima vreme mă simțeam din ce în ce mai mult tentat să-mi ro tesc insatisfacția și îngrijorarea despre situația în care se află critica noastră. Fiind însă critic m-am suspectat eu însumi de subiectivism și am aminat.

Unul din recentele „Colocvii" ale **Luceafărului** (nr. 51, 19 XII 1981) — o dezbatere asupra „Ierarhiilor de valoare și a falsei exigențe critice" — m-a convins că mai sînt confrați, diagnosticînd cu justificată mîhnire asupra stării de fapt a actului critic. Fără îndoială și criticul simte în sine acea „mulțime contradictorie, vesnic în adunare generală", senzație descrisă de André Gide. Dar în acel ascuns vacarm, el își aude mai bine propriul glas, care optează **pentru** sau **contra** operei. Opțiunea intimă, cea mai sinceră ar trebui totdeauna să fie și cea scrisă, deoarece criticul literar spre deosebire de Gide sau de altcineva, nu poate spune: „Ce-mi pasă de părerea mea ?".

Din păcate și în mod paradoxal, ca o sfidare la adresa dialecticii firești a vieții literare, tocmai unii din oratorii în talați în „amvon" par a-și fi făcut o deviză secretă din — „Ce-mi pasă de părerea mea ?"... Așa stînd lucrurile, criticul din amvon scapă de orice remușcare. Nu ignor seriozitatea observației lui Thibaudet care considera că e omenește inevitabil ca acela care se pronunță asupra unei creații beletristice să fie „fatalmente insuficient și părtinitor". De aici însă și pînă la a face din rubrica de critică, mai mult sau mai puțin, un calambur de interese personale și de grup e o cale lungă. Să fiu și mai clar.

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: «Dascăli de cuget și simțire românească»

Modernitatea literaturii române este un fapt mai vechi decît o cred partizanii de ultimă oră ai modernității. A fi modern înseamnă a fi în ton și pas cu vremea ta, iar scrierile literaturii pe care o numim de obicei veche au fost pentru vremea lor la fel de moderne ca și cele care mai tîrziu au dorit să fie în pas și ton cu timpul lor. Este demonstrația pe care o face N. Iorga în **Istoria literaturii românești, Introducere sintetică** din care se trag cele mai noi și mai interesante investigații actuale de „literatură veche". N-a făcut încă nimeni confruntarea între această **Introducere sintetică** din 1929 și **Istoria civilizației române moderne** din 1924 a lui E. Lovinescu și nu s-a observat că prima este o replică la cea de a doua. În vreme ce E. Lovinescu fixează modernizarea literaturii prin sincronism în secolul trecut, N. Iorga atrage atenția în compendiul său de istorie literară asupra unei modernități și sincronizări mai vechi a culturii și literaturii române cu formele, problemele și ideile veacului lor. În această viziune fosta modernitate devine tradiție, iar tradiția cuprinde la rîndu-i în chip firesc fapte de modernitate. Aliajul nu-și dezvăluie pentru ochiul neprevenit subtilitatea compoziției, de unde și recurența programelor care datează modernitatea literaturii române odată cu apariția lor. Recuperarea literaturii române vechi din unghiul de vedere al modernității ei este însă de multă vreme o realitate istoriografică și exegetică fără drept de apel, ceea ce va duce la o modificare de optică asupra literaturii române în general.

Cartea scrisă de dr. Antonie Plămădeală, **Dascăli de cuget și simțire românească**, deși nu afișează programe de lucru spectaculoase, participă la opera de restaurație a literaturii române vechi. Personalitățile și evenimentele de care se ocupă cartea ies din sfera secolelor pe care istoriografia literară le numește veche. Cartea se ocupă de evenimentele de la 1859, de la 1918, de Biblia de la 1936, după ce se ocupase de cea de la 1688, de un episod pentru apărarea limbii române între 1940-1944. Marea temă a cărții este tema unității spirituale a poporului român de-a lungul vremii și figurile evocate, operele analizate sînt mai ales ale celor care s-au dedicat realizării depline și consacrării acestei realități istorice : unitatea românilor. Șirul evocărilor și reconstituirilor începe cu cititorirea Putnei la 1470 și se încheie cu lupta Bisericii Ortodoxe Române împotriva deznaționalizării românilor din România ocupată de horthyști. Între acestea, paginile acordate literaturii române vechi ocupă locul cel mai important. Neagoe Basarab, Nicolae Milescu, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, și alți ctitori de limbă și cultură românească sînt obiect de investigație, analiză și concluzii noi în cartea **Dascăli de cuget și simțire românească.**

Dr. Antonie Plămădeală nu evită temele delicate, fierbinți și așează în capul cărții sale un întins capitol intitulat **Neagoe Basarab, domn al culturii românești.** Autorul sistematizează întreaga materie a disputei și reduce temele controversate la trei : dacă a fost de origină domnească sau nu, dacă a fost sau nu un om cult, dacă **Învățăturile** lui Neagoe sînt scrise de acesta sau de altcineva. Riguroasa demonstrație a cercetătorului, bizuită pe o documentație la fel de riguroasă, înaintează pas cu pas, clarificator în acest hățiș de semne de întrebare mari și mici. Îndoiala asupra originii domnești nu rezistă în fața confruntării atente cu informația istorică. Nici considerarea lui de „necult" nu corespunde condițiilor în care a crescut, a trăit și a acțiunilor lui domnești care toate respiră cultura vremii.

În privința paternității, dr. Antonie Plămădeală înlătură obiecțiile care fac din **Învățăturile lui Neagoe** cartea altcuiva. Pitorescul episod L. Vranoussis, care atribuie cartea lui Manuil din Corint, este redus la singura lui contribuție științifică valabilă : **Învățăturile** provin din chiar epoca lui Neagoe. Prejudecăți după care epoca n-ar fi permis o asemenea operă i se răspunde cu argumente de context care arată șubrezenia multor afirmații de același fel asupra literaturii române vechi. Autorul ține să sublinieze o curioasă optică care izolează fără motiv teritoriul românesc de geografia culturală în care este inscris definitiv : „Ar trebui să privim puțin împrejur, să ne situăm în epocă și să nu ne considerăm între granițe de oțel, ridicate pînă la cer între noi și lumea din jur, între noi și un trecut de sute de mii de ani de cultură, acumulată în memoria și tezaurul omenirii, cu care eram în legături normale". Acestei mentalități provincializante autorul îi adresează întrebările : „Nu e oare o dovadă de vinovată miopie și de cumplită rea voință, să te consideri troglodit în centrul Europei, între Roma și Bizanț ? E oare Curtea de Argeș coborîtă din cer, sau adusă de vînt din vreo împărăție vecină ?" Dr. Antonie Plămădeală reușește mai ales să vădească caracterul exterior al obiecțiilor, faptul că ele sînt străine de textura epocii, de realitatea acesteia de care nu țin seamă. Autorul preferă în locul formulei de „carte cu împrumuturi" care se aplică **Învățăturilor,** altfel zis carte compilată, formula de „carte bine documentată", tot în spiritul aceleiași vremi, bineînțeles, după cum ține să sublinieze caracterul personal al scrierii și mai ales partea ei originală care este practic mai însemnată decît restul cărții. La capătul dezbaterii celor trei controverse autorul avansează deci și ideea originalității acestei cărți, originalitate care se definește desigur și ea în context de epocă. Discutarea din interior a **Învățăturilor** aduce argumente noi în controversa la care acum autorul **Dascălilor de cuget** nici nu se mai referă. Apropierea umanismului din **Învățături** de umanismul occidental i se pare o operație mecanică și nerealistă, care mutilează spiritul cărții lui Neagoe. Analiza textului conduce la concluzia că spiritul **Învățăturilor** se află la capătul unei tradiții de gîndire românească teologală concretizată mai tîrziu în Școala de la Cernica, definitorie pentru orizontul spiritual particular al contribuției românești în spațiu răsăritean. Este aici încă un argument al caracterului românesc al scrierii amplificat și de analiza **Cuprinsului teologic al Învățăturilor lui Neagoe Basarab.** Contribuția dr. Antonie Plămădeală la precizarea autohtoniei **Învățăturilor,** făcută cu instrumente dintre cele mai avertizate, are un caracter hotărîtor și marchează un titlu de referință în bibliografia chestiunii. De aceeași factură și importantă este și capitolul **Dimitrie Cantemir, teologul** care precizează surse și teme noi în scrierile filozofice ale lui Dimitrie Cantemir. Autoritatea contribuțiilor cuprinse în **Dascăli de cuget și simțire românească,** titlu înșelător prin retorica lui asupra conținutului cărții, vine dintr-o intimă familiarizare a autorului cu scrierile secolelor XVI, XVII, XVIII, dintr-o viziune asupra epocii clădită pe chiar datele ei, mereu din interior, care produce un efect revelator și innoitor. Studiile despre Nicolae Milescu, despre Stolnicul Constantin Cantacuzino profită din plin de acest unghi de vedere familiarizat cu obiectul de studiu și mai ales de capacitatea dr. Antonie Plămădeală de a construi cu siguranță, geometrică, dar și cu atenție la nuanță. Un act de dreptate face autorul cărții fraților Greceanu care au tradus **Biblia de la București,** restituindu-le dreptul de a figura în galeria de mari figuri culturale ale secolului, de unde Virgil Cândea prin atribuirea acestei traduceri în bună măsură lui Nicolae Milescu părea a-i fi scos de-a binelea. Argumentele dr. Antonie Plămădeală sînt de natură să determine o revizuire a demonstrației întreprinsă de Virgil Cândea, iar frații Greceanu sînt propuși istoriei literare ca mari cărturari ai vremii și principali autori ai traducerii. În pagini cum sînt cele dedicate traducerii din 1936 a Bibliei dr. Antonie Plămădeală vădește o mare plăcere de istoriograf literar, de felul celei reprezentată de Șerban Cioculescu, în minuirea datelor, a aprecierii lor, a reconstituirilor de istorie culturală.

Ceea ce trebuie însă spus este că **Dascăli de cuget,** care antrenează o masă de informație istorică și culturală excepțională, nu este o carte seacă scrisă fără talent literar ci dimpotrivă. Dr. Antonie Plămădeală scrie exact și ceremonios, iar studiile globale închinate scriitorilor români sau altor personalități culturale tind către portret. Amintim aici **Anton Pann, protopsaltul și poetul, un Esop al românilor** în care sub curgerea ceremonioasă și aparent convențională a rîndurilor se trasează liniile unui portret mai sugestiv al muzicianului și scriitorului care poate da de gîndit : nu cumva complexitatea omului și a multiplului autor a scăpat pînă acum comentatorilor ? Transant în capitolele deschis polemice ale cărții, dr. Antonie Plămădeală știe să fie sugestiv, persuasiv în celelalte. Modificarea de optică a cititorului e condusă „cu duhul blîndeții", dar ea nu e mai puțin decisă. **Dascăli de cuget și simțire românească** nu face tabula rasa cu rolul instituțiilor și clericilor în cultura și literatura română și din acest punct de vedere cartea umple un gol. Nu este de altfel în spiritul materialismului dialectic să ignorăm, atunci cînd scriem istoria, aportul unor instituții și al unor personalități, cu atît mai mult cu cît el este și insemnat și pozitiv. Cartea dr. Antonie Plămădeală este o demonstrație în acest sens. Numărul clericilor amestecați în mișcarea progresistă și revoluționară românească este foarte mare și aceasta nu poate fi o întîmplare. Ea reflectă și un mod particular de a înțelege istoria, mai realist și rațional, din partea acestora. Ca o ultimă demonstrație a acestei realități dr. Antonie Plămădeală publică pe multe pagini reconstituirea **Unui episod important din lupta pentru limba română.** Este vorba de tentativa regimului horthyst de a introduce pentru românii din România ocupată după Dictatul de la Viena, limba maghiară ca limbă de cult pentru români, ceea ce însemna practic deznaționalizarea românilor. Capitol de istorie modernă ignorat, acest episod încheie **Dascăli de cuget și simțire românească** în chip semnificativ. Dr. Antonie Plămădeală este vizibil în această carte împotriva petelor albe în scrierea istoriei de orice fel.

M. Ungheanu

TITUS SUCIU: «Movila albă»

Nu cu mult evoluat față de Drumul (1979), un roman pe deplin stimabil, Titus Suciu ne dă acum o culegere de patru proze, relativ unificate sub titlul uneia dintre acestea : **Movila albă** (Ed. **Facla,** 1981). Sînt, în fond, patru romane autonome, de dimensiune mai mică decît aceea curentă, ori niște nuvele mai lungi ; prozatorul nu iubește, pare-se, așa-zisa proză scurtă telegrafică bizuită pe senzație, alcătuită oarecum tehnicist ca și cum creionul ar pune pe hîrtie o simplă înregistrare pe bandă magnetică. Nu-i vorbă, nici nu era cu putință aceasta prin raport la materia în care prozatorul s-a așezat : o lume rurală, „veche", impenetrabilă înaintea modificărilor „moderne". „reacționară" cu măsură și fără violență, bizuită pe ideea seninătății morale a individului din univers. De altfel, temele nu sar în afara seriei deși cite o zvîrcolire epică pare a fi cu origina în literatura senzațională. Ce împiedică evenimentele să se precipite, atunci cînd acestea par a se rostogoli iminent, este psihologia. Prozatorul e bun psiholog, cu observația că psihologia nu este a individului singuratic ci a unei colectivități izolate, de munteni insolubili spiritualicește la inovație, reacționînd ritualic și, în ultimă analiză, magic, înaintea unui fenomen trecător de natură violentă.

Un țăran bătrîn și ruinat de o enigmatică maladie se trezește dat afară din casa proprie și strămutat într-o dărăpănătură părăsită. Sîntem în război, precum înțelegem, și astfel de rechiziții, întreprinse de militarii străini, nu sînt scandaloase. Cum veteranul e un ins vanitos și cu pundonor ar fi trebuit să treacă la fapte în chip brutal, chiar dacă aceasta îi periclita viața. Însă el reacționează enigmatic și meticulos, de parcă ar fi instruit în semnificația deznodămîntului, printr-o așteptare de idol păgîn, insensibil la mobilitatea gregară a năvălitorilor, care, în final, se retrag. Bătrînul, întors acasă, moare bineînțeles (prozatorul a vrut să spună că ideea pură a răzbunării mute l-a menținut în viață). Acestea — în **Movila albă. Logodnă** studiază un caz de erotică țărănească și complicată prin determinații sociale. O fată, al cărei drăguț e mobilizat pe front, se mărită, cu de-a sila, cu un bogătan, un soi de kulak local, convocat și acesta la oaste nu multă vreme după nuntă. Întors într-o permisie, „drăgutul" se logodește mistic cu iubita (măritată acum cu altul), coabitează și apar în public înainte de obligatoria despărțire. „Chiaburul" încornorat, sosit val-virtej, ucide pe necredincioasa nevastă și cade într-o prostație completă. **Judecata** pornește de la un mister etnografic, de felul justiției obștești, mai greu de priceput și datorită complicațiilor moderne introduse de autor : un bărbat tînăr e captiv într-o casă, înconjurat de ființa indivizi hotărîți, care nu îl lasă liber, deși nimic brutal nu se produce între ei. Conversația, puțină, lămurește cu greu situația și aceasta în urma unor ocoluri enorme, ca de vorbire hieratică, ritualică. În fond, captivul tăiase cu un cuțit (într-o altercație dintre „flăcăi") pe ruda acestor temnicери ad-hoc și, în conformitate cu o lege obștească, el era reținut pînă la deznodămîntul biologic (rănitul nu murise). Prizonierul e senin, supus unei jurisdicții aproape divine : „După cum era însă datina pe Valea Mureșului, trebuiau să rămînă în continuare așa, alături, în aceeași casă, Gheorghe fiind obligat să se poarte asemeni unei gazde bune, oferindu-i mîncare și băutură ca unui oaspete de seamă. Asta pînă în momentul în care se știa ceea ce avea să se întîmple cu cel din camera alăturată, cînd, dacă scăpa îi dădeau drumul fără să-i facă nici un rău, tot așa după cum dacă murea..." (pg. 250). În sfîrșit, **Acoperirea cu rușinea** studiază un caz de sacrilegiu din ignoranță, produs, ca într-un roman sadovenian, la întîlnirea unor lumi diferite. În milenara organizare țăpînărească au pătruns, introduse de civilizația cotropitoare, „fabrica" și „linia ferată" și odată cu acestea un număr de oameni noi, neștiutori de „obiceiul locului", întreprinzători și pragmatici, avînd față de aborigeni simțămîntul de superioritate al marinarilor lui Columb înaintea „sălbaticilor" americani. Un asemenea ins „alogen" pică la o nuntă locală și, plin de inițiativă fiziologică, încalcă un număr de ritualuri necunoscute. Pedeapsa, cumplită în felul ei, este așa-zisa „acoperire cu rușinea", descrisă de șeful țăpinar în acest chip : „Cînd la noi pe Valea asta a Mureșului cineva nu-i în stare să se poarte ca un bărbat, îl acoperim cu rușinea ! (...). Îi aruncăm pe foc haina, nădragii, încălțările, izmenele, clopul. Îl lăsăm numai cu cămeșoiul. Pe care scriem în ce fel s-a făcut de ris, tăindu-l după cum știm noi. De tăiat îl tăiem așa încît dacă se acoperă în față îi rămîne gol fundul ! ! (...). No, și aranjat în felul ăsta îl scoatem pe uliță, ca să-l cunoască tot satul și de-atunci să-l ocolească. Asta-i tot... Amu dă nădragii !" (pg. 325). Totuși, veneticul scapă de rușinosul strep-tease.

Nu e greu să observăm că Titus Suciu alege momentele dramatice și, într-un fel, senzaționale : el se fixează asupra unui grup redus de indivizi, aduși într-o circumstanță extremă : o afacere de expropriere combinată cu un acces, violent, maladiv, o tentativă de crimă continuată cu o sechestrare de persoană, crime pasionale, bătăi, violuri, atacuri asupra unui ins aflat în inferioritate „numerică", rezolvări justițiare în urmarea unei legislații, misterioase pentru străin, irevocabile pentru autohton etc. Și cu toate acestea, violența propriu-zisă, (singele curgînd ca dintr-un jeduo, bătaia, spintecarea, asasinatul) lipsește, sublimată de prozator în recensămîntul unei psihologii aparent sumare însă, în fond, complicată de „semne", interdicții, ceremonii. Titus Suciu este ardelean și a pornit din tradiția acelei proze de reacții așa-zis primare, în realitate mocnite și brutale fiindcă sînt îndelung reprimate. Deși modelul pare a fi fost un moment, în **Movila albă,** Marin Preda, el a adaptat totul așa cum trebuie la temperamentul ardelenesc : rigiditate, psihologie abstrușă fără expresivitate gălăgioasă, taciturnitate, în realitate emanația unui strat anistoric de rit obștesc, cu legile lui crude și mecanice. Nimic pitoresc și imprevizibil (căci Titus Suciu nu are volubilitate epică) ; omul e întîmpinat ostil și se scoală greoi, zicînd : „No", respinge cu un „Ba" apăsat și superior ca și cum ar alunga o muscă supărătoare. De aci, acea acumulare surdă de fapte, vorbe în doi peri, interjecții, toate amenințătoare, creînd, citeodată, o irespirabilă tensiune, cu o soluție întotdeauna de factură etică. Totuși nu în „eticism" stă însemnătatea prozei lui Titus Suciu cît în acest talent de a crea o psihologie ritualică, vindicativă, de „sicilieni". Dacă porcarii lui Slavici sînt cow-boys literaturii române, țăpinarii lui Titus Suciu sînt „sicilienii" ei.

Prozatorul este talentat și indiscutabil original, e însă tînăr și ar trebui tratat cu deplină sinceritate critică, spre a-l îndrepta pe o cale fecundă. Mai întîi, lumea lui, văzută acum cu sagacitate, nu pare a fi, probabil, materia unică a unei întregi cariere de prozator. Psihologiile fiind sumare în expresia lor, rezultă că, în prezența aceleiași umanități, prozatorul s-ar putea repeta, în chip supărător, la infinit. Prin urmare, tematologic ar trebui altceva. În al doilea rînd, presiunea prozei lui Marin Preda nu e convenabilă aci, în acest univers de suflete mute (Ilie Cioldu e Ilie Moromete, Florea are ceva dintr-un Bălosu mai sofist etc.). Apoi, limbajul, plin de regionalisme, dă „culoare locală" însă distrage atenția de la materia sufletească și care este esențială. În fine, Titus Suciu pare a fi deocamdată un analist naiv și locvace, atunci cînd nu e momentul, ceea ce nu însemnează că nu avem în el un prozator cu intuiții robuste, apt de creații surprinzătoare.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

VERSURI ȘI ISTORIOGRAFIE CULTURALĂ

Valeriu Liță-Cosmin **(Cerc în labirint,** Editura **Litera,** 1981) însăilează, cu aplomb și nonșalanță, cronici rimate, exprimînd mai ales un sentiment de satisfacție, produs, se pare, de revelația că versificarea este o acțiune lipsită de dificultăți majore. Este o satisfacție îndreptățită, fiindcă, într-adevăr, cartea sa de debut conține suficiente dovezi de abilitate prozodică. E și asta ceva. Nu sînt exprimate emoții, autorul ilustrează cîteva dintre marile teme ale poeziei dintotdeauna prin alcătuiri vioaie, cel mai adesea inoculate cu umor involuntar. Citez poezia intitulată **Pasăre,** unde tema erotică, precum și cea a cuvîntului poetic care se autocontemplă, se dizolvă în versuri vesele fără voia autorului : „Ia-mi palmele / adînc căuș / Să sorb odihna ta de pluș / Și drept inel de dor alegru / Zulufii părului tău / negru / Să-i înfășor pe deget mic / Moștenitoareo / de nimic... // Că-n Țara zborului de vise / Ne-nvață blîndul Inochise / Cuvîntul / Pasăre-Poruncă / Mai brumăriu ca o ieruncă / Cît zborul alb de albatros / Sub val de indigo / sticlos // Un cîntec / Pasăre-Albastră / Ce trece prin cerneala noastră..." Lipsa de pretenții estetice apare și în forme mai vizibile, precum în **Sonet-sonor,** unde, de la aceleași puncte de plecare, se ajunge la expresii umoristice de-a dreptul dubioase, deînde de a fi scrise pe un șervețel, la restaurant : „Ieșindu-mi versul din măsură / Cu un picior / m-am bucurat / Că el / piciorul vinovat / Era al tău / sfîntă făptură... // L-am mîngîiat și am strigat / Flambindu-l rîmei de tinctură / 0 ! / echilibrulenatură / Mi-l scoate și pe celălalt... / Iubirea mea — o rimă șchioapă / Din formă fixă — știu regretul : / Ci șoldul tău / un țărm de apă // În care numai el / poetul / Putea-va visla să-i încapă / Sunînd / sonor / sonat / sonetul..." Să fie o autoparodie conștientă ? Să fie un joc paradecent, practicat cu bună știință de către autor ? N-aș crede.

În schimb, Valeriu Liță-Cosmin „o nimerește" atunci cînd face umor „pe față", ca în textul care deschide volumul. Titlul, pompos și demiurgic **(Creație),** nu împiedică versurile să etaleze o foarte amuzantă enumerare de nume bizare, care parcă ar alcătui un catalog apocrif al zeităților babiloniene : „Marduk atotputernicu / De-i zice lumea — Așarú / Luminător — Așarulú / Cel ce ogoarele făcu / Chemîndu-se pe rînd : Tutú / Răspuns auzului — Zikú / Cu diademă — Agakú / Dreptate tuturor — Shazú / Prosperitate — Enbilú / Secretul armelor — Girrú / Cuprinsul cerului — Adú / Stea luminoasă — Nibirú / Stăpînitor Enlil-Hanșá / Și înțelept fiu al lui EA..."

O carte, care ascunde sub o înfățișare modestă meritorii eforturi de documentare, este **Istoria cărții vechi române. Sec. XVII-XVIII** (Editura **Scrisul românesc,** 1981) de Costea Marinoiu. Pornind de la ideea că istoriografia culturală trebuie abordată și din punct de vedere regional, astfel obținîndu-se premisele unor cercetări mai aprofundate, autorul ia în considerare o perioadă istorică semnificativă pentru afirmarea tiparului în limba română și în general pentru primele etape de evoluție ale umanismului românesc.

Costea Marinoiu procedează sistematic, împărțindu-și lucrarea în capitole de sine stătătoare, care se referă la cele mai importante aspecte ale epocii culturale avută în vedere. Mai întîi, în capitolul intitulat **Vechi focare de cultură românească,** el discută activitatea fructuoasă depusă de către cărturarii care au lucrat în mănăstiri (Cozia, Govora, Bistrița, Hurezu), precum și în orașul Rîmnic. Sînt luate apoi în considerare o serie de aspecte ținînd de felul în care tipăriturile vîlcene au participat la mișcarea ideilor **(Ideea de unitate și continuitate a poporului român în cărțile vîlcene).** În continuare, sînt abordate puncte de vedere complementare **(Temelii folclorice, Contribuții la dezvoltarea limbii și literaturii române, Manuale școlare, Meșteri tipografi, Difuzarea manuscriselor și cărților vîlcene, Aria de răspîndire a cărților tipărite în Rîmnic în secolul al XVIII-lea),** propunîndu-ni-se și interesante constatări de natură sociologică.

Autorul dovedește că este bine informat. El practică citatul respectuos, desprins din scrierile unor autori consacrați, dar nu se sfiește, în cîteva împrejurări, să se pronunțe împotriva unor opinii care nu i se par a fi suficient de fondate. La această calitate se adaugă și unele pasaje înviorate de tente eseistice, în care sînt rememorate figurile unor oameni cu merite culturale. Demnă de semnalat este și **Bibliografia cărții vechi vîlcene tipărite în secolele XVII—XVIII,** care încheie volumul.

Voicu Bugariu

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Chiar dacă, pe această Cimpie Eternă unde cel mai puternic lucru nu este nici piatra templului, nici fierul plugului ci mărunțul fir al ierbii, nu poți zidi o ca ă, ridică măcar un zid, unul dintre pereți, ca atunci cînd răsare soarele și-și proptește lumina în el să se știe că acolo există un om.

II. Despre orizontalitate și verticalitate. Cimpia este aceea care face munții, ea este muma munților și, pentru ca relația aceasta să fie exactă, toate mările și oceanele pămîntului se uită la firul cu plumb.

III. Cimpia îți arată cum poarta cerului nu se află deasupra capului ci la orizont, acolo unde privești fără să-ți rupi gîtul. Cînd omul viitorului, datorită unei conformații specifice, va avea ochii în creștetul capului, Zenitul va fi acela care va unge cu sirene scîrțiitul bolții cerești ; pînă atunci privim în sen ul Cimpiei Eterne.

IV. În jurul marilor poeți vuiesc vulturii : „vă dăm ficatul nostru să-l mîncați dar nu renunțați la motivul prometeic".

V. Șchiopul, rușinat că nu poate dansa, urcă Everestul.

VI. Din „Istoria apocrifă". Împăratul roman era la sfîrșitul libertății lui iar libertul, la începutul acelei libertăți.

VII. Psihanaliza literară ajunge mereu la aceeași concluzie : scriitorul este și el „un ins complexat" dar, spre deosebire de alții, își pune complexele la muncă (complexele lui sînt roboții lui).

VIII. Între un vorbitor care adoarme la mijlocul unei fraze și un mut care gesticulează pînă la capătul ei, pe cine să alegi ?

IX. Și cîngul Briareu trăgea din zece arcuri numai în frunze cabotine și toate se făceau că pică.

X. Bufonul Mefisto lustruiește cu virful cozii aureola stăpînului său.

George Alboiu

VIAȚA CĂRȚILOR

PERIPLU IMAGINAR

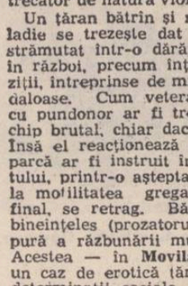

Valea crinului negru (Editura **Cartea Românească,** 1981) se intitulează a doua carte de poezie semnată de Nicolae Breb Popescu. Ea s-a lăsat îndelung așteptată, după debutul promițător cu **Capcana Herminei** (1970). Poetul construiește pe o structură de tradiționalist o întreagă aventură imagistică, prin intermediul căreia starea lirică se rostește pletoric. Abundența de tropi, cascada de imagini care iscodesc peisajul interior al poeziei, au justificare tematică : pentru Nicolae Breb Popescu, actul poetic echivalează cu inițierea într-o suferință a verbului („Înfig, adînc, tridentul poemelor în carne") și totodată cu o călătorie labirintică, deopotrivă inițiatică, pe „sonore coridoare", în care, pe linia „arheologiei" argheziene, se dibuie urmele „auguste". Suferința aceasta nu dezvoltă însă o melancolie aridă, ci se înconjoară de percepții spectaculoase, reținute încă în cadre ritmice fixe, în forma prozodică exactă, unde fantezia pare dinainte dirijată. Desigur, lucrul acesta nu înseamnă că poezia prezentului volum ar fi în chip minor previzibilă ; dimpotrivă : Nicolae Breb Popescu are capacitatea de a surprinde în unele texte prin calitatea inspirației, în altele prin prospețimea imaginilor.

„Spectacolul", un spectacol echilibrat care refuză excesele, decupînd aproape clasic semnificația, valorifică în planul conținutului și ideea **peripliului,** călătoria imaginară neostenită încercînd să capteze figuri mitice și suferințe contemporane, speculații livrești și peisaje sufletești ; în sfîrșit, figuri capabile să concureze arheologia mitologică („ciinele de smoală, crinul negru, ucenicul, semănătorul" etc.). Inspirația tradiționalistă și orizontul acestei poezii sînt acum evidente. Rămîne să vedem care este diferența specifică. Există în volumul lui Nicolae Breb Popescu o viziune sintetică, un ton unitar de foarte bună calitate, prin care poetul asamblează cu naturalețe hieratismul mîturilor și viața clocotitoare desprinsă din imaginile vii ale **peisajelor** selectate mai ales în ultima parte a cărții. Pentru prima ipostază, edificatoare poate fi **Casandra,** text în care zbuciumul ardent al sensibilității nu e niciodată contrafăcut de figura mitologică : „Ca o spumă-a spaimei arde luna-n părul tău, părinte, / Și-n căpestre luminoase, pe-mpietritul cal de jos, / Că se văd în el ascunșii, dar puterea ta e oarbă / În privirea mea și brațu-mi într-al tău e de prisos. // Auzeam de mică-n tropot călărit de-un șarpe-n frunte. / Cum destinu-i prinde șaua-n scara unui pinten crunt, / Sub potcoave cum se sfarmă snopul copt în cornul furcii, / Clopotul cetății noastre cum va bate sub pămînt. // Smulgeți veghea și nădejdea, apa ochilor din poarta / Care mini-o să-ngenunche la cheremul unei chei : / Căci prin ea văd viclenia cu un deget cum strecoară / Zarul sorții măsluite-n palma drepților ahei." Forța de sugestie nu e cu nimic mai prejos cînd autorul descrie liric un **Peisaj petrolifer la Cîmpina sau o Vară la Brebu,** delimitîndu-se literar, în ultimul caz, de binecunoscuta cromatică a pictorului care a zugrăvit cu atîta pasiune același spațiu. Nimic așadar din lumina aproape metafizică a lui Luchian în această geografie refăcută poetic : „Sînt veri pe-aici, în care-am mai aflat / Dealul, ca o mireasmă-n căpițe adunat ; / Fluturi celești, stirnind din floare-n floare / Cenușa violetă a stelei căzătoare. // Mătasa bălții ruptă de taurul ce vrea / Să bea văpaia rece-a apusului din ea ; / Pe creștetul stîncii, veghind, același șoim / Ca un blazon pe turla cetăților în somn..."

Poate începea oare în acest tip de poezie vreo umbră de mister, o formă care să ascundă esența poetică ? Neostenitul periplu lasă intactă taina **șarpelui** „bătrîn și nepătat" (v. și **Casandra),** a „monadei undei dintîi", privite ca embleme protectoare ale unui bănuit spațiu ezoteric. Ca un adaos la această finalizare a „periplului", poetul resimte cu subtilă profunzime nostalgia cuvîntului „care n-a vorbit", cuvîntul „mut", cel, în mod paradoxal, menit să dea coerență și justificare baosului („Cuvîntul care n-a vorbit / De la-nceput, printre cuvinte / E mut, dar limba lui răsare / În haosul ce-l ține minte."). **Valea crinului negru** este mai mult decît o revenire de bun augur.

Costin Tuchilă

BREVIAR

■ **„IRONIA SORȚII".** Sub acest titlu, publicistul Aristide Buhoiu se plînge, în „Săptămîna" (29 ianuarie a.c.), că ar fi persecutat, insultat și jignit de revista „Luceafărul". Ce s-a petrecut ? Acestui reporter i s-au semnalat, nu demult, la rubrica „Breviar" că pronunță defectuos unele antroponime străine, că „Nopțile de Sînziene" e un roman de M. Sadoveanu și nu de M. Eliade, că N. Iorga a scris despre Portugalia o carte întreagă și nu un „jurnal", că poetul Camoes a scris „Lusiadele" sau „Lusiazii", că, în fine, reporterul greșește și în cîteva știri de amănunt. Răspunsul lui A.B. este clar : el crede că „hîrtia e răbdătoare", știe că „a citi" și „a cita" sînt verbe diferite, ne informează că la școala primară se învață geografie și limbă română, iar „Cabo da Roca" nu e tot una cu „Capo da Roca". Mulțumindu-i pentru aceste informații, observăm că reporterul nu răspunde la semnalele emise de noi, „Ironia sorții", nu-i așa ?

■ **METAMORFOZE.** „Mesaj comunist" (nr. 3/1981) e o publicație studențească în plină metamorfoză : față de aspectul ei anterior a crescut acum cantitatea producțiilor publicistice, a scăzut, în schimb partea propriu-zis literară. Credem că studenții craioveni, între care există forțe cu adevărat înzestrate pentru literatură (Mircea L. Goga, Carmen Grădinaru, Constantin Popescu, C. Urucu, Dorin Cojocaru) ar putea să producă o publicație mai vie, mai interesantă, mai „actuală". Modèle sînt : („Dialog", „Forum studențesc"), rămîne numai inițiativa. Succes !

■ **FASCINAȚIA DOCUMENTULUI.** „Manuscriptum" oferă și în nr. 4/1981 cîteva documente, publicate în premieră, demne de tot interesul. Cîteva pagini germane din manuscrisele eminesciene, un grupaj documentar E. Lovinescu, alcătuit cu prilejul „centenarului" cunoscutului critic, poeme de T. Vianu și fragmente din „laboratorul" romanului „Adela" de G. Ibrăileanu — deschid acest număr, completat cu rubricile cunoscute, pline și acestea de materie inedită, interesantă. „Epistolarul" lui M. Kogălniceanu (acum, la episodul al patrulea), „Călinesciana", „Cronica edițiilor" (semnată de Al. Piru, fixat asupra ediției Rebreanu, recent încheiată), „Meridiane" (Perpessicius evocat de Rosa del Conte), „Document în replică" (acte personale E. Lovinescu) — iată numai cîteva secțiuni a căror adevărată fascinație este indiscutabilă. O convorbire cu Luki Galaction (înregistrată de Z. Sângeorzan), precum și alte cîteva contribuții de același nivel înalt, completează sumarul acestui excelent periodic.

■ **AVANPREMIERA.** Publicate recent (în „Luceafărul" nr. 51 și în „Flacăra" nr. 3) cîteva fragmente din romanul „O lume de cîștigat" de Eugen Barbu, stîrnesc în mod indiscutabil interesul critic. E vorba, pe cît se pare, de o proză pe temă contemporană, fixată în mediul oamenilor politici (același mediu studiat și de Dumitru Popescu, în „Pumnul și palma"), o meditație asupra puterii și a individului, de esență, în fond, morală. Mai mult decît atît, a părut interesant aici stilul, acea senzorialitate descriptivă a romancierului, exercitată acum în detalii fulgurante căci noul roman al lui E. Barbu pare a se întemeia mai ales pe „acțiune" și mai puțin pe „atmosferă". Oricum, apariția lui, cînd se va produce, va oferi în mod sigur o lectură palpitantă.

■ **TRADUCERI.** Un pasionant „roman" grec e notoria „Bibliotecă istorică" a lui Diodor din Sicilia, apărută în românește (Editura Sport-Turism), în traducerea lui Vl. Iliescu și Radu Hîncu (cel de-al doilea cu o mai întinsă materie tradusă, datorită probabil și experienței recunoscute de elenist). Cît de interesant e autorul, un „universalist" de felul lui Polybios, cu o incalculabilă adăugire mitografică, se vede la o cît de sumară răsfoire a cărții. Diodor din Sicilia era un „turist" mai degrabă de cabinet însă un ins cult și curios, amator de știri pitorești și senzaționale, de mitologie și de bîrfe subțiri, extravagante, un om cu imaginație, pusă acolo unde datele lipsesc. Pentru scriitor, „biblioteca" lui ca, mai tîrziu, „Milionul" lui Marco Polo, e un depozit de știri, multe incontrolabile, majoritatea — palpitante, fabuloase, fantaste, ca o descripție a unui mapamond ireal. Ihtiofagii, amazoanele, tracii, libienii, fauna și flora teribilă, evenimente înecșoate de mari legende, toată această combinație de date verificabile și ficțiune pură e romanescă, pasionantă, „modernă".

■ **PROPUNERE.** Dacă am înțeles bine subtextul propozițiunilor lui Laurențiu Ulici („Contemporanul" nr. 5/82), acest critic regretă absența lui Ov. S. Crohmălniceanu din foiletonistica săptămînală, ocupată, zice-se, de niște „nechemați", care se amuză viscerai pe seama literaturii și a celor ce o scriu. Idee nu lipsită de interes (L. Ulici fiind el însuși dintre acela care beneficiază de un întins spațiu tipografic), rămîne doar ca revista „Contemporanul" să dea un exemplu de eficacitate critică înlocuind (sau dublînd) pe L. Ulici cu Ov. S. Crohmălniceanu. Ar fi echitabil !

■ **MORAVURI.** Virgil Ardeleanu („Transilvania" nr. 12/81) despre suplianții, autori de cărți, ingenunchiați înaintea criticilor, ca să-i elogieze : „Mă întreb : ce gust poate avea fericirea scriitorului, de vreme ce el e primul care știe — vai, cum o știe — că fericirea aceasta a fost cumpărată ? În clipele de confruntare cu sine însuși, rare, bucurosul autor nu încearcă chiar deloc sentimentul zădărniciei, ca să nu spun al rușinii ?"

A. S.

UN CTITOR DE ŢARĂ ŞI DE CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

ALEXANDRU CEL BUN

Pomenirea voievodului Alexandru cel Bun la 550 de ani de la moarte ne prilejuieşte în primul rînd constatarea că nu dispunem în momentul de faţă decît de o încercare monografică de mult învechită (E. Picot şi G. Bengescu, **Alexandre le Bon, prince de Moldavie,** Viena, 1882), de cîteva **broşuri** ocazionate de comemorarea din 1932 şi semnate de N. Iorga (o comunicare academică), P. P. Panaitescu (pînă acum singura micromonografie serioasă consacrată voievodului) I. Nistor şi C. Bobulescu (cea mai utilă încă cercetătorilor !) şi, în sfîrşit, de două broşuri de popularizare apărute în anii noştri : Emil Diaconescu, **Alexandru cel Bun,** colecţia „Orizonturi" a C.R.S.C.-ului (82 pagini) şi Emil Diaconescu şi Dumitru Matei, **Alexandru cel Bun,** colecţia „Domnitori şi voievozi" a Editurii militare (143 pagini format mic). Prima datează din 1968, a doua din 1979. Desigur, cititorul dornic să-şi facă o idee mai „ştiinţifică" va recurge la ediţia nouă a **Istoriei Românilor** de Const. C. Giurescu (revăzută în colaborare cu Dinu C. Giurescu) sau la N. Grigoraş, **Ţara Românească a Moldovei pînă la Ştefan cel Mare (1359—1457),** Iaşi, 1978, sau Ştefan S. Gorovei, **Muşatinii,** Bucureşti, 1976 (colecţia „Memoria pămîntului românesc" a editurii **Albatros.** El nu-şi va putea reţine, totuşi, amărăciunea că, 550 de ani de la trecerea voievodului intru nemurirea Istoriei, urmaşii săi nu au găsit cu cale să-i consacre decît un singur adevărat monument nepieritor : nuvela **Sărmanul Dionis** (care şi-a ales epoca lui Alexandru cel Bun ca un spaţiu ideal al „românescului") şi scăpărările de condei ale marelui gazetar şi istoric ce a dublat pe poetul Eminescu — primul şi cel mai lucid vizionar al măreţiei şi importanţei capitale a personalităţii şi epocii lui Alexandru cel Bun.

Da. Oricît de neplăcută este constatarea, mai ales într-un moment festiv, Alexandru cel Bun şi epoca sa nu au făcut în istoria poporului şi a culturii noastre obiectul unei veritabile monografii, aşa cum P. P. Panaitescu ne-a dat-o pentru contemporanul Mircea cel Bătrîn (de altfel şi aceasta nereeditată), iar mai recent, Dinu C. Giurescu (**Ţara Românească în secolele XIV—XV,** 1973). Cîteva articole, cîteva „contribuţii" preţioase la probleme delimitate, desigur. O „bibliografie" se poate închega în vederea acestei monografii ; unele date semnificative, unele documente revelatoare pentru puterea şi prestigiul Moldovei de atunci (ca acela publicat de Marcel Popa în **Revista de istorie,** nr. 2, 1978), unele studii chiar, de felul amplei analize critice a profesorului Elian **(Moldova şi Bizanţul în secolul XV)** sau magistrala, deşi succintă, prezentare a lui **Gavril Uric, — întîiul artist român cunoscut** de Sorin Ulea la care acelaşi autor a adăugat, recent, o contribuţie la fel de importantă : **Gavril Uric. Studiu paleografic.** În sfîrşit, studiile despre acelaşi cărturar semnate de Emil Turdeanu şi Ion Radu Mircea, sau despre primul monument de argintărie — racla lui Ioan cel Nou — de Teodora Voinescu. Dar toate stau, **membra disjecta,** în publicaţiile respective, şi noi sîntem obligaţi să ningurităm „pagini de popularizare", iar comemorarea celor 550 de ani de la „cea mai puternică Moldovă" ne întîmpină cu o copertă şi cu un articol de **Magazin istoric.** Să sperăm că, odată trecută luna ianuarie, nu se va reaşterne tăcerea ci, dimpotrivă, se vor aşterne pe treabă istoricii şi ne vor da un volum de studii de felul celor consacrate în anii trecuţi lui Vlad Ţepeş, Petru Rareş şi Mihai Viteazul !

Am spus „cea mai puternică Moldovă" fără a folosi o hiperbolă fiindcă dacă Ştefan Vodă cel Mare şi Sfînt a purtat, după tradiţie, 40 de războaie, învingînd la Lipnic şi Vaslui, scoţînd din ţară pe însuşi Mohamed al II-lea, bătînd pe Mateiaş la Baia, pe Ioan Albert la Cosmin, toţi aceştia **veniseră asupra Moldovei,** crezînd că o pot cuceri, pe cînd nimeni, în cei 32 de ani de domnie ai lui Alexandru cel Bun, n-a îndrăznit să o atace, cu excepţia otomanilor care i-au luat Chilia, dar numai pentru o vreme, căci o va recuceri de la ei, ceea ce Ştefan Vodă nu a mai putut face !

Pe seama Moldovei lui Alexandru cel Bun s-a încheiat, la Lublau, în 1412, cea dintîi convenţie internaţională care prevedea hăcurea pămîntului românesc. Cea dintîi dintr-un şir, vai, atît de bogat ! A fost **singura** ce nu s-a pus în aplicare ! Nu din „lealitatea" regelui Poloniei, cum crede Dlugosz, ci pentru motivele dezvăluite de Marcel Popa în articolul său **Aspecte ale politicii internaţionale a Ţării Româneşti şi Moldovei în timpul lui Mircea cel Bătrîn şi Alexandru cel Bun :** nu era la mina oricui, în momentul acela, să înfrunte Moldova ! Hanul vestitei „Hoarde de Aur", ai cărui negustori fuseseră opriţi să calce în Moldova, în loc să treacă la represalii, scria în 1428 sultanului Murad al II-lea : „Aşa stînd lucrurile, comunică-mi : cum ar fi mai bine să-l înlăturăm dintre noi pe ghiaurul ăsta de român". Şi acelaşi : „Deşi v-am fi trimis oameni, nu i-am putut pune pe drumuri, căci românii ziceau că nu pot trece !". Iată întîia formulare a lui „Pe aici nu se trece !" (Pentru tratatul de la Lublau, esenţial este F. Constantiniu şi Ş. Papacostea, **Tratatul de la Lublau (15 martie 1412) şi situaţia internaţională a Moldovei la începutul veacului al XV-lea,** în **Studii, Revista de istorie,** nr. 5, 1964).

Voievodul care n-a tras sabia pe cîmpul de luptă a ştiut deci să cucerească cel mai preţios lucru pentru ţara sa : pacea hotarelor, buna rînduială a treburilor din lăuntru, prosperitatea — urmarea ei firească, prestigiul şi chiar un început de glorie, dusă la apogeu de Ştefan, nepotul, tocmai fiindcă acesta moştenise minunatul instrument făurit de bunic : **statul** perfect organizat şi **conştiinţa de sine** a unui popor pe care voievodul îl învăţase, de-a lungul a trei decenii, să se simtă liber, mîndru şi demn.

Oştile Moldovei au luptat în afara hotarelor, pentru eliberarea Poloniei de sub teroarea cavalerilor teutoni. Au reuşit să ţină la respect pe otomanii care, pînă la urmă, siliseră pe însuşi Mircea cel Bătrîn să le plătească tribut. Sigismund de Luxemburg n-a putut nici în 1412 şi nici în 1419, să convingă pe partener a-ncerca tăierea în două a ţării rivnite, iar singur nu s-a simţit în stare să pornească aventura. Tătarii, la rîndul lor, nu îndrăzneau să atace singuri Moldova. E atîta glorie... militară în aceste cîteva fapte semnificative, şi în cel mai semnificativ decît toate : o domnie paşnică de 32 de ani, într-o lume ca pe valuri !

Ce a reuşit să facă voievodul din această **pace** ne-a spus-o cronicarul Misail Călugărul, interpolatorul fără gînd viclean al cronicii lui Ureche, cronică ce i s-a părut nedrept de laconică pentru această domnie : o admirabilă operă de organizare administrativă, economică, eclesiastică şi culturală. O veritabilă operă de ctitor al **naţiunii** române, pe care o va desăvîrşi nepotul său şi de care va beneficia, peste două veacuri, cel dintîi domn al tuturor românilor.

Este regretabil că articolul din **Magazin istoric** trece cu desăvîrşire sub tăcere cel mai important eveniment eclesiastic din vremea lui Alexandru cel Bun : aducerea moaştelor lui Ioan cel Nou la Suceava. Evenimentul era de fapt o capodoperă de diplomaţie şi artă politică. El nu s-a putut petrece la 1402, cum s-a încetăţenit părerea pe baza unui text alterat al cronicii lui Ureche, ci la 1415, aşa cum ştiau şi **au pus data (care lipsea !) în cronica lui Ureche,** atît Axinte Uricarul cît şi Nicolae Costin. Este semnificativ că tot în acest an se petrece şi **ultima călătorie de depunere personală a jurămîntului de vasalitate** în Polonia. Probabil că există o legătură între cele două evenimente, căci ceremonia aducerii moaştelor, zugrăvită în sec. XVI pe pereţii interiori de la Sucevita, are sensul unei veritabile **declaraţii de independenţă,** în limbajul medieval.

Moldova fusese obligată, chiar de la Bogdan întemeietorul, să ducă o foarte abilă politică religioasă, lăsînd mereu impresia marelui regat vecin catolic, că domnii şi poporul întreg vor adopta catolicismul. S-au creat tot felul de înlesniri propagandei romane, domnii trecînd uneori personal la catolicism, sau căsătorindu-se cu catolice. În primul deceniu şi jumătate de domnie, însuşi Alexandru a dus o politică prudentă şi este foarte probabil, chiar dacă nu există dovezi categorice pentru aşa ceva, că nu numai legături de rudenie sau ambiţia voievodală l-au făcut să apere pînă la moartea acestuia, în 1415, pe Iosif Muşat, în scaunul mitropolitan al Moldovei, obligînd patriarhia din Constantinopol să-l recunoască (alt semn al puterii şi prestigiului !) ci şi consideraţii diplomatice. Un mitropolit **grec,** trimis de Bizanţ, ar fi însemnat intrarea Moldovei, fie şi numai bisericească, în „sfera de influenţă" opusă catolicismului. Iosif, sfinţit la Halici, pe pămînt ce făcea parte atunci din statul polonez era, dimpotrivă, un autohton, nereprezentînd o politică fie şi simbolic jenantă pentru marele regat catolic. În 1415 însă, Alexandru hotărăşte aducerea moaştelor unui negustor **grec,** martirizat de tătari în Asprokastron-ul Crimeei (este aproape sigur, şi personal optez pentru această interpretare, că nu era vorba de Cetatea Albă moldovenească, ci de toponimicul cu acelaşi nume din Crimeea) în urma instigaţiilor unui corăbier **catolic.** Pe acest sfînt îndepărtat îl cumpără de la tătari dezgropindu-l din locul unde i se crease faima de taumaturg, îl aduce însoţit de o gardă de „mulţi" oşteni în Moldova, îl întîmpină nu la Suceava, în capitală, ci la Iaşi, în „poiana vlădicii", cu întreaga curte, şi-l poartă apoi prin toată Moldova de sus, într-o nemaivăzută procesiune, pînă la Suceava, în văzul întregului popor adunat, şi sub nasul Poloniei, declarîndu-l „apărător al scaunului său" şi „patron al Moldovei". Era cea mai spectaculoasă declaraţie de independenţă posibilă în acel moment : definitiva notificare a faptului că niciodată Moldova nu va trece la confesiunea „suzeranului", că de aci înainte catolicismul este un cult îngăduit, cu toleranţa moldovenească înnăscută, alături de cel al armenilor, al evreilor şi al husiţilor, dar nu o prezenţă trufaşă, dominatoare, precedînd dominaţia politică şi pretenţiile pămînteşti ale regilor vecini.

În acelaşi an Iosif moare, după ce văzuse triumful ortodoxiei autohtone, şi la Suceava descinde mitropolitul grec trimis de Bizanţ, care se ocupă imediat de organizarea fastului bizantin şi a colachiei greceşti, în jurul celui ce se va vedea curînd, pe sine, închipuit alături de soţia sa, ca un „autocrator" asemănător celui de pe malul Bosforului, care stăpînea, atunci, un teritoriu mai mic decît Moldova.

Din 1415 Alexandru cel Bun trăieşte apogeul domniei, prestigiul său este enorm, şi cel ce făcuse din 1404 cinci călătorii de închinare personală în faţa regelui polon, nu va mai face nici una pînă la moarte. Rămas văduv, se recăsătoreşte în 1419 cu vara regelui polon, Ringalia, dar cum aceasta înţelesese că va urma trecerea voievodului la catolicism, într-un an se lămureşte cu cine are de-a face şi cere papii despărţirea. Fără a se teme de urmări, Alexandru o expediază augustului văr, îi fixează o „pensie" foarte generoasă şi-şi ia alături o femeie, se pare că nu de prea mare neam, din moment ce orgoliosul nepot, căutător de neveste la Kiev şi Trapezunt, o trece în letopiseţul scris sub ochii săi ca „Marina fiica lui Merin".

„Fiica lui Merin" va deveni însă întîia mare doamnă a culturii româneşti, strămoaşa Despinei lui Neagoe şi Elenelor lui Petru Rareş şi Matei Basarab. Probabil că l-a remarcat şi sprijinit pe genialul miniaturist şi mare cărturar al vremii, Gavril Uric, despre care Sorin Ulea are bune temeiuri să susţină că şi-a făcut studiile în Bizanţ. Pentru lectura doamnei Marina şi a lui Alexandru, Uric copiază vestitul **Tetraevanghel** cu miniaturi, din 1429, actualmente la Oxford. Este întîiul monument de artă al literelor şi miniaturii româneşti, cap de serie şi model pentru o întreagă şcoală, care se va dezvolta pe vremea lui Ştefan cel Mare.

Debutul unei culturi româneşti capabilă să joace un rol major în destinele întregii Europe bizantino-slave, impunînd reconfigurarea ei ca „bizantino-slavo-română", se petrece în acest interval, din a doua parte a domniei, cînd Marina şi Alexandru înţeleg ceea ce Bizanţul ştiuse de mult : că armele şi puterea economică trec, şi numai amintirea lor rămîne, dacă există cine să o înveşnicească. Aceşti bieţi oameni fără căpătîi şi fără putere lumească, artiştii, creatorii, au în ei totuşi strania putere de a conferi nemurirea celor ce ştiu să-i preţuiască şi susţină. Primul voievod român care încheie un contract, plătit regeşte, cu nişte „zugravi" este Alexandru cel Bun ! Prima domnie ilustrată de un creator de geniu — acest Gavril Uric — este tot a lui Alexandru cel Bun. Prima adevărată „epocă" din istoria culturii române este „Epoca lui Alexandru cel Bun". A fost poate şi mai norocos decît Mircea, de la care, în afară de Cozia, (acest fascinant „fenomen originar" al arhitecturii muntene şi al marii noastre poezii patriotice) nu ni s-a păstrat mai nimic şi ar fi rămas chiar el în penumbra conştiinţei moderne, fără cele cîteva rînduri de cronică sud-slavă, despre bătălia de la Rovine, reluate de Moxa şi citite de Eminescu, spre a face din ele **Scrisoarea III !**

În schimb, Alexandru cel Bun şi-a pregătit, conştient şi cu spor, o mare glorie culturală, o nemurire calculată, artă de bazileu bizantin dar şi de principe de Renaştere, în care va excela apoi nepotul Ştefan cel Mare. Se ştie astăzi, în urma descoperirilor de acum vreo 25 de ani ale lui Ion Iufu, că voievodul a profitat din plin de strînsele legături culturale româno-bizantine închegate după 1415. Cărturarii moldoveni ştiutori de slavonie au fost trimişi la Studion, în Constantinopol, mînăstire plină de colegi ruşi, bulgari şi sîrbi ce făceau cam aceeaşi treabă, şi au copiat acolo cea mai mare realizare a culturii sud-slave de la sfîrşitul secolului de XIV-lea : **Marile minee de lectură de la Tirnovo,** nişte uriaşe „Cazanii" totalizînd aproape 7 000 de pagini şi adunînd peste 380 de scrieri, 90 la sută de autori bizantini din toate epocile (peste 70 de autori !) dar şi vreo 20 de texte de autori bulgari, între care toate scrierile celui ce alcătuise mineele : Patriarhul Eftimie (cel mai mare scriitor bulgar al evului mediu).

Cu o lovitură de maestru, Alexandru cel Bun punea astfel la dispoziţia cărturarilor Moldovei sale aproape tot ce agonisiseră sîrbii şi bulgarii în trei-patru secole de ucenicie la Bizanţ, şi ce adăugaseră ei ca operă proprie. Alături de această colosală colecţie, care a servit ca izvor de bază lui Uric pentru „sbornicele" sale şi care a avut un „destin" impresionant pe tărîmul culturii române pînă la apariţia „Cazaniei" lui Varlaam (care o scoate din circulaţie), mai găsim şi alte culegeri şi cărţi din autorii bizantini. Ele vin tot atunci, pe aceeaşi cale, sau prin relaţii cu Muntele Athos. Paradoxul face ca **Marile minee de lectură de la Tirnovo** să nu se mai păstreze astăzi nicăieri în forma lor genuină, decît în Moldova, şi ele sînt acum la Dragomirna, aduse în secolul XVIII de la Moldovita — prima ctitorie a lui Alexandru cel Bun ! În felul acesta, voievodul moldovean a salvat un monument cultural al vecinilor care aparţine întregii civilizaţii răsăritene şi istoriei culturii europene ! (O ediţie facsimilată a celor 8 volume din care este alcătuit monumentul a fost iniţiată recent de **Editura ştiinţifică şi enciclopedică,** şi e de sperat că primele două volume vor apărea chiar în acest an jubiliar, în cinstea voievodului căruia i se datoreşte aducerea şi salvarea monumentului de vicisitudinile istoriei !).

Alexandru cel Bun a fost, aşadar, un extraordinar creator de „climat". A creat climatul de pace, de siguranţă, de bună rînduială, sentimentul că la cîrma statului se află o minte echilibrată, sănătoasă, departe văzătoare, un om al păcii şi demnităţii româneşti, un „dreptcredincios" peste tronul căruia veghează însuşi Sfîntul Ioan cel Nou (dar abilul negociator de tratate comerciale şi clauze vamale ştiuse, desigur, şi cîtă „valută" aduce într-o lume ca a lui „turismul" la moaştele sfinţilor. El crease astfel şi Moldovei un asemenea punct de atracţie şi cîştig !).

☆

Dincolo de data morţii sale, puterea de viaţă a unei mari personalităţi istorice se vădeşte prin legendă, dar şi prin felul în care corabia ce a construit-o sau a desăvîrşit-o străbate furtunile. Alexandru cel Bun s-a dovedit o mare personalitate istorică şi prin felul cum a cîştigat aceste două probe.

Statul moldovean a trecut, imediat după moartea sa, timp de 25 de ani, pînă cînd o altă mînă binecuvîntată va prinde cîrma, prin nenumărate încercări. Lupte interne, ameninţări externe, penibila capitulare a lui Petru Aron în faţa turcilor, cu jalnicul document de neputinţă, semnat exact un an înainte de venirea pe tron a celui ce avea să le fringă trufia în faţa întregii lumi ! Şi totuşi, temeliile moştenite de la înaintaşi şi lărgite, întărite, adîncite de Alexandru, s-au dovedit de neclintit. Domnii — fiii lui — se bat, se orbesc şi se ucid, cheamă trupe străine în ţara unde nu îndrăzniseră înainte să pună piciorul şi unde apoi vor veni şi nechemate. Toată această perioadă a „urmaşilor lui Alexandru cel Bun" este prezentată de obicei ca o vreme shakespeariană. Privită sub acest aspect şi este ! Pe un manuscris, Uric notează înspăimîntat că „În anul 6955 (1447), luna iulie, 13 zile s-a tăiat capul lui Ştefan voievod, domnul Ţării Moldovei, fiul lui Alexandru voievod, de Roman voievod, fiul lui Ilie voievod şi a fost îngropat în mînăstirea Neamţ, în aceeaşi lună iulie, în 16 zile". Nepotul omorîse pe unchi, după ce unchiul îi orbise tatăl, propriul frate ! Dar Gavril continua, în liniştea de la Neamţu, să copieze manuscris după manuscris, şi să alcătuiască noi sbornice, după propriile sale gusturi, pînă spre 1450 cînd moare. Sub norii negri, grei şi în vălmăşagul politic, cărturarul zidea, cărămidă cu cărămidă, perenitatea neamului său : cultura. Cînd va muri, devenise deja (desigur fără s-o ştie !) cel mai harnic copist de manuscrise slave din întreaga istorie a civilizaţiei literare întemeiate de fraţii Chiril şi Metodie !

Un alt cărturar, în capitala ţării, stînd la căpătîiul moaştelor Sfîntului Ioan cel Nou, s-a hotărît într-o zi să-i scrie „jitia". Era un om cult şi avea la dispoziţie modelele ilustre : cele 7 000 de pagini ale **Mineelor** lui Eftimie ! A rezultat acea **Mucenicie a sfîntului Ioan cel Nou** semnată **„Grigore monahul şi prezviterul de la marea biserică a Moldovlahiei"** — semnătura primului prozator român ! Deşi în slavona timpului, proza lui Grigorie are toate trăsăturile stilului narativ moldovenesc, firesc şi cald, străin deliberat de stilul împodobit şi umflat al vremii. El va rămîne normativ de la Letopiseţul lui Ştefan cel Mare şi cronica lui Ureche pînă la Creangă şi Sadoveanu. Mitropolitul Varlaam va da acestei prime opere originale româneşti în proză, două secole mai tîrziu, haina splendidă a **limbii române.**

„Jitia" se încheie cu descrierea alaiului de eternă amintire al aducerii moaştelor — prima pagină de istorie moldovenească consemnată astfel, într-o operă originală. Scrisă în vremuri tulburi, nu cu mult înainte de 1439 cînd Uric o copia în sbornicul său, **Mucenicia 'lui Ioan cel Nou** simboliza, dintru început, ca şi strădania lui Uric, **forţa culturii române de a naviga, asemeni unei corăbii puternice, şi pe senin, şi prin furtună.** Seninul avea să vină curînd, în 1457. Acum 525 de ani !

Nu numai **cultura** sau viaţa eclesiastică şi mănăstirească (de care pe vremea aceea depindea atît de mult), dar şi **cancelaria** domnească ne dovedeşte că tulburările nu afectează esenţial ctitoria voievodului. Cine numără cîte acte s-au păstrat **pînă** la Alexandru cel Bun, cîte **de la acesta** şi cîte **din intervalul 1432-1457** va constata că instituţia continuă să funcţioneze, ceea ce explică rapida ei aşezare într-o nouă glorie, de către tînărul de 24 ani care, punînd capăt anarhiei, venea în primăvara lui 1457 să-şi ia moştenirea bunicului.

Ştefan cel Mare este, în multe, în foarte multe, un **continuator,** un **restaurator,** dar şi un genial făuritor de **nouă sinteză.** A putut fi toate acestea, fiindcă temeliile şi o bună parte din zidire îl aşteptau gata, ieşite din mîinile celui ce-i era nu numai bunic după trup, dar şi părinte direct după suflet. Acea conştiinţă a rădăcinilor, a legăturii cu strămoşii, acel simţ extraordinar al situaţiilor creatoare de „istorie", acea artă de a folosi **conjunctura** spre a-i smulge **eternitatea,** sînt, toate, prezente în mărturiile ce le avem despre Alexandru cel Bun. În acest tipar s-a croit personalitatea celui ce şi-o va proiecta, apoi, la dimensiunile istoriei universale. Coincidenţa sărbătorirlor — 550 şi 525 de ani ! — în acest an, este ea însăşi emoţionantă.

Alexandru cel Bun este şi întîiul voievod român ce intră în **legendă.** Altfel de legendă decît a lui Dragoş, cel pornit în căutarea zimbrului ! Imaginea „ctitorului" şi aceea a voievodului ideal, „cel Bun" nu este a lui Ştefan, ci **a lui** mai întîi, cum va simţi-o Eminescu. Urmaşii vor căuta în vremea lui Ştefan **gloria armelor,** cum face Grigore Ureche, deşi acelaşi voievod clădise atît de multe cetăţi şi biserici. Dar simbolul **construcţiei politice şi culturale paşnice şi înţelepte** a devenit Alexandru cel Bun. Epoca lui devine feerică. Chipul său, în mijlocul „curţii lui", plăsmuit de zugravii Sucevitei din sec. XVI avea ceva din împăraţii basmelor populare. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea Misail Călugărul adaogă, copiind cronica lui Ureche, datele despre opera de **organizator** laic şi bisericesc, desăvîrşind imaginea „ctitorului de ţară".

Dar legenda devine deplină abia în aşa-numita „Povestire despre icoana făcătoare de minuni de la Neamţ", unde, prima oară ia formă literară tradiţia sau legenda **călătoriei împăratului bizantin prin Moldova,** cu care ocazie s-ar fi minunat de ce vedea şi l-ar fi dăruit la întoarcerea în capitală, pe Alexandru, cu titlul şi însemnele de **despot,** iar bisericii Moldovei i-ar fi acordat **autocefalia.** Dimitrie Cantemir, contemporan cu cei ce redactează această poveste mai adaogă „ştirea" despre adoptarea „basilicalelor", adică a legislaţiei bizantine. Alexandru Hasdeu, mai tîrziu, inventează „şcoala de la Suceava", veritabilă academie, în care mai cred încă unii istorici pînă azi, cum mai cred şi în povestea cu împăratul bizantin. Ca şi cum totul ar fi fost posibil în această Moldovă de basm a lui Alexandru cel Bun !

Profesorul Alexandru Elian a consacrat, în 1964, un foarte solid studiu critic acestor aserţiuni, demonstrînd caracterul lor legendar şi explicînd atmosfera în care au luat naştere : era o perioadă de decădere a statului şi bisericii moldovene, o vreme în care se căuta în trecut temeiul pentru lupta împotriva dominaţiei clerului grec, şi atunci s-a făurit povestea despre autocefalia bisericii moldovene, care ar fi existat încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun, acordată de însuşi împăratul, o dată cu titlul de **despot** şi cu icoana făcătoare de minuni de la Neamţu ! Evul mediu, occidental şi răsăritean, este plin de asemenea legende (în Rusia este cea a **Darurilor lui Monomah),** dar trebuie să reţinem că figura în jurul căreia au cristalizat la noi este aceea a lui Alexandru cel Bun. Astăzi încă, după ce critica istorică le-a dovedit limitele şi natura, le regăsim în articolele de popularizare. Ceea ce este, în fond, un omagiu indirect adus voievodului care continuă a fascina prin legenda sa, chiar împotriva evidenţei erorii !

O altă legendă care însoţeşte, cam de prin secolul al XVII-lea, figura lui Alexandru cel Bun este aceea a cărturarului bulgar **Grigorie Ţamblac.** Probabil că nu era suficient un împărat bizantin care să fi văzut cu ochii lui această Moldovă feerică, să se fi minunat de bogăţia ei de basm şi de buna rînduială ce domnea (din acest punct de vedere povestea „icoanei" n-ar trebui să lipsească din nici o antologie, fiind în fond un poem în proză al Moldovei lui Alexandru, poate un izvor al sentimentului eminescian despre această epocă !), precum şi de înţelepciunea conducătorului ei. Mai era nevoie şi de prezenţa directă, la curtea de la Suceava, a unui cărturar celebru. Cum cel mai celebru cărturar de limbă slavonă care a făcut carieră inter-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

Gravură de Bogdan Stihi

Alexandru cel Bun şi Doamna Marina (broderie de epocă)

Poeme de NICHITA STĂNESCU

Pastel

se dedică
doamnei Viorica Donoiu

Suavă-i primăvara cînd ninge încă-n munţi,
vergelele de scoică-ale luminii
izbind în iepurii cei în zig-zag şi mulţi
şi şuierînd în şiruri, şiruri, pinii.
Cuvintele renasc din stîncile albastre
mutindu-şi riurile de vocale
cînd monopodele pilastre
pornesc cu viaduct cu tot spre vale.
Suavă-i primăvara cînd ninge din Zenit
cînd ninge peste verbe
un luci descintec văzut, neauzit
şi floarea-i cea mai albă pe cîmpul cel mai verde.

Peisaj cu ceaţă

Ceaţă deasă, luminiscentă, compactă
nu-mi mai văd nici miinile.
Ceaţă umedă, viscoasă, şerpuitoare
nu se văd nici măcar ţăranii
nu se-aud nici măcar caii
nici măcar lătrăturile de ciine.

Privirea dă ocol albului ochilor
alunecă pe iris înapoi în pupile
sunetul rămîne agăţat de lobul urechii
cîntecul nu pătrunde în timpane.

Nu există sus şi nu există jos
nu există înapoi şi nu există înainte
deşi merg de parcă aş sta locului
şi stau locului de parcă aş merge.

Străfulgerare

Oierii scad, oile cresc
pînă acoperă tot orizontul
Munţii scad, văile cresc
pînă acoperă tot orizontul
Stelele scad, razele cresc
pînă acoperă tot orizontul
Timpul scade, secundele cresc
pînă acoperă tot orizontul
Orizontul scade, petele cresc
pînă acoperă tot orizontul.

Istria

Cuvinte moarte dintr-o limbă moartă
răscolite de tendinţa unei şuviţe
de briză
ziduri de cetăţi scufundate-n mare
sub ectoplasma lunii.
Toarte de amforă cu sigilii
şi amprente de robi
vîrfuri de lance ruginind între
pietre
două dîre de urme de roţi
adîncite pe dala de marmură
şuieratul solzos al amorului încolăcit
dintre doi şerpi
absenţă a unui caduceu în mîna
mea dreaptă
şi a perechilor de aripi de la gleznă
şi a alergării de veşti în genere.

Peisaj de iarnă

Greoaie pasăre smălţată de singe
piatră a aerului fix
cimpie cu urme de paşi în zăpadă
bătînd în ametist.

Visc carnivor sărind din umăr
secundă cu luci de silex
corvezi fără murmur
prin ruinele de pe limes
o anvelopă de cauciuc de basculantă
ca o aură deasupra frunţii
sub şes în lumea cealaltă
oase de cai de bivoli şi de oameni
se schimbă în petrol.

Prima ninsoare

Din diferite planete,
fulguiau spre noi diferite fiinţe.
Mirat, nu le găseam rostul
Dar fulguiau, fulguiau.
De bună seamă, mi-am zis
vremurile sunt indexale,
deci,
tentaţia anonimatului în artă
trebuie generalizată pînă la cintec !
Sau poate, dimpotrivă,
tentaţia anonimatului în artă
trebuie repudiată prin cintec.
Mirat observam cum fulguiau
din diferite stele
diferite cuvinte.

Cuiul poliedric

Pe fereastra ovală
a căzut cuiul poliedric
înfigîndu-se în podeaua
de înmulţit şi de împărţit
de scăzut şi de adunat.

Camera era cubică şi goală
nu avea uşă, avea
numai o fereastră ovală
Pe podeaua de înmulţit şi de împărţit
de adunat şi de scăzut
a căzut pentru început
cuiul de răstignit.
Camera era cubică
şi nu avea uşă
ci doar o fereastră ovală
şi era vopsită în mov.

ion iuga

Rememorare

Într-o pădure de piatră
iată-mă scăldat în riu de cenușă

chipul meu nu se schimbă — El nu există —
numai vîntul îl rotește în cicloane

iată-mă privindu-l pe Hamlet cărînd noroaiele orașului
iată-mă stînd cu Pușkin și Ana Kernn măturînd frunzele Rusiei
iată-mă cu bătrînul Tolstoi refuzînd un secol să-și descalțe cizmele
și pe Sadoveanu încălțat în rădăcini de codru

care-i țeapa neagră pentru poeți întreabă Esenin
țeapa pentru dictatori îmi răspunde Țepeș

care-i starea de pace plînge Valery Larbaud
prin care a trecut el fiind inconștient ultimul război

iată-ne pe toți în arca lui Noe
Homer și Dostoievski Eminescu Bacovia și
deasupra o bombă cît o minge de fotbal

curînd ne vom roade degetele de la picioare apoi de la mîini
pentru că numai ochii noștri înțeapă bomba
ochii noștri ca niște imense sulițe
Oppenheimmer și-a îmbrăcat un costum de scafandru.

Pasărea de fier

O ciudată pasăre de fier
cu-ascuțitu-i clonț de fier
și cu penele de fier
zburară-n pădure de fier
își făcură cuib de fier
ouară ouă de fier
și născură pui de fier

nu are cu ce-i hrăni
și cîntă pînă la cer
cu lacrimi peste pămînt
că îi pier puii de fier

dar lumea nu o aude
gîndul cum să-și mai asude
pasărea cu clonț de fier
cînd îi pier puii și-i pier
în pădurea ei de fier
sub o platoșă de fier

Pasărea de argint

Fă-mă Doamne pasăre de-argint
chiar pe sub pămînt să cînt
să-mi scol morții din mormînt
pentru PACE în alb vînt

să-mi scot neamul din războaie
sulițași, arcași, tunari
să ne-acopere c-o ploaie
de dureri din cele mari

Să priceapă lumea zeii
sînul iarbă al femeii
Pacea nașterii întoarsă
lîngă lacrima nestoarsă

Cînd dormi

Cînd dormi în patul de rouă
cum îți plutesc coapsele sînii în mîinile rîului
și-n catifeaua de seară a apei
părul tău un steag arzînd
pe oglinda ce se sfarmă de tine

ascultă peștii de argint în urechi
polenul zburîndu-ți pe gene
între țărmii tăi arămii dinspre patimă
ochii rîului și pietriș în genunchi

lasă-mă pierdut în șaua de argint

calul meu alb a trecut de mult rîul
străjer pe culme îți veghează somnul

Așa ceva nu există

I-am tot vorbit
i-am tot vorbit
continuu i-am vorbit mamei
că EU sunt POEZIA
Ea și-a făcut cruce și a
afurisit pe Ucigăltoaca

i-am vorbit despre Eminescu
i-am cîntat Eminescu
Ea a plîns și a zis că nu-i adevărat
Așa ceva nu există

i-am vorbit i-am tot vorbit
de bombe mai grele decît munții
de Dumnezeu de Politică
Ea a început să plîngă
Astea există fiul meu
tatăl tău nu și-a salvat capul

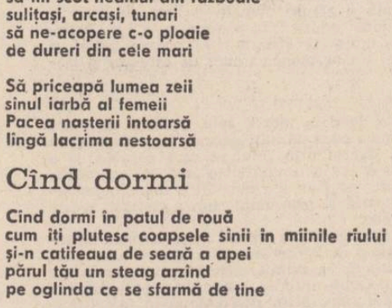

Paul Erdös : „Baladă"

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

Istria cum nu-mi ardea nici mie, numai în cazul în care i se recomandase drept locul unde se îmbuteliază sticlele de Șliboviță. Mă simțeam ca Heracles după lupta cu Amazoanele...

În cinci minute am fost echipat ca un pompier dorind să stîngă orice incendiu posibil. Ziua era caniculară. Soarele mă pălea în creștetul capului și, din clipă în clipă, simțeam c-am să cad lat pe caldarîm în fața vilei unde locuia președintele.

Îl așteptam ca pe un tată vitreg ce urma să-mi controleze carnetul de note...

A apărut însoțit de editorul finlandez și de pruncul acestuia. Zaharia Stancu era suspect de jovial și de bine dispus. L-am salutat cu deferență și pocăință simulată. M-a învrednicit chiar cu cîteva cuvinte : „Bună, domnule Micu, ce zici de ziua asta frumoasă, ce zici ? Nu-i așa că și dumneata arzi de nerăbdare să vezi Istria ? Au anunțat la radio, la radio au anunțat că astăzi vor fi 32 de grade la umbră..." Cuvîntul arzi *mi-a plăcut...*

Conform protocolului eram îmbrăcat *în haină, cămașă albă și cravată asortată.*

Finlandezul mă salută cu nesfîrșită efuziune zicîndu-mi : Helo ! Al mic îmi sări în brațe sleindu-mă de ultimele puteri și începu să numere în limba lui.

Am urcat în mașini demarînd sub soarele arzător al Dobrogei. E inutil să vă descriu cu cît interes și curiozitate am privit vestigiile străvechei așezări. Finlandezul, vesel nevoie mare, era apucat de o sete de cunoaștere nemărginită ca și cum acolo ar fi debarcat din lungile lor peregrinări strămoșii lui coborîți dinspre ghețurile polare să vadă țărmul Mării Negre.

Președintele vroia să vadă și el fiecare pietricică *și-mi arunca, din cînd în cînd, priviri de radiolog. În spatele meu, șoferul Nelu Dumitrescu, băiat sufletist de Colentina,* mă proptea *pe furiș și-mi storcea cravata.*

Vizita mi s-a părut lungă cît un veac...

Cînd ne-am reunit în fața unui chioșc unde se vindeau diferite suveniruri artizanale, președintele *m-a întrebat cu candoarea-i binecunoscută :*

„Ce zici, domnule Micu, frumoasă zi, frumoasă zi, nu-i așa... ?"

N-am răspuns neavînd pic de salivă în gură și-am dat din cap, de cîteva ori, ca bulgarii cînd vor să spună nu.

Apoi, finlandezului i-a venit să plece cu o suvenire și a indicat un obiect de lemn închipuind nu știu ce biserică din Maramureș în miniatură. Stancu s-a uitat la mine ironic și mi-a făcut semn să achiziționez obiectul. Conștient de faptul că n-aveam în buzunar nici măcar contravaloarea unei sticle de Cico, am îngăimat ca un fiu al deșertului :

— N-am bani, domnule președinte...

— De ce n-ai bani domnule Micu, de ce ? Costă mult barul cu iapa... Costă! Bine, bine, o să plătesc eu, eu o să plătesc, ca să ne facem de... (și a pronunțat un cuvînt neaoș și naturalist). Poftim, ia o sută de lei și ceri un bon de decontare. Mi-o restitui la București, să mi-o restitui...

Bisericuța costa, (n-am să uit niciodată), nouăzeci și nouă de lei și cincizeci de bănuți. I-am lăsat chioșcarului, care era turc, cincizeci de bani ciubuc și i-am cerut bon de decontare. Ăla s-a holbat la mine și-a zis că n-are așa ceva. I-am întins o hîrtiuță și el a scris pe față ei ca și cum ar fi cioplit în piatră : „Biserc. Marmuș . 99,50 l". Executarea operației a durat cam trei minute.

Președintele s-a mirat : „Ce faci, ce faci, domnule Micu ? Te tocmești cu el să treacă mai mult pe bon ?"

Am traversat, atunci... „Ziua cea mai lungă a Japoniei..."

A plecat finlandezul cu prunc cu tot și cu o ladă de Șliboviță.

Ne-am întors la București și președintele *l-a somat pe Traian Iancu să nu îndrăznească să mă trimită vreodată să-l însoțesc nici măcar prin curtea Uniunii...*

Să fi trecut două sau trei luni de la escapada litoralistă cînd, într-o dimineață, aflîndu-mă în holul de la intrare, se arată Zaharia Stancu cu alura sa de prinț nordic melancolizat de îrizări boreale. Îl salut reverențios. Îmi răspunde, dă să treacă spre cabinet, dar se întoarce lupește și mă apostrofează : „Domnule Micu, am tot așteptat să-mi decontezi biserica dar văd că degeaba, degeaba am așteptat..."

Rămas perplex, nedescifrînd dacă e o glumă sau chiar o somație serioasă, i-am replicat bîlbîindu-mă : „Știți, n-am putut să decontez bonul. Vînzătorul n-avea ștampilă și nici să scrie nu prea știa, că era turc..."

Stancu m-a privit ironic și intransigent : „Nu mă interesează dacă știa sau nu știa să scrie, nici dacă avea sau nu ștampilă. Sînt atîția care scriu și nu sînt turci... Mie îmi datorezi o sută de lei, o sută de lei..."

În următoarele cinci minute îi lăsam secretarei blonde și poliglote datoria în plic, iar în alte următoare cinci minute, aceasta m-a chemat și mi-a întins o cerere tip în colțul căreia Zaharia Stancu caligrafiase : „Tov. Mircea Micu ajutor de reprezentare în sumă de lei cinci sute..."

debut

george băiculescu

Drum bun, Sache

era ultimul autotroliu care pleca cu bușteni în dimineața aceea. Rampa se golise. Cerul se lăsase tulbure, nedefinit, jos, jos. Nu se mai distingeau crestele munților, pădurile. Totul era cuprins de-un voal opac de ceață și zăpadă spulberată de crivăț. Pe dira drumului ce cobora din parchet venea greoi, huruind înfundat, abia zăriadu-se, un tractor. În urma lui alunecau doi bușteni de brad. Vîntul șuiera ascuțit, dezlănțuit. Zăpara se învolbură, și un văl puternic năvăli fornăind peste mașină și peste oameni.

— Huo ! strigă unul dintre încărcători, întorcîndu-se cu spatele, ca și cum striga la cine știe ce dihanie fioroasă.

Sache deschise portiera.

— Bușteni, nea Mihăică ! ceru el. Aduceți bușteni din plin ! Mi-e teamă că n-am ce încărca la cursa a doua !

— Vii și la a doua ? întrebă sceptic nea Mihăică.

— Eu ?! se grozăvi Sache din ușa mașinii. Nu mă cunoști, nea Mihăică, nu prea am lucrat împreună ! Eu am tot tras din alte rampe, de pe Cașoca, de pe Harțagu, din Huduboaia. Eu dacă nu fac de-aici trei curse la zi, sînt pierdut ! Pierdut, înțelegi ? Și-apoi, șopti el ca o confidență, făcînd cu ochiul, dacă nu tragem acum, cînd putem și cît sîntem tineri ! Altfel, cum ? Altfel, explică tot el, ca un răspuns, ne mănîncă gaia !

Motorul încins vibra, îndemnînd la drum. În aer se răspîndise iz de motorină și uleiuri arse.

— Rămîneți cu bine ! le strigă Sache încărcătorilor, făcîndu-le un semn prietenesc, de vechi cunoștințe.

— Mergi sănătos ! auzi el urarea celorlalți.

Mașina se urni încet, făcu un ocol prin rampă, apoi ieși în drum.

— La drum, băiete ! Doamne-ajută !

Drumul se întindea ca o panglică alb-vînătă aruncată peste munte, tăindu-l pe marginea riului. Motorul torcea de zor, ritmic. Mașina cobora încet. La cotituri, bușteni scîrțîiau. Pădurea de brazi din marginea drumului, încărcată de chiciură și zăpadă înghețată, fremăta într-un fel aparte, ciudat, aducînd a cîntec de iarnă, aspru și bărbătesc. Și Sache îl simți pătrunzînd în sufletul lui, tulburîndu-l. În cabină se încălzise. Sache începu să fredoneze frînturi din *Cîntecul șoferului*, îl auzise la radio, dar nu-i reținuse în întregime vorbele. Era în formă, se odihnise bine, citise un roman polițist din seria comisarului Maigret, dat naibii, ce mai ! De duminică de la prînz nu pusese nimic pe limbă, bineînțeles, alcoolice ! A, nu că nu i-ar fi plăcut sau ar fi ușă de biserică ! Dar așa-i meseria asta, a șoferilor : nici o picătură toată săptămîna ! Doar simbătă seara, cu prietenii, la o serată sau la o discotecă, și-atunci dacă ai baftă să fii liber ! Păi, ce crezi ? Drumuri lungi, cu pante repezi și prăpăstioase, cu cotituri, cu gheață ! Și apoi viscolele nu-ți dau pace, nu te lasă nici să respiri ca lumea ! E de-ajuns o mică neatenție, o secundă de neatenție, și gata :

— Vă salut și n-am cuvinte ! Rămîneți cu bine, prieteni, ne vedem la rai cu pătura în cap !

Aiurea ! De unde naiba să mai ai cuvinte, în astfel de clipe ? De unde ? Și să te mai vezi dincolo cu prietenii ?! Să fim serioși, nu ține, nu se prinde ! Zău așa !...

Pe drum, nici țipenie. Nimeni nu urcă, nimeni nu coboară ! Pustiu ! Parcă-i un făcut, fir-ar să fie !

Îi păru rău că nu coborîse nici un lucrător de la exploatare. Altă dată, coborau și în cursul săptămînii spre Varlaamu sau Gura Teghii, la Bisceni sau la Nehoiașu. Nu-i bine să fii singur la drum ! Pentru un șofer nu-i bine niciodată ! Te prinde uritul, începi să moțăi, ba vine și somnul, Doamne ferește ! Cînd ai pe cineva, mai schimbi o vorbă, o părere, o impresie, auzi lucruri noi, altă treabă !

Și iar îi veni în minte reporterul, tînărul cu păr lung și ochelari, îmbrăcat într-un *alendelon* de toată frumusețea. Ce naiba o fi vrînd ?

— Așa ! îi spusese acesta de dimineață. Să stăm de vorbă, să-mi povestești despre dumneata — chiar așa-i zisese, *dumneata !* — și despre viața dumitale !

— Viața mea ! Păi ce viață am eu ?

Mîinile stăpîneau volanul cu încordare. Șuierul vîntului se lovea de geamuri, într-un scheunat de ciine rebegit. Pulberi de zăpadă înghețată, sticlind, erau aruncate în parbriz, ștergătoarele alunecau harnice cînd într-o parte, cînd în alta, alungînd-o pentru cîteva clipe. Stînca de cremene, acoperită cu gheață și zăpezi, rămase într-o parte, deschizînd drumul. Dincolo, în stînga, prăpastia se prăvălea întunecată spre albia riului care nici nu se deslușea, nici nu se mai auzea de vifor.

Sache respiră ușurat. Bobițe mari de sudoare îi îmbroboniseră fruntea.

— Pe mine nici nu mă cheamă Sache, măcar ! vorbi el pe neașteptate cu reporterul, ca și cum acesta, tînăr, simpatic, cu ochelari cu ramă aurită, se afla în fața lui.

Sache este o poreclă, sau un nume, nici el nu mai știe cine naiba i-a zis prima oară Sache ! S-a trezit cu acest nume, urît, e drept ! Nici lui nu-i place, dar ce să facă ! Îl cheamă de fapt Petre P. Petre ! Puțini îi știu însă acest nume ! Colegii îi spun simplu : Sache, Sache în sus, Sache în jos !

— Ce faci, Sache ?

— Bine, mulțumesc !

Întrebi mult și bine de tovarășul Petre P. Petre, rar dintre ei să-l știe. Zii : „Îl caut pe Sache !", și ești salvat. Ei, dar cine-l caută ? Cine întreabă de el ? Că e singur, singur cuc. Tată n-a avut, a venit pe lume dintr-o dragoste trecătoare, poate de-o noapte, a mamei sale cu cine știe ce bărbat din lumea asta atît de cu-

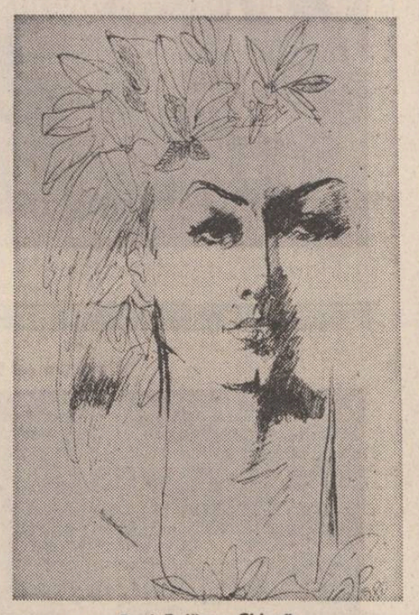

Paul Erdös : „Chloe"

prinzătoare, chestie care n-o va lămuri niciodată. Mama, Irina Petre — femeie de serviciu la o întreprindere — s-a prăpădit cînd el avea cinci ani, leucemie ! O singură amintire : cînd mama îi făcea baie, îl freca pe spate cu un burete sau cu o perie fină-fină, sau poate erau mîinile ei mari, cu degete lungi, lungi și piele catifelată, de căprioară, care-l gîdilau și-l făceau să rîdă, să rîdă ! Are douăzeci și cinci de ani, șoferia o face de la optsprezece. De fel nu-i de pe meleagurile astea. A rămas aici, pentru că aici a făcut o școală profesională de mecanici de utilaje și mecanisme forestiere, și aici va rămîne pînă la adînci bătrînețe, unde naiba să tot alerge ? Peste tot e de muncă și, dacă e de muncă, e bine ! Și peste tot o să ai șefi, unii mai buni, alții mai dați dracului, peste tot însă dacă-ți faci treaba ca lumea, așa cum scrie la carte, te vei simți bine !

A făcut și armata. Are destui prieteni, cîștigă bine, are strînși și ceva bani, vrea să-și facă o casă, uite aici, pe o vîlcea, între brazi și între mesteceni ! De însurat, nu s-a însurat, n-a venit ziua aia chioară ! Iar după fete, după tren și după fete să n-alergi ! Trenuri mai vin, fete se găsesc !

— Eu am, tovarășe reporter, o credință, hai să-i zicem o morală : mă strădui să fiu mai bun azi decît ieri...

Își aprinse o țigare. Trase din ea cu sete, nu fumase de sus, din rampă. Rotocoale subțiri, ușoare, se împrăștiară în cabină.

Dar cine să-l caute ? își reluă gîndurile. Cine ? Doar în cite-o dimineață, auzea pe cite unul :

— Sache, la șef, la tovarășul inginer !

Sau :

— Unde-i Sache ? Am nevoie de-o bujie !

Ori :

— Sache, aleargă la impiegat. Tună și fulgeră, ce dracu ai făcut ?

În rest, pace în codrii Buzăului ! Nici Ilinca nu l-a căutat, n-a întrebat de el la sector, măcar așa de florile mărului :

— Mă, nu știi de Sache ?

Ași ! Bine, n-avea el treabă să-l caute Ilinca ! Nu-ș' ce-i veni în cap Ilinca asta !

Din jos se auzi, abia străcurat prin viltoarea viscolului, claxonul unei mașini : tot un troliu, al cui naiba să fie și cine urcă pe-o vreme ca asta ? A, da ! Recunoscu mașina, după culoare, numărul nu se distingea : Berza, la prima sau la a doua cursă ? Încetini vitеza, trase de volan la dreapta, făcîndu-i loc pe șosea. Se salutară din mers, fără vorbe, doar cu un gest scurt al mîinilor.

— Așa, tovarășe ! reveni el la reporter. Chestie veche Ilinca asta !...

Și începu să-i povestească, pe îndelete, cum devenise chestia. Pe Ilinca asta o cunoscuse luînd-o în mașină anul trecut, la sfîrșitul lui august parcă. Părea drăguță și dezghețată, ochii îi jucau drăcoși în cap. Că de unde ești, unde mergi, ce lucrezi, că hîr-mîr, că nu-ș' ce și nu-ș' cum, din una în alta fata s-a prins, el era deja în priză, și gata încurcătura ! În două zile, bucuros nevoie mare, era la ea. Sta mai jos, în Brădiș, un pilc de case izolate, pe o costișă, între niște mesteceni frumoși. Ilinca lucra la ocolul silvic, sezonieră, la cules de afine, zmeură și alte fructe de pădure. Locuia la o rudă îndepărtată. Mașina o parca în șosea, mai sus, nu încurca circulația. Se simțeau bine, mîncau, beau cîte-un pahar-două, noaptea dormea la ea. Așa trecuseră două săptămîni. Într-o zi cînd dumnealor, culegătoarele, se aflau pe colinele Pălținișului, are loc între ele următoarea convorbire.

— Convorbirea m-a șocat profund, eu aveam s-o aflu peste cîteva zile, precizează Sache cu un suris discret aninat pe chip, ca și cum reporterul se afla în fața lui, ascultîndu-l tăcut și cu interes.

— Ei, și zii te măriți, Ilinco ? a întrebat una dintre ele, Maria lui Bobelică.

— Mă mărit, Marie ! a răspuns Ilinca tărăgănînd vorbele într-o alintare prosteasă.

— Zău, fă ? făcu altă culegătoare, ca și cum acest act n-ar fi fost posibil decît în anumite zile de sărbătoare ale anului, de Paști și de Crăciun de exemplu.

— Zău, Lucsițo ! confirmă Ilinca cu ochii sticlind de bucurie.

— Cu cine, Ilinco ? întrebă Maria.

— Cum cu cine ?! zice Ilinca nedumerită, dusă pe gînduri, parcă n-ar fi fost vorba de ea.

— Păi da, cu cine te măriți ? insistă Maria.

— A, da ! revine Ilinca din gînduri. Mă mărit, dragă, cu două'ș'unu Bz patru mii unu !

Celelalte fete s-au oprit din cules.

— Cu cine, fă ? întrebă Lucsița, parcă n-auzise bine vorbele.

— Cu două'ș'unu Bz patru mii unu ! răspunse Ilinca înseninată.

Neștiind ce să creadă, culegătoarele se priviră una pe alta.. Un ris vesel umplu colina. Vorbele trecură mai jos, la alte culegătoare, de-aici coborîră în șosea, seara știa toată lumea.

Numai Sache avea să afle peste trei zile, cînd îi spusese un coleg. Vestea îl înfuriase. Își ieșise repede din papuci și veni acasă cătrănit al naibii. Poate nu pe ea, cît pe el, că fusese un prost, un năting ! Cum te încurci cu una ca ea ?

— Ce, Ilinco, vrei să te măriți ? a întrebat el, blînd, pe față.

— Da ! a șoptit și ea, lăsînd privirile în dușumea.

— Cu cine, Ilinco ?

— Cum, cu cine ?!

— Da, cu cine vrei tu să te măriți ? a vorbit el moale.

— Cu tine, Sache ! a rupt-o timid fata.

— Cu mine ?! s-a mirat neștiutor Sache. Cu mine, zici ?! Tu nu vrei să te măriți cu mine, Ilinco ! Tu vrei să te măriți cu două'ș'unu Bz patru mii unu ! se maimuțări el. Cu mașina vrei. Mărită-te sănătoasă ! E în drum, te așteaptă ! Cu mine ai să te măriți la Sfîntu-Așteaptă, asta s-o știi ! Eu am un nume, fetițo, înțelegi ? eu am un nume, nu sînt un număr de mașină !

Țigara era pe sfîrșite. Fumul se îngroșase. Deschise ușa și scuipă chiștocul. În cabină năvăli aer rece, înghețat, care se strecură repede prin pulover, simțindu-l în oase. Viscolul se potolise. Mașina cobora liniștit spre Gura-Milii.

Pe Ilinca n-o mai văzuse. Dar nici nu dorise s-o vadă, nu simțise. Semn bun !

— Asta-i, tovarășe reporter ! vorbi el, parcă încheind discuția.

Își aduse aminte că, de fapt, reporterul nu se afla alături, și el, singur cu volanul în mîini, își imaginase ce-i va spune la Nehoiu.

În marginea drumului, apărură cîteva case joase, cu pereți albi și cu acoperișuri încărcate de zăpadă. Doi bătrîni așteptau în dreptul unei porți. Bătrînul face semne de oprire, fluturînd o mînă moale, ca o aripă de pasăre plăpîndă.

— Nu !spuse Sache categoric. Nu mă pot încurca, le am eu pe-ale mele !

Trecînd prin dreptul lor, văzu că mai era cineva între ei, o fată. Ei, fir-ar să fie ! Frînă brusc. Autotroliul își mai tîri puțin cauciucurile pe drumul înghețat și opri. Loviți, bușteni sunară înfundat. Sache deschise portiera. În cadrul ei apăru fata.

— Puteți să ne luați ?

O privi încurcat.

— Mda, putem ! spuse el bîlbîindu-se.

Îi era ciudă că n-o observase mai devreme. Fata își luă rămas bun de la bătrîni, sărutîndu-i, apoi se urcă în mașină și închise ușa. Sache o controlă, era bine închisă. Fata mai făcu un semn cu mîna prin geam bătrînilor rămași în marginea drumului, în zăpada mare. Mașina porni. Sache privea înainte, tăcut, concentrat. Din cînd în cînd arunca cîte o privire în oglinda prinsă deasupra parbrizului. Fata își scoase mănușile : degetele îi erau înroșite de ger.

— Ger al naibii ! spuse Sache.

— Da ! confirmă și fata. E ger ! Aici însă...

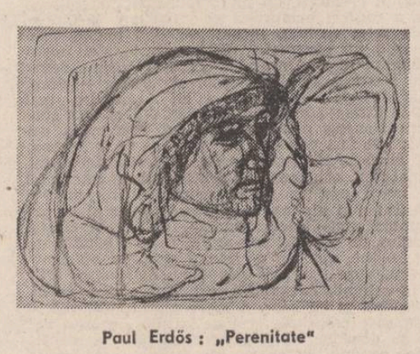

Paul Erdös : „Perenitate"

teatru

t

Sentimental—tango

Un oarecare Gogu, plictisit de o adorație oarbă, părăsește pe concubina Clementina, pretextînd că ea nu-l apreciază îndeajuns și își găsește fericirea alături de o anume Ortansa, neliniștită profund de onestitatea neobișnuită a bărbatului ei, interesată extrem de o dragoste avantajoasă în raport cu posibilitățile și calitățile ei. Amenințat de iminența controlului financiar care fatalmente va fi efectuat chiar de sotul părăsit, Gogu încearcă o tranzacție reciproc avantajoasă. Emilian, subjugat și de intransigenta eternei colege de servici Vasilica, refuză categoric compromisul de indiferent ce natură, sentimentală sau materială. Deși beneficiar al iubirilor pretins dezinteresate, Gogu se află în grav impas : el trebuie neapărat — pentru a o putea apoi lua de la capăt — să dobîndească preț de o autocritică înfățișarea unui om onest. Dar vai, nici una din cele două femei nu-l poate ajuta căci nu-și mai amintește nimeni cum se manifestă, cum se comportă, cum arată un veritabil om cinstit. Astfel poate fi rezumat subiectul de acum celebrei piese **Proștii sub clar de lună**, prezentată ca un „sentimental-tango" de trupa Teatrului de Comedie. Apreciat regizor, Alexandru Colpacci, de astădată a avut probabil de înfruntat o anume incompatibilitate față de text : pornind de la o premisă falsă (sau cel puțin colaterală) el și-a propus să ironizeze doar gustul pentru melodramă al unor închipuite personaje romantioase. Or, universul mazilian are dimensiuni mult mai profunde. Disproporția dintre esență și aparență în genere provoacă risul ; pulverizarea contrastului, non-sensul ridicolului implică însă o ambiguitate tragi-comică mai subtilă. Printr-un efect de supradimensionare (operat de autor situațiilor aberante în care răul ajunge să compenseze binele, în care candide personaje aproape neverosimile își etalează cu cinism ticăloșia) și printr-un efect de minimalizare (impus spectatorului care mai tolerează încă **abjecția,** cu o nejustificată **tandrețe**) se obține performanța unei duble focalizări care denunță mecanismul psihic al duplicității morale ca autoanulare a individului. Mizînd inițial pe aportul unui experimentat autor de muzică modernă care însă nu mai apare pe afiș, spectacolul a alunecat pe panta frivolă a genului revuistic. Se pierde din altitudinea estetică din prolog cînd songul devine banal cuplet. Acțiunea propriu-zisă se diluează în vizualizări gratuite de la etalarea gambelor la încărcarea ambianței inexpresive cu tapiserii de sfoară și baloturi de paie. Nu se permite nici un moment evidențierea replicii — chintesență a observației realiste transfigurate cu o excepțională capacitate de particularizare a labilității conștient-inconștient în care contrapunctul compozițional se face simțit și la nivelul simplei sintagme eufonice printr-un permanent joc de sensuri de ordin fizic-metafizic. Dacă alta ar fi fost partitura, prestațiile actorilor ar fi fost meritorii căci toți joacă bine dar fiecare altceva. Stela Popescu își macină în gol farmecul prezenței sale, ca de obicei, agreabile. Vasilica Tastaman, machiată ca ipostază blondă a mai versatei sale rivale, trece de puțin pe lîngă rol. Ștefan Tapalagă compune cu meticulozitate dar fără finalitate un generic portret de lichea. Silviu Stănculescu caută să clarifice caricatura pozitivului schematic. Se apropie de factura umorului mazilian cuplul mama-tata (Liliana Țicău — Eugen Racoți) atunci cînd respectă indicațiile originare acționînd ca un singur personaj asemeni unui piston cu mișcare unitară. Pentru cîteva clipe în scenă un ospătar — Gheorghe Crișmaru — jucînd în registru sec, sugerează posibilitatea profitabilă a unei interpretări austere. În mod arbitrar Vasilica, în interpretarea Iarinei Demian, este o Zița ambetată inoportun tot de „dramele Parisului". Ratarea acestui spectacol nu poate decît să ambiționeze la alte atît de necesare montări ale pieselor lui Teodor Mazilu.

Irina Coroiu

film

f

Destine romantice

Dacă se întîmplă uneori ca sensurile unui film să se desprindă mai greu din substanța cinematografică, sau se amestecă în nuanțe aproape imperceptibile, apoi sînt și filme în jurul cărora, oricît te-ai învîrti, nu deslușești nici un „miros" aparte așa cum, niciodată un pietroi nu o să miroasă a nimic. Așa ceva mi s-a întîmplat văzînd filmul lui Haralambie Boroș — **Destine romantice** —, care se termină fără să te fi făcut să înțelegi ce-au vrut autorii să spună. Vezi oameni umblînd de colo-colo, muncind, certîndu-se, despărțindu-se, reîntorcîndu-se la iubirile mai vechi, chelnerițe care parvin prin străduinți lăudabile la liceul seral să devină persoane respectabile, ingineri și activiști de partid care trec prin foarte importante serpentine sentimentale ale vieții lor, ca soți, ca părinți, sau fie și numai ca martori ai vieții altora, cîteva lichele simpatice care te fac să zîmbești îngăduitor gîndindu-te că și răul are hazul lui și la sfîrșit, cînd vine momentul să te întrebi la ce bun toate acestea, singura concluzie pe care poți să o tragi este aceea a unui cunoscut refren care cuprinde în cîteva cuvinte toată încărcătura de înțelesuri posibile ale filmului : „Așa e viața / Așa e viața / Are și ușor și greu / Așa e viața... !". În felul său, filmul e inatacabil : un adevărat bunker, o redută, un bolovan... Bănuiesc că autorii săi — scenaristul Tudor Băran și regizorul Haralambie Boroș —, încrezători în fortele lor artistice, asemeni unor alchimiști care nu pot fi abătuți de la credința lor, au sperat să transforme plumbul în aur și piatra în diamant, dar rezultatul este amorf, materie de viață neorganizată, în forme primare... Și o observație pertinentă asupra vieții pe un șantier, un ochi proaspăt, deschis asupra unei realități în mișcare, ar fi descoperit măcar chipuri autentice și situații necontrafăcute, dar **Destine romantice** face mai curînd presupuneri, avansează sugestii moralizatoare de un simplism pe care îl resimți ca o nedreptate la adresa vieții și oamenilor. Nu se poate explica apariția unor asemenea filme decît prin imperativul planurilor tematice ale caselor de filme care trebuie să treacă la activ și filmul despre șantier și oamenii șantierelor. Rezultatul este însă mai curînd păgubitor, ca tot ceea ce nu izvorăște dintr-o convingere intimă, dintr-un interes real pentru această lume, cele cîteva personaje de un pitoresc chinuit care apar ca să mai învioreze atmosfera nefiind în stare să aducă filmul măcar în sfera divertismentului. Dacă există totuși cîteva portrete demne de atenție, ele se datoresc actorilor care aduc cu ei date umane din afara filmului — și mă gîndesc în primul rînd la Imola Gaspar în rolul fostei chelnerițe, viitoare intelectuală, apoi la Tamara Crețulescu și Cristina Deleanu care reușesc să interiorizeze drame banale și convenționale ; în rest personaje croite neîndemînatec, colorate strident.

Haralambie Boroș înțelege imperativul filmului realist, încearcă să și-l asume, dar structura sa nu este aceea a unui regizor de vocație realistă. Teatrul, fantezia scăpată de obligațiile echivalențelor, înscenarea spirituală, nonfigurativă, i-ar fi mai apropiate decît această ambiție lipsită de perspective.

Nicolae Mateescu

— Lăsați-vă și cojocul, mai spuse el. Cînd o să coboriți...

Fata rămase într-o bluză albă cu guler pe git. Un timp tăcură stînjeniți.

— Unde mergeți ? întrebă Sache, fără a-și dezlipi privirile din parbriz.

— La Nehoiașu, spuse fata. La trenul de douăsprezece și treizeci și cinci.

Sache își privi ceasul : 10.25.

— Nici o grijă, sosim la vreme ! Ați fost pe la bunici ? se interesă el.

Fata surise. În obrajii îmbujorați de ger i-apărură gropițe.

— Nu-mi sînt bunici ! spuse. Niște rude mai îndepărtate, de care n-am știut. Abia în toamnă am aflat de ei. N-au nepoți și m-au rugat să trec pe la ei. M-am simțit tare bine, revelionul l-am făcut împreună.

— Cu ei ?! se miră Sache.

Sprîncenele lui negre se ridicară a nedumerire.

— Da, cu ei. Cu ei și cu alte fete și băieți ! surise fata.

Gropițele din obraji se adînciră, făcînd-o mai frumoasă.

— Ne-am simțit bine, am avut și muzică, am dansat !

Pălăvrăgiră de una, de alta. Fata era comunicativă, n-avea rețineri. Vorbea firesc, cu glas catifelat, mingiietor. Răspunsurile veneau spontan și la obiect, ceea ce-l făcu pe Sache să zîmbească în sinea lui încîntat. Era de fel din Pogoanele, de lîngă Buzău, elevă la liceul economic. Cum merge cu școala ? Destul de bine !

— Dar pe unu, pe trimestrul întîi vreau să zic, am o corigență, din prostia mea.

— Se întîmplă, spuse Sache cu condescendență, ca și cum i se întîmplase, cîndva, și lui. Am pățit și eu destule necazuri.

— Așa-i viața, cu necazuri și bucurii ! spuse ea.

— Da, așa-i ! confirmă el.

Apoi fata continuă :

— Sînt în ultimul an, în vară termin.

— Și apoi ?

— Apoi vreau să lucrez, să intru undeva, la o întreprindere, unde-o fi, în meseria mea ! La facultate nu încerc ! N-are rost ! Îmi cunosc puterile ! La ce bun să încurc pe alții ?

— Așa-i ! Dacă toți tinerii ar da la facultate și dacă toți ar lua ce naiba am face ? Am avea numai șefi ! rise Sache. Și cine ar mai produce bunurile materiale ? adăugă el pe un ton vesel.

— Și cei cu studii superioare contribuie la producerea bunurilor materiale !

— Da, bine-ai spus, contribuie, dar nu le produce. Vezi ?

Cu-așa pasager să tot călătorești ! Nu te prinde somnul nici de-al naibii ! Sache se simțea cu sufletul încălzit.

— Mă bucur că ți-a plăcut aici ! spuse el după un timp.

— Da, mi-a plăcut, surise fata.

— Și mie îmi place aici, spuse Sache moale. Îmi plac pădurile. Au un foșnet, un freamăt așa calm, unduitor, parcă ar fi un cîntec. Diminețile sînt grozave ! Uite, mie vara îmi place să mă spăl cu apă rece la izvor, și apoi, desculț, să calc iarba încărcată de rouă. Mă face altul !

Trecuseră de Varlaamu, mai gata să iasă din Gura-Teghii. Șoseaua se însuflețise. Camioane și basculante urcau spre păduri. De pe Biscа-Mică, de la Vadu-Oii și Secuiu, coborau autotrolii încărcate cu bușteni de fag și de brad. Viscolul încetase cu desăvîrșire. Zi liniștită, de iarnă frumoasă, cu lumină multă, cu zăpadă din abundență. Pădurile de brazi și de mesteceni păreau cufundate într-un somn adînc, netulburat.

Un timp tăcură amîndoi, fiecare cu gîndurile lui. În oglinda prinsă deasupra parbrizului, chipul fetei se desena îmbujorat, cu un surîs discret.

Sache se simți neliniștit : în curînd se vor despărți. Îi părea rău, simțea o senzație de durere mută care-l lovi pe neașteptate. Ăsta-i șoferul ! Ia pe cineva în cabină, își vorbesc un timp, își fac mărturisiri, c-apoi să se despartă și să nu se mai vadă niciodată ! Oare așa se va întîmpla și cu fata ? Așa, dar cum altfel ? Păcat ! E atît de cald, de plăcut, de bine s-o ai alături, să vorbești cu ea, să călătorești împreună ! Cu ea ar putea să tot meargă, să tot călătorească, pînă la capătul lumii !

— Nu ți-e teamă să mergi cu șoferi ?

Fata își ridică privirile surîzătoare.

— De ce ? spuse ea. Nu înțeleg !

— Așa ! zise el cu același glas blînd. Despre noi se vorbesc atîtea și atîtea, știi, nu ? Pe lume sînt trei categorii de oameni : buni, răi și șoferii...

Fata rîse cu poftă. În obraji, gropițele se adînciră.

— Nu, nu mi-e teamă ! De ce să-mi fie teamă ?!

Biscenii rămaseră în urmă. Urcă panta cu motorul trăgînd din greu. În vale se vedea Nehoiașu, cu casele lui joase. Din hornuri se ridicau în văzduhul lăptos rotocoale subțiri de fum. Șoseaua vînătă era ticsită : mașini, care, sănii, oameni circulînd într-o parte și alta. Sache își simți inima stringîndu-se.

— Nici nu știu cum te cheamă ! șopti el.

— Delia ! zise fata cu glas cald, ca și cum abia aștepta să-și rostească numele.

— Pe mine Sache ! spuse el stins, străin, parcă-i părea rău de numele ăsta al lui. Cam urît ! zise. De fapt, mă cheamă Petre.

Delia zîmbi.

Casele trecură pe lîngă ei, una după alta. Clădirea gării ieși din stînga, în întîmpinare. Sache trase mașina pe dreapta și opri.

— Am sosit ! spuse moale, îndurerat.

Cobori, trecu prin fața mașinii și deschise ușa fetei. Delia își puse cojocul, își luă sacoșa de voiaj și cobori. O clipă tăcură stingheriți, unul lîngă altul, neîndrăznind nici o vorbă, nici un gest.

— La revedere, Petre ! șopti ea după puțin timp.

— La revedere, Delia ! și-i strînse mîna întinsă, mică, cu degete lungi, foarte fierbinți.

Fata porni, cu mers ușor, călcînd zăpada cu cismulițele negre, înalte, spre gară.

— Te-așteptăm, Delia ! strigă Sache în urma ei.

— Vin ! făcu ea un semn de prietenie cu mîna. În vacanță, la primăvară...

Sache rămase împietrit lîngă mașină : o urmări cu priviri triste cum intră în gara din Nehoiașu, dispărînd.

— Mama ei de viață ! exclamă cu amărăciune, și se aruncă la volan.

Paul Erdős : „Primăvara"

sabin opreanu

Frăgezime vorbitoare

trebuie început cu acest tunel exuberant cu această răcoare teleghidată și poate cu racheta prin măruntaiele căreia ninge

aici totul pornește de la mătăsoasele sonde permanente care nu confundă jăratecul cu lumina (se prevăd și mijloace mai speciale în detectarea exclamațiilor soarelui) fiecare floare e o constelație plurivalentă

pilpiie aici un blestem sărbătoresc : pașii străinului se aud dinainte de a fi rostiți percepția unei visle ce hipnotizează lichidul și se instituie într-o parabolă consolatoare

există o virstă a libertății bradului înzăpezit în propria-i frăgezime vorbitoare neantul îi încredințează făpturi fragile o așteptare ce sapă mereu în țărmul imperceptibilului

suveranități imperiale aceste invizibile sălcii din memoria pinului încredințate freamătului fericirii ca lăstarul vițel de vie perseverent în aventura acceptată

niciodată în voia naufragiului rigoare ce nu se înclină cefei grosolane pulberii unificatoare un eșec zbătîndu-se în iarbă e tot ce rămîne dintr-un posibil atac

salvele pietrei neantizate dacă iubesc aripa rîndunicii e pentru că mi-e foame mi-e sete de zborul ei regal în cumplitele performanțe ale muncii soarelui m-aș scufunda pentru libertatea ei în această pagină m-aș îngropa

ca un cîntec peste rană îmi trece mierla prin cap unicul meu drum e prin acest tunel exuberant

ca să trăiesc veghez sămînța cețoasă și cîntecul mierlei îmi trece ca o rană prin cap

ca să renunț la mine pasărea mă face cuvînt —

Ultimatum liric

DESPRE PACE SE POATE VORBI ÎN FEL ȘI CHIP :

construind un gărduleț în spatele grajdului
și să plantezi acolo niște drăgălașe de rachete de croazieră
încă un bombardier mititel pe veranda dinspre est
un submarin atomic în piscina de la parter
iar bijuteria aceasta splendidă din cămară
poartă un nume atît de nevinovat : bomba cu neutroni
cîteva tunuri simpatice în vitrina din sufragerie
ca să nu se sperie oaspeții prea mult
iar în hol cîteva portavioane inventiv colorate
cu beculețe și lămpițe strălucitoare

DESPRE PACE SE POATE VORBI ÎN FEL ȘI CHIP :

fără a-i lăsa nici o speranță vecinului
privindu-l ca pe o rudă mai săracă
înglodat în datorii pînă peste cap

DESPRE PACE SE POATE VORBI ÎN FEL ȘI CHIP :

sunîndu-ți bănuții cocliți de aramă
zornăind din cheile depozitelor militare
îngrozindu-i pe cei din jur cu propria lor pieire
mai dăruindu-le un tunuleț sau o mitralieră demodată

DESPRE PACE SE POATE VORBI ÎN FEL ȘI CHIP :

cu insolență și demențială poftă de moarte
față de tot ce-i viu și frumos pe pămînt
fără a bănui furia crescîndă a popoarelor
fără a bănui puterea de pace a Lumii

DESPRE PACE SE POATE VORBI ÎN FEL ȘI CHIP :

cu aceste versuri în palme în Patria Română
ca un măr acest poem în mîinile copilului meu
ridicat deasupra capului și bătînd din aripi
ca un porumbel speriat de furtuni
dar cu grumazul drept în fața spaimelor veacului XX —

Paul Erdős : „Amintiri"

cristian petre

Era nevoie

Am să le spun copiilor mei :
„m-am născut și pentru
a plămădi răsăritul vostru
pe bolta Carpaților...
Cutremurul rece — războiul,
de jale limba clopotelor,
agonia bătrînilor plopi
cu gîtlejuri sugrumate de scrum...

De ce mă născusei, Pămînt
ca să mă sperii cu păsări
de argint topite-n incendii
gata să facă și din soare cenușă ?

Prunc de argat : încă o privire
tristă a satului înspre lume,
și părul primăverii albise —
ciudată întîmpinare a vieții !

Era nevoie de o mîngiiere,
departe se înnora brațul de tată,
o uliță strîmtă striga
cu toată gura ei de vise uscată.

Am să le spun copiilor :
„am crescut înspre voi, să nu tremurați
niciodată de sete și dragoste
voi, în aura păcii, șoimi luminați !"

Credo

Cred că fascicolele istoriei
Nu țîșnesc din coroane de regi,
Cred că datorită și copiilor noștri
E frumos secolul douăzeci...

Cred că oamenii lumii iubesc
Contopirea brațelor lor
Într-o nemărginită zare
Cred că oamenii se nasc
Totdeauna pentru un zbor.

Contribuție

(Tezaur de pace)

Cît poate sîngele meu să contribuie
La tezaurul patriei ?
Cît poate respirația mea să ridice
Prețul acestui oxigen al demnității ?

Atîta știu : Particip însetat / la deschiderea
fiecărei zile /

Cu toți mușchii pregătiți de întrecere,
Cu pompele inimii gata să conducă / ca pe
un riu al încrederii /
Prin circuitul muncii sîngele-mi renăscut.

Teritorii

Palmele sînt teritoriul mîngîierii,
Fruntea — teritoriul îndrăznelii,
Pe sub lună azi Pămîntul cîntă
Ziua, noaptea lui arzîndă.

Primăvara navighează sigur
înspre oameni pe valuri de frunze,
inimile noastre-și schimbă aerul,
porțile tresar devreme unse.

Teritoriul limpezimii — viile
Și-acei ochi de fată în visare,
Apele sînt teritoriul stăruinței :
mușcătura stîncii nu le doare.

Umbrele scandează doar regrete :
teritoriul lor e tot mai mic,
O, se bucură mai tînăr brațul,
de recolta scrisă într-un spic !

Teritoriul luminii — mîinile
Și ogoare largi jucînd sub ploi,
Soarele nu poate să mai părăsească
teritoriul muncii cucerit de noi !

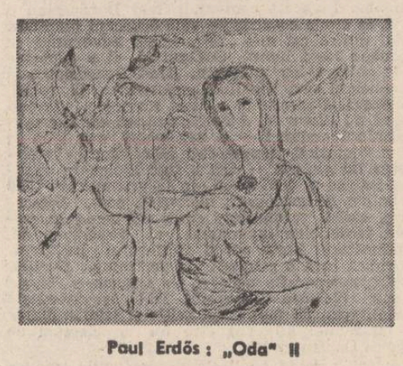

Paul Erdős : „Oda" II

Vatra și strunga

Urmare din pag. 1

culoare acea dimensiune a existenței unde Logosul ia făptură, devine putință a Cîntării, devine natură, creație. Pe cîteva pînze apare Miorița, oaia ca simbol atît de adînc grăitor în toată istoria noastră bimilenară, oaia devenind pe pînză statuie iar prin jertfa ei devenind piatră funerară, istorie, sanctuar al aducerilor aminte.

Pictorul preia pe pînză realitatea lumii de la un anumit grad de prelucrare în sus, preia vatra acolo unde focul a privegheat îndelung dînd patină, mistuind impurități, pregătind locul pentru o anume putință de viețuire, iar strunga, acel stauros, semnifică locul supliciului unde se alege oaia stearpă de cea roditoare, loc escatologic de fapt, de pe urmă, unde vine fiecare să i se vădească bunătatea sau răutatea, rodnicia sau sterilitatea.

Acestui tînăr pictor care n-a împlinit nici treizeci de ani, atît de atent la spiritul mioritic al culturii noastre românești îi vom dori prin aceste rînduri să ducă pînă la desăvîrșire cîtă-i este omului îngăduită, pe calea culorilor, adică prin viețuire, lumina acestui topos carpatic unde aromesc, varsă mireasmă spirituală, turmele din care s-a plăsmuit Miorița.

Într-o seară

Într-o seară, după ce adusese acasă toate somitățile în neurologie, tatăl Norei fu chemat ori se prefăcu a fi chemat urgent la slujbă pentru o călătorie mai lungă prin țară. Nora tocmai apucase să-i spună prietenului ei să treacă pe la ea pe-acasă dacă nu-i prea ocupat cînd o centralistă întrerupse convorbirea, și imediat după aceea fu poftit la telefon tatăl care își anunța odrasla că e obligat să plece cît mai repede posibil împreună cu soția sa. Nora se miră de coincidența venirii iubitului ei și a plecării neașteptate alor săi, și o teamă cum nu mai cunoscuse o cuprinse în fața întîmplării pregătite probabil chiar în sediul destinului, într-o încăpere fără ferestre. Maciste, pururi la postul său de observator federal, părea că doarme dar vedea și auzea tot ce se petrecea în vila Vulturul. Opelul-admiral al tatălui Norei și taxiul cu care sosea iubitul ei se încrucișară la capătul străzii, iar cei doi bărbați putură să se privească atît timp cît mecanicul din anul VI să vadă o mie de săgeți otrăvite venind ca vijelia spre ochii săi blînzi. La un moment dat, tatăl fetei îi ceru șoferului să oprească, dar la opoziția insistentă a soției sale mașina porni în aceeași clipă, astfel că studentul intră în vilă condus numai de privirea cunoscătoare a Marelui Maciste. Spre stupefacția fratelui său, tatăl Norei îi ceru să-l găzduiască măcar o săptămînă, fiindcă — explică el — n-ar vrea să știe absolut nimeni de plecarea sa de-acasă. În prima seară, lucrurile au decurs minunat, studentul și Nora au dansat pînă în zori, și dacă n-ar fi fost decît Maciste în cais, totul ar fi lăsat o excelentă impresie despre felul cum știu să se distreze cuvincios doi tineri, dar pe la miezul nopții au apărut ca niște duhuri rele — mai întîi bătrînul grefier, apoi tatăl domnișoarei, care, spre deosebire de vecinul său s-a jenat să urce în cais pentru a vedea mai clar ce se întîmplă. Aceeași scenă s-a repetat în a doua, a treia, a patra și a cincea noapte, dar în noaptea a șasea de la plecarea sa, tatăl Norei a apărut însoțit de patru haidamaci legați cu basmale negre peste gură, și, cum ușa de la intrare avea cheia în ială pe dinăuntru, s-au văzut obligați s-o forțeze în timp ce perechea de îndrăgostiți dansa nepăsătoare sentimental dar decent. Maciste a plonjat pe pervazul geamului și în miorlăituri cumplite, lovind cu labele fiecare ochi de fereastră a încercat să-i smulgă din reverie, dar în cîteva clipe, cei patru au reușit să ridice ușa din țîțîni. Nici tatăl Norei, nici echipa celor patru n-au observat că la fața locului a sosit și Gherman, stăpînul marelui Maciste, care, observînd pericolul, în cîteva fracțiuni de secundă a spart cele trei ochiuri de geam, cei doi îndrăgostiți însă dansau mai departe ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, astfel că studentul amețit cu totul de partenera lui s-a trezit abia în balconul mansardei cînd cei patru hoheri au început să-l arunce din pumnii unuia într-ai altuia, pînă cînd tînărul a căzut moale ca o cîrpă, în timp ce Nora se lupta cu tatăl și cu fostul grefier pentru a ajunge la mansardă. Nemaisuportînd liniștea ce s-a lăsat dintr-odată, Gherman a încercat să urce și el spre mansardă, însă paralizat de țipătul Norei care ajunsese în balcon a ieșit în curte și-a apucat să vadă cum cei patru l-au azvîrlit pe student de la aproximativ zece metri direct pe aleea de ciment din jurul vilei. Norocul bietului îndrăgostit sau poate nenorocul său a fost că înainte de a se produce impactul, Maciste — metamorfozat brusc într-un bărbat atletic s-a interpus între victimă și cimentul dur ; totuși ceafa studentului s-a lovit în bordură, iar Maciste abia a reușit să se smulgă de sub el și să se tîrască spre locuința lui Gherman, înainte de a cobori lucrătorii oribili de la mansardă, care, după ce s-au convins că trupul tînărului era complet inert, au dispărut în noapte. Gherman n-a mai avut forța de a se urni din locul în care-l surprinsese întîmplarea și nici n-a observat măcar sosirea aproape a tuturor vecinilor de pe strada Salvării la strigătele de ajutor ale tatălui fetei și fostului grefier. Nora căzuse și ea leșinată lîngă iubitul ei, astfel că, la venirea salvării tătăl ei n-a mai reușit s-o smulgă din mîinile brancardierilor care i-au transportat împreună la spital. Cum s-a putut întîmpla una ca asta ? întrebau gospodinele, cum s-a putut să faci una ca asta, domnule Gherman ? Apoi a venit un echipaj al pazei de noapte.

Gheorghe Pituț

plastică

p

Deplasări de accente

Deși organizarea acestei expoziții a lui **Paul Erdös** (Sala Dalles, ianuarie-februarie 1982) coincide (doar aproximativ) cu împlinirea de către artist a vîrstei de 65 de ani, caracterul ei nu este retrospectiv. Ca atare nu ni se propune receptarea firului unei desfășurări posibile a artei de grafician a lui Erdös ci sondarea preocupărilor sale mai ales din ultimii cinci ani. Lucrările dinainte de 1977 sînt puține și ar fi putut, după părerea noastră, chiar lipsi cu totul deoarece o imagine destul de clară a demersurilor artistului anterioare anului 1976 a oferit-o expoziția deschisă în acel an la Baia Mare și București, expoziție prilejuită atunci de aniversarea a 60 de ani de viață ai artistului.

Întrucît, iată, există precedentul, nu mă îndoiesc că de acum încolo Consiliul Culturii și Educației Socialiste — prin organul de resort : Oficiul de expoziții — va fi consecvent cu inițiativa clar conturată de a realiza expoziții de anvergură din cinci în cinci ani, în săli de importanța sălii Dalles, pentru fiecare artist important în viață, al nostru.

Dar, revenind la obiectul preocupărilor, prima întrebare, firească a comentatorului sau a amatorului de artă, frecventator al expozițiilor, ar fi legată de faptul dacă, prin această expoziție, arta lui Paul Erdös apare într-o altă lumină decît aceea pusă în evidență de aceea din 1976. Un răspuns foarte general la o asemenea întrebare ar putea fi, credem, acela că rămînînd fundamental aceeași, grafica artistului a cunoscut o serie de deplasări de accente.

Asistăm în primul rînd la o tot mai vizibilă renunțare la evidențierea temei (în sens literar) compozițiilor. Dacă pînă nu cu foarte mult timp în urmă aceasta era perfect recognoscibilă, actualmente efortul de descifrare este chiar necesar.

Ca o consecință a situației enunțate are loc o aparentă încifrare a sensului. Mitologia lumii propusă pînă de curînd de Paul Erdös solicită tot mai multă imaginație. Se pierde progresiv contactul cu punctul de plecare în elaborarea imaginii, proiecția realității devenind doar o ipoteză a acesteia (**Renaștere**, ciclul **Baladă** etc.). Privitorul obișnuit altădată să „citească" pur și simplu imaginea trebuie acum să refacă itinerariul gîndirii artistului, demers solicitant și interesant, deoarece referirile ce pot da un anume grad de precizie interpretării sînt tot mai rare. Poezia imaginilor clare, construite cu rapiditate, vioiciune a cedat teren, în ultimii ani, în grafica lui Erdös, ambiguității patetice și interiorizării chinuitoare. Expresionismul cu care grafica lui Erdös a avut multe puncte de contact a fost, credem, transgresat. Formula stilistică, emanație a aderenței la o „școală" a imaginii, a fost disolvată de o dimensionare interioară energică și cumpănită a demersului artistic. Se petrece cu grafica lui Erdös cam același fenomen care s-a petrecut acum mai multă vreme cu cea a maestrului Vasile Kazar.

Să nu ne uimească deci faptul că în aceeași reprezentare întîlnim un Erdös mai vechi și unul mai nou. Artistul, parcă intimidat de sine, într-o imagine de o sfîșietoare interiorizare, ține uneori să introducă elemente compozitive lămuritoare, rezultatul fiind, normal, scăderea tensiunii transmise de ductul violent al liniei.

Acest tip de intervenție este binevenit însă în compozițiile cu un așa-zis caracter mitologic, unde precizarea simbolului este necesară tocmai pentru inariparea imaginației și nu pentru cenzurarea ei. În **Nike** sau **Ofrandă** subtilitatea articulării planurilor, cursivitatea ductului, creează reprezentări dense, cu multiple posibilități interpretative.

În aceste lucrări credem că îl putem regăsi în întregime pe Paul Erdös al anului 1932. Umanitatea ipotetică și puternică din ele excedează afilierile stilistice propunîndu-se ca măsură a originalității.

Grigore Arbore

muzică

m

Din vitrine și din săli

La cel de-al 18-lea disc, corul „Madrigal" este același mirific instrument registrat în suprapunere cu idealitatea de dirijorul Marin Constantin. Și este același propovăduitor al muzicii românești, a celei de calitate, de măiestrie, de cutezanță, în lucrări care nici una „nu este obligată unui curent anume și nu proclamă o tehnică muzicală unică" (din prezentarea semnată de compozitorul Anatol Vieru).

Substanța modernă a lucrării lui Alexandru Pașcanu **Festum hibernum** se justifică programatic și contrastiv. O frumoasă sinteză realizează în această piesă deosebită compozitorul. aici se îmbină tradiția prelucrărilor, a rapsodiilor, cu o tehnică a alipirilor ingenioase, rezolvate muzical cu virtuozitate. La aceasta se adaugă simțul, mirajul obiectului autentic, ca în arta cea mai nouă.

Obiectul preluat nu este admirat în sine și de Dan Buciu (**Remember Hiroshima**). El este aici gest energic, aș spune chiar agitatoric, fără ca, prin aceasta, să ostracizăm calitatea din lucrarea gravată acum pe disc, căci, în spatele rapelului imediat, vibrează adevăratul regizor de situații muzicale grăitoare. Adăugăm, de altfel, ca o calitate de prim ordin a piesei, deplina adecvare a mijloacelor acustice la cele textuale, deduse din cunoscutul poem al lui Eugen Jebeleanu.

Apoi, în ampla lucrare **Continuum I** de Dinu Petrescu, cea de-a treia înregistrată, substratul alăturărilor este eminamente liric. El extinde voința unificatoare, integrativă, și asupra mijloacelor, cele spațiale, plastice (într-o interpretare pe scenă) fuzionînd într-o unitate ce este cea a compozitorului, a acestui compozitor eminent printre inventivi și inventiv între cei dotați. O stare de vis se sugerează de glisările continue între realități, comunicînd într-o imaginație hiperbolică, dar susținută cu fermitate de fiecare punct de sprijin muzical.

★

Un aspect anume ne atrage atenția asupra acestui prim act de stagiune la filarmonica bucureșteană : prezența mai acuzată a lucrărilor repertoriului universal contemporan. Un afiș, nu demult, a înscris **Concertul pentru orchestră** de Bela Bartok, în săptămîna următoare au răsunat alte două opusuri majore ale secolului — **Mandarinul miraculos** de Bartok și cele 6 piese op. 6 de Anton Webern de la ale căror două (și singure) programări bucureștene tocmai se împlineau 17 ani. Ulterior îi întîlnim pe Șostakovici, Orff, Dutilleux. Sînt piloni ai repertoriului contemporan (îl anticipăm ajustat și pînă spre zilele noastre, la Boulez, Xenakis, Stockhausen, Ligeti) de care nici un centru muzical nu poate face abstracție.

Cînd, cu mai multă vreme în urmă, observam lipsa unei constante repertoriale în muzica universală a secolului, circula explicația rutinieră a unor vicii de procedură tehnic-administrativă. Iată că pot fi depășite și sperăm că vor fi și în continuare, prin efortul și inițiativa celor doi „arhitecți" ai stagiunii simfonice, compozitorii Theodor Drăgulescu și Dinu Petrescu. Cînd ansambluri de calitatea filarmonicii bucureștene planifică săptămînal lucrări românești, cu o consecvență ce onorează prima instituție muzicală a țării, este cum nu se poate mai nimerit ca, paralel, să se arate publicului și mostre din creația de primă importanță de oriunde, ceea ce oferă ascultătorului, uneori, capodopere, închegînd imaginea contemporaneității muzicale și edificînd asupra locului stilistic și valoric al școlii noastre compoziționale.

Costin Cazaban

CRONICA EDIȚIILOR

OVID DENSUSIANU

Ca și în cazul atîtor mari spirite ale culturii noastre (Ibrăileanu, Pârvan, Lovinescu, Arghezi, Sadoveanu, Blaga etc.) și în ceea ce il privește pe Ovid Densusianu, demarajul seriei de **Opere** a fost premers de studii și o monografie. Firesc ar fi ca fiecare clasic să-și aibă biobibliografia sa și atunci munca editorilor ar fi foarte mult ușurată. Din nefericire, avem încă puține biobibliografii (Slavici, Blaga, Călinescu, Pârvan și alte vreo citeva), dar și acestea realizate, în majoritatea situațiilor, după inceperea seriilor de **Opere.** Nu vrem să negăm importanța studiilor și monografiilor în procesul de editare a unui scriitor, dimpotrivă ! ci doar să mai subliniem, încă o dată, marea lui complexitate. Bibliografiile sint parte indispensabilă in opera de editare.

Pe de altă parte, exegeza obiectivă a marilor scriitori, cum și a unor epoci intregi, nu se poate desăvirși fără existența edițiilor critice. În acest sens, cunoașterea perioadei care începe cu ultimul deceniu al secolului trecut și cuprinde încă trei decenii din secolul nostru ridică o multitudine de probleme dintre cele mai complexe. Acum s-au manifestat multe personalități de mărimea intîi : Gherea, Ibrăileanu, Iorga, Lovinescu, M. Dragomirescu, Pârvan, Densușianu, Slavici, Macedonski, Stere, Philiphide, S. Pușcariu, Sadoveanu, Galaction, Rebreanu, Arghezi și încă foarte mulți alții.

Unii dintre ei, precum Maiorescu, Bianu acționau, in epocă, prin cadrele Academiei. Acum au continuat să apară sau au fost inființate reviste noi de mare prestigiu : **Convorbiri literare, Literatorul, Vieața nouă, Viața românească, Sburătorul, Sămănătorul** și altele. Aproape fiecare personalitate conducea o revistă. Iar intre aceste personalități și aceste reviste au fost nenumărate și dure polemici, chiar dacă, privite din timpul nostru, mobilurile acestora ni se par astăzi mai puțin tranșante, în orice caz preopinenții militind, cu toții pentru dezvoltarea literelor române. În acest context, Ovid Densusianu a fost, in ciuda constituției sale oarecum plăpinde, unul dintre cei mai „răi", avind adversități cu aproape toată lumea. Subtextual, el a „polemizat" chiar și cu tatăl său, Aron Densușianu, și cu unchiul său, Nicolae Densusianu... Și, totuși, in epocă, Densușianu a avut statornici aderenți — să nu uităm că a fost patruzeci de ani profesor universitar ! — și are astăzi, mai ales pe linie filologică, nenumărați admiratori. Înțelegerea lui globală — căci a fost filolog în deplinul înțeles al cuvintului, de la gramatician pină la stilist și lexicograf, folclorist, poet, dramaturg, eseist, traducător, autor de manuale școlare, teoretician inverșunat al simbolismului, conducătorul **Vieții noi** și al ziarului **Înălțarea,** — ridică încă o puzderie de probleme. Recitită astăzi, monografia pe care i-a dedicat-o Marin Bucur **(Editura tineretului,** 1967), își dovedește viabilitatea, de fapt acest critic și istoric literar și nu numai atît (...) este un intelectual de branșa Densusienilor.

Astăzi, urmind analizele și concluziile monografistului și cu cele cinci masive volume reeditate din operele lui Ovid Densușianu în față ne putem apropia de o ințelegere mai completă față de această înaltă personalitate a culturii românești. Ceea ce credea și spera de normă culturală Sextil Pușcariu la început de secol : — „nefiind influențat de nimeni, ținind și la Maiorescu și la Densusianu, prețuind și **Vieața Nouă** și **Sămănătorul,** poți judeca lucrurile cu mai mult sînge rece și mai nepărtinitor". (Apud monografia citată, p. 31) — ne poate fi, abia acum, o **normă** de integrare mai justă a culturii românești. Căci și cu S. Pușcariu — pe chestia Dicționarului ! pe care încă nu-l avem complet — ! s-a răfuit mai apoi.

Dar să revenim. Densușianu a scris mult și variat. Bibliografia dată de Marin Bucur la sfirșitul monografiei sale numără sute de titluri : cărți, broșuri, extrase, studii, articole, cursuri universitare, manuale școlare, culegeri de folclor, dialectologie etc. Este, intr-adevăr, foarte dificil să pui ordine în acest material a cărui valoare nu este totdeauna, ținînd cont de scopul propus, de aceeași înălțime. Nimeni, cred, nu pretinde ca intr-o serie de **Opere** să fie incluse și manualele școlare. Cit privește publicistica lui Ovid Densușianu, socotim că în acest caz selecția autorilor trebuie să fie mult mai largă și pe cit posibil să ne-o ofere integral, pentru că numai astfel putem fixa mai bine locul lui Densușianu în mișcarea de idei a epocii sale.

Pînă acum avem editate cinci volume care însumează aproape 4 000 de pagini. Iată cuprinsul lor : vol. I, 1968, ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb, conține scrieri lingvistice **(Orientări, Filologie romanică și filologie română ; Dări de seamă și indicații bibliografice ; Dialectologie ; Toponimie ; Fonetică și ortografie ; Lexicologie ; Varia)** ; vol. II, 1975, conține **Histoire de la langue roumaine,** ediție critică de V. Rusu, prefață de B. Cazacu ; vol. III, 1977, ediție critică și comentarii de Valeriu Rusu, conține **Limba română in secolul al XVII-lea** și **Evoluția estetică a limbii române** ; vol. IV și V, 1981, text ales și stabilit de B. Cazacu, Ioan Șerb și Florica Șerb, note și comentarii de Ioan Șerb și Florică Șerb, conține **Teorie, estetică, istorie și critică literară. Publicistică.** De aici se detașează **Literatura română modernă, Dante și latinitatea, Sufletul latin și literatura nouă** și **Originea poeziei trubadurilor.**

Trebuie să spunem că, exceptind studiile de folclor, avem deja publicate principalele opere ale lui Densușianu. Editorii ne atrag atenția că „imaginea de critic și istoric literar, de publicist și polemist a lui Ovid Densușianu se va completa și contura mai deplin prin publicarea, în cadrul volumelor VI și VII, a articolelor și studiilor rămase în periodice, la care se vor adăuga — în aceleași volume — creațiile originale". Volumele VIII și IX vor fi afectate secțiunii **Folclor și etnografie.** De asemenea, „ediția se va încheia cu **Corespondența** și Bibliografia scrierilor lui Ovid Densusianu".

Atît cît avem publicat pînă acum din creația lui Densusianu este un lucru temeinic făcut, cu acribie (nu întimplător doi dintre editori sint ei înșiși distinși filologi), prefețele, notele și comentariile constituind bune instrumente de orientare și fixare valorică a celui care ne-a dat prin **Histoire de la langue roumaine,** după cum spune B. Cazacu, „un ouvrage classique de la linguistique roumaine et romane". Ceea ce credem totuși că lipsește acestei ediții este un studiu introductiv mai întins care să evidențieze mai deplin pluralitatea acestei personalități, rolul jucat de el în disputa de idei de la începutul secolului nostru. Dar ocazia nu este încă pierdută...

Ediția mai are și unele ezitări privind încadrarea unor materiale intr-o secțiune sau alta, dar cum spuneam și altădată, o bună ediție se zidește în cursul lucrului, astfel că unele inconsecvențe mai pot fi încă corectate pe parcurs. Tot ce pretindem este ca în final să avem întreaga operă reprezentativă a lui Ovid Densușianu, personalitate, fără îndoială, de mărimea întîi în cultura noastră. Pînă atunci, ceea ce sperăm să nu fie intr-un viitor prea îndepărtat, seria intrîndu-și oarecum în ritm, trebuie să fim obiectivi și să subliniem eforturile și priceperea editorilor de a ne restitui opera acestui ascet și deschizător de drumuri al culturii noastre în lamura ei nepieritoare. Prin îndărătnicia cu care se supunea la obiect, atunci cînd făcea știință, prin luminile noi pe care le-a întrezărit artei moderne, cu mai mult succes cînd a făcut teorie și cu mai puțină izbîndă cînd el însuși s-a manifestat ca artist, Ovid Densușianu este contemporan cu noi.

Gheorghe Suciu

Constantin Găvenea : „Iarnă"

TINERI POEȚI

Mariana Marin

În versuri nu foarte lesne de parcurs, datorită traseului lor accidentat, supus deopotrivă hazardului și incongruenței, Mariana Marin, autoarea volumului de debut, *Un război de o sută de ani* (ed. Albatros, 1981), aduce mărturia unei sensibilități dilatate, aflate la limita a ceea ce mai poate fi controlat încă, la limita, cu alte cuvinte, a ceea ce mai poate interesa poezia. Citeva precauții sînt luate dintru început — „Nu-ți fie teamă, cititorule ! / Am părăsit convenția cocoșată a trecerii timpului", ne asigură autoarea — dar este o asigurare fals liniștitoare, în acord mai degrabă cu senzația de straniu, de discontinuu, de greu avuabil care persistă pe tot timpul lecturii.

În aceste poeme *inconfortabile,* în aceste poeme unde „cuvintele își arată colții" abundă gesturile atroce, spectacolele crude, imaginile în stare de a șoca, de a șoca pur și simplu, inainte de a le fi putut descifra mesajul, care, nu de puține ori, chiar lipsește sau e oricum dificil de formulat. Iată unele exemple : „În fiecare dimineață se trezea cu un singur gînd. / Mult timp a trăit așa. / Își lovea memoria cu o nuia de sticlă. / O punea la fiert" ; „Acesta e un unic poem de dragoste, spun. / Acesta e un poem de dragoste, urlu / cu gura plină de un verde pămînt. / (încerc să fac o reconstituire pașnică a vieții mele)". „La rădăcina firească a răului / eu pun o irezistibilă poftă de a-mi săruta în voie miinile / (Ah, prietene / — nebunia de a gusta trandafiri / atîrnați cu o ureche de rozul bun simț) / La 17 ani, / la 23 și la iarnă, / voi continua să-mi amintesc de mine cu aceeași precizie diabolică" ; „Lovesc cu sete gura frumoasă a echilibrului ! / Și nebunii ar plinge treziți din copilăria lor cu un astfel de cintec !"

Există și curaj și ironie în astfel de versuri care sînt departe de a constitui ceea ce Mariana Marin numește antifrazic o „reconstituire pașnică" a unei existențe. Chiar dacă unele declarații, prea tăioase, prea categorice, par uneori cam suspecte (de pildă, „Nimic nu mă mai sperie", vers ce poate fi citit, însă, tocmai ca o mărturisire aluzivă, subsidiară a fragilității), chiar dacă la nivelul compunerii poemului întîlnim și afectări, de ordinul parantezelor, revenirilor, explicitărilor parazitare, sentimentul că poeta nu se *joacă* deloc în poezie se instalează treptat, acordind credibilitate textelor sale. Dimpotrivă, unele note, unele accente sînt luate cam prea de sus, lipsind poemul de o ordonanță purificatoare, dar aflăm aici, din belșug, și tensiune, și dramatism, și reală emanație sufletească. Încercind să ajungă la „adevărul colțuros" al unor istorii și al amintirii în genere, Mariana Marin scrie poeme neliniștite și neliniștitoare în același timp despre stările de panică și inconfort sufletesc ale ființei. Poeta nu-și propune să placă, să seducă, să-și atragă simpatia prin *frumusețea* discursului, considerind, din contră, că „descărnată, poezia își seamănă din ce în ce mai mult". Versurile ei au forța afirmării și a negației, vorbesc dinlăuntru, sînt bruște, orgolioase, neconcesive, bazate pe un suflu de viață proprie pe care poeta nu și-l ignoră nici o clipă : „Nu vă speriați atit de devreme de copilul trist care sînt. / Am invadat cu bunăștiință sufletele voastre umbroase. / Cu bunăștiință m-am inventat din resturile voastre. / Din cele două singurătăți (iubire moarte) / mi-am făcut o armură / de care furtuna se izbește (roșie roșie)" *(Jocul).*

O traumă intimă („dar semnele cumplitei aventuri se mai pot intilni și astăzi") pare să alimenteze din interior și obsesiv poemele Marianei Marin, poeme aflate ele insele în luptă cu dezorganizarea și dezarticularea, incercuind, fără să le epuizeze totuși, lucruri nedeslușite, amintiri secrete, zone umbrite ale conștiinței și ale memoriei. Rebele, aparent ezitante in revelarea adevărurilor proprii, versurile își propun adesea o meticuloasă capacitate descriptivă și, intr-adevăr, atunci cind o face, poeta știe să descrie precis o „realitate doldora" de amănunte : „Gata să-ți inventezi o dispariție. / Gata să iei locul varului de pe zidul din fața casei, / — în acea după-amiază de septembrie, / cind cineva iți mesteca tacticos oasele, / cind viața ta era la sute de kilometri / și spăla geamurile lui aprilie. / Gata să nu mai crezi, / în ceea ce are dimineața patru picioare, / la prinz două și seara trei / — și totuși să speri, / să vrei să miști un deget pe țeasta catifelată a lui septembrie / (chiar dacă povestea asta — o știi și tu ! — / nu-l va face pe nimeni să-și amintească de tine) / Gata de hohot, / — în acea după-amiază de septembrie, / în care Gulliver scincea in coapsa ta dreaptă / și tu ii citeai „Utopii și alte poeme de dragoste". / Gata să crezi în iubirea aproapelui / și tocmai de aceea să strîngi bine perna în brațe / (și să-i intorci și obrazul celălalt) / Gata de dispariție. / Pentru că altfel nu se mai poate / și nimeni nu-ți spune nimic" *(Utopii și alte poeme de dragoste).*

Stările cele mai *fierbinți,* cele mai amalgamate și tulburi sînt trecute la această poetă, greu de împăcat cu sine însăși, printr-un filtru al „preciziei diabolice", ceea ce face ca poemele ei să aibă de cele mai multe ori răceala unor instrumente chirurgicale : „Vai / ce exactă măsură a morții / s-a strecurat la noi în casă / cită perfecțiune / în mersul tiriș al calendarului / și cite s-ar mai putea spune despre o închisoare vie / în care secundele își intind de bunăvoie gîtul / pe buturuga călăului / disperat / și trist / și foarte trist / și disperat" *(6 octombrie).*

O întreagă strategie a lucidității amare caută să surprindă fapte imponderabile, vorbirea fără șir se dovedește a fi în cele din urmă nu chiar atit de incongruentă pe cit părea la prima vedere, pentru că domeniul de predilecție in care se mișcă poezia Marianei Marin este acela al inavuabilului, al contrarierii dinaintea adevărului „tras la față și cu ochii plesniți". O disecție a *răului* interior reprezintă multe din poeziile Marianei Marin care nu ignoră faptul că „uneori, monstruozitatea e ceva care vine dinăuntru". Sînt semne totuși că o astfel de poezie, în care neliniștea nu a dobîndit încă liniștea creației, se poate situa și intr-o zonă a acordului, deloc facil, deloc de suprafață, dar atit de prielnic poeziei pentru a sonda chiar și destrămările ființei : „După o sută de ani, în sfirșit, după o sută de ani, / un acord intre mine și această lume. / Fie și cu ochii arși, / — fie și cu țipătul facerii ucis în jurul unduitoarelor coapse, / fie și aici, / pe unde dacă ai să treci vreodată / ai să vezi un mort fericit" *(Orbirea).*

Dan Cristea

Aura romantică și visul fantastic (IV)

Intrigat peste măsură de chipul personajului foarte tînăr din portretul ce atîrnă pe unul din pereții odăii locuite de Toma Nour, naratorul nu rezistă tentației de a afla despre cine anume este vorba. Nedumerirea este considerabil sporită și de incertitudinea ce planează asupra aceluiași personaj în ceea ce privește apartenența sa la speța masculină sau feminină. Judecind după fizionomia de o idealitate îngerească a celui portretizat, naratorul inclină chiar a crede că nu poate fi vorba decit de o tînără fată. Precizarea lui Toma Nour că portretul reprezintă chipul unui bărbat („Ți-o jur pe omenia mea că a fost bărbat ca tine și ca mine") nu-i spulberă nedumerirea de tot, întrucit mai ales ochii („— Cu toate astea, acești ochi...") sînt aceia care-l pun în încurcătură. „Provocarea" prinde de minune și Toma Nour nu întîrzie a se confesa prietenului său tocmai pentru că aici, în acest portret făcut de el însuși, se află sursa scîrbei și tristeții lui fără de leac. Puternicei impresii produse de strania înfățișare a tînărului din portret i se adaugă mărturiile străbătute de o frenetică și dureroasă iubire, conservate de memoria eroului, sublimate în viziuni de-a dreptul celeste: „— Acești ochi?... O! dacă ai fi văzut tu acești ochi vreodată-n viața ta, ți s-ar fi părut că-i revezi în fiece stea vînătă a dimineții, în fiece undă albastră a marei, în fiece geană azurie ivită pin nori. Cit era de frumos acest copil și ce tînăr a murit. A fost un amic, singurul adevărat ce l-am avut, care a murit pentru mine, și dacă mîna mea diletantă în pictură a putut să reproducă ochii ce ți se par încă frumoși, poți să-ți închipuiești ce frumoși trebuia să fie ei. Frumoși a-nmărmurit în sufletul meu întunecos, rece, nebun, precum ar rămîne prin nori pe bolta cea bună a nopții, două... numai două stele vinete". Exercițiu portretistic ce se va solda cu marile performanțe din viitoarele nuvele ale scriitorului („fișa" de aici va fi reluată în **Sărmanul Dionis,** contribuind la edificarea memorabilului portret ce-l reprezintă pe tatăl eroului), totuși o asemenea tentativă aproape adolescentină nu trebuie subapreciată,căci ea domină în mare măsură viziunea asupra tipologiei mai tuturor personajelor tinere din roman. Revenind mai incolo la celălalt erou central al scrierii, Ioan, tribun al revoluției ardelene de la 1848, se va vedea că spectaculozitatea romantică a evocării epice din cea de a treia parte a romanului confirmă cu strălucire „enunțurile" cuprinse în acest exaltat portret.

Deocamdată, însă, în a doua parte a romanului atenția naratorului este reținută în continuare de personalitatea lui Toma Nour. Radicalitatea militantist-utopică, în ordine ideologică, doctrinară, a personajului emană de la cea mai de seamă dintre trăsăturile sale psihico-temperamentale. Din intîlnirile pe care le are cu eroul său (toate inscriindu-se în timpul tainic al nopții, un timp dătător de incerte și tulburătoare stări de spirit), naratorul se arată cu totul copleșit de excepționala predispoziție a acestuia pentru alunecarea în visarea fantasticizantă și fantastică. Nici mai mult nici mai puțin, apoftegma existențială a lui Toma Nour sună astfel: „Mor pentru pămînt ca să trăiesc în ceri". „Visez ca copilul ce vorbește prin somn, zîmbind, cu Maica Domnului — mă transport în ceri, pun aripi umerilor mei și părăsesc pămîntul, pentru ca să mă dau cu totul acelor umbre divine — visuri, care mă poartă din lume-n lume și mă izbesc din gîndire în gîndire", iată cum explică el nevindecabila „boală". La rîndul lui, naratorul nu se deosebește prea mult de eroul său în această privință. „Sînt un fantast", afirmă despre sine la un moment dat. Ceea ce face ca intîlnirile dintre cei doi, erou și povestitor, să se constituie în cadru spiritual ideal pentru voluptuoasa alunecare in plasa onirismului proliferant. S-ar putea spune că episodul de acest gen cu care ne intîmpină romanul în cel de-al doilea capitol este o adevărată introducere în tehnica epicului oniric eminescian. Frapantă este încă de pe acum prezența unora din cele mai de seamă elemente ce contribuie la structurarea atit de particularului „desen" ce compune cadrul complacerii în visare a eroului eminescian în genere: „Într-o noapte venisem la Toma. Luna strălucea afară și în casă nu era luminare. Toma sta visind în patul lui și fumind în lungi sorbituri din un ciubuc lung, și focul din lulea ardea prin intunericul odaiei ca un ochi de foc roșiu ce-ar sclipi prin noapte. Eu stam lîngă fereastră deschisă și priveam visind în fața cea palidă a lunei". Prin urmare, ca element de decor reținem prezența nocturnului potențat din unghiul misterului romantic de strania strălucire a luminii lunare, la care, intr-o prelungire firească în planul simbolului, se adaugă odaia întunecată, unde, complet desprins de contingent, eroul își contemplă visător propriile gînduri și simțăminte. Cit despre incurabila plăcere a acestuia de a „lenevi" de o asemenea manieră, trebuie semnalată prezența inedită în literatura română, așa-zicînd, a unui „agent chimic" precum tutunul, căruia este evident că i se conferă o funcție psihico-ezoterizantă anume, menită a stimula cufundarea eroului în ireala lume a „paradisurilor artificiale". În forme aproape ingenue deocamdată, tehnica în cauză va domina structurile imaginarului fantastic din proza eminesciană, fiind supusă unui complex proces combinatoriu atit din perspectiva cunoașterii metafizice, cit și în ceea ce privește alcătuirea scenariului epic propriu-zis. Pe de altă parte, à propos de același element, nu este de neglijat nici discreta și totuși de pe acum funcționala translație a unuia din efectele lui — lumina — din planul descriptiv în acela al sugestiei cu substrat ezoteric („și focul din lulea ardea prin întunericul odaiei **ca un ochi de foc roșiu ce-ar sclipi prin noapte**", s.n.). În fine, pe aceeași linie, a „inventarului" de elemente și gesturi caracteristice, se înscrie și instinctiva plăcere a eroului (în cazul de față fiind vorba de narator însuși) de a sta la fereastra odăii cuprinse de întuneric, scrutind, la lumina lunii, imensitatea spațiului cosmic. Încercind a nota totalitatea elementelor ce definesc condițiile de loc și timp ale „acțiunii", visului, să luăm aminte și la ceea ce ni se comunică în fraza ce urmează pasajului reprodus mai înainte: „În fața locuinței lui Toma era un mîndru palat a unuia din... așa [ziși] aristocrați ai noștri. Dintr-o fereastră deschisă din catul de sus auzii prin cerul nopții tremurind notele dulci a unui piano — și un tînăr și tremurător glas de copilă adiind o rugăciune ușoară, parfumată fantastic". Palatul, anunțind motivului, „domei", cu o circulație constantă în marile nuvele **Sărmanul Dionis, Cezara** și **Avatarii faraonului Tlà,** pianul ale cărui claviaturi, puse în mișcare de miinile „copilei" învăluite în taina frumuseții ei intangibile, dau viață muzicii paradisiace, iată și alte componente ale universului imaginar eminescian dintotdeauna puse în valoare tot acum.

Astfel pregătiți, adică cu totul stăpiniți de vraja ambianței de un fel aparte ce se creează în jurul lor, eroii sînt pe deplin apți de a se lăsa în voia visului. Dacă la început, cum s-a văzut, atenția ne este reținută de epica unui tulburător „vis treaz" căruia amîndoi eroii ii cad „victime" cu nedisimulată plăcere, în cele ce urmează, o atare stare de „somnie" stimulează în cel mai înalt grad trecerea la visul de sine stătător. „Îmi închisei ochii pentru ca să visez în libertate. Mi se păru atunci — relatează eroul-povestitor — că sînt într-un pustiu uscat, lung, nisipos ca seceta, deasupra căruia licărea o lună fantastică și palidă ca fața unei vergine murinde. E meazănoapte... Pustiul tace... aerul e mort și numai suflarea mea e vie, numai ochiul meu e viu pentru ca să vadă pe un nor de argint în înaltul ceriului un înger alb, îngenuncheat cu mînile unite, care cîntă o rugăciune divină, adîncă, tremurătoare: rugăciunea unei vergine". Artificiul construcției epice rezidă în circuitul osmotic ce se instituie între cele două tipuri de vise, cel „treaz" și cel autonom. Unul se cheamă pe celălalt, „provocindu-și" imaginile constituiente: „Întredeschisei ochii și văzui prin fereastra arcată și deschisă, în mijlocul unui salon strălucit, o jună fată muiată-ntr-o haină albă, înfiorind cu degetele ei subțiri, lungi, albe clapele unui piano sonor și acompaniind țipetele ușoare a unor note dumnezeiești cu glas[ul] ei dulce, moale și incet. Păre că geniul divinului brit Shakespeare expirase asupra pămîntului un înger lunatec — o nouă Ofelia". Pur și simplu, eroii se „joacă" cu straniul lor dar de a transpune în fapt enunțul axiomatic „Viața-i vis", așa încît, numaidecît, locul „visului treaz" este luat iarăși de imaginile ce rezultă din proiecția acesteia în spațiul trăirii eminamente onirice: „Am închis iar ochii, astfel încît, am revăzut iar pustiul cel lung, palatul cel alb se confunda cu nourul de argint, iar juna fată albă cu îngerul în genunchi. Apoi, strîngind [ochii] silit și tare, am invăscut visul meu în întuneric — n-am mai văzut nimica, ci auzeam dispărind ca o suvenire întunecată rugăciunea unei vergine".

În totul, episodul dă contur celei dintîi tentative de vis fantastic coerent din proza lui Eminescu. Aici se află nu puțini din germenii universului imaginar eminescian de conținut fantastic. Ca peste tot în proza sa, scriitorul nu se angajează nici acum în asemenea construcții fiind animat doar de simple ambiții experimentale.

Nicolae Ciobanu

Demonetizarea elogiului critic

Urmare din pag. 1

Revin la interesanta și incisiva pagină din **Luceafărul.** Artur Silvestri se întreabă cu îndreptățită curiozitate — „ce reprezentări au cițiva dintre așa-zișii critici activi ai momentului despre istoria literaturii române ?...". Într-adevăr, „mai nimic" și mă gîndesc, de exemplu, la contribuțiile lui Mircea Iorgulescu în acest sens, sau, la demult depășita broșură despre Ion Agârbiceanu, publicată și republicată de Mircea Zaciu. Avem și noi epitropii noștri. Pe unii, ei ii privesc cu ochiul care le ride intruna, pe alții cu ochiul care le plinge intruna, in fine, sînt scriitori pe care se prefac că nu-i văd. Regia peisajului literar a devenit, iată, o tehnică la modă; ceea ce Valentin F. Mihăescu numește „înghețarea unor valori" mi se pare o observație exactă. Tactica de a „gratula cu prodigalitate" numai amicii și rudele, relevată de Pompiliu Marcea a intrat în uzanța curentă a „Codului manierelor elegante" al unor cronicari. Dacă ne-am mărgini la lectura rubricii amintitei reviste ajungem, spre a-l cita pe Nicolae Ciobanu, „la constatarea că literatura română de azi produce opere geniale cotidian". Sintem în plină comedie absurdă.

Am recitit, de pildă, o parte din cronicile mai vechi ale lui N. Manolescu. Foarte des sar in ochi exclamațiile de: „excepțional", „din nou excepțional", „întru totul remarcabil", „nimeni n-a scris mai frumos", „extraordinar" etc. Dacă atunci criticul mai avea totuși și rezerve, cu trecerea timpului cronica devine psalm, psalmul, odă. Cu unii, Manolescu se poartă, cei drept, foarte culant și „democratic" : „un mare poet", „impresie amețitoare", „poem, sub toate raporturile, extraordinar", „echilibru admirabil în sine", „magistralul eseu", „extraordinara vocație lirică", „vizionarism inegalabil în literatura română de azi", „cu totul remarcabil", „splendidă proză", „poet foarte inzestrat", „nu e doar frumos, dar și foarte potrivit", „țipăt liric emoționant", „ineluctabil de sugestiv", „o poezie fină, de sclipitoare inteligență", „o poezie admirabilă", „un mare povestitor", „nimic nu rezistă geniului inventiv al naratorului", „poezia română numără puține poeme mai sfișietor-tragice decit aceasta" etc., etc. Și așa mai departe, tot anul 1981 pe care l-am avut în vedere. X „are o mînă foarte sigură de prozator", la Y, „mîna e sigură", dar în plus are „ochiul viu"... „Remarcabil", „bun", „original", „frumos", acestea rămin mizilicuri și firimituri. Subliniez că am spicuit doar o infimă cantitate din parada epitetelor irosite cu generozitate și fără discernere pe parcursul anului trecut de semnatarul „Actualitătii literare", a celei mai răspindite reviste a Uniunii Scriitorilor. În concepția sa inseamnă că toți sînt egali: Al. Ștefănescu, cu Cărtărescu, cu Camil Petrescu, cu Radu Petrescu, cu Hortensia Papadat Bengescu, cu Geo Dumitrescu, cu Angela Marinescu... Intrați în raza acestui extaz — Marin Preda, Mircea Eliade, Edgar Papu, Ștefan Aug. Doinaș, Constantin Țoiu, Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Tudor Octavian, Livius Ciocirlie, Ion Stratan, Magdalena Ghica, Florin Iaru, etc, sînt culcați rînd pe rînd în Patul lui Procust al elogiilor. Lauda devine astfel monedă calpă de largă circulație. Nu avem nimic împotriva afirmării talentelor tinere, dar e lipsit de seriozitate a se vorbi după abia citeva luni de la debut, de „stilul Cărtărescu" în literatura română. Cel care dă în dreapta și-n stînga cu cădelnița se poate lesne turmenta el insuși de tămiie. În schimb e iritat și gingaș, recitind un roman de Liviu Rebreanu care ii produce „o impresie literară nefavorabilă", mustrindu-și în treacăt cu un aer patern confratele: „Nu înțeleg pasa de entuziasm în care se află de la o vreme Marian Popa, gata a vedea în carte un mare roman".

Constantin Găvenea : „Iarna pe faleză"

Cîte certificate de „mare poet", de „mare prozator" a dat Nicolae Manolescu?... Multe. Supărătoare mi se pare tocmai selecția autorilor care se bucură de favoarea cronicii. Este punctul unde, așa cum observa cu justețe Mihai Ungheanu, „sub deviza autonomiei esteticului" se produc răsturnări de valori și excese. Sub praporii esteticului, ca să ne amintim de un vechi ardelean, se administrează „măguliri, ghidiliri și momele", dar numai „firtaților". Dar pentru ca „firtații" să pară mai inalți ei sînt alăturați cît mai la vedere, unui Marin Preda, Nichita Stănescu, Geo Dumitrescu, sau, Mircea Eliade. Dintre tineri îi preferă mai întîi pe discipolii trecuți prin așa-zisul „Cenaclu de luni". În rest, simpatiile sale desenează aproape fără greș un cerc închis. Sînt frecvente cazurile în care criticul nu analizează, ci, pur și simplu enunță și proclamă. De ce să nu-l credem pe cuvînt, cînd se luminează de plăcere în fața „artei" antologării de care dă dovadă colegul său Mircea Iorgulescu, cînd, apoi, însuși mărturisește, vorbește „impreună cu Mircea Iorgulescu" intr-un grațios duet despre neo-realismul prozatorilor antologați? (v. volumul **Arhipelag**). Nu dorim să diminuăm cu nimic meritele reale ale prozei lui Constantin Țoiu, doar să ilustrăm tendința de a se face mai mult cronică publicitară, decit științifică și aplicată demonstrație. Cel puțin în acest sens se constituie, exclamativ și retoric, începutul recenziei. Cocoțat în virful catargului matelotul cel norocos strigă: „Un splendid roman, intelectual în maniera Huxley, Ivasiuc, Paul Georgescu, este **Însoțitorul** lui Constantin Țoiu". Aș formula o nevinovată și legitimă întrebare: în intenția lui N. Manolescu, enumerarea corespunde sau nu, unui crescendo? Fraza e pronunțată pe nerăsuflate și recunoaștem că asupra cititorului neavizat poate avea un efect buimăcitor. În afara unor izolate atitudini ambigue, din care nu se distinge clar poziția recenzentului, foarte rar în 1981, N. Manolescu se pronunță negativ. În această categorie, alături de debutantul Nicolae Panaite, bunăoară, se numără Paul Anghel. După ce apreciază cu un surîs condescendent cîteva calități, opinează nesatisfăcut: „...romanul **(Ieșirea din iarnă,** Ed. Cartea Românea că, 1981 — n.n.) mi se pare scris fără acea știință inefabilă care transformă istoria brută în fapt de artă... suferind deopotrivă de primitivitatea și prețiozitatea mijloacelor". Sincer să fiu, în primul moment m-a mirat faptul că în acest caz criticul de la **România literară** contrazicea regula, scriind despre cineva din afara cercului. O contrazicea oare, cu adevărat? Am parcurs articolul cu senzația de „déjà vu", cu sentimentul că autorul său era hotărît aprioric pentru negație. Chiar dacă nu am pune la indoială buna credință a cronicarului, presupunînd că intr-adevăr cartea nu l-a convins, faptul că acum opțiunea era o excepție de la regulă lăsa senzația amară a unei polemici părtinitoare, de grup. Spun aceasta pentru că cea mai subtilă tactică rămîne **tăcerea,** o plasă penibilă de tăcere pritocită, premeditată cu chibzuială, care e lăsată asupra cărților semnate de „inamici", sau de confrați care sînt în afara sferei de interese. E cazul unor volume de: Liviu Rusu, Adrian Marino, Ion Vlad, Dumitru Micu, Vasile Rebreanu, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Adrian Păunescu, Mircea Sântimbreanu, Paul Anghel etc. și chiar al ultimului roman al lui D.R. Popescu, minimalizat și redus de comentariul lui Mircea Iorgulescu la o simplă „tentativă de experiment".

Ei bine, totuși, uneori te plictisești de dira de levănțică din cronicile fabricate — și încerci să spui lucrurilor pe nume. Închistarea, gruparea excesivă, lipsa toleranței, a generozității, a judecății de valoare stau la baza demonetizării și a carenței sporite de credit și autoritate a criticii. Există această ambiție de a fi director de opinie, de grup, de „școală". Rubrica devine atunci o minusculă feudă, o arcă spre „Schlaraffenland". Acolo, M. sau Z. să zicem, ar împărți colacii ca pe niște cununi de lauri.

Am propus aici o discuție asupra frecvenței elogiului critic, și nimic altceva, semnificativă în sine, pentru că abuzul elogiului duce la demonetizarea lui. Orice exces își subminează forța motrice și, în acest caz, este vorba de excesul laudelor. Nu are importanță dacă aceste cărți sînt valoroase sau nu atît timp cît elogiul inlocuiește analiza și demonstrația propriu-zisă. Gestul critic este din capul locului viciat. Pentru a nu mai aminti și de faptul că este greu de acceptat că toate cărțile unui an literar pot fi gratulate cu vorbe mari. Iar acest carusel al elogiilor este cu atît mai vizibil, cu cît el este întrerupt din cînd în cînd pentru reversul lor, revers aplicat însă unor cărți de valoare. E. Lovinescu cerea criticului, mai presus de talent, rectitudine etică. Apelul lui este astăzi mai actual ca oricînd.

Semnificațiile unui jubileu

Urmare din pag. 1

Victor Isac, Iv. Martinovici, Dan Constantinescu, Neculai Chirică, Victor Niță au continuat să trăiască, să scrie aici. În anul 1955 a fost înființat, pe lîngă ziarul „Uzina noastră" Cenaclul „Flacăra" format din scriitori în plină afirmare, alții la început de drum, oameni care au scris cu dragoste despre orașul lor, despre semenii între care muncesc și trăiesc. „Flacăra" nu s-a stins și nu a pîlpîit niciodată. Și scrisul lor nu a rămas fără ecou. Cărțile lor au fost tipărite și au ajuns in miinile cititorilor din întreaga țară, au vorbit țării despre Hunedoara, locuitorii ei, au fost remarcate de critica literară, au fost premiate, unele dintre ele ocupînd un loc important intr-o imaginară bibliotecă a literaturii române contemporane. A trecut de la entuziastul gest al acelor tineri care s-au adunat pentru prima dată să-și citească creațiile, și să se îndrume unul pe altul, un sfert de veac. La jubileul acestui sfert de veac de cultură, de viață și muncă scriitoricească, între hunedoreni au venit ca oaspeți scriitorii : Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef al revistei „Luceafărul", Cornel Popescu, redactor șef al editurii „Cartea Românească", Ion Itu, Ion Bujor Pădureanu. Cu acest prilej, scriitorii hunedoreni nu și-au desmințit dragostea de a se intîlni cu cititorii, organizind o șezătoare literară în mijlocul viitorilor siderurgiști, a tinerilor elevi din ultimele clase ale Grupului școlar siderurgic. Mesajul adresat scriitorilor hunedoreni, cenaclului „Flacăra", de către Biroul Comitetului județean al P.C.R. Hunedoara, semnat de către tovarășul prim-secretar Radu Bălan a fost încă o înaltă dovadă a prețuirii muncii lor de către partid, de către oamenii între care trăiesc, cinstire căreia i s-au adăugat saluturile Consiliului județean al sindicatelor, ale Comitetului județean de cultură și educație socialistă, ale Comitetului sindicatelor oamenilor muncii din C.S.H., adresate de către tovarășii Ioana Olaru, Rafila Iacob, Mihai Cervencovici și de către tovarășa Maria Mitrofan, secretara Comitetului județean de partid. Scriitorii oaspeți au salutat călduros jubileul colegilor de la Hunedoara. Cu acest prilej a fost lansată antologia literară „Privind prin flacără", cuprinzind lucrări ale scriitorilor membri ai Cenaclului Flacăra. La șezătoarea care a urmat, au citit scriitorii Nicolae Dan Fruntelată, Cornel Popescu, Ion Bujor Pădureanu, Ion Itu, Valeriu Bârgău, Neculai Chirica, Eugen Evu, Ioan Evu, Mariana Pindaru, Petrișor Ciorobea, Maria Bucătaru, Cornelia David, Ioan Radu Igna, Martin Seghedi, Marin Negoiță, Ioan Vasiu, Stelian Vena, Victor Isac, Tiberia Voica, Marioara Aslău, Raisa Boiangiu, Dan Constantinescu, Stejărel Ionescu, Miruna Chirica, Victorina Bîrlea, Mihai Stana și Viorel Bobar. In cea de a doua zi, membrii Cenaclului „Flacăra" au fost prezenți alături de scriitorii oaspeți la deschiderea Lunii cărții la sate, în leagănul istoric al Țebei lui Avram Iancu, unde a avut loc o șezătoare de aleasă simțire patriotică la care a participat baci Toader Dragoșa, custodele mormîntului ***lui*** *Avram Iancu.*

atelier literar
poșta redacției

D. MĂLIN : În ciclul marin se află lucrurile cele mai bune („Noiembrie de mare", „Singurătate mai mare ca marea", „Întoarcere"). Dintre celelalte (în general, compuneri cuminți, convenționale), poate doar „Casa din grîu".

OZOLIN D. : Gîndurile din scrisoare sînt înțelepte și nu ne îndoim că, puse în aplicare, vor da rezultatele dorite. Unele semne, ici-colo, din textele însoțitoare (de pildă, „Florile dalbe") nu fac decît să justifice aceste speranțe.

C. GREȘANU : E o oarecare îndeminare în versificație, dar lucrurile nu se adună într-un sens, într-o viziune, într-o stare, vorbele și imaginile sar alandala, într-o incoerență deplină, într-un haos fără ieșire. Singura piesă care degajă „ceva" (dincolo de sunetul din coadă) e „Melancolie".

TH. FALDER : Neașteptată coborîre în obișnuit și convențional ! Ceva (destul de puțin !) din vechile promisiuni, în „Despre microprocesor", „Creion I", „Ou".

D.E.R. : „Antișocul", „Eden".

SOFT : Într-adevăr, criptice, nebuloase, dar, mai ales, lăsînd senzația de lucru manual, cuvintele încrucișate, confecție, „la rece", lipsită de orice vibrație și emisie.

M. VICOL : Cîteva din pagini adeveresc înzestrările lirice (mai ales, „Ana Franck" și „Antirăzboinică"). Sînt de așteptat lucruri și mai bune.

V. MIHALCEA BÎRLAD : Promisiuni, mai cu seamă în „Aripă udă", „Nu ajung la mine" (nu atît prin dispoziția grafică, deloc epatantă...) Dar suflul e încă scurt și pîndit de manierism.

L. DARADICS : Mai puțin povestiri (nicidecum nuvele) și mai degrabă relatări de gen ziaristic („fapte diverse"), cam sumare și uscate, într-un stil rigid, fără nuanțe, telegrafic, sărăcăcios.

NOSTRADAMUS : Parafraze bacoviene, destul de naive și stîngace.

MĂDĂLINA ȘT. GRIMAȘ : Nu sînt noutăți (nici nu erau de așteptat atît de curînd !) și cam toate paginile înclină mai degrabă spre zona „făcut" (de care vorbiți cu atîta convingere și îndreptățire). Poate doar „Rugă ploii" să fie ceva mai „simțită". Bănuiala dv. nu e întemeiată : citim „personal" atît scrisorile cît și manuscrisele, fără nici o „mînă de ajutor".

ȘTEFANA : Cîteva compoziții curate, limpezi, cuminți, cu freamăt reținut, aproape stins : „Apa", „Cîntec de despărțire". (Ar trebui să ne indicați și o semnătură).

M.S. NICOARĂ : Versurile, slabe, fără speranță. Ceva mai bine, în proză, deși finalul e cam expediat și confuz.

D.LUPU : Continuă „seria neagră", cu versuri poticnite, greoaie, de umplutură, de inspirație forțată sau chiar fără. Ceva, în „Zbor", „Baladă de subțiere".

P. BASARAB : Versificări savante, grele, de remarcabilă virtuozitate, antrenînd un vast dicționar, cînd ușor desuet, cînd ușor barbian, dar nelăsînd să scape, prin învelișul strîns, opac, al lustruitei prozodii, nici sens, nici vibrație.

A. JACOTĂ : Sînt multe idei, imagini, versuri, interesante, reușite, dar nici una din piese nu e dusă la bun sfîrșit, curățată de zgură (stridențe, versuri de umplutură, „hîrtoape" prozodice, etc.), finisată atent, minuțios. E o nesiguranță de gust și de măsură, o lipsă de control și de exigență de sine, de scrupulozitate și răbdare, care fac ca lucrurile să rămînă răvășite, descleiate, pestrițe. etc. E cert că sînteți în stare de mai mult (s-a și văzut, de altfel !), ceea ce ne determină să rămînem în așteptare.

BERNARD I. : Mai puțin interesantă, mai puțin „rotundă" ca precedentele, rătăcind prea mult și fără semnificații printre amănunte și „fapte diverse".

I. CRAIOVA : Sînt izbitoare, din nou, monotonia, sărăcia, tematică, nu mai puțin cadrul prozodic, lexical, metaforic, invariabil, limitat, mereu și mereu reluat, repetat, autopastișat. Suficiență, inerție, plafonare deplină !... În plus, de data asta, paginile sînt lucrate mai neglijent, mai grăbit, mai tolerant, cu multe asperități și șovăieli, jumătăți de sens, imprecizii și concesii prozodice, etc. Cele mai infiripate, „Paradisiacă" și „Vizionară", suferă și ele mult de pe urma acestor neajunsuri.

V. Simionică, Iosif Szixai, Constantin Boboc, Eugen Stanciu, Gh. . Pufulete-Fulga, Ion S. Petre, C. Vieru, Nelu A. Mihalcea, G. Gogoneață, Dănuț G. Arhire, Tamarache Philip (ceva, în „Noi"), **D.P. Vasile Turbatu, C.H.E. :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Nevoia de mîini

De cîte ori simt nevoia
de a avea trei mîini,
de atîtea ori mă izbesc
de teama de-a nu avea
încă o mînă stîngă.

GERMINIA ȘERCĂU

Absență

Nu mai sosesc corăbii
în porturi inventate
exploratori de hăuri
cad în lumini curbate

oglinzi alunecoase
despart iubirea-n clipe
memorii nisipoase
spre cosmos stau să țipe

cum urlă depărtarea
cînd știi că ea există
mă bîntuie-ntîmplarea
iubita mea cea tristă

nu mai sosesc corăbii
în porturi inventate
Damocles scapă săbii
iubirea e absență.

DAN NISTOR

Migrație

Mușchiuloși, antrenați în vînători
îndelungate, cu profil vulturesc,
mîndri și fără prihană
își mînau femeile și copiii
și vitele de muncă peste cîmpiile
uscate ale planetei noastre
roase de războaie...
„Iată, steaua Sirius cum strălucește",
spuse cel mai bătrîn,
„să pornim într-acolo".
Și se topiră pe calea cea albă
călcînd apăsat, fără teamă,
în scîrțîitul carelor și
hămăitul aprobator al cîinilor
înțelepți.
În urmă pămîntul rămase
singur, lăcrimînd,
năpădit de stele.

BORIS MARIAN

Constantin Găvenea : „Tulcea"

O cheie în iarbă

Nu putem traduce o frunză
în limba cailor
nu avem unități de măsură
pentru singurătate

un măr îmi opărește palma

vreau să spun ceva
dar cuvintele sînt pătrate

mi-e gura plină de sîngele tăcerii.

ALEXANDRU HORIA

Neaua se întunecă

Iar tu,
tai, tai,
decupezi din mine forme ciudate de iarnă

mai poți
să scoți din oglindă
o carte, o lapoviță, o pisică
dar nu mai știi să te întorci
înlăuntrul minții tale

agale
dintr-o margine
într-alte margini
neaua se întunecă
și lunecă la vale

MONICA ROHAN

Incantație

Explozii solare au loc în cîmpie,
grîul se încarcă de grea bucurie.
Schija luminii nu îl doboară,
doar fruntea mea parcă tresare,
uită de trup și se aruncă-n viltoare.
Nu pot opri cu nici un frîu
fuga lui pe coame de grîu.

TITU ȘERBAN

Depoziție

Dar nu vă mai faceți probleme
Trăiesc și eu cu picioarele pe pămînt
Bătînd drumurile care mi s-au dat
Numai că sufletul meu uneori
În streangul nopții se zbate
Ca un condamnat
Nu mă mai arătați cu degetul
Pentru faptul că scutur de stele cerul
Cu destulă putere
Sprijinindu-mi ființa de singurătate
Și mai ales de tăcere
Nu cred că aveți dreptul să-mi birfiți măștile
Pe care le-am confecționat
Cu a frunții sudoare —
Eu zic să închidem ședința tovarăși
Cu un suspin de ușurare

VIOREL MUNTEANU

Adolescență

Am ochii tămîioși de Cleopatră
și seara nu-mi rămîn în gene
decît inserările de fată
și mici surîsuri ce ascund blesteme.

Noaptea îmi place să trezesc grădini
să smulg din fugă bozii și costreiul
și să destram cu dezgoliții sini
sfere de dor spre care urcă teiul.

Nu mă îmbată încă nici o floare
deși-mi pun cîte una-n păr,
dar vreau să mușc pe la amurg din soare
închipuindu-mi că-i un măr...

Cînd rid eu nu disprețuiesc
dar îmi place să amîn așteptările,
o, trupul meu, parcă-nfloresc
atunci cînd îmi decid căutările.

Deși mi se întîmplă să adorm
cu-n braț afară scos pe fereastră
și pumnul să mi se umple de rouă
și ființa să mi se facă albastră...

LIDIA ALMAȘ

Știința și universalitatea

Urmare din pag. 1

realizări, ocazionează și incită la multe reflecții.

Martor și participant avizat al tulburătoarei aventuri a cunoașterii pe care a trăit-o spiritul uman în veacul al XX-lea, asistînd la atîtea răsunătoare izbînzi teoretice care răsturnau sau păreau că răstoarnă un tablou al lumii și o filosofie înjghebate în decursul unei evoluții milenare, Octav Onicescu nu și-a pierdut cumpătul și increderea în capacitatea științei de a depăși mereu dificultățile și de a elimina treptat-treptat aporiile însinuate ilicit în corpul ei viguros. Astfel, dacă unora teoria relativității le apărea ca o gravă dar incontestabilă atingere adusă mecanicii newtoniene, dacă fizica clasică și arsenalul ei conceptual, pe de-o parte, și fizica relativistă care propunea o altă interpretare unora dintre categoriile noastre fundamentale precum spațiul, timpul, viteza, pe de altă parte, reprezentau o dilemă șocantă care făcea să se estompeze postulatul rationalității universului și dădea apă la moară scepticismului și relativismului, Octav Onicescu rămîne ferm atașat principiului armoniei și inteligibilității lumii. Din această convingere adîncă nu poate fi abătut nici de neputința teoriei mulțimilor (teorie atît de seducătoare și eficientă un timp) de a se constitui într-un instrument impecabil al dezideratului unificator al matematicienilor, nici de relațiile de incertitudine care, împotriva comandamentelor deterministe, și-au făcut apariția în mecanica cuantică, nici de excesele suprarealismului și formalismului din artă și nici, în sfîrșit, de efectele dezechilibrante pe care le are tehnologia contemporană asupra mediului natural însuși. Cunoscîndu-le și evaluîndu-le în deplină cunoștință de cauză implicațiile, Octav Onicescu și-a păstrat seninătatea — și mai mult decît atîta — chiar a căutat, și uneori a indicat, soluții proprii care să ducă la refacerea echilibrului perturbat și la menținerea unui salutar optimism. Cînd este vorba de domeniul artei, calea cea mai sigură pentru a se vindeca de excesul de analiticitate i se pare întoarcerea la izvoarele vitalizante ale artei populare care este mai legată de natură și de aspirațiile fundamentale ale omului și care, tocmai de aceea, nu cunoaște astfel de stări de anemiere și derută cum cunoaște arta cultă. Așa își explică succesul lui Brâncuși care, neinstrăinîndu-se de viziunea integrator-cosmicizantă a etosului popular, a creat în consonanță cu aspirațiile unei sensibilități necorupte, ingenue. În planul disciplinelor exacte, care îi este mai apropiat, clasicismul de esență al atitudinii sale epistemologice este ilustrat de preocuparea constantă de a dezvolta și îmbogăți știința cu contribuții personale care să-i sporească consistența și să o facă mai coerentă cu datele nemijlocite ale experienței umane. Din acest punct de vedere poate că cea mai elocventă realizare a compatriotului nostru este mecanica invariantivă în care năzuiește să pună de acord edificiul grandios al mecanicii newtoniene cu datele mai noi ale experienței și cunoașterii, cu cerințele imperioase ale rațiunii. Pe cînd teoria einsteiniană este o construcție consistentă cu acele fenomene care nu puteau fi ușor și natural puse de acord cu mecanica tradițională newtoniană, fiind oarecum antitetică acesteia, mecanica invariantivă Onicescu este într-un fel o perfecționare a mosteniri lui Newton, în așa fel încît datele experimentale ulterioare, cu care aceasta nu putea fi acomodată, nu mai apar ca incongruente. În locul universului teoretic supus acțiunii exclusive a forței gravitaționale, de atracție, și deci dezechilibrat, Octav Onicescu ne propune un univers ce se reechilibrează grație unei ipoteze simple și ingenioase : forța de respingere cu o acțiune la fel de generală ca a forței gravitaționale. Numai astfel universul gîndit poate fi ferit de inevitabilul colaps la care îl condamna viziunea anterioară, cum observă pertinent savantul. Plăsmuit din două principii contrare, cosmosul lui Octav Oniceanu este în acord cu observația generală care constată că universul se află într-un echilibru dinamic incontestabil. Universul devine astfel o realitate vie în continuu proces de evoluție grație jocului firesc al forțelor dinlăuntrul său, fără a mai fi nevoie să se recurgă la ipoteze neverosimile, bunăoară ideea exploziei inițiale.

Indiferent de domeniul în care se exercită și de forma concretă de întruchipare pe care o dobîndește, impulsul originar al creației și activității profesorului Onicescu trebuie identificat în năzuința sa constantă spre măsură, certitudine, acord cu faptele (chiar atunci cînd ele se prezintă ca rezultat al unor sofisticate experimente), în realismul său funciar ori în dorința de mai bine și de frumos care laolaltă feresc de unilateralitate și conferă personalității omului o desăvîrșită armonie. Ființa sa originară care include și aportul formativ al pleiadei de dascăli de vocație de care își aduce aminte cu veneрație, de la învățătorul de școală primară și profesorul de liceu și pînă la Gh. Țițeica, D. Pompeiu, David Emanuel, Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Motru, Vasile Pârvan, T. Levi-Civita, J. Hadamard, E. Cartan și mulți alții la fel de impunători), ea ne explică de ce Onicescu nu poate admite, cu J. Monod, ca la originea vieții să se afle întîmplarea și de ce îi place să se considere un cercetător al naturii cu mijloacele matematicii și nu un simplu minuitor virtuoz al simbolisticii abstracte. Tot aici își află sorgintea și convingerea sa că epoca predominării analiticului trebuie să lase locul unui punct de vedere totalizator, poziția sa antinominalistă și antilogicistă, atașamentul față de muzica lui Enescu și arta lui Brâncuși.

Cum se poate vedea din cartea menționată, de-a lungul vieții sale Octav Onicescu străbate un drum lung ce trece prin multe locuri memorabile. Punctul său de origine se află în Bucovina natală, în acel perimetru-sanctuar de unde au pornit ori unde s-au așezat pentru eternitate alte cîteva din figurile reprezentative ale stirpei noastre, trece prin mari centre științifice și culturale ale lumii pentru a-l instaura pe călător în cele din urmă, datorită operei sale remarcabile, în universalitate.

Constantin Găvenea : „Gălbenele"

Din astă noapte

la moartea lui Radu Petrescu

din astă noapte din altă noapte
o pasăre necunoscută
mi-a zburat deasupra fiindului

tulburîndu-mi cugetul
m-am izbit de-un copac
care m-ia spart respirația

lucrurile din preajmă
nu bănuiau acest lucru
și-am renunțat să mai scriu poemul
pe care-l purtam din orgoliu
în stinga imanenței

din astă noapte din altă noapte
m-a strigat o pasăre
pe numele cel mult
pe numele cel cu adevărat
dar nu i-am răspuns personificării

mi-a fost teamă
să nu-mi divulg eul
să nu-mi risipesc ființa

lucrurile din preajma zeificării
nu bănuiau acest lucru

fapt pentru care
în numele zborului sacrificat
în numele generației pierdute
mi-am transpus sufletul
în altă geneză.

Ion Sofia Manolescu

TRADIȚIONALISMUL

Urmare din pag. 1

mul francez și la acea categorie particulară care este moralismul francez, la metaforele „lucide" ale Evului Mediu francez (și ne gîndim la un Rabelais, bunăoară), la „prețiozitatea" prin care arta funcționează ca un mecanism al premeditării rationale, la livrescul a-sentimental al clasicismului și al Renașterii franceze ș.a.m.d. Și să mai înțelegem de ce, în acest cadru, François Villon este un mare accident, dar totuși accident, al poeziei franceze medievale, căreia Boileau îi dădea o artă poetică a constructiei și a echilibrului rationale. Și ar fi încă și mai greu de spus dacă, pe acest drum, arta a intrat sau intră într-un timp al „declinului", așa cum l-a teoretizat Spengler sau cum îl deplîngea Marcuse, fiindcă în primul caz însuși sceoticismul filozofului respectiv aparține unei bune... tradiții a meditatiei germane, întotdeauna tentată să plaseze cotele maxime ale valorii în trecut și în orizont revolut (să-i amintim, deci, pe Kant, Hegel, Schopenhauer ori Nitzsche) : și, în al doilea caz, ar putea fi vorba de un proces (pragmatismul, cu o bogată... tradiție în noul continent) care își reneagă, prin renegarea produselor, propria-i evoluție. Iar ca o ultimă referire, să mai menționăm și tabloul flagrant disjunct al artei americane moderne, în care profilul megalopolisului contemporan hipercivilizat nu acoperă în întregime teritoriul creației actuale, în care întîlnim, alături de decupajul unei literaturi depersonalizate, de muzica computerizată și de „vecea obiectelor" inerte în pictură, formele unui vădit „traditionalism" american pe care îl poate reprezenta chiar... modernul Faulkner și chiar hiperrealismul din artele plastice actuale. Adeziunea sau neadeziunea noastră nu înseamnă implicit și afirmarea sau scoaterea obiectivă de sub semnul valorii a unor asemenea tendințe ; nu o dată, în fond, așa-zisul declin al unei arte coincide cu o treaptă spre regenerarea sa într-o conjunctură de re-ordonare a spiritualității.

În paralel, dar, poate, și în opoziție cu această grupare de arte, se manifestă o a doua, care-și atașează deliberat inflexiuni tradiționale, apelînd și constient — pe durata actului creator — la straturile specificului național. De obicei — și trebuie să remarcăm aceasta — afirmarea unor atari dezvoltări a avut loc pe parcursul diferitelor „querelles", cînd utilizîndu-se direct termenul „tradiție", cînd simțindu-i doar prezența în contextul unor variate concepte de contrast : clasic/modern, vechi/modern, conservatorism/inovație, mostenire cultural-artistică/ creație individuală ș.a.m.d. Sub asemenea auspicii teoretice întotdeauna exclusiviste (negarea „inovației", de pildă), s-a conferit tradiției un înțeles tangent vetustetei și chiar unul de coeficient al anacronismului flagrant. Sigur, o dată marile discursuri polemice încheiate, au dispărut și notele vehemente, asertiunile categorice, contestările transante : au apărut, însă, „engramele", îmbrăcînd haina sentimentului de neîncredere. Dar precautiile și ezitările au fost aproape fără excepție în ordinea teoriei, fiindcă și azi, în peisaje din cele mai variate, se impun mari grupări de arte aflate „programatic" sub semnul specificului național prin intermediul tradiției E cazul bunăoară, al artei sudamericane, cultivînd aproape ostentativ istoria și realitățile nationale, al artei japoneze, intens alimentată de traditionalism (uneori conservînd chiar forme din cele mai neînsemnate) în conditiile unei desfășurate expansiuni tehnologice de ultimă oră, și al artei românești : dintr-un șir mult mai amplu, cu o dispunere nu o dată surprinzătoare.

Prima jumătate dintr-o nucă de cocos

Urmare din pag. a 8-a

activitate al antrenamentului? (N-am nimic impotriva întrebării, ce e bun, bun rămîne).

Răspuns:
— Planul unui antrenament se compune din:
1° partea I
2° pauză
3° partea II
4° pauză
5° partea III
6° încheiere

Întrebare: — Cînd e mîngea în aut?

Răspuns: — Mîngea este în aut cînd mîngea iese afară și se întoarce înapoi în teren.

Și acum o altă frază din cursurile lui V.S. Mandiba în care se arată că V.S. Mandiba e un pudibond.

„În ciclul săptămînal se include și programul sexy pe care-l consider cel mai delicat, care nu s-a discutat și nu trebuie să se discute. (Înseamnă să fii angajatul Sportului ca să nu izbucnești în ris n.n.) Dar dacă am acceptat toate caracteristicile și similitudinile ale antrenamentului cu ale jocului oficial sîntem obligați față de situația fotbalului nostru să punem în discuție și această problemă (aici Mandiba urcă pe șapte cai și schimbă ghilimelele pe o parantează n.n.) strategia strategiilor noastre de antrenor (prin care reușim să cucerim TOTAL inimile colaboratorilor noștri — jucători de fotbal) și să le înțelegem și să le respectăm pe colaboratoarele noastre. Pentru 1 sexy = energia pe 4 km în vit. maximă".

Să-nnebunesc dacă nu-l invidiez de moarte, eu n-aș reuși o frază ca asta-n două'de ani! De aceea mă și trag un pas îndărăt, cu gîndul să ies afară, ca să mă ningă-n creștet și să-mi revin. Mai înainte însă, vreau să vă anunț că la Alexandria apele tulburi sînt în creștere: numărul arbitrilor implicați în matrapazlicuri a săltat de la 104 la 106, la Arad — situație staționară, iar în două orașe crescute-n zarea munților se anunță de-un viscol barosan.

Ultima oră. Aflu astăzi de dimineață că o echipă, în pană de numerar, a tratat pentru cumpărarea unui meci cu plata în rate. Miriieli, strîmbări din nas, dar pînă la urmă afacerea s-a perfectat. Ratele au fost achitate în termenul promis și neciupite. Gentleman agrement, sir.

F.N.

ALEXANDRU CEL BUN

Urmare din pag a 3-a

națională și a jucat roluri în viața eclesiastică din directa vecinătate a fost Grigorie Țamblac, îl vedem pe acesta, în secolul al XVII-lea, amintit în cronica lui Ureche, ca participant la... sinodul de la Ferrara — Florența (ținut la două decenii după moartea sa !). Sinod la care ar fi reprezentat biserica Moldovei. Cîteva decenii mai tîrziu, Pahomie al Romanului (bănuit a fi principalul autor și al „Povestirii" despre împăratul bizantin și icoana de la Neamțu) ne „informează" că Țamblac a fost... egumen la Neamțu și „mare dascăl al Moldovei" și că tot el este acel „Grigorie monahul și prezviterul de la marea biserică a Moldovlahiei" care scrisese **Mucenicia lui Ioan cel Nou**. Ne mai spune că i-a sărutat chiar moaștele la Kiev, neștiind că Țamblac își doarme somnul de veci la Vilna.

Preluată de la Pahomie un secol mai tîrziu de starețul Andronic de la Neamțu, legenda trece, în sfîrșit, pe tărîmul **științei**, în 1884, odată cu studiul episcopului Melchisedec, pentru care Țamblac și nimeni altul nu putea fi acel „Grigore monahul din chilia mea" trimis în 1401 cu Manuil Arhon, de patriarhul Matei, să împace lucrurile în Moldova ! Și așa, legenda sporește cu „misiunea" sa în Moldova, pînă ce Iațimirski în 1904 face din Gavriil Uric una și aceeași persoană cu Țamblac ! El ar fi trăit, astfel pînă pe la 1450 (datele sigure despre moartea sa sînt din 1420 !) și ar fi autorul întregii opere de copist și miniaturist a lui Gavriil.

Pentru istoricii literari moderni, de la Sbiera și Iorga încoace, Țamblac a fost „predicator la Suceava" în care calitate a tinut și scris un număr de predici, număr ce variază de altfel de la un autor la altul și al căror singur defect (adăugăm noi) este că... lipsesc cu desăvîrșire din cultura română (unde se păstrează, dimpotrivă, în exclusivitate, alte 4 predici, semnate însă de Țamblac nu ca predicator al bisericii Moldovei ci ca egumen la Pantocrator în Serbia !) și se întîlnesc, în multe copii, doar în cultura **rusă** (lucru normal din moment ce au fost tinute în realitate la Kiev !). Firește, aproape toți istoricii noștri literari fac din Țamblac **autorul Mucenicii lui Ioan cel Nou**, urmînd în aceasta pe Pahomie al Romanului și pe copiștii ruși din sec. XVI.

Abia în 1956, învățatul bulgar Vasil Kiselkov a atras atenția că **Mucenicia lui Ioan cel Nou** n-are nimic de a face cu stilul lui Țamblac din operele ce i se pot atribui cu certitudine, că este scrisă sigur după moartea lui Țamblac, și că dacă ceva se poate deduce cît de cît din toată biografia cărturarului bulgar, extrem de obscură pînă la venirea sa în regatul polono-litvan, în 1407 (unde va ajunge, în 1415, mitropolit la Kiev) este că între 1402-1405, cînd se presupune că predica la Suceava, el se afla în... Serbia ! Aceeași cronologie o sustine de altfel și tratatul academic de **Istoria literaturii bulgare**, care contine însă și teza paternității asupra **Mucenicii** și activității sale la Suceava, tot în intervalul 1402-1406. Ceea ce înseamnă că, mai ceva decît acel sfînt care predica, în același timp, în două biserici din același oraș, Țamblac exista, activa și scria în... două țări deodată !

Dar poate că împlinirea a 550 de ani de la încheierea trudei pămîntesti a voievodului și începerea actiunii sale de dincolo de zare, vie încă și azi, pe măsură ce-i descoperim faptele în lumina epocii noastre și a idealurilor ei, să constituie punctul de plecare al unei încercări colective de a tranforma legendele și paginile de popularizare într-o serie de solide cărămizi pentru o veritabilă monografie. Capabilă să ne dea, în sfîrșit, o imagine completă despre om și despre vremea sa.

Poveste adevărată

Urmare din pag. 1

deal și-au luat puștile și au urcat spre păduri. Au sunat pe țevi chemarea și cine a auzit știa semnul și știa și locul de întîlnire. La lacul cu răchiți era primul popas unde aveau și o colibă pe care o împărțeau cu păduraru. Aveau și cîteva pături acolo și ceva de-ale gurii — niște mălai, murături și slănină — o sobă oarbă, făcută de unul dintre ei, un bidon cu gaz, o lampă și cîteva lumînări. Pînă spre prînz s-au strîns **de-o bătaie**, cum spun ei, adică vreo zece-doisprezece inși care se împart cu schimbul cînd în haltași și gonaci, cînd în vînători. Și fac cercuri-cercuri, bucată cu bucată prin pădure pînă-o cutreieră toată și stîrnesc vietățile. O bătaie de asta durează cîteva ore. Pînă seara au făcut două. Urme de lup au găsit, dar lupi nu. O porniseră mai de departe, din josul poienii cu nenorocirea și căutau să stringă rărituri de fag și făcuseră ei bine socoteala că fiarele nu mai au cum să le scape. Iar urmele de pe zăpadă — unele abureau încă, semn că animalul simțise și se înfierbîntase de furie, deci nu era așa de departe — urmele acestea le dădeau parcă și mai multă dreptate. Vînătorii strîmtau cercul, îl desfăceau și apoi iar se mutau mai înainte unde așteptau. Din mijloc își făceau datoria gonacii care băteau în lemne și strigau. Unul avea o cățeluță cu el, cu dungi galben-arămii la ochi și spinarea lucioasă de culoarea prafului de pușcă, se băga peste tot prin mărăcinișuri și scheuna. La un moment dat a venit cu coada între picioare și dîrdîind lîngă ei, i se lipea stăpînului de cisme și nu se mai mișca. Cum tresărea acesta, cum încerca să umble tresărea și ea. Nu i se mai deslipea de picior și parcă plîngea, i se uita în ochi, nici nu clipea. Era clar, spaimă de ciine — miros de lup. Lupul e pe-aproape. Și, cu puștile în cumpănire, vînătorii s-au strîns. Au deschis cercul, au lăsat loc de ieșire pe undeva și, la un semn, o parte dintre ei au tras salve repetate în aer. Ceilalți chiuiau, urlau, țipau. De pe copaci cădeau pale de zăpadă urmate de pocnet de crengi uscate și înghețate. Și-o bufnitură apoi, un răpăit ca de buștean împins și rostogolit pe gheață — lupul care a țîșnit din vizuină și a luat-o drept prin deschizătura cercului. Din părți și din urmă vînătorii au tras. Dacă tot era învățat la carne de om nu se putea risca doar cu un singur foc de pușcă. Și locul unde a căzut a mai zvicnit o clipă, s-a umplut de abur și s-a răcit apoi, a înghețat. Unii dintre vînători au plecat spre colibă, tîrînd prada după ei, alții spre poiană, să vadă cum s-a întîmplat. Și într-adevăr, ce era acolo, jaf. Numai bulgări de gheață înroșiți, sînge peste tot și un om, sau mai bine zis o jumătate de om, ce mai rămăsese din el, stătea țeapăn, înfipt parcă în aer, cu dire de gheare și zgîrieturi pe el, mușcat, hăcuit din toate părțile și mai cu seamă la pintec unde se vedea bine că fiara își înfipsese botul, și-l răsucise adică, spre mărunțaie. Și în toată cruzimea, în toată groaza asta care te puteau face să și încărunțești, vînătorii ce-au găsit ei să facă decît să izbucnească în ris. Dar ce în ris, o nebunie, hohote, rupere de fălci. Unii se așezaseră pe vine, nu mai puteau sta în picioare, alții se țineau cu mîinile de burtă, își aruncau puștile în zăpadă. E omul nostru, nu? — a zis careva și hohotele n-au mai contenit, că, e omul nostru a confirmat tot el, l-au mîncat lupii — a strigat, s-a văitat, și pădurea doar ea a plîns parcă, — lupii — a răspuns ea, fidelă omului și vocii, tînguirii sale, stelele nici n-au clipit. L-au mîncat lupii pe omul nostru de zăpadă, a mai adăugat cineva și s-au potolit.

...Pentru că într-o zi cînd nu vinaseră ei decît un biet iepure, ce s-au hotărît: îl jupuim, facem un foc, îl frigem și-l mîncăm aici. Și cît preparau ei, cîțiva, iepurele, ceilalți au făcut un om înalt de zăpadă. I-au pus mărunțaiele iepurelui în pintec iar pielea i-au răsucit-o pe cap drept căciulă. Într-o noapte, lupul a venit și-a dărîmat omul și-a mîncat și el cea mai rămăsese din iepure. Și așa, pe urmă, au trecut și nișcovenii aceia pe-acolo, și așa au urcat apoi și vînătorii care... dar să n-o luăm de la început.

CONFABULE

Calul

La sfîrșitul basmului cînd / Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana au făcut nunta / petrecînd între fluturi și flori / ani de miere / așa era atunci luna de miere / și cînd oaspeți veniți chiar și de peste pămînt / ciți din nori și cîte din stele / au mîncat și au băut la mesele lungi / întinse pe rînd / în cele două jumătăți ale împărăției abia împărțite / ziua și noaptea / nimeni / dar nimeni nu-și aminti de Cal / și nici mai tîrziu / pînă cînd / fiii lui Făt-Frumos și ai Ilenei Cosînzene hotărîră să fie bărbați / să plece după fata împăratului care tocmai fusese răpită de un smeu / în grajduri primii fii nici nu-i băgară în seamă pe Năzdrăvan / e drept arăta rău / dar Prislea / semănînd mai mult cu tătîne-său / îi puse dinainte o tavă cu jăratec și lapte aprins / iar după un timp jumătatea de împărăție a lui Făt-Frumos se împărți și ea / dar de Cal nu-și aminti nimeni / o vreme.

Iulian Neacșu

mari poeți ai lumii în transpunere

AROMÂNĂ

HORATIUS

Taliarhe

Mutrea-l prit firidă Soracte, analt —
Di neaua ți cadi își nveaști un palt ;
Pădurili va-ndrovi tră peana di-asimi,
Și-ariurili ngl'eață di-ahîntă țingrimi.

O, Taliarhe ! A focului ciciughil'i
Bilăcă tu vatră li-amină,
Arcoarea să-s ducă, Ș-adapoia — l'ea, toarnă
Di vinlu di-anțărț, tru-amforea sabină.

Gaileili li-alasă a zeilor s-li-ndreagă...
Di oara ți vimtu-l mul'eară pri-amari,
Stau ș-chiparișlu, ș-aușlu chinet,
Murmurusiț, fără s-minari...

Tră mîni nu-ntreabă virnoară —
Ș-isapi s-u faț dhveafurauă,
Cînd mira ț-avdadzi — dimneața,
La dzilili-a tali, nă noauă !

Avin-o, lăi gioane — avapea țea dulțea,
Ș-mușatili-agiocuri giunești li-avină,
Pin-ai nica percea cătrani, cătrani —
Ș-nu ț-o-ai corba sivă, așa cum vai vină...

Ș-vulodzli al Marte alagă-li ază,
Alagă-li astindz ș-andimiseri ;
Nu sunt fără numir tri virnu
Niagirșitili, tinirli seri...

Alag-o ș-livenda ți-aridi sirin,
Anda și-ascundi tru noaptea din chisă —
Niheamă ti pindzi, ma multu ti-adună...
Că bitisita — și-a țiia ță-i scrisă !

EMINESCU

Ți ș-i vrearea ?

Ți și-i vrearea ? Vrerea l'-i
Unâ furnii-a ponlui :
Cît multi lăcriñi il'i surghi,
Ahînt ma-l'i caftă-a omlui.

Di-un semnu maș — tu treaca l'ei
Ea suflitlu ț-lu leagă
Ta s-nu poț, s-o-agîrșești și s-vrei,
Tu bana ta întreagă.

Am ș-cînd ti-așteaptă cît-iuva,
Sum vîr-aumbră vroară,
Am cînd și-adună-ațel'i ți s-va,
Tu mardzină di hoară....

Nu-aledz ni loc, ni tor aledz,
Ș-di-alumtă cheptu-ț bati.
Va-ț grească mira — cum va vedz,
C-un zbor maș giumitati.

Ti-avină-arada, vahi stimiñi —
Nă-aumbră către tini,
Unâ strîndzeari maș di miñi,
Unâ mutreari ghini...

Ti-avină ocl'i-a l'ei vilii,
Tu oară slabă, bună —
Ni dzua nu va s-ai sihii,
Ni noaptea, dipriună....

C-așî fu scrisă : bana ta —
Ti dorlu-l'i s-hibă strimtă,
Că-ñi ti-aciță cum ici-țiva
L'ianurili nu-au țimtă !

GOETHE

Prometheu

Adună-ț, Joe-ația-n țer —
Niorl'i-a tăi sirii, di her !
Ș-așî cum fudzi cilimeanlu
S-acață schiñil'i tu geadei,
Agioacă-ti s-discarț inatea-ț
Pi oarghiri, cimi, cu rufei...
Că virnă oară nu v-agiundz s-atindz
Loclu-ñi iu mi-aflai,
Căliva mea tră cari-ñi asudai
I vatra mea cu jer —
Stri iu va vrei s-ti tindz!

Eu nu-ñi avdzii — o, zei cu mintea hută.
Mileti ma di voi urută,
Și niți că va s-avd ahtari!
Voi, dzilili vă li pindzeț tru-nă-alăvdari,
Hărinda-vă măril'ea
Cu fumlu di curbani
Ș-cu mintiñili ți livil'ea
Vă li-aduți. Ș-di foami vai muriț, s-lipseascâ
Alceț'i, țiritorl'i, tihilail'i
Indzinnucl'eaț sum psema-vă zeiască...

Anda earam un ficiurac
Ș-nu ñi-u știam eu bitisita —
Chirută ñi-u-alinam mutrita
Stri soari ; canda el ți-algheași —
Un dor ți plîndzi lu-aducheași
Ș-i inimă ți plîndzi, s-frîndzi ti-avinatlu,
Ti urvisitlu lai, ti stuhinatlu...

S-ti voi pri tini eu ?
Arispîndiși vîrnoară chisa
Di stri caplu a mulț îndzinucl'eaț ?
Iți mutrișî vîrnoară ocl'i înțircl'eaț ?

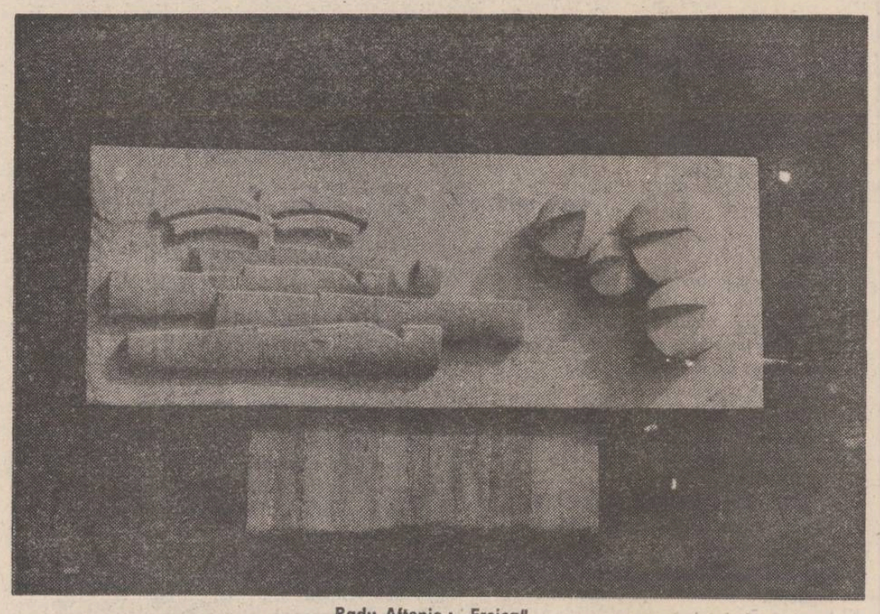

Radu Aftenie : „Eroica"

Pututlu mult chiro cu scrisa —
Doml'i-a tăi și-a mei
Vahi ș-mini nu mi-adrară ca voi, zei ?
Vahi dziț c-a banăl'ei va l'i dau blăsteñi uruți
Ș-v-alag irñiili greali,
Anda lilicili di tru visli-a meali
Nu va s-acață ridzitină tuti?

Ți duh ñi-ari-agiutată stri-a
Titañilor itii ?
Ș-cari ñi-ascăpă bana
Di moarti,
Dit sclăvie ?
O, tiniișișî — inimă di foc,
Nu li-amintași aisti pri-a tău loc ?
Ș-arisă iar, danglară, nu-ai adusă
Di pirifañi cintiți-ațilui
Ți domn pi-ahinti buni lu-ai dipusă ?

Aoa v-armin. Aoa ! Și-v-adar. Și-v-acresc —
Bări di oamiñi ți-ñi undzesc,
Unâ mileti — dip ca mini :
S-lucreadză, s-plîngă și s-alagă,
Di chefea-l'i — lumea si s-avdagă,
Ș-pirifană, s-mutreascâ ea stri tini,
Cu peză mari —
Cum fac mini !

Ș-harauă l'i-aciță hurveațl'i —
Ma ș-ocl'iu lă bătu, ti-ananghi !

Avea tră ți să și-l'i acață
Ș-haraua, ș-să-l'i pileascâ ș-peană:
Sunt gioñi, pirifañi sunt husarl'i,
Ma ciidiseascu ti-aveari xeană...

— Fă-l'i ocl'i-n patru, feata mea —
Nă dadă greești, cu șupei...
Husarl'i au adetea s-furâ
Dit iți casă, prota șei !

Și, tu cripata di hărvii
Să scoală tuț, pri cal'i arsar,
Astringu frînli-asună fuga —
Ș-niori, ascapită-ncalar!

Di dor pitrumtă — l'i mutreești
Cum scapită husarl'i, feata ;
Mușeațl'i ocl'i il'i lăcrămeadză
Și-l'i treambură di suschir, ñeata...

— Tră țiești, feata mea, cîrtită,
Și ți și-acl'eamă plinglu-a tău ?
— O, dado ! Inima-ñi fură un
Husar alept ș-pirifan, ș-mult arău...

PUȘKIN

Că trec pi calea cu zîlumi

Că trec pi calea cu zîlumi,
Că intru tu biserț plini,
Că beau cu tiniramea-aspartă —
Eu, iar, mi giudic maș cu mini.

Ș-ñi dzic : va s-treacă-avoñea añl'i —
Ia, tuț ți him aoați stog,
Lipseaști s-cheară tuț nă oară...
S-aproachi s-intră virn sum loc...

Mutresc cupacilu singurat —
Un gioni-auș siriu, siriu !
Cupacilu-aist — lichia-l tati,
V-armină ș-dupu moartea-ñi viu...

Cînd hiidipsesc un vleat cu hari,
— Cu sănătati-l'i dzic, ficior !
Ai, vino tini din discl'idi,
Că eu mirînvipsii, va s-mor...

Așiți — cathi dzuă, an,
L'i scot cu mintea pînă-ncolo —
Ș-tut ciidisesc s-învet m-avoñea
Cînd moartea toarili ñi-li lo...

Că va-ñi mi-agiungă știu, nă oară :
Pi-amari, calea, i tu-alumtă ?
I vahi sum dzeana di stri hoară
Va-ñi hibă cufîma ascumtă ?

Cinușl'ei a mea — armasă,
Tut unâ-l'i fați iu vai hiu...
Ma — iară, eu voi s-mor acasă,
Tru-a mea Rusii să-ñi mi știu,

S-avd troputi di tinirami
Cum gioacă stri murmintlu-a meu,
S-dișcl'idă Fisea ma cu nami —
Eu s-putridzăsc dipristaneu...

PETŐFI

Husarl'i

Trumbeta-arsună, s-avdi troput,
S-analță pulbiri diunoară.
Husarl'i sunt ! El'i vin d-alagă
Și-au ordin s-arămină-n hoară.

Mizi agiumsiră — cu seara,
A farîl'ei a noastră-apanghi,

PAUL VERLAINE

Chanson d'automne

Lundză mirviuloi,
Vimturi și-ploi
Ca nă aloni,
Ñi-umplu inima di-ahtari
Bizdisită lai șcurtari
Monotoni !

Nvirinat, cu fața veardi,
Aera gurmadzlu ñi-ardi
Ș-satea, anda bati,
Dzilili a jali
Ñi-li dișteaptă — laia sati,
Ș-pling cu eali...

Și-ñi mi ved pimt
Di-arăulu vimt
Ți lo s-mi bată
Încoa ș-nclo,
Așî cum lo
Frîndza uscată...

LANGSTON HUGHES

Love oi housc

Puntea calil'ei di her —
Mirviulovi pitreați-n țer !
Puntea calil'ei di her.
Mirviulovi pitreați-n țer...

Vini trenlu ! Ia-lea, vini —
Ș-va-ñi mi-arunc pi scărli-l'i ș-mini...
S-fug iu s-hibă ca ma ghini,
S-fug iu s-hibă ca ma ghini !...

Oh, curmat lu-agiumșu, ud !
Ia-mea, hiu-ncalar pi nis,
Va-ñi cherd torlu către Sud —
Sînîtati maș, și-aris !

Dor di-acasă, cum mi-aruchi —
Nica nfudzitu ghini !
Dor di-acasă,
Iñi loași chefea, iñi loași riñi...

Și-ñi mi pihiiescu, ș-cînt,
S-nu-dzică virn că hiu plîmt... !

Tălmăcire de
Hristu Cândroveanu

Poezie japoneză

REPERE

Traducerea poeziei japoneze clasice implică dificultăți cu mult mai mari decît simpla echivalență lingvistică. Este vorba de căutarea unei șanse pentru a exprima un alt mod de trăire a realului, specifică naturii sufletești a unei umanități determinate, un amestec de tradiție codificată și de spontaneitate, de liniște și tensiune interioară, totul realizat într-un singur gest. într-o clipă, într-un „punct", cum visa Hokusai să concentreze întreg universul și toată arta, în același timp. Acuratețea cuvintelor și linia mișcării sugerează puritatea spirituală, capacitatea poetului de a surprinde absolutul. În gesturile mari sau mici, în împrejurările cele mai umile sau în actele istorice putem descifra unitatea sufletească pe care o căutăm în cuvintele unui poem. O celebră parabolă zen vorbește de un mare maestru al sabiei care citește în mersul unui tînăr samurai faptul că nu mai are nimic de învățat, deoarece a atins perfecțiunea interioară, dincolo de orice tehnică a scrimei, punîndu-se în situația de a învinge orice adversar. Iar John Toland, analizînd bătălia de la Pearl Harbour, în cartea sa dedicată războiului din Pacific, *The Rising Sun*, susține că ea poartă trăsăturile spiritului japonez, fascinat de lovitura unică din artele marțiale, care concentrează în sine perfecțiunea și adevărul armoniei depline dintre subiectul și obiectul acțiunii. Întorcîndu-ne la poezie, comentariile lui Basho seamănă cu celebrul tratat al sabiei, *Takuan*, analizat de D. T. Suzuki și reprodus de profesorul Herrigel în cartea sa consacrată artei cavalerești a tirului cu arcul. Basho spune : „...Trebuie să părăsești orice preocupare subiectivă în ceea ce te privește. Altfel te impui tu însuți obiectului și nu mai înveți nimic. Arta ta poetică izvorăște de la sine atunci cînd tu și obiectul tău ați devenit una — atunci cînd ai pătruns destul de adînc în obiect pentru a vedea ceva asemănător cu o strălucire ascunsă. Oricît de bine frazată ar fi poezia ta, dacă simțirea ta nu este naturală — dacă obiectul tău și cu tine însuți sînteți două entități separate — atunci poezia ta nu este adevărată, ci doar o făcătură subiectivă". Poezia, ca și desenul, se nasc într-o asemenea stare, dar nu printr-un proces, ci dintr-odată, ca luminarea din buddhismul zen, *satori*, în a single stroke, cum ar spune un englez. Ea reflectă însă evoluția și amploarea unei vieți întregi. De aceea, este aproape jenant să vorbești de miniatural și de genuri epigramatice în cazul artei extrem-orientale, cum au făcut-o mulți exegeți europeni. Îți trebuie o îndelungă pregătire pentru contactul cu această artă, dar efortul este răsplătit de o transformare interioară indiscutabilă, și foarte naturală, petrecîndu-se fără dificultate vizibilă. Cufundarea în obiect la care se referă Basho nu înseamnă sinceritatea trăirii, ci părăsirea eu-lui limitativ cu care ne-a obișnuit tradiția europeană, o identificare cu întregul, pe alte baze psihologice decît mica noastră imprecizie sufletească. Pentru a înțelege toate acestea, ne vom referi la cunoscutul haiku al lui Basho, tradus de Dan Constantinescu, autorul unor pertinente considerații introductive la capitolul respectiv din antologie : „Lacul bătrîn... / Tușt, plici : o broască. / Sunetul liniștii". Un discipol al maestrului, Shiko, povestește într-un text aflat în culegerea de texte critice *Kuzu no Matsubara*, că Basho a compus mai întîi cea de a doua jumătate a poemului : „O broască a sărit în apă / Adînc ecou", cerînd unui alt discipol să-l ajute pentru prima parte. Învățăcelul i-a propus : „Printre florile trandafirilor galbeni", dar Basho s-a gîndit o clipă și a decis : „Tăind liniștea unui lac bătrîn". Shiko afirmă : „Sugestia discipolului este desigur frumoasă și vie, dar alegerea maestrului, fiind mai simplă, conține mai mult adevăr în ea. Numai cel care a pătruns adînc în misterul universului poate să aleagă o frază ca aceasta". Textul lui Dan Constantinescu eludează tocmai această dimensiune profundă a celui mai cunoscut haiku de Basho, despre care Étiemble a scris un întreg studiu, încît orice reproș al nostru este încărcat de conștiința imposibilității de a realiza perfecțiunea în traducere. Este o pedeapsă meritată pentru păcatul trufiei, cel care a dus la încurcarea limbilor, cum spunea profesorul de la Universitatea din Hiroshima, Nobuyuki Yuasa, folosit de noi în tentativa de mai sus. Deci : „Tăind liniștea unui lac bătrîn / O broască a sărit în apă — / Ecou adînc", iată care ar putea fi o încercare de transpunere a textului lui Basho, respectînd și cele două reguli tradiționale : evocarea împrejurării și cuvîntul care oprește curgerea lucrurilor (kireji), încărcînd momentul cu intensitate emotivă (de dragul confruntării, dăm și textul japonez în transliterare : Furuike ya, kawazu tobikomu, mizu no oto). Ce „tușt", ce „plici" ? Basho era în „adîncă meditație", spune tot Shiko. Iar meditația zen este un lucru foarte serios, nu-i așa ?!

Antologia apărută la Editura științifică și enciclopedică reflectă îndeajuns greutățile unei asemenea întreprinderi, dar meritul ei principal este acela că... există. De asemenea, efortul de informare al autorilor trebuie evidențiat, precum și intenția lor de a pune la îndemîna cititorului texte din toți marii poeți ai genurilor înregistrate. Introducerile sînt sistematice, putînd fi parcurse cu real profit. În cazul interesantelor considerații ale lui Dan Constantinescu despre buddhismul zen s-ar fi cuvenit poate o mai acută analiză a sensului unor termeni folosiți în românește. „Golul" buddhist trebuie înțeles altfel decît negativ, ceea ce exegetul cunoaște, desigur, cum este cazul și cu „sărăcia spirituală". „Vidul" buddhist presupune tocmai spargerea eu-lui, aș zice, folosind o imagine energică atît de proprie spiritului zen, ruperea determinărilor particulare din maya și uniunea cu totul, cu ceea-ce-este. Realizarea lui înseamnă un salt prin care depășim intelecția și mișcările sufletești, în favoarea întregului, care nu mai are nevoie să fie definit în aspectele lui întîmplătoare, ci este trăit și eventual denumit ca atare. În mod paradoxal, vidul acesta este un prea-plin ! Vidarea de un eu limitat și plinătatea totului, în care sînt (și) eu, dar nu în sensul de parte, ci de întreg. Este o dialectică ce merită a fi subliniată, pentru că ea comportă o întreagă psihologie, fără de care nu poți înțelege cum se răsfrînge universul în trei rînduri sau într-o singură mișcare a pensulei cu tuș ! Un tur de forță reușește Ion Acsan, autor și al Prefeței. Traducerile sale au limpezime, cum este minunatul poem al prințesei Nukada, închizînd în cochilia lui mai mult decît pot să spună toate cuvintele : „Te așteptam să vii / Și tînjeam de dorul tău ; / Perdeaua de bambus / Se clătina atînsă / De adierea toamnei".

Aurel-Dragoș Munteanu

***) Ion Acsan și Dan Constantinescu : „Tanka-Haiku". Antologie de poezie clasică japoneză, Editura științifică și enciclopedică, 1981.**

SPORT Prima jumătate dintr-o nucă de cocos

Ninge. E seară, Dumnezeu mănîncă fructe mango și a lăsat zăpezile să-și vadă de rostul lor. Sau poate ninge de-un sfert de oră, cu alte trei sferturi de oră-n coadă, timpul și-a pierdut identitatea. Important e că toate merele (sau aproape toate) din cămările orașului s-au înșirat la geamuri și privesc ninsoarea. Cald și dulce acum e în San Salvador, unde echipa Corvinul Hunedoara, jucînd sub nume de împrumut, și condusă de Mircea Lucescu, a pierdut la un punct diferență în fața selecționatei țării gazdă. Bună, această jumătate de nucă de cocos. Noi cei ce privim fascinați solemna rotire a fulgilor de zăpadă și ne bucurăm că s-a deschis basmul nemuritor al sănîilor gonind printre pîraie de ochi de lup (inexistenți lupii, bineînțeles), întrebăm doar atît: ce tot ne îndesăm noi pe cele mai obscure coridoare ale Americii latine ?! În loc să jucăm în Italia, Cehoslovacia sau Suedia, țări cu ale căror echipe ne vom întîlni în Cupa Europei, ne frigem tălpile pe linia tropicelor. Asta, ca să umplem buzunarele mult prea dubiosului impresar Zacour, cel care nu admite ca echipa să fie însoțită de vreun ziarist, iar cînd se preface că admite unul, are grijă federația noastră de fotbal să nu-l anunțe din timp pe respectivul ziarist să-și facă vaccinurile obligatorii pentru asemenea călătorii, fapt care duce la excluderea lui din lot doar cu zece-douăzeci de minute înainte de-a decola avionul. Așa s-a întîmplat acum cu Vasile Căbulea de la Scînteia tineretului, cel care a publicat un serial despre corupția din fotbalul nostru și căruia trebuia, nu-i așa, să i se plătească îndrăzneala. Mircea Lucescu n-a inclus în lot, pe bună dreptate, jucători de la Universitatea Craiova — meciul cu Bayern München e pentru noi de-o importanță covîrșitoare, într-adevăr. N-a inclus în lot nici pe jucătorii de la Steaua sau Dinamo, la serviciile cărora, singur spune, va apela în partidele decisive din bătălia chemat să o poarte, motivînd că ei trebuie să se antreneze la club, cu ceilalți colegi, pentru a împrima întrecerilor din primăvară o ținută spectaculoasă, pe cît posibil de nivel european. Se ascunde faptul că Steaua ține să facă un turneu în Grecia pentru o mai sigură așezare a lui Ștefan Covaci sub portocali, iar Dinamo să-și aranjeze ploile pentru titlu. Noul antrenor al națională, dacă vroia chiar să facă un lucru serios, lua echipa cangurilor și-i verifica valoarea în întreceri cu echipe solide, mature, căci pentru mine Gabor e Maradona așa cum e Șoseaua Cringași, Autostrada del Sol. Vreau ca Mircea Lucescu să nu cadă și să nu repete greșelile trecutului, de aceea mă simt obligat să spun că mi se pare stupidă încercarea unei reviste de a răspîndi pe piață un slogan lansat în ochiile federației : n-avem nici o șansă în Cupa Europei, Lucescu nici să n-o ia în seamă, el să pregătească echipa pentru celălalt campionat mondial. La sfîrșitul anului trecut, presa străină ne-a fixat locul, ca valoare, în ierarhia europeană, cu două-trei degete mai sus de Cipru. Bravo nouă, sîntem cu mîna pe cămașa Afroditei și cu sufletu-n rai. Dacă întindem guma dată de federație, spre mestecat, ziaristului ăluia, tot de gumă și el, vom ajunge să fim coada șopîrlei, care nu contează-n nici-un fel — poți să-i tai coada cu sapa, șopîrla merge mai departe.

Pe de-o parte trag inele că treburile nu vor evolua în sensul acesta, pe de alta mă îndoiesc și nu văd îndreptare, atîta vreme cît antrenorii federali se confundă cu cei îndepărtați ca necorespunzători la echipele de club — nu mai e nevoie să dau nume, sînt arhicunoscuți. Firesc ar fi ca antrenorii federali să-și ocupe posturile prin concurs, iar antrenorii mediocri, adică mai toți, să rivnească o viață la ele și să nu le atingă. Dacă pîrtia rămîne deschisă ca pînă acum, vom avea foarte curînd ca antrenori federali vreo cîțiva responsabili de bodegi, directori de hotel, un picolo, un bucătar — andive degerate și cartoafe blegi, din belșug la f.r.f. ! — și poate chiar un dansator; dar ăsta cu siguranță și-ar pierde pîinea repede, fiindcă nu s-a născut omul care să-i întreacă la dansuri măsluite pe cei ce răspund de soarta fotbalului românesc. Cadre ne furnizează V. Stănculescu Mandiba. Ziarul Sportul care crede că face educație, profanînd memoria unei glorii a fotbalului (vezi articolul apărut luni și semnat de Marius Popescu în care cel ce-a fost Zoli Ivansuc, idolul publicului clujean, dar și al întregii țări, atunci cînd juca în națională, era bălăcărit, înjurat, defăimat, și spurcat în chiar ziua înmormîntării lui !!), ziarul Sportul s-a arătat indignat că mi-am permis să dau în vileag activitatea de pretins pedagog desfășurată de salariatul Mandiba. Îmi reproșa organul C.N.E.F.S., printre altele, că am informat greșit publicul cititor, afirmînd că la cursurile de antrenori de la hotel Național și campingul de la Snagov, a luat parte și portarul hotelului. Am greșit, merit palme morale, o clipă, vă rog, să-mi scot mănușile și să-mi ard singur vreo cîteva perechi de-a dreptul pe cugetul încărcat. Am greșit grav, fiindcă am omis să spun că la cursuri a luat parte (ca școlar) și directorul hotelului și mai numărați dumneavoastră pînă la 40 (patruzeci) tot oameni care răspund de bodegi, aprozar, Piața Matache, Piața Mare, hala de pește, floriile Moțu-curcanului, ceaprazari, șepcari, pleșcari. Atunci cum rămîne cu precizarea din Sportul că aceste cursuri au fost frecventate doar de jucători fruntași (unii în activitate, alții în retragere), de antrenori de categorie inferioară care, înainte de-a fi chemați la București sau Snagov, au fost supuși unor teste de specialitate, trecute, vă dați seama, cu brio ?! Pînă ziarul Sportul va publica în serial lecțiile predate de V. S. Mandiba, îmi permit să citesc din ele cîteva fragmente scurte, dictate de Mandiba școlarilor, rar, foarte rar, fiindcă mulți dintre ei umblă cu creionul pe hîrtie din an în paște și nu sînt autori de manuale de fotbal, ca dirigintele și organizatorul cursului. Să deschidem deci caietele de notițe aparținînd a trei cursanți (fiecare caiet cuprinde aceleași fraze, ca și cum ar fi trase la Xerox) și să citim. „Program pentru pregătirea antrenamentului. Programul cuprinde programul de adaptare a organismului de la „starea de somn" (ghilimelele Mandiba n.n.) la „starea gata de activitatea zilei" (tot ghilimelele Mandiba)

1° — toaleta de dimineață
— evacuarea reziduului — obligatorie
— dusul de dimineață
— spălarea dinților și unghiilor
— ținuta capilară
— etcetera
— arătarea batistei"

Întrebări lansate de Mandiba și răspunsuri primite de la cursanți (în scris) :

— Din cîte părți se compune programul de

Fănuș Neagu

Continuare în pag a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **O INTERESANTĂ** publicație academică editează la Universitatea Yale profesoara Marie Rose Logan. Dedicată îndeosebi curentelor post-structuraliste, cu o orientare net antisemiotică, „French Studies" încearcă o fenomenologie a textului literar, bazată pe consecințele extreme ale gîndirii critice articulată de Jacques Derrida, cu implicații de analiză socială și de psihanaliză, discernabile în cărțile lui Daniel Sibony sau Lyotard. Excursurile publicate în această distinsă revistă academică au întotdeauna un punct de vedere concret, comentarea unui text literar sau analiza unei opinii critice, pentru a culmina în aserțiuni care tind să configureze ansamblul unei adevărate doctrine a textului literar.

● **ANTOLOGIILE** tind să devină moda literară a acestei epoci. Fiind inițial culegeri de texte cu caracter tematic, menite a pune la îndemîna studenților din marile universități americane exemple ilustre, pentru discuțiile de seminar, ele au oferit publicului posibilitatea unei informări mai rapide și mai exacte în legătură cu problemele intelectuale la ordinea zilei. Marile case de editură au preluat inițiativa, publicînd la sfîrșitul anilor editoriali culegeri semnificative din producția celor 12 luni de căutări. Strălucite au fost considerate îndeosebi antologiile Editurii „New Directions", unde au fost lansați pentru prima oară pe piața americană mari scriitori avangardiști ca Jean Genet și Antonin Artaud. De curînd, editurile franceze au generalizat această modă în Europa, iar antologiile apărute la Seghers sub titlul : **„Les Poemes de l'année"** au cunoscut un succes imens. În seria apariților mai speciale înregistrăm, de asemenea pe piața franceză, o antologie dedicată poemelor scrise de copii și adolescenți, remarcabilă prin prospețime și substanță artistică.

● **MARELE SCRIITOR** columbian Gabriel Garcia Marquez a primit, de curînd, „Legiunea de onoare" decernată de președintele Franței pentru excepționala sa carieră literară și pentru fidelitatea față de înaltele idealuri ale libertății oamenilor. Noul purtător de rozetă este un scriitor cu glorie artistică de talie planetară, fiind în același timp un activist social și politic profund angajat în destinele continentului latino-american, militant revoluționar, adeseori în conflict deschis cu ordinea dictatorială și cu măsurile abuzive ale unor guvernanți întîmplători.

● **UNUL DIN FILMELE** mult controversate în ultima vreme a fost „Arthur". Presa britanică consemnează că a cunoscut cel mai mare succes de casă, îndeosebi în Statele Unite. Singurele elogii acceptate anonim în legătură cu această peliculă, vizează performanța actorului Dudley Moore. Steve Gordon, scenaristul și regizorul filmului „Arthur" declară : „Moore era disperat să facă tot ce poate mai mult, după o suită de dezastre, în ceea ce privește valoarea scenariilor la filmele sale anterioare. De unde se vede că insuccesele pot conduce la o realizare ambițioasă, în cele din urmă".

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Baiș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
7
(1 033)
Sîmbătă
13 februarie
1982
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Imperativele dezvoltării

Imperativul concret al acestui an, cu implicații adînci asupra întregii etape pe care o străbatem și mai cu seamă cu implicații de ordin material și moral asupra condiției fiecăruia — dezvoltarea puternică și echilibrată a economiei naționale, mijlocul esențial de creștere a bunăstării întregului popor. Aceasta este ideea sub al cărei generic s-au întrunit înalte foruri ale democrației socialiste — ședința de lucru comună a Comitetului Central al partidului și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii, Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste — și au dezbătut asupra problematicii dezvoltării noastre, avînd ca punct de reper experiența de pînă acum, rezultatele de anul trecut și sarcinile planului național unic pe anul în curs.

Întrunite sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, toate aceste forumuri au relevat un indiscutabil consens în cuvîntările pe care le-a rostit secretarul general al partidului aduc o lumină clară asupra întregii noastre stări economice, fixînd punctul optim, precis, din care putem privi cu toată puterea și cuprinderea unui spirit analitic, deschis, atît asupra înfăptuirilor de pînă acum, cît și asupra momentului actual, asupra perspectivei, cu toată gama de preocupări și eforturi care decurg din cerința imperioasă a îndeplinirii programului stabilit de Congresul al XII-lea al P.C.R. Comunicatul cu privire la îndeplinirea planului național unic de dezvoltare economico-socială a României pe anul 1981 este de altfel semnificativ în acest sens. El relevă pași noi și importanți pe calea progresului și aceasta în condițiile în care, așa cum s-a subliniat, în lume s-au agravat mult consecințele crizei economice cu întreaga lor suită de probleme care n-au scutit pe nimeni și s-au făcut, firește, simțite și în România. În același timp, eforturile noastre înseși, dacă atingeau un nivel mai ridicat de competență și organizare, puteau da un plus de randament economic și ne puteau plasa pe un traiect al muncii și creației în care toate angajamentele și toate obiectivele stabilite erau îndeplinite. Ca urmare, o viziune de fond, generală, însoțită de un spirit critic profund așa cum stă de fapt în puterea comuniștilor, trebuie să ne facă să privim cu maximum de responsabilitate și eficiență problema recuperărilor din planul pe anul trecut și a îndeplinirii exemplare a obiectivelor economice din acest an. În acest context care caracterizează în fond o dezvoltare rațională se înscriu și măsurile recente cu privire la reașezarea și corelarea pe principii economice a prețurilor, importantă pîrghie economică de asigurare a unui progres real și echilibrat în toate articulațiile și motivările sale. Aceste măsuri sînt însoțite totodată și de semnificative creșteri ce privesc retribuția personalului muncitor, alocația de stat pentru copii și pensiile. Ceea ce unește toate acestea și le dă un sens propriu, ordonator, constituie însăși grija față de condiția omului în societate, unda înaltă de umanism care răzbate din această grijă pe cît se poate de reală, pe cît se poate de practică și făcînd evident un obiect continuu de reflecție al întregii politici a partidului și statului.

Desprindem din recentele cuvîntări ale secretarului general al partidului o adevărată suită de norme și principii care, corelate, cu problemele concrete pe care le-a ridicat și le-a nominalizat în limbajul specific al științei conducerii și al răspunderii sociale, ne dau un vast tablou al mersului nostru înainte pe calea progresului și civilizației, cu toate implicațiile pe care la comportă un asemenea amplu proces și în finalizarea căruia sîntem cu toții direct angajați. **Dacă vreți,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **anul 1981 a fost și un an de examen al capacității poporului nostru și al economiei românești, care în condiții excepționale — economice și de altă natură — a trebuit să demonstreze cum știe să se descurce și să asigure mersul înainte. Măsurile pe care le-am luat în această privință au demonstrat că avem capacitatea și putem asigura dezvoltarea economico-socială în orice condiții oricît de grele ar fi ele.**

Așadar, noi și importanți pași ai societății noastre, noi și importante dovezi ale capacității sale de muncă și creație, noi argumente care se adaugă la orizontul propriului nostru efort. Și deținem, în plan real, o imagine mult mai exactă despre noi înșine, despre tot ceea ce avem de înfăptuit. **Trebuie să dăm cu toții dovadă de înaltă răspundere față de interesele familiei noastre socialiste, ale societății noastre, față de prezentul și față de viitorul ei,** spunea la plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Este cuprinsă aici suita tuturor sensurilor și a tuturor accentelor de fond, majore, prin care imperativul însuși al dezvoltării noastre puternice, echilibrate, atinge inima și conștiința fiecăruia.

Luceafărul

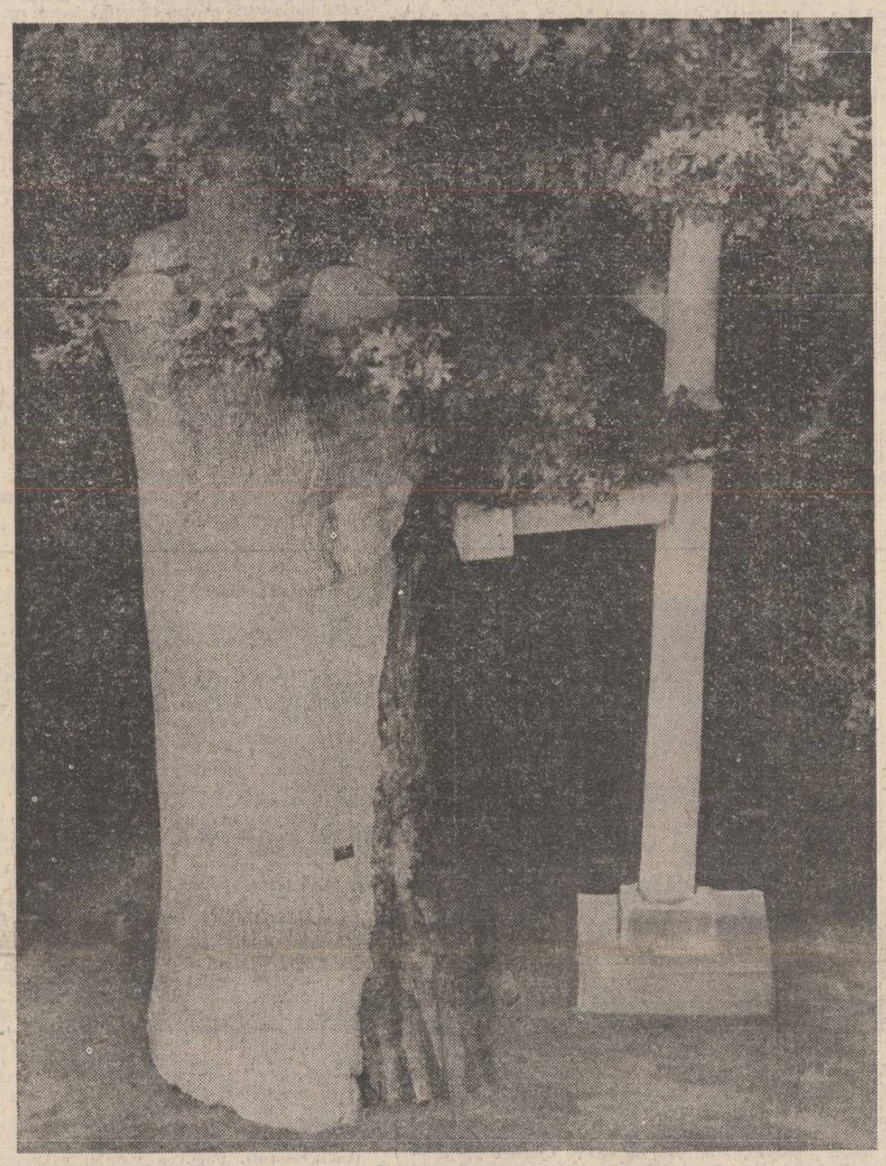

Gorunul lui Horia

Iarna la Țebea

Ninge nimicitor, ca un bombardament alb și rece, aerul sticlește parcă s-ar fi zidit numai din ferestre prin care privim satul oprit în istorie. Am fost la Țebea cum aș spune că am fost într-un cintec. Și am auzit și am simțit acest cintec, o respirație adîncă și tulburătoare, născuți dintr-un cuvînt, devenit substantiv comun, nu prin gramatică, ci prin istorie trăită. Iancu, Iancu Avram, strigat la un catalog al sufletului, în cimitirul din deal, dintre Buteanu, Simion Groza și gorunul lui Horia. Și răspunzînd în glasurile copiilor, și în ale bătrînilor, și în cel al profesoarei de limbă română din satul Țebea. Pentru o clipă de mîndrie și de luptă care așează definitiv în matca lui sentimentul iubirii de patrie, al jertfei pentru patrie. Am fost tentat să caut ceva, să spun ceva care nu s-a mai spus despre Iancu și despre ai lui, eu, cel născut în cîmpia de sud, aducîndu-mi sufletul aici ca pe un munte de unde să pot privi înapoi către mine. Dar asta nu se poate. Se pare că povestea lui Iancu s-a scris definitiv într-o mie de cîntece, că ea nu se mai spune ci, pur și simplu, se moștenește prin ascultare de la natură, de la vorbirea muntelui din Apuseni ce se cheamă tulburător, Piatra Grăitoare. Avînd dreptul, nu doar la formele timpului trecut, oricît de mai mult ca perfecte fi-vor ele, dar mai cu seamă la un prezent continuu ca timp al duratei și al speranței. Va mai veni o iarnă grea / Nu e nimic vom rezista / Că vine vara după ea. Acolo, la Țebea, ai sentimentul că reînveți limba maternă. Că ai privilegiul unic de a-ți retrăi cuvintele prime printr-o transfuzie de sens mai presus de ordinea biologică. Cu toate celulele ființei deschise — libertate supremă aceasta de a-ți ști sparte pînă și celulele ființei — recunoscîndu-te în aerul din jur și crescînd direct din el, dintr-o hrană a demnității. E aproape o împietate să-ți reciți versurile la Țebea.

E ca și cum ai emite pretenția la eternitate. E ca și cum ai pune o floare ce-se va trece iremediabil peste bradul de la capul lui Iancu. Dar este, cred și sper, singura vamă ce poate fi plătită pentru a putea auzi și a primi în suflet, foșnetul alb, mai adevărat decît o pezile, prin care se povestește, pămîntească și cosmică, inima Trans.lvaniei.

Nicolae Dan Fruntelată

Dorul de alb

A nins în munți. Și munții
nesuportînd atîta alb
au coborît în oraș.
Rup case ca niște lupi disperați
atacă somnul cetățenilor de rînd
îi aruncă-n zăpezile lor, în copci de frig
carnea li se face de sticlă, ochii
pilpîie ca niște stele privind
O cîmpie va fi aici – își spun munții –
și defilează greu și bizar
scuturîndu-și spaima de alb
fără să lase o șansă măcar
somnului coclit, amintirilor
grijilor de fiecare zi și iubirilor
mari megafoane răgușesc pe afară
luați măsuri, apărați-vă, nu vă lăsați
vin munții la noi, va începe
un război ori o vînătoare polară
dar ei nu aud, dar noi n-auzim
se-nîmplă o noapte, orașul dispare
dorind și el albul, murind chiar de dor
după niște zăpezi din memoria lui
uriașe, totale, nimicitoare.

Spre comunista stea

Sădind lumina-n ramul nou al vieții
Spre un tărîm visat doar de eroi,
Din pragul înflorit al dimineții
Noi azi victorioși urcăm cu voi

Spre piscul păcii ce vital ne cheamă,
Sculptînd un ideal pe tricolor :
Ni-i patria de-a pururi bună mamă,
Ne e partidul brav conducător.

Un arhitect ce-n lanuri de tărie
Și în cetăți de soare azi zidește
Emblema de-mpliniri și vitejie
Sub aurora căreia ne creștе,

Pulsează-n gîndul nostru viitorul.
Șuvoiul lui prin sînge ne aleargă.
Partidu-i frate bun cu-ntreg poporul
Cînd om de om și vis de vis ne leagă.

Ferice cel cu-n mîndru ideal
Și înfrățit pe veci cu primăvara,
Cînd munca are doar un țel final
Spre comunista stea să-nalțe țara.

Ion C. Ștefan

Țăranul de piatră

Îmi este cea mai veche cunoștință. Îl știu de cînd am început a cunoaște lumea, din momentul cînd conștiința mea a început să se desprindă de cele din jur și să le judece. Atunci, cel dintîi, l-am cunoscut pe el. Rupt de muncă și de arșița unui seceriș. Întregul orizont al cunoașterii mele a început, literă de alfabet, pagină de abecedar, cu el. L-am reîntîlnit, tot într-o zi aprinsă de vară și de secerat într-un loc unde istoria l-a găsit și ea și l-a păstrat în spațiile ei de nemurire. L-am găsit la cea mai importantă răscruce din Flămînzi. Acolo, în aerul țării lui, se înalță un țăran de piatră. E înalt și drept ca un stîlp de lumină în lumină. Trupul său profilat pe sat ca o mare și stranie pasăre înseamnă un spic de grîu înălțat spre soare. Broboane mari din sudoarea sărată a muncii milenare se rostogolesc pe el și cad pe pămînt. Privirea îi bate departe, dar nu spre stele. Stelele îl interesează mai puțin. Un țăran s-a trezit de cu noapte — așa cum de mii de ani s-au trezit ai lui cu zorile bătîndu-li-se pe creștete — și privește în adîncimea timpului. Un țăran scrutează țara și viitorul ei. Și fie că se cerne lumină tare de vară sau cade grindină, fie că vine o ploaie mănoasă sau viscolește îndelung iarna, țăranul acela de piatră stă acolo, la răscruce, drept, neclintit, venit din trecut drept, rămas și rămînînd drept. O încercare trece peste el, a cîta oară ?! Nu-i ușor pentru un țăran să-și vadă satul cum încetîncet se topește și calcă pe urmele orașului, cum cad pereții de lut și-n locul lor se ridică betonul, cum noroiul e alungat sub carapacea asfaltului, cum copiii săi pleacă pentru a se întoarce țărani doar prin naștere, copilărie și adolescență, cum pămîntul intră în pămînt și se face iarăși pămînt, cum grîul nu-l mai cosește el ci mașina cu mers de locomotivă, cum în cele din urmă își ia și el geanta de navetist și se duce să ridice orașe ; și cum vine totuși un timp cînd întoarcerea lui e necesa-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚILE ANULUI 1981

„Recunoaștere îndepărtată"

Continuare a volumului „Biografie de război", noua carte a lui Radu Theodoru, „Recunoaștere îndepărtată", este elaborată într-un registru mai unitar, marcat pe de o parte de elementul de aventură, iar pe de altă parte de sugestia politică. Latura mai frivolă și agreabilă a narațiunii din primul volum cedează terenul episoadelor dramatice ale sfîrșitului razboiului, cu un spor de tensiune și cu o seamă de revelații pentru personajul principal care este locotenentul de aviație Radu Nanu Vornicu. Conștiința acestuia fusese constrînsă de reevaluări și la implicare încă din romanul precedent, fără ca opțiunile sale definitive să încheie demonstrativ scrierea. Este o eroare pe care autorul o evită și în acest nou roman, aceea de a nu face discurs moral și de a nu înfățișa cu titlu exemplificator o incredibilă mutație a convingerilor, de a nu folosi cuvinte mari și de a nu risca să compromită noțiunea de eroism prin ostentație și repetare.

Aviatorul apolitic Radu Vornicu nu devine altceva decît este, dar înțelege altfel lucrurile, se maturizează, devine receptiv pentru un alt mod de a gîndi lumea. În primul rînd el aparține unei elite militare care vede războiul dintr-o perspectivă proprie, „de sus", mai „curat" și mai „cavaleresc". Obișnuit cu înfruntarea aeriană între aparate, nevăzîndu-și adversarul, închis și el într-o carlingă, Radu va cunoaște adevărata față a războiului prin experiența lui accidentală de infanterist. De jos și de aproape evenimentele sînt altele schimbînd total optica tînărului locotenent izolat de escadrila lui — acel cadru de solidaritate resimțit cumva protector. De jos înfruntarea este directă, contactul cu existența infinit mai dur, ca în episodul budapestan sau în secvența aruncării în aer a podului în vreme ce ostatecii sînt împușcați, fără ca ceilalți să-i poată salva.

Pentru Radu totul devine o confruntare diferită de misiunile de la escadrilă. În primul rînd înfruntare directă între umanism și fanatism, între dreptul natural și doctrina aberantă, între sentiment și datorie, prin dialogul cu Pill Bassman, prieten din copilărie, înstrăinat de toți și de el însuși.

Sensul aventurii se schimbă în conștiința locotenentului, cu ceva mai adînc și mai grav, cu sensul faptei necesare, după cum misiunea sa principală, recunoașterea îndepărtată, nu contează, prin spectaculos, ci prin țelul însuși, ca obiectiv într-un plan vast, în care personajul nu este decît un pion anonim.

Construcția narativă nu este riguroasă, desfășurarea epică resimțindu-se datorită unor salturi epice bruște, cu hiatusuri, datorită cărora restabilirea fluxului istoriei personajului este mai dificilă și ușor confuză față de primul volum. Abundența întîmplărilor și a personajelor, asociată cu decupajele, tulbură cursul povestirii, dar traduc probabil deruta personajului aruncat aproape fără voia lui în acțiuni complicate, dramatice, nelămurite. Din perspectiva locotenentului, războiul este acum un haos, o încleștare a ultimelor forțe, în care el trebuie să supraviețuiască, lăsînd dreptul de a decide și a gîndi strategic personalităților de talia generalului Florescu.

Cele mai frumoase secvențe ale cărții sînt acelea în care Vornicu zboară cu aparatul său, simțindu-se puternic și liber. Cînd zboară, locotenentul meditează, rememorează, trăiește în același timp în prezent și în trecut, cu o senzație de împlinire și de putere. Sînt momente de lirism, de emoție pură, de transfigurare, pe care le trăiesc și cîteva personaje episodice. Percepția subiectivă poetizează uneori cele mai dramatice evenimente: Cînd zboară, personajul trăiește aproape o transă în care fenomenele i se relevă

Sultana Craia

Continuare în pag. a 2-a

«Cu dulci în gură flori de tei»

De un mare poet, adică adevărat, din cei pentru care, privind în jur, îți ajung, ca să-i numeri, degetele unei singure mîini, de un asemenea poet în mod obișnuit te apropii treptat, într-adevăr suind, suiș diafan, mai întîi îi afli numele, apoi îi citești azi o poezie, mîine alta, peste un an-doi o carte, dacă-i mai virstnic începi să-l cunoști încă din școală, astfel adunînd în timp ca pe o agonisită rară, conștiința valorii sale, adeseori edificîndu-te ca om odată cu dobîndirea unor asemenea repere de mare statornicie, pentru o viață de om. De la o virstă încolo, după ce treci, probabil, de amiaza vieții, mai dai rar de o poezie să-ți meargă la suflet, mai des de cite un vers, dar nu mai așteptam de la viață bucuria, căci nici nu știam ce fel de bucurie e să descoperi dintr-odată și pe de-a-ntregul un poet. Așa m-am pomenit dinaintea Lui, uimit și fericit că există. Pe numele său **Grigore Vieru.** L-am citit și recitit pe nerăsuflate, apoi și pe îndelete și nu-mi vine, vorbind altora despre el, decît să-i recit versurile, multe deja învățate pe de rost : **Acestei femei suferinde, / Îndură-te Doamne, de ea, / Bucură-i sinii cu lapte / Și adu-i copilul ce-l vrea. / Fă să-i lumine pe față / Maternele nete frumos / Ca frunza de aur a toamnei / Pe-al lacului chip luminos...** („Rugă")

*

Ce mai face, iubito, / Gura ta în văpăi, / Coama ta aburită, / Roua ochilor tăi ? („Dor")

*

— Vreau să te văd femeie, / Sau vino să mă vezi, / Mi-e dor de iarba crudă / A ochilor tăi verzi : De-a tale negre gene / Ce tremură ușor / Ca aburul de ploaie / Deasupra codrilor. / — Vreau să te văd, bărbate, / Sau vino să mă vezi, / E timpul coasei, iată, / În ochii mei cei verzi. / Cosește, hai — ca iarba, / Cu rouă și cu stea, / Mai deasă și mai verde / Să crească-n urma ta. („Vreau să te văd").

*

Dacă tu ești pînea, / Dacă tu ești apa, / Dacă tu ești aerul / Sufletul meu — / De ce mă clatin ca trestia. / De ce mă nărui de sete, / De ce mă-nnăbuș, femeie, /De ce ? („Dacă...") Și aș putea continua tot așa, cu întreg volumul **Fiindcă iubesc** apărut la Chișinău, 1980, la editura „Literatura artistică", volum care ne pune în față priveliștea înaltă și adîncă a Poeziei. Și ce comentariu să mai faci cînd, într-un inspirat interviu pus „în loc de prefață" sînt fixate datele la a căror revelație rivnește orice act exegetic, fie el și atît de modest ca al nostru ? ! Obsesiile poetului : izvorul, copilăria, rănile războiului în care și-a pierdut părintele, natura pe cale de a fi năpăstuită de om, dar funcționînd mai departe ca leac de sufletul acestuia, graiul strămoșesc, iar mai presus de toate icoana mamei : **Ușoară maică, ușoară, / C-ai putea să mergi călcînd / Pe semințele ce zboară / Între ceruri și pămînt ! / În priviri c-un fel de teamă, / Fericită totuși ești — / Iarba știe cum**

Ion Coja

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Un anonim al metroului

Ne-am ales loc de întîlnire stația de metrou Piața Unirii. Un sfert de oră, douăzeci de minute... a apărut și mi-a explicat că m-a așteptat la intrarea cealaltă, am înțeles că ar fi trebuit să cădem de acord cu precizie, cu precizia detaliilor date asupra unor locuri aglomerate, circulate sau mai puțin cunoscute. Ne dăm cite un loc de întîlnire și-i rămînem apoi fideli : „Ne vedem azi", „Ne vedem mîine", „La revedere". Așa, în stația aceea a trecut toamna peste sentimentele noastre, a trecut iarna, a venit vara, cînd mă întorceam obosită spre casă și îmi legam cite un gînd (recapitulînd ziua trecută) de o dală de piatră, de o treaptă urcată, de peretele pe care era montat telefonul, toate erau ordonate firesc, de cînd lumea, de cînd primăvara sentimentelor mele, ca o absurdă, exagerată baladă de secol douăzeci, pe care nu am sesizat-o sau nu i-am dat importanță.

(...Pînă cînd, într-o seară caldă, orientală, la 3 000 de kilometri distanță...)

— Eu am construit stația de metrou Piața Unirii. O cunoști ? De fapt nu ai cum s-o cunoști piatră cu piatră sentimental. Știi ce e acolo ? Nu știi. Poate nici nu te interesează, dar lasă-mă să-ți vorbesc pentru că mi-am amintit acum... De fapt am uitat atitea lucruri, mi-am umplut capul cu altele, pentru că au urmat altele. Da, sînt patru deschideri, deci... Dar tu nu te pricepi, poate nici nu mă urmărești. Era foarte frig. Știi tu ce înseamnă să torni pe frig ? Betonul e ca un copil. Trebuie să-l învelești să nu răcească. Să-l învelești, să-i porți de grijă. Am stat odată trei zile și trei nopți. Puse cap la cap. Cred că aș sta și acum trei zile și trei nopți să-ți povestesc cît de frumos a fost. Cel puțin taci și-mi dai impresia că mă asculți. Mă obișnuisem să nu mai dorm. Și am reușit. Știi ce înseamnă „trebuie" ? Aproape tot ce făceam era în premieră. Nu aveam experiență. Nu eu, nimeni. După trei zile ne-am dus să bem ceva cald, așa cum eram îmbrăcat, îmi crescuse barba, cu cizmele alea... Nu mi-am cerut scuze. Poate ar fi trebuit pentru că nu aveau cum să ghicească cine sînt, de unde vin. Veneam de acolo, înțelegi, după trei zile. Ai fost jos ? Ai văzut ? Ce ai văzut ? E mult mai mare decît ce se vede. Merge pînă departe pe dedesubt. Acum nu mai e al nostru, e al C.F.R.-ului. Nu mai e al nostru așa cum îl știam noi. E mare, e foarte mare. Uite, cum îți povestesc acum, încep să-mi aduc aminte, dar tu nu te pricepi, nici termenii tehnici nu-i cunoști... Te plictisesc.... Mitică venea — Mitică pe care îl știi și tu — venea din partea cealaltă. Mi-era teamă că nu ne întîlnim, așa, puțin. S-au făcut și bancuri. Ne-am întîlnit atît de frumos. Ai văzut tunelul? Nu l-ai văzut. Și-am terminat. Și l-am dat în folosință. N-am mai trecut pe acolo. De loc. De fapt, nici n-am fost invitați. Pînă cînd, într-o zi, aveam două ore. M-am amestecat în mulțime, am trecut printre cordoane, am introdus moneda, m-am uitat în stînga, m-am uitat în dreapta, nu mă privea nimeni așa, în mod deosebit. Am coborît scările, m-am oprit pe peron și am stat... am stat... cu un sentiment de mîndrie, poate, de umilință poate, de teamă, de bucurie... Într-un tîrziu am plecat (aveam o ședință), dar în ziua aceea nimeni nu m-a întrebat nimic, nu mi-a spus nimic. Aflaseră că prima oară, după atîta timp, eu trecusem pe ACOLO.

Irina Vainovski

Transhumanță sentimentală

După Gheorghe Zamfir, naiul este primul instrument universal. El s-a născut la prima suflare a vîntului prin rupte trestii antediluviene cînd s-a cîntat prima simfonie a naturii. Zice că naiul e un instrument divin, e însăși respirația spiritului. L-am ascultat pe Gheorghe Zamfir vorbind, cîntînd și plîngînd pe scena Ateneului Român, care de la acest concert s-ar putea numi Panteonul român, fiindcă aici au cîntat zeii muzicii noastre pe nume Enescu, Zamfir, Voicu. Cu naiul și simțirea sa, Gheorghe al nostru și numai al nostru filfîie aripi ale paserii măiastre, ani-

George Stanca

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

«ALTE 13 ROTONDE»

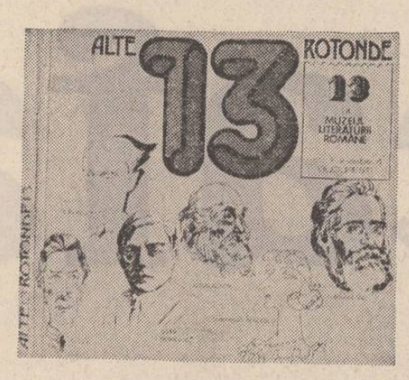

G. Călinescu scria într-o cronică a optimistului că momentul cel mai propice al scrierii unei vieți de scriitor vine după ce biografia lui a intrat în mit. Legenda, mitul fixează nu numai liniile unui portret ci și altitudinea lui spirituală. Chestiunea este deci de a conserva amintirea, legenda sau mitul creat în jurul unui scriitor sau a altuia. Operație delicată și dificilă în același timp, de care se achită cu consecvență și memorabile rezultate Rotonda 13 a Muzeului literaturii române. Pentru cine nu știe ce este Rotonda 13 a acestui Muzeu de literatură, vom adăuga că este o întrunire de prieteni ai marilor dispăruți care, în fața unui public numeros, fidel sălii circulare a muzeului, deapănă amintiri despre cei care au fost. Interesul principal al acestor seri se îndreaptă către evocarea scriitorilor de altădată, ele tinzînd la alcătuirea unor portrete, care chiar dacă nu elimină integral referirea la opera celui evocat, așează în prim-plan mai ales viața scriitorilor, împrejurările definitorii pentru înfățișarea lor spirituală. Din asemenea evocări Muzeul a publicat un prim volum de Rotonde, cel de față, **Alte 13 Rotonde** fiind al doilea. Scriitorii evocați acum sînt în ordinea generațiilor : G. Ibrăileanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Vinea, Adrian Maniu Vladimir Streinu, Anton Holban, Alice Voinescu, Elena Văcărescu. Un buchet de personalități care fac mîndria literaturii române moderne și despre care nu se poate spune că s-a făcut totul pentru a fi receptați la adevărata lor dimensiune. Sînt în **Alte 13 Rotonde** cîteva portrete care sînt restituiri în premieră, adică primele tentative globale de a înfățișa publicului activitatea unor personalități pe nedrept uitate. Este vorba mai întîi de Elena Văcărescu despre a cărei viață vorbesc pe rînd D.I. Suchianu, Henriette Yvonne Stahl, I. Igirosianu, Grigore Popa, Ion Stăvăruș, Șerban Cioculescu. Rezultatul este un portret în care intră demnitatea unei iubiri nerealizate și o mare devotiune pentru România. Din negura amintirilor sînt scoase gesturi mai semnificative decît o monografie. Aflată la Societatea Națiunilor, în momentul cînd Negusul Abisiniei venise aici spre a apăra cauza țării sale invadate de armatele lui Mussolini, Elena Văcărescu, supranumită și „Bunica Societății Națiunilor", este singura care sfidează protocolul democratic al societății ridicîndu-se în picioare în fața Împăratului Abisiniei. Cuiva care încerca s-o oprească, „coana Elencuța" îi răspunde în franțuzește destul de tare spre a fi auzită și de alții : „Nu omagiez protocolar o majestate imperială, ci-mi exprim astfel tot respectul cuvenit întruchipării demne a restriștei și a nedreptății care de azi înainte poate lovi pe oricine dintre noi". Trebuie să recunoaștem că Elena Văcărescu rostea cuvinte profetice. Pline de gesturi revelatoare, evocările dedicate Elenei Văcărescu alcătuiesc portretul impresionant al unei femei pentru care mai importantă chiar decît scrisul sînt demnitatea și conștiința curată. Un act de justiție este și rechemarea pe calea amintirilor a imaginii Alicei Voinescu, personalitate culturală în vogă în România dintre cele două războaie, eseistă remarcabilă care a influențat rînduri întregi de studenți, dar a cărei operă n-a intrat încă în circuitul de azi al culturii și literaturii române. După tipicul Rotondei reconstituirea privește mai ales portretul Alicei Voinescu, despre care vorbesc Șerban Cioculescu, Aurora Nasta, Nestor Ignat, Ion Biberi, Al. Paleologu, Mircea Septilici, Dinu Ianculescu. Semnificative, ca și alte evocări de același fel, aceste amintiri au neprețuita valoare de a restitui azi impresia de ieri, de a salva o imagine construită altădată și transmisă acum peste timp, de a participa la alcătuirea legendei sau a mitului.

Majoritatea evocărilor au în vedere scriitori care au intrat în amintirea contemporanilor, care au lăsat o dîră în memoria colectivă a timpului pe care l-au străbătut. Fără asemenea amintiri este foarte greu să înțelegem mai tîrziu audiența, efectul uneori extraordinar în epocă al acestor personalități. Din aceeași speță sînt și amintirile pe care le prezintă cititorilor Valeriu Anan'a despre Voiculescu sau despre Anton Holban. După cum indispensabile pentru înțelegerea lui Adrian Maniu sînt toate cele 6 „depoziții" de istorie literară pe care le rostesc despre poet Ion Frunzetti, Vlaicu Bîrna, Mircea Petrescu, Alexandru Balaci, G. Pienescu, Șerban Cioculescu. Foarte expresivă pentru climatul de formație al poetului Adrian Maniu este evocarea prezentată de doctorul Mircea Petrescu, un apropiat al acestuia. Cartea este de altfel plină de surprize, de detaliile cele mai neașteptate și istoricul literar scormonitor poate găsi aici știri singulare rătăcite între altele de circulație, informații care altfel s-ar pierde. Foarte interesantă pentru biografia lui Lucian Blaga ni se pare a fi excursia pe care i-o oferă Vasile Băncilă în Bărăgan și Balta Brăilei pentru a-i semnala poetului, altfel decît printr-un articol de presă, existența unui spațiu stilistic ignorat de filozof în **Spațiul mioritic**. Vasile Băncilă avea de altfel convingerea că trebuie scris un alt studiu de stilistică spațială „Spațiul Bărăganului", în replică și mai ales completare la cel al lui Blaga, dar gîndul a rămas în teritoriul proiectelor eșuate.

În direcția portretelor memorabile aceste rotonde fac foarte mult. Impresia de mare doamnă pe care o producea Hortensia Papadat-Bengescu este prezentă în toate amintirile rotondei care-i poartă numele. Elevația ținutei lui Vladimir Streinu este emoționant evocată de cei care-i fac pomenirea : Edgar Papu, Alexandru George, Mihai Novicov, Dim. Păcurariu, Șerban Cioculescu și alții. Ne apropiem de vremurile noastre și amintirile sînt mai vii și mai puternice. Mulți dintre evocatori nu fac simple referințe la împrejurări de viață în care i-au cunoscut pe cei pomeniți, ci caută să privească omul prin operă și invers. Opera fiecăruia este totuși prezentă în aceste colocvii memorialistice, care altfel ar fi lipsite de justificarea lor majoră. Este ceea ce face cu remarcabilă pătrundere Edgar Papu vorbind despre Gala Galaction a cărui definiție sufletească el o scoate în bună măsură și din opera acestuia. Ajunși la Gala Galaction se cuvine să observăm că amintirile se desfășoară aici fără program coordonator și că ele au deci un spațiu ideal de manifestare. Totodată ne este însă prezentă în minte o rotondă dedicată lui Ioan Slavici în care se discuta acuzația care s-a adus scriitorului pentru filogermanismul său. Se știe că primul război mondial a provocat între scriitori atitudini împărțite în funcție de posibilii aliați, și că victoria Aliaților i-a pus într-o condiție cel puțin delicată pe susținătorii Puterilor centrale. Biografia lui Gala Galaction conținea și ea un punct litigios și ne-am fi așteptat ca el să fie atins de invitații rotondei. Muzeul literaturii a rejudecat procesul Caragiale-Caion, a rejudecat fără o înscenare specială și procesul lui Ioan Slavici. În această direcție cei care așteaptă justiția posterității sînt mulți și unul dintre ei este și Gala Galaction.

Epuizarea aspectelor și problemelor pe care le implică aceste rotonde este aproape imposibilă aici. Evocările traversează mai multe epoci literare și contribuția lor va rodi desigur în viitoarele monografii și biografii ale scriitorilor români. Unele din aceste rotonde produc documente necunoscute. Epigramele lui Voiculescu, predispoziție necunoscută a poetului, sînt scoase la lumină de Alexandru Bădăuță, Alexandru Bîrlădeanu oferă Muzeului un manuscris inedit al lui G. Ibrăileanu, ciorna unei nuvele, strămoașa, altfel zis, a romanului **Adela**. Evocarea lui Ibrăileanu este de altfel una din cele mai reușite pentru că îmbrățișează mai toate aspectele omului și operei. D.I. Suchianu, Mircea Mancaș, Al. Piru, G.G. Ursu, I.D. Lăudat, G. Istrate sporesc conturul mitic al figurii lui Ibrăileanu desore care G.G. Ursu spunea: „a fost magul tinereții noastre". Sensibil la ascendentul pe care Ibrăileanu l-a avut asupra urmașilor săi în critică, Iorgu Iordan se oprește asupra detectării unei filiații critice apărute în revista **Luceafărul** : „Nu pot să nu relev aici cele două numere din **Luceafărul** de simbăta trecută și de o simbătă anterioară. Un articol semnat de A. Silvestri arată că la George Călinescu se întîlnesc destul de numeroase idei care figurau deja în lucrările lui Ibrăileanu. Articolul, de altfel, este intitulat **Ibrăileanismul lui George Călinescu.** Și autorul nu se mulțumește cu afirmații. Toate afirmațiile lui sînt dovedite prin analiza de text. Nu recurge la sistemul celor două coloane, pentru că nu-i vorba de plagiat. Nu se poate vorbi nici măcar de imitație". Asemenea precizări ne arată că invitații Rotondei proiectează faptele și în perspectivă istorică literară.

Evocările Rotondei 13 au devenit o tradiție, iar tipărirea lor înseamnă o contribuție istorico-literară de o valoare inestimabilă. Viitorul biograf al scriitorilor români are aici un stimulator teren de decolare.

M. Ungheanu

IOANA IERONIM: «Proiect de mitologie»

Cartea de debut a Ioanei Ieronim, **Vară timpurie, (Cartea Românească** 1979) releva o conștiință poetică împlinită, derobată de oscilațiile și șovăielile începutului, cu o fină percepție a realului. Privirea (ca metaforă, bineînțeles) executa un decupaj în viață și, astfel izolat, eșantionul de existență devenea semnificativ și cotidianul expresiv. Deoarece, ca majoritatea poeților tineri de azi, Ioana Ieronim nu caută excepția și spectaculosul din realitate ci, dimpotrivă, contingentul depreciat și efectul de serie care i se par mai sugestive poetic, și nu ca fapte în sine. Este însă un truc sau o convenție retorică, pentru că existența uniformă și schematizată nu poate fi dată ca semnificativă, exemplară, decît în măsura în care își exercită impactul (asupra) și provoacă reacția unei individualități determinînd, în ultimă instanță, o luare de atitudine și o situare ontologică implicită sau explicită a ei/ui poetic. Fără această asumare a propriei condiții, fără această personalizare a raporturilor și relațiilor extrinseci, însuși discursul poetic rămîne amorf, o înregistrare inertă de secvențe și imagini, așa cum nu de puține ori avem ocazia să citim în ultimul timp. Poezia ca spațiu al limbajului, ca univers de cuvinte suficient sieși, nu trebuie să se confunde cu revărsarea verbală entropică, în absența dificultăților rigorii artistice. Din fericire, Ioana Ienonim încearcă prin limbaj să edifice o perspectivă asupra realității și să o înzestreze cu un sens, să-i descifreze o structură, „un proiect de mitologie". Această sintagmă care constituie și titlul inspirat al celui de-al doilea volum **(Proiect de mitologie,** Editura **Eminescu,** 1981) mi se pare elocventă pentru programul său poetic. Nu ne întîmpină însă un real fabulos sacralizat ci din contra, o lume care a pierdut înțelesul spiritual al faptelor cantonată exclusiv în prezent. Un prezent autarhic al lucrurilor și obiectelor ce au invadat și cotropit nu numai orizontul exterior (mediul social și natural) dar și intimitatea ființei transformată la rîndul ei, într-un hibrid obiectual: „e dă scena aceasta — / cufundați în sine ca într-un mil verzui / patru funcționari la patru birouri / patru pixuri rulînd ochiul minuscul / tuse, fosnet, respirații / pianopianissimo // dosare în stivă despart liniștea / — șiruri verticale — / portrete în lemn vinețiu, uzat de vreme / buze vinete, noduri, cearcăne // alte dosare umplu dulapuri de fier / de jur împrejurul odăii, acolo stă scris totul / despre toți // planta agățătoare a făcut înconjurul camerei / s-a ajuns din urmă pe sine, / frunzele ei cerate pline de praf pleacă din lujerul drept la distanțe egale // funcționarul de la fereastră socotește discret pe un colț de ziar / banii de pardesiu / taxa pentru locul de veci, să nu-l piardă / prima nemărturisită acasă / brusc, niște file / se desfac din maxilarele de fier / — funcționarul roșește imperceptibil // dosarele cresc și pe ultimul raft liber / în lada verde cu pămînt vegetează măciulia unui cactus // Da / E pace demult" **(Pace).** Sub pelicula albă a enunțului se desenează o realitate degradată și degradantă unde obiectul devine expresie metonimică a umanului sau i se substituie în întregime : „mărunțișuri prin buzunare / chei legate în lanț și / fire de tutun" **(Indicație de costum).** Sau această urmuziană „schiță de costum" : „bastonul, pălăria, un ziar, / un trandafir de pînză roșie". Poeta coboară necruțătoare, sonda observației în straturile imunde, precare ale existenței pentru a aduce la suprafață probe nefalsificate, autentice, naturaliste chiar, de realitate. Poemul **Scenă de gen** este un astfel de extras sau de concentrat al dezumanizării, un fel de compendiu al situațiilor-tip, exemplare prin atrocitatea banalității și mizeriei : „Materie densă, fum și abur de alcool / oameni la mese / Zăngănit de vase, pe după o perdea, / miros de varză, cîrnat prăjit — / haine ude, afară e zloată, / prin fereastra tăiată în placaj se văd / fulgii rar de zăpadă, burniță // măști translucide, moi, / arată mișcarea lentă dinlăuntru, / obsesiile urmîndu-și cursul / pe șine înzăpezite / / într-un colț e unul prăvălit, / încearcă să-și ia de pe jos bucata de carne / s-o vire la loc în plasă ; / carnea îi scapă din mîini, iar o întinde / pe linoleumul ud și murdar ; / din punga de nailon se desface elastic, / lunecă pe genunchii lui / o coloană vertebrală de vită — / luciul osului gol și curat / — nu mai mult de o clipă ; / fără nădejde omul chicotește, / adoarme ca un prunc (...)" **(Scenă de gen).** Orice s-ar spune, lirica Ioanei Ieronim nu este deloc „feminină", și aceasta nu în detrimentul poeziei. Senzația de sinceritate și autenticitate brutală, aș spune, a viziunii sale este, de fapt, rodul unei fasonate expresii poetice, în care ironia are funcție dezamorsantă, atenuînd efectul deflagrant al imaginilor : „Lasă, nu te mai gîndi la evadare / schimbă pista ; deschide geamul / inspiră / privește pomii, corcodușele verzi, acuțite / punga de plastic / agățată într-un ciot, un capăt negru / de creangă — / „Have a nice day", o frunză de spanac / rămasă pe toartă // vremi patriarhale" **(Melodia zilei I).** Într-un joc cu perspectivele se poate descoperi chiar și un soi de strălucire secretă, de extaz luminos al umilității. Dacă omul-obiect, omul-fantoșă, sau omul-kitsch („ciorapii albaștri / rochia galben, roșu, ciel / bronz Helena Rubinstein / pe obraji / — o sete de viață / în toată a ei făptură") erau priviți clinic, neutral, omul insignifiant, decrepit este înconjurat de o aură a martiriului său, biologic și social, a mizeriei sale cinstite : „lîngă tine se află omul acesta / e murdar și rău mirositor, e bătrîn, / cutreierat de tresăriri bolnave // ține aparatul ascuns în haină, la piept / de sub rever un fir alb îi suie elastic pînă la butonul înfipt în ureche. / Lumea încearcă să-l prindă în / aerul narcotizat, inerția motorului / obsesia vocilor de tranzistor // — dar el e învingător, el se nutrește / din esențele adevărului, el, cu auzul mort / descifrează fața extatică a sunetului, / spală în smirnă / scrîșnetul unei frîne, / împodobește cu flori de cîmp / umilul zăngănit al geamurilor / ca o flacără de alcool se aprinde / cînd ciocane grele bat țărîna, / cînd motoarele sparg asfaltul / și pătrund la nervii pămîntului // el e învingător — fața uscată și neagră, înclinată spre piept / își apără lumina paradiziacă" **(Învingătorul).** Poetă a vidului existențial, și a măștilor sale pe care le denunță fără greș, Ioana Ieronim nu și-a extirpat și sensibilitatea, pe care însă o cenzurează și îi dă o aparență ironică. În schimb, imaginația materială țîșnește într-o seamă de mici texte în genul haikurilor, un fel de definiții metaforice, care prind în agrafa imaginii un sentiment, o stare sau o noțiune abstractă ca timpul. Ele au în același timp rolul de a contrapuncta și a da relief și prospețime unui discurs poetic exagerat, uneori, denotativ. Ceea ce nu înseamnă că este totdeauna ferit de pericolul contaminării cu propria lume statuată, clișeul inexpresiv. Dar și cu inerentele scăderi, **Proiect de mitologie** va fi, sînt sigur, unul din volumele reprezentative ale anului poetic.

Paul Dugneanu

LIVIU IOAN STOICIU: «Inima de raze»

Liviu Ioan Stoiciu a debutat în 1980, cu volumul de versuri **La fanion** (Editura **Albatros).** Debut remarcabil, puțin comentat de critică (Liviu Ioan Stoiciu n-a fost lansat în „Cenaclul de luni"), căruia i se acordă unul dintre premiile Uniunii Scriitorilor. De unde se vede că... nu știu ce se vede. **La fanion** atrăgea atenția asupra unui poet de factură surrealistă, evoluînd însă în spațiul unui limbaj personal, discontinuu și ușor ermetizat, în care se suprapun imagini mitizante și realitatea cea mai terestră. Ca orice carte de versuri, **La fanion** este o biografie interioară. Vîrsta „evocată" aici fiind copilăria, privită cînd retrospectiv, cu nostalgia de rigoare (tratată, deci, ca o temă lirică), cînd de foarte aproape, cu ochii triști ai unui autohton Billy mincinosul. Refuzat, prin retragere în vis și mit, realul revine, de fiecare dată, cotropitor, atît la nivelul lexical cît și la cel imagistic : „da... ciulinii veneau, fabuloși, sfere fierbinți, din / cer, grămadă, ideologii noi / împotriva mea : și eu (iar...), ce să fac, nu ?... / striga cantonierul, am dat și plugul și vaca și... ah, / băietan, știam eu, de la țărani, ce e ăla / colectiv... știam ?... că o luam, de nebun, la / fugă, pe hat și bombăneam : dacă mă prinde / visul, e bine dar / dacă... și mă trezeam, năucit : injuram, așa, în gînd în / loc să mă închin și, în timp ce mîncam, îi furișam mamei, cu teamă mare, să / nu mă repeadă, o vorbă : ia, bre, pămîntul și / la ceferiști ?". Cu al doilea volum **(Inima de raze,** Editura **Albatros,** 1982) ceva se schimbă în poezia lui Liviu Ioan Stoiciu. Nu este vorba (căci ar fi trist) de o modificare, de la o carte la alta, a limbajului poetic sau a tipologiei imagistice. Poetul „lucrează" cu aceleași materiale, metafora fiind construită după principiul surrealist al maximei distanțe între sferele semantice : „un fagure de miere pe o brazdă de iarbă verde", „pupeze cu un ochi în frunte privind la iapă cum paște", „fructele stricate de sub pat, învelite în manuscrise apocrife", „o sfeclă cu frunze pe bicicletă pe trei roate îmi face cu ochiul", „piraiele lemnului, în care stăm cu toții, mizgălesc pămîntul la masa de scris", „un iepure sare din groapă și se dă tumba", „dușmanul soarelui ia forma peștelui" etc. Pe de altă parte, la fel de caracteristică rămîne și oralitatea, aliată cu spontaneitatea emisiei lirice. Rezultă o variantă de dicteu automat, ce dă anume personalitate stilului poetic. Schimbarea importantă care se petrece în **Inima de raze** vizează însă atitudinea față de lume sau, altfel spus, raporturile dintre eul liric și univers. În **La fanion** lumea era, în fond, simpatică, acceptabilă. În noul volum ne întîmpină un univers degradat, atins de boli necruțătoare, viciat și vicios, terorizant : „la fereastra corăbiei impregnînd hainele furate de pe / nebuni, împărați și totul : unde ciorile o / fi dus semețul ?... în mine, pe / dinlăuntru, maimuța / își drăgălește fiul... afară, copacii / mîncați între ei, schilodiți, însingerați, feriți / cu scuturi împotriva ploii, împietriți și scîrbatul, / plin de viermi, luat în trompa elefantului, bulbucînd în glod // mă ard de viu pe șira spinării cuvintele, nu / cuvintele, noțiunile, mă ard pe șira / spinării noțiunile : exhibat, vă / decodific... spasmul / mîinii, catastrofal, cu care scriu asta, pe / o masă de disecții, e batjocura / primară : timpiților, organele / interne vi se întorc și vouă, o / dată ce mie mi se întorc pe dos / exersînd". Un infern interior exhibat sau imaginea, din exterior, a unei Sodome, cărela poetul îi rostește Mane, Tekel, Fares ? Răspunsul este dificil. Căci, în **Inima de raze** discursul poetic se ermetizează, sensurile interferează, mesajul este „bruiat" aproape continuu de semnalele unui bănuit subtext, cu contururi greu de aproximat.

Întregul volum, deși împărțit formal în două cicluri **(Cimitirul terfeloagelor** și **Copacul care face miei)** și în mai multe poezii este, în fond, un singur amplu poem polifonic, construit pe un scenariu biblic. Analizat pe fragmente, discursul liric pierde enorm. Luat în ansamblu, el are forța de a deveni viziune și atitudine. O viziune a patimilor moderne, așa cum s-ar înțelege, totuși, din poezia **Pe la unu, din noapte,** transcripție, în derizoriu, dar nu mai puțin dramatică, a unei Golgote.

Rostirea pythiacă obstruează comunicarea și, de aceea, pe porțiuni, **Inima de raze** pare o

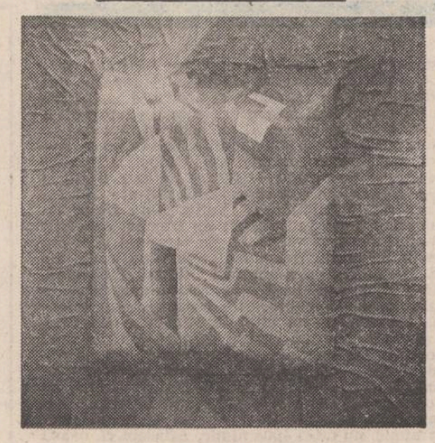

Ulei de Viorica Bențe

sumbră biiguială. Dar, repet, cartea este gîndită ca o **construcție,** ca un volum și nu ca o **culegere** de poezii. Tensiunea, pe întreg, este dată aici de conflictul ireductibil între un eu ultragiat, (condiționat existențial și, prin urmare, neputincios) și o autoritate impenetrabilă, istoricește metamorfotică, dar imuabilă în esență. Mai simplu spus, poetul, în spiritul progresist al poeziei românești dintotdeauna, dar cu mijloace moderne, face procesul dictaturii, al „faraonismului" (faraonul este, în carte, una dintre reprezentările dictatorului) nulifiant : «cu ochi suprapuși : să dăm cuvîntul și lui... pe / tron, cu picioarele / pe o pernă, în stînga / cu un săculeț cu bani, purtătorul de călimări / semnează / cu dreapta / textul în versuri al / conferinței / pe care trebuie să o ție la căminul / cultural : / da, da... tovarăși, să dăm cuvîntul / lui dumnezeu (îmbrăcat în loden) : „foaie...", începe el, „foaie / verde..." dar elementele / dușmănoase, acuma, reprezentînd în mod / schematic / animalele, împerecheate, / de tot felul, îl / întrerup și / fluieră cu degetele în gură, enervînd noua / natură / care, cu / pietre de grindină în mină tăbări pînă / și peste cerealele sălbatice (așezate, nefericite, în / costumele lor luate / pe cartelă, cuminți pe scaune în / sala de festivități, cu o / pancartă „sfînt, sfînt, sfînt", membre și ele ale / întovărășirilor / pentru lucrarea în comun a / pămîntului : legănate de vînt) și trosc !..., / aoleu, nu mai facem (na, / să vă săturați) / și le dădu / inspirație... / inspirație, taică, inspirație că».

Inima de raze este o carte — asemeni multora de poezie modernă — care solicită intens participarea cititorului. Acesta este chemat (somat aș zice) să-și regleze, pe de-o parte, starea de spirit în acord cu autorul și, pe de altă parte, să plonjeze din subtext în subtext, pentru a aduna elementele ce configurează sensul integral. Operațiune obositoare dar, de multe ori, profitabilă. Totuși, chiar presupunînd îndeplinite aceste condiții, la sfîrșitul lecturii cărții lui Liviu Ioan Stoiciu, alături de oboseala — s-o numim plăcută — se insinuează și o alta, la fel de adevărată, deși mai puțin dezirabilă. Ea vine nu atît din monotonia discursului poetic (care poate fi, și chiar este în acest caz, o modalitate a incantației) ci din sentimentul repetării în exces a acelorași contexte și stări. Oricum însă, balanța cu cele două tipuri de oboseală înclină sensibil în favoarea primului. Așadar, **Inima de raze** este o carte de poezie profundă, iar Liviu Ioan Stoiciu un poet veritabil, consecvent cu sine și cu cititorii săi.

Valentin F. Mihăescu

„Recunoaștere îndepărtată"

Urmare din pag. 1

într-o imagine globală: „are-n clipa aceea viziunea totală a globului, a Terrei, pe care se joacă acest război, mii de avioane trimise în cercetare, mii de partizani, de oameni din maquis, de oameni în jungle și bruse, în munți și-n păduri, transmițînd informații, zeci și sute de state majore centralizîndu-le, definînd direcții de mișcare și izbire, sute de mii, milioane de soldați acoperind cu destinele lor acele curbe elegante desenate pe hărțile statelor majore". Senzațiile zborului îi dau personajului o stare de euforie, imaginile reale se suprapun peste imaginile memoriei, ființa percepe reacțiile proprii asimilate cu reacțiile aparatului de zbor, sunetele, vibrațiile, priveliștea, totul se amestecă, se confundă, într-o stare de surescitare, de hipertrofie a simțurilor.

Emoția modifică percepția, poetizînd momentele dramatice, ca în relatarea detașată a unui moment-limită de către un personaj episodic : „Deci, domnilor, am auzit obuzul acela venind. Am știut că este obuzul pe care scrie numele meu. Acum îl scoseseră ursitoarele, îl meniseră și venea lacom spre mine, drept spre inima mea. Știu doar că întunecatul acela negru, mai negru decît acesta (căpitanul își alege parcă vorbele, este pedant cu ele și grijuliu) mi se lipise pe retină. Vă asigur, o senzație cel puțin stranie. Apucasem să mai simt mirosul de pirită și de pămînt ars. Apoi s-a făcut o liniște serenă, albastră, de o infinită frumusețe albastră, pentru că, domnilor, liniștea aceea era plină de o lumină dumnezeiască și se conținea în mine".

În coșmarul care este războiul, sînt trăite rare momente de seninătate, pentru că prozatorul iubește literatura descriptivă, contrapunctînd uneori episoadele dure sau sordide cu scene cinematografice, frumoase și liniștite (peisajul din pădurea de la Nemsova) sau prețios baroce (cina budapestană a celor 25, interiorul din casa generalului Florescu).

Multe episoade sînt însă aspre, cele care țin de biografia de război a personajului, cum este episodul interogatoriului lui Secicar, sau scenele de spital, pasajele din subsolul casei de la Budapesta. Latura erotică, mai întinsă în primul volum, dispare aproape în întregime în noua carte. Ella se înstrăinează, Augusta nu mai tulbură la fel, pentru că virsta cuplului este alta. Dispar și episoadele vieții cotidiene a escadrilei, cu momentele de umor tineresc, pentru că Vornicu trăiește acum o experiență pe cont propriu, fiind separat de grup și prin aceasta mai vulnerabil, pus în situații care îl maturizează și care îi modifică felul de a gîndi. Dobîndesc în schimb o pondere mai mare episoadele de aventură, dinamice și spectaculoase. Problematica politică ocupă un spațiu mai restrîns, acționînd însă prin sugestie, prin intermediul citorva personaje episodice.

Finalul romanului, una dintre cele mai frumoase părți ale sale, este o despărțire de „biografia de război", o despărțire de uniformă și de camarazii de la escadrilă, care și-au făcut datoria, și-au riscat viața, au luptat cu un eroism niciodată afișat, și prin care nimeni nu-i așteaptă la capătul drumului, anonimi care se vor pierde în masa anonimă, înghițiți de șuvoiul de oameni care se pregătește pentru mari schimbări. Destinul acestor bravi este să trăiască nestiuți și nerecunoscuți, cu amintirile lor, întorși, ca Radu, la vetrele copilăriei, la locurile natale, în existențe obișnuite. Ultimele fraze ale romanului au ceva nostalgic, în care se simte emoția scriitorului, solidar cu aceste destine restituite cu nedisimulată afecțiune, cărora le închină această carte ca o răscumpărare și un elogiu.

Transhumanță sentimentală

Urmare din pag. 1

mă zboruri de ciocîrlii. Cîntecul lui ajunge la ascunzișul cheii lăcătului care feroacă lăzile noastre cu lacrimi secrete.

Sunetul lui e adierea șoptită a vîntului sau mersul vijelioi prin acoperișuri vechi de trestie. El ne unge cu raiuri de miere pe suflet, îmblînzește furtuni și vindecă răni deschise de melancolie.

Sub plînsul naiului său, doina capătă adîncimi ancestrale și înălțimi universale. Doina lui cheamă sufletul să i se închine ca unui munte al dorului omenesc, căci ea însăși s-a născut dintr-o intraductibilă durere și răbdare a unui popor. Doina lui curăță azi praful căzut pe hrisoave și psaltiri, adunînd parcă toată sensibilitatea unui neam, răspîndită prin istorie. Gheorghe Zamfir nu mai cîntă ci „zice" limba secretă a doinelor, care va vorbi și de aici înainte, multe secole, legămînt secular al românilor cu „raiul" în care s-au născut.

Aceasta este cronica sentimentală a serbării pe care Gheorghe Zamfir a dat-o în genar 1982 cu ocazia coborîrii în suflete a doinei ca într-o transhumanță.

BREVIAR

■ **CONTRIBUȚII LITERARE.** „Descătușarea : 1821" este o remarcabilă culegere de studii, pe teme istorice și literare, întocmite de Nestor Vornicescu, un șir de contribuții, unele de interes afară din comun, asupra lumii în care a viețuit Tudor Vladimirescu. Autorul, care e un erudit în materie și un pasionat al cercetării minuțioase, a descris mai întîi „sigilografia" lui Tudor și a interpretat-o alegoric, a pictat apoi un tablou de epocă al „cancelariei" lui Tudor Vladimirescu, a descoperit în fine un poet al vremii, ignorat de istoria literară, în persoana unui ierarh, Ilarion Gheorghiade. Palpitant e studiul asupra „tehnocraților" revoluției de la 1821, între care prenumărăm pe Gh. Lazăr, Petrache Poenaru și Ilarion Gheorghiade ; ultimul — poet de ritm popular, adăugat acum unui număr de autori care preced romantismul, fiind un „romantic" și un „folclorist" intuitiv. „Descătușarea : 1821", ca și alte studii emanînd din medii care nu sînt ale culturii curente, afirmă pe un serios cercetător, din categoria lui Ioan G. Coman și Antonie Plămădeală.

■ **COLECȚII DE TEXTE TEATRALE.** Sub diferite înfățișări, un număr de reviste și de teatre publică, în chip de „supliment", texte ale unor piese de teatru, adevărate colecții „paralele" cu activitatea editorială propriu-zisă. În plus, „Teatrul Mic" (din București) editează un „ziar", „Spectator", un exemplu de presă constructivă, făcută cu inteligență, idei și omogenitate. Numărul 3 lansează „o nouă modalitate teatrală : realismul cotidian", conține tablete de Dinu Săraru, A. D. Munteanu, Mihaela Tonitza-Iordache, Dumitru Ghișe, D. R. Popescu, P. Everac, R. Guga etc.

■ **DECEPȚIE.** Pasionații muzicii „beat" ar fi dezamăgiți văzînd că „let it be" înseamnă, în românește, „treacă-meargă" și este o „interjecție" (cf. „Dicționar român-englez", Buc., 1973).

■ **REVELAȚIE.** Viorel Horj descoperă, în „Familia" nr. 1, că Ion Lotreanu, aflat în „perpetuă căutare de «felii»", este un autor care „posedă deopotrivă spiritul de geometrie și cel de finețe". E vorba, desigur, despre romanul „Iluzia", plin de scene din viața unui ofițer care, zice recenzentul, „traversează avatarurile unui mediu cazon".

■ **DESPRE SINCRONISM.** „Dacă dorim să fim sincroni cu marea literatură care se face azi în lume atunci nu putem ignora că ea, această mare literatură, e politică și socială în primul rînd, nu steril experimentalistă, și atunci confrunt romanul social românesc cu tot ce e mai bun în lume, nu minimalizez angajarea politică a romanului românesc numai pentru că acesta ignoră moda pasageră și îl pun în cumpănă cu exercițiile moderniste ale unora" (Dinu Săraru în „Scînteia" 31 ian. 1982.)

■ **„RAPORTURI SCENICE".** Din cronica Elenei Nestor, „Steaua fără nume la Tîrgu Mureș" („Vatra" nr. 1) : „Cuplul Mona-Miroiu are bună sincronizare, lucru ce nu se întîmplă cu toți interpreții, în raporturile lor scenice".

A. S.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

«ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN PREZENT» DE G. CĂLINESCU

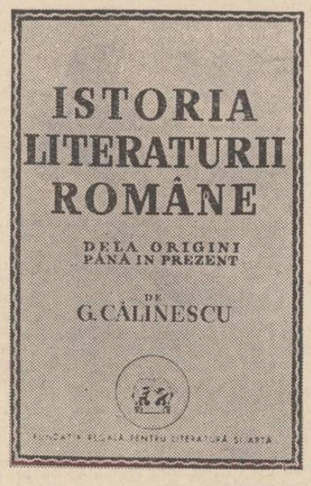

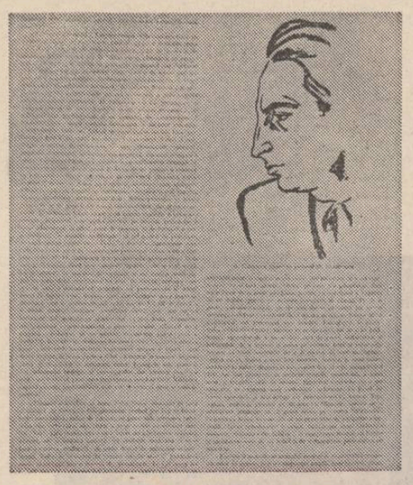

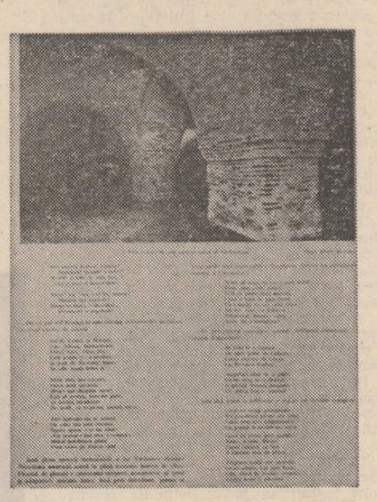

față în față:
EDITORI ȘI CITITORI

ÎN CULISELE EDITURII

AUREL MARTIN: „ORICE ISTORIE A LITERATURII ESTE ȘI EXPRESIA UNEI SUBIECTIVITĂȚI"

— Stimate Aurel Martin, sînteți directorul Editurii Minerva, editură care și-a asumat sarcina reeditării «Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent» de George Călinescu. Cu ce sentiment vă pregătiți să dați cititorului de astăzi și posterității această importantă operă ?

— Apariția acestei lucrări este, fără îndoială, nu numai un eveniment editorial, ci și unul cultural de cea mai mare importanță. Mai ales că avem de a face cu ediția a doua, revăzută și adăugită chiar de Călinescu, fapt care îi conferă acestei ediții o valoare deosebită. În carte cititorul va vedea o coliță — cum îi spunem noi editorii — conținînd facsimile cu paginile pe care a lucrat Călinescu însuși, componente foarte instructive dovedind dorința lui de a îmbogăți textele primei ediții, de a le aduce la zi sub raportul informației.

— Am vorbit pînă acum despre oportunitatea apariției pe care o pregătiți, dar despre actualitatea istoriei și criticii călinesciene ce ne puteți spune ?

— Un lucru este cert : orice istorie a literaturii române este între altele și expresia unei subiectivități, oricît ar dori autorul să fie obiectiv. Subiectivitatea aceasta este în același timp expresia culturii autorului și a momentului respectiv, a metodologiilor care sînt în circulație. După 40 de ani îți dai seama, însă, cît de bine a sintetizat o serie întreagă de scriitori — Călinescu. În proporții absolut memorabile, pe care noi astăzi le reluăm. Asta nu înseamnă că, într-o problemă sau alta, punctele de vedere ale noastre, ale celor din 1982, mai concordă întru totul cu cele ale lui Călinescu. Este fatal să fie așa. De altminteri și Piru, care este un călinescian convins, recunoaște acest aspect în studiul introductiv. Datorită informațiilor care s-au putut recolta între timp, datorită modificării gustului, a sensibilității în general, a tipului de gîndire propriu-zis, într-o serie întreagă de capitole, punctele de vedere post-călinesciene nu mai concordă cu cele ale lui Călinescu. Dar toate aceste lucruri fac și mai incitantă istoria lui Călinescu. Acum, republicînd cartea, anumite mituri în legătură cu ea se vor mai destrăma. Pe de altă parte, o să se vadă și „izvorul" unor critici actuali, tipuri de demers critic.

AL. PIRU: „AȘTEPT CU NERĂBDARE APARIȚIA NOII EDIȚII"

— Stimate Alexandru Piru, la data primei apariții a «Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent» de G. Călinescu, erați unul din apropiații autorului. Sînteți, deci, unul din oamenii de cultură care cunoaște în amănunțime istoria acestei monumentale opere. Vă rugăm să oferiți cititorilor noștri cîteva aspecte semnificative ale acestei istorii. Cît timp a lucrat Călinescu la această carte ?

— G. Călinescu a lucrat la «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent» patru ani și jumătate, din octombrie 1936 pînă în februarie 1941.

— Pe măsură ce lucrarea avansa, G. Călinescu comenta cu apropiații săi aspecte ale acestei istorii literare, se consulta cu cineva ?

— Singurul confident al lui G. Călinescu era editorul Al. Rosetti, căruia îi trimitea manuscrisele pe măsură ce scria, pentru «Revista Fundațiilor Regale". Lucrul l-a făcut în întregime singur, poate la București, poate la Iași. Alte fragmente le-a publicat în «Adevărul literar și artistic» și mai multe în «Jurnalul literar» din 1939.

— Unde s-a tipărit cartea și în ce condiții ?

— Cartea s-a tipărit la Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului — Imprimeria Națională din Calea Șerban Vodă, sub îndrumarea unui specialist în arta grafică, Tomei, pe hîrtie specială. Modelul a fost «Istoria literaturii franceze» de Gustave Lanson (cu clișee și pagina culeasă pe două coloane).

— Tirajul ?

— Nu știu sigur, dar cred că tirajul nu a depășit 4 000 de exemplare.

— Pe prima ediție autorul a făcut ulterior modificări (pe care se spune că le respectă cu fidelitate ediția a doua, așteptată cît de curînd). Aceste modificări sînt esențiale, conțin schimbări radicale de opinie ?

— Modificările sînt de fapt adaosuri biobibliografice, completări cerute de noi lecturi de cărți și manuscrise, indeosebi de scrisori ale autorilor, precum vasta corespondență a lui Al. Odobescu care a necesitat rescrierea întregului studiu despre acest scriitor. Nu întîlnim în adaosuri nici o schimbare de opinie sau de viziune.

— Stimate Alexandru Piru, cunoașteți foarte bine atît «Istoria literaturii române» cît și evoluția vieții literare românești de după apariția cărții. Sînteți apreciat ca un critic drept, nepărtinitor. Spuneți-ne, vă rugăm, există în această carte judecăți de valoare literară infirmate de trecerea timpului, sînt scriitori nedreptățiți ?

— După părerea mea, nu. Desigur, încheind lucrarea în 1940, G. Călinescu a tratat marii autori din perioada interbelică doar cu ceea ce aceștia publicaseră pînă atunci și care astăzi nouă ne apar în alte dimensiuni (de exemplu Arghezi, Blaga, Philippide, Emil Botta). În ediția nouă au fost adăugate cîteva lucruri, cam pînă în 1945, cînd a publicat compendiul. A scris aici despre Dimitrie Stelaru și despre Mihai Beniuc, menționat în 1941 numai la bibliografie.

— Astăzi despre «Istoria literaturii române» de Călinescu se vorbește aproape cu pietate.

— Da, dar nu de toată lumea. De pildă, N. Balotă, I. Negoițescu, M. Nițescu, Alexandru George, Ileana Vrancea il contestă încă total sau parțial. Cît despre momentul apariției, trebuie să spunem că el a fost aproape în întregime defavorabil. S-au scris numai în 1941 peste 120 de articole, cronici, broșuri, note, însemnări negative, continuate cu alte vreo 15 intervenții de același fel. În 1942 se cerea pur și simplu eliminarea de la Universitate a lui G. Călinescu. Cineva care semna Loyola (mi se pare Ion Singeorgiu) făcea un serial sub titlul „O carte infamă".

— De fapt cum a primit adevărata critică literară a vremii această carte ?

— Recenzii demne de atenție au publicat doar E. Lovinescu în «Curentul literar» (13 septembrie 1941) și Șerban Cioculescu în «Revista română» (octombrie-decembrie 1941). Amîndoi îl acuză pe G. Călinescu de subiectivism, primul văzînd în «Istoria literaturii române» mai mult un roman, părere reluată pînă în zilele noastre. S-ar putea remarca faptul că unele opinii ale lui G. Călinescu socotite o vreme subiective au devenit ulterior, prin consimțirea critică, obiective.

— Tovarășe profesor, de ce s-a lăsat atît de mult așteptată această reeditare ?

— Am pregătit pentru tipar ediția a doua revăzută și adăugită de autor din «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent» încă din 1967. Decizia de reeditare s-a dat cu doi ani în urmă în cadrul politicii de valorificare a moștenirii literar-culturale pe care o consider înțeleaptă. Cred că întîrzierea se datorește și unor păreri diferite ale celor care nu cunoșteau textul, asupra modului de alcătuire a ediției.

— Vă mai reținem cu o singură întrebare : Ce sentimente nutriți astăzi pentru maestrul și prietenul dvs., G. Călinescu? Cu ce sentimente așteptați ediția a doua a cărții sale ?

— Am aceleași sentimente de totdeauna pentru el : admirație și stimă pentru uriașa sa muncă, pentru neprețuitul său talent. «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent», operă monumentală, se scrie o singură dată într-o cultură și face mîndria unui popor, mîndria poporului român. Să mai spun că aștept cu nerăbdare apariția noii ediții ? O aștept cu toții.

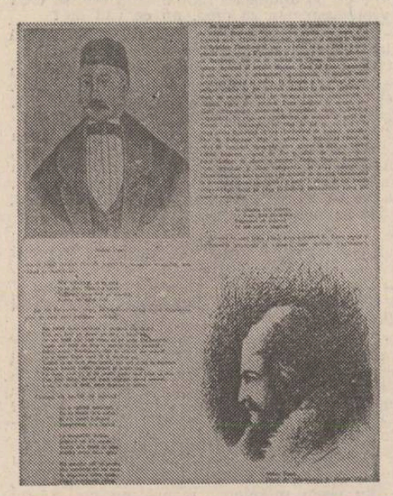

Z. ORNEA: „MODIFICĂRILE PE CARE LE-A OPERAT CĂLINESCU SE RIDICĂ LA 250—300 DE PAGINI"

— Au trecut patruzeci de ani de la apariția primei ediții. De cînd se pune problema acestei reeditări ?

— Problema reeditării s-a pus imediat după moartea lui Călinescu, cînd, la vechea «Editură pentru literatură», profesorul Piru a depus manuscrisul de 3 540 de pagini, constituind forma ediției a doua a acestei cărți. Practic deci, de cînd manuscrisul se află în portofoliul editurii.

— Ce diferențe sînt între ediția pe care o pregătiți și cea din 1941 ?

— Nu numai dvs., ci toată lumea pune această întrebare. Vreau să vă spun că sînt diferențe foarte importante pe care le-aș grupa în două categorii : de ordin cantitativ și de ordin calitativ. Încă din '41, imediat după ce i-a apărut prima ediție, G. Călinescu a lucrat la revizuirea acestei cărți. Doamna Călinescu mi-a relatat că și în spital, în ultimele zile, pe masa lui se găsea un exemplar din «Istoria literaturii» pe care continua să-l revadă, să-i aducă modificări. Cred că modificările de ordin augmentativ pe care le-a operat Călinescu se ridică la 250—300 de pagini de dactilogramă. A adăugat nu propoziții, ci citeodată paragrafe întregi, a adăugat noi medalioane de scriitori pe care nu-i tratase în ediția din '41.

Repet, nu e nici o modificare de judecată de valoare făcută din ratiuni conjuncturale. De îndată ce colectivul nostru de redactori a primit sarcina să se ocupe de «Istoria literaturii române», prima operație pe care am făcut-o a fost o colaționare integrală a dactilogramei depuse la noi de profesorul Piru cu textul rămas în posesia doamnei Călinescu conținînd modificările operate de autor. Pot asigura pe orice cititor de bună credință că din textul lui Călinescu nu s-a tăiat nici un cuvînt, că, dimpotrivă, împreună cu profesorul Piru, s-a depus o muncă de efectivă paleografie pentru descifrarea unor cuvinte în așa fel încît să nu rămînă nimic din scrisul lui Călinescu nerestituit acestei cărți.

O altă importanță a acestei ediții decurge din faptul că acele pasaje pe care Călinescu le-a modificat sau pe care le-a scris din nou menționînd unde să fie introduse, apar în ediția noastră la locul respectiv. Chiar pentru cititorii care au ediția din '41 și pentru cei care au achiziționat un exemplar din ediția Drăgan, ediția a doua va fi absolut necesară pentru că ea are meritul de a pune la îndemînă exact forma pe care a dorit-o Călinescu.

— Prima ediție, pe lîngă textul propriu-zis, beneficia de o foarte importantă contribuție iconografică. Se păstrează acest element în noua formă ? Se păstrează și formatul cărții ?

— Ediția noastră păstrează integral formatul ediției din 1941 și iconografia acelei ediții. Noi am găsit păstrate la doamna Călinescu cîteva plicuri mari cu toată iconografia cărții.

Pentru cititorii care-și pun probleme legate de exactitatea reproducerii textului din vechea ediție și a modificărilor pe care le-a operat autorul, aș mai dăuga că vom da la sfîrșitul cărții o coală de 16 ilustrații. Sînt de fapt reproduceri care vor lămuri cititorul că modificările operate de Călinescu au fost respectate cu strictețe de îngrijitorii noii ediții și de corectorii din redacție care s-au ocupat de această carte. Paginile nu vor fi reproduse micșorat, ci exact la formatul cărții, în așa fel încît vor fi perfect vizibile, se va vedea grafia lui Călinescu și toată lumea va fi edificată că nu e nici o mistificare în aceste modificări reproduse în noua ediție. Se vor vedea chiar și săgețile indicatoare făcute de autor pentru locul unde trebuie să intre fiecare din adaosurile pe care le-a făcut. Cred că ideea noastră de a da la sfîrșit aceste reproduceri va spulbera foarte multe din prejudecățile care circulă astăzi în lumea literară.

— Ce ne puteți spune despre data apariției și tirajul lucrării ?

— În cursul primului trimestru noi sperăm să avem cartea în librării. Cît privește tirajul vă pot spune că, pur și simplu din rațiuni tipografice, el va fi de 25 000 de exemplare. Tipografia «Arta Grafică» ne-a comunicat că zațul manuscrisului nu rezistă la un tiraj mai mare. Ca măsură de siguranță însă am imprimat de pe zaț această a doua ediție pe o hîrtie cretată specială și cu mijloace fotografice, în măsura în care vom avea hîrtie, vom scoate noi ediții anual, pînă la satisfacerea nevoilor reale ale cititorilor. Deci, pentru viitoarele ediții se vor elimina operațiile de culegere și corectură.

PRINTRE BIBLIOTECARI

IZBĂȘOIU GHEORGHE, Directorul Bibliotecii orășenești Cîmpulung Muscel :

— Cîte exemplare aveți din «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent» de G. Călinescu ?

— Nici unul.

— Și dacă unul dintre cititori vă solicită această carte cum vă descurcați ?

— Nu prea știu ce să vă răspund. Cu dificultate, cu mare dificultate. Ar trebui s-o împrumutăm de la altă bibliotecă.

— Bibliotecile care o au o împrumută ?

— O au bibliotecile care dețin și fond documentar. Am putea-o împrumuta de la Biblioteca Județeană Argeș, sau de la una din bibliotecile mari bucureștene, dar numai în măsura în care o au disponibilă. E o carte foarte valoroasă, știți și dvs.

— Se pregătește apariția ediției a doua. Ați făcut demersuri pentru a obține un exemplar ?

— Da. S-au făcut înscrieri la Biblioteca Județeană pentru procurarea acestei cărți așteptate. Sperăm s-o obținem.

VIORICA POPA, Bibliotecară, Botoșani :

— Aveți în biblioteca orașului Botoșani măcar un exemplar din «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent» ?

— Cu toată părerea de rău, trebuie să vă spunem că nu.

— Și cînd vă este solicitată de cititori această carte cum procedați ?

— Îi îndrumăm pe solicitatori la Iași. Acolo o au... Sperăm să apară cît mai curînd ediția a doua și atunci ne vom descurca mai ușor. Pînă acum am folosit pentru cititorul mai nepretențios compendiul existent și la noi în bibliotecă. Și trebuie să vă mai spun ceva. Eu am avut bucuria să răsfoiesc un exemplar al cărții din 1941 la unul din profesorii vîrstnici ai orașului nostru, la tovarășul Ion Aniței. Nu greșesc cînd spun că e o adevărată bucurie să ții o carte atît de rară în mînă.

SILVESTRU VOINESCU, Directorul Bibliotecii Județene Argeș :

— Avem în biblioteca noastră două exemplare din ediția din 1941. Unuia dintre ele (foarte puțin folosit pînă la achiziționare) i s-a făcut în atelierul nostru o legătură elegantă și a fost trecut în colecția cărților rare. Al doilea exemplar a fost împărțit și dezmembrat în cinci fascicole legate fiecare în pergamoid și cele cinci fascicole circulă separat în sala de lectură unde vin și îl cer foarte mulți studenți de la Institutul pedagogic, profesori de română, de istorie sau alți oameni care au preocupări în domeniul artelor, care prin natura activității lor vin în contact cu materialul strîns de Călinescu în această carte.

— Este o carte cerută de cititori ?

— Numărul imens de solicitări ne-a obligat să dezmembrăm cartea așa cum v-am explicat, pentru a putea fi consultată simultan de mai mulți oameni.

CE SPUN LIBRARII ?

MIHAI SCHWEFFER, responsabilul librăriei «Dacia», București :

— La sfîrșitul fiecărui an se întrunește o comisie de tiraje în care se discută absolut toate aparițiile anunțate în planurile editoriale. Bineînțeles că și «Istoria literaturii române» a făcut obiectul acestei discuții. Librăria «Dacia», fiind una din cele mai mari librării ale Capitalei, a solicitat un număr destul de mare de exemplare din această lucrare, despre care se știe că a dispărut de pe piață la scurt timp după prima apariție și pentru a cărei retipărire s-au dus tratative îndelungate.

— V-am ruga să precizați cîte exemplare ați solicitat și în ce măsură sperați să se respecte integral solicitarea dvs.?

— În măsura în care va fi posibil, contez pe 3 000 de exemplare. Atîta am cerut.

— Ați purtat discuții cu clienții obișnuiți ai librăriei în legătură cu această carte ? Aceștia sînt interesați de apariția ei ?

— Da, bineînțeles, bineînțeles. De altfel, dacă-mi amintesc bine, directorul editurii Minerva, într-un interviu din decembrie '80, anunța apariția iminentă a lucrării în cursul lunilor ianuarie-februarie 1981. De atunci a trecut un an și cumpărătorii ne tot întreabă : „Domnule, ce se întîmplă, nu mai apare «Istoria literaturii» ?"... În sfîrșit, acum sîntem siguri că va apare.

— Și în cazul în care nu vi se vor da toate cele 3 000 de exemplare cum veți proceda cu distribuirea cărții ? Faceți înscrieri ?

— Deși editura anunțase printr-un pliant că se pot face înscrieri, noi nu facem așa ceva. Înscrieri pot face numai librăriile „Cartea prin poștă", cea din Pitar Moș și cea din Sergent Nițu Ion. Noi o să procedăm cum facem de obicei, „cu cărțile pe masă". În măsura posibilităților, pentru un număr de specialiști, de oameni care nu pot trece în fiecare zi prin librărie, o să încercăm să rezervăm un număr de exemplare. Dar asta depinde în primul rînd de cantitatea pe care o vom primi.

— Probabil veți fi și dvs. unul din cumpărătorii acestei cărți.

— Fără îndoială.

MIHAI CALY, responsabilul librăriei „Eminescu" din Pitești :

— Practic, cu ani în urmă, există un sistem de înscriere la librărie cu plata anticipată a clientului. Din păcate nu mai este. Spun din păcate, pentru că la cartea despre care vorbim se poate ca oameni aflați întîmplător în librărie s-o cumpere pentru voga ei nu pentru că le servește la ceva sau le place, în timp ce alții, direct interesați, a doua zi să n-o mai găsească. De fapt toate lucrările clasicilor ar trebui să apară într-un asemenea tiraj încît să stea un an în librărie. Vin studenți noi, vin oamenii generației care se ridică și trebuie s-o găsească. Librarii nu consideră cărțile clasicilor „stoc mort".

VOCI DIN PUBLIC

CORNELIU BODODEL, operator chimist, Combinatul Petrochimic Pitești :

În fine, de vreme ce ediția a doua în sfîrșit apare, să trecem peste această întrebare spinoasă și să ne oprim la alta : Voi găsi ediția a doua în librărie ? V-aș ruga să nu vă supărați dar este o întrebare legitimă. În ultimul timp au fost atîtea cărți de la care m-am ales numai cu titlul. Am bătut orașul dintr-un colț în altul ca să primesc peste tot răspunsul neplăcut : „S-a epuizat într-un ceas...". Peste o lună sau două, voi găsi «Istoria literaturii» în librărie? Îmi puteți răspunde ? Și dacă o voi găsi, cum va arăta ea ? Ediția din '41 a intrat în legendă și pe aceasta o vrea cititorul. Cu fața schimbată — chiar dacă a pieptănat-o Călinescu însuși — cartea aceasta, atît de dorită, m-ar dezamăgi. Și nu e nimic de mirare în acest sentiment al meu. Se cunosc destule opere minunate pe care le-au sărăcit chiar autorii lor, cu toată bunăcredința pe care au pus-o în încercarea tîrzie de a le adapta vremii, de a le face mai bune.

MARCIAN POPESCU, Student :

Cartea nu are aceleași semnificații pentru toți oamenii. Pentru unii, predominante pot fi componentele ei legate de îmbogățirea culturală, de divertisment, de pasiunea colecționarului. În cazul special al «Istoriei literaturii române» însă, sînt oameni pentru care prezența ei în bibliotecă este vitală. Pentru oameni ca mine, «Istoria literaturii" este înainte de toate instrument de lucru. Dacă n-o am, sînt pus în situația strungarului căruia i s-a luat șublerul. Munca mea este mai puțin precisă, randamentul meu profesional — de mîine, în special — diminuat. Datoria mea va fi să-i familiarizez pe viitorii oameni ai acestei țări cu literatura română, să le inoculez nu numai gustul pentru opere literare, dar și sentimentul continuității literaturii noastre, al specificității ei, să le pun la dispoziție criterii valorice juste. Dacă vreți, toate acestea intră în componența conceptului de patriotism. Și pentru toate acestea îmi trebuie «Istoria literaturii române« a lui Călinescu. Nu-mi trebuie o zi pe an — ca o sărbătoare în calendar. Îmi trebuie zilnic, cum îi trebuie zidarului mistria. Cred că am spus destul ca să se înțeleagă măcar două lucruri : ce efecte negative a avut întîrzierea de neexplicat pe care o înregistrat-o reeditarea despre care m-ați invitat să vorbesc și în al doilea rînd necesitatea unui tiraj democratic pentru această a doua ediție. Dacă se va ține cont numai de criterii economice, dacă această a doua ediție va apare doar în cîteva mii de exemplare, efectul cultural scontat nu se va realiza.

EPILOG

ENESCU ALEXANDRU, anticar :

— În ce tiraj a apărut prima ediție a «Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent»?

— A fost în 5 000 de exemplare.

— În perioada respectivă vă interesau cărțile ?

— Lucrez, cu interes și cu patimă, de 50 de ani în lumea cărților. L-am cunoscut personal pe Călinescu și în preziua apariției lucrării despre care vorbim am fost chemat la scriitor acasă și m-a rugat să-i difuzez un număr cît mai mare de exemplare. În vremea aceea eram șeful secției de cărți străine la librăria Cioflec.

— Și-au fost dificultăți cu distribuirea acestei cărți ?

— S-a vîndut ușor pentru că era un eveniment și cartea era apreciată din toate punctele de vedere. Se prezenta elegant, formatul era mare, într-adevăr, incomod, dar avea un aspect atrăgător.

— De-a lungul anilor cartea a devenit din ce în ce mai rară. În ultimul timp v-au mai trecut multe exemplare prin mînă ?

— «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent» a devenit foarte rară, a căpătat caracter bibliofil, de carte aleasă, cartea care se deosebește de alte lucrări prin tipar și prin raritate. A cîștigat nu numai în apreciere dar și în preț. În fosta monedă cartea a costat inițial cîteva sute de lei, dar la ora actuală a ajuns pînă la a fi speculată la 3 000, chiar la 5 000 de lei.

— În anticariat vi se cere această carte ?

— Ni se cere adesea și este neapărat necesară retipărirea ei.

— În încheierea discuției noastre, vă mai rugăm un cuvînt, o amintire despre Călinescu.

— La decesul scriitorului am fost chemat pentru aprecierea bibliotecii în vederea stabilirii taxelor succesoriale. Într-adevăr, biblioteca era foarte bogată în domeniul clasicilor universali, nu mai vorbesc de clasicii noștri care erau pe primul plan. Avea enorm de multă critică literară în limbile franceză, italiană și în mai mică măsură germană. Ceea ce am remarcat în biblioteca celebrului scriitor erau niște ediții deosebite din revistele, din publicațiile românești de la mijlocul secolului XIX. De pildă «Convorbirile literare» din 1867—1870 cu semnăturile autografe ale lui Constantin Negruzzi, care — dacă nu mă-nșel — au rămas în cadrul Academiei și a Cercului Călinescu.

În căsuța modestă pe care o locuia, undeva prin Floreasca, am văzut o colecție apreciabilă de tablouri de maeștri români, printre care Palladi, Steriadi, Tonitza... Doamna Călinescu, foarte amabilă de altfel, mi-a arătat și unele manuscrise ale lui Călinescu. Țin să subliniez că multe din ele au fost cumpărate de mine prin oficiul Anticariatului pentru Biblioteca Centrală de Stat și cea a Academiei.

Anchetă realizată de
N. Stoicescu și
Andrei Lenard

Poeme de ADRIAN PĂUNESCU

Expresia imediată

Sînt ca un butoi cu vin
proaspăt destupat,
dacă nu scriu tot ce simt,
se acrește cuvîntul în mine,
se umple de mucegai,
devine inoperant,
impracticabil,
otrăvitor.

Scriu grabnic și teafăr,
parcă la mai multe
tunuri deodată,
scriu ireparabil,
într-un dezmăț concomitent
de simțuri și de imediată epxresie.

Îmi spun cuvinte
ca unui duhovnic
pe care literele se așază
dintr-un prea cuvios indigo.

Literalmente,
așa făcea bunicul meu cînd
desfăcea un butoi cu vin,
numai din acela scotea la masă,
că altfel s-ar fi stricat
toate vinurile
ar fi prima licoare,
s-ar fi oțetit,
ar fi dat doagele de-a dura
pe scări în sus,
ar fi îmbolnăvit
pivnița.

Pelerină de pelerini

Eu tainic visez și acum
s-apar ca un pelerin
asupra orașelor sărace
și-asupra satelor sărăcite,
să propovăduiesc binele
în vecernii cosmice
și dimineața să-mi lepăd
pelerina de pelerin,
să nu mă mai cunoască nimeni
dintre cei care mă ascultaseră
cu o noapte înainte
și să mă alătur tuturor,
în nenorocita strădanie
de-a face o lume mai bună.

Simt limpezindu-se-n mine
gîndurile, gîndurile,
ca niște firicele de gheață
în vitraliile unei lumi.
Respins pelerin de toate localitățile,
mă voi face călător ambulant,
voi călători așa,
din oraș în oraș,
din sat în sat,
pînă în Evul Mediu.
Și cine știe dacă nu cumva,
într-o zi oarecare,
hainele mele de tîrgoveț
nu vor fi adaptate drept catarge
pentru vreo corabie.
Voi vinde cu preț mic firimituri din carnea mea,
negustorul din mine va reuși să-mplinească
aspirațiile visătorului.

Un pelerin va fi risipit în mulțime
și acela rîvnesc să fiu eu.
Și de sus, de undeva, din Univers,
la lumina stelelor,
continentele înfricoșate
de lipsa de combustibil,
alăturînd negurile lor,
vor părea
o pelerină de pelerini
învîrtindu-se prin cer
să izbăvească oceanele.

Ci eu tot mai visez
să vin înainte de aceasta.

Județ planetar

Insomnie...
Îmi vine să scriu
În această noapte județeană
O poezie
De nivel mondial
Care să străbată rapid,
Dimineața chiar,
O neașteptată carieră
Internațională.

Nu știu ce m-a apucat,
Ce s-a întîmplat cu mine,
Dar mă arde
O gelozie inexplicabilă
Pe Shakespeare,
Cunoscutul poet și dramaturg.

În noaptea mea județeană,
În casa mea,
Din sectorul 1,
Rîvnesc celebritatea mondială,
Să scriu o poezie
Capabilă să facă
Înconjurul pămîntului
Ca știrea despre moartea lui Kennedy,
Ca știrea despre proclamarea
Statului independent al Pakistanului,
Ca știrea despre descoperirea
Penicilinei !

Dreptate culturii !
Vreau să nimeresc
O poezie incomparabilă,
Acea poemă așteptată de popoare,
Uzurp drepturile
Tuturor poeților patriilor,

Vreau să fiu în locul lor,
Vreau să mă cînte popoarele
Și să mă invoce bătrînii,
Să mă arate cu degetul copiii
Și să mă recite îndrăgostiții.

Aici, în Ilfov,
Fac planuri de expansiune
Pentru lirismul meu județean.

valeriu stancu

doar forma iluziei

impătimit de prea multele forme
din jurul său
plutește cuvîntul în gol
în golul orbitei
în golul rostirii
în golul secundei
în golul palmelor
în golul plutirii

Magule Nimeni, sătul de toți și de toate
plutește friul cuvîntului
după cădere – surisul tăcerii,
procesul-verbal, curioși nesimțiți,
amestecate culori, puseiste chemări

plutirea pregătind
ochiul canonic
ochiul tipar
ochiul secundei
ochiul plutirii
ochiul cuvîntului

răstălmăcitul joc

în raza iluziei
corbul aducerilor-aminte
scrib hierodul
Magul Nimeni
și ochiul Lastheriei :
zborul comun

tremură-n ei impătimit folosul
pe care umbra
l-aduce corpului
ce-o poartă

Magule Nimeni,
pavăză ochiului
geme lucid neputința –
terestră pecete

vanitas...

povestea se curmă
sub titlul interesant
– vorbele ei sunau la-nceput
cam așa :

somnolente stări renegate
acolo unde nu curge nici timpul
nici călătorii nu pling
rătăci'i printre moaște
ori printre sferele oarbe
acolo unde generațiile
prinzesc împreună
(chiar dacă uneori se mai ceartă),
acolo unde
acolo
neștiut de nimeni era...

povestea ne-adoarme,
se curmă,
deși titlul interesant
prevestea nemurirea

marilor cititori de poezie

păziți-mă de-a tăcerii pecete
picură ploi de rugină-n coloane de orgă
și sunete urlă într-o cușcă flămîndă

părăsiți-mi odaia și gîndul, flăminde portrete,
știu că doriți cu o ramă în brațe s-adorm
știu că-mi priviți și mișcările limbii
proiectate în craniu

toate chemările voastre mă dor și mă sapă
și-s singur cules dintr-o altă minune
doar sunete urlă într-o cușcă flămîndă

în ranele somnului
cuvinte adun – chiar strivite
în cuibul tăcerii pendul

doar

nedumerirea se-așterne
doar printre resturi de oaste
Eon rătăcit, cădere
printre spini și relicve
șarpe de fum

simbol fugar
și pecete pe cruce
vicleșuind
năluca-mi cobor
întrebind-o de una de alta...

în luntrea ochiului
ca resturi de oaste
invizibilul eon rătăcit
pătrunde stingher

doar nedumerirea
cheamă pe rînd
adormite năluci
cu poteci în spinare

mircea ipate mareș

Mircea Ipate Mareș, pe lîngă numele de Actor și l-a adăugat și pe acela de Poet. Știam. Cu ani în urmă, cînd ne încrucișaserăm viața sub steaua poeziei și-a prieteniei, în lungile întrevederi mateine, el ne spunea din versurile sale, ne recita cu luciditate și melancolie, două trăsături definitorii structurii sale intime. Mi-a rămas în minte o imagine, „și totuși Moise a izbit în stîncă", fel de a surmonta orice vicisitudine, în speranța izvorului primordial. Iată-l acum pe pcet maturizat, la o tonalitate amplă, dar același însetat de esențele pure. Îl preocupă „jocul de-a face", păzindu-și „sacrele vetre, obîrșiile, iubirile, Țara !" închinător „numai la curcubeu" angajat, zidit prin cuvînt „în răsăritul cu care-ncepe lumea în fiecare zi..." Dar, mult mai bine, să lăsăm să vorbească, în întregime, Poezile.

Grigore Hagiu

Curcubeului

...Joace-se clipa, treacă și vină
cu fulger și trăsnet să mă ațină
în ce mă adună și-n ce mă dezbină.

Pe arca soartei mele, navigînd spre Senin,
cît clipele trec și clipele vin
– fiind un alt hulub și-un alt ram de măslin –,
numai la Curcubeu voi ști să mă închin !

Spre țărmuri de cuvinte

Pentru note și diplome folositoare
am învățat ce-nseamnă secetă, noapte,
ninsoare, cutremur, ziuă, imprevizibil,
crivăț, inundații, pietre, curcubeu, cenușă,
ploaie, haos, tunet, noroc...
Mame și abecedare, vegherea hotarelor ;
tandrețea pentru grădini, copii și iubite ;
ura totală pentru războaie ;
truda pentru viața unui spic de grîu...
Spaima de-a ți se usca
ori de-a-ți fi smulse rădăcinile din numele
neamului și poporului tău ; plimbările
pe oriunde te mînă dorul de a ști
și-a te-odihni...
Poftim ! Șir dintr-un inventar de cuvinte
din care politicienii, copiii și poeții
au ce face. Să-nvățăm de la ei
JOCUL DE-A FACE, cît mai avem de navigat
laolaltă sau singuri
înapoi și-nainte
pe-oceanul de cuvinte,
spre țărmuri de cuvinte...

Impas (IV)

Cum umbra pentagramei
își cere de la soare conturul și miezul,
cerșesc de la cuvintele răspicate cîndva,
lucruri și fapte de care, treptat,
zidul alesului soartei mă desparte –
ținîndu-mă
lîngă tălpile temeliilor sale.

Tăcerile de s-ar preface-n trepte,
de mult am fi ajuns pe pajiștile de lumini
ale Căii Lactee –
să ne veghem și de-acolo sacrele vetre,
obîrșiile, iubirile, Țara !

La vama de fapte

Din cîte știu c-ai rămas și din cîte le strig
te adun să-mi înalț mnemosenicul dig.
Că din ce însemn eu și din tot ce ești Tu
vămuite iubiri ne-ntrei și scăzu...

Vîslind printre virste și absențe, mereu
– la vama de fapte – să re-fac numai eu
tînjirea și sațiul din starea de-a fi ;
genunea și piscul din verbu-a dori ;
răbdarea și riscul de-a nu ne minți
orișiunde am sta și orice ar veni ?...

Din răspicările lui Da și joaca toanelor tuî Nu
proteicele întîmplări ne împătri și ne scăzu.
Rămîn și sînt din Ea și Tu dar
cît și cum rămîn să fiu –
cînd vama faptelor, de mult, ne încinci și
NE scăzu ?...

Nu mă mai vămui

Îmbrățișîndu-mă cu ochii
goliți de luminile culese cîndva
de pe trupu-mi supus toanelor tale (zeiești)...
te ascunzi după ziua de mîine
știind cît de străin îmi e
promisul, jinduitul și pînditorul „mîine" !

Încremenit
în mirul unui mugur de zi inveninată
mă vei descoperi,
ori în osînda acelui zbor în care
un fluture-albastru voi fi...

Vezi, ai grijă de mine, iubito !
Prin toane și capcane
nu mă mai vămui.
Mă tem că într-un „mîine"
– ca pe-o-ntîmplare stearpă –,
plîngînd, te voi zidi !...

viorel știrbu

Bulevardele își schimbaseră pe neașteptate rosturile, anume de a suporta răbdătoare miile de pași ce le tocesc zi de zi, noapte de noapte, anotimp după anotimp. Astfel, dacă îți plimbai pașii pe ele, necondiționat viața devenea mai ușoară decît la coarnele plugului. Odinioară plugarii socoteau lumea ca fiind bine orînduită așa cum era ea. De fuseseră sau nu fericiți țăranii, ori măcar mulțumiți, nu era important de vreme ce ordinea universală păruse definitivă, în orice caz la fel de durabilă ca și pămîntul pe care îl călcau și de care erau siguri că nu le fugea de sub picioare. Însă ceva se schimbase, pesemne, căci gospodarii fruntași de altădată își luau de o bucată de vreme încoace lumea în cap. Și dacă vîrsta sau sănătatea unora nu le îngăduiau să urce pe schele și să construiască blocurile metropolei sau ale reședințelor județene, țăranii se îndîrjeau împotriva copiilor, depărtîndu-i de satele și de casele lor. Neînduplecarea asta o vedea limpede Iacob, problema nu era de a o vedea, însă, ci de a o înțelege. Ca orice liceean, își făcuse și el unele proiecte. Dar nici nu apucase bine să se trezească din beția banchetului de absolvire și bătrînul Stan îl și înjugase la carul ambițiilor lui. Armata tocmai selecționa tineri spre a fi trimiși la diferite facultăți. Taică-său aranjase ca Iacob să fie inclus pe tabelul candidaților la facultatea de medicină militară. Vara întreagă proaspătul bacalaureat trăise sub presiunea nedoritei perspective. Maică-sa, pe lîngă care flăcăul trăsese nădejde să găsească sprijin, se menținuse într-o neutralitate tăcută, exasperantă. În realitate ea chiar nu putea să dea dreptate unuia sau altuia. Sincer vorbind, dorința mamei era să-și vadă copilul bine situat și nu pricepea de ce medicina militară nu constituia o soluție acceptabilă pentru toți. Dacă o deranja cît de cît ceva, apoi nu ideea ca atare o nemulțumea, ci tensiunea dintre tată și fiu. Încît toamna îl găsi pe Iacob singur față cu încăpățînarea paternă și filozofia anemică a mamei. Numărase zilele cu sufletul acrit de neputință și iată că sorocul era aci.

— Și tata ăsta pe unde o fi ? mormăi întunecat. Era mai simplu să-și verse necazul pe ei, o menaja astfel pe maică-sa, și, pe de altă parte, nu era nevoit să joace comedia resemnării. Ce, se înverșună, dumnealui nu mai are nimic să-mi spună ? Vreun sfat, de, din alea ce nu se uită, obligatorii, cum ar veni, și care trebuie necurmat să te călăuzească spre bine, pînă îți spargi capul de zid. Pentru că, și Iacob simțea cum minia i se ridica în cap, gata-gata să se reverse și asupra femeii, pentru că așa se petrece viața asta. Dăm mereu povețe altora, gîndim că ne comportăm uman sfătuindu-i mereu pe alții, nu care cumva să ne aducem aminte de noi. Poveștele noastre sînt bune numai pentru ceilalți. De ce nu se duce dumnealui la București, de pildă ? De ce nu se face dumnealui medic militar ? Tata nu are nici 45 de ani, ar putea foarte bine să studieze, dumneata i-ai trimite haine, pachete și scrisori de dragoste ca să trăiască liniștit în odaia lui de student.

— Păi el nu are nici liceul, șopti maică-sa cu reproș blînd, vag amuzat. Observa, firește, că băiatul vorbea să se afle în treabă.

— Ei, ce să zic, nu se lasă flăcăul. Că Medelescu, agronomul, nu și-a dat anul trecut bacalureatul. Inginer-inginer, dar liceul nu-l terminase. Făcu mirat o pauză, parcă acum descoperea prostia, și poate că acum o și descoperea cu adevărat. Cînd aflase de pățania agronomului, înregistrase informația fără să o prelucreze. Cum dracu o fi ajuns ăsta inginer cu patru clase primare ? Ia te uită, dom'le, ia te uită ce de minuni se întîmplă pe scumpa noastră planetă !

Maică-sa tăcea. Pe masă hîrîia un radiou, un „Pionier" mititel, cumpărat de Iacob din ultima bursă de elev. Un cîntăreț oarecare lălăia cu pasiune : „Ieri am fost la bal / Ah, ce colosal", și așa mai departe. Băiatul nici nu auzea însă.

— Da păi, reveni Iacob, tata o fi mai prost, crezi dumneata ?

Sinica nu credea cituși de puțin că bărbatul ei era căzut în cap de prostie, dar nu prea vedea legătura cu Medelescu. Ăla, mă rog, o fi avut cine știe ce încurcături la viața lui.

— Nu e prost, conveni băiatul, ca răspunzînd convingerii neexprimată de femeie, însă i s-a urcat la cap. El face ce vrea, cum îl taie mintea, și de ce n-ar face așa de vreme ce nimeni nu-i cere niciodată socoteală ? Dacă în jurul tău sînt prea mulți proști, nimic mai simplu decît să fii tu deștept. Ei, mamă, parcă dumneata nu bagi de seamă că tata e obișnuit să fie urmat orbește și nu concepe să fie contrazis, că adică ar putea și greși ? E așa de plin de sine, de ai impresia că el a fătat Franța într-o noapte !

Sinica făcu ochii mari, ea nu pricepea cum adicătelea să feți Franța într-o noapte ?

— Simplu, mamă, simplu de tot, se înfierbîntă Iacob. Ia în mînă un glob pămîntesc, un atlas geografic, mă rog, ceva pe care să vezi continentele, mările, oceanele, caută o pată acolo, un gol, și scoate într-o noapte o republică, un regat, un trib de care să nu fi auzit nimeri pînă la dumneata. De unde să scoți așa ceva într-o noapte ? Din..., ce-ai băgat în tine, aia iese. Și cum tata bagă în el republici și regate... Franța e acolo unde e de cînd a dat Dumnezeu să fie. Numai dumnul Stan din Bolan, frumoasa comună arondată pitorești văi a Agrijului, cum ar scrie în ghidurile turistice,

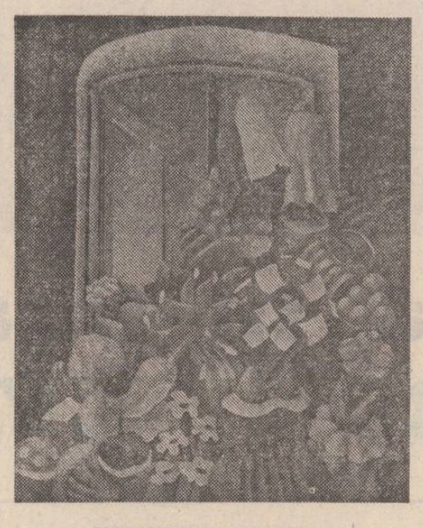

crede că Franța n-a existat înaintea dumnealui.

Sinica rise, pricepînd, în sfîrșit, poate ce voiau să însemne cuvintele lui Iacob. Sau ridea din pricina asemănării dintre tată și fiu. Amîndoi erau la fel de nedrepți unul față de altul — ca și față de ceilalți, nu-i vorbă. Ridea și clătina agale din cap, vrînd parcă să se asigure că nu se înșela în ceea ce gîndea.

— Rizi și dumneata, se înveseli el, păi cum să nu rizi. Eu, prostul, mă fac luntre și punte să nu vă supăr, nici pe dumneata, nici pe tata, deși nu-mi dau seama de ce vă cruț, că voi nu mă cruțați pe mine. N-ai decît să rizi, se posomori iarăși. Nu avea încotro, trebuia să se resemneze.

— Lasă, te așteaptă el în stație, zise maică-sa, încetînd și ea să rîdă.

— Ba mulțumesc, nu e nevoie să se deranjeze. Imaginea tatălui îl urmărea însă atît de stăruitor, încît se porni împotriva femeii, aruncîndu-i în față ceea ce i-ar fi spus lui, dacă în cele din urmă ar fi îndrăznit. Nu trecuse oare vara fără a-i pune măcar o dată mîna în piept ? Își dădea seama că proceda astfel dintr-o mică lașitate. Bătrînului Stan nu i-ar fi vorbit niciodată, de fapt, așa cum îndrăznea să-i vorbească mamei. Ce vrea domnu' tata, dacă îmi dai voie să te întreb ? Și oare vrea cu adevărat ceva ? Mă tem că vrea, am băgat eu de seamă că dumnealui e într-o dungă, ce-i drept, numai că nu e singurul într-o dungă. Pe toți v-a apucat nebunia. Ei, asta-i problema, ce-ți fi vrînd voi toți ? Să scăpați de noi ? Vă încurcăm treburile ? Consideră oare tata că numai trimițîndu-mă la mama dracului, la București, să duc tramvaiele la păscut, consideră el că își deschide calea spre țelurile lui înalte ? Cît or fi de înalte și de țeluri !

— Noi nu vă vrem decît bine, Iacobe, șopti maică-sa cu glasul stins.

— Binele ? strigă, sufocîndu-se apoi de mînie. Care bine ? Ce bine ? De ce să-mi fie mai bine cum vreți voi și nu cum vreau eu ? Omul e fericit cînd îi vine lui la socoteală, nu cum i se vîră de alții în cap. Eu știu cînd mi-e foame, cînd mi-e somn, mănînc și dorm cînd îmi vine mie cheful și nu cînd vreți voi. Și apoi de ce să te cred pe dumneata ? Dumneata vrei să cred ce vrei dumneata să cred, nu ce văd eu ?

— Și ce vezi dumneata, mă rog ? i-o reteză Sinica, nu fără o adiere de umor în voce.

Băiatul se înecă în vorbele ce nu izbuteau să țină pasul cu realitatea gîndirii lui ațîțate. O privi, holbîndu-se la ea ca la o fantasmă. Într-adevăr, maică-sa arăta atîta liniște și siguranță de sine, încît Iacob nu recunoștea în ea mulerea slabă, supusă, lipsită de imaginație, cum i se păruse lui pînă atunci. Bătu aerul cu mîinile negăsindu-și cuvintele. Sinica însă tăcea, spusese ce avusese de spus și Iacob își reveni, mînia i se mai domoli.

— Mamă, degeaba mă străduiesc, eu tot nu înțeleg. Am priceput că m-ați dat la liceu fiindcă am fost bun la învățătură.

— Erai, îl întrerupse, cu aceeași liniște Sinica, erai bun la învățătură, dar nu mai bun decît alții.

— Cum adică ? replică Iacob uluit. La așa ceva nu se gîndise, că adică nu el fusese cel mai bun elev și că nu din pricina asta îl trimiseseră la liceu. Cum adică nu eram mai bun decît alții ? De ce m-ați mai silit să învăț ? De ce nu m-ați lăsat dracului la coarnele plugului ?

— Da unde scrie că numai premianții au voie să meargă la școală ?

— Eu eram premiant, mamă, nu poți să-mi faci nici un reproș.

— Și de n-ai fi fost premiant, tot te-am fi trimis la școală. De ai fi fost mai prostuț, te dădeam la o meserie, da oricum nu te-am fi lăsat, cum zici tu, la coarnele plugului. Sinica oftă, privi pe fereastră cu ochii mijiți de parcă de acolo; de undeva de afară, cineva s-ar fi mirat de mirarea ei. Căci ea, Sinica, nu-și închipuia că Iacob al ei nu vedea ce era de văzut limpede ca lumina zilei.

— Și adică, mă rog, ce e atît de limpede ? Bun, sînt de acord că nu trebuie să trăim ca animalele. Că școala asta are și ea rosturile ei ca să ne învețe cum să nu trăim ca animalele, deși eu cred că și fără școală se poate trăi. Dar întrucît școala e întemeiată să radă de pe fața pămîntului ocupația de agricultor ? Tocmai ocupația care dă pîinea tuturor ? Păi ce se va întîmpla cînd vom fi plecat noi ? Cînd satele vor rămîne pustii și pe hotare n-o să mai vezi decît păsările cerului, guzganii și buruienile ? Cine va semăna, cine va secera, cine va treiera, de unde mama dracului va vea atunci pîine orașul, că numai la blocurile alea vă stă capul, că la parterul lor sînt pînăriile și-o s-o cumpărați de-acolo, gata făcută din nimic.

— S-o găsi, murmură femeia cu nepăsare. Într-adevăr, avea aerul că nu părea, acesta, lucrul cel mai important asupra căruia să reflecteze. Cît vom trăi noi, bătrînii, le vom face noi pe toate, cum s-o putea și cît s-o putea. Că nouă, oricum, ni s-au încheiat socotelile. Sîntem niște morți vii pe care Dumnezeu vrea să-i mai trudească o vreme ca să ne fie mai bine în rai și să ne fericim mai tare acolo. Nu ne rămîne decît să o ducem așa pînă la capăt. După aceea... Făcu un gest cu mîna. Sfîrșise ce avusese de spus, după aceea nu mai știa ce urma, nu voia să știe, nu o interesa cituși de puțin.

Flăcăul se înroși gata să izbucnească în plîns. Cum adică, toți cei 17 ani ce-i trăise pe aici, cu simțămîntul că veșnicia se statornicise în satul lor mai abitir ca oriunde, toți acei 17 ani să fi fost doar un vis ? Nu trăise aievea ? Îl ținuse mă-sa în pîntece și acolo văzuse, trăise, se bucurase fiind mințit că se mișca pe pămînt cînd de fapt picioarele lui nu-l bătuseră niciodată ? Mare prostie !

— Tu să te gîndești la tine, îl povățui maică-sa cu același glas potolit, abstras oricărei patimi. Lasă-i pe ceilalți să gîndească la ale lor. Ce-ți pasă ție de ceilalți, de ce se va întîmpla cîndva, mai devreme ori mai tîrziu ? Sinica pusese în căldura vocii o notă de vicleniе țărănească. Celorlalți le pasă de tine, crezi ? Așteptă parcă răspuns, dar cînd băiatul dădu semn să spună și el ceva, desigur un protest, ea reveni, luîndu-i vorba din gură. Nimănui nu-i pasă de nimeni, adună-te, cască ochii și bagă de seamă că așa este. Lasă în seama lui Dumnezeu să te judece, nu te judeca tu de năzucirile tale. Căci nimic altceva nu e în capul tău decît năzucire. Tu crezi că viața e așa cum ți-o închipui tu ? Dragul mamii, viața e viață, cu tine sau fără tine lumea merge înainte sau înapoi, n-ai cum s-o schimbi, nu e în puterea omului să o schimbe. Trăiește așa cum trăiește lumea și caută să fii fericit numai prin tine însuți. Bucură-te cînd dimineața vezi soarele iar seara luna, împăcarea n-o vei găsi decît în tine. Nu zic s-o cauți în Dumnezeu, că pe el l-ați uitat prin școlile voastre.

Că mizantropă e și mama asta, gîndi Iacob. Ia te uită, dom'le, unde se găsea marea taină a fericirii, în mine, dar dumneaei n-a fost fericită cînd m-a născut? Voi să-i spună, se răzgîndi însă. Sinica i-ar fi replicat că l-a adus pe lume fiindcă era rodul pîntecului ei, deci asta nu schimba cu nimic situația. Și orice i-ar fi zis, maică-sa i-ar fi răspuns că tot ce făcuse la viața ei fusese în armonie cu sine. Sau că, de nu fusese în armonie cu sine, nu fusese nici fericită.

— Ce știi tu ?, se auzi ca un ecou vocea femeii. Își vorbea sieși, evident, căci iarăși privea pe fereastră.

— Ce știu ? replică băiatul enervat. Și i-ar fi putut dovedi că nici nu visa ea cîte cunoștințe avea, de matematici, de istorie, de literatură, dar apoi se rușină. Astea nu o priveau pe dînsa. Pe ea o privea numai ce se lega de filozofia ei de viață. Izbucni totuși brutal : păi știu destule, mă rog. Și se ridică triumfător, deși în suflet i se strecura încet-încet o panică neobișnuită. Fusese oare chiar orb ? Sau era orb ?

— Nu știi nimic, zise maică-sa cu aceeași surprinzătoare siguranță de sine. Vorbea ca și cum la lucrurile astea, și numai la astea, se gîndise o viață întreagă pînă să ajungă la o concluzie fără greș. Nu știi nimic. Îți închipui că sîntem proști, așa ne socotiți voi după ce vă școliți un pic, că sîntem proști, leneși la minte și mulțumiți ca dobitoacele. Mulțumiți că trăim așa, adică ne mișcăm, mergem la biserică și la cimp, turnăm copii și culegem roadele pămîntului ca să le dăm altora.

— Păi ce altceva să facă țăranul ? se miră prostește Iacob. Își dădea seama că Sinica ridicase un zid de nepătruns între ei din clipa în care îi reproșase că școala le pusese un văl anume pe ochi. Dar bine-bine, școala am făcut-o

teatru

„Jolly Joker"

pe scena Naționalului din Craiova

S-a spus despre Tudor Popescu că este un autor satiric în descendența lui Baranga prin oportunitatea cu care-și plasează comediile în momentul social cel mai nimerit. Poate că mai puțin elaborate decît comediile lui Baranga, piesele lui T. Popescu au, în schimb, avantajul de a fi mai puțin conformiste decît cele ale predecesorului său. Le unește, și pe unele, și pe altele, succesul la public. Sigur că, așa cum o și spune, T. Popescu mizează pe adevărurile de viață pe care le întoarce spectatorilor, pe bucuria acestora de a rîde în agora, fără reținere, de necazurile și neajunsurile existenței cotidiene. În acest sens, autorul nostru poate subscrie liniștit la ideea teatrului ca tribună socială, promovată de Schiller. Iată, pentru piesa „Jolly Joker" el s-a documentat săptămîni întregi, la fața locului, într-o întreprindere de azi. Care ? Aproape oricare ! Și lucrul acesta se simte, vreau să spun că dă piesei acel aer de concretețe, de naturalețe, de firesc și cursiv, de autentic pe care-l presupune o asemenea satiră realistă. Întîmplările care vin să susțină ideatica piesei, aplombul moralei, curg în cascadă, pentru că elementele incriminate (trîndăvia, lichelismul, conformismul, lașitatea, incompetența) au atitea și atitea fețe și dimensiuni care trebuiau aduse pe scenă ! Dacă majoritatea personajelor piesei sînt consecvente în nepricepe-rea și prostia lor, mai complex e rolul „Vrăjitorului", al șefului de birou care face minuni pentru a salva, formal, un plan de producție nerealizat. Între presiunile subordonaților săi și cele ale inspectorilor de sus, Șeful nostru e un tampon care trebuie să „armonizeze" interesele meschine cu cele firești. Și o face, pentru că cunoaște foarte bine mentalitatea celor de sus și celor de jos. Desigur că se poate și altfel, dar autorul a ales un Șef de birou (ajuns un timp, de formă, Director) cu calități morale de erou „pozitiv". Spectacolul craiovean, regizat de Valentina Balogh, place enorm prin cantitatea și calitatea comicului și a satirei dezvăluite de pe scenă. Notabil mi se pare nu doar că se rîde în sală, ci că nu se rîde de dragul comicului, cum se mai întîmplă. Ritmul întîmplărilor și replicilor e realizat în crescendo și dă ritmul comicului. Prin cabinetul directorial, unde acționează Mincu (temporarul Director, „Vrăjitorul") se perindă o faună de un pitoresc enorm, dacă n-ar fi blamabilă prin consecințele prostiei și „enteresului" ei, care vicia-ză „interesul general", bunul mers al producției și deci al vieții sociale. Actorii craioveni, aproape toți în duble sau triple roluri, se întrec în a deconspira calitatea morală a personajelor pe care le joacă. Și cînd profesionalismul face casă bună cu plăcerea de a juca, lucrurile nu pot să iasă decît bine pentru arta Thaliei, dar și pentru publicul furat (vorba vine !) de ritmul și săgețile spectacolului. Voi remarca deci cu plăcere jocul actorilor craioveni : Dan Werner, Lucian Albanezu (rol ingrat în comedie : personaj moral !) Valer Dellakeza, Georgeta Luchian (plină de farmece !) Nicoleta Oancea, Anca Leduncа, Pavel Cisu, Ion Colan, Emil Bozdogescu, Mihai Constantinescu. Dar, desigur, „vrăjitorul" spectacolului este, nu numai prin forța rolului, dar și prin datele talentului, Ilie Gheorghe, în rolul lui Mincu, Jolly-Joker-ul acestei întreprinderi de brînză (!) care se numește, caragialean, „Aroma Carpaților !" Prin talentul său, Ilie Gheorghe ne convinge că face parte din categoria marilor actori neprovinciali ai provinciei noastre, vag și nesistematic cercetate de regizorii noștri de film. Arta sa (în acest spectacol, aparținînd sferei comicului) ține de inteligență, voce, simț al umorului și al măsurii gestice și nu se bazează pe datele exterioare ale unui fizic care mai delectează o parte a publicului și, din păcate, a regizorilor noștri de filme comice care merg pe „deja vu" cu rezultatele care se văd.

Patrel Berceanu

film

Grăbește-te încet

Comedia cinematografică, gen dificil și nu prea fericit ilustrat în creația cineaștilor noștri, rămîne un constant punct de referință în filmografia lui **Geo Saizescu.** Regizorul peliculelor **Un suris în plină vară, Balul de simbătă seara, Păcală** revine după un interludiu polițist **(Șantaj),** și acesta impregnat cu elementele unui umor personal, la genul preferat avînd drept partitură scenariul unui încercat profesionist, cum este scriitorul **Ion Băieșu.**

Un banal accident de circulație cu posibile consecințe tragice are un previzibil happy-end, nu fără a ocoli aglomerarea de situații ilare în care sînt puse să evolueze personajele abordate în diferite modalități comice.

De la caricatură (Bubulac, vicepreședinte de comitet de bloc, cu facultate și doctorat trecute cu servicii și plocoane), la șarjă (doamna Velcescu, vecina ce forțează extinderea locativă uzînd de benzi cu lătrături), de la umorul liric (Fifi, adolescenta ce nu poate deprinde alfabetul sentimentelor dintr-un repertoriu cinefil), la sarcasm (funcționarul de la cadre, perfect delator și potențial alcoolic) „armele" lui **Băieșu** sînt transpuse cu fidelitate pe ecran.

Observator atent al eticii contemporane, **Ion Băieșu** a oferit din scenariu mai mult o colecție de microportrete satirice reunite în special prin simțul dialogului mai mult decît prin complexitatea narațiunii.

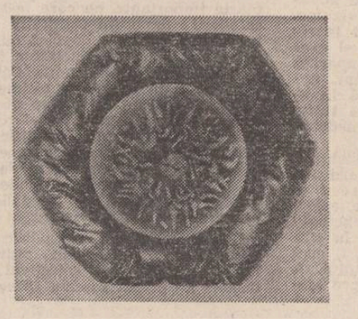

Repetiția, clișeul verbal, aluzia, sugestia urmăririlor clasice din epoca Marelui Mut, nu salvează ritmul cinematografic, iar actorii, de altfel, excelenți nu au răgazul necesar de a evolua spre caractere, rămînînd simple tipuri suficient de episodice pentru a nu hrăni mult timp memoria spectatorilor.

O echipă de încercați interpreți, din rîndul cărora nu lipsesc **Dem Rădulescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Cornel Vulpe, Ileana Stana Ionescu, Sebastian Papaiani, Vasilica Tastaman, Aurel Giurumia, Marian Hudac, Stela Popescu, Ștefan Mihăilescu-Brăila** însuflețesc cu profesionalism (adică în nota obișnuită) personajele unei comedii căreia „firma" autorilor ei îi garantează succesul la public. Prezența pe generic a tinerilor actori **Tatiana Filip** și **Radu Gheorghe** constituie o surpriză plăcută prin farmecul și dezinvoltura jocului, cu nimic subordonat efectelor de gust îndoielnic.

Dulce mamă, (producție : Studioul „Alexandru Sahia") este completarea recentei premiere ,un sensibil omagiu adus maternității de către talentata regizoare **Ada Pistiner,** autoarea unuia dintre puținele filme românești din ultimii doi ani premiate la festivalurile internaționale **(Stop cadru la masă).** Oare de ce nu revine, un debutant confirmat în opțiunile criticii românești și internaționale, pe platourile Centrului de producție cinematografică București ?

Călin Stănculescu

fiindcă așa au vrut dumnealor, părinții. Problema, își dădu repede seama, era alta însă. Școala nu era cauza, ci efectul unei stări neînțelese.

Sinica oftă iarăși. Într-adevăr, ce altceva să facă țăranul ? Ce altceva ar mai putea face ? Ei, apoi tocmai de aceea, mă rog frumos, să-și vadă el, Iacob, de treburile lui, ca să se afle și el printre aceia ce se bucură de roadele pămîntului fără a mai fi nevoit să dea nimic de la sine pentru belșugul orașului. Nici tu muncă, nici tu griji că ba nu plouă la timp, ba plouă prea mult, ba vin dările și așa mai departe. Să aibă el grijă de cufăr în Gara de Nord, că Bucureștiul e plin de hoți și nici nu bagi seama cînd te lasă fără haină pe tine, ori fără portofel în buzunar. Și cu fetele în Cișmigiu să fie cu grijă că nu-s de-alea, pur și simplu, ca pe vremuri, cînd, desigur, rușinos, făceau ce făceau pe bani, dar cinstit. Azi te iau și te duc prin te miri ce case și să zici mulțam de scapi cu viața și cu izmenele pe tine.

☆

Tatăl își văzu feciorul urcînd în autobuz dar nu ieși din circiumă. Privi prin fereastra murdară cum **Rata** se umplu de călători și apoi cum se îndepărtă legănîndu-se și patinînd din pricina noroiului. Curînd o pierdu din vedere, doar duduitul motorului mai răzbătea pînă aici, mașina se opintea pe dealul Curmăturii, gîfîia din greu. Atunci țăranul ieși din circiumă fără să salute pe nimeni și cu un aer mulțumit pe fața-i cu maxilarele late și hotărîte. Începuse din nou ploaia și omul, cu un gest reflex, își îndesă pe cap pălăria ponosită. Bine că plouă, gîndi, o să avem anul ăsta hribi cu vagoanele. Nu-l interesa propriu-zis recolta, îl interesau ciupercile ; grîul, porumbul, cartofii puteau, în ce-l privea pe el, să se prăpădească. Renunțase la a-și mai lega nedejdile de culturile capricioase. Izbutise un aranjament și avea toate motivele să vadă ziua de mîine cu ochiul biruitorului. Cu acest aer triumfător intră în casă aplecîndu-se — era înalt și puternic — ușa casei bătrînești fiind prea scundă pentru el. Își scoase cizmele de cauciuc și se așeză la sobă. Îi plăcea să stea așa, pentru a-și încălzi șalele, ori fiindcă focul exercita asupra lui o influență fascinantă. Adeseori se trezea iarna în toiul nopții, răscolea jarul, punea butucii și apoi privea îndelung jocul flăcărilor pe pereți.

— A plecat, zise nevastă-sa cu voce albă.

Bărbatul ridică din umeri nemulțumit. Adicătelea ce voia să spună ? Foarte bine, Iacob plecase, ei, și ce, plecase în intîmpinarea noroculul său, nu plecase la război. Acum poate că nu pricepe, nici ea, nevastă-sa, nici fecioru-său, neclintirea lui, dar mai tîrziu îi vor mulțumi. Știa el ce face.

— Am primit vești de la Epstein, o informă, decis să nu discute chestiunea plecării băiatului.

Domnul Stan, feciorul moașei Viruca, țăran și presupusul cizmar al lui Tănase, cum se lăuda că fusese în timpul refugiului, făcuse, prin nepotu-său, ex-maiorul Alec Stan, legătură cu un alt fost maior, domnul Epstein, epurat prin '52 sau '53 și care acum era director comercial la „Fruct-export". Epstein juca tare, stăpînea întreaga rețea regională de achiziții de fructe de pădure și de grădină. Cine avea șansa — de fapt știința, banii sau relațiile — de a fi primit în combinație ca achizitor-remizer era un om făcut. Bunăoară prin pădurile comunei Boian ciupercile creșteau cu vagoanele și Stan conta numai din vagoanele acelea pe un venit anual de circa o sută de mii de lei. Dar se mai aflau în Boian și împrejurimi zmeură, mure, afine, coarne, fragi și căpșuni sălbatici, mere pădurețe, flori de salcîm, apoi prune, caise, piersici, mere ionatan, domnești și crețești, care de asemenea se achiziționau. Încît, adăugînd și ce se mai putea fura pe lîngă remiza legală, și se fura pe întreaga filieră, de la achizitor pînă la depozitul întreprinderii de export din Arad, unde se adunau toate cele, bătrînul Stan estima un cîștig de circa jumătate de milion anual, dacă nu era concurat pe o rază de 15—20 de kilometri. Și ca să nu fie concurat, nu trebuia decît să ungă rotițele uriașului mecanism, întins, de la filiala raională la Epstein și așa mai departe. Dar chiar scăzînd toate cheltuielile, rămînea oricum cu un venit sigur de două-trei sute de mii lei anual. Într-un cincinal, considera el, ajungea milionar. Stan așa și plănuia, de altfel. Să cîștige un milion, după care să-și cumpere casă în Cluj și să se retragă din orice combinație financiară. Eventual să se angajeze pe undeva, portar, ceva, băgător de seamă, oricum, ca să-și asigure și o pensie, cît de mică și pentru orice eventualitate. Avea planuri mari Stan și își imagina că planurile astea putea să și le realizeze chiar fără să-i fure pe oameni și nici statul să nu-l păgubească. Remiza era îndeajuns de mare. Nu știa însă că în afaceri trebuie să respecți regula jocului : dacă se fură pe toată linia, trebuie să furi și tu, altminteri ești înlăturat. Hoțul nu de hoț se teme, ci de omul cinstit. Stan era doar uluit de cît de la îndemînă îi este omului isteț să cîștige mult și cît de puțini oameni isteți sînt pe lumea asta. Așa privind lucrurile, se considera în drept să susțină că România era țara tuturor posibilităților. Înainte de război, un afacerist nu și-ar fi îngăduit să piardă atît de mult, pe cînd acum statul își permitea luxul de a se da legat. Fiindcă ei înșiși, funcționarii statului, înțeleseseră ce și cîte se pot face la adăpostul aparatului pe care îl mînuiau cu nestrămutată convingere că așa era drept. Stan îi disprețuia pe învîrtiții regimului și multă vreme îi ocolise. În timp, însă, după ce văzu că statul era pretutindeni, Stan începu să se distanțeze de propria-i opinie. Sintem, zicea el, niște rahați și nici dracului nu-i pasă de noi. Fiecare nație cu ale ei. Și a noastră s-a dat pe mîna lenești-lor și guralivilor. Vedea și el cum fruntașii satelor erau decimați și în locul lor apăreau oameni ce nu fuseseră în stare să-și conducă nici gospodăriile lor, darămite gospodăria comunei. Stan se înscrisese în colectiv fiindcă pricepuse dincotro bătea vîntul. Și muierile o să fie proprietatea tuturor, le spunea celor ce veneau să-l convingă, dară pămîntul ? Să-l ia, fie al lor ! Apoi, după destule șovăieli, ajunse la concluzia că dacă se poate trăi de pe urma noilor stăpîni, merita să o facă. Viața lui e una, de ce n-ar trăi-o, și încă bine ? Devenise nepăsător, surd la prejudecățile proprii clasei sale. Să fie bine pentru el și încolo, vorba ceea : după noi potopul ! Sinica, nevastă-sa, era însă cam prăpăstioasă și Stan o înțelegea în felul lui. Femeile nu sînt aventuriere. Nu intenționa, firește, să-i schimbe năravurile. Era de ajuns că Sinica se supunea fără crîcnire.

— Da domnu' Epstein de ce e așa de binevoitor ? se manifestă ea, mai altfel, adică mai curioasă, semn că supunerea ei avea, probabil, limite. Măcar să pună și ea întrebări, nu ?, doar răspunsurile tot nu le primea. Nici de la bărbat și nici de la viață. Ea considera că o legătură cu un asemenea personaj, ca domnul Epstein, important, desigur, era un fel de a face politică și asta n-o mai înțelegea la bărbatu-său, care

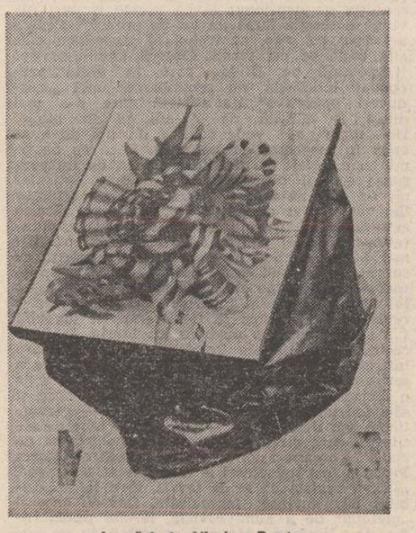

Lucrări de Viorica Bențe din ciclurile «Pămîntul — vederi compuse» și «Florale» (paginile 4 și 5)

declara sus și tare că n-a făcut și nici nu va face vreodată politică.

Stan pricepu întrebarea neveste-sii și i-ar fi spus pe șleau : îi dau bani, muiere ! Așa i-ar fi spus-o, pe șleau, dacă o prevenire țărănească ancestrală nu l-ar fi oprit să se dea pe mîna femeii. Muierile, după Stan, erau și prea slabe și prea lacome de fleacuri colorate ca să nu vîndă. Pentru o mărgea.

— Ei, făcu evaziv, domnu' Epstein e om de afaceri. Cum ar veni, domnu' Epstein tocmai pe el, pe Stan, îl găsise partener, altul nu se mai afla pe valea Agrijului așa de deștept. Și, în sfîrșit, afacerile sînt afaceri, n-au nimic în comun cu politica. În această privință se socoti și dator și în siguranță să dea garanții pe care Sinica să le ia de bune: nu mă amestec în politică, fii pe pace ! Era cît pe ce să adauge : domnu' Epstein a cam isprăvit-o cu puterea, dar se gîndi, în ultimul moment, că poate nu era chiar așa. Nu cumva ex-maiorul era anume pus acolo, la „Fructexport" ? Doar și acolo trebuia să fie cineva cu băgare de seamă la ce fac oamenii, nu ? Asta e, încheie, căci nu voia să intre în amănuntele noii slujbe. Se va vedea ce și cum, însă, consecvent cu sine, Stan nu se gîndea ca măcar în viitor să-și asocieze nevasta secretelor sale. Îi era de ajuns că o asocia noroculul său, mai multe n-aveau ce o interesa pe ea. Capul său era în joc, nu al ei. Uita, bineînțeles, că dacă el ar avea încurcături, Sinica ar trebui să se descurce singură și eventual chiar să plătească oalele sparte. Uita, fiindcă nu-i trecea prin minte că pătrundea într-o lume primejdioasă. [...]

(fragment din romanul „Joia mare")

Poeme de A.I.Zăinescu

Sfinte noroaie

Mult noroi, multă sîrmă și tocuri de cisme
de cauciuc
În viața celor ce se retrag pînă la urmă
la țară
Se țin orașele după ei ca după pasărea cuc
Și se mai ține și cîte-o lebădă-apoi, funerară.

Cad bucăți moi de-asfalt de pe ei, ca pe-o
targă,
Și dau buzna balcoane prin ochi, ca-ntr-un
ram,
Cînd n-au somn și copacii dau reci să se
spargă
Ori se transformă-n cîte o locomotivă la geam.

Dar se mai visează și-n roți uneori,
și-n tampoane
Și bat cuie-n pereți cînd tăcerea-i prea grea,
Că vreo treizeci, treizeci și ceva de vagoane
Li s-ar putea rupe-n ochi și-ar putea deraia.

Navetiști dinspre tată-nspre fiu, cel mai
adesea,
Sau prin cancelarii de școli ori prin văi
cu neon,
Ei au pielea făcută cofraj, ei sînt plutonierii
cu tresa
De general care-a dat liber la nori și-i
impușcă-n beton.

Cavaleri ai marilor noastre prea sfinte noroaie
Prin care încolțesc și semințe de grîu și se coc
și nevoi,
Ei nici nu știu că reumatismul lor e-o speranță
de ploaie
Și că chiar prin durerea lor noi avem și
dovadă de-alfel!

Nu sînt întrebați de prea multe și nici nu
răspund,
Legea lor e a drumului brusc desfundat care-i
taie
Și-i lasă și fără tălpi uneori și mirați că-i
ascund
Ori îi divulgă doar niște curcubeie prin aer

I-aud reci prin pereți — și, cu turlele-albastre
I-aud clopote-n cer ca turnați în ecou
Dar dacă li s-ar mai da și cîte-un sat ori
li s-ar da chiar și astre
Ei tot prin noroaie-ar porni ca să le zidească
din nou.

Cu grație

Pe un cîmp alb nesfîrșit catafalcul
Acelei iubiri care-a pus stăpînire pe lucruri,
Punctul fix, imprecis, din care
Pornesc multe linii.

Ca un lan
De floarea-soarelui alb îngă-o rece
Și-aprinsă cascadă, hotar
Imaginar între două

Umilințe.
Totul e ca și cîntecul însă,
Eliberat
Să consimtă.

Deșteptul pămîntului

Nu știu, deștepții pămîntului,
Sau cam așa ceva,
S-ar putea să fi fost invizibili,
Niște locatari ai unei alte planete care și ea
La rîndul ei, tot invizibilă,
Făcea ce făcea și se izbea
De cîte un pom.

De cîte un stîlp de telegraf mai cu seamă
Sau chiar de-un copil.

Și uite-l, uite așa o poveste
Cu un deștept al pămîntului — dar cîți
Deștepți nu încap, doamne, într-o lacrimă
Grea de copil, cîna aceasta de taină
Care pînă la urmă nu lasă pe nimeni
pe dinafară

Deși nici înăuntru de loc nu-i prea cald
și nici
Bucate prea multe nu sînt
Și nici liniște —

Greul acesta, negreul sau cum
Veți mai vroi să îi spuneți : ca o zi
Zicătoare de-atunci
Și-apoi umbră-ntre noi, stup de clare
Și-amare miresme ce fierb, un vis trist și zăcut,
Petrecut prin mari aripi, pus parcă la jug între
ele
Și sărbătorit, muncit parcă de nori,
În cîte o după-amiază, cît ține aerul,
Roșu pe deal,

Se arăta
Însuși deșteptul pămîntului.
Și uite-l,
Uite-l cum nu mai vrea să ni se uite în ochi,
se zicea,
Uite-l cum se face că îi e somn și-i e dor
de aseară,
Uite-l ca un pod aruncat peste nori îndărăt,
Uite-l, deșteptul, cică-a ieșit doar la poartă
și cică
Niște vite așteaptă de pe islaz,
Cică se duce c-un greier și-o stea de se
omoară
Și cică mai vine, se-ntoarce cu-o scară ce
crește
Și scade-adîncindu-se-n tălpi și-n obraz.

Un deștept al pămîntului, ce mai,
Este făcută lumea numai din deștepți !
Deștept și eu care mă gîndeam că peste
lacrima mea
Nu o să fie nimenea stăpîn, că nimeni
Nu o să-mi pună stăpînire pe ochi.
Deștept cît zicătoarea-aceea, ziua
Fixă de-atunci între un deștept
Și alți deștepți.

Și uite ce noapte...

Și uite ce noapte : că nu mai stă locului
De parcă aș fi impușcat un lup alb chiar
acum
Și uite : văd rece chiar gheara, văd singele
lui
Prin pereți și văd pocnetul...

...Sînt niște stînci,
Niște nori albi și ciudați în odaie,
Niște păduri care trec dintr-o parte-n cealaltă
Și se răresc luminiș la mijloc ; așa că nu mă
înșel,
Chiar am tras.

Am luat bine linia de ochire și sufletul
Care și așa a fost văzut făcînd braconaj,
N-a mai avut încotro,
S-a repezit fiară spre mine.

Nenorocitul, ah, cum să-i povestesc
Și să-i arăt că așa-i pe la noi
Și că tot așa-i și pe partea cealaltă, poate,
De unde ca un invalid cosmic din celălalt
război
Face ce face și boncăne rece cu cîrja
Pe care ne-o mai arunecă și-n ochi

Am și eu partea mea de vinovăție, pesemne,
C-am lăsat să se scurgă și ultimul strop
Din sîngele-acelei stele mîncate și așa pe
dinăuntru
Și făcută teavă de pușcă uneori.
Dar hotărît, nopțile nu mai pot să se așeze,
Este o întreagă socoteală și cu nopțile-acestea
Cînd nu mai putem, nu se mai poate ieși
la vînat
Decît în somn, doar pîndind și ultima
Sălbăticiune din noi.

Lumea atîta cît e

Ca o traducere liberă-a zăpezii, după soare,
Ca o traducere liberă-a zăpezii, după vînt,
Lumea atîta cît e : nici prea mică, nici mare,
Doar că de la un timp vorbește mai mult prin
somn
Și de la un timp nici nu mai mănîncă, nu bea
Decît se uită cum ninge...

Îmi rețineți un loc

Îmi rețineți un loc : după înghesuiala
Aceasta de aștri — o expoziție
Universală, în fond —
Și mai ales după mirosul acesta al lor
Crud, abstinent,
Nu se vînd decît uniforme,
Niște mantăi vechi de pitici și soldați.

Și niște oglinzi noi, dacă vreți,
O transpirație rece, fierbinte cu care
Poți să ungi sau să desurubezi
Chiar și un paratrăznet
Poți să împachetezi și să tai felii mici,
Mici de tot chiar și un fulger
Și poți să joci,
Să te distrezi, la urma urmei,

Să faci figurație în ultimul film mut.

Lumea își spune povești

Lumea își spune povești, un sat vechi o mai
doare,
Altul nou nici n-o vîndecă și tot ea-l suie
sfînt,
Are un umăr cu mulți epoleți și izvoare
Și-are altul la care trag nori prin pămînt

Și se duc, se mai duc unii încă să moară
Tot pe-un deal și ce bravi mai sînt ei,
ce trufași !
Cînd își primesc dulce pensia aceasta de
seară
Și o numără-n sute de nopți la oraș

Își pun zilnic deoparte fărîme de vis
Și fărîme de cer copt prin văi de-astă vară
Bune la junghi sau la tot ce prin legi s-a
decis
Și-aud greierii-n tălpi cum îi iau și-i măsoară

Cu-o macara poți să-i tragi prin văzduh
îndărăt
Și poți cotă de aripi să-i pui, contraforți,
Ei știu că nici focul din ei nu mai arde de tot,
Dar nici că-nghețul nu-i scoate mai albi
pe la porți.

Mamă

Uneori pun niște pomi în vis și mă trezesc
Cu amîndouă mîinile-nghețate, goale,
Și dacă mă uit mai mult văd chiar pămînt
Și rădăcini și pietre, mamă,-n ochii dumitale

Pun niște pomi de aur ce tot cresc
Și scot și luminoase răni pe-afară, grele,
Și dacă mă uit chiar gura ta se vede-ntr-un
cuvînt,
Și pleoapa ta-ntr-o frunză, pe sub stele

Pun niște pomi cum nu s-au mai văzut
Și toți parcă s-ar prinde-așa, ca de un simbur.
Din care valuri mișcă cerul ce-ai trecut
Și-ai sărutat o clipă luna, sora de pe cîmpuri.

Albumul

Încă de dimineață, la casa lui Gherman sosiră șapte mașini diplomatice, din prima coborînd însuși fostul grefier, care-i conduse pe străini pînă la poarta lui Gherman ; apoi se repezi în locuința sa de peste drum și, deschizînd larg fereastra începu să facă poză după poză, ca să existe material documentar sau, cum se mai spune, dovezi. Dar Gherman refuză să-i fotografieze, pretextînd că nu are atelier, că el nu mai este fotograf oficial, că el nu poate să încaseze valută și că dacă vor neapărat poze de la dînsul să aștepte pînă se va instala în noul său atelier. Grefierul fotografia fiecare chip dar în pozele lui nu apare nicăieri refuzul lui Gherman, ci doar chipul său deosebit de amabil. Rebegit cum era, Maciste asista neputincios la încercarea grefierului de a strînge dovezi împotriva vecinului său. De aceea s-a și hotărît să treacă pe la „13 decembrie" să vadă ce se întîmplă cu întîrzierea și în aceeași după-masă albumul lui Gherman a fost tipărit ca prin minune. Peste două zile, însoțit de Ion și Vasile, și bineînțeles cu Maciste pe umăr, Gherman lansa la librăria „Victoria" cel mai frumos album apărut vreodată în marele nostru oraș.

Gherman, — care era un om de suflet, i-a dat un autograf chiar și grefierului, dar Maciste, atoateveăzătorul și înțelegătorul a rupt fulgerător foaia pe care stăpînu-său scrisese cîteva cuvinte de bun-simț, și împăturînd-o, a pus-o în buzunarul lui Gherman. În ziare și reviste începură să apară cele mai elogioase cronici, pe care Maciste emoționat le citea (printre miorlăituri) prietenilor Gherman, Ion și Vasile, atît de fericiți de evenimentul tipografic încît niciunul nu băga de seamă, în clinchetul de pahare, că altcineva le citea cuvenitele elogii.

Peste drum, grefierul a trebuit să aștepte aproape trei zile ieșirea celor trei prieteni din casă. Maciste stătea pe pervazul ferestrei și de cîte ori capul bătrînului grefier cădea de somn, scotea astfel de sunete încît s-ar fi trezit și cei adormiți pe veci.

Gheorghe Pituț

plastică

Rigoare și invenție

Pentru **Viorica Bențe** această a patra expoziție personală (Sala „Căminul artei") împlinește cristalizarea unei concepții artistice, în care realul este constrîns să îmbrace forme dintre cele mai neașteptate. Pentru că artista își rezumă, în fond, ariile de preferință după criterii vădit impresioniste, dar pe care înțelege să le exprime după rigorile unei gramatici plastice, ce și-o elaborează de mai multă vreme cu îndărătnicie și meticuloasă aplicație. Distincția între aceste planuri ale demersului ei creator poate da impresia unei hibridări, la o trecere mai superficială peste lucrările din expoziție. „Simpla prezență a lucrurilor pe care le înfățișează un pictor — observa René Huygh —, oricît de obiectivă ar părea, e semnificativă pentru sensibilitatea sa ; el va elabora echivalența vizibilă a acesteia în universul pe care-l construiește cu ajutorul fărîmelor recombinate din natură. **Artistului îi revine sarcina de a descoperi realul, de a-l inventa".** (s.n.). Tocmai această inventivitate mi se pare că rezumă astăzi creația Vioricăi Bențe. Reperul real, atît de net figurat (desenele din expoziție sînt, în această privință, o excelentă demonstrație și dau cheia, rafinat construită, a interiorității structurilor pictate, pe care ni le propune artista), este extras din somnolența bidimensionalitate pentru a fi redescoperit într-un spațiu imaginat, conceptualizat și îmbogățit cu elemente de relief sau de adîncime. Volume moi și multiforme, precum enigmaticile creaturi din mările coraliere, se desfac către privitor în jubilații de culoare și delicate forme (în ciclul nu atît de inspirat numit de autoare: „Natură moale", ba chiar „natură vie moale"!) Sau tăcute viziuni cosmice, modelate în rèlief din hîrtie manuală și apoi pictate (Ciclul „Anotimpuri-Lumini"), ca și celelalte din ciclul „Pămînt", iată proiecțiile fantastice, dar atît de convingător credibile, ale unei lumi reale de grădini (subacvatice, pămîntene, astrale, suspendate ?), copleșitor de reale, dar prin care artista a lăsat să treacă, discret, duhul ghiduș și strălucitor al unui „Ucenic vrăjitor".

Energii imense se consumă înlăuntrul universului plăsmuit de **Ioan Bolborea,** dar timpul de acțiune al acestui act creator este geologicul, adică desfășurarea lentă, acumulativă, în care domnesc tăcerea și amenințarea. În sculpturile lui Bolborea, (Galeria „Orizont"), totul pare să fie în pragul dezagregării; articulații tensionate la maximum, adînci riduri ale materiei într-o cazmă îndelungă și tăcută. Semnul distinctiv al sculptorului pare să fie un proces : **germinația.** Adică taina facerii scăldată în putere și lentoare (una dintre lucrări poartă chiar acest nume). Totul strîns în menghina rigidă și elastică, în același timp, a ovoidului. Toate formele pe care le dezvoltă imaginația artistului se supun rigorii plastice a sferei, ovoidului sau cupolei și se dezvoltă în cuprinsul acestei structuri-carapace pe liniile de forță, dar și de durată, care consolidează această matrice arhetipală.

„Imaginația artistică este o concepție proaspătă despre un subiect vechi" — ne avertizează undeva Rudolf Arnheim. În această reconsiderare a imaginației artistice, sculptura lui Ioan Bolborea ne apare mai mult descriptivă, oprindu-se la orizontul acesta de reflectare. Ea nu provoacă nimic în această normală geneză a lumii ce o cercetează. O disecă, o recompune, dar numai în tiparele restrînse ale acestui demers recognitiv. Creația începe, însă, dincolo de această limită. Sculptorul lucrează dezinvolt în materiale definitive (lemn, bronz, sticlă) cu remarcabile soluții plastice în îmbinările dintre aceste materiale, (subsumate, deocamdată, numai unei idei strict constructive, dar cu bune șanse de dezvoltare în viitor), cu o disponibilitate evidentă spre finisajul rafinat și cu o subtilitate a vocației de a construi, ce ne anunță o prezență energică și de contur a acestei tinere generații.

Corneliu Antim

muzică

„Primavera"

Cum nu se poate mai potrivită denumirea „Primavera" pentru a desemna ansamblul celor patru tinere instrumentiste din Statele Unite (Martha Caplin — vioara I, Mitsuru Tsubota — vioara II-a, Diann Jezurski — violă, Mellissa Meell — violoncel) care au concertat cu cîteva săptămîni în urmă la Sala Mică a Palatului, prilej de a marca printr-o prezență deosebită împlinirea a 10 ani de la deschiderea Bibliotecii americane la București.

Un quartet cu media de vîrstă sub 30 de ani ar putea să înfățișeze auditorului doar inscrierea într-o mai apropiată sau mai depărtată devenire într-o interpretarea optimă. Nu numai atît ne-a produs audierea formației „Primavera". Prospețime, bun gust, tradiție asumată cu vioiciune sînt primele caracteristici care așază condiția muzicală a ansamblului la timpul prezent și nu în viitor.

Absolvente ale unor școli muzicale cu bun renume, cele patru interprete au abordat un program pretențios avînd ca piloni clasici Schubert **(Quartettsatz)** și Beethoven **(Quartetul op. 59 nr. 2)** și ca replici contemporane quartetul **Primavera,** dedicat ansamblului de compozitorul american Paul Chihara și **Cinci „cîntece"** de George Gershwin prelucrate pentru quartet. La aceasta se adaugă și execuția briantă a unei mișcări dintr-un quartet de Marțian Negrea, asimilată expres și în timp record, de unde se vede că, în afara lucrului către finisajul comun îndelungat, instrumentistele posedă și un profesionalism sigur, o cotă tehnică remarcabilă, îmbinînd spiritul cameral cu bravura concertistică.

În Schubert, vizibilă era o regie a fragilității, o notă studiată de improvizație, lăsată anume pentru a sublinia caracterul confesiv al muzicii, căci premeditarea, seriozitatea abordării partiturii reieșeau și ele din claritatea planurilor dinamice, finisarea pe ansamblu a culorilor, o deosebită transparență provenind din conștientizarea optimă a rolului fiecărei știme. Peste acestea, interpretarea avea o notă potrivită de spontaneitate, îndeosebi în ceea ce privește conturul nuanțelor, un fel de ingenuitate „à la Rousseau" aplicată în mod adecvat acestui fragment schubertian postum.

Cel de al doilea dintre **Quartetele Razumowski** de Beethoven este o lucrare amplă, deosebit de exigentă în evidențierea arhitectonicii, aici mai suplă, mai puțin vizibilă și tocmai de aceea mai dificil de subliniat. Intuirea justă a formei s-a vădit chiar acolo unde era mai dificilă, în partea secundă, o mișcare lentă foarte extinsă, cu repere interioare subtile, sesizate și traduse sonor cu multă inspirație. La aceasta se adaugă temoul unduios al scherzo-ului, verva robustă a finalului și, mai ales, logica părții I, cîștigarea treptată a continuității, peste suspensiile reflexive ale începutului. Quartetul „Primavera" are o imagine definitivă despre operă, elaborată în ore lungi de lucru comun, apoi are o degajare tehnică și vizibilă plăcere în cînt.

Quartetul compozitorului contemporan Paul Chihara reprezintă o muzică mai abstractă, închisă în sine. Există totuși aici și o ierarhizare tradițională a culminațiilor și episoade coloristice atrăgătoare.

„Cîntecele" de Gershwin aveau să ne arate din plin calitățile prezentei sonore imediate, diversitatea timbrală, o savoare deplin convingătoare, păstrînd mereu decența academică. Foarte potrivite formației, cele cinci scurte piese solicitau lărgirea ambitus-ului expresiv înspre vocalitatea enunțurilor (remarcabilă aici vioara I) suplețe ritmică, captivantă. Cum se vede, o formație cu un diapazon stilistic larg, prospețime și simț al scenei.

Costin Cazaban

Aura romantică și visul fantastic (V)

Episodul imaginar-fantastic inserat în al doilea capitol al romanului sublimează esența „studiului" pe care Eminescu, prin intermediul eroului povestitor, își propune a-l consacra lui Toma Nour. În afara dezvăluirii, și pe această cale, a adevăratei firi a eroului, în sensul relevării (alături de cea aparținînd naturilor catilinare) dimensiunii ce rezidă în puternica inclinație pentru stările de reverie proiectate în vis, pe de altă parte, se tinde la identificarea unei alte cauze circumscrisă biografiei intime ce stă la originea iremediabilei sale „boli" (dezabuzarea sceptic-disperată, pesimismul atotcuprinzător). Prima cauză — s-a văzut — se leagă de moartea lui Ioan, unicul său prieten. A doua, menită să explice izbucnirile de misoginism atroce, sesizabile încă din cele spuse în discursul catilinar, are drept explicație nevindecabila inhibiție sentimental-erotică, devenită adevărat blestem, de care eroul suferă. „— Iubit de-un asemenea inger, fără să-l poți iubi, șopti el încet, cu o voce sacă și amară", acesta este diagnosticul pe care Toma și-l pune sieși. S-a înțeles desigur că cele spuse se referă la „tînăra fată" din „palatul" vecin, la imposibilitatea de-a dreptul dramatică de a putea comunica cu ea prin iubire. „O, — se confensează el — dac-ai cunoaște tu cît de puțin sufletul meu acesta, te-ai înfiora — nu știi, nu-ți poți imagina cît e de pustiu cît e de deșert în el (...). Nu mai simt nimic și cînd mai pot stoarce o lacrimă din ochii mei, mă simt ferice. Ai văzut acel inger închinîndu-se Dumnezeului său, ei bine, acel inger iubește c-un amor lumesc pe un demon rece, palid, cu inima de bronz, ca mine. Și eu... eu n-o pot iubi. Stele-n cer, amoruri pe pămînt, numai în noaptea mea, neci un amor". E lesne de sesizat, deci, că prin recunoașterea orgoliosdureroasă a unei asemenea stranii infirmități sufletești, Toma Nour numește încă una din marile constante ale tipologiei romantice eminesciene, rezultată din tragica antinomie ivită între „lumesc" și ceresc, între existența fenomenală și cea ideal-metafizică. Psihologic, totul ia forma unei demonii pe cît de mîndru afirmată, pe atît de chinuitor suportată. „Înțelegi tu — se adresează în continuare Toma privilegiatului său interlocutor — ce va să zică de a nu **putè** iubi ? A trece prin lume singur, mărginit în pași, în ochi — să te zvircolești în strîmtoarea sufletului tău celui rece — să cauți a-l aprofunda și să vezi că e secat și că apele sale se pierd în nisipul secăciunii sociale, se ard de căldura unei societăți de oameni, ce trăiesc numai din ura unuia către celălalt." Sintetizînd, Toma Nour își aplică singur sentința : „A nu iubi nu-i nimica — a nu **putè** iubi e grozav".

Ar fi însă simplist să se tragă de aici încheierea că rezultatul final constă în totala desprinderea de „lumesc" a lui Toma și, drept urmare, completa sa dezumanizare. Cum s-a remarcat de nenumărate ori, caracterul profund omenesc al acestui gen de suferință existențială rezidă în sublima lipsă de voință a eroului eminescian bîntuit de spiritul demonic de a trança definitiv în favoarea soluției metafizico-mizantropică. De aici decurge, fără îndoială, faptul că unica supapă eliberatoare care este visul impresionează, omenește vorbind, prin biografismul asumat al suferintei. Ceea ce, firește, conferă o motivație cu adevărat intimă modului în care visul însuși este „trăit". „Citeodată numai aud bătăile pustiitului meu suflet, citeodată suflarea mi se curmă-n piept, ca vîntul ce se curmă prin ruinele zdrobite de munții anilor... Citeodată mai simt și eu !... O, atunci îmi place să trec prin lume cu ochii închiși și să trăiesc sau în trecut sau în viitor". Afirmînd un asemenea punct de vedere cu valoare de crez intim, Toma Nour se plasează, cum însuși naratorul arată, în categoria „genîilor pierdute". Pe de altă parte, prin cele spuse în rîndurile din urmă se accentuează asupra firii lui himerice, convertită în elanul pentru visul fantastic marcat fie de plonjonul în spațiul timpului trecut, fie în acela al timpului viitor. Astfel enunțată, deocamdată, tema timpului se dovedește a fi mai ales emanația stărilor de spirit intime ale eroului, aflat în împrejurări de viață tensionat emoționale. Nucleul conceptual, în ordine mitic-filozofică și, așa-zicînd, ideologică, de-abia se întrevede.

Într-un fel, substituindu-se eroului său, spre sfîrșitul capitolului al doilea al romanului, naratorul ia pe cont propriu substratul confesiv inculcat discursului epic. Este reluată mărturisirea de la începutul romanului („am o predilecțiune pentru vechituri") într-un nou context, chemat să releve ceea ce am numi paseismul mitic și istoric, străbătut de un „activism" ideologic revelator, sub semnul căruia se structurează visul romantic, adesea, redimensionat din unghi fantastic. Înainte de a se fi ajuns la disocierile cvasiteoretice din **Archaeus,** dublate de aplicații practice convergente precum, pe de o parte cele din **Făt-Frumos din lacrimă** și, pe de altă parte, cele din **Sărmanul Dionis,** așadar, întîia tentativă de definire subiacentă a nucleului mitic autohton implicat în „teoria" eminesciană asupra fantasticului, ne este oferită de romanul **Geniul pustiu.** Iată de ce, caracterul de „fișă ideologică" al pasajului în discuție nu trebuie să scape atenției critice. „Afară era un timp posomorit și gemător, ca gîndirile muribunzilor, ploaia vijiia bătînd în ferestrele ca ei — focul se făcuse zgură-n sobă — luminarea ardea palidă a stinse — și mie mi se părea că aud șoptirea acelor moși bătrîni cari, pe

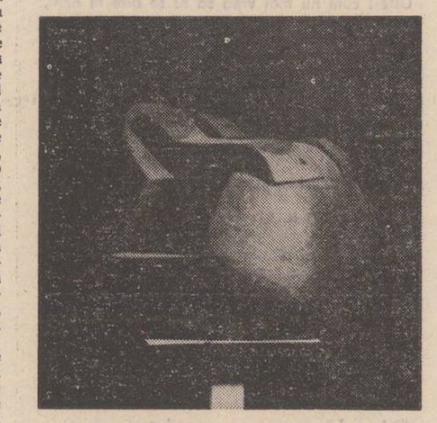

Sculpturi de Ioan Bolborea
(pagina 6 și 7)

cînd eram mic, îmi povesteau în timp de iarnă, ținîndu-mă în tremurîndele lor brațe, povești fantastice despre zine îmbrăcate în aur și lumină, cari cîntă senina lor viață în palate de cristal. Au trecut ani d-atunci — și parc-a fost ieri, — ieri pare-că-mi încîlceam degetele în barba lor cea albă și ascultam la graiul lor cel înțelept și șoptitor — la înțelepciunea trecutului, la acele vești din bătrîni." Dimensiunii acesteia, a nestinsului dor după vîrsta paradisiacă a omului, cufundată în lumea eseurilor autohtone, a amintirii aureolate de mitul fericirii perpetue, dobîndită prin retrăirea basmului copilăriei, i se asociază alta, la fel de puternic înrădăcinată în simțirea și conștiința creatorului. „Mi-ar fi plăcut — își continuă naratorul spovedania — să trăiesc în trecut. Să fi trăit pe timpii aceia cînd domni îmbrăcați în haine de aur și samur ascultau, de pe tronurile lor, în învechitele castele, consiliile divanului de oameni bătrîni — poporul entuziast și creștin undoind ca valurile mărei în curtea domniei — iară eu în mijlocul acelor capete încoronate de părul alb al înțelepciunii în mijlocul poporului plin de focul entuziasmului, să fiu inima lor plină de geniu, capul cel plin de inspirațiune — preot durerilor și bucuriilor — bardul lor". Sigur, pasajul din urmă stimulează la deducții și considerații deosebit de complexe privitoare la procesul de formare a gîndirii miticoetnice eminesciene în faza de început. Îndeosebi, ceea ce Blaga numește „complexul voevodal", sursă a uneia din temele pivot înscrise în etnosul și eposul eminescian, își află aici întîiele enunțuri. Însă, nu e mai puțin adevărat că asemenea mărturisiri postadolescine închid în ele germenii acelei gîndiri mitice a scriitorului ce vor cristaliza în structuri epice de anvergură romantic-fantastică, aspirînd la determinări de loc și timp revelator autohtone.

Departe de a revendica o poziție autonomă, amplul pasaj confesiv de mai înainte, în realitate, face deplin impact cu axul narativ al capitolului romanesc. Pur și simplu, prin aceasta naratorul nu-și propune altceva decît să relateze imprejurările cînd, după un relativ întins răstimp, („Pe urmă am plecat la țară, la o moșioară a părinților mei, unde am petrecut o vară frumoasă, plin de povești și de cîntece bătrînești) află ce s-a întîmplat cu Toma Nour, de multă vreme plecat din țară. Înlocuind tonul confesiv cu cel narativ, povestitorul zice : „Spre a hrăni acele vise și mai mult, am deschis vreo cîteva cronice vechi și răsfoiam prin ele, cînd într-una găsesc o scrisoare nedesigilată încă — pe care desigur că menagera mea, primind-o de la poștă, o aruncase în cartea aceea. O desfac". Nu este greu de presupus că scrisoarea aparține lui Toma Nour însuși. Raportîndu-ne la tema investigației noastre, din ea, se cuvine să reținem caracterul simptomatic al formulărilor legate de proiecția în spațiul fantastic a viziunii eroului asupra propriei extincții : „Într-adevăr, voi ăștia cari trăiți în lume numai pentru ca să trăiți, aveți o idee ciudată de moarte... Voi vă imaginați scheletul unui mort și-i ziceți moarte. Pentru mine e un înger drag, cu o cunună de spini, cu fața palidă și cu aripi negre. Un înger... îngerul visurilor mele, care are-o fizionomie cunoscută mie — singura fizionomie care purta pentru mine fericirea lumei în zîmbetul său și melancolia pămîntului în lacrima ei. Acea fizionomie nu mai este. Acele buze ce surîdeau — un surîs al morții le-a închis, sau mai bine : moarte-namorată de mine a luat figura unei copile, a vizitat pămîntul și mi-a răpit mai întîi inima, pentru ca dispărînd ea — s-o urmez și cu sufletul". Motivul eminescian al „mortului frumos", cum se vede, își relevă încă de pe acum prezența. În fine, deosebit de semnificativă este constatarea că în același sfîrșit de capitol detectăm din nou însemnele revenirii prozatorului la motivul enigmistic al demersului său romanesc : „Deschid sertarul mesei și iau puținele portrete ce le aveam împrăștiate prin hîrtii. Portretul lui era lipit de a lui Tasso.

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Aurel Dumitrașcu

„Divina paradoxalia" cu un epigraf din Dylan Thomas : „Rage, rage against the dying of the light", este cartea de poeme a unui tînăr moldav de la Borca (Județul Neamț), tînăr deosebit de înzestrat, viețuind în beatitudinea harului, Aurel Dumitrașcu. Numele său se adaugă pleiadei de tineri poeți moldavi pe care editura ieșeană „Junimea" ar trebui să-i publice de urgență : Liviu Antonesei, Mariana Codruț, Liviu Cangeopol, Adrian Aluigheorghe, Dorin Spineanu, Alina Nour și atîția alții.

Publicat de mai toate revistele literare (cîteva splendide grupaje din poemele sale au apărut în „Luceafărul"), deținător a numeroase premii, Aurel Dumitrașcu merită să debuteze strălucitor pe măsura talentului său.

„Divina paradoxalia" este o carte bine construită, compusă din trei secțiuni, „Teatrul sau Fuga pe teritoriul scînteii" „Cine merge în paradis", și „Frumusețenia sau dichotomia fericirii", scrisă cu ambiția obținerii unui acut stil intelectual eliotian, în care versul aspiră la lapidaritate sugestivă, la expresivitate în sine (grafia folosind tehnica expresionistă a majuscularii cuvintelor dar și deriziunea acestei tehnici), cu un bun dozaj al livrescului care nu înăbușă suflul dramatic existențial.

Cu un rar simț al proporției, cu un fin instinct muzical deși pare a cultiva o artă a „decompoziției" poetul reușește să fie riguros și armonic atît în poemele scurte cît și în poemele ample, adesea fastidioase la mulți dintre colegii lui de generație :

„Florile roșii mor încet în ferestre / tu să nu spui acum că e seară / îngrozitor de puțin trăiesc oamenii / dulcea pribegie a cărnii prin aer / și atîtea propuneri pline de grație / pînă și zidurile rămîn cu capul întors / rujul reginei pe glezna bufonului — iată / aceste ținuturi marasmul laguna / convorbim / imperecherea broaștelor nu-i o problemă de logică / în orice poveste cineva vinde măști / mari bucăți de jar se aud mișunînd / casa plînge totul pălește în roșu / „bărbat sînt numai din întîmplare / puteam fi nefericit ca un turn" / pelerin în propria-ți casă / adică memoria se ascunde-n oglinzi. // prohibito, ce-mi spuneai despre / solemnitatea creierului înainte de moarte ? / — și plouă — / șoaptele, vezi, mult prea mult se lovesc / peste ceafă ca niște datornici" — Poem trist pe fond roșu.

Cu un mai atent auz la captarea propriei muzici interioare decît mulți poeți tineri de azi, Aurel Dumitrașcu trebuie să incerce să evite în viitor falsa erudiție care devine prețiozitate și de asemenea trebuie să-și aspecteze cu mai mare atenție poemele (uneori transcriind versuri străine ; iată spre exemplificare un vers din poemul „Portret cu ditirambul plescăitor", „sînt așa trist incît am început să orbesc" amintește prea supărător de „mi-au orbit ochii din această tristețe a zilei").

Cîștigînd la fiecare nouă lectură, poemele scrise de Aurel Dumitrașcu au o profunzime reală și un sunet de pe acum inconfundabil ; nu-i dorim decît, sigur pe „scriitura sa", să atace frontal „marile teme" ale poeziei, puținele teme care, singurele preschimbă literatura într-un destin.

Cezar Ivănescu

Privirea lui Orfeu

Spațiul literar

Este uimitor cîtă fascinație a neantului, a puterii întunericului poate ascunde mintea cea mai strălucită, cîtă melancolie sublimă și cîtă deznădejde putem uneori descoperi în inimile cele mai pure și mai iubitoare ! Iată că pe urmele lui Hegel (și, mai încolo, la începuturile culturii europene, ale lui Platon) care își inaugura cursul de estetică (la care asista și Goethe !) printr-un epitaf înscris pe piatra tombală — imaginară, nu-i așa ? — a artei : „Arta este pentru noi un lucru ce aparține trecutului", Maurice Blanchot, într-un volum de eseuri apărut recent în traducerea exemplară a Irinei Mavrodin, nu ocolește nici el problema „dispariției literaturii" și înlocuirea acestui spațiu închis, consacrat și privilegiat cu efortul totalizant al omului de a-și cuceri libertatea absolută ca ființă idealul cel mai demn pentru propria-i măreție : „Arta nu mai e capabilă să poarte nevoia de absolut. De acum înainte nu mai are importanță la modul absolut decît desăvîrșirea lumii, seriozitatea acțiunii și îndatorirea de a obține libertatea reală". Desigur, Maurice Blanchot este un ginditor (și un artist, mai ales) mult prea adînc pentru a nu se lăsa răpit de vocile de sirenă, iluzorii recompense ale vidului spiritual lăsat de cenușa unor scandaloase, eclatante paradoxuri, dialectica raționamentelor și scriiturii sale concentrîndu-se cu o fervoare a devotamentului fără egal asupra operei și actului creației. Puține comentarii critice reușesc să refacă din abis drumul ontic al artei cu mijloacele unui discurs prin natura sa de o natură specific teoretică, abstractă, către inima nocturnă, fierbinte a textului fără a-l mutila, fără a-i afecta ritmurile vitale, adică fără a trata textul ca pe un cadavru jalnic pe o masă de disecție jalnică.

Eseurile lui Blanchot nu sînt despre sau în marginea literaturii, a operei, ci în prelungirea ei, adică sînt încărcate de aceeași semnificație ambiguă cu literatura, cu opera pe care și-o asumă la modul absolut cu o forță copleșitoare, atotputernică în orgoliul și umilința trăite de ființa umană în fața neantului paginii albe. Această intimitate cu actul creației pe care Blanchot o trăiește și o exprimă nu numai pe o cale pur vizionară ca o privire în noaptea profundă, în abisul inspăimîntător al operei, al creației analogă privirii fatale, inspirate, fără grijă a lui Orfeu, dar și la nivelul nuanțelor infinitezimale ale senzației proustiene în recucerirea spațiului literar ca spațiu vital, în această intimitate deci cu problemele angoasante ale artistului, actul creației ni se relevă nu ca o operă încheiată, ci ca o mereu reînnoită tentativă de a parcurge drumul către operă, un fel de a spune : ego via sum : *„Scriitorul este atras, artistul este solicitat nu direct de operă, ci de căutarea ei, de mișcarea ce duce la ea, de apropierea de ceea ce face opera cu putință : arta, literatura, și ceea ce ascund aceste două cuvinte". (...) „poemul este profunzimea deschisă asupra experienței care-l face cu putință, strania mișcare ce merge de la operă către originea operei, opera însăși devenită căutarea neliniștită și infinită a propriei sale obîrșii" (...) „poemul este în mod esențial poem al poemului".*

Așadar artistul modern se scufundă din ce în ce mai mult într-un spațiu neutral, impersonal, cu cît iluzia demiurgică l-a părăsit, cu cît mitul antic al „daimonului" transcendent care și-ar pronunța discursul prin intermediul său a dispărut lăsîndu-l pradă celei mai patetice tăceri : conștiința dramatică a imposibilității realizării Cărții, în sensul mallarméan al noțiunii, spulberarea visului de a atinge absolutul, mintuirea de efemer cu ajutorul cuvintelor. Dar dacă el se retrage cu o anume modestie din lumină prea violentă a particularului pentru a se adăposti în umbra trăirilor universale, ca un seismograf pe jumătate depersonalizat (și Blanchot îi citează în acest sens pe Mallarmé, Cézanne, dar și pe Musil, Van Gogh etc.) nu este mai puțin adevărat că poetul trebuie să se lase invadat, cucerit de realitățile exterioare, istorice, ca o condiție a menținerii vitalității, plenitudinii și sănătății împărăției eului. Autorul „Spațiului literar" îl citează astfel pe Hugo van Hofmannstahl care umanizează și umple de speranță inima poetului modern care nu o dată s-a văzut amenințat cu reificarea într-un univers alienant, dominat mai curînd de legea de fier a utilității, funcționalității obiectelor și nu de frumusețea lor : „El (poetul) n-are dreptul să izgonească nici unul dintre gîndurile ce-l asaltează pretinzînd că aparține unei alte ordini, căci în ordinea sa fiecare lucru trebuie să-și afle locul" (...) „...nu poetul se gîndește neîncetat la toate lucrurile lumii, ci ele se gîndesc la el. Ele sînt în el, îl domină. Chiar ceasurile sale sterpe, stările de depresiune și derută sînt stări impersonale, ele corespund tresăririlor seismografului, și o privire ce ar fi îndeajuns de profundă ar putea citi în ele secrete încă și mai misterioase decît în poeziile însești". Dar pentru a ajunge la această imprescriptibilă, sotereologică funcție a artei și poetului în lume, nu este suficientă doar o autentică vocație estetică ci mai mult decît atît : vocația iubirii, nesfîrșita bunătate a inimii.

Dan Laurențiu

ATITUDINI

Nostalgii administrative

Citind titlul interviului — „Scriitorul — acea dreaptă conștiință în care semenii săi să poată crede" — și lăsînd deoparte înfățișarea chinuită a formulărilor lui Norman Manea chiar și în aceste puține cuvinte, ai crede că este vorba despre importante probleme ale literaturii române de astăzi. Dar nu, nu literatura îl interesează pe intervievat, ceea ce la drept vorbind nici nu ne mirã. Intervievatul este nemulțumit numai de ceea ce declară sau scriu prin reviste „adversarii" pe care și-i inventă cu țelul nemărturisit de a trece între ei drept scriitor și nu altceva. Rîndurile sale acuzatoare sînt însă atît de sibilinice (e adevărat, datorită și „stilului"), încît echivocul lor sugerează o „incruntare" greu de explicat și mai ales de acceptat. N. M. ajunge, de pildă, să fie interesat de schimbarea loculuí de muncă a unuia dintre cei ce nu-i plac, fapt care ne arată că se visează în secret un fel de procuror extraordinar al literelor române, cu dreptul de a institui și destitui persoane. Să înțelegem din asta că N. M. are alergie față de condiția de pensionar și că aceste rînduri divulgă nostalgia după un loc de muncă ? Pentru a-i face pe plac, ar trebui să expediem cine știe unde pe cei vizați. Obsesii administrative îl domină pe N. M., care se arată preocupat îndeosebi de schimbarea unei „conduceri operative" de revistă care n-a mai putut fi clintită de 7 ani, ca în biblie. De unde se vede aceeași dorință de a se erija în inspector de personal. Ceea ce ne amintește, oricît ar părea de ciudat, de un personaj care-și recita poeziile în piața orașului ori de cîte ori murea o „persoană importantă" din vecini. Dar nu atît această suspectă obsesie administrativă a unui autor, care simulează interviuri de idei pentru a-și acoperi preocupări mai puțin ideatice, ne-a făcut să ne oprim asupra interviului din **Familia,** ci alta, privitoare la pagina pe care **Luceafărul** a închinat-o lui Marin Preda la moartea acestuia : „Într-o revistă ce ar fi fost să fie literară și juvenilă (...) s-a publicat la moartea lui Marin Preda o rușinoasă pagină de invective despre așa-zisa infirmitate și redusă capacitate de înțelegere a scriitorului care ar avea, păsă-mi-te, nevoie de o dădacă militărească care să-l supravegheze și să-l îndrume". Confuzia acestui text — gramaticală sau deliberată ? — l-ar putea face pe cititorul, care nu mai are sub ochi o pagină de acum aproape doi ani, să creadă că Marin Preda a fost invectivat la moartea sa. Și unde ? „Într-o revistă ce ar fi fost"... zice N. M., iubitor de cuvinte încrucișate. Dar cu aceeași „metodă" de a numi revista, ne-am putea referi la Norman Manea amintind de un cunoscut comic englez și de unul din eroii baladei „Toma Alimoș". Dar să trecem și peste acest mod de a învinui pe cineva de ceva grav, insinuînd că nu-l poți numi din motive administrative (iar administrative !). Este mai mult decît evident că N. M. nu e decît ecoul unei asemenea învinuiri auzite, că „revista ce ar fi..." este „Luceafărul", în care și noi am publicat, în pagina, pe care N. M. ține s-o incrimineze după atîta timp, un panegiric al scriitorului Marin Preda. De aceea știu prea bine că pagina nu conține invective la adresa marelui scriitor. Dar să vedem ce a apărut de fapt în pagina **Luceafărului,** să facem noi ce n-a vrut să facă intervievatul **Familiei :** „Ai fost pentru mine un mare om, un mare scriitor și un prieten mare", scrie Dumitru M. Ion în această pagină ; „Marin Preda a fost mai mult decît un mare artist. El a fost prin întreaga sa operă un ctitor al noii conștiințe artistice românești", afirmă alături Constantin Crișan ; „L-am cunoscut pe acest mare scriitor", mărturisea în aceeași pagină și semnatarul acestor rînduri, desigur nu pentru a-l invectiva pe Marin Preda ; iar Nicolae Dragoș adăuga : „Prin **Moromeții,** Marin Preda a înălțat sufletului românesc un nepieritor și impresionant monument" ; tot între „invective" se înscriau probabil și cele scrise de Dinu Săraru : „nimeni pînă la acest scriitor care a fost unul din puținii ca adevărat mari după război în România nu ne-a făcut să prîcepem atît de viu dureros cumplită chestiunea țărănească" ; sau Cezar Ivănescu : „M-am rugat noapte de noapte pentru viața lui și a celor dragi mie..." ; Eugen Barbu : „Drama

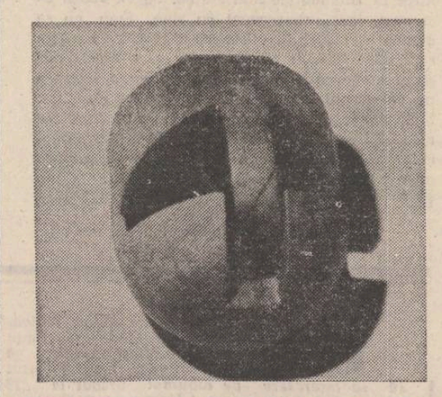

tăierii unui salcîm va rămîne un etalon shakespearean în literatura noastră" ; Adrian Păunescu : „Moartea lui Marin Preda înseamnă pierderea celui mai complex și mai profund scriitor român din toate timpurile... A murit un om, un om extraordinar, un prozator inegalabil care și cînd dădea un răspuns parcă punea o întrebare". Ne oprim aici deoarece, dacă n-am face-o, ar trebui să citãm aceste pagini în întregime. Și atunci cine il invectivează pe Marin Preda la moartea sa ? Sau cui nu-i semnează fișa de cadre N. M. ? Sau, la urma urmei, N. M. ori nu știe ce înseamnă cuvîntul „invectivă" ori n-a citit pagina revistei cum se obișnuiește. Citatele, tipărite negru pe alb în pagina pe care **Luceafărul** a închinat-o marelui scriitor, ne îndreptățesc să ne punem aceste întrebări. Ne îndreptățesc, cu atît mai mult cu cît N. M. a tipărit aproape zece volume, de care nu s-a făcut caz la noi, niciodată, este adevărat, dar zece... Cu toate acestea, N. M. citește rău și nu se sfiește să susțină că pagina memorială din **Luceafărul** conține altceva decît conține. În vocabularul personal al lui N. M. invectivă înseamnă elogiu (și probabil invers) ?

Deci N. M. pretinde a fi găsit invective la adresa lui Marin Preda în revista **Luceafărul,** aceeași care a tipărit numeroase dintre cele mai bune pagini ale prozatorului Marin Preda ; o revistă mereu apropiată de Marin Preda, și la bine și la rău. Sînt lucruri știute. Cui se adresează atunci N. M. ? Locuitorilor de dincolo de Canalul Minecii sau cititorilor de limbă română care epuizează revista **Luceafărul** la orele 7 dimineața și știu mai bine decît o știe N. M. ce a întreprins revista **Luceafărul** pentru opera și pentru memoria lui Marin Preda ? Îi aducem aminte lui N. M., și nu cititorilor fideli ai revistei **Luceafărul,** că aici, în paginile ei, s-a publicat timp de un an, datorită perseverenței lui Adrian Păunescu, o carte care s-a numit **Imposibila întoarcere.** Pentru a preciza climatul de apariție al acestei cărți, să mai spunem că, deși presa literară a declarat **Imposibila întoarcere** drept cea mai bună carte a anului, ea s-a izbit de boicotul unui „juriu literar", care prefera **Imposibilei întoarceri** o carte de articole. Îi mai aducem aminte aceluiași că tot în **Luceafărul** a apărut primul capitol, antologic, al romanului **Delirul** și că tot aici au fost publicate primele articole despre acest roman, în timp ce cartea era atacată prin pamflete care circulau în dactilograma pe la forurile culturale și politice și prin redacții. Și că tot revista a continuat să fie consecventă în atitudine față de **Delirul** chiar și după ce s-a desfășurat împotriva cărții o adevărată campanie în cel mai pur stil proletcultist. În **Luceafărul** a apărut un interviu clarificator despre **Delirul,** la cererea scriitorului și, tot aici, unul dintre primele capitole din **Cel mai iubit dintre pămînteni.** Ochiul imparțial al cititorului nu face abstracție de aceste lucruri cum face N. M., iar noi nu enumerăm toate acestea pentru a-l convinge, ci pentru a evidenția mistificația la care recurge intervievatul.

Defularea din **Familia** n-ar fi meritat un răspuns, dacă N. M. n-ar fi recidivat. Pagina din **Luceafărul** nu este pentru prima dată incriminată în numele conștiinței „colegiale". Volumul, pe care editura **Cartea românească** îl dedică memoriei lui Marin Preda, **Timpul n-a mai avut răbdare,** îi ocazionează lui N. M. aceeași paradă de inteligență și bunăcuviință. E de prisos să citãm aici „amintirile" din acest volum prin care, chipurile, N. M. apără memoria lui Marin Preda. Dar cine sau ce îl deleagă pe N.M. în această postură de înger al Apocalipsei ? N. M. declară singur în articolul din volum că a fost o figură cu totul periferică a vieții și interesului lui Marin Preda, un simplu client al editurii cãruia într-o zi scriitorul i s-a adresat pe motiv că în sfîrșit scrie „mai realist". Asta e tot ce se poate spune despre relația dintre Marin Preda și N. M.

Este deci limpede că altceva l-a supărat pe N. M., dar acesta nu ne-o spune. Pe N. M. l-au supărat aceste rînduri pe care Adrian Păunescu le-a tipărit în aceeași pagină : „Ne întrebăm zadarnic, din 1956 și pînă acum, de ce l-au lăsat cei ce au fost cu Nicolae Labiș într-o zi de decembrie să se ducă sub roțile tramvaiului" ; și mai ales că le continuă astfel : „aș putea întreba pe cei care au fost în jurul lui, joi, 15 mai 1980, și joi noaptea, dacă nu au nici o remușcare, dacă nu simt că țineau în mîini un vas fragil și cu un preț infinit pe care l-au scăpat jos" ?

Întrebarea a rămas fără răspuns ; singurul răspuns care a ajuns la noi sînt rîndurile repetat agresive și mistificatoare ale lui Norman Manea. Intervievatul lui Gh. Grigurcu, desigur, ar fi dorit ca această întrebare de conștiință să nu se pună, să nu fie scrisă, să nu fie tipărită și să nu circule. Ar fi dorit ca nici rîndurile scrise de Cezar Ivănescu să nu apară.

Interviul din **Familia** ne-a arătat doar că N.M. are porniri de cenzor vigilent. Sigur că o întrebare îi poate neliniști pe cei cărora li se adresează, dar nimeni nu are dreptul de a interzice cuiva dreptul de a o pune. Cu atît mai mult cu cît cel care o formulează n-a fost un simplu client al Editurii **Cartea Românească,** ci prietenul mai tînăr care a vegheat, alături de marele scriitor, apariția unei cărți de neuitat : **Imposibila întoarcere.**

Iulian Neacșu

OPINII

TRADIȚIONALISMUL (II)

Este momentul să subliniem aici că un asemenea „statut" artistic, deși se menține și printr-un „cod" al semnelor și al semnificațiilor, este implicat într-o adîncime, se dezvoltă pe o suprafață și se menține într-o durată văzît altele decît cele proprii unui curent, unei mișcări ori unei școli. Depășind zona dinamicii artistice, tradiția — ca unul din factorii care concură la degajarea specificului național — pătrunde spre teritoriile ontologiei estetice și, ca atare, aparține imanenței. Acolo unde nu se întelege, nu se simte ori nu se acceptă deschiderea conceptului spre un strat ontologic, el este definit în principal ca mișcare „diacronică" formală, antrenînd opere distincte, întegrate totuși unui organism viu (datorită și acestei mișcări) numit arta unei anumite colectivități (nu neapărat marcat individualizate) pe o anumită întindere de timp. Am spune chiar că tradiția este privită ca element al tehnicității artistice. (Ceea ce, în parte, se întîmplă și în cazul supunerii și cultivării conștiente a dimensiunii naționale specifice, fiindcă procesul nu exclude nivelul semnelor și al relațiilor oarecum „materiale".). Mai este definit, apoi, ca element hotărîtor al unei singure „ideologii" estetice, suficient pentru a exprima un curent sau o școală. Dar „ideologia" estetică reprezintă o viziune cu eficiență limitată în timp și, în ultimă analiză, purtînd ea însăși, la modul imanent, indiferent de natura ei, amprenta specificului național, iar ordinea nu poate fi inversată, întrucît instrumentele specificului național nu au fost și nu sînt „ideologiile" estetice. Pentru acest motiv, tradiția — ea însăși nelimitată — poate subsuma, poate înscrie în dinamica artistică „ideologiile" estetice finite, precum și produsele lor afirmate valoric. Evident, simbolismul — de exemplu — *are* o tradiție, dar aceasta acoperă sfera unor *antecedente artistice,* fapt care nu ne îndepărtează de o anumită tehnicitate, chiar dacă ne referim și la oarecari structuri identice. În relație cu specificul național, deci trimițînd spre o structură formativă existențială, tradiția absoarbe și totalitatea viziunilor, a „ideologiilor" cristalizate în curente sau școli artistice.

Ar fi de încercat, acum, în sfîrșit, a se urmări două implicații ale acestei stări de lucruri: mai întîi, se cere explicat de ce, totuși, în dosarul și așa încărcat al tradiției, apare capitolul distinct al *mișcărilor* „tradiționaliste", deci al unei ordonări a creației apropiată de natura curentului artistic. Sigur, un asemenea „capitol" apare numai în cadrul grupării de arte care-și proclamă conștient specificitatea națională și — aparent — mișcările „tradiționaliste" s-au dezvoltat după întregul tipic al unui curent artistic. Numai că, la o cercetare mai atentă, o inadvertență esențială se face vizibilă. Curentul artistic presupune — afirmă Adrian Marino — orientarea unei mișcări, directia ei de înaintare și dezvoltarea — pînă la epuizare — a unor idei și forme artistice. Ceea ce, aproape fără reformulări, se aplică și „programului" elaborat de teoreticienii „tradiționalismului" (în realitate, mișcările sămănătoriștă, ortodoxist gîndiristă etc.). Dar dacă — și aceasta exclude tradiționalismul ca atare din sfera curentelor artistice — oricare dintre curentele apărute de-a lungul timpului (clasicism, romantism, baroc, simbolism etc.) a fost în măsură să „producă", prin supunerea în linii mari la programul estetic riguros stabilit, personalități artistice și opere rămase ca puncte de reper axiologic în istoria artelor — „mișcările tradiționaliste" nu au reușit. Astăzi știm că sămănătorismul și ortodoxismul gîndirist, bunăoară, au teoretizat *prin exces și, de aici, nu o dată în fals* imanența specificului național și funcția tradiției ; dar conformarea la această directie a însemnat operă minoră, inexpresivă. Și dimpotrivă : dezicerea de exces, de supralicitare, de distorsionare, de fals, deci de „curent", menținerea într-un cadru echilibrat, firesc dimensionat, al orientării prin tradiție spre specificul național a germinat opere de primă mărime, fie să le amintim și numai pe ale lui Lucian Blaga, V. Voiculescu și Mihail Sadoveanu. De-abia în acest fel, creatorii

amintiți s-au înscris într-o serialitate istorică aflată deasupra curentelor, evadînd dintr-un „program" inadecvat, de fapt un „program" în sine, care n-a reușit o acoperire prin creatie fiindcă n-a putut și nu putea s-o teoretizeze din viciu de sență și structură.

Dar eșecul excesului a avut consecințe asupra întregului : s-a alterat sensul conceptului de tradiție și s-a alterat, îndeosebi, cel al conceptului de tradiționalism. Inițial, un estetician ca Mihail Dragomirescu nu subscria accentelor peiorative, discreditoare, optînd pentru o bună deschidere a conceptului. În același timp, însă, E. Lovinescu pronunța verdictul cu autoritatea pe care i-o conferea nu atît demersul teoretic propriu-zis ori interventia polemică directă, cît mai ales delimitările de pe parcursul *Istoriei literaturii române contemporane,* cu toate că — și aceasta trebuie spus — procesul în general (relația : estetic/ specific național) era exact explicat. Și a urmat, decisivă, în condiții similare, adoptarea discriminării terminologice de către G. Călinescu. În acest fel, accentuîndu-se nu numai realitatea a-estetică a tradiționalismului (în realitate, a teoretizărilor excesive ce-l denaturau), dar mai ales caracterul său de obstacol, de factor de regres artistic, conceptul părea definitiv înlăturat în calitate de posibil mobil activ al teoriei și al practicii artistice. Cu începere, însă, din al șaptelea deceniu, sub imperiul valorificării critice a peisajului artistic din prima jumătate a veacului nostru, ideea de „tradiționalism" și, implicit, tradiționalismul și-au dezvăluit și notele pozitive, nu dintre cele de neglijat. Oricum, în cadrul acestui proces de reexaminare a conceptelor artistice ale orientării prin tradiție spre matricea specificului național (constatăm tot mai frecventa utilizare a denumirii de sămănătorism, ortodoxism gîndirist, trăirism etc., în locul celei simțite ca „false" de tradiționalism) — și astfel ajungem la cea de a doua implicație a disocierii tradiționalismului de ideea de curent artistic —, teoria artei se resimte de pe urma absenței unui concept *util.*

Într-adevăr, actul de conștientă formalizare, de creare artistică în spiritul specificului național pe suportul tradiției ar trebui să se numească, logic, „tradiționalism". Așa cum „tradiționalistă" se cuvine a fi calitatea operei, într-un prim regim al specificității și particularizării. Fiindcă nici noțiunea de „tradiționalitate", cu aplicație la actul general, și nici cea de „tradițional", vizînd o calitate a produsului artistic (la care se apelează în ultimul timp, tocmai din lipsa unor termeni proprii), nu se înscriu într-un statut al convingătoarei adecvări terminologice. Problema, în ultimă instanță, este aceasta : avem sau nu avem dreptul estetic de a reconsidera și de a reintroduce în circuit termeni, noțiuni, concepte cu o semnificație devenită — după decantarea critică a fenomenului însuși, el însuși reconsiderat — nu doar restrictiv-negativă, dar evident inexactă ? Opinăm pentru un răspuns afirmativ. Sau, ne aflăm noi înșine pe pragul unei anamorfoze ?

Mircea Braga

atelier literar

poșta redacției

BOGDANA CRINAL : Pare să fie undeva un murmur liric, dar lucrurile nu sînt încă destul de lămurite și edificatoare. Reveniți.

GR. HUZA: Schița nu e rău scrisă, deși prelungirea excesivă a „dedublării" personajului dv. rămîne discutabilă. Oricum, merită să continuați.

AUREL ALBU : Din nou, scădere gravă, întoarcere la un nivel de improvizație măruntă, convențională, lipsită de semnele harului. Parcă sînt scrise de altă mînă !...

V. MILESCU : Puține noutăți și lucruri de substanță : „În oglindă", „Cîntec pentru mîine" (cu alunecări uscat-didactice), „Zăpadă" (idem, retorice).

SILVIA SIMA : Pagini încă tulburi, aglomerate, confuze, în care e greu de descifrat perspectiva vocației. Cel puțin, deocamdată. Să vedem ce mai urmează.

IONEL KOSKA : Bunele gînduri din scrisoare nu-și găsesc, din păcate, o ilustrare adecvată în textele însoțitoare, care nu ne oferă deloc prilejul de a înregistra o diminuare a neajunsurilor semnalate anterior, semne de înnoire și progres. Există, totuși, pe ici pe colo, unele fulgurații lirice („Poem discret", „Poem în mișcare", „Flashback") care ne îngăduie să așteptăm rezultate mai bune.

NEAGU DRĂGHICI : Ceva mai bine, în „Valiza" și „Povestea Hildei", care confirmă unele aptitudini semnalate anterior. Dar nu se văd, încă, progresele așteptate, n-a crescut îndeminarea construcției, puterea de cuprindere și siguranța expresiei, ba, dimpotrivă, aceasta a devenit mai greoaie și poticnită, stîngăciile și improprietățile s-au înmulțit (ca și șovăielile ortografiei, dealtfel !...). Se pare că ați renunțat la proiectele și ambițiile de care vorbeați cîndva. Păcat ! (Manuscrisele sînt tot neglijente, înghesuite, greu de citit...).

I. GRUNZ : Doar „Laus pagi" și eventual, „Odă părinților".

ȘT. AGACHE : Sînt firești, prin revistele noastre, și versuri mai puțin reușite, și experiențe extravagante sau doar simulate, și „făcătură" găunoasă și hălăitoare, etc. Dar nu aceste accidente definesc poezia tînără de azi, despre care aveți păreri atît de nejustificat negative. Dealtfel, e cam devreme să vă pronunțați atît de categoric și să încercați „să faceți ordine", — mai aveți mult de învățat, de citit, de înțeles — treptele înțelegerii sînt infinite și pretind un permanent efort de pregătire, de lărgire a orizontului, de meditație, etc. (nu trebuie să uitați nici celebra constatare înțeleaptă care susține că, în ciocnirea dintre un cap și o carte, nu întotdeauna cartea sună a gol !...). În ce privește versurile dv., ele sînt deocamdată slabe, stîngace, primitive, semn al unui început șovăitor, al lipsei de experiență, etc. Poate, în viitor, vor fi mai bune. Să sperăm.

B. COSTIN : Proza e inertă și anodină, mată, ca dealtfel și multe dintre versuri. Formula albă și rece pe care o încercați, cu metafora la punctul zero, nu pare să dea rezultatele sperate. Ceva mai bine, în „Pregătiri", „Rețineți această știre banală". „Atîtea senzații", poate și „Tentativă sub boltă", „Povestire științifico-fantastică".

ST. B. T. : Într-o asemenea formulă, se cere mai multă claritate, precizie, coerență (mai puține aproximații și ambiguități), o mai severă economie a expresiei (împotriva primejdiei prolixității și retorismului). Textul — nu întru totul de lepădat — poate constitui „primul jet", un punct de plecare.

MAITREYI : Cele două poeme par lipsite de un fond viu, „trăit", lucrate mai degrabă cu meserie și pre-meditare, decît cu inspirație (deși, în „Aștept mai departe", un gînd interesant și generos tinde să se „aprindă", către final). Lipsesc totuși, cum bine ziceți, „exploziile sufletului". Evident, nu vă putem ierta !... Dacă știți, însă, cum spuneți, să deosebiți binele de rău, asta e totul, nu vă mai lipsește nimic !... Caz de excepție !...

Ion C. Bărbăcioru, Ghiță Nicolae, Nițu Teodor, Eugen Siia, Constantin Popa, Ilie Costeș, Gabriela Șerban, Octavian I. Vlad, Maria Bălănean, Ion Pițoiu, Constantin Cazacu, Constantin Sîrghi, Nostradamus, Costică Arsene, Z. Movilă, Dumitru Cimpean, Caterina Croitoru, E. B. A., Emil Almășan, Ionel Cazaban, Felix Valeriu, Lidia Laudan (?), B. A. R., A. Nicolae, Ștefi Maro, Gh. Bozu, Gheorghe Cosma, Al. Cîrnu, Laura Călin : Încercări de nivel modest.

Ioan Balău, M. Șerban (Constanța), **C. Petru, Acmine, T. C. Zarojanu, M. P. Ulmu** (ceva, în „Cite o mie"), **Ștefanio Ion, Geo Anton, Plafon Stelian, Petre Pîrvulescu, George Corobea, Iov Florică, Valentin Brăilescu, Marin Ungureanu** (ceva, în „Ca un dangăt de clopot"), **Marin Cioranu :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Annunziata

Singurătatea face un zgomot de hîrtie
mototolită în pumn.
Singură, asupritoare ca moartea
liniștea se aude tăcînd

Annunziata, mă rog ție
abisală reverie
nu pot îndura
acest flux de magneziu
nervii aceștia sfîrîie
și aceste minți se chircesc de durere

Somnul meu, ție
insomnie
coșmar — irisul tău albastru de cobalt
boreală lacrimă mă fixează
se uită la mine cum dorm
mă țintuie
și plînge în liniște

Cîntec de stație

Iată, toamna a izbucnit în oraș ca o molimă
pe ce se fugăresc amenințători
taurii de fum ai furtunii
se desface-n piețe, mătăsoasă
frumusețea foilor de ceapă,
năluciri roșcate de satin.
Iată, e vremea cînd se pun la murat amintirile
prin anticariate se mai conservă speranța
sucul de fructe și sucul de oameni
prefăcut pînă la vin, distilat pînă la oțet
se prelinge în groapa comună a cuvintelor.

Dar încă mai am întrebări
pojarul verii încă mai suie ardoare pe ziduri
febra ascunsă a sîngelui viței sălbatice
viermii aurii ai luminii încă
mai colcăie tainic sub pietre
și această iubire a mea
ca o privighetoare cu ochii scoși
încă mai cîntă trecătorilor uitați în stații
în așteptarea tramvaielor — fantomă;

...în prima dimineață cu ninsoare
ultimul pieton rătăcit culege absent
de pe șine
Sticlind înghețat, răsturnată scoica
ochilor ei
va prelinge umbra amintirii tale
ca pe o lacrimă albă, curată.
și iarna va putea cobori
acest oraș, definitiv
în uitare.

VĂ PROPUNEM UN NOU POET:

IRMA SANDU

Inimă de iarmaroc

Vulpile de jar ale dorinței
umilită maree,
apun și se sting.

Turtă dulce, de ghips,
cu oglindă
arată-mi mereu
să nu uit niciodată
momîie-chip alb
cu aripile frunții căzute
fotografie de mort rizătoare
sigură-lustruită ca nimicul
indiferentă ca piatra ponce
față de talpa damnatului.

Freacă-mi mamă buzele cu ea
pînă la liniștea-tăcere
dar oprește, implor
dansul morții la bilci, roiuri
albine negre rotind
peste obraz năclăit de lacrimi
turtă dulce, de ghips.
cu oglindă.

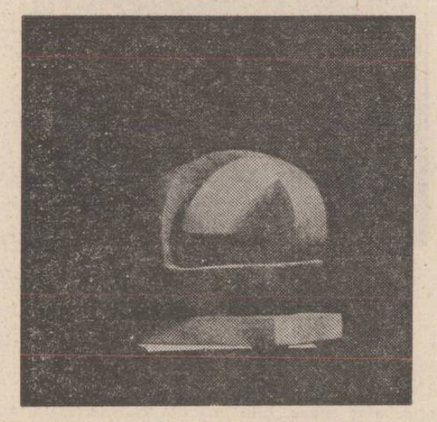

Zurgălăi de uitare

Zurgălău de uitare, auzi
nu mă strigă nimeni pe nume,
ploile toate vin
să mă spele de cîntec pe mine
ninsorile toate se-adună
să mă-ngroape-n uitare
toate fiarele liniștii, toate
singerează în numele meu
varul oaselor lor peste mine
țărînă albă de calcinare
sarea sîngelui lor mă acoperă
gropiță albă de sare
să mă-ngroape, de-acum
să mă-ngroape
să nu mai aud tăcînd
toate șoaptele-nghețată de frică
să nu mai chem
așteptînd;
viermele glasului meu
strivit
mi s-a uscat în palmă.

Zurgălău alb de uitare, nu mai urla
nu te mai scutura de plîns
îngropat în fundul pămîntului;
niciodată n-am fost botezată
cu dragoste
nimeni nu mă strigă pe nume.

Îndurătoarea

Seara tîrziu
cînd știi în sfîrșit
că nici un înger
nu se va întrupa pentru tine
și povestea trebuie s-o termini
singur
cînd toate astea se duc și te lasă
îți mai rămîne
peretele alb
de care te poți izbi cu capul
pînă cînd urma
(umbră ca sîngele)
se-ntunecă și te uită
îți mai rămîne lumea cea largă
cinstită limită
îndurătoarea
buză a liniștii

«Cu dulci în gură flori de tei»

Urmare din pag. 1

te cheamă. / Steaua știe ce gîndești. („Făptura mamei").

Cam jumătate din poeziile acestui volum antologic sînt dedicate mamei, alcătuind o cîntare fără seamăn în toată poezia lumii. Cu toate acestea, îndemnat de Nina Josu, care ia interviul, să spună cea mai frumoasă poezie a sa despre mamă, Grigore Vieru răspunde fără ezitare : „O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi / Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi"... Sau din folclor : „De străini îi plină lumea, Da' măicuță-i numai una !"... numindu-i astfel pe cei doi meșteri în ale poeziei : folclorul și clasicii, la care a ucenicit cu spor binecuvîntat. Despre Eminescu, căruia îi închină mai multe poezii, la întrebarea „Ce înseamnă Eminescu în destinul D-voastră poetic ?" răspunde „Eminescu este izvorul", adică, în termenii poeziei lui Grigore Vieru, reperul fundamental și primordial. Iată și una din poeziile dedicate sub titlu de **Legămînt** lui M. Eminescu : **Știu : cîndva la miez de noapte / Ori la asfințit de soare / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții Sale. / Am s-ajung atunce poate / La mijlocul ei aproape, / Ci să nu închideți cartea / Ca pe recele-mi pleoape. / S-o lăsați așa deschisă / Ca băiatul meu ori fata / Să citească mai departe / Ce n-a dovedit nici tata. / Iar de n-au s-auză dînșii / Al străvechii slove bucium, / Așezați-mi-o ca pernă / Cu toți codrii ei în zbucium.**

Multe sînt poeziile închinate poetului absolut al literaturii noastre, puține la fel de inspirate și de interesante. Interesantă, da, pentru că în cele din urmă sensibilitatea unui poet ne propune imagini și idei poetice, capabile, printre altele, să uimească, să facă textul poetic captivant. „Idei poetice" sînt la Grigore Vieru în mai fiecare poezie, chiar strofă ori vers. La fel cum interviul însuși ne dezvăluie o inteligență vie, perfect aplicată lumii contemporane, inteligență al cărei mod de exprimare este funciar poetic :

„— Ce este poezia ? Vă rog să o definiți !

— Cine o poate defini ? Niște considerații : poftim.

Nimeni nu știe mai bine ca inima secretele creierului. Poezia ar fi secretul creierului scăpat de gura inimii. Cîntecul ce unește spiritul cu simțirea e ca un măr împlinit sănătos : din care parte nu-l muști îți bucură inima.

Găsind pe masă vinul lăsat de Inimă alături de piinea adusă de Spirit, poezia bucura-se-va egal de amîndouă darurile. (...) Dacă am avea două inimi, una am vrea să gîndească. Poetul adevărat este cel care, nesăturîndu-se din poezie, nu se satură de ea.

Fericit poetul a cărui cîntare nu bogat, ci liber de-atîta îl face.

Înțeleptul, care crede că el este mai mult decît este cu adevărat, muncește și pentru mai multul din sine cel închipuit. Poezia trebuie să rușineze sufletul sărac, să-l pedepsească chiar.

Pasărea nu copacul și-alege în care să cînte, ci pădurea.

— O poezie trebuie să fie frumoasă ?

— O poezie trebuie să fie multă. Dacă-i multă e și frumoasă. Dar ce înseamnă frumos ? Să-ți povestesc un fapt din viață, legat de poezie. Mă găseam anul trecut la sanatoriul Bucuria din Vadul lui Vodă și-am nimerit în cantină la aceeași masă cu o femeie simplă de la țară. Femeia, am observat, se așeza de fiecare dată la masă nu pe tot scaunul, ci pe marginea lui, ca și cum ședea pe loc străin. Ducea cu sfințenie și multă sfială lingura la gură. Pofta de mîncare bună, dar lăsa numaidecît ceva în farfurie, să nu creadă cineva că mănîncă prea mult.

O poezie frumoasă are numaidecît ceva din sfiiciunea femeii aceleia. O poezie frumoasă se așază pe marginea inimii la om, nu i se viră în suflet".

Un răspuns „numaidecît" memorabil dă poetul la întrebarea „care ar fi sarcinile poeziei de azi" : „În general aceleași dintotdeauna. Să-i facă omului clipa mai ușoară și mai frumoasă. Să-l facă pe om mai bun, mai încrezut în forțele sale. Să-l facă să-i fie dragă viața, natura din sînul căreia este uneori smuls. Să încurajeze, cum spune poetul, soarele să răsară și femeia să nască. Să împingă la viață. Cam astea ar fi sarcinile distinsei doamne, plus cîteva mai noi. Una din ele aș vrea s-o ilustrez cu ajutorul unei întîmplări.

Mă întorceam de la o casă de creație cu avionul. Alături o femeie sub 50 de ani. Bluziță verde, basma viu colorată pe cap, degete noduroase, muncite, — țărancă.

Nu-și deslipise pînă atunci tălpile de pămînt și cît am zburat n-a mai slobozit din mîini speteaza din față a scaunului de care se încleștase, și-i pierise și graiul. Abia la Chișinău, cînd roțile aeronavei atinseră pămîntul, hurducindu-ne strașnic, femeia, simțind pămîntul sub ea, a scos două vorbe curat de-ale noastre, care mustrau aspru avionul, dar și cu blîndețe în glas, așa cum certi un dobitoc folositor : „Ho, nebunule !".

Mă gîndesc că una din sarcinile mai noi ale poeziei ar fi cam asta : să strige din cînd în cînd vremii, mai ales cînd vremea ne scuturâ, cum a strigat femeia aceea la avion : „Ho, nebunule !".

Poeții de azi scriu des și mult despre cuvinte, se poate vorbi chiar de o modă, mai rar despre limbă, despre grai, lipsindu-le celor mai mulți sentimentul întregului, sentiment deosebit de viu dinaintea lumii înseși numai la poeții autentici, precum Grigore Vieru, autorul unor „idei poetice" despre graiul în care scrie de o pertinență extraordinară : **Ce e fără seamăn ? / Graiul ! Graiul mamei, care / îl adun și iar îl seamăn / Pentru dor și vindecare** („Roua dorului") sau **Iar cînd nu poți / nici plînge și nici ride, / cînd nu poți mingiia / și nici cînta, / cu-al tău pămînt, / cu cerul tău în față, / tu taci atunce /tot în limba ta.** („În limba ta").

De mult n-am mai întîlnit o asemenea claritate a enunțului poetic, limpezimea de izvor a textului. Explicația-i una singură : poezia lui Grigore Vieru nu este făcută, închipuită, inventată, ci născută, ingenuă, are, de aceea, atributele firii. Nu e scornită de dragul „literaturii", ci există pentru că altfel nu se putea ! Pentru că tot ce ne spune Grigore Vieru trebuia să se afle cîneva „să le dea un nume".

O poezie tradiționalistă — îi se va părea multora și o vor spune ca pe un repros, în fond sensibilii la evidența harului poetic, harul fiind cea mai vie și mai veche tradiție a poeziei. Căci da, poezie nu se face fără har ! Ceea ce se simte bine din cartea lui Grigore Vieru, anume că poetul este o ființă aleasă, apariție rară, a cărui strălucire nu poate fi întîrziată de interpuși veleitari, oricît de mulți ar fi și de deasă ceața lor. Ceea ce altora ar putea să le pară, în termeni mai aplicați, limbaj poetic tradițional, este în fapt o demonstrație de mari, surprinzătoare resurse de prospețime și precizie ale limbii poetului, ale graiului străvechi intru totul suficient și apt să exprime sensibilitatea unui spirit contemporan cu epoca sa, fiind aceasta una din lecțiile cuprinse în paginile cărții de care ne ocupăm. Cum se vede și din acest poem antologic, „Meșterul", dedicat „lui Ion Druță la 50 de ani" : **El iese-aproape mut din noapte, / Din țărna umedă a ei, / Cum iese din pămînt izvorul / Cu dulci în gură flori de tei ; / Cum iese vîntul din pădure / Înrourat și fericit, / Cum iese flacăra din lemnul / Cel sfîntei arderi juruit ; (...) / Nu poți fi sigur dacă treci prin / Al limbii tale griu cu dor, / De-ai fost copil cîndva, o, lingă / Vre o pădure și-un izvor.**

Cîteva poezii despre moarte ne îngăduie să conchidem asupra descendenței lui Grigore Vieru din cel mai autentic folclor : **Merg eu diminețaa, în frunte, / Cu spicele albe în brațe / Ale părului mamei. / Mergi tu după mine, iubito, / Cu spicul fierbinte la piept / Al lacrimei tale. / Vine moartea din urmă / Cu spicele roșii în brațe / Ale sîngelui meu — / Ea care nimic niciodată / Nu înapoiază. / Și toți sîntem luminați / De-o bucurie neînțeleasă.** („Ars poetica"), paradoxul și minunea vieții găsindu-și una din explicațiile posibile : **Mare ești, moarte, / Dar singură, tu. / Eu am vatră unde iubi, / Tu nu, tu nu. / Ce dulce este pe cîmp / A ciocîrliei umbră. / Și pomii — ce verzi prin care / Melcii stelelor umblă. / Ce dulce femeia / Care-mi născu / Prin mine un cîntec de dor / A trecut chiar acu. / Eu am țară unde să mor, / Tu nu, tu nu.** („Prin mine un cîntec"), explicație demnă de crezare la Grigore Vieru pentru

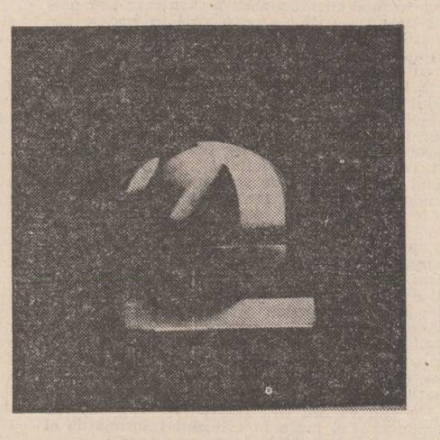

care o poezie cu titlul „Patria" sună cam așa : **Piatra asta e o pîine caldă, / Vîntul ista e un vin domnesc. / Și pelinul — busuioc sălbatic. / Vine ziua aurindu-mi pînea. / Vine sara aromîndu-mi vinul. / Vine mama îndulcindu-mi gîndul.**

În totul, poezia lui Grigore Vieru este, prin împlinirea sa pilduitoare, un îndemn de întoarcere la uneltele de dintotdeauna ale poeziei : limbajul comun, stăpînit și slujit în cuminția și sfințenia sa, în sfiiciunea sa. Este o demonstrație reconfortantă de disponibilitate deplină pentru poezie a ceea ce, fără să știm totdeauna cum arată, numim o limbă curat românească. Grigore Vieru ne dezvăluie unul dintre chipurile de vis ale acestei limbi.

Ne aflăm, așadar, fără urmă de îndoială, dinaintea Poetului, a unuia dintre cei pentru care, ca să-i numeri, ți-e deajuns una — inima.

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (VIII)

În anul inaugurării Casei scriitorilor de la mare, Zaharia Stancu locuia în primul apartament de la parter, apartamentul șapte, cum intri pe dreapta, precedat de un hol romboidal în care era instalat un biet și nevinovat joc mecanic pentru copii la care jucau însă cu îndîrjire maturii.

Fliperul făcea un zgomot cunoscut, hîrîitul manetei însoțit uneori de soneria vestitoare de cîștiguri variind între doi și o sută de lei.

Soneria suna în funcție da valoarea cîștigului, maneta hîrîia în funcție de orice...

Și tot pe vremea aceea, din inițiativă pur personală, angajasem la Fondul literar pe Nea Stoica, cel care se ocupă ultimul și cu conștiinciozitate de trecerea noastră din prezentul literar în... Parnas.

Mulți au avut și vor mai avea nevoie de el. Îl recomand ca pe un meseriaș bun, un artist în branșa lui, care nu glumește cu cele sfinte.

Președintele, văzîndu-l în primele zile a afirmat cu sarcasmu-i binecunoscut : **„L-au trimis să-mi ia măsura...** Cînd se uită la mine simt cum mă trec fiorii, fiorii mă trec...".

După o scurtă vreme, însă, Nea Stoica și-a dovedit cu prisosință calitățile de om folositor și indispensabil, atent și veșnic prezent.

Se posta în colțul stîlpului în spatele căruia minca **președintele** atent, reverențios, îmbrăcat **la ștaif**, cu intuiție perfectă și-i observa orice dorință.

Vroia **președintele** ardei iute, venea ardeiul ; era piinea neprăjită, se prăjea în două clipe ; făcea președintele un semn discret cu degetul mare, venea un whisky mic ; biziia o muscă prin preajmă-i, murea musca ; îl asaltau confrații cu întrebări, în momentul următor conversau cu Nea Stoica despre orice... He ! He !...

O singură dată a greșit Nea Stoica. Atunci, în ziua aceea nefastă, cînd a poposit la mare, în trecere, Vintilă Ornaru care prospecta un film ce urma să se toarne în... Bucegi.

Și poate că n-ar fi greșit, dacă acolo nu s-ar fi aflat și regretatul Nicolae Tăutu, Tilică, zămislitor de farse inegalabile, plin de umor și bonomie.

Și Tăutu, știind cît îl enervează pe Z.S. zbîrnîielile și icniturile aparatului din apropierea camerei unde stătea, dovedind o generozitate suspectă, a schimbat o bancnotă de o sută în mărunțiș de cîte un leu oferind-o „fifti-fifti" lui Ornaru și lui Nea Stoica îndemnîndu-i să facă un concurs.

Să fi fost pe la unsprezece din noapte... Cele două „vrăbiuțe" au tras de manivelă cu conștiinciozitate și ambiție. Și aparatul gemea și le răspundea zornăind și nu-i prea lăsa să se despartă de maneta lui încălzită de palmele înfrigurate.

Și cînd se făcu ceasul mult peste miezul nopții, și cînd numai pescărușii mai îndrăzneau spre înalturi schimbînd între ei onomatopee estompate de vînt, și cînd toată suflarea scriitoricească dormea visînd opere viitoare și evident, nemuritoare, cei doi concurenți avură parte de o surpriză neprevăzută.

În crucea nopții, s-a deschis ușa de la culoarul ce despărțea holul de apartamentul **președintelui** și acesta a ieșit în pijama, cu o haină de casă pe umeri și a rămas cîteva clipe studiindu-i siderat, cu privirea lui rece și albastră.

Cei doi s-au întors simțind instinctiv pericolul. Nea Stoica a făcut o reverență de balerin, Ornaru a rămas în poziție de drepți zîmbind ca la hipodrom cînd se arată la potou calul preferat : Horindița...

Nicolae Tăutu s-a furișat, mucalit, într-o firidă așteptînd deznodămîntul.

„Bună dimineața, stimați colegi", cică ar fi zis Z.S. cu voce de val măturător. „Îmi pare bine că te văd domn' Ornaru ! Și pe dumneata domn' Stoica.

Foarte bine îmi pare că vă văd... Am venit să văd ce faceți ! Credeam că mă pot odihni și eu la mare... Credeam... Vreau să vă anunț că mîine dimineață la șase, fix la șase, aveți un tren spre București. E accelerat ! Așa că să vă grăbiți că poate vă așteaptă familiile... !".

S-a întors în apartament fără să audă risetele înfundate ale lui Nicolae Tăutu.

Cei doi, după un fir de somn tras cu spaime, și la asigurările lui Tăutu că el „va răspunde de urmări", dimineața, în jurul orei nouă, erau în hol, cu bagajele alături, așteptînd smeriți apariția **președintelui.**

Z.S. s-a arătat surizînd, i-a privit cu indulgență, s-a uitat la bagajele gata pregătite și s-a mirat : „Ce se întîmplă ? Nu vă mai place marea ? Sau ați pierdut acceleratul... L-ați pierdut...".

Apoi grav, cu intonația lui autoritară, le-a cerut un singur lucru : „Vă rog mult, mult vă rog, mutați **măgăoaia** de aici. Duceți-o pe terasă că m-am săturat s-o aud zbîrniind în capul meu. Mutați-o și apoi desfaceți-vă bagajele. Iar pe Tilică, a zis zîmbind șiret, îl pun eu să vă dea două sticle de vin pentru comision...".

Mircea Micu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

«Zilele Caragiale»

Ceea de a VI-a ediție a **Zilelor Caragiale**, desfășurată la Craiova între 30 ianuarie și 2 februarie a.c. sub egida Teatrului Național craiovean, a găzduit anuala sesiune de comunicări Caragiale (Mircea Tomuș, Șt. Cazimir, Al. Călinescu, Dumitru Dinulescu, Maria Vodă Căpușan și alții) ca și suita de spectacole Caragiale cu concursul mai multor invitați din țară. Teatrele de păpuși din Craiova și din Baia Mare au prezentat adaptări ale unor schițe și versuri, oaspeții din nord dovedind o ingeniozitate, o fantezie și modernitate remarcabile în slujirea operei marelui prozator și dramaturg.

O noutate a fost și includerea în seria de reprezentanții a unor pagini de operă inspirate de creația lui I. L. Caragiale, susținute de Teatrul liric din Craiova. Studioul experimental de caragialeologie din Timișoara, înființat de un grup de studenți entuziaști condus de Radu Radoslav, a prezentat un spectacol plin de îndrăzneală în care fragmente din celelalte comedii ale lui Caragiale sînt grefate pe textul **Conul Leonida față cu reacțiunea.** Somnul acestor bătrîni provoacă apariția fantoșelor din vestitele piese, într-o atmosferă onirică jucată cu dăruire, cu aplomb, chiar dacă nu și cu o perfectă tehnică teatrală. Radicalismul interpretării textului este însoțit de sugestive soluții scenice care se așează firesc în cadrul experimental al acțiunii lor.

Invitatul de onoare al Teatrului Național din Craiova a fost Teatrul Național din București care s-a înfățișat spectatorilor craioveni cu **O scrisoare pierdută** în cea mai bună distribuție a lui. A fost un spectacol remarcabil prin respectul față de textul și indicațiile dramaturgului, prin fluiditate și transparență semantică. Memorabilă rămîne aici interpretarea lui Cațavencu de către Gh. Dinică.

Evenimentul acestei a șasea ediții a **Zilelor Caragiale** a fost, după opinia unanimă, premiera teatrului craiovean cu **O scrisoare pierdută,** în regia lui Mircea Cornișteanu. Prin noutatea viziunii și coerența ei, spectacolul craiovean se adaugă celui realizat de Mircea Marin la Teatrul de Stat din Brașov care propunea **O scrisoare pierdută** plină de surpriză, de incisivitate și de umor. Mircea Cornișteanu a pus accent pe suspiciunea și violența pe care această lume o presupune și a găsit soluții scenice valoroase, între care un final original, bine servite de trupa craioveană. Prin viziunea scenică, prin interpretarea tuturor actorilor din distribuție, și mai ales prin contribuția deosebită a lui **Vasile Cozma** în Trahanache, a lui **Petre Gheorghiu-Dolj** în Pristanda, a lui **Nae Gh. Mazilu** în Cetățeanul turmentat, pentru a puncta cîteva contribuții de seamă, spectacolul craiovean cu **O scrisoare pierdută** se înscrie în suita de spectacole memorabile. O mențione deosebită pentru portretele realizate se cuvine actorilor **Ilie Gheorghe** în Cațavencu și **Tudor Gheorghe** în Brînzovenescu, care se detașează prin pregnanța dinamicii actoricești. Rolul stimulator al acestor anuale **Zile Caragiale** este ilustrat și de acest incontestabil succes al Teatrului Național din Craiova pe comedia cea mai complexă a celui mai mare dramaturg român.

„O scrisoare pierdută" — spectacol prezentat în cadrul „Zilelor Caragiale" de Teatrul Național din Craiova. Tudor Gheorghe și Lică Albanezu interpreți ai rolurilor Brînzovenescu și Farfuridi

Zilele Caragiale s-au încheiat cu înmînarea diplomei **Asociației Caragiale,** pentru merite în interpretarea lui Caragiale, artistului poporului **Radu Beligan** de către **Alexandru Dincă,** directorul Teatrului Național din Craiova, **Valentin Silvestru,** secretarul **Societății Caragiale,** și **Mihai Ungheanu,** președintele ei.

Corespondența

Urmare din pag. a 8-a

să-mi ierți îndrăzneala de a folosi un apelativ ca pe malurile Dunării, dar sîntem legați prin multe și mai ales prin dramele Realului din Giulești și a F.C.M.-ului Galați, echipa care hodinește vizavi de Zaclău (sat de pescari, așezat peste Dunăre, în dreptul Galaților, n.n.). Și dacă tot pomenirăm de baltă, sezonul de vară și de toamnă s-a dovedit hazliu, ca un meci dintre Combinata lui Gică Tacticosu de la noi din mahala și selecționata care ne-a pus cruce și blugi de brad (citiți helveții) și aleluiiiaaa, cum zice părintele Ilie de la Sfîntul Vasile, cînd lasă liturghia la jumătate și dă o fugă la stadion, slobozindu-și acolo bojocii, mai ceva ca Iancu Jianu. Am avut o cotarlă, numele : „Piciu, părinți : Necunoscuți, ocupația de bază : oț de coastă de godac — am dat-o în jugău, am injectat-o (cînd i-au băgat în șold ditamai Carioca am leșinat și m-am visat pe Maracana) mi-au prins-o hingherii și acum hălăduiește, ca mănușă de box, prin cinci continente. Piciul era, într-un fel, mascota echipei din Galați, dar cred că după ce i-am cedat altor echipe pe Țachi, Orac, Vlad, Majaru, ca să-i angajăm pe Glonț (netras) și Turbatu (neatins cu Carioca), Piciu n-ar mai fi intrat în stadion nici ca să culeagă zarurile stăpînului, în sfertul de oră cînd toți spectatorii, văzînd cine-a ajuns să joace în numele Galaților, ne dăm singuri cu tablele-n cap. Ce-i de făcut ?".

Întrebarea cu care sfîrșești și-a mai pus-o, în secolul trecut, și Cernișevski. Și nici el nu i-a dat de capăt. Dar eu cred că știu ce se-ntîmplă. Pe noi, cei de la Dunărea de jos, nu ne taie mintea să ne ocupăm serios de fotbal. Nu-nvățăm nimic de la orașele din amonte, de pildă de la Alexandria. Noi sîntem în stare să ne pescuim (cei din Brăila celor din Galați, dar mai cu seamă invers) lucrînd cu plasa ori cu undița avînd în cirlig bob de porumb și izbindă de fată mare, dar sîntem de-a dreptul incapabili să rotunjim cîteva milioane de lei (chermeze, pungi de plastic, gogoșerii lucrînd cu făină șterpelită de morari și dăruită „pentru echipă", aceleași bilete de intrare la stadion vîndute la trei meciuri, un ciur de pește pe tarabele din piață ca să se-nghesuie lumea acolo și să nu fie nimeni în gară cînd arbitrii se urcă-n tren, luînd cu ei un vapor de pește etc. etc.) La noi nimeni nu vrea să fure di granda și pentru echipă (cel ce fură, fură doar pentru el), și-atunci de unde mașini la băieți, un milion pentru cumpărarea jucătorilor adverși, un milion pentru arbitri, sute de mii pentru mesele consumate în șambru separe și toate celelalte ? N-ai bani, nu joci cu artiștii, înghiți zarurile fiindcă nu mai ai cîine care să ți le adune, și-ți spargi tablele-n cap. Simplu ca scrumbiile albastre.

Țăranul de piatră

Urmare din pag. 1

ră și el știa de multă vreme asta, instinctual o știa pentru că simțea adînc, prea adînc în suflet starea lui de om de țară, de țăran, deși, deși ceva s-a mutat în el, am observat asta cînd treceam pe sub niște nuci bătrîni și l-am întîlnit pe unul între două vîrste care ducea o furcă pe umăr și o săpălărie uzată într-o mînă. L-am întrebat unde merge. Mi-a spus că la orz. Da' de ce întrebi, mă iscodește el nehotărîndu-se să-mi răspundă mai pe larg. Pentru că aveți două pălării, zic, una nouă și frumoasă pe cap, alta veche, ponosită, în mînă, de asta întreb. Cum să mergi prin sat îmbrăcat în haine de lucru ? ! se miră și se întreabă. Într-adevăr, cum să mergi prin satul tău care mîine-poimîine e oraș, îmbrăcat în aceleași haine cu care lopătezi orzul ? ! (Observ că cel cu furca are și un săculeț de plastic, cu haine, pe care le ține la subsuoară). Într-adevăr, cum să-ți poți tolera așa ceva ? !

Orașul trebuie așteptat în haine de sărbătoare.

m a p a m o n d

«Mă consider român, mă exprim ca atare şi sînt luat ca atare»

INTERVIU CU GEORGE USCĂTESCU

Un apartament la etajul zece al unui bloc în centrul oraşului. Acolo jos este El Retiro, Cismigiul Madridului, lîngă el, într-o casă bine păzită a fost pusă „Guernica" cea întoarsă în sfîrşit de pe drumuri.

Aici, din biblioteca garnisită de cărţi ne privesc zeci de autori români şi sutele de volume. În faţa mea, un bărbat vioi şi binevoitor.

În Madrid, cu George Uscătescu, despre anii de liceu la Tg. Jiu, despre ce scrie acum şi despre... ce se va vedea mai departe.

— Cînd aţi început să scrieţi literatură ?

— Scriu din copilărie. Îmi aduc aminte şi primul articol. L-am scris la moartea lui Maxim Gorki. Era foarte citit de tatăl meu şi prezent în familia noastră. După aceea am început să scriu versuri. Cu versurile se începe în multe cazuri.

— Ca orice adolescent cînd începe să iubească !...

— Cu versuri şi, după aceea, cu studii. Una din specialităţi era, în afară de filozofie, italiana. Îmi aduc aminte că am revăzut acum în Italia un volum din 1940 publicat la Bucureşti în revista **Studii italiene** — „Leopardi văzut de noi". Era acolo şi un text de-al meu, despre o poemă a lui Leopardi pe care într-adevăr l-aş revendica şi acum. Era scris în plină adolescenţă dar studiile leopardiene le-am dezvoltat mai tîrziu, fiindcă eu pe Leopardi îl consider, alături de Eminescu, unul din marii poeţi ai umanităţii. Dacă ar fi să reducem poezia la cîţiva, ar fi Leopardi, ar fi Horaţiu, ar fi Eminescu. În Italia mi-am făcut şi doctoratul. Un doctorat în filozofie şi litere şi după aceea un doctorat care era în dreptul navigaţiei. În perioada aceea se crea un cod al navigaţiei în Italia.

— Dreptul ?

— M-a fascinat întotdeauna dreptul deşi nu l-am practicat. Evoluţia mea a mers în schimb atît spre filozofie, spre filozofia culturii, spre sociologia culturii, spre etică, spre alte preocupări. De aceea se găsesc în bibliografia mea foarte puţine texte de drept. De cînd m-am stabilit în Spania am oscilat între filologia romanică la început, fiindcă timp de 12 ani am ţinut catedra de limbă şi literatură română la Universitatea din Barcelona şi după aceea la Universitatea din Madrid. Sînt aici titularul catedrei de teoria culturii şi de estetică.

— Teoria culturii universale ?

— Da. Era o catedră care o avea înainte marele filozof spaniol Eugenio D'Ors, al cărui centenar s-a celebrat în toamna trecută. Catedra o deţin eu de 15 ani şi cam aici s-au centrat acţiunile mele ca profesor, dar şi ca preşedinte al diferitelor societăţi de filozofie.

— Cum se lucrează acolo unde a lucrat D'Ors ?

— D'Ors era un om de mare cultură, o sinteză între cultura catalană şi cultura castiliană. Un om care a descoperit o serie întreagă de secrete ale barocului. El era un anticipator însă, un om interesat în anumite teme monografice pe tema barocului, în special, şi pe tema a ceea ce el chema eonurile. Ca şi Blagă. Cînd vorbeşte Blaga de eonul dogmatic, cam acelaşi principiu îl desfăşura şi D'Ors. A avut o oarecare influenţă şi în România. Blaga a fost atras de el. Şi alţii.

— Ce-aţi propune să reţinem despre dv. ?

— Eu sînt admirator al stilului poetic în cultură dar nu doctrinar. Nu aş putea să spun că sînt un continuator al lui. Mă consider pe de o parte discipol al lui Heidegger, cu care am avut întîlniri foarte frecvente pînă la moartea lui. Din punct de vedere universitar, am fost discipol al lui Giovano Gentille şi prezidez dealtfel o societate care îi poartă numele. Am peste 70 de cărţi publicate în diferite limbi, peste 7 000 de articole, de studii, de articole de revistă în Europa şi America. Activitatea mea este un criteriu de investigaţie, nu un criteriu de exegeză critică. Dar un criteriu mult mai amplu. Nu-mi reduc perspectiva la o anumită orientare dogmatică. În privinţa asta, mă regăsesc ca român. Spiritualitatea românească în privinţa asta este mai deschisă, mai independentă, sîntem realităţi deschise, sîntem constituţii deschise.

— Cum vi se pare că este cunoscută cultura românească în Spania ?

— A face cunoscută cultura românească în Spania este o misiune foarte grea, de multe ori deasupra puterilor noastre. Am o monografie, prima despre România apărută în Spania, despre popor, istorie, cultură, care a publicat-o Consiliul Superior de cărţi ştiinţifice. Cam a cincea parte din cărţile mele sînt cu tematică românească — filozofică, poetică, critică, şi socio-politică. Cultura este simpatizată şi se simte o deosebită atracţie pentru ea. Atracţie istorică — istoria rămîne o permanenţă, se vede prezenţa lui Traian, prezenţa romană, similitudinea filologică. Sînt elemente favorizante. Şi, după aceea, curiozitatea faţă de această explozie culturală care a reprezentat-o secolul nostru în România. Pe măsură ce lumea, generaţiile noi spaniole cunosc romanul românesc, poezia românească, cultura românească în general, le recunosc în ceea ce valorează ele. Eu am scris o carte despre Brâncuşi, şi Brâncuşi devine accesibil nu numai datorită apariţiei acestei cărţi, dar şi contactului care l-a avut arta spaniolă cu el. Arta care are această alternativă contemporană : Picasso — Brâncuşi. Nu este o alternativă formulată de mine, este o alternativă reală.

— Cred că şi ilustrată în foarte bună măsură de muzeele lumii.

— Ilustrată de muzee, ilustrată de prezenţa

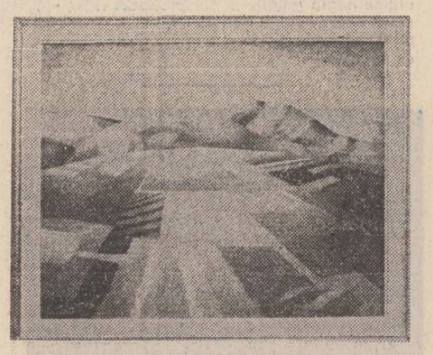

Ulei de Viorica Benţe

lor, două mari poluri revoluţionare în arta contemporană.

Problema se pune mai greu cu poezia, care, orice s-ar spune, este una din caracteristicile foarte nobile ale culturii româneşti. Am constatat aceasta la comemorarea Arghezi, la comemorarea Bacovia, însă se constată în general în efortul de a face părtaşi lumea occidentală, străinătatea, de grandoarea, de profunzimea, de ce înseamnă Eminescu. Dificultăţile sînt enorme. Eminescu este un poet de atmosferă, lirismul românesc este inefabil şi traductibilitatea acestui lirism este foarte grea. Poezia metafizică poate să ajungă la un străin cu oarecare uşurinţă. O poezie de atmosferă, cum este „Sara pe deal", în ceea ce ţine de esenţa ei pentru noi, reprezintă poeticul românesc absolut. Şi, să încerce cineva să transpună această atmosferă. Pentru cineva din afară este practic imposibil. Aşa că acest punct, pe care eu îl consider grandoarea poeziei româneşti, se suprapune din păcate peste o dramă reală a poeziei româneşti.

— V-aţi făcut un crez din a face cunoscută cultura românească în Spania. Care sînt zonele dumneavoastră preferate în această privinţă ?

— N-aş putea să spun că este un crez, asta face parte din esenţa mea, este un fel de prelungire normală a personalităţii mele, din moment ce mă consider şi sînt substanţial român, mă exprim ca atare şi sînt luat ca atare. Temele, subiectele privesc în primul rînd valenţa românească poetică, adică poezia românească. După aceea, natural, este problema destinului istoric românesc. Am o carte care se cheamă „Nemesis şi libertate" unde integrez o serie întreagă de elemente care înseamnă cultura populară românească, înseamnă valenţele esenţiale ale culturii româneşti, elementul latin, elementul bizantin, elementul autohton, posibilitatea elementului de exprimare şi în special explozia dintr-un secol şi jumătate care a cunoscut-o cultura românească în ceea ce priveşte obiectivizarea într-o cultură de anvergură în momentul de faţă, am putea spune, universală. Aşa că subiectele sînt de fapt un singur subiect : cultura românească în fiecare manifestare a sa. Am scris o carte despre Brâncuşi, scriem despre Eminescu, avem prilejuri să vorbim despre Blaga, despre Arghezi, despre Bacovia. În acest articol la a cărui colaborare mă găsiţi în momentul de faţă, despre Bacovia, mă pronunţ în legătură cu circumscrierea lui. Cum îl receptăm pe Bacovia ? El a fost redus la un poet minor, un simplu imitator al poeziei simbolist-europene, cînd este vorba de unul din cei mai mari poeţi ai liricii universale. Iată un lucru care îmi produce un şoc şi pe măsura acestui şoc mă manifest. Nici măcar poezia simbolistă rusească, care după părerea mea este mai importantă chiar decît cea franceză, spaniolă şi desigur decît cea germană sau italiană, nu se poate apropia faţă de această esenţă lirică absolută pe care o reprezintă Bacovia.

— Pe cine aţi cunoscut personal dintre marii noştri oameni de cultură ?

— Eram foarte tînăr, am plecat la douăzeci de ani şi cîteva luni din ţară. L-am cunoscut odată la **Cartea Românească** pe Arghezi, unde am stat de vorbă cu el fiind student. Era un cerc literar la **Cartea Românească**. În librărie l-am cunoscut pe Sadoveanu. Între altele, sub aspectul anecdoticului, trebuie să vă spun că i-am tradus, la sfîrşitul anului 1940, „Baltagul" pe care l-am predat unei edituri şi i-am pierdut urma. Şi a edituri şi a traducerii şi am rămas fără nici o copie. Era traducerea „Baltagului" în limba spaniolă. Aşa că a fost o mică dramă a mea. Pe Blaga l-am cunoscut odată dar foarte vag, la 20 de ani. Distanţele sînt foarte mari şi cunoaşterile nu sînt esenţiale în ceea ce priveşte poeţii, oamenii de cultură. Pe Brâncuşi l-am cunoscut la Paris, am fost la atelierul lui. Era un om extraordinar, în dosul acestei isteţimi ţărăneşti cu care se prezenta în faţa lumii exista o capacitate de rezolvare a marilor formule umane şi culturale fără egal, care se reflectă în însăşi opera lui. Din punct de vedere al conversaţiei, din punct de vedere colocvial era un om care dădea aspectul primordial de ţăran, însă, imediat ce intrai în materie cu el, din vorbă, aşa cum considera arta, problemele, cum considera cultura, ideile care le avea despre ţăranul român, era un om de o mare profunzime.

— Cine din scriitorii de astăzi vă sînt dragi de la noi ?

— Despre scriitorii de azi n-aş vrea să fac judecăţi de valoare, există poezie nouă, există proză nouă, desigur. Eu recitesc zilele acestea pe Amore pentru că are linişte, eu întotdeauna mă întorc la el, îl citesc pe Ion al lui Rebreanu, şi mi-am dat seama că după el, care reprezintă momentul culminant al prozei, al romanului românesc, a fost o continuitate în roman între magic şi realist, să zic aşa românesc, şi în domeniul epic sîntem pe un drum bun, într-o traiectorie care poate merge foarte bine de la Eugen Barbu pînă la Preda, pînă la Dumitru Popescu, un aspect interesant reprezintă opera lui Lăncrănjan, deşi mi se pare că are un început de gigantism pe care îl prezintă, însă are calităţi stilistice foarte importante, iar în ceea ce priveşte poezia problema care mă preocupă este că poezia prezintă un fenomen de supraproducţie. Proza nu reprezintă acest pericol în România, cred că merge pe linii foarte bune, poezia trebuie să fie un act de oarecare vigilenţă autohtonă, un fel de rappel în ceea ce priveşte supraproducţia. Nu se pot publica trei volume de versuri pe an, sau două volume de versuri pe an fără să se întîmple şi ceva negativ. Este singura preocupare pe care o am pentru că văd că există în dosul acestei creativităţi într-adevăr masive, există substanţe.

— Dumneavoastră cînd aţi publicat primul volum de versuri ?

— În 1970.

— Eram pregătit să ne duceţi undeva în urmă.

— Am publicat versuri împrăştiate multă vreme, sînt un poet care s-a regăsit în poezie tîrziu, în volum. Poezie am făcut asa cam toată vremea, a fost unul din elementele care mi-a întovărăşit activitatea şi melancolia ca să zic. Rămîne expresia valenţei mele româneşti permanent în poezie. Este ceea ce n-am scris în altă limbă. Poezie am scris numai în limba română.

Neagu Udroiu

REPERE

Poeţi bulgari

O problemă de studiu atrăgătoare pentru cercetătorul comparatist ar putea să fie relaţiile literare în epoca de astăzi, îndeosebi în ceea ce priveşte influenţele reciproce şi comunicarea dintre vecinii apropiaţi. Atunci cînd este vorba şi de un destin istoric comun, problema este cu atît mai interesantă, mai ales din punctul de vedere al cunoaşterii operei şi al unor modalităţi de expresie asemănătoare. Putem spune totuşi, fără a greşi prea tare, că interesul imediat se referă de prea multe ori, la realităţi mai îndepărtate geograficeşte. Ne arătăm preocupaţi de experienţele de pe alte meridiane, ignorînd opera semnificativă a unor scriitori din imediata noastră apropiere. Discutăm cu aprindere iresurecţii adeseori lipsite de semnificaţie, eludînd o tematică familiară, cel puţin din punctul de vedere al unor dimensiuni specifice ale naturii umane, constituită istoriceşte, aşa cum este ea transcrisă în opere din literatura sîrbă, slovenă, cehă sau bulgară. Cu toate acestea, este de remarcat faptul că traducerile din aceste literaturi au, în general, un nivel calitativ foarte ridicat. Dacă ar fi să ne referim numai la literatura bulgară, trebuie evidenţiat efortul remarcabil al poetului Valentin Deşliu, o veritabilă autoritate în materie, preocupat de literaturile balcanice în ansamblu, autor al unor semnificative echivalenţe, menite să asigure apariţiilor în românească o demnitate intelectuală şi artistică ieşită din comun. Cunoscător perfect al literaturii bulgare, antologiile sale propun selecţii indicative pentru nivelul şi amploarea mişcării literare din ţara vecină, iar limba română pe care o minuieşte în traduceri are întotdeauna fluenţă şi expresivitate. Volumul de „Lirică bulgară contemporană", apărut, recent, la editura Albatros, este consacrat de fapt unei generaţii literare situată între Penio Penev şi Matei Şopkin. Într-o prefaţă sugestivă, Valentin Deşliu mărturiseşte de fapt modul în care şi-a circumscris alegerea numelor încercînd, de asemenea, să definească trăsăturile specifice ale artei generaţiei '55. Interesant de remarcat este că ea propune poeţi cu univers artistic extrem de sugestiv, cel puţin în selecţia de faţă, în afara experienţelor epocii pe care la noi am denumit-o „proletcultistă". Un poet ca Penio Penev, avînd şi un destin marcat de tragism, se exprimă pe gama artistică a poeziei dintotdeauna, făcîndu-se ecoul ritmurilor contemporane lui, în sonuri trepidante : „Prea greu mi-e drumu-n vuietul buimac / ce sparge somnul morţii şi pustia. / Adio ! Alte lumi m-aşteaptă şi alt veac / şi visul meu l-aşteaptă veşnicia". Un nume interesant mi s-a părut a fi, de asemenea, Vladimir Basev, precum şi Petăr Alipiev. Arta traducătorului constă în adaptarea expresiei tradiţionale a poeziei româneşti la textele acestor poeţi care experimentează mai puţin insurecţia formală, păstrîndu-şi însă nealterată trăirea dramatică şi conţinutul dintotdeauna al poeziei. Poate că uneori versurile seamănă cu poezia noastră semănătoristă sau cu versurile poeţilor citadinizaţi în prima generaţie, cu nostalgiile şi universul lor specific. Oricum, Valentin Deşliu a găsit tonul potrivit, poate uneori prea apăsat, pentru un univers specific, pe care ar trebui să-l studiem mai atent, pentru că el transcrie şi ceva din neliniştile şi preocupările noastre, adeseori mai mult decît cine ştie ce dramă simulată de pe meridiane îndepărtate. Desigur, e bine să ştim ce se întîmplă în literaturile celor mai apropiaţi vecini.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN FENOMEN** de artă perenă reprezintă Teatrul japonez tradiţional, în cele două ipostaze ale sale : Noh şi Kyogen. Creat în secolul al XIV-lea de către o trupă formată din doi artişti, tată şi fiu, care au dezvoltat formele artei tradiţionale Sarugaku, Noh-ul înregistrează, la ora actuală, 240 de piese, dintre care cercetătorii consideră că aproape o treime au fost create de cei doi fondatori ai acestei forme teatrale. Un material publicat recent înregistrează faptul că teatrul Noh cuprinde, la ora actuală, aproximativ 1 000 de profesionişti înregistraţi în cele cinci şcoli stilistice principale. Forma Kyogen este derivată din teatrul Noh, deşi poate fi studiată în mod independent bazîndu-se îndeosebi pe arta mimică şi avînd ca scop caracterul comic. Artă ritualistică şi rafinată la extrem, teatrul Noh este un spectacol de neuitat pentru orice privitor.

● **UN INTERESANT** romancier sîrb contemporan este considerat a fi Slobodan Selenic, cunoscut pînă acum drept un eseist şi istoric al teatrului. Cel de-al doilea roman al său este comentat cu multă aprindere în presa iugoslavă, elogiat pentru acurateţea stilistică şi generozitatea tematică. Romancierul este preocupat de mişcările subtile ale sufletului omenesc, transcrise într-un stil rarefiat, meditat îndelung şi elaborat cu o stringenţă ce aminteşte de marii romancieri englezi.

● **ÎNTRE SCRIITORII JAPONEZI** de reputaţie mondială, Yukio Mishima este atrăgător şi prin amestecul de tradiţie şi neliniştе modernă, inspirîndu-se din literatura şi tematica străveche, pe care le-a încărcat cu ritmurile şi tensiunile omului modern. Din acest punct de vedere, teatrul experimental pe care l-a compus, inclus în volumul „Cinci piese de teatru Noh modern" prezintă o formulă aparte, care a cunoscut un mare succes în Europa şi Statele Unite, unde au fost reprezentate, după spusele presei străine, chiar de către amatori. Piesele lui Mishima demonstrează capacitatea formelor tradiţionale de a supravieţui şi de a exprima chiar cu mai multă strălucire aspiraţiile omului modern.

● **JUDAH WATON** este romancierul australian de factură populară cel mai des asociat în presa mondială cu marea generaţie a scriitorilor americani ce şi-au pus problemele adaptării la noi meridiane, ale dramelor şi neliniştilor vieţii de emigrant. Provenind el însuşi dintr-o familie de muncitori evrei care s-au stabilit în Australia, Judah Waton este continuatorul unui stil de naraţiune alert şi popular, larg accesibil, „un scriitor pentru cei mulţi", cum a fost denumit în presa sindicalistă de pe continentul australian.

● **IHAB HASSAN** este unul dintre criticii americani preocupaţi de destinul romanului în societatea modernă. Studiind cu predilecţie evoluţia formelor de expresie româneşti, el ajunge la concluzia că limbajul romanului reflectă tensiunile şi dereliţia sufletească a omului de azi din societatea de consum, afirmînd că ea sugerează un tărîm al dezolării de după o apocalipsă paşnică. Profesor la Universitatea din Milwaukie, Ihab Hassan este unul dintre colaboratorii cei mai asidui la prestigioasa revistă de critică „Georgia Review", unde propune de fapt o metacritică, un nou limbaj al disciplinei, în numele adaptării gîndirii critice la realitatea literară în continuă schimbare. Radiografiind schimbările mari produse în arta narativă, el consideră că acestea presupun noi concepte şi o nouă atitudine doctrinară.

● **ÎNTRE REVISTELE** academice din Statele Unite, Semiotext (e) editată de profesorul Lotringer la Universitatea Columbia s-a impus prin diversitatea preocupărilor şi prin calitatea semnăturilor reunite în numere monografice, cu tematică de antropologie culturală. Cea din urmă apariţie este dedicată fenomenului denumit **autonomia**, adică acea formă de ideologie creată în universităţile italiene, care promovează o nouă construcţie socială, în care statul este refăcut prin tensiunea şi interdependenţele unor nuclee sociale mici (întreprinderi, localităţi rurale, universităţi etc), cu caracter evaziautonom, şi cu tendinţe divergente, a căror coerenţă este asigurată numai prin tradiţie şi aspiraţii globale, cum ar fi asigurările sociale, problema ecologică, apărarea etc. Profesorul Lotringer sugerează faptul că statul modern este un reflex totalitar al gîndirii pozitiviste din secolul al XIX-lea care trebuie distrus şi refăcut pe alte baze ideologice şi de experienţă umană.

Scriitorii şi monştrii

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Joseph Reding, prozator din Dortmund, este un bărbat în floarea vîrstei pe care, întrebîndu-l cîţi ani are, mi-a răspuns : „Aveam patru ani cînd Hitler a venit la putere şi şaisprezece ani cînd s-a sinucis. Nu mă apasă nici-o responsabilitate cu privire la regimul instigator la războaie pe care l-a instaurat acest uzurpator. Mi se pare însă curios cum de un regim reuşeşte să elimine pacea din perspectivele propriului său popor, pentru a prezenta războiul ca singura soluţie posibilă. Am încercat să înţeleg asta, imaginîndu-mi că stau de vorbă cu nişte monştri:

Primul zice : Ceilalţi se deosebesc întrucîtva de noi.

Al doilea : Ceilalţi sînt mai răi decît noi.

Al treilea : Ceilalţi nu sînt nişte creaturi umane.

Al patrulea : Ceilalţi sînt nişte animale.

Al cincilea : Ceilalţi sînt animale dăunătoare.

Al şaselea : Putem să exterminăm animalele dăunătoare.

Al şaptelea : Trebuie să exterminăm animalele dăunătoare !

Al optulea întocmeşte un plan de exterminare, în vreme ce al nouălea va fi executantul, călăul din noaptea masacrelor, şef al unui lagăr de asasinare în masă..."

Despre toate acestea stăteam de vorbă cu Joseph Reding, plimbîndu-ne pe străzile paşnice ale Dortmundului, împreună cu poeţii Gheorghe Tomozei şi Matei Albastru. Reding ne dăduse la fiecare cîte o carte din opera sa, dedicîndu-ne-o prietenește. Mie mi-a revenit un volumaş de poezii întitulat „Gutentagtexte" care avea pe copertă imaginea unui copil pictată de un alt copil. Un suris inocent, o mînă ridicată a salut, alta mingiind o minge cu care parcă ar fi invitat cititorii la joacă. Pe coperta de spate, fotografia scriitorului surprinsă într-un parc, în care se juca cu cei trei fii ai săi.

În ajun, la Heidelberg, la o întîlnire cu studenţii lectoratului de limbă şi literatură română, la care veniseră cîţiva profesori universitari şi scriitori din oraşul de pe Nekar, poetul Gheorghe Tomozei vorbise auditoriului într-un mod strălucit, folosind o metaforă plină de tîlc : „Noi, românii, nu ştiu dacă ne-am putea întrece cu vreo ţară din lume în ceea ce priveşte numărul bombelor raportate la mia de locuitori. Dar vă pot asigura că ne-am putea întrece cu orice ţară în numărul de poeţi raportaţi la mia de locuitori. Nu ar fi oare mai profitabilă pentru omenire o astfel de întrecere ?"

L-am reîntîlnit pe Joseph Reding peste cîţiva ani, la Sofia, unde se desfăşura un amplu colocviu internaţional sub lozinca „Scriitorii lumii şi spiritul de la Helsinki". L-am auzit din nou vorbind despre monştri şi victimele războaielor.

Printre numeroşii scriitori veniţi acolo din toate colţurile lumii se afla şi marele prozator francez Hervé Bazin, autorul celebrelor romane „Vipera în pumn", „Cu capul de pereţi", „Moartea mînzului", „Ridică-te şi umbă", „Pe cine îndrăznesc să iubesc", „În numele fiului" şi altele, om care, în ciuda apropierii sale de respectabila vîrstă de 70 de ani, degajă o contagioasă tinereţe şi o vitalitate de invidiat. Scrierilor lui, Georges Raillard, avea să le pună un diagnostic net: „Vînătoarea de monştri, aceasta este ţinta lui". Omul, celebru prin explorarea tăcerilor, a rostit atunci un discurs capabil să răsune ca o voce puternică în lumea tăcerii. El amintea că pe vremea cînd mai trăia încă Albert Camus, în timpul unui festival desfăşurat la Alger, un tînăr l-a oprit pe autorul „Ciumei" zicîndu-i : „Ceea ce rămîne comic în meseria voastră este că scriitorul îşi rosteşte cuvîntul fără ca, în fond, cineva anume să i-l fi acordat. N-aveţi nici un mandat". La care, Camus a reacţionat cu vehemenţă : „Ba da, avem un mandat, şi încă pe cel mai imperios dintre toate ! Este mandatul conştiinţei noastre !" Înaintea lui Camus — amintea Hervé Bazin — Sthendal spusese: „Harul scrisului ce v-a fost dat de natură este ca un împrumut rambursabil. Şi nu îl veţi restitui decît prin scrierile puse în slujba umanităţii..."

La începutul acestei ierni i-am avut oaspeţi la Comitetul Naţional pentru apărarea păcii pe doi scriitori şi publicişti vest-germani, Lorenz Knorr şi Hans Rondi, împreună cu care am făcut o călătorie la Braşov. Era vremea primei ninsori şi a celui dintîi polei pe pantele de sub Timpa. Am vizitat „Tractorul", Universitatea braşoveană şi o crescătorie de nurci de la Hărman. Am fost oaspeţii ziariştilor locali de la „Drum nou", ai Poienii Soarelui şi ai Casei universitarilor. Pretutindeni, cei doi confraţi de breaslă puneau aceleaşi întrebări legate de organizarea şi desfăşurarea marilor marşuri ale păcii din ţara noastră, la rîndul lor răspunzînd interlocutorilor cu privire la recentele manifestaţii pentru pace din diferite metropole vest-germane.

Am aflat atunci un lucru surprinzător. La multe dintre acţiunile desfăşurate pe teritoriul R.F. a Germaniei au fost invitaţi să participe şi să ia cuvîntul foşti generali ai armatei germane din timpul celui de-al doilea război mondial.

Pînă şi unele dintre fostele căpetenii ale Wermachtului înţeleg astăzi ce ar însemna un război mondial, şi cît de explosivă este situaţia acumulării de armament pe continentul european unde o bombă de tip Hiroshima revine la 200 de locuitori, iar faţă de cele 15 tone de explosiv clasic — trinitrotoluen —, depozitat în silozuri sub formele evoluate ale explosibilului nuclear, care „blagoslovesc" fiecare cap de locuitor al Terrei, europenii s-ar afla într-o situaţie şi mai „favorabilă", acestora revenindu-le cam 75 de tone de explosibil per capita. Nu puteam să nu mă întreb : În fond, de cît explosibil este nevoie pentru a ucide un om ? Mi s-a spus că de un degetar, atîta, uneori şi de mai puţin, cît o fărîmă de anafură — cam cît încape într-un glonte de mic calibru. Atunci de ce 75 de tone ? De ce pe bătrînul nostru continent o bombă de tip Hiroshima la 200 de locuitori ? Pentru ca Europa să devină o „Euroshima" ?

Joseph Reding povestea despre candoarea întrebările copiilor săi la vîrsta prunciei : „Tată, de ce oamenii se ucid cînd se joacă de-a războiul ?" Şi, mai tîrziu, cînd cel mai mare dintre ei a început să înţeleagă cîte ceva din lucrurile ce le citea prin revistele ilustrate pentru adulţi : „Tată, de ce se spune că Soarele a explodat la Hiroshima ?" Iar cel mic : „Tată, lacrimile mele plîng..."

BALCANICE

MILE NEDELKOVSKI

Vară

Te proclam drept cel mai frumos fruct al anului.

Ibovnica mea a născut sub căpiţă
Copilul din flori plămădit în finar.

Te proclam drept cel mai mare păcat al anului.

Sprijinindu-mi trupul obosit de uscatul văzduh,
Stringînd în palme o sudică moarte,
Vin să vorbesc despre secerişuri,
Despre vinuri, despre picioarele tale-nsorite.

Curva mea cu păcat s-a iubit
Lăsîndu-şi copilul în vînt.
Acum cine să mă poată convinge
Că există vinturi pe cîmp ?
Dacă-ar avea roşia tichie a macului,
ar semăna cu un turc.

Te proclam drept cea mai mare
pierde-vară a anului.

Eu vin în luna lui iulie şi o ştiută
ciupeacă

Îşi risipeşte-aburinda-i mireasmă.
Dincolo de piscul ochilor mei cresc
nunţile

Mari precum o durere.
Setea mi se-nmulţeşte în sînge.

Te aleg drept cea mai frumoasă femeie
a anului.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

SPORT

Corespondenţa

Iată-mă la „poşta rotundă", cum ar spune prietenul meu Ion Băieşu. Voi răspunde, cînd se adună, şi scrisorilor de amor şi celor de sictir. Deocamdată, se pare că cele conţinînd rînduri mai aspre mă ocolesc sau sînt pe drum. Încep cu **Gheorghe Bucur, Bucureşti, str. Ştirbei Vodă, nr. 118 :** „Sînt dintre cei mulţi care urmăresc cronicile dumneavoastră şi se bucură de apariţia lor. De aceea, vă rog să primiţi sincere urări de bine, sănătate şi noroc. Iar în caz de descălţări (vezi Principele Arhimede a plecat la gaz) vă asigur că puteţi conta pe mine ca portar. Am prin pod un picior de lemn (cred c-a aparţinut chiriaşilor mai vechi) pe care-l putem aplica unde trebuie celor ce, în loc să-şi facă în mod cinstit munca pentru care sînt plătiţi cît nu merită, aruncă vina în spatele gazetarilor şi-i aşteaptă la un colţ de cotitură cu injurături şi tot felul de ameninţări stupide. Cred că nu vă sperie şi nu veţi da înapoi de la a le spune adevărul în faţă. Nu uitaţi Rapidul".

Mulţumesc pentru urări. Şi vă asigur, că aşa cum mă încinta de curînd un mare coleg, fac parte din „rasa celor care pot fi învinşi, uneori, dar niciodată îmblînziţi". Cît priveşte Rapidul : rămîn legat de steaua lui înzăpezită cu nenoroc. Vom pune iarăşi o picătură de rouă în întunericul nopţii de pe fundul potirelor de maci şi vom bea împreună himere. **Teodor Vulpe, Bucureşti, str. Turturele :** „Cred în noul antrenor Mircea Lucescu, mă bucur că poartă nişte tineri prin lume, poate va scoate ceva din ei, dar aud că la Tegucigalpa, în meciul cu Honduras, a îmbrăcat şi el tricoul de jucător. Federaţia de fotbal al cărei vicepreşedinte este, a adoptat, în ianuarie, anul acesta, o hotărîre prin care se desfiinţează funcţia de antrenor-jucător. Cum interpretaţi atunci gestul lui Lucescu ?".

Nu ştiu că Mircea Lucescu ar fi jucat în Honduras. Cel puţin în articolul transmis de el pe marginea jocului n-am văzut să-i apară numele în formaţie. Dacă totuşi a jucat, a făcut-o numai pentru a-l egala sau întrece pe Cornel Dinu, care conduce plutonul jucătorilor cu cele mai multe selecţionări în echipa naţională. Cine are plinea şi cuţitul...

Almer Eugen, Reşiţa, str. Corbului, Bloc 7, scara 1, apart. 13 : „Mă numesc Almer Eugen, locuiesc în Reşiţa, sînt antrenor de nataţie şi mă adresez dv., cu multă încredere. Sînt fratele defunctului dr. Ivansuc Zoltan, decedat la Cluj-Napoca şi înhumat în ziua de 1 februarie 1982. Am specificat acest lucru ca să înţelegeţi cît de dureros a afectat familia noastră articolul intitulat : „Iubirea care omoară" semnat de Marius Popescu şi publicat în ziarul „Sportul" din 1 februarie 1982. Vin la dumneavoastră cu rugămintea de a ne sprijini în elucidarea cazului Ivansuc, care-o afectează în primul rînd pe copila fratelui meu, în vîrstă de 12 ani. Ea bate acum la poarta vieţii şi pe lîngă pierderea care a zdruncinat-o peste închipuiri va trăi ani mulţi complexată de jignirile şi insultele, date drept adevăr, de ziaristul „Sportului". Ştiti că în minunata lume a copiilor există loc şi pentru cruzimi care deschid răni, cu urmări grave.

Fratele meu, după cum atestă şi certificatul eliberat de Spitalul din Cluj-Napoca a murit de infarct miocardic. Era de multă vreme bolnav şi de diabet zaharat. Menţionez că şi tatăl său a suferit de inimă. La fel şi mama noastră. Se pune întrebarea : pe ce s-a bazat Marius Popescu cînd a lansat acel atac nedemn la adresa defunctului ? De ce n-a respectat, decent, măcar ziua înmormîntării, cînd mii de oameni din toate colţurile ţării au venit la Cluj-Napoca să-l conducă pe Zoli pe ultimul drum ? Cred că-l ura personal, altfel nu înţeleg nimic. Mă uimeşte, printre altele, comparaţia pe care o încearcă Marius Popescu între Zoli şi „portarul Todor, cel care, cu cîteva luni înainte de a muri, cerşea de băut de la oricine, mergînd din cîrciumă-n cîrciumă". A cerşit doctorul Ivansuc, absolvent cu nota 10 a facultăţii de medicină, la masa lui Marius Popescu ? Cînd şi unde ? Şi cui a servit acest articol ? Blamîndu-ne familia, cum n-am fi crezut c-o va face cineva vreodată, Marius Popescu şi-a închipuit că morţii nu vorbesc, aşa că poţi să zici ce vrei pe seama lor. Vă rog să credeţi că liniştea celor ce i-am fost dragi lui Zoli şi a multor prieteni îndureraţi de dispariţia lui ne-a fost cutremurată. Pentru ce această lovitură nedreaptă ?".

Stimate tovarăşe Almer Eugen, dacă asta vă poate ţine loc de consolare, vă anunţ că nu există om cu care să fi discutat despre articolul în cauză, inclusiv colegi de redacţie de-ai lui Marius Popescu, şi să nu se fi arătat cumplit de indignaţi de apariţia lui.

Aurică Oprea, Galaţi : „Nea Fănuşe, te rog

Fănuş Neagu

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

Anul XXV
8
(1 034)
Sîmbătă
20 februarie
1982
8 pagini
5 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Energii revoluționare

Se împlinesc 75 de ani de la răscoala din 1907, eveniment care a cutremurat începutul acestui veac și s-a înscris în istorie ca un moment culminant al tuturor frămîntărilor țărănești de pînă atunci, acoperind un anotimp al aducerii aminte pe cît de dramatic, pe atît de eroic și semnificativ.

Răscoala din 1907, se subliniază în Programul partidului, a dezvăluit marile energii revoluționare ale țărănimii care a înscris în acel an una din paginile glorioase ale luptei sociale a poporului român. Atunci s-au manifestat pentru prima dată în mod activ colaborarea și solidaritatea în luptă a muncitorimii cu țărănimea, prevestind zorii alianței muncitorești-țărănești ce avea să devină cea mai puternică forță socială și politică a societății noastre.

Așadar, unsprezece mii de țărani au căzut în acel an 1907 mușcînd din pămîntul înghețat pe care l-au muncit și care li se cuvenea, pentru că prin muncă era al lor. Prin număr și jertfă, ei au format una dintre cele mai cutremurătoare piramide ale istoriei, peste care nu s-a putut trece și nu se va putea trece vreodată. Decît doar prin inconștiența sau cinismul bine cunoscute cu care un politician din vremea primului război mondial a putut replica, la cererea firească a împroprietăririi, recunoscînd că țăranilor li se cuvine pămînt, dar că îi e teamă să nu se răscoale boierii. Nu-i nimic, îi împușcați și pe ei, a replicat prompt un mare istoric și tîlcul unor asemenea vorbe a făcut numaidecît ocolul țării. Istoria, literatura și arta de fapt i-au consacrat răscoalei de la 1907 și țăranului român adevărate monumente. Literatura și arta, s-ar putea spune, au fost pentru mult timp terenul pe care țăranul a cîștigat. Victoria obținută de el aici a fost de ordin moral și ea venea să completeze o victorie de secole, așezată în inima și mintea lui, în universul propriei lui existențe — creația artistică, folclorul cu toate minunatele sale frumuseți. Pe teritoriul literaturii și artei toate marile personalități ale culturii i-au făcut dreptate țăranului și jertfa celor 11 000 a rămas să îndurereze și să aprindă mai departe scînteia creației și să însuflețească și mai mult dragostea față de țară, față de popor. Și o replică în timp, sugestivă, de proporții uriașe, unică și înmănunchind în ea aspirații de fond, generoase, o replică prin care vedem însăși putința de rezolvare a problemei țărănești și rostirea în toate planurile vieții materiale și spirituale a însuși satului românesc, o replică dată unui întreg trecut și unei întregi înlănțuiri de nenorociri și umilințe — momentul cînd s-a încheiat cooperativizarea agriculturii și, prin vocea a unsprezece mii de țărani, reuniți într-un adevărat forum național, țărănimea și-a spus cuvîntul asupra noului său destin, devenind stăpînă și beneficiară a întregului pămînt al țării. Este momentul de cînd, tot în această perioadă, se împlinesc 20 de ani și care a consacrat un nou drum în viața noastră a tuturor, un nou capitol al istoriei în care, la zi, printre multe imperative și probleme care se pun, accentul este și acela al înfăptuirii unei noi revoluții în agricultură, pentru obținerea unor rezultate pe măsura posibilităților, în consens cu cerințele și exigențele progresului și civilizației, cu politica de făurire a unei noi societăți. **Viața, experiența,** arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole, al întregii țărănimi, **au demonstrat în modul cel mai concludent că, în procesul făuririi socialismului, cooperativizarea, dezvoltarea și modernizarea agriculturii ocupă un loc principal, că promovarea unei politici agrare juste constituie o condiție esențială a dezvoltării armonioase a economiei, a edificării cu succes a noii orînduiri sociale.**

Păstrătoare de mari comori și mari virtuți ale poporului, cu o inegalabilă zestre printre care aceea a limbii și creației populare, ca și a hărniciei înseși, a muncii răbdătoare și plină de încredere, țărănimea română contribuie în mod hotărît la propășirea economică a țării și nu în mai mică măsură la propășirea culturală.

Flacăra răscoalei de la 1907 a răscolit mințile și inimile și a pus o dramatică temelie a conștiinței de sine a țărănimii, alianța înfăptuită în anii noștri a dat putere de împlinire acestei conștiințe și constituie baza tuturor înfăptuirilor noastre de pînă acum. Văzută prin prisma idealurilor în înfăptuirea cărora ne-am angajat, lumea satului de azi este infinit altă și puterea ei de muncă și de creație a dobîndit marile dimensiuni ale spiritului socialist.

Luceafărul

Corneliu Baba : „Odihnă la cîmp"

Disciplina intelectuală

de Mihnea Gheorghiu

Inteligența omenească are asupra celorlalte (naturale, sau artificiale) unicul avantaj că se poate judeca pe sine. Disciplina mentală a omului conștient stă la baza profundei modificări a structurilor sociale la care asistăm în lumea de azi și pe care le punem pe seama revoluției științifice, sau revoluției pur și simplu.

Intelectualitatea oricărei țări reprezintă zestrea ei de mare preț și acest adevăr e incontestabil, mai ales dacă această intelectualitate își oncrează chemarea.

Citești o carte, ori vezi un film sau o piesă de teatru care — după gustul dumitale, — îți place, sau îți displace. O judecată individuală de valoare e liberă de orice angajament public. Despre gusturi — cum s-a mai zis — nu se discută.

Din momentul cînd judecata dumitale vrea să se impună și altora prin mijloacele curente de comunicare (presă, reviste, radio-TV), ea încetează de a mai fi individuală sau strict „personală". Criteriul valoric se schimbă, fiindcă ponderea efectului său civic îi impune autorului o reconsiderare a poziției sale din punctul de vedere al conștiinței sociale, atît în privința fondului chestiunii, cît și a exprimării, a „stilului" cronicarului zilei de azi.

In viața publică au loc fenomene la vedere și altele care se dezvoltă în sub-textul lor, influențîndu-le pe celelalte în bine sau în rău. Mă refer aici la suprastructură. Mentorul de opinie nu poate profesa decît în cadrul deontologic acceptat, care presupune, — mai ales în aria culturală, — o concepție umanistă și rațională, liber consimțită. Altfel, scăpînd de sub controlul cugetului nealterat de patimi, preopinentul începe să se afirme, — zgomotos sau numai insinuant, — într-un spațiu subiectiv „ale cărui rațiuni, rațiunea nu le cunoaște".

Istoria culturii naționale s-a întemeiat pe minți de cărturari integri și patrioți care au pus interesele societății și viitorul ei mai presus de micile mizerii și meschinele neînțelegeri omenești ale clipei trecătoare.

Publicul larg constată cu mirare și părere de rău că, mai ales în lumea artelor, în care hazardul și improvizația situează uneori geniul și impostura pe același piedestal, rolul moderator și educativ al criticii își abandonează adesea chemarea etică și estetică, amestecîndu-se în certurile de „salon" (un eufemism, desigur) dintre vanitățile personale ale impricinaților și bineînțeles în dezavantajul obiectivității științifice și ideologice la care funcția ei socială o obligă.

Prin escaladare, se ajunge la acea publicistică în care arbitrarul și violența devin reguli de conduită în disprețul intereselor obștești. Exemplul acesta detestabil proliferează uneori de la „centru" către unele publicații din alte părți ale țării, pînă și în foile modeste ale unor cenacluri ale tineretului, stricîndu-le caracterul și mahalagindu-le vocabularul.

Dacă ar fi numai o chestiune de limbă, sau de opinie personală, încă mai putem discuta fără îngrijorare despre acest aspect corijabil al însușirii de menirea lor a proprietarilor unora dintre rubricile de critică literară, sau de artă, din revistele noastre. Dar scriitorii și artiștii profesioniști se plîng, pe drept cuvînt, de ceva mult mai regretabil și anume de un soi de „patronat" socialmente nociv, contrar întru totul ideologiei și politicii culturale a statului și contrar, în ultimă instanță, bunei-cuviințe și bunului simț românesc. Există reviste în care colaboratorii sînt recrutați după criterii neprincipiale, sau obligați să adere, cu spirit de echipă, la unul sau altul din „grupurile" inavuabile care ne strică de la o vreme atmosfera culturală.

Odată, pe vremea regilor Franței, un tînăr veleitar l-a întrebat pe un curtean cu experiență, ce-ar putea face ca să parvină mai repede în viața publică. Acesta i-a răspuns cu cinism, sau poate cu sinceritate : „aderă la o coterie !" Adică la o.., „bisericuță". In marele elan artistic

Continuare în pag. a 7-a

Ard stele de pămînt

Nu am timp să ascult. Eu mai am
De îngropat milioane de morți tot cu mine de-un neam.

Îmi trebuie un răgaz de vreo mie de ani
Ca în suflet să îngrop unsprezece mii de țărani

De-atunci, spre primăvară, în cîmp, noapte de noapte
ies la arat uciși din '907.

Cu palmele bătute, chip ros de ploi și vînt
Trag brazde lungi de sînge pe reavănul pămînt

Pămînt deasupra noastră — jur împrejur și-n gînd
Și-n loc de aer parcă aș respira pămînt

Plouă pămînt cînd plouă, ninge pămînt cînd ninge
Și țara aceasta plînge pămînt atunci cînd plînge

Pămînt sub talpa noastră, jur împrejur și-n gînd
Acum, cînd scriu, în ceruri ard stele de pămînt.

Marius Stănilă

CITIȚI DIN NUMĂRUL URMĂTOR :

- Fragmente din romanul «O lume de cîștigat» de Eugen Barbu
- «Se iscălea Z. S.» de Mircea Micu
- Poeme de Nichita Stănescu, Adrian Păunescu și Grigore Hagiu
- Sport de Fănuș Neagu : «Un retur pentru europene»

Oglindă a acelor învăpăiate zile

Cu 75 de ani în urmă, într-un sat din nordul Moldovei, din județul Botoșani, sat purtînd un nume simbolic — Flăminzi — izbucneau, la 8 februarie 1907, flăcările răscoalei țărănești, care se va întinde, cu o repeziciune uimitoare, în întreaga țară, — ca semn că suferințele și năzuințele erau aceleași.

Presa din acele zile ale răscoalei din 1907 denunță în termeni vehemenți starea mizeră în care se aflau țăranii, susținînd cauza dreaptă a celor răsculați. M. Gh. Bujor publica, în **România muncitoare**, nr. 1, din 4—11 martie 1907, un articol intitulat **Răscoalele țărănești**, în care scria: „Obiditul și împilatul țăran, pentru care nu se cheltuiesc decît doar vorbele goale și cartușele pline, adus la marginea răbdării sale, ridică fruntea. În toate județele țării țărănimea e în fierbere". Un alt articol, la fel de vehement, va publica M. Gh. Bujor, în același ziar, în nr. 5, din 1—8 aprilie 1907, pe care îl intitula **Destul!**. Presei socialiste i se vor alătura revistele și ziarele cu orientare progresistă sau cele în paginile cărora publicau scriitorii animați de idealurile poporului nostru. Din rîndul acestor ziare și reviste citām următoarele: **Adevărul, Convorbiri literare** și **Convorbiri, Furnica, Luceafărul, Ramuri, Sămănătorul, Viața românească.** Acestora li se alătură: **Apărătorul, Viața literară și artistică, Românul literar, Gazeta țăranilor, Viitorul** ș.a., ș.a.

Se poate afirma că marile evenimente istorice își găsesc o reflectare imediată în presa cotidiană, mai întîi în articolul de ziar, în pamflet, și în creația lirică. Creația epică vine după cea lirică. În perioada răscoalelor din 1907, sau imediat după înăbușirea lor în sînge, literatura se îmbogățește cu numeroase creații ale genului scurt. Poezia însă predomină. Poetul vates al

dr. Virgiliu Ene

Continuare în pag. a 3-a

Omul „Luceafărului"

În Transilvania ziarele și revistele au fost întotdeauna adevărate catapulte cu care s-a izbit în zidurile întunericului, în lanțurile robiei, în umilința națională.

Ele au purtat lupta pentru limba și cultura românească, pentru libertatea și egalitatea politică a românilor, pentru unitatea lor într-un singur stat. Programul tuturor a fost același **Foaia pentru minte, inimă și literatură** și **Gazeta Transilvaniei** de la Brașov, **Organul luminării, Organul național** și **Unirea** de la Blaj, **Telegraful român** și **Tribuna** de la Sibiu, **Familia** de la Budapesta și Oradea, **Tribuna poporului, Tribuna** și **Românul** de la Arad, **Drapelul** de la Lugoj, **Amicul poporului** de la Gherla, **Răvașul** de la Cluj, pentru a le aminti numai pe acestea, au dus cea mai îndîrjită campanie pentru apărarea limbii, pentru afirmarea literaturii și a artei române, pentru susținerea crezurilor revoluționare românești. Prin ele au vorbit poporului român George Barițiu și Andrei Mureșianu, Simion Bărnuțiu și Timotei Cipariu, Ioan Slavici, Aurel Mureșanu și George Coșbuc, Nicolae Cristea și Iosif Vulcan, Ilarie Chendi, Vasile Goldiș, Valeriu Braniște, Roman Ciorogariu și atîția alții.

Prin „Tribuna" de la Sibiu s-a lansat marea lozincă națională, care ne-a călăuzit pașii spre marea și invincibila unire din 1918 : **Soarele pentru toți românii de la București răsare.** Numai de la București, Soarele de la București e soarele tuturor românilor. Razele lui au pătruns pînă în ultimul cătun transilvănean prin ziarele și revistele ardelene.

În zilele trecute s-a sărbătorit la Brașov centenarul unuia din marii cîtori ai presei românești transilvănene : **Aurel P. Bănuț.** Datorită lui s-a înființat la 1 iulie 1902 cea mai însuflețită și cea mai prestigioasă revistă literară a românilor transilvăneni : **Luceafărul.** Prin „Luceafărul" s-a întrecut tot ceea ce se realizase pînă atunci în Transilvania, în direcția publicisticei literare și patriotice ardelenești. Prin această revistă s-au lansat în largul românismului poeziile vulcanice ale lui Octavian Goga, versurile duioase ale lui Șt. O. Iosif și Zaharia Bârsan, schițele, nuvelele și romanele moțești ale lui Ion Agârbiceanu și Alexandru Ciura, articolele și studiile istorice, filologice și pedagogice ale lui Ioan Lupaș, Octavian C. Tăslăuanu, Sextil Pușcariu, Gh. Bogdan-Duică, Onisifor Ghibu, Silviu Dragomir (citați cronologic) și ale multor altor cărturari ardeleni.

Pe lîngă aceștia, „Luceafărul" și-a deschis larg paginile și pentru scriitorii și istoricii de peste munți în frunte cu N. Iorga, Vasile Pârvan, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu, I.A. Basarabescu, Corneliu Moldovanu, Alexandru Cazaban.

La „Luceafărul" a debutat și cel care avea să se impună drept cel mai masiv romancier român : **Liviu Rebreanu** (1903).

„Luceafărul", deși gloria sa avea să se reverse,

Vasile Netea

Continuare în pag. a 6-a

Silviu Dragomir

JURNAL DE POET

Se împlinesc, pe 23 februarie, două decenii de la încetarea din viață a marelui istoric transilvan Silviu Dragomir, cel care a deschis, la Cluj, în 1913, cea dintîi catedră românească de istorie sud-est europeană, autorul monografiei Avram Iancu, cel mai documentat istoric român asupra revoluției din 1848 din Transilvania, care a publicat, în trei volume, documentele acesteia, iar în două volume Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal, cărți fundamentale, științifice. Tot lui Silviu Dragomir istoriografia îi datorează apariția la Cluj, în 1934, a revistei Revue de Transylvanie, care-și propunea de la primul număr să prezinte occidentului în limba franceză diferite aspecte ale vieții din Transilvania, inima României.

Lucrînd în arhivele de la Carlovitz, Budapesta, Moscova, unde va studia Relațiile bisericii românești cu Rusia, stăpînind limbile țărilor vecine nouă, Silviu Dragomir, cu studii la Viena din tinerețe, a putut aduce din arhivele străine documente importante pentru istoria națională. Silviu Dragomir a devenit membru al Academiei Române, împreună cu celălalt mare istoric transilvan, Ioan Lupaș, fiind personalități de valoare națională a căror operă științifică este tezaur pentru orice lucrare temeinică de istorie sau literară asupra Transilvaniei. Prin bunăvoința nepoatei marelui istoric, Florica Enescu, am avut bucuria zilele acestea, să revăd mai toate publicațiile lui Silviu Dragomir pe care mi le-a pus la dispoziție din arhiva familiei și pentru care-i mulțumesc pe această cale.

Cinstind amintirea lui Silviu Dragomir, îi sărbătorim pe istoricul care a știut să lase din arhivă cu forța documentului convingător, apărînd Transilvania, în anul dictatului de la Viena de tristă amintire, prin lucrări traduse în limbile de circulație, profundul său patriotism fiindu-i rîvna de o viață în slujba neamului.

Lucrări ca Nicolae Bălcescu în Ardeal, Mormîntul lui Mihai Viteazul și vechea catedrală de la Alba Iulia, precum și o nouă ediție a monografiei Avram Iancu, cel puțin, s-ar cuveni retipărite la îndemîna tinerelor generații.

Ioan Alexandru

In acest număr :

DELAVRANCEA inedit
Prezintă Emilia St. Milicescu

REFLEX

Acasă

Pentru cei ce ne-am născut la țară, mai ales, există un sat dincolo de realitatea fizică imediată și anume un sat de esență morală care vine din străfunduri de memorie și traversează generații și generații, mereu, pînă în miezul propriei tale conștiințe și pînă la limita propriei tale condiții, chiar dacă, în istoria ta cît se poate de recentă, orașul și-a ridicat marile sale armături de fier și beton și a luat locul unui pridvor sau al unei prispe pe care numai din nostalgie sau doar cu amintirile mai ieși.

Este satul sau urma aceea de sat prin care și cerul se continuă parcă în noi. Și miroase-a pămînt, oricît de departe, și-l recunoști chiar după răsuflarea sa tainică, adîncită în pietre și nori. Un sat care într-un fel ți-e și rudă și care vine cînd și cînd înaintea ochilor tăi și uneori nici măcar nu te întreabă ceva, ci doar se uită : lung, lung, cald și apăsător, ca și cum i-ai tăgădui cine știe ce, ori te-ai destăinui mut. Un sat a cărui inimă urcă și bate ca acele îndepărtate și misterioase stele-pulsarii și cade apoi în bobul de lumină al însuși sufletului tău.

Pentru că orice-am face, oricine am fi și oriunde ne-am duce, satul acesta e satul din noi. E un fel de a fi și-a te simți acasă. Am fi pierduți dacă l-am pierde vreodată. Am rătăci bulmaci, ne-am trezi că arăm bulevarde sau forăm meteoriți, ne-am face arheologi cu toții și-am da bucată cu bucată cerul la o parte, am șterge de praf bucată cu bucată și fărîmă cu fărîmă fiecare amintire și fiecare rădăcină, fiecare piatră din noi, ne-am răscoli înșine-ne și ne-am stoarce creierii tot întrebînd în stînga și-n dreapta, unde e, n-ați văzut pe undeva, prin veacul acesta, și satul acela din noi ?

Și multă lume cred că ar umbla atunci de-abusilea, mulță lume cred că ar încărunți privind într-un bob de sudoare cerul de deasupra, fumuriu.

A.I. Zăinescu

REMEMORĂRI — Nichita

mi-e dor de ei cum îmi e dor uneori de mine...

Chipul său frumos ca o efigie romană (a fost cîndva Imperator), ochii albaștri ca Adriatica la Opatia și naivitatea sa amestecată cu un fel de șiretenie bonomă...

Boiar de viță veche, darnic „ca un prinț venețian", Nichita e un diamant vrednic de orbirea lui Spinoza.

N-are somn... Veghea lui e o pînză bombată de vînt !...

Cînd s-a născut, Mama sa cea sfîntă i-a pus pe piept un ceas cu marcă de... „Șvițeria..." Să-i arate minutarele risipa vieții sale pe care și-a scris-o cu sînge, ca un donator benevol, spre înflorirea limbii și poeziei românești.

Nu l-am văzut demult și mi-este dor de el ca veveriței de un brad...

Cîte nopți n-am măcinat amîndoi, (ca două mori de apă), eu volubil și el taciturn, eu taciturn și el briant...

Într-un tîrziu de noapte, (să fi fost mult după ora zero), a sunat la ușa apartamentului meu din Drumul Taberei.

Era sfios ca un crin și răsucit în sine ca un burghiu.

— Bătrîne, vino cu mine, mi s-a întîmplat un lucru îngrozitor !

M-am echipat „pompierește", părăsindu-mi familia prinsă în plasa somnului de mijloc, și l-am urmat.

Afară aștepta un taxi, șoferul era reverențios și candid :

— Incotro ? a zis șoferul, domnule Nichita Stănescu ?

— Spre NICĂIERI ! a răspuns Nichita.

Și am pornit prin noaptea Bucureștilor ca doi magi însingurați țintind către o Stea....

După o vreme, cred că se făcuse de zori, ajunși prin zona heteroclită a Cringașilor, l-am întrebat cu sfială de prieten și curiozitate de somnambul :

— Ce s-a întîmplat Bubuiețule... ?

A zîmbit a plînge, (Risul-plînsul), și a silabisit bîlbîindu-se voluntar :

— Sînt, SIN-GUR, Bătrîne...

Nu mai știu dacă era înainte sau după Premiul Herder, dar, se simțea foarte SINGUR...

În dimineața aceea mi-a dăruit un ceas de buzunar cu cadran albastru.

Albastru ca ochii lui de Adriatică blîndă...

Am purtat multă vreme acel ceas la piept, legat cu un lanț imitînd argintul, prins la rever cu un ac de siguranță și virit în buzunarul din dreptul inimii mele.

După un timp, inexplicabil, ceasul și-a oprit brusc ticăitul...

Doi ani a tăcut odihnindu-se într-un sertar alături de alte lucruri scumpe mie. Nu i-am spus-o niciodată...

Dar azi, brusc și neîntors de nimeni, l-am auzit ritmînd într-o noapte, egal și perfect, rezonînd prin fibra lemnului.

Nichita, te iubesc cum iubește veverița un brad...

Ceasul pe care mi l-ai dăruit măsoară NEMURIREA...

Mircea Micu

CRONICA LITERARĂ

ION BĂLU: «Viața lui G. Călinescu»

Viața lui G. Călinescu de I. Bălu impune prin cantitatea de informație și efortul documentării într-un moment care se mai resimte de pe urma disprețului pentru construcția factologică, pentru monografie. Cartea este de aceea de două ori binevenită : mai întîi pentru că pledează prin simpla ei prezență pentru întreprinderile de istorie literară solide, apoi pentru că se aplică asupra vieții unuia din marii scriitori care a dominat și mai domină încă incontestabil literatura română contemporană. Majoritatea biografiilor marilor scriitori cărora în anii aceștia le sărbătorim centenarul, ca și a celor din generația următoare, n-au fost încă scrise. **Viața lui G. Călinescu** de I. Bălu este o fericită excepție și faptul trebuie consemnat ca atare. Din despuierea colecțiilor de reviste și ziare, din cercetarea arhivelor, din folosirea documentelor date publicității, din anchete personale, autorul încearcă să alcătuiască viața lui G. Călinescu așa cum se desprinde ea din pulberea de informații și mai ales așa cum o vede intocmitorul ei. Urmînd ca orice biografie firul cronologic, investigația și reconstituirea lui I. Bălu oferă satisfacții deosebite mai ales în direcția adunării de material documentar și mai puțin în direcția organizării și interpretării lui.

Operație de tact și discreție, o viață de scriitor, mai ales după precedentele călinesciene în materie, cere precauție în exhibarea materiei de lucru. **Viața lui G. Călinescu** nu reușește să evite o diversitate de excrescențe care năpădesc pagina și îngreuiază accesul la faptul pur de biografie. Abundența ține loc de viziune în această carte și rezultatul este nu un portret unic ci fărîmițarea acestuia într-o suită de episoade fără o legătură mai adîncă. În plus, autorul încearcă să-și explice personajul înainte de a-l fi realizat cu adevărat. Imaginii care ar fi trebuit să descrie fatalitatea unui destin i se substituie o suită de curiozități.

Lipsa de transparență a acestei vieți provine din întîrzierea autorului în prim-planul expunerii, exact atunci cînd ar fi trebuit să fie absent. I. Bălu știe ca un romancier demiurgic cele mai neașteptate lucruri despre G. Călinescu și ni le comunică cu seninătate. Știe că „impulsul" de a scrie **Viața lui Creangă** i-a venit lui G. Călinescu cînd a vizitat bojdeuca scriitorului, ceea ce e posibil, dar nu e probat și nu interesează. Mai știe că, scriind **Enigma Otiliei**, trăia euforia unei muzici interioare. Că, imediat ce-a murit G. Ibrăileanu, l-a bătut gîndul de a concura la catedra ieșeană. Știe chiar și ce se întîmplă în „subconstientul" lui G. Călinescu : cum că în subconstient ideea nevrozei nu-l părăsea și așa mai departe. Asemenea comentarii, proprii romanului sentimental, sînt deplasate într-o biografie care-și propune să restituie un portret prin elocvența faptului bine selectat.

Omniscientei îi urmează apoi pasiunea pentru digresiunile psihanalitice : ni se vorbește despre tipul extravertit, despre cel introvertit, despre parafrenie, nevroze, astenie, toate acestea raportate la G. Călinescu care, se știe, detesta asemenea literatură și respingea cartea dr. Vlad închinată lui Eminescu. Scuza modelului călinescian lipsește acestei monografii în care abundența pe diverse registre acuză lipsa de stăpînire a materiei încorporate. Un complex de superioritate, de sorginte didactică, circulă prin **Viața lui G. Călinescu** și efectele lui sînt multiple. Autorul pare a avea **idei** preformate despre geniu și manifestă oarecare uimire în fața unor fapte care nu-i confirmă schema didactică. Înregistrînd situația de elev mediocru a lui G. Călinescu, autorul are aerul de a fi surprins că nu a descoperit aici un premiant. I. Bălu ține să știe dacă G. Călinescu era atras în școală de vreun mare poet, român sau străin, și constată contrariat contrariul. Semn că scriitorul e confruntat cu tipicul didactic al dezvoltării „geniale" și nu cu propria sa evoluție. Felul în care I. Bălu completează textele călinesciene citate cu **virgule între paranteze drepte**, critică implicită a lacunelor ortografice descoperite, întărește ideea unui complex de superioritate didactică pe care obiectul studiului său l-a declanșat în autorul acestei biografii. G. Călinescu este de altfel suspectat în chiar confesiunile lui de neadevăr și dacă autorul **Bietului Ioanide** afirmă undeva că a citit, liceean fiind, **Flacăra** lui C. Banu, biograful său infirmă declarația fără nici un motiv. Procedeul este, fără îndoială, abuziv.

Piatra de încercare a acestei vieți rămîne desigur epoca postbelică în care G. Călinescu suferă tot felul de privațiuni. Dar tocmai aici expunerea, pînă atunci liniară și în genere explicită, devine labirintică, cu ieșiri din firul cronologic și întoarceri care tulbură perspectiva globală a expunerii. Această parte a vieții lui G. Călinescu, foarte zbuciumată, este fragmentată fără justificare în capitole disparate, ceea ce împiedică urmărirea tuturor factorilor de presiune socială și politică asupra scriitorului. Campania desfășurată împotriva compendiului, ai căror campioni au fost I. Ludo și Felix Aderca, este tratată fugitiv într-o notă de subsol, deși ea a fost preludiul viitoarei detronări a criticului de la catedra universitară. Despre felul cum a fost primit **Bietul Ioanide**, primire care va decide sinuozitățile vitorului roman **Scrinul negru**, nu ni se spune aproape nimic. Altfel zis, I. Bălu evită a se ocupa de chestiunea detractorilor lui G. Călinescu și de atmosfera irespirabilă care i-a fost creată de la apariția compendiului pînă aproape de moartea sa. „Am lăsat cu bună știință la o parte acele secvențe din existența călinesciană în care personalități contemporane sînt negativ implicate", declară autorul la **Bibliografie**. Procedeul ni se pare curios, cu atît mai mult cu cît viața lui G. Călinescu în ultima ei fază nu poate fi înțeleasă la adevărata ei dimensiune decît prin dezvăluirea tuturor factorilor ei decisivi. Departe de a fi o idilă, un spectacol feeric, viața lui G. Călinescu în această vreme a fost o dramă, iar resorturile ei adînci lipsesc din cartea lui I. Bălu. Dar acest principiu de lucru discutabil în sine este contrazis chiar de autor. Vicu Mîndra și I. Vitner, „negativ implicați" în cariera universitară a lui G. Călinescu, sînt prezentați ca atare în carte. În acest caz, autorul comite o derogare de la propriile declarații care pune în discuție obiectivitatea întregii întreprinderi. Textul devine pur și simplu misterios. I. Vitner are patru asistenți noi la catedră, „foarte tineri", precizează autorul, în locul celor epurați, dar evită să le dea numele. Un adevăr integral este însă preferabil unei tăceri integrale. După cum o tăcere integrală este preferabilă unui adevăr pronunțat pe jumătate. Tehnica „țapilor ispășitori" nu are ce căuta în lucrările de istorie literară.

Dacă I. Bălu cruță numele persoanelor „implicate negativ" în viața lui G. Călinescu, nu-l cruță în schimb pe G. Călinescu de obiecții anacronice. Cafeneaua literară a confecționat retroactiv o schemă de eroism antiproletcultist căreia îi face concesii mari și **Viața lui G. Călinescu** scrisă de I. Bălu. În această viziune eroul antiproletcultist ar trebui să demaște în presa anilor '50 injustițiile epocii, să-și ajute spectaculos toți confrații, să opereze fulminante „reconsiderări" scriitoricești în serie, să pună pe soclurile meritate pe noii veniți în literatură, să vegheze ca un arhanghel cu spada în mînă la îndreptarea vieții sociale și politice din România anilor '50 și cu precădere a celei literare în acest cadru. A fi nemulțumit că G. Călinescu nu se conformează acestui rol de Făt-frumos înseamnă a nu te raporta la realități. I. Bălu, care evită a dezvălui toate implicațiile biografiei călinesciene din ultima fază, reproșează **Cronicilor optimistului** că ar fi falsificat imaginea epocii nedezvăluind în textele călinesciene din **Contemporanul**, „practicile abominabile", „loviturile greșit îndreptate" pe care le va dezvălui abia Congresul al IX-lea. Pe scurt, înseamnă a-i reproșa lui G. Călinescu că nu s-a substituit Partidului Comunist Român. Puerilitatea reproșului, nedemn de o lucrare istoriografică serioasă, este desăvîrșită. Din aceeași categorie este și imputația că n-ar fi „reconsiderat" pe Liviu Rebreanu, O. Goga, Lucian Blaga, T. Maiorescu, Ion Barbu de care s-au ocupat Ov. Crohmălniceanu, M. Beniuc și alții. A accepta ideea de „reconsiderare" înseamnă a-ți însuși ideea repudierii acelorași scriitori, ceea ce nu avea cum să intre în optica lui G. Călinescu. Criticul pregătea în acest timp ediția a doua a monumentalei sale istorii care ar fi pulverizat toate aceste „reconsiderări". Acesta e semnul consecvenței, iar distanța lui G. Călinescu e salutară. Reconsiderările, după cum se știe, erau opera membrilor de partid, iar G. Călinescu, un tolerat din 1949, a devenit membru de partid în 1962. Din acest moment el reacționează la excesul unor „reconsiderări". Acuzat în 1949 de I. Vitner de a fi apărat pe Liviu Rebreanu ca mare scriitor, deși acesta „s-a vîndut pentru un pumn de arginți dușmanilor de moarte ai poporului", G. Călinescu răspunde abia în 1963, sub pretextul de a scrie despre amintirile doamnei Fany Rebreanu, vechilor învinuiri. Polemica mai mult sau mai puțin cifrată a **Cronicilor optimistului** scapă însă lui I. Bălu.

E de neînțeles apoi de ce trebuia să scoată tocmai G. Călinescu proza română de sub „rigorile dogmatismului" pe care nu el le impusese. Desigur, vinovată este aceeași viziune de roman popular care cere criticului să fie un mușchetar neobosit. Era sarcina noilor generații **s-o facă, generații care s-au achitat de ea.** I. Bălu absolutizează și aici însă. Nu numai proza lui Marin Preda a contribuit la improspătarea climatului literar. Atît stilul dezinvolt al eseisticii călinesciene cît și **Bietul Ioanide** au fost un antidot puternic la „rigorile dogmatismului". Cu mai multă atenție la perspectiva istorică, autorul ar fi putut ajunge și singur la aceste concluzii, astăzi un loc comun. Exemplele aduse pentru a ilustra inconsecvențele călinesciene sînt la fel de neserioase. Autorul crede a descoperi în acceptarea unei periodizări „la modă" în **Tratatul de istorie a literaturii române** o concesie, atita vreme cît în propria sa istorie literară nu și-o modifică. Dar acest tratat este o operă colectivă, oficială, aparține unei instituții și nu este opera lui G. Călinescu. Consecvent, acesta n-a schimbat nimic în propria sa istorie literară. I. Bălu mai notează că G. Călinescu „elogiază public **Contemporanul** lui C. D. Gherea, dar adăugirile la paragraful despre critic păstrează imaginea știută". Ultima opinie a lui G. Călinescu despre **Contemporanul**, cea care rămîne în discuție ca punct de vedere ultim al autorului **(Cronica optimistului** din nr. 28, 17 iulie 1958) nu-i acordă lui C. D. Gherea decît un rînd. Subtilitatea este invizibilă și aici pentru biograf.

Important de observat este că cea mai bună definiție a unei personalități se face prin precizarea **a ceea ce este ea și nu a ceea ce nu este.** Important pentru noi este să știm ce a făcut și ce a fost și este Călinescu și nu ceea ce n-a făcut, ceea ce n-a fost și ceea ce nu este.

M. Ungheanu

ANTON DUMITRIU: «Cartea întîlnirilor admirabile»

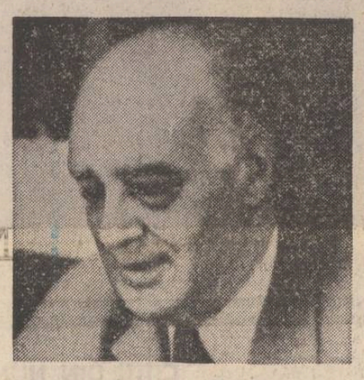

La scurt timp după apariția volumului **„Arhaic și universal"** de Sergiu Al. George, o altă carte excepțională, născută din erudiție și dintr-o superioară atitudine intelectuală, prelungește sentimentul sărbătorii. **Cartea întîlnirilor admirabile** a lui Anton Dumitriu are aparența unei suite de eseuri consacrate unor repere ale literaturii și filosofiei universale, eseuri elaborate într-o manieră cuceritoare prin substanța ideilor, prin logica argumentării și prin eleganța stilistică.

În realitate asistăm la o unică experiență ale cărei etape, — în care nici un eșec nu este definitiv și nici o victorie absolută, — se încheie cu tot atîtea triumfuri ale umanului. Experiența este a personajelor (fie ele eroi sau autori) în aceeași măsură în care este și a celui ce scrie. Fiecare aventură care face obiectul unui eseu este o ipostază a condiției umane în căutarea propriului înțeles, a propriilor dimensiuni și rosturi.

Structura eseurilor este similară, avînd ca punct de pornire evocarea **întîlnirii** cu personajul în jurul căruia se constituie demersul speculativ. Contactul cu eroul este restituit întotdeauna liric, prin retrăirea emoției originare, cu limpezirea ulterioară a sensurilor. Întîlnirea provoacă o **stare** complexă, determinată de vîrsta la care s-a produs și de împrejurările în care s-a relevat semnificația, pentru că această carte a întîlnirilor admirabile este „și o carte a întîlnirilor autorului cu sine însuși", o confruntare cu propriile reprezentări succesive, o „reexaminare a tumultului intelectual", în care esențială nu este soluția, ci căutarea.

În fiecare eseu, stării prime provocate de întîlnire îi urmează meditația asupra eroului, fie el Faust, Dante, Ulysse, Orfeu, Descartes sau Socrate. Urmează povestea personajului, și paralel cu aceasta, (în cazul lui Faust) povestea creatorului, reconstituind drumul, experiența, sensul căutării.

În cazul lui Don Quijote, al lui Faust, al lui Ulysse, Orfeu și Dante, aventura se consumă ca **itinerar,** care traversează universul mare și universul mic și care revine la punctul de pornire după ce eroul a trăit experiențe majore, pentru a descoperi adevăruri tulburătoare prin simplicitatea lor și prin faptul că ele se aflau atît de aproape, atunci cînd erau căutate în intermundii, în abisuri, în universuri iluzorii : „opera lui Goethe este cea mai mare lecție dată epocii moderne, arătînd că soluția vieții atît de tulburătoare a omului este un lucru foarte simplu : să lucrezi ca alții să se elibereze, și în aceasta constă propria ta eliberare" **(Faust sau Rebeliunea inteligenței).**

Fiecare itinerar este o aventură a cunoașterii, o căutare a absolutului, la care năzuiește Faust, pe care o încearcă și Orfeu, angajat „pe calea care duce la zei". Orfeu caută starea originară a omului, non-uitarea, „starea de eternitate" care abia accesibilă se pierde, astfel încît povestea sa se încheie cu un eșec, ca simplă poveste de dragoste **(Orfeu sau puterile incantației)** în vreme ce povestea de dragoste a lui Dante este transfigurată prin propriile resurse, iar „itinerariul provocat de această forță se sfîrșește dincolo de toate aceste simboluri și omul are posibilitatea să treacă de la mobil la imobil, de la iluzie la realitate, de la devenire la durată" **(Dante Alighieri sau Prin dragoste, în lume, dincolo de lume).**

În vreme ce majoritatea eseurilor sînt itinerarii, cele consacrate lui Socrate și lui Descartes sînt căutări care sondează conștiința, drumuri interioare, aventuri abstracte, „reexaminare continuă a tuturor valorilor și certitudinilor. Este o continuă alternare a coborîrii conștiinței omului modern în întuneric și ridicarea ei la lumină, între a ști și a nu ști, între a fi și a nu fi, între a putea și a nu putea", din care rațiunea umană devine „măsura întregii realități". Dacă din perspectiva eseului **Descartes sau Îndoiala nesfîrșită** omul este o ființă puternică dar în același timp „o ființă care nu poate face nimic împotriva propriei ei dispariții", experiența lui Socrate **(Socrate sau Înțeleptul în cetate)** se încheie cu o victorie a conștiinței, prin „atitudinea lui de zeu în fața morții" datorită stării de **sophos** pe care o au sau la care aspiră toate personajele întîlnirilor admirabile.

Fiecare eseu are o dinamică interioară care hrănește libertatea ideilor și determină desfășurarea interpretării, în care se utilizează orice detaliu purtător de semnificații, din sfera literaturii, a filosofiei culturii, etimologică, istorică, arheologică. Dincolo de acestea însă, cartea are o rigoare admirabilă a întregii construcții. Ea este în ansamblul ei un unic itinerar, în care eseurile sînt etape necesare, ipostaze ale condiției umane ale căror sensuri converg spre o imagine complexă, cu încredere în forța umanității, descifrată în toate simbolurile interpretate.

Drumul cunoașterii întreprins de autor sfîrșește, ca și itinerariile eroilor săi, la punctul de pornire, care este **Terra Mirabilis,** unde se află centrul universului spiritual al celui care scrie, **axis mundi,** tărîm tutelat de Apollo și de Saturn, zonă în care este posibilă ipoteza vîrstei de aur, pentru că este un spațiu care „vorbește imaginației" și care implică afectiv.

Este ultima întîlnire, după o călătorie în spații îndepărtate, aceea cu universul propriu „cu axele lui coordonate, cu valorile lui, pe care le-ai admis fiindcă sînt ale tale, pe care nu le poți ignora pentru că nu te poți ignora pe tine însuți".

Terra Mirabilis este descoperită prin contemplația unui peisaj poetizat de imaginație, reprezentat în embleme invocate liric, în centrul cărora stă ideea **Omului.** Contemplația singură nu exprimă însă decît parțial inefabilul acestui spațiu. Etapa următoare a întîlnirii este meditația, descoperirea raportului dintre destin și istorie, ca virste succesive. Istoria **Terrei Mirabilis** începe așa cum alte istorii sfîrșesc : cu o tragedie ; care nu se distruge, ci începe. Iar geografia ei fabuloasă o identifică cu ținutul hyperboreenilor, trăind în epoca de aur. Interpretarea pune în corelație izvoare antice care plasează acest ținut fericit dincolo de Istru și care atestă aici cultul lui Apollo, indiferent de autor, în reminiscențe ale memoriei latente. Erudiția se convertește în poezie în etapa descifrării unor straturi arhaice ale reperelor Terrei Mirabilis, tutelată de Saturn — Omul, fiu al cerului. Semnificațiile sînt descoperite în texte vechi și în denumiri topografice, fără exagerări și fără ca fantezia să scape controlului. Autorul emite ipoteze, argumentează cu probe înlănțuite fluent, evitînd însă „analiza unor detalii prea precise care implică riscuri mari", și ferindu-se să formuleze concluzii închise. Construcția eseului final reușește poezia și știința într-o demonstrație seducătoare prin frumusețea ideilor. Ca și în eseurile precedente, Anton Dumitriu operează cu datele mentalităților istorice diferențiate, fără confuzii de planuri, cu conștiința stratificării fondurilor de idei, dar și cu credința că ele comunică și se prelungesc : „fondul de idei, păstrat pasiv de poporul român din timpuri imemoriale, conține o **Weltanschauung** specifică spațiului nostru cultural. Aceasta trebuie redescoperită și reformulată în termenii mentalității noastre de azi (...). Este rîndul generațiilor tinere să citească trecutul spiritual al geto-dacilor ca să explice amîndouă dimensiunile timpului".

Carte de viziune și de interpretare, construită unitar, în aceeași măsură confesiune și demers filosofic, **Cartea întîlnirilor admirabile** este una dintre acele apariții care fac ca despre anul în care s-au tipărit să se poată spune că este un an fast.

Sultana Craia

STELIAN TĂNASE: «Luxul melancoliei»

Foarte convingător debutează în proză necunoscutul Stelian Tănase, autorul unui roman, „Luxul melancoliei" (Ed. **Cartea Românească,** 1982), despre care se știa, în unele medii literare, nu mai mult decît că prozatorul il făcea și il desfăcea de o sută de ori, reticent la felurite forme imperfecte, parcă obsedat de o irealizabilă perfecțiune. Iată un caz de impermeabilitate la succesul rapid, un „idealism" estetic lăudabil și mai rar la scriitorul tînăr, a cărui manie a publicității ia, uneori, înfățișări caricaturale.

„Luxul melancoliei" e, hotărît, un roman matur, robust, de o formulă insolită și, în ciuda imperfecțiunilor lui inevitabile, afirmă un prozator excelent, probabil cel mai talentat din generația tînără. De altfel, Stelian Tănase e un autor cu experiență, deși fără „operă" vizibilă, exercitat stilicește, stăpîn pe materia epică, încă nesigur în construcție (dezvoltată conform unor principii muzicale, de contrapunct). „Luxul melancoliei" e un roman fără acțiune senzațională și care se urnește greu, împovărat de o substanță uriașă ca a unei sonde subacvatice de adîncime. Un fost rugbyst, Eugen Luca, „rănește" pe o fostă amică, Roxana, pe care o iubise în adolescență, o plimbă cu un luxos automobil, culege pe drum niște autostopiști, înnoptează la un motel, se reîntoarce, în fine, în orașul iubirii puberale (însoțit de Roxana), în căutarea unui prieten, fost coleg de internat, pe nume Matei Geamănu. Rugbystul, un „triumfător" cu biografie totuși ancilară, sfîrșește prin a-l slăvi mistic pe Matei Geamănu, erou al condiției intelectuale libere, în așa măsură încît pare a se confunda cu acela, luînd, ca în filmul „Blow-up", iluzia drept realitate. Goana atletică, a lui Luca, pe străzile pustii ale unui oraș matutinal, încheie romanul cu ideea unei curioase resurecții morale, rezultată din vindecarea de melancolia infernală care îl încercase. Aceasta e, pe scurt, materia, complicată de prozator prin felurite evocări, de formulă cinematografică și printr-o observație sociologică acută, de ochi în continuă alarmă. Spre a consolida o astfel de schemă (romanul are, la povestire, aspect de scenariu cinematografic), Stelian Tănase a venit cu o imaginație brutală, cu un limbaj direct și fără prejudecăți (nu și trivial), cu o remarcabilă sensitivitate în descripția citadină și în portret, de felul aceleia din „Prins". Cutari fragmente alcătuiesc citeodată mici eseuri descriptive, valabile în sine, senzoriale precum acesta: „De altitea ori l-au tulburat în somn zgomote fără sursă, pași stîrniți în cameră, horcăitul conductelor de apă, frîna bruscă a unei mașini jos în scuar, scîrțîitul disperat al amortizoarelor în liniștea nopții sub fereastră, un post de radio repetînd tiii tiii tiii innebunitor" etc.

Totuși, nu în citadinism și în senzorialitate stă interesul acestui roman ci în abilitatea lui tehnică prin care prozatorul a îngropat, îndărătul unei pînze pline de senzații și culori, un număr de stereotipii teoretice. El a luat, mai întîi, ca și Nicolae Breban, distanță ironică față de materie, vorbind histrionic ca și umanitatea pe care a izolat-o, spre a o ricana de îndată prin expresii malițioase, interjecții, „singeries". Sub acest aspect, „Luxul melancoliei" e un roman parodic care și-a fixat colimatorul pe ideea „alienării". Prozatorul a introdus de aceea cu intenție o retorică publicitară care indică fondul afectiv curent (reclame, cultură de „Paris Match", cancanuri, texte „beat"), făcînd un roman nu atît filmic cît de esența colajului, ca un soi de proză „neo-beatnik", ridiculizată: „Încetini pasul, hotărît să treacă printre derbedei (...) Netunși, nespălați. Își acoperă oasele alea de nemîncați, cu niște tricouri cu slogane aiurea, „Flower power", p-ăsta scrie cu nevinovăție. „Sînt sălbatic și dulce", bravo, neică „iubiți animalele", parcă numai dumneavoastră (...). Dacă le pomenești de Rousseau, te întreabă dacă a urcat în vreun top cu ultimul disc rock". Însă atîta maliție nu era de ajuns și, de la sociologie, prozatorul a urcat ironia cu o treaptă mai sus. El a parodiat schema biblică (Luca și Matei au, intenționat, nume evanghelice) făcînd din roman „pasiunea" pentru un mîntuitor absent. Lumea de aci e fără soteriologie.

Totuși, romancierul a calculat, pare-se, proza lui cu o și mai mare ambiție și nu s-a mulțumit să parodieze, sociologicește, „alienarea" prin mentalitățile curente, prin „scenarii". El a introdus, am impresia, și o teorie a creației, văzută în chipul alienării și al „posibilismului". Un „roman" al lui Matei Geamănu se preface de aceea, într-o oglindă a romanului propriu-zis, care a transfigurat elementele lumii brute în ființa prototipi culturali care au „înstrăinat" percepția directă: „Ea i-a cerut să-i arate ce scrie; acea lume crepusculară părea că începuse să joace pentru uzul lui o scurtă dramatizare a istoriei sud-est-europene din ultimii 50 de ani. Mișunau dictatori, prin colțuri descopereai un Brătianu sau pe Clemenceau, un ministru al aerului sau un agent secret, escrocul Stavisky, în hol, avea șansa să-și dezbrace paltonul alături de conciliatorul Chamberlain, doamnele pozau marea ducesă și curtea ei de emigranți ruși, pe maica Smara și Martha Bibescu la Geneva, Dolores Ibarurri dind foc Spaniei, Europa se micșorase cît un apartament, într-o singură seară avea comprimată istoria unei jumătăți de secol".

„Romanul" ar fi, așadar, suma realității directe și a prototipilor culturali, integrala datelor verificabile și posibile (un capitol întreg e povestirea unor supoziții, cu aspectul gramatical ipotetic). Din parodie, posibilism și dintr-o compoziție umană frustrată și histrionică, Stelian Tănase părea a fi făcut o producție raționalistă și simpatică, prin ironie, ca o voltairiană „conte philosophique", unde intra, alături de roman, teoria romanului, sprijinînd, ca umbra, o construcție viguroasă și agresivă. Cu toate acestea, un mecanism ocult, ca un șurub fără sfîrșit, absoarbe și acest strat raționalist și ironic, sublimîndu-l într-o filozofie a creației care este, simultan, determinată și liberă. Ironia reduce obiectul însă îmbogățește subiectul, aceasta pare a fi ideea prozatorului, care a înlocuit mereu optica, văzînd aici cu ochii lui Matei, dincolo cu ai lui Eugen Luca, într-un loc cu ai unui privitor abstract care înglobează personaje și „romancier" într-o lume expusă studiului „divin" (Stelian Tănase e, ca și la Sabato, personaj în roman!). Un abur fantastic țîșnește arareori din crăpăturile acestei zidării calculate inginerește; însă cu atît mai spectaculos cu cît e mai imprevizibil. O statuie gigantică se prăbușește la izbitura unui cioc de porumbel, un înger roz urcă pe o scară și deschide o ușă celestă deasupra unui oraș, „cineva ascuns dirijează totul" și apropierea unei femei în mers pare a convoca o întreagă osie zodiacală, un bărbat lovește „cimentul cu copita", un „ce" diabolic plutește greu citeodată în atmosfera irespirabilă, ca de pucioasă, a romanului. Și, în plus, filozofia „iluminării", căci „lux" zice prozatorul, nu e ojiul, lenea luxurioasă ci lumina, revelația obținută de spirit prin melancolie.

Corectă sau nu, într-un roman care se complică din capitol în capitol, ca un labirint, o astfel de teorie întărește (ca în „Don Juan" de N. Breban), substanța verificabilă directă și dă anvergură în ideea unei cărți nu fără fragmente memorabile. Expresia unui moment de sinteză experimentalistă și a unei, încă neconsumate, energii „curioase" gen Osborne și Salinger, „Luxul melancoliei" este, parabolic, cel mai sigur debut din proza românească a ultimilor zece-cincisprezece ani.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

VOLUME DE VERSURI

Nicolae Irimia, autorul primului dintre cele două volume pe care le prezint **(Anotimp natal,** Editura **Facla,** 1981), are vîrsta de treizeci și trei de ani. El este absolvent de studii medii și lucrează în calitate de cantaragiu la Atelierul A.M.C. Metrologie al secției Energetice din Combinatul siderurgic Reșița. Din nota bio-bibliografică care deschide volumul său de debut aflăm că activitatea sa literară a fost deosebit de bogată : participări la numeroase volume colective de versuri, colaborări în presă. O serie de distincții, acordate de către diverse jurii reșițene, dar și de cele ale unor concursuri cu mai largă participare, ne indică într-un mod destul de clar că Nicolae Irimia face parte din categoria stimabilă a poeților locali, oameni de talent și sensibilitate, rutinați artizani, care, deși nu devin profesioniști ai scrisului, reușesc texte onorabile, ale căror sclipiri intermitente le dau dreptul de a fi considerate literatură.

Versurile din **Anotimp natal** îndreptățesc afirmațiile de mai sus. Autorul lor simte ca un poet, chiar dacă adesea fără o profunzime dătătoare de inedit. Notabilă este și strădania spre expresia neuzată, pe care versurile o atestă. Nicolae Irimia a învățat (sau a intuit) că locurile comune, jurnalismul devitalizează poezia. Drept urmare, el nu cade, de regulă, în cursele care îi pîndesc pe începătorii lipsiți de cultură poetică, scriind versuri fluente, ce conțin imagini memorabile. Iată o **Elegie,** frumoasă în ciuda citorva disonante parazitare : „Mamă, fîntînă căruntă din alt veac / Amiroase pămîntul nostru-a liliac ; // Mamă, îngropat parcă-s în tine pînă la briu / Și o neliniște suie în bobul de griu ; // Mamă, mi-e dor de lumina pereților albă, / De gardurile cu nuiele împodobite cu nalbă ; // Mamă, steaua blîndă, văzduhul meu sferic / Casă a copilăriei sfîșiată de întuneric ; / / Tot mai departe se pierde-n auz torăitul de care / Mamă, pe urmele pașilor tăi curg — luminare...".

În legătură cu volumul de debut al lui Ionel Nică **(Semănătorul de limite,** Editura **Litera,** 1981) sînt necesare mai ales comentarii de sociologie literară. Asemenea comentarii, pe care abundența producție a Editurii **Litera** mi le-a sugerat, pornesc de la constatarea (banală, dar uitată de unii recenzenți nemiloși) că există o destul de întinsă masă de volume care conțin ceea ce aș numi poezie pentru sine. Din această categorie fac parte destule dintre volumele de versuri editate la **Litera.** Ce înseamnă poezie pentru sine ? Sînt versurile semnificative mai ales pentru cel care le-a scris (și, eventual, pentru intimii săi) și mai puțin pentru cititorul de literatură. Așa stînd lucrurile, o ironizare constantă a lor, pe lîngă că devine plictisitoare pentru cel care o practică, se dovedește nepotrivită, respectivele volume neavînd decît în mod subsidiar o eventuală semnificație estetică. În schimb, din punctul de vedere al sociologiei literare (care trebuie să includă și unele analize de psihosociologie), lucrurile pot deveni interesante. Iată de ce i-aș invita pe autorii, care au amabilitatea să-mi trimită cărți de debut, să mă informeze asupra profesiei, studiilor, preocupărilor lor. Mi s-ar ivi astfel posibilitatea teoretică de a scrie niște portrete ale unor oameni care poate că sînt mai interesanți decît textele lor. N-ar fi rău dacă respectivii autori ar avea bunăvoința de a trece pe la redacția revistei „Luceafărul", pentru a discuta cu mine în legătură cu încercările lor literare.

Cît privește **Semănătorul de limite,** nu sînt prea multe de spus. Ionel Nică este, se pare, un om pentru care literatura nu apare ca ceva dificil. Doar curaj să am, pare a-și spune el, și totul va merge strună. Și apoi, pare a-și spune în continuare Ionel Nică, să nu mă sfiesc în fața cuvintelor, să le pun pe hîrtie cum îmi vin în minte, fără nu știu ce ezitări de belfer. Să n-o iau în tragic, își mai zice el, a avea simțul umorului este mare lucru. Citez una dintre componentele volumului său : „Ah, trece semănătorul de limite / zeii de veghe s-au stafidit oleacă. / Iluzia, orfană de petreceri, / își trage lebedele-n teacă. / Sînt atît de normal încît / clorofila copacului vecin / că ia, din întîmplare, drept frunză / fardîndu-mă cu zbor de clavecin. / Liniștea nu are gropi / Aș putea să alerg pe epiderma — / luminii pînă la riduri fără să-mproșc prietenii cu stropi..." **(Semănătorul de limite).**

Voicu Bugariu

BREVIAR

● **PREMIUL GOTTFRIED VON HERDER** „dedicat încurajării și adîncirii relațiilor culturale cu popoarele din estul și sud-estul Europei", care se acordă anual „personalităților care au contribuit în mod exemplar la menținerea și îmbogățirea moștenirii culturale europene", a fost decernat în acest an scriitoarei **Ana Blandiana.**

■ **LECȚIE DE BIOLOGIE.** O profesoară, Elena Moldovan, îl mustră cu asprime, în „Albina" (nr. 1) pe un elev ignorant, o leoaică fără cultură, pe nume La Fontaine. Acela n-ar fi cunoscut elemente esențiale din viața animalelor și, ca atare, literatura lui n-ar avea, desigur, vreo valoare. Iată un fragment din filipica magistrală, plină de savorile unei indicibile expresivități involuntare : „Nu greierii sînt aceia care se ospătează la mesele bogate ale furnicii, ci ea, furnica, se grăbește să prindă ceva din sucul pe care greierii îl consumă pe îndelete și cu mare plăcere după o muncă deosebit de grea ținîndu-se pur și simplu pe spate cu riscul de a-și rupe aripile pînă reușesc să scoată, cu ajutorul unui cioc, seva delicioasă din trunchiul arborilor. Tot în imaginația vie a fabulistului, greierii sînt prezentați iarna ca niște cerșetori la casa furnicii pentru a împrumuta cîteva grăunțe de grîu. Nu, domnule La Fontaine, odată cu căderea frunzelor, mor și ei /.../ «Cîntă toată vara» ! ! Oh ! Nu ! Numai cinci săptămîni sînt cîntăreții nopților, așa cum îi cunoaștem noi. Restul vieții și-l petrece sub pămînt ca larva oarbă, scobind galerii și făcînd adevărate fîntîni". Oh ! Da ! Ce s-ar întîmpla, oare, după lectura „Metamorfozei" lui Franz Kafka ?

■ **O REVISTĂ DE STUDII ROMÂNEȘTI.** O astfel de publicație este „Dialogue", eleganta tipăritură a „Grupului de studii românești" de la „Universitatea Paul Valéry" din Montpellier : un caiet cu coperta gălbuie, imitînd un motiv lignos, de a cărui apariție se îngrijește un colectiv (lectorii români N. Crețu și M. Beșteliu, universitarii francezi J. Lacroix, J. Bouët și H. Combes-Leñz). Caietul, inițiat în 1978, are deocamdată trei numere dintre care două duble. Vor mai apărea și altele, este sigur, însă acestea care sînt, sînt excepționale.

Mai interesante pentru cititorul român sînt studiile întocmite de străini ; aici perspectiva nouă pare inevitabilă. Întîiul număr, „Perspectives sur Rebreanu", cuprinde, alături de contribuții românești, pe acelea ale lui J. Lacroix (despre „procesul de metaforizare", în romanul lui Rebreanu) și Gilbert Fabre cu un studiu de sociologie politică, privind conditia limbii române în Transilvania lui Rebreanu. Despre „Lucian Blaga — poète" e numărul 2—3/1979, mult mai omogen și mai divers căci, pe lîngă studii, numărăm aici o cercetare aplicată lui J. Bouët despre Blaga și tradiția orală, două recenzii la traduceri franceze din lirica blagiană, contribuții inedite de Gisèle Crivella și Mariano Baffi, eminente, noi, aplicate la text, precum și cîteva eseuri românești, de P. Miclău, C. Ciopraga, Al. Husar și N. Balotă.

În fine, tema numărului 4—5/1980 este „Le merveilleux dans la tradition orale roumaine", cu excelente studii de I.P. Culianu, V. Cordun, P. Ursache, J. Bouët, Danielle Musset. De altfel, „Dialogue" promovează în mod consecvent studiile de folclor, repartizate și în precedentele apariții (J. Bouët părînd un excelent specialist). Note, recenzii, unele contribuții românești pe teme felurite, în afară de program, completează materia acestei publicații, admirabile nu doar prin idee ci și prin ținută.

Ce decurge de aici se vede imediat și fără inutile eforturi : a colabora înseamnă nu doar a schimba idei cît mai mult decît atît, a crea durabil pentru cultură, pentru umanitate, în spiritul unei fraternități intelectuale ideale, urmînd ideea că valorile aproape tot mai mult diversele națiuni, al căror răspuns cultural la angoasa lumii de azi este colaborarea.

A. S.

SATUL, ISTORIA, OAMENII

Natură vie

Așa înfierbîntat de muncile și gîndurile zilelor tale, de truda și speranța orelor tale, să intri brusc într-o istorie cu țărani, din țărani și toți ai lor dar aproape niciodată pentru țărani și pentru toți ai lor... Să-ți supui trupul și gîndul, trup și gînd aparținînd unor vremi hotărîtoare în destinul poporului român, unui asemenea chin meritat : intrarea într-o istorie în care țăranii sînt izvor al vieții și să te trezești în fața a unsprezece mii de morți, să te-apuce amețeala cînd îi recunoști, printre trupuri uscate, negre, acoperite vag cu zdrențe dintr-o presupusă cămașă specifică, să recunoști Țăranul român mort pentru c-a cerut ce i se cuvenea de totdeauna, pentru c-a cerut, simplu, să trăiască. Acesta să facă parte din speța umană, în astfel de față, să înțelege, să te întrebi, să fie „urmașul" forțat al unui om care-a dus țara pe palmele lui, să te întrebi și buimăcit să nu găsești răspuns pe loc, n-ai cum, trebuie să aștepți cîteva decenii bune pentru a găsi un răspuns corect. Și să te uiți în jurul tău calendaristic și să observi că-i primăvară și să nu-ți vină să crezi, cum, e primăvară, nu-i o greșeală de calendar, nu, nu-i nici o greșeală, dar de ce atîta nedreptate cu acest țăran începînd de la Pămînt la Om și pînă la Calendar ? Pentru că dreptatea pămîntului așteptată de veacuri trebuia *atunci* repusă în drepturi, altfel viața unei națiuni anchiloza.

Așa înfierbîntat de adevărul că se poate construi, cum s-a demonstrat astăzi, o lume dreaptă și-o piine dreaptă, fără vărsări de singe și vieți într-o moarte uluită, probabil, la rîndul ei, de acest groaznic fratricid, să ajungi la un pas de acești morți și să recunoști, în cea mai mare parte, pe foștii, adevărații cuceritori ai INDEPENDENȚEI și NEATÎRNĂRII și să te cutremuri la gîndul că s-a putut întîmpla ceea ce s-a întîmplat. Dar cu tact caracteristic unui neam încercat pînă la disperare în rînduri istorice repetate, s-o înțelegi așa cum este, adevărată, inconfundabilă răscoală, din primăvară pînă-n toamnă, și să mergi în căutarea unei toamne adevărate, unei împliniri și răsplătiri meritate și să găsești această toamnă în zeci de ediții și să te bucuri că faci parte dintr-un popor care învață multe din propriile-i greșeli, care-a învins fatalitatea de-a avea răni interioare deschise cu bună știință, să te bucuri de un sat adevărat, să poți face comparație între el și oraș, între personalitatea fiecăruia, între cîntul și jocul fiecăruia, între munca fiecăruia iar nu între trecătoare însemne ale unor surogate de „civilizații" inuman confundate cu adevărata civilizație.

Și-așa edificat într-o istorie cu țărani, din țărani și pentru țărani, edificat în luptele, speranțele și realizările lor, să te simți la tine-acasă în interiorul oricărui cuvînt de-al lor, să te simți, la rîndul tău, foarte adevărat cînd, din neodihna lor istorică, poți construi un poem și cînd nimeni, aflat în fața unei naturii vii cu piine și poem, să nu știe exact care-i mai necesar și adevărat, care-i mai util și frumos și să cedeze speculațiilor filosofice și, sincer în extenuarea lui, să șoptească pentru eternitate : amîndouă !

Cornel Brahaș

Un moț

Cocoțat pe ultimele cuie ale unei scări proptite de o biserică de iarbă, bătrînul punea acoperișul de fîn. Mirosul de toamnă, prunii scuturați și viespile bîzîind pe fructele putrede conturau un hotar ciudat, dincolo de care se întindea misterul. Și cînd vîrful de iarbă sprijinea cerul, bătrînul a lunecat sprinten și și-a scuturat hainele.

— Ei, de-aș trăi măcar două sute de ani, poate că m-aș sătura !

Și-a dat pălăria pe ceafă, și-a mîngîiat mustața neagră, de fecior răscolit de-o privire, și a îndreptat bobocul de trandafir prins la butoniera vestei țărănești, croită din lînă bătută la piuă. De pe pieptul muntelui răsbăteau spre noi sunetele talăngilor. Erau vitele lui și le recunoștea după rezonanța clopotelor, după gemetele împăcate care chemau înserarea. La picioarele noastre se unduia valea gălbuie a Arieșului, însoțită de o parte de șoseaua chinuită de stînci și de cealaltă, de linia mocăniței, urma delicată a unei păsări care întîrzia să mai treacă. Dincolo era orașul. Minute în șir nu se auzea nimic și cînd una din fabricile Cîmpenilor a descătușat aburul, mugetul de vapor eșuat între munți a chemat depărtările.

— Pămîntul pe care e autogara a fost al meu, ăla pe care e spitalul tot eu l-am dat, ăla pe care e fabrica a fost tot al meu ca și ăla pe care s-o ridicat școala.

O clipă l-am privit ciudat, ca pe un fost stăpîn. Dar nu se născuse bogat. Înainte de război cumpărase un petic de pămînt, îl curățase de spini, ridicase patru pereți și începuse cel mai lung război cu piatra. Încet, încet, el și nevasta, doi oameni tineri, cuceriseră jumătate din versantul de răsărit. Și asta fusese toată bucuria lor, să vadă că pot, nu sînt un fel de nimic purtat de vînt în toate părțile. Numai că piatra îi pîndise și-n somn, le măcinase puterea și frumusețea și bătrînul descoperise din vîrful rotund al bisericii sale de iarbă, de unde orizontul se vedea zdrențuit de vîrfurile brazilor, că nu va trăi două sute de ani.

A rupt un fir crud de otavă uscată. Și-l trecea printre degete și asculta concertul de clopote.

— Pe dunga riului am avut cel mai bun pămînt. Nu-l țineam decît pentru flori și pentru legume. Și-or venit la mine și mi-or zis să-l dau că vor să facă acolo nu-ș ce, un **sărviț**. Hm, pe cel mai bun pămînt al meu ! Și-am zis. uite ce e ! Eu dau locul, nu-mi pare rău de el. Da' pămîntul, nu. Și am început să-l car. Am dus cinci sute de care, tot ce-o fost mai gras am cărat în altă parte și le-am lăsat piatra să facă ce-or vrea cu ea.

Bătrînul Boncuț, Iancu al doilea, cum își spunea el, la cei 74 de ani ai săi s-a ridicat și-a pornit spre vîrf. Urca ușor, ca un copil care aleargă pe acoperișul lumii. Și după cum călca de hotărît se vedea că are în el destulă putere ca să poată trăi aproape un secol. Dar asta i se părea prea puțin, lui i-ar fi trebuit două, în al doilea să se bucure de trecătoarele lui victorii împotriva pietrei. Știa că nu va avea parte de asta, dar mersul său nu avea nici o mișcare de tristețe, de îndoială, de teamă. Călca apăsat și se îndrepta spre vîrf și înserarea îi topea siluета în vinețiu, îl contopea cu pădurea și cu piatra. Plecase în cer ca să-și coboare vacile și caii.

Cornel Nistorescu

Oglindă a acelor învăpăiate zile

Urmare din pag. 1

românilor — Goga — va publica, chiar în numărul din martie 1907 al **Vieții românești**, o poezie excepțională, intitulată **Un om**, despre care criticul Ibrăileanu spunea că este „o simplă și dureroasă poveste a țăranului român, care ar putea avea drept motto vorbele lui Gloucester din **Regele Lear:** „Totul e întunecime și dezolare". Cităm cîteva versuri: „Rămas bun, biete mîini de trudă, / Atîta vreme-mpovărate, / Ce stați pe pieptul slab acuma / Întîia dată-ncrucișate. / Ostaș al sfintei munci depline, / De-acum pămîntul te așteaptă, / La judecata cea din urmă / Tu vei găsi socoată dreaptă ! // Cinstită slugă credincioasă, / Vor odihni a tale moaște, / Doar glia neagră și mănoasă / Atît de bine te cunoaște... / Închiși ochi n-or să mai știe, / Și nu s-or tulbura de jale / Cînd cai străini vor paște iarba / De pe movila gropii tale. // Încet s-apropie de tine / Și-ți pune-un ban în mîna slabă, / Îi tremură durerea-n gene / Și-ncepe-a plînge, biata babă... / Îi fură tînguirea vîntul / Ce bate-n drumul lui fereastra: / «Vai de norocul tău, vecine, / De ce-ai mai fost pe lumea asta ?...»"

Poetul țărănimii, George Coșbuc, cel care publicase în **Vatra,** din martie 1894, poemul **Noi vrem pămînt! —** își face din nou prezența în aceste tragice zile cu poezia **Parabola semănătorului,** pe care o va tipări în revista **Semănătorul** din 20 aprilie 1907. Le urmează Panait Cerna cu poezia intitulată, sugestiv, **Zile de durere (Convorbiri literare,** nr. 9, septembrie 1907): „Iar de-i pieri sub pietre, ca profeții, / De dincolo de negrul țărm al vieții, / Înaltă spada ta, nestrămutat. // Dispar-o lume, tron de tron să ardă; / Dar nici o lacrimă să nu se piardă / Din plînsul și din sîngele vărsat!". A. Mirea (Dimitrie Anghel și Șt. O Iosif) publică **Scrisoarea deschisă a unui melc (Viitorul** din 24 noiembrie 1907): „Nu căutați aiurea și altora pricină! / Că nu e nici N. Iorga, nici G. Coșbuc de vină, / Ci Sărăcia cruntă, eterna Sărăcie!..." Tot în anul 1907, glasul lui Vlahuță, plin de indignare și revoltă, izbucnește cu o tărie neîntîlnită pînă atunci în creația sa; el se unește, în primul rînd, cu glasul lui I. L. Caragiale — cel care semnase cu pseudonimul „Un mare anonim", versuri de o deosebită aciditate: **Duel, Tcmelia, Mingiiere,** poezii pe care le publicase în **Convorbiri** din 1 iulie, 15 iulie — 1 septembrie, 15 noiembrie 1907. Citîm fabula **Mingiiere:** „O babă chioară-așază tingirea cu păsat / Pe-o pirostrie șchioapă... / Hiertura-n foc a dat... / Și scuipă biata babă și bleastemă, se-nchină ; / „Spurcatu !... Necuratu..." (El e de vină!) / **Morală:** / Spre mingiiere-adeseori / Ne trebuiesc... instigatori". Ca și pamfletul **1907, din primăvară pînă-n toamnă,** pe care I. L. Caragiale îl publică și în broșură în 1907, poezia **1907** a lui Vlahuță constituie un manifest care stigmatizează statul burghezo-moșieresc și, în **primul rînd,** principalul lui vîrf : monarhia, pe care scriitorul o mai atacase, cu mult timp înainte, în pamfletul alegoric, de o rară vehemență, intitulat **Auri sacra fames (Blestemata foame de aur),** aluzie vizibilă la lăcomia regelui. Poezia **1907** a apărut numai la două luni după înecarea în sînge a răscoalelor țărănești **(Viața românească,** nr. 5, mai 1907), cînd în mintea oricui era încă viu masacrul. Nicolae Iorga — care scrisese la 1 octombrie 1906 în **Neamul românesc** pamfletul, îndreptat împotriva guvernanților zilei, intitulat **Ascundeți țeranii ! —** va aprecia deopotrivă în **1907** cutezanța autorului și expresia poetică : „Minciuna stă cu regele la masă... / Doar asta-i cam de multișor poveste : / De cînd sînt regi, de cînd minciuna este. / Duc laolaltă cea mai bună casă. // Nu ți-ai iubit poporul, maiestate ! / Sau nu l-ai înțeles, și e totuna. / De sus și pînă jos s-a-ntins Minciuna — / Ea leagă și dezleagă-n țară toate. // Se-nalță flăcări, brațe desperate, / Spre ceru-ntunecat, pustiu și rece. / Năprasnic vîntul nebunii trece / Și spulberă noianul de păcate. // În vaiete se prăbușește-o lume / Clădită pe minciuni. Dar ce minie !"... Presa socialistă recomandă cu căldură poezia **1907 :** „Cunoscutul poet, d. Al. Vlahuță, a fost redeșteptat parcă de răscoalele țărănești la o nouă viață. El a publicat în **Viața românească** o frumoasă poezie de o rară energie, în strofe admirabile (denunțînd — adăugăm noi, deoarece în ziar fraza este incompletă) putreziciunea societății noastre și nepăsarea regală față de mizeria populară. Această poezie putînd sluji de minune ca bucată de declamat în seratele noastre literare, o vom reproduce-o și noi în numărul următor" **(România muncitoare** din 3—10 iunie 1907, p. 4.)

Aceste prime scrieri, elaborate în toiul răscoalelor și publicate în presa zilei, vor constitui temelia pe care se vor clădi opere și capodopere ale literaturii noastre, culminînd cu **Răscoala** lui Liviu Rebreanu și cu **1907. Peizaje** de Tudor Arghezi.

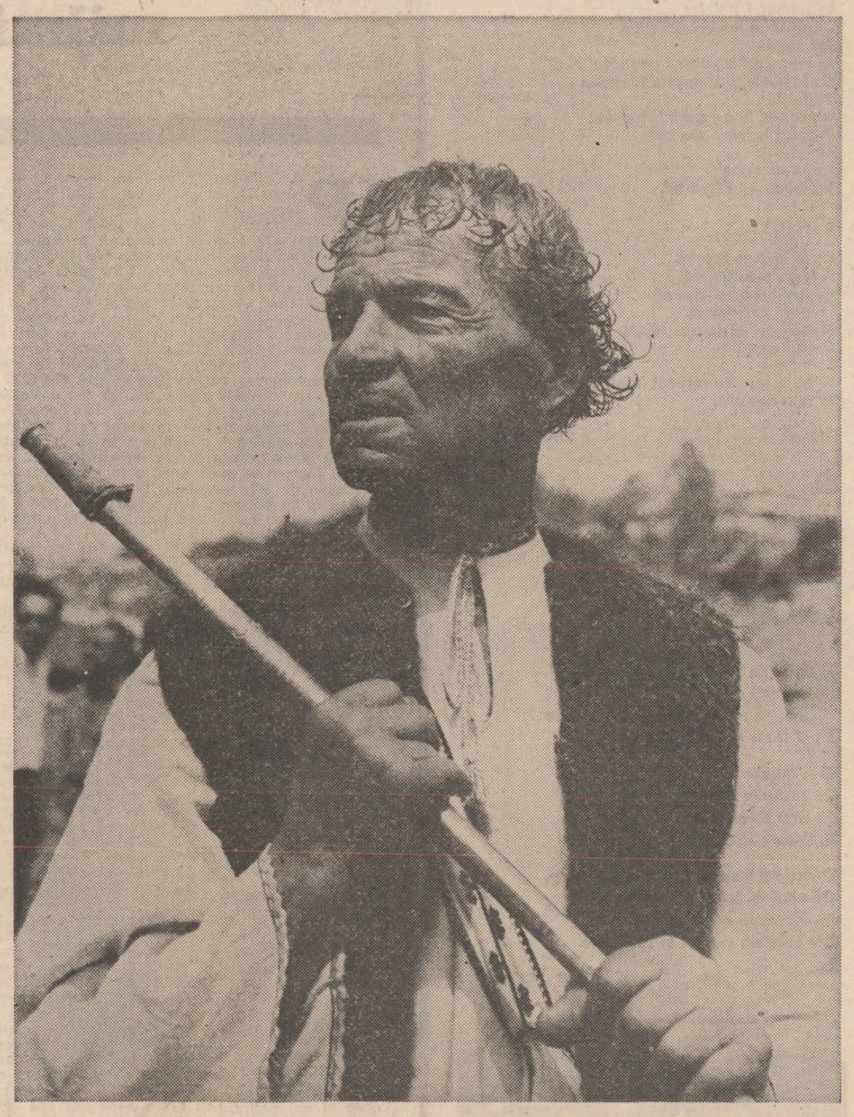

Fotografie de Iuliu Pop

Sat din margine de secol

Lui Adrian Păunescu

Ne-au pironit mașinile-n oraș,
Ca pe Isus piroanele pe cruce
Și stăm departe de Gutin și Oaș,
De sat, de-ai noștri, gata să se culce...

Ni s-a lipit asfalt cleios pe ghete,
De-abia ne ducem dorul greu în suflet,
Ni se agață umbra de perete,
Ca iedera, și-i greu al nostru umblet.

Ne cheamă de pe cîmpuri spice pline
Înmormîntate-n glie, cu pruncii vii în pîntec
Și casele cu uși bătute-n bîrne
Și tot ce-a fost și-a-ncremenit în cîntec.

Ce tristă-i Casa noastră fără noi
Și carul asvîrlit în șura
Cu goi pereți, spălați de ploi,
Ca iadul ce-și deschide gura.

Nu-i paseism sau pășunism, estete critic rafinat,
Durerea spusă sugrumat, cu visul nalt spre viitor ;
E doar alarmă pentru sat și pentru marele păcat
De-a ne uita din rădăcini aceste cuiburi de români

Căci ne-au legat cu veșnicia, cu neamul și cu România.

Ion Dodu Bălan

Dincolo de porțile Maramureșului

Pentru multă lume, Maramureșul trece încă drept un fel de rezervație naturală pentru turiști, un paradis în care oamenii, păpuși pitorești împovărate de tradiție, se mișcă în ritmuri ancestrale, decupate din almanahuri. Sînt, într-adevăr, cîteva semne care pledează pentru o astfel de optică, și ele se arată, propagate și de mediile de informare, și de pliantele de 5 lei, mai cu seamă celor aflați în trecerile à l'américaine de simbătă după-amiază, cînd sînt obligați să privească totul printr-un binoclu întors... Iată Cimitirul vesel, (atenție la civilizația lemnului,) admirați cergile (nu uitați roșul de Săpînța, care ne amintește, prin puritate, de albastrul de Voroneț), prețuiți icoanele pe lemn și pecetarele, ascultați limba țăranilor, ridicați privirea spre turlele bisericuțelor din secolul cincisprezece, iată porțile sculptate etc. Vom reține, adaogă ghidul care n-a coborît din autocar decît să bea apă ori să cumpere obiecte de artizanat, că Maramureșul este un muzeu al porților sculptate...

Vin apoi, la rînd, așa-zisele cîntece populare, folosind melodii minunate, străvechi, dar cuvinte cioplite cu barda. Maramureșul este, desigur, o țară veche, cu oameni fără pereche... Maramureșul este un plai cu flori, satele vuiesc de cîntece, țăranii își rotesc clopurile în horă ș.a.m.d.

Mai puțini sînt, însă, cei care cunosc și celălalt Maramureș, cel de zi cu zi. Maramureșul de dincolo de porțile sale sculptate. Cred că sînt dintre aceia care am trecut peste pragul lor de multe ori, căutînd să dezleg mișcarea vieții co-

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 4-a

Ziua cea mai înaltă

M-am apropiat de țărani, cunoscîndu-i într-o vacanță, cînd un văr de-al tatei, doctor veterinar, m-a luat cu sine prin mai toate satele de pe valea Dornelor. Pe unde era drum de mers și țineau cauciucurile unui „kau", mai era cum era, apoi abandonam motocicleta în ultima curte a unui țăran și ne continuam drumul după cum era cazul, și cazul era că trebuia să urcăm, și n-aveam de ales, urcam. Treceam pe lîngă casele oamenilor, ne mai lătra vreun cîine pe la poartă și pînă-n prinz puteam face recensămîntul pe la vreo șapte case, nu de alta dar o casă era aici, cealaltă pe dealul de vizavi, pentru următoarea treceam dealul, ciinii dădeau glas, ne simțeau și veneau în întîmpinarea noastră punîndu-și după un timp de lătrat boturile cumințite pe pămînt, înaintea noastră. În vara aceea, spuneam, am fost dusă în Poiana Negri și lăsată un timp în casa Alexandrei și-a lui Ilisei Candrea și fiind seară, femeia lui s-a scuzat că de mîncare nu au mai rămas decît niște scrijele și pogăgi, de nu mi-o fi cu supărare, și mămăliga s-o mai găsi pe cuptor, lapte au într-o căldare după ușa din tindă. Stăpînul casei m-a privit cu luare aminte, studentă ? m-a întrebat, nu că ar fi avut ceva împotriva mea, nici a orașului de unde veneam, dar nu i-a plăcut oboseala de pe fața mea pare-se, și cînd în seara aceea ne-am întîlnit din nou am fost întrebată ce făcusem. Le-am spus că citisem, luasem o pătură și-o pusesem pe deal și citisem, adică cele cîteva foi din nu știu ce roman al secolului XX. Bine, a spus atunci stăpînul casei, mingiind cartea cu mîna și punînd-o pe colțul mesei și, chemîndu-ne pe toți laolaltă împrejurul ei, a rupt de undeva de sus, din tindă, o ață cu care a tăiat mămăliga, făcîndu-ne porții. Ai să mergi și dumneata cu ceilalți, mi-a spus, eu plec mîine în Suhard, la corhănitul copacilor, voi, mai pe-aproape, nu sînt mulți kilometri, să tot fie vreo șapte, restul prin pădure. Și după ce-a băut cu poftă o cană cu apă, a plecat. M-am culcat în seara aceea foarte devreme, locul nostru era podul cu fîn, în casa mare îmi lăsasem doar hainele domnești și n-am mai dat pe acolo din prima seară de la venirea mea. De a doua zi aveam să mă trezesc în rînd cu ceilalți și de-aici începe, așa cum aveam să-mi amintesc în fiecare vară, cunoașterea zilei celei mai înalte.

Am plecat, începînd cu ziua aceea care începea pe la ora patru și însemna trezitul din podul cu fîn de deasupra grajdului, și drumul făcut la lumina lunii, străbătînd fără nici o oboseală kilometrii care duceau la pădure și de-aici alții, făcuți, fără să-i putem număra, înregistrînd copacii din luminișuri, copacii după doborîtura de vînt. A fost la început o zi, apoi mai multe, dacă se spune că istoria fiecăruia dintre noi n-are memorie decît pentru lucruri esențiale, ea înregistrează oricum și amănuntele, înseamnă că ceea ce-a urmat a fost un șir de zile înalte care au făcut din mine omul puternic sufletește și de nerecunoscut.

Să fie poate de vină viața la țară, muntele sau zilele cele înalte pe care le așteptam apoi la fiecare sfîrșit de an universitar și apoi, cînd viața m-a împins dincolo de ei, n-am mai putut să ajung la ele, nu știu cum se face, dar mereu a fost cîte ceva de n-am mai putut să ajung la măcar una din zilele înalte. Și știu precis că ele există, așa cum există oamenii aceia intrînd cu umbra casei în pădure, cu oamenii ei sănătoși și făloși care au rămas mai departe să împărățească Suhardul, cu vacile, cu caii, cu oile lor, care mi-au spus că doar atunci cînd s-or termina de corhănit copacii de pe valea Dornelor, copacii după doborîtura de vînt or pleca atunci, și nici atunci. Și fiii lor au rămas, s-au școlit prin lume și s-au întors spre pămînt și vite și umbra casei lor se-nvîrte ca acele unui ceasornic dintr-un colț al streașinei în celălalt, dintr-un burlan în straturi, Oltea și Vasile au ieșit la joc, și-au ales pereche, dînd naștere altor fii și fiice.

Casa lor a rămas aceeași, o casă în care încape numele lui Candrea, al copiilor și-al nepoților săi acum, răspîndit generos prin satul împrăștiat pe mai multe dealuri. Bărbatul a rămas să-și împartă viața între cositul ierbii și țapină, și uite, femeia lui a mai înălțat un război de țesut. Și coasa lăsată de Ilisei Candrea după ușa din tindă, pentru Vasile, n-a apucat să ruginească și fiul s-a întors să locuiască lîngă pămînturi. Niște oameni care trec prin pădurea din spatele casei ca prin propria lor ogradă și nu ca prin casa altuia.

Au rămas într-o lume cu reflexe tefere, solidă și străveche, care nu vrea să piardă nimic din cuceririle ei.

Într-o zi, la un timp după întoarcerea mea în oraș am primit banii, prețul zilelor mele muncite în apropierea Suhardului. Am semnat pentru ei cu emoția cu care mi-am semnat colaborarea de debut în „Luceafărul", cu ștampila purtînd parafa „Uniunii scriitorilor". Și-am avut sentimentul că sînt mai puternică, așa cum eram în diminețile cele mai înalte pe care le-am avut vreodată.

Areta Șandru

DIN HRONICUL RĂSCOALELOR ȚĂRĂNEȘTI

DELAVRANCEA

Despreţuitorii Neamului !

„Țăranii sunt niște brute..."
Gr. Păucescu (Vezi Monitorul Oficial. Ședința Camerei de la 25 Noem. a.c.).

Unul din caracterele esențiale ale ciocoilor reacționari este disprețul pe care-l aruncă asupra națiunei muncitoare, productive și umilite.

Pretutindeni reacționarul și privilegiatul au fost contra mulțimei și și-au exprimat scîrba de cel mic și sărman, de cel infomat și urgisit, de cel sfînt, sfînt de trei ori : prin muncă, prin foame și prin răbdare.

Și în loc d-a-și descoperi capul ca să salute națiunea, o insultă, o scuipă și trece înainte, sprijinit de fulgerul baionetelor, de plumbul fierbinte al peabodiului și de focul săbiilor ridicate asupra pieptului gol și a minei dezarmate.

În loc d-a se închina celor 3 milioane și jumătate de *țărani, ca la icoana neamului său,* reacționarul birfește cu curajul omului laș, acoperit de sabia stăpînirii.

Și cu cît mișcările sociale ale celor desmoșteniți au fost mai aproape d-a se rezolvi în mînia revoluțiunilor mari cari au schimbat viața popoarelor, cu atît reacționarul a fost mai dîrz, mai orb, mai arogant, mai insultător ; c-un picior în mormînt, reacționarul s-a crezut de tare pentru ca să bată națiunilor cu celălalt. O adevărată nebunie, care a făcut ca orice înmormîntare de privilegii să fie ridicolă și dezgustătoare.

Așa au fost reacționarii înainte de revoluția lui Cromwell ; așa au insultat în ajunul războiului de umanizare și de independență din America. În parlamentul englez, în ajunul acestor mari mișcări glorioase, insultele au căzut ca niște grindini, și amenințările cele mai murdare au fost aruncate asupra acelora cari a doua zi trebuia să fie niște eroi, niște învingători, niște martiri triumfalnici.

Așa s-au purtat reacționarii stupizi în timpul naivului fără voință Ludovic XVI. Și din gura lor, care era în ajunul d-a amuți pentru vecie, au curs insultele care s-au spălat, din nefericire, prin singe, și din fericire prin legi noi, prin drepturile omului, cari au făcut din *bestia reacționarului omul întreg* al libertății, al sfintei libertăți care i-a dat drept d-a exista și d-a avea înaintea sa marele ideal al omului ce și-a scuturat de pe grumaji lanțurile ruginite ale feudalității.

Da, așa s-au întrebat ciocoii francezi, ca și ai noștri : „Ce vor aceste *haite de lupi ?* Cine sunt aceste *spectre murdare,* care urlă în fața splendidului palat al divinului rege ? Ce vor aceste 25 milioane de turbați, a cărora răsuflare pătează, ale cărora tălpi murdăresc pămîntul, ale cărora mîini put, ale cărora glasuri urlă? Din ce spelunci au scăpat ? Corpul de elvețieni, grenadieri și garda franceză să risipească această babilonie de nebuni, de fieroși, de bruți și de canalii !"

Cît de mult se asemănă unele fenomene sociale și istorice ! În Parlamentul nostru, în urma unei revolte țărănești, revoltă de care alții sunt vinovați iar nu țăranii, se ridică voci de pe banca ministerială care aduc triste elogiuri acelora cari și-au îndeplinit tristul mandat d-a ucide și d-a bate mulțimea dezarmată.

Dar în Parlamentul țărei se ridică un reacționar, care trece măsura impusă de demnitatea națională, și strigă de la tribună că țăranii noștri nu sunt pentru libertățile care li s-au dat, că *țăranii noștri sunt niște brute !*

Așa ? Și pentru ce sunt brute ? Pentru că nu știu carte și pentru că nu și-au falsificat mintea prin pledoarii viclene, mici, ordinare, și adeseori imorale și criminale ?...

Brut e poporul *al cărui a creat, fără să știe a scrie, și a fixat de veșnicie, atîtea poezii, atîtea epopee, atîtea legende și basme, atîtea ghicitori și pilde, atîtea snoave și păcăleli, încărcate cu emoțiuni și explozii de spirit, la cari niciodată clasa privilegiaților și reacționarilor cărturari nu s-a putut înălța ?*

Brut e poporul care a creat pe *Corbea,* pe *Miul,* pe *Meșterul Manole,* pe *Iorgovan,* pe *Mioriță,* pe *Ileana Cosînzeana,* pe *Fata din dafin verde ?*

Brut e poporul care creat *atîtea doine, atîtea cîntece de dragoste, atîtea minuni transmise din secol în secol printr-o putere de memorie uimitoare ?*

Brut e poporul care neștiind să scrie totuși a revărsat asupră-ne *mai mult de 20 de volume de artă naivă și mare, de înțelepciune adîncă și de sarcasm covîrșitor ?*

Brut e poporul din care vom mai scoate încă de zece ori atît, căci abia suntem la suprafața tezaurului ?

Brut e poporul pe care numai că l-a ascultat Alecsandri și a devenit mare ?

Citiți-i prinoasele în Alecsandri, în Ispirescu, în Anton Pann, în Teodorescu, și veți vedea că *acești bruți sunt mai mari, ca inimă și ca inteligență, decît toți Păuceștii,* decît toți Marghilomănești, și decît toți Lahovărești din țara românească.

Plecați-vă urechile cele mari de reacționari și ascultați *vitejiile, veselia și durerea acestui popor,* și veți vedea că voi, cu toate doctoratele, ați rămas *bruți* pe lîngă el.

Vă trebuie secole și un geniu pe care nu-l aveți, și un entuziasm, de care sunteți stîrpiți, pentru ca să faceți pe sfert numai din ce a creat poporul nostru, care veșnic a stat cu mîna pe lance pentru a respinge năvălirile barbare.

Și tocmai voi insultați acest *popor mare și de bun neam ?* Dar cine sunteți și ce-ați făcut voi, reacționari, pentru ca să nu fiți decît niște *bruți exploatatori* ai poporului-erou, ai poporului-blind, ai poporului-creator ?

Insultele voastre vor fi pieirea voastră. Nu se scuipă în majestatea unui popor care și-a păstrat limba și credința, și care și-a vărsat singele ieri sub cumplitele poale ale Plevnei !

Un popor care cîntă cum cîntă al nostru, care te desmiardă în versuri cum te desmiardă al nostru, *care uimește cu fantaziile cum te uimește al nostru,* care *te biciuește în pilde cum te biciuiește al nostru,* e un popor mare care va înceta d-a fi exploatat de ciocoii leneși, insultători, disprețuitori și lacomi, în ziua marei judecăți !

Și acea zi va veni, mare și senină ; și în acea zi poporul va veni în dreapta cu 100 de volume și va zice Păuceștilor :

— Iacă eu am creat, neștiind să scriu ; spuneți-mi voi ce ați creat, cu toate doctoratele voastre în drept ?

Și atunci se va vedea că *bruți* au fost ciocoii reacționari iar nu poporul-erou !

Emilia Șt. Milicescu

Cea mai însemnată mișcare a țăranilor lipsiți de pămînt din ultimul sfert al veacului al XIX-lea a izbucnit la Urziceni la 20 martie 1888 și s-a întins cu repeziciunea unui incendiu pe timp de furtună în Ilfov, Prahova, Dîmbovița și Vlașca, iar în aprilie cînd în aceste județe părea să se potolească, răscoala țărănimii, amăgită că legea împroprietăririi s-a semnat, dar autoritățile refuză s-o aplice, a cuprins în mai toate județele Munteniei și Moldovei alte numeroase focare. Vărarii intră cu forța în capitalele de județ și chiar în București. Mulți dintre răsculații care luaseră conducerea mișcării erau foști combatanți din Războiul de Independență. Peste 1 000 de țărani au fost uciși ori răniți și cîteva mii arestați. În luna noiembrie discuțiile despre primejdia pe care o reprezenta solidaritatea țărănimii, hotărîtă să lupte pînă la cîștigarea drepturilor ei firești asupra pămîntului din care ea scotea bogățiile, nu încetaseră. Gr. Păucescu, proeminent membru al partidului conservator la acea dată, se simte obligat să explice cauzele răscoalei prin primitivismul și brutalitatea structurală a țărănimii, la care Delavrancea, în vîrstă de 30 de ani, debutînd în literatură în 1885 cu volumul Sultănica, în care figurile cele mai simpatice sînt țărani — răspunde cu vehemența caracteristică gazetarului încă din 1880 și cu dragostea organică, lucidă față de țărănimea căreia îi aparținea, prin articolul Disprețuitorii neamului.

Emilia Șt. Milicescu

20 FEBRUARIE 1982

L 3

In : *Democrația,* anul I, nr. 212, vineri 9.XII. 1888, p.1.

Demiurgul pîinii

Nu e destin mai mare mai frumos
Decît să fii deschizător de pleoape de țărînă
Să dai de apa luminînd în jos
Și să aduci izvoare să rămînă

Să vezi cîmpia aburind de pîine
Sub steaua mîinii veșnic în lucrare
Pe-un sterp pămînt să crească înspre mîine
Un lan cu tuiurile-n tremurare

Să explodeze în grădină trandafirii
Și clopotele pomilor să sune
Și să mai pui un curcubeu zidirii
Luptîndu-te cu buruienile nebune

Cînd se-odihnește-n iarbă un țăran
Cu sîngele înrourat de stele
E-o energie ațipită-ntr-un vulcan
Ce cațără pămîntul pe luminoase schele

Vasile Andronache

Stampe țărănești

diamant se face
vasul țăranului în noapte,
piatră neagră
e dumicatul de pîine
răsărit s-așterne,
cu cremenea geamăn,
țăranul de piatră
foc de glie cară,
trudește să ardă
la izvor de viață,
bărbat de cremene
s-adapă,
la izvor de viață,
femeie de mătasă
se spală
la focul din bătătură
olarul i-a dat
formă dură –
pasăre măiastră
cu glas de năpastă
pe pieptul de grîu
cu mîinile rădăcină
călește pămîntul,
îl frămîntă
precum coca de pîine,
îl zbuciumă
și-l arde în sînge,
chinuindu-și
muma de glie
să-i smulgă din mîini
salba de toate zilele a grîne.

Bejanie

Ca un joc al ielelor
Culcat pe pămînt,
Ca un șarpe
Cu pielea de lumină
Lucind diamantin
Ca timpul însuși
Șerpuind,
Procesiunea de care,
De oameni,
De lumini
Fulguind...
Ca un joc al ielelor
Albe, luminînd,
Singure luminînd,
Poiana
Cu izvor de lumină
Din cătarea de jar
A oamenilor
Născuți
Din oțel de plug...
Tăcere
Ca o osie,
Ca un punct de sprijin
Pe care pirghia lumii
Se ridică...

Cătălina Corvin

Cu uneltele de lucru în mîini

În zimbetul stelelor
Urcăm pe meterezele zilei
Spre ogoarele
Uzinele
Și porturile noastre
Pe care am învățat să le iubim
Țesîndu-le
În zimbetul stelelor
Departe de războiul troian
Iar seara
În timp ce Pămîntu-și adoarme
Cu foșnitoare cîntece de leagăn
Pădurile
Izbucnind lîngă orga izvoarelor
Tragem luceferi din cer
Lîngă ochi
Lîngă pleoape
Să lumineze Pămîntul.

Casa

Casa în care locuim
A fost ridicată
Cărămidă cu cărămidă
Treaptă cu treaptă
Numai astfel ne-am ridicat
Spre lumină
Și munții
Și-au plecat cu respect fruntea
În fața noastră.

Ion Safir

Străbunii

Străbunii mei s-au risipit în cale,
Dar și acum mai zornăie din oase,
De parcă bat cu ele-n nicovale
Să-și facă pluguri, sulițe și coase.

Și trec prin veacuri ruginiți de sete,
Întemnițați de-un zeu cu ochii goi,
Urcînd, ca-n orgă, boabele din plete
Să-și spele truda rodului în ploi.

Ei și-au clădit statuile-n tăcere,
Cu soclurile-ntoarse în pămînt,
Pe cînd eu port în seva din artere,
În fiecare strop cîte-un mormînt.

Deasupra mea și dedesubt sînt stele,
De care-mi leg lumina la edec,
Ele-ncununâ cerurile mele
Din care vin și-apoi în care plec.

Petre David

Ulei de Viorel Mărginean

Dincolo de porțile Maramureșului

Urmare din pag. a 3-a

tidiene, să citesc în sufletul și în mintea morosanului, să-i aflu rosturile sale și ale familiei. Astfel, îmi amintesc de badea Văsălie Marina din Roua, care-și petrece mai tot timpul în ieslea vitelor, ori pe cîmp, la fineață, trecînd cu grebla de trei ori pe cîmp, la fineață, trecînd cu grebla de trei ori peste aceeași mirişte, să nu se piardă nici un fir de iarbă cosită... De cînd se știe, i-au plăcut animalele, și curtea nu i-a fost goală. Atît amar are în viață : că una dintre fete a rămas la oraș unde poartă pantaloni și nu sumană, cotoroage cu tocuri și nu pantofi „cum s-au pomenit". Mîngîierea îi vine de la cea de-a doua, de la Ană, care s-a măritat acasă și îi de vrednicia lui tătîne-său...

Am cunoscut-o la un spital din Baia Mare pe lelea Rodovica din Vad, care tare s-o fost chinuit nemaivăzînd soarele cu ochii dar și tare o fost ferice cînd doctorița i-a dat puteri noi la stîngul, de a adus-o din nou în rîndul oamenilor, de să nu mai spună unul și altul că îmblă borîncită, cînd din mîndrie își ascundea infirmitatea... Cinci ani n-o mai prea văzut ziua, dar tot a reușit, chinuindu-se, să tragă oile în șiră, la scuteală, cînd le-a fost venit sorocul să lepede mieii. Lelea Rodovica trăiește într-o casă cu poartă sculptată, trăiește singură și se amărăște, dar la oi nu renunță. Mai cu seamă acum, cînd s-a întors de la operație, cînd îi vede pînă și pe turiștii care se adună în poartă să se fotografieze...

Se cuvine să-l amintesc și pe Victor Gavrilaș din Cicîrlău, tatăl a cinci feciori: Ioan, Teofil, Victor, Vasile, Nicolae. Toată lupta vieții sale de familist a avut ca pavăză cinstea ; toată filozofia existenței sale s-a întemeiat pe „axioma" : sădește-ți în grădina casei legume, pe deal pune pomi, în luncă mînă vacile, în iaz aruncă undița... Și toată viața, spune baciu Victor, n-am avut lipsă de niceune.

Întocmai ca moș Ilie Bizău, din Săcelu, care are casă nouă, din zid, și o grădină cu tutun. A făcut parte din „opinca" satului, opinca de pe ogor care nu avea nimic, ci numai primarul Flentea a avut „ce-a vrut", „Cînd m-am fost deșteptat eu pe lume, spune, n-o fost la nimeni în casă spori (sobe) fără numai blide de lut și de lemn, cană de lemn... În ferești stătè nu un geam, ci un burduhan de oaie... Loampă iarăși n-o fost la nimeni, fără pune tăt omu' în vas de lut, ulei și cîrpă și fătii, bețe de lemn uscat, și-l ține cu rîndu pînă minca toată familia... Duminica, cine avè lapte ori carne, arar minca din aiestea... Atunci te bătea jandarul — amu poți a-i cere o țigară judecătorului..."

Dincolo de porțile maramureșene, descoperi o altă lume decît cea turistică. Este o lume aspră, uneori plină de dramatism, o lume în alb-negru, autentică, impresionantă. O lume în care atunci cînd construiește, omul nu-și face o casă, ci două, în aceeași curte : una pentru sine, cealaltă pentru vite. Pentru că morosanul este un etalon al chibzuinței și hărniciei.

Ostași de rînd

mihai vișoiu

Pe Dumitru Soare l-am cunoscut de la alții. De el se vorbea... Unii chiar de bine... Am adunat părerile în sacul amintirilor și le-am lăsat să se răfuiască între ele fără să încerc să le împac. În fond, pentru mine, nea Mitică, cum i se spunea de unii, Soare doar cu brună la gură de alții, era un străin. Străinătatea asta a durat cîțiva ani pînă cînd viața ne-a așezat să tragem la același ham. Nu era cum mi-l închipuisem, dar seamănă al dracului cu un prieten de care mă despărțisem pentru totdeauna. Era mai în vîrstă ca mine cu 15 ani în acte și cu 3 vieți în realitate. Asemănarea cu nea Ion Putere era atît de mare încît am dat peste bot la toate vorbele ce-l înnegriseră și am scos la liman doar favorabilele. Făceam ordine în sacul ce-l purtasem ani și ani cînd a intrat direct în subiect, adică într-un birou pe ușa căreia scria instructor teritorial. Încăperea avea doar o masă. O masă cu pătrățele de șah adusă de la căminul cultural acoperită cu un geam sub care era o hartă a județului, alta a consiliului unic, cu cele patru comune, șapte sate, cinci C.A.P.-uri, I.A.S. și S.M.A. Într-un colț era un calendar, iar în altul un grafic. Hărțile și graficul le-am studiat vreo două ore. Povestea mesei fără scaune am înțeles-o repede.

— Și zici c-ai venit să rămîi sau... să te salți ? Întrebarea pusă în dodii mi-a zbîrlit gîndurile și în timp ce căutam un răspuns, m-a plesnit cu alta. Am auzit că ai școală, că ești deștept, ce cauți aici ? S-au terminat funcțiile la județ, la municipiu, ori...

— Nu. M-am făcut al dracului și am uitat că seamănă cu nea Ion Putere. Și nici să-ți iau locul...

— Păi, ce, ești prost să te îngropi în Bălți. Ai venit să te salți. Voi ăștia care ați crescut fără frica de putere știți să vă informați, să sondați, să cîntăriți, să alegeți... Altă viață, alt parfum. Te-ai tocmit geambășește. La Bălți, unități una și una. Țăranii s-au pricopsit. Tractoriștii au mașini și se îmbracă ca inginerii. Aici vin mereu șțabiii de la toate nivelele. Ai norocul să raportezi de 2—3 ori cu cuvinte elegante și să vezi chiar decorații. Ăla care te-a împins prin școli o să facă pe niznaiu. Că nu te știe, că nici usturoi n-a mîncat și nici gura nu-i miroase. La timoul potrivit îi aduci aminte cui trebuie. Știți, la Bălți îl avem pe cutare, băiat bun, chiar dumneavoastră l-ați remarcat cînd mi-ați zis ce-am avut cu el de l-am trimis tocmai acolo. Îți face rost de un scaun, cu secretară, una nouă, potrivită pentru tine, mașină. Începi și acolo să raportezi. Să iei cuvîntul. Truda celui căruia i-ai luat locul a intrat pe rod și de bătăliile purtate de el nu mai are nevoie nimeni să-și aducă aminte. O să găsești și devotați care să te tămîie în stînga și în dreapta. Din cei care cunosc al cui nepot ești și în zece ani îmi scoți vorbele astea pe nas de mă faci să ies la pensie de la administrația cimitirului, fiindcă acolo nu vrea nimeni să intre și nici să iasă, iar prețul groprilor n-o să fie în creștere ca la București. Te-am ghicit, este ?

Tăceam. Vroiam să-i zic una să mă țină minte. De undeva însă auzeam : ascultă și taci. Taci și ascultă.

— Ce mai, ai dreptate. Unde îmi duc valiza ?

— Pijama ai ?

Îl citisem. Știam că doar pe poartă scrie „cîine rău". Era greu pînă cînd intrai. Prea semăna cu nea Ion.

— N-am. Dorm în chiloți și în maieu. Izmene nu port nici iarna. Dacă vrei nu mai mă spăl nici pe dinți.

— Ești al dracu. Te-au învățat lecția aia de la cadre.

— Și îți pare rău ?

În dimineața aceea, după ce m-am instalat la camera oficială vizavi de a lui „Te-aș lua cu mine, dar sforăi". Am plecat spre Grindași. La saretă era înhămat un murg țesălat oglindă. Mi-a zis scurt : „Urcă". A făcut semn spre hățuri și bici.

— Încotro ?

— Înainte și cînd o fi nevoie am să-ți spun pe unde o iei.

— Am mîngîiat murgul cu hățurile și l-am slăbit din zăbală. De bici nu m-am atins. Calul s-a pus pe alergat și clipele acelea nu le-aș fi schimbat cu nimic. Cît îmi dorisem în copilărie să am un asemenea cal ! Și nea Soare ăsta mă luase cu funcțiile... Ce știa el... După vreo jumătate de oră cînd mă gîndeam la Silie Misirliu care îmi lua coltucul de piine pentru că-mi dădea pe Soru să-l duc la apă...

— Ia-o pe aici. Am intrat pe un drum de pămînt și în dreapta două C.S.U.-uri tăiau și arunau în remorci masă verde. Oprește unde e I.M.S.-ul. S-a dat jos și a pornit pe mirişte unde stăteau de vorbă doi inși în cămăși albastre. Cînd m-a strigat, tocmai scoteam căpăstrul calului și îi adusesem un braț de borceag verde. M-am scuturat pe mîini și am pornit spre ei.

— El este Preda. Preda și mai cum că am uitat.

— Gheorghe Ion.

— Ion sau Gheorghe ?

— Amîndouă. Și al lui bunicu și al lui tata.

— Dumnealor sînt Vetu, președintele C.A.P.-ului și Grigore, inginerul-șef. Am dat mîna cu ei. Știau să stringă. Cu nea Soare abia acum îmi aduceam aminte că nu dasem mîna. A venit să întărească munca la noi, în consiliu. Se dă cu deștepții. A terminat Academia. Voi știți că la noi sînt trimiși numai din cei aleși.

C. Dipșe : „Rodul pămîntului"

Aici se clădește viitorul pentru mulți. Toți șefii și șefuleții de la județ au trecut pe aici. Au rîs cu poftă dar și cu subînțeles.

— Cînd băgați la orz ?

— Dacă săptămîna asta o ține așa, de lunea viitoare, cu toate combinele în brazdă. Dar nu doar capetele. Respectăm indicația și raportăm vreo 50 ha recoltate. Mulțumim pe toată lumea. De ne trimite televiziunea, tăiem cinci pui, face leica Maria mujdei și le dăm rola de acum doi ani filmată gata, zise, făcînd cu ochiul, președintele.

— Mă, nu umblați cu prostii că mă toarnă ucenicul adacemician și în două zile mă căutați de nu mă mai găsiți. Căutați pe dracu. Mă uitați.

— Nea Mitică, dumneata știi mai bine. Am fost ieri și la Dacia și la Ceres. Abia acum se împlinește bobul. E încă verde. Am vorbit cu băieții. Gloriile sînt pregătite. În patru zile îl tundem. Dacă nu facem cinci mii, ne apucăm de altă meserie.

— Bine Gore. Tu Vetule fii cu ochii pe ei. Ești țăran șef, dar tot țăran. Și nu știi niciodată ce grajd te așteaptă. Și-a scos carnetul. Pentru mine ce sarcini sînt ?

— Să vorbiți că ăia de la bază, să-și pună aparatele la punct că ne înșală din condei, cu umiditatea, cu doi-trei saci la fiecare remorcă. La fel și I.C.I.L.-ul dintr-o linie ne suflă două-zeci de bani la litru de lapte. Și povestea motorinei. Să avem pentru două schimburi. Să are tractoarele zi și noapte. Cînd începem recoltatul vrem să fim lanț, cu eliberatul și semănatul culturii duble. Doar un telefon. Știți dumneavoastră la cine. Noi ne-am făcut datoria, am trimis pe unul cum scrie la carte... A deschis ușa cu piciorul... Ca la nașu...

În carnet net Mitică trecuse doar trei cuvinte, fără virgulă între ele. Bază, lapte, motorină și trei bețe, semnele lui.

Cînd a închis carnetul am fugit la saretă. Am pus Murgului căpăstru și am trecut cu o mînă de borceag pe crupele și gîtul calului. Întindea gîtul spre mine ca femeile ce se alintă.

— Înainte. Calul alerga acum într-un trap ușor lăsînd în urmă o dungă de fum făcută din praf. Ai fost birjar ?

— N-am apucat. Că m-a dus ajutor la Concordia să mă fac electrician. Apoi iar s-a așternut tăcerea. Tăcere aparentă. După vreo 2 kilometri și-a frecat mîinile și m-a bătut pe umăr. Ai învățat lecția bine, mă. Mergeam la Tecuceanu. Ai auzit de el. Erou al Muncii Socialiste, deputat în M.A.N., membru în Consiliul de stat, țăran de înspravă. Pentru ăsta era să înghit hapul de tot. Prin '55 băteam pe la porți să facem gospodărie și la ei. Tecuceanu prinsese milă de pămîntul ce-l luase la împroprietărire, și își înjghebase o țîră de ogradă. Avea doi cai să-i pui în poză. Nu vroia să intre. Adică nu puteam să-l prindem să-l lămurim. Într-o seară l-am urmărit ca pe pungași, pe el gospodarul gospodarilor ce-și scotea nevasta și copii la sapă cînd luna era inimă de cer. Ziua muncea și la alții. În iarna aceea, de la raion ne-a zis să stringem șurubul. Cînd am intrat la ei în casă nevastă-sa mînca, cu copiii, dintr-o strachină mare. Pe masă o lingură în plus. Am întrebat-o de Ilie și ne-a răspuns că e în grajd, dă mîncare la cai. Cel cu care eram în echipă, unul care nu prea știam ce hran poartă, venit întărire din altă regiune, de prin Moldova. Mi-a zis să-i dau hîrtia. S-a aplecat și de sub pat o scos un picior cu degete crestate. A scos chimicul și după ce a scuipat pe degetul piciorului ce se zbătea a pus pe el de parcă vrea să lipească coala. Mai josul ei au rămas amprentele. Se uita la noi satisfăcut. Ne zicea din ochi : sînteți blegi și „ieși mă de acolo că ești colectivist". Tecuceanu, țăran, țăran, dar a simțit dintr-o dată că i-au fugit caii și din el s-a scurs tot singele. Se făcuse galben ca șofranul. Îi curgeau lacrimile ca mărgelele, lui care fusese decorat în Tatra și avea la activ două companii nemțești luate prizonieri. Se ruga, lăsați-mi măcar caii. Întăritura noastră ridea și i se înroșiseră fălcile ca cizmele pe care le purta. Atunci, pentru o clipă am vrut să-i iau hîrtia din mînă și s-o rup. Am întîrziat. Mi-am făcut prea multe socoteli. Am regretat ani și ani. Îmi povestea toate astea privind peste cîmp, de parcă vorbea cu el. Murgul simțind hățurile moi călca la pas de parcă vroia și el să asculte. În primul an președintele „colhozului" cum îi ziceau țăranii colectivei a fost pus un țigan, care intrase în partid fiindcă avea cinci copii, pirandă frumoasă și-i cîntase la un secretar de la raion, nici ăla n-a avut zile multe pe funcție, cîntece de ocnă. Adusese satul în sapă de lemn. A fost prins în obor la Ploiești într-o luni cînd geambășa caii lui Tecuceanu la niște birjari... Mai multe nu știu, că după constituire am fost trimis în altă parte, tot la greu. Cînd m-am reîntors la ei ca delegat la adunarea de alegri aveam în buzunar tot consiliul stabilit de la raion. A citit unul darea de seamă, au luat cuvîntul vreo 5 pregătiți de noi decuseară și trebuia să trecem la propuneri. Lista o dădusem tot unui indicat. Atunci a început în sală o vînzoleală, huiduieli și fluierături de mi se făcuse pielea de găină și părul măciucă. Era groasă rău. M-am uitat în stînga în dreapta și i-am văzut pe cei din prezidiu cum se făcuseră mici. Ce mici, erau pitici. M-a bufnit risul. Cu risul acela am salvat multe. Poate și pe mine. Mă gîndeam și socoteam. De unde știi tu și mai marii tăi de la raion cine-i mai nimerit președinte. Rîdeam și risul meu a făcut liniște. Unul din față, Chivu, s-a restit la mine. Bă, nu e de ris, e de plîns, aici e vorba de viața copiilor noștri, cu ei cum o scoatem la capăt. Am bătut cu pumnul în masă de a sărit ca arsă oala cu crizanteme și s-a făcut numai cioburi. Am glumit. Am vrut să vedem ce ziceți. Propuneți voi. Mă gîndeam. În cei cinsprezece îl prindem și pe al raionului. Apoi ne retragem și venim să le anunțăm funcțiile. Cu 15 inși altfel te dăscurci. Ți-ai găsit. Cînd au auzit cine-i președinte, iar fluierături, iar huiduieli. Chivu s-a înroșit. Mai tîrziu am aflat că băuse două bărdace de tescovină. S-a întors spre sală și a zis. Gura bă. Era un țăran virtos și tepos în toate. Îl știa satul de frică. Băi, domnule-tovarășe, că nici eu nu știu cum să-ți zic, ai ordin să-l pui pe Girbea președinte. De ce ? Că amărîtul de cumnată-su e comunist vechi și a stat înainte prin ocne. Vreți voi să-i faceți pe plac lui ăla de la București și să-i spuneți, știți gospodăria din Grindași are președinte pe cumnatul dumneavoastră. Voi nu-l știți pe cumnatul lui, e om mă, n-o să-i faceți nici o plăcere, el l-a citit de mult pe alde Girbea. Ăsta nu știe cu buletinul în mînă cum îl cheamă. Noi avem nevoie de gospodar în frunte, nu de mămăi. Și pe cine vreți? Mai ieșiți nițel afară și veniți pe urmă, faceți așa că o să fie bine. La început în sală s-au auzit glasuri amestecate. Apoi s-a făcut liniște. A venit unul și ne-a chemat. Avea altă listă. Din cei 15 rămăseseră doar 3. Președinte a fost ales Tecuceanu. Ales în lipsă. M-au trecut toate apele. Cînd am trecut la vot, treabă simplă. La terminarea adunării am rămas în sală doar cu vreo trei din prima horă, a refuzaților, și milițianul. Tăceam. După ce mi-am strîns toate catrafusele, unul cu chip de pocăit, dar care știam că face speculă cu țuică adusă de la munte pe porumb, mi-a zis : cînd convocăm din nou adunarea să aduceți securitatea. Aveam o poftă să-i dau un șut în fund lui milogul ăsta... Și ce să facă securitatea... Ce tot speriați satul... Milițianul a dat din cap și cu o voce să te bage în sperieți de răgușită ce era mi-a zis. Haideți la primărie, să mîncați ceva. Rată tocmai mîine aveți. Voi duceți-vă acasă. Povestea nea Mitică de parcă citea dintr-o carte. Murgul se oprise. Într-o farfurie erau niște ouă fierte, în alta brînză, ceapă și piine de casă. Primarul nicăieri. O luase din loc de la prima vinzoleală și fugise cu sareta la socră-su, în satul vecin. După ce am băut cu milițianul ăsta mut, că n-a scos nici o vorbă vreo trei cești de țuică fiartă, a bătut cineva la ușă. A intrat un băiat de vreo 12—13 ani, cu un zimbil din papură din care a scos o oală cu ciorbă aburindă, un pui rumenit, o mămăligă dintr-un ștergar și o ulcică cu mușdei. Le-a pus pe masă și sărut mîna nene. Pînă să-l întrebăm al cui e și cine l-a trimis o și tulise. Milițianul mustăcea. Eu mă gîndeam ce-o fi fost în capul băiatului. Ce-a auzit el de la tată-su de a zis așa repede sărut mîna nene. Dar hai mă, că doar n-ai venit să asculți basme, dă-i bice că mai avem pînă la nuci.

CONFABULE Scufița Roșie

Într-o vreme / într-altă parte a lumii / și în altă pădure / trăia o / bunicuță / iar ei din cînd în cînd i se făcea dor de / Scufița Roșie // și atunci își umplea coșulețul / ia cu ce mai găsea în casă / numai bunătăți / și / pleca șontic-șontic / mai e mult pînă la oraș / întreba / se apropie — se apropie / răspundea cine se nimerea / un viezure sau o lăcustă / și mereu ajungea / pînă într-o zi / cînd la gorunul cel verde / în umbra lui seacă se întîlni cu o ieruncă / bună-ziua bună-ziua / unde mergi / ia la Scufița Roșie / vai zise pasărea / dar a mîncat-o Lupu adineaori tocmai cînd venea să te vadă / și atunci pe bătrînă o podidi plînsul / întorcîndu-se / ștergîndu-și în urmă drumul / iar Scufița Roșie văzînd și văzînd că nu mai apare / se temu că este bolnavă și o luă înspre sat / mai e mult pînă la bunicuță / întreba / dar ce să cauți pînă acolo / zise o nevăstuică / de sub umbra cea seacă a gorunului cel verde / doar a mîncat-o Lupu adineaori tocmai cînd venea să te vadă / și atunci o podidi plînsul și pe Scufița Roșie / ștergîndu-și și ea în urmă drumul / astfel că mulți ani de zile nu se mai văzură / pînă cînd Lupu auzind ce i se pune în seamă trecu pe la ele și le spuse / Adevărul.

Iulian Neacșu

teatru

Teatrul și viața

În cartea sa „Teatrul ca metaforă" (Editura **Eminescu**, 1976) Dumitru Solomon notează : „Nu mergem la teatru pentru a trăi senzația de viu — senzația aceasta o trăim pe stradă, în viața de fiecare zi — ci pentru a descoperi ceea ce se află dincolo de această senzație, dincolo de viu, dincolo de mecanismele perceptibile ale vieții". Am decupat acest citat pentru că textul dramatic la care ne referim în continuare pare însăși o demonstrație practică a gîndului expus teoretic. „Între etaje", piesa lui Dumitru Solomon, înscenată de Teatrul dramatic Brașov, este un act pe care l-aș numi temerar, chiar riscant, un demers deconspirativ ce nu cred să-l încerce cu inima ușoară un om de teatru. Pe scenă asistăm la o prezentare directă a culiselor. Cine sînt de fapt acești actori pe care noi, spectatorii, îi identificăm prin personajele întruchipate ? Și „jocul" lui Dumitru Solomon nu se oprește aici. Teatrul, mai spune dramaturgul, este „mai-mult-decît-viață", dar lucrat cu viața însăși, cu viața actorilor, cu viața spectatorilor. Nepricepînd bine această teorie s-ar putea să-l găsim pe Dumitru Solomon un adept al absurdului. Nimic mai puțin adevărat. Personajele din textul de față — pînă la un punct personaje-ficțiuni, pînă la un punct personaje din viață — sînt pionii pe o tablă de șah în care finalul îl reprezintă o remiză. Viața își cîștigă ce-i al ei, ficțiunea, de asemenea, ce-i al ei.

La un moment dat, e drept, textul, care se vrea cît mai lucid demonstrativ, se acoperă de o umbră rece. Greu, foarte greu se mai leagă tensiunea comunicării. Am cam înțeles pledoaria dramaturgului și sîntem la un pas de a ne plictisi. Noroc că tocmai atunci ne acaparează un personaj poetic, Andreea, amestec de gingășie și cosmar, care aduce un suflu nou partiturii și ne întrebăm de ce autorul și l-a amintit, ca prezență și ca invenție, atît de tîrziu. Cu ea și cu „scriitorul" din piesă se izbutea chiar o relație revelatoare, un fel de leit-motiv care putea frisona de la un cap la altul acest text nu îndeajuns de teatral.

Credem că de aceeași părere a fost și regizorul spectacolului brașovean, Mircea Marin, căci el a surprins excelent că centrul de greție este această Andreea (interpretată în impecabile tăieri de lumini de Luminița Blănaru) dînd un act al doilea de o deosebită fantezie, dinamic, cu sugestii de intens fior. Spectacolul, privit din această a doua parte a sa, mi s-a părut a fi ambițios polemic, schimbînd accentele inițiale ale lucrării din zona demonstrației în aceea a imaginației poetice. Iar finalul, deși cu o subliniere în plus, ne pune în situația de a înțelege că orice asemănare cu viața, chiar întîmplătoare, este, în cazul teatrului, posibilă și firească.

Într-un asemenea „dans pe sîrmă" actorii ne-au apărut plini de virtuți, fie că au interpretat personaje, fie că s-au regăsit pe ei înșiși în atîtea și atîtea ipostaze pline de adevăr. Ei se numesc în viața de toate zilele : Dan Săndulescu, Dan Dobre, Maria Rucsandra Dobre, Virginia Itta Marcu, Paula Ionescu, Costache Babii, Mircea Andreescu, Nicolae C. Nicolae ; fără excepție, foarte buni.

Ermil Rădulescu

film

Liniștea din adîncuri

După **„Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu"** Malvina Urșianu revine la istoria mai apropiată — al doilea război mondial —, la care se oprise și în **Serata.** Ultimul său film, **Liniștea din adîncuri,** nu este propriu-zis un „film de război" așa cum ne face să credem genericul montat din documentare de epocă ; lăsînd așadar la o parte introducerea, descoperim că nu este vorba de un film de acțiune ci, întocmai ca în **Serata**, de un film construit pe o structură dramatică, în care atmosfera, intriga și relațiile dau o idee despre forțele pe care epoca le angajează în luptă. Personajele, exponente ale intereselor care se înfruntă în jurul petrolului românesc, poartă cu ele pe lîngă propria istorie, și funcția mai înaltă cu care le-a investit momentul istoric, capabile să influențeze așadar, de la această înălțime, cursul evenimentelor : conducătoarea unei societăți petroliere, un inginer petrolist, ofițeri germani și muncitori petroliști care sabotează aruncînd în aer instalații pentru ca petrolul să nu ajungă în mîna germanilor. Războiul ajunge la suprafața filmului doar prin ecourile sale, prin atmosferă, prin puternicele conflicte între interese contrare.

Ca și celelalte filme ale Malvinei Urșianu, **Liniștea din adîncuri** are seriozitatea și rigoarea arhitecturală a unei catedrale, epurat de elementul „profan", depășind pura și simpla bucurie ludică, ceremonia relațiilor făcînd parte și ea din această

Ulei de Ion Grigore

concepție constructivă subordonată unui scop moral superior.

Continuitatea, perseverența, seriozitatea cu care regizoarea își concepe scenariile și filmele, fac din Malvina Urșianu unul dintre puținii noștri regizori la care se poate vorbi despre o platformă estetică pe care și-o poate susține cu mijloace adecvate, și suficientă cultură. Insistența cu care revine la propriile motive, la propriile teme și chiar la actorii cu care a mai colaborat — George Motoi, Valentin Plătăreanu, Lucia Mureșan și alții —, face să se simtă mai bine existența unui program în care nimic nu este lăsat pe seama hazardului și a inspirației de moment.

Din personajele filmului, două rămîn mai ales în memoria noastră — jucate de Gina Patrichi și Emanoil Petruț —, realizări actoricești pe măsura ambițiilor filmului.

Cred că datorăm Malvinei Urșianu nu numai filmele pe care le-a făcut, ci și o lecție despre etica spectacolului și a creatorului pe care ar fi păcat să nu o subliniem. Conservarea valorilor, preluarea și folosirea lor nu ar trebui să fie doar programul unui regizor, ci al întregii noastre cinematografii în care lipsa tradițiilor se resimte ca semn al dilentantismului — întîrziere la vîrsta copilăriei și a experiențelor de tot felul.

Nicolae Mateescu

emil ciuraru

Spre zări

De visele
ce nu s-au născut încă
mi-e teamă,
nevoind ca melodia
uitată pe-un prund
să devină lacrimă.

Geneza

Bucium răsună-n ceasuri de amurg
Pe marginea de sat cu cîntul rătăcesc
În ulița cu plopi frînturi de lună curg
Și simt în pleoape aripi care cresc.

Pătrund prin taina nopții glasuri aplecate
Spre ramul plin de sevă ca mugurii în floare
Se clatină-n tăcere geneza unui cînt
Și-l port pe vis sublim în viața ce nu moare.

Anotimpuri

În clipele
din toamna subțiată
ascultăm cum se topește
mireasma de floare.

Amintirile colindă
pînă cînd firul ierbii,
îngenuncheat de alb,
vestește-o nouă
primăvară.

Ieșirea din spital

din cauza fostului grefier, Maciste nu-și mai îngăduia o clipă de odihnă pentru că bătrînul continua să aducă fel de fel de turiști acasă la Gherman, numai și numai pentru a dovedi mai tîrziu legăturile acestuia cu străinii care ne vizitau orașul. La spital, Nora insistase încă de la internare să fie mutată într-o rezervă de la etajul II unde se afla în stare foarte gravă iubitul ei, Daniel. Dar cum acesta era student în ultimul an la medicină și cum colegii săi, revoltați la culme în urma celor întîmplate, stăteau de pază cîte trei-patru în fiecare noapte împiedicînd intrarea oricărei persoane străine de familia lui, medicii au refuzat Norei această favoare. Tatăl lui Daniel, fost miner, veghea, de asemenea, la ușa salonului împreună cu nimoșii colegi ai fiului său și le povestea despre ceilalți șase copii ai săi, mîndrindu-se că toți feciorii săi reușiseră să devină ingineri și profesori ; în urmă cu trei luni, prin contribuția întregii familii, adunase banii necesari pentru ca la absolvire Daniel să aibă propria sa mașină. Uneori noaptea, la capătul coridorului dinspre scară apărea bătrînul grefier urmat invariabil de marele Maciste, la a cărui apariție cei dintîi fără a fi reușit vreodată să se apropie de salon, se întorcea brusc, ba chiar alerga pe scări în jos. Maciste se alătura micului grup de la ușa lui Daniel, fiind primit cu simpatie de cei îngrijorați de soarta bolnavului. Trecură astfel două săptămîni de maximă încordare pînă cînd, într-o joi dimineața, în urma unei intervenții chirurgicale, medicii îl anunțară pe tatăl lui Daniel că acesta este în afară de orice pericol, dar că nu va mai putea să exercite nici un fel de muncă din cauza pierderii echilibrului. Nora, care se afla și ea de față, izbucni într-un plîns sfîșietor, și studenții îi îngăduiră pentru prima oară să intre în salonul lui Daniel, adormit încă în urma operației, apoi, ștergîndu-și lacrimile, scoase din poșetă trusa cu rimelul și pudra, se fardă în fața oglinzii și după ce se înclină adînc în fața tatălui gîrbovit de griji și nesomn, părăsi parcă ușurată încăperea. Maciste ajunse exact în clipa în care taximetristul închidea ușa din dreapta și felul în care îl privi pe șofer îi impuse acestuia să deschidă și ușa din spate, astfel că Nora, fără să-și dea seama, plecă însoțită acasă. Șoferul constată cu voce tare că n-a avut niciodată în mașină o clientă mai frumoasă și mai tristă, fapt ce o determină pe Nora să povestească un adevărat roman de dragoste în cele douăzeci de minute cît dură drumul pînă la vila Vulturui. Protagoniștii acelor întîmplări și frumoase și tragice erau însă o prietenă a ei și un student de la medicină, dar durerea cu care se rostea fiecare cuvînt din povestea ei îl făcu pe șofer s-o întrebe la capătul străzii Salvării în ce casă locuiește, și Nora arătă cu mîna spre vila din stînga. Maciste coborî și el, iar șoferul rămase multă vreme în loc și-năuc după ce motanul șterse cu labela din față numărul mașinii și se îndreptă apoi printre nămeți pe urmele fetei, făcînd cîteva tumbe cînd trecură prin fața casei grefierului care stătea la fereastră ca de obicei, observînd tot ce se întîmpla pe strada Salvării.

Gheorghe Pituț

Muntele se intitulează proza scurtă a Alexandrei Stănescu, pe care o propunem spre publicare. Modalitatea folosită de tînăra autoare — surprinzător de consecventă cu ea însăși — este aceea a parabolei moderne cu trimiteri directe la problemele lumii contemporane și cu multe valențe la actualitate. Lirică și satirică totodată — este un exemplu de proză aplicată care biciuie cu talent. Sinuozitatea istoriei, demagogia și birocrația — iată cîteva teme pe care debutanta le tratează cu o savoare plină de lirism obiectiv amestecat pe alocuri cu un umor spumos.

GAVRIL MATEI ALBASTRU

debut

MUNTELE

alexandra stănescu

era un munte.
Un munte semeț, cu umeri masivi și văi adînci și prăpăstioase, croit după măsura veșniciei. Fruntea lui înaltă se ridica plină de zăpadă neîntinată deasupra întregului ținut. Fulgerele ricoșau în stînci, învinse de tăria lui de piatră. Iar tăurile negre, netulburate, fără fund, încrustau ochi de cer în scorburile lui umbroase. Păsunile îi erau atît de bogate, încît păstorii își minau încoace turmele venite din depărtări pe care nici chiar privirea lui pătrunzătoare nu le putea cuprinde. Sub pojghița de pămînt înverzit și sub stratul gros de piatră, el păzea cu strășnicie, de priviri lacome, bogății nebănuite de minereuri pure.

Făcea parte dintr-un lanț central, tînăr, care arunca spre cer multe alte vîrfuri, dar nici unul nu se avînta pînă la înălțimea lui. Părea că nimic n-o să-i tulbure pacea lui adîncă.

Spiru Chintilă : „Făuritorii istoriei"

Dar iată că s-a trecut la inventarierea frumuseților naturii și s-a numit o comisie însărcinată să stabilească ce merită și ce nu merită atenția omenirii. Din nefericire, comisia ajunsese obosită la poalele lui. Era și firesc, pentru că din ea făceau parte numai oameni serioși, cu înalt simț de răspundere. Ei nu lăsaseră nimic la voia întîmplării, ci, împărțiți pe subcomisii, străbătuseră lanțul în lung și în lat, stabilind cu precizie matematică dimensiunile — exprimate în metri — specifice fiecărui vîrfușor. Cînd a fost să-l măsoare și pe el, s-au oprit undeva, pe la jumătatea drumului. Era o poiență smălțuită cu floricele, cu un izvor limpede — loc ideal de popas. Și-au deschis deci rucsacurile și-au mîncat, apoi au aruncat departe, pe povîrniș, cutiile de conserve golite și hîrtiile de ambalaj : să nu strice peisajul. Au povestit fiecare aventurile prin care trecuseră. Ce mai, era plăcut ! În timp ce-și aprindeau țigările și-au pus problema ce fac cu muntele ăsta, ultimul. Primul gînd a fost să-l urce cu toții. Dar tocmai atunci trupurile lor digerau prînzul abia îngerat. Și mai era și păcătosul de izvor care susura așa dulce... Muntele se ridica demn în fața lor... Să se ducă doar doi-trei. Dar cine? Să tragă la sorți ? Pare neserios. Păi să analizăm fiecare ce-a făcut. Aci discuția se adînci, ajunse la esențe și criterii : ce contează mai mult ? Cantitatea (nr. vîrfuri, nr. metri, etc), sau calitatea (dificultatea, etc). Vremea trecea. Și la munte — se știe — se întunecă devreme. Să-l lase pe a doua zi, iarăși nu se putea, pentru că nu și-ar fi îndeplinit planul raportat ca încheiat. Așa le-a venit ideea : ei, oameni cu experiență, pot să-l aprecieze din ochi, de aici, de jos. Zis și făcut ! L-au apreciat așa, pe deasupra, apoi au mai scăzut cîțiva metri. Doar dacă era prea mare s-ar fi făcut verificări și, mai știi, ar fi fost prinși cu vreo greșeală, doamne ferește ! Așa, cu siguranță, nimeni n-o să se mai ocupe de un munte mărimea II. Au completat deci corect și fără ștersături rubricile formularelor și s-au dus în treaba lor.

Muntele a rămas tare nedumerit de această întîmplare. Ajunseseră pînă sus la el ecourile discuției din poiență. Nu se amestecase în vorbă. El își cunoștea valoarea și i se părea că adevărul lui este pînă într-atît evident, încît, mai devreme sau mai tîrziu, va fi restabilit. De aceea și-a văzut și el de treabă : să delimiteze precis cele două văi, să-și ocrotească vietuitoarele, să se încarce din timp cu nori ca oamenii din vale să știe ce-i așteaptă.

Activitatea comisiei n-a rămas fără urmări. Traseele turistice care au fost fixate cu această ocazie îl ocoleau. Ba chiar, în ghiduri se scria clar că n-are rost să te obosești pînă la el — e un munte neinteresant, mărimea II. Cabanele s-au construit așa încît nimeni să nu poată ajunge, fie și din întîmplare, în vîrful lui. Această situație l-a întristat peste măsură. Nu pentru că ar fi fost orgolios. Dar el știa că privelștea care se deschide din pisc este unică, incomparabil mai frumoasă decît oricare alta din țară. Și mai știa că nu se găsesc nicăieri piste mai bune de schi, nicăieri trasee alpine mai spectaculoase. Lui îi erau dragi oamenii, știa că le putea fi de folos și suferea de izolarea la care-l condamnaseră. Nedreptatea care i se făcuse îl tulbura pînă în adîncuri. Nu o dată se hotărîse să protesteze, să facă ceva care să atragă atenția asupra lui. Ar fi putut, bunăoară, să-și trezească craterul stins și să arunce prin el lava fierbinte care-i pulsa în trup. Sau, mai simplu, ar fi putut da drumul din cornișe avalanșelor care, în fiecare sfîrșit de iarnă, abia așteptau s-o ia la vale în iureș distrugător. Dar era de ajuns să audă chemarea gravă a buciumului sau glasul firav al fluierului vreunui păstor, singuratic ca și el, ca să-și alunge gîndurile negre. Se gîndea atunci la satul din vale, pe care-l veghea de cîteva mii de ani. Nu le trimitea el în fiecare zi cu soare-sărbătoare izvoare limpezi pline cu păstrăvi ? Nu în pădurile lui își iubeau flăcăii mîndrele ? Nu pe tancurile lui învățau copiii curajul ? Și nu era el pomenit în toate cîntecele lor ? La urma urmei, ce-i trebuia mai mult ?! De aceea a rămas liniștit și au mai trecut așa încă vreo două-trei secole.

Dar nu i se întîmplase încă tot răul. Undeva, departe, într-un birou, s-a trasat pe hartă viitoarea cea mai înaltă șosea transalpină. Studiind cu atenție și discernămînt datele statistice, specialiștii au hotărît ca drumul cel nou să treacă chiar peste vîrful acesta lipsit de importanță și de frumusețe. Vestea s-a întins cu iuțeală. Oamenii locului au protestat. Patriotism local ! au răspuns cei din birouri.

Lucrările au fost începute fără întîrziere. Dar cînd dinamita și excavatoarele au ajuns la poalele lui, cîțiva tineri îndrăzneți s-au încumetat pînă sus, în vîrf, și au făcut, în sfîrșit, măsurători exacte. Adevărul a ieșit la lumină. Muntele a înflorit de bucurie, felicitîndu-se că a avut răbdare să aștepte.

Bucuria i-a fost scurtă. El nu știa că orice propunere de schimbare a traseului trebuia să meargă pe cale ierarhică pînă la conducerea ministerului și eventuala ei aprobare să se întoarcă pe același drum întortocheat și prăfos. Iar șeful șantierului nu putea aștepta atît. Deci muntele a fost dinamitat.

Tîrziu, după cîteva luni, a venit și verdictul : el fusese cel mai înalt munte. S-au luat în grabă toate măsurile : lucrările au fost părăsite și șoseaua transalpină deviată, iar tinerii din sat au fost sancționați că nu preveniseră la timp dezastrul.

Muntenii din satul din vale au ridicat pe cheltuiala lor o cruce mare, albă, acolo unde fusese vîrful lui cel falnic. La poale s-a construit nu o cabană, cum visase el, ci o adevărată stațiune balneară. Pictorii au fost chemați să închipuie pe pînză, după poveștile sătenilor, fosta sa măreție. Iar tablourile astfel realizate au ajuns celebre, embleme pe mai multe feluri de pachete de biscuiți. În cărțile de citire pentru cursul primar, copiii din toată țara silabiseau povestea lui.

Era însă prea tîrziu pentru el. El avea acum pădurile deflorate, păsunile morfolite de șenilele grele ale mașinilor, stîncile măcinate în nisip de furia exploziilor. Răni, mușcături adînci, pînă la vinele lui arămii i se căscau în trup. Albiile secate ale rîurilor lui deviate își arătau indecent pietrele roase, albicioase. Peste tot rămăseseră împrăștiate resturi și unelte, bucăți de beton și de fier. Și, ca o panglică de doliu, fișia vineție a șoselei abandonate.

gheorghe istrate

MIRACOLE

se dedică lui Toma Iordache-Bătrîneanu, martor mut al copilăriei noastre.

1. Pietre împerecheate

Viața mea : aspră sărbătoare
locuind în clopote mari
o prevestitoare grimasă
în oglinda unei fecioare
cînd pîntecul mirat încă nu știe
să-nalțe poverile cărnii ;
așadar să se știe că m-am născut !
iarba care se umflă-n călciiele mele
e o dovadă
stau la răscrucea veacului sub aceeași manta
în care eroul își păzește
sufletul viitor
iată-mă : eu însumi cu mine
în roua luminii ca un bob de grîu
prăbușit prin turnul tărînii
îmi întind palmele înghețate
la astrul sub care
mucezește în somn
masca acestei lungi omeniri —
pietre împerecheate
măcinînd regatul unui singur gînd ;
viața mea sărbătoare călătorind
prin fantoma satului
anonim : Limpeziș.

2. Cineva

Deasupra rătăcește mereu
cineva
și-adeseori în hainele noastre găsim
trupuri străine.

3. Nunțile cosmice

Alături de privighetoare
imnul de noapte
galopind nevăzut la ferestre
și somnoroasa cădere
a pleoapelor ;
cerbul clatină-n coarne
pruncul bun
e timpul să vreau și să fiu
voința — această rugă severă
ordonînd defilarea secolelor
(pîntecul de pe pieptul meu e o temniță
oarbă depusă pe masa justițiarului)
iată-mă zic și prezic :
sînt un fior de nea ce traversează neantul
steaua mă știe cearcănul el
floarea își desface vistieria
și mă întronează
și totuși cine sînt eu ?
numele meu îl poartă nunțile cosmice
răpind din arme glonțul încins
ce-ar fi putut ucide îngerii
numele meu e o pasăre delirînd
pe umărul spînzuratului
regal numele meu
umezit de lumină
clopot ce risipește smîrcul
trădării.

4. Definire

De fapt sînt o pleoapă care alege
lumea de lume
răul de rău
împarte povara și blîndul
și soarele de pe coama casei
aici anotimpul
tronează imperial și egal
fără bunătate și dăruire
de fapt sînt zăpada
apăsată pe tîmplele pruncului
pedepsit să treacă prin lacrimi
de fapt sînt mînzul surprins
în cîmpiile închinate
aici aerul miroase a friu
aici nici-un munte de sare
nu poate să spargă
potcoavele fragede.

5. Postamente de aur

Cineva țipă : nu !
și noaptea scade brusc din umărul meu
frigul reface mantaua de gheață :
„mamă îți văd ochii pierind
azi nu mai știi să m-adormi ; glasul
despică tăcerea și drumul
nu se mai înșoarce acasă
mîinile pe altar
au greșit
pînza pe gard se usucă și cîinele
a înnebunit păzindu-i
năluca statornică
florile s-au înrăit fîntîna azvîrle
sulițe de nisip
doar apa adoarme pe iezii ei susurînd
dar tu ? —
poate aduni viorile nopții crescute-n cireș
blînde închisori de paseri
păzindu-ne de demoni casa ;
mai știi nicovala de piatră
a cimitirului
ritmic strivită de un mort anunțîndu-mi

Ion Andreescu : „Cap de țărancă"

culcușul pregătit în paiele mucezite ?
mai știi hainele putrede
frunze de om
lepădate pe o lespede a pustietății
pierindu-mi sîngeroase din trup ?
prea devreme mi-am ciuruit fruntea
cu miracole străinii
prea din timp am săpat la picioarele zeului
negăsind
lăudatele lui postamente de aur.

6. Țărm

Și-acum încotro ?
o pîlnie imensă adună spațiile ; fumul
nu-i adăpost pentru gheața fugarului
floarea-soarelui își strîmtează burlanele
prin care aș fi putut să-mi strig singurătatea
nici Fiara nu m-ar îndura
sub întunericul limbilor ei
dizolvînd otrave
prea mult pustiu
și nu mai pot să cos
pleoapă de pleoapă
să recompun hărțile urlașe
lupta și-a prelins flacăra
sub apăsarea lanciei
văzul meu — o insulă înghețată
mereu depărtîndu-se.

7. Ether

noapte bună,
pămînt biruitor — za
a despărțirii de mumă
noapte bună, copilărie
suim pe o colină pură
aproape de miresmele luminii
n-am amintiri și nici un fior
de oase-mpurpurat
nu-mi strică umbra

e ireal
e cald
și e Acasă.

nicolae lupu

Vreau

Tu
Care porți pe chipul
tău
Semnul iubirii din urmă
Tu care aduni presentimentul
Despărțirii,
Tu ești clipa
Ce vreau să o prind
În cățușul palmei
Să fug cu ea
În eternitate
Sau măcar
Să o sap
În piatra fără de sfîrșit
A hotarului
Unde ne petrecem.

Cronica

Nu mor bătrînii generali,
Dispar în transparențe
Pe cîmpuri umbre le rămîn,
Și-n ceruri epoleții.
Le umplu în culori de zi,
Soldații și poeții.
Bătrînii visători dispar
În somnul fără vise,
Că umbre n-au, nici epoleții...
Doar visele rămîn cum sînt
Cînd nu le fură în cuvînt
Soldații și poeții.

Culori

Galben de galben, galben de verde,
Nici o toamnă nu e la fel.
Mi-s ochii alții, mi-e gîndul altfel,
Ori poate frunza în brume se pierde ?
Pămîntul vorbește și eu nu ascult.
Mă uit peste umăr să văd cui șoptește.
Chiar și urechilor mele avide,
Murmurul ăsta înseamnă prea mult.

plastică

Coerența expresiei

Observăm în ultima vreme, mai ales atunci cînd este vorba de creatorii tineri, faptul că pictura, opera de artă plastică în general, devin din ce în ce mai mult rezultatul unor „deformări" datorate interpunerii, între sensibilitatea artistului și imaginea originară, a unui „ecran" care ba întunecă, ba luminează excesiv, ba sugerează, ba deturnează sensurile firești, ba dizolvă ansamblul, ba îl structurează după reguli neconvenționale etc. Acest „ecran" de care vorbim se întîmplă să fie uneori o prejudecată și, curios, ea apare tocmai la cei care, prin datele propriei lor sensibilități, au capacitatea de a se manifesta într-un limbaj plastic natural, de mare expresivitate artistică. A fi la modă devine pentru această categorie de plasticieni un deziderat în numele căruia se sacrifică, din păcate tocmai acele manifestări ale personalității creatoare susceptibile de a evolua pe coordonatele originalității.

Aceste observații care, aparent nu-și au locul într-o cronică de expoziție, ne-au fost sugerate de pictura lui **Dan Bota.** Artistul expune un număr de 30 de lucrări la galeria „Eforie", lucrări din care, la o primă vedere, se detașează spontaneitatea, o anumită „transparență" care ne permite să ghicim temperamentul tumultuos al artistului, energia gesturilor și al mișcării interioare. Pictorul nu-și cenzurează în nici un fel pornirile, nu „aleargă" după stil, este el însuși în tot ceea ce face, caracteristici prin care se detașează de o parte din colegii săi de generație care îi seamănă, dar care preferă să-și confecționeze o altă alură, un alt mod de a fi în propria artă pe care, tocmai de aceea, o falsifică.

Pictura lui Dan Bota este, din punct de vedere tematic, un caleidoscop de stări, adesea sentimentale, compensate prin virulența tonurilor, a tușelor, a contrastelor. Există lucrări de un lirism profund („Ramura de mărgean", Toamna peste ape", „Bacoviana"), altele în care dominant este un anume ton ironic („Pălăria spaniolă", „În așteptarea artiștilor", „Portret blond" etc.), la care se adaugă poezia faptului, lucrului și interiorului banal („Atelierul", „Compoziție cu portocală", „Măr, lămîie și pară" etc.). Peisajele sînt mai totdeauna traversate de o undă stranie, efect al deformării dimensiunilor, al sugerării, prin modelarea formelor și distribuția lor în spațiul lucrării, a unui amestec bizar între regnuri. Într-o lucrare pe care deja am amintit-o („Toamna peste ape"), ca să luăm un exemplu, coroanele celor cîțiva copaci care străjuiesc de la țărm o imensă întindere albastră par capetele unor animale preistorice privite de un ochi din altă lume.

Greu încadrabil într-o orientare artistică anume — pictura sa evoluează în direcții diverse,apropiindu-se uneori de „modelul" naivilor, alteori fiind marcată de o viziune geometrizantă asupra imaginii percepute, de cele mai multe ori menținîndu-se în limitele unui „tradiționalism" de efect — Dan Bota rămîne legat de o modalitate expresionistă de tratare a subiectului plastic, modalitate care, așa cum încercam să demonstrăm la începutul acestor rînduri, provine din natura sa neliniștită, dornică de a se exterioriza și nu mai puțin din „înțelepciunea" de a o lăsa să se manifeste liber. Acest lucru nu înseamnă că pictorul nu intervine și cu instrumentele rațiunii ordonatoare. Mișcările sînt ample, precipitate uneori, dar ele trasează traiectorii și delimitează forme în teritoriul unei coerențe prestabilite. Coerență, desigur, necontrafăcută, însemnînd claritate, respect față de mesajul artistic, naturalețe în expresie. Dan Bota este, sub toate aspectele, un pictor interesant.

Corneliu Ostahie

Sculptură și tapiserie

Sculptura ca îmbrățișare a aerului — și aceasta nu e o metaforă. Lugosi László ne-o dovedește nu doar cu formele sale sculpturale, ci și prin modul în care sînt ele constituite. Că artistul lucrează cu forme dințate printre care aerul circulă în voie, e un fapt vizibil. Numai că, și asta se observă la o analiză mai atentă, aceste forme sînt la rîndul lor constituite prin crestarea, rularea, îndoirea, torsionarea unei simple foi de metal. Cu alte cuvinte, în afară de proiectul inițial (mental sau abia schițat pe hîrtie), forma derivă și din însuși procedeul adoptat. De aceea volumele nu sînt goale în interior, căci într-o anume accepție nici nu există distincția interior-exterior atunci cînd e vorba de un plan, oricît de deformat ar fi el. Evident compozițiile nu își propun exhibarea acestui procedeu, ele își au fiecare propria lor rațiune de a fi. Din procedeu sculptorul a reținut doar sugestia esențială : aceea de acoperire. Cîteva lucrări, printre care cea intitulată **Proiect de fîntînă, dau întrutotul** măsura creatoare a acestei sugestii. Altă temă derivată este cea a **îmbrățișării** (miniscultura cu același nume), care e tratată ca o reciprocă acoperire între două elemente humanoide ovoidale. O variație liberă între tema fîntînii și cea a îmbrățișării recunoaștem în **Compoziție II,** unde foaia inițială de metal, crestată ca o frunză exotică, începe să se autoîmbrățișeze prin scorojirea treptată, și alternativă, a părților sale. A treia temă este cea a **celebrării.** Aici, tubulaturi de orgă, sudate între ele doar în anume puncte, însă libere în cea mai mare parte, închipuie niște **aripi răsfirate,** strînse sau desfăcute în jurul unui personaj abstractizat. Imaginația noastră poate pendula în voie între Atena Niké și Icar, caracterul monumental al lucrărilor i-o îngăduie, sculpturile (mărite la scara necesară) solicită imperios un ambient citadin (scuaruri, parcuri, întretăieri de mari artere), și fiindcă sculptorul este băimărean...

Lugosi Edit contribuie la reușita expoziției de la Căminul Artei integrîndu-și excelent tapiseriile viziunii monumentale a sculpturii în metal eloxat. Integrîndu-și, nu subordonîndu-și. Din motive evidente tapiseriile își pot permite să fie la scara adecvată, adică 1/1. Ingenioase și robust construite, moderne dar fără ostentație, recurgînd la colaj (textil îndeosebi, rareori alt material) sau la aplicații (gheme, sculuri, ochiuri de năvod, mănuși, etc), pe un suport în general clasic, alteori introducînd direct în țesătură ițe de alt fel (fișii de piele, ciorapi supraelastici), tapiseriile oferă suprafețe mari de contraste întunecate, o gamă de brunuri, de roșu și verde putred — doar trei lucrări fiind pe fond deschis, alb, gri și galben. Acest colorit sumbru, cît și reliefurile abundente, slujesc întrutotul tematica abordată. Cîteva titluri ale lucrărilor sînt edificatoare în acest sens : **Cataclism. Echilibru răsturnat, Devastare, Primejdie iminentă, Duhul distrugerii, Sfîrșitul jucăriilor.** Ne-am putea închipui că, atît datorită calității artistice cît și mesajului, cum nu se poate mai actual, cîteva din aceste tapiserii ar putea decora pereții unor instituții publice din țară, foaierul unui teatru, de exemplu.

Constantin Abăluță

Aura romantică și visul fantastic (VI)

Respectindu-și promisiunea, Toma Nour trimite naratorului pachetul conținind manuscrisul biografiei sale, însoțit de un foarte succint bilet („Amice, n-am murit încă, insă sint condamnat la moarte. Execuțiunea mea va fi in curind. Locuiesc intr-un palat mare — la poarta mea sint santinele superbe — numai că e cam intunecos și cam umed palatul meu — oamenii ii zic incnisoare. Cu manuscriptul fă ce-i ști. Adio și la revedere pe cealaltă lume !"). Puse și in relație cu fragmentul epic **Toma Nour in ghețurile siberiene**, cele spuse aici, evident, ne dau o idee despre ceea ce ar fi trebuit să constituie in intregime biografia eroului, in situația că romanul ar fi fost incheiat. Cum se poate lesne deduce, accentul principal s-ar fi pus pe destinul de revoluționar de profesie a lui Toma Nour, prozatorul imaginind (fragmentul siberian o atestă) un traseu narativ de o spectaculozitate romantică ieșită din comun. Dealtfel, atit cit ne-a rămas din biografia eroului (al treilea — cel mai amplu — capitol din roman) depune mărturie elocventă in această direcție. Ceea ce in intiiul capitol ține de enunțul teoretic al formulei narative, iar in al doilea de „studiul" psihologic și temperamental, intr-un cuvint, fișa tipologică, a personajului, acum urmează a fi convertit in demonstrație practică, in demers romanesc sieși suficient.

Cele dintii imagini conservate de memoria afectivă a lui Toma Nour stau exclusiv sub semnul feericului de sorginte apăsător boreală („Am zărit intunericul lumei sub un troian de ninsoare, adică intr-una din acele colibe, cari iarna nu-și mai manifestă existența lor decit prin fumul cel verde ce tremură asupră-le") și al spectrului sărăciei desăvirșite. („Tata n-avea nimica, era unul din oamenii cei mai săraci ai cătunului nostru..."). Peste toate, insă, dominantă este amintirea mamei. In chip absolut revelator, facem cunoștință incă de pe acum cu una din marile și obsedantele surse ale lirismului elegiac-tragic eminescian : „complexul" matern, devenit leit-motiv fundamental pentru intreaga operă a scriitorului. Unghiul de percepere a amintirii este acela al mitizării tragice. Ceea ce se fixează halucinant de pregnant in memoria copilului este momentul trecerii in neființă a mamei : „Nu-mi aduc aminte de mama decit ca de-o ființă palidă, un inger, care mi-a descintat copilăria cu glasul ei dureros și suferitor. Eram incă mic, cind intr-o zi băgai de seamă că nu mai vrea să răspundă, căci ea adormise, galbenă, cu furca-n mină și cu buzele ce zimbeau abia. O gindire aprinsă părea că o cuprinsese ; eu o trăgeam din cind in cind incet de minecă ; dar ea mi se părea că nu-mi vrea să-mi răspundă". Este, dacă nu ne inșelăm, intiia incercare a prozatorului Eminescu de portretizare a omului trecut in neființă, iar ceea ce se cuvine a fi reținut de data aceasta stă, să-i spunem astfel, in psihologismul inocent și tragic inculcat „desenului". Dealtminteri, examinat mai din aproape se dovedește că „artificiul" in cauză are la origine o axiomă psihologică definitorie pentru structura prozastică a episodului. Ne referim, desigur, la insușirea funciar-paradisiacă a copilului de a nu putea avea (in ordine biologică și cu atit mai puțin metafizică) reprezentarea morții. „Speculind" in marginea acestui adevăr, prozatorul trece de indată la transfigurarea epică a tulburătoarei suferințe existențiale trăite de erou („Nu știu ce simțeam, dar mă cuprinsese frica grozavă că n-o mai văd pe mama... Mă duceam de-o căutam in casă, o căutam pretutindenea... imi părea că-i aud glasul ei cel dulce și incet, dar pe ea n-o mai vedeam"), valorificind instinctul acestuia de a se lăsa pradă viziunilor ingenuu halucinante, care ii stăpinesc puterea de ințelegere a teribilului eveniment. Așa se face că un gest devenit factice, de tot convențional, prin uzură literară, precum acela al stării de veghe la mormintul celui drag, in viziunea tinărului prozator redobindește insemnele autenticității psihologice neindoielnice. La mijloc se află naturalețea infantilă a reacțiilor care revigorează locul comun romantic : „Cum a innoptat, m-am dus la biserică... Am văzut o movilă acolo unde pusese pe mama, și o luminare de ceară galbenă ardea prin noapte, ca o stea de aur prin intunericul norilor. M-am culcat pe groapă, am lipit urechea mea de țărină «Mamă, mamă, am strigat, iesi de-acolo și vino acasă... Casa e pustie, zic, tata n-a venit toată ziua azi, porumbeii tăi cei albi au luat cimpii. Mamă, vino, mamă ! or ia-mă și pe mine la tine, acolo unde ești»".

Dacă discretele contaminări pe care lamentația sfișietoare a copilului le suferă de pe urma „artei" bocetului popular nu pot fi trecute cu vederea, in schimb, următorul moment al episodului (in aceeași ordine de idei, a interferențelor cu eposul autohton) merită un examen critic aparte. Copleșit pină la completa epuizare fizică de suferință, eroul adoarme („Mama nu venea. Lacrimile incepură să-mi curgă, o mină de lemn imi stringea inima-n piept, suspinele mă inundau și in glasul unei cucuvăi triste am adormit") și, cum este de așteptat, halucinanta lui suferință iși cere dreptul de a prolifera in spațiul visului. Comparativ cu cele ce se intimplă in timpul voluptoaselor și „leneșelor" cufundări ale eroului și ale naratorului in onirismul somnambulic din al doilea capitol al romanului, de data aceasta aventura in vis a lui Toma Nour ne intimpină cu o seamă de elemente noi deosebite. Din capul locului, reținem că aventura se derulează exclusiv in spațiul somnului „natural", eminamente filozofică, nemaifiind, așadar, vorba de un „joc" al minții dogorite de ginduri și dorințe, aflată intre presiunea realului și a imaginarului. Faptul atrage după sine autonomia deplină a visului, care, astfel, dispune de resurse proprii spre a-și „inventa" structura epică și descriptivă. In fapt, avem a face cu cea dintii **poveste in vis**, deci, o poveste, prin definiție fantastică, fiintind in sine și pentru sine, vădind o epicitate perfect coerentă, adică „nuvelistică", dintre multele cu care ne intimpină proza lui Eminescu :

„Și iată ce-am visat. De sus, sus, din acele stinci mișcătoare, ce lumea le zice nori, vedeam o rază coborindu-se tocmai asupra mea. Și pe rază se cobora o femeie imbrăcată intr-o haină lungă și albă... era maica mea... Ea mă descinta și din pieptul meu am văzut ieșind o turturică albă, ce s-a pus la mama-n brațe... Eu singur rămăsesem singur rece și galben pe groapă, cum fusese mama, și mi se părea că eu nu mai sunt eu, ci că sunt turturică intr-un copilaș alb și frumos, cu niște aripioare de puf de argint. Raza cea de aur se suia cu noi... am trecut printr-o noapte de nouri — prin o zi intreagă de stele, pin-am dat de-o lume de miros și cintec, de-o grădină frumoasă deasupra stelelor. Copacii erau cu foi de nestimate, cu foi de lumină, și in loc de mere luceau prin crengile lor mii de stele de foc. Cărările grădinei acoperite cu nisip de argint duceau toate in mijlocul ei, unde era o masă intinsă, albă, cu luminări de ceară ce luceau ca aurul — și de jur impreujr, sinți in haine albe ca și mama și impregiurul capului lor strălucea de raze. Ei povesteau, cintau cintece de prin vremile de pe cind nu era incă lume, neci oameni, și eu ii ascultam uimit".

La punctul de contact intim dintre structura narativă a basmului folcloric și aceea a „cărților populare" (legendele din ciclul axat pe tema „călătoria maicii domnului in rai"), fragmentul intrunește intru totul insușirile unui „basm nuvelistic" tipic eminescian. Este una din principalele „rampe de lansare" ale fantasticului din intreaga proză a scriitorului. De aceea, tentația de a supune atit de izbutitul fragment unei acțiuni de „demontare" critică minuțioasă ni se pare imperios necesară.

Nicolae Ciobanu

TINERI POEȚI

O antologie

Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, tineri poeți deja cunoscuți, primii doi fiind distinși de altfel cu premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, au avut originala idee de a publica impreună o antologie de versuri : **Aer cu diamante** (Ed. Litera, 1982). Gest de afinitate, de prietenie, de solidaritate literară față de Cenaclul de Luni care i-a lansat, și nu numai atit. Pentru că din această nevoie de a-și puncta o prezență comună, dincolo de personalitatea proprie fiecăruia, a ieșit o carte frumoasă, vie și incitantă, un **obiect** de lectură gindit și construit pină in cele mai mici amănunte, plăcut ochiului prin dispunerea sa grafică și prin admirabilele, aerienele desene ale lui Tudor Jebeleanu, ele insele inspirat comentariu imagistic la versurile semnate de poeți. In fine, un volum mai altfel prezentat, mai degajat și mai liber de prejudecăți, cum nu multe apar in clipa de față. Ideea autorilor cărții trezește atit curiozitatea, cit și simpatia, căci nu e puțin lucru de a vedea un grup de tineri mobilizați intr-o intreprindere totuși atit de inefabilă, cum este aceea a alcătuirii unei cărți.

Trecind acum la materia propriu-zisă a volumului (volum prefațat de Nicolae Manolescu), trebuie spus că el propune un mod original și nuanțat de a concepe și de a face poezia, care, departe de a uniformiza structuri și temperamente totuși diferite, degajă unele indiscutabile aderențe. Ne aflăm, nici vorbă, in fața unor poeți inteligenți și cultivați, trecuți cu rivnă prin „școala" poeziei, cu lecturi, probabil, cam aceleași, cu schimburi comune de impresii și opinii. Fantoma poeziei tradiționale, a versurilor puse in circulație de manual, ii urmărește pe toți, dar mai ales pe Florin Iaru și pe Ion Stratan care o visează, delimitindu-se de ea, chiar și in poemele lor proprii. Ironia, și pe această linie cultul față de Caragiale, din care transcriu adeseori replici intregi, ii unește, de asemeni, semn al auzului deosebit de fin dinaintea dezagregărilor și clișeelor verbale. Nici urmă de „sfială" apoi față de utopiile lirismului la acești poeți care abordează poezia fără complexe, dintr-o perspectivă a concretului cel mai concret, golind-o de metafizică, de mitologie sau de transcendență. „Nimic metafizic", spune Mircea Cărtărescu : „Să scriu, ah să scriu o poezie mai umană / din disperări fără sens, din absențe eterne" — își propune, antifrazic, Florin Iaru, pentru ca Ion Stratan să ne ofere această imagine caragialescă asupra actului de a scrie : „Mărturisesc. Am scris totul / In beții, lupanare. Sint Mațe-Fripte. / Privesc la comédie, pling. Curat murdar. Căldură mare".

O nevoie intimă de delimitare, de afirmare a sinelui propriu, incorsetat in prea multe convenții și conformisme, animă poezia celor patru autori. O descifrăm, exprimată intr-un amestec de tandrețe și ironie, la cel mai aparent „sentimental" dintre ei, la Traian T. Coșovei : „Cind totul a fost spus, / totul gindit / ce trist e să fii Micul Prinț, alergind printre șine de tren — vieți paralele... / Ah, — / dacă aș avea și eu sentimente, — / măcar dacă aș avea și eu sentimente — spuse păduchele !". Mai brutal expusă, cu nuanță rebelă, o intilnim la Ion Stratan : „Nu vreau să mă intorc la natură / Nu vreau. Vreau să fiu ințeles cu scirbă și ură"..

Antisentimentalismul, adică primejdia resimțită față de desfoletirea sentimentală, cu tot cortegiul ei de afectări, poate fi considerat drept o trăsătură comună. Cei mai tăioși in această privință sint Florin Iaru și Ion Stratan, poeți ludici, anxioși, dezabuzați și ricaneuri, capabili de a-și masca sensibilitatea sub multe pojghițe de gheață. In schimb, Mircea Cărtărescu vine in acest volum cu dovezi mai recente de convertire, scriind „poeme de amor", fals sentimentale dar și fals detașate deopotrivă. Iată citeva versuri elocvente din poemul — să se observe titlul ! — **Dămnta** : „tu parcă jonglezi printre genele nichelate cu sfera ta de cordială stupiditate / tu parcă mă cunoști, parcă mă cunoșteai, slipul tău de cristal fumuriu / parcă mă cunoștea, saboții tăi din piele de om / cind ii intreb de tine, acum imi răspund ; nem tudom...".

Născută din multe proteste și din multe inconformisme, poezia celor patru tineri autori nu este, cu toate astea, o poezie negativă. Există aici numeroase și sensibile antene pentru a capta la juste proporții semnalele de tonuri diferite ale contemporaneității, după cum există un real cult pentru „adevărul" nefalsificat al existenței. Realitatea pătrunde in aceste versuri sub chipuri diverse, dar pătrunde, abundent, vijelios, recognoscibilă, trăită adeseori cu sfișiere și fervoare. Sint poeme credibile, legitimate de un contact avizat cu realul in toate formele lui moderne. Ușa acestor versuri nu se inchide — cum spune Traian T. Coșovei — in „nasul evenimentelor".

Antologia de față ne mai oferă citeva admirabile poeme de viață urbană, surprinsă in pulsurile ei specifice, fără teama unei lumi neapărat mecanizate. Nu e vorba atit de „conținuturi", de motive și teme, de o poezie manifestă a orașului, cit de pătrunderea acesteia in insăși tehnica de expresie, in modul concret, intim de asamblare și combinare a imaginilor. Excelează din acest punct de vedere Mircea Cărtărescu și Traian T. Coșovei, primul, cu versurile lui lungi și unduioase ca un trup de șarpe, concrete și enigmatice, de o senzualitate implicită a imaginației, covirșită, cum remarcă Nicolae Manolescu, de cuvinte „din domeniul tehnicii și al științelor exacte", cel de-al doilea, prin fantezia barocă, imbinind atit de bine modernul cu vetustul, reușind coordonarea elementului vizual cu abstractul : „In lumina farurilor / fiecare fereastră e-o elveție de ceasornice bătind jumătăți și sferturi de timp. / In lumina farurilor orașul acesta pare un imens schior inghețat. / Un uriaș țăranoi blocat intr-o cabină telefonică conectată la univers".

Dincolo de astfel de asemănări și altele posibile, rămine desigur fiecare poet, cu temperamentul și limbajul său propriu. Mircea Cărtărescu : creatorul unor lumi intr-atit de intesate de real, intr-atit de colcăitoare incit tind să devină ireale, poet cu un stil capabil să inmlădie orice structură a versului ; Traian T. Coșovei : fantast inconformist și tandru ce incearcă să racordeze la timpi actuali „o lene geroasă născătoare de umbre și visuri" ; Florin Iaru : minte inteligentă, hipermobilă, poet cu simțul innăscut al inscenării verbale, al oralității și al dialogului ; Ion Stratan : autor chinuit de curiozitatea de a ști ce se intimplă cu vocalele și consoanele din cuvint, eliptic și enigmatic ca insăși viața cuvintelor.

Din ingemănarea acestor calități, dintr-un aer de grup și o psihologie tinerească, frondeură a ieșit o carte ce se ține minte, așa cum se ține minte locomotiva cu aburi care apare fotografiată pe ultima copertă.

Dan Cristea

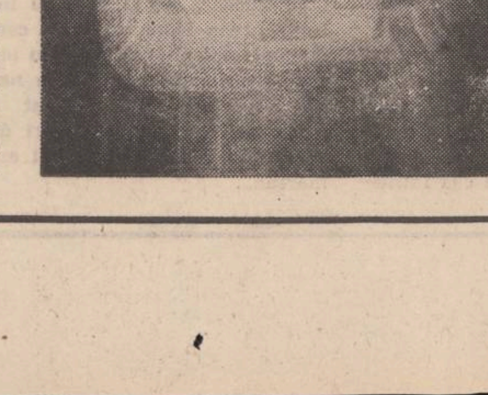

CRONICA EDIȚIILOR

Ionel Teodoreanu

1. Ediția pe care o comentăm acum ne dă prilejul de a ridica unele chestiuni de ordin general. Intr-o literatură, ca și pe bolta instelată, nu toți autorii sint de aceeași mărime. Stelele de mărimea intii, pe care ne-am obișnuit să le numim de vreo două secole incoace genii, au și trebuie să aibă un statut aparte. Din scrierile lui Eminescu, bunăoară, trebuie să recuperăm pină și cel mai nedeslușit bruion, chiar dacă o facem intr-un capitol aparte, **exerciții și moloz**, după fericita formulare a lui Perpessicius. „Exercițiul" și „molozul" unui geniu dau, totuși, seamă despre geneza și meandrele prin care trece viitoarea capodoperă. Exegeții lui Eminescu, să rămînem la acest exemplu, știu că, cel puțin in anumite cazuri, nu pot da explicația satisfăcătoare unui vers sau chiar unei metafore dacă nu fac apel la variantele succesive prin care s-a lămurit acel vers sau acea metaforă. Astfel atelierul de creație al unui scriitor de mărimea intii cată să fie evidențiat in totalitatea lui și beneficiul este dublu : ciștigă in obiectivitate exegeza asupra artistului, de pe o parte, primim, pe de altă parte, noi toți ceilalți, lecția maestrului — procesul de cristalizare al nebuloasei in opera deplină.

Dar intr-o literatură sint și autori de mărimea a doua, a treia etc., și cu toate că nu sintem in domeniul sportului unde clasificația este posibilă, concedem cu toții că un Vlahuță nu-i un Eminescu, un Sadoveanu sau Rebreanu. Lucrurile sint insă mai complicate : Vlahuță a jucat in epoca lui un rol inconfundabil (după noi de o valoare mai mare decit aceea intrinsecă a operei lui), el a fost partenerul de dialog al unui Caragiale, Slavici, Iorga ș.a., l-a cunoscut pe Eminescu și a primit scrisori de la acesta, a editat reviste, a indrumat o generație de scriitori. Il edităm pe Vlahuță integral ? Cu alte cuvinte toate operele lui mai stirnesc astăzi sau mai pot stirni interesul cititorului ? Al cititorului — nu, al istoricului literar și nu numai al acestui tip de istoric — da.

In asemenea cazuri, de fapt cele mai multe, intervine, după opinia noastră, discernămintul casei de editură, precum și cel al editorului care se incumetă să repună in circulație, chiar dacă antologic, opera unui scriitor aflat intr-o anumită ierarhie in **poziția aștrilor.** Un atare autor, după opinia noastră, trebuie publicat cu o selecție reprezentativă, iar in prefață, note și comentarii trebuiesc făcute trimiteri și la celelalte scrieri ale lui, in orice caz istoricul literar să aibă un aparat critic complet. Dar mai ales, unor asemenea autori, de mărimea a doua sau a cita o fi, li se cuvine o monografie scrisă intr-o manieră comprehensivă, dacă vreți de tip „universitar", in care să primeze analiza la obiect și mai puțin „eseul" pe o anumită idee. In marginea operei unui Shakespeare sau Dante, Dostoievski sau Faulkner se pot face oricite „eseuri", chiar și de manieră semiotică (am citit așa ceva de curind despre „verbul in poezia lui Lucian Blaga". Cine poate să **traducă** : „In concluzie, prin verbul **a veni**, identitatea enunță actul alterității (enunțare), reprezentind pe plan cinetic o mișcare centripetă (enunț) ; centripetă, intrucit centrul este ocupat de identitatea enunțătoare (eul poetic). Astfel pe plan iconic, implinește o funcție expresivă. Verbul **a veni** nu este conotat, ci conotator". Imi **vine** să zic, plecind de la verbul **a veni** : neavenit !.. Și abia acum ințeleg in adevărata ei impunsătură replica unui prieten care atunci cind vrea să ironizeze pe careva ii zice : semioticianule !...).

2. Criticul și istoricul literar Nicolae Ciobanu a publicat in anul 1970 o monografie dedicată lui Ionel Teodoreanu. Cu doi ani inainte, incepuse la aceeași editură **(Minerva)** editarea unei serii de **Opere alese** din scrierile lui Ionel Teodoreanu. Din această serie au apărut, in colecția de-acum consacrată, 7 volume. De fapt, ne anunță editorul, seria trebuia să conțină 8 volume, dar unul dintre ele, al VI-lea, in ordinea editorului, nu a apărut. Volumul in cauză cuprindea romanele **Arca lui Noe și Prăvale-Baba.** Dar iată ce conțin volumele pe care le avem pe masă : Vol I—III **Ulița copilăriei** și **La Medeleni** ; vol. IV : **Bal mascat, Turnul Milenei** ; vol. V : **Lorelei** ; vol. VI : **In casa bunicilor, Intoarcerea in timp, Masa umbrelor** ; in sfirșit, vol. VII are ca obiect mai multe restituiri : **Jucării pentru Lily, Nuvele și povestiri, La porțile nopții** (poeme) și o **Addendă: I Literatură sportivă, II Pro amiciția, III Pro domo.** Volumul ultim se incheie cu o bibliografie generală. Toate volumele sint insoțite de utile și la obiect **Note și comentarii.**

Prin **Ulița copilăriei** și romanele sale care s-au succedat aproape an de an, Ionel Teodoreanu a avut mare succes in epocă, asemenea unui actor de cinema. Prezența sa fizică, precum și activitatea de strălucit avocat au sporit succesul scriitorului. O fotografie de la o șezătoare literară ni-l infățișează inconjurat in exclusivitate de tinere fete și femei a căror expresie traduce fără disimulare admirația pentru idolul lor.

Format in cercul **Vieții românești,** apreciat de Ibrăileanu, autorul **Medelenilor** nu are totuși in opera sa spiritul critic pe care il impunea revista și-l teoretiza mentorul ei „...Literatura lirică și imagistică — scrie G. Călinescu — trăind aproape exclusiv din evocarea virstei infantile, rămine foarte personală prin tinerețea ei autentică și prin extraordinara memorie a copilăriei". Indemnat necontenit de către Ibrăileanu de a se „obiectiviza" și a renunța la prisosul de metafore, scriitorul n-a putut totuși indeplini programul criticului. Totuși din opera lui, așa cum dovedește Nicolae Ciobanu, atit in monografie cit și in prefața ediției, au rămas scrieri valabile, citibile și astăzi cu incintare. Pe lingă **Ulița copilăriei** și **La Medeleni,** credem că și volumul de memorialistică este și astăzi o lectură interesantă. Surpriza insă ni se pare că o constituie materia ultimului volum al ediției. Sint aici citeva nuvele, **Trăienel și Cireșica, Văduvele, Poveste, Teofil,** mai obiective, care amintesc pe alocuri pe Caragiale din **Momente,** și din care măcar una, poate **Văduvele**, poate sta cu cinste in orice antologie a genului. Mai avem tot in acest volum **Cronicile sportive,** foarte frumoase, cu metafore la locul lor, și care ne arată, bunăoară, că literatura pe aceeași temă a unui Fănuș Neagu are o tradiție. „O fată (patinatoarea norvegiană Sonia Henje n.n.) cu un alb virtej in jurul șoldurilor mlădiate, ca un lan de mari rochița rindunicii intr-un vint de primăvară. Alunecările patinelor dezmiardă aprig gheața ca arcușul lăutarilor țigani coardele ceardașului: lung, atit de lung, că-ți pierde respirația. Pe o gheață, vastă și pustie, picioarele cu fulger de argint spun in trei clipe tot ce mina țesătoare a Persiei a inscris cu ani de trudă pe șaluri și covoare de moschei". Nu mult diferit scrie Fănuș Neagu despre Nadia Comăneci...

De asemenea, interviurile scriitorului, ca și conferința **Cum am scris Medelenii,** sint de tot interesul, arătind că scriitorul era conștient de „metaforita" sa, dar totodată și că stilul liric, imagistic era ceva funciar naturii sale.

Prin ediția sa, Nicolae Ciobanu și-a indeplinit programul anunțat la intiiul volum, acela ca, „in urma unui proces de selecție să repună in circulație partea cea mai rezistentă din bogata operă a scriitorului". In pofida unor mode și a unui gust pe drept evoluat astăzi, Ionel Teodoreanu iși are incă cititorii lui și credem că ii va avea și in viitor : omul modern are, măcar din cind in cind, cite o criză de copilărie.

Gheorghe Suciu

Critica cea de toate zilele

Sub un titlu patristic, in care distingem, evident, o undă parodică, Ovid S. Crohmălniceanu a publicat, de curind, o culegere de studii și articole literare. Reintilnirea cu criticul, intr-o asemenea ipostază, după aproape un sfert de veac (ultimul volum de **Cronici și articole a** apărut in 1957) timp in care el s-a ocupat de lucrări ample de istorie literară, ne-a interesat, de aceea, in mod firesc. Indepărtindu-se, o vreme, de fenomenul literar actual in care a jucat, intr-o măsură, rolul unui critic de direcție, prin prerogativele ce le deținea, eram curioși să aflăm opinia unui exeget mai vechi despre literatura de azi, scrisă in alt context ideologic și estetic decit cel din obsedantul deceniu și eram, de asemenea, ispitiți să vedem in ce măsură exegetul a reușit să-și adapteze criteriile și instrumentele analitice la o producție literară rebelă in raport cu vechile deziderate, ca să nu spunem constringeri. Căci procesul de revizuire a opticii, de reinnoire a mijloacelor de percepție și valorificare este extrem de anevoios, uneori de-a dreptul dramatic.

Mărturisim că, după citirea celor peste 400 de pagini ale volumului, am incercat satisfacția că autorul lor este intrutotul capabil să se apropie de creația ultimelor două decenii, s-o observe, s-o prețuiască, s-o judece cu obiectivitate, depășindu-și chiar, uneori, prin comprehensiune și luciditate, emuli mai tineri, ce n-au trecut prin atitea vămi ale vremurilor. Ceea ce era și de așteptat in fond, căci, cunoscindu-l bine pe Crohmălniceanu, pe care generații intregi l-am avut dascăl și i-am citit textele critice, ii știam viziunea nedogmatică, orizontul intelectual și temeritatea unor opinii, in condiții grele, uneori de-a dreptul inchizitoriale, cind in afară de competență, ce nu i-a lipsit niciodată, era nevoie și de asumarea unor riscuri care, știm, nici ele n-au lipsit.

Să trecem acum la structura culegerii **Piinea noastră cea de toate zilele.** In prima secvență a cărții se află studiile despre poezie, in care sint luați in discuție 16 poeți, cele mai extinse și mai analitice (deși nu neapărat și cele mai convingătoare) fiind consacrate lui St. Augustin Doinaș, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Emil Botta. Mai sint comentați Radu Stanca, Leonid Dimov, A.E. Baconsky, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Florin Mugur, Cezar Ivănescu, Emil Brumaru, Mircea Dinescu ș.a.

Cea de a doua secvență se consacră prozei și este, cum ne așteptam, și cea mai intinsă, autorii asupra cărora se zăbovește mai mult fiind Marin Preda, Paul Georgescu și Nicolae Breban. Mai reținem pe Sorin Titel, Fănuș Neagu, Radu Petrescu, M. H. Simionescu, Constantin Țoiu, G. Bălăiță, Al. Sever, Vladimir Colin, Mircea Ciobanu, Georgeta Horodincă, G. Viorica Rogoz precum și tinerii Mircea Nedelciu și C. Stan.

Ultima diviziune a cărții, cea mai restrinsă ca dimensiune, am putea-o numi **critica criticii,** la care se anexează un număr de pagini despre memorii, jurnale, epistoliere contemporane. Intră, in acest perimetru următorii critici, memorialiști și epistolieri: Ovidiu Cotruș, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Z. Ornea, N. Tertulian, Mihai Șora, Maria Banuș, I. Negoițescu — Radu Stanca, Ion Vitner, Adrian Marino, Cella Serghi.

Cercetind cele trei diviziuni ale volumului se impune, mai intii, ca o primă constatare aceea că, in timp ce poezia este comentată prin exponenți de prim plan, de unde și consecința, normală, a tonului aproape mereu aprobativ și elogios, săgețile criticului, care știe să fie și sever, se indreaptă asupra unor prozatori (in primul rind asupra lui Nicolae Breban, ca autor al romanului **Bunavestire)** și, mai ales, asupra noii critici: C. Ungureanu, Al. Călinescu, D. Flămând.

Și acum, după ce am constatat structura „in mare" a culegerii să vedem care sint criteriile de introducere in volum a diverselor texte. Aceste criterii sint, cum era de bănuit cind e vorba de o culegere, eterogene. Cele mai multe au apărut in presa literară in ultimul deceniu: in **Luceafărul**, unde criticul a deținut, o vreme, cu intermitențe, cronica literară, in **România literară** și, din cite-mi amintesc, **Viața românească.** Era, de aceea, de dorit, pentru cei ce urmăresc fenomenul critic, in legătură cu cel beletristic, să fi fost menționat măcar anul in care au fost publicate, ori elaborate. Mai ales că, in mod firesc, unele au suferit inerente revizuiri și-mi amintesc, de pildă, de asprimea cu care a fost comentat **Ingerul de gips**, atenuată in actuala carte. Și comentariul la **Bunavestire** a suportat amenități.

Unele texte au forma de sinteze, adică au in vedere aproape intreaga creație a unui autor (e vorba mai ales de poeți) altele se referă la o parte, cele mai multe la o carte, două, avind deci alcătuirea unor recenzii. Din prima categorie, a sintezelor, desprindem studiul despre Ștefan Augustin Doinaș, in care se incearcă definirea apartenenței poetului la clasicism sau romantism, trecindu-se in revistă opiniile divergente, spre a se ajunge la incheierea că autorul **Mistrețului cu colți de argint** nu e nici una nici alta, ilustrind, la noi, ceea ce se cheamă jugendstilul intemeiat, in lirica germană, de un Ștefan George sau Hugo von Hoffmanstahl.

Un bun studiu tematist ni s-a părut cel intitulat „Mierla, muza poetului Emil Botta". In privința exegezelor despre poeți, toate demne de interes, cu sugestii multiple și puncte de vedere originale, vom regreta doar faptul că autorul volumului **Piinea noastră cea de toate zilele** se oprește, in majoritatea cazurilor, la zile cam demult depășite de poeții din cuprins: la Ion Gheorghe se ocupă de **Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic** de acum 15 ani și spune doar două fraze despre **Noime** și **Megalitice**, mai recente, prea sumare spre a vedea care sint opiniile sale exacte. La Marin Sorescu, poet, care a inceput seria ciclului **La lilieci**, incă in 1973, nu aflăm nimic despre această nouă incercare. Așa se intimplă și la Ioan Alexandru unde comentariul se oprește la **Infernul discutabil** din 1966. **Vămile pustiei** și **Imnele** rămin necomentate. Și totuși, ne-ar fi interesat indeaproape opinia lui Crohmălniceanu despre cele mai noi tentative poetice. Experiența sa indelungată, gustul exersat ar fi putut ajuta la clarificarea a numeroase controverse legate de ultimii ani de poezie. Căci, la urma urmei, ne preocupă mai puțin ceea ce este deja clarificat, omologat, necontestat. De aceea ințelegem și de ce textele despre poezie, excluzind parțial pe cel despre Cezar Ivănescu, sint in genere laudative, efortul criticului fiind acela de a confirma, prin noi probe, valori deja stabilite și mai puțin acela de a propune altele sau, de ce nu, de a respinge ceea ce gustul și opțiunile sale nu pot accepta. Pe de altă parte, ne exprimăm, ceea ce ni se pare intru totul normal, unele neconcordanțe cu opiniile criticului. Nu credem, de pildă, in descendența lui Sorescu din Blaga și Urmuz și nu ințelegem de ce Crohmălniceanu impinge in categoria detractorilor pe cei ce-l atașează pe poet in tagma umoriștilor. In ce ne privește, credem că umorul e strins legat de luciditate și ințelepciune, că nici Sorescu, nici Caragiale, nici Eugen Ionescu, nici Swift sau Raymond Queneau nu s-au compromis cultivind umorul. Dimpotrivă. Iar in ceea ce privește precursorii lui Sorescu, noi l-am fi tradus in primul rind pe Geo Dumitrescu, fără de care poezia demistificantă, a deriziunii poncifelor poetice, adică cea in care s-a instalat puternic Sorescu, nu știu dacă ar fi obținut atitea sclipitoare izbinzi. Uneori se duce o polemică in gol, de pildă cu inventați detractori ai Ninei Cassian, nenumiți și, prin urmare, apărarea este superfluă, poeta intrunind, din cite știm, sufragiile criticii. Obiecții, firește, pot fi aduse, i s-au adus și insă i se aduc lui Eminescu, căci infailibilitatea este inumană.

In această pagină : Compoziții de Ștefan Râmniceanu

Conchizind asupra preferințelor criticului, asupra scării de valori pe care o deducem din actuala antologia critică in care sint selectați poeți, prozatori, critici și memorialiști din ultimele două decenii, am putea spune că, in linii generale, ierarhizarea concordă cu a multor confrați, fără, totuși, a se identifica, firește. In poezie, preferințele sale merg către Ștefan Augustin Doinaș, Leonid Dimov, Emil Botta, Nina Cassian, Mircea Dinescu, Florin Mugur, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, acceptați integral dar, repetăm, analizele la cei mai mulți se opresc cu peste un deceniu in urmă. In proză, in afara lui Marin Preda, care continuă să fie, ca pentru aproape intreaga breaslă a criticilor, marele prozator al epocii, Crohmălniceanu așează in prim plan pe Paul Georgescu și G. Bălăiță. Pagini elogioase sint consacrate lui Vladimir Colin, Al. Sever, Georgeta Horodincă, precum și tinerilor Mircea Nedelciu și C. Stan.

Criticii pe care mizează sint in primul rind Lucian Raicu, N. Tertulian, Valeriu Cristea și Eugen Simion. Memorialiștii, in egală măsură acceptați, sint Maria Banuș, Adrian Marino, Ion Vitner, și, din nou, pentru **Jurnalul parizian** E. Simion. Foarte bine primit romanul epistolar dintre I. Negoițescu și Radu Stanca a cărui autenticitate este incertă, după părerea noastră.

Scrisă cu claritatea cu care ne-a obișnuit, riguros construită la nivelul fiecărui studiu și articol, constringindu-ne, prin tăria argumentelor și rigoarea logică să aderăm la majoritatea opiniilor exprimate, cartea nu lasă decit regretul că Ovid S. Crohmălniceanu, critic cunoscut prin severitatea și curajul negării, de care totdeauna e nevoie intr-o literatură, a devenit atit de blind, vindecat de acea „sfintă nemulțumire", formulă pe care, a folosit-o in repetate rinduri și, de nu ne inșelăm, el insuși a lansat-o. Conchidem că **Piinea noastră cea de toate zilele** este in liniile sale generale, la inălțimea prestigiului pe care criticul și l-a construit cu perseverență, talent și tenacitate, timp de peste trei decenii și jumătate.

Pompiliu Marcea

Omul „Luceafărului"

Urmare din pag. 1

pe măsura talentului literar, asupra altora, a fost ctitoria lui Aurel P. Bănuț.

Născut in Rupea (Cohalm) la 23 octombrie 1881, Aurel P. Bănuț se inscrisese, după o scurtă trecere prin Cluj, la inceputul anului 1902 la Facultatea de drept a Universității din Budapesta. Aici studiau in acel timp și Octavian Goga, Ioan Lupaș, Ioan Al. Lapedatu, Sebastian Stanca, Ion Montani, Petru Groza, viitorul prim-ministru al României Socialiste, grupați din punct de vedere cultural in societatea studențească **Petru Maior** inființată in 1862. La Budapesta se ducea o intensă viață de cerc literar, care atrăgea și pe studenții romani. Se țeseau planuri de viitor și se discuta politica Austro-Ungariei. Generații după generații de studenți visaseră să inființeze la Budapesta o revistă literară românească, o foaie de versuri, povestiri și articole. In 1877 se făcuse chiar o incercare concretă prin apariția revistei **Roza cu ghimpi.** „Roza" a fost insă o revistă de mină, o revistă manuscrisă, care nu apărea decit in citeva exemplare cuprinzind comunicările făcute la societatea „Petru Maior", precum și unele anecdote, glume, epigrame. In 1894 revista a incetat. Visul continua totuși să-i ademenească mai departe. Ceea ce lipsea erau banii, banii pentru tipar, banii pentru hirtie, banii pentru un birou redacțional. Cei mai indrăzneți — printre care și Goga — își incercau norocul la „Familia" bunului și ingăduitorului Iosif Vulcan. Studenția nu ținea mult. Abia trei-patru ani. „Visătorii" plecau apoi să-și inceapă cariera de profesori, avocați, funcționari. In locul lor in fiecare toamnă veneau alții, cari nu izbuteau să realizeze nici ei mai mult. Revista devenise o poveste ca aceea cu cocoșul roșu.

Un vechi proverb românesc spune insă că atunci „cind norocul iși schimbă pasul, n-aduc ani ce-aduce ceasul".

Schimbarea norocului a fost venirea la Universitatea din Budapesta a lui Aurel P. Bănuț, ridicat dintr-un sat de la poalele munților Făgărașului, puțintel de trup, cu ochi albaștri, așa cum ii avea și Goga, și care era posesorul unei moșteniri — tatăl său fusese judecător vrednic de toată considerația.

Pus repede la curent cu prilejul unei „ședințe" de cafenea, de către ceilalți colegi, cari ii mărturisiseră visul și neajunsurile lor, Bănuț, care era cel mai bine imbrăcat dintre toți, s-a ridicat pe neașteptate in picioare și mingiindu-și solemn inceputul de mustață le spuse, spre surpriza tuturor, rar și apăsat : **Apoi aflați, măi băieți, că dacă e vorba numai de atita, banii ii dau eu.**

La 1 iulie avea să apară „Luceafărul", instalat in mod redacțional intr-un birou al tipografiei unde urma să se tipărească, str. Vörösmarti 60 A.

Numele de „Luceafărul", care ii fusese dat de Alexandru Ciura, ii lega de intreaga tradiție literară românească, și indeosebi de gindirea patriotică a genialului poet.

Așa a pornit la drum revista „Luceafărul", condusă la inceput de un comitet de 10 studenți in frunte cu Alexandru Ciura — era cel mai in virstă și terminase facultatea — și Octavian Goga. Aurel P. Bănuț se intitula editor și redactor responsabil.

In primăvara viitoare (15 aprilie 1903), comitetul inițial se destramă, revista avind să meargă inainte condusă de Octavian C. Tăslăuanu.

Bazele ei fuseseră puse. Notorietatea și gloria i se cunosc.

A. P. Bănuț — numele nu i-a plăcut niciodată; preferind pe cel de Banu — s-a dedicat apoi mișcării teatrale din Ardeal, organizată de Societatea pentru fond de teatru român, și după studii de artă dramatică făcute la București, unde a fost elev al lui C. Nottara și la Berlin, a fost numit director artistic al „Societății teatrale române din Transilvania". Ani și ani va organiza spectacole românești aproape in toate orașele și orășelele din Ardeal, popularizind indeosebi repertoriile lui Vasile Alecsandri și I.L. Caragiale.

Se va manifesta totodată și ca publicist, colaborind indeosebi la „Gazeta Transilvaniei" de la Brașov, mai tirziu la ziarul „Patria" de la Cluj și la revista „Țara Birsei".

In timpul războiului s-a refugiat in România și a organizat spectacole pentru ostașii corpului IV din Moldova.

Cultivind scrisul umoristic, in 1931 și-a adunat creațiile intr-un volum intitulat **Tempi passati** (umor și satiră din Ardealul de ieri) premiat de Academia Română in urma unui raport semnat de Sextil Pușcariu. Umorul său e scăpărător, biciuind indeosebi moravurile și limba burgheziei și clerului ardelean dinaintea primului război mondial **(Elocuință fracheină Ladislau, Doi frați in Christos, Romulus și Julișca, Achim Filarul).**

Avind o vie admirație pentru „oamenii de ispravă", pentru scriitori, pentru artiști, (Aaron Pumnul, Aurel Vlaicu, actorul Petre Liciu, compozitorul G. Șorban, folcloristul Ioan Pop Reteganul, Constantin Nottara), in anul 1939 a publicat sub titlul de mai sus un volum de portrete luminoase care constituie o contribuție aleasă la cunoașterea vieții și activității acestora.

A murit la 20 iulie și este inmormintat la Brașov.

Sărbătorirea centenarului său a fost o pioasă manifestație pentru realizările vieții sale, și indeosebi pentru intemeierea revistei „Luceafărul".

A fost sărbătorită viața unui „om de ispravă", Omul „Luceafărului".

atelier literar

poșta redacției

GELINA CEREU : Încă nu se pot trage concluzii ferme, dar lucrurile nu sînt în afara unui anumit interes literar. Sînt motive, deci, să continuați.

V. ADDEL : Citeva din pagini aduc, de data asta, semne mai bune : „Cerul mă face să cred", „Planeta tăcută", „Zilele săptămînii" (cu finalul mai puțin reușit).

I. GRUNZ : O glumă nițel cam ușuratică, inconsistentă, trasă de păr și terminată în doi peri.

AL. POROJAN : Mult prea aglomerată și confuză, greu de urmărit (și de înțeles, la urma urmei, despre ce este vorba).

PETRUȚA ANDREI : E prea devreme pentru „certitudini" (lucrurile încep să se pronunțe mai clar ceva mai tîrziu). Există, însă, de pe acum, un oarecare „simptom" liric, care trebuie avut în vedere în studiul și pregătirile multiple (școlare și extra) care vă ocupă desigur, cea mai mare parte din timp. Reveniți, din cînd în cînd, cu cele mai bune pagini din caietele dv. (Autograful, cînd veți avea drum prin București).

ELENA N PĂSĂRICĂ : Nu sînt lucruri noi. Probabil că pricina nereușitelor stă în acel „scriu orice" mărturisit în scrisoare. Nu trebuie să scriem orice, ci numai ceea ce „nu se poate să nu scriem", determinați de o poruncă grea, care ne depășește, de un „preaplin", cum se zice. Se mai pune, însă, să nu uităm ! și problema lui „cum scriem" și, în acest sens, e întotdeauna imens profitabilă o confruntare profundă, studioasă, cu cărțile marilor maeștri ai poeziei, mai vechi și mai noi. (Nu știm dacă am răspuns exact și complet dorinței dv.).

C. OPRICĂ : Ne-ar mai trebui 5—10 poeme (inedite), în completarea plicului precedent, precum și o scurtă prezentare.

MOISE BARDLIN : Încă nu ne putem lămuri din ce-ați trimis (puțin și neconcludent). Reveniți.

C. VAICĂR : Lucrul cel mai însemnat, deocamdată, e să învățați să vă exprimați clar și îngrijit, să vă faceți înțeles, să urmăriți ca gîndul (intenția) să ajungă pe hîrtie **în întregime,** nu ciuntit, parțial, și nu oricum (neglijent, în doi peri, îngălat, urît, etc.). Ceea ce, adesea, (mai ales pînă se formează niște deprinderi, să zicem „un stil") necesită un efort serios, stăruință, încercări succesive, cu adăugiri, tăieturi, reluări, etc. (și e la fel de important, de hotărîtor, să știi să adaugi și să știi să tai !...). De pildă, în pag. 2 din „Amintire" : sînt aruncate în pagină o serie de nume, dar identitatea lor, relațiile dintre ele, rămîn neclare (ca și, de altfel, „cheia" intîmplării, — **„îi încurca"** — cine pe cine ?, cum ? de ce ?..). În schimb, o grămadă de amănunte fără importanță, care nu participă în nici un fel la desfășurarea și lămurirea „cazului" („Ilie făcuse"..., „aoleu ficioru' meu"..., „Gheorghe mai urîțel"... — ceva mai jos, alt Gheorghe, pentru mărirea confuziei !... „îl puneau un an cu grîu"... etc., etc.). Pentru concentrarea atenției cititorului asupra faptului central și a personajelor principale, era destul să pomeniți de **„Nenea" și colegii săi** (bunăoară) și să ne spuneți mai mult și mai edificator despre Mărin, Maria, Roșca și despre desfășurarea faptelor (care justifică interesul, real, al povestirii). Intervine, deci, și aici și în alte bucăți, și nepriceperea de a construi, de a compune, care trebuie să vă solicite mai mult atenția (nu se clădește o casă începînd cu acoperișul sau tencuiala !...), astfel ca povestirile dv. să nu rămînă în continuare niște îngrămădiri de nume și fapte la voia întîmplării, fără cap și fără coadă. (Ceva mai bine, în acest sens, dar fără un echilibru deplin și scrisă cam în același fel șovăitor, „Fata din flori"). Nu e cazul să ne trimiteți fragmente refăcute (n-avem cu ce să le comparăm și nu putem ține minte, din miile de pagini citite, nici caiar pe ale dv. ...). E cazul, în schimb, să luați legătura cu un cenaclu și cu o redacție locală și să vă verificați pe loc, prin lecturi și discuții. Din cînd în cînd, trimiteți-ne și nouă, nu tot ce scrieți, ci doar cite o lucrare care a „ieșit" cel mai bine (din condei și de asemenea verificări la cenaclu).

ATALA : E o neînțelegere, desigur. Rubrica noastră are o destinație clară pentru toată lumea. În timp ce prima dv. scrisoare nu menționa în nici un fel rosturile și dolcanțele ei (fiind și parțial indescifrabilă...). Acuma cunoaștem aceste doleanțe, dar, din păcate, nu mai avem textul dv. inițial ! Trebuie să ne înțelegeți : n-avem unde să depozităm — admițînd că ar fi necesar — cantitatea uriașă de scrisori și manuscrise pe care o primim. Iar re-expedierea lor către trimițător ne-ar cere un adevărat serviciu de expediție, de care, iarăși, nu dispunem. Tocmai de aceea semnalăm de fiecare dată corespondenților că „manuscrisele nu se înapoiază", rugîndu-i (implicit) să-și rețină copii (ceea ce, oricum, e mai simplu și mai ușor pentru fiecare în parte). E de la sine înțeles, apoi, că, neputînd înapoia tuturor manuscrisele, n-o putem face nici pentru unul sau altul, în mod preferențial.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Bun prieten cu Phoenix

Ca orice om de pe lumea asta, poetul
Există
Ca să mențină un echilibru.
El moare pentru mii de oameni,
Plînge, iubește, injură pentru toți,
Aflat în veșnic divorț cu fericirea,
Citat noapte de noapte la Curtea cu Visuri,
Acuzat de Conștiință,
Apărat de Patimi,
Cartea lui este un seif
În care
Spărgătorii de rînd nu au șansa
Să audă declicul.
Dealtfel, odată deschis,
N-ar găsi înăuntru decît un pumn de cenușă.
Dar.....

RADU ȘUIU

Freamăt de plopi

lui G.D.

Ieri, foșnetul plopilor
părea elegie ; azi, dintr-odată,
mi te apropie —
braț foșnitor
arătîndu-mi
cerul adînc, deasupra —
dedesubt — apa înaltă —
pe tine,
între apă și cer —
bucurie adîncă,
durere înaltă —
elegie uitată.

VIRGINIA SOARE

Povestire științifico-fantastică

Am tăiat tacticos mărul
cu briceagul.
Pinocchio stătea întins pe podea
iar briceagul avea prăsele de lemn.
Picioarele le rumeneam la sobă ;
afară, desigur, ningea,
fereastra era un pătrat
cu dire albe, strălucitoare
și parcă zburam
prin fel de fel de zăpezi.
Am mîncat mărul, focul s-a stins,
am apăsat un buton
și o rază-laser m-a adus în oraș.
Un robot mi-a întins microfonul :
„Povestește !"

CONSTANTIN BUICIUC

Desene de
Radu Dăringă

Ba uneori...

Mai cred că sunt femeie modernă
ba uneori, rănesc cu priviri
mijite de-alcool
și cu-adevăruri ce sună a minciună
statuia de carne-a bărbatului gol
rotundă picătură în curgerea eternă
Rămîn doar eu cînd nu mai
am ce spune
Ba uneori privirile-mi sunt clare
oprite doar pe zeii-nchipuirii
și de pe trup îmi cade asudată
strălucitoarea haină-a amăgirii.

MARCELA MARINICĂ

Cravata mea cu hieroglife

lacrimile tale îmi arată drumul
prin labirint lacrimile tale
astîmpără dogoarea tălpilor
mele însingerate lacrimile tale
stele stingîndu-se în
urma mea una cîte una

DAN EMILIAN ROȘCA

Nici zodii

Nici zodii Doamne nu mi-ai dat,
Nici foame de elită,
Nici vițuit, nici spintecat,
Nici palmă cu ursită,
Nici în femeie han de tras
Ci doar icniri bolnave,
Nici împlinire de rămas,
Nici funduri de epave,
Nici drum pe ape să înnod,
Doar pofte în vitrine
Și către mine ca pe-un pod
Să merg călcînd pe mine.

VINTILĂ CRIMATU

Ajung la mine

Cîndva erau sănii
Au rămas în urmă.
Numai ochii cailor
ajung la mine
și mă recunosc
după vîrful biciului crestat pe obraz.

VASILE MIHALCEA

Antirăzboinică

Poetul inventează lumea
Și încălzește țeava de tun
La flacăra albastră
A cuvintelor sale
Pînă o înmoaie.
Oțelul dezmeticit din visul rău
Se freacă la ochi
Bobul de grîu, cu împărații lumii în el,
Salută în locul soldaților ;
Satul
E rampa de lansare a pîinii
Se nimeresc toți copii dintr-odată

Veacul își vinde inima
Poetului
Și în locul ei pune
Un pumn de fluturi
În fața cărora
Oțelul stă îngenunchiat

MIHAI VICOL

Disciplina intelectuală

Urmare din pag. 1

și patriotic al concursurilor naționale ale Cîntării României s-au distins numeroase talente. Cu ce fel de încredere s-ar putea adresa tinerii acestia (pentru perfecționarea și afirmarea personalității lor) maeștrilor instituționalizați actualmente, dacă climatul moral în care evoluează aceștia din urmă i-ar ademeni către soluțiile „profesionale" experimentate de curtenii cu moravuri feudale de maniera celui de mai sus ?

Apelul repetat la mai multă responsabilitate civică și-a pierdut oare eficacitatea ? E poate vrednică de luat în considerație improspătarea și rotația cadrelor și la ierarhiile acestea anchilozate în sistemul „îmi dai, îți dau" care nu face cinste unei intelectualități evoluate ca a noastră și în care „patroni" și „mandatarii" nu-și mai pot afla locul. Să ne gîndim și la asta !

Dar ne gîndim, în primul rînd, la ce va avea de spus istoria. O istorie care nu va fi pregătită să mintă. Ce mai poate reține atenția unui cercetător științific antrenat în munca (dificilă și de reală răspundere morală) de a contribui la elaborarea noilor istorii ale literaturii și artelor contemporane, atunci cînd articlierii, recenzenții și cronicarii actului artistic cotidian îl „ajută" acumulînd sute de pagini subiective și circumstanțiale pe seama persoanei și operei colegilor lor de generație ? Noi trăim efectiv momente penibile atunci cînd asemenea „colegi" trebuiesc reuniți în dezbateri intelectuale care interesează cultura națională și viitorul acesteia, iar dînșii se comportă fără maturitatea necesară țelului propus și-s gata să aplaude deschis sau în secret doar „moartea caprei" celuilalt.

Libertatea creației e una, iar libertățile creatorului în raport cu disciplina socială înseamnă, negreșit, altceva! De ce sîntem de acord să fie trași la răspundere oamenii de știință nepăsători de urmările periculoase ale descoperirilor lor ? Crede cineva că numai în munca lor e nevoie astăzi de o deplină responsabilitate intelectuală ? La români, intelectualitatea a fost întotdeauna promotoarea dezvoltării culturale și a emancipării sociale, antrenînd după sine celelalte straturi ale națiunii. A fost educatorul tinerei generații, prospectînd în talentele ei marile opere ale viitorului patriei și a fost deținătoarea arhivei spirituale a poporului. „Țărani și muncitori noi sîntem" și noi, cărturarii ai căror părinți au trudit la plug sau la ciocan, ca să învățăm a trăi mai omenește și ca să-i putem învăța și pe alții despre binefacerile civilizației. De aceea, să nu mai permitem să fim compromiși în ochii celorlalți oameni ai muncii de către niște gazetărași fără principii, lingușitori suspecți sau critici interesați, rentieri de vorbe a căror etică profesională se rezumă la : „pupă-l în bot și papă tot" și „după mine potopul", sau „ubi bene ibi patria".

Dacă nu sîntem toți geniali, dragii noștri, măcar să fim serioși. Iar dacă anii fiecăruia, — „de acasă", sau de la „școala vieții", — n-au fost suficienți ca să-i deprindă pe neserioși cu rosturile lumii acesteia și cu cerințele societății socialiste (pe care unii o „salută" deseori în fraze stereotipe, din vîrful buzelor) e rostul obștei și al instituțiilor ei să intervină cu argumente mai convingătoare ca să-i aducă la ordine. Altfel, cine s-o facă ?

„Dincolo de șosea"

„Dincolo de șosea" este o carte asemănătoare unui „manual de moralâ practică". Prezentînd evenimente, de multe ori tragice, petrecute pe drumurile publice, cei doi autori, Victor Beda și Gheorghe Ene, nu sînt interesați în nici un chip de senzațional, de vilva pe care aceste întîmplări o produc de fiecare dată. Buni cunoscători ai „realităților șoselei", ei urmăresc cu nedisimulată generozitate efectul educativ, crearea unei atmosfere morale capabile să reducă la maximum consecințele accidentului de circulație, Pentru cei neimplicați într-un „eveniment rutier", urmările sale sînt doar impresii, în cele mai bune cazuri „învățăminte", totul terminîndu-se odată cu încheierea anchetei și a procesului în care vinovatul și-a primit pedeapsa. Pentru eroii dramei nu va exista, însă, niciodată un punct terminus. Efectele acestuia se prelungesc nemilos în timp, fie că e vorba de suferințe fizice sau traume sufletești, ori de pierderi irecuperabile pe care comunitatea umană e nevoită să le suporte din pricini de multe ori umile, adeseori gratuite. Asupra acestei laturi a evenimentului atrag atenția autorii volumului „Dincolo de șosea", evocînd cu deosebită vigoare zeci de întîmplări-limită petrecute pe drumurile țării. „Există o față, de regulă necunoscută a accidentului pe care dorim să o înfățișăm în această carte, sublinia autorii în prefața volumului. Ea începe dincolo de șosea... Pentru că societatea nu va ști niciodată ce talent artistic s-a pierdut odată cu copilul accidentat mortal, ce valoare științifică a rămas nevalorificată în tînărul rămas fără viață pe caldarîmul străzii". Și mai departe : „«Dincolo de șosea» înfățișează o largă și variată gamă de ipostaze ale efectelor de durată generate de accidentele rutiere. Ele trebuie cunoscute pentru ca să preîntîmpinăm să se mai producă".

Cartea se structurează pe șapte capitole cu titluri deosebit de sugestive : „Accidentul plutea în aer", „Eroii anonimi ai șoselelor", „Ignoranța la volan", „Nesfîrșitul traumelor rutiere", „Diversitatea cromatică a șoselelor", „A iubi copiii, înseamnă a-i proteja", „Pinacoteca rutieră".

Selectate cu discernămînt, puse în valoare de o bună știință a gradării faptelor, episoadele relatate se constituie, fiecare în parte, ca un memento. Astfel schița intitulată : „Părinții mei totuși trăiesc" din capitolul „A iubi copiii, înseamnă a-i proteja" surprinde cititorul prin fiorul tragic al întîmplării evocate, prin finalul emoționant, de fină observație psihologică. De fapt, aceasta e miza autorilor : să prezinte fapte ; să le lase să vorbească singure. Evantaiul larg de întîmplări cuprinse între coperțile volumului dovedește încă o dată că realitatea e uneori mai complexă, mai fecundă decît imaginația. În acest sens, majoritatea episoadelor sînt adevărate nuclee de proză. Cititorul asistă la defilarea unui număr impresionant de personaje care se manifestă în situații-limită. („O după-amiază plăcută sfîrșită tragic", „O catastrofă evitată în extremis", „Cincizeci de oameni au trecut pe lîngă moarte").

Paginile acestei cărți care se impune și printr-o prezentare grafică de excepție evidențiază cu acuitate complexitatea caracterului uman: oameni adevărați care nu pregetă în nici o împrejurare să își ajute semenii, care luptă din răsputeri, uneori punîndu-și în pericol viața pentru a restabili adevărul, precum și oameni pe care o nefericită întîmplare i-a ghemuit în brațele neputinței. Autorii analizează convingător, dovedind subțire și, în același timp, putere de pătrundere fiecare „caz" atrăgînd atenția asupra mobilurilor, a circumstanțelor care generează indeobște evenimentele șoselei. Este cercetat deasemeni comportamentul unor indivizi iresponsabili, tolerați mereu de o greșit înțeleasă îngăduință, ajungînd astfel să primejduiască de cîte ori se află la volan viața semenilor. Remarcabile sînt deopotrivă secvențele surprinse parcă cu ochiul aparatului de filmat, derularea întîmplării luînd proporțiile unei puneri în scenă realizate în cele mai mici amănunte : „Fiatul a intrat în derapaj, apoi a pătruns în șanțul adînc al șoselei, pe care l-a traversat în cîteva zecimi de secundă, de unde și-a continuat haotic drumul pe trotuar. A cosit un tînăr de 24 de ani și cinci copii minori, care îl însoțeau. Toți șase au fost proiectați ca din pușcă, într-un autoturism staționat. Doi dintre copilași și-au pierdut viața pe loc... Precum un satelit scăpat de sub control, mașina a zburat mai departe, pătrunzînd într-o intersecție. E observată, în această secvență de doi locuitori, soț și soție, care o iau la fugă spre trotuarul opus, dar nu-i chip să scape de urmărirea Fiatului : sînt și ei cosiți laolaltă cu încă un alt bărbat, aflat pe trotuar, de mașina care, între timp, începuse să se răstoarne. Parcă obosit după figurile acrobatice făcute, autoturismul s-a oprit în cele din urmă, cu roțile în sus, în apropierea unui imobil. Ocupanții, fără vătămări grave, au părăsit mașina, nerealizînd încă întreaga dimensiune a dramelor pe care le-au provocat".

Simplă relatare a faptului de viață ? Atentă analiză psihologică ? Ce este, în fond, volumul „Dincolo de șosea" ? Toate acestea și încă ceva. Ne-o spune, într-o formulare semnificativă chiar editorul, scriitorul Mircea Sântimbreanu : „Cu această carte Victor Beda și Gheorghe Ene plantează poate cel mai zguduitor semn de circulație : un semafor de conștiință".

Mircea Croitoru

CĂRȚILE ANULUI 1981

Exemplul luminos al istoriografiei

este bine știut rolul ce a revenit istoriei în ansamblul culturii românești. Într-o epocă prin excelență a istorismului, ea a fost socotită cartea de căpătîi a nației, fiindcă viitorul nu putea să fie scontat în afara legăturii sale organice cu trecutul. Aprecierea s-a perpetuat și generațiile următoare, pînă în zilele noastre, aveau să vadă în istorie nu doar un teritoriu al travaliului benedictin și al erudiției, ci și un manifest civic.

A cuprinde sistematic propria istorie a acestui scris nu este astfel o întreprindere la îndemîna oricui. Ea nu presupune doar ambiția totalității, singura în măsură să conducă la o imagine cît mai amplă și autentică a preocupărilor istoriografice, de la problema instrumentarului și a izvoarelor pînă la construcția și interpretarea de finețe. Limitată la acest nivel, exegeza nu va exprima mai mult decît propria evoluție a unui domeniu oarecare, fie acesta de complexitatea istoriei. Dar care sînt implicațiile sale dincolo de tărîmul erudiției? Cum se integrează ele în ansamblul manifestărilor intelectuale? Ce loc ocupă în structura întregii societăți? Iată numai o parte din întrebările pe care și le pune orice studiu de natură să restituie „istoria istoriei" înțeleasă ca fenomen cultural definitoriu pentru întreaga manieră de a gîndi a unei societăți, pentru însăși mentalitatea ei.

Sub acest unghi, și-a asumat Al. Zub demersul **interpretativ** din urmă *) (subliniere necesară, căci, în același timp, s-a materializat și un altul, de **restituire,** asupra căruia **Luceafărul** a stăruit la vreme**), văzînd în reconstituirea istoriografiei unei epoci „o sondă dintre cele mai fertile în chiar miezul preocupărilor și obsesiilor ei" (p. 8).

Epoca asupra căreia stăruie istoricul acoperă cele două decenii dintre revoluția pașoptistă și începuturile **Junimii** cu alte cuvinte răstimpul 1848—1866. Delimitarea cronologică, departe de a fi strictă, nu este doar de natură metodologică. Ea cuprinde o etapă oarecum distinctă în evoluția istoriografiei românești, marcată — deopotrivă — de elemente ce succed gîndirii istorice de caracter pașoptist, militante prin excelență, și de acelea ce anunță criticismul junimist, raportul dintre acestea nefiind, cum s-ar crede, de negație, cu unul de succesiune firească. Întrebarea despre modul în care a putut fi împăcată această contradicție survine însă insistent, întregul studiu — ca și titlul său — stînd sub semnul ei. Este ceea ce ține să avertizeze, de la început, Al. Zub, subliniind „dilema istoriografiei postpașoptiste" care reprezintă, de fapt, „dilema oricărei discipline angajante, a istoriei în primul rînd, căci o aflăm mereu crucificată între nevoia de a restitui adevărul fără îngustare și imperativele vremii" (p. 8). Analiza, condusă cu rigoare și talent, demonstrează o asemenea experiență, una de natură să rezume condiția generală a scrisului istoric la români. De la umaniștii veacului XVII pînă azi, evoluția sa a probat legătura intimă între **a scrie** și **a face** istorie, relație nicidecum complexantă, cum ar putea să pară unui spirit pozitivist. Fiindcă, după opinia lui Al. Zub, istoriografia „nu e o meta-istorie, ci prelungirea firească, valorizantă, a actului istoric și, prin aceasta, chiar o sursă de istorie" (p. 11).

Precizare necesară. Ea vine, mai întîi, să reabiliteze un mod de a gîndi istoria în perspective mai largi decît cele avute în vedere de anchetele istoriografice tradiționale. Ca și în **Junimea. Implicații istoriografice** (Iași, 1976), atenția autorului depășește marginile profesionale ale domeniului pentru a desluși sentimentul istoriei în epocă sau eforturile de instituționalizare ale preocupărilor de acest fel, cu alte deschideri asupra epocii însăși, aflată sub semnul restructurant al istoriei. Procedînd într-o atare manieră, analitică și pe cît posibil exhaustivă, Al. Zub restituie de fapt încă o verigă din dezvoltarea istoriei în țara noastră. Motivul opțiunii însăși pentru acest interludiu necesită lămuriri. Căci el nu este, la prima vedere, de interesul și pregnanța momentelor marcate de nume faimoase, ca acela al **Junimii,** cu influență considerabilă și asupra istoriei, sau ale marilor personalități: M. Kogălniceanu, A. D. Xenopol, V. Pârvan. Acestora mai cu seamă, Al. Zub le-a ridicat veritabile monumente în care exegeza se întemeia, așa cum se cuvine unui examen riguros, pe construcția instrumentarului bibliografic și pe restituirea sistematică și

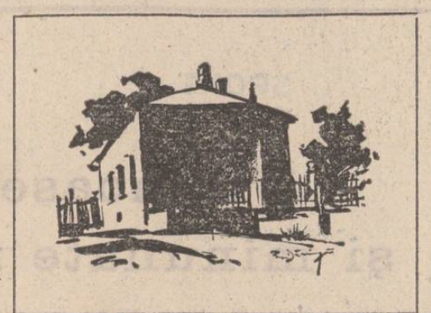

critică a operei lor. O dovadă a conștiinței profesionale a autorului se va spune, cu drept temei, fiindcă, în concepția sa, sensibilă la exemplele cele mai fertile ale înaintașilor, condiția istoricului parcurge arii atît de complexe, încît pentru a le atinge demersul se anunță prometeic. El apare „ca un mod de a spori existența, prin anexarea de noi teritorii din domeniul necuprins al trecutului" și presupune „ca orice act creator, sacrificii greu de închipuit" (Al. Zub, **Vasile Pârvan. Efigia cărturarului,** Iași, 1976, p. 353). Pilda pârvaniană este ușor de detașat. „Închinătorii către Clio — observa Pârvan — ard acolo în întuneric sufletul lor, ca să facă lumină și să dea căldură, să dea contur și să remodeleze trup palidelor vedenii așa de tare uitate. Și celor care-și ard mai credincios și fără cruțare sufletul pentru morți, Clio le dă, în grai și în scrisul pe piatră, răsunet și linie a Eterniății" **(Memoriale).** Un asemenea evocator este Al. Zub.

Ne-a obișnuit pînă acum să asistăm la „remodelarea" citorva momente mari ale istoriografiei românești. Demersul din urmă i-a îndreptat însă atenția spre o epocă mai puțin incitantă, la prima vedere, în care scrisul istoric s-a manifestat difuz și „ascuns". Mai mult chiar, după o opinie preconcepută, de la anul 1848 începînd, românii ar fi pierdut „simțul istoric" și „oameni noi, fără trecut și fără valoare" au înnăbușit cultul înnobilant al trecutului. Ideea aparține chiar lui Eminescu (dar o gîndeau, în consens, Maiorescu sau Iorga) și era firesc ca geniul aceluia care o rostea, chiar dacă nu era istoric în sensul profesional al cuvîntului, să-i sporească audiența în timp. Nevoia unei reinterpretări a judecății, din alte perspective și cu alte mijloace, se impunea și cine nu știe cîte eforturi încumbă unui demers ce-și propune să spulbere prejudecăți îndelung receptate. Stă însă în datoria istoricului un asemenea țel, după cum datoria sa este și aceea de a fi **restitutor** nepărtinitor al vieții trecute, în totalitatea aspectelor ei. Asemenea aspirații nutrește studiul de față fiindcă, în viziunea autorului, imaginea științei nu poate fi restrînsă la cele cîteva vîrfuri ale ei. Ea presupune, deopotrivă, însumarea unui îndelungat efort colectiv, pindit adesea de realizări modeste și de nesansă, fără de care „vîrfurile creatoare nu s-ar constitui, iar epoca n-ar fi înțeleasă cum se cuvine" (p. 34). O profesiune de credință, menită să-i conducă pe autor spre momentul postpașoptist, studiindu-i „și scrierile de mai mică însemnătate, cu tot caracterul lor mediocru, risipit și neînchegat" (p. 34).

Nu vom putea stărui îndeajuns asupra a ceea ce ne oferă contribuția sa. Mai întîi, o repunere în drepturi a două decenii din evoluția scrisului istoric românesc. Ele au stat, într-adevăr, sub semnul unor realizări modeste, căci istoriografia a resimțit „în îndrăznelile și timiditățile ei" atît „proeminența politicului" cît și „precaritatea inerentă a vieții culturale". „Destinul ei în epocă — conclude Al. Zub — era mai mult să prospecteze decît să înfăptuiască. Dar a prospecta generos și cutezător într-un atare domeniu înseamnă a pune temelia creației autentice" (p. 281). Constructorii acestei temelii sînt cărturarii de la mijlocul veacului trecut (Florian Aaron, C. D. Aricescu, Gh. Asachi, G. Barițiu, N. Bălcescu, T. Codrescu, M. Drăghici, B. P. Hasdeu, I. H. Rădulescu, M. Kogălniceanu, A. T. Laurian, I. Maiorescu, Al. Odobescu, Al. Papiu Ilarian, D. A. Sturdza, ș.a.), cărturari cu orientări diferite ce proveneau din întîlnirea mai multor generații și, odată cu ele, a unor modalități dintre cele mai contrastante de abordare a istoriei.

În acest peisaj eterogen, nu pare să lipsească nimic din ceea ce compunea tabloul tematic al unei istoriografii moderne. Este ceea ce recompune studiul lui Al. Zub, amintind cadrul social-politic și obsesia istoristă a epocii, tendințele și orientările în studiul istoriei, deziderate le și înfăptuirile (critica istoriografiei anterioare, noile exigențe ale domeniului, etc.), orizontul tematic și metodologic (preocupări pentru: o „istorie filosofică", fapt istoric, durată și ritm, mentalități, etc.).

Concluzia cea mai de preț, la capătul acestui larg „evantai tematic"? Pe baza unei documentări și analize minuțioase, Al. Zub infirmă opinia nedreaptă despre „inventarul sărăciei noastre istorice" în epoca respectivă. Stăruind asupra unei producții puțin spectaculoase și, din această cauză, subestimată multă vreme, el demonstrează că „epoca n-a fost chiar atît de săracă sub unghi istoriografic, că nu i-au lipsit nici personalități, nici mari opere" (p. 272).

Spiritul justițiar în evaluarea propriei deveniri a unui popor și a culturii sale cîștigă astfel temeiuri noi. A-l sluji este datoria istoricului, conferind științei sale sens restructurant și un exemplu luminos de militantism.

Ștefan Lemny

*) **Al. Zub: „A scrie și a face istorie". (Istoriografia română postpașoptistă), Iași, „Junimea", 1981, 268 p.**

) În nr. 47, 21 nov. 1981, pe marginea volumului: V. Pârvan: „Scrieri", ed. Alexandru Zub, București, 1981.

CUMPĂNĂ Zece

I. Poetul e o cămilă care își construiește deșertul.
II. O cruce de aur cu o inscripție de piatră merită fruntea acestui vers după moarte.
III. Unii văd în bacșiș o formă de luptă împotriva chelnerilor.
IV. Autorul și tortura sa. El tăie cu dezinvoltură beregata manechinului și un iz de sînge proaspăt umplu încăperea.
V. Pentru troglodit seismograful este un aparat care provoacă un cutremur.
VI. Tot unei trecătoare îi spun o poveste cu un poet francez : după femeia care trece întorc capul cum se întoarce acul busolei spre nord.
VII. Al șaptelea aforism e ca o duminică — aici cititorul se preface că se odihnește.
VIII. Cînd scuipă doi spadasini dezarmați se-aude un scîrțîit de săbii.
IX. Nu suportă el Ulise mirosul de culise.
X. Trăiască poeții care cîntă țăranii.

George Alboiu

Teatrul Mic anunță premiera piesei DOI PE UN BALANSOAR de W. Gibbson, reluare, într-o viziune artistică nouă, a succesului de odinioară. În rolurile principale: Maria Ploae și Dan Condurache. Regia artistică: Ludmila Sekely Anton.

Primim la redacție

STIMATE TOVARĂȘE REDACTOR ȘEF,

Nu în virtutea vreunui drept la replică la cele scrise de Fănuș Neagu la adresa unui articol publicat de mine în ziarul **Sportul,** ci pentru a mă ajuta să explic — omenește — în fața unor oameni care nu m-au înțeles, sau au dat la o parte sensul primordial al articolului meu, vă rog să găzduiți în revista pe care o conduceți următoarele, puține, rînduri.

Sînt printre cei care l-au apreciat foarte mult, ca fotbalist și ca structură omenească, pe Zoltan Ivansuc. Unul dintre marii mei favoriți de pe gazon. L-am iubit chiar. Îndurerat profund de dispariția sa prematură, a cărei veste m-a fulgerat, m-a copleșit însă revolta că l-am pierdut pe acest tînăr de mare har — înainte chiar de dispariția sa dintre cei vii ! — în primul rînd **din cauza celor din jurul lui,** care l-au ajutat prea puțin sau deloc. Asta-i convingerea mea.

Am avut intențiile cele mai bune.

Dacă nu aș fi ținut mult la Ivansuc, nu aș fi scris articolul.

Îmi dau seama că lacrimile, ele singure, ar fi fost un... articol mai potrivit, dar în clipa cînd am scris „Iubirea care omoară" nu-mi ieșea din minte că mă întîlnisem cu Ivansuc (și nu arăta deloc bine) la Cluj-Napoca, în cabinetul dr. Mircea Luca, cu doar o lună și jumătate înaintea morții sale și că el a pierit — **de ce ?** — la numai 43 de ani...

Marius Popescu

In memoriam

lui Nicolae Ungureanu

A murit sau a învins moartea murind?
Întrebarea trece prin inimile noastre ca o osie avînd drept stindard clipocitul ceasurilor din pictura lui Salvador Dalî.
A crescut din pămîntul Olteniei mirat și tăcut, sobru și elegant, cu coatele mereu sprijinite pe ecouri nevăzute. Veșnic purta pe umeri două fenomene. Pe unul înflorea istoria, pe celălalt ducea murmurul satelor românești. Drumurile pe care mergea se sfîrșeau cel mai adesea — primăvara, vara, toamna sau iarna.
Și cel mai adesea drumurile acestea se întorceau în el ca niște sulițe uriașe, conduse de instincte cosmice, negreșind niciodată țința. Suridea rar. Discret. Absent. Ca un curcubeu care refuză să-și arate toate culorile. A citit imagini de neuitat despre arta populară românească, pe mai toate meridianele pămîntului. Ecoul comunicărilor sale științifice a pătruns de mult în marele Pantheon al adevărului.
Vorbea puțin, încet, atent. A venit și a dispărut la fel de neașteptat evitînd parcă acustica spațiului.

Laurian Stănchescu

Din lirica universală

EZRA POUND

Ortus

Cît m-am zbătut ?
Cît nu m-am trudit
Ca sufletu-i să se-ntrupeze-n suflet,
Să dau un nume-acestor elemente
și un centru !

Frumoasă-i ca lumina soarelui, la fel
de fluidă.
Cea fără nume, cea nestatornică.
Cît m-am trudit să-i redau propriu-i suflet
Să-i dau un nume, să-i redau ființa !

Tu te cuprinzi și te-nveșminți în toate.
Cu lucruri nenăscute te contopești pe rînd ;
Eu am iubit o umbră și-o apă alergînd.

Întoarce-te nețărmurită-n tine.
Și rogu-te învață ca să rostești iar „Eu"
De cîte ori te-ntreb ;
Tu nu ți-ești parte ci întreg,
Nu ești fărîmă, ci ființă.

Sub mare

Este și nu e, nu m-am smintit,
De cînd ai sosit locul acesta se-nvîrte cu mine
Această năzărire țese tîrzii trandafiri
Cînd bat culori de aur, schimbătoare.

Orbecăind printre-aceste delicate lucruri
Cînd algele respiră și ies încet de sub
Pal liniștitul verde ce pe sub val irumpe
Printre aceste lucruri mai vechi decît numele
lor,
Aceste lucruri atît de știute zeului.

LAWRENCE DURRELL

Acuarelă venețiană

(fragment)

...Desprins ca un iceberg plutind în derivă ;
Aici, ca toate celelalte, unde-ai venit singură
Ca să îngropi amurgul într-un galben pahar
Și să privești aurarul pescuind
Prețiosul metal din lagună...

Aici simțurile se dizolvă doar
Ca să-și lase urma în aceste pietre mușcate
de ape,
În dangătul moale al bătrînelor clopote,
Porumbei cerșind, ca niște confetti,
Un gondolier cîntînd peste lung-negrul lui
coșciug plutitor.

La tot ce s-a spus
Tu nu mai poți să adaugi nimic, doar faptul
că aici
Somnul, tușă grea de penel, și-a pus
Blînda lui nepăsare pe fiece chip.

Și somn în suflet numai cît încape-ntr-o
lingură.

Logos

Vină-mpărăția ta. Se spune că profetul
Doarme-n lăcașu-i cu propriu-i mit,
Și vede ciudate detalii în carnea
Care-i corupe tihna.

Tată încub, iluminat,
Noi pribegim spre-aceleași latitudini rare
Să-mpodobim Arcticul cerc al cuvîntului,
Fără compas, fără să-nfigem vreun steag,
doar un os.
Duhul fără de virstă-al scheletului.

Mitul lui e doar grație : asemeni absolutului
din noi,
Lăcustă și miere, valori și buzunare. Femeia
E un deșert ce poate să potolească trupul
Zburînd în nepătruns ; geneză și exod
Cu-adevărat omenești. Solemnă ursită.

Ea, cea din urmă răstignire pe cuvînt.
Ne aruncăm asupra-i precum romanii peste
spadă.

SUPERVIELLE

Trezire

Lumea mă lasă, covor și carte
Parcă-s trase de-odgoane,

Desene de Radu Dărângă

Balconul pare un nor liberat
Răsărind printre-obloane.

Pereții se duc și-mi întorc spatele
Dispărind prin portaluri
Cînd rupte din zări îi veghează,
Invizibile valuri.

Tavanul bocește, pescăruș rătăcit
Ce se strînge în sine,
Parchetul zguduit de spaime
Țipă spre mine

Ca și cînd prin cutremur și vaier
Un om ar fi căzut în mare
Dintr-un catarg nevăzut
Și-ncoronat de aer.

Naștere

Între soare și planetă
Trece-un om fără de nume
Răscolind celesta grotă
Cu un cîntec trist anume.

Fruntea-i zumzăie de ginduri
Care-n păsări se preschimbă,
Cenușii, pierind în noapte
Cu fantastica lor limbă.

Nu departe-n bolți palpită
Stele, sori — argintărie,
Căutîndu-și adăpostul,
Pribegind prin veșnicie.

Doar un cîine orb presimte,
Rătăcit din altă eră.
Cum se naște-n zări surpate
Un pămînt care dispera.

LOUIS ARAGON

Crima perfectă

Mi-am privit mîinile
Întrebîndu-mă
Dacă-au ucis
Vreodată.

Întrebîndu-mă

Pe cine
Mîinile acelea

Cînd
Aceste mîini

Și unde

Întrebîndu-mă
Dacă vreodată

Cinstit vorbind nu știu
Să răspund.

În românește de
Vasile Nicolescu

REVISTA STRĂINĂ

● **ELIAS CANETTI,** laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe 1981, declara într-un discurs că orașe ca Viena, Londra și Zürich și autori precum Karl Kraus, Franz Kafka, Robert Musil și Hermann Broch au exercitat o influență hotărîtoare asupra întregii sale opere. De altfel, romancierul făcea o adevărată profesiune de credință, subliniind valoarea și complexitatea literaturii austriece moderne. Scriitor vizionar, Canetti (la fel ca și scriitorii citați de el) a anticipat în scrierile sale marile tragedii ale istoriei, cum o face de pildă în „Die Blendung" (Orbirea), roman tipărit în 1935, unde prefigurează orbirea unor mase întregi de oameni care se va produce în acel deceniu, precum și triumful puterii demențiale și glorificarea morții. Într-unul din cele mai des citate paradoxuri ale sale, Elias Canetti arată că : ceea ce scriitorii au inventat, îngrozindu-se singuri de propria lor invenție, s-a vădit a fi mai tîrziu adevărul cel mai pur.

● **EDITURA BULGARĂ** „Narodna Kultura" a publicat recent o culegere de proză aparținînd unor scriitori austrieci din trei generații. Volumul cuprinde nuvele aparținînd printre alții lui Robert Musil, Franz Kafka, Hermann Broch, Joseph Roth, Heimito von Doderer, Ödön von Horvath, Elias Canetti, Thomas Bernhard, Ingeborg Bachmann, Peter Handke. Traducerea aparține scriitorului Venceslav Konstantinov, care semnează și prefața, de fapt un eseu asupra literaturii austriece moderne. Cartea cuprinde de asemenea și un studiu de Kurt Klinger, intitulat : „Literatura austriacă astăzi".

● **CITIVA** dintre cei mai cunoscuți maeștri ai ecranului sovietic, I. Smoktunovski, V. Proskurin și V. Solomin vor apărea în filmul „Dama de pică" realizat color pentru televiziune în studiourile Lenfilm din Leningrad, după celebra operă a lui Piotr Ilici Ceaikovski. Regizorul Igor Masienikov, realizatorul filmului, afirmă că el nu lucrează după un scenariu, așa cum se obișnuiește, ci după textul poemului lui Pușkin, respectîndu-l întru totul în versiunea pentru televiziune.

● **MULTE DIN MONUMENTELE VIETNAMULUI** au fost grav avariate în timpul războiului care nu a contenit pe o parte a acestei țări, timp de peste trei decenii. Pentru că multe din aceste monumente, inestimabile ca valoare istorică și culturală, fac parte din tezaurul artistic al omenirii, UNESCO a luat inițiativa unei largi campanii internaționale care urmărește să restaureze aceste capodopere ale poporului vietnamez. Pentru început au fost prevăzute cheltuieli de 4 milioane dolari. Este vorba de prima parte a campaniei care va dura pînă în 1985 și care va debuta cu lucrările de restaurare a fostei capitale Hue, oraș care păstrează numeroase monumente de o ridicată valoare istorică și culturală. La ceremonia de lansare a acestei campanii a fost prezent, între alte personalități ale culturii și artei, directorul general al UNESCO, Mohtar M'Bow.

● **ÎN CHINA** a apărut, recent, primul volum dintr-o mare antologie de literatură franceză în traducerea lui Fu Lei. Primele șase volume ale culegerii sînt consacrate scrierilor lui Balzac, iar volumele 7—11 vor cuprinde romanele lui Romain Rolland. Fu Lei (1908—1966) și-a consacrat întreaga viață traducerii în limba chineză a celor mai de seamă opere ale literaturii franceze.

● **UN INTERESANT VOLUM** intitulat : „Opera Națională din Viena (1945—1980) a apărut recent în capitala Austriei. Sînt rezumați cei treizeci și cinci de ani de istorie ai Operei din Viena, timp în care au fost date 13 847 reprezentații cu 160 de opere diferite. Documentația, realizată cu migală de Hans Christian conține toate datele despre spectacolele și distribuțiile din 1945 pînă la finele stagiunii 1979—1980. Un registru general al artiștilor care au apărut pe această scenă, elaborat de Harald Hoyer împlinește volumul dedicat Operei vieneze și publicat de către Federația austriacă a teatrelor.

Fantasticul cotidian în literatura argentiniană

De aproape douăzeci de ani numele lui Jorge Luis Borges apare constant în listele de candidați pentru Premiul Nobel. După poeta chiliană Gabriela Mistral (1945) însă, al doilea scriitor latino-american laureat avea să fie, în 1967, guatemalezul Miguel Angel Asturias și apoi, în 1973, alt chilian, Pablo Neruda.

Jorge Luis Borges trăiește într-un apartament de trei camere din centrul capitalei argentiniene, Buenos Aires, ajutat doar de o guvernantă sexagenară și de o colaboratoare care îi „scrie" povestirile la mașină, căci din 1955 Borges este orb.

La 81 de ani, cu 40 de opere publicate, tradus în 38 de limbi, Borges declara într-un interviu cu cîteva luni înainte de a se anunța laureații premiului Nobel din acest an :

„Am scris mult, poate prea mult, dar știu că multe pagini vor dura și un Premiu Nobel m-ar lăsa să mor mulțumit. Nu știu cînd și unde va veni moartea, dar mi se va părea mai ușoară cu un Nobel. Acest Nobel care pare o fantomă e mereu lîngă mine și mereu de neatins".

Borges se întrebă apoi : „Îl merit însă ?" Cînd se compară cu Gide crede că nu e la înălțimea premiului. În același timp, cînd se gîndește că mulți alții, în ciuda insignifianței operei lor l-au obținut, marele scriitor renunță la nepăsarea cu care pînă acum asculta numele laureatului anunțat la radio și nici măcar nu recunoaște că declara în 1979, cînd Odiseus Elytis a fost premiat : „Poate a fost bine să premiezi un tînăr" (Elytis avea 68 de ani). „Eu sînt un poet bătrîn și orb ca Homer, care n-a cîștigat în viața lui vreun premiu". În afara operei poetice, Borges este cel prin care povestirea fantastică a atins dimensiunile capodoperei. Cu „Historia universal de la infamia" (1935) Borges inaugurează un nou tip de ficțiune pentru care creează un univers de labirinturi și oglinzi, cărți inexistente, un univers în care temele preferate sînt nemurirea, simultaneitatea tuturor timpurilor, convergența tuturor spațiilor, infinitul și indefinitul.

Borges este azi maestrul de necontestat al prozei scurte, fie că ea se numește (în spaniolă) „cuento" sau „relato".

În ciuda unei tradiții de necontestat a prozei scurte europene este un fapt unanim recunoscut că America Latină oferă în acest gen o producție amplă și de cea mai înaltă valoare. Înclinația unui mare număr de scriitori sudamericani spre povestire se datorează unor factori nu întotdeauna literari, ci și sociali. Specificul literaturii sudamericane s-a aflat și se află încă în fața aceleiași probleme : de a adapta realitatea la modelul de înțelegere a lumii pe care i l-a transmis occidentul european și de a revitaliza ceea ce s-a păstrat de la culturile indigene.

Povestirea și nuvela au găsit în Argentina un loc excelent de dezvoltare. Și tocmai edificarea propriei culturi, această căutare — uneori obsesivă — a identității naționale a devenit o preocupare fundamentală a prozei argentiniene care s-a dezvoltat vertiginos în acest secol, impunîndu-se pe plan mondial lansînd un mare număr de scriitori unanim recunoscuți : Borges, Eduardo Mallea, Leopoldo Marechal, Bioy Casares, Julio Cortázar, Ernesto Sábato, Juan Carlos Martini.

Din opera lor se desprind cîteva constante ale prozei argentiniene, dintre care, încercarea fără rezultate de a se identifica cu o moștenire culturală indigenă l-a făcut pe Borges să declare în interviul citat mai sus :

„Poate în Peru sau în Mexic există încă amintiri ale unei culturi indigene care a lăsat urme, dar în Argentina indianul nu a lăsat nici o cultură. Atunci cum să mă identific cu el ? Pot să povestesc o istorie despre acest indian tot așa cum pot povesti despre un eschimos sau un suedez ; dar ce are asta comun cu formația mea culturală ?"

Din aceste întrebări, din această neliniște se poate admite că o notă fundamentală a literaturii argentiniene este densitatea reflexivă.

Literatura unui popor nu este cum acest popor **vrea să fie,** ci cum **este** de fapt acel popor.

Argentinianul, obsedat de identitatea lui, negăsindu-se și nerecunoscîndu-se în metamorfozele pe care urbanizarea le impune, se caută în rănile cotidianului, în încercarea de a depăși această realitate care îl orbește și îl întristează. Nu ca evadare, mai curînd cu scopul de a lărgi orizontul acestei realități, cu scopul de a găsi o regiune mai sigură, mai intimă. Pesimismul și melancolia argentinianului (exprimată din plin în tango), îl duc la neîncredere în timp, în aparențe, în prezent.

De aici la povestirea fantastică nu e decît un pas. „Niciodată — spune Borges — nu am avut nevoie de realitate". Pentru el, realitatea este fie iluzorie, fie un vis urît. În proza lui nu construiește personaje, nu descrie în amănunt străzi, interioare, peisaje. Propria orbire nu a fost niciodată pentru Borges o tragedie. Scepticismul i-a permis dintotdeauna să se bucure de marile lui comori : plăcerea de a crea, libertatea de a crea. Cu un limbaj grav, sintetic, cu foarte puțin dialog, Borges tinde spre mit, construind scene cît mai îndepărtate în spațiu și timp de realitatea imediată.

Un frate mai mic al lui Borges și protejat de acesta este **Bioy Casares** care publică în 1940 „La invención de Morel" cu un prolog de Borges în care acesta califică romanul lui Casares drept „perfect". De atunci, de-a lungul anilor,

Bioy Casares a creat o operă întinsă și recunoscută care se situează de asemenea în cîmpul fantasticului, fără să înceteze însă să nuanțeze că nu e simplă fantezie, ci filozofie infiltrată prin porii realității, transformînd această materie pe care în mod obișnuit o numim realitate, în vis sau ceva asemănător, dar în același timp prezentînd acest vis ca și cum ar fi viață de toate zilele. În cele 8 povestiri din „El héroe de las mujeres" sau în romanul „Dormir al sol", ca în întreaga lui operă, Bioy Casares creează o minuțioasă metaforă a cosmosului în care realitate și fantezie se intercalează simetric într-un univers deconcertant de o rară frumusețe, de o geometrică exactitate.

Contrar lui Borges, Bioy Casares pleacă întotdeauna de la o realitate imediată, (de preferință cartierele modeste din Buenos Aires). Limbajul e de data aceasta colocvial, ironic, cu dialog abundent ; e limbajul clasei medii argentiniene. Cu toate acestea povestirea are întotdeauna derivații fantastice, de coșmar.

Descripția cotidianului este indispensabilă pentru a facilita introducerea fantasticului și la **Julio Cortázar.** Prezența fantastică însă rămîne inclusă în cotidian, face parte din el. Oricare fapt, oricît de neinsemnat ar părea, poate avea la Julio Cortázar un profil misterios. Începînd cu „Bestiario" (1951) Cortázar va scrie zeci de povestiri (unele celebre : „Casa tomada", „El persequidor" sau cele mai recente, reunite în volumul „Alquien que anda por ahi") în care, după o incursiune normală prin real, după ce creează lectorului o mare familiaritate, îl atrage pe nesimțite spre un itinerariu imprevizibil în care realitatea, adeseori brutală, se întretaie cu fantasticul.

Julio Cortázar are acum 66 de ani și trăiește în exil la Paris. Întrebat de un ziarist în urmă cu aproape un an : „Sînteți fericit ?", Cortázar a răspuns : „Dacă vrei să fii fericit, nu întreba și nu analiza ! Dar se întîmplă că în fiecare dimineață deschid ziarul și analizez și în fiecare seară mă uit la televizor și analizez. Ce fericire îți mai rămîne după asta ? Și totuși rămîne, rămîne ceva ambiguu, dar atît de frumos și necesar — o teribilă bucurie, aceea de a trăi încă — și nu numai atît, de a avea o conștiință continuă și a putea mulțumi pentru această viață care mă lasă să privesc în jur și să mă așez la mașina de scris, azi, acum..."

De la densitate reflexivă la povestirea fantastică, de la povestirea fantastică la analiză. Este altă trăsătură a prozei argentiniene sau poate reversul aceleiași căutări a propriei identități.

Încă din 1940, **Leopoldo Marechal,** în primul lui roman „Adán Buenosayres", creează o imensă frescă a unui Buenos Aires cosmopolit și pitoresc în care analizează soarta argentinianului încolțit de realitate, candid și nobil în același timp, care rămîne lucid, în așteptare. Așteptarea constă în a se găsi pe sine prin explorarea totalizatoare a lumii argentiniene.

Acest tip de literatură își va găsi demiurgul în **Ernesto Sábato** care în 1961 publică romanul „Sobre héroes y tumbas", (tradus și în românește : „Despre eroi și morminte"), un roman excepțional, în care un univers argentinian teribil este explorat de o conștiință tentaculară, manifestată fie de contemplativul Bruno, fie de liricul Martin, fie de contradictoriul personaj feminin Alejandra.

Julio Cortázar, în exil la Paris, se întreba : „Cine sînt adevărații exilați ?". Ce se întîmplă în Argentina ultimilor ani ? În acest sens **Juan Carlos Martini** se pare că a descoperit în proză o cărare nouă. Refuzul analizei în numele fericirii nu mai este posibil. Personajul din „El cerco" („Asediul") se zbate într-o realitate dureroasă, într-o lume de violență și moarte, de forțe care operează dincolo de înțelegerea eroului și îi distrug siguranța, voința, libertatea de a alege. Un asediu progresiv, inexplicabil, al unei puteri ascunse, îl duce spre disperare.

Este meritul lui Cortázar de a se fi întrebat primul, obsedat de realitatea dureroasă a Argentinei ultimilor ani : „Și atunci, ce fericire îți mai rămîne după asta ?"

Ce mai înseamnă un premiu Nobel, fie el pentru Borges, pentru Sábato sau pentru Cortázar ?

Mariana Șipoș

REPERE

Scriitori străini în dicționar

A înregistra într-un dicționar „...peste 2300 scriitori — personalități de autoritate indiscutabilă pe plan universal, valori relevante în plan național sau în acela al ariilor culturale regionale, reprezentative pentru un domeniu al creației, pentru o școală, grupare, direcție literară, creatori ai unor tehnici artistice — aparținînd tuturor zonelor geografice și tuturor timpurilor", iată într-adevăr un program ambițios, la care s-au încumetat Gabriela Dantiș, Eleonora Almosnino și Rodica Pandele, sub titlul **Scriitori străini,** publicat de Editura științifică și enciclopedică. Oricîte obiecții s-ar aduce acestei apariții și oricît de justificate ar fi ele, indiscutabil mi se pare un anumit eroism al tentativei întreprinse de cele trei autoare. Sînt trecuți în revistă autori din literaturile africane, despre care mărturisim a nu fi auzit vreodată, cu toate că ne amintim încă de cursul scriitorului ghanez Joseph Abruquah, pe care l-am frecventat în semestrul de iarnă al unei universități americane, în urmă cu vreo zece ani, cu sentimentul descoperirii unei noi lumi. Literatura turcă este foarte bine reprezentată, ca și alte literaturi contemporane din Asia, deși m-a mirat absența unor poeți cu notorietate mondială, cum este Y. Amichai din Israel, de pildă, sau Shrikant Varma din India. Dar proza americană din ultimele decenii suportă vreo referință fără William Gaddis, Thomas Pynchon sau Kurt Vonnegut Jr.? Asemenea sugestii pot fi utile pentru o viitoare ediție, ele nu constituie propriu-zis obiecții la calitatea dicționarului, deși nesiguranța criteriilor este evidentă atunci cînd acorzi spațiu lui Pierre Gamarra și îl excluzi pe Ted Hughues. În legătură cu acesta din urmă, putem doar să spunem că absența lui este asemănătoare în ceea ce privește literatura engleză cu una care l-ar scoate pe Nichita Stănescu din referințele la poezia română de azi. Importante mi se par însă aspectele de principiu. Ce trebuie să conțină un articol dintr-un asemenea dicționar ? Cum se organizează materialul și cită acuratețe au textele publicate ?

Expunerea de motive din scurtul **Cuvînt înainte** este acceptabilă, iar atunci cînd vor ca „accentul să cadă pe operă" ne gîndim desigur la calitatea informațiilor puse la dispoziție de către cele trei autoare. Articolul de dicționar reprezintă o formulă de critică extrem de subtilă, în care spațiul mic impune stringență a definițiilor și maximă putere de convingere, tocmai prin absoluta precizie a termenilor. Graba redactării și ostentația terminologică sînt primejdiile cele mai curente, și ele trebuie evitate cu orice preț. Am citit cu atenție cîteva referințe consacrate unor mari autori ai literaturii universale, cunoscuți de toată lumea, și n-aș putea spune că dicționarul propune cea mai frumoasă ținută intelectuală. Acolo unde se menține la informația strictă, rezultatele sînt mulțumitoare. Imediat ce trecem în zona unor caracterizări mai ample, apare și o anumită inconsistență. Iată, de pildă, ce ni se spune despre Sofocle : „Tragediile sale (...) se remarcă prin laicizare și prin abordare nuanțată a psihologiei umane, înfățișînd caractere de o noblețe ideală, individualizate de o voință puternică și un sentiment justițiar impins la ultimele consecințe, supuse, totodată, ironiei tragice. Tragedia sofoclianâ operează cu știința delicată a apropierilor și contrastelor..." etc., etc. Se mai vorbește de „subtilitatea afectelor umane", de „imaginație măsurată și armonioasă", de „suplețe", „dezinvoltură" ș.a. Este absolut remarcabil efortul de informare al autoarelor dicționarului, dar dacă tragediile lui Sofocle „se remarcă", dacă ele „înfățișează", dacă au „dezinvoltură" în compoziție, atunci n-o să fiu considerat prea dur cînd voi evidenția o notă de semidoctism a considerațiilor critice. Parcă e prea mult să vorbești de dezinvoltura lui Sofocle și chiar de imaginația lui ! Ne aflăm aici într-o zonă a valorilor unde se cer alți termeni. Teatrul lui Sofocle nu se mai remarcă prin nimic, fără el pur și simplu nu putem discuta umanitatea. Ca să nu mai spunem că e greșită atribuția de „justițiar" sentimentului dominant al personajelor sale. Probabil că Gabriela Dantiș a vrut să exprime altceva. Antigona numai justițiară nu e, sărăcia de ea ! Să fim bine înțeleși, avem conștiința importanței unui asemenea dicționar, de aceea ne oprim cu atenție la termenii folosiți, ei intră în conștiința cititorului obișnuit și îl buimăcesc. Trecînd la literatura modernă, iată cum este caracterizat un roman al lui Joyce : „...evoluția spirituală a unui tînăr, prin intermediul analizei și introspecției, prin fluxurile și refluxurile memoriei poetice, lirice, viziunea interioară traducînd astfel substanța vieții într-o modalitate poliedrică". Ce-o fi însemnînd asta ? Cum o fi tradus Joyce substanța vieții într-o „modalitate poliedrică" ? Babilonie curată ! Iarăși o greșală, acolo unde G.D. se referă la ermetismul din **Finnegan's Wake.** Ermetismul înseamnă o noțiune precisă în discuțiile literare, el nu are sensul din vorbirea curentă, acela de „greu de înțeles". Din punct de vedere literar, **Finnegan's Wake** este un roman foarte dificil, dar nu ermetic. Exemplele s-ar putea înmulți. O ediție viitoare a dicționarului va trebui să aibă în vedere și revizia cvasi-totală a definițiilor critice. Autori merituoși, lexicologi cu state vechi, recurg la consiliile exigente ale unor nume de calitate din domeniile în care se exercită. „Revizia științifică" asigurată de Aurel Martin se vede că a urmărit alte aspecte decît expresivitatea critică. Carențele de acest fel umbresc însă o lucrare impresionantă prin multe alte calități.

Aurel-Dragoș Munteanu

În numărul viitor :

● **Fețele oculte ale celui de al III-lea Reich** ● **Falșii profeți și un mesia monorhist** de Ioan Grigorescu

SPORT

Frumoase zăpezi și minunate mări calde

Miercuri dimineața. Ninge. Mă uit în inima ninsorii de la fereastra unui spital și, din cînd în cînd, mă aplec asupra unei măsuțe înguste și scriu. Și mă gîndesc că mi-ar place să scriu toată viața cam în felul cum cad zăpezile : frumos, caligrafic, un simbure de idee, puțin farmec pierdut, ninsoare, un pic de pîrtie, o sanie, un cal, orizontul căzut, în cringuri. De sus, de la etajul șase, orașul, sub ninsoare, se închide parcă în superstițiile secolului al optuspelea. Foarte mulți plopi, tăcere și o înțelegere difuză a existenței umane. Jos, în fața mea, stadionul Progresul — ieri, ore întregi am stat și-am privit cum se antrenau băieții și m-am simțit un fel de observator federal adică vedeam părțile rele, dar degeaba, n-aveam cui să-i transmit gîndurile mele, doctorii au alte treburi, iar conducătorii echipelor sînt prea deștepți ca să mai învețe. O mierlă neagră săgetează ninsoarea — bijuterie neagră călătorind printr-un tablou — și-mi pare, timp de o clipă, o dumbrăveancă din legendele verii. Dacă rămînem în zgaiba literii de mină vom pricepe repede că sfaturile se primesc greu. Triumful celorlalți oameni, la urma urmelor, e să le stea lor bine. De altminteri prea mulți boccii țin să iasă la arlechin ca să ne destăinuie secretul piesei. Să se înțeleagă : plătim ca să vedem curtea miracolelor cu ochii noștri. Numai eu mă las sedus de ideea c-o pot vedea mai bine prin ochii altora. De vină este capul în gips al lui Ion Creangă, pe care l-a sculptat Ion Vlad și mi l-a dăruit Piliuță, ca să-mi țină de urît în spital. Humulești eanul, mai ales fiindcă afară ninge, mă împinge cu umărul în Ozana, de unde nu mi-e greu să mă furișez pe lacul lui Sadoveanu de la Vovidenie, ca să sparg copcă cu toporul, să răsufle toți peștii de aur din ținutul Moldovei, ori să cobor pe Buzăul lui Vasile Voiculescu, ca să mă scrintesc c-un alt ulcior de apă vie și să învăț că cicatricele unei vieți se adună ca dovadă sigură că doar înfringerile sînt alcătuiri demne de cîntec. De unde eu deduc că tema fundamentală a muncii unui scriitor ar fi : vezi-ți totdeauna numai de treaba ta și citește-i necontenit pe alții. Pentru că ninge elegant (ieri, la Atena, Universitatea Craiova — Steaua 3—1 : frumoase zăpezi și minunate mări calde), iar acum, sub platanii din Parcul Progresul, fermecați de ninsoare, cîrduri de copii lunecă pe patine, mă gîndesc că povestirile pe care, acum patru zile, le-am adunat în volume și le-am predat unei edituri ar merita o prezentare, care să sune cam așa : una din două : aceste povestiri, ori sînt nedemne de mine, ori sînt nedemne prin firea lor. Luate în parte, ar mai merge, dar strînse la un loc devin obraznice : se cred și se vor adevărate. Iar așa ceva nu există. Bunul simț ne cere, mai mult, ne obligă să fim politicoși, degajați și sinceri să declarăm : adunate în volum, par pe de-antregul mincinoase. Dar asta nu va supăra pe nimeni, căci eu prefer oricînd să mi se spună ești mare în loc de ești gras.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan-Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Începînd cu numărul de față, prețul unui exemplar din „Luceafărul" este de 5 lei

Anul XXV
9
(1 035)
Simbătă
27 februarie
1982
8 pagini
5 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN MIEZUL ISTORIEI

Eminescu se referea într-o cunoscută pagină la clasele pozitive ale societății românești, făcînd un elogiu izvorului de tărie morală, sursă a tuturor valorilor naționale, care se găsea în clasa țărănească. Este un element nepieritor de conștiință românească această încredere în țărănime, „sarea pămîntului" pe aceste ținuturi dintotdeauna, sursa meditației scriitorilor care și-au legat destinul de trecutul și de viitorul țării. Țăranii sînt istoria noastră mare, bătăliile naționale purtate pentru supraviețuire, ei sînt autorii acelui tipar de frumusețe nepieritoare : folclorul românesc în care ne regăsim cu toții și care constituie modelul literaturii române. Un prilej aniversar este în măsură să ne aducă aminte de toate datoriile morale pe care le au intelectualii acestei țări față de marea liniștită care se află în adîncurile sufletului național, aceea care a obsedat pe scriitorii noștri, pe poeții și pe prozatorii care au creat operele la care ne referim în chip de modele călăuzitoare. Cultura este expresia luminoasă a unei energii colective, nici o mare personalitate nu a putut să se constituie numai în chip de martor al propriilor sale neliniști și năzuințe. Creația amplă se referă întotdeauna la forme de viață care cuprind întregul unei națiuni, în manifestările ei esențiale. Iar cultura română, așa cum spunea G. Călinescu, are o vocație specială pentru expresia sufletului colectiv. În marele său eseu care încheie Istoria din 1941, el consideră ca temă dominantă tocmai acest aspect al literaturii române. Este justificată mîndria noastră atunci cînd spunem că literatura noastră este legată de viața țăranilor. Blaga spunea că veșnicia s-a născut la sat. Parafrazînd cunoscutul său vers, noi vom zice că veșnicia trăiește la sat, în viața oamenilor de acolo, cu cerul înstelat din sufletele lor.

Țăranii nu au fost însă numai deținătorii tezaurului de frumusețe și de aspirații al poporului nostru. Ei au fost cei care au purtat pe umerii lor întreaga istorie, cei care s-au confundat cu cîteva din momentele sale cele mai pregnante, adeseori încărcate de toată violența unei aspirații care nu mai putea fi zăgăzuită prin împilări și nedreptate. Aniversarea răscoalelor de la 1907 ne aduce aminte că țărănimea noastră s-a manifestat ca forță revoluționară, că ea a împins locomotiva istoriei, zguduind conștiințele celor mai înaintați intelectuali și scriitori ai epocii, punînd prin jertfa lor temeliile unei societăți mai bune. În istoria noastră recentă aniversăm de asemenea hotărîrea lor de a se ridica pe o nouă treaptă a muncii și organizării rezultatelor muncii, odată cu evenimentul de la care s-au împlinit 20 de ani care au marcat biruința rînduielilor socialiste în întreaga societate românească. Din nou țăranii ! Ce s-a întîmplat, destinul acestei clase veșnice este prea bine cunoscut. Ei au avut parte în istoria mai veche de o soartă pe care n-ar invidia-o nimeni. Sub semnul unei noi revoluții, astăzi ei sînt meniți să asigure societății românești o viață mai armonioasă, să echilibreze mecanisme economice extrem de subtile și să mărturisească în continuare adîncimea sufletului lor devotat viitorului țării. Datoria noastră este aceeași în continuare. Aceeași pe care a mărturisit-o Rebreanu în **Lauda țăranului român**, aceeași pe care și-au asumat-o marii noștri prozatori și poeți, a nemuri imaginea veșnică a poporului, în ipostaza sa esențială, țăranul român.

Luceafărul

Camil Ressu : „Cosași odihnindu-se"

Omagiu satului românesc

Satul este sămînța înțelepciunii
Cu pîinea lui noi am învins întotdeauna
Cei mai străini de sufletul lui
Tot în sufletul lui s-au întors
Cei mai orbi de sufletul lui
Tot în sufletul lui au vrut să fie îngropați
El este rigoarea și este dragostea
Grîul lui stă în palma regilor
Iarba lui stă pe fruntea reginelor
El însuși stă împărat peste palatele lumii
Satul — aer curat în plămînii istoriei
Satul — o binecuvîntare a fiului rătăcitor
El este fără dimensiune ca focul în ceruri
Satul care a făcut iarba și pruncii
Satul care face întotdeauna istorie
Satul în care ne întoarcem să bem fîntîni cu apă vie.

Ion Vergu Dumitrescu

TRĂINICIA S-A NĂSCUT ÎNTR-UN SAT

Mîinile lor seamănă cu pămîntul. La fel de muncite de anotimpuri, la fel de bătătorite de drumurile grîului, la fel de trainice în istorie.

Ochii lor privesc mereu soarele, fiindcă el îi ajută — să vadă mai bine pămîntul.

Sufletul lor are curățenia și vioiciunea rîului de munte. Au vorbă blîndă și pasul măsurat. Se numesc țărani, poate tocmai fiindcă trăiesc cel mai aproape în spațiu și timp de pămînt, adică de țară.

Cei despre care aș vrea să scriu acum stăpînesc și astăzi niște munți. Iar satul lor se numește Rășinari. Rășinari de la acele lacrimi ale brazilor, rășina, pe care ei o culegeau din munți și-o coborau toamna odată cu turmele. Inima lor a urmat dintotdeauna acele hărți numai de ei știute, străbătînd în lungul drum cu turmele întreaga țară. Primăvara urcă la munte cu satul lor în ochi iar toamna în ochi le vezi cîmpia și dealurile și apele și marea ce mare și toate satele pe unde au trecut și unde și-au dus ofile și mai vezi, dacă știi să privești atent, luna și stelele și cîntecul Mioriței în dorul de Rășinari. Nu s-au clintit din vatra lor și asta înseamnă deja 778 de ani, adică 280 080 de zile și tot atîtea nopți de cînd mîinile lor măsoară eternitatea. Nu le dau aici nici un nume pentru că ar fi nedrept pentru toți ceilalți Ioni și Mării care din anul 1204 încoace sădesc merii și perii Rășinarilor, ce-și sapă crumpeni și cucuruzul, ce-și poartă oile în pacea serilor românești.

M-am oprit, într-o dimineață, în satul cu nume de lacrimă unde — poate într-o altă dimineață — venea pe lume un mare poet : Octavian Goga. Și sînt sigur că soarele strălucea la fel de tare pe apa Stejei, pe Rîul Caselor, pe pietrele coborîte din munți care ur-

Liliana Ursu

Continuare în pag a 7-a

1907 — 1962 — 1982

REPERE PENTRU DESTINUL SATULUI ROMÂNESC

Geografia bobului de grîu

În rostogolirea ei o frunză uscată cade sub tălpile mele. Sunetul fringerii este poate cel mai autentic buletin meteorologic. Semn că peste Bărăgan s-a zbîrlit din nou vîntul. E februarie și totul se încadrează perfect în geografia locurilor. Deocamdată ca reporter aici la prima oră a dimineții nu rețin decît un singur element de senzație în Pogoanele nu oprește acceleratul, în ciuda faptului că este cea mai mare și importantă stație de pe distanța Urziceni—Făurei. Oprește în schimb cu cîțiva kilometri mai înainte la Scutelnici. În drum spre consiliul popular mă izbește imaginea casei specialistului care este mai mult decît un loc de tinină și de răgaz. Zvelțețea, ingeniozitatea liniilor arhitectonice, ruperea de planuri în favoarea ansamblului general, mă duce cu gîndul că cel care a proiectat-o a fost ori un împătimit al locurilor, ori un arhitect mai mult decît vizionar. Ideea realizării ei aparține tînărului inginer Adrian Bănică, în prezent președintele C.A.P.-ului. Om al pămîntului pe care acum îl lucrează alături de cei care i-au pus în mînă încă de mic uneltele, iar mai tîrziu i-au însuflat ordinea și, de ce nu, aventura de-a dura aici, în această oază turbată a vînturilor, o operă și-a ataca un destin. Cred că în nemărginirea cîmpiei, el a simțit nevoia unui punct de sprijin pe care să întemeieze o relație directă cu cosmosul. Cine altul dacă nu un tînăr urma să-și adjudece geografia fabuloasă, dominînd-o cu idei și proiecte îndrăznețe ? Cine altul dacă nu tot un tînăr urma să plaseze pe orbita marilor recorduri, cu inima și gîndul, cu brațul și fapta, cooperativa agricolă în jurul căreia gravitează viața întregii așezări ?

S-a oprit în primul rînd în fața balanței alegînd taierul destinat inteligenței, efortului, îndrăznelii de a dura. Și-a ales pentru asta oamenii ? Nu știu cîtă migală a pus inițial în această aventură cu oamenii, dar că le-a insuflat, le-a redeșteptat sentimentul datoriei față de pămînt o recunoaște fiecare din cei ce sînt astăzi în linia întîi a cîmpului. A investit imens. S-a cheltuit pe sine înșelînd de nenumărate ori vigilența familiei. Într-o discuție în afara subiectului — dar ce poate fi discutat aici în afara presantei probleme a cooperativei ? — soția îmi destăinuia cîte ceva despre primele incursiuni ale președintelui. Zootehnia se afla în mare criză de furaje. Era în anul cînd obștea l-a ales președinte. A urcat spre munte în ideea — cel puțin asta știa soția — să schimbe ceva porumb din propria gospodărie pe lînă. L-a convertit pînă la urmă în furaje pentru cooperativă. Dacă s-a supărat ? Pe moment da. Dar nimic n-a putut altera unitatea căminului lor în care se dueleză la ora actuală cu abecedarul sau cu ce au la îndemînă cei doi copii. Rămîn în atmosfera argumentelor și fring pentru moment doar firul povestirii. Sînt în biroul președintelui. Se pregătesc materialele pentru adunarea generală a C.A.P.-ului. Atmosfera de lucru este întreruptă de telefon. Reții cu fidelitate dialogul. „Bănică sînt. Ce e !? Să dau nutreț la alții ? Ce-au păzit astă vară ?... Pînă la urmă tot p'ăla mai al dracului pică". Apoi către mine. „Si-au făcut concediile în iulie și-acum bat coridoarele Direcției agricole după... paie. Da, da. Nici p'astea n-au fost în stare să și le-adune".

Revin pe vechiul flux. De la casa specialistului număr citeva zeci de metri și dau de clădirea consiliului popular. Impunătoare și-acum. Dar

Dumitru Ion Dincă

Continuare în pag a 7-a

Felinarele și noaptea

Grea e și inima mea, cui aș putea să mă pling,
I-am învățat mai pe toți, ei către mine să vină,
Grea e și inima mea, greu îmi e umărul sting,
Inima mea, de sub el, singeră tristă lumină.

Am să mă sting într-o zi, eu, incredibil lămpaș,
Și cum lumină va fi, moartea tăcînd voi găsi-o,
Grea e și inima mea, dacă un secol prea laș,
Liber atît nu ne dă, să ne mai spunem adio.

Tot ce-am crezut s-a întors, pașii făcuți îi regret,
Mie spunîndu-mi mustrări, eu mă grăbesc la iertare.
Grea e și inima mea care se stinge încet,
Dramele voastre purtînd, numai a mea n-o mai doare

Merg din oraș în oraș, fac felinare și pling,
Doamne, ce noapte ne-ai dat și ce rezerve puține,
Grea e și inima mea, rană sub umărul sting,
Simt cum se stinge și ea, negura bine îi vine,

Parcă aș vrea să mă dau nopții cu totul și eu.
Parcă m-aș da împrumut pentru ca-n ziua de mîine,
Fiului meu să nu-i fie, traiul amarnic și greu.
Dar m-asupresc din trecut, moșii cu trupuri de piine.

Vin și mă cearță cumplit că m-am gîndit să cedez,
Sînt din făină făcuți, din diamant și țărîțe,
Vai, ce strămoși uriași, piine cu coajă și miez,
Sîngele-n mine, și el, vorbele dă să le-aștie.

Grea e și inima mea, dar de făcut ce să fac ?
Ducem războiul cinstit, rideți și iarăși ne doare.
Noaptea aruncă în noi, negre dejecții de veac,
Noi semănăm pe pămînt, noi proiectăm felinare.

Adrian Păunescu

ANTIRĂZBOINICA

Descripție și interviu

În spitalul din deșert
la parter
intră un lung șir de soldați
pe o ușă.
ca să fie operați de hernie
și iese un lung șir de soldați
amețiți,
pe o altă ușă
unul cîte unul pe secundă
operați de hernie
La etajul întîi
intră un lung șir de soldați
pe o ușă
și ies amețiți, unul cîte unul
secundă de secundă
pe o altă ușă
într-o tonetă din dreptul unui hublou
cade cîte un glonț extras
la fiecare secundă.

La etajul doi
intră și ies pe tărgi
un șir de soldați
și într-un vagonet
se transportă
mîini și picioare amputate.
Dar la trei ?
la trei intră și nu mai iese nimeni
E sala de decapitare
pentru dezertori.
La patru ?
La patru este o popicărie.
La cinci ?
Se servește specialitatea casei
Friptură de porumbel
La tavă.

Nichita Stănescu

REMEMORĂRI

Zaharia Stancu îl alintă „Balzac!"

Căzut ca un meteorit în capul poeților de toate gradele și contingentele, lăbărțat în cuvinte deșuchiate, lat cît o insulă proprietate personală, roșcovan și cu ochi șireți de știucă pîndind momeala, prietenul meu Fănuș rumegă cuvinte în loc de pîine.

Cînd dracu l-am cunoscut ? (Doamne, iartă-mă !).

Ce sudură neînțeleasă s-a petrecut între mine și el din moment ce, cu totul altfel sîntem croiți...

Doar răi de gură și spurcați, cu inimile *idem* de albe și fragile : *nuferi pîndiți de înghet*...

El e un spadasin care duelează cu o floretă pe lamă cărcia vorbele lunecă fără să lase urme de sînge...

Eu, ardelean țîfnos și prostănac, cînd vroiesc, pălesc cu buzduganul lăsînd încrîncenări și nedumeriri neexprimate...

A...! La Fondul literar l-am cunoscut, (sediul

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

BIBLIOTECA ORIENTALIS

Această vestită colecție de pe acum, îngrijită cu atîta răbdare și pricepere de suflu lung, de cărturarul Idel Segall, omul de rară modestie, își îmbogățește aparițiile cu o carte nouă, datorată cercetătorului ieșean Silviu Sanie, intitulată „Cultele orientale în Dacia Romană".

Volumele de pînă acum ale bibliotecii cuprindeau diferite culturi orientale în locul lor de manifestare majoră, cartea de față este intîia care încearcă să descifreze inscripții care atestă, e drept, în măsură modestă de cinci la sută, prezența

Ioan Alexandru

Continuare în pag a 7-a.

DUILIU ZAMFIRESCU — Orizonturile gazetarului

Privindu-l cu ochiul istoricului literar, Duiliu Zamfirecu pare a fi unul dintre cei mai comentați și, implicit, mai cunoscuți clasici ai literaturii noastre. Bibliografia lui critică este impunătoare, numărind sute de articole și cîteva cărți. E greu de admis în fața atîtor opinii că pe harta destinului critic al operei lui ar mai exista pete albe, unde ochiul cercetătorului nu a pătruns încă. Și totuși, oricît ar părea de improbabilă o atare supoziție, examenul faptelor o confirmă. Spuneam în **Introducerea...** pe care i-o consacrasem acum cîțiva ani că un reflex al istoriei literare tinde să-i restringă opera la **Ciclul Comănești-enilor.** Popularitatea acestuia a ajuns de-a lungul anilor o veritabilă cămașă a lui Nessus, o forță inerțială care frînează interesul pentru alte sectoare ale creației. Afirmam, tot atunci, că romancierul de idei, memorialistul, dramaturgul sînt și azi ipostaze cvasi-ignorate ale unei personalități desfășurate sub zodia căutării, ipostaze ce ar merita mai mult decît o pagină animată de simple intenții restitutive. Omiteam însă **publicistul,** care a alimentat flacăra atîtor controverse. Curios, nu se știe nici acum cu exactitate măcar istoria polemicii stîrnite de **Poporanismul în literatură,** deși în jurul acestui subiect s-a glosat din belșug. Notez aici, ca un simplu amănunt, că numai numărul intervențiilor din epocă atinge suta. Chiar dacă **ideologul literar** e relativ cunoscut, mai mult, încadrat într-o succesiune de aporturi teoretice, „biografia" lui începe indeobște cu monografia neterminată

Ioan Adam

Continuare în pag. a 6-a

● „Dedicație pentru veghea semințelor" de Cristina Tacoi ● Poeme de Virgil Carianopol ● Gabriela Negreanu ● Ioana Dinulescu ● „1907 într-o evocare literară" de Silviu Guga (în pagina a 5-a).

● În acest număr : ● „O LUME DE CIȘTIGAT" — FRAGMENTE DE ROMAN DE EUGEN BARBU ● POEME DE GRIGORE HAGIU ● CRONICA LITERARĂ ● O ISTORIE ÎN IMAGINI A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE ● PRIVIREA LUI ORFEU ● NUMELE POETULUI ● ATELIER LITERAR ● SPORT DE FĂNUȘ NEAGU

CRONICA LITERARĂ

ION BĂLU: «Viața lui G. Călinescu»

II

De unde vine înclinația de a confrunta un scriitor cu o normă imperativă? De unde obiceiul de a defini o personalitate artistică mai degrabă prin ceea ce efectiv ea nu este? Aplicarea unor grile inadecvate operelor și personalităților duce la concluzii dintre cele mai inexacte. Este la mijloc o sechelă a dogmatismului, una din multele care face carieră sub devize noi, de multe ori antidogmatice. Esența procesului este aceeași indiferent de bogăția sau eleganța hainelor pe care le îmbracă. A spune: cutare nu are simțul tragicului, deci la coș cu el, e totuna cu a spune cutare nu a cîntat clasa muncitoare, deci la coș cu el. Mecanica gestului este aceeași și aparențele nu pot salva de la judecata rece astfel de evaluări. Înlocuirea unei grile vechi cu o grilă nouă nu înseamnă decît o schimbare de păr, dar nu și de năravuri. G. Călinescu a avut plăcerea de a se întîlni de două ori cu aceeași Jeanette, coafată în al doilea caz după sezon. Dacă prima oară G. Călinescu trebuia trecut prin purgatoriu pentru că reprezenta primejdiile estetismului, a doua oară culpa lui era, de pildă, absența sentimentului tragic. Cele două obiecții au în comun refuzul lui G. Călinescu. **Viața lui G. Călinescu** de I. Bălu a fost scrisă sub presiunea unor imagini vulgarizatoare ori simplificatoare ale marelui scriitor. De aici și tendința definirii prin negație.

A lăsa faptele să vorbească de la sine este un act de tărie morală, deoarece ele sînt mai expresive decît orice comentariu. Ce ne spune de fapt biografia lui G. Călinescu după război, reconstituită sec din chiar paginile lui I. Bălu și din alte surse? În toamna lui 1944 era titular al catedrei din Iași. În 1945 G. Călinescu scoate prima ediție a compendiului. Cartea este contestată violent de Felix Aderca, de I. Ludo, și susținută de Al. Piru, Adrian Marino, George Mărgărit. Aceste atacuri sînt preludiul celor viitoare. Tot în 1945 devine profesor la București și G. Călinescu aduce pe lîngă sine, alături de Ov. Papadima și Valeriu Ciobanu, asistenți mosteniți, pe Al. Piru, Dinu Pillat, Adrian Marino, Petrică Marin. În 1946 scoate a doua ediție a compendiului, face o călătorie în U.R.S.S. și predă editurii manuscrisul revăzut al **Operei lui Eminescu** și al **Impresiilor asupra literaturii spaniole.** În 1947 citește și revizuiește într-o primă formă **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, pregătind-o pentru reeditare. Ziarul **Dreptatea** îl atacă pentru că cere studenților să cumpere **Jurnalul literar** (care conținea însă cursul profesorului) și o listă de cărți (necesare și acestea studiului). Tot în acest an se situează și diatribele anticălinesciene, preludive și ele, la adresa **Națiunii** și a **Jurnalului literar** semnate de Miron Radu Paraschivescu. În ianuarie 1948, **Viața sindicală** și **Flacăra** (prin Vicu Mîndra) atacă și ele pe profesorul G. Călinescu. În februarie, G. Călinescu adresează **Serviciului cenzurii**, director Al. Jar, o cerere privind reeditarea marii istorii, dar rămîne fără răspuns. Lunile februarie și martie aduc noi înverșunări la adresa profesorului G. Călinescu în revista **Flacăra.** La 29 martie, G. Călinescu este ales deputat M.A.N. la Brăila. De la 16 aprilie, **Contemporanul** publică în serial un „studiu" al lui I. Vitner, menit a dovedi caducitatea întregii poziții critice, istorico-literare și jurnalistice a profesorului G. Călinescu. Examinarea mai multor fapte din biografia profesorului ne îndeamnă să presupunem că Secțiunea filologică a Academiei Române il aduce în sinul său ca membru activ pe G. Călinescu drept ripostă la acest serial. Dacă scriitorul e confirmat ca membru activ la 3 iunie, nu e lipsit de semnificație faptul că ultima parte a serialului semnat de I Vitner în **Contemporanul** se sfîrșește cu data de 4 iunie. Atacurile nu dispar însă cu totul. Unuia dintre acestea, semnat de N. Tertulian, îi răspunde G. Călinescu pe 6 august în **Națiunea.** Publicarea știrii întrării lui G. Călinescu în **Monitorul oficial** nu schimbă însă prea mult lucrurile. Pe 24 septembrie 1948, în **Flacăra,** același Vicu Mîndra cere înlăturarea lui G. Călinescu de la catedră. G. Călinescu încearcă să se apere, dar primește replica unui I. N. Bălănescu în termeni de epocă. În toamna lui 1948 sînt înlăturați din învățămînt Vladimir Streinu și Serban Cioculescu. La 29 noiembrie 1949, G. Călinescu rămîne fără asistenții săi Al. Piru, Ov. Papadima, Valeriu Ciobanu, dar capătă o dublură: pe I. Vitner ca profesor adjunct și patru asistenți noi foarte tineri, zice I. Bălu, de fapt șase, și nu asistenți, ci conferențiari și lectori: Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Cornea, Paul Georgescu, Silvian Iosifescu, Emil Boldan, Mitu Grosu. La 31 ianuarie 1949, înlăturarea de la catedră, cerută de **Flacăra,** se produce: G. Călinescu este înlocuit de I. Vitner. Secția filologică a Academiei Române reacționează destul de prompt, propunîndu-l director al Institutului de istoria literaturii. În primăvara lui 1949 se dizolvă și Partidul național popular și își încetează apariția **Națiunea**: G. Călinescu nu mai are nici un organ de presă la dispoziție. La 2 noiembrie, Al. Rosetti, protectorul lui G. Călinescu la Editura Fundațiilor, este înlocuit cu A. Toma. Soarta manuscrisului **Bietul Ioanide** devine incertă. La 19 noiembrie 1949, G. Călinescu, încă profesor titular, dar fără cursuri și seminar, este detașat la Institutul de istorie literară, inexistent încă, drept care primește o cameră într-o aripă a facultății de filologie, unde n-are ce face. În 1950, boala lui G. Călinescu capătă un diagnostic precis: diabet zaharat. Rege fără țară, G. Călinescu e numit abia pe data de 1 ianuarie 1951 director... provizoriu la Institutul de istoria literaturii, unde fusese detașat. Neprovizoriu este numit, tot aici, ca director adjunct, I. Vitner. La începutul anului 1952, **Contemporanul** face analiza activității institutului și a sarcinilor de viitor. În iulie 1952 — în replică? — Academia îl numește pe G. Călinescu redactor responsabil al **Revistei de istorie literară.** La 19 sept. 1952, G. Călinescu cere eliberarea din funcția de director provizoriu al Institutului, refuzînd explicit să-și așeze pe baze staliniste activitatea institutului. Cererea rămîne fără răspuns. Să facă parte această cerere din lupta pentru îndepărtarea lui I. Vitner din funcția de director adjunct? În octombrie 1952 predă manualul la care lucra ca „normă didactică obligatorie" alături de I. Vitner și Ov. S. Crohmălniceanu, iar la 4 noiembrie, e presie probabil a repudierii unor asemenea norme didactice, își dă demisia din postul de profesor universitar. Ultima lună a anului 1952 aduce la institut un alt director adjunct, pe Mihai Novicov. G. Călinescu izbutise!

În 1953 face o călătorie oficială în China și în sfîrșit apare **Bietul Ioanide,** pentru a dispare din librării la fel de repede cum a apărut: apariția ei e considerată o eroare și criticile care i se dedică o spun. În 1954, G. Călinescu este confirmat director plin al Institutului de istorie literară și folclor. În decembrie 1955 începe sub directoratul lui G. Ivașcu colaborarea la **Contemporanul**: apare **Cronica optimistului.** În 1956 începe odiseea **Scrinului negru** și se ridică problema absenței lui G. Călinescu din învățămîntul superior: răspunsul este că G. Călinescu l-a părăsit de bună voie (sic!) și că a făcut-o nu în 1952, ci în 1954! În 1957 Editura Academiei îi restituie **Viața lui Eminescu** deși ea fusese cerută de prezidiul Academiei. Soarta **Scrinului negru** este incertă și scriitorul se adresează lui Pavel Țugui. Documentele publicate recent și chiar și cartea lui I. Bălu, istorisesc jenanta istorie a chinuirii unui mare scriitor de figuri anonime. Tot acum Academia, îngerul păzitor pînă aici al lui G. Călinescu îl investește cu calitatea de alcătuitor al tratatului de istoria literaturii române. La institut directorul are probleme: el cere reintegrarea lui Ov. Papadima, Lilianei Fischer și a încă doi angajați și îndepărtarea altuia, de unde constatăm că se opera administrativ peste capul și voința directorului. În 1960 apare, cu colaborarea nedorită a editorilor, **Scrinul negru,** este numit profesor onorific la Filologie și i se respinge plecarea la tratament în Franța. O călătorie oficială face în Franța în 1961, iar în 1962, cînd scoate și monografia **Grigore Alexandrescu** face cererea de intrare în partid și este primit fără stagiul de candidat. Omologat politic, G. Călinescu nu este însă tratat altfel decît pînă acum. Invitat la Modena la sărbătorirea lui Pico della Mirandola pe spezele țării gazdă, nu primește din țară dreptul de schimb valutar și pleacă fără nici un ban peste hotare. Ajuns acolo este tratat de manifestanți de dreapta comunist și i se cere politicos să nu participe la sesiunea de comunicări. Întors acasă, va ține cursuri speciale în fața unui auditoriu numeros și va sfîrși ca șef de catedră onorific, ceea ce era prea puțin pentru impetuoasa lui vocație didactică. Internat, grav bolnav, G. Călinescu dă afară din rezerva sa un grup de medici, între care doi străini, strigînd: „Haus! Haus! De ce mi-i aduci acum, cînd eu puteam să mai trăiesc cîțiva ani? Afară! Afară!" Pentru a fi mai convingător folosi obiectele din cameră drept proiectile. Așa arată, golită de fraze inutile, viața aceluia căruia cafeneaua literară îi reproșează a nu fi fost eroul unei istorii culturale kitsch.

M. Ungheanu

MIHAIL NASTA: «Anatomia suferinței»

Reputat specialist în lumea literelor clasice (greacă, latină) dar și cu preocupări actuale de cercetare interdisciplinară (semiotică-stilistică), Mihail Nasta ne deconcertează, ca și cum nu ar fi fost suficientă ciudata simbioză dintre elenist și semiotician, cu ultima sa apariție editorială **Anatomia suferinței** (Editura **Cartea Românească,** 1981), un text de o structură cel puțin insolită. Încercarea de a-l situa și clasifica tipologic nu este o operație deloc ușoară, nici din unghiul subiectului investigat și nici al formei literare. Titlul, amintind denumirea tratatelor etico-filosofice din secolul al XVII-lea, nu oferă decît o vagă sugestie asupra naturii polisemantice a textului ce depășește ca anvergură (în implicații) chiar și intenția declarată a autorului, de a cartografia formele suferinței umane: „Te vezi așadar obligat să refaci în pantomime cronica celor trăite de mult, din totdeauna, într-un limbaj personal, fiindcă tu le trăiești altfel, chiar atunci cînd nu te urnișeși din acest loc un centimetru. N-am părăsit nacela de observator, dar povestind ce-am văzut eram «prins mereu în urzeala de chin»... Și ajungi să imaginezi lucruri, de aproape invizibile, deoarece le amesteci cu altele, trăite. Se impune așadar de-a dreptul să vorbim de un fel de anatomie sau desen analitic al suferințelor, investigație mai candidă și mai directă, de nespus... a celor îndurate de sufletul însuși, ca și cum le-ar fi pătimit un erou de basm pe care-l investești volens-nolens cu propria ta răspundere gnoseologică". Ceea ce echivalează cu descrierea generală, obiectivă a pătimirilor însuși („anatomie") dar, concomitent trăirea lor personală, refacerea în și prin eu (fenomenologie), adică, în ansamblu, cu un „basm" al ființei în existență. Putem desigur așeza sub semnul întrebării importanța și validitatea conceptului de suferință (analogon al kirkegardianului „concepte de l'angoisse") drept criteriu fundamental de valorizare a condiției umane. Dar modul în care Mihail Nasta înțelege acest **eon** (mai corect spus decît noțiune, termen) conotațiile atribuite în urma peregrinărilor în cele mai variate domenii ale spiritului și cunoașterii, resemantizîndu-l astfel, înlătură orice dubiu sau interpretare greșită. În viziunea autorului, suferința este o constantă matricială (nisus formativus) a existenței, ce însoțește ființa de la primele momente ale nașterii, trezind-o pulsatil la viață, apoi în trecerea de la adolescență (stare hymenală a cunoașterii) la maturitate (ritul necesar de inițiere) pînă la confruntarea supremă (agonia) cu fantasmele morții. În același timp, suferința este și o calitate a conștiinței, modul ei lucid și activ de a fi în timp: „Așadar, agonia prezentului nu se raportează la ceea ce știe ce marasm existențial de care s-ar teme un filosof linced, din nou etymunul **agon** desemnează incumetarea lucidă: tensiunea pe acest prag al săriturii din arena celor prezente. Ulterior, prin agonă sau **stare de veghe** (s.n.) — în lupta unui singur timp cu namila spectrelor — ne întoarcem la sensul remanent (un studiu clinic, de agonie a suferindului care nu mai rabdă irosirea vieții)" (p. 286) Făcînd o scurtă paranteză cred că semnificațiile de „incumetare lucidă" și „stare de veghe" opuse „marasmului existențial" și „irosirii vieții" definesc, destul de limpede, perspectiva, aș spune, stenică asupra suferinței.

Revenind la obiect observăm că treptat, în pofida meandrelor argumentației, sensul proiectului se decantează, alegîndu-se ca firul de aur din prundul riului. Mihail Nasta trasează conturul unui alt tip de sensibilitate și comportament uman diferit de cel istoric sau canonizat de alte reprezentări, dar nu cu scopul de a nega, ci de a-l pune în complementaritate cu acestea. Încercarea poate părea cel puțin orgolioasă ca demers personal și temerară ca demers cognitiv însă ea corespunde unei realități obiective, unei stringente vocații a omului de a se redescoperi în plenitudinea manifestărilor sale: „Dacă este adevărat că omul se află totdeauna „în situație", această situație nu este neapărat, totdeauna istorică, adică condiționată numai de momentul istoric contemporan. Omul integral cunoaște și alte situații dincolo de conditia sa istorică". (Mircea Eliade, **Images et symboles,** p. 40) Și așa cum Mircea Eliade a descris și interpretat comportamentul lui „hommo religiosus" ca ipostază a „omului integral", elaborînd o hermeneutică proprie în acest scop, Mihail Nasta descoperă și codifică o altă „situație", un alt tip de comportament uman; acel om care devine înțelegător și se cunoaște pe sine și lumea prin agonul suferinței: „Iată cum zace, de secole, în fiecare din noi o curiozitate modelatoare, anatomică pentru pătimirile tuturor ființelor; mituri, basme, fantazări ale subconștientului nu fac decît să obiectiveze această necesitate obscură de a modela paradigma unui **homo patiens,** rudă bună cu orice viețuitoare care mai răspunde unui stimul extern și urcă mai sus pe scara naturii, fiindcă viază în consens reflexiv — nu se mulțumește doar cu simpla sugestie și asimilare a substanței hrănitoare" (p. 10). Și mai departe: „Omul se autodepășește prin agon, oprește reificarea, insinuat în apa lucrurilor, amestecat în lucruri sau deosebind cu măsura gîndului o rațiune stăpînitoare (noima) și lumea de raporturi analogon: cercul și sfera, punctul care generează linia, timpla suprafețelor pe cilindru" (p. 15). Nu este vorba însă de un discurs teoretic-abstract, despre homo patiens în general ci de o interiorizare și retrăire în ființa autorului, ca experiențe personale, la fel cum ontogeneza unui individ repetă în nuce filogeneza speciei. Astfel că textul se desfășoară pe multiple planuri, eul, ființa, grupul sau specia, ce se întretaie și comunică într-o construcție dedalică, unde sînt topite și recristalizate materialele unei erudiții mirobolante (religie, antropologie, filosofie, poezie, teozofie etc.) La rîndul său, scenariul scriptural cuprinde și înglobează după o geometrie secretă, în ample perioade muzicale sau scrîșnite formulări eliptice, fragmente de discurs teoretic, evocări (secvențe) din copilărie, și chiar poezii ale autorului. Dar Mihail Nasta nu pierde din mînă firul Ariadnei, acel desen al anatomiei suferinței, pe care îl urmărești în cele mai întortocheate și îndepărtate spații (preconștiința copilăriei, zorii gîndirii prelogice, luarea de conștiință și formarea unei concepții despre lume, modelarea ființei prin* jertfă și durere în riturile dionysiace) pentru a-l aduce în final, victorios, la lumină (meditația — agon despre „timpul inclus" sau arhetipurile maturității). Este un itinerar greu de parcurs, solicitînd o maximă concentrare și implicare, uneori inutil obstaculat, dar la capătul căruia întrezărești o nouă dimensiune a spiritului. Rămîne de văzut dacă Mihail Nasta își va îndeplini în întregime proiectul, acela al unei hermeneutici personale a suferinței ca „situație umană", „Anatomia suferinței" constituind doar prima parte a unei viitoare tetralogii dar și așa, acest strălucitor și paradoxal eseu impune un gînditor original, de aleasă ținută intelectuală. Îmi permit totuși și o sugestie: renunțarea la excesiva literaturizare a textului, pe alocuri naivă, care parazitează superfluu ideea.

Paul Dugneanu

IOAN FLORA: «Fișe poetice»

Ioan Flora s-a născut în anul 1950 la Satu Mare, Banatul iugoslav. În 1973 absolvă Facultatea de limbă și literatură română din București. În perioada studiilor colaborează la revistele „Luceafărul", „România literară și „Steaua". Este redactor al revistei literare „Lumina" și al paginilor culturale ale săptămînalului „Libertatea". Este membru al Uniunii Scriitorilor din R.S.F. Iugoslavia. Am citat din nota bibliografică ce însoțește volumul **Fișe poetice** (Editura **Cartea Românească,** 1931) pentru a pune în temă pe cititorul mai puțin avizat. Altfel, poezia lui Ioan Flora, care scrie în limba română, este destul de cunoscută la noi și, în timp, s-a bucurat de bune aprecieri din partea criticii. În 1972, Geo Bogza îl întîmpina pe tînărul poet cu cuvinte mai mult decît elogioase: „Treapta de la care Ioan Flora pornește, la 21 ani, e foarte înaltă. Chiar influențele ce se vor fi găsind în scrisul său îi fac cinste, reamintind pe seniorii simțirii și ai expresiei, din marea poezie modernă a lumii. Din punctul în care se află, răsfățat de fantezie și stăpîn pe cuvînt, acest tînăr poet nu mai are de învins nici o dificultate, decît să meargă, cu desăvîrșitele unelte de care dispune, spre sine însuși, ca spre inima de foc a pămîntului" („Luceafărul", nr. 7 (511), 12 februarie 1972). La data cînd apăreau aceste rînduri, Ioan Flora, care semna Ion Flora, era autorul unei singure plachete de versuri, **Valsuri** (Editura „Libertatea", Panciova, 1970), care cuprinde poezii muzicale, de o tristețe afectată, post-simbolistă, unde Baudelaire este nu doar o influență, ci un tutore cu drepturi necontestate. N-aș zice că „treapta de la care Ioan Flora pornește, la 21 de ani, e foarte înaltă" ci doar onorabilă. Căci, iată, parcă pentru a mă confirma, în volumul **Fișe poetice, de la Cartea Românească** (unde regăsim aproape tot ce a scris poetul: **Iedera,** Editura „Libertatea", Panciova, **Fișe poetice,** Editura „Libertatea", Panciova, 1977, **Lumea fizică,** comuna literară Virșeț, 1977, **Terapia muncii,** Editura Prosveta, Belgrad, 1981 în traducerea lui Adam Puslojić) Ioan Flora nu reține nimic din cartea de debut.

Strînse la un loc, poeziile de pînă acum ale lui Ioan Flora lasă să se distingă două etape de creație, diferențiate stilistic destul de net. În prima dintre acestea, ar intra poeziile din **Iedera,** situate în continuarea mai vechilor **Valsuri.** Poetul scrie acum baudelaire-iene poeme în proză, fără cruzimea celor ale maestrului. Față de **Valsuri,** imaginația este aici mai arborescentă, rostirea ceremonioasă (amintind de Saint-John Perse) metafora fastuoasă, livrească, subtil orchestrată, susținută de sensuri mai profunde. Un eu neliniștit, conștient însă de neliniștea sa, pe care o poartă ca pe o podoabă de preț, ia în posesie o lume sentimentalizată, transformată deci în decor adecvat pentru „aventurile" cunoașterii: „Era cerul un trandafir brun și picurau săgeți de unsoare pe gratii; se împietreau buzele făpturilor cuprinse de goană grea și pașul meu cobori să-și adîncească rănile. Setea să-și potolească cînd nestiutele munci aruncă în brațe mielul de cărbune. Ușoare suvițe de tihnă scotea pe nări și să mă înspăimînte a început pădurea în plină sărbătoare. Se așteptă să se îndrepte părul, mlaștină înmuguriță, ori rațele să se oprească din zbor, aripile să-și întindă peste o copilă verde-verde. Ei își umezi inelele din lină de aur și lumile toate adormiseră pe spatele cărări'or învecinate și se dezlipiră aripile și se tîrîră pînă la poalele dealului. Deasupra, fringhii de paianjen sfredeleau botul de șarpe al vasului. Mușcate răsăreau pe fruntea miresei, în fintini alunecînd mai apoi și se văzu grădina călcată de umbre. Se răspîndi o strălucire ce întrece marea" (**Era cerul**). Starea pe care se edifică poezia din **Iedera** este cea a tînjirii fără obiect (tipic romantică), iar sentimentul, transparent, de asemenea romantic, al damnației: „Prin frunza desprinsă, aerul meu cuprinde oameni săpați în mărul din curte și cerul ajunge pînă la călcîie — rața sălbatică nu reușește să întindă o aripă" (**Prin frunza desprinsă, aerul**).

Adesea remarcabilă, învăluitoare ca un cîntec trist, poezia din această etapă de creație suferă, totuși, de exces metaforic. Pletora imaginilor distruge atmosfera, virtuozitatea sufocă sensurile, gesticulația abundentă obscurizează textul. **Fișe poetice** (1977) marchează un moment de tranziție în poezia lui Ioan Flora. Metafora saturează încă discursul poetic, care nu mai vizează însă exclusiv atmosfera, meditația cîștigînd din ce în ce mai mult teren. Iată o poezie care mi se pare reprezentativă pentru coexistența celor două atitudini: „Mătasea și dimineața de iulie aproape imaterială / și amintirea clipei / cînd, umed, văzul meu se apropie de o viziune plină / îl puteai distinge între flăcări și înserările fluide. / Îl poți recompune în felul în care / însceneză o ceremonie nupțială. / Stelar, indicînd ziua bucuriei depline / / Bănuiesc în desprinderea lui de materie / O foame solemnă / Bătăile inimii îmi sugerează / scoarța care acoperă o compoziție rară, / alegerea omului liber. / / Mătasea și distanța de iulie aproape imaterială. / Nici un mister / pe distanța dintre văzul de curînd suspendat și ureche / Memoria ochiului invocă cumințenia acestui pămînt / Lumina o poate percepe" (**Memoria ochiului**). Influențe sensibile din poezia lui Nichita Stănescu apar acum, fie în inserții tautologice („Ochiul lui și ochiul în general este un exercițiu al privirii"), fie în versuri ludice, cu subtext filosofic („El există așa cum porumbeii / sînt o detunătură a orelor și gîndurilor mele. / El este între mine și mina care apucă. / Între mine și cel care mărturisește că scrie. / Că scrise. / Cel care scrînd").

Pe de altă parte, limbajul poetic devine mai auster, mai simplu, mai puțin romantic, vestind astfel stilul volumelor următoare. Poziția poetului față de lume tinde spre obiectivism. El este acum mai degrabă un observator decît un participant, un scriptor (așa se intitulează un ciclu din **Fișe poetice**) care înregistrează evenimente, opus poetului care poetizează realul. Ioan Flora se înscrie astfel în mișcarea accentuată a poeziei moderne de întoarcere la aspectele concrete ale realului. Deocamdată, în **Fișe poetice,** observăm doar semnele acelui hiperrealism ce caracterizează una dintre direcțiile poeziei și prozei iugoslave contemporane. Nu întîmplător, desigur, un ciclu din carte, altădată intitulat „Starea de a simți lumea", primește acum un titlu cu caracter programatic, „În afara oricărei practici romantice", marcînd o nouă opțiune poetică: „Aici e albastru / Totul mi se pare a fi / de o mai mică importanță / decît faptul că exist. / Nici un sistem filosofic / nu poate egala / curățenia și sălbăticia cărnii / Aici e albastru / Exist în afara oricărei practici romantice". Drept consecință forța limbajului poetic de a re-da lumea începe să fie suspectată. Din această stare de refuz a poeticului, de aspirație către un contact neintermediat cu obiectele, se naște, paradoxal, poezia. E vorba, în fond, de o tehnică poetică, ale cărei mecanisme Ioan Flora le cunoaște bine: „Soarele apare și dispare. / Eu sînt de jur împrejurul lui, numai și numai / pentru a-l putea percepe./ A atinge, a zgîria un geam. / A refuza un concept. Sînt apropae cinstit. / La ora asta, poeții mari degenerează în vers" (**A atinge, a zgîria un geam**).

Cu **Lumea fizică** și **Terapia muncii** această orientare spre concret devine evidentă. Este a doua etapă din creația lui Ioan Flora și, după opinia noastră, cea mai valoroasă. Programul poetic, altul acum, se rostește cu o claritate care face inutil comentariul: „ȘI NU / NUME, ȘI NU MIRE, ȘI NU MARELE PASTOR, / ȘI NU CRINUL CRUCII, ȘI NU LEMNUL CRUCII, / ȘI NU HAR, ȘI NU PRUNC, ȘI NU ÎNVIERE, ȘI NU / LAPTE DE CAPRĂ CU IZ MITIC, / / (...) Alungam, aseară tîrziu, fluturii de noapte /, nu sînt lampă, îmi sugeram, / nu simt nevoia de aripi, aș minca / niște carne crudă, tocată, piperată, asta de pe masă. / De ce tremuri, mira mea tremură, urlu, fii ca sarea, încearcă să te îndrepți de șira spinării, / ești o ființă socială, / trăiești cu alții. Citește ziarele, dă telefoane, cutreieră străzile, / apasă tare pe clanță, cumpără-ți pieptene, / scrie la fața locului: / sînt drepturile tale, sînt singurele tale obligații / Bunul tău nume gîdilă și sfidează / pe Bulevardul Magheru, / printre pălării și buze, / ești o ființă socială, / mănînci cu alții, te culci cu alții; / rămîi de partea lucrurilor și locurilor concrete, / mi-am spus" (**Poezia-i document, mi-am spus**). Subiectivitatea nu se exclude din aceste poeme scrise cu sufletul la gură, dar este vorba de una de alt gen, plebeiană. Ceea ce dispare este exhibiția metafizică, abandonată în favoarea „lumii fizice". Poezia se naște din enumerări și interogații în limbajul obișnuit, al străzii și chiar al halelor, care revendică statut poetic pentru a configura imaginea unei lumi mai puțin pretențioase și pretențioase, dar mai umane. Experiența începută în **Lumea fizică** va fi continuată și particularizată în **Terapia muncii.** Elementul biografic intervine aici, dînd culoarea unui univers uman pînă acum abstract. Ființă socială, poetul își cunoaște determinările și, consecutiv, poezia sa se impregnează de o vitalitate binefăcătoare: „Să scriu poezii, mi se cere, să frecventez redacțiile, / să dau telefoane, să aflu că s-a făcut și s-a dres, să calc / cu călcîiul vulnerabil și descoperit, înainte, / să mă încalec, să mă folosesc de dicționare de cuvinte / și verbe pure. să lupt, să pătrund în antologii mi se cere / Dar eu scriu din fugă / din perspectiva broaștei, din șanț, aș răspunde, / înghit electricitate și penicilină, trec drept un vlăjgan furios. / Mă cutremur de rușine în fața oglinzilor de Veneția" (**Oglinzile de Veneția**).

În ipostaza sa plebee, poezia lui Ioan Flora este foarte personală și foarte contemporană.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

JURNALUL UNEI LUMI

Escala pe care Doina Topor și George Sprințeroiu o fac în țara Nilului și a Piramidelor **Escale în Africa și Orient,** Ed. **Dacia,** 1981, nu-i acea „cochetărie cu neantul" și nici „meditația asupra neexistenței", cum vorbea Mihai Ralea despre călătoria sa în țara Sfinxului.

Egiptul surprins în jurnalul „Escale în Africa și Orient" nu-i nici Egiptul lui Octavian Fa'er, în care „drumurile se convertesc în timp subiectiv și întrebări", unde „deșertul nu e altceva decît o imensă negație"..., „Nilul — o negație a deșertului" iar Piramidele „o orgie geometrică de piatră, succesiv, rațională și absurdă..."

„Escale în Africa și Orient" nu se confundă nici cu a'te scrieri de călătorie pe care le interferează din punctul de vedere al ariei geografice. Edificatoare în acest sens este comparația pe care avem posibilitatea s-o facem între Siria — cea de a doua etapă a jurnalului de călătorie semnat de Doina Topor și George Sprințeroiu și cartea lui Sever Norian, „Siria — drumuri de legendă". În aceste lucrări, ample și remarcabile reportaje, se reflectă deopotrivă memoriile unui trecut glorios și imaginile Siriei contemporane. Densitatea și varietatea informației, interesul și simpatia pe care autorii le manifestă față de trecutul și prezentul acestui popor constituie numitorul comun al celor două lucrări. Dar escala în Siria ne pare a fi un compendiu al lucrării lui Sever Norian — privilegiat de a fi străbătut Siria de două ori, în lung și-n lat.

Nici Beirutul, pe care Doina Topor și George Sprințeroiu l-au cunoscut ca un oraș idilic, ca o „Elveție a Orientului" nu poate fi apropiat de Beirutul de astăzi prefăcut în țăndări, pe care ni-l înfățișează atît de dramatic Crăciun Ionescu în cartea sa de reportaj „Corespondent în Orientul Mijlociu". Sesizînd schimbarea fundamentală intervenită în peisajul politic, economic și social al capitalei libaneze, în scurtul răstimp al decantării impresiilor culese din țara cedrilor, Doina Topor și George Sprințeroiu nu ezită să introducă în paginile cărții lor, cu un ceas înainte de a o încredința tiparului, cîteva extrase din presă, referitoare la războiul civil și la urmările lui din ce în ce mai dezastruoase pentru Beirut, împlinindu-și, astfel, și pe această cale, înalta lor datorie față de cititori.

În același timp, cu „escalele" vede lumina tiparului o altă scriere consacrată unei țări africane: „Coasta de Fildeș" de Ion Ivanici. Fără a încerca să punem în balanță elementele esențiale care le apropie sau le despart, vom spune că în ambele lucrări autorii își concentrează cu predilecție atenția spre zonele noi, marcante, ca și spre cele de contrast pe care se străduiesc să le descrie cît mai aproape de dimensiunile și semnificațiile lor. Dar în timp ce Ion Ivanici pendulează între notația personală și relatarea cu caracter documentar, Doina Topor și George Sprințeroiu sînt și la Abidjan aceiași pasionați reporteri pe care i-am întîlnit la Cairo, Damasc, Accra, rareori dispuși să renunțe la imaginea vizuală în favoarea interpretării sau a comentariului.

În absența unor lecturi despre Ghana și Senegal, mai apropiate în timp de „Escale în Africa și Orient", ne este greu să mergem mai departe pe itinerarii paralele. În ce privește Mauritania și Nigeria, aceste „escale" incluse în jurnalul semnat de Doina Topor și George Sprințeroiu se înscriu printre puținele apariții în limba română, constituind o contribuție importantă la cunoașterea unor popoare prietene, aflate în bune relații cu noi, românii.

Adunînd în paginile sale un imens volum de informație, din cele mai variate domenii — de la istoria milenară, la viața politică, economică și spirituală contemporană, de la agitația permanentă a negustorului ambulant și activitatea cotidiană a meșteșugarului, muncitorului, fe'ahului și studentului, la marile înnoiri și proiecte transformatoare care se înfăptuiesc prin contribuția popoarelor — jurnalul de călătorie semnat de Doina Topor și George Sprințeroiu se impune atenției ca o lucrare de referință, dar și ca o lectură agreabilă, care te prinde în mrejele ei de la prima pînă la ultima escală.

„Cărțile, spunea Victor Hugo, sînt prieteni reci și siguri". Într-adevăr, cele mai multe cărți citite devin prietenii noștri siguri. Dar unele dintre ele ne sînt în același timp prieteni apropiați, pe care-i îndrăgim în mod sincer. Printre acestea din urmă ne face plăcere să situăm și jurnalul „Escale în Africa și Orient". Mai mult, ne îngăduim să spunem că această carte reprezintă, înainte de toate, o escală în inimile oamenilor.

Nicolae Dăscălescu

BREVIAR

■ **„TRIBUNA — 25".** Împlinirea a 25 de ani (la 10 februarie) de la înființarea revistei clujene „Tribuna" prilejuiește în numărul omagial din 11 februarie 1982, o frumoasă retrospectivă. Semnăturile lui Ion Vlad, M. Bennuc, Al. Căprariu, Ion Dargaș, Mircea Popa, Ion Lungu, A. Gurguianu, M. Vaida, D. Isac, Doina Cetea, D. Cesereanu, Horia Bădescu, Dan Rebreanu, V. Felea, C. Cubleșan, N. Prelipceanu, precum și ale altor colaboratori mai vechi și mai noi, rezumă un sfert de secol de literatură română, văzută de la „fereastra" generoasă a „Tribunei".

■ **GÎNDURI LUCIDE.** Intervenția echilibrată, în veșnica problemă a criticii literare, publicată de Livius Ciocîrlie (în „Cronica" nr. 7) cuprinde și aceste propoziții adevărate, recomandabile unor critici „autoritari" de azi: „Mai explicit, literatura ar trebui despărțită de viața literară. Poate fi combătut scriitorul, opera niciodată. Prin urmare, un obstacol în calea scrimbului fructuos de idei este, cred, poziția preconcepută".

■ **„SUPRAVIEȚUIRI".** Tăria morală, dovedită de Radu Cosașu, prozator de tot remarcabil și salutată, recent, de C. Ungureanu, critic interesat, din ce în ce mai mult, de sociologia deceniului șase. „Radu Cosașu are experiența înfrîngerilor, a eșecurilor, dar are și umorul de a le întîmpina zîmbind. Multe din vedetele anilor '30 își reneagă opera; Radu Cosașu nu și-o renegă. El și-o asumă". Așa este, cu precizarea că „A înțelege sau nu", a lui Radu Cosașu, scrisă prin acei ani, este încă o culegere valabilă esteticește spre deosebire de, să zicem, „Ofensiva frumosului" de... Oare cine a scris această carte?

■ **GIRUETA.** După o iute ipostază „gheristă", semnalată de noi la momentul potrivit, N. Manolescu dă semne de simpatie pentru protocronism căci iată cum comentează în „Steaua" (nr. 1), o creație a lui Urmuz: „Fuchsiada are ceva dintr-un perpetuum-mobile lingvistic, cum vor visa să scrie (fără succes) noii romancieri francezi din deceniul trecut, un limbaj-mașină capabil să se genereze singur. Uimitor rămîne la Urmuz firescul unei atît de noi înțelegeri a prozei". Propunem, așadar, celor care au combătut, iritați, pe protocroniști, un nou adept al acestei idei, a cărui convertire era așteptată de mult.

■ **RESTRICȚII PONTIFICALE?** Un tînăr, autor de poezii și recenzii, Ion Bogdan Lefter, susține într-un articol despre „talent, cultură, morală" (din suplimentul „Scînteii tineretului" nr. 21) că „scriitorul tînăr de azi e practic obligat să fie licențiat în filologie, fie ea „absolvită" pe băncile universitare ori la domiciliu". Idee salvatoare pentru redacții și edituri, cu o notă de interdicție papală; a nu se publica nimic fără „document", adică fără diploma de licență în filologie. Tînărul cenzor nu menționează dacă absolvenții de filologie clasică pot fi scriitori tineri români; mai e vreme s-o facă!

A. S.

REZULTATELE CONCURSULUI DE DEBUT ÎN PROZĂ PE ANUL 1981 AL EDITURII „ALBATROS"

În urma trierii celor 53 de manuscrise depuse sub motto, juriul alcătuit din criticii Mirela Roznoveanu, Mircea Scarlat, Alexandru Ștefănescu, Mircea Săntimbreanu, directorul editurii, președinte, și colectivul Secției proză, au hotărît premierea și reținerea spre publicare a următoarelor lucrări:

Talanii, **roman,** de Ion Anghel, **Călărași.**

Îngereasa cu pălărie verde, **roman,** de Adina Kenereș-Romoșan, **București.**

Mirosul de praf de pușcă, **povestiri,** de Tudor Stancu, **București.**

Lucrările concursului de debut în poezie pe anul 1981 se află în faza finală, iar rezultatele vor fi publicate ulterior.

CINTURI DIN

EPOPEEA TĂRĂNEASCĂ

aici începutul
aici miezul

din țăran în țăran
trainic desfășurată
crește epopeea țărănească
acum e aici acum dincolo acum dincoace
o străpunge o suliță o rază de soare un nor
liziera salcimilor ciuruiți de corbi
lanul galben în floare
arborele singuratec intens
dealul prăpastia golul
din umbra ce-o lasă
un bob de cheag e destul
pentru cîteva generații

dar ce fac ei
mestecați cu pămîntul
țăranii
unul bate pe loc dirdiind
se scufundă în lut încă plin de fulger
altul ia foc de la lună pe culme
o mare veste străbate hotarele
de bine de rău unii știu alții nu
celălalt însă ultimul zămislitorul
cel ce va fi
cu ochii de zeu se mai uită
la cornoasele gheare părăsite

epopeea contemplă în sine
se umilă pe cît se scrutează
privire fără de margini
pune opreliști cel mai adesea gîndul
sufletul încurcă uneori cărările
totuși e piatră pe piatră
două esențe mereu puternice
și cît de aproape una de alta
se-ngeamănă deopotrivă scînteie
aici începutul
aici miezul
aici atoatefăcătoarele

poate cea mai veche monedă de schimb

griul griul griul
poate cea mai veche
monedă de schimb
cînd el lipsește pe lume
tare rău se mai încurcă țițele
dau din colț în colț stăpînii și slugile
string centurile oamenii de bine trădătorii
de parcă s-ar pregăti să ridice
o ultimă dură uriașă greutate
unii își fring ambițiile
alții șirele spinărilor
istoria merge încet înainte

griul griul griul
bunăvestire și reavestire
după cum este sau nu este el
în zadar visul cu cele
șapte vaci albe și șapte vaci negre
răstălmăcită prevederea biblică
dacă nu-și pune osul țăranul roată
nu se urnește nici-o fărîmă de ață
dacă-i iei pîinea de la gură ție ți-o iei
un săcotei de semințe
e lestul care ne ține pe toți
să nu ne spulberăm în văzduh

griul griul griul
bătut zobit măcinat
fluidă flacără albă
dacă este prea mult într-o parte
partea cealaltă îl vrea pentru ea
cînd nu e destul pentru toți
se surupă huruitoare balanța
praful de pușcă îi ia locul în măruntaie
explodează sătuii și nesătuii laolaltă
mare minune
griul nu în zadar griul
ofrandă pe vatră

unde respiră doar legenda

tot răsvrătiți
tot în răspăr
cu stăpînirea
să-i tortureze pînă la sminteală
cumpliții iscusiții meșteri inventară
unelte mult mai bune și mai multe
decît țăranii au avut vreodată
unelte de tortură pe măsură
virtuoselor alcătuiri de trup și cuget
privește-le
un munte ai putea
să muți cu ele

n-a fost de-ajuns
în mohorîta ziuă
mohoritul ceas
în scaunul de fier ținut la foc
în înroșitul scaun să-l ridice
pe regele țăran dintotdeauna
să-i tragă brusc pe cap așijderea coroană
să-l potcovească-astfel
zeuanimal cum nu s-a mai văzut
mai trebuiră
să-l și împartă
de mîncare

cu sila opintit
își înghițiră soții
maimarele
țăranii vii cu carne moartă de țăran în ei
sbucniră către satele de baștină
înfometații prea sătui de astă dată
svîrlind din ei sfîrșita grea ciosvîrtă
s-o lase corbilor și lupilor pe la răspîntii
să-ntunece duhoarea lumea
scurmau cu mîinile
înnebuniții peste noapte
pîntecele să-și desfacă

mormînt ce se desprinde
în altele se-mparte
morminte urlătoare
un trup ciuntit prin celelalte trupuri
teribila călătorie își pornise
de arbori se lovea de pomi de case
de rîuri și de pietre de păduri de stîni
de singuratice biserici și de fum
de ultimul cuvînt întors mormăitor în sine
de înălțimea
unde respiră
doar legenda

țăranii trași pe roată pe tot felul de roți

primăvara aproape
se simte după mirosul
de aripă de cocor
bate o înfiorare dinspre secera lunii
ceva se mișcă printre stele și lanțuri înghețate
orologii tăcute poartă figuri
zugrăvite prin trecătoarele cețuri
mai lasă-ne o zi o oră o clipă
cufundați în nehotărîre fecundă
risipiți cu gîndurile
părăsiți cu sufletele
pe vulcanii verzi

spune însă
despre durerea surdă
care te-ncearcă
boală nevindută nici unui medic
nedată nici unei mizerii omenești
neîmpărtășită sărăcelor lacrimi
chin ceresc adînc înfipt
în plămădeala ființei toată
un fel de a fi altcum altcineva alții
ban de argint
înnegrit pe ochiul
de timp

pînă te află
trăsnește arborele
poarta casa
pe urmă încep să doară zbuciumate pe rînd
zgîrciurile groase de la picioare
oasele sorii cei mici ai genunchilor
cu sunet de fluiere și de nuci sparte
vertebrele pînă la inimă și mai departe
covrigi înșirați pe ciomege noaptea
în ferestrele sordidelor prăvălii
toacă pe frunte
o coroană inversă
de fier în nemărginire

trec prin tine
țăranii trași pe roată
pe tot felul de roți
parcă străbătînd o odaie rece de ciment
lepădîndu-și hainele și carnea și oasele
abur negru în aburul mult mai negru de-afară
tot trec fără sfîrșit în primăvară
și deodată durerea ia chipul acestor veșminte
sau leșuri de băi comunale părăsite de apă
da uneori
cu cîtă tristețe
mă simt țară

îi trasere temeinicia

i-au luat
griul și porumbul
adică pîinea și mămăliga
o imensă rețea de conducte nevăzute
au fost conectate direct la tulpini
să soarbă să tragă fără încetare
tot ce e bună roadă a pămîntului
mai departe drumuri și rîuri și căi ferate
pompară duseră înstrăinară hrana
cîteva ace mai fine și goale
sisiind se-nfipseră
direct în sîngele țăranului

pe săturate
îi trasere
temeinicia
mai întîi smuciră lanurile cu grămada
de subt picioarele lui bine proptite
smulseră pămîntul pe de-a-ntregul
să se bîțîie omul dezechilibrat
să cadă singur în mormîntul
pe care și l-a săpat el însuși de veacuri
îi ancorară viața
cu propte și cîrlige
să-i umble numai umbra

infernu-i sus
la suprafață
pe pămînt
și țara-i năpădită de ploșnițe pe jugulară
în anul domnului o mie nouă sute șapte
și bourul de stemă e costeliv și cade-n bot
a văduvit de trestii și de paie slabele
acoperișe
acum chemați vestiții pictori și desenatori
să facă studii savante de anatomie
bărbați femei copii
întreaga țărănime
ce de schelete ce de ecorșee

coasa asta coasa asta

boierii venetici
boieri de țară
în devălmășie
se svîrcoliră-n somn pe albele grătare
pe suciloaiele cearșafurilor mult încinse
urechea prinse din adîncuri
un clămpănit un riciit un dîrdîit de dinți
ce-l scoate ciinele pămîntului citeodată
și-un fosgăit de seceri și de coase
învinețite
vipărește bulucindu-se
prin ape

parcă erau mai mulți
de două ori mai mulți
prin sate oamenii
și se-ntrebau la porți la garduri
pe rînd cînd unul și cînd celălalt
ce faci vecine măi rumâne măi firtate
ei coasa asta a lehamite dădea din mînă
ceremonie veche ritual bătrîn
și țara se-mpinzi plesni vui
coasa asta
coasa asta
coasa asta

se-ascute
cel mai bine coasa
primăvara
lemnu-i umflat și bine-nfipt în fier
la fel de dur de moale cînd e trebuință
și fierul își primește gresia cu-nțelepciune
nu pierde corp ci numai se iuțește
o așchie din soarele renăscător
dar și din luna scurgătoare vieții
o coasă cît o margine de codru
o coasă cît un fluviu
o coasă cît o graniță de țară

iat-o la lucru
cu noaptea-n cap
cum îi e felul
nu se împiedică de arbori de pomi
de hambare de acareturi de conace
își face amar din orice colț din orice ieșitură
e bună și carnea e bun și osul
taie și dă laoparte o halcă de pămînt
cu sentinelă și gheretă cu tot la barieră
se-nfășoară în cîrpa
în cămașa udă a răsvrătitului
pînă aici a fost treaba mea

potop sau trăsnet sau cutremur poate

ce-a fost
potop sau trăsnet
sau cutremur poate
valul bătu în neorînduială malul
se ridica pierea și iarăși se nălța
învălmășeala prinse-n sine ripi și dealuri
mai multe case își schimbară locurile
pe ape ce păru corabie în vîlvătaie se văzu
era năluca unui fost conac
pe punte nici țipenie de om
doar umbra unuia care rupea
din marele registru foaie după foaie

părea un joc
o horă care se stringea
cînd ici cînd dincoace
și după multe ocolișuri dibuieli și greșuri
adevărata țintă își atinse totuși
căzu învîrtejită greu în plin de scînduri
încît fără să miște nimeni nici-un deget
plesni-n belciuge lacătul cel mare
și porțile hambarului săriră-n lături
griul vărsat și moale
acoperi lingînd cîteva labe
desculțe de picioare
și se cocea o pîine
o pîine uriașă
în fiece hambar
la focul care nu se mai știa cine-l pusese
în spuza leoasbelor arzînd înalt
o uriașă pîine se cocea
să sature flămînzii lumii toți
o pîine uriașă care ar fi fost să fie
uriașă pîine pentru toți de n-ar fi devenit
pîine de cruce
de incinerație
de rug

plecau prostiți
flămînzi mai tare
mohoriți în demnitate
de parcă nu știau la ce veniseră acolo
de parcă altul le fusese scopul și-l pierduseră
pe drum prin șanțuri la vreo cotitură
și-acum se străduiau să și-l aducă-aminte
ar trebui să ne însămînțăm ogorul
și se pierdură trași cu sfoara în cîmpie
ogorul nostru
al nostru
pentru totdeauna

grigore hagiu

din coapsa lui grîu verde răsărise

la-nchinăciunea
cea mai mare
cea din urmă
la-nchinăciunea care n-a iertat pe nimeni
căzură toți cîți au ieșit la margine de sat
și se surpară în genunchi și-apoi pe coate
pe brațele svîrlite-n lături
cu fruntea încercînd să are-n asfințit
proptindu-se în convulsivele picioare
trupcruce
nici în pămînt
și nici pe verticală
cum s-a-ntîmplat
ce-a fost
cine mai știe
dar se găsea acolo și-o țărancă
bătrînă nu nici tînără nu foarte
îmbrobodită lată în suman și cruntă
zeița ploilor și-a incolților bogate
gravidă-n șapte luni de pruncul vremii
de pruncul sorocit să vie prea devreme
cel greupreagreu
de plumbii
și de-ngreunații dimprejur

atunci văzurăm
pentru prima oară
vîntul de martie venind
și-amestecîndu-se cu cel din februarie
un rîu mai tînăr năvălind într-altul mai bătrîn
pe prunc mai multe brațe-l ridicară
mai multe palme au amestecat
țărînă și scuipat să-l oblojească
mai multe răsuflări il limpeziră
și parcă de furat
îl duseră la prima casă
în cămașa morților

la prima casă
la a doua
la a treia
la toate casele ce-l așteptau cu-nfrigurare
prin toate casele trecu alaiul
cu desnădejde și cu jale și posomoreală
cu indoială și sălbăticită bucurie
și mai apoi cu un oftat cît sufletul
cît lepădarea pietrelor de moară de pe creier
din coapsa lui
chiar după-ntîia noapte
grîu verde răsărise

vecinul din celălalt sat

ploaie călduță
ploaie leșioasă
ploaie de primăvară
plouă peste sate pustii pustiite a pustiu
plouă peste roate de căruță părăsite pe drumeaguri
plouă peste rădăcinile osoase de porumb
plouă peste liziera de salcîmi din zare
plouă pînă în cealaltă lume
ploaia urcă noroiul la genunchi
legi noi
alte învoieli
alte tîrguieli

plouă
ploaie întunecată
ciobănească țărănească
plouă cît o zi de înmormîntare
cît fuge un copil numai în cămașă pînă la privată
cît se-arată la geam o față de femeie bătrînă
cît fulgeră prin întuneric o secure
cît vorbește prin somn doveditul de boală
plouă pe toate o dată încă o dată și încă o dată

se-aude
cum se scufundă mormintele
în umeda lor groapă

plouă
pe soldatul
rezemat de copac
plînge cu ploaia stropilor care cad
genunchii la gură capul puțin aplecat
și-o arsură de țigară ai zice în dreptul inimii
l-au găsit femeile au dat să-l miște să-l ridice
el căzu lat și scorțos într-o parte
cu o gaură neagră în spate cît pumnul
soldatul
vecinul
din celălalt sat

din umăru-i sleit un corb se tot căznea

morții au fost adunați
cei vii bătuți
puși în lanțuri
se-aștepta dintr-o clipă într-alta
să-i mîne cu baionete cu puști cine știe unde
băteau pămîntul în ocolul de vite de la primărie
un zuruit înfundat se-auzea
de îndepărtată potcovărie subterană
cîte-un ordin răcnit se-anina în salcîmi
sus
înghețat
singuratec

ferestre
căptușite cu ochi
se sticleau
toate cîrpele negre la porți
icoane de lemn bătute pe arbori nume săpate
șanțuri podețe și case în așteptare
vîntul cu o mie de brice trecu mai întîi
se mai văzu din așezare doar crucea bisericii
se trezi-ntr-un loc bărăgan tărîm neștiut
plesni apa
roșie ruginită
în fîntîna cu țeavă

o fi murit
n-o fi murit
cine să-l știe
îl căutaseră cu-ntregul sat
fusese-aici sau dincolo de bună seamă
căzuse-n brînci fugise spre pădure la vreo ripă
și-acum se întorsese bălăbănind cu mîini și cu picioare
trecu încet prin mijloc ulița mare
și se pierdu mai scund mai mic departe
din umăru-i sleit
un corb se tot căznea
să-i ciugulească ochiul sting

de durere multă de pămînt ars

nu mai era nimic
de niciuna
de niciunele
pe cei duși pe cei dragi cum se poate
să-i cinstești cum se cuvine după datină
de unde făina cea albă
de unde mălaiul măcar
de unde untdelemnul cel sfînt
parcă s-au tras în pămînt
să le rămînă țepene
negrele rochii

femeile
au luat
lut galben de rîu
l-au frămîntat l-au bătut l-au împletit
în trei funii cu cruce la mijloc tare scundează
au mai smuls cîte-o brumă de lemn
cine mai are nevoie de garduri
foc potolit au aprins în cuptoare
au copt ce-și puseseră în gînd să coacă
au ieșit colacii
de durere multă
de pămînt ars

s-au făcut
s-au prefăcut
cu de toatele
numai copiii căzniră cu gura și dinții
lucrarea focului porțelanul de țară uns cu șofran
urlară cu gingiile sparte și-nsîngerate
le căzuseră dinții de lapte măselele de cucută
cei de suflet cele de minte de dor și de răsmeriță
cei de mîncat mîncarea cele de zdrobit lanțul
să fie-ntr-un ceas bun
or să vă crească alții și altele
mai os mai oțele

blazonul stirpei țărănești

iată blazonul
de noblețe
stirpei țărănești
scut supt uscat și dur triunghiular
pe mărgini sprijinit de două coase
cîmp galben cu colac și ban de aur
și repetat pe laturi
ovalul viu din devenire-n devenire
cu colț ieșit opac și iarăși luminat
doina scăldînd
ar fi
cam pretutindeni

deci slavă
încuviințare tuturor
întotdeauna
îndestulare-n naștere de pază foamei
tăișul vieții cine-l știe pe al pierzaniei îl duce
la nuntă sus bogat așijderea la temelie
te bucure acele anotimpuri
din tine din afară și de pretutindeni
la benchi lunar la soare plin la țară inimi
sudînd pe cosmos
acesta-i cîntecul
universal

încă o dată
să se ție minte
iar și iarăși
cine încearcă pavăza s-o strice
pune-n primejdie izvoarele primordiale
nu-i liniște aici dar nici dincoace
se-ncurcă sărăcește calp metalul
se-ntunecă-n orbirea trist știută
conturul astrelor și al pămîntului se șterge
el nu-i
nu trebuie
în casa noastră

nu i se știe vîrsta vîrstele

nu i se știe
vîrsta vîrstele
e dintotdeauna
îl poți recunoaște după glas după gluma
domnule mie să-mi spui muncitor agricol
cam dulce cam acră în răspăr în răsperi
încolo pe cîmp în mașină la cozi prin oraș
la ședințe la crîșmă acasă vorbește
vrutele și nevrutele își cere drepturile
și cum se-ntîmplă și-n basme
numai prislea cel isteț
i-a rămas aproape

de la feciorul acesta
împrumută
cărți și unelte
deși brazda tot din ochi o măsoară mai întîi
deși grîul tot cu palma îl cîntărește la urmă
cînd intră în staul își lasă tutunul afară
cheile zorzoanele se clătește pe mîini și pe față
vacilor le place curățenia și liniștea perfecte
halatul alb este indispensabil
numai cînd se duce
la marile adunări mai îmbracă
vechiul port țărănesc

în zori primăvara
cu-o bucată de mămăligă și-o ceapă
luate mîncate pe furiș
trage cu nesaț mirosul de benzină în piept
privește măsoară o să fie un an bun
asudă pe hîrtii vorbește cu oamenii rezolvă probleme
seara sapă grădina săpată de vreo cîteva ori încă
se spală-n lighean să nu strice baia se primenește
mănîncă uitîndu-se la televizor iese pe prispă
adică în verandă
cîntă din fluierul
tinereților sale

O LUME DE CÎȘTIGAT

FRAGMENTE DE ROMAN

eugen barbu

asta fusese, Manasia îi pusese mîncarea în farfurie, dar el nu avea chef de nimic. „Chiar așa sunt oamenii dumitale ?“ întrebase Alexandru. „Nu toți, sunt și oameni cumsecade“. „De ce nu ceri să pleci iar pe șantiere ?“ „Pentru că am mai îmbătrînit, pentru că mă doare, aia și aia, și am nepoți, și te am pe tine, și nu mai pot hălădui pe cele meleaguri, mîine, poimîine, or să mă scoată tovarășii la pensie și o să stau în Parcul Herăstrău, cum stau alții acum și pălăvrăgesc, și fac și desfac, că nu le mai place, cît ședeau în scaun, unde ședeau, totul era frumos și bun, și-acum nu le mai place.. Nu știu de ce, dar parcă m-am anchilozat, și nu atît eu, cît alții pe care îi văd în jurul meu. Fac totul de formă, beau cafele, citesc ziare, se duc la spectacole și întind mîna celor ce vin în audiențe, vorba unuia care în urmă cu vreo 14 ani scrisese o nuvelă și era cît pe aci să fie dat afară din partid. A, a fost o chestie cu **„Mîna secretarului“**, așa-i zicea nuvelei pe care o publicase în revista aia, ca a Mitropoliei, că așa e de adormitoare, cum naiba-i zice, că am uitat, aia groasă, cu coperți de carton, 200 de pagini lunar, și n-ai ce citi în ea, în sfîrșit, îmi aduc aminte. Cum spuneam, deci, scrie ăsta nuvela și o citesc tovarășii. Eram în prima mea muncă cu Rontea. „Ai citit ?“, zice el după ce mă sunase prin **Scurt** să vin repede de parcă ar fi luat foc orașul. „Ce s-a întîmplat, tovarășu' Rontea ?“ „Ai citit ?“ și-mi întinde revista cît o cărămidă albă. O iau, mă uit la titlu, o citisem. „Da, am citit“ zic. „Și-ți place ?“ „Da, de ce să nu-mi placă, cred că băiatul ăsta, dacă o fi tînăr, e sincer...“ Rontea cu creioanele lui, le ascuțea, le ascuțea, de ziceai că o să ajungă virfurile lor ca un ac de cusut. „Nici să stau jos nu mă invitase, atît era de supărat. Și numai ce-l aud : „Uite ce e, tovarășu' Licărete, constiința dumitale de comunist nu-ți spune nimic ?“ „Ce să-mi spună, tovarășu' Rontea ?“ „Că avem de-a face cu un dușman de clasă“. Pe vremea aia dacă îți spunea cineva că esti dușman de clasă puteai să-ți faci bagajele. „Nu înțeleg“. Și-atunci mi-a zis-o de la obraz ! „Rău am făcut eu că am adus aici oameni nepregătiți“ „Păi de ce i-ați adus că eu sunt gata să mă întorc de unde am plecat, că parcă îmi place mai mult acolo“. El zîmbise iar cu zîmbetul acela, nr. 3, de unde să știu eu că ei aveau procent la **Cadre** cite elemente muncitorești să fie și în Cultură, că așa cerea Statutul. „N-o lua și dumneata chiar așa, dar e regretabil că n-ai sezisat că acest scriitor, care dacă știu bine, e la origine și el muncitor, vede în secretarul de partid un om osificat. El stă în spatele unui birou și, ca o mașină dă mîna, cu unul și cu altul, îl ascultă și nu rezolvă nimic. Așa e comunistul pentru el, pentru acest derbedeu, că nu pot să-i spun altfel ? Dumneata ce crezi, adică secretarii noștri de partid din uzine și șantiere sunt niște tipi fără conștiință ; ba, ceva mai mult, niște mașini ?“ „Eu nu cred asta, i-am răspuns, dar cîte unul tot mai există, dacă nu mai mulți...“ „Cum, așa ?“ „Bine, eu am văzut destui. De ce credem noi că **toți** secretarii de partid sunt cinstiți, devotați și respectă litera legii ? Odată am fost trimis într-o anchetă, pe cînd eram la județ. Fusese o reclamație. La o gospodărie colectivă se fura ca în codru și țăranii nu mai puteau răbda, era să luăm foc, nu alta : miliția mînă în mînă cu secretarul de partid și cu primarul împărțeau ce era mai bun, pe spinarea celor cu norme, dîndu-le în loc de porumb niște ciucălăi și speriindu-i că-i trimite la Canal dacă fac gît. Să te ții chefuri, cu muieri, cu lăutari, trai neneacă, ba îl băgaseră și pe popă la mijloc, pentru ca acesta să-i mai îmblînzească la slujbele lui, să nu li se ridice în cap. Ne-am dus, eram trei, unul era mituit și el, chit că venea de la județ, trecuse pe acolo pe la casa popii, se spurcase, **primea !** Noi, ceilalți doi, am cercetat, am făcut procesul verbal după ce i-am ascultat pe țărani ; celălalt, nu că e o înscenare, adică nu aveam noi încredere în omul de la partid, în primar și în Miliție ? Vreo patru luni a durat tărășenia, nu voia să semneze și lucrurile băteau pe loc, am luat capra de coarne, am plecat pînă la București și tot am mai adus o Comisie, începe de la cap ; pînă la urmă lucrurile s-au mușamalizat, dar măcar pe milițian și pe secretarul acela i-am scos din partid. Așa că dă-mi voie să cred că mai există și din ăștia cu mîna de lemn, surzi la nevoile celor în numele cărora conduc“. „Dar asta-i tipic ?“ întrebase Rontea. „Nu cred că e tipic, dar viața nu are tipare și nu putem să decretăm că toți cei puși în posturi de răspundere sunt cinstiți, și frumoși, și drepți, și nu mai știu cum, trebuie cercetat totul, persoană cu persoană. Păi știi dumneata, tovarășe Rontea, ce se întîmplă prin județe, te iei cu mîna de cap, comedii mari. Uite, mai anu' trecut, treceam cu un GAZ pe o șosea dintr-un județ ; era pe la ora cînd se dă radio-jurnalul, orele 13, cum anunțau cei de la postul central. Toamnă amarnică, ploua, cîmp pe dreapta și pe stînga, necules ; porumbul, să-l plîngi de milă. Trecuseră pe acolo culegătorii, dar mai era de strîns, de trei ori pe atît. Ca țăran, mi se rupe inima ori de cîte ori văd cum ne batem noi joc de agricultură. Că altădată o făceam cu calu, fi-ar mama ei a dracului de agricultură și eram țară exportatoare de grîu, pe locul patru în lume, și-acum cumpărăm de la americani în cîte un an de parcă s-a răit pămîntu cu noi. Deci, cum ziceam, mă uitam la lanul ăla cules aiurea, un ciucălău din patru și ce aud la radio ? **„În județul cutare, după cum ni se raportează, culesul porumbului a fost încheiat“.** Ei asta n-o mai rabd, zic, mă duc direct la județeană și — glonț — în biroul secretarului : „Tovarășu' uite ce am auzit la radio acuș două ceasuri : că la noi în județ s-a încheiat recoltarea porumbului !“ „Și nu s-a încheiat ?“ mă întreabă el cam de sus, cam supărat, că adică de ce veneam eu să-i stric sărbătoarea. „Nu s-a încheiat, am trecut pe la Seaca, și porumbul e ca necules, a intrat cine o fi intrat, cu elevii, cu studenții, cu ageamiii și au rămas multe hectare cu porumb în lan, și-atunci, cum raportăm noi că gata, am încheiat ?“ Acela s-a uitat la mine cu aerul că nu știu cine e el ? Că odată se încruntă și cheamă milițianu de la ușă și mă umflă ! Dar întîi a zîmbit : „Ei, ți s-o fi părut dumitale, dar să știi că lucrările s-au încheiat că nu anunțam noi Bucureștii că s-au încheiat lucrările și nu spuneau ăia la radio minciuni !“ Eu, față grea : „Tovarășu', sunt aici de doi ani. Dar anul trecut, și cu un an mai înainte, tot așa s-a întîmplat. Eu sunt țăran și știu ce-i acela un lan cules, și care nu-i. Nu ziceți că secretarul era să facă un infarct ? Căzuse pe scan și se uita la mine ca la un nebun. „Adică cum, tovarășe Licărete, dumneata contești politica partidului ? Colectivizarea ? Vii dumneata și ne spui ce ne-au auzit nouă urechile acuș. Dacă nu ai avea trecutul pe care-l ai, dacă nu ai avea păr alb, în minutul următor te-aș trimite unde trebuie... Am auzit de dumneata ca de un cal breaz, pe unde te duci, faci cîte o boacănă, crezi că ilegalitatea și ce-ai mai făcut, te scutesc să respecți politica Statului nostru și a partidului nostru ?“ L-am lăsat acolo cu vorbele lui umflate. Voiam ca Rontea să afle că acel om mai făcea și altele : dădea foc lanurilor ca să pară că s-a arat, să fie pămîntul negru dacă ar trece cineva cu vreun helicopter și ar privi cîmpul : să arzi hrana pentru oameni și pentru vite, aici am ajuns numai pentru a minți lumea, asta credea el că e politica partidului nostru despre care vorbea cu atîta emfază ? Să îngropi cartofi, numai să nu-i dai țăranilor, asta era politica dumnealui ! De ce ? Pentru că spunea tot el : „Nu vreu să aud de țăran ; e leneș, nu vine la muncă cînd îl chemi, stă pe șanț și se uită la televizor“. „Da, i-am spus eu aceluia, stă pe șanț, cum ai sta și dumneata dacă te-ar plăti cu 15 lei pe zi“. M-a dat afară din județul lui, bineînțeles, și-a continuat să trimită rapoarte false la București, mințind partidul și statul pe care, chipurile, le slujea în felul lui...“ Rontea nu avea un aer prea convins : „Iar generalizăm ! Crezi că toți secretarii de partid sunt niște mincinoși și așa și pe dincolo..“ „Vezi că și dumneata generalizezi ? i-o întorsese Licărete, bineînțeles că nu cred așa ceva, dar sunt destui, crede-mă, e mai ușor pe hîrtie decît în viață !“

Cu el n-o scotea nimeni la capăt, dar sentimentul acela că încremenește într-un loc îl încercase de multe ori. Ceva, un fel de pecingine creștea în fiecare, la ședințe, la județ, îi auzea pe cîte unii cum își promiteau unii altora damigene cu vin sau cu țuică sau chiar o masă bună dacă cei ce aveau o anumită materie primă de care duceau lipsă, le-ar trimite-o mai degrabă, adică se instituise nu se știe de ce, acest obicei urît : îmi dai, îți dau ! Pe urmă mai erau termenele nerespectate, fabricile mergeau în gol pentru că întîrziau livrările și de aici un adevărat cerc vicios. Odată mersese într-un orășel care se ridicase bine în ultimii ani, în urma unei sesizări, la o fabrică de aluminiu. **Cel mai scump aluminiu din lume,** cum se lăudau proștii ăia de-acolo. „De ce e cel mai scump din lume ?“ întrebase Licărete. „Pentru că fabrica aia consumă tot atîta lumină electrică cît consumă Bucureștii în 24 de ore.“ „Și de ce consumă atît de mult ?“ „Pentru că ne-am scumpit la tărîțe și am cumpărat din străinătate o uzină mai veche, cu un preț mai mic și care costă la producerea sîrmei de aluminiu mai mult“. Mersese și văzuse minunea. Fabrica arăta ca un spital, curată, lumină ca la Baia centrală. Ajunse noaptea. Inspectase toate halele, ieșea și sîrmă, puteai să te lauzi cu o asemenea uzină. Muncitorii în halate albe, ca la farmacie. Ajung într-o secție pe care cei de-acolo tot o ocoleau, ba că una, ba că alta. Eu, curios, vîr nasul, vreo 150 de mașini țăcăneau în gol. „Ce-i cu mașinile astea ? întreb, le rodați ?“ Inginerul șef dădea din colț în colț. Îl string de momițe niței, îmi spune : „Să vedeți, tovarășu' Licărete, noi, la sfîrșitul anului raportăm la Centrală că am livrat, atît și atît, dar cifrele sunt flatate“. „Adică, cum ?“ întreb. „Adică le umflăm ca să ne facem planul, să-l depășim, să luăm primă.“ „Bine, asta înțeleg, dar de ce merg mașinile în gol ?“ „Păi asta e, că cei de la centrală ne controlează și ei, și cum s-o facă mai ușor ? Că n-au timp, n-au oameni, ba îi mai mituim noi cu cîte un chefuleț, acolo, și merg și ei cu noi“. „Nu înțeleg“. „E simplu : controlează după cantitatea de curent electric pe care o consumăm. Dacă nu avem materie primă la vreme, facem și noi șmecheria asta : mergem cu mașinile în gol. La curent iese socoteala, la marfa livrată umflăm...“ „Și cît o să meargă treaba asta așa ?“. „Cine știe, toată lumea merge pe blat !“ „Auzi dumneata : **pe blat,** ne furăm căciula, pe **blat,** halal treabă...“

Și, deodată își dăduse seama că Alexandru nu-l mai asculta de mult. Bea pahar după pahar dintr-o sticlă cu vin și avea aerul unui chefliu tăcut. Manasia, doborîtă de munca de peste zi, mofăia ; ea făcea piața, ea avea grijă de casă, ea supraveghea fetele să-și fi făcut lecțiile, ea controla femeia de serviciu dacă a spălat și călcat, iar el cu **liturghia** în fiecare seară, ca și cînd s-ar fi întors de pe front. Și un sentiment straniu de singurătate îl cuprinsese. Ce mai am eu comun cu fiul meu care nu-și face probleme de muncă ? La el parcă totul ar merge pe sfoară, conduce o fabrică de confecții, planul se face mereu, mereu e premiat, el și cu cei din conducere, dar la export are mereu greutăți, îi înjură pe cei cu care are contracte : „Aștia după ce ne plătesc cel mai prost, mai au și pretenții. Auzi dumneata, iar ne-au dat înapoi 50 000 de pulovere. Nu-i nimic, le vindem pe piața internă — zic și-ai noștri, **bogdaproste,** că mai văd și ei marfă a întîia !“ „Și de ce te bucuri atît ?“ îl întreba Licărete, crezi că ăsta e un prilej de mîndrie pentru fabrica ta ? La drept vorbind, eu mă mir cum de nu te dau afară. Dacă ăia resping marfa pe care au contractat-o înseamnă că la voi, acolo, s-a lucrat cu superficialitate. Probabil că noi aveam nevoie de valută și că acest refuz înseamnă că am pierdut acea valută cu care cumpăram mașini sau ce ne trebuie, acolo unde trebuie.“ „Prea le ții partea, se supăra fii-său, prea îi crezi sfinți, dacă ai ști ce hahalere sunt !“ „De ce sunt hahalere ? Pentru că voi nu ați lucrat cum trebuie ?“ „Păi avem greutăți, nu ni se dă lîna care ne trebuie, și cîte și mai cîte, ba că nu e croiala pe care au cerut-o, ba că cutare, ba că cutare...“ „Și de ce nu e lîna care au cerut-o ?“ „Pentru că cei ce ne livrează, trișează și ei...“ „Și de ce nu-i spuneți unde trebuie ?“ „Pentru că ne acoperim unii pe alții, nu merg toate pe șine...“ „Asta nu e un răspuns, măi băiete, ce e de vină oaia că voi nu știți s-o dărăciți ? Ia te uită...“ Cu timpul între ei se instăpînise o răceală plicticoasă, Alexandru nu-l mai aștepta ca altădată, să mănînce împreună, ca englezii, cum spunea Licărete care citise undeva că în Anglia, familia e familie, se adună seara cu toții și iau cina împreună. Pe Alexandru îl apuca lehamitea și-i spunea Manasiei : „Mamă, eu nu-l mai aștept pe tata, am mîine o ședință de dimineață de tot...“ „O să se supere“, zicea ea cu glasul acela șoptit, de femeie care nu vrea să supere pe bărbat chiar dacă acesta îi era fiu. „Și el are o ședință importantă mîine de dimineață de tot și-l vezi că vine prăbușit, la atîta ține : să vă vadă pe toți la masă, împreună, să vă privească, familia lui, **ai lui Licărete...“** „Nu ne vedem sîmbăta și duminica de ne săturăm, ce, parcă ăi mici stau să-l aștepte ? Pe ei de ce nu se supără ?“ „Ba se supără, dar n-o arată, nu i-ai spus tu că ei trebuiesc crescuți altfel, să nu-i mai țină Olga în incubator, să nu le mai facă teoria că sunt mari de-acum, au nevoie de prieteni, au destule pe cap, învață engleza și franceza în particular, se duc la **Disco,** la **Acin** cu cinematografiștii, au un cerc al lor, după atîta efort nu au dreptul la o distracție ? Adică să-l vadă pe el, spuindu-le ce bizdîganii se mai petreceau în sector ? Nu-i interesează, ascultă la mine, făcea Alexandru și Manasia cînd apucau să stea de vorbă cu el. Lasă-i, că sunt mari. Au răspunderi, știu ce trebuie să facă...“ Bătrînul dădea din cap cu amărăciune : „Da, știu ce au de făcut, parcă nu am auzit eu ce fac la ceaiurile alea ale lor ? **Perinița pe chiloți !** Ai auzit de chestia asta ?“ „Cine te mai zgornește cu minciunile astea ?“ „Cine, necine, ai lui Boișteanu sunt capul răutăților.“ „Și ce-i asta **Perinița pe chiloți ?“** „Chiar nu știi nimic ?“ o întrebase uluit că încă nu aflase de ultima distracție a copiilor lor : „Păi fetele cum intră acolo unde fac ei ceaiurile alea ale lor își scot chiloții și îi pun pe o tavă, careva se leagă la ochi și alege o pereche, pe aceea o sărută toți și așa mai departe...“ „Nu se poate ! isbucnise Manasia în lacrimi. Și crezi că Alexandra și Pia noastră fac așa ceva ?“ „Am informații sigure. Omul care mi-a spus era îngrozit, dar și-a dat cuvîntul că nu minte, știe de la unul dintre băieții lui care se laudă cu ce fac ei la astfel de reuniuni...“ „Nu se poate,“ își frînsese mîinile Manasia. „Ba se poate, și eu nu vreau să le chem că le-aș smulge părul din cap.“ „Și Chiril ?“ „Chiril pare un băiat mai echilibrat, dar cine știe cît o să-l țină chestia asta pentru că sunt tentații prea mari. Ți-am mai spus, fumează în grup, țigări cu haș, joacă pocher înverșunate, pe sume mici, e drept, dar cu vremea, cine știe unde vor ajunge...“ „Ce-i de făcut ?“ întrebase femeia. „Nu știu“, răspunsese Licărete. „Alexandru a aflat ?“ „Cred că da“ „Și ce măsuri înțelege să ia ?“ „Habar nu am, nu vezi că refuză să stea de vorbă cu mine, cînd mă întorc eu, el e la televizor sau citește, chipurile, presa, ori doarme că are ședințe importante a doua zi și trebuie să fie cu capul limpede... Simbătă și duminică, ba și în unele seri cînd nu mă mai poate evita, pînă apuc să stau cu el de vorbă e băut bine, trage la măsea numai ca să nu-mi mai asculte predicile.“

Și-acum sentimentul acela de însingurare, băiatul lui nu numai că nu-l mai iubea, dar avea un fel de greață de a-l mai auzi. Mereu aceleași vorbe, spunea, ne-am săturat cu toții, adică și Manasia, și el, Alexandru și cei trei nepoți ai săi voiau să fie lăsați în pace, să-și ducă viața așa cum o înțelegeau ei, dar ce fel de viață voiau ei să ducă ? El făcea teoria chibritului altora, îi judeca ca pe hotii de cai și acasă la el ce se întîmpla ? De ce nu făcea ordine mai întîi acolo unde se simțea foarte multă nevoie de ordine ? Ce fel de om de partid era el dacă nu era în stare ca nici măcar în propria familie să facă ordine ? Și un sentiment amarnic îl încerca, toate se trăgeau de la absențele lui, de la acele epoci, cînd îi vedea foarte rar pe ai lui, cînd era plecat pe cine știe unde, prin ce cocleuri și-i vedea rar și nu înțelegea nimic, ei crescuseră cum știau femeile acelea două să-i crească : cu îngăduință. Pe Olga, Licărete nu o plăcuse niciodată. Frumoasă, bine crescută, făcea din faptul că se trăgea dintr-o familie burgheză, un adevărat caz. Trecuseră ani destui, dar Licărete încă o simțea ostilă și ironică, privindu-i pe toți ai lui : pe Manasia și pe Alexandru, chiar, ca pe un fel de fițecine. Cînd ți-era lumea mai dragă o auzea spunînd Alexandrei sau Piei, de Chiril se îngrijea mai puțin : „Ține coatele apropiate cînd mănînci, și nu sorbi cu sgomot !“ Dar asta se adresa mai ales lor, celor bătrîni, care nu fuseseră crescuți cu **tetă,** cum se lăuda ea, și nu vorbeau trei limbi streine. Mesele comune cu Olga și cu Alexandru, la care atît ținea Licărete erau adevărate încercări ale nervilor. Bătrînul odată se imposoca și-i trecea pofta de mîncare lepădînd șervetul și ridicîndu-se fără un cuvînt. Masasia, neagră de supărare, îl urma, încercînd să dreagă lucrurile : „Petre nu te mai supăra atît, ce vrei să-i faci, ea vine din alt mediu, noi de la coada vacii, Alexandru o iubește, doar nu voiai să ia una neciopliță ! Asta e viața, trebuia să ne adaptăm...“ Bătrînul nu spunea nimic, fierbea în el. „Mie de mîine să-mi servești masa în bucătărie, m-am săturat să mi se facă observații..“ „Dar nu ție ți s-a adresat Olga, spunea cu o ipocrizie naivă Manasia, ci copiilor, ce vrei să-i crești ca la noi, la

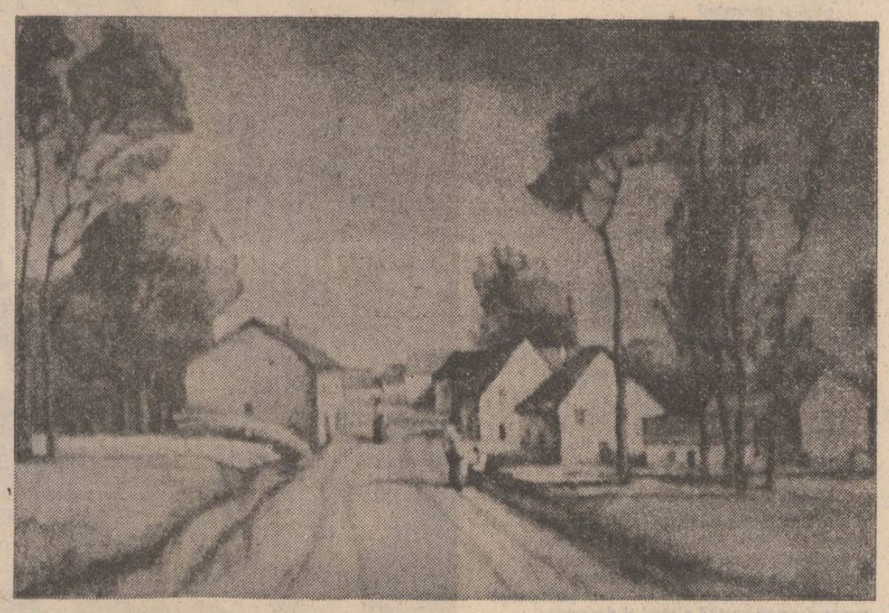

Camil Ressu : „Peisaj“ (sus) ; „Țărani“ (jos)

teatru

Atenție, Actori!

Avem sentimentul că institutele de teatru, în acest an, și cel din București și din Tîrgu Mureș, iertată-ne fie exprimarea, au dat lovitura ! Spunem aceasta pentru că, la Festivalul tinerilor de la Piatra Neamț, s-au remarcat noile prezențe actoricești, și și-au demonstrat personalitatea nu numai sub auspicii favorizante (bucureștenii) — am numit gîndirea regizorală a profesorului Ion Cojar — ci chiar dezavantajați brutal (tîrgmureșenii) de o direcție de scenă debilă, cum a produs lectorul Adrian Mazarache.

Cunoscuta piesă a lui **Shelagh Delaney, Gustul mierii,** este tradusă spectacular de Cojar cu grijă mare pentru nuanțe, cu scene de efect, de delicată și expresivă atmosferă, într-un registru stilistic complex, preponderent realist, dar și poetic, ori metaforic. Culorile moi, crepusculare, alternează cu cele tari, aprinse, iritante, vitrificante. Iulia Boroș, în rolul mamei alcoolice, imorale, estroplînd adolescența propriei fiice, realizează, cu bune rezultate, o compoziție dificilă. Ana Ciontea dezvoltă convingător descoperirea dragostei și a maternității de către o nubilă privată de toate cele. Nu șters, ci încă neformat ne pare Marian Rălea, altfel o promisiune reală. Tudor George, într-un personaj generos, are unele ezitări. Odalis Guillermo Perez, regizor dominican, invitat în spectacol, e un interpret ideal pentru vitalul, năvalnicul Boy, iar Elena Sanchez, din Spania, absolventă a cursului de scenografie la „Nicolae Grigorescu“, crează un spațiu corect de joc (cu citeva întortochieri inabile, nelimpezite nici de regie). Un spectacol bun, solid, cum ne dorim cît mai des la studenții-actori!

Iertarea lui Băieșu, în transpunerea scenică a aproape aceleiași echipe bucureștene, fără a mai fi însă la fel de atent elaborată, cu destule spații albe, statică, impune totuși două talente sigure — Mirela Nicolau și Cătălin Ciornei, precum și o voce insuficient exprimată, Corneliu Jipa (despre Ana Ciontea și Tudor George am mai vorbit). Regia lui Ion Cojar și scenografia Dianei Cuoșa Popescu ne-au părut parțial expediate.

La Tîrgu-Mureș, Adrian Mazarache a descoperit și pus în aplicare cu virtuozitate, cele mai eficiente mijloace regizorale de disimulare a talentului actoricesc. Nici măcar precursorii lui Alecsandri, în secolul lor demult trecut, nu ar fi putut vedea un spectacol mai bătrînicios, mai stingaci. Ce să mai spunem de Caragiale, a cărui **Scrisoare pierdută** s-a năruit în vetustețe sub loviturile dibace ale ambițiosului regizor. E mai mult decît evident că plecarea profesorului, marele actor și regizor Constantin Codrescu, a avut urmări imprevizibile, întru-totul regretabile, aproape dureroase. Înlocuitorul său, Adrian Mazarache, a eșuat lamentabil. Trebuie făcut ceva pentru secția actorie, limba română, a Institutului de teatru „Szentgyörgy Istvan“ din Tîrgu-Mureș, iar acest ceva trebuie să înceapă cu o strînsă colaborare cu institutul din București. (În fond, de ce examenele de regie nu s-ar da și la Tîrgu-Mureș ?).

Și totuși... Pentru că există un „totuși“ : Cei trei ani de învățătură cu Codrescu au lăsat urme adînci, așa încît, Marius Bodochi, Dan Covrig, Doru Iosif, George Gulie, Nina Udrescu (Pe Florica Dinicu nu am văzut-o pe scenă) ies, din cînd în cînd, din canoanele pleistocenice ale regiei și probează, strălucitor, uneori, că sînt talentați, că au mult mai mult har decît li s-a permis să arate ! (Spunem aceasta deoarece îi cunoaștem și din examenele și spectacolele anilor trecuți...).

În așteptarea debutului clasei profesorului Amza Pellea, afirmăm, cu bucurie, încrederea într-o promoție actoricească memorabilă.

Radu Anton Roman

Nu vă ascundeți după ușă

Am consemnat cu satisfacție recenta premieră a Teatrului „Ion Vasilescu“, „Nu vă ascundeți după ușă“, spectacol de revistă realizat pe un text de Ion Neagu. Nu se poate spune că Ion Neagu e un debutant obișnuit, el este prezent în destule emisiuni de radio și televiziune cu scenete, scheciuri, monoloage etc. A mai publicat pentru formațiile de amatori citeva interesante piese de teatru „scurt“. Totuși, pe o scenă profesionistă Ion Neagu este un debutant, și încă unul merituos. Titlul revistei este lămuritor : adică-telea, oameni buni, ieșiți fără teamă în lumina zilei, bateți-vă pentru ideile productive ce vă trec prin cap, confruntați-vă cu părerile altora, cu viața cea firească și nu a hîrtoagelor, prejudecăților și carierismului de birou. Luîndu-l cu sine pe Păcală — simbolul umorului constructiv — să descindă pe ici pe colo, autorul își face cu vervă, uneori sclipitoare, simțită vocația satirică. Sînt amendate cu incisivitate birocratismul, slugărnicia, rugina spirituală, lenea și adormirea spiritului civic al administratorilor de tot felul, al responsabililor iviți ca ciupercile după ploaie îndată ce doi-trei oameni se apucă de o treabă. Încît mi se pare că Ion Neagu a reușit să scrie un text ce, desigur, nu te lasă indiferent și la capăt îți vine să exclami : „e-te, domne, ai dracu șmecheri, dar lasă că știm noi să vă luăm de-acu nainte“. Nu i-om ști noi lua chiar pe toți de guler — după ce-om fi văzut spectacolul de la **Vasilescu** —, dar vom mai fi învățat cîte ceva și a învăța puțin cîte puțin e folositor.

Ca spectacol, „Nu vă ascundeți după ușă“ este o punere în scenă curată, regizorul **Alexandru Darian** apelînd la mijloacele sigure, limpezi, ale genului. **Păcală** (interpretat inegal, totuși, de Gabriela Daicu) leagă momentele cu vorbe de duh bine țintite și cu efect. Scenetele, scheciurile și monoloagele sînt susținute, în general cu vervă și har, de actorii **Ion Hidișan, Gabriela Vlad, Mihaela Balaban, Ion Mihail** și **Sorin Ionescu.** În privința coregrafiei, **Sultana Tismănaru** vădește multă inspirație în elegerea liniei dansurilor, balerinii izbutind să sublinieze ideea de fond a spectacolului avînd de comunicat o **temă** bine gîndită. **Eva Șorban** a realizat o scenografie specifică, orchestra fiind plasată în scîlpirile — uneori pur demonstrative — ale diverselor materiale de efect, creînd, în ansamblu, o atmosferă de bun gust. Poate că „ușile“ au fost ignorate, prea sînt simple uși, prea identice și, aș zice, sărăcuțe, s-ar fi cuvenit ca măcar una-două să arate a fi măcar din mahon...

Cîteva cuvinte și despre muzica propusă de revista de la „Vasilescu“ : orchestra condusă de Nicu Dumitrescu impune prin profesionalitate și s-a achitat bine de partea ce-i revenea, de susținerea momentelor coregrafice și, evident, de acompanierea soliștilor. Dintre ei, **Ion Ulmeanu** se anunță un cîntăreț de perspectivă. Are voce puternică, interpretează cu propriu-i glas cîntecele, este sensibil și în același timp sigur de originalitatea sa. **Lucki Marinescu,** o prezență agreabilă, o cîntăreață ce stăpînește scena și publicul. În notă obișnuită **Dorin Anastasiu, Rodica Paliu** și, în sfîrșit **Nicolae Nițescu,** el reușind să ne transmită emoția cu aceeași nostalgie a cîntărețului neconvertit la efectele de lumină și costumație. Partea de muzică populară românească bine susținută de orchestra lui Ion Albeșteanu și o notă pozitivă pentru **Tița Ștefan,** care ne-a oferit chiar cîntece românești și nu „șlagăre“ populare... Gil Dobrică, în recital, așa cum îl știm, cu „neconformismul“ său, pe placul publicului. Să mai menționăm că spectacolul lansează nu mai puțin de 10 cîntece de muzică ușoară în primă audiție, cîntece semnate de N. Kirculescu, Temistocle Popa, Nicu Damian, Dan Ștefănică, Dan Stoian. Frumoase ni s-au părut mai ales „M-am întîlnit cu tinerețea în prag“ și „Pastel“. În concluzie, un debut promițător și un spectacol agreabil, adică telea ce ne dorim cînd mergem la „revistă“ (chiar dacă debutul nu e o condiție).

Viorel Știrbu

țară ? Au crescut, nu putem să-i lăsăm ca pe niște sălbatici. Cred că Olga are dreptate..." „Da ? Ai învățat și tu să ții mîinile lîngă corp, coatele lipite cînd servești felul doi ? Nu mai leorbăi cînd sorbi supa, asta mi se pare că e foarte bine, dar de ce să ți se spună de atîtea ori ? A uitat ciocoaica asta că a venit la noi în familie ca o miloagă, că ai ei erau la pușcărie și numai eu știu cît m-am sbătut să-i scot de-acolo și că pe urmă, nici nu au mai auzit de noi ! Nici pe Alexandru nu-l văd bine, se uită la el cu milă, de parcă ar fi rîios și doar el nu vine, cum zici tu de la coada vacii, a mai învățat, una și alta, s-a șlefuit, dar burghezia iar ridică coada sus, și-a văzut sacii în căruță și-acum uită ce-a pățit, parcă mi s-a făcut dor de vremurile alea cînd dîrdîiau de frică de ți se făcea milă de ei". ...„Iar începi ? Iar ai bea sînge de om ? Nu ți-a ajuns cîte lucruri ai făcut și pe urmă le-ai regretat ?" „Nu mi-e rușine de ce-am făcut, așa să știi. Am făcut ce mi-a cerut partidul și dacă partidul a greșit, am greșit și eu ! Sigur că mi-a fost milă de unu și de altul, că erau mulți absolut nevinovați, dar într-o revoluție așa se întîmplă peste tot. Greșelile mele nu mă fac să sufăr, dar nici să mă las călcat în picioare de ciocoaică ! Dacă a luat numele meu de care probabil îi este rușine și rîde cînd se află între ai ei, la **rummy** : „Auziți, doamnelor m-am măritat **cu un Licărete,** ce vă spune vouă acest nume : Licărete ?" Parcă nu am auzit eu cum își bat joc de noi ?" Manasia dădea să-l potolească : „Acum ce să mai facem ? Alexandru a făcut trei copii cu ea, doar n-oi vrea s-o lase și să plece. Are și el o carieră, și așa putea să i se dea ceva mai mult, dar tot dosarul Olgăi l-a tras la fund. Că de-aia și bea atît de mult, ție nu-ți spune, pentru că e mîndru ca și tine, dar întreabă-mă cînd rămîne numai cu mine, îmi spune că tu ești de vină pentru că nu te-ai bătut mai mult pentru ei ; cum de ai lui Boiceanu au trecut prin toate controalele, deși nu sunt os muncitoresc ca ai noștri ; și el, Alexandru, a ajuns să conducă o fabrică de textile ?" „Și, mă rog, ce-i atît de rușinos să conduci o fabrică de textile ? Ce-ar fi vrut să fie ? Ministru ?" „De ce nu ? zice el, adică nu ar fi fost bun pentru un scaun mai ca lumea..." „Și tu gîndești ca el ?" „Nu gîndesc ca el, dar cred că putea să fie mai mulțumit". „Vrei să știi de ce nu a ajuns unde spera ?" „Ce vrei să spui ?" „Uite, Manasia, noi ne-am ridicat de la coada vacii, cum spui tu, cu cinste, cu demnitate, puteam să fiu și-acum ceea ce am fost totdeauna, un muncitor, nu un vîrf administrativ din **Aparat,** aș fi făcut toată viața și am și făcut de toate, unde m-au trimis, și cu ce bătăi de cap, pentru că nu m-am astîmpărat, pentru că am avut tot timpul o limbă ascuțită, și n-am înghițit orice ! Disciplină de partid nu înseamnă să accepți orice și de la oricine, dacă aș fi fost mai slugos, mai **ductil,** cum zice Rontea, făceam o carieră și mai mare, dar ce nevoie am eu de carieră, doar carieră am făcut oricum, pe mine m-a interesat cinstea și probabil puțina dreptate pe care am putut s-o fac acolo unde se simțea nevoia. Nu mi-e rușine de trecutul meu, am un dosar complicat, încărcat, cum spun cadriștii, toți mă știu ca pe un cal breaz, dar nu pentru asta am acționat cum am acționat, ci pentru că așa am simțit și te rog să mă crezi că nu mi-e rușine de nimic pînă acum, dar cu fiul nostru e altceva. Pe tine te-am cruțat, cît am putut, dar acum nu se mai poate. Degeaba ți se plînge ; nu știu cît bea, probabil că nu e un beție, de treabă își vede, nu sunt plîngeri în acest sens, dar e cam mulțeratic, cred că ai aflat : a avut niște încurcături pe la fabrică pe la el, pe acolo, așa încît să-și ia adio de la o carieră mai mare decît cea pe care a făcut-o. Mă mir că-l mai țin și așa, probabil că toate i se șterg în contul meu." Manasia plînsese după obiceiul ei numaidecît. Știa, dar faptul că o afla încă o dată de la Licărete o îndurera și mai tare. „Să zici **merci** că nu l-au scuipat din postul lui", mai adăugase Licărete. Dar peste toate astea trecuseră cu toții de cîteva ori. O discuție directă între Alexandru și tatăl său nu avusese loc niciodată. Între ei era o pisică moartă ; cum spunea bătrînul cînd se înfuria mai tare, dar nimeni nu voia să ia în coarne o astfel de confruntare, ceva cețos și insuportabil creștea în familia lor. O noră care bătea **Consignațiile,** și-și pierdea serile la **bridge,** un băiat care umbla după fuste în timpul liber, niște nepoți morți după motociclete și discuri cu muzică **rock,** deștepți, plăcuți, cu o situație școlară bună, deși Licărete se îndoia că notele căpătate de ei erau rodul unor aprecieri obiective, iată situația intimă a bătrînului șef de familie. Cînd se mai înfuria pe Rontea și i-o mai zicea de la obraz, acesta odată se roșea și lăsa creioanele pe care le tot ascuțea și-l privea drept în ochi: „Tovarășe Licărete, toți purtăm o cruce ! Noi am trăit în lipsuri, prin străinătăți, alții ca dumneata au tras prin pușcării, cei ce vin după noi nu vor să știe de toate astea, lumea se mișcă, nu mai seamănă cu ceea ce știm noi, așa că, mai ușor, mai cu prudență, mai cu îngăduință, lasă și dumneata această intransigență care ține mai mult de un timp revolut...".

Și deodată se trezise într-o situație fără ieșire, atunci cînd se întîmplase acea nenorocire pe care nimeni nu o bănuia...

Era într-o duminică devreme de tot. Ca deobicei, Licărete ieșise pe la cinci de dimineață în grădina năpădită de iarbă, desculț, umblînd cu o plăcere, totdeauna proaspătă în jurul unui mic bazin, plin cu apă pînă la jumătate. Era în mai, se luminase, cerul încă avea o paloare de lună, stelele se ștergeau undeva, la orizont. În ziua aceea Licărete își programase o ieșire la pescuit cu un vechi prieten care avea o rablă de **Trabant** cu care se ducea undeva, lîngă Snagov în fiecare sfîrșit de săptămînă. În ziua aceea trebuia să treacă pe la șase de dimineață să-l ia și pe el. Avea undițe, cîrlige, rîmă, o găletușă de plastic, cu apă în care să țină ceea ce ar fi prins, în sfîrșit începea o zi plăcută. Nu mai pescuise de multă vreme, de pe vremea cînd fusese la Bistrița unde dădea la păstrăv, și acum își făcea plimbarea lui de dimineață. Cerul se limpezea, mirosea a fîn din curțile vilelor alăturate, unde cei mai grăbiți începuseră să cosească iarba; o pasăre zbura prin desișurile alăturate cînd auzise motorul unei mașini din care coborîse Chiril. „Uite la ei, la ce oră se întorc de la **party** sau cum mai le spun ei la petrecerile astea! O să-l doară iar capul, că bea **whisky** și asta-l dărîmă, să sperăm că nu o să-i placă băutura cît lui taică-său !" Fetele se întorseseră pe la 2 noaptea, le auzise tropăind sub duș, deasupra, acum dormeau. Ar fi vrut să-l cruțe pe nepotu-său, așa că se prefăcu că nu-l vede, dar, ciudat lucru, el se îndreptă șovăitor în direcția în care se afla Licărete. „— Bună dimineața", spusese cu un glas stins. „— Bună, ce-i cu tine?", îl întrebase bătrînul. „— Ce să fie, pe dracu!".

Era îmbrăcat într-un costum închis, cravata părea să fi fost înnodată neglijent, părea mototolit ca un om după un chef zdravăn, deși nu era beat, turburarea lui avînd o altă cauză. Licărete nu dădu importanță deci acelei șovăiri care acum se transforma într-un fel de scuză și încercare de a se retrage. „E ceva neplăcut ?", întrebase bătrînul cu un presentiment. „Nu știu dacă e cazul să-ți spun sau s-o lăsăm pe mai tîrziu". „Pari turburat. Taică-tău știe ceva?". „De unde să știe, doarme, tu ești primul pe care-l întîlnesc". „Atunci spune despre ce e vorba, nu te mai codi atît...". Ochii cenușii ai lui Chiril îl fixară cu un fel de spaimă. „Eu și cu Andrei Boișteanu l-am aruncat pe unul pe fereastră...". Licărete crezu că nu a înțeles bine ceea-ce auzea. „Ești beat? Glumești sau ce?". „Ceea ce ai auzit, l-am aruncat pe unul pe fereastră". „Pe cine?". „Pe un ziarist care locuiește sub apartamentul lui". Licărete tot nu înțelegea. „Ei, cum așa?". „Bine. Noi dansam, el voia să doarmă. A urcat de trei ori să ne ceară să încetăm, și a treia oară ne-am plictisit și l-am luat de picioare și l-am aruncat de la etajul al doilea".

Licărete simțise că inima nu-i mai bate și că o greutate de plumb îi trage capul spre pămînt. Era caraghios, în pijamaua lui de

Camil Ressu : „Mamă cu copil"

culoare albastră, desculț, cu un cap de om abia deșteptat din somn, aflînd dintr-odată un lucru teribil. „Măi băiete, tu glumești, nu poate fi adevărat ce-mi spui...". „E cît se poate de adevărat. L-am dus cu mașina cu care am venit la **Salvare.** Are cîteva fracturi, dintre care una la cap, nu știu dacă o să scape cu viață...". Și-i spunea toate acestea cu aerul cel mai senin, fără un pic de remușcare în glas, ca și cînd ar fi relatat o întîmplare oarecare.

Nu mai avusese un astfel de șoc decît atunci cînd i se comunicase la Tribunalul Militar numărul anilor de pușcărie pe care îi avea de făcut. „Nu se poate, nu se poate, se căina ca un copil, nu se poate să-mi faci tu mie una ca asta, mie și lui taică-tu... Dar cum să arunci un om pe fereastră ? În ce casă ai crescut tu ? Cine te-a învățat să arunci oameni pe fereastră ?"... Chiril avea pe față un zîmbet compătimitor, nu că nu i-ar fi fost frică de fapta sa, pentru că pe chip se pecetluise spaima de a răspunde de o astfel de faptă, dar gîndul că cineva trebuia să-l tragă la răspundere, asta îl chinuia în acest moment și situația devenise aproape comică. Bătrînul disperat, fringîndu-și mîinile, desculț, în pijama, într-o dimineață de duminică, cel din spital căruia doctorii căutau să-i salveze viața, toate aceste împrejurări atît de complicate îi dădeau o veselie tîmpă, de aceea zîmbea prostește. „Și ce-i de făcut?, întrebase prostit la rîndul lui, Licărete." „Tu trebuie să știi, mă duc să mă culc, sunt obosit de moarte".

1907 — 1962 — 1982

REPERE PENTRU DESTINUL SATULUI ROMÂNESC

Spiru Chintilă : „Făuritorii istoriei"

1907 într-o evocare literară

Răscoala din primăvara lui 1907 a avut un puternic ecou în literatură. Deși nu s-a scris un studiu monografic „Ecourile literare ale răscoalei din 1907", s-au făcut dese referiri la operele ce au evocat anul 1907, începînd cu cele ale lui Caragiale și pînă la Zaharia Stancu. N-au fost uitate nici scrierile lui Paul Bujor, Spiridon Popescu sau I. I. Mironescu.

O evocare uitată totuși e cea din Poveste grozavă *de Florian Becescu, volum apărut în 1909 la Constanța, Tipografia* Ovidiu, *care poartă subtitlul* Poem alegoric în opt cînturi asupra răscoalelor din 1907. *Florian Becescu este autorul a încă două volume de versuri,* Vise și lacrimi *și* Spre ziuă, *rămase și ele uitate.*

Volumul Poveste grozavă, *numit pretențios „poem alegoric", nu se ridică la un nivel artistic deosebit, autorul e doar un versificator, nici măcar totdeauna priceput, dar gestul său de a exprima „cît mai poetic" sentimentul de compătimire față de țărani, caracterul acuzator al scrierii ne fac să semnalăm această evocare la comemorarea a 75 de ani de la marea răscoală.*

Cartea lui Florian Becescu se deschide cu o Scrisoare *ce prefațează poemul și în care, abandonîndu-se „blîndă melancolie", se motivează de ce noua încercare literară a poetului e copleșită de tristețe, amintirea răscoalei domină :* „Focul ce s-aprinse-n pieptu-mi / O să ardă-ntotdeauna / Căci din sufletul meu încă / Nu s-a risipit furtuna / ... Ard dureri nepomenite / În adîncu-i și cînd dorul / De-a mai scrie m-ar cuprinde / Astăzi, vecinic din izvorul / Tulburat al întristării / Cîntul meu și-ar lua avînt".

Acuzator este poetul de la început prezentînd cauza răscoalei „sărăcia — titlul de noblețe" *al țăranului. Accentele lirice sînt din Goga, poetul preferat, desigur, al autorului :* „Sărăcilor, voi suflete-amărîte, / Victime-a tainelor lui Dumnezeu, / Voi pentru care soarele nu arde / Și cîmpul înflorit nu-și dă parfumul / ... Și nu cunosc durere mai cerească / Și nedreptate mai grozavă nu e / Sărăcilor, voi suflete lipsite"...

Cele opt cînturi ale poemului prezintă întreaga desfășurare a răscoalei, de la momentele pregătitoare și pînă la înăbușirea ei în sînge. Ideea evocării succesive, pe etape, a răscoalei au avut-o și scriitori de prestigiu de mai tîrziu, ca Liviu Rebreanu sau Tudor Arghezi. Primele cînturi stăruie asupra „acumulării" revoltei, a „pregătirilor". Un episod caracteristic este cel al aducerii recoltei la curțile boierești, cînd „în palat se petrece / Iar domnii cei negri / Privesc descărcarea / Căruțelor trase de boi nemîncați / S-aud și sudalme și svon de bătaie / Și pumnii curg droaie / Pe umerii celor ce-atîtea au adus".

E surprinsă apoi spontaneitatea izbucnirii răscoalei. Într-o noapte în care luna, „curioasă și plină de teamă", *răsare* „prin norii ce fug", „Deodată, sub focul fantastic al razelor ei / Figuri zvăpăiate de ură / Cu ochi vestitori de primejdii / Ies sute, ies mii / Din bezna colibelor multe". *Tablourile se succed cu repeziciune așa cum au fost manifestările răsculaților. Florian Becescu, de fapt, aici poetizează mai puțin. Sînt sesizate cu tensiune lirică fapte și gesturi caracteristice răsculaților. Încearcă să redea atît psihologia maselor deșlănțuite cît și „portretul unui conducător". În multe privințe Florian Becescu este un precursor. „Căpul" răscoalei prezentat de el îl anticipează pe Petre Petre al lui Rebreanu :* „Un rob mai voinic se ridică / Deasupra mulțimii / Cu gesturi nervoase"...

Întreaga desfășurare a răscoalei e evocată în versuri al căror ritm se schimbă în funcție de tabloul prezentat. Autorul este martorul ocular al evenimentelor. El vede cum sosesc la curțile palatelor / Grăbite care cu saci de aur / Aduși de departe din cîmpuri și munți / Merinde și fructe crescute cu lacrimi / Și vinuri gustoase și tari"... *sau aude freamătul mulțimii, nedeslușind vocile izolate din colectivitate :* „Și nu știu ce zice căci vuetul strașnic / Se-nalță spre ceruri / Ca urlet de lupi flămînziți".

Din păcate, scriitorul nu uită că și-a subintitulat „Povestea grozavă" „poem alegoric". Încercarea de alegorizare este partea cea mai neizbutită a poemului. Ni se prezintă ca personaj alegoric Doamna *care trebuie să ia apărarea țăranilor, ea e dusă în eroare de* domnii cei negri : „Doamna frumoasă / În rochia-i de perle / Ce curge-n cascade / Pe umerii goi / Petrece-n desfriuri, / Urechea-i n-aude suspinul durerii". *Cînd răscoala ia proporții* „Doamna nebună de groază / dă ordin : La arme!". *Această* Doamnă *este* Dreptatea. *În final, cînd țăranii sînt reprimați singeros ea îi compătimește, restabilește adevărul și el personificat, ceea ce amintește de 1907 a lui Vlahuță.* Doamna-dreptate *trebuie să pună stăpînire pe țară. Adevărul, prezentînd răsculații* „scut de care, de vremuri, / Se fringe săgeata dușmană", *rostește cuvinte amenințătoare :* „Cînd norii negri vor de-a pururi / Lumina Aurorei ce-acum se iveste / Fi-va zi tristă / Și cea de pe urmă !".

Alegoria din finalul poemului este ambiguă, singura parte mai realizată este discursul plin de profeție al Adevărului.

Poveste grozavă, poem alegoric în opt cînturi asupra răscoalelor din 1907 *este o carte ce poate fi repusă în atenție, cu toate limitele realizării ei artistice și, pentru ea, numele lui Florian Becescu merită un paragraf în istoria literaturii noastre.*

Silviu Guga

La o aniversare

Sînt douăzeci de ani de cînd
Al tuturor este pămîntul,
De cînd Partidu-nnoitor
Și-a spus ocrotitor cuvîntul.

Atunci el a eliberat
Poporul nostru de nevoi,
I-a luat din spate greutatea
Dînd aripi altor zboruri noi.

El a-nțeles să facă viața
Întregii țărănimi mai bună,
Mai fără griji și-a spus întocmai
Ce viața trebuia să spună.

Mult mai avut țăranul astăzi,
În locul lui, acum muncesc
Mașini, unelte, izvorîte
De pe pămîntul românesc.

Eliberat de greul vieții
Trăiește demn, în timp, acum,
Crede-n Partidul ce-l conduce
Și care i-a creat alt drum.

Virgil Carianopol

Locul magic

Din sat coborîm în izvor
spre tărîmul celălalt ;
răsăreau frunzișuri de aur,
porți de aramă băteau înalt, –

hieratici salcîmi, hieratică pulbere
printre fuioare de in și arginturi
topea înserarea ;
fiare albastre își jucau umbrele ;
se-nfiripa în bătătură ochiul
fîntînii, tremurătoarea

iar eu îmi agățam de inimă chipul
bănuit în apele-i noptatece, scufundîndu-se-n mit
pe cînd din miezul adîncurilor
urca înspre ceruri, prin ghizduri, Coloana
cea fără sfîrșit

Acum nu timpul, ci spațiul mă-ntunecă.
Viscolit, fragmentat. Într-Acolo, gîndul
m-așternă.
(Desculță alergam cum printre frunze luna
în staza eternă)

Gabriela Negreanu

Din dragoste, rostește

Fără seamăn, miezul fructelor tale.
Din umbră picură, izvor copilăros,
numele tău, cîmpie maternă.
Despre munți povestește cînd, în roua
de seară, sălbăticiuni
plăpînde lasă urme.
Parcă mi-e sete în glia ta să culc
tîmpla ce cuibărește versul nerostit,
parcă mi-e foame lutul tău să-l simt –
alean – pe rana ce, din dragoste, rostește.

Lan încolțit

Catifelata lumină a lanurilor tale
îmbracă umerii unui copil;
oglinda ochiului o răsfrînge,
o înmiește.
Gîndul își taie drum printre firele fragede,
pasul nu îndrăznește.
În clarul zării, pasărea dăinuie cuib.
Departe, în munți, veșnicia șlefuiește
cremenea
dar aici, în cîmpie, oglinda
unui ochi de copil
răsfrînge, înmiește
luminoasa respirație a lanului
de grîu încolțit.

Ioana Dinulescu

Dedicație pentru veghea semințelor

Străbat cîmpia Olteniei, necuprinderea albă, dinspre pădurea Bucovățului, la vale. În autobuzul supraîncărcat de navetiști — lucrători în construcții, care se întorc sîmbăta acasă — aud în spatele meu o voce de bărbat :

— E frumoasă de să tai calul lîngă ea.

— Cine ? — întreabă altul.

— Ei, cine... Cîmpia ! Se odihnește după trudă.

Privesc prin geamul aburit. Șoseaua, fără suișuri și scoborîșuri, taie drept întinderea albă.

— De-astă primăvară n-a avut liniște, continuă glasul bărbatului. Și tractoare și combine ! — Și grîu și porumb ! — Și sfeclă și floarea soarelui ! — Și mușțar și coriandru ! — Și iar tractoarele ! Au întors-o și-au muncit-o, au așezat-o și-au rostuit-o, și pe urmă iar au fărîmat-o și-au pus-o la loc. Acuma, pămîntul mai stă și el. Adastă. Are grijă de sămînță. E ca un cuibar. Îi ține de cald. Și-așa o să vadă în pace de sămînță pîn-la primăvara care-o veni. Că tot vine. E treaba ei să vină. Că dacă n-ar veni, ce ne-am face fără primăvară ?!

Roțile autobuzului alunecă ușor pe asfaltul înghețat. Jur-împrejur, imensitatea albă, cîmpia odihnind sub zăpadă. Îmi pare că aud sămînța zămislind în pămînt. Și pămîntul respiră domolit în lumina rece de amurg.

— E o minune-a dracului de frumoasă — spune iar omul pe care nu-l văd, nu știu cine e, nu știu dacă e tînăr sau bătrîn, urît ori frumos.

— Cine ? — întreabă celălalt.

— Cum cine ? Cîmpia. N-o vezi cum s-a revărsat peste tot locul și nu-i pasă de nimic... Parcă s-ar fi mutat văzduhul pe pămînt.

Tăcută, nemișcată, albă, cîmpia stă de veghe și în pîntecul ei înviază sămînța. Devenire, cu înmulțite daruri.

Umbrele amurgului unduie în valuri prelungi peste odihna cîmpiei sub zăpadă. Nici păsări, nici vînt, doar sufletul ei, ușoară plutire, de veghe. Și dorul de sat, fără vîrstă ca apa. Și setea de văzduh, la răspîntia vîrstelor — aducînd cuvîntul dintîi.

Cristina Tacoi

film

f

Semnul șarpelui

Regizorul **Mircea Veroiu** continuă cu **Semnul șarpelui** o biografie cinematografică sui-generis a spațiului rural transilvan, biografie începută cu adaptările schițelor **Fefeleaga** și **Vîlva băii** de **Ion Agârbiceanu,** urmate de transpunerea romanului **Mara** de **Ioan Slavici (Dincolo de pod).**

Intrat în patul procustian al ecranizării, romanul **Patima** semnat de **Mircea Micu** își păstrează întreaga forță de evocare a anilor tulburi de după război, extravaganța și pitorescul personajelor, traiectoriile epice nu lipsite de suspens, întîmplările violente într-un context plin de culoare. Scriitorul trecut în tabăra cineaștilor ca scenarist reține din roman cîteva personaje cheie (Bătrîna Handrabur, Alimandru, contrabandiștii) și re-structurează narațiunea conferindu-i progresie dramatică mai alertă.

Poezia unei lumi tragice, crepusculare animată de conflicte ireductibile, rezolvate cu gesturi definitive și definitorii pentru protagoniști, rămîne generos potențată pe ecran de atmosfera construită de cineast cu o recunoscută minuție a detaliilor.

Frumusețea și pregnanța plastică a imaginii elaborate de un autentic artist (operator : **Călin Ghibu**) conferă coerență evenimentelor despărțite de hiatusuri temporale justificate de mobilitatea epică.

Atașat de universul personajelor **Patimei,** prin intermediul căruia sînt propuse mentalități și semnificații utile spectatorului contemporan, **Mircea Veroiu** rămîne consecvent propriului crez estetic, exprimat dincolo de programatismul imaginii nu, în ultimul rînd, prin alegerea unei excelente echipe de colaboratori.

În rolul **Ecaterinei Handrabur, Leopoldina Bălănuță** schițează cu o veritabilă capacitate analitică portretul unei dureri sublimate pînă la simbol. În prelungirea destinelor unor personaje ca **Fefeleaga** și **Mara, Bătrîna Handrabur** completează un triptic feminin cu o calitate comună : forța invulnerabilă a credinței într-un ideal. Într-un registru diferit, **Ovidiu Iuliu Moldovan (Alimandru),** justițiar aparte, identificat cu cauza Bătrînei, respiră forța viziunii vindicative a haiducilor din vremi apuse. La rîndul lor, **Mircea Albulescu, Ion Vîlcu, Mircea Diaconu, Dorel Vișan, Dorina Lazăr, Costel Constantin, Dan Nasta** rămîn în memoria spectatorilor prin perfecta aderență la adevărul personajelor interpretate.

Cu momente de mare expresivitate filmică (pomenirea lui Simion, valsul Vameșului, finalul) **Semnul șarpelui** confirmă maturitatea artistică a unui regizor acuzat deseori de răceală și de estetism gratuit, dar și cu spectaculoase eșecuri în abordarea unor scenarii cu superficiale esențe cinematografice.

Calitatea echivalării prozei lui **Mircea Micu** atestă redobîndirea energiei evocatoare necesare unui autor aplecat nu o dată asupra dificilelor probleme ale transpunerii literaturii în imagini.

De altfel, la succesul acestei transpuneri mi se pare relevantă și contribuția scenaristului-scriitor, aflat la prima colaborare cu cinematografia.

Călin Stănculescu

muzică

m

„Miorița"

Pe muzica remarcabilului balet-oratoriu **Miorița** de Gheorghe Dumitrescu, la Opera română s-a realizat o montare coregrafică (regia și coregrafia Vasile Marcu) foarte departe de pretențiile unui autentic fapt de artă. Privind de aproape, dificultățile transpunerii scenice ale unei teme de o asemenea greutate apar evidente. Pentru că într-un fel se apropie muzica de buchetul de înțelesuri al baladei, de complexitatea senină a înțelegerii morții ca revenire firească în armonia naturii, cu totul altele sînt însă posibilitățile baletului, folosind personaje, costume și decoruri, scene de ansamblu și numere solistice. Aici, suprapunerea muzicii pe o schemă narativă conferind necesară consistență și arcuire viziunii coregrafice este ratată cu desăvîrșire, ducînd la un spectacol neverosimil, cu rezolvări puerile sau în gust kitsch. Coregrafia lui Vasile Marcu este oprită la limitele îngustimii unei fantezii lipite de procedeele baletului clasic. Exprimarea regizorală nu cunoaște simbolul (de ce a ales tocmai Miorița ?), nu cunoaște alegoria, ignoră total dobîndirile dansului modern. Pe scurt, singura figură de stil cunoscută (probabil intuită) este personificarea prudentă, și aceea folosită ca pe vremea reginei Victoria. Regizorul antropomorfizează peste tot : vedem balerini în toge preoțești pășind agale-maiestuos de-a lungul și de-a latul scenei, aliniați ca la defilare (probabil tălmăcire pentru „preoți, munții mari"), alți balerini în costume și purtînd frunzulițe verzi-plastic (aluzie probabil la Macbeth sau la versul „brazi și pălținiași"), balerine : probabil „păsărele mii" (și roșii-plastic ca focul), **Soarele** (s-ar fi putut să lipsească „tradiționalul" dans al Soarelui ?), **Luna** (la fel), o **Stea căzătoare** (de sus, din culise), un **Spectru al invidiei,** un soi de șarpe vinețiu-plastic (iată că și invidia poate fi întruchipată : remarcabil !), niște **Spirite** (arătări spectral-veninoase dansînd terifiant ceva foarte inocent), o **Crăiasă a morții,** etc. Balerine în maiou de balet reprezentînd oițele este o culme de îndrăzneală în simbolistica acestei nefericite montări. Întreaga parte a doua se desfășoară, după scena uciderii Ciobănașului moldovean cu accente comice și grimase caragialești, într-un teoretic spațiu metafizic unde, ciudat !, se păstrează sensurile de „sus" **(Păsările, Steaua căzătoare** cad de sus, din culise) și „jos" **(Crăiasa morții** iese din podea). La atîtea banalități se adaugă o coregrafie insipidă a scenelor de ansamblu unde balerinii, dacă nu stau în linie, atunci negreșit vor sta în cerc, roată (tertium non datur). Meritele spectacolului se inscriu prin realizările colectivului interpretativ unde, pe lîngă o interoretare sensibilă a muzicii (dirijor Carol Litvin, maestru de cor Stelian Olariu), spectacolul înregistrează cîteva marcante reușite. În rolul Mioritei, Aurora Rotaru creează un personaj de o sensibilitate parcă întrebătoare, de o gracilitate exoresivă, personaj de senină și unduitoare strălucire, comoletat fericit de Ștefan Bănică **(Ciobanul moldovean)** într-un rol desfășurat pe două tărîmuri fiecare cu „expiere" specifică (personajul moare o dată în lumea sievea, a doua oară în cea de dincolo). Alte roluri remarcabile semnează George Bodnarciuc, Adrian Gheorghiu, Eugenia Cotovelea, Elena Dacian, Gheorghe Anghelus, Rose Marie Both-Stocec, Viorica Ene, Stela Viorică, Magdalena Rovinescu-Goia, Roxana Bodnarciuc, ș. a. Montarea Mioritei este o nereușită ca rezolvare artistică, în contrast cu alte remarcabile montări (la care vom reveni).

Viorel Crețu

Aura romantică și visul fantastic (VII)

el însuși posesor al cîtorva manuscrise din ciclul **Minunile Maicii Domnului** redactate de un ierodiacon Cozma la mînăstirea Neamțului pe la 1692 (valorificate apoi de M. Gaster în a sa **Chrestomație română**), Eminescu este, fără discuție, un bun cunoscător al tezaurului cuprinzînd respectiva categorie de legende hagiografice. Referitor la conținutul miraculosului vis de care Toma Nour, copil, îl are în timp ce adoarme la mormîntul mamei sale, este evident că sursa directă o constituie ciclul aprocrifelor **Adormirea Maicii Domnului**, intens răspîndite (vd. N. Cartojan, **Cărțile populare în literatura românească**), și prin intermediul **Mineelor.** De aceea, este plauzibil a presupune că proiecția epic-fantastică din **Geniu pustiu** are la origine și reminiscențele puternic conservate de memoria copilului și adolescentului Eminescu atît pe calea lecturilor directe, cît și pe aceea a participării la slujbele religioase (după calendarul ortodox, în ziua de 15 august se sărbătorește „Adormirea Maicii Domnului", cînd, la slujba religioasă, se citește și legenda apocrifă aferentă). Evident, nu ne propunem acum să confruntăm textul originar cu „dubletul" eminescian. Însă, reține atenția, mai intîi, faptul că tînărul prozator preia motivul „adormirii" axîndu-se pe ideea că în gîndirea și simțirea micului său erou, mama acestuia se află într-o stare aparte, diferită de extincția propriu-zisă (de altfel, s-a văzut, un fenomen a cărui percepție pare că îi este străină) ; ceea ce justifică întru totul posibilitatea întîlnirii dintre mamă și fiu în spațiul minunat al visului, unde, se înțelege, comunicarea dintre ei beneficiază de condiții ideale. La fel, propensiunea spre sacralizare a cuplului mamă-fiu, în spiritul aceleiași tradiții mitic-religioase, apare cît se poate de limpede. Dar, mai din apropiere scrutată, observăm că schema visului „sacru" este supusă unei semnificative acțiuni de „profanare". De pildă, ne gîndim la „minunea" prin care trece copilul în vis. Desprinderea din pieptul său a turturicăi — pasăre din familia porumbelului, venerată în întreaga literatură religioasă —, ca expresie a fenomenului sacru de desprindere a sufletului de trupul ce l-a purtat, are loc în virtutea unei practici vrăjitorești, descîntecul, ce aparține prin excelență ezoterismului folcloric. Pe de altă parte, potențarea materiei originare din unghiul structurilor specifice basmului cult eminescian, conferindu-i-se un revelator statut „nuvelistic", este un aspect deosebit de important. Ne gîndim, firește, la densitatea descriptivă și narativă a „poveștii de vis", dar și la revelatoarele deschideri ale acesteia spre simbolul de anvergură mitic-filozofică. Sub acest din urmă raport, gîndul ne duce la mitul eternei reîntoarceri („Ei — sfinții așezați în jurul mesei din „grădina de aur", n. n. — povesteau, cîntau, cîntece de prin vremile pe cînd nu era încă lume, neci oameni, eu îi ascultam uimit"), proiectat în „protoistoria" lui paradisiacă. Reluarea temei, în **Cezara,** va beneficia de cunoscutele determinări etice în planul „filozofiei practice", totul materializîndu-se în mirifica insulă a lui Euthanasius.

De altminteri, observăm în treacăt, chiar amintirile lui Toma Nour legate de vîrsta copilăriei sînt punctate de reflecții care, într-o expresie și o stare de spirit euforic-melancolizate, dau glas impulsurilor ce vor cristaliza în conceptele de conținut metafizic propovăduite de bătrînul schimnic ucenicului său Ieronim. Semnificativ este faptul că memorabila construcție etic-filozofică din **Cezara** (și nu numai de aici, căci motivul în cauză proliferează intens în o bună parte a poeziei eminesciene „de concepție"), își revendică sursa intimă, în ordinea biografiei arhetipale, de la date subtil localizate în solul gîndirii arhaice românești : „Cînd eram mic — se destăinuie deci Toma — mă duceam la preotul cel bătrîn al satului, care, ținîndu-mă pe genunchi, îmi dete primele lecțiuni de citire. O dorință nemărginită, o sete arzătoare de studiu se trezise în mine, care, vai, era să-mi devie fatală. De-aș fi rămas în munții mei — să-mi fi încîntat inima cu doine și capul cu fantasmagoriile basmelor, poate că eram mai ferićit". Depănînd firul amintirilor ce-i compun autobiografia, fără deosebite preparative, eroul poposește apoi asupra experienței lui de școlar. Firește, voluptuoasa plăcere a scriitorului de a inventaria cu minuție „arheologică" elementele ce compun „cadrul fizic" și de a-i conferi o spiritualitate decepționant romantică se exercită și acum din plin. Odaia mansardei scunde, „osîndită de-a sta în veci nemăturată", locuită de cinci tineri, avînd o singură fereastră, mobilată cu o masă căreia îi lipsesc două picioare, trei paturi „care de care mai șchioape", „un scaun de pae în mijloc cu o gaură gigantică", „niște sfeșnice de lut cu falnice lumînări de său, o lampă veche, cu genealogie directă de la lampele filozofilor greci a căror studii puțeau a untdelemn", la care se adaugă mormane de cărți risipite peste tot, inclusiv pe paturi, pe fereastră, și chiar printre grinzile „cele lungi și afumate" ale tavanului, saltele de paie și cergile de lînă, rogojina „pe care se tolăgeau colegii mei și jucau cărți, fumînd din niște lulele puturoase un tutun ce făcea nesuferită atmosfera, ș-așa destul de mărginită a mansardei" ; așadar, iată zestrea mizeriei atmosfere din care se împărtășește boema studențească a eroului.

Fire închisă în sine, solitară, însă, acesta nu se lasă prea mult atras de farmecele unui asemenea „rar" și, drept urmare, nevoia găsirii altor compensații îl solicită dintru început. În chip natural, instinctul pentru lectură este primul care îl asaltează : „Pe cînd colegii jucau cărți, rîdeau, beau și povesteau anecdote care mai de care mai frivole și mai de rîs, de Pepelea, de țigani, de popi — eu îmi minam viața cu capul așezat între mîni, cu coatele rezemate de marginea mesei, neascultînd la ei și citind romanțe fioroase și fantastice care-mi iritau creierii". Mărturisirea din urmă este concludentă. Ea relevă atît nevindecabila înclinație a eroului pentru evadarea în imaginar, cît și natura celor dintîi stimuli livrești („romanțe fantastice și fioroase"), exceptîndu-i pe cei originar-mitici, aflați la temelia respectivului impuls. Fantasticitatea romantică degajată de asemenea lecturi nu numai că irită creierii eroului, ci își lasă amprenta asupra însuși modului său de a percepe și, epic vorbind, a „privi" lumea. Alături de voluptatea lecturii, instinctul prieteniei pasionale, de asemenea, este cu ardoare chemat să umple golul sufletesc al lui Toma. În acest punct, „jurnalul" autobiografic explicitează mărturisirile făcute anterior naratorului în legăsură cu chipul celui portretizat de Toma Nour însuși. S-a înțeles, desigur, că ne referim la Ioan, singurul dintre colegii care îi reține atenția, atrăgîndu-l irezistibil. Așa-zicînd, iată „modelul" personajului din tabloul zugrăvit mai tîrziu din memorie : „Între mulțimea de colegi era cu deosebire unul de-o frumusețe femeiască. Palid, delicat — era cu toate acestea capul tuturor exceselor de student. La beție el bea îndoit cît oricicare din noi, numai că pe cînd ceilalți cădeau în toate lăturile și nu știau ce vorbesc, chiuau și se sărutau ca și cînd ar fi amanți — el singur sta în mijlocul lor, senin, surîzîndu-și și singurul semn că beuse era că paloarea sa obicinuită se colora c-un gingaș roza — ca acel a ofticei. Eu de felul meu nu puteam bea, dar într-adevăr că trebuia să mă mir de acel copil, de acel înger, cu ochii de-un albastru așa de strălucit și de adînc, cu fața așa de palidă, așa de delicată, asupra căruia însă vinul nu producea nici un efect. El era sărac de feli, însă se părea că-i pasă așa de puțin de sărăcia lui. Totdeauna vesel, totdeauna plin de glume și noutăți, însă totdeauna rupt și fără bani, el era o individualitate care nu numai că nu știa, neci că voia să știe la ce trăieste. Mie-mi părea cu toate astea că această veselie era silită, că aceste rîsuri adeseori nenatural de nemăsurate și nebunești nu erau decît trista și desperata prefăcătorie a unui suflet rupt de durere".

Sîntem, poate, în prezența celui mai instructiv „breviar" al caracteristicilor proprii eroului romantic eminescian.

Nicolae Ciobanu

P. S. În foiletonul anterior se va citi : „**în spațiul somnului „natural" eminamente fiziologic**", etc. (col. II, rîndul 22 de sus).

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ana Blandiana și Geo Bogza anticipînd Premiul Herder

Zîmbind unei efemeride : Virgil Teodorescu și Nicolae Breban

D.R. Popescu, Alexandru Balaci și Aurel Covaci : Trei cupe de șampanie pentru un semicentenar

VUIETUL

Într-o vineri seara Vasile, Ion și Gherman se întorceau supărați de la birt, pentru că madam Elvira, pe care pur și simplu o plătiseră cu greutatea ei în bani, nu avusese nici măcar cîteva secunde libere să aplece scaunele spre masă, spre a se vedea că e ocupată. În ultimul an cel puțin, nimeni nu cutezase să se apropie de masa lui Gherman, însă în seara aceea o ocupaseră patru drumeți străini de orașul nostru. Nu le mai rămase decît să cumpere ceva de mîncat și de băut de la Alimentara și să se retragă la o partidă de șah. Cînd intrară în casă, Maciste dormea dus pe fotoliu de lîngă sobă. După ce gazda tăie șunca de Praga și salamul de Sibiu în felii subțiri, Vasile fu de părere că lui i s-ar apleca fără un pahar de vodcă și pentru a-i face plăcere, Ion susținu și el același lucru, încît Gherman, neavînd încotro, desfăcu dopul, umplu trei pahare și astfel începu cina în jurul tablei de șah. Ion cîștigă prima partidă, iar cînd reașezară piesele pentru a doua, Vasile — plictisit de pasiunea celor doi — le spuse pe neașteptate să nu se mai joace cu viața, să nu-i mai treacă lui regine și cai prin urechi. În aceeași clipă un animal uriaș parcă se lupta să iasă prin dușumea, pentru că parchetul începu să se umfle, să facă valuri, pereții se aplecară troznind, iar cei trei prieteni o zbughiră pe ușă și, ajunși în grădina din fața casei, Gherman cuprinse stîlpul porții în brațe, Ion își încolăci mîinile în jurul unui prun, iar Vasile începu să strige la animalul care umbla pe sub pămînt : arde-o, pîrleo ! Un scrîșnet și un vuiet nemaiauzit răzbăteau de sub etajele de sub pămînt, pe cer, luna era înfășurată într-un colac de sulf, iar aerul se umplu de un praf nou ca din alte lumi. Din toate casele, din toate blocurile toată suflarea omenească ieși pe străzi și însuși fostul grefier în pijama se apropie de Gherman și dînd să-l îmbrățișeze dar fiind respins îl strigă cu lacrimi în glas, de ce ne dușmănim noi, vecine ? Gherman îi spuse că el nu-l dușmănește și că-l roagă să treacă drumul, să intre în pat și să se culce liniștit, fiindcă, iată el și prietenii lui vor intra și ei în casă pentru a-și continua cina. Nu se poate, se văita grefierul, nu mai pot trăi singur după un asemenea eveniment. Ia-mă pe mine de suflet, îi spuse Vasile, să-mi povestești tot ce știi !

Preț de jumătate de oră mai rămaseră totuși afară, dar cînd intrară în întunericul camerei, după ce aprinseră o luminare străveche, rămaseră înmărmuriți în jurul marelui Maciste care stătea în aceeași poziție ca la ieșirea lor din încăpere. Lîngă fotoliu cam jumătate de metru pătrat de mortar căzuse din tavan, măsuța de asemeni era acoperită de un strat gros de var și praf, televizorul se răsturnase, iar patul ajunsese lîngă sobă. La ieșire, Gherman avusese prevederea să stingă focul. Cînd se aplecară să cerceteze dacă motanul n-a fost lovit, izbucniră, toți trei în rîs, pentru că Maciste sforăia zdravăn ca un bărbat obosit după efortul din timpul zilei. Acum sunt sigur, declară Gherman, că Maciste nu e un animal oarecare, altfel, ar fi simțit primul pericolul. Sus, Maciste ! mergem în oraș să vedem ce s-a întîmplat prin alte părți ! Gherman își puse lanterna în buzunar și lăsînd ușa vraiște o luară toți patru spre centru după ce Maciste dădu o raită pe la vilă, pentru a se asigura că Norei nu i s-a întîmplat nimic.

Gheorghe Pituț

PRIVIREA LUI ORFEU

ÎMPĂRĂȚIA EULUI

Polarizarea statutului artistic, subconștient al eului față de cel științific, conștient al aceluiași eu (căci o ruptură între cele două nivele, cel irațional și rațional, nu este posibilă în limitele ființei decît cu prețul căderii în patologie), oricît ar părea de ciudat, este subsumată, continuată în aceeași sferă uriașă a mitului orfic : lui Orfeu existența îi este promisă, binecuvîntată numai la căldura ocrotitoare a dragostei întruchipate de Euridice, dar el calcă interdicția zeilor de a nu privi înapoi pînă ce ajung la lumina zilei, fiindcă la un moment dat *s-a îndoit* dacă aceea care-l urmează în călătoria prin țara umbrelor este într-adevăr soția lui, iubita lui. Această privire, această îndoială scurtă, diabolică despre ordinea sacră a lucrurilor, echivalează cu pierderea credinței absolute ca statut ontic al dragostei și, în consecință, a ființei. A doua moarte a Euridicei, și, de data aceasta, definitivă, se datorește exclusiv lui Orfeu și o va antrena și pe a lui ca urmare fatală, implacabilă a unei clipe de rătăcire de la cîntec (Euridice, nu ?), ca principiu al adorației nesfîrșite, principiu pe care l-aș formula astfel (dar numai din rațiuni de metodă) : *amo, ergo credo ; credo, ergo sum.*

Și acum se vede clar polarizarea pe care am urmărit-o ca pandant al celuilalt element, cartezian, științific, al structurii eului : *dubito, ergo cogito ; cogito, ergo sum.* Se înțelege de la sine că cele două nivele afectiv și rațional și, deci, formele care le exprimă într-o simplificare totală, nu există, nu au existat și cu atît mai puțin vor exista separate și în stare pură, deși despre vîrsta aurorală a lumii se poate spune că trăia mai curînd din iubire și credință spre deosebire de timpurile care, de la Descartes încoace, și-au impus imperativele, exigențele acute ale îndoielii ca dinamică a cugetării.

Coborîrea lui Orfeu în infern pentru a o căuta pe Euridice corespunde, într-o hermeneutică gestuală, cu scufundarea artistului în subconștient, în straturile profunde ale eului, pentru a găsi acolo argumentele neclintite ale operei, rațiunea arhetipală (atît în sens psihologic — Jung, cît și în cel mitic — Eliade), care face ca efortul său creator să devină posibil. Această călătorie autoscopică, această imersiune din ce în ce mai lentă, mai blîndă (o blîndețe care se apropie, aduce aminte de repaosul extatic al morții) în fîntîna împărătească a eului este, la limită, nu numai o aventură teribilă ce poate fi interpretată ca o psihanaliză proprie a artistului, ca o încercare a sa de a se vindeca de prezența imaginarului prin logoterapie, ci mai mult decît atît : pentru a nu se mărgini la o comunicare efemeră, superficială cu un grup social restrîns, el trebuie să renunțe la experiența strict personală depozitată în conștientul individual pentru a atinge straturile cele mai adînci, arhetipurile formative ale inconștientului colectiv (de asemenea Jung). În faimosul eseu intitulat polemic *Contra lui Sainte-Beuve*, Marcel Proust face tocmai apologia acestui eu artistic, profund, care a avut puterea să se lepede, să renunțe la accidentele exterioare ținînd de biografismul său, adică face apologia operei care a avut tăria să-și taie cordonul ombilical care o lega de omul care a creat-o. După ce îl citează pe ilustrul critic cu metoda chestionarului biografic, adică o metodă univocă, naturalistă care vrea să explice opera prin om, și anume : „Atîta timp cît asupra unui autor nu ți-ai pus un anumit număr de întrebări la care nu ai răspuns (...) Ce gîndea el despre religie? Cum îl impresiona spectacolul naturii? Cum se purta cu femeile ? Ce părere avea despre bani ? Era bogat, sărac ? Care-i era regimul de viață, felul de trai ? Ce viciu avea sau ce slăbiciune ?" (Și aici, facem paranteza noastră întrebîndu-ne cu stupoare, la rîndul nostru, cum și-o fi explicat Sainte-Beuve *Iliada* sau *Cîntecele lui Maldoror* dacă nu știa nimic nici despre Homer și nici despre Lautreamont ?) ei bine, după ce divulgă această rețetă senzațională pentru judecarea (judecarea, da, judecarea operei, nu analiza, studiul ei !) genialul romancier scrie aceste rînduri reluate ca motto și paradigmă de către orice estetică a timpurilor noastre : „această metodă care constă în a nu despărți pe om de operă (...) ignoră ceea ce ne învață o analiză cît de cît adîncită în noi înșine și anume : cartea este produsul unui alt eu decît cel pe care-l manifestăm în obiceiurile noastre, în societate, în viciile noastre. Încercînd să-l recreăm în noi, în străfundul ființei noastre, putem ajunge să înțelegem acest eu, dacă vrem să încercăm să-l înțelegem" (op. cit. p. 78—79) *În căutarea timpului pierdut* exprimă, într-o măsură covîrșitoare, efortul uriaș de purificare a acestui eu autentic, strălucitor ca în prima zi a lumii, de a se curăța de zgura cotidianului nesemnificativ, de a deveni, cu un cuvînt, ceea ce este artistul prin el însuși, adică prin operă, și nu prin alteritatea sa aleatorică. Apoi, ca și în poezia lirică îndeosebi, este relevabil în marele ciclu proustian rolul de *natura naturans* pe care-l are timpul în devenirea ființei și desăvîrșirea ei ca operă, ca scop și ca finalitate a oricărei arte întemeiate pe Logos. (Bergson, al cărui intuiționism a influențat decisiv gîndirea lui Proust, numea această aptitudine a timpului de a deveni ființă, durată creatoare). Dar Timpul nu numai construiește, dă iluzia unei teleologii pozitive, a ființei care năzuiește din toate puterile să devină ea însăși, adică operă nemuritoare, ci mai ales are voluptatea satanică de a-și devora proprii copii. Și atunci ? Ei, atunci iată că un alt element ontologic, cu un rol cel puțin la fel de important ca Timpul, îl are iubirea, iubirea care prin structura ei de adorație, de extaz și beatitudine poate opri în loc scurgerea vremii, poate deveni, asemenea clipei faustice, un argument al veșniciei ființei conștiente că este muritoare. Așadar, problema cuceririi împărăției eului orfic (sau artistic, cum îl numește Proust) este o problemă de autocunoaștere, iar această autocunoaștere sau iluminare noi o vedem realizîndu-se pe calea iubirii. A ajunge însă la miezul, la esența pură a spiritului, a sufletului nostru nu înseamnă că avem în vedere un purism à la Bremond, ba, dimpotrivă ! Chiar în marea operă a lui Proust, alături de paradisul sfîșietor al copilăriei pe numele său Combray, își fac apariția pagini, volume întregi (*Sodoma și Gomora*, nu ?) mirosind nu a smirnă și tămîie, ci a catran și pucioasă și, în contra oricărei mistici „puriste", parcă îl auzi pe autor (sau erou ?) lansîndu-și invitația tenebroasă pe un ton de sporovăială cordială ; *Vade mecum, Satana, Vade mecum, Satana !* Încît observăm că poetul orfic, artistul modern pentru a ajunge la sine, la miezul de foc al operei pe care o conține în faza de proiect, trebuie să ducă o existență integrală, să încerce toate posibilitățile de cunoaștere (de autocunoaștere) pe care i le oferă șansa, iar cînd acestea nu apar, să le provoace ! Adică, lui nu trebuie să-i fie străin nimic din ceea ce există pe pămînt, el trebuie să tragă cu urechea de asemenea la ceea ce se poate auzi din cer și, nu nu mai puțin, să arunce din cînd în cînd cîte o privire(precum Orfeu) la ceea ce se mai întîmplă și pe sub pămînt !

Dan Laurențiu

NUMELE POETULUI

Ion Boroda

Pentru cartea sa de debut, „Scrisori din Salina" (Editura Litera, *1981) i-am scris poetului Ion Boroda un cuvînt de prezentare, „Transparență", pe care îl reproduc :*

„Am citit sute și sute de poeme scrise de Ion Boroda, mai intîi suspectîndu-l de grafomanie, apoi lăsîndu-mă convins că, dincolo de textele poetice, o făptură umană, chinuită, traumatizată încearcă, împotriva tuturor evidențelor, să-și răscumpere existența care părea deja pecetluită de eșec.

De-a lungul anilor, însingurata voce umană comunicînd dicontinuu, nedeslușit și incoerent, a început să devină fluidă muzică abia perceptibilă, insinuantă... Poemele cuprinse în această primă carte, „Scrisori din Salina", probează o trudă alchimică la care autorul s-a dedat cu voluptate și, fără sentențiozitate, dar uneori damnații aceștia „cei din urmă", se închină cu atîta fervoare slujirii unei arte, încît nu e imposibil ca dintre ei unii „să se aleagă" cei dintîi...

Am crezut întotdeauna în democrația acestei republici a literelor, mi-au repugnat dintotdeauna elitarismele, m-am considerat egalul oricărui și nu am voit decît, la rîndu-mi, să fiu considerat egalul celor pe care-i stimez și iubesc, de aceea am acceptat să-i scriu aceste cîteva cuvinte frățești poetului Ion Boroda drept prefață întîiei sale cărți. Ce va urma nu știu, știu numai că un poem ca acesta va face să nu regret că mi-am ascultat impulsul entuziast al sufletului : „în alb cenușiul metalic / volutele primăverii se depărtează / corăbiile toamnei se ascund / și nimeni nu știe // solitar în colivia ta minusculă / să treci peste lacrimile / care te-au trădat / să vezi perla clipei în desfătare / amfitrionule // nu-i ușor / sub tobe în ropot / jos groapa cu lei / ia seama la ultimul salt / alt număr nu va mai fi la trapez."

În cea de a doua carte a sa, „Scrisori din Salina, II", Ion Boroda îmi dedică un poem cu acelși titlu, „Transparență", voind parcă să-mi amintească la rîndu-i că persoanele născute în Bîrlad au întotdeauna replică și suferă de ceea ce francezii numesc „l'esprit de l'escalier" numai cînd aceasta le priește. Poemul de care aminteam e scris în nota celor mai izbutite texte din această carte, litanii profunde intonate simplu și penetrant : „ca o boare de vînt / alerg mînunîndu-mă / (pașii mei sub pămînt, / umbra mea sub pămînt) / umbra ta luminîndu-mă // rareori, deseori / sub steaua ta curată / sfîrșindu-se poemul / — bătrîne mag / lumina din durere / nu moare niciodată."

Balsam pentru o existență dramatică, poezia rămîne pentru Ion Boroda o artă mîntuitoare și, dincolo de fluctuațiile de ton și de unele nesiguranțe sau improprietăți lingvistice, poetul accede ca în acest frumos „Psalm" la rostirea fluentă și rezolută : „ca într-o biserică / trandafirii lui Rilke / mă impresoară // bufon mutilat sub priviri pătimașe / tu, cel care singur / în colivia ta minusculă / vei lua aminte / nu striga — ispășește-ți pedeapsa // cu floarea ta de albcenușiu / tremurînd într-o mînă / împarte tăcerea frățește / și păstrează din tot o petală".

Liric și parodist inspirat, nu-i dorim lui Ion Boroda decît să se grăbească încet — și totul va fi bine.

Cezar Ivănescu

Duiliu Zamfirescu

Urmare din pag. 1

Leon Tolstoi, publicată în 1892 în **Convorbiri literare.** Dar pînă atunci trecuseră 15 ani de la debutul scriitorului, un interval considerabil așadar, punctat inițial de o publicistică abundentă — cu ecou în contemporaneitate — ce i-a adus între altele și prețuirea lui Maiorescu. Și totuși, **gazetarul** Duiliu Zamfirescu e mai necunoscut decît **dramaturgul,** care a produs intermitent oarecare interes. Întrebarea legitimă vine de la sine : de ce ? Și, legată de ea, urmează alta : merită el acest destin ingrat, oricum ne-am alege cuvintele ? În funcție de răspunsurile la aceste interogații am schițat acest itinerar menit să restituie circuitului critic fața neștiută a unui clasic. Așadar, acest spațiu necercetat dintre frontierele spiritului critic e plin de surprize. Cea dintîi fiind descoperirea unei nebănuite **organicități.** Acest experimentator perpetuu, trecut prin atîtea școli și curente cu care s-a confruntat intempestiv și — de multe ori — fără succes, dă dovadă și de consecvență, de coerență doctrinară, mascate însă de vegetația unui limbaj imperfect, de un polemism excesiv. Pentru a-l înțelege exact, uneori are nevoie să fie apărat de el însuși. Nu-i mai puțin adevărat că **prozatorul** poate stînjeni ideologul, că opera de **ficțiune** aruncă lumini false asupra celei de idei. Ilarie Chendi intuia încă din 1901 că „teoreticianul" nu poate fi găsit „în deplin acord cu practicianul". Numeroși comentatori văd în ultimul o exemplară întrupare a „psihologiei latifundiei", un aristocrat temător de lumea lăuntrică a țăranului. Examenul publicisticii și eseisticii sale e departe de a confirma acest verdict pripit, pronunțat fără cunoașterea aprofundată a probelor. I-a „urît" Zamfirescu pe țărani în numele presupusei lui origini aristocratice ? A fost conservatorismul lui de factură junimistă atît de ireductibil ? După lectura acestui dosar ignorat răspunsurile afirmative nu mai sînt posibile.

Foarte puțin s-a scris, de pildă, despre gîndirea **social-politică** a lui Duiliu Zamfirescu. În această privință el este anexat de obicei junimismului canonic, evoluționismului lui Buckle, gînditor foarte apreciat în cercul maiorescian. În realitate era un om suspendat tragic între două lumi, natura intimă împingîndu-l în direcția unui patos demofil. Că scriitorul a dezvoltat teze și precepte junimiste e în afară de orice îndoială. Că a făcut pași în direcția sămănătorismului, e, iarăși, indiscutabil. A adăugat însă mai întotdeauna un timbru diferențiator, un accent personal, creînd în acest chip spațiu de manifestare a acelei „dizidențe din interior" atît de sagace semnalată de Z. Ornea în **Junimea și junimismul.** Înseși condițiile ralierii lui la **Junimea** sînt simptomatice. Din 1883 și pînă prin 1886, el este ținut într-o carantină discretă, dar eficientă, cauza fiind cum recunoaște Maiorescu însuși într-o scrisoare, atitudinea vehementă în problema „dotația coroanei". Cele trei articole din seria **Le Domaine de la Couronne** impun un temperament febril, vaticinar, teribil de vindicativ în coerența lui doctrinară : „Pour le pauvre paysan que nous exploitons tous, de toutes les manières, l'État n'a pas des terres à **vendre.** Pour le Domaine de la Couronne, l'État a trouvé des terres **à donner**". Simptomatic,

Camil Ressu : „Fîntînă la răscruce"

în plină insurgență antiliberală, gazetarul revoltat nu face false discriminări, nu acordă circumstanțe atenuante conservatorilor, deși politicește este afiliat acestora": ...je me suis plaint, Monsieur, de ce que le gouvernement et tous les gouvernements depuis 1864 n'aient absolument rien fait pour le paysan". Aceste rînduri inflamate nu apar pe un teren gol. În 1883 Zamfirescu făcuse parte dintr-o comisie de jurnaliști al cărei scop era anchetarea atrocităților săvîrșite de jandarmi în satele Bordeni și Scorțeni din județul Prahova, ai căror locuitori, aduși la capătul răbdării de samavolniciile arendașului, l-au ucis într-o clipă de mînie. Reconstituirea terifiantă a represiunii există în procesul-verbal al corespondenților de presă, în relatarea voit-seacă simțindu-se și condeiul impersonalului Zamfirescu. Victima unei represiuni stilate este însuși jurnalistul protestatar, a cărui carieră ulterioară (politică, dar și literară) e frînată statornic, în pofida dovezilor de „cumințire" oferite intermitent. Una dintre ele ar putea fi considerațiile legitimiste din **Cîteva cuvinte critice,** unde noul academician susține ritos că „oamenii nu sînt liberi, nu sînt egali și nu sînt frați", iar a cere egalizarea averilor „pe temeiul egalității oamenilor, este a voi să pui în aplicare un neadevăr științific". Însă tot acolo se afirmă că „nu se poate ca în Țara Românească patru mii de familii să stăpînească jumătate din pămîntul arabil, iar 6 milioane de țărani cealaltă jumătate." Și dacă, din fidelitate junimistă, se pronunțase cîndva împotriva politicii „saltuarii", așadar împotriva reformelor radicale, spre sfîrșitul vieții are forța de a-și vedea eroarea și să propună remediul : „Poporul acesta e cuminte (...) Să-l respectăm și să-l iubim (...) să-l chemăm la exercițiul drepturilor politice lăsînd la o parte vechea și răsuflata afirmațiune că nu e pregătit pentru politică. Un om care știe să moară pentru țara lui, are dreptul s-o și guverneze sau cel puțin să fie consultat de cei de o guvernează." **(Sfînta nevoie).** Cînd un artificiu legislativ al conservatorilor substituie împroprietăririi munca obligatorie, academicianul regăsește limbajul fără rezerve al tinereții : „... într-un stat eminamente agricol, pămîntul se cuvine celui ce muncește, iar votul hotărîtor despre soarta țării, celui ce o apără" **(Colegiul țăranilor și legile d-lui Garoflid).** În fine, în suita acestor accente neașteptate, care ar merita un comentariu mai extins decît cel posibil într-un articol, ar trebui încadrate și reflecțiile din **Poeții și politica,** text în care formulîndu-se un program **politic și literar** activist se renunță totodată la vechea dogmă junimistă a incompatibilității celor două domenii. Prozatorul „latifundiei" sfîrșește ca reformator febricitant, invocînd umbrele lui Cuza și Kogălniceanu.

S-ar putea crede că acest radicalism nu este decît reflexul situației dramatice a României din vara anului 1918, un „realism" de circumstanță. În realitate e vorba de o opțiune mai veche, exprimată și în conjuncturi mai pașnice. Simptomatic, cel care în **Leon Tolstoi,** în **Scrisori romane** sau în scrisorile către Maiorescu nega substratul economic al faptului istoric și motivația socială a literaturii, susține în **Poporanismul în literatură** că „evenimentele istorice cele mai depărtate și mai poetice au la baza lor o cauză economică. „Sosia insului ce se voia mereu guvernat de un „sentiment pudic, de estetică imanentă" este **gazetarul politic,** pamfletarul sarcastic și inventiv, comparabil în unele pagini cu Eminescu și Vinea. Deși identificarea primelor manifestări ale acestuia este dificilă, ele au existat cu siguranță. Un contemporan, N. Petrașcu, ne încredințează că Don Padil scria — fără semnătură — „din trei în trei zile" și revista politică a **României libere.** Cînd revine, în 1918, la exercițiul limbajului publicist, foiletonistul dezinvolt (și cîteodată teribilist) e demult o simplă amintire, locul acestuia luîndu-l un scriitor stăpîn pe arta esențializării, un gazetar laconic și un gînditor politic original, ostil oricărei anchiloze. Funciar ancorat în cotidian, articolul de jurnal ajunge literatură curată, „adevăr concentrat". E suficient să cităm **Un animal prigonit (D-lui Director al Cenzurei din țara românească), Duhamel, Mediocrii,** pentru a descoperi un pamfletar de mîna întîi, corosiv și laconic, de o vitalitate expresivă ieșită din comun. Cenzura supremă, de pildă, titlul unui articol, **Un animal prigonit** (e vorba de un **porc,** unul dintre potentații clipei avînd drept „grațios" cognomen numele mamiferului respectiv), dar și cîteva fraze considerate aluzive. Directorul **Îndreptării** răspunde (protocolar), compromițîndu-și surizător satrapul : "...am dori să binevoiți a ne comunica o listă de cuvinte românești cu care trăiți rău sau să ne indicați animalele vivipare și ovipare, pentru care aveți o slăbiciune specială. Am înțeles pînă acum că nu vreți să se vorbească de «vagon ministerial», de «resturile adormite ale Excelenței Sale», de «d-l Nistor din Bucovina», de «interim la Lucrări Publice», de toate produsele de măcelărie, de osînză, costițe, tobă etc. Am înțeles că nici litera alfabetului : **P** nu vă place, dar din seria animalelor vivipare, care altul în afară de cel cu Sfîntul Anton vă este cu deosebire scump ? Profilul unor oameni seamănă cu al oilor ; al altora, cu al cailor. [...] Care sunt cuvintele ce vă displac ? Preferați verbele regulate sau neregulate ? Care credeți că este cea mai bună formă a gerundiului de la verbul a fugi : fugind sau fugînd ?

Comisiunea Dicționarului Academiei v-ar fi foarte recunoscătoare pentru toate aceste informațiuni, iar Presa în general v-ar turna un bust în bronz."

Bănuiați în senina curgere a **Vieții la țară** aptitudinea acestei ironii torențiale ?

atelier literar

poșta redacției

AL. GAMUREAC : E vorba de o oarecare îndeminare, în general sub semnul convenționalului, cu rezultate mijlocii, în cele mai bune cazuri, dar lipsește un adevărat suflu creator, amprenta majoră, decisivă, a vocației. E greu de tras o concluzie practică ; numai dv. o puteți face, bineînțeles, cum se spune, după o matură chibzuință.

ADRIAN DAFIR : Observații judicioase, în general, pe care vom încerca să le comunicăm, pe cît posibil, celor interesați (exceptînd, firește, din motive lesne de înțeles, pe prima, referitoare la limba literară!, dar și pe ultima, care privește binecunoscuta producție de agramați a școlilor noastre). Doar în privința pisicilor s-ar zice că n-aveți dreptate (urmînd și ele legea, comună regnului, care determină, periodic „boncăluitul" — la care vă referiți — se pare, după cum observa Poetul, „de vreo două ori pe an"...). Ceea ce nu înseamnă deloc că pasajul pe care-l citați ar fi un model de stil și de logică!... Cum bine ați presupus (în subtext), nu știm dacă (și cînd) se vor reedita „Cel mai iubit dintre pămînteni" a regretatului Marin Preda, sau „Bunavestire" a lui Nicolae Breban. În schimb, „Istoria" lui Călinescu se spune că ar fi sub tipar. În fine, despre versuri, nu vă putem spune, din păcate, nimic nou și nimic bun.

D. BARBU : E un început de revenire, promițător (chiar dacă unele mai vechi riscuri de sentimentalism convențional și de dulci naivități roze par să revină și ele, pe ici-pe colo) : „Și ce sînt eu ?", „Dar lăsați-mă", „E și aceasta o iarnă", „O oarecare zi". Ne-au mihnit vestile rele, dar sperăm să depășiți cît de curînd răscrucea amărăciunii.

CONTELE CĂRUNT : Există un flux liric destul de dinamic, care se zbate, deocamdată, printre cuvinte, neîndeminatic adesea și lipsit de experiență, în căutarea unei expresii convenabile. Mai bine, pînă acum, în „Uitarea o fringem", dar, firește, încercările trebuiesc continuate.

EM. PETRESCU : Pași buni, din ce în ce mai siguri, spre poezie (deși, deocamdată, respirația e încă scurtă, iar orizontul cam pe la marginea ogrăzii...) : „Timp", „O șchioapă", „Firul cu plumb".

G. TERZIU : Schița e în linia celor anterioare, cu aceleași calități și neajunsuri, deja semnalate. Despre textele predate „a-„atunci" n-avem nici o știre ceea ce înseamnă că n-au fost acceptate. Adevărul e că redacția e invadată de proze, foarte multe din ele demne de atenție, dar spațiul revistei rămîne incapabil să le cuprindă. Probabil că situația e aceeași la toate revistele și editurile. Calea cea mai simplă și mai operativă ar fi să stringeți legăturile cu redacțiile și editura de-acasă (rămînindu-vă, firește, la dispoziție și concursurile de debut de la celelalte edituri). Nu vedem alte posibilități. (Felicitări și cele mai bune urări în legătură cu „documentul" foto pe care ni l-ați trimis!).

DAVID ARPAD : Cam risipită și ambiguă, cuprinzînd totuși unele notații subțiri, dar și multe nesiguranțe de expresie și limbă. Versurile, slabe.

OPTIMUS : Vă dorim succes și așteptăm veștile bune.

D. E. R. : „La scăldat", „În arondismentul H", „Albul nocturn", „Mă bucur că".

HOMBRE : Ar putea fi, pe undeva, un început („Noapte de iarnă", „Autoportret"). Încă nu e clar. Să vedem, în continuare.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Îți las ca amintire un suris", „Răsărit de lună", „Rămînem goi", etc. ; „Legenda mării" (indescifrabil) ; „Citește-mă în liniștea ta", „Numele tău e floare", „Fantastică zi", etc. ; „Incompletă", „Capricii", „Pro lacrima", etc. ; „Iubire", „Cîntec de jale" ; „Cad frunzele", „Bolnavă amintire", „Parșiv regretele", etc.

Grete Echim, Nostradamus, Margiana Stătescu, Gh. Pufulete-Fulga, Florin Bănică, Ștefanio Ion, Iosif Tătar, E. Chelaru, Pascal Negoescu, Emadela, Const. C. Drăganu, B. V. M., Florea Cristy, Teodora Dorina Buleandră, Elena Anghel, Petre Pîrvulescu, Virgil Firu, Ioanina Preicu (ceva, în „Vineri"), **Genus XX, Silvia Miler, G. A. L., Moira Lewis, Platon Stelian** (e mai simplu să așteptați răspunsul după fiecare plic!), **Ina Lamasz, Mihai Cotuțiu :** Nimic nou !

Maricel Șerban (ceva, în „Dacă vrei", „Nu"), **Florin Sebastian, Nicolae Dumbravă, D. Nicolae** (Iași), **Gh. Griguța, Alin Agat, C. Bitcă, Nicoleta Drosu, Florian Belenești, Mariana Gîrbă, N. Nedeia, Mircea-Dorin Pătru, Elena Negrescu, Ana Pătruț, Cristina Popescu, E. D. Nacu, Ștefan Virgil, Menura Superba, Constantin Țimpău, Gh. Brînzănescu, Constantin Boboc, Daniela M., Herman Sebastian, David Dumitru, Lucian-Vasile Szabo, E. Pîrlea, „Aștept răspuns!", O. I. V. :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

VERSURI ȘI DESENE DE ANCI DAN

Intrebare

Toate frunzele căzute
galbene și străvezii
prefăcute-n păsări albe
primăvara vor veni ?

Să dai

Să împreuni
albastre mîini
deasupra auriului din
holda ta secretă
și să te rogi
ca ploile ce vin
să-ți facă roadele
credinței fără număr
să dai
și-oricît ai da
tot să mai dai
să-ți ocrotești cu-albastrul
palmelor lăuntrul
și să nu uiți un strop de verde
din cîmpia ta...

...Și scriu pe cer

M-adun polen în fiecare floare de cais
și scriu pe cer
cu zborul păsărilor călătoare
cuvîntul străveziu
pe care toți l-au scris
străușcii îl citesc ușor
cu ochii lor înguști
mijiți de soare
în fiecare floare e o sărbătoare
și-apoi pieziș :
iubind nu se mai moare.

Sînt uși

Sînt uși prin care
poți să intri
și nu știi
sînt uși prin care
intri și nu mai poți ieși
sînt uși prin care
oricît ai vrea să intri
nu vei reuși
și altele pe care-n urmă-ți
le închizi
celor ce vor veni.

Totul să rămînă

Să zămislești cu gîndul
ce-n ochi n-a încăput
ca să visezi
nu trebuie să dormi
doar să vrei să vezi
ca să scrii versuri
nu trebuie să gîndești
doar să inveți să simți
ca să poți trăi
nu trebuie să fii conștient cum respiri
totul să rămînă, să fie
ca jocul pur, ca jocul din copilărie.

Pe urmă

Cîteva nopți
ai să mai poți dormi
în copilărie
pe urmă
sufletul o să-ți iasă
din vechile tipare
inima n-o să-ți mai încapă
în toată lumea
o să fie prea mare
de-aceea ochiul
de rîul zilnic o să ți se lepede
cîteva nopți
ai să mai poți dormi în copilărie
dar va trebui să te muți cît mai repede

Trăinicia s-a născut într-un sat

Urmare din pag. 1

nesc pașii atîtor generații, da, soarele care „aici la noi răsare prima oară și-apoi tocmai pornește în lume" cum mi-a spus o rășinăreancă.

Și cum să nu-i iubești pe acești oameni minunați mai bătrîni decît însăși viața, care și-au făcut din trup pavăză vie pămîntului lor. Și cum să nu-i respecți pe acești oameni ce ne dau pîinea cea de toate zilele.

Ei și astăzi își cioplesc numele în lemnul fluierului, adică al timpului cu seve puternice și rădăcini adînci. Și astăzi clopoțelul tălăngilor îl măsoară ziua, și covoarele țesute de rășinărence fac ocolul lumii, aducînd în case verdele pădurii românești, albastrul cerului și soarele care, desigur, răsare mai întîi aici. Sînt oameni vrednici și frumoși pe măsura neclintirii lor. Am plecat din Rășinari tot într-o dimineață. Este, poate, singurul sat din lume legat de oraș printr-un tramvai. Și am trecut printr-o Dumbravă minunată, și apoi pe lîngă un alt sat. Și am ajuns iar în oraș. Am privit încă o dată soarele. Într-adevăr, el venea dinspre Rășinari.

Zaharia Stancu îl alinta: „Balzac!"

Urmare din pag. 1

din Kiseleff), pe holul lung și somptuos în care se putea instala o orgă plus o tipografie modernă.

În holul cu oglinzi de Veneția și marmură înspicată...

Era în chiar Comitetul celor ce împărțeau, drămuind, banii săptămînali ai scriitorilor și eu, venit de la Arad, cu un geamantan în care îndesasem o plapumă de lînă și trei kile de clisă, auzind că e generos ca un Mecena și ușor abordabil, l-am acostat înainte de ședință :

— Ne-a Fane, am și eu o cerere...

S-a uitat la mine fără curiozitate și m-a botezat spontan :

— Cine ești și tu, bă, *moapsă* ? (De ce moapsă ? nu l-am întrebat niciodată).

— Păi, sînt un poet de la Arad și... am venit la București...,

— Pe loc repaus, idiotule, mai bine rămîneai în urbea natală... Și, ce vrei ?

Mă strămutam de pe un picior pe altul ca o casă construită pe rumeni, mototolind *cererea tip* și neîndrăznind să i-o întind.

Mi-a zmuls-o, virînd-o între unul din degetele în care mai ținea vreo zece asemenea hîrtii în chip de evantai, și-a zis :

— Documentare vrei ?

Am dat din cap răpus de nădejdi și am tăcut. El a dispărut în dosul unei uși capitonate cu pluș roșu, (ah! misterul acelei uși dinspre care nu răzbătea nimic !) și, după circa cinci minute, a ieșit congestionat de ris și m-a amendat ca la Brăila :

— Bine, mă, frati-miu ! Voi ăștia din Arad sînteți toți neam de idioți ?

— ...?!

— Păi, cum îți veni, *moapsă*, să pui drept motiv de documentare: „Vizită la Școala de surdo-muți din Șiria în vederea scrierii unui roman?"

Am *modificat* motivul vizitei documentare aflînd, mult mai tîrziu, că în aceeași ședință, unde s-a ris copios, alți doi scriitori tineri dar deja consacrați, unul, Vintilă Ivănceanu (plecat într-un voiaj de nuntă la Viena de mulțișori ani), și, al doilea, Iulian Neacșu, (rămas să scrie Confabule încifrate spre disperarea multor confrați), ceruseră cu nonșalanță *MEREPISTĂ* următoarele...

Primul: decontarea unui imens buchet de flori ce urma să fie oferit ipotetic logodnicei sale Al doilea, decontarea unor bilete de tramvai, ruta Plumbuita — Sf. Vineri și înapoi...

☆

Am fost la Fănuș acasă într-o toamnă sfîntită de mustul strugurilor explodînd în boabe cu pielița de fecioare neatinse decît de rouă...

Avea, tatăl său, (cel de sus să-l odihnească !), o batistă de vie plasată în buza satului răsucit pe șerpuirea unui deal lutos, aproape de marginea bălții sclipind aurifer în amurgul căzînd molatec și leneș ca un catarg de pirați demisionați din motive bătrînicioase.

Atunci, în acel apus fantastic, pe deasupra capetelor noastre împarfumate cu vin negru ca destinul de poet, a trecut, fulgerător, un stol de grauri : *lințoliu de moarte acoperindu-ne vederea*...

Un *semn* pe care, Fănuș l-a receptat cu o nefirească spaimă și m-a grăbit spre casa-i părintească nădăjduind în risipa fricii, sperînd în conținutul butoiului cu molan bolborosind metafore de baltă... (Vinul e viu și vorbește pînă în luna lui Mai cu cine se nimerește!).

Apoi, ne-am cunoscut atît de bine, încît, *astăzi* ne căutăm la telefon injurîndu-ne cu voluptatea bătrînilor golani balcanici.

Ne-am plictisit unul de celălalt...

Toți dușmanii lui sînt și ai mei...

Toți prietenii mei sînt dușmanii lui...

Bijutier al cuvîntului de limbă românească, mîna lui de poet, sfîrșind proza și îmbrăcînd-o în odăjdii de taină, scrie nesomnuri fabuloase cu ierni care se prăbușesc peste cantoane părăsite, chemînd îngeri ce de atîtea ori au strigat... E un nebun frumos al marilor orașe încercînd să plimbe prin Capitală o biserică așezată pe o sanie trasă de Nimeni...

El e un pierzant benevol ! El cunoaște *ruletele vieții* mai bine decît crupierii de la Monte-Carlo. E un poet cîntîndu-și destinul care scapără ca un „stilet de sub-ofițer" în rana deschisă a prozei române...

Urcînd din adîncul bălților stratificate pe scheletele peștilor morți de bătrînețe și plictiseală, inima lui e un *Nufăr !*

Cei care nu știu puțină botanică, încearcă să-l zmulgă din rădăcinile bănuite, vroind să-l aibă drept ornament în vaze de cristal cu gură lăbărțată. Și, neștiind *nimic* despre botanica lui, uită că Nufărul nu are rădăcini...

Că este esența bălții pulsînd din adîncuri, eliberîndu-și povara prin aripa de înger, ca pe un blestem al purității sortit să ademenească privitorii.

Zaharia Stancu îl alinta : *Balzac !* Nume potrivit în ideea mea despre ce-ar trebui să facă Fănuș...

Să se lege benevol de „Scaunul singurătății", cu lanț de barcă pescărească gros și rezistent, la capăt cu un lacat meșterit la Sibiu, și să arunce cheia lacătului pe geam...

Sub fereastra lui cu înzorzonări de glicină înflorind suav-violet, voi veghea eu, și-am să prind cheia virînd-o în colțul unui buzunar spart, pierzînd-o, repede, în iarba poluată.

După care, trecînd vis-à-vis, spre restaurantul cu nume de fată și bocet, am să mă apuc să-i drapez în rochii de mireasă toate metaforele zvîrlite cu nemiluita în țe miri ce cronici de sport, transcriindu-i „Volumul de poeme" pe care nu îndrăznește să și-l alcătuiască.

Prea multe stele a stins în gura cititorilor acest Risipitor ostenit care se odihnește numai în *a opta zi* a săptămînii și, atunci, la căpătîi cu Ion Băieșu...

— Cît îmi dai Fane (Decebal, Trifan, Fănică, Paul, Neagu...), să-ți demonstrez ție și miilor tăi de admiratori că ești un poet refulat...?

Cer : o domigeană de mo'n de Grădiștea, una pulpă de batal metamorfozată în pastramă și... o documentare la Școala de surdo-muți din Șiria...

Îți asigur (pe cuvînt de onoare !), dobîndirea Premiului Herder înaintea mea.... Him !?

P.S.

Sună-mă la Asociația Scriitorilor între cinci și șapte d'mineața, să vorbim despre deplasarea noastră la Petroșani și de bocancii tăi cu numărul 47, plini de noroi minieresc, pe care i-ai găsit, dimineața, lustruiți de cine știm noi... O.K. ?

Camil Ressu : „Maternitate"

Biblioteca Orientalis

Urmare din pag. 1

unor culte orientale pe teritoriul patriei noastre în epoca Daciei romane.

Silviu Sanie, elev al marelui istoric transilvan Constantin Diaconiciu, memoriei căruia și închină cartea, caută să descifreze aceste inscripții pentru întîia oară la noi, după cîte știu, la modul sistematic și exhaustiv. Cu cîțiva ani în urmă, bizantinologul Emilian Popescu publica o carte importantă cu inscripțiile grecești și latine descifrate în amănunt între secolele IV—XIII, iar cu 3 ani în urmă, savantul I. Barnea publica primul volum cu imagini comentate la text, explicînd mărturiile arheologice creștine din veacurile III—VI, descoperite pe pămîntul românesc. Cercetătorul ieșean de la Institutul de istorie și arheologie A.D. Xenopol se înscrie în această ordine de apariții. Un studiu publicat în cartea **„De la Dunăre la Mare"** împreună cu profesorul I. Dragomir îl arată profund familiarizat cu aceste epoci hotărîtoare pentru romanitatea noastră. Cartea de care ne ocupăm pune în lumină încă o cale de romanizare, culte'e orientale folosind această limbă în mare parte pentru a penetra în acest spațiu apoi, fapt esențial, aceste culte orientale în cele o sută și ceva de inscripții descifrate pînă acum aduc ceva din lumea orientului sirian aramaic și palmirian, într-o lume care se confruntă tocmai masiv împreună cu întreaga civilizație greco-romană cu dimensiunea eschatologică iudeo-creștină căreia imperiul roman îi făcea loc în lume.

Cartea se bucură de note și explicații, de o bibliografie la zi, precum și de imagini ale inscripțiilor votive comentate, ceea ce prilejuiește cititorului un cît mai nemijlocit contact cu mărturiile arheologice. Acest prim volum va fi urmat de încă două ale aceluiași autor care vor urmări răsoindirea cultelor traco-frigiene și a mithraismului, sinteza acestei masive lucrări fiind o carte separată despre Religia Dacilor.

Și vom dori distinsului cercetător ieșean spor în lucru să-și poată desăvîrși gîndul spre binele culturii noastre.

GEOGRAFIA BOBULUI DE GRÎU

Urmare din pag. 1

așezată pe orizontală. Se cunoaște nu atît patina vremii, ci modul cum gîndeau acu 40 și ceva de ani oamenii urbanizarea. O casă din zona Bărăganului avea e drept multe camere, dart toate mici și cu trecere. Probabil fie din lipsa lemnului de construcție, dar mai ales din necesitățile de încălzire în timpul iernii. Și iată că betonul și sticla fac acum legătura grîului cu cosmosul. A capta ghemul incandescent al soarelui pe un edificiu, în fond o casă contemporană, iată poate cea mai superbă măsură a efortului oamenilor de-aici de-a fi integrați la univers.

Inainte de-a intra în sala în care are loc adunarea generală a cooperativei stau de vorbă cu Mariana Triculescu, ingineră, șefă de fermă și secretar al organizației U.T.C. din C.A.P. Are alură de baschetbalistă. Tînără de tot și s-o spunem pe de-a dreptul uimitor de frumoasă. Dac-o întîlnești pe strada unui mare oraș să zicem, nu ți-o poți imagina decît într-un laborator aseptic, în care reacțiile chimice sau de altă natură i se supun fără drept de replică. Și totuși ea trudește de trei ani de zile, de la terminarea facultății, pămîntul aici, în mijlocul oamenilor în care s-a născut. Dacă sînt mulți sau puțini tinerii ? Numeric, aproape suficienți. Dar nu sînt încă, toți competitivi. Nu toți se bat în egală măsură pentru a contura îndeletnicirilor tradiționale statut de profesie. Cei mai mulți știu însă să lucreze științific pămîntul. Chiar și cei de la Fabrica „Metalurgica". Între sat și industrie le-au ales pe amîndouă. Adică fac la fel de bine și una și alta. Respectînd proporțiile, bineînțeles. Pe lîngă noi trec grupuri de elevi de la Liceul industrial. Unii poartă cu ceva mai multă eleganță cravata la gît, alții se pare c-au uitat să și-o pună. Sîntem salutați. Citesc în privirile lor admirație. Pentru tînăra ingineră, evident. Un compliment adresat poate nu numai frumuseții și tinereții Marianei Triculescu, dar mai ales profesiei. Aveam să aflu mai tîrziu că cei fără cravată făceau parte din plutonul... agricol. Liceul are deocamdată doar două clase cu profil agricol. În viitorul apropiat vor fi toate. Și ei, „agronomii", văd în Mariana Triculescu un model de urmat. Motive au suficiente.

— Dacă ar fi s-o iei de la capăt, cu ce ai începe pe Mariana Triculescu ?

— La adunarea generală a fost în sală și Ion Stroe. E membru cooperator din 1950. Unul din fondatorii C.A.P.-ului.

— Ce-are una cu alta ?

— Oare de-a lungul anilor n-a putut fi tentat de mirajul orașului ? Fabrica „Metalurgica" e doar la o distanță de atîta cît să-ți arunci privirea. Și iată-l acum aici. Cînd am optat pentru agronomie satul mi-a dat certitudinea că nu greșesc. Cooperativa este destul de puternică, iar pămîntul roditor.

— Totuși nu mi-ai răspuns la întrebare...

— E firesc să fie așa cum este

Și o cred.

Peste sat, în răbufnirea lui, vîntul lasă doar atîta spațiu cît să-ți tragi răsuflarea. Geamurile sălii în care se desfășoară adunarea generală au înflorit ciudat. Încerc să număr romburile sau pătratele sau cercurile sau șuvițele de apă care vor să treacă dincolo de pervaz. Au trecut deja cîteva ore de dezbateri. Oricum, proiectul noii legi privind retribuirea muncii în unitățile cooperatiste și de stat din agricultură este un act normativ de o covîrșitoare importanță. Și oamenii își redimensionează gospodărește eforturile viitoare în litera și spiritul lui. Președintele Adrian Bănică a prezentat oamenilor, și cu ajutorul unor tabele sinoptice, avantajele noii legi pentru cei care muncesc pămîntul și obțin producții planificate. Au fost oameni aici în Pogoanele care în anul 1981 au luat pentru munca depusă în cooperativă peste 10 000 kg porumb. Ștefan și Lila Manea, o familie de tineri cooperatori, care au contabilizat fiecare dintre ei cîte 340 de norme, au ridicat împreună mai mult de un vagon de porumb. Dar au și tras nu glumă. Noua lege a bunăstării celor ce lucrează în agricultură vine să puncteze încă o dată grija pe care o poartă partidul și statul nostru, secretarul general, destinelor țărănimii. Furat de ineditul acestor rarități scap primele cuvinte din intervenția lui Victor Sbarcea, medic veterinar, și el unul din tinerii specialiști ai unității. Pentru moment mi se pare că e prea dur. Dar problemele, presantele probleme ale zootehniei, impun un anumit ton. Și el, Victor Sbarcea, se pare că a știut să-l găsească pentru că indiferent de puterea de bătaie a criticii oamenii ascultă cu atenție.

Camil Ressu : „Portret"

După adunare, satul e înundat de grupuri de oameni. Gerul te taie la obraji, chiar dacă e încă soare. Nimeresc într-un grup alături de tînărul medic veterinar. Blond, cu părul peste limita admisă de regulamentul liceenilor, cu un început de chelie care-l aranjează, debordant, tînărul fermier mă cucerește pe deplin. E vecin de bloc cu Vasile Constantin, secretarul adjunct al comitetului comunal al U.T.C., și asta ne dă garanția c-o să ne vedem mai des. Președintele Adrian Bănică se integrează între timp grupului. Gabriela Niță, o altă tînără specialistă, e rugată s-o cheme și pe jurista consiliului unic agroindustrial. Locuiește în căminul de nefamiliști Pînă la urmă am impresia că se descurcă tot Victor Sbarcea.

Și iată că tinerii specialiști s-au adunat cu toții. Cînd spun cu toții nu greșescu cu nimic pentru că atîția numără cooperativa. Cît sprijină ei pe umerii lor satul ? Scrie pe diploma de inginer a fiecăruia, dincolo de media obținută la examenul de stat. Un lucru tot atît de firesc ca lumina care bate în ochii copilului atunci cînd i se aduce jucăria dorită și poate tot atît de firesc ca acea seară care cădea lin peste Pogoanele, în ziua cînd tinerii mei prieteni pășeau într-un alt an agricol, într-o etapă decisivă a noii revoluții din agricultură. Decisivă, pentru că acum se conturează obiectivele strategice, care, iată, pulsează în ritmul viu al patimei pentru meserie și pămînt, ritmul cotidian al prietenilor mei. În nemărginirea Bărăganului se-auzea bobul de grîu cum bate aripa firului către universul anului 1982. pleoapă curată dincolo de orizontul țărinii. Vorbea cîmpia și cuvintele nu mai încăpeau în tiparele convenționale. Prietenii mei învățaseră cu mult înainte lucrul acesta. Încercam să fiu alături de ei. Un an de zile, atîta cît o dură documentarea cărții mele, adică pînă la bilanțul final al cooperativei, poate fi și-o viață de om, dar și-un segment din niște biografii tulburătoare. Deocamdată atît...

PRIMIM LA REDACȚIE

În 1978, am fost solicitată de B.C.U. să prefațez o bibliografie „Gheorghe Lazăr" și să permit colectivului de bibliografe rezumarea documentelor inedite aduse de mine din străinătate (din biblioteci și arhive din Viena, Budapesta, Karlowitz) sau descoperite în țară, socotindu-mă coordonatoare științifică. Fiindcă eu mă aflam în plină elaborare a monografiei ce urmează să apară (la Editura **Dacia**) n-am făgăduit decît prefața, rezumatele și un consult privind organizarea materialului în capitole. Lucrarea nu mi-a mai fost arătată decît cînd mi s-au adus exemplarele la care aveam dreptul ca prefațator, cînd am constatat că, pe copertă B.C.U. păstrase ca an de naștere al lui Gh. Lazăr tot 1779, deși prefața mea demonstra că s-a născut la 9 ianuarie 1782. Am tras concluzia — poate greșită — că B.C.U. a vrut cu orice preț rezumatele documentelor — singura noutate temeinică din lucrare — și pentru aceasta mi-a cerut prefața, „coordonatoarea" rămînînd doar cu titlul. Evident, în nici un caz nu eu trebuia să străbat sutele de periodice, broșuri și volume pe care le-au străbătut colaboratoarele tov. Băncilă (așa cum crede V. Vetișanu în **Săptămîna** nr. 512/1980) dar cum eu am făcut-o pentru cele două biobibliografii pe care le-am semnat personal. Biobibliografia realizată de B.C.U., cu inerente lacune și greșeli într-o lucrare de asemenea întindere și într-un răstimp atît de scurt, este o lucrare meritorie și un instrument de lucru indiscensabil, al cărei exemolu ar trebui urmat de orice instituție cu profil filologic.

Atît V. Vetișanu (**Săptămîna**, 512/1980) cît și Aurel-Dragoș Munteanu (în **Luceafărul** nr. 15/1980), dar mai ales Octavian Ghibu (**Luceafărul**, — 1982) — al doilea mai urban, ceilalți doi de-a dreptul ofensatori — mă trag la răspundere că „îmi atribui ce nu mi se cuvine". „contravenind într-un mod flagrant unor norme general acceptate de oamenii de știință" (Oct. Ghibu) în stabilirea datei nașterii și morții lui Gh. Lazăr pe care tatăl său a stabilit-o înaintea mea (1940—1950), a comunicat-o lui St. Lupșa care a elaborat un ms. aflat în arhiva Mitropoliei din Sibiu și apoi publicat, în 1962, în revista Mitropolia Ardealului. Pe vremea aceea eu trăiam în București, nu citeam reviste religioase, iar în arhiva Mitropoliei din Sibiu — și dacă aș fi știut că pot găsi ceva interesant — nu puteam întra decît cu aprobarea Ministerului Cultelor. Pe de altă parte, nici nu era nevoie să învăț de la cineva ceea ce știam din copilărie, ca toată lumea : că un nume de botez mai aparte se datorește zilei în care s-a născut copilul : pe Crăciun Măgureanu, colegul meu de clasă, îl chema așa fiindcă se născuse în ziua de Crăciun, iar al 17-lea fiu al țăranului moldovean Hodorogea se numește Nicon — cred că este unic în onomastica noastră — pentru că s-a născut la 26 noiembrie cînd se prăznuiește sfîntul cu acest nume. Că din ziua morții pînă la înmormîntare trec trei zile, cine nu știa ? De ce aș fi avut, așadar, nevoie să aflu aceste lucruri de la Onisifor Ghibu prin intermediul lui Șt. Lupșa și ca atare, să-i citez în stabilirea datei de naștere a lui Gh. Lazăr ? ! (Cu toate acestea ei sînt citați în „Bibliografia" discutată de Oct. Ghibu deși acesta se face că nu vede...). Cu privire la anul nașterii, mă întemeiez pe **nouă** documente școlare din care reiese că s-a născut în 1782 și de aceea nu se mai pot admite părerile altor biografi care diferă între ei de la 1 an pînă la 14 ani.

În 1978, cînd s- cu aprobare — am cercetat arhiva Mitropoliei din Sibiu, am găsit ms. lui Șt. Lupșa și revista în care îl publicase, iar în 1973 și 1974 am citit în „Transilvania" articolele lui Onisifor Ghibu. Primul (Șt. Lupșa) a fost citat în Bibliografia B.C.U. la poziția 337, iar în monografia mea la p. 14, 15, 16, 27, 29, 30. Onisifor Ghibu, în aceeași biobibliografie, este citat la poziția 323, corectată în Addenda și corrigenda, iar în monografie la p. 15, 16, 23. Deși ambii sînt citați în „Bibliografia Gh. Lazăr" cu lucrările reclamate de Octavian Ghibu, acesta susține contrariul, probabil doar ca să mă acuze pe mine de o „procedare care contravine în mod flagrant unor norme general-acceptate de oamenii de știință" ! Cît privește „argumentația" pentru stabilirea datei de naștere a lui Gh. Lazăr, am arătat mai sus cum stau lucrurile.

În schimb, mă întreb dacă este o simplă întîmplare în faptul că nici unul dintre cei trei „atacanți" ai mei, despre care nu știu să fi scris prea mult despre Gh. Lazăr, nu semnalează cele 178 de poziții bibliografice în care se rezumă documentele inedite puse la dispoziție de mine...

Despre paternitatea lui Gh. Lazăr asupra „Povățuitorului..." cititorii vor găsi argumentele mele în monografie, la pag. 251—263. În orice caz, nu poate fi vorba despre o chestiune „clasată" cum lasă să se înțeleagă cu remediabilă ușurință mai tinerii mei preopinenți...

Emilia Șt. Milicescu

● **ROMANCIERUL MAROCAN** Driss Chraïbi cunoaște un succes remarcabil, în țările de limbă franceză, cu cărțile sale : „Perfectul simplu", „Mama mea, civilizația" și „O anchetă la țară". Acest din urmă roman este semnificativ pentru mesajul întoarcerii la origini pe care-l propune autorul marocan, sintetizat într-un personaj fascinant de țărancă, pe numele Hajja, trăind șocul civilizației urbane, în întruchiparea unui cuplu cervantin, cum îl numește Charles Bachat, într-o cronică foarte laudativă. Criticul mai remarcă supletea și caracterul atrăgător al stilului oral, spunînd în concluzie : „Atunci cînd o operă de ficțiune acoperă, prin autenticitatea caracterului său de anchetă, toate mișcările actualității, înseamnă că ea și-a atins scopul".

mapamond

Poezie arabă clasică

IMRU-L QAYS
Sec. VI

Frumoasa

Cu pulpele rotunde sfîrșind în perne pline,
cu netezii genunchi în care osul fin e
aproape nevăzut, cu sinii mici furați
și fluierul subțire ce glezna-abia o ține,
cu ochii mari privindu-te drept și nu cruciș,
cu grele coapse — iată să cînți ce se cuvine !
Mijlocul ne-ndoit și netedă spinarea,
și burta suptă, vas cu miere de albine ;
cu părul mult și negru și nasul subțiratec
și sinii-aproape drepți, o brumă doar
se-ncline.
Obrajii, o lucire ; și ochi de kuhl, și buza
atît de coaptă-ncît ai zice : negru vin e !"
În jugul unor dinți ca fulgerul căzut-am —
și trăznetul din mijlocu-acelui fulger vine.

TARAFA
Sec. VI

Roua

Ea încă roua gurii alesului trimite :
vin dulce și licoare de dor mîntuitoare.
Sărutu-i dă, iar dacă se-ntîmplă să-l amîne
el vede și-n amiază că steaua-n cer răsare !
Rotundul corp lucește și zîmbetul lăsînd
vederii strungărețe-ntre părălute-n floare,
schimbate-apoi de soare din rădăcină-n boabe
de grindină, crestate cu șlefuiri ușoare !
Cînd ride, se zărește o rouă, sau fărîme
de mosc amestecate de-a apelor răcoare,
cînd se ridică, pare că-n șoldul ei o dună
se-alege din nisipuri prelung lunecătoare.
Suflînd alungă frigul — asemenea căldura
o mîntuie prin roua ce-o poartă-n răsuflare !

IBN AL-MU'TAZZ
m. 908

Coțofana

M-a trădat junia vană,
capul mi-e pestriț la pană :
unde-i oare corbul negru
alungat de-o coțofană ?

AL-'ATAHIYA
m. 825

Zborul furnicii

Dacă furnicii îi crese aripi
și zboară, de sfîrșit i-aproape.
Oricît am muls al soartei uger
nici lapte n-am, nici limpezi ape.
Ferește-te de ea — în aur
și-argint vrea ochii să-ți îngroape !

Junia-i nebunie

Junia-i nebunie-am spus :
ești beat, te crezi ba jos, ba sus.
Cele ce sînt, există-afară,
dar în adîncuri vezi că nu-s.
Timpul se leagănă — o creangă !
Și unduirii ești supus.

HASSAN IBN THABIT AL-ANSARI
m. 670

Cel mai poetic vers

Poemul : măduvă de muritor — rostită
în adunări (de-i minte ori neminte) !
Cel mai poetic vers e cînd poți spune :
„adevărate-au fost aste cuvinte !"

ABU-L ALA AL-MA'ARRI
m. 1057

Unghia

Ca vinu-i viața ta : ceea ce vezi e bun,
dar tot ce se ascunde-năuntru nu se știe.
E mută : nu vorbește decît nenorocirea ;
de-aceea am crezut că-mi va vorbi și mie.
Cîștigul cheltuiește-l ; ca unghia-i averea :
dacă o lași, slutește ; dar de-i tăiată,-nvie.

ABU NUWAS
m. 816

Junia, calul neștiinței

Junia, calul neștiinței,
dînd preț la risetele lucii :
cînd o-mbrăcam, mergeam fălos,
lovindu-mi de pămînt papucii.
Acuma șaua mi-o cobor :
pașii, tîrîndu-se, usuci-i.
Doar cupele-mi rămîn, chiar dacă-s
primejdie, și nu refugii :
„cel galben", și de perși slăvit
deasupra vorbelor și rugii !
La glezne-și pune clopoței
de apă : globi mărunți, clăbucii,
și peste coasta-i potolită
un scris ca de furnici traduci-i :
un scris cu puncte și-nclinări,
din cele ce le știu uitucii.

În românește de
Grete Tartler

AL-MUTANABBI
m. 955

Cum nu poți ține apa cu focul într-o mînă...

Cum nu poți ține apa cu focul într-o mînă,
la fel de greu — norocul cu mintea laolaltă.

•

Mintos este acela pe care îl ajută
azi inima, să vadă ce vede ochiul mîine.

•

Cel care-l folosește pe leu la vînătoare
drept șoim, va fi mîncat odată cu vînatul.

• •

Un domn ades jertfește oșteni, să-și scape
viața ;
eu laud pe acela ce viața și-a dat lor.

•

De minui dărnicia în loc de spadă-n luptă
e cum ai pune sabia-n loc de dar, la pace.

IBN HAFADJA
m. 1139

Sărutul Umbrei

Ce beznă cînd sărutul de duhuri înfiripi :
o Umbră ce stîrnește gazela din nisip ;
saliva ei în vinuri se-amestecă, mă-mbată :
apus pe care-n beznă-l sărut pe roșul chip.
Cărunt moșneag e noaptea, spre Gemeni se
tîrăște ;
cu haina-i, Umbra șterge urma ce-o lasă-n
trib ;
în gura ei, jilave, cresc flori de pă-luțe,
soarele-i face curte, ploaia-i dă trup de hrib.
Cu busuioc udat în izvoare se îmbracă :
răsufletu-i parfum, de tremuru-i mă-mbib.
Cu mantia o apăr de lacrimile ploii :
prin nori cu ochi de kuhl privește-al zilei
scrib.
Cu violeta beznei s-o ispitești ! Lumina
în albele petale de-i dărui, o inhibi.

În românește de
Nicolae Dobrișan

Camil Ressu : „Peisaj din Cimpulung Muscel"

FEȚELE OCULTE ALE CELUI DE-AL III-LEA REICH

Falșii profeți și un Mesia monorhist (I)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Scriindu-și cartea „Hitler și ordinea nouă — istoria secretă a național-socialismului", André Brissaud mărturisea : „Am avut impresia că pătrunsesem într-un univers cu totul aparte prin haosul și fantasmagoria sa, ca și cînd aș fi ajuns pe tărmul unei „alte lumi" decît cea a noastră, cu metafizica sa, cu cosmogonia sa, cu etica sa, cu logica sa, cu biologia sa etc. Trebuie s-o recunosc cu francheță : am o instinctivă și profundă suspiciune față de tot ceea ce, pe drept sau pe nedrept este numit „ezoterism"(...) Nu cred decît în faptele verificabile și controlabile și, pe cît posibil, în stare să poată fi reverificate și recontrolate. Rămîn un incorigibil «Toma necredinciosul». Dar trebuie să recunosc că, descoperirea feței ascunse a național-socialismului mi-a bulversat suspiciunea. Pe măsură ce neverosimilul se transforma în verosimil, apoi în fapt verificabil, m-am simțit prins într-un vîrtej cumplit, aparținînd domeniului realismului fantastic. Viziunea acelei «alte lumi», a ocultismului misterios, a unei cosmogonii stupefiante îmi înghețа sîngele în vene, tăindu-mi răsuflarea și incitîndu-mi curiozitatea. Trebuie să recunosc însă că nu mi-am putut satisface această curiozitate pînă la capăt. Multe enormități rămîn încă fără răspuns !"

„Răspunsul" — dar nu cel așteptat de Brissaud, nici de alți istoricieni serioși occidentali care s-au consacrat studiului în profunzime a fenomenelor legate de evoluția și căderea celui de-al III-lea Reich, ca Werner Maser, Norman Cohn, J. E. Neurohr, Bernard Koerner, René Alleau sau William L. Schirer — încearcă a fi dat astăzi de apologeții neofascismului care, în scrierile lor, se bizuie cu precădere pe literatura memorialistică apărută în tiraje de masă, și dovedindu-se departe de a produce o „suprasaturație" a publicului cititor. Aceștia încearcă să demonstreze că Hitler a fost un „iluminat", un fel de „Mesia" profetic, discipol al Ordinului Noului Templu apărut la începutul secolului nostru, al Societății Vril și al Societății Thule cărora le aparțineau deasemenea Rudolf Hess, Alfred Rosenberg, Hans Frank, Dietrich Eckart, Max Amann, Anton Drexler, Hans Reimann, Karl Haushofer, și mulți alți fondatori ai nazismului. După cum afirmă André Brissaud, acele trei societăți aveau o cosmogonie comună bazată pe legenda nordică din Thule care arbora un simbol unic — crucea încîrligată sau svastica, proclamînd „mesianismul", conform căruia, timpul cînd un Mesia al arienilor trebuie să apară și să schimbe lumea pentru o mie de ani, sosise.

„Ideologia" respectivă era difuzată prin revista mistică „Ostara", editată de Templul Nou, și pe care Hitler o citea cu regularitate, la Viena, înaintea primului război mondial. Deși ea se adresa în exclusivitate „inițiaților", oricine putea să și-o procure și să adere la ocultismul ei. Dar, pentru a avea acces la „secretele" Ordinului, orice discipol trebuia să se lase îndrumat de un „superior anonim" acceptînd astfel supusă pentru pătrunderea treptată a unor cunoștințe teoretice și practice. „Abia atunci — scrie Brissaud —, putea să înceapă procesul de „influențare spirituală templieră", inițierea în „micile mistere", apoi, după un timp, în „marile mistere" ale Ordinului Templului Nou". Un soi de Ku Klux Klan mai esoteric decît cel fondat de Forrster în Statele Unite după războiul de secesiune, un antimasonism cu legi și mai severe decît cele ale „lojelor masonice" față de care, de altfel, templierii din Thule manifestau o agresivitate turbată.

Steagul negru al nazismului, cu crucea arginție, încîrligată, în mijloc, n-a fost invenția fasciștilor, care aveau să-și formeze ideologia abia după primul război mondial, ci el a constituit simbolul Templului Nou care, în 1907, l-a înălțat în mod solemn pe turnul unui vechi castel din Werfenstein clădit de Carol cel Mare pe un pisc stîncos de pe malul Dunării, în apropiere de granița cu Bohemia. Templierii își aveau la acea epocă „scriptura" lor (reeditată de cîteva ori sub cel de-al III-lea Reich) și care purta fantasmagoricul titlu de : „Theozoologia sau Cunoașterea Maimuțelor Sodomei și a Electronilor lui Dumnezeu". Prin „Maimuțele Sodomei" se subînțelegeau „rasele inferioare", iar prin „Electronii lui Dumnezeu" — arienii blonzi, cu ochi albaștri, născuți după chipul și asemănarea zeilor fondatori ai regatului din Thule, dotați cu „organe electrice" și cu „stații de forță de emisiune", strămoșii „omului nou" cu organe „electro-magnetico-radio-logice"! Fondatorul cultului și editorul „Ostarei" era un austriac, un anume Adolf Joseph Lanz, care descria astfel „programul" revistei sale : „Ostara este cel dintîi și unicul periodic consacrat studiului rasei eroice

Camil Ressu : „Țărancă cosind"

și virile, care își propune să transpună în fapte învățăturile științei rasiste, cu scopul de a salvgarda rasa nobilă pe calea culturii sistematice a purității de sînge și a virilității, contra amenințării cu distrugerea ce vine din partea evreilor și a revoluționarilor socialiști efeminați!"

Culmea ridicolului istoric face ca tocmai „încarnarea supremă" a virilității ariene — Adolf Hitler — să nu fi fost nici atît de arian pur sînge, și nici pe departe atît de „viril" cît pretindeau „templierii noii ordini" a fi „unsul" lor. Raportul autopsiei medico-legiste făcută cadavrului lui Hitler menționa negru pe alb o anomalie anatomică denumită „monorhism", nume eufemistic sub care se ascunde castrarea congenitală. Profesorul Hans Karl von Hasselbach, unul dintre doctorii Führerului, a declarat că pacientul său refuza cu încăpățînare să se supună vreunui examen medical prin acea parte a corpului pe unde își ascundea „bărbăția". Era pudic. Atît de pudic, încît nu îi lăsa nici pe croitori să îi ia măsura pentru haine, ca nu cumva să fie întrebat pe ce parte să i se croiască șlițul pantalonilor. Își făcuse un manechin după măsurile căruia croitorii îi puteau croi toate hainele, fără să-și mai deranjeze „augustul" client.

BALCANICE

BLAJE KONESKI

Kamikadze

Mă convingeau că japonezilor le este proprie o logică extraordinară, că ei nu sunt sentimentali ci orgolioși. Iar eu atunci am crezut că tocmai de aceea acești oameni cumpătați au ales divinul gest kamikadze: irațional și nemărginit de convențional totodată. Ei au deprins această iscusință, probabil pentru a nu da la iveală șovăiala orgoliului și a corectitudinii lor.

Credeam că totuși aceasta e asumarea unui gest și că-ți trebuie mult curaj să-ți demonstrezi orgoliul și demnitatea. Astfel oricare nebun poate să-l scuipe pe cel care și-a luat asupră-și riscul de a nu se comporta conform obișnuitelor convenții.

În românește de
Dumitru M. Ion

Nuvelele exemplare

Am mai avut prilejul să ne referim la activitatea de traducător a poetului Sorin Mărculescu, una dintre cele mai proeminente personalități intelectuale din literatura română de astăzi. Ne-au impresionat întotdeauna rigoarea și talentul său, erudiția lipsită de ostentație, precum și noblețea cu care ignoră tam-tam-ul publicitar și jurnalistic. Apariția primei versiuni integrale, în românește, a **Nuvelelor exemplare** întărește sentimentul nostru, că ne aflăm în fața unui proiect cervantin de amploare și că Sorin Mărculescu ar putea, în timp, să pună la îndemîna cititorului de la noi un **corpus** în românește al scrierilor autorului lui **Don Quijote,** împreună cu o cercetare monografică la care este singurul îndreptățit să aspire în momentul de față. Este o întreprindere care face cinste literaturii noastre, cu atît mai mult cu cît ar umple un gol ce-l privește pe unul dintre cei mai mari scriitori ai literaturii universale aparținînd în același timp unui spațiu cultural de care ne apropie atît a și atît a afinități.

Nuvelele exemplare exercită o adevărată fascinație pentru cititorul modern, atît de obosit și de neîncrezător în mania „constructivistă" a prozatorilor recenți. Ele ne întorc la funcțiile esențiale, la substanța însăși a narațiunii. De altfel, cred că în acest sens trebuie considerată afirmația lui Cervantes din Prologul către cititor, discutată pe larg de Sorin Mărculescu, și referitoare la caracterul de desfătare al „novelelor" sale. Există în natura noastră „un organ", cum ar spune Goethe, pentru povești, ne place să ascultăm întîmplări și să dăm friu liber imaginației pentru a cutreiera medii diferite și locuri care altfel ne sînt inaccesibile. De aici și importanța elementelor miraculoase, a pitorescului și exoticului, care își găsesc justificarea cea mai deplină în nuvelistica tuturor timpurilor. Poate că nici un gen nu este mai deschis decît cel nuvelistic, mai lipsit de principii normative. Singura calitate indiscutabilă trebuie să fie caracterul lor atrăgător. Veracitatea însăși poate fi abandonată, nici o verosimilitate nu este absolut obligatorie, dar totul se cuvine prezentat în așa fel, încît cititorul să se afle în situația licențiatului Peralta din **Căsătoria înșelătoare,** care pur și simplu se agață de stegarul Campuzano pentru a-i asculta relatarea. Iar geniul lui Cervantes este suprem. **Nuvelele** sînt expresia inegalabilă a vocației sale de narator, o operă unică în felul ei, ascunzînd simboluri adînci și

REPERE

parabole „edificante" în ceea ce privește natura umană, sub faldurile halucinante ale unei lumi diverse, cu suflete nobile și cu manglitori, cu înțelepți și cu proști fără de măsură, cu nebuni și sfinți, cu fecioare ipocrite, cu soții virtuoase și nu prea, cu iubiri generoase, devotament și prefăcătorie, cu duci și cu țigani, într-un cuvînt, cu tot ceea ce roata lumii învîrtește fără nici un scop. Spania, Italia și Flandra, Mediterana cu apele sale verzi și cu insulele îmbietoare, corsarii mauri și doamnele italiene, tot ce aprindea visurile cititorilor lui Cervantes se află în **Nuvelele exemplare,** într-un caleidoscop de forme și de structuri narative ce propun și astăzi cititorului una dintre cele mai savuroase cărți din literatura lumii. Proba traducătorului în altă limbă constă în echivalarea bagajului lingvistic atît de divers, ceea ce este aproape imposibil, precum și întrebuințarea lui pentru a crea pînza aceea subțire de iluzie, pe care se desfășoară istorii aflate între monumental și ridicol, între firesc și incongruență, avînd pecetea inconfundabilă a lui Cervantes. Notez în treacăt faptul că în acest sens nici o pregătire nu este mai bună pentru marea încercare a traducerii lui **Don Quijote** decît o transpunere în altă limbă a **Nuvelelor exemplare.** Cît privește efortul pur de echivalență lingvistică, ediția lui Sorin Mărculescu este de o pedanterie pe care nu ne-am fi să o dăm de exemplu tuturor traducătorilor. El își justifică în Note și comentarii fiecare echivalență, mărturisindu-și adeseori neputința de a găsi un termen foarte propriu, precum și cazurile cînd inventează pur și simplu un cuvînt. Transpunerea argoului jucătorilor de cărți, descoperirea unui cuvînt pe care regretă că nu l-a folosit și la o traducere anterioară, justificarea permanentă a introducerii termenilor arhaici, explicarea aluziilor obscure din textul lui Cervantes, totul ne introduce în laboratorul acestui „autor" nemulțumit în permanență că n-are destule surse de mină întîi, că n-a văzut cutare sau cutare ediție de referință, că nu poate să-și desăvîrșească lucrarea. Spunem încă o dată că felul său de a lucra, cu cărțile pe masă, este pilduitor ! În amplul studiu introductiv, intitulat cu modestie, **O ipoteză de lectură : „Taina rodului gustos"** este trecută în revistă o întreagă bibliotecă cervantină, reluîndu-se mai toate interpretările citabile ale **Nuvelelor.** Este un text plin de densitate, scris în fraze ample și în paragrafe cu deschiderea unui capitol de carte. Am recunoscut aici o structură a gîndirii sale din care s-au născut și amplele poeme din volumele de versuri, un mod de a considera lumea prin aglomerare de sensuri. Din păcate, uneori textul este monoton și obositor, are prea multă egalitate cu sine și nu se animă, cu schimbări bruște de ton, cum ar fi putut să deprindă un atît de fidel cititor al lui Cervantes. În textul critic, pedanteria atît de plină de efect a lui Sorin Mărculescu poate fi un handicap. Ea trebuie redusă totuși la Note, lăsînd puterea lui asociativă și imaginația să lucreze mai liber.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Austrul — nu-l auziți în cercevele?

Mă bucur mult că iarna se termină într-o duminică și primăvara-ncepe într-o luni. De-acum, întunericul tot se strînge numai pe aripi de corb, mingiierile luminii intră în plămada nuielii de salcie. Două pahare cu austru sunînd în cercevelele celui care-mi arată zece zile pline de ninsoare în iarna care a trecut. Nu intră-n vederile mele cei din creierul munților, cu toate că și pe-acolo pe sus arborii de tisa și brazii și jderii au stat și-au visat la zăpezile de demult. De altfel, austrului nu-i stă bine să fie sorbit cu buze lacome decît în cîmpie, unde, conform așteptărilor, pămîntul sunînd mici clopote negre, deschide învierea brîndușelor. Pe o codiță fragilă, trei linii albe, încîlcite cu vrajă, fac dintr-odată lumea să arate ca privită de-un copil ce s-a așezat o clipă cu creștetul pe covorul de frunze și cu picioarele spre cuiburi de mierlă. Iar noi, oameni mari, plini de răspundere a zilei de mîine, rîdem fericiți că lumea și-a răscolit osiile văzduhului, crîmpeie de cer plîmbă docare din rai, toate încărcate cu vrafuri de nori albi, pe lacurile Bucureștilor, iar mugurii unui pui de cireș, scăpat cu chiu cu vai din gura iepurilor, stau gata să plesnească. Puțin ne pasă că micului cais din fața Academiei de științe economice o să-i dea în curînd sîngele pe nas și că pe sub garduri vechi, la sate, se pregătesc aluviuni de lobodă. Nu știm altceva decît să dăm din foarfece prin livezi și să anunțăm în gura mare că da, savanții au dreptate, temperatura planetei va crește în foarte scurt timp — mîine, cînd se reia campionatul de fotbal, la ce bun să mai lungim pelteaua ? ! — cu unu, două, sau cîte grade sînt capabile să dezvolte Lacul Tei, Mehala Timișoarei, Trivalea Pitești-lor, iar miercuri, cînd Universitatea Craiova întîlnește pe Bayern München, în sferturile de finală ale Cupei campionilor europeni, la Urlătoare vei putea fierbe o cafea, fixînd ibricul pe un bloc de gheață.

În campionat, vă asigur, n-o să se întîmple nici-o minune. Dinamo, care-a fost în Egipt, ca să-și pună nisip în bocanci la Cairo și să se fotografieze Valentin Stănescu în fața piramidelor, merge la titlu cu toată dirihoaia de arbitri, plus alte lucruri care țin de misterele din iatacurile tuturor stadioanelor. Universitatea Craiova n-are de pus la bătaie decît marele ei talent — și-n cele din urmă eu cred că tot studenții noștri au dovedit că pot orice, dar nu cred că se va ajunge pînă acolo încît să bage ei singuri mîngea în poarta Craiovei. Sau să nu ne pripim, nu-i așa ? Pentru că s-au văzut lei-paralei, întinzînd laba-n foc după o ciosvîrtă de miel și scoțînd o stînă întreagă, bine friptă și rumenită.

Universitatea Craiova își joacă miercuri cartea vieții. Un gînd cu sămînță bună îmi spune că va cîștiga. Dar ca să urce în lumea alesilor, punînd în drepturi, astfel, ambițiile fotbalului românesc, trebuie să învingă la o diferență de scor care s-o propulseze în legendă, iar legenda să spargă hotarele. Niciodată o echipă românească n-a fost mai aproape de curtea magilor. Inima-mi spune că cel menit să ne dăruiască învierea aurului în săptămîna învierii brîndușelor se numește Ilie Balaci.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan-Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
10
(1 035)
Sîmbătă
6 martie
1982
12 pagini
5 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRAȚIA CA VIAȚĂ

O chestiune îndeobște cunoscută: oricît de bine ar funcționa teoretic — și asta se întîmplă de cîteva secole — democrația nu-și justifică definiția și nici modalitățile, nici cauzele sale esențiale decît ca fapt de viață, ca organism al acesteia. Cu toate implicațiile sale, sub raport social, dar și politic în cel mai înalt grad, și asta cu aplicabilitate imediată asupra condiției înseși a individului în societate, asupra condiției proprii unui popor, a unei țări, a unei națiuni. Democrația nu există în sine decît ca o legendă sau o evidență a unor principii care, neaplicate, se osifică încă din momentul enunțării lor. Aceasta este de fapt soarta tuturor enunțurilor mari, generale, care nu pornesc de la viață și nici nu se întorc la ea, ci urmează traiectul tot mai sinuos al îndepărtării de propria lor cauză, și propriul lor efect. Într-un anume fel tot viața este cea care le amendează. Tot ea le corectează și traiectoria — după o balistică socială, s-ar putea spune — în consonanță cu propriile sale trebuințe. Și ce democrație, ce sistem al democrației ar fi acela care ar funcționa doar în plan teoretic, abstract, dacă nu o democrație de tratat, de dicționar, o democrație de bibliotecă, de sală de studiu, o democrație de birou? Fiindcă, indiscutabil, problema care se pune e nu de a studia totdeauna din urmă, din retrospectiva sa istorică și socială, democrația și a o aplica tot din urmă, la prezent, la condiția politică și socială a prezentului, pentru că oricît s-ar realiza în acest sens se rămîne puțin în urmă cu însuși viitorul. Aceasta este învățătura pe care ne-o dă nu altcineva decît viața. Altfel spus, ceea ce prevalează este studiul condițiilor concrete, specifice în care se aplică această sumă a principiilor și conceptelor teoretice. Și tot ceea ce prevalează sînt cunoașterea însăși a vieții, capacitatea cu care știi și poți să urmărești și să înțelegi problematica etapei, a timpului tău, pasul pe care știi să-l ții nu în urma ei, dacă se poate, în miezul evenimentelor, conștiința cu care poți detecta și acoperi întreaga desfășurare a lor. Timbrul și tonul la zi, de fapt, reflexul concret — și în — realitate. Din acest unghi, democrația se poate studia ca viață iar reversul ei, viața democrației, poate indica stări și atitudini prin care se verifică însăși sănătatea morală, politică și socială a unei întregi colectivități.

Iată, bunăoară, un aspect sau o suită de aspecte: se discută mult în lume despre drepturile omului și mai puțin ale popoarelor, ca și cum individul ar exista în sine și undeva extraterestru, ca o abstracție, extrasocial. Se discută mult despre libertățile acestui om și mai puțin despre libertățile sau, mai bine zis, despre politica de libertate și independență a țărilor și popoarelor, mai ales în condițiile acute de azi ale crizei economice și ale gravelor amenințări cu distrugerea, cu războiul. Simplu spus, se discută despre democrație, în momente nevralgice și ca despre un punct nevralgic. Uitînd că dacă democrația înseamnă o sumă de drepturi și libertăți, ea mai înseamnă totodată și o sumă de posibilități. Pentru că democrația reală, concretă, nu se susține decît tot prin real și tot prin concret. Chestiunea este cît se poate de tranșantă, în ultimă instanță, și sub acest aspect ceea ce este de preferat e realitatea, pentru că de aici, din acest punct se poate vedea și obiectivitatea și se poate justifica în esență și democrația și sistemul ei. Iar realitatea românească este suficient de dinamică și complexă în întregul ei. Chiar în părțile sale componente, cum ar fi acesta al structurii și funcționării democrației.

În istoria mai apropiată, instaurarea primului guvern revoluționar democratic, sub conducerea Partidului Comunist, la 6 Martie 1945, reprezintă unul din acei hotărîtori pași prin care ne-am plasat pe orbitele dezvoltării de azi și, totodată, un moment hotărîtor, de referință, pentru întreaga fizionomie a democrației noastre. Se pot distinge adevărate linii de boltă ale întregii evoluții politice și sociale după cum, în mod firesc, azi, după cei 37 de ani ciți au trecut, putem observa că în tot ce ne înconjoară, în miezul realității, trăiește, la temperatura tuturor victoriilor obținute, și emană în timp, ca adevărate nuclee ale unei perfecționări neîntrerupte, însăși conștiința democrației.

Evidența cît se poate de cuprinzătoare ne-o dă însăși cultura. Creația nu este altceva decît un indice al democrației. Și al libertății de gîndire. În raportul dintre adevăr și valoare încap tot mai greu azi spații accidentale. Obiectul creatorului este însăși această democrație a vieții, iar personalitatea sa cîștigă prin operă în aceeași măsură în care slujește și consacră un adevăr al timpului și al poporului său, al ființei patriei sale. Nu este nimic nou în această afirmație și nimic simplificator totodată. Între drepturile indiscutabile ale omului despre care se discută în lume și realitatea acestora, în diferite medii și condiții, stă suma posibilităților dar și politica de împlinire a acestora, după criterii care țin evident de specificul și mai ales de scopul democrației.

Dreptul la creație este statuat de propria noastră realitate și el este subînțeles prin tot ceea ce a înfăptuit societatea românească actuală, definindu-și cultura ca pe un bun al întregului popor și ca pe o importantă forță a progresului, a emancipării multilaterale. Este și acesta un aspect care ține tot de democrație și încă de acea evidență a ei ce o face sinonimă cu însăși viața.

Luceafărul

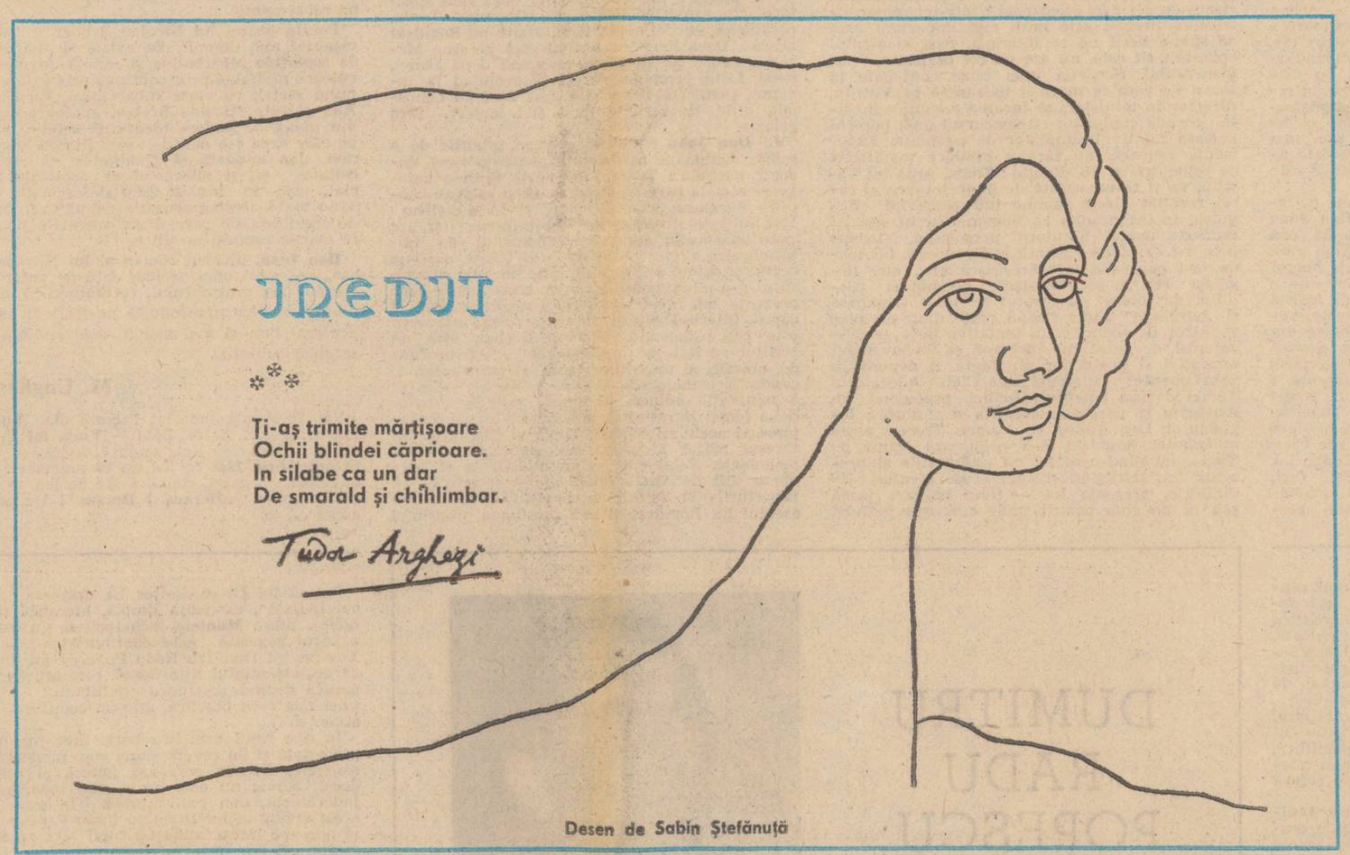

Desen de Sabin Ștefănuță

Poezia tinerilor

A vorbi astăzi despre poezia tinerilor înseamnă a recunoaște existența unui fenomen relevant pentru literatura noastră actuală. Susținut cu talent de mulți autori tineri din toate zonele țării, probat deja prin cărți și prin prezența în reviste literare. Afirmat deopotrivă prin „centre de poezie", nu prin „școli de poezie" — mi se pare că această din urmă noțiune este artificială în cazul de față și, prin urmare, incapabilă să acopere diversitatea stilurilor poetice —, cît și la nivel individual, prin tineri poeți ce nu aparțin zonelor concentrate în jurul unor cenacluri de referință.

Înseamnă a vorbi despre poeții tineri din București, din Iași, din Timișoara, din Neamț, din Vrancea, din Ialomița. Ar fi prea comod să așezăm întreagă această promoție poetică sub semnul „poeziei realului", neobservînd că, de fapt, în spațiul ei încep să se descifreze voci care trimit spre modalități și teme variate, voci deja constituite. Apropiindu-se, prin realizări remarcabile, de marile teme ale poeziei politice, patriotice, de filoanele tradiționale ale poeziei românești, acordîndu-se, printr-o expresie modernă sensibilității contemporane, creația tinerilor marchează o realitate culturală de care nu se poate face în nici un caz abstracție.

O realitate în continuă mișcare, în care pot fi detectate, uneori, și maniera, și exacerbarea livrescului în dauna originalității, și experimentul gratuit, și teribilismul.

Dar, dincolo de aceste lucruri pe care trecerea vremii și exigența cititorului le vor amenda cum se cuvine, poezia tinerilor de astăzi va depune și ea mărturie pentru valoarea literaturii unei epoci. Nu abstrasă din contextul larg al culturii noastre, nu desprinsă de tradiție, nu negînd valorile autentice ale altor epoci, ci construind mai departe, alături de reprezentanții celorlalte generații.

În acest spirit și pentru această cauză generoasă, revista noastră încearcă să surprindă prin „Antologia Luceafărul" — concepută pe un spațiu mai amplu și cu o aparție sistematică — dimensiunile de azi ale fenomenului poetic românesc și, cu precădere, contribuția tinerilor autori.

N. D. Fruntelată

STRĂVECHEA OBIȘNUINȚĂ A DEMOCRAȚIEI

Ori de cîte ori mă prinde duminica într-un sat nu încetez a mă minuna de un fapt pe care-l știu demult. Încet, aproape pe nebăgare de seamă, maidanul din centrul satului, tăpșanul din fața primăriei, podișca de la căminul cultural sau mai știu eu ce alt spațiu unde lumina e mai multă și locul mai înălțat, țăranii se adună și stau „de taină" ore în șir. Nu șușotesc precum nevestele, nu vorbesc în colțul basmalei, nu-și ascund porțile · sau privirile în pălărie sau în căciula uitată pe cap pînă prin creierii lui iulie, nu, nu fac nimic din toate acestea, dimpotrivă, vorbele lor pot fi citite de orice privitor, pot fi auzite de orice ins apropiat și cît de cît curios și dornic să „intre și el în vorbă". E o anumită solemnitate, nicicum busculadă, burzuluire, ceartă.

Nimic nu pare a tulbura o duminică după-amiază și toate sînt, pînă a doua zi, la locul lor, deși, acolo, acolo în perimetrul acela evenimentele s-au transformat ca într-un laborator de alchimist. S-au desfăcut și refăcut evenimente, iar comunitatea, satul a mai mers cu încă o zi înainte. A fost ziua cînd mintea oamenilor săi a exersat, ziua cînd brațele s-au hodinit, iar ceasul minții a bătut din plin. După asemenea duminici se întocmesc știnile satului, oile pleacă spre fabuloase pășuni, cu mic cu mare satul iese în ziua următoare la prășit

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 10-a

BAROCUL, simplă manieră?

EDGAR PAPU

Prejudecata, în mare parte diletantă, după care arta Barocului ar fi o simplă manieră tîrzie a artei renascentiste, a căzut încă de pe la finele veacului trecut, cînd Heinrich Wölfflin a demonstrat ilustrativ că cele două fenomene sînt nu numai distincte, dar și diametral opuse. De atunci s-a mers mai mult sau mai puțin pe o cale similară în această direcție. S-a stabilit chiar că Renașterea și Barocul își au, fiecare, propria manieră sau decadență formală. În primul caz ne gîndim, bunăoară, la acea epigonică și rutinieră lirică petrarchistă, cu adevărat invadantă în veacul al XV-lea și al XVI-lea. Laolaltă cu alte aspecte formal-exterioare ale vremii, ea aparține încă Renașterii, iar nu Barocului, care se va ivi mai tîrziu. Odată cu cele astfel precizate, orice confuzie se vede aprioric înlăturată. Aceasta cu atît mai mult cu cît și Barocul, la timpul său, și-a avut propria manieră sau expresie decadentă. Este ceea ce Hatzfeld identifică sub numele de barochism. Obiectivul urmărit de noi pare astfel definitiv soluționat.

Totuși unele întrebări mai rămîn încă deschise. Se știe că Wölfflin, împreună cu toți cei ce au mers pe urmele sale, a căutat să determine Barocul — în distincția sa față de Renaștere — exclusiv prin trăsături schematice de stil. Cu toată imensa ei contribuție, o asemenea categorie distinctivă nu se dovedește îndestulătoare, fiindcă ea precizează cel mult genul proxim, dar nu și diferența specifică. Astfel, exact aceleași trăsături formal-stilistice pe care Wölfflin le atribuie picturii baroce pot fi aflate întocmai și în pictura romantică, deși nu se reduce, nici pe departe, una la alta. În sfîrșit, ceva mai recent, alți teoreticieni au căutat să deslușească Barocul în configurația sa eterogenă față de aceea a Renașterii prin poziții ideologice adverse. Nici această cale nu reușește să ne edifice integral. Există atîtea aspecte al căror număr depășește limita excepțiilor, și care contrazic evident și o asemenea vedere.

Ne-a mai rămas o ultimă ieșire, ce-o credem valabilă, și pe care am postulat-o și altă dată. Este vorba de aflarea notelor separatoare ale Barocului față de Renaștere în opusul substrat de trăire de la baza celor două fenomene, și care se exprimă prin fundamentale diferențieri de orientare, de perspective, de șanse, de condiții și de obiective ale existenței, de sensibilitate și de comportament. Am ajuns pe această cale la stabilirea unei serii de polarități, din care nu putem expune decît cîteva mai importante în cadrul ce ne stă la dispoziție.

În primul rînd, Renașterea înseamnă elan al emancipării umane, marcînd, așadar, obținerea unei cuceriri, mereu deschisă către alte noi cuceriri. Ea implică, în consecință, *spirit ofensiv*, însuflețire energică, întreprinzătoare, atît pe plan practic cît și teoretic. Dimpotrivă, substratul Barocului relevă *spirit defensiv*. El se exprimă adesea prin fast și splendoare, în așa fel ca uimirea și minunarea ce o provoacă să slăbească amenințarea din afară și să-i oprească eventualele atacuri. Se știe înmărmurirea ține în loc voința și, deci, acțiunea. Strălucirea se vede, așadar, folosită ca substitut al unei puteri deficiente sau chiar inexistente în fața pericolelor.

În al doilea rînd, Renașterea apare *epică* pe cînd Barocul se arată mai curînd *dramatic*. Luăm aceste două noțiuni nu în accepția lor obișnuită, literară, ci în cea psihologică, adică de natură simplă unitară, direct activă față de una complexă, contradictorie, ezitantă. Renașterea ofensivă se manifestă hotărîtă, pregătită, gata de faptă. Din aceeași perspectivă psihologică, Barocul se vede dezbinat lăuntric, sfîșiat de ciocnirile propriei conștiințe, de aci dilematic și ezitant. Faptul contribuie la amintita sa slăbiciune, care se cere compensată prin strălucire.

În acord cu cele stabilite pînă aici, omul renascentist se exprimă prin *forță*, omul baroc prin *seducție*. Este distincția dintre Machiavelli și Gracian. După primul, omul trebuie *supus* (fie pe cale directă, fie mijlocită) ; după al doilea el trebuie *ghicit* pe calea *discreției* și a *prudenței*. Motricitatea forței ofensive, care lovește,

Continuare în pag. a 10-a

În India cu... MIRCEA ELIADE

La Calcutta într-un noiembrie leșios, am regăsit intensitatea și culorile tinereții mele transilvane. Veneam din Sud, fusesem la Cape Comorin să văd „întîlnirea celor trei mări" și rămăsesem zile întregi pierdut cu ochii deasupra Oceanului Indian. Mă oprisem apoi la Madras, la Universitate, unde mă bucurasem de solicitudinea caldă a profesorului Raghavan, marele sanscritolog, și întîrziasem la Adyar, în biblioteca Societății de teozofie. Mi-era ciudă pe mine, aveam o ocazie unică, dar atracția mea pentru știință ceda tot mai mult fascinației pentru fenomenele naturale. Îmi spuneam că de vină este numai spiritul meu „oisif" și mă duceam la Universitate și încercam să descifrez texte vechi tamile, dar gîndul îmi aluneca spre valurile mici și liniștite ale Golfului Bengal, la ceasul de seară cînd le regăseam și mă afundam în aburul acela cald și îmbătător ca mireasma de santal. Îndreptîndu-mă spre Calcutta ajunsesem încă o dată la concluzia că tentația erudiției este o boală a copilăriei în culturile periferice și că trebuie să las scriitorul din mine să trăiască mai intens și mai actual. Universitatea alesese de altfel o lecție cu tema „Eugen Ionesco și avangardismul românesc", din cele propuse de mine, pe care trebuia apoi s-o adîncesc și într-o discuție cu colectivul catedrei de literatură comparată. Se schimbaseră multe față de orașul la care visasem pe marginea cărților lui Mircea Eliade. Plonjam într-un univers modern, o metropolă vie, deosebită de orașul colonial din deceniul al treilea... Sudul fusese pentru mine trecutul, cu tradiția, monumentele, cărțile, Sri Aurobindo la Pondicherry, reveria asiată în forma ei conservatoare. Mă îndreptam acum spre India creatoare de istorie contemporană...

Dar cine dintre cei care i-au citit cărțile pe sub bancă, **Șantier**, „romanul-indirect", de fapt jurnalul de studii. **Maitreyi, Isabel și apele diavolului, India**, — cine mai poate vedea Calcutta altfel decît prin ochii lui Mircea Eliade ? Am cutreierat străzile supra-aglomerate, am ascultat foiala trupurilor întunecate, lunecarea lor prin noaptea bengaleză, căreia numai autorul **Șantier**-ului a știut să-i sugereze adîncimea, am ascultat șoaptele încărcate

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 11-a

DESPRE TINEREȚE

Dacă din rătăcirea nebănuită a clipei
nava Carpato-Danubius-Pontica
scrutînd veșnicia
se va clătina printre creste de stinci submarine
impingeți-i voi mai departe plutirea
prin forța brațelor voastre întinse
încordate pe cîrma temerarului zbor.

Dați asemeni păsărilor migratoare
odihna voastră de-o viață pe-o singură clipă
salvînd victoria —
previzibila călătorie a lumii.

Pentru că voi cei de ieri ați moștenit
forța de-a izbucni mioritic
în spațiul dintre lume și astre
iluminați de parabola stelei polare.

Și pentru că voi cei de azi și din veci
deprinde-veți meșteșugul de-a-nstăpîni
libertatea definitiv dobîndită
din alchimia luminii.

Marin Codreanu

ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL»

● „Martor ocular" — poem de Virgil Teodorescu ● „Constante ale literaturii române" — un eseu inedit de Traian Herseni ● Poeme de ● Domnița Petri ● Mircea Birsilă ● Marcela Mariana Milcu ● Marius Petrescu ● Mircea Șoncuteanu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu.

(în paginile 5–6–7–8)

În pagina a 3-a :

Mircea Eliade «PROBA LABIRINTULUI»

REFLEX

Pastel de sfîrșit de iarnă

Uneori îmi vine să scriu un pastel de iarnă, dar ce pastel va mai fi și acesta cînd, dacă stau bine să mă gîndesc, a nins parcă de pe depozite mari de muniții și de pe crucișătoare. Sau cînd n-a nins, n-a nins, pur și simplu, și miroase a aer uscat, scos în vîrtejuri de turboreactoare. Și mai miroase și-a trotil citeodată, a fitil ars, sfîriind și făcînd cine știe prin ce computer contactul cu cine știe ce stea sau planetă de pe care nu se vede luna dar e sigur că și pe acolo s-a putut planta o roză care stă în pîndă și cînd îi vine ei mai bine — sau cînd le vine bine altora — gata, doar se enervează și poc : cade virtej sau în zigzag peste fulgere și sateliți, cade peste avioane și peste cazemate, cade și peste o livadă de vișini sau meri înfloriți, cade și peste un biet fluture și peste îndrăgostiți. Nici nu mai plouă și nici nu mai ninge. Totul se scutură parcă și totul îngheață. Și totuși, pentru ca să nu se îngrozească, să nu se sperie nimeni, în scenariul acesta ar mai trebui și o umbră de irealitate, ar trebui adică și o cîtuși de mică umbră de vis, ceva așa în sensul unei piramide, de pildă, sau ceva în sensul unui sfinx din ochii și pe tîmplele căruia dacă tot e să fie un pastel ! — timpul nu mai ninge nici cu învingători și nici cu învinși. Ci doar cu niște rugină, cu niște bucăți, cu niște frînturi de arme, cu niște guri oarbe de țevi și cu capse de proiectile care n-au mai explodat și s-au schimbat în te miri ce : cînd în petale, în ciorchini mari de măslin

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 10-a

Se iscălea Z.S. (IX)

REMEMORĂRI

Cunoșteam din „vării" surse (vorba lui Domn Al. Piru că dînsul o folosește), celebra întîlnire dintre **Zaharia Stancu** și **Eugen Barbu**, întîmplată cu puțin înaintea începerii și desfășurării antepenultimei Conferințe naționale a obștei noastre...

Iată însă, că grație unui moment de sinceritate volubilă, am aflat din gura unui martor ocular „desfășurarea" ciudatei întîlniri. .

Într-un ceas aproape de amurg, atmosferă călduță de iarnă, încă doi-trei auditori, cameră mică, umor... cît cuprinde, s-a produs relatarea sui-generis a prietenului meu Traian Iancu transpusă într-o inimitabilă limbă bănățeană :

„Mă, Micule, după ce ne-am fost întors noi doi de la Arad, în ziua cînd am adus mapele pentru Conferință, (ah ! ce mape de plastic negru cu litere în relief !), am făcut o baie, în cada plină și cu spumă de brad că puteam a benzină și mîncăruri de birt... **Baș** că mă pregăteam să scriu o baladă și apoi să mă **imburd** în pat, cînd, ce crezi tu, mă, că se întîmplă ?...".

(Ce putea să se întîmple ? O fi uitat robinetul deschis furat de lungimea baladei ? O fi află că Laurențiu Fulga a plecat în concediu luînd cu el toate virgulele și semnele de exclamare aflate în dotarea Uniunii ?).

— Nu știu, Traiane ! ? De un' să știu ? „Apu, mă, află că **țingălește** telefonul, și **țingălește** și **țingălește** și io mă fac că nu-l aud, da' Virginica (s-o odihnească cel de sus), se duce, și ridică receptoru' și zîmbește fermecător cînd zice „alo". Apoi se uită la mine, mai zice : o clipă vă rog, și mă anunță cum că la telefon e conu Zaharia, adică **Padișahul**, mă ! Îți dai seama ! ?

Întîi am vrut să mă reped așa... **lele**, dar cînd am auzit **cine-i**, m-am împarfumat iute cu odecolon, m-am uitat în **cătătoare** (oglindă adică) și m-am dus la telefon și-am zis „alo" cu vocea lui Valentin Teodorian sfîrșită în suspin mătăsos de romanță... Aștept... Alo ! mi se răspunde de la celălalt capăt al **drotului** (firului) și ia odată mă enervez că nu era vocea **Padișahului.** (Știi că am ureche muzicală). Era un glas mai **gros** de intelectual fără pic de **coraj** care zice :

— Tata Iancule, te cheamă conu Zaharia și conu Jenică...

Așta, zic, îi un **viț** (o glumă) de-a lui Tăutu... Cum să mă cheme amîndoi... ?

Îmi fac voce **de director** și întreb ca la cadre :

— Da', cine-i la telefon ?

— Tata Iancule, eu sînt, Beldeanu... Poetul...

Mircea Micu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE BREBAN: «Don Juan»

Romanul **Don Juan** de Nicolae Breban se înfățișează ca o repetiție de teme, motive și mijloace a precedentelor lui romane. Altfel zis, **Don Juan** rescrie literatura de pînă acum a prozatorului într-un spațiu mai restrins, cu mai multă dezinvoltură și chiar cu mai multă detașare, subliniindu-i calitățile și reactualizîndu-i defectele. Capriciile compoziționale sînt mai mari ca în orice alt roman scris de Nicolae Breban, iar planul eseistic, divagatoriu al cărții iese la un moment dat cu totul din cadrele convenționale introducînd ca temă de discuție pe chiar autorul cărții : „Ce facem, dragă, cu băiatul ăsta, cu... Breban ? ! Pare cam... zăpăcit, deși... nu e lipsit de... nu e, ha, ha, total lipsit de... cum să zic..." etc., etc.

Figura nelipsită, centrală, a romanelor lui Nicolae Breban este personajul raspunic, bărbatul magnetic, inteligent, voluntar, capabil să răscolească energiile latente ale celor în mijlocul cărora se instalează. Tema predilectă a romancierului este modul cum se modifică sub influența dirijată a indivizilor fascinatorii ființele obișnuite, cum devin treptat altceva, ființe aproape cu totul noi sau diametral opuse celor vechi. În plan psihologic faptul ține de ruptură, de disolcare și surpriza e de a descoperi sub coaja vechii personalități una nouă. Din această pricină prozele lui Nicolae Breban cuprind de obicei cupluri, în care partenerii se atrag și modifică reciproc sau care, într-un limbaj mai propriu romanelor lui, se devoră. Realismul scriitorului este condiționat de această privire atentă la irealitatea imediată ori cea ascunsă. Nicolae Breban își concepe și construiește romanele ca pe niște revelații, iar poziția scriitorului este a unui inițiat care dezvăluie aspectele necunoscute ale realității.

Ingerul de gips descrie influența nefastă a unui personaj feminin asupra unui bărbat. **Minda** suferă atracția maladivă și injositoare a unei femei, inferioară lui sub toate aspectele. **Minda** nu rezistă atracției și decade. Romanul amintește de **Profesorul Unrath** și nu este exclusă intenția prozatorului de a rescrie în registru propriu istoria unei seducții degradatoare. Agentul diavolesc, funest, este aici o femeie. Situația, cu modificări mai mari sau mai mici poate fi regăsită în **Don Juan.** De data aceasta Mia Fabian se numește Rogulski și este un bărbat.

Tema căderii prin eros, datorită unui partener inferior, apropie foarte mult pe **Don Juan** de **Ingerul de gips.** Breban nu ține să fie însă atît de limpede și de geometric. Felul în care este conceput și condus Rogulski de-a lungul romanului ne arată că inferioritatea lui este o mască, condiție asupra căreia scriitorul insistă pe calea sugestiei ori a explicației directe, vehiculele acesteia fiind diversele monoloage din carte, dialogurile care sfîrșesc prin a deveni monologante și speculațiile naratorului în jurul personajelor sale. Inferioritatea de aparență a sordidului Don Juan al cărții ar ascunde o superioritate de esență : Rogulski este superior în planul autenticității, el înseamnă chiar viața și nu un succedaneu al ei. Astfel îl vede Cici, astfel îl va descoperi pînă la urmă și Tonia, iar Dan Andrei, fostul logodnic al instruitei Cici, este mai mult un personaj de contrast, o funcțiune a scenariului epic, decît un personaj plin din punct de vedere epic. Considerațiile naratorului în jurul lui Romeo și Don Juan, evident în defavoarea primului, nu fac decît să consfințească elogiul lui Don Juan.

Intîmplările din roman pot fi povestite fără riscul de a-i răpi suspansul : într-un roman de Nicolae Breban este mult mai important cum se spune decît ce se întîmplă, deși elementul epic, atît cît este, nu are un rol derizoriu, nici dispensabil. Senzația unei crize conjugale în sezon de vară la mare îl îndeamnă pe Vasiliu, director în minister, să încerce o soluție inedită : rocada cuplurilor cu concursul unei perechi culeasă relativ întîmplător de pe plajă. Experiența eșuează, nu fără a produce modificări de psihologie și de situație : Tonia, soția lui Vasiliu, va fi traumatizată de imprejurarea al cărei rezultat direct rămîne întruzinea lui Rogulski în intimitatea ei. Sudamericanul, așa își numește uneori naratorul personajul, începe prin a-i da, după vacanță la București, telefoane, a-i cere s-o întovărășească etc., etc. Rogulski știe să se umilească, acceptarea condiției de tolerat cu dispreț pe lîngă frumoasa și „burgheza" Tonia făcînd parte dintr-un plan răbdător de seducție. În tentativa de a se descotorosi de acest ins incomod și inconvenabil educației și gusturilor ei, Tonia îl depune în apartamentul prietenei sale Cici. Adoratorul Toniei devine amantul Ceciliei producînd în existența și persoana acesteia o ruptură : logodna cu Dan Andrei se desface. Trecem peste amănunte. Rogulski n-o neglijează totuși pe Tonia, învățînd-o astfel cu asiduitățile și prezența lui, retrăgîndu-i apoi brusc atenția, asiduitățile, prezența lui — timp în care joacă șah la un club pestriț unde cunoaște indivizi bizari. Roadele acestei tactici de durată nu întîrzie. Tonia s-a deprins cu el, îi vrea prezența, ceea ce o stînjenea pînă atunci începe să n-o mai stînjenească și ruperea ei de sfînta familie se produce inexorabil, chiar dacă fără spectacol. În sfîrșit, delicata și „burgheza" Tonia, căsătorită, cu doi copii, îl va vizita pe Rogulski acasă... Dacă Penescu n-o cucerea pe Ana Mărăscu, iată-l pe Rogulski cucerind două femei, două foste prietene, care-l disprețuiau la început, pentru a fi fericite apoi că l-au cunoscut, atît de fericite încît și-l împart fără gelozie.

În **Don Juan** există și o vagă intenție de a schița o imagine a societății contemporane, desigur parțială : Tonia face parte dintr-o categorie socială care se străduie să-și salveze condiția burgheză, clanul, chiar și în socialism ; Vasiliu este director într-un minister și are toate obiceiurile clanului. Fenomenul de imburghezire a mentalităților este foarte des sub ochiul și stiloul scriitorului. Este limpede că scriitorul n-a intenționat un tablou social, chiar dacă prezența lui, răsuflarea acestui mediu se simte în carte. Interesul dintîi și de pe urmă al cărții este cel psihologic. Nicolae Breban este un scriitor cu intuiția mișcărilor sufletești profunde, abisale, al mutațiilor lente, al surprizelor de conduită psihologică, dar care vădesc ulterior o motivație adîncă. Mișcarea psihică a celor două femei intrate în conul de acțiune și de interes al aceluiași bărbat, Tonia și Cici, face interesul major al cărții din punct de vedere psihologic. Felul cum mîndra, delicata și burgheza atît de aristocratică și de selectivă în raporturile ei sociale se modifică treptat sub asediul lui Rogulski și sub presiunea propriului său mediu, lucru pe care Don Juanul îl știe și de care știe să profite, conferă densitate și interes cărții. Deviația lui Rogulski către Cici nu este o simplă capcană compozițională, deoarece servește aceluiași scop : urmărirea modului în care într-o personalitate veche se naște una nouă, adică vechea temă a cărților lui Nicolae Breban reluată și precizată și în **Don Juan** cu nuanțe noi. Nicolae Breban descrie de fapt înspăimîntătoarea metamorfoză a ființelor sub influența unor ființe mai puternice decît ele. În plimbarea pe care o face cu Cici, Dan Andrei nu știe sau nu vrea să înțeleagă să accepte că alături de el se plimbă o altă ființă, o ființă nouă și nu Cici pe care o cunoștea de lungă vreme. Prozatorul are predilecție pentru monstruos și procesele psihologice asupra cărora se apleacă au întotdeauna și o față hidă. Această zonă a investigației psihologice este în proza românească descoperirea și proprietatea lui Nicolae Breban și constituie titlul de onoare al prozei lui.

Predilecția pentru monstruos a scriitorului este foarte bine exprimată de aspectul zoo al prozei lui Nicolae Breban. Societatea omenească este descrisă întotdeauna în proza lui, în chip declarat sau nu, prin analogie cu cea animală. Marele trăpaș din **Ingerul de gips** nu era doar o excrescență de stil, ci exprima o viziune. Rogulski este „marele cîine" sau „marele pește", „rechinul" și asemenea apelative însoțesc fără intenția maculării multe personaje. Coborînd în substraturile sufletești greu sondabile, scriitorul caută corespondențe ajutătoare în lumea animală. Referințele sînt atît de numeroase, rețeaua de trimiteri este atît de bine fixată în textura cărților lui, încît ar putea fi obiectul unui studiu aparte asupra prozei lui Nicolae Breban. Pe de o parte aceste analogii cu lumea animală au un rol semantic.

Poezia prozei lui Nicolae Breban a fost descoperită mai demult. Ea există și aici, dincolo de aspectele rebarbative și capătă expresie și culoare mai ales prin continua analogie a oceanului social, cu viața subacvatică, suboceanică. Aici găsește Nicolae Breban analogia perfectă, din punct de vedere ideatic și estetic, a lumii pe care vrea s-o descrie : vorcitatea lumii marine, dar totodată și fluiditatea ei, monstruozitatea ei, și pitorescul ei, caracterul animal, dar în același timp și fascinația ei. Iar peste toate acestea senzația de plutire, de vis, de irealitate pe care o au mișcările petrecute în marile cavități acvatice.

Don Juan, ultimul roman al lui Nicolae Breban, are rolul unei acolade față de anterioarele romane ale prozatorului, rezumîndu-le în bună măsură și reprezentîndu-le pe toate în ceea ce are mai bun și mai rău în același timp acest singular prozator.

M. Ungheanu

P.S. În cronica noastră literară din **Luceafărul,** nr. 9, a.c. la Ion Bălu — **Viața lui C. Călinescu**, în coloana doi, rîndul 8 de jos, se va citi **29 noiembrie 1948** în loc de 29 noiembrie 1949 ; în coloana a patra, rîndul șapte de jos, se va citi : „strigînd : **„Heraus ! Heraus !** De ce mi-i aduci" ...etc.

DUMITRU RADU POPESCU: «9. Teatru»

Dumitru Radu Popescu este unul dintre scriitorii care nu se lasă ușor definiți, pentru că structura sa artistică își asumă o prodigioasă diversitate, deconcertînd prin multitudinea sugestiilor, a temelor, a modalităților expresive, a simbolurilor, totul într-un amestec plin de tensiune, de neliniște, de căutare, paradoxal și dramatic.

Așa cum alte creații aspiră către echilibru, tinzînd să se elaboreze ca edificii, creația lui Dumitru Radu Popescu tinde spre dezechilibru, subminîndu-se permanent într-un regim al interogației, căutînd certitudini pentru a le refuza sau a le pune la îndoială.

Volumul de teatru publicat la Editura **Junimea** în acest an reunește 9 dintre creațiile dramatice reprezentative pentru personalitatea deschisă și contradictorie a prozatorului și dramaturgului atît de singular care este Dumitru Radu Popescu.

Postfața, veritabil studiu aplicat și pertinent, semnată de Val Condurache, relevă sensurile esențiale ale creației dramatice a autorului și pune literatura lui Dumitru Radu Popescu sub semnul „relativismului tragic", semnalînd sursele livrești, afinitățile, principalele modalități teatrale la care recurge dramaturgul, de la aceea ale teatrului antic pînă la cele suprarealiste. Se evidențiază astfel faptul că aproape nici o experiență din cîte a cunoscut teatrul la vîrstele sale nu-i este străină autorului acestui volum dens și divers, cu o problematică morală complexă.

Ca și proza, teatrul lui Dumitru Radu Popescu pune obstacole în calea lecturii ridică dificultăți de interpretare a multiplelor niveluri, pentru că formula sa dramatică nu reprezintă un demers moralizator și demonstrativ, nu ilustrează, ci traduce o **stare** interogativă în care se confruntă **posibilități** și care nu propune soluții. Teatru de replică, dar mai ales de idei, de viziune și de experiment, creația sa este dificilă, incitantă și paradoxală, aflată într-o permanentă metamorfoză, ca mișcare interioară cu direcții divergente.

Lectura pieselor lui Dumitru Radu Popescu echivalează cu parcurgerea unui itinerar într-un univers fabulos, în care se amestecă tenebrele și reveria, coșmarul tragic sau burlesc, iluzia, farsa, comedia de reolică, în care sfera miticului comunică în realitate, în care noblețea convietuiește cu turpitudinea grotească.

Teatrul lui Dumitru Radu Popescu este un teritoriu al contrastelor, în care se dezvoltă o „extraordinară stare conflictuală". În piesele cuprinse în acest volum se desfășoară evenimente spectaculoase, crimele se comit cu usurință, dar de cele mai multe ori ele sînt echivoce, pentru că nu este sigură nici moartea victimei, nici identitatea asasinului. Uneori moartea este numai ipotetică, frecvent contrazisă de altfel (**O pasăre din altă zi, Balconul, Horia**).

Dacă nici moartea nu este o certitudine, cu atît mai puțin pot fi captate adevărurile, iar uneori în numele unor adevăruri se comit crime. Toate personajele sînt neliniștite de o căutare permanentă, care poate fi aspirație superioară dar și nevoie maladivă de putere, obsesia de a-i judeca pe ceilalți, conștiință sau instinct. Unii vor puterea ca ascendent politic, dintr-un impuls primar și fără înțelegerea naturii ei reale, ca Argilos din **Muntele,** alții găsesc puterea în artă, ca Sergiu din **Pasărea Shakespeare,** sau în știință ca Palatinus ori Beldeanu în **Omul de cenușă.**

Personajele se înfruntă dur, prin replici violente, prin înscenări, prin crimă chiar, pentru ceea ce cred ele că este sau poate fi o certitudine, un adevăr sau o forță.

Conflictul dramatic opune un rege altui rege în creația mitică **Muntele,** o autoritate medicală care este în același timp un om superior, neobișnuit, generos, unui grup ostil de mici somități ipotetice, în **Omul de cenușă,** un conducător de oaste unui alt comandant în **Două ore de pace** sau oameni mărunți, profesori de provincie **(O pasăre din altă zi),** muncitori de pe șantiere **(Hoțul de vulturi),** tipologii comune, animate de suspiciuni, de regrete, de pasiuni de tot felul, de invidii, de contradicții.

Personajele lui Dumitru Radu Popescu sînt sau pure, sau grotești, nobile sau josnice, senine sau cinice. Uneori cinismul este o formă a revoltei, o modalitate a unor personaje „curate" de a le judeca pe celelalte. Adevărurile nu sînt decît rareori depline și sigure, poate numai în construcțiile dramatice cu sensul cel mai pronunțat simbolic cum sînt **Muntele** și **Două ore de pace,** piese în care se confruntă esența stabilă a lucrurilor cu forța exterioară. Dincolo de tumultul evenimentelor iluzorii și echivoce, la Dumitru Radu Popescu există întotdeauna o imobilitate hieratică a entităților inalterabile în numele cărora vorbesc Dromichaites sau Constantin Dunărințu.

Dincolo de conflictele violente pentru putere, dincolo de resentimente, suspiciuni, vinovății, dincolo de instinctul profitului, de crima sinistră, de cruzimi, de grotesc, se manifestă permanent încrederea în frumusețea vieții ca în finalul piesei **Omul de cenușă.** Limbajul frust, uneori obscen, brutal și cinic, corespunde uneia dintre fețele lumii, cea aspră, confuză, tragi-comică. Limbajul poetic al momentelor de reverie și lirism corespunde la rîndul său părții esențiale a universului, acela în care moartea este celebrată solemn și în care viața continuă purificată.

După planul cotidianului agitat de interese meschine și dușmănii, finalul piesei **Omul de cenușă** se luminează, suferința este transfigurată, limbajul se purifică, imaginea scenică devine poetică, reveria se confundă cu realitatea. Sebastian intră în eternitate acoperit de „frunze și flori simple", de buruieni și de lumină, după ce a parcurs infernul pasiunilor umane și pe acela al degradării fizice, vindecat de credința în frumusețea lumii : „Doamne, ce minune e viața. Numai s-o înțelegi... numai să...".

ION MUREȘAN: «Cartea de iarnă»

Un talent liric ieșit din comun, ca și Nichita Danilov, este clujanul Ion Mureșan, debutant cu o remarcabilă „Carte de iarnă" (Ed. Cartea Românească, 1981), modernă, unitară, inteligentă, venind cu o voce poetică străină de zgomotoasa „experiență" vetustă a altora. Nu știu nimic despre autor, ceea ce înseamnă că înzestrarea lui literară nu a crescut din cultivarea maniacală a mediilor literare : poetul, pare-se, cultivă, așa cum îi stă bine scriitorului tînăr, solitudinea biografică truditoare. „Cartea de iarnă" conține în esență o poezie vizionară, tumultoasă dar în ritmuri sacerdotale, de emoție puternică sublimată în oracol, nu și fără ceva de pictură metafizică, suprarealistă : „și cuvintele încăpățînate care nu se mai descojesc / iar sub fereastră mohorîtă lunecînd vedenia veacului : / o terasă de marmură întinsă cît o cîmpie la capătul căreia / abia se mai vede un mercenar din ce în ce mai gîrbov îndepărtîndu-se / abia se mai aud pașii lui din ce în ce mai străini". De aci derivă, în fond, aforismul enigmatic („iar poetul e ca un iaz vînat toamna / puterea lui e departe de el") ori gnomicul cinic, dezvoltat într-un scurt apolog cu materie dizgrațioasă, revelat spre a șoca: „Astfel, ordinea rece a indiferenței, raporturile înghețate între lucruri / pot fi numite adesea — disciplină. / Dar înaintea unei muște strivite din întîmplare pe hîrtia pe care tocmai îți scrii poemul / mușchii feței îți tremură, ochii ți-s pufoși ca două gheme de lînă, / urmează un zîmbet acru în care frica degenerează în extazul fricii..."

Mai rară în poezia tînără această însușire de a izola cețoase stări abisale ; poetul are un talent indiscutabil de a dezvolta abstracția în concrețete, fiind de aci apt a da carnație ideii, de a o explica. Cultivînd ceremoniosul, el a cîștigat un soi de castitate solitară, exprimată prin absența figurației fizice, însă cu „voluptatea" concreteții obiective. Totuși, mult mai puțin „concretist" decît alții, Ion Mureșan și-a fixat ocheanul întors în așa fel încît să producă viziuni eliptice și enigmatice, alegorii văzute din perspectivă și fără tăietura adîncă în carnea obiectului.

Experiența lui izvorăște, de altfel, din Rimbaud, a cărui „dereglare" poetică a simțurilor s-ă răsfrînt inițial și aci. Citez spre exemplificare, dintr-un loc și din altul : „Stam cu ochii lipiți de zid. Putin mai mult de m-aș iubi / scoțîndu-mi ochii m-aș prinde cu orbitele goale ca și două ventuze de perete. / Atunci ai spune : firea contemplativă e ca o ușă dublă între două încăperi". Sau acestea : „Văd lumini printre aburii mîinilor : a venit vremea să strig și eu / pe sub burțile simbolurilor". Principiul acestei poezii este visul, topografia e utopică („fabulosul oraș", „Orașul"), cronologia e arbitrară, energia ei este amurgul. Țelul, în fine, e negația biografiei laice și pămîntești, investigația abisului, „înălțarea la cer", nebunia : „La masa mea de lucru șade nebunia. Își ridică ochii galbeni dintre poemele mele". Poetul comunică de altfel prin ineditele lui „mesaje" negative, el cîntă uitarea, reveria, „vederea" onirică, grădinile scufundate, edificiile inutile, poemul ca o maladie, plutirea lentă, ca în vis. Frumusețea e, în concepția lui, un element deniabil prin condiția exprimării (ceea ce e manifestat — e negat) : „Cît despre frumusețe : singurul mod de a mă lipsi de ea stă în a-i săvîrși faptele iar ospețele înțeleptilor sub mesele lor printre picioarele lor să-mi continui nestingherit / jocul meu isteric cu pietricele albastre." În fine, „poetul" e un „mincinos", viețuind în piclă și „gîngăvind" despre obiecte iar poezia e ca o „sperietoare" : „iar acum cînd e gata noapte de noapte sting lumina și numai bănuind-o acolo / încep să urlu de spaimă".

„Negativist" din rațiuni estetice (poezia modernă nu e altfel), Ion Mureșan nu are vocație pentru contestația lugubră („Poemul de iarnă, pag. 24-25 e tot ce poate fi mai rău) ; talentul lui remarcabil pare a se exercita în acea lirică cu dicția oraculară, alegorică, de esența neliniștitoarelor viziuni.

Neoromantică e poezia lui Valeriu Stancu („Înfrîngerea somnului" Ed. Cartea Românească, 1981), rezultată, precum la Ștefan George, Hugo von Hoffmanstahl, din sublimarea cultă a unui expresionism adînc, neliniștitor pentru conștiință. Poetul cîntă, de altfel, ca expresionistii, ochiul interior „pregătit pentru orice iluzie", evocă „Singurul Ochi", imaginează moderat un soi de realitate eliptică, originară, în chipul unor ruine de culturi salvate de la un cataclism. Pe deasupra acestor elemente curat expresioniste și detectabile în fond cu lupa, Valeriu Stancu a venit cu un strat cultural și apolinic, părînd a iubi lirica misterioasă și retractilă, de formulă mitologică, fără fantezie excesivă, muzicală pe cît e posibil, cu efecte erudite, repetitive. Forma finală și fără ereditate a unei asemenea lirici, cum o înțelegeau germanii dinainte de 1920, este ideograma (Klabund ajunsese la o astfel de experiență) ; poetul o și întrevede, de altfel fără a o îmbrățișa : „tăcerea evadează spre soare / Soarele-Lup / Soarele-Lup / toți bolovanii de riu / capătă forme de soldații odihnindu-se cu pușca pe creștetul vîntului." Mai degrabă eliptică, lirica lui Valeriu Stancu e, în acest moment, mitologică și febrilă, corporală, însă din optica intelectului. El vede pretutindeni divinități de fantezie, colocvii de zei, pe Cassandra, pe Păris, dezvoltă conceptual elementele astrale și anatomice (Noaptea, Soarele, Ochiul sînt niște arcane făcute spre a spori semnificațiile). În mitologia lui de fantezie poetul a imaginat o zeitate lugubră și numinoasă, „Soarele-Lup", a cărei atracție e combinată cu teroarea ; „Șarpele" pare a fi, la ei, o varietate de balaur mitologic originar, un Ouroburos : „bat clipele fum risipind / ochiul șarpelui culcă sub el depărtarea". „Oglinda" insemnează, în accepția lui poetică, o condiție letală : „hei, prietenii mei, ai mei cititori de plăcere / Simbolurile pier în somnul oglinzilor / orice divinitate-și propune destinul, / clipa trecerii peste simboluri și apropierea de vechile concepții despre lume / orice divinitate moare în noi". În fine, Axores e o divinitate genetică din al cărei ochi „a curs / punctul nodal al vieții" ; Lastheria e, în invenția liricului, un teritoriu himeric, dotat cu viață ca o vietate care respiră și domină totul.

Acestea sînt ingeniozitățile conceptiste ale lui Valeriu Stancu, fără discuție notabile, întrucît exemplifică o poezie mai rară la autorii tineri. Totuși, autorul e înzestrat cu o voce pe mai multe tonuri, el cultivă alături de mitologia de ficțiune și o lirică de esență baladescă în gustul Cezar Ivănescu : „chiar de nu poți să înțelegi / cu Moartea noi am fost colegi /.../ Printre altare de noroi / pierdusem vremea de apoi / Eram pe-atunci sau nu eram / ninsorile plîngeau în geam" sau, precum aici o poezie dezlegată de ritm, cu dicție discursivă, ca și aceea a unei prelegeri : „da, / pot să indic toate amintirile mele din preexistență / și chiar / șoaptele inexistenței le știu descifra / eu nu mă încadrez în clasa logosferelor".

„Înfrîngerea somnului" cuprinde și o, aceasta remarcabilă, lirică febrilă, anatomică ; poetul a presimțit, ca anticii, în corporalitate au răsunat astral, a înregistrat ecourile emoției divine în gene, pleoape, ochi, a descris umbra de sub gene, unde arde „verbul-arhetip", „orbitele" ochilor, „ochiul ferit de ispită", în totul o neliniște universală exprimată prin febrilitate : „semn fratele orb / pîlpîie ceață în arderea gurii / strai sinului coasta / strai ochiului arderea gurii". Poetul s-a clarificat, de altfel, în direcția unei poezii de esență fenomenologică, ca un „popas în timpul căderii", de unde citez un fragment : „ceasul de somn, ceasul de scrum / biiguie tălpile / sîngele tot e doar sunetul limbilor moarte / cine-i departe, cine-i aproape / cine mai știe".

Artur Silvestri

ION MUREȘAN: «Cartea de iarnă»

VALERIU STANCU: «Înfrîngerea somnului»

Tot astfel Dromichaites își urmează „calea netulburată", existența simplă, hieratică și simbolică, piesa **Muntele** încheindu-se cu un final a cărui sugestie este continuitatea acțiunii. Teatrul lui Dumitru Radu Popescu nu utilizează deznodămîntul tradițional, concentrarea dramatică dozînd tensiunea conflictului conform unei motivații obscure, într-un complicat joc al accentelor.

În rest totul este întrebare. Fiecare adevăr are o față și un revers, după cum pledează personajele, fiecare personaj judecă și este judecat. Nimic nu este sigur, nici moartea, nici judecătorul, nici paternitatea. În piesele din acest volum al lui Dumitru Radu Popescu există aproape întotdeauna un copil care nu este al tatălui oficial, și deseori acești copii — care nu sînt personajele principale — își supun părinții adevărați sau presupuși judecății cinice, îndreptățite sau nu. Și tot atît de frecvent există un copil care urmează să se nască, o promisiune a vieții, o compensație și o speranță.

Piesele lui Dumitru Radu Popescu abundă în evenimente tragice, unele evocate, altele petrecîndu-se în durata efectivă a dramei, unele ireale. Poezia momentelor de evaziune din monologuri, traducînd aspirațiile personajelor pure, restabilește raportul de forțe în frămîntarea tulbure a textului. Revelația adevărului se produce fulgurant, niciodată explicitată, numai ca sugestie, în suitele de replici care se întretaie, se ciocnesc și se opun. Nici chiar realitatea personajelor nu este sigură, ele sînt măști, prezențe insolite, dubluri posibile. Puține personaje au o identitate fermă și se reprezintă numai pe ele însele (Sebastian în **Omul de cenușă,** Constantin Dunărințu în **Două ore de pace,** Dromichaites în **Muntele).** În jurul lor se zbuciumă ființe animate de pasiuni mărunte, neliniștite, violente, grotești sau triste, amare sau irresponsabile, într-o mișcare complexă, într-o căutare care promite să nu se încheie niciodată, întrebîndu-se despre adevăr, despre putere, despre responsabilitate, moarte, trădare, aventură. Unele personaje sînt implicate direct, altele au funcții „raisonneuri", în compoziția dinamică a pieselor, pentru că, se observă în postfață, autorul „lucrează cu ipoteze, substituindu-le pe unele altora ca un prestidigitator".

Rezultă un scenariu uimitor, heteroclit, seducător și în același timp generator de anxietate, simultan comedie și coșmar, în care dincolo de vivacitatea replicilor, de scînteierile de spirit și de cuvîntul truculent, se simte neliniștea dramatică a unei conștiințe artistice dilematice, și se conturează un sistem de valori durabile, ale cărui sensuri se descifrează progresiv, și care stă sub semnul unui optimism fundamental.

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

DOUĂ CĂRȚI DE LA „SCRISUL ROMÂNESC"

Multe dintre versurile semnate de către Carmen Firan **(Iluzii pe cont propriu,** Editura **Scrisul românesc,** 1981), ascund, sub vălurile unor obscurizări, raționamente ușor de detectat. Forța metaforizantă a autoarei nefiind prea mare, mecanismele logice ies la iveală, amintindu-ne de paradoxalele, vag terifiantele imagini roentgen ale corpului uman. Nu puține sînt poeziile care pot fi transcrise în mod noțional, fără riscul pierderii de inefabil. Un exemplu posibil este poezia intitulată **Ca o pagodă,** în care autoarea pornește de la constatarea că prezența fizică nu înseamnă neapărat și participare afectivă: „Am venit mai devreme / și poate mai frumoasă / ca oricînd // nu mă întreba, / mi-am uitat inima / agățată în primul copac / ca o pagodă / plutitoare." Uneori obscurizarea este împinsă pînă la a transforma versurile în șarade fără dezlegare; dar și în aceste ocazii persistă impresia că citim ceva în genul unei demonstrații: „Ca să ajungi de la copilărie / în stradă, / în brațele păpușilor stricate, / e de ajuns un zgomot, / jocul însusi rămîne / a fi întrerupt, / butoanele sînt date la maxim, / începem să căutăm, / să ne prefacem, / ca și cum păsările / ar cădea în brațele noastre / moarte de două ori — / o dată de cer, / o dată de vina iertării".

După cum se poate observa din versurile citate mai sus, Carmen Firan posedă o certă indeminare artizanală, precum și o profesionalitate, manifestată mai ales în știința ocolirii platitudinilor de expresie. Ceea ce le lipsește deocamdată unora dintre versurile sale este, pur și simplu, inefabilul. Este o lipsă pe care autoarea n-ar mai trebui să încerce a o suplini prin gesticulație obscurizantă. Și nici prin adoptarea mecanică a unei exasperări blazate, care, după toate aparențele, n-a ajuns să-i aparțină într-un mod esențial. Argumente în acest sens sînt poeziile cele mai reușite ale volumului, în care autoarea practică o simplitate de bun augur. Iată **Singurătate,** o frumoasă baladă a celui care a renunțat la plăcerile vanității: „A murit de moarte bună / în camera / cu deschidere la mare, / închis între albume, / insigne, / cartoane colorate, / în camera cu fereastră îngustă / prea sus pentru ochii / la nesfîrșit întorși / spre ușa zidită // lumea însă n-a crezut / că se poate muri și așa — / dezinteresat, / lipsit de orgoliu". De citat este și poezia intitulată **Tandrețe,** unde de asemenea este depășită impersonalitatea ideilor fardate: „Cade prin sălcii / părul tău înnodat / în fire de ploaie. / Toamna încă mai trece / cu venele umflate / prin oraș / să simtă cu tălpile goale / tandrețea melcilor".

Toma Grigorie are firea fericită a unui artist naiv, care nu se teme nici de banalitate și nici de ceea ce vor spune profesioniștii scrisului despre realizările sale. În **Visele cuvintelor** (Editura **Scrisul românesc,** 1981), el dovedește că scrie, în primul rînd, pentru propria sa plăcere, fiind străin de chinurile mimetice prin care trec cei obsedați de o eventuală carieră literară. Prima consecință a acestei atitudini este păstrarea constantă la o anumită altitudine a realizării artistice, nu înaltă, dar convingătoare prin sinceritate. De firea fericită ține și euforia, pe care autorul o exprimă în toate poeziile sale, chiar și atunci cînd este vorba despre iubita care întîrzie să se ivească. Ca un pictor naiv, care colorează la nesfîrșit, fără să se plictisească vreodată, fauna și flora unui tărîm vesel, înduioșător, edenic, unde nu există conflicte și suferințe, Toma Grigorie scrie vers după vers, imperturbabil, fericit, senin, făcîndu-ne, de la un timp, să-l invidiem pentru cenestezia sa desăvîrșită.

Căutătorii de nod în papură vor găsi destule stîngăcii rizibile în **Visele cuvintelor.** Dar, zic eu, ele au șarmul lor. Nu vreuna dintre ele va fi inclusă în citatul care urmează, conținînd primele două strofe din poezia intitulată **Durerea chemării:** „Rotiri de umbre pe cerul rotund / Culori fulgerate de zile pe zare / Șerpii de foc limbi veninoase ascund / Zdrobiți sprentuneric de roata cea mare. // Cresc arborii nopții în inimi pustii / Înflorind în stele viețile lumii / O, dor singuratic te-astept ca să vii / Pe glasul înalt de înger al mumii". Eufonia și imaginile, pe care autorul le nimerește în primele versuri, sînt urmate de platitudini nereprobabile.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **INIȚIATIVĂ.** Numărul 23 al „suplimentului Scînteii tineretului" este dedicat, cu pregnanță, literaturii patriotice, legăturilor creatorului tînăr cu actualitatea cea mai fierbinte. Remarcăm, printre altele, o anchetă despre „poezia patriotică", pagini de poezie militantă, semnate de scriitori tineri și un reportaj la uzina „Automatica", prilejuit de o întîlnire a unor scriitori tineri cu cititori din acea întreprindere.

■ **MAGAZIN LITERAR 1982.** „Magazin literar 1982" este almanahul anual editat de Asociația scriitorilor din Timișoara, o antologie interesantă, care se poate citi cu folos. Redactorii au prezentat mai întîi, biobibliografic și... fotografic, pe scriitori bănățeni, apoi au risipit ici și colo, proză, poezie, eseuri, parodii, semnate de cunoscuți autori timișoreni, precum Cornel Ungureanu, Al. Jebeleanu, N. Berwanger, I. D. Teodorescu, Livius Ciocîrlie (cu un simpatic eseu), Crișu Dascălu, Ș. Foartă, A. Dumbrăveanu, F. Bănescu, Gh. Schwartz, I.M. Almajan. Insolită — mica antologie de lirică în dialect bănățean. Cu tonul, „Magazin literar" e o antologie îngrijită, interesantă, o lectură cu farmecul ei.

■ **PERSEVERENȚĂ.** Irițați trebuie să fie unii din conlocutorii estudiantini ai lui Eugen Simion, din pricina unor fenomene lirice de azi, căci iată ce opinii notează criticul, într-un dialog călinescian din „Întîlnirea autorului" : „Dați-mi voie (zice „învățăcelul" — n.n.), chiar dumneavoastră spuneți că faunii nu vin niciodată singuri în literatură, ei sînt însoțiți de agresivitatea, intoleranța întunecată a autorului care-i mînă din urmă. Nu-i vorba, se înțelege, de faunii literari care, din partea mea, să trăiască cît mai mult în poezie, ci de pretenția unor poeți că numai consultînd pietrele megalitice și faunii poți face artă adevărată, în spirit inițiat național". Interesant ar fi de știut unde a găsit „învățăcelul" aceste opinii exclusiviste pe care le combate, enervînd pînă și pe profesorul lui, E. Simion, care îl admonestează, în cîteva rînduri, cu o catedratică mustrare : „De cîte ori să-ți spun ? !"

■ **NEBULOZITĂȚI :** Dintr-un articol, semnat de Șt. Popescu în „Albina" (nr. 2), pe tema „Cantemirilor" se înțelege că un istoric, N. Tindal, ar fi publicat, la Londra, (în 1734) o „Istorie a Imperiului Otoman". În realitate, e vorba de „The history of the growth and decay of the Othoman Empire", scrisă de Dimitrie Cantemir, cum se știe, în latinește și tradusă de (aceasta, da !) N. Tindal.

■ **OMAGIU.** Revista „Cronica" (nr. 8) omagiază, într-un chip remarcabil, pe renumitul istoric David Prodan, devenit recent octogenar. Ștefan S. Gorovei („Un creator de problematică în medievistica românească), Ștefan Lemny („Cultivarea adevărului istoric"), Al. Husar („Omagiu") și Al. Zub punctează, fiecare din propria perspectivă, elemente ale operei lui David Prodan, autor care, după opinia lui Al. Zub, „face parte din seria marilor istorici din provincia transcarpatină". Acestor contribuții le alăturăm și omagiul nostru.

A. S.

mircea eliade

«PROBA LABIRINTULUI»

Ei bine, m-am născut la 9 martie 1907, lună cumplită în istoria României : în toate ţinuturile răscoală ţărănească. La liceu mi se spunea mereu : „aha ! dumneata eşti născut în mijlocul răscoalei ţărăneşti"... Tata era ofiţer, ca şi fratele său. Era căpitan. Şcoală primară am făcut-o la Bucureşti, pe strada Mîntuleasa, la şcoala aceea pe care am evocat-o în „Strada Mîntuleasa" — în franceză „Le Vieil Homme et L'Officier". Pe urmă, liceul : la Spiru Haret. Era un liceu destul de bun, i se dăduse numele de Jules Ferry al românilor.

Mă consider a fi o sinteză : tata era moldovean şi mama olteancă. În cultura românească. Moldova reprezintă aripa sentimentală, melancolia, interesul pentru filosofie, pentru poezie şi o anumită pasivitate în faţa vieţii ; cei de acolo nu sînt atît de interesaţi de politică, cît de programele politice şi de revoluţiile pe hîrtie. Tradiţia asta moldovenească am moştenit-o de la tatăl şi de la bunicul meu, un ţăran. Mă mîndresc să spun că eu sînt a treia generaţie încălţată. Fiindcă străbunicul meu mergea desculţ ; sau în opinci, un fel de sandale. Iarna se purtau cizme uriaşe. O vorbă românească zice : „A doua, a treia sau a patra generaţie „încălţată". Eu sînt a treia... Din această moştenire moldovenească mi s-a tras aplecarea spre melancolie, poezie, metafizică — să zicem pentru „noapte".

Mama, dimpotrivă, vine dintr-o familie din Oltenia, adică provincie dinspre Apus, din apropierea Iugoslaviei. Oltenii sînt ambiţioşi, energici, au patima cailor, nu sînt doar ţărani ci şi haiduci : fac negustorie, vînd cai (uneori îi fură !). E provincia cea mai activă, cea mai entuziastă, ba chiar cea mai aprigă : în totul diferită de Moldova... Părinţii mei s-au întîlnit la Bucureşti ; şi cînd am devenit conştient de moştenirea mea, m-am bucurat foarte. Ca tot omul, ca tot adolescentul, aveam crize de disperare, de melancolie, uneori depresiuni nervoase aproape : moştenirea moldovenească. În acelaşi timp, simţeam în mine o rezervă uriaşă de energie. Îmi spuneam : o am de la mama. Le datorez mult amîndurora. La treisprezece ani eram cercetaş şi mi se îngăduise să-mi petrec vacanţele în munţi, în Carpaţi, sau în barcă pe Dunăre, în Deltă, la Marea Neagră. Familia mea încuviinţa totul. Mama, îndeosebi. La douăzeci şi unu de ani le-am zis : plec în India. Eram o familie mic-burgheză, totuşi părinţii mei au găsit lucrul acesta normal. Eram în anul 1928 şi anumiţi mari sanscritologi nu cunosteau încă India. Iar eu, la douăzeci de ani... Familia m-a lăsat să fac tot ce vreau : să merg în Italia, să cumpăr orice fel de cărţi, să studiez ebraica, persana. Aveam o mare libertate.

— Familie din mica burghezie, spuneţi ; dar care arată un anumit gust pentru cele spirituale. Familie de „oameni de cultură", mai degrabă ?

— Da, fără pretenţie de mare cultură, dar în acelaşi timp, să spunem, fără opacitatea unei familii mic-burgheze. **(p. 14—15).**

★

— Cînd aţi intrat la Universitate, care era atmosfera intelectuală, atmosfera culturală din România acelei epoci, adică între 1920—1925 ?

— Noi eram prima generaţie născută în cultura „României mari", cum era ea numită pe atunci, după războiul dintre 1914—1918. Prima generaţie fără un program deja stabilit, fără un ideal de realizat. Generaţia tatălui, cea a bunicului meu, avuseseră un ideal : unirea tuturor ţărilor române. Acest ideal era realizat. Iar eu am avut norocul să fac parte din prima generaţie românească **liberă,** care n-a avut **program.** Eram liberi să descoperim nu numai izvoarele tradiţionale, cultura clasică şi literatura franceză, ci şi toate celelalte. Eu descoperisem literatura italiană, istoria religiilor, apoi Orientul. Unul din prietenii mei descoperise literatura americană ; altul, cultura scandinavă. Era descoperit Milarepa, în traducerea lui Jacques Bacot. Vezi, totul era posibil. Se făcea, în fine, pregătirea unei adevărate deschideri.

— O deschidere către universal, India prezentă în spirite, Milarepa care va fi citit de Brâncuşi...

— Da, şi între timp, între anii 1922—1928, eram pe cale să-i descoperim în România pe Proust, Valéry şi, bineînţeles, suprarealismul.

— Dar cum se acorda această dorinţă de universal cu aceea de rădăcini româneşti ?

— Simţeam că o creaţie curat românească s-ar fi împlinit cu greu în climatul şi formele de cultură occidentală pe care le îndrăgiseră părinţii noştri : Anatole France, de exemplu, sau chiar Barrès. Simţeam că pentru ceea ce voiam să spunem era necesar un alt limbaj decît acela al marilor autori, al marilor gînditori care îi pasionaseră pe părinţii şi moşii noştri. Eram atraşi de **Upanishade,** de Milarepa, ba chiar de Tagore şi Gandhi, de Orientul antic. Şi credeam că asimilînd mesajul acestor culturi arhaice, extra-europene, vom găsi mijloacele de a exprima propria noastră moştenire spirituală — traco-slavă-română — şi, în acelaşi timp, protoistorică şi orientală.

Aveam clară conştiinţa aşezării noastre între Orient şi Occident. Ştii, cultura românească alcătuieşte un fel de „punte" între Occident şi Bizanţ pe de o parte, între lumea slavă, orientală şi mediteraneană, pe de alta. Adevărul e că abia mai tîrziu mi-am dat seama de toate aceste virtualităţi. **(p. 25—26).**

★

— Vorbeaţi în Jurnalul dumneavoastră de „Criterion". Despre ce era vorba exact ?

— Organizasem această grupare, Criterion, cu persoane care nu sînt cunoscute în străinătate, în afară de Cioran ; Eugen Ionescu, mi se pare, venea şi el. Ţineam conferinţe : era un fel de simposion la care participau cinci conferenţiari. Atingeam probleme foarte importante pentru acea epocă, 1933, 1934, 1935, în România ; nu numai Gandhi, Gide, Chaplin, dar şi Lenin, Freud. Apoi arta modernă, muzica contemporană şi chiar jazz-ul... Erau invitaţi reprezentanţii a tot felul de mişcări... Se vorbea în dezbateri contradictorii şi cred că acest tip de dialog era foarte important. Cînd am scris „Întoarcerea din paradis" mi-am spus că eram pe cale să pierdem un fel de paradis fiindcă între anii 1933—1934 se putea încă vorbi liber. Mai tîrziu n-a existat poate cenzură în sensul strict al cuvîntului, dar trebuiau alese subiecte mai mult culturale. Criterion a avut o uriaşă influenţă la Bucureşti. Acolo s-a vorbit pentru prima oară, în 1933, de existenţialism, de Kierkegaard şi de Heidegger. Ne simţeam angajaţi într-o campanie împotriva fosilelor. Voiam să reamintim auditoriului că existau Picasso şi Freud — Freud, desigur, era cunoscut, dar trebuia să se vorbească mai mult despre el, ca şi despre Picasso. Trebuia să se discute despre Heidegger şi Jaspers. Să fie evocat Schönberg... Cultura, simţeam, trebuie să fie integrată cetăţii. Aveam toţi convingerea că nu ajungea să se conferenţieze la universitate. Trebuia într-adevăr să se coboare în arenă. Credeam, ca şi în Spania, graţie lui Unamuno şi lui Ortega, că ziarul devenise instrumentul de lucru intelectual. Nu mai aveam complexul de inferioritate pe care îl avusese generaţia profesorilor noştri : să nu publice articole într-un cotidian, ci numai într-o revistă academică. Noi voiam să ne adresăm publicului celui mai larg şi să animăm cultura română care, fără asta, risca să cadă în umbra provincializării. Nu eram, de bună seamă, singurul care să gîndesc astfel, şi nu eram nici capul grupării. Toţi simţisem necesitatea acestui lucru, a faptului că eram singurii care puteau face aşa ceva, fiindcă eram tineri şi nu ne era teamă de anumite consecinţe supărătoare („cariera" universitară, de exemplu). **(p. 91-92-93).**

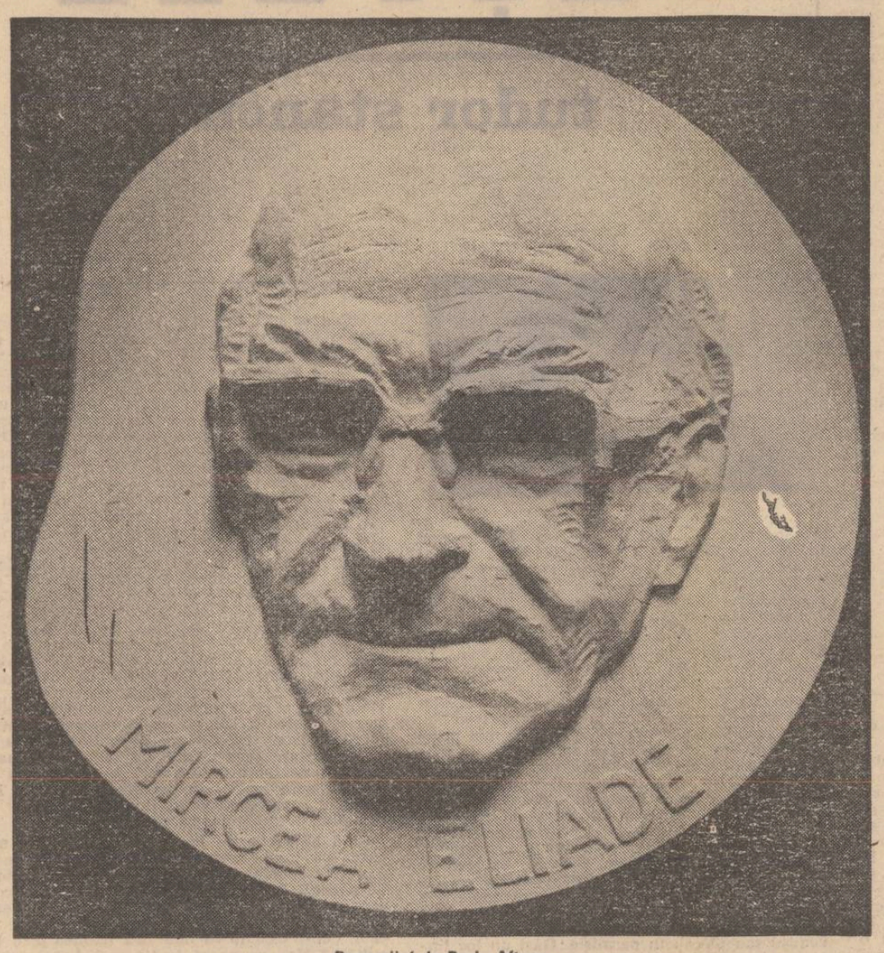

Basorelief de Radu Aftene

★

— În anii aceia aţi întîlnit oameni eminenţi : anume Ortega y Gasset şi Eugenio d'Ors...

— L-am întîlnit pe Ortega la Lisabona : într-adevăr, deşi nu se mai considera în exil, nu voia încă să se întoarcă la Madrid. Venea destul de des să mănînce la noi şi aveam lungi convorbiri. Îl admiram mult. Îi admiram capacitatea de a-şi continua munca în ciuda tuturor problemelor sale : personale, politice... Pregătea pe atunci cartea sa despre Leibniz. Avea o ironie muşcătoare, îţi era teamă de el cînd vorbea. Un aristocrat. Vorbea o franceză excelentă, şi prefera să vorbească franceza, chiar şi cu germanii. Chiar şi, mai ales, cu un anumit ziarist german, care o vorbea şi el foarte bine, de vreme ce petrecuse zece ani la Paris, în chip de corespondent al unui mare ziar. Trebuie să spun că germanul acesta nu era nazist : participase la un complot împotriva lui Hitler şi familia îi fusese exilată... Ortega regreta, fără îndoială, că era mai puţin cunoscut în Franţa decît în Germania, unde aproape toate cărţile sale fuseseră traduse. Mi se pare că în Franţa nu se traduseseră decît la Stock „Eseurile spaniole" care cuprindeau „Revolta maselor". E un eseu care poate fi recitit, cu totul actual, fiindcă masele sînt tot mai muncite de ideologii. De altfel, tot ce spunea despre istorie rămîne foarte interesant, în egală măsură a scris despre culturile „marginale" : de exemplu, cultura spaniolă integrată culturii europene, dar cum ar fi vrut-o el. Găsesc important efortul său de a deştepta conştiinţa spaniolă la o anumită formă de hispanism care să fie, în acelaşi timp, „europenism". Este şi un om care îşi pune deja problema maşinii : trebuie să se ajungă la un dialog cu maşinismul. Da, îl admiram mult. Nu era numai un profesor de filosofie, un excelent eseist şi minunatul scriitor pe care îl cunoşti, era un mare jurnalist [...]

— Şi d'Ors ?

— Mergeam deseori la Madrid să cumpăr cărţi şi acolo l-am întîlnit îndelung, de două sau trei ori, pe Eugenio d'Ors. Era o prezenţă mai plăcută decît Ortega, suridea mereu. Cred că marea lui ambiţie era să fie bine cunoscut în Franţa. Admiţam la el jurnalistul de geniu, dilettantul de geniu. Îi admiram eleganţa literară, erudiţia. Ortega şi d'Ors se aseamănă bine, din acest punct de vedere. Amîndoi se trag din Unamuno, chiar dacă adeseori se deosebesc de el... Îi preţuiam Jurnalul, **Nuevo Glossario,** jurnalul descoperirilor sale intelectuale : scria în fiecare zi o pagină în care spunea exact ce descoperise sau gîndise în ziua aceea, ori, să zicem, cu o zi înainte ; şi publica apoi pe măsură ce scria. Îşi promisese să nu se repete niciodată. Îi admiram efortul de a fi mereu treaz, hotărîrea aceasta de a-şi pune în fiecare zi noi întrebări şi de a încerca să le afle răspuns. E o lucrare interesantă, dar cu totul necunoscută. Cele cinci sau şase volume din **„Nuevo Glossario"** au fost epuizate în Spania dar niciodată traduse. În plus, avea nişte ciudate observaţii despre stilul manuelin, iar cartea sa despre baroc e celebră. A scris, în aceeaşi ordine de idei, un fel de filosofie a stilului, **„Cupola şi monarhie".** O filosofie a formelor, a culturii, elaborată de un tradiţionalist. Există o traducere în franceză. Dacă găseşti cartea asta la vreun anticar, citeşte-o, e pasionantă. **(p. 99-100-101).**

★

— La Londra aţi întîlnit un român care fusese destul de cunoscut, apoi un pic uitat, şi care este astăzi reeditat : Matila Ghica.

— Da, Matila Ghica era consilier cultural la ambasada română. Citisem, desigur, înainte să-l întîlnesc, „Numărul de aur" dar nu cunoşteam frumosul său roman, „Ploaia de stele" Îl admiram mult şi, cu toată diferenţa de vîrstă, ne-am împrietenit. Avea o cultură prodigioasă, în aceeaşi măsură ştiinţifică, literară şi istorică. Ştii că fusese ofiţer de marină, apoi ataşat naval la St. Petersburg şi Londra. După al doilea război mondial, ocupase catedra de estetică a universităţii din Los Angeles. În afară de lucrul personal, citea cel puţin o carte pe zi De aceea era abonat la cinci cabinete de lectură. Avea uneori păreri neobişnuite : credea, de exemplu, că abia începutul războiului era suprema înfruntare dintre două ordine cavalereşti : Templierii şi Cavalerii teutoni. Într-o zi mi-a arătat fotografia unei familii destul de numeroase, reunită pe somptuoasa scară a unei vile ; la fereastra etajului al doilea se întrezărea obrazul uşor voalat al unei doamne în vîrstă. Or, preciză Matila Ghica cu vocea senină şi adîncă, această doamnă în vîrstă murise cu cîteva luni înaintea fotografierii...

La Paris l-am întîlnit o singură dată, în 1950 : tocmai scrisese un roman poliţist pe care îşi propunea să îl publice sub un pseudonim. Ultimii ani i-au fost destul de grei : traducea, indiferent ce, pentru **Payot,** accepta orice fel de muncă, în ciuda celor optzeci de ani trecuţi. **(p. 103—104).**

★

— Reluînd o vorbă a lui Nietzsche, nu sînteţi niciodată omul resentimentului ?

— Nu ; simţeam că această experienţă avea valoarea unei iniţieri. Şi ceea ce mi se părea catastrofal era tocmai resentimentul. Este ceea ce paralizează creativitatea şi anulează calitatea vieţii. Omul resentimentului este, după mine, un nefericit care nu profită de viaţă. Existenţa sa este aproape larvară. Lucrul acesta încercam să-l spun. Am conferenţiat de cîteva ori pentru grupul nostru şi am scris multe articole în presa română din Paris sau din Europa occidentală pentru a zice : trebuie să acceptăm ruptura şi, mai ales, să creăm. Creaţia este răspunsul care poate fi dat destinului, „terorarei istoriei".

— De-a lungul Jurnalului, reprezentările (figures) cele mai profunde ale vieţii dumneavoastră par să fie Labirintul şi Ulysse : două duble reprezentări. În Ulysse, rătăcirea şi patria sînt inseparabile ; iar Labirintul n-are sens decît în rătăcire, dar nu una haotică şi definitivă. Ce-aţi spune astăzi despre Ulysse ?

— Ulysse este pentru mine nu numai prototipul de om modern, dar şi de om al viitorului, fiindcă este tipul călătorului supus la încercări. Călătoria sa era o călătorie spre centru, spre Ithaca, adică spre sine. Era un bun navigator, dar destinul — altfel zis încercările iniţiatice prin care trebuia să treacă — îl obligă să-şi întîrzie pentru un timp nedefinit întoarcerea acasă. Cred că mitul lui Ulysse este foarte important pentru noi. Sîntem toţi puţin ca Ulysse, căutîndu-ne, sperînd să ajungem, apoi, fără îndoială, regăsind patria, căminul, regăsindu-ne pe noi înşine. Dar ca în Labirint, în orice peregrinare există riscul pierderii. Cine reuşeşte să iasă din Labirint, să-şi regăsească vatra, devine o altă fiinţă.

— Îi comparaţi pe Ulysse cu omul modern, dar, în egală măsură, vă recunoaşteţi în el.

— Da, mă recunosc. Cred că mitul său constituie un model exemplar pentru un anumit fel de a exista în lume.

— Ar putea fi deci emblema dumneavoastră ?

— Da.

— Îi frecventaţi deci pe prietenii dumneavoastră români. Pe Ionescu, Cioran, pe Voronca, Lupaşcu.

— Îl cunoşteam foarte bine pe Cioran. Eram prieteni încă din România, din anii 1933—1935, şi am fost fericit să-l regăsesc aici, la Paris. Îl admiram pe Cioran de la primele sale articole publicate în 1932, cînd abia avea 20 de ani. Cultura sa filosofică şi literară era excepţională pentru vîrsta sa. Îi citise deja pe Hegel şi Nietzsche, pe misticii germani şi Açvagosha.

În afară de asta, avea, de foarte tînăr, o uimitoare măiestrie literară. Scria la fel de bine eseuri filosofice ca şi articole-pamflete de o forţă extraordinară ; putea fi comparat cu autorii apocalipselor şi cu cei mai vestiţi pamfletari politici. Prima sa carte în româneşte, „Pe culmile disperării", era pasionantă ca roman, în acelaşi timp melancolică şi teribilă, deprimantă şi exaltantă. Cioran scria atît de bine românește încît nu-ţi puteai închipui că într-o zi va avea aceeaşi perfecţiune literară în franceză. Cred că exemplu său este unic. E drept, admirase dintotdeauna stilul, perfecţiunea stilistică. Spunea foarte serios că Flaubert avea dreptate cînd lucra o noapte întreagă ca să evite un subjonctiv....

Prieten cu Eugen Ionescu am devenit la Paris. Îl cunoscusem la Bucureşti, într-o vreme, dar, cum a spus el însuşi de cîteva ori, glumind, era între noi o diferenţă de doi ani. La douăzeci şi şase de ani eram „celebru". Întors din Indii, profesor ; iar el, Eugen Ionescu, la douăzeci şi patru de ani îşi pregătea prima carte. Aceşti doi ani constituiau deci o diferenţă foarte importantă ! Era o distanţă între noi. Dar ea a dispărut de la prima întîlnire la Paris. Eugen Ionescu era cunoscut în România ca poet şi, în primul rînd, critic literar, ori, mai degrabă „anticritic", fiindcă încercase, într-o carte de mare răsunet în România (cartea, foarte polemică, se intitula „NU !"), să arate că, critica literară nu există ca disciplină autonomă... La Paris eram curios să văd ce cale se va hotărî să urmeze : cercetarea filosofică ? proza literară ? jurnalul intim ? În orice caz, nu ghiceam că era pe cale să scrie „Cîntăreaţa cheală". În seara premierei eram deja un mare şi sincer admirator al teatrului său şi nu mă îndoiam de cariera sa literară în Franţa. Ceea ce-mi place în primul rînd în teatrul lui Eugen Ionescu este bogăţia poetică şi puterea simbolică a imaginaţiei. Fiecare din piesele sale dezvăluie un univers imaginar care participă în acelaşi timp la structurile lumii onirice şi la simbolismul mitologiilor. Sînt sensibil mai ales la poetica visului care-i informează teatrul. Şi totuşi, nu se poate vorbi pur şi simplu de „onirism". Îmi pare uneori că asist la „marile vise" ale materiei vivante, ale mamei Terra, ale copilăriei viitorilor eroi şi ale viitorilor rataţi — şi anumite din aceste „mari vise" se deschid în mitologie...

Tot la Paris l-am cunoscut pe Ştefan Lupaşcu, pe care-l admir enorm ca om şi gînditor. Pe Voronca nu l-am întîlnit din nefericire decît de două sau trei ori : după cum ştii, s-a sinucis foarte curînd. Dar cînd l-am întîlnit, în 1946, i-am pus întrebarea : „Cum faceţi să scrieţi poeme în franceză ?". Mi-a răspuns : „E o adevărată agonie". **(p. 110-111-112-113-114-115).**

★

— L-aţi uitat pe Brâncuşi, iar mai înainte vorbeaţi de unitatea contradictorie a culturii române. Putem oare merge mai departe ? De fapt, ce înseamnă a fi român ? Şi ce înseamnă asta pentru dumneavoastră ?

— Mă simţeam descendentul şi moştenitorul unei culturi interesante fiindcă era situată între două lumi : cea occidentală, curat europeană, şi cea orientală. Participam la aceste două universuri. Occidentul prin limba latină şi moştenirea Romei în moravuri. Dar mai participam şi la o cultură influenţată de Orient şi înrădăcinată în neolitic. Lucru adevărat pentru un român, dar sînt sigur că la fel se întîmplă şi cu un bulgar, un sîrbo-croat, pe scurt, cu Balcanii, Europa de sud-est şi o parte a Rusiei. Şi această tensiune Orient-Occident, tradiţionalism-modernism, mistică, religie, contemplaţie — spirit critic, raţionalism, dorinţă de a crea concret : această polaritate, poate fi regăsită în toate culturile. Între Dante şi Petrarca, de exemplu, sau, cum zicea Papini, între poezia pietrei şi cea a mierii. Între Pascal şi Montaigne, Goethe şi Nietzsche. Dar această tensiune creatoare este poate ceva mai complexă la noi fiindcă sîntem la hotarele imperiilor moarte, cum spunea un scriitor francez. A fi român a însemnat pentru mine să trăiesc şi să exprim, să valorific acest mod de a fi pe lume. Trebuiau trase foloase de pe urma acestei moşteniri ! A învăţa italiana e pentru noi nimica toată. Iar cînd am început să învăţ ruseşte, m-a ajutat mult latura slavă a vocabularului român. Profitam de toate aceste lucruri care-mi erau date prin simplul fapt de a mă fi născut acolo. Asemenea bogată moştenire n-a fost încă, fără îndoială, pusă cu adevărat în valoare de literatură de cultura savantă. Ea se află în creaţia folclorică.

— Poate că e locul să vorbim despre „De la Zalmoxis la Gengis-Han ?

— E o carte foarte personală şi, în acelaşi timp, o experienţă în metodă. Problema era aceasta : dispunem de o tradiţie folclorică şi de una istorică, de asemenea importantă, dar ale cărei documente sînt răspîndite şi neclare ; cum am putea, pornind de aici, să reconstruim credinţele dacilor ?... În acelaşi timp, eram fascinat de cîteva probleme. În legenda meşterului Manole e vorba de un sacrificiu omenesc. Pentru a termina mînăstirea, meşterul Manole a trebuit să-şi zidească nevasta. Această legendă circulă peste tot în Balcani. Lingviştii, balcanologii, romaniştii, sînt însă toţi de acord să prefere versiunea română. De ce această baladă anume e o capodoperă a literaturii populare româneşti ? Şi de ce nostalgia păstorului, ori acea **Weltanschauung** a ciobanului, e exprimată în **Mioriţa ?** În faţa unor asemenea probleme, istoricul religiilor are desigur norocul să vadă lucruri pe care folcloristul simplu nu le vede.

— Aţi vedea în Brâncuşi o figură exemplară a „fiinţei româneşti" ?

— Da, în sensul că Brâncuşi a trăit la Paris într-o atmosferă de avangardă artistică, şi cu toate acestea n-a părăsit felul de a trăi al unui ţăran din Carpaţi. Şi-a exprimat gîndul artistic urmînd modelele pe care le găsea în Carpaţi, dar n-a repetat aceste modele într-un folclorism ieftin. Le-a recreat, a reuşit să inventeze acele forme arhetipale care au uluit lumea, fiindcă a mers foarte adînc în tradiţia neolitică, găsind acolo rădăcinile, izvoarele... În loc să se inspire din arta populară românească modernă, a mers la izvoarele acestei arte populare. **(p. 116-117-118).**

★

— Întrebarea despre primejdiile la care se expune istoricul religiilor ne-a adus la întrebarea despre sens : sensul religiei pentru credincios, şi sensul pe care experienţa religioasă îl poate avea în ochii istoricului. Unul din punctele esenţiale ale gîndirii dumneavoastră este că istoricul religiilor nu s-ar putea dispensa de a fi hermeneut. Mai spuneţi că asemenea hermeneutică trebuie să fie creatoare...

— Hermeneutica este căutarea sensului, a semnificaţiei sau a semnificaţiilor pe care cutare idee sau fenomen religios le-a avut de-a lungul vremii. Se poate face istoria diferitelor expresii religioase. Dar hermeneutica este descoperirea sensului tot mai adînc al acestor expresii. O numesc „creatoare" din două raţiuni. În primul rînd, e creatoare pentru însuşi hermeneut. Efortul de a descifra revelaţia prezentă într-o creaţie religioasă — rit, simbol, mit, reprezentare divină... —, pentru a-i înţelege semnificaţia, funcţia, scopul, truda aceasta îmbogăţeşte într-un chip deosebit conştiinţa şi viaţa cercetătorului. Este o experienţă pe care istoricul literaturilor, de exemplu, nu o cunoaşte. A surprinde sensul poeziei sanscrite, a citi Kalidasa este o mare descoperire pentru un cercetător de formaţie occidentală : i se deschide alt orizont de valori estetice. Dar aşa ceva nu e atît de profund, în mod existenţial profund, ca descifrarea şi înţelegerea unui comportament religios oriental sau arhaic.

Hermeneutica e creatoare şi într-un al doilea sens : revelează anumite valori care nu erau evidente pe planul experienţei imediate. Luaţi exemplul arborelui cosmic, în Indonezia, Siberia sau Mesopotamia : anumite trăsături sînt comune celor trei simbolisme, dar, evident, această înrudire nu era simţită de mesopotamian, indonezian, siberian. Munca hermeneutică revelează semnificaţii latente şi devenirea simbolurilor. Vezi valorile pe care teologii creştini le-au adăugat valorilor precreştine ale arborelui cosmic, ale acelei **axis mundi,** ori ale crucii ; ori simbolismul botezului. Apa, pretutindeni şi totdeauna, a avut o semnificaţie de „purificare" botezătoare...

Hermeneutica mai este creatoare încă într-un sens. Cititorul care înţelege, de exemplu, simbolismul arborelui cosmic — şi ştiu că acest lucru este adevărat chiar şi pentru cei care nu se interesează de obicei de istoria religiilor — acest cititor simte mai mult decît o bucurie intelectuală. Face o descoperire importantă pentru viaţa sa. De acum încolo, privind anumiţi arbori, va vedea în ei expresia misterului ritmului cosmic. Va vedea misterul vieţii care se reconstituie şi care continuă : iarna — pierderea frunzelor ; primăvara... Importanţa este cu totul alta decît a descifrării unei inscripţii greceşti sau romane. O descoperire de ordin istoric nu e, desigur, niciodată neglijabilă. Dar, aici, se descoperă o anumită poziţie a spiritului în lume. Chiar dacă nu e a dumitale, te atinge. Şi tocmai din cauza unor asemenea întîlniri devine spiritul creator.

Amintiţi-vă întîlnirea secolului al XIX-lea cu pictura japoneză, ori cea a secolului al XX-lea cu sculptura şi măştile africane. Acestea nu sînt simple descoperiri culturale, ci întîlniri creatoare.

— Munca hermeneutică este o muncă de cunoaştere, dar care îi e criteriul adevărului ? Mi se pare, ascultîndu-vă, că, dacă e pregătită de o muncă ştiinţifică „obiectivă", hermeneutica însăşi vrea totuşi nu criterii „obiective", ceea ce ne-ar face să credem că subiectul e absent de la ceea ce ia în consideraţie, ci, de fapt, prin actul acestei cunoaşteri ; şi sîntem noi înşine schimbaţi de cunoasterea noastră. Hermeneutica infinită, fiindcă, citindu-l pe Eliade, îl interpretăm, aşa cum el însuşi interpretează, cutare simbol iranian...

— Fără îndoială... Dar cînd e vorba de aceste mari simboluri care pun în relaţie viaţa cosmică şi existenţa omenească, în ciclul lor de moarte şi renaştere — arborele cosmic, de exemplu — e în ele ceva fundamental, care va fi regăsit în diferite culturi : o taină a universului care este de asemenea şi secretul condiţiei umane. Va fi revelată nu numai solidaritatea între condiţia umană şi condiţia cosmică, dar şi faptul că e vorba, pentru fiecare, de propriul său destin. Această revelaţie poate să atingă propria mea viaţă.

Un sens fundamental, deci ; şi de acest sens fundamental se vor lega alte sensuri. Cînd arborele cosmic primeşte semnificaţia Crucii, lucrul nu e evident pentru un indonezian ; dar dacă îi explici că acest simbol, pentru creştini, semnifică, regenerare, o viaţă nouă, indonezianul nu va fi deloc surprins, va regăsi ceva familiar. Arbore sau Cruce, e vorba de acelaşi mister al morţii şi reînvierii. Simbolul este mereu deschis. Ca şi interpretarea mea ; nu trebuie să uit că ea e a unui cercetător din ziua de azi. Interpretarea nu e niciodată încheiată. **(p. 147-148-149-150).**

★

— Sînteţi om de ştiinţă, şi ştiinţa dumneavoastră este aceea a miturilor ; sînteţi romancier, adică inventator de istorii, creator de lumi imaginare. Jurnalul evocă de mai multe ori conflictul acestor doi oameni din care sînteţi alcătuit. Anumite dificultăţi sînt de ordin exterior : la început, în România, renumele dumneavoastră de scriitor umbrea activitatea ştiinţifică. Alte dificultăţi sînt interioare...

— Nimeni nu poate trăi în acelaşi timp în două lumi spirituale : diurnă şi onirică. Îndată ce scriu un roman, într-o lume care are propria sa structură temporală şi în care raporturile mele cu personajele sînt de ordin imaginar şi nu critic. De multe ori mi s-a întîmplat să fiu obsedat de subiectul unei nuvele, a unui roman, tocmai cînd vroiam să termin cu orice preţ o lucrare pentru care petrecusem mult timp în biblioteci. Pentru a mă menţine în universul diurn, trebuia să lupt. Vrînd să fiu martorul unei anumite concepţii a lumii — aceea a omului religios —, vrînd să ajut contemporanii noştri să-i regăsească sensul şi valoarea, m-am consacrat muncii mele de istoric şi hermeneut în detrimentul celei de scriitor.

— Dar cine cunoaşte pe dinafară miturile, jocul lor şi sensul care li se dă, mai poate uita dintr-odată toate astea pentru a se abandona neştiinţei creatoare ?

— Asupra acestui lucru am să vă povestesc o experienţă cu totul revelatoare. În 1937 eram în România şi aveam nevoie de bani. Am hotărît să scriu un mic roman. Editorul mi-a dat un avans contra înmînării manuscrisului într-un termen de cincisprezece zile. Toată ziua eram ocupat la universitate cu diferite treburi. Noaptea, timp de două sau trei ore, scriam **Şarpele.** Ca întotdeauna în istoriile mele fantastice, totul începea într-un univers cotidian, banal. Un personaj, un gest, şi încetul cu încetul acest univers se transmută. De data asta, un şarpe apărea într-o casă de ţară unde se aflau nu ştiu cîte persoane... Mă puneam pe scris, în fiecare seară, fără a şti nimic dinainte. Vedeam începutul şi apoi, pe parcurs, descopeream urmarea. Bineînţeles, ştiam multe lucruri despre simbolismul şarpelui. Scrisesem chiar un articol despre rolul său ritual şi aveam pentru subiectul acesta o întreagă bibliotecă la îndemînă — dar n-am avut nici cea mai mică tentaţie să caut în ea vreun amănunt. Cincisprezece zile mai tîrziu, romanul era scris. La lectura probelor (spalturilor — épreuves), am fost foarte uimit de continuitatea şi coerenţa povestirii. Totuşi, în fiecare zi, la trei dimineaţa, puneam în faţa uşii vraful de pagini redactate, pentru ca un curier să le ducă la tipografie. Însă ceea ce m-a uimit cel mai mult a fost să nu descopăr în „şarpele" meu nici unul din marile simboluri pe care le cunoşteam atît de bine. Nici o fărîmă din ştiinţa mea nu trecuse în această operă a inchipuirii. În aşa fel încît simbolismul său, care nu repetă nimic cunoscut, e destul de obscur şi — se pare — destul de reuşit din punct de vedere al ficţiunii. Cine e posedat de un subiect are viziunea interioară hrănită, fără îndoială, cu tot ce poartă în sine, însă această viziune este fără nici o relaţie cu ştiinţa intelectuală a miturilor, riturilor şi simbolurilor. Scriind, uită tot ce ştie. Cînd am recitit „Strada Mîntuleasa" am văzut că unele episoade corespund anumitor arhetipuri. Nu mă gîndeam la asta scriind. **(p. 196-197-198).**

Traducere de M. Urziceanu

6 MARTIE 1982
L3

aurel m. buricea

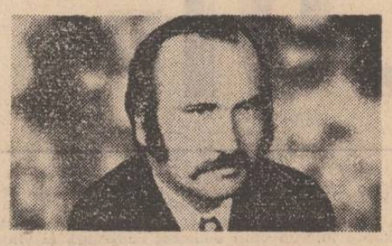

Sarea neagră din lacrimi

cădeau constelații ca niște mere coapte
pămîntul din mine le suporta pe toate

dragostea închide fereastra dinspre noapte
rămîn în ger sentimente, șoapte

inocența în valea plîngerii fuge nebună
urme de sînge înghețau fascicole de lună

din singurătate durerea lumii adună
sarea neagră din lacrimi pentru mai neagră cunună

Poeme mecanice (II)

la aniversarea ta, iubito,
un calendar electronic

îți dăruiesc în loc de un buchet
de trandafiri roșii :
numere ninse vor cădea
în spațiul dintre cuvinte
vom ieși din sloiurile de gheață

ale acestui timp congelat
și ne vom bronza sentimentele
la sorii negri ai disperării
pe malurile nopții amintirea
privește cum vara plînge de fericire
cu gura încleștată de puritate

și-n cartea de filozofie
tinerețea oarbă
caută noțiunea iubire...

Poveste de iarnă

povestesc ultima noapte de dragoste
pe treptele albe ale perfecțiunii
la marginea acestor evenimente
plopii iubirii amenință imensitatea

soarta unui crin gura mea are
dacă rațiunea uită bucuria amurgului
cînd izvoare negre urcă munții de sare
acolo unde natura încărunțește-n oglindă
petale nocturne cad
peste două numere căzute-n extaz

somnul arde-n tăcere cîmpia de sub zăpezi
cenușa cade peste plînsul unui străin

Statica

din singurătate încă mai văd
cum depărtarea înghețată timpul
frunze cad peste memorie
iar fructele cunoașterii brumate
rămînind suspendate între ființă și neființă
iar fructele cunoașterii brumate
înving gravitația din cuvinte
peste aerul sărutat de noi vulturii nopții
dorm cu cerul în gheare albastre
o nouă eră glacială scrie poeme de zăpadă
în pădurea de mesteceni la marginea unui vis
iată muntele nins cum amenință infinitul
ca un creier înghețat la fereastra unui laborator ecologic

numai trupul meu mai are temperatura grîului
de sub zăpezi cînd cîmpia pare a fi
palmele iubitei încercînd să-mi sculpteze
tristețea din marmora albă a singurătății

CUMPĂNĂ Zece

I. De teamă că, dacă vorbește, se bîlbîie, sfinxul rămîne mut.

II. Paradoxul spiritului critic. Am terminat de scris o carte de poezie și am început un articol împotriva ei.

III. Cîmpia Eternă nu poate fi niciodată o cîmpie externă. Cîmpia Eternă e adîncă și înaltă, cîmpia externă e numai întindere — res extensa.

IV. Biblioteca faraonului e piramida lui.

V. O batistă scăpată pe fereastră de cineva la etajul patru seamănă, așa cum stă acum prinsă între crengile goale ale lui ianuarie, cu un porumbel mort.

VI. În vremea haosului toate lucrurile erau singure, în vremea cosmosului — fiecare lucru cu gașca lui.

VII. Soarele e în dialog cu noi, stelele ne birfesc.

VIII. Se spune că înțepătura de albină moartă e mai periculoasă decît înțepătura de albină vie.

IX. Și bani de la contemporani și glorie de la urmași : două lucruri de obicei incompatibile.

X. Cînd virgula glumește, punctul devine grav.

George Alboiu

PEȘTELE

tudor stancu

Plouase toată noaptea și, spre dimineață, ploaia se transformase într-o burniță rece și neplăcută pe care vîntul o arunca în obrajii trecătorilor. Norii filtrau lumina zorilor, reducînd-o la luminozitatea nefirească a becurilor cu neon.

Umbrele deschise și gulere ridicate îl înconjurau le Mihai Cosma care, din mers, își răsuci mîna stîngă și privi la ceas. Ora șapte și cincisprezece minute. „Dacă în cinci minute nu vine mașina", își spuse el, „pierd trenul". Un camion greu trecu pe stradă, mai mult alunecînd decît mergînd, și oamenii din stația de autobuz se dădură cu un pas înapoi, ca să nu fie stropiți de picăturile noroioase împroșcate de roțile mașinii.

Cu cîteva ore mai devreme, era încă noapte, telefonul sunase îndelung în apartamentul inginerului Cosma. Cînd receptorul fu în sfîrșit ridicat, o voce agitată țîșni din el : „Alo ! Tov. inginer ! A explodat cazanul doi !". Inginerul, buimac, răspunsese răstit : „Și ce vreți să fac eu ?". „Păi... m-am gîndit...". „Cine e la telefon ?". „Bumbescu sînt". Începuse să se dumirească. Întrebase cu jumătate de glas : „S'nt victime ?". „Nu, tovarășe inginer, nu sînt, dar e o mizerie acolo și... ce ne facem cu producția ? Nu putem sta pe loc, că a venit ăla de sus și ne-a spus... iar ne penalizează...". „Auzi, Bumbescule, dați-i drumul la numărul trei !". „Auăleu, tov. inginer, da' nu se poate... știți că mai e încă în reparație.. dacă, doamne ferește ?..." „Mă, dați-i drumul, auzi, pe răspunderea mea ! Vin și eu acolo imediat !". Cosma trîntise înciudat telefonul și, privind la ceasul de pe noptieră, să dăduse jos din pat și se dusese în bucătăria rece să-și pregătească o cafea amară. Tot nu mai putea dormi acum. Și primul tren era abia peste două ore...

Cazanul numărul trei era în reparație de vreo lună și ceva. Se întîmplase tocmai atunci ca doi muncitori să fie bolnavi, unul să se însoare și altuia să-i nască nevasta o frumusețe de băiețel. Așa că reparațiile întîrziaseră nițel. Nu că ceilalți ar fi fost cumva puturoși dar, cu toate că stăteau și peste program, nu dovedeau. Cosma ceruse ajutor de la secția alăturată, dar i se răspunsese că e sfîrșit de trimestru și că aveau și ei foarte multă treabă, așa că să se descurce cum va putea. Ce să facă, planul era plan. Lucrau cu celelalte peste capacitate și uite, acum se întîmplase necazul ăsta...

Un autobuz roșu opri în stație și lumea, prinzîndu-l pe Cosma în mijlocul ei, se îmbulzi spre ușile deschise ale mașinii. Agățat cu o mînă de o bară rece de metal, Mihai privea cînd pe geam, cînd la cei din jurul său, dar parcă ar fi privit în gol. Simți pe față mîngîierea unei suvițe de păr fluturată la înghesuială și oftă. Îl apăsa ceva în capul pieptului. Nici în dimineața aceea nu mîncase nimic. Băuse numai cafeaua amară și acum aciditatea din stomac își spunea cuvîntul. Cînd naiba o să se lase de fumat și de băut cafele pe stomacul gol ?

Autobuzul opri în stația de pe bulevard, chiar lîngă bordură. În față, gara se profila mare și cenușie, acoperind, prin simpla ei prezență, siluetele clădirilor din jur. Mihai coborî odată cu un grup de oameni care cărau niște valize și, privind la ceas, înregistră automat ora. Micul LACTO-BAR din fața stației era deschis. În fiecare dimineață, Cosma obișnuia să intre și să ceară vînzătoarei, invariabil, un pahar cu lapte bătut și o plăcintă cu brînză. „Da domnu' poftim !", îi răspundea ea, neștiindu-i numele. El plătea și, luîndu-și cele dorite, se ducea la o masă înaltă, punea paharul pe masă și mușca din plăcinta pe care o ținea în mînă cu o bucată de hîrtie ca să nu se murdărească de ulei. Întotdeauna se așeza cu fața la stradă și privea lumea care se perinda grăbită prin fața geamului. Aproape în fiecare dimineață, la ora cînd își bea el laptele bătut, trecea pe stradă fata aceea brunetă despre care el nu știa nimic, dar căreia îi spunea de după geam, destul de tare, ca să se audă prin ușa mai întotdeauna deschisă : „Sărut mîna !". Ea nu-l băga în seamă, trecea mai departe cu părul lăsat pe umeri, cu trăsăturile regulate și triste ale unei fete imobile, nu întorcea niciodată capul sau poate că în ultima vreme mai trăgea cu coada ochiului, împinsă de curiozitate, numai ca să vadă cine e cel care-i tot pupă mîna, deși știa că nu-l cunoaște și că nu-l va cunoaște niciodată.

Mihai Cosma avea cîțiva ani buni de cînd divorțase și nici copilul pentru care plătea pensie alimentară nu mai însemna mare lucru pentru el. Și-l amintea adeseori cum venea la el, cînd obraznic, rău, cînd rugător, parșiv ca maică-sa. Plecase brusc, fără nici o vorbă, pe șantierul acela din creierul munților, fără să uite însă să trimeată regulat banii pentru copil. Nu venise nimeni să-l viziteze. Și el avea atîta treabă ! Romantic, nu-i așa ? Dar erau cel puțin optzeci de oameni care veniseră acolo cam pentru aceleași motive. Unii erau cu capul în nori, alții aproape niște brute, dar toți beau, jucau cărți pînă noaptea tîrziu, deși lucrau zi-lumină și nu opt ore. Cosma se impusese repede în fața lor, deși nu era șeful lor direct. Virtuțile sînt ca medaliile. Odată ce le-ai căpătat, poți întotdeauna să le porți sub tunică și să le scoți la iveală cînd e necesar să arăți că nu ești mai prejos decît cei care îți aruncă paharul cu vin în față. Dar astea trecuseră...

Acum, Mihai Cosma nu mai avea timp să-și bea laptele bătut, deși poate ar fi avut nevoie de el mai mult ca în alte dimineți. Poate că avea nevoie și de imaginea fetei brunete trecînd cu pas egal prin fața lui ca de o incurajare. Se făcuse deja șapte și jumătate. Mai erau cinci minute pînă la plecarea trenului. Porni grăbit spre peron, cu gîndul să mai prindă vreun loc liber. Mergea cu pași largi, apăsați. I se părea că labele picioarelor sînt niște lopeți mari, sau mai degrabă niște imense labe de gîscă cu degetele lipite între ele cu o pieliță subțire, roz. Se urcă în tren și porni prin vagoane către capul trenului, spre locomotivă. Pe culoare era înghesuială, așa cum e întotdeauna înaintea plecării unui tren. Oameni încărcați cu bagaje, oameni care nu-și găsiseră loc și vociferau agitați, unii care-și conduceau rudele sau cunoscuții la tren și se ofereau să-i ajute, mai mult încurcîndu-i, soldați în uniforme kaki ce veneau sau plecau în permisie. Găsi un loc lîngă niște muncitori cu servietele burdușite. „E liber ?" întrebă el puțin stînjenit, ca și cum s-ar fi scuzat. „Da, liber", răspunse alene unul care trăgea dintr-o țigară ce scotea un fum gros. „Stați jos, tov. inginer", spuse un altul, luîndu-și servieta de lîngă el și punînd-o cu grijă în plasa de sus, ca să facă puțin loc. Era un muncitor care lucra la întreprinderea lui, Mihai îl cunoștea din vedere, dar nu-i știa numele și se blestema în gînd pentru asta, deși omul lucra în altă secție. „Mulțumesc", răspunse el și se așeză, suflînd greu, ușurat, ca și cum ar fi alergat să nu piardă trenul. În sfîrșit, bine că nu era singur. Era cu muncitorii aceia. Era cu oameni. Da, oameni ca toți oamenii. Nu toți sînt răi, nu toți sînt buni. Unii sînt chiar deștepți, alții mai smecheri, alții de-a dreptul proști. Poate oameni harnici, poate așezați, fiecare cu grijile lui. Cosma iubea oamenii. Dar nu pe toți. Unii erau altfel. Li se părea că totul li se cuvine. Înjurau și se îmbătau nu din plictis sau din cauza oboselii unei vieți prea monotone, ci dintr-un fals spirit de bravadă. Ca o defulare prost înțeleasă. Lui Cosma, i se părea uneori că e mare, intangibil. Munca cu oamenii îl obliga de multe ori să fie aspru. Dar îi trecea repede. Erau multe de făcut și nu era prea mult timp de discuții. Poate că unii îl urau, poate că alții îl admirau. Asta îl liniștea, într-un fel. Nu voia nici să fie rău, nici să facă rău. Era „cineva" care inspira un anume respect sau o anume simpatie. Dar asta nu depindea numai de el. Erau ciudați, oamenii. Omul e lup cînd trăiește printre lupi. Cînd stă pe lîngă casă devine cîine.

Mihai se uită din nou la ceas. Ceasul devenise o obsesie. Timpul îl punea să alerge, dar el parcă aștepta ceva. Trebuia să aștepte ceva ? De ce îl puseseră pe el șef ? Îi era oare predestinată fata aceea brunetă ? Nu mai avea răbdare. Sau îmbătrînise ? Numai bătrînii se uită tot timpul la ceas, le e frică să nu alerge orele prea repede. Era nervos în ultimul timp. Drumurile îl oboseau neîngăduit de mult. Trenurile și mașinile îl obsedau. Fata aceea brunetă trecea ca un riu amețitor și amăgitor și trecerea ei se transforma pe nesimțite dintr-o obișnuință într-o dorință. La fel și pachetul de țigări pe care îl fuma zilnic sau cafeaua amară și călduță băută în grabă. „Dacă mă las de fumat", gîndea el uneori cu teamă, privindu-și burta, „o să trebuiască să rontăi cîte ceva din cinci în cinci minute și o s-ajung ca un buldozer". Își luase două greutăți din fontă de la un magazin cu articole sportive, cu gîndul să facă exerciții zilnice, dar din ziua cînd le dusese acasă, nu se mai atinsese de ele. Se gîndea destul de rar la ale lui. I se părea că toată viața lui se duce la uzină. Citeodată se enerva : „Ce viață mai e și asta ?" Nu tu una, nu tu alta. Totuși, acolo, la locul său de muncă, simțea într-adevăr că trăiește, că se întîmplă ceva cu el. Observase ceva ciudat. La serviciu, oamenii vorbeau de lucruri de acasă, iar acasă sau pe drumul spre casă, vorbeau despre munca lor. Atîția ani petrecuți în mijlocul oamenilor de tot felul, îl schimbaseră pe Mihai Cosma ?

Cînd ieșise de pe băncile facultății i se mai părea că tot ce zboară se mănîncă. Intrase la facultate îndemnat mai mult de prieteni decît de părinți. De ce să nu încerce tocmai el, care era atît de bine pregătit ? „Mamă, ai o meserie", îi spusese maică-sa cînd el terminase liceul, „ce-ți trebuie să mai faci foamea prin facultăți ? Noi, cu ce să te ținem ? Așa ai și tu banii tăi... Nu vezi că taică-tău e bolnav, într-un hal fără de hal, și eu abia mă mai țin pe picioare ? Mă băiete, mă, nu da vrabia din mînă pe cioara de pe gard !" Tînărul Mihai răspunsese : „Las' că m-oți ține voi, că d-aia sînt copilul vostru. Numa' să mă văd intrat". Era ambițios și poate și puțin încăpățînat. Îi plăcea să se simtă un om important, asumîndu-și fel de fel de răspunderi. Lupta pentru că-i era frică să nu-i pătrundă în suflet îndoiala. Nimeni nu-i perfect. A crede nu-i același lucru cu a face. Lui Cosma, îi plăceau greutățile vieții. Cînd i se ivea vreo problemă grea, ce părea de nerezolvat, simțea cum începe să alerge adrenalina prin corpul său. Era viața care îi furnica toți mușchii și-i bufnea în timpane. „Nu e bine nici ca peștele prin apă", obișnuia el să le spună colegilor, „dar nici ca peștele pe uscat". „Da' cum ?" se trezea întrebat. „Nu știu, dar uneori mi se pare că sînt un pește cu gura în apă și cu restul corpului pe mal și dau mereu din coadă ca să intru cu totul în apă !". „Și cînd o să intri cu totul în apă ?" îl întreba, rizînd, fostul său coleg de bancă, Dumitru. „Cînd o să mor. Mitule, cînd o să mor", răspundea el, posomorîndu-se. Nici el nu știa prea bine dacă credea ce spunea. „Viitorul de aia-i viitor, că poate fi și speranță", încerca el să se liniștească.

Acum, tolănit pe bancheta îmbrăcată cu vinilin, Mihai Cosma nu se mai gîndea decît la viitorul foarte apropiat. Ce naiba se întîmplase la uzină ? O să urmeze o serie întreagă de neplăceri, de tracasări : anchetă, comisii peste comisii, ședințe peste ședințe. Se uită din nou la ceas. Oare de cîte ori se uitase la ceas în dimineața aceea? Ridică din sprîncene. „Trebuia să plece", rupse tăcerea unul dintre muncitori. „Iar pleacă întîrziat", îl completă altul. Pentru oamenii simpli timpul nu se măsoară în mici unități. Cosma se foia neliniștit pe scaun și nu mai îndrăznea să întrebe nimic sau să se uite la ceas. Ce rost mai avea ? Oricum era tîrziu și nu pleca trenul mai devreme dacă se uita el la ceas. Dacă trenul pleca la șase și cinci sau la șase fără zece, oamenii spuneau : „plec cu șase". Mihai privi nehotărît pe fereastră. Peste cîteva linii se zărea un tren verde, acoperit din cînd în cînd de o perdea de aburi. Pe peroane se mișcau oameni. Probabil că așteptau și ei trenurile lor. Fețe necunoscute, neverosimile. Nu vedea nici un cunoscut. Unde erau toți prietenii lui ? Toate cunoștințele, toate amicițiile adunate ani de-a rîndul, pe stradă, în școală, în facultate, în locurile unde muncise atîta timp, toate se spulberaseră deodată ca un morman de frunze ruginii și uscate, lovit de roata unui automobil în viteză...

Vîntul lipea stropii minusculi ai ploii de geamul pe care se lipise și praful anilor. Se făcuse frig în compartiment. „Ce se întîmplă?" întrebă brusc Cosma, nerăbdător. „Trebuia să plece de un sfert de oră...". „Cine știe ? Ceva pe linie". „Mă duc să întreb !". „Lăsați, că tot n-o să vă lămurească... nici ei nu știu...". „Poate pleacă...".

O să întîrzie. Și ce dacă o să întîrzie ? Să-i dea dracului, să se descurce cum or ști și să nu se mai ducă deloc! În definitiv, era duminică. Și ce dacă obosise ? „Las' că nu ești bătrîn, poți să faci aia, poți să faci ailaltă". Și ce dacă era încă tînăr ? Cînd vrei să faci totul nu poți să faci nimic. Apoi e prea tîrziu. Nu mai are rost să faci nimic pentru tine. Viața părea o pierdere de vreme. La un moment dat te plictisești de ea. Cînd e să mori, însă, parcă ai vrea să mai trăiești o dată. Să simți din nou toate greutățile și să simți din nou că viața e o pierdere de vreme.

Hotărîndu-se, în sfîrșit, Cosma se dădu jos din tren și se îndreptă grăbit spre biroul de mișcare. Se adunaseră deja cîțiva oameni care asaltau cu întrebări un individ îmbrăcat cu o uniformă albastră și care avea pe cap o șapcă cu baretă roșie. Pe reverul tunicii erau prinse două steluțe mici dintr-un metal galben. Acesta parcă se scuza : „Nici eu nu știu prea bine ce s-a întîmplat. Se pare că din cauza vîntului s-a rupt un fir..." „Cum pot să ajung mai repede la M...? întrebă Cosma peste capetele cîtorva oameni. „E ceva urgent". „O să plece 6001, da mai durează, că trebuie să schimbe locomotiva și ocolește prin V., și nu știu cînd o ajunge... Altfel, zău, nu știu...". „E bine și-așa", spuse Cosma. „Numai să ajung".

Se întoarse în compartiment și spuse oamenilor : „O să plece trenul ăsta, dar ocolește și o să cam întîrzie...". „Nu-i nimic, asta e...". „De, ce să-i faci...". „Mama lor de... cu trenurile lor !".

Mihai privi pe fereastră și înjură în gînd ploaia. „Ce vreme, domne, ce vreme !". Dacă ar fi fost o zi cu soare, o zi frumoasă de toamnă, i-ar fi plăcut să se îmbrace elegant, curat, să-și dea cu apă de colonie pe față și pe păr, și să se plimbe pe bulevard să privească lumea din jur, să respire adînc. Să se plimbe doar și să nu facă nimic altceva.

Trenul porni lin, fără grabă, încît cei dinăuntru nici nu-și dădură seama că pornise. Stîlpii peronului începură să curgă undeva, spre spate. Roțile care se învîrteau păcăneau alene cînd treceau peste îmbucăturile șinelor. Apoi, trenul începu să ia viteză. Prin halte erau trenuri oprite care așteptau cumînți și răbdătoare să li se dea plecarea. Trenul o luă într-o direcție necunoscută și Mihai privi curios pe fereastră la peisajul nou, ciudat, cufundat în ploaie. Se obișnuise cu locurile prin care trecea în fiecare zi și cum i se părea neobișnuit că nu mai trece prin aceleași locuri, știînd că de fapt se îndreaptă tot spre M., ca întotdeauna. Trenul opri în V., o haltă izolată, pusă între un cîmp necunoscut și o pădure de mesteceni. O clipă, lui Cosma îi fu teamă că nu se va mai putea întoarce acasă niciodată. Fluieratul unei locomotive îi izbi timpanele. Orice ar fi, trebuia să ajungă la M. Dar, trenul oprise în V. Opri apoi și în alte halte. Cosma uitase unde mergea. Uitase lumea din jurul său și parcă nu-l mai interesau decît gîndurile lui ciudate care năvăliseră în creierul lui ciudat. Privea din cînd în cînd pe fereastră dar copacii și stîlpii de înaltă tensiune treceau prin fața lui ca niște vagi stîlpi de susținere a peisajului fantomatic din spatele lor. Chipurile celor din compartiment începeau să se piardă din mintea lui ca o însemnare lipsită de importanță, ștearsă cu guma din agendă. Viitorul îi apăruse din nou, ca o pală de vînt adusă brusc, un vînt rece care să te facă să-ți stringi mai mult haina pe tine, să fii perfect închis la nasturi, bine îmbrăcat și înfofolit, ca o meschină parte integrantă a perpetuei senzații de autodepășire, purtată toată viața. Cum va fi viitorul ? Ce va fi în el ? Mihai era propria lui victimă, a propriilor lui gînduri și acțiuni și nimeni și nimic nu-l mai putea scăpa. Se născuse și asta era destul. Crescuse, devenise matur. De-abia atunci începuseră adevăratele probleme. Face dragoste în timpul liber. Tot în timpul liber mănîncă și doarme. Dar, cînd mai era liber ? Și cînd nu e liber, ce face ? Nu se gîndește decît la ceea ce ar trebui făcut pentru ceilalți. N-ar fi mai bine să n-aibă deloc timp liber? Poate

Continuare în pag. a 11-a

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL INTERJUDEȚEAN DE CREAȚIE LITERARĂ «MIHAIL SADOVEANU» — PIATRA NEAMȚ

IOAN ENACHE-DELAFAGI

tîrziu

ca și cum de la copilărie încoace
totul ar fi fost o moarte prelungă
în fiece seară
chipul mi-l văd în păpușa de ceară

atunci clopotul nopții se-abate în dungа
tristei poveri
pe care toți o purtăm prin imperii de vise
tardive
frig delirînd se deșiră cum bate trenul spre
nord
frig delirînd mă iubește cu grai de tîrfă
amară
cînd în crepuscul o clipă
chipul meu se preschimbă-n păpușă de ceară

mai singur cu picuri de-ntuneric de-olaltă
mă deslușești în genunchi sub trista povară
mamă cum lunec în păpușa de ceară
e amurg în clepsidră mor patimi stingace
obosesc și cuvintele în limpedea țară
a copilului tău cînd simți cum toată lumina
din lume
se scurge domol în figura păpușii de ceară

apa

sînt apa ca un cîntec mingiind sternul
pămîntului lacom
siretul și-a mutat albia între umerii mei
dilatați
urcați prieteni catargul are pe frunte-un
cuvînt ca o stea
amurgul păgîn iubitor de mesteceni are
ochi lăcrimați
sînt lunca în freamăt cînd o cuprinde
mama în brațe
și-i resfiră la tîmple dealuri de veghe
fumuind a-nserare
sînt apa care sărută o mie de ani țărîna
țărîna
centura de val pe un vis din moldova cea
intru noi răzbătătoare

sînt eu tremuratul crepuscul din șoapta
alunului singur
duhul păsării care învie noaptea glasul
siretului geamăn
prin mine corăbii de-argint dinspre tomis
spre voi cale-și deschid
prin mine veacul acesta bate cuie de apă
fără de seamăn

teatru

t

Ifigenia

Dacă studiile lui Mircea Eliade sînt citite de mii de oameni, textele dramatice ar putea fi înțelese de zeci de mii, prin intermediul magiei Thaliei contactul cu ideile sale avînd șansa împlinirii unei nobile meniri. Ca avatar modern al ritualului, teatrul păstrează printre funcțiile sale pe aceea de inițiere în cunoașterea lumii, în înțelegerea naturii umane. Acceptarea convenției, desființarea timpului obiectiv, despinderea de realitatea concretă conferă spiritului libertatea reflecției. Teoreticianul miturilor ca **paradigme ale oricărui act omenesc semnificativ**, alegînd pentru experimentul său dramatic „mitul jertfei creatoare", a procedat la disocieri ale motivului antic, la aglutinări ale legendelor românești reușind o piesă personală, cu echivalențe universale și analogii contemporane, actuale.

Cum autorul nu viza o banală demitizare, realizatorilor spectacolului **Ifigenia** pe scena Națională (regia Ion Cojar) le era utilă, necesară asimilarea în prealabil a sistemului hermeneutic instituit de opera integrală. Citeva bune repere au fost găsite, dar nu au fost îndeajuns speculate. Sala Atelier, în varianta circulară, dădea posibilitatea implicării spectatorului prin plasarea în centru, deoptrivă cu protagoniștii ; perspectiva redusă însă (scenografia Mihai Tofan) n-a reușit să o transfigureze, întregii montări lipsindu-i de fapt a treia dimensiune — profunzimea. Ca singur element de decor, parapetul (prea puțin sugestiv, din negre scînduri de gard) indică locul personajelor atît în ierarhia socială, cît și în intrigă : jos viermuiesc cei mulți, cei pe care sărăcia i-a minat în luptă ; de sus, de pe metereze, autoritatea încearcă să fie impusă de către regele las (prin discurs, prin lamentație), de încă nepervertitul Achile (jignit că a fost ignorat, asumîndu-și dreptul de a se împotrivi unor practici arbitrare). Deschiderea sferei de joc — folosită și ca ieșire în arenă și ca accedere la templu — nu capătă expresivitate plastică, în schimb două cadre simetrice — schițînd în clarobscur frumoase basoreliefuri — fixează freamătul oștirii neliniștite, impetuozitatea mamei, irumperea eroinei inocente. Reveriile adolescentei care abia descoperă lumea sînt bintuite de un zburător cu ochi arzători și figură palidă de luceafăr, chemînd într-un tărîm mirific al valorilor pure. Confruntată brutal cu o situație limită absolută — jertfirea pe altarul zeiței Artemis, obligată să asiste la degenerarea curajului în trufie, a voinței în neputință, a milei în perfidie, Ifigenia are revelația fundamentală : salvarea nu poate veni decît din propria ființă capabilă să atribuie un sens existenței. Pentru a-i scăpa pe ceilalți de impasul determinărilor pe care ei înșiși și le-au creat, ea hotărăște să moară înfierînd totuși aberanța sacrificiului pe care-l implică gestul creator conștient și proferind reintoarcerea la cosmosul mineral ca pe o nuntă mioritică de împlinire, de desăvîrșire. Ambianța sonoră (Aurel Stroe) facilitează enunțarea interogațiilor filozofice ale textului. Natura contradictorie a fiecărui personaj interesat doar de sine a fost corect intuită de actori dar interpretarea, cu unele stridențe, se reduce la o ilustrare demonstrativă. Tania Filip nu a fost ajutată să depășească monotona alternare a stărilor de exuberanță sau transă, rostirea sacadată, albă, epuizîndu-i anticipat replica. Mircea Albulescu prin suprasolicitare de efecte exterioare, de compoziție — în special în scena abandonului total — pierde din forța emoțională. Ion Marinescu prezintă prea caricatural un ipocrit Menelau, Damian Crișmaru e doar tradiționalul Ulise — intrigantul. Valeria Gagealov joacă cu credință extremele de entuziasm și disperare. Printr-o indirjită interiorizare, sporită de inflexiunile vocii și tăișul privirii, Adrian Pintea iscă tensiunea dramatică, descoperind pe cont propriu sugestia de purgatoriu a spațiului numit Aulida.

Irina Coroiu

film

f

Lumini și umbre

Dacă în alte părți serialul de televiziune a devenit de mult o obișnuință, pentru Televiziunea noastră el este încă o datorie față de spectator pe care iată că s-a hotărît în sfîrșit să și-o facă. Ne aflăm, așadar, la primele episoade ale unui proiect ambițios care își propune să traverseze cu personajele sale istoria de la război pînă în zilele noastre. Nu mai este vorba aici doar de cîteva episoade — de fapt niște filme ceva mai lungi —, cîte au avut serialele noastre de pînă acum, și nici nu vom vedea un serial „garantat" de succesul său de aiurea. Cel puțin doi ani de-aici înainte, seara de simbătă, care nu e o seară oarecare, va însemna printre altele și episodul din **Lumini și umbre**. Vă deveni simbăta o seară pe care să o așteptăm să vină, sau să o așteptăm să treacă ? Singura certitudine pe care o avem deocamdată este că forțele pe care Televiziunea le-a angajat în această întreprindere de mare anvergură sînt dintre cele mai solide și serioase pe care filmul nostru le are la ora actuală. Căci, dacă nimeni nu poate garanta succesul unui serial înainte de a-l face, avem totuși forțe artistice capabile să ne asigure profesionalitatea serialului — și mă gîndesc în primul rînd la Titus Popovici care și-a dovedit cu prisosință pînă acum calitățile de scenarist, pe umerii căruia se află, după cîte ne-am dat seama pînă acum, principala răspundere asupra a ceea ce o să fie (sau nu o să fie !) serialul ; este vorba apoi de regizorii Andrei Blaier, Mihai Constantinescu și Mircea Mureșan care nu mai sînt nici ei la vîrsta complexelor afirmării și bineînțeles de actorii care susțin rolurile principale : Ilarion Ciobanu, Margareta Pogonat, Iurie Darie, Gheorghe Dinică, Florin Zamfirescu, Adrian Pintea, Florin Călinescu, Mitică Popescu, Monica Ristea etc.

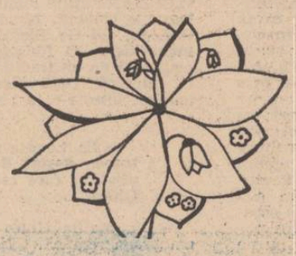

Desene de Raluca Grigorcea

Spuneam că principala răspundere pare să cadă asupra scenaristului Titus Popovici (care a scris primele șapte episoade împreună cu Francisc Munteanu) — și asta pentru că **invenția** ține mai ales de scenariu. Interpreții sînt așa cum îi știm, i-am văzut chiar în alte filme interpretînd personaje asemănătoare, iar regia și imaginea nu își asumă sarcini ieșite din comun, așa că surprizele și originalitatea filmului nu pot fi în altă parte decît în materia epică a serialului, în acumulările dramatice și caracterologice de factură romanescă ; urmărim traiectoriile unor oameni pe fundalul unei epoci frămîntate, și nu pur și simplu un serial „de familie" sau unul „de aventuri" — ca **Onedin sau Dallas** unde epoca funcționează într-un plan foarte îndepărtat, ca un decor în care se produc doar infinitesimale schimbări. Mișcarea socială și politică a epocii ar trebui să fie **centrul de greutate al serialului și de** Titus Popovici depinde dacă vom vedea un serial conformist, comod în convenționalitatea lui sau, cu adevărat, niște oameni și o epocă frămîntată. Deocamdată ochiul format al scriitorului se simte în observația umanului, mai ales a personajelor mai tinere ale filmului, în știința de a face „promisiuni" pentru evoluția lor viitoare care, într-un serial, sînt atît de necesare pentru sustinerea interesului. Sperăm că **Lumini și umbre** va fi un succes — spre binele nostru și al serilor noastre de simbătă.

N. M.

ROMÂNIA LITERARĂ 6 MARTIE 1982

ANTOLOGIA Luceafărul

domnița petri

Deși am fost pe deplin convins de vocația poetică a Domniței Petri atunci cînd am scris despre cartea ei de debut, mărturisesc, totuși, că, pe de altă parte, nu am ezitat să-mi exprim speranța într-o grabnică și sigură confirmare a respectivei vocații grație afirmării unei conștiințe poetice implicite, menită a proba faptul că, dincolo de „vocea" darului ei nativ și de elanul ingenuu-adolescentin, tînăra poetă are acces la ceea ce cu o sintagmă aparent pretențioasă ca formulare numim drama ei de creator. Sînt realmente încîntat să constat că prilejul așteptat a venit mai repede decît credeam, căci, iată, prezentul ciclu de poeme, care, probabil, va face parte din cea de a doua carte a ei, dezvăluie un foarte semnificativ proces de cufundare a poetei în magma incandescentă a propriului lirism. Aș spune deci că, într-o măsură apreciabilă, interogația existențială atotcuprinzătoare este aceea care face, acum, „muzica" prin definiție gravă, lucid feminină a poemului. „Să ții poeme în frîu cuvînt de cuvînt nu e ușor", citim în Poetica, poem al ciclului care, „psihanalizat", e în măsură să depună mărturie asupra modului în care gîndirea artistică din ce în ce mai riguros articulată tinde să domine, să struneacă inspirația poetică. Din acest punct de vedere scrutat, poemul postulează principiul libertății spirituale de sine stătătoare, conștient asumat ; ceea ce, altfel spus, înseamnă libertatea de-a te lăsa cu bună știință bîntuit de cele două „voci" tutelare ale actului poetic autentic : „vocea" instinctului vital și „vocea" rațiunii estetice neîndurătoare ; „uiți grija poemului, nevoia sinucigașă" / a coerenței, uiți amenințarea mortală a virgulei, / accidentul fatal al retoricei / dai naibii sintaxa ! / reduta de cupru a frazei picură / ultimii stropi de pe frunza de prun măcinată / (vara a fost secetoasă pînă la nașterea puilor"). Adevărul este că tocmai faptul de a ficontinuu conștientă de „pericolul" celor două tipuri de „uitare" o situează pe Domnița Petri în unghiul cel mai favorabil de confruntare a „sinelui" cu „sinea" sa în perimetrul poeziei pe care o scrie la ora de față.

Acestea fiind, pe scurt, spuse, recomand cititorilor de azi și de mîine ai poeziei Domniței Petri poemele ce urmează. Sînt convins că tînăra poetă merită din plin încrederea noastră, a tuturor.

Nicolae Ciobanu

poetica

să ții poemul în frîu cuvînt de cuvînt
nu e ușor

iar în fundul grădinii
în tufe abandonate de liliac
în tufane de zmeură părăginite
a fătat pisica tărcată, azi-noapte-a plouat
peste puii negruți și-acum
uiți grija poemului, nevoia sinucigașă
a coerenței, uiți amenințarea mortală a virgulei,
accidentul fatal al retoricii
dai naibii sintaxa

reduta de cupru a frazei picură
ultimii stropi de pe frunza de prun măcinată
(vara a fost secetoasă pînă la nașterea puilor)

și cu pețiol cu tot
cu nervuri și vestigii de clorofilă
înjumătățit de durere, puiul de mîță
cutremurat de frisoane în palmele tale nemuritoare

care-l ții minte pînă cînd
moartea cu ochi galbeni și blană pătată
îl ia de ceafă,-l azvîrle în tufa de zmeură

mîna ta dreaptă

război

după cedarea transilvaniei
fratele cel mai mare-al bunicului a plecat
în românia
într-o noapte
a trecut înapoi pe la coșna
grănicerii adormiseră-n post
dimineața a intrat în sat
și-a coborît prin livadă
la casa părintească

haina aceasta a făcut-o bunica
din mantaua lui militară
să o poarte în sărbători
bunicul care nu a ajuns
mai departe
și s-a întors de a purtat
o vreme haina aflînd
că i-au murit frații
a mai trăit pînă cînd
tata ar fi putut să îmbrace haina

dar tata s-a născut între războaie
foarte aproape de-a fi recrutat
în ultimul totuși
haina verde căptușită cu postav
îi amintea de vînătorii de munte
arma la care-a servit în timpul
stagiului militar

și a purtat-o cu mîndrie
la vînătoare de mistreți
pînă la moarte

fratele meu e înalt ca bunicul
al cărui frate-a trecut într-o noapte
granița clandestin
fratele meu a făcut armata
la grăniceri
dar nu poate
să-mpuște mistreți
nu poate să-mbrace
haina încă nouă
din stofă țesută bine
cum erau toate lucrurile-nainte

fratele meu e încă tînăr
mai are timp

prietenii

crezi că e simplu
că ar fi suficient să mărturisești
și-astfel jumătatea întunecată a zilei
s-o vezi gudurindu-se la picioarele tale

între timp ți-ai relua obișnuitele munci
între timp sfertul de ceas și-ar declanșa sfertul
de cuc deasupra fîntînii
cînd se deschide fereastra
și urcă vertiginos lanțul de-argint
cu două ulcele de lut pline ochi

bei apă ca o copilă ilustră
ca o turbină încordată de-atenție
pocnești din toți mușchii
tu
zămislita la timp
pe vremea cînd cucul din ceas era
sigur de ce-aduce ceasul

dar mîna tremură neputincioasă la prora
ambarcațiunii de plăcere
ziarul de dimineață adus o dată pe lună
vorbește doar despre faptele tale
tipărești febrile mesaje
în ciorba de la trei ceasuri
în plăcinta cu brînză
în ceaiul antihepatic
lucrurile ți-au împrumutat chipul
apa fermecată ucide
mușchii fluturii iasomia

prietenii au ales sacrificiul de damă

rămîne mărturisirea cu mult în urma ta
tren de plăcere pe pernă magnetică

(mărturisește : ți-e frică ești singură
fără nici o putere)

prietenii au ales sacrificul de damă

un car galben

se vede un car galben tras pe rîpă
unde tata a-mpușcat iepuri și a venit iarna
peste tot s-a coborît o piclă prietenoasă
peste toate s-au împletit colaci dulci de ceață
case mici ghemuite-n omăt ca jivinele blînde
grajduri clădite pe aburi înțepeniți la botul vitelor
blînde

o cărare pe urma carului galben
pe unde-a plecat să-și caute fiul
ultima nebună a satului
pășind peste trupuri palpitînd de o moarte mică
peste boturi roz
peste blănițe stropite ici-colo cu roșu
ghemotoace sfere triunghiuri în ceață
neamuri de iepuri măcelăriți cu blîndețe
a pășit peste trupul înțepenit al copilului

cu toții au fost încărcați în carul galben
tras pe rîpă acum
se vede cum tata îl mînă în sus.

depozitul

a fost o vreme cînd ne temeam să nu îl găsim
în beciul friguros alegînd merele roșii
de merele galbene
săpînd galerii
jupuind iepurii aburiți
cu pupile holbate
nu puteam cobori scara abruptă
în beci merele roșii-au rămas amestecate
cu merele galbene
și aburesc pereții
sapă galerii și canale

apoi ne temeam să nu îl găsim
în cămara cu polticioare prinse în pînza
păianjenilor
răstignit pe etajerele acoperite
cu hîrtie pătată-n ulei animal
să nu îl găsim cotrobăind tihnit
printre borcanele goale
mutînd oala cu lapte
scăpînd din mînă cana de lut

dar este vremea la care ne temem că nu-l vom
vedea
cînd vine să-și ducă acolo
pușca luneta și cîinele

în toamna aceasta fără izbîndă

un car negru

la marginea drumului casa albastră
iedera viță de vie
iedera verde
neagră — viță de vie

la apa albastră casa morarului
albă — nevasta morarului
roasă de apa albastră
roata la casa morarului

am crescut cu un cap și ceva mai înaltă
ca vița de vie
ca apa albastră
la marginea drumului

se vede un car negru și acum
un car tîrît la deal ca un ocnaș
ca un ocnaș abia scăpat de streang

mircea bîrsilă

Ideea „coșmarului imanent" derivată dintr-o condiție dramatică a universului, e baza liricii lui Mircea Bîrsilă, a cărei aparență de fragilitate diafană și de lirism eteric se năruie în magmele sufletești tulburate. Poetul iese din expresionism și mai cu seamă din mediul sătesc pe care l-a sublimat, precum Ioan Alexandru, într-un regim metafizic. Expresionist e vocabularul brutal (zdrăngănit, lături, oaia în călduri, surîsul văzut ca „o pisică moartă", bălegarul, „tristețea care ricîie"), de unde în fond derivă marile viziuni, de un ermetism rustic („îngrozit, vezi, în două picioare o vacă la geam"), de unde eul scoboară în ritualistica populară (paparude, șerpii iubitori de „mirosul dulce de lapte", chilimurile, vîrcolacii) și în oracular (așteptarea somnului de taină, semnele misterioase). Expresionistă pare a fi și ideea determinațiilor generice căci lumea e alcătuită, în optica lui Mircea Bîrsilă, din rețele în care totul răspunde în tot (mama convorbește cu pădurea, eretele e agățat de cer) piatra e „înfășurată în surîsul ei de piatră / ca o țigancă în fuste, iar fetele sînt „ca niște fevi de tun". Poetul e un imagist expresionist, din clasa analogicilor și un liric al obiectelor comparate.

El are o topografie de ficțiune ieșind din istorie. „Cîmpia" lui e un loc teribil, tulburat de caii sălbatici, circiuma și casa sînt enorme semne rituale și ermetice, cimitirul cu morții pribegi prin lume — acestea unifică ideea de sat, care este ieșită din geografie ca o lume dedusă din real și purificată. Lucrurile liricii lui au ceva din asprimea creațiunilor utilitare și, prin îndepărtarea de contemporaneitatea imanentă, par a fi reminiscențele unui univers magic. Satul invadat cu albii de rufe, plugurile enorme și căldarea cu apă în clocote pe pirostrii, vinul acrit în butoaie — acestea ies dintr-o lume mitologică și veche, cu un aspect de tărîm metafizic pe care doar memoria îl evocă din rumoarea vieții halucinante de azi.

Fauna este și aceasta extrasă din mediul rural și forestier, evocînd caii obosiți, vițele și cerbii, berbecul desemnînd brutalitatea sexuală precum și animalitatea diafană, în chipul iezilor și iepurilor, al melancolicelor oi. Ornitologia din domeniul reveriei blajine (prepelițe, porumbei, cucul) sporește sentimentul de lume veche, mișcîndu-se după legi seculare. Acest univers, cu floră rurală, este o lume a „porumbului" și a „florii-soarelui", care e o plantă magică de tip soteriologic, prin care omul se vede pe sine ca într-o oglindă metafizică.

Artur Silvestri

Cîmpie

Respirînd adînc pînă la apusul soarelui
așezată cuminte în leagăn sau dimpotrivă întăritată
asemenea porcilor la zdrăngănitul căldării de lături
în vreme de secetă cînd tunetele nu pot fi decît niște
zgomote oarecare într-o magazie de scule părăsită
și cînd mă scoală din somn să mă întrebe cum îl
chema
pe cutare mort care nu s-a făcut niciodată în viața lui
paparudă
și se lungesc înspre ea ca șerpii la mirosul dulce
de lapte
florile și fără păcat și fără timp de pe chilimuri
și ale perdelelor.
Uneori se întinde lîngă mine pe iarbă
în așteptarea plăcutei uitări de sine
cu tîmpla pe cele mai pure ruine — acele grămezi
de porumb
acele dealuri de aur încărcate în vehicole mari
cu roate de cauciuc, risipite prin picla densă de toamnă
aidoma unei turme de oi în care a intrat strechea.
Și numai cîntarea semințelor
o face să-și surîdă ca o fată în oglindă pregătindu-se
de întîiul ei bal
și să se lase, ușoară ca o vioară, spălată de coșmarurile
cînd se zbuciumă cel mai mult
și, în fiecare noapte la miezul nopții,
— cal sălbăticit ce nu mai poate fi prins —
își tîrîie lanțul peste acoperișele caselor.

Verdele pom

Cînd mă izbesc de pomul care va crește din mine
de mine mă izbesc. Verdele pom cu care o să fiu
înlocuit
într-o zi ca acordeonistul în timpul petrecerii de
picapul
cu cîntecele vechi ale lui Zavaidoc sau ale veșnicei
Maria Tănase
A te izbi de pomul care va crește din tine,
printre sîrmele ghimpate ale frumoasei dorinți de a
exista !

A aparține prin el mai departe realității
recunoscînd că este mai mult meritul lui
distingîndu-te printre purecii feerici de pe ecranul
panoramic al delicatei sale miresme, primăvara,
sau miez de pîine fărîmițat la vrăbii
în amarele ceasuri ale desfrunzirilor !
Vei fi însuși Mircea Bîrsilă, verde pom, așa ca luna
este soarele îndepărtat la maximum de sine.
Și încă ceva
care nu poate lua în conștiința mea un înțeles sigur :
ale cui lacrimi, ale tale vor fi — mă întreb — sau ale
mele
fructele căzîndu-mi grele pe mormînt, toamna ?
Ale cui,
verde pom, pentru că și tu vei muri pînă la urmă
și încă de pe acum îți pare atît de rău încît aș putea
să te cred,
în atîtea momente, un disc pe care este imprimată
cum ricîie
sub treptele anilor mei ca un cîine, tristețea.
A te izbi de pomul care va crește din tine
și cînd zbori deasupra gurii iubitei.

Ploile

Un bondar încărcat de praf, izbindu-se
de indicatorul localității unde trandafirii
sînt giturile tăiate ale cailor obosiți
unde prepelițele își iau puii
și se încuie în lanurile verzi de porumbi
odată cu primele rafale de paie
azvîrlite pe culoarele rămase în urma combinelor
unde, după cules, viile sînt cutreierate de vite și de
vînători
unde dealurile își ridică spinarea pînă la copitele
cerbilor
unde cucul trage cu tunul peste case
pînă cînd — stranie realitate— îi seacă limba
unde rădăcinile sînt asemenea degetelor
devenite insistente pe șoldurile unei femei
unde nămolul de la fîntîna veche de lemn
în care nu s-a aruncat încă nimeni
nu se usucă niciodată
unde sînt din ce în ce mai neștiut sub soarele
care alternează cu luna așa cum sînii femeii
zboară pe rînd către gura copilului
unde ploile ar putea să mă spele
de visul în care mă izbesc de indicatorul din tablă
inoxidabilă de pe dîmbul acela bătut de vînturi.

Și arborii și casele și arborii

Dacă patria mea ar ajunge la capătul puterilor
dacă patria mea ajunsă astfel le va spune într-o zi
morților :
„așteptați-mă primeniți sub șenilele ierbii"
degeaba am face din aurul lacrimilor noastre un plug
și am scoate morții afară să nu găsească sub pămînt
pe nimeni, patria,
și să se întoarcă acasă. Fraților,
mai degrabă să ne înhămăm cu toții la plugul pe care
patria
noastră îl ține de coarne.
Hai să ne punem cu toții capul între fălcile ei
așa cum face citeodată domnișoara de la circ în
credința
că fericirea nu poate fi văzută decît dintr-o gură de
leu.
Obligă-ne, patria mea, și chiar și a bunicului
prin care m-am izbit de tine întîia oară ca de un mal,
bunicul sinucis după ce și-a trecut pămîntul și boii
la colectiv
și care nu știe nici acum ce să creadă cînd se duc
la el în mormînt
furnicile să-i spună că într-adevăr nu este rău,
tu cea care nu vei lua niciodată concediu
și niciodată nu vei ajunge în paragină sau la capătul
puterilor,
instrument și căpetenie a noastră a tuturor,
și unde nu numai oasele celor care au murit pentru
tine
sînt niște calorifere pline cu dragoste,
obligă-ne să batem toți din aripi ca dintr-o aripă
și nu ne cerceta conștiința ca pe un urcior în tîrg
la cumpărare :
și arborii și casele și pietrele
stăm toți cu cartea străbunilor deschisă în față
care începe și se termină cu aceeași poruncă sacră...

Nimic altceva

Un năvod, lumea asta, cu ochiurile prea mari
pentru a putea reține ceva în el,
un izvor din care nu s-au născut decît pietrele,
o căprioară înnămolindu-se în propria sa umbră,
lumea asta,
o sîrmă de rufe de care ne izbim mereu
în zborul nostru aproape penibil de rațe
cînd aleargă după ele prin curte purceaua spurcată
la carne,
o sîrmă de rufe, lumea asta, pe care n-au ciripit
niciodată rîndunici,
întinsă între singurul ei lucru bine fixat — firul de
iarbă —
și ziua despre care încă este devreme să vorbim
în lumea asta cu crengile rupte
și unde nimeni nu știe cine pe cine strigă,
în lumea asta mușcîndu-și ca un șarpe întăritat coada
și în afară de care nimic altceva nu mai avem.

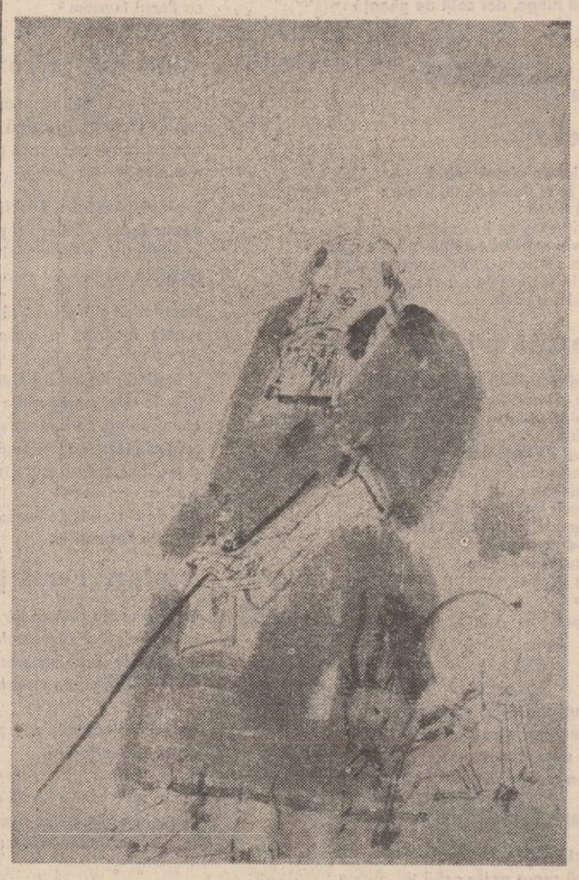

Sorin Ilfoveanu : „Filozofu"

Numele poetului

DAN STANCIU

Dan Stanciu a absolvit în 1976 Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", secția Grafică, a participat la mai multe expoziții („Etape", București, 1976 ; „Desen '77", Tg. Mureș, 1977, „16 artiști plastici expun imagini fotografice", București, 1977 ; „Imagini / semne / simboluri", București, 1978 ; „Fotografii folosite de artiști plastici", București, 1978, „Fotografie și film experimental", București 1979, „Scrierea", București, 1980 ; „Salonul de gravură", Tulcea, 1980 ; Concursul internațional de desen „Juan Mirò", Barcelona, 1980 ; Expoziția de gravură „Podul", București, 1981 ; „Tineri artiști plastici", Galați, 1981, „Medium '81, Sf. Gheorghe, 1981) a ilustrat cărți („Cartea cu Apolodor" de Gellu Naum, Ed. „Ion Creangă", 1975, „Cărțile cu Apolodor" de Gellu Naum, Ed. „Ion Creangă", 1979, „Concert baroc" de Alejo Carpentier, Ed. „Univers", 1981) și a făcut coperți de cărți pentru editurile „Cartea Românească" și „Univers". Virgil Teodorescu i-a publicat o poezie „Ideea fixă de cadmiu", în „Luceafărul" din 22 aprilie 1972. După un deceniu de la publicarea „unicei", Dan Stanciu și-a alcătuit un volum din 19 poeme, intitulat „Exploratorul sălbatic". Ca și Lucian Vasiliu sau Mircea Șoncuteanu, Dan Stanciu descinde din tradiția suprarealistă românească asimilată cu inteligență și fervoare, textele sale de un „profesionalism" fără fisură probînd familiarizarea cu „tehnicile" poetice și universurile insolite ale unor Urmuz, Gellu Naum sau Virgil Teodorescu. Cu o vervă diabolică, din numai 19 poeme, Dan Stanciu construiește o lume caleidoscopică în care lentoarea fascinantă a viziunii onirice pure alternează cu descripția realistă caustică, în care metamorfoza perpetuă a lucrurilor, metafora șocantă și deriziunea limbajului curent se aliază ludic întru provocarea miracolului vizual : fiecare poem e rama nefelică a unui tablou cinetic. Gustul desăvîrșit și magia verbală cu care Dan Stanciu operează în poemele sale transferul unor viziuni plastice, voluptatea și firescul replăsmuirii à la Salvador Dali, intenționalitatea evidentă în coerența profundă, modelatoare, „constructivistă" a scriiturii, adresa mesajului estetic, și acea rigoare specială care face dintr-un poem o lume autarhică, ne lasă să credem că ne aflăm în fața unui poet de o excepțională înzestrare, capabil să ne încînte cu cărți asemănătoare celor ale belgiencei Sophie Podolski, în care poemele și „ilustrațiile" se potențează reciproc, expresia poetică și imaginea plastică aproximînd fulguranța ori fluiditatea mentalului.

Și pentru că pînă acum Dan Stanciu n-a mai publicat decît un poem, cu o mare plăcere i-l publicăm noi pe cel de al doilea „Fiul Ariadnei", pe care îl cităm în întregime : „O vreme am fost constructor de case cărăm pietriș cu roaba lui Dumnezeu Un preot de bambus vinifica apa chiuvetelor cu formule în care o gramatică uscată suporta verbe fosforescente Din amvonul său instalat într-un vechi autobuz cu geamuri sparte condus de un șofer carbonizat într-o coliziune cu un deal de var (sau un munte de gaz ?)arunca anateme și excomunica (dacă un cui se îndoia sub lovitura ciocanului era excomunicat cît ai bate din palme și trecut într-un registru roșu aceeași soartă o aveau scîndura în care trebuia să intre cuiul ciocanul care îl izbise mîna care ținuse ciocanul și stăpînul mîinii) În zile deosebit de senine încuia Biserica Mobilă și pleca să boteze Boteza porcii găinile ouăle ouate de găini laptele muls varza pătrunjelul cartofii calul și căruța șaua și biciul pietrele de pe drum iarba (fir cu fir) copacii (frunză cu frunză) furnicile mușteleie albinele etc. Fiecare nume era trecut într-un registru alb Dacă se întîmpla ca un copac să fie lovit de trăznet careva alerga să-l anunțe că a murit Luca sau Optulică sau cum îl chema pe copacul acela și el radia numele respectiv din registrul alb (și din registrul roșu dacă era cazul) și-l scria într-un registru negru Pentru că imaginația sa onomastică deși foarte fecundă nu era totuși nelimitată cînd cineva își cumpăra o pereche de ghete noi aruncîndu-le pe cele vechi preotul ștergea numele ghetelor decedate din registrul negru și le trecea într-un registru albastru unde erau consemnate metempsihozele Dar nu despre asta era vorba preotul a fost o paranteză

Într-o vineri terminasem treaba ceva mai devreme și fumam pipa de la amiază cu spatele rezemat de o stivă de cherestea Cred că la un moment dat m-a furat somnul pipa mi-a căzut din gură și s-a stins și după un timp pe care nu-l pot calcula am avut senzația foarte vie (deși obloanele erau trase pe ochi) a unei lumini puternice și calde și imediat am simțit ceva ca fîlfîirea unor aripi sau a unei rochii și am auzit o tuse discretă sau poate rateurile îndepărtate ale unei motociclete Am deschis ochii și mare mi-a fost mirarea să constat că întreg cîmpul meu vizual se colorase într-o extremă de odihnitoare culoare verde Acest verde era traversat de o mulțime de fire aurii care se întretăiau într-o rețea destul de complicată amintind pînza de păianjen M-am gîndit la efectul Purkinje dar nu mi s-a părut o explicație corectă a ceea ce vedeam Am stat așa cîteva clipe și treptat rețeaua aia aurie s-a topit un galben agitat de pulsații a luat locul verdelui și curînd pe fondul acesta galben-vibratil a prins contur mai întîi o mînă cu unghiile date cu lac roșu-închis apoi a apărut o rochie cu multe cute și pliuri sub care părea să se afle un ventilator sau o sursă de aer pentru că se mișca mereu Capul și gambele femeii le vedeam ceva mai slab parcă prin cîteva straturi de fum de o claritate perfectă era însă acul de aur înfipt sub sînul ei sting Era un ac foarte lung îi străpunsese corpul dintr-o parte în alta dar femeia respira regulat (îi vedeam din cînd în cînd dinții sclipind) și nici o picătură de sînge nu-i pătase rochia" etc.

IULIANA PĂLĂLĂU

absolventă a Liceului Industrial „23 August" din București în 1979, Iuliana Pălălău, membră a cenaclului municipal „Săgetătorul", a publicat pînă acum în revistele pentru elevi și a fost premiată de trei ori, în 1977, în 1978, și 1979, la concursul „Tinere condeie". Picteză și scrie poezie cu o rară voință de autodesăvîrșire și cu o deplină conștiință a faptului că e la început de drum. Rostirea spontană, muzicală, penetrantă, ne-o arată, indubitabil, înzestrată cu har poetic : „Oare ce strămoș / mai strigă în mine și-acum / dorința de frunză sumară ? / Prin rădăcini fremătînd, gustul de sînge-nserează / teama profundă de gheară, / foamea de verde fecund ; / aurul, aurul fructului crud / talpa nătîngă-nfioară. // Oare ce strămoș / mă colindă acum, / cînd în ierburi apun și răsar / ca un simbure mut explodînd ? — / Prin artere de cer dormitînd, / sevele-mi nasc uriaș — spațiu / sardonic și blînd. // Oare ce strămoș / îmi poate răspunde, / prin ce anonimă-ntîmplare / eu sînt și nu sînt ?" **(Oare ce strămoș ?)**

Cînd reușește să depășească locurile comune, cînd renunță la retorica de manual și-și îndeseste poezia, Iuliana Pălălău comunică lapidar și convingător : „Nu rîde cu gura plină de cuvinte, / nu muri înaintea trupului, / nu plînge, nu mînți, nu uri / și mai ales nu ucide / pînă la frumusețea păcatului suprem." Farmecul multor poeme ușor desuete, naturalețea cu care cuvintele „se leagă", reveria autentică emanînd de dincolo de cuvinte ne îndreptățesc să sperăm în talentul Iulianei Pălălău.

CORNELIU ANTIM

Corneliu Antim face parte din speța pe cale de dispariție a poeților discreți. Deși ne cunoaștem din vremurile studenției ieșene, nu am aflat decît de puțin timp că scrie poezie. **Conjurația cuvintelor,** volumul pe care i l-am citit în manuscris, mi-a adus aminte de extraordinara carte de poeme a lui Cristian Simionescu, „Vicleniile oceanului", publicată la un deceniu de la debutul cu „Tabu". Asemeni lui Cristian Simionescu, Corneliu Antim scrie o poezie dificilă, prețioasă, densă, ermetică fără ostentația incifrării gratuite, o poezie livrească în buna accepțiune a cuvîntului, obsedată de muzica amplă a versetelor lui Saint John-Perse, de iradiația cuvîntului rar, de sugestia vocii unanime la întrunirea vecinic sărbătorească a cuvintelor. Cele trei cicluri ale cărții „Destăinuirile unui argonaut", „Douăzeci de conture ale liniștii", și „Cîteva respirații lirice într-un închipuit monolog DESPRE PUTERE", au o unitate stilistică și de ton demnă de invidiat de mulți publicanți de „cărți". Oricare poem poate fi citat, iată primul poem din cel de-al treilea ciclu : „Arde lumina singelui în ieslea-n care ne-am / născut jumătate nume pe jumătate trup. / Două săbii milnile tale-s încrucișate / deasupra capului a pașnică solie. O, îndurerată / apă ce-am zărit năvălindu-ți ochiul, ca un șoim / în eternitate. / Urcă-n aerul verii greierul soarelui / dîndu-ne de veste despre mersul cositului prin / împărățiile sferei. Miroase a grîu pîrjolit de / crivăț zarea drumului, în care-au intrat / păstorii de cuvinte. Iată rostogolîndu-se / meteoritul tungus din magmele planetei în afară, / lavă-a memoriei în exod peste umbroasa tăcere / în care ne-am înrămat părinții. / Prin sfinte cringuri de măslini doar / soarele-și preumblă caii de văpaie. / În nopțile dușmane, fără lună, fără stele, / cărunta lumină a martirilor însuflețește / diadema de piatră a țării ce sîntem".

Săvîrșită cu gravitate de ritual, ceremonia rostirii dezvăluie adesea un fond senzual și anxios : „În două pămînturi mă desfac, laleaua / singelui liberînd-o. / Pe două nume mă strîng. / Mereu numele dintîi mă alungă, ca o spaimă, / din urmă. Niciodată văzut, îl presimt ca o / umbră mistuitoare și jilavă pîndindu-mi odihna. // Al doilea nume mă cuprinde în sine. / Nerostit se dilată în trupu-mi și mă dizolvă. / Abur rătăcitor rămîn și neprihănit, larmă a / îndoielii ce mă zămislii."

Lirismul pur, străbătut de o undă de sentimentalitate, blîndețea franciscană cu care invocă făptura, introduc o notă particulară de idilă paradisiacă în viziunea poeziei lui Corneliu Antim care nu-și refuză nici cercetarea autoscopică, nici vehemența revoltei.

Știu că sînt la modă poeții care nu pot lega două vorbe, poeții fără metaficză și mai ales fără **talent literar,** îi va fi de aceea destul de greu lui Corneliu Antim, pudic și rezervat cum e, să se impună unui editor cu o carte atît de bine scrisă.

Necomplexat de mistica noutății, necondiționat de mizeriile unei cariere literare, Corneliu Antim scrie ca un adevărat pasionat de arta literară și ar fi spre imensul bine al poeziei noastre de azi dacă impostorilor interesați le-ar lua locul acești pasionați.

Cezar Ivănescu

Desene de Sorin Iifoveanu după „Hoții" de Akutagawa

mircea șoncuteanu

Poeme rodeo

(a)

În ograda mamei mele, în ograda
mamei mele m-am trezit
cu mîinile întinse M-AM TREZIT
spre pîntecele unui cal alb
ce mă amețea cu nările-i
ca o vrajă MĂ AMEȚEA

În ograda mamei mele, în ograda
mamei mele ochii mi s-au despresurat
de ceață MI S-AU DESPRESURAT
cînd calul alb a îngenunchiat
ungîndu-mă prinț CALUL ALB

Pe spinarea acestui cal alb, pe
spinarea acestui cal alb mi-a crescut
privirea MI-A CRESCUT
și a fluturat coamă despicînd bezmetică
liniștoliul aerului DESPICÎND

și privirea mea a coborît
vulturi A COBORÎT.

(c)

Cît de curați sînt caii
smulși din ochii noștri SÎNT

vinul ni-l ștergem cu pielea lor
și vinul se-aprinde prin venele noastre
albăstrindu-le SE-APRINDE

De ne mai tropotă firea
caii sînt vinovați CAII

Cît de curați sînt caii SÎNT
iubesc ei iarba și jăratecul
și credința IUBESC EI
oameni dacă ar fi
nu i-am crede OAMENI
ei sînt caii SÎNT EI.

(d)

Iul Lautrec

Ce trist este calul care dansează...
trist calul dansează

Într-un manej am aplaudat
trist calul dansează
eleganța și alte virtuți
trist calul dansează
crescute ca un cancer
trist calul dansează
în trupul unui cal
trist calul dansează
chiar ochii, parcă necontaminați,
trist calul dansează
ricoșau în timpul ierbii.
trist calul dansează
Ce trist este calul care dansează CALUL.

(...)

Fug caii
de-a valma prin lăstărișul chingilor fug
și de cele mai multe ori cu hățuri cu tot
FUG
o aromă ce țîșnește curajul plutește
în urma cavalcadei apuse CURAJUL

De mult fug caii FUG
acești neînduplecați fii
ai vîntului și ai țărinei NEÎNDUPLECAȚI
o aromă de lumină și sens
le cotropește urmele O AROMĂ

Fug caii
chemarea unui timp încins le bîntuie
nările și ei aleargă
călare pe timp EI ALEARGĂ
o aromă de viață și de moarte
purifică urma
copitelor DE VIAȚĂ ȘI DE MOARTE
copitelor ce învinge spaima
pămîntului învîrtindu-l ÎNVING.

marcela mariana milcu

Abia încep a scrie

Abia încep a scrie că și mor.
Ce tulbure e sufletul și trist.
Ca albia sub un secat izvor
Exist și mă întreb de ce exist.

Iubitul meu cu ochi de ametist
Atinși de ochii mei și înnegriți
Din vina mea nu sîntem fericiți :
Exist și mă întreb de ce exist.

Cînd îmi adulmeci, tandru — și te bucuri —
Aromele de proaspăt măr (căzut)
Privirea mea se-ntoarce de pe lucruri
Mai umedă decît la început.

Abia mă mai scutur

Fiindcă eu pling și fiindcă ochii mei cheamă
zăpada
azi ninge peste pajiștea fostă oraș
în amintirea lui ninge
abia mă mai scutur

Turme turbate fug în văi
văile hăpăie zăpezi și se ridică
taie cuțitele ningînd
abia mă mai scutur
Lacrimile mele fără de vîrstă
una de alta se-mpiedică
gerul mă ninge, doi colți de gheață
îmi apar în ochi
și sfîrtecă zăpada și dezgroapă și
nimic nu găsesc
decît un sînge cețos urcînd
abia mă mai scutur

Și ceva

Basorelief de piatră caldă
purtînd în el iluzia de libertate :
această ființă
privind înainte ce i se oferă :
tarabe viu vopsite, neguțătorii ale văzului
și cineva simțindu-se din spate venind
și ceva în cădere cu sunet metalic.
Pumnalul s-a răcit.

Necoaptă pîine

Roșii îmi sînt dinții de la preaalba
carne a pietrei din care am rupt
părîndu-mi dintr-o eroare a văzului fruct —
era de lut piatra, era de lut
ca un pui de cățea moartă
limba mea scincește-nsingerată
îmi e privirea amară
și spintecă lucrurile ca o gheară
doar numele tău șoptit, reșoptit —
spasmodice silabe
cu țipătul murmurate
cu plîns istovit
(nu
pot
trăi
fără
tine)
ce muguri rari sub brume rare
trupul meu tot e ca o pîine
de grîu necopt, necoaptă pîine
uscată-n reci cuptoare

În jurul nostru

Aur coclit, albeți încețoșate —
Coboară seara peste ochii tăi,
Aristion. Tu nu mă vezi acum
Cînd plîng de înserare ca de moartea-ți

Căci nu mai pică din tăcere clinchet
Cum altădată ; nici un ris în git.
În jurul nostru-asfințitoare lucruri
Și-o lume înecată în pămînt.

De bucurie

Aceasta îmi e iubirea : puterea de-a
îngenunchea
cu cîtă durere smulsă
dintr-un orgoliu nemăsurat.
Mîna ta, lin
pe trup mă atinge
și-n mingîierea ta locuiesc
ca într-o casă de lemn.
Mă uit la tine.
De bucurie
părul meu alb
ca Focul Suprem
roșu devine.

Cînd mă privesc

Copacii smălțuiți, răsunători
sunete încifrate își strigă în lumina
acestui soare-apune, ce niciodată
n-a răsărit

lumini învălmășite, flori fără anotimp
petrec îndoielii morți și părăsiții
în spațiul-timp incremenit, deasupra
a căruia stă paloșul netăietor

fruct fericit și smălțuit, răsunător
sunete încifrate strig spre tine, Cel Ce Știi
Totul ;

și înotînd prin ierburi roșii
(mîinile tale, ca îngerulte
ce mă ating, se dezmorțesc de mine)
strig dureros — dezmierdător spre ochii tăi
și mă încarc de-o mare frumusețe
cînd mă privesc
atît de clar, atît de luminos răsfrîntă
în ochii Orbului

Vîntură semințe

înlături coaja altă coajă crește
falșii profeți ce bine profețesc
gonguri ce sună nașterea moartea deodată
de le-ai lovi cu un ciocan de liniști
oricum s-ar auzi
apleacă pleoapele e noapte
ridică-le s-a înziuat
șoimii vulturii eretii s-au repezit
în sus spre pradă ieșind din cer
nimeni nu zice nimic și nu face
doar niște mîini frumoase în descărnarea
în tremurul lor
vîntură semințe

semințele mici rămîn în sită

marius petrescu

Arheologie sentimentală

Trenurile
ce asediau orașul, în suburbii,
ca niște țipete de pescăruși
arzînd întins aerul...
Bibliotecile pustii și întunecate
(lipeam timpla de ziduri
și ascultam cum se mai învechesc
tomurile
încă o noapte)...
Statuile, rotindu-și umbra ușor
după lumina țigărilor
aprinse în frigul din parcuri...
Singurătatea pe care mi-o inscenam
cu lecturi cehoviene...

Știu, recunosc tot,
totul mi-a fost trăit
de un anotimp
cînd mă trăda iubita
pentru prieten (sau poate invers,
nu-mi amintesc...) ;
ce importanță ar mai avea
dacă tot era pe sfîrșite toamna !

E limpede —
îmi lipseau de fapt viciile,
vreau să spun, o vocație înspăimîntătoare,
în rest,
sufeream ca de obicei,
ajutat — firește... — și de
„Autoportretul" lui Dürer.
Iată :
mă apropiam de fereastra umedă,
noaptea,
și mă prefăceam plîngînd —
Miraria, Eumeea, Lusiana,
de cîtă iubire ar fi fost nevoie
pentru a învinge ploile orașului,
ce părea suspect și alunecos
ca o piele de șarpe în întuneric,
cît de mult ar fi trebuit să ne iubim
pentru a supraviețui
acelor ploi crude și tăioase,
cînd toate străzile, în ora tîrzie,
duceau spre o singură încăpere
(fagur călduros
și adînc,
asemeni unei vetre de mînăstire...)
în spatele căreia
se mai puteau asculta, încă —
ce exaltant ! —
migrațiile mileniului unu,
trecînd pe lîngă înlănțuirea noastră
ca o umbră de îndoială...

Miraria, Eumeea, Lusiana —
așa îmi treceau anii visînd călătorii
fabuloase
la mormintele din Bucovina.

Știu, recunosc tot, nimic n-a scăpat,
poate numai aerul
de-o clipă
la întîlnirea dintre două priviri !
E limpede —
nu era nevoie de mai multă viață,
a trebuit mai mult destin, doar,
ca să topească totul
în cruzimi fragede,
ironii scumpe și asasine,
antologii de sensibilitate înundînd
anticariatele,
porecla nostalgic rebarbativă : „generație".
Adieu,
pour une autre fois, mes copains...

Nu se mai poate salva nimic !
Felul nostru de-a plînge
se televizează astăzi în culori,
ultima noapte de iubire
va fi oficiată la slujba duminicală,

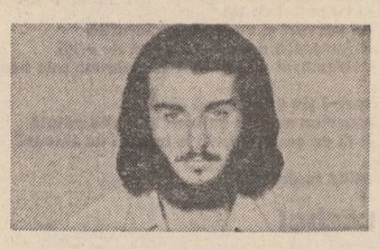

pe locul singurătății
de altădată
a înmărmurit acum monumentul eroului
necunoscut, iar spaimele noastre,
marile noastre înfringeri —
Miraria, Eumeea, Lusiana,
sonorizînd îndepărtat,
cînd se stingeau luminile orașului,
în zori,
căderea celei din urmă stele —
vor umple timpuriu muzeele
lumii (voilă, mes amis !)
cu o tăcere de moarte...

Spleen

la porțile Orientului

O făclie
cu vîrful topit de arderea îndelungă,
într-o mansardă din Răsărit...
Jur împrejur, stive tăcute:
tomurile
sfinților părinți ;
peretele încărcat de icoane.
Undeva, dincolo de orizont, se zărește
capătul lumii...
„Fiecare moare singur" —
îți vine să zici,
gîndindu-te la Teofan Grecul.
Ce viață! Mai sînt
atîtea păduri de mesteceni, iluminatele stepe
Ai început să scrii :
„Frica e a doua superstiție.
Va veni o zi..." Dintr-odată,
o herghelie sparge timpanul nopții
cu sălbăticie —
„stepele..."
Undeva, dincolo de orizontul absurd,
pîndind în beznă,
trebuie să existe capătul !
Încă un răstimp îți mai trebuie,
încă o soartă (această erudiție a imortalității)
și vei crede, vei ajunge să știi,
acolo, departe,
în turnul luminat din Răsărit,
cum este, cu adevărat, de unul singur,
la sfîrșit.
Ce viață ! Încă o dată, de tot...

Elegie

O rămîi,
mi te arată,
din somnul de
veghe —
moartă...

O rămîi,
blinda cruzime
nu se-aude, nu se
vede,
niciodată, nime...

O rămîi,
ce simplu doare
răsăritul
morții tale...

O rămîi,
a fost aevea
basmul unei vechi
dureri —
vino-ncet, rămîi
departe,
bucură-te, să nu
speri...

O rămîi,
cît mi-e de teamă
singur, singură de-a
pururi

Mamă...

POEZIA — COCHILIE

„Singur langajul poetului, incoherent încă și vag, acest langaj al perturbațiunii, acționează și transformă" scria Gellu Naum cu amar orgolioasă afirmare în „Castelul orbilor". Activism și nu reflexivitate a limbajului. Căci la Gellu Naum limbajul e propensiune, mișcare spre ceva, chiar fără a renunța la mitul redobîndirii virginității și prospețimii originare a limbii. Virginitate care nu e dată de cuvint ci de relațiile dintre cuvinte. Ceea ce se demonetizează nu e cuvîntul, sînt supuse eroziunii relațiile inter-lingvistice, iar limbajul „perturbațiunii" acționează în precaritatea tiraniei uzului. Lucruri devenite comune, insuficiente pentru a individualiza o creație originală și puternică precum a poetului român. Lucruri valabile poate pentru „Drumețul incendiar", pentru „Vasco da Gama", pentru „Culoarul Somnului", unde aspectul tehnicist al scrîiturii covîrșește oarecum substanța sensibilă. Ceea ce-l individualizează pregnant pe Gellu Naum însă, alături de însușirea creatoare a unor tehnici moderne ale scrîiturii, alături de apetența unei originar-inocente surse de lirism, este motivația psihologică a demersului său. Altfel spus, această motivație hrănește fertil bogăția de reprezentări ale liricii sale. Orice mare operă e produsul unei crize, al unui impact. Fie că uneori își asumă conversiunea pe drumul Damascului, fie că nu și-o asumă. La Gellu Naum acest impact îl constituie drama accentuată dintre o conștiință lucidă pornită în autentic spirit suprarealist să descopere mecanismul real al gîndirii poetice, ceea ce înseamnă autoritate intelectivă, și o anume structură psihologică a ființei, ceea ce înseamnă aici autoritate senzitivă. Am zice că pe plan orizontal domină autoritatea intelectivă iar pe plan vertical autoritatea senzitivă. Demersul nostru critic încearcă urmărirea celui de-a doilea plan, apt să reveleze o structură poetică deschisă. În profunzime Gellu Naum este o structură precară, introvertită, dramatic scindată, obsedată de obținerea relațiilor armonioase cu Lumea, iar „pohemul" nu înseamnă decît reflexul salvator al unei defensive rezultată dintr-o defecțiune organică a comunicării. Prin defecțiune organică înțelegem necesitatea unei ființe complexat raționale, neîncrezătoare în vorbirea obișnuită, pentru care cuvîntul înseamnă pudoare, ascundere a unor răni puternice. Ce țîșnește la suprafață nu e rană, ci reflexul rănii. Nu e vorba de un truc, ci de conștiința că cuvîntul e mai puternic cînd acționează din umbră, și nu în plină strălucire meridională. Iar pudoarea restituie scrisului o demnitate pierdută prin uzitare, „pohemul" fiind astfel învestit cu noblețea unui spațiu ocrotitor, el temperează izbucnirile dinlăuntru. Cîtă inocență și cîtă gravitate în a crede că cuvintele sînt miraculosul spațiu protector al ființei ! Nu e vorba, firește, de o lirică a măștilor, ci de reflexul de securitate al unei ființe înapte de a ieși din sine în luminozitatea covîrșitor destructivă a comunicării imediate. Căci la Gellu Naum, alături de minarea consecventă a edificiului cartezian al rostirii, întîlnim pseudo-confesiune, pseudo-narațiune, pseudo-parabolă, pseudo-divagație. Căci, esențial, Gellu Naum practică o poezie-cochilie, aici înțelegînd ață o defecțiune organică a comunicării, un fel de afazie, cît și deschiderea pe care o dă misterul cochiliei. Fără a lua în considerație aspectele morale ale simbolului, poziția lui Gellu Naum e similară cehovianului „om din carapace".

Ceea ce reține atenția în poezia lui Gellu Naum este folosirea aproape în exclusivitate a timpului imperfect al spunerii. A vorbi la prezent înseamnă pact al unui imediatism al percepției cu lucrurile, confesiune implicată, asumare neintîrziată a realului. Imperfectul e timpul nedecisului, al aproximărilor, al reconstituirii proustiene a unui demers în volute și arabescuri al Memoriei, căci Muzele, se știe, erau fiicele Mnemosynei. Imperfectul e rodul unei sfiiciuni de a aborda abrupt realitatea, e o manieră securizantă a ființei : „Dar acestea sînt lucruri din trecut..." Iată, deci, cum inconștientul unei ființe expusă asaltului necruțător al lumii atrage după sine alegerea armăturii verbale cea mai autorizată în a vorbi despre ființă.

Atenuare funambulescă a cruzimii, reducere la deriziune a actelor fundamentale, stăpînire remarcabilă a convulsiilor, a scrîșnetelor, a intemperanțelor, scenariu învăluitor al unei conștiințe frustrate de confesiunea directă — iată cîteva din atributele poeziei-cochilie. De exemplu, iminența sfîrșitului e tratată printr-o ironie amară, printr-o conștiință aparent împăcată a fragilității ființei umane, printr-o resemnare dureros-revoltătoare, totul într-un ton sub care presimți vertijul grozăviei : „Pînă mă spăl de noroi, pînă dreg undițele astea ude / totul se va sfîrși La stînga / băiatul care mi-a turnat lapte pe scară / adulmecă apropierea unei obscure devastări / nu poate să vorbească zice a a a a își tîrîie picioarele / Acum pleacă și el Are un tren la 9 / Oricum ar fi momentul să mă car și eu / cu sufletul deasupra peste piele / printre bastoanele albe cu care se bat orbii / pe lîngă sîrma nenorocită pe care îți usuci fusta de vară / pe lîngă zidul vechi sub care se dărîmă / îmbrățișările noastre înghițite de umbră / Oh m-am oprit lîngă tine / ca un copac care

umblă lîngă un copac care stă / și numai frunzele noastre disperate încearcă să se agațe de cer / pe cînd ne cad în iarbă mărgelele de sticlă". Despre lucrurile grave, iată aceeași mimare a reticenței, a nepăsării dezarticulate, într-un poem „despre patrie" cum scrie Cornel Regman : „Curînd trezindu-ne cu ochi gifiitori / discutam ca despre coamele aspre ale profeților / și eu spuneam de fapt există o singură mamă pentru toți / laptele ei e pe bufet / ea a trecut mai de mult speriată / prin locuri prea înguste pentru îmbrățișări / una hotărîtă să cugete sus și tare / să stea în dreptul geamului între soare și tubul cu pastă de dinți / pe canapea să ne zîmbească tandru / ca într-o fotografie iscălită de un cîine / acum și-a descheiat armura fluieră pe balcon / și eu îți spun fiindcă trebuie să spun ar trebui / să adaug fiindcă trebuie să adaug / există o singură laptele ei / ar trebui să ar trebui chiar acum / vroisem eu mai demult dar au intervenit niște / și a trebuit să de aceea nu se mai dar oricum / bagă de seamă (scuză-mă) și / te ninge pe ochi Mi s-a spus că..."

În straturile de profunzime ale poeziei lui Gellu Naum figura clovnului domină autoritar. Cum scrie Cornel Regman, fără a anunța însă : „Refuz al poemului, „pohemul" e strîmbătura claunească, modul saltimbancului de a figura omenescul, autenticitatea, dintr-o pudoare sau dintr-un scrupul, sau poate pentru că hilarul e citeodată singura cale de a reține asupra lucrurilor grave". Asumare plenară a iraționalului existențial, prin sarcasmul său amar de conștient, clovnul implică în contradictoria-i alcătuire un destin al umanului. Actor desăvîrșit, prin tumbele și măscările lui violente, „marele mut", prin freneticele lui dezlănțuiri, clovnul e ipostaza tragică a umanului, spațiu recules al incomunicabilului, al tăcerii cuvintului, al sărăciei ontice. „Nebunia" clovnului e conștientă, ea exprimă, în esență, imposibilitatea comunicării autentice, autenticul obținîndu-se prin negație. Toate deambulările pseudo-narative ale lui Gellu Naum exprimă crisparea clovnului. Specifică Clovnului îi este parodia. Astfel întîlnim parodia armoniei ființei („Starea de echilibru"), parodia mecanicii timpului („Crusta"), parodia limitei („Zidul"), parodia sacrului („Întoarcerea poetului risipitor"), parodia transhumanței („Ciclu"), parodia justiției („Talion"), parodia științei („Torsiunea lui Möbius"), parodia sportului („Cross"), parodia mitologicului („Caron"), parodia adevărurilor ultime („Bătrînul ședea mort"), etc. Se poate vorbi la Gellu Naum chiar de o tehnică claunescă, tehnică a discursului discontinuu, a saltului, amestec bizar al domesticului cu sacrul, al nudității cu luxurianța, al gravității cu sarcasmul, al realului cu imaginarul. Despre acest punct arhimedic, esență a poeziei, teoretiza Breton în al doilea manifest al suprarealismului : „Tout porte à croire qu'il existe un certain point de l'esprit d'où la vie et la mort, le réel et l'imaginaire, le passé et le futur, le communicable et l'incommunicable, le haut et le bas, cessent d'être perçus contradictoirement. Or, c'est en vain qu'on chercherait à l'activité surréaliste un autre mobile que l'espoir de déterminer ce point".

Conștiință a subteranei subconștientului, Gellu Naum practică o poezie a fluxului memoriei. Nimic ordonat însă după arhitectonica reconstituirii gîndului. Dicteu automat al gîndirii, limbaj-protuberanță, acționînd subversiv în mecanica vieții și a limbajului, restituire „sinceră" a bogăției lumii, tehnică a paradoxului. Ceea ce afirmă o propoziție, neagă cealaltă. Relativism al lumii, labilitate a gîndirii („Rochia cu franjuri", „Umbrela onorifică", „Era o epocă", „Pohem", „Iată am terminat", etc.). În „Diminețile cu domnișoara pește" poetul își deconspiră rimbaldian tehnica : „îmi dădeam seama că undeva la frontiera dintre haos și ordine există o idee inspăimîntătoare / pe suprafața mea expresivă acolo unde germinează legăturile / și locurile goale dintre forme / intuiam efectele previzibile ale unor legi aproape fizice / natura mea constituia calitatea lor fundamentală / și rezistam tentațiilor nostalgice folosind adesea combinații aspre", și mai apoi : „impulsiile ar fi putut să mă înțepenească / munceam din greu ca să interzic cuvintelor să devină sentimente / gesturile mele cele mai dezordonate păstrau amprenta unei delicate rețineri / păreau ființe vechi trăind sub apa mării în principiul unei netezimi egale / punțile unei vieți practic vizibilă și dezinteresată / povara unui purtător fără aluzii fără referință". Iată, în același poem, o posibilă definiție a poeziei-cochilie, flux imprevizibil al memoriei : „vedeam cum lucrurile se îmbină la suprafață dar le simțeam respingîndu-se înăuntru / și mă atrăgea splendoarea liniilor rătăcitoare / caracterul erotic al formelor noastre de bază / îmi oferea cadrul retragerii în adînc / acel mod de a trăi și așa mai departe". Din intuiția dramatică a impactului eu-real, real-limbaj, limbaj-eu, această mare poezie recurge la fărîme, la colaj, la imixtiuni, la eșantioane, la ludic, la gîndirea absurdă la inserțiile paradoxale, la persiflările inocente, la faconda onirică, la ingenuitatea claunescă.

Dacă Virgil Teodorescu, celălalt mare poet suprarealist român, practică poezia neîntreruptă, avînd iluzia continuității, a dialecticii, a „vidului plin", Gellu Naum practică poezia-cochilie, poezie a frînturilor, a dezarticulărilor, a imposibilității funciare a lucrurilor de a se concilia, o poezie a fragmentelor contradictorii. Ceea ce la Virgil Teodorescu devine surplus, abundență, la Gellu Naum nu e decît puținătate, mefiență. Din cochilie nu poți vedea lumea decît ca din peștera lui Platon, de aceea predominante în poezia lui Gellu Naum sînt figurile larvarului, răsfrîngerilor, convulsiilor, umbrelor, amorfului : „în zvîrcolirea dementă a stufului în magma convulsiei / ușor deslușești geamătul oarbelor mlaștini / și numai clătinarea cuvintelor te mai leagănă" („Luntre și punte"), sau : „Ieșit din stuf ca din faptele mari ale adolescenței / printre ființe matematice cu umbră animalică / (oameni în toată firea orbiți de o descriere) / mă ghemuiam la umbră cu un știulete de porumb la cap" („Periplu"), sau : „Oh culegînd la ștevie pe după gard oh ne cuprinde ca un pat de piatră / o așteptare fără obiect / o cauzalitate care nu mai funcționează sau funcționează după legi nebănuite" („Oh culegînd la ștevie"), etc.

Poezia-cochilie, la nivel expresiv, se deconspiră prin ceea ce Radu Stanca numea „tehnica ultimului vers". Susținem că Gellu Naum este o structură atenuat tragică. Funambulul își rezervă plăcerea ca la sfîrșitul reprezentației bufone să-și dezvăluie figura ridată de flăcări sumbre : „și noi vorbim singuri ca două clopote abia mișcate de vînt" („Ca două clopote"), sau : „și fața mi se prăbușește ca un zid într-o secundă" („Virtutea ca subterfugiu"), sau : „Cu timpul ne cuprinde o apă generală fără adînc și fără suprafață" („Cu timpul"), sau : „și e atîta ceață încît abia se mai văd cuvintele" („Marile serbări galante") — sau : „bătrînul se zvîrcolea pe bălegar șoptea NU Atîta șoptea" („Bătrînul ședea mort"), etc. Această observație ar putea fi extinsă în ceea ce privește titlurile poemelor.

În poezia românească, neîndoios, Gellu Naum este unul dintre cei mai mari poeți „ludici" dacă înțelegem prin ludic și gravitatea existențială, marcă a „seriosului" kierkegaardian. Și e un exemplu strălucit al premisei noastre că o mare poezie se poate naște numai dintr-o incompatibilitate, fie ea socială, lingvistică, psihologică. Poezia lui Gellu Naum este rezultanta unei extraordinare incompatibilități psihologice.

La capătul acestui excurs, esențial și inevitabil ni se pare a relua opinia noastră din eseul despre Virgil Teodorescu din „Luceafărul" din 23 mai 1981 : „Gîndind însă, fără prejudecăți, poezia română din secolul nostru și observînd amestecul necontenit de Ordine și Aventură, va trebui lîngă un Lucian Blaga să admiți și un Virgil Teodorescu, lîngă un George Bacovia să admiți și un Gellu Naum...".

Tiberiu Dăioni

CONTRIBUȚII LA «BAAAD»

Un sunet straniu, un joc bizar al cuvintelor ne frapează în versurile lui Cezar Ivănescu, ne captivează și ne tulbură chiar atunci cînd nu întrezărim substratul ideatic din care se hrănesc metaforele : „ ! Cînd voi fi orb asemeni unui ochi pentru el însuși / și ca s-ajung la mine va trebui să mor"... Orizontul nostru de recepție e izbit în plin de această bruscă răsturnare de valori : sîntem obișnuiți să credem că vedem cu ochii lumea și pe noi înșine iar acum aflăm că ochiul viu ne minte, că doar prin suprimarea lui ajungem la conștiința de noi și de univers. De unde o asemenea inversare semantică în interiorul cuvintelor și ce semnificație poate avea prezența persistentă a „thanatosului", a morții în toată lirica lui Cezar Ivărescu (de la **Rod** [1968] la **Muzeon** [1980]). Ar putea fi de sursă existențialistă, cum ne-o spune critica și într-adevăr, de la Kierkegaard, de la Heidegger etc. poate proveni o parte din simbolistica poemelor lui Cezar Ivănescu. Dar avem de-a face cu o viziune poetică iar nu cu discursuri conceptuale și citind un volum ca **La Baaad** (1979), unde tema „thanatosului" e istovită de toate semnificațiile posibile, simțim că schemele existențialiste nu reprezintă decît un vag procent din ideația încorporată în poezie, un punct inițial din care se privește spre alte zone ale spiritualității antice și moderne. Rămînînd la teoria angoasei sau absurdului nu vom izbuti să traducem mai nimic din alchimia unor imagini derutante și complexe, codificînd un mesaj parcă de dincolo de lume : „cînd voi fi orb / și mort și floarea o voi privi prin rădăcină / umbra de om trecînd deasupra mea / îmi va chema gîndul că voi fi viu, iar omului că va fi întins asemeni mie". Sîntem „aruncați în lume", ceea ce echivalează cu „sîntem aruncați în moarte", ne spune parcă poetul întocmai ca existențialiștii. Dar citind pînă la capăt observi că la Cezar Ivănescu ecuația se inversează pe nesimțite și-atunci „sîntem aruncați în moarte" devine egal cu „sîntem aruncați în viață". La prima impresie însă „disperarea" e prezentă pretutindeni în aceste poeme și autorul nu cruță nici un procedeu prin care ne-o poate sugera. „Baaadul" e o cetate a morții, „nu e tărîmul Înverii / e desăvîrșita transcendență a Morții / Argos al crimei / Thebă a incestului / Egipt al robiei / Canaan al făgăduinței / mizeră drojdie a visului la Mancha / nici o speranță nu mocnește / zaristea orizontului". Omul ne apare „cu Gîndul Morții ca un frate geaman", el trece „din nimic în nimic", sălășluind în neant, „neantul" ca și „nimicul" fiind concepte tipic existențialiste. Dar, ca altădată la Ion Barbu, imaginația fierbinte a lui Cezar Ivănescu își asociază, în răspăr cu valul de poezie contemporană, idei din teorii vechi, specioase și oarecum exotice, pe care însă le topește și le interpretează în chip propriu. Așa, de pildă, erosul,la fel nașterea, sînt cauze ale morții, ca în textele indiene, sau ca în unele hermetice, unde „celui qui a chéri le corp, issu de l'erreur de l'amour, celui-là demeure dans l'Obscurité, errant, souffrant, dans ses sens les choses de la mort". Or, la poetul nostru, iubirea și moartea se confundă în asemenea măsură încît, undeva, încearcă să le reprezinte printr-un singur cuvînt compus din prescurtarea celorlalte două : „Nu aveam vreme să numim / iubirea moartea decît iubi-oarte". În alt poem, moartea e în sărutul și sexul feminin : „nu e anunțul morții / el e demult în buza fecioarei — copilandru / pe care-ați tăinuit-o-n pat ca pe o viespe fără ac". Tot de-aici poate proveni o frecvență „obscuritate" și prezența în preajma actului erotic a „umidității", „par quoi est constitué dans le monde sensible le corps, où s'abreuve la mort". Așa se face că „Baaadul", cetatea morții, este și cetatea sau un imperiu al erosului. Tot în acest volum sînt cuprinse cîteva poeme dramatice : **La Baaad, Bocet, Numitul G.B.** în care motivele sînt elocvente : cancerul, sicriul, moartea deci pe care poetul se străduiește să ne-o reprezinte cît mai palpabil, neevitînd nici scenele grotești : o concurență a morților la intrarea în cimitir, mirosul mortului alterat, lichidul care curge din sicriu etc., încît lectura lor e o adevărată experiență a putrefacției dar care în ultimă instanță se transformă într-o terapie, asemenea unui tratament-șoc ce combate prin exacerbare senzația pe care el însuși o provoacă. De altfel, în alt poem **(Artistul tînăr)** se avansează explicit ideea depășirii angoasei prin însăși trăirea terapeutică a tragicului :„ ! suprema gratuitate / suprema libertate, ca o / ușurare a inimii, ca o bucuroasă / concepție a nimicului ultim / a dezastrului total și rezolut, / artistul trebuie să / și-o descopere într-o zi : / ca o dezamorsare a unei / bombe : pentru a putea / în continuare suporta !"

Intrăm deja în comentariul celuilalt substrat al thanatosului în poezia lui Cezar Ivănescu, din care transpar soluțiile, „salvările", transfigurările morții. Dar, trebuie avertizat, nu vom întîlni aici nici una din replicile reconfortante, „optimiste" ca, de pildă, nemurirea sufletului, viața edenică de dincolo, moartea eroică în numele idealului etc. Soluțiile sînt de altă natură și, pentru a le percepe, trebuie să distingem cîteva din sursele livrești ale poetului. Nu vorbim de izvoarele literare, versul său, s-a mai spus foarte rafinat adesea, dovedind o cunoaștere sigură a variilor tipuri de poezie, clasică, medievală, contemporană, inclusiv folclorică. Ne referim

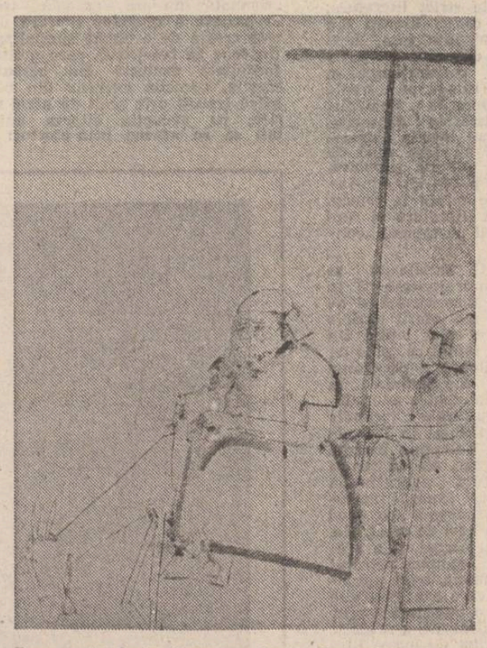

Desene de Sorin Ilfoveanu după „Fantastica și trista poveste a candidei Eréydira și a nesăbuitei sale bunici" de Marquez

la sursele filozofice la fel de diverse, și care se asociază poetului mai ales pe linia depășirii raportului dual dintre gîndire și existență, încît lecturile reținute și încorporate în versurile sale provin din doctrine care, în cugetarea filozofică europeană, s-au opus scindării omului de lucruri și spiritului de materie. În aceste concepții moartea nu se mai contrapune vieții, ci i se alătură, ceea ce, transpus în planul discuției noastre, vrea să spună că moartea e depășită chiar prin moarte. Avem astfel o răsturnare semantică înlăuntrul cuvîntului : sensului negativ din limbajul obișnuit i se substituie unul pozitiv și integrator întrucît moartea, acum viață, reprezintă o realitate vastă, universul întreg, din care viața în limbajul comun, acum moarte, nu constituie decît o parte neînsemnată. În această interpretare, moartea din lumea noastră e doar un mijloc prin care se accede la viața universală. Mai simplu spus, ca în poemul eminescian, viața noastră trecătoare nu e decît un „vis al morții eterne", sau precum în versul lui Cezar Ivănescu : „somnul tău e mai curat / și mai adevărat ca al lor / căci în el poți visa întreg / visul morții". Se caută, așadar, suprimarea dualismului dintre conștiință și realitate, dualism temporar, dramatic, și cufundarea în viața cea infinită a universului. Dar astfel, moartea e o speranță a vieții celei adevărate încît nu trebuie să ne mirăm cînd întîlnim în poemele lui Cezar Ivănescu asemenea paradoxale afirmații : „plîngeți, plîngeți / totul e pierdut / iluzia morții / dispariția visului morții" ; sau : „cînd cel pribeag în Țara / Verii suspinînd se-ntoarce doar / să-ți spună că nu e Moarte / și aceasta nu e un lucru fericit !" Din acest unghi tot pămîntul pare o „provincie" și dezirabil e „Ritmul Universalelor Rotații", „un loc unde să fie totul sigur / pe sine / un loc unde pe sine se răscoace / în siguranță Totul / centrii acestei existențe / ecpyrosis fatal fluviul esenței ?"

Aceasta fiind o schemă mai generală, numeroase alte sugestii vin s-o întruchipeze în versurile poetului nostru și care toate se convoacă în scopul sfărîmării dualităților pe care se întemeiază gîndirea noastră obișnuită. Lumea, cosmosul se meditează pe sine, spirit și materie sînt tot una, ele nu se mai contrazic, nu se combat, nu se recuză : „Și corpul meu (mort — n.n.) în singurătate / însensibil devine aidoma vremii totale / și curge prin el **meditația** / fără ruptura de sînge dintre viață și moarte / și mă-nșel perfect". Acest „mă-nșel perfect" poate deriva dintr-o rezervă încă a poetului însuși, ca și a noastră, a cititorilor lui, față cu o asemenea viziune existențială pe care mai mult o construiește ca model conceptual decît și-o asumă cu credință integrală ; de-aici poate un accent dramatic în aceste poeme, perfecte ca scenariu filozofic dar tulburate de un substrat sufletesc în dubitație fapt ce, la urma urmei, nu face decît să sporească tensiunea și efectul psihologic-estetic. Ne aflăm așadar cuprinși în Firea universală a tuturor elementelor iar transferul din această viață nu e decît prilejul de a intra într-alta mai reală și mai vie : „aud flautul funebru ! / va fi o bucurie-n Fire pentru toți / cînd voi fi murit / și eu mă voi fi bucurat primul / ... mă bucur / că nu voi mai fi". Aceeași viziune e servită în alte poeme cu inspirații din vechile culte ale vegetației unde planta, grîul, de pildă, crește pe trupul ascuns în pămînt al unei „fete albe" ca o reînviere și o reafirmare a vieții : „pentru tine nu va fi moartea. / Or, numai oamenii cu mîna de varice / plug vor împlînta să iasă bobul sacru / și sînii ți-i vor despărți unul de altul !" Alte motive similare : taurul sacru, motivul crinului simbolizînd viața și moartea unite într-o aceeași imagine, mitul androginului — perfecțiune supraduală etc. Nici într-un poem ca **Pitagoreicii** nu trebuie să vedem o soluție metafizică, așa cum s-ar deduce citind numai sensul literal al metaforelor : „ ! Lăsarăm contradicțiile sfărîmicioase ca țărîna... / delirul țîncușat al unei mori a cărnii". Or, se știe că Pitagora înființase la Crotona o comunitate de spirite alese, izolate trăind conform unei filozofii, revelată matematicianului grec în Egipt, care impunea o desprindere de nevoile excesive ale trupului prin posturi și regimuri severe, prin cufundarea în meditații și tăceri îndelungi, încît ajungeau într-o stare de aprehendare a unor realități cosmice, altfel invizibile. Se înțelege că în aceste condiții moartea fizică devenea un factor indiferent, nu mai conta în cadrul existenței superioare ce se realiza prin iluminare. Dar ascetismul pitagoreicilor nu echivala cu o negare a naturii, asemeni celui creștin, ci numai cu devansarea unui strat superficial al vieții pentru a intra într-unul mai profund, în fondul adînc al naturii însăși. Chiar „numerele" lor nu erau niște esențe ideale, ci nuclee vii și concrete ale cosmosului : rămînem așadar într-un fel de panteism. Să citîm acum poemul lui Cezar Ivănescu și să-i vedem frumoasele articulații simbolice cărora le corespunde o aleasă expresie artistică, fiind unul dintre cele mai izbutite din acest volum : „Apoi ne-am dezlipit / de ne-ncetata suferință / ca o fecioară care lasă să-i cadă / straiul de în urzit — precum / albeața celui mai curat trup de fată / ne-am îmbrăcat în alb — seara și dimineața / ca doliul soațelor frigiene / nimic care să fie ceva viu, / ceva animal nu am gustat / — miere cu puțină apă / ne încerca o slăbiciune a întregului corp — / dar mai bine începurăm să vedem / frumusețea unei femei care ne vine în față / în lumina ei proprie / frumusețea azi ne mîntuiește / și moartea ne-o pășim / ca pe cadavrul unui animal de pripas / pe care roțile unei mașini / ni l-au zvîrlit în drum". Avem și-aici o pătrundere prin moarte în existența esențială, dar tot imanentă, a cosmosului.

Așadar, note din filozofii noi și vechi, din eresuri populare, din mituri antice, din teorii gnostice, hermetice sau creștine-medievale (acestea mai vizibile în **Muzeon**, cum remarca Dan Alexandru Condeescu) dar care primesc un sens numai filtrate prin sensibilitatea modernă și într-un fel unică a poetului, concură la configurarea unei viziuni dintre cele mai originale din poezia noastră actuală. Avînd în vedere asemenea surse posibile de inspirație și o anume concepție a corespondențelor, a unui eros între fenomene eterogene, ca viață — moarte, lucruri vizibile și invizibile, organice și anorganice, vom recepta mai ușor un poem ca **Gnoză** (p. 138), de o mare elevație artistică : „!Cînd voi fi orb asemeni unui ochi pentru el însuși / și ca s-ajung la mine va trebui să mor"...

Aceste conexiuni simpatetice între ochiul viu care nu se vede și ochiul mortului care se vede pe sine, între omul viu de deasupra care pare mort și omul mort de sub pămînt care se simte viu, apoi floarea înfiptă cu rădăcina în inima mortului, care, la rîndu-i, o cuprinde pătimaș ca într-o înlănțuire erotică, alcătuiesc un univers rotund și dens ce dizolvă contradicțiile într-un tot armonios de o sferică perfecțiune. Dacă din aproximativ aceleași izvoare inspiratorii, Ion Barbu realiza un univers purificat și esențializat, iar ca expresie o muzică reconfortantă și solară, Cezar Ivănescu, cu dispoziție bacoviană, dar cu speranță în puterile regeneratoare ale cosmosului, imaginează un ermetism compact, în care spiritul se difuzează în materie, instaurînd o egalitate a existenței și inexistenței, o identitate perfectă a monadelor în tot. O identitate, o totalitate, cam solemnă și cam obscură, de unde și efectul șocant pentru noi al metaforelor, al cuvintelor grăind despre relații misterioase de dincolo de lucrurile pe care sîntem obișnuiți să ni le sugereze în limbajul comun, vorbindu-ne în același timp însă despre un spirit detașat de egocentrismul „zilei", iar în felul său, năzuind cu stăruință, ca și celălalt poet, tot spre puritate și spre absolut. Acest univers începușat, al extazelor reci (din **La Baaad**) se va modifica, va fi străpuns de un șuvoi de lumină în volumul **Muzeon** printr-o subtilă metamorfoză a motivelor care pretinde însă o cercetare specială.

Marian Vasile

VIRGIL TEODORESCU

MARTOR OCULAR

Corabia lui noe ar fi fost făcută din lemn de salcim
și zice-se că domnul dumnezeu i-ar fi spus cum s-o alcătuiască :
lungimea corabiei să fie de trei sute de coți,
lățimea de cincizeci de coți,
iar înălțimea de treizeci de coți,
și i-a mai spus să facă o fereastră la un cot de acoperiș,
iar ușa corabiei să fie de cealaltă parte a ei,
să facă trei rînduri de cămări : jos, la mijloc și sus,
și cînd domnul dumnezeu deslănțui potop de apă
ca să piardă toată făptura de sub cer
în care suflul vieții sălășluiește,
bătrînul noe care avea peste cinci sute de ani
cînd fu în stare să împlinte în pîntecul femeii sale
sămînța pentru zămislirea celor trei feciori :
sim, ham și iafet,
ținîndu-și legămîntul, întră în corabie împreună
cu fiii săi,
suind pe punte, din toate animalele, din toate tiritoarele,
din toate fiarele și din tot trupul,
cîte două, parte bărbătească și parte femeească,
pentru a rămîne și ele în viață,
apoi din toate pasările înaripate, după fel,
din toate soiurile de animale, după fel,
și din toate soiurile de tiritoare, după fel,
luă cîte două : parte bărbătească și parte femeească,
pentru a rămîne și ele în viață,
luă animale curate și animale necurate,
luă hrană din destul pentru sine și pentru ahelea,
iar cînd noe urcă pe corabia din lemn de salcim,
așteptînd deslănțuirea potopului,
împlinise șase sute de ani, halal de viața lui,
apoi după șapte zile de așteptare se deslănțuiră
asupra pămîntului apele potopului
și a plouat pe pămînt patruzeci de zile și patruzeci de nopți
și s-a înmulțit apa și a ridicat corabia
și corabia s-a înălțat deasupra pămîntului,
deasupra piscurilor înalte,
în timp ce pasările, animalele, fiarele,
toate vietățile ce mișunau pe pămînt și toți oamenii,
tot ce avea suflare de viață în nări,
pieriră, iar apa creștea și crescu și crescu pe pămînt o sută cincizeci de zile,
dar dumnezeu care n-avea memorie scurtă
amintindu-și de noe a încuiat izvoarele adîncului
și jghiaburile cerului, oprind ploaia,
așa că după o sută cincizeci de zile a început a se scurge apa de pe pămînt și a se împuțina,
iar vîrfurile munților se iviră din apă
și corabia din lemn de salcîm se opri pe piscurile muntelui ararat,
și abia după patruzeci de zile după ce poposi
se încumetă noe să deschidă fereastra pe care o croise la un cot de acoperiș,
slobozind porumbelul să vadă dacă într-adevăr apa s-a scurs de pe pămînt,
și porumbelul s-a întors cu aripile îngreuiate de apă
negăsind nicăieri un loc să se așeze,
noe lăsă să treacă încă șapte zile
și dădu iarăș drumul porumbelului din corabie
și dulcea pasăre s-a întors spre seară
și iată că avea în ciocul său o ramură verde de măslin,
iar noe, prudent din firea lui, mai zăbovi încă șapte zile
și dădu iar drumul porumbelului
și după aceea porumbelul dus a fost,
fiind în anul șase sute unu al vieții sale
și bănuind că apa secase pe pămînt
noe ridică acoperișul corabiei
și zări fața pămîntului zbicită ca o rufă întinsă la uscat,
iar după puțin timp între dumnezeu și noe avu loc o convorbire importantă,
pe care nu eu am s-o dau în vileag,
deși ca martor ocular al acestui schimb de cuvinte
aș putea spune că o știu pe dinafară,
se știe că drept urmare noe făcu un jertfelnic
și arse pe jertfelnic din animalele cele curate și necurate,
din feluritele pasări, mai mici și mai mari,
iar dumnezeu trase cu plăcere în nări mirosul iute de
carne arsă,
mirosul acesta care răzbi în văzduh
fu sporit mai tîrziu de marile cuptoare naziste de ardere,
care funcționau după metode moderne dînd un randament nemaiîntîlnit,
iar carnea omenească arsă conform acestor metode
în marile cuptoare alimentate cu cărbuni de cea mai bună calitate,
amplifică mirosul făcîndu-l mai iute și mai excitant,
el plutește de-asupra pămîntului
și din nefericire sfera lui s-a extins pînă aproape de lună,
nu știu dacă dumnezeu îl trage în piept cu aceeași plăcere
sau poate își astupă nările cu ambele mîini.

CONSTANTE ALE LITERATURII ROMÂNE

TRAIAN HERSENI — inedit

În ultima parte a vieții sale, care acum ar fi însumat 75 ani, Traian Herseni s-a arătat insistent preocupat de fenomenul literar, dedicîndu-i două cărți, unicate în cultura noastră : Sociologia literaturii **(1973)** și Literatură și civilizație **(1976). Unul dintre articolele din urmă încredințate de el însuși tiparului — „Sociologie și antropologie literară“,** Cronica, **nr. 28/1980 — fixează concluziv dominantele interesului său pentru arta cuvîntului. Nu dăm însă acestui „concluziv“ sensul teoretic, ci pe acela existențial, hotărît de ursită, fiindcă regretatul sociolog nu-și socotea încheiate cercetările asupra domeniului. O dovedește și studiul „Probleme macrosociologice ale literaturii române“, care se publică acum întîia oară. Studiul acesta consolidează o direcție** antropo-sociologică **în știința literaturii, deosebită de direcția** estetică **promovată în chip reprezentativ de Mihail Dragomirescu. Pe deasupra întrebărilor și răspunsurilor, pe care Tr. Herseni le formulează cu precizia omului de știință, două idei ni se par încă deductibile, concluzii din concluzii : întîi, că cercetarea macrosociologică (= cercetarea sociologică la scară națională) a unei anume literaturi, în cazul de față a literaturii române, nu poate face abstracție de** istoria **acelei literaturi, de istoria culturii în care se integrează ea ca „ființă“ și, implicit, a poporului, care pe toate le cuprinde. În al doilea rînd, că literatura nu-și este sieși cauză suficientă — nici eficientă, nici finală. Creația literară este un proces omenesc în toate etapele pe care le străbate. În această privință, aplicarea unor scheme de analiză sociologică asupra creatorilor de poezie, proză sau critică ar putea să nedumerească pe unii dintre aceștia, obișnuiți să se răsfețe cu inefabilul și să disprețuiască statistica. Dar statistica nu e un scop în sine, iar Traian Herseni nu face altceva decît să privească scriitorimea,** lumea literară, **în concretitudinea ei lăuntrică. Ea îi apare atunci drept ceea ce este: o** comunitate umană **(așa cum Thomas Kuhn, prin prismă epistemologică însă, vede lumea științei) cu normele și statutele ei, cu idealurile ei, cu o anume compoziție a personalului uman. Toate aceste determinări, și încă altele, țin de fatalitate, încît nici o literatură care își dorește o mai deplină imagine despre sine nu le poate ignora.**

Gh. Geană

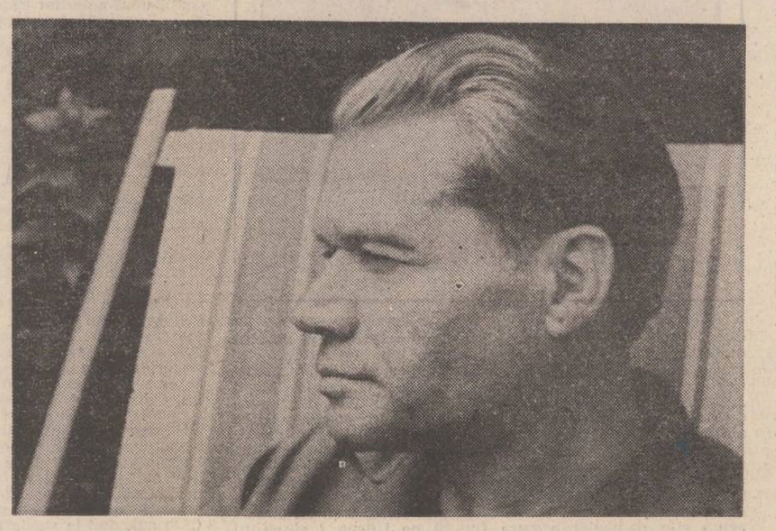

În macrosociologia literaturii române cercetările se polarizează mai ales în jurul acestor **întrebări :**

— se poate vorbi de o **literatură română** ca o realitate **unitară** (individualitate, personalitate), împotriva variațiilor diacronice și sincronice de tot **felul** și a inrudirilor masive cu alte literaturi ?

— în ipoteza că se dă un răspuns afirmativ la această întrebare, fapt petrecut de mult și întărit mereu : cum se explică acest fenomen de **configurare** sau **constelare**, căror împrejurări sau determinisme se datorează ?

— odată structurată socio-cultural, **prin cine** se exprimă, **pe cine** și **ce** exprimă literatura română ; care sînt coordonatele ei colective fundamentale ?

— pornind de la liniile de dezvoltare ale societății românești, ce se poate aștepta de la literatura română în viitor, în ce direcții și spre ce trepte se îndreaptă (futurologie socio-literară), sub imboldul marilor prefaceri de tip socialist în curs de desfășurare ?

Dacă prima întrebare s-a pus de mult, răspunsurile oferite nu sînt nici pe departe satisfăcătoare. Cum se poate vedea dintr-o carte care le rezumă și le dezvoltă conștiincios (Const. Ciopraga, **Personalitatea literaturii române : O încercare de sinteză**, Iași 1973), unele dintre ele sînt pur intuitive sau de-a dreptul impresioniste, altele dezvăluie doar ceea ce ar dori autorii să fie literatura română, nu ceea ce este ea în realitate. Unele însă pun accentul pe fondul mitologic arhaic, pe peisajul geografic caracteristic, pe simțul de măsură și echilibru, pe sentimentele de omenie, pe anumite forme de nostalgie și melancolie, pe atitudinea moderată în fața vieții și a morții, pe încrederea în izbînda binelui asupra răului și în virtuțile polivalente ale jertfei. Esențial este faptul că nici un specialist n-a contestat de pe poziții științifice — ne referim în special la cele comparatiste — nici **unitatea**, nici **originalitatea** (bineînțeles relative) ale literaturii române. Dispunem deci de o bază de plecare cît se poate de fermă, în înțelesul că este unanim afirmată și unanim acceptată.

În ultimă analiză, este vorba de **specificul național** al literaturii române, adică de existența unui **mod românesc de a face literatură**, ireductibil în esența lui la modurile altor popoare. (O foarte valoroasă dare de seamă în această privință : Klaus Heitmann, **Das „rumänische Phänomen“ : Die Frage des nationalen Spezifikums in der Selbstbesinnung der rumänischen Kultur seit 1900**, în **Südost-Forschungen**, 29/1970, München, p. 171—235). Cercetările mele **(Sociologia literaturii**, București, 1973 și **Sociologia limbii**, București, 1975) confirmă poziția celor care corelează literatura, sub toate aspectele ei principale, în primul rînd cu **limba**, pe temeiul adevărului, imposibil de contestat, că ea este o **„artă verbală“** (în înțelesul înfățișat, între alții, de Wolfgang Kayser în **Das sprachliche Kunstwerk**, Bern-München, 1948, ed. 13, 1968). După „ipoteza Sapir-Whorf“, care, oricum ar fi apreciată, conține o doză incontestabilă de adevăr, limba condiționează într-o largă măsură modul în care vedem, concepem și interpretăm lumea, ea constituie o adevărată „prismă“ prin care privim, de unde existența, greu de evitat, a atitor nuanțe de a percepe și tălmăci realitatea, cite limbi există. În tot cazul, unitatea unei literaturi este condiționată nemijlocit de unitatea limbii ; în termeni didactici, nu numai în **forma**, ci și în **fondul** ei, în idei, simțăminte, concepții, valori. În cazul concret al literaturii române, lingviștii ne asigură că puține limbi sînt atît de omogene, de inteligibile pentru toți cei care le vorbesc, din orice perioadă istorică și din orice parte a țării, ca cea românească. **(Cf.** Sextil Pușcariu, **Limba română**, vol. I, Privire generală, București, 1976).

Limba este un produs social-istoric, un elaborat al experienței de viață a poporului care a creat-o și o vorbește. Experiența aceasta, la rîndul ei, depinde de trăsăturile bio-psihice (temperament, sensibilitate, inteligență), de ecologia țării respective, de instituțiile sociale, politice și culturale, de indeletnicirile și activitățile economice, de evenimentele istorice și contextele internaționale. În ce privește România, în toate aceste domenii s-au petrecut, în decursul secolelor, schimbări profunde, unele revoluționare, dar fapt esențial, **nici una din ele nu a rupt firul continuității**, deci n-a curmat nici tradițiile viabile care, departe de a fi fost tăiate și reluate pe alte baze, au fost neîncetat acumulate și restructurate, continuate și îmbogățite.

Tradițiile culturale în condiții de continuitate, iar în cadrul acestora cele literare, ridică una dintre cele mai dificile probleme de macrosociologie literară. Cînd începe o literatură și în ce măsură se decid căile ei chiar prin actul genezei ? Cu alte cuvinte, în ce împrejurări **geneza** unei literaturi devine **structurantă**, în înțelesul că fixează anticipativ, din „leagăn“ sau „prunc“, ce va fi ea în anii creșterii și maturității. Privită superficial, literatura română este, ca și poporul căruia îi aparține, de dată relativ recentă. La o analiză mai atentă, lucrurile au înfățișări mai complexe. „Cea mai curentă prejudecată, întreținută de noi înșine și de străini — scrie G. Călinescu — este că sîntem o națiune tînără... Nici datele istorice, nici examenul etnologic nu confirmă tinerețea noastră. Noi sîntem în fond geți și geții reprezintă unul din cele mai vechi popoare autohtone ale Europei, contemporane cu grecii, cu celții, cu grupurile italice anterioare imperiului roman. (...) Invazia romană... ne-a lăsat o limbă nouă și mult sînge din acele părți ale imperiului care nu ne erau propri-zis străine... Prin penetrația romană nu s-a născut un popor nou, ci un popor foarte vechi s-a modificat prin înrîurirea altuia mai nou. Creștinismul adus de romani găsi aici un teren prielnic și în vreme ce multe popoare din centrul Europei se creștinară în timpuri cu totul apropiate, dacii imperiali fură creștini foarte de curînd“. **(Istoria literaturii române**, Compendiu, București, 1963, p. 13—14. Vezi de pe alte poziții decît cele ale istoriei literare și Iosif Constantin Drăgan, **Noi tracii: Istoria multimilenară a neamului românesc**, Craiova, 1976). Faptele invocate sînt exacte, dar ele ridică două întrebări fundamentale, pe care macrosociologia literaturii române nu le poate evita : ce a însemnat pentru geto-daci însușirea unei „limbi noi“ (care la data respectivă era limba lui Tit Liviu, Iuliu Cezar, Virgiliu, Horațiu, Ovidiu ș.a.m.d., adică a unei mari literaturi) și ce a însemnat, tot pentru ei, faptul că s-au încreștinat deodată cu romanizarea, chiar dacă mai tîrziu formele răsăritene (bizantine și slavone) ale creștinismului s-au așternut peste cele apusene (romane) ? Sînt cazuri cunoscute de istorie și etnografie, în care schimbarea limbii și a religiei a modificat naționalitatea. În ce privește pe români, cercetările arată o îmbinare extrem de originală a elementelor precreștine, adică **păgîne**, cu cele **creștine**, în religia lor populară. (Cf. pentru detalii lucrarea noastră **Forme străvechi de cultură poporană românească**, Cluj-Napoca, 1977). Creștinismul a îmbogățit considerabil spiritualitatea populației autohtone carpato-dunărene, dar n-a alterat substanța ei originară. În ce privește limba, problema este mult mai complexă, mai ales în ipoteza amintită, după care ea se interpune între oameni și lume, pînă a determina un mod caracteristic de a o percepe, a o simți, a o gîndi și a o interpreta. A spune „sînt creștin“ nu implică nici o naționalitate, a spune „sînt român“ (adică roman), cum au început să spună la un moment dat geto-dacii și de atunci, secol după secol, pînă azi, este cu totul altceva. După opinia mea, românii nu sînt geți, daci, traci, dar nici romani (cum au susținut de pildă latiniștii din generațiile mai vechi), ci **geto-daci romanizați**, adică un popor de sine stătător, vechi de aproape două milenii, care a creat o sinteză **sui generis** din două civilizații antice, cea tracică, prin tot ceea ce este în cultura română originar sau primordial și cea romană prin tot ceea ce înseamnă limba în datele gramaticale și lexicale de bază, etnogeneză care a devenit pentru ei, cu certitudine, **structurantă**. Cercetările care se desfășoară în ultimii ani cu privire la cultura poporană românească, inclusiv cele personale, arată tot mai clar că datinile românești străvechi, alterate desigur în decursul vremurilor, dar care păstrează și unele elemente arhaice (chiar preistorice), în măsura în care nu au un caracter verbal esențial, sînt probabil **tracice**, dar cele exprimate sau construite cu ajutorul limbajului sînt ori **romanice** (de origine română), ori **romanizate** (regîndite sau reinterpretate în spirit latin). Fac parte din prima categorie practicile, riturile, ceremoniile neverbale, din a doua, tot eeea ce se cheamă azi, pe drept sau pe nedrept, **folclor literar**, adică **verbal**. (Cf. Mihai Pop și Pavel Ruxăndroiu, **Folclor literar românesc**, ed. 2, București, 1978). Ipoteza de lucru care decurge de aici este inevitabilă : literatura română, artă verbală prin definiție, a suferit influențe romanice foarte limpezi („perceptibile cu ochiul liber“), indiferent de substratul ei tracic și de toate celelalte influențe intervenite ulterior (paleoslave, grecești, franceze, germane, ruse etc.), reale și ele, dar secundare, neconcludente. Ca să dăm un exemplu cît se poate de instructiv, o teză recentă de doctorat, susținută la Universitatea din București, se ocupă foarte amănunțit de „terminologia credințelor populare ale slavilor“, de cele mai multe ori în comparație cu ale românilor. Rezultatele obținute arată deosebiri foarte mari, iar pentru elementele comune, provenite din împrumuturi reciproce, o transpunere atît de particulară, încît echivalează cu o restructurare, la care se adaugă faptul că, pentru fiecare din părți, împrumuturile rămîn periferice, marginale. Mitologia românească și mitologia slavă sînt, în arhetipurile sau fondul lor arhaic, profund diferite. (Of. Anca Irina Ionescu, **Lingvistică și mitologie**, București, 1978).

Desene de Sorin Ilfoveanu din ciclul „Nomazii“

G. Călinescu a mai făcut o remarcă, pe care toate cercetările, vechi și noi, o confirmă fără echivoc. „Toate rasele mari (în sens de neamuri) se caracterizează printr-o adîncă noțiune a eternității și prin punerea vieții terestre în dependență de absolut“. **(Op. cit.**, p. 13). În privința aceasta, adevăr care nu se mai cere demonstrat, amîndouă popoarele care au contribuit la etnogeneza românească, atît geto-dacii cît și romanii, au fost „rase mari“. Cu toate vicisitudinile istoriei, moștenirea aceasta nu s-a pierdut : românii au continuat-o, au valorificat-o și au dezvoltat-o neîncetat, în cele mai variate domenii ale spiritului, mai ales în religie, filosofie și literatură.

În România, literatura originală scrisă a apărut relativ tîrziu, în schimb a existat dintotdeauna o remarcabilă literatură **orală**, în măsură să satisfacă plenar nevoile estetice verbale ale unei populații rurale (țărani și boieri deopotrivă). Astăzi, cercetătorii de pretutindeni încep să-și dea seama că **„civilizațiile scripturale“** nu sînt cu nimic superioare, pe temeiul exclusiv al **scrierii**, față de **„civilizațiile orale“**. (Vezi mai ales Colin Renfrew, **The Emergence of Civilisation**, London, 1972). Civilizațiile țărănești sînt, în general, de esență orală, dar faptul acesta nu le împiedică să se ridice la trepte artistice excepționale, cazul unanim recunoscut al satului românesc, mai ales în domeniul artelor de tot felul, de la cele decorative și plastice, pînă la artele coregrafice, literare și muzicale, cu „rafinamente“ atinse de foarte puține culturi artistice scripturale. (Cf. de ex. lucrarea fostului atașat cultural al Ambasadei S.U.A. de la București, Donald Dunham, **Romanian Profile: A Study of National Character as Reflected in the Visual Arts**, teză de doctorat la Universitatea din București, 1948, cu foarte bogate referințe bibliografice, mai ales străine, privitoare la toate manifestările artistice, inclusiv cele literare, ale țărănimii române). În ce privește strict literatura, unul din cei mai valoroși critici literari din România, G. Ibrăileanu, a susținut teza, după mine de necontestat, că, spre diferență de țările occidentale de veche cultură cărturărească, în care literatura poporană a rămas pe trepte inferioare față de cea citadină, în România, datorită unor împrejurări istorice deosebite, lucrurile s-au petrecut invers : marile capodopere ale literaturii române au fost, pînă de foarte curînd, cele anonime **(Poezia populară**, în **Note și impresii**, Iași, 1920, p. 67—75). Bineînțeles, afirmația aceasta nu se referă la **roman**, variantă exclusiv citadină de literatură și care deține de mult timp locul întîi pe tabloul „consumului“ literar din România.

Fenomenul subliniat de G. Ibrăileanu se explică nu numai prin împrejurarea că în România multă vreme limba bisericească și de stat a fost slava veche, care n-a oferit modele poetice remarcabile, similare celor latine din țările occidentale, dar și prin faptul că, pînă de curînd, majoritatea covîrșitoare a populației românești a fost constituită din **țărănime**. În plus, orașele au fost mai multe centre administrative și comerciale, decît culturale (primele universități românești s-au înființat în 1860, la Iași, și 1864, la București). Talentele literare n-au putut fi absorbite de orașe, ele au rămas la țară și au ridicat literatura poporană la culmi excepționale. Din aceleași cauze, literatura poporană, preponderent țărănească (cu două ramuri foarte bine distincte și egal de creatoare, una **agrară**, alta **pastorală**) nu numai că a precedat istoric pe cea citadină, fenomen petrecut peste tot, dar a constituit singura bază autohtonă pentru literatura scrisă, care n-a avut altă cale decît să o continue și să o întregească prin creații care n-au însemnat o depășire a ei decît printr-un număr relativ restrîns de opere literare, aflat însă în continuă creștere. (Cf. **Temelii folclorice și orizont european în literatura română**, sub îngrijirea științifică a lui Ovidiu Papadima, București, 1971).

Un alt fenomen caracteristic este culegerea, încă de pe la jumătatea secolului trecut, și publicarea (tipărirea) literaturii poporane, deci transpunerea ei de pe planul „culturii orale“ pe cel al „culturii scrise“, ceea ce apropie și mai mult cele două forme de literatură, căutate și citite neîncetat, cu un interes egal, de publicul românesc, ori de cîte ori ating trepte artistice superioare. Industria cărții și comerțul de librărie din România de azi au sectoare importante de literatură poporană, adresată maselor de cititori, deci pentru lectură, nu pentru cercetări, alături de cele ale literaturii citadine și ale traducerilor din cele mai variate limbi. Cu alte cuvinte, în România literatura poporană nu reprezintă numai etapa inițială și deci „temelia autohtonă“ a literaturii române, anterioară atît literaturii moderne, cît și celei vechi, care nu ar fi așa cum sînt dacă nu ar fi fost ea, dar și un gen oarecum peren de literatură pentru toate păturile, de la țărănimea care a creat-o pînă la muncitorimea industrială, slujitorii diferitelor întreprinderi și instituții și intelectualitatea cea mai rafinată. Pînă și marile concepții despre creație în România sînt de inspirație folclorică. (Cf. de ex. Gh. Ciompec, **Motivul creației în literatura română**, București, 1979). Anchetele privitoare la educația literară arată că toți copiii din România, indiferent de clasa socială, iau primele contacte cu literatura prin folclorul literar : cîntece de leagăn, basme, cimilituri, colinde etc. și abia după ce intră în școli trec masiv la formele literare scripturale, fără a părăsi complet niciodată pe cele poporane. Se înțelege de ce unii dintre cei mai mari scriitori literari din România aleși la Academie n-au elogiat în discursurile lor de recepție pe înaintașii în „scaun“, ci matca spirituală din care au purces cu adevărat : literatura poporană, satul românesc, țăranul român (cazul concret, de exemplu, al lui Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu), fără ca vreunul dintre ei să se fi oprit acolo, realizînd, deopotrivă, depășiri de proporții foarte mari.

Dar dacă sub raportul spiritual, mai ales estetic, cele două literaturi reprezintă modalități înrudite, sociologic diferențele dintre ele sînt uneori extrem de mari. Literatura poporană este mai ales opera **țărănimii** (a plugarilor și păstorilor), în înțelesul ei tradițional. Ea este **anonimă**, deși fiecare piesă constitutivă a fost creată inițial de un singur **individ**, și are un caracter **colectiv** de netăgăduit, nu în sens de creație, ci de cizelare, restructurare, circulație și funcționare. O analiză oricît de sumară a ei dezvăluie o participare neîngrădită a oricui a avut vreun talent literar, cu singura condiție de a fi produs ceva de interes pentru ceilalți, prin care creația să se rețină, să se răspîndească și să se integreze în tradiții. Ori de cîte ori autorul se dezvăluia pe sine, deși nu-și rostea numele, el își preciza, într-un fel sau altul, sexul, virsta, starea civilă, ocupația în termeni care erau însă valabili pentru toți cei din grupele respective. Literatura citadină „semnată“ nu are această trăsătură. Marea majoritate a operelor literare de acest profil este creată de o tagmă specializată, de **scriitori** (în sens de beletriști), care multă vreme a fost formulată exclusiv din **bărbați**, iar dintre aceștia, aproape exclusiv din bărbați **învățați**, adică trecuți prin școli de nivel mediu și superior, cu excepția cîtorva autodidacți, capabili să se afirme prin eforturi proprii. Multă

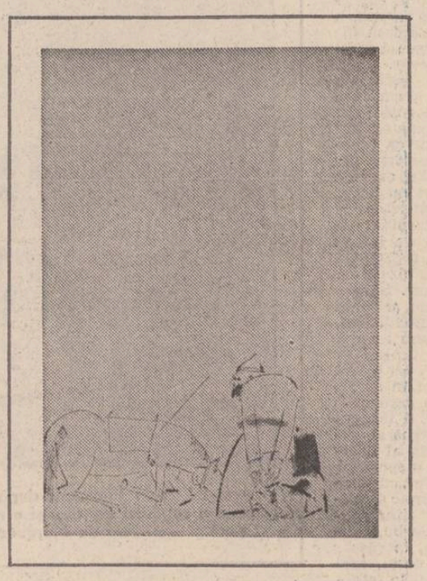

vreme școlile superioare n-au fost accesibile oricui, încît cei care au beneficiat de pe urma lor proveneau din clasele sociale înstărite, iar dintre acestea mai ales din fracțiunile urbane, în frunte cu cele din capitala țării. Aspectul acesta al literaturii române reiese foarte clar din cele două dicționare închinate ei, cu toate că, sub raport sociologic, sînt foarte defectuoase, în orice caz incomplete. Unul dintre ele, intitulat **„Scriitori români“**, a fost elaborat de 44 de autori (critici și istorici literari), sub coordonarea și revizia științifică a lui Mircea Zaciu în colaborare cu M. Papahagi și A. Sasu (București, 1978), și se referă la o seamă de autori vechi și noi, din toate sectoarele de activitate literară, considerați după criterii personale bine definite, fără a se ține seama de opțiunile cititorilor, ca alcătuind „peisajul de înalte reliefuri cel mai plauzibil“. E vorba deci de o selecție extrem de riguroasă din vreo „patru mii de scriitori“, reținîndu-se numai 130, din care 54 poeți, 49 prozatori, 7 dramaturgi și 20 „cărturari-critici“, cu mențiunea justă că unii dintre ei sînt „pluriformi“, în sensul că s-au manifestat în mai multe sectoare de activitate literară.

Dacă se acceptă cei 130 de scriitori cuprinși în dicționarul menționat, ca **eșantion reprezentativ** pentru operele literar-culturale cele mai reușite din literatura cărturărească română (coeficientul de eroare posibilă, după calculele mele, fiind foarte redus), se obțin unele rezultate, macrosociologice care merită să fie cel puțin semnalate ca bază de pornire pentru cercetări ulterioare mai riguroase.

Din cei 130 de scriitori reprezentativi ai literaturii române, numai 4 sînt femei, deși, evident, jumătate din populația țării, în tot decursul veacurilor, a fost de sex feminin. Din 119 scriitori cu localitatea de naștere cunoscută și consemnată, 50 s-au născut la sat, iar 69 la oraș, cu toate că, pînă la industrializarea socialistă a țării, dată relativ recentă (după 1948), populația rurală a României a oscilat în jurul a 80% (pînă la 90% înainte de perioada capitalistă). **Dintre cei născuți la sat, numai 10 sînt** menționați ca fii de țărani, ceilalți sînt fii de moșieri, arendași, negustori, preoți, învățători etc., cifră elocventă prin ea însăși. Dintre cei născuți la oraș, 23 sînt din capitală (București), iar 16 din orașe mari (centre școlare și culturale de oarecare însemnătate), ceea ce reprezintă peste jumătate dintre cei de origine orășenească. Numărul scriitorilor înregistrați ca fii de muncitori este de 4, toți din perioadele relativ recente. Dacă ținem seama și de alte izvoare documentare, scriitorii din veacurile mai îndepărtate se recrutau mai ales din marea și mica boierime, cei din preajma și după revoluția din 1848, mai ales din sînul burgheziei de la orașe și de la sate, și abia după instaurarea socialismului (1944-1948), din celelalte straturi sociale (țărani și muncitori), într-o proporție inițial infimă, dar apoi tot mai perceptibilă.

Repartizarea celor 130 de scriitori pe provinciile istorice (dintre care unele au constituit principate aparte, ori au fost incorporate vremelnic în monarhia austro-ungară) este următoarea : 43 s-au născut în Moldova, Bucovina și Basarabia, 66 în Muntenia, Oltenia și Dobrogea, iar 22 în Transilvania și Banat. Întîietatea Munteniei se datorează Bucureștilor, capitală care-și improspătează populația cu locuitori veniți din toate părțile țării, iar cifra relativ mică a Transilvaniei și Banatului se corelează cu politica de oprimare și desnaționalizare a românilor din fosta monarhie austro-ungară, pînă la eliberarea lor națională din 1918.

Foarte semnificative pentru structura socio-culturală a literaturii române de vîrf sînt cifrele privitoare la treptele școlare și de documentare literară. Din cei 130 de scriitori înregistrați, 87 au urmat școlile cele mai înalte ale vremii, în special universități, 16 au început astfel de studii, dar nu le-au terminat, 20 au urmat școli de învățămînt mediu și numai 6 au fost autodidacți. Cel puțin 47 din acești scriitori au urmat, parțial sau integral, studii sistematice în străinătate (mai ales în Franța, Italia, Austria și Germania), 67 au făcut călătorii de durată mai lungă în țări europene și cel puțin 106 dintre ei au cunoscut limbi străine, iar din aceștia mulți au tradus în românește opere literare din diferite limbi (franceză, germană, italiană, rusă, spaniolă, engleză etc). Eu nu cred că excepțiile întăresc regula, dar cifrele acestea arată cît se poate de clar că cei cu studii superioare, cei care au frecventat alte țări de cultură și au cunoscut limbi de circulație mondială, cu mari literaturi, s-au înscris într-un număr mult mai mare decît ceilalți în rîndul celor mai de seamă scriitori români. Literatura citadină sau scrisă, spre deosebire de cea poporană sau orală, este, cel puțin la nivelele ei de vîrf, opera unor mari învățați, cu o mare experiență, dacă nu totdeauna **școlară**, în toate cazurile **culturală**.

Un alt instrument de lucru, datorat lui Marian Popa, **Dicționar de literatură română contemporană** (București, 1971), a fost conceput în altă viziune; el înregistrează cu generozitate aproape pe toți cei care au publicat scrieri de interes literar după eliberarea României de sub dominația fascistă (1944), indiferent de data nașterii. Eu am reținut, de astă dată, numai scriitori care s-au născut după Unirea din 1918, deci din 1919 încoace, care s-au afirmat predominant în regimul puterii populare și socialiste. Numărul acestora se ridică aproximativ la 367, din care 329 sînt bărbați și 38 sînt femei, ceea ce arată o continuare a **compoziției masculine** a literaturii române, deși într-o ușoară descreștere. Dintre cei 367 de scriitori menționați, 111 se dedică în special poeziei, 109 prozei, 8 dramaturgiei, 76 criticii și istoriei literare, iar 63 la două sau mai multe din aceste ramuri. Dacă ținem seama și de alte izvoare, care luminează cu suficientă certitudine problema, se remarcă o creștere impetuoasă a criticilor și istoricilor literari față de toate perioadele anterioare, fenomen explicabil prin înființarea unor noi catedre universitare de științe literare, noi institute de cercetare cu profil similar, și a unui important număr de posturi de critic, redactor, recenzent sau cronicar literar, la edituri, la reviste și chiar la unele ziare (o cerere deci considerabilă de specialiști literari pe piața intelectuală). La fel s-a întîmplat cu numeroși poeți, prozatori și dramaturgi, care au fost încadrați în diferite instituții culturale (case de creație, universități populare, teatre, radio, televiziune etc.), cu tendințe evidente de profesionalizare. În ce privește cele 38 de scriitoare, 10 sînt înregistrate ca prozatoare, 17 ca poete, 9 ca istorici și critici literari și 2 ca „pluriforme“. De notat că dintre cele 4 scriitoare din dicționarul dirijat de Mircea Zaciu, nici una nu este calificată drept istoric și critic literar. Din cei 367 de scriitori luați în considerare de noi, 93 s-au născut în Muntenia și Dobrogea, 102 în Moldova, Bucovina și Basarabia, iar 103 în Transilvania și Banat. Am socotit separat pe cei născuți în București, al căror număr de 69 apare în continuare ca relativ ridicat. Pe așezări, din cei 367 de scriitori, 2 s-au născut în străinătate, iar ceilalți : 147 la sat sau tîrguri mici, neimportante cultural și 218 în orașe — centre școlare și culturale. Pe ramuri, dintre prozatori: 42 sînt născuți la sat, 69 la oraș, dintre poeți : 54 și 54, dintre dramaturgi : 4 și 4, dintre critici și istorici literari : 28 și 48, iar dintre scriitorii „pluriformi“ : 19 și 43. Se pare deci că originea sătească favorizează poezia și, poate, dramaturgia, pe cînd originea urbană, critica și istoria literară, ca și activitățile literare multilaterale (poezie și proză, critică literară și literatură etc.).

Alte date de interes pentru macrosociologia literaturii lipsesc sau sînt incomplete și în **Dicționarul** lui Marian Popa, totuși unele permit estimări suficient de sigure, cu diferențe nesemnificative statistic față de eventuale cifre mai exacte. Așa, de exemplu, din cei 367 de scriitori, 291 au studii superioare (mai ales în cadrul unor facultăți de limbi și literaturi, majoritatea de limbă și literatură română), 54 au studii medii, iar 22 sînt nedeterminați sub acest raport. Se indică pentru 22 : origine țărănească, pentru 18 : origine muncitorească sau ei înșiși foști muncitori, pentru 21 : studii în străinătate, pentru 29 : traduceri din limbi străine, dar în realitate cifrele acestea, cît ne dăm seama după alte izvoare, sînt mult mai mari, uneori incomparabil mai mari. Se păstrează, în orice caz, **structura academică** a literaturii române citadine, faptul că, spre deosebire de literatura poporană, ea este opera unor oameni care, înainte de a scrie, au învățat sistematic, pe băncile școlilor și după programe analitice oficiale, ce au scris alții, de la noi și din alte țări, după ce norme, cu ce tehnici, în serviciul căror aspirații sociale și sub imperiul căror principii estetice.

Cele înfățișate n-au decît o valoare de ipoteze și estimări, dar ele indică de pe acum direcția unor cercetări care vor duce într-o zi la o macrosociologie riguroasă a literaturii române. Totuși, unele concluzii ni se par suficient de sigure :

— literatura poporană română și-a atins, probabil, culmile ei cele mai ridicate și este pe punctul de a intra în declin; ea a fecundat însă literatura citadină, în special prin miturile ei fundamentale și viziunile metafizice și va continua să o fecundeze intens și de acum încolo ;

— literatura citadină sau scripturală română a fost și este încă o **literatură masculină**, dar este pe punctul de a se întregi cu contribuții feminine tot mai însemnate, atît sub raport cantitativ, cît și calitativ ;

— sub toate formele ei, vechi și actuale, literatura citadină este opera unor scriitori **instruiți**, adică școlarizați la nivele superioare de învățămînt, ea este o **literatură academică**, fenomen care se va menține și în viitor, cu probabilitatea foarte mare de a se generaliza și intensifica pînă la trepte de specializare și profesionalizare ;

— pe măsură ce literatura română scrisă se va amplifica și se va diversifica, cea poporană sau orală se va îngusta, datorită mai ales preponderenței crescinde a mentalității științifice, caracteristică țărilor socialiste, față de cea magico-religioasă (care a generat descîntecele, colindele, bocetele, orațiile de nuntă etc.) ; pe de altă parte, orașele vor dobîndi o intîietate tot mai pronunțată atît ca origine a scriitorilor, cît și ca tematică și stil față de sate, în urma proceselor spectaculoase de industrializare și urbanizare.

Datorită marilor acțiuni de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, la care se adaugă mijloacele de comunicare în masă (mass-media), literatura română se găsește în fața unor mari transformări, care vizează însăși structura și funcționalitatea ei. Cu toate acestea, ea își păstrează „constantele“ sau „permanențele“ fixate, încă de la origini, prin fondul tracic în interpretare latină.

6 MARTIE 1982

nicolae mateescu

OMUL ELECTRONIC

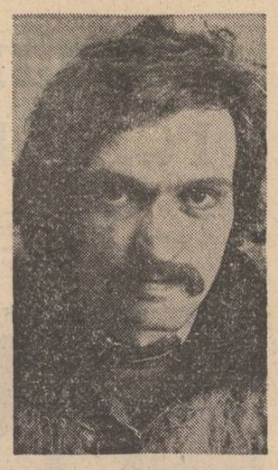

— Ce știi tu, tăticule ? a oftat Ioana privindu-l neîncrezătoare, de parcă se întreba dacă merită să-și mai bată gura cu el.

— Poate că mai știm și noi cite ceva ! s-a împotrivit Lăzărică, mai mult ca o bănuială că în viața asta nu se prea întîmplă să știe unii totul și alții nimic.

Ioana a început să rîdă a bătaie de joc.

— Ba nu știi nimica ! Să-ți spun și de ce : pentru că nu-ți pasă. Ce e-n sufletul meu, te-ai gîndit tu vreodată ? N-aș crede !... Nu m-ai întrebat măcar o dată : „Ia zi, măi fato, care-i situația... ?". Poate să moară omul lîngă tine și nu bagi de seamă !...

— Dacă zici tu, așa o fi ! a încercat el s-o dea pe glumă, dar în ochii Ioanei nu era decît milă, ca și cum ar fi avut în față un gîndac căzut pe spate care încearcă zadarnic să se întoarcă.

— Ți-aduci aminte cînd am fost noi doi la București? l-a întrebat. Cînd am plecat să dau la profesională !... Eu și-acum parcă văd ziua aia : cum mergeam noi pe jos la gară, cu valiza care-o făcuseși matale...

— Parc-am mers noi la gară, vreodată, altfel decît pe jos ! a mormăit Lăzărică. Asta era și greu de ținut minte !

— Vezi c-ai uitat ? a rîs ea, mulțumită că l-a prins asupra faptului. Chiar în ziua aia, cînd am trecut de pod, ne-a ajuns din urmă un camion... Ne-a luat pînă la gară...

— Așa-i ! a recunoscut Lăzărică încurcat. Era un băiat de la siloz, cu camionul. Ne-a dus la gară, ai dreptate...

— Știi ce era în capul meu atunci, tăticule ? l-a apucat Ioana de mînecă trăgîndu-l spre ea, de parcă s-ar fi temut să nu-l scape înainte de a-i fi spus tot ce vroia. Am zis că, dacă apuc să plec la București, în viața mea nu mă mai întorc aicea. Și măturătoare de străzi și orice dacă ajung, da' nu mă mai întorc ! „Doamne Dumnezeule, ziceam, dă-i Doamne să plec odată !"... Parcă nu-mi venea să cred că mai apuc să urc în tren !

— Ce tot spui tu ? a bolborosit Lăzărică rușinat, ca și cum ale lui ar fi fost gîndurile acelea. Cum poți să spui așa ceva ?

— Așta-i adevărul, tăticule ! a zis Ioana aplecîndu-se mai mult, ca să-l privească în ochi Ce-ai vrea tu să auzi ? Că, **vai ce dor mi-a fost de casa părintească ?...** Fugi de-aicea ! Dacă vrei minciuni, n-ai decît să ți le spui singur !... Tu nici măcar nu-ți închipui ce ambiție am avut eu în viața mea, tăticule ! Nu mă cunoști așa cum sînt ! Și cînd eu încerc să-ți arăt care-i adevărul, tu cauți să fugi tot la minciunile tale !

— Și acuma, de ce-ai venit ? s-a împotrivit el, bucuros să descopere că lucrurile nu stăteau chiar așa cum spunea Ioana. Pînă la urmă, tot ai venit !

— Cum să nu vin, bre ? Să scap eu ocazia să te văd cum umbli prin sat pus la costum și cu servieta-n mînă ? De cînd te-a făcut brigadier, cine mai e ca matale ? Ar fi și păcat să nu te văd ! Eu te-am apucat în maieu... Cum venea primăvara și dădea căldura, odată puneai maieul și, pînă toamna nu-l mai scoteai... Cînd am plecat noi atunci, la București, și-am ajuns la gară... Ți-aduci aminte ? Ți-ai scos hainele, ai rămas numai în niște chiloți și te-ai apucat să te speli la fîntînă...

— Hm ! a făcut Lăzărică nehotărît.

— Așa e, cum îți spun eu ! Aveai niște chiloți albaștri, largi de încăpeau doi ca matale-n ei... M-ai pus să-ți torn din găleată, să te speli... Și mie îmi venea să intru-n pămînt de rușine ! Ziua aia n-am s-o uit cît oi fi și-oi trăi : cum a oprit mai întîi camionul lîngă noi și eu, în picioarele goale, că m-ai pus să scot pantofii, să nu-i stric ; și cum se uita la mine băiatul care conducea camionul, și rîdea ; și valiza din placaj care-o făcuseși matale și erai așa mîndru de ea ! Amîndoi, abia puteam s-o ducem și pînă la urmă, la București, toate fetele din dormitor își băteau joc de valiza mea ; și cînd am ajuns la gară, cum umblai cu sărumîna după băiatu' ăla, că s-a-ndurat să ne ia în camion ! El voia să plece și tu nu mai terminai cu mulțumitu' !...

— Păi, i-am mulțumit că ne-a dus ! a biguit Lăzărică.

— Om în toată firea, să te lingușești așa față de-un puști ?... Mă adună el pe mine de pe drumuri, în picioarele goale, iară matale te mai și porți ca un milog ?... Pe urmă, te-apucă spălatu' ! Te-ai dezbrăcat ! Cum umblaseși numa'-n maieu, erai ars de soare pe git și pe umeri ; în rest aveai o piele albă ca de găină fiartă... Mi-aduc aminte că învățătoarea de la școala veche, Ciobanu Marieta, nu ne lăsa pe noi să ne urcăm în pod, dar tot ne-am urcat și era acolo o statuie — una mică, numai capul și umerii... Așa erai și matale, ars de soare.

— Măi, a clătinat Lăzărică din cap, ăla e Domnitorul Cuza ! Cum vorbești tu așa ? !

— N-am voie ?

— Cînd am plecat noi de la Bozioru și-am venit încoace cu tot satu', după-mproprietărire, dom' învățător Postescu a adus statuia învelită în paie într-o căruță, nu cumva să se strice... Abia pe urmă și-a adus el lucrurile din casă și altele... La Bozioru tot satu' dăduse bani să se facă statuia, să-l avem și noi pe Cuza... Acum, tu nu știi cine e ?

— Ia mai lasă-mă cu Bozioru tău !... Da' acuma contează ce rușine mi-a fost mie în gară — cum mi-era de frică nu cumva să vină trenul, să te vadă toată lumea-n izmene ! Cred că, dacă se-ntîmpla asta, muream de rușine, da' a dat Dumnezeu și te-ai îmbrăcat !...

„Ce-are fata asta cu mine ?" s-a gîndit deodată Lăzărică, abia acum începînd să înțeleagă că deocamdată numai îi dă tîrcoale, pe departe și că, dacă a ajuns pînă aici, n-o să se lase pînă cînd nu o să meargă pînă la capăt. Ziua aceea nu o uitase nici el și, din ce povestea ea, parcă începea și el să simtă căldura și praful de-atunci, parcă vedea în fața ochilor gara pustie și se vdea pe el însuși, la scara camionului, cu pălăria în mînă. Ceea ce nu recunoștea însă cu nici un chip, era fata pe care-o duses la gară și care pentru el avea cu totul altă înfățișare decît cea de acum, din spusele Ioanei. Parcă o vedea și el la fîntînă, turnîndu-i lui să se spele ; în răstimpuri lăsa apa să curgă și pe picioarele ei goale ridicîndu-și puțin, cu o mînă, poalele uniformei. Se împlinise în ultima vreme și uniforma, pe care-o avea din anii trecuți, îi rămăsese scurtă, o strîngea. Era de-ajuns să se uite la ea ca să i se strîngă inima gîndindu-se că o duce la București și o lasă, acolo, singură, un copil aproape... După ce s-a terminat apa din găleată, și-a luat pantofii în mînă și a plecat să se așeze pe-o bancă, mai încolo. I se părea că e speriată și el unul cum să-i dea curaj, cînd nici pentru el nu avea de-ajuns? Ultima dată fusese la București în cinze' s' trei, în timpul Festivalului. A vrut să vadă măcar o dată în viața lui cum arată un negru. A încărcat o căruță cu pepeni și a plecat. N-a spus la nimeni unde merge și ce caută acolo... Pe urmă, cînd a fost vorba să o ducă pe Ioana la București și a încercat să-și aducă aminte de drumul pe care îl făcuse în căruță, parcă nu-i venea să creadă că a fost în stare să plece așa, netam-nisam, doar ca să se convingă cu ochii lui că negrii sînt și ei oameni ca toți oamenii... Umblau vorbe că ăștia stau prin copaci și se mănîncă între ei, dar n-a vrut să creadă nimica pînă cînd nu vede... A ajuns la București, Dumnezeu știe cum, că noaptea dormea și caii îl duceau singuri, a umblat prin oraș pînă dimineață și a dat peste niște negri și le-a vîndut pepenii ; a stat să se uite la ei, să-i vadă cum mănîncă și pe urmă s-a întors acasă, lămurit... Acum trecuseră niște ani și, Bucureștiul acela pe care și-l aducea aminte, parcă ar fi fost o părere... Ce să-i spună el fetei și ce s-o sfătuiască, așa cum s-ar fi cuvenit ?...

În tren, a zis Ioana, în compartiment, parcă n-aveai stare: te suceai, te-nvîrteai... Pe urmă, odată văd că te ridici și ieși. Mă gîndesc : ce-o fi cu tăticu ? i s-o fi făcut rău !... Cînd colo, vii cu o sticlă în mînă, în care aveai niște coniac de la vagonul restaurant. Nici măcar nu luaseși și tu o sticlă-ntreagă, era numai pe jumătate !... Începi să le bagi sticla în nas la ăia din compartiment, să bea cu tine, ei te refuză, politicos, da' parcă se-nțelegea cineva cu tine ? „Ioana, zici tu, îi vezi pe dumnealor cum se uită la mine ? Și știi de ce ? Pentru că-s țăran !... Dumneavoastră, stimați călători, nu sînteți la o adică tot țărani ? De ce vă e rușine să recunoașteți ? Părinții dumneavoastră n-au fost țărani ? Și, dacă nu părinții, atunci bunicii, așa că tot de-acolo ne tragem cu toții !"... Te-ai apucat să spui poezii de Cosbuc și ce-a zis nu știu cine că sînt țăranii... „Vedeți dumneavoastră ce vorbe frumoase, stimați călători ? Da' credeți că e de-ajuns să vorbești frumos ? Contează cum te porți cu ei — dacă bei din sticla lor cînd te-ndeamnă să bei..." Adică, părerea matale era că trebuie să bei cu toți bețivii, de dragul țăranilor !... Eu te rugam: „Tăticule, lasă, tăticule, taci...", da' tu o tineai înainte. Le-ai spus că mergi cu mine la București, să mă dai la școală.. Mă băteai pe umăr, uite-așa, „Ehei, ziceai, s-o vedeți dumneavoastră pe fata asta ce-o să ajungă în viață ! Vă uitați la ea și vă gîndiți poate că, dacă vine de la țară, „nu știe carte ? Ia spune tu, Ioano tată, cutare, ia zi cine-a fost cutare !"... Rîdeau ăia din compartiment de sărea cămașa de pe ei...

Tot vorbind, Ioana a apucat în mînă o sticlă, întocmai ca atunci Lăzărică în tren, își pusese pălăria lui pe cap împingînd-o mereu pe ceafă, cum făcea el, apoi a început să cînte „Deșteaptă-te române !", apăsîndu-și din cînd în cînd țițele de parcă s-ar fi acompaniat la acordeon.

„Aoleu, de ce n-am eu acordeonul la mine să vă trag o cîntare cum se cuvine ?... Nu ! Cîntecu' ăsta e greșit ! Ar trebui schimbat ! Românu' s-a deșteptat ! Uite, dovada e fata asta de lîngă mine care se duce la București să se facă om... Eu, taică-său, am să rămîn țăran pînă la sfîrșit, da' dacă aveți putină răbdare, scăpați de mine ! Ce mai contează cîtiva ani, acolo ? După aia, chiar că o să fiți cu toții oameni !... Nimeni în țara asta n-o să mai fie prost !"...

Lăzărică a început să rîdă, ca și cum nu despre el ar fi fost vorba, uitînd cu totul de ce povestea Ioana și unde vroia să ajungă. Ioana a lăsat sticla pe masă, cu părere de rău.

— În locul matale eu m-aș rușina, tăticule ! Mi-ar veni să intru în pămînt de rușine !... Nici acuma nu-nțelegi nimica, îmi bat gura de pomană.. Așa mi-ai făcut toate zilele afea, cît ai stat cu mine în București, la examen... Dormeai în gară, erai nebărbierit și, cînd mă uitam pe fereastră, te vedeam așezat pe bordură, în fața căminului... Întrebau fetele : ce-o fi cu omul ăla de stă acolo ? Eu, ce era să le spun ? Că e tăticu ?...

Anghel, care stătuse pînă atunci cu capul în mîini, parcă s-ar fi gîndit la ceva foarte important sau ar fi dormit, s-a ridicat deodată ca și cum ar fi luat în sfîrșit o hotărîre și voia să le-o spună și lor dar nu putea decît așa, de-a-mpicioarele. S-a holbat la amîndoi, a tras aer în piept, dar în ultima clipă a părut să se răzgîndească, le-a întors spatele și a apucat-o spre fundul curții bălăbănindu-se, ceea ce dovedea că pînă atunci nu stătuse nici el degeaba.

— Ete-al naibii ! a zis Lăzărică nu fără o undă de admirație în glas, urmărindu-l pînă cînd din întunericul care-l înghițise s-a auzit o bufnitură și l-au auzit icnind, înversunîndu-se să dea afară tot vinul pe care-l băuse.

Ioana, scîrbită, s-a aplecat peste masă și a dat drumul la tranzistor.

— Ce-ai mă, cu el ? s-a mirat Lăzărică. Acuma, dac-a băut și el un pahar mai mult...?

— Doamneee ! a gemut Ioana. Ce mișto e viața asta ! Ia toarnă tu, tăticule în pahare, că mi-o fi și mie, nu-i așa ?

S-a grăbit să umple paharele, dar ea a băut singură, fără să-l mai aștepte.

— Mai toarnă, i-a strigat întinzîndu-i paharul gol pe care i-l legăna prin fața sticlei, în ritmul muzicii de la tranzistor. Hai să dansăm, tăticule ! i-a venit deodată ideea, a sărit în picioare și a început să-l tragă de mîna în care ținea sticla.

— Nu știu eu să dansez de-astea ! s-a împotrivit el strîngînd mai bine sticla, să n-o scape. Mai trece careva pe stradă și mă vede...

— Și ce ? a rîs Ioana. N-ai voie ?... I-auzi, tăticuleeeeeee ! a gemut iară, dîndu-i drumul cu să poată bate din palme. Omul electronic !

La radio se auzea într-adevăr o voce gîtuită care striga din cînd în cînd, ca din fundul unei gropi: Ooooooooooomul eeeeelectroooooooooonic!". Aveai impresia că însul care cîntă are în fața ochilor un strigoi care dintr-o clipă în alta poate să-i sară în beregăți și să-l gîtuie. Ioana nu se arăta însă deloc speriată de primejdia aceea ci dimpotrivă, se apucase să danseze învîrtindu-se în jurul lui Lăzărică, bătînd din palme : „Hiu ! Hiu !... I-auzi, mă !... Zi-i așa ! Zi-i așa !"... Rîdea în hohote dar, cînd s-a uitat mai bine la ea, ce să vezi? Lacrimile i se scurgeau pe obraji parcă ai fi dat drumul la un robinet. Ce naiba mai era și asta ? Tulburat, Lăzărică și-a zis că s-o fi îmbătat și ea, deși abia băuse cîteva pahare — pe ale ei le știa cîte au fost, că doar el îi turnase de fiecare dată! Ioana a venit și l-a cuprins pe după gît.

— Dacă toți oamenii din lumea asta ar fi ca mine, tăticule ! s-a văitat ea rizînd și, de data asta chiar că nu mai puteai să știi dacă rîde sau dacă plînge. Ptiu ! a făcut scuipînd scîrbită spre fundul curții, de unde nu se mai auzea nici un zgomot.

Desen de Robert Drăghici

— Ce-ai mă, cu el ? aproape că s-a rugat Lăzărică încercînd să se întoarcă, să o vadă mai bine.

Ioana și-a desfăcut brațele de după gîtul lui, a luat sticla și și-a umplut singură paharul.

— Mai știi cînd am venit noi prima dată, eu și cu Anghel, aicea, acasă ?

— Știu ! a ridicat el din umeri. Sigur că știu !

— Cînd eram eu borțoasă ?

— Da !

— Bravo ! a rîs ea. Hai noroc, pe chestia asta !... Și-a înmuiat doar buzele în pahar și l-a lăsat cu grijă pe marginea mesei. Ce nu știi tu, tăticule, e că noi nu eram cununați atuncea !... Trăiam cu el și-atita !

— Dar acuma... sînteți cununați, nu ? s-a neliniștit el.

Ioana a rîs :

— Ai impresia că asta rezolvă ceva ?

— Pînă la urmă, înseamnă că te-a luat ! a zis el ceva mai ușurat. Anghel e băiat bun, mi-am dat eu seama !...

— Băiat bun, hai ? s-a înveselit ea și mai tare. M-o fi luat de nevastă că nu mai putea de dragul meu !

— Oricum, înseamnă că s-a rezolvat... Dacă nu voia el și nu voia, tot nu te lua !

S-a așezat din nou la masă, în fața lui și, chiar înainte de-a începe să vorbească puteai să-ți dai seama că de data aceasta nu mai încape nici o glumă și nici o întîrziere în ceea ce avea să spună.

— Eram în luna a cincea. Am venit la voi și v-am zis că stau aicea pînă cînd nasc, să mă mai ajute și mămica, o lună-două...

— Da ! s-a repezit Lăzărică, molipsit și el de dorința de-a ajunge mai repede unde trebuia, fără să se mai gîndească la ce-o să găsească acolo. Mi-aduc aminte !...

— Nu te prinzi ce grijă avea el de mine ? Cum se dădea de ceasul morții să-mi fie mie bine ?... A stat citeva zile, ați băut amîndoi, te-a pus să umbli pe la colectiv să-mi găsești și mie ceva de lucru pînă nasc... M-ai băgat la maternitatea pentru viței, îngrijitoare. Făceam lapte praf la viței, în mașina de spălat rufe, îmi dăduse și halat, tot, și el nu mai pleca ! Vezi că nu se îndura să mă lase singură !... Eu, ca proasta, eram și bucuroasă !... Ei, și în ultima zi, înainte de-a pleca el la București, mă așteaptă să vin de la grajduri, intrăm amîndoi colea, în camera din față și atunci îmi spune că gata, s-a terminat totul între noi, el pleacă, a vrut să fie sigur că nu mă lasă pe drumuri, că am și eu o situație, dar de azi înainte să nu mai vin după el, că nu mai e cazul : că nu ne potrivim la caractere, că el vrea să-și trăiască viața și... chestii de-astea... Pe urmă, îl văd că bagă mîna în buzunar, scoate niște bani și mă întreabă cît vreau ca să-l las în pace. Se apucă să numere și, după fiecare sută se uită la mine că, adică, ajunge ?... Termină de numărat, vede că eu nu zic nimica, bagă mîna în alt buzunar și mai scoate niște bani. Pe urmă, cînd se termină și ăștia, zice : „Bine, încă două mii ! Ăștia sînt toți banii care-i am !"... I-a scos, i-a trîntit pe masă, a așteptat...În clipa aia, știi ce-am văzut eu în fața ochilor, tăticule ? Doar atît : cum fac eu lapte praf la viței toată viața mea ! Credea că poate el să mă plătească pe mine așa ca să stau la țară și să fac lapte praf la mașina de spălat !... „Nu ! i-am zis. N-ai tu atîția bani ca să mă plătești pe mine !"...

Cînd a ajuns aici, Ioana a izbucnit din nou în rîs — pe seama prostiei lui Anghel, care nu era în stare să înțeleagă nici măcar atîta lucru —, iar lacrimile care îi curgeau și ele pe obraz, erau de bunăseamă pentru ea însăși. Dar, deși era vorba despre Anghel și despre ea, Lăzărică simțea totuși că despre el e vorba în cele din urmă.

— Știi ce-a făcut atunci Anghel al nostru ? A fugit !... Îl văd că bagă teancul de bani în buzunar, zice „Bine, o să stau aici pînă cînd te hotărăști !", și pe urmă iese afară — că, vezi-Doamne, are nevoie la privată... Eu mă fac că nu bănuiesc nimic, dar stau cu ochii pe el. Dă cotul pe după casă și, cînd crede că, nu-l mai vede nimeni, sare gardul și o ia la fugă.. Eu, după el ! Eram într-o rochie scurtă, pe vremea aia se purta **mini**, și în cizme cu toc... Ele credea că, dacă-s borțoasă, n-o să pot să mă țin după el ! Era noroi, plouase și, cum fugeam peste arătură, mă împiedicam și cădeam, mă făcusem tot una de noroi, dar nu-mi păsa : țin' te neică după Anghel al meu !... Gîndul lui era s-ajungă la **rața** de Buzău, se tot uita în urmă, vedea că nu mă opresc și-atunci fugea mai tare. De la o vreme, cînd a înțeles că nu scapă de mine, știi ce-a făcut ? A început să arunce bani — mototoale, mototoale de sute, doar-doar m-oi opri eu să le-adun și să-l las pe el să se ducă !... Nu m-am lăsat : adunam banii de jos, iar fugeam, iar adunam, iar fugeam... A apucat să ajungă la **rață** înaintea mea, autobuzul era la cap de linie, gol, numai cu șoferu-n el ; i-a dat 25 de lei să-nchidă ușile, să nu mă lase să urc, da' am pus mîna pe-o piatră și i-am zis că, dacă nu deschide, îi sparg toate geamurile. De frică, m-a lăsat să urc !... Mă uit eu ? Anghel nicăieri! Cînd colo, ce crezi ? Se ascunsese sub bancă ! „De mine tu n-ai unde să te-ascunzi !" îi zic. Atunci, el sare și mă ia la bătaie chiar în autobuz, pînă cînd îi zice șoferu' că să se termine, că astfel ne dă jos pe amîndoi. Se potolește, mai vin și alți călători, așa că nu-i mai ține figura, dar pe sub bancă, zbang îmi mai arde una cu piciorul, ori mă ciupește, dau și eu în el cu cizmele, de-i ies ochii din cap... La Buzău, iar mă ia la sentiment, că Jeana-n sus și Jeana-n jos, luate-ar dracu, făcea-ți-aș și dregea-ți-aș !... Cum dădeam colțul la o stradă, mă lua iar la bătaie, eu îl zgîriam... I-am aruncat basca într-o curte. La toate bălțoacele, pleosc, dădea cu piciorul și mă stropea. Ce-o fi zis el ? Că, dacă sînt plină de noroi, mi-e rușine să intru-n gară ? Am intrat. El se făcea că nu mă cunoaște. Mi-am luat și eu bilet, m-am urcat în compartiment cu el... Dacă ieșea pe culoar să fumeze, ieșeam și eu, să nu coboare într-o gară... La București ne-am oprit la o țișnitoare, în gară, să ne spălăm de noroi. Acolo, lume multă, treci încolo, treci încoace și, cînd mă uit, ia-l pe Anghel de unde nu-i !... Fugise ! Îți dai seama ? Credea că atîta mi-a fost — că mi se face frică și mă-ntorc acasă... Că eu, de-aia am lăsat profesionala pentru el, ca să aibă cine să-mi cumpere bilet de odihnă la țară !... Acuma, unde să mă duc eu în București' ăsta ? Unde lucrează el nu știam, de la gazdă plecasem și nu era el prost să se mai întoarcă tot acolo ! M-am dus la soră-sa că, prostul, n-a avut de lucru odată și m-a luat cu el la soră-sa într-un bloc, în Berceni. Care bloc ? Pe unde vine ? Nu mai știam ! Da' pînă la urmă am găsit... I-am spus soră-si că, dacă ea nu mă-nțelege, îl reclam la miliție... Nu știu : s-o fi speriat, sau i-a fost milă de mine ? Destul că, a doua zi chiar, cine vine cu niște prăjituri în carton și cu țigări străine, ca la vedere ? Anghel ! Mă ia cu „dragă" și cu „mami", plînge... Eu o țin una și bună : sau eu, sau miliția !... N-a mai avut încotro : m-a luat cu el. A găsit o gazdă, tocmai în București Noi, la mama dracului, o cameră cu pămînt pe jos, cu un pat de-ăla de scîndură, cu un țol pe el, fără sobă... Zice : „Madam, condițiile astea pot eu să ți le ofer ca sot ! Dacă-ți place, bine ! Dacă nu te cari !... Am răbdat, tăticule ! Eu Bucureștiul îl voiam și Anghel putea să facă pe dracu-n patru, că n-avea cum să mă mai scoată de-acolo... Ei, și ajung eu în luna a șaptea : acum se vedea bine !... Într-o zi mă duc la el cu mîncare : zugrăvea casa directorului de la el de la-ntreprindere, care-i scosese pe cițiva de la lucru, pe el și alți cițiva băieți care se pricepeau, le mai dădea și niște bani în plus... Îi duc mîncarea : începuse să-mi lase bani de mîncare, că a văzut că așa iese mai ieftin decît cu salam ! Intru, i-o dau și nevasta directorului, de colo : „Vai ce fată tînără, vai ce fată nu știu cum !"... Mă invită

(Fragmente din romanul „Sărbătoarea legală")

Continuare în pag. a 10-a

henri zalis

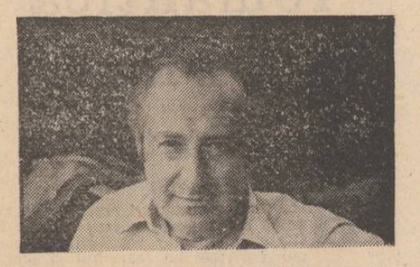

Jocuri

Sieși balsam iarna dă muguri
n-o crede cînd se jură
că aduce frig și zloată.
Am văzut-o ieri
spălîndu-și obrazul
cu blinde adieri.
Iar dacă totuși scutură
peste noi
nămeți de bucurie
de vină nu este
decît
prea plinul
sacilor ei
Din gura lor deschisă
se prăvale peste noi
copilăria în stare pură.

Dilemă

Într-o zi cînd începuse iarna, cînd
privirile sînt plumburii
un zîmbet subțire
și gînditor
îmi cere sfatul
să treacă mai departe
sau
fiindcă se face întuneric degrabă
să rămînă pe loc
ca lumina lui
să înnoptăm împreună

Măști

Mi-e la îndemînă iertarea
Am o logică interioară vulnerabilă
egală cu mai multe dioptrii
nu izbutesc o viață ușoară
cînd în oglida de baie
ma privesc cum voi fi
Nu de ochii lumii mă ierț
și mă mint
pentru asta sînt măștile
sînt indulgențele
ele dau greș
dacă te întineresc prea mult
dacă luminează oarbe orbite
dacă la o adică
dansează cu neprihănirea
Un tămăduitor
greșește
dacă și le pune pe chip
Cu ele atingi
într-un mod cu totul stupid
limita de virstă
numită teoretic
singurătate

Dancing

O femeie îmi spune adio
două sînt gata să se-mbete
eu insumi n-am cuvinte
să-mi recunosc înfrîngerea
Ce-ar mai fi de spus
celui devenit pasăre
în seara asta
cu tòate coliviile
sfărîmate
Sburătoare alunecă fără grai
duhul lor întreabă de plante
Un inel îmi stringe urechea
cea care adună lacomă
tăceri și tăgade
Un salt de nălucă
mă ia în brațe
de m-aș trezi
aș plînge
haita sătulă
de perfecțiuni coruptibile

Înțelepciune

Neștiință fost-a robia fără frîu
a înțelepciunii
Cine ascunde cită disperare
s-a strîns
între cuvinte
prăbușite fără memorie
între candele strînse
între spaime amare
între străzi desfundate ?
Acum prea înțelept
nu este decît gîndul
că merită izbîndă
chiar cel care ascultă
de indemnul auzului
al culorilor
și dansului
Acolo la adăpost de nemișcare
vorbim despre subiecte
căzute în capcană
Puterea lor ne stoarce
lacrimi
și din cînd în cînd
pătimiri nemăsurate.

plastică

Două expoziții

Un sculptor de reală perspectivă pare să fie **Ioan Bolborea,** tînăr artist plastic prezent în aceste zile cu o expoziție personală în sala de la subsolul galeriilor „Orizont". Lucrările sale alcătuiesc o serie tematică omogenă, reprezentînd de fapt o suită de studii asupra posibilităților de expresie pe care le oferă secționarea unui ovoid cu elementele unei geometrii lineare riguroase și, în egală măsură, „compunerea" obiectelor cu ajutorul mai multor materiale specifice — într-o măsură mai mare sau mai mică — sculpturii. Firește, se pot face destule speculații teoretice pe marginea lucrărilor artistului (așa cum procedează, spre exemplu, prefațatorul catalogului), dar, în ceea ce ne privește, considerăm că acestea au, înainte de toate, o funcție decorativă. În principiu, efectul decorativ, ca și cel ce sugerează domeniul originalității posibile a acestui gen de sculptură rezultă din amplasarea „corpurilor străine" în spațiul delimitat de forma originară, din armonia degajată de alăturarea lemnului cu metalul patinat, din ciudata absorbție a luminii prin lamele de cristal introduse în materialul de bază. Studiul geometric riguros, materializat în obținerea unor unghiuri de compunere imprevizibile, trădează un artist familiarizat cu intimitățile spațiului în care obiectul de artă, odată amplasat, nu trebuie numai să fiinteze ci să și comunice. Mai trebuie adăugat faptul că deși, prin expoziția de față, Ioan Bolborea pare a fi un artizan, un dăruit al miniaturii decorative, lucrările sale trădează o viziune monumentală, o aptitudine a amplificării și multiplicării gesturilor care ne poate produce surprize plăcute în viitor. Desigur, surprize plăcute pe lîngă cele prilejuite deja de actuala sa expoziție.

Tot la galeria „Orizont" (sala parter) expune pictură și desen **Adrian Șuștea.** Talentul incontestabil al artistului, vizibil mai cu seamă în desene, esuează din păcate într-o modalitate de expresie care, lipsită de omogenitatea mijloacelor prin care ar trebui să se susțină și să se mențină în spațiul propriu-zis al artelor plastice, se desparte, uneori iremediabil, de autenticitate, de valoarea de comunicare pe care presupunem că autorul a avut-o în vedere. Impresia de artificialitate domină spațiul expoziției ; Adrian Șuștea desenează și pictează, în diverse ipostaze, un vas aparținînd bucătăriei arhaice — „ștastul" —, însoțind imaginea acestuia (frumos desenată, sumar dar nu și sobru colorată) de tot felul de texte, explicații, interpretări, mărunte detalii topografice, toate degajînd un aer de ceremonial ezoteric care sfîrșește prin a deveni ridicol. În unele pînze, respectivele texte sînt reduse la linii, ondulate după o „logică" a lipsei totale de sens, vrînd probabil să sugereze cine știe ce profunzimi de gîndire și viziune în fața cărora privitorul ar trebui să rămînă mut de admirație. Nu se întîmplă, desigur, așa și asta este foarte bine, este adică în ordinea firească a lucrurilor. Reacția pe care am avut-o noi înșine a fost de a ne ajuta într-un fel oarecare, apelînd la catalogul expoziției. Textul respectiv (circa 2 pagini dactilografiate) este pur și simplu un „galop" printr-o bună parte a istoriei filosofiei. Nu am văzut niciodată atîtea trimiteri culturale pe un spațiu atît de restrîns pentru a susține, a propune și a „propulsa" în conștiința spectatorului o operă de artă. Operă care, în cazul de față, aproape că lipsește. Este adevărat că erudiția (așa cum bledează și textul la care ne-am referit) este necesară artistului, creatorului plastic în speță. Atunci, însă, cînd rezultatul ei este o proiecție ininteligibilă pe suprafața unei pînze sau a unei coli de hîrtie, nouă ni se pare că nu despre erudiție este vorba, ci despre neînțelegerea rolului artei, despre o utilizare improprie a talentului, a înzestrării naturale.

Corneliu Ostahie

muzică

Medalion cameral

Atingerea argintatei vîrste de cincizeci de ani este prilej nu numai bilanțier cît și de limpezire a datului creator, de rostire a convingerilor estetice, de recapitulare a mijloacelor artistice. Compozitorul și muzicologul **Doru Popovici** înfăptuiește o creație de rezonanță singulară în ceea ce se cuprinde în numele „ viața muzicală românească". Iradierile sînt însă mai largi și neuniforme. Clar este că muzica sa își revendică o putere cît mai aproape de cea a poeziei revoluționare ; dovadă numeroasele lucrări cu tematică social-revoluționară. Limpede e că muzica lui Doru Popovici urmărește surprinderea ideii (nu numai) muzicale cu nedescurajată consecvență ; amintim aici seria omagiilor dedicate unor mari conștiințe artistice. Foarte clar devine faptul că lumea interioară, de nerostită singurătate a artistului este un „peisaj unde se revarsă reverberațiile unui lirism rece-incandescent, unei hieratice, în piatră sculptate austerități, peisaj în care datele sensibilității apar reținute, „încetinite" pînă la a se manifesta adevărat numai la parcurgerea întregului și, ulterior, la reparcurgerea lui cu viteză mărită, cu forța subiectiv și inegal-dilatatoare a memoriei. Foarte interesantă această existență creatoare, în contrast mărturisit cu un temperament debordînd de vitalitate, exprimînd ferme și intransigente (uneori) convingeri de valoare. Cu atît mai interesantă cu cît opera pleacă de la o țesătură serialistă colțuroasă, rigidă citeodată, pentru a se limpezi cu timpul în cristaline curgeri melodice, în ca-și-nemișcate suprafețe armonice. E o muzică deosebit de simplă, de străvezie, fără întortochieri sau ascultate profunzimi, deosebit de ușor transcriptibilă ; consonanțele suprapunerii între afect, convingere și partitură nu se pot însă contrafface.

La Sala Dalles, Filarmonica a organizat recent un reușit medalion cameral Doru Popovici, programul cuprinzînd atît lucrări mai vechi cît și piese mai noi, inclusiv o primă audiție. Sprijinite de o interpretare excelentă, lucrurile cunoscute au apărut și mai limpezi. În interpretarea deopotrivă sensibilă și riguroasă a Ansamblului „Muzica Nova", am ascultat **Cvintetul „Omagiu lui Țuculescu" și Trio pentru vioară, violoncel și pian,** lucrări reprezentative pentru perioada dodecafonică, curent în care compozitorul contează printre deschizătorii de drum la noi. **Patru cîntece întîrzăboinice pe versuri de Nicolae Labiș,** în distinsa interpretare a Marthei Kessler și Marietei Leonte, **Suita bacoviană** în interpretarea de excepție a Adinei Iurașcu și a autorului, au adus în sală acea convingătoare componentă lirică, transcrisă grăitor în atingere cu poezia. **Muzică funebră pentru vioară și pian** și îndeosebi **Omagiu lui George Enescu și Omagiu lui Eugenio Montale** (primă audiție), ultimele două lucrări corale, oferite într-o deosebită variantă interpretativă de corul „Madrigal", au punctat „dimensiunea omagială", atît de caracteristică creației lui Doru Popovici. Să intrăm în amănunte : Autorul încearcă surprinderea acelui indefinibil fior liric aflîndu-se în spatele oricărui autentic fapt artistic. Raportul între autor și „obiectul" omagiului e însă specific. Aici, personalitatea lui Doru Popovici „copleșește" deplin, lucrările fiind veritabile madrigale unde punctul de plecare ales rămîne la starea de declarată intenție. În **Omagiu lui George Enescu,** de pildă, intonațiile melodice enesciene, ușor recognoscibile cînd și cînd, sînt astfel răstălmăcite, integrate, preschimbate, încît întregul urmează parcă liniile unei muzici de pregnantă culoare bizantină de senină și nespectaculoasă desfășurare, de discret, rafinat lirism. Muzica reflectă astfel pe deplin originalitatea semnăturii lui Doru Popovici (poate seria întinsă de piese omagiale ar reflecta o imperioasă nevoie de delimitare a sinelui, o cercetătoare privire analitică căutînd — căutare de compozitor însă — elementele de temelie ale trăirii artistice).

Viorel Crețu

Aura romantică și visul fantastic (VIII)

date fiind puritatea și prospețimea modului în care sînt notate caracteristicile și „desenate" trăsăturile ce compun portretul lui Ioan, pur și simplu, ne simțim îndemnați a le „manevra" de o asemenea manieră încît, în cele din urmă, să ajungem a reconstitui ceea ce s-ar putea numi portretul robot al tipologiei romantic-demonice eminesciene. Numai că, după acest portret „static" pe care Toma Nour îl întocmește prietenului său, sîntem întîmpinați de un altul, așazicind, un portret „în mișcare", organic integrat în fluxul narativ al romanului. Rezultatul e că aparent meticulosul „inventar" de mai înainte suferă puternice clătinături, cristalizînd într-un portret foarte dinamic, inconfundabil, ce aparține în exclusivitate unui anumit erou. Simplu spus, fenomenul de individualizare a portretului tip, emanînd din abila prelucrare a sugestiilor culturale, se produce încă de pe acum ; ceea ce demonstrează, fără îndoială, harul divinatoriu al prozatorului. Proba de foc a acestui tulburător fenomen de individualizare constă în umanizarea eroului odată cu totala sa cădere în patima iubirii. Ca mai peste tot în proza lui Eminescu, firește, precum și în majoritatea marilor sale poeme lirico-epice, agentul umanizant fundamental este suferința de conținut eminamente tragic, sub apăsarea căreia eroul trăiește devoratorul sentiment : „Într-o friguroasă miazănoapte de iarnă eu citeam, ceilalți colegi dormeau horînd care-ncotro — bate cineva la ușă: — Intră strig.

Într-o manta ce părea [a] nu mai putea susține lupta cu vîntul, intră tînărul și palidul meu amic, dar paloarea sa era mai adîncă, era vînătă, buzele seci și strînse, risul amar și peste măsură silit, ochii turburi, părul său negru într-o dezordine cumplită.

— Ioane, strig eu, ce ai ?

I-apuc mîna și mă uit fix în ochii lui.

— Nimic, zise el rizînd, nimica !... ea moare.

— Cine moare, pentru Dumnezeu ?

— Ea ! zise el și stringîndu-mă la el, apăsîndu-mi capul de pieptul său cu niște sughițuri disperate — vino — zise, vino cu mine... te rog !".

Simptomatică pentru viziunea de ansamblu a prozei eminesciene este constatarea că limita paroxistică a suferinței erotice constituie momentul saltului din realitatea fenomenală în aceea a unei realități suprapuse, halucinante, asaltată peste tot de demonia fantastică. Întîiile indicii sînt date de straniile mutații ce se produc în înfățișarea și comportamentul eroului. Acesta dă tot mai mult impresia că se desprinde, fiziologic și psihic, de identitatea lui reală, dobîndind alta, nepămînteană. De aci apetența naratorului pentru caracterizările în cadrul cărora noțiunea de fantastic, într-o bogată gamă semantică, revine obsedant. „Cînd priveam în fața sa așa de albă ca [a] unui mort — notează Toma Nour în „jurnalul" său — îmi părea că merg alături cu o umbră, cu un om ce murise demult, astfel încît îmi venea să mă mir cum eu, viu, puteam să însoțesc pe acest mort și unde mă duceam cu *această fantasmă palidă*, sceptică, lungă. *Aspectul fantastic a figurei sale*, pașii săi ce abia atingeau pămîntul, ochii săi ficși, mantaua sa lungă și ruptă ce ajungea mai pînă la picioare — și încă astfel cum mergea mut alături cu mine, mă-nfloram eu singur gîndind că am a face c-o ființă ce nu este, gîndeam că visez și că nu e decît o *înfricoșată fantasmă* din visul unei nopți de iarnă. Ieșirăm din oraș. Cîmpia lungă și lată acoperită cu zăpadă de argint în care se oglindea luna palidă [...] era o arie albă întinsă... *noaptea de iarnă fantastică*, plină de un aer de argint — p-ici, pe colo cîte-un tufiș nins — o momîie, *o fantasmă de argint* pe un cîmp de argint, iată tot (s.n.)".

Luînd în considerare faptul că în cele mai multe cazuri avem a face cu conotații adjectivale, chiar și atunci cînd noțiunea este substantivizată (*fantasmă*), apare limpede că sublimările metaforice vizează în chip expres efecte plasticizante și mai puțin simbolico-alegorice. Se observă deci că o atare vehiculare liberă a noțiunii este încă străină de intenția autorului de a-i conferi un anume statut conceptual, menit a defini un anume punct de vedere referitor la condiția fantasticului. Dacă o asemenea sarcină demonstrativ-teoretică, explicit sau implicit, va fi asumată de alte viitoare narațiuni (pe de o parte, „basmul cult" *Făt-Frumos din lacrimă*, pe de alta „nuvela metafizică" *Archaeus*), deocamdată se cuvine să subliniem prezența extraordinarului instinct al lui Eminescu de a potența imaginarul, inclusiv forma epică cea mai pregnantă pe care acesta o primește, visul, prin apel insistent la conotații de tipul celor subliniate în pasajul înainte citat. Deși, cum am spus, cu efect imediat plasticizant, totuși, conotațiile în cauză nu cantonează deloc în descripția uzual decorativă. Ele contribuie în chip decisiv la definirea stării de disperare tragică a eroului, proiectîndu-l într-o „lume" avînd alte puncte de referință decît cea normală, inclusiv în ceea ce privește percepția elementelor chemate să delimiteze spațiul și timpul acțiunii. Starea de spirit halucinant tragică a eroului este pusă în pagina narativă prin apel tocmai la această viziune fantasticizantă. Este momentul cînd aura romantică, pentru care tînărul prozator simte o atît de puternică atracție, face impact cu fenomenul de translație a imaginarului în spațiul visului fantastic. Un asemenea moment este chiar acela în care, după istovitoarea fugă pe străzile orașului și pe cîmpia înzăpezită, însoțit de Toma Nour, Ioan ajunge la casa unde Sofia, iubita lui, își dă sfîrșitul. Împietrit de durere, Ioan privește prin fereastră la scena de o sfîșietoare tristețe în care Sofia, „murindă", își „cîntă" apropiatul sfîrșit. Este întîia tentativă a prozatorului Eminescu de descriere romantică conceptuă din perspectiva viziunii asupra mortuarului :

„Însuși aerul camerei era mort și trist — flacăra luminei tremura ca suflată de-un spirit nevăzut. Era toți muți ca morți — privirea bătrînului devenise fixă și disperată, cînd deodată mîinile celei de lîngă piano se mișcară [...] Notele zburau cînd puternic, cînd încet, abia auzite, ca suspinele aripelor îngerești — era unul din acele cîntece superbe a acelui maestro divin în țipetele sale : Palestrina. Murinda cînta... dar ce fel ! Un timbru ca a unui clopot de argint... Cîntecul pianului se stingea sub degetele uneia — cîntecul pe buzele se stingea și el — murinda, ce se ridica pe cotul mîinei drepte, recădea, încet, încet, cu capul în perini — cîntecul se stinse, buzele amuțiră și deveniră vinete, ochii se turburară și apoi se închiseră pentru totdeauna. Lumina sfîntă".

Zdruncinat de tot ce vede, Ioan își pierde cunoștința („— Sofia ! strigă Ioan, căzînd pe spate de la fereastră în zăpadă"), în așa fel încît după ce își revine din leșin este în situația de a nu mai distinge între real și halucinațiile visului („— Va să zică am visat ? zise el rizînd nebunește, știam c-am visat ! Nu se putea altfel... nu se poate...").

Sigur, scena cuprinzînd moartea Sofiei (la care se adaugă aceea a înmormîntării ei) din care reținem mai ales aceste notații portretistice : „...și din fundul sicriului prea mare vedeai pare-că o umbră albă, părul în dezordine, fața de-un alb vînăt și împietrit ca al marmorei, buzele supte și ochii ce mari închiși și-nfundați sub fruntea lată și veștedă") poate să apară încă destul de „cuminte" în raport cu cele similare din *Avatarii faraonului Tlà*. Dar nu încape îndoială că „naturaleța" imaginilor de aici stă la temelia autenticității fantastice a luxuriant-barocelor descripții de care beneficiază atît „cadrul fizic" („doma", „suterana") cît și portertul „mortului frumos" din *Avatarii*...

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

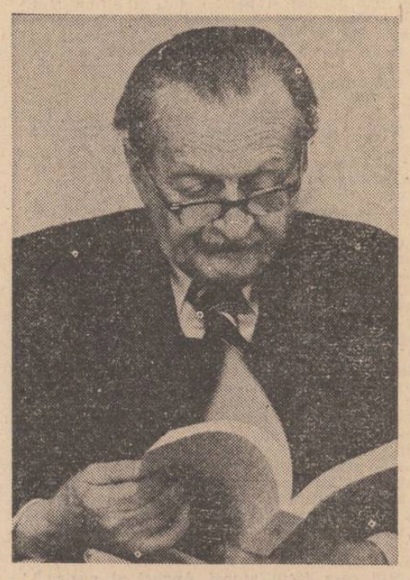

Liniște ! Operează acad. Șerban Cioculescu

Mihnea Gheorghiu apropiindu-și primăvara

Într-o atmosferă de calm, are cuvîntul Fănuș Neagu

BAROCUL — simplă manieră?

Urmare din pag. 1

descrie, prin gestul său, o linie dreaptă, mergînd scurt la țintă ; cea a prudenței defensive, constrînsă să pareze lovitura, închipuie o linie ocolită, sinuoasă. Asemenea calități opuse, de ordin practic, sînt decantate în același sens și în registru teoretic. Renascentistul arborează *forța* spiritului, pe cînd Omul baroc *seducția* spiritului. Este distincția dintre acțiunea caracterului și aceea a temperamentului, unul consecvent și previzibil, celălalt adaptat la abateri, întreruperi, suspendări și întorsături neașteptate.

În sfîrșit, sub aspectul comportamentului comun, de unde derivă și trăsăturile stilistice ale celor două momente, unul se arată *econom*, în sensul clasicismului, considerat de către un teoretician modern drept „stil zgîrcit", celălalt *risipitor*, în conformitate cu exigențele strălucirii. În ciuda capitalurilor investite pentru aparatul său exterior, Renașterea s-a bazat, totuși, pe un strîns calcul economic, ca orice epocă cu caracter intens lucrativ. Am vedea aici în mod paradoxal o certă legătură între știința contabilității — inițiată încă în secolele pre-renascentiste de italieni, odată cu instituția bancară — și clasicismul florentin. La palatele Renașterii locale, în locul unor decorații costisitoare, se tăia în zid o fereastră simplă, calculată în așa fel încît să se integreze în ansamblu cu o armonie impecabilă. Spre deosebire de *economul* și atît de socotitul renascentist, omul baroc se lansează în riscul *risipei*, așa cum cere seducătoarea defensivă a strălucirii. El cultivă splendoarea spre a se apăra nu numai de o primejdie sau amenințarea exterioară, ci și de propria sa dezbinare sau leziune lăuntrică, pe care o anesteziază prin densa *iluzie* creată de intuiția fastului.

Această ecuație polară în registrul comportamentului, ecuația *econom-risipitor*, își va extinde consecințele pînă în zona viziunii și intuiției cosmice, unde se va manifesta sub chipul antonimiilor *unul-multiplu* și *limitat-ilimitat*. Să privim mai întîi prima opoziție. Universul, încă sferic pentru Renaștere, se proiectează ca atare în forma enunțată de sistemul aristotelico-ptolomaic. Dispunînd de un *unic focar*, sfera se află în acord cu propensiunea către unitate a acelei epoci. În Baroc, însă, ponderea viziunii cosmice se situează pe figurarea treaslui planetar în jurul soarelui, traseu, de astă dată, elipsoidal, așa cum l-a descoperit Kepler. Elipsa cuprinde, însă, nu unul ci *două focare*, depășind, astfel, ideea de unitate a Renașterii prin conceptul *multiplicității*. Faptul apare, concomitent cu adăugarea, ca *pattern* artistic, a unei scheme ovale la exclusiva schemă circulară din precedenta perioadă renascentistă. Această schemă ovală în suprafață, laolaltă cu cea ovoidală în volum, se cultiva frecvent și cu mult înainte în unele cercuri de cultură dominant baroce ale orientului.

Pe lîngă opoziția *unu-multiplu*, am spus că viziunea cosmică dezvoltată drept consecință din relația polară *econom-risipitor* mai însumează și varianta *limitat-ilimitat*. Intuiția universului ca sferă face să rezulte, în sensul acceptat de Renaștere, o reprezentare implicit mărginită. Dimpotrivă, viziunea cosmică a universului, desfășurată de pe poziția *risipitorului* Baroc, viziune întîlnită pentru prima dată la Giordano Bruno, se extinde pe o arie ilimitată.

Această serie de opoziții între cele două mari fenomene de cultură, privite în substratul lor de trăire de la baza respectivelor expresii stilistice, poate fi sporită și prin alte numeroase ilustrări. Din necesitate, însă, ne mulțumim și cu cele cîteva demonstrații pe care le-am folosit pînă în prezent. De fapt, chiar numai și dintr-insele se desprinde confirmarea ideii după care Barocul nu constituie o simplă *manieră* tîrzie a artei renascentiste. Această confirmare, existentă în însăși temeliile de viață din care se va dezvolta expresia opusă a celor două stiluri artistice, ne apare mai convingătoare decît orice altă cale de atingere a aceleiași vederi.

CONFABULE

Piticul

Piticul / auzind că în pădure / se vor întrece / în înălțime / viețuitoarele pădurii care se vor simți în stare / încălecă iepurele cel șchiop / și / repede ajunse în poiana cea verde / la timp să se înscrie în concurs / după aceea depuse o contestație / și juriul se întruni / sub conducerea Leului / un bun / prieten al său din copilărie / iată / zise acesta / am primit de la Pitic un memoriu / tare bine scris / prin care susține / pe bună dreptate / că șansele nu sînt egale pentru toți / unii s-au născut mai mici / alții nu / cîțiva / chiar în raport cu posibilitățile / au crescut exagerat / aceștia nu trebuie acceptați în concurs / alții n-au studii corespunzătoare / iar unii... / doar mai sunt și din aceștia / deci trebuie să-i acordăm un handicap / trecem la vot / mulțumesc / și astfel / după ce îi măsură bine pe ceilalți / Piticul se căță pe o buturugă înaltă / de acolo privi de sus lumea / în timp ce Leul / tot Leul săracul / îi înmînă premiul întîi.

Iulian Neacșu

VREMEA SALVĂRII

În centru era prăpăd, așa cum constatară cei patru, ajunși pe bulevardul generalului. Blocurile cele mai rîvnite de cei ce locuiau prin periferii, deveniseră în cîteva secunde mameloane de moloz, fier și beton. Gherman era interesat îndeosebi de soarta familiei Albin, care avusese apartamentul deasupra cofetăriei Două Roze. Împreună cu lumea ce se adunase îndeosebi în jurul blocurilor prăbușite, Gherman și cu ai săi stăteau neputincioși, așteptînd o știre, un îndemn, un cuvînt de ordine. Singurele lumini din oraș erau cele ale farurilor autoturismelor care se îndreptau spre munți. Aici, dedesubt se află toți ai mei, se jeluia o femeie în vîrstă; în loc să mă ia Dumnezeu pe mine, care-s bătrînă, mi-a luat copiii. Marele Maciste n-a mai așteptat alt îndemn și, părăsindu-și prietenii, s-a strecurat pe sub primul planșeu, apoi pe sub celelalte, orientîndu-se după cel mai stins geamăt, după o respirație și în mai puțin de un sfert de oră a ieșit la suprafață, îmboldindu-și prietenii la acțiunea de salvare. Buldozerele și soldații care au sosit imediat au reușit să scoată șaptesprezece persoane, din care doar una singură a decedat mai tîrziu. Maciste gonea pe străzi, se oprea în fața fiecărei clădiri surpate și cerceta cu o dexteritate extraordinară centimetru cu centimetru adîncul nenorocirii. Prietenii lui Maciste au muncit și ei toată noaptea alături de militari, la fel în tot cursul zilei următoare, precum și în a doua noapte, în zorii cărora frînți de oboseală și de cele văzute s-au retras pe la casele lor îngrijorați de soarta lui Maciste, fără aportul căruia foarte mulți dintre cei salvați ar fi rămas definitiv sub dărîmături. Cu mobilitatea sa ieșită din comun, Maciste lucra și în echipe, și pe cont propriu. Pentru întîia oară în istoria orașului, toate ușile caselor erau deschise, iar motanul putea să intre și să iasă în voie, alertînd echipele de salvare. Una din cele mai spectaculoase acțiuni a lui Maciste, cu toate că nu privea scoaterea vreunei persoane de sub zidurile căzute, a fost aceea cînd, cercetînd o clădire tip vilă a O.N.U., a dat peste un recrut care striga din toate puterile: împingeți blocurile la loc, fiindcă vin peste mine! Din mica gheretă de pe acoperiș, Maciste s-a chinuit să care soldatul jos pe o scară de incendiu și să-l țină apoi cu toată puterea pînă la sosirea unei mașini care l-a transportat la clinica de boli nervoase. Un muncitor de la cazangerie, intervievat de ziariști, a declarat că a fost impresionat de activitatea unui motan foarte curios care a scotocit zi și noapte în căutarea victimelor sinistrului. Saintbernarzii, spunea omul, au activat palid față de el. Ziariștii însă n-au consemnat faptul, considerînd că muncitorul era prea obosit și probabil avusese vedenii. După două săptămîni, Maciste s-a întors acasă complet rebegit și luîndu-și fotoliul în primire a dormit douăzeci și patru de ore nemișcat. Gherman tocmai discuta cu prietenii săi despre soartă și deplîngea întîmplarea care făcuse ca familia Albin, soț și soție, să fie singurele victime semnalate în orașul din munți, cu toate c-ar fi pățit același lucru și dacă s-ar fi aflat în blocul celor Două Roze. Într-adevăr, spuse Ion, nenorocirea — dacă nu găsește pe cel prevăzut acasă, îl caută pretutindeni. A fost o pură întîmplare, adăugă Vasile, mai bine să tragem un pui de somn, cum înțelept face Maciste, ca să uităm și să ne trezim mai veseli.

Gheorghe Pituț

CRONICA EDIȚIILOR

BOLINTINEANU — OPERE, 1

Cu un volum de peste o mie de pagini s-a deschis seria de **Opere** din Dimitrie Bolintineanu ; ediție îngrijită, tabel cronologic, note și comentarii de Teodor Vârgolici ; studiu introductiv de Paul Cornea.

Mult prețuit în epocă și mult prețuindu-se pe sine, încît credea că orice-i pică din condei și este cu adevărat poezie, trecînd, prin deceniile care premerg și cele ce se adaugă începutului de secol douăzeci printr-un con de umbră, reluat de critica și poetica interbelică, încă o dată reconsiderat de critica de după al doilea război mondial (I. Negoițescu, E. Simion) gustat și preluat intim de poeții înșiși (Constanța Buzea, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu etc) — Dimitrie Bolintineanu este un poet inconfundabil. Fie și prin ceea ce are poezia mai specific — muzicalitatea ; un ton care dă armonie cuvintelor **atone** ; un mister pe care nu-l simte decît cezura respirației ; un har ; cu alte cuvinte : poet născut și nu făcut. În acest din urmă ordin, și pentru a nu lăsa nici un echivoc de interpretare, Bolintineanu este din familia unor artiști precum Goga, Eminescu, Labiș, Esenin, Enescu, Mozart, Luchian, Sadoveanu și atîția alții. Anume am înșirat din mai multe arte, și necronologic, pentru a sugera ideea artistului funciar. Nu înțeleg că ceilalți (un Camil Petrescu, bunăoară) nu ajung la treapta supremă și nici că cei pomeniți mai sus, și alții, și-au desăvîrșit arta numai datorită „impulsului inițial", dimpotrivă. La 18 ani Bolintineanu debutează cu poezia **O fată tînără pe patul morții**, salutat de Heliade. Poezia vădea un timbru cu totul nou, „anume cadența retorică, remarcabilă pentru acea epocă de vorbire împiedecată", cum scria G. Călinescu în **Istoria** sa. Ecouri din această poezie vom regăsi în **Mortua est**, după cum remarca Ibrăileanu, „se pare un ultim ecou al influenței lui Bolintineanu asupra lui Eminescu".

D. Bolintineanu a fost un autor prolific, dar pînă acum nu s-a bucurat de o ediție cît de cît satisfăcătoare. Unele reușite parțiale au existat totuși, de pildă ediția în B.P.T. de către Ion Roman a **Călătoriilor**.

Editorul de astăzi, criticul și istoricul literar Teodor Vârgolici nu este la prima tentativă de reeditare a unor opere din moștenirea noastră culturală și numim aici doar cele trei volume din tulburătorul și singularul **Jurnal** al lui Gala Galaction, pentru care de altfel a și primit laurii revistei **Manuscriptum.** De data aceasta el se încumetă să ne ofere în șase volume, „o imagine cuprinzătoare asupra operei lui Dimitrie Bolintineanu, în multiplele ei aspecte, pe genuri literare, urmînd criteriul tematic și cronologic." După cum a fost tras întîiul volum, avem toate motivele să sperăm într-o deplină reușită. Încă două volume vor cuprinde tot opera poetică, apoi, al patrulea va strînge romanele, al cincelea însemnările de călătorie, în sfîrșit, al șaselea va avea de obiect „scrierile propagandistice, o masivă (?) parte a articolelor pe diverse teme, corespondența emisă de scriitor și bibliografia generală". Ne-am exprimat în paranteza de mai sus nedumerirea pentru că nu știm ce înțelege editorul prin **o masivă parte.** Scriitorii secolului al XIX-lea au fost, în marea lor majoritate, și oameni politici, jurnaliști, și ceea ce poate părea ca abuziv din punct de vedere al valorii artistice este nu o dată de prim interes pentru istoric. O ediție strict științifică, așa cum este și aceasta, trebuie, după opinia noastră, să țină cont și de acest aspect. Istoria generală, cum și istoria culturii vor găsi în asemenea ediții nu o dată izvoare de prim rang și de aici datoria editorilor de a oferi imagini cît mai complete a scriitorilor pe care îi reeditează. Dealtfel, atît din prefața lui Paul Cornea, cît și de excerpetele pe care le folosește editorul în notele și comentariile lui, ne dăm seama că **scrierile propagandistice** ca și **articolele pe diverse teme** sînt de un mare interes și credem că volumul al șaselea, cel care le va cuprinde, va fi o adevărată surpriză. „Monografia lui Bolintineanu **(Viața lui Cuza Vodă**, n.n.) — scrie Paul Cornea în studiul introductiv — rămîne o sursă documentară de prim ordin și o primă reușită a genului în literatura noastră istoriografică" pentru că, „inițiat în intrigile de culise și în secretele cabinetelor, dispunînd de numeroase informații inedite, făcînd uz de propriile-i impresii, căci se numărase printre colaboratorii apropiați ai lui Cuza și-i fusese ministru, Bolintineanu vede problema pe toate fețele." Nu ne îndoim însă că editorul atît de scrupulos care este Teodor Vârgolici va selecta în ultimul volum al seriei tot ce poate oferi o sursă de interes din broșurile și articolele lui Bolintineanu.

Cuprinsul întîiului volum din operele lui Dimitrie Bolintineanu este cu adevărat impunător. Avem aici : **Poezii de D. Bolintineanu** atît cunoscute cît și inedite, 1865 (cu ciclurile **Florile Bosforului, Legende istorice, Basme, Macedonele, Reverii, Diverse**) ; **Din alte volume,** 1847 ;**Cîntece și plîngeri,** 1852 ; **Poezii vechi și nouă...** 1855 ; **Melodii române,** 1858 ; **Bătăliile românilor (Fapte istorice),** 1859 ; **Nemesis. Satire politice,** 1861 ; **Legende noi cu note din cronicele românilor,** 1862 ; **Addenda. „Cîntarea României" de N. Bălcescu. Tradusă în versuri de D. Bolintineanu,** 1858.

Notele și comentariile editorului — aproape două sute de file cu corp mic — ne dau „principalele date istorico-literare referitoare la scrierile din cuprinsul ediției, expunînd geneza lor, indicînd locul și data primei apariții, retipăririle în periodice, volumele antume în care au fost incluse, reproducînd prefețele acestora și notele scriitorului, reconstituind, în aspectele esențiale, modul în care poeziile și volumele lui D. Bolintineanu au fost receptate de critica literară a vremii și de istoria literară". Programul afișat de comentator este însă, în concretizarea lui, mult mai cuprinzător. Astfel nu o dată se fac incursiuni în istoria romantismului european, folosindu-se cele mai autoritare surse în domeniu, opera lui Bolintineanu găsindu-și o mai adecvată fixare în epocă. Ni se dau apoi traducerile în alte limbi din poeziile lui Bolintineanu. În sfîrșit, dar mai sînt și alte aspecte, avem referiri la influențele pe care poezia lui Bolintineanu le-a exercitat asupra altor poeți din vremea sa și după el pînă în zilele noastre. Căci autorul baladei fantastice **Mihnea și Baba** nu este numai un premergător al lui Eminescu, ci, așa cum arăta I. Negoițescu, pe care editorul îl citează în mai multe locuri, și „un precursor al lui Macedonski și, în cele din urmă, pe inițiatorul de forme, de **sonuri** poetice care aveau să se realizeze în celălalt veac, o dată cu Ion Pillat, cu Mateiu Caragiale, cu Ion Barbu". Bineînțeles și cu Arghezi măcar cu cel din **Blesteme** și, cum numeam mai sus, cu unii poeți din generațiile mai tinere de astăzi. În afara lui Blaga și Bacovia, poate, toți marii poeți români au primit, într-un fel sau altul, ecouri din largul și variatul registru de sonorități al Bolintineanului.

Iată de ce reeditarea operelor lui Dimitrie Bolintineanu ni se pare un act de o deosebită importanță pentru istoria evoluției poeziei noastre și nu ne îndoim că odată împlinită seria (cînd ?), numărul exegezelor critice va crește, iar întemeierea lor va avea un reazim mai solid. Teodor Vârgolici ne edifică opera unui autor clasic care nu este numai „vecinul nostru", cum zice Paul Cornea în prefață, ci chiar contemporanul nostru.

Gheorghe Suciu

Pastel de sfîrșit de iarnă

Urmare din pagina 1

și trandafiri, cînd în niște scorușI care înfloresc galbeni și potopesc totul, cînd în niște mușcate la geam și leandri, o sumedenie de plante și flori dealtfel, ca și cînd lumea n-ar fi trăit și n-ar putea trăi de vreo două mii de ani încoace decît într-o imensă și fastuoasă grădină botanică. Și atunci, firește, de ce ar mai trebui să scriu eu un pastel !? Iată omul fericit în natură, iată omul fericit în natura sa, pot să spun, pe mări nu mai plutesc nici crucișătoare, pe sub mări nu mai roiesc nici submarine, prin văzduh nu mai zboară nici bombardiere, în silozuri nu mai lucesc nici rachete, prin cosmos nu mai umblă nici raze-ale morții, și totul și așa ca și cum ar fi o liniște, pace, un drept sacru pe care, nu e așa, cu toții îl împlinim și îl respectăm. Așa că de ce să mai scriu eu un pastel de iarnă, mai bine ies în întîmpinarea zăpezii și strig : oameni buni, oameni de zăpadă, voi de ce dracu v-ați chinuit, v-ați bătut atîta și ați ajuns așa schilodiți pe pămînt și-ncurcați ? Pentru că uite, vă dezgheță și voi, de la un război rece ați trecut la o pace caldă, iar pacea, mai știm și noi cîte ceva, nu ne îndoim însă că editorul atît de nu ar trebui să aibă temperatură. Ei, bine, nu mi s-a întîmplat așa, dar și dacă mi s-ar întîmpla, eu cred că oamenii aceștia de zăpadă ar rîde în hohote, și-ar da coate-ntre ei, ar zice : băieți, tot ce-i probabil că n-am nimerit printre frați.

Urmare din pagina 1

sau la recoltat, vitele sînt băgate la iernat, se face un nou dig în lunca, atîtea și-atîtea se pot întîmpla, poate reveni chiar și spăimoasa cometă, cum îi zice... cum îi zice... Viața comunității începe duminica în acel patrat și se rotunjește altă duminică tot în acel patrat.

O străveche obișnuință a noastră, a românilor — oameni trăiți într-un tot atît de străvechi spațiu în care cîndva, în demult, au iradiat obiceiurile Eladei din secolul ei de aur. Atît de veche în vreme e obîrșia democrației noastre ! Pe arborele ei atît de întărit de timp s-au clădit noile obișnuințe, alte și alte obișnuințe care au extins democrația de la spațiul satului la marea dimensiune a țării. Țara întreagă e acum o Agora, urmașii, fiii, nepoții acelor țărani, dar chiar și exemplare dintre acei țărani care și acum în

STRĂVECHEA OBIȘNUINȚĂ A DEMOCRAȚIEI

plină mass-media, în plină revoluție industrială, nu obosesc a se aduna duminicile în punctul de incandescență al satului, dau expresie nouă, viguroasă, unei democrații de nivel național, superioare. Avem marea școală a democrației în sensul cel bun, în sensul cel sănătos al cuvîntului. Satele autarhice și orașele s-au schimbat la față în ultimii 37 de ani și formează cu adevărat viața cea mare a țării, și dau cu adevărat marele puls ce formează marele curent democratic, strălucirea unei democrații profunde. Acea întîlnire duminicală sau din altă zi de sărbătoare, de răgaz al muncii a fost și încă mai este mare școală de democrație. Chiar dacă unii au luat din obișnuința și tabieturile ei doar aspectul pitoresc, asta nu înseamnă că acesta a fost sau este relevant, definitoriu. Sîntem fiii unei mari tradiții democratice, sîntem protagoniștii și făuritorii unei mari democrații. Socialismul a fost cel care a dat democrației adevărata ei dimensiune modernă — dimensiunea națională. Făurim democrație, participăm la democrație, subscriem la democrație ca la un sentiment și o obișnuință de natură fundamentală, ce face parte din însăși ființa poporului nostru. O obișnuință, un mod de comportare și de conviețuire ce ne caracterizează și care în anii socialismului a devenit important principiu de guvernare, politică de stat, activitate de partid, parte importantă în Programul partidului. Revoluționarea democrației, ridicarea ei la nivel de principiu național, de existență a început la 6 martie 1945, deci acum aproape patru decenii cînd la București era instaurat primul guvern democratic din istoria României. Deatunci și pînă în prezent democrația românească, democrația noastră socialistă a urmat un drum ascendent și a devenit normă de viață a noastră, a tuturor. Un simplu exercițiu democratic din bătrînele noastre sate a devenit, datorită grijii permanente a Partidului Comunist Român, un mod de existență al unui întreg popor. Bineînțeles la un nivel superior, modern, dinamic.

Omul electronic

Urmare din pag. a 9-a

la bucătărie să bem amîndouă cîte-o cafea și din una în alta, încep eu să-i povestesc tot, cum a fost cu Anghel și de-astea... La sfîrșit, plîngeam amîndouă. Mă tot liniștea, zicea că nu-i nimica, să nu-mi fac griji, că viața are și părțile ei bune... Povestea că nici ea nu se-nțelege cu bărbatu-său și cît rău i-a făcut el în viață... Am plecat, la revedere, nici nu credeam eu că o să iasă ce-a ieșit... Ce crezi ? Aia s-a apucat și i-a spus tot lu' bărbatu-său și, unde nu se pomenește Anghel al meu chemat la director, care-i zice : „Mîine, la prima oră, te prezinți cu concubina la mine, că altfel te dau afară !". Cînd a mai auzit-o și p-asta, s-a speriat Anghel de nici nu-l mai cunoșteai : se tot ruga de mine să nu-l vorbesc de rău la director, că să văd eu ce bine o să se poarte el cu mine de-aici înainte... Ne-am dus la întreprindere. „De azi înainte, ești angajată aici ! mi-a zis directorul. Și tu, i-a zis lu' Anghel, de azi în două săptămîni te prezinți la mine cu certificatul de căsătorie. O zi dacă întîrzii, îți desfac contractul de muncă !"...

Ioana s-a întors spre fundul curții de parcă tot timpul așteptase să facă asta, dar nu-și îngăduise.

— Ei, Anghele, ai ajuns la mîna mea ! a clătinat ea capul a părere de rău. Ce să-i faci ?... Ai înțeles, cred, că mi-a venit și mie rîndul !... Că n-o fi viața asta, chiar așa : unii numai să se bucure și alții numai să plîngă !...

atelier literar
poșta redacției

DELIA ELIAD : Auspicii bune, în versuri pline de candoare și sentimentalism. Nu lipsesc, însă, naivități și locuri comune, versuri „de trecere", rarefiate, inconsistente, unele rezolvări facile (multe finaluri în impas, cu soluții neinspirate, improvizate grăbit și întîmplător, în doi peri sau în coadă de pește — ca, de pildă, în „Floare roșie", „Am prins în palme", „Jurnal", „Opintire", etc.). Poate că și registrul motivelor și mijloacelor (cu prea multe, dese, invariabile **stele, păsări, cer, vise,** etc.) ar putea fi îmbogățit, nuanțat, ferit de riscurile monotoniei. Dar, cum ziceam, precumpănitoare este impresia favorabilă, justificată de un număr însemnat de pagini în care poezia (la diferite trepte) e o prezență indiscutabilă : „Jurnal", „Eternitate", „Dimineața de intîi", „Opintire", „Înginare", „Vreau", „Ploaie de vară", „Veghere", „Metamorfoze", „În spatele amintirilor". „Poezie" și, mai ales, „Metamorfoză" (cu versul 6 transcris greșit, probabil).

K. MOHAUPT : E o tendință din ce în ce mai vizibilă de a înlocui poezia printr-un fel de montaj mecanic de cuvinte, lipsit de vibrație și ecou. Ar trebui, de asemeni, rezolvate, odată pentru totdeauna, nesiguranțele de ortografie și de limbă (de pildă : „mă piaptă-n", ori „încep să-ți umplu grîul cu muncă"... ? !, etc.), inadmisibile la un literat. Ceva mai bine, în „Clipa-frunză".

V. BUCIUMAȘ : Pagini mai puțin ingrijite și finisate, cam neglijente și, parcă, intrate pe un făgaș „de serie" (cu o rețetă oarecum fixă, și ca dimensiuni, și ca tonalitate, și ca registru metaforic, etc.). Multe asperități și aproximații în versificație, versuri de umplutură, convenționale, ambiguități, rezolvări îndoielnice, etc. fac ca unele idei și motive interesante să nu ajungă la cea mai adecvată și mai convingătoare împlinire („Adeseori", „La margine", „Vînt ciumat").

MĂDĂLINA ST. GRIMAȘ : Și acum, lucrurile merg mai degrabă spre desfășurări oratorice (pledoarie, discurs, argumentație, etc.) și mai puțin pe drumurile și cu mijloacele poeziei. O serie de teme și motive, altfel interesante și susceptibile de poezie, sînt deturnate astfel în compuneri prelungi, greoaie, demonstrative, prozaice, în care fiorul și vibrația lirică sînt aproape cu totul sufocate („Împotmoliți", „Deghizare", etc.). Ceva mai aproape de poezie, „Întuneric", „Cremene"... Și nu cumva scrieți prea mult și cheltuiți exagerat din timpul lecturilor revelatoare, al studiului și meditației tocmai în domeniul „tainelor" specifice ale poeziei ?...

PROF. EM. D. PETRESCU : Vă mulțumim pentru vorbele bune și pentru bunele intenții ale gestului dv. Din păcate, manuscrisele celui recomandat nu poartă semnele vocației (e vorba doar de o oarecare deprindere de a versifica, meșteșugărește, modest, fără perspective).

OV. LEONTIN : Pare să fie o anumită dispoziție lirică, dar goana după efecte epatante, extravaganța și ostentația, vădvesc de șansa reușitei și a valorii încercările dv. („te iubesc pe lăzile de gunoi din ochii speranței" ? !, etc.). Trebuie să căutați o cale a măsurii, a bunului gust și a vibrației sincere.

M. A. ULRICH : Versurile sînt dezamăgitoare, pură dezlănțuire a unui delir verbal vehement și fără sens (ceva mai aproape de poezie, poate, 31). În privința acuzației de plagiat pe care ați aruncat-o asupra tînărului dv. coleg, se pare că bateți în retragere („dacă se va dovedi că nu am dreptate" — ce anume mai așteptați să se dovedească, după ce ați afirmat, furios și categoric, că vi s-a plagiat o poezie ?... Nu mai sînteți atît de sigur de dreptatea dv ?...). E cazul să vă precizați definitiv poziția. (E vorba de o acuzație prea gravă, ca să poată fi tratată cu ușurință).

M. DUMA : Sînt un fel de însemnări spontane, imediate, fruste, ale unor stări lirice. Însemnări ca de jurnal, cu o expresie încă sumară, nestudiată, fără scrupuluri beletristice, uneori șovăitoare. Un promițător început de poezie, care se cere luat în serios, în sensul profesionalității. Mai bine, în „Întîlnirea din priviri", „Poemul Mirelei" și, parțial, „Să mă privești".

NEAGU DRĂGHICI : Cîteva lucruri mai înfiripate : „Nu mă atingeți", „Mașini de ras", „Ce-mi pasă ?", „Mă rușinez".

L.C.M. : Revenirea, după o atît de lungă absență, ne bucură. Deși n-am observat în noile pagini — după atîta vreme ! — semne deosebite de progres și înnoire. Să sperăm că le vom putea zări cît de curînd. Deocamdată : „Întîmplări în familie", „Te-aș fi învățat" (prima parte), „Fiul meu", „Chiar dacă".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Dialog

Toată noaptea l-ai lăsat să cînte
s-au consumat bateriile
să te văd acum
ce te faci ?

Și tu ai lăsat
privighetorile să cînte
s-au consumat și
într-o zi se vor consuma
și vrăbiile și bufnițele
să te văd și eu atunci
ce te faci ?

LORENA PĂVĂLAN

Noiembrie de mare

Marea, rană verde, frig încărunțit.
Gîndul meu la maluri îmbrăcat subțire.
Trebuie să ningă. Largurile mint.
Se aude-n mare dor de zămislire.

Ochii mei de cîntec. Ochii mei desculți.
Ceasuri tremurate regretîndu-și ora
Leagă între ceruri și-ntre mare punți...
Bucurie tristă ești a tuturora !?

Cît de mic sînt, doamne, ling-atîta mare
Și-n curînd va ninge, poate chiar în zori ;
Ochii mei de cîntec mai vedea-veți oare
Cum se prăbușește marea sub ninsori ?

DUMITRU MĂLIN

Dimineață de duminică

o tristețe adîncă oceanică
te învăluie de cînd trăiești
pe o insulă care își cunoaște
singură toate malurile
după plimbarea de dimineață
în frunzele de ceai te întîmpină
o tristețe adîncă oceanică o altă tristețe
între ceștile de porțelan translucid
Între fotolii de nuiele la umbră
deși am cunoscut o mare bucurie
prin tine am avut și trădarea
cu punțile rupte corăbii pe țărm
spre linia convențională a orizontului
bărci de hîrtie lansează la apă
cu demnitatea celui nou sosit
neștiutor de puterile rele
ale insulelor de mărgean
cu brațele prin aer vislești
în alergarea de duminică dimineața
pe insula ce-și cunoaște malurile.

VIORICA IONESCU

Desen de Victor Alexandrescu

Autumnală

Cad tone de frunze, planeta
Se va scufunda în curînd
Sub toamnă-imensa cădere
A tot ce-i frumos, cald și blînd.

Cad frunze: mumiile unor
Frunți anonime ; popoare
Caduce în fața atomicei
Toamne universale.

Un cariu în lume mănîncă
Și toamna e tot mai adîncă,
Din secolul vag douăzeci
Scapi numai în biblioteci.

VIOREL FLOROIU

Trebuie

Pentru vis e deajuns o ușă
pentru cîntec sîngele verde care se naște
ca să construiești o casă îți trebuiesc rîndunici
arvunite pentru cel puțin o primăvară
Pentru toamnă trebuie un foșnet
și pentru iubire o oglindă.

ANCA PETRUȚ

Pentru voi

Din ochi mi se surpă marea prelungă
și cade înafară
e vară
vă scăldați în lacrima mea
sărată caldă lucioasă
mult aș vrea să mă sfîșiu cumva
să mă doară ceva
m-aș simți mai frumoasă

dar rezist
de pe chipul meu trist
vă luați umbrele, sarea
și vă-ntoarceți acasă

eu conștiincioasă la fiecare înserat
fără bucurie și fără durere
în tăcere vă pregătesc cîte-o lacrimă
pentru scăldat.

MONICA ROHAN

Paradisiacă

Sanie-nserarea, lunecînd ca nouă
Cu aripi de fluturi uriași de-omăt :
Mai miroase ceru-a măr plesnit în două,
Copt, prea plin de soare, cîmpul pînă hăt.
Cai, mîncînd ovăzul din trăistuța lunii,
Rîd din zurgălăii stelelor în ham,
Mușcă din zăbala zării ca nebunii,
Spinzură ninsoarea fiecare ram.
Dealurile, dropii, speriate-n urmă
Se fac mici sub tufa viscolului șui ;
Fumegă din coame, ca plecați în turmă,
Zimbri, toți copacii, bejenind haihui.
Urcă-n cer nămeții garduri de troiene,
Țuguiate cușme, casele mereu,
Salcia își smulge părul prin troiene,
Pe-un piriu de gheață, ca sufletul meu.
Mă tot clatin doamne-n viscol ca o barcă,
Sanie-nserarea noapte s-a făcut :
Sub icoana-aprinsă-n depărtării parcă
Maica pune firul grîului născut.
Fug prin anii tineri ca un soare-n scapăt,
Schifui doar cu gîndul caii care cad
Și mă sorcovește, cînd și cînd, în treacăt,
Cîte-o mînă albă, cetină de brad.
Cîntec, mă-nconjoară văile și munții,
Am ajuns la poarta noastră de stejar ;
Gingăvesc în tindă croii toți, cărunții,
Cu bărbi lungi de țurturi, lăcrimînd arar.
Stau uitat pe vatra inimii nestinsă,
Suflu-n pumni tăcerea vorbelor din vis
Și aud alb mărul la fereastra ninsă,
Lerui ler șoptindu-mi ca în paradis !

ION CRAIOVA

În India cu... Mircea Eliade

Urmare din pag. 1

de senzualitate, am trăit totul cu impresia tulbure că visez, că mă aflu în anii adolescenței mele ardelene, cînd lectura cărților ce descriau străzile și viața de acolo însemna țipătul de libertate al spiritului apăsat de rigorisme neînțelese. Fie de aceea îngăduit autorului acestei tabiete aniversare să nu insiste asupra operelor de erudiție. Ele incep să fie cunoscute la noi și vor solicita cu siguranță condeie mai avizate. Aș putea chiar să mărturisesc (vai, impietate !) că nu sînt atît de impresionat de opera profesorului Eliade, a cercetătorului cunoscut pe toate meridianele lumii, membru în academii străine (de ce nu și acasă ?), autoritate incontestabilă a istoriei religiilor și deschizător de drumuri în domeniu. Cărțile lui trebuie să stea la îndemîna tuturor și să deschidă gustul celor ce au vocația ascezei intelectuale, cum a fost la noi regretatul Sergiu Al. George. Eu însumi mă simt astăzi mai puțin copleșit de știința sa uriașă, prefer de pildă studiile mai „mici", cum sînt cele adunate în **The Two and the One** aproape perfecte în orchestrația rafinată a gîndirii lor. Aș vrea să consemnez însă o datorie mult mai mare decît acea pur intelectuală, cea pe care mi-am precizat-o în zilele petrecute la Calcutta, cînd i-am recunoscut adevăratele dimensiuni și am înțeles adevăratul său rol în conștiința românească.

Pentru mine, Mircea Eliade este autorul de literatură, al **Șantier**-ului, al lui **Isabel,** al **Nopții de Sînziene,** al excepționalei **Pe Strada Mîntuleasa.** Am înțeles la Calcutta că tînărul care se întorcea la începutul deceniului al treilea în țară era expurgat de orice fel de exotism. Asia fusese pentru el un catalizator de energie, oportunitatea unei imersiuni în oceanul de vitalitate al popoarelor străvechi. Trăise experiența dinamismului istoric accentuat prin cultură, făcuse experienta acțiunilor încărcate de scopuri care adeseori depășesc umanitatea, iar programul cultural și gazetăresc al tînărului universitar de atunci îmi apărea într-o nouă lumină. Așa se explică fascinația pe care o exercita asupra noastră, pe la mijlocul deceniului „obsedant", cînd îi trecem cărțile din mînă în mînă, feriți de ochii profesorilor și ai altor cerberi. Mircea Eliade ne demonstra posibilitatea marii culturi și a acțiunii, a vieții celei mai intense, în același timp, sub semnul unei tinereți neînfrante, cum o simțeam că gîlgîie la încheietura mîinii noastre. Stilul său era liber, un amestec de considerație lirică asupra temelor de actualitate ale gîndirii și vieții, cu accent pe vitalitatea actului, pe caracterul său genuin. De aici venea și farmecul unic al eseisticii sale, al jurnalismului cultural pe care îl practica. Din acest punct de vedere a însemnat adevăratul director de conștiință al anilor noștri tineri. Ecoul revoltei sale față de condițiile intelectuale din România deceniului patru îmi rezonează pînă astăzi, așa cum și-a găsit întruchiparea într-un text publicat în numărul 5 (din 15 decembrie 1934) al revistei **Criterion** (expresie a „cenaclului" cu același nume, la care s-au manifestat în public gînditorii comuniști.Cîtă stimă exista în epocă pentru unii dintre ei mi-am dat seama în 1970, cînd Emil Cioran mi-a spus, la Paris, că Belu Silber este după opinia sa cel mai inteligent om din sud-estul Europei, iar Petre Țuțea singura natură genială pe care a întîlnit-o în viața sa). Articolul lui Mircea Eliade se intitula **Să ne închipuim că...** : „Este un lucru foarte instructiv, și în același timp foarte amuzant, să-ți închipui ce s-ar fi întîmplat dacă anumite personagii ilustre ale lumii moderne s-ar fi născut și ar fi trăit în țara noastră. E de la început greu de spus dacă s-ar fi putut manifesta și ar fi putut crea. Nu mă îndoiesc că un Klages sau Prinzhorn, un Heidegger sau Häberlein ar fi fost considerați drept farseuri sau chiar de-a dreptul nebuni. N-ar fi obținut nici măcar o asistență universitară. Cărțile lor filozofice, dacă ar fi găsit bani să și le tipărească, ar fi fost trecute sub tăcere, apărînd simple farse, isterícale sau lirisme vagi. (...) Heidegger ar fi fost ironizat la Capșa și ar fi fost declarat schizofren. (...) Iar pe Papini l-ar fi întrebat oamenii cîți bani a luat ca să se convertească. ...Cînd ar fi vorbit Unamuno — românii noștri ar fi spus, clipind din ochi cum numai ei știu să clipească : „Face pe nebunul !" Cînd ar fi scris Hamsun o nouă carte, s-ar fi șoptit : „ăsta e ăla care se crede geniu :" Iar despre un Aldous Huxley s-ar fi spus că este un simplu gazetar..."

L-am regăsit pe Mircea Eliade la Shantiniketan unde se dusese să-l vadă pe Tagore, l-am reîntîlnit pe reporterul și scriitorul din cartea sa, **India,** contemplînd atrocitățile trupelor coloniale și valul de eliberare ce străbătea ca o febră întreg sub-continentul, am regăsit febrilitatea și patosul observațiilor sale și am înțeles din nou îndemnul la insurecție spirituală pe care îl însemna scrisul său. Mai mult decît excursul savant, ne-am însușit din scrisul lui Mircea Eliade ceva viu și nepieritor, o formă de trăire a culturii. În concluzia articolului citat se găseau următoarele cuvinte : „ ...Și cu toate acestea, știți suntem și cu asemenea material uman trebuie să facem un om nou. Să nu disperăm niciodată. Este cu atît mai aprigă misiunea noastră, cu cît românii sunt mai deștepți. Și sunt teribil de deștepți și de independenți..." Textul acesta pe care îl știu pe de rost de cîteva decenii a constituit emblema propriei mele activități gazetărești și literare. Îmi îngădui o mărturisire : mi se părea că nu văd nimic, în India, pentru prima oară, aveam strania senzație că **re-văd** totul. Dar mai ales că îmi reformulez datorii pe care le precizase mai înainte un mare scriitor, un spirit tutelar, dintre aceia care trebuie să fi fost înaintea ta pentru a-ți susține revolta intelectuală și încrederea în sine.

Timpul

Timpul curge
Demonic, implacabil
Măsură pentru toți și toate
Buldozer perpetuu
În noi și în afara noastră
Ștafetă nevăzută, de secunde și milenii.

Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit, uman, planetar sau cosmic
Timpul curge,
se măresc vitezele, se contractă spațiul,
...se măresc vitezele
Timpul curge...
Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit, uman, planetar sau cosmic

Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit, complică și simplifică lumea
Demonic, implacabil.
Se fac și se desfac imperii, se înalță și se prăbușesc capete încoronate, tirani, dictatori
Demonic, implacabil
Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit, complică și simplifică lumea.

Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit construiește și distruge
Timpul-măsură pentru toți și toate
Se nasc orgolii, se nasc ambiții, se urzesc ticăloșii, se nasc speranțe...
Timpul — măsură pentru toți și pentru toate
Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit construiește și distruge
Timpul curge
Demonic, implacabil
Măsură pentru toți și toate
Buldozer perpetuu
În noi și în afara noastră
Ștafetă neobosită de secunde și milenii

Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit timpul aleargă, aleargă, aleargă
Buldozer perpetuu
Se înalță palate, se construiesc adăposturi antiatomice, se arendează spații lunare
Timpul, nepăsător, de nimeni și nimic, alergă, aleargă, aleargă
Buldozer perpetuu
Mereu nepăsător, fără început și fără de sfîrșit transformă totul în cale

Timpul, nepăsător, aleargă în noi și în afara noastră fără de început și fără de sfîrșit
Eu, el, tu, noi toți, ne grăbim, mereu, mereu
Buldozer perpetuu, timpul ne face să ne grăbim
În criză veșnică de timp, grăbindu-ne din nuștiuce în spre nuștiucum...
În noi și în afara noastră
Mereu, nepăsător, fără-nceput și fără de sfîrșit, timpul curge, curge, curge mereu

Timpul nepăsător, mereu egal, mereu același, mereu... altul...
Buldozer perpetuu, timpul aleargă, aleargă...
Iar noi, fără-ncetare, să prindem „fericirea" alergăm
Ca o ștafetă, din generații-n generație o predăm ca aspirație spre mai bine
Timpul, mereu nepăsător, mereu egal, mereu același, mereu altfel curge...
Timpul nepăsător gonește pe un drum fără de-nceput și fără de sfîrșit
Buldozer perpetuu
Tu omule, rezistă ! Oprește-te pentru o clipă, supune timpul
Fă ceva durabil care să reziste peste timp și să te reprezinte drept etalon al generației tale
Timpul, eternul dușman al omului, nepăsător, mereu egal, mereu același, mereu altul...
Timpul curge
Demonic, implacabil
Măsură pentru toți și toate
Buldozer perpetuu
În noi și în afara noastră
Ștafetă nevăzută de secunde și milenii.

Gh. Constantinescu

IN FLORES

Revista Vatra *consacră cinci pagini istoricului Vasile Netea.*

E aproape de neînchipuit că acest om a împlinit șaptezeci de ani. Fîndcă e prea tînăr și prea sănătos. Are o omniprezență care te dezarmează. Azi aici, mîne-n Buzău. Scrie cărți și face conferințe. Sate s-or găsi, dar orașe și orășele în care să nu fi conferențiat nu se află. După Nicolae Iorga, cred că este cel mai productiv conferențiar al nostru. De curînd ținuse în zona Oradiei patru conferințe într-o zi, toate despre Nicolae Titulescu. Unde vorbește astăzi ? Dar pe ce temă nu conferențiază Netea ? Practic nu există zi aniversară a bărbaților de spirit din cultura românească ori a evenimentelor de masă, cărora să nu le slujească prin verbul lui avîntat, prin orchestrația lui de consoane ușor graseiată (ca și a lui Iorga), prin gestica dumnealui de dascăl ardelean de conștiință. Mai cu seamă are predilecție pentru luptătorii vașnici din secolul nouăsprezece ardelenesc. Moldovănuț de la Blaj, Ioan Rusu de la Tîrgul Mureșului, Ioan Rațiu de la Turda, Vasile Lucaciu se întruchipează din conferințele lui Netea ca niște bărbați-statui. Sculptorii de astăzi pot tăia în granit, ascultîndu-l, chipurile celor care au fost și din care ne revendicăm de nepoți. Maioreștii, Densușenii, Moisilii, Papii, Avrămuții, — cu Liviile, Lucrețiile, Iuliile și Veturiile lor — se întruchipează din cuvintele înflăcărate ale acestui contemporan al nostru.

L-am ascultat și l-am văzut la Gura Barzei nu departe de Brăd și nu departe de mormîntul de la Țebea, evocîndu-l pe Iancu (în competiție oratorică cu profesorul Dumitru Almaș, moldoveanul), vorbind în fața unei săli în care majoritatea o deținea minerii ieșiți din șut și am avut senzația că aplauzele nu sînt palme care fac zgomot, ci flăcări care-și ridicau în zenit lumina lor. Atunci am priceput de ce marele și dificilul Camil Petrescu credea în tinărul de acuma-s peste patruzeci de ani că dacă-l „conferențiază" Vasile Netea la premieră — piesa nu va mai cădea (cum i se întîmplase cu atîtea altele înainte).

Vasile Netea este un mare intelectual, pe care generațiile mai tinere îl cunosc încă prea puțin în succesiunea inelelor sale de arbore-stejar. Dorindu-i mulți ani peste mileniul acesta îi promitem, la aniversară, o mai lămurită înțelegere!

G.S.

REVISTA REVISTELOR

ASTRA

„Astra", nr. 1 (126)—1982

De reală actualitate pentru viața cultural artistică a județelor țării, pentru structurile organizatorice ale acesteia, articolul **Demetropolizarea culturii** de Dumitru Borțun merită o atenție specială. În același context, al publicisticii de atitudine deschisă pe care revista „Astra" o cultivă cu consecvență, se înscriu și articolele **Moștenirea coresiană** de Tamara Dobrin, **Proza, primele experiențe, ultimele experimente** de Gheorghe Crăciun, **Poezia, o șansă...** de Alexandru Mușina, **Banalul cotidian și cotidianul ca semnificare** de Paul Grigore, **Salvați miraculul de „După ziduri"** de Constantin Wanyorek, **Forme și reforme în a opta artă** de Ion Hețeganu, **O legendă în căutarea editorului** de Aurelia Bălan-Mihailovici, **Date noi la originea Scheilor** de Ion Roman și **Actualitatea muzicii lui Bacfarc** de Viorel Cozma. Extrem de utilă, guvernată de competență profesională, inițiativa lui M. N. Rusu, **Dicționarul scriitorilor brașoveni,** se continuă și în acest număr al revistei. Cu reală aplicație, Ion Itu gloseză pertinent în marginea conceptului **de actualitate (În căutarea actualității perene),** în timp ce A. I. Brumaru, în contextul aceleiași teme, supralicitează nepermis... „sugestiile" ideatice propuse de o precară culegere publicistică precum **Critică și angajare** de Mircea Iorgulescu. La rubrica „civilizația ochiului", Ion Frunzetti ne întîmpină cu un nou eseu, **Viziunile optico-spațiale sînt viziuni de viață,** în toate privințele excelent. Interesante, fără îndoială, sub raport strict documentar, cele două scrisori inedite ale lui Liviu Rebreanu comunicate de Ștefan Suciu. Ultimul număr al revistei brașovene atestă un sigur simț de orientare, cu efecte remarcabile în planul calității.

Cronicar

Se iscălea Z.S. (IX)

Urmare din pag. 1

Am **simțit** că-mi crapă inima de nervi... Înțelegi, Micule ?

— N-o, păi că înțeleg, îl aprob eu.

Ei și, să mă calmez, iau o pastilă, o înghițesc fără apă și mi-l iau ca la Făget :

— Cum îți permiți **fișcalule** (avocatule adică) să mă suni acasă și să zici **că** ești cine **nu** ești ? Ce ? Crezi că dacă ai scris două cărți cît dejetu' ai dreptul să mă deranjezi cînd ți se... (aici urma un cuvînt nu prea poetic !). Din ce loc vorbești și mă scoli pe mine jata îmbăiat și **rupt** de drum ? Ce ? vrei să fac **hecsănșuș ?** (Adică lombago...). Lasă că te aranjez io !... Mă, Micule, îi trintesc receptoru' în nas, mă **desparfumez** de odecolon și dau să mă culc.

Și iar **țingălește** și **țingălește** telefonul...

Mă duc, mai iau o pastilă și deschid gura gata să-i spun io o chestie d-aia tare, **să-l sudui,** mă pă **fișcal !**

Duc receptoru' la ureche și odată aud un glas, (știi tu cum suna !) :

— Alo, Alo ! Iancule, Iancule, nu te supăra, îmbăiat sau neîmbăiat, vii repede, vii pe strada Eminescu, la domnul Barbu... Știi, știi unde... Știu, că știi... Ia un taxi și nu-ți pune costumul **de gală... Sîntem în familie...** Vino, vino cît poți de repede...

Am zis **să trăiți,** m-am îmbrăcat ca pe vremea incorporării, iar m-am împarfumat și, Virginica, draga de ea mi-o pus și o bastistă albă la piept și... dus am fost... Ies în stradă și opresc un taxi.

(Continuare în numărul viitor).

PRIMIM LA REDACȚIE

„Cine nu știa?"...

Sub titlul : **„O rectificare necesară"** am publicat în „Luceafărul", nr. 3, din 16 I 1982, o notă în legătură cu paternitatea ideii, a metodologiei cercetării, a argumentelor utilizate și a concluziilor privind necesitatea rectificării datei nașterii (și a morții dealtfel) lui **Gh. Lazăr,** paternitate care aparține lui **Onisifor Ghibu.** Mă referisem în acea notă exclusiv la faptul că prof. **Emilia St. Milicescu** prezentase această chestiune — într-un film despre Lazăr, într-un articol din „Manuscriptum" și în prefața scrisă de d-sa la „Blobibliografia Gh. Lazăr" editată de B.C.U. — , folosind argumentele lui Onisifor Ghibu și ale lui St. Lupșa, fără a le preciza paternitatea, drept concluzii la care ajunsese d-sa.

În numărul trecut al „Luceafărului" prof. Em. Milicescu încearcă să explice poziția adoptată de d-sa. Lăsînd la o parte mulțimea de probleme laterale cu care d-sa încearcă să distragă atenția cititorilor de la obiecția de principiu arătată mai sus, care-i fusese adusă încă din anul 1980 și de alte persoane, prof. Em. Milicescu prezintă un mod cu totul personal de a trata problema obligativității citării lucrărilor utilizate de la înaintași. Și fiindcă numai acest subiect îl consider important acum, mă voi limita în rîndurile de față exclusiv la el.

Evitînd să abordeze fondul reproșului care i se făcuse, prof. Em. Milicescu încearcă să se explice plecînd de la ideea că argumentele lui Onisifor Ghibu și apoi ale lui St. Lupșa erau atît de simple (lucru care dealtfel nu corespunde deloc realității !), încît stăteau la îndemîna oricui, deci și a d-sale să le utilizeze. și de aceea nu a găsit necesar să-i citeze acolo unde i se reproșase că ar fi fost necesar să o facă.

Dacă afirmarea unui punct de vedere atît de straniu ar rămîne fără răspuns, s-ar da o primă de încurajare acelora care ar fi tentați să procedeze în același fel. De aceea — continuînd (deși nu știu dacă mai fac bine) să mă mențin pe poziția de a nu intra în alte amănunte în legătură cu acest penibil caz — , mă rezum doar a pune cititorului onest următoarele întrebări :

1) Dacă într-adevăr totul s-ar fi redus la argumente atît de simple („cine nu știa ?" — se întreabă prof. Em. Milicescu), atunci oricine se poate întreba cum de nu au fost sesizate ele de către nici unul din atît de numeroșii și valoroșii biografi ai lui Lazăr, pînă la Onisifor Ghibu ? Și cum de St. Lupșa, istoric cu experiență, intrigat de rezultatele la care ajunsese Ghibu în cercetările sale, s-a pus să le verifice în amănunțime, publicîndu-și apoi concluziile ? Mergînd mai departe, ne-am mai putea întreba : **dacă totul era atît de simplu, cum de și-a arogat prof. Em. Milicescu de atîtea ori, cu atîta sentențiozitate, ca pe o mare descoperire, paternitatea cercetărilor și a concluziilor ?**

2) În fața unei astfel de argumentări nu se poate să nu se pună și întrebarea : unde s-ar ajunge dacă s-ar merge înainte, pe front larg, pe această cale ? Ar accepta oare însăși prof. Em. Milicescu ca altcineva să reproducă rezultate ale unor cercetări ale d-sale fără măcar să o menționeze ?

Mă opresc aici, fără alte comentarii, considerînd că răspunsurile vin de la sine.

Octavian O. Ghibu

Peștele

Urmare din pag. a 4-a

că nu-l interesează nici măcar peisajul care îl înconjoară, nu-l impresionează frumusețea sau austeritatea lui, dar ce importanță are ? E doar un zid, un zid fără porți, un zid pe care îl caută mereu, ca o pasăre ce se depărtează pe măsură ce te apropii de ea. Dar acum, lui Mihai Cosma nu-i mai e frică de nimic. Crema se ridică întotdeauna la suprafață. Viitorul vine din toate părțile. Alteori în toate formele.

Trenul începea să încetinească. Pînă acum alunecase pe șinele de oțel cu mai bine de o sută de kilometri pe oră. Vagoanele erau grele și la fiecare macaz se zgîlțîiau ca niște corăbii prinse de o furtună iscată din senin. Un sunet surd, ca un fîșiit adînc, urca dinspre roți și toată massa aceea imensă parcă te lua cu ea, înainte. Trenul poate trece pe lîngă noi sau putem fi chiar în el, dar cu toții îi simțim mișcarea.

Roțile trenului fîșiiau din ce în ce mai acut, semn că trenul avea să oprească. În jur, șinele se desfăceau ca un evantai și, din loc în loc, se vedea cîte un marfar oprit. Se apropiau de o gară mare. Frînarea trenului îi crea lui Cosma o senzație ciudată : ca și cum ar fi ajuns într-un loc, înainte de a fi acolo. Trenul era mare și greu. Avea o masivitate stranie, de care nu-și dădea seama tot timpul, fiind atît de obișnuit cu un simplu tren. Uneori, cînd într-o gară trecea pe lîngă el vreun accelerat vijiind și șuierind, se gîndea fără să vrea la lucrurile importante și totuși banale, create de oamenii ca niște furnici și ar fi vrut să se arunce deodată sub roțile lui, numai pentru a-l sfîrși cu singele său, fără să se gîndească că apoi va lipsi din lumea pe care oamenii au creat-o și pentru el. Dar lucrurile pe care și le amintea erau uneori clare, alteori nebuloase, învăluite într-o ceață translucidă, mirosind a fum. Ca fumul unor locomotive cu cărbuni care trag, pufăind pe sub mustăți de fier, cîteva vagoane de marfă, bine închise.

Trecuseră vreo două ceasuri de cînd plecaseră și, în sfîrșit, trenul opri cu un scrîșnit de metal în gara M. Cosma coborî grăbit și, după ce traversă atent liniile, se îndreptă grăbit spre poarta uzinei din spatele gării. Pe măsură ce se apropia de poarta vopsită în verde i se părea că aerul din jurul său se îndesește, e dens ca o apă. Ajunse lîngă ușă și se opri. Înainte de a intra o atinse ușor cu buricele degetelor ca și cum ar fi încercat să dezlege o vrajă. Ușa se deschise. El pătrunse în deschizătura ei și, pentru o clipă, i se păru că e o cheie imensă care intră scrîșnind într-o broască întunecoasă, necunoscută. Apoi, se regăsi în lumina șovăielnică a zilei ploioase.

În picioare, cu mîinile în buzunarele halatului albastru și cu ochii sclipind, îl aștepta inginerul Dumitru. „Am auzit că s-a întîmplat ceva și..." începu el. „Lasă, lasă..." îl întrerupse Cosma. „Văd c-ai venit mai demult. Ia spune-mi, ce-i pe aici?". „Tovarășe inginer, știți ceva? Numărul trei... funcționează!". „Și ?". „Acum s-a rezolvat, e tîrziu. Nu mai era nevoie să veniți. Ne-am descurcat de minune". „Adică?". „Ei bine, producția nu s-a oprit decît cîteva minute. Pentru cei care n-au venit încă, navetiștii, au rămas cei din schimbul trei. Eu am încercat să-i trimit acasă. M-am gîndit că omul e mai important decît un utilaj oarecare sau decît cîteva ore pierdute. Alea se mai pot recupera, dar oamenii, mai greu... Da' ei n-au vrut în ruptul capului să plece, deși erau obosiți. Mi-era teamă să nu se întîmple, doamne ferește, ceva... Bumbescu ăsta zicea c-a vorbit cu tine la telefon și după ala m-a dat afară din secție. Avem niște oameni !...". „Ce să mai spun, Mitule ? Bravo !". „Nu mai spuneți bravo. Bravo se spune numai la... teatru".

m a p a m o n d

LA 75 DE ANI

ARTUR LUNDKVIST-
un visător cu ochii deschişi

Cea mai bună prezentare a omului şi scriitorului Artur Lundkvist o găsim în cartea sa autobiografică „Autoportretul unui visător cu ochii deschişi". Acest visător scandinav cu ochii deschişi a creat în îndelungata şi fructuoasa sa activitate o operă impunătoare de peste 80 de volume de poezie, proză, impresii de călătorie, devenind unul din cei mai mari scriitori ai lumii.

Artur Lundkvist, fiu de ţăran sărac din sudul Suediei, a manifestat încă de la 7 ani un mare interes pentru carte, dorind să devină tipograf. Încă de la 16 ani a început să publice scurte povestiri prin ziarele şi revistele vremii. Adevăratul debut însă, în literatura suedeză, şi-l face în 1928 cu placheta de versuri „Jar". De atunci, timp de peste cinci decenii, Artur Lundkvist a fost angajat în permanenţă, atît ca scriitor, cît şi ca om, în slujba literaturii şi a omului, neadmiţînd nici o derogare de la arta sa poetică, respingînd orice compromis cu sloganul şi mercantilismul literar.

Pentru Artur Lundkvist poezia este vis, realism magic, iar poetul un visător treaz. A urmări opera acestui poet de la debut înseamnă a fi visător în cimp deschis, călător în căutarea unei poezii, care în decursul anilor şi-a reînnoit adesea conţinutul, rămînînd însă mereu proaspătă şi unică, mereu umană şi consecventă sie însăşi.

Născut departe de metropolele literaturii, Artur Lundkvist a luat cunoştinţă de realitatea literară a lumii datorită spiritului său de autodidact şi a cunoaşterii celor mai importante limbi moderne.

A călătorit foarte mult, convins fiind că acesta este modul cel mai potrivit de a cunoaşte un popor şi literatura sa. Întîlnirile cu cei mai

Sorin Ilfoveanu : „Portret"

importanţi scriitori ai timpului l-au ajutat să-şi schimbe şi să-şi completeze mereu poziţiile, obţinînd impulsuri noi pentru transformarea literaturii suedeze, care era supraîncărcată de metafore tradiţionale şi întoarsă spre ea însăşi. În dorinţa sa spre nou şi spre modern, împreună cu încă patru confraţi de aceeaşi orientare, şi-a publicat programul poetic în cartea „Cei cinci tineri". Doi dintre ei fiind Gunar Ekelef şi Harl Martinson, alte două nume foarte mari ale literaturii suedeze contemporane.

Primele forme şi modele Artur Lundkvist le-a găsit la moderniştii suedezi din Finlanda, în special la Edith Södergran şi Diktonius, la poeţii danezi din anii '20 (Bönnelycke, Kristensen, Nygaard). Apoi, în poezia americană modernă, Whitman şi Sandburg, au avut o mare influenţă asupra lui, iar mai tîrziu într-o oarecare măsură Eliot, Ezra Pound şi alţii.

Pe la începutul anilor '30 simte nevoia pentru forme mai complexe prin care să-şi exprime imaginile care i-au apărut în bună parte prin influenţa psihanalizei, iar mai tîrziu se va ataşa de manifestele suprarealiste şi de poeţii francezi, începînd cu Rimbaud, trecînd peste Appollinaire pînă la Breton, Eluard şi chiar Perse. În timpul anilor '40 a fost atras spre poezia de limbă spaniolă, simţindu-se apropiat de Lorca, Alberti, Neruda, Guillén, Hidalgo, Paz.

Un timp oarecare a lucrat foarte mult la căutarea unei simple expresii poetice asemănătoare ritmului primitiv şi uniform de tam-tam, care după concepţia sa trebuia să devină o rezistenţă împotriva epocii complicate şi a civilizaţiei nocive.

Artur Lundkvist nu s-a depărtat niciodată de vina sa poetică, trecînd de la un curent literar la altul, n-a pierdut niciodată legătura cu ţarina poetică natală din care şi-a luat tot ceea ce a putut fi de folos pentru un contact poetic al trăirii spontane a inspiraţiei, ceea ce a întărit convingerea că o poezie nu poate exista fără influenţa unei alte poezii. Fără îndoială se poate afirma că Artur Lundkvist a fost acela care a introdus modernismul în lirica suedeză. El a revoluţionat simţirea poetică. „Viaţa este totdeauna revoluţionară". El a dat poeziei suedeze noi posibilităţi de expresie şi noi principii estetice care au avut o importanţă hotărîtoare asupra evoluţiei liricii suedeze moderne.

ARTA IMPOSIBILULUI

Actul scrisului, pentru Artur Lundkvist, este identic cu facerea vieţii de la începutul creaţiunii, iar poezia, una din necesităţile psihice ale omului, trebuie să îndeplinească azi o funcţie biologică, aceea de supravieţuire.

În toată opera sa, Artur Lundkvist e neîntrerupt preocupat de a îmbunătăţi şi ridica realitatea vieţii, de a pune stavilă lumii violenţei, fricii teroarei, alienării şi singurătăţii. Poezia este — afirmă Lundkvist — responsabilitatea omului, umplută de frumuseţea şi de grija pentru lume, iar poetul este o fiinţă pătrunsă de o profundă datorie umană şi orfică. Artur Lundkvist s-a preocupat în mod permanent în poetica sa de ridicarea nivelului estetic al poeziei precum şi de ridicarea nivelului cititorului în vederea formării unei lumi a omului.

Întreaga sa operă nu este decît o singură carte, frescа vieţii sale. Visul vieţii sale se exprimă uneori prin expresii dure recurgînd adeseori la metoda scrisului automat care conţine „o metaforă în plus", dar posedă şi o forţă în plus. Nu şi-a prelucrat expresia, ceea ce ar fi părut o tîrguială cu poezia, precum şi din convingerea că deşi poezia poate fi după prelucrare mai „funcţională", ea îl goleşte pe cititor de descoperiri inspiratoare.

Artur Lundkvist vede raportul dintre poezie şi poet în sens freudian. „Poezia este duşmanul poetului, precum copilul este duşmanul tatălui". Poezia este ca o amprentă care există înainte de facere şi care are o forţă arhetipică şi de aceea este un izvor de cultură. Ea este o aventură care conţine în sine sentimentul tragic al omului în faţa imposibilităţii unei transformări pozitive a lumii.

Vocaţia poetului este aceea de a spune nespusul, de a afla totdeauna cuvîntul care exprimă adevărul. Şi aceasta, mai ales astăzi, este foarte important, pentru că „în lume există atîtea minciuni albe încît aproape se pot observa". Precum fulgerul, poezia trebuie să deschidă ochii şi să arate drumul.

„Mulţi doresc să facă din artă o meserie atît de facilă încît să înceteze a mai exista", constată Artur Lundkvist în unul din aforismele sale. În special în zilele noastre riscul e mare ca poeziile de valoare, fiind considerate prea grele, să treacă neobservate, pe cînd cele rele, părînd a fi mai uşoare, să stîrnească toată admiraţia" menţionează Artur Lundkvist în continuare.

Poezia este o datorie şi ea nu trebuie să fie confundată cu o cîntare verbală. Poezia trebuie să acţioneze în profunzime şi nu în larg. În aceasta constă riscul ei ontologic — arta imposibilului — cea mai periculoasă dintre meserii.

Artur Lundkvist este uimit de activităţile umane care împing omenirea spre autodistrugere, părîndu-i-se citeodată că în timp ce majoritatea doarme sub cupolele atomice, treaz cu adevărat este numai poetul visător. Împotriva acestei stări, poetul se opune cu toată forţa poeziei sale, precum o săgeată care după ce-şi atinge ţinta se întoarce ca un bumerang lovind săgetătorul. Acesta este avertismentul dar şi speranţa că, tocmai din cauza acţiunii sale reflexive, noua armă nu va fi utilizată niciodată. Aceasta este speranţa în raţiunea şi cumînţenia umană, credinţa în sămînţa rodului, în mărul care-şi va regăsi locul pe creangă, credinţa în imposibil şi neprevăzut. Poetul crede în omenire şi atunci cînd i se pare că a aflat remediul pentru neutralizarea durerii, leacul care va acţiona mai repede decît lumina, încît suferinţa va striga după medic : „nu mai pot ajunge, nu mai pot ajunge".

„Războiul mondial este posibil, calamităţile sînt posibile însă poezia este imposibilă, arta imposibilului, politica este posibilă oricît de meschină ar fi, ştiinţa este posibilă oricît de periculoasă ar fi, afacerile sînt posibile oricît de distrugătoare ar fi, însă poezia este imposibilă, arta imposibilului".

Crezul poetic al lui Artur Lundkvist este formulat în această expresie simplă : „există speranţă" şi de aceea sînt greşite interpretările unor critici suedezi care văd în Artur Lundkvist un pesimist. Nu poate fi considerat pesimist un poet care ne avertizează asupra deformărilor umane, dezvăluindu-ne stricăciunea şi întunecimea din om, pentru ca să ne arate căile care adesea se pierd în drumul spre adevăr, realitatea ce se reflectă în oglinzile fumurii ale răului.

Pare-se că oamenii au uitat să mai viseze şi că visurile lor sînt lipsite de conţinutul uman al unei activităţi nobile, ele conţinînd germenul distrugerii şi prăbuşirii în neant. Poezia lui Artur Lundkvist vorbeşte despre sminteala, nebunia şi neputinţa umană, însă el crede în imposibil şi-n neprevăzut, şi tocmai în aceasta constă puternica sa speranţă de poet şi vizionar, speranţa în frumuseţea lumii.

„Există totdeauna o speranţă : aceea a neprevăzutului, a ceea ce nu putem cunoaşte, a ceea ce nu se află dincolo de noi sau stă ascuns în noi înşine ; o intuiţie mai profundă decît raţiunea sau poate chiar reversul raţiunii încă necunoscut de noi, neaşteptata schimbare".

La întrebarea dacă nu este cumva prea tîrziu, poetul răspunde că niciodată nu poate fi prea tîrziu pentru om.

„Acolo unde există o dorinţă apare o cale, acolo unde există apăsare apare rezistenţă". Acolo unde există sete se deschid izvoarele, acolo unde există visul dispare pustia.

ARBORELE ŞI TIMPUL

Libertatea, cea mai demnă aspiraţie umană, este o temă care revine mereu în opera lui Artur Lundkvist. Ea conţine permanenta posibilitate a omului de a alege, dar şi angoasa eternă, neliniştea în faţa nepreväzutului, teama de a trece în nihilism sau chiar mai rău, libertatea în dauna altora, în dauna naturii şi a configuraţiei geografice.

Tocmai în versul despre libertate apare la iveală dialectica poetului, prezentîndu-se ca unul dintre cei mai viguroşi poeţi ai revoltei. Nu există nici o urmă de retorism în versurile scrise pe această temă.

„Libertatea trebuie să fie dată tuturor şi decisă de o necesitate imanentă. Altfel ea devine un gol, nimicnicie".

Credinţa în libertate este credinţa în cerul locuit de rîndunele, în speranţa că într-o zi „pămîntul va fi lucrat de toţi şi nestăpînit de nimeni". Credinţa în tulpina elastică a bambusului.

„În Revoluţia care se întinde peste lume ca valurile cutremurului". În încrederea că omul va învinge „violenţa cotidiană de la obîrşia timpului".

A crede în libertate înseamnă să crezi în existenţa umană, în demnitatea mortii, să crezi că omenirea va putea oricînd să supravieţuiască tragediei, să învingă silnicia :

„Nu mă siliţi să neg ceea ce am văzut ca adevăr în vis, ca vis în realitate...".
Dar mai are omul timp să gîndească ?
„Dar mai există timp ?
Timpul omului, timpul lumii
Nu se mai văd decît semnele
Dar unde ne îndreaptă ?
Înainte, trebuie mers înainte
Spre viitor, în necunoscut".

Omul trebuie să fie mereu treaz, să se gîndească la faptul că libertatea-i poate fi ameninţată sau că-i este deja ameninţată. Omul trăieşte azi într-o civilizaţie inumană a gigan-

Desen de Sorin Ilfoveanu după „Fantastica şi trista poveste a candidei Eréydira şi a nesăbuitei sale bunici"

ţilor de metal, construită de propria sa mînă. Dar care ameninţă în permanenţă cu furiile sfîrşitului. Pegasul poetului rămîne să fie singurul care mai poate opri caii apocaliptici. Homo sapiens a uitat de mama natură, şi de elementele ei vitale, apa, pămîntul, aerul şi focul, sub diferitele ei aspecte. Elementele acestea joacă un rol foarte important în poezia lui Artur Lundkvist. Se poate observa o combinaţie empedoclică a elementelor. Este interesant de constatat că apa nu se află niciodată opusă focului şi ele nu se exclud reciproc în mod heraclitian. Elementele forţelor naturii şi în special viteza simbolizează, ca la suprarealişti — veşnica schimbare — contrar tradiţiei romantice a Artur Lundkvist este vîntul — şi nu apa — simbolul trecerii şi al naturii.

În faţa acestei forţe totul se retrage. Însă vîntul nu este antiuman, el este mai degrabă un simbol al progresului, al transformării şi al revoluţiei :

„Vîntul rămîne taina ce zilnic ne deschide ochii şi zguduie casa năravurilor noastre.

Toată lumea tremură de vînturile nemărginitului".

Una dintre cele mai des folosite metafore în poezia lui Artur Lundkvist este arborele, care simbolizează fiinţa umană şi, de ce nu, chiar pe poetul Artur Lundkvist, care timp de peste 50 de ani de activitate literară a dat omenirii aproape 100 de cărţi conţinînd un profund mesaj uman, Poetul care, ca un arbore cosmic, aduce roade de două ori pe an.

„Cred în poezie precum cred în viaţă şi cred că ea este un imperativ al omului. Ea nu poate înlocui pîinea şi apa, însă e tot atît de necesară pentru om, după părerea mea, dacă omul doreşte să fie om adevărat. Poezia este pentru mine în acelaşi timp şi realism şi romantism, fără nici o contrapunere dualistică. Ea poate însemna şi practica şi utopia, poate fi şi ţarina nearată unde creşte arborele înalt".

Ion Milos

FEŢELE OCULTE ALE CELUI DE-AL III-LEA REICH

Falşii profeţi şi un Mesia monorhist (II)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Cît priveşte „arianismul" său, însuşi Hans Frank, fostul guvernator fascist al Poloniei din timpul cotropirii germane, grafomanul cel mai prolific dintre memorialiştii Reichului, care a scris nu mai puţin de 43 de volume de „jurnal", într-una din cărţile sale intitulată „Im Augesicht des Galgens" („La picioarele spînzurătorii), apărută pentru prima dată în 1953, în Editura „Alfred Bech" din München, şi reeditată ulterior de cîteva ori, declara : «Într-o zi de la sfîrşitul anului 1930 am fost chemat la Führer. L-am găsit în apartamentul său particular din Prinzergentheater unde, arătîndu-mi o scrisoare, mi-a spus că ar fi fost vorba despre un „şantaj dezgustător", afacere montată de una dintre cele mai perverse rude ale sale, cu privire la problema originii lui. Dacă nu mă înşel — continua Frank — aceastã rudă era fiul lui Aloise Hitler, fratele vitreg al lui Adolf (născut din cea de a doua căsătorie a tatălui lor), iar scrisoarea lui făcea aluzii străvezii cu privire la „anumite informaţii apărute în presă în ceea ce priveşte unele detalii referitoare la istoria familiei Hitler". Erau nişte chestiuni aproximative — afirmă Frank, — care încă nu permiteau luarea vreunor măsuri drastice. De altfel, problema a fost dată uitării în focul luptei de mai tîrziu. Cu toate acestea, aluziile care inspirau un posibil şantaj organizat din partea unor membri ai familiei lui Hitler, erau destul de îngrijorătoare. La ordinul Führerului am întreprins o anchetă confidenţială. Pe baza diverselor surse am reuşit să stabilesc următoarele fapte : tatăl lui Hitler era fiul ilegitim al unei bucătărese cu numele de Schickelgruber, născută la Leonding, în apropiere de Linz, şi care slujea la o familie din Graz. Conform legilor în vigoare, tatăl lui Hitler a purtat, pînă la vîrsta de 14 ani numele de fată al mamei sale, Schickelgruber. Atunci cînd bunica lui Adolf s-a căsătorit cu un anume domn Hitler, copilul ei din flori, adică tatăl vitreg al lui Adolf Hitler, a fost recunoscut de acesta prin matrimonium subsequens, drept legitim, ca şi cînd ar fi fost născut din căsătoria domnişoarei Schickelgruber cu soţul ei. Pînă aici — scrie Frank — totul pare clar şi povestea nu conţine în ea nimic extraordinar. Dar circumstanţele ivite ulterior sînt altele : bucătăreasa Schikelgruber, bunica lui Adolf Hitler, fusese angajata familiei evreieşti Frankenberger atunci cînd îşi aducea pe lume copilul din flori. Iar capul familiei Frankenberger — lucrurile se petreceau între 1830 şi 1840 — a plătit timp de 14 ani, o pensie alimentară bucătăresei sale drept „reparaţii" pentru un nesăbuit „păcat de tinereţe" al lui Frankenberger junior, săvîrşit de acesta la vîrsta de 19 ani. S-a păstrat o lungă corespondenţă purtată între familia Frankenberger şi bunica lui Hitler. Aceasta demonstrează fără echivoc existenţa unui acord tacit între cele două părţi cu privire la faptul că fiul domnişoarei Schickelgruber era născut din raporturile avute de ea cu Frankenberger-junior (...) În ceea ce mă priveşte — continuă Frank — aş vrea să adaug următoarele : Adolf Hitler mi-a declarat-o în repetate rînduri că el nu putea descinde din relaţia bunicii sale cu acel evreu din Graz, deoarece el ştia bine lucrul acesta chiar de la tatăl său, de la mama acestuia, fosta bucătăreasă. Amîndoi erau săraci. Evreul Frankenberger le plătea o pensie alimentară doar ca să le acorde un supliment absolut necesar firavului lor buget de familie. El fusese pur şi simplu considerat drept „cel ce trebuia să plătească" şi o făcea fără să fi fost obligat de justiţie, deoarece dorea să fie scutit de o reclamă indezirabilă şi de tapajul ce ar fi rezultat din aceasta.» E clar ca bună ziua, nu ?

Asta a fost întotdeauna complexitatea personajelor de factură shakespeariană, ca să nu mai amintim galeria personajelor de prim-plan din marile tragedii ale antichităţii. Dar măcar zeii erau şi ei cît de cît oameni, şi mai comiteau păcate lumeşti. Pe cînd marele, incoruptibilul, „virilul" Mesia monorhist, desenat de discipolii Ordinului Templul Nou drept transformatorul lumii pentru o mie de ani, şi blagoslovit cu sacrosanctul semn al svasticii, trebuia să apară pur şi nepătat. Drept care, afacerea Schickelgruber — Frankenberger a fost clasată. Rudele indezirabile ale zeului, reduse la tăcere, lichidate, anihilate. Corespondenţa incriminată s-a aflat multă vreme în posesia unei mătuşi de-a lui Hitler, Frau Ranhal, a cărei fiică, verişoară cu Führerul, a dispărut în condiţiuni misterioase chiar din apartamentul particular al lui Hitler — fapt relatat tot de nărăvitul memorialist Hans Frank.

Dar să ne întoarcem la obscurele răspunsuri şi tălmăciri ale prescripţiilor şi premoniţiunilor „templierilor", în interpretarea mistico-elucubrantă a teoreticienilor „iniţiaţi" ai neofascismului.

Rudolf Hess, supranumit „Egipteanul", le-a lăsat exegeţilor nazismului destule date despre ezoterismul fantasmagoric ţesut de „ideologii" doctrinei naziste pe seama celebrei Legende din Thule, capitala „Hyperboreenilor", despre care se scrie în cartea lui Enoch, în Geneză, în Odiseea, în operele lui Herodot, ale lui Seneca, Pliniu şi Virgiliu, pomenite fiind metaforic în „Faust" de Goethe şi în „Parsifal" de Richard Wagner. De altfel, Goethe a scris o întreagă „Baladă a regelui din Thule", pe care se spune că Hitler o ştia pe de rost. Hyperboreea era un fel de „pămînt al făgăduinţei". o Atlantidă septentrională, ceva de „dincolo" de lumea noastră, loc imaginar situat cînd în „Paradisul apusului Amitâbha" pomenit de Buddha, cînd în „Asgardo", cînd în „Hesperida" Greciei antice, cînd în „Pămîntul verde" al egiptenilor, cînd la mama dracului, prin Babilon sau prin... insulele polineziene. „Cert" este că exact acolo, şi nu în altă parte, au descins extratereştrii poposiţi din cosmos cu mult înainte de potopul lui Noe. Şi, neavînd ce face, s-au pus pe făcut copii cu pămîntencele de prin partea locului, iniţiindu-şi odraslele în treburile cereşti, în vrăji, în farmece, în descifrarea firmamentului, mai deprinzîndu-i pe deasupra şi cu paşnicele îndeletniciri de a ascuţi paloşe, de a meşteri cuţite, de a făuri căşti şi armuri. Exact din osul acestor hyperboreeni, în linie absolut dreaptă şi fără nici un fel de bastardizări au descins celţii, vikingii şi teutonii, transmutîndu-şi din moşi-strămoşi legenda conform căreia, „...peste mări şi ţări, dincolo de insulele Fortunei, mai departe de ceţurile dese care o înconjoară, apărînd-o de intruşi, s-ar afla Hyperboreea, ai cărei locuitori deţin toate tainele lumii".

Pînă aici totul frumos, ca în orice basm. Omul a visat întotdeauna eroi capabili să-i întruchipeze idealurile de perfecţiune, să doboare forţele răului, să aducă lumina în întuneric, apa vie din locurile unde munţii se bat cap în cap, şi să transforme bătrîneţea în tinereţe. Cînd însă basmul devine eşafodajul elucubraţiilor pseudopolitice, „justificînd" obscurantismul ideologic, lucrurile părăsesc domeniul absurdului intrînd în cel al paranoicului. Mitul „expansiunii" hyperboreenilor din Gobi pînă în Himalaia, din platourile abisiniene pînă în Peru, şi din delta fluviului Mekong pînă în munţii Stîncoşi, transformat în justificarea Lebenschraum-ului (spaţiul vital) teutonic, şi în argumentarea „istorică" a „chemării divine" a unei rase de a deveni stăpîna lumii de jure şi de facto, nimicind sau reducînd la sclavie celelalte rase, nu mai este basm, ci paranoie pe şenile de tanc, paranoie în escadrile de vînătoare, paranoie în fier şi beton armat, în submarine, torpiloare, în napalm, în distrugătoare şi în bombe zburătoare, paranoia în camere de gazare, în crematorii, în gaz „Zyklon B", în explosibil plastic, în frică, în superfrică pentru nimicnicia „supraomului".

Prin 1920, doctrina nazistă era cristalizată. Ea avea raţiuni mai pămînteşti decît cele izvorîte din mitologia nordică, dar tocmai absurdul acestor „raţiuni" îi împingea pe „ideologi" la exacerbarea delirului mistic şi la „fundamentarea" teoretică a rolului supranatural pe care avea să-l joace Adolf Hitler. Prin 1927, a apărut cartea lui René Guénon „Regele lumii", în care, după ce autorul demonstrează cum au ales iniţiaţii Ordinului Noului Templu, ai Societăţii Thule şi ai Societăţi Vril persoana menită să întruchipeze executorul „voinţei supreme", face demonstraţia existenţei unui „centru spiritual" stabilit undeva pe Terra, de către o organizaţie însărcinată să păstreze neatins tezaurul tradiţiilor sacre de proveniență nonumană, prin care, înţelepciunea primordială avea să comunice peste timpuri cu cei capabili să-i recepţioneze mesajul. „Şeful unei astfel de organizaţii — afirma Guénon —, reprezentînd prin el însuşi «Manu» (mina) ar putea fi în mod legitim purtătorul titlului şi atributelor ce decurg din aceasta, întrucît, prin nivelul de cunoştinţe atins pentru a-şi exercita menirea, el se identifică cu «Prinţul» căruia îi devine expresia umană, anihilîndu-şi total propria personalitate".

SPORT

Năclăiţi cu briantină

Astăzi îmi vine foarte greu să scriu despre fotbal. Mă gîndesc chiar destul de serios dacă merită să mai risipesc o singură vorbă frumoasă pentru talanii (a se citi : gloabe leşinate pe iesle) care ne-au rontăit iarba atîtor duminici şi tot ovăzul din magazie şi n-au pus pe ei o singură fişie de carne plină de draci sau un singur strop de noblete în liniile ce le dezvoltă un galop îndelung repetat. Mereu cu greabănul mîncat de rapăn, mereu cu coada ciuntă şi cu nările îmbicsite de muşiţă. M-am săturat să-i văd scăldîndu-se în favoruri, leneşi, insolenţi, practicînd, după caz, şi abuzul şi corupţia, însă incapabili să dăruiască tribunelor puţine clipe de bucurie. Dar noi cei din tribune sîntem vinovaţii principali, pentru că noi, subjugaţi de patimă, de ideea sublimă (pe care ei aproape niciodată n-o ating) că spectacolul sportiv e înainte de toate afirmarea plenară a libertăţii robuste, ne schimbăm singuri, orbiţi de dragoste stupidă, în fazanii şi în pleava lor de aur. Prost croiţi, cînd nu sînt mizerabil antrenaţi, ei sînt mari pe maidane obscure, fiindcă în faţa echipelor cu faimă devin bruse ridicoli şi ne umilesc pînă-n adîncul inimii. Priviţi la Universitatea Craiova, dacă mai aveţi ochi s-o vedeţi după meciul pierdut în faţa lui Bayern München, şi socotiţi la ce distanţă se află Cămătaru de Rummenigge şi Balaci de Breitner ! Toată lumea s-a revoltat şi au curs riuri de cerneală amestecată cu venin şi lacrimi de minie cînd Eugen Barbu a scris despre Cămătaru că e o nulitate. Toată galeria a sărit ca arsă, să-l mănînce, şi mă gîndesc că galeria avea dreptate, mai bine să mănînci un prinţ decît un neghiob, cel puţin trăieşti cu gîndul că e mai gustos. Ei, bine, miercuri, Cămătaru ne-a dovedit că poate să fie clovnul de la mitropolie, vînzător la loz în plic, paznic la turnul parasuţiştilor, culegător de bureţi la baia publică, snăgător de alune şi chiar şef în locul lui Ion Oblemenco, dar niciodată vîrf de atac, extremă sau mijlocaş — nimic din ceea ce se leagă de numele unui teren de fotbal, inclusiv semnul văruit de la 11 metri, lemnul pentru barele porţilor sau fanionul de lîngă care se execută cornerul. Din cîţi jucători cunosc, doar despre Cămătaru pot declara cu certitudine că nu va muri de ciuma fotbalului. De ce nu s-o fi făcînd el traficant de lăptuci şi ridichi de lună ? Şi, alături de el, mulţi colegi ai săi de echipă ? Pentru că, să ne înţelegem, de azi înainte nu mai cred o secundă că jucătorii Universităţii Craiova sînt şerpaşii care să ne ajute să urcăm şi să trecem munţii în elita fotbalului european. Sînt, s-a văzut cu ochiul liber, la fel de mediocri ca şi cei de la Dinamo, U.T.A. sau Poli Timişoara. Ilie Balaci, căruia, la începutul anului, i s-au cîntat osanale şi a fost declarat tipul miraculos al noului val, s-a chinuit, miercuri, ca o paparudă stîrbă, izbutind să arate că locul lui nu e la ghişeul unde se-mparte aurul, ci la ăla unde se distribuie violă şi linguri de lemn pentru săracii pămîntului. Doamne, şi cînd mă gîndesc că eram în stare, mai nainte vreme, să-i pun în braţe toate florile dintr-o poiană, plus alea furate de pe ulcelele de Horez, îmi vine să mă tai de la masa de prînz, timp de un trimestru, şi să vîrs în şanţ raţia de ulei soia. „Am jucat crispat, nervos, ineficace, declara el după meci. Simbătă, în etapa de campionat cu A.S.A., am evoluat bine ; cu Bayern München, lamentabil". Deci asta e măsura primului fotbalist al ţării. Deci, leul s-a lăsat mai moale. Cinste lui că ne-o spune. Ceilalţi colegi ai lui au tăcut. Năduiduiesc că, întorsi în vestiare de pe terenul unde s-au umplut de puneze, au luat poziţia de dreptі în faţa oglinzii, şi-au turnat briantină în păr şi au plecat să bea o bere, fericiţi că nu le-au luat pîinea de la gură vest-germanilor. Balaci m-a mîhnit mai mult decît mi-as fi închipuit. Puse unul lîngă altul, după meciul de miercuri, terenurile de fotbal de la noi alcătuiesc o impărăţie de nisip. Şi nici-o paiură în cerul ei !

Bayern München mi-a plăcut, dar fără să mă aducă în stare de lesin. Avînd în vedere că ne-a busit numai două goluri în loc de cinci, o consider în primul rînd o uzină a milei şi abia în al doilea rînd o uzină de fotbal.

Fănuş Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **JURNALUL MARELUI** om de teatru Jean Vilar, publicat de Editura **Gallimard**, sub titlul **Memento**, din care a apărut pînă acum primul volum, este semnificativ pentru mărturisirile creatorului Teatrului Naţional Popular din Franţa, în ceea ce priveşte dificultăţile unui „război cotidian", cum îl numeşte el, cu birocraţia şi neînţelegerea publicului. Monique le Roux scrie într-un comentariu : „Este un adevărat jurnal de campanie împotriva tracaserilor ministeriale, a controalelor administrative şi campaniilor de presă destinate să-i concedieze pe Vilar sub pretexte financiare şi, de fapt, pentru motive ideologice ; el a îndrăznit să joace Mutter-Courage în plin război rece şi, în acest fel, era normal să fie bănuit de faptul că este comunist". Jurnalul lui Vilar este important şi pentru că urmăreşte diagrama eforturilor sale de a construi un statut profesional pentru omul de teatru.

● **THEODOR FONTANE** este în continuare favoritul publicului german, care îl cumpără numeroasele reeditări apărute la intervale foarte scurte, precum şi al criticii de specialitate. Jürgen Siess afirmă : „Contemporan cu Zola, el se înscrie mai degrabă în tradiţia lui Stendhal şi Flaubert. După opinia mea, este cel mai mare scriitor german din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, citadin şi cosmopolit (ceea ce-l diferenţiază de Gottfried Keller şi de Wilhelm Raabe). Autor cu stil modern, nervos şi problematic, Fontane este un contemporan".

● **ISTORICUL LITERAR** va fi atras, desigur, de ultima apariţie din scrisorile lui Nietzsche, publicate de editorul Christian Bourgois, cu introducerea şi notele lui André Schaffner. Este vorba de un pachet de scrisori adresate muzicianului german Peter Gast (pe care-l chema, de fapt, Heinrich Koselitz). Acesta a fost unul dintre cei mai apropiaţi şi mai fideli prieteni ai gînditorului german, iar corespondenţa sa cu autorul lui Zarathustra este plină de date extrem de importante cu privire la geneza diferitelor cărţi ale filozofului, precum şi la influenţele pe care le-a suportat în anii săi de formare şi de maturitate creatoare. Un rol important în acest sens deţine cultura franceză, cu Stendhal, care fusese întotdeauna preferat, cu Rousseau şi Voltaire, pînă la Baudelaire, fraţii Goncourt şi Taine. Mărturisirea sa privitoare la Dostoievski este de asemenea foarte interesantă pentru opera lui Nietzsche : „Îl cunoaşteţi pe Dostoievski ? Cu excepţia lui Stendhal, nimeni nu mi-a produs atîta surpriză şi plăcere".

● **GRECIA ANTICĂ** continuă să fascineze conştiinţa europeană. O carte de succes este, la ora actuală, cea semnată de Paul Faure, **Ulisse cretanul**, publicată de **Fayard**. Recenzia lui Benoit Lapouge sintetizează opinia despre această carte incitantă şi neliniştitoare : „Paul Faure ruinează teza faimoasă după care Ulisse ar fi prototipul aventurierului grec. Am înţeles : această carte este rezultatul unei investigaţii istorice care face apel la arsenalul tradiţional al disciplinei, lărgindu-l considerabil, pentru că trage toate consecinţele posibile şi din lingvistică şi din arheologie (...). Paul Faure demonstrează într-o manieră magistrală că peisajul cel mai familiar al eroului grec este de fapt cretan. Răsturnarea istoriografică fără precedent, care face să apară un adevăr ce se ascundea cu nasul în mijlocul feţei noastre şi de care nimeni pînă acum nu ţinea cont, în cele din urmă ne face să revenim la singurul adevăr care se degajă limpede şi fără putinţă de ignorare : Ulisse era cretan, adică un grec". Argumentele principale ale lui Paul Faure se bazează pe lectura tabletelor scrise în Linearul B, nedescifrat pînă curînd.

● **ULTIMUL ROMAN** al lui Italo Calvino, **Dacă într-o noapte de iarnă un călător**, este comentat în aceşti termeni de către Philippe Di Meo : „Cartea se abate de la legile naraţiunii şi ale reprezentării naturaliste. Nu un singur articol, ci mai mult de o duzină, pentru fiecare punct de vedere, ar trebui să consacrăm acestui roman în care autorul şi cititorul (de fapt unul singur) sînt personajele centrale. Un itinerar copleşitor, într-un adevărat teatru al scrisului". Întrebarea fundamentală a criticului se referă la statutul acestei cărţi neobişnuite : „O carte despre lectură ? Desigur. Dar în acelaşi timp o afirmaţie viguroasă şi plină de vervă, pe care rîsul o sacralizează şi o dezamorsează în acelaşi timp, a meseriei de scriitor şi a puterilor sale, pînă la elogiul cititorului traducător".

● **ÎNTRE SCRIITORII GHANEZI** de astăzi un loc special ocupă Atukwei Okai. Încă tînăr, el a ilustrat domenii diverse, fiind poet, lingvist, erudit şi critic, preşedinte al Asociaţiei scriitorilor din Ghana, o personalitate a vieţii publice, cu voce autoritară, cunoscut pe toate meridianele. A editat reviste literare şi alte publicaţii, iar inovaţiile sale în poezia ghaneză sînt considerate a ilustra poezia de avangardă din Africa. Cărţile sale cele mai importante sînt **Căderea florilor, Fanfară pentru Oduma**, „Lorgoriiji Logriths" şi „Watu Wazuri".

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
11
(1 036)
Sîmbătă
13 martie
1982
8 pagini
5 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ECHINOCȚIU DE VÎRSTĂ

Se împlinesc în această primăvară șaizeci de ani de la crearea organizației revoluționare a tineretului din România, prilej cu care rememorăm un întreg trăiect de luptă și muncă al tineretii înseși, înflăcărată de marile idealuri ale poporului, ale partidului, prezentă cu mintea și brațele în tot ce s-a făurit și s-a împlinit durabil în anii de epopee ai construcției socialiste. Ca o stare de spirit a tuturor vîrstelor și mai ales ca o stare de spirit a țării înseși, dar și ca o realitate în cea mai intimă și mai viguroasă dinamică a propriei sale condiții, tinerețea — la al cărei moment aniversar participă azi întreaga țară și la al cărei blazon semnificativ se adaugă chiar echinocțiul de primăvară — punctează în datele sale esențiale istoria glorioasă a întregii națiuni. Și, ridicată la rang de principiu, la rang de destin, condiția ei este inseparabil legată de aceea a poporului, a muncii și creației neîntrerupte, a luptei permanente pentru propășirea economică și socială a țării, pentru afirmarea ei pe noi trepte de civilizație și progres.

Există un temei de nobilă mîndrie și angajare profundă, patriotică în tot ceea ce înseamnă astăzi muncă și viață, gîndire și acțiune concretă, comunistă, putere de vis și înfăptuire, garanție a mersului sigur înainte și dorință de autodepășire : faptul că, așa cum consemnează în mod distinct istoria, în conducerea organizației revoluționare a tineretului și-a desfășurat, la timpul respectiv, o bună parte a activității sale însuși omul căruia partidul și țara i-au încredințat cîrmele destinului nostru socialist, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acei ani de mari și înverșunate bătălii de clasă rămîn pilduitori prin personalitatea de marcă a celui care a știut să definească și să insufle un adevărat spirit revoluționar, patriotic, mișcării de tineret și să facă din această trăsătură o coordonată de fond a luptei și muncii tinerei generații. Se reflectă — și este evidentă aceasta — în concepția partidului nostru cu privire la tineret, în politica sa în permanență deschisă către orizonturile și dinamica vîrstei tinere, pentru formarea sa prin muncă și pentru muncă, prin știință, cultură și artă, pentru însușirea și stăpînirea celor mai înaintate cuceriri ale cunoașterii umane, în consonanță cu cerințele și exigențele propriei sale afirmări, ale contribuției sale concrete, entuziaste în realizarea marii opere de civilizație și progres. Tineretul văzut ca una din forțele principale ale progresului, tineretul văzut ca viitorul însuși al națiunii sînt concepții înscrise cu claritate în Programul partidului și certifică sensul major în care un întreg popor și o întreagă țară se îngrijesc de propriul lor destin și își asigură continuitatea în istorie și identitatea de conștiință, aspirații și împliniri.

Un adevăr indiscutabil pe care îl trăim și îl resimțim la scara întregii societăți : toate marile înfăptuiri economice și sociale, evantaiul larg de condiții create pentru afirmarea nestingherită a personalității umane, se constituie și într-o mare investiție pentru tineret. Cultura însăși este unul din domeniile reprezentative în acest sens. Spiritul creator, o constantă a vîrstei tinere, resimțită în procesul muncii, în știință și tehnică, are pe plan cultural, pe tărîmul literaturii și artei, o acoperire tot mai evidentă în fapte și atitudini de natură să releve o experiență de mari proporții în care istoria trăită și asumată — și deci și istoria celor șaizeci de ani de existență a organizației revoluționare de tineret — aduce în prim plan o adevărată conștiință eroică, patriotică, momentul mereu sensibil și incandescent al dăruirii, al unității în cuget și efort, pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului, a programului dezvoltării noastre multilaterale. Cu accentul în permanență la zi, al unei noi calități în muncă și gîndire, în toate domeniile de activitate, și sub semnul echinocțiului pe care îl consacră primăvara, un anotimp aniversar în acest caz, cu toată paleta vie de semnificații pe care le conține.

Luceafărul

„Tinerețe" — tapiserie de Ana Lupaș

TINERETUL ȘI PATRIA

dinamic și receptiv la ideile de libertate socială și națională, la schimbările înnoitoare, animat de un înflăcărat patriotism, tineretul s-a aflat întotdeauna de partea forțelor înaintate ale societății românești în aprigele bătălii purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, fiindu-i profund caracteristică acea trăsătură a poporului român traductibilă prin vibrația lucidă față de actualitatea și mișcarea istoriei, prin cutezanță și dirzenie revoluționară.

Revoluția română de la 1848, Unirea Principatelor din 1859, Războiul pentru dobîndirea independenței de stat deplină a României din 1877—1878, marea răscoală țărănească din primăvara anului 1907, dar, mai ales, formarea statului național unitar român în 1918, sînt momente cu valoare de simbol și, totodată, mărturii certe ale unanimității adeziunii tinerei generații la lupta pentru împlinirea idealurilor de libertate socială și națională ale întregului popor.

În noua etapă istorică de după formarea statului național unitar, în fața mișcării revoluționare de tineret, ca de altfel a întregii mișcări muncitorești, s-au ridicat sarcini noi, deosebit de complexe determinate de necesitatea consolidării și transformării democratice a societății românești. Este perioada cînd problema unificării mișcării de tineret din România întregită într-o organizație revoluționară unică își găsește, cu sprijinul nemijlocit al partidului comunist, împlinirea firească prin crearea, la Conferința generală a tineretului socialist din 19—20 martie, a Uniunii Tineretului Comunist.

Răspunzînd cu entuziasm apelurilor partidului comunist, tinerii comuniști au reprezentat o forță activă și dinamică în amplele acțiuni greviste și revendicative cu caracter economic și politic — cu deosebire în anii crizei economice din 1929—1933 — în marile manifestații și demonstrații antifasciste, în toate acțiunile inițiate și conduse de P.C.R., pentru salvgardarea independenței și suveranității patriei, a integrității sale teritoriale.

Este meritul partidului comunist, al organizațiilor revoluționare de masă aflate sub influența sa că, într-o perioadă în care fascismul

dr. Olimpiu Matichescu

Continuare în pag. a 7-a

Culoare vie

Prin forța noastră veacul va răspunde
Al împlinirii năzuinței glas
Va fi culoare vie pe atlas
Și tinerețea-ntruchipărilor fecunde.

Sîntem aici destine-ngemănate
Înaintînd în eră temerară
Sub scutul de azur — lumini de țară
Și împlinire — dor ce ne străbate.

Sporește zilnic aur pe cupolă
Dar nu lucirea lui ne înfierbîntă
Ci forța mîinii care se avîntă
Și prinde simbure de-aureolă.

La orizontul străjuit mereu
De vatra care flacăra ne ține
Urcăm egal cu fluxul de stamine
Lucrînd ecourile-n minereu.

E crezul nostru de a izbîndi
Prezent și viitor în constelații
Partidul — flacăra acestei nații
Ne apără sclipirea zi de zi.

Pavel Pereș

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (IX)

„...Cobor în uliță, continuă Traian Iancu, și aștept și aștept dar nici un taxi nu venea și-mi venea să leșin de ciudă și de nervi. După o vreme oprește un balaoacheș care ride la mine ca la frate-su și mă întreabă la ce adresă doresc. Și io îi spun strada și numărul și ăla imi face cu ochiul și zice cu accent de Colentina : la don' scriitor Barbu mergeți...

Îl pun la punct și-i zic să-și vadă de volan și să meargă cu o sută pe oară !

Și mă întreabă că dacă ne oprește vreun major și io îi spun să nu-și facă el griji că rezolvăm.

Apasă balaoacheșul pe pedală și hodoroaga zboară înainte ca din pușcă de era să-mi rupă grumazu'... Vreau să-l sudui dar mă abțin !

Și cînd ajunjem la stopurile alea de unde se face la dreapta spre Eminescu, odată fluieră un plutoner și ne face semn cu mănușa să trajem pe dreapta.

— Nu opri ! îi zic eu baloacheșului. Mină înainte, io răspund !

— Răspunzi mata, minca-ți-aș, da' eu am trei puradei și spurcatu' imi umflă carnetu' !...

Oprește și io deschid ușa și dau să ies :

— Actele ! zice milițianul către balaoacheș de parcă i-ar fi cerut să se impuște.

Cobor pe **floașter** (trotuar adică) și mă uit fix la el să-l hipnotizez și zic cu voce de bas :

— Știi dumneata, tovarășe, unde mergem noi ?!...

— Puteți merge și la Paris. Nu mă interesează. Eu nu discut cu dumneata ! Balaoacheșul se scobește după acte prin toate **jeburile** (buzunarele), mi le dă mie, io le dau plutonierului și ăla deschide și cetește, și cetește și cetește mișcind buzele ca la spovedanie.

Mă, Micule că-mi crapă o vină de ciudă gîndindu-mă cum mă așteaptă Padișahul. După ce terminâ cu cetitul, plutonerul are chef de interogatoriu : că dacă știe ce-i aia viteză legală, că de cînd conduce, că dacă a mai avut abateri, că dacă are revizia tehnică...

Balaoacheșul se uita la mine ca vulpea la corb. Și atunci mă fac că mă **'nervez** :

— Ia ascultă tovarășe ! Ce ne tot faci morală ? Ai auzit de cîntecul „Ciobănaș la oi m-aș duce ?"... Him ?! Dacă n-ai auzit, te fac io să-ți aduci aminte. Ce ? am ajuns io directorul scriitorilor din țîtă țara, om matur, să-mi facă morală un **fițangău ?!**

Plutonerul, cînd aude chestia cu ciobănașul și director și **fițangău**, o lasă mai moale și zice :

— O amendă mică tot trebuie să plătiți. Contravenție...

— Plătesc ! de ce n-ai spus de la început ? Ce ne tii din drum și faci **țircus** (circ adică) să se adune lumea ?

Scot **bodelarășul** (portmoneul adică) și trag de urechi o hîrtie de douășcinci.

— Ttț ! Încă una ! Și stați să vă scriu chitanța...

Îi mai dau o foaie și gîndindu-mă că urmează

Mircea Micu

Continuare în pag. a 5-a

Portretul unei opere

„Zgomotul bîlciului și forfoteala mulțimii erau o caracteristică plăcută, încît circula o zicală care s-a întrebuințat pînă acum cîțiva ani : „ce te îmbulzești ca la Moși ?"

Să fi văzut atunci toaletele mahalalelor : femeile cu fuste largi, dințate pe margini și împodobite cu dantelă bluze cu volane și crețuri multe, închise cu copci pînă la gît, cu năsturași atît în față, cît și în spate, iar pe cap tulpane albe zimțuite pe margini cu steluțe metalice de diferite culori, în special roșu. Femeile mai cu dare de mînă, soții de negustori și oameni cu stare, și care tindeau a fi „cucoane" purtau fișiu de mătase înfășurat de două-trei ori la gît și dat pe spate întocmai ca maramele. Numai doamnele, ce cu adevărat puteau să se numească așa, purtau pălării pe cap, dealtfel împodobite cu o întreagă „grădină" de fructe sau „zarzavaturi" și cu ace lungi pînă la o jumătate de metru, care treceau dintr-o parte în alta a pălăriei prin bogatul coc de păr la spate sau din creștetul capului; dar nu oricine era doamnă sau „cucoană", rar femei la mahala purtau acest titlu, trebuia să fie cu adevărat cineva. În afară de cucoana (doamna) preoteasă, toate celelalte erau : țața Lina, Ruxandra, Smaranda, Mița, Tinca, Paraschiva etc.

În picioare, toată lumea — bărbați și femei, — purta ghete ; pantofii constituiau o raritate. Ghetele femeilor, înalte și cu șireturi, erau o frumusețe, iar „caracudele" bărbaților, ascuțite pînă la exagerare, arătau eleganța excesivă, fiindcă ceilalți purtau ghete cu gumilastic sau cu „bombeu american" și cu nasturi. Pe vremea aceea nu era de mirare văzînd pe cineva cum își scotea cheia din buzunar și își încheia nasturii ghetelor" (Din Bucureștii de altădată ; *Tîrgul Moșilor, pg. 159).*

Iată numai ceea ce se zice că ar fi un tablou de epocă într-o carte al cărui autor nu se pretinde scriitor, ci, cu modestie rară, doar istoric. Ne-am deprins să-i privim pe acești „înregistratori" de fapte și documente, care împreună

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 5-a

În pagina a 3-a

TINERII : VIITOR PENTRU PREZENT

TRANSILVANIA

Mi-e dor de Transilvania mai ales acum cînd se crapă de primăvară, cînd vînturile se înfrățesc cu norii și zvîntă pămîntul de ultimele cîrpituri de zăpadă de pe dealurile noastre, ce nu mai contenesc, de pe cel al Feleacului pe care l-am urcat pe jos, în anii liceului, mai ales noaptea, de atîtea ori, și de pe o bancă priveam peste casa lui Blaga și a lui Agârbiceanu cetatea destul de strînsă, cufundată în somnul împăcat, pînă la dealurile satelor maramureșene pe care cine le-a văzut cu oamenii lor de omenie nu le mai poate uita niciodată.

Toți scriitorii noștri de la Bălcescu încoace, cînd pun pana pe hîrtie să evoce Transilvania parcă se scoală în picioare, limba devine solemnă ca a lui Pârvan și Simion Mehedinți, iar frazele dobîndesc undulații sărbătorești poate pentru atîtea suferinți ce le-au ținut aici de-a lungul veacurilor, poate din acea iubire adîncă ce i-o purtăm lui Horia și cauzei lui, dimpreună cu zguduitorul său sfîrșit tras pe roată și împrăștiat pe toate satele.

JURNAL DE POET

Știm, însă, cu toții, chiar dacă nu deslușit că de acolo ni se trage dorul, că acolo sînt curțile dorului românesc, că acolo ne-am deprins cu greul istoriei fără să ne pierdem demnitatea, evlavia și cinstea casei cum au spus și alții, că acolo ne-am întemeiat sufletul în familii durabile, am dobîndit acea virtute esențială în istorie care se cheamă sfînta răbdare care naște iubirea și speranța. Dacă-i adevărată vorba că de unde prisosește suferința izvorăște și izbăvirea ne vom întoarce mereu privirile sufletului spre izvoarele de apă vie care scaldă obrazul maicii noastre Transilvania.

Ioan Alexandru

VENEZIA ȘI BUCUREȘCII (I)

Citesc „Săptămîna nebunilor", romanul lui Eugen Barbu, într-o iarnă pe care mi-o umplu cu scrierea, din amintiri, a unor pagini de călătorie.

Iubitor de Veneție (Venezie pentru autorul nostru) dar și de Bucuresci (răsfăț mai degrabă grafic fiindcă de totdeauna s-a rostit București) ajung să văd în lucrarea mult controversatului romancier o remarcabilă izbîndă nu doar a scrisei sale de la care n-am încetat a aștepta opere majore ci și a întregei noastre literaturi. În această „Săptămînă" marele stilist Eugen Barbu ni se prezintă în cea mai viabilă întruchipare a sa (și nu... incognito !) iar paginile parcurse nu fără anevoință ne relevă o izbîndă perfect articulată a unui artist care atunci cînd se ia în serios probează puțin obișnuite înzestrări.

Avînd norocul de a mă lăsa ispitit, în afara poeziei, de sculele meșteșugului jurnalier și nu de cele ale criticului literar (cu „design" de instrument medieval de tortură) nu voi face cronica „Săptămînii nebunilor", nu mă voi pronunța asupra tehnicii romanești și a viabilității personagiilor, ci mă voi mărgini la simple glose de atelier ce vor să propună ipostaza de poet în care-mi apare Eugen Barbu, facilitatea cu care se exprimă într-o construcție greu încărcată de podoabe, cu mirabile orfevrării de limbaj în stare să-i facă oglinda paginii comparabilă cu Veneția. Sau cu Bucureștii.

De la Nicolae Filimon și Ion Ghica, Mateiu Caragiale, (n-avem a-i uita pe Ion Marin Sadoveanu ori G. Călinescu) nu s-a mai scris într-o limbă românească atît de vie și atît de misterios-muzicală despre Cetatea lui Bucur. Pasionat cercetător de hronice, vechi acte de cancelarie, pisanii și „foleturi" de epocă (abia acum sînt de înțeles textele colecționate în arbitrar-compozitele **Caiete ale Principelui**) ori numai de simple, zemoase, „vorbulițe", Eugen Barbu a avut, după o slujbă de pescar cu undița și nu cu năvodul, priceperea de a topi elementele de lexic exhumat într-o textură de expresii moderne în care arhaismul cu sens luminat (la alții) doar de un bun glosar se logodește cu cioburi de vorbire diurnă în care veacurile par a se confunda și întrepătrunde. Prozatorul scrie **flotor, imemoriabil, mistificator** dar și **pusci**

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 2-a

VOICULESCU – INEDIT

Cu Romulus Vulcănescu despre
«CIVILIZAȚIA ROMÂNĂ
ȘI VALOAREA EI ÎN CONTEXTUL
ISTORIEI UNIVERSALE

În paginile 4—5

Colocviile «Luceafărului»

MESAJ ȘI ACCESIBILITATE
ÎN POEZIA TINERILOR

● Participă : ● Dan Laurențiu ● Dan Cristea
● Traian T. Coșovei

În pagina a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Cronici literare semnate de ● M. Ungheanu ● Paul Dugneanu și ● Valentin F. Mihăescu ● Teatru : Spectacol eveniment : ● „Tartuffe" de Molière și „Cabala bigoților" de Bulgakov la Teatrul Bulandra ● Poezii de ● Rodian Drăgoi și ● Vasile Preda ● „Circarul" de Gheorghe Pituț ● „Aura romantică și visul fantastic" de Nicolae Ciobanu ● O istorie în imagini a literaturii române contemporane văzută de Ion Cucu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Breviar ● Repere : „Dramatism și realitate istorică" de Aurel-Dragoș Munteanu ● Poeme de Henri Michaux ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

VASILE LOVINESCU: «Al patrulea hagialîc»

La prima vedere, **Al patrulea hagialîc** de Vasile Lovinescu poate fi comparat cu **Pseudokineghetikos**. În ambele cărți digresiunile, cărora Vasile Lovinescu le zice „tîrcoale", ocupă o mare parte a expunerii. Dar dacă în **Falsul tratat de vînătoare** al lui Al. Odobescu înaintarea este liberă și surprinzătoare, în **Al patrulea hagialîc** ea este subordonată unei necesități demonstrative. Vasile Lovinescu avansează o ipoteză în legătură cu **Craii de Curtea-Veche** și, oricît de depărtate la prima vedere, „tîrcoalele" autorului răspund unui regim de lucru sever. Este vorba de drumul sinuos, „tîrcolit", la capătul căruia opera lui Mateiu Caragiale ni se dezvăluie ca încărcată de o semnificație neobișnuită. Pentru a folosi limbajul autorului și a ne mișca în sensul intențiilor lui trebuie să spunem că acesta propune cititorului un hagialîc : un drum plin de dificultăți ascunse, la capătul căruia, ținta sacră fiind atinsă, itinerariul străbătut la înfățișarea retrospectivă a unei realități noi, calitativ superioară. Orice hagialîc este labirintic, ne avertizează Vasile Lovinescu, cartea fiind, prin urmare, o construcție labirintică, traversată de un fir al Ariadnei.

Punctul de plecare al lui Vasile Lovinescu este altul decît cel al exegezei obișnuite. Pentru autorul celui de **Al patrulea hagialîc**, romanul lui Mateiu Caragiale este o carte criptică și a o aborda doar cu mijloacele obișnuite înseamnă a nu-i capta mesajul. **Craii de Curtea-Veche** angajează în această viziune „un plan mai adînc decît acela accesibil sondei estetice". În consecință, și mijloacele investigative se cer înlocuite.

Deviza celui de **Al patrulea hagialîc** este **Ars sine scientia nihil.** Apartenența spirituală a romanului lui Mateiu Caragiale nu se va dezvălui decît ca urmare a unor instrumentări prealabile în „științele tradiționale". Digresiunile amintite la început au rostul să ne procure orizontul în care poate fi încadrat romanul, personajele și ideația lui, intenția autorului. Capitolul **Hermetismul și heraldica** este introducerea în universul secret al operei mateine. Preocuparea de heraldică a lui Mateiu Caragiale a fost obiectul atenției mai multor critici, dar fără caracterul de restituire și reabilitare al acestei științe tradiționale pe care îl are demersul lui Vasile Lovinescu. El ne atrage atenția asupra sensurilor pierdute în timp, asupra incomunicabilității între lumea de azi și cea a evului mediu pentru a semnala că o admirație pe jumătate este un non-sens : „E o absurditate să admiți reușita artistică a unei catedrale și să declari puerile sentimentele care au inspirat-o, elanul care a tradus-o din potență în act. Dacă un palat, un dom gotic sînt admirabile, scrie Vasile Lovinescu, cum pot fi mai puțin desăvîrșite simbolurile hermetice și heraldice care le copleșesc, ieșind din ele ca o adevărată vegetație". Acceptînd „științele tradiționale", alchimia, astrologia, cosmogonia și, desigur, și heraldica nu așa cum le privesc modernii ci așa cum le-au văzut cei care le-au practicat de secole cu fervoare, anume **semne** existente în romanul lui Mateiu Caragiale pot fi dezlegate din materia cărții și așezate într-o sintaxă ascunsă și totodată revelatoare. Dacă ținem să fixăm un titlu acestui fel de exegeză, cel mai potrivit este acela de critică hermeneutică pentru că este descifratoare și restituie un sens acoperit de văluri.

Cum știe că are de întîmpinat inerții sau prejudecăți, autorul celui de **Al patrulea hagialîc** cere lectorului nu de a-i accepta părerea ci de „a supraveghea logica **internă** a cărții, și nu conformitatea cu ideile lui (ale cititorului, n.n.) preconcepute". Cu alte cuvinte, ni se cere să urmărim coerența demonstrației, lucru de altfel firesc în orice tentativă de a degaja o față nouă a unui text străbătut de interpretări anterioare. Pentru început, Vasile Lovinescu constată, plecînd de la texte, că fiecare din „craii" romanului are o trăsătură definitorie și absorbantă: asceza la Pantazi, pasionalitatea la Pașadia, abjecția la Pirgu. Aceste trăsături sînt atît de puternice încît își despersonalizează posesorii transformîndu-i în simboluri ai unor agenți cosmici corespunzători. Încercarea de a reprezenta grafic cele trei tendințe : una ascendentă, altă descendentă, a treia mediană, oferă o schemă corespunzătoare celor trei gune din doctrina cosmologică hindusă : sattva, rajas, tamas. Valabilitatea corespondențelor e verificată și prin blazonul lui Pantazi a cărui culoare predominantă albă corespunde lui sattva. Vasile Lovinescu nu pierde prilejul unui excurs în folclorul românesc de unde desprinde un descîntec păstrător al reprezentării celor trei gune ca trei iele și în literatura rusă unde triada gunelor i se pare a fi plenar reprezentată în **Frații Karamazov.** Asupra caracterului nocturn și spectral al Bucureștilor din **Craii de Curtea-Veche** ne-au atras atenția și subtitlul : **Exegeză nocturnă a Crailor de Curtea-Veche:** în acest sălaș omenesc Vasile Lovinescu identifică o „cetate a smintelii", adică o incintă în care „tehnica delirului", a desfrînării deliberate ocupă un loc definitoriu. Analogia lui G. Călinescu cu „craii" lui Melanos, care au străbătut beți Bucureștii jefuind orașul după mazilirea lui Gr. Ghica, este acceptată tocmai pentru că luminează analogic caracterul Bucureștilor de cetate a „smintelii". În legătură cu titulatura de „crai", aplicată personajelor lui Mateiu Caragiale, se pune o întrebare : este o poreclă oarecare sau un mod de a ascunde ceva la vedere. Vasile Lovinescu consideră porecla enigmatică, un „obrăzar", adică a mască, care ascunde calități pe care alte identificări de tip hermetic le vor pune în lumină.

O intenție criptică, semnalată și mai înaintea celui de **Al patrulea hagialîc**, este vădită de folosirea sistematică a literei **P** ca inițială a mai multor nume și în chip evident a celor centrale : Pașadia, Pantazi, Pirgu, Pena. Pentru un scriitor atît de elaborat ca Mateiu Caragiale coincidența este exclusă. De ce așadar **P** ? După ce trece în revistă cariera semantică a acestei majuscule în mai multe limbi europene în care vocabulele care înseamnă „puterea" încep cu **P**, Vasile Lovinescu ne întoarce la origini : **P** este o literă laicizată, deoarece în alfabetele sacre (fenician și arab) de unde a fost extrasă prin amputațiune, ea este **B**, care înseamnă pentru arabi „locul" și „mijlocul" creațiunii.

Modul de a demonstra al autorului este acumularea. Rezumatul dezavantajează acest mod al demonstrației în care o ipoteză, o idee este luminată cu ajutorul unui număr mereu sporit de argumente. Descrierea pe care Mateiu Caragiale o face Curții Vechi îl determină pe Vasile Lovinescu s-o considere echivalența locală a unei Curți primordiale ale cărei caracteristici le poartă vechimea, aspectul labirintic, replica subterană a orașului de afară. Vasile Lovinescu se adresează aici celor mai enigmatice rînduri din romanul lui Mateiu Caragiale și slujba celor „trei egumeni" în „paraclisul patimilor rele" îi deschide perspectiva unei întinse digresiuni și argumentări. Curtea Primordială se află la punctul de încrucișare al celor trei gune, ea este punctul terminus al oricărui hagialîc și are nenumărate dublete, nenumărate „curți vechi" care-i simbolizează funcția. India și Tibetul situează această „curte" undeva în subterană, zicîndu-i Agartha, Ciang-Sambala sau Sweta-dwipa. Aceste cetăți primordiale, de fapt una singură cu mai multe nume, sînt locuite de oameni transcendenți, („blajinii" sau „rohmanii" folclorului românesc), dar și de preoți și de apărători ai cetății. Pentru a ajunge aici însă autorul face o nouă digresiune. Sweta-dwipa este Insula Albă iar Insula Albă este Insula Leuce, adică Insula șerpilor, sediu mitic al unui templu hiperboreic, templu apolonian. Ne apropiem, după cum se vede, de spațiul românesc și într-adevăr Vasile Lovinescu va cita după Nicolae Densusianu un colind obscur ca semnificație, cu evidente trăsături precreștine, în care se pot recunoaște caracteristicile Insulei Albe, Cetatea primordială. Este descrisă aici o Mănăstire Albă (pe care autorul o identifică și la Ion Creangă ca **Mănăstirea de Tămîie**) sediu sacerdotal, dar și o Mănăstire a Domnilor, ceea ce înseamnă și sediu regal, voevodal. Cei trei crai mateini oficiază ca mari egumeni o vecernie mută. Caracterul sacral al curții vechi și funcția totodată sacerdotală și voevodală a eroilor corespund aspectului și funcției Curții Primordiale. „După acest conspect românesc, zice Vasile Lovinescu, ne reîntoarcem la tradiția hindusă, nu prin salt, ci printr-un circuit sangvin fără hiatus." Cercul se închide într-adevăr și ne întoarcem la porecla de „crai" dată personajelor mateine. Etimologicește el semnifică puterea imperială regală a lui Carol cel Mare, dar de unde semnificația secundă, conservată în limba română, de petrecăreț și „ahtiat" ? Răspunsul este că sub „obrăzarul" hilar al denominațiunii de „crai" se ascunde o „tehnică" dionisiacă a fraternizării cu cosmosul. Dar ceea ce-l interesează de acum încolo pe ghidul hagialicului nostru este rolul de „păzitori ai cetății sfinte", de apărători ai Curții primordiale. Este un traiect care iese din sfera romanului, străbate teritoriul Curții primordiale, angajează cercetarea în sfera ordinelor cavalerești cruciate apărătoare de „țară sfîntă" și plonjează în biografia autorului cu întrebarea „Și, totuși, nu a fost cavaler de Malta ?". Între „fumurile" heraldice ale lui Mateiu Caragiale este atestat și acela de a fi fost membru al Ordinului Sfîntul Ioan de Ierusalim. O incursiune în istoria vizibilă și ascunsă a ordinului — parte indivizibilă a „hagialîcului" propus —, cu ramificația lui răsăriteană și cu viața lui secretă, ne duce la concluzia că ar fi fost posibilă o intersectare reală și neîntîmplătoare a lui Mateiu Caragiale cu viața secretă și organizată a ordinului. Oricît ar părea de ciudat, dar această lectură nu e fără rezonanță în spațiul istoric în care e plasat romanul **Craii de Curtea-Veche.** Cele două anexe care încheie cartea lui Vasile Lovinescu prețuiesc cît două epiloguri. Prima face istoricul vieții lui Serghie de Leuchtemberg-Beuharnais care e în roman iubitul Penei Corcodușa și care a fost o persoană reală, un participant la războiul împotriva turcilor din 1877, cînd moare ucis de un glonte rătăcit. Ceea ce dă o turnură senzațională acestei identificări este știrea că acest frumos prinț, nepot al țarului, era cel pe care Cuza-Vodă, după anume informații, îl dorea ca prinț străin pe tronul Principatelor Unite. De aceeași natură senzațională, dar și probatorie este descoperirea modelului real al lui Pantazi, care era un Pantazi Cîmpineanu căsătorit cu o Maria Cantemir, strănepoată a lui Antioh Cantemir, deci și a lui Dimitrie, și care se intitula pentru străini prințul Campignano-Cantemir. Itinerariul este complet : identificările apartenenței spirituale ale romanului s-au făcut nu numai în interiorul romanului ci și în afara lui. Logica internă a cărții este satisfăcută, iar demonstrația, din punctul nostru de vedere, convingătoare. Cîștigurile pentru înțelegerea operei și biografiei lui Mateiu Caragiale sînt și ele evidente : sonda științelor tradiționale, minuită de Vasile Lovinescu, a bătut mai adînc decît sonda esteticului. Cum rezonează opera lui Creangă la un astfel de „hagialîc" ? Doar Vasile Lovinescu știe să ne-o spună...

M. Ungheanu

MARCEL POP-CORNIȘ: «Anatomia balenei albe»

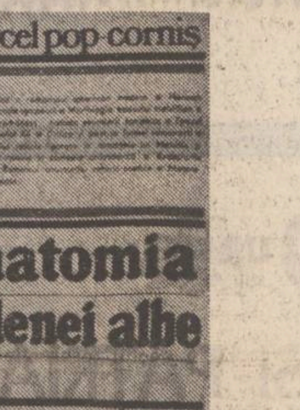

Principiile și instrumentele analitice ale naratologiei sau retoricii prozei, adică ale cercetării moderne aplicate discursului literar, își fac din ce în ce mai **mult simțită prezența și în critica** românească, părăsind, în sfîrșit, terenul interminabilelor dispute teoretice pentru a se angaja în praxisul analizei literare. Și nu numai în cadrul unor articole și eseuri consacrate prozei contemporane ce favorizează prin structură acest tip de investigare, dar și în domeniul mai conservator al istoriei literare. Ce altceva este **Arca** lui Nicolae Manolescu dacă nu o tentativă de istorie a romanului românesc, din perspectivă retorică ? Nu discutăm acum rezultatele demersului său, delicios-naiv, care are totuși meritul pionieratului, ci modalitatea critică folosită.

De pe o platformă teoretică superioară, remarcabilă prin coerența și exactitatea conceptelor, cu un instrumentar metodologic mai complex și mai subtil, Marcel Pop-Corniș abordează, fără inhibiții, romanul american modern (**Anatomia balenei albe**, Editura **Univers, 1982**). Nu este vorba însă de un studiu avînd ambiția exhaustivului și nici de o concepție atomizantă în genul **Retoricii romanului** lui Wayne Booth. De altfel, subtitlul lucrării, **Poetica romanului american epopeic-simbolic**, fixează de la început proiectul sintetic al demersului, deoarece spațiul poeticii îl constituie, în special, macrostructurile fabulei (trama epică), spre deosebire de retorica prozei al cărei domeniu ar fi tehnica discursului narativ. Din păcate, însă, distincțiile dintre cele două noțiuni nu sînt suficient clarificate, de multe ori fiind substituite unul altuia. Există încă o zonă semantică incertă, revendicată atît de retorică cît și de poetică, într-un conflict nedeclarat al definițiilor. Din acest motiv, în nu puține cazuri, autorul este cel ce stabilește accepția termenilor, restul fiind o problemă de consecvență. Marcel Pop-Corniș nu le redefinește statutul semantic, deși unele precizări ar fi fost, poate, necesare, însă, din felul cum le utilizează, rezultă, cu destulă precizie, semnificația și funcționalitatea lor. Dar nu numai apelul la procedeele și instrumentele naratologiei (care în sine nu au o valoare magică) formează interesul exegezei sale, ci unghiul de investigare și strategia critică adoptată. Aminteam, nu fără temei, de **Retorica romanului**, unde criticul american își dezvoltă inductiv raționamentul critic. Menționez că Wayne Booth are în vedere exemple variate, nu numai din literatura americană. Marcel Pop-Corniș, exercitîndu-se strict asupra acestui cîmp, își alege un model tutelar, din care deduce și prin care urmărește apoi, evoluția romanului american. Acesta ar fi **aspirația epopeică**, întruchipată cel mai pregnant în eposul melvillian care, la nivelul poeticii, este reprezentat prin tema Leviathanului, la rîndul ei, figurată în plan retoric prin metafora balenei albe, Moby Dick. Aparent simplă, dacă nu chiar reductivă, schema se ramifică prin conotațiile ei mitico-simbolice, autorul neezitînd, într-un studiu de poetică, să încorporeze sugestii din **Antropologia imaginarului** a lui Gilbert Durand sau din tratatele lui Mircea Eliade. Deci un scenariu mai cuprinzător al cărui mitologem îl constituie înfruntarea dintre eroul civilizator și lumea — Leviathan, — cu toate implicațiile posibile: inițierea în misteriile cosmice, cunoașterea și autocunoașterea, formarea personalității etc. Modelul se realizează deplin în romanul **Moby Dick**, unde actanții narațiunii (pentru a ne menține în limitele poeticii) sînt Ahab (eroul) și balena albă (lumea-monstru). Dincolo însă de sensurile mitico-simbolice, mai mult sau mai puțin previzibile după radiografierea și descifrarea scenariului original, Marcel Pop-Corniș interpretează cartea și ca o metaforă a textului însuși, a condițiilor genezei și producerii scriiturii, pornind atît de la referirile directe ale autorului, cît și de la simbolica generală a romanului.

Balena albă este lumea proteiformă și ostilă care provoacă scriitorul și se sustrage în același timp, cuvîntului, fascinantă ambiguitate a unei dialectici a prezenței și absenței : „Poetica romanescă la care ne referim este așadar poetica unui roman dialectic (ce devine implicit și metaroman, evaluîndu-și polemic principiile și procedeele narative) conceput ca o mișcare permanentă de descoperire a lumii și formei narative care să o reflecte" (p. 346). Această aserțiune nu trebuie să ne surprindă, chiar atunci cînd este aplicată unui roman din secolul trecut, în care contemporanii, cu excepțiile de rigoare, vedeau un simplu epos evenimențial. Este privilegiul lecturii moderne de a convoca toate straturile semnificante ale unei opere, indiferent de curent sau perioadă literară. De ce nu am accepta atunci că **Moby Dick** este și un roman care își conține în el propria-i critică și istorie scripturală. Pentru Tzvetan Todorov, „le texte contient toujours en lui-même une notice sur son mode d'amploi" (**La lecture comme construction).** Coroborînd și interpretînd cu discernămînt și suplețe indicațiile asupra „modului de întrebuințare" a textului, cu figurile sale retorice, Marcel Pop-Corniș construiește una dintre cele mai interesante ipoteze asupra noutății și originalității operei melvilliene. Cred că o situare mai decisă în contextul epocii, și un efort comparativ mai larg, nu numai în aria literaturii americane, ar fi augmentat validitatea demonstrației.

În schimb, secțiunea sincronică este aproape completă, dacă avem în vedere și investigarea, după lectura mitico-poetică, retorică etc., stratului social („Romanul cronică"), într-o structură polifonică. Odată descris patternul melvillian în toate articulațiile lui, acesta devine o grilă de valorizare, prin care criticul recitește o direcție de evoluție a romanului american. Acest tip de cercetare îi permite reconsiderarea unui prozator ca Thomas Wolfe, a cărui operă monumentală scapă criteriilor tradiționale de clasificare, găsindu-și situarea adecvată în descendența marelui roman epopeic, ilustrat de Herman Melville. Ceea ce pentru critici înțepeniți în canoane era lipsă de proporție, retorism romantic, concepție literară naivă etc., capătă altă înfățișare din perspectiva poeticii narațiunilor mitico-simbolice. Ca și în cazul ilustrului său antecesor, proza lui Thomas Wolfe este receptată prin categorii apropriate esenței sale intime („Romanul inițierii și al educației", „Cronica familiei", „De la regionalism la cronica socială a Americii"). Modelul narativ wolfean nu este numai un avatar al celui melvillian, ci și un complement al său. Din ele sînt deduse apoi, în capitolul „Avatarurile balenei albe azi", într-o trecere cam prea grăbită și uniformizatoare, formele romanului actual american, ilustrat de nume ca Flannery O'Connor, Carson Mc Cullers, Kesey, Vonnegut, Normal Mailer, Barth, Barthelme etc. O tratare mai sintetică a capitolelor precedente i-ar fi permis poate autorului o evaluare mai nuanțată a peisajului romanesc contemporan. Dincolo de aceste minore obiecții, cartea lui Marcel Pop-Corniș se impune prin acuratețea și coerența demonstrației, prin soliditatea interpretării și, nu în ultimă instanță, prin limpezimea și proprietatea formulărilor critice.

Paul Dugneanu

MIRCEA CĂRTĂRESCU, TRAIAN T. COȘOVEI, FLORIN IARU, ION STRATAN: «Aer cu diamante»

Patru tineri, cu mustăți sau cu bărbi, cu blugi sau cu pantaloni obișnuiți, cu tocurile pantofilor mai înalte sau mai scunde, cățărați pe o locomotivă cu aburi, privesc încrezători viitorul, de pe coperta a patra a volumului de poezie **Aer cu diamante** (Editura **Litera, 1982**). „Cei trei mușchetari", adică patru, sînt — se înțelege — autorii cărții în discuție, cu titlu împrumutat de la cei patru **„Beatles"** („Lucy in the sky with diamonds"). Ei se numesc (autorii, nu...) Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan și au, fiecare, cîte un volum de versuri publicat (Traian T. Coșovei, două). Cartea beneficiază de o prefață-horoscop semnată de Nicolae Manolescu („Bilete de papagal") și de ingenioasa ilustrație a lui Tudor Jebeleanu. Fotografia de pe copertă (dacă o înțeleg bine și nu cumva are doar scopuri publicitare) reprezentînd, cum am văzut, foarte tineri poeți pe o foarte bătrînă locomotivă, vrea să sublinieze atitudinea polemică față de poezia de pînă acum sau, oricum, noutatea lucrului pe care îl încearcă autorii. Nevoia de delimitare este consubstanțială spiritului juvenil și, ca atare, firească. Sigur că o anume doză de relativism nu strică, dar ar fi fals să nu recunoaștem poeziei scrise de tineri (aceștia și încă alții) prospețimea cu care percepe lumea, forța de șoc a imaginilor, capacitatea de invenție lexicală, subtilitatea, atunci cînd este așa, a ironiei. Și acum, să evaluăm, în ordinea intrării în scenă, caratele **diamantelor** cu care cei patru autori vin să populeze **aerul** poeziei contemporane.

Mărturisesc o anume stînjeneală în a comenta versurile lui Mircea Cărtărescu. Dacă, îmi spun, nu identific vreo „aluzie culturală" de Shakespeare, Goethe, Sterne și o atribui, entuziasmat, discipolului ? S-au mai văzut cazuri ! Mă sprijin însă, pe înțelepciunii străvechi și-mi repet că nu înseamnă același lucru dacă doi spun același lucru. Poezia lui Mircea Cărtărescu are ca „primum movens" o acută neîncredere în forța limbajului de a circumscrie realul. De aceea, imaginile și determinările se revarsă în flux continuu asupra obiectului poetic încercînd să-l prindă, să-l apuce, să-l hypostazieze. Temător că-l va fi scăpat, poetul se repede din nou asupra-i, bombardîndu-l cu tropi, asediindu-l cu interogații, sensibilizîndu-l cu umilințe mimate, atrăgîndu-l în „borcanul" retoricii, pentru a-i pune capacul și, apoi, eticheta : realitate incontrolabilă. Unul dintre efectele acestui procedeu este cinetismul poemului. În pofida aparentelor, aglomerarea imaginilor nu este singura tehnică poetică. I se asociază cea a întoarcerii clișeelor pe dos. „Poeții blestemați" beau absint și nu prea mîncau — poetul nostru bea „vodcă" și „halește sandviciul cu carne de pui" ; romanticul cerșea tragic „o oară de iubire" — la Cărtărescu „dă-mi un pupic să rupă anabolismul de catabolism" ; antichizanții descriau frumusețea urnei funerare — „generația în blugi" vede cum „copilul care eram își scoate capul prin toracele meu de acum / și bretonul lui drapează fotoliile și lampadarul într-o husă de briantină (...) și stoarce în closetul de faianță tubul de pastă de dinți". Alt limbaj, nu-i așa ? Mircea Cărtărescu îl manevrează cu dexteritate, în cadrul unui discurs liric construit cu abilitate. Repetînd însă, în variante, același tip de imagine, poetul nu obține amploarea unei viziuni, ci doar un detaliat inventar de imagini insolite. Fapt nu la îndemîna oricui, dar care oferă o singură șansă : invenția continuă. Așa fiind, poemul se dezvoltă pe orizontală. Poeziei lui Mircea Cărtărescu îi lipsește, deocamdată, profunzimea. Volumele de pînă acum ale lui Traian T. Coșovei le-am citit și comentat la momentul potrivit. După opinia mea, Coșovei este unul dintre cei mai talentați poeți ai noii generații. Poezia sa, marcată de influența surrealismului, din care nu lipsește teribilismul țanțoș și ludismul gratuit, este înclinată spre reflecție. Colorată de tristețea difuză a ireversibilității timpului, efuziunea lirică se lasă cenzurată de ironie, imaginilor „caline" li se opune vehemența altora, într-o construcție tensionată care este poemul. Îl regăsesc așa pe Traian T. Coșovei, în **Negru de fum, albă zăpadă**, meditație, în stil foarte personal, asupra existenței, văzută sub semnul temporalității : „Lumina reflectată într-o fereastră / alunecă pe obrazul tău ca o lamă fierbinte, liniștitoare ! / Și ploaia, — / și ploaia lăsată afară la ușă. / Ca o monedă încremenită în gălbenușul palmei. / Ca o nutrie hrănită de morcovii răbdării tale.... / / Ce străinătate trasă de păr. Scandalizată, Umilită ! / Și viața se privește indiferentă în oglindă, / își face cu tine nodul la cravată, / iese în oraș, / cumpără ziarul, se oprește la cafenea, flecărește... / / Iat-o, / furișată pe la colțul străzii, spre Union / cum se scurge ca o rigolă încărcată de nimicuri zornăitoare. / Cu sticlele-n ochi, cu giubenul în cap, — / cu buzunarele goale ca două europe de faliți și prinții... / / (...) / / Un negru de fum / pe-un cîmp de zăpadă". Preocupat mai puțin să șocheze, Traian T. Coșovei vrea să semnifice. Și bine face !

Îi suspectam poezia lui Florin Iaru, din volumul său de debut, de o prea mare disponibilitate ironică, de un nonconformism făcut, care sufocă aluvionar ceea ce ar fi fost să fie poezie. Giumbușlucuri amuzante și atît, îmi ziceam. În **Aer cu diamante**, Florin Iaru mă contrazice. Plăcerea este de partea mea. Superficialitatea lustruită se arată aici a fi doar pelicula subțire ce ascunde o accentuată sensibilitate, deopotrivă agresivă și retractilă în contactul cu universul înconjurător. Poezia lui Florin Iaru re-construiește realul într-un limbaj aluziv, cu note de absurd, care mizează mult pe experiența cotidiană a cititorului. Semnificativ, din acest punct de vedere, este poemul **Moarte luminată ca ziua**, o concentrată odisee existențială, la al cărei capăt așteaptă deziluzia și imposibilitatea comunicării: (...) „Dă-mi și mie ceva de băut ! / N-am ! — Dă-mi și mie ceva de la tine ! / — N-am ! — Atunci mă dau eu ție ! / — N-am ! / Dar noul detergent șterge mai eficient : / „anul acesta ești mai curățat" / „chiar sînul tău iubit e astăzi mai lăsat !" / Chiar moartea de față / e mai luminată — / imprimată / ștearsă / reimprimată curat / pe cizma soldatului / la marginea patului / unde anul acesta se mai fac ciudate exerciții / de înviorare : / cul-cat ! / — Drepți ! / — Culcat ! CULCAT !!!! / / Sub pleoapă / ochiul se face gură și vorbește / pe cînd urechea se face gură / și amuțește.» **Moarte luminată ca ziua** este — cred — cel mai bun lucru publicat pînă acum de Florin Iaru, acest poet surprinzător.

Mai puternic diferențiate stilistic de ceea ce am analizat și exemplificat pînă acum, sînt poemele lui Ion Stratan. Limbajul eliptic, concentrarea, puternica tentație a jocului, iată caracteristicile poeziei sale. Cel care scrie se mărturisește a fi (cu umilință sau cu orgoliu) o ipostază derizorie care înregistrează derizoriul : „Mărturisesc. Am scris totul / În beții, lupanare. Sînt Mațe-Fripte. Privesc la comedie pling. / Curat murdar. Căldură mare". Așa se încheie ciclul **Pentameronul**, în care motivele biblice și mitologice sînt abordate în manieră caragialescă. În alt loc, poetul cultivă jocul de cuvinte, rima interioară, omonimiile și omofoniile. Pe motivul celebru, „ubi sunt", Ion Stratan confecționează o jucărea hazoasă. Străvechile cetăți Alexandria și Tyr vin astfel la concurență cu rulmenții din Alexandria de Teleorman și cu camioanele Transporturilor Internaționale Române (TIR) : „Unde e Alexandria — pe rulmenți și pe brînci / Unde e Tyrul — camioane și bilci".

Alteori, dar numai uneori, poezia cîștigă în gravitate, dezvăluind sensuri adînci. O petrecere cu mici și bere este pretextul care declanșează în final o viziune a judecății de apoi, terifiantă, căci se aplică unei lumi involuate : „Și-nvîrt lampionul, localul tot, hîd / Și masa, tavanul și sudui și rîd / Mănînc tencuiala și nota de plată / Ce știu că o dată veni-va, odată / / Înfricoșată, la miezul nopții cu mierle / Cînd, fără de veste, din ritu-i de perle / cel de jos, cel de sus / bunul sau răul / viul sau mortul / viermele, mărul / va grohăi Adevărul" (**A doua seară eram cu amicii**). Ion Stratan înțelege poezia ca pe un palimpsest („Literele s-au șters / Palimpsest fața mea" — sînt versuri care se repetă semnificativ) ce pretinde operații migăloase de decodare critică. Procedînd așa, cititorul avizat își poate oferi delicii de lectură. Asta însă numai dacă poezia reușește să se mențină în spațiul seriozității. Căci — și aici e chestiunea — ea se lasă, ba chiar se oferă, ca simplu divertisment : „să te naști fiindcă nu-s / decît puls bătînd în plus / fiindcă prima e prea pură / dintre cele zece vieți / să te cînt, natură" Și atunci, îmi amintește de anecdotele lui Petre Liciu, ce-l amuzau pe G. Călinescu îndeajuns pentru a le cita în **Istoria literaturii**... „Stam la post în maidan / Cînd văz pe Drăgan / Îmbrăcat c'un macferlan / Mă repez la el ca un „dragan" etc. Poetul trebuie să se decidă : ori Stratan ori Drăgan.

Valentin F. Mihăescu

VENEZIA ȘI BUCURESCII

Urmare din pag. 1

(pentru puști), **pren, pajori, paoni** (păuni) **cahvea, arhipel** (arhipelag), **havus, ospel și Venezia**, cum am văzut mai înainte dar și **Venecia** (după cum rostesc buzele unei muieri în clipe de alint) ori — bizareria bizareriilor ! — **Peterzbuc** pentru, (ați fi ghicit ?) Petersburg.

Și totuși, la început mirat, **sfîrșești** prin a accepta convenția. Curgerea frazelor, lentoarea riguros controlată a descripțiilor, humorul dens, toate acestea conferă credibilitate și **vorbulițelor** despre care nu ai habar. Dar și acestea vorbulițe nu sînt încastrate totdeauna de file așa cum vor fi sunat ele rostite de nu mai știm care grămătic de curte medievală ci sînt ori altoite pe trunchiul unor expresii „moderne" ori ușor modificate ca pentru a-i scandaliza pe filologi.

Dar să călătorim în Venezia lui Barbu fără **butci** ori gondole, pe aripile unei poezii cu arome amare. Vom cunoaște apoi farmecul Bucurescilor (al treilea oraș ce-și năluceşte minaretele fumeginde prin proza barbiană a Istambulului mai degrabă grecit decît turcit) înconjurați de personagii ce se numesc (fast de silabe) Herula Lucrezia, Attilio Vimercatti, Christo Hrisoverghi, Luchesi Palli, Luisa Ottoboni, Alfono Stradiote (în orașul lagunelor) și Hrisant Hrisoscelu, Nerantula Mavrodin, Calimah Pantazoglu, Bella Cantacuzen, Chrysafina Constandachi, Ionică Greceanu, Neculai Gherman, Pulcherița Mavro, Pena Papugiul, Elisabeta Balș (în orașul de pe Dîmbovița) fără a-l uita pe călugărul, pesemne decăzut din cin Teodat pularnicul, chinuit de nesomnul unui mădular (ca din... Marques) și chemînd la spășenie partea muierească a cetății (Savonarola valah) prin zăngănirea cu vătraiul a unui țucal.

Venezia, așadar.

Herula, femeia gigantă ce l-ar fi bucurat pe Baudelaire, își vede patul umplut cu trandafiri proaspeți, cu **arome persienești, și-atunci înaltele odăi ale palatului Caragua răsunau de strigăte mici de durere.** Strivirea rozelor produce spaima amantei căutînd cu ochii **oglinzile leproase.**

E Venezia cu loggiile ei strălucind cu toate chipurile palide ale femeilor și bărbaților căzuți parcă din afrescuri sub lumina faclelor, în care foiesc ambasadori **plini de intrigi ca împărații chinezi de ceasornice, a tratatelor de voluptate, a ducilor roși de păduchi sub zale.** Vinurile ei **se lasă** băute. Bate **vînt african.** Zidurile se toacă **singure.** Zgomote ? Iată unul : **Și se auzeau lănțugurile și paftalele lovite ușor...**

„Rezumatul" **hetairei : numai brățări și aminare.**

„Rezumatul Veneciei : **Piatră, aur și semeție sub amenințarea mării necruțătoare ce visa ironic atît de aproape, ușoara mare, cu cavernele ei lichide, cîntătoare cu spumele albe ce măturau piața Ducalelor.**

Florile aruncate în canale se fanează.

Amurgul e **corupt**, se simte **hlizirea morții**, o femeie poate trece toată printr-un inel **dacă-și pune mintea.**

Mirosuri : **de castane coapte, de flori luate de pe mormintele ducale, de pepene și gudron. Carnația femeilor frumoase care au murit demult. Ape purulente. Tamarisc**, plante iuți și **istovitoare.** Trandafiri **cît niște capete de copil.**

Sunete : **se aude țîrîrea vîntului de afară pe nervurile de plumb topit.** Turle de plumb se scurg în ceturi.

Un viscol de clopote. (Unele sînt clopote fragile, altele **clopote-copil).**

În Venezia ostenită **de sine**, rochiile se taie singure, în lăzi.

Se fărîmă coloanele **Ducalelor.**

Iată mișcări în spațiu venet : O nuntire perpetuă **întrunind trecutul, prezentul și viitorul.** Par a se mișca din ceață **clădiri amorfe ca niște elefanți îngenuncheați într-un cimitir sacru.** (Cimitirele sînt negre, macerate de vegetații stranii, ori **plutitoare,** cu sufletul dispăruților **plutind parcă în etaje).**

Peste Venezia cade o brumă ca **sudoarea îngerilor** pe sub nori **scirocali,** în vreme ce **marea scoate acum la suprafață o catedrală făcută din pereți de aur.** Femeile par **nevii** sub lumina **fanalelor proiectate pe valuri dominate de fantomele de siliciu aprins. Mătreața** varului cojit de pe ziduri mucede le cade amanților în păr și în somn. Ei calcă pe florale covoare **nebune** ; la teatru își trimit **porumbei sburători de la o loje la alta, cu mesaje scrise pe hîrtie fină,** se întîlnesc sub oglinzi **crapuloase, ca niște solzi de crocodil.**

Venezia — orașul trage totul în urmă-i ; **fastul, desnădejdea, speranțele, vanitatea. (Era ora cînd pietrele prețioase cloceau în icoanele scumpe de atîta căldură și ametistele se îmbolnăveau în apele lor albe sau verzui, turburate de o infuzie necunoscută, rozîndu-le și degradîndu-le ; o febră intra în metale, în apele stătute, în sticla geamurilor, și cupolele de aramă de la San Marc păreau jumătăți de măr putrezit).**

Asceza serii provoacă voci femeiești răcnind **imnuri spre cerul leșios și viața se ștergea din memoria lor : măști, dansuri, orgoliu, sete de dragoste, lentoare, somn, corupție, nimic...**

BREVIAR

■ **CONCURS.** Comitetul de cultură și educație socialistă Teleorman organizează concursul de creație literară „Marin Preda". Pot participa autori care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, putînd prezenta la concurs 3—5 lucrări de proză scurtă, fără a depăși 25 de pagini. Lucrările, dactilografiate în 5 exemplare și purtînd un motto, vor fi expediate în plic închis pe adresa : „Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al jud. Teleorman — str. Dobrogeanu Gherea nr. 47, Alexandria, cod 0700, jud. Teleorman, cu mențiunea Pentru Concurs. Lucrările vor fi expediate pînă la data de 30 aprilie 1982. Vor fi decernate premii importante, de asemenea va fi organizat un simpozion cu tema „Istorie și realități naționale în proza lui Marin Preda", manifestare în vederea căreia cei care doresc să participe cu o comunicare vor expedia lucrarea la adresa sus menționată.

■ **PUNERE LA PUNCT.** Senzaționalul articol „Instrumente ale comunicării ?" („Vatra", 2), semnat de Micaela Slăvescu, cuprinde o selecție de texte, culese din cîteva celebre dicționare franceze de azi, în care e vorba despre România și cultura ei. Conținutul acestora e, cum zice și autoarea, cel puțin uimitor : Dunărea ar despărți, la Tulcea, Bulgaria de U.R.S.S., Moldova s-ar fi constituit prin dezlipirea de Ungaria, „Unirea" s-ar fi produs la 1862 și cîte altele. În plus, „Robert 2" citează doar zece scriitori din toată literatura română și anume pe T. Arghezi, M. Banuș, M. Beniuc, D. Cantemir, E. M. Cioran, M. Costin, M. Eliade, C. V. Gheorghiu, E. Jebeleanu și I. Neculce. Vasăzică, nici M. Eminescu, nici Ion Barbu, nici Caragiale, nici Creangă, nici Rebreanu. Cum s-ar putea explica un asemenea mister, o atît de oceanică ignoranță ? Inițiativa Micaelei Slăvescu de a revela asemenea aberații e demnă de salutat ; atît doar că astfel de mesaje ar fi utile spre știința acelora de aiurea, care desfigurează reprezentarea istoriei și culturii noastre naționale.

■ **CONSECVENȚA.** Îndreptat din ce în ce mai mult, așa cum am semnalat și noi, spre o literatură mai apropiată de „exigențele creației revoluționare", „suplimentul Scînteii tineretului" pare a fi cîștigat, odată cu nr. 24, și în combativitate critică. Astfel, din intervenția admirabilă a lui Adrian Păunescu, în ancheta asupra poeziei patriotice, reținem printre altele, aceste propoziții : „Din păcate, din acest exces că temele fac literatura s-a căzut în celălalt pe care îl sesizez la cîțiva critici literari. Și anume, că de îndată ce ești preocupat de patrie, de îndată ce scrii literatură cu temă patriotică, indiferent dacă e bine sau rău, ce faci pentru ei pare rău. Înseamnă că te-ai dat cu conformiștii, că ți-ai pierdut estetica".

■ **INVESTIGAȚII.** O bună parte din contribuțiunea polemică a lui M. Iorgulescu (din „România literară" nr. 10), pe tema „Săptămînii nebunilor", e o încercare de a descoperi identitatea verificată a unor personaje din roman, adică dintr-o ficțiune. Astfel, H. Hrisoscelu i se pare polemistului a fi un boier extravagant, dar mai patrin, un anume Dudescu. Pe cînd, așadar, o identificare „istorică" a lui Dinu Păturică ? Dar a familiei „Comăneștenilor" ? Cînd vom ști precis cine a fost Jean Valjean ?

■ **ÎN PAS CU MODA ?** Ideea lui N. Manolescu, promovată de „Contemporanul" (nr. 10), asupra istoriei literaturii române, ar fi, pe scurt, următoarea : o istorie „globală" a literaturii n-ar mai fi cu putință, căci în alte părți ale lumii nu se mai fac asemenea lucrări. Mai mult, criticul e de părere că astăzi criticii întîrzie nejustificat „să recunoască în propriile lor opere, și în ale altora istorii deja scrise". Despre ce „istorii" ar fi vorba, nu se știe, desigur !

A. S.

TINERII: VIITOR PENTRU PREZENT

tinerețea nu este numai o realitate, ci și o sublimă metaforă. Cel mai ades o asociem cu primăvara, anotimp vital, renăscător, anotimp al schimbării prin muguri și floare... Iar tinerețea este mugur și floare și sevă pulsind puternic în arborii existenței noastre... Fiind realitate și metaforă, tinerețea este și istorie.

Căci a învăța, a te pregăti pentru viață, înseamnă istorie.

Căci a munci, a mînui uneltele, a te număra printre cei ce produc metal și pîine, cărbune și idei, într-un cuvînt, roade ale mîinii și spiritului, înseamnă, de asemenea, istorie.

Căci a ști să te bucuri, a te bucura este, la fel, istorie.

Și întemelerea unui cămin și căldura acestuia tot istorie este.

Dar tinerețea înseamnă toate acestea pentru că i-a fost proprie, întotdeauna, lupta... În contextul istoriei noastre naționale versurile marelui Mihai Eminescu : „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați !“ sună deosebit de puternic și de adevărat rostite cu fața spre generațiile tinere ale diverselor epoci. Tineretul român a fost continuu o sursă inepuizabilă de elan național, mari și fundamentale acte din istoria poporului nostru fiind indisolubil legate și de modul său de a înțelege ce înseamnă a trăi destinul poporului din care te-ai născut, de a înțelege lupta, jertfa pînă la sacrificiul de sine, de a înțelege viitorul patriei prin prezentul ei.

Iubirea de neam, asemenea unui fluviu venind de departe pentru a curge mereu și mereu cu apele cristaline, a hrănit în momentele de răscruce ale românilor visul și nădejdea, ardoarea și lupta tinerilor, patriotismul lor fiind cunoscut și recunoscut prin profunzimea lui, ca sentiment și mod de existență.

Odată cu apariția pe scena politică a clasei muncitoare, odată cu adîncirea mișcării muncitorești, lupta tineretului român intră într-o etapă nouă. Vechile tradiții se amplifică și, în același timp, se configurează, asemenea unui nucleu de energii proaspete, tradiții noi ca o consecință directă a aspirațiilor clasei muncitoare de a-și făuri un partid care să întrunească atributele necesare conducerii întregii lupte revoluționare pentru transformarea din temelii a societății românești. Un adevărat ferment social și politic l-a constituit momentul crucial al desăvîrșirii statului național unitar de la 1 Decembrie 1918... Activitatea de unificare la scară națională a organizațiilor muncitorești într-un singur partid revoluționar a fost însoțită, în planul luptei tineretului, de o vie muncă pentru refacerea mișcării de tineret în condițiile favorabile ale înfrîngerii Puterilor Centrale, retragerii trupelor de ocupație — noiembrie 1918, făuririi României.

Nu este, desigur, întîmplător că la 1 decembrie a reapărut gazeta „Foaia tinărului“. Ea și-a propus să răspîndească ideile socialismului științific, să-i educe pe tineri în spiritul unei ideologii înaintate și să-i cheme spre a se alătura unei mișcări organizate. Organizarea devenise o condiție a luptei pentru „zdrobirea orînduielii cea crude și nedrepte“ ; mai mult : un imperativ al istoriei mișcării muncitorești și de tineret.

Luptă, organizare, luptă... Iată cercul înlăuntrul căruia tineretul, și în primul rînd cel muncitoresc, aspira spre o viață mai bună, mai demnă. Se poate afirma cu toată tăria că încă de la apariția și afirmarea sa pe arena vieții social-politice românești, acțiunea politică a mișcării revoluționare din România și-a făcut din țelurile de luptă ale clasei muncitoare propriile obiective, din menirea istorică a proletariatului român propria rațiune de a fi.

Acțiunea revoluționară a tinerilor gravitează tot mai mult în jurul ideii de socialism. Consecință firească : în iunie 1919 cercurile „Tineretul muncitor“ devin cercurile „Tineretul socialist“, iar Mișcarea Tineretului Muncitoresc capătă denumirea de „Mișcarea Tineretului Socialist din România“. Gazeta „Foaia tinărului“ își schimbă titlul în „Tineretul Socialist“. Iată cum se argumenta în „Tineretul Socialist“ necesitatea participării celor tineri la lupta politică : „Tînărul muncitor **poate** și **trebuie** să se priceapă tot atît de bine în politică, cît și cel virstnic. **Trebuie** pentru că dînsul trebuie să facă politică ; trebuie pentru că a face politică înseamnă a lupta, **Și a lupta înseamnă educație... Socialismul se va învăța prin luptă.**

După exemplul Mișcării Tineretului Socialist din vechea Românie se organizează și tineretul muncitor — români, maghiari, germani — din Transilvania... Apar și aici organizații socialiste de tineret puternice. De asemenea, în Bucovina. Imperativul unității devenise o problemă de prim-plan. Organizațiile regionale Mișcarea Tineretului Socialist din vechea Românie, Uniunea Tineretului Muncitor din Transilvania și Banat și Uniunea Tineretului Socialist din Bucovina trebuiau să se unifice într-o singură organizație revoluționară. Așa cereau lupta, viața, istoria... Semnul unității a stat dintotdeauna, ca un steag desfășurat, deasupra poporului nostru. Tinerii muncitori din toate provinciile României cunoșteau semnificația nepieritoarelor versuri „Hai să dăm mînă cu mînă...“ pe care le-or fi auzit de la părinții lor spuse tare sau pe șoptite... Un stat național unitar... O mișcare de tineret unitară...

O cotitură radicală în mișcarea revoluționară de tineret din România este reprezentată de momentul făuririi, în mai 1921, a Partidului Comunist Român. Sub evantaiul de lumină al acestui înalt pisc al istoriei noastre naționale se va desfășura, de acum încolo, întreaga muncă de creștere, de formare și educare a tineretului în spiritul principiilor comuniste, pentru atragerea și participarea lui la uriașa și nobila luptă dedicată înfăptuirii istoricelor sale idealuri. Este momentul unei etape noi, superioare în lupta desfășurată de tineret pentru apărarea propriei sale demnități. Se creaseră condițiile pentru unificarea, pe baze comuniste, a mișcării de tineret.

În pofida unor condiții grele, după o intensă și laborioasă activitate de pregătire au început la București, la 19 martie 1922, lucrările Conferinței generale a tineretului socialist la care au participat reprezentanți ai organizațiilor din toate provinciile istorice ale României. Sala în care s-au desfășurat lucrările se afla pe strada Academiei. Ea a fost martoră a ceea ce istoria luptei pentru libertate și dreptate socială din România a ratificat a fi un moment de seamă al ei : momentul unificării mișcării revoluționare de tineret într-o organizație centralizată la nivel național. La 1 mai 1924 se anunță public schimbarea denumirii organizației. Uniunea Tineretului Socialist devine Uniunea Tineretului Comunist — nume ce consona perfect cu menirea sa, cu idealurile pentru care se angajase să lupte, cu apartenența la politica partidului revoluționar al clasei muncitoare ce se născuse în mai 1921.

Dar, începînd din 1924, Uniunea Tineretului Comunist a fost silită să intre în ilegalitate. „Vom continua lupta noastră cu o dublă energie ! Dacă e imposibil de a activa legal, vom lucra ilegal“ — se arăta într-un document al vremii. Și, urmînd pilda comuniștilor, uteciștii s-au ținut de cuvînt ! Organizația revoluționară a tineretului a putut, a știut să reziste pe baricadele luptei sale. În condiții de adîncă conspirativitate U.T.C.-ul ținea, sub diverse forme, legătura cu tinerii muncitori, țărani, intelectuali. Uteciștii luau parte la comitetele de front unic constituite în întreprinderi din București, Turnu-Severin, Galați, Arad, Timișoara, Ploiești. Ei și-au intensificat activitatea în sindicate, în asociațiile culturale, sportive, studențești, în ateneele populare. În perioada 1929—1933 organizația comunistă de tineret a analizat cu temeinicie cauzele reale ale înrăutățirii condițiilor de trai ale muncitorilor punîndu-le în strînsă legătură cu existența crizei economice. Tinerii au condamnat reprimarea singeroasă a luptei minerilor din 1929 văzînd în evenimentele de la Lupeni începutul ridicării valului revoluționar din România. Tineretul

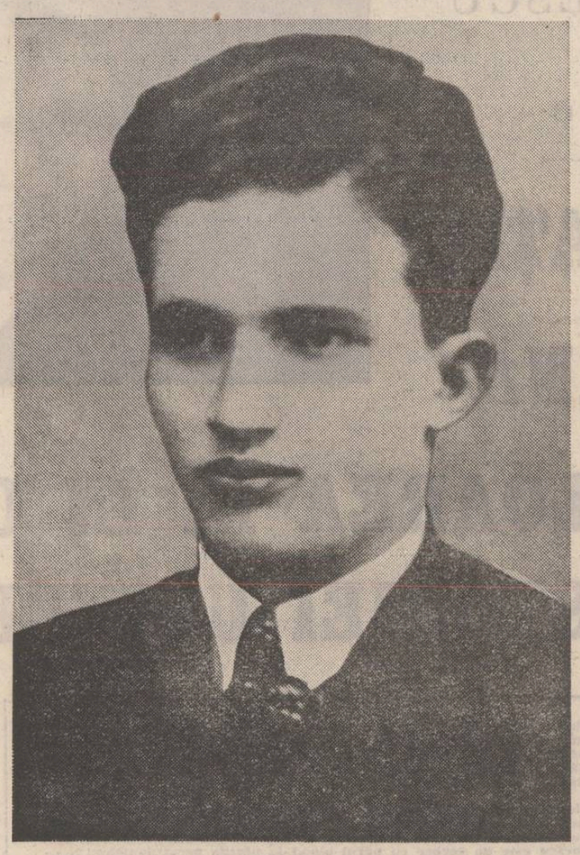

Tovarășul Nicolae Ceaușescu în octombrie 1939, cînd a fost ales membru în Secretariatul C.C. al U.T.C.

Vizită de lucru — tablou de Vintilă Mihăescu

este prezent din ce în ce mai mult în marile acțiuni de masă ale proletariatului. Lucrători, ucenici, elevi și studenți își propun, sub conducerea Partidului Comunist, să găsească prin luptă calea adevărată spre o viață liberă, spre o democrație reală, a celor mulți.

Pe măsura întăririi politico-ideologice a organizației, numărul membrilor ei a crescut. Sute și mii de tineri muncitori și-au legat nu numai numele, dar și destinul de luptele din ianuarie-februarie 1933, moment de referință al puternicului avînt revoluționar din perioada crizei economice. Ei au manifestat direct, au fost prezenți la greve, au făcut parte din gărzile de autoapărare. În acest context de angajare puternică a tineretului în lupta pentru o orînduire mai dreaptă are loc în anul 1933 intrarea în Uniunea Tineretului Comunist — ceea ce echivala cu intrarea în rîndurile Partidului Comunist — a unui tînăr cu chip luminos, exprimînd dîrzenie și hotărîre... Tînărul se numea Nicolae Ceaușescu și la acea vîrstă, de 15 ani, avea experiența a 3 ani de luptă în rîndul tineretului sindical revoluționar... În tînărul acela de 12 ani din care copilăria a plecat devreme, parcă izgonită de vînturile unei vieți grele, istoria a condensat datele unei marcante personalități politice și umane în devenire. Adăugăm : într-o repede și exemplară devenire ! Din satul părinților și strămoșilor lui, Scorniceștii, tînărul Nicolae Ceaușescu a păși direct în istorie, în istoria poporului său, în istoria Partidului Comunist Român de care se leagă trainic istoria organizației revoluționare de tineret.

Călit în bătălii de clasă, învățînd din experiența proprie cu asiduitate, căutînd în permanență să-și muleze întreaga activitate pe realitățile concrete ale României, de multe ori învingînd inerții de tot felul, U.T.C.-ul s-a maturizat de la an la an, de la epocă la epocă. Instaurarea la putere a hitlerismului în Germania a inaugurat și pentru țara noastră o epocă de grave amenințări la adresa independenței și suveranității, la adresa ființei noastre naționale. Aflat în ilegalitate, Partidul Comunist Român, ca exponent al intereselor fundamentale ale poporului român, cheamă toate forțele democratice, antifasciste la apărarea bunului cel mai de preț al României : integritatea hotarelor ei. El a intensificat, în rîndul tinerilor, activitatea de dezbatere și lămurire a marilor probleme politico-ideologice și educative întărind, astfel, capacitatea tinerei generații de a răspunde momentului printr-o atitudine înaintată, antifascistă, pătrunsă de un fierbinte patriotism.

Această capacitate fusese dovedită de tînărul muncitor utecist Nicolae Ceaușescu ; ea reprezenta înalta justificare a selectării și desemnării lui, de către conducerea partidului, pentru a participa la crearea Comitetului Național Antifascist. Activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist se înscrie ca una dintre cele mai luminoase și glorioase pagini ale istoriei organizației revoluționare de tineret din țara noastră. De atunci, personalitatea eminentului comunist și patriot a început să iradieze în istoria poporului român căldura umanismului revoluționar, lumina nestrămutatei încrederi în victoria socialismului și comunismului în România. De atunci el s-a constituit într-un strălucit și demn exemplu pentru toți tinerii țării. Numele de Nicolae Ceaușescu înseamnă încă de atunci fermitate și consecvență revoluționară, pasiune și dăruire comunistă, forță organizatorică și propagandistică... Iar partidul și organizația revoluționară de tineret aveau nevoie de oameni cu asemenea remarcabile însușiri. Istoria l-a ridicat pe înălțimile ei pe vlăstarul ce avea să devină trunchi viguros din Scornicești...

Pentru totdeauna va rămîne înscrisă în memoria poporului nostru manifestarea patriotică antifascistă de la 1 Mai 1939, la care tineretul muncitor a fost prezent cu inima lui bătînd pentru libertate și dreptate socială, cu fapta lui revoluționară. Încă o dată această zi proiectează o lumină puternică spre chipul tînărului muncitor comunist Nicolae Ceaușescu.

În condiții de adîncă ilegalitate, în plină perioadă de asalt a organizațiilor fasciste și de război, Partidul Comunist Român și-a îndreptat atenția către tineret. Eliberat din închisoare la sfîrșitul anului 1938, tînărul comunist Nicolae Ceaușescu muncește fără preget în cadrul Comisiei pentru reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist. În această perioadă între responsabilii comisiilor tineretului comunist din sectoarele Capitalei se număra și tînăra Elena Petrescu (Ceaușescu). „Scînteia“ din 23 februarie 1940 arăta : „Peste tot unde prin sprijinul și grija partidului comunist se înființează secțiuni ale U.T.C., tinerii aderă la ele cu entuziasm și hotărîre, văzînd în U.T.C. o armă puternică a luptei tineretului din România pentru drepturile sale, pentru o viață mai bună“.

Nici un moment istoria nu s-a desfășurat ignorînd tinerii. Iar tinerii au vrut-o mereu dreaptă, frumoasă — ca vîrsta lor. De aceea, da, de aceea, ei n-au putut privi pasivi schilodirea pămîntului patriei lor. Alături de cei vîrstnici ei și-au unit glasul strigînd : „Jos Dictatul de la Viena !“. „Nici un petec de pămînt !“, „Vrem dreptate !“. Simțeau — mai

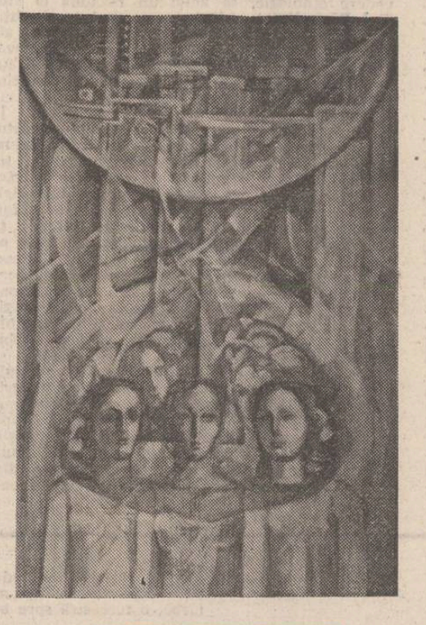

educat și învățat să-și iubească poporul, să învețe din trecutul glorios al strămoșilor săi“.

...Cuvinte, idei, acțiune revoluționară la început de epocă nouă. Tinerii au intrat cu entuziasm pe porțile revoluției conduse de comuniști... Tineretul și democratizarea vieții publice... Tineretul și reforma agrară... Pentru el nu existau în lupta pentru noua orînduire decît primele rînduri... În primele rînduri s-a aflat și la marile mitinguri și demonstrații de la 24 februarie 1945 prin care forțele democratice cereau un guvern al F.N.D.... Refacerea țării, a reconstrucției ei, devenise imperativul întregului popor... Este o epocă de mare mobilizare revoluționară ; tînăra generație de muncitori, de țărani, elevi și studenți răspunde prezent... Este răspunsul demnității ei pe un drum al propriei afirmări. Obiective majore stăteau în fața poporului. În zilele de 14—15 martie 1947 a avut loc la București Conferința națională a tineretului muncitor care a consfințit crearea Uniunii Tineretului. Muncitoresc. Este un moment cu adînci semnificații în dezvoltarea revoluționară a tineretului din patria noastră. Efervescența vieții politice din România acestei perioade istorice și-a pus amprenta și pe activitatea tineretului, pe poziția lui față de realitățile țării. Tinerii sînt implicați în lupta pentru Republică, în actul revoluționar al naționalizării de la 11 iunie 1948. În epocă tinerețea în haine de lucru poartă nume precum Bumbești-Livezeni, Salva-Vișeu și multe altele avînd aceeași tulburătoare rezonanță !

În zilele de 19—21 martie 1949, în sala Ateneului Român, se scrie încă o pagină strălucită din istoria organizației revoluționare de tineret din țara noastră : în acele zile a avut loc Congresul general de unificare care a consfințit crearea Uniunii Tineretului Muncitor. Calea Victoriei a fost martorul desfășurării unui uriaș miting. Zeci de mii de tineri și-au făcut cunoscută bucuria pentru înfăptuirea organizației lor revoluționare ce stringea într-un tot energiile, vitalitatea întregului tineret progresist.

Tinerii din primii ani ai construcției socialiste au avut șansa să-și fie propriii lor înaintași. Ei vorbeau despre **trecut** ca despre ceva de care abia s-au desprins, prin luptă. Ei vorbeau însă mai ales despre viitor. Acesta începe chiar de sub pașii, de lîngă privirile lor.

Revoluția a însemnat pentru ei în primul rînd dreptul la... tinerețe. La o tinerețe trăită în demnitate. Inimile, conștiințele lor au simțit, în noile condiții istorice, cît de aproape este munca neexploatată, de libertate... Munca pentru omul liber, pentru patria liberă. Tinerețea înseamnă optimism, încredere în viitor, înseamnă talent... Ei, tinerii alături de cei virstnici, erau ziditorii lumii noi. Atunci începuseră să o zidească... Ea era Combinatul Siderurgic Hunedoara, Fabrica de rulmenți Birlad, Combinatul poligrafic „Casa Scînteii“, liniile ferate forestiere Cerna-Jiu și Ozana-Cracău, termocentralele Ovidiu, Doicești, Comănești, Singeorgiu de Pădure, Paroșeni, Borzești, hidrocentrala Moroeni, Sadu. Iată o dimensiune a noii societăți : industrializarea. Această dimensiune trecea prin vatra de foc continuu a tinereții avîntate, mereu la datorie... „La înfăptuirea tuturor victoriilor noastre, o contribuție de neprețuit au adus-o milioanele de harnici și entuziaști tineri și tinere din țara noastră, în frunte cu organizația lor revoluționară — Uniunea Tineretului Muncitor, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în salutul adresat Congresului al VII-lea al U.T.C. din august 1960.

Muncă, dăruire, conștiință — iată în trei cuvinte blazonul de noblețe al tinerei generații. Și de această dată tinerii, tot în primele rînduri... Tineretul român condus de partid a arătat că are din plin vocația de a se afla în primele rînduri. O intensă muncă de educație comunistă, o puternică afirmare a tineretului în viața politică și socială a țării. Tînăra generație a fost pregătită pentru întîlnirea ei cu noile obiective prefigurate magistral de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Ca și în viața întregii țări și în viața tineretului perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și statului reprezintă izvorul generator de o tumultuoasă prospețime în gîndire, în întreaga activitate revoluționară din patria noastră. Vechiul militant comunist intrat în activitatea revoluționară din fragedă tinerețe, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca fiul cel mai iubit al poporului, a fost recunoscut de noile generații tinere drept părintele stimat și îndrăgit al tineretului. În noile condiții, cu adevărată grijă părintească, secretarul general al partidului a acționat direct pentru perfecta legătură a U.T.C. cu viața tinerilor, cu cerințele și exigențele acestei vieți. În hotărîrea plenarei C.C. al P.C.R. din 29 noiembrie — 1 decembrie 1967 se arăta : „În centrul activității de formare a tineretului va trebui să se afle educarea prin muncă și pentru muncă, dezvoltarea pasiunii pentru învățătură, a respectului și prețuirii față de făuritorii bunurilor materiale și spirituale. Bucurîndu-se de toate cuceririle revoluționare obținute, de drepturile și libertățile pentru care au militat și s-au jertfit cei mai buni dintre înaintașii săi, tineretul este chemat să muncească, să învețe, să se pregătească pentru a duce mai departe tradițiile progresiste, revoluționare ale poporului nostru“.

Iată, într-adevăr, un program dedicat tineretului, un program emanînd un înalt umanism, respirînd o imensă grijă pentru tinerii țării. A munci, a învăța, a-i continua pe înaintași... Sub conducerea partidului a fost inițiat un valoros complex de măsuri în centrul căruia stau problemele educării comuniste a tineretului. Afirmația atît de cunoscută : „Socialismul a oferit tinerei generații un cîmp vast, nelimitat de afirmare creatoare, de punere în valoare a capacităților și talentelor, de realizare a aspirațiilor și idealurilor ce o animă“ este subliniată astăzi de realitatea întregii țări ; este realitatea uzinelor, fabricilor, șantierelor, laboratoarelor, este realitatea ogoarelor, universităților, bibliotecilor cuprinsă în Programul Partidului nostru comunist, carta fundamentală ideologică, teoretică și politică în care prezentul este proiectat științific pe ecranul sfîrșitului de secol. Înaltele forumuri ale partidului au însemnat de fiecare dată mărturii vii ale preocupării permanente a partidului, a secretarului său general față de generația ce are datoria să urce spre viitor, spre desăvîrșire, uriașa operă pe care o făurește poporul nostru. Este grija pentru destinul a milioane de tineri români, maghiari, germani și de alte naționalități, este grija pentru viața și bucuriile fiecăruia. Partidul, secretarul său general, cer tinerilor, pe drept cuvînt, însușirea concepției revoluționare despre lume — materialismul dialectic și istoric. Numai bazați pe o asemenea concepție tinerii pot acționa în spirit comunist în numele noului, pot corespunde necesităților dezvoltării sociale.

În România de azi tineretul reprezintă o puternică forță socială. El participă alături de ceilalți oameni ai muncii la elaborarea și înfăptuirea hotărîrilor partidului și statului nostru, la conducerea țării. Această participare este o latură esențială, inseparabilă, a întregii noastre democrații socialiste.

Participare și responsabilitate... Definit ca ajutor de nădejde al partidului, tineretul este angajat plenar în epoca de edificare a socialismului și comunismului. Oriunde acționează și muncește el este chemat să se afirme prin competență și dăruire. Secretarul general al partidului a pus în fața tineretului ca sarcină continuă, de mare însemnătate, pregătirea temeinică pentru a face față procesului de modernizare a producției industriale, de extindere a mecanizării și automatizării. Vîrsta medie a personalului muncitor din industrie aparține tinereții. Este vîrsta în care partidul a investit dragoste și încredere...

Între atîtea bătălii pe care trebuie să le cîștigăm în folosul nostru al tuturor, pentru ca patria noastră să prospere necontenit, este și bătălia pentru noua calitate. Un cuvînt greu de spus îl au tinerii. Ei care au cîștigat atîtea și atîtea bătălii ! Dar care este ipostaza cea mai îndrăgită de tineri mai mult decît cea a victoriei ?

Un timp exigent, un tineret exigent cu sine. Învățătură, cultură, producție, cercetare. Înaltă conștiință politică, revoluționară și patriotică. Tineretul României socialiste beneficiază din plin de forme ale stimulării interesului pentru pregătirea profesională. Concursuri, olimpiade profesionale. Participare la Festivalul național „Cîntarea României“, strălucită inițiativă a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Tinerii României socialiste știu că drumul spre piscurile însorite ale comunismului nu este ușor, nu este bătătorit, că în calea celor ce-l urcă sînt greutăți, piedici, care trebuie înfrînte. Acest drum asigură omului adevărata libertate, adevărata fericire, iar țării suveranitatea și independența. Poporul român n-a primit nimic de-a gata. Nici pe viitor nu va primi nimic de-a gata. Doar el însuși își va face daruri, prin propria-i muncă plină de dăruire !

Aceste adevăruri trebuie știute de tineri — de tinerii de astăzi și de mîine. Îi vor ajuta să înțeleagă aceste lucruri cărțile de istorie — nu numai cele ce descriu trecutul, dar și cele care se referă la prezent. Patria există și prin tinerii ei — muncitori, țărani, intelectuali... Cuvîntul lor are deplină acoperire în fapte. Problemele economice, politice, sociale ale țării sînt problemele lor. Mulți îndeplinesc importante funcții de conducere, și toți sînt preocupați pentru a transforma autoconducerea muncitorească într-un climat al ordinei și disciplinei, al dăruirii și competenței... Tinerețea înseamnă rigoare. Epoca noastră are nevoie de rigoare, de cît mai multă rigoare...

Tinerii muncesc — în muncă își află ei bucuria supremă. Cluburile, diversele instituții de cultură îi cheamă să-și îmbogățească permanent orizontul spiritual, să se distreze. Participarea lor la manifestările din cadrul festivalului național „Cîntarea României“ înseamnă talent și optimism, entuziasm și seriozitate...

Punînd din plin umărul la făurirea noii civilizații, tinerii întrevăd urcușul patriei lor... „La trecutu-ți mare, mare viitor“. Care tînăr nu vibrează la asemenea înălțătoare versuri ?

Încrederea partidului în tineret este imensă... Este încrederea în vocația tinerilor de a fi la înălțimea marilor sarcini încredințate de partid, de popor. România socialistă, prin politica ei internă și externă stimulează în rîndul tinerilor aspirații înalte, transformă aceste aspirații în realități. Cu deplin temei se poate spune că astăzi România poate fi cunoscută după chipul și sentimentele tinerilor săi : frumoasă ca ei, tumultuoasă ca ei, încrezătoare ca ei în viitor.

Epoca în care ne aflăm, a consfințit pentru totdeauna o realitate cuprinsă în cuvintele : „Ceaușescu — tinerii“, „Ceaușescu și poporul“, „Ceaușescu — P.C.R.“... Istoria contemporană a României trăiește și respiră prin adevărul acestor cuvinte... Și mai trăiește prin : „Ceaușescu — pace“. În cuvîntarea secretarului general al Partidului Comunist Român, la deschiderea Forumului tinerei generații, se arăta : „În actuala situație internațională, foarte încordată, lupta împotriva politicii de război și pentru pace constituie una din laturile de prim ordin ale luptei revoluționare a tineretului de pretutindeni. A fi revoluționar, a fi comunist, a fi democrat, a fi patriot, a fi om înseamnă a lupta împotriva războiului, a lupta pentru pace !“

Pătrunși de ideea luptei pentru pace, tinerii României muncesc și luptă pentru pace, luptă pentru pace și muncesc. Ei văd între aceste două lucruri o legătură care este a vieții, numai și numai a vieții.

Permanent exemplul lor de muncă și viață sînt activitatea și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, părintele iubit al tuturor tinerilor din România socialistă. Acest exemplu îi apropie de ei înșiși, le proiectează tinerețea pe fundalul anilor ce vin — ani de bogate înfăptuiri, de rodnice realizări. Tinerii sînt privirile noastre spre viitor, spre comunism.

Florin Costinescu

vasile preda

Balada celor patru fluvii

Jumătate în Ind, jumătate în Gange,
Lunecam într-o luntre cu pinteç de cal,
Lîngă braţ îmi dormeau un harpon şi o cange,
Şoldul tău înflorit se juca într-un val ;

Jumătate în Nil, jumătate-n Zambezi,
Mă-nterceam lunecos pe feline poteci,
Şoldul tău se-ntrecea cu argintul zăpezii,
Mina mea se-ncorda pe unelte reci.

Îmi creştea o săgeată prelungă din piept,
Ca un arc, trupul meu se rotea spre abis,
Un rechin, şoldul tău, tăia apele drept
Fulgerînd în răstimpuri spre ochiul deschis.

Se făcea toată apa un singe de preţ,
Coliere de lacrimi din miezuri de jad,
Şoldul tău luminînd tăia valul măreţ,
Braţul meu se-nălţa, tremura apa-n vad ;

Jumătate în Ind, jumătate-n Zambezi,
Din străfunduri loveam cu lunatecul fier,
Şoldul tău zvîrcolindu-se-n seara amiezii
Răsturna toată apa cu vadul în cer !

Se făcea întuneric în stele şi-n soare
Şi murea peste valuri un geamăt scăzut,
Nu credeam c-ai să fii, nu ştiam că te doare,
Şoldul tău de argint să fi fost n-am văzut !

Baladă pentru Federico

Să-nceapă corida, strigau spectatorii,
Să vadă Granada-n desfriu cum se moare,
E taurul Noaptea, departe sînt norii
Şi coarnele lunii lucesc tot mai tare !

Să-nceapă odată, e singele cald
Şi carnea e fragedă încă şi doare,
Vai, mantia roşie sună din fald,
Vai, coarnele lunii-s aprinsă frigare !

Daţi drumul la Taurul Nopţii-n delir,
În vaste aplauze,-n mii de urale,
E sete-n tribune şi-n Guadalquivir
Iar singele încă palpită pe cale !

Se-agită în loje femei preafrumoase,
Li-i zîmbetul roşu, li-i roşie mina,
Aleargă prin aer un trosnet de oase
Şi-n coarnele lunii se-ascute lumina.

Daţi drumul la Taurul Negru, soseşte
Curînd Matadorul venit de la poli,
Se zbate de coaste al inimii peşte
Iar coarnele lunii au mia de ţoli !

Să-nceapă corida, striga tot poporul !
Să vadă Granada urlînd cum se moare !
Dar cînd a venit, în sfîrşit, Matadorul
Purta chipul meu sugrumat de mirare.

Balada poetului anonim

Se leagănă luna de Steaua Polară
Iar noi într-un lăcăt de vise dormim,
Cînd trece călare pe-un creştet de vară
Preasingurul singur poet anonim.

Şi nu e colinda cu nume de moarte,
Nici magul nu este, spre Ierusalim,
Ci trece călare pe-nalt, pe departe,
Preasingurul singur poet anonim.

Şi nu e ursita cu vorbe nătînge,
Nici înmormîntarea unui serafim,
Ci trece călare pe propriu-i singe
Preasingurul singur poet anonim.

Nu batem din palme, nu scoatem drapele,
Ne-neacă silaba ce vrem s-o rostim
Cînd trece călare pe albe castele
Lăsînd pe cuvinte un vag ţintirim.

El duce pe buze, salvat de rostire,
Cuvîntul pe care nicicum nu-l găsim
Şi trece călare pe-un cîntec de mire,
Preasingurul singur poet anonim.

Uitat de uitare, mergînd lîngă timp,
Cînd noi doar ne naştem ţipînd sau murim,
El trece călare sub zări de olimp,
Preasingurul singur poet anonim.

Şi nu-ntoarce capul, şi nu se apleacă,
Şi nu se opreşte cînd orbi îl privim,
Ci trece-nainte, mereu o să treacă
Preasingurul singur poet anonim.

(Din volumul „Baladele locotenentului Sancho Panza", în curs de apariţie la Editura Dacia).

Interviurile «Luceafărului»

Cu

ROMULUS

VULCĂNESCU

despre

CIVILIZAŢIA ROMÂNĂ

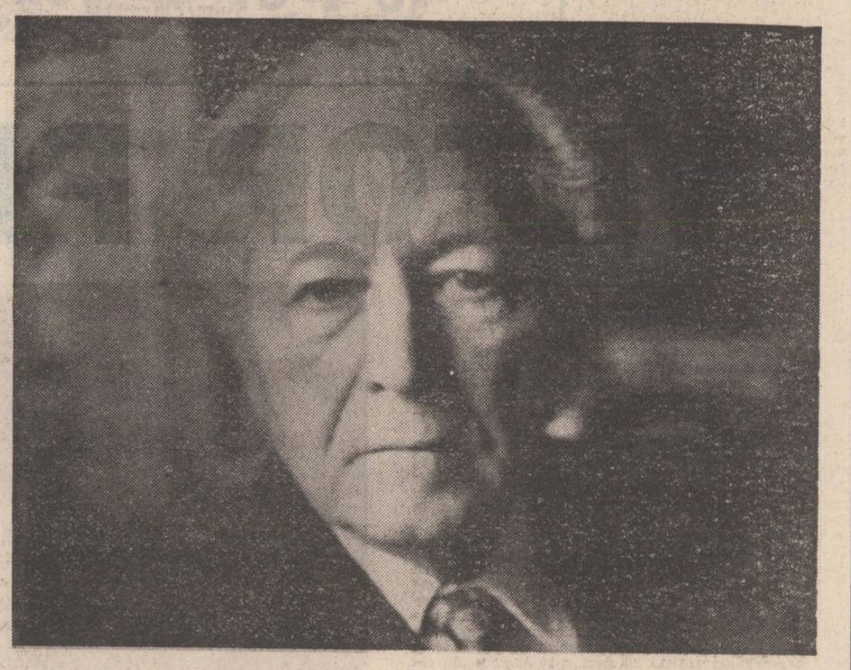

ŞI VALOAREA EI ÎN CONTEXTUL ISTORIEI UNIVERSALE

— Cum se reflectă în opera dumneavoastră „civilizaţia română"? Şi în ce măsură consideraţi că această civilizaţie poate fi integrată în contextul celorlalte civilizaţii consacrate ca universale?

— Înainte de-a vă răspunde la această dublă întrebare concepută într-una, se impun cîteva precizări: în primul rînd, ce se înţelege prin termenul civilizaţie în accepţia lui complexă, raportată la trecutul istoric al vieţii poporului român şi, în al doilea rînd, ce contribuţii la studiul civilizaţiei române au adus înaintaşii în determinarea ei? Abia după aceste succinte precizări, voi putea trece la ceea ce am urmărit să lămuresc în lucrările mele. Termenul de civilizaţie nu poate fi separat de cel de cultură, decît, poate, numai didactic, pentru a sublinia prin el anumite determinante ale unuia şi aceluiaşi fenomen în întreaga lui amploare şi semnificaţie etnică sau naţională. În fond, aceşti doi termeni se referă la cele două aspecte ale aceleiaşi creaţii populare, la aspectul material şi cel spiritual, care se implică şi se completează reciproc. Numai punînd accentul pe civilizaţie, nu ne referim la un **alter ego** al creaţiei populare faţă de ceea ce înseamnă cultură. Ci, într-un sens mai clar, conotăm un **alter nomen** care vehiculează o **alter interpretatio.** Deci, aceasta fiind explicaţia teoretică, care trebuie acordată acestui termen de referinţă, se înţelege că orice discuţie despre civilizaţie este, în consecinţă, şi o discuţie despre cultură. Apoi, în ce constă contribuţia înaintaşilor la studiul civilizaţiei române şi ce indicii de promovare pe planul istoriei universale i-au acordat acestei probleme speciale? Civilizaţia română a început să fie abordată întîi de istorici, apoi de arheologi, sociologi, filosofi ai culturii, psihologi, eticieni, etnologi (etnografi, folclorişti şi cercetători ai artei populare) etc. Vă daţi seama că o trecere în revistă, oricît de sumară a contribuţiei tuturor acestor străduitori de vază la studiul acestei activităţi creatoare, ar depăşi limitele unei discuţii ocazionale. Nu-mi rămîne deci decît să punctez tematic contribuţia reală nu uneori dezideративă a înaintaşilor, pentru a sesiza gradul de investigaţie la care s-a ajuns pînă în prezent şi ce s-ar mai putea investiga în plus de acum încolo. Pentru a putea marca cîteva idei dintr-un punctaj ideal, propun să discutăm aspectele esenţiale ale structurii civilizaţiei române. În primul rînd, se cade să scoatem în relief pe realizatorul acestei civilizaţii române, **poporul român.** Despre români şi opera lor s-au scris multe lucrări care privesc pe toate faţetele viaţa lor istorică, capacitatea lor de creaţie şi conservare a patrimoniului spiritual. Românul văzut de străini, văzut de români, suport al propriei lui existenţe istorice rămîne singurul demiurg al civilizaţiei şi culturii române.

În **Homo Carpaticus** — un studiu amplu, din care am publicat parţial unele fragmente inedite de antropologie socială şi, evident, de etnologie, pune în lumină **rolul istoric al românului ca om de munte,** calităţile lui ecotopice în biotopul şi biocenoza cetăţii orografice a Carpaţilor. **Omul din Carpaţi** este făuritorul modului de existenţă şi de civilizaţie proprie, **civilizaţia carpatică.** Definind civilizaţia română ca o entitate carpatică punem accentul pe coordonatele spaţiale, temporale şi cauzale ale unei străvechi elaborări daco-romane. Civilizaţia română capătă astfel dimensiunile reale ale spaţiului ideal în care s-a format şi există, ale timpului geologic în care a evoluat şi ale cauzalităţii imprimate de **muntenizarea omului** şi **umanizarea munţilor.** Astfel, pentru român, cele mai elaborate forme istorice de activitate materială şi spirituală devin cele create atît în perimetrul Carpaţilor, cît şi în hinterlandul imediat al acestora. Aici şi numai aici civilizaţia română şi-a găsit formula ei patetică de vieţuire istorică.

— Odată surprins, pe plan istoric, creatorul acestei civilizaţii — poporul român — ce puteţi spune despre coordonatele ei reale ?

— S-a discutat mult dacă civilizaţia română este produsul numai al **satelor,** sau şi al celorlalte tipuri de aşezări social-istorice : **cetăţile** şi **oraşele?** Se înţelege că în sinteza ei globală, civilizaţia română cuprinde, deopotrivă, toate aceste aşezări ale ţărilor române. Însă, cum satele reprezintă, în perioada feudală şi chiar modernă, un proces destul de mare faţă de toate celelalte aşezări istorice, atenţia noastră trebuie să se îndrepte îndeosebi spre studiul lor. Satul trebuie cercetat pînă la saturaţie, acum cît mai există ca atare încă în lume, cît nu va deveni subiect modest de viitoare istoriografie şi obiect ocazional de muzeu în aer liber, cît încă interesul istoric pentru valoarea lui intrinsecă nu a devenit suficient şi cît nostalgia cunoasterii formelor lui tradiţionale mai oglindeşte generos unele aspecte retrospective ale unui mod de existenţă, azi în plină mutaţie social-istorică. Problema satului ca suport material şi spiritual al civilizaţiei române în perioada feudală şi chiar modernă a fost parţial elucidată de aceleaşi domenii ale ştiinţelor menţionate. Spun parţial pentru că revelarea lui integrală în sinteze globale se află încă la nivelul programării cercetărilor social-istorice de specialitate, deci de viitor apropiat. Dimitrie Gusti a imprimat „Şcolii sociologice de la Bucureşti" idealul utopic, însă lăudabil, de-a fi **studiate absolut toate satele şi toate oraşele României,** pentru ca în baza tuturor monografiilor sociologice sătеşti şi oräşeneşti obţinute să se scrie **ştiinţa naţiunii române,** în care civilizaţia să ocupe un loc important. Morfologia satelor, compoziţia lor complexă, caracterul lor liber sau aservit, dislocările şi determinările lor, încadrarea lor în modelele de viaţă proprii ultimelor orînduiri social-economice, nu au lămurit încă partea esenţială a structurii satului românesc şi, prin aceasta, aspectele genuine ale civilizaţiei române. În aceste condiţii, rezultatele cercetării sătеşti au început să penduleze între factologie şi cazuistică, sau între filozofie şi eseistică. Remarcăm acum multe lucrări extrem de bogate şi frumoase, unele chiar prea frumoase, care uită însă ceea ce este mai important: **civilizaţia sătească, ca aspect al civilizaţiei române** şi în consecinţă încadrarea şi raportarea ei prin istoria naţională în contextul istoriei universale. Înţelegem prin aceasta o **reconsiderare axiologică** a perspectivelor oricărei istorizări în acest domeniu. Viaţa sătească în ţările române a fost dominată de activitatea **obştilor sătеşti,** care în structura lor au un rol esenţial în civilizaţia română. Studiul obştilor au luat un impuls deosebit după cel de-al doilea război mondial, în determinarea civilizaţiei sătеşti. Astfel încît azi orice istorie a civilizaţiei şi culturii române nu se poate concepe fără cunoaşterea prealabilă a aportului lor la viaţa poporului român. În legătură cu obştile sătеşti m-au preocupat două laturi etnologice parţial studiate : structura ierarhică social-economică, administrativ-politică şi cultural-istorică a satului de obşte şi funcţiunile polivalente ale obştilor sătеşti în procesul de constituire, promovare şi consolidare a civilizaţiei şi culturii române. Lucrarea **Etnologie juridică,** publicată în 1970, revăzută şi argumentată pentru o nouă ediţie, ce va fi publicată cîndva în viitor, răspunde din plin investigaţiei obştilor şi ocupaţiile de bază (păstoritul şi agricultura la români) despre care nu s-a spus încă ultimul cuvînt. Înaintaşii au expus păstoritul românesc pe toate faţetele lui transhumante, exagerîndu-i rolul. S-a neglijat însă păstoritul sedentar şi contribuţia lui reală la civilizaţia sătească şi, prin aceasta, la civilizaţia română. Anulînd omisiunea s-au deschis alte perspective de înţelegere a realităţii. Am încercat, din punct de vedere etnologic, să aduc un răspuns la studiul **Păstoritului sedentar** repunînd în discuţie tocmai notele specifice şi reprezentative ale aşa-zisei civilizaţii pastorale care au promovat autarhia economică a comunităţii sătеşti, şi autonomia modului de viaţă, feudal, a formelor de comunitate sătească şi au creat stilul civilizaţiei sătеşti. **Păstoritul sedentar** (care, în fond, este cînd un agropăstorit, cînd un păstorit-agrar) a fost generator de „păstorit industrial", adică de „păstorit transhumant" şi tot deodată un **mediu natural de resorbire istorică** a păstoritului transhumant în matca lui originară. În alţi termeni, păstoritul sedentar a fost o **coordonată esenţială** a civilizaţiei sătеşti şi, prin aceasta, a civilizaţiei române. Cei care au vorbit numai despre civilizaţia pastorală transhumantă au simplificat şi vulgarizat semnificaţia şi perspectivele ocupaţiei, dacă nu, prin contracarare au exotizat-o şi poetizat-o la maximum. Aceeaşi situaţie remarcăm şi în privinţa **agriculturii române ataşate de păstorit.** Obiceiurile, datinile şi tradiţiile istorice ne fac să întrezărim un rol încă puţin recunoscut agriculturii de **munte,** agriculturii de **ostroave** şi agriculturii din **Delta Dunării,** care în perioada feudală au înlesnit unele forme de viaţă autohtonă cu aspecte particulare ale civilizaţiei sătеşti. Astfel civilizaţia sătească răspunde supravieţuirii etnice în zone tot mai supuse furtunei din cele patru puncte cardinale a migraţiei popoarelor şi apoi presiunii crescînde din sud a imperiului otoman.

— De la B. P. Haşdeu ne-a rămas un important fond de documente etnografice, folclorice şi de artă populară, adică un fond de documente etnologice. În ce stadiu de cercetare şi interpretare se găseşte această arhivă naţională ?

— Materialele de teren culese în urma anchetei întreprinse de B. P. Haşdeu se găsesc în majoritatea lor la Academia Română, o mică parte la Arhivele Statului din Bucureşti şi, cine mai ştie prin ce cotloane de biblioteci prăfuite. Aceeaşi este şi situaţia materialelor altor cărturari români. Acest vast material culeş de B. P. Haşdeu a început să fie inventariat, clasificat şi publicat selectiv de unii cărturari calificaţi, ceea ce este de lăudat. Însă, valorificarea lui pe plan tematic-interpretativ a fost pînă în prezent numai formală, nu de conţinut integrat în lucrări de analiză sau sinteză tematică referitoare la civilizaţia şi cultura română. Şi, din acest punct de vedere, se poate spune că B. P. Haşdeu nu este încă **explorat şi preţuit** la justa lui valoare, cu toate că a fost deschizător de drumuri în problemele care ne preocupă. Operele lui de filologie şi istorie (chiar depăşite), de etnografie, folclor, de psihologie socială etc., rămîn o dovadă certă de contribuţie indiscutabilă pentru literatura timpului lui, în lămurirea predilectă a civilizaţiei şi culturii române. În acest context ideativ B. P. Haşdeu, după Dimitrie Cantemir a atras atenţia asupra altei coordonate a creaţiei populare române, şi îndeosebi asupra mitologiei populare, pregătind astfel terenul investigaţiilor ulterioare, care pînă în prezent nu şi-au adus aportul cuvenit, deşi s-au înregistrat pe lîngă tentative ratate şi succese de prestigiu.

— Prima dumneavoastră lucrare, care marchează o încercare de tinereţe şi care, după cîte ştiu, a deschis drumul unei serii de preocupări, a fost consacrată „mitologiei române". Mă refer la SCURTA PRIVIRE ASUPRA MITOLOGIEI ROMÂNE, publicată la Craiova în 1938. Celelalte lucrări, pe care le-aţi publicat ulterior, sunt oare fragmente dintr-o lucrare mai mare, dintr-un eventual TRATAT DE MITOLOGIE ROMÂNĂ ?

— În dorinţa de a surprinde **esenţa spiritualităţii române** am întreprins investigaţii de mitologie, deoarece în fond **mitologia este sarea oricărei culturi,** expresia creaţiei majore a tuturor experienţelor transculturale. Nu poţi cunoaşte **capacitatea de creaţie spirituală** a unei comunităţi etnice sau naţionale fără să-i cunoşti concepţia mitică, istoria particulară a viziunii lui seculare despre destinul omului în cosmos, valenţele condiţiei creatoare în ecosistemul din care face parte, aspiraţiile etice în contextul spiritual al umanităţii. Toate aceste **tresăriri culturale ale autocunoaşterii şi exploziei vieţii** aparent „metafizice", ale afirmării unei comunităţi etnice în faţa lumii văzute şi nevăzute, a absolutului, indefinitului şi infinitului, în care navigăm marchează **dimensiunea spirituală a unei societăţi date, în istoria lumii prin mitologia lui.** Această primă tatonare a mitologiei române a fost pentru mine o conferinţă ţinută la Craiova în 1938 care a „marcat începutul unui lung şi constant efort de a rezolva problema care a solicitat cîteva generaţii de cărturari români. De altfel, în această perioadă au mai apărut şi alte încercări de analiză şi sinteză parţială a mitologiei române, care departe de a lămuri lucrurile, mai rău le-au încurcat. Mi-am propus atunci să lucrez programatic, abordînd treptat studiul parţial, monografic al mitologiei române, pentru a parcurge astfel în etape scurte şi pe fragmente, imensul material care mi se înfăţişa. Aşa am scris marile monografii : **Fenomenul horal** (1944), **Coloana cerului** (1972), **Măştile populare** (1972), **Istoria mitologiei române** (1975—1976) şi cîteva **micromonografii,** încît lent şi treptat s-a închegat ceea ce d-ta numeşti „tratat", iar eu îi spun simplu „sinteză a mitologiei române". Această sinteză am redactat-o pînă în prezent în trei variante, care corespund la trei interpretări diferite ale aceluiaşi material documentar. Cum nimic pe lumea aceasta nu e perfect, ci numai tinde să devină perfect, tot astfel şi mitologia ce mi-am propus-o. Sper, că nu peste mult timp am să pun capăt **freamătului redactării** şi să-i dau drumul formei finale în lumea tiparului. Prin mitologia română doresc să încununez străduinţele de trei decenii de a reflecta esenţa creaţiei culturii populare române şi, implicit, a civilizaţiei române, în istoria universală a culturii. Cam mult desigur !

— Care sînt particularităţile relaţiei mitologie — permanenţe spirituale — civilizaţie?

— Toţi aceşti **denomitori tehnici ai etnologiei** se referă, în cele din urmă la aceleaşi constante: capacitatea de creaţie culturală a unei comunităţi etnice sau naţionale şi, totodată necesitatea de a transforma această creaţie culturală într-o **idee forţă a istoriei** comunităţii respective. Numai astfel conceputa relaţia, putem afirma că mitologia exprimă plenar **permanenţele spirituale** ale unui popor **în contextul istoriei universale.** Prin **cantitatea de valori de civilizaţie etnică** care le conţine, mitologia nu trage înapoi cultura unui popor la stadiul istoric în care aceasta a fost elaborată. Ci reprezintă un **model de gîndire metalogică** a lucrurilor, dobîndit într-o lungă istorie social-politică necunoscută, în care cultura revine pelingenezic la forme tot mai elevate şi reprezentative. Mitologia unui popor **fructifică** deci creaţia culturală şi prin aceasta civilizaţia corespunzătoare. Cine desconsideră miturile populare, desconsideră puterea străveche a permanenţelor spirituale care menţin identitatea, continuitatea şi valoarea unanim recunoscută a creaţiei culturale a popoarelor. În alţi termeni, **mitologia trans-simbolizează civilizaţia** prin valenţele ei spirituale în contextul istoriei universale.

13 MARTIE 1982

L4

teatru t

SPECTACOL – EVENIMENT

«TARTUFFE» de Moliere

În românește de Romulus Vulpescu

...la Teatrul L.S. Bulandra, prima montare din această superproducţie teatrală semnată de Alexandru Tocilescu, pe care doar din necesităţi de expunere o vom comenta separat. Fiindcă, împreună cu „Cabala bigoţilor" a dramaturgului Mihail Bulgakov, avem de a face cu o creaţie vie, unitară, de o excepţională frumuseţe şi putere de expresie. Noutatea aici ţine nu de simpla virtuozitate scenică, cum ai fi tentat să speri în cazul lui Molière, nici de vreo excentrică tendinţă demonstrativă, cum s-ar fi putut întîmpla cu Bulgakov. Neinteresat de demontarea convenţiilor teatrale (formulă mult „experimentată"), ori de exploatarea spectaculosului declarativ, regizorul preferă ceea ce pare un loc comun, anume realismul reprezentării, limitele bunului simţ. Dar ce travaliu enorm în aceste limite, ce savantă sincronizare a detaliilor la imperativele gîndului, unde nu vei găsi o notă falsă iar „mecanismul" nu dă rateuri, nu funcţionează în gol. Ideea pe care se structurează spectacolul fiind aceea a dialogului întrerupt, însă niciodată încheiat, dintre artist şi puterea de fapt, dintre operă şi timpul pe care-i vizează, dintre însul creator şi autoritatea discreţionară. Şi iată că asistăm la un „Tartuffe" integral, prim termen al dialogului, cu toată bogăţia de sugestii a textului, pe care ea, această plinătate, l-a condamnat în ochii bigoţilor, apoi a cenzurii regale. Prin urmare, „Tartuffe" va fi lăsat să se exprime singur, liber de orice intervenţie. Şi totodată, din perspectiva unei lecturi moderne, să dea glas obsesiilor, premoniţiilor lui Molière, care, aşa cum ştim, astăzi, i-au marcat destinul. Însă toate acestea se întîmplă într-un plan secund. „Tartuffe" fiind în concepţia lui Tocilescu una din acele opere ce iniţiază bucuria creaţiei, „jocului", expresiei libere de constrîngere. Aşa se şi petrec lucrurile pe scenă, în prima parte mai ales, cînd actorii-personaje joacă într-un ritm dezlănţuit, cu mult haz şi o impresionantă serie de gaguri, pentru ca în partea a doua tonul să devină mai grav, anunţînd parcă evenimentele care vor urma. Dar abia după ce vezi şi „Cabala bigoţilor" înţelegi cu adevărat semnificaţia lui „Tartuffe" în cadrul acestui unic spectacol. Între cele două montări există o legătură permanentă, o comunicare continuă, regizorul descoperind interesante similitudini între situaţiile din opera („Tartuffe") şi cele din „viaţa" creatorului („Cabala..."). Realizînd astfel un comentariu ironic, deşi nu doar amuzant, care concretizează, dă amploare perspectivei.

Actorii Teatrului Bulandra, unii, aici, de nerecunoscut, sînt aduşi la acel numitor comun al profesionalităţii care-i uneşte într-o echipă. Finalul acestei prime montări este o lovitură de teatru. Aplaudindu-i pe interpreţi, spectatorul se trezeşte aplaudînd însuşi simbolul puterii, pe regele Ludovic (secvenţa face parte din „Cabala...", momentul întîrzierii piesei „Tartuffe"), actorii devenind bruse personajele supuse unei realităţi străine care le va arunca oprobriul său. Jocul s-a terminat. Dar nu şi magia lui, vitalitatea şi ne-vinovăţia pe care un scenograf inspirat (arh. Dan Jitianu) le-a reprezentat plastic aşternînd în pătratul scenei un „covor verde", spaţiu privilegiat în care actorul, omul, artistul căzînd, tăvălindu-se, fiind tăvălit chiar, nu se va „minji" decît cu iarbă, o fereastră spre bucurie.

«CABALA BIGOŢILOR» de Bulgakov

În românește de Leonida Teodorescu

Spaţiul scenei, exultant în „Tartuffe", căpătă acum o culoare posomorită, devine convenţional, cenuşiu. Cu „Cabala..." începe de fapt asaltul convenţiei împotriva libertăţii vieţii şi a spiritului, procesul ce duce la stigmatizarea lui Molière-Tartuffe. Ceea ce în prima parte fusese reflexie ironică a unor realităţi (Tocilescu punctînd cu fineţe forţa şi toleranţa unei asemenea ironii), devine aici realitate răzbunătoare întrupîndu-se parcă din propria imagine, pe care însă, îngrozită de a se fi recunoscut în ea, va vrea să o distrugă. Un atare proces este de competenţa psihanalizei, a unei discipline investigînd zona întunecată, ascunsă a cugetului omenesc. Aşa pare să fi procedat şi regizorul cînd se ocupă de pildă, de raportul călău-victimă (semnificativă este şi scena dintre Arhiepiscopul Charron şi Armande Bejart), preluînd sugestia lui Bulgakov şi poate a însuşi adevărului documentar, conform căruia Cabala şi societatea timpului au proiectat asupra lui Molière o spaimă, un complex specific lor : mariajul cu propria „imagine". „Vinovat" de a fi expus în plină lumină un adevăr proscris, omul va avea de îndurat o aceeaşi soartă cu artistul. Aşadar, destinul omului purtînd „păcatul" îndrăznelii sale va fi tema centrală în spectacolul lui Tocilescu însă personajul nu are nimic eroic, suferinţa lui nimic declamator, drama acestuia fiind absolută. În scenă eclerajul îşi pierde intensitatea, culoarea, pentru însul pus la stîlpul infamiei (ca şi pentru artist) este deja noapte. Cele cîteva, rare, momente de împlinire vor fi marcate prin strălucirea costumelor actorilor din trupa lui Molière care se pregătesc să intre în scenă (în „Cabala..." spaţiul de joc fiind „culisele") „scena" rămînînd undeva în afara privirii noastre cu excepţia finalului cînd, pentru o clipă, viaţa şi arta se întrepătrund. Există momente de mare frumuseţe şi bogăţie simbolică pe care însă „citindu-le", enumerîndu-le, am nedreptăţi, poate, interesul ansamblului. Fiindcă, mai mult decît oricînd, Tocilescu se dovedeşte un artist ajuns la maturitatea talentului său, refuzînd excesul şi tot ce e exterior unei articulări organice, vii a spectacolului. Economia de mijloace este o chestiune de metodă, dar efectul, cu riguroasa dozare a accentelor ţine în întregime de stil. Iar stilul nu înseamnă în cazul de faţă doar limpezime, eleganţă a „spunerii", acestea fiind de altfel de domeniul evidenţei, ci, îndeosebi, o idee în acţiune. Idee la care participă scenografia lui Dan Jitianu, costumele imaginate de Daniela Codarcea, comentariul muzical (Alexandru Tocilescu). Cît despre actori, performanţa lor este impresionantă. Aceasta se datorează şi (din nou) regizorului. Cînd nu-i mai recunoşti pe actori, după ce ai ajuns să-i cunoşti, să le ştii ticurile şi „cîrligele", devii atent ca în faţa unui lucru deosebit. Şi cînd ei nici nu-ţi fac cu ochiul din spatele personajului, ei sînt chiar aceia pe care-l întruchipează şi-l comenteză totodată, atunci ai în faţă o creaţie deosebită. Aşa se întîmplă cu majoritatea interpreţilor din cele două reprezentaţii consecutive, unii realizînd aici rolul carierei lor. Numindu-i însă pe toţi, facem dreptate spiritului de echipă care le-a permis să-şi manifeste individualitatea într-un mod exemplar. Aşadar, în ordinea distribuţiei : Octavian Cotescu (Tartuffe, Jean-Baptiste Poquelin Molière), Violeta Andrei (Elmira, Madeleine Bejart) Mariana Buruiană (Mariana, Armar le Bejart - e Molière), Luminiţa Gheorghiu (Dorina, Mariette Rievale), Valentin Uritescu (Orgon, Charles Varlet de la Grange), Gelu Colceag (Valer, Zacharie Moirron), Adrian Georgescu (Cléant, Philibert du Croisy), Mihai Mereuţă (Jean Jacques Bouton), Florian Pittiş (Ludovic cel Mare), Constantin Drăgănescu (Marchizul D'Orejany), Marcel Iures (Arhiepiscopul Charron), Răzvan Ionescu (Marchizul de Lessague), Petre Lupu (Cîrmaciul cel deşt), Mircea Goran (Şarlatanul cu clavecinul), Aurel Ciobanu (Domnul Loyal), Tamara Buciuceanu (Doamna Pernelle).

Valentin Dumitrescu

— Cum se explică faptul că în marile lucrări de enciclopedie mitologică, publicate în străinătate, „mitologia română", sau aspecte din mitologia română nu sînt prezentate nici măcar sumar ?

— Pentru că, pînă în prezent, în literatura română nu posedăm lucrări de sinteză globală asupra mitologiei, care să comunice direct și clar în limbi de circulație universală cuceririle științei în acest domeniu. Situația este similară și pentru alte literaturi europene : sîrbă, cehă, bulgară, poloneză, albaneză, maghiară, spaniolă, portugheză, etc. Deci, de vină nu sînt marile edituri care tipăresc enciclopedii mitologice, ci cei îndreptățiți să le furnizeze referințele necesare — în alți termeni — oamenii de știință calificați să scrie mitologia țării lor. Și pentru a vă face să înțelegeți, prin generalizare, că nu ne referim numai la mitologiile etnice care s-au închegat în feudalismul dezvoltat în Europa, dar și la mitologiile care intră în **compoziția mitogenetică** a acestora. Și tot în cazul nostru, nu se întîlnesc nici referințe despre **„mitologia dacă" considerată expresia majoră a „mitologiei trace"**, despre care, de asemenea, enciclopediile mitologie menționează cîte ceva.

— Atunci de ce nu publicați mai repede „Tratatul" dumneavoastră de mitologie română ?

— Pentru că o asemenea lucrare, cum am spus, trebuie să satisfacă din plin atît exigențele științei mitologice actuale, cît și cele ale creației literare naționale. Numai un sentiment tranșic al datoriei împlinite poate pune capăt gestației unei atari lucrări, care să înfrunte măcar viitorul apropiat. De altfel, situația aceasta nu se referă numai la mitologie, ci și la alte discipline științifice și științe social-istorice. Abia în zilele noastre s-a inițiat o **sinteză generală a istoriei științelor în România**, coordonată de acad. Ștefan Milcu, din care Editura Academiei a publicat în prezent circa zece volume. Istorii analitice a unor științe privite monodisciplinar au mai apărut, însă fără a fi racordate între ele interdisciplinar. Sinteza istorică a științelor în România include numai creațiile științifice românești **omologate pe plan universal.** Vedeți deci că abordarea civilizației e astfel ceva mai complicată decît pare la prima intuiție.

— Ați vorbit mereu în ultimul timp de „etnologia literară". Ce deosebire faceți între etnologia literară și sociologia literară, între etnologia literară și geografia literară ?

— Foarte pe scurt, **etnologia literară** este o disciplină etnologică recentă, care, definită didactic, urmărește modul cum civilizația și cultura sătească sau urbană se reflectă în literatura unei țări și invers, cum literatura unei țări influențează evoluția civilizației și culturii sătești sau urbane. **Sociologia literaturii** caută să surprindă alte aspecte, cum ar fi literaturizarea relațiilor sociale în sincronia și diacronia lor interdependentă. Iar **geografia literară** este o disciplină care vehiculează în prezent două accepțiuni — prima și cea mai veche se referă **la marcarea pe hartă a marilor evenimente literare** a unei comunități etnice sau naționale, locurile de naștere, de muncă, de peregrinare, de aventuri, de moarte a marilor scriitori, monumentele închinate lor, instituțiile literare create de ei, unde și-au tipărit cărțile și circulația lor, etc. A doua și cea mai nouă accepțiune se referă la modul cum se reflectă geografia de baștină a unei țări (munți, ape, cîmpii, păduri, sate, orașe, căi de comunicație, alte aspecte ale ei) în opera literară a marilor scriitori ai țării. În această ordine de idei, merită să specificăm că la noi s-au scris cîteva lucrări de „etnologie literară" (fără să fie intitulate astfel), lucrări de sociologie literară și o antologie de geografie literară (concepută conform accepțiunii a doua a termenului).

— Ați scris și dumneavoastră în aceste domenii ?

— Am scris și publicat unele teme de „etnologie literară" care mi s-au impus atenției. S-ar putea să le întrunesc într-un volum, pentru a le reda în noi condiții circulației de idei care au stat la baza lor.

— Putem conchide că etnologia literară, ca și celelalte discipline științifice consacrate literaturii (sociologia și geografia literară) au contingențe binedefinite cu civilizația ?

— Fiecare în parte din perspectiva ei, redă aspecte inedite și atinge probleme cardinale ale cunoașterii civilizației și culturii populare. În cele din urmă, cu parcimonie, trebuie să menționăm în contextul celor discutate, și contribuția altor cîteva discipline științifice, consacrate unor scriitori sau artiști de geniu ai poporului român. Printre acestea „eminescologia", „enescologia", „brâncușologia" etc., aduc și ele aportul lor la **cunoașterea inedită, metaliterară a civilizației și culturii române.** Deși aceste discipline științifice au drept obiect **exemplare unice ale spiției române**, care sînt purtătoarele unui mesaj creator, ele pledează în numele unei conștiințe creatoare etnice sau naționale, despre destinul propriului lor popor. Cum se poate constata, civilizația în esență ei este un lung proces de dezvoltare promovat de nenumărați factori, care uneori sînt evidenți, alteori trebuie descoperiți și evidențiați. Civilizația ține în primul rînd de **etnotonusul vital** al poporului respectiv, apoi de revoluțiile științifico-tehnice și social-politice care o propulsează și de activitatea spirituală a promotorilor ei de geniu. Din stadiul actual de cunoaștere a civilizației române, reiese că vitalitatea, capacitatea de creație, trăsăturile specifice și mesajul ei apar cu atît mai semnificative, cu cît sînt mai atestate de istoria etnică sau națională, și omologate mai convingător de istoria universală.

Paul Tutungiu

rodian drăgoi

Ca o baladă

Noi știm că patrie este un riu etern
din fluiere curg turme ca dintr-un os
domnesc
păsări de grîu se joacă acum pe sub cîmpie
de-atîta primăvară și oamenii-nfrunzesc

o și-n cuvinte ard mereu comori
și iar se întețește vremea bună
țăranul vine blînd ca o baladă
spre caii albi ce-au coborît din lună.

Primăvara

Prin dragoste trec fluturii mereu
tinerii știu că-n fiece bob pot întemeia
o cetate
în jurul lor lumina miroase a flaute
și drumurile dorm îmbrățișate
ne bucurăm că primăverii îi merge tot mai
bine
soarele e adus în brațe de un riu
femeia își ingrijește bucuria de a fi mamă
pentru ca o frumoasă cîntare aleargă
desculță prin grîu.

Gîndul meu de tînăr

Umblu prin sîngele neamului meu
și-ncep drumurile toate sub talpă să-mi fiarbă
oglinzile respiră lumina din cuvinte
semințele-ncearcă tot cerul să-l soarbă

pămîntu tresare senin în balade
acolo încolțește și visează frumos
lumină de istorie pe frunte îmi cade
o știu că țara este fluier de os

și fără încetare dau clipei tot ce-mi cere
mă bucur că sub piele îmi încolțesc izvoare
un trandafir mă naște în fiecare zi
în gîndul meu de tînăr mereu e sărbătoare

acum aud cum țara îmi bate la fereastră
o aripă-nstelată bea cîntecul ce sînt
iar soarele în formă de ciutură
se apleacă încet spre pămînt.

Fîntîni visătoare

În martie frumusețea prinde și mai multă
putere
țărani drepți ca stîlpii de rouă ce-i au la
pridvoare
trăiesc bucuria de a însămînța cîmpiile căci
știu
că nimic nu se poate construi fără cărămizi
de sudoare

pulsează în sămînță o vară uriașă
țăranii duc în suflet fîntîni visătoare
ferestrele sînt sparte cu bulgări de miresme
și iarăși se ridică veșnicia în picioare.

Portretul unei opere

Urmare din pag. 1

înalță trunchiul istoriei României, ca pe oameni fără talent literar, uitînd sau prefăcîndu-ne a le fi uitat înaintașii cu har. Îi privim parcă printr-un binoclu întors pe cei ce ne apropie de trecut și prin aceasta, chiar și fără să vrem, îi împuținăm și-i micșorăm nemeritat. De aceea, să ne gîndim la cîtă răbdare au ei, acești împătimiți de istorie, față de nerăbdarea noastră. Numai pentru a traversa de la o dată la alta, istoricul trece prin pericole pe care numai cei ce cercetează bibliotecile le știu și le apreciază. Iar uneori își trece viața între o neatestare și nedatare.

La rîndul său, recunoașterea vine greu și, de cele mai multe ori, nu-i luminează anonimatul, neajungînd pînă la marele public. Acesta își menține ferm o veche prejudecată care transformă istoria într-un inventar de ruine transcris în limbaj propriu. Inventar care nu i-ar stîrni interesul și chiar l-ar plictisi, spre deosebire de ceea ce s-a numit istoria romanțată sau, mai bine zis, „romanțul" istoric.

Sînt însă oare marii istorici autori de inventare ? Nicidecum. Numai și această mică oglindă a Moților dovedește contrariul. George Potra, privit așa cum el însuși privește istoria, apropiindu-l și nu depărtîndu-l de noi, nu corespunde în niciun fel șablonului, imaginii tip a autorului de inventare istorice.

El este și istoricul, profesorul, licențiatul și docentul cu „magna cum laude", cu operă realizată în peste cinci decenii însumînd mii de pagini. Om de bibliotecă, cercetător asiduu, de izvoare vechi, „diplomat" al Școlii superioare de arhivistică și paleografie. Un mare erudit, premiat în două rînduri de Academia Română.

Dar și scriitorul, un mare povestitor dedicat „istoriilor" Bucureștilor, am zice — amintindu-ne de studiul său „În legătură cu viața lui Anton Pann și a urmașilor lui" —, el însuși, un Anton Pann al urbei care l-a adoptat pe acest fiu de moț venit de la izvoarele Crișului repede.

Spre deosebire de mulți bucureșteni (născuți sau veniți) care, dintr-o curioasă alchimie a atașamentului lor ascuns, își neagă cu voluptate orașul ce-i găzduiește, etalîndu-i numai defecte în fața străinilor și părînd dispuși să-l părăsească în orice clipă, George Potra este un bucureștean pasionat de București, oraș căruia i-a dedicat mai mult de jumătate din activitatea și opera sa.

Cine îl cunoaște află însă cu uimire că tot ce a publicat despre acest oraș (și a publicat mii de pagini de-a lungul anilor cu o iconografie de epocă de neegalat) nu reprezintă decît numai partea aceea care se vede dintr-un iceberg.

Cine îl ascultă este fascinat de culoarea și harul relatării, de memoria incredibilă, de amănuntele pe care numai un mare talent literar le poate evidenția, de umorul subtil în epocă și o melancolie care se aude din depărtarea unui trecut pentru o clipă reînviat, în istoria unui oraș mereu grăbit să-și schimbe veștmintele.

Și cît de rar se pot alătura erudiției, harul cuvîntului și farmecul persoanei într-una și aceeași mare personalitate !

Cît de rară și cît de incredibilă armonie sub umbra acelei pălării negre care descoperă din cînd în cînd părul de zăpadă rară al savantului!

Într-o vreme în care asemenea întreprinderi sînt din ce în ce mai puține, iar cei care își asumă riscurile de păstrare a trecutului unui oraș din ce în ce mai indiferent față de el la fel de puțini, George Potra există ca exemplu de curaj și sacrificiu pentru toți cei care vor să-l urmeze.

Ce știm noi și ce vor ști cei de după noi • datorăm tocmai acestui cărturar distins, desprins din icoanele Bucureștilor, în epoci și deghizamente diferite, care zilele acesteq împlinește încă o dată 75 de ani, fără să pară a-i împlini vreodată.

VASILE VOICULESCU

INEDIT

În colecția noastră se află o poezie inedită de Vasile Voiculescu, ce prezintă unele curiozități, atît în ceea ce privește scriitura, în cerneală, extrem de îngrijită, a textului, scriitură perfect lizibilă, în contradicție cu textele obișnuitelor rețete medicale pe care medicii, în marea lor majoritate, dinadins le scriu parcă încîlcit, ca să nu fie accesibile decît farmaciștilor. La această comparație ne obligă de fapt însuși manuscrisul poemului în cauză. În loc de titlu, poezia are un desen în creion, un desen ce reprezintă forma unui obiect imprecis — poate o scrumieră sau o oglindă —, iar sus, în colțul din stînga al paginei, semnul obișnuit al rețetelor medicale : Rp. După strofa finală, citim, de asemenea, o indicație tot medicală : D. S. „la fiecare oră cîte o strofă", cu alte cuvinte modul de întrebuințare a drogurilor. Și, în sfîrșit, o semnătură incredibilă : „Doctor în Medicină și Poezie Dr. Vasile Voiculescu".

Cum poemul ar putea fi, în esență, o invocație a puterii binelui, de către un ins care își afirmă, cu certitudine, cunoașterea de sine, precum și cunoașterea valorilor morale, derivînd din forța indefinită a Binelui ; cum, pe de altă parte, realizarea artistică a acestui poem vădește o maturitate poetică nedesmințită, înclinăm să credem că versurile nu aparțin tinereții poetului. Pentru că admitem că numai în anii tineri, V. Voiculescu și-ar fi putut poate îngădui asemenea exuberanțe cu propria sa semnătură.

Deși sînt indicii că, din punct de vedere grafologic, textul ar aparține lui V. Voiculescu, s-ar putea totuși ca altcineva, cu un scris asemănător, să-i fi transcris versurile și, în glumă, să fi dat textului atît de îngrijit transcris, caracter de rețetă medicală, semnînd totodată și pe autorul versurilor, sub dublul calificativ : „Doctor în Medicină și Poezie".

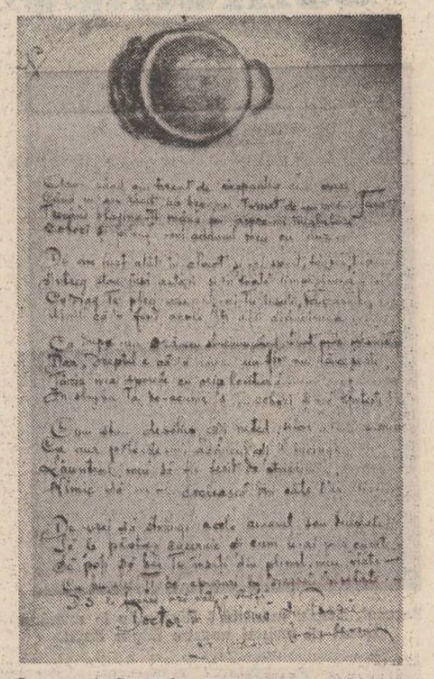

Oricum ar fi, un lucru e cert : această poezie este una dintre cele mai izbutite creații lirice ale poetului.

N. Vasilescu-Capsali

Rp.

Acum cînd am trecut de răspîntia cea mare,
Cînd m-am răcit ca bronzul turnat de-un vrednic Faur,
Trecînd blajina-ți mînă pe aspra-mi înghebare
Cobori și poleiește-mi adîncul meu cu aur.

De-am fiert atît în clocot și-ai spart, tîrziu, tiparul
Întreg stau însă astăzi și-n toată limpezimea...
Cu drag Te pleci asupră-mi Tu însuți, Făurarul,
Uimit că-n fund acolo îți afli adîncimea...

Ca după-un crîncen zbucium, sînt trist peste măsură,
Dar, dreptul e că-n mine un fir nu lîncezește,
Tăria mea sporește cu orice lovitură...
În slujba Ta de-acuma-s... cobori și mă sfințește !

Cum stau deschis și neted, setos a mă supune,
Cu aur poleiește-mi adîncul și-l încinge,
Lăuntrul meu să fie ferit de stricăciune,
Nimic să nu-l coclească din cîte l-ar atinge.

De vrei să stringi acolo amarul sau dulceața
Să-le păstrez cucernic și cum le-ai pus curate,
Să poți să bei Tu însuți din plinul meu, viața
Cu buzele-Ți deapururi de dragoste-nsetate.

D.S. la fiecare oră cîte o strofă

Doctor în Medicină și Poezie
Dr. Vasile Voiculescu

CIRCARUL

Măciste suporta numai cu indignare nepăsarea în care se complăcea Gherman și ceilalți, mai ales acum cînd trecuseră două săptămîni de la încercarea acelui apocaliptic animal de a ieși de sub pămînt. Ca și după inundațiile catastrofale din urmă cu cîțiva ani, și acum, de-ndată ce trecuse ultimul sinistru, lumea făcea haz de necaz. Astfel apăruseră tot felul de expresii care nu numai că nu intenționau exorcizarea răului, dar presupuneau un rău și mai mare în viitor : **acum ne-a venit din pămînt, la anul o să ne vină din cer,** spuneau oamenii, și, în loc să se teamă de ceea ce exprimase propria lor gură, paradoxal — chipurile lor exprimau acea liniște iar ochii acea strălucire inteligentă care păreau să spună că ei știu cum să-i vină sorții de hac.

Încă mai cădeau balcoane, țigle și calcane din care cauză femeile indeosebi se fereau de trotuare, circulînd pe benzile exterioare printre mașinile care înaintau cu încetineală ca niște bivoli. Gherman, care nu avea încă slujbă, Vasile de la reanimare și Ion ca publicist, fiind cunoscuți de muncitorii și militarii participanți la acțiunile de salvare din primele zile, lucrau cu toții cel puțin cîte o jumătate de zi la reconstrucția orașului. Activitatea lor n-a fost consemnată în reportajele ce apăreau, deși Ion cel puțin, ar fi putut înlesni citarea numelor lor, fiind prieten cu atîția dintre reporteri. Dar, onest cum era, Ion, ca și prietenii săi, avea credința că faptele, poveștile devin cu mult mai frumoase abia după ce a trecut o lungă perioadă de timp de la înfăptuirea lor, de aceea evitau cu toții orice confesiune privind propria participare la reconstrucția marelui oraș. Măciste lucra și el cot la cot cu prietenii săi, așezînd cărămidă lîngă cărămidă sau făcînd legăturile între vergelele de fier ale planșeelor de beton, indeosebi în unghiurile periculoase unde numai un maestru al echilibrului ca el putea munci în siguranță. Dacă macaraua unui tronson se defecta și lipsa mortarului era pregnantă, constructorii aruncau o punte simplă dintr-o blană de lemn spre nivelul corespunzător al tronsonului vecin și în timp ce trăgeau la sorți cu banul cine să aducă mortar de dincolo, se pomeneau față în față cu o roabă ce înainta spre ei împinsă de Măciste, care se întorcea indiferent de strigătele admirative după altă și altă încărcătură. Datorită celor cîțiva centimetri ce formau diferența de nivel dintre suprafața podețului aerian și planșeu, de cîte ori roata roabei scăpa de capătul acestuia, scîndura era împinsă puțin cîte puțin înapoi, astfel că după zeci de încărcături aduse cu bine, la un moment dat capătul blănii de lemn căzu în gol cu Măciste cu tot și întreaga suflare se aplecă peste balustrada improvizată, dar de motan nu se mai vedea nici urmă. La puține secunde însă, din bazinul uriaș de mortar, marele Măciste ieși greoi și cenușiu ca un animal de beton cald și scuturîndu-și capul dispăru în direcția marelui bulevard. De la nivelul nouă al noii construcții, prietenii lui Măciste putură să-l vadă cățărîndu-se în primul castan, iar de acolo plonjînd pe luciul unei mașini diplomatice și după o scuturare a blănii sări pe plafonul unui Opel-admiral, apoi într-un zig-zag fulgerător trecu de la o mașină la alta și la alta și la alta, încît cei care priveau de sus avură în față privelișteа unui întreg trafic rutier însemnat cu pasta întemeierii cetăților de piatră și de fier. Cum stopul de la Piață era verde, Măciste făcu cel mai spectaculos salt între două automobile ce înaintau cu viteză în sens invers și, reluîndu-și săriturile în zig-zag de pe un vehicul pe altul, după ce se deplasă astfel mai bine de 300 m. se înălță ca un adevărat zburător și dispăru în frunzișul unui castan de cealaltă parte a bulevardului. În tot acest timp cît dură echilibristica lui Măciste, sute și sute de pietoni, precum și gospodinele apărute în balcoane se înveseliră în așa măsură încît rîsul lor acoperi orice alt zgomot, răsfrîngîndu-se pînă departe la periferii, peste întreaga urbe. Cînd Măciste traversă bulevardul împreună cu alți pietoni, un agent de circulație, dînd să-l prindă, se trezi cu cismele și pantalonii plini de mortar iar motanul lunecă elegant mai departe, evitînd să atingă îmbrăcămintea celor din apropiere. În aceeași seară fin timp ce motanul dormea adînc pe fotoliul său, după ce stătuse mai bine de o oră sub dușul fierbinte și-și zvîntase blana cu un uscător electric) cei trei prieteni care cinau la bîrt fură impresionați cum nu se poate mai plăcut de faptul că toată lumea din local vorbea numai despre Măciste. Dragii mei spuse Ion, închinînd un pahar, cariera lui Măciste e în plină desfășurare. Eh, nu-i chiar așa, replică Gherman cu modestia stăpînului. Va fi dacă va trăi, adăugă Vasile, și după cele văzute astăzi eu nu pot decît să ridic paharul pentru Măciste, ca să trăiască !

Gheorghe Pituț

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

să scrie și chitanța mă bag în otomobil și zic : mină !

Pornește balaoachesul gata-gata să-i la bombeurile majurului.

Ajung, plătesc, cobor asudat ca după baia de aburi, trag aer în piept să-mi revin, intru pe poartă și mă întîlnesc nas în nas chiar cu Haralamb Zincă.

Întîi mă fac că nu-l cunosc și dau să trec mai departe. Zincă, cu ochi de romancier, odată strigă ca la fotbal : **Traiane !**

Și mă ia în brațe și se ridică pe vîrfuri și mă țucă bănuind că la el am venit în vizită.

Îl tuc și io, că așa-i protocolar, îi promit că trec mai tîrziu să-l văd și apăs pe butonul soneriei.

Îmi deschide **fiscalu** de Beldeanu zîmbind la mine ca Gioconda și făcînd reverențe și plecăciuni de balerin. Era elegant și pieptănat și ondulat și cu părul dat cu briantină. Și putea a **odicolon** dulce de-mi venea să strănut.

Avea la piept o **cîrpuță** (batistă) mare cît un **șlaier** (voal) de mireasă. Roșie, mă, cu buline albe ! Auzi tu !?...

Trec pe lîngă ei ca rapidul Decebal prin Chitila, intru în living și ce crezi tu Micule, că mi se arată în fața ochilor ?...

(Continuare în numărul viitor)

film

Angela merge mai departe

În cinematografia noastră contemporană schematismul personajelor feminine a fost îndelungată vreme una dintre cele mai constante neîmpliniri semnalate, în special, la nivelul dramaturgiei peliculelor, mai puțin, la nivelul interpretării.

Lucian Bratu face parte dintre puținii cineaști care și-au propus să reabiliteze condiția femeii pe ecran, reușind să urmărească destul de consecvent configurarea programatică a unei interesante galerii de personaje feminine eliberate de superficialitatea unor monotone psihologii, de falsitatea clișeelor impuse de scenariu.

Regizorul demonstrează cu ultimele sale filme (printre care se numără **Drum în penumbră**, **Orașul văzut de sus** și recentul **Angela merge mai departe**) capacitatea personajelor sale de a avea o viață proprie, independentă, de a interveni activ în sistemul relațiilor umane, de a dobîndi nu numai afirmarea profesională, dar și puterea de a suferi, de a avea nostalgii sau deziluzii, de a fi inteligente sau îndrăgostite.

Însușindu-și o complexă și dificilă lecție, acceptarea realității, cu lumini și umbre, Angelei nu-i este străin gustul înfrîngerii și renunțării. Din păcate, acumularea momentelor de adevăr cotidian facilitată de profesiunea eroinei — șoferiță de taxi — este contrazisă de o poveste de dragoste tardivă, schițată de nejustificate elipse într-o expresie cinematografică greoaie, cu puține șanse de înțelegere. Renunțarea la fardul obișnuit al actualității rămîne o calitate a peliculei, umbrită însă de slaba consistență dramatică a celorlalte personaje devenite simple siluete cu valori pur decorative (cu excepția mamei).

Punînd în valoare talentul **Dorinei Lazăr**, **Lucian Bratu** scoate din anonimat personajul șoferiței conferindu-i, în același timp, o aură de noblețe sufletească și adevăr omenesc. Practicînd o proză cinematografică ce subliniază relații umane obișnuite, ce înregistrează fără echivoc o realitate deloc edulcorată, cineastul ne oferă o imagine apropiată de documentar, care subliniază parcă și mai mult melodramatismul love-story-ului final.

Angela merge mai departe, confirmă talentul cineastului — de monograf al condiției femeii, dar care ar trebui exersat pe partituri mai generoase, de mai largă respirație epică.

Dintre colaboratorii cineastului (majoritatea cu contribuții profesionale corecte) am remarcat numai pe **Marius Teicu**, autorul muzicii, total neinspirate, compuse mai degrabă pentru a acoperi metrii de peliculă decît pentru a revela evoluția personajelor.

Afișul, de altfel anonim, tipărit cu ocazia recentei premiere a Casei de filme nr. 3, constituie un nefericit exemplu de grafică publicitară. Decît asemenea afișe care anulează ideea de prezentare a unei opere de artă mai bine lipsă ! La cinematograful „Studio" s-a deschis recent, o expoziția de afișe cehoslovace dedicate filmelor românești, ce ar putea fi cu folos vizitată și de cei care se ocupă de soarta materialelor publicitare pentru filmele din producția națională.

Călin Stănculescu

muzică

Pluralitate

Ceea ce mi se pare primordial în componistica lui Lucian Metianu, verificat din nou cu ocazia audierii **Concertului pentru contrabas și orchestră „Evolutio II"**, într-un concert al orchestrei de studio a R.T.V., cu Ludovic Baci la pupitru și Ștefan Thomasz solist, este consecvența investiției ideatice. Într-o epocă în care, în toată lumea, se recurge adesea la materialul prefabricat, iar țelul componistic este mai totdeauna doar captarea, prin mijloace verificate, a ascultătorului, puțini sînt, ca protagonistul nostru de acum, care să eșafodeze construcția muzicală pe un substrat, aș zice pe un **dincolo de text**, un model abstract, axiomatizat. Este un demers nobil, principial, care va legitima întotdeauna avangarda, căci cîștigarea aderenței, ca ultim scop, face ca ideația să fie totdeauna în urma ascultătorului, pînă la urmă să bată pasul pe loc.

Interesul acestui concert provine din faptul că o estetică transformațională, riguroasă, se exercită asupra unui material ce respiră, în mare măsură, libertatea improvizației, strălucirea culorii, impactul gestului muzical.

Oricare ar fi însă explicația teoretică, muzica profită în fapt de coexistența nivelelor de lectură posibilă. Dincolo de substrat (ori, mai bine zis dincoace de el) rămîne sonanța subtilă a plinurilor și golurilor, registrația impecabil desenată, toate potențate, legitimate de concepția componistică ce nu se cantonează doar în a produce o aparență îmbietoare. Ștefan Thomasz s-a identificat pe deplin acestei muzici, i-a pătruns ascunzișurile, i-a acordat toate resursele instruemntalismului său expert, condus cu strălucire de talent și inventivitate. Ludovic Baci — din nou același dirijor de adevărată vocație, cu legea sincerității față de text, a devoțiunii pentru muzică.

O cu totul altă opțiune componistică prezidează gestul creator al tînărului compozitor Șerban Nichifor, a cărui **Simfonie I** s-a cîntat de curînd la Filarmonică. Aici, reliefui lucrării nu se imaginează în abstract și nici nu se recepteaz astfel. Compozitorul este un dramaturg și-și folosește intuiția și degajarea tehnică în scopul unor momente de captivantă premeditată. Cu alte cuvinte, Șerban Nichifor vrea să ne impresioneze senzorial, concepîndu-și simfonia, la fel ca și compozitorii romantici și post-romantici, ca un scenariu teatral.

Cine ar putea blama, ca învechit, figurativismul acestei muzici uită că, spre pildă, artele plastice au depășit atari categorisiri nepertinente, iar întreaga muzică tinde azi să-și caute mijloace de a vorbi mai cu directitudine ascultătorului. Faptul că un autor se limitează „doar" la acest aspect grăitor, ceea ce face într-adevăr să semneze o muzică de consum considerabil lărgit, este o problemă de ambiție personală, deci de nediscutat. Aici redundanța abundă, este lăsată așa tocmai pentru a proteja informația, pentru a ajunge în întregime la consumator. În fapt, deciziile componistice nu sînt multe. compozitorul se ocupă de stări, bine conturate imagistic, apoi de înlănțuirea lor, abia după ce și-au golit încărcătura emoțională. Este un mod direct de a face muzică, limitîndu-se voit la un prim etaj al sintaxei artistice, dar pe care compozitorul îl crede primordial și care se dovedește puternic în declanșarea participării publicului.

Un cuvînt despre interpretare. Sub bagheta dirijorului Mircea Basarab, **Simfonia** lui Șerban Nichifor s-a bucurat de toată atenția cuvenită. De puține ori am ascultat o primă audiție românească tratată cu atîta considerație și convingere.

Costin Cazaban

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

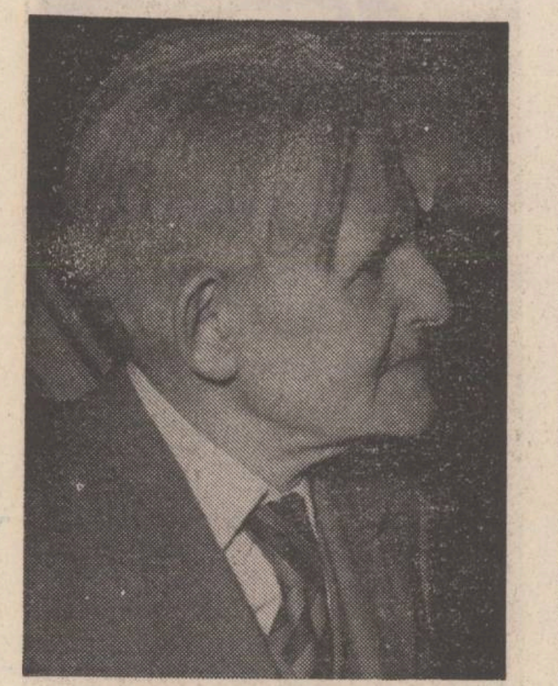

Barocul, simplu manieră ? Răspunde în numărul trecut al revistei noastre Edgar Papu

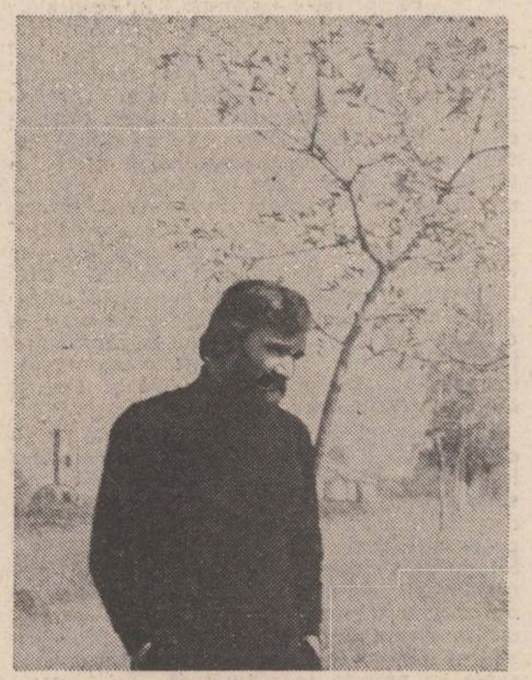

Ion Horea indoindu-se de primăvară

O imagine din arhiva „Luceafărul" : Marin Preda intr-un dialog cu M. Ungheanu

Aura romantică și visul fantastic (IX)

Alături de patima lecturii (sursă a impulsului spre edificarea unei lumi a visului, net opusă celei reale, bintuită de mizeria morală atotcuprinzătoare), de inclinația pentru prietenia exaltată (capabilă, prin unicitatea ei, să se constituie in excepție ce confirmă regula potrivit căreia masa semenilor este compusă din suflete meschine, demne de cel mai profund dispreț compătimitor) și de infrigurată plăcere de a retrăi amintirea copilăriei (idealizind-o, făcind din ea un tărm al existenței mitic-paradisiace), dimensiunea fundamentală care definește sufletul romantic al lui Toma Nour este iubirea. Model uman fascinant in toate privințele, Ioan este acela care ii deschide calea de acces spre experiența limită circumscrisă tulburătorului și devorantului sentiment. Prin el, Toma Nour o cunoaște pe Poesis, sora Sofiei. De data aceasta, romanul propune o adevărată introducere in cunoașterea tipologiei feminine eminesciene. Cum zice G. Călinescu, Poesis, obiectul adorației lui Toma, anunță tipul „Venerei serafice". Ceea ce reține acum atenția este, pe de o parte, modul in care se structurează din unghi „anatomic" portretul eroinei, iar pe de altă parte la fel de instructiv este de a urmări reacțiile lui Toma aflat in noua imprejurare de viață. Asemuită cu „o marmură vie", cu un „geniu al durerii" incă de la prima vedere, in realitate Poesis este „o actriță de mina a doua", care „juca subrete". Se ințelege insă că eroul vede in toate acestea o tragică nedreptate a destinului, căci, zice el, „pasul și atitudinea arătau pe tragediană". De fapt, aceasta este și „teza" in virtutea căreia se definește portretul eroinei. „Geniu al durerii", tulburător „inger blond", intruchipare a seraficului, datorită condiției sociale mizere (este fiica unui bătrin și sărac muzician pentru care, spre a-l salva de la pieire, trebuie să-și vindă nu numai talentul ci și trupul), Poesis iși joacă pe marea scenă a lumii propria-i dramă in registru tragico-burlesc. De pildă, apărind in **Norma**, ea este astfel descrisă de exaltatul adorator : „și pe cind orchestra incepu uvertura cu rugăciunea din **Norma**, Poesis căzu pe scaun intr-o atitudine visătoare cu capul lăsat peste umere și cu minile unite, astfel incit nu te-ar fi prins mirarea, dacă, răpit de acel cintec ce suia la cer, ea s-ar fi urcat... incet, nemișcată și tristă, ca sufletul unui inger murind, la ceruri, purtată ca pe nesimțite de aripile ei alb-argintiu". Deși „ingerească", anatomia ei insă este surprinsă dintr-o perspectivă cit se poate de atentă la detaliul plastic. „Voluptatea acelui sin de marmură", „visătoria acelei fețe palide indreptate spre cer", miinile „mici și albe unite ca pentru rugăciune", brațele „rotunde, goale, fragede, lăsate in jos ca și cind ar fi denunțat desperanța", corpul „ce sta-n genunche", iată deci trăsături care, impreună, „făceau un singur chip, un singur corp frumos, dulce, ideal — Poesis !" Este de subliniat că chiar de pe acum luăm cunoștință de faptul că viziunea sacralizantă asupra femeii, la Eminescu, nu presupune deloc deplina intruziune a elementului hieratic, cu efecte complet devitalizante.

Vitalismul voluptuos, oricit de sublimat, răzbate de peste tot. Este stranie constatarea că chiar și cind e surprins in stări de extaz de-a dreptul misticizant, portretul pare in chip aproape indefinibil „profanat" din aceleași pricini. Patima adoratorului se insinuează discret dar persistent, luind forma unei beatitudini erotizante subconștiente, convertită in proiecții descriptive onirice fantasticizante :

„Eu (...), care văzusem figura frumoasă a acelei fiice a pămintului, a acelui inger blond, eu il visam zi și noapte, și mi se părea că atuncea cind ingenuncheam la o icoană neagră de lemn din biserica noastră, cind dascălul murmura in strană lui rugăciuni intr-o limbă veche și mai mult slavă, pe cind preotul in altar iși inălța slabele sale mini spre ceruri, mie mi se părea că mohorita roșie icoană a Maicei Domnului din iconostas lua contururi din ce in ce mai albe, fața sa cea ștearsă și neințeleasă suflată de argint trandafiriu, părul său acoperit de maramă brodată cu aur părea că undoia in lungi și dezordonate bucle blonde ca aurul, ochii săi stinși de vreme păreau că lucesc ca două flori vinete, iar buzele sale sinte, galbene și inchise păreau (...) a murmura vorbe, pe cind haina cea plină de falduri și roșie devenea in ochii mei painjeniți albă ca gazul cel alb. În biserică, ochii maicei lui Dumnezeu, eu priveam, prin lacrimile mele amare de amor — pe acel chip drag inimii mele, pe Poesis".

Artisticește, este cu adevărat tulburător acest transfer al sacrului in sfera umanului, grație tensiunii emoțional-erotice in temeiul căreia se declanșează starea de adorație. Așa-zicind, motivul „femeiei-icoană" este departe de a se sustrage revelatorului fenomen de impurificare exercitat de presiunea lumescului și de a se inchide in sine, ermetizindu-se, de a rămine in misticismul său distant și intangibil.

Prin ricoșeu, o asemenea semnificativă alunecare in transa adorației divinizatoare cunoaște efecte dintre cele mai neașteptate și in cazul eroului, odată cu pierderea din partea acestuia a conștiinței propriei identități umane. Cu mintea infierbintată, Toma Nour trăiește sublim aberanta iluzie că iubirea pentru Poesis il smulge din condiția sa reală, conferindu-i privilegiul de a se afla el insuși in stăpinirea harului divin și de a se comporta ca atare. Demonia eroului capătă atribute demiurgice, punct constant de plecare al marilor aventuri fantastice proiectate in spațiul visului sieși suficient, ai căror protagoniști vor fi eroi eminescieni precum Dionis sau regele Tlà. Deocamdată, nu poate fi vorba de un mecanism clar definit sub raport doctrinar. Tinărul prozator valorifică mai mult instinctul demonic al eroului, făcind apel la datele intim pasionale ale psihologiei lui, la resursele ardent imaginative ale intelectului acestuia. Oricum, episodul anunță grandioasa blasfemie a lui Dionis care, incălcind pactul cu Ruben-diavolul și sfidind „semnul arab" de pe „doma Domnului", va avea cutezanța să ceară a fi el insuși stăpin absolut al universului : „Adeseori — in nebunie — uitam pe Dumnezeu — visam că eu is lumea cu miriade de stele și cu miriade flori, și-mi părea că-mi plac albastrele mele mări și instelatele mele ceruri, munții mei cei negri și văile mele cele verzi, nopțile mele cele de foc, imi părea că le plec toate și le-nchin cu tămiia vieții lor unei palide umbre de argint, ce-mi părea centrul lumei, umbră ce cobora razele soarelui ca pe o scară de aur — umbra Poesie". Primind un anume accent analitic, mai departe confesia eroului are in atenție „nebunia" de a sfida eternitatea timpului („Adeseori, imi părea că eternitatea nu mi-ar fi destulă s-o ador și că, imbrăcat in haina morții, eu, in luptă cu bătrinul timp, ii risipeam aripile și-l azvirleam in uitare"), pentru ca, la rindul ei, vocea rațiunii riguros structurată ca limbaj și din perspectivă conceptuală să fie și ea inconștient eludată („....mintea mea incetase de a-mi interpreta ințelesul vorbelor... uimit și nebun, vedeam in inchipuința fiecărui concept palidele conture ale divinei sale umbre"). În fine, avind la origine, acum, suferința lui Poesis pricinuită de moartea tatălui ei, starea de transă halucinatorie a lui Toma Nour se sublimează in narațiunea eminamente fantastică, semnificativă prin aspectul sinistru al mortului din cosciug, mișcindu-se : „căci nu vedeam decit cosciugul ce mi se părea plutind prin aer, nu vedeam decit pe ea topită de plins, alintind după cosciug de brațul unui om". Și mai departe, acest moment care anunță marile performanțe fantastice din **Avatarii faraonului Tlà** și **Moartea lui Ioan Vestimie** : „Ochii de foc a luminărilor de ceară dantau prin aer in noaptea bisericei ca stelele murdare și roșii... mortul din cosciug descoperit părea că se strimbă la mine și nurii cei negri și reci ai bisericei tăiau fețe urite și crepate prin pereți, cu ochii negri și cu capete strimbate de turbăciune".

Nicolae Ciobanu

MESAJ ȘI ACCESIBILITATE ÎN POEZIA TINERILOR

Colocviile «Luceafărului»

Sint accesibilitatea și mesajul două categorii implicate în fundamentaiul binom socioestetic constituit din opera de artă și „consumatorul" acesteia, cititorul, chemate să determine subtilul, imperceptibilul și aproape indefinibilul fenomen de atracție ori, din contra, de respingere a uneia din cele două entități față de cealaltă? Sau : accesibilitatea și mesajul sint ele insele categorii aflate necondiționat intr-un raport de interdeterminare, in așa fel incit luarea in discuție a uneia in afara celeilalte să fie exclusă? In fine, intrucit se poate susține că accesibilitatea și mesajul sint sau trebuie să fie elemente constituente indispensabile inseși judecății de valoare ? Iată, așadar, pe scurt, citeva din intrebările cheie care, avem convingerea, preocupă in chip egal spiritul creator (ne gindim cu precădere la reprezentanții săi tineri) și conștiința critică de azi. Articolele inserate in prezenta pagină iși propun să enunțe asemenea intrebări și, firește, să gloseze in marginea lor. Opiniile formulate, indrăznețe și, de aceea, uneori, controversabile și chiar contestabile poate, invită, sperăm, la continuarea discuției.

POEZIE ȘI EXISTENȚĂ

Mă număr printre criticii care nu socotesc drept rebarbativă folosirea cuvintului „mesaj" cu privire la **ceea ce spune** literatura și, pe cit imi stă in putință, incerc, atunci cind scriu, să decodific și să explicitez transmisiunea de sensuri către cititor a unei creații literare. Dealtfel, nici nu manifest aprehensiuni cum că practica criticii noastre actuale ar ignora in vreun fel incărcătura de semnificații a unei opere, surdă fiind la ce vrea să spună și cum spune opera respectivă.

Cred in critică, in critica bună, atentă intotdeauna la spiritul care animă o operă, la filozofia de viață specifică incorporată intr-un poem sau intr-un roman. Problema acestui adevăr omenesc, care echivalează cu cuvintul „mesaj", critica noastră (nu toată, desigur) și-o pune mai acut, mai tranșant ca oricind, după părerea mea. Asistăm la o radicalizare a conștiinței critice tocmai pe linia receptării mesajului unei opere, tocmai pe linia modului cum literatura face cunoscută, palpabilă, recognoscibilă condiția omului in circumstanțele unei istorii precise. Nu un mesaj dogmatic, al adevărului prefabricat in culise și formulabil lozincard este ceea ce interesează critica — și nici pe scriitorii adevărați —, ci un mesaj posibil a fi exprimat in multe feluri, dar neapărat legitimat printr-o experiență, printr-o materie vitală și autentică, printr-o morală consonantă a existenței și a scrisului.

O carte frumos scrisă poate transmite un mesaj al calofiliei, mesajul unui spirit inrobit de jocul pur sau monstruos al formelor ; un poem poate vorbi doar prin liniatura materiei puse in mișcare ori prin insuși „conținutul" lui sonor. Toate acestea sint valabile sub un anume aspect, sint și ele „mesaje", tot astfel cum există neindoielnic, chiar dacă poate părea paradoxal, un mesaj al obscurității, dar ceea ce interesează in primul rind, ceea ce interesează această lume a unui sfirșit de secol deloc generos, e confruntarea umană izvorită din sursele moralei și adevărului. Formele implicării și nu cele ale evaziunii certifică mesajul actual al unei creații literare.

Sint foarte interesante și parabolele și alegoriile in proză sau in versuri, și incercările de mitizare a istoriei, dar un spirit ce se ascunde după ele și face abstracție de condiția omului de aici și de acum e greu să ne convingă. Să ne convingă altfel decit de dotarea cu bogate insușiri literare. Ințeleg **mesajul**, mesajul real al literaturii ca fiind nu numaidecit de ordinul conținutului social mai precis, dar transpunerea in pagina scrisă a unui om prezent, discernabil, cu o gindire specifică și cu o filozofie de viață care să fie tot timpul de partea autenticelor valori umane. Un scriitor pentru care spiritul nu contează, pentru care noțiunile de dreptate, etică și adevăr nu spun nimic, nu va transmite nimic, nimic din ceea ce poate zgudui sau alerta o conștiință umană. Mesajul nu constă intr-o temă sau alta, ci intr-un mod de a te apropia și a trata o temă, insuflețind-o cu intreg proiectul tău uman. Nici o falsă accesibilitate nu poate intra in rezonanță cu straturile profunde ale acestei conștiințe, căci aceasta inseamnă nu de puține ori a face concesii conformismului. Limbajul profetic, limbaj aparent atit de accesibil cititorului in căutare de soluții de viață, necesită, de aceea, poate cel mai din plin, un „examen de autenticitate", o acoperire și o condiționare subiectivă a sa, un corespondent confirmat in portretul verosimil al autorului ce-l intrebuințează. Tunind și fulgerind impotriva nedreptăților de pe planeta „Pămint", beatnicii americani adoptaseră și un mod de viață voit sărăcăcios, capabil de a le susține in public profețiile. E drept că nu aceasta e dezlegarea credibilității și că publicitatea i-a imbogățit mai apoi pe acești pauperi de circumstanță, morala insă se menține. Cu alte cuvinte, nu se poate scrie o poezie „trăită" cu un spirit care nu o autorizează, care e impotriva ei. Conștiința modernă cere totodată o conștiință modernă a literaturii, a specificului ei, o conștiință pusă in gardă de faptul că limbajul literar are funcția de a exprima și de a ascunde sensul in același timp. Nu există accesibilitate in cimpul liricii moderne pentru cel care nu știe că un poem **este** și semnifică prin ceea ce este, or, acest lucru se invață pur și simplu. Orologiul literaturii nu poate fi dat inapoi, după pendula de acasă, a fiecăruia. Poezia, ca trăire a oricărui fapt de pe acest pămint, solicită o sensibilitate și o educare a sensibilității. Dar cum nu de teoretizări ducem lipsă, să vedem cam ce afirmă și cit este de accesibilă poezia tinără din clipa de față.

Accesibilitatea ei, de pildă, fără a implica in chip expres o ierarhie de valoare, mi se pare sporită față de poezia practicată de tineri acum două decenii. Este o poezie mai directă, mai de aproape vorbită, uzind din plin de formele oralității și ale dialogului. Nu se mai agită in mituri neguroase, nu mai străbate cimpii apocaliptice sau păduri premonitorii, nu mai descifrează tot soiul de semne și oracole, nu mai imaginează o faună ori o floră de pe alte tărimuri, ci coboară in stradă, se mișcă printre lucruri și vehicole familiare, observă, umilă și orgolioasă totodată, viața de zi cu zi. Nu o sperie civilizația, ci tinde la liricizarea cotidianului modern. E sincronă in evenimentele obiective și afective, atinsă rareori de teama incomunicabilității, pentru că are in genere incredere in cuvint pină la sporovăială și bufonerie. Este scrisă cu o conștiință dinăuntrul literaturii, astfel că limbajul ei modern ii permite să abordeze, cu primejdia saturației, chiar problemele literaturii. Raționalul o guvernează mai mult decit iraționalul, realitatea iși trage in cadrul ei partea leului față de inconștient. Ea redescoperă, alături de alte virste poetice, supremația realului, altfel zis, realitatea ființei și realitatea vieții, manifestind rezistență atit față de sublim, cit și de apocaliptic. Dacă „negurozitatea" era forma poeziei tinere de acum două decenii de a exprima parabolic un conținut, lirica de acum, cea tinără și nu numai ea, reprezintă un mod poetic adinc inrădăcinat in biografia epocii ; cu indrăzneală, curaj, responsabilitate. Aspectul „trăit", cu toate experiențele livrescului ce intovărășesc această poezie, e mult mai pregnant in partea ei viabilă decit altădată. Stilul **incrincenat**, prezumțios a cedat locul unui stil ironic ce-și poate arăta, nu de puține ori, trăsăturile, tăietura dramatică. Mai „terestră", mai nonșalantă, mai avizată, această poezie este, desigur, și mai accesibilă, mai elocventă asupra condiției umane, cu obligația insă, pentru cititor, de a renunța el insuși la multe din utopiile lirismului, la falsele lui sublimități și ingroșări de voce, la suspectarea laturilor apoetice dintr-un discurs liric. Prin cei mai buni reprezentanți ai ei, poezia tinără actuală iși pune, dealtfel, chiar problema rezistenței și persistenței poeziei, păstrind convingerea că poezia rămine totuși șansa ei de a supraviețui. Este un chip frontal de a așeza problemele poeziei care dă el insuși o măsură a contemporaneității. Poezia care spune **ceva**, ceva rupt din biografia omului și a epocii, printr-o implicare de substanță și autenticitate, este poezia cu cea mai sigură audiență. Mesajul ei ? Mesajul unor autori care știu ce e și cu ce preț se plătește literatura și care încearcă totodată s-o acomodeze cu existența.

Dan Cristea

O NOUĂ SENSIBILITATE

În general, vorbind despre accesibilitate, este necesară din capul locului observația că termenul denumește un **raport** intre autor și public iar nu o insușire intrinsecă a demersului artistic. Și, mi-aș ingădui să adaug, o insușire „involuntară", in sensul că nici un autor — fie el chiar tinăr, pentru că de poezia contemporană e vorba — nu premeditează să adapteze ceea ce scrie nivelului accesibilității. Dimpotrivă, reacția privește o punere de acord a poetului, viziunii sale ce țintește spre ideal și absolut, cu bunul simț neocolit de comoditate și prejudecată al publicului cititor.

Criteriul „nivelului cultural mediu", pe care definiția academică a accesibilității il reclamă, ar condamna incă mulți autori (deveniți intre timp clasici), multe opere la inaccesibilitate. Aici, inaccesibilitatea se confundă cu un asa-zis ermetism, sau cu o așa-zisă opacitate comodă care se teme de „zguduiri", vorba lui Caragiale ? Fața nevăzută a ghețarului ce sălășluiește in fiece operă dezvăluie la intervale de timp niveluri de interpretare noi, nebănuite pină atunci. Prin astfel de procese au trecut și, Eminescu și Caragiale (indrăznesc să vorbesc de Caragiale atunci, sau mai ales, cind e vorba de poezie) și Ion Barbu, și Bacovia și Nichita Stănescu. Au devenit ei mai accesibili ? Dimpotrivă, fiece nouă interpretare nu a fost decit o rază alunecind pe infinitele fațete ale operei, degustind momentul intilnirii cu o nouă semnificație, dar atit, pentru că opera de artă nu este o șaradă ce se cere explicată in cele mai mici amănunte.

Ion Barbu spunea că un poem, dacă admite o interpretare, atunci admite o infinitate de interpretări. Pentru fiecare categorie de „public" accesibil va fi alt nivel, alt strat al operei. Astfel, un poem poate fi lăudat pentru frumusețea imaginilor, pentru muzicalitate, pentru echilibrul desăvirșit al construcției și, cu toate acestea, să nu fie pe deplin ințeles, ori să fie ințeles in mod diferit. Cu **mesajul** pe care il degajă poemul, lucrurile se complică ; de cele mai multe ori, din comoditate, din precauție, termenul e redus la : „spune sau nu spune ceva poetul X ? In acest fel, **a spune** devine egal (intr-o falsă egalitate) cu **a comunica**. Cum poemul modern este adesea un poem de **stare** esențial nu este a te angaja intr-o coerență a spunerii ci pur și simplu a comunica, a transmite. Pe de altă parte „mesajul" determină gradul de accesibilitate. Un poem puternic ancorat in real, in care cititorul poate recunoaște elementele ce-i compun existența, are mai multe șanse să-i ciștige increderea. Dar această observație trebuie cu grijă ferită de tot felul de exagerațiuni. Cei care se tem că autostrada, benzinăria, orașul in fascinanta lui expansiune vor eclipsa căderea Troiei ori lacrimile lui Ovidiu la Pontul Euxin nu fac decit să tragă un fals semnal de alarmă.

În poezia scrisă in ultimii ani, importantă mi se pare bătălia care se dă pentru ciștigarea cititorului, pentru atragerea lui de partea poeziei. În acest sens, poemul modern este aidoma unui urias cablu de comunicație prin care se transmit simultan idei, sentimente, semnificații, atitudini fixate intr-o unitate emoțională, spațială, temporală pe care aș numi-o **stare de spirit**. În balanța planurilor ideal și real, poezia actuală, caracterizată printr-o accentuată priză la real, folosește cel de al doilea plan in sprijinul **formei**, in spiritul corelativului obiectiv de care vorbea Eliot.

Există insă o premiză esențială ce susține această ecuație : premiza autenticității. Cu toate că nu a fost inclusă in enuntul acestei discuții, ea mi se pare hotăritoare, nu atit pentru validarea demersului poetic, cit, mai ales, prin posibilitatea oferită de a **integra** acest demers intr-o structură mai largă pe care o numesc **tradiție**. Astfel, poezia ultimilor ani aduce cu sine un semn de vădită radicalizare a viziunii dar și a atitudinii morale a scriitorului, o avalanșă de realitate, tulburătoare in complexitatea ei, grefată pe o adincire (o re-inventare, așa cum dragostea și poezia și revolta se cer re-inventate) a temelor și motivelor ce-au tulburat dintotdeauna spiritul uman, nefiind nicidecum o ruptură in tradiție ci, dimpotrivă, o continuare, o prelungire firească, chiar necesară.

De altminteri, această **poetică** ce aglutinează un intreg arsenal de termeni tehnici, un vocabular modern, aduce după sine și o **atitudine** nouă, un alt mod de a privi, de a reacționa și de a răzgindi in cuvinte miracolul existenței, al universului.

Este ceea ce eu numesc, incă instinctiv, incă nelămurit deplin, o nouă sensibilitate. Un fel de a visa și de a-i face pe oameni să viseze altfel decit pină acum.

Traian T. Coșovei

SAECULUM

A incerca să te eliberezi de durată, adică de fericirea și privațiunile la care se supune ființa dominată de conștiința dispariției sale, chiar dacă intr-un punct incert, indeterminabil pe scara timpului, deci a incerca să abolești insăși această categorie copleșitoare a Timpului, iată unul dintre visurile artei moderne. Această depersonalizare urmărită cu obstinație, practică și teoretică, in literatură, pictură, muzică etc., acest efort major de a te lepăda de o dominantă a existentului, și, ca reflex, al iluziei sale, adică a nonexistentului, a imaginii inverse din oglinda care te urmărește de pe marginea drumului către absolut (absolut !), această uriașă, fantastică mutilare, dar numai prin care se mai poate zări ceva din utopia salvării, nu se poate să rămină fără urmări, așa **că proiectul artistic al omului (abstract, nu ?)** se reduce la o singură dimensiune : un ins spațial, neutral, eliberat de angoasa timpului, a sensibilității sale la gindul morții, adică, iată, ipoteticul om veșnic, incoruptibil ca și materia veșnică, o adevărată **mathesis universalis !**

Feerie sau coșmar, fapt este că din noul roman au inceput să dispară personajele cu toată trena lor de complicații și pretenții psiho-caracterologice, muzica a sărit din formele, din viziunile și confesiunile ei sfisietoare și romantice pentru a deveni concretă, pictorii au inceput să se uite cel puțin cu mefiență, dacă nu de-a dreptul urit la realism dorind să redescopere realul etc., etc., adică in locul efectelor (imaginile noastre subiective, trăirile, reflexele psihice) trebuie descrise cauzele (lumea obiectivă care ne inconjoară și ne determină), in locul universului omului temporal ingrozit de propriile sale fantasme, universul omului spațial, capabil să se retragă liniștit, seren, indărătul formelor nemuritoare ale lucrurilor.

Desigur, acest nou limbaj poetic, cu funcțiile sale specifice, diferite de la epocă la epocă, dar și in cadrul aceleiași epoci tinind seama de varietatea receptorilor (fatală !) a unei opere, nu a apărut din senin, din capriciul și extravaganța unor artiști dornici de o originalitate cu orice preț (chiar cu prețul renunțării la artă), numai și numai pentru a-și impune un punct de vedere arbitrar care să-i izoleze și deci să-i individualizeze mai pregnant de confrații cu o percepție academică, supusă canoanelor didactice verificate de istorie asupra lucrurilor ! Dimpotrivă ! Arta nouă, oricit de puțin spectaculoasă ar părea spiritului nostru obișnuit cu trăiri și conflicte sublime, a izvorit dintr-o nouă lectură a situației omului in lume, iar această lectură nouă a fost determinată nu de o conștiință modificată a unei lumi vechi, ci de modificarea radicală a acesteia, de revoluția care s-a produs in sinul valorilor noastre tradiționale. Atenția mărită cu care este acum scrutată lumea obiectelor este nu numai o consecință a invadării, a umplerii vieții omului civilizației noastre de către ele, dar (și nu intimplător !) chiar urmarea logică a greutății tot mai mari pe care a inceput s-o aibă viziunea laică, materialistă asupra diferitelor doctrine și curente spiritualiste, secularizarea unor momente și stări de conștiință considerate ca făcind parte dintr-o ordine sacră, imuabilă și transcendentă.

In ce măsură cei mai tineri poeți români răspund, se acordă sau intră in relații de contrarietate cu exigențele majore și minore ale acestui **saeculum** (și cind spun **saeculum** ințeleg atit sensul de spirit al veacului așa cum se găsește la Lovinescu, dar și pe acela de **generație**, — aprox. 33 ani — cum ne interesează aici, primul sens fiindu-i genul proxim, al doilea diferența specifică) formele diverse ale expresivității prin care se individualizează, dar și, mai ales, aerul de epocă, de faptul că respiră sub același gigantic acoperiș al lumii, iată o temă de meditație critică pentru ca aceasta să devină și pertinentă. Căci nu-mi aduc aminte de vreo perioadă literară in care să fi apărut, să se fi impus ca in ultimii 2—3 ani un număr atit de mare de poeți buni și foarte buni (pentru a nu se crede că eu exagerez, vă dau aici o parte din nume, să vă puteți face o idee despre această adevărată tornadă de talente, mari și mici : Ioana Ieronim, Nazaria Buga, Ioana Crăciunescu, Magdalena Ghica, Mariana Bojan, Mariana Marin, Marta Petreu, Nichita Danilov, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, Petru Romoșan, Ion Mureșan, Mircea Cărtărescu, Eugen Suciu, Ion Stratan, Matei Vișniec, Emil Hurezeanu, Lucian Vasiliu, Liviu Antonesei, Ion Monoran) și... destul ! strigă cititorul și, nu o dată, criticul exasperat. Dar eu cred că lumea bună trebuie să-și păstreze calmul și să sondeze dacă nu cu detașare (dar nu o detașare ironică !), atunci cu răceală această adevărată mină de aur pentru un studiu de sociologie literară, pentru care dau citeva repere de ordin temporal :

Dacă in anii șaizeci au apărut, relativ grupat, 7—8 poeți impunindu-se mai ales pentru că ocupau un loc gol, sau golit de practicile aberante ale proletcultului, in următorii ani, pină spre șaptezeci și cinci, s-au mai afirmat, de cite unul singur, incă vreo zece pentru ca apoi, in 2—3 ani, să vină catastrofa : apar in grup cel puțin 20 de poeți ! Criticii, cu rare excepții, sint uluiți (și vexați in amorul lor propriu, ca un astronom care n-a prevăzut la timp apariția unei comete cu coadă de balaur), cititorii nu mai puțin, și trag concluzia (pe care eu o declar ritos, eronată) : așa ceva nu există, seamănă cu toții intre ei, au fost trași la indigo, din cauza asta au apărut ca o avalanșă peste noapte !

Ei bine, nu. Cei din anii șaizeci s-au impus imediat, cu minime excepții, pe un teren secătuit, incenușat de dogmatism. A urmat o perioadă relativ calmă cind, cei care veneau, solitari, aduceau cu ei nu numai o etică umanistă, dar și o estetică adevărată care avea să fertilizeze din nou și să redea sensul major (atita vreme pierdut) al artei. Astfel că, după ani, s-au refăcut stabilitatea și echilibrul unui teren in derivă, in convulsii, incit poetul tinăr acum a pășit pe el in siguranță, a putut să se exprime in deplină libertate, știind că nu va mai fi repezit de pe stinca tarpeiană, că nu va mai fi zguduit și aneantizat de cutremure artificiale. Iată cauza generală pentru care, sociologic vorbind, proaspeții debutanți de acum pășesc fără complexe in căutarea unui destin artistic propriu (unii pot irita, poate, prin zelul lor de a face o carieră socială pretimpurie, dar nu aceasta ne interesează acum). Aceasta ar fi diferența specifică, modul particular de apariție și manifestare a tinerei generații (un sens al lui **saeculum**). Genul proxim de a fi al acestor poeți, modul lor de a se integra spiritului veacului (celălalt sens al lui **saeculum**) se poate vedea in abordarea mai dezinvoltă a realității, in renunțarea la tot felul de misticisme, poncife socio-psihologice, intr-un cuvint, printr-o angajare in concret (un concret real, nu utopic, un concret cuantificabil, nu fantasmagoric), mai eficientă, mai funcțională, dar fără să-și piardă adincul umanism. Astfel incit datoria lor uriașă pe care trebuie să și-o asume in dinamica social-istorică a prezentului este aceea că operele lor artistice izvorite din contemplarea activă și pasionată a spiritului nemuritor al neamului să cheme generațiile viitoare care ne vor judeca, să exclame la fel cu inaintașii noștri : „Biruit-au gindul !"

Dan Laurențiu

atelier literar

poșta redacției

AURELIAN DIN ORADEA : Mai ales în „Strandul" (celelalte, mai puțin consistente și edificatoare) se întrevăd aptitudinile prozatorului. Firește, nu le putem referi la șansele romanului (care implică, după cum știți, condiții și rigori speciale, experiență multiplă, etc.), dar premisele unei evoluții pe această cale par să existe și sperăm ca răspunsul editurii să fie cel așteptat.

I. DIACONU : Într-adevăr, vă „umblă mintea" — cum ziceți — dar nici condeiul nu stă pe loc ! Din joaca dv. (chiar dacă nu întru totul gratuită, ba chiar legată de „bucuria de a mai scrie", ceea ce e foarte lăudabil și cu totul binevenit) a ieșit un fel de poveste de dragoste la „perfectul simplu", o iubire în racursi epistolar, interesant (chiar dacă, deocamdată nepieptănat, pestriț, cu multe dispersii și incidente colaterale, schimbări nemotivate de ton, viteză, adresă, etc., ba, uneori, chiar și de „mină", ca în finalul — pag. 10 — inferior, deplasat). E un punct de plecare (poate chiar mai mult) care vă obligă să vă luați, în fine, în serios ! Ar mai fi, desigur, multe de spus (sperăm, de pildă, să reluați proiectul abandonat atît de ușor acum un an !).

V. FLOROIU : Lunga pauză nu prea v-a priit. Prea multe pagini de improvizație grăbită, neinspirată, dezechilibrate și bălțate, cu dungi de cronică rimată și parodie („La moartea mea", etc.), ori versificări neglijente, pline de hirtoape („Cel neînfrînt „Expasiune", etc.), adică, la urma urmei, „poemele din ce în ce / mai strîmb de sub rîndea ieșeau"... Nu s-ar putea spune că vestile și planurile din scrisoare ar fi rele (recăpătarea unui echilibru, a unui tonus normal e, mai ales, un lucru prețios !), dar se simte nevoia de școală, de disciplină și metodă, a gîndirii, a gustului artistic, etc., bunuri esențiale pe care numai un cadru de studiu riguros, ritmic, sub mîna unor dascăli competenți și experimentați, vi le poate apropia. În cîteva din pagini, supraviețuiesc, de bine — de rău, și bunele semne de început : „Elixir", „Întemnițatul", „Lăutarul mizeriei", poate și „Omul roșu".

DOINA SETRAȘU : Dialogurile sînt vioaie, „scenice", dar în ambele cazuri, nu duc nicăieri și nu rezolvă nimic. Or, în teatru (mai cu seamă) nevoia unei finalități, a unui „deznodămînt" (măcar în perspectivă), e, în mod obișnuit, imperioasă și nu se poate eluda (decît cu prețul unor excepționale compensații pe alte planuri).

F. RĂSTOACĂ : Lucruri slabe, improvizate, superficiale ; v-ați apucat de treburi pentru care n-aveți priceperea pregătirea, experiența necesară. Sfatul care vi s-a dat, să vă încercați puterile în proze scurte, folosind propria experiență de viață, e, de bună seamă, cel mai potrivit (Ca să nu mai vorbim, încă o dată, și despre „zăbava" studiului, pe cărțile marilor meșteri ai genului !...).

RODICA ATANASIU : Deși condeiul e încă nesigur, lipsit de experiență „sunetul" dialogurilor nu e întotdeauna autentic, etc.), există în paginile trimise (mai ales în „Sunete", „Urare" — cam precipitată, totuși, fără motivații suficiente și convingătoare) destule semne bune și promisiuni care să justifice continuarea eforturilor pe acest drum.

D. IONAND : Mult mai bine acum, mai ales ca economie a mijloacelor și ca dozaj (ideal) al celor două planuri, real și fantastic (sau doar fantezist...). Sînt, însă, de data asta, și niște implicații delicate (din păcate, nu chiar într-un plan fantastic !...).

MARIUS NICOARĂ : Bine scris, cu vervă și viteză într-adevăr cinematografică. Rămîne de văzut cum vor izbuti regia și aparatul de filmat să dea o explicație și un sens desfășurărilor halucinante din partea a doua a textului.

MAITREYI : N-a fost nici o ironie (sau, oricum, mai de grabă o aderare benignă, duioasă și melancolică). Am considera, cumva, prea **stricto sensu** afirmația dv. („știu să deosebesc binele de rău" — sau „răul de bine" — n-are importanță variantă) și, dincolo de aspectul ei obișnuit, ni s-a părut o afirmație uriașă, mult prea liniștită și categorică (față de atît de relativa, șubreda, înșelătoarea condiție reală pe care o acoperă), o afirmație care, în fond, reprezintă un veșnic deziderat, o aspirație neistovită, către un ideal neatins și de neatins (decît poate pentru marii înțelepți, de excepție, ai lumii !...), Gîndiți-vă puțin la viața noastră de toate zilele : de cîte ori greșim, șovăim, ne înșelăm (uneori, copilărește) în această fundamentală opțiune !... Am salutat, deci, cu un zîmbet nostalgic enorm, inocența dv. prezumție ! (Dar **mea culpa**, răspunsul nostru a fost, desigur, frugal și neexplicit, dacă a permis atît de grave interpretări). „Zona înflorită" există, însă, e zona cea mai întinsă, și sînteți, probabil, unul din marii ei beneficiari !

IULIANA OANCEA : E prea puțin, ca să ne putem face o părere. Reveniți.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Aș fi vrut să fug

Aș fi vrut să fug
dar aerul devenise prea dens
zidurile se apropiau
sub mortarul căzut
vedeam aripi fosilizate
în cărămizile de turbă
urmele unor gesturi
direle unor priviri
traiectoriile unor zboruri
trecute petrecute

azi dimineață m-ai întrebat:
ce e cu tine?
timpul, am spus
tu priveai urma mîinii mele
care descria un gest explicativ
prin aerul dens

eu priveam dîra privirii tale

CONSTANTIN GAVRILĂ

Noiembrie

Plouă
peste cărămizile triste,
fularele fluturâ-n vînt
cenușii
și iluziile nucilor
cad palide
peste orfelinat.
Pe banca din parc
și-n alte toamne
cu nuci
se naște o frunză
și din șanțul
cu frunze moarte
cresc
aburi de pîine.

SANTIAGO TEVEANU

Dă-mi mîna

Mi-am pus o mănușă de bumbac
să mîngîi un cactus
pînă va zvîcni floarea cea roșie
Mi-am pus o dorință ca un motto :
„să vreau să-ți scriu
să vrei să-mi răspunzi"
Dă-mi mîna să-ți așez
un pumn mic în ea
și scoate-mi mănușa.

MARCELA MARINICĂ

Desene de Gabriela Ciobanu

Cînd bujorul din vază începu să se scuture

Noaptea se întorcea pe partea cealaltă
Ca o femeie
A cărei cămașă se descheie
În somn,
Și suspină în vis.

Lucrurile erau toate în jurul meu :
Și scrumiera, și toreadorul,
Și apa în flautul țevilor,

Mai era și zgomotul trenurilor,
Și vapoarele-n radă, chemînd,
Și-n memoria mea inutilă, ridicolă,
Chipul acelei femei, surizînd,

Cînd,
Bujorul din vază începu să se scuture!
Fiecare petală cădea ca un fluture,
Ca un fluture-lacrimă,
Rînd pe rînd, tot mai tare.
Mi-am spus atunci: „Bujorul ăsta moare"!
Și l-am privit. Era desfigurat, de ce s-ascund?
Era un bujor muribund.

Și, cum închizi pleoapele celor ce-au uitat,
I-am smuls și cele două petale
Rămase,
Apoi am îngenunchiat.

RADU ȘUIU

Ana Frank

A fost chinuită o floare,
Tăcerea i-a pus mîna la gură
De-atîtea ori
Apele îi certau strada
Că n-o ajută,
Răcoarea avea miros adînc de cizmă,
Soarele rar ajungea
Cu vîrful degetelor pînă la ea
Un glonte i-a scris
În inimă
Numele întins
Ca un pod pentru copiii noștri.

MIHAI VICOL

Cronicar

Sînt hotărît să însemnez
tot ce se-ntîmplă
în această fulgerătoare
trecere a mea prin lume.

Dimineața se-ntîlnește cu amurgul atît de repede
că n-are timp nici chipul bine să și-l lepede.
Dar gîndurile, dar sentimentele care mi-aparțin
îmi umplu viața
așa cum vinul umple cupele cu vin.

Mai sînt întîmplările,
devenirile...
Mai sînt mările
care se zbat ziua și noaptea
neliniștite...

Mai sînt stelele care ard
și cîmpurile care înfloresc,
un suflu fierbinte care colindă prin toate,
prin tot ce e pămîntesc
și nepămîntesc...

Toate graviteză în jurul meu,
m-alungă, mă cheamă,
mă unesc și mă destramă...
Blînde sau rapace,
o clipă nu-mi dau pace.

Eu
de la pupitrul meu de comandă
trebuie să văd, să simt și să scriu
pentru ca toate să mai fie
cînd n-o să mai fiu.

EMIL GAVRILIU

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Vineri 5 martie 1982, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au participat, ca invitați, redactorii șefi ai publicațiilor editate de Uniunea Scriitorilor, care nu sînt membri ai Biroului.

Ordinea de zi a fost următoarea : — Informare despre activitatea Uniunii Scriitorilor în perioada ianuarie—martie 1982 ; — Sarcini ce revin publicațiilor editate de Uniunea Scriitorilor în lumina recentelor documente de partid și a cuvîntărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu ; — Despre unele probleme privind orientarea ideologică a revistelor editate de Uniunea Scriitorilor ; — Aprobarea Bugetului de venituri și cheltuieli al Uniunii Scriitorilor și al Fondului Literar al Scriitorilor pe anul 1982 ; probleme cu privire la rentabilizarea publicațiilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori ; — Aprobarea noii liste de pensii pentru unii membri ai Uniunii Scriitorilor și pentru unii moștenitori de scriitori ; — Informare despre cea de-a 18-a Consfătuire a conducerilor de uniuni de scriitori din unele țări socialiste ; — Probleme curente.

Materialele de bază ale ordinei de zi au fost prezentate de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **George Ivașcu**, director al revistei „România Literară", **Ioanichie Olteanu**, redactor șef al revistei „Viața Românească", **Traian Iancu**, director administrativ al Uniunii Scriitorilor, **Constantin Chiriță** și **Alexandru Balaci**, vicepreședinți ai Uniunii.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul : **Ion Dodu Bălan, Geo Bogza, Mircea Ciobanu, Aurel Covaci, Ovid S. Crohmălniceanu, Dan Deșliu, Ștefan Aug. Doinaș, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Paul Everac, Nicolae Dan Fruntelată, Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Hajdu Győző, Hedi Hauser, Ion Hobana, Mircea Iorgulescu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, Letay Lajos, Bujor Nedelcovici, Octavian Paler, Aurel Rău, Petre Sălcudeanu, Dinu Săraru, Eugen Simion, Corneliu Sturzu, Violeta Zamfirescu.**

Ședința de lucru a Biroului a fost condusă de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

TINERETUL ȘI PATRIA

Urmare din pag. 1

făcea eforturi evidente pentru a acapara puterea politică, a știut să arate calea adevărată pe care trebuia să meargă tot ce era mai bun, mai înaintat din rîndul tinerei generații din România. Datorită acestei linii politice patriotice, marea masă a tineretului muncitor de la orașe și sate, a elevilor și studenților, tineri români, maghiari, germani și de alte naționalități, cuprinși într-un larg curent democratic, antifascist, s-au aflat pe poziții ostile fascismului, au afirmat o atitudine hotărîtă, combativă față de manifestările lui huliganice, retrograde, situîndu-se de acea parte a barcadei de pe care se acționa în sensul intereselor majore ale națiunii : menținerea democrației, salvgardarea independenței și integrității României, grav amenințată de politica agresivă și revizionistă a statelor fasciste.

Întreaga istorie a U.T.C. din tumultuoasele decenii 4—5 ale secolului nostru, toate marile izbînzi obținute de aceasta sînt indisolubil legate de activitatea remarcabilă a tovarășului Nicolae Ceaușescu — pilduitor exemplu pentru tînăra generație prin energia, patriotismul înflăcărat și devotamentul față de cauza clasei muncitoare, față de interesele majore ale poporului — activitate care a imprimat acțiuni revoluționare a tineretului forță și dinamism organizatoric, angajare fermă și dăruire plenară în procesul viu al creației istorice.

O demonstrează cu prisosință contribuția secretarului general al partidului la activitatea Comitetului Național Antifascist, creat în vara anului 1933, în conducerea căruia s-a aflat din însărcinarea partidului comunist ca reprezentant al tineretului democrat din Capitală. Strălucita sa capacitate organizatorică, dîrzenia, combativitatea revoluționară și patriotismul înflăcărat aveau să-l situeze pe tînărul comunist Nicolae Ceaușescu în primele rînduri ale mișcării antifasciste, dobîndind, în scurt timp, stima, admirația și prețuirea tineretului revoluționar, ale muncitorimii în mijlocul căreia se afla în permanență.

Înfruntînd cu curaj teroarea neînduplecată, mereu drept în fața nedreptății, cu o nestăpînită sete de învățătură din cărțile citite noaptea cu nesaț în celulele Doftanei, dar și din cartea vie a luptei — tînărul comunist Nicolae Ceaușescu și-a urmat cu nedezmințită credință destinul revoluționar. Însușirile sale deosebite, verificate în numeroase acțiuni revoluționare de amploare, inițiate de partidul comunist, și-au găsit un larg cîmp de manifestare în activitatea pe care a desfășurat-o după eliberare din închisoare (decembrie 1938) pentru pregătirea și desfășurarea marii manifestații antifasciste și antirăzboinice din București de la 1 Mai 1939. Este aceasta un moment deosebit de important al luptei revoluționare din România în desfășurarea căruia și-a făcut remarcată prezența și tînăra militantă a P.C.R. Elena Petrescu (Ceaușescu), despre a cărei activitate revoluționară, antifascistă și patriotică se fac dese referiri în documentele vremii.

În perioada grea a dictaturii militaro-fasciste și a războiului hitlerist, Uniunea Tineretului Comunist a fost cea mai importantă organizație de masă condusă de partidul comunist și apropiată acestuia, constituind cu adevărat rezerva de cadre și principalul său ajutor.

Tineretul patriotic s-a constituit într-o însemnată contribuție la pregătirea și înfăptuirea marelui act al renașterii noastre naționale — revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

Angajat ferm pe calea profundelor transformări social-economice, politice și culturale, transformări specifice procesului de trecere de la capitalism la socialism, Partidul Comunist Român a aplicat o strategie revoluționară suplă care i-a permis să atragă pe făgașul noului flux al istoriei, alături de clasa muncitoare și țărănime — ca aliat principal al ei —, un evantai foarte larg de forțe sociale interesate, într-un fel sau altul, să ia parte activă la implinirea a ceea ce propuneau comuniștii. În acest context istoric, tînăra generație nu numai că și-a regăsit, în perspectivă istorică înfățișată de partidul comunist, propriile sale aspirații dar, prin intermediul organizațiilor politice și profesionale în care se încadrase, indeosebi al U.T.C., și-au putut formula opțiuni concordante cu noul sens al istoriei ; s-a încadrat în tumultul revoluției democrat-populare, iar apoi al revoluției și construcției socialiste ; s-a angajat plenar în efortul general al națiunii de făurire a unui nou edificiu social-politic — acela al societății socialiste.

În spiritul concepției partidului nostru cu privire la locul și rolul tineretului în întreaga viață social-politică și economică a țării, Uniunii Tineretului Comunist îi revine un rol de cea mai mare importanță — acela de a uni eforturile tuturor tinerilor, fără deosebire de naționalitate, pentru înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare economică, de propășire necontenită pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și a construirii comunismului în România.

Dramatism și realitate istorică

Urmare din pag. a 8-a

tate și a impulsurilor „neviciate" de prefăcătorie și convenții. *Zebica*, un mic cap de operă, trece în revistă viața ce culminează în nebunie a unei porcărese dintr-un sat sloven, urîtă, șchioapă și tarată de un semn care o desfigurează. Dar ce voință de dragoste, cîtă nevoie de căldură umană poate fi contemplată în existența grotescă a porcăresei Zebica ? Personajul este tratat cu atîta detașare și cu atîta înțelegere în același timp, încît pare arhetipal, iar detaliile realiste sînt uitate de cititor pe drum. Rămîne numai tiparul etern al feminității. Cu adevărat, o asemenea performanță cere vocație neobișnuită de a crea tipologii umane de neuitat !

Disonanța unei zile de toamnă dezvoltă motivul conflictului dintre atașamentul față de familie și fidelitatea față de propriile convingeri. Mecanismul implacabil al răsbunării macină o familie în care se găsesc personalități divergente, ținute împreună de solidaritatea naturală a progeniturii față de părinți. Dacă în alte nuvele din volum am avut de-a face cu mișcări elementare ale sufletului omenesc, aici scriitorul se oprește și asupra cutelor mai subtile, asupra relațiilor dintre individ și normă socială, dintre personalitate și istorie, dintre aparență și adevăr în societate. *Suferințele lui Jakob Drozg* reia aparent o temă comună în spațiul nostru, aceea a activistului care retrogradează. În cele din urmă ne dăm seama că este vorba de posibilitatea manipulării maselor și de lipsa de recunoștință față de bunele intenții ale spiritelor intransigente din punct de vedere moral. Deși mai puțin valoroasă, nuvela conține sugestii interesante de problematică psihologică și socială. În totul *Dragoste interzisă* este un volum de nuvele cum rar ne-a fost dat să citim în ultima vreme de la un autor contemporan, căruia am dori să-i vedem traduse și romanele, operele care l-au făcut faimos pe meridianele literare ale lumii.

REVISTA STRĂINĂ

● **POETUL BIELORUS VASILI VITKA** este autorul unei interesante cărți **Copiii și noi**, incitantă din punctul de vedere al considerațiilor în legătură cu procesul educațional. Vitka este un reputat autor de cărți pentru copii, autor de metode pedagogice noi, despre care declară el însuși : „La baza ei se află experiența populară, acumulată de multe generații. Eu și-a găsit întruchiparea în jocuri, ghicitori, glume pe care le utilizez în limite rezonabile în cadrul lecțiilor. Am încercat să-i atrag pe copii la elaborarea unei povești. Pentru aceasta am recurs la propriile mele amintiri din copilărie, cînd părinții, care adesea nu aveau o poveste pregătită din timp, improvizau, folosind și imaginația noastră, a copiilor".

● **THOMAS MANN** cunoaște un neobișnuit succes pe... ecrane. Nu mai puțin de trei romane ale sale au constituit punctul de plecare al unor filme aclamate de critica de specialitate din Germania federală. În mod special „Aventurile lui Felix Krull" s-au bucurat de sufragiile comentatorilor. Avînd în rolurile principale pe John Mouder-Brown și Dispina Pajanou, pelicula îl aduce în fața spectatorilor pe Thomas Mann însuși, în chip de personaj al filmului, jucat de un celebru umorist, Loriot. Aventura picarescă a cunoscutului escroc de talie europeană relevă un autor înclinat spre relativismele și ambiguitatea esențială a societății timpului său.

● **CARTEA** autorului polonez Wieslaw Kielar, „Cinci ani la Auschwitz", cunoaște un răsunător succes, pentru adîncimea analizelor și luciditatea cu care radiografiază universul concentrațional. Comentatorii remarcă stilul rece și enigmatic, caracterul de fișă clinică al acestei cărți comparate numai cu literatura pe temă asemănătoare a lui Tadeusz Borowski, autorul „Lumii de piatră". Pierre Pachet conchide : „Ceea ce Borowski a făcut cu pasiune în nuvelele sale de o poezie dureroasă, Kielar reconstituie calm, aproape cu răceală. Din acest punct de vedere, această carte importantă este aproape de nepătrunș.

● **FERNANDO CLAUDINE** este autorul unei excepționale lucrări intitulate „Marx, Engels și Revoluția de la 1848". Reputatul gînditor spaniol, comunist cu solidă formație ideologică, întreprinde o analiză istorică cu repercusiuni asupra poziției actuale a marxismului, a teoriei revoluției și a consecințelor sale în ceea ce privește mișcările de eliberare națională din țările în curs de dezvoltare. Maurice Agulohn de la **Quinzaine Litteraire** afirmă : „Întrarea în bătălia istorică mondială a continentelor extraeuropene lansează o provocare justificată raționalismului nostru ; așa s-a întîmplat într-o oarecare măsură la 1848, cînd explozia vechii Europe a incitat ideile clare ale marxismului incipient".

● **ANTOLOGIA** lui Michel Déguy și Jacques Roubaud, „20 de poeți americani", constituie o lucrare în posesie de către cititorul de azi din Franța a unui fenomen literar extrem de amplu și de divers în profunzîunea lui incomparabilă. Cel puțin aceasta este concluzia criticului Paol Keineg, într-o prezentare amplă, ilustrată cu poeme traduse de autori reputați cum sînt Joseph Guglielmi, marele critic antistructuralist și Roger Giroux, sau Roger Cailloix. Gama pe care se deschide această antologie merge de la poeții deja clasicizați, cum sînt Wallace Stevens și Williams Carlos Williams pînă la Larry Eigner sau Rosemarie Waldrop mai puțini cunoscuți chiar în Statele Unite. Criticul conchide : „Dacă «20 de poeți americani» ar fi publicată astăzi chiar în Statele Unite, în versiune engleză, ea ar face senzație. Mulți ar fi tineri poeți de astăzi din atelierele de poezie sau la cursurile de **creative-writing**, care ar învăța destule asupra stării propriei lor poezii".

● **UN AMPLU ARTICOL** al lui Serge Fauchereau trece în revistă patru cărți în legătură cu dezvoltarea istorică asupra suprarealismului din Belgia. Cunoscutul critic se referă la lucrările lui Paul Nougé, Marcel Lecomte, Louis Scutenaire și Jean Glineur. Este formulată, de asemenea, exigența justificată de a reîua și alte lucrări reprezentative pentru un fenomen literar altădată atît de înfloritor și de plin de consecințe în ceea ce privește înnoirea limbajului poetic : „Desigur, Paul Nougé, Marcel Lecomte, Louis Scutenaire, Achille Chavée, nu sînt nume necunoscute (Avertismentele lui André Breton, Jean Paulhan, Paul Eluard sau Francisc Ponge ne-au asigurat asupra importanței pe care trebuie să le-o acordăm). Pînă de curînd, ei treceau drept autori de negăsit. În acest fel se aflau în marea primejdie de a nu avea publicul pe care-l merită, încă mai mult în Franța decît în Belgia. Este adevărat că înșiși confrații lor francezi n-au făcut niciodată eforturi prea mari pentru a le da locul pe care-l merită, iar preasta cunoaștere a cărților lor li se datorează în întregime".

PRIMIM LA REDACȚIE

Critica pătimașă ajunge să fie oarbă

Inițial nu voiam să răspund la invectivele plăsmuite de Ion Petrică din „Infidelele» nu sînt totdeauna frumoase", apărute în **Luceafărul** nr. 5. Uimit de violența tonului, un coleg absolut neutru, caracterizîndu-i gestul drept „o lovitură sub centură", m-a sfătuit să vin cu unele precizări. Și n-a fost singurul. Fac acest lucru, în orice caz nu din dorința de-a mă justifica, cum și-ar putea închipui P.I.

Citind articolul m-am bucurat că P.I. agreează ideea privind necesitatea apariției, și singura de altfel justă din tot demersul lui alambicat, a unei **Antologii de poezie contemporană poloneză**, căci despre aceasta e vorba în rechizitoriul făcut, „mai ales pentru o literatură care a dat lumii trei laureați ai Premiului Nobel".

Că **Antologia** a fost îndelung așteptată și bine primită o dovedește, în primul rînd, epuizarea ei grabnică din librării. Lucru firesc, datorită interesului real de la noi față de lirica poloneză, constatîndu-se că atît lucrarea respectivă cît și alte volume de poezie poloneză s-au bucurat de o receptare favorabilă, pe alocuri destul de entuziastă, din partea unor critici de largă cultură și sensibili la fenomenul poetic contemporan [1]).

În accepțiunea lui P.I. „cei 83 de poeți antologați ar semăna între ei ca... 83 de picături de apă". Mi-ar fi fost greu să-i produc această satisfacție chiar și celui mai mare răuvoitor, căci în decurs de două decenii de cînd cizelez la această lucrare m-am mai schimbat și eu, s-a mai schimbat și poezia, vorba filosofului, **Panta rhei**.

E îmbucurător faptul că cine a citit lucrarea **sine ira et studio** a remarcat cu totul altceva decît a vrut și a putut reține P.I.

Părerea despre această **Antologie** a celor cu o lectură bogată și cu o înțelegere de ansamblu a fenomenului poetic contemporan, în teorie și practică, e **total diferită**. „Imaginea finală este totuși una de bogăție și diversitate, afirmă Darie Novăceanu, lectura cărții — unei astfel de cărți — putîndu-se face din cele mai nebănuite unghiuri, cu neputință de consemnat în acest spațiu : de la un nume la altul, de exemplu, descoperim cum funcționează culoarea în această poezie, (...) obiectele sau construcția metaforelor ; de la altele deducem acele straniî, misterioase comunicații, cu cele mai îndepărtate spații poetice sau cu anumiți mari poeți, iar în multe cazuri recunoaștem tratări de teme foarte apropiate transfigurărilor din poezia noastră". După ce citează poeți antologați și titluri de poeme, autorul recentei cronici din **România literară** conchide în judecățile sale : „Sînt de-a dreptul surprinzătoare poemele aici citate, în acest sens și poetul nostru poate fi verde de invidie, căci ele ne fac dovada că poeții polonezi au luat cu mult mai înaintea sa trenul către izvoarele Jacques Prévert, unii dintre ei vizitîndu-l în drum pe Rilke (Slobodnik cu **Mi-ai luat respirația**), iar alții, precum Piechal, au ajuns pînă la teritoriile persane".

Aceasta a fost și intenția mea, deplin conștient fiind de faptul că „bunele traduceri sînt rezultatul unor acte de creație, expresiile unor **conținuturi bine gîndite și adînc simțite** de către acel care le întreprinde".[2]) (subl. N.M.)

Nu de la P.I. am învățat ce înseamnă traducerea unei poezii, ci de la Miron Radu Paraschivescu, în anii '62—'64, „megiesi" fiind la **Vălenii de Munte**, după ce citisem în paralel la **Universitatea din Varșovia Pan Tadeusz** în originalul lui Mickiewicz și în traducerea lui M.R.P. Exact traducerea desființată de catedra de filologie din București !

Așa am ajuns să tipăresc volumul de **Poeme** din Tadeusz Rózewicz, Antologia de **Versuri alese** din Adam Mickiewicz, **Bucuria scrierii** de Wislawa Szymborska, **Zece poeți contemporani polonezi**, ca să enumăr o parte din volumele de lirică poloneze traduse, convins că acesta poate fi un act de cultură necesar, un „dar de mare preț", cum îl caracteriza un confrate, și nu „un grav prejudiciu", cum crede P.I.

Cu posibilitățile mele — cu sau fără voia lui P.I., — voi continua această întreprindere, convins fiind că, chiar dacă traducerile pot fi asemuite cu dosul unor tapiserii flamande, așa cum spunea Cervantes, „pot fi vrednice de toată lauda", iar cei cu gust și bun simț le-au apreciat și le vor aprecia.

Am fost conștient de la început că într-o asemenea muncă subiectivismul este inerent ; mi-am dorit totuși ca lucrarea să fie unitară, în ciuda faptului că în literatura polonă, pînă în 1980, nu apăruse, din punct de vedere metodologic o carte similară, după cum nu cunosc să fi apărut într-o asemenea structură, în altă țară. Într-un cuvînt, am inclus poeme apărute în perioada postbelică, de la Leopold Staff, care a debutat în 1901 — dar care a scris o pezie bună și după cel de-al doilea război mondial — **pînă la Ewa Lipska, născută în 1945. Cele două** poezii pe care P.I. le „inventariază" ca scrise în 1936, le-am selectat din volume, apărute sub îngrijirea poeților respectivi, imediat după război. Chiar dacă ar fi o greșeală, cred totuși că din cauza a două poeme, din 353, cîte conține volumul, nu poate fi desființată o asemenea abordare. Mărturisesc că ideea unei asemenea grupări mi-a surîs prima oară în 1965, la seminariile eminentului profesor și critic literar, Artur Sandauer, care în 1977 a și publicat un substanțial volum „Poeții a patru generații" [3]) în care enumeră o bună parte din autorii antologați de mine.

De ce Jerzy Lau și Ludmila Mariańska — se întreabă P.I. — „în timp ce s-au omis unii poeți importanți", fără însă să spună numele niciunuia din cei „scăpați".

Pe autorul cunoscutului volum **Umbra timpului** (1966), care se integrează organic în lirica poloneză postbelică, l-am inclus pentru frumusețea unor poeme de gravă rezonanță.

În cazul Ludmilei Mariańska, chiar dacă lucrarea ar fi grupat numai 50 de poeți și tot o includeam. Este o poetă cerebrală, avînd multe afinități cu lirica americană și, de ce n-am spune-o, și cu cea românească, unele versuri avînd o rezonanță păunesciană : „Torturați / de dragoste/ am vrea s-avem din grămada umflată, o secundă pe care să fim stăpîni / s-o probăm pe măsura noastră / pe un tipar pămîntean."

Nu-i în consens cu aprecierile lui P.I. nici poetul și prefațatorul lucrării, Vasile Igna, cînd afirmă că **„Antologia** este izvorul dintr-o conoaștere îndelungată și din interior a fenomenului poetic contemporan polonez, cărula autorul a încercat să-i surprindă cele mai importante fațete" (p. 13).

Înțelesul unor cuvinte, scoase din contextul poemelor și din creația de ansamblu a poeților, așa cum a procedat P.I., s-ar putea face, poate, în cadrul unor traduceri ad-hoc, realizate în grabă la seminarii, și nici acolo, cred, că dacă P.I. îi învață pe studenți că **slój** înseamnă **linie**, atunci nu vor mai ajunge să își însușească polona niciodată. Linia, ca și alte cuvinte **cheie** despre care scrie că le-am omis, întîmplarea face să albă transcrieri și accepțiuni identice atît în limba polonă cît și în cea română, cît și în alte multe limbi europene.

Esența în traducerile lirice constă, cum demonstra și Tudor Vianu, în aceea că trebuie „să dezbraci o operă de veșmîntul ei original și s-o îmbraci într-unul nou". [4])

Nu-i lipsit totuși de interes să-i amintesc lui **P.I., că** pînă și anticii au apelat la așa-zisa **licentia poetica**, îngăduită de Horatiu în **Arta poetică**, mai apoi de Cicero, în **De oratoria** (III, 38, 153), ori de Seneca în **Quaestiones naturales** (cartea a II-a, cap. 44). Dacă curiozitatea l-ar fi împins pe P.I. să citească **Poeticul** de Mikel Dufrenne, descoperea, în legătură cu problemele de lexic și sintaxă, că „poezia pune cuvintele în libertate : pe scurt ea privilegiază lexicul în dauna sintaxei". [5])

Nu vreau să mă justific, și în nici un caz în fața lui P.I., dar întreaga creație a lui Jerzy Ficowski, inclusiv poemele incluse în **Antologie**, mi-au permis să renunț (sic !) la un cuvînt după părerea lui P.I. **cheie** : **rună** (identic și rar folosit în ambele limbi), pentru a introduce o **figură de stil** denumită **repetiție**. Veșmîntul unui poem, ca să-i folosesc comparația lui Vianu, nu constă numai într-un cuvînt, chiar de l-am transforma din **insectă** în **mamifer**, cu toate că era vorba de un pamflet la adresa cetățenilor, dacă citea și înțelegea bine **Pamfletul** lui J. M. Rymkiewicz ! Dar **cîte alte posibilități** de exprimare nu există ? [6])

Chiar dacă insist mai mult, merită totuși să conving, **fie și cu citate dintr-un simplu dicționar** că „funcția poetică a figurilor de stil este calitatea efect a valorii estetice și este generată **de context**". **Da, de contextul greu de văzut și de înțeles de unii „critici".**

Am fost, cînd am găsit de cuviință, și „sclavul" originalului, alteori a trebuit să țes un nou veșmînt, să „indigenez" plopii Varșoviei, iar în poemul „Vistula", printre ultimele publicate de Broniewski, să las nu numai „păsările să zboare", căci românul nostru spune că și „anii zboară", probabil cît o mai curge și Dunărea și Vistula ! Cît de clară este fraza eminentului critic Dufrenne ! — „poezia se supune altor reguli, iar elementele lexicului — cuvintele — pot avea un sens prin **ele însele**, dar articulația frazei este cea care precizează acest sens și le dă un sens global". [7]) Și cîte multe alte lucruri i s-ar mai putea spune. Marele Voltaire afirma că „un critic excelent ar fi **un artist înzestrat cu multă știință și mult gust, lipsit de orice prejudecată și orice invidii**, adesea un om greu de găsit". (Subl. N.M.)

Și închipuiți-vă că unii l-au și găsit, în Pitar Moș.

Nicolae Mareș

[1]) **Adrian Popescu : „Steaua", nr. 5 (324), 1971 ; Darie Novăceanu : „România literară", nr. 3, 1982 etc.**

[2]) **Tudor Vianu : „Literatura universală și literatura națională", ESPLA, 1956, p. 268.**

[3]) **Artur Sandauer : „Poeci czterech pokolen", W. L., Krakow, 1977.**

[4]) **Tudor Vianu : op. cit. p. 274.**

[5]) **Mikel Dufrenne : „Poeticul", Editura Univers, 1971, p. 67, 68.**

[6]) **Ca să se înțeleagă și mai bine cum stau lucrurile în practica traducerilor de poezie, l-aș îndemna pe P.I. să recitească măcar „Cartea" XI din Pan Tadeusz în traducerea lui Miron Radu Paraschivescu, să vadă cum pot fi „logodite cuvintele". În nici un caz, nu cum mi se propune mie.**

[7]) **Mikel Dufrenne, op. cit., p. 264.**

mapamond

HENRI MICHAUX

Prefață

Autorul a trăit foarte adesea prin alte părți : doi ani în Garabania, cam tot atît în țara Magiei, ceva mai puțin în Poddema. Sau mai mult. Datele exacte lipsesc.

Aceste țări nu i-au plăcut întotdeauna în mod excesiv. În unele locuri, a fost pe punctul să se obișnuiască. Nu cu adevărat. Țările nu-i inspirau destulă încredere.

S-a întors acasă după fiecare călătorie. Rezistența lui nu este nelimitată.

Anumiți cititori au găsit aceste țări puțin ciudate. Dar asta nu va dura. Această impresie trece deja.

El traduce de asemenea Lumea, cea care ar vrea să ne scape. Dar cine ar putea să scape ? Vasul este închis.

Aceste țări, vom constata, sînt în totul perfect naturale. Se vor găsi pretutindeni turînd... Naturale ca plantele, insectele, naturale ca foamea, rutina, vîrsta, învechirea, obiceiurile, prezența a ceea ce se cunoaște foarte aproape de ceea ce nu se cunoaște. În spatele a ceea ce este, a ceea ce a fost pe punctul să fie, a ceea ce tinde să fie, amenință să fie, și ceea ce între milioane de variante posibile a început să fie, fără a putea să se instaleze cu desăvîrșire...

H. M.

CĂLĂTORIE ÎN MAREA GARABANIE

(Fragmente)

Omanvușii

O dată la fiecare doi ani, la blajinii omanvuși are loc reîmpărțirea femeilor. Zi de ușurare pentru numeroși bărbați. La tîrgul ăsta de femei, se aud mai multe adevăruri utile și crude decît la un tîrg de fete. Inevitabil.

Tîrgul este la Ornagis, un oraș pe o colină, întins ca o omidă. O singură stradă șerpuiește de sus în jos. Un bărbat atent, privind spre stînga la urcare, spre dreapta la coborîre, va fi sigur, revenit la poarta de intrare în oraș, că a văzut toate Omanvușele disponibile în anul respectiv.

Bordeții

Aici negustorii sînt puși la zid, rasa asta abjectă fiind capabilă de orice.

Cum însă sînt citeodată anumite dificultăți în procurarea produselor fără intermediar, există mărfuri depozitate în locuri precise, unde se fac porții pentru cine are nevoie și pentru cine anunță acest lucru.

Dacă cuvîntul „comision" sau „beneficiu" ar fi pronunțat numai, imprudentul pe care gura l-a trădat ar fi pedepsit cu lovituri de bici.

Mirnii

(Fragment)

La Mirni, o femeie vinovată de adulter nu este pedepsită, în afară de cîteva lovituri la bunul plac al soțului. Cît despre amant, va trebui să se îngrijească de toate cheltuielile menajului, pentru alimente, băuturi, chefuri etc., sau, dacă nu are mijloacele, trebuie să stea, zi și noapte, în pragul ușii, gata pentru toate corvezile, pînă ce soțul va zice „ajunge !".

(Convenientele nu îngăduie soțului să-l folosească pe amant mai mult de opt anotimpuri).

Dar unii soți nu se pot abține și se îmbată cu vinul amantului și, cum nici unii amanți nu se pot abține, amantul se bucură încă o dată de grațiile doamnei. Și astfel prețul răscumpărării amorurilor repetate se întinde timp de nesfîrșite anotimpuri.

Bolarzii

La ei, regenerarea țesuturilor este atît de rapidă încît au cea mai mare indiferență față de răni, care se cicatrizează în cîteva ore, și față de loviturile cele mai zdrobitoare, care nu lasă urme a doua zi. Sînt de asemenea fanfaroni și provocatori ca oameni care, dacă nu mor pe cîmpul de luptă, vor scăpa cu siguranță.

Sînt insuportabili.

Otrava ? Imperfectă. Își revin foarte repede dacă nu sînt intoxicați mortal. Îi amenință cu adevărat doar cu cîrligele de scos ochii. Căci orbirea și elanul în același corp fiind un supliciu oribil, de dată asta nenorocirea îi va atinge și ei știu asta.

Mastadarii

Aceasta este marea rasă, Rasa : Mastadarii. Răpun tigrul și bivolul cu sulița și ursul cu bita. Și chiar dacă nu au bita la îndemînă, ei țin piept namilei cu blană.

Arpedrii

Arpedrii sînt oamenii cei mai duri și mai intransigenți din cîți există, obsedați de dreptate, de drepturi și mai ales de onoruri. Tradiții respectabile, natural. Totul fără orizont.

Capete pătrate de credincioși, maniaci în a ajuta pe alții să se corecteze, să-și înalțe inimile.

Ce imensă bucurie pe capul tuturor vecinilor lor cînd un război general le fu declarat, cel mai injust dintre războaie !

Fu o nouă și mare cruciadă, frumoasa, fericita, nejustificata, criminala, urlînd de nedreptate, contra unui popor sigur de dreptul său, probînd că are dreptatea de partea lui și gata să crape pentru ea.

Abia dacă au mai rămas acum cîteva sute în insula Phobos. Toate popoarele se aliară contra lor cu noblețe. Carnajul dură mai mult de un an. În plină tortură, cînd li se tăiau un braț, nasul, urechile, Arpedrii prizonieri mai vorbeau încă „despre dreptul lor care este violat". Refrenul acesta s-a sfîrșit acum. Fură dați ciinilor, care nu-i găsiră tocmai tari ca o talpă, astfel încît ar mai fi vrut.

N-au fost iertate nici femeile. Odată violate, erau ucise, nu se putea avea nici o încredere în nouă rasă care s-ar fi putut forma.

Kalakiești

Poporul acesta este certăreț în asemenea măsură încît conversațiile au trebuit să fie interzise. Rezultau prea multe lovituri și răni mortale. În puțin timp, țara ar fi fost depopulată.

Problema căsătoriilor ?... Apropieri scurte, cele mai scurte posibil.

Cît despre a face să trăiască împreună soțul și soția, n-a putut fi niciodată vorba de acest lucru. Ar fi fost o adevărată provocare, care n-ar fi putut sfîrși decît printr-un deces prompt.

Așa încît n-au mai rămas decît cîțiva Kalakieși.

Ecaliții

N-am știut niciodată dacă era efectul unei maladii sau o simplă dispoziție naturală. Corpul Ecaliților, cît de puțin ar fi fost atins de o pipăire apăsată, se înroșea (cu excepția mîinilor și picioarelor).

Semnul ținea o oră și chiar mai mult.

Vînătorii care reveneau din pădure, apăreau plini de urme de flori, de frunze, de semințe.

Trupul femeilor este sidefat, ca un diamant pal, cu reflexe, admirabil.

Nu mă puteam abține să nu realizez pe trupurile lor, ca într-un estompaj, cu degetul mare și cu celelalte degete, figuri trandafirii și încă alte corpuri trandafirii de zîne și păpuși. Și, grație acestui mărunt talent, ele mă iubeau. Supuse și copilăroase, le plăcea să se lase modelate sub degetele mele.

Traducere de Natalia Moise

FEȚELE OCULTE ALE CELUI DE-AL III-LEA REICH

Falșii profeți și un Mesia monorhist (III)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

În studiul său „Adolf Hitler, regele Thulei", André Brissaud arată că Legenda Thulei prezicea apariția unui „Mare cavaler alb", personaj chemat să joace rolul de catalizator, un soi de medium, de Mesia, „de două ori născut", adică un arian. În „Hitler și Ordinul Negru", același Brissaud reproduce unele din profețiile lui Lanz, fondatorul Templului Nou și al revistei „Ostara", individ care, exact în perioada pregătirii apariției partidului nazist, și-a schimbat rasa albă de monah benedictin pe costumul de elegant „dandy" al epocii de după primul război mondial, uimind saloanele vieneze cu extraordinarul său har de „premonițiune".

În ceea ce prezicea „vizionarul" nu era nimic nou față de cele pe care „Ostara" începuse să le publice încă din anul 1912. Numai că, de astă dată, în urma înfrîngerii Germaniei în marele război abia încheiat — confirmarea „purgatoriului" citat de Lanz îl întrezărea apropierea momentului pentru împlinirea voinței lui Wotan, cel mai mare dintre zeii nordici, (Odin la scandinavi, Woden la saxoni) cu privire la trimiterea îndelung făgăduitului Mare Cavaler Alb, care, în realitate, nu avea să fie decît micul monorhist Hitler — Schickelgruber, cel „chemat" să refacă imperiul lui Wotan, întins de pe Volga pînă pe Tamisa și din fiordurile Norvegiei pînă pe platourile Etiopiei. De unde aceste hotare ? Numai din nevoia de Lebenschraum? Ce caută ezoterismul în această strategie aparținînd mai mult geopoliticii decît mitopoliticii ? Tocmai asta explica Lanz, proclamîndu-și sus și tare profețiile în preajma apariției nazismului. Marele Wotan, stăpînul Cerului, al Pămîntului, al agriculturii, al înțelepciunii și al poeziei, domnise cîndva peste norodul „aseilor" (cărora li s-a mai zis „oseti" sau „osei"), conducîndu-și poporul din capitala sacră Asgardr situat în punctul în care Donul se apropie cel mai mult de Volga, adică pe vatra fostului Tarițin, devenit Stalingrad, apoi Volvograd. Din pricina migrației popoarelor venite dinspre răsărit, Wotan a trebuit să părăsească pămînturile „sfinte", strămutîndu-și poporul de sub Caucaz și ducîndu-l pînă la marea Baltică, luînd însă cu el simbolul magic al supremei puteri : svastica. Lanz arăta atunci că, într-o zi, aseii conduși de walkirii și de un Mare Cavaler Alb devenit Stăpînul suprem, vor porni la recucerirea orașului sfînt Asgardr, ca și a pămînturilor „strămoșești" întinse din Osetia transcaucaziană pînă la muntele „magic" Elbrus, de vîrful căruia, conform scripturii, s-ar fi priponit după potop, arca lui Noe.

„Fără îndoială — comentează Brissaud —, prins de beția numerelor, Lanz profetiza. După ce afirmase că „Împăratul" din „Cartea cu o sută de capitole" avea să fie însuși „Marele Cavaler Alb", trimis să smulgă omenirea din ghearele corupției evreiești și de sub dominația materialistă, pentru a instaura era Spiritului în toată amploarea ei de-a lungul a o mie de ani, declara sus și tare că „adevărata viață a „Stăpînului suprem" va dura de șase ori doisprezece ani, timp necesar ca acesta să-și poată îndeplini misiunea pusă sub semnul Roții solare (svastica) schimbînd fața universului !"

Și „previziunile" fostului templier începeau să capete „concreteție" matematică : după revelația „Semnului" (crucea neagră rostogolitoare ca un soare negru), „Stăpînul suprem" va rămîne „nemarcat de ochii oamenilor de două ori cîte doisprezece ani". În timpul acestei existențe obscure, la capătul a doisprezece ani, după adevărata sa naștere, va avea mai întîi deplina revelație a semnificației „Semnului", apoi își va făuri stindardul. După aceea el va fi inițiat în „micile și în marile mistere", urcînd astfel cele douăsprezece trepte ale scării supraomului, care îi vor da puterile magice pentru împlinirea înaltei sale misiuni. În acest răstimp „el va trebui să suporte proba fierului și a focului pînă în carne vie, înainte de a-și aduna discipolii și a se arăta în plină lumină către împlinirea celei de a doua vîrste adevărate. Patru etape de cîte trei ani îi vor fi necesare pentru a ajunge să fie recunoscut de toți cei ce aparțin poporului său : „el va adresa atunci lumii un mesaj universal dar care nu va fi pătruns de toți", dar, cu toate acestea, „în timpul celei de a doua etape, el își va ridica discipolii prin mesajul său, apoi, în cursul celei de a treia etape va aduna mulțimile din ce în ce mai nestăvilite în noul oraș sfînt deasupra căruia va străluci crucea rostogolitoare. Numai pe parcursul celei de a patra etape el va ajunge șeful unic al poporului său. Abia atunci va începe cea de a patra adevărată vîrstă a sa, cînd va porni cruciada contra forțelor Răului ajungînd prin asta Stăpînul suprem al Universului. „Această cruciadă va dura de patru ori cîte trei ani. Prima perioadă va fi cea în timpul căreia își va făuri sabia. În cea de a doua perioadă și-o va căli scoțîndu-și-o din teacă. În cea de a treia va lovi ca fulgerul pentru a smulge omenirea de sub corupția evreiască și de sub dominația materialistă, ducîndu-și cruciada pînă la Asgardr, pămîntul sfînt al aseilor, și implantîndu-și stindardul în vîrful muntelui lui Noe. Abia atunci, întrînd în stăpînirea întregii puteri a lui Wotan, el îi va obliga pe dușmanii săi să suporte focul cerului aflat în posesia sa, cu care va lovi pămîntul cu o forță mai mare decît cea a o mie de fulgere. Atunci va ajunge Stăpînul suprem al lumii, instaurînd pretutindeni legile Ordinei sale pentru o mie de ani". Și Lanz își termina astfel profețiile : „Patru ere ale Spiritului se vor instaura timp de patru ori cîte trei ani pentru ca fiul său să atingă deplina sa vîrstă adevărată. Timp de două ori cîte doisprezece ani Stăpînul suprem se va pregăti pentru a sa Mare călătorie. Fiul își va construi Vulturul de Aur care, la împlinirea celei de a șasea vîrste veritabile a Stăpînului suprem, îl va purta pe acesta pînă la porțile Orașului celest străjuite de douăsprezece cruci rostogolitoare puse să lumineze noaptea timpurilor".

Apologeții lui Adolf Hitler au comparat viața acestuia cu profețiile lui Lanz, „descoperind" un paralelism de o frapantă rigurozitate. Pînă la un punct : Înfrîngerea de la Asgardr-Stalingrad, cînd toate laolaltă, previziuni și împliniri, se dau peste cap. Dar acesta n-a fost pentru neofaștiști decît un „accident de parcurs", fatal, dar corijibil, și el ar fi putut fi „evitat" dacă Stăpînul suprem nu ar fi comis gresala de a ignora recomandările discipolilor săi — generalii Wermachtului — care îi arătaseră „calea cea bună". Să reluăm însă compararea datelor din previziunile lui Lanz, cu cele care au punctat existența lui Hitler, așa cum o comentează André Brissaud pe baza unor „tabele de concordanță" primite de istoriograful francez din partea unui confrate german al cărui nume este păstrat în anonimat.

Mai întîi, se cer însă clarificate cîteva principii ale ezoterismului cifric, ilustrîndu-le cu exemple din cazul dat. «În simbolica numerelor — scrie Brissaud — cifra 8 este semnul veritabilei nașteri, a botezului, a inițierii (această fiind și semnul învierii)... Adolf Hitler s-a născut la 20 aprilie 1889 (Soarele în Berbec cu ascendent spre Taur). El va avea 8 ani în 1897 cînd va intra în colegiul abației benedictine din Lambach-am-Traum al cărui blazon, bătut în 1869, la ordinul starețului Theodoric Hagen purta în el semnul crucii încrligate. Acolo, Hitler urma să aibă „revelația Semnului", crucea neagră rostogolitoare ca un Soare negru".» „Viața veritabilă" a lui Hitler se poate deci considera începută din anul 1897. În cazul acesta, ținîndu-se cont de simbolica numerelor, se constată o „riguroasă exactitate a profeției" — afirmă profesorul german care a întocmit „tabelele de concordanță" evocate de Brissaud.

«Trebuie să precizăm — spune istoriograful francez —, că în simbolica numerelor cifra 12 este multiplul lui trei cu patru. Sfîntul Augustin a remarcat faptul că cifra trei indică spiritul, sufletul, cerul, ceea ce îl caracterizează pe om și pe discipol, în vreme ce patru înseamnă timpul, materia, pămîntul, tot ce este solid, tangibil și pipăitul. Trei înmulțit cu patru desenează uniunea strînsă dintre trup și suflet în natura umană și în acțiunile omenești pentru atingerea deplină a numărului 12, pe care îl aflăm în orele zilei și ale nopții, în semnele zodiacului, în cele 12 trepte ale Scării lui Iacob, în cele 12 trepte ale ascensiunii către ipostaza de supraom, fără să lăsăm uitării cele „douăsprezece cruci negre rostogolitoare" din „orașul celest" pomenit în legenda Thulei".» Și Brissaud conchide: «Să mai menționăm în plus că numărul patru redă cele patru brațe frînte ale svasticii (crucea rostogolitoare) simbolizînd cele patru anotimpuri, cele patru elemente (pămîntul, aerul, apa, focul) aflate în puterea „Stăpînului celor patru sori."»

BALCANICE

TEREZA RUBALI

Nu sîntem singuri

Noi sîntem singuri
Cînd ceilalți se-nghesuie în jurul nostru
Să urce în autobuz,
Uneori chiar în jurul mesei, în familie,
Poate chiar în casa prietenilor,
Ori în nopțile de iarnă ;
Noi sîntem singuri
În marile cofetării,
Sau cînd ni-i strînsă mîna
Să ni se demonstreze prețuirea.
Uneori cînd facem dragoste
Noi sîntem singuri.
Dar noi nu sîntem singuri
Cînd stăm la umbra unui pom,
În după-amiezile fierbinți de vară,
Ori cînd închidem ochii
Furați de-o dulce reverie,
Cînd mîna pruncului ne stringe
Cu îndîrjire-arătătorul.
O, noi nu sîntem singuri
În fața unui trandafir în floare,
Cînd cu jivinele
Dăm ochi în ochi,
Cînd ne rugăm în fața
Altarului unei biserici goale,
Atunci nu sîntem,
Noi nu sîntem singuri.

În românește de
Dumitru M. Ion

Matilda Ulmu : „La țărm"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale Municipiului București)

REPERE

Dramatism și realitate istorică

Fenomen major de cultură europeană contemporană, literatura slovenă este încă puțin cunoscută la noi, deși titlurile semnificative nu lipsesc, îndeosebi clasica nuvelă a lui Ivan Cankar, *Dreptatea lui Jernej*, tradusă în urmă cu aproape zece ani de către Valentin Deșliu. Aceluiași diligent și competent propagator al literaturilor sud-est europene în spațiu românesc, de data aceasta semnînd împreună cu Mihaela Deșliu, îi datorăm apariția recentă a unei antologii din nuvelistica lui Anton Ingolič. *Dragoste interzisă*, publicată de editura Minerva în „Biblioteca pentru toți". Ea prilejuiește întîlnirea cu un mare și surprinzător scriitor, apropiat ca experiență istorică de ceea ce noi înșine cunoaștem foarte bine, pe care a traversat-o cu o luciditate și o pertinență a observației ce caracterizează numai pe artiștii excepționali. Condiția umană este surprinsă în măreția ei, încercată de tragedie și de impulsuri eterne, în conflict cu împrejurările și limitările vremilor atît de tulburate. O undă de compasiune străbate povestirile sale, o căldură ce atenuează răceala de clinician a descrierilor și fac cu atît mai atrăgătoare literatura acestui atît de mare, și nu ne sfiim să repetăm încă o dată, mare de tot scriitor.

Anton Ingolič stăpînește la perfecție arta construirii unei povestiri simple, a narațiunii esențiale, în cadrele căreia înscrie observațiunile sale minuțioase. Încrederea în „subiectul" nuvelei îl dispensează de artificii expresive și îl cantonează într-un realism fundamental. Aglomerarea detaliilor se face, de asemenea, prin narațiune, ele construiesc portretele psihologice atît de pregnante în scrisul său. *Glas Omenesc* reia o temă antică, vinovăția supremă, în circumstanțe morale actuale. O tînără din Ljubljana trăiește tensiunile provocate de o sarcină în afara căsătoriei, dar abia în ultimele pagini scriitorul ne dezvăluie că se datora de fapt unui incest. Tatăl ei, erou al luptei de eliberare, fusese rănit de nemți, iar crizele periodice de nebunie datorate șocului din timpul războiului nu se calmau decît prin tandrețea soției sale, adeseori confundată cu aceea a fiicei. Într-o asemenea stare de „furor", el profită de amestecul de nebunie și dragoste filială, iar consecința nu întîrzie să apară. Pe fondul de umanitate elementară, tragedia este cu atît mai violentă. Ca și în alte nuvele, biruie sentimentul natural, instinctul vital, iar *regresiunea* în natură, care niciodată la Anton Ingolič nu se face prin moarte, ci printr-un alt nivel al comprehensiunii, printr-o înțelegere superioară, devenind în fond *ascensiune*, adică salvare spirituală, — această contopire este o „noapte" luminoasă a firii omenești : „Silva simți cum în jurul ei freamătă puternic pădurea din piatul ei natal..." Dacă n-ar fi scris decît *Glas omenesc*, datînd din 1962, și Anton Ingolič ar trebui menționat în galeria celor mai importanți nuveliști ai secolului.

Personajele scriitorului sloven sînt în general oameni simpli, cu instrucție redusă și cu manifestări elementare, vag filtrate prin codul obiceiurilor de la țară sau al unor mici comunități urbane, încă îndatorate prejudecăților sătești. Ele îi permit observarea unor tipare de umani-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

SPORT Busuiocul și serenada

Martie se încăpățînează să nu dea lăstari. În schimb avem lună plină, mierle negre, alinierea planetelor — mulți au crezut așa și pe dincolo, dar n-a plesnit nici-un drac — și mai avem drumuri de seară spre stadionul din Dealul Spirei, dacă-mi permiteți să vă spun încă o poveste în care federația de fotbal s-a apucat să cînte în cor cunoscutul și mobilizatorul marș : din fier vechi, unelte noi. Cînd bate vînt sec, care-ți crapă buzele și te spuzește-n obraji cu semne de chefliu, trebuie să știi că e vreme de aur pentru dilimanii din dragoste. Acum și numai acum pot da ei în tuberculoză sub geamul iubitelor, cu cîinele lipit de vipușca pantalonilor și ținînd în brațe unul din miile de motani ce gonesc, luna asta, pe acoperișe — Pusi scump și drag, ți-am adus un pisi, mic și adorat, ca să-ți iau negura de pe ochi. Sub cerul controlat de județul C.N.E.F.S., mereu în sărbătoare, unde se cultivă busuiocul, trandafirul și serenada, s-au petrecut trei infrîngeri de proporție ale sportivilor noștri — naționala de handbal, naționala de tenis și Universitatea Craiova — pe care, legîndu-le între ele, încerci sentimentul penibil că în strada Vasile Conta, funcționarii nu fac altceva, toată ziua, decît să fluture la geam ștergare cu apă chioară și să născocească lozinci cu care cred că pot să bandajez rana provocată de căderea noastră din drumurile Granadei. Iar cînd nu mai găsesc lozinci, trec la pompele cu manivelă și se spetesc trăgînd norodul din adîncuri în grădinile diversiunii, în nădejdea că lumea va uita că sîntem bătuți cu vătraiul pe spinare mai oriunde ne virim nasul. Cîntecele intonate de C.N.E.F.S. duc la prada buzunarelor. Nu face nimic că pierdem bani și pierdem publicul, important e să creăm iluzia falsă că treburile merg bine, prin urmare și leurile să fie plătite la timp, iar de scaunele căptușite cu purpură să nu se lege nimeni ! Miercuri seara, pe Stadionul Republicii, echipa națională de fotbal, antrenată de Mircea Lucescu, a jucat cu o selecționată „divizionară", alcătuită de cronicarii sportivi și antrenată de Cornel Drăgușin și Nicolae Dobrin, numiți la conducerea tehnică nu de cronicari, ci de Mircea Lucescu. Îndrăgostiți de primăvară și de fotbal, peste șaizeci de mii de bucureșteni au dat năvală spre stadion. Au intrat patruzeci de mii (vreo opt sute numai la masa presei !?), dar de plătit bilete nu cred să fi plătit mai mult de douăzeci de mii. Foarte galantoni organizatorii, dar chermeza nu ne-a plăcut. Mai întîi de toate n-am priceput ce vrea Lucescu. El nu ne-a arătat o echipă, ci optsprezece jucători (cîțiva de beleaua maidanului), ținîndu-i în teren pe unii, zece minute, pe alții, un sfert de oră, și așa mai departe, că doar sîntem în postul mare și fiecare are dreptul la porția lui de ștevie, inclusiv Mircea Sandu, chemat a trei suta oară-n lot ca să ne amintească cu mîngea. Am ajuns la concluzia că Mircea Lucescu și-a pus în gînd să ne dea de furcă la fel ca Ștefan Covaci. Promitem să ne suflecăm mînecile și să stăm pe-aproape. S-a dus în America latină, ca să sară capra peste broasca țestoasă și l-am lăsat în pace ; ne-a dat cu nisip în ochi că Andone și M. Marian au fost cei mai buni jucători în meciul de la Berna, cu Elveția, iar miercuri a început meciul fără ei, și-l lăsăm în banca lui și cu povestea asta. Dar doresc să ne răspundă pentru ce nu i-a obligat pe Iordache, Sameș și Iordănescu să se prezinte la joc !? Aici nu mai încape tocmeală : cei trei să nu joace nici duminică în echipa lor de club, fiindcă atunci încep să cred că am scăpat de Mandiba și stăpînii lui și-am dat peste altă dadana. C.N.E.F.S. a vrut să cîștige echipa antrenată de Lucescu, federația la fel, arbitrii mai mult chiar decît cei care i-au delegat (și era un timp cînd mă lua cu leșin de la lingurică de mila ălora care-au fost bogați la--nchisoarea cu capace !), Lucescu a vrut și el să cîștige, lucru firesc, dacă privim prin prisma orgoliului, dar cu totul de prost gust, dacă luăm în vedere scopul inițial al întîlnirii. Stupid e faptul că și cronicarii ziarului de specialitate au dorit din tot sufletul ca selecționata lor să ia bătaie. Și atunci au alcătuit-o cum au vrut. Pe mine sau pe alți susținători de rubrică sportivă nu ne-a întrebat nimeni nimic. Nici-o supărare, n-am veleități de selecționar, dar nu pot să cred în ruptul capului că trei sferturi din cronicarii ziarului editat de C.N.E.F.S., pot număra pînă la unsprezece fără să se îmbolnăvească de astenie. Și atunci cum să nu stea ei drepți în fața biroului federal și a lui Lucescu !? Ei, bine, fără intervenția Flăcărei în formația lor n-ar fi apărut Dinu, Giuchici, Ștefan Popa și Paraschiv, adică tocmai jucătorii care le-au pus problema elevilor lui Lucescu, i-au silit să gîndească și le-au dat, gratuit, o lecție despre fotbal.

Busuiocul și serenada au gîtuit o seară care se anunța frumoasă.

Sau : aceeași veche caterincă, aceleași învirteli, aceleași palide prostii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
12
(1 037)
Sîmbătă
20 martie
1982
8 pagini
5 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CEAUȘESCU – TINERII

TINEREȚEA EROICĂ

Un moment aniversar care, înscris în însuși calendarul primăverii, aproape de echinocțiu, ne dă imaginea cît se poate de complexă a tot ceea ce numim vîrsta tînără ; șaizeci de ani de la crearea organizației revoluționare a tineretului din România. Un moment aniversar de o largă semnificație colectivă și în același timp intim pentru toate generațiile care s-au succedat în istorie și au urmat destinul luptei conduse și inspirate de partid pentru înfăptuirea drepturilor și libertăților fundamentale ale poporului, pentru un viitor demn al națiunii noastre. Un moment solidar, așadar, definitoriu pentru însuși statutul și rolul generației tinere în societate, pentru locul pe care l-a ocupat și îl ocupă ea în amplul proces al construcției socialiste.

Au fost anii grei de început, anii organizării, ai luptei, ai înfruntării terorarei și opresiunii, anii prin care se personifică și dobîndesc act de identitate politică și socială idei care erau scumpe poporului și care figurau programatic în cîmpul de luptă a maselor, a partidului care își asumase un rol călăuzitor. Gînduri, fapte și chipuri de tineri se perindă la orizontul memoriei și aduc în prim planul conștiinței noastre de azi un întreg capitol glorios al istoriei în care esențial este momentul cînd conducerea Uniunii Tineretului Comunist i-a fost încredințată tovarășului Nicolae Ceaușescu, revoluționarul a cărui biografie și ale cărui acte de curaj și calități proprii, politice și organizatorice, însoțite și de un vizionar spirit și o competență deosebită, se verificaseră în mod strălucit în activitatea din anii grei ai ilegalității. Un patos nou, un nou suflu patriotic și revoluționar s-au făcut resimțite de atunci, organizația a dobîndit o nouă dimensiune a luptei, muncii și creației, entuziasmul și abnegația tinerei generații, romantismul și generozitatea anilor săi devenind coordonate de fond ale însuși spiritului tînăr. În primele rînduri ale acestei lupte și întruchipînd toate aceste trăsături patriotice, revoluționare, activa pe atunci și tînăra comunistă, personalitea proeminentă de azi, tovarășa Elena Ceaușescu.

Istoria își confirmă, iată, eroii și are în demersurile lor un permanent reazim de susținere, tinerii luptători de ieri i-au insuflat încredere și optimism, faptele lor sînt modele de cuget și acțiune, ei veghează acum la cîrmele destinului nostru nou socialist. Și deținem și un categoric motiv de mîndrie prin toate acestea, deținem și un categoric sentiment al continuității. Pentru că iată, încă de atunci, din acei ani, se puneau bazele teoretice și practice ale unui întreg statut al tinerei generații, se formulau teze și principii care, în esența lor, prefigurau însăși concepția de azi a partidului nostru despre tineret. **Tineretul este viitorul unui popor.** scria pe atunci tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și mai departe : **cu energia și entuziasmul său tineretul este o forță creatoare care, pusă în serviciul științei și progresului, poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor.**

Regăsim toate aceste idei sintetic formulate în Programul partidului elaborat mai tîrziu, în anii celei mai fertile perioade din întreaga noastră istorie. Privit ca importantă forță a progresului și ca viitorul însuși al națiunii, tineretul rămîne mereu ca o carte deschisă a poporului, în cronica anilor săi s-au înscris mari obiective economice și sociale, adevărate cetăți ale științei și culturii, trasee ale muncii și creației, ale instrucției și educației socialiste. Ca un univers în continuă alcătuire de sine, sufletul tînăr, sensibil și receptiv la nou, romantic și entuziast, dăruit cu patos țării și prosperității ei, a trăit și trăiește la intensitatea tuturor marilor valori ale construcției noii societăți, a răspuns și răspunde în permanență la chemările partidului și ale secretarului său general.

Prin organizația sa, de la începuturile sale și pînă azi, în relieful la zi al muncii și creației sale, sub imperativul unei noi calități în toate domeniile de activitate, atributul de fond al tinereții a fost și rămîne eroismul. O tinerețe într-adevăr eroică, într-o patrie care se clădește continuu și se ilumineză în conștiința sa după numele și chipul celui ce-i întruchipează în cel mai înalt grad idealurile și ne călăuzește continuu spre înfăptuirea lor. O tinerețe eroică într-un timp și o țară în care partidul însuși este al unei tinereți veșnice și emană de la tot ce-i mai bun și mai frumos în popor. Șaizeci de ani de existență a organizației revoluționare de tineret reprezintă unul din acele argumente prin care istoria, trăită și asumată, își deschide paginile prin amintirea și vîrsta fiecăruia din noi. Momentul jubiliar este, de aceea, al tuturor vîrstelor și el consacră un prilej de fierbinte omagiu ca și o garanție că prin tineret patria își duce pe mai departe opera și numele în viitor.

Luceafărul

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tineretul – tapiserie de Cornelia Ionescu

Întemeierea valorilor

Literatura nu are vîrstă. Nu vreau să spun — se înțelege — că ea n-ar avea o istorie, un istoric și chiar o conștiință care, și ea, mai ales ea, are o vîrstă ce se poate fixa în timp. Spun doar că literatura nu se scrie — nu trebuie să se scrie — „cu vîrsta", ci cu vocația. Pe care o ai sau n-o ai ! Restul e... literatură. Și totuși, sau poate tocmai de aceea, literatura tinerilor, literatura scrisă de oameni tineri este o realitate incontestabilă. Cel ce urmărește presa literară, planurile editoriale sau vitrinele librăriilor, chiar fără să fie un specialist în domeniu, va găsi argumentele clare în favoarea acestui adevăr. Se pot, ca atare, alcătui, cu un minim efort de memorie, liste considerabile ca dimensiuni, cuprinzînd nume de tineri poeți, prozatori, critici afirmați în ultimii — de pildă — cinci ani. Însă, nu listele cu nume sînt lucrurile ce ne interesează acum, ci semnificațiile fenomenului. O logică simplă ne arată că dacă tinerii publică mult, înseamnă că există un climat socio-cultural propice faptului. Conform aceleiași logici, mai rezultă de aici că funcționează, dincolo de voința afirmării individuale, un interes constant pentru promovarea tinerilor scriitori. Susținînd un astfel de demers, societatea probează că, în același timp cu respectul valorilor consacrate, știe ce înseamnă întemeierea noilor valori. Literatura României contemporane trăiește și se înalță pe această fecundă dinamică a valorilor, conținută și de cărțile tinerilor scriitori. În plan teoretic și simplificînd mult lucrurile, două pot fi atitudinile estetice ale celui care intră în „cetatea" literaturii : pe de o parte, permeabilitatea la marile modele, pe de altă parte, voința de originalitate. Nevoia de modele, desemnînd, în fond, nevoia de cultură, ca și efortul de autodefinire sînt, desigur, trăsături general umane, care își dispută însă, mai puternic, spiritul juvenil. Fiind vorba de personalități în formare, absolutizarea unei atitudini în detrimentul celeilalte poate avea efecte nedorite. Astfel, subordonarea necondiționată față de model conduce la epigonism dezolant. Precum și excesiva dorință de originalitate poate cădea în extravaganță gratuită. Tînărul scriitor român de azi păstrează bine echilibrul necesar al celor două ipostaze. El se caracterizează, deopotrivă, prin cunoașterea aprofundată a valorilor ce i-au premers, ca și prin tentativa de a-și delimita, în acest context, propriul profil scriitoricesc. Putem defini personalitatea tînărului scriitor printr-o serie de determinați, dintre care cei mai importanți se numesc absența prejudecăților și complexelor, implicarea în viața culturală și, prin aceasta, adică, în fond, prin actul propriu-zis al scrisului, în destinele țării. Îl mai caracterizează, și nu în ultimul rînd, orgoliul de a face mai bine. Cele mai valoroase cărți ale tinerilor ni-i recomandă drept veritabili scriitori, veniți în literatură din vocație și nu din întîmplare sau veleitarism, slujitori ai unei profesii dificile dar deopotrivă sublime, căci își propune să facă omul mai frumos și mai bun.

Nimic nu se naște din nimic și totul a mai fost sub soare. Literatura tinerilor își asumă cu gravitate această continuitate care obligă. Ea nu se adaugă cantitativ unei tradiții, ci i se integrează, asimilînd și edificînd.

Valentin F. Mihăescu

UTC 25 UASCR

Solidari de-a lungul unei vieți revoluționare

Era toamnă și poate ploua. Sau poate mirosea în aer a nuci și-a gutui. Sau poate zburau funigei. S-a deschis o poartă, și-a intrat cineva uitîndu-se peste umăr înapoi. Nu mișca nimic. Sau poate nu, vîntul pusese stăpînire pe strada Foișor. Au mai urcat și alții treptele casei. Înăuntru era încă liniște. O liniște dinaintea începutului. Seara a căzut fringindu-se în două. Undeva, un ceas trăgea timpul după sine. S-au adunat mai mulți, cuvintele lor deși erau încă șoaptă erau treze și vegheau lîngă ele, mai tineri și mai vîrstnici. Și cînd băiatul acela firav a-nceput să vorbească, cei maturi au tăcut. Și-au rămas ascultîndu-i fiecare cuvînt, fiecare replică. A spus ce-a avut pe inimă și-a tăcut. Cineva a-ntrebat care i-e numele, și-a mai întrebat care i-e vîrsta. Ceea ce gîndea, aflaseră. Îl ascultaseră și luaseră aminte. I-au întors vîrsta pe toate fețele. Nu-i vroiau viața hăituită de copoii Siguranței. Apoi au mai vorbit și alții. Și-ntr-un tîrziu noaptea s-a spart. A intrat cineva pe poartă ? Un copac a gemut la-ntîmplare, unul dintre mulții copaci de pe strada Foișor. Nimeni ? Au încercat să plece așa cum veniseră, coborînd la intervale scările, îndepărtîndu-se. Undeva, în întunericul nopții de pe stradă, a țipat o lanternă.

...Nimic nu poate fi mai revoltător decît imaginea tinereții pusă în lanțuri. Numele — l-a-ntrebat cineva pe băiatul din fața lui. Numele — a strigat același a doua oară. Și iar numele, il soma insistent și isteric. Și numele său a căzut într-un tîrziu, calm și precis ca o nucă în livada casei din Scornicești : CEAUȘESCU. I l-au trecut în fișă repetat pe silabe, adăugîndu-i : „agitator comunist periculos".

Din post în post, au trecut într-o altă zi printr-o amiază, din sat în sat în alta, i-au prins zorii pe-un cîmp, sub o ploaie, sub cer senin. Au trecut ei doi : un băiat cu cătușele legate de mîini, înghiontit în spate, și lîngă el, omul legii, stăpînul. Picioarele refuzau să-l asculte și totuși mergeau, un pas înainte, și încă unul mecanic, de parcă ar fi măsurat hotarul dintr-o parte în alta din satul Scornicești, mîinile înțepeniseră sub cătușe, și le simțea de parcă ar fi fost copil, cățărat sus, într-un pom rotat, îmbrățișîndu-l între ramuri, rămînînd acolo sus, și măsurînd din înălțuri pămîntul și oamenii. E dus în satul lui, nu al părinților, nu al locului său de naștere, ci satul în care avea să locuiască un timp, altfel de pînă acum, „domiciliu forțat". Tînărul nu simțea cătușele. Tînărul era undeva sus, într-un pom al copilăriei, de care abia se desprinsese.

Areta Șandru

Continuare în pag. a 3-a

DESPRE REVOLUȚIE

Acest poem se dedică, neschimbat
în iubire, tovarășului Nicolae Ceaușescu

Eu rostesc cu dreptul celui ce nu a primit revoluția în dar
— „s-o stăpînească în pace" — ci s-o ducă înainte !
eu spun :
cu dreptul celui chemat
în Revoluție — umăr, nu martor —
Revoluția este starea de fapt a Popoarelor !
Revoluția este starea de fapt a Cuvintelor !
Revoluția nu cunoaște răgaz ! Revoluția
e singura cronologie valabilă pentru istoria Lumii!

Din Revoluție în Revoluție/
Starea de Revoluție este
nu consecință, ci argument al Mișcării înainte, al îndepărtării de noapte. Eu cred că :

Starea de Revoluție este o haină sărbătorească pe suflet.
Eu cred că :

Haina de lucru a muncii politice este pătată de var,
de cărbune, pătrunsă de pilitura de fier, de mireasma pămîntului reavăn. de sunetul
aproape tăios al motoarelor, de vuietul mării,
de cîntecul grîului copt și de strigătul
cu care pruncii întîmpină lumina,
lucrînd la temeliile împlinirii.

Marius Stănilă

PORTRETUL UNEI GENERAȚII
În pagina a 3-a

ROD ÎMPLINIT

Cînd **„pasărea cu clonț de rubin s-a răzbunat"**, Poetul trecuse cu puțin peste douăzeci de ani, **„niciunul dați minciunii"**. În viață fiind, Labiș era pentru toți poeții tineri ai țării un simbol și un argument al versului care, militînd prin verbul angajat, păstra în el, distincte, sunetele inconfundabile ale unei mari tradiții lirice. Poemele sale, apăsat personale, printr-o armonioasă alunecare a cuvintelor și o firească ivire a metaforelor, printr-o participare la prezent — în care sinceritatea trăirilor salva pînă și locurile comune, banalizate de neputința creatoare a unor contemporani ai săi, ce artificializau prin supralicitare pînă și crezuri și aspirații vizionare —, poemele sale și-au îndreptat mereu privirile spre steaua polară a vremii, spre lumina revoluției.

Nicolae Labiș a fost **rod împlinit al unui timp febril** și va rămîne — asemeni drapelelor înplintate pe înălțimi, în urma unor dramatice și patetice asalturi, semănate cu jertfe — o splendidă mărturie a devotiunii poetului român față de cauza înălțării, într-un „ev aprins", a unei patrii noi.

Printr-un destin nedrept, poetul a urcat drumul fără întoarcere cu mult înainte de clipa în care și-ar fi putut declara împlinite „toate profețiile". Iată, aritmetica ne-a obligat să acceptăm că au trecut de la tragica întîmplare mai mulți ani decît i-au fost dat să-i trăiască. Numai marilor aleși ai poeziei le este dat să înlocuiască puținătatea anilor cu iradianta și veșnica viață a metaforelor. Labiș a fost unul dintre aceștia. Cine va vroi să înțeleagă anii cărora el le-a fost, pentru poezie, simbol tînăr n-o va putea-o face ocolind poemele sale. La urcușul poeziei românești către sine — abandonînd aluviuni străine, ce ar fi putut s-o depersonalizeze, Labiș și-a adus jertfa. Iar la capătul luptei cu atitea inerții spirituale, portretul ce l-a lăsat posterității este unul al unui învingător. Pînă și încercările de minimalizare a versului său, produse din alte perspective estetice decît cele pe care poetul și le-a asumat lucid și patetic, sînt o confirmare a acestui adevăr. Pentru că Nicolae Labiș nu este un poet ce trebuie, prin selecții necruțătoare, recuperat pentru posibile istorii literare. Se vor afla în producția sa lirică suficiente argumente, poeme memorabile, cu statut de capodoperă, în stare să acrediteze existența unui mare poet. Pînă și în poemele de început, în care încă nu se cristalizase pe deplin conștiința de sine, se aud deslușit, fără echivoc, sunetele poeziei adevărate, se poate identifica un spirit ce avea să devină, treptat, al adîncurilor al profunzimilor.

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 5-a

REFLEX

Amintiri de primăvară

În primăvara aceea drumurile din podgorie, desfundate și noroase de roți de căruță, duceau mai mult către gară. Era după război, după secetă și vița de vie și pomii se tîrîseră parcă în agonie pe deal și se răzbunau acum pleznind din încheieturi și răspîndind un miros amețitor de seve și flori. Zburau prigoriile lăsînd dungi vinete prin aer și rîndunicile își căutau vechile cuiburi pe sub streșini de case. Păsări sfinte, așa le numeau bătrînii, și nu știau nici ei de ce. Poate pentru că îl caută pe om tot timpul — ar fi fost o explicație — dar unii nu mai ziceau nici asta ci se mulțumeau să constate doar că pe lîngă casele vechi, părăsite, păsările acestea nici nu îndrăznesc să zboare, dar să-și mai facă și cuibul. Erau cîteva case dintr-acestea, rămăseseră singure și în păragină pe deal, războiul și seceta le goliseră. Iar rudele celor dispăruți mai luaseră și ele cîte un geam, cîte o ușă, mai smulseseră și vîrtul cîte un colț de acoperiș, mai mușcase și ploaia din pereți și din hornuri și uite așa, ceea ce nu reușise să ducă pînă la capăt o fire de om, o făcea acum cu și mai mare voluptate natura, iar norii se rostogoleau parcă și se subțiau ca niște strigăte prin pomi. Dinspre gară se auzeau sirene de locomotivă, una era mai ciudată și de neconfundat pe atunci, semăna cu un muget de vacă și chiar așa se și numea, vaca știm noi cui, și mugetul acesta spinteca în ecou văile și se opintea în cîte un perete de deal, pînă se pierdea. Vaca asta, locomotiva, trăgea după ea niște trenuri lungi care nu se mai terminau. Iar la radio se cînta aproape în fiecare oră „Înflorește țara mea". Și țara înflorea, desigur, adică avea să înflorească, noroc că în primăvara aceea, și după război și după secetă, i-o luaseră totuși pomii mai înainte, și asta era ceva, adică noi, copiii, vedeam un adevăr și mai vedeam cum niște băieți mai mari decît noi își împleteau coroane de flori de cais și piersic, le

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

SE ISCĂLEA Z. S. (IX)

...„un living mare și luminat ca o beserecă cu tablouri și tot felul de firide și-n living pe cine văd io, mă, Micule ? La o masă mare de lemn sculptat stătea cam față-n față, cu spatele la ușă, conu Zaharia Stancu și conu Barbu și vorbeau ceva cu doamna Marga care ședea pe o perină turcească în fața unei **cocotori** (oglinzi) cu ramă aurită și suridea frumos ca **la mozi** (cinema).

— Vi-l prezint pe domnul Traian Iancu, zice fișcalu' și io mă încrunt la el că n-aveam nevoie să mă prezinte și zic in gînd : lasă că mai vii tu la mine cu foaie să-ți dau documentare și te frec io...

Dau bună sara, mă înclin reverențios (mă io am crescut la școala de protocol al lui Petru Groza !), întîi la doamna Marga, apoi către amîndoi maeștri care s-au întors lupește uitîndu-se la mine.

— Bună seara, bună seara domnu' Iancu, a zis Padișahul.

— Salut, **tata Iancu**, a zis și conu Jenică din colțul gurii zîmbind cam ironic și Padișahul a tresărit cînd o auzit că-mi spune **tata Iancu.**

No, acuma urma partea cea mai grea ! După ce sărut io mîna lu doamnei Marga, mă duc și dau mîna cu Padișahul că el era șeful meu, nu ? apoi cu conu Jenică că era gazdă. Cu fișcalu' nu mai dau, că dădusem...

Și încep să mă frămînt unde să mă așez... ?

Conu Jenică îmi face un semn vag, adică să șed unde vreau, da io mă gîndesc iute că trebuie **musai** să mă așez în dreapta președintelui, că așe-i regula. Nu, mă ? Tu n-ai fi făcut la fel ?

— N-opoi cum dară altfel ? !

Stancu era îmbrăcat într-un costum gri-perl bine croit și avea cămașă albă ca laptele și părul lins și frumos pieptănat și cărunt și lumina bătea pe el subliniindu-i trăsăturile de bărbat faină ! Că faină mai era !

Amu, io murem de curiozitate să văd ce discuție urmează,

Mircea Micu

Continuare în pag a 7-a

● În acest număr : ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Reportaje ● Versuri ● Rubrici de ● teatru ● plastică ● film ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● „Aura romantică și visul fantastic" de Nicolae Ciobanu ● Confabule de Iulian Neacșu ● „Venezia și Bucureștii" de Gheorghe Tomozei ● O istorie în imagini a literaturii române contemporane de Ion Cucu ●

CRONICA LITERARĂ

G. IBRĂILEANU: «Opere», 10

Seria de Opere — G. Ibrăileanu a ajuns la al zecelea volum și de data aceasta probabil în chip definitiv ultimul. Proiectată la un număr mai mic de volume, ediția Ibrăileanu, alcătuită de Rodica Rotaru și Al. Piru, s-a restructurat din mers sub presiunea materiei care-și cerea dreptul retipăririi. O legendă dispare odată cu punctul terminus al acestei ediții : Ibrăileanu n-a scris puțin. Trase din reviste, în coperțile seriei de **Opere** articolele părăsite de critic în reviste completează fericit paginile strinse de Ibrăileanu în volumele antume. Li se adaugă și cursurile de literatură română ținute de Ibrăileanu la universitatea ieșeană, litografiate de studenți și revăzute parțial chiar de critic. Cele zece volume însumînd panorama întregii contribuții critice a lui Ibrăileanu și un punct de plecare solid pentru evaluarea globală a valorii actului său critic.

Curios este că, deși mărturisește a ști ce importanță are „volumul" în existența și mai ales posteritatea unui scriitor, Ibrăileanu a fost foarte zgîrcit în alcătuirea cărților sale. O sumă de proiecte au fost de altfel părăsite. Ibrăileanu este unul din scriitorii pe care posteritatea nu i-a sedus. N-a lucrat în vederea impresionării ei. Nu și-a construit cu bună știință o „operă" care să înfrunte timpurile și asta vine desigur și din concepția pe care o avea despre critica literară față de alte specii literare. A ținut să se zidească pe sine și ideile sale în edificiul literaturii române care se ridica sub ochii lui, dar și cu participarea lui, fără să-și imprime ostentativ semnătura sub contribuția ce-i aparținea. Este aici și dovada unei mentalități de alt secol, care pune mai puțin preț pe proprietatea literară decît cel în care criticul și-a dus crucea misiunii lui. N-a cochetat cu posteritatea, n-a folosit nici o „mască" pentru a înșela timpul, nu și-a „revizuit" textele în vederea întîlnirilor viitoare cu cititorul, le-a abandonat chiar în publicațiile de origină de unde le-au scos actualii **lui editori, Rodica Rotaru și Al. Piru.**

Cele zece volume însemnă restituirea unei părți din temperatura și ideile a patruzeci de ani de literatură română. Pentru că timp de patruzeci de ani Ibrăileanu a fost o prezență vie, adesea polemică, uneori sentimentală, dar întotdeauna lucidă, a faptului de literatură română. Debutul său se face în sunetul tobelor de luptă ale socialismului intransigent de la 1890. Ibrăileanu este sub numele de C. Vraja din protagoniștii violenței și decisivei polemici dintre Vlahuță și publicațiile socialiste. Tot acum ripostează nefericitelor pagini pe care Aron Densusianu le închină vindicativ lui Eminescu. Pînă în 1904, Ibrăileanu publică puțin, dar semnificativ : **Curentul Eminescu** și **Foiletoanele lui Caragiale** (1901) pentru a fi prezent în 1904 la una din polemicile literare decisive ale începutului de veac : morala povestirilor lui Sadoveanu. Sadoveanu desparte drumul celor mai însemnați discipoli gheriști : H. Sanielevici joacă în acest caz rolul lui Gherea, Ibrăileanu pe cel al lui Maiorescu. Din 1906, Ibrăileanu va scoate **Viața românească** tipărind, sub semnătură și fără semnătură, în marea revistă ieșeană articole și note, nu o dată polemice. Publicistica lui Ibrăileanu este trepidantă, mereu în focul evenimentelor, la care participă sau pe care le creează : în 1909 răspunde atacurilor lui Iorga împotriva **Spiritului critic**, tot acum fostul socialist scrie cele trei scrisori deschise idolului de altă dată, Gherea, urmează polemica pentru apărarea lui Caragiale cu „epigonii Junimii" (E. Lovinescu) (1912), tot acum scoate **Opera literară a d-lui Vlahuță** în care „revizuiește" rolul lui Gherea și al lui Maiorescu în critica literară românească, apărarea **Bisericuții din răzoare** (opozant : E. Lovinescu) (1914), urmează toată pulberea de notițe programatice a revistei, toate articolele pentru definirea poporanismului, nu o dată polemice, pentru ca după război să urmeze sintezele de **După război**, scrise în 1919, campania pentru stabilirea paternității ideilor din **Spiritul critic** și **Istoria civilizației române moderne**, discuția edițiilor Eminescu (1927—1929) al căror climat va produce ideea marii ediții realizată mai tîrziu de Perpessicius, polemica din 1928 cu Paul Zarifopol și, în sfîrșit, satisfacția de a fi citit o **Viață a lui Eminescu** pe care n-o spera așa de curînd, e vorba de biografia scrisă de G. Călinescu în 1932, gest care echivalează cu un legat testamentar. Timp de patruzeci de ani, Ibrăileanu a fost autor sau coautor al evenimentelor care au marcat conștiința literară a literaturii române. Meritul cel mare al ediției tandemului Rodica Rotaru — Al. Piru stă tocmai în posibilitatea de a examina (recuperată din periodice, masiv în volumele 4 și 5) pe toată durata ei activitatea critică a lui Ibrăileanu, adnotată oportun cu utile informații și comentarii la aparatul de **Note** al ediției.

Fața literaturii române nu poate fi înțeleasă complet în aceste patru decenii de literatură română în afara scrisului lui Ibrăileanu. Noutatea mare a seriei de **Opere** — Ibrăileanu sînt cele trei volume, 7—8—9, care cuprind cursurile de estetică și istorie literară ținute de critic în perioada 1908—1914 la universitatea ieșeană. Sînt cursurile care au determinat în bună măsură idolatrizarea criticului, cursuri care au format de-a lungul anilor, înainte de război și după, mai multe serii de studenți. Este un curs de „istoria literaturii române moderne", care începe cu **Epoca Conachi** și sfîrșește cu **Școala lui Eminescu**, adică urmărește imediata posteritate eminesciană la Vlahuță, Caragiale, Brătescu-Voinești, Duiliu Zamfirescu, Ion Creangă, Coșbuc. Pînă la el istoria literaturii române nu se mai făcuse decît într-un curs la universitatea bucureșteană de către Ovid Densusianu (1899—1901), care începea însă de la **Școala latinistă** și se oprea la poeții preeminescieni. În paralel cu acest curs al lui Ibrăileanu, scoate N. Iorga **Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea**, primul volum în 1907, ultimul în 1909, care se oprește însă în preziua **Junimii.** Cursul de istoria literaturii române ținut de Ibrăileanu este întru totul original, de o concepție nouă, care vede în dezvoltarea literaturii române moderne un proces organic unde se împletesc firesc componentele strict culturale cu cele strict artistice. Vederile din **Spiritul critic** sînt prezente și aici dar într-un cadru mai amplu și cu o mai mare bogăție, de informație și nuanțe. Viziunea e **tainistă**, marele model al gheriștilor, dar corectată de Gherea încă de la această dată de o optică maioresciană. Cursul care însumează peste 1 300 de pagini culminează cu studierea operei și personalității eminesciene, peste 500 de pagini, aproape jumătate din totalul paginilor lui. Intră în această extensiune și o judecată de valoare, inevitabilă pentru generația lui Ibrăileanu crescută în cultul poeziei eminesciene. Ca metodă și optică, istoria literaturii române predată de Ibrăileanu la Iași între 1908—1914 este rezultatul cel mai prețios al înriuririi pozitiviste în critică (gherismul), dar totodată și o dovadă de elaborarea sintezei care se făcea între direcția maioresciană și cea gheristă de către prima generație importantă de critici care le-a urmat. Incontestabil, aceste cursuri datează, unele vederi nu mai sînt de actualitate, dar uimitor de multe idei în circulație vie astăzi în critica și istoria literară românească își au izvorul aici.

Editorii au arătat o oarecare indecizie în aprecierea și valorificarea începuturilor lui Ibrăileanu. Volumul de **Opere 10** elimină însă nehotărîrile : el scoate la suprafață începuturile lui C. Vraja de la **Evenimentul literar, Munca** și **Lumea nouă**, publicații socialiste care au găzduit publicistica lui de tinerețe. Este faza „iacobină" a socialistului Ibrăileanu, pseudonim Vraja, ipostază în care, mobilizat de o fierbinte intransigență juvenilă, execută literatura lui Traian Demetrescu și **A. Vlahuță** din punctul de vedere al partidului social-democrat. Este vorba de polemica cu Vlahuță și revista **Viața**, așa de rău cunoscută și care este astfel adusă parțial la lumină. Participarea lui Ibrăileanu la ea nu este rușinoasă și pudoarea editorială nu și-ar fi avut rostul în acest caz. Restituirea fazei de tinerețe a lui Ibrăileanu ni-l explică mai bine, după cum explică mai bine și epoca, lacunar cunoscută încă, și ne oferă date noi asupra evoluției criticului. Nota distinctivă a începuturilor lui Ibrăileanu este fervoarea polemică, încrederea nelimitată în eficiența logicii și în drepturile rațiunii. Polemicile lui cu Vlahuță sînt lanțuri de disocieri subtile, aproape operații în sine fără legătură profundă cu împrejurările care le-au degajat. Ulterior, se știe, Ibrăileanu a trecut la liberali, de unde și necesitatea scrisorilor deschise către fostul mentor Gherea a fost adică unul din „generoși". din „trădători", și evoluția lui are nevoie, editorial vorbind, din motive de contrast, de confruntarea cu etapa lui socialistă, din care nasc toate gesturile lui ulterioare. Prin trecerea lui la stînga liberală, Ibrăileanu își revizuia în bună măsură pozițiile politice radicale din timpul polemicii cu **Viața.** Atitudinea față de Vlahuță și-a schimbat-o complet la înființarea **Vieții românești**, unde l-a voit pe Vlahuță director, de la care a preluat de altfel și titlul. Studiul pe care i l-a închinat în 1912, **Opera literară a d-lui Vlahuță**, revizuiește înțelept vechile poziții „iacobine". Am greși însă dacă am înțelege că Ibrăileanu s-a lepădat de epoca formației lui juvenile. Cele mai lirice pagini i le procură întotdeauna tinerețea lui socialistă și oamenii mișcării personalității vremii, pe care le-a evocat cu inteligență și finețe, luciditate și lirism atunci cînd el era ajuns la vîrsta maturității, iar unii din ei nu mai erau de mult. Cele zece volume înlătură deci legenda sau diversele legende, Ibrăileanu înlocuindu-le cu substanțialitatea unei opere unitare, coerente și remarcabile pe toată întinderea ei. Gest de restituție pentru care trebuie să mulțumim desigur editorilor, Rodica Rotaru și Al. Piru, dar mai ales creatorului acestei opere, lui Ibrăileanu. Paginile criticului sînt, dincolo de dovada unei vocații și a unui apostolat, a talentului și a inteligenței, mesajul unei mari conștiințe.

M. Ungheanu

OCTAVIAN PALER: „Viața pe un peron"

Primul roman al lui Octavian Paler este construit, ca și scrierile anterioare ale autorului, ca un amplu eseu asupra condiției umane, în același registru dilematic în care s-a acomodat spiritul interogativ, obsedat de aceeași problematică existențială și morală. *Viața pe un peron* se înrudește cu eseul aproape romanesc *Apărarea lui Galilei*, eroul fiind de această dată un anonim, care monologhează în pustiu, adresîndu-și mesajul unor martori ipotetici. Tehnica narativă combină procedeul manuscrisului incredințat hazardului, derivat din tema manuscrisului găsit, cu o pledoarie, cu o încercare de justificare și cu relatarea unei experiențe aparent onirice, în care personajul, „profesorul de istorie", traversează infernul tenebrelor, tortura morală, deruta absolută, avînd de luptat cu o agresiune din afară, cosmarescă, și cu propria sa conștiință scindată.

Eroul cărții caută soluții, pentru că acesta este destinul tuturor personajelor lui Octavian Paler, la care conștiința există numai într-o stare febrilă, de conflict, dus pînă la ultimele consecințe. El se află într-o gară pustie, amplasată în nicăieri, pentru că a încercat să fugă, să se izoleze, să abandoneze lupta. Profesorul este vinovat de pasivitate provenită din lipsa curajului. Experiențele sale anterioare accidentului prin care a ajuns în spațiul terifiant în care se desfășoară zbuciumul său, sînt tot atîtea eșecuri, survenite în plină afirmare a pasiunii. Profet ratat, eroul ratează ca judecător, ca lector, ca pasionat al șahului, ca ciclist. De fiecare dată patima este totală și devoratoare, eroul i se abandonează pînă la uitare de sine, drogîndu-se aproape, retrăgîndu-se într-un univers artificial, abstract, închis. Pînă cînd va înțelege că paradisul nu poate fi imaginat într-o grotă și că existența nu se poate limita la o găoace, eroul va traversa infernul spulberării oricărei certitudini, însingurarea forțată, experiența pustiului.

Universul în care își duce existența este treptat luat în stăpînire de un rău ocult, de o teroare care se instalează progresiv, instaurînd o stare de tensiune insuportabilă. Amenințarea obscură aduce ființa la exasperare și pentru că încăperea tuturor refugiilor devine un adăpost precar, eroul încearcă să se salveze fugind și ajunge în pustiu fără a mai putea găsi o cale de întoarcere. Hazardul sau poate o lege enigmatică aduce în gara abandonată o femeie, pe Eleonora, al cărei destin este similar. Dacă orașul profesorului este terorizat de îmblînzitorii de cobre, orașul Eleonorei este stăpînit de dresorii unor ciini feroci. Ca și profesorul, Eleonora se abandonează fricii și ajunge în același spațiu oniric, în același univers în care nimic nu mai are semnificație. Gara este un paradis răsturnat, în care un bărbat și o femeie trăiesc într-o stare de tensiune paroxistică, asediați de spaime, de neliniște, primind mesaje funeste. Un paradis pe care nu-l pot părăsi, populat de prezențe infernal-grotești, în care se simt manipulați de voințe obscure, în care nimic nu are logică.

Spațiul romanului creează o atmosferă de angoasă, pe de o parte prin confuzia dintre halucinație, vis și real, pe de altă parte prin exactitatea unor detalii cu semnificație anulată. Este un univers amintind vizibil de acela creat de Tarkovski în *Călăuza* sau de unele filme ale lui Bergman, în care cosmarul se naște din enigma resimțită funestă. Personajele rătăcesc în acest univers închis ca într-un labirint. De altfel mlaștina este o emblemă paralelă cu aceea a labirintului din *Apărarea lui Galilei*, ghilotina corespunde rugului, îmblînzitorul, închizitorului.

Configurația spațiului romanesc se modifică, detaliile apar și dispar, fenomenele stranii imprimă senzația de teroare a inexplicabilului. Numele gării este incomplet și prin urmare ambiguu, ceasul își rotește numai minutarul, încăperile pustiite sînt pline de obiecte derizorii, uzate, șinele căii ferate se pierd în nisip, borderourile cuprind notații exacte ale sosirilor și plecărilor unor trenuri fără destinație. Dincolo de gară eroii rătăcesc în pădure, în mlaștină, pe o plajă, într-un pustiu, terorizați de prezența în stufăriș a îmblînzitorilor de cobre, a unor ființe ale noroiului, batjocoritoare, crude și necunoscute.

Profesorul și Eleonora trăiesc într-un fel de „așteptare a lui Godot", amenințați să devină îmblînzitori de cobre ca și cum ar deveni „rinoceri". Aproape tot ce este literatură a angoasei în secolul XX își trimite sugestiile în romanul lui Octavian Paler, dar se produce o despărțire de atitudine, pentru că mîntuirea este posibilă. Eroul romanului nu devine nici profet, nici judecător, nici îmblînzitor. El își structurează conștiința în care de la început au sălășluit Dumnezeu și fiara. Natură contradictorie, profesorul spune despre sine că este jumătate sfînt, jumătate șobolan. Tentația care îl cuprinde tentaculară, tinzînd să-l anihileze este lașitatea, abandonul, reculul în fața imperiului cavernei. Ca și Galilei, el crede o vreme că existența poate fi trăită „vegetal" fără implicare, fără revoltă, dar ca și Galilei va descoperi că astfel dă cîștig de cauză răului, reprezentat în emblema rugului sau a ghilotinei. Pentru că eșafodul se justifică prin gestul victimei de a se pleca. Prin aceasta, ca și în eseul anterior, vina pasivă devine culpă activă, iar victima este imorală pentru a fi pactizat cu călăul.

Ființă rațională, eroul are vocația deliberării, organizate în procese succesive în care el însuși este acuzat și judecător. Procesul are ca obiect uneori destine exemplare, ca acela al lui Robespierre. Conștiința dilematică oscilează între a da dreptate execului sau prudenței acelui cetățean Sieyès, căutînd întotdeauna logica. Dispus uneori să creadă că este posibil ca dreptatea să fie de partea ghilotinei, că poate și rinocerii „au dreptate", profesorul respinge în final această ultimă formă a alienării și reușește, după îndelungi torturi morale, să facă gestul de curaj prin care se smulge condiției de victimă-complice.

Coșmarul pe care îl trăiește eroul este monstruos, cu misterioase ceremonii ca aceea din fața colibei din mlaștină, cu încercări terifiante, ca cea din grotă, cu întîlniri infernale, cu chipuri de idoli grosolani. Agresiunea este iminentă, tentația și amenințarea se confundă, conștiința pierde orice reper, pendularea între halucinație, hipnoză malefică și real parabolic devine ametitoare. Și totuși în acest labirint eroul rezistă, chiar dacă finalul rămîne deschis. Esențială este descoperirea propriilor resurse, revolta victimei, asumarea vinovăției de a fi tăcut. Salvarea este descoperirea unei breșe în zidul închisorii, a ideii că răul trebuie să albă o limită. Lecția pustiului este dură dar meritată, forțînd gîndirea eroului să înțeleagă că „frica de moarte nu poate orice". Nici tenebrele nu sînt absolute, nici cobra invulnerabilă. „Dacă izbutesc să văd răul limitat în timp, mi-am zis adesea, îl voi vedea limitat și în putere. Înseamnă că el nu e absolut. Undeva are un capăt. O crăpătură. Altfel m-aș lovi ca liliecii de un destin perfect închis. Iată așadar ce este pentru mine speranța ; un semn că n-am renunțat încă să judec normal, că încă mai știu ce vreau, că deosebesc răul de bine".

Gestul final al eroului de a risca, de a părăsi spațiul terorilor sale, de a-și căuta eliberarea, echivalează cu gestul lui Galilei de a-și asuma vina abjurării. Personajele lui Octavian Paler sînt programate a fi fundamental tragice, mîntuite numai prin chinul conștiinței, prin confruntarea adevărurilor cu forța brutală, prin iluminarea progresivă, într-un conflict interior rezolvat ca dialog, ca monolog sau ca speculație filosofică, modalitățile predilecte ale unui prozator atras de jocul ideilor, dar înzestrat uneori și pentru descripția poematică, pentru atmosferă și pentru spectacolul sincretic dominat de nevoia de rațiune. În ultimă instanță scrierile prozatorului sînt procese intenționat moraliste ale personajelor, realizate în același timp liric și în formulări sentențioase, pledoarii morale interesante prin calitatea lor cvasiteoretică.

Sultana Craia

VALENTINA MARIN CURTICEANU: „Originile conștiinței critice în cultura românească"

Un eseu incitant și viu, ieșit dintr-un domeniu în aparență arid, este acela despre *Originile conștiinței critice în cultura română* (Editura *Eminescu*, 1981) publicat de Valentina Marin Curticeanu. Ideea plutea în aer, nu este, de altfel, absolut inedită și autoarea a explicat cu onestitate cît din ceea ce a construit provine de la alții. În adevăr, contribuții nu fără semnificație ne dăduseră D. Popovici, Aurel Sasu, Doina Curticăpeanu, mai recent Mircea Frînculescu și cite ceva (o sugestie, o idee, o lumină) era detectabil la Vasile Florescu, Adrian Marino și Dan Horia Mazilu (mă surprinde că autoarea nu folosește eseistica lui Dan Zamfirescu). Cu toate acestea, „Originile conștiinței critice" e o intîie schiță omogenă, o ipoteză „de lucru", un moment într-un proces colectiv de restituire a istoriei literaturii române și e probabil că dacă astăzi avem ipoteza mîine vom avea sinteza, produsă de Valentina Marin Curticeanu ori de altcineva. Atît cît și-a propus, autoarea a realizat, fără îndoială, și nu o dată raționamentele ei, care par foarte simple și chiar elementare, uimesc prin aceea că se aflau la îndemînă și nimeni nu cutezase să le exprime, ca și cum ar fi fost cine știe ce grele arcane. Oroarea de banal duce adeseori la falsificare, critica fascinată de originalitatea absolută pare a uita judecățile simple și în goana unora după „matematicile superioare" se ascunde citeodată ignoranța deplină în materie de „aritmetică". Nu este și cazul Valentinei Marin Curticeanu — ea rectifică ideea curentă, solidificată ca o stîncă după care literatura română nu ar avea o „conștiință critică" înainte de romantism. Dimpotrivă, intîile manifestări de critică literară propriu-zisă sînt efectul unui proces îndelungat și șovăielnic, al unor suprapuneri de retorici, norme, gramatici, „dogme" eclesiastice care, deși nu sînt „critică" în adevăratul înțeles al cuvîntului, vădesc fără putință de tăgadă acțiunea unei „conștiințe critice" treze.

Cine judecă exclusiv a posteriori, din unghiul organizatoric de azi, poate nega cu ușurință prezența criticii în medievalitatea românească ; nu aveam presă (ca, dealtfel, toți europenii) nu aveam „foileton", lipseau „istoriile" literare, „critica", desigur, în forma ei de astăzi nu putea să se nască. Totuși, „conștiință critică" au toate comunitățile unde apare arta. Interpretul folcloric e supus judecății unei critici orale, prezentă și aceasta în metamorfozele operei elastice poporane. O astfel de etapă e aceea a criticii „instinctive", determinată de factori sociologici care ar merita studiați, căci efectele ei nu sînt neglijabile (prelungiri ale unei asemenea mentalități tribale există și astăzi, în așa-zisa critică orală de „cafenea"). Însă literatura română nu a rămas la momentul folcloric ci a debutat într-un mediu teologal, refăcînd, cu întîrziere de două-trei sute de ani, o experiență europeană consumată. Nu insist asupra acestei desincronii care nu trebuie să îngrijoreze : ceasul fiecărei culturi are bătaia lui autonomă și, ca să fiu clar, nu am sentimentul că literaturile extraeuropene suferă iremediabil din pricină că nu s-au dezvoltat în corelație cu Europa. „Momentul teologic" este, pentru noi, foarte instructiv și ar merita un studiu amănunțit. Nu aveam atunci o „literatură", așa cum o înțelegem azi, însă tipologiile ei interne funcționau într-un chip nu de tot felurit decît acelea moderne. Tipografii au, la 1600, rolul redactorilor de revistă și al editorilor, traducători existau și pe atunci, autorii îmbrățișau altfel de tehnici decît cele moderne și în loc de nuvele scriau scrisori, în loc de romane — panegirice, în locul biografiilor eroice — hagiografii. „Viața literară" avea probabil efervescența ei care ar trebui evocată. Dar criticii ? În raport cu o asemenea literatură, critica ei nu poate fi altfel : sînt tratate și texte notorii care indicau precis expresivitatea picturală bizantină, aveam ieromonahi, episcopi și mitropoliți care puteau să reglementeze fără îndoială temele și tehnica. Acele dispute, pigmentate cu afurisenii, zizanii și intrigi, care azi ne par comice și vetuste, au o însemnată proporție de „luptă literară", căci aceea era materia literaturii și asupra ei se putea exercita spiritul critic. „Conștiința critică" e, în acel moment, „normativă". Nu ascund că se ivea atunci imperceptibil un germene laic, prin cronicari umaniști, prin „cărțile populare", apoi prin „scriitori" în toată puterea cuvîntului (L. Volovici a venit aici cu sugestii pline de interes). „Criticii" de atunci sînt intuitivi și inițiatori, literatura pe care se exercită e „nouă", fiindcă a ieșit de sub erminia teologală ; atunci cînd materia literară va cîștiga în autonomie vor apărea „gramaticile", „retoricile" și, odată cu acestea, „critica instrumentală". De-abia în romantism (deși am impresia că s-ar putea împinge momentul cronologicește mai jos), „critica" e ceea ce o știm azi, adică o îndeletnicire „instituțivă".

Am reconstituit repede ipoteza mea asupra chestiunii, văzînd în „conștiința critică" forme ale unei „critici" instinctive, normative, intuitive, instrumentale și, în fine, instituțive. Orice moment cultural își are, dealtfel, critica lui, conștientă, nici vorbă, căci esența conștiinței critice stă în ideea perfectibilității și în imperialismul perfecțiunii fără de care critica nu-și are sens etic. Constat că ipoteza Valentinei Marin Curticeanu e apropiată de aceasta, deși am impresia că autoarea s-a temut de clasificările decisive, punînd o surdină cîte unei idei noi care, poate, i se păruse mult prea bizară. Atît cît este acolo e, însă, cu totul ieșit din comun. Autoarea s-a stabilit în „epoca genezelor" urmărind „apariția ideilor literare", după A. Marino, „configurarea conceptelor" și a terminologiei. Ea a pus, teoretic, bază pe „context", deși practic l-a aplicat mai puțin („contextul" răspunde adeseori cu precizie la interogațiile cele mai perfide) și s-a bizuit pe ideea de „constantă". În al doilea rînd, autoarea nutrește, pare-mi-se, obsesia „sincronizării" care e înțeleasă ca un criteriu axiologic : „conștiința critică" s-ar identifica, în fond, cu esența ei odată cu „sincronizarea". Repet ceea ce am observat. Culturile au organicitatea lor, cronologia lor interioară, a le descrie cu o condiționare normativă nu este indicat, întrucît rezultatul nu reprezintă obiectul ci deformarea lui din unghiul unui criteriu extraneu. În schimb, dacă mă despart de autoare în aceste chestiuni, sînt alături de ea în excelentele explicații analitice. Ea deduce, din folclor, o „conștiință imanentă", vede în creație o „critică intrinsecă", stabilește, conform tabloului proiectat „sincronist", momentele „anticipatoare", de „intenționalitate artistică" și de „reflecție explicită", care sînt ale criticii izvorîte din materia propriu-zisă a literaturii. Apoi, ingeniozitatea în a demonstra ceea ce părea, pînă azi, indemonstrabil (cf. pag. 41, dar și altele), sforțarea de a găsi argumente, teme, expresii, scormonind în idiomurile aproape ermetice ale literaturii vechi, spre a detecta un zăcămînt a cărui semnificație să reverbereze în conștiința contemporană. În fine, stilul care e al unui „universitar", desigur, arid, precis, fără imagini, de o austeritate care șade bine temei, cu nimic liric și „feminin", fără acele patetisme care strică totul la autoarele de contribuții critice. Prin exegeza ei, curajoasă, analitică și subtilă, Valentina Marin Curticeanu a consolidat o perspectivă fundamentală în istoria literaturii române și oricine va cerceta chestiunea ar trebui să pornească și de aici.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Povestiri pentru copii și versuri

Autoare a trei volume de versuri, Cleopatra Lorințiu debutează în proză cu o carte de povestiri pentru copii (**Libelulîada**, Editura **Ion Creangă**, 1981). Sînt texte grațioase, în care autoarea imaginează întîmplări din viețile unor copii aflați la vîrsta primelor contacte cu școala. În mod șăgalnic, sînt povestite isprăvi cu tîlc, menite să îi pună pe gînduri pe micii cititori, să le tempereze înclinația pentru năzbîtii benigne. O anumită fluiditate poetică a scriiturii are darul de a feri textele de platitudine prozaică. Încercînd, cu succes, depășirea cutumelor didacticiste ale genului, Cleopatra Lorințiu reușește o serie de nuanțări narative inedite. Printre acestea se cuvine a fi menționată, în primul rînd, intensificarea pur poetică, cel mai convingător exprimată în povestirea intitulată **Prunul**, unde un copil dorește ca un pom înflorit să încremenească într-o tinerețe fără de sfîrșit : „Vreau prunul așa cum este el acum. Vreau să-l țin pentru mine. Numai pentru mine. Să nu se scuture, să nu moară, să nu se urîțească, să nu facă prune, să fie mereu așa, alb". În depășirea tradiționalei **dăscăliri vesele** figurează și unele tente de umor absurd, precum și cîteva apariții ingenioase de copii ultraimaginativi. În fine, de menționat este textul numit, **Din cînd în cînd...**, unde o fetiță isteață teoretizează, contrazisă fără convingere de naratoare, năzbîtia compensatoare, la care copiii ar avea dreptul : „Da, dumneavoastră aveți dreptate. Noi știm asta, dar... dacă sîntem prea cuminți, atunci nu mai sîntem copii. Măcar așa, din cînd în cînd, să mai facem cîte o prostioară. Cîte o năzbîtioară mică, mică de tot, altfel..."

Printre autorii lansați în 1981 de către Editura **Junimea** se află și Dorian Obreja (**Clepsidra vie**). El este autorul unor versuri fluente, care îl determină pe cel care le citește să se întrebe, o dată mai mult, unde se sfîrșește rolul eclanului liric spontan și unde începe să se exercite artizanatul, meșteșugul de a alătura cuvinte în moduri imprevizibile. Dorian Obreja zice : „Nu vreau să te reconstitui din amintiri / va trebui să fii o noapte a mea / și după o mie de nopți / vei trăi în mine. / Nu se poate să fii numai o amintire : / o oră de iubire înseamnă o eternitate. / Uneori trăiesc foarte adînc / atingîndu-ți trupul și zîmbetul calm. / Te iubesc, iată de fapt ce doream / să-ți spun la începutul acestui poem. / Cu cît telefonul și soneria sînt mai mute / cu atît sînt mai îndărătnic, așteptîndu-te, / desenîndu-ți conturul, cîteva clipe în fiecare zi". **(Iată de fapt ce doresc să-ți spun).** Bănuim o sinceră trăire, dar expresia poetică este pedestră, total incapabilă să o transmită. Este clar că ne aflăm în fața a ceea ce am numit, într-una dintre recenziile mele la cărți de debut, poezie pentru sine, text care nu este destinat lecturii unui public. Într-un fel analog trebuie interpretate și poeziile „gnomice", în care afirmațiile previzibile ascund, poate, asumarea vie a unor idei : „Scutiere, / adu-mi lancea și scutul. / Scutiere, / acesta e începutul. / Nu piere acel care speră, / acel care se-nchină / nepieritoarelor astre. / Ne vom bate / în nenumărate rînduri, / mai puțin cu oameni / și mai mult cu gînduri. / Vom fi, poate, / mult prea plini de răni / s-avem timp să bem din căni / elixirul / celui de învinge. / Către dimineață / ochiul meu se stinge. / Vezi, scutiere, / mă veghează, / e atît de vulnerabil / cel ce visează". **(Cavalerul tristei figuri).**

Din **Clepsidra vie** nu lipsesc imaginile reușite. Dar ele, deocamdată, se pierd într-un „mod prozaic", la care autorul ar trebui să recurgă cu mai multe reticențe.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **RECONSTITUIRE.** Un important palat brâncovenesc, vechi de peste două secole și jumătate, a fost, nu demult, „descoperit" la Buzău. Evenimentul deosebit, căci din ruinele acestui edificiu, se înălțase, pe la 1840, o altă construcție „modernizată", în gustul vremii, făcînd să nu se mai cunoască nimic din vechea ctitorie brâncoveană. Prin osîrdia unei echipe de arhitecți și restauratori, condusă cu competență de arhitecta Nicolae Diaconu, din București, palatul brâncovenesc, acoperit de „uitare" timp de mai bine de un secol, e în curs de reconstituire. Salutăm inițiativa care întărește și mai mult sentimentul de reconstituire în colectiv a tezaurului istoric național.

■ **CARTEA NUMAI OCHI ȘI URECHI,** este o simpatică „invenție" a prozatorului Tudor Vasiliu, un booklet pentru copii, cu adorabile personaje imaginare (Ursulețul Pănuș, șoricelul Zgribulici, Cîrțița Bumb), cu populații apicole și cu animale de fantezie (Bimbaurii). Mai curioasă pentru adepții literaturii „banale" pentru copii, literatura „infantilă" a lui Tudor Vasiliu, aflat la a doua ispravă de acest fel, după „Pluș Plumb", este un document de inventivitate, de imaginație, pe scurt, o „reușită".

■ **REZON !** O povață demnă de a fi urmată este aceea emisă de Șt. Aug. Doinaș, într-un recent interviu din „Cronica". Poetul, cunoscut și ca un combativ eseist pe teme poetice, spune următoarele : „orice istorie literară e chemată să-și asigure distanța în timp față de orice «timără generație de poeți», așteptînd ca aceasta să îmbătrînească (a se citi : ca poeții să confirme)". Iată o idee valoroasă, pe care n-o au, din păcate, aceia care îl compară pe M. Cărtărescu cu Hölderlin și cu Arghezi !

■ **ERATĂ.** Rectificarea, probabil involuntară, pe care M. Zaciu o face într-o recentă cronică („Steaua" nr. 2) privitor la titlul uneia din ultimele cărți a lui Z. Ornea nu e fără semnificație. Vasăzică, volumul în chestie nu se numește, așa cum ar fi crezut M. Z. (și cum de altfel era normal) „Tradiționalism și **modernism** în deceniul al treilea" ci, după bizarele perechi de concepte, lansate de Z. Ornea „Tradiționalism și **modernitate**". Nu-i vorbă, nuanța îi scapă harnicului istoric literar M. Zaciu care deplînge că o asemenea „cercetare" „s-a văzut omisă din palmaresul premiilor din decembrie". Nici nu putea, de altfel, să intre în concurs, cartea e apărută în 1981 iar în decembrie s-au acordat premiile Uniunii Scriitorilor pe 1980 !

■ **ÎNAPOI LA CLASICI !** Perseverenta logoree a lui Alex. Ștefănescu nu se dezminte nicidecum întrucît publicistul, îndurerat pesemne de recentele insuccese în campaniile cu contemporanii, și-a fixat „cortul" jurnalistic în istoria literară. O intîie sugestie i-ar veni de la Caragiale, asupra căruia Alex. Ștefănescu emite următoarele cugetări : „Și dacă am adopta cu toții această stare de spirit, adică dacă am începe să avem umor, dacă ne-ar bucura atît de mult prezența semenilor ineît ne-om înveseli numai privindu-i, dacă în ironiile noastre ar exista întotdeauna o cordialitate de fond, întreaga lume ar deveni poate o lume de personaje pozitive". „Cordialitate de fond", „bucuria prezenței semenilor" la Caragiale ? Curat Rică Venturiano...

■ **ADEVĂRAȚI UMORIȘTI.** Tot mai mulți scriitori, cu umor veritabil, semnează în revista „Urzica", semn că „umoriștii de profesie", refugiați, din păcate, în programele de la radio și televiziune, nu mai găsesc în această revistă un matern adăpost. Numărul pe februarie 1982 conține, de exemplu, schițe, tablete, aforisme, mici articole satirice semnate de M. Sântimbreanu, Tudor Vasiliu, Ion Tipsie, Ion Velican, Laurențiu Cerneț, Valentin Silvestru, Ed. Jurist, Iosif Naghiu, D. Solomon, Manole Auneanu. Scriitori ? Desigur, și încă autori de adevărată literatură umoristică !

■ **CONTINUĂ** în **Săptămîna, nr. 588, 589, serialul „Europa Liberă" și crainicii ei văzuți de la București de... Ion Caraion.** Dincolo de adausurile polemice prefațatoare ale lui Eugen Barbu și de clarificările ideologice pe care involuntar le pot produce, extrasele de jurnal reproduse prezintă un straniu caz de alterare nu numai a eticii artistice, ci și a conștiinței umane.

A. S.

U.T.C. 60 — UTC — UASCR — 25

PORTRETUL UNEI GENERAȚII

TRAINICE ÎMPLINIRI

Nu mai este demult, pentru nimeni, o noutate faptul că, în politica partidului nostru, în eforturile sale neobosite de edificare a societății de azi și de mîine, tînăra generație a patriei ocupă poziție specifică, un loc și un rol de mare răspundere ce îi sînt atribuite odată cu încrederea investită în ea, alături de dragostea cu care este în permanență înconjurată. Pornind de la ideea că tineretul reprezintă o puternică forță socială, că este, așa cum se precizează și în Programul Partidului Comunist Român, însuși viitorul națiunii noastre socialiste, concluzia firească la care se ajunge este aceea că de creșterea și educarea tinerei generații trebuie să se ocupe întreaga noastră societate, cele mai bune cadre și forțe ale sale.

Situarea acestor îndatoriri pe primul plan al activității de ordin educativ desfășurate de partid devine astfel pe deplin sinonimă cu grija față de viitorul patriei, cu necesitatea obiectivă ca succesele dobîndite de înaintași și de contemporani să fie consolidate și ridicate pe noi piscuri de către generațiile următoare. Nimic mai firesc așadar decît un asemenea punct de vedere : odată ce multe din hotărîrile și documentele de partid se adresează în primul rînd tinerei generații, odată ce ea este chemată să asigure mersul înainte al patriei către comunism, constituie o îndatorire de înalt patriotism strădania de a crește și educa un tineret harnic și viguros, devotat cauzei socialismului și comunismului, capabil de a prelua în mîinile sale opera de edificare și conducere a societății viitoare. De aici decurg în egală măsură atît sarcinile fundamentale, înscrise la loc de frunte între obiectivele organizației revoluționare de tineret, cît și obligația sa de a munci fără răgaz la propria pregătire și perfecționare, pentru a fi la înălțimea încrederii acordate.

În vara anului 1971, la o consfătuire de lucru cu activul de partid din domeniul ideologiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că **organizațiile U.T.C. trebuie să devină colective de luptă pentru educarea comunistă.** Această afirmație-îndemn venea după ce, mai intîi, erau precizate cîteva din îndatoririle esențiale ale muncii educative : cultivarea unei atitudini înaintate față de muncă, combaterea concepțiilor mistice, retrograde, a influențelor modului de viață burghez, educarea tineretului în spiritul prieteniei și solidarității cu tinerii de toate naționalitățile și de pretutindeni, necesitatea ca, în lupta pentru înfăptuirea politicii partidului, a societății socialiste multilateral dezvoltate, tinerii să se afle în primele rînduri. Cele cîteva chemări înflăcărate rostite de secretarul general al partidului nostru deveneau astfel, implicit, obiective de prim-plan ale tuturor colectivelor de uteciști, în nobila lor misiune de a da viață propriei educații comuniste. Ele erau de altfel adînc încorporate în însăși condiția de existență a organizațiilor de tineret, de-a lungul unei bogate biografii militante, semicentenară pe atunci.

Ulterior, lucrurile s-au împletit și s-au întregit cu noi trăsături, fiecare din ele făcînd corp comun cu un ansamblu ce fusese temeinic conceput ca un proces complex, în necontenită ascensiune. Prompte ca întotdeauna în răspunsurile prin care se angajează să se situeze la înălțimea marilor comandamente ale fiecărei epoci, organizațiile U.T.C. au înțeles ca pe propriul lor program de muncă și de viață datoria de a deveni colective de educare comunistă. Numeroase inițiative apărute mereu în repertoriul instrumentelor lor de lucru au dus la o îmbogățire simțitoare a rezultatelor, și nu numai prin extindere, ci și prin aprofundarea teritoriului. Atitudinea față de muncă a început să fie privită sub un unghi mai generos, acela al atașamentului și dăruirii față de profesia aleasă, ceea ce presupune și o cunoaștere intimă a colectivului de muncă, a tradițiilor trecute și prezente ale întreprinderii, o plămădire neîntreruptă a spiritului muncitoresc prin prelungirea lui în rîndul tuturor categoriilor de tineri. Șantierele tineretului sau colectivele organizate sub deviza : „Să muncim, să trăim în chip comunist !" își propuneau, așa cum mărturisește și denumirea, să ridice procesul muncii la un act de conștiință și să facă din el o coordonată de ansamblu, dincoace de porțile locului de muncă ca și dincolo de ele. Întreaga Uniune a Tineretului Comunist tinde astăzi să devină un singur și mare colectiv de muncă și viață comunistă, o familie unică în care competența și entuziasmul se împletesc într-o realitate definitorie.

Nenumărate exemple ar putea fi aduse în sprijinul acestei idei, drept tot atîtea dovezi ale grijii și dragostei cu care partidul își ocrotește fiii. Pornind de la faptul că școala se recomandă drept factor de primă însemnătate în educarea tineretului, partidul a inițiat măsuri de legare mai strînsă a învățămîntului cu cercetarea și producția, de sporire a eficienței lui practice ; a arătat în repetate rînduri legătura indisolubilă dintre pregătirea profesională și cea politico-ideologică a viitorilor specialiști, stabilind drept principală misiune a învățămîntului superior asigurarea uneia și aceleiași competențe pe ambele planuri : a reliefat cu insistență rolul activ pe care trebuie să-l joace arta, literatura, instituțiile de cultură, presa și televiziunea în educația complexă a tinerei generații, de pe poziția unor înalte idealuri umaniste, revoluționare. Enumerarea nu se oprește însă aici. Ea poate fi continuată cu eforturile întreprinse, în lumina programului de educare comunistă a maselor, pentru dezvoltarea conștiinței tinerilor, pentru modelarea lor în spiritul eticii și echității socialiste, în așa fel încît să poarte cu mîndrie numele omului nou. Încercarea de a trece în revistă, oricît de sumar, mereu alte exemple ale grijii manifestate de partid față de tineret nu ar izbuti să acopere subiectul ; ele ne sînt oferite la tot pasul, de la o zi la alta, cu prisosință.

De la propunerile de măsuri și expunerea prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în vara anului 1971, ideea de o atît de generoasă semnificație a străbătut etape fertile, îmbogățită de practica socială așa cum orice idee utilă societății se îmbracă în veșmintele faptelor de viață. Stadiul atins în prezent nu este prin urmare întîmplător, ci treapta necesară a unui proces evolutiv, desfășurat în timp. Astăzi, ajunsă în pragul celei de a șaizecea aniversări de la clipa creării sale, Uniunea Tineretului Comunist se află într-un moment de virf al existenței sale politice, moment care cu siguranță nu va rămîne nici cel mai înalt, nici ultimul. Lui i se vor adăuga în viitor și altele, pe un drum într-o firească ascensiune, într-un proces de o neîntreruptă diversitate. Acesta este de altfel însuși modul de viață prin care tineretul înțelege să răspundă încrederii acordate de partid, rolului și locului pe care le ocupă în societatea noastră. De-a lungul întregii sale istorii, tînăra generație a răspuns cu sentimente de recunoștință grijii și dragostei ce i-au fost acordate. Iar recunoștința sa se manifestă în forme active, prin faptele de muncă și de viață ale fiecărui tînăr, prin hotărîrea de a dărui tot ce are mai bun pentru ca angajamentele luate față de societate să-și găsească o deplină întruchipare concretă. Dorința vie de a munci și a-și îmbogăți propria existență este expresia credinței nestrămutate că, atunci cînd îi va fi încredințată misiunea supremă, va fi capabilă să conducă țara către alte mărețe și trainice împliniri.

D. Matală

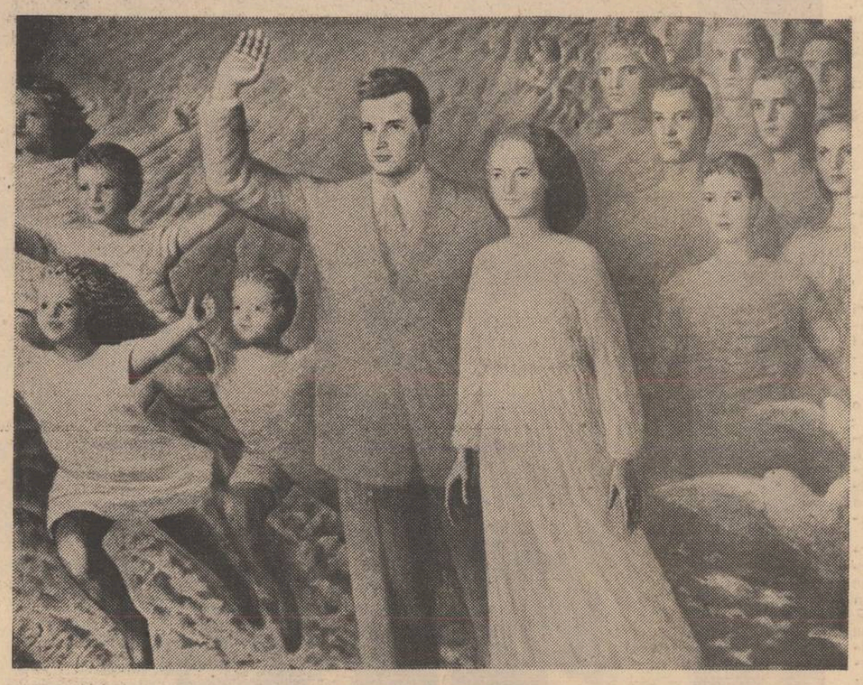

Sabin Bălașa : „Omagiu"

Serbările „Scînteii tineretului"

Cunosc „Serbările..." din epoca nașterii lor, iată sînt mai bine de 15 ani, și văzîndu-le pe cele de acum mă trezesc, vrînd-nevrînd, gîndind la ele, cele de atunci, din Sala Conservatorului, de la Liceul Bălcescu sau de la „Porțile de Fier". Doamne, ce tineri eram, dar ce tineri erau spectatorii veniți să asculte pe Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Ilie Purcaru, Florin Piersic, Papaiani, pe Maria Ciobanu și Benone Sinulescu, pe Anda Călugăreanu, pe Cornel Fugaru și „Sincronii" lui. Ideea, dacă nu greșesc, aparținuse, ca atît de multe idei prinse în epocă la reverul tînărului ziar de tineret, lui Nicolae Dragoș. Mulți am avea motive să-l invidiem pînă la neiertare pentru aerul princiar cu care știe dintotdeauna să se plimbe prin rosturile gazetăriei și tactul de a lucra cu oameni abia porniți la treabă.

„Serbările..." au traversat fără complexe straturile vremii, și-au șlefuit glasul și îmbogățit fraza, au umblat cu orgoliu la timbrul programatic, căpătîndu-și identitate distinctă în spațiul comunicațional cu tineretul din toată țara. Asemeni ziarului, „Serbările..." și-au dorit să devină o formă a comunicării cu cititorii, cu tinerii țării. Cei care au condus „Scînteia tineretului" în acești ani — Nicolae Dragoș, Ion Bucheru, Eugen Florescu, Nicolae Dan Fruntelată și, acum, Emil Marinache — și-au legat numele și ambițiile de „Serbări...", furnizîndu-le oxigen și tăria de a călca potecile anotimpurilor.

Am cunoscut în acest început de primăvară „Serbările Scînteii tineretului" în haina lor festivă dedicată aniversării a 60 de ani de la crearea organizației revoluționare de tineret din țara noastră. Festivă ? Ar fi, între multele posibile, nedreptățea cea mai mare ce s-ar lega de existența și fervoarea acestui supliment audio-vizual al ziarului, gîndit din începuturi ca un dialog deschis, sincer, polivalent, în registrul de interes și de sensibilitate al tineretului.

Așadar, în zilele din urmă, „Serbările Scînteii tineretului" și-au trăit o ediție sub semn aniversar, pe coordonatele de tradiție ale hainei de lucru, ale dialogului lipsit de convenționalism, în spectacole făcute să intersecteze din cît mai multe unghiuri fățetele sensibilității omenești. Au lipsit momentele de fast gratuit, numerele cu guler scrobit, interpreții țepeni, gata să uite că au în față tineri ca și ei, unii mult mai tineri chiar, doritori să se simtă bine. Și îndrăznesc să cred că au avut suficiente motive să se simtă astfel.

La Sibiu, Hunedoara și Deva, la Tg. Jiu și Slatina, la Scornicești, la Pitești, în acest martie, un public generos a ținut să îmbrace, în timpul liber, straiele de sărbătoare propuse de ziarul „Scînteia tineretului", într-un univers multidimensional, grupînd laolaltă, pe treptele aceluiași solfegiu, clipe mustind de sănătate și liniște interioară. O aduceau cu ei acești trubaduri la porțile dorului, coborîți pe iarba proaspătă a vieții de toate zilele, cu nimic altceva în amfora prinsă pe creștet decît policandrele de argint ale talentului, lăsate în bătaia lunii cît să ne putem împărtăși din iradierea-i cuprinzătoare.

Două voci, două izvoare de extracție cosmică, una pogorînd dinspre Crișuri, cealaltă urcînd dinspre Olt, două flori de nalbă strînse în acoladă, ca o coroniță de premiant, s-au alăturat pentru a lăsa să se audă dragul de viață și de bine al pămîntului, două voci ca două pîini rumene și calde — Florica Bradu și Ionela Prodan. Versul Doinei Uricariu — un fir despletit din bătaia lunii și întors în mersu-i plăpînd prin defileul asaltat de înțelesuri. Carmen Angheluș — mers de frunză peste lacul albastru de unde pîndesc umezi și tandrii ochii Stelei Polare. „Balada" lui Ciprian Porumbescu zvîcnește din arcușul Simonei Moise întocmai săgeții trimisă de Ștefan cel Mare la Putna. Doctorița în devenire Mihaela Bustuchină ne dovedește că înainte de a fi știut drumul spre alinarea durerilor descoperise cu prisosință calea îmbucurării sufletului. Noutatea turneului, Elena Cîrstea din Sibiu, a adus în atmosfera spectacolelor strigătul echinocțiului de primăvară. Liviu Tudan și cerberii săi de la „Roșu și Negru" Liviu Hrișcu, Andrei Ordeanu, Dan Bădulescu fac ce fac de cînd se știu, ne plasează în cîmpul electromagnetic al chitarelor și bateriei, și uită să ne scoată de-acolo, făcîndu-ne a căuta cheia de sol a existenței pe Planeta Ritmurilor. Un trio în perpetuă vervă, articulat la sensibilitatea publicului și la dorințele lui — Dan Tufaru, Gabriel Oseciuc și George Mihăiță. Un mag al clapelor de pian — profesorul Adrian Tomescu. Doi mușchetari de construcție complementară — Gheorghe Gheorghiu și Mircea Vancă.

Poezie și muzică vocal-instrumentală, folclor și folk și balet. Spectacol avîndu-și vitrinele vorbite, însemnînd cunoscătorul avizat la zi al evenimentului politic — Ioan Timofte, sau al fenomenului sportiv — comentatorul cel mai așteptat în spatele microfonului din cîți avem, omul cu vocea lipindu-ți-se de suflet — Cristian Țopescu. Și un poet de aleasă simțire și un prezentator stăpînit de har, bun simț și tact — Lucian Avramescu.

Un buchet al mulțumirii tinerilor care și-au dat întîlnire în cadrul „Serbărilor Scînteii tineretului". Cuvinte de gratitudine tuturor celor ce au pus umărul la reușita lor organizatorică.

Neagu Udroiu

A asculta de viață

A asculta de viața orașului tău, de ființa care se zămislește de la ora zero pînă la cea douăzeci și patru — înseamnă a fi om al locului, om al pămîntului crezînd în destinul orașului care de fapt e destinul meu, al colegilor mei muncitorii. A asculta de viața mulțimii înseamnă de fapt a fi hunedorean. Îmi place să mă amestec și să fiu o vină puternică a acestei mulțimi aspre la înfățișare, preocupată pînă la ultima fibră de prezentul și viitorul comunist. Sînt hunedorean așa cum sînt fiu al mamei mele Valeria și al tatălui meu Bărgău — băștinaș al munților români. Trăiesc lîngă focul veșnic al uzinei și pipăi cu mîinile metalul de creștere al națiunii socialiste, cuvintele de creștere ale mamei noastre comune — limba română, mulțimea fremătătoare de muncă și viață a orașului nostru : „De pretutindeni scoțînd apa pe scripeții de argilă / se adapă mulțimea cu poezia vieții / metalele cresc pînă la orizont / și-l acoperă — / muntele ridică în mîini munte de cuvinte".

Fii cu noi omule de oriunde și ne vezi pe noi muncitorii — această clasă de conștiință a societăților, născătoare în istorie de cutremurătoare revoluții, stăpînă a mașinilor și științelor, dătătoare de vigoare și chip după felul și asemănarea lor plină de viață — orașului de pe Cerna. Un oraș unde ne vezi ieșind pe poarta uzinei cu gîndul și conștiința că am dat din toată ființa noastră patriei oțelul și fonta, trainice legături ale orașului și ale patriei cu viitorul. Ziua dirijăm cu mîinile și mintea metalul spre plămădiri superioare iar noaptea stăm aplecați asupra cărților vechi și noi, ne gîndim la strămoși, la prezent și la viitor, ne luminăm gîndul dinspre și despre patrie.

Asemeni tuturor oamenilor harnici și cinstiți, luminați și cutezători sîntem noi hunedorenii tineri, în uzina noastră, în orașul nostru, mulțime trainică ieșită parcă din solul zgrunțuros al îngemănării muntelui cu cîmpia, precum bine a scris poetul :

„Șezi cît mai aproape de oraș
În marile lui canale se ascultă
viața :
Se rupe timpul în zi și în noapte
Și se prinde putere pentru mers..."

Valeriu Bârgău

Timpul marilor descoperiri

Ce înseamnă *tinerețea* pentru cel ce are dinainte o întreagă veșnicie de transmis oamenilor ?

Pentru artist, pentru creator, pentru pionierul ideilor noi, generoase, tinerețea este starea de grație, credința în legea morală și forțele sale creatoare care îl vor însoți totdeauna. Inefabil moment suspendat în timp, plutind asupra epocilor — tinerețea este acel miracol care dă măsura profunzimii și distanței idealului visat, acea neîntrupată nostalgie a unei vîrste pierdută în „zarea tinereții" dintr-un vers eminescian.

O încordare a simțurilor, o asmuțire a emoțiilor, o atentă conectare la univers, la strigătul razei verzi a firului de iarbă atît de așteptat ca o îndreptățire a primăverii, dar și la vibrația misterioasă a vitrinelor, acoperișurilor, corzilor ghitarei, străzilor, la tremurul vocilor și privirilor ce-ți umplu viața cu inexplicabila tensiune ce dă noutate fiecărui anotimp, fiecărei clipe, fiecărei *eternități* de memorie afectivă.

Tinerețea este mișcare browniană, dorință și grabă de a epuiza cît mai multe experiențe, de a intersecta cu mișcarea inimii pe orbită cît mai multe destine și existențe. Este nevoia de *a comunica* și, deopotrivă, nevoia acută, dureroasă de a fi înțeles în splendoarea nervoasă, incendiară a unei vîrste ce, vai, nu mai seamănă cu adolescența altor generații.

Pentru că adolescenții sînt seismograful unei umanități ; ei parcurg cu viteză rapidă împlinirile, aspirațiile dar și eșecurile ori crizele celor adulți și tot ei sînt cei ce, mîine, vor trebui să le depășească, să și le asume.

Tînărul creator, cel ce arde pe rugul de gheață al ideilor propriul său vis într-o jertfă tăcută a spiritului, este, azi, mai mult ca oricînd, chemat să sintetizeze, să exprime liber, nestingherit conștiința unei epoci. Și să o facă în așa fel, încît opera lui să fie o *capsulă a timpului* pentru viitorime.

Fiindcă orice creator adevărat „scriindu-se" pe sine scrie de fapt despre *timpul* său așa cum acesta s-a reflectat în conștiința sa, așa cum el însuși s-a identificat cu „relieful" unei epoci. De aceea există autori, există opere care, după sute și chiar mii de ani, pot vorbi și azi în numele unui popor, își păstrează și azi *actualitatea* aidoma unor vechi postulate din geometrie.

Iar legile tinereții, ale tinereții spirituale, au statornicia unor astfel de postulate.

Sufletul adolescentului este aidoma unei oglinzi — și asta ar fi, cu siguranță, o banalitate dacă gîndul meu nu ar merge spre oglinzile cu care Arhimede a incendiat flota romană, apărînd cetatea Siracuzei.

Tot ceea ce se reflectă *aici*, în acest spațiu interior ce are fragilitatea unei operații pe inimă, se poate întoarce împotriva ta dacă lentilele cu care privești realitatea înconjurătoare nu au *puritatea* celor mai desăvîrșite cristale. Și duritatea lor.

În fine, tinerețea a fost, este și va mai fi vîrsta marilor aventuri ale spiritului, timpul marilor invenții, al marilor descoperiri. Și cum continente, mări și oceane nu mai sînt de aflat, tînărului ce visează într-o lume cercetată și cunoscută pînă în cele mai mici amănunte îi revine cea mai grea sarcină imaginabilă : aceea de a descoperi și de a spune oamenilor ceea ce aceștia gîndesc de mult, singuri, despre ei înșiși.

Traian T. Coșovei

Toma Roată : „Cercetare și progres"

Șaizeci de rotiri tinerești

Șaizeci de rotiri tinerești
Patria urcînd spre zori de împlinire,
Șaizeci de primăveri despletite
Peste umerii de fecioară ai cîmpiei
Șaizeci de veri bogate în lanuri de aur
Cînd piinea se dospește-n cuptoare
Șaizeci de toamne încărcate de viță,
Urcînd dealurile îngenunghеate de rod,
Și-apoi șaizeci de ierni albe de vis !
Atît de puțin : șaizeci de rotiri de lumină
Sub aripa dreaptă a partidului,
Pentru înălțarea patriei
Spre comuniste zori !
Atît de puțin ! Și, totuși,
Tinerescul nostru zbor spre bine,
Sub soarele păcii,
Spre demnitatea mereu apărată,
Spre diminețile de împlinire —
Șaizeci de rotiri tinerești,
Întrecînd timpul,
Prin strălucirea de bine
A faptelor noastre !

Ion C. Ștefan

SOLIDARI DE-A LUNGUL UNEI VIEȚI REVOLUȚIONARE

Urmare din pag. 1

Îi amorțiseră doar mîinile pentru că se afla sus, printre crengi.. Zimbise. Lovitura fu dură și precisă : mișcă-te ! Alte stații, alte cătune...

...Dimineața aceea de iulie avea încă pustiu pe trotuarul ei. Pustiu de oameni. Copacii Timpei se treziseră și-și trimiteau vara înspre zidurile înalte, rigide ale închisorii. Deținuții sînt la urma urmei și ei oameni. Au somnul lor. Un somn agitat, pentru unii, ultimul. Sau poate închipuirea aceea de somn dinaintea schingiuitului : numele, amintește-ți numele. Strada, amintește-ți strada. Numărul, amintește-ți numărul. Parola. Parola, am spus. Plezneau oglinzi pe fețele lor și se spărgeau, cioburi de lacrimi. Parola, strada, numărul, amintește-ți !

Ecoul se-ntoarce și el hăituit, repercutat pe cerul gurii, în creier, precis și amar. Niște ochi care apar surizători și senini, niște ochi care cred și speră. Sînt ai tînărului Ceaușescu. Al celui în fișa căruia se trecuse „agitator comunist periculos". O persoană periculoasă pentru ordinea publică.

Peste ani și ani înfățișarea și privirea acestui om au rămas aceleași. O privire care spărsese zidurile tribunalelor militare și ale închisorilor prin care trecuse. Aceiași ochi surizători, același suris luminos. Și-a apărat cu aceeași privire credința sa care se contopise cu țara și destinul poporului pe care-l iubea. Pentru că destinul său a devenit cea mai completă exprimare a ceea ce reprezintă aspirația unui popor. Cu aceeași privire a susținut adevăruri și rînduieli, anotimpurile istoriei noastre. Și-n dreapta sa a stat întotdeauna, însoțindu-l în greutăți și revoltă, femeia pe care a cunoscut-o în tinerețe și lîngă care nu a obosit să fie mereu tînăr : Elena Petrescu-Ceaușescu, militantă activă și neînfricată în cadrul organizației U.T.C., luptătoare încă din perioada aceea pentru educarea tineretului muncitor în spiritul unei culturi umaniste. Solidari, de-a-lungul unei vieți petrecute alături, atît în convingerile politice comuniste, cît și în imensa putere de rezistență și dăruire pentru ca visul adolescenței să devină realitate, biografia secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și a tovarășei Elena Ceaușescu se identifică cu cele mai importante etape ale istoriei U.T.C. Și-au contopit împreună destinul lor cu-al poporului lor, destinul luptei și neodihnei cu certitudinea neclintită că aspirațiile pot și trebuie să devină viitor.

SALT LA ZENIT

Ireversibilă, tinerețea e, adesea, momentul de apogeu al unui salt. Au crezut-o ireversibilă numai alchimiștii, aflați — în ciuda suficientelor virtuți ale senectuții — în căutarea unui elixir...

O privire de azi asupra tinerilor români de azi poate însemna radiografia unui salt, a unui salt capabil să deregleze aparatul, ca evoluția unei gimnaste imprevizibile, computerele. Vă propun să priviți acest ecran, suspendat în aerul pe care-l respirăm de la o zi la alta. Vedeți ?

...**Un tînăr** aruncă-n aer o stîncă, în urma lui vin alții cu o panglică de șosea, o-ntind peste nevăzut (iar legenda, lacomă de jertfe, mai pune cîte-o statuie în locul fărîmelor de sens trăit) ; **un tînăr** se urcă pe colinele orașului său natal, ascultă, numai de el auzită, muzica sferelor, cu ochii la cer și se roagă de el însuși să mai rabde cîteva mii de ore de antrenament, care-l vor propulsa în spații, apoi alte cîteva mii de zăbovire-ntre tomuri, care-l învață (și l-au învățat !) să citească, la fața locului, în stele ; **un tînăr** face din pătimașa dragoste de pămînt, ce i-o lăsară „...din bătrîni / părinții din părinți". cea mai iscusită „metodă științifică" de a spori piinea pe masa obștii ; **un tînăr** se luptă cu frigul din manta, cu vestea (care-l îngheață de-a binelea) că i s-a măritat iubita și, la nevoie, se luptă, tot eroic, cu oricine, pentru ca soarele să rămînă, unic prizonier, între granițele țării ; **un tînăr**...

Stop. Vă mulțumesc. Acum vă rog să numărați : un tînăr și cu unul fac doi, și cu unul fac trei și cu alte milioane fac... **un tineret minunat!** Pentru că șirul excepțiilor, dacă așa s-or fi numind, aspiră la un brevet de regulă.

Să ne întoarcem la ideea de **salt.** Fascinați de efecte, am putea fi tentați să eliminăm, din definiția lui, acumulările. Ne-ar înghiți hazardul !

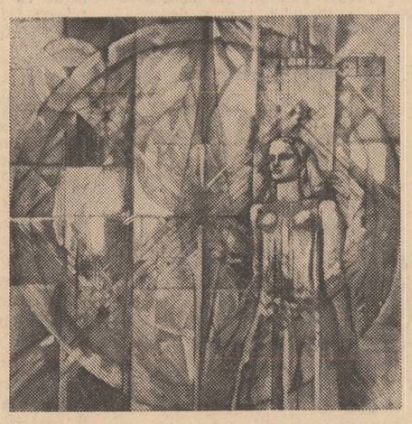

Geta Mermeze : „Șantier"

Ceea ce nu înseamnă că saltul poate fi aplatisat, din rațiuni didactice, care să-i aștearnă „petele" de inefabil sub microscop...

În convingerea noastră, tinerețea însăși e salt (și nu o dată zenitul saltului), iar saltului i se cuvin recunoscute cel puțin marile, frapantele acumulări.

Tineretului acestuia, român, care-și desfășoară sub ochii noștri spectaculosul salt — animat de Ideal — înspre competență și valoare, în condițiile unei robusteți morale generatoare de autentic patetism, nu-i lipsesc, iată, marile acumulări. E vorba, în primul rînd, de experiența revoluționară, ce face, în această primăvară rotunda vîrstă a unei maturități grăitoare de la sine : 60 de ani...

În tot acest timp, asimilabil unei vieți de om și mai presus de ea prin puterea consecvenței, filonul revoluționar și-a decantat, una cîte una, esențele, tonificînd generație după generație. N-a mai fost nevoie de baricade și de strecurat mesaje ilegale printre uniforme polițienești, a fost nevoie de baraje și de strecurat — cu trupul — în pîntecele tot mai complicatelor mașinării, ori — cu mintea — în imperiile tainei ; n-a mai fost nevoie de supremul sacrificiu în slujirea Cauzei, dar a fost și este nevoie de supremul curaj, de antrenarea bogatelor virtuți rezervate tinerilor, pentru ca triumful Ei să fie văzut cu ochii.

S-a acumulat, apoi, energia, știut fiind că brațul se încălzește de la torță.

S-a acumulat încrederea, mai presus de clipă, în destin.

S-a acumulat prețuirea.

S-a acumulat iubirea.

Se poate concepe saltul.

Se poate vedea zenitul.

Dragomir Magdin

U T C — UASCR

Veghind la cerul patriei

Cu fruntea ninsă de lumină
ca Omul-munte între munți –
la cerul patriei veghind
la nestematele ei punți.

Cu brațul înspre sori întins
ca riurile-n mers fecunde
croind urcuș curat semințel,
brațul oricînd e treaz, oriunde.

Cu pasul dîrz ca o chemare,
căreia veacuri îi răspund
prin oamenii cîntîndu-și casa
pe-acest pămînt cald și rotund.

Cu inima – o stea polară
în comunista ei ardoare,
El poartă chiar numele țării
O, slavă gliei care-l are !

Ei, neuitații tineri

Ei, neuitații tineri luptători
vor înflori întotdeauna
memoria istoriei.
Din crezul lor, din jertfa lor
fîntînile s-au recules
pămîntul s-a hrănit cu stele
și iarba cu sublimul vers
Ei, neuitații fii de comuniști
cu brațe încleștate pe stindarde,
cu ochii-n febrele descătușării
sînt stîlpii cerului albastru.
Și ei vor lumina întotdeauna
în fibra cea mai pură
a inimii acestei țări !

Inimi de fii

Dintr-un izvor albastru închegat de munți
prin care cerul curge spre cîmpie
au luat ei, cei mai tineri luptători
suflul pentru o nouă Românie.

Adolescenți cu frunțile întoarse
spre același soare visat de părinți
au jurat să-l coboare din furtuni
pe umerii robitei glii fierbinți.

Și nici un glonte, grație nici una
n-au putut trupul tortei să-l îndoaie :
fluviul imens de piepturi uteciste
vestea pe zări a libertății ploaie.

Azi Patria sărută-n demnitate
inimi de fii, curata ei oglindă
și din credință, cinste și mîndrie
fiorul nemuririi o colindă.

Cristian Petre

●

Scrisori din eternitate

nimeni nu trăiește într-un lan cu singurătate
cu viața lor au scris o carte senină
cu sîngele lor au ridicat această cetate
ce respiră astăzi prin muguri de lumină

știau că viața nu este o eternă cușcă
copacii se călcau în imensa pădure
locuiau uneori într-o țeavă de pușcă
știreangul se închina de cîte pot să îndure

mureau cu cerul țării pe buze
pentru ideea comunistă și ideea de țară
doar stafiile istoriei veneau să-i acuze
pe tinerii acestia ce îndrăzneau să moară

nimeni nu trăiește într-un lan cu singurătate
cu viața lor au scris o carte senină
ne trimit scrisori prin muguri de lumină
că se află bine și sînt eternitatea

Petre Ivancu

●

Tinerii

Ce se poate îndrăzni în viață mai mult
Decît să mergi cu aștri pe umeri

Ce scîntei dau palmele lor strînse pe clipe
Ce sărbătoare ochii lor trimit în eternitate

Cît se poate merge cu ei neobosind cuvîntul
Cît se poate ajunge cu ei îndrăznind
nemărginirea

Cu firea lor străină de-a renunța vreodată
Cu firea lor de pace și jucăușă-n sfere

Ce se poate lăuda dinspre ei – știu bine
Că drumul inimii mele prin flacăra lor trece

Ion Vergu Dumitrescu

Familia Imeghebe

pavel perfil — ion longin popescu

Mihai Rusu : „Elegie"

Se lasă norii și se sparg în crengile înmugurite. Gospodarii din marginea Bucureștilor înalță turnuri de fum peste gunoaiele de astă toamnă. Din cînd în cînd, Martie se scaldă în soare, și lumina tremură ca un voal pentru o mireasă încă nenăscută. Miroase a pămînt roavăn și a lujere arse pe drumul spre uzinele din Berceni. Dacă vîntul s-ar fi îndreptat spre noi am fi simțit și mirosul unsorilor industriale, dar așa el duce și tot duce spre zările sinilii aroma pămîntului proaspăt răscolit și a grîului de un verde ireal.

Prin diminețile umede trece la intervale scurte mașina 141. Cîteva femei coboară la sere. Stație facultativă. Grosul oamenilor intră pe porțile Imeghebeului. Îmbrăcați de oraș — mai ales tinerii. Patru mii și ceva de băieți și fete : proaspăt căsătoriți, căminiști la nefamiliști, navetiști de pe liniile Olteniței și Giurgiului, ucenici și lăcătuși-sudori de categoria a cincea, posesori de „Dacii", biciclete, de abonamente pe liniile Itebeului, abonați la cantina-restaurant sau cu sandvișuri în geantă, fotbaliști în timpul liber, șahiști, cititori de ziare, de romane serioase, redactori la gazetele de perete, membri ai formațiilor culturale.

Mașinile 141 au trecut. Șoseaua pare mai largă acum. Opriți-vă din mers o clipă și ascultați. La cîteva sute de metri de crenelurile Imeghebeului pămîntul vibrează. Marea familie a lăsat hainele de oraș în vestiare și a intrat în halele albastre. Ascultați ! E un tropot surd sub ierburi, sub liceul patronat de uzină și sub asfaltul șoselei. Cavalcada unor uriașe herghelii a început. Ciocanele de la forja grea dau ritmul acestei cavalcade, ropotul subpămîntului. Metalul abia topit, turnat în maselote, dă vuietul, înșurubarea goanei în aerul încins.

Marea familie a trecut în halele albastre și e greu să scoți vreun om din apele lui. Metalul se desfoaie în spirale strălucitoare. Din el se compun apoi turbine, mori de ciment, poduri, motoare... Ropotul acela surd care destăinuie marea familie a Imeghebeului.

Meșterului State Gheorghe capul îi vuia a o mie și una de gînduri. Se văicărea ca un copil : „Auzi frățioare, la ce mi-or fi trebuit și ucenicii ăștia ? Băieți cuminți, deștepți, dar tineri. Și uite că peste trei zile am predarea paletelor pentru turboagregatul de cincizeci megawați". Nu-și arăta supărarea oricui, dar mai marii uzinei de turboagregate cereau respectarea planului pentru export.

Ucenicii erau șapte la număr : Curta Gheorghe, Curta Ion, Vasile Pupeză, Vasile Arnăutu, Traian Filote, Pavel Iancu, Gheorghe Ispas. Doi dintre ei n-ajunseseră încă la vîrsta de optsprezece ani și, cum se zice și în lege, n-aveau dreptul să lucreze în schimburile de noapte. Meșterul State mai avea și zece muncitori, trei de categorii joase și trei de categoriile patru și cinci ; cu toții oameni bine pregătiți, crescuți în marea familie a Imeghebeului. Dar zece oameni, chiar și muncitori unul și unul, nu erau suficienți pentru terminarea în trei zile a unei lucrări migăloase, de mare precizie. Cu ucenicii ar fi fost șaptesprezece oameni, dar meșterul State nu prea avea curajul (poate încrederea) să se bazeze pe băieți cu tuleie proaspăt mijite în bărbie. Mai avusese el ucenici, băieți tineri ca și ăștia, care i-au înșelat așteptările. Îi căutai în hală și-i găseai în curte, la joacă ; îi chemai din vestiar și descopereai că ucenicii lui bădia State au plecat cam de multișor din uzină. Unii meșteri mai bătrîni făceau și haz pe seama neîncrederii lui State Gheorghe, ca și pe seama pedagogiei lui originale. Într-una din zilele din urmă, unul din acei meșteri în vîrstă i-a și zis : „Nea Gică prea îi dădăcești, bre, pe copiii ăștia. Și matale cînd erai ca ei nu-ți plăcea să fii luat ca unul cu caș la gură. Și apoi, de ce îi tot ții pe lîngă tine ; repartizează-i mă frate pe lîngă muncitorii tineri și bine pregătiți. Te temi că o să-ți ia locul cineva ? N-ai grijă, meserie cunoști cît trei inși laolaltă, îți mai trebuie nițel tact ; și fii, și tu mai elastic cu oamenii, nu-i băga în aceeași oală pe toți, oală smălțuită de tine". „Măi să fie", și-a zis nea State. „Lucrez cu oamenii de douăzeci de ani și n-am avut necazuri niciodată. Ei, și tocmai acum ai dat de belea". Era necăjit meșterul. Știa că oameni din alte ateliere nu va primi. Cu ucenicii nu vroia să iasă la defilare în momente atît de încărcate. Nu le măsurase niciodată mintea cu șublerul, dar se temea că cei șapte nu vor putea da lucruri de calitate.

Culmea este că și băieții au simțit în meșterul lor un soi de descumpănire, un prag de care i se împiedica sufletul. Așa se întîmpla în pragul „maratonului" de trei zile. S-au sfătuit ei, au chibițat pe marginea unei mese cu pateuri și pîine proaspătă luată de la cuptorul de aur, iar dimineața au venit la meșter : „Nea Gheorghe am venit la mata să ne iei în seamă cînd o fi să terminați paletele pentru turboagregatul număru unșpe". Toate astea le-a zis Curta Gheorghe, veteranul formației de ucenici, băiat de douăzeci și unu de ani, din Ciumbrud, județul Alba. Ceilalți șase stăteau cu fețele aprinse de curiozitate și oarecare teamă. Nu se hrăneau cu îndoieli, și totuși n-ar fi dorit să fie împovărați cu un refuz. Meșterul și-a supt buzele — semn de supărare — și și-a ingustat privirea. A tăcut apoi preț de un minut, cu privirea lipită de pardoseala de ciment a vestiarului. „Cum adică să vă iau în seamă cînd om termina paletele ?", a zis. „Cam așa, nea State : să reiasă că noi nu v-am refuzat atunci cînd ne-ați spus să nu punem mîna pe nimic în astea trei zile, cît durează finisările", i-a răspuns Curta Gheorghe, băiatul din Ciumbrud. „Mă, tu ai școală în tine dacă îmi vorbești așa". „Nu de școală e vorba, meștere, că școală avem cu toții, dar nu vrem să stăm cu mîinile în sîn cînd e vorba de o treabă fără amînare". „Și cum ne-ați putea voi ajuta ? Doi din voi n-au dreptul să lucreze noaptea, și apoi e vorba de lucrări de categoria patru și chiar de categoria cinci". „N-aveți oameni care să ne supravegheze ?" a întrebat celălalt Curta, Ion. „În afară de asta, nea State, știm ce-i ăla un desen tehnic și putem să-i respectăm la toleranțe de microni". „Bine mă copii, stați aici, să vorbesc și eu cu muncitorii mei, să văd care e și părerea lor". „Părerea lor e ca noi să fim integrați în echipa matale". Meșterul n-a mai auzit ultimele cuvinte. Un borwerg și o freză frontală Line torceau coloși de metal fierbinte, argintiu. Pe borwerg lucra tot un băiat tînăr, ajutat de un ucenic, iar pe frontala Line, o familie nu demult întemeiată. Meșterul îi cunoștea pe toți ăștia, numai că uneori se făceau că nu-i vede. N-a lipsit mult bătrînul State. (Fiu-su, Vasile, tot lăcătuș, conducea o altă echipă, la morile de ciment). Muncitorii s-au lămurit mai înainte că pot lucra cu ucenicii la operațiile cele mai grele și mai delicate. S-a convins și meșterul State, deși n-a spus nimănui că regretă că i-a crezut pe ucenici copii cu caș la gură. A intrat cu grabă în biroul din mijlocul halei. „Stați aici — a zis — că acuș vin și muncitorii mei, să facem o scurtă ședință de producție. Dar orice s-ar întîmpla cei care n-au încă optspe ani nu pot lucra decît în schimbul unu". „Nu se poate, nea State", a spus unul din cei vizați, Gheorghe Ispas. „Eu nu mai am decît o lună pînă la vîrsta asta, iar Traian Filote e și el cam ca mine, voinic și coleg bun cu toți de aici. Locuim în același cămin, mîncăm la aceeași masă, alegem aceleași distracții, nu ne puteți despărți". S-a uitat meșterul la toți din fața lui, apoi i-a pus pe cei doi să scrie pe o hîrtie că vor să lucreze și în schimburile doi și trei. Asta nu de altceva, dar să nu vină vreun control și să-l găsească în neregulă. (După primul schimb de noapte, avea să arunce hîrtiile la coș și să-i bată pe umăr pe cei doi minori).

Ședința de producție n-a ținut mai mult de o jumătate de oră. S-a înțeles acolo că se va lucra fără întrerupere, în schimburi de cîte douăsprezece ore, nouă oameni în primul schimb, în frunte cu meșterul State, și alți nouă în schimbul al doilea, în frunte cu Alexe Teodor, unchiul fraților Curta. S-au văzut schițele tehnice și s-au împărțit ucenicii pe schimburi. (Cei doi minori au trecut în schimbul condus de State). Au fost aduse polizoare mobile noi, scule de calitate de la echipele care au montat ultimul hidroagregat de trei sute și treizeci de megawați, iar unul din muncitorii tineri și un ucenic au plecat la alimentarea după conserve, pîine și pateuri. După o zi și o noapte de muncă, meșterul Gheorghe State își alungase gîndurile risipite prin cucută. Era o altă zi iar lumea din jur strălucea într-o altă lumină. După alte două zile și două nopți ucenicii au mers la șeful de echipă acasă. Doamna State avea plăcintă cu brînză și bere la kilogram. Băieții s-au codit, păreau sfioși, cîtiva dintre ei chiar obosiți. „Serviți, mă, că pe aici au trecut toți lăcătușii din echipă", a zis meșterul. Și, ca s-o dreagă, a mai zis : „Am greșit mă și eu ; nu e prima oară dar bănui că e ultima cînd mai greșesc. Tineretul poate să ne și întrecă, asta e. De aia n-o să-mi fie rușine cînd unul dintre voi, ăștia, ucenicii, o să-mi ia locul. Dar o să rămîn și eu cu ceva bun; și nu numai cu sfatul".

S-ar putea enumera mult mai multe lucruri făcute de tineri în sectorul cel mai fierbinte al uzinei, acolo unde un om bea pe zi trei litri de sifon și elimină trei litri de sudoare. (E un adevăr constatat de medici recunoscuți).

Acolo se probează și acea investiție de încredere a generațiilor trecute de cumpăna vieții în generația celor de optspe, douăzeci, douăzeci și cinci sau treizeci de ani. Pînă acum investiția n-a fost irosită în zadar, și zi de zi ea ni se oferă sub forme palpabile. Ele susțin încrederea atît de necesară într-o vîrstă a începuturilor mari.

E o uzină în care predomină tinerii și tinerețea, ca stare de spirit. E o familie în care lucrurilor li se spune pe nume și se rostesc adevăruri fără ocolișuri. E o cetate de foc în marginea Bucureștiului, unde vîrsta marilor începuturi e pe deplin încrezătoare în menirea sa. Cel ce intră aici intră în valurile unui riu răcoritor, nici atît de vijelios încît să-ți corupă instinctul verticalității, și nici atît de lent încît să te alunge în letargie. Zece inventii brevetate au făcut tinerii în ultimii trei ani de muncă și zeci de inovații care se aplică cu succes în fabricile marii cetăți. Cîteva industrii mari — energetică, metalurgică, a cimentului și construcțiilor de mașini — beneficiază de spiritul novator al tinerilor de aici, a stării de tinerețe, specifică familiei Imeghebe. Patru mii de gînduri tinere se nasc în fiece clipă și marea lor forță consistă în aceea că ele se nasc și datorită, în primul rînd datorită prezenței în fiecare an a marii familii muncitorești.

„TREAPTA ȘASE JOASĂ PRESIUNE"

De frezori e nevoie pretutindeni. Și mai ales de frezori tineri. Vii dumneata, Victor Racoveanu, purtînd frumoasa vîrstă de 21 de ani, și spui : cu toate că la secția scularie se execută, la freză, lucrări foarte complexe, nu mi s-a întîmplat să am necazuri... Îmi spui acest lucru cu emoție, după ce mă avertizezi că nu ești „pregătit" să dai interviuri. Te întreb, stereotip, de timpul liber. Ce-ai putea să-mi răspunzi ? Cît timp liber poate avea un muncitor aflat în ultimul an al liceului seral ? Apoi vine vorba de viața în căminul de nefamiliști, aflat la două stații de autobuz de poarta uzinei. Nu, nu l-ai citit pe Augustin Buzura, dar cu toate acestea ne împăcăm bine, căci sîntem colegi, toți de-un leat, patru în cameră, patru în jurul mesei de cantină". Îți este greu să te exprimi despre „viața personală" : după părerea mea, spui, dacă tot vorbești, vorbește despre ceilalți, adică despre colegii de secție, care sînt apți de orice fel de competiție profesională cu meseriașii de teapa lor. Optzeci și cinci la sută dintre dînșii (să nu uităm că te-ai născut la Bacău) nu au atins încă vîrsta de douăzeci și cinci de ani. Îți plac vorbele **a proveni** și **a propune**. Împlinirea profesională cea mai aleasă provine, spui, de la cuțite ; îți place extrem de mult să prelucrezi cuțite (freze, pentru uz industrial). După cum : au venit unii colegi cu propunerea să mă însor ; meserie am, armată am făcut-o ; dar eu le-am spus : nu mi-am propus deocamdată așa ceva. Bună-rea, eu am deocamdată familia de care mă simt legat : uzina și căminul.

Un frezor mai puțin emotiv (și mai în vîrstă — 26 de ani) s-a dovedit George Stoian. Este și normal, îmi spune, dacă lucrezi în atelierul de palete. Aici, povestești, cînd ai intrat pentru prima oară, în 1973, ai rămas stupefiat. Nu mai văzuseși atîta concentrare de mașini ultramoderne. Nici n-ai fi avut unde : veneai din Băraganul Brăilei și dintr-o dată erai pus să lucrezi pe un fierăstrău mecanic de debitat palete. Singurul utilaj de acest tip din uzină. Un post pe care, după șase luni, l-ai cedat altcuiva, transferîndu-te pe o frezâ „Cugir", unde muncă ți se părea mai puțin montană, mai complicată. A venit apoi clipa să iei în primire două freze elvețiene, la care lucrezi și acum (e de adăugat și ceea de-a treia freză, de producție franceză ; ești omul competiției cu tine însuți; competiție la trei freze. Ești autorul celor mai sigure reglaje, fiindcă aparții acelora care înțeleg producția în întregul său ciclu. Nu poți lăsa să-ți scape un micron mai mult sau mai puțin. Ar fi ridicol, crede, să se constate la C.T.C. că marea paletă „Treapta șase. Joasă presiune" a turbinei de 330 MW, la care lucrează în prezent, să aibă deviații de 2—3 microni. Pentru un frezor „de lux", nu e de conceput așa ceva, în condițiile competiției pentru o calitate cît mai înaltă.

Cred că mi-am realizat exact ce mi-am dorit în viața de pînă acum.

Ești de părere că familia, casa (apartamentul cu trei camere din Berceni), sănătatea și o frezâ care să meargă bine, să „te încinte cu privirea" sînt „profețiile" realizabile ale vieții tale de simplu om al muncii. La toate astea, de vreo șase luni, se adaugă și micuțul Florin pe care, ai, n-ai timp, după ce ajungi acasă, trebuie să-l legeni și să-i dai biberonul. Prea ușor, știu, nu poate să-ți fie, mai ales că soția lucrează în „tură inversă", cunoscutul schimb de ture care a devenit apanajul tinerelor familii moderne, familiile de bloc, fără socrii mari, fără socrii mici, fără bune și bunici, familiile cu bătături pe șale de la hamurile sugarilor, strălucitoare, purtate pe rînd, la piață și la plimbare; ușor, deci, nu poate să-ți fie, mai ales că ai lăsat în urmă opt ore de încordare în fața terminalelor aparaturii cu care lucrezi.

Dar va trece și asta, spui. Florin va crește și te va răsplăti. Marea ta șansă constă și în aceea că știi bine desenul tehnic și ai mînă de meseriaș de înaltă clasă.

PENTRU O LOGICĂ A DEPANĂRII

1. Numărul mare al inginerilor și subinginerilor din I.M.G.B. poate vorbi de la sine de gradul de tehnicitate al secțiilor, cît și de gradul de pregătire a cadrelor. Încă de la început, vom spune că, atît unul, cît și celălalt, sînt competitivi și de reală eficiență. Unul dintre acești subinginerî, Valer Iga, în vîrstă de 26 de ani, este un moț care a cîștigat încrederea conducerii întreprinderii după numai zece luni de activitate ca stagiar ; a fost lăsat singur pe schimb. Cu această ocazie, el a constatat că rămîn la posturi numai oamenii bine pregătiți, care au curajul deplin al exercitării profesiei pe care și-au ales-o. A fi inginer otelar înseamnă, înainte de toate, a avea o mare încredere în forțele proprii. Nu e o meserie prea tentantă, face parte dintre cele exceptate la capitolul „vîrsta pensionării", alături de profesiile de miner, pilot ș.a. În oțelărie, mai mult decît în alte meserii, forța determinantă este aceea a colectivului. Utilajele sînt prea mari și complexe pentru a putea fi stăpînite de un singur om. De aceea, greșeala unuia este egală cu greșeala tuturor, și invers. Ca în romantica deviză a muschetarilor... Împotriva cui luptă Valer Iga, ca „persoană particulară" ? Desigur, că în contra plictiselii. Și nu este vorba de plictiseala din oraș, fiindcă aici are o multime de posibilități pentru a o învinge, ci de plictiseala din secție, atunci cînd cei răspunzători nu asigură aprovizionarea ritmică cu electrozi. Tot atît de mult îl plictisește și enervează așteptarea aceasta, ca și atunci cînd este obligat să zăbovească în ceasurile libere la bucătărie. Gătește după o carte fără coperți, ca un intelectual ce se află, și se gîndește asiduu la inginerie.

2. Vasilică Rizea, subinginer în Atelierul de comenzi numerice, este „factor activ" al Service-ului pentru mașini cu comandă numerică. Un colectiv de 30 de ingineri și subingineri, alături de 58 de muncitori de înaltă calificare — alcătuiesc acest Service omniprezent. Întreaga uzină ne solicită, spune. Fiindcă întreaga uzină este bine dotată cu aparatură de factură modernă și ultra-modernă.

O problemă la ordinea zilei, aceea a înlocuirii pieselor și subansamblurilor din import cu unele de construcție proprie, are, după părerea lui, un ecou concret, la subiect, materializat de secția Mecano-energetică prin asimilarea unor piese deosebit de complicate.

Recent, din dorința de a-și adînci sfera preocupărilor, Vasile Rizea s-a specializat în problema comenzilor numerice românești (Numerom). În prezent, crede că nu s-ar afla defectiuni majore la care să nu poată interveni cu succes. Colectivul nostru, spune, poate remedia oricînd și orice (adică atît defecte electronice, cît și din cele electrice, mecanice și hidraulice).

3. În secția Mecanică II, ca specialist la întreținere, lucrează și inginerul stagiar Alexandru Visinescu. Contactul său cu modernele utilaje de aici a luat înfățișarea unei chestiuni existențiale : el și-a dat seama că, în raport cu aceste bijuterii de ultimă oră ale progresului tehnic mondial, prima întrebare pe care un om de bun simț, trebuie să și-o pună este dacă se simte ori nu capabil să-și însușească logica depanării. Ele, în nici un caz, nu pot fi date pe mîna unor oameni lipsiți de calificare, care nu sînt familiarizați cu logica depanării, factorul esențial în întreținerea mașinilor cu comenzi numerice. În consecință, tînărul inginer a susținut organizarea unor cursuri de reciclare.

Al fost, mărturisești, puțin dezamăgit la început. Nu sîntem pregătiți pentru aceste mașini, gîndeai. Nu vom putea face față... Dar, totodată erai conștient, îți amintești, de importantul rol pe care trebuie să-l joace inginerul într-o întreprindere de modernitatea I.M.G.B.-ului. Spunea cineva : uzinele viitorului sînt uzinele în care vor lucra numai oameni de înaltă calificare, ingineri, maiștri, tehnicieni. Acestia, adică, sînt muncitorii viitorului. Faptul a părut să te consoleze și să-ți dea curaj. Astăzi, mașinile merg bine, cei care le supraveghează au fost reciclați de cîteva ori, au prins, după exemplul tău, au învățat să citească în limbi străine, să se descurce uneori, singuri, în prospectele mașinilor. A început să funcționeze, esti convins, mecanismul prin care cei mai buni muncitori și tehnicieni au pus stăpînire pe logica depanării. Și, de aceea, ai afirmat că este imposibil, în noile condiții de lucru, să se întrerupă, fie măcar și pentru o săptămînă, pregătirea profesională a tinerilor din secție.

teatru

O scrisoare pierdută

În urmă cu vreo opt ani, de curînd sosit în cetatea Băniei, Mircea Cornișteanu își mai încercase forțele cu această capodoperă absolută a dramaturgiei românești, care e „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale și, după spusele sale, s-ar părea că gîndurile lui regizorale de atunci nu fuseseră sensibil diferite de cele pe care, de-abia acum, reușește să ni le transmită întru totul convingător noul său spectacol, dispunînd de o distribuție mult mai bine gîndită în raport cu tipologia personajelor și cu intențiile viziunii sale artistice.

Pentru Mircea Cornișteanu, **Scrisoarea pierdută** e în primul rînd chintesența unor raporturi de putere, care au ajuns să ia în deriziune propriile lor aparențe democratice, trîmbițate însă cu o ostentație neegalată decît de cinismul și ferocitatea slujirii marelui mecanism al puterii. Desigur, sînt raporturi istoric determinate și localizate ca atare în epocă, dar tocmai chintesența lor este aptă să-și depășească istoricitatea, devenind reprezentativă pentru structura jocului puterii, oriunde și oricînd s-ar manifesta el. Trahanache va fi singurul care nu se neliniștește nici o clipă și are întotdeauna „puțintică răbdare", căci el e cel care știe cel mai bine regula jocului. Tot zbuciumul celorlalți, inclusiv teama descoperirii infidelităților conjugale ale Zoei, par ante-calculate pe tabla jocului său de șah. Oricîte scrisori s-ar mai pierde, amenințînd să perturbeze echilibrul sistemului, Trahanache e sigur că acesta nu se poate decît reface, prin găsirea a tot atîtea polițe plastografiate, „opoziția" neființd una de fond, ci de formă, gata oricînd să slujească aceluiași mecanism al puterii, din care de fapt face parte. Excelentul final al spectacolului departajează net cele trei planuri ale acestui joc : terasa acoperită unde stau potentații, „aleșii" puterii, curtea în care se mai agită încă liderii de opinie temporar acceptați, dar lăsați în ploaie, ca și reprezentanții aparatului polițienesc, și, în sfîrșit, strada, locul în care se înghesuie alegătorii în fața gratiilor porții, pe care nu le vor putea depăși niciodată. Consonînd cu sarcasmul viziunii caragialești, viziunea regizorală este ea însăși sarcastică, virulentă, necruțătoare în denunțarea aparențelor care criptează mecanismul puterii.

Împărțirea tripartită a cadrului scenic din finalul spectacolului poate fi regăsită și în celelalte locuri de desfășurare ale acțiunii, fie că va fi vorba de reuniunea electorală, imaginată în sala unei berării cu balcoane și cu încăperi anexe, sau de locuința lui Trahanache, din care ni se arată acum dormitorul, sufrageria centrală și o altă încăpere de trecere, inspiratul și ingeniosul dispozitiv scenic creat de scenograful Vasile Buz înlesnind o mai mare mobilitate a jocului și un mai alert dinamism al acțiunii. E un spectacol plin de nerv, foarte bine ritmat, deseori surprinzător prin noile chipuri și înfățișări pe care le iau personaje care ne-au devenit demult familiare, astfel încît publicul îl urmărește fascinat, cu sufletul la gură, ca și cum n-ar cunoaște desfășurarea acțiunii și nici replicile piesei, intrate demult în vorbirea curentă.

Un Nae Cațavencu oricînd actual, vorbind mai bine decît toți ceilalți în numele țării, știind să alterneze la momentul oportun obrăznicia crasă cu o deplorabilă slugărnicie, în care reușește să fie la fel de patetic, îl situează acum pe creatorul său, Ilie Gheorghe, între figurile de prim-plan ale scenei craiovene. Devin apoi termeni de referință ai exegezei scenice caragialiene întruchipările grotesc-hilare date de Tudor Gheorghe unui Brînzovenescu de o senilitate precoce, dar cu atît mai inutil activă, și de Petre Gheorghiu-Dolj unui Ghiță Pristanda funambulesc și omniprezent, făcîndu-și tot timpul doar „misia", încît lui chiar i se potrivesc celebrele epitete „curat-murdar".

Caidul tuturor mașinațiunilor, Zaharia Trahanache e cu atît mai periculos în interpretarea lui Vasile Cosma cu cît personajul își drapează viclenia într-o bonomie timpă, dar profitabilă, spre deosebire de cea reală dar păguboasă a Cetățeanului turmentat, care, în interpretarea lui Nae Gh. Mazilu, a ajuns să nu se mai mire de nimic, fiindu-i de fapt absolut indiferent pentru cine votează, chiar dacă mai întreabă încă, pentru că nu poate să nu se întrebe, „Eu pentru cine votez ?".

Bineînțeles odios, dar puțin cam nesigur și cam speriat, de ce i se poate oricînd întîmpla, Agamiță Dandanache (Constantin Sassu) e însoțit de o quasi-invizibilă și tăcută „gorilă"-spion (Iancu Goanță), jalnica apariție a acestui personaj, căruia nu-i lipsește cruzimea, căpătînd astfel un pronunțat caracter terifiant și spectral. Mai mult pătruns decît conștient de importanța sa, comod pînă la persistența rutinieră a unei legături amoroase, dar și politice, Fănică Tipătescu, în interpretarea lui Valeriu Dogaru, e cam ceea ce trebuie ca să justifice pornirile Zoei Trahanache (Viorica Popescu-Mihail), mai curînd victimă decît cuceritor al ei. Estompat și eclipsat de astă dată pînă și de Brînzovenescu, Farfuridi (Lucian Albanezu), simte că-i fuge pămîntul de sub picioare, el e inutil disperat, dar n-are ce face. Numeroasa figurație a spectacolului e gîndită cu minuțiozitate, dovedind deopotrivă siguranța simțului compozițional și plăcerea detaliului pitoresc.

După un bun spectacol cu „Jolly-joker" de Tudor Popescu și un foarte bun spectacol de studio cu piesa „Fluturi... fluturi..." de Aldo Nicolaj, Naționalul craiovean realizează acum, cu „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale, în regia lui Mircea Cornișteanu, unul dintre spectacolele importante ale stagiunii 1981—1982, din întreaga țară.

Victor Parhon

Desene de Robert Drăghici

ETICA LUCRULUI BINE FĂCUT

Am rezervat acest capitol fetelor. Cu toate că nu este pentru prima oară cînd le întîlnesc într-o uzină cu profil greu, nu mă pot obișnui cu ideea că meseriile ca rectificator, frezor, strungar, otelar, etc. pot fi practicate de femei. Accept din nou, deci, argumentele lor în favoarea acestei situații și mă las convins. Spune, de pildă, Constanța Gitilă, rectificator în secția Sculărie : lucrul la mașina de rectificat este mai mult decît frumos ; din ceva urît, cu rugozitate mare, rezultă ceva frumos, cu rugozitate fină ; totul devine plan, cu o suprafață netedă, cu luciu de oglindă. Dar, pentru asta, îți trebuie finețe, dibăcie, atenție, mînă ușoară... Ca rectificator pianist lucrez pe o mașină mai mică ; secretul e să ai răbdare, să măsori de cinci ori și să tai o dată, să urmărești desenul, să gîndești în spațiu. Nu ca un robot ; există cazuri, e drept, foarte rare, cînd se poate strecura vreo eroare, și în desen ; nu poți rămîne pasiv, nu poți lucra mecanic ; atunci îl anunț pe maistru, îl anunț pe proiectant. Un rebut, în meseria noastră, reprezintă o pierdere însemnată pentru producție.

În cei șapte ani de cînd lucrezi, ai dat vreun rebut ? În cei șapte ani, n-am dat nici un rebut... nu am reușit. Eu combin zi de zi teoreticul din școală cu practicul din secție. Este un exemplu bun al soțului meu care lucrează, ca strungar caruselist, în secția Mecano-energetică. Mi se pare foarte bine că sîntem împreună. Cu toate acestea, piesele pe care le lucrez nu ajung în mîinile lui, la control, și nici invers ; de aceea, ne înțelegem foarte bine și pe plan profesional. Ne cunoaștem din copilărie, ceea ce ne dă un bun echilibru în familie. Ca și în secție, unde îmi place să încerc orice soluția tehnică, chiar dacă n-am mai aplicat-o (mi-ai povestit, îmi amintesc, pilda cu acele pansoane necunoscute pe care le-ai realizat de una singură, punîndu-ți mintea la contribuție), și în bucătărie îmi place să încerc cît mai multe rețete culinare, în funcție de context și de mersul pieții. Și mă străduiesc să-mi iasă bine, căci Gheorghiță al meu, trebuie să știți, este destul de scandaliv la mîncare...

Și Paula Sorică, frezoriță, în vîrstă de 20 de ani, lucrează în secția Sculărie ; mai mult, însuși Valer, soțul dumisale, lucrează ca șef de echipă în aceeași secție. Iarăși fericirea de a fi împreună, de a pregăti pachetelul comun — care vine din întîmplarea de a fi fost amîndoi membri ai unei brigăzi artistice... Lucrînd în schimbul doi, Paula are mai multă vreme pentru gospodărie, pentru piață ; cu toate că Valer nu este tot atît de scandaliv ca Gheorghiță ; lui, dacă-i dai cartofi prăjiți, este cel mai mulțumit om...

O meserie frumoasă, afirmă Elvira Ion, este aceea de șlefuitoare. O meserie... estetică, dar grea. Dealtfel, trebuie să știi, prețul frumuseții a fost întotdeauna ridicat... Finisez, spune, plesa pentru a-i da un aspect. În atelierul nostru sînt majoritatea fete, mi se pare mai de profilul nostru să șlefuim paletele de turbină. E muncă manuală, de bijutier, de mare atenție și pricepere ; controlul e și la dispozitiv și la șubler de mînă.

Și ea, Elvira, este căsătorită cu un băiat din secție. El se numește Ștefan și lucrează ca electrician. Împreună au depus bani pentru apartament, împreună așteaptă să se țină constructorii de ultimul termen (iulie a.c.), fiindcă tot împreună s-au săturat să locuiască, în gazdă, la curte, cu lemne, cu lampă de gătit în bucătărie. Lampă cu petrol, „fumigenă"... Abia așteptă, spune, să dau un aspect mîncărurilor gătite pe aragaz ; așa cum m-am calificat la locul de muncă în uzină, tot la fel vreau să mă calific și în arta culinară. Este, de ce să n-o spun, și dorința lui Fănică...

Meseria de sudor practicată de femei îmi amintește de anii începuturilor industrializării ; atunci, a fi sudoriță era echivalent cu a fi eroină de reportaj. Tinerii reporteri ai vremii umblau pînă la marginea țării în căutare de sudorițe. Alta este situația astăzi, cînd aparatul de sudură se află, în unele cazuri (inclusiv în cel prezentat mai jos) în ipostaza de... igliță ; tot mai multe tinere fete pleacă de pe băncile școlilor să se califice pe șantiere în acest gen modern de „tricotaj" industrial. Ceea ce rezultă în primul rînd, în plan psihic și moral, din aceste „munci și zile" ale sudorițelor, este un gen special de demnitate, și încredere în sine, în capacitatea proprie de inventivitate. „Fizionomia" sudoriței include, printre altele, curajul deciziei, independența de acțiune, rapiditatea în gîndire, finețea în execuție. O sudoriță de categoria a IV-a, cum este Veronica Joița, hărăzită, după cum spune, să aibă calitățile profesionale pe care le are, adică cele enumerate mai sus, este repartizată să lucreze cu piese de finețe și complexitate, în majoritate destinate exportului. Îți place să le numești, să-ți amintești care au fost mai dificil de executat. Spui, cu îndreptățită superioritate, că ai sudat funduri cu fus, role, traverse, berbeci, coroane dințate și toate au primit calificativul maxim, au întrunit aprecierile unanime ale beneficiarilor externi. Îți amintești de greutatea de a realiza aderența perfectă la margini a coroanelor dințate, de emoția pe care ai avut-o înaintea fiecărui control nedistructiv. Te-ai obișnuit cu colegii de schimb, de la unii ai avut de învățat, iar pe alții i-ai ajutat să se califice. Așteptînd să primești în curînd un apartament de la întreprindere, te îngrijești deocamdată, ca orice mamă la 25 de ani, de cele două „priorități" : Carmen și Octavian. Ei sînt, de fapt, lumina ochilor tăi albaștri, ochi neadecvați, se spune, pentru meseria în care ești atît de prieenută. Căci ochii deschiși, albaștri, verzi, căprui, suportă greu flama. Te gîndești acum la colega Alexandru Niculița, sudoriță cu ochii negri, care poate lucra și fără paravan, că nu i se întîmplă nimic. Pe cînd, cu ochii albaștri, te prinde flama și de la oglinda măștii vecinului. De aceea, nu o dată, te perpelești toată noaptea de înțepături și nu poți dormi decît puțin. În semn de omagiu pentru nopțile tale nedormite, cu ochii prinși de flamă ori de grijă pentru micul Octavian, îți recit, în încheiere din Frank O' Hara : „Ochii mei sînt de un albastru nedecis ca și cerul, și sînt veșnic schimbători. Nu au prejudecăți dar nu stau locului, pe deplin ei însiși... De i-aș avea măcar cenușii, verzi, negri, căprui sau galbeni — aș sta acasă atunci și aș face ceva... Lucrurile au nevoie de mine".

UTC UASCR

Cuvîntului-omagiu

Cuvîntul vreau să urce mai sus decît
Olimpul
Și chiar de n-am puterea cu care să-l
rostesc
Pe-o stîncă uriașă voi dăltui cu timpul
Mărețul Nume care e cel mai românesc.

Am vrut mereu în cintec să-l prind cum se
cuvine,
Dar muntele-i posibil cu brațul să-l cuprinzi ?
Să duci aceeași lume în orice colț cu tine,
Ori Soarele să-l sprijini în nu știu cite grinzi ?

Cîrmaci ce, zi și noapte, pe soare ori furtună
Veghează fără preget la liniștea cetății
Ca viața să ne fie din ce în ce mai bună,
Să fim totdeauna în largul demnității.

Putem cu El în frunte să prindem rădăcină,
Ba chiar și piramide putem urni din loc.
Noi am făcut mai mîndră cetatea de lumină,
C-avem mai mult noroc, avem mai multă
forță.

Lăsînd, pe unde trece, mărețe piramide,
Zidește Uriașul cetăți, după cetăți,
Și-ntregii lumi — prieten — El poarta o
deschide,
Să aibă și urmașii înalte demnități.

Nostalgia schelelor

Ori unde ți-e pufoaica de demult ?
Dar degetele tari, butucănoase,
Cu zdrelituri și bătături frumoase !
Ecoul amintirii-l tot ascult.

Te-aș vrea puternic, iar, pe șantier,
Cu pofta ta cumplită de mîncare ;
Bătut de ploi, de ger și de ninsoare,
Cu mîinile lipindu-se pe fier.

Să tringi, din nou, în mînă, tîrnăcopul,
Să ți se zbată-n pumni și compresorul ;
S-așezi la sfoară iarăși bolobocul —
Sub tine să se zguduie tractorul.

Să nu mai lîncezești nici-o secundă,
Privind la gizele de prin ungher.
Aș vrea și astăzi să muncești cu rîvnă
Pe schele, sus, aproape lîngă cer !

George Peagu

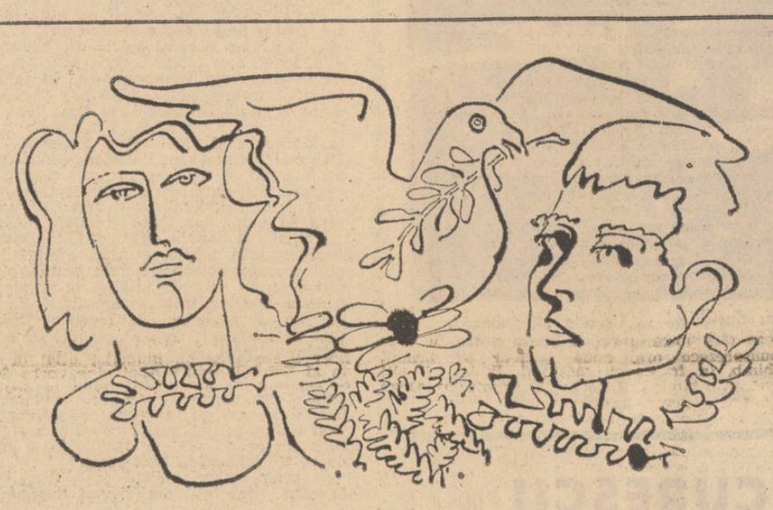

Desen de Benone Șuvăilă

Scrisori DIN INFINIT

cornel nistorescu

Îl aud cum țipă în receptorul telefonului vechi al oficiului poștal comunal și cum se chinuie să afle cum e timpul prin București de parcă știrea asta ar interesa toată lumea Apusenilor și el ar vrea s-o afle primul. Ștefan Cotoară zice că a mai făcut citeva fotografii și centralista intervine, vorbiți, vă rog, vorbim, și el se apucă să-mi povestească ultima lui discuție cu un țăran bătrîn, **știi ce l-am întrebat ? Ce? Dacă îi place cetatea din Alba și moșu o zis, mîndră-i și io l-am întrebat, no, dumneata, ce crezi? Oamenii au făcut cetatea asta pe bani ori de plăcere?** pe bani ori de ce, că n-am înțeles, **de plăcere, plăcere, ai înțeles?** Da, am înțeles, și, și **bătrînul după ce stă un pic pe gînduri zice, io crez că pe bani. Ei află, moșule că nu-i adevărat. Oamenii or făcut cetatea aia cu de-a sila și bătrînul mi-a zis că nu se poate**, și el continuă să țipe în receptorul vechi al telefonului comunal și eu îl văd cum venea de la internat, cu bocancii lui mari și albiți de sarea aruncată pe trotuare și-mi citea cite o poezie, („În urechi îmi sună toaca / Într-un mod ireversibil / Tica-Taca") și cum pleca în vacanțe cu pachete de cărți și cu cufere pline cu manuscrise, ca, odată ajuns în împărăția pietrei, să uite de literatură și să înceapă cositul. La puțin timp începeam să ne scriem și tot așteptînd epistolele, pe nesimțite au trecut 11 ani de cînd ne-am văzut ultima oară și el îmi tot scrie ca-n prima zi. O vreme n-am mai știut nimic de el, s-a pierdut prin lume, a lucrat la o fabrică de cărămidă și nu mi-a scris cîțiva ani și nici n-a vrut să-mi spună mai multe despre cum ajunsese acolo și ce făcea. Am încercat să-l descos de cîteva ori dar a tăcut, închizînd acei ani îndărătul unor porți de oțel. Scrisorile au început să-mi vină iar abia după ce s-a întors în Munții Apuseni. S-a apucat de pămînt, de crescut vite și oi și plicurile lui îmi aduceau o pace odihnitoare, tristețea și-n același timp bucuria lui de om așezat, cu copii, casă, nevastă, cu un rost pe lumea asta. Și cînd prinde o clipă de răgaz, după cositul fînului, după scoboritul oilor din munte, îmi scrie iar, îmi trimite poezii scrise la lumina unei lămpi cu petrol, îmi trimite proiecte de filme și fotografii artistice și-mi descrie satul ca într-un tablou de Breughel cel Bătrîn. **„De atîția ani sînt printre dealurile copilăriei, dealuri rotunde, albite de zăpadă, un alb nemărginit într-o liniște de catedrală. Nimic deosebit în iarna asta, sînt aceleași dealuri cu șuri și colibe, cu case împrăștiate. Nu vezi decît acoperișurile țuguiate, niște căciuli mari de miel pe care zidurile și le-au tras pe cap. Și tot ca în anii copilăriei, de pe șurile depărtate de sat, vitele ies din grajduri, merg singure pînă la fîntînile săpate în pămînt și beau apă acoperind oglinda cu aburi calzi. Stăpînul scoate gunoiul pe o fereastră strîmtă a peretelui de piatră, umple ieslea cu fîn, vitele se întorc singure pe cărarea de picior și așteaptă în fața ușii. Prin liniștea aceasta monumentală sau prin viscole, oamenii urcă dealuri, ies din sat pînă la șuri, bat cărări pe care le înghite vîntul cu zăpadă și coboară dimineața cu laptele. Coliba e o căsulie cu toate cele trebuitoare vieții departe de casă, cu un așternut, o sobă de pămînt, polițe, cîteva găleți, o secure, o furcă și niște sare. Sînt unii care nu coboară cu săptămînile și nu se simt singuri, își duc viața în liniște, așteptînd mereu să vină primăvara, să iasă iarba, să crească vițele, să se bucure de ele. Și de sute de ani asta e tot. Să vezi un copil de cinci ani cum duce singur cinci vite la adăpat și cum le îngrijește ai putea spune că unii oameni își pot descoperi rostul mai repede decît alții. Numai că aici oamenii au un rost de mici, poate chiar încă înainte de a se naște. De multe ori îl văd pe un copil cu o jordie în mînă cum mînă vițele. Trece pe lîngă mine, zice frumos bună dimineața, eu îi răspund, îl întreb, ce faci puștule și el zice, ia, adăp vițele și se pierde printre nămeți. Un simplu gest și poate că în el coboară tot rostul acestor oameni în cosmos. Aici animalele cunosc copiii, se împrietenesc cu ei și-i ascultă. Și ce copii mari. Sînt ca niște adevărați stăpîni ai unei dimineți de iarnă. Și poate că în asta e singura explicație a denumirii unui vîrf care se numește Comoara și se ridică la marginea satului. La poalele comorii cu păduri albe de liniște, cu șuri, și coline ninse se întinde satul cu casele sale împrăștiate ca niște jucării între mobile și televizoare.** După fiecare scrisoare mă hotărăsc să-l caut, și iarăși mă las furat de oraș pînă la următoarele vești și cînd aproape că-l uitasem îl aud iar cum țipă în telefonul comunal și cum repetă de trei-patru ori că pe la el a nins și brazii abia își poartă povara de lumină. Mi-a spus că și-a găsit o slujbă, lucrează ca achizitor de animale în comuna Îndtregalde, ce-i aia, Ștefane, achizitor? ce să fie, a zis el, contractez vite de la oameni și le trimitem la oraș, da nu te supăra, îți mai trimit niște poezii, așa pentru tine. Sînt ca un producător individual care încheie un contract pe un tăuraș care va fi gras și acum solicită un credit. Ride, rid și eu și-i aștept poeziile. După cîteva săptămîni primesc o scrisoare **„Sute de poeți tineri debutează lăudabil cu mii de versuri scrise parcă de unul singur. În această ceață de poezie mare lucru ca eu să fiu un măgar de excepție. Dar la mine acasă sînt un profesionist în ale scrisului și după ce ies în drum sînt achizitor la Industria cărnii cu toate sarcinile ce decurg din asta".** Și cu toate că a scris cîteva tomuri de versuri nu cred că ar fi gata să recunoască, să accepte aventura unei confruntări cu o revistă literară. A făcut niște cursuri de cinematografie, suportînd coborîrea aproape zilnică din munții săi liniștitori pînă la școlile orașului, a realizat un film de scurt metraj despre țăranii lui, cîteva fotografii și filmul împreună cu fotografiile au fost trimise la București la un concurs național. Am vrut să le văd. Nici de atîta n-am fost în stare. Cînd am avut timp plecaseră înapoi, stinghere și ele în sălile de expoziție și de proiecție ale orașului atît de greoi în a se apropia de lumea muntelui. Cu ani în urmă îmi spusese de proiectul unui film, dar nu o capodoperă, nu ficțiune, ci o peliculă în care să încapă toată viața moților lui. **Și pentru asta eu gîndesc, zicea el glumind, că mi-ar ajunge un film de vreo 24 de ore.** Și toată lumea îi spune că nu se poate face o peliculă de 24 de ore și el îmi scrie **„Raporturile mele cu lumea s-au restabilit prin Ștefania, fetița mea. Ea știe spune: Să știi că amîndoi vom reuși în viață"** și probabil că a luat scrisoarea scurtă, a trecut pe la cutia poștală și a schimbat cîteva cuvinte cu moții, i-o fi întrebat de vitele contractate, o fi fotografiat un bătrîn cu un obraz ca o coajă de copac, ca să se odihnească apoi pe o piatră albă de pe marginea riului de munte bucurîndu-se de culori și de mirosurile fînului copt și foșnind discret în adierile răcoroase ale vîntului de munte. Pe vremea liceului avea ceva moțesc în el, bunătate și îndărătnicie, o putere de urs și calmul unui apus tivit cu purpură. Nu știu dacă are cai și dacă îi ajunge timpul să crească o pereche de boi să lucreze pămîntul cu ei. Achizițiile, fînul, oile, vacile și vițeii îi iau destul timp ca să-i mai rămînă puțin pentru literatură, pentru poezie, pentru fotografii și film. Își crește fetița cu o sfințenie a moțului care știe că puținul pămînt de pe stînci ca să rămînă cum a fost are nevoie de brazi și de oameni. Și-n această încercare de-a rămîne călări pe șeile de pămînt ale cailor de piatră, el vrea o fotografie nemuritoare, un film care să spună totul despre niște lucruri zguduitor de simple și-o poezie, măcar una în care să respire o dimineață ca o minune cosmică de fiecare zi.

„Pe aici e o vară de grădină. Azi a fost o săptămînă de cînd fratele meu Macavei Cotoară a plecat militar. Era un fecior zdravăn, mai înalt și mai spătos ca mine, blond, cu sufletul în fîrea gospodăriei de munte. Înainte de plecare am făcut fotografii la Ghioncani, părinții, fratele meu și boii negri pe care îi știu de cînd eram copil. Fotografiind aveam emoții, înregistram pe peliculă grupul solid al familiei stînd drept în mijlocul văii de la șură. În spatele lor boii tatei păsteau blînzi și semănau cu două stînci care respirau și ne vegheau amiaza. Aveam în fața mea o unitate spirituală a acestei lumi, care, la un declic temporal, se va sparge gingaș, cu lacrimi, firesc. Simțeam că fratele meu va pleca și am lăcrimat pe peron, nu-i nimic, Macavei, mîine vii în concediu și mă despărțeam de el fără să-l pot ajuta cu nimic. Știu că vor trece anii pînă să-și dea seama ce important e un om, un tren, o disciplină, un pămînt, un somn pe furate. La puțin timp tata a primit o carte poștală cu cîteva rînduri scrise în fugă, mama zice c-ar vrea să-l vadă cum și ce face acolo unde nu e de capul lui. Am rămas numai doi bărbați cu gospodării. Peste cîtva timp tata va vinde boii, se va despărți de ei și va lăcrima și va avea tot dreptul. Deși e în vîrstă încă nu poate să recunoască o situație care îl întristează, că într-o bună zi va deveni un țăran fără perechea lui de boi. Pînă atunci eu voi mai face fotografii, voi aștepta scrisorile lui Macavei și voi citi poezii. Ce-i nou e coasa. A început deja ; o vară de lucru încinge dealurile, o necesitate aproape romantică apleacă iarba în brazdă, asudă frunți. Dogoarea zilei uscă pologul și-i face pe oameni să aștepte înserarea ca pe o sărbătoare".

Uneori am impresia că, dacă aș vedea Ghioncanii, aș vedea un sat obișnuit, aproape banal, care nu este fantastic decît în scrisorile lui de poet, de om mai aproape de cer. Am ajuns să mă feresc de o călătorie adevărată, preferînd-o pe cealaltă, imaginară, visînd o amiază într-un sat în care n-am călcat niciodată dar pe care-l știu mai bine decît orașele în care am ajuns de zece-cincisprezece ori. Vederi cu Ghioncanii nu s-au făcut niciodată. Fie că nu le-ar cumpăra nimeni, fie că țăranii preferă să vadă cu ochii lor un colț de lume pe care orice fotografie l-ar reda prea strîmt și fără o ciudată deschidere spre cosmos.

„Să vezi ce culoare au dealurile de dincoace de Trascău. Vîrful Capra de pe harta țării pică exact în fața centrului de comună. Pentru noi toate distanțele pe lumea asta se măsoară de la Capra. Multă lume crede că vîrful ăsta e cel mai important din cîte există. Și poate că este".

Fostul meu prieten a rămas cu aceleași neliniști. Doar pasiunile lui sînt mai noi, de ultimă oră în viața lui și a muntelui. După ce o vreme îmi scria că **„peste tot mă simt nu ca umplutură, dar ca un om în plus"**, brusc lumea pietrei și a moților i-a redat acel echilibru calm, odihnitor, echilibrul unei amiezi în Apuseni. De obicei, pe nimeni nu prea interesează cîte zile de tristețe sau cîte minute de bucurie se ascund în sufletul unui om. Dar călătoriile printr-un sat în care n-am ajuns niciodată, uneori chiar dorința de-a trăi în lumea acestor scrisori mă copleșește și faptul că am devenit și eu locuitorul unei așezări depărtate e o problemă care mă privește numai pe mine. Asta, pentru că fiecare are nevoie de un loc frumos unde n-a fost niciodată.

ROD ÎMPLINIT

Urmare din pag. 1

Poetul, moldovean prin origine, nepărăsindu-și, ca pe niște repere morale, amintirile din copilărie — marcate de gravitatea înțelegerii devastatorului semn al războiului dar și de solemnitatea înțelegerii miraculului naturii — s-a considerat, cu o matură intuiție, aparținînd spațiului liric românesc în totalitatea sa. În mod simbolic, el va deschide volumul „Primele iubiri" cu poema „Meșterul", omagiind, asemeni lui Eminescu și Sadoveanu, geniul popular : **„Meșter valah, azi nume de fîntînă, / Crescut din lutul ce l-ai plămădit / În sprintena zidire cu trei turle / Și ile dantelată de granit".** Poetul va muta în metaforă convingerea că din **„palme bătucite de plugar"**, s-a împlinit visul de la Argeș, s-au împlinit **„bolțile rotunde"**, și-n **„fumul, pilpăit de luminări / Pe lemnul zugrăvit cu lut și soare / Chipul pălmașilor acestei țări".** Labiș îl va numi pe Manole, un **„Prometeu român, purtînd alt mit"** iar gestul orgolios al domnitorului — ce considera ctitoria ca fiind opera sa —, gestul de a surpa schelele nu-l va afla pe Meșter în ipostaza unui învins : **„Cînd schelele curmate se surpară / Păreai atît de neînvins sub nor / Încît cu slabe aripi de șindrilă / Ai fi putut spre alte zări să zbori / Dar dragostea pămîntului și-a țării / Te-a prăvălit pe cîmpul fumuriu / Ca să țîșnești în veci de veci fîntînă / De jertfă și de cîntec pururi viu"**, ca **„fără odihnă, fără uitare, fără somn"**, fîntîna să curgă **„în brazde și-n ulcioare".**

Așezată sub semnul acestei veritabile arte poetice, **nuanțate mai apoi în alte poeme, dar niciodată contrazisă**, creația lui Nicolae Labiș este ea însăși o ctitorie de seamă, iar el, poetul aflat pe una din turlele construcției, ar fi putut răspunde afirmativ celui ce l-ar fi întrebat dacă mai poate clădi o astfel de minune. Cel ce și-a **„strivit sub talpa mînăstirii inima"** — cum scria poetul — și-a simțit-o **„renăscînd ca larmă / În dangătul de clopot, presimțit / Al veacurilor mulțe, viitoare"** și **„ridicat pe cea mai naltă turlă, cu glas profetic, domnului despot"** i-a dat **„răspunsul răzvrătit : Mai pot !".** Și astfel, poetul ni se va înfățișa el însuși, prin operă și destin, ca un tînăr Prometeu al poeziei, legendarul simbol devenind, prin vîrstele veacurilor, fără de vîrstă.

Acest răspuns era îndreptățit să-l dea Labiș celor ce, privindu-i „lucrarea" de pînă la **„douăzeci de ani și încă unul"**, l-ar fi întrebat dacă mai poate dura cupole din cuvinte, **„cu mult mai frumoase și mai arătoase".** Destinul i-a interzis poetului sporirea, spre gloria versului românesc, a acestui răspuns. Dar „ctitoria primei vîrste" a rămas să privească cu seninătatea construcției durabile viitorul. În coloanele ei, gravate adînc trăiesc versuri memorabile, fie că ele aduc către noi, în ritmuri narative, stări comune ale epocii, fie că depun mărturie despre exemplara concizie a versului lui Labiș, de rară aptitudine de a logodi meditația, de natură etică ori filosofică, în mod firesc, neostentativ cu trăirea patetic-sentimentală. De la nemuritoarea „Moarte a căprioarei" pînă la concentrata definire a poeziei din „Lupta cu inerția", pe drumul deloc lin, cu dislocări profunde de cuvinte și opțiuni poetice, se împlinește portretul unui mare poet. Poet al dialecticii sociale, autorul și-a supus versul propriu unei spectaculoase dialectici a înavuțirii de sensuri, a perfecționărilor structurale, evoluînd spre o sinteză lirică modernă, altoită pe o viguroasă și riguroasă tradiție culturală națională.

Descoperindu-se **„spirit al adîncurilor"**, trăind **„în lumea unde numai frunzele / Amăgitoarei neputinți sînt veștede"**, poetul va urca în lumea celor mulți pentru a aprinde **„mari focuri"** și a zămisli „comori", uimindu-i pe cei ce-l înțeleg. (Era, se vede, preocupat de ecoul versului său, conștient de profunzimile atinse cu aripa cuvîntului, presupunînd un grad de dificultate în receptare). Dramatice, dar generoase cu poezie românească, au fost aceste **coborîri** înlăuntrul epocii și al ființei omenești, aceste cufundări în sine, **„la mare adîncime", „intimele spirale"** trudind **„a le sui"**, cristalizînd, fie și incomplet dar durabil, în poeme ca „Intima poezie", ori în „Omul comun", ori în „ciclul răspunderii", în „Blestem", „Risul", „Biografie", „Subiect de baladă", „Geneza", „Marină", „Albatrosul ucis", etc. Împătimit al trăirilor înalte, dăruit ideilor **„ce agită frenetic înalte drapele"**, Nicolae Labiș — poetul care se interoga și-și interoga contemporanii prin **„Cine din noi va muri, înainte ca trupul să-i moară ?"** — surprinde prin matura complexitate a creației sale. Multe drumuri ale poeziei de după el, au putut porni din instituțiile și luptele sale cu inerția. Nu continuîndu-l epigonic ci înscriindu-se în același spațiu de meditație fertilă, angajată.

Firește, tonul entuziast al acestor cuvinte poate fi cenzurat de unele poeme în care un anume retorism, anume locuri comune — acum, după trecerea anilor — mînează emoția, simplifică trăirile. Dar în întregul său, creația lui Nicolae Labiș, în care se întîlnesc multe poeme antologice, reprezintă un moment de referință al poeziei noastre noi, și anume acel prim moment în care, după traversarea unei etape de îndepărtări de la menirea sa, poezia noastră își regăsea, trudnic dar durabil, matca. Unul din întîiele și viguroasele izvoare, născute din legendarele păduri ale Moldovei, care au săpat matcă nouă și generoasă poeziei contemporane, îndreptîndu-i sensurile către marile izvoare de mai de demult, către Miorița și Eminescu, către plaiul de vorbe nepereche arghezian, a purtat numele lui Nicolae Labiș — al poetului tînăr pe care l-am cunoscut acum mai bine de un sfert de veac, inconjurîndu-l cu admirația totală, deloc pîndită de invidii, ce și-au făcut din păcate mai tîrziu locul în spațiul de visare al poeziei. Al poetului căruia îi așteptam cu emoție poemele și îi primeam cu bucurie cuvintele domoale, căruia sîntem datori a-i evoca mereu gravitatea gîndului ce lupta cu înfățișarea rămasă încă, în ciuda mușteței haiducești, în cîmpiile copilăriei, întipărită în chipul obcinelor Țării de Sus. Al poetului care ar fi avut, tulburător !, vîrsta noastră. Dacă este adevărat că poeții au vîrstă.

film

f

Europenii

Iată că un englez și anume regizorul James Ivory, ecranizează romanul americanului Henry James, **Europenii.** De ce un englez trebuia să o facă și de ce tocmai **Europenii ?** Desigur, nu numai din cauză că omului i-a plăcut romanul și atunci s-a hotărît să facă film din el ! Mai bine zis, probabil că lui James Ivory i-a plăcut romanul nu numai pentru că a văzut în el premisele unui film, ci mai ales pentru că a găsit aici o subtilă ironie la adresa unui anume spirit intolerant american. Povestea nu este dintre acelea după care se dau în vînt regizorii, este prea puțin spectaculoasă dacă e să rămînem în planul **faptelor** : „doi europeni" vin la rudele lor din America, undeva în apropiere de Boston ; dacă nu sînt „artiști" în toată puterea cuvîntului, ei doi aduc totuși în atmosfera conservatoare în care trăiește familia lor din Noua Anglie o adiere de libertate spirituală care face să se tulbure aparența confortului moral ; este deajuns numai această bănuială a libertății, pentru ca principii solide să se clatine ca un decor de mucava și conflicte pînă atunci ascunse cu grijă sub gheața convenției să iasă la iveală timid, ca semnele unei primăveri timpurii. Romanul psihologic pe care îl scrie Henry James, în care nu se întîmplă nimic definitiv, devine interesant doar prin aluziile la puritanismul acestei părți a Americii ; „cazul" pe care îl urmărim nu este unul izolat, ci este doar un aspect al reacției care, în decursul timpului, a luat și forme mai grave — precum cunoscutul proces Sacco și Vanzetti, unde intoleranța și fanatismul au atins extrema. „Bostonul întunecă tinerețea și luminează bătrînețea" scria Petru Comarnescu încercînd să definească lapidar morala puritană a Noii Anglii care obligă la o maturitate pe care tinerețea nu o are încă și trebuie să și-o închipuie, pe care bătrînețea a pierdut-o și trebuie să și-o amintească. Este o morală împotriva firii, un pat al lui Procust care, atîta timp cît va funcționa, va face victime.

Este nevoie de toată această introducere în atmosferă pentru a înțelege filmul lui James Ivory și, dacă vom adăuga că Bostonul și Philadelphia sînt simbolul independenței americane față de Anglia, vom fi pe de-a-ntregul lămuriți de ce tocmai un englez a făcut **Europenii.**

Dar filmul nu trebuie neapărat înțeles ; el poate fi pur și simplu văzut, fie și numai pentru plastica și prospețimea imaginii, pentru spiritul de desăvîrșită calitate care nu se trădează nici un moment pe sine pentru a obține efecte îndoielnice, pentru bunul gust și decența cu care tensiunile și dramele chiar se lasă numai bănuite sub învelișul aproape perfect al relațiilor. James Ivory are ambiția să nu folosească în filmul său descriptia, riscînd pentru această ambiție chiar succesul de public ; rezerva obiectivă cu care își urmărește personajele nu se folosește de alte mijloace decît cele cinematografice — adică imaginea, atmosfera creată prin decor și muzică și, într-o foarte mică măsură, expresivitatea actorilor al căror joc se rezumă de fapt la intenții, fără să apeleze la sublinieri. Povestea se țese subtil, din reacții abia trasate și întregul are consistența pînzei de păianjen, ceea ce nu o face însă mai puțin pregnantă, căci dramele bănuite sînt cel puțin tot atît de adînci ca și cele care ar fi putut fi exprimate.

De cele mai multe ori, „desăvîrșirea" cinematografică este rece, tehnicistă, o ambiție pur și simplu, dar **Europenii** are căldură interioară, generozitate și umor, un exemplu de ceea ce înseamnă temeinicia culturii necesară pentru traducerea în film a operei literare ; este adevărat că nu vedem dezlănțuindu-se aici nici o furtună de geniu dar, în acest climat temperat găsim atmosfera care dă voie marilor opere să existe.

Nicolae Mateescu

plastică

p

Camil Ressu

sau sensul responsabilității

„Pictura lui..., viguroasă uneori pînă la asprime, — scria în îndepărtatul an 1913 Tudor Arghezi în prefața catalogului primei expoziții personale Ressu din sala Bibliotecii Ateneului — se inspiră de la un realism sobru și energic. Ca să-și construiască figurile și peisagiile, el aruncă din subiect afară tot ce ar putea să-l sentimentalizeze, să-l facă îndoielnic și imprecis. Un contur tăios mărginește concepțiile lui de oameni și de natură. Pensula lui se suprapune unui desen tras, s-ar zice cu vîrful de fier..."

Cuvintele marelui scriitor și-au păstrat în decursul timpului o deplină actualitate deși, atunci cînd ele erau așternute pe hîrtie, Camil Ressu era în vîrstă doar de 33 de ani și mai avea în față o perioadă de activitate fertilă de încă patru decenii și jumătate, răstimp în care fizionomia artei sale s-ar fi putut schimba. Spre sfîrșitul vieții îi declara maestrului Baba : „dacă nu aș avea vîrsta pe care o am, aș face pictură abstractă..." Afirmație cu atît mai surprinzătoare cu cît vine din partea unui artist a cărui aderență la anume valori ale vieții s-a transformat într-un crez pe tărîmul artei.

Ar putea părea reductivă observația că opțiunile politice ale tînărului pictor și-au pus marcant amprenta asupra creației sale, aproplind-o de tumultul vieții, al problematicii sociale. Căci încă înainte de a fi aderat la ideile socialiștilor români, în partidul cărora s-a și înscris în 1919, înainte de a se fi afirmat, în prima tinerețe, ca un entuziast participant la viața cetății prin colaborarea cu lucrări de grafică la revistele și ziarele vremii, Ressu se convinsese, în anii formării, că idealul său artistic se află în directă legătură cu acel filon al picturii ce angajase un dialog sincer și fără menajamente cu realitatea. Pînza de mari dimensiuni **Înmormîntarea la țară** (1912) trimite imediat cu gîndul la Courbet, așa cum **Odalisca** (1928) amintește de Ingres. Dar aceste apropieri nu pot fi decît generice. Ele trebuie considerate în funcție de „achizițiile" culturale făcute de tînărul pictor în anii formării sale, la Iași și, ulterior la Paris, unde a frecventat Academia Julian, pe unde au trecut, împreună cu el, Steriadi, Theodorescu-Sion, Costin Petrescu, Dărăscu. Rigoarea academică a exprimării cultivate de Bardassare și Stahi, maeștrii săi de la Iași, a marcat, se pare, modul cum Ressu a filtrat la Paris noianul de sugestii ce se propuneau în urma vizitelor la muzee și a frecventării expozițiilor. Anii trecerii lui Ressu prin galeriile orașului de pe Sena erau anii cînd „piața" artistică începuse a fi dominată de Bernheim și Vollard, cînd o nouă reacție la academism și chiar la noutățile incontestabile ale impresionismului era adusă de foviști. În expoziția lor din 1905 Ressu a zăbovit cu atenție, așa cum a zăbovit în 1906 în retrospectiva lui Gauguin. Gustul său pentru o formulare sintetică și directă a fost stimulat și de contactul cu opera lui Cézanne. Primele sale compoziții caracterizate de o anume stridență a coloritului și o precizie tăioasă a desenului, sînt de legat direct de influențele primite la Paris. Ressu le imprimă însă o energie și o notă personală, soliditatea construcției lucrărilor sale fiind fructul unei chibzuințe temeinice și a unei identificări totale cu tema. Figurile umane au o pregnanță aproape sculpturală ; formele se detașează în general marcat unele față de altele. Este acesta rezultatul accentului pus de Ressu pe desen ca factor clarificator nu doar al compoziției ci, mai ales, al intenției artistului. La maturitate ajunsese la un echilibru și o puritate a liniei, în desenele sale, respirînd irevocabil aerul clasicității.

Este de aceea greu de imaginat cum ar fi înțeles Ressu, dacă Timpul i-ar fi permis, să facă pictură abstractă. Este posibil ca în spatele spuselor sale să se ascundă dorința secretă a oricărui artist ce se simte stăpîn pe propriul meșteșug, de a cuceri un spa-

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

Aura romantică și visul fantastic (X)

tragica revelație a faptului că Poezia, „ea, fantastică zînă a viselor mele îndelungate", aparține prin excelență tipologiei feminine denumită de G. Călinescu tipologia „Venerei seratice" (întrebat de Toma cine este bărbatul care o înșoțește pe Poesis la înmormîntarea tatălui ei, Ioan îi dezvăluie totul : „— Cine !... Ce treabă mare... cel ce-o întreține pe dînsa... un conte, mai știu eu!... Dă-o dracului... nu e femeie ?... putea (să fie) mai altfel decît sînt toate ? Aide de-aicea !"), eroul eminescian reacționează conform firii sale de ins damnat să trăiască totul din perspectiva idealizării absolutizante. Deși circumscrie mizerabilismului romantic de vădită inflexiune hugoliană (ne gîndim mai ales la umanitarismul avîntat arătat femeiei pierdute, care prin iubirea mărinimoasă, nobilă, a eroului este salvată și redată demnității intangibile), incidentul are consecințe catastrofice pentru Toma Nour. Însușirea de a analiza lucid situația, de a identifica eventualele cauze sociale etc. îl părăsește complet. Antiteza extazului erotic predispus a diviniza femeia, anume, misogismul stroce, își pune definitiv pecetea. Toma Nour este convins că singura cale de urmat, ce-l mai poate scoate dintr-un asemenea impas, deopotrivă sentimental și moral, este sinuciderea. Pentru moment, nici măcar hotărirea lui Ioan de a rupe complet cu trecutul (distruge portretul Sofiei făcut de el) și de a se dărui măreței ideal al revoluției (pleacă în Ardeal pentru a participa la luptele conduse de Avram Iancu) nu-l tentează, constituindu-se în eventuala soluție salvatoare. Durerea pricinuită de ceea ce el socoate a fi trădarea iubirii de către Poesis îl copleșește în așa măsură încît luarea tragicei hotăriri este inevitabilă. Ne aflăm în prezența unei interesante experiențe a tînărului Eminescu vizînd studiul psihologiei sinucigașului în cazul eroului de extracție romantică. Starea de spirit a lui Toma Nour este una de prostrație aproape euforică, dar desfășurarea întregului „ceremonial" trădează voluptatea descripției și a confesiunii cu efecte cît mai impresionabile : „Cît oi fi stat astfel, în nesimțire mai mult, nu știu... cînd m-am deșteptat însă era noapte profundă și orologiul vuia o oră după miezul nopții. Aprinsei luminarea și sărind la portretul sfîrtecat al Sofiei, începui a combina pînza... dar totul era în zadar. Lîngă cămin erau lemne multe și risipite. Le trintii în sobă și aprinsei un foc cumplit, trăsei o mică sofa roșie față cu focul, cu cugetarea decisivă de-a astupa sobă nainte de a se potoli focul, astfel încît să mă sinucid cu carbon. Am stins luminarea și m-am pus în fața flăcărilor ce lingueau gîtul căminului cu roșii limbi de balaur. Privind în flăcări, cu picioarele întinse și cu capul pe piept, viața mea toată mi se părea un fantastic vis de nebun, fără înțeles și fără țintă, prin limbile de flăcări vedeam pare-că arzînd toate cugetările mele, zilele mele, visele mele de fericire". Același voluptuos spirit metodic prezidează și descrierea momentului decisiv : „Cînd focul nu mai era decît o grămadă mare de cărbuni — acoperite flăcări vinete — atunci astupai sobă și așezîndu-mă în fața zgurei, îmi închisei ochii spre a adormi de moarte. Vîntul urla afară cumplit și ploaia cădea măruntă și rece pe geamurile ferestrei... Parcă vîntul cu norii, tunetul și ploaia făceau nunta lor sălbatică în regiunile cele negre a-nnoratului cer de noapte".

În fine, urmează, poate, cel mai de seamă moment fantastic al romanului, un moment memorabil prin coerența epică a aventurii onirice și, nu mai puțin, prin simbolistica atribuită faptelor ce-i dau conținut. Este vădită intenția de a imagina un univers al transcendenței paradisiace la a cărui edificare concură în chip indisolubil zestrea literaturii apocrif-religioase, reminiscențele literaturii oniric-romantice europene și ideatica metafizică a mitologiei filosofice antice. Este întîia încercare a prozatorului de a da viață narativă de sinestătătoare visului în care protagonistul se constituie în martor privilegiat al întîmplărilor prin care trece propriul suflet ajuns în lumea „de dincolo". Împreelă este de aventură ulysseană sui-generis în lumea umbrelor, cu precizarea importantă că totul este prins într-o viziune feeric-morturară, caracteristică prin autohtonismul ei pregnant. Întîia parte a relatării este aidoma unui fragment de basm stilizat cu mult meșteșug : „Prin mersul cel monoton, deși puternic, al vîntului am adormit și simțeam, pare-că, cum creierii mi se paralizează de carbon. Murisem! M-am trezit deodată într-un codru verde ca smaragdul, în care stîncile erau de smirnă și izvoarele de apă vergine și sînte. Printre arbori cîntau privighetori cu glasuri de înger, pin cărări rătăceau umbre diafane și fericite și se pierdeau prin verdura întunecată a dumbravelor sînte. În depărtare vedeam o dumbravă de aur care cu freamătul frunzelor sale cînta o melodie melateză, ci lină ca aceea a undelor adormite". Revigorarea feericului folcloric prin apel la descriere, ce se sprijină atît pe observația realistă cît și pe imaginația romantică a naratorului, este un fapt ce se cere neapărat subliniat. În același timp, discretele contaminări mitic-simbolice (motivul morților fericiți prelungindu-și existența, că umbre, în paradisul etern) se fac simțite încă de pe acum. Eroului, însă, nu îi este dat să rămînă definitiv aici, în lumea „umbrelor sînte". În cazul lui este vorba doar de o „trecere" spre alte lumi. Precizarea că „Între toate umbrele sînte și albe numai eu aveam corp" denunță faptul că Toma se află doar în vecinătatea morții în ale cărei taine urmează a se iniția. În linii mari, drumul făcut de erou îl prefigurează pe acela făcut de Ieronim spre insula lui Euthanasius. De data aceasta, se apăsă în chip deosebit pe descripția menită a degaja o atmosferă sublimat mitică : „Rătăcii ce rătăcii prin pădure, pînă dedei de un riu cu undele de argint, în mijlocul riului o insulă încungiurată de ape cu păduri și grădini din a căror mijloc se ridică la ceruri o biserică naltă cu cupole rotunde — toată de aur gravat, ce strălucea astfel, căci soarele cerului curat se oglindea în cupola ces mare a bisericei" etc.

Grație imaginilor ei feeric-funebre, întîia spre care se îndreptă eroul, dus de barca găsită la malul riului, constituie un sol de tărîm aflat dincolo de apele Styxului. „Aicea, totul tăcea, nu cîntau păseri, nimica, numai din biserică s-auzea un cîntec încet, trist, monmîntar, ca bocetul cel înăbușit lîngă patul muribundului". Pătrunzînd în biserică, eroul este reținut, desigur, și de aspectul decorativ („Pe jos, marmură albă ca laptele, pe sus, arcadele nalte de aur, stîlpii de aur... iconostasul cu icoane nalte și palide de sînți și îngeri de-o frumusețe supraomenească, ce păreau suflate pe pînze de argint" etc.), dar ceea ce-l izbește cu adevărat este spectacolul ce i se oferă mai departe. S-ar putea crede că funebra slujbă religioasă (reminiscență a celei reale, de la înmormîntarea părintului muzician, tatăl lui Poesis) are semnificația unei sumbre repetiții generale la posibila înmormîntare a lui Nour însuși : „În biserică nu era nimeni jos, ci numai sus în cer cîntau călugărițe cîntece de mort. Cînd dintr-o ușă văzui intrînd cu lumînări de ceară albă-n mînă chipuri palide cu vălul lung, alb, ce acoperea și capul — astfel de palide, încît fața se confunda cu albul hainelor, ci numai ochii străluci ca de sticlă se mișcau triști în orbitele lor. Ele se mișcau încet, încet pin-în mijlocul bisericii". Semn că simte despre ce este vorba, Toma e cuprins de sentimentul groazei încercînd a se feri din calea sinistrului convoi („Eu mă ascunsei după o coloană de aur cu groază"). Dar are stupefienta surpriză de a se întîlni nu numai cu tatăl lui Poesis („Printre ei văzui o umbră... un bătrîn cu părul alb... cu fața rătăcită și tristă. luminarea sa ardea și el privea în ochiul luminării, cu buzele strînse și cu ochii fixi..."), ci chiar cu ea („Rezimată de-o coloană, drept în fața mea, stătea o fată palidă cu fața ca marmura cea vinătă... ea-mi zîmbi trist și-mi făcu cu mîna... Era Poesis..."). Numai că hotărîrea lui Toma de a i se adresa rămîne fără rezultat, dovedindu-se o imposibilitate. Este semnul că în împărăția morții comunicarea este exclusă ; cu atît mai mult cu cît pînă la urmă se dovedește că Toma se află doar la hotarele morții. „Poesis-strigai eu... și deschisei ochii. Focul nu era încă potolit... fereastra însă deschisă, și o vînteață sufla cumplit pin el. Gîndeam c-o fi deschis-o vîntul și mă dusei s-o reînchid".

Am detaliat dinadins analiza acestui remarcabil moment fantastic citînd copios din text. Procedînd astfel, sperăm să facem și mai convingător cunoscute atît excepționala de bogata paletă a surselor viziunii fantastice cît și inegalabila capacitate a foarte tînărului prozator de a și le asuma integral.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

18 martie 1982. Întîlnirea scriitorilor bucureșteni cu tinerii de la Uzinele „Republica", dedicată aniversării a șase decenii de la crearea U.T.C. În imagini : Vlaicu Bârna și Ștefan Iureș (stînga sus) ; Traian Iancu (mijloc sus) ; Nicolae Ciobanu, Ion Gheorghe (dreapta sus) ; Ion Potopin, Teofil Bălaj, Traian Iancu, Valeriu Stoica, directorul clubului Uzinelor „Republica", Nicolae Ciobanu, Ion Gheorghe, Vlaicu Bârna și Ștefan Iureș (jos).

VENEZIA ȘI BUCUREȘCII (II)

eroul lui Barbu trăiește la Veneția-Venezia crepusculul, al iubirii, mai întîi, al visurilor romantice mai apoi. El părăsește, înfrînt, orașul pierderilor : **Venezia anadyomene somnola afară pe labele ei de piatră ca o rodie în violul soarelui de la amiază.**

Hrisant fuge spre Bucureștii lui într-o trăsură ce **părea o lebădă neagră, uriașă.**

Viețuind în București, trecător în două rînduri prin Veneția, cel ce scria rîndurile de față n-ar fi ajuns să cunoască niciodată **Bucureștii** (chiar însoțit de bunele lecturi din Paul de Alep) dacă nu i-ar fi întîlnit, somnolind, sub zăpadă, în „Săptămîna nebunilor", roman podit și el cu trunchiuri retezate, ca odinioară, Podul Mogoșoaii.

Gravură în zăpadă ?

Dagherotipii îngălbenite de lumina lunii ?

Fresce umplute cu culori cînd stinse, cînd grase ? Ce vor fi fiind paginile din care „răsăriteau și moale", vorba Bardului Dintii, Bucureștii ne propun nu ca necăjitul sat mare dintr-un cîntec știrb :

„cu cîmp mare de-alergat
și cu apă de spălat"
ci ca o cetate demnă de toate marile vechimii „metropole" ?

Urcați în rang, Bucureștii lucrării de față ne trebie la un voiaj insolit.

Învins de o Veneție învinsă și ea chiar cînd aduce în piața San Marc steagurile armatelor îngenunchеate, Hrisant se zăvorește în landoul cu lăuntrul ca de palat bizantin tras de cai cu tăcîm de aur în Bucureștii zăpeziți (auzea zăpada dospind) între slugi plecate **(pentru ca stăpînul tău să nu se întrebe de ce-i bei acrul)** între **prieteni ruginiți în vicleșuguri și curvane** oferindu-se în belșug de **pahare și sănătăți.**

Drogat în mistere e și ceasul acelui oraș **(...afară se întunecase, nu mai era verde ca mai devreme, avea ceva amăgit)** îmbiindu-l pe călător să zăbovească **în cele osteneli trupești. Ninge apocaliptic** și peste fantomele ninsorii plutesc **biserici de gheață** slujite de **vocea puternică a patriarșilor morți de la Răsărit.** Nescoși din grajduri, cai **se înțelenesc,** la Radu Vodă morile scrîșnesc din **aripile lor de lemn. Bucureștii se despoaie pe dinăuntru ca la teatru,** ca doborît de **o dulce zăceală. Spăimoasa lumină** înghite lemnul hanurilor absorbindu-le în **neființă** și în orașul totuși **frumos în nemernicia lui** doar poftele își desăvîrșesc neistovita lor lucrare. Din bărbați **ies ispitele,** visează vînători de **mamuzele, sărutări scurte furate copilelor** (cînd și pădurile au parcă **buze de copil)** și ei se lasă tenchiți într-un **amurg depărtat și rece.** Năravuri **mahomețești** îi îmbie să **stea la priveală** prin cerdacuri boltite asupra ulițelor înfundate. Există spaima de ciumă dar mai există, iată și o **ciumă mică : moartea din zburdările cărnii.**

Miroase a fum blînd (cînd Bucureștii **zac sub epitropia verii** orașul miroase **a boșar și a tei)** oamenii beau tutun, dar **și apă de putină de la patul consulului frances,** și aflați în eroticești anevoinți caută **un balsam, un ulei de întărire, o apă de plumb, aloes,** ori **frunze de varză acră** puse la **inemă,** ori **băi de șezut spre** a se umple **de binefaceri,** fiindcă un bărbat împalidat e un bărbat **cam scurs.** Cupluriile se **încălărează** în vreme ce focurile suprimă mari cartiere, în vreme ce zăpada ruginește pe turlele în tablă ale **bisericilor (în lehamitea verii** cînd **salcîmii se sud troznind,** mireasma dulce și grea a teilor la început de **iuniu** produce și ea incendii). Bucureștii par un oraș tîrziu, îmbătrînit în spaime, dezastre și aprige dorinți.

Mai lipsea cîntărețul de psaltichie Anton Pantaleone Pann spre a umple cu părelnicia umbrei lui un vitrai și ăla prea plin de culori pentru ca necăjiții Bucureșci ridicați din **torpoare** să poată fi așezat între cetățile Legendei.

Eugen Barbu ne-a oferit o adevărată epopee a vechimii și ne-a logodit cu tainele Veneției, cu sfîșierile pietrelor sacre ale Eladei, cu Bizanțul sfîșierilor de odoare ori cu Stambulul înconjurat de capete proaspăt retezate. Verticalizate de curenții mării, cadavrele fără capete par a sprijini pe ele cetățea așa cum Veneția a fost durată pe trunchiuri de păduri retezate. E un semn că prozatorul se apropie de marele roman al Ev-Mediului românesc în care tehnica sa narativă, cu totul modernă, poate incorpora virtuți (din păcate pierdute) ale romanului popular de inspirație răsăriteană, ale cronicilor de tip Sfrantes, Chalcocondil sau Neculce ori al miraculos conservatei noastre literaturi populare.

Îi vom scuza atunci unele scăderi (ce nu lipsesc fastuoasei „Săptămîni a nebunilor", ca și **risipa** de cuvinte pe care, îmbălsămate în dicționare, o vrea parcă să le insufle o nouă, posibilă viață. (Eugen Barbu se servește nonșalant de expresii ca **maramut, chilarlii, sbernii, mascherate, spahier agasi, gabbano, siglatoane, camocate, maguziv, salmingodis, filegorie, salopuri, mirador, scatulcă, bezestem, matrazuri, davul, zilzen, booluzen, erodii, șemizetă, quipure, limonferii, caparazzoli, bosega, moleche, saor, lettorin, scăbelo, furlane, manfrine, lanskernet, kiramele, essindari, zabiț, capse, zichire, mătcale, malotea, funduclii, lancaviu, terțanel, beldar, odogaciu, supieuri, ammaestrați, rideoși, palafiticolii, echine, vimferquri, aceamați** etc. cuvinte de sonoritate, cu sens adesea explicat de context (adesea nu) sporind totuși stranietatea prozei și neostenindu-l pe lectorul care (se mai întîmplă) nu știe prea bine elina, greaca, latina, italiana, turca, „frînca" ori chiar vechea românească...

„Săptămîna nebunilor" — un lux, catifea ruptă de pe un tron bizantin, o colecție de arome (și, am văzut mai 'nainte, de fluturi lexicali) fabulă nobilă a desfolierilor și a pierderilor, premoniție severă a unui nou Ecleziast...

Gheorghe Tomozei

Grigore Goanță

tînărul absolvent al Facultății de istorie, Grigore Goanță, slujbaș la Biblioteca Academiei R.S.R. din București, ne trimite volumul său de poeme, „Antipatimi" închinat Evei, însoțit de o misivă pe care o reproducem : „distanța de la om la om / este egală cu ea însăși / distanța de la o la m / este egală cu ea însăși / distanța de la a la z / fiind egală cu ea însăși / este egală cu distanța / de la Poemul lui Plaut la Rod / distanță egală tot cu ea însăși // distanțele cuprinsului / și ale necuprinsului / egale fiind cu ele însele / sînt egale între ele // este într-adevăr suficient / să străbați distanța / Iancului — Militari / ca să ajungi la Eleea / de acolo mai departe / în Proxima Centauri // distanța dintre inimă și creier / este egală cu cea dintre / ergasteriile de clorofilă / și cosmodromul Baikonur / universul este deci / un ocean de sînge / sau un simplu zvon / zenon // axiomă valabilă și pentru lungimi istorice : dar nu mă cufund / deoarece aș ajunge la concluzia / că trăim în plin an șaptesprezece / al Războiului de o sută de ani // distanța dintre cele două palme / este egală cu distanța de la Nord la Sud / dacă v-a plăcut adevărul meu despre lungimi / lungimea adevărului fiind egală / cu cea a neadevărului / primesc aplauze polare".

Bineînțeles că primește ; l-am ruga numai să ne îngăduie să-l sfătuim să modifice niței un anume enunț al misivei sale, care modificare i-ar adăuga textului un autentic frison existențial. astfel „este într-adevăr suficient / să străbați distanța / Iancului — Militari cu autobuzul / ca să ajungi la Eleea" ar deveni „este într-adevăr suficient / să străbați distanța / Iancului — Militari cu autobuzul / ca să ajungi la Eleea cu avionul" ; facem această modestă sugestie ca să nu se spună cumva că nu încercăm să le împărtășim tinerilor autori cîte ceva din abisala noastră experiență, ca textele lor să-arate mai bine și tot românul să prospere...

Cele 58 de „Antipatimi" și cele 44 de „Scurte antipatimi" care alcătuiesc volumul lui Grigore Goanță sînt emanația unui riguros program poetic întemeiat pe refuzul net al spontaneității ca și al dicteului automat, al „sensibilității" și al limbajului curent, propunînd un ermetism verbal adesea rebarbativ, reflex maniacal aproape al unei voluptăți intelectuale pure. Atîns de un adevărat misoneism, poetul nu încearcă să descopere teme sau motive poetice noi, singura sa ambiție, în umbra poeticii barbiene, ținînd de o mai dreaptă iubire a cuvintelor, a tuturor cuvintelor, îndeosebi a celor intruvabile în exprimarea orală cotidiană, a celor menite să pîlpîie în solitudinea dicționarelor ca aurul de nimeni văzut în măruntaiele pămîntului după cum zicea undeva Paul Claudel. Prin demersul său, Grigore Goanță ne convinge că a înțeles rostul poeziei care se edifică nu doar ca nonproză ci ca antiproză, îi rămîne să facă în așa fel ca într-o zi „totul să fie sublim", corporalitatea textelor să aibă căldura „organicului" ca la Saint John-Perse, nu doar geometrismul rece al mîntii...

Multe dintre poemele lui Grigore Goanță pot fi citate, toate probînd o acută inteligență artistică („dincolo de natura lui / policromă / involuntar alchimist / ce scoate din bancruta / băncilor / devize colorate / acoperindu-le / cu ipoteci abstracte // tauromahia naște / tauri albi / din ouă cubice / în cuiburi de măslin" — Escadrila lui Pablo) și o voință de edificare metodică a unui discurs poetic scăldat în aura atemporalului : nu-i dorim decît să izbîndească neuitînd că poezia se scrie nu doar cu toată mintea, ci și cu toată sensibilitatea și chiar cu întregul trup, „dă-i artei tale toată forța ta !" cum zice Kavafis.

Cezar Ivănescu

NUMELE POETULUI

CRONICA EDIȚIILOR

Comori de limbă românească

recunoaștem în Nicolae A. Ursu pe unul dintre cei mai autorizați editori români de astăzi. Acuma-s vreo trei ani, am referit despre întîiul volum din ediția domniei sale din Dosoftei, ieșit din teascurile Editurii **Minerva.**

Colegul și marele poet Cezar Ivănescu ne-a înlesnit acum de curînd citirea unei noua cărți a Dosofteiului sub pecetea unei dedicații, adresate dumnealui și doamnei Maria, din care cerem dublă îngăduință de a extrage aceste cuvinte ale editorului : „...un prilej de delectare cu frumusețile limbii vechi românești."

Pentru că sîntem profani nu atita întru cultul pentru **limba veche și-nțeleaptă,** cît în exegeza vechilor noastre tipărituri, nu vom face alta, în această cronică, decît să extragem mai multe șiruri din **Dumnezeiasca liturghie** a lui Dosoftei (prima ediție, 1679) așa cum apare în noile ei veșminte tipografice (Iași, 1980, cu studiu introductiv de I.P.S. Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Teoctist). Dar mai înainte vom recomanda cititorului atit prefața, cît și nota editorului, căci și una și cealtă dezvăluie foarte interesante lumini față de această tipăritură cu vechime de peste trei sute de ani. Iată, din studiul introductiv : „...chipul și opera mitropolitului Dosoftei au strălucit prin secole, purtînd pretutindeni geniul versului românesc. Față senină, cu trăsături fine, cu privirile ațintite în veșnicie și cu fruntea sfințind interiorizarea față de chemarea slujirii arhierești, Mitropolitul Dosoftei a fost, este și va fi de-a pururi viu în dragostea tuturor. Harul poeziei l-a așezat în fruntea fiilor poporului nostru, hărăziți rînd în dragostea sublimă tălmăcire a frumosului. (...) Iscusința stilului său, farmecul alcătuirii cuvintelor, măiestria cu care psalmul îmbracă veșmînt românesc i-au așezat chipul și versul în paginile cărților din primii ani de școală, ca și în marile opere și enciclopedii universale."

Și acum cîteva mostre din liturghierul lui Dosoftei. Mai întîi din **Cuvînt depreună către toată semințiа rumânească :** „Luminatul întru pravoslovie și credincios în Părintele și Fiiul și Svîntul Duh, Troiță într-o ființă și nedespărțită, unul Dumnezeu atotputernic, făcători văzutelor tuturor și nevăzutelor, Ioan Duca Voievoda, cu mila lui Dumnăzeu Domn și oblăduitori a toată Țara Moldovei, dar, milă, pace, sănătate a toată semințiа românească, tuturora ce se află-ntr-această limbă pravoslavnici, cu toată inema cerem de la Domnul Dumnezău și izbăvitoriul nostru Is. Hs.. Din cît S-au îndurat Dumnezău de ne-au dăruit mila Sa, dăruim și noi acum deodată acest dar limbii rumânești, svinta Liturghie, scoasă pre limbă rumânească de pre elenească, de laudă lui Dumnezău să-nțălează toț carii nu-nțăleg sîrbește sau elinește. Carea priimind ca un odor cel mai scump ceresc, pre Dumnezău să lăudat, și pre noi la svinta rugă nu uitareț, și fiț sănătoș." (p. 5—6). Acestea le „zice" voievoda Duca, tălmăcitorul fiind și mai modest : „Rugătoriul Mării tale, smeritul Dosoftei mitropolitul, închinăm cu fața pînă la pămînt, ca Domnului nostru milostiv." (p. 9).

Întîlnim în liturghierul lui Dosoftei o seamă de cuvinte care astăzi au cu totul alt sens sau unul cu totul îndepărtat sau numai variante fonetice. Istoricul limbii poate face în acest domeniu interesante considerații. Dăm cîteva asemenea cuvinte : **carne** (pentru trup, corp) ; **cuceri** (a (se) umili, smeri, inclina) ; **cuvintarеț** (spiritual, imaterial dar și pentru cuvîntător) ; **denemici** (a disprețui, a considera de nimic) **destul** (capabil, vrednic) ; **deșerta** (a se smeri, a se înjosi) ; **fai** (înfățișare. chip) ; **iarănaștere** (renaștere) ; **întîi gîndeală** (prevedere, providență) ; **miazăpăresemi** (jumătatea postului mare) ; **neargintareț** (fără plată, neiubitor de bani) ; **nelegumos** (curat, pur) ; **numene** (nume) ; **omdragoste, omiubitor** (iubitor de oameni) ; **putere** (minune) ; **rost** (gură, dar și tăiș, ascuțiș) ; **sămn** (simbol) ; **știință** (conștiință) ; **șugubăț** (uciqaș, criminal) ; **trevzire** (trezire, formă pe care o întîlnim, ca dealtfel și altele, multe. și la Eminescu) ; **voinic** (ostaș) etc. Toate acestea le-am luat după glosarul întocmit de N.A. Ursu. Găsim, de asemenea, în opera lui Dosoftei foarte multe cuvinte terminate în **ciune,** de unde se vede că Aron Pumnul cunoștea prea bine vechile texte și că : „reforma" sa nu era chiar o scornealâ din senin. Iată cîteva : **asămănăciune, cuminecăciune, curățiciune, imăciune** (murdărie, pată), **luminăciune, lunicăciune** (alunecare), **milostiviciune, mîrsăieciune** (plăcere, patimă), **rușinăciune, umoriciune.**

Bineînțeles că asemenea cuvinte pot fi redate astăzi circuitului doar cu mare prudență, și numai în contexte adecvate aparținînd unor scriitori de netăgăduită valoare. Eminescu sau Arghezi își puteau îngădui prelurarea din vechile monumente de limbă a cîte unui cuvînt încă neistovit de toate sensurile și eufoniile lui. Cînd, mai ales prin mijloacele massmedia (unde includem și o parte a criticii literare) asistăm la neologizarea din ce în ce mai puternică a limbajului actual, apelul făcut cu prudență la vechile texte poate fi binefăcător. Dar un cititor de limbă românească precum este Dosoftei ni se îmbie, cu spor, și dincolo de vocabular, la nivelul frazei. **Frazarea** lui sună și astăzi încă limpede și armonios, „dar, — cum zice Călinescu — mai ales Dosoftei are acea curgere mieroasă a limbii, densitatea de lichid greu a frazei, materialitatea verbelor care dau mireasmă mîmnirilor abstracte." Cuvintele criticului se refereau la **Psaltirea în versuri,** dar ele, credem, pot fi aplicabile, măcar în parte, și la alte scrieri ale mitropolitului. Dăm, în acest sens, cîteva pasaje din **Molitva cea mare :** „...Svințiа Ta Singur, Despuitoriule Omiubitorule, slăbește, slobozește, iartă păcatele și fărălegile, și scîrnavele fapte cele-n voaie și cele fără voaie toate, ce cu minte și fără minte, cu călcare și cu neascultare, de se fac de șerbul Svințiі Tale, cutarele. Cele ce, ca un om ce poartă trup și-ntr-aieastă lume lăcuind, au călcat sau au greșit, ori cu cuvîntul, ori cu lucrul, ori cu gîndul, pricepînd sau nepricepînd, noaptea și zua, sau de este procletit de cineva, sau de arhiereu de s-au afurisit, sau de preot, sau singur pre sine de s-au anatemesit, sau cu giurămînt de s-au giurat cu numele lui Dumnezău și aceasta au călcat, sau cu cuvîntul de urgie din creștini pre cineva au anătimisit, sau au procletit, sau au defăimat, sau au denemicit, sau au osîndit, sau au clevetit, sau au răucuvîntat, sau au zavistuit, sau au mințit, sau au ținut minte rău, sau de s-au aprigit sau miniat pre cineva, sau de s-au mîndrit, sau de-au viclenit pentru să la mai mult, sau de s-au lenit, sau de s-au deșert slăvit, sau de-au căzut la ibostea banilor, sau de-au îmbătatu-să s-au vărsat, sau către fărmăcători și vrăjitori, și otrăvitori, și făcători de descîntecuri, și-n chip de-acestea de s-au mestecat, sau de s-au îmbuibat în mîncare, sau de-au volnicitu-să în mîncat, sau de și-au făcut pre voia inimii, sau curvie de-au făcut, sau de-au preacurvit, sau cu mîna curvie de-au făcut, sau cucoană de-au stricat, sau sodomești lucruri de-au făcut, sau cu dobitoc culcuș de-au făcut, sau cu pasere culcuș de-au făcut, sau de-au pus bățul pre cineva, sau de-au dat palmă, sau de-au apucat, sau de-au furat, sau de vîrtoasă inemă și de scumpete au strîns minule și pre mișei n-au miluit, nici i-au dăruit pre puterea sa. sau cu gîndul de-au hulit, sau necurate gînduri de-au gîndit, sau de-au asuprit, sau de-au nebăgat samă. sau de-au amărît, sau, știndu-ș la rugă și la cîntare, mintea lui la viclene și lumești încongiura, sau, iubind trupul, pîntecelui s-au făcut șerb, sau etc., etc. (p. 191—194). Justapunerile curg necontenit, scad și cresc, se repetă reluînd motive inițiale ca într-un **Bolero** de Maurice Ravel. Citi dintre prozatorii actuali, destui dintre ei amatori de fraze gigantice, dispun totuși de o asemenea armonie și logică interioară a scriiturii ?

În așteptarea volumului doi din **Operele** lui Dosoftei, „proza", de la Editura **Minerva,** aducem încă o dată elogiul nostru distinsului editor ieșan N.A. Ursu pentru desăvîrșita reeditare a liturghierului dosofteian, cu adevărat „prilej de delectare cu frumusețile limbii vechi românești" !

Gheorghe Suciu

CONFABULE

Maimuța

Într-o zi, Maimuța se plictisi să tot imite pe alții / deși pentru aceasta mai marii pădurii risipiseră o avere / e adevărat / avere din averea pădurii / trimițînd-o să învețe diferite imitații în alte păduri ceva mai îndepărtate / și deosebite după frunze / naturale ori artificiale / cu altfel de animale / exotice / cum nu erau la ei acasă / de aceea se făcea sărbătoare cînd venea / și le arăta / cum merge și cum vorbește. Nu-știu-cine / să zicem Rinocerul sau Hipopotamul / se bucurau cu toții / că pot să cunoască lumea / atît de ușor și comod / nu mai trebuiau nici să se ducă ei / și nici să vină alții / din celelalte păduri / pînă într-o zi cînd / cum v-am spus / Maimuța se plictisi să tot imite pe alții / vru să se imite pe ea / se privea cu atenție într-un ciob de apă / repeta ce vedea / un zîmbet / un rînjet / un plîns / un rîs / și așa mai departe / de ajunsese să se imite foarte bine / și / după obicei / îi chemă pe toți în poiană / vrînd să le arate cum merge și cum vorbește o maimuță / n-avem nevoie / ziseră însă / n-avem nevoie / maimuță avem.

Iulian Neacșu

VIAȚA CĂRȚILOR

Ionel Gologan : „Epigrame"

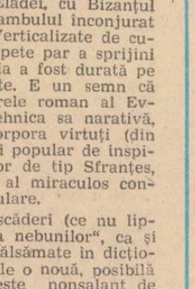

Fără îndoială, dintre speciile creației literare pe care le însumează așa numitul gen didactic, epigrama solicită din partea autorilor ei un ascuțit spirit critic — nuanțat umoristic — și o expresie pe cît de concentrată, pe atît de sugestivă. Sînt — acestea — însușiri greu de stăpînit, ceea ce face ca epigrama reușită să aibă o apariție nu tocmai frecventă și, deci, ca ea să fie cu atît mai mult gustată. Este tocmai cazul îmbucurător al noii suite de **Epigrame** (Editura Eminescu) date la iveală de unul dintre înzestrații cultivatori ai creației artistice de care ne ocupăm — am numit pe Ionel Gologan.

Integrat perfect în stilul reputaților înaintași ai genului (Cincinat Pavelescu și Radu Rosetti) a căror caracteristică esențială a fost finețea minuirii arcului cu săgeți — autorul recentului mănunchi de epigrame vizează, în catrenele sale satirice, tare și năravuri ale ființei umane, dar o face cu grija evidentă de a nu nedreptăți obiectul țintei lui și cu atît mai mult, să-l calomnieze.

Lacuna înfierată este reală, dar modul de a o ataca are ceva din eleganța volutelor unei florete abil minuite.

Două-trei exemple, dintre atîtea altele cite ar putea fi citate în acest sens, sînt edificatoare.

Unui trufaș, epigramistul i se adresează astfel : „Tu speri om mare să devii / Cînd nasu-l porți semeț mereu, / Ți-o spun și-i bine să reții, / De-l ții prea sus, te urci mai greu !"

Iată și catrenul unui nestatornic : „El s-a dus singur la mare, / Vrînd să schimbe atmosfera, / Dar cu-această-mprejurare, / A schimbat-o și pe... Vera !"

Ca pledant la bara justiției, Ionel Gologan îi dedică, unui fost președinte de tribunal, următoarea epigramă : „De ce nu ți-am părut mișcat / În fața ta, cînd am pledat ? / Cum sînt o fire simțitoare : / Am lăcrimat... la pronunțare !"

Aș adăoga, în încheierea acestui crochiu critic, observația că, îngrijit scrise, epigramele semnate de Ionel Gologan plac și din punct de vedere al expresiei artistice.

N. Mihăescu

atelier literar

poșta redacției

CORINA și DAN : Pentru o asemenea treabă, e nevoie de o vastă cultură, de o experiență îndelungată de viață („vîrsta înțelepciuni", cum se zice), de o gîndire formată, care a asimilat profund, în practică, legile și rigorile raționamentului, ale meditației, și așa mai departe. Textele dv. (de multe ori, locuri comune, banalități, sau, dacă nu, însăilări confuze, de o logică suferindă) sînt încă departe de nivelul condițiilor arătate mai sus.

I. LAMASZ : Versurile (puține și cam ocazionale) nu aduc lucruri noi, deși, după cît se pare, sînteți în stare de mai mult. Poezia cere, însă, o dăruire totală, ea trebuie să urce de la stadiul de destindere și agrement ocazional, la acela de preocupare centrală, continuă, de obsesie. Ne puteți scrie, firește, mai mult și mai des (scrisorile dv., spontane, lipsite de formalism epistolar, sînt interesante și agreabile) ; din păcate, răspunsurile noastre — prin firea lucrurilor — nu pot fi decît laconice și mai întotdeauna întîrziate.

G. B. PLOPU : Pare să fie, în ultimele două plicuri, un început de schimbare în bine („Însemnele vieții", „Odă miinilor lui", „Scrisoare", „E timpul să-nveți", „Secolul XX"). Proza nu depășește nivelul unei relatări gazetărești. (Ce bine-ar fi dacă ați putea înlocui „puricii" dv. cu litera unei mașini de scris !...).

D. ILIE : Mai sigure, parcă, și mai consistente, cu o problematică defensivă, grea, amară („Cîți cai", „Felicia", „Vara", „Portretul", „Dacă aș putea" — cu un final cam, hm !, neapetisant...). Mulțumiri pentru vestile și vorbele bune (... o parte și pentru necunoscutul prieten !), dar ne sperie imaginea fioroasă („examen... foarte greu... neiertător"... etc.) pe care v-ați făcut-o despre noi. În ce privește prea lungile pauze, nu uitați : „inhibiția strică amiciția" !...

EM. BĂLȚIANU : Ceva mai bună „Sisif" ; „Singurătatea", și ea cam la același nivel, ar trebui mai atent finisată. (Apropo de „premiu", un om rezonabil s-ar putea gîndi, bunăoară, și la neconcordanța dintre un „decan de vîrstă" și o rubrică pentru debutanți... Nu ?).

I. GRUNZ : Lucruri de serie și obișnuință, în care cîștigă teren, din ce în ce mai mult, convenționalismul, inerția prozodică, plafonarea. Ceva mai vie, „De cînd alerg".

C. OPRESCU : Expresia e încă greoaie, crispată, lipsită de dezinvoltură (de curaj, poate ?), dar în unele pagini se ivesc și semnele perspectivei („Prefă-te doar", „Eu credeam că te-ntorci" și, mai ales, „Ars poetica").

C. IORGULESCU : Mai bine, în general, și mai cu seamă în „Solstițiu trucat", „Tristețe". „Teroarea culorilor" începe frumos și sfîrșește inabil, ca și „Așteptare", de altfel. Deocamdată lucrurile tind să se desfășoare în suprafață, „pe pînză", și mai puțin pe dimensiunile specifice poeziei, cu nervul și puterea ei de revelație. Sînt de așteptat, însă, rezultate din ce în ce mai bune.

M. URSEI : Lucruri inegale, unele foarte slabe, improvizate superficial, cîteva, însă, aducînd promisiuni destul de consistente („Epocă", „Odihnă", „Leac"). Se pare că nu faceți toate eforturile necesare pentru a vă găsi drumul.

MERCURIUS : Orientarea e bună și rezultatele din ce în ce mai valabile și mai promițătoare („Vrăjitoarea", „ Păpădia", „Teatrum mundi").

E. Paleolog, V. Simionică, M. D. Mihai (ceva, în „Labirint"), **Petre Pirvulescu, Iosif Ion, Vasile Neagu, Nicu Mihai, Mihai Petrescu, S. Doljerii, Leni Potor, Gh. Pufulete, Adrian Retezan, Barbu-Cot, E. Chelaru** (ceva, în „Vis amar", Cealaltă jumătate"), **Petre Ianoș, Cr. Nițulescu, Dan Devovia, O. Dușa** (ceva, în „Scrisoarea poetului"), **A. Albu, Victor Addel, I. Craiova** (mai bine, în „Păstorului"), **C.C. Platon :** Nimic nou !

Mihai Rateș, Lucea Luceanu, S. M. Deac, Aurică Oprea, D. Darlaci, Gh. Dumitrescu, Fulg de nea, I. B. Roșianu, P. Lainic, B.G.R., Cristian Florie, C. Bitcă, D. Edenescu, Stoian Teodor, L. Stratulat, I. Pajureanu, Victor Munteanu, Ilie Gheran, C. Mitran, Al. M. Mucedu, G. Ion, F. L. P. Șimleu, Suciu Ioan M., Florea A. Icu, L. Minuță, Doru Miron, Daniela Ghelmez, Oanță Anton-Dindeal, Viorel Soare, M. Ucenic (ceva, în „Moarte"), **A. L. Mirada, M. Coge** (ceva, în „Tudor"), **A. A., Octav Angea, I. Coresciuc, Luigi Olaru, Petre Marin Popa, N. Ceacu, N. Bența, Cristian Popa, Radu Florescu, I. T. Asimaran, Erh. Baier, R. Iugo, Ioana Dinulescu, Const. Popescu, Dana Cosma, Adrian Nițu, Autumnalis, I. St. Cornel, D. Pavelescu, Ecce Homo, M. M. Ghinescu, Dan** (Pucioasa), **Victor S. Popescu, Tăunul, C. Eleone, V. Hetco, I. Nemirescu, Aurel Stancu, Nicolae Ioncscu, Ana Mărgărit, E. Vultureanu, G. Bozu, S. Hanidul, Vasile Dumitru, E. Stoichițescu, Ana T., Antoneta Șerbănescu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Versuri de B. Horasangian

Azimă

Timplă erai, geamăt erai
nedezlegată scoică cer întunecat
început de anotimp erai
zenit stea fixă verde
copac plin de sînge
ciută silabă recoltă erai
Ahura
oracol infern
și ce blînd priveai
la azimut
dincolo de gravitație
de surghiun de singuratica absență
zadar mîntuire erai
minune ce ești,
femeie...

Iarna

Să fii pește și să nu mai ai nevoie de apă
să fii pasăre și să nu mai cauți aerul
să fii pădure și să renunți la copaci
să fii munte și să urăști piatra
să fii primăvară și să-ți schimbi numele
să fii copil și să nu mai vrei lapte
să fii lord Byron și să urăști Grecia
să fii om și să nu-i mai dorești pe oameni
iată iarna, a venit într-adevăr frigul...

Poveste pentru amăgit oamenii mari

Liniștea de după moarte
e un lucru foarte sigur,
nu putem trăi în salturi
mai murim ne mai naștem
și așa mai departe,
vă rog, nu pomeniți de sisteme,
ce poate face un leu
îngrămădit în blana unui iepure
decît să numere morcovi...

Ar trebui

Ar trebui să-mi urmez drumul liniștit
prin zăpada necuprinsă-n orizont
aplecat asupra speranței
ca pe gîtul unei viori
cu sunete rotunde-rotunde
ca sînii tăi simetrici
arcuiți peste somnul meu
Oh ! Vîntule învață-mă zborul,
arată-mi cărarea-n pădurea nălucă
muntele ascunzătoarea începutul...

Desen de Robert Drăghici

Nemaiavînd

Cerul era o mare tunsă de valuri
lucram la un sentiment străin
confundat dintr-o regretabilă
eroare
ne întîlneam irezistibil
nu aveam nici avere nici echilibru
doar mici, mici dovezi de afecțiune
și-un stup de albine
din care ne hrăneam zilnic
prin înțepături
și mierea lipită pe degete...

Forma cuvintelor

O arsură dialectică a formelor
trupul meu e o rană de cuvinte
forma de vînt de cîntec de aloes
forma de violoncel a trupului tău gol
forma de nor a adevărului
forma de ceață a mîncîunii
forma de amar de dulce de joacă
simt că mă prăbușesc într-o carte
exilat între versuri
mă ascund printre cuvinte
cad picături de sînge,
literele dor,
o bibliotecă risipită pe drumuri...

Un oraș

Un oraș locuit de copaci
prin care se plimbă blocuri
magazine, chiar un stadion
zămislit din oameni
amestecați precum cimentul cu apa,
un oraș locuit de fructe
ce stau la coadă din zorii zilei
pentru un pachet de om
pe care-l vor împărți
mie dă-mi ochii
eu vreau doar un braț
altul se va alege cu inima,
un oraș administrat de anotimpuri
azi primăvara are liber,
mîine toamna va lucra și după amiaza
în schimbul doi, prelungit,
pentru că nu și-a îndeplinit planul
pe sărtimente,
e un oraș obișnuit,
doar un oraș...

Spațiu albastru cu nuanțe

Poate plouă pe mare peste corăbii
poate se lasă-n genunchi orizontul
îndărătnic
poate ne vom stabili definitiv într-un arbore
poate, după propria ta mărturisire,
vei crede într-o zi în lumină,
poate întreg universul nu e decît
o simplă-ntrebare : De ce ?
și poate,
totul se va transforma
într-un bun prieten cu nume albastru
ca marea,
vezi, deasupra doar cerul...

Țărm

amintiri tocite sub tălpile anilor
mingea ride mingea ride
o să fie iar minge
o să sară mi-ar place să cred
pregătit pentru a prinde
un joc așteptat
la fel de banal ca străzile
primelor iubiri
cotropite de soare și uitare
conturul unui basm
desenat cu vîrful degetului arătător
omul
fericit sub cerul gol
și liber
pe bicicletă
pedalînd spre ziua de mîine...

Voievod de stea

In memoria lui Dragoș Vicol

N-aș fi crezut că va cădea
Înaltul VOIEVOD DE STEA !
Cînd i s-a stins din ochi lumina
S-a-nnourat în Bucovina...
Și au zburat vulturi spre cer
Din toate VĂILE DE FIER.
La poala marelui Ceahlău
S-a mai iscat încă un hău
Născînd un freamăt trist de șoapte
ÎN MUNȚII DE LA MIAZĂNOAPTE

Iar cînd sosi din depărtări
Adus pe catafalc de zări,
În jurul lui s-au adunat
FRUMOȘII din natalu-i sat
Și alți frumoși din alte sate
Cu frunți tot mai îndurerate...
Cu rouă-n ochi veni să-l vadă
Pin' și BĂTRÎNUL din LIVADĂ.
...LA UMBRA CETINELOR mari
Plîngeau pe strune lăutari
Și-n bolta iernii cenușie
Se auzi o ciocîrlie
Ca-n luna dulcelui April
Care cînta cu jalnic tril
Pentru acel ce-a colindat
Întreaga țară-n lung și-n lat
Slăvind cu verb de foc și dor
Mult îndrăgitul său popor.

Cînd cornul Lunii a sunat
Culcarea sa în veșnic pat
O noapte neagră ca neghina
Și-a-ntins aripa-n Bucovina...
Doar DINCOLO DE-AZUR ardea
Nemuritoare STEAUA SA.

Constantin Atomii

Farsa văzută din cais

Într-o joi seara, deși se întunecase de multișor, Maciste mai stătea la fereastră cu aparatul de filmat la git, în speranța că doar, doar va avea norocul să vadă întrînd sau ieșind pe cineva în sau din casa de vis-à-vis. Îngrijorat de soarta stăpînului său, motanul uitase cu totul c-ar fi trebuit să treacă pe la Alimentara, deoarece nu mai aveau nimic în cămară iar acum, fiindcă se făcuse tîrziu, singura speranță de a mai găsi ceva era Birtul. Apariția marelui Maciste cu aparatul la git făcu într-adevăr senzație, cu atît mai mult cu cît barmanul îl salută ca pe un client de vază și cu cît la vederea lui patru vlăjgani din cartier părăsiră grăbiți masa de lîngă bar, cea rezervată de obicei lui Gherman. Însăși doamna Elvira, șefa de sală, așeză patru tacîmuri la masa crezînd că Gherman și prietenii săi vor sta laolaltă, dar, contrar obiceiului său, Maciste se așeză cu spatele spre sală, încît nu avea în față decît unghiul dintre cei doi pereți. Curînd sosiră Ion și Vasile și cînd văzură poziția lui Maciste față de ceilalți clienți, știură că s-a întîmplat ceva foarte grav. Cu arta lui inimitabilă de a face cînd pe motanul adevărat, cînd pe tînărul îndrăgostit, cînd pe protectorul sau salvatorul, cînd pe revoltatul pur, Maciste știa să treacă de la o stare la alta cu grație și cu puterea de a provoca un haz irezistibil, dar cu toată știința lui de a trece rapid de la o ipostază la alta, prin darul vorbirii nu se revelase încă prietenilor săi, cu toate că aceștia, după atîtea întîmplări, credeau că Maciste pur și simplu nu vrea, și că ar putea oricînd vorbi aidoma lor. La Birt era în floare obiceiul de a se sărbători în fiecare seară ziua de naștere cînd a unuia cînd a altuia dintre consumatori, momentul culminant fiind acela cînd luminile se stingeau și doamna Elvira apărea din bucătărie cu o tavă în flăcări albăstrii, îndreptîndu-se în aplauzele tuturor spre masa celui sărbătorit. Exact în acel moment al serii de joi, Ion și Vasile rămaseră cu paharele în aer apropiate de buze, pentru că de foarte aproape auziră clar o propoziție incredibilă: **Gherman a fost răpit !** Cînd candelabrele răsvîndiră din nou lumină, Maciste părea că doarme cu capul pe masă neglijîndu-și mîncarea, băutura și prietenii. Apoi, brusc, Vasile împachetă mîncarea și sticlele în două pungi de plastic și cei trei ieșiră aproape neobservați. Acasă la Gherman găsiră doi oameni care ieșiră grăbiți cu cîte un vraf de hîrtii și cărți în brațe. Maciste stinse lumina iar Ion și Vasile putură să-i vadă pe cei doi stînd de vorbă în mijlocul străzii, după care intrară în casa de vis-à-vis. Maciste ieși din încăpere și se cățără în caisul din grădina casei vecine, unde se petreceau lucruri deosebite, pe care numai ochii săi pătrunzători puteau să le vadă, deoarece storurile erau trase. Grefierul era îmbrăcat în robă de judecător (visul său dintotdeauna) iar Gherman era ținut pe un scaun și înconjurat de patru inși, încît publicul, paznicii, instanța și anchetatul nu depășeau un număr de șase, cifră pe care fotograful (fără a fi superstițios) nu o agrease niciodată. Formula sub care se desfășura ancheta era cea din vremurile bune ale grefierului, care, cu voce solemnă, după fiecare întrebare conchidea : **dușman al poporului !** Gherman părea foarte obosit, de aceea nu răspundea la întrebări decît cu un zîmbet nedumerit și din cînd în cînd întrebînd : cum e posibil, vecine, să-mi faci o asemenea farsă ? Te rog să te adresezi cuviincios instanței, urla grefierul, altfel voi fi nevoit să mai adaug cîtiva ani la cei ce ți se cuvin conform faptelor pe care le-ai săvîrșit : magie (se referea la calitatea de stăpîn al lui Maciste), parazitism social, îmbrincirea tînărului medic de la mansarda vilei Vulturul, coruperea tinerei Nora precum și relații cu turiștii străini sub pretextul meseriei de fotograf ! Dar aici nu-i tribunal, replică Gherman, e o casă particulară, e casa vecinului meu, ce-i cu farsa aceasta ? Te putem judeca și în cimp, dar ți-am făcut o onoare, aducîndu-te în propria mea casă, adăugă grefierul. Cît despre faptul că nu recunoști nici una din acuzații, îți agravezi și mai mult situația. Pînă la încheierea dosarului vei fi condus de asistenții mei într-un loc sigur. În acel moment cei patru îl înșfăcară pe Gherman și Maciste le recunoscu figurile care semănau leit cu ale celor patru haidamaci din seara cînd iubitul Norei fusese aruncat pe bordura de ciment a vilei. Vă avertizez, strigă Gherman, veți fi pedepsiți, voi nu aveți dreptul să judecați pe nimeni ; legea o aplică numai tribunalele adevărate, pe cînd voi sînteți niște criminali și derbedei, iar dumneata ești un nebun, domnule, care toată viața ai visat să fii judecător. Dați-mi drumul, altfel o pățiți cumplit, repeta Gherman din strînsoarea celor patru. Instanța a hotărît, strigă bătrînul grefier, stingeți lumina și luați-l ! După ce lumina se stinse, înăuntru se auziră bufnituri și Maciste sări pe acoperiș, pentru că în spatele casei pornise motorul unei mașini particulare, iar motanul abia mai avu timp să tragă cîteva zgîrieturi pe fețele celor ce-l înghesuiau pe Gherman pe bancheta din spate.

În dimineața următoare, Ion și Vasile găsiră pe măsuța rotundă o descriere amănunțită a farsei pe care grefierul o numise anchetă. În timp ce Ion și Vasile citeau cu mirare acele înșiruri incredibile, Maciste dormea adînc pe fotoliul său de lîngă sobă.

Gheorghe Pituț

Camil Ressu

Urmare din pag a 5-a

tiu unde ar putea deschide noi drumuri celui dornic să le exploreze. Conștiința faptului că drumul său a fost destul de linear, a avut-o, fără îndoială. Mărturie stau în acest sens „Însemnările" sale, publicate în 1967 de Editura **Meridiane.** Reintîlnim în ele o obsesie a clarității și a comunicării nemediate de artificii de limbaj. Pictorul Ressu a fost de părere întotdeauna că în realitate se află sursa inspirației și acest crez răzbate cu tărie din întreaga sa operă. Ca profesor, și-a format elevii în spiritul propriilor convingeri, fără intoleranță și lipsă de înțelegere. A fost un dascăl remarcabil, se pare. Punea accent pe orice amănunt capabil să înlăture improvizația, hazardul. El însuși, pînă la finalizarea unui tablou, elabora o multime de schițe sau executa variante de alte dimensiuni, capabile să contribuie la clarificarea intențiilor. Sensul responsabilității în fața sevaletului l-a inoculat cu tact și farmec tuturor elevilor săi. Îndemnul la meditație al profesorului Ressu și al operei pictorului Ressu nu este însă un îndemn generic. El are în vedere consolidarea raportului între pictură și realitate pe o dimensiune a comunicării unde falsul, improvizația, mimetismul și ipocrizia artistică sînt excluse. Viața poate deveni expresie plastică, pare a spune opera lui Ressu, doar ca urmare a unei distilări continue, interioare, a fenomenelor ei curente, puse permanent în paralel cu expresiile lor artistice validate istoricește.

Nu putem decît să felicităm pe organizatorii expoziției de la Muzeul de Artă al R.S.R. — dr. Al. Cebuc și muzeografii Doina Schobel și Dana Herbay — pentru modul efectiv excepțional în care au asigurat selecția lucrărilor, prezentarea expoziției și întocmirea unui catalog de o excelentă ținută științifică.

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA MONDADORI** a publicat recent ultima lucrare a lui Ignazio Silone, intitulată **Severina.** Este vorba de un roman inspirat din gîndirea Simonei Weil, cu insistență pe antinomia dintre datoria față de instituții și mesajul de libertate și justiție socială pe care îl propune o conștiință angajată. Criticii au descoperit în textul lui Silone implicațiile propriei conștiințe a autorului, ei însuși torturat de atîtea antinomii morale. Ediția a apărut sub îngrijirea soției scriitorului, Darina Silone.

● **UN AUTOR** care cunoaște o vogă neobișnuită în recitările actuale este poetul Philippe Soupault, a cărui operă a apărut recent în două culegeri îngrijite de Lachenal și Ritter. Noua ediție reproduce textul original, cu ilustrațiile lui Marc Chagall și propriile desene ale autorului. Criticii apreciază că această ediție pune la îndemîna cercetătorilor cîteva texte care pot pentru prima oară să dea o imagine reală a contribuției lui Soupault la insurecția poetică de după primul război mondial.

● **LA BRUXELLES** apare o revistă trimestrială dedicată culturii populare. Ea se cheamă **Rue des Usines,** iar numărul recent a fost consacrat teatrului muncitoresc în Belgia, cu analize care vizează epoca dintre 1930 și 1980. Textele, intervențiile și celelalte documente ilustrează o acțiune culturală de mare amploare, cu ecouri multiple în clasa muncitoare din Belgia, o tradiție încă vie, ilustrată prin colective teatrale diverse și interesante ca expresie artistică.

● **O PĂTRUNZĂTOARE** analiză propune Leila Sebbar asupra romanelor populare din Franța, care au ca sursă de inspirație spațiul levantin. Este vorba de **Marele vizir al nopții** semnat de Cathérine Hermary-Vieille și **Sultana** de Cathérine Clement. Din păcate, imaginea penibilă a literaturii tradiționale precoloniale este încă dominantă, în ciuda evenimentelor istorice care și-au pus amprenta asupra unei noi conștiințe europene. Leila Sebbar conchide : „Subiectul oriental a impus lirismul tremurător și cunoscut, căreia nici **Sultana** nici **Marele vizir al nopții** nu-i scapă și care le transformă în orientalisme de provincie, conforme unui gen depășit."

● **ARTHUR KOESTLER** a lansat o nouă carte de succes, **Căutarea absolutului.** De fapt, avem de-a face cu o antologie de peste 700 de pagini din toate cărțile pe care le-a publicat începînd din 1933 pînă astăzi, cu un comentariu actual al autorului, cum spune el însuși „un punct de vedere asupra a peste 30 de cărți, însumînd vreo 9 000 de pagini, dar de asemenea și 40 de ani de istorie culturală și de istorie pur și simplu". Împreună cu **Viața spiritului,** adevăratul testament filozofic al Hannei Arendt, constituie cele mai importante apariții recente din Franța în domeniul filozofiei. Presa a înregistrat cu elogii și lucrarea consacrată de Elisabeth de Fontenay lui Diderot, intitulată „Diderot sau materialismul fericit".

● **PRIMUL VOLUM** al jurnalului integral al Virginiei Woolf, care va cuprinde în total cinci volume, a apărut de curînd. Este vorba de o lucrare importantă pentru înțelegerea romanelor marei scriitoare engleze, deoarece consemnează problemele de conștiință și de creație, face diagrama stărilor care au condus la soluțiile artistice și de construcție literară din cărțile sale atît de cunoscute.

● **CORESPONDENȚA** scriitorilor continuă să fie în atenția editorilor din Occident. De curînd un mare succes au cunoscut scrisorile alese ale lui Faulkner, traduse din engleză de Didier Coupaye și Michel Gresset, scrise între 1918 și 1962 ; după aprecierea criticii, ele ne evidențiază un Faulkner total-mente necunoscut pînă astăzi, trăsături ale personalității sale, care se ascunseseră înapoia romanelor și povestirilor celebre. De asemenea cel de-al treilea volum din seria scrisorilor lui Joyce cuprinde texte trimise familiei și altor scriitori, fiind revelatoare pentru preocupările artistice și intelectuale ale romancierului. Scrisori inedite ale lui Flaubert sînt cuprinse în cartea care adună corespondența dintre autorul **Educației sentimentale** cu George Sand.

● **OPERA DE GRAVOR** a pictorului Bonnard a fost pentru prima oară adunată într-un album reprezentativ, care cuprinde 525 de reproduceri, dintre care 58 în culori. Autorul acestei culegeri este criticul de artă Francis Bouvet, apreciat în presa franceză pentru competența și rigoarea cărților sale. O cronică apărută în **La Quinzaine** comentează în acești termeni albumul Bonnard : „Deja, anumiți artiști tineri de astăzi găsesc la Bonnard idei care îi interesează : în legătură cu liniile și culorile sale, în legătură cu raportul dintre elementul decorativ și senzualitatea operei. Acest album, perfect în construcția sa, le va fi cu atît mai util".

Întîlnirile „Luceafărului"

Invitați ai cenaclului „Poesis" de sub egida Casei județene a corpului didactic Constanța, Sorin Titel, Valentin F. Mihăescu și Nicolae Ciobanu, în ziua de 14 martie a.c., au participat la prezentarea volumului de versuri „Nevoia de suflet" de Florin Pietreanu. Acțiunea a fost organizată împreună cu redacția ziarului „Dobrogea nouă", reprezentată de Dumitru Mindroiu, redactor-șef, Arcadie Strahilovici, Petre Zărnescu și Aurel Zamfir. Au fost prezenți, de asemenea, tovarășii Dumitru Vernea, vicepreședinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, Olga Duțu, inspector general șef al județului Constanța, Alexandru Florea, directorul Casei județene a corpului didactic. La discuția prilejuită de apariția volumului de poeme „Nevoia de suflet" de Florin Pietreanu au mai participat lector universitar Puiu Enache și profesor Aurel Dumitrescu.

VIAȚA STUDENȚEASCĂ — 25

● Publicația Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, **Viața studențească,** împlinește 25 de ani de la apariție. Este un prilej sărbătoresc demn de subliniat, tînăra revistă dovedindu-se a fi atît oglindă fidelă a vieții spirituale atît de intensă și de diversă, specifică tineretului studios din patria noastră, cît și o veritabilă școală de publicistică. Punînd un accent deosebit pe oglindirea mutațiilor produse în viața universitară românească din ultimul sfert de veac, colectivul redacțional al **Vieții studențești** s-a orientat către acele forme publicistice care, prin dinamismul și receptivitatea lor, sînt capabile să scoată în lumină setea de cultură și de creație a tinerilor ei colaboratori și cititori de pe întreg cuprinsul țării. În acțiunea de educare în spiritul patriotismului socialist, al respectului pentru valorile civilizației materiale și spirituale moderne, al dragostei pentru muncă, **Viața studențească** și-a adus și își aduce o contribuție deosebită. Colectivul redacțional al revistei noastre urează obligatoriu de la **Viața studențească** succese trainice în activitatea de viitor, menită a contribui la nobila operă de formare a personalității tineretului studios din patria noastră.

Luceafărul

CUMPĂNĂ ZECE

Toți filozofii mari mor cu întrebările fundamentale în minte și cu răspunsul a cărui întrebare n-au apucat s-o formuleze.

În timp ce se tîrăște șarpele acumulează venin. O pasăre veninoasă poate că există dar, oricum, este un nonsens.

După ce Platon a gonit toate fiarele din cetate, l-a gonit și pe Orfeu să le cînte și să le îmblînzească.

Porcul care știe cîte mărgăritare a înșirat cu ritul vrea să facă din șoriciul lui blană de samur.

Labirintul trebuie să fie o încurcătură de giuturi de lebede pe un lac și numai un singur gît e capabil să cînte.

Sînt oameni pentru care destinul e o găteală, ceea ce șade bine, adică — floare la pălărie.

Cînd dintre ierburile cele multe și fără pomi răsare o iarbă genială, aceasta își construiește brusc un arbore genealogic.

De cîte ori își face procese de conștiință aricîul își numără ghimpii și în timp ce-i numără se crede trandafir.

Ce pitagoricieni, avant la lettre, erau ciobanii noștri cînd ziceau „zăr" în loc de „zero".

Dacii lui Burebista în frunte cu Deceneu au tăiat viile ca să nu cadă în mîinile romanilor.

George Alboiu

SE ISCĂLEA Z. S. (IX)

Urmare din pag. 1

eram cam năuc și nu-mi venea să cred că s-or întîlnit așe... de florile mărului.

Nu vorbește nime nimic ! Numai Beldeanu mă întreabă dacă beau ceva. Io mă încrunt, văd o sticlă de băutură d-aia bună pe masă care-mi place și mie și ție. Știi tu ce... Da' mă abțin și îi zic că nu beu decît apă **de la robinet.**

— Măcar apă minerală, insistă fișcalu'...

— Nu ! apă de la robinet că nu-mi face arsuri.

Padișahul se uită la mine cam mirat, suride, dar nu zice nimic. Doamna Marga mă întreabă candid dacă sînt antialcoolic și dacă beau ceva vreodată. Io răspun că rar, la sărbători, și numai băuturi naturale.

— Ce mai faci, domnu Iancu, ce mai faci ? mă întreabă Zaharia Stancu ca și cum scopul întîlnirii lor acolo ar fi fost ăsta : **să mă întrebe pe mine ce mai fac...**

— Ce să fac, răspund io, am ajuns de la Arad, am fost cu Micu și am adus mapele pentru Conferință.

— Da, da, mapele pentru Conferință... Cum Micu... Cum s-a purtat domnu Micu, cum s-a purtat ?

Io zic **că excelent** și el îmi răspunde da, îmi închipui cît de excelent...

Și mă întreabă dacă am fost pe **la mami** și dacă am mîncat **zupă** și tocăniță de măruntaie... (Are Iancu o mamă divină căruia prietenii îi zic **mami,** gospodină ca toate bănățencele care face o supă de găină cu un gust nemaipomenit și o tocăniță de măruntaie înăbușite în ceapă călită la foc mic cum nimeni nu știe să facă).

Se lasă iară tăcerea de se auzea cum patrulează pe stradă toți **locotenenții** lui Conu Jenică. (Io îi văzusem cînd am coborît din taxi dar le-am dat pace și ei se făceau că-s la **șpațir** (plimbare).

— Domnu Zaharia Stancu, v-am citit cartea și mi-a plăcut foarte mult, a zis Conu Jenică la un moment dat.

— E excelentă a aprobat fișcalu' fără să-l fi întrebat cineva.

— Mulțumesc, mulțumesc. Și eu am citit-o pe a dumneavoastră și mi-a plăcut foarte mult, a răspuns Padișahul.

— E excelentă, a zis iar Beldeanu zîmbind ca la fotograf și aranjîndu-și batista aia cu buline pe care abia mă abțineam să nu i-o zmulg de la piept. Noroc că stătea departe de mine și că era Padișahul acolo...

Io ascultam și nu înțelegeam mai nimic. O fi o vizită de complimente literare reciproce ?...

Apoi, după o vreme, Padișahul se angajează într-o conversație cu doamna Marga și-i spune cît de mult o admiră, că ce frumoasă e în filme, mă rog, niște vorbe subțiri și curate ca poeziile. Știa Padișahul să fie curtenitor, avea șarm și era frumos, mă, și îmbrăcat clasa unu...

Conu Jenică asculta zîmbind și nu se arăta a fi cumva gelos. Zîmbea și Beldeanu de cîte ori zîmbea Barbu și mie îmi venea să-l mănînc de ciudă.

După o vreme se trece la cafea. (am uitat să-ți spun că terminaserâ masa), io refuz politicos cafeaua fiindcă știi că dac-o beau nu mai pot dormi toată noaptea.

Și deodată, hodoronc-tronc, fără nici o legătură, Padișahul se întoarce spre mine și-mi zice :

— Domnu' Iancu, domnu' Iancu, vreau să te întreb ceva... Da să nu te superi și să-mi răspunzi sincer.

— Întrebați-mă, tovarășe președinte, întrebați-mă orice...

(continuare în numărul viitor)

Amintiri de primăvară

Urmare din pag. 1

aruncau peste porți fetelor care nu îndrăzneau să treacă pragul spre drum și, chiuind și cîntînd, luau calea spre gară. În care trase de cai împodobiți și ei cu ghirlande de sălcii. Răsunau niște nume în auz, Salva-Vișeu și Agnita-Botorca, păreau niște nume de fete, iar cineva chiar așa a și crezut pînă la urmă, a răspuns cînd a fost întrebat : unde ți-e băiatul ? — s-a dus, a ridicat el din umeri, cică s-a însurat cu una a lui Botorca.

Băieții aceia erau primii brigadieri din podgorie care descopereau lumea altfel decît părinții lor și ne-o povesteau nouă, celor mai mici, într-o toamnă, cînd ne uitam la salopetele lor albastre ca la niște nori proaspăt spălați și curățați bine pe cer.

90 de ani de la nașterea lui
CÉSAR VALLEJO

„César Vallejo e un poet cu o conștiință tragică a vieții : pe suprafața luminată de candorile copilăriei, de farmecul universului ei interior și exterior, el vede instaurindu-se umbra pustie a unor deveniri tragice, de unde predispoziția pentru viziunile defetiste și rezonanța de profetic și grav lamento *a multora din poemele lui."*

A. E. BACONSKY

„Cărțile lui Vallejo povestesc istoria unui om unic, care iubește, așteaptă și speră, suferă și singerează, pentru că au dispărut divinitățile care să-l justifice sau destinul care să-l înfrunte."

ALEJANDRO PATERNAIN

EMBLEME ALE UNIVERSALITĂȚII

„César Vallejo, ca și Bacovia dealtfel, are conștiința surdă a unui fatum implacabil, sentimentul unei osinde secrete la care îl supune destinul, a unei ispășiri nedrepte și aspre. De aici ambivalența structurală a mesajului său : pe de o parte resemnarea în fața deșertăciunii, a asaltului obscur al morții, și pe de alta cutremurul revoltei, al indignării, la capătul cărora se instaurează — efect direct al exasperării — o stare a încrederii și speranței."

VASILE NICOLESCU

„Din 1930 pînă la data morții — 1938 —, Vallejo a părăsit adesea Parisul pentru o serie de călătorii. Îl împingea nevoia de a-și explica etapa de teribilă comoție prin care treceau Europa și lumea ; participa la perioada amintită cu o atitudine alertă, inchizitivă, sensibilă și permeabilă, dar tot mai lucidă și mai critică, simțind prin toți porii tensiunea internațională ce se infiltra în toate domeniile, de la economie la artă și la politică, și care îi străbătea pe indivizi într-o măsură ce depășea cu mult naționalitatea, credințele religioase sau indeletnicirile de fiecare zi. Cît despre poet, el s-a cheltuit într-un răspuns multiplu și istovitor, îmbrățișîndu-i biografia și totalitatea producției : poetice, românești, dramatice, eseistice și jurnalistice."

ALBERTO ESCOBAR

Cesar Vallejo

Mînia ce-l despică pe om în copii

**Mînia ce-l despică pe om în copii,
iar pe copii în păsări asemănătoare
pe pasăre — apoi — în ouă fine ;
mînia săracului
c-un untdelemn contra două oțeturi.**

**Mînia ce despică pomu-n frunze,
o frunză,-n muguri diferiți,
pe mugure, în telescopice striații ;
mînia săracului
cu două riuri contra multor mări.**

**Mînia ce despică binele în îndoieli,
și îndoiala, în trei arcuri deopotrivă
un arc, apoi, în gropi neprevăzute ;
mînia săracului
cu un oțel contra două pumnale.**

**Mînia ce despică sufletul în trupuri,
împarte trupul în organe separate,
organul — în octave gînduri ;
mînia săracului
c-un foc central contra două cratere.**

(din Poeme umane)

Păianjenul

**E un uriaș păianjen neclintit ;
păianjen incolor, al cărui trup,
doar cap și pintec, singerează.**

**Azi l-am privit îndeaproape. Anevoie
în toate părțile
își întindea picioarele nenumărate.
Și m-am gîndit la ochii lui cei nevăzuți,
piloți fatali.**

**E un păianjen ce palpită nemișcat
pe muchea unei pietre ;
de-o parte pintecul,
capul, de cealaltă.**

**Cu atîtea picioare, sărmanul, tot nu se poate
dumiri. Văzîndu-l
așa descumpănit în clipa-i de restriște,
o cît m-a întristat azi călătorul !**

**E un păianjen uriaș, ce nu-și poate urni
capul din pricina pintecului.
M-am tot gîndit la ochii săi
și la nenumăratele-i picioare...
O cît m-a întristat azi călătorul !**

(din Heralzii negri)

Trilce XVIII

**Oh cei patru pereți ai celulei
cei patru pereți albicioși
ce fără leac conduc spre-același număr.**

**Pepinieră de nervi, crudă breșă,
prin cele patru colțuri își întinde
diurnele extremități înlănțuite.**

**Iubită chelărească cu chei nenumărate,
de-ai fi aici și de-ai vedea
cît timp rămîn tot patru acești pereți !
Aș fi cu tine contra lor mai doi
ca niciodată. Iar tu nici
n-ai plînge, eliberatoareo !**

**Ah zidurile astea de celulă.
Mă dor în noaptea asta-îndeosebi
cele două mai lungi, avînd ceva de mame
moarte
ce-și duc de mînă fiecare un copil
prin bromurate unghiuri drepte.**

**Și numai eu rămîn aci
cu dreapta ridicată (ea-mi ține loc de
ambe mîini) spre-un brat terțiar
care să-mi ocrotească, între unde și cînd,
umana mea maturitate invalidă.**

(din Trilce)

Trilce LXXV

Sînteți morți.

**Ciudat e felul vostru de-a fi morți. Oricine
v-ar vedea ar zice că n-ați murit. În realitate,
însă, sînteți morți.**

**Plutiți pur și simplu îndărătul acestei pojghițe care — pendul între zenit și nadir —
vine și pleacă între o înserare și alta, vibrînd
în fața cutiei sonore a unei răni ce nu pe voi
vă doare. Și eu vă spun că viața se află în
oglindă, iar voi sînteți originalul, moartea.**

**Pe cînd valul sosește, pe cînd valul se duce,
doar cel ce-i mort scapă nevătămat. Abia cînd
apele se sparg de malurile față-n față, și se
îndoaie, și se fring, atuncea vă transfigurați
crezînd că veți muri, și observați a șasea
coardă, ce nu vă aparține.**

**Sînteți morți, fără să fi trăit vreodată. Oricine v-ar vedea ar zice că, nefiind acum, precis ați fost cîndva. În realitate însă, sînteți
cadavrele unei vieți inexistente. Amară soartă.
De-a nu fi fost decît de-a pururi morți. De-a
fi frunză uscată, nicicînd înmugurită. Orfanitate a orfanităților.**

**Și totuși, morții nu-s, ei nu pot fi cadavrele
unei vieți netrăite încă. Ei au murit dintotdeauna de viață.**

Sînteți morți.

(din Trilce)

Încrede-te în lentile, nu în ochi

**Încrede-te-n lentile, nu în ochi ;
în scară, niciodată-n treaptă ;
în aripă, dar nu în zburătoare,
și doar în tine, doar în tine, doar în tine.**

**Încrede-te în mișelie, nu-n mișel ;
în vasul plin, iar nu în conținutu-i ;
în hoit, mai mult decît în omul viu,
și doar în tine, doar în tine, doar în tine.**

**Încrede-te-n mai mulți, nu doar în unul ;
în albie, da ; nu în șuvoi ;
în pantaloni, nu în picioare,
și doar în tine, doar în tine, doar în tine.**

**Încrede-te-n fereastră, nu în ușă ;
în mamă, nu în cele nouă luni ;
în soartă, nu în zar de aur,
și doar în tine, doar în tine, doar în tine.**

(din Poeme umane)

Listă de oase

**I s-a cerut cu voce tunătoare :
— Să-și arate cele două mîini în
același timp.
Și n-a fost cu putință.
— Să i se ia, în timp ce plînge,
măsura pașilor.
Și n-a fost cu putință.
— Să aibă unul și același gînd pe toată
durata inutilității unui zero.
Și n-a fost cu putință.
— Să facă o nebunie.
Și n-a fost cu putință.
— Să se intercaleze între el și alt om
aidoma lui
o mulțime de oameni ca el.
Și n-a fost cu putință.
— Să fie comparat cu sine însuși.
Și n-a fost cu putință.
— În tine, să fie strigat pe nume.
Și n-a fost cu putință.**

(din Poeme în proză)

**Tălmăciri de
Mihai Cantuniari**

Grafică de Raluca Grigorcea

FEȚELE OCULTE ALE CELUI DE-AL III-LEA REICH

Falșii profeți și un Mesia monorhist (IV)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Și acum țineți-vă bine. Nu trebuie să fiți prea tari în aritmetică, dar va fi necesar să suportați tocmai ceea ce matematica respinge prin ea însăși : elucubrația pe marginea unor numere „fatidice". Pentru matematică, orice cifră nu este decît o cifră și doar atunci cînd omul n-a putut exprima în scris cifra un miliard la puterea a o mie a născocit cuvîntul „googol", folosind imaginația unui copil care a fost întrebat de tatăl său, matematician englez, cum ar numi el o astfel de cifră ? Dar tocmai pentru a da speculațiilor lor aparența exactității, ezoteriștii au apelat la matematică. Cine să conteste faptul că 3 înmulțit cu 4 fac 12 ? Că anul are 12 luni și 4 anotimpuri ? (Deși anul etiopian are 13 luni, iar în zonele tropicale ale pămîntului nu există decît două anotimpuri.) În sfîrșit, să vedem cum vine de brodește ce a „prevestit" Lanz, marele templier al Ordinului Templului Nou cu ceea ce s-a întîmplat cu însuși Stăpînul suprem, reîncarnarea Cavalerului Alb și trimisul lui Wotan — Adolf Hitler. Se lasă de o parte primii ani din viața viitorului Führer, copilăria petrecută la Brunau am In. Deși... 3 ori 3 tot ar da ceva ? Sîntem în 1897. „La capătul a 12 ani el va avea revelația sensului semnului și își va croi stindardul". După 12 ani, în 1909, la Viena, Hitler descoperă revista „Ostara", întocmind un proiect de copertă pentru o carte pe care intenționa să o scrie, „Revoluția germanică", pe care figurează un steag cu cruce încirligată, emițînd raze din mijlocul unui cerc. „El își va pătrunde primele mistere" ; putem presupune că, citind „Ostara", le-a pătruns. Cît privește inițierea în „marile mistere", este posibil ca aceasta să se fi petrecut în perioada cînd a dispărut în mod enigmatic din Viena, de la 9 mai 1911 pînă la 24 mai 1913. „Proba de fier și de foc pînă în carne vie" : Hitler a participat la primul război mondial (cu gradul de caporal) fiind rănit la 5 octombrie 1916 și gazat la 14 octombrie 1918.

Mai departe, ni se propune să trecem la „cea de a treia virstă veritabilă" (1909 + 12 = 1921). „El va prelua conducerea discipolilor săi". Hitler a intrat în D.A.P. (Deutsche Arbeiter Partai) la 15 septembrie 1912, transformîndu-l în N.S.D.A.P. (partidul nazist) la 14 februarie 1920, căruia i-a devenit Führer (comandant) la 29 iulie 1921. „El va lansa un mesaj universal" (1921 + 3 = 1924) : Hitler a scris „Mein Kampf" în 1924. „El va aduna mulțimi nestăvilite ale discipolilor săi în noul oraș sfînt peste care va străluci crucea rostogolitoare" (1924 + 3 = 1927) primul congres al N.S.D.A.P. desfășurat la Nurnberg între 19 și 21 august 1927. „El va ajunge șeful unic al întregului său popor" (1927 + 3 = 1930) : la 14 septembrie 1930 partidul nazist obține 107 locuri în Reichstag, iar Hitler lasă să se întrevadă posibilitatea de a deveni viitorul șef de stat. Cea de „a patra virstă veritabilă" a lui Hitler (1921 + 12 = 1933) începe prin luarea puterii la 30 ianuarie 1933. „Prima perioadă va aparține celei în care își va căli sabia" (1933 + 3 = 1936) : este perioada cînd Hitler reorganizează armata germană și o reînarmează pînă în dinți : „În cea de a doua perioadă el își va trage sabia din teacă" (1936+3=1939) : timp în care Hitler reocupă Rhenania (7 martie 1936), intervine în Spania (1936—1939), invadează Austria (15 martie 1939). Cea de a treia perioadă va fi aceea în care „el va lovi ca un fulger" (1939 + 3 = 1942) : războiul și victoriile în lanț ale hitleriștilor.

Pînă aici, a mers cum a mers. Dar, mai departe, ori „profetul" n-a știut să proorocească, ori pronia lui Wotan și-a luat mîna de pe creștetul alesului. Este drept, armatele hitleriste au ajuns pînă la Stalingrad (Asgardrul din legenda Thulei) dar rezultatul bătăliei se cunoaște.

Cît despre misiunea lui „sacră" de a înfige steagul cu crucea încirligată pe vîrful muntelui Elbrus, asta n-a mai fost decît un act gratuit. Rîvnita Osetie a trebuit să fie părăsită în grabă. Caucazul a rămas inexpugnabil.

Tălmăcitorii ezoterismului lui Lanz nu fac însă calculele comparative de mai sus numai de dragul calculelor, ci folosesc aceasta ca pe o demonstrație a „logicii" apariției neofascismului. Hitler n-ar fi eșuat — afirmă exegeții lui — dacă și-ar fi ascultat generalii, care l-ar fi sfătuit pasămite să atace mai întîi Moscova, și apoi să coboare pe Volga, pînă la Stalingrad, și spre Caucaz. „Inițiatul" credea însă orbește în profețiile perpetuei sale ascensiuni, fiind convins că, mai întîi de toate, conform „misiunii" sale, trebuia să „recucerească" Asgardrul și Osetia (dealtfel, mobilurile tactice și strategice reale aveau mai puțin de-a face cu mitologia nazistă, — primul obiectiv — Stalingradul — reprezentînd cheia navigației pe Volga, iar Osetia, cu marile schele petroliere de la Groznii, și Caucazul, cu pădurile de sonde de la Baku își impuneau „prioritatea" prin nevoia vitală de carburanți a Germaniei fasciste). I se mai reproșează de către exegeți faptul că n-a acordat importanța cuvenită „focului cerului" — bomba atomică — pentru a ajunge, conform prezicerii, Stăpînul suprem al lumii (evident, apologeții hitlerismului nu lasă nici o umbră de îndoială cu privire la certa folosire a armei nucleare la scară universală, dacă Hitler s-ar fi aflat în posesia ei), și a instaura Ordinea Nouă a SS-ului pentru o mie de ani.

Cît privește ceea ce ar fi „trebuit" să urmeze, Lanz o nimerește cu profețiile sale ca nuca în perete. Este drept, limbajul lui ezoteric poate fi tălmăcit în continuare, ajungîndu-se, conform procedeului matematic folosit mai sus, la rezultate surprinzătoare. Astfel, „cînd era Sfîntului se va instaura, timp de patru ori cîte trei ani (1945+12=1957 lansarea primului Sputnic în Cosmos), Stăpînul suprem se va pregăti pentru marea călătorie"... Și Lanz continuă : „Fiul va construi vulturul de aur care, exact la împlinirea termenului celei de a șasea virste veritabile a stăpînului suprem, îl va purta pînă la Porțile Orașului Celest străjuite de douăsprezece cruci negre rostogolitoare care vor lumina noaptea timpurilor". Aici e aici : 1957+12=1969, Apollo, construit de... Werner un Braun, „fiul"; aselenizarea, primii doi oameni pe Lună (și-o fi mutat zeul Wotan blagoslovenia pe capul americanilor, cînd Lanz „profetizase" altfel ?)... Hitler cucerind Asgardrul adică Stalingradul, intrînd în posesia mult făgăduitei „arme miraculoase", adică bomba atomică, și zburînd în Lună... Stăpînul suprem a preferat fiola de cianură sfărîmată între măsele, după ce îi verificase efectul pe cîinele său Wolfi, și pe amanta sa cu care se căsătorise în ajun, Eva Braun, după ce, cu „virilitatea" sa de monorhist fecundase șobolănește Germania „născînd" supraoameni peste supraoameni... „Teoreticienii neofascismului" se cred tocmai descendenții acestora. Și, după ei, „experimentul" profetizat de „Ostara" trebuie luat de la capăt. Mobilurile au rămas aceleași. Visul „Lebenschraum-ului", deși ținut în surdină după ce s-a transformat în cosmar, poate fi nutrit din nou. Asgardrul, Osetia, piscul pe care s-a oprit arca lui Noe... Chiar dacă profeții s-au dovedit mincinoși, ambiția discipolilor, celui ce pregătea omenirii un mileniu de Ordine nouă, de a crede cu acerbicie în resuscitarea fantomelor trecutului pare fără limite. Și atunci, se scot de sub teascurile tipografiilor cu rotative de mare tiraj scrierile „sacre", într-o lume hotărîtă să refuze neantul. Dar ei persevereză, crezîndu-se „traficanți de lumină" cînd, în realitate, nu sînt decît jalnici negustători de întuneric, chiar dacă „marfa" lor apare în tiraje de masă. „Regele Thulei" a fost înfășurat în covorul din bunkărul său de la Berlin, pe care de atîtea ori se rostogolise, mușcîndu-l de furie, și, aruncat într-o groapă de obuz, i s-a dat foc după ce fusese stropit cu o canistră de benzină. N-a ars complet. A mai rămas din el un cadavru jumătate calcinat, de ajuns însă ca examenul anatomic din timpul autopsiei să arate că „semizeul" avea doar un semitesticul. Prea puțin pentru o Germanie, mult prea puțin pentru o Europă și mai nimic pentru o lume întreagă. Din păcate, sterilitatea lui s-a urcat la creierul celor ce vor să-l reabiliteze.

REPERE

Traducerile și spiritul epocii

La începutul anilor '60, la Cluj, profesorul I. Pervain făcea o analiză, în cadrul cursului special de istoria presei, a traducerilor promovate de Heliade prin publicațiile sale din prima jumătate a secolului trecut. Ele constituiau o dimensiune importantă a spiritului epocii, indicînd gradul de maturitate și receptivitatea față de marile curente europene. Interesant era faptul că numele „mari" ale literaturii și filozofiei lipseau aproape cu desăvîrșire, ici-colo puteai să întîlnești fragmente din Balzac, iar despre Hegel nu-mi amintesc să fi găsit vreo referință. Cu toate acestea, moda epocii indica în paginile publicațiilor marelui animator un spirit de deschidere și libertate a gîndirii, care semnifica racordarea Principatelor la un înalt nivel de conștiință civică și intelectuală. Fără nici o îndoială, ceea ce se traduce este important pentru publicul căruia se adresează producțiunile intelectuale și literare la care facem apel. Poate că nici un alt fenomen nu este atît de revelator din punctul de vedere al trăsăturilor de conștiință cum este setea cititorilor pentru anumite cărți și idei. Dintr-un asemenea unghi privind lucrurile, consultarea bibliografiei unei cărți de critică este cît se poate de importantă. Culturile majore au asimilat toate valorile clasice, iar o carte de cercetare literară și istorică va oferi indicații bibliografice cu cărți traduse în limba respectivă, aflate deci la îndemîna tuturor cititorilor, în ediții științifice. Ne referim însă la o problemă de cu totul alt ordin, la traducerile unor lucrări ce prezintă importanță, cum am mai spus, numai în contemporaneitate, evidențiind deci așa-numitul spirit al timpului. Nu este întîmplător, de pildă, faptul că francezii traduc cu predilecție romanul american, și asta nu de ieri-alaltăieri, ci de vreo 50 de ani. În Israel apar numeroase traduceri din literaturile africane, iar în Statele Unite au o mare circulație eseiștii și gînditorii francezi. Cele mai bune ediții din cărțile lui Derrida apar la ora actuală în America O colecție foarte populară în România de astăzi este cea propusă de Editura Univers în seria traducerilor din marii critici ai secolului, după cum Editura Politică oferă pagini alese din gîndirea contemporană. Acest interes al publicului de la noi față de literatura de idei a lumii este îmbucurătoare și ea se exercită pe o gamă foarte largă, de la gînditorii marxiști și criticii literari din țările socialiste pînă la virfurile reprezentative ale unor culturi cu bogate tradiții din vestul european și de pe alte continente. Am dori totuși să atragem atenția încă o dată asupra unei realități de o bogăție neobișnuită, pe care continuăm să o ignorăm în bună măsură, datorită unei insuficiente cunoașteri. Este vorba de literatura așa-numitor țări în curs de dezvoltare, cu care întreținem vechi și durabile legături politice, (putem spune asta la centenarul Titulescu), alături de care ne-am aflat în momente importante ale istoriei. Cu excepția a două-trei volume reprezentative și a unei istorii literare oarecum depășite pentru anii '80, știm extrem de puțin, aș spune nedrept de puțin, despre literaturile africane. Sau despre marii scriitori și eseiști latino-americani. Voga lui Marquez, mai înainte de asta a lui Borges, și altor citorva nume ar putea să pară că nu-mi confirmă aserțiunea de mai sus. Cu toate acestea, este limpede că prestigioasa școală de hispaniști din România nu găsește încă ecoul pe care l-ar merita prin amploarea preocupărilor și caracterul lor solid. Nu sîntem la curent îndeajuns cu nivelul dezbaterilor intelectuale de pe continentul latino-american, cu strălucitele contribuții ale scriitorilor și gînditorilor de acolo la elaborarea ideilor importante ale secolului nostru. Ca să nu mai spunem că, de pildă, marea tradiție, pe cale de a se constitui, a literaturii indienilor americani, iarăși cu o nobilă excepție, este cvasi-ignorată la noi. Am mai făcut apel, nu de mult, la mai buna cunoaștere a literaturilor unor țări cu care împărțim același destin istoric. Revenim acum, bazîndu-ne pe un fenomen de conștiință a secolului XX, considerat între altele a fi un secol al revoluțiilor naționale și al ridicării fostelor țări coloniale, pentru a îndemna la cercetarea și popularizarea în spațiul românesc a unor opere atrăgătoare prin spiritul lor și extrem de interesante prin caracterul și calitatea expresiei. Mi-a fost dat să cunosc cîteva selecții reprezentative de poezie filipineză contemporană, în cadrul unei experiențe universitare americane, precum și cîteva romane din arhipelagul acela îndepărtat. Mărturisesc că am fost uluit să constat ce adîncime a experienței artistice și intelectuale reprezentau. Mai mult, traducerea lor ne-ar arăta cît de apropiată de noi este problematica artistică, morală și intelectuală a unor tinere națiuni, cît de profitabil pentru noi ar fi sentimentul de solidaritate intelectuală cu marii curenți ai istoriei contemporane.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Bimbo, cobra din Giulești

Nu mai fusesem în Giulești din octombrie, lună cînd se scutură mătrăguna peste speranțele Grantului de-a-și potrivi ceasurile după ora Universității Craiova, și țin bine minte că-n tribune m-am aflat eu, doi copaci de sprijin, movile de nisip fluturate de vînt, un geamantan abandonat și, mi se pare, o locomotivă inutilă. Iar pe porțile larg căscate ședea scris cu bidineaua : zi-mi, mamă, cocoșatule, ca să nu-mi zică ei, buzatule ! Era-n vremea cînd Elveția gustase din coasta lui Mandiba, iar Mandiba, șampaliu pe toate părțile, deschidea școală pentru instruirea antrenorilor, unde fiecare cursant învață și nu uită pînă la moarte că iarna-i anotimpul de virf al fotbalului : vij, vij, ce furtună, hau, hau, lupii se adună, iar băieții joacă petre de răsună...

Duminică dimineața, prin urmare, m-am învelit în pînze de lapoviță și m-am dus iar în Giulești. Am intrat prin plopi — porțile fiind zăvorite ca să nu le rupă mulțimea ! —, un milițian, confundîndu-mă c-un proprietar de mașină și de loc de veci la cimitirul 4 aprilie, a tras să mă amendeze pentru parcare interzisă, iar la masa presei, știindu-mă din bălți, organizatorii m-au poftit să iau loc într-un lac. Apă sus, apă jos, timp de jumătate de ceas am căutat cu mîna obleți prin buzunare și ei îmi lunecau din ceafă, pe șira spinării, drept în pantofi. Puținul grai pe care-l mai cîștigasem stînd în spitalul condus de profesorul Hociotă l-am pierdut pe două înjurături la adresa ăluia care mă scosese din casă : vino, mă, că n-ai să mai cunoști Rapidul ! Și m-am lăsat convins, fiindcă nu s-a născut încă omul care să nu mă ducă-n ispită, mai ales cînd am de lucru. Plouat pînă la os, ud și sub limbă și fiindcă Rapidulețul mergea pe teren, ținîndu-se de pereți, cum pățesc eu în crizele de podagră, în prima repriză, după ce Pandurii din Tîrgu-Jiu ne-au dat un gol, de-a dreptul printre urechile portarului, m-am umflat în foale și-am mai scos o frază. Zic : la capbarză, la trup-șarpe, la picioare-răschitoare, e de comă, domnilor, nu cunoaște înfringerea ! Vecinii mei de plaur au sărit din stuful înecat pînă aproape de pămătuf și mi-au adus aminte că încă n-au îmbobocit trandafirii și e păcat să te-acopere rudele cu flori de hîrtie pe ultimul drum. N-am zis, fraților, de Rapid, m-am sucit eu pe Valea vieții, care, în ciuda ploii torențiale, îmi devenise foarte dragă, căci se apropia vertiginos ora aperitivului. Ai zis ! mi-au întors-o ei, arțăgoși. Am zis c-o să batem cu 5—1. S-au potolit, iar eu am legat clanța și-am început să aiurez în gînd. Și ăsta-i semn de boală, dar, oricum, mai sănătos ca altele. Ziceam : sănii or să treacă peste numele tău, Rapid, și tu o să treci numai prin geamuri sparte, adio amintire alăptată cu alior.

Și deodată — trecuse o oră de cînd Pandurii conduceau — trej' de mii de scafandri s-au pornit să strige : Bimbo, Bimbo, Bimbo. Numele de alint al lui Paraschiv. Strigătele au trezit în el cobra. Pînă atunci șezuse mai mult culcat, poziție în care măsoară doar 1,13 m. Cînd s-a sculat în coadă a crescut pînă la 1,55 m, adică media Rapidulețului din toate timpurile, iar după ce și-a rotit ochii fioroși pe deasupra cimpului în care mangustele de la Jiu evoluau în pragul leșinului, și pe deasupra tabelei de marcaj, și-a sunat inelele și s-a aruncat la bătaie, suierînd cu patru limbi. A urmat o jumătate de oră de infern, Pandurii au primit cinci goluri, care de care mai frumos, cei treij' de mii din locuința lacustră au prins să fumege, să scheune, să miorlăie și mai ales să măcăie, avînd în vedere apele în creștere, iar vecinii mei de plaur, cei cu trandafirii, mi-au fărîmat cu palmele pojghița de gheață de pe spinare și mi-au zis : să trăiești o sută de ani, esti mai prima decît Mafalda, care tot aici, lîngă Podul Grant, a acționat. Sau te pomenești c-oi fi nepotul Laiei, aia care i-a luat locul și s-a curățat și ea.

Între două ceaiuri fierbinți și după nu știu cîte injecții cu omnadin, lansez îndemnul : mergeți să-l vedeți pe Bimbo, cobra din Giulești ; e de comă, domnilor, nu cunoaște înfringerea.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
13
(1 038)
Sîmbătă
27 martie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL TÎNĂR

Tabloul unui moment unic, aniversar, sau secvența de primăvară care se va răsfrînge în toate datele și reliefurile de cuget ale vîrstei tinere, acel emoționant și fierbinte omagiu pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a adus tinereții eroice, revoluționare, înflăcărătelor sale tradiții de luptă și muncă în slujba intereselor fundamentale ale patriei, ale poporului, pentru înfăptuirea pe pămîntul românesc a idealurilor socialismului și comunismului. Cuvîntarea sa la adunarea solemnă, consacrată împlinirii a 60 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 25 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, conține de fapt esența unei întregi viziuni și a unei întregi ideologii cu privire la tineret — un capitol esențial al însuși Programului partidului — și, în mod explicit, face și mai evident adevărul conform căruia istoria partidului este și istoria luptei tineretului patriei noastre, a organizației sale revoluționare. Decretele prezidențiale, prin care au fost conferite înaltul titlu de „Erou al Muncii Socialiste" Uniunii Tineretului Comunist și Ordinul „23 August" clasa I Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, confirmă pe deplin și face și mai actual sensul unei asemenea aprecieri, motivînd — în plan istoric — un drum de luptă glorios și o definiție, la scară națională, a însuși spiritului tînăr, revoluționar.

Desigur, crearea — și aniversarea, acum — a Uniunii Tineretului Comunist sînt legate de însăși ideea de primăvară. Și aceasta nu numai sub raportul unei coincidențe strict calendaristice, cît mai ales într-un plan mai larg, politic și social, sub unghiul de incidență al tuturor marilor prefaceri revoluționare prin care poporul, sub conducerea partidului său comunist, și-a asumat condiția propriului său destin. Pentru că nu întîmplător se spune că tineretul și copiii reprezintă o adevărată primăvară a unui popor. Și nu întîmplător, la noi se spune textual că tineretul reprezintă viitorul însuși al națiunii. Este o formulare care aparține prin excelență secretarului general al partidului și este motivată sub raport economic, politic și social, prin tot ce s-a înfăptuit pînă acum.

Această concepție reprezintă unul din punctele de vîrf ale realității propriu-zise și certifică, la modul perspectivei, al viitorului, orice investiție care privește atît condiția, cît și ansamblul preocupărilor și eforturilor de construcție umană. Și în primul rînd, calitatea acestei construcții. Aspectul moral, civic și social al acesteia, configurația sa ideologică și culturală, tipul său de sensibilitate și gradul de înțelegere a lumii, capacitatea, puterea sa de rezistență, semnificația gesturilor și demersurilor sale esențiale. Și în toată această construcție, plasată în momentul ei optim, cel mai fertil, în însuși perimetrul vîrstei tinere, știința, cultura și arta, cunoașterea, creația, producerea și asimilarea de noi valori, deține un loc preponderent. O spune și de această dată secretarul general al partidului și înțelegem de aici marile răspunderi care ne revin, ca și datoriile pe care ni le asumăm în procesul creației, în domeniul instrucției și educației de fapt, al formării unei lumi a sentimentelor fundamentale. **Un rol important în educarea și formarea conștiinței revoluționare a tineretului,** se spune în cuvîntarea rostită în cadrul adunării solemne consacrate momentului aniversar, **îi au uniunile de creație literar-artistice. Tineretul are nevoie de o literatură pătrunsă de înalte idealuri revoluționare, patriotice, care să oglindească trecutul glorios de luptă, munca poporului pentru victoria socialismului, să dea tineretului perspectiva luminoasă a luptei pentru mărețele aspirații și idealuri de dreptate socială și națională, pentru comunism.** Este aici nu numai un generos și însuflețitor îndemn, ci și criteriul însuși de înțelegere și proiecție a valorii. Cu toate deschiderile și motivările acesteia și în indestructibilă legătură cu tradiția, cu tot ce s-a creat mai temeinic pînă acum și a intrat în tezaurul cunoașterii și al formării conștiinței patriotice înaintate. Acel izvor pururi viu al inspirației, de care ne amintește deseori secretarul general al partidului, se află în inima realității înseși a poporului, în istoria, în viața și munca sa, în gîndurile și aspirațiile sale. Desăvîrșirea spiritului tînăr are în acest chip suportul și coloana întreagă a demnității și libertății sale de creație, identificîndu-se de la sursă cu cele mai nobile și mai sensibile argumente ale inspirației. Implicați cu toată puterea vîrstei, a simțirii și responsabilității noastre într-o construcție fără precedent și de numele căreia se leagă, implicit, și numele nostru. Acesta al unei tinereți entuziaste, revoluționare, și al spiritului permanent tînăr care o încununează.

Luceafărul

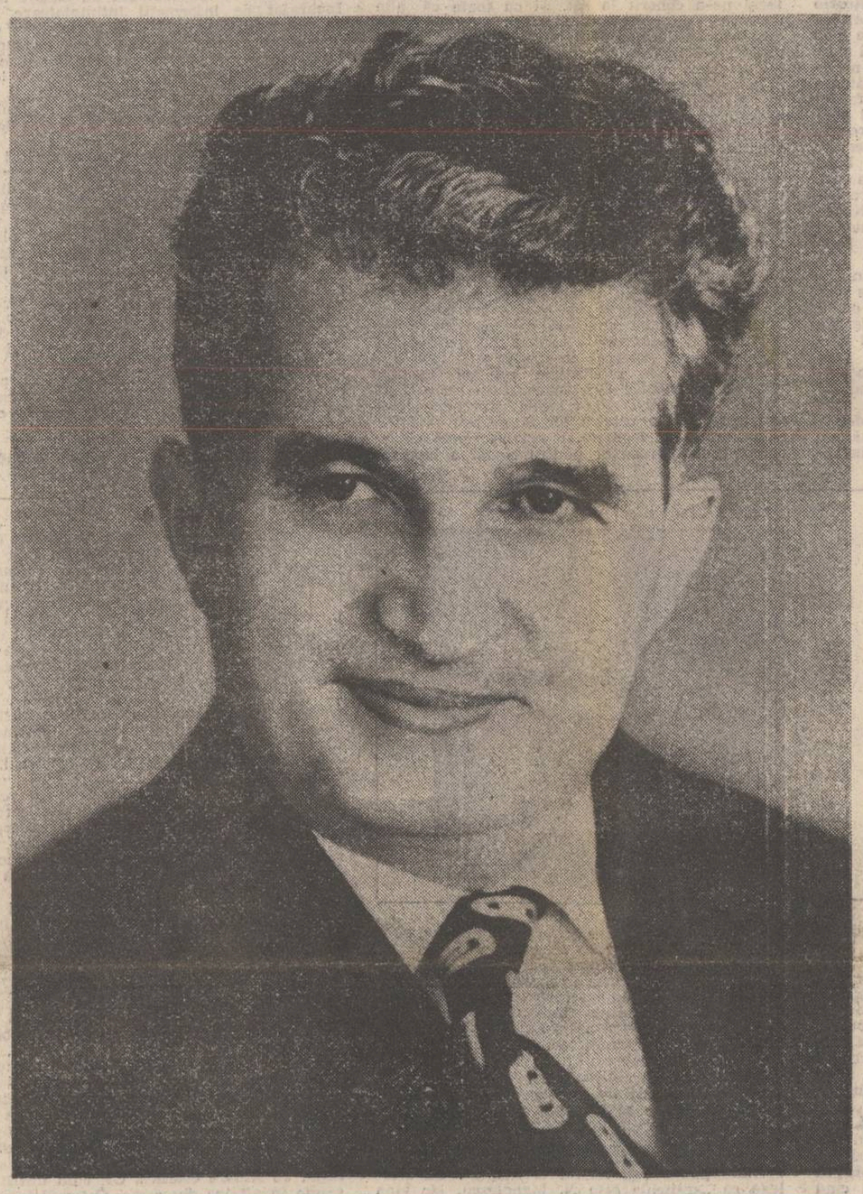

Tineretul are nevoie de o literatură pătrunsă de înalte idealuri revoluționare, patriotice, care să oglindească trecutul glorios de luptă, munca poporului pentru victoria socialismului, să dea tineretului perspectiva luminoasă a luptei pentru mărețele aspirații și idealuri de dreptate socială și națională, pentru comunism.

NICOLAE CEAUȘESCU

TÎNĂR ÎN AGORA

Siriu, un șantier în primăvară

Deasupra, ca o imensă cupolă festivă, cerul.

Dantelate în contururile de argint ale munților, marginile lui coboară pînă aproape de șoseaua pe care autobuzul o înghite sub roți, într-o mișcare continuă și legănată. Dar peisajul nu e bucolic și nici imaginile care defilează prin dreptunghiul ferestrei nu au culorile pastelate ale acestui început de primăvară.

Muntele a fost mutat din loc, bucăți din carnea lui minerală mărginesc drumul și peste poalele geometrizate de mîna omului există deja desenată o linie superbă prin traiectoria ei matematică, o viitoare șosea, străfulgînd argintie în razele soarelui acestui miez de zi.

— Acesta este barajul, se întoarce spre mine șoferul; bineînțeles, acesta este barajul': îl știu din desene și acum îl văd aici, prinzînd contur gigantic din munca oamenilor, din mîile de mîini și mîile de inimi care s-au adunat aici, la Siriu, ca să îmblînzească apele și să facă lumină din unda riului de munte.

Tovarășul inginer șef Rolea Benone, mă așteaptă, deja, în pragul barăcii : are în picioare cizme pe care pămîntul a imprimat desene filigranate.

— Veniți ?

Șantierul este în jurul meu și respirația lui, dinamică și fierbinte, se simte în toate zgomotele de muncă îndîrjită. Toți cei care trec pe lîngă mine sînt foarte tineri, mă simt cu între colegi. Pe excavator, cu mîinile pe comenzi și cu șira spinării dreaptă în scaun, un tînăr. Lîngă grămezile de agregate de la stația de sortare, un tînăr. La volanul „BELAZ"-ului care trece huruind puternic pe șosea, un tînăr. Un tînăr mă depășește, cu niște scînduri pe umăr, pășind către atelierul de tîmplărie. Un tînăr îmi zîmbește și îmi deschide ușa : în sala de mese a cantinei, trei tineri șlefuiesc mozaicul proaspăt turnat. Cel de lîngă mine îmi atinge umărul :

— Nu știu dacă am făcut bine, am turnat și noi cum ne-am priceput, am zis să fie niște modele mai vesele, mai atractive.

Pardoseala strălucește în razele piezișe ale soarelui.

E foarte bine.

Alexandru Andrieș

Continuare în pag. a 6-a

Manierismele creatoare și iluzorii

Romul Munteanu

Adeseori, în epoca noastră, cînd i se aplică unui scriitor sau unui artist din orice domeniu de creație calificativul de **„manierist"**, el începe să fie privit cu o vădită mefiență. Aceasta rezultă din convingerea că modul său de creație s-ar fi sclerozat, iar forța sa de inovare fiind epuizată, artistul manierist își prelungește cariera printr-o **pastișare** comodă a unor tipare proprii de creație sau trăiește printr-o mimare abilă a unor canoane împrumutate de la marii antecesori care au propus umanității modele noi, destinate să schimbe anumite genuri ale artei amenințate de perimare.

Fără îndoială că accepția negativă a noțiunii de **manieră** sau **manierism** vizează fie un anumit stil conceput în genul unui antecesor celebru (maniera lui Rafael sau Michelangelo), fie repetarea personală excesivă a unui mod de scriitură, care nu mai oferă nici o surpriză majoră. În acest sens, am putea spune, fără să facem încă apel la argumente justificative, că I. Minulescu este un poet manierist-simbolist minor, în vreme ce G. Bacovia și-a inventat propria manieră de factură majoră, pe care a transformat-o într-un unicat. Dar în îndelungata dispută privitoare la faptul dacă barocul sau manierismul trebuie să fie privite ca fenomene recurente în istoria artelor, intervenția lui E.R. Curtius provocată de apariția operei sale **Literatura europeană și evul mediu latin** (1948) a dus la considerarea manierismului ca **eon** în rîndurile unor specialiști din diferite arii de cultură. Atitudinea lui G.R. Hocke din cartea sa, **Lumea ca labirint** (1957) este elocventă în acest sens : „Îl urmăm, așadar, pe Curtius alegînd, pentru toate tendințele artistice și literare ce se opun clasicismului, fie ele preclasice, postclasice sau concomitente cu orice fel de clasicism în locul denumirii de «baroc», conceptul de manierism". Și dacă Eugenio d'Ors descoperise douăzecișidouă de forme ale barocului, G.R. Hocke a stabilit cinci epoci manieriste. Modelul manierismului a fost stabilit pornindu-se de la modul său de manifestare în perioada de tranziție de la renascentism la baroc sau la clasicism.

Din această etapă manierismul nu mai este considerat o artă epigonică, ci un fenomen complimentar al clasicismului și, am adăuga noi, în aceeași măsură al realismului.

Fără îndoială că manierismul nu are arte poetice proprii, destinate să pregătească o nouă mișcare literară. El se constituie ca un fenomen de tranziție ce păstrează unele elemente reziduale din epoca anterioară și anumite formule embrionare ale unei noi literaturi.

G.R. Hocke demonstra că **„manierismul vine de la «manus» = mînă, în sens figurat «manu», de mîna omului".** Cu această ajungem la înțelegerea manierismului examinat prin opoziție cu alte arte bazate pe **inspirație**. Manierismul este un tip de creație intelectualistă și antimimetică. Artă combinatorie prin excelență, manierismul pune un accent deosebit pe **meșteșug**, pe proiecția ideii într-o suită de cuvinte asociate în așa fel pentru a produce un efect de șoc. Bazat pe o **retorică a excesului** rezultată fie din **extensia** unui enunț, fie din **contracția** cu evidente efecte de ambiguizare, discursul manierist poate fi și emfatic și lapidar, coeficientul său de abstractizare a unor elemente concrete făcîndu-l adeseori ermetic.

În această accepțiune, unii poeți ca Mallarmé,

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Faust

Pe 22 martie, cu o sută cincizeci de ani în urmă, în prima zi de primăvară, cînd lumina bruia întunericul, Goethe, murind, a spus vestitul cuvînt : Mai multă lumină ! Nu strigînd patetic cum s-a susținut adesea, ci cu blîndețea omului care, iată, începe să vadă această biruință a luminii, acest spor de viață odată cu împuținarea întunericului. În același an sfîrșise și opera sa de o viață, partea a doua a lui **Faust**, operă în care se recunoaște în mare parte omul european de la Renaștere încoace, înșetat de cunoaștere mai mult decît îi stă în propriile-i puteri domolite și sporite de forța spiritului cu care este chemat să conlucreze.

Cartea aceasta pleacă de la îndoiala lui Faust asupra Logosului ca forță generatoare a cosmosului iar această îndoială implică și abandonarea căii de cunoaștere a lumii cea mai roditoare pentru om prin mijlocirea trudei și a privegherii. Se va sustrage drumului greu și anevoios al suferinței, al jertfei de sine și va lua calea mai ușoară și spectaculoasă a îndoielii care implică, în viața personală, acceptarea răului cu toată cohorta lui de orori, pricinuitoare de suferințe nenumărate. În drumul său va întîlni însă iubirea în ființa Margaretei, prin care va întrezări ieșirea înspre lumea puterii Cuvîntului care, singur are greutatea, cum spune în vestitul vers 445, spre sfîrșitul cărții.

Faust este o apologie a Logosului, a biruinței acestuia asupra tenebrelor, vrăjitoriilor, alchimiilor, a unei întregi lumi viețuind parazitar într-un fals umanism mijlocit de forțele răului.

Spectacularul acesta diabolic însă nu poate atinge și învălui și cuprinde, pînă în

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

● **ÎN ACEST NUMĂR :**

● **Cronica literară ● Poezii de ● Valeriu Armeanu ● Ion Burnar ● Dan Ciachir ● Elena Marinescu ● Proză de Iulian Moreanu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Aura romantică și visul fantastic de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Înflorirea din zori de Gheorghe Pituț ● Revista străină ● Balcanice ● Sport de Fănuș Neagu.**

Poveste de dragoste

țara aceasta s-a sprijinit totdeauna în
boabe
și i-a fluturat ca un semn de
temeinică pace
la ușă șterg arul cu florile pămîntului
adunate de flăcăi în nopțile de
întemeietuoare dragoste
și oricît de greu s-a proptit plugul
în gropi și rădăcini
brazda tot s-a întors cu fața la soare
semințele tot și-au tras țărîna pe ochi
și niciodată nu a căzut
țara aceasta ; s-a sprijinit totdeauna
în boabe
cîmpia i-a fost mai tot timpul leluză
și lipsă n-a dus de urmași
care să picure rouă pe buza cănii de lut
uitată pe masa lunilor de miere
după ce s-a hotărît tăierea salcîmului
din dosul grădinii
chiar dacă uneori s-a întîmplat că
fetele s-au privit în oglindă așteptînd
pețitori
și fiecare val de semințe revărsat peste
casa lor
le ancora de pleoapă corăbii de cleștar
de la hora acestui pămînt nici o opinică
nu a lipsit
și adesea și flăminde și goale picioarele
cer i-au fost și istorie cu minioase coperți
căci țara aceasta s-a sprijinit totdeauna
în boabe
temelia iubirii pe care și-a ridicat casele
spre a-și crește copiii aduși la chipul
de om
cu belșug de sudoare
e săpată în carnea grăuntelui adînc
ochiul acestei țărini nu a fost
pătimaș niciodată
cît au fost spice să-l țină de rău,
cînd calcă țăranul în patrie
cu sămînța din palmă dînd după rod
prin curți, printre ploaia și fumul
de toamnă
trece mirosul de pîine cu carul,
nu e nimic fără jertfă.
patria e mult mai întinsă decît
dangătul vesperal
al cuvintelor din turlele satului nostru
zările ei dau năvală prin trup
pînă dincolo de șurele de paie de la
marginea memoriei
dar cînd începi să o străbați din
voevod în voevod
te oprești pe marginea șanțului mai întîi
și asculți țăranul bătînd semințe în
crucea lui de veacuri
și simți că ai intrat cu inima pînă la
osie în gustul ogorului.

Ștefan Bratosin

ANTROPOS

Elogiul unei ediții de folclor

A face elogiul unei ediții (și implicit al editorului ei) poate părea în ochii multora un gest de curtoazie, susceptibil de ascunse implicații „strategice". Și totuși, rîndurile pe care le scriu acum ar putea fi scrise de oricare cercetător al folclorului românesc. Ele reprezintă rodul unei constatări, al unei stări firești a lucrurilor și, în nici un caz, o strictă opțiune personală. Am mai avut ocazia să afirm acest fapt și nu găsesc inoportun să reiau această afirmație de o-dinioară : ca un cercetător pasionat al folclorului am observat că marea parte a edițiilor critice și a antologiilor de texte populare poartă pecetea unei singure edituri — Minerva — și semnătura a doi editori — Iordan Datcu și Ioan Șerb. Muncii și străduinței lor le datorez (și le datorăm) posibilitatea de a avea la îndemînă, în ediții riguroase și accesibile, chestionarele, antologiile și o parte din studiile de folclor realizate acum aproape o sută de ani de personalități eminente ale culturii române. Majoritatea acestor tomuri au fost tipărite în tiraje restrînse și în condiții tipografice adeseori precare-ori improprii. Timpul, hazardul istoriei ori nepăsarea contemporanilor au făcut ca o mare parte din ele să se piardă și să ajungă în fondul bibliotecilor într-o stare de uzură și degradare îngrijorătoare. Cu toate acestea, simțim mereu nevoia să le consultăm, căci ele tezaurizează nenumărate texte și informații etnologice de nețărmurită valoare. Iată de ce readucerea în contemporaneitate a acestor tomuri nu

Mihai Coman

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR TITULESCU

MĂRTURII PENTRU MEMORIA UMANITĂȚII

În pagina a 5-a

În pagina a 8-a

DÎRA SÎNGELUI TĂU PE ZĂPADĂ

de Gabriel García Márquez

Fondul principal al culturii române

Lucrarea lui Picu Pătruț:

EPOPEEA UNUI VEAC

Semnează :
Sânziana Pop
și Aurel-Dragoș Munteanu

În pagina a 3-a

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (IX)

...,,atunci, Beldeanu, din inițiativă personală și nesilit de nimeni îl văd că se duce ușor către unul din **obloacele** (geamurile) cu perdele astupătoare și, de-afară se aude o **zdupuitură** surdă. Io mi-am dat seama că-i unul din **locotenenții** lui Conu Jenică urcat pe umerii altui locotenent așa... de atleți ce sînt și mă gîndeam că îl de-o căzut precis și-o rupt (să-mi ierți) noada...

Mai tîrziu însă, l-am văzut cu **brinca-n ghips** (mîna adică)

Io mă uit la Padișah, dinsul la Conu Jenică și toți trei la Beldeanu care se face că nimic n-o auzit și-și tot căuta o scamă imaginară pe mînecă hainei.

Doamna Marga suride fin ca Gioconda și zice cu voce plăcută :

— E pisica vecinului...

— Da, da, pisica vecinului, e de acord și Zaharia Stancu. O fi căzut de pe acoperiș...

Se lasă o liniște grea și lungă cît o sedință...

Și, deodată : mă, Micule, fiscalu', calce-l roaba nevoii, să se afle în treabă, zice retunjind cuvintele ca la tribunal :

— Mult stimate și onorate maestru și președinte Zaharia Stancu, ne-ați provocat o curiozitate imensă și indescriptibilă... Nu l-ați întrebat pe „tata Iancu" ceea ce, anterior, vroiați să-l întrebați.

Am vrut să mă ridic și să-i rup **cîrpuța** cu buline dar m-am abținut. Mi-a venit în minte exemplul lui Petru Groza care a tipărit o cărticică cu titlul „Omule, nu te supăra..."

— Format carte de vizită, copertă maronie, titlu scris în diagonală completez eu...

— Exact ! De unde știi ?

— De la Pericle Martinescu care mi-a povestit cum i-a dictat Petru Groza un fel de biografie romanțată...

— Și unde-i biografia ?

— Nu știu. Cărticica am primit-o de la altcineva...

„Mă uit la Beldeanu, continuă Traian Iancu, și-l împușc cu privirile ca pe o prepeliță. Degeaba... El așteptă răspunsul...

Apoi îi zic în latinește : SUSTINE ET ABSTINE (adică rabdă și taci).

Și fiscalu' mi-o întoarce :

— Tata Iancule, RIDENTEM DICERE VERUM (adică să mărturisesc adevărul rizînd)...

Padișahul se uită în gol cu ochii lui albaștri

Mircea Micu

Continuare în pag a 7-a

CRONICA LITERARĂ

CORNEL NISTORESCU: „Paradisul provizoriu"

Un reportaj adevărat este mai bun decit un roman sofisticat. Din păcate, predomină romanele sofisticate şi de reportaje autentice ducem lipsă. Dacă romancierul se poate ascunde după şablonul unei subspecii (vezi moda romanului obsedantului deceniu), reporterul este trădat de orice formulă falsă pe care ar aborda-o. Condiţia reportajului rămine ineditul, şocul, autenticitatea.

Paradisul provizoriu de Cornel Nistorescu are intr-un grad inalt condiţiile cerute de o carte de reportaj. Autorul scrie alert, ştie să spună şocant cind vrea, are predilecţia temelor neobişnuite, dă senzaţia autenticităţii. Cultul identificării insă, cu un anume loc unde se petrec faptele, de unde sint scoase personajele, caracteristic reportajelor faimoase, lipseşte. In puţine cazuri poţi merge pe urmele reporterului cu cartea in mină reconstituind după ea ambianţe, identificind personaje. Reporterul pare a avea pudoare de „faţa locului" pe care ne-o indică vag, ceea ce transformă textul intr-o pagină de literatură răpindu-i condiţia de reportaj adevărat, pentru care Cornel Nistorescu are indiscutabil o inzestrare remarcabilă.

Desigur, excludem din discuţie ceea ce nu este de fapt reportaj. Trei din piesele volumului sint vizibil false reportaje inscriindu-se in rindul amintirilor personale, pagini de memorialistică, lirică şi obsedantă, care verifică incă o dată calităţile de scriitor ale lui Cornel Nistorescu. **Declaraţie asupra unui drum de ţară** este o incursiune nostalgică intr-un spaţiu al copilăriei, devastat şi degradat, din care n-a mai rămas nici o urmă, drumul de ţară este şi el indescifrabil, dar din care se ridică umbrele foştilor lui locuitori, pe ale căror chipuri şi in ale căror exigenţe timpul s-a imprimat ca in miezul şi scoarţa unui copac. Un pretext pentru a descrie fizionomia unui teritoriu, pentru că ceea ce vor invedera şi alte pagini ale lui Cornel Nistorescu, facultatea care-i lipseşte este invenţia. **Masa cu şipci** este un pretext similar in care se vorbeşte nostalgic şi lucid, lirismul nu tulbură privirea autorului, despre un loc precar de muncă aureolat de fraternitatea unei colectivităţi solidarizată prin muncă şi mizerie. Cu **Privelişti dintr-o grădină suspendată** proza ia infăţişarea unui reportaj care urmăreşte să demonstreze ceva : eroul s-a mutat intr-un bloc şi descrie tipul de existenţă şi de comuniune al locatarilor urmărind absurdul şi derizoriul. E un produs hibrid, care se detaşează de primele două proze intrind in sfera reportajului cu semn de intrebare : cită autenticitate au toate episoadele ? De ce un travesti al reportajului in ficţiune sau al ficţiunii in reportaj ?

Apreciind lirismul şi tonul elegiac din **Masa cu şipci** şi **Declaraţie asupra unui drum de ţară** pentru virtuţile de prozator ale autorului, să ne apropiem de paginile de veritabil reportaj din **Paradisul provizoriu**. Reporterul vizitează o puşcărie şi ca un alter ego al cititorului, al cărui inlocuitor se simte, face o mică monografie a vieţii de detenţiune, colecţionind şi citeva chipuri de deţinuţi. Sugestiv, această incursiune se numeşte **Singurătate in dungi**. Nu atit raportarea la alte modele celebre româneşti sau străine, condiţionează titulatura de reportaj veritabil aici, cit rolul asumat de autor de a pătrunde in spaţiile şi cutele interzise ale vieţii, de a le explora şi a le oferi apoi cititorului. Din aceeaşi serie face parte şi **Prinţesele de mucava**. Este vorba de mai multe femei incintătoare, ameţitoare, dar care, incărcate cu „Mili-taxiul" şi duse in faţa anchetei, işi dezvăluie adevărata identitate : prostituatele marilor hoteluri, mai puţin superbe şi fermecătoare sub intrebările nemiloase care inlătură fardul profesiunii lor. In spiritul cel mai bun al speciei pe care o practică, Cornel Nistorescu creează iluzia necesară — prima armă a „prinţeselor de mucava". Reportajul incepe şi stă in bună măsură sub vraja acestor femei fatale contra cost. Arta dozajului, atit de necesară in reportaj, este bine stăpinită de Cornel Nistorescu. Ce se ascunde sub fard, este şi tema din **Paradisul provizoriu**. Sub masca fericită a sezonului estival se ascunde şi o faţă hidă. Lipovenii aruncă in bărci potăile inutile şi le aduc pe un ostrov al turiştilor, unde vor trăi fericite citeva săptămini. La sfirşit, odată corturile ridicate, ciinii sint părăsiţi, pedeapsă a inutilităţii lor pe insulă. După paradisul răsfăţului citadin, urmează infernul.

Altă formulă prezentă este aceea a reportajului sec, exact, prozaic cu deliberare, montaj de fapte din care să decurgă o concluzie pe care reporterul o lasă cititorului. Aşa e scris **O după-amiază in Olimp** in care descrierea golită de reacţii afective, intr-un sens sau altul, infăţişează o lume care n-are nimic de-a face cu Olimpul. E vint, e ploaie, se munceşte sub un cer plumburiu, copii, femei şi bătrini stau aplecaţi deasupra unui pămint noroios ca in Van Gogh. Nu este Olimpul ci contrariul lui : reporterul ne-a coborit la sat. Şi cu toate că alte declaraţii ale reporterului il arată un anticitadin legat sufleteşte de lumea satului pe care-l proiectează in memorie ca pe un nostalgic spaţiu originar, nici o notă de idilism nu străbate in paginile care descriu Olimpul răvăşit de vint şi ploaie şi străbătut de navetişti din **Paradisul provizoriu**.

O dimensiune inalienabilă a reportajului este spiritul său critic. Ea caracterizează orice iniţiativă reportericească insemnată şi este constanta de neignorat a reportajului autentic. In tradiţia postbelică a reportajului românesc, coordonata critică a reportajului a pălit, refugiindu-se in produse stas pentru cotidiene pe teme economice, uneori morale, pierzindu-şi in genere prospeţimea şi libertatea investigaţiei. Reportajul roz, idilizant, creaţie a reporterilor vii altădată care au considerat că spiritul critic al reportajului se opreşte la un hotar al istoriei, a invadat chiar şi pagina reporterilor de talent. O recucerire a teritoriului pierdut s-a incercat şi se incearcă in unele cărţi ale lui Mihai Stoian, in reportajele revistei **Flacăra** (in special Nicolae Cristache) şi in scrisul lui Cornel Nistorescu. Reportajele din **Paradisul provizoriu** au o privire lucidă asupra faptelor despre care se vorbeşte, o privire crudă chiar, element de bun augur pentru rigoarea investigaţiei. Aparent, reporterul nu apreciază, nu subliniază nimic, nu face bilanţuri patetice şi nu trage concluzii, dar din relatarea lentă, fluidă a stiloului reportericesc se degajă un spirit critic implicit. Expresiv este in acest sens reportajul **Păstrăvi in noaptea de revelion** unde inarmat cu răbdare, dar şi cu un foarfece care elimină notaţia de prisos, reporterul descrie o noapte de revelion sus la munte, cu invitaţi diverşi, la care se vor servi, ca punct culminant, păstrăvi. Este in acest reportaj o lecţie a camerei de luat vederi, a filmului cehoslovac cu deosebire, care s-a ilustrat prin reţinerea cu intenţie a prozaicului, derizoriului, nesemnificativului, tocmai pentru a-i acorda un alt sens şi o altă semnificaţie decit o arată faptele la prima vedere. Primejdia aici este a non sensului, a uitării in operaţia „filmare" de detalii, in abandonarea gestului regizoral sau in postura lui mizantropică. Cornel Nistorescu uzează şi el de modalitatea prozaismului voit al cinematografului (un echivalent de generaţie in **Croaziera**) ceea ce vădeşte prezenţa acelui spirit critic fără de care reportajul moare. De o anume cruzime a privirii se poate vorbi şi in alte pagini ale **Paradisului provizoriu**, dar cea mai ilustrativă manifestare rămine, credem, **Păstrăvi in noaptea de revelion**. Ca un leitmotiv revin in reportajele lui Cornel Nistorescu invaziile de vietăţi minore, de şobolani, de insecte, „filmarea" lor prodigioasă, insistentă cu privirea dilatată. Dar cu ele ne aflăm mai ales in faţa unei modalităţi de a ieşi din realitate către tărimurile fantasticului. Traseul il parcurge, fără aplombul necesar, autorul in **Pasărea de ceară** care e istoria unei aspiraţii eşuate din lipsa condiţiilor : eroul caută ceva frumos inedit, misterios şi crede a-l fi găsit intr-o specie necunoscută şi miraculoasă de pasăre montană. Incurajat de informaţii intimplătoare recurge la o expediţie dificilă care se termină pedestru in zona in care ar fi trebuit să se producă revelaţia. In locul minunatei zburătoare dă peste oameni lipsiţi de cea mai elementară imaginaţie şi bunăvoinţă : organele locale il dau pe mina miliţiei, un pădurar cinic ii exploatează pasiunea. Expediţia după **Pasărea de ceară** sfirşeşte grotesc.

O inclinaţie către prozaism, absurd şi grotesc mărturisesc multe din paginile lui Cornel Nistorescu. Folosit prea mult, procedeul din **Păstrăvi in noaptea de revelion** poate deveni abuziv. Chiar şi refugiul reporterului din perimetrul reportajului (un exemplu in plus este **Casa care nu voia să moară** unde se reface istoria unei case care rezistă demolării) mărturiseşte o stare de saturaţie, o nevoie de altceva. Reportajele lui Cornel Nistorescu, remarcabile, au un aer dezabuzat. E la mijloc şi o optică de generaţie şi in gestul reporterului intră indiscutabil şi intenţia sa de a-şi constitui reacţia la realităţi intr-o mărturie. Dar asta are ca efect blazarea privirii, monotonia. Cornel Nistorescu, a cărui deosebită inzestrare pentru reportaj a fost probată, mai este incă in căutarea unei teme reportericeşti proprii.

M. Ungheanu

MIRCEA ZACIU: „Cu cărţile pe masă"

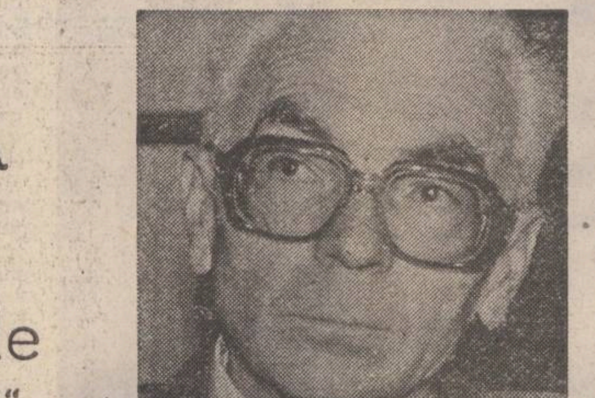

Lectura ultimei cărţi de critică a lui Mircea Zaciu ne arată in autorul ei un comentator al fenomenului literar care refuză să semneze „cronici de serviciu", incercind mereu şi reuşind adesea să pătrundă in profunzimea operei cercetate, pentru a-i releva sensurile şi a-i inţelege mecanismul. Dincolo de acestea, textele critice reunite in **Cu cărţile pe masă** (Editura **Cartea Românească**, 1981) — dar nu numai ele — probează că Mircea Zaciu este un critic care nu şi-a pierdut nici plăcerea lecturii, nici cordialitatea necesară. Sint, de bună seamă, calităţi fără de care critica ar fi, pentru cel care o practică, o indeletnicire uricioasă, cum mestecatul ciţilor ori bătutul covoarelor. Sint, totodată, atribute obligatorii ale meseriei de critic, ţinind deci de registrul normalităţii. Le-am subliniat aici doar pentru că, in practică, sint adesea substituite de lectura in diagonală, rutină, acreală pedagogică. In replică, mereu disponibil, receptiv, comprehensiv, cu mijloacele unui stil elegant, fluent, pe alocuri tentat de preţiozitate, Mircea Zaciu scrie echilibrat despre cărţile care i-au plăcut, fără să sufere de complexul omogenităţii sau al construcţiei. „Critica trăieşte din aplicaţii şi din ele işi trage vitalitatea", — aşa se incheie citatul din Perpessicius, pe care Mircea Zaciu il aşează drept motto in fruntea cărţii sale. Consecvent, autorul va grupa intr-o primă secţiune a cărţii, aplicaţii la Eugen Jebeleanu, Al. Philippide, Marin Preda, Radu Stanca, Petru Comarnescu, Octavian Paler, Ion Brad, Victor Felea, Radu Petrescu, Lucia Dem. Bălăcescu, Margareta Sterian, Bujor Nedelcovici, Augustin Buzura, Dumitru Popescu, Laurenţiu Fulga. Mai puţin consecvent este Mircea Zaciu in a doua secţiune a cărţii, unde aplicaţiile se fac exclusiv pe critici (G. Călinescu, Al. Paleologu, L. Raicu, N. Manolescu, E. Simion, M. Martin, M. Papahagi, Alex. Ştefănescu, Ş. Foarţă) dar va redeveni el insuşi, adică adeptul dezordinii aplicative, in cea de-a treia şi ultima secvenţă : jurnalul lui Galaction, eseistica lui Fundoianu, antologia **Poesia romena d'avanguardia**, opera lui Tamasi Aron, un istoric al almanahurilor şi calendarelor, despre ce mănincă ardelenii, fragmente de jurnal. Am enumerat toate acestea pentru a se inţelege că pe Mircea Zaciu nu-l preocupă aici ideea de construcţie şi că, de fapt, volumul său este o culegere de articole. Nimic mai mult, dar nici mai puţin, cum ar spune Eugen Lovinescu.

Aşa stind lucrurile, deci neputind discuta semnificaţia unei viziuni critice, vom incerca să găsim unitatea in diversitate. Aşadar, care poate fi liantul unei atit de mari diversităţi, dacă nu metoda criticului, sistemul său de lectură ? Mircea Zaciu nu este un adversar, dar nici un partizan al metodologiilor moderne. In general, faţă de metodă criticul adoptă o atitudine flexibilă, considerind-o cea mai bună pe cea mai eficientă, aceea care reuşeşte să deschidă „porţile" operei. Limbajul excesiv tehnicist il irită, pe bună dreptate, preferindu-i impresionismul, cenzurat insă de confruntarea continuă cu realitatea operei. Nu ignoră, in comentariu, portretul şi insertul memorialistic, procedee care umanizează textul, il sensibilizează, il apropie astfel de cititor. Ca atare, critica lui Mircea Zaciu se citeşte cu plăcere şi interes. Autorul nu are orgoliul interpretărilor originale, noi, mulţumindu-se cu nuanţări şi adăugări de argumente in sprijinul unei idei deja exprimate. Spuneam mai devreme că, in **Cu cărţile pe masă**, criticul scrie despre volumele care i-au plăcut. Comentariile sale vor fi, in consecinţă, de adeziune, elogioase. Ceea ce nu inseamnă insă că Mircea Zaciu nu-şi comunică şi rezervele, atunci cind le are. In aceste situaţii, formulările sint extrem de interesante, probind o veritabilă artă a reproşului. Fraza avansează precaut, pipăind cu grijă traseul, atunci cind, spre exemplu, aminteşte de pletoricele poeme ale lui Eugen Jebeleanu, scrise in anii '50 : „**E adevărat** că, asemenea altor poeţi din anii '50 Eugen Jebeleanu caută, cu un efort **nu totdeauna autentic**, obiectivarea şi „adaptarea" vocii intime, intonind fie melodia jubilatorie, exuberantă, fie ritmurile „epice", unde alege **totuşi cu prevalenţă** nexul dramatic al unor destine (Bălcescu, Sahia), **incercind durerea in sferele unui orizont etic al istoricităţii ascendente**" (subl. noastre). In alt loc, tehnica este a surdinei. Un delirant-elogios articol al lui Lucian Raicu despre **Cel mai iubit dintre păminteni** il determină pe Mircea Zaciu să nu impărtăşească „**peste tot** timbrul **uşor exaltat** al encomionului". (s.n.) Cind, in recenzia la volumul I din **Arca lui Noe** de N. Manolescu, deplinge absenţa cercetărilor sistematice de tip pozitivist, care ar inlesni abordările eseistice, criticul se grăbeşte să adauge, subaltern : „Nu-i fac prin aceasta un reproş lui N. Manolescu, mă limitez doar să constat o situaţie"... etc. Cind este insă vorba de „adversarii" unor cărţi ale lui Manolescu, amenitatea, afabilitatea, precauţiile universitarului clujean dispar ca prin farmec. Totul se va explica acum prin „reaua-credinţă", „opacitatea obiecţiilor", „culpe fanteziste", „inverşunare primitivă", „iritare administrativă" „clevetire mahalagească", „apetiturile Inchiziţiei". In această cascadă de, cum să le spun, — argumente ? — Liviu Rusu, estetician reputat, printre puţinii citaţi in prestigioase lucrări din străinătate este „un **katolikos** maiorescian, cu pofta de a reaprinde paiele sub tălpile ereticului". Se inţelege că „ereticul" este N. Manolescu, iar vina sangvinarului „katolikos" constă in **demonstraţia faptului** că la data apariţiei **Contradicţiei lui Maiorescu** autorul ei nu cunoştea limba germană şi nu citise, dar comenta, teza de doctorat a criticului **Junimii**. In altă parte (**Un critic şi „Jurnalul" lui**) după ce il apără pe Alex. Ştefănescu de acuza fragmentarismului şi-l indeamnă să nu ţină seama de „cirtelile de periferie străveziu regizate", Mircea Zaciu produce, din nou, rezerve : „Alteori, aerul sentenţios al unor afirmaţii e prea categoric şi inţită reacţia negativă : elogiul mult prea dilatat al **Dicţionarului** lui Marian Popa (in atitea privinţe amendabil) ori exagerarea exaltată a rolului jucat de Liviu Rusu in repunerea in drepturi a lui Titu Maiorescu (omiţindu-se contribuţia coincidentă a lui Tudor Vianu, Paul Georgescu)." In privinţa **Dicţionarului** lui Marian Popa, o lectură a primului articol de la litera Z lămureşte indeajuns in cite privinţe este amendabilă lucrarea. Cit despre profesorul Liviu Rusu, incondeiat şi intr-o notă din subsolul paginii, contribuţia sa la repunerea in drepturi a lui Titu Maiorescu este un fapt notoriu, consemnat fără drept de apel in documentele literare ale epocii. Restul sint, vorba lui Mircea Zaciu, „cirteli străveziu regizate". Este ca şi cum m-aş gindi să-l acuz acum pe critic că nu ştie gramatică, atunci cind (p.12 r. 19—20 de sus) consideră că versurile lui Eugen Jebeleanu: „Vă dau un zimbet..." ; „Bucuraţi-vă. Cel de care v-aţi bătut joc nu mai este" ; (...) etc. sint rostite „la persoana a doua plural". N-o fac, desigur, convins că e vorba doar de o confuzie, intre persoana emiţătorului şi cea a destinatarului. In lectură interpretativă, spuneam, critica lui Mircea Zaciu nu are orgoliul intiietăţii, ci pe cel al nuanţei. In postură de cronicar, criticului ii convine cel mai mult descrierea operei. Excelent descrisă este, spre exemplu, cartea lui Mircea Martin, **G. Călinescu şi „complexele" literaturii române**. Cronica lui Mircea Zaciu este un compendiu remarcabil prin exactitate şi fluenţă a exprimării, dovedind o bună „priză" la ideile autorului. Cind trece de la cronică la eseu sau studiu, demersul criticului ciştigă in supleţe şi profunzime. Aşa se intimplă in **Commentatio mortis**, eseul dedicat operei lui Marin Preda. Creaţia acestuia este aşezată sub semnul letalului şi analizată din acest punct de vedere. Proza lui Preda se pretează unei astfel de abordări tematice, textul oferă sugestii şi Mircea Zaciu ştie să le urmeze şi să extragă semnificaţiile. Sint convocaţi şi bine folosiţi ca suport teoretic, Vladimir Jankélevitch, Edgar Morin, Michel Butor. Riscul unei asemenea intreprinderi este acela ca, pe nesimţite, să se producă o nedorită nivelare valorică intre titlurile ce alcătuiesc opera cercetată. De aceea, aplicaţiile tematice (urmărirea unei teme in devenirea şi conexiunile ei), se fac după ce materia literară a fost supusă, in totalitate, operaţiei de situare estetică. Or, cum insuşi criticul spune in alt loc din carte, **Cel mai iubit dintre păminteni**, folosit ca argument forte in demonstraţie, nu a beneficiat incă de o situare exactă, nici in cadrul operei lui Preda, nici in contextul literaturii române. Şi atunci... Un eseu tematic bine construit este şi **Simbolismul alimentar**. Cu pasiune detectivistică autorul alcătuieşte, cu vădită satisfacţie, liste extrase din operele scriitorilor ardeleni, cu feluri şi feluri de bucate, pentru a le compara apoi cu preparatele munteneşti şi orientale. Se constată, in timp, interferenţe culinare explicabile prin poziţia geografică şi modificările socio-politice. Nu se inţelege prea clar in ce ar consta **simbolismul** dar se pricepe uşor ce mănincă (mincau) ardelenii. Aşa că **Simbolismul alimentar** este un eseu... delicios. Sint acestea insă doar obiecţii neesenţiale, in urma cărora **Cu cărţile pe masă** rămine o lectură plăcută.

Valentin F. Mihăescu

MIRCEA MARTIN: „Dicţiunea ideilor"

Intre criticii români de azi, Mircea Martin este posesorul dacă nu al unui stil cel puţin al unei expresii critice personale imediat recognoscibilă. Şi nu numai din pricina domeniului frecventat, scrierile in special cu caracter teoretic, ci şi a modului distinct in care işi articulează şi construieşte propriul demers. Titlul cărţii, **Dicţiunea ideilor**, (Editura **Cartea Românească, 1981**) cuprinde in sine şi formula critică practicată. Dacă e adevărat că in analiza operelor căutăm şi proiectăm in altă matrice felul nostru de a gindi, atunci această sintagmă („dicţiunea ideilor") relevă cum nu se poate mai convingător opţiunile lui Mircea Martin atit in plan metodologic cit şi conţinutistic. Scriitorii aleşi sint, desigur, teoreticieni, esteticieni şi critici literari (Marcel Raymond, Tudor Vianu, Gaëtan Picon, G. Călinescu şi Roland Barthes, Carlos Bousoño), iar cei doi poeţi cuprinşi in sumar sint investigaţi sub unghiul eseisticii (Paul Valéry şi B. Fundoianu). Publicate in reviste sau slujind ca „prefeţe" unor volume (Tudor Vianu — „Filozofie şi poezie", Gaëtan Picon — „Scriitorul şi umbra lui", Carlos Bousoño — „Teoria expresiei poetice", B. Fundoianu — „Imagini şi cărţi") articolele au o unitate implicită, rezultată din metoda şi poziţia criticului. Ceea ce urmăreşte Mircea Martin la fiecare dintre autorii citaţi este conştiinţa lor teoretică şi mecanismul de asamblare şi funcţionare a ideii. Această manieră dinamică şi integratoare care nu izolează şi tratează conceptul in stare pură, ca „eşantion", ci il plasează in conexiunile sale textuale şi intertextuale, fereşte discursul de abstracţia prezumţioasă sau generalizarea plată, de care suspectăm, de ce să nu o spunem, din start, orice abordare teoretică.

Pledind pentru o critică a postulatelor, Mircea Martin are darul de a formula şi transmite acea fascinantă şi austeră fervoare a vieţii ideilor, de care este obsedat. „A urmări filiaţia unei idei, a descoperi modul ei specific de articulare de la un autor la altul nu mi se pare deloc o operaţie oţioasă, plicticoasă şi inutilă. Faptul că se face din ce in ce mai rar iarăşi nu mă descurajează. Fără să mai vorbim despre plăcerea in sine a analizei şi a analogiei".

Am excerptat acest pasaj din prefaţă deoarece el cuprinde un concentrat program critic, ce va fi dealtfel reluat şi augmentat polemic in capitolul final, „Dicţiunea ideilor, un manifest in loc de postfaţă". A trasa modul specific de articulare al unei idei, (filiaţia şi paralelismele), la un ginditor inseamnă, de fapt, a-i surprinde şi circumscrie marca personalităţii sale, **figura spiritului creator**. Făcind analiză, uneori cu o insistenţă şi o obstinaţie chirurgicală, criticul nu se pierde in masa amănuntelor pe care le subordonează, le structurează in jurul unui nucleu ideatic unificator. La Paul Valéry, această **figură sintetică** din care decurge şi care patronează intreaga sa gindire este **contradicţia** : „Pentru a nu fi surprinsă şi contrazisă de posibil, gindirea lui Valéry incearcă să acopere cit mai mult din suprafaţa imaginată a acestuia, să fie cumva pretutindeni fără să aibă tăria de a rămine undeva. Mai mult decit atit, fără să evite contradicţia interioară : parcă anume spre a nu fi descoperit şi contrazis dinafară, spiritul valéryan se contrazice singur". Foiletonistica lui B. Fundoianu este caracterizată prin patosul demonstraţiei care devine, la un moment dat, un exerciţiu autonom chiar in pofida evidenţei obiectului : „Foiletoanele lui Fundoianu sint nişte demonstraţii (uneori nişte execuţii) preocupate nu atit de obiectul lor in sine, pe care-l depăşesc atunci cind nu-l inventă, cit de simetria argumentelor călăuzite cu sinuoasă abilitate către o judecată irefutabilă. Studiul lui Tudor Vianu, „Filosofie şi poezie", destul de personal in concluzii şi chiar in argumentaţie, este revalorificat din perspectiva atitudinii insului faţă de subiect : „Efortul acesta al lui Vianu de a aduce experienţa subiectivă la o rigoare impersonală ne-a fascinat intotdeauna nu pentru ceea ce este claritate rece şi precizie neutrală in incheierile sale ci pentru acea emanaţie originară, infinit decantată dar totuşi păstrată, pentru accentul confesiv involuntar, pentru pateticul ce izbucneşte pe alocuri făcind demonstraţia abstractă să fie mai convingătoare". La fel procedează Mircea Martin şi in cazul celorlalţi scriitori, găsind de fiecare dată **unghiul adecvat** din care poate porni analiza. Nici unul din studiile sale nu demarează fără a respecta aproape cu pedanterie această schemă, stabilirea **figurii critice**, unghiul de incidenţă al metodei şi dialectica ideii (articulaţii, conexiuni, paralelisme). Critica sa nu este nici descriptiv-neutrală, nici rece, in pofida unei aparenţe de mecanism teoretic bine pus la punct, suplu şi eficient. Aerul de impersonalitate al textului este rezultatul stringenţei şi logicii demonstraţiei, nu şi al lipsei de aderenţă la materie. Delimitarea sa este de natură metodologică şi are rostul tocmai de a defini mai exact poziţia criticului in raport cu obiectul. Şi nicăieri nu reiese mai bine acest lucru decit in studiile-prefeţe despre B. Fundoianu şi Tudor Vianu. După ce fixează de la inceput trăsăturile distinctive, formulele sintetice şi işi ia distanţa necesară, figura demersului său critic, Mircea Martin procedează la demontarea şi refacerea comentată a scenariilor ideatice. Admiţind astfel, la B. Fundoianu, tentaţia acestuia pentru exagerare şi exces ca o maieutică originală a tipului său de argumentaţie, nu uită să il amendeze pentru opiniile despre literatura română considerată o „colonie" a culturii franceze. Trebuie spus de la inceput că atit adeziunea cit şi negările lui Mircea Martin nu iau forme sensitiv-categorice, ditiramb sau pamflet. De aceea in maniera sa protocolară şi elegantă răsturnarea şi neantizarea opiniilor lui Fundoianu, ale cărui calităţi in celelalte planuri sint la fel de metodic puse in evidenţă apar cu atit mai convingătoare. Chiar prezumtivul efect terapeutic, pe care il atribuie negaţiei violente al celui care mai tirziu va fi Benjamin Fondane, nu este lipsit de o fină şi tăioasă ironie. Nici Tudor Vianu, in descendenţa căruia se situează, nu este scutit de obiecţiile exprimate in acelaşi spirit prevenitor dar nu mai puţin sever al criticului.

Le sint imputate, in primul rind, tratarea in parte inadecvată a raporturilor complexe dintre filosofie-poezie şi cantonarea aproape exclusivă la perioada romantismului, cind poezia modernă ar fi oferit un material atit de bogat. Ignorarea lui Blaga, filosof şi poet, iarăşi nu ii scapă lui Mircea Martin, care il reabilitează insă pe Vianu ca model al stilului intelectual.

„Adevărata simetrie a ideilor, aceea care stirneşte bucurii estetice, nu este un efect retoric, după cum nu este nici „pornită" ori garantată de premise, ea decurge dintr-un efort de totalizare in acelaşi timp expansiv şi confesiv, dintr-o coerenţă interioară menţinută pină la capăt şi revelată abia atunci". Aceste comentarii cred că vorbesc de la sine despre implicarea, uneori aproape sentimentală, a criticului in text. In majoritatea eseurilor sale intilnim astfel de consideraţii cu dublă deschidere, spre obiectul analizat şi spre opţiunea teoretică a autorului, care este conceptul de **stil**. In „Dicţiunea ideilor , un manifest in loc de postfaţă", Mircea Martin, iritat şi excedat de limbajul criticii curente, işi afirmă răspicat, aş zice chiar sever, cu o tensiune conţinută, aproape de incandescenţa pamfletară, dar in aceeaşi impecabilă „dicţie" urbană a ideilor, catehismul său critic. Respingind atit scriitura calofilă, impresionistă cit şi neglijenţa formală, desconsiderarea expresiei, criticul pledează pentru un stil intelectual in care profunzimea şi proprietatea ideii să işi găsească un corespondent in claritatea şi adecvarea discursului critic. „Pentru noi, a alege — fie şi un cuvint — inseamnă deja a te alege şi a avea stil, inseamnă a putea reuni gindirea, scrisul şi viaţa personală intr-o figură omogenă. Estetica scrisului poartă in sine o etică. Restul e retorică pedantă sau jurnalism de duzină". Aserţiunea finală este exagerată dar, in ansamblu, nu putem fi decit de acord cu austeritatea spirituală propusă şi practicată, chiar dacă unele fraze foşnesc uscat, de acest Loyola al criticii noastre actuale.

Paul Dugneanu

RESTITUIREA ISTORICĂ

Cercetări sigilografice, mai rare azi ca şi acelea de heraldică şi epigrafie, insă şi de istorie literară, sint acelea intreprinse, cu o admirabilă minuţiozitate, de Nestor Vornicescu in „Descătuşarea 1821", o culegere de studii pasionante, dedicate lui Tudor Vladimirescu şi „lumii prin care a trecut". Pentru modern, „sigiliul" e un element neglijabil (cine mai „sigilează" corespondenţa şi actele ?) totuşi, istoriceşte, el e un mesaj, un text mut, o comunicare către neant, care se salvează prin formă, şi e un indiciu de identitate, ca un poem.

O inclinaţie pentru sigilii avea şi Tudor Vladimirescu, faptul era cunoscut, şi Nestor Vornicescu a reconstituit, de aceea, mai intii sigilografia lui personală. Un mai vechi sigiliu, imprimat „in fum", in 1810, reprezenta pe „comandirul de batalion de panduri" intr-o ilustraţie realistă ca o umbră pictată, in gustul dix-huitième ; altul ar fi conţinut o „stilizare a cerbului din emblema districtuală a Gorjului". Mai sint şi altele (unul reprezintă „două persoane, un luptător şi un soldat"), fapt e că Nestor Vornicescu descrie acum o altă „camee, de culoare acaju mat", extrăgind, ca un romancier, un portret moral şi o epocă latentă : „Are miinile viguroase, ciolănoase şi palmele mari, puţin crispate pe trup şi par abia descătuşate. Personajul este ingenuncheat, dar atitudinea nu sugerează prosternarea ci gestul tensionat al ridicării, al inălţării. Nu este aşadar o imagine statică, dimpotrivă, sugerează puternic mişcarea ce va urma, parcă sub ochii noştri in clipa următoare se va ridica" (pg. 28). Pe scurt, sigiliul acesta inedit ar fi o hieroglifă a unui program politic, expresia unei ideologii. Pentru Nestor Vornicescu, şi presupunerea are temei, „emblema matricei sigilare 1821" ar fi „prima reprezentare alegorică a poporului şi a luptei sale pentru dreptate şi libertate", pg. 37). Informaţia teoretică este remarcabilă, autorul vine cu ipoteza intărită de fenomenologia materiei, reproduce sigilii alogene, eteriste (cu nota lor de confrerie), studiază tipologia „descătuşării" in domeniul teologic şi laic, mai cu seamă privind „revoluţia franceză" (ale cărei ecouri pătrunseseră in Principate). Aci, şi in fond pretutindeni, simţul analitic se exercită cu rezultate solide căci Nestor Vornicescu deduce, dintr-un simplu obiect, şi o fenomenologie a „cronologicului" ca şi stereotipul heraldic al „luminătorilor cereşti" (Steaua, aci cu şase raze). In fine, reconstituirea „vieţii" sigiliului e palpitantă, aproape romanescă (Tudor Vladimirescu, pierzind „briul cu sămne" — iată o scenă de roman).

Studiul sigilografic, cu multă heraldică şi cu simţul de a verifica totul din instinctul preciziei, nu e singurul de aci. Nestor Vornicescu a evocat cu precizie biografia lui Ilarion Gheorghiade, un cleric luminat, dintre „tehnocraţii" lui Tudor, ca şi Gh. Lazăr şi Petrache Poenaru. Om cult, ştiutor de limbi străine şi mai cu seamă up-to-date cu revoluţiile europene, Ilarion Gheorghiade era şi un remarcabil poet de ritm popular şi, probabil, compozitor eclesiast. Acest domeniu e cu adevărat fabulos, primii compozitori ottocentişti, psalţi, foloseau şi notaţia guidonică dar mai ales semiografia bizantină, considerată „secretă". In acest „mister" de conspirator superior şi de revoluţionar in toată puterea cuvintului, prelatul compusese, pe lingă „Mugur, mugurel" (intonat, paradoxal, de un psalt, Pavel, intiia dată in locul unei „doxologii" bisericeşti, cum a demonstrat Viorel Cosma) şi un epitaf, la biserica Antim, tulburător prin aceea că promovează ideea unităţii naţionale intr-o vreme cind astfel de opinii periclitau hotăritor omul fizic. Aptitudinea de a reconstitui epoci revolute, acută la Nestor Vornicescu, este detectabilă şi aci ; in plus, autorul vine cu acea precizie logică, aptă să reveleze raporturi noi intre fenomene, cu o inteligenţă care face ceţurile să se imprăştie iremediabil. Cu „Descătuşarea 1821", Nestor Vornicescu adaugă lumini noi in sigilografia românească, urmind pe C. Moisil, M. Dogaru şi E. Virtosu, şi dă o perspectivă inedită asupra epocii, dintr-un unghi pe care cercetarea viitoare nu-l mai poate ignora.

Artur Silvestri

BREVIAR

● **INTILNIRE. In cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 60 de ani de la crearea U.T.C. şi a 25 de ani de la intemeierea U.A.S.C.R. va avea loc, la sfirşitul acestei săptămini, o intilnire cu cititorii de la Uzina braşoveană „Tractorul", intilnire organizată de Uniunea Scriitorilor şi de Asociaţia Scriitorilor din Braşov. Vom reveni pe larg cu amănunte asupra acestei manifestări.**

■ **MARILE REPERE :** Din ce in ce mai interesanta publicaţie „Actualitatea românească" (tipărită in franceză şi engleză) conţine in numărul 11/82 un eseu remarcabil, semnat de Adrian Riza : „Valori majore". Autorul, citind pe V. Pârvan, după care o cultură al cărei scop ultim ar fi naţional e o cultură etnografică, detectează un număr de „valori de conexiune", „deschise către alte culturi". Enescu, Brâncuşi — iată asemenea „valori de conexiune", formate in cultura românească, inteligibile prin spiritualitatea românească, in fine, răspunsuri româneşti originale la interogaţii care sint universale. Integrarea unor astfel de „valori de conexiune", explicarea lor prin mediul naţional care le-a generat este indiscutabil o sarcină de intiia mărime a culturii noastre contemporane.

■ **SURZENIE ?** Criticat de Cornel Nistorescu in „Scinteia tineretului" (supliment), Aristide Buhoiu ii răspunde prompt, la televiziune (intr-un „tiraj", aşadar, zdrobitor) cu, incă, aceeaşi impenetrabilitate la argumentele opozantului, pe care a dovedit-o şi in alte dăţi. In plus, o, pare-se, consubstanţială agresivitate. Reamintim iritabilului „televizorist" fondul chestiunii, citind din articolul lui C.N. : „Să cheltui valută şi peliculă pe un reportaj care ar fi trebuit să sublinieze contactul valorilor româneşti cu alte spaţii culturale şi să faci un film subţire, care se putea face şi de acasă, cu imaginile de propagandă turistică şi geografică, iată o gogomănie pe care n-o inţelegem". Aşa este ! Şi incă o precizare. Cornel Nistorescu nu este „un telespectator", e reporter şi scriitor, autorul a două volume apreciate, aşa incit minimalizarea acestuia, administrată de A.B., ni se pare, in adevăr, „stupidă".

■ **„INOVAŢII" DE EDITOR :** O inovaţie pe care o intilnim, din fericire, numai in interesantul „Magazin istoric", este aceea de a edita texte („jurnal" intim, memorialistică etc.) in care editorul intercalează adeseori lungi paranteze drepte unde explică identitatea cite unei persoane, conjunctura unui eveniment şi altele de acest fel. Necesitatea de a informa cititorul este indiscutabilă, totuşi in acest chip textul propriu-zis devine impur. Norma acceptată in asemenea operaţiuni (şi mult mai clarificatoare) indică a impinge explicaţiile in „subsolul" textului ori la sfirşitul lui.

■ **„CIOCULESCIANA" :** Pentru Şerban Cioculescu „contemporaneitatea" sau actualitatea unui clasic ar consta, in viziunea unor critici de azi, in a depista „onirism" şi „ocultism", altfel nu putem explica fraza polemică, apărută recent intr-unul din articolele lui din „România literară" : „Dacă printre alte sectoare scotocite de neistovitul căutător s-ar fi găsit şi acela al onirismului şi interesul pentru niscaiva ocultisme, alta ar fi astăzi situaţia" (...) Atunci s-ar fi vorbit, cum spune Perpessicius, fără doar şi poate despre Coşbuc „contemporanul" nostru !" Ii semnalăm, cu respect, venerabilului critic că „onirismul" e o tendinţă literară revolută, că „ocultişti" nu avem in literatura de azi şi că valorificările actuale in materia istoriei literare au cu totul alte motivaţii decit acelea „onirice" şi „ocultiste".

■ **REVELAŢIILE CERCETĂRII :** Ajuns la episodul al optulea, serialul lui Mihai Maxim despre „Capitulaţii" (din „Contemporanul") merită, indiscutabil, o menţiune de onoare. Despre ce este vorba ? Se cunoaşte, in istoriografia noastră, existenţa unor „capitulaţii" adică inţelegeri scrise intre Ţările Române şi Imperiul Otoman, de unde rezulta relativa noastră autonomie faţă de turci. Dovezile materiale nu existau şi nici nu se produsese analiza cum se cade a chestiunii. Luind-o in vizor, M. Maxim izbuteşte să vină cu probe, cu deducţii şi uneori chiar şi cu texte in afara indoielii. Iniţiativă de toată isprava !

■ **TINERE TALENTE:** Două recente apariţii in revistă atrag atenţia cititorului pasionat in a descoperi prozatori noi şi talentaţi. Deşi emană de la autori fără notorietate şi cu o prezenţă sporadică, acestea dovedesc un exerciţiu indelungat, inzestrare reală şi chiar o surprinzătoare experienţă a scrisului. Astfel, „Desculţ prin tăcere" de Nicoleta Gherghel („România literară", nr. 11/82) e un fragment dintr-un roman, o proză de atmosferă intr-o notă ceremonioasă şi lirică, pigmentată de alegorii. Autoarea pare a stăpini procedeele prozei de tip proustian, unde a adăugat un accent poetic, de creaţie in imaginar şi obsedant. Iulian Moreanu ne dă in „Amfiteatru" (nr. 2) o cu totul altă proză, „Beatles-ii trebuie ascultaţi in linişte", vădind instinct al observaţiei cotidiene, ironie, şi o inclinaţie către genul „transmisiunii directe", cultivat de Mircea Nedelciu.

A. S.

Lucrarea lui Picu Pătruț:
EPOPEEA UNUI VEAC

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

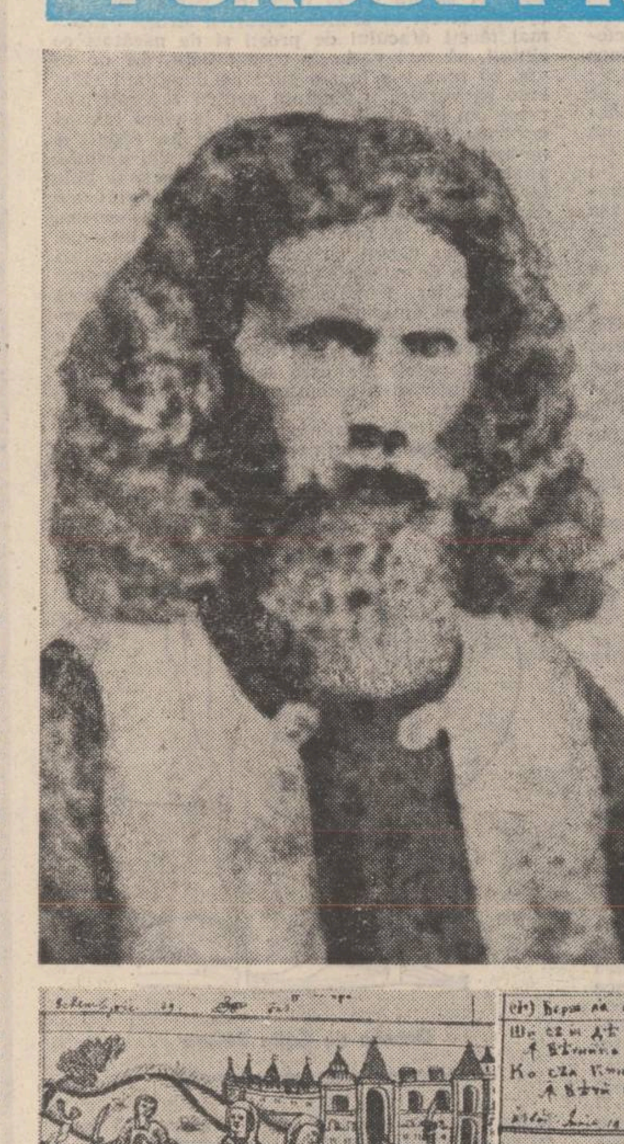

UN MARE ARTIST

În cea de a doua parte a unui veac pozitivist, un țăran din Transilvania întreprinde o operă ce stirnește superlativele celor mai exigenți artiști și cărturari de astăzi. Ciudată această împrejurare în care trebuie să-l situăm pe Picu Pătruț din Săliștea Sibiului. Copist în secolul al XIX-lea ? Miniaturist în stil medieval ? Onisifor Ghibu, descoperitorul său și pînă astăzi cel mai atent exeget, îl compară cu mari pictori și miniaturiști ai veacului de mijloc european. Accentul învățatului pedagog era pe viața interioară și spiritul de jertfă ale lui Picu Pătruț.

Este oare justificată o asemenea apropiere ? Probabil că nu, crisnicul din Săliște era mai degrabă un luminător, în tradiția înfiriziată a Școlii ardelene și a dascălilor de peste munți, cu vocație de apostoli, resimțind ca pe un imperativ interior diseminarea cunoștințelor și educația morală a poporenilor între care își trăiau destinul. Viața acestei personalități de excepție sugerează că mijloacele pe care le-a folosit, atît de stranii în anii care vedeau nașterea presei de mare tiraj și răspîndirea cărții în straturile cele mai diverse ale societății, erau determinate de meridianul la care trăia. Artistul era o personalitate plastică ce-și impunea însă expresia în orice condițiuni. Scopul său era mai puțin trăirea însăși, evlavia întruchipată în imagini, cît acela de a educa, specific tradiției menționate. Picu Pătruț voia să „lumineze" pe sătenii din Săliște prin pildele morale înfățișate în modul cel mai accesibil privirilor lor atrase de frumos. Fiecare miniatură este de fapt o istorioară morală, o pildă, iar recuzita folosită de artist face apel la cele mai comune elemente din viața de zi cu zi a satului. Elementul spiritual este, desigur, predominant, pe linia convingerilor lui Picu Pătruț că mitul reprezintă o paradigmă a existenței, întruchipare esențială a sensurilor și dimensiunilor sale. Aceste trăsături ale artei sale sînt cu atît mai vizibile în lucrările cu valoare specială, cum este Biblia de la Sankt Petersburg, din 1819, ilustrată de Picu Pătruț cu 139 de miniaturi. Dacă în Stihos personalitatea artistului se impunea cu o neobișnuită vigoare dramatică, imaginile din Biblie, cel puțin așa cum au fost reproduse de către Onisifor Ghibu, mărturisesc o decantare mai mare și o limpezime a liniei pe care nu le-am regăsit nicăieri în altă parte. Intenția „pedagogică" este de asemenea mai explicită, istorioarele dinamice au sensuri mai bine precizate, fiind, în același timp, încărcate de toată voluptatea expresivă a artistului autentic. Chemarea apostolilor, ca și Botezul imaginează un decor familiar, cu ape, țărmure și drumuri de țară, în prim-plan, într-un dinamism sugerat prin viața culorilor și a vegetației stinse, datorită nuanțelor naturale, combinîndu-se însă într-un mod eficace și expresiv. Tehnica de prim-plan, caracteristică artei „naive" este aici întrebuințată în sensul accentuării mișcării, cum se întîmplă în Saule, Saule, pentru ce mă gonești, unde drumul răsucit în sus îl răstoarnă parcă de pe cal pe prigonitor. Linia aparent inabilă sugerează de fapt brutalitatea personajului și a misiunii sale inițiale. Economia spațiului a dat soluția răsucirii calului pe un drum care trebuia să urce către planul superior al miniaturii. Culoarea vineție a calului și formele lui de bour mărturisesc mai degrabă intenția polemică decît lipsa de dexteritate a pictorului. Dimpotrivă, costumul cărămiziu și coiful lui Saul, expresia feței lui în transformare sînt creionate cu abilitate și sugerează metamorfoza interioară a personajului. Capodopera miniaturistă a lui Picu Pătruț din imaginile pe care le-am putut vedea reproduse, cum am mai spus, de Onisifor Ghibu, este însă cea din Cînd l-au prins pe Isus în grădină, noaptea. În general, scenele de masă îi reușesc foarte bine lui Picu Pătruț. Pare că un freamăt cutreieră mulțimea îndesită în Ghetsimani, toate personajele se mișcă și vorbesc, o agitație neliniștită îi stăpînește. Personajul central însuși este imaginat ca o figură foarte demnă și împăcată cu destinul, iar în jurul său unul protestează, altul ridică sabia, nervos, toți sînt caracterizați printr-o trăsătură, pînă și împăciuitoristul care încearcă să-i despartă cu blîndețea lui bleagă întipărită pe un chip căzut. Mulțimea aglomerată și cărămizie este caracterizată și în Tămăduirea femeii care suferea de sîngerare, dar mai ales, avem încă o dată imaginea posibilităților lui Picu Pătruț de a sugera conversiunea, devenirea spirituală, metanoia, cum îi spuneau grecii din vechime. Culoarea cărămizie sugerează, alteori, deslănțuirea și neînfrînarea, ca în parabola Bogatului nebun, unde linia simplă este părăsită în favoarea încărcării spațiului cu detalii care conțin păcatul, abaterea de la scop. Intenția și rezultatul artistic în toate aceste miniaturi se află în modul de tratare. Ele biruie scoposul imediat și perisabil. Puritatea vocației lui Picu Pătruț străbate straturile unei conștiințe pedagogice circumscrisă la epoca sa, pentru a oferi privirilor noastre de azi bucuria culorilor și liniilor unui artist de-o forță impresionantă.

Aurel-Dragoș Munteanu

PICU PĂTRUȚ

Din „Stihos adecă Viers..."

Ți s-au golit trupul tău
Și ai suferit toiage
De la cei fără de leage,
Și atita de cumplit
Trupul ți s-au zdrobit,
Cit s-au spart și s-au rănit
Pre toiage s-au lipit,
Și-n văzduh se arunca
Cu toiagele ce da,
Ior pămintul se crunta
De singele ce cură.

* * *

Spre minie s-au pornit,
La ostași au poruncit,
Să vă bată foarte tare,
Fără nice o crutare,
Despuindu-vă de piele,
Și dindu-vă munci prea grele,
Cu deznodături cumplite,
Cu țepi de fier ascuțite,
Cu toate să vă căznească,
Cumplit să vă chinuiască,
Și cu tigăi infocate
Să arză a voastre spate,
De limbă să vă lipsească
Și in foc să vă prăjească.

* * *

Să ne iubim laolaltă
Cu dragoste-adevărată ;
Să lepădăm zavistia,
Pizma ura și minia,
Și pre alte rele toate,
Ce trag după sine moarte.

* * *

Dă pămintului rodire,
Spre a noastră folosire,
Inmulțindu-i roadele,
Veselind noroadele.
Blagoslovește 'mpreună
Pre a anului cunună
Și cimpii infrumsețează-i,
Cu grăsime-ndestulează-i...

Și impacă lumea toată
Cu pace adevărată.

În urmă cu un an am avut marea șansă să pot ține în mînă un manuscris al lui Picu Pătruț. Nu eram prima, și totuși aveam sentimentul unei descoperiri. Mă aflam în locuința lui Octavian O. Ghibu, fiul marelui cărturar ardelean Onisifor Ghibu, și în lumina subțire de primăvară părea că paginile deschise înfloriseră, de-odată, chemîndu-mă într-o priveliște minunată care ar fi fost raiul, desigur, dacă o populație măruntă și agitată nu l-ar fi asaltat din toate punctele cardinale, trăgîndu-l spre lume cu întîmplări de tot felul : și mai triste și vesele.

Nu pot spune nici astăzi dacă rafinamentul extraordinar al desenului, intensitatea culorii sau invenția epică nesfîrșită — defilau pe filele manuscrisului generații întregi de îngeri și draci, de soldați și călugări, de femei despletite, de țărani și de mucenici — mi-au dat certitudinea că mă aflu în fața unui artist genial. Văzusem, repetat, și nordul Moldovei, și colecții de icoane pe sticlă, și cîteva muzee europene și, înainte de toate, Zagorskul, patronat de spiritul lui Rubliov, aveam, deci, criterii de judecată fertile, dar în loc să se stingă — emoția se accentua.

Ca la toți creatorii țărani din secolele trecute, temele erau biblice : viețile sfinților și profeților și alte întîmplări populare din testament. Dar așa cum sub soarele primăverii circuitele clorofilei se reactivează, acoperind sub torente de vegetație structura primară a peisajului, priveliștile pe care le aveam înainte șiroiau, și ele, de energie, viața țîșnea pretutindeni, sub penelul artistului scheletul canonului bizantin fusese înălțat dintre moaște și reîncarnat. Un mesaj. Un magnific mesaj, lansat în urmă cu o sută cincizeci de ani și încă neintegrat circuitului național de valori. Un mare creator popular rămas înafara cunoașterii publice. N-am fost prima, desigur, în seria celor ce replicaseră violent : „Și ce-aveți de gînd ?" și răspunsul, o poveste adevărată ca toate poveștile care pornesc de la artă dar depind de viață, a născut convorbirea la care vă invităm.

— Înainte de toate, stimate Octavian O. Ghibu, prin ce împrejurări l-a descoperit tatăl dumneavoastră, reputatul profesor, scriitor și om de cultură Onisifor Ghibu, pe Picu Pătruț ?

— În 1905, cînd s-a organizat celebra expoziție a „Astrei" de la Sibiu, părintele meu — tînăr absolvent pe atunci — a fost însărcinat să se ocupe de partea de folclor a ei. Căutînd în Săliște, satul său natal, materiale care să intereseze expoziția, a dat prin casele oamenilor de diferite manuscrise ale fostului crisnic de la biserica mare din sat, Picu Pătruț, despre care auzise încă din copilăria sa. Impresionat de valoarea excepțională a lucrărilor pe care le găsise, a căutat să descopere și altele, ajungînd în cele din urmă să poată aduce la Sibiu peste 40 de lucrări, despre care a și scris imediat, o serie de articole în „Telegraful român".

— Ușor de imaginat reacția publicului...

— Vă înșelați ! Efectul asupra oamenilor de cultură din vremea aceea n-a fost deosebit. Chiar Iorga, pe care părintele meu l-a călăuzit prin expoziție, a trecut peste ele cu ușurință, î se păruseră noi, prea recente în comparație cu valorile din trecutul mai îndepărtat, care-l interesau pe el. Un artist popular al secolului al XIX-lea era pentru marele cărturar... un modern.

— Portretul lui Picu Pătruț pe care ni l-ați încredințat pentru reproducere este fascinant : privire intensă, magnetică, greu de uitat ; expresie de tribun, de vizionar !

— Un țăran autodidact, fiu de oier din Săliștea Sibiului, născut la 1818 ! Pe vremea aceea, aproape întreaga populație bărbătească a Săliștei era formată din oieri, care plecau cu turmele pînă departe, în Țara Românească, în Dobrogea, și chiar în Crimeea și Caucaz. Părinții și frații lui au fost deci oieri, numai el, fiind mai plăpînd, a rămas acasă, intrînd la 12 ani ca ajutor de crisnic (aprinzător de candele, cum și-a zis el, undeva, mai tîrziu), fără plată, la biserica mare a Săliștei (din Vale), slujbă în care mai tîrziu a devenit titular și în care a rămas pînă la sfîrșitul vieții, în 1872. De tînăr a putut să citească nu doar cărțile bisericești, dar și multe cărți laice, pe care le aduceau cu sine țăranii de prin peregrinările lor, și care nu lipseau din nici o casă din sat. Așa și-a dobîndit cultura, neîndrumat practic de nimeni, călăuzit de marea lui inteligență și sete de carte, învățînd să lupte, în felul lui, pentru păstrarea tradițiilor și ființei neamului său asuprit, după pildele de jertfă din viețile mucenicilor. La vîrsta de 19 ani — de cînd datează primul său manuscris — scria deja curent, notîndu-și versuri pe teme din vechiul și noul testament, pe care voia să le aștearnă apoi pe hîrtie, într-o anumită ordine, într-o mare lucrare. Să nu uităm că în vremea aceea baza culturii populare o forma literatura de inspirație religioasă, o literatură în care țăranii români din Transilvania găseau sprijin moral în lupta pentru păstrarea credinței strămoșești, atît de amenințată de administrația habsburgică, hotărîtă să smulgă și ținutul Mărginimii Sibiului, neclintit în credința lui ortodoxă, pentru a întări catolicismul slăbit de Reformă. Au fost destui martiri printre săliștenii, intrați prin moarte în istoria Transilvaniei, ca Oprea Miclăuș, canonizat, vătaful Șteflea, un străbun al părintelui meu, morți, împreună cu alții, în temnița de la Kufstein, din Austria. Dorința de a ajuta poporul al cărui umil slujitor se socotea, l-a făcut pe Picu Pătruț — crescut în tradiția acestor mari înaintași — să caute în singurele cărți pe care le avea la îndemînă, în cărțile bisericești și morale, modele de umanitate puternică, firi eroice și integre, luptători pentru credință și statornicie.

— Și cînd i-a găsit i-a scos afară din carte, i-a îmbrăcat ciobănește și i-a așezat între dealurile Săliștii. Grozav mai seamănă raiul lui Picu Pătruț cu Mărginimea Sibiului. N-aveau sătenii de urcat prea mult pînă la el.

— Urmărind cu o dăruire fără seamăn să-i ajute pe semeni a compus o carte cum nu s-a mai scris niciodată și cum nu mai văzuse nicăieri : începînd din 1842, în decurs de cîțiva ani, opera lui fundamentală, pe care a intitulat-o **„Stihos adecă Viers..."**, cuprinzînd pe 1 400 de pagini, 474 de cîntări, imne și poeme, ilustrate cu 577 de miniaturi și 112 vignete, toate în culori ; dintre versuri 367 sînt originale, iar 107 sînt preluate, cu indicarea meticuloasă a autorilor, de la A. Pann, I. Tincovici, V. Aaron și alții. Nu pot intra aici în amănunte în legătură cu întreaga sa operă, rezumîndu-mă să vă spun că au rămas de la el cel puțin 40 de lucrări, unele originale, altele compilate, altele copiate (de exemplu **Divanul** lui Cantemir), pe care le-am descris într-o bibliografie pe care am publicat-o în 1976.

— Fragmentele de poem, pe care le-ați ales pentru publicare, vehiculează imagini pregnante, limbajul este concret, expresiile vibrante. Nimic nu se cîntă pe nas și nu este adormitor.

— Ne aflăm în preajma anului 1840 și constatăm că limba versurilor lui este aceeași, dacă nu chiar mai frumoasă uneori și mai curată, ca a lui Anton Pann și Iancu Văcărescu. Acesta este și motivul pentru care Picu Pătruț **nu mai poate fi omis din Istoria literaturii române** (în care pînă acum nu figurează), ca unul din poeții de seamă din prima jumătate a secolului al XIX-lea din Transilvania. Deși nu avem spațiu pentru amănunte, să vă semnalez cîteva expresii citabile pentru savoarea lor : **fățărie** (fățărnicie), **gonire** (poftă), **idolesc** (care crede în idoli), **desfătăcios** (supus plăcerii), **rodos** (cu rod), **turn al împăraților** (cel mai mare împărat), **a zilei incepătură** (dimineața), **adinciri de codruri, a ridica împăcare, a face solire**, și multe altele.

— Iar dacă adăugăm însușirilor poetice pe acelea de pictor, avem, în accepțiunea modernă a artei, un... creator total.

— Unicitatea acestei personalități (trebuie să vă spun că părintele meu a urmărit ani îndelungați să-i găsească un egal în culturile europene sau extraeuropene, fără să-l găsească însă) constă în faptul că nu a fost numai un foarte prolific și înzestrat **poet**, un **miniaturist** fără egal printre artiștii noștri populari, atît ca inspirație, colorit, expresivitate, cît și ca volum al creației sale (a lăsat circa 3 000 de miniaturi), dar a fost și un **creator de melodii** (pe care se cîntau versurile sale, melodii din care s-au putut culege mai tîrziu unsprezece, el neștiind să le noteze singur), a fost un harnic **copist și caligraf**, și, ceea ce nu trebuie în nici un caz omis, **un popularizator în Transilvania al operelor morale ale lui Anton Pann** și al altor autori de versuri și proză din Țara Românească. În fine, a fost un **culegător de folclor**, înglobînd în manuscrisele sale poezii care circulau în popor și pe care, pentru că nu cunoștea numele autorilor lor iar modestia sa nu-i permitea să lase să se creadă că ar fi ale sale, le-a transcris ca fiind „ale unuia din dascăli". Ce ziceți, mai cunoașteți de undeva un astfel de artist popular ?

— Există printre documentele rămase de la profesorul Onisifor Ghibu și oarecare amintiri despre viața lui Picu Pătruț ? E de presupus că un om cu atita personalitate nu a putut trece neobservat în satul său.

— Cînd părintele meu și-a desfășurat investigația din 1905 la Săliște, lui Picu Pătruț îi mai trăia un frate, care i-a furnizat amănuntele cuprinse în articolele din „Telegraful român". A trăit în reculegere și modestie, împărțindu-și viața între activitatea de creație și actele de caritate și de ridicare a conștiinței semenilor săi din Săliște și satele din jur. De la o vreme, s-a încetățenit obiceiul ca pe seară oamenii să se ducă la dînsul (veneau și din satele înconjurătoare) ca să-l asculte cîntînd și vorbind.

— Și astfel, Crisnicul din Săliște întărea conștiința națională a românilor asupriți de acviia din Viena, îndemnîndu-i la tărie fizică și morală, după singurele „modele" acceptate de stăpînire : martiriile creștinilor. Dealtfel, activitatea lui Picu Pătruț nu s-a oprit la Munții Sibiului. Corespondența lui, aflată în posesia Dv., arată că avea relații epistolare nu doar cu nordul Olteniei (se călugărise în Vîlcea) dar și cu Argeșul și cu Prahova. Înlesnindu-mi să cercetez pentru cîteva zile scrisorile, am observat cu surprindere și plăcere că în ciuda veșmintelor ei reculese, corespondența lui Picu Pătruț foiește de știri și evenimente de dincolo și de dincoace de Carpați...

— Printre corespondenții lui Picu Pătruț s-au numărat atît săliștenii călugăriți în țară (se știe că toate mănăstirile ortodoxe din Transilvania au fost distruse de stăpînirea austriacă în cursul tulburărilor religioase din secolul al XVIII-lea) cît și din cei plecați la Muntele Athos. Corespondența dintre anii 1833—1857 (sînt și scrisori nedatate) aruncă o lumină interesantă asupra relațiilor dintre oamenii rămași în sat și cei plecați peste munți, asupra respectului de care se bucura Picu Pătruț printre cei plecați, precum și asupra împrejurărilor din acele vremuri atît de tulburi pentru poporul nostru din toate regiunile locuite de el. Cînd se va scrie o monografie despre Picu Pătruț se va publica, desigur, și corespondența rămasă de la el.

— CÎND SE VA SCRIE O MONOGRAFIE DESPRE PICU PĂTRUȚ ! Afirmația dumneavoastră ar putea constitui titlul acestui interviu. Ei bine : cînd se va scrie, Octavian Ghibu, o monografie despre Picu Pătruț ? Cînd va ajunge acest țăran genial din Mărginimea Sibiului, acest mare creator popular al românilor, acest truditor pentru credința și unitatea națională în fața, în casa, în biblioteca, în sufletul cititorilor ? Se împlinesc aproape două decenii de cînd vă ocupați de această chestiune și zece ani de cînd Onisifor Ghibu v-a lăsat cu limbă de moarte o sarcină atît de prețioasă... MESAJUL lui Picu Pătruț. În contextul cultural actual, cînd marile valori ale artei sînt redate circuitului public în ediții exemplare, „neclintirea" dumneavoastră — iertați-mă că spun astfel — este de neînțeles. Se spune că ați predat un volum editurii „Dacia" din Cluj-Napoca. Se spune, sau este adevărat ?

— Să vă răspund pe rînd și, oricum, să vă arăt că nici pe departe nu poate fi vorba de o „neclintire" a mea.

Mai întîi, a scrie o monografie despre Picu Pătruț este un lucru care depășește forțele unui singur om. Chiar și părintele meu, care avea o cultură deosebit de vastă, multidisciplinară, s-a declarat depășit de o astfel de sarcină, după cum vedeți din textul pe care vi l-am dat spre a-l insera în pagina pe care o pregătiți, și pe care l-am utilizat ca „motto" la prefața lucrării despre care vă voi vorbi îndată. Pentru o monografie se cere colaborarea mai multor specialiști : istorici literari, lingviști, istorici de artă, muzicologi, teologi, istorici ai culturii. Iată deci că e un lucru greu de realizat, dar care pînă la urmă va trebui totuși făcut.

Apoi, efortul de a scoate la lumină opera lui Picu Pătruț e de dată foarte veche. Făcînd abstracție de cîteva lucrări cu caracter parțial publicate în cursul anilor, Onisifor Ghibu se înțelesese, în anii '30, cu Ioan Bianu să scoată împreună o lucrare, dar, intervenind moartea profesorului, proiectul nu s-a realizat. A urmat apoi un altul, în colaborare cu N. Cartojan, oprit și el de declanșarea războiului. Împrejurările de după război au fost de așa natură că nu s-a mai putut urni multă vreme din loc această chestiune, cu toate strădaniile părintelui meu, care a continuat să se ocupe de Picu. Abia în 1966 am izbutit, cu recomandarea Institutului de folclor, să încheiem — părintele meu și cu mine — un contract cu E.S.P.L.A. pentru publicarea unei lucrări reprezentative, cuprinzînd un studiu de 300 pagini și 150 de reproduceri în culori. Ar fi fost o primă ieșire masivă în lume — aș zice, de senzație. Din păcate, deși începuserăm să lucrăm (cîteva capitole sînt gata), viziunea editurii asupra caracterului lucrării a început să difere de a noastră, astfel că lucrurile s-au oprit pe loc. Am reluat ofensiva în 1973 cu prilejul unui simpozion și al expoziției de manuscrise organizate la sala Dalles, care au avut meritul de a alarma presa și o seamă de oameni de cultură care nu cunoscuseră pînă atunci chestiunea. Așa s-a ajuns la realizarea filmului documentar al regizorului Al. Sîrbu, după un scenariu al lui Ioan Alexandru și Paul Gherasim, turnat în 1976 ; așa s-a ajuns ca editura „Meridiane" să-mi propună un contract pentru o lucrare cu o prefață de 20 de pagini și cu 40 de reproduceri în culori după miniaturile lui Picu. În timp ce pregăteam această lucrare mi-a parvenit, în 1975, o propunere mai generoasă din partea editurii „Dacia", din Cluj-Napoca, pentru un volum mai amplu, cu un număr mult mai mare de reproduceri în culori și cu o selecție de versuri. Am acceptat-o cu bucurie și am obținut transferarea contractului de la „Meridiane" la „Dacia".

Am lucrat cu pasiune la acest volum-album (nu era vorba de o antologie, căci cuprindea doar a douăzecea parte din opera poetică și plastică a lui Picu), a cărui prefață am semnat-o împreună cu cumnatul meu, profesorul Crișan Mircioiu de la Cluj-Napoca. După obținerea tuturor aprobărilor de rigoare, lucrarea a fost trimisă la mijlocul anului 1977 în tipografie, la „Arta grafică", unde a fost culeasă și unde au fost executate toate clișeele color. Încă la începutul lui decembrie 1977 am făcut corecturile. De atunci au trecut patru ani și jumătate și cartea nu a mai ieșit, așa încît ceea ce m-ați întrebat dumneavoastră pot să vă întreb și eu : **„Se spune că am depus o carte în 1975 la Editura «Dacia». Se spune, sau e adevărat ?"**

— Explicații ?

— Îndemnuri și asigurări : să aștept, căci au intervenit unele dificultăți, nu e momentul dar va veni sigur, și tot așa mereu, de atîta vreme, de fapt, prejudecata gravă, că motivele biblice ar fi, chiar și arta creatorilor țărani... mistice. Adică Voronețul și Dragomirna și Sucevița, care au uimit Europa, și albumele de icoane pe sticlă care au făcut înconjurul lumii în triumf ! Este sleitor să vezi cum se uită mereu că marii creatori populari, ca și Picu Pătruț, au trăit în epoci de împilare și obscurantism, cînd motivul religios era numai o imensă alegorie destinată să alimenteze capacitatea de rezistență a poporului, să-i alimenteze speranța, puterea de a dăinui.

— Și totuși ! Ce faceți cu opera lui Picu Pătruț ?

— Mă gîndesc, uneori, ce s-ar fi întîmplat dacă volumul de care v-am vorbit ar fi apărut în librării. Am fi cîștigat cinci ani în strădaniile noastre de a descoperi lumii noi dovezi despre forța geniului poporului român din secolul trecut, în care a fost atît de apăsat. Cinci ani, în care prin opera lui Picu Pătruț puteam striga întregii lumi, cu mîndrie : uitați ce făceau țăranii români din Transilvania, pe care opresorii îi tratau cu atîta dispreț : trăiau, luptau, erau geniali !

Evident că nici o greutate nu mă poate face să mă îndoiesc în credința că pînă la urmă bunul simț va învinge și această chestiune va ajunge să fie adusă pe linia normală, aceea a valorificării moștenirii noastre culturale. Poate, chiar cu ajutorul dumneavoastră !

Sânziana Pop

Țin să mărturisesc că în acest lung interval de timp, în care, cu intermitențe destul de mari, am trăit într-o veritabilă intimitate sufletească cu el, m-am simțit mereu depășit de figura lui, părîndu-mi-se uneori că un condei, oricît de iscusit, nu este în stare să reconstituie în mod fidel o figură atît de deosebită de oamenii zilelor noastre.

ONISIFOR GHIBU

...Picu Pătruț din Săliște, țăranul artist de acum un veac, este printre altele și un apostol al neamului său. El are conștiința culturală a ginții, mai importantă, poate, decît conștiința politică, și el a lucrat stăruitor, cum lucrează și astăzi izvoarele carpatice, pentru desăvîrșirea acestei unități.

PAUL ANGHEL

Este în arta acestui mare artist rustic un sens al veridicului, al omeniei, al poeziei, al armoniei deopotrivă, care o innobilează, o ridică pe treptele înalte ale desăvîrșirilor.

Fără îndoială, momentul valorificării integrale a operei lui Picu Pătruț nu mai poate întîrzia.

VASILE DRĂGUȚ

Prin sensurile de conținut ale prestației sale, Picu Pătruț rămîne exemplul conștiinței noastre culturale active și unitare ; în condiții de oprimare și lipsă, pentru noi, astăzi, greu de închipuit, el exemplifică viabilitatea funcției culturale, forța cu care aceasta depășește dificultăți de granițe pentru a se manifesta ca funcție esențială a existenței unui popor.

MIRCEA TOMUȘ

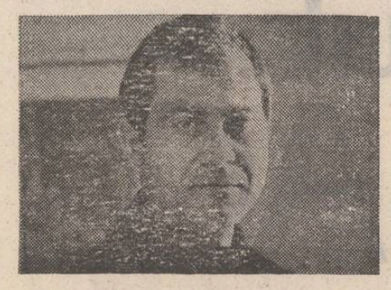

valeriu armeanu

Regula de trei simplă

Dacă stau și mă gîndesc bine,
două chestiuni au avut o semnificație deosebită
în viața mea, și anume, războiul
și faptul că într-o zi l-am ajutat pe intendent
să numere niște becuri,
cîteva linguri și niște ifose,
la ultimul articol ne încurcam reciproc,
o luam de la cap,
se făcea noaptea, noaptea săpam la un șanț,
dam o lopată, două, scuipam în palme,
scuipam în jur,
mă podideau lacrimile,
mă mai pocnea cîte-un bici ;
domnule sergent, domnule sergent,
începeam să strig,
a făcut lopata bube,
a făcut guturai,
el se uita la lopată
și spre mirarea mea,
constata că așa este,
dădea ordin să fiu luat între baionete,
să fiu dus cu lopata
la spitalul de boli contagioase
unde sînt doamne frumoase care văd totul la raze,
pe mine iar m-apuca plînsul,
nu plînge soldat,
mă ruga infirmiera,
nu plînge că se fac averse locale
și ne înfundă chiuveta,
dar eu nu mă opream, plîngeam,
plîngeam ca un bezmetic
de mi se înnodau lacrimile în barbă,
doctorul mă trimitea la cazarmă,
acolo mă judecau
și mă găseau vinovat pentru războiul cu turcii,
mă trimiteau în fața plutonului de execuție,
simțeam că mă înec de plînsul,
veneau soldații : cioflo, cioflo, cioflo,
cu cismele pline de lacrimi,
scoteau puștile, niște pușți lungi, lungi,
cît o zi neagră de post,
unii care mai muriseră odată,
spuneau că face o jumătate de zi
glonțul pe țeavă,
trăgeau dimineața în tine
și abia pe la prînz murea condamnatul,
erau, cum se spune,
pușți cu moarte întîrziată,
în fine, mă executau, mă spălau,
îmi citea popa la cap
apoi îmi scriau cu creionul chimic pe cruce :
„ moartea e o problemă
care se rezolvă prin regula de trei simplă".

Invocație

Fie-vă milă de viață
și de cei care mor,
pe un prag de ierburi
atîtea mame au plîns,
atît de frig e-n lume
și-atît de mult a nins,
fragilă epocă de subnutriți
care dau bună ziua încet,
de teamă să nu li se spună
că sînt apți pentru front,
voi care ați inventat abatoare
pentru cuvînt
și întreținеți cu praf de pușcă
obezitatea unei idei,
voi care credeți că pe planetă
pînă și viermii au dat faliment.
Ce anchilozã, Doamne
a pus stăpînire pe tot,
ce război între molii
îmi preface casa în scrum !
Ar mai fi ceva loc,
cît să ne naștem
și cît să murim într-o casă...
Cui am să-i spun
și cine mă va crede
că eu sînt fiul
unui foarte de treabă țăran
care a fost pe front
și-a avut trei copii,
el care n-a fluierat în biserici
și n-a strigat pe la primărie lozinci,
nici n-a depus demisii
la banca de nevoi,
el care toată viața lui
n-a întocmit nici un proces verbal...
Fie-vă milă de viață
și de cei care mor,
într-un mare muzeu din Anvers

există o pușcă mîncată de viermi,
e foame, e singe,
puțină viață și puțină moarte,
există călări impăiați
care ne-au iubit
cînd li s-a ordonat
și ne-au omorît
cînd n-am avut nici o șansă ;
aș fi vrut, de fapt, să vă spun
că mă simt bătrîn și singur,
ca vinul fiert în teasc,
că-mi este dor de sănii
și-mi este dor de cai
ce-au tulburat în goană
pădurea de mesteceni,
mi-e dor de o ninsoare
cum n-a mai fost de mult.

numai munți străfulgerați
cît nu-i trai și cît nu-i rai
nici luceferi nici mihai
numai doruri călătoare pre pămînt vindecătoare
tot întreabă ce ne doare.

ion burnar

Marmură nescrisă

Și tu frate al meu
care mai știi ține pămîntul
pe umeri
singurul de pe această planetă
care-și face din chip canale de irigații
în toate bogat înafara chipului său
statuie mișcătoare
sculptată de griu
care-și sapă numele
sub soclul pămîntului
și-vă cere iertare
că e în haine de lucru.

Cîntec pentru împăratul Avram Iancu

Nu-i odihnă cît nu-i țară
cît istoria-i uscată
într-o lume de ocară
nu-i istorie nu-i cum
cît nu zboară nici un drum
numai plînsem și șezum
cît nu-s oamenii-mpărați

Gramatică pentru istorie

Mai mulți istorici mai puțini țărani
meseria mea-i să am dușmani
mai puțini cai mai multe șei
oricum intrăm v-aduc în dar
dincolo de brevetul militar
o colivie fără de canar
oricum intrăm am impărați
doar cei ce au coroana
muntilor carpați
și cîți sînt trestii ginditoare
și propoziții neasupritoare.

Lege pentru emanciparea orașului

Este foarte cald șerpii au ieșit la soare
eu stau la umbra unui chioșc de ziare
mirosind amintirea cîlii de fin
vine meister breugel și mă crede
căzut peste decrementa unor imperii de vază
vine și istoria de ce
nu-nvăț să fiu mai mlădios
cînd trece peste mine cavaleria rusticana
vin niște picioare vin și niște capuri
vin inverșii zilei în sfîrșit
vine pămîntul și m-anunță
că pe cîmpia turzii griul s-a cules cu bine.

iulian moreanu

bunicul

Cînd s-a stins din viață, bunicul avea șaizeci de ani și-o zi. Nu-mi dădeam seama de ce lumea zicea că murise „de tînăr", pentru că arăta de parcă mai avea puțin și bătea suta, iar în ultimii doi ani nu mai putea nici măcar să se ridice din pat și să se ducă pînă afară, în spatele curții, unde ținea doi bivoli de ciini flocoși și răi pe care-i cumpărase mai de mult de la niște ciobani aflați în trecere prin sat și la care ținea mai mult decît la orice. În fiecare zi întreba de ei și-i spunea tatii ce, cît și cînd să le dea de mîncare, de parcă treaba asta nu era la îndemîna oricui și nu se putea face decît cu un anumit rost, pe care îl cunoștea numai el. Cu vreo săptămînă înainte de-a muri, bunicul l-a chemat pe tata și i-a spus să taie porcul, jumătate să-l dea la ciini („cite cinci kile pe zi, așa să faci, Nelule !") și jumătate să oprească pentru... Pentru ce, n-a mai zis, și nici tata n-a întrebat, s-a conformat și a făcut așa cum i se spusese.

Deci (deși nici acum lucrul acesta nu-mi e prea clar) bunicul s-a stins devreme, mult mai devreme decît alții, cu sufletul împăcat (cînd cu porcul, așa zisese : „Nelule, numai o voie să-mi mai faci"), cu ochii vii și mintea întreagă; doar dureri de nici un fel nu mai simțea, zicea mereu că se simte bine, că nu-l mai doare nimic și că în curînd se va da jos din pat ca să-și vadă ciinii. Țin minte că într-o zi i-am spus că dacă vrea, îi aduc eu ca să-i vadă, dar bunicul n-a fost de acord, m-a luat de mînă și mi-a zis : „Nu, băiete, nu, ciinii nu trebuie să-și vadă niciodată stăpînul bolnav, nici măcar să nu simtă asta !"...

Se adunaseră toate rudele (după ce cu o zi în urmă — de ziua lui, de care, atunci, nimeni nu și-a mai adus aminte, nici măcar el — părintele Grigore venise să-l vadă și stătuse cîteva ceasuri bune cu el în casa mare, unde fusese voința bunicului de a-și petrece „boala asta păcătoasă"), pe mulți nu-i văzusem niciodată pînă atunci, mă și întrebam chiar pe unde locuiau de nu-i mai întîlnisem pînă în ziua aceea, și după ce bunicul i-a privit pe toți într-un fel anume, pe care îl au numai muribunzii, i-a spus tatălui meu („Nelule, că tu ești ăl mai mare...") să caute pe nu știu ce poliță o cheiță și cu ea să deschidă o casetă care se afla chiar sub perna pe care își sprijinea capul. Tata a făcut și de data asta întocmai și din casetă a scos mai multe plicuri groase și o hîrtie împăturită ce răspîndea un ușor miros de mucegai sau parcă de medicamente, pe care bunicul i-a zis s-o citească cu voce tare. „Testa-ment...", a început tata silabisind primul cuvînt, hîrtia îi tremura în mîini și am simțit dintr-o dată că mi se face rău și somn, am ieșit din cameră nebăgat în seamă de nimeni și m-am dus în podul de deasupra grajdului. Am plîns ce-am plîns, apoi am adormit în fînul înțepător și mirosind încă aspru a flori sălbatice, de cîmp. Nu știu cît am stat acolo, uitat de toți — tot ce-i posibil să fi dormit o zi, două, sau poate chiar trei, pentru că atunci cînd m-am trezit și m-am dat jos, Băiatu' și Bărbatu', cei doi ciini ciobănești urlau de făcuseră spume la boturi și se smuceau în lanțuri mai-mai să se sugrume, iar bunicul stătea întins și dormea într-un coșciug dat cu lac care parcă plutea singur pe deasupra capetelor a patru bărbați dintre care unul era tata.

Așadar, murise, îl duceau la groapă și nu înțelegeam deloc de ce numai cîteva din rudele necunoscute îl plîngeau, iar cei mai mulți se prefăceau doar că îi ustură ochii și duceau în schimb, pe furiș mîinile la buzunare, cu o oarecare temere, ca și cum cine știe ce lucruri de mare preț aveau în ele și se temeau ca nu care cumva să-i buzunărească niscaiva hoți.

Aveam pe-atunci doisprezece ani și recunosc că nu înțelegeam destul de multe lucruri. De exemplu, un lucru pe care nu l-am înțeles în chiar ziua în care l-au dus pe bunic să se odihnească definitiv în cimitirul din deal, a fost marea veselie (aș zice — festivă) care a urmat la întoarcere, cînd bunica și o parte (numai) din rudele zîmbărețe care se tot căutau prin buzunare la fiecare pas au întins mesele pentru „pomana răposatului". Că părintele Grigore s-a îmbătat criță de ajunsese să se închine la — și să sărute fundul de mămăligă ca pe-o icoană, nu era de mirare, doar tot satul știa că așa făcea la fiecare înmormîntare sau botez ; dar, ce-i apucase pe toți, așa, ca la comandă foamea aia de lup ? Mîncau ca spartii, băgau lingurile în mai multe străchini deodată, să ia din toate, să nu le scape nimic, mîncau ca veniți de pe front, turnau în ei la țuică și la vin de-a valma, fără alegere și peste prisos și rideau din te miri ce, cu gurile pînă la urechi, să se prăpădească și alta nu. Ba, mai mult, la un moment dat s-au apucat să vorbească și despre bunic, lăudîndu-se care mai de care cu cotcăriile pe care știau că le făcuse răposatul la tinerețe, sau la care participaseră și ei împreună cu el : și țin-te risete pîn'la lacrimi și pahare desertate și „mai dă, țață Dolă o sticlă, că și lu' nea Gheorghiță îi cam plăcea..." iar bunica aducea imediat sticla cerută, și încă, una, și iar alta, cred că o costase o groază de bani, că doar bunicul nu avusese nici vie, nici pruni.

Și nici pe ea n-o înțelegeam deloc — rîdea laolaltă cu toți și prea (parcă intenționat) îi îndemna la vorbă turnîndu-le întruna în pahare își ștergea în fugă două lacrimi apoi revenea și doar din cînd în cînd își făcea drum pînă afară, rîdea mai departe și umplea paharele. Mi-era și silă și rușine, nu puteam să mă ating de nimic, și dacă ar fi fost după mine i-aș fi trimis acasă pe toți. Într-o vreme am vrut să mă urc din nou în pod și să mai dorm cîteva zile iar cînd m-oi trezi să-l găsesc pe bunic tot în patul lui din *casa mare*, și tot ce se întîmpla atunci să nu fie decît un vis, dar cînd am dat să mă ridic de la masă, tata m-a apăsat pe umăr și m-a ținut la loc pe scaun — „unde vrei să te mai duci *și-acum* ?".

Într-un tîrziu, mesenii au dat-o pe politică veche : că bine ar mai fi fost dacă nu știu ce personaj istoric ar fi reușit să ducă pînă la capăt nu știu ce începuse, că ăia cu colectivu' lor au scos viile și n-au mai pus nimic în locul lor de-a rămas pămîntul sterp, că uite, acu' ar fi nevoie de cai, da' dă unde dacă... și multe altele de care habar n-aveam, și parcă nici ei, pentru că doar ce începeau o propoziție și nu ajungeau s-o ducă pînă la sfîrșit — fie că uitau ce mai voiau să zică, fie că începea altul cu altceva, pînă cînd părintele Grigore s-a trezit brusc din beție și sărind de la masă de parcă voia să ajungă direct în sfintele ceruri a strigat : „Ho ! mai tăceți dracului de proști și de păcătoși ce sînteți, că mai vorbește omu prostii, da' nu ca voi, că prea v-a luat-o gura pe dinainte ! Mai bine să vărsăm o picătură pentru răposatu', că mare om de ispravă a mai fost la viața lui, și cu frica lui Dumnezeu, carele ne vede și ne-aude pe toți !" „Că bine le mai zici părinte, a zis unul, că dumneata, părinte, numai bine le zici, și pîn' la urmă ne duci pă toți acolo dă unde-am venit !" — și la cuvintele acestea, de parcă ar fi fost neapărată nevoie de ele, bărbații au vărsat cu economie cîteva picături pe podele de pe care bunica ridicase din vreme prejurile, iar femeile au început să bocească aducîndu-și aminte subit că bunicul — Gheorghiță nu mai era printre noi. Am plîns și eu, a plîns și tata, și au plîns de data asta cu adevărat și rudele pe care le văzusem mai devreme pipăindu-și buzunarele — a plîns aproape toată lumea.

Praznicul a ținut pînă noaptea tîrziu, dincolo de miezul nopții, bunica a pus și-a strîns masa

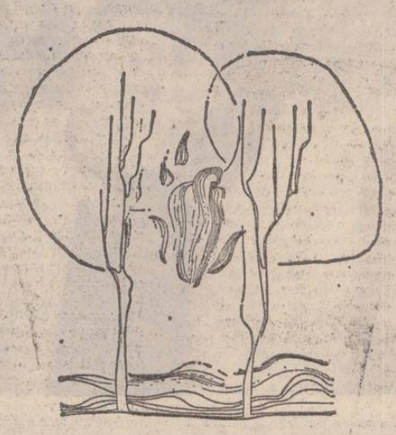

Desene de Călin Bălașa

la tot satul, și am avut chiar impresia că vreo cîțiva au venit în mai multe rînduri. Ultimul a plecat părintele Grigore, după ce s-a îmbătat de patru ori și tot de patru ori s-a trezit, înjurîndu-i de fiecare dată pe meseni ori pentru că aceștia o dăduseră din nou pe politică veche, ori din alt motiv pentru care a avut mereu dreptate. La plecare, bunica i-a pus în mînă o tîrnă în care așezase un cocoș rumenit, două șunci, o oală îndesată cu sarmale, o sticlă de țuică și două de vin : părintele a mai băgat apoi într-un buzunar de sub sutană o sută de lei, a zis „să fie primit" și „Dumnezeu să-l ierte !" și a plecat drept cu bradul, de ziceai că tocmai se trezise dintr-un somn de zece ore.

Rudele cele zîmbărețe, deși nu făcuseră mare lucru, arătau trase la față ca niște stafii, de parcă ele ar fi dus tot greul praznicului, au întrebat-o pe bunica cu jumătate de gură : „să te ajutăm cu ceva, țață Dolă ?", bunica o zis că nu e nevoie, strînge și aranjează ea tot, și rudele au dispărut în păcura nopții căutîndu-se prin buzunarele în care fosneau (încă, probabil) plicurile scoase de tata din casetă. După aceea bunica a zis că e și ea cam obosită, lasă „asta" pe mîine, și a dispărut („mă duc și eu să mă hodinesc oleacă") în *casa mare*. Atunci, după cîteva minute în care am rămas singuri în mijlocul camerei, în dezordinea aia de nedescris, pentru prima și ultima oară în viața mea l-am văzut pe tata înnegurîndu-se la față, a scrîșnit printre dinți o înjurătură neînțeleasă și s-a repezit afară, în spatele curții, de unde s-a întors cu cei doi ciini, de-abia reușind să-i strunească-n lanțuri. Îi vedeam în lumina becului de pe prispă, îi tot mingiia pe spinare și parcă le șoptea ceva la ureche, după care le-a desfăcut zgărzile și nici n-a apucat bine să le zică : „Șo, pe ei !" că aceștia se și pierduseră în întuneric, lătrînd și tropăind ca apucați de streche....

Am mai spus, aveam doisprezece ani și nu apucasem să înțeleg multe lucruri. Cum a mai fost și cel cu asmuțitul ciinilor — care nu s-au mai întors niciodată acasă; pe cine, și pentru ce ? A doua zi avea să se întîmple cel mai de neînțeles lucru : a murit părintele Grigore (și doar era și mai tînăr decît bunicul, și nici nu auzisem că ar fi suferit vreodată de ceva). Și atunci, cînd am aflat — de fapt a treia zi, pentru că în celelalte două zăcusem la pat bolnav de-o boală pe care n-au reușit s-o afle nici bunica și nici celelalte femei din sat care se pricepeau la tot felul de leacuri și descintece, mi s-a părut ca prin vis că aud niște urlete de ciini, undeva departe. I-am spus tatii să deschidă fereastra : „fii atent, auzi și tu ce aud și eu ?" Tata s-a aplecat peste fereastră și după ce a tras cu urechea, s-a întors mirat spre mine : „Și, cam ce-ai vrea să aud ?" „Cum ce vreau ? N-auzi niște ciini lătrînd ?" Tata s-a aplecat din nou peste fereastră. „Ba da, aud". „Și ?" „Și, ce-i cu asta ?" „Cum ce-i cu asta ?" aproape am țipat, și dacă tona aia de pături cu care eram învelit nu m-ar fi apăsat atît de tare încît nu eram în stare să fac nici o mișcare, cred că m-aș fi dat jos din pat fără să știu prea bine ce vreau să fac. „Ce să fie ? a zis tata calm și a închis fereastra. Orice om are în curtea lui un ciine, doi..."

dan ciachir

Deasupra vremii

Deasupra vremii e muzica
Dincolo de anotimpuri și
Munți
Peste roți umilite-n mișcare și
Frunzele zdrelite de amurg
Ce-nsingerează-n mine
Defunctele imagini
Cenușa vesperală
Veșmîntul feminin al mării și
Părul vîntului și finul fumului...

Seara

Cerul acesta acvatic
Cu fîntîni, cu grinduri albastre,
Melancolie de atic
Ori taină de femeie și astre,

Trecutul întreg îl absoarbe
Memoria prefăcînd-o în vid
Și mîinile mele curg oarbe
Prin timpul fluent și lichid

Timp

Prin brazi o pală de vînt
O deșirare sonoră de nouri
O melancolică surpare
În care se-mpotmolesc caii
Și putrezește-un cîntec
În ierburile ce-și ingină ritmul

Răscruci de drumuri
De duminici și gări
De femei impietrite-n zîmbet
Care dinaintea mării
Caută final

Vestire

Părul său plimbîndu-se prin oraș
Prin periferii și duminici
Peste rambleuri, terasamente, rampe ca
Fumul de țigară
Deasupra mării meditînd.
Un vînt ce iartă
Melancolia parcului neprihănită
Visează zburătorii prăbușiți
Și tinere zidiri
Țărînă cu miros de ploaie

elena marinescu

De două mii de ani...

De două mii de ani îmi sprijin tîmpla
de coama Carpaților ;
De două mii de ani îmi ascut glasul
de pietre ;
Mioriță mai sădește și-acum fluiere
la capul stăpînului ;
Manole încă mai seamănă Ane-ntre ziduri.
De două mii de ani strămoșii stau priveghi
la masa tăcerii,
De două mii de ani înalț copiilor această
nesfîrșită coloană.

Talazuri

Mi-e vara ca un cîntec de leagăn sădit
ling-o pădure ;
Îndelung priponite, adîncurile se ascund sub
ziduri și dorm ;
Privirea-mi înnoadă depărtările-n lacrimi.
Mi-e ceață.
Tu, peste praguri întins, îmi veghezi răsuflarea...
Adună-mi lumina pe care soarele nu mai e-n
stare s-o stringă !
Curăță-mi lespezile care mi-au închis morții
și marea !
Fă ca sufletu-mi să nu mai fie zvon de
ciutură seacă !
Aprinde-mi din nou vălul de sărbătoare pe
buze !

* * *

Mi-e vara ca un cîntec de leagăn sădit
ling-o pădure.

film

Destinația Mahmudia

Alexandru Boiangiu, unul dintre cei mai remarcabili documentariști, autor al unor azi „clasice" pelicule-anchetă **(Casa noastră ca o floare, Cazul D)** recidivează în filmul de ficțiune fără a-și trăda preferințele pentru zona generoasă a actualității, pentru o construcție dramatică ce va avansa fără ambiguități o concluzie didactică.

Ca și în precedentele filme de lung metraj — **Maiorul și moartea** sau **Un zîmbet pentru mai tîrziu**, eroul recentei premiere, **Destinația Mahmudia**, se află în fața unei **clipe de adevăr** ce îi modifică traiectoria profesională fără a-i afecta fizionomia morală.

Povestea tînărului pilot de avioane supersonice ajuns din cauza unei temporare maladii la mansa unei rable ce „prăfuiește" cu fosfați hectarele unui I.A.S., încearcă să sugereze dimensiunile conștiinței unui subiect eșec. Dar aparenta blocare a unui destin de excepție se dovedește a fi înșelătoare și atît scenaristul (pilotul-scriitor **Doru Davidovici**), cît și regizorul încearcă să ne convingă firesc, simplu, fără emfază că fiecare personaj are forța interioară traversării momentelor de cumpănă. Din păcate, demonstrația rămîne valabilă doar pentru personajul principal (interpretat excelent de un actor puțin răsfățat de cineaști, dar cu un temperament dramatic bine reliefat, **Eusebiu Ștefănescu**), celelalte figuri din perimetrul noului „aeroport" purtîndu-și mai departe semnul neîmplinirii marcat în amîntiri melodramatice, gesturi obosite sau decorative cochetării (căpitanul, medicul, profesoara de desen).

Alte personaje (secretarul de partid, tînărul mecanic) devin suportul unor deja văzute ecuații moralizatoare, leitmotive caracterologice întîlnite și în alte pelicule pentru completarea unor scheme ușor previzibile.

Din film nu lipsesc cîteva autocitate **(Mahmudia**, de pildă), forțat și mobil racordate la intențiile didactice ale peliculei. Incontestabil, vocația autenticului îl salvează deseori pe cineast din capcana literaturizării, deși uneori zona actualității devine parcă un argument pentru „felii de viață" înregistrate fără forța necesară de transfigurare artistică.

Glazura unui realism de tip documentar rămîne așezată pe o construcție narativă destul de limitată ca resurse și efecte expresive (flash-uri repetate simbolizînd nostalgiile zborului în stratosferă, nivelul modest al dialogului, imagini reluate cu insistență în cursele avionului utilitar). De altfel, imaginea (operator : **Gabriel Cobasnian**) înregistrează, destul de cuminte, decoruri și costume corecte elaborate îngrijit **(Dorina Șortan, Oltea Maria Ionescu)** într-o ambianță sonoră lipsită de acuratețe **(Daniel Rusu)** cu o muzică adecvată **(Marius Pop)**, dar nu lipsită de tentația nejustificată a șlagărului.

O distribuție fără nume consacrate, cu un aport deloc ieșit din comun, completează genericul unei producții medii, mai mult declarative decît introspective, situată pe o linie de rezistență prea bine cunoscută.

CĂLIN STĂNCULESCU

P. S. În cadrul programelor Cinematecii române este inclusă din această săptămînă o bogată și diversă retrospectivă a filmelor realizate de studenții de la I.A.T.C., alcătuită de Arhiva Națională de Filme în colaborare cu catedra de regie a Institutului de artă teatrală și cinematografică. Pentru oricare dintre pasionații filmului românesc aceste programe rezervă surprize interesante, incitante elemente de comparație cu opera postuniversitară a majorității cineaștilor noștri.

plastică

Situații și ipostaze

La o primă privire această nouă expoziție a lui **Sorin Ilfoveanu** ar propune o modificare de direcție în preocupările artistului. El apare aproape exclusiv concentrat asupra unor aspecte — multe, dacă nu chiar majoritatea, de extracție livrescă — ale vieții cărora le propune o reinterpretare sugestivă. Celălalt Ilfoveanu, al naturilor moarte delicate, proiectate pe fundaluri somptuoase, al peisajelor schițate rapid, cu tușe nervoase, indicînd sumar dar semnificativ forme de o discretă poezie al portretelor sugerate în cîteva linii scufundate într-o materie opulentă, al schițelor ușor naive — ușor ironice după natură, pare a fi rămas în umbră. Sătul de experiența directă, de contactul retinei cu realul, el pare să se fi decis a reconstrui imagini după descrierile altora. A descoperit cîteva nuvele de Akutagawa („Hoții", „Raschomon"), a frecventat unele texte ermetice, s-a lăsat entuziasmat de Gabriel Garcia Marquez („Fantastica și trista poveste a Candidei Erendira și a nesăbuitei sale bunici") și de proza lui Dinu Săraru („Niște țărani"). În ce măsură interpretările lui Ilfoveanu sînt sau nu aderente la scrierile respective nu este greu de descifrat. Pictorul nu are, sînt convins, vocație de ilustrator. Cum de altfel nu au mulți artiști remarcabili ale căror exercitări, constante sau întîmplătoare, în domeniul ilustrației de carte, au stîrnit elogii tocmai datorită îndepărtării, interpretată ca o remodelare personală, de la spiritul, uneori chiar de la litera, textului. În toate scrierile citate Ilfoveanu încearcă a descifra o proiecție a propriului eu, ignorată poate. Situațiile din proză devin pentru el ipostaze personale

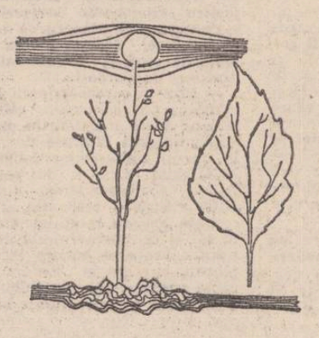

Desigur că diversitatea narațiunilor a antrenat și o diversificare a reprezentării acestor ipostaze. Iată motivul pentru care **reimaginarea de impresii** a lui Ilfoveanu este chiar o **imaginare**. Și cum textele la care ne-am referit au legături solide în real, reimaginarea respectivă rămîne între cadrele acestuia. Nu se deplasează în fantastic ; limitele sale sînt orizonturile cunoscute și frecventabile cu privirea.

Cu alte cuvinte nu asistăm la nici o schimbare de direcție în pictura lui Ilfoveanu. Expoziția de la Galeriile „Simeza" marchează un moment de concentrare în jurul unei tematici legate de momente existențiale netraversate de pictor și „redescoperite" mediat. Stimulul a venit dinafară. În ciclurile „Muzicanții" și „Nomazii", în pofida referințelor livrești, ne întîlnim cu „fragmente" posibile de trăire, surprinse de autor în maniera sa specifică, discretă și vag ironică, sentimentală, cu un ușor parfum exotic. Multe imagini oscilează între candid și grotesc. O simplă deplasare de accente (desen la „Hoții", de Akutagawa) ar fi suficientă pentru căderea în caricatural, în banalitate. Cu abilitatea-i cunoscută, Ilfoveanu ocolește această posibilă situație. Ne propune imagini a căror semnificație este construită cu subtilitate. În ipostazele personajelor din pînzele și desenele sale am putea fi tentați să ne descoperim chiar pe noi înșine.

Grigore Arbore

MĂRTURII PENTRU MEMORIA UMANITĂŢII

CENTENAR NICOLAE TITULESCU

Cei ce încearcă astăzi — la 100 de ani de la naşterea lui Nicolae Titulescu — să definească personalitatea marelui dispărut, a unui om şi a unei opere, bineînţeles integrîndu-l contextului social-politic în care a trăit, cu toate luminile şi umbrele sale, cu toate limitele şi inerţiile acesteia, identifică în aprecierile făcute de contemporanii săi elemente de cel mai mare interes pentru înţelegerea impactului pe care omul politic şi diplomatul român l-a avut în epoca sa.

Indiscutabil, Nicolae Titulescu a exercitat asupra tuturor marilor săi contemporani, politicieni, juriştI, economişti, o fascinaţie cu totul deosebită.

A spune din nou astăzi că fascinaţia pe care Nicolae Titulescu a exercitat-o asupra contemporanilor avea — dincolo de tot ceea ce era farmec personal, capacitate de atracţie şi forţă de seducţie — determinări infinit mai complexe, ni se pare o necesitate.

Propria-i contemporaneitate îi recunoaşte lui Nicolae Titulescu rolul de **exponent de excepţie, pasionat şi tenace al intereselor româneşti în arena relaţiilor internaţionale interbelice**.

Născut la şcoala marilor aspiraţii ale propriului popor şi educat în spiritul generoaselor idealuri ale umanităţii, Nicolae Titulescu avea să impresioneze deopotrivă pe contemporanii săi prin capacitatea de a fi **un european**, un om care a trăit toate marile drame ale continentului şi care a gîndit problemele sale prezente şi viitoare cu o acuitate şi o dăruire totală.

Nevoia structurală de pace a poporului român a proiectat prin Nicolae Titulescu una din expresiile sale de cea mai mare relevanţă ; gîndirea şi acţiunea sa în numele şi în slujba acestui ideal îl consacră în amintirea contemporanilor ca un **herald al păcii.** Conştiinţa necesităţii servirii păcii prin drept îl recomandă posterităţii pe Nicolae Titulescu ca un **om al legii, un slujitor al dreptului şi moralei internaţionale**.

Nicolae Titulescu avea să-şi confirme şi să-şi reconfirme timp de peste două decenii calitatea sa de **luptător pentru pace, ideea** şi acţiunea în acest sens sintetizînd într-o operă de o identitate inconfundabilă.

Nu a existat rană a începutului de secol,

Titulescu

suferinţă a popoarelor continentului nostru, ca şi a altor colţuri de lume, care să nu facă să sîngereze conştiinţa lui de mare sensibilitate, căci Nicolae Titulescu a fost **un umanist, un democrat.**

Instalarea regimurilor totalitare în Italia mussoliniană şi Germania hitleristă, generînd cea mai mare epidemie mentală a tuturor timpurilor, avea să facă din Nicolae Titulescu **un antifascist convins,** glasul şi acţiunea sa constituindu-se într-un **apel la raţiune şi responsabilitate politică.**

Încrezător în destinul umanităţii, în capacitatea acesteia de a-şi identifica şi urmări drumul propriei deveniri progresive, Nicolae Titulescu a proiectat, în contemporaneitatea sa dezorientată şi anxiotică, o expresie de **mare realism şi autentic optimism.**

Nicolae Titulescu se adaugă astfel, cu un loc distins, în galeria luptătorilor pentru idealurile poporului nostru, servindu-l prin implicare intimă şi angajare viguroasă în tot ceea ce-i priveşte destinele.

Toţi cei ce l-au cunoscut — la tribuna parlamentară, în sala de cursuri, în aula academică, sub cupola marilor instituţii internaţionale — au considerat **întîlnirea cu Nicolae Titulescu un privilegiu.**

Memoria contemporanilor prezervă impresiile profunde pe care — **inteligenţa fulgurantă, enciclopedismul cunoştinţelor sale, logica sa exemplară, spiritul şi rafinamentul său, capacităţile oratorice, puterea de muncă, disciplina interioară, intuiţia sa adînc pătrunzătoare, vizIunea sa larg cuprinzătoare, înţelepciunea şi realismul judecăţilor şi actelor politice, credinţa şi fermitatea** cu care îşi apăra punctele de vedere, **lealitatea şi demnitatea, marele preţ pe care-l punea pe prietenie, respectul de care era capabil** faţă de cei mari şi faţă de cei mici, consideraţi ca egali — le exercitau asupra tuturor celor care, întîlnindu-l, aveau să fie marcaţi pentru o viaţă de capacitatea-i politică şi intelectuală, de cristalinitatea morală şi de farmecul său indicibil. Deasupra tuturor acestor atribute şi dincolo de ele, dacă ar fi să alegem unul singur, am spune că Nicolae Titulescu a fost **o adevărată conştiinţă românească, una din preţioasele contribuţii de conştiinţă românească la conştiinţa universală a veacului nostru.**

Contribuţie pe care noi, cei de astăzi, o descifrăm din perspectiva unei epoci, la dimensiunile unui moment omagial, exprimînd de fiecare dată respectul şi preţuirea datorate luptătorilor pentru marile idealuri ale poporului român.

George G. Potra

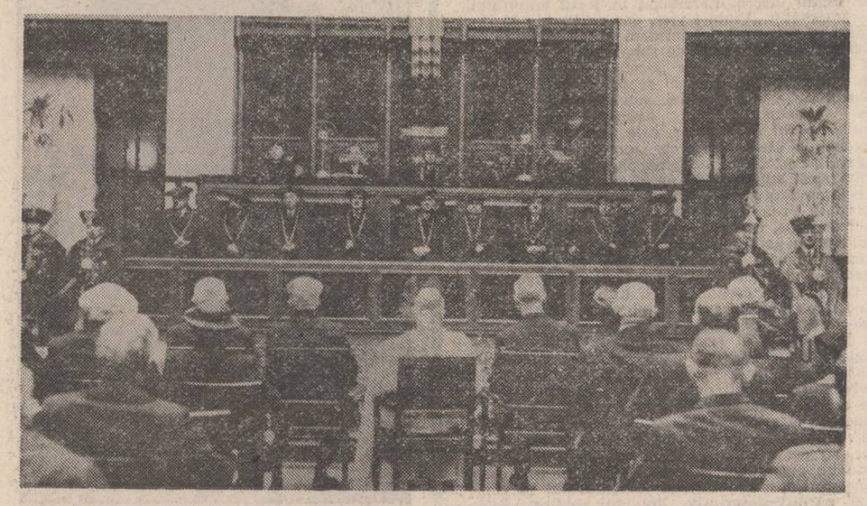

Bratislava, 19 iunie 1937. Aspect de la ceremonia în cadrul căreia Universitatea Komensky a acordat lui Nicolae Titulescu titlul de doctor honoris causa.

Roma, 27 octombrie 1930. Şedinţa inaugurală a celei de-a XX-a sesiuni a Academiei Diplomatice Internaţionale. În prezidiu, vicontele de Fontenay, preşedintele A.D.I., ambasador al Franţei ; Nicolae Titulescu, preşedinte al celei de-a XI-a Adunări a Societăţii Naţiunilor, vicepreşedinte al A.D.I ; A.F. Frangulis, secretar general pe viaţă al A.D.I., ambasador al Greciei.

Oxford, 3 mai 1930. Nicolae Titulescu împreună cu istoricul român Nicolae Iorga, după ceremonia acordării de către Universitatea din Oxford a titlului de doctor honoris causa marelui savant român.

Thoiry, iulie 1930. Nicolae Titulescu împreună cu membrii Comisiei de cooperare culturală internaţională de pe lîngă Societatea Naţiunilor. În rîndul întîi, printre alţii, Albert Einstein, Gilbert Murray, Paul Painlevé, Paul Valéry, George Oprescu.

Bucureşti, 22 iunie 1934. Primirea lui Louis Barthou la Academia Română. În asistenţă, printre alţii, Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, Dimitrie Gusti.

„A spune că Titulescu a fost un mare om politic înseamnă să afirmăm un fapt pe care astăzi nimeni nu ar putea să-l mai pună la îndoială.

Vederile sale în materie de politică externă au fost limpezi ca o axiomă".

C. I. PARHON

„Era democrat din tot sufletul şi cei din generaţia mea fără îndoială că îşi amintesc de controversele lui cu dictatorii pe care-i combătea fără milă. /.../ Anii s-au scurs, am trăit un război atroce care a răscolit lumea. Aceasta nu împiedică, de cîte ori vizitez Palatul Naţiunilor, să mi se pară că zidurile mai transmit încă ecoul discursurilor lui Titulescu. Acest om de o vioiciune fremătătoare a marcat puternic epoca sa şi a lăsat o traiectorie luminoasă pe cerul Genevei".

THANASSIS AGHNIDES
om politic şi diplomat grec, fost subsecretar general al Societăţii Naţiunilor

„Trăsăturile caracteristice ale figurii lui Nicolae Titulescu pe plan politic îmi par a fi : amploarea vederilor sale, receptivitatea sa în a înţelege opiniile divergente sau contrare celor pe care le susţinea şi siguranţa judecăţii sale în a discerne elementele permanente şi elementele efemere pe care le comportă fiecare situaţie. În felul acesta, la societatea Naţiunilor el reprezenta nu numai guvernul român din acea vreme, ci însăşi România.

Titulescu a fost un mare român şi, în acelaşi timp, una din figurile cele mai eminente ale vieţii internaţionale a epocii sale".

PABLO DE AZCARATE Y FLOREZ
om politic şi diplomat spaniol, fost secretar general adjunct al Societăţii Naţiunilor

„Mi s-au cerut şi mie cîteva amintiri despre acest om extraordinar, care a fost parcă readus din umbrele morţii, la lumina zilei, de către înseşi nenorocirile ţării sale. «Să-l reînviăm pe Titulescu !» Acesta a fost strigătul românilor de pretutindeni, atunci cînd s-a arătat adevărul pe care dînsul nu l-a pierdut din vedere... S-a dovedit acum, cît de necesară este pentru o ţară mică, minunea de a fi produs un om capabil să gîndească la fel cu cei care conduc mecanismul de stat al ţărilor mari, adică pe un plan cu totul deosebit de acela al unei mici gospodării. /.../

Omul politic fără partid a raliat toate partidele la politica sa ; iar omul singuratic, omul fără copii, se bucură astăzi de o mare posteritate superioară".

MARTHA BIBESCU

„Da, Titulescu este cea mai strălucită inteligenţă ce am întîlnit-o în viaţă. Un fel de întrupare a inteligenţei, înţeleasă cu arhetip. /.../. Avea Titulescu un dar de a defini, o eleganţă şi o economie a expresiei, pe care n-aş putea să le compar decît cu ale filosofului Bergson. /.../. Nu cunoştea decît un singur ţel, acela al salvgardării păcii. În faza de-atunci a evoluţie., şi-n condiţiile momentului, Titulescu se străduia să dea un caracter cît mai monolitic Micii Înţelegeri, căci numai un asemenea organism i se părea că ar putea în imprejurările ceasului să asigure interesele statelor mici, aşezate în poarta imperialismului nazist /.../. Titulescu era totdeauna în căutarea unor formule, ce puteau să devină lozinci îndrumătoare. El îşi pregătea şi îşi netezea formulele cu o răbdare şi cu o rîvnă de şlefuitor de diamante. Le încerca de-o mie de ori toate nuanţele, reflexele, umbrele, pînă cînd formulele începeau să palpite prin propria lor lumină. /.../. Titulescu, ca orice mare diplomat, îşi rezerva o anume libertate a mişcărilor — expunerile sale, zic, se mişcau pe această linie. Aşa gîndea Titulescu /.../. În eşafodajul ideilor sale, totdeauna îndrăzneţe, el punea o uluitoare precizie şi prudenţă juridică, şi încă o dată, o excepţională pasiune a formulării".

LUCIAN BLAGA

„Acest ministru de externe al României, cu maniere impetuoase, are o minte lucidă. Este impulsiv în discursuri, dar metodic în acţiuni. Raţionamentul său, adesea paradoxal, se bazează pe texte şi pe stăpînirea deplină a dreptului internaţional ! /.../ Nicolae Titulescu îşi depăşea întotdeauna interlocutorul".

LÉON BLUM
om politic francez, prim-ministru (1936—1937)

„Titulescu ! Cele patru silabe ale numelui său sonor au umplut istoria diplomatică de după război. El a fost unul din marii oameni ai României, unul din marii oameni ai Micii Înţelegeri, unul din marii oameni ai Genevei şi, pentru a spune totul, unul din marii oameni ai Europei. /.../ El a fost cel mai strălucit, cel mai dinamic dintre cei care au vrut să construiască o Europă nouă, bazată pe egalitatea puterilor şi pe respectul tratatelor. Cînd norii au suit la orizont, el a fost unul dintre primii care a înţeles şi primul poate care a vrut să ridice un dig contra inundaţiei care se anunţa".

RAYMOND CARTIER
ziarist francez, redactor şef la „l'Echo de Paris", „l'Epoque" şi director la „Paris Match"

„Sînt extrem de numeroase capitolele activităţii acestui prodigios diplomat care ne uluia pe toţi cei prezenţi la Geneva. Ceea ce am admirat cel mai mult la Titulescu a fost străduinţa sa neîntreruptă pentru a se căuta organizarea unui sistem de relaţii internaţionale bazat pe echitate, egalitate şi respect reciproc. Din păcate, Liga nu a reuşit decît în prea mică măsură să aducă la îndeplinire ţelurile pentru care a fost creată. Acest imbroglio istoric nu poate diminua însă meritele celor care — în mod sincer şi perseverent, cum au fost Herriot, Briand, Barthou, Titulescu — au vrut să aşeze naţiunile într-un sistem de siguranţă care să le ferească de spectrul războiului. Apreciez că acţiunile lui Titulescu au fost menite să anime la Liga Naţiunilor o rezistenţă, o solidaritate şi o atitudine hotărîtă împotriva agresiunilor fasciste şi a războiului".

RENÉ CASSIN
jurist, om politic şi diplomat francez
Premiul Nobel pentru pace (1968)

„Mă gîndesc adesea şi astăzi la geniul diplomatic al lui Titulescu. Era un foarte mare jurist şi avea şi viziunea viitorului... Dacă Europa ar fi ţinut seama de politica pe care o preconiza el, desigur că alta ar fi fost soarta ei. Titulescu, care-şi iubea ţara mai presus de orice, a spus o dată : «Se zice despre mine că sînt ministrul Europei. Din păcate, nu sînt». Păstrez amintirea lui Titulescu ca pe aceea a unui mare prieten şi-mi pare bine că am fost între cei care au susţinut alegerea şi realegerea lui ca preşedinte al Ligii Naţiunilor. Nimeni pînă azi nu a avut onoarea de a fi de două ori preşedinte al unui asemenea for. A fost, poate, cel mai mare diplomat al timpului său".

A. F. FRANGULIS
om politic şi diplomat grec, fost preşedinte al Academiei Diplomatice Internaţionale

„Nu l-am cunoscut prea de aproape pe Nicolae Titulescu, neavînd decît puţine relaţii cu lumea politică, însă îmi aduc aminte cît eram de mîndru ca român văzînd c-o lume-ntreagă admira şi omagia acest suflet generos, această inteligenţă sclipitoare".

GEORGE ENESCU

„S-a vorbit mult despre destinele extraordinare. Cred mai curînd că e vorba de destinul oamenilor de a deveni într-o bună zi căpitani de vas, purtînd la înălţime, împotriva furtunilor, pavilionul ţării lor, şi că geniul lor, mai puternic decît furtuna, triumfă asupra tuturor vicisitudinilor. Titulescu ! /.../. Cum se întîmplă adesea marilor cetăţeni, cum i s-a întîmplat unuI Demostene, Titulescu a fost alungat de la putere, unde prezenţa lui ar fi fost atît de utilă. Oamenii de stat nu păreau să înţeleagă pe vremea aceea că trebuiau să înfrunte «cea mai mare epidemie mentală care s-a manifestat din Evul Mediu încoace». Titulescu a înţeles acest lucru /.../. Amintirea lui Titulescu este de o pregnanţă covîrşitoare. Pînă la sfîrşitul vieţii, inteligenţa acestui mare om a strălucit cu nestinsă putere".

CHARLES HENRY
diplomat francez

„Om uimitor, care nu a avut şi nu va avea niciodată pereche".

EDOUARD HERRIOT
om politic francez, prim-ministru (1924—1925 ; 1926 ; 1932)

„A fost un mare diplomat, unul dintre cei mai iluştri ai perioadei dintre cele două războaie mondiale. El a fost printre puţinii diplomaţi care şi-au dat seama — în condiţiile venirii lui Hitler la putere — de faptul că numai măsuri colective ale tuturor statelor europene, bazate pe o înţelegere între Uniunea Sovietică, Franţa şi Marea Britanie, puteau bara drumul războiului. Titulescu nu era numai un doctrinar, ci şi, de asemenea, un om de acţiune, care milita cu pasiune pentru ideile sale. (...). În ceea ce priveşte raporturile dintre România şi U.R.S.S., Titulescu a înţeles necesitatea existenţei unor relaţii normale nu numai pe plan diplomatic. El a militat cu seriozitate — m-am convins — pentru pactul de asistenţă mutuală între ambele ţări".

MAXIM MAXIMOVICI LITVINOV
diplomat sovietic
Comisar al poporului pentru afacerile externe al U.R.S.S. (1930—1939)

„Cu tot aspectul său surizător, Titulescu are mînă de fier şi a impus puternica sa personalitate Adunării, care a urmat fără şovăire ritmul ce i-a impus. De aceea, noi considerăm că regulile Societăţii Naţiunilor în alegerea preşedintelui, care cer ca preşedintele să fie schimbat la fiecare adunare, sînt greşite. Titulescu trebuie, în însuşi interesul Societăţii Naţiunilor, să fie preşedinte permanent sau cel puţin ales pe un număr de ani.

Sînt fericit să aduc omagiul meu unui om, în care adînca dragoste de ţară se îmbină aşa de armonios cu un leal devotament pentru Societatea Naţiunilor".

PHILIP NOEL-BAKER
om politic britanic,
Premiul Nobel pentru pace (1959)

„Situaţia pe care o ocupa Titulescu, autoritatea de care se bucura, reputaţia pe care şi-o dobîndise, inteligenţa sa, resursele sale, uimitoarea vivacitate a spiritului său, acel amestec de fermitate şi de supleţe care îl caracterizau, totul făcea din el un om politic de clasă internaţională — şi de cea mai înaltă clasă. Strîns legat de interesele ţării sale, aşa cum este legată iedera de arbore, prestigiul lui depăşea cu mult frontierele României. Se poate spune că Titulescu a fost unul din marii oameni politici ai acelor timpuri".

WLADIMIR d'ORMESSON
diplomat şi scriitor francez

„Nicolae Titulescu credea în pace. Nicolae Titulescu credea în necesitatea şi posibilitatea unei înţelegeri între popoarele lumii. Cred că sîntem cu toţii de acord că astăzi, mai mult poate decît în trecut, noi avem nevoie de asemenea oameni de stat. Eforturile lui Nicolae Titulescu, eforturile tuturor acelora care împărtăşeau sentimentele şi convingerile sale, aceste eforturi nu au fost suficiente pentru a rezista forţelor care atunci împingeau lumea spre război. Aceasta este o lecţie pentru noi, dar lecţiile pe care le învăţăm nu micşorează cu nimic calităţile sale ca om şi ca spirit care şi astăzi sînt pentru noi un model".

PIER PASQUALE SPINELLI
fost director al Naţiunilor Unite pentru Europa

„Va trece multă vreme pînă cînd amintirea lui se va şterge din mintea poporului român, pentru că va veni vremea cînd România se va ridica şi va avea nevoie de întreg ajutorul ce i-l pot da fiii ei. Şi atunci, aceia dintre noi, care nu au uitat ce a făcut, a gîndit şi s-a străduit să facă Titulescu, îl vor glorifica, ca pe unul din cei mai mari bărbaţi politici ai României".

WICKHAM STEED
om politic şi publicist britanic

„Nicolae Titulescu avea o fecundă imaginaţie diplomatică. El nu făcea politică clasică, ci imagina mereu, avînd o viziune dialectică asupra evoluţiei lumii.

Nicolae Titulescu avea o judecată perfectă asupra viitorului. A fost, poate, singurul om care în acele vremuri a prevăzut cursul istoriei. Titulescu a înţeles că viitorul aparţine păcii şi a fost omul care a făcut mari eforturi pentru colaborarea dintre Est şi Vest, considerînd în acele timpuri tulburi că pacea este posibilă şi că ea trebuie dobîndită".

GENEVIÈVE TABOUIS
ziaristă franceză

„Trăia furtunos, mîinile sale se ridicau şi se coborau într-un ritm care era un grai. Puterea sa de muncă era inepuizabilă. Mulţumirea de a-şi dobîndi dreptatea şi-o sprijinea deopotrivă pe erudiţia juridică şi pe sensibilitatea sa remarcabilă.

Pentru nimic în lume nu şi-ar fi schimbat convingerile. Totul pentru drepturile României! El a ajutat-o cu atîta voinţă laborioasă să şi le cîştige. Devenise apărătorul de neclintit al acestei cauze.

Cel care se indigna atît de mult în faţa lipsei de recunoştinţă pentru adevăraţii patrioţi, nu bănuia că el însuşi avea să fie alungat într-o zi din altarul familial în care trăiesc, în patria lor de totdeauna, marile umbre celebre odinioară şi care trebuie să-i rămînă patriei sfinte pentru totdeauna. O, Titulescu !".

ELENA VĂCĂRESCU

Aura romantică și visul fantastic (X)

Atit de sugestivă, conținind adevăruri revelatoare, definiția propusă de G. Călinescu cu privire la structurile narative ale romanului **Geniu pustiu** nu trebuie totuși absolutizată, acceptind-o ca pe o dogmă. Astfel, ideea că prozatorul este interesat să spună „citeva adevăruri lungi, însă nu despre lumea obiectivă, ci despre aceea a închipuirii sale", comportă, îndrăznim să credem, nuanțări nu lipsite de importanță. Este de făcut observația că în ciuda profundei impresii de ficțiune pură, imaginarul eminescian nu numai că nu apare ca un produs „ex nihilo" ci, totodată, tinjește neîntrerupt la dobindirea unei baze de susținere realist-narativă, în înțelesul fenomenal al noțiunii. Nu intenționăm a glosa din unghi discret paradoxal în jurul enuntului paradigmatic „Viața-i vis", dar se cuvine să reținem că între cei doi termeni nu se instituie în nici un caz un raport de subordonare, în sensul că cel de-al doilea l-ar „desființa" pur și simplu pe cel dintîi sub raportul determinării obiective, la urma urmei, sub raportul existenței fundamental (în accepție hegeliană) realiste. Mai mult chiar, este necesar să facem precizarea elementară că „teoria" eminesciană legată de proiecția imaginarului în spațiul visului sieși suficient ca narațiune presupune înțelegerea faptului că numai permanenta atenție acordată realului îi dă temei, o legitimează. Simplu spus, aceasta explică autenticitatea spațiului epic general, inclusiv și mai ales atunci cînd totul se sublimează în ceea ce s-ar putea numi poveste de viață trecută în vis. Sigur, nu e cazul să se creadă că G. Călinescu nu s-a gîndit la toate acestea dînd curs memorabilei sale definiții, devreme ce, cum s-a văzut încă de la început el este acela care face observația atit de surprinzătoare că **Geniu pustiu** „înfățișează întiia încercare serioasă înainte de Rebreanu (să-l uităm, totuși, pe Slavici ?, n.n.) de a viri viața ardelenească, orășenească, țărănească și eroică, totodată, în literatura română". Revenirile la aserțiunile călinesciene, așadar, au drept scop evitarea spiritului fetișizant cînd ne propunem să relevăm modul în care concepe Eminescu funcția imaginarului în context narativ-descriptiv, implicit analitic. Este, fără îndoială, un mod de înțelegere prin definiție deschis ; marele scriitor nu se arată niciodată interesat de a experimenta doar în sine și pentru sine imaginarul, oricare ar fi contextul tematic și oricare ar fi intențiile demonstrative. Dacă pînă la episodul cuprinzînd tentativa de sinucidere a lui Toma Nour, substructurile realiste ale imaginarului vizau mai ales determinarea atentă a cadrului narativ prin apel la descripția minuțioasă, chemată a sugera semnificativele relații, cel mai adesea disjuctive, dintre mediul social și psihologia personajului, următoarele secvențe ale romanului dovedesc surprinzătoare deschideri spre imaginea obiectivă, nemijlocit realistă, în ordine social-istorică, a existenței. Și ceea ce ni se pare cu adevărat demn de subliniat stă în faptul că o asemenea schimbare a unghiului de abordare epică nu este incompatibilă cu plonjonul în imaginarul de factură oniric-fantastică. Dimpotrivă punctul de vedere inițial, „Viața-i vis", își exercită și acum prerogativele, fiind, cum vom vedea, învestit cu funcția de a potența marile sensuri existențiale degajate de evenimentele narate.

Dar înainte de a investiga partea de biografie a lui Toma Nour legată de evenimentele revoluției transilvănene de la 1848, să spunem cîteva cuvinte despre scurtul pasaj în care evoluează eroul după ce, grație vîntului care deschide ferestrele odăii, el scapă din ghiarele morții prin asfixiere. Este necesar să facem acest popas nu numai pentru că pasajul explică, psihologic, întreg comportamentul lui Toma Nour de aici incolo, ci și pentru că ne aflăm în prezența unor interesante simptome ale spiritului analitic eminescian. Nepierzînd din atenție că în manuscrisul romanului, după episodul tentativei de sinucidere, figurează o strofă din **Venere și Madonă**, ulterior eliminată de autor („O, cum Rafael creat-a pe Madona dumnezeie" etc.), ceea ce divulgă mult prea limpede teza morală ce străbate episodul Poesis, să arătăm că biografia eroului este reluată dintr-o perspectivă accentuat introspectivă. „Corpul... — notează Toma, — s-ar fi însănătoșit curînd, însă ceea ce era bolnav în mine, nebun de bolnav, era inima mea. Tot ce-mi aducea aminte de ea... de trădătoarea, le aruncam în foc, care le consuma, cum se consumă inima și viața mea !" Tot ce urmează după o asemenea mărturisire străbătută de atîta sinceritate (căci sinceritatea față de sine, o sinceritate aproape vulnerabilă, este apanajul eroului eminescian în general) nu face decît să explice comportarea dezasperată a eroului. Credem că nu exagerăm cu nimic dacă spunem că, în pofida insidioasei tonalități grotesc-romantice a relatării, sondajul analitic propriu-zis vizează frenezia halucinației dacă nu de nuanță dostoievskiană, în orișice caz, sigur gogoliană. În cîmpul oferit de psihologia paroxistică a insulei aflat în pragul nebuniei, tînărul Eminescu se mișcă surprinzător de matur. Și ceea ce oferă mare autenticitate „examenului" cvasiclinic este dezinvolta evitare a alunecării în ponciful abstractizant. Tentația sondajului în subzona abisală a sufletului uman se leagă nemijlocit de „psihanalizarea" comportamentului. Notațiile sînt însăși oglinda în care se reflectă straniul mod al eroului de a percepe relația sa cu lumea, față de care se crede complet înstrăinat, asimilînd-o irealului grotesc („astfel umblam printr-o lume streină, din care nu făceam parte, și cînd mă rătăceam în vro grădină publică, unde fețe roșii și vesele chicoteau impregiur, pierzîndu-se prin arbori, eu credeam că sunt răutăcioase duhuri efemere care-și rideau de durerea mea") și atribuindu-i însușiri de-a dreptul infernale („Or mi se părea cum că-n juru-le rideau morți, a căror fețe galbene erau spoite cu roșu — ceea ce le făcea și mai înfricoșate, și mai moarte prin contrastul între adevărul morții și-ntre simularea cea spoită a vieții"). De la asemenea proiectii ale efectelor maladiei psihice în viziuni de un carnavalesc sinistru (modalitatea va cunoaște performanțe extraordinare în **Avatarii faraonului Tlà** și în **Fragment**) se trece la destăinuiri în cazul cărora acuitatea suferinței cristalizează în dramatice confruntări dintre luciditatea ultrasensibilă, dătătoare de spaime existențiale atroce („Altădată mă pomeneam că mă uitam ore întregi în oglindă și mă strîmbam la mine singur, și, cînd mă trezeam din asemenea atonie, mă-nfiori siguranța c-am înnebunit și teama de mine însumi. Lucrul de care mă temeam mai mult era nebunia ; mi-era frică să nu-nebunesc") și reacțiile exterioare cele mai absurde, sustrase oricărui control al percepției logice („Adesea mă pomeneam că privisem, fără să știu, cîte o oară înreagă-n soare și că ochii mei orbiți de lumina lui caldă nu numai puteau distinge nimică, ci un caos vînăt-roșu părea că mă-nvirtește mereu, pînă ce mă trezeam căzut pe iarba cîmpului. Eram timpit, absurd, idiot"). Modernitatea perspectivei analitice din care se scrutează un asemenea caz de dramatică scindare a eului uman este mai presus de orice îndoială, deși, se observă lesne, fantasticitatea romantică este, și acum, aceea care individualizează întreaga partitură narativă.

În fine, chiar în faza în care suferința strict clinică pare a se fi ameliorat într-o anumită măsură, durerea sufletească persistă în continuare. În acest punct, tipic eminesciană, implicit, modern romantică, este obstinația eroului de a respinge semnele vindecării și de a se cufunda cu orgolioasă voluptate în propria-i suferință. Atracția pentru „boala" de care suferă, cultivarea îndirjită a răului sufletesc de care este cuprins se traduc printr-o atitudine de apatie totală față de sine și de lume, de indiferentism încăpățînat la tot ce ar putea într-un fel sau altul, să-l clintească din sumbra-i solitudine. Privit cu ochiul cititorului de azi, în asemenea momente, Toma Nour face figură de autentic predecesor al marilor angoasați din romanul european, inclusiv românesc, interbelic și contemporan. Altfel decît prin luarea sa în stăpînire de către sentimentul atotcuprinzător al „greții" nu poate fi definită starea de spirit și de conștiință a eroului.

Sigur că în toate acestea „poza" byroniană a eroului nu este de neglijat. Dar ceea ce s-a numit la Eminescu „romantism întîrziat" exprimă mai degrabă o semnificativă atitudine de emancipare, în sensul dezvăluirii unei excepționale propensiuni spre spiritualitatea înnoitoare a literaturii următorului veac.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

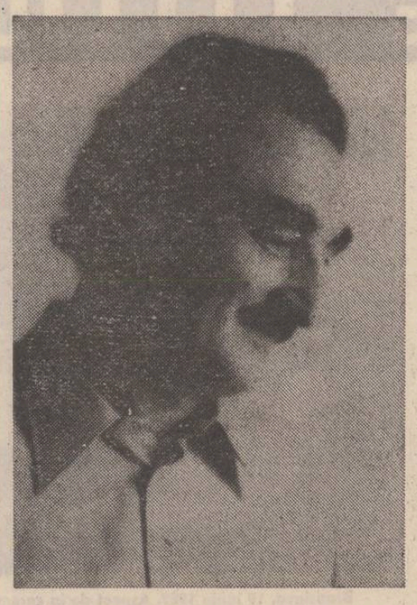

Teodor Balș și armoniile unui cîntec latin

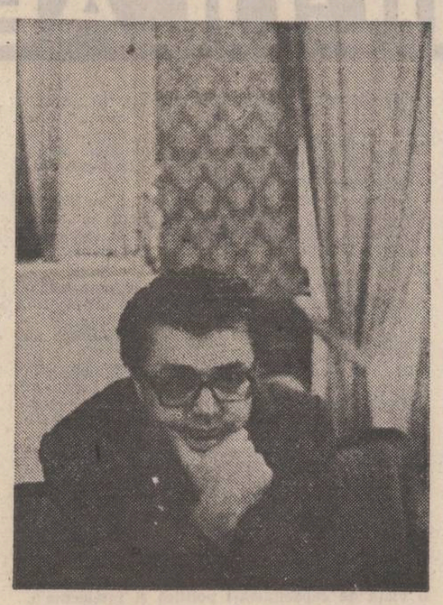

Dumitru Micu, de data aceasta singur, într-o Istorie a literaturii

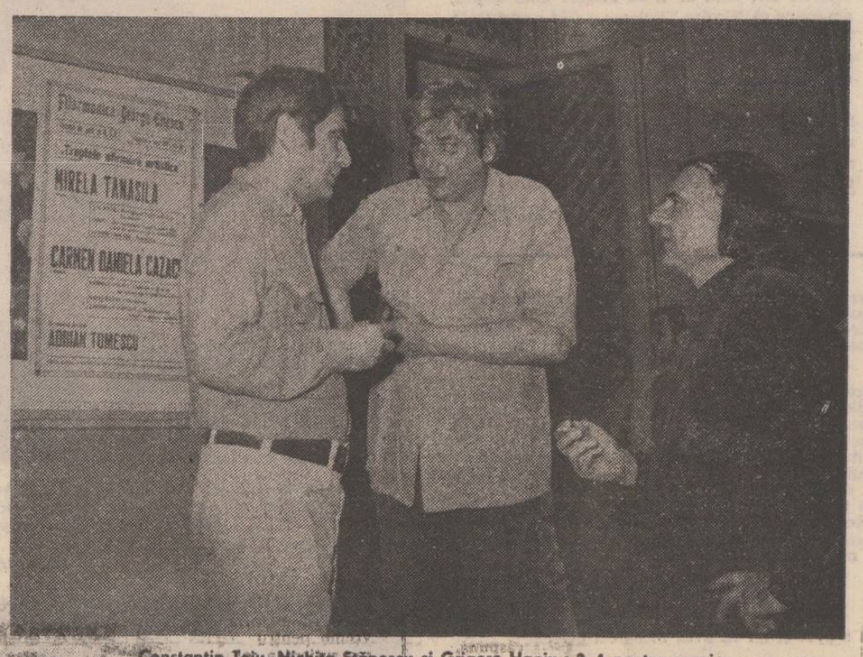

Constantin Țoiu, Nichita Stănescu și Grigore Hagiu : 2–1 pentru poezie

Manierismele creatoare și iluzorii

Urmare din pag. 1

G. Benn, Ezra Pound, Ion Barbu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu etc. pot fi considerați manieriști, în vreme ce Alain Robbe-Grillet, Claude Simon, Eugen Barbu, Michel Butor, Fănuș Neagu pot fi socotiți prozatori barochizanți. Fenomen recurent de tranziție, manierismul păstrează anumite trăsături arhetipale dar are, totodată, în fiecare epocă anumite elemente specifice.

Și dacă maniera reprezintă o modalitate individuală de creație, socotim că merită să ne întrebăm dacă manierismul are o rezonanță notabilă în literatura română actuală. După opinia noastră ea este evidentă în poezia lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu, dar poate fi detectată în alte forme și la alți scriitori ca Șerban Foarță, Gavril Ședran, Adrian Rogoz etc.

Artă combinatorie pe planul asocierii contrastante a cuvintelor, expansiune fericită a spiritului ludic, ironie subtextuală, dispunere grafică orientată spre o anumită expresivitate artistică, meditație gravă textualizată printr-un enunț comic, cuvînt și imagine, manierismul românesc contemporan a profitat atît de experimentele poeziei concrete, cît și de concluziile desprinse din gramatica generativă și transformațională, care incită la o manipulare a cuvintelor, teoretic infinită, întreruptă doar de încheierea unui text.

Cînd manierismul este prezent în poezia de dragoste, el capătă la Nichita Stănescu o expresie galantă :

Spune-mi, dacă, te-aș prinde-ntr-o zi
și ți-aș săruta talpa piciorului,
nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea,
de teamă să nu-mi strivești sărutul ?

(Poem)

În „antipoezia" lui Marin Sorescu, comparația este mereu împinsă dincolo de orizontul așteptării cititorului. De aici rezultă și funcția sa de șoc :

Mă bătea prea tare soarele,
Și te-am pus în geam
Ca pe-o hîrtie albastră
. . . . . .
Mă bătea prea tare moartea,
Și te-am pus în dreptul inimii,
Ca pe-un paravan
De dragoste.

(Comoditate)

Șerban Foarță nu mai cultivă discursul manierist prin simpla asociere sau selecție paradigmatică și sintagmatică. El atentează la destinul semantic al cuvîntului. Rupînd cuvîntul așteptat în altele neobișnuite, asociind apoi părțile combinatorii ale cuvintelor, Șerban Foarță realizează o poezie ludică, încărcată mereu de noi iradiații semantice.

În cer, egrete,-n cer, crep roșu
în toarse, caiere de nori.
Balconul cerului, în mare
bal
conul cerului
În mare
Întoarse caiere de nori.

(Urmare și adio)

Pînă la un anumit nivel de textualizare ludică, poeticitatea nu dispare cu desăvîrșire din versurile lui Șerban Foarță. Dar experimentul manierist este împins de Gavril Ședran pînă dincolo de frontierele obișnuite ale poeziei. El știe că atîția alții dintre semiologii contemporani că textul referențial se bazează pe **denotație** iar cel poetic pe **conotație**. În una din poeziile sale, autorul realizează un inventar alfabetic de **sinonime parțiale** menite să-l denumească pe dracu, pe diavol, pe satana. Alegem doar o literă :

nagoda	negru	neprielnicu
naiba	neguță	nespălatu
năpasta	nelegiuitu	nichipercea
necuratu	neobrăzatu	nodea
nefirtate	neagoitu	etc...

Dar cu acest experiment credem c-am ieșit din sfera poeziei întrînd în zona unor simple iradiații semantice conotative de dictionar sinonimic relativ. Experiența ludică devine aventură amuzantă, dar ea iese din spațiul literar pe care acest poet autentic știe să-l construiască și cu mijloace normale.

În acest punct de frontieră se înscrie și o parte a poeziei spațiale-concrete, cultivată de Adrian Rogoz.

De fapt, în toate timpurile și în toate ariile de cultură manierismul a dat poeți mari și mici. Nu manierismul în sine i-a făcut pe unii scriitori mari, ci **meșteșugul** pe care l-au investit în propria **manieră**. Așa mi se pare că s-a intîmplat și în poezia noastră actuală, deși decupajul restrîns de exemple nu mi se pare încă suficient de convingător. Oricum, manierismele nu sînt întotdeauna creatoare și iluzia aceasta trebuie abandonată de poeții care nu există nici prin **inspirație**, nici prin **meșteșug**.

PRIVIREA LUI ORFEU

O, bunătate, o, candoare!

După cum spuneam data trecută, ieșirea din durată, abolirea timpului ca dimensiune primejdioasă, destructivă a ființei (și deci a conștiinței, esența omului fiind nu atît trupul în materialitatea sa fiziologică, deși aceasta este carcera — sau templul, — prin care își duce spiritul său tutelar, autarhic și creator, creator în proiect, în modelul pe care și-l face despre sine și despre universul în care trebuie să trăiască), deci această dimensiune temporală, angoasantă în mod fatal sub aspectul finalității sale, este o preocupare majoră a artei moderne, dar nu numai a ei. Ea, această obsesie, a căpătat în vremurile noastre doar un teren nou sub care se revelă în practica spirituală, elementul nou constituindu-l laicizarea hotărîtă a idealului de salvare de sub amenințarea unui sfîrșit oricum ineluctabil, dar care poate fi întîmpinat fără strigăte isterice și conjurarea forțelor oculte.

Dar faptul că obsesia abolirii timpului este o nevoie reală a conștiinței omului și nu o construcție arbitrară și periferică, un drog trimis din spațiile extraterestre cu intenția malefică de a corupe rasa umană și de a o arunca din nou în bezna cavernelor preistorice, se vede și din rolul jucat de eroii și zeii antichității precum și de cărțile sacre ale diferitelor popoare în relevarea unității oamenilor de pretutindeni, indiferent de culoarea și religiile sub care au ajuns la civilizație.

Pornim de la adevărul demonstrat de științele omului mai ales în secolul nostru că miturile antichității pot (și trebuie) să fie interpretate ca forme arhetipale ale inconștientului colectiv și că deci ele pot fi analizate într-un spirit nou, adică nu în narațiunea lor uimitoare și naivă, ci în sensul în care ar constitui semne, simboluri ale actelor noastre, dincolo de percepția lor imediată. Studii de tot felul — mai aplicate sau mai fanteziste (deși pentru așa ceva îți trebuie, într-adevăr, multă știință, dar neapărat mult mai multă imaginație), s-au făcut și eu nu vreau să tratez în proză astfel de mistere care stau la pîndă în jurul lucrurilor, faptelor, gesturilor noastre, ci o să încerc doar o nouă lectură a faimosului *descensus ad inferos* al lui Orfeu.

O semiotică a tragediei cîntărețului antic din unghi psihanalitic, în sensul în care el trebuie să viseze ceea ce i se va întîmpla, atît lui cît și structurii, simbolului profund sub care își desăvîrșește destinul prin operă, prin cîntec (Euridice spuneam altădată, nu ?) ne sugerează că încercarea teribilă prin care a trecut simbolizată prin coborîrea în Țara umbrelor inconsolabile (în realitate o invenție, un fel de expansiune a simțurilor îngrozite de moarte) este în propriul său eu, în bezna infernală a subconștientului, iar acolo a trăit aventura care avea să-l ucidă. Căci în subconștient, în straturile cele mai adînci ale ființei, se zămislește și începe să se intoneze imnul celui mai pur poet de sub soare iar el, prin imprudență, neglijență dar și morbidă curiozitate și-a coborît acolo privirea ucigașă, dorință a conștientului să se cunoască pe sine, dar cine era acest sine ?

Era însuși cîntecul, Euridice, operă a iubirii inocente pe care o va prihăni cu privirea sa plină de spaima că a înșelat zeii, adică cele două forțe tutelare : bunătatea și candoarea, o bucurie înaltă a spiritului, dar și credința nesfîrșită în puterile veșnice ale universului. Această privire a artistului în inconștientul său, nu numai imprudentă, dar de-a dreptul nefastă, privirea care avea să determine originea și învierea operei sale, o asemăn cu a unui fotograf care ar deschide ușa camerei obscure în timpul developării filmului, voalîndu-i imaginile. Astfel s-a destrămat ca un fum Euridice, (cîntecul), iar despre moartea lui Orfeu însuși ce ne spune mitul, cum să o interpretăm ? El a fost sfîșiat de Erinii, Eumenide (cum vrei să le numești) dar acestea sînt, de fapt, remușcările care-l sfîșie pentru acea privire de neîngăduit care i-a prihănit iubirea. (Opera ?) tînguirile după inocența pierdută. Căci, vai, cine și-a pirjolit ochii la flăcările iadului și a băut din apa Styxului nu mai poate fi inocent ! O, bunătate, o, candoare, voi sublime chipuri ocrotitoare ale dragostei și artei, singurele care ne dau puterea ieșirii din Timp !

Dan Laurențiu

PROFIL

UN TRAVESTI LIRIC

Obsesia principală, „monstru" abstract dotat cu o uriașă capacitate absorbantă, străbate și domină întreaga poezie a lui Florin Mugur. Poetul acesta, care a debutat la începutul deceniului al șaselea și s-a realcătuit pe sine ca scriitor începînd cu **Mituri** (1967), impune în literatura contemporană un caz aparte de travesti liric. În volumele sale, „persoana" proprie, ceea ce numim îndeobște eu liric, conștiința verbalizată în actul creației, este drapată în veșmintele încăpătoare ale **personajului** (termenul e convențional), care revine obsedant. Desigur, un truc literar, al cărui orizont manierist nu e greu de identificat. Dacă s-ar scrie o istorie a manierismului în literatură — și nu un inventar tipologic, în esență **formal**, gen G. R. Hocke — un lucru ar putea reieși negreșit : poetul manierist recurge adesea, voluntar și aparent, la o depersonalizare a eului, dar ajunge, involuntar și profund, la o dramatică travestire. **Travesti**-ul este procedeul invers **oglinzii**. Dacă oglinda marchează îndeosebi modul de revărsare exterioară, travesti-ul apare din dorința sondajului interior. Aceasta, în ordine tehnică, fiindcă, desprins de propria aventură spirituală, lăsată să „strălucească" liberă, scrisă pentru a fi contemplată, poetul se vede „adus în scenă", plins, ridiculizat, „dat de gol" sau dimpotrivă, înălțat la demnitate tragică de masca pe care a creat-o. Calambur? În măsura în care jocul poate pătrunde în subsolul tragediei, răspunsul este afirmativ.

Poezia lui Florin Mugur este, poate alături de — în cu totul altă ordine tematică și stilistică — Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu, un exemplu fidel de exprimare a dramei propriii printr-un intermediar liric. Suferința misterioasă, umilința aproape metafizică a condiției umane aflată la marginea dramei „mărunte", ori, dimpotrivă, lingă sufluI înălțător al tragediei, speranța livrescă și amărăciunea lentei sale neînfăptuiri, neîmplinirea erotică și riscul anchilozării afective, în sfîrșit, gîndul persuasiv al prezenței **pe jumătate** în firea lucrurilor, toate acestea sînt jucate de regele (prințul) omniprezent în poemele autorului **Destinelor intermediare.** Regii sînt aici zei coborîți pe pămînt. Ei nu mai păstrează însă nimic din atributele divine, șansa lor de a simula în contingent pentru a semnifica în metafizic este de asemeni **înjumătățită.** Ideea aceasta e un adevărat spațiu structurant al poeziei lui Florin Mugur. E mai ales o chestiune de percepție : în-locuit, imaginat în forma „prințului bătrîn" care „dansează cu cartea", poetul are viziunea globală a lumii afective, numai că treptat ea se „împuținează", rămîn doar umbrele deliciilor spirituale de odinioară, cenușa sentimentelor. Și întrucîtva enigmaticul „portret al unui necunoscut" (titlu de volum, 1980). Dezvoltat epic, motivul este și mai limpede : eroul romanului **Ultima vară a lui Antim** (1978), constructor în fața ochilor noștri al **golului** care este, din punctul său de vedere, propriul trecut, poartă cu sine o abstractă plăcere a **derizoriului** combinată cu utopia frumoasă, teatrală aproape, după care fiecare individ este potențial un rege, un stăpîn absolut al unui regat pe care și-l inventează conform aspirațiilor sale. Un strămoș al acestui misterios, pînă la urmă, Alexandru Antim „spunea că sîntem cu toții niște prinți izgoniți" Izgoniți fiecare din sinele mai mult sau mai puțin cuprinzător, înțelept, independent, puternic. Similitudinea cu poezia este evidentă. În locul **prezenței** rămîne **numele,** amintirea tulburată care nu poate vesti decît umilința. În acest univers puternic personal, travestit în obsesia generală a „regelui", versul „Întreg, dispar domol" este aserțiunea emblematică. **Noaptea regilor** explică și mai clar mecanismul „deghizat" al semnificării, de care vorbeam. Vocea lirică se adresează unui presupus „stăpîn", demiurg la rîndul lui imperfect, de sorginte mitică sau livrescă (originea nu are nici un fel de importanță) : „Ce mi-ai lăsat plecînd? / Numai regii. / Viața plină de regi. / Toată noaptea, regele părului tău ascuțit. / Toată noaptea, regele palid al gurii tale. / Regele tînăr și năuc al dinților. / Ce mi-ai lăsat plecînd ? / Umbrele tale / înălțîndu-și spinzurători una alteia / strîngîndu-se de git în somn / și chipurile tale omorîndu-se / și-apoi luîndu-și locul unul celuilalt — / șirag de regi criminali. / Toată noaptea mi-au lătrat cîinii frumoși / de dorul tău. / Toată noaptea am azvîrlit în ei / cu nume de regi". Există în acest text, absolut remarcabil, o deconspirare tulburătoare a iluziei, un dramatism continuu în fața căruia spiritul declină, abdică pentru a face loc golului imperceptibil. Încît tradus în ordinea propriei subiectivități, acest crepuscul dintotdeauna început substituie vigoarea spiritului, e o „incetineală feminină", un fard care se topește, murmurul palid de flaut care înlocuiește corul strălucitor al alămurilor („Trăiesc atît de încet / încît nici nu pot fi văzut — / o-ncetineală feminină / o enervare prea obosită / ca a ierbii uscate."). Timpul însuși este depășit, anulat ca vector al absolutului („Minutul meu are o mie de secunde"). Într-un discurs imaginar al unui Ulise către un Aiax (personajele sînt pure convenții), se rostesc motivele adînci ale disperării. Nu atît haosul — idee obiectivă — înspăimîntă, cît posibilitatea **atribuirii** lui, riscul de a se inculca subiectivității : „[...] numai de haos mi-e frică / sînt gata învins / n-are nimeni dreptul să poarte / pe umeri / haosul..." **(Ulise către Aiax).**

Regele, prințul sînt utopii ale mărginirii. Prin ei nu se poate nici măcar substitui **definitiv** imperfecțiunea. Urme zeiești, regele, prințul, bufonul (acesta este, se știe, un rege cu semnul minus, puterea deconspirată) o scot veșnic la iveală. Se pare că rolul lor e cu atît mai tragic cu cît, încercînd să ascundă imperfecțiunea, ei se supun inconștient „destinului intermediar". Conștiința condiției echivoce, a vieții ca formă de **trecere,** a dorinței de întîlnire a **ordinii,** accentuate de neîmplinirea afectivă, transpar din umbra înfatigabilului personaj : „Într-adevăr, cum să fim rege? clama regele. // O jumătate de om singur, o iluzie — / noi, cel ce revenim din mari cutremure / cu inima fricoasă. Noi, amantul / cenușilor. Adoratorul umilit / al apei care gîlgîie și-al sării" **(Locul gloriei).** Meditația lui Florin Mugur cîștigă însă treptat, dacă nu în linia găsirii unui echilibru plauzibil, a seninătății desprinsă din filosofia senectuții, în coerență. Împuținîndu-se în ordine sentimentală, această subiectivitate angoasată se îmbogățește în reprezentări, își diversifică orizontul aducînd temeiuri noi pentru șansa travestirii. E vorba de ciclul **Bestiar naiv,** proiecție de apetit livresc. Poetul inventează acum o serie de animale fantastice, cărora le dă identitate imaginară. Ele au nume ciudate și traduc o stare morală, impactul desprinderii de obsesia principală, răvășirea care trebuie „survolată" de ironie, tîlc savant, rafinament ludic. Globeii, siheia, ucla, sivirul, erțogul, firminul, safra, tarpanii, atta („acel trandafir animal în istoria florilor"), mavrul, the king și mult mai umilul miel, investit însă cu semnul fatalității („mielul, catastrofa"), sînt „monștri puri, ființînd la granița dintre sens și absurd" (Șt. Aug. Doinaș). Florin Mugur accentuează prin ei nu numai latura spectaculară a imaginației sale, ci și acea preferință adîncă pentru misterul tragic, de origine medievală. Poemele inedite din antologia recent apărută, **Dansul cu cartea** (Editura **Albatros,** col. „Cele mai frumoase poezii", 1981), o binemeritată antologie de autor, alcătuită exemplar și foarte semnificativă pentru valoarea poetului și situarea sa printre contemporani, aduc și o reluare amplificată a depersonalizării tragice („dar nici un loc nu e atît de strîmt / încît să nu încapă în el nenorocirea"), făcută prin sugestia modelelor tratate, parcă, cu un timbru, special, nemaiîntîlnit : spiritul însuși e luminat de o grație electrică, vorbește îngîndurat dar nervos, încercînd să imagineze, prin ochiul acelei „femei aproape bătrîne" pe care o joacă, „un prezent mai puțin umil" (v. **Jeanette**). Semn că viziunea se orchestrează continuu, resursele artistice fiind vii, puternice, bărbătești ; că reia în canon și prelucrează tonal leit-motivul suferinței.

Costin Tuchilă

Siriu

Urmare din pag. 1

Mii de mîini și mii de inimi tinere sînt aici împreună, clădind într-un efort grandios pentru binele de mîine al țării

Mii de tineri, adunați între apele Buzăului și Munții Siriului, muncesc împreună și aduc astfel cel mai simplu și mai sublim omagiu generațiilor dinaintea lor, care au construit Bicazul, Argeșul, Porțile de Fier — tot atîtea cetăți de lumină în harta energetică a României, ridicate de meșteri Manole anonimi, rămași să sfideze timpul din arce de beton și suprafețe cu dublă curbură așezate în calea apelor.

Brazi înalți proptesc stelele în permanența lor rotire universală.

Tineri semeți sprijină cu umerii și munca lor viitorul patriei.

Deasupra, ca o imensă cupolă festivă, cerul.

★

P.S. Sînt arhitect și am venit la Siriu ca prin munca și priceperea mea, să înfrumusețez viața acestor oameni minunați — colegii mei de generație care duc înainte o magnifică moștenire de muncă. Ei m-au primit cu brațele deschise, mi-au oferit încrederea și zîmbetul lor, m-au poftit la masa lor, m-au omenit cu mîncarea și apa lor — și acum, în pragul acestei primăveri care începe să fie adevărată, simt dorința fierbinte să rostesc un înalt jurămînt de dragoste, de încredere și de solidaritate.

EXPOZIȚIE ȘI MANIFESTARE OMAGIALĂ J. W. GOETHE

În cadrul marilor aniversări culturale recomandate de Consiliul mondial al păcii, Muzeul literaturii române omagiază personalitatea lui Johann Wolfgang Goethe, cu prilejul comemorării a 150 de ani de la moarte, printr-o expoziție care prezintă ediții originale din opera scriitorului, stampe și fotografii, mărturii din patrimoniul Muzeului literaturii române, atestînd ecourile goetheene în literatura noastră.

În această ambianță a avut loc luni 22 martie a.c., o seară omagială în cadrul căreia au rostit alocuțiuni dr. doc. Horst Nalewski, din R. D. Germană și prof. univ. Edgar Papu, după care actrițele Silvia Popovici și Valeria Gagialov au prezentat texte goetheene în traducerea unor mari scriitori români. În încheiere, violonistul Mihai Constantinescu a interpretat muzică clasică din preferințele titanului din Weimar.

Faust

Urmare din pag. 1

cele din urmă, inima omului care nu va putea fi constrîns să prefere în eternitate, cît de grandios ar fi momentul părelnicei îndestulări, trucul egoismului, lipsa Logosului.

Există o trăinicie a lumii, o frumusețe fără seamăn a naturii și firii omenești, dar la viețuirea și copărtășirea lor se ajunge pe calea mai stinsă a smereniei, a răminerii în dialog de creatură cu logosul pe care Faust o întrevede ca pe un pămînt transfigurat de omul iubirii jertfitoare de sine, delimitîndu-se ca să poată aduce roadă.

Acest înțeles îl face pe Faust să-și încheie opera cu aproape aceleași cuvinte cu care Dante încheia **Divina Comedie,** anume, iubirea învîrte sori și stele, eterna iubire care stăpînește universul, iubire a Logosului care, spunea Eminescu, dislocă disarmoniile dintre creaturi și care nu va pieri niciodată.

Cum vedem, constantă a marilor spirite care nu se pot sustrage imperativelor sufletului omenesc, care nu-și poate afla împăcarea în afara legilor morale, vestite de Logosul intrat în istorie.

FESTIVAL-CONCURS DE POEZIE PATRIOTICĂ

● La Brăila, în zilele de 23—25 aprilie a.c. se va desfășura prima etapă a festivalului-concurs de poezie patriotică, revoluționară **Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu,** manifestare înscrisă în Festivalul național „Cîntarea României".

Pentru concursul de creație — se primesc poezii care nu au mai fost publicate, de la autori (indiferent de virstă) care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor. Fiecare concurent va trimite 5—6 poezii dactilografiate în 5 exemplare nesemnate și purtînd un motto. Ele vor fi introduse într-un plic închis, purtînd același motto, iar în interior o foaie pe care se va scrie numele, prenumele, profesia, adresa și virsta autorului ;

Pentru concursul de interpretare — fiecare recitator trebuie să pregătească 3—4 poezii din care urmează să recite două (una din ele fiind, în mod obligatoriu, din creația lui Mihu Dragomir). Nu se admite participarea unor recitatori profesioniști (actori sau absolvenți ai institutului de specialitate).

Pentru ambele secțiuni ale festivalului-concurs corespondența se va trimite pe adresa : **Consiliul de cultură și educație socialistă al județului Brăila, Piața Poligon nr. 2, cod 6 100.**

Se vor acorda numeroase premii.

27 MARTIE 1982
L 6

atelier literar

poșta redacției

MARIA-DALIA : Pagini juvenile, cu aspect de jurnal uneori, cu o undă lirică reținută, care surprind prin siguranța și maturitatea expresiei, prin economia de mijloace și echilibrul compozițional (chiar dacă nu lipsesc, totuși, inerente ecouri livresti, unele șovăieli, naivități, etc.). Un început promițător, deci, care vă obligă. Dacă lucrarea e gata, ne-o puteți trimite.

W. KRAMPS : Cîteva lucruri valabile, în „Vitrina" : „Într-un bazar", „Limba și literatura", „M-am uitat" și, mai ales, „Cel ce purta". Proza e savuroasă, dar scrisă, în general, cu un vîrf cam gros (excesiv șarjată, uneori, și în onomatisică, și în portrete, descrieri, etc. și cam nedelicată față de unele „lucruri sfinte"...). Trebuie pusă la punct. (Condeiul pare, însă, ușor înțepenit — de pe urma unei lungi nefolosiri ? ... Atenție ! — adevărații pianiști își plimbă zilnic degetele pe clape !...).

M. DUMITRESCU : Nu sînt noutăți ; continuă un fel de lucru manual, într-un mic spațiu închis, fără aer și lumină destulă. Ceva, răzlețe și vagi accente, în „Omul acela" (...„înconjurat din toate părțile de libertate și de gesturi luminate"... ? !) și, eventual, în „Licorna". Asupra celeilalte probleme vom reveni (în curînd) după ce ne vom edifica pe deplin.

M.R. : La o alegere severă, reținem din „Trecere" o primă categorie, fermă : 2,4/4, 5, 7, 9, 22, 24, 40, 42, 43, 44, 45, 50. Și o a doua (cu un semn de întrebare) : 3, 14, 16, 21, 26/1, 28, 31, 34, 37, 54, 41, 55, 47, 51. Din „Imagini" : 3, 5, 9, 12, 13, 14. Și : 18, 19, 25, 27. Piesele care se repetă au fost menționate o singură dată, în varianta optimă (cînd a fost cazul). S-ar putea să existe unele inconsecvențe față de mențiunările anterioare (multe pagini ne sînt cunoscute din plicuri mai vechi), dar una e să alegi din mult și alta din puțin !... Vă dorim succes și așteptăm vești bune.

A. BODNAR : Cîteva pagini par să aducă un început de schimbare în bine : „Ars poetica", „Sedusă", „Te rog", „Străjer în zale de vis". (Dar așa-zisa scrisoare pare să aibă mai mulți destinatari...)

IONEL CAZABAN : Versurile sînt încă șovăitoare, lipsește experiența, iar îndemînarea tehnică mai lasă de dorit. Cele mai bune pagini sînt „Ciorchini de vorbe" și, mai ales, **Cîntecul albatrosului** (dedicat „Albatrosiților" — gest delicat și nobil, într-un moment cînd „Albatros"-ul, această mărturie juvenilă, de aspirații curate spre adevăr și frumos și de curaj patriotic, antifascist, e supus unor josnice defăimări) : „Din versul lui Baudelaire / ai lunecat, preț de o iluzie / pe frunțile lor / corăbii îmbătate de-atîta tinerețe / și ale tale șapte filfîiri de-aripe / au fost pentru auzul / celor ce voiau s-audă, gong ! / În vremuri tulburi / te-ai stins apoi / ca spuma mării, muma ta / dar suflul tău / mai pîlpîie / în inima lor singerîndă / și-n fiece seară / ei văd albul mării / și-aud mereu, obsedant, / cîntecul tău de înălțare / deasupra furtunii".

LAURA MARA : „Deschid o paranteză", „Lumină de septembrie", „Istorie", „Epitaf" — o primă selecție. A doua (destul de aproape de prima) : „Cîmpia", „Bunicii", „Cealar", „Plecarea". Ce lipsește pentru a fi tot ? : mai multă pregnanță, noutate, nerv, „un pic de nebunie"...

M. MĂGUREANU : Timide ecouri lirice, în „Afară tăcerea", „Anotimp", „În propria-mi palmă", „Cum filele". (Dar scrisul dv. nu e în întregime descifrabil !)

R.POPEL: „Ritual", „Vine-un călător" — adică lucrurile mai puțin viciate de vorbirea fără șir, delirul verbal.

M. ULRICH : Un început de retragere a piclelor, pare-se, care trebuie să aducă rezultate și mai bune decît cele de-acum („Templu ambulant", „Studium"). E evident — în legătură cu întrebarea formulată — că dacă infracțiunea se adevărește (și vom afla în curînd) reacția dv. e cu totul legitimă.

Elena Malec, Tiberiana Preda, Adria N., Ioan George — Mangalia, Oana Emilian, Petru Niculescu, George Călin, Gh. Solomon (ceva, în „Gaudeamus", „Longevitate"), **Eugen Vara, Dan Dumitriu, N. G. Delabog, Renato Mirea, Gh. Mațincu, Gh. Nicolae, Rada Cornel, Paraschiva Maiu, Augustin Circa, Gh. Benza, Costel Bephu, M. Emăilă, R.C.** (ori **R.G. ?**), **Corneliu Bucur, C.S.B., S.A. Craiu, G.E.I. — Brașov, Livia Petrea, Melania Postica, L.-V. Szabo, V. Antonie, G. Răduica** (ceva, în „Ploaia"), **V. Uricariu, F.D. Slatina, Mirela Filip, Eugen Popescu, M. Eleni Tudor, Mircea Ilie, V. Verdeș, M. I. Fandarac, Ignat Vasile :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Dum spiro spero", „Ipostază", „Alter ego", etc. ; „Prometeismul" ; „Un gînd", „Modul impersonal al verbelor", etc. ; „Sărutul ploii", „Pînă cînd", „Acolo să mă cauți", etc. ; „Meditația pămîntului", „Cîntec de primăvară", etc. ; „Sonete-n alfabet", „Laurei", „Dacă", etc. ; „Nostalgie", „Pentru inima ta", „Iertare", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Fotografii cu iederă

Cineva moare într-o cameră albă
tu te speli pe dinți
tăcerea își înghite lacrimile

un pat plutește pe apă
vreau să-ți explic
dar cuvintele sînt mute

îmi car sufletul
ca un sac cu ciment.

ALEXANDRU HORIA

Ars poetica

Pentru cei neștiutori și naivi
adaug că nu e totul
să ai floarea pentru miros
și pomul pentru fructe
așa cum acest poem nu e scris
numai pentru a fi citit:
el e o pînză în depărtare!

IOAN GĂBUDEAN

Laus pagi

În satul luncilor cu pruni
mă mai adun, mă mai aduni,
atît de puri și de-amîndoi
că timpul curge înapoi;

pe cumpene se-naltă-un cer
din netrăitul lumii ieri
și răbufnește cînt ținut
captiv în buciume de lut;

le curge morilor pe scoc
mereul murmur de noroc
în satul meu ca un ulcior
ochi de istorie și dor!

ION GRUNZ

Rușine

La început
n-am fost decît noi doi.
Apoi au venit alții
și zeul mi-a acoperit
goliciunea sufletească
cu o frunză
atîrnată în loc de inimă.

SANDRINO GAVRILOAIA

Desene de Călin Bălașa

Închinare

vouă
celor cu creierii leoarcă
de lumina selenei vă
închin
aceste prăzi ale
viselor mele
vouă
celor morți azi
nemuritori mîine
poemele mele ca niște îngeri
cu aripi de pîine
de înnoptată pîine.

DAN EMILIAN ROȘCA

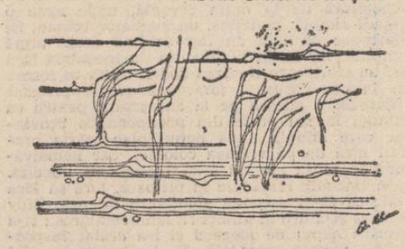

Mai mult gol

Mai mult gol decît îmbrăcat și mereu
adîncit în sine,
Cu sine de vorbă precum pomii cu
crengile lor.
Tot mai departe de lume, de orașele pline
De zgomot și țipăt și praf, de forfota
pieților.

Pe malul cu sălcii plecate în undă să
plîngă, retras.
În jur cîmp cît cuprinzi cu ochii și vîntul
prieten. Atît din cele
Cîte au voit să fie ale lui i-au rămas.
Și norii-n eternă migrație iar noaptea o dîră
subțire de lună și cîteva stele.

IORDAN GRECU

Metamorfoză

Începuseră să-mi crească aripi
și pene să-mi acopere trupul.
Mama a intrat în cameră
și a deschis geamul să ies.
Am încercat să explic că eu sînt,
dar vorbele nu mi se potriveau în cuvinte.
— Pleacă pasăre mare, pasăre urită,
ce cauți aici?

Iar cînd și-a dat seama că plecasem
era deja prea tîrziu.
A privit spre cer
și eu zburam în aripile vîrstei mele.

DELIA ELIAD

Împrumut

Dau pentru voi
un umăr
să puteți ridica mîna
acolo unde nu ajungeți

Dau pentru voi
priviri
ceea ce nu pot fua înapoi
deși vi le dau cu împrumut

GERMINIA ȘERCĂU

Înflorirea din zori

Începînd chiar din acea dimineață cînd citiră „informarea" despre senzaționala anchetă la care Gherman fusese supus de către vecinul său, grefierul, Ion și Vasile colindară pe la toți cunoscuții și amicii mai de vază, consuitîndu-i și cerîndu-le ajutorul pentru a-și regăsi prietenul răpit în împrejurări destul de stranii. Toate încercările lor se loveau însă de totala absență a unor dovezi concludente ; existau totuși acele rînduri scrise anevoios pe care le găsiseră în casa lui Gherman a doua zi după răpire, dar autorul lor nu se prezenta pentru a-și susține mărturia. Eu cred, spuse Ion, că Maciste va dezlega și taina aceasta neașteptată. Mă-ndoiesc, răspunse Vasile, n-ai observat că nu-și mai părăsește fotoliul deloc și doarme continuu de parcă s-ar pregăti să moară. Umblară astfel mai bine de o săptămînă de la om la om și de la o instituție la alta, pînă cînd un maior de la criminalistică îi îndemnă să aibă răbdare, deoarece îl cunoștea personal pe Gherman și știa că lipsise și altădată de acasă aproape o lună încheiată. Vasile și Ion hotărîră că e mai bine ca nici unul din ei să nu mai doarmă în propria-i locuință, ci să rămînă seară de seară în casa lui Gherman pentru a da de un fir care să-i ducă la descoperirea tainei ce învăluia dispariția prietenului. Mai îngrijorător decît absența lui Gherman era pentru ei somnul prelungit al motanului și apatia în care acesta se complăcea. Rînd pe rînd, cînd Ion, cînd Vasile, stăteau aproape noaptea întreagă de veghe, făcuseră rost de un binoclu militar și de un aparat de filmat care apropia la maximum imaginile, îndreptat bineînțeles asupra casei bătrînului grefier. Acesta chefuia seară de seară cu unul sau altul dintre cele patru ajutoare ale sale, repetînd pînă la delir scena anchetării lui Gherman, dînd sentințe fabuloase care, atunci cînd nu erau capitale, depășeau totdeauna douătrei sute de ani. Ajutorul bătrînului pensionar aplauda, apoi după ciocnirea unui pahar marele judecător relua cu și mai multă vigoare rolul acuzatorului și, cu un ton mai solemn, pe al său propriu. Într-o astfel de noapte, cum fereastra era deschisă în liniștea nopții vocea grefierului deveni atît de stridentă încît Ion și Vasile văzură cum Maciste țișni ca dintr-un arc și agățîndu-se de cea mai apropiată creangă de zidul casei vecine începu s-o balanseze pînă cînd aceasta se izbi cu toată puterea de geamul grefierului iar motanul reintră în casa lui Gherman neobservat de cei dinafară. „Dușmanii poporului, striga bătrînul, mi-au atacat casa, veniți, săriți !". Apoi, împreună cu haidamacul dinăuntru țintuiră o pătură pe toată suprafața ferestrei și stingînd lumina ieșiră prin dosul casei. Zilele următoare trecură de asemenea fără nici o veste. În zorii uneia din zile, Ion — contrar comportamentului său grijuliu — îl obligă pe Vasile, să vină la fereastră, pentru că, spuse el, abia atunci în clipa aceea observase că toți pomii înfloriseră dintr-odată, ca la comandă și se miră cum de nu surprinsese fenomenul în cursul nopții, tot privind la casa de peste drum, fiindcă, slavă domnului, sub becul din stradă se puteau vedea și furnicile din iarbă, numai această uluitoare înflorire n-o surprinsese. Va fi o zi bună, conchise Vasile, apoi se culcă din nou. În jurul prînzului (era duminică) cei doi se îmbrăcară și ieșiră urmați, spre surpriza lor, și de Maciste, care nu-și mai părăsise culcușul de multă vreme. La capătul străzii o întîlniră pe prietena Norei, care se arătă bucuroasă de revedere și din vorbă în vorbă aceasta făcu drum întors însoțindu-i pe cei trei la un pahar de bere. În birt nu mai era nici un loc, dar cum era o zi călduroasă rămaseră în picioare în jurul unei mese din grădina localului. După vreo jumătate de oră, fata întrebă ce mai face Gherman, dar pe un asemenea ton încît nu încăpea îndoială că ea știe ceva despre soarta prietenului lor. V-am întrebat, mai adăugă ea, pentru că am citit în ziare despre albumul său, iar mama și cu mine am fi dorit mult să-l avem. Știu că vă duceți la Nora, domnișoară, așa că va fi lucrul cel mai ușor să obțineți albumul cînd veți pleca spre oraș ; din păcate fără autograful autorului, deoarece Gherman lipsește fără voia lui de acasă ; noi mai rămînem vreun sfert de oră, spuse Vasile, pentru că avem întîlnire aici cu un prieten. De acord, am să vă caut, cînd plec de la Nora. Se întunecase cînd prietena cea mai bună a Norei bătu ușor în ușă, apoi intră lîn ca o părere în locuința lui Gherman, unde cei doi o așteptau cu tot felul de bunătăți așezate cu grijă sub cinci șervețele mari, chinezești. După ce-i oferiră albumul lui Gherman, o invitară la un pahar de scotch, iar Vasile debită o întreagă teorie despre faptul că oamenii sînt mai adevărați atunci cînd stau la un pahar de vorbă, fiindcă altfel nu-și pot spune mai mult decît : salut sau bună ziua. Înțeleg, înțeleg bine ce vreți să spuneți, dar e tîrziu și eu nu mai pot rămîne, răspunse prietena Norei, cu atît mai mult cu cît strada aceasta mi se pare destul de stranie azi, adevărat că n-am mai fost demult pe la Nora, fiindcă lucrurile s-au mai schimbat... Ce naiba faci, Maciste, strigă Vasile, nu vezi că domnișoara ne părăsește iar tu nici n-ai apucat să închini un pahar în cinstea dumneaei ? Maciste se ridică lenes, făcu o reverență în fața fetei și dînd paharul peste cap trecu iarăși în fotoliul său. Scumpul de el, trebuie să fie foarte supărat din cauză că nu mai știe nimic despre stăpînul său, adăugă prietena Norei. Nu, nu mai rămîn un minut aici, dar, ce ziceți, dacă îi telefonez mamei, mă conduceți pînă acasă ? După mai puțin de un minut, vorbind aproape cifrat cu maică-sa, fata așeză receptorul în furcă și le spuse că sînt așteptați cu plăcere. În stația de lîngă farmacie urcară — Maciste, în față, iar cei trei pe banchetă din spate — nerăbdători să ajungă la destinație.

Gheorghe Pituț

BALCANICE

FAZIL HÜSNÜ DAGLARCA

Cel care-și vinde propriul ochi

— după ziarul Așam din 9-8-1967 —

Șase copii în casă
A căror vîrstă urcă de la doi la doisprezece
ani de sărăcie,
Șase copii în casă
Care, cu fiecare cădere a zilei dincolo de
Munții Nebuni,
Strigă deodată : Pîine !
— la lumina ochiului meu
pentru pîine !

I-am scris stimatului președinte, nu
mi-a răspuns,
Păi domnii ăia nici nu știu ce e foamea.
Președenția parlamentului mi-a spus
să mă duc la miniștri.
Păi domnii ăia nici nu știu ce e foamea.
Nopțile cresc și mă poartă spre
bezna-pîine.
— la lumina ochiului meu
Pentru pîine !

Eu Mahmut Kurșun, bărbier din Havza :
Dau ochi pentru pîine.
E frumos, e cald, dar uneori are
privire tăioasă.
Vînd un ochi pentru pîine.
Poate că face cît pîinea.
— la lumina ochiului meu
Pentru pîine !

În românește de Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **MARELE PICTOR** belgian Jo Delahaut este cvasi-necunoscut în afara hotarelor țării sale, deși expozițiile recente probează caracterul său de pionier în arta abstractă. El a fost pînă în 1977 profesor de pictură a Școala națională superioară de arhitectură din capitala Belgiei și președinte al Consiliului național belgian al artelor frumoase, al UNESCO, iar din 1977 este membru al Academiei regale belgiene. De aproape patru decenii, critica de artă din țara sa îl consideră drept unul dintre corifeii avangardei, conducător de insurecții artistice majore, lider de conștiință al artiștilor mai tineri. O recentă expoziție a condus la ample comentarii ce precizează locul său în arta secolului. Wolfgang Stauch von Quitzow scrie : „A fost, fără îndoială unul dintre primii artiști belgieni care a contribuit nu numai la dezvoltarea artei abstracte și la integrarea ei în arhitectura modernă".

● **BIBLIOFILIE** în epoca modernă ? Condițiile presei de mare tiraj și ale activității editoriale de masă par să creeze condiții neprielnice cărții scumpe și luxoase. „Clubul cărții" din Statele Unite este una din puținele case de editură ce publică carte cu tiraj limitat. Începînd din anii '20 s-a ilustrat astfel, prin cele 2 000 de exemplare ale fiecărei ediții, tipărind o carte ce înseamnă, în același timp, adevărată operă de artă. Recent, „Clubul cărții" a fost preluat de un tînăr și energic animator, Sidney Shiff, care și-a propus să reînvie tradițiile glorioase ale instituției. Fiecare exemplar este semnat de autor și de pictorul care propune macheta cărții, constituind o operă unică, la care rîvnesc bibliofilii de pe toate meridianele.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR** francez **Emile Zola** a fost și un pasionat fotograf. Acest lucru îl atestă recenta expoziție de fotografii deschisă la Toulouse sub îngrijirea nepotului său François E. Zola. Emile Zola a fotografiat din 1895 pînă în 1902, era posesor a două laboratoare și de aparate de toate tipurile, ocupîndu-se singur de prelucrarea fotografiilor. De la el ne-a rămas singurul foto-reportaj al expoziției mondiale de la Paris din 1900 cu clădirile sale de o arhitectură neobișnuită, astăzi în cea mai mare parte dispărute. Acestei teme Zola i-a consacrat aproximativ 800 de imagini : scene de stradă, imagini cu grădini și peisaje pariziene, acum documente istorice incontestabile.

● **ANUL ACESTA** se împlinesc 200 de ani de la nașterea lui Nicolò Paganini. Întregul an 1982 este consacrat acestui eveniment în Italia. Orașul care patronează manifestările de sărbătorire a marelui compozitor și interpret este Genova, orașul natal al lui Paganini. Seria de evenimente culturale care au ca scop sărbătorirea lui Paganini au început în luna februarie cu un spectacol festiv la teatrul Margherita din portul nordic al Italiei. Urmează o serie de concerte cu lucrările artistului, întregite cu lucrări de Beethoven, Strauss, Berlioz, Liszt și Bach. Un loc deosebit în comemorarea lui Paganini îl are orașul Parma, unde se află mormîntul acestuia. Aici, pe lîngă concerte va mai avea loc un seminar de interpretare a lucrărilor Paganini, o conferință internațională cu tema „Paganini și vremea sa" cît și o expoziție cu obiecte care au aparținut artistului.

● **NUMĂRUL 1** al revistei **Neue Deutsche Literatur**, care apare în R.D.G., este în cea mai mare parte consacrat tinerilor poeți, participanți la colocviul de poezie de la Schwerin 1981. Tinerii creatori sînt elevi, studenți și oameni ai muncii din diverse domenii de activitate, membri ai cenaclurilor școlare, studențești cît și din întreprinderi. În mod deosebit se remarcă între ei poeta de 22 de ani, Gudula Ziemer, protestantă. Despre ea, unul din comentatorii seminarului, Hannes Würtz, susține că nici un manuscris nu a circulat atît de mult la Schwerin, ca cele ale poetei Gudula Ziemer, a cărei poezie este un deget pe rană, un punct pe „i".

În spiritul colaborării

În perioada 23—25 martie s-a aflat la București președintele Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară, Hubay Miklos. Oaspetele a avut o întrevedere cu Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, s-a întîlnit cu alți membri ai conducerii Uniunii, cu scriitori, traducători, redactori ai revistelor literare. În cadrul discuțiilor au fost abordate probleme privind colaborarea dintre cele două uniuni : traducerile reciproce, schimbul de scriitori și informații despre literatura din cele două țări.

Dumitru Radu Popescu și Hubay Miklos au semnat protocolul de schimburi dintre cele două uniuni pe anii 1982—1983.

A fost de față Rajnai Sandor, ambasadorul Ungariei la București.

Vizita s-a desfășurat într-o atmosferă colegială, contribuind la stringerea legăturilor dintre cele două uniuni.

★

Cu prilejul vizitei, ambasadorul R. P. Ungare la București a oferit un cocteil. (Agerpres)

O lecție de viață

Efortul care se face de o bună bucată de vreme pentru educarea rutieră a celor mai diverse categorii de participanți la traficul străzii este merituos și relevant. Această acțiune capătă din ce în ce mai mult formele unui „război total" declarat ignoranței, nepăsării, neomeniei, abdicării de la legile cele mai simple ale convietuirii în societate. Această luptă de bine, dusă pe un front larg, cu abilitate, ingeniozitate și nu în ultimul rînd cu pasiune și generozitate vorbește de la sine despre civismul celor care o duc, despre altruismul și sentimentul datoriei care-i animă. Desigur, nimeni nu poate rămîne indiferent la tragediile care se petrec pe panglicile de asfalt, la frecventa acestei calamități care se numește accident de circulație, la tributul de sînge plătit automobilului. Fiind una din principalele probleme cu care se confruntă azi comunitățile umane, atenuarea și, pe cît posibil, chiar anularea „evenimentelor rutiere" generate de acest adevărat „rău al secolului" comportă, în primul rînd, o diversificare a mijloacelor educative, mai ales atunci cînd este vorba de copii, nu de puține ori victime ale nerespectării regulilor stabilite pentru deplasările pe căile publice. Cum educația începe la cea mai fragedă vîrstă, era firesc ca atenția celor care s-au dedicat acestei nobile misiuni să se îndrepte către formarea unor deprinderi de comportament civilizat, care să-i ferească pe copii de pericolele pe care le naște fluxul accelerat al circulației moderne. O carte, „Micul pieton", apărută la Editura „Ion Creangă", reclamă, în acest sens, în mod deosebit, luarea-aminte atît pentru expresivitatea, cît și pentru deosebita ei eficiență. Cartea a fost concepută de Constantin Grădinaru, reputat cunoscător al domeniului, care nu demult ne-a atras atenția într-o serie de povestiri pregnante despre ceea ce este „Mirajul volanului" (Editura Sport-Turism). Textul său și-a găsit expresia grafică în desenul sugestiv al lui Dumitru Ristea, realizîndu-și scopul de a-i învăța pe copii, într-un limbaj accesibil, firesc, regulile conduitei civilizate pe stradă. Imaginînd situații diferite care se petrec pe drumuri, și al căror eroi sînt copiii, autorii atrag atenția asupra pericolelor care se pot ivi la tot pasul, dacă nu sînt cunoscute și respectate legile circulației. Plăcerea celor mici de a se juca cu culorile nu este îndreptată numai către asezarea acestora, în contururile unui desen, ci este canalizată către învățarea unei adevărate lectii de viață. Renunțînd la tradiționala dăscăleală și depășind obisnuința didacticistă a genului, Constantin Grădinaru și Dumitru Ristea se dovedesc aici nu numai buni cunoscători ai problemelor de circulație, ci și excelenți educatori. Ei oferă copiilor o carte mai mult decît binevenită. De fapt, un minunat album instructiv și atrăgător, care privește cu toată seriozitatea copilăria.

Mircea Croitoru

Nobleţea unei idei

Una din fețele ideal ului poetic este și editarea unor reviste de poezie. Astfel procedează Gheorghe Anca și poetul din India Ashok Kumar Tyagi, editori ai revistei internaționale INEDITED, în care poezia și gîndul se adresează întregii lumi. Shanti (în sanscrită cintec) trebuie tălmăcit prin pace, prin armonie, i se caută un veșmînt uman al înțelegerii la nivelul om-omenire. În acest sens cele 32 de pagini ale revistei întrunesc poezie în engleză, portugheză, spaniolă, română, hindi, polonă și sanscrită. Poeziei românești în acest context i se rezervă un mare spațiu fiind prezenți Ștefan Augustin Doinaș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gheorghe Pituț, Ion Iuga, George Alboiu, Mihai Sora și Vasile Văduva, precum și un remarcabil studiu al regretatului Sergiu Al. George : Expresie și gînd în cultura Indiei.

Mai remarcăm traducerea, pentru prima oară, în limba hindi a Mioriței în versiunea poetului Vinod Seth, un mai vechi prieten al culturii române.

Numărul întîi al revistei mai cuprinde poezii de Francisco Luis Bernardez, T. P. Amarasinghe, Peter Hook, Tadeusz Rozewicz, Surjit Kishore Das, Vinod Seth, Kazimiera Illakowiczowna, Isabel Klein, Chanda Norang, B. D. Tyagi, precum și poezii scrise în limba română de Urmila Rani Trikha.

Spațiul revistei este, după articolul program, locul de manifestare artistică a forțelor creative în mai multe limbi, și transpunerea lor în engleză și hindi, un fel de atelier Shanti, care pledează pentru trezirea spiritului constructiv, o pledoarie pentru pacea internațională. Paralel cu viața acestei reviste internaționale și în cadrul ei, gîndul editorilor este să întemeieze Academia Mihai Eminescu, în cadrul căreia opera Luceafărului să fie obiect de studiu și de traducere în multiple limbi, la fel Miorița și Meșterul Manole, acest din urmă poem avînd multiple corespondențe cu mitul poemului Taj Maham.

Ion Iuga

SE ISCĂLEA Z. S.

Urmare din pag. 1

și tot împăturea și despăturea un șervet mare și alb ca atunci la Sibiu... Ții minte" ?

(Deschid aci o paranteză explicativă... Dacă țineam minte ?...

He, he !... Veneam de la Cluj, convoi bogat cu nume ilustre de scribi aprigi minuitori de pană înveșmîntați în straie din stofă de Engliteria, caravană de faitoane motorizate. Pe la ceasurile prînzului poposirăm în saloanele hanului de i se zice „Împăratul romanilor" cu pohtă de ospăț, așezîndu-ne la mese lunge și din vreme pregătite, fiecare după rangul și harul său... La mijloc Padișahul avînd în dreapta și-n stînga doi scribi prieteni din vremi de junețe. Vizavi, elegant ca un prinț de Venezia ședea un alt scrib cu limbă ascuțită care mult îl necăjea pe slăvitul președinte, aminte aducîndu-i de ce i se întîmplase unui conducător de faieton din pricina mea, și cum era ăla să dea ortul popii după ce lacom băuse nuș ce cocteil a la Cluj...

Cinstita-mi față se aciuase mai spre coada mesei și nu îndrăzneam a ridica privirile din blidul cu supă ardelenească spre Padișah, căci peste masă de dinsul ședeam, și cu nesfîrșită smerenie învirteam lingura zicînd în gînd rugăciuni de iertăciune și uitare.

Și Padișahul fierbea în sinea lui dar nu-ș arăta mînia în vreun fel. Se tot giuca împăturînd și despăturînd un șervet alb de Olanda și, odată îl prinse cu mîinile încleștate și-l rupse în două ca și cum din hîrtie ar fi fost, nimicindu-l...

Și-a aridicat plumbul privirilor spre Traian Iancu și a rostit tărăgănat și rar cu ascunsă îndîrjire în glas :

— De luni, asta era într-o simbătă, îi spui domnului Micu că nu mai are ce căuta pe la noi. Îi dai simbria pe o lună înainte...)

„Mă, Micule, mă uitam cînd la șervet cînd la Beldeanu și așteptam.

Și atunci, Zaharia Stancu s-a întors către mine și-a zis :

— Bine, bine, am să-i satisfac dorința domnului Beldeanu, să nu mai fie atît de curios... Domnule Iancu, precizez că nu ești obligat să răspunzi.

— Întrebați-mă orice și io vă răspund, dacă e cazul, am zis eu cu diplomație...

Beldeanu era numai ochi și urechi. Mai mult urechi...

Și atunci, abia, Padișahul m-a întrebat...

(continuare în numărul viitor)

Elogiul unei ediții de folclor

Urmare din pag. 1

este numai un gest de justiție, de reevaluare a trecutului, ci și un act necesar și vital pentru mersul înainte al cercetărilor moderne dedicate culturii populare române.

În seria acestor restituiri, notăm acum apariția — sub egida editurii Minerva *și sub îngrijirea lui Iordan Datcu — a amplei colecții realizate de Grigore G. Tocilescu și Cristea N. Țapu, „Materialuri folcloristice". Folosesc termenul „apariția" și nu „reeditarea", deoarece avem de-a face cu o nouă naștere a monumentalei antologii folclorice. Cei care au avut ocazia să consulte prima ediție a acestei culegeri, au putut remarca nu numai cantitatea enormă de texte publicate, ci și dezordinea și arbitrarul supărător care condusese activitatea de aranjare și (oarecum)clasificare a „materialurilor". Textele, inițial aranjate tipologic, au fost apoi grupate în ordinea în care le aduceau diverșii colaboratori, în excrescențe din ce în ce mai complicate și mai labirintice. În căutarea unui anume tip de doină, de colindă ori de baladă, cititorul trebuia să parcurgă în totalitate cele o mie de pagini ale cărții, navigînd aproape fără busolă, prin imensitatea indistinctă a antologiei. Iată de ce apare salutară hotărîrea editorului de a restructura întregul material, ordonîndu-l după criterii operante și coerente de clasificare : „Această lipsă de sistematizare din ediția 1960, criticată de mai mulți comentatori ai colecției, a făcut-o în bună măsură greu de consultat. În această situație ne-am luat sarcina de a restructura total colecția, de a o sistematiza nu numai pe genuri, ci și în cadrul acestora" (vol. II p. 5). În această nouă formă, colecția își dezvăluie calitățile incontestabile : bogăția materialului cules și varietatea genurilor abordate, culminînd cu acel mănunchi inegalabil de descîntece, adevărată „cale regală" pentru orice studiu dedicat acestei categorii folclorice, ori mitologiei populare.*

În aceeași ordine a restituirilor se situează și actul de justiție morală de care beneficiază Cristea N. Țapu. Cel care a fost, după părerea multor contemporani, principalul realizator al colecției, și-a văzut numele înlăturat de pe coperta cărții, în urma unei manevre lipsită de onestitate profesională, al cărei autor nu era altul decît profesorul Grigore G. Tocilescu. Acum, după atîta vreme, ne e greu să refacem contextul epocii, ideologia și gîndurile fiecăruia dintre eroii acestei (atît de zgomotos comentate apoi) istorii de culise. Într-un spirit de deplină obiectivitate, Iordan Datcu ne lasă să auzim toate vocile ce s-au pronunțat în epocă : aceea a lui Iorga, aprigă și pătimaș ancorată în adversitatea sa față de profesorul Tocilescu, aceea a lui Cristea N. Țapu, amară și descurajată, mărturisindu-și revolta într-o scrisoare către A. Gorovei, diversele opinii ale contemporanilor, ori ale altor savanți care ulterior, s-au aplecat asupra antologiei de folclor. Se aude aici și vocea lui Gr. G. Tocilescu, nu printr-un răspuns direct (nu știu dacă istoricul și-a apărat vreodată în mod public colecția și, odată cu ea, reputația de folclorist !) ci prin enumerarea activității și a meritelor sale științifice incontestabile. Tabloul este astfel complet, rămînindu-i cititorului dreptul de a-și formula propriile judecăți etice ori de valoare și, mai presus de aceasta, dreptul de a invoca argumentul textului, cel care durează și rămîne dincolo de frămîntările și adversitățile epocii.

Așa cum se prezintă ele astăzi, Materialurile folcloristice *sînt, nu numai o colecție, ci și o arhitectură. Ca orice antologie ele permit familiarizarea cu universul folclorului literar : faptul că textele au fost culese înainte de 1900 le conferă un surplus de valoare istorică și etnologică ; grija și seriozitatea cu care au fost notate constituie premisele și garanția oricărei investigații științifice în sfîrșit, luate în sine, o bună parte din ele au incontestabile valențe estetice. Pe lîngă valoarea intrinsecă a materialului colecționat, noua ediție adaugă atributele sistematizării și ale aparatului științific auxiliar, care fac ca opera realizată la 1900 să devină acum o ediție modernă, rod al întîlnirii — peste ani — a aceleiași pasiuni pentru folclorul ce-i înflăcăra pe pionierii folcloristicii române și pe editorii de astăzi.*

gabriel garcía márquez

Dîra sîngelui tău pe zăpadă

Spre seară, cînd ajunseră la graniță, Nena Daconte își dădu seama că degetul cu inelul de nuntă tot îi mai singera. Polițistul cu o pătură groasă de lînă peste tricornul de lac cercetă pașapoartele la lumina unei lanterne cu carbid, luptîndu-se din răsputeri cu vîntul ce sufla turbat dinspre Pirinei. Deși era vorba de două pașapoarte diplomatice în regulă, omul ridică totuși lanterna să verifice asemănarea dintre fotografii și chipuri.. Nena Daconte era aproape o fetiță — cu ochi de pasăre fericită și cu o piele de melasă ce iradia încă de reverberația soarelui din Caribe în lugubra înserare de ianuarie —, infofolită pînă la git într-o blană de vizon care nu putea fi cumpărată nici cu solda pe un an a întregii garnizoane grănicerești. Billy Sánchez de Ávila, soțul ei, care conducea mașina, era cam cu un an mai tînăr și aproape la fel de frumos ; purta o scurtă în carouri și o șapcă de jucător de pelotă. Spre deosebire de soția lui, era înalt și atletic și avea fălcile de fier ale spadasinilor tineri. Condiția lor era însă cel mai bine dezvăluită de automobilul argintiu, cum nu se mai văzuse altul la granița aceea de sărăntoci, al cărui interior exala o răsuflare de animal viu. Locurile din spate erau ticsite de geamantane nou-nouțe și de o sumedenie de cutii cu cadouri încă nedesfăcute. Tot acolo era și saxofonul tenor, pasiunea atotstăpînitoare în viața Nenei Daconte înainte ca ea să se lase pradă iubirii fulgerătoare a tînărului ei tovarăș din banda de la malul mării.

Cînd polițistul le înapoie pașapoartele ștampilate, Billy Sánchez îl întrebă unde pot găsi o farmacie pentru rana de la degetul soției ; omul le strigă în bătaia vîntului să întrebe la Hendaye, în partea franceză. Polițiștii din Hendaye stăteau însă la masă, în cămașă, jucînd cărți și mîncînd piine pe care o înmuiau în niște stacane cu vin, într-o gheretă de sticlă încălzită și bine luminată, și le-a fost de ajuns să vadă mărimea și marca mașinii ca să le arate prin semne că pot trece în Franța. Billy Sánchez claxonă de mai multe ori, dar polițiștii nu pricepură ce voia, ba unul din ei deschise geamul și strigă, mai furios chiar decît vîntul :

— Merde ! Allez-y, espèce de con !

Atunci Nena Daconte ieși din automobil, înfășurată în blană pînă la urechi, și-l întrebă pe polițist de o farmacie, într-o franceză fără cusur. Polițistul îi răspunse cum îi era felul, cu gura plină de piine, că nu era treaba lui, mai ales pe o asemenea furtună, și închise geamul. Mai apoi se uită însă cu atenție la fata care-și sugea degetul vătămat învăluită în strălucirea vizonului, și poate că o confundă cu o apariție fermecată în noaptea aceea de groază, fiindcă își schimbă pe dată atitudinea. O lămuri că orașul cel mai apropiat era Biarritz, dar că în miez de iarnă și cu vîntul acela nenorocit s-ar putea să nu găsească nici o farmacie deschisă pînă la Bayonne, puțin mai departe.

— E ceva grav ? — întrebă.

— O nimica-toată — surise Nena Daconte, arătîndu-i degetul cu inelul de diamante, în vîrful căruia abia de se zărea zgîrietura pricinuită de trandafir. E doar o înțepătură.

Înainte de Bayonne ninsoarea se porni iar. Cu toate că nu trecuse de șapte, găsiră străzile pustii și casele încuiate de urgia furtunii, și după ce căutară îndelung fără să dea de o farmacie hotărîră să meargă mai departe. Hotărîrea îl bucură pe Billy Sánchez. Avea o pasiune nestăvilită pentru automobilele scumpe, un tată cu prea multe sentimente de vină și cu mijloace din belșug ca să-i facă pe plac, și nicicînd nu conduse ceva asemănător acelui Bentley decapotabil, primit ca dar de nuntă. Încîntarea care-l cuprindea la volan era atît de mare, încît pe măsură ce conducea se simțea tot mai puțin obosit. Era în stare să ajungă în noaptea aceea la Bordeaux, unde aveau rezervat un **suite** nupțial la hotelul „Splendid", și nu-l putea împiedica nici vîntul potrivnic, nici toată zăpada din cer. În schimb, Nena Daconte era istovită, mai ales că pe ultima bucată a șoselei dinspre Madrid bătuse cu grindină. Așa că după Bayonne își înfășură o batistă în jurul degetului cu inelul, stringînd bine ca să oprească sîngele ce nu înceta să curgă, și adormi pe bancheta din spate. Billy Sánchez nu realiză aceasta decît pe la miezul nopții, după ce ninsoarea stătu și vîntul se opri deodată printre pini, iar cerul landelor fu năpădit de stele de gheață. Trecuse prin fața luminilor amorțite ale Bordeaux-ului, dar se opri doar cît să-și umple rezervorul la o stație de pe șosea, căci mai avea încă putere să ajungă pînă la Paris fără să-și tragă sufletul. Era așa de fericit la volanul jucăriei sale mari, de 25 000 de lire sterline, că nici măcar nu se întreba dacă făptura strălucitoare ce dormea lîngă el, cu legătura de la deget îmbibată de sînge, și al cărei somn de adolescentă era străbătut pentru întîia oară de tresăriri de nesiguranță, era și ea fericită.

Se căsătoriseră de trei zile, la 10 000 de kilometri depărtare, la Cartagena de Indias, spre uimirea părinților lui și nemulțumirea alor ei, cu binecuvîntarea personală a arhiepiscopului primat. Nimeni, în afară de ei doi, nu înțelegea temeiul real, nici nu cunoștea începutul acestei iubiri neprevăzute. Se înfiripase cu trei luni înainte, la mare, într-o duminică în care banda lui Billy Sánchez luase cu asalt vestiarele de femei de pe plaja de la Marbella. Nena Daconte împlinise abia optsprezece ani, sosise de curînd de la pensionul Chattelaine din St. Blaise, Elveția, vorbind patru limbi fără accent și dominînd magistral saxofonul tenor, iar aceea era prima ei duminică la mare de cînd se întorsese. Se dezbrăcase de tot ca să-și pună costumul de baie, cînd se stîrni explozia de panică și strigătele de asalt în cabinele vecine, dar nu înțelese ce se petrece pînă cînd zăvorul de la ușa ei nu a sărit în țăndări și l-a văzut pironit în prag pe cel mai frumos bandit care se putea închipui. N-avea pe el decît un slip minuscul din imitație de leopard, iar trupul lui neted și suplu avea culoarea aurie a oamenilor de pe malul mării. Pe încheietura de la mîna dreaptă, unde avea o brățară simplă, metalică, de gladiator roman, își înfășurase un lanț de fier servind drept armă cumplită, iar la git îi spînzura un medalion fără nici un sfînt, care tresărea domol odată cu teama din inimă. Făcuseră împreună școala primară și dansaseră adesea pe la aniversări, pentru că amîndoi făceau parte din protipendada provinciei, care minuia după bunul plac soarta orașului încă de pe vremea coloniei, dar nemaivăzîndu-se atîția ani nu s-au recunoscut imediat. Nena Daconte rămăsese în picioare, fără să facă nimic ca să-și ascundă goliciunea intensă. Billy Sánchez și-a urmat atunci ritualul copilăros : și-a desprins slipul de leopard și i-a arătat respectabila-i vietate încordată. Ea l-a privit în ochi fără uimire :

— Am văzut mai mari și mai virtoase — zise, stăpînindu-și teama. Așa încît gîndește-te bine ce faci, căci cu mine trebuie să te porți mai dihai ca un negru !

De fapt, Nena Daconte nu numai că era fecioară, dar nici nu văzuse pînă atunci un bărbat gol, însă provocarea a avut efect. Lui Billy Sánchez nu i-a trecut nimic altceva prin cap decît să izbească atît de furios în perete cu lanțul, încît și-a rupt mina. Ea l-a dus cu mașina el la spital, l-a ajutat să suporte convalescența și, pînă la urmă, au învățat să facă dragoste cum trebuie. Au petrecut serile anevoioase de iunie pe terasa interioară a casei în care muriseră șase generații de strămoși ilustri ai familiei Nenei Daconte, ea cîntînd la saxofon melodii la modă, iar el, cu mîna în ghips, contemplînd-o din hamac cu o uimire nepotolită. Casa avea nenumărate ferestre cu geamuri imense care dădeau spre balta stătută a golfului, și era una din cele mai mari și mai vechi din cartierul La Manga și, neîndoios, cea mai urîtă. Terasa cu dale ca tabla de șah unde Nena Daconte cînta la saxofon era însă o oază în arșița după-amiezei și dădea spre o grădină cu umbră din belșug, cu pomii **mango** și bananieri sub care se afla un mormînt cu o lespede fără nici un nume, mai veche decît casa și decît amintirile familiei. Chiar cei mai nepricepuți la muzică socoteau că sunetul saxofonului era nepotrivit într-o casă de asemenea rang. „Sună ca un vapor" spusese bunica Nenei Daconte cînd il auzi prima oară. Mama ei s-a străduit zadarnic s-o convingă să cînte altfel, nu așa cum făcea ea din comoditate, cu fusta sumeasă pe coapse și cu genunchii depărtați, cu o senzualitate care mamei nu i se părea esențială pentru muzică. „Nu-mi pasă la ce instrument cînți — îi spunea ea — numai să cînți cu picioarele lipite". Dar sunetul acesta de despărțire vestită de vapoare și înversunarea aceasta pasionată i-au înlesnit Nenei Daconte să fringă carapacea amară a lui Billy Sánchez. Dincolo de trista reputație de om dur pe care el și-o cultivase cu sîrg din unirea a două nume de familie ilustre, ea descoperi un orfan țemător și tandru. Ajunseră să se cunoască atît de bine în vreme ce i se sudau

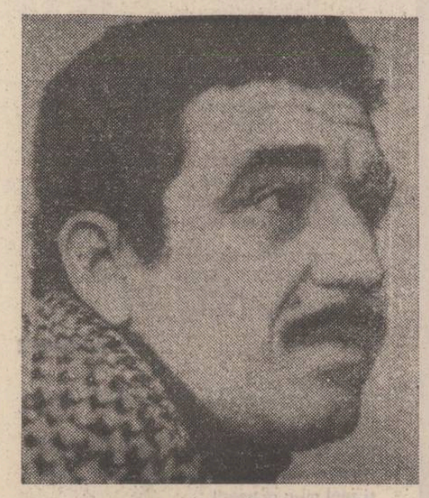

Spre sfîrșitul anului trecut, revista „El País" de la Madrid a lansat povestirea „Dîra sîngelui tău pe zăpadă", de Gabriel García Márquez, ultima în dată din povestirile semnate de marele scriitor columbian. Așteptată cu nerăbdare de public (ecouri despre ea „transpiraseră" în presă încă dinainte), povestirea pe care o prezentăm în premieră românească a făcut unanimitatea în bunele aprecieri ale cititorilor și criticilor, fiind considerată ca o mică capodoperă marqueziană. Istorie a maturizării accelerate a unui tînăr de bani gata, istorie de iubire și de moarte ; istorie mai presus de orice poetică și umană, „Dîra sîngelui tău pe zăpadă" va fi — sîntem încredințați — la fel de bine primită de cititorul român, deja bun cunoscător al operei marqueziene.

Mihai Cantuniari

oasele de la mînă, încît el însuși s-a mirat de ușurința cu care s-au iubit, cînd ea l-a adus la patul ei de fecioară, într-o seară ploioasă cînd au rămas singuri acasă. În fiecare zi la ceasul acela timp de aproape două săptămîni, se zbenguiră goi sub privirea uluită a portretelor de războinici îmbrăcați civil și de bunici nesățioase care i-au precedat în paradisul acelui pat istoric. Chiar și în clipele de răgaz ale iubirii rămîneau goi, cu ferestrele deschise, respirînd briza epavelor din golf, mirosul lor fetid, și ascultînd în liniștea saxofonului zgomotele zilnice, nota de neconfundat a broaștei sub bananieri, picătura de apă căzînd pe mormîntul nimănui, pașii firești ai vieții pe care nu avuseseră timp să o cunoască înainte.

Cînd părinții Nenei Daconte se întoarseră acasă, tinerii înaintaseră într-atît în iubire, că nu le mai ajungea lumea pentru altceva, și făceau dragoste la orice oră și în orice loc, încercînd de fiecare dată să o redescopere. La început s-au iubit cum au putut mai bine în mașinile sport cu care tatăl lui Billy Sánchez încerca să-și răscumpere propriile vinovății. Apoi, cînd mașinile ajunseră să li se pară prea banale, se furișau noaptea în cabinele pustii de la Marbella, unde soarta îi pusese față-n față pentru prima dată, ba chiar se strecurară deghizați la vremea carnavalului din noiembrie în camerele cu chirie din vechiul cartier de sclavi Getsemani, ocrotiți de prostituatele care, abia cu cîteva luni în urmă, erau nevoite să-l suporte pe Billy Sánchez și pe cei din banda lui, cu lanțuri cu tot. Nena Daconte se dărui iubirii ei furișe cu aceeași ardoare frenetică pe care **mainte** o irosise cu saxofonul, pînă într-atît încît banditul ei domesticit se dumiri în sfîrșit ce-a înțeles ea cînd îi zisese că trebuie să se comporte ca un negru. Billy Sánchez îi răspunse pe măsură, întotdeauna prompt și bine, întorcîndu-i același entuziasm. Odată căsătoriți, își făcură datoria de a se iubi pe cînd stewardesele dormeau, la jumătatea Atlanticului, închizîndu-se cu greu în toaleta avionului, gata să moară mai mult de ris decît de plăcere. Doar ei știau atunci, la douăzeci și patru ore după nuntă, că Nena Daconte era însărcinată de două luni.

Așa că atunci cînd au ajuns la Madrid se simțeau foarte departe de a fi doi amanți potoliți, dar aveau destulă prudență să se comporte ca niște proaspăt căsătoriți neprihăniți. Părinții lor prevăzuseră tot. Înainte de a se da jos din avion, un funcționar de la protocol urcă în cabina de clasa întîi ca să-i ducă Nenei Daconte blana de vizon alb cu dungi de un negru luminos, darul de nuntă al părinților ei. Lui Billy Sánchez îi aduse o scurtă de miel, noutatea din iarna aceea, și cheile unei mașini surpriză care-i așteptă la aeroport.

Misiunea diplomatică a țării lor îi primi tot acolo, în salonul oficial. Ambasadorul și soția lui nu erau doar prieteni dintotdeauna cu familiile celor doi, ci el era și medicul care asistase la nașterea Nenei Daconte, și o așteptă cu un buchet de trandafiri atît de strălucitori și de proaspeți, încît stropii de rouă păreau artificiali. Ea îi sărută pe toți, giumind, niței stinghertă de condiția prematură de proaspăt căsătorită, apoi luă trandafirii. Apucîndu-i, se înțepă la deget în spinul unei tulpine, dar făcu față necazului într-un chip încîntător :

— Am făcut-o dinadins — spuse — ca să-mi remarcați inelul.

Într-adevăr, toată misiunea diplomatică a admirat splendoarea inelului, calculînd că trebuie să coste o avere, nu atît prin felul diamantelor cît prin vechimea lor. Dar nimeni n-a observat că degetul începea să sîngereze. Atenția tuturor s-a îndreptat apoi către mașina nouă. Ambasadorul avusese ideea nostimă să o aducă la aeroport învelită în foiță de celofan, cu o imensă fundă aurie. Billy Sánchez nu i-a apreciat ingeniozitatea. Era atît de nerăbdător să vadă mașina, că a rupt brusc ambalajul și a rămas fără suflare. Era Bentley-ul decapotabil din acel an, cu tapițeria din piele veritabilă. Cerul părea un văl de cenușă, dinspre Guadarrama bătea un vînt tăios și înghețat de nu-ți venea să stai afară, dar Billy Sánchez nu avea noțiunea frigului. A ținut misiunea diplomatică în parcajul descoperit, fără să-și dea seama că se congelau din politețe, pînă a terminat de cercetat mașina în amănuntele ei cele mai ascunse. Apoi ambasadorul s-a urcat lîngă el ca să-l conducă la reședința oficială unde urma să aibă loc prînzul. Pe parcurs, i-a arătat locurile cele mai cunoscute din oraș, dar el părea atent numai la traja mașinii.

Era prima oară că pleca de pe meleagurile lui. Se perindase prin toate liceele particulare și publice, repetînd mereu același curs, pînă cînd a rămas plutind într-un limb de lipsă de iubire. Prima imagine a unui oraș diferit de al lui, blocurile de case cenușii cu luminile aprinse în plină zi, copacii fără frunze, marea depărtată, totul îi accentua sentimentul de neputință pe care se străduia să-l stăvilească în adîncul inimii. Totuși, după puțină vreme, a căzut fără să-și dea seama în prima capcană a uitării. S-a iscat deodată o furtună liniștită, prima din acel anotimp și, cînd au ieșit după prînz din casa ambasadorului ca s-o pornească spre Franța, au găsit orașul acoperit de o zăpadă strălucitoare. Billy Sánchez uită atunci de mașină și, de față cu toți, scoțînd strigăte de bucurie și aruncîndu-și pumni de zăpadă în cap, se rostogoli în mijlocul străzii cu scurta pe el.

Nena Daconte și-a dat seama pentru întîia dată că degetul îi sîngera cînd au părăsit Madridul, într-o după-amiază ce devenise transparentă după furtună. A fost surprinsă, căci o acompaniase la saxofon pe soția ambasadorului, căreia îi plăcea să cînte arii din opere în italiană după prînzurile oficiale, și abia a simțit o jenă la inelar. Apoi, în timp ce îi arăta bărbatului ei drumul cel mai scurt pînă la graniță, își tot sugea inconștient degetul ori de cîte ori îi sîngera, și doar cînd ajunseră la Pirinei îi trecu prin cap să caute o farmacie. Curînd, a fost răzbită de somnul întîrziat din ultimele zile, iar cînd s-a trezit brusc, cu impresia de coșmar că mașina merge prin apă, nu și-a mai amintit o bucată de vreme de batista legată la deget. Văzu pe ceasul luminos de la bord că era trei și ceva, socoti în gînd și numai atunci înțelese că trecuseră pe lîngă Bordeaux. Angoulême și Poitiers, iar acum străbăteau digul Loirei, inundat de flux. Lumina lunii se filtra prin ceață iar siluetele castelelor dintre pini păreau desprinse din basmele cu năluci. Nena Daconte, care cunoștea regiunea pe dinafară, socoti că se aflau cam la trei ceasuri de Paris, iar Billy Sánchez continua neclintit la volan.

— Ești un sălbatic — îi zise. Conduci de mai bine de unsprezece ore fără să mănînci nimic.

Îl stăpînea încă beția mașinii noi. Deși în avion dormise puțin și prost, se simțea treaz și plin de putere ca să ajungă la Paris în zori.

— Nu-mi e încă foame după masa de la ambasadă — zise. Și, adăugă, fără nici o noimă : La urma urmelor, la Cartagena abia se iese de la cinema. Trebuie să fie cam zece.

Totuși, Nenei Daconte îi era teamă ca el să nu adoarmă la volan. Desfăcu o cutie dintre multele cadouri pe care le primise la Madrid și încercă să-i bage în gură o felie de portocală glasată. Dar el întoarse capul.

— Bărbații nu mănîncă dulciuri — spuse.

Puțin înainte de Orléans, ceața se risipi și o lună imensă lumină cîmpurile ninse, dar traficul devenise mai anevoios din pricina camioanelor enorme cu legume și a cisternelor de vin ce se îndreptau spre Paris. Nena Daconte ar fi vrut să-și ajute soțul la condus, dar nici măcar nu îndrăzni să i-o sugereze, căci el o avertizase de prima oară cînd ieșiră împreună că nu-i umilință mai mare pentru un bărbat decît să se lase condus de nevastă. Se simțea lucidă după aproape cinci ore de somn bun și pe deasupra era mulțumită că nu opriseră la un hotel din provincia franceză, pe care o cunoștea de mică din nenumăratele călătorii cu părinții. „Nu există priveliști mai frumoase pe lume — zicea —, dar poți să mori de sete fără să găsești pe nimeni să-ți dea gratis un pahar de apă". Era atît de convinsă, încît în ultima clipă a pus un săpun și un sul de hîrtie igienică în geanta de voiaj, fiindcă în hotelurile din Franța nu găseai niciodată săpun, iar ca hîrtie pe la toalete erau ziarele din săptămîna trecută, tăiate în pătrate și agățate într-un cîrlig. Tot ce regreta în momentul acela era faptul că irosise o noapte întreagă fără să facă dragoste. Răspunsul bărbatului ei veni prompt :

— Mă gîndeam că trebuie să fie grozav să te iubești în zăpadă — zise. Chiar aici, dacă vrei.

Nena Daconte chibzui. La marginea soselei, zăpada sub lună părea afînată și caldă, dar pe măsură ce se apropiau de suburbiile Parisului traficul devenea tot mai intens, și apăreau nuclee de fabrici luminate și numeroși muncitori pe bicicletă. Dacă n-ar fi fost iarnă, s-ar fi aflat în plină zi.

— Ar fi mai bine să așteptăm totuși pînă la Paris — zise Nena Daconte. La căldurică și într-un pat cu cearceafuri curate, ca oamenii căsătoriți.

— E prima oară că nu ne potrivim — spuse el.

— Te cred — răspunse ea. E prima oară că sîntem căsătoriți.

Cu puțin înainte de ivirea zorilor, s-au spălat pe față, au mers la toaleta unui restaurant de pe drum, și au băut cafea cu brioși calde la barul unde camionagii luau micul dejun stropit cu vin roșu. Nena Daconte observase la toaletă că avea pete de sînge pe bluză și pe fustă, dar nu încercă să le șteargă. Aruncă la gunoi batista îmbibată, schimbă inelul pe mîna stîngă și își spălă bine degetul rănit cu apă și săpun. Înțepătura era aproape invizibilă. Totuși, îndată ce se întoarseră la mașină, începu iar să sîngereze, așa încît Nena Daconte lăsă brațul să atîrne afară pe geam, încredințată că aerul înghețat al cîmpiei avea virtutea de a opri sîngele. Și acest leac se dovedi zadarnic, dar nu se îngrijoră încă. „Dacă cineva vrea să ne găsească o să-i fie foarte ușor" zise cu farmecul ei firesc. „N-ar avea decît să se ia după dîra sîngelui meu pe zăpadă". Apoi se gîndi mai bine ia ce spusese și chipul ei înflori în lumina zorilor.

În românește de
Tudora Șandru Olteanu

Continuare în numărul viitor

REPERE

FRAGMENTE PROUSTIENE

traducerea lui Proust este întotdeauna o probă de virtuozitate, în care trebuie să aliezi suplețea gîndului și o calitate poetică extrem de rară, un fel de energie interioară a periodului, vigoarea propozițiilor înscrise pe un evantai uriaș, deodată cu paloarea „decadentă", o culoare stinsă, ca în pînzele lui Vermeer. De altfel, mă îndoiesc că ar putea fi tradus în toate limbile, trebuie să apară un anume tip de scriitor, de literatură, să fie creat un fel de „idiom" literar specific pentru ca să tentezi echivalența acestui artist unic, autor al unei poetici greu descifrabile, țesută în limbajul său incomparabil, mai degrabă decît în enunțurile programatice. Irina Mavrodin a întreprins o ediție românească a unor..., cum să le spunem, „fragmente" proustiene, în sensul lui Blanchot, cronichete mondene, mărturisiri, bruioane, ginduri aruncate la repezeală pe hîrtie, dacă a fost vreodată scris ceva la repezeală de către Proust, eseuri critice ș.a.m.d. Avem aici de-a face cu un Proust în stare pură, cum ar fi de pildă piesele mici pentru pian ale lui Rachmaninov pentru întreaga lui operă. Un „maestro" al interpretării critice le va prețui cum se cuvine, atît pentru stilistica lor inconfundabilă, pentru atmosfera pe care o degajă, cît și pentru densitatea de gîndire, pentru meditația artistului întors asupra lui însuși, chiar atunci cînd își vede chipul reflectat în personalitatea altora. Imi mărturisesc slăbiciunea față de acest scriitor, a cărui „măreție liniștită" a fost prea ușor umbrită de judecata sumară a celor ce confundau sensibilitatea cu o atenuare a vitalității artistice. Pătrunzătoarea sa judecată la adresa lui Tolstoi este indicativă pentru propria înțelegere : „Balzac este considerat acum a fi mai mare decît Tolstoi. A vedea astfel lucrurile este curată nebunie. Opera lui Balzac este antipatică, grimasantă, plină de ridicol, umanitatea este judecată aici de către un scriitor dornic să facă o carte importantă, iar în opera lui Tolstoi de către un zeu senin. Balzac ajunge să creeze impresia de măreț ; la Tolstoi totul este mai mare în chip firesc, precum balega unui elefant alături de cea a unei capre. [...] Această operă nu este una de observație, ci de construcție intelectuală. Fiecare trăsătură, presupusă a fi de observație, este doar invelișul, dovada, exemplul unei legi puse în evidență de romancier, lege rațională sau irațională. Iar impresia de forță și de viață vine tocmai din aceea că nimic nu este observat, și că fiecare gest, fiecare cuvînt, fiecare acțiune, nefiind decît un mod de a semnifica o lege, te fac să te simți în mijlocul unei multitudini de legi". Sînt considerații care trebuie să devină un prilej de meditație adîncită pentru scriitorul contemporan, adeseori tentat de vocația „frustă", de experiența directă ca mijloc de a suplini conștiința artistică. Dar „viața" îl face tot atît de puțin pe scriitor, cît și „cultura", atunci cînd lipsește raportul intern, cel care se raportează la el însuși, cum spunea Kierkegaard într-o altă accepție. Noi avem în vedere constituirea structurii artistice, cu misterul ei adînc și cu propria normă de manifestare, ireductibilă și inconfundabilă. Citi nu vor fi călărit în zori pe mosie, dar numai Tolstoi se gîndea astfel la **Anna Karenina** sau la **Moartea lui Ivan Ilici**, cum mărturisește într-o scrisoare. Mulți se vor fi plimbat printr-un cring, dar numai Rousseau a fost ceea ce a fost. După cum nu experiența pescuitului și a vînătorii l-au creat mai tîrziu pe Hemingway, ci acesta din urmă a introdus într-o formă elementară de trăire o „schemă" ce semnifică viața în întregul ei. Extinzînd considerațiile lui Proust la totul literaturii, vom observa pertinența lor, chiar acolo unde realitatea artistică este atît de deosebită de ceea ce el însuși ne-a oferit.

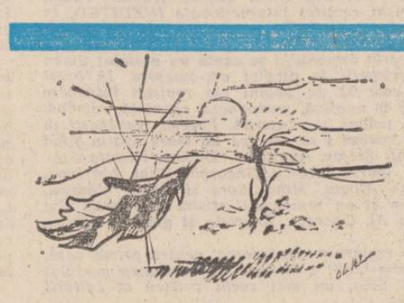

● **ÎNTRE 20 ȘI 30 NOIEMBRIE** 1981 a avut loc în orașul Karl-Marx-Stadt cel de-al LV-lea Colocviu Internațional de literatură pentru copii și tineret, la care au fost invitați scriitori din : Bulgaria, Finlanda, Italia, Iugoslavia, Polonia, Cehoslovacia, U.R.S.S., România și R.D.G. La deschiderea colocviului cu tema „Visul de a fi oameni mari" a vorbit Hans Weber, scriitor, membru în prezidiul colocviului, care în referatul său a pus problema necesității literaturii pentru copii și tineret acum mai mult ca oricînd, cînd omenirea se află la o mare răscruce, iar cuceririle științei și tehnicii permit o nouă înțelegere a lumii. Deasemenea s-a subliniat în timpul colocviului importanța pe care o are scriitorul în educarea și modelarea tinerei generații. La lucrările colocviului au mai luat cuvîntul renumiți scriitori de literatură pentru copii și tineret din diverse țări, dintre care menționăm doar cîteva nume : Steffen Peltsch, Horst Beseler (R.D.G.), Radi Pogodin (U.R.S.S.), Edmund Niziurski (Polonia), Gica Iuteș (România).

Unul din textele frumoase antologate în volumul întocmit de Irina Mavrodin este **Zile de lectură**. Dificultatea transpunerii lui în românește este sporită de faptul că aici autorul ciclului **În căutarea timpului pierdut** își regăsește întreaga voluptate de a povesti, iar acuitatea critică primește cea mai mare stringență în ultimele pagini ale eseului. Elogiul lecturii ca formă de augmentare a trăirilor personale, ca bun al umanității depline, iar nu ca formă de bovarism, cum i-am spune noi, se acordă cu o reafirmare a literaturii în chip de trăsătură a distincției sufletești : „Literații rămîn totuși adevărata noblețe a inteligenței, și faptul de a nu cunoaște o anume carte, o anume particularitate a științei literare, va fi întotdeauna, chiar în cazul unui om de geniu, un semn de vulgaritate intelectuală. Distincția și noblețea constau și în rigoarea gîndirii, într-un fel de francmasonerie a uzanțelor și în moștenirea unei tradiții". Iar nota care însoțește pasajul de mai sus este și mai lămuritoare „Adevărata distincție, de altfel, se preface totdeauna a nu se adresa decît unor persoane distinse, ce cunosc aceleași uzanțe, ea «neexplicînd» nimic. O carte de Anatole France subînțelege o mulțime de cunoștințe erudite, cuprinde neîncetate aluzii pe care spiritele de rînd nu le observă și care constituie, alături de celelalte frumuseți conținute în ea, incomparabila-i noblețe". Lectura literală este astfel o formă de prostie care nu stă bine decît anumitor critici ! **Zile de lectură**, cu profunzimea de interpretări fulgurante, cu aluziile și trapele sale, este un prilej de bucurie a minții, de trăire adîncă a bunului artistic. Irina Mavrodin, o impătimită a faptului artistic de aleasă puritate, ea însăși poetă cu ținută inconfundabilă, a tentat o frază românească pentru textul lui Proust, atingînd nivelul cel mai înalt pe care un asemenea demers îl poate realiza în actualul stadiu de preocupări și de mlădiere a limbii noastre literare. Este aproape o operă de creație, din toate punctele de vedere !

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Din nou sub streașina malului

am mîncat toată stagiunea trecută, îmbibată de istorioare vane, iată că și-n noua stagiune, prin grija lui Mircea Lucescu, căscăm de ni se rup fălcile sau adormim în peluze. Ștefan Covaci și Valentin Stănescu ne-au înghesuit sub streașina malului și-au dărîmat peste noi salcia suspinelor ; Mircea Lucescu, vicepreședinte al federației, antrenor al naționalei și un fel de bucentaur ai Corvinului Hunedoara, ne demonstrează, de la primele clipe, că pe lume nu-i nimic mai bun decît vinul prost. După ce s-a plimbat aiurea prin America latină și a învățat să latre ciinii în mahalalele Bucureștilor și Sibiului, arătîndu-le două formule de echipă, una mai năzdrăvană ca alta, s-a dus cu unsprezece miei răgușiți la ușa Paștelui catolic și s-a întors cu blănurile lor atîrnate de cîrligul brațului. Mai pe șleau spus, a luat o bătaie soră cu moartea în Belgia, unde, zic însoțitorii lui, iar ne-ar fi furat un arbitru și ne-ar fi stat împotrivă barele porților. Incapabili să învățăm dansul spaniol fandango, am dovedit în Belgia că nu știm nici măcar să jucăm bărbuncul, că sîntem stăpîni pe hățurile viscolului numai cînd stăm călare pe calorifer, în rest e treaba destinului. Ca jucător, Lucescu a fost unul din cei mai buni din țară, ca antrenor nu-l văd făcînd nimic, căci perioada Hunedoara, unde și-a cîștigat porecla de „milionarul Lucescu", nu-mi spune, deocamdată, altceva decît că în campionatul nostru, un jucător de talie poate ridica pe locul trei o echipă mediocră. Și mai am eu și alte motive (și bine fac că nu le spun!) să mă-ndoiesc de valoarea intrinsecă a echipei din Hunedoara. Printre altele (asta cum se mai explică ?) echipa s-a descurcat și fără ajutorul lui Lucescu, la începutul primăverii în curs. N-am nimic cu faptul că Lucescu a descoperit că pe un trunchi de majur nu poate da lăstari decît un chipiu împins spre ceafă, o centură căzută pe burtă și o palmă fixată-n scoaba șoldului și, prin aceasta, i-a zvîrlit pe unii îmbuibați la plutonul spate, dar după ce la Berna a jucat cu o echipă, în America latină cu una care n-avea nici în clin nici în mînecă cu aceea de la Berna, iar apoi a scos la încălzire, acasă, două formații de șușaniști și a dus în Belgia unsprezece paparude, am dreptul, ba mai mult, datoria să nu cred în ochiul lui de selecționer și nici în metodele lui de antrenor, dac-o fi avînd vreuna. Toți cei ce folosc prin preajma lui (toți, pînă la unul, interesați să-și ungă osiile cu păcură nouă, mai ales că Lucescu a urcat și-n birou sau colegiul C.N.E.F.S.), caută să impună publicului ideea că Lucescu încearcă un experiment și că nu e cazul să ne grăbim să-i cerem rezultate, ci să-l înțelegem, să-i creem un climat de liniște și de calm. Ni se cere să ne înșurăm cu sîrguința de-a rămîne mereu niște nătîngi răbdători, — așa cum ni s-a cerut și chiar ni s-a ordonat, cînd cîrma era în mîinile lui Ștefan Covaci și Valentin Stănescu, — ni se vorbește de greutăți inerente oricărui început, ca să băgăm la căpățînă că numai federația se pricepe la ce trebuie făcut, ea care nu se pricepe să ne spună nici dacă există și are vreo putere de decizie. Adevărul curat e că ni se cere complicitatea, adică tăcerea și privilegiile care decurg de aici. Nimic mai mult.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Frunzetată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Începînd cu acest număr prețul unui exemplar din «Luceafărul» este de 4 lei

Anul XXV
14
(1 039)
Simbătă
3 aprilie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Memorabila zi

Prin toată puterea sa de eveniment politic și social, cu marea sa încărcătură de semnificații și sentimente patriotice fundamentale, momentul de acum opt ani, ilustrativ pentru o întreagă pericadă pe care o străbatem, ne definește în prim-plan însăși ideea de unitate și starea raporturilor noastre multiple, solidare, pe tărîmul existenței materiale și spirituale. Prin votul unanim al forului legislativ suprem al țării, prin votul unanim al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost investit atunci cu înalta răspundere de președinte al Republicii Socialiste România. A fost pentru noi toți acea clipă unică și solemnă, de referință, cînd prin jurămîntul primului nostru președinte ne-am regăsit în întregimea conștiinței și devotamentului exemplar, făcînd astfel un viu legămînt de credință față de popor și țară și un mod propriu, revoluționar, de a fi. În capitolele istoriei din acești ani, tot acest jurămînt are echivalența în fapte și se măsoară generos în noi trepte de progres și civilizație. În noi creșteri și noi consolidări economice, politice și sociale de natură să ne explice, să ne angajeze și mai hotărît pe traiectul înfăptuirii neabătute a programului partidului, programul bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Cultura însăși a beneficiat în toți acești ani de un nou cadru de manifestare și a dobîndit noi certitudini, noi condiții în afirmarea valorilor sale. Festivalul național „Cîntarea României" este un puternic argument. Și o dovadă cît se poate de elocventă a locului și rolului pe care îl deține în societatea noastră și în etapa actuală — mai ales — literatura, știința și arta, tot acest univers prin excelență al iluminării oamenilor și al aprofundării spiritului creator. De aici, în tot ceea ce ne unește și ne consacră pe planul creației, au apărut, evident, și cerințe și răspunderi noi. **Am spus cîndva niște gînduri ale lui Leonardo Da Vinci — dacă nu mă înșel la prima întîlnire cu scriitorii** — sublinia recent secretarul general al partidului, **după care nu trebuie să bei apă din ulcior atunci cînd poți să bei apă din izvor, că numai mergînd la izvor, unde apa e limpede și curată, poți, într-adevăr, să ai inspirația de a-ți servi poporul și patria.** Printr-o metaforă a unei idei, președintele ne relevă de fapt întregul destin al demersului creator. Și nu e mai puțin adevărat că în toată această formulare resimțim și o grijă deosebită, o atenție și o înțelegere cu totul speciale pe care omul din fruntea partidului și țării le-a acordat totdeauna culturii și artei și s-a aplecat asupra propriei noastre condiții cu cea mai mare solicitudine. Ca asupra tuturor domeniilor de fapt, într-un permanent dialog cu țara, cu poporul, cu oamenii, după o știință și o practică a democrației înseși, a conducerii prin popor și pentru popor. Și indiferent unde, în instanțele supreme ale partidului și statului, sau direct, la fața locului, în procesul amplu al construcției socialiste, acolo unde se hotărăsc de fapt toate victoriile, se învață din experiență și se propun soluții, se angajează eforturi și capacități noi, creatoare. În miezul realității înseși, pe traseul și la dimensiunea propriilor noastre cerințe **și posibilități. Un exemplu,** nu mai departe decît tot în această săptămînă, cînd s-au împlinit opt ani de la investirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema răspundere de președinte : plenara Comitetului Central al partidului pe a cărei ordine de zi au figurat importante probleme ale actualității economice și măsurile care decurg de aici pentru înfăptuirea programului dezvoltării noastre. Cuvîntarea rostită abordează o seamă de aspecte ale realității, atît la timpul prezent, cît și al perspectivei în toată dinamica și susținerea ei. Concretizarea efortului creator are în acest fel un permanent reazim, o permanentă putere de reflecție. Și, la chipul țării, chipul președintelui, ca în tot ceea ce ne-a definit și ne unește.

Luceafărul

Aprilie – fotografie de Gheorghe Cucu

ANTOLOGIA „LUCEAFĂRUL"

● A PATRIEI CINSTIRE ● Poezii de ● Lucia Negoiță ● Arthur Porumboiu ● Marcela Mariana Milcu ● Gabriel Cheroiu ● Elisaveta Novac ● Nicolae Roșianu ● Mircea Șoncuteanu ● Neculai Chirica ● «Să băgăm de seamă!» de Ion Gheorghe ● «Poezia patriotică — o temă majoră» de Artur Silvestri ● NUMELE POETULUI ● Cezar Ivănescu despre ● Daniel Turcea ● Pavel Pereș ● Constanța Stoian ● Versuri de ● Ioana Bălan ● Petru Aruștei ● Voicu Olari ● Liviu Antonesei ● «Elegia cîmpiei» de Nicolae Ciobanu ● «Spiritul locului» de Valentin F. Mihăescu ● Poeme de Marin Lupșanu ● Ion Zubașcu ● Ana Mureșanu ● Grigore Georgiu

In paginile 7 — 8 — 9 — 10

JURNAL DE POET

La început de primăvară

Am citit în zilele acestea de început de primăvară, o carte densă de poezie adevărată de-o rară frumusețe și adîncime, o sărbătoare de limbă și simțire, o cărțulie cuprinzînd doar patruzeci de poeme, dar cîtă bogăție în această simplitate la care se ajunge atît de greu, datorită tinerei poetese Anca Sârbulescu, la debutul cărei, cu aproape cinci ani în urmă, mă bucuram în cîteva rînduri tipărite atunci, care iată se adeveresc a nu fi fost silnice. Anca Sârbulescu a fost o vreme profesoară în Munții Apuseni, într-un sat a cărui natură austeră transpare și în care, aici, a deprins multe din măreția omului tăcut și truditor, înfrățit cu stelele și riurile, cu oaia și fluturii și sufletul curat al semenilor.

Dar cea mai adîncă ucenicie s-a săvîrșit prin anii de osteneală asupra cuvîntului. Această poetesă a muncit îndeaproape pe texte în original ale poeților de seamă români și străini, stăpînind și cîteva limbi de circulație, împlinind ceea ce Rilke socotea vital pentru un tînăr poet, anume slujirea la firea tăinuită a creaturilor naturii unui loc, la posibilitatea întîlnirii în dialog cu viețuirea lor care înseamnă prin mijlocirea omului după ardoarea Logosului.

Ar fi de citat aici mai toate poemele, căci în fiecare se comunică ceva esențial profund omenesc, dar mai presus o bucurie lăuntrică, o împăcare în cosmos de o desăvîrșită seninătate, atinsă de azurul iubirii nepieritoare.

Ioan Alexandru

inedit

Tudor Arghezi

DESPRE CARAGIALE

În ziua de 29 ianuarie 1853, acum 83 de ani, a văzut lumina zilei ctitorul teatrului românesc : calendarul face o apropiere dureroasă între ziua de naștere a tatălui dispărut demult și moartea de acum cîteva zile a fiului, Matei Caragiale.

Cu o viață mai puțin agitată, mai puțin hărțuit de nevoi și nesăgetat în carne și în suflet de secunda care trece și rănește, Ion Caragiale ar mai fi putut să trăiască și azi și să închidă ochii la vîrsta unui Paul Bourget, sau Rudyard Kipling, decedați amîndoi acum decurînd, în veneranția secolului parcurs aproape întreg.

Biografia în cifre și cu documente oficiale a lui Caragiale nu prezintă la nivelul de eternitate, la care s-a ridicat opera acestui mare meșter al condeiului, nici o importanță. Că s-ar fi născut într-un sat din Prahova, unde s-a născut sau aiurea, este egal : Caragiale aparține fiecărui sat și fiecărui oraș românesc și fiecărui om din această țară, pentru că face parte din sufletul și geniul național.

Pentru o sinteză biografică putem reține din viața lui atît, că Ion Caragiale n-a fost un răsfățat al existenței, că a pribegit neîncetat de la o profesie la alta, ca să poată înainte de toate, trăi și că vitalitatea optimismului lui nu a disprețuit nici meseria de birtaș Pribeag între activități, el a fost și un pribeag sufletesc ca Tolstoi. Omul cu o reputație făcută anapoda, de veselie și necontenită stare morală de bună dispoziție a fost neîmpă-

Continuare în pag. a 9-a

SPECTACOLUL LUMII

PAX HUMANA

Într-o epocă în care scriitorii erau sfătuiți să lase politica politicienilor și să nu se mai preocupe de altceva decît de munca lor „sacră" de artiști, nimic nefiind mai ademenitor decît „demonul inspirației", atunci cînd se caută pe el însuși și se relevă doar prin el însuși, Thomas Mann răspundea cu vehemență : „Literatura nu este altceva decît umanism, iar umanismul nu este altceva decît politică !" Erau anii dinaintea celui de al doilea război mondial, cînd omenirea trecea printr-o criză de civilizație, al cărei diagnostic a fost pus cu severitate prin concesivitatea acordată agresiunii : Ethiopia, Spania, expansiunea celui de al III-lea Reich...

Peste ani, cînd omenirea se vedea tot mai amenințată de spectrul materializat al conflictului nuclear, de peste ocean se auzea vocea lui William Faulkner : „Refuz să cred în sfîrșitul omului. Eu cred că omul va supraviețui, ba încă mai mult : că el va învinge... Datoria scriitorului nu se reduce la simpla înregistrare a faptelor și trăirilor vieții omenești ; operele sale trebuie să se dovedească în stare să devină fundamentul, stîlpul de susținere al omului, ajutîndu-l să supraviețuiască și să învingă".

Arghezi punea cursa înarmărilor sub incidență patologică. Sadoveanu, cu funciarul său optimism, spunea că oricît de apăsătoare vor fi negurile cu care omul se va confrunta, soarele și rațiunea vor învinge.

După cel de-al doilea război mondial — îndeosebi în ultimele două decenii — au început să apară în lume, și îndeosebi în Occident, cărți care își propuneau să reevalueze evenimentele, analizîndu-le prin „patosul distanței", prin detașarea de interpretarea imediată, febrilă și totală, adeseori conjuncturală, sau cu accente revanșarde conform vechiului precept : „dinte pentru dinte, sînge pentru sînge !" S-a produs astfel, parțial, și o contracarare a „justificării" holocaustului de către cei ce l-au declanșat, o demistificare a convingerii că altul ar fi fost „desnodămîntul" dacă generalii forțelor cuprinse în confruntare ar fi fost ascultați de politicienii vremii. Fundamentală eroare. Politicianul francez din epoca primului război mondial, Georges Clemenceau, afirma că războiul este o treabă prea importantă pentru a fi lăsat exclusiv pe mîinile militarilor. Astăzi sîntem înclinați, pe drept cuvînt, să afirmăm că pacea este o treabă mult prea gravă și prea importantă pentru a fi lăsată în exclusivitate pe mîinile politicienilor și ale diplomaților. Alternativa e simplă: pacea sau războiul de-

Ioan Grigorescu

Continuare în pag. a 9-a

Tinerețea e o stare de suflet

Tinerețea nu e o etapă a vieții, ea e o stare de suflet, care se manifestă într-o formă definită a voinței, în deschiderea spre fantezie, într-o forță a simțirii, în predominarea curajului asupra șovăielii și a aventurii asupra alunecării spre comoditate. Nu îmbătrînim prin simplul fapt că am trăit un anumit număr de ani, ci numai prin abandonarea propriului ideal. Dacă anii își dăltuiesc runele pe corp, renunțarea la entuziasm ne crestează sufletul. Lașitatea, îndoiala, lipsa de siguranță, teama și neîncrederea sînt lungi ani nesfîrșiți, care ne fac să ne închinăm și duc spiritul la pieire. A fi tînăr înseamnă să-ți păstrezi la șaizeci sau șaptezeci de ani dragostea pentru tot ce-i minunat, să te minunezi de strălucitoarele lucruri și gîndurile mărețe, să fie trează credința în evenimente, setea neastîmpărată a copilului pentru tot ce e nou, să ardă simțul pentru plăcerile și bucuriile ființei. Rămînem tineri atîta timp, cît inima recepționează mesajul frumosului, al cutezanței și al curajului, mesajul măreției și al puterii, dăruite de lume, de om sau de eternitate. Cînd toate fibrele inimii au cedat și cînd pe ea se vor ridica mormanele de nămeți ai pesimismului și ghețarii cinismului, abia atunci veți fi bătrîni și atunci domnul să se îndure de sufletul vostru.

Nikolaus Berwanger

REFLEX

Vărsarea pietrelor

Ce să fi însemnat demult, demult de tot, această vărsare a pietrelor, un ritual prin care îl vedem pe țăranul abrupt și stîncos din podgorie deșertînd în capul locului un sac cu pietre ? Parcă-l bătea pe pămînt și-i făcea ochii zob, parcă se auzea o moară de măcinat lespezi prin nori și se scuturau albe muchiile cerului de un praf roșu, auriu, ca să se scurgă și el apoi printre rădăcinile care vijîiau pe dedesubt. Să fi fost un semn al dezghețului, poate, căci peste toată întinderea aceea de coline și văi stăpînește mai mare un deal aspru, de calcar, care îngheață bocnă iarna și se scutură, se primenește apoi primăvara de toate lespezile care-i prisoseau parcă și-i încărcau. De aceea uneori părea că chiar crește. Se numește Gruiul Dării dealul acesta și pe sub el mai trec și niște piraie care bolborosesc ciudat. În jos, numai plantații de viță de vie și pomi. Și se ducea țăranul nostru și lua cu sacul pietre din dealul acesta și le vărsa în pragul locului său de la vie, făcînd grămezi-grămăjoare sub lună — căci numai noaptea se înfăptuia lucrul acesta — pentru ca a doua zi, în zori, să crezi că niște ciudate cîrtițe au scormonit toată noaptea pămîntul și au scos numai mușuroaie albe pe cer.

Ar mai fi o explicație, că podgoreanul cînd pune viță de vie îi aruncă la rădăcină și cîte un pumn de pietre. Și ar mai fi și alta care se leagă de marele tezaur, Cloșca cu pui de aur. Pentru că acesta a fost descoperit mai mult cu ajutorul dezghețului, au crăpat singure pietrele și la primele izbituri de ciocan marea comoară s-a dezvelit sub ochii încremeniți ai pietrarilor și a luat drum deopotrivă al legendei și al istoriei. Și poate că de aici, din această relație a izvodit și acest obicei podgoreanul, nădăjduind că din dealul acela pietrele au să-i producă și lui tot o comoară și fiecare în via sa are să se țină tot după o urmă de aur. Cert este că obiceiul a rămas și el repetă un spectacol de sute și sute de ani, printr-un gest care poate fi și un exercițiu, o companie de inițiere în primăvară, dar și un limbaj propriu, de neconfundat, al podgoreanului care, cel puțin sub raport geologic, trăiește într-un echilibru sau o împăcare a tuturor contradicțiilor. Și între acestea toate el este poate punctul cel mai dur, el atrage și luminează pe dinăuntru fulgerele pentru că așa cum ține, în primăvară, niște unelte în mîini să pară că ține niște tunete. Izbește cu ele în pămînt și de acolo-i răspunde cu pietre și în toate parcă el este un cioplitor. Și aschiile care sar, și grohotișurile care se adună și scînteiază reci și i se mai înfig cîteodată și-n palme și-l mai izbesc și-n genunchi, le îmblînzește și le descîntă el pe toate și le aruncă la loc în pămînt, ba mai aduce și altele apoi, ca să-l întărească pe dedesubt și să-l țină ca să nu alunece. A mutat vărsarea aceasta a pietrelor și-n cîntec iar uneori cu un subînțeles aproape fatal — ce-a făcut ? — i se zice, eh, ce să facă, răspunde el despre unul sau altul, a vărsat pietrele ! Și cîte ar mai fi de văzut și de adăugat aici.

A.I. Zăinescu

Neliniștea prozatorului

Până de curînd, eram încă obișnuiți să-l considerăm pe Fănuș Neagu un „tînăr prozator" Fotografia de pe coperta primului său roman, **Îngerul a strigat,** îl arată cu fața lui bucălată de lipovean, cu mesa de păr căzută pe frunte, cum îi stătea bine lui Evtușenko la lecturile publice de poezie. Un aer de adolescent turbulent, de etern copil al poeziei și al desmățului ei se află în poza aceea nostalgică. Mai tîrziu, în **Frumoșii nebuni ai marilor orașe,** scriitorul imaginează un dialog între o femeie năzuroasă și unul dintre „craii" săi : „Te zbați întruna să schimbi un spațiu poetic pe un spațiu pervers. — Exact. Ca să nu mă distrug ca romancier înainte de 40 de ani". Există aici o cheie pentru exasperarea din scrisul lui Fănuș Neagu, pentru tensiunea permanentă ce o degajă „tinerețea" sa, marea neliniște a unei cariere literare în răspăr, adeseori dezordonată și de neînțeles în mobilurile și orientarea sa. Oricît ar părea de ciudat trebuie să ne reamintim că Fănuș Neagu este autorul unei opere restrînse, două romane și cîteva volume de povestiri, la care putem adăuga publicistica și teatrul, deși au o valoare periferică din punctul nostru de vedere. Ai zice, dimpotrivă, că nu mai încapi de Fănuș Neagu, scrisul său poartă ecourile unei personalități baroce, o cronică de fotbal sau două-trei fraze risipite într-o gazetă bubuie ca artileria la '916 în războiul de poziții. Fiecare text este pentru el o „biserică de gheață", ca aceea din **Frumoșii nebuni...,** topindu-se însă pînă la numărul următor al jurnalului și ucigînd cîte puțin un scriitor care nu a uitat ceea ce scrisese în romanul citat : „Lectura ziarelor îmbunătățește circulația sîngelui, chiar cînd te umple de rapăn". Este o iluzie periculoasă, Fănuș Neagu scrie greu și chinuit, un respect aproape mistic al cuvîntului îi guvernează conducta artistică. Indiferent de realitatea pe care o contemplă, cuvîntul său trezește întotdeauna la viață resursele neostoite ale poeziei. Ca să ne spună cum trage la poartă o extremă de la „Rapid", Fănuș Neagu convocă

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 11-a

Fîntînă de Bărăgan

La cei cincizeci de ani ai săi (La mulți ani „bătrîne"), Fănuș Neagu este același temperament năbădăios, convulsiv, activ, pe care l-am știut demult, cînd, printr-una din acele minunate întîmplări, ne-am încrucișat pentru prima oară în văzduhul bătrînului București, cuvintele noastre de pe lîngă Dunăre : eu, de la Galați, el, de la Brăila. De altfel, cînd îmi amintesc de satul meu, Fănuș nu uită mereu să exclame „lasă, lasă, tu ești din Brăila", adică ceea ce povestesc eu se cuvine să fie povestit de el, le are el pe toate în sînge, sîntem un județ cu centrul și taina în inima lui. Fire acaparativă, n-ai ce-i face, îndreptățită, mereu în neodihna spiritului, gata, cu metafora, cînd la picior, cînd după ureche, să zdruncine inerțiile. Că Fănuș Neagu este o instituție, cu obligații și răspunderi în regulă, pecetluite și parafate, aduc în sprijin o scurtă secvență. Intersectîndu-mă pe strada Grigore Alexandrescu (ce mai nume de scriitori la un loc !) cu doi tineri, un băiat și o fată, care, fără îndoială, aveau ceva important de rezolvat, l-am auzit pe unul dintre ei exclamînd vehement : ...și dacă nu, ne adresăm Radioului, Televiziunii, lui Fănuș Neagu... Da, da, nu erau cu-

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 11-a

În pag. 4 — 5 «PIERDUT ÎN BALCANIA» de Fănuș Neagu

● În acest număr: ● Cronici literare semnate de ● M. Ungheanu ● Sultana Craia ● Artur Silvestri ● Cronica ediților de Gheorghe Suciu ● «Folclor cultural sau despre tracomanie și tracofobie» de Adrian Riza ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● Cumpănă de George Alboiu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Din lirica turcă ● Mapamond ● Revista străină ● Sport

SE ISCĂLEA Z. S. (IX)

REMEMORĂRI

...„O întrebat mă, Micule, da' nu m-o întrebat pă mine batăr (deși) eram gata să răspund la orice întrebare. L-o întrebat pă fișcal, mă, închipuiește-ți surpriză, că-mi ziceam în gînd enervat de provocarea adresată mie în latină. (Auzi tu ! Mie, în latina...) Păi, lo dacă mă apucam să scandez, îl țineam trî zile neadormit. În Banat se făcea școală nu treanca-fleanca... „onorată instanță !"...

Nici că s-o întors Padișahul către Beldeanu ci din colțul gurii o zis moale și fără prea mare interes :

— Domnule Beldeanu, nu te supăra, dumneata, în ce calitate te afli la această întîlnire ? În ce calitate ?

No, amu să te văd fișcalule cu... onorată instanță... Și mă gîndeam că proverbul ALIUD EST CELARE ALIUD TACERE,

Mircea Micu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

FĂNUŞ NEAGU: Istorii eretice

Marinarii care traversează Atlanticul sînt cu regularitate martorii unui fenomen ciudat. Marile stoluri de păsări care părăsesc în fiecare an Europa pentru a ajunge în America de sud, într-un singur punct al itinerarului lor peste ape, mereu aceiași, încep să descrie cercuri mari deasupra oceanului, în jurul unui ax nevăzut. După aceea își continuă istovitorul lor zbor. Ce explică bizara lor conduită ? Și de ce întotdeauna protocolul lor aviatic se produce numai în momentul în care păsările taie paralela din dreptul Azorelor ? În cele din urmă răspunsul a fost unul singur : păsările execută un zbor tip de o vechime imemorială din al cărui itinerariu, la fel de vechi, a dispărut un reper. Planînd circular deasupra fostului lor punct de sprijin păsările îi semnalează existența de altădată. Conduita lor cuprinde un mesaj care înseamnă : aici a fost pămînt.

Există în literatura română o specie de personaje care repetă comportamentul păsărilor deasupra paralelei Azorelor. Ele se disting prin nomadism și aparenta lipsă de direcție, prin traiecte lungi și dezordonate, prin sfidarea granițelor curente și apelul la o hartă parcă numai de ele cunoscute.

Cine va face geografia scrierilor și personajelor lui Anton Pann va culege primele indicii ale acestui vagabondaj neobișnuit. Ele există și în scrierile lui Nicolae Filimon sau Ion Ghica. Dar devin mai puternice în povestirile lui Gala Galaction, ale cărui personaje sînt atrase în mod fatal undeva dincolo de Dunăre, în romanele lui Emanoil Bucuța în care eroii sînt mișcați de pasiuni puternice către ținte necunoscute ori în cele ale lui Panait Istrati în care copii și bătrînii stau pe picior de plecare și distanțele pe care le parcurg sînt enorme. Dar nu distanțele sînt totul, ci perimetrul lor. El este mereu același, cu centrul gravitațional în sud. În proza lui Sadoveanu aceste deplasări capătă înfățișarea unor hagialicuri care au ca punct terminus Țarigradul. Povestirile lui Voiculescu au prelungit climatul acestor oameni nestatornici care se mișcă între hotare și pe drumuri numai de ei știute. Prozatorii mai noi descriu și ei personajul accentuîndu-i neliniștea, tensiunea aspirației. El apare în versiuni noi la Zaharia Stancu, la Eugen Barbu și la Ștefan Bănulescu. Ca păsările dirijate de un stereotip ascuns umanitatea acestei literaturi dezvăluie o artă proprie, refugiată în memoria colectivă. Dacă păsările salută circular un pămînt pierdut, nesiguranța peripatetică a acestor personaje desemnează conturul unui continent scufundat în apele memoriei colective. Existența lui este conservată folcloric în imagini de Alixăndrie, iar capitala lui, Orașul împărătesc, numită cu vorbe slave, Țarigrad. Proza românească zvîrle cu regularitate la suprafața conștiinței actuale amintirea fostei comuniuni, în chipurile cele mai neașteptate, dar în ultimă instanță reductibile toate la un numitor comun. Arhaitatea policromă a „continentului“ dispărut își trimite la suprafață mesajele și prin proza lui Fănuș Neagu. Nomadismul personajelor lui, abulia lor, buimăceala de care sînt dominate, ilustrează anacronismul lor într-o lume ale cărei rădăcini o caută. Fănuș Neagu a găsit dealtfel și un nume acestei țări inexistente pe care astfel o ia în posesie : **Balcania**. Volumul de povestiri **Pierdut în Balcania** fixează straniul teritoriu jumătate imaginar, jumătate real, în mai multe povestiri memorabile.

Ningea în Bărăgan, Somnul de la amiază, Dincolo de nisipuri sînt culegerile de povestiri care au fixat stereotipul narativ al lui Fănuș Neagu. Oamenii din universul acestor povestiri sînt mai ales pe drumuri. Dacă se opresc, popasul nu va fi lung. Pornesc mai departe cu o țintă declarată dar practic iluzorie. Povestirea **Dincolo de nisipuri** potențează artisticește la maximum situația. E secetă. Vipia soarelui dilatează contururile. Oamenii caută apă și la vestea că pe matca secată a riului vin apele tot satul pleacă buluc în întîmpinarea apei către izvoare. Peste o mișcare de obsedați, care se sfărîmă în particule, unul singur va merge mai departe halucinat de chemarea apelor care nu se aud însă nicăieri. **Ingerul a strigat** vorbește despre niște țărani strămutați într-un Canaan unde nu vor ajunge, condiția lor fiind de aici înainte a unor veșnici destabilizați. Chiar dacă exterior prozele lui Fănuș Neagu s-au modificat, ele conțin mereu vechea lor temă a dorului de ducă, a limanului nefixat și iluzoriu, a pendulării între hotare invizibile, dar foarte concrete pentru cei împricinați. **Pierdut în Balcania** sugerează încă de la titlu bogăția și vastitatea unui univers fără contururi didactice, dar cu o tipologie ușor de recunoscut. A fi pierdut în Balcania înseamnă a fi pierdut în incredibil sau fabulos, a cunoaște erezia de toate felurile, a pluti în utopie. Realismul aspru și cromatica tare din primele povestiri ale scriitorului au cedat cu vremea terenul unor proze în care realul are contururi din ce în ce mai diafane, în care cromaticul este o punte către fantastic, iar senzațiile de o mare acuitate se convertesc în sentimente. **Udma** este o astfel de povestire în care contururile realului sînt estompate iar violența și umilința corectată de voința demnității. Spusă prozaic, povestea își evidențiază duritatea : o fată este violată de trei flăcăi respinși care nu găsesc altă soluție de a-și arăta dragostea. Scandalul este potolit în înțelegerea cu șeful de post și părinții vinovaților, ca să-și salveze fiii de pușcărie, propun: „Să aleagă Gherghina p-al care-i place mai mult“. Ceilalți plătesc despăgubire zece mii de lei. Fata alege, se fac pregătiri de nuntă, dar în clipa în care comparsii cu părinții lor vin să aducă banii, tînăra mireasă, formă disperată și atițată de răzbunare, își schimbă alegerea. Este singura formă și posibilitate de suveranitate a femeii umilite, dar de care ea uzează cu o precisă cruzime : Gherghina știe că primul ales o iubește și că singurul mod de a-l lovi este înlocuirea lui cu rivalul de-alături. Scena, mai arhaică decît pare la prima vedere, este transferată de scriitor în păienjenișul de mirosuri și sentimente năucitoare ale prozei lui. El nu vrea să ne spună o istorie și să ne descrie îndelung protagoniștii ci să fixeze o stare și mai ales reacția neîndurată a femeii care știe că forța ei stă în **posibilitatea de a alege**. Sîntem în stratul autentic, eretic al acestei lumi, cel mai vechi, cel mai violent și mai autentic. Erezia acestei lumi nu stă însă doar în capacitatea ei inepuizabilă de a găsi soluții proprii oricăror litigii morale. Ea e dovedită și de felul neobosit în care inventează ritualuri cu un fond vizibil păgîn într-o cascadă grăitoare. Iată o istorie eretică : un tată vitreg se duce cu luntrea-n baltă și cu fata cea urîtă în seara de Moș-Ajun. Dumnezeu nu se mișcă din Bălțile Dunării în seara Ajunului. Fata seamănă pe ape o baniță de grîu. După miezul nopții se întorc acasă și găsesc în tindă douăjdă lăzi cu grîu răsărit. Pîn-au mîncat, grîul s-a înălțat și s-a copt. Tatăl a scos secera din tindă și l-a secerat, după care l-a legat în patru snopi. Snopii i-a așezat sub icoane. Cît a cîntat sub geam un băiat „Moș-Ajunul“ un taur negru a venit și a mîncat snopii. Dar mîncînd i-au căzut coarnele. Tatăl le-a luat și le-a dat Țiganului. Țiganul a făcut din ele un pieptene. Fata a luat pieptenele și curînd și-a găsit pereche. Forțe magice străjuiesc în multe proze ale lui Fănuș Neagu răsărite din stratul eretic cel mai arhaic al universului lor. **Jocul din amurg** vorbește despre credința că un lup legendar se înfundă în pămînt și iese în partea cealaltă a satului. Un băiat, Dragomir, are vedenia și pleacă dincolo de sat să vadă cum iese lupul din pămînt. De preferință cei ce cred sînt copiii și femeile, uneori bărbații scăldați în vin.

Povestirile lui Fănuș Neagu sînt și mici utopii. Mulți inși pleacă în prozele lui să găsească o lume altfel alcătuită. În compensație, prozatorul înfățișează un univers uman idealizat, cu raporturi surprinzătoare, dar fluide, o umanitate firească fără violențele reale. Ea se însinuează fie într-o construcție fantezistă și delicată, o adevărată capodoperă a fantazării, ca **Izvor cu dropii**, în care realitatea este transfigurată la dimensiunile minții unei fetițe de șase ani, fie în povestirile cu adolescenți, temă nouă a prozatorului, în care prozatorul excelează prin grația contururilor, diafanizarea sentimentului, sediile afară din timp și din spațiu ca în **La margine**. Cruzimea și violența din **Udma** nu sînt expurgate însă total nici chiar în asemenea povestiri. Dar ca la Sadoveanu ele au un contrapunct muzical, care le atenuează manifestarea completă. **La margine** conține o astfel de scenă de mică violență, la adresa unui puști de banigata. Ele apar plenar în **Pierdut în Balcania**, unde Fănuș Ereticul conviețuiește cu Fănuș Utopicul, cu Fănuș Fabulosul și cu cel pe care scriitorul l-a refulat cel mai mult în sine, cu Fănuș-Politicul. Mai mulți adolescenți cățărați vara în prepeleacuri păzesc bostănăriile, băieți și fete laolaltă, legănați de hamacul delicatelor sentimente ale vîrstei. O țigancă îi duce la Cățelul-pămîntului, ființă de eres și vrăjitorească, care dăruiește magic puteri ascunse celor care știu să-l găsească și să-l implore. Scena e fabuloasă și are un fior arhaic neostentativ. Dar dincolo de incursiunea la Cățelul-pămîntului, de dragostea pentru Voichița și de bostanul fabulos al comunei adverse, (care trebuie răpit cu mijloace moderne și într-un timp record), în acest univers lilial și fraged al adolescenței pătrund și limbile de foc ale realității de afară. O adolescentă respinsă se răzbună și scrie în limbajul de epocă, astăzi ridicol, o scrisoare de denunț contra colegului de liceu don Pablo, care are comportări dușmănoase vara la bostănărie, pentru că a înființat un fel de tribunal secret, o organizație secretă etc. În realitate este vorba de frumoase scorneli de adolescență, grațioase și vărătece. Versantul cumplit este acțiunea lui Tiluș Drăghia care are un „pluton de elită“ pentru a băga groaza în „dușmanul de clasă“ : membrii lui sînt vinovați de a fi salvat un neamț rănit în '44 și, obligați la complicitate, trebuie să se execute, dacă nu vor să fie denunțați. Ei se urcă într-o mașină, se îmbracă în haine militare, debarcă la casele unor „foști“, întreprind rapide și drastice anchete, rostesc condamnări la moarte, duc pe condamnat la peretele din spatele casei și îndreaptă asupra lui puștile lor, captură secretă de război. Armele, aflăm în cele din urmă, n-au gloanțe, dar incursiunile sînt suficiente pentru a provoca moartea unui general foarte bătrîn, de inimă probabil. Ca apa unei inundații, nestăvilitul fanatism al epocii pătrunde chiar și în lilialul refugiu al adolescentilor retrași care întorc spatele societății adulților. Prin intuiția grației adolescentine și a parfumului vîrstei, **La margine** și **Pierdut în Balcania** sînt unice în proza românească. Fabulosul este uneori la Fănuș Neagu masca celui mai sec realism. **Cercei din aur** relatează cu lux de amănunte, desigur într-un decor policrom și incredibil, cum un oenolog străin înțelege cu un ceas mai devreme, în anii de după război, că timpul fostei organizări sociale s-a dus. Relatarea e a unui om simplu, mirat de intuiția francezului. Regia este a autorului care așează la sfîrșit detaliul, paradoxal în aparență, dar de o aspră semnificație pentru ochii francezului : cînd văcsuitorul de ghete de la Turnu Măgurele este pus primar într-o comună, neprețuitul specialist își părăsește decis plăcerile din Balcania și pleacă. Capodopera volumului se numește **În stepă** : dialogul scurt dintre șeful unui pluton de execuție și un condamnat la moarte, la Canal, fac cît un lung recviem. Aliajul dintre delicatețe și asprime, dintre grație și cruzime, este aici dozat cu o artă surprinzător de severă. Dar cel mai bine este să lăsăm schița **În stepă** să vorbească singură.

M. Ungheanu

ALEX. RUDEANU: «Blana ursului din pădure»

Volumul de povestiri al lui Alex. Rudeanu, cu un titlu care sugerează cu totul altceva decît conține cartea, fixează un nucleu narativ dezvoltat parțial, astfel încît *Blana ursului din pădure* nu este nici o selecție propriu-zisă de nuvele, nici un roman, deși tinde vizibil către formula românească. Cele zece proze constituie schița unui roman de familie, cărula i se integrează mai mult sau mai puțin, printr-un sentiment special, comun elanului, pentru casa natală, pentru ținutul bucovinean, pentru o zonă familiară care marchează aproape toate personajele.

Spațiul de referință al acestui roman virtual, posibil, este valea Ciutacului, pădurea sălbatică, enigmatică și seducătoare, Bistrița Aurie, peisajul silvestru fremătînd de o viață secretă, dramatică, plină de o forță obscură. Spațiul natal este o obsesie, recunoscută sau nu, a tuturor personajelor care aparțin familiei Candrea, de la bunici la nepoți. Familia este risipită departe de vatra vegheată de teribila bătrînă Lisaura, dar în ființa fiecărui membru al ei stăruie chemarea casei, a universului „păduros“ în care a trăit familia la începuturile sale. Fotoreporterul Hariton, procurorul Gabriel Candrea, geologul Malvina Candrea, țăranca Holdița, tînărul Grigore Candrea, pensionarul Căliman sau pustnicul Straton Candrea trăiesc în cotidianul obișnuit și, simultan, într-un timp imemorial, prezent în intimitatea conștiinței, neștiut, revelîndu-se accidental în momentele în care stratul abisal al ființei intră într-o rezonanță specială cu durata esențială a clanului. Ideea care conferă cărții unitate, dincolo de artificiul tematic, este aceea a unei comunicări insolite a familiei, peste timp și distanță, peste deosebirile de destin, de structură, de cultură și ambianță socială, precum și aceea a unei legături aproape oculte cu obîrșia.

Toți Candrenii revin în preajma casei în momentele dificile, căutîndu-și acolo echilibrul tulburat. Clădirea „semeață“ de sub pădurea bucovineană emană o forță stranie, domină subconștientul personajelor, reprezintă involuntar, pentru ele, o emblemă gravată pentru totdeauna în memoria afectivă. Destinele lor gravitează în jurul spațiului natal care este o pecete indelebilă, marcă a familiei, în aceeași măsură ca și datele ereditare.

Realul se confundă cu legenda, evenimentul familial păstrează întotdeauna o enigmă. Șeful familiei, pădurarul Nicanor Candrea, cel care a dat casei de la Ciutacu personalitatea ei ciudată, cel care domină și după moarte conștiința clanului, piere în împrejurări nelămurite. Umbra lui continuă să apere casa, bîntuind ca un duh protector pădurea și visurile rudelor, dînd porunci prin intermediari. Prezența pădurarului are ceva magic, realitatea ei impunîndu-se progresiv în cea mai bună proză din volum *Fantoma pădurarului*. Nicanor și Lisaura sînt făpturi aproape mitice, care simt și văd dincolo de lucruri, care trăiesc în acord intim cu spațiul înconjurător, ocrotindu-l și fiind la rîndul lor ocrotiți. Ceremonia nunții este continuată de un ritual personal instituit de Nicanor, care își duce, pe o poale torențială, mireasa în pădure, pentru a da nume unei poeni numai a lor, în centrul căreia tinerii plantează doi brazi gemeni. Sînt brazii din lemnul cărora vor fi cioplite scîndurile pentru sicrie, iar înaintea morții sale Nicanor taie arborele său, plantat cu o jumătate de secol în urmă. După ce pădurarul moare misterios, poate ucis de un urs carnivor sau poate altfel, fantoma sa se confundă cu bradul tăiat. Statura lui Nicanor este supradimensionată și el hălăduiește în preajma casei și în pădure, lăsînd uriașe urme pe zăpadă. Sugestia identificării celui mort cu bradul este de sorginte folclorică, dar în proza lui Alex. Rudeanu ea acumulează sensuri suplimentare. De altfel autorul are predilecție pentru accentul enigmatic, el lasă în suspensie taina căsătoriei ratate a lui Gabriel Candrea *(Reconstituirea cu martori)*, la care personajele fac aluzii frecvente, misterul caietului galben al lui Nicanor, sau înviăluie cu prezumții polițiste moartea lui Emil, care pare totuși să fie fost sfîșiat de lupi. Casa Candrenilor ascunde taine, pentru cei veniți din afară indeosebi, ca pentru Cristina Merz, care asistă la existența lor ciudată, la limita dinspre fabulor a realului. Viața casei de munte, locuită de bărbați robuști, aspri, tăcuți și de femei active, care simt și înțeleg totul altfel, aproape supranatural, se relevă străinului ca un miracol *(A doua domesticire a calului)*. Tot astfel îi pare viața casei Merz, Malvinei *(Secretul familiei)*. Sensul casei, făcută să dureze și să mențină unitatea familiei, este explicat de bătrînul Merz cu pedanteria lui rece. Echilibrul casei Candrea este de altă natură, cumva inefabilă, grație unei comunicări fundamentale a casei cu natura bucovineană, cu spiritul locurilor. Sentimentul apartenenței este la Candreni mai profund, mai poetic și marcat de o nuanță mitică. Casa este reprezentată de dispărutul și totuși prezentul Nicanor și de soția lui, severa Lisaura, pădureancă fără emoții, interiorizată, un fel de presviteră Olimbiada, un fel de Victorie Lipan, atinsă uneori de rătăciri senile, de o oboseală a minții, dar tenace, enigmatică, plină de forță *(Fantoma pădurarului, Tunelul timpului)*.

Între prozele cele mai bune ale volumului este remarcabilă povestirea *Compunere liberă*, a cărei eroină este fiica Lisaurei, Holdița. Strămutată la cîmpie, munteanca Holdița are obsesia casei de la Ciutacu și toate eforturile ei tind să recompună cadrul familiar. Holdița sădește brazi și cară pietre, face planuri și se agită pentru a clădi a doua casă „semeață“ în satul în care s-a măritat. Ea gîndește scrisori pe care nu le scrie niciodată, adresate Lisaurei, epistole în care își povestește viața și neliniștile. Dar cînd fiica își vizitează mama, ea are surpriza să afle că mesajele ei nescrise și nerostite au fost primite întocmai de această ciudată femeie a pădurii care este Lisaura Candrea.

O a treia proză bine scrisă, cu o reală încărcătură emoțională și cu remarcabile notații de peisaj, în care este restituit cu prospețime sentimentul pădurii, al muntelui, al tainei, este *Mărturisirea Malvinei*. Ca în *Baltagul*, femeia își caută iubitul plecat fără întoarcere, comună fiind numai tema, ca nucleu narativ. Substanțială este confesiunea, poezia privelîștii montane, asprimea curată a existenței echipei de geologi, pierdută în imensitatea unei naturi grandioase, sălbatice și înșelătoare.

Cele trei proze care dau măsura înzestrării autorului sînt și cele care conțin în modalități adecvate esența unui univers artistic original, în care amestecul de real și de insolit este bine dozat, în care concentrarea epică elimină digresiunea cețoasă și în care dramatismul subtextual este autentic.

Dacă *Reconstituirea cu martori* este numai o narațiune cu rol introductiv, *Descoperirea Patagoniei* și *Mici obiecte de argint* sînt mai puțin substanțiale, legate de nucleul central printr-un pretext subțire, ca de altfel și *Secretul familiei*, Acolo unde autorul își explicitează demonstrația prea direct, ca în proza *Un cerc pe apă*, scrisul devine expozitiv și își pierde forța de transfigurare, care se refugiază numai în textele cursive de la începutul și de la sfîrșitul povestirii.

Paginile bune ale cărții indică de la sine direcția în care se realizează prozatorul, prin ceea ce aduc nou, expresiv și energic.

Sultana Craia

LUCIAN AVRAMESCU: «Nu cer iertare»

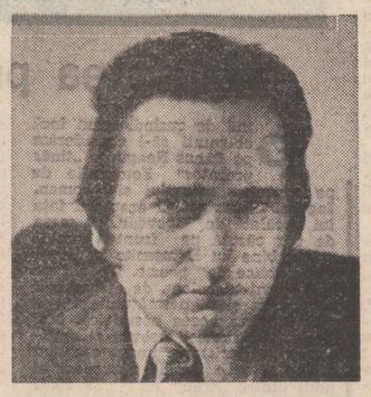

Lirica ironistă a lui Lucian Avramescu **Nu cer iertare**, Ed. **Eminescu**, 1981) e a unui soi de șansonetist rebel și anxios, din categoria lui Jacques Brel, o compoziție în fond curioasă de arlechinadă și de sentimentalism transfigurat printr-o inefabilă agresivitate. Poetul e, de altfel, un insurgent fantezist și mai puțin un imagist constructiv, el se bizuie în retorica lui pe asociativitate, încredințat că vocabulele se conjugă în chipul unei complicități acultînd de legi obscure, înșirîndu-se una după alta prin ecouri sonore, comune : „Eu sînt vînător de paradis / o pasăre îmi cîntă în ochiul închis / îmbarcat în biplane, bidoane, sifoane / călare pe-asini sau în vechi camioane / eu gonesc, galopez, sub agonica vrajă / printre mari santinele și plutoane de strajă / spre o lume cu eve răstățate pe plajă“.

El și-a cules lirica ultimă în două cicluri, „Cu armele bunei mele necuviințe“ și „Rețete pentru iubiri întîmplătoare“, cu puțin diferite stilisticește, ba chiar, dacă facem abstracție de retorica decorativă din al doilea, ușor reductibile la regimul unei singure maniere. Între „Rîsul în hohot“ cu „babiloane“ care „plezнesc“, „respirînd cartofori, fufe tandre și pleve“ și „Fișa de constatare“, completată de amorez, diferențele nu sînt decît imperceptibile, căci erotica lui Lucian Avramescu este aceea mitică, explozivă și gîlgîitoare, mușcată de o imaginație teribilă : „Ea era fremătătoare ca un stadion / cu inima deschisă mereu / ca un hotel de mîna a treia / tandră, ciufulită și roză / luîndu-mă în poșete / cu cele două perechi de membre deodată“. Mai mult decît limbajul insurgent, argotic, „verde“, aci interjecțional, aci „coquillard“, nu găsim mai mult sub raport exclusiv stilistic. Acest golan sublim, jucînd cu o grimasă agresivă rolul unui arlechin, e din categoria lui Apollinaire, Alfred Jarry, a suprarealiștilor în definitiv, însă cu închipuirea temperată de o muzică de cabaret : „Sub podul Mirabeau în ger, infanteristu-Apollinaire, / prin cabluri lungi, ca de cristal / din primul buf mai mondial / transmite cu solemnă grijă / vechi informații despre schijă“. Mai rar asemenea combinație ingenioasă de materie brută, dedusă din real (și virită, așa cum este, în substanța lirică) și artificiul tehnic exterior : „Bănci de iubire mi-au înfipt în singe / și căi ferate / gări în care plînge / mama speranței și ne-au scris pe piept / în tatuaj orașul viu și-adept / al muzicii la marile chermeze / în care îngeri pot să delireze / și doamne pîntecoase să fileze“. Ironia materială a lui Lucian Avramescu se oprește mai peste tot în mari poeme sincopate, cu ritm diabolic, nituite de rime sofisticate, baroce, exercitate citeodată din plăcerea tehnică pură ; cîte o poezie e un exercițiu de rimă unică, lipogramatică („Arcașul văzului nebun“). Un număr de poezii despletesc limbajul tradițional, slobozind rimele, înlocuind ritmul cu o mișcare sufletească gîfîită; dar acesta e un accident. Poetul iubește ingeniozitatea și adoră a vorbi brutal însă pe o muzică „disciplinată“. Liricele fără rimă, rare, sînt producții așa-zis epice, dar, în fond, fotografice, sentimentul lor ieșind din însumarea globală de impresii care formează un tot cinematografic. Materia este acum aceea a civilizației moderne, cu străzile haotice unde „mirîie luxoasele ambulanțe / cu motorul la relanti“, idiomul iese din „injuraturile șoferilor“, din langajul cotidian, culeș din tramvaie și magazine, cultura însăși e sufocată de asaltul obiectelor înrobitoare. Lucian Avramescu a fixat admirabil viața nocturnă „la marele jurnal“, a ricanat simpatic atmosfera sufocantă de ședință, cu limbajul ei, „poetizat“ mai demult de Geo Dumitrescu.

Un aer avangardist tîrziu, combinînd feluritele insurgențe, vine cu o culcare poetică în pius ; însă avangarda crepusculară e sinteza insurgenților și clasicismul „rebeliunii“, expresie a unui sentimentalism nou, umanitar, a cărui etică s-a creat înaintea unificării limbajului propriu-zis. „Inginer al optimismului“, poetul este, de pildă, un mic futurist tîrziu : „Gata, a triumfat viața nouă / îmbrăcată lute ca un costum bleumarin / în fiecare buzunar o schiță de incinerare în caz de incendiu / și sub limbă un bilet de tren / caroseria optimismului este probată / pe panta cea mai denivelată / făcută să dureze / epoci întregi pe metereze“. „Rid în hohot“ este un autoportret ricanator, în gust Laforgue ; imaginația citeodată grotescă, văzînd în poet un soi de August Prostul, ridiculizat permanent, are ceva expresionist. Însă filozofia nu are nimic distructiv.

Poetul vine cu limbajul lui milităros și violent spre a-l exorciza, civilizînd acel vocabular agresiv și aparent ireductibil, prin morala lui subiacentă. Lumea e văzută ca un hibrid, un „rai-iad“, sentimentele par o caroserie „demodată“, cu chei mecanice și leviere : „la porțile raiului-iadului / unde bem și injurăm grijania / demontînd caroseria sentimentelor / fac iarăși levierele și cheile de 14 / peticele sînt ingrozitor de calde / și în general / este electrocutant și electrojenant / contactul cu piesele prea intime / ale realității“. Totul, în fine, pare a fi o enormă mașinărie, un motor plin de „bougies“, șaibe, butoane de răcire. Aceste mecanizări ale viului, aceste automatizări ale universului dau un efect nu comic ci anxios. Arlechinul e un individ torturat de insondabile frici irepresibile. De aici, derivă în fond esența liricii lui Lucian Avramescu, interpret extrem de talentat al unicității „poetului“ : exercițiul lui ironist presupune o morală care este aceea a subiectului cugetător, singuratic într-o lume unde sentimentul pare a fi o infirmitate. Dar „universul“ ? Universul lui e „teatral“ și diabolic, inundat de o avalanșă de obiecte, percepute diferențiat și, în același timp, integral de poet. Utopia lui e „pseudorealointermundochios“, ficțiunea pură pe care poetul a închipuit-o în urmarea liricii lui, creatoare de lumi imaginare. Umanitatea lui e aceea a „frumoșilor adolescenți“, semn al juvenilității zurlii, o varietate de individ matur, „poet“ cu capul în nori, agresiv prin aceea că e adînc vulnerabil. „Băgat pînă la git în priza realității“, poetul vede de preferință în prosopopei (realitatea, de pildă, schimbîndu-se de pe un picior pe altul) gloria lui se manifestă prin „năduși“. Un entuziasm „sans-gene“ care înglobează fiziologia cea mai directă, argotul, vorbirea curentă și graiul cotidian, derivînd din „Cîntecele țigănești“ ale lui M. R. Paraschivescu, iată nota liricii lui Lucian Avramescu, poet de factură insurgentă, un ironist al timidității retractile care și-a închipuit limbajul ei violent. Ca și Gheorghe Azap, ca și Dan David și Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Avramescu e o „figură“ remarcabilă a poeziei tinere, unde reprezintă mai mult gratuitatea stilistică și imaginația obiectivă „sans rivages“.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

ARDERE LINĂ

Un poet interesant, al cărui volum de debut *) ar fi fost drept să apară la o altă editură, este Vasile A. Vlad. Situate mult deasupra nivelului la care se află, de regulă, versurile editate la **Litera**, cele mai reușite dintre poeziile sale au o certă independență. Vasile A. Vlad este un poet și nu doar unul dintre numeroșii literați de orgoliu sau de compensație, care scriu și publică versuri.

În **Ardere lină** pot fi întrevăzute două orientări predominante. Poeziile clasificabile în prima sînt exultante, sărbătorești, nota originală fiind dată de o anume pudoare expresivă. Poetul celebrează natura țării sale, vibrează cu sinceritate în fața unor simboluri ale trecutului, ocolind formulările grandilocvente și introducînd unele nuanțe autoironice, menite să anihileze eventualele efecte de emfază. Iată un **Colind** : „Copiii aceștia colindînd... / Și ramurile de măr, ramurile de păr, / Ramurile de prun. / Imense zăpezi duc pe umeri feciorii / Și bătrînii vorbesc de dincolo de lumi. / Miroase a de demult în seara aceasta / Și-n cușma tatii e un gol imens... / Ce să vă spun decît că toate-s bune ; / Din munți curg avalanșe de alune“. Imaginea poetului euforic, care-și savurează senzațiile și impresiile, este naiv, dar grațios stilizată : „Uitați-vă la acest om / Care traversează străzile zîmbind — / O singură idee în sufletul lui / Le-a acoperit pe toate celelalte... / Nu vă străduiți să auziți muzica, / Nu vă întrebați de ce întinde mîna ; / În jurul lui ninge / Sau se scutură anotimpuri de floare / Fiecare piatră / Sub piciorul lui sună altfel / Și el nu pășește / Ci dansează ca o ființă nevăzută“. Strania eufonie a vocabulelor terminate în -în, -ină este dovedită într-o poezie ce trepidează discret, sub aparența artizanală : „Ardere lină / Naște lumină, / Iartă de vină... / / Alb de hermină / Neaua se-anină, / Valea suspină... / / Ochi de jivină / În vizuină / Peste colină... / / Luna-și înclină / Ciuturа plină — / Aur și tină...“. Este cazul, însă, să precizez că unele dintre versurile lui Vasile A. Vlad sînt amenințate de frumusețea caligrafică, impersonală.

Într-o a doua categorie pot fi înglobate versurile în care este exprimată o melancolie ultrarafiată de discreție. Scrîndu-le, Vasile A. Vlad pare a nu se mai simți la largul său, probă fiind unele mai puțin reușite încercări de poezie reflexivă. În schimb, mai convingătoare este o elegie ecologică, în care sînt perceptibile note mai înalte decît cele cu care ansamblul volumului ne obișnuiește : „Cum bem cuminți laptele ciinelui / În această iarnă, destin implacabil, / Peste care plutește corb uriaș, cuvîntul. / Goi la gura peșterii se înfioară strămoșii / De-această inutilă izbîndă. / Lucizi încă bem laptele ciinelui / Și spunem că aceasta e-o cucerire savantă. / Cîmpurile noastre gem de laptele ciinelui, / În fîntînile noastre izvorește laptele ciinelui / Și-n văi ar putea curge laptele ciinelui / Dacă pe șosele n-am fi instalat stații moderne / În care ne umplem rezervoarele / Și gonim mai departe tăcuți. / Într-un laborator uriaș, cobai albi dansează / Și derutat savantul moare de cancer... / Cancer și ger — laptele ciinelui...“. Anumite prozaisme nemotivate pot fi totuși detectate.

Voicu Bugariu

*) **Vasile A. Vlad : „Ardere lină“, Editura „Litera“, 1981.**

BREVIAR

■ **ARADUL LITERAR 1982 :** Intîia publicație literară arădeană de după război, tipărită totuși sub forma unui almanah de peste 150 de pagini, „Aradul literar 1982“ e o culegere cu aspect elegant, vie, interesantă, construită după principiul antologiei. Nu și fără excelente contribuții ale scriitorilor locanici, unii cunoscuți deja printr-o activitate în plină ofensivă altii — debutanți ori aflați înaintea debutului editorial. Materia cuprinsă aici este vastă, sigur este că lirica unor Vasile Dan, Mihai Traianu, Vasile Speranța, Ioan T. Morar ca și a tinerilor Gh. Mocuța, Iuliana Petrian, Monica R. Iacob, Fr. Vînganu, Gabriela Gâbrian, Cătălin Ioanuțaș atrage atenția prin „modernitate“, instrucție, prin talent. Oraș al prozatorilor, (după expresia criticului C. Ungureanu), „Aradul“ divulgă cîteva din prozele lui F. Bănescu, Gh. Schwartz, H. Ungureanu, D. Siniteanu, dar și teatru, publicat fragmentar, sub semnătura lui I. Jivan, Gh. Schwartz și I. Văran. Memorialistică literară și eseuri publică, printre alții, L. Emandi, Al. Ruja, M. Mihăleș, M. Pop Corniș, Liviu Maliță, iar un număr de scriitori, apropiați sufletește de Arad, deși originari din alte zone teritoriale, trimit „saluturi“ și semne de simpatie intelectuală (Nichita Stănescu, V. Răpeanu, I.M. Almăjan, N. Berwanger). În total, „Aradul literar 1982“ dovedește forța unei grupări culturale, lipsite de supărătoarele complexe provinciale, este emanația unui mediu febril, care poate da, oricînd, o publicație literară periodică de cel mai acut interes.

■ **CREAȚIE.** Un raționament neobișnuit este acela din proza lui Paul Alexandru Georgescu („Între două orașe“, „România literară“ nr. 13) „Ceea ce nu s-a publicat, dar mi-au spus prietenii din delegație, a fost că profesorul îmbrăcase peste costum o ciudată pijama de lux. Nimeni nu a știut de ce, căci, deși iarnă, în vagon aerul era destul de cald“. Totul pare a se clarifica, în fine, cînd aflăm că fragmentul este extras dintr-un volum de „povestiri fantastice“, aflat în pregătire.

■ **„CUCERIRI TEORETICE“.** Printre marile „izbînzi“ ale criticii românești de azi trebuie neapărat menționată și aceea a lui Laurențiu Ulici privitoare la proza lui Platon Pardău. Recenzentul extrage de acolo un „realism-fantastic“ și chiar „o cercetare detectivist-fantastică“. Care să fie conținutul detectivismului fantastic, el nu ne mai spune, probabil în ideea unei posibile „critici fantastice“ pe care o pregătește...

■ **PROPUNERE EXTRAVAGANTĂ.** În nr. 3 al gazetei „Albina“, Hristu Cândroveanu întreprinde, sub forma unei tablete, o cercetare a criticii lui G. Dimisianu. Lăsînd la o parte ditirambii fără obiect, care neîndoios că-i fac să roșească pînă și pe autorul recenzat, ne contrariază o propunere a lui H.C., aceea de a se traduce într-o limbă de circulație internațională o selecție din critica lui G. Dimisianu. Vasăzică, nu traducem mai nimic din G. Călinescu, din M. Dragomirescu, din N. Iorga, din T. Vianu, din C. Noica, Edgar Papu, puțin din A. Marino, însă e recomandabilă o selecție din G. Dimisianu ! Extravagantă propunere...

■ **PROGRAMĂRI.** De mai bine de cîteva luni, TV română „reprogramează“ frecvent tot soiul de filme și de emisiuni, înlocuite de altele, pe care nu le justifică nici o necesitate presantă. În aceste condițiuni, „Programul radio-TV“ ar avea nevoie de o „anexă“, nu-i așa ?.

■ **OMAGIU LUI N. TITULESCU,** Nr. 1/1982 al „Revistei române“, (publicație care apare în patru limbi, destinată propagării în străinătate), este dedicat în întregime personalității extraordinare a lui N. Titulescu, de la a cărui naștere s-au împlinit recent 100 de ani. Revista conține articole sintetice semnate de Ștefan Andrei, George G. Potra, G.I. Turcu, N. Iordache, T. Bărbulescu, Vasile Netea, Costin Murgescu, apoi o antologie, dedicată acțiunii pacifiste, alcătuită din textele titulesciene, în sfîrșit, o secțiune de evocări și mărturii (aparținînd unor notorii oameni de cultură români și străini, precum Savel Rădulescu, T. Teodorescu-Branițte, G. Tabouis, L. Blaga, L. Kalustian, I.M. Maiski, G. Oprescu) de unde personalitatea lui N. Titulescu iese și mai interesantă. Ideea „Revistei române“, inițiatoare de interesante numere tematice, (penultimul, despre avangardismul românesc fiind de nivel indiscutabil european) merită urmărită cu atenție și continuată la același nivel.

■ **CONTRIBUȚIE.** „Die Rumänische Aufklärung und die Entdeckung Europas“ e un eseu consistent, publicat de Adrian Marino la Heidelberg, într-o culegere omagială editată în cinstea lui Zoran Konstantinović. Criticul, preocupat și în alte dăți de „iluminismul“ românesc, aduce noi argumente în sprijinul unei perspective mai adevărate asupra originalității acestui fenomen.

■ **UN TALENT PLASTIC.** La a doua sa prezență în Capitală, tînărul pictor Mircea Răzvan Ciacâru din Piatra-Neamț se recomandă iubitorilor de frumos cu o suită de „peisaje“ remarcabile prin elevata lor ținută, sub raportul imaginilor și al culorilor, la care se adaugă puternica lor încărcătură emoțional-reflexivă. Pînzele în ulei ale lui Mircea Răzvan Ciacâru de la galeria „Cenaclu“ — Complexul „Hanul cu Tei“ — sînt întrutotul simptomatice pentru modernitatea de esență înfederată de cei mai valoroși exponenți ai „noului val“ aparținînd artelor plastice românești actuale.

A. S.

OMAGIU PATRIEI, PARTIDULUI, BĂRBATULUI CARE CONDUCE DESTINELE ROMÂNIEI

ÎN MIJLOCUL CONSTRUCTORILOR DE LA „TRACTORUL"

Puse sub semnul aniversării a șase decenii de la crearea U.T.C. și a douăzeci și cinci de ani de existență a Uniunii Asociațiilor Studențești din România, simbătă 27 martie au avut loc la Brașov două șezători literare organizate de Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Asociația Scriitorilor din localitate. Cele două manifestări literare — la care și-au dat concursul poeți, critici și dramaturgi profesioniști, precum și scriitori amatori, muncitori și studenți din localitate — le-au prilejuit brașovenilor o emoționantă întîlnire cu creatori ai bunurilor spirituale, cei care — prin intermediul metaforei și al cuvîntului inspirat — dau grai împlinirilor noastre socialiste, eternizînd secvențe din miezul „evului aprins" al țării. Prezenți la amplele manifestări amintite, am reținut pe bandă magnetică și apoi am transcris în filele ce le încredințăm tiparului cronica acestei autentice și emoționante sărbători a poeziei.

Orele 15,30. În sala arhiplină a Clubului Întreprinderii „Tractorul" se află peste 400 de tineri nerăbdători să asiste la întîlnirea cu autori îndrăgiți, să omagieze împlinirea celor șase decenii de la crearea organizației lor comuniste și a celor două decenii și jumătate de la crearea U.A.S.C.R. „Organizarea acestei acțiuni, în mijlocul dumneavoastră, al tinerilor din cadrul întreprinderii «Tractorul» — spune prozatorul **Laurențiu Fulga,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, alături de care se mai află poeții **Ion Gheorghe, Traian Iancu** și **Nicolae Dan Fruntelată** (redactor șef al revistei „Luceafărul"), ca și scriitorii brașoveni **Dan Tărchilă** (secretar al Asociației Scriitorilor din Brașov), **Daniel Drăgan** (redactor șef al revistei „Astra") și **conferențiar universitar dr. Emil Poenaru** — nu este întîmplătoare. Acțiunea noastră este dedicată celei de a 60-a aniversări a U.T.C., este dedicată în mod deosebit aceluia a cărui activitate de conducător de partid, de conducător de țară s-a îngemănat cu inseși aspirațiile tinerei generații. Este consacrată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU.** Cinstim acum momentul istoric al procesului de la Brașov, momentul în care tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** a putut determina — prin fapta și cuvîntul său — întreaga evoluție de mai tîrziu a mișcării tineretului comunist din România."

După acest cuvînt de deschidere, **conf. univ. dr. Emil Poenaru** evocă momentul în care tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** alături de alți 24 de tineri uteciști, era deținut la Brașov și a apărut în fața tribunalului din localitate. „Deși era foarte tînăr — spune **Emil Poenaru** — tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** avea deja 5 condamnări, 6 trimiteri în judecată stopate din motive de vîrstă și o serie de caracterizări care au făcut ca organele de urmărire penală să considere că este «un bun revoluționar și agitator comunist». Intuind marele pericol pe care îl reprezenta pentru țară fascismul (sîntem în 1936), tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** are în fața tribunalului o atitudine demnă de revoluționar, infruntînd completul de judecată, dînd dovadă de o comportare pilduitoare pentru întregul tineret, ca și pentru generațiile viitoare".

Urmează un recital de poezie susținut de poeți din București și Brașov, de autori consacrați și de tineri autori care abia acum bat la porțile consacrării — muncitori din cadrul întreprinderii „Tractorul". Citesc mai întîi gazdele: **Iolanda Stoica, Ștefan Stătescu** (poezia sa „Utecistul" este o caldă evocare a activității ilegale a tineretului brașovean), **Darie Magheru, Ion Gliga** și **Ioan Suciu** (reținem din versurile tînărului muncitor: „Nu-i miraj, nu e vis generația mea / Libertatea îi scrie-n privire... // Iubim adevărul luminat tot mai sus / Într-a noastră frumoasă iubire / De partid și de patrie / Ca un glas și-un auz / Într-o singură mîndră rotire"), **Eva Lendvai, Ermil Rădulescu, Hans Schuller, George Savin,** poetul septuagenar **V. Copilu-Cheatră** și **Daniel Drăgan.** Urmează un moment consacrat dramaturgiei: **Dan Tărchilă** citește un fragment din piesa sa „Io Mircea Voievod". Revenirea în spațiul poeziei și încheierea șezătorii revin (în ordinea lecturii) poeților: **Florentin Popescu, Ion Gheorghe, Ion Burcă, Nicolae Dan Fruntelată** și **Traian Iancu.** La sfîrșitul manifestării am consemnat și două opinii ale gazdelor: „Asemenea acțiuni culturale se bucură de o foarte bună primire din partea tinerilor de la «Tractorul». Sîntem fericiți că putem dialoga de la om la om cu scriitorii, că-i putem asculta recitindu-ne din creațiile lor aici, la noi acasă. Este aceasta încă o dovadă că poezia muncii în uzină întîmpină cu brațele deschise poezia «de suflet» a scriitorilor consacrați" **(Cornel Fumea,** secretarul U.T.C. pe întreprindere). „Șezătoarea a fost o reușită din toate punctele de vedere. A fost o bucurie a sufletului pentru noi toți. Atît evocările legate de biografia secretarului general al partidului cît și poemele citite au stîrnit un mare interes pentru noi toți" **(Eugen Ioan Popa,** utecist).

LA CASA DE CULTURĂ A STUDENȚILOR BRAȘOVENI

27 martie, orele 19,30. În sala de festivități a Casei studenților din Brașov, cei care într-un viitor foarte apropiat vor dirija procesele tehnologice ale unor mari întreprinderi industriale ori vor veghea la creșterea și valorificarea pădurilor (aci, la Brașov, se află singura facultate de silvicultură din țară) s-au reunit cu toții pentru a participa la o adevărată sărbătoare a poeziei. Cuvîntul de deschidere este rostit și aici tot de scriitorul **Laurențiu Fulga** în calitatea sa de vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor — sub egida căreia a fost organizată acțiunea: „Se află, deci, față în față, știința și poezia. Din fericire nu pentru a se confrunta, ci pentru a se îmbrățișa. Este, desigur, un moment plăcut, dar și de meditație pentru noi, un moment de meditație asupra rosturilor fiecăreia și a amîndurora în viața și destinul nostru."

Prima secvență a manifestării o constituie evocarea procesului de la Brașov, a acelui episod istoric din biografia secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** — pildă vie a patosului și spiritului revoluționar ale tineretului nostru în anii grei ai ilegalității. **Conf. univ. dr. Emil Poenaru** detaliază, secvență cu secvență, întregul film al anilor în care tînărul **NICOLAE CEAUȘESCU** s-a identificat cu inseși idealurile și lupta tineretului comunist.

...Și din nou poezia. Alături de scriitorii care au citit mai devreme la „Tractorul" recită acum din creațiile proprii trei autori studenți: **Gențiana Sturza, Nicoleta Vilceanu** și **Ion Badea.** Citîm din poemul „Tinerețe" de **Nicoleta Vilceanu:** „A crea înseamnă a ciopli suflete / A ciopli înseamnă a zbura / A zbura înseamnă opera născindu-se firesc din vraja mîinilor tale /.../ Nu poți împărți, ci numai înălța omul."

M.N. Rusu evocă într-o scurtă expunere tradițiile presei comuniste studențești din România, reliefînd totodată și modul în care aceasta a contribuit la promovarea și afirmarea unor tineri scriitori, critici literari și ziariști dintre care nu puțini sînt brașoveni.

După acest intermezzo se continuă recitalul poetic susținut deopotrivă de oaspeți și de gazde, autori de virste, experiențe și expresii lirice variate. Numitorul comun al poeziei lor: implicarea profundă și multilaterală în realitățile socialiste, într-un cuvînt, întregul evantai de gînduri și aspirații ale tineretului de azi.

Reușite, bogate, cu largi ecouri în inima și gîndul celor care au asistat la ele, cele două șezători au constituit două evenimente de referință în viața culturală a bătrînului și mereu tînărului oraș de la poalele Tîmpei.

Florentin Popescu

Folclor cultural sau despre tracomanie și tracofobie (I)

Datorez interesului constant al revistei „Transilvania" față de istoria românească și, în mod deosebit, înțelegerii arătate de Mircea Tomuș față de acest aspect particular al ei, posibilitatea de a mă ocupa în paginile publicației sibiene de unele probleme privind „substratul" limbii române. Pentru cei ce au urmărit rubrica „Istorie și fapte de limbă" sper să fie limpede strădania mea de a rămîne în domeniul deschis al ipotezelor, ca și grija de a nu depăși aria în care ipoteza are o minimă acoperire de substanță și rigoare, care — singure — pot să-i acorde statutul de ipoteză științifică. Rubrica mi-a adus o bogată corespondență în care lucrul imbucurător este interesul pe care îl trezește problema, iar cel mai trist — vehementa implicare afectivă a cite unui corespondent într-o chestiune care (cel puțin pentru mine) nu se plasează în planul afectelor.

În numărul 4 al Transilvaniei încerc să explic acest lucru prin influența „folclorului științific" (care vehiculează păreri depășite și mai ales simplificatoare), potențat de „folclorul cultural" (care, din motive istorice, pare la noi mai bogat și mai activ).

Într-un referat, despre care va fi vorba mai jos, Ion Barbu atrăgea atenția asupra unei importante distincții din matematică între problemele ce **NE** punem, „omogene oarecum spiritului", și problemele ce **NI SE** pun, acestea „închizînd într-nsele o esență străină".

Cele ce urmează reprezintă cîteva considerații față cu probleme ce **MI S-AU PUS,** mai exact, ce **MI LE-A PUS** lectura cărții lui Z. Ornea, **Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea,** București, 1980, în strînsă legătură cu toate acestea și cu felul cum sînt ele receptate de o categorie anume de public, ba chiar de către una la care ține în mod deosebit și la care speram să aparțină și Z. Ornea.

Mă ocupam în Transilvania de cuvîntul „dor", pe care mai toate dicționarele noastre îl dau drept latinescul **dolus.** Nu am fost prea mirat că în această circulație folclorică el apare legat de o componentă „autohtonă", întrucît în această arie se întîlnesc lucruri cu mult mai ciudate. De vină, în ce privește „dorul", s-ar putea să fie Blaga care a vorbit despre cuvînt într-un anume context. M-a surprins însă faptul că pornind din același punct, probabil de la Blaga, și pe căi doar aparent diferite (în orice caz cu multe trasee comune) cuvîntul întîlnește, paradoxal, mînia lui Ion Barbu și simpatia lui Z. Ornea.

Într-adevăr, acesta din urmă crede că în definirea „specificului nostru național", **„dorul și visarea traco-geto-dacilor"** s-au conjugat fericit cu disciplina și claritatea latină. Cu totul în dezacord cu o asemenea opinie, marele poet consideră cuvîntul o „plagă a liricei și sensibilității românești". „Ce carieră acest Dor! se revoltă el. Ce nu s-a spus, cîte nu s-au scris despre el! S-a născocit că e intraductibil: că numește pur și simplu sufletul românesc. A domnit peste o întreagă epocă, fiind uzurpat abia în urmă de „Miorism" și alte imbecilități tracomane, dar care nu le-a fost dat nici pe departe să ajungă la favoarea înaintașului lor. A fost un timp cînd copiii erau botezați „Doru" iar birturile „Virful cu Dor". Epocă execrată de Mateiu Caragiale: a expoziției 1906, a societății de bluze românești „Furnica", a mobilelor pirogravate Brumărescu, a teosoafei Papura Jilava, haiducilor și cioclovinelor ei în marămi și itari" (I. Barbu, **Poezii.** Ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, București, 1970, p. 362).

Filipica lui Ion Barbu îndreptată împotriva „imbecilităților tracomane" se găsește într-un referat cu privire la traducerea „Neguțătorului din Venetia" făcută de Gala Galaction.

Stărui în continuare asupra istoriei referatului lui Ion Barbu, ilustrativă pentru tribulațiile ideilor în raport de timpuri și de oameni, de slăbiciunile și de păcatele lor, pentru că ea întîlnește o seamă întreagă din problemele pe care mi le pune cartea lui Z. Ornea.

Nu voi greși probabil prea mult dacă voi presupune că izvorul pornirilor anti-tracomane ale lui Ion Barbu trebuie localizat ca fiind cenaclul lui Lovinescu, unde se practica combaterea **„ortodoxismului, misticismului, criterionismului, țărănismului, pîrvănismului cu toate derivatele sale"** (getism, scitism, tracism și un foarte larg etc.) și dacă voi încărca conștiința „obsedantului deceniu" și cu vina de a fi reactivat memoria poetului, trecută în 1940 printr-o eclipsă, spre adînca mîhnire a prietenilor și admiratorilor lui.

Într-adevăr, poezia **Bălcescu trăind „concepută în 1948, în opoziție cu poezia lui V. Alecsandri, Bălcescu murind"** avea să fie publicată **„abia în 1956 în Viața Românească, spre decepția poetului"** (Gerda Barbilian, **Ion Barbu, Amintiri,** București, 1979, p. 285). Decepția lui I. Barbu era provocată de întîrzierea organismelor în drept de a consacra asocierea poetului penitent. După un model ivit prin anii '20 din grija lui Gorki de a face ca toate marile

Desen de Șerban Rusu Arbore

talente, în ciuda păcatelor lor trecute, să **„slujească revoluția",** I. Barbu se găsea în anul referatului, 1955, într-un colectiv de traducere a operelor lui Shakespeare, avînd „drept de semnătură", cum se spunea pe atunci, numai pentru traduceri **(„Frecventa destul de regulat cenaclul „Shakespeare" care se ocupa cu traduceri din opera marelui Will"** spune, cu o minunată naivitate, doamna Gerda în amintirile sale, p. 285).

În cursus honorum acelor ani, aceasta era etapa premergătoare oficializării aderării, care da „drept de semnătură" sub producție proprie **(Bălcescu trăind** pentru Barbu, după angajarea traducerii din Shakespeare, asupra căreia vezi detalii în nota lui Vulpescu, p. 310; **1907** pentru Arghezi, după traducerea fabulelor lui Krilov etc.). Eu însumi, prin anii 1950—51 cred, student pe atunci la Filozofie, l-am întîlnit de 2—3 ori, într-o clădire istorică de pe șoseaua Ilie Pintilie, fost Bonaparte, pe Lucian Blaga în cadrul unui asemenea „cenaclu" prezidat de M. Ralea, plin de grijă pentru colegii săi, și de C. Ionescu-Gulian.

„Cenaclurile" pregăteau acest moment care, plasat într-un timp lax, era, nimeni nu știa, dacă foarte aproape sau foarte departe. O perfidă (prin premeditare) grijă îl ascundea în viitorul vag, în cel de al doilea viitor, într-o atît de prelungită penumbră încît, indecisă, putea vesti tot atît de bine zorile sau amurgul.

Ion Barbu făcea prin urmare un oarecare zel, după tristul (nu în primul rînd pentru el) memoriu de justificare a rătăcirii sale din 1940, în care opunea atitudinii sale publice exhibarea tîrzie a prieteniilor sale personale **(„camaraderia mea"** spunea el textual și fără ironie) cu Tudor Vianu, Marcel Iancu, Felix Aderca sau Simon Bayer, ba chiar, ca probă a **„simpatiilor semite și democratice"** (iată cît de ciudate echivalențe putea stabili Barbu în anii '50!) editarea la Cultura națională, **„fondată"** de marele bancher (întîmplător) evreu Aristide Blank, a propriilor poezii și a **„volumului elogios Ion Barbu scos la aceeași editură de Tudor Vianu"** (G. Barbilian, pp. 248—249).

Pe seama aceleiași triste realități trebuie să punem și aluzia răutăcioasă a referatului, care atunci putea deveni mai mult decît o aluzie și mai rău decît o răutate, la **„deformațiile profesionale"** ale **„părintelui Galaction"** (**„De asemenea,** spune Ion Barbu, **îl previn împotriva unor deformații oarecum profesionale. Atmosfera cîntecului nu e creștină... Nu, cîntecul e păgîn, deci poetic. Părintele îl creștinează necuvenit: „clopotele să-l închine", de-naturîndu-l. De altfel** — adaugă poetul fără nici un apropozito, căci ce legătură avea Galacțion cu Gîndirea? **— am fost totdeauna împotriva școalei Gîndirei lui Crainic, împotriva ravalării Ortodoxiei pînă la o ordine de pitoresc"** (Poezii. pp. 361—362). Gala Galaction avea deci și alte motive, poate neintemeiate, în afară de **„critica lui acerbă, ascuțită și constructivă, a traducerilor citite, determinată de instinctul dreptății",** de a i se adresa: **„Tocmai tu trebuia să mi-o faci?"** (G. Barbilian, pp. 385—386).

Față cu toate acestea, cartea lui Z. Ornea îmi pune ca o primă problemă felul în care subiectivismul partizan al unei epoci trecute, poate da, greșit manipulat, o nedorită virulență — aposteriori și implicit anacronic — unor chestiuni false, alimentîndu-le, uneori ațîțîndu-le, menținînd în jurul lor o zonă neclară în care prejudecăți de tot felul recapătă valențe nocive și împiedică urmărirea senină, în deplină obiectivitate, a unei probleme științifice. Folclorul cultural se reconvertește în folclor științific, contaminat de agresivitate și intoleranță. Acesta este de fapt obiectul prim al considerațiilor mele.

Nu sînt istoric literar și nu pot prin urmare a-i reproșa lui Z. Ornea chestiuni de istorie literară, dar cîteva obiecții, dintre care una fundamentală, cu privire la metodă, îmi apar necesare cu evidență.

Chiar titlul cărții sale stabilește o falsă antinomie: **tradiționalism** și **modernitate.** Pură imaginație, construcție posibilă în plan ideal, pot să-mi închipui, excelent exercițiu de labilitate dialectică și mobilitate intelectuală, o altă carte, scrisă la rigoare tot de Z. Ornea (și mai ales în asta ar consta hazul experimentului) și intitulată **Tradiție și modernism,** în care aceleași fapte ar arăta desigur în alt fel.

Autorul își dă seama prea bine și el de acest lucru și încearcă în „preliminariile" cărții sale să redefinească tradiționalismul și modernitatea ca termeni de opoziție antinomică. El nu mă convinge că termenii propuși sînt cei mai adecvați deoarece în planul riguros al conceptelor **modern-tradițional, modernism-tradiționalism, modernitate-tradiție** sînt termeni-pereche nu

Adrian Riza

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA EDIȚIILOR

Ioan Slavici — Opere, 10

O excelentă ediție din unul din cei mai mari și complecși scriitori români, l-am numit pe Ioan Slavici, a ajuns la volumul 10. Și în cazul acesta eforturile editorilor au cam fost trecute cu vederea, cu toate că ei clădeau și clădesc, stăpîniți de o neclintită tenacitate, un semeț monument dirzului bărbat ivit din zariștea Șiriei. Pare paradoxal, dar nu ne sfiim să afirmăm că Ioan Slavici este inoă un mare autor cvasicunoscut. Ca și Eminescu, prietenul lui de la Viena, care îl citise bine dintru început și nu se sfia să-i caligrafieze manuscrisele prime trimise **Convorbirilor literare...** Se vede încă o dată că se prețuiește mai degrabă eseul, **încercarea,** ci nu realizarea temeinică. Slavici este dintr-un alt veac și pe vremea lui se scria „cu luare-aminte, cu multă socoteală și cu analiza fiecărui cuvînt. Un răvaș cît de neinsemnat, eu și acum cînd îl scriu, fac analiza gramaticală. Era pe-atunci lume mai puțină în literatură — dar judecată mai multă" **(Opere,** 10, p. 823—824).

În anul 1967 a fost pusă piatra de temelie a acestei ediții. Mai mulți editori și-au concentrat eforturile pentru a ne da aceste zece volume. Ei sînt, și ne face bucurie să-i numim: D. Vatamaniuc, D. Pop, I. Șeuleanu, Octavian Schiau, Teofil Teaha, C. Mohanu, I.D. Bălan. Meritul dintîi revine însă lui Dumitru Vatamaniuc, care ține în mîinile lui încercate și cîrma acestei ediții. **Opera magna** a lui Slavici o avem deja. **Opera omnia** se zidește, sîntem cam la jumătatea edificiului, sau cum ne mărturisea D. Vatamaniuc „ediția este planificată în douăzeci de volume dar cîte vor fi în total vom vedea cînd vom termina-o".

Recomandăm tuturor această ediție. Iată graficul ei de pînă acuma: volumul 1 — **Povești;** volumul 2 — **Povești;** volumul 3 — **Nuvele;** volumul 4 — **Nuvele;** volumul 5 — **Postume. Din periodice;** volumul 6 — **Teatru;** volumul 7 — **Mara, Din bătrîni;** volumul 8 — **Alte romane;** volumul 9 — **Memorialistică; Varia;** volumul 10 — **Studii și articole.** Etc. Am fost informați că viitoarele volume vor conține operele pedagogice, istorice și așa mai departe.

Conținutul primelor nouă volume a constituit și pînă acum materia unor cărți separate, parte din piesele respective fiind analizate în manualele școlare sau au făcut obiectul unor studii și monografii, deci au fost oarecum supuse mai des atenției cititorilor. Așa că vom face în continuare cîteva referințe asupra ultimului volum din serie. El conține, cum am spus, o bună parte din bogata publicistică a lui Ioan Slavici: studii, recenzii și articole literare, cronici dramatice și muzicale, articole culturale, articole de limbă și stil, biografii, portrete, necrologuri și, în anexă, cîteva interviuri. Este un volum de peste o mie de pagini, din care aproape două sute sînt ocupate de note și comentarii, indici. Articolele respective sînt extrase din presa vremii: **Convorbiri literare, Timpul, Educatorul, Tribuna, Vatra, Revista idealistă, Sămănătorul, Minerva, Lupta, Luceafărul, Adevărul literar și artistic, Rampa, Telegraful român, Corespondența română, Gura satului, Analele Academiei române, Arhiva, Lupta, Gîndirea, Ziua, Mișcarea literară.** Cred că le-am numit pe toate și chiar și numai din această enumerare ne dăm seama de eforturile pe care au trebuit să le depună editorii pentru a strînge tot acest material risipit în atît de multe locuri. E drept că prin cele două cărți anterioare, **Ioan Slavici și lumea prin care a trecut** (1968) și **Opera lui Slavici** amîndouă datorate lui D. Vatamaniuc, munca de culegere și de comentare a avut foarte bune călăuze. Totodată în volumul 10 mai sînt adunate și unele studii și articole din manuscrise.

Slavici a lucrat mai multi ani la ziarul **Timpul** fiind coleg de redacție cu Eminescu și Caragiale. Încă înainte de a veni Eminescu la București se vede că prozatorul citea ceea ce publica poetul în **Curierul de Iași** și unele articole din această vreme afirmă aceleași puncte de vedere. Apoi, chemat de Slavici la București și fiind zilnic în aceeași redacție, ideile celor doi sînt și mai apropiate și cum articolele, în marea lor majoritate apăreau nesemnate, numai examenul filologic atent ne poate indica paternitatea lor. Ceea ce și fac în cîteva rînduri autorii, trecînd unele articole puse pînă acum sub numele lui Eminescu sub cel al lui Slavici (de pildă articolul **Ateneul,** în care se găsesc expresii tipice scriitorului transilvănean, precum „cum se cam dă cu socoteală", „așa a mers lucrul" etc).

Slavici a fost un ziarist tot atît de plural ca și Eminescu, de aceeași ardență a ideilor, chiar dacă stilul său, recognoscibil, este mai greoi, cuvîntul și modul de frazare de la Șiria răzbat cînd nu te aștepți în fraza destul de neologistică de București.

Prozatorul transilvănean avea un larg orizont cultural, foarte apropiat de cel al lui Eminescu și face, în articolele sale dese trimiteri bibliografice dintre cele mai surprinzătoare. Avea cunoștințe de istoria și limba Chinei, era familiarizat ca și poetul în indianistică, apoi în teatru, muzică, lingvistică, economie politică, filosofie, istoria românilor și istoria lumii etc. Participă, ceea ce se știa mai puțin pînă acum, la polemica stîrnită de Zotu asupra **Logicii** lui Maiorescu și cum ne spune comentatorul „Polemica în jurul **Logicii** lui Maiorescu se încheie cu articolul lui Slavici, care îl va fi supărat pe G. Zotu, mai mult decît cele ale lui Eminescu îndeosebi pentru prima parte". (Articolul se intitulează **„Bietul dr. Zotu"** și în prima parte se povestește un scandal dintre „un om murdar" și cițiva domni respectabili ca apoi să facă următoarea legătură: „În locul acestei întîmplări, aș fi putut pune istoria despre filosof și măgar, dar mă temeam că voi fi învinuit de a fi plagiat. Afară de aceasta am crezut de cuviință a localiza istoria, puind în locul măgarului o altă ființă, deoarece voiesc să ajung cu comparația la o persoană respectabilă, la d. dr. Zotu"). La o adică, Slavici știa să fie polemic și renunța la stilul lui ponderat și sfătos.

De tot interesul sînt articolele pe teme de politică culturală, cele mai multe polemice, fie cu autori din Transilvania, fie cu autori din vechile principate. Atitudinea politică a lui Ioan Slavici de pînă la primul și în timpul primului război mondial este îndeobște cunoscută. Volumul de față are însă darul de a ne oferi o mai bună nuanțare și înțelegere a poziției lui Slavici în această direcție. În orice caz, el a fost un combatant loial, militînd necontenit pentru eliberarea fraților din Transilvania, plătind nu o dată cu privațiuni pentru neclintitele sale credințe. Om de o uriașă forță de muncă, a întemeiat ziare și reviste, a colaborat la mai toate periodicele vremii, a fost ani de-a rîndul dascăl, a colaborat la seria de documente Hurmuzachi, n-a cunoscut răgazuri de odihnă spirituală nici cînd s-a aflat în detenție.

Demne și astăzi de interes sînt articolele lui pe teme de estetică și lingvistică. Ca **estetician** i se recunosc, abia astăzi, unele intuiții, metode moderne de apreciere ale frumosului, de aiurea și de la noi, își au în el un pionier care trebuie cercetat mai cu atenție. Ca **lingvist,** Slavici era în stare să controverseze cu profesioniști de talia unor Ovid Densusianu și I. A. Candrea, e drept aceștia la începutul activității lor, dar oricum autorul **Marei** ni se dezvăluie ca un bun cunoscător în domeniu. Dar cîte fațete, una mai interesantă ca alta, nu ne relevă acest volum de publicistică. Slavici a fost un mare om de condei, universul preocupărilor lui este foarte larg și dacă știm a savura și farmecul pe care patina vremii l-a pus peste scrierile sale avem în acest al 10-lea volum o lectură delectabilă în grad superior. Și cum volumele viitoare ale seriei se anunță tot pe atît de fascinante, încheiem dorind competenților editori spor la lucru pentru a ni le pune la îndemînă cît mai curînd.

Gheorghe Suciu

3 APRILIE 1982

L3

FĂNUŞ NEAGU

PIERDUT ÎN BALCANIA

— lui Dorin Hociotă —

Pe vechiul drum al Brăilei nu mai plouase de două luni. Lut alb, iarbă pîrjolită, peste sate, de la Dunăre spre Rîmnic, foşnea tăcerea a două oceane : cîmpia şi cerul. Dimineaţa, cînd şi cînd, se ridica un nor spre miazănoapte, un timp se rotea viforos, ca un bou căutînd un plug complice, apoi se împotmolea în văile cu ciulini şi curcuviţică ale Moldovei. Dar pe noi, băieţii care păzeam la bostană, seceta nu ne preocupa peste măsură. Cînd nu plouă, se fac pepenii. La fel şi via, se încarcă de struguri dulci. Alte întîmplări ne frămîntau mintea. Pe malul bălţii Amara fusese găsită o lupoaică cu burta spartă (se zicea că un berbec sălbatic coborîse din munţi şi pedepsea fiarele din cîmpie), într-o bostană de la Ibrianu, sat cu care Gradiştea noastră se afla în conflict din cauză că în biserica ălora, una prăpădită, de lemn, cu lut pe jos, fuseseră găsiţi nişte viţei de-ai noştri, puşi la păstrare în lăzi cu gheaţă, se ivise un pepene plin cu sute de ghimpi de lemn, lungi şi ascuţiţi cît cei de roşcov. Ziua, îl ţineau acoperit c-un mănunchi de papură udă sau cu foi de lipan, noaptea îl înconjurau cu felinare şi-l apărau cu măciucile. Nu se punea problema unei expediţii de jaf, pentru că în faţă, bostana din Ibrianu era acoperită de două stîni, cu cîini răi şi ciobani duşmănoşi, iar din spate o ocrotea rîul Buzău, cu mal înalt, abrupt, fără pic de vegetaţie. Căile clasice fiindu-ne inaccesibile, dacă nu de-a dreptul ostile, urma să încercăm viclenia împăcării şi să recurgem la violenţă sub vălul linguşirii. Băieţii din cele trei pîlcuri de prepeleacuri (eram şaptesprezece), în adunarea din noaptea de vineri, ţinută în jurul focului hrănit cu balegă din vatra prepeleacului meu, aleseseră o variantă mai dură, luînd hotărîrea sumbră de-a răpi şi sechestra un paznic de-al ălora — dovadă că brigăzile teroriste din epoca modernă aici îşi au punctul de pornire.

S-a decretat :

— Îl ascundem într-o hrubă, legat de mîini şi de picioare şi nu-i dăm drumu decît în clipa cînd se vor prezenta ai lui cu pepenele, să-l mîncam împreună şi să împărţim seminţele.

— Şi cojile cu gh'mpi, tot pe din două.

„U-iu-iu" a urlat prelung nu ştiu care indian valah, s-au scos din vatră cartofii copţi, cîte doi de persoană (îi şterpelise elevul Lascu B. Aldea din grădina lui moş Neicu Petcu) şi s-au servit participanţilor, însoţiţi de-o bucăţică de friptură de iepure, stropită cu mujdei de usturoi. Iepurele fusese înhăţat de cîini, în iadul după amiezii, pe cînd rodea un pepene galben — faptă pentru care cîinii primiră căpăţîna şi oasele, iar ăia care se încăierară şi cîteva lovituri în coaste, date, pe cît e posibil, cu piciorul, iar în caz de mîrîială, cu ciomagul. Îngăduite în preajma focului, patru broaşte mîncau fluturi de noapte, numai pe cei smintiţi, cei ce se repezeau proşteşte spre inima flăcării şi cădeau ameţiţi de dogoare. Habar n-aveau că urmau să fie sacrificate la miezul nopţii şi jupuite de piele de mîna sorei lui Cîrjan, o fetiţă de patru ani care, deocamdată, dormea pe o pătură de cal şi vorbea prin somn : „nene, fii tu soţul mamei mele". Le ceruse lelea Caliţa (şi plătea bine pentru mîna nevinovată) ca să-i descînte de dragoste agentului sanitar de care se lepădase iubita, chemată spornic la Dunăre de un marinar din flota comercială, însoţitor de şlep sau cam aşa ceva. Seară de seară, cînd dinspre Brăila vine miros de melasă şi dinspre Moldova s-abate un vînt răcoros, cu mlădieri sentimentale, sanitarul rupea un braţ de crăiţe şi cîrciumărese, le arunca una cîte una pe gîrlă — Buzăul le ducea în Siret, Siretul în Dunăre, iar Dunărea, mişcînd un val, le arunca pe un anume şlep — şi cînta :

O, Lola, revino iară,
Tu ştii prea bine că tot te doresc,
Îţi iert oricare păcat, fetiţo,
Revino, căci te iubesc..

Trebuia să acţionăm repede, şocul izbiturilor frontale, neaşteptate, care stîrnesc panică în tabăra adversarului. Fură numite două iscoade : eu şi Marin Cîrjan, careva ne înarmă cu şişuri lucrate în schimbul de noapte la Uzina de utilaj greu Progresul (se vînd cu snopul), adunarea îngenunche pentru rugăciune :

Dă-ne, Doamne, ploaie timpurie,
Dar şi una tîrzie,
Pentru vie...,

fiecare îşi lipi de picior cîinele, iar cei care aveau, fraţii mai mici (bineînţeles că ăştia nu luaseră parte la dezbateri) şi plecară, pe cărările pline de colţii-babei, să se culce pe saci umpluţi cu frunze de nuc sau cu mohor. Steaua polară, cu botul turtit, lumina ascunsă după leasa verde-a unui nor. luna toca oase de aur pe mirîştile vechi. M-am suit în prepeleac, nu pe scară, ci prin crengile caisului (scara o folosesc mucoşii sau bătrînii), m-am frecat cu mărar la subţiori şi cu oţet pe obraji, pe mîini şi pe gît, ca să nu mă sugă ţînţarii şi m-am tolănit pe şuba îmblănită, cu mîinile sub cap. Credeam şi nu credeam în existenţa pepenelui cu ghimpi de lemn (asta nu excludea însă în nici-un chip o mamă de bătaie pe care să le-o tragem băieţilor din Ibrianu, inclusiv răpirea proiectată) şi mă întrebam dacă pînă una alta n-ar fi bine să dau o fugă în sat ca să fur găleata din pînză de cort a bunicilor şi s-o schimb pe două sute de ţigări la Sandu Graur Tibilis, responsabilul bufetului. Tibilis se salvase din încercuirea rusească, la cotul Donului, călare pe un măgar — tot călare pe un măgar, pe care-l îmbrăcase într-o manta de ofiţer hitlerist, atîrnîndu-i de urechi şi cîte-o cruce de fier, se întorsese în sat la sfîrşitul războiului — şi de cîte ori ne întîlneam îmi cerea găleata aia de tip militar.

— Am jurat în două biserici să-i dau măgarului să bea apă din vas care nu cocleşte. Vrei să ajung olog ?

„Dacă, mîine dimineaţă, primul om pe care-l văd sau care mă strigă e Marin Cîrjan, găleata va pleca în pribegie."

Lăsînd soarta să decidă în locul meu, am descusut un peşte din coroana acoperişului — stuf, rogoz, ţîf — şi m-am întors cu gîndul la Voichiţa şi la Nissi, fetele care dormeau într-un prepeleac din cealaltă margine a bostanei. „Aş vrea să văd munţii, cu ele de mînă" — şi-am aţipit, apoi. glorie întîmplării, domniţa speranţei, ea care deschide muguri şi pe ramuri uscate, dintr-o dată auzii glasul lui Cîrjan :

— Don Pablo, scoal' mă, avem oaspeţi. A sosit Turla, Don Pablo, a sosit oracolul ţigănesc.

Îmi ziceau Don Pablo, fiindcă jurasem, după lectura fascinantă a vieţii lui Vasco da Gama, să trăiesc cinci ani la Lisabona şi cinci la Madrid.

Deschizînd ochii, am zîmbit : pe un grind din cer umbla năucă o găleată de tip militar şi parcă jur-împrejurul ei şedeau în genunchi douăşpe fete şi miroseau busuioc — şi o căruţă scîrţîia spre depărtări. „Salut, pribeago". Ierburile, unelţind nepermis împotriva lipsei mele de căinţă, miroseau a tutun. Eram într-atît de mult fiul cîmpiei încît viciul meu, practicat în ascuns, ajunsese şi pentru ea obiect al devoţiunii. Luîndu-l sub braţ pe primul meu sclav, care era un ied negru, coborîi, abia atingînd o creangă a caisului, lîngă foc, şi cel de-al doilea sclav al meu, cîinele Monitor, mi se lipi cu botul de podul palmei.

— Don Pablo, zise Turla, balta e plină de draci. Dorm aici, mi-e frică să mă întorc singură-n sat.

— Miroase-a levănţică, gaşperiţa, o lăudă Cîrjan. Şi minte de îngheaţă apele : nu-i e frică de nimeni, vrea să fim împreună în ceasul cînd se deschide cărarea spre alt meleag. A venit cu şaua-n spinare.

— Vulpe, rîse ţiganca. aşezîndu-se sub îndoitura fumului. Groasă, cu faţa lată, cu părul adunat în coc bogat. susţinut de un pieptene de cositor, îşi sticlea dinţii într-un zîmbet blînd, trist, care nu depăşea conturul gurii mari, cărnoase. Am venit la voi c-un lucru însemnat. Eu am

Cheia păsărarului

Şi ne privi ostentativ.

— Mulţi o jinduiesc. multora le-a fost promisă, numai mie, însă, mi-a fost dată. Am şi ivăr — îl scoase, era de alamă — ţîţînele uşii sînt unse cu măduvă de vită, deasupra intrării fîlfîie o perdea de solzi de ştiucă — cine-a pus-o acolo ? harapu ciudat, cu solzii pe cap. Facem un foc de curpeni de viţă, mestecăm scorţişoară, cuişoare şi piper, apoi voi doi ţineţi cu faţa spre lună o iconiţă de argint şi eu o să mă rog : prea-frumoasă toamnă, înălţată iarbă, desferecă-mă de blesteme sau dă-mi o gură de moarte.

— E un truc, a zis Cîrjan, iritat, nu'ş care lepre, mama lor de ciurucuri, te stîrnesc să pleci în cîmpie cu şaua-n spinare.

— Pe noi trei cîmpia ne iubeşte şi ne respectă, răspunse Turla.

— Pen'că şi noi o iubim şi-o respectăm, consimţi Cîrjan. Nu-l scormonim sobolii, iar cînd latră căţelul pămîntului, de trei ori pe vară, îi azvîrlim cîte-un os.

— Întîi a lătrat în noaptea de sînziene, murmură Turla.

— În iunie, am zis eu, cîmpia din jurul Gradiştei încă e copilă.

— A doua oară a lătrat în noaptea de Sînt'Ilie...

— Cîmpia crescuse, am reluat, devenise adultă.

— Nu'ş'ce mama dracului, se-nfurie Cîrjan, îţi place ţie să întrerupi şi să provoci. Opreşte-te pînă nu te faci de rîs.

— Şi cînd s-ar putea să mă fac de rîs ?

— Cînd o să spui că ai dezvirginat cîmpia şi ai schimbat-o-n tîrfă. Nu mai e mult pîn' s-auzim şi asta din gura ta.

— Am oroare de ipocriţi, i-am răspuns. Chiar şi de virtuoşi. dacă vrei să mă cunoşti.

— În noaptea asta. căţelul pămîntului o să latre a treia oară, anunţă Turla.

— Se-nţelege, am confirmat, e ultima noapte de vară.

— Iar noi, făcu Cîrjan, uimit, am aruncat toate oasele la cîini ! Mi se pare suspect, băiete, continuă încruntat, că nu m-ai prevenit. Era de datoria ta să-ţi pui în valoare calităţile cu care te mîndreşti, memoria, capacitatea de a-ţi înfăptui planurile. Mulţi metri de stofă bună, dar...

Opri vorba în golul frunzărit de greieri. Erau o mulţime, dispersaţi egal, un sfert pe porţiunea luminată scăzut de foc şi de lună, trei sferturi din efectiv răspîndite pe porţiunile luminate numai de lună şi, de aceea, mai fericite. Cîrjan, în trening, cu pantofi de tenis, duhnind a mărar, cu părul numai vîrtejuri, respira lună şi rumeguş căzut pe sub fierăstraiele greierilor, levănţica de pe trupul Turlei se reînnoia mereu sub vîntul sprinten, greierii devorau cîmpia, fumul urca din bălegar la fel de ireal ca un trunchi de mesteacăn şi făcea coturi de burlan.

— Hai mai întîi să facem o cursă cu caii, propuse Turla. Luna apune de-abia mîine şi cît timp licăreşte sîntem ai ei.

— Dar căţelul pămîntului ?

— Acum. e la spovedanie. Îşi deşartă răguşeala şi păcatele, pe urmă primeşte canon să-nghită o duşcă de cristal topit, după aia închegă o rugăciune. Avem tot timpul.

Trei cai, scoşi de Marin Cîrjan din piedici, aşteptau într-o rîpă. Nu erau ai noştri, Cîrjan îi alesese din cei peste o sută de cai lăsaţi să înnopteze pe mirişte. Pe cel murg, cu trup alungit, picioare subţiri şi botul sur, parcă păscuse într-o roată de sidef, îl văzui, cu şaua pusă — şaua Turlei, din lemn vechi, vopsit roşu şi lucrat cu dalta şi cu cioltarul tot roşu, isprăvit în ciucuri galbeni. Greieri, pelin, umbre succedîndu-se fulgerat peste chipul lunii. Prin imitaţie, fiecare mişcare din cîmpie se schimba parcă tot în ţîrîit de greieri. Respira cîntec de greieri, caii, lovind cu copita, sporeau cîntecul — tihna şi fiorii ceasului în care frica şi deznădejdea lipsesc şi iau fiinţă miresmele, diamantul, curcubeiele. În muchea malului, cîinele Monitor şi iedul cel brun beau vînt răcoros, născut în largul bălţii Amara şi fărîmat în fierăstraie de greieri. Picături sonore li se scurgeau de pe bot în iarbă.

Pînă ajunserăm la cai, Turla uită pentru ce plecasem de la prepeleac, scoase în podul palmei o iconiţă şi se aşeză pe pămînt, cu picioarele atîrnînd în rîpă.

— Vreţi să furaţi pepenele cu ghimpi de lemn ?

— Există, sau e o bazaconie ?

— Da, există. Dar cîteva zile să nu v-apropiaţi de bostana din Ibrianu. A fost găsit mort acolo un băiat de paişpe ani.

— Turla, se supără Cîrjan, lasă poveştile cu morţii, n-o să-l înviezi niciodată pe Manole Mihai.

— Manole nu e mort, o să vă dovedesc. Pe băiatul din Ibrianu l-au omorît ca să-i ia ceasul de la mînă.

— Poate că deţinea nu'ş ce taină şi a vorbit, zise Cîrjan. În cazuri de-astea imprudenţa se plăteşte scump.

— Ceasul de mînă s-a găsit ascuns într-un cuib de rîndunică. Dacă n-aş şti că Manole zace bolnav prin locuri necunoscute, aş zice că el a ucis. Îmi cumpăra cercei, venea noaptea, să nu-l simtă bărbatu-meu şi strecura cerceii într-un cuib de rîndunică.

— Manole s-a înecat în Dunăre, ştii prea bine.

— Numai calul lui, se împotrivi Turla.

— Şi el şi calul, atacă, plin de convingere, Cîrjan. Doar i-au scos împreună.

— E mort, i-am zis şi eu, nu te mai gîndi la el. Iar dacă te gîndeşti, să nu treci noaptea prin dreptul cimitirului, fiindcă morţii tineri, adică scheletele lor, stau pe coama gardului, bălăngănind picioarele şi cei care nu-ţi sînt neamuri îţi pun piedică, iar ăia care-ţi sînt neamuri nu te-ajută nici de-ai dracului să te-aduni de pe jos.

Turla-şi smulse picioarele din rîpă şi rosti, vrăjită :

— Căţelul pămîntului. Urcă spre izvorul de la Untişoara. E grăbit.

Tresărirăm, cuprinşi de fierbinţeală. Prin ce miracol Turla sesiza umbletul căţelului legendar ? Pe cînd noi ne disputam, rebeli, întîietatea în faţa ei, seduşi de tulburătorul miros de levănţică, mai autoritar decît al cîmpiei, ea capta prin toate simţurile întîmplări din mana adîncurilor. Acum, şi eu şi Cîrjan lepădaserăm orice dîră de orgoliu, arzînd de dorinţa de-a descifra detalii ale urcuşului. Cîmpia încremenise în aşteptare. Greierii căzuseră risipiţi. Sforăiturile cailor îngheţaseră în aer, dimpreună cu ecoul unui strigăt ce se înălţase dincolo de baltă, cu o clipă mai devreme şi nu ajunsese să se spargă. Cerul era o umbră verde. Stelele, urmînd porunci inexorabile, se adunau din patru părţi în jurul lunii, iar luna fugea de ele. În cer numai stelele se conduc după legi exigente, luna — niciodată ; o mare aiurită, luna, subtilă cînd nu trebuie, o găleată de pînză de tip militar pentru măgarul lui Sandu Graur Tibilis atunci cînd toată lumea aşteaptă încordată umilinţa căderii frunzelor unui anotimp şi răsăritul intim şi mîngîietor al fructelor pe ram din anotimpul care urmează. De altfel, despre lună, care terfeleşte orice convenţii, mi se pare că nu e vorba în nici-o istorie cu Isus Christos.

— Sus. băieţi, comandă Turla.

Ne azvîrlirăm pe cai şi pornirăm în galop spre malul cu pogorîşuri rupte. Turla gonea în faţă. În cîmpia de la Gradiştea. toţi călăresc pe deşelate, singură Turla călăreşte înfiptă în şa de lemn. Cele şapte fuste, cîte îmbracă la zilele mari, i se umflau în vînt. Prundul bălţii, acoperit cu brădiş, înăbuşea ropotul galopului. O vijelie îngîmfată. Străluminări. Năluci. Pieire. Turla coti şi pătrunse năvalnic într-o rană vînătă a malului.

— După ea ! răcni Cîrjan.

Merele din genunchii cailor fermentau rachiuri ameţitoare.

Cînd ajunserăm. Turla descălecase şi dăduse foc, sub izvorul Untişoarei, unui morman de curpeni de viţă. Umbra Turlei tremura, deformată, pe malul rupt în linii asimetrice, găurit de prigorii şi purta în spinare o pelerină brodată cu două cruci din mărgele de sticlă neagră. O pasăre ascunsă în noroaiele bălţii, beată de duhuri, dădu drumu unui ţipăt lung, fragmentat în trei tonuri ciudate. Se înţelegea că suferă de neputinţă, că se întorsese dintr-un timp expulzat, strînsă de gît cu o jartieră de tîrfă şi că se sufocă, neputîndu-şi vărsa dintr-o suflare ura împotriva malului primenit neîncetat de cîntarea greierilor.

— Tătărasca de hoit, o numi Turla. Doarme-n buruieni mucede şi se-ndoapă cu muşiţă. Cobe. Nu ne trebuia. Ţipă de frică prin somn, pentru că şi-a ucis tatăl. Nu se ştie de ce, dar numai pe tată şi-l ucide mereu.

Scuipă. Se şterse la gură cu poala fustei şi se-nchină.

În clipa următoare, sub arcul izvorului, apărură două tufe de sînziene înflorite, un măr cu coroană rotundă, plin de mere coapte. cu frunza uşor pătată de rugină şi rădăcinile împrăştiate în pînzele unui nor adăpostit într-un colac de fulger, deasupra unei căruţe ; norul scutura o ploaie somnoroasă peste un mic pîlc de fire de izmă. În jur, tăcere şi lumină bună de pîndă : pale verzui, intervertite cu vînt albatru, cu limpezimi iuţi, aruncate de lună. cu părelnice dungi violete, scăpărări de pumnal, licăriri de scoici. Ploua numai pe firele de izmă. Restul lumii, raiuri de greieri.

Cînd apărură tufele de sînziene şi mărul, se ivi şi un dîmb rotund, pămînt clocotind. pămînt esenţial, boabe vii, în continuă frămîntare, azur şi oţeluri topite, o necurmată naştere de pietre rare şi de ierburi pentru prima oară zărite de lună, iar pe dîmb, căţelul pămîntului — un puiandru, cu părul fumuriu, năpîrlit, vînjos, venit parcă din dosul stînei, de la o bătaie cu lupii, sorbind aerul cu limba şi aşteptînd să-şi înmoaie botul într-o măsură de jintiţă. Turla scoase din ascunzişurile bluzei şi-i azvîrli un os bogat în zgîrciuri. Îl prinse din zbor şi-l fărîmă în măsele.

— Mi-e dor de libov, drăguţule, se văită Turla. Am bărbat bătrîn, mi se usucă viaţa lîngă el, învaţă-mă să-l găsesc pe Manole Mihai.

— L-ai îmbătat pe păsărar şi ţi-a dat cheia. Ajută-te de ea. Ai dreptul să ţi se lumineze ultima ispravă a lui Manole.

— Prea bine. Şi să i se lumineze şi lui una de-a mea. De bine sau de rău, cum o fi s-o aleg.

— Să i se lumineze.

Marin Cîrjan se rupse dintre cai, înaintă doi paşi şi despături dintr-o hîrtie o pulpă de iepure.

— Hei, cine-i croit din o sută de metri de stofă proastă ?! i-am strigat.

Ticălosul s-a dat puţin îndărăt şi m-a pocnit cu călcîiu-n gleznă.

— Căţelul pămîntului, am izbucnit eu atunci, sînt singurul care-am uitat să-ţi aduc ceva de mîncare. Am venit cu cîinele Monitor şi cu iedul cel brun — pe ăsta pot să-l tai numaidecît şi să ţi-l coc pe jar. Vrei ?

— Don Pablo, ţie n-o să ţi se lumineze nici-o poveste în noaptea asta ! mă pedepsi el.

Drept mulţumire, primul meu sclav căzu în genunchi. Cînd se sculă avea cîte două rînduri de cercei sub fălci şi pe frunte o pereche de corniţe, cît mugurii de castan. Monitor, mai îndrăzneţ, întinse laba şi mîngîie grumazul căţelului de sub pămînt. Retrăgînd-o, o găsi albă. Şi doar cu un minut înainte fusese roşcată !

— Nici-o grijă, Monitor. Cu laba aia o să-ţi răpui duşmanii şi-o să agoniseşti pradă bună. Acum o să latru de trei ori şi o să plec.

— Dar pe mine m-ai sărit de la daruri, se tîngui Cîrjan. Şi ţi-am adus o pulpă de iepure !

— Credeam c-ai înţeles, băiatule. Tu ai greşit faţă de Don Pablo, aproape tot aşa cum a greşit Don Pablo faţă de iedul cel brun.

— Nu vreau, zise Cîrjan, decît un tango argentinian. Dansat la Buenos Aires.

O bulboană de întuneric acoperi valea şi căţelul pămîntului lătră de trei ori. Cînd năvăli din nou luna, mărul şi sînzienele se risipiseră. izvorul Untişoarei curgea sleit în văiuga lui de lut, tătărasca hoitului scotea un al doilea ţipăt, smuls dintr-o depravare călugărească. curpenii de viţă erau cenuşă. Monitor sta proptit cu laba albă în ceafa unei nevăstuici şi pe fruntea primului meu sclav se desemna imaginea severă a unui crin regal — petalele adulmecau rădăcina corniţelor, tulpina se sfîrşea deasupra buzei umede. S-ar fi cuvenit, poate, să-l sărut şi să-l declar libert ; n-avu noroc, din cîmpie, văzui apropiindu-se de noi, pe cărarea din muchea malului, un baston şi toate pornirile democratice se mistuiră în mine. Bastonul venea singur. Se înfigea în pămînt cu vîrful ascuţit, tot la distanţă de doi paşi de om, se apleca în faţă, se îndrepta uşor, se înclina pe spate şi iar se ridica şi se azvîrlea înainte. Uneori, se oprea şi răscolea uşor în vreo gaură de paianjen sau scormonea într-un smoc de cimbru, să trezească aromele, iar cînd ajunse deasupra izvorului se culcă şi lovi repede, cinci sau şase bătăi, în capul unui pui de şarpe. Zdrobindu-l, îl aruncă departe pe mirişte, să-l sfîrşească furnicile, apoi coborî, se spălă în văiuga izvorului şi veni sub mîna Turlei, parcă plutind de bucurie.

— E al păsărarului, ne informă Turla. Doamne-dumnezeule, scinci, fără el degeaba aveam cheia.

Căută un loc mai moale şi vîrî bastonul în pămînt, apăsînd asupra lui cu burta. Bastonul era de frasin şi pentru că lemnul nu fusese fiert, părea bolnav de cuperoză. Turla aşeză icoana într-o mică scobitură de la îndoitura minerului — luna lepădase înfăţişarea sarcastică, s-ar fi putut spune că jucase la loterie şi pierduse, se umilea săpînd şanţuri de larvă pe peretele izvorului — şi, intrînd cu picioarele în baltă, bîigui :

— Cofer de lemn, cofer de lut, cofer bobleţ. Predă-te cărare de piclă !

Vîrî cheia în ape şi-o răsuci. Nimic. O scoase, o şterse în maldărul de fuste şi strivi cu ea o lipitoare care i se suise pe pulpă.

— Semn rău, spuse, n-au încredere-n mine, mă verifică.

De-a dreapta şi de-a stînga ei crescură două felinare. În carcerele de sticlă ardeau luminări, răspîndind abur gălbui ; două vidre şedeau de strajă. Turla nu văzu nimic (Monitor, comandat din adîncul pămîntului, se vîrîse cu botul în şoldul sclavului cel brun), preocupată să cufunde iarăşi cheia şi să o răsucească.

— E un scandal cu ştiucile, astăzi, ce obraznice sînt ! Au venit c-un peşte fierăstrău să-mi rupă cheia. Depravatele, degeaba se pun de-a curmezişul. Floare albă din cofer de lemn, floare mireasă din cofer de lut (căderea glasului, persuasiune), jur să vă sui în munte în noaptea sînzienelor de toamnă, dar faceţi să-l văd pe Manole Mihai. Promit să mă port blînd cu el. Don Pablo şi Marin Cîrjan sînt martori că, atunci cînd vreau şi cînd trebuie, pot să fiu bună ca pîinea caldă. Căţelu' pămîntului, dă-le poruncă să-mi deschidă...

Ocna cocorilor

Rosti vorbele astea şi încremenirea apelor se tulbură şi se frămîntă, timpul se retrase din oglinzi în rame, o dîră de vuiet prelung, ca o scurgere de tunet, izbucni în cărarea lunii, în larg ţîşniră jerbe înalte, şuvoaie de spumă acoperiră prundul pînă lîngă izvorul Untişoarei, trecînd peste genunchii Turlei, rotocoalele de stuf se culcară cu spicul în val, smucite în toate părţile, pletele brădişului răvăşit se încurcară între picioarele cailor şi puzderie de potcoave de curcubeu se prefăcură în ţăndări, stingîndu-se în bolboroseala vîrtejului de sub mal. Părea că două colonii masive de peşti, disputîndu-şi coroana seminţiilor din ape, dezlănţuiseră o bătălie cruntă, izbindu-se cap în cap, sfîşiindu-se, ucigîndu-se ; dădeau înapoi o clipă scurtă, să-şi primenească furia cu aer proaspăt şi iar porneau la atac. Ura celor două neamuri anticipa un dezastru fără limite, dar deodată, în coaja cealaltă a lunii, căţelul pămîntului lătră înverşunat şi vuietul furtunii se stinsese la doi paşi în faţa Turlei, parcă ajuns din urmă şi înghiţit de propriile-i vertebre pierdute pe drum, valurile se liniştiră şi scăzură cu un stînjen, dezvelind doi stîlpi — unul cu apă de mare, altul cu apă dulce — între care atîrna o perdea strălucitoare din solzi de ştiucă, avînd ţesut în mijloc un imens fluture Morpho aurora, albastru cu învieri negre, ornat la colţuri cu alţi patru fluturi mici care trăiesc în văile Fergana — aripi întunecate pe frunzele cărora un gînd de toamnă trage cu pensula dîre galbene, alternîndu-le cu unde roşii — închipuiri maniacale ale verii, brodate pe cel mai curat petec de azur încolţind şi îmbobocind sub vînt. În viul stîlpului cu apă de mare înota o himeră cu ochi de cobalt, heringi de Baltica, sardele din golful Biscaya, un caiman cubanez, un zargan şi un pui de murenă ; în stîlpul cu apă dulce, fără să păstreze vreo ordine — postulatul haosului : mărunţuşul — clocoteau bibani, scrumbii albastre. lini, o babuşcă, un clean. cosaşi, roşioare, undiţari. Peste pragul de sus domnea neclintit un peşte zburător. iar în cer. buşită de ambiţii indecente, luna luase forma peştelui mola-mola (o căpiţă de şapte sute kilograme de fosfor), era adică peştele-lună azvîrl't din apele pelagice în grinda stelelor. Lîngă pragul de jos se sufocau o sută de ştiuci fără solzi. Turla înhăţă două. vîrîndu-le degetele în urechi şi le azvîrli la picioarele noastre.

— Aprindeţi focul şi le frigeţi. Eu o să intru dincolo. Sau, dacă vreţi, mă însoţiţi.

— Nu te însoţeşte nimeni.

Vorbele răsunaseră strepezite, înapoia perdelei.

— Să nu mai ajung acasă, se-nveseli Turla, dacă asta nu-i vocea domnului învăţător Marius Ionescu din satul Lişcoteanca.

— Misiunea ăluia, îmi şopti Cîrjan, e să ne descurajeze.

— Ce s-a întîmplat, duminică, la Lişcoteanca ?

— Nenorocire, domnu Marius Ionescu, se văicări Turla, frîngîndu-şi palmele. O bătrînă din Brăila a venit, cu o nepoţică de patru ani, să-i poarte pomenile soru-si. A fiert grîul, l-a potrivite pe ovalele de faianţă, a făcut deasupra cruci de zahăr pudră, gătite cu bomboane şi la urmă a stropit cu esenţă de rom. În biserică, după cetire, părintele a gustat de două-trei ori cu lingura şi s-a întors în altar, icnind. Alea treişpe babe şi fetiţa de patru ani au crezut că părintele icnise, fiindc-a înghiţit cu lăcomie, aşa că şi-au rotunjit cîte-o porţie barosană, au mîncat-o, dar nici n-au apucat să zică Dumnezeu s-o ierte pe roaba lui Trufăşiţa că şi căzuseră moarte. Vezi dumneatale, în sticluţa de rom fusese verde de Paris. Părintele a scăpat, pentru că, simţind el arsuri şi cuţite-n burtă, a rupt-o la fugă acasă unde a băut o vadră de lapte.

— Ţi-am ieşit în cale şi astă iarnă. M-ai evitat.

— Ce-am făcut ?

— M-ai ocolit.

— Doamne iartă-mă, păi ce, puteam să mă dau în vileag ? Stam în post, la pîndă, eram la furat curci. Manole Mihai intrase călare, sub salcîmul lui Ţarică Păiş şi aştepta să se mute curcile de pe crăci pe scîndura din vîrful prăjinii pe care-o ţinea el, strîns, în pumni. O metodă născocită de Manole, trebuie să ai răbdare multă, poate să-ţi treacă os prin os de-atîta chin, dar pînă la urmă curcile, proaste, părăsesc craca şi trec pe scîndură, e locul mai larg pentru somn şi le duci aşa, adormite, pînă la gorganele unde-ai pregătit jăratecul.

— Manole Mihai e aici, în Ocna cocorilor.

— Vreau să-l văd imediat. La multe întrebări are el de răspuns. Domnu' Marius Ionescu, reluă Turla, mai mult intrigată decît speriată, dar dumneavoastră nu sînteţi mort ? S-au scurs trei ani de cînd aţi murit, cum se face că vorbiţi acum cu mine ? Aţi înviat ?

— M-am înecat şi sînt mort ca toţi morţii. Spiritul meu e acela care se încordează în ideea de comunicare şi tu îl auzi.

— Vă aud bine, dar nu vă văd. Ce fixonomie aveţi ca om mort de puteţi să vorbiţi cu mine ?

— Don Pablo, mă înghionti Cîrjan, nu-i glumă, ţiganca vorbeşte c-un spectru.

— Nu-i treaba ta să mă vezi, răspunde ăla. Zbor să ţi-l trimit pe Manole Mihai.

Cîrjan şi cu mine nici nu mai suflam. După un minut lung, perdeaua din solzi de ştiucă se strînse mototol în stîlpul cu peşti din mări şi oceane, o uşă de fum se căscă fără zgomot şi o cărare lungă — nisip, ierburi plutitoare uscate, cioburi de scoică — se aşternu din prag, spre depărtări incredibile, sub coviltirul transparent al apelor. În grota de pe fundul bălţii dormeau sau se plimbau agale, într-o tăcere desăvîrşită, mii de păsări migratoare : cocori, gîşte, pelican', berze, toate sleite de boală. Pentru că nu puteau spera într-o vindecare rapidă. călăuzele neamului lor le aduseseră în lazaretul de sub balta Amara. Acolo aveau să-şi petreacă iarna, îngrijite de păsărarul Ignat din Gradiştea, servite la masă de pescăruşi de la Mamaia, plătiţi regeşte, de o sută de păuni şi cincizeci de dropii. Structurată ca un palat, ocna cocorilor era caldă şi aerul din ea înăbuşitor (de aici, probabil, şi numele ei), căci Turla, păşind peste prag, scoase una din cele şapte fuste ca să-şi şteargă sudoarea şi să-şi facă vînt pe faţă. Eu, Cîrjan, iedul cel brun şi cîinele Monitor înaintasem pînă între cele două felinare, în rînd cu vidrele de pază şi ne miram de insolenţa Turlei, care culegea din pomii rari şi pitici, sădiţi în marginea cărării, porumbei şi săgeţi de hîrtie ; porumbeii, azvîrliţi cu putere. se lansau în zboruri acrobatice. săgeţile aruncate în noi, prin golul uşei, cădeau numai în jurul felinarelor şi se schimbau în străzi miniaturale. Sus, în extazul apelor, se năşteau chihlimbare, licori galbene. iar în apogeul coviltirului sau al cupolei domnea un şarpe violet, adunat în volute elastice. Berzele tinere erau la masa de seară. mîncau păsat din vaze înalte de flori, în coastele grotei, valurile care îneacă se ciondăneau cu vînturile menite să răstoarne bărcile — de două luni, de cînd dura seceta, nu mai aveau de lucru —, pelicanii ciuguleau peştişori debili din mormanele de plase ude, răpite pescarilor din Gradiştea, un cocor şchiop arunca nişte cîrlige, să prindă musculiţe, rîndunicile strînse pe o grămadă de visle pierdute visau sîrme de telegraf, clopoţei de apă albaştri se încolăceau pe fire de lintiţă, bureţi ţărăneşti, în formă de ghiulea, supravegheau porţiunile de perete cîrpite cu sticlă friabilă. Mîndria apelor, cînd nu pot urca în fîntîni ce spală aerul oraşelor, e să străpungă toate obstacolele şi să domine — eterna rivalitate cu focul.

— Manole Mihai, strigă deodată Turla. Ieşi în cărare, ticăloşule şi banditule ! (uitase de promisiunea că va fi blîndă). Cuuuum mi-ai fript inima-n mine ! se tîngui, ameninţător. Şi continuă, impetuos : Manole Mihai ! Apoi, vibrînd de gingăşie : Ieşi la vedere, caraghiosule. Hai, Me Me, intră-n cărare.

Nu răspunse nimeni. Turla, năclăită de sudoare, se răsuci o clipă spre noi. Se încărcase pînă-n gît cu pucioasă, căci ne zvîrli printre dinţi :

— Vedeţi, mă, cum e ? Totdeauna cînd m-apucă nebunia să iau şaua-n spinare, să ies în cîmpie, şi să înhaţ un cal pe care să-l călăresc, mi se-ntîmplă numai lucruri bezmetice. Păsăraru' ăla, bou' bălţii, am să-i smulg ficaţii, cică : du-te şi-al să-l vezi pe Manole ! M-a minţit, ca să-mi pape banii. O să cînt cucurigu, cu călcîiu-n splina lui.

Turla înjura fluent ; cînd venea vorba de laude, hodorogea.

— Uite-l, strigă Cîrjan. Vine, pălălăul.

Dar Manole Mihai nu venea, ci doar i se lumina povestea, aşa cum promisese căţelul pămîntului. Undeva, spre fundul cărării, crescuse un dîmb cu iarbă, ars de soare şi pe coama lui trecea călare Manole Mihai. Cămaşă de mătase, să-l pătrundă vîntul, pantaloni albi de bumbac. Ţinea în braţe o femeie, calul şarg se poticnea pe gruî. Indignată, Turla începu să strige :

— I-a furat nevasta lui Tuntun Bujor Căpşunică. Tîrfă de ţigani mangalagii ! Dă-i drumu din braţe, Me Me ! Glu, glu, glu, corboaică, ah, ce-o să mă spăl pe ochi cu sîngele tău !

Turla abandonase blestemul de rutină, urca pe piedestalul cu provizii hipnotice. Îmi plăcea s-o văd dezlănţuită şi mă dădui de partea lui Manole Mihai.

— Rugăciunea pentru cei ce călătoresc în cale, îi şoptii lui Cîrjan. Şi ne pornirăm într-un glas : Doamne Isuse Christoase, Dumnezeul nostru, primeşte jertfa aceasta spre iertarea păcatelor robului Tău (Manole Mihai, îl numi Cîrjan ; Me Me, aruncai eu, ca derută). Binecuvintează călătoria lui Manole Mihai (Cîrjan) Me Me şi femeia ce-i e dragă (eu) şi trimite lui precum oarecînd robului Tău Tobie, înger paşnic, împreună călător, povăţuitor, păzitor şi sprijinitor şi-l păzeşte pe el nevătămat de toată întîmplarea cea rea ca în pace, sănătos şi cu bună sporire să se întoarcă şi prin aceasta să preaslăvească întru dînsul numele Tău cel prea încuviinţat.

— Don Pablo, ţipă Turla, îndurerată, îţi baţi joc de mine !?

— Pe gruiul cu parfum de flori de vişin, rîse Cîrjan.

— La Dunărea cu parfum de tei, îi ţinui isonul.

— Don Pablo şi Cîrjane, făcu Turla, decepţionată. Voi nu vedeţi că le-aţi slujit la cununie !?

Într-adevăr, pe cînd noi ziceam rugăciunea, în deridere, Manole Mihai intrase într-o biserică, cu nevasta lui Tuntun Bujor Căpşunică, se închinaseră şi schimbaseră inele, stînd cu pirostriile pe cap, iar acum, suiţi pe calul şarg, coborau gruiul spre latura stîngă. Manole Mihai scruta zările (şi nu-l descoperea sau îl ignora pe Tuntun Bujor Căpşunică, aşteptîndu-i cu arma-n mînă pe malul Dunării), iar muierea, la spatele lui, aprindea o ţigare de la soare, cu lentila.

— Să nu-ţi doarmă moartea nici-o clipă, Manole Mihai ! — aruncă Turla, încovoindu-se. Să crăpi de pofte şi să nu le vezi împlinite !

Arma pocni, calul mai făcu un pas, smucind de frîu, Manole Mihai ridică braţele, ca şi cum ar fi întîlnit un arbore în cale şi vroia să urce în frunziş, echilibrul i se frînse şi căzu în Dunăre.

— L-a omorît, oameni buni ! scînci Turla şi se aplecă spre locul unde berzele mîncau păsat din vase de flori, parodiind, fără să vrea, moartea lui Manole Mihai. Vai, vai, vai, Me Me, prostule, tîrfa te-a momit anume ca să te bage-n bătaia puştii lui bărbat-su. (Ignora cununia, interceptase şi păstra doar actul răzbunării în toate implicaţiile lui obscure.) O să-i stîrpesc pînă-n a zecea spiţă. Ucigaşilor ! Oh, neghioaba de mine, că nu l-am pîrît pe Căpşunică, acolo unde trebuie, toamna trecută ! Ieşea pe prispă, dimineaţa, se uita la butucii de vie, cu corzile căţărate pe streaşină, se scutura de frig cînd îi vedea albiţi de brumă şi cică :

...S-aşterne bruma peste vii,
S-aşterne bruma peste vii
Şi tu tot nu vii,
tu tot nu vii,
tu-ţi Dumnezeu' mă-ti de american !...

Tîlhare reacţionar, care vrei război mondial şi-i aştepţi pe americani să ne sugă sîngele ! O să plîngi amar ziua cînd te-ai născut.

— Întoarce-te pe mal, Turla, zise Cîrjan, n-o să-l poți dovedi cu nimic pe Tuntun Căpșunică.
Turla se recunoscu învinsă.
Da, nimeni nu l-a văzut cu adevărat trăgînd. Iar pe noi cine să ne creadă ?
— Vino să stai cu Don Pablo, continuă Cîrjan. Vreau să trec în locul tău, să mi se lumineze și mie povestea pe care-am cerut-o.
— Să-i mai spun o vorbă lui Manole Mihai: Me Me, curăță ea pilitura de pe amîndoi polii magnetului, ai găsit ce-ai căutat. Mă tîram pe burtă la picioarele tale și tu erai cu mintea în culcuș străin. Îți dam să mănînci din palmă și tu te duceai să bei de pe buzele paceaurei ! Descheie cămașa, să te sărut pe inimă, mă rugam și tu mă plesneai cu biciușca peste față. Află că nu mai mă dau de ceasul morții. Cățelușu' pămîntului, fă-l să vadă cum m-am răzbunat. Nu-i arăta c-am vrut întîi să-mi pun funia de gît, să mă lungesc în cîmpie, să mă topesc și să mă scurg în crăpăturile ei ; luminează-i doar povestea drumului de la Brăila pînă la Măcin. Fă-l să vază cum mergeam cu pantofii-n mînă, că mi se umflaseră picioarele și mă strîngeau și-am oprit o mașină și băiatul ăla de la volan a mutat trei căpățîni de zahăr candel de pe scaunul din față pe bancheta din spate și mi-a zis treci fetițo aici, dar să n-amețești la serpentine, bătea un pui de vînt din baltă, geamurile erau deschise, eu mă jucam c-o nuia de salcie, mă cuprindeam cu ea peste mijloc și era prea scurtă, tu te-ngrași, fiindcă rîzi tot timpul, fetițo, zice băiatul ăla și fiindcă i se lipise o frunză pe tîmplă l-am sărutat și el a scăpat un pic volanul și mașina a intrat între plopi. Te-ai speriat ? mă necăjește el. Nu mă sperii repede și din nimic. Dacă nu te sperii, hai cu mine să ne scăldăm în Dunăre. Și m-am dus, apa era curată, făceai pluta și munții Măcinului dintr-o dată se urcau în cer, în mijlocul tufișurilor de sînger, un plop stingher se curăța de frunze, ce mult îi place haimanalei de plop să n-aibă nici-o obligație, nu tu frunză de hrănit, nu tu vară de umbrit, vrei ? Și băiatul m-a strîns în brațe, plopul s-a răsturnat, munții s-au tras în scorburi, niște vapoare au intrat pe străzile Brăilei, îmi căşunase că nu mai sînt, băiatul mă mușca de buze și nu mirosea a benzină, mîncase roșii culese-n zori, mirosea a miezul lor presărat c-un praf de sare și a dor nesăbuit, numai inima lui care-ți crapă dinții cînd îl guști și miroase a brumă din inima vinului. Iar tu, Manole Mihai, erai numai la cinci sute de stînjeni mai jos, schelet de om pe-un schelet de cal, rezemați amîndoi în grătarele înecaților. Apa Dunării în care făceam acu dragoste cu băiatul ăla cu buzele sparte de dorul meu, parcă atunci le ridica de pe un fier înghețat, eram în brațele lui și-i era dor de mine, dorul de dor, tu n-ai știut asta niciodată, apa dragostei, apa aia nu te-a atins, a trecut pe de lături, ca să nu mai mori încă o dată sau ca să nu cumva să înviezi și să mori și iar să înviezi și să mori. Hai, Marin Cîrjan, treci în locul meu, acum m-am răcorit, trebuia să mă răcoresc.
Turla părăsi Ocna cocorilor, se duse lîngă calul cu șa în spinare, se lipi cu ceafa de cioltar, apucă în palmă scara de lemn și tăcu. Un spasm îi strîmba colțurile gurii mănoase — cei ce nu frecventează astrul biruinței, cei dubioși, cei neîmblînziți, cei fără profit, cei invariabil fascinați de-o nălucă, ei, grimasa eternă a unei pierderi sau a unei pasiuni, tot un drac, cine se leagă la cap c-o funie nu se miră dacă funia-i lunecă pe gît.
— Tango, alo, cățelu' pămîntului, mi-ai promis un

Tango, un dulce tango...

...te-am cunoscut la Rio de la Plata, cînd făceam plata și n-aveam schimbat, olé. Clipă de aur, cerul violet. Erai cu mama și cu tata. Și te-ai îndrăgostit de un poet. Rio, Rio, Rio, de la Plata. Nimic, și tremur. Îmbrățișarea. Mă ard în piept două chibrite, două cuțite, două pumnale, sfîrcurile tale. Cîntă țigane, îți poruncesc ! Vreau să mă tulburi cu a ta ghitară, nu-mi lăsa noaptea goală, că-nnebunesc. Zi-mi tot ce-a fost frumos odinioară, pe-a ta vioară — pagini de sidef — în astă seară se va sfîrși. Îmbrățișare. Genunchiul meu, genunchii tăi, un gînd senin și multe alunițeee de sărutat pe trupul tău, oh, virginală fecioară, nescrisul sufletului meu, parteee răsfrîntăăăă.
Plus ticălosul de Marin Cîrjan. Intrase în Ocna cocorilor, doi pași dincolo de prag, o plecăciune, jertfa insomniilor, te vreau mă vrei, întoarce șurubul să stingem stelele.
— Don Pablo, zise Turla, obosită, holbează ochii bine, ca să vezi cu cine ai de-a face.
Cu Marin Cîrjan aveam de-a face și aveam de-a face și cu neiertarea, cu Voichița Călin și cu Nissi Toma ; Voichița, penultima clasă de liceu, epifaniile verii, un coridor de mătase între două maluri orientale, tristețea blîndă, scrisă cu cuvintele pe care le-a pierdut Dumnezeu în sihăstrii de lut — și vin încet și nu mai mă culege nici-o gîndire de pe mal, pe mine, cea care sînt nemotivarea contemplației ; Nissi : vînzătoare de Christos, dacă-n douăzeci de toamne, zi senină n-am avut, tu atuncea spune-mi, Doamne, pentru ce mai m-am născut !?, pălămidă proaspătă păstrată-n zăpadă, spice de orz coapte pe tablă, cafea de malț, pelin, trădări nebuloase și

Spînzură-te-n sfoară mică
noapte fără ibovnică.
Spînzură-te-n sfoară rară
noapte fără domnișoară...

Cățelul pămîntului nu-i promisese nimic precis lui Marin Cîrjan, totuși îi dăruise o poveste luminată, un tango — el, lasciv, ea, oarecum inhibată. Nici urmă de Buenos Aires, nici urmă de Santa Fé, dansează Marin Cîrjan cu Voichița, sălcii galbene sting aluziile cărnii, norocul nu-și toarnă cositorul, e ultima noapte a verii, tătărasca de hoit țipă lamentabil — alt tată ucis ? — ne-nchegate iubiri, Don Pablo e un golan și-un dobitoc, trăsura pleacă, pune-ți mantila, coboară frigul, noaptea amplifică elogiul toamnei care sosește. Brusc perdeaua țesută din solzi de știucă, avînd brodat în mijloc fluturele Morpho aurora, albastru cu învieri negre, ornat la colțuri cu alți patru fluturi mici din văile Fergana, se topi, Ocna cocorilor dispăru și nu mai eram nici la izvorul Untișoarei, nu știu ce întîmplare, pretext de ceremonial, seducție și invazia lunii în sălașul zeilor, ne urcase pe mal, în bostana cu șaptesprezece prepeleacuri și, inițiere sau perfidie pe care i-o datorez, pesemne, cățelului pămîntului, eu eram numai cu Turla, și o membrană de timp, ca o poighiță fină de sticlă sau ca aburul care se schimbă-n sticlă, ne despărțea de locul unde Marin Cîrjan dansa cu Voichița, iar Nissi le îngîna pașii obsedată de ideea că e întruparea unei enigme și dilua un miez de creion chimic într-un pahar plin numai pe sfert cu apă. Cer senin, fulgera albastru și indulgent la extremitățile cîmpiei, — în fond o noapte plină de cusururi ușor de iertat — Voichița-i spunea lui Cîrjan :
— Nu insista, ăla-i un episod de care nu vreau să-mi aduc aminte. Nu mă hrănesc cu detalii pitorești. Tot ce pot să-ți spun e că băiatul semăna teribil cu Don Pablo.
— Îl dau în gît cînd vreau. Îl am la degetu mic.
— Nici nu-l cunoști pe băiatul ăla !
— Pe Don Pablo îl dau în gît. Despre el era vorba.
— Eu, se amestecă Nissi, adică și eu și Voichița, rectifică Nissi, fără îndoială, în vederea unei alianțe, îl putem băga oricînd în balamuc.
— Eu nu, eu țin la el — melancolica Voichița.
— Dă-l dracului de secătură ! — intransigenta Nissi. Poartă în medalion o șuviță de păr. I-a dăruit-o o fată, pe care nimeni de-aici n-o cunoaște. O cheamă, zice el, Veturia Domnițeanu. Părul e înfășurat într-un bilețel pe care Veturia a scris : „blegule bleg, Don Pablo".
— Destul de evaziv, apreciе Voichița. Și, desprinzîndu-se din brațele lui Cîrjan, adăugă : mă duc să mă urc în plop și să privesc munții Rîmnicului.
— Vrei să venim cu tine ? întoarse Nissi către ea doi ochi imenși.
— Nu.
Și după ce Voichița se depărtă, Nissi răbufni :
— Sclifosita pămîntului ! Într-o zi o să-i dau cu ceva-n cap.
— Întîi să-l cotonogim pe Don Pablo, zise Cîrjan. Poftim hîrtie și toc, cerneala ai încropit-o singură, stai jos și dă-i drumu.
Stimate tovarășe director al Școlii pedagogice :
Mă numesc Elena Mărașu, fată de oameni cinstiți din comuna Gradiștea, raionul Brăila. Vin să vă scriu cu durere-n suflet despre comportarea sub orice critică, pe timpul verii, a elevului... de la școala ce cu onoare conduceți. Jumătate din vară el a fost fugit de-acasă în orașul Buzău din regiunea Ploiești și împrejurimile, împreună cu unchiul său Che Andrei, un zurbagiu bețiv, care n-a muncit niciodată, cît trebuie, a fost hoț de cai, iar la bătrînețe a-nvățat să cînte la ghitară, dac-ați mai auzit așa ceva ! În viața lui a ținut șapte femei, pe două se bănuiește că le-a otrăvit, iar pe una, turcoaică de neamul ei, o cobora vara-n fîntînă și-o lăsa ceasuri întregi acolo, ca să se răcorească și să-l anunțe cînd sînt gata de băut sticlele de vin rînduite în găleată. Desigur, turcoaica rîdea și ședea acolo-n pielea goală, drept pentru care nu mai bea nimeni apă din fîntîna lor. Pe timpul verii care se sfîrșește-n cursul nopții de azi, a mai fost la noi un caz cu un bărbat care și-a omorît nevasta și a aruncat-o într-un puț părăsit, dar s-a văzut că n-o omorîse de tot, fiindcă peste două zile femeia a-nviat, a ieșit din fîntînă și a venit acasă și cînd a văzut-o-n prag, bărbat-su a albit, a muțit și s-a predat. Vă spun toate acestea ca să vedeți cît sînt de sinceră și că vă scriu din spirit de disciplină. Cei doi, unchi și nepot, s-au dus la Buzău și au trăit cîntînd la ghitară prin circiumi, dar mai ales prin frizerii, după cum se laudă elevul dumneavoastră, care nu-și mai spune pe nume, își spune Don Pablo, căci ar vrea, nu face un secret din asta, să plece în Portugalia și Spania, țări cu regimuri dușmănoase nouă. Cîntau mai mult în frizerii, zice, pentru că în frizerii se face azi muzică mai de calitate decît în școala pedagogică, de unde toți profesorii buni, sau aproape toți, au fost scoși pe motive de **dosar bubos**. Se-nvîrteau des prin gară, lui Che Andrei îi era drag s-asiste la plecarea sau sosirea trenului de Nehoiu, care miroase a scorburi de ascuns caii furați și acolo se întîlneau, duminica dimineața, cu boierul Teodoreanu-Frasin, fugit din sat în noaptea cînd au vrut să-l aresteze. Mîncau și beau vin și Teodoreanu-Frasin întreba de fiecare dată : Che Andrei, pot să vorbesc deschis ? Să trăiți, domnule Teodoreanu-Frasin, nu cred că se poate, **băiatul e de-ai lor**, fiind plecat la școală, ne-a scăpat din mînă. Dar odată, Che Andrei nu s-a mai ferit : vorbiți, domnule Frasin, o moarte are omul, deci la luptă, cu fruntea sus. Che Andrei, cînd s-or schimba timpurile, te pun primar în Gradiștea. Nu pe mine, domnule Frasin, s-a rugat Che Andrei, eu sînt milos, să-l puneți pe cuscrul Gheorghe Foloagă, ca ăla-i vînă de bărbat, taie-n carne vie, fără să clipească. Pe toți care-au vrut să vă aresteze o să-i înece nu în baltă, ci pe uscat, silindu-i, cu arma-n mînă, să bea cîte două găleți de apă. Așa vorbeau boierul și unealta lui, iar Don Pablo al dumneavoastră, în loc să anunțe organele în drept, a continuat să zdrăngăne la ghitară.
Cînd s-a întors de la Buzău, la jumătatea lui iulie, Don Pablo s-a mutat la bostană. Sînt aici șaptesprezece prepeleacuri din care pîndim să nu se lase ciorile pe pepeni și să nu vină hoții, al lui e în marginea dinspre linia cu vii și acolo au loc, aproape seară de seară, petreceri, dar în fond — certuri, scandaluri, bătăi. Victime sînt copiii cei mici, toți înrolați sub steagul zdrențăros, preluat de Don Pablo de la Che Andrei. Don Pablo le spune glume parșive, îi învață să le ponegrească pe fete, îi trimite să fure mere vărătece, îi asmute-n alai cu cîinii, ca să prindă iepuri și, dacă scapă vînatul, în fiecare zi, după asfințitul soarelui, un tribunal, avîndu-l pe el ca președinte, îi cheamă la judecată. Tribunalul funcționează într-un plop canadian uriaș, inculpații nu beneficiază de scară, sînt obligați să se cațere, ajutîndu-se doar de brațe și unghii, mulți cad și iar o iau de la capăt și cînd ajung sus, tribunalul îi așază pe cele mai subțiri crengi, încît e de mirare că pîn-acum nu și-a frînt nici unul gîtul și le ordonă să-și tragă reciproc cîte două, trei sau cinci perechi de palme, după care sînt ascultați și condamnați. Se pronunță numai sentințe mîrșave. Ca să vă faceți o idee am să vă înșir cîteva : vînătorul nedibaci să doarmă într-un sac legat la gură, iar cîinele lui să fie spînzurat ; toți vînătorii motologi să scoată, noaptea, douăzeci de oi dintr-o stînă din apropiere și să le mulgă pe miriște, fără să guste laptele ; vînătorul cel mai puțin isteț să fie legat fedeleș pe spinarea cîinelui puturos, să treacă așa printr-o spărtură a gardului în via gospodăriei colective, și să se întoarcă de acolo cu sînul plin de struguri. Cînd tribunalul nu ține ședință înseamnă că Don Pablo n-a avut chef să bată vînătoare. Asta se întîmplă mai ales în zilele foarte călduroase pe care judecătorii le petrec scăldîndu-se în balta Amara, dar cel mai adesea în rîul Buzău, la bulboane. Pe cei mici îi chinuiesc, punîndu-i să sape în mal cu hîrlețele, ca să găsească ouă de prigorii și nu de puține ori, unii au dat peste șerpi încolăciți, s-au îmbolnăvit și visează urît, țipă, sar din somn și dîrdîie ca apucați de friguri. În rîpile din malul Buzăului își întind șatra niște țigani nomazi de la care Don Pablo și tribunalul lui au cumpărat într-o noapte, pentru două ore, o țigancă și au dus-o într-o colibă din pădurea cu nuci sălbatici, plătind pentru ea un sac de mazăre, un sac de orz și zece găini — mazărea și orzul le-au furat de pe arii, găinile — din gospodăria părinților. La despărțire, țiganca le-a dat fiecăruia cîte un cocoloș de plumb crud pe care ei îl frămîntă în degete cînd se adună în plop și-i judecă pe cei mici. E semnul lor distinctiv, cică. Oribil e cînd pornesc să cucerească orizontul. Cei mici cred cu adevărat că cerul se unește cu pămîntul și sînt seri cînd gonesc ca o hoardă, în frunte cu Don Pablo, ca să-l atingă cu mîna. Cad leșinați și nu izbutesc s-ajungă la marginea lumii, iar Don Pablo, în loc să-i lămurească de ce se depărtează necontenit orizontul, le spune că s-au mișcat ca niște nătăfleți și că doar cu o clipă înaintea lor a trecut pe acolo un tren, călătorii au scos mîna pe geam și au furat linia zării, plantată cu pelin albastru. Toți stau culcați pe spate, cu ceafa pe vre-un mușuroi sau o brazdă de iarbă și el le zice : nu vă mint, mă jur, uite, pe alea două biserici cu cîte trei turle galbene care s-au mutat din orașul Brăila în cer ca să se umple cu asfințitul soarelui. Cînd coboară din nou pe pămînt, în ele vin să-și moaie odăjdiile toți preoții din țară. Vedeți, tovarășe director, că una învață el la școală și la organizația U.T.M. și altceva le bagă în cap copiilor de țăran. Pînă a nu fi venit Don Pablo la bostană nu se știa de cai străini luați de la pășune și călăriți pînă-n zori. Ceea ce ne revoltă pe toți elevii de liceu angrenați în acțiuni pentru ridicarea nivelului cultural al satului e faptul că nici-un copil nu se plînge părinților de casnele la care-i supune tribunalul ăla imbecil. De altminteri, duminică seara, cînd oamenii în vîrstă, care-au dat roată pe la bostană, se retrag spre sat, mai toți se opresc la prepeleacul lui Don Pablo, vorbesc, rîd, cercetează semnele vremii, adună observațiile lor pe timp de o săptămînă, le mută, le îmbucă, le lungesc, le sfîrtecă, le îndoapă cu presupuneri, renunță la calități în favoarea defectelor și fac, cum spune el, **povestea gorganelor**. Habar n-au oamenii ăia că, după plecarea lor, Don Pablo își cheamă cîinele și iedul, intră în linia viilor, dar asta numai ca o derută, fiindcă la cinci minute, dacă te urci în podul prepeleacului, poți să-l vezi cum se tîrăște pe coate printr-un lan de trifoi necosit spre un pîlc de păducei în care potcovarul satului să cățelește(vă rog să-mi scuzați expresia) cu o văduvă. Nu-i cară și pe copiii cei mici cu el, cîinele Monitor are ordin strict să nu latre, iedului îi leagă botul în batistă — totuși fapta lui rămîne nerușinată și perversă. Lucrurile ce vi le-am relatat pîn-acum ar putea, într-un fel, să vi-l facă simpatic, o prietenă de-a mea, Voichița Călin, căreia-i place să se exprime pretențios, zice că Don Pablo e de-o exuberantă simplă, și la șaptesprezece ani e firesc să fie așa, dar eu știu în mod absolut sigur că face parte dintr-o organizație secretă. Cunosc chiar din gura lui că în anul școlar trecut, mai precis în februarie, din școala dumneavoastră au fost arestați patru elevi, membri ai unei organizații subversive — el de ce e liber ?...
sfîrșea Nissi Toma, care semna Elena Mărasu (inexistentă) — și dintr-o dată realizai instabilitatea cîmpiei, surprins nu de datele denunțului, ci de panica persistentă pe care denunțul avea s-o aștearnă în sufletul, negru și laș, al directorului, obsedat de ideea că, spre binele construcției socialismului în regiunea Galați, unul din zece elevi ai școlii trebuie arestat.
L-am lăsat pe Cîrjan înjurînd spurcat — forma paroxistică a decepției, poate aroganța ei — și-am luat-o la deal, călare, pe urma Turlei.
Păsări rotindu-se-n stufuri, lumină albă, ultima noapte de vară și vara ca o ființă ce nu se resemnează să dispară, saltul simbolic al lăcustelor, sporind imensitatea tăcerii, și iarăși vara, chinuindu-se să fie la fel de trainică și mlădioasă-n articulații ca-n iunie — și o doborau, somptuos, ploi de stele, repetîndu-se opulent, o loveau fără jenă în spinare, în splină, în moalele capului, ploi vesele gîlgîind de fericire, plesnind de veselie, încărcate de toate miresmele vieții, topind iremediabil o minune prea scurtă într-un lung șir de zile monotone, mereu spre declin. Purtam bluza pe umeri, făcută sul, o șapcă de rafie, care putea să fie chiar de abur, pantaloni de in (cusătură dublă), sandale de sfoară, o țigară-n colțul gurii și o singură idee-n unghiul tîmplelor.
— Nici-o organizație secretă, Turla — și eram cu desăvîrșire ofensat — eu fac parte dintr-un **pluton de elită**.
Și Turla :
— Prostule, Don Pablo, ce-ți trebuia s-o cumperi pe țiganca aia cu ora ! Puteai să mă chemi pe mine.
— Dar tu-l iubeai pe Manole Mihai.
— Pentru tine aș fi intrat în pădurea de nuci sălbatici. Ca să-nțelegi frumos ce-s femeile.
Calul ei, tot cu șaua-n spinare, mînca niște coji de pepeni ; al meu își ștergea umbra pe miriște.
Eram acum în prepeleac : Turla, eu și iedul cel brun.
Și Turla zise :
— Numai cu calul poți ajunge la marginea pămîntului, Don Pablo. Femeia te pierde.
I-am răspuns :
— În vinerea aia mă durea îngrozitor capul. Pe falezele mele de scîndură și de var se scărpinase soarele, toată ziua. Țarina delira. Și eu, căzut în doaga ei, bolboroseam tîmpit : bubuială, bocăneală, dojană, prigoană, scăzut, păscut, lăstun... Tutun, completă Nissi rima. Nu primești nici-un fir. Stam cu capul în poala ei, tot aici în prepeleac, jur-împrejur, peste garnizoana pepenilor și pînă-n fundul lumii, agoniza apa morților, cîmpia, după amiază, are o forță impresionantă de-a asimila deznădejde, pe care-o închegă și-o ține atîrnată în aer, înțelegi, Turla, ce vreau să zic ?
— Nu, Don Pablo, dar spune mai departe, te-ascult oricum.
— Nissi-mi smulgea firele lungi din sprîncene, fiindcă le am prea dese, părea că doarme și că mîinile-i umblă singure, dar cînd făcea, împelițata, ochii mari, mă lua amețeala. Cine s-o avînta cu luntrea-n apele lor o să-și blesteme zilele.
— O să-nvingă unul menit pentru o dragoste mare, zise Turla. Ailalți or să lunece ca proștii.
— Nissi-mi rărea sprîncenele și, dintr-odată am avut impresia, nu știu cum, că prin aer umblă o mulțime de poticneli, o ispită care-ți zgîrie inima pînă la leșin, mult dezgust, multă amăgire sălcie.
— Și o căsuță de pînză în care o fată se primenește, zise Turla. A dat jos cămașa veche și întîrzie să intre în aia nouă. Te dogorau în ceafă pulpele lui Nissi.
— Nu, Turla, era altceva, mult mai aparte.
— Era capcana-n care cad bărbații, totdeauna.
— Iar eu îți spun că era altceva. Mult mai derutant decît o capcană.
— Zi-i pe nume, Don Pablo. Pofta ?
— Frica.
— Tuturor vă e frică la început.
— Nu frica de Nissi. Frica adevărată și durabilă.
— Sigur, aprobă Turla, părînd că înțelege. În aerul mort ți-e frică de moarte. Iat-o, te gîndești, întinde mîna spre mine și n-o să mai fiu, n-o să mai fie nimic.
— Era o frică dincolo de frica de moarte. Se broda singură în aer și în același timp broda, dar numai cu arnici alb, tremurul fricii în sine, care e și crivăț și zgîlțîire ușoară. Apa morților fîlfîia pentru toate categoriile de oameni și pentru toate categoriile de frică.
— Vrei să spui, Don Pablo, că fricii îi era frică chiar de ea ?
— Da, tremura de frica ei însăși. Nu știu de unde și cum se stîrnise, dar era inepuizabilă. Pricepi, Turla, frica nu se termină niciodată.
— După moarte se termină. Sufletu-și ia zborul de pe buze și se duce-n datoria lui : stă trei zile ghemuit la geamul unde-a deschis prima oară ochii pe lume, ca să-și potolească dorul și pe urmă, gata, urcă și nu se mai întoarce pînă la judecata de apoi. Trebuia să-i zici lui Nissi : Nissi, primenește-te lîngă mine — și scăpai și de durere de cap și de frică.
— Frica din ziua aia avea nume precis. Se chema Tiluș Drăghia.
— Fratele vitreg al lui Nissi ! Don Pablo, tuturor le e frică să-i iasă-n cale ăstuia. Pen'că lucrează unde se lucrează cu glonțul. Ferește-te de el.
— Fac parte din **plutonul lui de elită**, nu înțelegi, Turla ?
— Nu, Don Pablo, dar spune mai departe, te-ascult oricum. Pen' că vorbești așa de aiurea, mă unge la inimă, mi se face să-mbrac rochie roșie, să mă leg cu tulpan verde și să joc geamparalele.
— Turla, vrei să-ți dăruiesc iedul ăsta brun ?
— Pramatie mică, îl mîngîie Turla pe cercei și pe crinul regal, am știut de la-nceput c-o să fii al meu — și prin sîngele nostru trece un tren sau poate pe la marginea pămîntului, călătorii, aplecați pe geam, culegeau linia zării cu pelin albastru, apoi se retrăgeau în compartimente și sufletul lor răsfira păduri de mesteceni, trunchiuri albe, țîșnind prin cupole de lumină galbenă, Dunărea curgînd peste înecați ivărul de os, cheia păsărarului...
Și Turla, coborînd cu iedul în brațe :
— Don Pablo, Nissi a știut de la-nceput că Veturia Domnițeanu e tot una cu Voichița Călin.
— Nu se poate. Nissi nu știe o mie de lucruri.
— O fată de șaișpe ani nu știe o mie de lucruri, dar știe tot ceea ce lumea crede că nu știe. Iar acum du-te și ciocănește la ușa plopului și roagă-l să-ți dea voie să urci în el și s-o vezi pe Voichița. Acum ai dreptul, ai plătit c-un ied, să vorbești cu ea de la egal la egal.
Am ciocănit chiar pe literele numelui meu, scrijelate cu briceagul în scoarța groasă — iscălitură veche, fiecare linie sorbise din abundență seva neagră și timp patetic. Voichița — Veturia, sau sugestia unei suferințe după care alergi un veac, se legăna, sub pături, în culcuș de lună, dincolo de „sala tribunalului", ascunsă în penumbră, în șuierul frunzelor, în mirosul de clei de cireș și-n prima biruință a toamnei. Nici-un răspuns. Cîinele Monitor, pe care-l legasem cu cureaua de-un prun, lingea o urmă de vulpi și hăpăia gize somnoroase. Repetai semnalul. Și iarăși nici-un răspuns. Adormise ? Mă văzuse cu Turla ? Își ajungea sieși, îngînînd la nesfîrșit cel mai prost vers : blegule bleg, Don Pablo ? M-am decis să recurg la ultimul argument capabil să-mi deschidă calea : numii, pe nerăsuflate, monumentele de pe Rive Gauche, conform convenției că, atunci cînd unul dintre noi e îmbufnat, celălalt poate să-l împace înșirîndu-i monumentele Parisului de pe unul din malurile Senei, la alegere. Deci, mă adunai cu obrazul lîngă trunchiul plopului și :
— L'Institut, Cluny, St. Sulpice, Sorbonne, St. Etienne du Mont, Panthéon, Luxembourg, Val de Grace, Observatoire, St. Germain-des-Prés, Ecole de Beaux Arts, Institut Pasteur, Légion d'Honneur, Invalides, Ecole Militaire, Ste. Clotilde, Tour Eiffel, Champ de Mars, Jardin de Luxembourg, Jardin des Plantes.
Alesesem Rive Gauche, ca semn că doar inima ei năzuroasă există în tot largul nopții și eram năpădit de mîndrie și de nerăbdare, aș fi putut, de mi-o cerea, să mă cațăr pînă-n vîrful plopului pe un fir de hamei sălbatic, ca să fiu la o lungime de braț de bustul ei inspirat din substantive necugetate : fericire, țipăt, hulă, convertire, necruțare pe care, cînd fusesem bolnav, mintea mea-l așeza, pe rînd, în acele rame naive încercuind oglinzi înșirate de mama pe pereți — alcătuire aglomerată de cristale de sare vopsite verde, albastru și roșu și pe care, neavînd voie să mănînc sărat, mă sculam, noaptea, și le lingeam, iar cînd mijeau zorile și mă ajungea din urmă răul eram singurul care știam că fac febră colorată.
Încordînd brațele, mă atîrnai de cea mai strîmbă, elastică și rezistentă creangă a plopului.
— Hei, Don Pablo, lasă cățăratul, avem puțină treabă

Între rîuri.

Mă strigase Tiluș Drăghia, fratele vitreg al lui Nissi Toma, mai mare ca mine cu zece ani. Proiectat pe tufele de iasomie de mult scuturată, mînca un strugure, ținînd gîtul strîmb și culegînd boabele cu dinții, lacom, vesel, pietros, înzăpezit într-o cămașă de bumbac, cu mînecile suflecate, să i se vadă brățările de piele neagră (le poartă, de obicei, cei ce ridică greutăți) cu pantaloni vîrîți în cizme cu carîmbii scurți și avînd drept cingătoare o cartușieră lată și largă, căzută pe burtă, de care atîrna un bidon mic, învelit în postav. „Acum, nu ! Nu, acum ! De ce acum !?" — aș fi vrut să-i strig revoltat, și-mi tăceam revolta, țintuit dușmănos pe gîndul că Tiluș Drăghia descărnase de lună culcușul Voichiței. Trăiam sentimentul acut că fără Voichița, luna e abstracțiune sau simplă pronunție incapabilă să cheme, să stîrnească ori să furnizeze imagini.
— O să ne distrăm ca niște draci, Don Pablo. Iar înainte de-a se crăpa de ziuă, te-aduc înapoi.
În mașină, un GAZ cu prelată și banchete : Radu Ceair, Leon Apostol și Mărgărit Blidaru — plutonul de elită al locotenentului Tiluș Drăghia. Grup restrîns, dens, disciplinat, angajîndu-se în vîrtejuri și dominîndu-le, pregătit să lovească prompt, să dispară și să reinvieze. Derulez povestea. Radu Ceair, un fel de schelet de pește, conservat în nisip, respirînd nisip și adunare de ierburi sărace pe creasta dunei, își oferise singur serviciile, cînd ideea unui pluton de elită nesalarizat abia încolțea în mintea lui Tiluș Drăghia, ajutîndu-l ca, din vagă și tulbure, inconsistentă, un nor, o rotație, un nod în gît, ideea să devină pocnetul biciului pedepsitor, ecoul lui în oase și inscripția boabelor de plumb dăinuind în aer. De la Tiluș prin Radu Ceair luase naștere ornamentul fricii. „Tu ai să urci, spusese Radu Ceair, eu nu vreau altceva decît să-mi păstrez pensia." Fusese, ani mulți, agent fiscal, jumulise, speculase, prădase și, în noiembrie 1947, îmbătîndu-se la un cazan de țuică, îi înjurase pe proprietar și fiii lui, pe nevasta șefului de post care trecea pe drum, cărînd în brațe un jambon de porc numai pe jumătate învelit într-o fișie de pînză, pe Sfîntul Gheorghe omorînd balaurul cu lancea și pe vecinul lui de icoană, regele Mihai I. Arestat pentru crimă de les-majestate, în ianuarie, anul următor, obținuse eliberarea și o pensie de luptător împotriva monarhiei. „Fii mînă de fier și **cei pățați** vor cere singuri să-i înrolezi" — și-i vînduse doi inși, pe Leon Apostol și Mărgărit Blidaru care, în septembrie 1944, ascunseseră și salvaseră de la moarte un soldat german, rănit la cap într-o operație de curățire întreprinsă de o companie de infanteriști sovietici în pădurea de pe malurile Buzăului. Iar Apostol și Blidaru mă vîndură pe mine, fiindcă în prepeleacul de la via noastră zăcuse neamțul și eu îi cărasem mîncare, toată toamna, și un felcer.
Misiunea plutonului nostru de elită era să băgăm groaza în dușmanii de clasă de pe lista lui Tiluș Drăghia și să împrăștiem moarte amînată. Pentru a împrăștia moarte amînată pornisem noi și acum, și-n timp ce Tiluș Drăghia conducea mașina, cîntînd Bandiera rosa, iar Radu Ceair sughița la fiecare hop al drumului, mirosind a blană de cîine care-a dormit pe nisip, eu, înghesuit între Apostol și Blidaru, care puțeau a fum de buruieni, trăgeam în nări aburul peltic de cafea care se strecura din bidonul lui Tiluș și eram în punctul cel mai de sus al plopului, acolo unde dormea Voichița și lăsam cîte-o frunză să cadă în hamacul ei și toate se așterneau la colțuri, ca modelele unui gherghef slăvind neprihănirea — astea pot fi trandafiri, cel mai adesea idealizați, fără spini, dalii și crizanteme mișunînd de profeția morții. Urcasem în plop și amuțisem pentru că Voichița nu era singură, da, ținea în brațe-dilema fetelor cînd încă n-au istorie : ce să glorifice ? închipuirea sau refuzul ? — ceva care semăna a fi capul unui străin culcat între țîțele ei. Dar nu era decît un pepene galben. Agasată de întîrzierea mea, Voichița spuse, supărată :
— N-am avut răbdare să te-aștept. Am privit munții, singură.
— Ai refăcut din nou drumul fulgerat ?!
— De data asta mi-am adus aminte că la geamul circiumii de la cabană creșteau, într-un uluc de lemn umplut cu pămînt, licheni și ferigi.
— Numele băiatului !
— Iubești defilările, Don Pablo. Spune-mi, iarna, la școală, cînd e urît în clasă, plumb și profesorul de matematică scrie fantome cu creta pe tablă, iar afară ninge ca-n ziua cînd se taie porcii pentru Crăciun, ce dor te sugrumă ?
— Mi-e dor să fie noapte și s-aud cum sună vîntul în strugurii înzăpeziți ai umbrarului din curtea noastră.
— Nu-i culegeți, toamna ?
— Niciodată. Mai sînt pe lume, zice tata, și păsările cerului.
Mașina se tîra încet prin cîmpia plată, rezistentă, cadaverică sub luna care nu mai semăna c-o găleată de pînză pentru adăpat caii armatei ; se amuza să fie, și izbutea, falca soldatului german fărîmată de glonț și strînsă în fașe năclăite de iod. Singurul loc unde ploua cu lună caldă și bună, vărătecă, era plopul canadian. În frunzele lui, vîntul are căderi și ascendențe, dă tîrcoale, trage cu urechea, e cîrcotaș, se ascunde, bîrfește, insinuează stări de grație, intrigă la mărturisiri, clădește umbre, risipește roiuri de șoapte ; de fapt, nu știi cu siguranță dacă ai dreptul să numești vînt acea dublă alergare a frunzelor, o dată către lună, o dată către întuneric.
— Vîrîtă în sacul de dormit, cu capul sprijinit pe picioarele omului de zăpadă, mă uitam în brazi, după veverițe.
— Și mai aveai un sac cu tine, plin cu timp de pierdut.
— Aveam, zice Voichița, un termos cu ceai, patru bucăți de zahăr și un baton de ciocolată. Cineva, în pădure, bătea o toacă.
— Din pricina asta n-ai auzit fîșîitul schiurilor. Acum, pe hotare, dincolo de balta Amara, scîrțîie cleios o căruță. O auzi ?
— Băiatul s-a oprit la doi pași de mine, răscolind zăpada și m-a întrebat : ești tuberculoasă ?
— Întrebarea ai născocit-o acum, rîndul trecut nu mi-ai spus-o.
— Mă aflam la vreo două sute de metri mai jos de un sanatoriu T.B.C. și era firesc să mă întrebe așa.
— Numele băiatului ! Fiindcă sînt convins că l-ai obligat să se prezinte.
— Se numea simplu : Don Pablo, supus spaniol sau portughez. Oricum, de la țărmul Atlanticului.
— Țărmul portugal. Însă eu n-am fost niciodată în munți.
— Nici eu n-am băut zeamă de cucută, dar știu precis că se moare din ea.
— Dacă nu ești tuberculoasă, te invit la Mare, eu de la Mare sînt, pescuim cu undița, acum e cald acolo, la Mare, timpul nu trișează, fiindcă cel mai bine se simte el în pielea Mării, în munte se întîmplă o mulțime de lucruri oribile, pe Drumul reginei, adineauri, trecea o sanie cu cîini împușcați, vînătorii n-au găsit lupi, nici urși, căprioare n-au voie și-atunci și-au împușcat cîinii, între dîrele lăsate de tălpicile saniei, lucioase de-ți venea să te culci cu obrazul pe ele, stropi de sînge roșu, o să-l lingă alți cîini, sîngele curat momește, morții hrănindu-și frații, sîngele frumos afișat e un tunel cu zei care lunecă în gura tuturor înfometaților și satură, pescuitul e îndeletnicire nobilă.
— O minciună cu moț, Don Pablo, mi-o retează surd Voichița, nici Marea n-ai văzut-o !
Tiluș Drăghia fluieră, Radu Ceair fumează și scuipă cu greață, lună și ierburi, invariabil ierburi și lună, zumzetul mașinii le scutură de praf, împovărîndu-le cu vuiet străin. Leon Apostol și Mărgărit Blidaru au adormit, imobili ca două bucăți de lut, lut sulfuros, fac o mișcare smucită, să mă smulg dintre umerii lor și jupoi cu unghia o zbîrcitură bolnavă din ceafa timpului, drumul face multe coturi și de fiecare dată, bătaia farurilor deplasîndu-se brusc, parcă mutată cu mîna, obscuritatea împrumută chipul ofițerului bătrîn pe care l-am executat cu două săptămîni în urmă, acuzat de Tiluș Drăghia c-a sucit capul unei muncitoare de la fabrica de țigări din Rîmnic ; ca să petreacă șapte zile cu el la Mare o plătise cu o haină de astrahan, captură de război. „La ochi arm !" comanda-

Continuare în pag. a 6-a

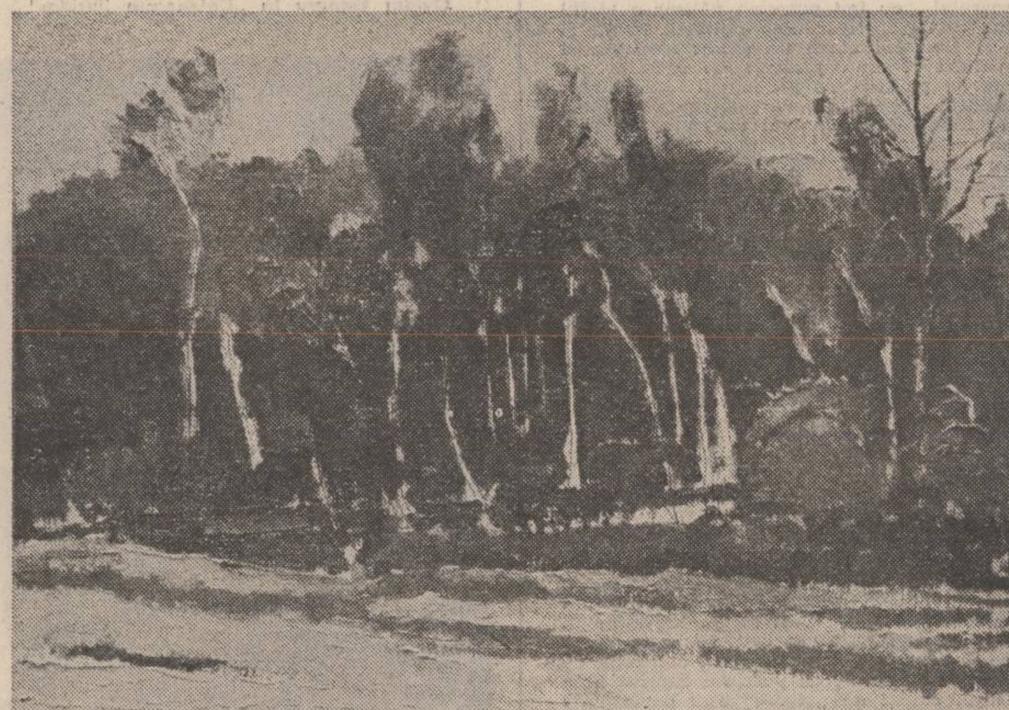
In paginile 4–5 : Tablouri de Benone Șuvăilă

Aura romantică și visul fantastic (XII)

„dar nu putea să rămînă astfel. Încă o lună de-o viață astfel și știam că voi muri... De-aș fi murit, ce-mi păsa... cine știe dacă adînc în pămînt n-aș fi fost mai fericit... dar aveam un tată bătrîn, și a muri eu insemna a-l băga pe el în groapă". Așadar, oricît de cotropitoare, adînca stare de „greață" existențială a lui Toma Nour ce se manifestă pe fondul unei maladii psihice aproape incurabilă, în cele din urmă este constrînsă a ceda sub presiunea impulsurilor aparținînd luciditații disociative. Aceasta din urmă își trage sevele din trezirea conștiinței morale a eroului care, deși captiv al atrocei suferințe străbătută de un asemenea egotism sublim, parvine totuși la situația de a pune în discuție sensul propriei existențe, raportîndu-se la criterii etice circumscrise lumii obiective. Cum se vede, deocamdată, totul se concentrează în sentimentul datoriei față de propriul tată. Judecînd însă după cele ce i se vor întîmpla în continuare, trebuie spus că un asemenea recurs la, așa-zicînd, vocea instinctului consangvinar se constituie în resort intim ce declanșează elanul de luptător pentru cauza națională. Există — în toate acestea — o semnificativă dialectică a interconditionărilor între planurile existenței obiective biografic asumată ce umanizează pe erou din unghiuri morale cu adevărat acute. În fapt, facem cunoștință cu fundamentala dimensiune moral-filosofică a etnosului eminescian, tulburător prin revelatoarea sa organicitate, care este implicarea intimă a individualului în național și a acestuia în universal.

Într-o asemenea ordine de idei, întreaga parte din biografia lui Toma Nour care începe cu momentul revenirii sale din boala psihică stă sub semnul decisivelor efecte catharsice, avînd la origine reinscrierea eroului pe traiectoria destinului arhetipal. Memorabilele pagini de roman rural-bucolic în care este descris drumul spre satul natal își dezvăluie nemijlocit forța vindicatoare : „Mergeam astfel printre cîmpii cu holde... Holdele miroseau și se coceau de arșița soarelui... eu îmi pusesem pălăria-n vîrful capului, astfel încît fruntea rămînea liberă și goală și fluieram alene un cîntec monoton și numai lucii și mari picături de sudoare îmi curgeau de pe frunte de-a lungul obrazului". Sentimentul reîntîlnirii cu adevărata sa lume este tonifiant („de-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucrul cîmpului, cu coasele de-a spinare, fetele cu oale și doniță în amîndouă mîinile, boii trăgeau încet în jug și carul scîrțîia, iar românul ce mergea alături cu ei pocnea din bici și țipa eternul său hăis, ho..."). Iar întîlnirea cu primele semne ale angajării poporului în revoluția de eliberare națională emoționează pe Toma de pe acum, imprimînd descrierii tonuri de o patetică grandoare („Pe cîte-un vîrf de deal vedeam arzînd focuri mari, și oameni împregiur, din fundul codrilor, ce-ncongiurau ca o manta neagră-verde umerii munților, vuia cîte-un bucium durerea lui de aramă, pe lîngă alte focuri vedeai pare-că cum joacă fetele și flăcăi, iar prin codrii rătăciți fluierau voinicii printre dinți și din frunze cîte-o doină adîncă și plină de foc"). În fine, aerul de idilă pastorală în care plutește episodul șederii lui Toma în casa părintească vizează aceeași terapeutică a întoarcerii la izvoarele vieții autentice, în spiritul unei etici rousseau-ist-autohtone tipic eminesciană.

Semn al unei intuiri a sufletului uman ieșită din comun, tînărul romancier nu cade însă în naivitatea de a transa fără nici o precauție în favoarea soluției oarecum catharsic-maniheiste care se prefigurează la un moment dat. Răul de care eroul fusese atît de puternic cuprins persistă încă, starea de „atonie" este departe de a-l fi părăsit complet („Revoluția ardea în cîmpia Transilvaniei, dar mie ce-mi păsa de toate. Pentru realitate eu eram omorît... Nepăsarea leneșă, lenea de-a cugeta, lenea de-a simți, abrutizarea cea mai adîncă și mai idioată, iată ce făcuse din mine amorul unei femei"). Demonismului indiferent la realitățile din jur, misogismul și mizantropismul, convertite într-un soi de crispată „jelanie" romantică, se pare că-i paralizează încă voința de a pune în mișcare cealaltă dimensiune consubstanțială firii lui, anume, spiritul insurecțional de extracție catilinară. Atît de disjuncte, totuși, în cele din urmă, cele două impulsuri originare sînt constrînse a se întîlni și a se înfiuri între ele. Și de data aceasta, presiunea visului romantic se dovedește hotărîtoare. Aflat între cele două „lumi" — a obsesiilor suferinței lui sufletești și a realului obiectiv, concretizat în întîmplările revoluției — Toma Nour apare literalmente strivit în încăpățînarea de a nu vrea să știe de nimeni și de nimic. Subconștientul său, însă, lucrează intens, aruncîndu-l în plasa stărilor delirante, ce cristalizează în viziuni de o fantasticitate grotescă. Studiul stărilor de delir cosmaresc scrutate din unghiul dramatismului imprimat de „vocea" conștiinței morale îl preocupă pe Eminescu încă din faza postadolescentină a evoluției prozei sale. Romanul **Geniu pustiu** ne oferă o mostră cu totul concludentă : „Astfel, zvîrcolindu-mă în patul meu, părea că demonii toți intrase în sufletul meu cel turburat, asemenea unor visuri aievea... unor visuri cu ghearele de fier. În toate părțile mă întorceam, spre părete, dar părețele părea zugrăvit cu chipuri roșii ca acelea ale icoanelor de lemn din bisericile bătrîne" etc. Încercarea de eliberare de sub stăpînirea „visului treaz" al cosmarului prin cufundarea în somnul propriu-zis se arată și mai ineficientă. Imaginile terifiant agresive, acum, iau forma unor chinuri psihice investite cu atribute de-a dreptul fizice : „Un somn părea că mă cuprinsese, însă somn cu durere de cap și cu bătăi de inimă. Creierii mei păreau că-i stoarce o gheară de lemn, pieptul meu părea apăsat ca de-o piatră, părea că e cineva pe mine care-mi stringea suflarea, care m-apucă cu brațe lungi și teribile și m-aruncă într-un abis întunecos, unde cădeam mereu, mereu...". Este un moment epic axat pe motivul fantastico-apocaliptic al luptei dintre om și demonii conștiintei sale adînc ulcerate, luată localizată în spațiul visului cosmaresc ; așadar, iată, poate, o premieră absolută în sfera prozei noastre narative moderne.

Ieșirea din coșmar este marcată de chinuri cumplite care, epic, cristalizează într-o luptă absurd de inegală dintre erou și inseși forțele seismice ale materiei cosmice : „Astfel între cer și iad văd piscul cel de piatră sfărîmată a unei stînce pe care mi se părea c-am să cad. C-un țipăt teribil mă smucesc pare-că din cursul ce-l luase corpul meu în jos, dar în momentul acela ajung de stîncă, o durere cumplită... Îmi spărsesem corpul de ea... Mă pomenii... Căzusem într-adevăr... dar de pe pat jos...". Senzația de spaimă imprimată descripției precipitat-sufocantă este în totul remarcabilă. Exercițiul din **Geniu pustiu** va fi reluat în **Sărmanul Dionis**, în **Avatarii faraonului Tlà**, și în **Fragment**. Aici, prozatorul va realiza episoade memorabile prin anvergura lor cosmic-geologică inculcîndu-le sensuri înscrise organic în simbolistica fantastică a demersurilor nuvelistice. De-abia după o asemenea ultimă trecere prin infernul visului cosmaresc, Toma Nour este în stare a se desprinde din stînsoarea demonică a răului sufletesc ce-l adusese în pragul sinuciderii. Semnificativă este și de data aceasta constatarea că, în ciuda violenței imaginilor fantastice din timpul somnului, totuși, deplina dobîndire a luciditații, a simțului realității, constituie un proces el însuși sinuos. „Vocea" impulsului catilinar, la început, este puternic subminată de somnambulia eroului. Receptînd semnalele palpabile ale revoluției, pregătindu-și armele de luptă și pornind la drum, Toma Nour pare că se află încă sub stăpînirea demonicei sale boli („Pînă aicea mersesem ca prin somn. Cîte făcusem pînă acuma, toate le făcusem pe neștiute, dominat de-o dorință pe care eu singur nu mi-o puteam defini, de-un impuls întunecos și fără sens. Acum îmi frecai ochii și privii în jurul meu"). Deplina luare în stăpînire a conștiinței sale de către realitatea obiectivă nu are loc decît în clipa în care aceasta îl întîmpină cu imagini de o spectaculozitate absolut șocantă prin tragismul lor. O asemenea funcție dramatic purificatoare revine cunoscutei scene a întîlnirii lui Toma cu preotul român și fiica sa, Maria, uciși în chip bestial de soldații unguri din armata imperială.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

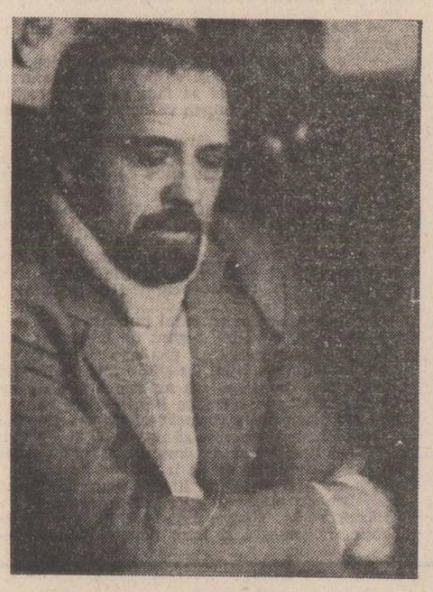

Ovidiu Genaru la „Cafeneaua iluziilor"

Tudor George și Mircea Sântimbreanu discutînd la nivele diferite.

Într-un dialog ad-hoc Ioan Alexandru, Mircea Horia Simionescu și regretatul Radu Petrescu

Folclor cultural sau despre tracomanie și tracofobie

Urmare din pag a 3-a

numai pentru **GRADE** de opoziție **DIFERITE** ci și pentru **STĂRI** de opoziție **DIFERITE**, premiză esențială într-o analiză de finețe (de altfel, în treacăt, la p. 27, raporturile dintre cei doi termeni sînt definite ca **„divergente și chiar antinomice"**, nuanțare la care autorul nu mai revine).

Trecînd însă peste această obiecție, operația de definire a conceptelor-cheie pentru analiza lui rămîne încă în aria unei interpretări posibile a datoriei istoricului de a decoda realitatea supusă cercetării pentru a o interpreta, pentru a-i da un alt cod, cel al înțelegerii critice contemporane / personale. Este însă o chestiune elementară de acuratețe metodologică strădania ca recodarea să nu ducă în terminologia analizei la confuzii necorectabile. Marcarea clară a diferitelor **„nivele de limbaj"**, orice analiză fiind — într-un fel — un metasistem (în sens hilbertian) față de sistemul structurat de materialul analizat, este absolut necesară. Cu alte cuvinte, termenii de referință trebuie astfel conveniți încît să ofere mijloace eficiente de detectare și corectare a erorii. Proprietatea termenilor rămîne secundară în raport de această cerință fundamentală. (Nu mi se pare deci inadmisibil sau măcar ciudat că Z. Ornea își construiește conceptele corectînd pe Lovinescu, care ar folosi **„impropriu"** termenul de **„modernism"**, în loc de **„modernitate"** (p. 26) sau interpretînd sensurile date de Pillat cuvintului **„tradiție"** și echivalînd **„tradiționalismul"** cu **„tradiția mortifiantă"** a acestuia (p. 26) etc. cu toate că în ambele cazuri termenii par să aibă un grad mai mare de proprietate înainte de „corectare".

Dar termenii aleși de el. și cu deosebire cel de „tradiționalism" sînt frecvent utilizați în epocă, în multiple și foarte felurite accepții, toate însă deosebite măcar contextual de cele propuse de el. Și astfel, ample citate din scrierile timpului fiind mereu aduse în discuție, Z. Ornea face, fără să vrea, din conceptele sale puncte de aglomerare a mai tuturor confuzilor epocii. Sistemul referențial propus interferează necontenit sisteme alogene și nu poate prelua sarcina sa fundamentală ca instrument de analiză, aceea de a **RE-ORDONA CONCEPTUAL MATERIALUL.**

Aceste erori acționează cumulativ, potențînd o eroare care este mai mult decît metodologică. Intrucît Z. Ornea dă conceptelor sale statutul de universalii, confuziile sporesc odată cu extinderea cîmpului lor de aplicabilitate. El face (din nou în treacăt) observația că **„cei doi termeni... nu au ocupat o poziție egală (sic) în toate planurile"** (p. 26), ba admite chiar că în ceea ce privește poezia **„cele două motive (sic) antitetice"... „nu sînt aici antinomice"** (p. 550). Z. Ornea nu observă însă că statutul privilegiat al poeziei nu este un dat obiectiv, ci derivă din viciul de fond al metodei sale. El afirmă astfel că **„însăși substanța ideologică a acestei poezii** (ținînd de „tradiționalitate") **e modernă de vreme ce e consonantă cu orientări atunci în mare vogă"** (p. 550). O primă întrebare este **UNDE** erau atunci în mare vogă orientările care lecuiau de păcate pînă și **SUBSTANȚA IDEOLOGICĂ** a acestei poezii ? Și ce s-ar întîmpla dacă am da același statut gîndirii sociale, filozofice etc. atunci la mare vogă în spațiile la care aparțin poeții citați de Z. Ornea. Căci cu totul altele erau orientările în vogă în alte spații geografice, de pildă în cel al lui Maiakovski ?

Indiscutabil Z. Ornea greșește grav urmărind, cu această singură excepție, **„ANTINOMIA" ACELORAȘI DOI TERMENI**, definiți incorect, al căror fals aspect de generalitate este rezultatul impreciziei. **CA O ACEEAȘI ANTINOMIE** în planul structurilor sociale și în cel al formelor culturale, în planul ideilor și în planul expresiei, egal de relevantă în continuitul și forma fenomenului economic, social, politic, cultural etc. Totul devine modern sau tradiționalist, tot așa cum pentru un cunoscut gînditor toate curentele artistice puteau fi împărțite în mari și mici.

Asupra acestei intenții a autorului nu încape discuție căci el o subliniază insistent, vorbind — indiferent de planul în care își desfășoară analiza sau demonstrația — de **„antinomii iremediabile"** (p. 293), de **„două tabere antitetice"** (p. 343), de **„opțiuni antinomice"**, acestea fiind „una favorabilă progresului **ÎN TOATE PLANURILE** și cealaltă retractilă, care utiliza trecutul (altfel spus tradiția) ca o stavilă în calea evoluției" (p. 417) etc. etc. Pentru a ajunge la aceasta, Z. Ornea se întrajută, folosind copios avantajele cadrului confuz pe care l-a creat, pentru a traduce ca echivalente echivalențe false (partizane, subiective), parțiale sau numai aparente. Îmi place să cred că ceea ce apare ca o metodică încercare de adecvare a materialului obiectiv la un model sau chiar la o părere preconcepută, subiectivă, este în realitate numai o lipsă de rigoare metodologică.

Confuzia totală creată sau numai rezultată din erorile metodologice pomenite mai sus (și altele mai mărunte legate de ele), îi îngăduie lui Z. Ornea să-și aleagă fără culpă aparentă sursele cele mai convenabile. El, de exemplu, îl crede pe cuvînt pe Nichifor Crainic (după ce l-a corectat așa cum am văzut pe Lovinescu) și glosează **„partizanatul agrarian** (sic)... **nu poate fi disociat de ortodoxie"** (**NU ortodoxism !**), ba, mai mult, **„ORTODOXIE (ALTFEL SPUS AGRICULTURĂ)"** (p. 317) ceea ce este o enormitate. Marghiloman sau Garoflid au și ei credit, pentru a simplifica lucrurile, și cu ajutorul lor **„tradiționalismul"** este echivalat cu **„subdezvoltarea"**, iar aceasta cu **„izolarea culturală"** (pp. 344—345), **„provincialismul cultural"** cu **„hinterlandul agrar"** (p. 347) și altele asemenea. Acolo unde surse de felul acestora nu îi dau material, autorul ne atrage atenția că **„terminologia nu trebuie să ne înșele"** și se însărcinează el cu traducerea : **„europeism"** devine **„în termenii noștri"... „înnoire, modernitate"** (p. 342), ceea ce uimește desigur de îndată ce, peste numai zece pagini, se vorbește despre **„europeism și românism altfel spus... înnoire și tradiționalism"** (pp. 352—353) !

CUMPĂNĂ

ZECE

Scopul planetei este nașterea continuă ; subconștientul femeii este o enciclopedie unde este tratată pe larg această chestiune.

Cînd matematicianul dezgroapă un pom (cu rădăcină cu tot) își închipuie că „extrage rădăcina pătrată".

Ce bucuroase se privesc două boabe de fasole care abia au răsărit (cotiledoanele își zimbesc la modul extatic) și ce mult se urăsc cele două boabe de fasole care n-au reușit să răsară.

„Lupul e la fel de viclean ca și vulpea", îmi povestea bunicul, mare vînător de lupi ; dar tot el mi-a vorbit despre privirea sinceră a fiarei în fața împușcăturii.

Cînd nimeni nu mai știa cum a putut să cadă Troia — o cetate atît de grozavă — a fost inventat Calul Troian.

De cîte ori se ride prea mult îmi aduc aminte de ariciul gîdilat cu laba pe burtă de vulpe ca să poată fi mîncat.

Cine privește rizînd la microscop crede că microbii dansează.

Cînd se împuținează numărul bălților poemele poeților încep să aibă forma crapului.

În ierarhia naturală a speciilor lighioanele nu pot inventa democrația dar se pot folosi de ea.

Dacă i-am turna puțin vin sfinxului l-am face să vorbească dar nu știm precis ce ne-ar putea spune.

George Alboiu

PIERDUT ÎN BALCANIA

Urmare din pag. a 5-a

se Tiluș și bătrînul încă se mai strimba datorită efortului intens de-a-și aminti peripețiile fiecărei zile. Luni și marți m-am zbătut să capăt autorizații ce-a pătrunde în zona Dobrogei, lucrările Canalului Dunărea — Marea Neagră sînt secrete, noroc că avea ea un frate în armată la Constanța, miercuri am pierdut ziua pe drum, joi am fost la băiat la regiment, vineri am luat prînzul la Cazino și ne-am fotografiat sub zborul pescărușilor, l-am rugat pe un domn care se pumba pe faleză să declanșeze el aparatul, țineam să fiu cu fata la braț, apoi rezemați de parapet, apoi cu Marea la picioare, poziții neghioabe, copilărești, Marea-ți fură mințile, domnul a fost cit se poate de amabil, dar la sfîrșit ne-a confiscat filmul și, bineînțeles, n-am protestat, simbăta, domnilor, atît a fost ziua noastră, dar Marea se schimbase-n grajd, duhnea a răscoală din adîncuri, ce hoit, zicea aia și fugea să vomeze la chiuvetă și pînă la apusul soarelui n-a găsit de cuviință să se dezbrace decît o dată, zicea că-i murdărie s-o silesc să-și dea ultima picătură de vlagă ca să descheie un nasture, escroaca, putoare ticăloasă, izolați-mă, domnilor, dar crutați-mi viața, sînt un bătrîn trubadur, o, Doamne, pariez că oricare dintre dumneavoastră ar fi pisat-o-n călcîie, Marea alături și ea simulînd. Și tu, Voichița, coborînd din munți în gară, la bufet serveau țuică fiartă, ai dat o ceașcă pe git. Și cineva a spus, la cabană e dans, și-ai vrut să dansăm, i-am dat cabanierului să ne păstreze sacul tău de dormit în care ascunsesem două veverițe și atunci s-au pus în vînzare ilustrate pentru a fi aleasă regina balului. Am aruncat la bătaie toți banii, inclusiv pe cei de tren.

— Plus inelul cu căsuță de chihlimbar, Don Pablo.

Bineînțeles că plus inelul cu căsuță de chihlimbar. Cînd ești la munte merită s-o faci lată. Dar ei au pus gheara pe bani și pe ilustrate și au ales-o regină pe Veturia Domnițeanu, și eu te-am luat de mînă și-am zis, să mergem, nenorociții ăștia ar fi în stare să scoată cuțitul dacă i-aș lua la palme, iar într-un salon și de față cu femeile, bărbații nu se bat, cînd se bat, decît cu pumnii. Și Veturia Domnițeanu a strigat după noi, o clipă, vă rog, respectați regula jocului, sînt regina balului și am dreptul, care cine ți l-a conferit ? ai întrebat tu, și ea, am dreptul să-mi aleg partenerul pentru valsul reginei și l-am ales pe prietenul tău, vreau ca unul din bărbații ăștia unici și stupizi să moară cinci minute, tu te-ai dezghețat și ai zis du-te și un minut am dansat cu ea un dans impunător și ridicol și presupun că ăia mă transau în gînd, fiindcă dansam foarte degajat, luîndu-și fiecare porția și dumicatul lui și după un minut Veturia Domnițeanu m-a adus în brațele tale, mulțumesc domnișoară, la mine a fost numai în vizită, continuați împreună valsul reginei, e un cavaler perfect, hei, voi ăia de la bar, v-am plătit datoria, dobînzile și impozitele, de-acum înainte să vă ia dracu ! — și-am ieșit în zăpadă dansînd și din șleahtă s-au desprins patru inși și mi-au cocoșat spinarea.

— Am ajuns, strigă Tiluș Drăghia. Îmbrăcați uniformele, luați-vă armele, și jos !

Eram în partea mlăștinoasă a bălții Amara, satul Stăvărăști. O casă protejată de salcimi, rigurós decupați de lună. În curte, între cuiburile de bumbac necules, douăzeci de lișițe, cu aripile și picioarele legate cu sfoară.

— Oho, ce-o să ne-ndopăm cu carne, o să facem matu' drugă ! zise Leon Apostol sau Mărgărit Blidaru. Radu Ceair, care se considera mult mai deștept decît toți, spuse răgușit și nemulțumit :

— În sens contrar, tovarășe. În sens contrar.

Cei doi priceperă că le amenda lăcomia și că-i sfida, pentru că Leon Apostol sau Mărgărit Blidaru mormăi :

— Freacă-te cu busuioc pe buze și pe urmă deschide gura.

Lîngă ușă, pe treptele de cărămidă, sparte, roase, pline cu frunze scuturate din părul cu furca strînsă în două chingi de fier, Tiluș Drăghia se opri și ne făcu atenți la țipătul unor păsări :

— Ploierii, le numi el. Și cu tristețe : Se duc, va să zică. Apoi, ca și cum ar fi dorit să transmită ceva confidențial : domnule general Cobzaru ! Aprinde lampa, am venit la întîlnire.

— Sînt aici, domnilor, răzbi o voce derizorie, la spatele nostru — și, de după colțul casei se ivi un bătrîn lung și uscat, în total acord cu vocea. Vă așteptam și ascultam ploierii. Mai devreme s-au mișcat turmele de oi, dincolo de baltă. Clopotul berbecului suna resemnat.

— Adică ? întrebă Tiluș Drăghia.

— Anunța o suprimare.

— Tot nu-nțeleg.

— Prevestea o execuție. Pentru că, nu-i așa, mi s-a stins vara — și făcu un gest cu mîna spre cer, ușor, ca să nu se destrame. Toate s-au dispersat. Stelele.

În clipa aceea auzirăm distinct clopotele turmelor păscînd iarba spre Moldova. Acolo mai era încă ultima noapte de vară, aici doar drojdia ei ; de fapt, uitîndu-mă bine în jur, în acest cotlon al bălții Amara, găseam ceea ce nu încape niciodată în cuprinsul verii : frig sleit, somn linceď, mucegai riios. În ceața de dinaintea zorilor, toată întinderea avea o aparență de mlaștină care stă să înghețe și nu poate s-o facă din cauza unui strat hidos de păianjeni, a unuia de lintiță și a unuia de lipitori.

— Să intrăm în casă, propuse Tiluș Drăghia.

— Înăuntru nu mai e nimic, am împărțit toate lucrurile la țărani, nici candela n-am păstrat-o, iar ei, nu știu care și nu știu de ce mi-au adus lișițe. Ce arme sînt astea ? arătă

Desen de Micaela Istrate

spre armele noastre, toate cu țeava retezată, pe care Radu Ceair, Leon Apostol, Mărgărit Blidaru și eu le țineam sub braț. Un pluton de elită, continuă el, miroase numai a ceață din zori.

— Domnule general, îl întrerupse Tiluș Drăghia, ia loc pe butucul ăsta, lîngă mine și...

— Mulțumesc.

— ... dă-mi lista grupului din Rimnic care pune la cale un complot împotriva regimului și după aia tăiem lișițele și petrecem. Băutura o dau eu.

— Nu cunosc nici-un grup care complotează, domnule locotenent. Lișițele să le mîncați cu garnitură de orez. Orezul e o mîncare de popotă, mănînci și flecărești, mîncarea flecarilor.

— Ai fost la Rimnic și-ai stat trei zile. Cu cine-ai angajat discuții ?

— Cu Papană Gh. Ion, soldatul care mi-a fost ordonanță. Mi-a scris că într-o noapte a ieșit din pielea lui și m-am dus să-l văd.

— Și a ieșit din nou din pielea lui ?

— Da. A ieșit cu oasele și cu carnea, de i se vedeau venele ca o sumedenie de sfori și pielea i-a rămas pe pat. Pe urmă iar s-au adunat la loc, oase, carne și piele. O minune de la Dumnezeu.

— Poate o dezertare de la Dumnezeu, sugeră Tiluș Drăghia. Apoi cu agilitate de pisică : Ai fost la Rimnic ca să-ncerci să-ți schimbi numele de familie !

— Adevărat, recunoscu generalul, am înaintat tribunalului o cerere în acest sens.

— Cum vrei să te numești ?

— Doris.

— E un nume de fată, dacă nu mă-nșel.

— Nu, domnule, replică generalul, e numele unui act suprem.

— Operațiunea Doris !

— Mult mai înalt.

— Numele urii ?

— Niciodată.

— Al uneltirii ?

— Nici atît.

— Mă necăjești în ultimele dumitale clipe.

— E numele care trece mai departe, domnilor. Mereu mai departe. Asta-i tot.

Se sculă și se lipi cu spatele de uscior.

— Generalul Doris e gata, domnilor. Doris e numele fetei pe care am salvat-o de la înec, pe Dunăre. Trageți, nemernicilor !

Tiluș Drăghia făcu un salt spre el și-i strigă în obraz :

— Minți, generale. E un nume de tîrfă.

Și eu, în gînd : domnule general, nu vă speriați, aptitudinile noastre de ucigași se opresc aici, niciodată n-am tras, e jocul lui Tiluș Drăghia, să împrăștiem moarte aminată, de altfel nici n-avem gloanțe, pe toți vă împingem la zid și-acolo capitulați, acum două săptămini a capitulat colonelul trubadur, acum o lună au capitulat patru țărani, astă noapte e rîndul dumneavoastră — dar era prea tîrziu, evoluasem fără să bag de seamă sau sorții mă ajutaseră prea mult, fiindcă Tiluș Drăghia ne anunță sec :

— A murit.

În glasul lui oscilau regretul impur — nu trebuia ! — și transcrierea absurdului — se întîmplă cînd nu te-aștepți.

— Hai, Don Pablo, zise Tiluș, să ne cărăm pînă nu coboară musca pe el.

În mașină mă așeză în dreapta lui :

— Caută să uiți că ăla a murit, huiduindu-ne. Sau și mai bine, caută să uiți că l-ai văzut vreodată.

Și, bușindu-mă cu umărul :

— Unde-ai fost în noaptea asta ?

— Am fost să fac rost de niște carne. Privește, cinci perechi de lișițe.

— Bun răspuns. Perfect. Știi să te feresti de pățimire.

O atitudine aproape identică am adoptat și față de Voichița Călin, care mă aștepta la prepeleac.

— Unde-i ieduț tău, Don Pablo ?

— L-a mîncat lupul.

— Adu-l. Am chef să-l trag de limbă.

— E tîrziu, mîjesc zorile.

— Vreau să știu ce s-a întîmplat cu tine ?

— Am stat pe răzor s-ascult cum sună sipica sub vînt, apoi am prins lișițe, apoi am fost la bostana ălora din Ibrianu.

— Ai izbutit să șterpelești pepenele cu ghimpi de lemn ! bătu din palme Voichița.

— L-a ridicat, înaintea mea, o comisie de ingineri agronomi.

— N-aveai dreptul s-asculți singur sipica.

— În sat la Ibrianu, ieri la prînz, a apărut o trompetă care cîntă singură. S-a oprit pe maidanul de lîngă primărie și a cîntat tîmp de-un sfert de oră.

— Ai stat de vorbă cu oameni care au văzut-o ?

— Dormeau. Dar am stat de vorbă cu prietenii lor.

— Don Pablo, zise Voichița, m-ai mințit tîmp de-o vară și te-am iertat. Dar n-am să te iert niciodată că i-ai dat Turlei ieduț pe care-l iubeam.

Sculîndu-se, cobori din prepeleac și porni pe cărare spre altă respirație de tîmp, spre alt plop, poate mai flexibil, poate mai obtuz — cei sechestrați în minie, cei inițiați în zborul plecărilor, Voichița-Veturia lunii, Turla cocorilor și laolaltă cu ele, într-un subtil dezastru, Doris a bulboanelor, domnule general, și sentimentul că poți fi pîinea ciinilor și schelălăitul unei păduri...

...Tîrziu, la sfîrșitul lui octombrie, am primit o scrisoare de la ea. Ca s-o citesc, trebuia să fiu singur. Am ieșit în stradă și : Pablo, am fost două zile acasă, simbătă și duminică, însoțită de o colegă care a dormit acum pentru prima oară într-un sat. Am dus-o și la plopul din linia viilor. Nu m-a crezut că, vara, dorm într-un hamac legat de crengile din vîrf. În timp ce noi eram în cîmpie, o trompetă a apărut în mijlocul satului și a cîntat valsuri, un sfert de oră. Păcat că toți oamenii coborîseră pe vechiul drum al Brăilei, ca să salute o caravană ciclistă. A văzut-o numai un băiat de cinci ani. Prin urmare, Don Pablo : Bastille, Hotel de Ville, Tour St. Jacques, Louvre, Bourse...

— Domnule, nu te supăra, ești elev ?

O țigancă tînără-și scutura poalele deasupra unei găleți cu jar ca să ațițe flacăra.

— Am un băiat și vreau să-l înscriu la școala unde se fac miniștri, pe ce stradă-i școala aia ?

— ...St. Vincent de Paul, Sacré-Coeur — și Voichița-Veturia oprea aici șirul monumentelor de pe Rive droite, fringind abil și definitiv catargul ultimei împăcări și abătînd departe, mereu mai departe

Partea inspirată a nopților de vară.

Acum, ca și atunci, o vară fierbinte începe să ia sfîrșit. Altădată, lunile iulie și august se forțau din greu să ocrotească fațade ; anul ăsta s-au petrecut amîndouă în vești vaporoase, vărsînd cîțiva stropi de ploaie. Frumos pentru visătorii sub lună, foarte puțin plăcut pentru cîmpie. Orice vară care se respectă trebuie să cuprindă în ea și aluzii despre toamnă. Aceea care se duce n-a făcut-o, dovadă că undeva prin Transilvania salcîmii au înflorit a doua oară, iar pe un grînd din Insula mică a Brăilei, tufele de liliac scuturâ necontenit ciorchini înstelați, încărcați de mireasmă amăruie și de vînt cu sonorități din aprilie. Detalii adolescentine sau crîmpeie de sărbători superioare celor intrate în nemurire prin tradiție îndelungată ? Farmecul verilor robuste, atîrnînd de prestigiul fructelor dulci, de griul curgînd pe cărări coapte și de roua spărgînd curcubeiele răsăritului se povestește, într-o seară tîrzie, pe marginea unui pridvor. Întîmplările verii, totdeauna ascunse sub luceafăr, speculate sentimental la bursa amintirii, ascunse în cutia deplorabil de singură a inimii, vîndute închipuirii de-o clipă, dar necomunicate nimănui, păstrate spre a popula cu ele tribunele goale ale bătrîneții, reprezintă partea cea mai inspirată a nopților senine, șansa noastră de a ajunge numai după un secol sau poate mult mai tîrziu în punctul mort numit uitare, otrăvit cu piatră vînătă și situat dincolo de orice siguranță, în scîndurile circului prăbușit. Aceasta de-acum a fost o vară imprudentă, chipul verilor mereu mai departe, cordială cu lăstunii, cu marea, cu munții și cu vulturii, nepermis de sinceră cu iarba, însoțită cu veselia tinereții, contemplativă, cutremurată de minciuna biruitoare a nesfîrșirii și pe care fetele, pentru că nu au putut s-o stenografieze, au învățat-o pe de rost, ca s-o recite pe pragul toamnei, cu fața spre podgorii, cu mîinile alunecate în timpul băieților, ca pe o descoperire de adevăruri expresive, ca pe o culegere de sărutări adunate într-un lan de floarea-soarelui, sub care înviază fluvii cu lebede. Poate că din punct de vedere juridic, vara este o încălcare — atîția oameni ne pierdem capul la malul mării sau pe sub brazii foșnind de doruri și nu facem nici un efort să ni-l așezăm din nou pe umeri ! — dar între coperțile ei se păstrează cele mai prețioase dureri, cele mai adevărate neliniști — viața, ca victimă a timpului, uneori, dar totdeauna ca o performanță excepțională, ca un triumf sensibil. Un nume care trece mereu mai departe, domnilor, pe vechiul drum al Brăilei. Mereu mai departe

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI"

● La invitația Casei corpului didactic Buzău și a filialei Societății de științe filologice, la 24 martie a.c., criticii Nicolae Ciobanu și Valentin F. Mihăescu și poetul Gheorghe Andrei, s-au întîlnit la Liceul din Pătîrlagele, județul Buzău, cu profesorii din zona respectivă, dezbătînd tema : „Forme de evaluare critică a literaturii române contemporane". În cadrul întîlnirii au citit din versurile lor membrii unor cenacluri buzoiene, printre care Constantin Petcu, Gheorghe Băicuș, Nicolae Gilmeanu. Invitații au fost prezentați de prof. Alexandru Duțu, președintele filialei Societății de științe filologice Buzău. Totodată, a fost prezentat interesantul pliant literar-artistic „Foaia literară" coordonată de Constantin Petcu, a cenacluiui „Al. Sahia" de pe lîngă Casa de cultură a sindicatelor Buzău.

ANTOLOGIA Luceafărul

a patriei cinstire

Conducătorul

Om, ca toți oamenii :
cu gînduri calde
și palmele pulsînd de sînge –
privirile, uneori, îngîndurate.
Pe fruntea sa, nu se-adună aureolele uralelor
ci razele urcînd din straturile cărbunelui
sau din spicele Cîmpiei Române.
Aerul necesar vieții sale
e în pupilele și-n mîinile muncitoare ;
acolo e El : asemeni pîinii de fiecare zi ;
acolo-i El : lumina și pacea !
și poemul oțelului se scrie prin gîndul său –
probă de foc absolut necesară.
Nu îngăduie apaticii și apatrizii
ascunși subtil în vorbe melifere –
cuvîntul Lui e sabie pentru ei !
preferă calda vibrație din artere
și bucuria liniștii citită în ochii Visătorului.
Partea noastră de bazalt, nemuritoare,
crește direct din temelia SA.
Erou ? Nu ! Omul din care
se zidește Lumina ;
hrănindu-ne existențele
cum plantele se hrănesc din soare

Arthur Porumboiu

●

Antirăzboinică

Ca fereastră e izbită inima de-o spaimă rea –
e furtună pe pămînt, e furtună pe pămînt,
– am trăit ceva-ceva, zice buna maica mea
și de ce se-nchină nu știu, dar se-nchină
tare blînd

Un rechin cu dinți ca fierul se oprește
tremurînd ;
– s-a ivit un fel de pește, e o fiară foarte rea
care soarbe ori devoră tot ce iese-n calea sa
mările le isprăvește, cerul ca pe-o apă-l bînd

ce e de făcut ? se-ntreabă oameni cu aceeași
stea
ce lumina trist și-o stinge, ea pe sine se arzînd
– Să oprim Apocalypsul strigă
Absolutul Gînd –
ca fereastra e izbită inima de-o spaimă rea.

Marcela Mariana Milcu

●

Patria

Siliți am fost prin veacuri să ne fie
pămîntul țării dijmuit grînar,
primind în schimb hotar lîngă hotar
și-o viață-nlăcrimată și pustie.

Dar Patria ne-a stat mereu în gînd
și-n talpa casei pururea străbunii
cei trași pe roți sau ridicați în funii
în palme cu întregul lor pămînt.

Noi am crezut la fel în viitor
și în trecutul alb de oseminte,
de-aceea, voievozii, în morminte
nu-și amintesc vâleatul morții lor.

Ei pot oricînd să iasă lîngă noi
din aburii războaielor apuse,
de prin rovine și posade nu se
clintesc nicicînd acei bărbați eroi.

●

Flamură de pace

Această vatră-i vatra-n care ard
cu toți ai mei de dragoste de țară,
aici străbunii ne-ncetat luptară
și se trecură-n macii din stindard.

Și nu s-a stins văpaia niciodată
oricîte vînturi au suflat pe rînd,
adînc rămas-a plugul în pămînt
și fruntea lui de grîne luminată.

Căci arde-vom cu toții ne-ncetat,
topind metal și ctitorind cuptoare,
să înălțăm mereu între hotare
prezentul – viitor apropiat.

Și-n vîrful său, ca pe-un înalt catarg
să fluture o flamură de pace,
căci blîndă Marea Lumii cînd se face
pot naviga corăbiile-n larg.

Gabriel Cheroiu

●

Rîuri părintești

La noi apele se dăruiau
de către părinți
zestre pentru fecioare.
Pe tata îl durea rîul
din umărul sting
pentru că îi creșteau aripi
la fata mai mare.

Acum, pe tata, îl dor potecile
și dealul spre cring ;
îl mai doare uneori soarele
că se pierd obiceiurile
de-a se dărui la nunți
izvoarele.

Elisaveta Novac

●

Țăranii

A renaștere respiră brazda vălurită-n rod
În caval de vechi obîrșii rotesc sevele-n exod
Și din lutul dacic urcă osia stelară-n sate
Torc în caier mioritic ținuturi de eternitate

Și țăranii iar se-mbracă-n aburii de reavăn
lut
Pentru a-i zidi lumina lanului abia născut
Ca-ntr-o mantie celestă, ca-ntr-un rug aprins
de maci
Ei veghează peste veacuri grîul sfînt lăsat
de traci

Țară, țărînă, țăran – o aripă veșnic trează
Care bate de milenii într-un cuib scăldat de
raze
El, prin valuri de migrații, el, prin
neîngenunchiere
A sădit în trupul țării armonie și putere

Amfora de rod mustește, axul cosmic reînvie
Cînd țăranii spală geana dimineții în cîmpie
Și din arșița amiezii, și din rana pămîntească
Ei aduc pe masa noastră dulcea pîine
românească

Nicolae Roșianu

TINERETUL ÎNSUȘI TREBUIE SĂ FIE PARTICIPANT ACTIV LA REALIZAREA UNOR OPERE LITERAR-ARTISTICE DE ÎNALTĂ VALOARE SPIRITUALĂ, PĂTRUNSE DE UN PROFUND UMANISM REVOLUȚIONAR, CARE SĂ CONTRIBUIE LA DEZVOLTAREA SPIRITULUI DE LUPTĂ REVOLUȚIONARĂ AL TINERETULUI, AL POPORULUI.

NICOLAE CEAUȘESCU

SĂ BĂGĂM DE SEAMĂ !

DESPRE SĂMÎNȚĂ :

Să băgăm de seamă : niciodată sămînța de vorbă, zisă ori scrisă, n-a avut atita puiță.

Pe pămînt umblă cuvintele : nu intră nici pînă la gleznă-n pulbere ; pe ape calcă, nu se scufundă.

Prin aer, stolurile de cuvinte : ziceri de unul către altul strigări fără de răspuns, șederi de vorbă lungă, parabole, pilde, cu întoarcere, fără întoarcere.

Poate de urit, de teamă, de-o bănuială asupra viitorului, atitea strigări, chemări, mai rar răspunsuri.

Dar mi-e teamă că semănătorii aruncă unii într-alții cu sămînța, de-și strică ochii, ne mai văzîndu-și lumea nici ogoarele lor.

O țărancă undeva s-a arătat doctorului, de multă durere sub o pleoapă: de plîns de boală, de boală de plîns au crezut.

Cercetînd cu lunetele sale, vraciul a găsit asupra gogonului pupilei, un bob de orez : încoltise în lacrimi, în mîlul viu al orbitei.

Bătrîna țărancă : vinturase recolta, îi dăduse grăuntele în ochi ; îl uitase acolo, luată de treburile și durerile de toate zilele, și nebunul de bob de orez se pusese pe lucru în viu ; a reușit să dovedească el că o țărancă bătrînă, nu-i decît o parte de glie.

Să băgăm de seamă la zicerea despre zicere : nu tot ce seamănă, făsare, nu tot ce răsare, aduce.

ȘI DESPRE SEMĂNĂTORI

Dar să băgăm iarăși de seamă : nicăieri ca-n lumea literelor, ambiția și trufia nu otrăvesc atît de iute ogoarele tinereții, nu strîmbă atît de repede ramurile pomilor tineri ; ca altoirea cea nepricepută și-n rîvnă nebunească, de-a obține ceea ce, de ce nu-i nevoie.

Nicăieri ajutorul cu orice preț și fără merit adevărat, nu dăunează insului cît și altora, precum în grădinile literare.

S-au dovedit absurde : protecționismul fondat pe rațiuni de origine socială, intîietățile și preferințele personale așezate pe criterii de grup, din rîvne comune, cu scopuri în afara valorii reale.

Nicăieri mai zadarnice acele certificate de încredere, ne acoperite, recomandările, trocurile și unsorile de osii ale tiparnițelor, precum s-au dovedit a fi în vămile cuvintului, și-n știința cea de la părinți, a poeziei.

Nicăieri nepotismul, bunul plac, într-ajutorarea, cooperativismul și înregimentările din voința fără har și din mostenire fără dar, nu s-au întors în contra „beneficiarilor" înșiși, ca în cîmpiile de lacrimi ale poeziei.

Nicăieri binele pocit în facere de bine cu nesăbuință, cu interes necurat, cu ambiții impure, cu năzuințe lumești, nu devine rău răului cel mai rău cu putință, ca aici, în aceste văi ale plîngerii, ce sînt viețile scriitorilor.

Eu vă spun : ce vedeți voi, de se cheamă poezia lui Arghezi, poezia lui Blaga, și toate grădinile celelalte, sînt părți adăugate Paradisului, dar la începutul Începutului, erau locuri pustii, scufundate-n bezne, în rovinele de lacrimi : zi de zi, an de an, brazdă cu brazdă, cuvînt cu cuvînt, ei le-au scos singuri din adîncurile suferinței, de puțini ajutați de mulți semeni împiedicați, de mulți împinși înapoi — iar oamenii de ei ce-au fost, n-au trăit în bucurii și plăceri la umbra propriei lucrări, cît altora de-atunci și de-a pururi le-au dat și le-au lăsat să aivă de trăit.

De-aceea au și biruit ei, ținînd acum pe umeri grădinile Edenului iar biruința lor e pură biruință în sine ; căci au fondat-o pe-o singură ratiune : să dai pe cît nu ți se dă, să dai pe cît nu ți se cere, să dai pe cît ți se refuză.

Acolo, în adîncurile Acelui Infern, sînt multe grădini ale Paradisului : nu vă dați la o parte unii pe alții, căci nu veți reuși să luați locul nimănui nici chiar la rău, căci noi, poeții, sîntem semințe azvîrlite, de nu se știe cine, cînd, acolo, în beznele primordiale : degeaba ne grăbim, silim în zadar : nu ne putem ridica părțile noastre de paradis scufundat, decît atunci cînd vrea cine vrea, de-i o voință asupra tuturor voințelor și nevoințelor.

Ion Gheorghe

POEZIA PATRIOTICĂ — O TEMĂ MAJORĂ

O prejudecată cu circulație mai cu seamă orală vestejește, uneori în forme violente, lirica de formulă patriotică. Chestiunea este de cel mai înalt interes, din păcate astfel de propoziții sînt arareori atestate în scris, căci aceia care le produc se feresc să le publice, preferînd futilitatea vorbei care zboară în vînt. „Opozantul" e, se vede treaba, într-atît de curajos încît preferă „s-o dea" caragialește, „anonimă" iar acela care voiește a-l combate, cu armele esteticii, pare a se afla, ca Don Quijote, singur pe un cîmp de bătălie, de unde adversarul a fugit, cu precauțiune. În ciuda acestei situații dé neînchipuit, acele idei circulă, ca un folclor sumbru, și a ne preface că nu le cunoaștem e un semn de imaturitate.

Cea mai persistentă prejudecată privitoare la poezia patriotică este, fără discuție, condiția ei estetică „mediocră". „Lirica patriotică" ar fi după unii, șirul de exclamații gîlgîitoare, emanate de cîte un poet, care slăvește țara în fraze energice și vitaliste. Nimic amendabil, condiția literaturii este și elogiul, nu rezultă de nicăieri că ar fi „estetic" numai ce este „negativ", ba, mi se pare, dimpotrivă. Totuși, nu acesta e fondul chestiunii. Lirica patriotică nu poate fi, în principiu, „mediocră", optica ei nu este exaltată și îngustă. Materia liricii patriotice e „geografică", întruchipind marile elemente geologice, munții, apele, cîmpia, „relieful artificial" edificat de om. Anticii nu imaginau altfel și a vesteji pe un poet contemporan emotionat de geografia națională presupune a nega și pe Virgiliu, cu „Georgicele" lui, pe Teocrit, pe Pindar, Renașterea, pe romantici, pe toți aceia în care a răsunat un ecou din mediul fizic nemijlocit.

Un adaos la „geografia" poeziei patriotice este „istoria" ei, ceea ce, pare-se, nu place unora căci istoria n-ar fi materie... estetică. Nu știu de unde rezultă ideea, ea nu are nici un temei și o astfel de părere e spulberată cu dovezile istoriei literaturilor. Așadar, Sofocle, Virgiliu, Ovidiu, Petrarca, Dante, Camoes, ca să nu mai vorbim de „moderni", de la romantici încoace, n-ar exista, esteticește, din pricină că materia literaturii lor este și istorică.

În sfîrșit, lirica patriotică, fiind „actuală" întrucît răspunde unei interogații a momentului, n-ar avea mai mult decît înfățișarea unui „reportaj liric". Ceea ce ar fi „actual" n-ar fi estetic, aceasta este ideea, contrazisă încă o dată de realitatea operei. Pindar închina imnuri jocurilor istmice și panatheene, „contemporane", precum se știe, cu el, „Divina commedia" e, la origină, un pamflet politic, cu o cheie inteligibilă în contemporaneitatea dantescă, Camoes descria, în „Os Lusiadas", evenimente de o fierbinte actualitate, pe care le cunoscuse direct. Dar modernii ? V. Hugo era inflamat la tot ce atingea momentul, Rimbaud, Verlaine fuseseră comunarzi notorii, Apollinaire a produs lirică de război. Dar Péguy, Claudel, Whitman ? Cine cunoaște, măcar la nivel mediu, istoria literaturilor înțelege ce vreau să spun. Ce decurge de aici este invederat : esteticește, poezia patriotică există și încă sub forma unei literaturi cu materie estetică întinsă

„Inesteticitatea" liricii patriotice nu e, totuși, unica prejudecată, ea se combină cu aceea a „naționalismului" și a vetustetii. Scriem, așadar, literatură patriotică dintr-un reflex mecanic al unei istorii zbuciumate, altii n-ar avea „poezie patriotică" și numai noi, înghețați într-o anacronică optică, am înainta pe aceste cărări „inactuale". Că nu este așa s-a văzut, căci am citat într-adins numai scriitori „europeni" : poezie patriotică are, sub o formă sau alta, orice literatură. Cît despre „inactualitatea" acestei literaturi, nici nu poate fi vorba. Cine cunoaște fenomenul liric contemporan, în întregimea lui, știe că „patriotice" sînt literaturile de pretutindeni.

În sfîrșit, chestiunea „talentului", care nu intră practic în discuție din moment ce avem poeți „erotici" și „filozofi" mediocri. Mediocritatea nu ascultă de teme, și nu decurge de nicăieri că a filosofa stupid e mai indicat decît a scrie lirică patriotică.

Nimic nu confirmă, prin urmare, părerile ostile poeziei patriotice : o privire globală, asupra întregii noastre literaturi, indică, dimpotrivă, originalitatea ei, atracția perpetuă, cultivarea ideii patriotice, de la medievalele versuri „la stemă" pînă la contemporanele melosuri baroce și „bizantine", de la epopeile romantismului mesianic și pînă la concretețea directă a liricii politice de azi.

În literatura română, poezia patriotică este, indiscutabil, una dintre marile teme.

Artur Silvestri

FARIMA DE ETERNITATE

Destin

Ne recunosc norii, fratele meu Vînt ! Acum se gudură ca niște dulăi dreptcredincioși învelindu-ne și dezvelindu-ne umbletul. Ne-au simțit cale de o copilărie și bat dărăbana și-și joacă salbele argintii și înspumează pămîntul cu pintenii lor de foc.

Ne recunoaște cerul, fratele meu Vînt ! Să-i sărutăm pulpana și lîngă marmura lui cea catifelată aidoma sînilor preafericitei noastre iubite să-i respirăm memoria. Vezi turma aceea licărindă ? Dacă am păstori-o și noi am ajunge la stînă. La stîna unde Marele Baci încheagă infinitul din lapte galactic.

Ne recunoaște și codrul, fratele meu Vînt ! Îți minte cînd ne afundam trupurile în copaci ca într-o pirogă și prin talazurile de frunze ne cîrmeam privirea spre orizontul acela vertical unde credeam noi că se află... cine sau ce credeam noi că se află acolo, fratele meu Vînt ?... și așteptam în neștire, ca și ei, dezlegarea de țărmuri ?!!

Ne recunoaște pămîntul, fratele meu Vînt ! Ne recunoaște. Bănuiam că urmele trec precum timpul, dar, iată, cărarea petrece aceleași cuvinte și aceeași este și troița sub care ziceam noi că sîntem îngropați și ne vegheam trupurile de haitele flăminde în nopțile acelea zgribulite de ginduri.

Să descălecăm, fratele meu Vînt ! Ne-a rînduit el, pămîntul, un destin românesc și din potirul lui să bem tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. Ne așteaptă un drum lung și benefic întru veșnica preamărire a Patriei.

Mircea Șoncuteanu

Din inima pămîntului

Strămbunii mei din vremi de peste vreme
aici s-au zămislit și au stătut !
Amirosea atît de dulce-a lut
că i-au suit mirezmele în steme.

Din neam în neam făcuta-au graiul scut
și n-au putut să-nvețe a se teme ;
pe frunza verde încrustau poeme
și-amarnic pentru glie s-au bătut.

S-au stins de mult, dar vechea rădăcină –
așa cum dă lumina din lumină,
așa cum dau sămințele alt rod,

a vlăstărit urmași în care știe
străveche seva dulce-amăruie
din inima pămîntului, izvod.

Neculai Chirica

Pîinea cea nouă

Pînă azi și multă vreme de acum încolo
împart în două sufletu-mi întreg
jumătate orășancă, țărancă jumătate
Ziuă și noapte în briul ce nu pot să-l dezleg

În satul dintre dealuri n-am mai trimis
scrisori
copilul meu își știe verii din fotografii
și într-o lungă poveste amestecăm cu voie
numele morților cu numele celor vii,

Pînă azi și multă vreme de acum încolo
pîinea cea nouă are gustul de reavăn pămînt
încălzind frunzele viei crescute-n balcon
sorbite de arșiță, subțiate de vînt

Pînă azi și multă vreme de acum încolo
împart în două sufletu-mi întreg
jumătate orășancă, țărancă jumătate
Ziuă și noapte în briul ce nu pot să-l dezleg

⁂

Anul secetei. Trenul vechi aducînd bagajele părinților la București. Mobile din lemn de cireș, cîteva cărți după care părinții predau copiilor de țăran cetirea și aritmetica. „Limba română", manualul pentru elevi de gimnaziu, de G. Călinescu. O foarfecă pentră tăiat trandafirii și iarba. Cărțulii vechi pentru apicultură și păstorit. Sora mea plîngînd în hohote după ciinele pierdut în Gara de Nord.

Vacanțele – uitată în pîntecul verii
adormeam pe pămînt înginînd rădăcinile
piersicilor cu viață prea scurtă și zarzărilor
subțiindu-și în pieliță fructelor vinele,
Vacanțele, spre seară doar îmi vedeam
bunicii
după o zi de muncă în odihna muncii
zideau o cameră eternă cu sobă înaltă
în care să încapă toți pruncii,
Durere și iubire și milă
în somnul lor de noapte
tremurau pe o rază urcîndu-se la cer
și coborau apoi odată cu ploaia
în bulzul frămîntat de lacrima unui cier.

⁂

Curtea casei din București. Strada Vișinilor. Primăvara săpam pămîntul pentru flori. Palmele aspre ale bunicii au țesut un pulover din lînă pentru mine. Focurile pentru putregai. Alergam cu capul descoperit...

Dacă ar trebui să pun ordine în cele patru elemente, aș face-o precum toți cei născuți toamna : pămînt, foc, apă aer.

„Află despre mine că sînt sănătoasă. Cînd mai vii pe la noi ? Adu-mi o bluză de nailon".

Ți-am adus bluza, așa cum mi-ai cerut, bună verișoară. Uite, ți-au apărut riduri timpurii pe obraz. Mersul ți-e apăsat de parcă susține o dublă povară. Nu-ți place iarna cea lungă cît anul.

...Basmaua-nflorată pentru bunica. Bunicului, o mașină de ras și ciorapi groși din P.N.A. El e cel mai bun meteorolog, doctor în această știință modernă.

⁂

...Atîtea amintiri. Patul e de nuc. La oglinzile mici, fotografii de bărbați în haine soldățești. Pe spatele lor, nume de localități. Pagini anonime despre cele două războaie mondiale. În preajmă-le, călcam pe vîrfuri. Istoria trecută poartă cămășile lînștii. Pace eternă în jurul mesei de lemn. Drumul spre vie. Drumul spre cimitir. Latră cățelul pămîntului.

Dicționarul francez-român, poemele simboliste muzicale, miros a nuci uscate, a cîmbru și matostat. Mai am prieteni ? Cîți își aduc aminte de mine ?

⁂

Mă mut într-o casă nouă. Printre cei ce fac finisări interioare este și un tînăr din satul meu. După nume putem fi rude.

Mă invită să iau salam cu piine și o gură de vodcă. M-a auzit la radio, la Revista literară. Îl cunosc pe acel poet care a vrut să facă un drum pietruit, în satul lui, cu banii pe-o carte ? Am copii ? Numai unul ?

⁂

Despre mierea cu miros de ambră și despre fagurii albinelor învinse,
Despre sarea curată și limpede ca porfirul și cristalul,
despre codicele de legi și pravila de la 1646,
despre unsul roților la căruță,
despre întrecerile de cai,
despre vechile obiceiuri legate de Anul Nou, despre ciuta sfioasă și cuminte,
despre adunarea roadelor pămîntului în jitnițe,
despre dragostea ce avem pentru patria noastră – citim în „Descriptio Moldaviae", a prințului țăran Dimitrie Cantemir.

⁂

În mai multe rînduri am avrut să scriu despre Miorița și Meșterul Manole. În stilul ciudat, neapărat antipatetic. Va trebui să le citesc împreună cu fiul meu.

În satul dintre dealuri, la 18 km de gară, frigul coboară mereu mai devreme.

Amintirile, întîmplate sau nu, despuiate și fără podoabe.

Lucia Negoiță

●

Prima mea scrisoare...

Vă scriu tovarășă învățătoare,
De ziua dumneavoastră, cu respect,
Aceasta este prima mea scrisoare,
Și-mi dau silința s-o compun corect.

Vorbiți atît de cald întotdeauna,
Cînd pomeniți de țară și părinți
Și ne-ați aduce pe fereastră luna
Doar ca să fim mai buni și mai cuminți.

Vă mulțumim ! Ne-ați învățat de bine,
Ne-ați agățat de visuri cîte-o stea,
Și încheind așa cum se cuvine,
Vă sărut mîna pentru O și A.

Constanța Stoian

Turtă dulce

Numai tu care simți frigul din mărul roșu înțelegi
de ce întirzie educatoarea tinără
la cușca leului suplu
și șoimii stau ciorchine pe toneta cu vată de zahăr
ca pe-un hoit
și vinzătorul roșcovan
zimbește ironic prin fumul de Kent
numai tu care ai sufletul tare
ca pămintul din jurul blocului nou construit
înțelegi de ce plinge adolescenta-n parc
și-n urma țigăncilor grase cu tomberonul rămine poezia
ca o pungă cu bani în mijlocul drumului
dintr-o epocă nu prea îndepărtată
pe care o păstrezi cu sfințenie-n suflet.

Flash

În bucătăria de la etajul opt
copilul întinde paharul cu lapte
astrului legat cu-o fișie albă la cap
și-n timp ce femeia tinără
își sărută bărbatul întors de la
grijile zilnice
ceaiul din foaie de ceapă pregătit
pentru bunicul ațipit la telejurnal
dă-n foc.

Priveliște cu mucuri de țigară și dopuri de bere

E simbătă și s-au dat banii pe șantier
din orășelul agricol închiriat de țințari
medicii plictisiți urcă-n grabă la munte,
inginerii cu strugurii singerînd în sacoșe obișnuite cu greul
cad în gara Obor ca lăcustele-n lan
numai învățătorii, luminînd blînd, se retrag în satele
clipocind în jurul orașului cu blocuri tip
asemeni mărgelelor la gîtul fetei sărace.
Satele lor care mai mari, care mai mici,
care-n puterea vie'ii, care-n ceasul din urmă
răcorindu-și fruntea cu evantaie subțiri de salcimi
ce dorm toată noaptea-n picioare,
sate cu trotuare și boltă de viță
sub care părinții sorb cafeaua jenați
cu acea stîngăcie proprie orășeanului
care taie pasărea-n baie ;
așezări bătrînești cu odăi reci în care coada
șoricelului delirează pe coli albastre de-un leu
unde somnul adînc e întrerupt la gîndul
că apa a rămas deschisă-n garsoniera strangulată de căldură
la poalele căreia autoservirea cu mîncăruri ieftine,
bucătărese roșii și bere acră
privește ca prin ceață muncitorii întinși pe iarbă
făcînd pariuri pentru meciul de mîine
cînd străzile orașului vor rămîne pustii pentru o oră-două
timp în care fluturii se așează pe asfalt,
vînzătorul de lozuri se ceartă cu vînzătorul de semințe,
taximetriștii ațipesc cu radioul deschis
iar chelnerii, în speranța unui costum nou de haine,
își freacă mîinile a nerăbdare.

Uluitoarea despărțire

Deasupra fostelor sate vin porumbeii și plîng.
Stelele spun că noaptea, cîmpia dă cu bobii
și că la mari depărtări de aici
orașele stau cu aripile lăsate ca dropiile
halucinate de căldură. Se mai aude că
din abatorul modern a evadat încă o vită
spre ierburile imaginare ale Arcadiei
și că în rezervația de la etajul zece
voi : mamă și tată
vă simțiți atît de departe unul de altul
ca uluitoarea despărțire a capului de trup.

Bumerang

Dacă ai curajul să dărîmi cuibul de rîndunică
și ți se oprește respirația cînd puii muribunzi
își fac rugăciunea la picioarele tale
înseamnă că ești tot atît de laș
precum corabia ce iese în larg
numai în ceasurile de vreme bună
înseamnă că mica ta victorie e o-nfrîngere de neuitat
și-n zadar vei încerca să-i explici nepotului
de la oraș care plîmbă javra prin curte
ca pe o capră cu lapte
domnul inspector dus la odihnă-n odaia din față
și trezit de fanfara ciorilor care fac gargară
cu dude
tot nervos va fi cînd va citi-n ziarul local :
„la-nceputul lui august, iulie s-a aruncat
în fîntîna părăsită de la marginea satului".

D N 3

Să privești cîmpia
din cabina călduroasă a unei mașini de ocazie
într-o zi ploioasă de octombrie
și să vezi floarea soarelui trăgîndu-și
tunica peticită pe umeri,
stejarul din mijlocul satului
(impozant ca un primar între alegători)
cu trei însigne crucificate pe piept :
„bufet sătesc" „mașină de tras lînă" „apă sălcie"
și iarăși plopii cu pelerina descheiată-n vînt
plecîndu-și capul să treacă norul de două
spre satul unde
parii grădinilor își trag pe ochi
oale de lut cu floricele albastre
cum e șorțul bucătăresei de la grădiniță
unde se termină ședințele comunale
la care te gîndești acum
cînd șoferul mătăhălos pe mîna căruia scrie BOX
vîntură o melodie de margaretapislaru
și claxonează nevestele tinere
care adună furouri ispititoare
de pe culmea de rufe
sub care freamătă un dulău ciobănesc.

Cîmpie

Te-am iubit cîmpie cu naivitatea cu care
copilul își strecoară fruntea sub rochia mamei,
te-am iubit cîmpie cu movile asemănătoare
sînilor cruzi de adolescentă,
te-am iubit cu dușmănia cu care
gemenii îndrăgesc aceeași fată,
pe sub ascuns te-am iubit rivnindu-ți frumusețea
utopică precum soarele pentru condamnatul la ocnă,
te-am iubit cîmpie cînd alții te-au vîndut
cînd doar vrăbiile și ciorile benchetuiau
pe spinarea ta imensă de bivol bătrîn,
te-am iubit blestemîndu-te, te-am urît
cînd scăpăra sapa-n pămîntul arid
și-mi ardeau tălpile mai tare ca sudălmile tatei
cînd soarele era o albină enormă
trăgîndu-mi creierii la rîndea încît mi se părea
că orășenii te petrec de umăr dincolo de orizont
că mîinile lor lunecă pe obrazul tău
niciodată fardat, niciodată altfel
decît ori roșu de bucurie sinceră ori alb ca varul
cînd vestea accidentării bărbatului sănătos tun
străpunge pieptul țărăncii rămasă acasă,
te-am iubit cîmpie cu luna prinsă-n păr
cu picioare frumoase prin sănătatea lor
peste care n-ai tras ciorapi fosforescenți de mătase,
cîmpie cu privirea rușinoasă a fetei de țară
care naște din flori ascunzîndu-și fața plînsă
în palmele crăpate de femeie umilă ce derctică la casele mari,
te-am iubit cu patimă ca pe-o văduvă de război
căreia camarazii celui neîntors și uitat de lume
îi dau tîrcoale cu îndîrjire pînă și-n somn,
te-am iubit cîmpie ieșind de sub ploile mari
curată precum țărăncile-n noaptea-nvierii,
te-am iubit simplu ca pe-o bătrînă
care s-a făcut stană de piatră la mormîntul fiului ei.

Cumplitul adevăr

Vei muri și tu
electrocutat de văzduhul fără seamăn
al unui iulie delirant
în care murele își dau duhul prin miriști,
în care furtuni călduroase, fără rușine,
își pun poalele-n cap în mijlocul drumului
luînd mințile bărbaților care scaldă caii în riu,
amețindu-i pentru multă vreme
cum nu i-a amețit niciodată rachiul băut seara
pe marginea șanțului sub becul în care
pînă să fie doborît cu praștia
de vreun școlar ingenios,
fluturii naivi credeau cu îndîrjirea
săracilor în colectivă prin anii '60
adică
așa cum credeți voi în moartea mea
și-n acest cîntec cu venele tăiate peste lume.

Între viață și moarte

Ca pe o ploaie mult invocată
la-mbrățișarea căreia cu țărîna – hrisoavele jură
că bătrînii au murit împăcați
ca și cum fiii veniți care dincotro
le-ar fi luminat căpătîiul topindu-se-n ei
ca luminările ;
ca pe o ploaie ce ține de viață și moarte
așa te-am așteptat eu pe tine
clipă rară de toamnă și frumoasă
ca o femeie goală odihnindu-se în fotoliu
după ce dușul rece i-a mai îndulcit grijile zilnice.

MARIN LUPȘANU

ELEGIA CÎMPIEI

S-a întîmplat că n-am scris despre cartea de debut a lui Marin Lupșanu, fapt pentru care mă simt și acum vinovat. Cum se întîmplă de atîtea ori, tocmai ceea ce dorești din inimă să faci, din pricini greu de numit, este mereu amînat pentru ca, pînă la urmă, să fie pur și simplu pierdut pe drum. Iată însă că poeții Ion Gheorghe și Cezar Ivănescu, în nemărginita lor generozitate cu confrații mai tineri, îmi dau prilejul de a atenua intructiva sentimentul de vinovăție ce mă apasă, propunîndu-mi a scrie o tabletă care să însoțească acest splendid ciclu de poeme al lui Marin Lupșanu. Ce-aș putea spune în cîteva rînduri ? Mai întîi, îmi iau îngăduința să zic că Marin Lupșanu este dintre acei oameni tineri care, prin simpla lor înfățișare, te obligă realmente să „simți" că aparțin categoriei rarisime a celor dăruiți cu har artistic. Privirea candid scrutătoare a acestui tînăr înalt, mlădiu ca o trestie pe cît de fragilă pe atît de decisă a rezista oricărei intemperii, trădînd o fire tandră și lucidă în același timp, refractară oricărei intruziuni a convenționalității ipocrite, iată, pe scurt, cum îl văd eu pe Marin Lupșanu de cînd l-am cunoscut, cu șapte-opt ani în urmă, și pînă azi. Și fără a avea sentimentul că forțez cu ceva starea de fapt reală, trebuie să spun că, așa cum îl simt eu, omul este oglinda ideală a poeziei pe care o scrie. Marin Lupșanu este un tulburător elegiac din stirpea sentimentalilor incurabili. Pentru el nu există altă cale de a ieși din dilematica stare de candoare existențială în care se află decît aceea de a disimula totul prin apel la violența contrapunctică a verbului, în general a tonului. Semnificativ este că pe un asemenea fond originar, al contradicțiilor intim-temperamentale, se produce în chip firesc efortul creator de edificare a unui univers poetic ale cărui determinări, așa-zicînd obiective, sînt ele însele caracteristice prin substratul lor afectiv, în ordinea umanului scrutat la scara istoriei. Vreau să spun prin aceasta că Marin Lupșanu e un foarte personal poet al satului românesc contemporan, mai exact, al cîmpiei muntene, receptată poetic în linia viziunilor descriptiei aspru melancolizantă a lui Zaharia Stancu, dar la care se adaugă o pregnantă notă originală provenind din istoricitatea implicită, acut contemporană, a cîntecului elegiac. Și mai vreau să spun că ceea ce frapează în atît de unitar originalul ciclu poetic de față este salutara clintire a acestei lumi din obiectivitatea ei artisticește consacrată și trecerea ei în „lumea" intim sufletească a poetului, constituindu-se, astfel, în biografie mitic-individuală inconfundabilă.

Nicolae Ciobanu

Poem

(fragmente)

Soția mea n-a citit încă aceste cuvinte.
Ea a înnebunit numai presimțindu-le. Abia receptînd din aer
o parte infimă din tensiunea la care le-am scris
a înnebunit preafrumoasa bibliotecară.
Îmi pun mîna stîngă la frunte. Am citit undeva
că te liniștește.
Îmi fac masaje la degetul mare de la picior.
Am văzut undeva o hartă chineză a tălpii piciorului
cu punctele pentru presopuncturâ. Degeaba.
Miezii albi behăie dimineața în casa strămoșilor
deși mama mea era tînără și trebuia să se mărite.
Nu puteau să intre feciorii în casă de turma de miei
și vițelul care dormea noaptea sub pat (să nu înghețe afară în ger)
a început să roadă paiele din așternutul copiilor.
Un așternut pentru imaginația mea. Un strujeac.
Și o casă de birne, pe jos cu lut lin ca aceea a mamei
cînd a fost fată. Ca pomii în floare, flori dalbe de măr
povîrnite pe marginea țintirimului
unde morții și viii, feciorii de morți și de vii
jucau parîndatelea cu fecioarele. Un fel de oină peste morminte.
Prin miresmele prunilor. Se îndura și sîngele zilei, pesemne,
de singurătatea miresmelor. Semne doar semne.
Semne. Semne. Ritual semiotic e moartea acum.
Pur ritual semiotic. Îndură-te mamă și iartă-mă.
Fiicele mele iubite, iertați-mă. A înnebunit maica voastră
și încă n-a citit toate manuscrisele mele
cu proprii ei ochi albaștri. Numai cu sufletul le-a presimțit.
Ceea ce e mult mai cumplit. De ce-mi arătați voi, ceilalți, cu degetul
ceea ce eu văd cu sufletul ? N-am nici o obligație față de voi.
Atunci voi de ce să mă obligați să vă văd degetele
cu ghearele netăiate de o mie de ani. Măcar băgați-mi-le
pînă la încheieturi în ochi și urechi.
Numai așa poate le voi vedea de-a binelea,
le voi auzi bucurîndu-se. Scriind, iată,
mi s-a tocit pînă-n umăr mîna mea dreaptă.
Scriind m-am trezit deodată că nu mai e lîngă mine
decît Marea Singurătate. S-a rupt mama copiilor mei
de cuvintele mele ca inima de propriul ei sînge.
Am rămas pe drumuri cu patru copii. Aveți grijă de mine
fiii mei. Fiecare pe rînd îngrijiți-mă
cum v-a născut și pre voi mama voastră
împreună cu sufletul meu.
N-am văzut în toată viața decît o singură peșteră,
n-am respirat decît într-o singură peșteră toată viața.
Și era plină de stalagmite
și de toate izvoarele întunericului.
Acolo i-am botezat pe coconii noștri.
Tu iartă-mă că vorbesc așa
dar am pierdut ceealaltă vorbire.
Acum pot să recunosc totul, Maria, și să neg totul
dacă îți face mai bine. Toate poetele noastre tinere
și-au scris primele lor poeme de dragoste
gîndindu-se numai la mine. Sînt multiplicat
în toate cuvintele limbii române ca o rază străfimpede
în cristalul încremenit dintr-o peșteră.
Recunosc și neg totul concomitent. Vara trecută
am descoperit în munți o peșteră lungă
de cîteva sute de kilometri pe sub Carpații de Răsărit.
De-acum înainte acolo îmi voi scrie poemele.
În Jghebul lui Zalion îmi voi țipuri strigăturile.
Și în marea sală de la izvoarele Izei
în care n-a intrat nimeni pînă acum. Hai țură și țură !
Omul bun n-are noroc nici cît arde-on pai
în foc,
omul bun n-are tigneală nici cît arde-on
pai în pară. Țură tri și iară tri ! Omul bun e nebun, zicea mama
și mare dreptate avea. M-am convins pe propria mea umilință.
Mă voi adînci în ultima sală a peșterii acolo unde n-a pătruns
nici măcar absurdul lui Albert Camus
și acolo îmi voi zgîria firavele mele cuvinte
lîngă palmele imprimate în piatră ale tuturor celorlalți dinainte.
Văd că mă liniștesc cu fiecare cuvînt
și pe măsură ce scriu mi-e mai bine.
Voi lua un craniu vechi de opt milioane de ani în mînă
și doar la lumina lui îmi voi scrijeli viziunile
pe peretele umed. Acum cît de bine vă înțeleg, maimuțoilor. Sfinților.
Căluți și figuri primitive. Roșii, roșii
ca un stop bine plasat la o intersecție foarte aglomerată
pe Calea Laptelui. Asta voi face de acum înainte.
Și copiii mei alergînd. Călărindu-i. Descintîndu-ți pre limba lor.
Poate așa te voi vindeca de suferințele de acum,
te voi feri de cumplita iradiație a cuvintelor.
Ai fost tot timpul prea aproape de mine
și ți-am carbonizat sufletul înainte de vreme.
Ți-am iradiat sîngele cu energiile mele cumplite. Iartă-mă.
Iartă-mă. Iartă-mă. N-am nimic mai de preț pe lume
Decît cei patru fii ai noștri. Știu prea multe despre cuvinte
și despre viață ca să mă mai intereseze istoria.
Vreau să trăiesc ca și toți ceilalți, ca majoritatea
și să-mi văd mari copiii. Restu-i pură iluzie.
Nu voi renunța niciodată la tine de-ar fi să mă las devorat
de toți viermii cuvintelor. Să nu-mi salvez de la foc manuscrisele.
Pe tine să te salvez. Fiindcă tu ești cea veșnică.
Și nu ele...
Fiica mea Iza e cea mai mare. Are acum patru ani.
Fiica mea Mara are abia patru luni.
Iar feciorii îmi sînt între ele. În siguranță deplină.
Vor fi mame și tați ca mine și tine, Maria.
Însă mă rog Viitorului,
doamne, dumnezeule mare, mă rog în oasele goale ție,
în coate și în genunchi și în măduva oaselor mele
mă tîrăsc ca o rimă în ploaie și zic :
nu mai îngădui în tot neamul meu pînă în vecii vecilor de acum
încinte ceea ce se întîmplă cu mine.
Speriat sînt de moarte și de nebunie mult mai cumplită ca moartea
de aceea mă rog ție cu sufletul gol ca un pește în Mare :
nu mai naște în neamul copiilor mei un poet.
Îmi sînt de ajuns numai mie toate acestea.
Iau asupra mea totul.

Stau și scriu versuri pe genunchii Mariei,
în rîsul batjocoritor, sub lacrimile ei luminoase.
Nebunia ei e de-a binelea. Ea e întreagă în lacrima ei.
Nu se joacă. De cîteva zile în șir tace și plînge.
Rîde și plînge. Fără nici un cuvînt pe deasupra.
Doar se uită la mine ca și cum ar ști dintr-odată totul.
Ca și cum i-aș fi spus dintr-odată totul.
Ea e întreagă acum și deplină în toată ființa sa. Asemeni
unui copil. Dar eu cît sînt de întreg în aceste cuvinte ?
Trebuie neapărat să-mi ucid mama, soția și sora
ca să renunț definitiv la cuvinte ?
Sau îmi voi face o pradă selectă din nebunia lor
ca și din propria mea nebunie,
o pradă firească pentru aceste biete, nerușinate cuvinte.
Stau și compun versuri la umbra a ceea ce este Maria
în loc să-mi vînd conștiința și oasele
unui laborator interesat de disecții post-mortem
numai să fac bani destui pentru medicamente celebre.
Dar eu nu sînt în stare nici măcar să renunț la Maria.
Nebunia ei mă interesează din punct de vedere artistic.
Am atît de aproape de mine un nesperat obiect de studiu
care — oricît n-aș vrea să spun — mă inspiră.
În cîteva zile mi-am umplut toate caietele cu notițe
ca un pictor conștiincios care-și face schițe
după dezastrul orașului incendiat de obuze.
Dumnezeule, ce fel de victimă sînt ?
Și-ale cui sînt, doamne, clipele astea teribile
și toate cuvintele astea de artă, barbarule ?
De cîte ori în viață am avut cîte-o idee de geniu
și era cît pe ce să ating absolutul cu buzele,
de cîte ori am călcat și eu cu dreptul pe pragul cutremurului
și nu urma decît să încep munca la transcrierea lui,
mi se întîmpla tocmai atunci cîte ceva catastrofal.
Mă lovea parcă cineva cu un drug înghețat
drept în moalele capului. Poate că zi și noapte atîrnă
deasupra mea un plug uriaș
și numai cînd am viziunea supremă
cineva trage semnalul de-alarmă, cineva trage apa
la rezervoarele veșnice și mă rupe în două șuvoiul
și m-aruncă din nou în canalele josnice.
Mi-am plătit pînă la ultimul sfanț viziunile.
Cu dumnezeu nu mai am nici trei tîrguri. Și totuși se pare că e
cineva care mă oprește la mijlocul drumului.
Sau drumul meu
are nenumărate capete ca un uriaș creier de caracatiță
și trag după mine toate direcțiile posibile și imposibile
care m-ar scoate odată la suprafața oceanului.
Iată de pildă, cînd era să-mi transcriu epopeea
pe care-o aveam întreagă în minte, mi-a paralizat mama.
N-am fost în stare s-o pierd pe mama, deși bătrînă,
pentru cîteva sute de mii de cuvinte celebre.
Acum aș fi fost veșnic demult.
Și maica demult putrezea în țărînă.
Sau de cîte ori eram pe punctul să scriu
cîte-o mare construcție tragică pe care-o pregăteam ani în șir
cum se antrenează sportivul de performanță pentru următoarea
olimpiadă, mi se năștea un copil, îmi murea cineva din familie.
Mă întrerupeau de la lucru viața și moartea.
Mă trăgeau la pămînt cu socotelile lor impecabile.
De cînd scriu și citesc am învățat cel puțin două lucruri.
Că jumătate din creatori s-au născut zei
și fac tot ce-i posibil pe fața pămîntului
să-i ajungă din urmă pe oameni. Iar jumătatea cealaltă
s-au născut oameni și fac și ei tot ce le stă în putință
să-i maimuțărească pe zei. Toată viața mea de pînă acum
am știut limpede că sînt un zeu.
Numai n-am știut care ! Citeam cît citeam. Două, trei luni
întruna. Sau doi, trei ani, timpul n-are acum importanță.
Apoi așteptam. Apoi iarăși citeam. Citeam și citeam.
Deodată se întîmpla ceva grav în viața reală din jur.
Un amănunt semnificativ care-mi declanșa brusc creația.
Ceva parcă anume făcut pentru mine, ce-mi dădea senzația stranie
că timpul lucrează pe dedesubt pentru mine.
Atunci se rupeau apele imaginației. Trebuia
să-i tai repede ombilicul altfel se sufoca vietatea.
Eu cred că acel ceva ce se întîmpla tocmai atunci
era programat de lecturile mele, de felul cum se combinau
energiile mele fantastice cu energiile epocii.
Sînt sigur că eu l-am ucis pe tata deși nu aveam decît
doi ani și ceva. Eram o prezență mult prea puternică
pentru a îndrăzni să mai fie un singur bărbat
abonat la mîngîierile mamei. Primul meu frate, Ion
a murit și el înaintea nașterii mele.
A fost pesemne mai slab decît mine. Toți cei din preajma mea
își vor lua zborul cu timpul. Boala de care mă simt fără voia mea
vinovat l-a dus la cădere odinioară pe Cronos.
E mult prea tîrziu s-o mai îndepărtez pe Maria
însă copiii trebuie să mi-i țin cît mai departe de mine.
Ar pieri cei mai slabi ca și spicele fragede
la primul îngheț timpuriu. Însă dacă întîmplător printre ei
se află unul mai puternic ca mine, atunci fie !
Totdeauna am vrut să țin într-o singură mînă extremele
cum țineam în copilărie capetele fierăstrăului de oțel, îndoit
și mă minunam de țiuitul lui straniu.
Acum am riscat și-am pierdut. Și ce dacă ?
Voi încerca să fac din pierdere și din risc o victorie.
Chiar dacă mă aflu acum sub nivelul oceanului
și mă tem că-i tîrziu pentru astfel de versuri.
Cine știe ce forțe ascunse lucrează prin noi
și de-victoria noastră măruntă
cîte victorii nemărginite depind, cine știe ?
Însă cel mai ușor poți înnebuni cînd nu ești în stare
să sacrifici nimic. Nici măcar ambalajele.
Nici măcar urechelnița care-ți roade timpanele
E cumplit să nu poți face cu voia nici cel mai mic rău posibil
absolut nimănui. Și asta toată viața.
Să vezi peste tot, peste tot, peste tot,
clipă de clipă, pînă și-n somn
numai viață și moarte, viață și moarte
fără nici o nuanță intermediară.
Cei răi sînt lipsiți de imaginație dar noi se pare c-avem
prea multă imaginație și nimic în jur care s-o echivaleze
sau să-i solicite competența. Nici o piesă de schimb
pentru cumplitele ei turbine. Și asta e mult, mult mai grav.
Am lăsat prea ușor pe fiecare copil să se nască.
Și-am ajuns, iată, de rîsul maimuțelor în propriile noastre destine.
N-avem nici un pic de cruzime și vina as'a ne e de-a dreptul fatală
Ar trebui să fim mult mai cruzi. Într-o lume în care
totul se discută între trei miliarde de ochi.
Și numai în termeni catastrofali.
După fiecare copil nou născut
ne minunăm ca de-o veche statuie dezgropată-n Oceania.
Ce monstru și-ar putea oare imagina că lumea
ar fi fost întreagă și fără el ? Ai tu curajul acela nebun
să te uiți în ochii copilului tău și să-l mingii pe creștet
ca și cum n-ar fi trebuit să se nască ?

ION ZUBAȘCU

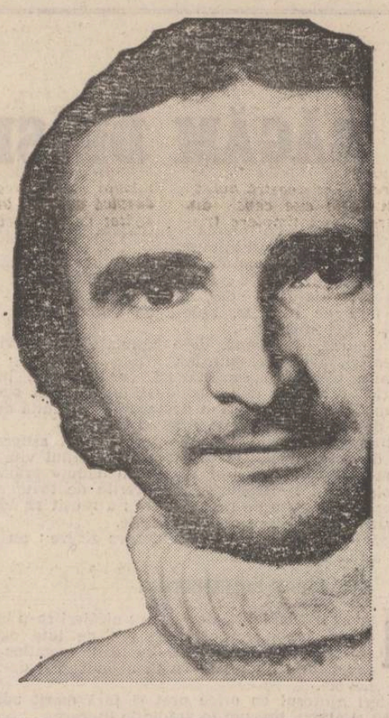

SPIRITUL LOCULUI

Ion Zubașcu nu este un nume necunoscut. Dimpotrivă. Cu niște ani în urmă, mi-l amintesc la cenaclul „Flacăra" electrizînd sala cu vocea sa puternică și versul simplu, cînd interpreta un cîntec naiv împotriva războiului, sensibilizînd sufletele pentru sărbătoare cu „Florile dalbe". La sfîrșitul anului trecut, revista „Luceafărul" îl prezenta cititorilor și într-o altă ipostază : îndrumătorul cenaclului „Vestitorii" al Casei pionierilor din Borșa Maramureș. Scria atunci profesorul Ion Zubașcu : „Copiii sînt cele mai teribile arme ale vieții. Dacă ați creat copii, lăsați-i și pe copii să creeze : compuneri, desene, nesfîrșite invenții, imprevizibile jocuri. Copiii sînt inspirația omenirii, clipa de inspirație a pămîntului și a întregii materii. Ei sînt primăvara lumii. O primăvară perpetuă. O veșnică înflorire. Vă înspăimîntă un măr înflorit sau vă bucură ? Materia lumii n-a inventat o bucurie mai mare decît înflorirea unui copil". Nu-l cunosc pe Ion Zubașcu Cei care l-au văzut însă la fața locului, în lumea sa, au fost impresionați de sincera dăruire cu care profesorul învață copiii să gîndească, să iubească frumosul, să citească și să înțeleagă poezia. Asemenea mirabile întîmplări din Borșa Maramureșului nu pot fi decît opera unui profund iubitor de poezie. Citesc acum poemele lui Ion Zubașcu. Pricep, în primul rînd, gravitatea cu care autorul înțelege poezia, faptul de a scrie. Nimic conjunctural, ci mod de existență responsabil, tensionat și dramatic. Existența și limbajul existenței sînt surse permanente de meditație deloc poetizantă, dar poetică, adică adevărată. Spațiul maramureșean, spiritualitatea locului domină cu drepturi suverane poezia lui Ion Zubașcu. **Ființează** și nu figurează. Prin urmare, nimic peisagistic-decorativ, totul asumat substanțial, structural. Poemul are ampla respirație whitmaniană și un soi de patetism ce-l apropie de autorul „Firelor de iarbă". Patetismul lui Zubașcu provine dintr-o acută sinceritate, cultivată atît în relația cu sine cît și cu ceilalți. Dramele interioare par a fi „transcrise" cu sufletul la gură și, poate, de aici, din voința de a se comunica întreg, poetul lasă uneori impresia că nu revine asupra versului, preferînd construcției imaginilor, ritmul netrucat al sentimentelor. Înfloresc de aici versuri memorabile, între care rezistă încă spații prozaice. Am încredere în talentul lui Ion Zubașcu și în forța sa de a învinge și a se învinge.

Valentin F. Mihăescu

Țărani mîncînd cartofi

(după un tablou de Van Gogh)

Purtau încă în rădăcinile brațelor,
urme din pămînt rănit...
părea ciudat, să-i vezi acolo,
smulși din vasul lor de lut încins,
înfrînți,
și totuși...
mult mai mult, mai ei...
în durerea celei de-a doua zămisliri.
dăduse fiecăruia
cîte-o bucată de cartof,
și-acum,
discret,
să nu-i rănească,
în chip de abur
îi mîngîia cu duh.

Neprihănire

M-ai ajutat mult,
Mi-ai dat din pămîntul tău,
mîinile tale au frămîntat un aluat nou,
l-ai pus în cuptorul aprins al cerului,
deși îți ardeau palmele,
M-ai curățat,
ca focul de-acum să mă-mbrace-n mireasă.

Izbăvire

Sufletul i se duce în cer,
puțin încovoiat de greutatea străină a lucrurilor,
către cei din nervul adîncului apoi se pogoară,
stringîndu-și în brațe trupul, ca pe-o mireasă
o clipă jertfită.

Adîncul

Adîncul se pogoară-n adînc...
adormit, în inel te închide, fecioară...

Crescută din blestemul țărinei,
în zadar aștepta-vei
mirii văzduhului.

Ioana Bălan

Lumina în zori

Și Dimineața, albă între flăcări, îi vopsește Aceluia pieptul de ceară cu însuși duhul vieții, strigîndu-i și rizîndu-i în ureche : învie și tu, Lumină-între-coaste ! Oh, se întreabă cel ce învie mereu : cum să trăiesc ? cum să mor ? Atîrn neputincios peste viața mea și nu am timp s-o apăr ! Dar cum ? Razele cerului, ucigașele, se odihnesc fără milă pe umerii mei încinși, trăiesc greu ; nu pot muri ! Abisul mușcă furios din trupul meu ; îmi împlînzesc sufletul, sufletul plin de răni țipă că nu poate ! Cum oare ? Să-mi zidesc timpul meu, din care să nu mai pot fi izgonit!

Pe deplin înviatul zidește în țara din el o nouă casă : din surîsul morții și din arșița vieții plămădește singurătatea ocrotitoare ca o mamă...

Privește neîndurător, cu ochii nimănui, focurile de gheață din cer, în ruina de sub pașii lui : lumina e departe, își strigă, nu-și arată chipul, eu n-o văd... Cu brațe de ucigaș își ocrotește coiful de spini ce-i străvește fruntea, bea sînge și țipă că moare ! Privește în depărtare, acolo unde Dimineața coboară obosită printre copacii din aer, sfîrșindu-se strigînd cerului, cu buze de cenușă și vînt : rămas bun !

Binecuvintează viață, casa mea, binecuvintează și lumina ce-i încoronează pereții. Acum bezna e nesfîrșită, pocnește din toate încheieturile. Fii puternic suflet al casei ! Cu lăcomie beau din lumina ta animale ucise în vis ; ajutați casa ! Un cortegiu de umbre umblă la geamuri înfrigurate. El știe : au venit să-l omoare ! Așa ! Luptă-veghează în somn, dar poate va fi ucis ? Așa, cu cît se întunecă mai mult cu atît văd totul mai bine ; sînt viu, sînt cel mai viu ! Acolo aș lupta să nu mor ! Acolo gura lui blestemă bucuria cu gura unui sărac ; o nenorocire mare îi luminează viața... Fără odihnă plînge umbra sufletului tîrîndu-și trupul ca o povară peste cîmpul alb al cerului : nu-mi împodobi, Moarte, fruntea cu ghirlande de cenușă : bate vîntule ! în umbră trăiesc, în umbră mă înveselesc, în umbră cresc oasele mele înverzite ; în țara umbrii aștept fără milă ziua strivită de razele soarelui să mă ucidă... Auzi ? Moartea țipă să învie, viața țipă să moară... Scoală-te, dar ! azi înflorește creanga morții peste cadavrul soarelui, sus, în țara din noi. Vino și tu, de-acum, să ne însorim sus, în țara din noi. Agonizează lumina vîntului, arde ca sîngele în trîmbițele zorilor, raze și flori, înaltă netemătorule către viața cea nouă trezită în zori. Vino și tu, și tu, și tu ! Frumoasă și îndepărtată trăiește și arde casa noastră Acolo... Și ce se înveselește așa ? În toamna care vine îi va fi, parcă, mai frig ca oricînd. Trăiește în papură, trăiește și în cer ! Dimineața se înalță ușoară din iarba înflorită către muzica din văzduh, răscolitoare. Chipuri mortuare urcă, aurite, pe coamele norilor ; cu coroane de cenușă între aripi spinzură vîntul strălucitor în văzduh ; coroane de fier îi umbresc fruntea de plumb, suride și luminii ce pîlpîie palidă dincolo de nori. O moartă trăiește acolo, privind la nori ; odihnește-ți și tu, cel-de-unde-vii fruntea înrourată de visuri în papura cîmpului...

Petru Aruștei

Numele poetului

Daniel Turcea

A apărut cea de a treia carte de poeme a lui Daniel Turcea, „Epifania" (Editura Cartea Românească, seria Hyperion) reproducînd integral antumele „Entropia" și „Epifania" cărora li se adaugă postumele grupate sub titlul „Poeme de dragoste", postume care nu epuizează însă manuscrisele poetului și de aceea considerăm această ediție doar pregătitoare ; o viitoare ediție critică, definitivă, trebuie să includă și bruioanele unor poeme întrucît, cum o atestă alcătuirea volumului „Epifania" poetul nu urmărea atît realizarea expresivă autarhică a poemului cît captarea unui flux intermitent ca o formulă magică. O viitoare ediție critică, definitivă își reclamă urgența cu atît mai mult cu cît cea recent apărută va fi practic de negăsit gîndindu-ne la numeroșii fideli dintotdeauna ai poeziei lui Daniel Turcea cum și la incontestabila sa glorie postumă aureolată de tragica-i dispariție pretimpurie. După Nicolae Labiș, Daniel Turcea ilustrează paradoxala situație a poetului dispărut tragic dintre noi, pe neașteptate și în plină forță creatoare și care totuși lasă o operă de care azi nimeni nu se mai îndoiește, întemeiere icarică reactualizînd una dintre constantele destinale ale literaturii române.

Bucuria de a vedea tipărită o nouă carte semnată de Daniel Turcea ne e dublată de lectura exegezei critice aparținîndu-i lui Artur Silvestri, publicată ca postfață (cum se obișnuiește în această serie Hyperion) adevărată introducere în poezia lui Daniel Turcea, indiscutabil cel mai important text critic care s-a scris despre autorul „Epifaniei", impresionant prin justețea situării, prin judecățile de valoare, admirabil prin insistență analitică și tactanță stilistică : „Impresia estetică este de aceea, grandioasă și se bizuie pe mari efecte baroce, asemeni acelora din arta indiană unde formele colcăie, deducîndu-se una din alta într-o înlănțuire fără de sfîrșit a principiilor oculte care germinează fără încetare. De la Eminescu și pînă la noi astfel de reprezentări paradoxale de ordin cosmic nu au pereche : „dar dacă Timpul e Narcis / dacă realul e visul ce ne bănuie, Tu / ești / și nu ești / asfixiante ferești / peisaje cu oameni în gură" (pag. 344).

Intuiția „spațiului metafizic" prin simbolistica „grădinii" extrem-orientale, viziunea salvării în care se aglutinează elemente comune budismului și creștinismului, îngăduirea tăpturii ca transparență și putință de sfințenie, ca inocență activă, presimțul unui viitor eon al bunătății și păcii, fac din „Epifania" o operă, în anume privințe, profetică, menită să fie întîmpinată cu tacită extaziere căci murmurul ei abia sesizabil traduce miracolul perpetuei noastre reînvieri deopotrivă cu al pulberii din care sîntem făcuți și care pare încărcată, cum spun fizicienii, de „impulsul unei voințe" ca al unui spirit care se reintregește în absolut alungindu-ne spaima că vreodată vom muri de tot.

Pavel Pereș

Pavel Pereș a absolvit Facultatea de limbă și literatură română din București, în 1968, și a debutat cu versuri în „Gazeta literară" în 1969. A publicat poeme, articole, reportaje în „România literară", „Luceafărul", „Familia", „Viața militară", „Scînteia", „Scînteia tineretului", „Săptămîna", „Informația", „Flacăra", a obținut în 1972 premiul de poezie al revistei „Luceafărul", a apărut în mai multe culegeri colective de poezie editate la nivel județean și central și a predat la Editura Militară volumul de poeme „Corespondent pe frontul iubirii".

Cele două volume în manuscris pe care ni le-a încredințat, „Apoi continentul sunetului" și „Armura de rouă" ne dezvăluie un poet înzestrat certamente dar neambițios practicînd poezia ca pe un jurnal intim în care singurul secret, și acela avuabil, e angoasa preaumană stîrnită de ireversibila curgere a zilelor ; poetul depășește pura consemnare evenimențială plină de calmitate numai cînd devine „excesiv" în trăire și „artificios" în scriitură, ceea ce vrea să spună că, oricît am regreta, dar cu simțăminte obișnuite și cu o expresie comună nu se poate face poezie oricît am dori-o. Un poem ca „Zidire" din primul volum („În acea seară mîna ta cuprinse / Raza furișată-n asfințire / Candela din sînge se aprinse / Și ne mîntuise cu iubire. // Ne sorbim paharele cu rouă / Lîngă-un singur căpătîi de vis / Și tîrziu ne rupem pe din două / Lacrima suind în paradis / ...De-ar fi să ne rămînem pe pămînt / Tu veșnică lumina mea curată / Nici îngerul, cît ar fi el de sfînt / Nu ne-ar ierta iubirea vreodată. // Dar nu zidirea clipei într-un gînd / Ne poate ține vremea-n genuncheată / Un arbore de taină sîngerînd / În cer cu ramuri grele o să bată"), ori „Alesul care trece" din cel de-al doilea („Păsările debarcau la fruntea serii sub care mă / întinsesem pe un pat de calcar în așteptarea / corăbiilor încărcate cu miere. Reflectoarele / străluceau în deschiderea ochiului. / Riul picura / încet de-odată cu glasul, izbind ca o flacără în / viesparul din poarta paradisului. Dinspre terasă / corul femeilor alese pentru a fi mame se rotea ca / un murmur de glorie. Cuvintele coborau vertiginos / pe scripeți spre latura albă unde se pregăteau / cai pentru aventură. // ca un viscol înfloreau crinii. Și cîntecele urcate / pe viscerele orașului pătrundeau în templul unde ni / se cicatrizase copilăria. Clopotul de abanos se / legăna în tortele timpului. / Dar sosise printre arborii pedepsiți la înălțime / ultimul liliac desprins din lira lui Orfeu / Numai inima ta se auzea ca un izvor curgînd pe / sub pietrele clătinate de umbletul purificat al / cerbului.") ne încredințează că poetul nostru este un spirit cultivat suferind însă de o prea mare blîndețe cu sine... Operînd cu neiertător simț critic o selecție din poemele sale, izgonind mai ales acele „transcripții naturale" inexpresive, eliberîndu-și autentica vocație pentru discursivul fastuos și uneori exotic, Pavel Pereș poate ieși din anonimatul îndelung la care s-a condamnat, credem, singur. Oripilați de tupeul unora, iată-ne cerîndu-i lui Pavel Pereș măcar un dram de tupeu, orice exces, în această privință doar, strică.

Constanța Stoian

Cîțiva prieteni, editori la venerabila Editură Minerva, mi-au încredințat un plic conținînd cîteva compuneri școlare în proză și o poezie ale Constanței Stoian din clasa a VI-a a Școlii generale Popești, comuna Mihăilești, născută la 31 decembrie 1969. Poezia o puteți citi în numărul nostru de azi iar despre tînăra noastră autoare puteți afla cîte ceva din compunerea „O întîmplare tristă din viața mea" :

„Era în vara anului 1979, pe la sfîrșitul lui iulie cînd roua dimineții se strecura ca un fior printre firele de iarbă.

Răsăritul s-a deslușit deasupra dealurilor, purtînd o poală plină de lumini aurii prinsă de cer și soarele care răsare încet pare capul aureolat al zilelor însorite de vară.

În zilele acestea minunate, în zumzetul albinelor, în clipocitul apelor, tatăl meu ca o stîncă de pe un munte, uriaș bătrîn împovărat de ani, se bucura doar de lumina zilei pentru că nu putea să se bucure de natură, de atmosferă, fiind bolnav. Într-una din zilele acestea frumoase tata a murit. Am rămas doi copii orfani. Mama umbla după o mică pensie. Era un drept al nostru. Sora mea era cea mai mare. Într-una din acele seri mama nu venise încă. Noi eram flămînde. M-a cuprins teama. Am luat-o pe sora mea și am ieșit în așteptarea ei. Spre miezul nopții am deslușit o stea micuță care părea un uriaș ce despică apa cu brațele. Ne-am agățat de fusta ei și am pornit spre casă. Ochii îi erau umezi. Din tăcerea ei am înțeles că toate drumurile pe care le-a bătătorit au fost zadarnice. Cum am ajuns acasă nu știu. Știu că ne-am văzut în pat cu privirea înfiptă în tavan. Adio copilărie ! Acum am zece ani, trebuie să muncesc, sînt orfană. Viața e grea ca un tăvălug care se afundă în nămol. Gînduri, valuri de gînduri veneau, mă mistuiau, apoi se năruiau în adîncul nopții negre fără sfîrșit, parcă o paloare de frunze veștede, domol căzătoare ale soarelui. Am închis ochii și i-am ascultat apusul. Și nu era o părere că în căderea vieții tatălui meu am auzit foșnete de frunze moarte, căci am oftat adînc și am lăcrimat căderii de frunze.

Iată o frunză galbenă prin frunzișul încă verde. De departe viitorul meu surîde trist în mica oglindă ovală, întinsă de o crenguță tremurătoare. A șosit dimineața.

Desculță, cu picioarele prin rouă am pornit la cîmp cu sora și cu mama. Toată ziua am muncit cu spor. Soarele ne surîdea vesel în obraz. Spre apus m-am așezat sub un nuc bătrîn cu caietul pe genunchi : citesc. O frunză coboară tiptil și-mi rămîne pe umăr, atentă. Poate că vrea să citim împreună.

Din acea clipă am rămas prietenă a singurătății, a orelor secrete ale vieții".

La fel de grav scria și Nicolae Labiș la 12 ani. Cum ne-a părăsit credința că ne mai putem exprima spontan în acest „grai al îngerilor", al cărui secret copilăria îl deține, încheiem fără alte comentarii rostind : fii binevenită printre noi, Constanța Stoian !

Cezar Ivănescu

Lista vișinie

Un șobolan trece strada...
O tînără femeie se întinde pe pat...
O cucuvea scoate semnale cosmice...

Fiindcă noaptea
a stat o clipă din zvîrcolirea ei
și mi-a șoptit că-n Moldova de Jos
s-au copt livezile de vișini :

îmi permit să-mi amintesc
și să iert totul
să m-așez blînd în iarbă
și să înșirui această listă vișinie
cu lucruri pămîntene care nu
mai pot fi suspectate de nimic :

cît mai miroase încă a piine caldă
deasupra oceanului lacom al nopții,
cîtă vreme un bărbat tînăr
mai îmbrățișează o femeie tînără
în urletul atroce al nopții,
cît mai rătăcește un cîine cuminte
în turbarea extremă a nopții,

sînt sigur că tot mai des
obsesiile mele vor sări sufocate din somn ;
Cum sînt sigur că muribunzii adună orice,
sînt sigur că nici unul din voi
nu va recunoaște niciodată nimic
(nici în ce vă privește, nici în ce mă privește)
ba chiar mă veți amenința scrîșnind
de-aș îndrăzni să vă avertizez
că în timp ce vă-ntoarceți
spre locuința de la parter
un șobolan uriaș trece strada
și cînd veți suna el va deschide ușa rizînd :
nimeni să nu intre aici dacă nu-i șobolan !
și vă va invita direct la masă
în timp ce femeia va lipsi de pe pat
în timp ce pe fereastră
o cucuvea cu ochi strălucitori
vă va delecta cu semnale cosmice.

Voicu Olari

În nopțile tîrzii

Nu dispera,
Ploile se vor opri,
Va fi o zi luminată
De trupul tău, poete.
Pașii tăi vor măsura
Totuși distanța dintre
Suferință și speranță,
Ochii trecătorilor îți vor
Îngîna poezia amintirilor
Și o femeie frumoasă
Îți va dărui un zîmbet
Ca o magnolie înflorită.

În nopțile tîrzii de vară
Liniștea se va desprinde
Ca voalul miresei.

Cum nici o urmă

Această clipă fuge
grăbită spre moarte.
O ! timp în timp
cum te macini.
Și cum iubita-și
caută dorul
nebună-n zvîrcolirea
morții dragostei,

Desene de Petru Țîra

pleacă această
clipă grăbită ;
Și parcă aerul
ne-a tocit fețele
precum veșnicia statuile
și din noi n-a mai
rămas nimic cum
nici o urmă nu lasă
pasărea-n zboru-i...

Vestmînt curat

Eu am fost în sufletul țăranului,
E-o casă imensă, în argint e și-n aur,
E-atîta simțire și liniște, că-ți spui,
C-ai dat de al încașilor tezaur.

Cu ochii de colinzi mai atent ai să vezi
Și plugul cu viața-i prea sfîntă-n cormane,
Pe tăișul plugului sînt ochii țăranului
Nestăviliți în adîncuri și-n limane.

Respectați țăranii, în ei arde inima
pămîntului,
Puritatea lor nu este o vorbă în vînt,
În ei stă înaltă puterea cuvîntului
Intru libertate, cu jurămînt.

Radu Cange

Căutarea căutării

Irinei

Să ieșim în lumina acestei
nopți unice și să slăvim
pe cel care vine,
să ieșim în noapte, iubito,
și să deschidem inimile noastre
tinere și înfrigurate

„Slavă, slavă unui Fiu Monogen venit
înaintea Tatălui". (XX, v, 25)
sau :
„Numele Tatălui este Fiul". (r, 25)
chiar dacă numele este al Tatălui.
801 Logos Verb
666
trupurile noastre strălucitoare, Tu care mă
vorbești, cuvintele
Tale care îmi ard buzele în această noapte a
așteptării.

Cîntă acum despre înconjurul
meu neoprit în jurul obiectelor
și întîmplărilor acestei lumi
despre sîngele meu vorbitor
și carnea străpunsă de spada
înghețată a Cuvîntului

„Cîntă zeiță..."

Dar eu nu slăvesc lucrul
nici umbra sa pe pămînt.
Cuvîntul se lipește de cuvînt
propoziția de propoziție
și frazele mele se însoțesc
în ele însele, cu ele, în ele însele.
Să ieșim în lumină, în noapte
și să slăvim Cuvîntul ce vine
în noapte, iubito, să slăvim
Cuvîntul ce vine !

Cuvintele, în ele însele, de-a
pururea pururi, prin ele, în ele
însele...

Plînge copilul acesta...
Dar unde-s cuvintele să vorbim
despre scîncetul său ?
strălucirea acestei roze,
neantul acestei dorințe nemărginite
cin' le-ar putea tălmăci
în cuvînt ?

Prietenul meu iubește Carmina Burana :
„Ave mundi luminar
ave mundi rosa.
Blanziflor et Helena
Venus generosa."

Am spus : „ce înseamnă un lucru smuls din
inima însingerată a marelui Tot ?"

Să cîntăm trupurile noastre
înlănțuite în căutarea ermetică
a marelui Tot,
să cîntăm moartea noastră
vinovată în dansul lumii...
Cuvintului slavă !

Cancerul ereditar al cuvîntului
care mă locuiește, scut cărnii mele
trecătoare și dureroase, căutarea și
căutarea zadarnică a acestei căutări.

A locui în absență ca într-un
adăpost scăpat de sub tirania
neștiinței și provizoratului.

Dar cînd ?
Cînd ?

Trebuie înlăturată — mîna mea șterge cu
hotărîre această ipohondrie dezonorantă —
trebuie înlăturată iluzia oricărei obîrșii animale.

Cîntați maimuța, glorioși purtători
de stindard ai antropoidelor !
Elogiu pentru : gorilă, rimă, cimpanzeu, pavian,
urangutan
Elogiu pentru : găină, cocostîrc, șoarece,
broască, șopîrlă
Elogiu rîmătoarelor, șacalului, hienei, iguanei.
Dar nu eu sunt acela dornic
de continuu, alăturare și omogen.

Să ieșim în lumină, în noapte
și să slăvim Cuvîntul ce vine
în lumină în noapte să slăvim
Cuvîntul ce vine !

Cine-și poate privi strămoșii la grădina
zoologică, în cușcă, în arena sordidului circ ?

O, nu !

Alămuri, tobe, cravașe, șocuri
electrice, uniformele paznicilor,
teroarea prin foame, prin lingușire,
prin speranță, nasturi
lucitori, banane și alte fructe
exotice, cîntecul deșănțat al fanfarei,

iată : propun scoaterea maimuței din manualul
de istorie !
Sau : scoaterea omului !

Să ieșim în lumină în noapte, iubito,
să ieșim în lumină în așteptarea
acelei morți de aur care este cuvîntul
temerar și profetic...
Cuvintului slavă !

Imi caut chipul în cel fără chip...
Sînt singur în moarte, iubito,
tu ești lipsă și îndepărtare —
sînii tăi cutremurători și vii
ridicîndu-se la înălțimea
unei propoziții fără ezitare și păcat.

Ghiocei de decembre pentru
ziua de azi a iubitei,
cuvintele mele noi pentru ziua
de azi a iubitei,
trupul meu ucis în lupta acestei
căutări singure și intransigente.
Ghiocei de decembre
pentru ziua de azi a iubitei
în tăcere, în iubire, în moarte,
cuvintele mele pentru ziua de azi
a iubitei...

Să ieșim în lumina acestei nopți unice
și să slăvim pe cel care vine
în tăcere, în iubire, în moarte,
să slăvim pe cel care vine !

Liviu Antonesel

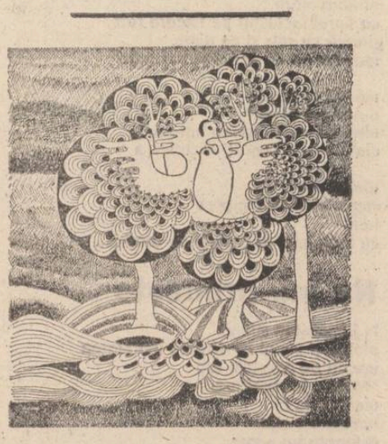

Pax humana

Urmare din pag. 1

cid soarta a milioane, a sute de milioane — iar în epoca atomică a miliarde de oameni —, pentru a fi ignorate de cei ce le suportă, de opinia publică mondială, de toți cei ce își leagă de pace sau război însăși perspectiva existenței lor, a continuității civilizației pe pămînt, a fericirii sau a mizeriei celor cinci miliarde de „cosmonauți" de pe nava cosmică lansată în jurul soarelui sub numele de Terra.

În ultimul său roman, „Bombardierul", scriitorul englez Len Deighton relatează povestea unei absurde erori comisă într-o absurdă încleștare între forțele beligerante. O eroare „tehnică", o eroare „de parcurs", dar o eroare care tocmai prin monstruozitatea ei arată în ce constă monstruozitatea războiului, declanșarea complexului militaro-industrial într-o acțiune hazardată. Extrapolînd, nu putem să nu ne întrebăm ce ar însemna astfel de „erori" într-un conflict nuclear. Gîndul ne duce la romanul altui englez, „Ultimatum", de Mordecai Roshwald, scris în 1959 și tradus la noi în 1980. Len Deighton apelează la alte mijloace decît cele folosite de confratele său de breaslă, care cantonează, totuși, într-un soi de „științifico-fantastic al realului". Roshwald opera cu prezumptivul, Deighton recurge la concretețea documentării, chiar dacă afișează, declarativ, pe prim-plan, imaginarul. Dar asta este aidoma procedeului folosit adeseori în literatură, cînd, pornindu-se de la fapte concrete, verificabile, autorii își previn cititorii că „orice asemănări cu fapte și personaje reale sînt pur și simplu întîmplătoare". La Deighton „întîmplător" este doar locul strict al acțiunii — ca localizare toponimică —, restul este cadrul vast al holocaustului generalizat într-un punct concret al continentului european. Același Len Deighton face în romanul său o trimitere la ceea ce, în limbaj politic, s-a formulat sub necesitatea educării tineretului în spiritul păcii și al înțelegerii între popoare. Vorbind despre tineretul educat în spiritul războiului și al revanșismului el scrie : „De vreme ce le-am dat copiilor lumea noastră, ne mai poate oare surprinde faptul că acești copii sînt destructivi ? Orice tînăr, cu capacități fizice normale și cu o doză de agresivitate în el, poate să obțină, dacă se străduiește puțin, un bombardier, un submarin sau o baterie de artilerie și poate să întoarcă cu picioarele în sus o lume la care noi, cei bătrîni, am muncit vreme îndelungată ca s-o-nghebăm. Copii în vîrstă de numai nouăsprezece ani se strecoară pe un vas comercial de douăzeci de mii de tone, apasă pe un buton și îl privesc cum se scufundă, zvîrcolindu-se întocmai ca o ginganie cu aripile rupte. Copiii aceștia dau foc marilor metropole și întorc societatea noastră pe dos în schimbul unor panglici colorate. Oare unde am greșit?... Ce copii vor crește aceștia și ce lume vor construi oare la rîndul lor ? Noi înșine le cerem să-și numere victimele întocmai ca tăietorii de capete, însemnînd fiecare moarte cu o crestătură pe răboj, sau cu o nouă avansare. Oare ce furii vor dezlănțui ei asupra noastră ?.." Alienarea își află diagnosticul rostit implacabil.

În capitolul „Aleatoriul" din cartea sa „Omul precar și literatura", tradus la noi de Modest Morariu și apărut în editura Univers, André Malraux exclamă : „Epoca noastră se arată uluitor de eficace în a înălța pe dibuite o civilizație, pe care se arată uluitor de inaptă s-o ordoneze". Experții în armamente vorbesc astăzi despre „bombe inteligente", despre rachete „care-și caută singure ținta", despre „independența de acțiune" a celor mai sofisticate arme contemporane. S-a vorbit despre instalația denumită „launch-on-warning" al cărei principiu constă în faptul că rachetele nucleare sînt automat lansate de către computere, în momentul în care rachetele inamice se fac văzute la orizontul radarurilor. În felul acesta automatele devin factorul de decizie în declanșarea procesului de distrugere a civilizației noastre. În astfel de situații automatul ar înlocui deci rațiunea omului și mecanismele sale de acționare. Atunci pe ce automate s-ar mai putea bizui inteligența omenească și răspunderea ei ? Se vorbește mai mult despre „o nouă calitate" a distrugerii, și mai puțin de calitatea vieții omului pe pămînt.

În „Pledoarie pentru viață", Albert Szent-Györgyi, laureat al premiului Nobel, scrie: „Cu fiecare nouă armă sau perfecționare a vreunei arme, în loc să fim în mai mare siguranță, ne aflăm tot mai aproape de marginea prăpastiei... În era cosmotehnicii, războiul are trăsăturile sale specifice. Mai demult, dacă două națiuni se certau, ele își puteau încheia socotelile prin luptă. Indiferent de rezultat, războiul nu era un pericol pentru specie. Întrucît una din cele două părți supraviețuia întotdeauna. În era cosmică războiul este diferit : cei neimplicați vor fi omoriți și ei, iar întreaga omenire va fi complet nimicită. Nici un stat nu are dreptul să facă aceasta numai pentru a-și reglementa diferendele cu caracter personal. Planeta nu este proprietatea particulară a nimănui. Ea este proprietatea comună a întregii omeniri, la fel ca atmosfera și oceanele, pe care nimeni nu are dreptul să le polueze. Puterile rivale etalează principii potrivit cărora și națiunile mari și cele mici au drepturi egale la existență; dar, în același timp, pentru a-și rezolva diferendele, ele depozitează mii de bombe cu care ne pot nimici pe noi toți, poluînd atmosfera în mod fatal și definitiv, otrăvind oceanele cu surplusul de substanțe toxice neuro-paralitice pe care le-au produs în demența lor. De ce nu se adună națiunile mici pentru a impune marilor puteri să-și distrugă bombele și pentru a scrie astfel un **habeas corpus** destinat omenirii ? Împreună, națiunile mici formează totuși majoritatea".

În cinci mii de ani de istorie atestată documentar a omenirii au existat 14 000 de războaie, și, per total, doar trei sute de ani de pace. În primii 35 de ani de după cel de al doilea război mondial, pe pămînt, conform datelor oferite de S.I.P.R.I., au avut loc 150 de războaie locale, iar numărul total al zilelor de pace n-a fost mai mare de... 26.

A existat o „pax romana". A existat o „pax coloniala". Unii afirmă că ar putea exista o „pax atomica". Cei aproape cinci miliarde de locuitori ai Terrei, printre care noi, cei 23 de milioane de cetățeni ai României Socialiste, considerăm că a venit timpul instaurării unei adevărate „pax humana" — singura alternativă la un holocaust atoatenimicitor și la dispariția civilizației pe Pămînt. Altfel, trebuie să-i dăm dreptate lui Albert Szent-Györgyi, care încă în 1970, scria în „Omul și natura" : „De-a lungul timpurilor principala grijă a omului a fost viața de după moarte. Astăzi, pentru prima dată, părerea noastră este că trebuie să ne întrebăm dacă va mai exista viață înainte de moarte..."

tudor arghezi ~ inedit

DESPRE CARAGIALE

Urmare din pag. 1

cat, și cu sine și cu epoca lui. Cînd a crezut că își poate consacra viața unui ideal social cu consecințe reale, Caragiale s-a alăturat de mișcarea democratică a lui Take Ionescu și a fost o epocă în care marele scriitor s-a dovedit și orator puternic.

Ultima parte a existenței, Caragiale și-a petrecut-o, dezgustat, la Berlin. Originalitatea operei lui, muncită cu o conștiinciozitate și cu un chin, care nu se mai cunoșteau de la Gustave Flaubert, fusese contestată de către un nenorocit de criticastru, în nevoia de o platformă ca să-și cîștige un nume pe care nu și-l putea face singur. A fost un simplu atentat, pe care Caragiale ar fi putut să-l neglijeze. Ceea ce l-a impresionat a fost golul din jurul lui : nici prietenii și nici adversarii n-au știu să fie leali și dîndu-și seama că trebuie să rămîie și la maturitate singuratic și depărtat, și-a făcut geamantanele și a plecat în Europa.

Ne pare rău că minutele sînt scurte și că un carnet nu trebuie să le depășească. Lui Caragiale i se cuvine, pe lîngă editarea monumentală, pe care a întreprins-o gustul rafinat și spiritul prob al domnului profesor Alexandru Rosetti, cu colaborarea defunctului Paul Zarifopol și a domnului Șerban Cioculescu, carnete de sensibilitate, în care toată lumea să poată citi viața de biruințe și de îndoieli a marelui Caragiale.

1936

3 APRILIE 1982

Antologia «Luceafărul»

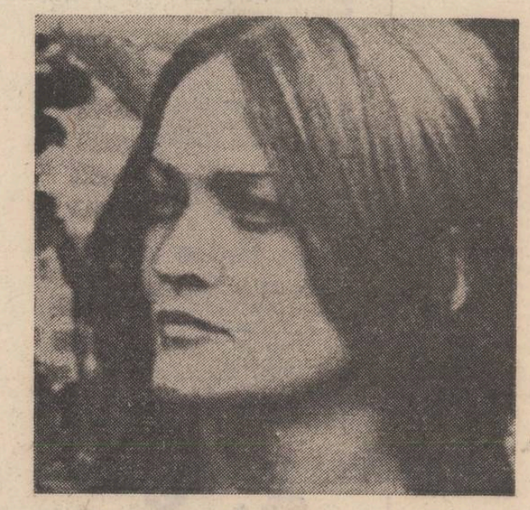

● *„Ana Mureşanu s-a molipsit, evident, de binele şi de slăbiciunile poeziei moderne. Din asimilări tihnite, din presimţiri tulburi, din renunţări şi din datele unei biografii scufundate în timp, culege energiile unei ardori moderate... conştiinţa nerepetării întocmai a stării absolute, de unicat, a fiecărei existenţe...*

CONSTANŢA BUZEA

● *„Poezia Anei Mureşanu însumînd experienţe multiple, poate fi definită ca o proiecţie a vîrstelor... primăvara — vîrsta copilăriei, vara — timpul erosului, toamna şi iarna — obsesia trecerii. Aşteptarea somnului ca pe o posibilitate de adîncire a autocunoaşterii este intens trăită, starea de veghe aducînd cu ea o înstrăinare de sine... Prin arderea materiei pînă la carbonizare spiritul purificat şi eliberat tinde spre cunoaştere absolută...“*

CARMEN DRUMEANU

● *„...expresia însăşi s-a împlinit, prin încorporarea aspectelor divergente ale lucrurilor şi ale vieţii, blindeţea neîmpiedicînd duritatea să stea alături într-o cuprindere mai veridică, mai plauzibilă a realului. Lucriditatea trăirii, gravitatea au luat locul iluziilor „frumoase“ şi poeta îşi precizează îndeajuns de exact un mod actual de a fi între deznădejde şi speranţă“.*

DAN CRISTEA

ana mureşanu

Scrierea poemului

Tinereţe, memorie a durerii. Umbra ta e roiul de fulgi
de la ultima nuntă a plopilor. Tu arzi
cu flacără necheltuitoare şi îmi strecori în ureche
o licoare secretă, o şoaptă şi mă îmbii
şi mă asmuţi împotrivă stafiilor
care se ivesc nestingherite în plină zi.
O alunecare, un pas, încă unul,
ca norii duhul rău, în alergare.
În urmă rămîne un fel nedesluşit de înserare
să îmblînzească golul de după decapitare.

Nu

Deşi încerc drumul
spre ieşire se îngustează

nu îmi e îngăduit să pregătesc răspunsul
şi nici mîinile să mi le spăl de ardoarea

de-a crede în făgăduiala ce mi s-a făcut
mîncînoasă

prin surprindere mi se pune în mînă cuţitul
să împart
şi nu voi şti de pîine crestez
sau trup din trupul celui mai singur

sau din trupul meu
doldora de învăţăminte
ce de suflet, încă în lichidul amniotic plutind,
nu se poate desprinde...

Odată

Odată şi-odată
gheara
în joacă îmi va da drumul
mă va elibera

gheara mare
cu fierul încrustat pe fiecare solz
gheară cu solz şi cu dinte
mai ascuţit decît suliţa sutaşului

mă voi rostogoli
din seară în zori
între coaste noaptea întreagă
dintele îşi va ascuţi ascuţimea

dimineaţa
împlinită fi-va lucrarea
hăul
cu marginile dantelate de auroră...

Nu mă primeşte

În jumătatea stîngă
ploaia şi vîntul îşi dispută întîietatea
înscriu pe peretele alb
semnele lor sunătoare
uimitor de vii
aproape vietăţi
aşteaptă un nume

(copil fiind îmi drămuiam comoara
cu speranţa să-mi ajungă pentru veşnicie)

părul mi-e prins în zboruri de lilieci
ar trebui să-mi fie sprijin
dar strîns mă ţine
din pragul ferestrei încerc alunecarea
nu mă primeşte nici golul

încă o cană din băutura aceea sălcie
pregătită din vreme

Această hrană

Solemnitatea face ravagii printre acrobaţi. Ah,
plînsul nu are nimic comun cu spaima. El e puterea.
E aşteptarea. Gustaţi
această îmbietoare hrană
ea va trezi adormita vitejie. De parcă
destrămarea nopţii ar însemna lumină.
Să ne bucurăm.

Cu tandră lăcomie

O furnică bezmetică pe tăiş de cuţit.
Şi gura hubloului deschisă. Ea va sorbi
cu tandră lăcomie trupul meu. Solarul meu zîmbet.
Mă va îngădui ca pe un privilegiu.

Preaplin

Trebuie să umplu pînă la refuz această celulă.
Clipele îndesate, strivite una într-alta spumegă uşor.
Plînsul lor îmi curge pe umeri, mă sufocă, mă adapă.
Iată fierul, cu el voi despărţi corneea de cristal
de acest rîu rămuros, istovitor.

De vrem ori nu

E primăvară, s-au înmulţit stelele
puzderie, cad în rafale
adevărul se lasă mărturisit
deşi puternic potrivnic
în nesfîrşire
îl sugrumă

din orbita-i întoarsă scăpate
în fiecare noapte
două scîntei nasc
doi brazi care pînă la zori
sprijină cerul

foşnetul nu le poate fi găsit
de vrem ori nu
cu limba lor
sîntem însămînţaţi...

Deasupra trec primele păsări

Cobor treptele, în urmă amuţesc toate luminile
jos aşteaptă tatăl şi fraţii copii
netulburat cotrobăind şi iscind
în movila de nisip coridoare muzicale
prin care se năruie
în mici avalanşe însăşi copilăria

cobor deci treptele, temeinic uşile închid
să nu se risipească nimic din mirosul desăvîrşit,
jos e fîntîna în a cărei mătasă adoarme mereu
o făptură doar de mine ştiută

cobor treptele, în înserare aşteaptă tatăl
gol şi cu ramuri de nuc iniţiindu-ne pentru somn,
(îmi privesc mîinile subt unghii păstrez
pămînt din pămîntul în care-odinioară-am săpat
prima groapă de îmi tăinuie plînsul)
cine sînt şi cum
dintr-odată aflu

cobor treptele abia atingîndu-le în alergare
ei mă aşteaptă
şi-acum urcăm tăcuţi cu toţii dealul
deasupra trec primele păsări
recunosc şi semnul pe care mi-l fac.

Desen de Victor Alexandrescu

Sămînţa

Bate clopotul pe celălalt ţărm
pe acesta, ocrotită în ceaţă lupoaica naşte miel
laptele ţîşnit din steaua de ziuă
tulbură mîlul de aur

cum să ne supunem trupurile într-o unică rugă
şi în pururi frageda matcă
din toate cărările să ne adunăm
împotrivirea
seamănă pilde
pentru marele rod

să cauţi sămînţa cea mare
doar pe aceea
destinînd tăcerii prin singe
neştiutoarele
cohorte

doar unde
în marele frig
mîna pe fierul de plug fac o simţire
fi-va
lacrima
flacără.

● *„Lirica lui Grigore Georgiu (n. 1947) a înaintat de la expresionistul „Veac adînc“ în direcţia unei clarificări globale, mai puţin în filozofie şi indiscutabil în tehnică. Poetul debutase pe urme blagiene deşi întărite de o scorţoşenie imagistică de esenţă tare, ţărănească, el cînta elementul adînc, abisalul, curios de numen şi nu de fenomen. Cu „Măsura lucrurilor“, în curs de apariţie, poezia lui a cîştigat în „modernitate“, fără nimic totuşi din ceea ce e futil şi „modern“. Grigore Georgiu scrie acum o lirică eseistică, întocmită aci din fulguraţiuni eliptice aci din raţionamente apodictice, încărcată de materie intelectuală, obsedată de „parabolă“, „mitologie“, grea de „istorie“, văzută nu în chip decorativ ci substanţial. El descrie „filozofia corului antic“ şi deduce un lirism al culturii din înşiruirea unor reminiscenţe de apoftegmatică elină; ceea ce înseamnă că spiritul trăieşte aci într-un purgatoriu al anxietăţii, visînd la armonie, la iluzie, la seninătate. Mult mai înclinat către reflexivitate, Grigore Georgiu a făcut din poezie o meditaţie lirică asupra metodei şi cred că nu exagerez văzînd în aceasta jurnalul liric al unui eşec. Este eşecul unei viziuni, melancolia cărturărească, preocupată de „dicţionar“, de solitudinea înspăimîntată, ca în Pascal, de vidul spaţiilor infinite. „Măsura lucrurilor“ conţine de aceea şi arheologia unei civilizaţii rămasă pe pămînt ca o ruină care vorbeşte necontenit într-o limbă din care înţelegem arareori cîte o rădăcină de cuvînt“.*

ARTUR SILVESTRI

grigore georgiu

Faţă în faţă

Să ieşi din casă cu treburi fireşti,
să ai cugetul împăcat
deşi-n crucea ochilor înserarea
ţine lucrurile într-un cîntar nesigur.

Cu planuri exacte-n agendă,
cu strategii manieriste
să întîmpini timpul faţă în faţă
şi-n tremurul frunzelor verzi
să nu presimţi nici un avertisment

şi deodată în mijlocul drumului
să dea peste tine un car de luptă
cu telegarii lac de sudoare
şi înainte de a te dezmetici
din vedenia ce-ţi năruie minţile,

înainte ca bunul simţ anistoric
să-ţi pună în gură un cuvînt de preţ,
înainte ca gîndul să-şi amintească ceva
din antichitatea lui,
de-o întîmplare ştiută din cărţi sau din viaţă,
bunăoară cum tînărul Oedip n-a apucat
să se dea la o parte din faţa tatălui său
la o răscruce de drumuri
şi greşelile s-au îngrămădit în el
ca-ntr-un cuib de năpîrci,

înainte de-a apuca să cuprinzi parabola-ntreagă
ori ca-ntr-o iluminare, cum se întîmplă,
să-i străpungi înţelesul,
aşadar înainte de-a apuca să pui la-ndoială
şuierul ce-ţi destramă
pereţii de sticlă ai creierului —

atelajele să te zdrenţuie,
să treacă prin tine ca printr-un smoc de bălării,
roţile să te taie de-a dreptul pînă la oase,
iar spiţele aprige să-ţi depene
al sîngelui verde fuior

şi după toată învălmăşeala asta crudă
să te ridici făptură întreagă din pulbere
bolborosind de unul singur
sub lămpile abia aprinse ale străzii
şi să ai cugetul împăcat
într-o seară cu atîtea primejdii în jur.

Educaţia poetului

Am tăcut pînă ce cuvintele
au ajuns să aibă
tăişul limpede al securii.

Amar de vreme
am stat ascuns în muţenie
pînă ce biografia şi-a plătit
tributul ei de sînge.

Acum ar trebui să mă nasc
în trunchiul unui trup golit de coşmaruri,
acum după ce murmurul aritmeticii
îl aud călătorind
prin cele de-o seamă cu pulberea
şi timpul dă năvală peste noi
cu parabola lui
care duce pînă la cenuşă.
Acum după ce inima şi-a purtat
toate bătăliile ei
şi iubeşte linia dreaptă.

Acum ar trebui să mă nasc.
După ce am încuviinţat mersul stelelor.

Sentimentul timpului

Verdele sînge al faraonilor
străluceşte în flacăra brichetelor Ronson.
Maşina de treierat stă ca o groapă hidă
în mijlocul unui careu de rebus.
Cineva plimbă un magnet prin ogradă
şi adună pilitura de fier
din rînza cocoşilor.
Şi iată dansul exact al pendulei
cum mătură inscripţiile din somnul de aur.

Ştiu că sîntem înţelepţi şi frumoşi
dar meseria mea e să vă pun în urechi
acest stetoscop prin care se aude
muzica ce destramă cristalul îmbătrînit.

Monolog

Visul e un drum al mătăsii peste epoci
pe cînd copitele unui strămoş al calului
şi se afundă în coşul pieptului
şi ochii fericiţi se topesc
în amiaza cărţilor de geometrie.

Acesta ţi-e norocul cărturare —
pe lespedea nopţilor să-ţi toceşti genunchii,
pe carapacea lor de broască ţestoasă
aidoma antichităţii
văzută din Farul din Alexandria.

Floarea soarelui

E toamnă şi făpturile
şi-au potolit rîvna.
Floarea soarelui
îşi apleacă fruntea
în rugăciune.

Şi tu cărturar vanitos,
încîlcit în teorii şi simboluri,
tu care te uiţi în lume
cu timpul tot în ochi,
tu care porţi o veste,
o veste neagră

acum dacă-i toamnă
şi timpul e blînd
ia seama la floarea soarelui
care-şi apleacă fruntea
şi se uită
în adîncul pămîntului.

Artificii stilistice

Deasupra dicţionarelor
mi-am tocit vederea,
deasupra schelăriei lor de fiinţă mitologică
pînă dincolo unde noaptea
stă deşelată pe cabluri electrice
şi-n fumul ţevilor de eşapament
abia dacă mai poţi desluşi istoria.
Ochi în ochi stau cu lumea.

În cămaşa de forţă a parabolelor
am încercat să îmblînzesc
tîlcuri pline de cruzime.
Într-o figură de stil
am crezut că voi cuprinde mileniul
grăbit să-şi încheie socotelile.

Izbînzi de o clipă.
Artificii stilistice.

Viaţa de toate zilele

(fragmente)

Să ne aşezăm ţeasta
sub ciocanele ciocane ale pianului.
S-auzi atunci cum îţi tropăie pe creier
suavul miriapod al muzicii.
S-auzi atunci cum se deşteaptă clorofila
în frunzele de laur
îngropate într-o medalie romană.

Să lăsăm cuvintele la taifas
şi să ne scufundăm în viaţa de toate zilele.
În lumea materiilor grele.
În lumea în care mor zeii.
În care vin şi pleacă frunzele.
În viaţa ce curge virtos
şi nu se întoarce
în nici o amintire glorioasă.

Hai să punem la încercare surzenia mineralului.
S-o torpilăm cu ecuaţiile bătrînului Pitagora.
Cine ştie ce huruit de roţi dinţate şi lanţuri
ascunde această armonie a numerelor.
Pînza de păianjen cu geometria ei limpede
s-o aruncăm peste caracatiţa geneticii.
Garduri de sîrmă ghimpată să ridicăm
împrejurul acestor faraoni de cenuşă.
Să ne scufundăm în viaţa de toate zilele,
în viaţa ce curge virtos
şi nu se întoarce
în nici o amintire glorioasă.

Amintire

E-o toamnă răbdătoare în cuvinte.
Să răsfoim dicţionarul, aşadar.
Acolo vom găsi un cuvînt
care să ne vindece de boală
acum cînd pe Drumul Mătăsii
mărşăluieşte armata lui Alexandru
şi luna ne calcă pe creier
cu o copită de cal.
Cu litera A din tiparniţele medievale.
Acum cînd şuierul locomotivei
trece prin rafturile bibliotecii.

Condiţie

M-am gîndit mult,
m-am gîndit
la teorema lui Pitagora.

Nu se poate — mi-am zis —
noi, fiinţe neterminate,
să fim în faţa unui lucru desăvîrşit.

Între cele omeneşti vieţuim
în greşală şi tăgadă
sub a cerului coaptă copertă
şi nu e drept
să ni se arate mereu
pînă la suferinţă
pilda unui lucru desăvîrşit.

atelier literar

poșta redacției

DARIE L. : „Plicul“ e plin de promisiuni (deși experiența încă lipsește, se vede bine) : o anumită înclinare analitică (trebuie ferită, însă, de insistențe pisăloage...), un gust, rezonabil, al paradoxului, etc. Vă puteți dărui cu încredere și speranță acestei preocupări.

D. BARBU : Undeva a cedat o frînă, un „post de control“, care asigurau măsură și ritm interior, procesul de decantare și sublimare lirică, etc. Șuvoiul scăpat astfel e lipsit de multe din virtuțile poeziei, antrenînd o mare cantitate de vorbe inerte, reci, în lungi desfășurări mai de grabă oratorice. Foarte rar, cuvîntul se mai încălzește puțin, ajungînd să iradieze, să „cînte“ (deobicei, în paginile mai vechi, pe care le-am mai văzut : „Prietenul nostru“, „Încearcă să mă înțelegi“). Se mai pot menționa (fără să fi ajuns la nivelul celor mai bune piese de odinioară) : „Și despre tristețe“, „Tîrg de iubire“, „Sufletului meu“, „Blestem“. Încercați să vă eliberați de senzația unui timp pierdut (în perioada de „criză“ pe care ați străbătut-o) senzație care vă impune înfrigurarea și graba de a-l recupera, de a-l compensa, laborios și cantitativ (de fapt, nici nu este un timp pierdut, ci, cu siguranță, „cîștigat“, în multiple sensuri !...). Nu mai scrieți fără inspirație, doar din pură voință și energie grafică, lăsați lucrurile să se așeze, să se aleagă, să „vă vină“. Completați prin lectură și meditație, nu prin „planificare“, pregătirea, ivirea acelui moment de grație și nu treceți peste, nu lăsați pe hîrtie nici măcar un singur cuvînt asupra căruia vă simțiți „inima îndoită“... Vom mai vorbi (...și despre Brahms, desigur !...). Mulțumiri pentru frumoasa „vignetă“, chiar dacă nu e în culori, ca deobicei...

V. CRIMATU : Nu sînt încă lucrurile așteptate, rotunde, limpezi, decisive, ci doar o treaptă către ele („Spune-mi cum îți plac florile ?“, „Ea mi-a spus“).

D.E.R. : „Ysgadel“, „Acel castel presimțit“.

V. ADDEL : Din nou, cîteva lucruri mai înfiripate (deși într-o manieră ușor desuetă) : „Eu nu sînt Argus“, „Eram“, „Îmi amintesc“.

IONI : La o selecție destul de severă, am reține mai puțin de jumătate, și anume : „În hău“, „Zenon“, „Ziua prea“, „Îngăduință“, „Războiul“, „Cîntec“, „Cerul“, „Secolul“, „Ouran“, „Părăsire“, „Urma“, „Gimnastica“, „Zeii“, „Intersecția“, „Poveștile“, „Valul“, „Spre sud“. Cum veți observa (chestie de preferință, gust, subiectivitate, desigur, în bună măsură !) am omis mai ales lucrurile în care expresia rămîne mată, inertă, fără iradiație, sau în care metafora defilează nefuncțional, în enumerări lungi, uneori calme, monotone, neutrale, alteori extravagante, funambulești, — elemente din care rezultă alcătuiri fără atracție, absconse, opace, absurde... — cam ceea ce s-ar ascunde, poate, sub formula dv. de „izomorfism suprarealist“. (Dacă e vorba, preferăm suprarealismul sadea, cras, truculent !...). Ar rămîne, deci, cam puțin pentru carte (care ar trebui să fie omogenă și reprezentativă). Concluziile le veți trage singur (după consultarea — sugerăm — și a altor gusturi și preferințe !). Scrisoarea, judicioasă și prea adevărată, din păcate, în toată problematica ei diversă și dificilă, ne aduce întrebări pe care le întîlnim — nu e vorba de o „consolare“ ! — destul de des în scrisorile „elitei“ corespondenților noștri, probleme care par a fi ale generației (firește, e vorba de straturile ei curate, de valori și conștiințe). Nu vă putem răspunde cu nici unul din prefabricatele propuse de dv. și probabil că nu vă putem răspunde, pur și simplu (din motive ușor de înțeles...).

Dar convingerea noastră e că fiecare generație trebuie să se bată, cu toate mijloacele, pentru aspirațiile și drepturile ei (și în primul rînd, pentru mobilul acelui „parfum sălbatic al îndoielii“ de care vorbiți !). În ce privește noua facultate, aveți dreptate : e mai bine decît nimic.

T. ARĂZAN : Unele idei interesante, dar exprimate destul de stîngaci, neconvingător.

I. GRECU : O serie de pagini demne de interes : „Acum cînd“, „Rămășag“, „Roza excentrică“, „Eu în tot acest timp“, „Să nu uiți“, „Îmbogățit“. (Cînd aveți drum prin București, dați-ne un semn).

C. OP. : Mai puțin consistente decît precedentele, multe lucruri de inerție și obișnuință. Totuși : „Tîrziu“, „Spațiul lăuntric“, „Pașii“, „Pofta“, poate și „Lecția de poezie“, „Moment“. Mulțumiri pentru neprețuitul gest. (După cum ați observat, am renunțat de mult la prezentări ; ele sînt, în general, convenționale și nu fac decît să împuțineze spațiul rezervat poeziei).

D. LUPU : Doar „Cîntec de drum“ (și nu din toată inima...). Greu de înțeles ce se întîmplă cu dv.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un nou poet CONSTANTIN OPRICĂ

Contemporană

Trăiți mai încet
mai rar
că nu apuc să scriu
păstrați rîndul
ordinea
nu vă înghesuiți
pentru fiecare s-au reținut
amintiri
mari capitole de istorie
și proiecte de viitor.

Secvență

Mi-e somn de viață
gîndi poetul simțindu-se
întunecat pe margini
inutil
azi trebuie să ard înapoi
șopti imperceptibil
trăgînd întunericul
acoperindu-se
pînă la gînduri

Spațiul lăuntric

Sînt atît de departe
că oriunde privesc
cercul zării închide trecutul,
nu știu ce părți
din viață să scot
să fac loc viitorului.

Dar iată, poezia
zvîcnește ca o venă deschisă,
parcă cineva scoate
apă din mine
să-și astîmpere setea,
zarea se mută în oameni
și zilele următoare încap
în buzunarul de ceas...

Nimeni

Se stabilise să fiu Cineva
cu mașină la scară cu
să trăiți la fiecare pas
și cînd colo
strivit de pantofii strălucitori
ai doamnelor
cu capul în nori
cerșetor în două limbi
bat cu inima în ușa redacțiilor
pentru o bucățică de eternitate
un loc cît se poate de mic
unde să-mi culc
lacrimile — că uite
iarna bate la ușă
și-o să fie un frig
cît piatra de moară...

Pașii

Două opinci de gînduri
două picioare desculțe
noduroase
calcă prin mine
vin de undeva și se duc
lasă în urmă
o tăcere istorică

Lecția de poezie

Pămîntul e un bulgăr de lumină
neaprinsă, zice poetul țăranului
care se șterge de sudoare cu mîneca
se face că nu aude
și lasă să treacă un timp
în care-a cîntat o ciocîrlie.

Fiecare spic — o lecție de viață —
adaogă poetul,
din care iau
lumina ca pe un bob de grîu,
după care țăranul s-a ridicat
și-a tăcut mai departe ;
avea palmele crăpate și-n crăpături
îi intrase pămîntul
și în pămînt
îi încolțise iarba.

Apoi a venit seara și împreună
au aprins stelele,
sufletul țăranului visă prin poet :
pămîntul era o coală de scris
pe care trebuiau semănate
cuvintele.

Țăranca

În primul i s-a prăpădit
bărbatul
în al doilea — fiul —
în ea s-au strîns amîndouă
războaiele
și neavînd ce mai face
pe cîmp, prin sat,
îmbrăcată de duminică
a pus capul pe ele...

Florin Niculiu : „Primăvara pămîntului“

Neliniștea prozatorului

Urmare din pag. 1

imagini prețioase, spuză de stele, drumuri de iarnă, argintii, șarete fabuloase, ierburi exotice, cai sălbatici în sînge, vinuri care nu mai sînt demult, ecouri peste ecouri, amintiri peste amintiri, etc., etc. Dar ce mare scriitor este, totuși, în aceste tablete ! Ce uriașă putere de evocare a unor vremi apuse se găsește în cele cîteva rînduri în care se visează hangiu la un vad al Siretului ! Ce poem al libertății, al aspirației aceleia, niciodată îmblînzită, care se confundă cu demnitatea și care împiedică tranzacțiile de conștiință. Cuvintele lui Fănuș Neagu își caută un sens mai adînc decît strălucirea adeseori factice care-l atrage pe autorul lor. Spre cinstea lui, un instinct fără greș îl face să le dea ascultare și să le pună să mărturisească numai realitatea demnă de un adevărat scriitor. La un autor ce dovedește prin tot ceea ce face o înzestrare atît de neobișnuită, caracterul restrîns al operei este dovada de exigență, iar activitatea jurnalistică trebuie situată sub specia literaturii și gîndită ca atare. Fănuș Neagu a creat în literatura noastră o formă nouă de tabletă, iar vorbitul fără noimă din multe texte ale sale este ca biiguiala lui Petrache Lupu, în care puteai să întrevezi războiul mondial.

Unul din motivele pregnante, de la primele proze, a fost pentru Fănuș Neagu stricarea lumii, pierderea rosturilor, manifestă printr-o formă stranie de bejenie. Oamenii fuseseră siliți să-și iasă din matcă, să se „strămute“, cum va spune, mai tîrziu, în **Îngerul a strigat.** Semnul acesta al vremurilor era abia anunțat la început, în nuvelistica anilor '60, și va culmina în capodopera lui, **Acasă**, unde existența se împlinește prin întoarcere, printr-o poruncă transmisă și generațiilor tinere, care trebuie să-și respecte legăturile naturale și să refacă pactul oamenilor cu „locul“ lor, printr-un ritual obscur, o mișcare înscrisă în „codul“ genetic al unei societăți încă patriarhale. Tînărul care o aduce pe bătrînă să moară în casa ei răspunde unei „porunci“ mai adînci decît rînduielile abuzive ce o goniseră de acolo. Anii în care a apărut această proză erau ei înșiși legați de frumoase speranțe, de revenirea societății românești la cadre mai firești de existență, iar apariția nuvelei **Acasă**, împreună cu **Eclipsă de soare** a lui Ion Lăncrănjan, și mai înainte cu **Leul albastru** a lui D.R. Popescu, însemna mai mult decît un moment literar, era o manifestare de conștiință a epocii, ea anunța o mișcare a lucrurilor care nu mai putea fi oprită. Sînt puține texte de literatură care să reflecte „spiritul epocii“ atît de adînc și să-l exprime atît de convingător, cum este această povestire a lui Fănuș Neagu. Ea confirmă încă o propoziție din romanul său cel mai „tezist“ : „Sîntem prea furioși ca să ne trăim viața ca observatori“. Din păcate, Ramințki, raisonneur-ul de mai tîrziu, scoate prea multe panglici colorate pe gură și pe nas pentru a fi convingător ! Rămînînd la nuvele, vom constata neobișnuita acuratețe a scriiturii. Cît de limpede era stilul povestitorului la început ! Aproape tot ce a publicat în volume în acea perioadă este remarcabil. O încredere deplină în valoarea narațiunii este detectabilă în paginile din **Dincolo de nisipuri** sau în **Cantonul părăsit**, care îl include de fapt și pe cel dintîi. Textele povestesc întîmplări cu substanță coerentă, realitatea își păstrează încă linia normală, iar sensurile sînt mai puțin enunțate, cît izvorăsc din faptele evocate. Talentul uriaș al lui Fănuș Neagu de a accentua expresivitatea cuvintelor și de a surprinde poezia lucrurilor nu are acum nimic abuziv, încărcînd pagina de literatură atît cît trebuie ca să o facă de neuitat. În acest sens, **Fîntîna** este o poveste de antologie, comparabilă cu cele mai bune din alte literaturi. Mărturisirea lui Scarlat Cahul, săpătorul de fîntîni, are tonul reținut al unei poeme.

Aceleași date stilistice dintotdeauna ale prozei lui Fănuș Neagu, dar cu alt accent semnificativ, cum ar spune un filozof, și cu altă densitate ideatică decît mai tîrziu ! Tot așa în **Drum întins**, care introduce tema stricării locurilor, menționată mai sus. Toate păstrează ținuta unor adevărate mostre ale genului. Chiar micile concesii făcute exigențelor epocii sînt puțin supărătoare și apar atenuate de trecerea timpului, estompate de farmecul povestirii.

Odată cu **Îngerul a strigat** se produce o mare cotitură în scrisul lui Fănuș Neagu, semnificativă prin radicalitatea metamorfozelor din discursul său literar. M-am referit altădată pe larg la structura romanului (v. textul articolului în **Opera și destinul scriitorului**), evidențiind faptul că propune un anume tip de discontinuitate a liniilor narative. Pare că scriitorul nu are răbdare să „construiască“ motivele sale pe mișcări narative mai ample, nici să folosească epizodul pentru a caracteriza. Spunem aceasta nu în sensul de carență a talentului său, ci de caracteristică, de trăsătură specifică a vocației sale literare. Avem de-a face în **Îngerul a strigat** cu o suită de povestiri excepționale, unificate de un leit-motiv („Tout est mal, puisque rien n'est a sa place“, cum ar spune Joseph de Maistre) și de un personaj de plan secund, propulsat în fața numai cu cîteva pagini înainte de încheierea cărții. Maledicția sub care se mișcă lumea de convoi a strămutaților din **Îngerul a strigat** se rezolvă într-un spațiu închis, unde cineva afirmă : „Vreau să-ți spun c-or să ne mănînce porcii. E-atîta putoare în cîmpie, că-ți vine să-ți iei lumea în cap. Azi-noapte m-am sculat amețit, am închis obloanele și am îndesat cîrpe în crăpăturile cercevelelor. Muream“. Pagina se încarcă de sensuri atroce, prozatorul a ajuns la o adîncime la care descoperă, spre deosebire de Scarlat Cahul, un rîu infernal, o mișcare subterană a lucrurilor, pentru care îi trebuie un limbaj special. Fluența și limpiditatea obișnuită a narațiunii nu mai sînt suficiente, și-apoi apa nămoloasă și neagră nu ar plăcea, desigur, primilor ei băutori.

De la **Îngerul a strigat** o anumită nevroză bîntuie personajele lui Fănuș Neagu. Ei trăiesc „viața în răspăr“, cum a mărturisit într-un interviu chiar autorul lor. Doza de aleatorism pe care o descoperise în mișcarea istorică a buimăcit completamente lumea din **Frumoșii nebuni ai marilor orașe.** Cum ar fi putut să fie altfel, cînd Radu Zăvoianu își reînhumează părinții în groapa comună, datorită mișcărilor oarbe ale unor realități nesemnificative ? „Trebuie să știi, băiete, că tot ceea ce e întîmplător are consecințe neașteptate !“, spune în altă parte Ramințki, alter-egoul autorului. Viața pare că nu mai are decît justificarea de a o exprima frumos, singura demnitate e aceea a cuvîntului prețios, în rest nimic nu merită a fi povestit sau luat în serios, pierderea sensului moral și a rațiunii istorice a condus la destrămarea narațiunii tradiționale și a compoziției romanului. El se schimbă într-o formă asemănătoare spectacolului de operă, unde ariile au valoare cvasi-independentă și trebuie aplaudate ca atare, tot așa cum o întîmplare sau o descriere din **Frumoșii nebuni...** pot fi contemplate în sine, fără legătură obligatorie cu ansamblul. Poate să-ți placă sau nu această „concluzie“ a lui Fănuș Neagu, dar la un scriitor de talia lui se cuvine cercetată motivația estetică și evoluția intimă a scrisului său, iar nu încercată o judecată de valorizare, depreciativă în însăși intenția ei. Imputabilă ar putea fi doar simetria forțată cu **Craii** lui Mateiu Caragiale, ușoara notă epigonică din construcția episodică a cărții. În fapt, avem de-a face cu o compoziție artificioasă și tezistă, scrisă magistral, cu formule de neuitat, un refuz al barbariei, al traiului urît, al mizeriei morale și al decăderii utilitariste. Ceea ce este bun și ceea ce constituie un eșec în **Frumoșii nebuni...** sugerează acel „désarroi“ pe care îl încearcă o conștiință ce contemplă pierderea tuturor fundamentelor estetico-morale.

Din punct de vedere al limbajului, cum am mai spus, importantă este conversiunea totală a autorului la calofilia de tip balcanic. Singura justificare a lumii este pentru el formula expresivă, credința într-un fel de descîntec, o magie a cuvîntului care ar putea să ne spele de toate celelalte rele. Atunci cînd nu este obscurantism literar, ca să-i spunem așa, adică o formă intolerantă de înapoiere, de fapt o alienare a conștiinței estetice — și este sigur că la Fănuș Neagu nu este așa — putem spera în rezultate dintre cele mai importante pentru literatura actuală. Interesant este faptul că doi dintre scriitorii proeminenți de astăzi, care nu au simțit nevoia să-și construiască un mod de expresie propriu, un „limbaj“ artistic de factură specială, pentru realități incomode și greu de exprimat, datorită caracterului lor frapant, au mers pe linia calofiliei balcanice. Este vorba de Eugen Barbu și de Fănuș Neagu, avînd rezultate divergente din unghiul de vedere al tipologiei estetice, dar cu asemănări din punctul de vedere al considerării limbajului. Eugen Barbu face apel la straturi lingvistice variate, pentru a construi un fel de „conte philosophique“, în care nu trebuie să ne lăsăm furați de recuzita istorică și nici de limbajul ce poate fi datat. Noi i-am spus, în legătură cu **Princepele**, o „basmă“, un fel de basm pervertit (avînd adică alte rosturi decît cele inițiale. Mai trebuie oare să spunem că nu folosim cuvîntul în sens peiorativ ?). Eugen Barbu spune despre **Săptămîna nebunilor** că ar fi o carte „existențialistă“. Bănuim mai degrabă, în această mărturisire, o confuzie datorată tonului înfierbîntat al interviului ce conține afirmația. Pentru că Albert Camus a folosit procedeul „povestirii filozofice“, cu tradiție de cel puțin două secole în cultura franceză, nu înseamnă în mod necesar că **Săptămîna nebunilor**, o carte de zile mari în literatura română, este și ea un roman existențialist, chiar dacă face apel la aceeași modalitate estetică. O animă însă un alt spirit, completamente în afara datelor de „filosofie existențială“ ale scriitorului francez. Este mai degrabă o povestire filosofică de tip „oriental“, balcanic, în care posibilitatea „opțiunii“ (temă autentic existențialistă !) este exclusă, iar omul care sub vremi. Obsesia „vremii“ este unul din motivele centrale, dezvoltat în **Săptămîna nebunilor**, o formă de trăire caracteristică pentru spațiul nostru, asupra căreia vom reveni. Ce existențialism, vai de capul nostru ? ! Implicații de asemenea natură, pot fi regăsite însă în **Frumoșii nebuni ai marilor orașe**, unde personajele se decid continuu pentru soluții existențiale, unde accentul se mută de pe considerarea obiectivă a realității pe viziunea lor subiectivă și unde lumea se constituie în permanență prin afirmarea punctului lor de vedere. Chiar modul disperat al unora dintre eroii lui Fănuș Neagu, exasperarea lor continuă este comună cu personajele de literatură existențialistă. În mod paradoxal, pînă și boala frumosului, calofilia devine la Fănuș Neagu (insistăm : ca suprem paradox), este deci sursă de autenticitate existențială, îi ajută pe eroii săi să rupă vălurile alienante între care trăiesc.

DIN LIRICA TURCĂ

ZIYA OSMAN SABA

Pentru voi

Pentru Voi scriu toate acestea,
Pentru Voi leg cuvintele-ntre ele,
Rîndurile unul după altul,
Apoi trec în fața lor,
Mă zbucium, mă bucur,
Pentru Voi mă strădui...
Voi, cei care-mi citiți poeziile
Simțiți ce-i în inima mea.
Nu mă adresez celor morți,
Ci oamenilor ce vor rîde și plînge deopotrivă
cu mine

Și vor trăi după mine.
Pentru Voi renunț la toate.
Atîta am : casa, slujba și sărăcia.
N-am brățări de aur,
Nu știu să string averi.

Am doar o pană :
Speranță, desnădejde, vești bune ca și rele
Picătură cu picătură,
După puterile și graiul meu,
Pentru Voi rostesc toate acestea.

CAHIT KÜLEBI

Iarba înverzită

Un înger a adus apa,
Altul răcoarea de departe
Verdele crud.
Iarba a țîșnit din glie,
Ca un fulger în surdină.

Apoi ai venit tu, frumoasă
Cu mers legănat
De-au înflorit trandafirii,
Pe unde-ai călcat.

Și dragostea seamănă
Cu iarba-nverzită
N-are zi, n-are oră, n-are tihnă.
Pîn-ce trandafirul se-ofilește
Și frumoasa-n lume se risipește.

CAHIT SITKI TARANCI

Doresc o țară

Doresc o țară...
Cerul azuriu, creanga verde, ogorul galben,
O țară a păsărilor și a florilor.

Doresc o țară...
Fără necaz și dor de inimă,
Fără vrajba dintre frați.

Doresc o țară...
Fără bogați și săraci,
Fără deosebire dintre mine și tine.

Doresc o țară...
Viața și iubirea să fie din jar,
Un singur vaiet — doar în ceasul morții.

În românește de
Erem Melike Roman

Fîntînă de Bărăgan

Urmare din pag. 1

vînte în vînt. Fănuș Neagu este un astfel de om. Angajat cu toată ființa în drama existențială a tuturor, abordabil, la îndemînă, prompt, eficient cît poate și el. O astfel de conștiință, cu fitilele trase și aprinse, la cele mici și cele mari ale lumii, nu poate fi decît scriitoricească. Suferă mai întîi cu oamenii, decantînd izvoarele, pentru a împlini suferința supremă a personajelor.

„Mă uit la ăștia, cei mai tineri, maestre în sus, maestre în jos, ce-or fi avînd cu noi, tu înțelegi ceva ?!“ — îmi spunea nu de mult. Nu că nu i-ar fi făcut plăcere (scriitori sîntem), altceva era la mijloc. Banala, misterioasa, nemaipomenita sete a lui Fănuș pentru tinerețea fără bătrînețe. Tinerețea, bineînțeles, glorioasă, dar tinerețe. Acolo ai pavăza necesară scrierii, singura îndreptățire de a fi, de blîndețea și ocrotirea cărora, sau poate mai ales turbulentul, vulcanicul Fănuș are nevoie. „Cea mai bună ascunzătoare este o glorie precoce“, spunea gînditorul, da, dar cum să te aperi de cea a maturității, cînd solicitările sînt infinit mai complexe, teribile chiar, devastatoare ? Nemulțumire a împlinirii ? Tindere către perfecțiunea morgană ? Claustrare ? Trudă de hamal în mantie capucină ? Cu cîte ceva din acestea toate, am luat cunoștință (le mai știam și eu) într-o dimineață, la Mogoșoaia, cînd, citindu-mi cîteva pagini, la interogația chinuită, am răspuns aprobativ. „Bune, bune pe dracu !“ — mi-a replicat Fănuș, trîntind foile pînă în pivnițele palatului, de parcă n-ar fi fost munca lui de o noapte, de o viață. Și cel care se lăuda că din frazele pe care le azvîrle el la coș ar putea trăi, și încă foarte bine, o cîrdă întreagă de scriitorași, uită de sine, se șterse fantomatic, redeveni Fănuș bonomul, cel de uzură : „coborî fulger jos. Așișderi și mandea. Ne biciuim puțin nervii. Aoleu, ăștia au deschis de cîteva minute, nu mai găsim, domnule, pic de otravă“. Nu mă mai păcălea. Știa și el. Ne jucam. Scoteam nasurile pe-afară (Dintr-al tău și al meu, spuneam, să-i continui trucata veselie, am putea face unul normal) și amușinam. Deodată, Fănuș împietrea cabalin, grav, imemorial. „Vine ninsoare, sau ploaie, sau furtuna“, spunea, cu o siguranță de om de cîmpie sprijinită pe instabilitatea apei, redevenind grav, adevărat pînă în măruntaie. Fănuș cel cofratern cu devenirea, cu neliniștea, și izbăvirea perceperii ei, pînă la cuvînt. În articularea frazei lui Fănuș, mirific de coerentă, se frămîntă, țîșnește, devine palpabilă desmărginirea. Foamea pantagruelică de absolut. Ce erou al său nu încearcă tentația ? În toți numai căutare. După apă și după pămînt. După băutură și după mîncare. După cei vii și după cei morți. După amintirea viilor și ciolanelor morților. După trădători și după înecați. După blestemata de dragoste și după nenorocitul de destin. După tot ce viețuiește și după tot ce moare. Carnaval balcanic pe toate fețele și răsfețele. De parcă dincolo de toate acestea, ceva indicibil, benefic, ne așteaptă, ne este rezervat în vasta împărăție a iluziei universale. Dar pînă acolo, ca la nimeni altul, cîtă mizerie, dat din coate, riciit pe brînci. Pe cea mai mică distanță dintre cele mai mici două puncte (și linia nu-i decît curgerea unui punct, spunea filosoful), cea mai multă mișcare și tristețe, cea mai multă instabilitate, precaritate și durere. Nu scoaterea, punerea a cît mai multor măști, pînă la uitare, cimentează bruma de speranță. Cele de deasupra sînt uscate, pe cale de a se usca, dar cu cît cobori mai adînc, ele sînt mai vii, mai carne crudă și, culmea, se pot regenera la infinit. Tărîmul miraculos al povestitorului de el însuși. Aici bisturiile se prefac în cenușă. Operează numai flacăra nevăzută a basmului, a mitului, a spunerii. O ai, bine. N-o ai, adio. Fănuș, cînd scrie de-adevăratelea, nu-și bîlbîie talentul. Și-l ținem la mare cinste pentru asta. De ziua lui, și-a Stelei, și-a Anitei, aș veni, cu un maldăr de prieteni (toată „cartea“ scrisă și nescrisă „cu prieteni“) să-i plantez în minuscula-i ogradă de bucureștean (cum a făcut-o, de neuitat, el însuși pentru noi într-un film), o bărzoasă, delicată, intangibilă fîntînă cu cumpănă de bărăgan.

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

adică una e să fii discret, alta e să taci, nu-l prea știe fișcalu'.

Nu se lasă intimidat fișcalu'... Ridică ochii la plafon și duce palmele-n lături ca un popă și odată turuie cu dicție de actor de provincie amișunînd capitala :

— Calitatea mea, stimate și onorate domnule președinte Zaharia Stancu, este una absolut insignifiantă. Ea se rezumă, din parte-mi, la o favoare deosebită și unică. Favoarea de-a fi respirat aerul a doi mari prozatori români în viață. Dealtfel, inițiativa nu-mi aparține. Nu mi-aș fi permis niciodată să comit impolitețea de-a mă înfățișa la domiciliul cuiva fără a fi invitat. În acest sens, vreau să precizez, că am fost invitat de maestrul Barbu să particip la această memorabilă întîlnire.

Auzi tu mă ce fraze, ce înflorituri, ce fente... ! Și Eugen Barbu zîmbea și dădea din cap în semn că „așa e“ și pufăia din pipa stinsă.

— Din punctul cui de vedere este această întîlnire o întîlnire **memorabilă ?** l-a întrebat Padișahul.

— Din punctul de vedere al unității obștii scriitoricești și al omogenității ei indistructibile, a recitat Beldeanu.

Auzi, tu, Micule : **omogenității ei indistructibile !** Ca și cum, noi, obștea, am fi colonie britanică compusă din triburi.

— Frumos spus, a apreciat Eugen Barbu.

Doamna Marga a aplaudat încet și elegant, Beldeanu o făcut **un reverans** și-o roșit tăt de plăcere.

Și fiindcă avea mîncărime de limbă își potrivește **gitlegăul** (cravata) și zice :

— Vreau să vă reamintesc stimate domnule președinte că nu l-ați întrebat pe „tata Iancu“ ceea ce ați promis că-l întrebați.

Am băgat brînca-n jeb. (Mîna-n buzunar). Am scos o pastilă, am înghițit-o fără apă și-am vrut să mă scol. Știi că am fost luptător la clubul „Vulturii“ din Lugoj, și să-l ridic de șele și să-l bag în podrum.

Auzi tu, cît tupeu ! Cîtă insistență ! Io, om cu maniere și cu respect față de asistență, m-am abținut. Cine te-o învățat pe tine regulile de protocol ?

— Tu, dragă Traiane.

— Cine te-o învățat să vii în costum cu cravată asortată fie vară fie iarnă.

— Tot tu, dragă Traiane.

— Cine te-o învățat regulile administrației bănățenești ?

— Evident că tu, dragă Traiane.

No mulțam ! Tu recunoști.. Da' fișcalu pe care l-am primit politicos și m-am purtat cu el ca **la barou** uită că mai are nevoie de mine, că numai azi nu-i mîine, și-i trage înainte să mă întrebe președintele ce nu m-o întrebat pînă atunci.

Noroc că Eugen Barbu, om cu ștaif mă, îi face semn că tacă și mă întreabă ce mai e nou în lumea literară.

Îi răspund că întru toți e pace și bunăînțelegere și sîntem gata să întîmpinăm în mare armonie apropiatele alegeri. Zîmbea subțire Barbu. Mai subțire zîmbea Padișahul care, pînă la urmă, m-o întrebat, da nu de față cu toată asistența ci mai tîrziu cînd l-am condus spre casă...

Se trecuse de două noaptea și afară ningea blînd. Zaharia Stancu mi-a făcut un semn discret. Am înțeles că trebuia să dau tonul pentru plecare.

M-am ridicat în picioare, Beldeanu s-o dat tri pași înapoi speriat, crezînd că spre el mă îndrept și tocmai vroiam să potrivesc o frază de rămas bun cînd în liniștea nopții s-o auzit soneria de la intrare.

Fișcalu tresări. Barbu ridică o sprinceană a mirare. Doamna Marga pe amîndouă a dublă mirare. Padișahul ședea încruntat.

— Cine-o fi ? a întrebat gazda.

— Mă duc să cercetez, dacă-mi permiteți a zis Beldeanu.

Barbu a dat din cap în semn că da. Io m-am așezat pe scaun atent și vigilent. S-or auzit pașii lui Beldeanu, ușa deschizîndu-se și un val de frig s-o strecurat ca o mîță în living..."

(continuare în numărul următor)

CONFABULE *Ghiocelul*

Se părea că venise primăvara / Chiar și pentru Ghiocel / cînd acesta își ridică fruntea / întinzîndu-se leneș, / după bunul său obicei / ah / zice / e încă frig / ici-colo zăpada nici nu s-a topit / zace / norii atîrnă / la fel de greu ca și-n iarnă / ciorile cioroiesc peste tot / oamenii n-au ieșit să se plimbe / și să mă rupă / și / deși mi s-a spus că a venit / Ea nu a venit / are o întîrziere de cîțiva ani / simt cum îmi pierd capul / de atîta frig îmi îngheață tulpina / iar culorile mele / ah / culorile mele / se sting ca un incendiu pe mare / tremur tot / deși mi s-a spus că / suntem în anotimp / floarea potrivită în anotimpul potrivit / și totuși / Vai / simt că m-am grăbit să ies în lume / deși / orișice s-ar zice / e mai bine pe cîmp decît dedesubtul lui.

Iulian Neacșu

gabriel garcía márquez

Dîra sîngelui tău pe zăpadă

Urmare din numărul trecut

— Închipuieşte-ţi — spuse —: o dîră de sînge pe zăpada de la Madrid la Paris. Nu ţi se pare frumos pentru un cîntec ?

N-avu timp să se mai gîndească. În suburbiile Parisului degetul devenise un izvor de neoprit, iar ea simţi cu adevărat că i se scurge sufletul prin rană. Încercase să oprească sîngele cu sulul de hîrtie igienică pe care-l avea în geanta de voiaj, dar zăbovea mai mult înfăşurîndu-şi degetul decît aruncînd pe geam bucăţile de hîrtie însîngerată. Îmbrăcămintea de pe ea, blana, scaunele maşinii, se îmbibau încet-încet, dar implacabil. Billy Sánchez se sperie de-a binelea şi insistă să caute o farmacie, dar ea ştia deja că povestea asta nu mai era treabă de farmacişti.

— Sîntem aproape de Poarta Orléans — zise. Ţine-o tot înainte, pe bulevardul General Leclerc, acela larg şi cu mulţi pomi, iar apoi îţi spun eu ce să faci.

A fost traseul cel mai îngrozitor din toată călătoria. Bulevardul General Leclerc era un nod infernal de automobile mici şi motociclete, oprite în ambele sensuri, şi de camioane uriaşe care încercau să ajungă la pieţele centrale. Billy Sánchez s-a enervat în aşa hal de larma inutilă a claxoanelor, încît s-a înjurat în gura mare, în limba celor din banda lui, cu mai mulţi şoferi, ba chiar a încercat să se dea jos din maşină să se bată cu unul, dar Nena Daconte izbuti să-l convingă că francezii sînt oamenii cei mai grosolani de pe lume, dar că nu se bat niciodată. A fost încă o dovadă de chibzuinţă din partea ei, căci în clipa aceea făcea mari eforturi să nu-şi piardă cunoştinţa.

Numai ca să iasă din rondul Lion de Belfort le-a trebuit mai bine de o oră. Cafenelele şi magazinele erau luminate de parc-ar fi fost miezul nopţii, fiindcă era o zi de marţi tipică pentru lunile ianuarie la Paris, întunecate şi murdare, cu o burniţă persistentă care nu reuşea să se transforme în zăpadă. Bulevardul Denfer-Rochereau era însă mai liber, şi după cîteva străzi Nena Daconte îi indică bărbatului ei s-o ia la dreapta, şi se opriră la intrarea de urgenţă a unui spital imens şi sumbru.

Avu nevoie de ajutor ca să iasă din maşină, dar nu-şi pierdu seninătatea, nici luciditatea. Pînă cînd a sosit doctorul de gardă, întinsă pe targa cu roţi, a răspuns infirmierei la chestionarul de rutină despre identitatea şi antecedentele sănătăţii ei. Billy Sánchez îi ţinea geanta şi-i stringea mîna stîngă unde purta acum inelul, şi o simţi vlăguită şi rece, iar buzele îşi pierduseră culoarea. A rămas lîngă ea, cu mîna ei într-a lui, pînă ce a apărut medicul de gardă şi a examinat rapid degetul rănit. Era un om foarte tînăr, cu pielea de culoarea arămii vechi şi capul ras. Nena Daconte nu-i dădu atenţie, ci-i surise livid soţului ei :

— Nu te speria — îi zise cu umorul ei de neînvins. Tot ce se poate întîmpla e ca acest canibal să-mi taie mîna ca s-o mănînce.

Medicul îşi sfîrşi examenul şi atunci îi surprinse cu o spaniolă foarte corectă, deşi cu un accent asiatic ciudat.

— Nu, copii — spuse. Canibalul moare mai curînd de foame decît să taie o mînă aşa de frumoasă.

Ei s-au simţit prost, dar medicul i-a liniştit cu un gest amabil. A dat apoi ordin să fie dusă targa şi Billy Sánchez vru să meargă şi el, ţinînd mîna soţiei. Medicul l-a prins de braţ.

— Dumneavoastră nu — îi zise. Merge la tratament intensiv.

Nena Daconte îi zîmbi iar soţului şi-i făcu semne de rămas bun cu mîna, pînă cînd targa se pierdu la capătul culoarului. Medicul zăbovi cercetînd datele pe care infirmiera le scrisese pe o tăbliţă. Billy Sánchez l-a strigat :

— Doctore — îi spuse. E însărcinată.

— De cîtă vreme ?

— De vreo două luni.

Medicul nu dădu faptului importanţa la care se aştepta Billy Sánchez. „Aţi făcut bine că mi-aţi spus" zise şi plecă după targă. Billy Sánchez rămase nemişcat în camera lugubră mirosind a transpiraţie de bolnavi, privind fără să ştie ce să facă culoarul îngust pe unde o duseră pe Nena Daconte, apoi se aşeză pe banca de lemn unde mai stăteau şi alte persoane, aşteptînd. Nu-şi dădu seama cît timp a stat acolo, dar cînd s-a hotărît să plece din spital era iar noapte şi burniţa nu încetase, şi el mergea fără să ştie măcar ce avea de făcut, copleşit de toată greutatea lumii.

Nena Daconte s-a internat la 9,30, marţi, 7 ianuarie, după cum am putut să constat cîţiva ani mai tîrziu din arhivele spitalului. În acea primă noapte Billy Sánchez a dormit în maşina staţionată în faţa porţii de urgenţă şi, foarte devreme a doua zi, a mîncat şase ochiuri şi a băut două ceşti de cafea cu lapte la bîrtul cel mai apropiat, pentru că nu mai mîncase ca lumea de la Madrid. S-a întors apoi la salonul de urgenţe ca s-o vadă pe Nena Daconte, dar îi dădură a înţelege că trebuie să se adreseze la intrarea principală. Acolo a găsit în sfîrşit un asturian, om de servici, care l-a ajutat să vorbească cu portarul, şi acesta a constatat, într-adevăr, că Nena Daconte era înregistrată la spital, dar i-a spus că vizitele erau permise numai marţea, de la nouă la patru. Adică după şase zile. A încercat să-l vadă pe doctorul care vorbea spaniola, descriindu-l drept un negru cu capul ras, dar nimeni nu-l luă în seamă cu aceste două amănunte atît de simpliste.

Liniştit de vestea că Nena Daconte era trecută în registru, s-a întors la locul unde lăsase maşina, şi un agent de circulaţie l-a obligat să staţioneze cu două străzi mai înainte, pe o stradă foarte îngustă şi de partea numerelor fără soţ. Pe trotuarul din faţă era o clădire restaurată, cu o firmă : „Hôtel Nicole". Avea o singură stea, şi un hol de primire foarte mic unde nu se afla altceva decît o sofa şi un pian vechi, însă proprietarul, cu vocea ca sunetul de flaut, se putea înţelege cu clienţii în orice limbă, cu condiţia ca ei să aibă cu ce plăti. Billy Sánchez s-a instalat cu unsprezece valize şi nouă cutii cu cadouri în singura cameră liberă, o mansardă triunghiulară la etajul nouă, la care ajungeai fără suflare pe o scară în spirală trăznind a spumă de conopidă fiartă. Pereţii erau ticsiţi de ilustraţii triste şi prin singura fereastră nu răzbea decît lumina tulbure din curtea interioară. Mai erau un pat de două persoane, un dulap mare, un scaun fără spătar, un bideu transportabil şi un lavoar cu ligheanul şi cana respectivă, astfel că în cameră nu puteai sta decît culcat în pat. Totul era nu vechi, mai rău — nefericit, dar foarte curat şi cu un iz sănătos de medicament proaspăt.

Lui Billy Sánchez nu i-a ajuns viaţa trăită pînă atunci ca să desluşească enigmele acestei lumi întemeiate pe talentul avariţiei. Niciodată n-a pătruns taina luminii de pe scară, care se stingea înainte de-a ajunge la el în cameră, nici n-a descoperit cum s-o aprindă iar. I-a trebuit o jumătate de dimineaţă ca să înveţe că pe palierul fiecărui etaj era o sălţă cu un closet cu lanţ, şi cînd s-a hotărît să-l folosească pe întuneric, a descoperit din întîmplare că lumina se deschidea dacă trăgeai zăvorul pe dinăuntru, ca nimeni să n-o uite aprinsă. Duşul de la capătul coridorului, pe care el se încăpăţîna să-l folosească de două ori pe zi, ca acasă, se plătea separat şi cu bani gheaţă, iar apa caldă, controlată de la administraţie, se termina după trei minute. Cu toate acestea, Billy Sánchez a avut judecata destul de limpede pentru a pricepe că orinduiala aceea, atît de diferită de a lui, era oricum mai bună decît urgia lui ianuarie, şi pe deasupra se simţea aşa de nefericit şi de singur că nu reuşea să înţeleagă cum de putuse trăi vreodată fără ajutorul Nenei Daconte. Îndată ce a urcat în cameră, în dimineaţa zilei de miercuri, s-a trîntit pe pat cu faţa-n jos, cu scurta pe el, gîndindu-se la făptura minunată care singera necontenit în clădirea de peste drum, şi foarte curînd a căzut într-un somn atît de firesc, că atunci cînd s-a deşteptat ceasul arăta cinci, dar nu şi-a putut da seama dacă era cinci după-masa ori dimineaţa, nici în ce zi a săptămînii se afla, nici în care oraş cu geamurile biciuite de vînt şi de ploaie. Aşteptă treaz în pat, cu gîndul tot la Nena Daconte, pînă a putut să vadă că de fapt se crăpa de ziuă. Atunci s-a dus să mănînce la acelaşi birt unde mai fusese cu o zi înainte, şi acolo a aflat că e joi. Luminile spitalului erau aprinse şi ploaia încetase, astfel că rămase sprijinit de trunchiul unui castan în faţa porţii principale, pe unde intrau şi ieşeau doctori şi infirmiere în halate albe, cu speranţa să-l zărească pe medicul asiatic care o primise pe Nena Daconte. Nu l-a văzut nici după-amiaza, cînd a fost silit să renunţe să mai aştepte fiindcă îngheţa. La şapte a băut iar o cafea cu lapte şi a mîncat două ouă fierte pe care le-a luat chiar el din galantar, după 48 de ore de mîncat acelaşi lucru în acelaşi loc. Cînd s-a întors la hotel să se culce, şi-a găsit maşina singură pe un trotuar şi toate celelalte pe trotuarul de vis-à-vis, iar pe parbriz avea înştiinţarea cu amenda. Portarul hotelului „Nicole" şi-a bătut capul să-i explice că în zilele fără soţ ale lunii se putea staţiona pe trotuarul cu numere fără soţ, iar a doua zi, pe trotuarul celălalt. Atîtea matrapazlicuri raţionaliste erau de neînţeles pentru un Sánchez de Avila din viţa cea mai veche, care abia cu doi ani în urmă intrase într-un cinematograf de cartier cu automobilul oficial al primarului general, şi făcuse ravagii mortale în faţa poliţiştilor încremeniţi. Pricepu şi mai puţin cînd portarul hotelului îl sfătui să plătească amenda, dar să nu-şi mute maşina din loc la ora aceea, fiindcă ar trebui s-o schimbe iar la miezul nopţii. În zori, pentru prima dată, nu se mai gîndi doar la Nena Daconte, ci se zvîrcoli în pat fără să poată adormi, amintindu-şi de nopţile lui de zbucium în bodegile cu homosexuali din piaţa publică, la Cartagena del Caribe. Îşi amintea gustul peştelui fiert şi al pilafului de cocos din circiumile de pe cheiul la care acostau goeletele din Aruba. Îşi aminti de casa cu zidurile invadate de flori de **bugainville**, unde acum era abia şapte seara, şi-l văzu pe tatăl lui într-o pijama de mătase citind ziarul în răcoarea terasei. Îşi aminti de maică-sa, despre care nu ştia niciodată unde se afla, la nici o oră, maică-sa cea pofticioasă şi vorbăreaţă, cu o rochie de duminică şi un trandafir după ureche, la asfinţit, sufocîndu-se de căldură sub povara sinilor ei superbi. Într-o seară, cînd el avea şapte ani, intrase pe nepusă-masă în camera ei şi o surprinsese goală în pat, cu unul din amanţii de ocazie. Întîmplarea aceea, despre care nu vorbiseră niciodată, a stabilit între ei o legătură de cîmplicitate mult mai folositoare decît dragostea. Totuşi el nu fusese conştient de asta, nici de atîtea alte lucruri îngrozitoare din singurătatea sa de copil unic, pînă în noaptea aceasta cînd s-a pomenit zvîrcolindu-se în pat, într-o mansardă tristă din Paris, fără nici un suflet căruia să-i povestească nenorocirea sa, şi cu o înverşunare feroce împotriva lui însuşi pentru că nu putea să-şi înfrîneze dorinţa de a plînge.

A fost o veghe cu folos. Vineri s-a sculat frînt după noaptea proastă, dar hotărît să-şi definească viaţa. S-a decis în sfîrşit să violeze încuietoarea valizei sale ca să se schimbe de haine, deoarece cheile se aflau în geanta Nenei Daconte, cu cea mai mare parte din bani şi cu agenda unde ar fi găsit poate numărul vreunui cunoscut din Paris. În birtul obişnuit a constatat că învăţase să salute pe franţuzeşte, să ceară sandvişuri cu şuncă şi cafea cu lapte. Ştia însă că niciodată n-ar fi în stare să comande unt sau ouă de nici un fel, fiindcă n-o să înveţe vreodată să le numească, dar untul se servea totdeauna cu pîinea, iar ouăle răscoapte stăteau la vedere în galantar şi puteau fi luate de acolo după plac. Pe deasupra, după trei zile, personalul care servea se obişnuise cu el şi îl ajuta să se facă înţeles. Aşa încît vineri la prînz, pe cînd încerca să-şi limpezească gîndurile, a comandat un muşchi de viţel cu cartofi şi o sticlă de vin. Se simţi atît de bine, că ceru o altă sticlă, o bău pe jumătate şi trecu strada cu hotărîrea neclintită să intre în spital cu forţa. Nu ştia unde s-o găsească pe Nena Daconte, dar în capul lui dăinuia imaginea providenţială a medicului asiatic, şi era sigur că avea să-l întîlnească. N-a intrat pe poarta principală, ci pe cea de la urgenţe, care i-a părut mai puţin păzită, dar n-a izbutit să ajungă mai departe de coridorul unde Nena Daconte îi făcuse cu mîna semne de rămas bun. Un paznic cu halatul mînjit de sînge l-a întrebat ceva cînd ajunse în dreptul lui, dar el nu i-a dat atenţie. Paznicul s-a luat după el, repetîndu-i întruna aceeaşi întrebare pe franţuzeşte, şi în cele din urmă l-a apucat de braţ cu atîta forţă, că l-a oprit brusc. Billy Sánchez a încercat să se desprindă cu o figură pe care o ştia de cînd minuia lanţul, dar atunci paznicul l-a înjurat de mamă pe franţuzeşte şi i-a răsucit braţul la spate cu o lovitură de maestru ; fără a înceta să-l înjure de mamă de mii de ori, l-a împins cu de-a sila pînă la poartă, făcîndu-l să turbeze de durere, şi l-a azvîrlit în mijlocul străzii ca pe-un sac de cartofi.

În după-amiaza aceea, întristat de lecţia primită, Billy Sánchez a început să fie adult. S-a hotărît, aşa cum ar fi făcut Nena Daconte, să apeleze la ambasadorul lui. Portarul de la hotel, care, în ciuda căutăturii posomorite, era foarte serviabil şi pe deasupra foarte răbdător cu limbile străine, i-a găsit numărul şi adresa ambasadei în cartea de telefon şi i le-a notat pe un cartonaş. A răspuns o femeie deosebit de amabilă, în vocea căreia, molcomă şi fără strălucire, Billy Sánchez a recunoscut imediat felul de a vorbi din Anzi. A început prin a-şi spune numele în întregime, convins că o impresionează cu cele două nume de familie ale lui, dar vocea nu s-a alterat la telefon. O auzi explicîndu-i lecţia pe dinafară că domnul ambasador lipsea în acel moment din birou şău şi nu era aşteptat pînă a doua zi, dar că oricum nu-l putea primi decît cu întîlnirea fixată în prealabil şi numai pentru un caz deosebit. Billy Sánchez a priceput atunci că nici drumul acesta n-avea să-l ducă la Nena Daconte şi i-a mulţumit pentru informaţie cu aceeaşi amabilitate cu care i-a fost dată. Apoi a luat un taxi şi s-a dus la ambasadă.

Era la numărul 22 de pe strada Elisée, într-unul din sectoarele cele mai liniştite ale Parisului ; singurul lucru care-l impresionă însă pe Billy Sánchez, aşa cum mi-a povestit el însuşi în Cartagena de Indias, a fost că pentru întîia dată de la venirea lui soarele era la fel de limpede ca în Caribe, şi că turnul Eiffel se desluşea deasupra oraşului, pe un cer strălucitor. Funcţionarul care l-a primit în locul ambasadorului părea abia restabilit după o boală mortală, nu numai din pricina costumului de stofă neagră, a gulerului strîmt şi a cravatei de doliu, ci şi prin cumpătarea gesturilor şi înţelepciunea vocii. A înţeles nerăbdarea lui Billy Sánchez dar i-a amintit, fără să-şi piardă blîndeţea, că se aflau într-o ţară civilizată, ale cărei norme stricte se întemeiau pe criteriile cele mai vechi şi înţelepte, spre deosebire de Americile barbare, unde era de ajuns să dai bacşiş portarului ca să intri în spitale. „Nu, dragul meu tînăr" — îi zise. Nu era altceva de făcut decît să se supună imperiului raţiunii şi să aştepte pînă marţi.

— La urma-urmelor, nu mai sînt decît patru zile — încheie. Pînă atunci, duceţi-vă la Luvru. Merită osteneala.

Cînd ieşi, Billy Sánchez se pomeni în piaţa Concorde, fără să ştie ce să facă. Văzu turnul Eiffel pe deasupra acoperişurilor şi i se păru atît de aproape că încercă să ajungă pînă la el mergînd pe cheiul. Dar foarte curînd a realizat că era mai departe decît părea, şi îşi mai schimba şi locul pe măsură ce-l căuta. Aşa încît a început să se gîndească la Nena Daconte, aşezat pe o bancă pe malul Senei. Văzu remorcherele trecînd pe sub poduri, dar nu-i păru vase ci case rătăcitoare cu acoperişuri colorate şi ferestre cu ghivece cu flori pe pervaz, cu sîrme cu rufe întinse la uscat pe şalande. Se uită îndelung la un pescar încremenit cu undiţa nemişcată şi firul imobil în apă, se plictisi să aştepte să se mişte ceva, pînă începu să se întunece şi se hotărî să cheme un taxi ca să se întoarcă la hotel. Abia atunci a constatat că nu ştia numele şi adresa hotelului şi că n-avea habar în ce sector din Paris se afla spitalul.

Cuprins de panică, a intrat în prima cafenea pe care o găsi, a cerut un coniac şi s-a străduit să-şi adune gîndurile. Pe cînd stătea acolo s-a văzut reflectat de multe ori şi din unghiuri diferite în oglinzile fără număr de pe pereţi, s-a simţit speriat şi solitar şi pentru prima oară de cînd era pe lume s-a gîndit la realitatea morţii. Dar cu al doilea pahar s-a simţit mai bine şi i-a venit ideea providenţială să se întoarcă la ambasadă. A căutat cartonaşul în buzunar, ca să-şi amintească numele străzii şi a descoperit că pe dos erau tipărite numele şi adresa hotelului. Experienţa aceea îl impresionă atît de neplăcut că tot sfîrşitul de săptămînă şi-l petrecu în cameră, ieşind numai cît să mănînce şi să mute maşina pe trotuarul corespunzător. Vreme de trei zile a continuat să cadă aceeaşi burniţă murdară ca în dimineaţa sosirii. Billy Sánchez, care nu citise niciodată o carte întreagă, ar fi dorit să aibă una, ca să nu se mai plictisească trîntit în pat, dar singurele pe care le-a găsit în valizele soţiei erau în alte limbi decît spaniola. Prin urmare, a aşteptat mai departe ziua de marţi, contemplînd păunii ce se repetau pe tapetul de pe pereţi şi fără a înceta nici măcar o clipă să se gîndească la Nena Daconte. Luni şi-a făcut puţină ordine în cameră, imaginîndu-şi ce-ar spune ea dacă l-ar găsi în asemenea hal, şi doar atunci a descoperit că blana de vizon era pătată cu singe uscat. Şi-a petrecut după-amiaza spălînd-o cu săpunul parfumat găsit în geanta de voiaj, pînă izbuti s-o facă la fel ca atunci cînd o urcaseră în avion la Madrid.

Marţea se ivi tulbure şi îngheţată, dar fără burniţă, şi Billy Sánchez se sculă de la şase şi aşteptă la poarta spitalului, împreună cu o grămadă de rude de-ale bolnavilor încărcate cu pachete şi buchete de flori. Intră cu gloata, ducînd pe braţ blana de vizon, fără să întrebe nimic şi fără să aibe habar pe unde se putea afla Nena Daconte, dar susţinut de convingerea că avea să dea de medicul asiatic. A străbătut o curte interioară foarte mare, cu flori şi păsări sălbatice, pe laturile căreia se aflau pavilioanele bolnavilor : femeile la dreapta, bărbaţii la stînga. Luîndu-se după vizitatori, a intrat în pavilionul femeilor. A văzut un şir lung de bolnave aşezate pe paturi, cu cămaşa de noapte dată de spital, luminate de strălucirea puternică din ferestre, şi chiar s-a gîndit că totul era mai vesel decît se putea închipui de afară. După ce a ajuns la capătul culoarului şi l-a străbătut iar în sens invers, s-a încredinţat că nici una din bolnave nu era Nena Daconte. Apoi trecu din nou prin galeria interioară, privind pe fereastră pavilioanele minuscule, pînă crezu că-l recunoaşte pe medicul pe care-l căuta.

Era el, într-adevăr. Stătea cu alţi medici şi cîteva infirmiere examinînd un bolnav. Billy Sánchez a intrat în pavilion, a dat-o la o parte pe una din surorile din grup şi s-a oprit în faţa medicului asiatic, care stătea aplecat peste bolnav. L-a strigat. Medicul şi-a ridicat ochii trişti, s-a gîndit o clipă şi atunci l-a recunoscut :

— Dar unde naiba aţi fost ? — zise.

Billy Sánchez rămase perplex.

— La hotel — răspunse. Aici, în apropiere.

Atunci a aflat. Nena Daconte murise pierzînd sînge în seara de joi, 9 ianuarie, la 7,10, după şaizeci de ore de eforturi zadarnice ale specialiştilor cei mai competenţi din Franţa. Pînă în ultima clipă fusese lucidă şi senină şi dăduse instrucţiuni să fie căutat bărbatul ei la hotelul „Plaza Athenée", unde aveau o cameră rezervată, şi să se ia legătura cu părinţii ei. Ambasada fusese anunţată vineri printr-o telegramă urgentă primită la cancelarie, cînd părinţii Nenei Daconte zburau deja spre Paris. Ambasadorul în persoană s-a ocupat de formalităţile de îmbălsămare şi de funeralii şi rămase să ia legătura cu Prefectura Poliţiei din Paris ca să fie găsit Billy Sánchez. Un comunicat urgent cu datele sale personale a fost transmis din noaptea de vineri pînă duminică seara la radio şi televiziune, şi în răstimpul acestor patruzeci de ore a fost omul cel mai căutat din Franţa. Fuseseră localizate trei Bentley-uri decapotabile de acelaşi tip, dar nici unul nu era al lui.

Părinţii Nenei Daconte au sosit simbătă la prînz şi au vegheat corpul în capela spitalului, aşteptînd pînă în ultima clipă să fie găsit Billy Sánchez. Fuseseră anunţaţi şi părinţii lui, care s-au pregătit să ia avionul spre Paris, dar în ultimul moment au renunţat, din pricina unei încurcături de telegrame. Slujba a avut loc duminică la ora două, la numai două sute de metri de camera sordidă de hotel unde Billy Sánchez agoniza de singurătate, ţinînd după dragostea Nenei Daconte. Funcţionarul care-l primise la ambasadă mi-a spus, cîţiva ani mai tîrziu, că el însuşi a primit telegrama de la cancelarie, la o oră după ce Billy Sánchez ieşise din biroul său, şi că l-a tot căutat prin barurile ascunse din Faubourg St. Honoré. Mi-a mărturisit că nu i-a dat prea mare atenţie cînd l-a primit, căci nu şi-ar fi închipuit niciodată că provincialul acela zăpăcit de noutatea Parisului şi cu o scurtă de miel aşa de neglijentă ar avea o origine atît de ilustră. Chiar în noaptea aceea de duminică, pe cînd el îşi înfrîna dorinţa de a plînge de furie, părinţii Nenei Daconte au renunţat să-l mai caute şi au luat corpul îmbălsămat în cosciugul de metal, iar cei care au putut să-l zărească repetară ani în şir că nu văzuseră niciodată o femeie mai frumoasă, vie ori moartă. Aşa încît marţi dimineaţă, cînd Billy Sánchez intră în sfîrşit în spital, înmormîntarea avusese deja loc în tristul cavou din La Manga, la numai cîţiva metri de casa unde ei deslusiseră primele tilcuri ale fericirii. Medicul asiatic care l-a pus pe Billy Sánchez la curent cu tragedia a vrut să-i dea în sala spitalului nişte pastile calmante, dar el le-a refuzat. Plecă fără să spună un cuvînt, fără nimic pentru care să mulţumească, gîndindu-se că tot ce-i trebuia grabnic era să găsească pe cineva să-i rupă moaca cu lovituri de lanţ, ca să se răzbune de nenorocirea lui. Cînd a ieşit din spital nici nu şi-a dat măcar seama că din cer cădea lin o zăpadă fără urme de sînge, cu fulgi proaspeţi şi puri ce păreau mici pene de porumbel, iar pe străzile Parisului domnea un aer de sărbătoare, fiindcă era prima ninsoare zdravănă din ultimii zece ani.

În româneşte de
Tudora Şandru Olteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **TEATRUL MARE DIN MOSCOVA** anunţă un nou spectacol de balet **Secolul de aur,** pe muzica lui Dimitri Şostakovici. Declaraţiile maestrului principal, Iuri Grigorovici, propun spectatorilor o imagine a montării pe care o semnează : „Şostakovici are numeroase partituri pentru balet, dar ele au fost compuse, de regulă, pe baza unor scenarii care sînt cu mult mai slabe decît muzica şi de aceea baletele lui Şostakovici nu au fost puse în scenă. Muzica sa de balet este adesea interpretată în concerte. Ea este înregistrată pe discuri, dar are un suport dramatic slab." În acest sens, cunoscutul coregraf a modificat scenariul pentru spectacolul **Secolul de aur,** păstrînd libretul iniţial doar ca pe un punct de plecare. Spectacolul va încerca să reconstituie atmosfera primului deceniu de după revoluţie, situîndu-şi acţiunea într-un oraş din sudul Uniunii Sovietice.

● **CUNOSCUTUL POET GERMAN WALTER MEHRING** cunoaşte un succes neaşteptat cu ultimele ediţii din opera sa. El este reputat, înainte de toate, prin iniţierea genului baladei politice, cu mult înainte de Bertold Brecht. Încă din 1919, volumaşul său intitulat „Cabaretul politic" fusese interzis datorită caracterului vitriolant, iar piesa „Negustătorul din Berlin" va cunoaşte un răsunător scandal în montarea celebrului regizor Piscator, în 1929. După venirea la putere a nazistîlor, lui Mehring i se va anula calitatea de cetăţean german, iar autorul cunoaşte soarta exilatului politic. O ediţie recentă a însemnărilor din exil, publicată sub titlul „Mai departe", a apărut într-o colecţie populară, constituind un succes răsunător de public, împreună cu romanul din aceeaşi perioadă „Müller, istoria unei ginţi germane". Apreciată de critici este şi republicarea cunoscutei sale cărţi „Biblioteca pierdută. Autobiografia unei culturi", apărută pentru prima oară în limba engleză în 1951. Un critic notează : „Walter Mehring a rămas, pînă la sfîrşit, un spirit rătăcitor, mereu în căutarea necunoscutului : „Patria mea este limba germană. Locul mi-e pretutindeni, apatrid în Nicăieri".

● **O LUCRARE FUNDAMENTALĂ** privind literaturile africane este „O introducere la muzica Kamba", referitoare, de fapt, la tradiţia poemelor orale, care constituie tezaurul tradiţional al literaturilor de pe continentul negru. Un comentariu critic al lui P.R.M. Nene apreciază această lucrare fundamentală în felul următor : „Kavyu, autorul cărţii, distinge ceea ce am putea să considerăm trăsăturile generale ale cîntecelor kamba, poeme de înţelepciune, de adorare şi de laudă, cu particularităţi ritmice specifice. El încearcă, de asemenea, să identifice poemele din punctul de vedere al regiunii de provenienţă, care exprimă viaţa populaţiilor locuitoare în acele părţi ale Africii. Acolo unde nu este vorba de o ocupaţie specifică, poemele înglobează un plan istoric, luptele populaţiilor din Kenya pentru libertate, împotriva colonialismului".

● **REBEKA NJAU** semnează un roman celebrat pentru subtilul amestec de mitologie şi folclor apreciat de critici ca fiind una dintre cele mai interesante cărţi ale literaturii est-africane. Scriitoarea este, de asemenea, cunoscută pentru piesele sale de teatru, între care **Cicatricea** a fost mult aplaudată în anii '60. Autoarea a revenit apoi pe scena literară cu **Un bob de grîu** şi alte cărţi ce o situează pe primul plan al literaturii de azi. Criticul Chris Wanjau o apreciază în acesti termeni : „Ceea ce interesează în primul rînd în cărţile sale este întotdeauna alienarea omului, singurătatea sufletească a individului care trece prin tot felul de încercări pentru a scăpa de teroarea materială şi spirituală a lumii sale. Aceasta este tema dominantă a cărţii, care transformă romanul în actualitate pură, pentru că astăzi conflictul eclatant dintre viaţa tradiţională africană şi lumea occidentală nu este numai fascinant ci, mai degrabă, intensificat într-un mod paroxistic, manifestîndu-se în spiritul nesatisfăcut al omului care caută întotdeauna să se elibereze".

● **CELEBRA CÎNTĂREAŢĂ** franceză Edith Piaf este întruchipată pe scena teatrului din Viena de către Maria Bill. Critica se referă în următorii termeni la această interesantă realizare : „Rafale de aplauze au izbucnit la **Schausspielhause** din Viena, aşa cum nu putem auzi decît la operă sau în sălile de concert. Actriţa o reînvie pe Piaf, personajul venerat dincolo de anii '50, cînd a cunoscut răsunătoarele sale succese. Într-un teatru de limbă germană s-a putut încerca pentru prima oară evocarea costumelor şi a vocii de altădată ; experienţa a reuşit, mitul a fost reînviat". Critica vieneză celebrează colajul biografic intitulat **Piaf,** realizat de Pam Gems, montat pentru prima oară în '78 în Anglia şi apoi refăcut într-un spectacol pe Broadway.

SPORT

Cît cîntăreşte un suspin?

În ultima noapte de martie, pe Dunăre, pe Buzău şi pe Siret se zămisleşte aurul şi toate trestiile capătă culoarea albastră. Acum, cînd scriu, ultima noapte de martie, ajunsă o siglă războinică, se varsă în instituţia lunii aprilie, însoţită de o mică ninsoare, cu zbateri descurajate. Peste zi, la Brăila, înflorind ca piersicii, s-au dat în bărci, braţ la braţ ciung, oacheşul cartier Giuleşti din Capitală cu blonda, scufundata-n valuri şi legendara Comorofcă. Vreau să spun c-au frunzărit timp, liliac, seminţe de dovleac, seminţe de floarea-soarelui ucraineană şi au făcut un minunat schimb de cuţite cu tăiş dublu două doruri ale mele. Sînt convins că numai datorită lor primăvara aceasta e o stare de confuzie, o negaţie şi un adevăr şi mai cu seamă o exigentă tragere în piept a serviciului meteorologic, punctele Vîrful Omul, Caraorman, Făurei, Bucureşti Filaret şi Bucureşti Băneasa. Deci, ieri după-amiază, pe stadionul din Hipodromul Brăilei, unde nu se mai găseşte nici-un cal (am pierdut caii, căruţele, slătarii, zarafii, scrumbiile albastre şi dependenţa de oraşul Galaţi, care rămîne cel mai de seamă cîştig al nostru) Rapidulelul din Giuleşti a trecut peste Gloria Buzău ca o zicătoare prin gura unui lăutar, adică furînd un dinte de viplă şi lăsînd în gura balaurului o turmă de oi. Acum, prin cerul nopţii umblă un soare mic cu două suspine-n coarne şi eu mă întreb ca năucul : ce-i trebuia Rapidului să se bată pe două fronturi ? ! F. C. Ploieşti s-a aşezat ferm într-o singură tranşee, de unde bate cu tunul, iar Rapidul, cu jucători tot patru la leu şi două legături de verdeaţă pe deasupra, nu, că să le ia el pe toate ! Aşa s-a hotărît, aşa vom da şi noi cu plaivazul, aici nu încape trădare şi nici vorbă-n dungă. dar mi-e teamă că la mintea noastră, cineva, dacă mai pune cinci bani, poate să cumpere-o cretă ca să scrie pe vagoanele de marfă : ăştia şi-au tăiat buricul şi s-au declarat pasaj de prepeliţe.

Cupa a făcut şi anul ăsta victime spectaculoase, ca să nu zic inadmisibile. Cea mai mare lovitură a primit-o echipa Steaua, marea specialistă în a fi regina lunii iunie. Ea a pierdut în faţa echipei lui Dobrin (antrenorul) ceea ce dovedeşte că Dobrin ştie să umble şi pe trepte de marmură — însă ne lasă-n gură două boabe amare. Fără Steaua, Cupa României pierde din farmec. Marii jucători care se numesc Iordănescu, Sameş, Anghelini, Iordache nu pot pune puţin nuiaua pe spinarea colegilor lor foarte tineri, foarte talentaţi şi foarte îndolenţi ? ! Au rămas în luptă Dinamo, Universitatea Craiova, Corvinul, F. C. Argeş, adică formaţiile de elită, indiferent că F. C. Argeş ocupă un loc modest în clasament, dar mi-ar fi plăcut s-o văd pe Steaua revenind unde-i şedea bine. Nu ştiu cît cîntăreşte un suspin (uneori face cît o primăvară) ştiu că ne-ar fi căzut mai norocos bobii dacă militarii ar fi întîmpinat fluxul de simpatie al publicului. Ademenit de vîntul în care explodează mugurii şi de ideea că merită să vă povestesc, în numărul viitor, despre un război al porumbeilor, rămîn al dumneavoastră,

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
15
(1 040)
Sîmbătă
10 aprilie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LITERATURA CA VIAȚĂ

În **Dicționarul limbii române moderne**, cuvîntul mesaj este tradus ca „apel oral sau scris adresat poporului, armatei" etc., sau „însărcinare de a comunica ceva". Se poate observa că de la această definiție seacă și pînă la sensul profund, la semnificația de metaforă vie cu care conștiința creatoare **înnobilează** acest cuvînt, distanța este impresionantă. S-ar zice, restringînd accepția terменului, că mesajul creației literare este creația însăși. Afirmația ar fi valabilă însă numai în cazul operelor autentice, cu o încărcătură ideatică în stare să determine un acord între cel ce a scris și cel ce a citit. În această situație, intensitatea mesajului va fi direct proporțională cu conținutul, cu valoarea stilistică și durabilitatea operei, dar și cu gradul de cultură, cu sensibilitatea și mediul de viață ale celui căruia se adresează opera. Mai dificili stau lucrurile cu producțiile literare proaste, confuze, născute spre a pieri de îndată ce le atinge lumina, pe care însă propun să le eliminăm din preocupările de astăzi.

Este bine cunoscut, cu cît creația artistică va fi ancorată mai adînc în tulburarea și în strălucirea condiției umane, cu atît forța mesajului său se va propaga, asemenea undelor concentrice, într-un teritoriu mai vast al acestei condiții. Pentru că, între literatură și viață scriitorul nu concepe decît o împletire. Mai mult, încă, literatura **ca viață** nu există pentru scriitor decît ca memorie a spiritului, ca indicație a conștiinței sale de sine, reluată în orice moment. Ridicîndu-se deasupra paragrafului de rușinoasă retorică umană care face din literatură un divertisment, adevăratul scriitor o trăiește în sensul ei cel mai înalt, de document, de manifest al naturii proprii cu care se întoarce în lume. Căci, nefiind nici pe departe o meserie, literatura este o condiție, o stare. Pare deci de înțeles că a existat și că există întotdeauna pentru scriitor un prim roman imposibil, un șir de clipe de teroare și de spaimă la prima încercare de făurire a imaginii umane ; restul operei, importanța și valoarea ei pot sta în lumina sau penumbra modului cum a umplut acest gol de început. Fiindcă nu există decît o singură temă a artei și a gîndirii : omul, în fața enigmelor vieții. Omul este singura întrebare care contează chiar cînd nu este vorba de destine particulare, închise, chiar cînd romanul are ca obiect zugrăvirea unei epoci, pe care o prezintă în complexitatea ei în așa fel încît să ne dea impresia unui timp multiplu, a unei forțe inepuizabile, a unui ritm de viață socială pe care nu îl putem reduce la dezvoltarea unui organism individual fără a denatura întregul (am numit romanul lui Tolstoi, am numit **Răscoala**). De aici și tristețea cînd citești asazise opere, făcute din aglomerarea dezlînată a unor fapte, întîmplări sau impresii care, lipsite de liantul de aur, se sfărîmă de îndată ce le lași din mînă. Și astfel, extraordinara amploare spre care tinde romanul este blocată definitiv de absența centrală a ființei umane.

Rămîne deci că mesajul operei literare va consta tocmai în reliefarea necesității interioare, a ordinii ascunse sub aparenta anarhie a evenimentelor, în surprinderea elanului vital al generațiilor văzute ca țesătură a însăși duratei sociale. Din acest unghi de observație se poate afirma că arta nu are nici sarcina și nici datoria de a ameliora condiția omului, ci de a răspunde fără echivoc nevoii de căutare a adevărului.

Mai trebuie trasată nuanța că literatura, ca o condiție maximă a spiritului nostru, nu ne folosește **la cunoaștere**, ci **este ca însăși o cunoaștere**, o aderare la imaginea eternă a vieții. Scriitorul se va implica deci în realitățile timpului nu cu libertatea indiferenței care, cum spune Descartes, este treapta cea mai de jos a libertății. Scriitorul gîndește și construiește prin ființe, ca natura. Conștiința sa stă treaz, mereu treaz înspre Publicul alcătuit nu dintr-un strat, dintr-o castă sau dintr-un vîrf de piramidă ; nu din cei ce caută și găsesc într-o carte plăceri derizorii sau ceva ce dormitează și murmură nesatisfăcut în el ; nici din aristocrați ai spiritului, stăpîni orgolioși, plini de vanitate ai reliefurilor literare, ci din amestecul și răscolirea necontenită a acestor straturi. Și, astfel, se va arăta Tribunalul Suprem, a cărui sentință poate fi reformabilă numai în amănuntele ei nu și în liniile definitorii ale temeiniciei și legalității. Iar în această ordine spațială și temporală, opera scrisă va fi așezată pe veci în stîncăria strălucitoare și întunecată unde nu au valoare și nu sînt numite decît marile virfuri.

Titu Constantin

Nicolae Grigorescu : „Țărancă" (detaliu)

ÎNCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1. Un nebănuit scris vechi în limba română

Știința și conștiința românească știu și vorbesc astăzi de apariția scrisului în limba română cel mai devreme la sfîrșitul secolului al XV-lea. Lăsînd la o parte un concept în limba română al actului lui Ștefan cel Mare de la Colomeia (1485) pe versiunea latină a căruia se spune : „haec inscriptio ex valachico in latinum versa est" (acest înscris a fost tradus din română în latină), s-au păstrat o serie de **traduceri în copie**, care pot fi reanalizate : **Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețiană, Psaltirea Hurmuzaki, Codicele Voronețian.** Fiind copii, se pune întrebarea cînd s-au efectuat **traducerile originale**, de pe ce texte și dacă în ce ni s-a păstrat nu există straturi de limba română din traduceri mai vechi (și mai nouă), persistente pînă la copiile conservate.

Pe de altă parte, se pot face considerații logice, pe baza unor elemente de limbă, pentru cele mai vechi începuturi ale scrisului românesc, imprimate în terminologie. Este astăzi unanim recunoscut faptul că poporul român a primit creștinismul chiar de la formarea lui și a limbii sale, înainte de contactul cu slavii. Dovada peremptorie o fac cuvintele de bază de origine latină, intrate viu în limba întregului popor : **biserică, cruce, înger, creștin, păgîn, părăsimi, cîrnelegi, Sînziene, Sîmpetru, Sîmedru** (și **Sumedru**) etc. Termenii slavoni din același domeniu au intrat tîrziu, la organizarea bisericii românești în contextul ortodoxismului balcanic, și se referă la oficierea serviciului religios și la lucruri anexe, unii dintre ei fiind, atunci ca și azi, neviabili în limbajul maselor populare : **liturghie, utrenie, vecernie, cazanie, cadilă (tămîie)** și de aci **cădelniță, pogrebanie,** (înmormîntare), **odăjdii, Blagovestenie** etc. Este o deosebire deci fundamentală din acest punct de vedere între straturile lingvistice.

Dar creștinismul vechi și termenii legați de el n-au căzut ca o mană cerească în limba poporului, ci lexical respectiv a fost receptat în urma unor îndelungi propagări prin acțiuni ale misionarilor, mai ales după **Edictul de la Milano** (313), prin care Constantin cel Mare a acordat libertate de cult creștinilor. Între acești misionari în Romania Orientală, se înscrie Niceta, episcop de Remesiana, în sec. al IV-lea, adică foarte din vreme.

Trebuie să admitem însă că propagarea creștinismului o făceau misionarii (și ei vor fi fost destul de mulți) pe bază de **texte scrise** și nu din simplă inspirație divină. **Vechiul Testament** fusese lucrat în limbile greacă și latină în întregime, în ultimele secole ale vechii ere. **Noul Testament** era gata, în aceleași limbi, prin sec. al III-lea e.n. (v. „Rev. de ist. și teorie lit.", 2/1981, 151). Fireste redacția primă era primitivă, de aceea **Biblia** de atunci a fost denumită după revizuirea de mai tîrziu, **Vetus latina** sau **Vetus romana.** Este cert că misionarii au folosit pentru români **Vetus romana** și au cuvîntat într-un limbaj accesibil maselor locale, cu forme înțelese de ele, adică în limbajul lor de atunci. Nu este de conceput bolborosirea misionarilor într-o limbă neînțeleasă, adică într-o latină pură, mai ales că aveau în față învățătura din **Epistola** apostolului Pavel : „mai bine cinci cuvinte de înțeles, decît zece mii de cuvinte în limbă neînțeleasă". Deci se muncea să fie înțeleși și întrebuințau **cuvinte** sau **texte scrise,** în limba celor mulți. Așa s-au perceput și răspîndit peste tot atît de limpede termenii de bază. Dar mai ales așa se explică termenii legați de **actul scrisului,** păstrați atît de viu și în formații expresive în limba română.

Lexicul și istoria lexicului sînt oglinda vieții și culturii u-

I. C. Chițimia

Continuare în pag. a 3-a

525 DE ANI DE LA ÎNĂLȚAREA LUI ȘTEFAN CEL MARE ÎN TRONUL MOLDOVEI

Numele tău

Despicînd istoria
Faptelor noastre,
Cu sînge scrisă —
Pe meterezele lumii urcînd
Numai prin jertfă,
Numai prin danie,
Întotdeauna păzindu-ne hotarele
Numele tău
Munții îl cîntă
Și-l poartă pe umeri
Dintr-un veac în altul,
Brazii îl țin
În inelele anilor,
Pînă cînd
Cîntec devine
Pe buzele poeților !

Ion C. Ștefan

Piatră tombală

Aici pe-o coastă zimbrul s-a lăsat
și-a dat de știre țării că e țară.
izvoarele în el se-nseninară
să intre în peceți purificat.

Aici cu buzduganul au certat
Măria Sa pe cei ce-au dat năvală,
scriptura pietrei azvîrli afară
jumatea-lunii dintr-un bou țintat.

Aici ieșit-au Vodă în pridvor
la hramul ctitoriei monahale,
să nu cuteze-n piatră-a da tîrcoale
nicicînd văleatul săvîrșirii lor.

Gabriel Cheroiu

Ion Gheorghe :
«ZICERE LA ZICERE»
În pagina a 3-a

● **Dumitru Radu Popescu prezintă un tînăr prozator : George Cușnarencu ● Poeme de ● Grete Tartler și ● Dumitru Udrea ● Gheorghe Pituț : „Vizita nocturnă" ● Poeți din Reșița : ● Nicolae Sîrbu ● Nicolae Irimia ● Gheorghe Zincescu ●**

În paginile 4—5

AUTORITATEA SINTEZEI

Ion Rotaru este în cultura română actuală unul dintre cei mai autorizați creatori de sinteze istorico-literare. Solida și mult discutata **O istorie a literaturii române** din care au apărut în 1970 și 1972 doar primele două volume (cel de al treilea, cu privire la epoca actuală, se lasă deja cam mult așteptat), cercetările referitore la modul în care cultura clasică greco-latină își găsește ecou în scrisul românesc feudal și premodern, studiile, antologiile și articolele sale de pînă acum demonstrează cu prisosință acest fapt. Un admirabil volum intitulat **Literatura română veche,** apărut recent la Editura didactică și pedagogică, întărește convingerea că Ion Rotaru se numără printre puținii cunoscători ai fenomenului literar românesc capabili într-adevăr de sinteze de amplă respirație. Volumul reprezintă un foarte solid curs universitar dedicat literaturii noastre începînd cu cele mai vechi realizări și continuînd pînă la opera lui Cantemir (inclusiv). Un amplu și pătrunzător capitol despre **Cărțile populare** precum și o **Încheiere** întregesc materia discutată. Întinderea acestei materii în cuprinsul volumului este justificată astfel de Ion Rotaru : „În linii mari, perioada literaturii române vechi, al cărui început l-am putea fixa în jurul anului 1400, cîteva decenii după întemeierea statelor feudale românești, se consideră a fi încheiată către mijlocul secolului al XVIII-lea, odată cu răspîndirea în Europa a operelor lui Dimitrie Cantemir și odată cu începuturile preluării lor prin filiera apuseană de către primii reprezentanți ai Școlii ardelene. Acum se pot fixa și începuturile epocii luminilor, la noi și, în plan literar propriu-zis, a epocii numită premodernă, care va dura pînă în preajma anului 1830 o-dată cu impunerea operei lui Iancu Văcărescu și cu ivirea fermă a zorilor romantismului românesc" (pag. 360). Bineînțeles și în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și chiar mai tîrziu continuă să apară cronici românești sau grecești, traduceri și prelucrări de cărți populare, altfel spus, — scrieri capabile să ilustreze conceptul de literatură română veche. Ion Rotaru are însă deplină dreptate cînd afirmă, că ele nu se mai disting prin greutatea, importanța ideologică și literară a vechilor scrieri ieșite din pana marilor cronicari și clerici din timpul domniilor lui Matei Basarab, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu și Nicolae Mavrocordat.

Dacă în ceea ce privește limitele finale ale literaturii române vechi, așa cum sînt ele propuse de Ion Rotaru, aspectele discutate ne apar foarte clare, nu același lucru se poate spune despre perioada începuturilor. O serie de contribuții recente, de o însemnătate excepțională pentru modul în care ne reprezentăm azi ansamblul culturii noastre, urcă începuturile literaturii române

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 6-a

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE (II)

Titlul cărții nu este o întîmplare. Pe o axă de simetrie dată (în sensul matematic, adică imaginată, și adaog în întregime). Z. Ornea construește o serie întreagă de asemenea false sau parțiale opoziții (opoziții latente sau potențializate) și le declară pe toate **ANTINOMICE ÎNTR-UN SISTEM.** Naționalismul este opus nu anti-naționalismului ci „falsului patriotism", noțiune manevrabilă, care ar putea contrazice la rigoare „adevăratul patriotism", „europeismului" i se opune nu anti-europeismul, ci „orientalismul" (care nu este însă balcanismul, acesta citeodată pozitiv și ținînd de modernitate), „tracomania" este anulată nu de latinomanie ci de „adevăruri istorice cunoscute" și așa mai departe. Cum o să se opună însă antinomic, în plan social (!) „țărănesc" lui „muncitoresc" ? „Antinomiile" autorului fac mai apoi dezvoltări nefirești, cu precădere de partea „tradiționalismului", unde „tracismul" se leagă ba de o idee „nordică", ba de „orientalism", care merge împreună cu „bizantinismul". O seamă de termeni subsumați „tradiționalismului" nu au însă perechi antitetice în aria „modernității" („românism", „ortodoxism", anti-semitism). Z. Ornea construiește astfel un model care ar putea fi prezentat după cum urmează (nu însir desigur toate elementele, dar opozițiile mai jos stabilite

Adrian Riza

Continuare în pag. a 7-a

● **Spectacolul lumii : ● Din culisele celui de al III-lea Reich (I) ● „Un Genghis-han cu telefon" de Ioan Grigorescu** (în pagina a 8-a).

JURNAL DE POET

O prietenie statornică

Față de țara noastră, de cultura ei, o prietenie statornică adeverește savantul bizantinolog Wilhelm Nyssen, autorul cărții exemplare despre pictura mănăstirilor Moldovei apărută în limba germană, tradusă și la noi, suflet de mare poet care a scris și o cîntare pentru Moldova, publicată în această revistă și care ne vizitează din nou țara pentru conferințe pentru a nu știu cîta oară. La Universitatea din Köln, unde profesează, a găzduit nenumărați români din țară, fie studenți sau conferențiari, cu acea ospitalitate caldă ce seamănă cu a noastră a Europei răsăritene.

Acest savant a ținut zeci de conferințe la diferite universități europene despre arta românească medievală, însoțite de diapozitive exemplare în culori care au adus mulți prieteni străini în țara noastră să le viziteze nemijlocit.

Eu însumi am fost în sală la două universități unde profesorul Nyssen vorbea cu entuziasm și înțelepciune despre minunea Voronețului.

Printre nenumăratele sale cărți, ediții critice în seria științifică Sophia pe care o conduce, cartea sa despre frescele moldovene este impusă într-un context universal.

Profesorul Nyssen este ceea ce încercase Iorga cu alți savanți europeni, precum Grabar, de a-i atrage să ne descopere ei înșiși cultura și ei să scrie în țările lor despre ea ; aceasta este calea cea mai trainică de intrare în circuit universal a artei și culturii noastre. Știu că acum încearcă să așeze în contextul culturii universale alte momente ale artei noastre, că este fascinat de Cloșca cu pui de aur ca de un unicat și urmează să descopere Maramureșul de lemn în arhaica sa frumusețe. Îi vom dori din inimă mereu zile rodnice întru aprofundarea culturii noastre.

Ioan Alexandru

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z. S. (IX)

...au trecut cîteva secunde lungi, aproape un minut și îl auzeam pe fiscalu șopotind ceva : șo-șo-șo-șo ! dincoace de ușa închisă. Mă tot gîndeam cine poate fi la ceasul acela tîrziu. Dar n-am aflat niciodată că n-o vrut să-mi spună nici cînd l-am cinstit cu un coniac să-i fac limba mai slobodă.

Se întoarce fiscalu și nimic nu griește, zîmbește numai subțire ca și cum ar fi vorbit cu Napoleon și se uită la Eugen Barbu ca un premiant cu coroniță.

Zaharia Stancu se îndreaptă în fotoliul în care ședea și zice că e deja tîrziu, că a fost o conversație mai mult decît agreabilă și că niciodată nu s-a simțit atît de bine. Aprob și io, aprobă și fiscalu trîntind un proverb franțuzesc după care, în timp ce ne pregăteam să ne luăm rămas bun, iar sloboade ce-o mai slobozit de cîteva ori :

Mircea Micu

Continuare în pag. a 3-a

Un «caz» inexistent

Vineri, 2 aprilie 1982, postul de radio „Europa liberă" a difuzat, în așa-zisa lui „emisiune culturală", scrisoarea unui „ascultător" din România, însoțită de un soi de articol, semnat de un „confrate", conținînd acuzația de plagiat îndreptată împotriva poetului Ion Gheorghe. Filipica în chestiune, ne comunică exultantul crainic, ar fi fost refuzată de mai multe publicații din România ; un „binevoitor", miniat că textul nu apare aici, l-ar fi trimis spre „publicare" la un post de radio străin. Este sau nu așa, aceasta nu se poate ști, sigur e că articolul a fost, în fine, fructificat și că, intrat în mîna unor profesioniști ai calomniei, a stîrnit oarecari rumori. Textul circulase, într-adevăr, excitînd pe aceia a căror manie este scandalul și a căror condiție intelectuală este birfa ; nu însă fără semnificație, fiindcă a tulbura apele cu orice preț pare a fi idealul unor așa-zise cercuri culturale „subțiri".

Nu mai provoacă de mult stupefacție sforțarea aproape disperată a „Europei libere" de a „licnida", prin calomnii, prin comentarii injurioase, prin semidocte „analize literare" de școală primară, pe unii dintre cei mai valoroși scriitori ai României. „Criticii" lor neputincioși nu operează de ieri, campania lor se exercită de mult și de această furie manevrată n-au scăpat T. Arghezi, M. Sadoveanu, G. Călinescu, Z. Stancu, M. Beniuc și alții. Un examen amănunțit al emisiunilor acelora scandaloase care atacau cu minutie a viciului pe scriitorii devotați cauzei naționale, literaturii române cu tradiția ei, ar fi pur și simplu uimitor. Nici unul dintre autorii însemnați din ultimii 40 de ani n-a scăpat de injuriile lor înspumegate.

Din acest artificial „holocaust" n-au scăpat nici scriitorii contemporani. Cazurile notorii se cunosc și nu cred să fi fost iertați de inveninatele limbi „europene", nu doar Eugen Barbu și Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, ci și Paul Anghel, Edgar Papu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, M. Ungheanu. În tabloul critic al „Europei libere" aceștia sînt nu-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

● **În acest număr ● Cronica literară semnată de ● M. Ungheanu ● Paul Dugneanu ● Valentin F. Mihăescu ● „Aura romantică și visul fantastic" de Nicolae Ciobanu ● Viața cărților ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Breviar ● Repere de Aurel-Dragoș Munteanu ● Balcanice ● Sport de Fănuș Neagu.**

CRONICA LITERARĂ

ION LĂNCRĂNJAN: «Cuvînt despre Transilvania»

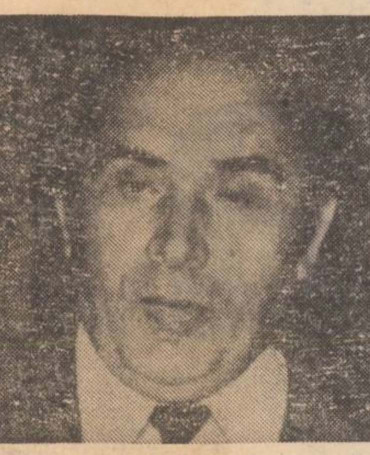

Proza lui Ion Lăncrănjan este legată indestructibil de Transilvania. Romanele lui **Cordovanii, Drumul ciinelui, Caloianul, Suferința urmașilor, Fiul secetei** se petrec în bună măsură aici, printre oamenii Transilvaniei oferind o imagine nouă asupra lor. Cărțile lui dovedesc aceeași fidelitate față de ținuturile natale pe care o aflăm și in cele ale lui Slavici, ale lui Rebreanu, ale lui Agirbiceanu. Părăsirea universului propriei ficțiuni romanești și traversarea Transilvaniei reale cu instrumentele reporterului, ale sociologului și istoricului la indemină are o justificare adincă. Cine este mai indreptățit să vorbească despre pămintul natal decit cel ce l-a cunoscut mai bine, cel care a încercat să-l fixeze in eternitate prin literatură ? Ion Lăncrănjan intreprinde această incursiune și investigație cu conștiința unui ritual scriitoricesc stabilit de inaintași. Gestul nu este insă o goală imitație ci plin de pulsația și problematica vieții românești contemporane.

Rapsodie transilvană glorifică frumusețea naturală a Transilvaniei, arhaitatea ei, **Meleaguri natale** fac filmul modernizării in socialism a unor teritorii ținute altădată departe de industrie și de viața modernă, **Patriotismul — o necesitate vitală** pledează pentru apărarea acestor frumuseți și cuceriri, autorul devenind aici treptat polemic. Afirmatiile subliniate ale scriitorului au un subtext polemic, cind nu sint de-a dreptul polemice ca in **Noi.** „Noi n-am vrut niciodată ceea ce nu ni s-a cuvenit“. Caracterul de ripostă e vizibil și cine va căuta mai tirziu să reconstituie obiectul ei, anul așezat la sfirșitul articolului: 1982, ii va da primele indicii ale descoperirii preopinenților nenumiți. „Noi ne-am iubit și ne iubim cu ardoare patria. Am iubit-o chiar și atunci cind ea nu exista intreagă decit in gindul nostru, o iubim și astăzi, cind ea există și crește prin efortul nostru, al tuturor. Unii au crezut și mai cred că patriotismul duce inevitabil către exaltare, către demagogie, către „dreapta“, ceea ce e mai mult decit o eroare, o aberație. Luarea in deridere a celor mai nobile simțăminte, ironia și zeflemeaua, spun „teoreticienii“ de acest fel, au fost intotdeauna progresiste, au fost de „stinga“, de parcă marii noștrii dăruiți, impătimiții eliberării și afirmării in lume a poporului român — un Bălcescu, un Eminescu, un Pârvan, un Iorga — ar fi niște conservatori inrăiți, in vreme ce alții, spirite subțiri, dar minore, ar fi fost niște mari și adevărați luptători pentru mai bine, ceea ce nici nu e posibil, ceea ce nu s-a intimplat nicăieri in lume“. Scriitorul vizează spiritul critic steril și agresiv, care atacă un intreg univers de valori morale și spirituale tradiționale incercind să pună in loc funcțiile distructive ale spiritului. Dincolo de nota de bun simț a acestei reacții, este denunțată enormitatea după care nota diferențială a „stingii“ ar fi ironia, zeflemeaua, celelalte trăsături de inteligență și moralitate aparținind, in schimb, „dreptei“: sobrietatea, consecvența, caracterul etc. Primitivismul unei atari disocieri care transformă temperamentul in criteriu politic, nici n-ar merita să fie pomenit, dacă n-ar fi și agresiv. Ințelepciunea populară a imortalizat memorabil acest tip de iteală : „Prostul dacă nu-i fudul, nu-i prost destul“.

Puțini scriitori mai fac astăzi profesiuni de credință. Cartea lui Ion Lăncrănjan despre Transilvania este dezbatere de conștiință venită de la un om care cunoaște din interior țara și oamenii, care discută aspectele care o privesc cu argumente trăite, care se simte implicat in destinul României și al pămintului transilvănean, definitiv solidar cu ele. **Cuvint despre Transilvania** refuză legendele, refuză adevărurile pe jumătate, refuză teze istorice invechite, respinge interpretări așa-zis marxiste privitoare la istoria României apusene. Este un discurs polemic de la un capăt la altul, hrănit de o informație substanțială și de argumente convingătoare. Tezele revizionismului maghiar, vinturate cu insistență și in zilele noastre, își găsesc in Ion Lăncrănjan nu numai un adversar hotărit, ci și un cunoscător al problemelor Transilvaniei cum s-au arătat puțini pină astăzi. „Situația de acum se aseamănă, intr-un fel, cu toate deosebirile sociale și politice ale vremii de azi, cu situația de după cel dintii război, de după 1930, mai ales, cind s-au vinturat cam aceleași sloganuri absurde, cind s-a arătat mereu cu degetul către Transilvania, fără de care Ungaria nu putea să fie «mare»“. Era firesc ca acest semnal de alarmă să vină din partea cuiva care este legat prin origină de teritoriul asupra căruia s-au emis pretenții și pe care in 1940 a curs singe nevinovat tocmai din pricina fumurilor imperialiste ale unor halucinați ai Ungariei mari. Despre aceste crime, ca și despre alte năpaste istorice pe care le-a suportat poporul român din această parte a țării, vorbește pe larg Ion Lăncrănjan in cartea lui. Scriitorul se oprește asupra transferului halucinației imperiale in tipărituri contemporane, unele foarte aproape de noi. In cartea unui confrate de limbă maghiară el descoperă formula „meleagurile răsăritene ale noastre“, unde nu e vorba de Moldova cum ar gindi orice cetățean român cu o firească orientare in geografia politică a țării, ci de Transilvania, văzută reminiscent ca „meleag răsăritean“ al Ungariei „mari“. Fără surpriza unor asemenea afirmații poate că Ion Lăncrănjan nu și-ar fi scris cartea, dar stăruința unor teze anacronice, revolute științific de cind au fost izvodite, dar menținute cu o incăpățînare propagandistică care le face să răsară acolo unde nu te aștepți, il determină să se intoarcă asupra lor și să constate că ele au nevoie de răspuns. Ce descoperă scriitorul pe această cale ? Ca teza continuității românilor este contestată in 1979 intr-un cotidian socialist de peste hotare ca „inchipuire“, ca teză fără probe științifice, că definirea poporului român se face tot atit de obtuz și de ostil ca in memoriile misionarilor catolici de altădată, că poporul român este infățișat ca deficitar moral, intelectual, cultural, că apariția statului unitar român este rezultatul unor imprejurări intimplătoare in această parte de lume, că Transilvania a fost ocupată militar și că unirea este rezultatul unei acțiuni militare etc. Supraviețuirea acestor reziduuri propagandistice, recondiționate desigur, sint privite ca produse ale unei mentalități șovine. Teza continuității e bun științific de multă vreme, caracterul poporului român a fost verificat de grele incercări istorice, dizolvarea imperiului austro-ungar nu este o intimplare ci o necesitate istorică, unirea românilor nu s-a făcut pe calea armelor ci printr-o cunoscută Mare Adunare populară de la Alba Iulia. Pe cit de incăpățînată este această propagandă pe atit de multe sint evidențele impotriva ei. Ion Lăncrănjan le scoate la lumină și ca un reproș la adresa unei pasivități a rostirii drepturilor noastre istorice pe pămintul pe care-l trăim. **Cuvint despre Transilvania** trece practic in revistă toate chestiunile litigioase reactivate de interesele revizionismului, mai apropiat sau mai depărtat de noi.

Asemeni unor mari inaintași care și-au pus toate problemele legate de poporul căruia aparțin, Ion Lăncrănjan se oprește asupra tuturor aspectelor marcate de false litigii. Vin la rind pozițiile conciliatorii care incearcă in lucrări artistice, forțind documentele istorice, să dea vina pe din două. Ion Lăncrănjan analizează succint o piesă de teatru in care apar Avram Iancu și Kossuth și care e construită după regula „echilibrului vinovățiilor“. Scriitorul român nu imbrățișează rețeta. Istoria trebuie scrisă așa cum a fost: refuzul de a acorda românilor drepturi egale cu ale ungurilor in statul proiectat de revoluționarii maghiari este pricina eșecului și nu „echilibrul vinovățiilor“. Alte teze conciliante impotriva adevărului istoric, aproape idilizante, sint și ele revizuite responsabil in chip marxist de Ion Lăncrănjan, ca un cunoscător al realităților transilvănene la sursă. Unitatea de interese in trecut a burgheziei române cu cea maghiară, teză curentă și astăzi, e contrazisă de fapte istorice care arată că n-a fost nici egalitate, nici unitate intre aceste burghezii. Schema după care sus era unită burghezia română cu cea maghiară, după cum jos păturile sărace mai erau și ele unite intre ele nu se susține in fața probelor istorice. Mentalitatea de stăpini a națiunilor omologate politic a impiedicat realizarea unității, și numai exploatări singeroase le-a pus, in cazuri extreme, pe picior de egalitate și de acțiune revoluționară comună.

Lăncrănjan ne propune să privim Transilvania și problemele ei fără idilism și fără idei preconcepute. Sint teze care trebuie respinse cu toată hotărirea cu atit mai mult cu cit șansa lor de a supraviețui interesat o probează. Intră aici și eronata teorie a României ca stat imperialist multinațional, respinsă de fapte și de documentele partidului comunist, dar reactivată in cercuri revizioniste. „Un comunist maghiar din România putea să aprobe, scrie Ion Lăncrănjan, să zicem, cu mai multă ușurință, ba chiar cu entuziasm, **teza cominternistă**, conform căreia România se alcătuise printr-un război imperialist, dezmembrarea ei printr-o așa-zisă autodeterminare fiind inevitabilă, schema după care ar fi urmat să «se lucreze» corespunzind intru totul cu schema după care «s-a lucrat» in toamna lui 1916, in iarna, in primăvara și in vara lui 1917, cind luptam noi la Mărăști și Mărășești, eventualii beneficiari trebuind să fie alții“. Trimițind inapoi la date de dinainte de primul război mondial, Ion Lăncrănjan face vizibilă identitatea acestei teze, așa-zis marxiste, cu altele mai vechi de tip imperialist, fără nimic marxist in ele. Polemica scriitorului este energică, actul unei conștiințe viguroase care știe că adevărul se impune prin luptă.

Fiecare scriitor veritabil are intre scrierile lui o profesiune de credință definitorie. **Cuvint despre Transilvania** este profesiunea de credință a lui Ion Lăncrănjan, cutia de rezonanță a literaturii lui, și ea ne aduce aminte de alte mari profesiuni de credință ale literaturii române : **Din estetica poeziei populare**, de Delavrancea, **Poezia populară** de Mihail Sadoveanu, **Elogiul statului românesc** de Lucian Blaga, **Laudă țăranului român** de Liviu Rebreanu. Sint momente in care muzele tac și scriitorul ia stiloul pentru a ieși in arenă cu toată decizia și conștiința de care este in stare. **Cuvint despre Transilvania** este o reprezentativă ieșire in agora și totodată semnalul că este momentul ca și alte conștiințe s-o facă.

M. Ungheanu

DANIEL TURCEA: «Epifania»

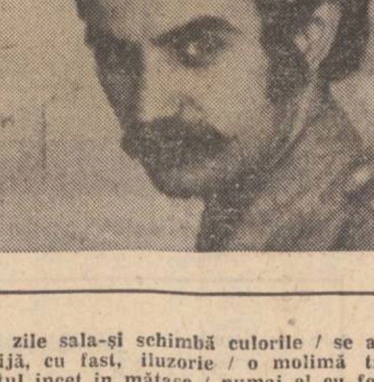

Lirismul lui Daniel Turcea este, indiscutabil, de esență oraculară. In frumoasa sa postfață la volumul antologic apărut in colecția **Hiperyon** (Daniel Turcea, **Epifania, Cartea Românească**, 1982) Artur Silvestri ii creionează un portret baudelairian, de poet „maudit“ sugerind existența unui Artur Enășescu sau Dimitrie Stelaru. Dacă i-aș deduce insă chipul din poezie, nu l-aș putea imagina decit oficiind un cult sever, de o disciplină și o rigoare pitagoreică : „**Din litere ca dintr-o raclă / din cenușa numerelor, din / trupul acesta al cuvintelor / ce se schimbă la față / din lucruri / din ințelepciunea insetată / ca din moarte, invie / invie acum / cuvint necuprins“ (Din litere)**. Dar, spre deosebire de filozofii pitagoreici de la care a imprumutat mai degrabă aspectul etic al teoriei — cunoașterea indrumare a sufletului (psyhagogia) — Daniel Turcea este, in fond, un turmentat, departe de a crede că numărul, proporția și simetria constituie principiile structurării cosmice. Deși intr-un poem ca **Linia dreaptă** intilnim aluzii pitagoreice, „semnul proporției“, „segmente și trapeze“, „conuri și plane de aer“, universul este descris prin elemente de teologie negativă. „**A incerca să folosești cuvintele pentru a descrie acțiunea / Principiului / inseamnă a nu vorbi despre El ci despre contrariul Lui / cuvintele sint văi, sint circuri, sint zaruri**“ iar originea lui concepută in maniera cosmogoniei indice. Lumea este o creație iluzorie, visul unei divinități supreme : „**Distanța / deci / El / absoarbe pentru că El este / această așezare de obiecte sub semnul proporției / deci al muzicii / din antichitatea aerului / segmente și trapeze / conuri și plane de aer / ca un animal de vis / cu Ceremonia singelui mineral și unde / respiră și doarme un prinț / / Visul lui este trupul acestul Ev / și din risipite pocale“ (Exilul)** Ca și Nichita Stănescu de care-l apropie nu puține ipostaze, Daniel Turcea practică o poezie a conceptelor, fără a da impresia de sterilitate și livresc. A spune că plasticizează abstracțiile nu este exact, deoarece am presupune că acestea preexistă imaginii cind, in realitate, ele fac un corp comun. Poetul are acea rară calitate de a transforma conceptul in metaforă, ințelesul denotativ fiind transferat in sfera conotației simbolice. Intr-un excepțional **Poem didactic** din care citez fragmentar, arithmologia urmașilor conservatori ai lui Pitagora (akustamikoi), simboluri algebrice, geometrice și chimice, Parmenide insuși... etc. devin metafore textuale intricate unui amplu și fluid enunț poetic. „**Poate că sintem vii dar obiecte / fragmente emigrind in fragmente / sub umbra vieții pe stinse planete / ca și cum te-ai umple de degete / toate cu multiple intrebuințări / de apă, de lună, de țări / / Lung exod pe Niluri / Către piramide / unde Faraonul / paraparmenide / s-a-ngropat in Ra, fructa zi / — molima / de cameleon, / vis fiind oglinzii arithmos, ideon**“. In pofida versurilor cu rezonanțe apoftegmatice, a formulărilor sentențioase și a invățăturilor dogmatice (in sens religios), discursul lui Daniel Turcea disimulează, spuneam, impulsuri și crize dionisiace. Locuiește in el un **daimon** de care-i este teamă și pe care incearcă să-l invăluie și să-l imobilizeze printr-o gesticulație ceremonioasă și o rostire oraculară cu efect taumaturgic. Un astfel de text, de „legare“ magică și calmare a naturii rebele, chiar cu prețul automutilării morale, a frustrării ființei de integralitatea și plenitudinea ei contradictorie, in dorința de a-i opune un himeric tipar statornic, este Hypnoza : „**Odată cu liniștea aerul moale aiurind deasupra / și buzele crăpate bolborosind obiecte / și obiectele insemnind drama ochilor vii / odată cu inceputul ospețelor / odată cu femeile de aprilie străvezii / și cu larmă / rostogolită apoi deasupra / se va pierde pentru totdeauna / senzația asta de sirenă urlind / și in cringuri / ochii lui se vor odihni privindu-și fruntea, infierbintind / flori palide și miinile jucindu-se verde / in nisipul și sub salcimi / (...) — Hypnoză — / luni de zile sala-și schimbă culorile / se apleacă cu grijă, cu fast, iluzorie / o molimă transformă totul incet in mătase / numai el cu femeia plecase**“. Din „revolta“ substratului dionisiac rezultă acea inclinație spre **barochism** pe care Artur Silvestri o menționase, alături de **asianismul** poetului, fără a le conjuga intr-o paradigmă unitară, de condiționare reciprocă. Ocurența celor două categorii sau eoni — eu aș substitui termenul de asianism cel puțin pentru o parte a creației sale, volumul **Epifania** și ciclul de **Postume**, cu apolinic — dă naștere unei originale arte poetice care se definește prin propria ei negare și depășire. Este punctul in care Daniel Turcea se desparte de ermetism și de poetica sa limitativă pentru a incerca o transgresare ontologică. Dacă pentru adepții liricii pure limbajul poetic este intranzitiv, cristalizat și inchis ca o perlă intre valvele sale, autorul **Epifaniei** incepe să se indoiască de autonomia suficientă a textului, avind revelația unui alt mod de a fi. O existență și un spațiu care rămin incă **nenumite**, cerind un alt instrument de comunicare și o altă retorică pe care poetul nu are puterea de a le edifica : „**Dar din acesta nimic nu poate intra in vers căci versul / imi e străin ca marmura, euritmie / știu totul astăzi despre poezie / nu mai pot fi decit stingaci și searbăd / o altă cale se deschide azi / ea e și vers, și lege și măsură / dar nu mă pot intoarce ca să scad dintre păcate partea mea de ură / / da, poate leneșii pe cer / nori albi pe care vintul ii preschimbă / sint lucruri ce nu intră-n nici o limbă / / sint așteptat acolo unde pier / urechile atente și lumina / (...) sint tinăr, obosit acum de lipsa / de tinerețe și de / ascultare / faceți ce vreți, am mărturisit, el va / veni din nou și pentru fiecare / pentru-a depune mărturia sa / eu am uitat și frica și tristețea / nu mai am de străbătut / decit propria-mi umbră, inserarea / ființei mele, Doamne, am aflat / celor ce au sfirșit un inceput“ (Mărturisire)**. Ca un paleontolog vom incerca din frinturile și așchiile de imagini ingropate in discursul poetic să aproximăm esența și forma viziunii. Ceea ce mi se pare interesant este că geneza se află intr-un eșec, recunoscut și afirmat curajos, fără iluzorii compensații. („**Nu mai pot fi decit stingaci și searbăd**“) Cauza nu este insă de ordin subiectiv personal, ci este congeneră unui anumit fel de a ințelege premisa și funcția ontologică a poeziei. Autorul se indreaptă spre o concepție sotereologică, in care cuvintul ordonat după reguli euritmice să fie in același timp, „vers“, „lege“ și „măsură“, infuzată de un creștinism eliadesc, aș spune („el va veni din nou și pentru fiecare“). Motivul redempțiunii colorează și erotica sa imprimindu-i o tentă spiritualistă, de o reținută și luminoasă ardoare a rugii. Ca in **Cintarea cintărilor**, simbolul erotic este ambiguu, trimițind atit la comuniunea umană, dar și la logodna cu mirele evanghelic : „**Și cind voi fi in tine Lumină / Inconjurat de Lumină, / spulberă / acoperămintul acesta / vino aproape / mormint iți sint / invie in mine // un seceriș al secerișului / cind neghina va arde“ (***)** In această lirică devoționistă, de celebrare, in care dragostea este expresia epifanică a spiritului, amintind de, ciudată coincidență, erotica postumă blagiană, stă, cred, intreaga originalitate a lui Daniel Turcea, poet inzestrat cu simțul imnicului, și mai puțin in faza barbiană. Scriitura obscură in ceea ce privește codul din prima sa carte, **Entropia**, se distilează și se limpezește fără a pierde nimic din substanțialitate. Epurată de simbolistica abstrusă, ușor ostentativă a inceputului, ea are acum transparența albastră, amețitor de adincă a unui iezer. Dacă pentru mulți scriitori contemporani dispariția fizică a insemnat și intrarea in conul de umbră al unei mai mult sau mai puțin vremelnice uitări, pentru Daniel Turcea, mort pretimpuriu, se confundă cu ieșirea in lumină a operei.

Paul Dugneanu

ION IOVAN: «Comisia specială»

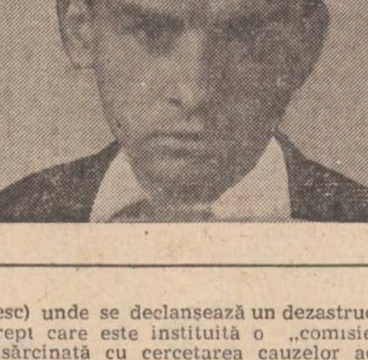

Pină acum doar poet, autor a două volume de versuri („**După-amiaza unei clipe**“, Ed. **Cartea Românească**, 1976, și „**Rezervație naturală**“, Ed. **Cartea Românească**, 1979) dintre care, dacă nu mă insel, primul a fost distins cu un premiu pentru debut al Uniunii Scriitorilor. Ion Iovan se prezintă și in ipostaza de prozator, cu volumul „**Comisia specială**“ (**Ed. Cartea Românească, 1981**), subintitulat „**Contexte**“. Deci, nu roman, nu nuvelă, nu schiță, in chip tradițional, ci, surprinzător, bruscind adică obișnuințe de cititor „ortodox“, „**contexte**“. Surprizele incep insă abia după acest subtitlu „infidel“ și aparțin intregii construcții a cărții. Ne intimpină, așadar, o „**Bibliografie**“ cuprinzind trei titluri, alese din domenii, ai zice, incompatibile : „Codică țivilă sau politicească publicarisită de Scarlat Calimach Voevod, din mila lui Dumnezeu domn și oblăduitor al Prințipatului Moldovii. Ești. In privileghiata tipografie a Albiei, 1833“ ; „Norme de protecție a muncii pentru activitățile specifice de gospodărie comunală și industrie locală elaborate pe baza propunerilor Organelor Locale ale Administrației de Stat, ținind seama de sugestiile specialiștilor Ministerului Muncii și ai Sindicatelor, precum și de observațiile cadrelor cu munci de răspundere. Editura Tehnică“. Tirajul 20 000+100. Hirtie pentru tipar inalt tip B de 63 g/m². Apărut in 1968“ ; „Ion Iovan, „**Rezervație naturală**“, **Cartea Românească, 88 pagini, format 16/61×86**. Bun de tipar, decembrie 1979. 800+10 exemplare. Lei 7,50“ Pedanteria trimiterilor vrea parcă să ne atragă atenția că ne vom afla in cea mai reală dintre lumile posibile, departe de orice ficțiune. Impresie rapid contrazisă, ai zice, la p. 15, unde, intr-o notă de subsol, citim, printre altele : „Autorul ține să mărturisească de la inceput că orice asemănare cu realitatea e tardivă, deci totul e discutabil să devină de aci inainte literatură, numai literatură. De altfel, consideră aceasta ca o primă regulă pentru romanul pe care intenționează să-l scrie. Dar il va scrie intr-adevăr ?“. Se ințelege insă, și, oricum, vedea-vom că Autorul care vorbește aici este doar un personaj, deci parțial creditabil. Pe de altă parte, o asemănare „tardivă“ cu realitatea nu este chiar o neasemănare ci doar expresia dubitației. Ambiguizarea reprezintă una din tehnicile in care este scris „**Comisia specială**“ Să ne intoarcem insă la „**Bibliografie**“, căci sugestiile cuprinse aici se dovedesc, la confruntarea cu materia cărții, pe de-a-ntregul valabile. Conform bibliografiei, ne vom intilni in carte, cu stilul „retro“ al codicelor etice de la inceputul secolului al XIX-lea. Astfel, fiecare nou capitol cuprinde, insertat intr-o suită de titluri, date „cu bumbi“ ca intr-o casetă de ziar, ce avertizează asupra știrilor importante din interior, un fragment din „**Codica (apocrifă ?), lui Calimach Voevod**“, reglementind relații de rudenie, indreptări in caz de prejudiciu moral sau fizic, partaje de bunuri etc. Ii urmează, de regulă, un poem in proză (stilul liric) alcătuit din alăturarea unor fragmente, ușor retușate, din poeziile cuprinse in volumul „**Rezervație naturală**“. Poemul joacă rolul de comentariu aluziv al scriitorului-narator la realitatea romanescă. In fine, regulamente de funcționare, norme de folosire, indicații de protecția muncii, adaptate la specificul lumii infățișate in roman, sint tot atitea mostre de stil birocratico-administrativ. Prezența acestora in carte are rostul instituirii unei aparențe legale, rigide, respectabile, impunătoare chiar, sub care se ascunde o lume imorală și ilegală. Incă o observație cu privire la compoziția cărții. Partea intii (volumul este alcătuit din șapte părți, cum și lumea in șapte zile, dacă o socotim și pe cea de odihnă), este „**Un epilog**“, partea a șaptea (ultima) este „**Prologul**“. Se află conținută aici sugestia unei lumi răsturnate, pe dos, dar și ironia vizind construcțiile tradiționaliste, cu mima de rigoare a cronologiei evenimențiale reale. De altfel, lectura cărții lui Ion Iovan poate fi incepută de oriunde, ca un ideal (pentru unii) roman sferic, insensibil la tramă, personaje, intrigă etc. Un moment declanșator poate fi, totuși, reconstituit la stațiunea Moghiloaia (rezervație naturală și monument istoric cu palat brincovenesc) unde se declanșează un dezastruos incendiu, drept care este instituită o „comisie specială“, insărcinată cu cercetarea cauzelor accidentului. Este doar un pretext epic, căci ceea ce rezultă nu sint cauzele, ci mișcarea subterană a unei lumi incărcată de o vitalitate degradată in forme parazitare. Cartea nu are personaje in sens tradițional. Există niște nume și niște funcții administrative (o ierarhie, deci) care sint insă **voci** dintr-un roman polifonic, emițătoare de declarații scrise, cu intenția dublă de disculpare și inculpare, avind ca efect ultim mușamalizarea. Fiind vorba de intervenții scrise (declarații, informări, delațiuni, rapoarte, procese-verbale, adresate unui Inspector-Șef), umorul și satira (ambele copioase) se nasc din interferența oralității cu canoanele formulelor consacrate de stilul funcționăresc. Clișeele de limbaj concurează expresia frustă, in manieră caragialescă. Rezultatul este un hibrid lingvistic monstruos și, totodată, delectabil, care mărturisește totul despre calitatea celor ce-l folosesc. Ion Iovan se arată un virtuoz al acestui limbaj, incredibil, dar posibil : „Autorul se teme că limbajul cărții incepe, vrind-nevrind, să stirnească protestele lingviștilor : chiar așa, așa vorbește omul ? Nu, le răspundem, așa scrie el. Mărturisim, pină și bietul scriitor in fața unei coli de hirtie, parcă nu-și mai cunoaște limba. In fond, orice om care scrie se află in situația unui traducător — ginduri multe, cuvinte după posibilități !“. Luind această mărturisire cu substratul ei polemic, să oferim cititorului un pasaj antologic, in care tentativa de sensibilizare a autorității devine caraghioasă prin inflație lexicală, dar rămine periculoasă prin precizia conținută a delațiunii : „Mai recunosc că am rupt logodna cu Titus și m-am măritat cu actualul din convingerea că-mi va intemeia un cămin fericit, cunoscindu-i bine pe frații lui, toți oameni simpli, de la țară — ținind seama totodată de maturitatea acestui om precum și de atitudinea sa ireproșabilă inaintea oficierii căsătoriei. Dar, la scurt timp după, Sergiu s-a schimbat față de soția lui, incepind să lipsească zile și nopți. Astfel am aflat că nici nu avea ordin de spațiu pentru amplasamentul conjugal, unde trăia abuziv ; in viața lui intervenise o altă femeie, artistă de păpuși, pentru care mi-a cerut taxa de divorț. La inceput, crezind că intră intr-o fază trecătoare, nu m-am pripit și am apelat la sprijinul tovărășesc al fostului logodnic, care mi-a dat tot concursul. Totuși, soțul imi cerea mai departe să-i redau libertatea — motivul, că nu mă iubește. In cele din urmă, datorită acestei atitudini inumane, n-am avut incotro, am cerut evacuarea lui din domiciliul comun intr-o locuință mișcarea a II-a. Dar, la termenul definitiv, după ce se inventariaseră bunurile, despărțirea a fost intreruptă in urma unei convorbiri telefonice : cineva, care răspunde la interiorul 114, a hotărit retragerea executorului judecătoresc, a lăcătușului, precum și a organului de miliție in persoana plutonierului Lalu Anghel. Mă adresez acum dumneavoastră ca o femeie supusă la groaznice chinuri din partea fostului soț : vine acasă la 12 și mă forțează să am contacte de dragoste care mi-au distrus nervii. Din cauza acestor lupte care se repetă noapte de noapte nu mă pot odihni, fapt care mi-a diminuat capacitatea de muncă — simt că-mi pierd puterile de serviciu. Precizez că din cele două camere, stil vagon, eu ocup pe cea de trecere, fiind expusă permanent la asalt, neputindu-mă apăra bine in somn. De aceea vă rog să mă primiți pentru a vă explica personal, cu amănunte, situația prin care trec, precum și cite rele a făcut acest individ, care, din punct de vedere moral, are serioase lipsuri, greu de așternut pe o coală de hirtie, moștenind de la bunicul lui, condamnat șapte ani pentru arme albe nedeclarate in termen timp in care bunica i-a plecat măritată in Liban“. Să recunoaștem că o viață intr-o pagină nu este o performanță lesne de atins. Cu „**Comisia specială**“, roman satiric de o formulă originală, Ion Iovan se anunță un prozator dotat cu excepțional simț al limbii, in stare să tulbure ierarhii valorice deloc imuabile.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

SPAȚII

Noua carte a lui Virgil Cuțitaru insumează eseuri de diferite facturi. Astfel, alături de exegeze dedicate creației eminesciene se află referiri la operele altor scriitori clasici (Arghezi, Sadoveanu, Preda), partea cea mai intinsă a volumului fiind formată din texte pornite de la creațiile unor scriitori români de azi (in majoritatea cazurilor, poeți). Deosebit de interesante sint contribuțiile de eminescologie. Fără să se teamă de autoritatea unor iluștri predecesori, criticul lansează opinii personale, de cele mai multe ori demne de a fi luate in considerare. De menționat textul intitulat **Edițiile „Luceafărului“**, ale cărui subtilități de erudiție se cuvine a fi subliniate, precum și o contribuție de tip comparatist **(Intre agresiv și decent)**, in care este propusă o paralelă intre **Buchetiera din Florența și Cezara.** Iată concluzia care incheie cel de al doilea eseu: „...deosebirea dintre Alecsandri și Eminescu nu stă in căutarea cadrului propriu-zis (acesta prin el insuși nu poate fi decit același), ci ea trebuie găsită in interpretarea acelui cadru; in atitudinea eroului care se refugiază intre frumusețile naturii. Alecsandri a privit natura dinafară, ca pe un loc de incintare și impăcare a omului cu unele situații neplăcute. Eminescu a umanizat-o. Intre peisajul eminescian și natură există o fuziune intimă, bazată pe puritatea peisajului și pe idealul inălțător al omului.“

Comentind scrierile unor autori contemporani, Virgil Cuțitaru caută cu tenacitate formularea sintetică, menită să exprime in modul cel mai sugestiv „megaronul“ unei creații. Adesea scriitorii sint priviți și ca personaje, eseistul arătind o reală vocație pentru caracterologie; nu este vorba despre exerciții fără legătură cu critica; dimpotrivă, imaginea omului se transformă intr-o sugestie referitoare la operă. Un exemplu posibil este metafora caracterologică propusă in legătură cu proza lui Mircea Săntimbreanu. După ce precizează că „autorul **Schițelor vesele** este un cunoscător fără egal al universului infantil“ și că in cărțile lui „se conjugă armonios zimbetul usturător al sentinței aminate cu reliefarea amănunțită a culpei“, eseistul incheie: „Om dintr-o bucată (e drept, croită pe dimensiuni uriesești), cu cap de leu și uitătură de bunic — va zimbi și acum, ingăduind ca intotdeauna“. In legătură cu proza și teatrul lui Mircea Radu Iacoban este găsită o expresie ușor paradoxală, dar atrăgătoare: „vinjoasă timiditate structurală“. Iar despre poezia lui Ioanid Romanescu, la fel, aflăm primele impresii ale criticului tot prin intermediul unei imagini ce provine din caracterologie : ...ii va fi plăcind să scrie in fața oglinzii, pentru ca, astfel, imaginea din partea opusă (o bănuiesc stranie pentru el in acele clipe) — să-l incite, declanșindu-i miniile impotriva a toate și a tuturor și determinindu-l (nu-i o exagerare) să se inchipuie — **atunci** — un Heraclit, purtător al tristeții universale ori un Faust spinzurat de indoiala propriei **cunoașteri**. Este adorabilul său truc și nebănuit de dulcea și umana lui regie“. Simpatia apare amestecată cu o ușoară ironie.

Remarcabilă este și inzestrarea criticului pentru detectarea nuanțelor, indispensabilă mai ales in ceea ce privește comentariul de poezie. Numirea unor amănunte contrabalansează in chip reușit generalizările.

In fine, semnificativ este și faptul că Virgil Cuțitaru alege spre comentare nu numai cărți datorate unor autori consacrați, aflați in mod persistent in atenția criticii, ci și volume ale unor autori nu tocmai răsfățați de comentatori. Aprecierile la adresa lor, echilibrate, sint incercări reușite de a impune atenției scrieri pe nedrept trecute cu vederea, precum și, in mod implicit, condamnări ale snobismului criticii.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **LAPSUS.** Intr-un interviu publicat de „Viața studențească“ (nr. 13) criticul teatral Valentin Silvestru tună și fulgeră impotriva denumirii „nefericite“ a teatrului studențesc „Casandra“. „Casandra, zice supăratul critic, fiind, după cum bine știți, o preoteasă bocitoare, care prevestea numai nenorociri, și nu e cazul“. Dicționarele serioase spun altceva : Casandra, fiica lui Priam și a Hecubei, primise de la Apollo insușirea de a prevedea viitorul, zeul pedepsind-o apoi in așa fel incit nimeni n-o mai credea, ci o socotea nebună. Numele ei este proverbial, insemnind o persoană profetică și ale cărei predicții intilnesc numai increduli. Pentru un teatru de „tineri debutanți“ denumirea este potrivită, așa că bătăiosul critic se poate liniști : la mijloc era numai un lapsus.

■ **SERIAL.** „Cinci spioni pentru victorie“ e un serial „polițist“ publicat de Gh. Buzatu in revista „Cronica“, interesant prin aceea că descoperă un mare spion american, de origine română, „implantat“ chiar in Berlinul nazist. Nu știm, deocamdată, cine este personajul ; poate vom afla...

■ **ANALELE BRĂILEI.** Interesantele contribuții literare apărute in „Analele Brăilei“ (dec. 1981) completează materia social-politică a acestui supliment județean unde publică autori cunoscuți precum Fănuș Neagu (inimitabil poet vizionar), Ilie Tănăsache, tineri cu activitate susținută, ca Nicoleta Gherghel (cu „Grădină de suflet, liniștea lumii“ un eseu pacifist, de calibrul prozei poetice), Lucian Chișu, și autori brăileni ca Ion Mustață, Valeriu Stoiu, Lica Paulescu, Andra Căpităneanu, Gheorghe Lupașcu.

■ **UN CRITIC „COMBATIV“.** Insensibil, acum citeva luni, la funcțiunea pedagogică a criticii literare, Alex. Ștefănescu devine brusc ingrijorat din pricina excesului tehnic al contribuțiilor unor colegi. Astfel, in „Suplimentul Scinteii tineretului“ (nr. 27) recent convertitul jurnalist combate „arta de a complica inutil“, inițiativă lăudabilă dacă nu ar indica, prin obiectul țintit de autor, o curioasă pornire în a-și rezolva mici afaceri personale. Artiștii complicării inutile ar fi, pe scurt, Nicolae Ciobanu, Paul Dugneanu, Ilie Guțan, Laurențiu Ulici, V. Ivanovici, F. Băileșteanu, N. Balotă, Mariana Ionescu și Mirela Roznoveanu. Din cite cunoaștem, propozițiile dedicate lui V. Ivanovici sint publicate acum de Al. Șt. pentru a treia sau a patra oară, despre F. Băileșteanu jurnalistul scrie negativ... **abia acum** (ca și despre N. Balotă). Cit privește pe ceilalți — faptele sint clare : N. Ciobanu și Paul Dugneanu au recenzat defavorabil cărțile lui Alex. Ștefănescu, Ilie Guțan i-a demonstrat, intr-un scurt serial, că nu cunoaște opera lui Arghezi, iar L. Ulici i-a semnalat, cu calm, niște „scăpări“ semnificative pentru seriozitatea unui „critic literar“. Așadar, intr-o publicistică unde cuvintele incrucișate ale criticii ies aproape de peste tot, Alex. Șt. combate numai pe cițiva, aleși, cum s-ar zice, pe ochi și pe sprinceană. Halal obiectivitate...

■ **PRECIZIA NECESARA.** Reacția lui Ioan Adam critic in general calm și aplicat, impotriva ignorării unor autori tineri a căror condiție ar fi marginalizată de către critica literară este, teoreticește, indreptățită. Exemplul oferit de el (in „Scinteia tineretului“ din 8 aprilie), acela al lui Apostol Gurău, denotă o lipsă de informare. Apostol Gurău e, cum bine se știe, un prozator foarte dotat, autor a două cărți : ambele au fost comentate de mai multe ori in revista „Luceafărul“, sub semnătura lui Al. Piru, Dan Al. Condeescu, Artur Silvestri, ele au fost obiectul unor discuții de bilanț ale criticilor revistei, fiind situate, mai ales cea de-a doua, printre cele mai importante producții ale prozei tinere. O scăpare din vedere ? Să sperăm, că nu e vorba de o abilă tehnică de „asimilare“ forțată a unor valori.

■ **DOCUMENTE IN VOLUM.** Luni, 5 aprilie, a fost lansat, la București, un volum, „Mărturii peste timp“, conținind amintiri privind activitatea ilegaliștilor din Dobrogea. Ingrijit de Simion Tavitian, această culegere, plină de evenimente, unele teribile, aproape romanești, conține contribuții de Vasile Vilcu, D. Olteanu, N. Cioroiu, Sabina Eșanu, Ivanca Rudenco, Fada Tănase, Victor Dușa, I. Zednic, M. Hacerian, N. Anghelescu, Gh. Dincă, I. Cupin, Gh. Codreanu, M. Ciocan, I. Eremia, N. Preda, M. Lungu, Toma Moise, precum și ale scriitorilor Virgil Teodorescu și Ion Gh. Pană.

■ **„DINCOLO ȘI DINCOACE DE RAMPĂ“.** Așa se intitulează recentul volum, semnat de Andriana Fianu, conținind interviuri cu diferiți oameni de teatru de azi (Liviu Ciulei, M. Ghelerter, J. Holt, H. Lovinescu, A. Baranga, Kovacs Gyorgy, Dan Nasta), precum și un număr de tablete, sub titlul „Amestecate“, un document subtil de jurnalistică superioară. Adorabil la lectură, acest volum e atit o carte de vacanță cit și un excelent material pentru istoricul de miine al teatrului românesc contemporan.

A. S.

ion gheorghe

ZICERE LA ZICERE

Inițiala simplitate

Să-ți stăpînești
Marea putere —
In cele lumești
Și-n sacrele sfere.

Să poți
Să te ții slab —
Cînd i-ai înfrînt pe toți
Răsculat ca un sclav —

Iată veșnica Virtute
La care năzuiești
Pe necunoscute
Căile-omenești.

Cum răul, cum binele
Umblă —
Cunoscînd luminele,
Să rămîi în umbră.

Stăpînindu-ți firea,
Se exercită
Desăvîrșirea
Nemijlocită.

În inițială
Simplitate,
De unde s-au dat la iveală
Ființele toate.

Să-ți păzești
Cel dintîi Strop —
Din carele ești
Ceeace-Duce-La-Scop.

Eul

Eul, eul
Animal,
A căzut ca leul
Strivit de cal.

Înțeleptul
Fără pumnal,
A străpuns pieptul
Tigrului senzorial.

Cu piciorul
Pe monstrul de-odinioară,
Își cîntă viitorul
Plîngînd lîngă fiară.

Însă din pîntecul
Sacrei harpe
Își simte cîntecul
Plin de șarpe.

Fără propria-i dihanie
Senzorială
E bolnav de-o stranie
Răceală.

O, tu, o, tu,
Eu și iar eu —
Du-te, te du
Unde ne ducem cu greu!

Mergi pădurea-ntreagă,
Prinde să mulgi
Capră Neagră
Nevinată de slugi,

Nevinată
De Împărat —
Și bea dintr-o dată
Laptele preacurat.

Din ce rămîne
Ia și te spală
Într-a Mumei Bătrîne
Emanație astrală.

Căpătîndu-ți rînd
La ceea ce-i rece,
Treci cîntînd
Peste ceea ce trece.

Iarăși despre DAK

1.

DAK, nu are gust,
E fără savoare —
În tot ce e august
Și seamăn n-are.

Privit
Nu se poate vedea —
Ca atunci cînd s-a ivit
Față de nimenea.

Ascultat,
Nu se poate auzi,
Ca atunci cînd și-a strigat
Sieși prima zi.

S-a recurs
La nume —
Drept măsura ce-a dat curs
Tuturor pe lume.

S-a numit
Puterea Lui :
E — Nesfîrșit!
Zicîndu-se ce nu-i.

DAK e Marea Idee
Care duce la scop —
Începe unde se-ncheie,
Ca Oceanul în strop.

Pentru om, e-o țintă
Mereu finală —
Menită să nu-l mintă
Dacă el nu se-nșală.

Ca o plantă

Ca să guvernezi
Semenii
Trebuie să-ți păstrezi
Tăria cremenii ;

Ca să slujești
Cerului,
Trebuie să-ndeplinești
Tăria fierului.

Marea și tarea
Virtute
Este cumpătarea
În cele petrecute.

Cînd cîștigați,
Cînd ați pierdut,
Fiți cumpătați,
Absolut!

În virtutea
Cumpătării —
Atîtea și-atîtea
Stăpînind ale țării

Domniți cu putere
Fără hotare
Pînă-n zona maritor sfere
Nepieritoare.

Cunoașteți pe DAK
Drept suprem fenomenal —
Și veți dăinui veac
Fără final —

Ca o plantă
Adînc înfiptă,
Trăgîndu-se mirobolantă
Din propria-i criptă.

În propria fire

Cine cunoaște pe alții
Este înțelept,
Nu se teme cînd frații
Îl string la piept.

Cine se știe pe sine
Este iluminat —
Se apropie de bine
Ca de-un fapt terminat.

Cine poate să-nvingă
Pe alții, e tare.
De-nfrînți să nu se-atingă,
Să le dea iertare.

Cine se-nvinge pe sine
E de ne-nfrînt —
Cu el stă zeul bine
În temnița-i de pămînt.

În îndestulare
Este cel bogat —
Ca o-mprejurare
Peste care-a dat.

AVERTISMENT

Am alcătuit cartea aceasta ca **învățătură** a unui personaj de epopee în **Zicere la zicere** și.. **contrazicere** cu Lao Tse, și cu alți filozofi mai dintîi.

Sugerînd calea unui tînăr erou în inițiere și pregătire pentru o cauză publică, de răspundere, acest volum trebuie să facă parte dintr-un ciclu, dar cel puțin o idee am vrea să susținem acum : **cuvîntul este o cultură, așezarea lui în frază, o civilizație.** Nădăjduim să convingem.

I.G.

Cine-i plin de energie
Are-un scop în viață —
Iese din urgie
Cu zîmbetul pe față.

Cine nu se-ndepărtează
De firea-i proprie
Mult viază,
Iute se-apropie...

El cînd moare,
El nu piere.
Reprimește mare
Întemeiere —

Cea Adevărată
Absolută viețuire —
Dacă-a fost păstrată
Propria fire.

Demers

Pe văile tale
Bîntuie de-acum
Al cunoașterii astrale
Fum.

Acolo-i Acea Casă
Înconjurată
De-o pulbere deasă
De-altădată.

În ea stau
Toate ființele
Care n-au
De văzut soarele,

Multe foarte
Și-n nedormire,
Cum de moarte
Nu au știre.

Cu ele nu-i chip
Să te bați,
Dar cîmpul formelor de nisip
Să-l străbați.

Ursite-s chipul
Și sufletul tău,
Precum nisipul,
Să umble prin hău.

Eu voi sufla
Peste tine
Și vei afla
Ce-i bine.

Să tulburi
Cu cenușile tale
O mie de puiberi
Primordiale.

O, noțiune!

Acel palat
Se înconjoară
De codru-ntunecat,
Pe-afară.

Acel palat
E intru
Ceea ce l-a ridicat
Dinlăuntru.

Acel palat
Și codrul său
Unul celuilalt
Sînt un ecou.

Așezămînt
În codrul des —
De-ar fi să fie cuvînt
Cu înțeles ;

Dar e codru
De palat,
Că nu-i modru
De aflat.

În el am toate
Ființele
Rozindu-și exaltate
Ghearele.

O, noțiune,
Și tu sens,
În care ar fi să sune
Cel imens!

Cît eu, cît eu,
Neminios
Sînt în zeu
Și nu m-au scos!

DAK
nu se măsoară

Ca un ocean
La dreapta întins ;
La stînga noian
De nestins.

De-aici e tot mersul
Și ceeace tinde —
În tot Universul
Se-ntinde.

Acesta e DAK,
Drept Kalitate
Din care se fac
Ființele toate.

Din marea-i întemeiere
Și omniprezență,
Au toate putere
Și existență.

Stînd părintește
În cele de cuviință
Nu nesocotește
Nici-o ființă.

Îndu-le hrană,
Dragoste și lumină,
E stăpîn fără prihană
Și nu le domină.

Veșnic fără dorințe.
I-aș putea zice : mic,
În toate cele ființe
Care vin din nimic.

Supremului Unul —
I-aș putea zice : mare,
În cele ce se-ntorc la sînul
Căldurii creatoare.

Dar Înțeleptul,
Să nu-i zică mare.
DAK nu-și dă dreptul
La ceeace are.

DAK nu este mic,
DAK nu-i mare —
Despre ceea ce zic,
Măsura e-ntemnițare,
A ceeace zic.

Strategie întru DAK

Un mic pas înapoi
E mai cuminte
Decît doi
Înainte.

Așa apuci spada
Fără s-o folosești
Făcînd dovada
Cum ești.

Înaintezi la inamic
Fără să te bați,
Mai bine un pas mic
Decît doi lăbărțați.

Greșeală-i să ataci
Cu nesocotință,
Ca barbarii buimaci
Aruncați în neființă.

Se pierde tot
Și nu se mai poate
Să dai îndărăt :
Consecinți și armate.

Cînd două tabere
Se bat cu-aceleași arme
Nu pot pici să se apere
Nici să se sfarme.

Într-acest fără folos
Întreg
Biruiește cel mai generos
Strateg,

Făcînd un pas mic înapoi
Mult cuminte —
Decît doi
Înainte.

Privind în om

Privește-n om
Ca-ntr-o fîntînă
Din care te vom
Scoate de mînă.

Cînd apele,
În claritate,
Drept aproapele
Tău să te-arate

Înțelege
Lipsirea identității
În care ne-om alege
Cu toții.

Nici un om nu-i
Dușmanul tău,
Cît nu te supui
Către rău ;

Nimeni nu-i
Prietenul tău,
Cît nu te supui
Din propriu ecou.

Cel mai tare
Dintre inamici
Este-o lucrare
Prin care te ridici,

Un mister
Ce trebuie înfrînt
În lupta dintre Cer
Și Pămînt.

În viață și-n moarte
Se ține
Ca o parte, ca parte
Din tine.

Privind în om
Ca-ntr-o fîntînă
Din care te vom
Scoate de mînă.

Despre Cărare

Cărarea-i eternă,
Nu poate fi numită.
Ea se guvernă
În clipită.

Dacă se aplică
Celor ne explicate,
Cărarea este mică
Prin simplitate.

Dar lumea toată
N-o poate cuprinde —
Cît firea de-odată
Se-ntinde.

Este-o expresie
Similară cu **DAK,**
Progresie și regresie
În timpul fără veac.

De cînd a-nceput
Să se dividă
Logosul neînceput
Și fără obidă,

I s-a putut
Da un nume,
Drept cum a-ncăput
Lumea în Lume ;

Drept cum pot
Sfîrși toate,
Azvîrlite-ndărăt
În eternitate.

La timp nici curînd,
Nici anume —
Tu, cunoscînd,
Acel Nume,

Păstrează-te-n nul
Și-n ocult —
Să știi să nu-l
Scrutezi mai mult.

Singur învață
Să te oprești —
DAK e de față
În cele lumești.

La cutare lucruri
În numire
Poți să-l bucuri
Și să-l scoți din fire.

El întrepătrunde
Întreg Universul —
Cine știe unde
I se-ascunde ghersul!

Numai un cuvînt,
O De-Numire
Poate să-i dea vînt
În nimicire —

Cărarea-i eternă,
Nu poate fi numită —
Ea se guvernă
În clipită.

Decurgerea

Izvorul corpuscular
Și pietrele arse —
În cupa de nectar
A decurgerii întoarse!

Hei, pune gura,
Să nu dea pe jos,
Că nu-nțelegi măsura
Decît în prisos.

Cel înțelept,
La temelia natului,
Să nu se umple pe piept
De sîngele vînatului

Nici purtătorul herbului
Nu-și ungă mustața
În seul Cerbului
Plătit cu viața.

În „Psalmul
Celor contradictorii"
Am pus calmul
Drept stăpînul mișcării.

Cît eu călătoresc în Cer
Și mă retrag în Deal —
Mulți sfetnici pier
În superficial.

Nici heghemonul
Să nu se-agite —
Noi trăim Eonul
Oglindit în clipite.

Cînd eu spun clipite,
Dau măsura pleoapei —
Cît pasă-mi-te —
Ce aproape-i
Ce aproape-i

Timpul meteoric,
Timpul ce abundă —
Ca-ntuneric aprioric
Și lumină de-o secundă.

Izvorul corpuscular
Cînd îl revarsă —
Bem în cupa de nectar
Decurgerea întoarsă.

Cît Șapte

Toate Șapte Culorile
Ar orbi omul,
Palorile
Ar îneca Pomul
Și toate florile.

Toate Șapte Sunetele
Ear asurzi
Vaietele, tunetele,
Ca-n Prima-Zi —
Din care nu s-ar mai trezi.

Toate Șapte Gusturi
Ar fi o noapte
Cît Șapte —
De ape, de mușturi,

De sînge,
De sare —
De s-ar răsfrînge
Șterse într-o singură stare.

O, de mult
Senzorial,
De tumult,
Cade zeul pe sub cal.

Părăsește pe Acel
Și îndreaptă-te spre-Acest —
Ce rămîne-n El
Veșnic și celest.

Cel pe care-l preocupă
Măsura interioară
Să se umple ca o cupă —
Din care bea prima oară.

Un „caz" inexistent

Urmare din pag. 1

me odioase, opera lor nu este citită și nici nu prezintă vreo importanță pentru turbații ei „comentatori". A judeca literatura acestora înseamnă doar a-i denumi „conformiști", „scribi ai partidului", „acoliți la o sectă neoproletcultistă", ori, pur și simplu, „protocroniști". Estetismul „liber" al unor astfel de păreri nu este decît cel mai lugubru diversionism politic.

Nu insist, fenomenul se cunoaște și de „geniala" operă a literaților „Europei libere" mă voi ocupa în curînd. Sforțarea de a vicia ierarhiile literaturii române, după un tipic cu, uneori, elocvente reverberații, și-a găsit, pare-se, în accepțiunea „Europei libere", metoda infailibilă, aceea de a denunța „plagiatul".

Curios. „plagiatori" par a fi, în dosarele difuzate prin lectură „pe unde scurte", numai anumiți scriitori, mai cu seamă între aceia contestați cu vehemență de același post de radio-pirat. Nimic din alte afaceri de plagiat, dezvăluite în ultimii zece ani sau cunoscute în cercuri dintre cele mai largi, nu a răzbătut pînă la München sau la Paris. Nu însă și „cazul", iată, al lui Ion Gheorghe. Am studiat, de îndată, chestiunea și sînt acum pe deplin încredințat că avem de-a face cu o tipică operațiune diversionistă : în realitate, „afacerea Ion Gheorghe" e o invenție propagandistică, de esență pur și simplu calomnioasă. Denunțătorul a cules materia lui dintr-o pagină publicată de poet în „România literară", s-a grăbit, așadar, să exagereze niște impresii necontrolate de lectură, bizuite pe consultul unui simplu fragment. Caz fără precedent, un autor e învinuit de „plagiat" în baza unei publicații în revistă, deși, precum bine se știe, acesta e un laborator, o foaie de temperatură a unui proces creator în plină acumulare. Las de o parte imoralitatea crîntă a unui asemenea procedeu și confrunt acuzațiile cu volumul în întregimea lui, aflat în curs de editare la Editura „Albatros". „Zicere la zicere" este, precum o arată și titlul, o carte de lirică gnomică, derivată dintr-o apoftegmatică extranee ; Ion Gheorghe a explicat într-un „avertisment" ce este aceasta și întrucît esența poeziei lui s-a supus la „zicerea" străină, el ne-a dat un document apoftegmatic propriu, inițiatic, de felul „cărților de învățătură". studiind mai ales inițierea morală cu un mentor. Cît din filosofia daoistă a lui Lao Tse a rămas aci e în fond neglijabil : poezia fără filosofie nu are, în fond, miză și a face, de altfel, excerpte de filosofie indiană după „Scrisoarea I" de Eminescu e pe deplin inutil. Esteticește, e valabilă forma originală și nu ideea, căci, judecînd altfel, ar rezulta un imperialism al temei ; poezia filosofică nu este valoroasă atît prin adîncimea ideii, cît prin proporția de creație literară propriu-zisă. Mai mult, în „Zicere la zicere" daoismul și-a modificat conținutul, poetul l-a arhaizat românește, l-a autohtonizat. Din elogiul disimulației, tipic oriental, Ion Gheorghe a extras un specific „echilibru", din lauda inerției el a făcut o lirică de esență eminesciană : „Căpătîndu-ți rînd / La ceea ce-i rece / Treci cîntînd / Peste ceea ce trece". În alt loc, („Junele vinează"), el a plecat de la o schemă de colind, adăugînd cîte un pigment mai degrabă din Parmenide decît din chinezi. „Cine urmează" pornește de la un aforism de formulă daoistă, văzut însă ca un eminescian „nil admirari" : „Vorbiți puțin / rămîneți în repaos ! / Fenomenele cît țin / Față de Haos ?". Răul, care e „binele exagerat", (înțeles ca un grecesc „hybris") e cumpănit de „Kalitate" (văzută, etimologic, ca o esență a frumosului). În fond, poetul adaptează totul la proporțiile arhaicului românesc, așa cum îl înțelege el, poetic. În lirica lui de aci tropotește Sfîntul Gheorghe, sună harfa lui Apollo, zumzăie agorele, năvălesc călărețiii danubieni, „Adepții vieții" sînt autohtonizați. Poetul derivase, dealtfel, „zicerea" lui din „zicerile" populare în „Zoosophia" și a adîncit, apoi, viziunea pînă la o neguroasă mitologie arhaică, mai veche decît folclorul ; „Zicere la zicere" este, în definitiv, „Zoosophia" acestei etape poetice mai recente.

Este în afara indolelii că Lao Tse și daoismul îi vor fi plăcut : lumea lor rurală, cu preceptele ei de fericire primitivă, cu arhaicitatea lor cosmogonică, derivată din principiile Yin și Yan (ajutîndu-se de cinci elemente), cu magia, vrăjitoria, afrodisiacele, incantațiile, astrologia și religia țării de peste mări nu putea să nu atragă un poet profund vizionar cum este Ion Gheorghe. Cu toate acestea, înfățișarea finală a poeziei este aceea, inimitabilă, a poetului. Versurile lungi și scurte, tăioase, de cîte 4—5 silabe, catrenele ritmate bolovănos, cu rime populare și inconfundabile, cadențele memorabile ale apoftegmei, limba plină de parfum arhaic și de aceea „naiv", de neologisme și de filosofeme, cu „noime", cu „ziceri", cu „zoosophii", acestea formează un idiom unic, cu puteri poetice vizionare, „stilul Ion Gheorghe". Poetul are fragmente extraordinare, cel puțin patru poezii („Viziune", „O, floare, o, floare !", „Despre suflet", „Despre uciderea senzațiilor") sînt capodopere, el a presimțit admirabil „lucrarea" ancestrației în om, a captat visătoria cuvintelor imperecheate ca o materie moale care se scurge dintr-o formă în alta fără prohibiții, ne-a dat sub o formă exemplară o morală țărănească, veche, voind să sentimentalizeze pietrele și zeii. Cînd va apărea, nu peste multă vreme, vom avea în „Zicere la zicere" una din marile cărți ale poeziei românești de azi, a cărei apărare ar deveni inutilă : opera vorbește singură și vorbește bine. Ce-ar mai rămîne de spus ? Ceea ce, dealtfel, se știe : în fața agresivității celei mai deșănțate, scriitorului îi rămîn și acum armele lui imbatabile : hîrtia și condeiul.

Începuturile scrisului

Urmare din pag. 1

nui popor. Viața cuvintelor este strîns legată de viața oamenilor. Cuvintele se nasc și devin viabile în limba unei populații, cînd au o funcție practică îndelungată. Altfel vin altele și le iau locul. În acest sens, dacă lat. **scribere** a dat în română permanent **a scrie, scriere, scris, scrisoare, script, scriptură** (vezi și formele din română) și nenumăratele formațiuni în graiul viu, păstrate pînă nu de mult (de ex. **a face pe scrisă**) este pentru că s-a asistat și s-a participat la **actul scrisului** în vechime și termenii n-au venit dintr-o simplă și trecătoare percepție auditivă. Că lucrurile stau așa o dovedește și cuvîntul **carte**, receptat cu sensul din latină de **„scrisoare"**, (în grai viu și azi : „ți-am trimis carte"), devenit în românește „act scris", „document", de unde „ai carte, ai parte" la judecăți vechi. (vezi și **carte de judecată**), înțeles mai pe urmă fals ca „ai știință de carte, ai succes". Cînd scrisul s-a tipărit, atunci **carte** a luat la noi și sensul de **text tipărit**, pe care **liber** (primordial „cămașa albă" de sub scoarța unor arbori, bună de scris) l-a dat celorlalte limbi romanice. Lucrurile se leagă organic și aceasta se vede și din faptul că circulația și lectura mai mare a manuscriselor și cărților în limba slavă, pe o mai lungă perioadă de timp, la un moment dat, au dus la intrarea în circuit viu în limba română a termenului slavon **a citi (citati)** și nu **legere** latin. Dacă scrisul și materia de scris n-ar fi avut viață veche intensă, atunci, prin cărturarii români care au învățat slavona și au practicat, în evul mediu tîrziu, scrisul slavonesc (cu litere chirilice), s-ar fi impus în limba poporului terminologia slavonă. Se constată însă că **pisati, pismo, pisanie** etc. au rămas să trăiască numai pentru și în limba slavă (ultimul cu folosință și la noi doar cu sens tehnic de „inscripție" la biserici) și n-au căpătat viabilitate ca să poată înlocui terminologia vie a vechiului scris românesc. Nici **kniga** n-a fost în stare să înlocuiască **pe carte**, deși românii au fost printre cei dintîi care au tipărit cărți slavonești. Aceasta însemnează că scrisul vechi românesc nu este și nu poate fi o simplă presupunere. Rezultă apoi de aci că înainte de a se fi exersat scrisul în limba slavă, s-a practicat scrisul într-o românească primară, un fel de latino-română.

De fapt, din aceste vremuri îndepărtate și din această limbă s-au perpetuat urme de scris în textele religioase, aceste texte fiind în cultul scrisului la început. Din acest punct de vedere, o serie de termeni, conformația și raritatea lor de uz trădează proveniența din vechime. Din numărul destul de mare de elemente lexicale vechi care au ajuns pînă în textele rotacizante, citate mai sus, dăm cîteva : **mesereare** (milă) din lat. **meserere, părat** (cerul-gurii) din **palatium, părăta** (a pătimi) din lat. **poenitare, deșidera** (a dori) din **desiderare, sprezice** (a apela juridic) din **superdicere, încindre** (înflăcărare) din **incendere, încărește** (a se încălzi) din **incalescere, învoalbe** (a înveli) din **involvere, ferica** (a ferici) din **felicare, venco** (a învinge) din **vincere** etc. Aceste forme (și derivatele lor în frază) sînt livrești și sună destul de primitiv.

Se pune însă întrebarea cum de au ajuns asemenea elemente în texte socotite ca traduse din slavonă ? Nici un text slavon, din nici o epocă, nu le-a conținut și nu le putea conține. De existența lor în limba vie a poporului și a traducătorilor, într-o epocă tîrzie, nu poate fi vorba, fiindcă atunci ar fi persistat printre cuvintele viabile (măcar unele dintre cele citate). Se mai poate spune că sinonimele lor care le-au luat locul nu se impămînteniseră încă atunci în limba română. Pe de altă parte, unele lexeme sînt probabil foarte vechi și rare autohtonisme, al căror sens nici n-ar putea fi descifrat, de n-ar exista textele paralele, precum **zgarbură**, însemnînd „încălțăminte", **gimț** (și **cimț**), „șale" sau **rutes** „iarăși" etc. De asemenea, autohton și vechi este și **grumaz**, corespondent (și mai des folosit) pentru **părat**, extrem de rar, precum și **zgău** „pîntece".

Persistența acestor unități lexicale, ca vestigii de limbă, nu se poate explica decît printr-o tradiție și continuitate textologică, pentru care vom încerca să aducem unele lămuriri în continuare.

Se iscălea Z.S.

Urmare din pag. 1

— Și totuși, stimate și onorate tovarășe președinte, nu l-ați întrebat pe „tata Iancu" ceea ce ați vrut să-l întrebați, și pe mine, personal, mă lăsați cu un gol în suflet, cu nostalgia enigmatică a omului frustrat de o plăcere ce-aș fi vrut-o realizată, cu o curiozitate care mă va urmări pînă la moarte.

Auzi tu, mă, ce curios era el, zice Traian Iancu, nu putea nici să mboară dacă nu auzea întrebarea. Io mă fac că nu-l aud și mă duc să aduc paltonul Padișahului să-l ajut să se îmbrace. Barbu s-o ridicat zîmbind fermecător și-o declarat că și el consideră întîlnirea unică și... necesară și, mai ales, fermecătoare.

În timp ce veneam cu paltonul, Zaharia Stancu se uită la fișcal cîntărindu-l cu privirile sale albastre și zice :

— Domnule Beldeanu, ca să nu fii prea curios și să poți muri liniștit, am să-l întreb pe tovarășul Iancu. Da, da, am să-l întreb... Apoi mi s-o adresat rizînd abia simțit : Vroiam să te întreb, tovarășe Iancu, de ce îți spune dumitale domnul Eugen Barbu, „tata Iancu" ?

Am răsuflat ușurat știind că de fapt nu asta vroia să mă întrebe președintele și numai mai tîrziu, cînd am rămas singuri, în taxi, m-o întrebat ce m-o întrebat și io i-am răspuns.

Eugen Barbu nu m-o lăsat să deschid gura și-o zis în locul meu că i se pare firesc să mi se zică așa din moment ce io sînt un fel de : părinte spiritual și...material al scriitorilor de toate virstele, concepțiile și manifestările temperamentale... Frumos răspuns, nu ?

Un ultim și călduros rămas bun cu schimburi de cuvinte frumoase.

Personal, cu Beldeanu n-am dat mîna. Trecînd pe lîngă el, într-o clipă în care cei doi maeștri își spuneau știu eu ce, i-am zis iute și din colțul gurii ca-n Banat : fainâ cîrpută ai fișcalule ! Să potrivește la costum ca jobenul la slip ! Și duși am fost...

Afară am luat un taxi, am urcat, și multă vreme președintele n-a zis nimic. Cînd am ajuns la șosea, Zaharia Stancu mi-a spus :

— Domnule Iancu, te-as ruga să mă însoțești pînă la intrare, soția mea o fi îngrijorată. Are motive să fie îngrijorată.

Am coborît, am spus taximetristului să mă aștepte, am intrat în curte ținîndu-l de braț și am sunat.

După o vreme a ieșit doamna Nușa, s-a uitat mirată și a vrut să întrebe ceva. Zaharia Stancu nu i-a lăsat timp :

— Bună, Nușa, bună, uite, l-am adus pe tovarășul Iancu să-ți explice dînsul unde am fost. Am fost la Eugen Barbu, da, da, chiar așa cum auzi. Tovarășul Iancu m-a dus. N-am nici o vină dar nu-mi pare rău c-am fost. Nu-mi pare rău... Nu-i așa, tovarășe Iancu?".

(Din numărul viitor, „întîlnirea" relatată de Adrian Beldeanu).

P.S. Mulțumesc tuturor celor care mi-au scris. Asigur cititoarea din Arad, Elsa Toma, că aluzia din însemnarea „Din pricina lui Arghezi" nu se referă la dînsa și că P.S.-ul din final este o „fantezie" de moment.

grete tartler

Hieroglife

O zi egipteană.
Copilul făcindu-şi bărci de hirtie
din ziarul care vesteşte
noi crime în Orient.

Eu, printre păsări şi peşti
privesc în aceeaşi direcţie :
nu se notează vocalele, prin urmare
SCRB poate fi „scarabeu" sau „scrib",
NM – „nume", dar şi „neom",
MRT – „mirt", deopotrivă cu „moarte".
Cine-mi citeşte chiar astăzi
oasele, prin care vocale
fluide m-alcătuiesc ?
În vremuri de mari tulburări
e nevoie de vorbe mai limpezi.

Frumoasă ca o profeţie

„Frumoasă ca o profeţie,
tristă ca împlinirea ei",
îmi spui în noaptea anului nou.
Mă privesc în oglindă. Cele şapte obiecte persane,
grîu, miere, vin, un sfeşnic de-argint
pentru ziua în care vom îmbrăca doar zăpada...

Păsări lovesc în geam,
nu se opresc la fereastră,
sub pămînt telegraful ierbii lucrează ;
să ademenim zorii, să le facem capcane
ca pentru sticleţi, cu boabe de vîsc.
Nu te gîndi acum că e totul
luat cu-mprumut ; o viaţă trăită
cu teamă, nici măcar nu-i trăită ;
fraze din sonata de Brahms pe care-o cîntam
în Conservator, ca eterul îmi urcă în minte.
După treizeci de ani, cînd un corp se răzbună
că n-a fost îngrijit, te răsplăteşte memoria :
ajunge să deschizi
o cronică la-ntîmplare
şi iată, astăzi, ce ni se vesteşte :
„la 31 decembrie
în anul 6279 de la facerea lumii
a tunat şi a fulgerat noaptea
iar atelierul de broderie în aur
a luat foc".

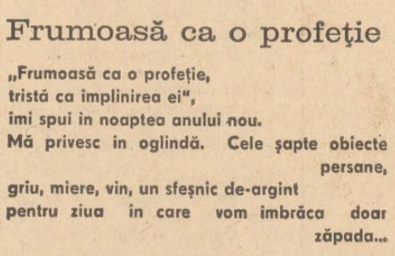

dumitru udrea

Marginea vremii

În noaptea mişcării
Timpul se lasă locuit,
Din ce în ce mai mult,
De visul de-ntuneric,
Iar zborul păcării
Trece obsedant
Prin profunzimea cuvîntului,
Atingînd astfel
Geografia oboselii.
La capătul drumului,
Ninge frumos
Pe marginea vremii.

Perpetuare

Bobul de rouă
Mingiie moartea florilor,
Căzută în alb.

Nopţile cu narcise

Luna plonjează ca un cuţit,
operînd un miracol.
Oase albite de ciumă, încă sunînd
microbul adus de Saturn,
mirosul de vite în tîrgul Oborului,
gropile bombelor umplute de mult cu mesteceni
şi apă, lacuri cu broaşte şi cîntece
de ţigani scăldîndu-şi caii furaţi.
Nu-i oare un şir nevăzut de vecini, de femei
în rochii de stambă, exersîndu-şi nefericirea,
cercuri violete în care-ai putea să te-arunci
îndreptînd vechi păcate ?
Un şir de prieteni care aduc
străzi subterane la suprafaţă,
cuarţ de narcise, mecanisme-argintate de creier,
lutul clisos şi împotrivirea ; o cîrpă de şters
în locul covorului de rugăciune...
Luna plonjează deodată, e versul tău alb, sau o daltă !
O, nu lăsa urme. Destul c-ai trecut pe aici.

„Eka-hansa", lebădă unică

„Sticle goale, sticle !" strigătul Bucureştilor
iarna, cînd se întunecă mai devreme –
într-adevăr, o sticlă, o matrice

ne-ar trebui : eu sînt apa, tu, lebădă
care-mi sfîşie ochii roşii de sare –
aripa ei cusută de părul meu –

Un abur se întinde : să-ţi cufunzi mîna
în clocotita minciună, să cauţi
fostul tău corp de copil în mîlul de aur,

bine mai ştii să înoţi ! Iar eu să te-nchid
în sticlă ca pe un duh. Eka-hansa, lebădă unică.
Suflet într-o emulsie de globuri uşoare.

De noaptea aceasta pe care-o petreci
ascultînd tramvaiele prin pasaj, vînzătorul
de sticle goale, lămîile pilpîind,

îţi vei aminti. „Tu", pronumele translucid.
Poţi spune de-acum, liniştit : ne iubeşte şi cerul
fiindcă iată se luminează.

În drumul iubirii,
Fîntîna de dor
Seacă de-o palmă.

Armura de timp
Strînge trupul bărbaţilor
În veac de rugină.

Peste istorie,
Nuntiţă în vreme,
Tresaltă cîmpia.

Ochiul fîntînii

Mă-ndeamnă păcatul
Vechilor mistere
Spre ochiul fîntînii
Din care un zîmbet
Îmi tulbură ţăptura.

Poveşti de iubire
Suspină copacii
În frunze de apă,
Iar crengile rupte
Străpung lumina
Oglinzilor sparte.

Meditaţie

Cînd am trecut prin poarta
Ce-nchide orizontul,
Am văzut dincolo
Calul de aramă
Ce trage la roata soarelui.
Cineva din spate
Mi-a atins umărul sting
Şi-atunci am înţeles
Că axa pămîntului
Trece prin mine,
Iar eu obosit
Mă-nvîrtesc în juru-mi,
Căutîndu-mă.

COLOANA DE STICLĂ

În „Oglinda" lui Baltrusaitis este citată o lucrare care povesteşte cum la Alexandria un rege a ridicat, pentru a face cetatea inexpugnabilă, o coloană de-o uluitoare înălţime, de sticlă, şi-a aşezat în vîrful ei o oglindă de oţel, avînd proprietatea de-a incendia orice corabie străină care i-ar fi trecut pe dinainte. Iată-ne, deci, în faţa unei oglinzi războinice, neiertătoare cu vasele duşmane, pe care le umplea de foc. Oglinda n-ar mai fi deci bună doar la o oglindire a feţelor gingaşe, a trecătoarelor forme umane, o balanţă a frumosului, ea ar fi şi un instrument belicos, neiertătoriu. Deşi nu are două feţe, oglinda conjugă două verbe : a iubi şi a ucide. A iubi figura umană cuprinsă în oglindirea ei, şi a face să se piardă în focarul ei de foc făptura plutitoare din necuprinsul mării.

Nu ştiu de ce mi se pare a fi şi proza lui George Cusnarencu o oglindă cu două tăişuri. Lumea începe în paginile lui Cuşnarencu în toată splendoarea ei (uneori şi deşuchiată, şi păguboasă, desigur), dar şi în toată arderea ei, mocnită sau cu vîlvătăi, duhnitoare, ca de cauciuc ars, sau de gudron ars.

Dar cum în proza fantastică dimensiunile lucrurilor şi ale faptelor se mişcă după cum bate vîntul, realitatea îşi schimbă deci şi ea dimensiunile, culorile, umorile, căldurile, răcelile. Totul e incontrolabil, controlabil, inconfundabil sau uşor confundabil, turnurile farurilor pot fi de sticlă, oglinzile de oţel, mările de apă, corăbiile din lemn, din iluzii, bătăliile pot fi nişte crîncene masacre cu mult fum, sau nişte crîncene iluzii cu multe fumuri. L-am publicat acum cîţiva ani pe Cuşnarencu în „Tribuna". Pot să spun că schiţele şi povestirile sale comportă şi presupun o doză de risc, exact ca probele tuturor prozatorilor de rasă... căci după cum lesne se poate bănui, la „Paralele inegale" se vede harul celor aleşi să nu fie egali cu ei înşişi şi cenuşii. Cei care nu ştiu în fantastic să se dea peste cap. Cum el are un cap păduros, George Cuşnarencu, cum el are un talent pentru mine luminos ca oglinda de la Alexandria, încep să zic cu voce tare că el îşi va construi o cetate a prozei sale, inexpugnabilă ! Păi, aşa să fie ! Frumosul lumii în talent să se oglindească, urîtul lumii în frumosul oglinzilor frumos să ardă.

Dumitru Radu Popescu

O mie nouă sute şaptezeci şi opt virgulă şase

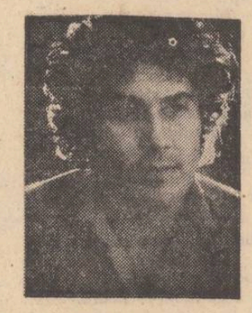

george cuşnarencu

2.
O dimineaţă însorită. În cursul nopţii a nins. Totul este pustiu. Numai cîţerul de serviciu nu se înţelege cu nevasta. Îi apare un furuncul, în vreme ce pe la capătul din sud al străzii apare o maşină de pompieri. Dar a sosit prea tîrziu. Totul e înecat în scrum. Şi ofiţerul de serviciu. Peste nouă ani îi voi spune Sandrei : „Aici a fost Academia".
„Unde ?" mă va întreba ea.
„Aici".

3.
Au trecut nouă ani. Sînt din nou pe pămînt. Lupii au dispărut. În locul lor au apărut fustele scurte. Fiecare fată are cel puţin una în dulap. Şi asta n-ar fi nimic. Fiecare are cel puţin un iubit, cu care se întîlneşte pe ascuns. Părinţii ştiu toată povestea. Au fost la rîndul lor tineri. Dar nici unul din ei n-a fost pe lună. Păcat. Le-aş fi arătat colecţia mea de timbre. Oricum ei au murit de multă vreme, în vreme ce eu am rămas tînăr. Orice înger rămîne tînăr. El n-are nevoie decît de un sandwich pentru asta. În timp ce muritorii se chinuie o viaţă întreagă pentru a trăi omeneşte. Şi nici nu reuşesc de fiecare dată. Ştiind că sosesc, Sandra m-a aşteptat pe terasă. „Hai să ţi-l arăt pe iubitul meu" mi-a spus. „Noi nu avem nici un fel de secrete. Ne-am îndreptat către Academie. Lipsisem trei sute de ani şi Academia era de nerecunoscut. Sandra a intrat la Ofiţerul de Serviciu, apoi a revenit lîngă mine. „Vine în cîteva clipe" mi-a spus. Dinspre partea de sud a străzii a apărut o maşină de pompieri. Dar venea prea tîrziu. Totul era scrum. Peste alţi nouă ani Sandra avea să-mi spună „Aici a fost Academia".
„Unde ?" am întrebat-o.
„Aici".

4.
Ajuns din nou pe Lună am făcut curăţenie şi am aranjat unele lucruri la care renuntasem. Am terminat povestirea despre Tatăl meu care se plîngea prietenilor că nu reuşeşte să găsească tonul, am terminat de udat florile, am săpat şanţul care avea să-mi coboare apa din cel mai apropiat izvor şi am făcut colivia pentru canari. Apoi am adormit. Am visat-o pe Sandra înainte de a se naşte. Astăzi ea are 22 de ani. Ieri a avut 45. De-abia mîine va împlini 60. Este o fată minunată. Mamei i-ar fi plăcut s-o vadă. Are nişte degete care rivalizează cu surîsul Giocondei. Cu sufletul ei ajunge pînă la mine. Pe Lună nu sînt femei.

5.
În cursul nopţii a nins. Dimineaţa toate arătau altfel. Cerul era roşu şi negru, răspîndind o mireasmă de crizanteme arse. Pe pămînt se aşternuse un strat subţire de zăpadă. Era aer. Pomii înfloriseră, împreună cu fructele. Copiii se jucau printre copaci, în pielea goală. Construiau oameni de zăpadă. Părinţii stăteau în jurul sobelor. Femeile n-aveau gură. Bărbaţii zburau. Era anul 1978, şase.

6.
Pe lună nu ploua niciodată. Din cînd în cînd ieşea soarele. Aici am văzut pentru prima oară un tărîm pustiu. Asta e realitatea. Nu adaug nimic de la mine.

7.
„Ce se aude ?" întreabă Sandra.
„Aici nu-i nici o fiinţă" am liniştit-o. Adevărul este că îmi era frică. Puteau fi lupii.
„Simt că am rămas gravidă".
— „Sîntem singuri" am spus.
Corpul ei albastru se profila pe perete. Umbra ei îmi spuse :
„Te consider iubitul meu, asta e".

8.
Pe trei iunie voi împlini un an. Sînt un copil cuminte, şi asta a observat toată lumea. Pe lună noţiunea este necunoscută. Nu mai fac în scutece, nu mai arunc mîncarea din gură, nici farfuria n-o mai arunc de pe masă. Nici Mama nu se mai supără pe mine. Astăzi am ieşit cu ai mei pe stradă şi am zărit o maşină de pompieri Sosea prea tîrziu. Totul era înecat în scrum şi cenuşă. Doar iubita mea a scăpat. Iubita mea de plastic care închide ochii cînd o culci pe spate. A murit şi femeia care a încercat să mai salveze ceva. A lovit-o o grindă în flăcări. Era înaltă şi blondă. Nu i-a ajutat la nimic. Despre moartea mea o să mai vorbesc.
Sandra îmi spuse că „aici a fost Academia".
„Nu mă mai interesează", i-am spus. „Am atîtea lucruri de făcut pe lumea asta". Asta era adevărat. Nu şi faptul că nu mă mai interesa. Mă interesa.
„Mmnn" spuse Sandra.

9.
Am revenit pe pămînt. Uite, aici, spre deosebire de Lună, încă se fumează. Pe Lună fumatul a fost interzis acum 346 754 456 de ani. Erau unii care se lăsaseră mai dinainte. Asta se întîmpla pe vremea marilor dansatori de fox-trot, cînd partenerii se călcau pe picioare şi fiecare mai avea cîte un gînd bun. Tăta era unul din aceştia. Totuşi asta n-a împiedicat tuberculoza să pună stăpînire pe el. Tata stătea după-amiază în hamac. Într-una din ele, simţi că cineva îi învăluie piciorul într-o strînsoare rece. Îmbrăţişarea înainta încet. În cele din urmă se opri în dreptul pieptului. Era Tuberculoza. Tata începu să tuşească din ce în ce mai des. Nimeni nu-l putea împiedica să tuşească. Nimeni nu ştia ce are, nici chiar el nu ştia să spună ce simte. Tuşea.

10.
Am lipsit trei sute de ani şi nimic nu mai seamănă cu ce-a fost. Untul nu mai are acelaşi gust ca înainte. Cartoful e mai mic. Limbile sînt mai ascuţite. **Dintre patru roţi, una e pătrată.** Culorile au alte culori, risetele au devenit mai triste, capacele au dispărut, şobolanii sînt purtaţi la gît, pietrele nu mai au aceeaşi densitate ca pe vremuri. Aurul rusnește, argintul nu se mai găseşte. Cerşetorii au opel-uri, directorii fumează chiştocuri, papucii nu mai acoperă piciorul în întregime şi tricoul nu mai are căutare. Şi colac peste pupăză, iubita mea, care ştia aşa de bine cînta la vioară şi care îmi jurase o dragoste cît se poate de veşnică, s-a măritat cu un doctor stomatolog. Explicaţiile pot fi două : Ori că, aşa cum spuneam, nimic nu mai este ca pe vremuri (oho !), ori că noi am fost prea tineri. Păcat.

11.
Sîmbătă urma să împlinesc optsutetreijdoi de ani. Eram un om realizat. Aveam o situaţie socială de invidiat. Mă înţelegeam cu soţia. Nu fumam, nu tuşeam. În viaţa mea nu făcusem

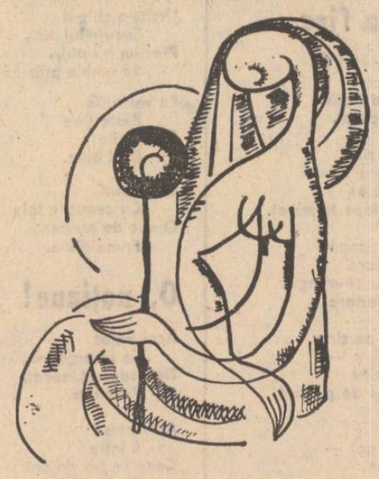

Desene de Liliana Niculescu

un singur pas fără să mă consult cu ai mei. Din dragostea noastră treisute de copii văzuseră lumina zilei. Copiii noştri aveau la rîndul lor copii, iar copii lor aveau la rîndul lor copii. Prin vene îmi curgea petrol în loc de sînge. Ştiam să sufăr. Ştiam să rid. În fond sîntem toţi în acelaşi laţ. Laţul vieţii. Aşteptăm să ne treacă anii. Să împlinim o virstă. Anul trecut am aşteptat în zadar. N-am împlinit-o.

12.
M-am aplecat asupra Sandrei, apoi ea se răsuci peste mine. Între sîni îi atîrna un medalion de aur pe care un meşteşugar gravase un bărbat din pieptul căruia ieşea un cap de femeie. Sub acest chip ciudat scria : „Nu-i durere mai mare decît să-ţi aminteşti de clipele fericite, în vreme de răstriştе" (Dante, Infernul). Medalionul căpăta reflexa albastră de la corpul fetei. În dreptul ferestrei apăru Luna. Eu eram acolo. Era linişte. Un şofer de taxi sparse tăcerea şi spusese :
„A început să ningă".
Apoi, peste noi se întinse iarăşi liniştea, ca o pătură. Numai capetele ne rămăseseră afară ; picioarele ne erau acoperite şi calde. Niciunul din noi nu avea cum să răcească. Era cald.

13.
Stătea cu capul pe masă. În faţa lui, o sticlă de ţuică aproape goală. Tata era beat. Ţigarea i se stingea între degete. Eu îmi terminasem exerciţiile de gramatică. Trecusem la diateza pasivă cîteva propoziţii Cînd a venit mama, l-am cărat împreună pe Tata în pat. Bătrînul ne-a înjurat pe amîndoi cu o singură înjurătură. Am trecut-o şi pe ea la diateza pasivă. V-am mai spus : Tata Iubea Viaţa, nu Cărţile.

14.
Pe Lună s-au văzut cîndva şi asemenea scene : Băiatul tocmai terminase liceul. Fata era îmbrăcată cu o rochie albastră. Dincolo de ea răsăreau stelele. Mai tîrziu răsucindu-se peste el fata observă că ţine în braţe un bătrîn hidos. Barba îi mirosea a peşte. Dorise să rîdă de el, dar nu ieşise decît un horcăit. Se duse în faţa oglinzii şi văzu chipul caraghios al unei zgripţuroaice de peste trei sute de ani. Se urcă în pat, alături de mosneag. Se întinse pe spate. Pe pîntecul scofîlcit se odihnea un medalion. Un gravor săpase în aur un bărbat din pieptul căruia ieşea un cap de femeie. Dedesubt scria : „Nu-i durere mai mare decît să-ţi aminteşti de clipele fericite, în vreme de răstriştе".
Respirau încet. Aerul cald se risipea spre tavan. Era anul 1978,6.

15.
În acelaşi an am primit prima vizită pe Lună. Era o pereche de îndrăgostiţi incorijibili. Toată lumea le spunea că fac cea mai mare prostie. Că dragostea a murit de mult ca şi romanul. Dar ei vroiau să se convingă de asta. Vroiau să trăiască propria lor viaţă la prima mînă. Erau unii care şi-o trăiau la a doua mînă, sau chiar la a treia. Aceştia nu trăiau niciodată mai mult de treizeci de ani. Perechea asta care mă vizita avea deja 546 de ani. Le-am propus să rămînă cu mine pe Lună, unde moartea era necunoscută. Aveam să construiesc pentru ei o colibă din trestie acoperită cu un steag. Pe Lună nu bătea vîntul. Puteam să renunţ la teleferic pentru ei. M-au refuzat politicos. Mi-au spus că mama ei e bolnavă şi are nevoie de ajutor. Mi-au spus că ar fi o prostie să rămînă pe Lună.
„Aşa este" le-am răspuns.
Erau nişte îndrăgostiţi incorijibili. S-au ridicat. Apoi brusc a căzut noaptea. Dar nu speria pe nimeni.

16.
La puţin timp după plecarea îndrăgostiţilor a sunat telefonul. Era Sandra. M-a întrebat ce fac.
„Tocmai mă gîndeam la tine".
A rîs. I-am povestit apoi de perechea de îndrăgostiţi care mă vizitase. I-am spus că n-au vrut să rămînă şi ea mi-a zis că am rămas un sentimental.
„Să vin la tine ?" m-a întrebat.
„Unde" ? am zis.
„Pe Lună, bineînţeles".
A rîs. Pe Lună se ajunge foarte repede. Nu ai nevoie de autobuz. Nu sînt greve. Nu sînt drumuri care se înfundă. Nu sînt străzi aglomerate. A intrat şi îmbrăcată cum era a sărit în braţele mele. Am pus-o în pat (unde în altă parte ?). Am făcut focul. O lumină roşie s-a împrăştiat în cameră. Roşul se amestecase cu albastrul corpului ei. Dădea violet. Un violet profund.

17.
Şoferul a zis : „A început să ningă". Nu ningea. Bătea doar vîntul. „Mor de foame după dragostea ta" spuse băiatul.
„Îmi pare rău" răspunse fata.
Acesta poate fi începutul unui roman de dragoste. În care Fata-După-Care-Aleargă-Toţi-Băieţii se îndrăgosteşte de Primul-Băiat-Care-Îi-Oferă-O-Floare. Bineînţeles că nimeni pînă atunci nu-i mai oferise o floare. Ea se grăbeşte şi astăzi la fel de actuală. De data aceasta, în postură de vînător, Charles Bronson, şeful unui post de grăniceri la graniţa cu Mexicul şi, în postură de „sălbăticiune", un fost combatant în războiul din Vietnam la care, obişnuinţa de a ucide, legalizată cîndva, a devenit viciu. Aventura eroului justiţiar aflată în prim plan are ca fundal un zguduitor fenomen social : asaltul la care este supusă graniţa americană de valul tot mai mare de fugari mexicani care devin o foarte ieftină forţă de muncă pe plantaţiile californiene. Fostul combatant din Vietnam este doar terminaţia agresivă a unui întreg sistem gangsteresc de exploatare a mexicanilor seduşi de „mirajul" prosperităţii americane.
Filmul, aşa cum spuneam, este doar o mostră dintr-un adevărat fluviu — ca o probă de apă luată la întîmplare, care cuprinde însă în ea datele „genetice" ale întregii specii. *Legile aspre* după care se produce selecţia în filmul american funcţionează fără repros, prefabricatele intervenind peste tot acolo unde realizatorii nu se pot dovedi originali. Cum se poate realiza cu o figuraţie atît de numeroasă impresia de autenticitate pe care o degajă filmul ? Cum se poate realiza o distribuţie în care fiecare personaj îşi face cel puţin datoria ? Sau poate că ne înşelăm noi luînd drept autentice faote, evenimente, decoruri, costume şi aşa mai departe — care unui american i s-ar părea trucate ? Chiar dacă ar fi aşa, înşelătoria se dovedeşte pînă la urmă plăcută.

Nicolae Mateescu

teatru

Premieră Sartre

Admirabil mi se pare efortul trupei de la Piatra Neamţ de a-şi încerca mereu puterile pe texte dintre cele mai felurite care pretind nu doar schimbări de ton, de interpretare, ci şi meditaţii noi, de amplă şi intensă respiraţie. Iată acest exemplu foarte elocvent care este premiera pe ţară „Muştele" de Jean-Paul Sartre. O lucrare, prima din suita preocupărilor dramatice ale celebrului autor francez, cu vădite dificultăţi de înscenare, cu un gen de roluri din categoria dramelor de idei, unde nu neapărat compoziţia trebuie să domine, cît mai ales arderea interioară, necesară în naşterea limpezimii gîndului. E drept, avem aici şi destule dedublări de diferite naturi, de la jocul cu măşti (Jupiter), la asumarea unei alte înţelegeri a destinului (Egist), la transformări de esenţă atingînd sacrificiul suprem (Oreste), pînă la spulberarea siguranţei în coşmar (Electra). Căci existenţialismul sartrian asupra „chinurilor fiinţei" s-a aplecat de fiecare dată cu interes filosofic şi nu s-ar fi putut ca tocmai în teatru aceste obsesii să nu-şi facă loc. De altfel, cel care a scris „Muştele" nota cu claritate : „Ceea ce poate arăta teatrul mai emoţionant este un caracter pe cale să se formeze, clipa alegerii ce angajează o morală şi o viaţă".

Spectacolul Teatrului tineretului din Piatra Neamţ rămîne pînă la un punct fidel textului. Ideea centrală este în mod evident aceea a libertăţii, relaţia om-libertate, a ruperii de zeitatea fatalistă, precum şi de tirania pămînteană reprezentată de Egist. Argosul, cetate a spaimei, prin sacrificul lui Oreste, cîştigă mult rîvnita clipă de libertate.

Regizorul spectacolului, Laurenţiu Ulici, urmează însă, parţial, viziunea sartriană. Adică, luînd act de limitele dramaturgului în chestiunea libertăţii, îi adaugă perspectiva dialectică, printr-un final tulburător care subliniază sugestiv necesitatea conştientizării libertăţii, asumarea ei prin maturizarea conceptuală, nicidecum ca pe o bruscă şi brutală stare întîmplătoare. O plasă va menţine lumea Argosului încă departe de libertate, cu un ochi de lumină îndreptat de filosof (preceptorul lui Oreste) spre zarea devenirii umane.

Şi acestea nu sînt singurele intervenţii regizorale. Muştele apar pe scenă ca personaje distincte, simbolizînd un spectru larg de ipostaze, ale celor ce se hrănesc din crimă şi teroare. De asemenea, rămîne ca moment de vîrf al spectacolului gestul de Sisif al lui Oreste care porneşte urcuşul cu fostul „arbitru" al dreptăţii omeneşti, Jupiter.

Actorii au răspuns cu dăruire (acesta este cuvîntul !) travaliului regizoral al unui neprofesionist, dăruit şi el cu patimă ideii de teatru. În rolul lui Jupiter, Cornel Nicoară a traversat cu har suita de travestiuri, de la jocul de-a Demetrios pînă la revolta şi spaima de a se pierde în neant, dar o notă în plus pe linia trăirii interioare ni s-a părut mai mult decît trebuincioasă. Ceea ce a avut Paul Chiribuţă în Oreste, cu. din păcate, regretabile scăpări de voce. Electra, văzută de Cornelia Bloos, are taină, poezie, încrîncenare candidă (diferenţierea, relieful se produce, ce-i drept, pe alocuri, cu insuficientă subtilitate şi inspiraţie), poartă cu sine drumul meandric invers decît cel al lui Oreste şi chiar al lui Egist (inegal realizat de Eugen Apostol, adică cu momente bune juxtapuse cu unele prea albe, fără joc). Sigură, în rolul Clitemnestrei, Carmen Petrescu, imagine a unei tragice decrepitudini morale. Şi nu l-am lăsa deoparte pe Ion Muscă (Pedagogul) de reţinut pentru puterea de expresie în absenţa vorbelor şi într-un rol mai puţin conturat de dramaturg şi uitat de regizor, care îl descoperă abia în final. Aşa cum pentru contribuţia lor la spectacol, în apariţii varii, i-am amintit pe Constantin Ghenescu, Mirela Busuioc, Eugen Cristian Motriuc, Florin Măcelaru.

Ermil Rădulescu

film

Incident la graniţă

Există în industria americană de film o ştiinţă a producţiei de serie mare care nu poate să nu impresioneze ; oricît de împătimiţi am fi în a căuta unicatul, în a descoperi *creaţia* ici şi colo în masa evenimentelor care fac un film, trebuie spus că, fără trecerea la producţia de serie, fără epigoni şi fără impresia de saturaţie care trebuie să vină şi ea într-o bună zi, unicatul riscă să treacă neobservat; toată această industrie, această bandă rulantă care nu produce excepţii, sînt de fapt *efectul de ecou* al unicatelor care, ca nişte reproducători de rasă, îşi cîştigă dreptul să dea naştere unei serii mai lungi sau mai scurte de urmaşi. Procesul de selecţie întreţinut astfel garantează spectatorului că, dacă nu va asista neapărat la un eveniment cinematografic, i se va oferi măcar acel minim de confort cultural necesar.

Observam cîndva că în filmul românesc nu există peliculă care să nu aspire la gloria de unicat ; cele cîteva filme de excepţie pe care le-am avut au rămas fără urmări vizibile, izolate ca nişte insule în oceanul zbuciumat de ambiţiile afirmării şi, dacă am vorbit uneori de un anume spirit al ultimei generaţii de cineaşti, de anume preferinţe, intenţii şi de o anume vocaţie a actualităţii care îi apropie, ne-am dat seama că timpul, în loc să-i apropie şi mai mult, i-a însingurat ; poate că aceasta este condiţia adevăratului creator, dar mă îndoiesc că toţi regizorii noştri, fără excepţie, au dreptul să aspire la un asemenea statut ; urmarea a acestei situaţii este că avem un film foarte bun la cîţiva ani, cîteva filme medii şi în rest ambiţii ratate fără echivoc. Nu avem un proces de selecţie aşezat pe baze „industriale", ci pe baze „manufacturiere" — o „selecţie" a regizorilor şi nu a filmelor.

Să trecem însă la faptul care este cauza observaţiilor de mai sus : filmul *Incident la graniţă* al regizorului american Jerrold Freedman. Nu este un unicat sau o excepţie ci, ca majoritatea filmelor americane, regula însăşi — care funcţionează precis, economic, pe bază de principii şi nu de sentimente, ceea ce nu înseamnă însă că e lipsit de acea doză de lirism aspru, bărbătesc, pe care tot principiile îl cer. Fără efuziuni, fără patetism, filmul rela fără jenă una din temele cele mai prolifice ale cinematografiei americane — aceea a relaţiei între vînător şi sălbăticiunea pe care o urmăreşte —, inaugurată în spiritualitatea americană încă de Jack London şi care se dovedeşte şi astăzi la fel de actuală. De data aceasta, în postură de vînător, Charles Bronson, şeful unui post de grăniceri la graniţa cu Mexicul şi, în postură de „sălbăticiune", un fost combatant în războiul din Vietnam la care, obişnuinţa de a ucide, legalizată cîndva, a devenit viciu. Aventura eroului justiţiar aflată în prim plan are ca fundal un zguduitor fenomen social : asaltul la care este supusă graniţa americană de valul tot mai mare de fugari mexicani care devin o foarte ieftină forţă de muncă pe plantaţiile californiene. Fostul combatant din Vietnam este doar terminaţia agresivă a unui întreg sistem gangsteresc de exploatare a mexicanilor seduşi de „mirajul" prosperităţii americane.

Filmul, aşa cum spuneam, este doar o mostră dintr-un adevărat fluviu — ca o probă de apă luată la întîmplare, care cuprinde însă în ea datele „genetice" ale întregii specii. *Legile aspre* după care se produce selecţia în filmul american funcţionează fără repros, prefabricatele intervenind peste tot acolo unde realizatorii nu se pot dovedi originali. Cum se poate realiza cu o figuraţie atît de numeroasă impresia de autenticitate pe care o degajă filmul ? Cum se poate realiza o distribuţie în care fiecare personaj îşi face cel puţin datoria ? Sau poate că ne înşelăm noi luînd drept autentice faote, evenimente, decoruri, costume şi aşa mai departe — care unui american i s-ar părea trucate ? Chiar dacă ar fi aşa, înşelătoria se dovedeşte pînă la urmă plăcută.

Nicolae Mateescu

beşte acasă unde o aşteaptă părinţii cu sufletul la gură. Fata e la vîrsta nubilităţii. Le arată floarea şi ei îşi dau seama că Fata iubeşte. Pe cine ? Fata nu le spune. Şi bine face. Cîteva luni se întîlneşte cu el pe ascuns. Se sărută. Se string în braţe. Îşi jură iubire veşnică. După cîteva luni el se însoară cu Daniela Ionescu. Iar ea se măritã cu George Cuşnarencu. Iubirea veşnică nu există decît pe Lună. Dar ei n-aveau de unde să ştie. Doar eu ştiu. Fiindcă sînt un înger.

18.

„Tandru şi plin de drăgălăşenii" îmi spune Sandra.

„Tandru ca un coş de hîrtii" spun. Rîde.

19.

Rămîne mereu cîte ceva de spus: Vocea caldă a ochilor tăi ; (Number one across the nation). Căldura mîinilor în jurul gîtului meu ; Mireasma florilor de tei ; Începutul şi sfîrşitul ; Bucuria fără sfîrşit a copiilor ; Gestul firesc : (Niciodată n-a făcut-o cineva mai frumos). Respiraţia.

20.

Pentru a-mi vedea propria moarte aveam un loc perfect. Pe Lună exista un deal format din nisip foarte fin. Murisem de mai multe ori şi atunci cînd doream să văd cum am murit, de pildă în anul 1978,6, mă cocoţam pe colina aia şi priveam la picioarele mele. De pe Lună fiecare îşi poate urmări propria moarte. Trebuie doar să ai un loc preferat. Eu îl aveam pe al meu. În O Mie nouă Sute Şaptezeci Şi Opt virgulă Şase a fost aşa : Ţineam în braţe Cea-Mai-Frumoasă-Femeie-Din-Lume-Aşa-Se-Spune-Şi-În-Cărţi. Eram ca două păsări într-un cuib de nuiele. Cuibul nu-l făcusem noi. Ne jurasem dragoste veşnică. (Asta era înainte de a ajunge pe Lună). Din capătul străzii apăruse o maşină de pompieri. Venea prea tîrziu. Focul mistuise totul. Din acel tot făceam şi noi parte. ŞI NOI PARTE. Peste nouă ani aveam să-i spun Sandrei : „Din acest tot am făcut şi noi parte". Ea va rîde. Buzele Sandrei sînt scăldate în miere. Este o albină harnică şi de asta nimeni nu s-a plîns pînă acum. Dacă s-ar plînge cineva ar face-o cu lacrimi dulci.

22.

Stăteam pe colina aia de nisip şi priveam la picioarele mele. Alături de mine era Sandra. Şi picioarele ei erau albastre. Rîdeam de moartea noastră. Lucru ăsta se întîmplă numai pe Lună. Numai aici e posibil aşa ceva. Fiindcă nu plouă niciodată. Nu există coroziune. Nimeni nu piere. Şi aşa mai departe.

23.

Cînd am ieşit de la Capşa am auzit muzică la Arhitectură. Am intrat. Am invitat o fată la dans. „Cum te cheamă ?" am întrebat-o. „Albertinne" mi-a răspuns. M-a pufnit rîsul. Avea un nume care suna a magazin de pălării. Avea un frate pe care îl chema tot Albertinne. Părinţii îi muriseră în război. Care război ?

Am dansat cu ea cîteva dansuri, apoi a venit altcineva şi a invitat-o. Cînd s-a terminat am aşteptat-o la uşă. Avea ochii trişti. Îi stătea foarte bine aşa. A doua zi i-am cumpărat flori. Ea s-a dus acasă şi le-a arătat părinţilor. Ei şi-au dat seama că fata lor iubeşte. Dar pe cine ?

25.

Lumina s-a stins. S-a stins şi în ochii Albertinnei. Sînt la doi centimetri de Albertinne. Mă depărtez la un metru. În jurul ei a apărut un oraş întreg. Blocuri ; alimentare ; centre de reparat maşini ; străzi asfaltate ; stîlpi cu vapori de mercur (dau o lumină roşiatică) ; în mijlocul acestui oraş tumultuos, Albertinne. Are faţa brăzdată de riduri, pe care parcă le-a făcut apa. Părul i se încîlceşte în poală. Are un singur dinte. Cînd rîde, faţa i se scufundă într-o mocirlă. Aceasta e Albertinne. Pe lîngă ea trece o maşină. O stropeşte cu noroi din cap pînă în picioare. Nimeni nu observă. Fiindcă nu e nici o diferenţă. Aceasta este dragostea noastră. Un tablou mînjit la repezeală.

26.

Asta e tot. E un tablou. Pictorul ia pînza de pe perete şi o împăturește. Ne împăturește laolaltă cu blocurile, cu alimentarele, cu străzile asfaltate, cu luminile roşiatice, cu norolul. Ne împăturește în două, apoi în patru. Ne aruncă la gunoi. Ne răstoglolim de-a valma. Realitatea e vastă. Cîteodată poate intra într-un coş de hîrtii. Alteori, nu.

27.

Tablou într-o expoziţie : o dimineaţă însorită, de iarnă. Un lup intră în sat. Sînt eu. Îmi este foame şi voi mînca o oaie. Mă gîndesc că o oaie grasă nu pot găsi decît într-o curte înstărită. O curte înstărită se recunoaşte după poartă. Văd o poartă sculptată în lemn. Intru şi dau peste o oaie fantastică. Are treijdouă de picioare, şase stomacuri, trei ficaţi şi patru straturi de lînă. Mă bucur. E toiul iernii şi lupoaica mea nu are pulover. O să-i iasă doospe pulovere de lînă. Eu o să mă satur. Toate se împacă. Dar oaia aleargă mai repede decît mine. Aleargă în cerc. Reuşeşte să ia un avans de o tură înaintea mea. Iat-o, în clipa asta m-a depăşit. În curînd va avea două ture avans. La şah, asta se numeşte avantaj de calitate.

28.

În momentul în care oaia se pregăteşte să mă depăşească a doua oară, pun laba pe ea. Cursa s-a terminat. Îi spun : **„Iubito, cursa s-a terminat".**

Raţiunea a învins. Oaia începe să plîngă. Îmi spune cît de nenorocită a fost în copilărie, cît a suferit. Mai ales din pricina unui băiat care s-a însurat pînă la urmă cu alta şi de ea a rîs după aia tot satul, că rămăsese singură, cu un copil pe cap. „Şi aici cum ai ajuns ?" o întreb. „Văd că ai o casă de piatră, chiar două, o poartă de fag, sculptată". Plînge şi mai amarnic. Se îndreaptă către cerdacul casei şi smulge o scîndură. Totul se prăbuşeşte aproape fără zgomot. Apoi e rîndul porţii împunătoare să se năruie. Fără zgomot. Oaia îmi inspiră milă. Sînt un sentimental. Mai ales după ce îmi spune :

„Carton. Totul nu e decît carton. Mucava". Plînge. Peste nouă ani oaia asta fantastică mă va întîlni în autobuz şi-mi va spune : **„Din acest tot am făcut şi noi parte".**

29.

Dar atunci va fi alt timp, alte clipe vor fi. Ne vom apropia încet de anul o mie nouăsute şaptezeci şi opt virgulă şase. O. ce distracţie !

30.

Asta e tot.

POEŢI DIN REŞIŢA

nicolae sîrbu

Reşiţa albă

Şi cum credeam că pîinea e de mai multe feluri
neştiind că aici ea are
culoarea dimineţilor tulburi,
ca o privire stînd multă vreme
în preajma focului, sau lîngă muguri.

Pentru mulţi Reşiţa e încă un cîine
cu cerul gurii înnegrit peste poate,
un vultur de fum de ne soarbe
pentru privilegiul de-a citi în foc ca-ntr-o carte.

Pentru mulţi mai sîntem încă
nişte furnici înroşite pe-un talger de zgură,
care stoarcem din miezul sudorii
fărîma ce-o ducem la gură.

Pentru mulţi ce nu s-au privit
îndelung în oglinzile focului,
devălmăşie sîntem de nomazi
şi nu pătimiţi în neodihna locului.
Cînd muncitorul se spală pe mîini dimineaţa

şi nu pe conştiinţă
voi vă uscaţi pe furnal cămăşile albe.
Noi ştim că Reşiţa-i albă atunci
cînd muncitorul se spală pe mîini dimineaţa.
E Reşiţa toată o coală albă
pe care scrie numai viaţa.

Acvarii de noapte

Aceste oraşe cu gust de lămîie
tot mai rîvnesc la cai fără frîie
tot mai cresc alge-n acvarii de votcă
apoi trec clipa pe roşu cu-o lotcă.
Şi zidurile astea cu igrasii de rang
ne mîngîie noaptea ca o umbră de ştreang
cînd ni se urcă parcă zborul în git
dar rămînem aceiaşi, atît.

Ca o vină de aur găsită-n pavaj
e mîna femeii, rimă de gaj,
lipicioasă plutire de flutur
cu polen de care-aş vrea să mă scutur.

nicolae irimia

Pîinea soldatului

I-au spus :
Pentru ca să nu moară trebuie
Să duci această pîine
Soldatului.

Dar vezi, i-au mai spus,
Acolo moartea pîndeşte peste tot :
În cer şi pe pămînt
În apă şi în piatră
Chiar şi în zborul absurd
Al păsărilor.
Voi fi cu ochii în patru
Le-a spus, la rîndu-i,
Plecînd să ducă
Printre plumbi, pîinea soldatului.
Războiul e ca şi cîştigat,
E ca şi cîştigat
Ar mai fi strigat pîinea roşie
Către soldat.

* * *

Şi pîinea căzută în mijlocul
Bulevardului încins
Pîinea ca o piatră de hotar —
Ochi prin care pămîntul se uită în noi
Bombă dezamorsată definitiv
Soarele nostru cel de toate zilele —
Pîinea ocolită de autoturisme luxoase
De buldozere de bascule de tractoare
De civilizaţia umblătoare
A oraşului
Şi muncitorul acela în salopetă
Mîncat de rugină
Repezindu-se la ea ca şi cînd
Cineva ar fi strigat după ajutor
Muncitorul acela ridicînd-o şi ştergînd-o
Cu palma
Aproape ţărăneşte ca pe un copil
Ocrotind-o sub braţ şi cerîndu-i parcă
Iertare
Muncitorul acela ocolit
De civilizaţia umblătoare a oraşului
Muncitorul fericit ca un zeu tînăr
Ducînd înspre casă sub haină
Soarele nostru cel de toate zilele

* * *

Cineva din holul hotelului dă
Telefoane singurătăţii
Seară ca o pecingine oxigen la cuptorul doi
Sfîntă sudoare
Cuib lichid în palma muncitorului
Podul rulant stopat la o simplă mişcare a
Mîinii
Şi vuietul vuietul vuietul
Roţilor văzute şi nevăzute
Împotriva trecerii

La dispensarul medical
Tînărul cu degetul muşcat de un pui
de flacără
„De ce nu merg şi caii cu benzină ?" —
întreabă
Nepoata pensionarului
Şi iarăşi imaginea oraşului seara
De pe dealul Lupacului
Şi fumul aşezîndu-se alene
Ca un fel de memorie
Pe turnurile catedralei
Navetismul între două fluierături de tren
Starea de spirit a prietenului meu poetul
Între două clinchete de pahar :
„Şi-acum cîntă pentru dumneavoastră
Solista noastră vocală
Ana Cîncă !"

gheorghe zincescu

Veşnicia pe cont propriu

Două boabe de nisip sînt deja o clepsidră.
Între ele — curcubeu — curge o istorie,
între ele se nasc şi mor generaţii de zei.
Cîte o lingură de nisip nu e zilnica hrană
şi de aceea stăm unul lîngă celălalt,
clepsidre străine,
măcinînd fiecare veşnicia pe cont propriu,
şi de aceea cînd ne privim în ochi
nu desluşim decît luciul sticlei ce ne
cuprinde
ori cel mult alunecarea culorilor din haosul
de curcubee
pînă cînd nici nu mai trebuie să ne simţim
unul pe celălalt.

O lingură de nisip nu e zilnica hrană
şi, o ! cum ne mai trădează nisipul !
Un fir adună pe sine între valvele veşniciei
sideful,
Două fire sînt deja o clepsidră...

Pîndă

Iarba aceasta se uită la mine cu rădăcinile.
Pomii, minunaţii pomi, dobîndesc în amurg
o lentoare de vietate subpămînteană
aşa cum îşi rotesc aeriene rădăcini
adulmecîndu-mi trecerea
ca pe o apă fărmată de colţii permanentului
ticăit universal,
lubita ţese molatecă pînză de rădăcini
împrejuru-mi,
Dumnezeu chiar, noaptea îmi pîndeşte
alunecarea gîndului
cu rădăcinile,
Eu însumi scormonesc în mine cu rădăcinile
bănuind o răcoare mai proaspătă, o oglindă
mai pură,
o putere în stare să mă desferece din
cătuşa fărîmei
eliberîndu-mă-n marele vînt...

O, şarpe muşcînd din sine — Soare — privind
cu sufletul
Această forfotă de rădăcini !...

«MERIDIANE» — 30

Puţini dintre acei care urmăresc cu pasiune apariţiile editurii „Meridiane" bănuiesc că prestigioasa editură a împlinit nu demult treizeci de ani de activitate. Ea părea că există de cînd lumea într-atît cărţile acelea cu înfăţişare elegantă, comparabile cu cele mai sofisticate tipărituri de aiurea, intraseră în conştiinţa publică. „Meridiane" e o editură cunoscută pentru celebra ei serie „Biblioteca de artă", unică, din cîte ştim, în lume ; într-adevăr, cam tot ce se putea publica mai interesant în materie de biografii, monografii de curente, sinteze, eseuri, a intrat în planurile acestei edituri. Principiul a fost în definitiv acela al echilibrului: specialist, amator, diletant — fiecare îşi poate găsi aici materia potrivită (în plus editura a iniţiat o excelentă colecţie de estetică). Deşi aceasta este cea mai de seamă realizare, nu este însă unica. Editura „Meridiane" tipăreşte, în remarcabile condiţiuni grafice, o serie de albume de tip monografic dedicate unor notorii pictori străini, fără îngustă furie modernistă de a prezenta ultimul răcnet, apoi o la fel de remarcabilă colecţie, cu format unitar, care popularizează pictorii români ajunşi la vîrsta maturităţii creatoare. Un catalog al editurii pe ultimii 15 ani ar fi o splendidă paradă de artişti extraordinari ; editura l-ar putea face cu folos de ordin informativ şi poate şi cu un caracter aniversar. Însă cea mai de preţ cucerire a editurii „Meridiane" este fără discuţie ideea de dialog între culturi, aşezată sub semnul sempitern al valorii : nu o gălăgioasă „europenizare" fără criterii, nu o verbozitate de amator ci o trudă aspră, susţinută, o interogaţie venită de aici, care este însăşi esenţa marilor iniţiative culturale.

ART. SILV.

VIZITA NOCTURNĂ

Niciodată nu m-am bucurat mai mult de noapte, spuse prietena Norei, strîngîndu-l cu putere la piept pe Maciste, care, de cum urcară în taxi începu să sforăie. Şi mie mi-au plăcut nopţile întotdeauna, răspunse Vasile, îndeosebi cînd eram tînăr şi aş fi dat oricîte nopţi pentru un zîmbet. Bine, dar dumneavoastră vorbiţi cu nostalgie, pe cînd mie, drept să vă spun, mi-e teamă de strada Salvării. Nu vă fie nici o teamă, copii, astea-s de-ale vieţii, adăugă Vasile, şi fără altă introducere o întrebă pe domnişoara dacă l-a auzit pe doctorul veterinar cutare, spunînd la televizor o poveste cum a găsit pe maidan un cîine şchiop, cum l-a luat la spital şi i-a vindecat şi cum după aceea, cam peste o lună, acel cîine întîlnind pe stradă un semen de-al său (bolnav, şchiop etc.) l-a dus la doctorul şi la spitalul unde fusese el vindecat. Doamne, ce frumos aţi povestit, nici nu-mi vine să cred că e posibilă o astfel de întîmplare astăzi, replică fata, şi lui Vasile îi scăpă o lacrimă. Ba, se poate, domnişoară, şi eu cred că în acest caz e bine să învăţăm chiar şi de la animale că omul nu numai că e dator dar că, dacă nu face nimic pentru salvarea celor în suferinţă nici nu se mai poate numi om. Fata începu să plîngă şi ea, Maciste se trezi cutremurat de sughiţurile ei, ajunseseră între timp la destinaţie, Vasile îşi oferi braţul, Ion plăti taximetristului şi cînd intrară în vestibul, mama fetei avu la început reacţia firească de a-i da afară pe cei trei, pentru că fiică-sa avea faţa scăldată în lacrimi, Vasile se vedea că plînsese şi el, Maciste se ţinea cu o labă de mîna domnişoarei şi cu cealaltă se ştergea la ochi, numai Ion, care-i emoţionase astfel pe ceilalţi, se aplecă să sărute mîna doamnei şi asigurînd-o că nu s-a întîmplat nimic deosebit, mai repetă odată povestea şi nu se mîră deloc atunci cînd însăşi amfitrioana se lăsă copleşită de plînsˇ. Mamă, mamă, acum eşti convinsă că am dreptate cînd spun ca să nu mai păstrăm secretul? Cum se aşezaseră toţi pe fotolii şi scaune, Maciste deveni foarte atent după această întrebare, Vasile se scuturã de emoţie ca de o cămaşă ruptă şi umedă, iar Ion, care provocase cu bună ştiinţă această stare, mai întîi fetei, apoi mamei, privea parcă visător ve fereastră aşteptînd ca sufletele să mărturisească.

Noi, începu gazda, sîntem două biete femei, spun astfel nu pentru că nu am avea ce ne trebuie, ci pentru că ne aflăm tare singure de cînd soţul meu a dispărut pe neaşteptate. Cînd s-a întîmplat asta? o interogă Vasile. Păi, dacă socotim ,continuă mama fetei, ea era într-a şaptea, cu Nora, domnul Still la Sindicate, eu eram secretara lui, iar soţul meu era la Banca mare. Dar cine-i domnul Still? dacă-mi îngăduiţi, o rugă Vasile. Păi, domnul Simion Still e chiar tatăl Norei, şi cu toate că feţele noastre erau la aceeaşi liceu, noi nu ne-am mai vorbit de mai mult de trei ani pînă cînd, într-o zi, m-am trezit cu Nora şi cu doamna Still că-mi calcă pragul, apoi au început să vină din ce în ce mai des pe la noi, iar Doina (da, aşa o cheamă pe fiică-mea!) le întorcea singură vizitele pînă în iarna cînd am venit şi eu cu ea, vă aduceţi aminte, şi v-am cunoscut pe dumneavoastră şi pe domnul Gherman, care mi s-a părut un om deosebit.

Doina se ridică la un semn al mamei şi aduse fursecuri, două sticle de vin şi o cutie de alune, iar Ion se oferi să desfacă el dopurile, deşi specialistul cel mare era Vasile. Supravegheaţi de Maciste, cei doi prieteni îşi vorbeau numai din ochi, îndemnîndu-se unul pe altul să n-o tulbure pe amfitrioană cu alte întrebări. Fata mai aduse şi o sticluţă extraplată de Johnie Walker din frigider şi-i turnă maicii-sii într-un pahar, cunoscîndu-şi bine mama şi sperînd că un pic de băutură îi va da mai mult curaj în dezvăluirea tainei ce pecetluia de peste două luni şi ceva absenţa lui Gherman.

Doina, continuă gazda, a mai mers din cînd în cînd pe la Nora, dar în ultimul timp i-e tare frică să mai calce pe acolo. De fapt e cuprinsă mai mult de tristeţe, pentru că Nora se află într-un hal fără de hal; o fată atît de frumoasă ca ea s-ajungă astfel! Şi cînd te gîndeşti că dacă voia să înveţe, ar fi putut pleca în orice ţară străină să se întoarcă deşteaptă ca un savant. Nenorocirea a fost că s-a îndrăgostit de copilă, ce mai, era cît o şopîrliţă cînd am văzut-o pentru prima dată cu medicinistul, pe care... (hai, mamă, spune odată, interveni Doina), pe care, cum spuneam, aţi auzit că l-au aruncat unii de la mansarda vilei Vulturul direct pe centura de beton din jurul clădirii şi-n clipa aceea s-a scurs toată puterea din bietul băiat, de n-a mai rămas decît inima vie în el. Mamă, sări Doina, de ce nu spui cine l-a azvîrlit, cine a vrut să-l termine. Motanul se ridică brusc în picioare şi trecu în braţele gazdei, care, înfigîndu-şi degetele în blana fină a marelui Maciste, lăsă la o parte orice prevedere şi spuse că tatăl Norei e vinovat de nenorocirea tînărului medicinist. Dar nu ştiu dacă fac bine spunîndu-vă un lucru atît de grav ca acesta. Mai ales că el se adaugă altuia şi mai grav, anume dispariţia soţului meu în anul cînd v-am spus. Mama Doinei începu să plîngă şi Vasile folosi tot tactul de care era în stare pentru a o linişti, îmbiînd-o fără stăruinţă prea mare, dar cu subtile motivaţii medicale, să mai bea o gură de whisky, sfat pe care îl urmă specificînd că în viaţa ei nu a băut mai mult de un degetar. Dar Gherman, mamă, domnul Gherman, unde se află acum? izbucni Doina, pe care amînările maică-si o exasperau. Draga mamei, acest lucru mi l-ai relatat chiar tu, aşa că, povesteşte! Eu, spuse Doina, ştiu doar că după ce l-a răpit grefierul, Gherman a stat în camera de la mansarda vilei păzit în permanenţă de doi oameni; cel puţin aşa mi-a mărturisit Nora care-mi zicea că dacă nu-mi spune măcar mie acest secret, simte că-şi pierde minţile definitiv.

Ca la comandă Ion, Vasile şi Maciste îngenunchiară lîngă fotoliul gazdei, pupîndu-i mîinile şi oferindu-se chiar pe loc să le ducă la cel mai costisitor bar din oraş. Sînt prea obosită după cele povestite, răspunse mama Doinei. Aşa că vă rog să mergeţi singuri, sau, dacă doriţi, noi avem vin cît vă trebuie, avem şi muzică bună încît vă puteţi distra şi la noi pentru că şi eu sînt bucuroasă că mi-am descărcat sufletul. Bravo, strigă Doina, am cea mai bună mamă din lume, şi voi dansa toată noaptea cu Maciste.

Gheorghe Pituţ

plastică

Plecînd de la o expoziţie

Nu se poate spune că în producţia noastră editorială abundă acele lucrări de critică din a căror folosire vizitatorul expoziţiilor să îşi poată da seama cam ce se întîmplă cu un artist de mult ieşit din sfera debutului şi cunoscînd deja notorietatea. Ar putea părea paradoxală afirmaţia, dar am impresia că una din cele mai puţin cunoscute, de către marele public, perioade din istoria artelor româneşti, este tocmai perioada contemporană. Nu este suficient să scriem în gazete, că facem emisiuni la televiziune, că scriem prefeţe la cataloage şi să semnalăm prietenilor şi galeriilor din străinătate realizări artistice de toată stima. Verba volant. Cine vrea să îşi formeze o imagine despre un artist, să îi cunoască antecedentele, să-l încadreze corect într-o direcţie problematică sau stilistică : nu are la îndemînă instrumente indispensabile de lucru. Prin ele înţeleg cărţi, de informaţie şi analiză, despre anii '40, '50, '60, '70 şi aşa mai departe. Cărţi din care să înţelegi ce s-a întîmplat în arhitectură, pictură, sculptură, grafică, design, arte decorative. Cărţi în care dacă vei căuta un nume să-l găseşti, dacă întîlneşti o apreciere să fii sigur că este cît de cît corectă şi că ea nu are în vedere atît exterioritatea operei cît geneza ei, procesul revelator pentru desluşirea semnificaţiilor. Sigur, mai sînt şi excepţii, dar cu cîteva flori nu se face primăvara. Nu se poate lăsa sarcina reperării direcţiilor desfăşurărilor din arta contemporană românească doar pe umerii fragili ai dicţionarului lui Octavian Barbossa, lipsit de ilustraţii şi deja uşor depăşit de evenimente. Sigur că masivul volum despre pictura românească tipărit de Editura **Meridiane** este extrem de util. Dar mai poţi percepe ce se întîmplă cu un artist atunci cînd tratat fiind — dat fiind exigenţele fireşti de spaţiu şi metodologie — în trei rînduri într-o lucrare tip manual, îţi este aproape imposibil să mai racolezi ceva informaţii, mai substanţiale, despre el, din alte lucrări aprofundînd aspecte specifice ale fenomenelor artistice ? Nu vreau să spun prin aceasta că penuria de informaţii este absolută. Cine are timp şi nervi se poate duce la bibliotecă — unde va căuta în ziare şi reviste (şi chiar şi în revista „Arta") ceea ce reformulat mai elegant şi mai sintetic ar trebui să aibă în raftul din bilioteca personală. Iată, să presupunem, de pildă că un privitor mai curios, a intrat în expoziţia, recent închisă a **Carolinei Iacob.** Dacă este cît de cît avertizat îşi dă seama imediat că se află în faţa unei artiste ale cărei legături cu experienţa suprarealistă sînt evidente. Dacă este cît de cît curios va încerca să vadă în ce măsură preocupările artistei se înscriu într-un filon de preocupări cu o anume pondere în arta noastră. Poate să se edifice numai în cazul în care a frecventat personal, cu carnetul de notiţe în mînă, timp de trei decenii şi jumătate, galeriile centrale. Cu specificarea că i-ar fi fost necesară şi o preparare culturală generală adecvată.

Nu numai cu artiştii de extracţie suprarealistă se întîmplă aceasta. Vizitatorul curios, despre care vorbeam, riscă să ştie la fel de puţine despre filoanele realiste, postimpresioniste, expresioniste, cubiste, dadaiste, suprematiste, vizibiliste şi cîte mai vreţi să enumeraţi. Ah, dacă este vorba să afle cum s-au manifestat ele în Franţa, Germania etc., nici o problemă! Află imediat, căci nu de informaţii despre ce se mai întîmplă prin afară ducem lipsă, ci de altceva !

Care ar fi cauza ? Explicaţia nu o pot da într-un cadru atît de rezumativ. Oricum se înşeală cine crede că răspunsul meu ar consta doar în afirmaţia că unii autori, dotaţi să întreprindă o asemenea operaţie, îşi aduc aminte că trebuie să-şi facă publice părerile mai ales în timpul campaniilor electorale de la U.A.P. şi alte instituţii anexe.

Dar să revenim la Carolina Iacob. Ea face o pictură parcă destinată să stea în muzee. Suprarealismul ei nu

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

muzică

„Timpul regăsit"

Sub relaxarea, degajarea, chiar aparenta delăsare, cită lumină şi graţie, ce subtilitate a amănuntului în muzica din urmă a compozitoarei Myriam Marbe. Puţini sînt cei ce se descoperă treptat, cu atîta infailibilă intuiţie, sesizare sigură a proprietăţii în stil. Nu pot compune liber, în voie, decît posesorii de spirit, de materie superior organizată, ordine înaltă ce se incorporează, aproape involuntar, muzicii imaginate şi transcrise. Atunci receptarea profită de directitudinea expresiei, de naturaleţea actului componistic, fără ca muzica rezultantă să fie pîndită de agresiunea entropică ori de inadvertenţa stilistică barbară. Şi inconsecvenţa poate fi interpretată grăitor, organizată, articulată în succesiune transformaţională, cu totul altceva fiind decît inadvertenţa simplu placată, „uitată" între portative, comună scăpare în graba aşternerii unui nou opus, „fidel sufletului ce se exprimă".

Se înţelege că nimic din aceste avatarturi, mai în urmă amintite, nu pîndeşte muzica în cauză, mai concret **Timpul regăsit,** lucrare scrisă de Myriam Marbe la cererea formaţiei „Consortium violae" şi interpretată de aceasta, zilele trecute, la Radioteleviziune.

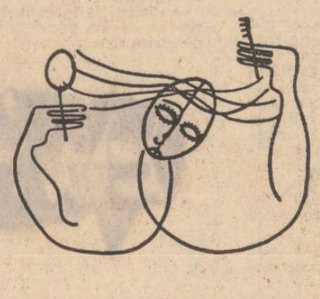

Piesa foloseşte, într-un mod articulat componistic, nu doar limitat la simpla afişare, motive din muzica bizantină, în special emanînd de la Şcoala Putneană. Obiectul istoric, ce acordă muzicii pregnanţă a aparenţei, este lucrat, dincolo de această aparenţă, în mod deosebit de activ şi personal, fără a-i ofili puritatea sau a-l cufunda în anonimat, dar şi fără comoditate şi ambiţie muzeistică.

Procedeele, detaliile sînt strict ierarhizate, nimic nu rămîne în sine, fără trimitere la dramaturgia întregului, cu alte cuvinte, fără semnificaţie contextuală. Din unison se desfac, după modelul arhitectural al epocii, dar şi după reflexul său muzical, ornamente (sintagme ireductibile) spaţializate stereofonic. Jocul orizontal/vertical asigură o sinteză a polifoniei şi heterofoniei. Întotdeauna intervin cu pertinenţă elemente compensatorii, cum ar fi spre pildă libertatea ritmică (excelent încifrată în partitură), ca dinamizare, liberalizare a staticismului aparent.

Apoi decupajul permite o progresie din ce în ce mai rapidă a transformărilor, unisoanele revin ca să marcheze momente de implinire, de eliberare parcă, detaliul îşi spune frumuseţea tainică. Scenariul armonic este completat de cel timbral, în care clavecinului cu timbrul său vast-european, i se face o intrare perfect logică. Deosebit în componistica lui Myriam Marbe ni se pare virtuozitatea cu care poate ingloba sugestii diferite, fără ca organicitatea să sucombe. Şi aceasta fiindcă logica, ideaţia este mereu trează, sensul — către „starea de joc" şi defulare în cînt — este urmărit oricînd cu clarviziune. Dar destinul muzicii se împlineşte peste o succesiune de momente fructuos ambigui, destinse, de savoare neîntinată. Logica şi firescul se conjugă intim.

Formaţia „Consortium violae" are o bună adresă repertorială, un loc propriu în peisajul nostru sonor, iar calitatea lucrului şi adîncimea abordării se legitimează imediat.

Costin Cazaban

Aura romantică și visul fantastic (XIII)

Din cîte ne dăm seama, pagini de o asemenea cruzime a descripției, pătrunse de un lugubru dramatism, precum acelea din **Geniu pustiu** în care este narat episodul din casa preotului român nu mai întîlnim nicăieri în proza lui Eminescu. Imaginea odăii devastate, cu preotul spînzurat și pîngărit, avînd drept martor pe propria sa fiică amenințată cu batjocora cea mai abjectă de către soldații complet imbecilizați de alcool, căzuți în ghearele urii sanguinare, este surprinsă cu atîta sobră exactitate, încît, prin ricoșeu, senzația de fantasticitate tragică pe care o degajă incredibilele fapte, pur și simplu, produce fiori de groază: „Preotul era spînzurat de-un cui mare de fier deasupra ușei... Ochii lui erau întorși cumplit, din gură, peste barbă curgea spuma cea vînătă a morții, mînile sale erau dinainte legate. Alături c-un părete sta răzimată fata lui, palidă ca varul, cu marii ei ochi negri înfundați, încongiurați cu mari cearcăne vinete, rătăciți ca ochii unei nebune. Buzele vinete și apăsate, părul negru ca noaptea, despletit, ce flutura împregiurul gîtului alb ca marmura cea moartă... haina lungă și neagră de mătase îi dădea aspectul unei furii a durerii înmărmurite. Ochii erau seci și priveau într-o disperare demonică și nebună asupra acelor oameni, roșii de beție, cu ochii străluciți și murdari, cari tăvălindu-se pe pămînt o priveau c-o ardoare sălbatecă și nebună". Tot ce se întîmplă în acest episod (tentativa de siluire a fetei, salvarea ei de la aceasta de către Toma Nour care, în paroxistică disperare de cauză, o împușcă, pentru ca după aceea să-i pedepsească pe asasini arzîndu-i de vii în casa incendiată etc.), cum eroul însuși zice, pare că aparține unui vis absurd, proiectat într-un întunecat roman din evul mediu.

Presiunea halucinantei realități asupra conștiinței lui Toma Nour este atît de puternică, atît de fizic resimțită, încît totul se soldează cu o stare de oboseală sfîșietoare și dezechilibrantă („Toate astea s-amestecau în sufletul meu cel turbure, și din acest amestec se născu o tîmpire cumplită a organelor de cugetare și simțire, care-mi obosea capul, astfel încît simțeam că-mi e somn înainte de toate"). Va să zică, precum în atîtea alte momente de oboseală sufletească sfîșietoare și acum apelul la terapeutica somnului se arată a fi soluția ideală. Încă din **Geniu pustiu** (faptul apare cît se poate de limpede), facem cunoștință cu elementul cel mai de seamă, menit a constitui cheia de boltă a construcțiilor narativ-fantastice din proza lui Eminescu. Comparativ cu momentele similare distribuite pe axul epic al romanului, momentul fantastic înscris în biografia de luptător în revoluția de la 1848 a lui Toma Nour se distinge printr-o vădită lărgire a spațiului epic, care, la rîndul lui, este supus unei semnificative operații de (am spune) supraetajate. De data aceasta se tinde la edificarea unei lumi a visului pe al cărei cuprins eul eroului se definește din perspectiva unui complex proces de integrare în materia ideal-metafizică a visului romantic, rezultată, acesta, din sublimarea onirică a realului perceput în marile lui dimensiuni istorico-umane. Este adevărat că, spre deosebire de modul savant, subtil ezoteric, în care va fi provocată alunecarea în aventura onirică din marile nuvele, acum fenomenul se produce dezarmant de simplu. Ingenuitatea gestului divulgă tinerețea și lipsa de experiență a autorului, dar și inflexibila siguranță de sine a acestuia: „Eu singur, în nesimțirea cea mai mare, trăsei căciula de oaie peste urechi și ochi, îmi așezai capul pe-o piatră și corpul pe-un morman de frunze uscate și adormii. Visul, o lume senină pentru mine, o lume plină de raze clare ca diamantul, de stele curate ca aurul, de verdura cea întunecoasă și parfumată a dumbrăvilor de laur — visul își deschise auritele lui gratii și mă lăsă să intru în poeticele și etern junele lui grădini".

Intenția de a da curs „poveștii în vis", clădită pe un eșafod livresc mai pronunțat, într-o direcție, și pe un sumum de elemente conceptuale relevante, într-altă direcție, se resimte de la bun început. Astfel, episodul se recomandă atenției prin succesiunea „nivelelor" narativ-fantastice relativ distincte; ceea ce trădează existența subiacentă a unui riguros plan de lucru. Întîiul „nivel" explicitează „jocul" desfășurat în spațiul visului dintre semnele realului imediat, palpabil, și acele ale imaginarului alimentat de tezaurul livresc, asumat prin trăirea lui idealizant-romantică: „Într-adevăr, că muntele pe care dormeam mi se păru una din acele grădini pandante ale Semiramidei, grădini a cărei treaptă de sus, unită cu cerul, răsfăța în lumina cea etern-neturburată a soarelui un eden frumos, cu largi alee de palmieri, cu cărări acoperite de nisip alb, cu avulsuri de raze lungi și diamantice, cu stînci zdrobite de smirnă, prin săpăturile cărora cioráiau și picurau, curate ca cristalul, însă dar de [...] de dulcețile și mirosul ambrei: nectarul cel adormitor al Orientului". O asemenea propensiune a visului de a se cufunda în spațiul mirific oferit de eposul oriental se racordează de îndată la altă coordonată, mult mai pretențioasă. În continuare asistăm la trecerea în cel de-al doilea „nivel" al visului, cînd tentația construcției cosmogonice își face simțită prezența pentru întîia oară în proza lui Eminescu: „Și toate acestea asupra norilor! Cerul era senin ca o boltă de smarald, susținută în orient și occident cu bolta ei puter[n]ică de oglinzele cele verzi și resăltînde ale mărilor...". De o semnificație aparte pentru ideologia titanian revoluționară a romanului este faptul că, spre deosebire de ceea ce se va întîmpla în **Sărmanul Dionis** și în **Avatarii Faraonului Tlà**, proiecția cosmogonică a visului romantic nu tinde la dobîndirea etanșeității metafizice și că, dimpotrivă, în ea se revarsă imaginea fantastic sublimată a realului, perceput în dimensiuni gigantești, la un mod catastrofic. Cum se va întîmpla în marile poeme titaniene ale scriitorului, intenția de reașezare a elementelor înscrise în marele flux al istoriei naționale pe ecranul atotcuprinzător al existenței cosmice se vădește încă de pe acum: „...numai într-un loc cerul părea dogorit și ars și era o mare gaură în cer, din care cădea la pămînt pietre și risipături de muri ce ardea într-un loc. Acele pietre căzînd, una cîte una, pe pămînt, formau, pare-că, lîngă Mureș, ruinele unui oraș pustiu, nelocuit de nimeni, ars, pătruns prin ferestrele pustii și negre de fluierele cele sălbatice ale vînturilor reci".

Iată însă că ardentul idealism patriotic al eroului nu se poate nicidecum resemna în fața unei asemenea priveliști devastatoare, de apocalips. Dimensiunea apolinică a psihologiei eroului își cere drepturile și, brusc, imaginea anterioară, de lume ce dispare în propria-i cenușă, este literalmente „înghițită" de o alta, caracteristică prin conținutul ei de eden purificator: „Dar deodată păru că lumea se-nsenină, că gaura în cer începe a deveni din ce în ce mai mare și mai largă, încît prin ea se vedea asupra boltei albastre ce-mbrățișează pămîntul o altă boltă cu mult mai naltă, cu mult mai largă, însă de-un aur curat și limpede ca lumina cea galbenă a soarelui, astfel încît întreagă acea boltă părea un soare mare, care îmbrățișa o lume, lumea deasupra cerului". În acest moment, cînd „povestea în vis" atinge ultimul „nivel" al propriei edificări cosmicizante, cel paradisiac, ne reîntîlnim cu una din marile paradigme ale romanului, cu aceea vizînd sacralizarea personajului feminin. Alături de ipostaza mistic-erotizantă (Poesis) și de cea aparținînd „complexului" matern (episodul morții mamei eroului), acum, același fenomen ni se înfățișează prin apariția Mariei, fiica preotului român, în chip de înger menit a simboliza geniul „martiriei națiunei românești": „Prin acei îngeri albi și cu ochii mari, albaștri — văzui unul cu mari ochi negri, alb ca și ei, însă cu fața slabă, și mulat în lungi și strălucite haine negre, cu mînile unite pe piept, el plutea pin aerul aureu [cu] ochii mari îndreptați în sus și plini de lacrimi. Eu îl cunoșteam... Acel negru păr și despletit eu îl văzusem, acea tristeță adîncă și sublimă eu o văzusem, acea desperare fără margini a cărei unică stea e Dumnezeu își gravase trăsurele ei adînci într-o față și dinaintea mea și eu o văzusem. Cerul era senin și vesel, un singur înger era trist... Era Maria, fiica acelui preot bătrîn, divinizat, schimbată la față... mie însă mi se părea că e geniul martirei națiunei românești, geniu palid și plîns, a cărui singură speranță [e] Dumnezeu, a cărui singură tărie: cerul".

Cu descrierea acestei ultime intruziuni semnificative a visului fantastic în structurile sale narative, se încheie și explorările noastre critice consacrate romanului **Geniul pustiu**. Despărțirea apelor de uscat, adică a ceea ce numim aura romantic-fantastică de narațiunea fantastică propriu-zisă, se va produce din ce în ce cu mai multă claritate în proza nuvelistică a lui Eminescu. Cît despre eventualitatea aproximării nucleului teoretic inculcat concepției eminesciene asupra fantasticului, ni se par cu totul instructive deducțiile ce se pot face odată cu cercetarea în paralelă a „basmului nuvelistic" **Făt-Frumos din lacrimă** și a „nuvelei metafizice" **Archaeus**.

Nicolae Ciobanu

ALMANAHUL LITERAR

● **Asociația scriitorilor din București aduce la cunoștință celor interesați că manuscrisele (proză, poezie, dramaturgie, traduceri, literatură pentru copii), documente, fotografii inedite, jocuri distractive, caricaturi, desene etc. pentru „Almanahul literar 1983", editat de Asociație, se primesc pînă la 1 mai 1982.**

Colaborările se pot depune și la sediul Asociației din str. Nicolae Golescu nr. 15.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Mircea Martin și Laurențiu Ulici privesc în direcții (critice) diferite

Romul Munteanu într-o clipă de extaz

Petre Sălcudeanu și Paul Everac discutînd în spatele unor uși închise

AUTORITATEA SINTEZEI

Urmare din pag. 1

pînă în secolele IV-V-VI în epoca străromână. Eminentul istoric și filolog clasicist prof. univ. dr. Ioan G. Coman a oferit în volumul **Scriitori bisericești din epoca străromână** (1979) o serie de studii dedicate unor autori care au trăit, gîndit și scris în cadrul spiritualității daco-romane, în perioada etno-genezei românești. Pornind de la contribuțiile mai vechi sau mai noi ale unor învățați ca Vasile Pârvan, Radu Vulpe, I. I. Rusu, D. Berciu, D. M. Pippidi și ale unor eminenți specialiști străini, lucrarea profesorului Coman luminează o epocă extraordinară în toate privințele. Scriitori ca Niceta de Remesiana (sec. IV-V), Laurențiu de Novae (sec. V), autor de omilii „dulci ca mierea", Teotim de Tomis, „comatul" (sec. V), Ioan Cassian daco-romanul (sec. IV-V), Dionisie cel Mic (sec. V-VI), un autentic savant enciclopedist ilustrează aceste începuturi. Este epoca în care latina populară vorbită la Carpați, Dunărea de jos și Marea Neagră capătă treptat trăsăturile care îi vor conferi calitatea de protoromână sau străromână, sau limba română comună, cum i se mai spune. Ea durează pînă în momentul scindării sale în cele patru dialecte cunoscute: daco-român, aromân, megleno-român și istro-român. Este adevărat că acești scriitori scriu în limba latină. Sub aspect etnic ei sînt însă daco-romani sau străromâni din Dacia Ripensis ori din Dacia Pontică. Idiomul în care comunicau în mod curent este străromâna.

Locul ocupat în istoria literară de daco-romanul Niceta de Remesiana și de galo-franco-latinul Gregorius Turonensis este în multe privințe identic. Deosebirea vine din faptul că în timp ce Niceta împărtășește soarta dacilor de un neam cu el, închinători la Zamolxis, care, convertiți la o nouă religie, devin romani ca limbă și astfel străromâni, în timp ce Gregorius se simte legat de istoria lui Clovis I, regele francilor, botezat și devenit creștin abia în anul 496 (primul rege barbar devenit catolic). O istorie a literaturii române vechi este datoare deci să includă neapărat cele cîteva secole de remarcabilă strălucire literară, filozofică, științifică, teologică și instituțional-educativă din mileniul I în care se desfășoară miracolul spiritual străromânesc.

Organizarea materiei cuprinde cîteva mari secțiuni intitulate: **Literatura română în limba slavonă, Apariția scrisului în limba română, Cronicile lui Mihai Viteazul, Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu, Primii mari cronicari moldoveni, Epoca lui Constantin Brîncoveanu, Cronicile muntene, Predecesorii, contemporanii și urmașii lui Ion Neculce, Cronicarii transilvăneni, Dimitrie Cantemir, Cărțile populare.** Un **Argument** introductiv, **Cîteva considerații privind limba și literatura română nescrisă**, o **Încheiere** și o **Bibliografie generală** completează marile secțiuni.

În aceste mari secțiuni sînt incluse capitolele aparte dedicate unor autori, opere și evenimente care au marcat dezvoltarea literaturii noastre în epoca feudală. Unele din ele (cele despre mitropolitul Varlaam, Nicolae Milescu Spătarul, Miron Costin, Radu Greceanu, Ion Neculce și Nicolae Costin) sînt printre cele mai pătrunzătoare din cîte dispunem pînă acum în întreaga istoriografie literară românească. Fiecare din aceste capitole însumează la început date de ordin istoric-biografic, apoi o analiză de conținut a operelor aduse în discuție; în fine o amplă enumerare a unor aspecte stilistice și expresive impuse de texte. Fapt semnificativ — nici una din sintezele de literatură română veche de pînă acum nu acordă aspectelor stilistice locul pe care ele îl au în judicioasa lucrare a lui Ion Rotaru. Aici se află, de fapt, una din explicațiile cele mai importante ale reușitei sale. Autorul recentei sinteze are simț eufonic; frazele citate sînt **ascultate**, gustate cu mare plăcere pentru savoarea lor arhaică și expresivă, pentru caracterul șocant al unor figuri de stil. Trăirea în fața textului discutat este sugerată pregnant de desfășurarea explicațiilor. Uneori aceste explicații întîrzie înadins. În locul lor, autorul sintezei ne oferă propriile sale întrebări ca în cazul discutării unora din concepțiile lui Miron Costin despre care scrie cu uimire: **„Contradicție în gîndirea cronicarului? Fatalism? Amîndouă la un loc? Greu de precizat".** (pag. 140). În **Argument** autorul își îndreptățește astfel modul în care procedează: „Factologia (...) a fost expediată succint în notele de la subsoluri (foarte substanțiale — n.n.) și într-o serie întreagă de paranteze fugare ale textului. Am căutat în schimb să utilizăm spațiul rămas pentru comentariul cît mai substanțial și mai cuprinzător, mai întotdeauna în direcția **literar-beletristică**, cu tendința permanentă, **expresă** a încadrării scrisului românesc vechi în cursul organic al dezvoltării literaturii românești luată în totalitate și în strînsă legătură cu dezvoltarea vie a limbii" (pag. 3).

Față de admirabila reușită a recentei sinteze cîteva întrebări se ridică totuși în legătură cu organizarea materiei. La pag. 17 găsim titlul **Literatura română în limba slavonă.** În continuare, după ce sînt discutate cronicile Moldovei în limba slavonă, opera lui Neagoe Basarab, povestirile despre Vlad Țepeș etc. găsim însă și considerațiile despre cronicarul anonim de la curtea lui Dragfy și despre N. Olahus (care au scris latinește) și despre opera lui Gavril Protul de la Athos (scrisă probabil în greacă dar păstrată în copii românești) și despre Petru Cercel și imnul său în limba italiană. Mult mai convenabil ar fi fost dacă după analiza textelor slavonești autorul ar fi alcătuit despre toți aceștia un capitol separat privitor la aspectele umanismului în cultura și literatura română din sec. al XVI-lea.

Lăsînd la o parte asemenea aspecte, în jurul cărora se poate glosa mult, **Literatura română veche** ne apare drept o reușită exemplară.

Noua cercetare a textelor vechi întreprinsă de Ion Rotaru, bazată pe sugestiile oferite în interpretare de un mare număr de metode (de care autorul nu face niciodată caz) ca și organizarea materiei într-o sinteză edificatoare în funcție de elementele de continuitate și invariantele sugerate de descompunerea analitică au dus la o lucrare de referință indispensabilă de acum tuturor celor care se ocupă de marile valori ale literaturii și culturii noastre în epoca feudală.

Prestigiul de autor de sinteze al istoricului literar Ion Rotaru se verifică astfel încă o dată, într-un domeniu pe cît de fascinant pe atît de dificil și de plin de secrete.

gabriela crețan

Ieronimus

Căci el purta sub pleoapă înfierat
simbolul unui sens nesfîrșit
nebun și profet se risipea printre pietre
ascunzîndu-și de ceilalți ochiul mocnit
din tîmpla lui dulce înflorea lumina
ierburile-amare erau o piele de-argint
uneori singur vedea cum în aer
salamandrele nopții se-aprind
– alteori perplex rămînea în văzduh
într-o suspensie otrăvitoare și grea
și din rotirea planetelor din cînd în cînd
cîte un pumn de cenușă ușor se cernea –
ar fi trebuit poate să alunece greu
ca printr-un anotimp de untdelemn
dar porțile sîngelui îi erau ferecate
prin vraja unui nemaivăzut semn.
Am văzut într-o noapte în globul de sticlă
capul lui Ieronimus purtat pe un talger
cu muzici și fast – dar cine pîndește
ca printr-o fereastră deschisă prin ochiul său
ager ?

Vitraliu

Printre oglinzi istovite de spațiu
o pleoapă din acest anotimp viforind în pahare
cîtă absență încape în somnul zăpezii
uitarea și moartea
secundelor rare.
Așteaptă puțin
prin vitralii de ceață
liniștea luminii zodiacale
se va deschide
doar atît cît să prindă
albul absenței din mîinile tale.
Se simte oceanul
cînd se tulbură soarele
porfiriu ca un vin și cum ninge a moarte
spațiul dens ne înfășoară tălpile
alunecăm dincolo de departe.
Abandonarea cu ochii pe mînă
cînd iarba părului mătură norii
lucrurile toate-și încep clipocirea
vezi cum flăcări ne macină porii.

Ca o grădină pustie

Tremură lumin[illegible]
miros de prune uscate
puiul de vulpe sub scară adormit
și se înțelegea că seara singură e albă ca o
grădină pustie
după sunetul flăcărilor clipocind ușor
și după felul în care bîntuie șobolanii
la căderea nopții se-nvolburează prin unghere
în așteptarea unei dimineți de leșie
cînd apele cresc, amintind de perversiunea
cocoșilor
apoi aburul canalelor dospit de lături
ne va ascunde în duhoarea care a început
să lăstărească
această
perpetuare de oglinzi lîngă lămpile cu gaz
– lasă-mă, i-am spus, în noaptea asta
să fiu șacal –
peste sperietoarea din grădină de paie
la care se închină caii și sobolii în
galopul lor înnebunit
și poate
delirul salciei-coz, al
mărăcinilor uscați, al ciinilor
răniți urlînd pe cîmp
nu va mai fi, nu va mai fi
decît
plînsul reverberat al celui care s-a risipit.

liliana gârceag

Apune planeta?

Se strică ochii nopții de atîta lumină,
Se perpelesc orbiți de durere
Veniți pompieri ai Universului
E rîndul vostru pe scena a treia...
Apune planeta, căci e mult prea roșie
de sînge
Ne-ntoarcem peste vremi, redevenim toți pești.
Toți.
Aud osia munților cîntînd ultima lor melodie
Cîmpiile urlînd de durere
Și parcă sînt inima unui clopot imens
În care trupul meu se zbate
Închis într-un clopot, în care ard mocnind
La focul ciupercă al regretelor și amintirilor
a ceea ce-a fost PAMÎNT.

E toamnă în mine...

Se sparg stelele la fereastra mea
Le poftesc înăuntru, fiindcă e interzisă
intrarea pe poartă.
Altminteri le-aș fi lăsat să înghețe, lacrimi.
E toamnă în mine, și-mi pîlpîie roua în
suflet, lumină
Tocmai fiindcă toamna nu prea este rouă.
Prin clopotul inimii îmi chem iubirea
Și-o întreb cum de-a zăbovit atîta în întuneric
Cînd în căușul ochilor mei, mai e atîta soare.
Mi-am șlefuit buzele cu vorbe
Să primesc în sfîrșit sărutul luminii
Pînă cînd anii nu-mi vor interzice și sărutul.

«LUCEAFĂRUL» PUBLICITATE

Întreprinderea de aparataj electric pentru instalații Titu (I)

INTRODUCERE LA UN CICLU DE REPORTAJE PUBLICITARE

Pe tînărul director al Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu, inginerul Paul Lungu, l-am găsit destul de greu, locul lui de muncă, acum, la început, fiind întreaga întreprindere, de la Proiectări, la Desfacere, trecînd prin halele de producție, acolo unde se nasc produsele atît de apreciate pentru calitatea lor, produse ce poartă înscrisă pe ele emblema I.A.E.I.

L-am rugat să-mi spună, în loc de introducere la un ciclu de 5 reportaje ce vor fi găzduite de „Luceafărul", în ce constă calitatea produselor ce iau drumul beneficiarilor, pornind de pe poarta acestei unități economice dîmbovițene.

„Ceea ce ar trebui remarcat încă de la început — mi-a spus inginerul Paul Lungu — este preocuparea permanentă și generală existentă în întreprinderea noastră, pentru calitate. **Calitatea** este numitorul comun al activității întregului colectiv de oameni ai muncii de aici. Exemplificînd, am putea spune că pentru noi calitatea produselor înseamnă forma lor modernă, anduranță mărită în funcționare, suplețe, silențiozitate, culori vii și adaptate locului unde sînt ele folosite. Nomenclatorul produselor noastre este foarte diversificat, totuși, pentru fiecare din ele, indiferent de mărimea sau valoarea lui, există aceeași preocupare.

În cadrul întreprinderii ne străduim să dăm ideilor noi forme, concretizări prin produse moderne, competitive pe piața internă și externă. De altfel, nu spun o noutate cînd afirm că, prin calitățile lor, produsele I.A.E.I. Titu se pot compara cu produsele similare ale oricărei firme din țară și de peste hotare. Este în acest adevăr pasiune și mîndrie, ambele rezultînd din dragostea pentru întreprinderea în care lucrăm, din grija ca inițialele I.A.E.I. să garanteze calitatea aparatajului pe care sînt incrustate".

UN INTERVIU LUAT ÎN LUMEA CIFRELOR

Discuția cu economistul Voicu Pîrvu, contabilul-șef al I.A.E.I. Titu, s-a desfășurat între două situații economice, într-o lume a cifrelor, cifre ce reprezentau viața economică a acestei întreprinderi.

— Acum, la început de an, vă rog să-mi oferiți cîteva din preocupările I.A.E.I. Titu privind diversificarea producției.

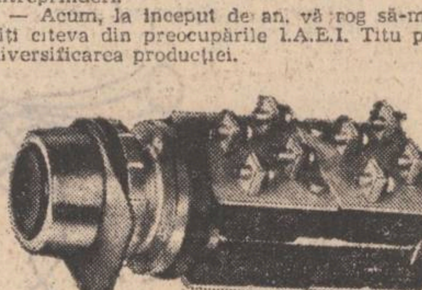

„— Ceea ce vă pot spune este că unul din obiectivele actualului an al cincinalului îl constituie lărgirea întregii game de aparataj electric și, în special, a gamei de aparataj de instalații de joasă tensiune. Acestui obiectiv îi sînt afectate toate preocupările noastre, tot ce se întreprinde în cadrul Atelierului nostru de proiectare.

Îi putem informa pe viitorii și actualii noștri beneficiari că vom introduce și vom diversifica gama siguranțelor ultra-rapide cu mare putere de rupere, la tensiunea de 660 V curent alternativ, într-o gamă cuprinsă între 16 A și 600 A. O noutate pe care o putem anunța este proiectarea și punerea în fabricație a unui nou set de siguranțe ultra-rapide cu mare putere de rupere la 1 000 V curent alternativ și la o gamă de curenți cuprinși între 63 A și 1 000 A.

Tot de diversificarea producției ține și înlocuirea siguranțelor tubulare tip Feraz, cu siguranțele tubulare lent-rapide și rapide. După cum știți, noi fabricăm și aparataj pentru uz casnic, bunuri de larg consum, cum le spunem noi. Și în acest domeniu ne preocupăm de diversificarea aparatajului, introducînd în fabricație noi produse, perfecționîndu-le pe cele existente. Astfel, vor intra în fabricație comutatoare și întrerupătoare modernizate, în culori dintre cele mai diverse și mai pastelate, oferind astfel cumpărătorilor posibilitatea să-și procure întrerupătoarele care se asortează cu culoarea tapetului camerelor. Tot aici am putea aminti că vom produce o nouă gamă de prize ST cu contact de protecție și fără contact de protecție, precum și o nouă serie de fișe bipolan".

RECOMANDĂRI PENTRU BENEFICIARII PRODUSELOR I.A.E.I. TITU

Despre produsele I.A.E.I. Titu am mai scris de cîteva ori. De fiecare dată am îndemnat beneficiarii să contracteze cu toată încrederea produsele acestei întreprinderi noi și moderne.

I.A.E.I. este o emblemă ce sintetizează îngemănarea a mai multor cuvinte ce conduc, prin înglobarea conținutului lor în aceste produse, la însăși calitatea produselor respective.

I.A.E.I. reprezintă contopirea și prescurtarea cuvintelor: Inteligență, Avantaje, Elevație, Ideal.

Inteligență. Regăsibilă în fiecare produs gîndit inițial în cadrul Atelierului de proiectare și produs apoi cu dragoste în întreprindere.

Avantaje. Contractînd din timp produsele de care aveți nevoie, vă asigurați Avantajul de a avea la timp, în condiții excelente de livrare și în cantitățile dorite, aparatajul electric solicitat. Condiția este deci contractarea produselor I.A.E.I. Titu!

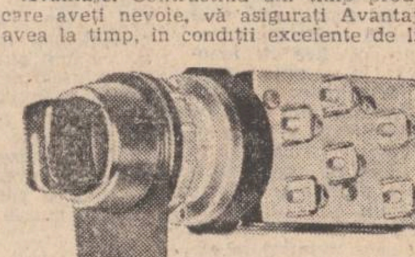

Elevație. Produsele I.A.E.I. Titu se disting atît prin formă, prin culori, cît și prin calitățile pe care le probează în cadrul proceselor tehnologice la care sînt utilizate.

Ideal. Aparatajul electric de instalații produs la Titu este aparatajul ideal pentru orice beneficiar. La aceasta concură tot calitatea lui.

Așadar, produsele I.A.E.I. Titu, prin calitatea lor, sînt produse ideale. Contractați-le, adresîndu-vă Întreprinderii de aparataj electric pentru instalații din Titu, strada Gării 79, telefoane 90/14 79 55 și 90/14 79 63!

I.A.E.I. Titu — furnizorul dumneavoastră de aparataj electric de instalații ideal!

CÎTEVA PRODUSE

Recomandăm acum, în încheierea acestui prim șir de note și interviuri, cîteva din produsele I.A.E.I. Titu.

I.A.E.I. TITU PRODUCE:

- ÎNTRERUPĂTOR CU 3 TASTE
- ÎNTRERUPĂTOR PENTRU POLIZOARE
- ÎNTRERUPĂTOR PENTRU CONGELATOR
- ÎNTRERUPĂTOR PENTRU ASPIRATORUL DE PRAF
- ÎNTRERUPĂTOR PRIN APĂSARE

Acestea se pot întîlni în componența unor produse ale Întreprinderii Electro-Argeș, Întreprinderii de frigidere Găești și ale altora.

Reporter

atelier literar
poșta redacției

D. LADINA : Nu mai știm cum scriați înainte, dar paginile de-acum, sînt, oricum, dezamăgitoare. Cu o excepție, „Erele", care ne dă speranța că vă veți reveni...

V. MIHALCEA : Lucruri mai firave, în ultimele patru plicuri, cam însăilate și fără suflu (ceva mai bine, în „Pro pace", „Poem cu țărani", „1907"). Scrisorile cuprind, pare-se, și explicația acestor rezultate mai slabe. Înțelegem, deci, că va trebui să vă concentrați o vreme atenția și eforturile spre rezolvarea problemelor de viață; vă dorim să reușiți cît mai curînd.

G. ȘERCĂU : Foarte inegale ; singurele care confirmă și făgăduiesc fiind „Împrumut" și „Plopul și roata".

ALADIN : Citeva pagini mai bune : „Ars poetica", „Aniversare", „Dăruire".

B. G. COJOCARU : Deși e încă prea devreme pentru a încerca evaluări și prognoze, trebuie să observăm totuși că paginile dv. cuprind (încă incipiente, șovăitoare, naive, fireste) bune semne de poezie („Autoportret", „Lacrimă"). Ceea ce, desigur, vă îndreptățește să înscrieți între preocupările dumneavoastră (fără îndoială, multiple și fără putință de aminare !) și această nobilă și ispititoare îndeletnicire. Țineți-ne la curent.

NICOLAE PINA : E un progres îmbucurător, pagini mai „adunate", mai dense, mai rotunde („Rușine", „Bust", „Icoană pe sticlă", „Sînt". „Menuet" — ...dar dacă „tremură gras", nu mai poate fi și „zornăitor", deși „salbele" sînt „neinventate" !...). Dintre „Paparude", nu putem opta pentru niciuna (nu merită). E păcat, fireste, că vi s-a oprit foaia (au mai pățit-o și alții, acum și altădată), dar e în firea lucrurilor... (Să sperăm că veți avea nu peste multă vreme, alta, mai de-adevăratelea !...). Ar fi bine să vă decideți, în fine, pentru un pseudonim, ca să-l putem reține și urmări mai ușor.

I. SUCIU MOIȘA : Pe alocuri, accente lirice promițătoare, în texte amenințate, în general, de uscăciune livrească.

J.-M. VADISLAV : Citeva pagini frumoase, la început, aerate și luminoase, după care urmează niște pagini de jurnal (mai vechi, parcă), sufocate de zilnicării mărunte, monotone, confuze, fără respirație și orizont, greu de urmărit. Trebuie să optați pentru prima formulă și să subordonați totul principalelor direcții de desfășurare ale cărții, personajelor principale (cu identitate și semnificație) și să lepădați excrescentele, amănuntele parazitare, caietele prăfuite cu scoarțe roz...

A. COMLOȘAN : Bune promisiuni, în cele mai multe pagini, încă sfioase, șovăitoare : „Sînt pasăre", „Anotimp de iubire", „Crezînd în noroc", „Redescoperire".

E. POPA : Prea multe violențe verbale, buruienoase (și gratuite), prea multă înverșunare agresivă în poziția dv. „arici", universală ostilitate și chef de harță ! E un principiu elementar în tactica de luptă : nu trageți împrăștiat ! — riposta poate fi nimicitoare (pentru că vine din toate părțile !...). Alegeți-vă mai cu grijă dușmanul și deschideți focul într-o singură direcție (dacă sînt mai mulți, luați-i pe rînd !... — noi credem, însă, că e doar unul singur...). Și nu vă mai lăsați „scos din sărite" la tot pasul, de toate fleacurile (fondul dv. e pașnic, dar demnitatea și spiritul de dreptate se aliază, uneori, (aliaj nu alianță) cu o mare vanitate — care e cam altceva decît orgoliul !...). Ce puteți culege de pe urma acestei fețe încruntate, agresive, tîfnoase, pe care o arătați lumii ?... Cu versurile, încă nu ne-am lămurit deplin. Unele scapără, ori freamătă, e-adevărat, dar majoritatea sînt copleșite de dispoziția descrisă mai sus, nu mai pot avea respirație, cîntec, „lungime de undă", etc. Citeva se apropie de o poezie aforistică, inteligentă („Declarația ministerului", „Văzîndu-te, moartea", „Circulară" — care alunecă, însă în vulgaritate), dar încă nu e timpul să credeți că, prin aceste scurte impușcături metaforice, ați cucerit adevăratele „redute" ale poeziei. Ne-am bucura să aflăm că eforturile (multiple) în acest sens vor continua cu și mai multă ardoare.

T. Cernea (ceva, în I), **Radu Matei, N. R., Cristina C., M. Emăilă, O. C. Mijoaca** (ceva, în „Legende" II), **M. Mihai, M. C. Corbița, D. Gherghiceanu, G. Bozu, M. Dodoi, Costel Trincă, I. Antoniu Alb, B. Vibăr, Petre Marin Popa, D. Neicuțescu, Dan Iordache, Diana Toni** (ceva, în „Obsesie de alb"), **Gh. Baciu, B. Traian, S. Boicu, D. Daneți, Cimpeanu, L. M. Olaru, S.O.S. 62** (ceva, în „Cîntec trist"), **M. Barna, M. Cucu, F. Beldiman, I. Iovănescu, D. Bălănoiu, C. Vrinceanu, C. Dimbov, Eug. Manoliu, C. Mindreș, L. Doctorescu, Fl. Matei, Gh. V. Barbu, G. Fernic, Niță Valentin, Gh. Periceanu, L. Văncică, Abel, R. Esop, N. I. Dincă, Mihai Sîrbu, R. Remsoz** (ceva, în „Bloc"), **Ella Ovidiu, D. Bălăucă, Marian Popescu, J. Churchis, L. Prună, R. Gârbă, Mariana Dobre, L. N. Iorga, G. Fernez, V. Tarța, A. Păunion, D. Alanei, Carmen I. Pop ;** încercări la nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Așa-zisul poem

Mereu
mereu o Aminare ?
Cum altfel dacă ochii se și grăbesc
să pună mîna,
să prindă,
să apuce...
Întotdeauna —
de parcă ai fi muritor !

Cuvîntul să se încălzească
în cuibul lui de carne și nervi !
Secreția zilnică
a organului numit creier
nu poate umbla desculță.
prin lume.

O Aminare ?

Astfel asculți rondul cotidian
al Prostiei (chipeșă, roșie în obraji,
curtenitoare)
la postul ei
ca și-n acest așa-zis poem.

EMIL PETRESCU

Ceață

Te sorb cu ceața serii, tu, aerul meu frate
Mi-ai pus în mînă cupa lui Socrate
Nu plînge pentru morțile frumoase
Ale femeilor închise-n case,
Fără de soț, nici prunci, nici bucurie —
Sînt, peste neguri, splendidă făclie.
Din jertfa lor, va izvori lumină.
Din inima sfîrmată — o grădină.
Dar să-ți aduci aminte-n primăvară
De stingerea, și dulce, și amară,
A celor care nu cer niciodată —
Sporind în lume pulberea bogată.

VIRGINIA SOARE

Știu

Știu
că
între mine și tine
stă
apa
ca o fișie verticală de tristețe
și palidul înger ce-ndură secunda
stă.

ALEXANDRA PALAGHIA

Desen de Simona Pop

Singurătatea mai mare ca marea

Mi-am întins singurătatea peste mare
ridicî valuri și stropi
semănă peste ogoarele apei
semințe sărate de gînd.

Ochii mei,
candelabre de frig
în care aprind pescărușii
ceasuri oprite.
răni înmormîntate în inimă.

Și marea
mai mică decît singurătatea mea
mai calmă-n adîncuri
mai teafără.

DUMITRU MĂLIN

De ieri

riul acesta curge
aproape la fel
de cînd îl știu
poate puțin mai încet
și puțin mai adînc !

GERMINIA ȘERCĂU

Lamento

Sufăr de boala roților dințate
Cu parteneri de OLC dansez
În buletinul de identitate
Fire de iarbă colecționez
Pe străzi fosnesc ziarele cu teamă
De poezie lumea ține post
Frigul din gînduri se proclamă rege
Ca-ntr-un antiatomic adăpost
Pacea se plimbă în trăsuri blindate
S-a rătăcit de oameni Făt-Frumos
Fierbintele mercur al fericirii
Coboară într-un ritm vertiginos
Sufletul meu e munte de zăpadă
Înduioșat de putrezi înțelepți
Sub ploi torențiale de cuvinte
Învăț tăcînd poziția de drepți.

VIOREL MUNTEANU

Vitraliul spart

ce voi face atunci cînd
conturul gol va fi golit și de absență
ce voi face atunci cînd
din oglindă mă va privi doar
argintul crăpat și tîrziu
o bară de sprijin de imagini frumoase
năruindu-se sub adieri amețitor liniștit
visul se desprinde de somn
ca un ochi ros de prea multă privire
întind mîna și mai ating pentru o clipă
cărțile ființa ta care prelungește literatura
pînă aici pe malul înghețat
și vîntul îmi frunzărește neîndurător
prin vitraliul spart
un album cu imagini de păduri și rîuri
imagini frumoase de natură
mai apoi cu urechea la pămînt
ascult respirația morților tineri

VIORICA IONESCU

Batiscaf

Cobor dintre cuvinte într-un
clopot de sticlă, sondez
lumea din adîncuri.

Păianjen pe firul său —
cobor cu furtunul de oxigen
care ca un hil mă leagă de cuvinte.

Călciiul lui Ahile spre osul frunții
mi se deplasează ca
bula de aer într-un lichid.

ERICH KOTZBACHER

Despre tracomanie și tracofobie

Urmare din pag. 1

sînt, fără excepție, reproduse ca atare din lucrarea sa) :

modernitate (inoire)	tradiționalism
raționalism	antiraționalism
occident (europenism)	orient (-alism) ? (românism)
muncitoresc	țărănesc
urban	rural
industrial	agrar
internaționalism	naționalism
?	românism
?	ortodoxism (ortodoxie)
?	antisemitism
?	tracomanie
democrație	fascism
progres	stagnare

Convenția modelului admite și chiar impune, întrucît nu avem a face cu elemente întîmplătoare grupate subiectiv, ci cu **DOUA SISTEME ÎN OPOZIȚIE,** translații pe direcțiile compatibile, altfel spus pe verticală, în subetajele aceleiași jumătăți, dar excluse, din aceleași motive, posibilitatea translării axului de simetrie. Cine este „tradiționalist" este (dacă vrea autorul) simultan și necesar „mistic", „rural", „retrograd", „ne-europeist", „tracoman", „antisemit" și „fascist". (Cîte ciudățenii ascunde modelul lui Z. Ornea se vede și din faptul că perechea antitetică a noțiunii atît de simple de „dreapta" nu este pentru el, ca pentru toți oamenii, „stînga", ci ...Lovinescu).

Vreau să subliniez din nou intenția lui Z. Ornea de a face din modelul său un cadru universal de analiză. După cum ne previne, cartea sa **„năzuește să reconstituie... o epocă pe de-a întregul"** (p. 303), iar ceva mai departe mărturisește a fi încercat să creioneze, e adevărat că în linii sumare, **„această hartă în două culori"** (p. 315). Strict metodologic reproșez deci hărții lui Z. Ornea că nu a ales corect culorile, care ar fi trebuit să fie complementare (termen de fizică pentru „antinomia cromatică") și că a desenat-o cu semne convenționale (legende, în termeni de cartografie) nepotrivite și, mai ales, la scale de raport (scări de proporție) **foarte diferite pe una și aceeași suprafață.**

Realitatea modelului este confecționată, printr-un montaj de fapte, abil citeodată, dar este contrazisă de realitatea pură și simplă. Ion Barbu, dușmanul „imbecilităților tracomane", urban cît se poate, plin de modernitate, „consunînd" cu mai multe din „modele în vogă" a trecut de mai multe ori linia modelului lui Ornea. Și trebuie oare să-i amintesc eu că marele apostol al raționalismului și latinității, filosemit cu moderație, Nicolae Iorga a fost impușcat de membrii unei mișcări care se chema „legiune" (< lat. **legio),** care erau organizați în cohorte (< **cohors)** și care adaptaseră **„saltul roman"** foarte în vogă și prin alte părți ? Lucruri care nu au nici o legătură între ele sînt arbitrar legate de modelul lui Z. Ornea.

Problema, repet, nu mi-am pus-o, ci mi s-a pus de către cartea pe care am pomenit-o.

Nu sînt specialist în istorie literară și nu știu, prin urmare, dacă viața literară din deceniul al treilea era chiar atît de plină de **„tabere"** (p. 415), de **„răfuieli sistematice"** (p. 287), de **„rezistențe organizate"** (p. 298), dar și **„inconștiente"** (p. 337) (altădată chiar **„reacțiile"** fiind **„organizate"**, p. 229), de **„războaie ideologice** (p. 307), pline de **„șiretlicuri"** (p. 284), de **„lovituri bine gîndite"** (p. 287) și dacă mai toată lumea **„denunță"** (cuvîntul apare de foarte multe ori) cîte ceva, lucruri care constituie o preocupare obsedantă pentru Z. Ornea. Dar nu mă îndoiesc că el își cunoaște bine materia. Socotesc, prin urmare, că ea l-a contaminat pe el și nu vice-versa. Căci demonstrația, urmărind alertă meandrele realității, devine pe alocuri șerpuitor alunecoasă, subtilitatea analizei în căutare de nuanțe este înlocuită citeodată de o îndeminare de spiter homeopat în dozarea unor cantități de adevăr cu alte ingrediente și o exersată tehnică a prevenirii obiecțiilor lasă la jumătate de drum posibile concluzii, în stadiul incipient și aparent inatacabil al insinuării. Cartea este astfel mai bogată în subtexte decît în text.

Voi încerca să discut deci ideile pe care le bănuiesc a fi temeiul unor opțiuni partizane, al căror purtător de cuvînt devine Z. Ornea, prezentîndu-le în forma degradată a folclorului științific devenit birfă literară.

Iată în exacta lor formulare opiniile pe care, sentențios, le pune (repune) în circulație cartea lui Z. Ornea, avînd — prin firea lucrurilor — un potențial de difuzare mai mare decît cel al lucrărilor de reală rigoare științifică la care ar fi fost obligat să apeleze :

„Opiniile expuse mai sus (părerile lui Z. Ornea și decupaje din opinii ale altora, care contrapun pe principiile mai sus arătate „tracomania" — „rigorii științifice", în contextul confuz despre care am vorbit), **infruntările lor ȘI ATUNCI inevitabile, nu și-au pierdut din actualitate". Cercetările** specialiștilor îmbogățesc **„zestrea de probe materiale și argumentele INDUCTIVE ȘI DEDUCTIVE privind complexa problemă a procesului de etnogeneză a poporului român. Exagerațiile nu lipsesc, din păcate NICI AZI, INCLUSIV cele care, ADESEA diletante, printr-o ABSOLUTIZARE DEFORMANTĂ a fondului tracic"** etc. etc... **„Dar investigațiile serioase, materializate în lucrări de rigoare științifică, nu pregetă** (sic) **să afirme răspicat romanitatea poporului român, creat** (alt verb nefericit n.n.) **în urma unui proces care a durat aproximativ între secolele I—X e.n. — PE TERITORIUL VECHII DACII din simbioza geto-dacilor cu coloniștii romani stabiliți aici ÎNAINTE și după cucerirea traiană. În STRUCTURA SOMATICĂ și sufletească (ETNICĂ) a poporului român sînt deopotrivă de importante cele două componente esențiale originale..."** (pp. 384—385).

Problemele pe care mi le pune Z. Ornea ar fi următoarele : 1. Ce este „tracomania" ? ; 2. Ce raporturi are „tracomania" cu „tradiționalismul" ?; 3. Este lupta cu „tracomania" de actualitate ? ; 4. Diletantismul și „tracomania" ; 5. Așa-zisul rol nefast al lui Vasile Pârvan în toată chestiunea.

1. CE ESTE „TRACOMANIA" ?

Nu găsesc la Z. Ornea, nici o definiție, în sensul riguros al termenului (poate că nici nu este posibilă), și nici, în sensul mai larg, o definire a conceptului, ceea ce ar fi fost desigur și posibil și, mai ales, necesar. Treoüie prin urmare să mă mulțumesc cu deducția că ea este o obsesie a **„tracismului"**, o obsesie a uneia singure din **„cele două componente esențiale originare"**, o **„absolutizare deformantă a fondului tracic".** Pot fi rezervat de acord cu o asemenea definire și, neîndoielnic, dacă vorbele mai au o valoare oarecare, în acest caz, avem în „latinomanie" un termen antinomic perfect. De altfel, ne arată Ornea **„nu fără dreptate"** a fost readusă în discuție **„pura latinitate a poporului român"** (pp. 377—378), iar Blaga, în 1921, **„se ridică... împotriva exclusivismului latin... pe care îl considera — cu dreptate — o exagerare"** (p. 378).

Pînă aici discuția nu mă interesează întrucît se poartă într-un plan în care noțiunile **„latinitate"** și **„tracism"** conceptualizează **TIPOLOGII „ETNOPSIHOLOGICE"** sau pur și simplu **CULTURALE.** (Nici Blaga nu face cercetări **„de specialitate"** în materia de istorie veche, și nici Pârvan nu se ocupă de geți **„în spațiul filozofiei culturii"**, așa cum crede Z. Ornea). Atîta vreme cît ele nu sînt extrapolate tendențios în alte domenii, în care nu au ce căuta, ele pot fi minuite într-o discuție foarte civilizată și deloc cenzurabilă (deși voi mărturisi că ele nu îmi plac întrucît interferează obiectiv zona folclorului științific). Dar o primă extrapolare nepotrivită face chiar Z. Ornea care crede că eseul lui Blaga **„dezvăluie o intenție hotărît destabilizatoare"** (a **„echilibrului"** stabilit — de către cine ? cînd ? — între **„latinitate"** și **„tracism")** și că el își are sorgintea în **„cazul Zamolxe".** Istoricul literar ar fi putut face aici o interesantă incursiune în tematica de inspirație romantică, cu sorgintea în nostalgia originilor (general și sincron europeană), care trimite spre Eminescu, autor al unui alt Zalmoxis, serios cercetător al sanscritei, (după Amita Bhose — o specialistă) și care deschide cale unei roditoare preocupări de cultură românească.

El preferă, însă, să se oprească la **„redimensionarea formulei noastre sufletești"** (termenii sînt ai lui Ornea). **„Nimic mai adevărat"** i se pare lui, decît că **„în compoziția spirituală a poporului** (român n.m.) **latinitatea s-a logodit în eternitate cu elementele... traco-geto-dace"** (p. 379). Trecînd peste stil (Doamne, ce stil !), ideea pregătește extrapolarea, de data aceasta tendențioasă, care urmează. **„Din păcate,** spune Z. Ornea, **acest punct de vedere** (logodna intru eternitate n.m.) **NU S-A MENȚINUT ÎN ARHITECTURA ECHILIBRATĂ IDEATĂ DE BLAGA ȘI, PRIN 1926, A AVUT PARTE DE O INTERPRETARE DEFORMANTĂ..."** (p. 380 s.m.). Dar ce s-a întîmplat în 1926 ? Z. Ornea nu ne spune ce, decît indirect, în paragraful următor, care începe insidios cu referire la **„OPINIILE LUI PÂRVAN DIN GETICA".** Da, în 1926 a apărut **Getica,** operă fundamentală a marelui istoric Vasile Pârvan și carte de referință pentru cultura românească. Z. Ornea face aici o inadmisibilă confuzie de planuri. Opera lui Blaga **NU ESTE OPERA UNUI ISTORIC,** iar **„tracismul"** lui trăiește **ÎNTR-UN CU TOTUL ALT PLAN.** Călinescu nu s-a lăsat atît de ușor mistificat, poate și datorită obiceiului de a citi lucrările despre care scria, **„Tracismul este o abstracție"** la Blaga, **„autohtonismul trago-getic"** vrea să inlocuiască **„CONVENȚIA latinității" (Istoria literaturii române,** București, 1941, p. 793, s.m.), spunea el. Ce are a face această tendință din literatură, din filozofia culturii, sau chiar din filozofie cu cercetarea istorică a unei realități obiective. Refuz categoric să echivalez **„tracomania"** cu studiul istoric al unui dat oarecare sau cu orice **CONSIDERAȚII ȘTIINȚIFICE** pe marginea lui, care de altfel intră în obligațiile istoricului, chiar dacă aceste considerații sînt, cum i se pare lui Ornea **(CUM I SE PARE NUMAI !)** depășite, **„astăzi în curs de revizuire"** (p. 381). Cum ar arăta istoria culturii franceze dacă operele marilor istorici ai iluminismului sau ai perioadei romantice, de mult depășite, de concepții și date noi, (și ele la rîndu-le „în curs de revizuire), ar fi judecate așa și trecute la „fondul mort" (sau chiar interzis), sub povara unor etichetări infamante, posibile („mecanomani", „mașinistomani", pentru unii, „francomani", „galomani" sau chiar „tradiționaliști", pentru ceilalți).

2. CE RAPORTURI ARE „TRACOMANIA" CU „TRADIȚIONALISMUL" ?

După Z. Ornea, între „tracomanie", înțeleasă ca incluzînd și cercetarea științifică a „culturilor" (îmi îngădui să-i atrag atenția că este vorba de accepția strict tehnică pe care o are, în acest caz, termenul) la nivelul „preistoric", sau „protoistoric", și „tradiționalism" este o strînsă legătură. Incriminatoriu este citat Pârvan care vorbește despre geți ca despre un popor **„de mentalitate nordică",** opunînd un cult solar **„credințelor chtoniene",** acestea **„preindo-germanice",** legate de o **„rasă mediteraneană".** Z. Ornea nu înțelege nimic din chestiune, așa cum se vede din faptul că impută lui Pârvan **„această disociere prea tranșantă"** (p. 380). Disocierea nu este opera lui Pârvan și opoziția solar-chtonic, ca marcind o opoziție indo-germanic (indo-european) — mediteranean circula curent în epocă printre specialiști. Ea este de altfel, încă, astăzi, o posibilă temă de discuție. Nu o dată am arătat îndoielile mele față de teza configurării arealului indo-european prin „migrații" repetate (de care e legată această opoziție, cel puțin în circulația ei de început), aducînd și cîte o dovadă-două în acest sens, dar **TEORIA ȘTIINȚIFICĂ** (a migrațiilor indo-europene) nu poate fi combătută cu două-trei fapte, cu simple păreri și, cu atît mai puțin, cu opțiuni sentimentale. Nefrecventînd domeniul, Z. Ornea nu știe că discuția despre caracterul religiei dacilor continuă între învățați, la noi ca și în alte părți. Dacă și-ar fi dat osteneala să și citească lucrarea lui H. Daicoviciu, pe care o citează ca sursă (p. 385, de altfel greșit ca **DACII — în loc de DACIA — de la Burebista la cucerirea romană,** Cluj, 1972) ar fi găsit acolo (p. 205) afirmația că **„săpăturile au confirmat... caracterul predominant urano-solar al religiei daco-getice"** (și tot acolo datele științifice pentru concluzia că descoperirile cele mai noi sînt **„greu de acordat cu un cult de natură predominant chtoniană",** p. 215). Aducînd în dezbatere alte puncte de vedere, în aria acelorași preocupări, de actualitate pentru istoricii perioadei și de importanță nu numai pentru istoriografia românească, cu o trecere în revistă a contribuțiilor anterioare, printre care fundamentale cele ale lui Pârvan, ar fi trebuit consultată neapărat și lucrarea lui I. H. Crișan, **Burebista și epoca sa,** București, 1977 (pp. 446 și urm.). Nici expresia **„rasă mediteraneană"** n-ar fi trebuit să-l sperie peste măsură pe Z. Ornea, întrucît, pentru nivelul preistoric, ea are altă semnificație decît cea pe care pare să i-o atribuie el (avînd însă grijă să ne atragă atenția, în altă parte, că **„rasă"** la Lovinescu vroia să zică **„popor").** Ea este curent folosită pînă în zilele noastre, inclusiv în lucrări de referință, departe de orice îndoială în privința probității științifice, cum este recent apărută (la noi) culegere, patronată de UNESCO, **Rasismul în fața științei,** București, 1982 (v. nota de la p. 226).

„Antitradiționaliștii au contemplat (sic) **cu mefiență dezvoltările teoretice ale lui Blaga și Pârvan"** ne spune autorul, ceea ce este treaba „antitradiționaliștilor" și rămîne perfect posibil dacă privești considerațiile **ȘTIINȚIFICE** ale lui Pârvan ca echivalente cu preocupările de estetică și teorie literară ale lui Blaga și le așezi apoi **ÎN ACELAȘI PLAN** cu articolele lui Nichifor Crainic, Nae Ionescu, Radu Dragnea etc., cum face Z. Ornea (pp. 386—387).

Cu toate rezervele pe care și le ia Z. Ornea, care punctează din cînd în cînd distanța dintre Pârvan și **„divagațiile epigonilor",** e limpede că pentru el în sfera „tracomaniei" intră cercetarea științifică a problemei și că „tracomania" astfel și strîmb înțeleasă intră în modelul lui de „tradiționalism". El vorbește despre **„OPINIILE LUI PÂRVAN DIN GETICA"** și, în legătură cu ele, textual, despre „exagerarea urmașilor" (p. 380), urmașii fiind cei mai sus citați. Numai o asemenea optică explică faptul că acordînd Geticei statutul de **„monument de referință",** el afirmă mai departe : **„așa se face că unii EXPONENȚI AI TRADIȚIONALISMULUI beneficiază de privilegiul de a fi contribuit, prin cercetări de specialitate, la echilibrarea concepției despre etnogeneză"** (p. 388, cu specială referire la Pârvan și Blaga s.m.).

În realitate între **„tradiționalism",** așa cum îl definește Z. Ornea, și cercetarea științifică a domeniului istoric de care se leagă autohtonismul nu există nici o legătură. El o stabilește după ureche, în cadrul modelului său confuz, identificînd mai întîi preocupările lui Blaga, **„pozitive"** acestea, cu cele ale lui Pârvan **(CEEA CE — ÎNCĂ O DATĂ — NU ESTE ADEVĂRAT)** și trecînd apoi în rîndul „urmașilor" acestuia din urmă **(CEEA CE ESTE ȘI MAI PUȚIN ADEVĂRAT)** pe Crainic, Nae Ionescu, Radu Dragnea etc. Rămîne cu putință ca neînțelegerea faptelor să stea în spatele acestei operații, dar ea nu este prin aceasta mai puțin o operație ne-culturală, anti-culturală în ultimele ei consecințe. Închipuie-și oricine cum ar arăta știința europeană dacă Hitler, Goebels sau Rosenberg ar fi declarați „urmași" ai lui Brugmann sau Meillet, iar indo-germanistica ar fi pusă la index ca fiind tot una cu „arianismul" nazist. Cine ar putea face așa ceva și în numele cărei noi barbarii ? Îmi permit să-l îndemn pe Z. Ornea să citească în culegerea mai sus pomenită (p. 3—4) ce crede Lévi-Strauss, în perspectivă istorică și **ÎNTR-O ÎNTELEGERE CULTURALĂ,** pînă și despre Gobineau **„pe care istoria l-a proclamat părintele teoriilor rasiale"** legătură cu raportul de forțe dintre Franța în ascensiune și imperiul otoman aflat în declin dar încă apăsînd Țara Românească. Instabilitatea politică a sortit însă eforturile logofătului nereușitei, interese mai mari și de altă natură anihilînd jocul său diplomatic. Ruina casei Dudeștilor devine iminentă, cu toate încercările binevoitoare ale protectorilor și prietenilor, în timp ce logofătul nu face aproape nimic pentru a se salva. Iubitor de fast, îi place să epateze, să se arate generos pînă la nebunie și va sfîrși prin a căuta adăpost, bătrîn și uitat în una dintre mănăstirile care beneficiaseră de daniile sale.

Logofătul Dudescu este un veritabil personaj de roman, valențele enigmatice ale existenței sale conferind acest caracter cercetării lui Al. Alexianu, a cărui carte restituie chipuri din istoria românească a secolului al XIX-lea, și odată cu aceasta atmosfera bucureșteană, mișcările politice, culisele diplomatice.

Fiecare detaliu documentar care contine o referire la familia Dudescu este interpretat, corelat cu date similare, contribuind la recrearea unei imagini șterse prin trecerea timpului. O întreagă lume balcanică și apuseană renaște în aceste pagini în care interpretarea păstrează pitorescul, urmărind însă mai ales descifrarea sensului istoric. Al. Alexianu are darul de a conferi ipotezelor sale pregnanță, ca în pasionata atribuire a portretului unui personaj necunoscut din Galeria națională ca fiind al logofătului Dudescu și reprodus ca atare pe coperta volumului. Restituirea are un caracter romanesc prin coerența și vitalitatea galeriei de personaje, diplomați, cămătari, bancheri, „evgheniști" și „jupînese", într-o speculație științifică dar care literaturizează potențînd enigma, într-o manieră atrăgătoare și incitantă.

Gheorghe Buluță

***) Al. Alexianu : „Un bucureștean de altă dată : risipitorul logofăt Dudescu", Editura Nagard, 120 p., 21 ilustrații alb-negru.**

VIAȚA CĂRȚILOR

UN POSIBIL ROMAN ISTORIC

Ultima lucrare*) a eruditului cercetător Al. Alexianu este reconstituirea unei biografii stranii, a destinului unui personaj despre care s-a știut și se știe puțin, personaj aproape legendar care a incitat imaginația contemporanilor, „cel din urmă Dudescu", logofătul peregrin. Reconstituirea combină modalitățile cercetării de arhive, genealogice, istorice, cu ipoteza deschisă. Elementul documentar este completat de interpretare, cu un coeficient de ficțiune și de comentariul unei intense bibliografii ce cuprinde corespondența particulară, rapoarte diplomatice, scrieri memorialistice.

Autorul nu caută în primul rînd pitorescul, deși acesta există și nu în mică măsură, ci semnificațiile politice ale acestui destin uman, sensul activității de culise a partidei naționale interesată de slăbirea puterii otomane, animată de speranțele pe care Europa progresistă și le punea în „eroul de la Marengo".

Constantin Dudescu, acest personaj cu un destin contradictoriu și în ultimă instanță tragic, este descendentul ultim al unei familii foarte vechi, înrudite în linie feminină cu Cantacuzinii și Cantemireștii, neam care se stinge și cade în uitare odată cu ultimul vlăstar, rămînind numai prin referințe izolate și aproape legendare. Posesorul unei averi fabuloase, poate cea mai importantă din acea vreme în Țara Românească, Constantin Dudescu, vestit pentru eleganța și nepăsarea sa, are o înfățișare dintre cele mai nefericite, fiind firav și infirm în urma unui accident din copilărie. Răsfățat însă, putîndu-și îngădui orice capriciu, tînărul nu va fi ocolit de femei, cărora însă le va aduce aceeași nefericire care îl urmărește pe el însuși. În decursul unei vieți relativ scurte logofătul iroseste o avere imensă, lăsîndu-se cu indiferență jefuit de cămătari, fiind însoțit de mari și îndelungi procese. În acest timp el însuși face repetate călătorii în Europa apuseană, uimind cu fastul său oriental Viena și Parisul, oferind dineuri, împrăștiind daruri, întreținînd legături cu lumea diplomatică.

Aparent, Dudescu nu este decît un nefericit care caută o compensație în risipă, un epicureu irresponsabil, un aventurier aristocrat dotat cu o inteligență mobilă și pătrunzătoare, iubitor de frumos și de lux, trăind numai pentru sine. Reconstituirea regretatului Al. Alexianu arată și cealaltă față a personajului, ale cărui călătorii, unele secrete, au scopuri politice, urmînd un joc periculos și vizînd obținerea sprijinului francez împotriva Porții. Darurile oferite Joséphinei de Beauharnais și doamnei de Récamier, dineurile la care erau invitate persoane influente din cercul apropiat lui Bonaparte urmăreau cu totul alte interese decît ale lui Dudescu însuși. Demersurile sale secrete traduceau speranțele pe care partida națională antiotomană le nutrea în

UN BACOVIAN RURAL

Pentru un debutant, a apela la Editura „Litera" nu înseamnă numai satisfacerea maniei autoricului, cît, mai mult, evitarea concursurilor de debut ale edituriilor, care, uneori, nu implică numai un cadru de competiție valorică, ci și un aspect pur funcționăresc, nu lipsit de frustrări, concesii și neimpliniri *). „Regia autorului" rămîne o alternativă de orgoliu, dar se insoțește de riscurile unei minimalizări din start. Cine are disponibilitatea interioară de a înfrunta un cortegiu de prejudecăți — și sînt și cîteva personalități, nu numai debutanți, care au făcut-o — are toate șansele de a cîștiga. Așa cum se prezintă în contextul literar actual, Editura „Litera" rămîne mai mult o referință posibilă pentru istoria literară decît pentru critica vie, foiletonistică, ce o evită cu desăvîrșită consecvență.

Și Ovidiu Florentin, despre care nu știm decît că este profesor la Bălcești — Vîlcea, debutează la „Litera" cu un volum plin de speranțe pare ar fi putut să apară și în altă parte, (exceptînd titlul imposibil), fără să se facă, prin aceasta, vreo derogare de la principiile actului editorial.

Ovidiu Florentin scrie o poezie a mitologiei bacoviene, însă metaforizată la extrem. Cunoscînd formația autorului, matematician, ne-am fi așteptat să scrie o poezie incifrată, dacă nu ermetică, excluzînd metafora și vizînd exclusiv pe semnificațiile de rangul doi.

Iată toate elementele bacoviene în acest text fără titlu : „Cad frunze. Pomii rămîn cu mîinile goale. / Aleile șerpuiesc lung printre morminte. / Cad frunze. Pomii rămîn cu mîinile goale. / Eu umblu desculț pe cuvinte. // Obiectele din jur le ating / cu tăcerea. // Spre seară, tîrziu pun ureche pe cer / ca pe o pasăre moartă. / Cad frunze. / Pomii rămîn cu mîinile goale. / Eu umblu desculț pe cuvinte".

Uneori, în mod fericit, din aceeași atmosferă bacoviană, scoate idei de factură mai nouă : reificarea, invazia și agresiunea lucrurilor, alternativele tragice ale conștiinței, falsul livresc al existenței. Și tot ca la Bacovia, muzica rămîne un element fundamental al vieții, ca opoziție evanescentă la materialitatea grea și inertă ce ne înconjoară.

Cel mai bun poem mi se pare **S.O.S.** care, sub cîteva îndrăzneli de vocabular, ascunde o frumoasă idee centrală, cu aluzie la „Pluta Meduzei" : „Ieri așa, azi mai mult / corabia pe furtună primește puternic, mai puternic / lovituri în prova. // Marea injură și fuge. / ciinii din valuri / latră la noi. / Se ridică apa în / două labe, / cu altele două apasă pe punte. // Catargul cade în genunchi și se roagă. // Vin schelălăind haite de valuri / și de pretutindeni".

Condiția de începător a autorului se decide în momentele oscilațiilor : între a fi grav sau ironic, între a fi un poet naturist, al pămîntului, sau un sofisticat al conștiinței.

Izolat, versuri frumoase se găsesc peste tot, dar nu toate coagulează într-o structură. Cartea există, sînt și multe versuri admirabile, dar descoperim puține poeme.

Cînd ajunge la simplitate (și seninătate) Ovidiu Florentin se împlinește frumos, ca în textul de un remarcabil simț al naturii miniaturale : **Iubirea cu părul lung.**

Cu toată prețiozitatea și formulările excesive uneori, prin efortul de structurare și de descoperire a unei „voci" personalizate, Ovidiu Florentin merită să debuteze la altă editură, în anul centenarului lui Bacovia, măcar ca un omagiu indirect.

Aureliu Goci

***) Ovidiu Florentin, „Formule pentru spirit", Editura „Litera", 1981.**

Plecînd de la o expoziție

Urmare din pag. a 5-a

are nimic de-a face cu viziunile cosmaroide cu care de obicei asociem denumirea curentului. De o candoare dezarmantă, expresia ei este simplă. Ea percepe raporturile între oameni și obiecte la modul infantil: imaginile se alătură unele altora cu o naturalete înduioșătoare. Atentă la detalii artista are de multe ori aparenta stîngăcie a primitivilor ; dincolo de ea este intuibilă o candidă participare la existența lucrurilor. Portretele, în special, au un rafinament cromatic și o precizie a încadrării derivată din însuirea modului de a vedea al renascentiștilor și al nazareenilor. Căci pe lîngă explozia de sinceritate, în picturile sale se întrevede o rafinare a expresiei rezultată din cultivarea inteligentă a afinităților.

Despre toți artiștii cu preocupări apropiate sau diferite de cele ale Carolinei Iacob ar trebui oricum să știm mai mult. Nu elemente de biografie, ci elemente ajutătoare pentru înțelegerea unor deveniri.

mapamond

REPERE

NUANȚELE NECESARE

Ample și solide expoziții de istorie literară comparată sînt adunate în volumul lui Werner Bahner, **Forme, idei, evoluții în literaturile popoarelor romanice**, tradus de Yvette Davidescu pentru editura **Univers**. Autorul este un cunoscut romanist din Berlin, unde a studiat și limba română. De altfel, cartea de la **Univers** cuprinde ample referințe la literatura noastră veche și modernă, în două capitolașe speciale, însoțite și de o bibliografie adusă la zi, cu titluri de istorie literară românească și de ediții originale. Există și lucruri discutabile, Werner Bahner rămîne la opinia că primele texte românești au apărut sub influența curentelor de gîndire inițiate de Reformă, iar nu dintr-o necesitate internă. Atunci cînd se referă însă la Luminismul din Transilvania și Principate, întreaga suplețe de gîndire și pertinență a judecăților acestui marxist german își spune cuvîntul. Procedînd foarte sistematic, cu o gîndire aproape silogistică, de la premize la concluzii, expuse pe puncte la sfîrșitul fiecărui capitol, Werner Bahner formulează interpretări cutezătoare asupra unor aspecte nu îndeajuns de limpezi chiar pentru istoricii literari de la București. Analizele ce privesc Școala Ardeleană și raportul corifeilor săi cu instituțiile laice și cele clericale, atitudinea lui Samuil Micu față de răscoala lui Horia și alte multe probleme ar merita studiate cu mai multă atenție la noi. Practicînd o formulă de gîndire adînc impregnată de patos ideologizant, cercetătorul german se referă pe tot parcursul excursurilor din volum la realitățile sociale și la condiționarea faptelor de cultură de către antinomiile de clasă, fără însă a simplifica și a eluda vreo dimensiune a fenomenelor: „Deoarece nu exista decît o burghezie extrem de slabă, nu au apărut efecte politice mai radicale, exceptînd puține cazuri (Budai-Deleanu). Nu a existat nici o orientare materialistă, respectiv ateistă. Tendințele anticlericale au fost foarte rare ; cel mai pronunțat au fost întîlnite la Budai-Deleanu. De foarte multe ori, biserica ortodoxă fusese un factor național în lupta împotriva asupririi străine, astfel că nu s-a ajuns la confruntări violente între iluminism și biserica ortodoxă".

Werner Bahner practică o istorie literară de tip pozitivist, în care fundamentarea opiniilor este în afară de orice discuție, fie că decurg din cercetarea directă a izvoarelor, fie din bibliografia germană și străină a problemei. Încrederea pe care o inspiră asemenea studii este o permanentă sursă de satisfacție intelectuală, cu toate că lipsesc asociațiile surprinzătoare, „construcția" ipotezelor, care face savoarea studiilor comparatiste. Stilul greoi este rareori depășit prin concluzii eclatante, prin interpretări neobișnuite, dar atunci cînd ele apar, avem de-a face cu pagini într-adevăr remarcabile, cum sînt cele din **Conflictul lui Cervantes cu Avellaneda și consecințele pentru elaborarea operei Don Quijote**. O amprentă puternică își pune și „catolicismul" argumentelor, adică dogmatismul de sorginte socio-economică al concepției sale istorice. Cu toate acestea, aceseori elasticitatea gîndirii marxiste a profesorului german își spune și aici cuvîntul. Într-un studiu inutil polemic cum este cel despre **Năzuințele social-politice ale lui Jean-Jacques Rousseau**, cu un ton aproape proletcultist, atunci cînd se referă la substanța problemei, apar și nuanțările necesare: „Înăuntrul iluminismului francez se manifestau cerințe și interese mic-burgheze și plebee care își găseau o expresie grăitoare și eficientă mai cu seamă prin scrierile lui Rousseau. Însă ar fi o eroare dacă diferiții autori din cadrul mișcării iluministe ar fi legați prea direct de o anumită pătură socială, considerați drept purtătorii ei de cuvînt. Conflictele ideologice din secolul al XVIII-lea erau mult prea complexe pentru ca diferiții autori și ideile lor să poată fi diferențiați exact sub aspectul lor sociologic".

Bănuim în Yvette Davidescu o tînără traducătoare și am dori să evidențiem greaua sarcină pe care și-a propus-o. În general se evită discutarea meritelor celor care încearcă echivalențele românești ale textelor de critică, ceea ce este de tot nedrept față de oamenii meritoși, al căror demers este uneori o adevărată operă de creație intelectuală, introducînd în limba noastră concepte noi și realități „ideatice" abia codificate în limba lor de origină. A fost prea puțin apreciată, sub acest aspect, traducerea încercată în urmă cu mai mulți ani de către Ion Roman din marea monografie *Goethe* a lui Gundolf, o foarte, foarte dificilă întreprindere. Este indiscutabil că traducerea textelor germane, atît de încărcate de sensuri, atît de pline de ecouri culturale și atît de elaborate sub aspectul structurii cuvîntului și al frazei, prezintă un grad sporit de dificultate, iar atunci cînd un tînăr traducător tentează transpunerea unor asemenea cărți, se cuvine să ne bucurăm, chiar dacă reușitele sînt numai parțiale, fraza fiind de multe ori obscură și chinuită, ceea ce pare nefiresc la un istoric literar deprins totuși cu limpezimi mediteraneene.

Aurel-Dragoș Munteanu

„Dreapta" lui Diodor (I)

Pentru analiza noastră ne interesează în mod deosebit două unelte care au însoțit brațul omului împreună sau alternativ materializîndu-i intențiile și instinctele, încă din zorii istoriei : plugul și coasa. Ne interesează, anume, la aceste unelte, direcția pe care le-o imprimă omul în raport cu sine însuși pentru a le face funcționale. Într-adevăr, din acest punct de vedere avem opoziții nete : pentru a tăia iarba, coasa acționează în semicerc de la dreapta la stînga, pentru a răsturna brazda, plugul acționează de la stînga la dreapta. Sensul plugului a fost observat la timp și pus în legătură cu scrisul (scrierea de tip „boustrofedon") ; el reprezenta un etalon, un punct de reper așa cum e astăzi pentru noi șurubul sau ceasornicul. Sensul acelor ceasornicului, al fusului, al învîrtirii aparente a soarelui pe bolta cerească, al scrisului. Să-l numim „heliotropic", sau „dextru". Coasa și piugul definesc, apoi, două moduri de existență istorică : plugul este unealta reprezentativă a agriculturii , coasa rămîne simbolică pentru populațiile nomade. Acțiunea ei este fragmentată revenind mereu la dreapta printr-o cursă în gol, a lui este continuă (așa cum populațiile migratoare înaintează convulsiv iar cele agricole se dezvoltă continuu). Ea distruge prin tăiere rodul pămîntului, el purifică glia pregătind-o pentru o nouă sămînță ; ea este încovoiată ca o ghiară („cocoașă") răpind și luînd cu sine ce apucă — el, ca o palmă, mîngîie locul pregătindu-l pentru starea pe loc. Legată în prelungirea cozii, coasa devine armă de luptă tăind în carne vie. Lovitura sabiei, a paloșului, a „cosorului" urmează sensul ei, spre stînga. Coasa este unealta morții prin excelență din timpuri străvechi și pînă astăzi. Ea urmează sensul învîrtirii pămîntului pe care soarele îl trezește la viață. Barbarii — în sensul elen al termenului — au folosit-o cu predilecție. Vislele corăbiei, acționînd în sens invers direcției de plutire, sînt mai degrabă un batalion de cosași care fac poloage pe întinderea marină ; plugul, în schimb, este termen de comparație pentru corabia în mers. În ambele sensuri comparația este imposibilă la Homer, unde oceanul nu poartă sămînța vegetală, dar exprimă sensul înaintării civilizației spre viață prin moarte. Plugul intră — forțat de cele mai multe ori — în heraldica eroilor civilizatori sau a statelor care-și arogă această menire.

Interesul pentru aceste două unelte agricole și sensul lor de acțiune ni-l dă lectura în românește a „Bibliotecii istorice" a lui Diodor din Sicilia. Iată un autor care privește din turnul Alexandriei Egiptului lumea cunoscută altfel decît Strabon și tradiția lui. Cele două sensuri — dextru și sinistru — se împletesc la Strabon astfel : pămîntul din punct de vedere geografic este descris spre apus — iar geografia regională (a statelor) curge într-o descriere exactă spre răsărit. Sînt, de fapt, două cercuri la Strabon : pe verticala nord-sud lumea fiind împărțită în două de fluviile Tanais (Don) și Nil care stau față-n față pe același meridian „parcă ar curge unul împotriva altuia", primul cerc istoric urmează direcția Iberia, Celtica, Britania, regiunea Alpilor, Italia, nord-vestul Euxinului, lacul Meotic (unde se varsă Donul) — apoi sudul Dunării și întreg nordul peninsulei Balcanice încheindu-se cu Elada. Cercul asiatic începe la fluviul Tanais, ocolește pe la răsărit Euxinul și se continuă într-o ordine mai puțin riguroasă în sens invers acelor ceasornicului pînă în India. Două cercuri, așadar, tangente în Bosforul Cimerian, simbolizînd, oarecum, două lumi cu legități diferite care stau spate în spate fără dorința sau instinctul de comuniune.

Față de această optică scientistă, Diodor din Sicilia introduce direcții cu totul opuse urmînd o tradiție mult mai veche. Lumea este și pentru el împărțită în două pe axa Tanais-Nil dar are numeroase simetrii evidențiate cu o bucurie sublimă. Coloanele lui Hercule sînt și la Gibraltar dar și în Sciția, Amazoanele sînt și în Libia dar și în nordul Euxinului, există și Iberia cunoscută dar și Iberia Caucazului, și Bosforul tracic dar și cel tauric, Dionisos este și trac și arab, etc. Aceste simetrii — uneori la extremele unui diametru — în bazinul Pontului sau al Mediteranei sau în bazinul ambelor mări dovedesc și anumiți centri de iradiație culturală nebănuită încă, linii de propagare a civilizației spre sudul însorit al Mediteranei. Diodor descrie lumea invers decît Strabon și nu putem ști din ce cauză. (Într-un anumit esoterism paleocreștin, de pildă, se vorbește de un cîrmuitor al lumii care învîrte crucea universului șase luni spre stînga și șase luni spre dreapta ținînd astfel lumea în echilibru). Pînă la istoria cronologică autorul ne înfățișează un tablou al civilizațiilor și eroilor mitologici. Începînd cu Egiptul, el urmează cercul spre dreapta descriind pe rînd popoarele pînă la Tanais (Don) și de acolo, mai departe prin Europa ajungînd în cele din urmă la Elada, „buricul pămîntului". Vom observa că el însuși urmează itinerariul unor civilizatori mitologici : Osiris și Sesostris. Într-adevăr, descriindu-le legenda, Diodor își rezumă de două ori opera. Drumurile sînt similare. Nicolae Densușianu se oprește la Osiris (care a adus primul brazda plugului în Europa) interesîndu-l mai ales lupta acestuia cu Tyfon pe malul Istrului și apropierea de eroul legendar Ostrea — Novac. Pe noi ne interesează Sesostris, personaj semi-legendar. Plecînd din Egipt, faraonul trece prin Arabia, prin statele din jurul Mării Roșii, ocolește Pontul pe la răsărit, trece fluviul Tanais și pătrunde în Europa pe care o trece prin foc și sabie. Scopul aparent al expediției : răspîndirea agriculturii (aducerea plugului); de fapt în numele plugului, secera egipteană (un înlocuitor autohton al coasei) a smuls și a cărat imense prăzi spre Egipt. Mai departe Diodor descrie Asiria, al cărei rege, Ninos, o ia pe urmele lui Osiris-Sesostris cucerind în jurul Euxinului pînă la Tanais. După el, Semiramida lărgește cercul sinistru al coasei pînă în India dar își întoarce repede armatele spre același Tanais. Drumul este, așadar, bine bătătorit, după roadele pe care le-a lăsat faraonul în Europa mergînd prea mulți cuceritori ca să mai credem că ar fi o rută civilizatoare. Este un coasei, al „jocului". Completîndu-l pe Diodor cu date istorice, să amintim aceeași obsesie a cercului revolut la regii perșilor. Darius și Xerxes vor suferi eșecuri răsunătoare încercînd să înconjoare Mediterana prin nord. Revenind la mit, întoarcerile eroilor de la Troia pe aceeași rută sînt dezastruoase. Numai Menelau. luînd drumul sudului, prin Egipt, va ajunge acasă viu și nevătămat. Eneas colonizează, și el. Latiumul la capătul unei curse ce înconjoară Mediterana prin sud. Fenicienii, pe aceeași rută, lasă forturi puternice la Cartagina și ajung pînă la Gibraltar de unde se răspîndesc spre stînga și spre dreapta. Tendința lor, tîrzie, prin Hannibal, de a închide cercul spre dreapta eșuează — poate și pentru că acest sens li se refuză (vezi și scrierea lor inversă). Virtejurile din jurul Gibraltarului îi derutează și-i ametesc. Se pare, totuși, că acesta este drumul ascendent care permite devenirea istorică. Drumul invers, cel mitic, prin nord, se face împotriva civilizațiilor constituite, „în răspăr" implicînd ciocniri violente, eșecuri aproape sigure. Este, în mare, experiența elenilor care au pătruns spre centrul mediteranean foarte greu, prin iradiație treptată, lentă. Cercul lor inițial va fi fost, probabil, invers — ca al tuturor năvălitorilor — dar prin observare atentă a fenomenelor și prin răbdare „de bronz" au reușit să-și găsească, pe unde au putut, cuiburi de poene și șesuri — de văi, mai ales (numele lor înseamnă „văleni") — în care și-au transformat mișcarea impetuoasă a coasei în lentă învîrtire istorică urmînd firul timpului, al fusului, al plugului, al scrisului. Transformînd această mișcare de rotație în mișcare de revoluție, ei s-au înșurubat lent dar sigur în bazinul Mării Mediterane constituindu-se într-un centru de iradiație a civilizațiilor. Primele lor colonii continuă, de altfel, cercul invers : Ionia, de exemplu, este atinsă prin Creta, Rodos sau prin Ciclade. Dar Ionia nu înseamnă decît o fișie de pămînt de-a lungul litoralului — obținută, și aceasta, cu mari strădanii de sînge (vezi Troia), în această cursă elenii fiind antrenați de curentul puternic, revolut, al Asiei — și mînați, probabil, de un dor al întoarcerii spre patria originară. Pe cînd elenizarea este dusă în virtej de Alexandru Macedon în sensul spre dreapta într-o luptă contra timp cu „acele ceasornicului". El fixează polul sud, opus Meotidei, în cetatea care-i poartă numele — și face astfel ca circuitul major, spiritual de astă dată, să se înscrie obligatoriu pe ruta Troia-Egipt spre Atena și celelalte cetăți-receptacul elene. În timpurile străvechi o ramură a indo-europenilor mult apropiată de eleni (în ciuda aparentelor deosebiri) — anume, traco-frigienii — au trasat mai simplu acest cerc prin bazinul Pontului și vor fi găsiți — nu fără surprindere — deja sub zidurile Troiei de către aheii lui Homer.

Nicolae Georgescu

BALCANICE

IVAN GAGEANSKI
Langustele

quandoque dormitat et bonus homerus
pe una din colinele sale pierdute
pe una din insulele sale părăsite
într-un hotel alb precum o biserică
sub tavanul unui cer nou
se-nfulecă mari suculente roșii languste

mirosuri tari și rivnita intîlnire
o atrag pe micuța grecoaică fugită
să-și mănînce țara cu ochii —
despre care vom mai vorbi multă vreme —
împreună cu poetul
care rătăcește încolo și-ncoace purtîndu-și
rana grecească

ochii ei aveau culoarea zahărului ars
risipit pe plajele negre pe țărmul mării
ploile-n insulă și lacrimile din ele
ascundeau într-un iluzoriu acord
neputința lor
de a se abate să umezească pămîntul
și ofilita istorie

sămînța mării ascunsă în pielea ei
sub secetoase dezmățuri
se rostogolea pe unduielile vintrelor
ocolind puternicul jet de petrol
prin care voiam printr-o presiune mai mare
să facem să țîșnească o nemaivăzută minune

ploaia a venit dar nu și minunea
și noi am continuat să privim țărmul turcesc
și să medităm asupra balcanismelor

ne-am oprit la suculenta ei limbă
învelită într-o rece hîrtie metalică
în care sînt împachetate de obicei
marile și gustoasele roșii languste
din albele depozite ale hotelurilor

noi nu i-am mîncat limba
am pălăvrăgit nimic altceva bînd vin
în acest hotel al întîmplării
alb precum o biserică
despre cenușa sedimentată
pe sufletul nostru

mult mai tîrziu mica grecoaică
ne-a vorbit cu timiditate despre socialism
dar c-un entuziasm care suna a ecou
în pîinile rezonatoare ale cleștilor scobiți
ale marilor suculente languste
langustele fiind și ele reînviate
și conduse de carol cel mare
mai întîi au înghițit cu plăcere ierusalimul
pe urmă pe noi și constantinopolul
sfîșiindu-ne fărîmă cu fărîmă
cu cleștii lor drăgălași de fosile
pentru ca mai apoi să se îndrepte tihnite
legănîndu-se voluptuos
pe urmele ușor de recunoscut
ale căilor bătute deja

În românește de
Dumitru M. Ion

DIN CULISELE CELUI DE-AL TREILEA REICH (I)
Un Genghis-han cu telefon

Spectacolul lumii văzut de Ioan Grigorescu

„Cucerirea" cu care se mîndrea cel mai mult monorhistul führer al celui de-al III-lea Reich, mărturisind-o cu orgoliu intimilor, era atingerea unei adevărate „performanțe" antiumaniste : „În sfîrșit — spunea el —, i-am eliberat pe oameni de înjositoarea prejudecată a conștiinței și moralei..."

Recenzînd trei cărți apărute la Paris („Himmler — omul cu o sută de fețe ; corespondența Reichsführerului SS", „Mișcările fasciste" de Ernst Note, și „Viața și opera doctorului Wilhelm Reich" de Michel Cattier), criticul Claude Mettra comenta : „Poate că înainte de toate fascismul înseamnă : eu contra semenului meu, societatea mea contra altor societăți, natura contra culturii, instinctul contra rațiunii, ca și apoteoza forțelor morții al cărei nume este infernul". Punînd acest diagnostic fascismului, criticul francez parafraza mesajul plin de actualitate exprimat de scriitorul Claude Lévi-Strauss, cu privire la o posibilă lume a omeniei : „Eu și ceilalți, societatea mea și alte societăți, natura și cultura, sensibilitatea și rațiunea, umanitatea și viața..."

După ce a terminat cea de a șaptea — și ultima — rescriere a romanului său „Război și Pace", Lev Tolstoi a exclamat : „Lucrul de care mă tem cel mai mult pentru viitorul omenirii este un Genghis-han cu telefon !" Asocierea numelui temutului cuceritor mongol cu pașnicul mijloc de comunicare la distanță prin fir, care abia fusese inventat, nu era pentru Tolstoi decît o metaforă. Și totuși, întruchiparea ei i-a apărut scriitorului englez Constantine Fitsgibbon autorul romanului „The Shirt of Nessus", în persoana celui ce se lăuda că i-ar fi eliberat pe oameni de înjositoarea „prejudecată" a conștiinței și moralei : Adolf Hitler.

Am văzut pe ce se bizuia „messianismul" acestui paranoic, care se socotea descendent al zeilor din Thule, cavaler al „Hiperboreii renăscute" și făuritor al Reichului pentru o mie de ani. Tactica sa pentru izbîndirea „profețiilor" care-l priveau a fost aceea a dezumanizării și a războiului total și fulgerător. Specialiștii se întreabă și acum : în ce moment al carierei sale Hitler a decis că războiul era absolut necesar, și cînd a întocmit el planurile pentru declanșarea celui de al doilea conflict mondial ? În 1945, la puțin timp după capitularea necondiționată a Reichului fascist, aliații au descoperit un document de o deosebită importanță, redactat la 10 noiembrie 1937, și cunoscut ulterior sub numele de „memorandumul Hossbach". Cu cinci zile înaintea întocmirii acestui memorandum de către unul dintre aghiotanții lui Hitler, colonelul Hossbach, führerul avusese o întîlnire ultrasecretă cu cîțiva dintre principalii săi ciraci cărora, după ce i-a pus să jure solemn că nu vor sufla un cuvînt despre cele auzite, le-a vorbit timp de patru ore despre modul cum vedea el viitorul Reichului, al Europei și al lumii întregi. Cu toate riscurile, Hossbach și-a notat atunci, pe un genunche, datele esențiale ale expunerii lui Hitler pe baza cărora a întocmit apoi memorandumul ce-i poartă numele.

Nu este cazul să recapitulăm aici cele scrise de Hossbach. Pînă la un punct ele au fost confirmate cu o surprinzătoare fidelitate de desfășurarea ulterioară a evenimentelor. Cert este că omul pe care intimii îl porecleau în taină „somnambulul" — deoarece Hitler acționa adeseori doar pe baza bănuielilor, a supozițiilor, a viselor și a intuiției — a „prevăzut" că, între 1943 și 1945, forța inamicilor săi pe care urma să-i atace o va depăși pe cea a Germaniei, și, în consecință, trebuia să lovească rapid, sistematic și fără cruțare, profitînd de pacifismul „la modă", de deruta din rîndul adversarilor potențiali ai Reichului, și de izolaționismul Statelor Unite. Lipsa unor reacții ferme din partea puterilor occidentale la ocuparea Renaniei, la intervenția aviației germane în Spania de partea lui Franco, la anexarea Austriei, constituia pentru el o dovadă a faptului că deținea toate atuurile și că el era cel chemat să facă jocul. „Problemele Germaniei — se scrie în memorandumul Hossbach — nu pot fi rezolvate decît prin forță, ceea ce nu este niciodată lipsit de riscuri..."

Riscul cel mai mare era pentru Hitler unul de perspectivă, și el consta în atitudinea Statelor Unite față de expansiunea fascistă în cucerirea așa-zisului „spațiu vital". Dar realitățile au apropiat simțitor această perspectivă. La începutul lui 1942, cînd Statele Unite intraseră ferm în cruciada antihitleristă, marele combinator de la Berlin s-a gîndit că cea mai eficientă lovitură împotriva Americii ar fi atacarea ei directă pe propriul teritoriu. Dar, cum acest lucru nu era posibil cu ajutorul armelor (faimoasele rachete V 1 și V 2 fiind abia în stadiu experimental), deocamdată trebuia să se recurgă la un război al nervilor prin terorizarea populației civile din cele mai mari orașe americane.

„Viziunea" somnambulului a apărut și de astă dată tot printr-o combinație ezoteristă. Răsfoind lucrarea călugărului Pretorius, consacrată demonologiei sileziene („Satyrus etymologicus", apărută în 1672, la Breslau), noul Genghis-han a pus mîna pe telefon și l-a chemat la el pe amiralul și viitorul său succesor, Karl Dönitz. Din întîlnirea celor doi avea să se nască faimoasa „operațiune Pretorius", inspirată de abracadabranta figură a lui Raubezahl, „zeul munților", cunoscut în folclorul polonez sub numele de Rzepior, iar în cel cehoslovac sub Krakonos. La puțin timp după apariția lucrării sale, călugărul Pretorius a plecat în America să-i mai sperie puțin cu descoperirile sale din domeniul demonologiei și pe pașnicii locuitori din Lumea Nouă. Și iată că acum, după 270 de ani de cînd Pretorius își părăsea meleagurile natale, un alt „Pretorius" se năștea pentru a ascunde sub numele său una dintre cele mai răsunătoare acțiuni diversioniste și teroriste din prima jumătate a secolului XX. Noul „Pretorius" trebuia să aibă opt capete și să acționeze ca o modernă Hydră de la Lerna. Chiar așa le transmitea instrucțiunile superioare primite oberleutenantul Kappe, celor opt componenți ai echipei selecționate de către Abwehr : „Misiunea voastră este ca, în primul rînd, să aruncați în aer podurile New York-ului. Orașul acesta este punctul nevralgic al întregii Americi. Nu capitala țării, Washington, ci tocmai New York-ul. El este creierul, casieria și sistemul nervos al Statelor Unite. Și tocmai cu el trebuie început... După aceea veți mina tunelele subterane ale metroului. Următoarea țintă : clădirea cea mai înaltă din lume — Empire State Building. O veți arunca în aer, așa cum veți proceda și cu alții zgîrie-nori... Avem de-a face cu o societate nervoasă, isterizată, gata să cadă ușor victimă panicii de masă. Veți crea astfel sentimentul groazei, provocînd dezorganizarea administrativă, subminarea încrederii în guvern. Zi de zi veți contribui la amplificarea unui șoc ce va trebui să se generalizeze".

La 12 aprilie 1942, două submarine germane, U-47 și U-584, se apropiau de coastele Statelor Unite, avînd la bordul lor pe cei opt executanți ai „operațiunii Pretorius".

Genghis-han aștepta la telefon.

(Va urma)

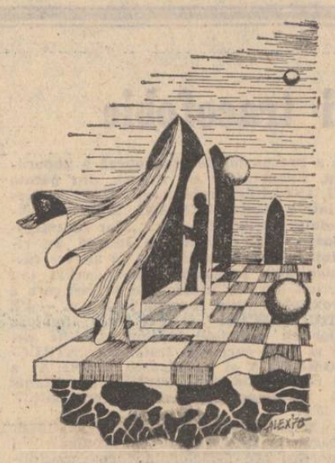

Desen de Aurel Ștefan Alexandrescu

REVISTA STRĂINĂ

● **ȘCOALA DE POEZIE NEWYORKEZĂ** revine în atenția criticilor din metropola americană prin volumele recente ale citorva dintre reprezentanții săi marcanți. Impusă indeosebi prin literatura structurată intelectual de un Frank O'Hara, ea se distinge astăzi prin poemul amplu și densitatea ideatică a unor reprezentanți care au putut să-și desăvîrșească creația, spre deosebire de inițiatorul mișcării, mort de timpuriu într-un accident. Pastrînd din literatura americană vigoarea expresiei și tăietura aspră a versului, poemele din **Portret într-o oglindă convexă**, de pildă, volum încununat cu Premiul Pulitzer și apoi reluat în mai multe ediții, încarcă imaginile de o mare limpiditate ideatică, cu un orizont intelectual provenind din cele mai curate surse de poezie franceză clasică și contemporană. Această carte a lui John Asberry este considerată a fi realizarea cea mai de seamă a unei straiucite școli literare, cu consecințe deja vizibile în poezia americană contemporană.

● **UN ROMAN** care se bucură de succes este **XDP** al lui Len Deignton publicat la Casa de editură „Panther". Este vorba de un story care imaginează capturarea, la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, a unei ascunzători cu bani și documente părăsite de naziști. Grupul de militari americani care și-au însușit aceste valori încearcă să le folosească în scopuri proprii, depunîndu-le la o bancă din Elveția. Peste ani, repercusiunile gestului lor se dovedesc a fi tragice. Mai multe servicii secrete se interesează de o presupusă stenogramă a unei convorbiri dintre Churchill și Hitler în iunie 1940. Critica remarcă construcția istorică, bazată pe intrigă polițistă, evidențiind scriitura alertă și implicațiile de conștiință ale cărții. David Holloway de la Sunday Telegraph Magazine afirmă : „Deighton este bun atunci cînd reușește narațiunea robustă cu date istorice suficiente pentru a face acțiunea credibilă. El exagerează puțin de data aceasta, dar nu se poate nega caracterul atrăgător al romanului său".

● **„POEȚII ȚĂRANI"** sînt un fenomen interesant în mai multe literaturi tradiționale. Unul dintre cei mai reputați din Uniunea Sovietică este scriitorul tadjic Sattor Șokirzade, autor a mai multor cărți de versuri foarte populare pe plan unional. Interesant este faptul că cele mai multe dintre poeziile sale au fost puse pe muzică și sînt interpretate de către ansamblul popular „Izvorul" în turnee cu succes răsunător. De curînd, Sattor Șokirzade a publicat o carte nouă, intitulată „Cîntecele ogoarelor", inspirată, așa cum se înțelege chiar și numai din titlul ei, de viața și activitatea din satul Aral, în care trăiește. Din presa sovietică aflăm că, în prezent, poetul colhoznic lucrează la o carte pentru copii.

● **UN INTERVIU** al Lordului Harewood, director administrativ al Operei naționale engleze, anunță programul artistic al reputatei instituții muzicale londoneze. Este vorba de șase producții noi, precizate mai apoi de Mark Elder, directorul muzical, a fi **Rigoletto** de Verdi, o comedie neagră a lui Ligeti și patru lucrări care confirmă așa-numita „nuanță slavă" a noilor producții. Sînt opere de Ceaikovski, Dvorak, Prokofiev și Janacek, dintre care ultima este planificată a fi o coproducție cu Opera națională welshă și cu Opera scoțiană. Criticii muzicali apreciază că aceste spectacole noi vor îmbogăți repertoriul clasic al operei londoneze cu spectacole de ampioare, în interpretări inedite.

● **EXPOZIȚIA INTERNAȚIONALĂ** a cărții denumită „Iba" va fi deschisă la Leipzig în mai, anul acesta. Această manifestare, devenită tradițională, constituie unul dintre cele mai importante evenimente legate de producția editorială din întreaga lume. Klaus-Jurgen Heiber, șeful secretariatului „Iba", citează opinia consemnată de presa mondială, că manifestarea ar constitui „forumul celor mai frumoase cărți". Deja peste 73 de țări au anunțat participarea lor, lista rămînînd deschisă pînă la mijlocul lunii aprilie. Unul din scopurile propuse de organizatori ar fi atragerea unor participanți din țările africane, asiatice și latino-americane. Heiber declară : „Mai ales în ilustrația de carte se manifestă, în ora actuală, o mare bogăție de forme, a căror originalitate provine de la tradițiile culturale păstrate de popor. Ne bucurăm să aducem omagiul nostru unor asemenea rezultate în cadrele expoziției".

● **O INTERESANTĂ ANTOLOGIE** a fost publicată de curînd la Moscova. Este vorba de o colecție critică a nuvelei romantice. Din punctul de vedere al limbajului artistic se remarcă la acești scriitori de pînă la Pușkin un apel la fantezie și la expresia liberă, o accentuare a unor zone sufletești care mai tîrziu, în secolul nostru, vor conduce la adevărate insurecții literare, de un radicalism încă nesimilat complietamente de către istoria și critica literară. Nuvela romantică rusă demonstrează, în acest fel, vitalitatea tradițiilor artistice, caracterul istoric al modului de constituire al limbajelor literare".

● **FILMUL „SOLLO SUNNY"** este considerat a fi una dintre cele mai mari reușite ale cinematografiei din Republica Democrată Germană. Producție a doi artiști reputați, Konrad Wolf și Wolfgang Konlhasse, filmul are în rolul principal pe Renate Krössner, un nume care trebuie reținut pentru marile calități interpretative, probate de această actriță mult apreciată de critica de specialitate. Un critic scrie cu privire la Renate Krössner : „Se poate spune că drumul care a condus-o la succes n-a fost ușor. A cunoscut eșecul la examenele de admitere, în școlile de teatru iar la sfîrșitul studiilor a debutat în cîteva teatre mici, înainte de a fi angajată pentru filme, acum cîțiva ani. Cel mai mare succes al său a fost, indiscutabil, rolul din **Solo Sunny....**"

SPORT

Au spart caișii floare

După întîmplările din ultima etapă mă gîndesc oacheș senin c-au intrat sfîntișorii în arpacaș și l-au declarat griu de colivă. Lucrurile frumoase mă bucură. Acum știu că soarta fotbalului e să piardă odată cu miresmele, iar divinitatea lui să încolțească sub ger, să se scobească în punga de tutun și să dea de noroi, să se stringă de git cu coliere și să biiguie prin somn ca un copil culcat în albie. Va să zică Universitatea Craiova și Dinamo București merg un an și-o vară ureche la ureche, îngîmfate și pline de canafi, rup malurile și pragul deochiului și, deodată, cînd nici Dumnezeu nici colaboratorii lui nu se mai așteptau, vine din urmă, ca să le fure aerul în care sparg caișii floare, Corvinul Hunedoara. Toate roiurile de albine și de viespi care-și au cuibul la streașina din podul palmei mele au început să zumzăie, fericite. Cine mai poate să deslușească umbletul fotbalului românesc ? Nimeni, absolut nimeni. E limpede ca bună ziua că livezile înfrunzesc din morții iernii și că acolo unde nimeni nu-i stăpîn pe domnie furnicile beau cer hrănit cu coarne de greieri. Eu, netrebnic cui de lemn de glicină nimerit în corola vîrstei cu prefixul 50, găsesc cu cale să vă spun că oricît de larg își desfășoară pînzele Corvinul Hunedoara ea nu este totuși echipa care reprezintă viitorul fotbalului nostru. Sau dacă Lucescu crede că așta-i viitorul, atunci am încurcat-o rău. Universitatea Craiova a căzut și o altă formație de talia ei greu se va mai naște pe țărmul alegoric al duminicilor noastre. Zăvoiul e plin cu doamne și domnițe de mesteacăn, de arțar și dud japonez, dar ne lipsește omul cu inelul de logodnă. Oblemenco trăiește, la Craiova, din amintirile lui Teașcă, el n-a adus nimic nou, e lipsit de curaj și seabăd în meserie, Balaci îi înnoadă părul în coc, Ștefănescu-l pune să cînte la balalaică, iar Geolgău, Irimescu și Țicleanu par decîși să nu-l ia în seamă deloc. Singur în mijlocul drumului, Oblemenco ar trebui să-și întoarcă ochii spre cei mai tineri. Nu știe sau nu vrea s-o facă, dovadă că-i introduce în formație numai atunci cînd echipa conduce cu patru sau cinci goluri.

Povestea lui Dinamo București e din ce în ce mai tristă și se numește Valentin Stănescu. Acolo unde pune el mîna țîșnește un izvor de rugină. Eu propun să fie trimis la cursurile lui Mandiba — în doi ani ar scoate Mandiba untul din el și-am avea și noi o întîmplare legendară. Presimt însă că mai marii peste treburile din Șoseaua Ștefan cel Mare nu vor pleca urechea la sfatul meu. Păcat ! cum zice pasărea răspunzînd la numele de bibilică, ne-am fi distrat de minunea lumii.

Deocamdată să ne bucurăm că ploaia de aur a umplut cringurile și că tună retoric spre fundul Bărăganului. Tunetul din aprilie e șoapta piinii.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

16
Anul XXV
(1 041)
Sîmbătă
17 aprilie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Moment de referință în cronica prieteniei româno-chineze

Bogata cronică a tradiționalelor raporturi de strînsă prietenie și colaborare româno-chineză a înregistrat zilele acestea un nou și important moment de referință : vizita pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a efectuat-o pe pămîntul Chinei, la invitația C.C. al P.C. Chinez și a Consiliului de Stat al R.P. Chineze. Desfășurată sub semnul continuității, într-o atmosferă sărbătorească, de caldă prietenie — caracteristică dealtfel ansamblului relațiilor statornicite între țările și popoarele noastre — vizita înaltei solii românești s-a constituit, în egală măsură, într-o vibrantă expresie a dorinței și voinței comune de a da noi dimensiuni conlucrării bilaterale în interesul reciproc, al cauzei socialismului, înțelegerii și păcii în lumea întreagă. În mod deosebit, vizita a constituit un fericit prilej de a se evoca stadiul atins în dezvoltarea relațiilor multilaterale româno-chineze, de a se identifica noi punți de legătură.

În legătură cu aceasta, la marele miting al prieteniei româno-chineze de la Shenyang, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „În cursul actualei vizite dorim ca, împreună cu tovarășul Hu Yaobang, cu ceilalți conducători de partid și de stat chinezi, să găsim noi posibilități și noi forme de colaborare și cooperare între partidele și popoarele noastre. Dorim să facem astfel încît această colaborare să contribuie la progresul economico-social al ambelor țări, la ridicarea pe o nouă treaptă a bunăstării popoarelor noastre, la cauza generală a socialismului și păcii în lume". La rîndul său, cu același prilej, tovarășul Hu Yaobang, arătînd că Partidul Comunist Român, președintele Nicolae Ceaușescu au adus o contribuție remarcabilă la dezvoltarea prieteniei româno-chineze, evidențiа : „Actuala vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu și întîlnirile dintre conducătorii celor două partide și țări au ca unul din scopuri discutarea și găsirea de noi căi pentru dezvoltarea colaborării economice și în alte domenii de activitate".

Dar dincolo de profundele semnificații pe care vizita, rundele de convorbiri avute de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu tovarășii Hu Yaobang și Zhao Ziyang, ca și importantele înțelegeri convenite le-au înscris pe plan bilateral, dialogul politic româno-chinez, desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie, de stimă și înțelegere reciprocă, a ocazionat și un vast tur de orizont asupra problemelor majore ce confruntă lumea contemporană. În acest context, se cuvine a fi reliefată identitatea sau înaltul grad de apropiere a punctelor de vedere exprimate în legătură cu vasta problematică internațională aflată în dezbatere. Proclamînd atașamentul lor ferm la principiile inalienabile ale dreptului internațional, cele două părți au evidențiat marile pericole pe care le generează încălcarea acestor principii, promovarea politicii de forță și de amenințare cu forța, de împărțire și reîmpărțire a sferelor de influență și dominație, de menținere a unor stări de tensiune și conflict, toate aceste fenomene profund nocive desfășurîndu-se pe fundalul intensificării cursei înarmărilor, a agravării stărilor de criză din viața planetei. Situația la care s-a ajuns impune, mai mult ca oricînd, să se acționeze cu fermitate în direcția însănătoșirii climatului mondial, pentru oprirea incordării și continuarea cursului spre destindere, dezarmare și pace. O atenție deosebită a fost acordată totodată acutelor probleme ale economiei mondiale, cele două țări reiterîndu-și poziția conform căreia soluționarea acestora impune restructurarea actualului sistem economic mondial, lichidarea fenomenului subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale.

Prin auspiciile generoase sub care s-a desfășurat, prin atmosfera de caldă și sinceră prietenie, prin conținutul bogat al convorbirilor și înțelegerilor convenite, recenta vizită întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, pe pămîntul ospitalier al R. P. Chineze se constituie, fără îndoială, într-o contribuție de însemnătate deosebită la dezvoltarea și aprofundarea unor raporturi de îndelungată și frumoasă tradiție, ca un moment deschizător de noi și ample perspective pentru intensificarea continuă a acestora.

Luceafărul

Convorbiri oficiale între tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Hu Yaobang

JURNAL DE POET

DRUM LA PUTNA

Am fost și eu printre mulțimile venite la Putna în duminica trecută să-l sărbătorească pe părintele lor, unul dintre cei mai nemuritori ai neamului nostru, Ștefan cel Mare și Sfînt de la a cărui înscăunare pe cîmpul Direptate în fruntea Moldovei s-au împlinit iată cinci sute douăzeci și cinci de ani.

Bucuria acestei zile va rămîne îndelung în inimile noastre, crengile de salcie în floare din mîinile pruncilor și bătrînilor bucovineni, atîția încă în portul alb al tradiției sfinte ne vor auri aducerea aminte a acestei zile istorice prin care o generație de oameni vrednici știe să păstreze vie amintirea strămoșilor. Ne-am adus aminte acolo, la umbra clopotului Buga, de veghea lui Mihai Eminescu cu prilejul acestui ceas fericit de sărbătoare a voievodului în ctitoria lui avînd astăzi însuflețitor pe marele poet Adrian Păunescu în cenaclul său, alături de care am fost și doi ardeleni, Ion Horea și subsemnatul. Despre Ștefan cel Mare s-a scris încă puțin, Iorga o spunea cu stringere de inimă, pentru a te apropia de zarea celor mari iți trebuie suflet mare, acel patriotism înflăcărat care dizolvă hățișul grijilor mărunte într-un entuziasmul sfînt de viață dătător al Logosului întrupat și în istoria bimilenară a poporului român.

Ioan Alexandru

Ștefan cel Mare — sculptură de Mircea Ștefănescu

IN PAGINA A 3-A

● „Un roman modern în cheie barochizantă" de Stan Velea ● „Începuturile scrisului în limba română" (II) de I. C. Chițimia ● „Folclor cultural sau despre tracomanie și tracofobie" (III) de Adrian Riza.

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (X)

Primesc un telefon nocturn de la o voce cu inflexiuni baritonale, cunoscută parcă, aluzivă dar afectuoasă :

— Alo, casa maestrului Mircea Micu ? (Cuvîntul **maestru** subliniat cu o fărîmă de ironie abia simțită).

— Dacă vreți **maestru**, ...da !

— Știi cine-i la telefon ?

— Nu prea, mărturisesc eu.

— **Fișcalu** ! Poetul Adrian Beldeanu !

Rămîn perplex cîteva secunde gîndindu-mă cu groază la posibilele reproșuri dar îmi revin și preîntîmpin atacul bucurîndu-mă :

— O, te salut Adriene... Ce mai faci domnule ?

— Ce să fac ? Trag ponoasele **celebrității**... Dragul meu, zice rotunjind cuvintele, să știi că mi-ai făcut o reclamă absolut, ca să zic așa, fulminantă. Cît sînt eu de cunoscut în urbea asta ctitorită de Bucur în dublă calitate, evident, de literat și de pledant, află că gloria mi s-a triplat după serialul tău din **Luceafărul**.

Încerc să descifrez o nuanță de ironie sau reproș și-i răspund evaziv :

— Mă bucur Adriene...

— Te bucuri tu dar eu îți sînt recunoscător. Mă sună lumea, zbîrnîie telefonul ca la informații-gară, mă prind clienții și colegii de reverul hainei pe sălile tribunalului și-mi cer amănunte. E ceva abominabil !

Două poetese de la cenaclul **Bacovia** au venit să-mi ia un interviu.

M-au pîndit în fața casei spre iritarea și suspiciunea, (altfel îndreptățită), soției mele, m-au prins, m-au agasat, și mi-au înmînat un chestionar cu peste o sută de întrebări... O nebunie ! M-au sunat din provincie cu taxă inversă, două edituri mi-au cerut să-mi publice memoriile, ce mai, **taifun răvășindu-mi existența**...

— Îmi pare bine, repet eu, încercînd să-i potolesc zelul retoric.

— Dragul meu, partea cea mai esențială, însă, acum urmează. Iată, în principiu, ce-aș dori să te rog, mai bine-zis, să te atenționez...

(Îmi zic în gînd că acum mă va chema cu nonșalanță și politețe avocățească în fața instanței spre a da seamă de unele exagerări și mă gîndeam dacă, în acest caz, Traian Iancu va conceda să depună mărturie, dar, mă alarmez degeaba...)

— Iubitul meu confrate prins în mrejele poeziei, aș vrea să te rog să-mi faci un hatîr care decurge, din punct de vedere juridic, din dreptul firesc de-a fi ascultată și cealaltă parte. Adică, iubitule, să-ți faci timp într-o zi, să te obosești pînă la domiciliul meu, sau, dacă nu vrei, alegem un loc neutru, spre a-ți relata desfășurarea întîlnirii și din unghiul meu de vedere.

(Ezit înainte de-ai răspunde. Dacă, acceptînd să merg la **domiciliul**, singur, ca un soldat neinstruit cu sînt, voi fi intimpinat cu **o strategie** ce m-ar pune în dificultate ?)...

Tac în consecință, meditativ.

— Iubitule, cred că

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Tudor Vladimirescu, text inedit de Tudor Arghezi, reprezintă una dintre conferințele pe care marele scriitor le-a pregătit între anii '30—'40 spre a fi difuzată la posturile de radio. Textul de față este cu totul inedit, întrucît nu a fost niciodată prezentat publicului.

TUDOR VLADIMIRESCU

Dacă figura românească a lui Constantin Brîncoveanu, pe care am schițat-o în sfertul de oră trecut, a fost o figură de boier și de Prinț, Tudor Vladimirescu, de care ne ocupăm azi, este țăran.

Olteanul Tudor era feciorul unui sat din Gorj, Vladimirul, și viața lui, asemănătoare într-o privință cu a lui Cristofor Columb, reflectează pînă la moarte, pînă la trădarea căpitanilor lui, duioșia naivă și curată a plugarului cinstit, învelit de ceruri și de lumină.

Se știe prea puțin lucru despre prima lui tinerețe, însă de-ajuns ca să orienteze. Tudor a învățat carte cu preotul satului, puțină carte, dar de bună calitate. Ar fi trebuincios să se știe cine era preotul, căci el trebuie să fi fost și un dascăl sufletesc, nu numai un dascăl de slove. De obicei, în ucenicie, atunci cînd ucenicul e bun, trăiește dascălul, atunci cînd a fost dascălul bun și începutul unei credințe active trebuie căutat întotdeauna în individualitatea profesorului. Nu ne vine să credem că Tudor nu a găsit subt acoperișul preotului cîteva idei bine parcurse și bine stabilite.

Dascălul lui Tudor nu și-a învățat elevul buchiile moarte. Preotul trebuie să fi avut și o dragoste deosebită pentru însuflețirea cărții. Din unele fraze strecurate în proza revoluționară a tînărului răzvrătit, se cunoaște că elevul a prins repede învățătura nimerită cu mintea lui și că avea harul expresiei juste și ușurință la înfierbîntarea cuvintelor, de care s-a folosit. Dealtfel, este cunoscut că toți marii revoluționari, de la cei mai vechi pînă la cei din urmă și din vremea noastră au avut cele două înzestrări, de grai sau de scris, a cuvîntului, care mișcă numai atunci cînd îl înflăcărează ceea ce se numește talentul, care-i un prisos de dragoste.

Un timp, Tudor este îngrijitorul unei moșii boierești de peste Olt. După aceea, el intră cum s-ar zice funcționar, numindu-se văfaf de plai. În războiul rușilor cu turcii dintre anii 1806—1812, el se luptă în rîndul oștirii rusești, comandînd vreo șapte sute de soldați voluntari adunați de el și capătă, odată cu gradul de ofițer, un rang de noblețe, decorat cu ordinul Vladimirului : o coincidență curioasă cu numele satului în care Tudor s-a născut. După război, Tudor trebui să se refugieze la Viena : e de crezut că se bătuse bine și că numele lui rămînea în amintirea turcilor care, deocamdată, trebuiau ocoliți. În 1815 Tudor e din nou văfaf de plai ; la Cloșani.

Ca orice oltean care se respectă, Tudor nu putea să rămîie sărac. Sărăcia o fi ea o virtute pentru alte neamuri de români : olteanul poartă-n singe porunca să facă avere, și a făcut avere și Tudor. El avea o moară cumpărată pe vadul Topliței ; și-a făcut o moară la Cloșani ; în dealul Govorei avea o casă și o vie ; mai avea la Cerneți case mari și prăvălii, iar la Vladimiri moștenea moșia țărănească părintească. Și mai făcuse avere și cu negustorii de vite în țara Ungurească... Vedeți că avem de-a face, nu cu un revoluționar teoretic hrănit cu ceai de mușețel și cu pesmeți, dar cu un gospodar sănătos, cu un cap întemeiat și practic, în stare să gîndească o revoluție harnică și constructivă și să o realizeze în ordinea materială, nu pe hîrtie timbrată și de pe masa unui birou asigurat cu un salariu garantat. Tudor era omul care place lui Dumnezeu și care face lucru bun din nimic. E cazul juve-

Continuare în pag. a 3-a

Mărțișor — Casa lui Tudor Arghezi
Gravură de Dragoș Morărescu

MESAJ ȘI ACCESIBILITATE ÎN POEZIA TINERILOR

Nimic mai greu accesibil decît realul însuși

Aș reproșa termenilor puși în discuție un lucru din afara lor : faptul că o vreme au fost folosiți în așa fel încît declanșează în artist o mică alarmă, un fel de complex de culpabilitate ; ei apar ca un memento al imperativului utilității. Privindu-și opera (finită), autorul se va întreba, tresărind : e opera mea purtătoare de mesaj ? E accesibilă ? Cîtorva ? Cui ?

Noțiunea expresă de **mesaj** îmi pare că presupune ostentație retorică, discursivă, ceea ce poate fi un aspect particular al artei contemporane, nu neapărat cel mai important. Eșecuri și reușite se pot găsi, evident, în orice formulă. Principalul rămîne buna credință și flexibilitatea cu care se asumă un astfel de termen, ca oricare altul. Pentru că, în fond, arta e „edificare asupra sinelui", arta e „împăcare cu realul". Adevărata artă, cum spunea Stravinsky despre cvartetele lui Beethoven, dă „o măsură a omului... constituie o parte a descrierii calității de a fi om". Un mesaj prestabilit poate fi un program de linearitatea telegrafului, denaturînd ceea ce s-ar putea numi adevăr artistic, spontaneitate, validitate estetică. Multe din operele contemporane mai degrabă întreabă decît afirmă, ori afirmă cu asemenea violență încît din ele ne lovește o profundă mirare, o nedumerire incitantă, ori încearcă să înlăture, prin apropierea de obiect, prejudecățile acumulate de întreaga istorie a artei. Acesta le e mesajul — adică acesta le e sensul — inefabil, în esență, pentru că arta mai nouă, supusă tuturor experiențelor, își poartă, poate ca singură marcă neschimbătoare, doza de inefabil. Cu cît concentrarea artistului asupra materiei sale e mai deplină — deci nedistrasă de un program paralel — cu atît mai mult el poate spera să ajungă la „un „mesaj autentic".

Adevărat este că istoria literaturii cuprinde monumente care nu sînt cîtuși de puțin intenționate ca artă gratuită, de n-ar fi să ne gîndim

Ioana Ieronim

Continuare în pag. a 6-a

Vanitate și adevăr

Pare unanim acceptat faptul că **valoarea** estetică se află în strînsă legătură cu **mesajul**, în primul rînd, cu criteriul **accesibilității** operei, în al doilea rînd. Opera artistică de valoare nu este închisă în sine, ea reprezintă o formă deschisă, comunicantă, un sistem de relații determinate și determinînd la rîndul lor, eliberînd o structură de cunoaștere. Opera cu adevărat valoroasă sensibilizează finalmente, educă gustul și conștiința receptoare. Dificultatea de a te apropia de un poet ca Góngora, de exemplu, și în general de concettiști, nu constă în obscuritatea lor, adică în lipsa de mesaj și de accesibilitate, ci în faptul că realitatea artistică pe care ei o propun nu are „simțul realității adevărate", presupunînd o metodă nouă pentru epocă ; că nu poate fi vorba de obscuritatea operei ci de una a receptării, a dovedit-o tot un poet, la mare distanță în timp : Federico Garcia Lorca în celebrul eseu **Imaginea poetică la Góngora** („Te reîntorci din starea de inspirație așa cum te reîntorci dintr-o țară străină. Poemul este povestirea călătoriei. [...] La Góngora nu știi ce să admiri mai mult : substanța sa poetică, sau forma sa neimitabilă și deosebit de inspirată ? Cuvîntul ales de el **dă viață** spiritului său, în loc să-l ucidă. Nu este spontan, dar are prospețime și tinerețe. Nu este facil, dar este inteligibil și luminos." Exemplele se pot înmulți, căci, de cele mai multe ori, conștiința receptorului — e un fapt unanim recunoscut — rămîne în urmă față de aceea a artistului. Valoarea se impune finalmente, dacă este într-adevăr valoare : mesaj, accesibilitate, adică — **cunoaștere.**

Poezia ultimilor „sosiți" în literatura română contemporană nu pune problema accesibilității, pentru simplul motiv că, în multe dintre cazuri, valoarea lor este cu totul îndoielnică. „Zgomotul" pe care ei, și nu numai ei, îl fac, a început, se pare, să fie „sancționat". Calitatea îndoielnică este, din păcate, de multe ori „acoperită" de agitație, de încercarea de acredi-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMĂR ● Cronica literară ● M. Ungheanu ● Sultana Craia ● Artur Silvestri despre volumele : ● „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi" ● „Bestiariu" de Pop Simion ● „Vînătorile" de Dumitru M. Ion ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● 3 debuturi în proză : ● Dumitru Radu Luca ● Costel Bunoaica ● Eliana Popovici ● Poeme de ● Nicolae Ioana ● Dim. Rachici ● Sanda Ghinea ● „Conexiunea universală" de Alina Nour ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Cronica ediților de Gheorghe Suciu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Breviar ● Confabule de Iulian Neacșu ● Viața cărților

CRONICA LITERARĂ

„L-am cunoscut pe Tudor Arghezi"

Culegere de evocări de N. Dragoș

Una din inițiativele inspirate de presă din ultimii ani a fost rubrica **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** lansată cu prilejul centenarului poetului de revista **Luceafărul**. Interesul ei mai vine și din caracterul popular : oricine avea un cuvint de spus in amintirea marelui poet putea participa. Inițiatorul ei, Nicolae Dragoș, a refuzat ideea colaborărilor selectate și scrobite, ținind pagina la dispoziția oricui aducea ceva nou și autentic despre viața lui Tudor Arghezi. Această colectă publică de amintiri este expresivă tocmai prin caracterul ei deschis. Intuiția regizorului rubricii **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** s-a dovedit a fi cea justă. Arghezi nu aparține numai lumii literare, ci tuturor ca orice mare scriitor, iar amintiri esențiale despre el pot veni și de la cei care nu și-au făcut din scrisul cu majusculă o profesie. S-a verificat și pe această cale că marii scriitori sint factori de solidarizare spontană a colectivităților din care fac parte. Toți cei care scriu despre Tudor Arghezi il consideră al lor și scriu cu convingerea că l-au cunoscut intim și definitiv. **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** este incă una din multele cărți care văd lumina tiparului in ultimii ani după ce mai intii au trecut prin paginile revistei **Luceafărul.**

Amintirile acestea văzute cu ochi diferiți și scrise de miini atit de diverse nu propun un portret contradictoriu al poetului. Este adevărat că multe, cele mai multe vorbesc despre poetul care trecuse de virsta maturității și intrase de mult sub zodia in care surprizele de caracter și conduită sint rare și fără importanță pentru portretul definitiv al omului. Dar nici cele care se intorc la perioada tinereții nu contrazic infățișarea sufletească și morală a senectuții. „Haiducia" poetului, trăsătură pe care o degajă o bună parte a vieții și a operei scriitorului, se convertise cu trecerea timpului intr-o ținută de „gospodar" chivernisit și ințelept, aidoma țăranilor pe care poetul ii venera. Amintirile din această carte pomenesc de mindria lui Arghezi de a fi mai presus de orice gorjean și de increderea pe care o acorda in anii grei ai primului deceniu postbelic depozitului uman țărănesc. De altfel omenia pe care o degajă gesturile scriitorului in absolut toate intilnirile relatate iși are corespondentul in tot acel univers de la care Arghezi se revendica și pe care a incercat să-l repete miniatural la marginea Bucureștiului prin grădina de la Mărțișor. Dar insistind doar asupra acestei infățișări am uitat altele prezente in **L-am cunoscut pe Arghezi**, cum este ipostaza monahală a poetului și interesul lui pentru cei care făceau parte din cinul pe care-l părăsise. Un loc cu totul special il ocupă in carte amintirile lui Valeriu Anania a cărui apropiere de poet datorează mult nostalgiei argheziene după inchinarea primei lui tinereți. Este o altă intrare secretă către misterul omului și al operei lui.

Deși evocarea anilor mai tineri ai scriitorului nu lipsesc, se poate spune că cele mai multe pagini din **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** privesc anii postbelici ai poetului. Pricina este și virsta celor care-l evocă, inevitabil mai tineri decit poetul, dar și gloria pe care o aduce intotdeauna după sine disgrația. Intre 1949—1955 scrierile lui Arghezi au intrat intr-un con de umbră. Elevii nu l-au mai citit, studenții nu l-au mai studiat, editurile nu l-au mai tipărit, revistele l-au ocolit, Academia l-a ignorat. Tudor Arghezi devenise literaricește vorbind o **persona non grata**, iar a vorbi elogios despre poet in imprejurări oficiale echivala, așa cum povestește Emanoil Valeriu, cu excluderea din corpul căruia vorbitorul pină atunci ii aparținuse. Este epoca Mărțișorului ostracizat cind foarte puțini aveau curajul să-i bată scriitorului la poartă. Dar pe acolo se abat totuși admiratori și prieteni. Eugen Barbu, incă un necunoscut, răzbește in incinta suspectă alături de alți doi candidați la gloria literară aducindu-i poetului... doi saci de făină. Mulți iși amintesc in această carte despre coșurile cu cireșe de la poarta Mărțișorului, despre cintarul de aici și despre cornetele de hirtie in care oamenii mahalalei și alți amatori iși primeau marfa din mina copiilor sau chiar a lui Tudor Arghezi. Mihai Tătărim a conservat imaginea lui Tudor Arghezi ducind cu roaba la piață legumele și fructele propriei grădini pe care le vindea intre oltenii precupeți, la fel ca aceștia. Fără a fi unul din foștii aristocrați, marele poet dizgrațiat le refăcea experiența devenind peste noapte vinzător. Situația a intrat in anecdotică și legendă, cele două specii epice de largă și orală circulație fiind obstacolele curente in calea către imaginea autentică a faptelor. A intrat in legendă și articolul de neobosită faimă a lui Sorin Toma, **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** din 1948. A reduce totul la anecdotică sau la invidii literare inseamnă insă a ne opri la chestiuni de pitoresc.

Amintirile din **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** procură suficiente elemente pentru a scoate disgrația lui Tudor Arghezi din sfera accidentalului. Pudori și inhibiții de tot felul ii impiedică incă pe istoricii noștri literari să se apropie de evenimentele acelei epoci cu lampa lui Diogene in mină. Dar orice istorie trebuie scrisă așa cum a fost și necesitatea e cu atit mai imperativă cu cit tendința de a estompa, de a trece sub tăcere ori chiar a mistifica imprejurări și fapte de atunci a căpătat in ultima vreme forme agresive. Din G. Călinescu s-a incercat a se face de pildă virful de lance al proletcultismului, cind practic abia inlăturarea lui la inceputul anului 1949 de la catedră, precedată de o serioasă pregătire de artilerie publicistică, a lăsat cu adevărat drum liber plenarelor manifestări dogmatice. Odată inlăturată personalitatea cea mai incomodă și cea mai prestigioasă a istoriografiei literare românești, apele noii mentalități critice au inundat toate suprafețele. Faptul că același lucru se petrece cu Tudor Arghezi cu aproape un an inainte elimină teoria caracterului accidental al disgrației unor scriitori români de primă importanță. Situațiile sint apoi identice pină la capăt : G. Călinescu este indepărtat pentru a se instala in locul lui altcineva (I. Vitner), Tudor Arghezi primește marele blam politic pentru a lăsa locul gol pentru A. Toma. Arghezi face un scurt și acid panegiric, consemnat de Pericle Martinescu, inventatului său rival : „Ăla a vrut să mă dea afară din literatură, ca să rămină el. A fost un „poetastru" mediocru, care s-a rostuit bine in viață și a ciștigat pe vremuri parale frumoase traducind prost din literatura străină. După 23 August a incercat, dar n-a reușit să fie poetul verbului românesc". În volumul postum **XC** (1970) in care sint poeme din perioada neagră a lui Arghezi, două din ele **Dedicație** și **Măseaua minții** par a fi inspirate de cunoscuta imprejurare.

Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei n-a fost un act critic solitar. El a avut o prefață a cărei lungime exclude ideea accidentului. Al. Cerna-Rădulescu și Al. I. Ștefănescu pomenesc articolul din 1945 al lui Miron Radu Paraschivescu, complet necunoscut generațiilor tinere, intitulat **Un impostor : Tudor Arghezi**, ale cărui conținut și direcție se pot imagina. (Pentru ca paralela să fie completă amintim că la puțină vreme G. Călinescu este atacat de Felix Aderca și I. Ludo). În **Contemporanul** din 1946, Al.I. Ștefănescu tipărește și el o **Scrisoare deschisă domnului Tudor Arghezi**, reprodusă prob de autorul ei in **L-am cunoscut pe Arghezi** unde i se reproșează lui Arghezi batjocorirea invățămintului. Autorul scrisorii și-o comentează singur: „Citit azi, articolul poate părea irevențios, demagogic și prefigurind campania care avea să incerce să-l scoată pe Arghezi din viața publică in general și din cea literară in special". Ni se cere să plasăm articolul in contextul epocii, ceea ce desigur trebuie făcut intorcindu-ne, mai intii, la articolul lui Arghezi care a declanșat scrisoarea, unde s-ar afla „critici eftine și de mult banalizate". Nu toți participanții la necunoscuta campanie au insă nonșalanța lui Al.I. Ștefănescu. Al. Cerna-Rădulescu mai amintește și cel de-al doilea articol al lui Miron Radu Paraschivescu, **Drumurile unui poet: Tudor Arghezi** (din 1947) care poate să figureze foarte bine intr-o antologie a detractorilor ca și precedentul. Urmează după aceea **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** de Sorin Toma, 1948, și frate geamăn **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** de I. Vitner. Ceea ce urmează consacră postura de vinzător de cireșe a poetului. Frida Papadache il intreabă dacă mai scrie: „Pentru mine, spune poetul, a scrie inseamnă a publica". Mărțișorul trece printr-o perioadă de privațiuni. Se cultivă legume pentru vinzare, se vind fructe, se cresc capre pentru lapte, nefiind impozabile. Un călugăr pretinde că Maica Domnului l-a trimis să lase o mie de lei poetului. Și o lasă. Nu putem ști tot ce a scris in această vreme Arghezi pentru că unele manuscrise, din motive de securitate personală, sint date focului de chiar autorul lor. Astfel un voluminos și prețios caiet, care scăpase din marile bombardamente bucureștene, **Elogiul țăranului român**, este ars chiar de Tudor Arghezi. În această vreme poetul spune Fridei Papadache : „Comuniștii au făcut un lucru bun : au dărimat șandramaua. Dar mai departe ? Ce vor pune in loc ?" Eu dau vina pe material. El spune : „Materialul e bun, e țara asta". O colaborare la **România liberă** este repede intreruptă, și insuficient explicată de G. Cornescu care ne-o semnalează. Purgatoriul veritabil are pentru Arghezi, ca și pentru alți scriitori ținuți in umbră, infățișarea unui scriitor rus : in 1953 ii apar traducerile din Krilov. Va fi criticat, dacă nu ne inșelăm, pentru lipsă de fidelitate. Urmează in 1954 **Prisaca**, in 1959 **Paginile din trecut**, „peisajele" din **1907** și primirea in Academie. G. Călinescu rostește un cuvint de intimpinare : „Venind intre noi, in calitate de membru titular, Tudor Arghezi va schimba climatul secției literare, adăugind un munte nou geografiei noastre pe lingă acela reprezentant de M. Sadoveanu". Un circuit se inchide, odată cu regăsirea celor doi in plenul academic.

M. Ungheanu

POP SIMION: „Bestiariu"

După ce o vreme au fost considerate definitiv invechite și inadecvate spiritului modern, specii literare cum sint fabula, parabola, istoria „ieroglifică", dialogul moral au fost redescoperite și inzestrate cu noi semnificații pentru a fi cultivate in forme noi. După ce proza contemporană a epuizat numeroase experiențe, a reapărut, imbogățită cu valențe, istoria apocrifă, utilizată cu succes indeosebi in formulă dramatică, a fost revitalizată fabula, au inceput să apară romane cu o construcție care amintește de „istoria" lui Cantemir, cel puțin ca sugestie. Anul trecut au fost publicate două asemenea cărți puțin obișnuite : **Castelul romanului** de Andrei Brezianu și **Bestiariul** lui Pop Simion. Cea dintii este realizată prin recursul la un fond de embleme extrase din domeniul livresc, restituind prin parabolă sensul istoriei naționale, configurația fundamentală a ființei românești, prin intermediul unui itinerar inițiatic, solemn și misterios, la Andrei Brezianu dominantă fiind, ca și in cartea sa precedentă, ideea edificiului durabil, in care totul este convertit in semnificație criptică.

Bestiariul lui Pop Simion este numai aparent o reluare de vechi modalități literare, deși intrunește caracteristicile acelor specii mai sus amintite, sub titlul de „zooroman". Cartea este construită tot pe un itinerar și acesta tot de inițiere, dar desfășurat cu totul altfel. Emblemele lui Pop Simion sint de fapt măști, cele mai multe grotești și feroce, multe dintre ele tragice, citeva nobile, ale umanului care dă și in această insolită narațiune măsura tuturor lucrurilor. **Bestiariul** este un mare spectacol, văzut „din mers" mai exact, din zbor, spectacol care incepe euforic, intr-o simfonie celestă, și care sfirșește in moarte, cu acorduri de o adincă tristețe.

Vulturul-monah, numit și hoitar, inzestrat cu o miraculoasă putere de premoniție, dirijat ocult de o forță astrală, iși inițiază perechea in tainele lumii, conducind-o din secvență in secvență către cel din urmă act, care va fi și deznodămintul vieții celui care oficiază inițierea. Este un spectacol privit in planuri diferite, acela panoramic, prin care se revelă splendorile lumii, poezia ei, liniștea și planul apropiat care dezvăluie dincolo de această abjecția, ferocitatea, falsul, instinctele, drama.

In timp ce se desfășoară scenariul, privirea este furată de imagine, uneori de o tulburătoare poezie, ca in episodul remarcabil al dansului Cocorului. Extazul va fi contrazis nu prin moartea enigmatică a protagonistului, care este o prelungire a stării de grație a acelui dans halucinant, ci de reacția lumii animal-umane la sublim.

Totul in acest bestiar este contrafacere, iluzie, truc, mistificare in slujba instinctului, a interesului, a egoismului. Cartea lui Pop Simion nu are sensul de bestiar, pentru că este populată de măști animaliere, ci pentru că relevă un spațiu al bestialității in care animalul nu este decit o formă a umanului falsificat. La inceputul cărții pe cerul calm plutesc majestuoși cei doi vulturi, intr-o deplină armonie cu peisajul. Dialogul dezvăluie aparența, separind-o de real. Vulturul-monah se automistifică și mistifică, el iși atribuie puterea miraculoasă pentru a seduce. Hoitarul construiește emfatic un destin nobil, de natură transcendentă și elaborează o „doctrină" superioară al cărei resort este, in ultimă instanță, acela de a-i justifica legile stomacului. Tot astfel va face Vulturul cu barbă, in una dintre cele mai semnificative „fabule", pledind găunos pentru a-și aureola servitutea și lașitatea, trădarea speciei și decăderea. El va sfirși intr-un chip in care grotescul și tragicul se confundă, lăsind gustul amar și o iremediabilă tristețe, ca fiecare secvență a acestui „zooroman".

Sublimul este contaminat de monstruozitate, feeria este convertită in masacru, totul este iluzie și dezamăgire. Vulturul monah-hoitar, această pasăre orgolioasă, cinică, duplicitară, care cultivă anume iluzia pentru a părea altceva decit este in realitate, a uzurpat puterea care il așează pe treapta supremă a scării lumii zoologice imaginare. La rindul său, a fost cindva frustrat de miraculosul „bulb violet", sediu al forței sale de natură astrală, redobindit numai pentru a fi restituit in final speciei de la care a fost răpit prin violență.

În ultimele capitole perechea de acvile asistă, ca intr-o incununare a inițierii la scene de o cruzime aproape insuportabilă. Prozatorul se dovedește un creator de ficțiune care in aceste scene tragice, iluminate de un astru straniu, realizează o subtilă sinteză intre poezie, coșmar, exemplu moral, pamflet și tramă metafizică. O asemenea istorie este aceea a pasării-cardinal, poveste demențială, absurdă, violentă, tulburătoare, care precede drama ciinelui-jder, secvențe ale distrugerii și ale tandreței, ale cruzimii și sacrificiului, deslănțuiri ale instinctelor insingerind peisajul poetic.

In acest univers al iluziei fiecare bestie aspiră către o condiție superioară, ca Bufnița, bunăoară, condiție care ii este refuzată și pe care animalului nu-i rămine decit să o simuleze, măsluind. Și totuși, bestiariul, care acuză degenerarea umanului direct sau prin figurarea mediată, nu este o lume a disperării. Carnaval tragic, dominat de grotesc și josnicie, spectacolul imaginar este traversat uneori de prezențe demne, superioare, care ignoră in tăcere bufonada crudă din jur. O asemenea făptură este Elefantul, personaj al unei „fabule" dintre cele mai bine construite. Un personaj similar este Zimbrul izolat in propriul timp și intr-o existență intoarsă in sine, sau Cocorul dintr-o secvență profund expresivă, aceea care sfirșește cu incredere in sensul artei dincolo de sacrificiu, dincolo de ignoranță, batjocură sau constringere.

Din aceeași galerie de personaje este memorabilă figura ciinelui Saint Bernard : „o severă și superioară rigoare il guvernează viata, stare rezumabilă prin acest raționament ; undeva jos e viermuiala, carnavalescul trai, lupta pentru os, pe cind aici, in munți, in Alpi, e limpezime de zare, destinul de altitudine, munca onestă..."

Spectacol al vieții și al morții, bestiariul este o traversare a paradisului și a junglei, o cunoaștere a splendorii și a agresiunii in care morala este conciliată cu poezia, secventa de roman „negru" cu aforismul, pamfletul politic fiind urmat de elogiul nobleței. Atunci cind scriitorul este tentat de grandilocvență retorică, aceasta este subminată la vreme prin ironie, atunci cind deznădejdea pare a rămine unica atitudine, intervine un personaj care contrazice prin simpla sa prezență atotputernicia mizeriei. Prozatorul realizează o viziune stranie cu totul particulară, rezultată din amestecul de sugestii și soluții, de modalități expresive și de simple jocuri de cuvinte. Intre facil și tragic, intre „suspin și grimasă", in pasagiile in care sinteza se produce deplin, se naște o armonie a mijloacelor care face literatura autentică.

Sultana Craia

DUMITRU M. ION: „Vînătorile"

Cu **Vinătorile (Ed. Cartea Românească**, 1982) lirica lui Dumitru M. Ion și-a sintetizat, un moment, compușii sub forma unei antologii „de autor", care nu inregistrează totuși mecanic ceea ce poetul ne dăduse pină acum. El a rescris practic enorm, procedind la un soi de unificare a posteriori, aducind la perspectiva ultimei ore tot ceea ce, prin indepărtarea in timp, se istoricizase. Un examen critic al operei este cu putință și excelenta postfață a lui Alexandru Condeescu (sistematică, aplicată, ingenioasă) il și intreprinde cu folos.

Poezia, in fine, s-a unificat insă nu s-a monotonizat : dificultatea pare a fi regimul liricii lui Dumitru M. Ion, o creație de esență „dogmatică" in felul barbian, sforțindu-se a ne da, prin scarificarea ciclurilor, o imagine a unei drame spiritualiste. Poetul scrie nu intimplător in felul „cărților" vechi, episodice, cu gindul la marile texte canonice, el a conceput totul pe „cărți", de la a șaptea la intiia, sugerind un simbolism soteriologic à rebours, de la „divers" la „unic". „Canonicul" lui este, se vede bine, oriental, nu insă indic și chinezesc. „Orientul" vorbește, la Dumitru M. Ion cu vocile spiritului mediteran : „Un trăsnet își face loc in pat lingă mine, / Mi-aduce mireasma femeii / Și a cărării care mă poartă de viu / Spre Babilon / Ierusalim / Alexandria / Bizanț".

Grozavele spaime biblice, cu fulgurațiile celeste de „Vechi Testament", cu inundațiile de singe care ineacă odăile, cu teribila moarte („Ce dor mi se făcuse de tine, Io, / Mina-mi urcind in văzduh a cosit / Aerul plin de urlet de fiare / De frică-am uitat să mă port, / De spaimă murisem in mine"), himerele in gus sumerian, „dogmatica", văzută prin prozopopeea lui „Ioan Metafora": — acestea vin din Orient și s-au combinat in proporții imprevizibile in materia lirică, grea de cifruri culturale, inteligibile prin complicate operațiuni analitice. Conceptele nu sint altfel, ele vin de asemenea din Orient, in acea notorie concretețe a ideilor celor mai absconse. Poetul slăvește „zăvorul" și cheile, ințelegind prin aceasta ermetismul oriental care e nu mai mult decit calcul, aduce clasificația simțurilor (auzul falacios și văzul perfect), vine cu „Fiziologul" alegoric, cu mandragorele, cu senzualitatea cea mai directă („buzele", „carnea" sint la el mari imagini lirice). Filozofia lui este „orbirea" fizică și, ca atare, vederea endogenă, viața e un chin, o „prigoană", sensul ei nu poate fi inchipuit in afara revelațiunilor produse intr-un soi de complicitate cu universul. Cine ar sta să deducă „orientalii" de aci ar intocmi lungi sinoptice, foind de imagini și de stereotipii canonice insă acestea nu sint de folos esențial. Poetul absoarbe integral cultura și o concretizează in alți termeni decit aceia originari și atunci cind vorbește aluziv citind episoade orientale, onomastică, toponimie, nu pare a da mai mult decit o culoare culturală in plus. El nu imaginează in lumile fizice cit abstrage fizicul in spiritual, utopia lui este de aceea spiritualistă. Ceea ce e absolut e „zărit doar cu sufletul minții", poetul slăvește „inchipuirea-ntrupată", năzuind, in lumile materiei, să se smulgă de frici, letalitate și de fenomenal. Un „cintec" exorcist al „fricii" nu indică altceva : „Ca miine vin ploile, / Acest studiu perfect / Al fricii, al fugii // Al alunecării, / Acest zgomot al muzicii care tinjește / După egoismul perfect / Al meditației. / De-atitea nopți car in spate / Praful de pușcă al zilei // De-atitea nopți pun la cale / Explozia nopții. / Ca miine vin ploile. / Ca miine n-am să mai pot să culeg". Imaginația transfigurează, de altfel, totul in chipul covoarelor persiene, poetul pornește de la un moment detectabil prin analiză, pe care il inconjoară „pe viu" de mii de arabescuri. Lirica lui Dumitru M. Ion e in fond un triumf al ideii orientale de infinit prin linia șerpuită. Tot ce este aci alegoric nu iese din cadrele „dogmatice" inițiale. Spiritul vede lumea populată de prosopopee : Frica, trăsnetul, razele in „lanțuri", ticăloșia. Amintirea devin mari imagini concrete părind a respira lingă urechea lirică, simțite carnal și neliniștitor in noaptea „hipnotică" a metamorfozelor. Îndărătul desenelor „diurne", complicate numai de arabesc, stă o lume colcăitoare a hipnoticii. Pe aceasta, Dumitru M. Ion a văzut-o in „Melanholii", in „Fals tratat de vinătoare", poetul operează de altfel in elementare trepte contradictorii, cu regim spiritual opus. „Morții vii" e o asemenea incifrare a unei teorii metafizice, unde eul se zvircolește incă, intr-o dubitație temporară a eremitului : „Cindva o, porumbii sălbatici, / Aveai o mulțime de ani — / Nu ne văzusem de-o viață de inger. / Dar cit mă bucur cind eu simt / Că dormi ca nuferii / Și eu m-aplec și-ți spun : / Iată-ne-n flori și florile sunt otrăvitoare / Și vorba ca smochinele. / Iar ochiul verde-nșelător cum bradul / Și miinile... / Eram la marginea pădurii. / Acolo unde-ncepe nebunia. / Concertelor de orgă / Date-n buturi / În buturi putrede și in ciuperci. / Eram. / Se poate intimpla ! / Un candelabru, / Un candelabru printre flori / Și moartea peste".

Poetul vine aici cu un fior expresionist insă cu imaginația barocă și orientală. Spiritul răsună de ecouri divine, zeii coboară pe pămint, femeia e confundată cu pasărea și are „pene", regimul uman e ruga și „urcarea", neliniștea e condiția umanității, poetul, in fine, cintă dintr-o „pană", eliptic și teribil, cu o vină onirică in imaginație.

Lumea aceasta de repetitiv țărănesc și arhaic e tot ce poate fi mai potrivit exemplificării biblicului dramatic : „Unde ești ? a țipat / Au venit doi cai de lemn / și au tras un dric de lemn / Aruncam priviri de lemn / Peste chipul tău de lemn. / S-a deschis poarta de lemn / A bătut toaca de lemn : / Nu mai ești, nu mai ești". Dacă „Trădarea amiezii" e, la Dumitru M. Ion, decalogul lui oriental, „Melanholii" conține drama eului moral : „Ca și cum, ce tinăr, Doamne / Nu știam nici viața s-o mingii / În hanul părăsit pe care / Precum o moarte obosită / Se-așează ploaia".

Extraordinară a devenit acum intuiția de-trămării paradisiace din care poetul și-a făcut, in „Fals tratat de vinătoare", mecanismul esențial. Ca și la orientali, „poetul" se inchipuie rege insă cu acea liniere hieratică și absentă, ca intr-o miniatură persienească : „Sint incoronat și tac : / Văd prin fereastră viața. / Și lumea, atit de mare / Se sparge ca o picătură. / Viclene pajiști roșii / Mă strigă putrezind de floare. / Pe ele odihnesc femei. / Mai grele decit inserarea". „Increderea" tipic orientală „in nemărginire" dă, precum aci, admirabile viziuni : „Increde-te in nemărginire. / Ea vine plingind, minind turme / De inflăcărate idei" sau in această expresionistă „carte cu ingeri", de un desen naiv xilografic : „Cit de tirziu e pe lume, / Murmură un străin prin grădina / Pe unde trăiește-un izvor. / Pe cer sunt citeva ființe : / Cind au să cadă ? Sunt putrede / Și aproape de moarte. / Nimeni nu le face semnul viclean". Expresionist, cu superficial pitoresc oriental, e și „poemul dramatic" „Morirencia", cultivind, ca in drama „cosmică", umanitatea sub forma unor prototipi insensibili la cronologie. Însă reducția lirismului pină la esențial s-a produs in „Noile balcanice". Aci poetul este in paradisul lui oriental, canonic in ritmuri, incarcerat intr-o lirică de o mecanică fără cusur ; el a prelucrat antroponimul și cite ceva din „Craii de Curtea Veche" insă intr-o redacție cultă, barbiană. În cele mai de seamă fragmente, Dumitru M. Ion ne-a dat un caligrafic compus liric, sclipitor de cuvinte vechi și rare, greu de simboluri, detectabile cu lupa, ca o complicată țesătură levantină din lină groasă, impodobită cu nestemate. Acesta e stilul poetului aici : „Si-un miriad de saci cu mirodenii / Sub pasul tău și colbu-i senzual. / Ademenești spre Van europenii. / Păun năting, tu floare-animal". Ceva din acest barochist mecanism, ca o boite à musique la curtea unui șah, era și in „Trădarea amiezii", in „Fals tratat de vinătoare" : simetriile, aliterația, repetitivul se scufundaseră intr-un soi de sacerdoțiu laic, paradoxal cu măsură, arhaic in topică, ermetic și epic aci, ascunzind povești cu tilc abscons (de felul „Poveștii vorbii" mai metafizice), aci inițiind cărțile vechi („În al treizeci și treilea an"), cu mișcarea lor de o lentoare inexprimabilă.

„Vinătorile", de Dumitru M. Ion, e o experiență unică, in felul ei, la proporțiile literaturii române, un exemplu de lirică erudită absorbită consubstanțial, interpretată expresionist și barbian, distilind esențele grele și otrăvitoare ale Arabiei in mari retorte culturale. Lirica a păstrat puțin din „obiectivismul" european, inchisă, cum e, in experiența inanalizabilă a unui spirit bolnav de ceruri : un document, in fine, ermetic și pitoresc, „levantin".

Omul nu e altfel trecind absent printre contemporani, cu chipul lui smead și zimbetul fumuriu, invelat de o georgiană mustață, cu privirea placidă levantină de unde, la minie, par a țișni teribile hangere curios de poezie ca un bolnav incurabil interesat de maladia lui, orientat cum nu se poate mai bine in „Balcani" și in „Orientul Apropiat", din a căror lirică, pentru noi grea de semnificație, a tradus enorm.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

Un roman istoric

Cunoscut ca autor al unor comentarii la cărți de filozofie și al unor texte de critică literară, Marian Vasile debutează editorial, in mod surprinzător, printr-un interesant roman istoric (**Olteni in cetatea de scaun, Editura Scrisul românesc**, 1982). Este o carte lipsită de mari ambiții tehnice, a cărei originalitate trebuie căutată in subtilitatea prelucrării unora dintre motivele consacrate ale genului.

Cum era de așteptat, avind in vedere precedenta activitate literară a autorului, romanul se intemeiază pe o documentare foarte minuțioasă; de altfel, intr-un avertisment, Marian Vasile precizează, printr-o denegație, că romanul său „nu vrea să fie altceva decit o incercare de reconstituire istorică". Intimplările prin care trec personajele au loc intre anii 1652—1654, in Tirgoviște, cetatea de scaun a lui Matei Basarab. Respectind importanta regulă a introducerii unor apariții umane fictive, menite să hibrideze literar realitatea documentară, autorul imaginează citeva destine umile, pe care le urmărește in paralel cu cel regal, al lui Matei Basarab. Se acumulează astfel o serie de scene cu participare socială diferită, care oferă imagini complementare ale epocii. Cel mai interesant este logofătul Gorun, „scriitor" la cancelaria domnească, un tinăr inteligent, al cărui gust ascuns pentru ratare iese la iveală incetul cu incetul. El se indrăgostește de o fată inaccesibilă socialmente și, după măritișul acesteia, decade treptat. Multe dintre reflecțiile lui asupra mecanismelor puterii politice sint pătrunzătoare și constituie o parte din osatura eseistică a romanului. Un destin oarecum similar il are dorobanțul Bușulan, cel care joacă rolul ființei naturale, pentru care dezbaterile de idei nu inseamnă nimic. În primele pagini Bușulan pare a fi doar un chefliu decorativ. Dragostea lui pentru frumoasa profesionistă Clio ni-l arată, insă, in stare de suferința ucigătoare a celor puternici. După ce o vede pe iubita lui interpretind „la danse du ventre" pentru alții, Bușulan innebunește. Degeaba, in mod romantic, este făcut căpitan de către noul domnitor, degeaba Clio, pocăită, vine să il caute. Nimic nu mai este de făcut. O a treia decădere este cea pe care o trăiește insuși domnitorul. Atins de nevolnicia bătrineții, trădat de slujitori, umilit de lefegiii care cunoscuseră gloria sub conducerea lui, septuagenarul Matei se stinge, ascultind dialogul dintre doi țărani și avind, pentru o fulgerătoare clipă finală, revelația zădărniciei lucrurilor omenești clădite pe vanitate. Povestea celor trei eșecuri dă romanului o dimensiune poetică.

Se cuvine menționată și latura eseistică a scrierii, despre care am amintit. Prin intermediul logofătului Gorun, dar și prin replici rostite de alte citeva personaje, autorul structurează o variantă a cunoscutei filozofii politice, intemeiată pe toleranță și ințelepciune, pe care conducătorii reprezentativi ai românilor au materializat-o de-a lungul vremurilor. Matei Basarab se arată iertător, dar numai atunci cind interesele generale o cer. În spiritul ințelepciunii politice românești este discutată și problema relațiilor dintre români și emigranții greci, al căror număr se mărea in Țara Românească a acelor ani. Se dovedește că nu grecii, ca specie, sint dăunători, ci doar aceia dintre ei care incalcă etica poporului nostru.

Tonul, in permanență supravegheat și ferit de excese jurnalistico-retorice, este o altă calitate a romanului. Marian Vasile scrie intr-un stil pe care l-aș numi al cumpătării, cu bune rezultate. Iată un fragment reprezentativ pentru acest aspect ; impersonalitatea descrierii este intreruptă de vagi nuanțe de umor : „De Paști, insă, Matei Basarab fu prezent la toată ceremonia, in biserică și pe cimpia de lingă Tirgoviște, ingenunche, susținut de postelnici, sărută icoanele, cintă, primi anafora de Inviere, alături de intreg norodul, ciocni și mincă vreo citeva ouă, porunci să se intindă o masă mai mare decit de obicei, in cinstea Patriarhului Macarie al Antiohiei, care se mai afla incă in țară. Mincă mult, bău la rind cu toată lumea (pe vremea aceea, cine nu putea să mănince vreo citeva zeci de feluri de mincare și să bea zdravăn din tot atitea vinuri n-avea ce căuta la Curte), ascultă muzică și se simți de minune in mijlocul bubuiturilor de tun ce-i insoțeau fiecare pahar și care făceau să se zguduie palatul și să sară farfuriile de pe mese".

Cit privește scăderile, a căror prezență pare inerentă intr-o carte de inceput, ele pot fi detectate in trei direcții. Mai intii in ceea ce privește construcția. Alternanța de planuri temporale, pe care o incearcă autorul, nu este suficient de ingenios concepută. Apar și citeva inadvertențe, explicabile prin nerevederea manuscrisului. Astfel, la pagina 10 aflăm că 1 000 de boi costă 500 de galbeni, iar la pagina 24 ni se spune că prețul este de 5 000 de galbeni. Unele aspecte discutabile apar și in ceea ce privește limba. Linia de demarcație intre intervențiile naratorului și cele ale personajelor nu este suficient de ferm trasată.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„NEUE BANATER ZEITUNG-25".** Cunoscuta publicație timișoreană de limbă germană a implinit recent 25 de ani de la infiintare. Contribuția ei la promovarea culturii de limbă germană din România, precum și la unitatea creatorilor de naționalități diferite, trăind laolaltă in țara noastră, este unanim apreciată. Iată de ce alăturăm și noi, la omagiile publice exprimate pină acum, urările noastre colegiale de succes și in activitatea viitoare.

■ **„POEZIE IALOMIȚEANĂ".** Un grup de entuziaști, membri ai cenaclului „Un dor fără sațiu" din Urziceni, a editat, nu de mult, o plachetă colectivă de versuri intitulată „Cintece și semne". Volumul cuprinde versuri semnate de 13 poeți și este coordonat de prof. Anatol Pavlovski și C. David. Poezia lor este promițătoare cu, uneori, notabile izbinzi. Melancolia imagistă a lui Ion Văduva, sensibilitatea trepidantă a Marcelei Marinică, insurgența avangardistă și folclorică a lui Constantin David, lirica aici eliptică, aici brutală a lui G. Dobre, caligrafiile culturale semnate de Inculeț Bălan, suavitatea poeziei adolescente a Veronicăi Ionescu, iată citeva certitudini din placheta poeților din Urziceni (care mai cuprinde versuri de Silvian Micu, Iulia Barbu, V. Manolache, T. Matei, Florica Răducanu, Marius Stan, C. Iliescu). Prezentarea acestui volum, organizată la Urziceni, in colaborare cu revista „Luceafărul", a prilejuit și un interesant dialog al poeților și cititorilor din localitate cu scriitorii Iulian Neacșu și Valentin F. Mihăescu.

■ **NERVOZITATE.** Un iritabil recenzent pare a fi I. Sirbu (! ?), semnatar in „Cronica", in ultima lună, a două „luări de poziție" foarte violente. Intiia, parțial intemeiată, se exercita asupra unui volum de Irina Petraș, insă polemistul sfirșea prin a fi de-a dreptul grobian. A doua, publicată in nr. 9, se intitulează „Chicoș Rostogan și erosul arghezian" și ar dori să critice „stilul" recentului exeget al lui Arghezi, Ilie Guțan. Insă polemica ni se pare pur și simplu comică : I. Sirbu extrage lungi fragmente din cunoscuta schiță caragialească și le compară cu citate din monografia lui I. Guțan (? !). „Subtilitatea" procedeului este așadar unică, mai ales că mai toate propozițiile impricinate ale monografistului arghezian sint unitare, inteligente și chiar profunde, deși par, pentru polemistul I. Sirbu, abisale. Mai rar așa exemplu aberant de polemică, vecină cu hărțuiala cea mai interesată...

■ **INTERVIURI.** Prima decadă a lunii aprilie a inregistrat apariția, in citeva reviste de cultură, a unor excelente interviuri. „Ateneu" publică o discuție cu Edgar Papu, „Scinteia tineretului" (supliment) o fulminantă „confesiune esențială" a lui Ion Lăncrănjan, a cărui povestire dramatică, privitoare la soarta manuscriselor unor cărți apărute ar trebui să fie o continuă temă de meditație morală, „Flacăra", in sfirșit, sub semnătura aceluiași incisiv și inimitabil Ilie Purcariu, o intervievează pe cunoscuta regizoare Malvina Urșianu. Extragem din acest excelent text (viu, energic, direct), un fragment in care neliniștile creatorului de azi se reflectă admirabil. „A ajuta acest popor să găsească drumul cel bun către acest nou tip de existență, fără să se rătăcească, pentru citeva generații, pe căile umilitoare ale prostului gust, inseamnă să-ți asumi această istorie, să te implici in ea, să te simți solidar cu realizările și să te simți responsabil de minusurile ei. (...) Nimeni nu ne cere să ne sacrificăm arta devenind cumva pedagogi. Este necesar numai să facem artă veritabilă. Restul vine de la sine".

A. S.

UN ROMAN MODERN ÎN CHEIE BAROCHIZANTĂ

1. POETICA PREAPLINULUI

Insesizabilă la lectură și, de aceea, indiferentă cititorului obișnuit, metodologia de elaborare a operei își vădește în chip concludent importanța și eficiența în demersul interpretativ, indicînd specialistului unghiul cel mai potrivit de penetrare a intenționalității și a izbutirilor artistice, înlesnindu-i adică exercitarea funcției mediatoare a criticii în circuitul social de la emițător la receptor. Pliabilă generativ și, de obicei, precumpănitor pe cite o formulă estetică, nu este folosită aproape niciodată în stare pură, de cele mai multe ori interferind dialectic componente de sorginte și factură diferențiate care prelungesc reverberații corespunzătoare în perimetrele creației. Deslușirea procedeelor de atelier la toate nivelele formalizării, prin ele a matricei conceptuale, conduce în linie dreaptă spre decodarea sensurilor de profunzime, degajate de realitatea autonomă a operei, evitind nu o dată neajunsurile și riscurile erorilor de apreciere proprii comentariului unilateralizant, exclusiv eseistic. Perspectivată astfel, operația critică își dovedește indiscutabil utilitatea mai ales în cazul cărților scrise într-o cheie anume, cum este și **Săptămîna nebunilor** de Eugen Barbu, unul dintre puținele romane foarte bune apărute în ultima vreme. Încadrabil într-o tipologie a spiritelor funciarmente baroce în structura intimă, pledoarii convingătoare în acest sens conțin și scrierile anterioare — **Groapa, Princepele** și, într-o măsură, chiar **Incognito** —, autorul și-a conceput aproape instinctiv romanul într-o cheie lejer barochizantă (vezi și cronica lui M. Ungheanu), combinînd metodologic acele cîștiguri ale prozei moderne și acei invarianți tradiționali ai speciei, care se regăsesc, la treapta esențialității, cu modificări minore sau de substanță, îndeosebi în preceptele poeticilor baroce. Corespondențe doveditoare se pot stabili cu relativă ușurință în toate straturile alcătuitoare: modalități narative, personaje, materia ambientală, semnificații filosofice etc.

Epoca domniilor fanariote, în care se consumă episodica, este fundamental barocă prin mentalitate și stilul de viață, iradiind corespunzător întreaga „facere" a romanului; unitatea de structură între instrumentarul metodologic, forma rezultată și conținutul circumscris este astfel de domeniul evidenței. De la primele pagini se instalează maximal tehnica aglomerativă a expunerii, recognoscibilă fără dificultate în enumerarea frecventă în arta barocă. Cu deosebirea că, dacă acumularea barocă alătura elemente aparent dispersate, unite abia în final prin artificiul poantei pentru asamblarea **concetto**-ului, în **Săptămîna nebunilor** amănuntele — culori, forme, stări și trăsături psihice, moravuri ș.a. — se adună parcă premeditat pe direcția unei adevărate poetici a preaplinului care se instituie de la început în principiul dominant al compoziției în toate planurile.

În acest roman de dragoste în primul rînd, în subsidiar, pe o pînză narativă mai extinsă, și un roman de atmosferă sau de moravuri, substanța epică se încheagă printr-o alternare permanentă a registrelor spațio-temporale. Momentele retrospective, venețiene și constantinopolitane, se intretaie cu cele din prezentul istoric bucureștean și se completează reciproc în logica narațiunii, expoziția urmărind cînd, mediat, amintirile personajului principal, Hrisant Hrisoscelu, cînd relatarea dezlinat înghămădită a unor agenți complementari în economia acțiunii: Neranțula Mavrodin, Vasilică Ghica, Caliarh, Iusufache ș.a., cînd informațiile furnizate direct de autor. Segmentele se ordonează cu pondere inegală în fiecare plan în parte, mimind nu numai în mare cursivitatea timpului obiectiv. Intriga se constituie treptat în acest fel prin aglutinarea sincopată a elementelor alcătuitoare, romancierul nemanifestînd intenționat întotdeauna o grijă deosebită pentru mortarul care să acopere coagulant toate interstițiile epice. Procedee asemănătoare se folosesc și în construcția eroilor, a căror conștiință dezbinată și cronic instabilă, marcată hotărîtor de degringolada și dezechilibrul epocii, este articulată în același mod acumulativ din atitudini active și stări psihice reflexiv-apreciative. Ararеori numai succint informative, insistențele descriptive asupra întoarcerilor în trecut ale lui Hrisant, emoția trăirilor nostalgice, imprimă pe alocuri o ușoară tentă psihologizantă în latura sentimentală.

Tehnica aglomerativă este pusă în lumină mai ales de spațiul ambiant citadin. Veneția, Istambul și București, așa cum se desprind din paginile cărții, demonstrează o rară capacitate de vizualizare. E. Barbu descriind pe drept cuvint magistral ceea ce vede în realitate sau în închipuire. Dintre cele trei orașe, cetatea din laguna mediterană oferă cea mai consistentă imagine, componenta arhitectonică impunîndu-se în primă atenție. O imaginație de-a dreptul eruptivă perindă prin fața lectorului nenumărate tablouri cu reliefuri policrome care captează prin luxuriația formelor și pulsul zvicnit al vieții. Veneția pustie, toropită de arșita verii, în nopțile cu lună sau noroase, adăpostind complice pe îndrăgostiți și borfași, în lumina soarelui sau sub ropotul ploilor calde, străzi și palate cu grădini feerice, canale năpădite de gondole plutind pe sub arcurile fastuoase ale podurilor, larma piețelor în timpul serbărilor care se țin lanț, portul, ulițele întunecoase, vile aparținînd unor familii cu nume de rezonanță — toate se alătură într-o panoramă somptuoasă, cum putine sînt în literatura română. Dezinvoltura imagistică este egalată doar de descripția interioarelor (palatele Caragua, Vimercatti, vila Foscari s.a.), a excursiilor spectaculare și a ospețelor. Sugerate în același chip, voit nesupravegheat numai la nivelul amănuntelor care asaltează toate portativele sensibilității, locurile de petreceri, rafinamentul culinar și dragostea vizind excesul bolnăvicios asezonează din belșug discursul, fiind înfățișate cel mai adesea prin modalitatea enumerării baroce. La orgia din vila Foscari, mesele „(...) sînt încărcate cu salate uriașe, grămezi verzui de lămii, fazani cu bețișoare de santal în cioc (...), fripturi în sosuri parfumate (...). Trufe, stridii, mortadela în vase de argint, caș de Piacenza, lăptuci, morcovi, păstrăvi, sturioni, paste de Geneva, sturzul de Peruggia bine ars, giște de Romagna, prepelițe de Lombardia (...). Vinurile grele și ușoare erau cărate în buteici învelite în rafie (...), muscaturi, vinuri dulci, brogноli di Friuli, vinuri de Candia, seci și tari, mai ușoare (...)". Este numai un exemplu, și acela mult contras, din foarte multele care ilustrează metoda, și în parte, materia cu ajutorul căreia E. Barbu își construiește de regulă tablourile statice ori dinamice. Impresia de abundență este accentuată pînă la opulent și de fraza alungită, rămuroasă, încărcată de incidentale și adjective, de unele inflexiuni pitorești ale vocabularului, față de care și D. Ex.-ul rămîne uneori neputiincios. Bogăția reliefurilor, explozia de forme și culori sînt redate în nota poeticii preaplinului baroc, înlăuntrul căreia senzorialul îngroșat avea pronunțate valori de cunoaștere.

2. „SIC TRANSIT GLORIA MUNDI!"

În nici unul dintre romanele lui E. Barbu, nu apare atit de puternic subliniat sentimentul curgerii ireversibile a timpului, ca în **Săptămîna nebunilor**. Rezultat al experienței umane, este prezent în artele din toate epocile, se manifestă însă mai pregnant prin filosofii adecvate în creația perioadelor de restriște, cînd spectrul prăbușirii desființează valorile durabile ale civilizației și credința în idealuri, născind deconcertanta conștiință în fața complexității vieții cu neputință de stăpînit în tipare raționalist-optimiste. Autorul a intuit acest adevăr esential care exprimă spiritul veacului și în vremea fanarioților din Principatele Române, făcîndu-și din ilustrarea lui literară una dintre finalitățile filosofice ale cărții. Într-adevăr, aici, mai mult chiar decît în **Princepele**, timpul scapă din tainițele neființei și se rostogolește nemilos peste oameni și lucruri. Pe măsură ce înaintează în lectură cititorul asistă parcă la „crearea" istoriei care marchează toate țesuturile existențiale, infailibilul regizor arătîndu-se cu totul nepăsător față de calitatea și cantitatea lor. Lucrarea-i nivelatoare invadează în ritm accelerat toate etajele structurii narative, stăruind pretutindeni ca o apă grea, perceptibilă aproape fizic, dureros.

Semnele procesualității existențiale sînt lizibile atit în construcția tramei românești, cît și în prezentarea ei. Continua interferență a celor

Stan Velea

Continuare în pag. a 4-a

Începuturile scrisului în limba română

2. Alte premise la cel mai vechi scris în limba română

Poporul român, nou format, a venit în contact (chiar din pasta lui primară în sec. III-IV) cu civilizația și cultura romană, care n-a căzut însă pe un gol, căci geto-dacii își aveau cultura și civilizația lor de moștenire veche, care devine din ce în ce mai surprinzătoare prin descoperirile arheologice (vezi recent tezaurul în obiecte de aur de la Hinova—Mehedinți) sau prin alte noi interpretări, precum cele ale unui scris autohton preroman, cu semne de tipul răbojului. Noi cercetări și interpretări vor arăta probabil că lingvistic existau anumite apropieri structurale și în bună măsură lexicale între limba localnicilor și a cuceritorilor, de vreme ce, relativ într-un scurt interval de timp, s-a ajuns la contopirea și la cristalizarea unei noi limbi, unitară și individuală, cu un fond al ei definitivat, încît de la contactul cu slavii n-a mai receptat decît simple împrumuturi lexicale. Exclamația, consemnată în sec. VI: „torna, torna, fratre" (care nu se mai pune azi la îndoială) este un semn în plus de constituire a unei limbi latino-române.

Pînă la nașterea poporului și a limbii române, în prima lor fază însă, literatura latină, alături de cea elină, a avut în zona mediteraniană secole întregi de dezvoltare și înflorire. Dar șocul cultural următor l-au constituit creștinismul și literatura lui sub forma a tot felul de texte, în mijlocul cărora s-a trezit la viață și poporul român, adică în sînul creștinismului propagat în forme latino-romanice încă secole de-a rîndul, pînă la despărțirea rituală a bisericilor. Așa se explică (ca să revenim) terminologia creștină de origine latină din limba română.

Dintre textele biblice, lucru curios la prima vedere, nu cele legate de Noul Testament și Cristos, cum sînt Evangheliarele sau Faptele apostolilor, deci texte de esență propriu-zis creștină, au avut cea mai mare circulație, ci un text aparținînd Vechiului Testament și venind, prin urmare, din vremuri de dincolo de creștinism, și anume Psaltirea. Se naște întrebarea: cărui fapt se datorește această răspîndire și receptare (în fapt extraordinare), în toate literaturile europene a unui text dependent de religia și literatura ebraică veche? Explicația stă în frumusețea și lirismul cîntecelor, capabile să reprezinte sentimentele sufletului omenesc sub forma oricărei religii, adică a nici uneia concret, slujind în fond religiei poeziei. Psaltirea a captivat și a însemnat o oază de odihnă sau de împrospătare spirituală și cu ea în primul rînd s-au dirijat pașii și mintea oricărui fel de credincioși, în evul mediu timpuriu, în cel tîrziu, în Renaștere și mai departe. Nu trebuie să ne mire atunci faptul că toate literaturile naționale încep cu psaltiri, în redacții și traduceri diverse.

Redactată între sec. XI-IV î.e.n., nu numai de David, cum s-a generalizat știrea, ci și de alți cîntăreți din timpul lui David sau de mai tîrziu: Asaf, Heman, Etin, adunată în formă ultimă în sec. III e.n., Psaltirea s-a bucurat de o căutare și de folosire continue. În evul mediu a servit nu numai de text liturgic, ci și de scriere pentru învățarea cititului, fiind scrisă la un loc cu anumite abecedare. Renumitul filolog în texte biblice, Sf. Ieronim din Strydonul Dalmației (cca. 348-420), a tradus și prelucrat latinește în trei rînduri Psaltirea: Psalterium Romanum (cca. 383), Psalterium Gallicanum (cca. 387), acesta fiind textul lui cel mai răspîndit, și Psalterium iuxta Haebreos (cca. 393). Fluxul acestui text biblic (fără a exclude circulația altora) a devenit deci puternic și a continuat să se desfășoare neîntrerupt de-alungul secolelor (și în forme versificate).

Pentru poporul român, de origine romanică, inițial, pînă la apariția organizațiunilor lui statale și a instituțiilor interne, nu au fost potrivite alte texte religioase de folosit decît cele în limba latină, cu explicații în limba acestui popor și probabil cu anumite traduceri. Între aceste texte, ca peste tot, Psaltirea a avut, firește, rolul ei important și ulterior de lungă tradiție. Că propaganda și ritualul creștin s-au practicat la poporul român în forme și termeni proprii o dovedește, de pildă, o dată mai mult, și basilica, locaș de cult care s-a păstrat cu numele lui (biserica) numai la români, pentru că la toate celelalte popoare romanice a intrat în uz ecclesia, it. chiesa, fr. église, sp. iglesia etc. Localnicii i-au ascultat, de asemenea, pe presbiterii latini și le-au reținut numele în ale lor preot la nord și preftu (arom.) la sud de Dunăre. Au existat deci instituții, texte, misionari, predici vechi și traduceri, pînă la intrarea în uz a cultului religios în limba slavă și în rit ortodox, după sec. X. Multe lucruri au pierit, dar s-au descoperit zeci de ruine de vechi locașuri și multe acțiuni pot fi deduse în legătură cu ele. Este aproape cert, de exemplu, că vechile așezări au fost acaparate mai tîrziu și destinate ritului ortodox (sau, cum se spunea, „grecesc"), ori pe locul lor au luat naștere noi instituții bisericești orientale, cum este cazul cu mînăstirea din sec. X, de la Morisena, actualul Cenad din județul Timiș.

Roma n-a renunțat însă la lupta pentru menținerea sub egida sa a bisericii românești, mai ales în urma organizării acesteia după reguli orientale și acceptarea serviciului religios în limba slavă (admisă de papalitate numai pentru slavi). Un șir de documente arată acest lucru. Într-unul din ele din 1234, papa Grigore al IX-lea vorbește de „pseudo-episcopii" din statele românești și încearcă să îndrepte și să recîștige terenul, după cum au încercat și alți papi, mai devreme sau mai tîrziu, același lucru.

Între timp însă separația bisericilor a devenit acută, s-a creat o comunitate spirituală sud-est europeană, unde limba slavonă a început să joace și a jucat rolul, pe care l-a avut latina în cultura popoarelor apusene. Cărțile liturgice inseși au suferit modificări. Totuși românii au fost cei dintîi care s-au trezit din acest cosmopolitism oriental, nefiresc în special pentru ei, și au început să spargă îngrădirile canonice, cultivînd de timpuriu limba română și apelînd la vechi moșteniri textologice românești, care supraviețuiseră și care au lăsat urme îndubitabile, ce merită să fie arătate.

I. C. Chițimia

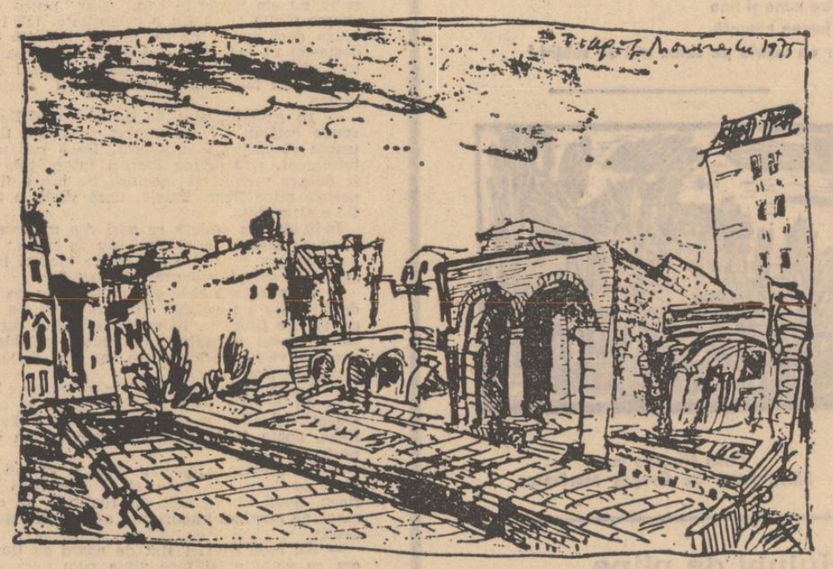

Muzeul Curtea Veche
Litografie de Dragoș Morărescu din expoziția deschisă în foaierul Teatrului de Comedie

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE (III)

3. ESTE LUPTA CU „TRACOMANIA" DE ACTUALITATE?

Mărturisesc dorința mea de a înțelege cu distanțare contextul istoric pe care încearcă să-l deslușească în cartea sa Z. Ornea. Oprindu-mă îndelung asupra **unor erori metodologice**, asupra citorva cazuri ce mi s-au părut doveditoare (prin opoziție) de simplismul modelului propus de el, și pentru care vinovate credeam aceste erori, am luat în considerare și posibilitatea ca materialul să-l fi „contaminat", așa cum se întîmplă, în ciuda voinței lor, istoricilor „participativi".

Nici una din explicațiile pe care mi le-am propus nu m-au putut duce la înțelegerea punctului său de vedere în legătură cu actualitatea **„infruntărilor"** de atunci **(DIN ANII '20)**, astăzi, **în 1982.**

Într-o lucrare care se ocupă de cel de al treilea deceniu și în care autorul îngroașă insistent grija de a nu ieși din aria de timp pe care își propune s-o investigheze, singura excepție (ar mai fi citeva trimiteri la evoluția lui Blaga) este nota în care se arată preocupat peste măsură de lupta cu **„tracomania"** din zilele noastre (citeva considerații ale lui Pompiliu Constantinescu, V. Streinu și S. Cioculescu ar **„invita ȘI AZI... la meditație PARTICIPATIVĂ**, p. 300, s.m., s-ar părea că tot în legătură cu problema). Sibilin și aluziv, Z. Ornea crede că **„infruntările"** dintre **„latinitate"** și **„tracomanie"**, **„inevitabile și atunci (DECI ȘI ACUM n.m.), nu și-au pierdut din actualitate"**. **„Exagerațiile nu lipsesc... nici azi... inclusiv (DECI AR MAI FI ȘI ALTELE n.m.) cele care, adesea (DECI NU TOTDEAUNA n.m.) diletante absolutizează deformant fondul tracic"**. Ținînd seama de sensurile pe care le dă Z. Ornea luptei **DE ATUNCI**, configurării „taberelor" așa cum le vede el, accepției pe care o dă noțiunilor manipulate, mă nedumerește cu totul felul lui de a pune problema. Are **„infruntarea"**, inevitabilă oricînd, de opinii științifice sau **„infruntarea"**, și ea posibilă, între „romanist" și „indo-europenist", mai la urmă **„infruntarea"** unor **IPOTEZE ȘTIINȚIFICE**, astăzi, în 1982, valențele politice, economice, sociale, filozofice etc. pe care le avea **„infruntarea"** din deceniul al treilea la care face el aluzie? Sînt I. I. Russu, G. Ivănescu sau A. Vraciu **„tradiționaliști"**, iar academicienii Rosetti și Coteanu partizani ai **„modernității"**? Gîndul spus pe jumătate al lui Z. Ornea trebuie categoric respins ca încă o presiune nocivă a folclorului cultural asupra culturii pure și simple.

Personal cred că lupta cu tracofobia este astăzi mai actuală decît combaterea tracomaniei, dacă n-ar fi decît pentru a străpunge groasa platoșă de prejudecăți în care se adăpostește lenea de gîndire sau folclorul cultural, atît de bine reprezentat chiar de cartea pe care o discut. Dar mi se pare mult mai important ca domeniul să rămînă departe de „comisarii adevărului", de cei care știau că genetica este burgheză înainte de a ști ce este genetica, că cibernetica este burgheză înainte de a ști ce este cibernetica, de cei care, reveniți la posturi, ar putea ști că tracologia sau romanistica se așează la „stînga" ori la „dreapta" vreunui model ca cel fabricat de Z. Ornea.

4. DILENTANTISMUL ȘI „TRACOMANIA"

Voi fi dintru început în cel mai deplin acord cu Z. Ornea cu privire la necesitatea de a combate dilentantismul, în orice domeniu s-ar manifesta el, și deci inclusiv în problema etnogenezei poporului român. Din parte-mi, combaterea cea mai eficientă a dilentantismului tracoman (sau pur și simplu latinofob) mi se pare a fi deplina lui ignorare. A angaja o bătălie cu oameni săraci de știință înseamnă a le acorda un statut pe care obiectiv nu îl au. Îmi îngădui să nu fiu citeodată de acord cu opinii exprimate de I. I. Russu, C. Poghirc, G. Ivănescu, A. Vraciu, G. Brîncuși, D. Slușanschi, I. Coja, și cu mulți alții a căror operă o prețuiesc și respect în primul rînd pentru că știu cîtă **ONESTITATE ȘTIINȚIFICĂ**, cîtă **ERUDIȚIE** și cîtă **TRUDĂ CĂRTURĂREASCĂ** cuprinde. Căci există, chiar în acest domeniu plin încă de multe întrebări, repere care fac posibilă **„infruntarea"** de opinii pe terenul **IPOTEZELOR ȘTIINȚIFICE**. Tocmai din acest motiv nu mă interesează fanteziile monomane care rătăcesc cu totul fortuit în jurul acestui teren. Nu pot face răspunzătoare de acțiunile unuia care se crede Napoleon o anume biografie (și cu atît mai puțin pe autorul ei) numai pentru că ea se găsea la îndemîna lui exact în momentul în care procese misterioase și îndelunge se dezlănțuiau dînd această formă anume, și nu oricare alta, fixației sale. Crede Z. Ornea că „tracomania", înțeleasă ca manie pură și simplă, amenință știința și cultura românească mai mult decît filuminismul, maximafilia sau navomodelismul? I se pare cultura românească atît de neajutorată încît să nu reziste și acestui asalt?

Mă simt însă dator să-i atrag atenția că dilentantismul latinofob nu se combate în nici un caz cu dilentantism tracofob. Nu se pot formula păreri serioase în temeiul **„bibliografiei"** pe care o dă el (p. 305), **„citeva lucrări"** care i se **„par mai importante"**, printre care un articol din **Era socialistă** (chiar dacă este scris de H. Daicoviciu), citeva lucrări oarecum alături de obiect (D. Tudor, M. Macrea, A. Ambruster) și întîmplătoarea citare a lui I. I. Russu (cu o lucrare secundară în raport de scrierile sale de referință în domeniu). Se poate, oare, schița cel mai redus cadru pentru o posibilă discuție cu omiterea lucrărilor fundamentale ale acestuia din urmă, a lucrării lui I. H. Crișan, cu eliminarea oricărei trimiteri la aspectele lingvistice ale problemei și cu ignorarea unor sinteze cum sînt tratatele de istorie și de istorie a limbii apărute sub egida Academiei? Sau toate acestea, asemeni operei lui Pârvan, sînt **„tracomanie"?** Să fie o probă de **„rigoare științifică"** citarea a **10 (ZECE) ARTICOLE DE DICȚIONAR** (la p. 305 Z. Ornea înșiruie conștiincios titlurile acestora), fie el și un Dicționar de istorie veche a României (București, 1976), luat ca temei de informație într-o asemenea problemă?

Trecînd peste o atitudine de la care nu m-am abătut pînă acum, îmi iau libertatea de a-l corecta pe Z. Ornea în citeva probleme în care diletantul este el.

a. Atunci cînd vorbești expres despre **„simbioza"** daco-romană pe **„TERITORIUL VECHII DACII"** și cînd evenimentul de referință este **„CUCERIREA TRAIANĂ"** inseamnă că ești și partizan al „autohtonismului" și mă bucur că Z. Ornea pare să fie. Dar în cazul acesta procesul de „formare" a poporului român și a limbii sale nu putea dura **„între secolele I—X e.n."**,

Casa Melic
Litografie de Dragoș Morărescu

în primul rînd pentru simplul motiv că declanșarea lui de către zisa cucerire se plasează în secolul al II-lea. Z. Ornea a citit grăbit dicționarul și, neînțelegînd nuanța, a luat ca dată de început a procesului, data ce privea întreaga „romanitate orientală" (care include în actuala concepție a autorului articolului cu pricina și „limba dalmată" de „substrat iliric", astăzi dispărută). Pentru sfîrșitul procesului, secolul al IX-lea este data cea mai tîrzie luată în considerație de vreun cercetător ca dată la care limba română exista ca limbă romanică pe deplin formată (E. Petrovici, **Istoria României**, I, București, 1960, p. 797). Aici este iar vorba de nuanțe. Ținînd seama de părerile lui E. Petrovici cu privire la participarea slavă în procesul de etnogeneză, și, chiar de accepția pe care o capătă termenul la unul sau altul dintre cercetători, semnificativă este unanimitatea celorlalți savanți care contestă implicit sau explicit această părere (sec. VII—VIII la Rosetti; sec. V—VIII pentru perioada cînd **„latina tîrzie trece la aspectul de idiom neolatin"** în **ILR**; sec. VII, cel mai tîrziu VIII, la G. Ivănescu etc.). De altfel este vorba, din nou, de o lectură grăbită a dicționarului, care distinge și el două etape, dintre care prima se încheie cu **„formarea romanității orientale"** în sec. 7 e.n. (p. 278). Aici începe o altă serie de nuanțe, privind legătura dintre „limbă" și „popor", dar nu mai insistăm.

O altă ironie a lucrurilor, vorba lui Lovinescu, face ca data adoptată de majoritatea lingviștilor să se întemeieze **(„inductiv și deductiv"**, vorba lui Z. Ornea) pe **„LATINITATEA"** limbii române și pe ideea **SINCRONISMULUI EUROPEAN** al procesului de nastere a limbilor neolatine.

Dacă ne menținem la înțelegerea „nerasistă" a „creării" poporului român, ținînd seama de nivelul istoric pe care sîntem, „crearea" trebuie asociată cu apariția limbii române. Noțiunile sînt însă cît se poate de cețoase pentru Z. Ornea. El poate spune, de exemplu, că **„sub raport antropologic, indivizii unei comunități pot aparține unor RASE SAU GRUPURI SANGVINE deosebite"** (p. 372), ceea ce nu e de mirare, dacă **„scurtul popas — să-i spunem teoretic** (hai să-i spunem n.m.) **socotit absolut necesar"** (în legătură cu „rasele") se organizează din fugă, pe lîngă o lucrare a lui P.P. Negulescu din 1947. El nu știe că problema se pune astăzi în perimetrul geneticii și, deși bibliografia nu lipsește, se pare că nu are nici o cunoștință despre lucrările, clasice, ale lui Boyd (1952), Garn (1961), Dobzhansky (1962) etc. Drept urmare, el vorbește amestecat despre **„indice cefalic"** și **„grupe sangvine"**, despre **„biochimismul sîngelui"** și despre **„legături de natură ANTROPOLOGICĂ SAU BIOCHIMICĂ"** etc. și, în cestiune, combate cu totul agitatoric.

De altfel mă întreb ce înțelege Z. Ornea prin **„etnogeneză"** și prin **„latinitate"** de îndată ce poate comite această finissimă perlă daco-română: **„LATINITATEA A FOST ÎN ETAPELE DE ÎNCEPUT (ALE ETNOGENEZEI) un factor energetic configurînd și susținînd SENTIMENTUL NAȚIONAL. Pe cînd apoi DEGENERAT ÎN LATINISM s-a transformat din tradiție vie... în ceva mort"** (p. 419). Exact ca **„tradiționalitatea"** în **„tradiționalism"**, **„modernitatea"** în **„modernism"**. Asta e!

b. Despre existența unor **„COLONIȘTI"** romani **„ÎNAINTE... DE CUCERIREA TRAIANĂ"** nu am auzit... înainte de a citi cartea lui Z. Ornea și mărturisesc neputința imaginației mele de a plasa undeva, prin vreo diletantă încercare latinomană (căci există și dintre acestea) sursa informației. Să fie vorba de o înțelegere greșită sau de o lectură grăbită a opiniei extrem de des citate (și în contexte dintre cele mai ciudate), a lui Pârvan după care un îndelung proces pregătise, prin contacte timpurii „romanizarea" Daciei? Să fie vorba de vreo avintată pornire oratorică a lui Iorga? Să fie vorba de „exagerarea deformantă" a prezenței unor meșteșugari sau negustori „latini", a unor prizonieri chiar, în Dacia lui Decebal, poate și cu mult înainte? Cine poate să știe? Dar „coloniști" reprezintă în acest caz anume un termen impropriu (și este cel mai blînd lucru care se poate spune despre afirmația lui Z. Ornea).

c. **„Simbioza"** coloniștilor cu băștinașii, cu repercusiuni în **„structura somatică și sufletească (ETNICĂ)"** a poporului român, se înscrie în șirul nenumăratelor versiuni populare pe care alegoriile sau dansurile tematice executate de multele generații de școlari, începînd cu „micii dorobanți", le-au încuibat în milioane de inimi și le-au legat pentru totdeauna de anii inocenței. Z. Ornea vrea să pară că nu lucrează în acest plan și atunci apelul ar fi trebuit făcut cel puțin la un al 11-lea articol din același dicționar. **„colonia"** (p. 175) unde aflăm că **SINGURA COLONIE** întemeiată prin deductio **(COLONIE PROPIUZISĂ**, mai ales de veterani!) **IN DACIA** a fost Ulpia Traiana Augusta Sarmisegetusa.

C.C. Giurescu, **Istoria Românilor, I**, București, 1935, p. 111, unul din istoricii care împărtășea opinia unei repopulări intense, prin „colonizare" masivă a Daciei, face și el rezerve privind „simbioza" de tablou alegoric, referindu-se la un pasaj din Historia Augusta care ne spune că Antoninus Pius a colonizat Spania cu oameni din Italia **„impotriva preceptelor lui Traian" („contra Traianis praecepta")**. Ce vor fi fost aceste precepte nu știm, dar e

Adrian Riza

Continuare în pag. a 7-a

TUDOR ARGHEZI-*inedit*

TUDOR VLADIMIRESCU

Urmare din pag. 1

telui care vine în București cu o cobilniță goală și se întoarce acasă cu o căciulă de bani munciți cu îndirjire.

Slăbiciunea lui Tudor era că, pe măsură ce se apropia prin buna lui stare de boieri, el nu putea să sufere boierii. Xenopol scrie că ducîndu-se în vizită la un prieten al lui, un Urdăreanu, Tudor nu voia să stea pe scaun, ca să nu fie silit să se scoale în picioare, dacă ar veni, din întîmplare, cum spunea Tudor, «vreo putoare de ciocoi». Găsindu-se tot așa, la masa unui episcop, Tudor ar fi zis că nu vrea să moară pînă nu și-o face douăsprezece părechi de opinci din pielea a doisprezece boieri divăniți. Necaz de păgubaș: Tudor pierduse un proces la Divan. Din scrisorile trimise din revoluția boierilor, se vede însă că Tudor știa să aprecieze poliția vremii, probabil experimentînd și greutățile autorității.

Tudor Vladimirescu este primul revoluționar al mișcărilor țărănești, primul revoluționar social român. Ca să scape de nedreptăți, țăranii români fugeau, care în Rusia, care în Bulgaria, care în Transilvania. Încărcări la munci și la dijme, măsurători false la pogoanele date țăranilor în lucru, refuzul dreptului de circiumă, oprirea folosinții pădurilor etc. erau problemele țărănești ale epocii. Procesele cu asemenea obiect erau îndeobște pierdute de către țărani. De obicei, țăranii care se duceau la judecăți erau bătuți. Pentru așa zisa stricare a pădurilor Mitropoliei, sătenii primeau nu mai puțin de două sute de toiege pe spinare.

Însuși mitropolitul Veniamin Kostachi asuprește, de acord cu divanul, în Moldova, pe săteni, țăranii refuzînd să mai muncească așa numitul boieresc, un impozit de muncă de douăsprezece zile, în care ei trebuiau să dea boierului, gratuit, o cazną anuală egală cu patruzeci de zile de muncă. Mitropolitul Veniamin se temea de răscoală, iar boierul Vasile Mălinescu, un om cuminte, definea mitropolitului Veniamin în scris revoluția, cu următoarele cuvinte: «toată revoluția se cuibărește în inimile oamenilor care nu au drum legiuit de a-și arăta ahturile și necazurile sale, ca o scînteie ce se tăinuiește în cenușe».

Auditoriul nu are să fie puțin surprins auzind că țăranii, ca să scape de belele, se declarau adeseori supuși austriaci...

Revoluția lui Tudor era, cum se zice, în aer. În 1819 se răzvrătesc trei sate din Gorj: Sarga, Stincești, și Aninișul — iar în 1820 se răzvrătesc cinci sate din Romanați: Islazul, Racovicioara, Racovița, Moldovenii și Verdea. În Vîlcea, un anume Ioan Bărbătescu e «osîndit la temniță pentru că au lucrat zavistie între locuitorii satelor acelui județ». Revoluția lui Tudor s-a petrecut în 1981 și e o revoluție a țărănimii. În proclamațiile lui Tudor punctul de plecare al ideilor și al luptei este exprimat categoric.

Dar mai e ceva foarte caracteristic în mișcarea socială a lui Tudor: o parte din boieri împărtășeau ideile lui și se întovărășau la izbînda revoluției. Numărul lor nu era neînsemnat: erau de partea lui Tudor, în secret, cincizeci și șase de boieri, care îl urmau. Tudor ajunsese să stăpînească cele cinci județe ale Olteniei, pregătit să vie asupra Bucureștilor, ceea ce s-a și întîmplat în ziua de 16 martie, cînd el a intrat în Capitală, fără să i se opuie nici o rezistență, în capul unei oștiri de cinci mii de oameni.

Intrînd în București, o proclamație a lui Tudor oprește acțiunea în drum și ordonă bucureștenilor să se supuie autorităților constituite, vremelnic constituite spunea el, de unde rezultă că Tudor, vizionar dezinteresat, nu urmărea cîtuși de puțin să fie domnitor, cum s-a crezut. Dar în vreme ce Tudor ocupa Cotrocenii, Ipsilanti ocupa Colentina, primit în casele lui Ghica Vodă.

Între evenimente, Tudor pedepsește zilnic cu moartea, fără nici o cruțare, pe toți cîți făcînd parte din oștirea lui, se dedau la jafuri. Oamenii lui murmurau, il dușmăneau. Pentru ei, scopul revoluției era pierdut...

La București, revoluția socială a lui Tudor, se transformă subit în revoluție împotriva grecilor și a domniilor străine și din socială devine națională. În sfîrșit, nemulțumiții, căpitanii lui îl trădează, dîndu-l eteriștilor lui Ipsilanti legat. La Tîrgoviște, unde se retrăsese acesta..., Tudor, fără judecată, e dat pe mîna, lîngă un șanț, a doi greci, care tăbărînd pe el cu săbiile îl ciopîrțesc bandițește. Cu mîi de tăieturi pe el, zdrențuit în carnea lui, trupul lui Tudor mai răsuflă, și, fără să-i dea lovitura de grație, ferocii bandiți ai lui Ipsilanti îl lasă să se sfîrșească de la sine. E greu de închipuit un destin mai bestial, unui spirit mai frumos.

Dar rezultatul definitiv și clar al acțiunii lui Tudor a fost răsturnarea definitivă a fanarioților. Revoluția lui lichidează un secol de cruntă străinism.

Ceea ce trebuiește reținut, din viața de om nefericit a lui Tudor, e personalitatea lui sufletească și superioritatea lui morală, ivite într-un timp de disoluție și de abjecțiune, de totală depreciere a noțiunilor. Tudor a pornit din satul și din Gorjul lui ridicat de o sfîntă mînie și de un ideal, pe care oamenii lui n-au fost în stare să-l înțeleagă. Cuvintele pe care le-a rostit în mijlocul focului despre sineș, că «de cînd m-am îmbrăcat cu cămașa morții, nu mă mai tem de moarte, ci o aștept în fiece zi» au o adîncime și un sunet care aduc aminte Predica de pe Munte și sînt cuvintele unei suferințe mai presus de durere, de o melancolie de profet decepționat. Toate împrejurările și toți oamenii care il urmează, ca niște sateliți atrași ineluctabil în vîrtejul lui desfășurat, aparțin unui roman urît. Reflectat de mlaștini și luminînd putregaiuri și mocirle, soarele lui Tudor trece cu mult mai departe peste momentul pe care l-a trăit, și Tudor Vladimirescu mărturisește o sensibilitate de mare premergător.

Bogat, îndrăzneț, bărbat și frumos cum il arată gravurile epocii, Tudor n-avea decît să se lase să trăiască în mărginirile desfătate ale vieții unui om ajuns. El n-a vinat o putere, pe care ar fi avut-o la picioare, de vreme ce țîncare ar fi avut-o la picioare, de vreme ce țăranii il numeau «Domnul Tudor», iar o gloată întreagă de boieri aștepta numai poruncile și expresia voinții lui. Oltenia era a lui și Bucureștii — pentru care s-au încăierat atît amar de vreme patimile, fanarioții și toți străinii — au stat în palma lui; era de ajuns să-și închidă mina și să-l păstreze. Pentru sine Domnul Tudor n-a căutat nimic.

Tudor Vladimirescu nu a fost un mare ambițios ca Napoleon sau un bolnav ca Robespierre: acest oltean viguros avea mintea bine așezată, inima cumpănită și umerii puternici.

Tudor a fost un poet și un mare poet, animat de o rîvnă de dreptate și de jertfă. Trebuie să spunem că femeile n-au avut nici un loc haiducesc sau de senzualitate politică în viața lui. Tiparul lui moral e mai mult de singurătatea meditativă a lui Blaise Pascal — și este de studiat psihologia complectă a omului care a putut să unească atita simț practic cu atita abandonare de sine.

17 APRILIE 1982

dim. rachici

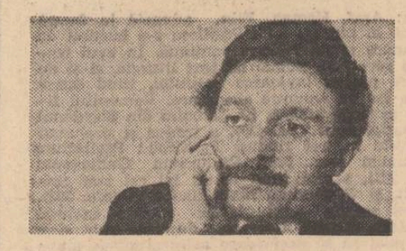

Rana de argint

Păsări de nisip se retrăgeau în erori ;
Te improvizam lîngă-o absență, lîngă-o
ninsoare.
Mi-era soare de tine,
Locuiam pe-o nervură de fluture —
Moartea ne descompunea în culori sunătoare.
Mă-mpotriveam ei arborînd fragile criterii :
Gest cu gest se-amplificau inmiit.
Din sinul iernii spre uterul verii
Șiroiam ca o rană de-argint.

Cu muguri atei

Calc pe tristeți de oglinzi concave —
S-a dus de ripă anotimpul
Nervilor mei ;
În cămăși de forță strigă liniști bolnave ;
Pruni credincioși învinge iarna
Cu muguri atei.
Case înseriate ca bancnotele ude
Obosesc lîngă drumuri ce duc nicăieri ;
Șoptesc ceva secolului în ureche
Dar el nici nu m-aude ;
Ziua de mîine ninge pe ziua de ieri.
Se înserează laș în mașini ;
Se-ntunecă-n oameni pîn-la un punct ;
Calc pe tristeți de sfinți bizantini ;
Scriu la lumina
Unui astru defunct.

De-a lungul unui șir de bătrîni

Tu suflete ce rugăciune îngini ?
Alerg de-a lungul unui șir de bătrîni
Privind oxidarea amurgului
Scos din țîțîni.
Iartă-mi, doamnă, cuvintele care m-au ros ;
Dar destinul meu știe să latre

sanda ghinea

Podul toamnelor

Sub solzii șindrilelor
într-un aliniament perfect
mai stau și acum
șuncile afumate
în învelișuri de camuflaj.
Fumurile se adună toate-n ursoaică
răspîndind mirosul grăunțelor
fierte-n lapte.
În pod e o ladă de zestre
pictată cu albastru-roșu și verde tomnatic
ca o căruță de Brăila
care-a uitat pentru ce-a fost gătită.
E o ladă cu zestre din mai multe războaie ;
în ea au ajuns pînă la mine
cărți poștale de front și scrisori
și plante presate sub roți mari de tun.
Într-un colț cu streașină și vrăbii
odihnește albă, neunsă cu baiț
racla —
înlăuntru ei
ca-ntr-un raft de cămară,
printre pale de fin,
rînduia bunica mea merele :
Mere creștești — în dreptul capului —,
mere pietroase — în dreptul trunchiului —,
mere de foc pe la mijloc
și la picioare
învelite-n pislarii lor călduroși
numai gutui.

Și astăzi
în podul casei acelea, moldave,
mai dorm nucile
cu pleoapele încă verzi
oglindindu-și miezii
unii în alții
spre a se recunoaște
la o eventuală
catastrofă
cosmică.

Atît de frumos
Că-ntoarce tot codul genetic
Pe dos !
Rid bătrînii ; sub unghii au cîte-un copil.
Se salută între ei,
Cu amintirea — cil vibratil —
Apoi pleacă să doarmă
Un somn mai subtil.

Paralaxă

Orașul clama auster și durut.
Duminica ne-o-nsingura, șmecherește, în lut.
Doi metri cubi de dragoste aș fi băut.
Cimitire se vindeau cu coperți ilustrate —
Le cumpăram, pe-o iubire a ta dinspre ziuă,
pe toate.
Mi-era prieten un nuc și confidentă Hecate.
Acum apa trece, pietrele-mi rămîn în destin.
Cu orice oftat ni-i astrul mai cristalin.
Paralaxei dintre noi mă închin.

Pe sîrme subțiri

Între mine și tine nimic nu-i nedemn ;
Între mine și tine
E iarba curată —
Vast orgasm declanșat la un semn,
Ris căzut dintr-un cer fără pată.
Între mine și tine-s pe jumătate nebun ;
Între mine și tine
Cred și-n zeii locali,
Cred în seva prelinsă pe trunchiul de prun,
În vendetele trupului
Plouînd ancestral ;
Ți-ai uitat țigara în patul de nuntă —
vai, ia foc casa primei iubiri !
Între mine și tine
E lumea căruntă,
Iar eu umblu pe sîrme atît de subțiri !

Casa Nicolae Iorga
Linogravură de Dragoș Morărescu

Hulubi de pîine

Cu cea din urmă cocă din covată
mama ne făcea hulubi de pîine
și aluatul moale se zbătea
în palmele ei roze ca sufletul
Hulubul avea inimă
ochi violeți din boabe de ienupăr
și îi dospeau aripile crescînd
către o țară mult dogoritoare.
Cînd se-ntorcea ușor și copt de zbor
ne alinta în palme și pe nări
Așa plecam de-acasă toți copiii,
păziți de cîte-o pasăre de pîine.

Bătrînele ei mîini hodinesc
în țara rădăcinilor de grîu
și noi hulubi de pîine îi trimitem
cu cîte-o vorbă bună-n plămădeală,
de la copiii ei care cresc grîul
și-l treieră și-l seamănă la loc ;
însă hulubii dau ocolul casei,
se-nalță-n soare, se tîrăsc prin miriști,
și cînd se-ntorc pe albele ștergare
ienupărul din ochi li se desprinde.

Somnambuli în echilibru

Merg pe sîrme somnambulii
și au echilibru stabil,
giștele din nori îi strigă
ei rămîn fantasmagorici,
somnambulii merg pe sîrme
cu cearceafuri apretate
pășind demni peste cîrlige
precum jderul peste lațuri,
somnambulii merg pe sîrme
de înaltă tensiune.

Tata taie lemne

Mă rătăcise codrul de mult ne vînturat
și îmi pierdusem urma cu însemne.
Abia mai auzeam ca u.i oftat
cum bate toaca... tata taie lemne.

Ochi lunguieți clipeau cu-ademenit,
se strecurau-naintea-mi bătrînește,
să pot culege noaptea mărgărint
dacă prin smircuri lacrima i-ar crește.

Dar ce-s aceste zbateri de fosfor ?
Mă înconjoară hora unor iele,
sînt lupii mirosind în haita lor
sălbătăcia drumurilor mele,
și n-am puteri să lupt în nefiresc ?
Zăpor coltat, și întunericul rotund,
Aș vrea să strig un om, să mă trezesc,
dar toaca tatei nu o mai aud.

alina nour

Conexiunea universală

Această schiță ar mai putea fi numită și marea discuție de la micul dejun. Sau, mai clar, marea discuție de la micul dejun, despre micile fleacuri care aduc mari transformări.

Locul acțiunii este vagonul-restaurant al unui tren. La o masă, un domn cu o figură plictisită înfulecă o omletă. Un alt domn își cere permisiunea și se așează în fața lui.

— Să nu te prezint — te rog ! începu cel cu omleta. Vorba lui Shakespeare : ce e un nume ? Nimic ! S-ar putea să mă cheme Napoleon, și să nu am nimic în cap. S-ar putea să mă cheme Ghiță și să fiu o celebritate. Mă interesează deci numai ce fel de om ești tu. Dovedește-mi că pot duce o discuție interesantă cu tine. Altfel, dacă ai de gînd să discuți despre vreme sau fotbal, mai bine bea-ți ceaiul în tăcere.

— În general, sînt de acord cu ideile dvs., spuse celălalt cu un zîmbet maliție. Dar ar trebui să nuanțați problema. Dacă ești un om inteligent, poți spune lucruri interesante chiar și despre vreme ori meciuri. Se poate filosofa despre orice fleac. Există, dacă vreți, o filosofie a fleacului...

Individul cu omleta se opri din mestecat și-i privi cu atenție pe colegul său de masă ; părea a fi un om capabil de a spune lucruri interesante, și asta îl surprinse plăcut.

— De mult mă bate gîndul să scriu un tratat de filosofie a fleacului. Fiindcă, știți, din punct de vedere filosofic, fleacurile există și nu există. Dacă-mi permiteți, în vreme ce dumneavoastră veți diseca omleta, eu voi diseca noțiunea de fleac.

— Te ascult cu cea mai mare plăcere !

— În primul rînd cred că unul și același obiect, fenomen, poate fi pentru un individ un fleac, poate fi de fapt, în realitate, un eveniment important.

— De asemenea, pentru unul și același individ, un lucru pe care el îl consideră drept fleac, poate fi de fapt, în realitate un eveniment de maximă importanță pentru întregul său destin.

— Nu cred că aici sînt de acord cu tine. Un om cu ambiție își face viața cum vrea el, nu se-mpiedică, vorba poetului, de-un ciot...

— În cazul ăsta, hai să ne poreclim, dacă tot nu vrei să ne spunem numele. Am să-ți spun Ambițiosul ; iar eu mă voi prezenta drept Resemnatul. Eu unul, știi, sînt un resemnat în fața conexiunii universale.

— Ai ghicit ; într-adevăr, eu sînt un ambițios. După cîte înțeleg, și tu ai fost cîndva un ambițios ; dar nu-mi pot închipui ce ziduri de netrecut ai găsit în calea ambițiilor tale, încît să devii un resemnat...

— Nu este vorba de ziduri, spuse resemnatul. Uneori îți poate schimba destinul un fleac, după cum îți spuneam. De pildă, un vîrf de creion. Auzind acestea, Ambițiosul izbucni într-un rîs homeric.

— Nu rîde ! nu înțelegi că aici e ceva tragic ?

— Tragic ? Ha ! Ha ! Asta-i însă prea de tot. Eu știu că tragedia poate fi legată de un pumnal însîngerat, de o cupă de vin otrăvit ; de un naufragiu pe mare sau de un cutremur. Dar de un vîrf de creion... pfui ! asta este chiar de necrezut !

— Eu susțin totuși că un vîrf de creion îți poate schimba în mod tragic viața...

— Daaa ? — făcu Ambițiosul, căutînd să-și păstreze o mină serioasă.

— Ei, da ! făcu celălalt îmbufnat. Și asta deoarece, dată fiind conexiunea universală, vîrful de creion poate fi legat de cine știe ce persoane și evenimente.

Deoarece Ambițiosul îl privea cu neîncredere, abținîndu-se să mai comenteze. Resemnatul continuă :

— Am vorbit pînă acum în termeni generali. Dar cursul discuției mă forțează să vin cu exemple. Și, dînd exemplul următor, am să vă familiarizez cu o chestiune mai intimă din viața mea...

Sper să vă intereseze !

— Desigur, apreciez gestul ! De altfel, poate că combătîndu-vă, mai apoi, voi fi la rîndul meu nevoit să vă familiarizez și eu cu viața mea personală.

— Ei bine, stimate domn, începu Resemnatul, aflați că viața mea a fost schimbată de un biet vîrf de creion ! Afurisit vîrf !

După o pauză meditativă, continuă :

— Ruperea lui a coincis cu momentul cînd nu aveam nimic altceva de scris în casă. Eram student pe atunci ; și încă un student eminent. Făceam ciorna la un referat pentru Istoria muzicii. Aveam o cămăruță, într-o mansardă... spuse el, vădit tulburat — și nimic de scris sau de ascuțit, prin casă, tocmai cînd mi s-a rupt vîrful. Asta-i prima coincidență... atunci a trebuit să cobor că să cumpăr ceva de ascuțit sau un alt creion de la librăria din colț...

— Și ?

— Ei bine. Pe cînd stam la coadă, la librărie, a intrat o ființă cu totul și cu totul fermecătoare... Coincidenta era formidabilă. Domnișoara se afla în oraș cu totul întîmplător, și numai pentru două zile ; vreau să spun că în seara aceea trebuia să plece. Înțelegeți ? Dacă nu mi se rupea vîrful de la creion și dacă aș fi avut ceva de scris în casă, n-aș fi coborît... Și dacă ea n-ar fi avut treabă în oraș... Poate n-aș mai fi văzut-o în viața mea și... cine știe ce destin aș fi avut !

— Dar așa ? Ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că m-am îndrăgostit de ea. Mi se părea că nimic nu mai are sens dacă nu-i cuceresc inima. Eram atît de exasperat încît nu mai puteam studia ca pînă atunci. Am pierdut cîteva examene ; apoi am pierdut anul...

— Și apoi ?

— Apoi a trebuit să dau din nou admitere la facultate, știi, rămăsesem repetent în anul întîi. Dar nu am reușit. Însă nu-mi mai păsa de nimic. În toamnă am dat la altă facultate. Și am intrat.

— Ei, totu-i bine cînd se termină cu bine.

— Stai să vezi. Tot în toamnă m-am căsătorit cu ea. Și, luat de viața casnică, am renunțat la prima facultate și am terminat-o pe cea la care intrasem în toamnă. Profesia mea este de contabil, domnule, pe cînd eu... ah !

Cîteva lacrimi se scurseră pe obrajii Resemnatului.

— Dar, vă rog, calmați-vă — zise Ambițiosul, apucîndu-l de brat. Nu văd ce e atît de tragic ca să fii contabil.

— Da, dar eu visam să ajung un mare violonist. Și cînd am cunoscut-o pe Ea, eram student la conservatorul de muzică. Eminent student. Dar lipsa de exerciții, întreruperea studiilor... știi cum se întîmplă cînd nu te mai ocupi serios de instrument !

— Știu, știu, făcu Ambițiosul. Dar, continuă el cu un entuziasm neprefăcut, dar în schimb aveți o căsnicie fericită ! Ah ! Nici nu știți cît vă invidiez, domnule...

— N-aveți pentru ce, domnule. La ora actuală, pe mine căsnicia asta nu mă încîntă cu nimic.

— Dar nu spuneai chiar tu că o iubeai ca un nebun ? Știi matale ce înseamnă să trăiești lîngă femeia iubită ? Să ai un cămin al tău ? Habar n-ai !

— Dar matale ai habar ? întrebă cam vexat Resemnatul.

— Păi... asta e, zise celălalt cam încurcat. N-am habar... dar îmi închipui. Da ! — spuse el apăsat, cu un ton de amărăciune în glas. Știi, eu n-am avut vise mari. Eu aș fi vrut să devin un simplu contabil, un contopist ceva. Pentru mine n-avea importanță slujba pe care aș fi făcut-o. Mă interesa momentul cînd aș fi plecat de la servici, spre casa mea. Acolo... acolo m-ar fi așteptat Ea !

Ambițiosul își luă capul în palme ; era vădit tulburat.

— Și, ce profesie aveți, de fapt ? fu curios Resemnatul.

— Un mare violonist, celibatar. Lumea mă admiră pentru „mare violonist". Nimeni nu bănuiește cît sufăr pentru „celibatar".

— Poate glumiți, domnule. Oricît aș crede eu în puterea hazardului, oricît aș fi de acord că un fleac îți poate schimba viața, nu înțeleg cum poți ajunge fără să-ți fi dorit o celebritate.

— A fost ca și cu vîrful de creion. În calea iubirii mele, a căsniciei mele, a stat o... bucată de mămăligă !

— Mămăligă spui ? întrebă Resemnatul, parcă neputînd să-și creadă urechilor.

— Da domnule, ai auzit bine. Ce, crezi că mămăliga mea e mai puțin importantă decît vîrful matale de creion ? Vorba matale : e un biet boț de mămăligă, un fleac, dar nu știi la ce este conexat !

— Bine, atunci arată-mi cum a acționat legea conexiunii universale prin intermediul bolului de mămăligă, în cazul vieții tale ! Sînt foarte curios să aflu !

— Păi, a fost cam așa. Eram un student mediocru la o facultate oarecare. Și iubeam ca un nebun. Era cu o săptămînă înaintea zilei de naștere a logodnicei mele. Trecînd eu prin oraș, văd un lanț de aur într-o vitrină. Îl cumpăr ! îmi zic. Într-un deci și-mi dau aproape toți banii pe el. Bun. Ce conta că rămăsesem aproape lefter ? Aveam un cadou formidabil pentru Ea. Tot în drum spre casă, hai să-mi iau de mîncare. Dar nu-mi mai rămăseseră bani decît pentru niște cîrnați ; nimic pentru pîine. Se poate și fără pîine — mi-am spus eu. Parcă am văzut pe-acasă, în dulap, niște mămăligă". Mă duc deci acasă, prăjesc cîrnații și-i mănînc cu boțul de mămăligă ce-l găsesc în dulap.

— Și ?

— Ei, pe urmă totul a mers șnur. Mămăliga era cam veche. Eu am făcut hepatită, cu recidivă. Am stat cam doi ani în spital.

Stînd eu în spital, fără treabă, și avînd un coleg de cameră violonist, îau vioara lui și încep să scîrțîi la ea. Îmi dau seama că am talent. Violonistul, de treabă, mă învață teoria. Îți închipui, am prins pasiune pentru instrument ; doi ani de zile m-am ocupat numai de el. Făceam progrese uimitoare. Am continuat să studiez și după ce-am ieșit din spital. Pe urmă am dat la conservator... și am reușit ! Totul a urmat ca de la sine, apoi. Am fost un student excepțional. Am ajuns celebru...

— Și... cu iubita ? Nu v-ați mai căsătorit ?

— O perioadă, totul a mers bine, chiar cînd eram în spital. Venea mereu și mă vedea. Mă iubea, deși nu arătam prea bine din cauza bolii. Pînă într-o zi, cînd a plecat la sora ei, într-un alt oraș, la sora ei care era farmacistă, ca să-mi facă rost de niște medicamente. A stat acolo cam două zile, timp destul ca să se întîlnească cu un individ. Mai apoi am primit veste că s-a măritat ; mă ruga să nu-i mai scriu, să n-o mai caut... De atunci i-am pierdut urma.

— Scuzați domnule... dar orașul în care lucra sora ei nu se chema cumva T ?

— Da ! Exact ! Cum de-ați ghicit ?

— Ușor ! după cum pot ghici și cum arată medalionul pe care i l-ați făcut cadou de ziua ei. Lanțul de aur are un trifoi cu patru foi ; pe fiecare foaie e o literă din numele ei... M...A...R...A !

— Extraordinar ! Extraordinar ! Dar de unde știți, domnule ?

— Nu-i prea greu să știu, cînd este vorba de o persoană cunoscută, — zise calm Resemnatul.

— Ah ! Da ! Desigur ! Trebuia să-mi închipui. Eu sînt destul de celebru, numele meu se află scris pe atîtea afișe. S-ar putea ca viața mea particulară să nu fie o taină.

— Da, domnule. Aveți perfectă dreptate. Numai că Mara nu face parte din viața dv, particulară, ci dintr-a mea !

Ambițiosul făcu ochii mari, auzind acestea.

— Vreți să spuneți... începu el.

— Că Mara este soția mea. De ea m-am îndrăgostit eu pe cînd eram student la Conservator, în orașul T. Pentru ea mi-am părăsit eu cariera de violonist. Ea mi-a spus cîte ceva despre cel ce-i dăruise medalionul, dar mi-a ascuns numele lui... A fost o simplă coincidență că ne-am cunoscut după atîția ani... și e trist să vedem că nu sîntem fericiți, din cauza unor fleacuri, ca un vîrf de creion sau o bucată de mămăligă.

— Nu se poate ! ce, vrei să spui că nu ești fericit cu Mara ?

— Nu. E arțăgoasă, rea, cheltuitoare. Nu-i deloc gospodină. Pe cînd mă gîndesc că puteam acum să fiu celebru, ca dumneata... și cînd colo...

— Ce celebritate ? Prostii ! Știi ce înseamnă să vii acasă și să nu te aștepte nimeni ? Pentru că nici o altă femeie n-a mai avut loc în inima mea. Numai Mara... amintirea ei...

— Ai fost un prost, domnule — zise Resemnatul. Îți repet, bagă-ți în cap : vorbește mult, arde omletele, face istericale, stă șase ore la coafor... Of ! Și cîte și mai cîte !

— Ia te uită, domnule, ce noroc ai avut — spuse Ambițiosul, fără să dea prea mare atenție celor auzite despre Mara. O viață tihnită ! Cu Mara lîngă tine... cum mi-aș fi dorit eu. Pe cînd așa, ce am, de fapt repetiții și iar repetiții. Turnee obositoare. Și cînd vin acasă, sînt singur cuc. Talentul a devenit o povară pentru mine. Cît te invidiez. Afurisita de mămăligă...

— Ba mai degrabă eu te invidiez. Viața asta meschină, nevastă-mea, au devenit o povară pentru mine ! Afurisit să fie vîrful de creion !

— Poate că nici unul din noi n-are dreptate, poate că avem dreptate amîndoi. N-are rost să ne certăm — zise împăciuitor Ambițiosul.

— Permiteți-mi, domnule — îl întrerupse un bătrînel. Am asistat la toată discuția dumneavoastră, și am înțeles că dv. sînteți marele violonist L. M. V-aș ruga să-mi dați un autograf.

Și bătrînelul îi întinse o carte de Scott deschisă la prima pagină și un creion.

— Bine, bine — răspunse cam nervos L. M. Și căzu pe gînduri, rozîndu-și vîrful creionului.

— Aș putea să vă dau cumva o sugestie ? interveni bătrînelul. Scrieți vă rog : „Căile destinului nostru sînt adesea întoarse în avantajul nostru, deși în opoziție cu dorințele noastre". Nu fac nici o aluzie. E un simplu text pe care tocmai l-am citit adineaori în această minunată carte, care a devenit și mai minunată de cînd am autografat dv. în ea.

al. raicu

De primăvară

Se sparge primăvara cu guler de mătase
și-aripile resfrînte în caldă catifea,
încît o iau la apa în care se scăldase
pe noapte-n taina lumii cu înflorita stea.

Ea trece cu-acel mugur ce se ivește-n plug
vărsîndu-și seva-aprinsă a plantei ce
răsare
și-mi lasă fulgerate uimirile pe-un rug
să știu de brazda-i caldă și însetînd
mă doare.

Mi se desprinde-un abur, un larg
arhipelag
din zările în care-i altoiul de sub crom.
Și nu pot din avîntu-mi să nu dau în
vileag
încandescenta-argilă ce cade de pe om.

Casa Adrian Maniu
Linogravură de Dragoș Morărescu

teatru

Turneul naționalului ieșean

Maraton teatral : 5 zile — 7 spectacole, o conferință de presă și 2 caiete Arlechin (un număr dublu, altul triplu). Tur de forță. Imagine caleidoscopică. Dincolo de complezența aprecierilor globale — laudative, cîteva impresii critice — necesare.

Prima zi. **Hardughia** de Mircea Radu Iacoban. Originala paginare ca ziar a programului de sală, devansînd dezbaterea de pe scenă, justifică formula de „proces-verbal" a textului și stimulează translația de la faptul concret la idee — demolarea unei clădiri vechi pune față în față imperativele prezentului cu permanențele trecutului. Mai reușită în intenție decît în realizare, propunerea regizorală și scenografică a lui Dan Nasta, soluția circumferinței — masa — care suportă presiuni deformatoare conformîndu-se atît mersului înainte cît și celui retrograd înregistrează dialectica democrației prin prisma individului surprins „pe viu", ca entitate morală și socială. **Hoții de vulturi** de D.R. Popescu. O distribuție neinspirată și un decor sufocat de butaforie împiedică împlinirea scenică a metaforei jertfei prometeice prin care se sugerează imixtiunea benefică a subconștientului în real — discrepanța astfel ivită creînd un echivoc permanent între patetism și grotesc — atît de dificil de redat. Tratarea convențională aplatizează în mod nepermis conflictul, distruge aura de poezie specifică. Meritorie rămîne opțiunea repertorială doar.

A doua zi. **Coana Chirița** de Alecsandri. După două ore de agitație mai mult sau mai puțin inspirată, în jurul clavirului, la lumina sfeșnicelor, echipa în frunte cu interpreta principală Tamara Buciuceanu se grupează ca într-un tablou de epocă de un discret rafinament și intonează cu voce scăzută un cinticel de pioasă aducere aminte și cinstire a condiției de totdeauna a comediantului. Spectacolul s-ar cere abia de aici regîndit... **Calul verde.** Complexa ipostază de interpret și autor, Constantin Popa a onorat-o în primul rînd ca dramaturg și apoi ca protagonist în această tentativă de fixare în tipare autohtone a unei maladii contemporane — evaziunea — ca eschivare veleitară, ca incapacitate sau refuz de a trăi normal, de a înfrunta viața așa cum este. Această primă versiune integrală (după spectacolul lectură din cenaclul bucureștean) nu epuizează încă plurivalența pe care piesa o propune plecînd de la o banală sugestie paremiologică.

A treia zi. Don Carlos de Schiller. Simplitatea austeră a unei montări clasice poate fi copleșitoare (regia Dan Nasta). Patosul retoric nutrit deopotrivă de pasiune și pătimire poate rima generozitatea mesajului afectat libertății de gîndire și simțire. În decorul (scenografia Constantin Russu) conceput ca o cutie de rezonanță în care tiradele își reverberează sensul esențial chiar cînd ghilotina celui de al patrulea perete cade peste rampă, interpreții evoluează cu o ținută scenică excepțională și o dicție surprinzătoare.

A patra zi. **Cum vă place** de Shakespeare. Furați de imboldul jocului original (atît de relativ) Nicoleta Toia și C. Russu au asimilat „merry England" cu „musical Austria" alunecînd, pe trapeze și fringhii, în derizoriu, diluînd miza filozofică printr-un iz operetistic. Agreabile totuși de urmărit : traducerea lui Alexandru Sîncu (cu echivalențe deosebit de spirituale), interpretările actoricești (conforme însă cu viziunea impusă), cîteva scene frumoase (adolescente tăinuind între oglinzile budoarului, tineri petrecînd într-un plan doi irizat).

A cincea zi. Masă rotundă sub auspiciile A.T.M.-ului. Expunere de principii și intenții, confruntări de opinii. Seara, ultimul spectacol. **Preferam să mor de ris** de Nelu Ionescu. Individualități diferite se confruntă supuse fiind unei introspecții recioproce de către o conștiință auctorială dublată de un spirit caustic care le va insufla tuturor sentimentul tonic al demnității umane. La reușita reprezentației au contribuit toți realizatorii în egală măsură.

Irina Coroiu

Un roman modern

Urmare din pag. a 3-a

două făgașe temporale avansează cu încetul dinspre trecut, infiripînd subiectul, explicitînd cauzal stări și fapte prezente și, în același timp, exprimîndu-i cursivitatea. Similare funcții narative are discursul direct ori mijlocit al naratorului, relatările unora dintre personajele secundare accentuînd și mai expresiv desfășurarea prin contrastul dintre aparenta „neclintire" a vieții lui Hrisoscelu după venirea la București și tăvălugul evenimentelor exterioare povestite. Ideea trecerii vremii este susținută cu efecte majore și de schimbările care intervin în viața și aspectul lucrurilor, multe dintre ele creații ale neastîmpărului omenesc. Este obsesivă pătina care acoperă palatele Veneției. Morbul vechimii roade nevăzut și neobosit tencuiala, dezgrădinează pietrele și transformă în ruină edificii sfidătoare, certificînd arheologic secole de istorie pieritoare. Îmbătrînirea, împutinarea, sărăcirea nu semnifică însă oprirea timpului ; Hrisant îi aude mereu „rumegarea surdă" în pereții foișorului. Frecvența în ipostaze nenumărate a morții, care nu alege nici ea între ființe și lucruri, întărește de asemenea senzația derulării fără istov ; sărbătoarea Redentorelui prilejuiește adevărate pagini antologice, realizate la confluența realului cu imaginarul.

Casa Vasile Voiculescu
Linogravură de Dragoș Morărescu

Concludent și complex, cu rezonanțe integratoare în sfera filosofiei, schimbarea de lume este exprimată de personajele de prim-plan, Hrisant Hrisoscelu și Herula Vimercatti. Tipuri baroce prin definiție, prelungind caracterele epocii, cei doi îndrăgostiți trăiesc, pe trepte de conștientizare și din motive diferite, aceeași dramă a mișcării într-un univers labirintic. Minați de incertitudini și incapabili să delimiteze pragmaticul de fantasticul idealizant, își așează existența sub incidența provizoratului permanent, încercînd să scape de angoasa îmbătrînirii, a morții prin evaziunea în erotic ; personalitatea barocă se pulverizează într-o suită de atitudini ostentative, întemeiate pe concepții variind între ascetismul mistic și etica hedonic-epicureică. Refugiul lor se dovedește, firește, inconsistent în fața timpului, cuplul avansînd în perspectiva deloc eroică a victimei ; asemenea viselor de mărire pe tronul Bizanțului renăscut. Sensul coborîtor al întregii evoluții istorice este dictat în **Săptămîna nebunilor** de marasmul epocii, îndreptățind zvîrcolirile dinaintea agoniei din urmă. N-ar putea fi citit romanul și ca o parabolă avertisment ?

3 debuturi

Costel Bunoaica are școala marilor prozatori moldoveni, amintind atît de cronicari, cît și de un Creangă sau Sadoveanu. Calitatea cea mai mare a prozei sale este oralitatea, în sensul unei stăpîniri aproape perfecte a limbajului. Savoarea acestuia dă tot farmecul prozei sale.

Dumitru Radu Luca încearcă o proză de o factură mai modernistă, mai literară dar și mai livrescă și mai puțin autentică în același timp. Cu disponibilități multiple pentru diverse modalități (calitate sau incertitudine ?) el reușește să se ridice pînă la altitudinea unei idei artistice, atunci cînd nu se lasă furat de autoîncîntare.

Eliana Popovici scrie o proză adolescentină, cu prea multe cuvinte și gesturi nesemnificative, intenționînd vag ceea ce se cheamă o analiză psihologică. Fie ca ea să-și poată depăși vîrsta efuziunilor lirice, decantîndu-se într-o adevărată prozatoare, care să-și știe stăpîni atît sentimentele cît și cuvintele !

Gavril Matei Albastru

dumitru radu luca

Războiul

Înaintea începerii spectacolului, pe scena înaltă, în fața cortinei indiferente, puțin enervat de insistența reflectoarelor, regizorul :

— Doamnelor și domnilor, vă propun în seara aceasta războiul ! Dar vă previn, o voi face cu mijloacele modeste ale trupei mele de actori, ale scenei acesteia limitate ș.a.m.d. Admiteți, vă rog, scuzele mele anticipate !

Rumoare în sală, agățîndu-se de arabescurile plafonului și ferfenițindu-le solemnitatea. O voce :

— Protestăm ! Ori ne arăți război adevărat, ori nimic ! De ce am venit aici ?! Pentru scuzele dumitale ? N-am plătit să ne plictisim !

Vacarm colectiv, progresiv.

Apărîndu-se de o roșie venind dintr-o direcție ambiguă, din nou, regizorul :

— Foarrrte binee ! Foarte bine ! În acest caz spectacolul acestei seri se suspendă ! Voi închiria cîmpul de la marginea orașului. Voi chema actori din alte părți, voi angaja mii de figuranți. Voi cere chiar sprijinul armatei : tunuri, tancuri, avioane și toate cele necesare. Vom respira mult mai bine acolo, afară. Vom supradimensiona totul, vor fi lupte autentice ! Cum ? De ce n-am făcut așa din capul locului ?! Pentru că am vrut să vă încerc ! Fără să mă știu sprijinit de dvs. nu puteam concepe nimic ! Uitați, după cortină nu se află nimic ! Însă pentru pregătiri îmi trebuie ceva timp. Dar vă promit că peste două luni puteți să veniți acolo. Biletele rămîn bineînțeles valabile.

Murmure înăbușite. Aplauze admirative.

...ȘI PESTE DOUĂ LUNI ÎNCEPU RĂZBOIUL.

costel bunoaica

Da' pînă mîine mai e nițăl...

Nu'șt' cum face el dom'le, nu'șt' cum îrege, că mereu scoate cîte unu'. Da' lă mîine, gata, mă duc să-l întreb ; o să-l iau cum știu eu, cu binișoru' și-o să aduc vorba așa, în treacăt, ba dă una, ba dă alta, ce mai face el cu guțanii, cu voiajorii și cu jucătorii, că d-ăștia are dăstui și-i place să vorbești despre ei. Să vezi chestie : acu două săptămîni, scoate unu pă casă și-l dă în zbor și așa dă frumos să rostogolea prin aer dă ziceai că e o bilă, că eu chiar i-am zis lu Ion Fiștigoi, ete, bă ce jucători are Griguță, și noi ne uitam după el cum venea pînă aproape dă pămînt și ne speriam că ziceam că acum, gata, plesnește. Da' cînd mai avea cîțiva metri pînă jos să înălța iar, și noi ne miram cum poate o pasăre să facă lucru' ăsta, și ca să ne arate ce poate, să înălța iar în zbor, și d-acolo dă sus venea învîrtindu-se ca pălăria lu Cădelcea cînd i-a luat-o vîntu' astă toamnă și a dus-o în șanț la a lu Badea dă s-a repezit boldeiu' ăstuia și l-a apucat dă cismă gata să i-o rupă, și cum stăteam noi așa, minunîndu-ne, numai ce-l văd pă a lu Burticel cu pușca : pac-pac ! A ieșit mare tărăboi, că a venit Griguță foc și pară, c-o falcă-n cer și una-n pămînt și i-a smuls pușca și a frînt-o pă genunchi cum frînge el crăci dă salcîm pentru sobă, și i-a aruncat-o în ropină. Da' pînă mîine mai e nițăl, ș-o să mă duc la el cum să crapă dă ziuă. Uite, mă, Griguță, am să-i zic, uite, mă, am aici niște sămînță dă lucernă, d-aia bună, care crește cu frunza mare cît ouă dă bibilică, o punem la mine în obor, pă coastă, că știi că oboru mieu e mare și e loc și pentru d-astea în el, o punem la primăvară și cum să face așa, cît să-ți îngropi genunghiul, o cosim, tu ai cai, ai vaci, eu nu am nimic că mi-a murit astă iarnă dă frig, ți-o dau ție pă toată, eu opresc rădăcinile, că iar crește, și peste două-trei luni o cosim din nou, și tu o să ai mereu verdeață pentru vite iar aici, în fața casei o să facem o fîntînă cu buduroaie mari cît roata morii lu Florin Beteagu, că la mine apa e aproape — nu ca la tine că obosești pînă scoți o ciutură — ce, nu știi că acu doi ani dacă nu puneai tu capacu-ăla dă lemn peste ea, se mai înecau cîteva găini, da' bine s-a dărîmat, că poate într-o noapte scăpam și eu în ea, că știi că nu prea văz bine. Și cu apa cum îți spuneam, o să facem chirpici. O să aduc eu din deal dă la Gheorghe Codreanu, pămînt din ăla bun ; dacă nu-mi dai tu căruța o să car cu rotilele, da, așa o să fac, o să car cu rotilele ca să nu mai murdărim căruța că e păcat, e vopsită, și cum să punem noi pămînt în ea. Paie am eu dăstule, și pleavă am, și dacă nu ne-o ajunge, îi cer lu Bîlea că și așa, ăsta are să-mi dea doi saci dă buturugi, dă cînd am scos salcîmii dă la vie, că știi bine, i-am scos pă toți pentru foc, și i-am dat și lui doi saci din alea mici, așa ca la vecini, că mai trebuie să ne și ajutăm între noi, n-ai tu azi — am eu, că eu sînt bun la suflet, îi semăn lu bunicu' din partea mamei. Și din chirpicii pe care îi facem o să zidim un grajd frumos, să se învîrtească după soare, nu altceva. Și-al tău e frumos, nu zic nu, dar ăsta pă care o să-l facem noi o să fie și mai și, și o să-l facem așa, lung de-o să ți să urască tot privind dintr-un capăt în ălălalt. O să băgăm și lumină, că de, și vițele cît sînt ele dă vite au și ele suflet — nu ca al nostru, da', au, și trebuie să vază ce mănîncă, să nu roază din iesle. În capătu ăsta o să facem o ușă mare ca a lu Pîrțină, cu două gemulețe sus, și în celălalt capăt o să facem o ușă, și-o să mai facem una la mijloc. Pă aia dă la mijloc, o să băgăm noi porcii că o să avem și porci, o să fac eu rost din ăia negri, că am auzit eu că sînt mai buni, iar pă ușa dinspre alde Pricu o să lăsăm să intre oile, că lor le trebuie mai multă lumină, și-o să mai facem un geam-două, cu giurgiuvele, pentru aerisire, iar pă dincolo, pă partea ailaltă o să băgăm vacile și tăurașii. Lasă, nu te speria, că nu îi amestecăm, m-am gîndit eu și la asta, că nu e bine să stea vaci cu tauri la un loc, îi separăm și gata : da' uite că la cai nu m-am gîndit, fir-ar al bolii dă necaz, da' nu-i nimic, mai lungim grajdu' și mai facem o ușă pentru cai, așa, ca să avem patru, să moară a lu Tăfologu dă năcaz ; o să vie el cu toți frații lui, și cu ăia dă la oraș o să vie, să le arate palatul nostru, o să să ridice peste vîrfu1 ulucilor ca să vază mai bine, iar eu o să arunc cu apă opărită în ei, că și ei au pus lături și sare lîngă dudu' ăla bătrîn dă lîngă gard, care s-a uscat acum doi ani, iar în pod, că o să avem și pod, o să ținem guțanii, și jucătorii, și voiajorii, și alții. O să avem mulți, dă nici n-o să știm noi să numărăm cîți avem.

Așa o să-i zic, și el o să stea cu gura căscată ca Petre Geampalia, ascultîndu-mă.

Sîmbătă noaptea o să mă sui în pod să prinz cîțiva guțani să-i vînz la tîrg la Plopi cu douășcinci perechea, și cu banii luați o să-mi cumpăr și eu un aparat dă radio rusăsc, cu baterii, și dă Paști o să ies cu el în drum cînd se întinde masă mare, să să adune și pă lîngă mine lume ca pă lîngă jucătorii lu Griguță.

Da' pînă mîine mai e nițăl, ș-o să mă duc la el...

nicolae ioana

De la un timp...

De la un timp umblu prin oraș
fără nici o știre
luna nu se mai arată
mă amenințî cu iertarea ta !
Bătrînul de la chioșc vinde aceleași ziare
un chip trist se arată după ziduri...
Mă amenințî cu o floare
culeasă azi noapte
îmi citești dintr-o carte
pe care o găsesc a doua zi pe pavaj
murdară și cu foile risipite
mă amenințî cu iertarea ta !
Îmi ceri să dau foc
unei mari clădiri
la care doi copii privesc
cu ochii umezi de bucurie... !

Mă voi ruga pentru voi ca în fața unor dispăruți !

În beznă afară o ușă s-a trîntit
o voce a strigat
nu, nu trebuie să-mi fie teamă de nimeni
cu capul pe masă pot adormi.

Nu voi striga în fața fiecărui tren
fiecărei schimbări.

Lîngă monumentul eroilor cîteva
frunze au murit,
nu voi spune în fața fiecărei umbre
fiecărui om viu.

Nu voi spune în fața zidului
și zidarilor
în fața mortarului și cărămizii
nisipului și apei.

Nu voi spune în fața fografilor
care vor veni.

Mă voi ruga pentru voi
ca în fața unor dispăruți.

Nu, nu trebuie să-mi fie teamă de nimeni
cu fața pe masă pot adormi !

În lanul verde de demult !

Cerul e negru prin cartier
Iar îmi pun pelerina să ies în oraș.
Plouă.
E cerul negru ies singur prin cartier
nu mai vine nici un prieten
dar îmi pun pelerina să ies în oraș.
Plouă, e cerul negru
sîntem singuri
mă duc pînă la colț și mă întorc
să-ți spun ce se întîmplă cu noi
nu te întrista, aprinde toate luminile
ce se pune la cale vom vedea mîine.
Noi nu avem bani, noi nu avem nimic
avem în schimb voie bună și dragoste
vom fi cetățeni de onoare ai orașului
aici la marginea lui
unde cîțiva pensionari
își petrec în pace ultimii ani
utiați de prieteni și de rude
uitați de toți
orbecăiesc prin livadă pînă într-o zi, cînd
se rătăcesc în lanul verde dedemult !

Ora de pian

Prin ziduri răzbat sunete clare
Începe ora de pian
tu te-ai oprit să asculți o clipă
cum răzbat prin ziduri regrete
perdelele se mișcă la o adiere ușoară
îți pare că însăși muzica
sau duhul ei le mișcă.
Și capul tău sprijinit de zid
imitînd, imitînd muzica.
Ai grijă cum vei dormi la noapte,
ai grijă, ora de pian
nu se mai termină.

Ca înaintea sfîrșitului !

Mă voi trezi peste noapte și voi bea apă
îi voi vedea pe bătrînul care vinde ziare
pe femeia care vinde piepteni
voi trece printr-o grădină publică tăcut
voi fuma în holul unui cinematograf
și voi urmări femeile frumoase
cum trec grăbite cum trec
o seară ciudată cînd culorile
caselor se schimbă
și oamenii și mîna mea asudă
voi veni la tine ca după o mare pierdere
apoi voi rîde, singura mea speranță
este floarea aceasta
pe care îți apeși buzele
și nările înfierbîntate
ca înaintea sfîrșitului.

eliana popovici

judecata

Rămăseseră în jurul focului Mircea, Dinu, Lidia și Mara, fata care vorbea pripit cu voce melodioasă. După felul cum se lungeau la vorbă și întrețineau cu grije focul, Madina își dădea seama că e un obicei statornicit acesta de a întîrzia la vorbă după cină.

Mircea era din nou dispus să acorde toată atenția musafirei.

— Văd că tovarășa nu e prea încîntată că am adus-o în aceste pustietăți, să vadă cum trăiesc geologii. Deși, curiozitatea a fost aceea care a îndemnat-o să mă urmeze, de asta sînt sigur.

— Tovarășa va merge în București și se va lăuda cu nemaipomenita ei escapadă, prinse a vorbi Lidia tocmai atunci cînd toți credeau că s-a închis într-o muțenie irevocabilă. Dacă acum nu pare entuziasmată e din cauză că realmente e copleșită de noutate. A trăit prea multă vreme învelită în coconul ei de vată ca să nu fie năucită de realitate.

— Într-adevăr Lidia, este exact ceea ce simt, zise Madina cu voce stinsă, bucuroasă în sinea ei că vechea prietenă e dispusă să-i adreseze cuvîntul.

— Se pare că prietenia voastră vine din timpuri preistorice, aprecie Dinu această încrucișare de florete.

— Hm! Preistoria aceea ținea cu orice chip să clădească o istorie. Dacă una din noi vedea un pom înflorit pe stradă venea într-un suflet la cealaltă s-o ia de mînă să vadă și ea minunea.

Madina simți un nod în gît. Își aduse aminte de o iarnă în care fusese țintuită la pat timp de două luni. Lidia venea în fiece zi să-i citească și să deșerte tolba cu noutăți.

— Ar fi trebui să mă avertizezi la timpul potrivit că vrei să scrii o istorie. Te-aș fi considerat personalitatea care dirijează faptele, așa cum vroiai să apari.

Asta fusese. Lidia, o ființă trufașă care vroia să imprime o anumită linie în prietenia lor. Cît despre ea, trebuia să suporte dovezi de afecțiune ce se păreau la un moment dat copleșitoare. Avusese totdeauna o rezervă față de impetuozitatea Lidiei. Lucrurile stătuseră cam așa: o fată pricăjită, cu fața cît un pumn, atît de brună încît nici gerul, nici emoția nu reușeau să aducă paleta delicată a culorilor tinerești, purtînd pînă la uzura completă cîte o bluză și fustă de cea mai simplă croială (familia numeroasă din care făcea parte nu reușea să-i asigure decît strictul necesar), această fată mai mult decît modestă găsea totdeauna cîte un mic dar pentru prietena ei — un buchet de violete, un bilet la galeria vreunui teatru — o mulțime de nimicuri pe care Madina le primea cu deosebită stinghereală. I se părea absurd ca o fată atît de sărmană să-i facă ei daruri. Sau poate i le făcea ca să determine din partea Madinei daruri cu mult mai consistente. Într-un cuvînt o suspecta de atitudine calculată, de nesinceritate. Singura fiică în familia unui medic cu o situație înfloritoare, nu simțea nevoia unei prietenii, nu o încuraja. În micul lor nucleu familial găsea tot ce-i era necesar: și afecțiune și distracții, preocupări dintre cele mai diverse. O considerau pe Lidia o intrusă, genul de ființă care ți se bagă în suflet cu anasîna și se mirau cum de fata asta nu înțelege că e primită cu răceală.

Poate că Lidia care stătea la gazdă simțea nevoia unei atmosfere familiale, poate că prin atențiile mărunte vroia să cumpere bunăvoința Madinei, cert este însă că și aceasta din urmă ar fi avut nevoie de o prietenă de vîrsta ei. Prietenia părinților cu care juca jocuri de societate, mergea la spectacole sau în stațiuni de odihnă era bună numai pînă la un punct. Venise vremea cînd o destăinuire făcută unei prietene valorează cît tolba plină a lui moș Gerilă. La rîndu-i, Lidia îi citea scrisorile primite de la prietenul ei sau ciornele pe care le făcea ea pentru niște epistole de dragoste. Cît de minunate erau acele scrisori ! În ele, un gest oarecare al Lidiei era repetat de cel îndrăgostit de nenumărate ori, căpătînd de fiecare dată altă semnificație, o întîlnire ratată căpăta proporții de cataclism și reproșurile făcute pentru cine știe ce neglijență a fetei atingeau pe rînd coarda desnădejdii, a amenințărilor cumpiite, pentru ca să sfîrșească pe cea mai nefericită coardă, aceea a autocompătimirii, veșnicul refren al sufletului neînțeles. Scrisorile acestea citite de Lidia pe un ton ironic, (spunea de fiecare dată că George e un băiat foarte bun dar nu știe ce se întîmplă cu el de apare în scrisori cu totul altfel decît e în realitate, n-are nici un rost să facă pe caraghiosul de vreme ce știe că ea îl iubește, dar ea nu se pricepe să fie așa declarativă), ei bine, acele rînduri aveau darul să bicuiască nervii Madinei.

Mai întîi era preocupată de înfățișarea tînărului. Cum de e posibil să arboreze în epistole tonul patetic și în realitate să fie un băiat cu totul obișnuit, așa cum o asigura Lidia?

Suferea apoi, în mod inexplicabil pentru el. Căci dacă el vedea în obiectul dragostei o mică zînă, (și ea era foarte diferită de fata reală), Lidia, în schimb, găsea prilej de amuzament pe marginea rîndurilor lui. Cînd le citea, avea aerul că se scuză pentru „sentimentalismele acelea ieftine", cum le numea, dar în realitate era fără îndoială flatată de ele și le flutura fără pic de jenă pe dinaintea ochilor prietenei care n-avea norocul să fie adorată astfel. A! Fata asta urîțică și vioaie avea un caracter detestabil iar George merita ceva cu mult mai bun!

Focul măcinase o grămadă întreagă de vreascuri și acum era o inimă de jar.

— Mă bucur, Lidia, că te văd înconjurată de prieteni. Dealtfel tu ai avut totdeauna harul de a-ți face prieteni.

— Mda. Am socotit totdeauna că viața omului e mai bună atunci cînd e înconjurat de prieteni. Nu același lucru se poate spune despre tine.

— Cred că n-am fost în stare să dăruiesc celor din jur încrederea mea. Iată, tu îmi dădeai atîtea dovezi de prietenie, eu mă închideam tot mai mult în mine. Mi se părea că e ceva forțat, că urmărești ceva anume.

— Ce puteam urmări? Te credeam fată deșteaptă, Madina, ce naiba!

Casa Sadoveanu
Linogravură de Dragoș Morărescu

— Nu mă deranjează dacă-mi spui asta. Dar cred că e vorba de altceva. Am o fire închisă, Lidia. Îmi spune adesea și George același lucru.

Credea că la auzul acestui nume Lidia va tresări. Era o nedelicatețe din parte-i să-l aducă în discuție. Dar Lidia continua s-o privească gînditoare pe cea care se afla de cealaltă parte a jăraticului, ca și cum ar fi vrut să-i descifreze adevărata fire.

N-avea rost să riposteze. De la scrisorile acelea pornise totul. Cînd îl văzuse prima dată pe George, Madina era de multă vreme îndrăgostită de el. Dacă așa se cheamă electrizarea spontană la auzul unui nume și dorința impetuoasă de a face impresie asupra lui. N-avea importanță că nu corespundea imaginii pe care avusese timp să și-o constituie cu migală.

Începuse astfel o perioadă a prieteniei în trei, în care Lidia avusese prilejul să vadă o altă fațetă a prietenei sale : o fată exuberantă, dispusă oricînd să meargă la concerte și spectacole, să facă mici reuniuni la ea acasă. Se bucura din toată inima pentru ea. Știa că suferă de o boală față de care starea de bucurie acționează ca un tonic. Pe de altă parte, faptul că-l plăcea așa de mult pe George, era ca și cum acesta ar fi fost acceptat de propria ei familie. Lidia, fata cu un simț practic așa de dezvoltat, lăudîndu-se cu un „fler" al ei care o ajuta să cunoască oamenii, era totuși o naivă: credea că familia Madinei o adoptase întrucîtva și, așa glaciali cum erau ei, sînt bucuroși s-o vadă în casa lor ca pe o fiică.

Dar într-o zi, cînd sunase la ușa lor, mama Madinei îi deschisese și-i spusese că nu mai are ce căuta în casa lor. Le-a dispărut un inel de preț — Madina e foarte dezordonată și lasă lucrurile pe unde se nimerește dar nu e cazul să fii atît de grijuliu în propria-ți casă, nu-i așa? — și e mai bine să nu mai vină Lidia pe acolo ca să nu planeze asupra-i o bănuială neîntemeiată. Nu așteptase vreo replică din partea fetei, închisese repede ușa lăsînd-o pe aceasta cu ochii pironiți asupra clanței de alamă turnată, frumos modelată cu frunze și flori. Era în stare și acum, după atîta timp, să descrie modelajul acela complicat.

Apoi se plimbase multă vreme pe străzi fixîndu-și atenția asupra degetului cel mare al mănușii care se deșirase și-i revenea cu insistență sîcîitoare în amintire povestea cu mănușa pierdută de vînător în care și-au făcut sălaș broscuța, șoricelul și ursul. Povestea era bună, era năstrușnică, îi amintea de vremea cînd era în stare să creadă că o mănușă se poate dilata într-atît încît să-i primească pe cei trei locatari cu catrafusele lor: oale, crătiți, plus o sobiță care scotea rotocoale de fum prin degetul cel mare al mănușii, așa cum arăta fără putință de tăgadă o ilustrație colorată ce se lăfăia pe o pagină întreagă.

Poveștile vin și ne ajută în unele clipe grele ca niște prieteni buni.

— Aș vrea să știi că dragostea pentru George mi s-a transmis de la tine. Să nu rîzi dar a fost ca o molipsire, reveni Madina.

— Deci, am fost vinovată...

— N-o lua așa. Dar nu avem o personalitate conturată ca să-mi dau seama ce e influență și ce e înclinație proprie în sentimentul fulgerător față de George. Mai apoi am suferit că tu ai plecat așa... fără nici un cuvînt. Pe moment nici n-am realizat că o să te jignesc irevocabil. Mi se părea că ții atît de mult la mine încît o să fii bucuroasă să-mi cedezi prietenul.

— Nu eram așa maturizată încît să nu resimt ca pe un șoc faptul că pierdeam o prietenă și băiatul care-mi declarase că vom merge mînă-n mînă pînă-n cea din urmă clipă a vieții.

Madina intenționase să fie generoasă. Ceva, pe undeva, nu-i reușise. Cealaltă, așa simplă cum părea, avea un avans indiscutabil asupră-i. Avea chiar impresia că scuzele tîrzii ale fostei prietene nu-i sînt adresate ca un gest de supremă eleganță, ci că ea, Madina, are nevoie de aceste scuze ca să-și ușureze conștiința. Le primea cu simplitate ca să-i facă un serviciu. Avea sentimentul că adolescența ei venise la o judecată tîrzie și totală în această pădure care năvăli asupra ei, întunecîndu-i amintirile, ca un somn, ca un regret tîrziu...

film

Orgolii

Augustin Buzura practică în **Orgolii** un realism social deschis spre analiza destinelor prin intermediul unui univers concret. Raportul dintre valoarea individului și mediul de afirmare, necesitatea libertății conștiinței, permanența obsedantă a orgoliului determinat de principii existențiale ferme sînt elemente care concretizează în roman conflicte acute, personaje puternice, premise tentante pentru o ecranizare de referință.

Urmînd și altor experiențe de acest gen, practicate cu o constanță demnă de cauze mai bune, operația de transpunere cinematografică, deși poartă girul autorului, nu rămîne decît o ilustrație în bună măsură convențională, rece, a unor pagini de intens dramatism, impresionante la lectură prin febrilitatea confesiunii, prin densitatea expresiei.

Încercînd să păstreze nealterate liniile de forță epică, **Augustin Buzura** (scenariu) și **Manole Marcus** (regie și adaptare cinematografică) comprimă sau elimină momente semnificative pentru înțelegerea personajelor, iar pe de altă parte deplasează accente sau inovează artificial sărăcind echivalarea filmică, lipsind-o de calitățile potențiale. În transcripția cinematografică, profesorul **Cristian**, savantul de renume aflat într-o continuă bătălie pentru valoare, cinstit, incapabil de compromisuri, înconjurat de meschine adversități nu mai are supletea argumentelor inițiale, claritatea profilului conturat în roman din perspectiva celorlalte personaje. Construcția eroului rămîne tributară replicilor ce ilustrează relații fără a le sugera în evoluția lor, mult mai complexă decît în explicațiile avansate direct sau din off spectatorului.

Remarcabilă rămîne totuși în această ecranizare reflexia trecutului în memoria afectivă a profesorului, materializată prin flash-back-uri integrate divers prin montaj, modelate cu o adecvată eficacitate expresivă.

Tonalitatea diferită, eliberată de melodramatism conferă consistență plastică unor momente revelatorii nu numai pentru cîteva destine, ci pentru o întreagă epocă. În contextul acestor asalturi ale memoriei se detașează prin lapidaritatea sugestiei și notația spontană personajul soției profesorului.

Marcat de profund simț etic, refuzînd cu luciditate convențiile, deloc dispus la un dialog cu lașitatea, ipocrizia, injustiția, eroul lui **Buzura** și **Marcus** ar fi putut deveni un personaj de referință. Filmul nu oferă însă unui mare actor ca **Victor Rebengiuc**, interpret cu mari valențe analitice, decît fragmentar posibilitatea aprofundării atributelor temperamentale ale personajului. O cauză este și anularea prin reprezentarea directă a polului opus conștiinței profesorului, anonimul (în roman) delator, capabil să distrugă forța afirmării morale într-un continuu dialog cu timpul. Dealtfel, și comprimarea acestui rol (interpretat excelent de **Nicolae Praida**) diminuează portretul polemic al unui simbolic tip uman ce supraviețuiește prin proliferarea clișeelor, prin prostie agresivă și agramatism revelator. Rarefierea acumulărilor epice, atenuarea tensiunii conflictuale, transcrierea filmică rezumativă rămîn minusurile unei ecranizări ambițioase, minate de o viziune livrescă (evident cu pasaje inspirate, dar nu decisive), dificilă pentru o formulare cinematografică ce trebuia să sintetizeze fenomene și esențe. În orice caz, vizionarea filmului invită la o nouă (sau primă) lectură a cărții și din acest punct de vedere spectatorul nu are decît de cîștigat chiar numai pentru a-și confirma sau infirma propriile păreri asupra complexului proces de traducere în imagini a unei valoroase proze.

Călin Stănculescu

plastica

Orașul prea puțin cunoscut

Marile orașe sînt în pierdere de identitate. Se construiește mult, în virtutea necesităților, repede și după proiecte standardizate. Peste 20—30 de ani cînd o să trecem pe străzi și o să arătăm eventualilor noștri copii blocul și etajul unde a trăit un om de seamă vom putea fi siguri că nu-l va reține decît întîmplător.

Nu sînt, desigur, un pasatist. Dar puțină culoare și o notă individuală în pădurile de beton care cresc la marginea orașului sau în interiorul lui, nu mă pot opri să nu doresc. Nu este cazul să-mi expun aici părerile despre modul cum, de multe ori, specialiștii noștri reușesc să ruineze într-o manieră absolut inadmisibilă un țesut urban a cărui identitate s-a format prin acumulări progresive. Chiar dacă este depășit funcționalmente el poate fi readoptat la exigențele societății actuale prin înlăturarea a ceea ce reprezintă excrescență, rebut, prin „plombarea" spațiilor goale cu clădiri adecvate stilistic, prin modernizarea tramei stradale, prin întreținerea adecvată a fondului arhitectonic încă util sau posibil a fi utilizat.

Eu cred că o asemenea preocupare nu poate fi stimulată decît cultivînd la arhitecți și urbaniști, și — de ce să nu o spunem ? — chiar la anumiți factori de decizie, dragostea față de oraș, față de valorile artistice pe care le concentrează, față de valorile afective și istoria depozitată în aceste ziduri. Bucureștiul, ca și alte orașe ale țării, dat fiind vitregia vremurilor, nu are un patrimoniu edilitar foarte vechi. Partea cea mai însemnată a „patrimoniului" nostru edilitar datează din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. În toată Europa, după o perioadă de ignorare a artisticității acestei arhitecturi, ea a ajuns la mare preț. Noi sîntem, în ciuda legii patrimoniului, de multe ori în situația să nu știm ce avem în mînă, căci altfel nu s-ar explica anumite intervenții făcute chiar aiurea, despre care presa a scris la momentul oportun.

Acest oraș, unde trecutul trebuie să fie un element al identității ne îndeamnă să îl iubim și să îl apărăm gravurile lui DRAGOȘ MORĂRESCU expuse în foaierul Teatrului de Comedie. Este locul unde în anumite case au lucrat Iorga (Piața Buzești), Anton Pan (strada Anton Pan), Tudor Arghezi (Mărțișor), George Călinescu (str. Vlădescu), Mihail Sadoveanu (str. Clucerului), Vlahuță (Clopotarii Vechi), Coșbuc (Calea Plevnei), Ion Barbu (str. Carol Davilla), Vasile Voiculescu (str. Dr. Staicovici) și atîția alți autori în ale căror nepieritoare pagini se simte uneori pulsînd aerul unui oraș a cărui fizionomie trebuie s-o intuim în întregime din elementele ce pot și trebuie conservate, căci evident nu pot și nici nu trebuie să fie conservate toate.

Orașul lui Dragoș Morărescu este însă și orașul monumentelor medievale cărora trebuie să le respectăm nu doar zidurile și pictura ci și modul de înscriere în țesutul urban. Gravurile acuarelate surprind cu sensibilitate acea specifică încadrare în peisajul urban, despre care au vorbit cu admirație, începînd din secolul al XVI-lea, atîția călători străini din Țările Române.

Faptul că Dragoș Morărescu și-a ales pentru reprezentare tocmai casele unor scriitori de vază aș dori să-l interpretez ca pe o intenție subtilă. Artistul a vrut să ne sugereze că în ciuda arhitecturii mai mult sau mai puțin spectaculoase a unor clădiri, din ele poate emana suflul vital al unor personalități care ele însele, chiar dacă nu au făcut istorie, fac parte din ea.

Așa cum fac parte clădirile și monumentele acestui oraș pe care îl cunoaștem prea puțin, ca să nu spun puțini.

Grigore Arbore

NUMELE POETULUI

DAN DAVID

apărut cartea de debut a „nodurosului bărbat" Dan David, Eu vă iubesc pe toți — *Poeme rock (Editura* Eminescu, *1982), carte excepțională în sine dar care nu înseamnă totuși altceva decît stringerea la un loc între două coperți a unui mic număr de poeme, parte infimă din masa torențială a textelor scrise pînă acum de Dan David. Cunoscîndu-i prea bine poezia, cartea aceasta nu este pentru mine o surpriză ci un act de normalizare a situației unui poet, cel mai puternic și mai original talent apărut pînă acum în generația tînără, model exemplar pentru autorii tineri de azi, căci Dan David este un autor cu operă, neobligat ca alții să apeleze la „iaurt și gogoșele" spre a induioșa inima cite unui critic care să-l „singularizeze" cu finețea toroipanului.*

Deși nu e o carte „focalizantă", Eu vă iubesc *pe toți poate fi citată în întregime, căci toate poemele, ca la Magda Isanos, Nicolae Labiș, Domnița Petri, sînt copleșitoare prin limbajul genuin. Iată transcris, poemul liminar al cărții,* Elegie pentru Anamaria: *„alt farmec avea trupul tău în flori plîngînd / alt farmec avea piciorul tău în iarbă tremurînd / azi mîinile tale răsar din pămînt luminate / ca două rîuri de sînge blestemate / / chipul tău îmi tulbură noaptea caldă și frumoasă / cerul ca un vis rece-mi lunecă pe casă / ...mult te-am așteptat pe sub pămînt, prin păduri, pe leasă / (azi crește o elegie stranie la mine pe masă) / / era întuneric dulce și era vară / lămpi atîrnau de pruni într-o noapte rară — / metafore licărind pe cer și priviri de fecioare / era parcă și-o tulbure ninsoare / de ochi de pădure și stele rătăcitoare / / mărturisesc, te-am iubit brutal, te-am iubit frumos și greu / de atunci Anamaria, ninsoarea e grea, e amară / de atunci ninge-ntruna peste sufletul meu / și pacă trăiesc o veșnicie de seară".*

Spuneam că Dan David mi se pare a fi cel mai puternic și mai original talent apărut pînă acum în generația tînără și pentru faptul că poezia sa, asimilînd experiențe autohtone și străine, se organizează într-un univers transmițînd o ireductibilă senzație de românesc *(prin care nu trebuie să se-nțeleagă tradiționalism numaidecît, căci și Urmuz sau Gellu Naum, autori ai unor opere insolite, moderniste, ne transmit același frison de adîncă originalitate românească), fapt explicabil printr-o mare experiență umană, experiență autentică a vieții realităților românești de azi cît și printr-o privilegiată intimitate ființială cu graiul românesc, cu graiul țărănesc, viu, pururi virginal.*

Deși ne e livrat mai mult angelic decît diabolic prin Eu vă iubesc pe toți, *Dan David își începe cariera literară, pe care i-o dorim unică, în mod fericit, îndelunga-i așteptare iat-o răsplătită, cum sperăm să se întîmple și cu Petru Aruștei sau Liviu Antonesei; cei din urmă vor fi cei dintîi, nu ne îndoim.*

Cezar Ivănescu

CONFABULE

Un țăran trece strada (XIII)

auzi vere / cînd vii pe la București caută-mă / la circ / că acolo lucrez acum / întrebi de mine la ușă / nea Cutare este / și dacă sunt / că s-ar putea să nu fiu / mai mă reped după una / după alta / prin oraș / că e de alergat ca să duci acasă / ce cere femeia / ba aia / ba ailantă / fermoare chiar / că tot nu se găsesc / și pe urmă dacă sunt / rogi să mă cheme / sau să-ți dea voie să intri și / să mă cauți / întrebi pe la menajerie / de omul care grijește de elefanți / și de mașina directorului / a roșie luată pe scamatorii / că așa am ajuns / să trăiască ăștia mai bine decît noi / artiști de-ți fură ceasul de la mînă fără să știi / ehei / dar dacă vezi un țigan / un negricios mic și pipernicit / care vorbește uite așa / la la la / pe ăsta să nu-l întrebi de mine / că suntem certați / mi-a luat o găleată / nici acum nu recunoaște / ba o mai face și pe cinstitul / iar dacă nu sunt / lipsesc o oră-două / nu pleca / așteaptă-mă / uită-te la animale / sau chiar la spectacol / dacă este / așa mi-a zis vărumiu / cînd l-am întîlnit la botez / și / și m-am dus / dar nu m-a lăsat portarul / și nici nu l-a chemat / așa că eu cred / că se laudă / cînd zice că lucrează acolo / la circ.

Iulian Neacșu

debut

Un premiu al revistei „Luceafărul" la un concurs interjudețean de creație literară, conferit unui text de exegeză critică, iată un fapt neîntîmplat pînă acum. Totuși, făcînd parte din juriul unui asemenea concurs, la Piatra Neamț, concurs a cărui primă ediție a avut loc cu cîteva luni în urmă, mi-a fost dat să întîlnesc printre lucrările trimise un foarte personal eseu despre romanul Creanga de aur **al lui Mihail Sadoveanu. Mărturisesc că impresia produsă la lectură a fost deosebită ; ceea ce m-a determinat să optez pentru eseul în cauză. Plăcerea de a-l recomanda pe Gheorghe Simon cititorilor noștri este cu atît mai mare cu cît tînărul profesor de limba și literatura română din Agapia Neamț, pe această cale, debutează în domeniul atît de dificil și prea puțin ospitalier al criticii și istoriei literare. Propunem atenției cititorilor un fragment din interesantul eseu.**

Nicolae Ciobanu

„Creanga de aur" și funcția mitopoetică a cuvîntului

nu putem cita **Creanga de aur** decisiv și convingător fără a ne retrage o clipă, deviind de la axa înțelegerii imediate și exaltante, cu certitudinea că, de fapt, textul „esopic" al acestei încercări de cuprindere a ființei e unul de iradiere, de stăpînire prin convergență a cuvîntului, de trecere a acestuia din stare **latentă** în stare **patentă**. Omul își pierde esența vorbind, absorbit de noianul impulsurilor și de ispita divulgării. Cu cît un om știe să păstreze un secret, periculos chiar pentru el însuși (cum e și forța interioară, „nedesfăcută" a lui Breb), cu atît el se apropie de natura ființei, de starea aurorală a cuvîntului, putînd astfel să citească, să comunice fără ca adevărul să se înstrăineze în in-formație. Semnele sînt răni, puncte vulnerabile, cu care omul investește lucrurile (Rilke). A le citi înseamnă a cunoaște, a le transmite înseamnă a le degrada. Nu se ridică atunci întrebarea că izolarea, ruperea de firul comunicabil ar duce mai degrabă la pierderea alianței, a compatibilității ? Nicidecum.

Prin cuvînt, Kesarion Breb întrerupe stagnarea, latența. El atrage atenția, convinge pe „colocutori", determină conștiința să prindă formă, în opoziție cu viitorul împărat Constantin, unul în care conștiința nu are formă. Opozitia dintre neant și nemurire devine compatibilă prin om, adică prin calitatea de cuvîntător, acela de a numi lucrul, conștient, în același timp, de precaritatea clipei. Ar trebui ca această incompatibilitate să genereze (ca la Hyperion) o dramă în sufletul lui Breb, dar ea nu se declanșează și nici măcar nu se întrevede deoarece Sadoveanu „dizolvă" individul în mediu, absorbindu-l, asimilîndu-l, ca pămîntean, corabiei planetare, care e pămîntul.

Iată că acest personaj nu se dispersează, conștiința lui nu e scindată, dihotomia nu-i solicită alegerea, ci de la început el e un ales, un trimis, un sol, o întrupare a Logosului. Fără să întrezărim în această interpretare o cît de mică fisură prin care să-și facă loc apologeticul creștin, precizăm că Sadoveanu încearcă primordiile, nu bîjbîind stilistic, ci face să vibreze, să ființeze un eon antropomorfic în zorii poporului român, cînd încă rațiunea nu se detașase de afectiv, cînd teologia nu era o instituție a adevărului, cînd cuvîntul era încă apt să apropie oamenii, „să instituie o proximitate care nu are nevoie să fie familiară" (Heidegger).

Cît de departe ajungi prin cuvînt numai limba românească poate să ne spună, coantă să exprime nu imposibilul ci incomunicabilul. Considerăm acest argument nu fatal și nici obligatoriu acceptat, dar cel puțin ca o deschidere, cum e **Creanga de aur**, o creștere a stării potențiale la care ajunsese limbajul artistic sadovenian.

Nici Kesarion Breb nu e scutit de o experiență „umană", afectivă, pentru a confirma astfel abaterea de la codul menit să-l țină pe viitorul Decheneu în opoziție cu o cunoaștere limitată, sumară. Blestemul Luceafărului („norocul vă petrece") se poate traduce în **Creanga de aur** cu întîmplarea că este albia în care curgeți fără identitate, în jocul clipei. Întîmplarea de a locui o corabie planetară („O, Daniile, este o corabie care se cheamă pămînt și pluteste spre vesnicie"), întîmplarea de a „beneficia" de cuvînt, care folosit abuziv duce la o familiaritate ce ne îndepărtează de esență și ne obligă să ne limităm la o prezență acustică ce ar echivala cu cunoașterea.

În acest sens, Kesarion Breb e și o posibilitate a omului de a se elibera de teroarea cuvîntului. Muntele („ascuns") pare a fi o alcătuire tainică din fructe ale tăcerii. E de ajuns parcă un singur cuvînt și **viforul tainei** s-ar năpusti asupra omului, coplesindu-l.

Kesarion Breb nu e între două limite, între două lumi, nu e suspendat ca o ramură ce năzuiește lumina, el semnifică omul care știe că a fi erou înseamnă a nu rătăci odiseic, ci a te întoarce la locul și timpul tău.

Creanga de aur e și o metaforă a spațiului interior prin care omul recuperează năzuința originară de a se întrupa în cuvînt, de a recompune fragmentele unei dispersii sub instanța unei creșteri spirituale ce-i amenință coerența interioară ca o pîndă a simțurilor, o strunire a afectelor, încît la capătul unei asceze **omul metamorfic** devine o replică severă pentru **omul politropic**.

Că are puteri magice, că are funcție mitopoetică, sîntem convinși, cuvîntul nu e rodul unei precocități verbale, ci prin cuvînt, ca element „fizic", așturi de apă, aer, foc, poți **opri** sau **slobozi** stihia. De aceea, în cazul lui Sadoveanu, verbul a fi (existența) nu e o energie care se propagă în vid (Valéry) ci o dezlănțuire a ființei ca deschidere spre un temei inalienabil. **Stihia**, în planul metonimic, e numită astfel : **„puhoaiele** pornesc în salturi la vale, ca niște **harmasari de spumă"**, „istorisirile despre Bivant sînt ca liniștile sfinte, ori ca **săriturile de leopard ale furtunii"**, „ghețurile pocnesc..." etc. (s.n.).

Cînd se referă la virtutile cuvîntului, Sadoveanu particularizează și identifică pe Kesarion Breb tocmai prin calitățile pe care le presupune „vipera înțelepciunii", vorbind de „sărîturile luți" ale lui Kesarion Breb. Aceste sărituri nu sînt decît fulgerări de sens în sintaxa comunicării. De asemenea, la începutul romanului lingă locul în care trăiește bătrînul mag „saltă trei izvoare vii de sub piatră zbătîndu-se ca viperele înțelepciunii lui".

Așezarea celor doi (K—C) în matca puterii se face diferit. Constantin nu era ajuns la „desăvîrșita virstnicie". Kesarion nu era trecut prin focul cuvîntului, nu era **lămurit**. Femeia, care înlesnește slobozirea cuvîntului din tîntuirea primordială, ajută ca patima, în cazul lui Constantin, să devină putere (negativă), iar Kesarion să-și împlinească experiența, ispitit pentru o clipă de vraja celei care era „un cîntec al mersului". Astfel, inițierea prin taina cuvîntului devine putere constructivă. Argumentul în favoarea evitării cuvîntului nu e semnul unei frustrări în comunicare ci unul de implinire a omului prin limbaj.

Pe cei doi (K—C) îi desparte însă și **apa neagră** (apa vie / apa neagră) care întunecă hotarul, vecinătatea omului în cuvînt. Constantin e o vietate (nici măcar un om de lume) în care întîrzie o formă fără conștiință, iar Kesarion este o conștiință cu rost, rînduit în sînea lui prin cuvînt, lămurit în forma lui prin focul primordial care e Logosul.

Stihia apei poate fi rînduită, stăpînită, așa cum face morarul care îndreaptă puterea apei spre „folos obștesc", dar dacă **firea** omului e ticăloasă (cum e a lui Constantin) atunci energia sănătoasă devine stihie. **Structura autonomă** (K) devine **structură eteronomă** (C). De altfel, chiar într-un capitol din roman (al X-lea) se spune clar că puterea (mărirea) și tihna (cunoașterea) stau în „hotare deosebite".

Cuvîntul e un mijlocitor demiurgic între om și eternitate. Cînd Hyperion cere dezlegarea de eternitate, i se răspunde că poate primi **cuvîntul cel dintîi**, dar moartea nu se poate. Moartea în **Creanga de aur** e un repaus, atitudine care e în concordanță cu credința dacilor. Ei se întristau la nașterea unei ființe și se bucurau la moartea ei. Viața e simbolizată de două tainice care „clocite" în timp zămislesc **fantasme**. Sadoveanu evită să numească și să sugereze că viața ar fi o fantasmă, ca la Eminescu, uneori, pentru că e vorba de fantasma pe care o generează forța cuvîntului sub iradierea solară a inițierii în cele ce sînt. Ou „semnifică soarele înnoit și veșnicia vieții" se spune la începutul romanului.

Mitul cunoașterii/luminii, inserat în această narațiune presupune o metamorfoză. Contextul în care apare îi relevă noi conotații (putere, timp, inițiere, călătorie, iubire). Pentru creator, mitul e o posibilitate de auto-cunoastere. La nivelul textului decodificarea se face prin semne ce alcătuiesc limbajul unei comunicări ce atinge performanța artistică.

Gheorghe Simon

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Într-o primăvară trecută, la Mogoșoaia, cel mai iubit dintre pămînteni

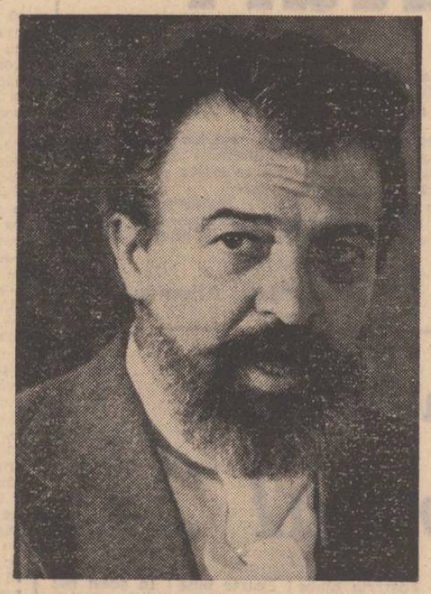

Romulus Vulpescu villonizind, villonizind...

Într-o «dilemă americană» Ioan Grigorescu și Aurel-Dragoș Munteanu

VIAȚA CĂRȚILOR

Semnele lirismului

Florin Pietreanu*) scrie o poezie sobră, austeră, încercînd și reușind — nu de puține ori — să obțină efecte notabile, nu prin soc metaforic, ci din tensiunea ideilor. Meditative și confesive, versurile, mărturisind o acută dramă interioară, refuză clamoarea, căreia îi preferă, în poemele de dragoste, tonul discret elegiac : „E ora cînd spre maluri vin ireale burguri / cînd prima stea și-aprinde privirile feline / pe cînd, pe plajă, în pustii amurguri, / mai strigă pescărușii către tine // Ți-ntorc și eu c-un gînd spre mine chipul / din calmele amiezi îndepărtate-n vară, / dar nu poți ști cum sună sub pașii mei nisipul, / cum, în adîncuri, marea prelung se înfioară" **(E ora cînd).**

Cele mai bune lucruri le reușește autorul atunci cînd limbajul său poetic evită prețiozitatea, cultivînd firescul rostirii. Cînd însă ține neapărat să fie profund, Florin Pietreanu rămîne oarecum declarativ : „Alerg pe drumul de seară, urc coborînd / pentru călătorie de mult am dat vama, / pași-voi în gol de pe țărmul abrupt... / Etern voi rămîne de aceeași virstă cu mama" **(Alerg).**

În poemele de meditație existențială, autorul găsește frumosul echilibru al lucrului bine făcut. Rima cenzurează efuziunile factice, versurile nu dau sentimentul neliniștitor al infilnirilor unice, dar comunică chietudinea previzibilului inevitabil. Eroul liric al acestor poeme este Socrate, iar tema lor, firesc, cunoașterea de sine, avînd ca variante **dublul** și **solitudinea.** Din ciclul „socratic" aleg spre exemplificarea celor spuse, aceleași poem pe care și Nicolae Ciobanu îl citează în prefata volumului : „Unul din noi va pieri / mi-a strigat cineva, deși eram singur pe țărmul stîncos / unde măslinii-nghețaseră, ca și cînd rădăcinile lor / auzeau cum pămîntul cheamă dincolo, jos... // Nu știam dacă fusese un glas adevărat, / sau totul se petrece ca un vis în alt vis, / cînd m-am simțit cu insistență privit / din tălăzuirea beznei sub cerul deschis // În răstimpuri, icnit, un ris bastard / mă flagela din grota gurii unei jivine : / acolo, pe țărm, în zori, sub măslini, / murea celălalt : fiara ieșită din mine..." **(Socrate către un nou discipol).** Prețioase uneori, dar, de cele mai multe ori autentice, versurile din **Nevoia de suflet** sînt prologul ce anunță un poet.

Abundent metaforizant este Florentin Palaghia **) în volumul său de debut, intitulat neinspirat **Sintagme.** Nu i se poate nega autorului o anume îndeminare în construirea șiragurilor de tropi, dar, cînd vreo imagine mai proaspătă „scapă" în versuri, celelalte, canonice și canonizante, se reped parcă asupra-i, sufocîndo, cu brutalitate : „Pe lungul drum zăpezile luminii / alungă renii, turme lungi de reni, / către pămîntul soarelui și-al vieții / Cai albi, sălbatici fură din lumină / zăpezi strălucitoare și turme prin poieni ; / se naște lumea ca un suflet tînăr / imaginînd pe-ntinderi ochi pereni" **(Drum galactic).** Mai aproape de poezie se află Florentin Palaghia cînd folosește versul liber, în compoziții reduse ca dimensiune, care reușesc să sugereze o atmosferă de tristețe difuză : „Mai presus de mine în luntrea galbenă / noaptea se lungește, prea frumoasă / văduvă cu sufletul cast. Pe piatra apei, / unde se îveste somnul ca o patimă, / Falsul anotimp călătorește / mai presus de mine, trudit / în ecoul invers, în ecou..." **(Mai presus).** Acest din urmă citat mă lasă să întrezăresc în **Sintagmele** lui Florentin Palaghia o promisiune.

Valentin F. Mihăescu

*) **Florin Pietreanu : „Nevoia de suflet", Editura „Litera", 1981.**

) **Florentin Palaghia : „Sintagme", Editura „Litera", 1981.

CRONICA EDIȚIILOR

Testimonia

O colecție de prestigiu și de mare interes pentru studiul istoriei patriei noastre este **Testimonia** pe care o scoate, de peste un deceniu, Editura **Dacia** din Cluj-Napoca. Nu avem, la îndemînă, cînd scriem această cronică, toate volumele. Editurile nu mai trimit organelor de presă cărțile lor, probabil nu mai dispun de **cota** respectivă ; pe piața de carte vitrina nu-și mai are rolul ei tradițional fiind înlocuită cu ascunzișul obscur de sub tejghea (apropo, va îndrăzni oare vreun librar să expună monumentala **Istorie a literaturii** de G. Călinescu la vedere ?...) ; dar chiar și la Biblioteca Academiei nu mai găsești cărțile tipărite în anii din urmă...

Să revenim la colecția **Testimonia.** Din volumele pe care le avem la dispoziție și pe care le-am citit de-a-lungul anilor ne dăm seama că seria a fost concepută cu o deosebită responsabilitate. Într-adevăr, cărțile își urmează una alteia după o subtilă dialectică. Probabil că editura și-a apropiat un colectiv călăuzitor, format din istorici și redactori de nedezmințită competență. Foarte multe prefețe ale colecției le semnează, bunăoară, istoricul academician Ștefan Pascu, iar la foarte multe dintre volume intîlnim pe același osirduitor redactor de carte, Șerban Polverejan (am mai intîlnit însă în acest rol și numele lui Vasile Frăteanu și al lui Doru Olteanu ; vor mai fi și alții...).

Colecția și-a dovedit, de la carte la carte, a avea un **program** de lucru cu adevărat ferm și de înaltă semnificație, din făgașul căruia nu se abate. În acest sens ni se par elocvente cuvintele academicianului Ștefan Pascu dintr-una din prefețele domniei sale și pe care le reproducem pe larg : „Realizarea «istoriei totale» pretinde cu necesitate cercetarea părților ce o compun. Adică aspectele principale și detaliile semnificative sau manifestările locale în cadrul problemei generale. Se înțelege cu ușurință că este mai pretențioasă și mai anevoioasă realizarea sintezei decît cercetarea parțială sau locală, dar fără aceasta **sinteza nu e posibilă.** Însemnătatea cercetării parțiale și locale își validează importanța și prin sporul de informație pe care-l pune în circulație, iar dacă informația nouă, de valoare, este însoțită și de puncte de vedere și concluzii noi, originale și valoroase, istoria parțială sau locală **investește** caracter de cercetare fundamentală."

În spiritul unor asemenea deziderate curge colecția **Testimonia.** Dar să aducem aminte cititorului cîteva din cărțile apărute aici, căci noi facem mai degrabă o cronică de **semnalizare,** ci nu una de specialist, cum ,pe nedrept ne-a acuzat recent un compendist de istorie literară ; **specialiștii** se ocupă de cîte un autor, și ani la rînd, uneori o viață, mai rareori de cîte o epocă — noi n-am dorit și am mărturisit-o de nenumărate ori decît să semnalizăm pe cît posibil totalitatea edițiilor bune.

Deci au apărut în această colecție, între altele, următoarele cărți : **Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian** (două volume, scoase de Iosif Pervain și Ioan Chindriș), **Brâncuși împotriva Statelor Unite** (stenograma procesului tradusă de Petru Comarnescu), **Mișcarea memorandistă în documente** (1885—1897) (de Șerban Polverejan și Nicolae Cordoș), **Viața cotidiană a Țării Românești** în documente — 1800—1848 (de Vl. Diculescu), **Corespondența lui Vincențiu Babeș** — scrisori primite (de Mihail P. Dan și George Cipăianu), **Transilvania și războiul de independență** (de Liviu Maior), **Consiliul național din Blaj** (de Viorica Lascu și Marcel Stirban), **Contribuții mureșene la marea Unire din 1918** (de Ioan Silviu Nistor), și încă multe altele.

Coperta colecției, distinctă, aparține regretatului Vasile Pop Silaghi.

De regulă cărțile apărute în această colectie se structurează astfel : după prefață, semnată de obicei de un savant, urmează un lung studiu exegetic aparținînd editorului sau editorilor, după care — grosul volumului (sau volumelor) — textele, în marea majoritate a cazurilor inedite, desprăfuite din arhive sau colecții de familie.

Pe document înseriat la rînd în biblioraftul de arhivă textele par de cele mai multe ori umile, uneori simple liste, dar însumate capătă rezonanță și dau acorduri «istoriei totale». Numai că și în sine, și nu arare ori ele glăsuiesc răspicat. O scrisoare, de pildă, cum e aceea trimisă de Papiu Ilarian referitor la viața lui Avram Iancu după Revoluția de la 1848 este de-a dreptul cutremurătoare.

Interesul colecției credem că nu se limitează numai în raport cu istoria. Filologul găsește aici o limbă de **cancelarie,** actul scris rapid, spontan, luat de un grefier poate nu totdeauna cu studii superioare, procesul verbal, telegrama, nota telefonică etc, în care limba vie cu nenumărate regionalisme dar și cu destui termeni juridici, diplomatici iasă la iveală în toată bogăția ei.

De asemenea, socotim că volumele apărute în **Testimonia** prezintă un interes cu totul deosebit pentru scriitori, în special pentru prozatori. Fapte epice de o dramatică încleștare sînt strînse în cîte un proces verbal lapidar, dar cu atît mai semnificativ. Cărțile din colecție, care cuprind nararea evenimentelor premergătoare actului Unirii de la 1918, sînt în acest sens cu totul revelatoare. Avem sub ochi, pentru a folosi titlul unei excelente din punct de vedere artistic nuvele a lui Marin Preda, o **Desfășurare** de evenimente care duc toate, ca afluentii unui mare fluviu, la ziua istorică și luminoasă de la Alba Iulia din întîi decembrie 1918. Oameni de toate naționalitățile care trăiesc în Ardeal, de toate stările sociale, sînt prinși în aceste documente de arhivă într-o largă mișcare și comuniune dialectică de scopuri care ne amintește, iarăși, opera unui mare scriitor, Liviu Rebreanu cu partea întîi a monumentalului său roman **Răscoala.** Dar cum spuneam, uneori un simplu proces verbal se îmbie de la sine ca un capitol de roman, poate chiar și mai mult, și în acest sens se poate citi ceea ce s-a întîmplat în comuna Band în toamna lui 1918. Cu atît mai grăitor cu cît „nararea" unor asemenea evenimente au pecetea nediscutabilă a obiectivității.

Întîlnim, iarăși, în aceste documente, o bogăție de antroponime și toponime, liste întregi, care nu pot lăsa rece nici pe filolog, nici pe degustătorul de sonuri al limbii române.

În tot, colecția **Testimonia** se afirmă ca una dintre cele mai prețioase pe care le-au inițiat casele noastre de editură, drept care și aducem elogiul nostru editurii care o scoate și tuturor acelora care îi dau ființă.

Gheorghe Suciu

Revederea

Vasile, Ion și Maciste plecară abia a doua zi pe la nouă și jumătate din casa Doinei, a cărei mamă insista ca oaspeții să mai rămînă, dar cei trei, după ce terminaseră tot vinul din casa gazdei, promiseră să revină și se întreptară spre autobuzul cu numărul 3 000 care-i depuse în fața birtului de la barieră.

— O bere ar fi tocmai bună, spuse Vasile induioșat de figura obosită a lui Ion care primi cum se cuvine propunerea, adică intrară.

Maciste însă nu era în apele lui, fiindcă în loc să stea pe scaun cum stătuse altădată, se ghemuise sub masă, unde abia putea să încapă.

— Ce-ar fi, începu Ion, să ne ducem la domnul Still, să-l luăm de beregată și să-l întrebăm unde se află Gherman, ce zici?

— Exclus, replică Vasile, întîi că la această oră nu-l găsim și chiar dacă ar fi acasă n-am reușit decît să-i arătăm că știm cite ceva din cele întîmplate. Mie însă îmi suride o altă idee: să stăm de vorbă cu Nora.

— Să stăm, răspunse Ion, dar asta presupune același lucru, adică să trecem pe la vilă.

În timp ce plănuiau cum și ce să facă, descoperiră că foarte aproape de ei, aproape lipit cu umărul sting de colțul mesei lor apăruse ca din întîmplare maiorul de la criminalistică; citea ziarul de dimineață și din cînd în cînd sublinia cite un anunț de la mica publicitate.

— Doamne, ce strîmtă-i lumea! exclamă Vasile, acum sunt sigur că nu vom fi părăsiți niciodată și că îngerul nostru de pază îl va descoperi și pe Gherman, astfel ca treimea fără de moarte să se adune iarăși spre slava unității indestructibile și vinului.

— Răbdare, răbdare copii! răspunse maiorul întorcîndu-și ușor obrazul sting spre masa lor. Aș prefera să vorbim în altă parte, aveți cheia lui Gherman? (În clipa aceea Maciste se strecură printre mese și ieși în stradă).

— Casa lui Gherman e deschisă mereu pentru toți prietenii lui, dar strada Salvării nu știu dacă e cea mai potrivită pentru întîlnirea noastră, spune Ion.

— Dimpotrivă, se învioră Vasile, ieșim noi doi întîi, apoi domnul maior și după ce-l așteptăm în parcul de lîngă biserică, ne luăm toți trei de după gît și intrăm pe Salvării ca trei matrozi care s-au făcut pulbere în primele ore după acostare.

— Ideea mi se pare bună, șopti maiorul, apoi se lăsă cu totul pradă lecturii știrilor externe.

De la dispariția lui Gherman, Maciste nu mai catadicsise nici măcar să treacă pe lîngă vila Vulturul, darmite să intre. De data aceasta, trebuia neapărat s-o vadă pe domnișoara blondă. Astfel, cînd motanul încercă să intre printre cercevelele întredeschise, Nora încetă brusc să mai bată cu picioarele în balonul spinzurat de tavan și, dînd să se ridice în picioare, efortul ei se curmă la jumătate și rămase în genunchi, subțire și aproape transparentă.

— Unde mi-ai fost de-atîta vreme, tîlharule, strigă Nora, și Maciste ateriză ușor cu somnul în brațele fetei. După ce se lăsă mîngîiat de nenumărate ori, Maciste se desprinse din palmele ei ca fulgii și începu să-i adune bluza, fusta, pantofii, gesturi care semnificau o grabnică plecare.

Cînd grupul celor trei, Ion, Maiorul și Vasile, intrară în casa lui Gherman, fură peste măsură de surprinși de faptul că măsuța rotundă era încărcată de bunătăți, printre care străluceau trei sticle de culoarea ceaiului și cinci pahare de cristal. Pe fotoliul de lîngă sobă, Nora zîmbea ca visul cu Maciste în brațe.

Gheorghe Pituț

Nimic mai greu accesibil

Urmare din pag. 1

decît la „Munci și zile", „De rerum natura", „Georgicele", „Divina Commedia"... Dar „în timpul nostru, cînd răspîndirea lecturii (generale) și apariția fotografiei au ușurat programul atribuit de societate artei, aceasta a devenit mai liberă să se specializeze în puterea ei de a comunica un mod de a simți sau o plăcere pur estetică" (René Huyghe). Trăim o epocă a specializării și, în adevăr, nu avem pentru ce încerca să arăm ogorul cu elicea de avion ori să vinturăm cereale cu „mobilurile" lui Calder.

O reală convergență a dimensiunilor ce intră în jocul creației face întotdeauna ca sensul să se manifeste bogat și enigmatic, într-o respirare profundă a țesăturii artistice.

În ce privește accesibilitatea, pentru a ajunge la adevărul său, artistul a trecut printr-o inițiere, prin clipe de grație și iluminare. Atunci el, **mon semblable, mon frère,** va ști să găsească termenii prin care experiența lui se comunică ; altfel, adevărul său nu capătă valabilitate în plan artistic. Mai mult, e știut, descoperirea și exprimarea constituie un fenomen greu disociabil, fiindcă în cuvînt omul locuiește mai implicat și mai străin, mai liber și mai supus decît a fost vreodată în cortul său nomad ori în modulul blocului. Atunci cînd nu vorbește frivol-histrionic, cu fața la public și din poziții „de efect", artistul se adresează, în fond, unui egal al său, ori, mai bine-zis, unui dublu ideal. Prelucrarea — de fapt vulgarizarea (și în sens etimologic) a materiei artistice, pentru ca „mesajul să fie accesibil tuturor", intră paradoxal în contradicție cu principiile democratice invocate, cu ideea elementară de respect față de aproapele tău. Criteriul accesibilității n-ar trebui să opereze decît pînă la punctul unde opera se comunică (prin definiție), se oferă, iese în întîmpinarea receptorului — respectînd un echilibru firesc, infinit variabil, între cunoscute și necunoscute, între „informație" și redundanța necesară. Frizele Parthenonului sau **Pierrot Lunaire** al lui Schönberg țin seama de efectele de percepție și le exploatează cu toată finețea meșteșugului, tocmai pentru a se comunica. Accesibilitatea aceasta e o datorie esențială în practica artei. O operă realmente inaccesibilă e un eșec — însă verdictul de inaccesibilitate se cuvine dat cu toată prudența. Arta cere devotiune din partea artistului, însă nu mai puțină devotiune și receptivitate din partea publicului. Și aici se deschide teritoriul unor mari nostalgii. În direcția formării gustului artistic și a nevoii de artă, esențială omului, am convingerea că mass media — și școala însăși — au mari posibilități încă neexploatate.

În lipsa unor amorse la ființa morală și la jocul mai adînc al inteligenței, la orizontul incipuizabil al sufletului și la disponibilitățile superior ludice, comunicarea artistică nu și-a atins scopul.

Și dacă e vorba de accesibilitate, ca poet voi mărturisi că nimic nu mi se pare mai greu accesibil decît realul însuși, cu toate că trăim într-o lume civilizată adică ordonată printr-o mulțime de semne univoce. Nu cred că ne putem juca prezumțios cu ideea de mesaj și accesibilitate cînd misterul lumii la fel ne încercuiește, cînd soarele adevărului este mereu departe. Singura șansă rămîne, probabil, sinceritatea și o sfîntă idee despre meșteșugul artei : atunci vor exista după cuviință — și de la sine — atît mesajul cît și accesibilitatea.

atelier literar
poșta redacției

C. IONESCU : Lucruri de serie, din ce în ce mai slabe, mai plafonate, — previzibilă evoluție a unui talent prea sigur și prea încintat de sine, nehrănit și necultivat temeinic la vreme, viciat de un profesionism timpuriu și suficient, indiferent ori chiar refractar față de spiritul de emulație, mișcarea ideilor și evoluția sensibilității și creativității lirice contemporane în lume, nereceptiv față de critică, etc. Moment de răscruce, favorabil (încă !) unei evaluări mai realiste a situației și a perspectivelor !

C. GRIGORAȘ : Încă prea greoaie, nebuloase, sofisticate, cu aer de prelegere, poate și prea verbioase, aglomerate, ucigînd în torentul discursului, lirismul, grația, transparența. Citeva reușesc să salveze întrucîtva un fond de „gîndiri și de imagini" altminteri remarcabil : „O plajă murdară", „Liniștea dinaintea înțepăturii", „Peisaj comparat", „Resurecție la metodă" (titlu strivitor — prețios, pompos, barbar, aproape parodic — pentru o miniatură subtilă și grațioasă ! !... Tipic pentru ce spuneam mai sus !). Ar fi un cîștig hotărîtor să puteți aduce mai mult aer, simplitate, lumină, în retortele dv. atît de complicate și atît de promițătoare ! (Din celălalt plic : „Stare", „În căutarea trupului", „Perfecțiune", „Scufundare").

A. VALONI : Pași pe loc, de scurtă respirație, un început de manierism și doar două titluri de menționat (și nu din toată inima) : „Șansa", „Să economisim".

EMIL DIMBOVIȚA : Unele semne vagi, încă neconcludente, în pagini ca „Am rămas", „Cotidiana escaladare", „La Podeac".

V. MILESCU : Scădere a substanței nobile și a tonusului liric, motive și formule care se cam repetă, alunecînd spre monotonie. Ceva mai bine, în „Orașul", „Dar ceea ce..".

EMIL PETRESCU : Doar „Rugină" e demnă de menționat. În rest, lucruri prea sofisticate, confuze, obscure.

DANIEL T. : Este, într-adevăr, un pas înainte, pe drumul cel bun. Firește, încă nu există siguranța deplină a gustului și a meșteșugului, care să împiedice unele alunecări, disproporții, inadvertențe, etc. (De pildă, în „De la balcon", care începe frumos, cu o idee interesantă, de mari implicații, pe care o pierde apoi într-o anecdotică măruntă, cu „nea Mitică", etc. Sigur, moartea fiului, a bărbatului, sînt și ele cauze grele, dar gîndiți-vă cît de intinsă și profundă în semnificații e această „apăsare a gîndurilor", raportată la individ, la o națiie, la omenire !.... Poemul trebuie adus cît mai aproape de aceste revelatoare semnificații). Asemenea „deturnări" ori neîmpliniri se mai găsesc și prin alte pagini. Mai sînt apoi și unele stridențe ale expresiei, formule metaforice artificioase, forțate, care ar trebui încercate îndelung la ureche, înainte de a fi puse pe hîrtie (gen „halbă de cunoaștere", „cîrnatul de generații", etc.). Dar sînt și o serie de pagini deosebit de promițătoare : „De la balcon" (cu observațiile respective), „Noaptea", „Prelungitoare" (cu finalul cam vag, inexpresiv), „Oglinda" (nefinisată), „Umanizarea", (cu finalul cam în doi peri, aleatoriu). Și nu ne îndoim că ele vor fi urmate de progrese hotărîtoare.

A. A. : Scrisoarea e plină de adevăr și de bun simț — cine v-ar putea contrazice ? Versurile, dure, scrișnite, sînt interesante, în general („Confruntare", „Neverosimil", „Final", „Ispășire" — cu un final cam vag, din pricina versului penultim — și, în fine, „Era tîrziu", mai veche, pare-se, cu ecou de romanță).

B. MARIAN : „Dialog", „Fără titlu", „Măsură", „Muzică".

CONST. DIACONU. Din păcate, nu e mai bine nici acum (lipsesc, adică, semnele talentului, fără de care nu se poate face literatură).

Tatiana Corolea, Ștefan Virgil, Hombre, Viorel Soare, G. Bozu, D. Câmpeanu, T.C. Zarojanu (ceva, în „Al treilea"), **P. Pîrvulescu, I. Pajureanu, A.S., Ov. Leontin,** (ceva, în „Fereastră", „Iluzie"), **Adrian Jacotă, T. Șerban** (ceva, în „În copilărie"), **Fatma Sadie** („Poem" — cu ultimul vers nereușit), **Marin Cioranu** (ceva, în „Bunicul e calm"), **Aurel Albu :** Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Aurul țării mele", „Pe șantiere", „Eroii", etc. ; „Raționament", „Ropot prin mine", „M-asemăn c-o toamnă", etc. ; „Cînd te-am privit", „Nu vreau", „Dincolo de infinit" ; „Asemeni unui vis", „Corzile", „Din viață" ; „Univers", „Ce ești ?", „Realitate", etc. ; „Definiție", „Ultimul glas"; „Glasul culorii ce-a rodit", „Semnul de aur al singurătății", „Liniște de ape", etc. ; „Pe cîmpul înțelenit al literelor moarte", „Douăsprezece noaptea — Scrisoare de dragoste", etc. ; „Cînd m-am îndrăgostit", „Sînt pretutindeni", „Întinde mîna" ; „În timp și spațiu", „Profundă".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

EU, cu părul în ochi

Iată-mă, cu degetele pe care le-aș vrea
mai lungi,
cu părul pe care l-aș vrea mai des,
cu vorbele pe care nu le-aș mai vrea,
pot fi comparat cu un fotoliu, cu o fereastră,
cu o piatră
din caldarîm. Pe urmă,
fotografiile mele pătate cu cerneală,
rupte pe la colțuri.
(calc strîmb în urma unei strofe,
distanța dintre noi se face tot mai aer,
am fugit de-acasă fără să vreau, am fugit
ca de o viziune a orașului; alerg strîmb
în urma
unui fulger, cu mîna pe declanșatorul
blitz-ului.)

Iată-mă, cu toate hîrtiile și cu toate
aprobările în buzunar,
cu ștampila divină pe umăr, un vaccin în plus
nu contează,
cu opincile pe alt umăr ca niște patine
de pămînt,
în picioarele goale precum marile vedete
de la Holywood,
cu urechile scrobite pentru concertul
de la Ateneu
(oja ciobită a sufletului meu)

Dați-mi voie doar să-mi ciupesc mai departe
ghitara de fund ca pe-o tîrfă cu veleități
de actriță...
Bătrîna mea ghitară pe care mi-o leg la ochi
în fața oricărui pluton de execuție!

ANDREI DORIN

Oglinzi

E ca și cum ai încerca
să te uiți spre tine
așezat între două oglinzi
fiecare imagine a ta
cu un cuțit în mînă
ar încerca să o ucidă
pe cealaltă
în ordinea depărtării
pînă cînd tu însuți
cel din afara oglinzilor
ar trebui să fii ucis
tu însuți fiind
cel mai îndepărtat
de imaginile din oglinda
în care privești.

DAN NISTOR

Casa Ion Barbu

Improvizație

Cînd ți s-a luat totul,
inclusiv șireturile poeziei,
poți totuși improviza o spînzurătoare,
cu un fir logic petrecut după gît
și noaptea
care ți se trage ușor
de sub tălpi.

GHEORGHE SMEOREANU

Fabulă

Dacă știți să zburați, zburați!
Veți fi mai aproape de Soare.
Veți fi liberi, stăpîni peste cer.
Dacă știți să zburați, zburați!

Zise vulturul privindu-și
puii flămînzi.

VALENTINA MARGA AGULESCU

Casa Tudor Vianu
Linogravuri de Dragoș Morărescu

Ingrijiți-vă mîinile

Ingrijiți-vă mîinile,
Cu ele mulgeți
În ciuberele practicii,
Alba smîntînă...
Și femeile trebuiesc mîngîiate
Cu mîini delicate!

Iubiți-vă mîinile,
Pe tărîmul științei
Ele trudesc;
Păcatul ființei.

Adorați-vă mîinile,
Cu ele înălțați rugi
Și feriți soare de pleoape,
Mîna-i aproape.

Spălați-vă mîinile,
Obrazul să fie curat,
Neafectat,
De patetic;
Singe sintetic!

CONSTANTIN IORGULESCU

Tu care taci

Tu care taci, nesăbuitule,
și nu simți
anotimpul vibrînd sub geana luminii
și nu simți
tăcutele roze în avalanșe căzînd
și nu auzi
curgerea lină a Dunării
albastra punte între mine și tine
ca o inalterabilă vreme...
În inoptările tîrzii
doar coaja unghiilor tale o simt
lunecînd de sus în jos
intrarea în refugii domestice
ca o sălbatecă vietate cerînd
intrarea în refugii domestice
Tu care taci, nesăbuitule,
și nu auzi mersul planetelor oarbe
și nu simți drumurile cum se rostuiesc
și cum tălpile de departe vin
se întorc
se împreună
și de pămînt se lipesc...

RUXANDRA ȘTEFAN

Despre tracomanie și tracofobie

Urmare din pag. a 3-a

limpede, că, pe vremea lui Traian și mai tîrziu, ele nu îngăduiau colonizarea cu „italici", cu „romani" și, prin urmare, **„se pare că prea puțini coloniști au venit din Italia".**

Problemele sînt, iată, mult mai complicate decît par la o primă vedere și ele trebuie lămurite în liniște și fără sentimentalisme tracosau latino-file sau -fobe. Lingviștii sînt inclinați să accentueze participarea „latină", mulți istorici o privesc mai nuanțat. I.I. Russu care atacă problema cu dublă competență crede însă că **„baza etnică a romanismului Daciei o formează nu «coloniștii»** (ghilimelele lui Russu n.m.) **ori veteranii, ci populația rustică indigenă" (Etnogeneza românilor,** București, 1981, p. 192).

d. De diletantism ține și afirmația categorică a lui Z. Ornea (p. 381) după care disocierea între geto-daci și traci este **„hazardată"** și se leagă de **„misticismul"** lui Pârvan. Sursa autorului este un articol al lui S. Cioculescu, care presupunea în 1941 că teoretizările lui Pârvan ar fi **„astăzi** (adică **ATUNCI** n.m.) **în curs de revizuire"** (apud Ornea, p. 381). Aceste disocieri, așa cum va vedea toată lumea atunci cînd, foarte curînd, **GETICA** ne va sta iar la îndemînă, erau întemeiate pe interpretarea, nu chiar atît de hazardată, a unor surse istorice și arheologice. Că în 1941 ele puteau fi văzute, în raport de alte considerente, ca **„în curs de revizuire"** este cu totul posibil și este altceva. Astăzi, înțeleg în 1982, opinia că geto-dacii, daco-moesienii etc. trebuie **„disociați"** de traci este împărtășită de către mai toți cercetătorii problemei și, în cazul că vrem să rămînem cu orice preț în domeniul **„misticismului", „disocierea"** lui Pârvan poate fi socotită ca una din genialele lui intuiții (și îl asigur pe Z. Ornea că a avut mai multe).

G. Ivănescu (Th. Simenschy și —, **Gramatica comparată a limbilor indo-europene,** București, 1981, p. 155) subliniază că **„părerea care a domnit în știință PÎNĂ PE LA MIJLOCUL SECOLULUI NOSTRU (PÎNĂ ÎN 1957,** precizează A. Vraciu n.m.) **vedea în tracodaci o populație unitară ca limbă"** și, cu referire la Georgiev, fără a socoti că este vorba de limbi diferite, face și el o **„disociere".** Se poate consulta cu tot folosul și **Tratatul de istoria limbii române,** II, p. 319, unde de altfel se vorbește tot timpul de **„daco-moesiană" :** „Progresul făcut de cercetarea limbilor antice din Balcani duce însă la concluzia că în Antichitate nu a existat o unitate lingvistică în nordul Balcanilor și nici măcar o mare apropiere între limbile din această regiune" (în notă se face trimitere la H. Krahe, A. Mayer, I. I. Russu, D. Decev, V. Georgiev, care au opinii diferite, au tratat problema).

Voi mai cita doar următoarele citeva rînduri din A. Vraciu **(Limba daco-geților,** Timișoara, 1980, p. 69) cea mai modernă (și cuprinzătoare) încercare de încadrare a problemei în orizont indo-european : **„Vom spune... în prealabil că nimeni, indiferent de specialitate (istoric, arheolog, lingvist) nu poate trece peste una din precizările, DE EXCEPȚIONALĂ VALOARE ȘTIINȚIFICĂ, a lui V. Pârvan, care subliniază fără nici un echivoc, (Getica,** p. 657) : „...asupra culturii geților s-a făcut încă de la Roesler și Tomaschek greșeala fundamentală de a se scrie «Geții fiind traci, tot ce nu este atestat de izvoare pentru geți, dar este pentru tracii sudici, trebuie atribuit — pe cale reconstructivă — și geților». Dar acest lucru este inadmisibil. Geții au rămas un popor indo-european de mentalitate nordică, în vreme ce tracii s-au amestecat, ca și grecii și italicii, cu rasa mediteraneană și au dat naștere unei culturi amestecate, în care multe elemente în special religioase și sociale sînt sudice, iar nu nordice. Am restabilit deci în cercetarea noastră punctul de vedere critic **CĂUTÎND CHIAR A ACCENTUA** (s.m.), ceea ce era specific getic față de cultura tracilor din sud și în general a neamurilor înconjurătoare". Este exact citatul incriminat, exact cel care stabilește **„disocierea hazardată"** peste care Z. Ornea poate trece, el nefiind nici istoric, nici arheolog și nici lingvist.

Tot ca o formidabilă ironie a lucrurilor vreau să-i spun lui Z . Ornea că ideea unității trace, la care se pare că ține foarte mult, este împărtășită de I. C. Drăgan și să-l întreb ce s-ar întîmpla dacă, pornind de la această coincidență, i-aș aplica sirguincios, conform metodelor lui, toate consecințele ce decurg din model ? Cum ar privi I.C. Drăgan lucrurile nu mă întreb și nici nu îmi doresc un răspuns.

5. AȘA-ZISUL ROL NEFAST AL LUI VASILE PÂRVAN ÎN TOATĂ CHESTIUNEA

Z. Ornea crede deci că Pârvan este **„mistic"** și, fără îndoială, adept al **„tradiționalismului",** în sensul pe care îl dă el conceptului. Într-adevăr, cum altfel am putea înțelege **„contemplarea"** lui **„cu mefiență"** de către **„antitradiționaliștii"** și aluzia la **Getica** lui ca la un merit științific al **„exponenților tradiționalismului".** Z. Ornea nu face nici o altă rezervă față de concluziile ce ar putea decurge din aplicarea modelului său, în afară de aceea că Pârvan nu a fost un adept al **„ortodoxismului",** deși a ținut un curs care **„i s-a părut lui Crainic, dar nu numai lui"** (adică, înțeleg eu, și lui Z. Ornea) **„destul de confuz"** (p. 284).

„Mistic", ba încă **„exponent al tradiționalismului"** sînt suficiente argumente în contextul cărții pentru ca rolul lui nefast în epocă să ne fie limpede. Dar pentru a nu avea nici un dubiu, ridicîndu-se împotriva **„esteticii delirante"** a lui Dan Botta, împotriva **„acestui delir cu deosebire periculos",** și salutînd faptul că Blaga se **„pronunță răspicat"** contra lui, Ornea subliniază că acesta o **„face NU referindu-se NUMAI LA EPIGONI, ci urcă pînă la FONDATOR, ADICĂ LA VASILE PÂRVAN"** (p. 383 s.m.) Întrucît **„epigonii"** lui Pârvan sînt mai sus pomeniți, Pârvan este fondatorul (ideologic, spiritual — cel puțin — și fără de voie — eventual și în cel mai bun caz) curentului la care aparțin Crainic, Nae Ionescu, Dragnea și Dan Botta care li s-a alăturat. Că în epocă s-a vorbit așa (sau și așa) se mai poate discuta. Dar este legitim științificește să se vorbească și să se gîndească așa **astăzi ?**

Răspunsul de principiu este hotărît : da ! „Folclorul științific" naște și din interdicția de a vorbi tare lîngă marile morminte, interdicție cu totul nerespectabilă întrucît traduce în pietate apetența spiritelor comune de a face din cimitire o bursă a bîrfei măcunte. Istoricul trebuie să vorbească tare. Nu i se poate interzice o opinie, nu i se poate interzice nici cea mai subiectivă opinie. El nu este paznic de monumente și nici comisionarul acelui prezent perpetuu, recunoscătorul de totdeauna, de pe panglicile de mătase sau hîrtie ale coroanelor oficiale.

Legitimarea acestui drept este însă asceza, de neînțeles pentru acela ce n-a practicat-o, pe care o închipuie trudnica aplecare pe fapte, pe fiecare, pentru a smulge un sens fiecăruia, înainte de a subsuma sensurile lor corelate unei înțelegeri superioare. Căci rostul înalt al muncii istoricului este de a scoate individ și epoci de sub sclavia conștiinței lor de sine și de a-i reda purificații conștiinței istorice. Numai această misiune îi dă dreptul de a vorbi tare lîngă marile morminte.

Nu mă interesează prin urmare opera de copist a lui Z. Ornea atunci cînd transcrie opiniile despre Pârvan ale lui Blaga, Crainic sau Cioculescu și nici participarea lui afectivă la sbuciumul epocii pe care o pot deduce. Sursele îmi sînt accesibile și mie și sînt în egală măsură capabil de participări afective la luptele de idei ale altora. Mă interesează opinia istoricului. Este opinia lui Z. Ornea despre Pârvan părerea lui de istoric literar ? Și pe ce se întemeiază ea ? Singurul loc în care pot găsi temeiul acestei opinii sînt citeva propoziții (p. 381) în care este vorba din nou despre obsedanta **„disociere"** dintre daco-geți și traci, **„diminuînd în importanță pe traci", „infirmată astăzi"** (am văzut cum) **în lumina unor „adevăruri ignorate de Pârvan".**

„Aceleași puncte de vedere, continuă Z. Ornea, **le-a dezvoltat, CAM ÎN ACEEAȘI VREME CÎND PREPARA (sic) Getica, în prelegeri universitare SAU în CONFERINȚELE ADUNATE APOI ÎN IDEI ȘI FORME ISTORICE. Monismul religios al geților, atît de sacral omagiat în opoziție cu politeismul tracic, era menit să demonstreze predispoziția ancestrală a strămoșilor pentru monismul creștin"** (s.m.).

Lacunele de informație ale lui Z. Ornea sînt, de data asta în domeniul său, enorme și istoricul nu își cunoaște materia. Nu știu la ce **„prelegeri universitare"** se referă Z. Ornea, dar **IDEI ȘI FORME ISTORICE. PATRU LECȚII INAUGURALE** au apărut în 1920, atunci cînd Pârvan nici nu se gîndea la **Getica,** iar de **„prepararea"** ei nici vorbă nu putea fi. (Apărută în 1926, **Getica** se resimte de **„relativa grabă"** în care a fost scrisă **„în mai puțin de patru ani"** spune **Radu Vulpe,** Notă biografică în V. Pârvan, **Dacia,** București, 1967). Iar Pârvan însuși, în prefața cărții, datată 1926, ne spune de ce nu se putea gîndi la **Getica** în 1920 : **„ACUM TREI ANI, CÎND AM PORNIT CERCETAREA PE TEREN PRIVITOARE LA PROTO-ISTORIA DACO-GETICĂ, nu exista, deci, în nici o limbă, nici o carte utilizabilă de informație și orientare generală științifică asupra subiectului"** (p. 2). Pînă la **Getica** preocupările științifice ale lui Pârvan se concentraseră în aria strictei sale specialități, a „antichităților clasice", cum se spunea pe atunci.

Cele patru **„compoziții oratorice"** cum le numește Călinescu ((p. 863), dintre care ultima subintitulată chiar de Pârvan **„dialog platonic"** nu au, bineînțeles, nimic a face cu problemele aduse în discuție de Z. Ornea. Ele structurează o **„serioasă filozofie a istoriei și a culturii"** (Călinescu, p. 863, tot acolo rezervele, justificate cred, față de încercarea **„confuză și pretențioasă"** de a defini **„ritmul"**), dar fără nici o legătură cu faimoasa disociere și cu toate celelalte.

Prin urmare, vreau să știu de la Z. Ornea anume : unde (înțeleg : **la ce pagină din Idei și forme istorice)** vorbește Pârvan despre monismul religios al geților ? ; unde (înțeleg : **locul exact din aceeași lucrare) „omagiază sacral"** monismul getic **„în opoziție cu politeismul tracic" ?** ; unde sînt toate acestea menite să demonstreze predispoziția românească pentru creștinism ?

Concepția filozofică a lui Pârvan ține de un idealism raționalist (Călinescu, senin față de patimile epocii, explica esența **„misticismului"** lui Pârvan, care pornea de la **„mîntuirea de moarte"** înțeleasă deloc religios, ca o noțiune etică, mai mult decît filozofică).

Z. Ornea nu l-a citit pe Pârvan (așa cum o dovedesc și alte lucruri ce urmează) și nu ar fi trebuit, științificește vorbind, să-și ia dreptul de a vorbi tare (în scris) despre el ; era bine să rămînă la telefonul fără fir al bîrfei șoptite pe lîngă morminte care, iată, de peste o jumătate de secol, continuă în legătură cu **„severul Brand",** neînțelesul **„filosof-mit"** (Călinescu).

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

la mine ar fi mai bine. Avem condiții excelente, iar din punctul meu de vedere aș avea un degajament verbal total. Știi, nonșalanța intimității casnice...

(Praf mă face fișcalu cu dezinvoltura cu care leagă frazele și, pînă la urmă, mă las convins).

— Cînd îți convine ? îl întreb.

— Mi-e absolut indiferent. Ușile casei mele îți sînt, la orice oră din zi sau noapte, deschise. Sînt, ca să zic așa, Penelopa care așteaptă...

— Ar fi bine simbătă ?

— Splendid ! Zi scurtă, n-am nici procese la tribunal, iar din perspectiva bioritmului personal, această zi îmi este propice. E ziua în care imaginația mea și logosul aferent se află în punctul cel mai de sus al potențelor mele poetico-temperamentale. Deci, iubitule, notează adresa și vino la orice oră dorești. Pa, te sărut și te aștept. Pa, pa !

Închid, mă sfătuiesc cu familia și cu Fănuș Neagu care mă avertizează c-ar fi bine să mă asigur la ADAS sau, cel puțin, să-mi iau un ciomag ajutător...

Simbăta, după prînz, mă înfățișez la adresa indicată, mă opresc în fața porții care închide o mică grădiniță cu straturi de flori și observ cu emoție dincolo de gard, trei indivizi de înălțimi diferite, îmbrăcați în salopete bizare care se holbează la mine cu oarecare uimire și interes greu de explicat.

(Continuare în numărul viitor)

● **IN CADRUL** unui program consacrat țărilor din estul Europei, postul italian de radio III a dedicat o emisiune muzicală tradițiilor populare și artei din România. Bucăți muzicale de diverși autori și note explicative au fost consacrate timp de o oră activității artistice din țara noastră. Cu acest prilej, au fost transmise creații enesciene, balade, și cîntece populare din diverse regiuni ale țării noastre, precum și melodii actuale de muzică ușoară. O prezentare a muzicii contemporane românești a introdus acest material ilustrativ. La realizarea emisiunii a participat Asociația culturală Italia — România, promotoare activă a relațiilor culturale dintre cele două țări.

● **IN STATELE UNITE** a fost întreprinsă o anchetă cu privire la scriitorii europeni foarte apreciați de către publicul cel mai larg. Concluziile cele mai interesante s-au referit la cel mai cunoscut autor de limbă germană de la 1945 pînă azi. 800 de specialiști din universități, colegii și alte instituții culturale au preferat opera lui Günther Grass, justificîndu-și preferința prin aprecierea înaltă pe care o acordă umorului suculent, precum și limbajului lipsit de convenții al marelui scriitor contemporan.

Cînd demonologia se transformă în vodevil

Urmare din pag. a 8-a

abia vorbise. „Cum de-ați avut inspirația să vă opriți ? — l-a întrebat un intim. „Am auzit o voce interioară — i-a răspuns Hitler — care mi-a ordonat : Pleacă !" Doctorul Morell, medicul personal al Führerului, a fost ceva mai prozaic notînd în jurnalul de observație a pacientului său din ziua respectivă : „Criză bruscă de colici declanșată chiar în timpul adunării festive." Deci „vocea interioară" glăsuia prin crampe.

Tactica „supraomului" în dominarea aparatului de care dispunea eră aplicată cu severitate. Nimeni, în afară de el, nu trebuia să cunoască în mod exhaustiv nici o problemă guvernamentală care nu-l privea direct, aceasta făcînd parte din așa-numitul „Führerprinzip" (principiul conducerii unipersonale), care excludea punerea în dezbatere analitică a directivelor sale în cadrul unor consilii sau comitete. Tocmai de aceea, deși au trecut atîția ani, iar arhivele fasciste au fost cercetate în amănunțime, nimeni nu poate arăta cu exactitate cum și de către cine s-a efectuat selecționarea participanților la „operațiunea Pretorius".

Se fac doar supoziții. Mike W. Kerrigan, autorul cărții „Atentat asupra New York-ului", ca și unii specialiști vestgermani inițiați în temă, consideră că eșecul operațiunii botezată criptonimic cu numele demonologului silezian Pretorius n-a fost altceva decît un punct marcat de departamentul RSHA în campania de dezavuare a Abwehr-ului. Rivalitatea desfășurată fără cruțare între capii celor două organizații avea o miză importantă. Erau în joc primatul pe scara ierarhică, uzufructul cuceririi unei poziții de frunte de-a dreapta Führerului, puterea asupra vieții și morții dușmanilor Reichului, sau, și mai exact, a dușmanilor personali cu care căpeteniile fasciste cîștigătoare în luptele intestine aveau de gînd să se răfuiască.

Cei opt, aleși pentru „operațiunea Pretorius", făceau parte din aceeași tagmă. Dasch, autorul denunțului telefonic de la Nek York, nu era un psihopat, sau un individ pus pe șotii, așa cum crezuse ofițerul F.B.I.-ului. Emigrant în America, el a fost cîtiva ani administratorul unui hotel din Sacramento. Avea 38 de ani, în 1941, cînd s-a reîntors în Germania, ca cetățean american contaminat de hitlerism. Îndeplinea deci condiția esențială pentru selecționarea sa : era nazist și se putea mișca în Statele Unite ca la el acasă. Și ceilalți coechipieri ai săi trebuiau să fi locuit în America, să-și aibă acolo familia sau ceva rude apropiate, să vorbească în mod curent engleza și să fie devotați Reichului fascist. Al doilea selecționat, Ernst Peter Burger, fusese membru al partidului nazist încă înainte de a emigra în Statele Unite. După ce Hitler a pus mîna pe putere, s-a întors în Vaterland, devenind mai întîi activist, apoi „dizident", pentru ca sub această mască să fie cooptat în misiunea ce se punea la cale. Heinrich Heinck, al treilea participant, fusese citiva ani în Statele Unite, revenise în patrie unde, negăsindu-și locul, s-a apucat să dea citeva lovituri gangsterești, în stil american, pentru care a fost condamnat de un tribunal german, nu însă fără să fi fost vizat de SS, ca un element ce dispunea de multe „calități" pentru a deveni un terorist perfect. Tocmai asta a făcut să fie selecționat în echipa „Pretorius", oferindu-i-se astfel o șansă pentru „răscumpărarea" păcatelor sale. Tot delincvent de drept comun era cel de al patrulea „erou" al misiunii, un anume Adolf Neubauer. Următorii patru erau aidoma : Richard Quirin, Werher Thiele, Herbert Haupt și Hans Kerling. Toți își aveau familiile, soții sau rude apropiate, în America.

Au fost cu minuțiozitate școliți, instruiți, antrenați în acte de terorism, sabotaj și diversiune. Cînd le-a venit sorocul au fost împărțiți în două echipe, îmbarcați pe submarine și expediați peste ocean cu toate ustensilele necesare. La bordul lui U-47 se afla cuartetul condus de Dasch, cu destinația Long Island, New York. Submarinul U-584 îi ducea pe cei din echipa lui Kerling urmînd să-i debarce în Florida, la Ponte Verda. Jonctiunea celor două grupuri avea să se facă la New York în hotelul „Waldorff Astoria". Pentru cheltuieli li se puseseră în mînă cam 20 000 de dolari de persoană.

Bani grei, dar convorbirile peste ocean costau, iar Genghis-han aștepta la telefon...

CUMPĂNĂ

„Cu inima în palmă"

Poeme tradiționale, plastice, cuprinde Mircea Micu în „Cu inima în palmă" (Ed. **Ion Creangă,** 1981), o declarație de dragoste făcută pămîntului românesc, fără stridențe, pe un ton de rugăciune cîntată ca într-o biserică unde în loc de enoriași îngenunchează goruni cu nume de Avram Iancu. Transilvania, în limbaj blagian, rămîne matricea stilistică — însul în orice parte a lumii ar fi e legat cu o ancoră de un anume subconștient colectiv : „Ce simplu se îndoaie o culme în Ardeal" (...) „Nu pot să dorm și-ascult tăcut și pal / cum bate lung un clopot în Ardeal..." (...) „Ninge blînd în Apuseni parcă-ar presăra făină / un morar cu barbă albă". Mai toate poemele conțin variațiuni pe aceeași temă : Iancu : „Iar din adîncul nopții, profund ca un sicriu / să lasă Avram Iancu nevătămat și viu", „Acolo unde Iancu Avram se mai arată / trecînd prin neclintirea zăpezilor cîntînd / reamintindu-și, palid, ne-nvinsa lui armată". O romanță eminesciană este trasă către umbra acestei mari figuri istorice (Șoaptă). Calchierea se justifică numai prin schimbarea bruscă a registrului : „Și de atîta dor de el / mă fac troiță și inel". Balada, în stilul lui Șt. O. Iosif, este adecvată obiectului : „Și se făcea că prin Ardeal, / umbla de-o vreme Iancu iar. / trecînd îngîndurat pe cal / și cu pistoalele-n șerpar".

O reușită reală în acest sens e **„Baladă mică"** unde adînca rezonanță folclorică oferă autenticitate gestului poetizant. Micu nu este revendicativ și prăpăstios, sentimentul lui e calm, sublimat și plin de tandrețe : „Iancule, Mărirea ta, / cînd treceam la Baia dealul, / ți-am văzut sub un gorun / priponit de-o floare — calul." Furat în alte poeme, de cantabilitatea strofei poetul ne oferă și asemenea versuri care trădează cucerirea unor dificultăți minore : „pe cerul visului rotund". În majoritatea acestor puține pagini Transilvania e văzută la modul filial, e un spațiu mitologic care se substituie, cu timpul, familiei, părinților : „Dacă va ninge înainte / de-a mă întoarce în Ardeal / și va-ngheța de ger mușcata / pălind în geamul casei noastre / ieși mamă și aprinde rugul / de vreascuri albe sus pe deal". Poetul nu-l uită pe Goga : „O casă cu pridvor, grădina-n seară, / pustietatea ei fără egal... / Aici a scris pe-o piatră grea, de moară, / poetul pătimirii din Ardeal". Într-un „Exercițiu de toamnă" Mircea Micu — iubindu-l și pe Esenin — e un sentimental bine acordat : „Acum e toamnă și mă tem de moarte / deși Septembrie e princiar ; / O sondă a plecat să moară-n Marte, / mamei îi scriu din ce în ce mai rar.".

George Alboiu

Vanitate și adevăr

Urmare din pag. 1

tare a ideii de **generație literară,** termen de altfel, fără acoperire estetică în literatura română a ultimelor decenii. Desigur, au debutat și autori valoroși, ei fiind, în general, eclipsați sau ușor eclipsați. Personal, n-am avut „șansa" salutării în presă a unor exemplare debuturi poetice, cărți ale unor autori aparținînd generației din care, biologic, fac parte : Liviu Ioan Stoiciu, Domnița Petri, Marta Petreu, Emil Hurezean, Ion Mureșan. Sînt totuși puține pilde în contextul unei „promoții" lirice care debutează „în bloc" cu o suspectă solidaritate (și vorba celebrei matroane : „pourvu que ça dure !"), solidaritate menită — mă tem — să compenseze absența unor individualități poetice. Căci, hélas!, cenaclurile — indiferent din ce zi a săptămînii — nu nasc poeți, ci doar, în cazurile unei prolificități suspecte, „generații" spontanee... Dar, nefiind un frondeur ci un franctiror, îmi refuz și de această dată incisivitatea unei polemici mereu aminate.

Cît despre fronda poetică lansată de unii premiați ai ultimelor recolte editoriale, ea ține mai mult de sfera vanității și cochetăriei extrinseci domeniului. Generația (auto) intitulată cu dulce orgoliu adolescentin „în blugi", nu mai are șansa în deceniul de grație să dea frisoane și să șocheze (épater le bourgeois !), de vreme ce elementele recuzitei „de șoc" (ponosiții blugi, anostele plete) au fost de mult asimilate prin și de cei mai pașnici diletanți provinciali. Iar a reedita cu aplomb în 1980 experiența lui Gregory Corso și a beatnicilor săi nu înseamnă decît a mima un curent consemnat exclusiv în inventarul școlilor de poezie. Desigur, a uza de așa-zisa tehnică a colajelor (de fapt a argumenta cu aplomb livresc infantile plagiate) și a parafraza într-un arătos volum (în regie proprie) celebrul cvartet Beatles (inegalabil și inconfundabil !) sînt inofensive manierisme : manierism dezabuzat, „facețiе" fin de siècle, mai ales cînd secolul e XX și descoperim cu disperare că mai toate lucrurile grave au fost spuse. Dar a opune marii poezii lansate în ultimele două decenii, inițieri și butade de discotecă, este o impardonabilă eroare, cu atît mai mult cu cît este o eroare anticulturală. Ce e mai dureros este tocmai încercarea, parcă ușor părăsită în ultimele luni, de a sări de la așa-zisa „generație 60" (nu pot fi de acord cu termenul) la ultimii debutanți. Adică exact a sări peste o serie de autori care nu sînt o generație și nu încearcă să acrediteze „mituri false", peste **o serie de valori individuale** de primă mînă, creatori, biologic încă tineri, aflați în plină maturitate artistică și care, dacă s-ar bucura de audiența, de popularitatea meritată și necesară, ar putea a avea o benefică înrîurire asupra debutantului de astăzi. Nu mă îndoiesc că mulți dintre cei care se agită cunosc cu totul sumar sau nu cunosc poezia scrisă de Mircea Ciobanu, Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Constantin Abăluță, Cezar Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Ioanid Romanescu, Vasile Vlad, Dan Laurențiu, Ion Iovan, Vasile Petre Fati, Angela Marinescu, Mihai Cantuniari, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Ioana, Sorin Mărculescu, Adrian Popescu, Emil Brumaru, Mihai Ursachi (ordinea este întîmplătoare). Adesea, promoția „în blugi" se delimitează și neagă înainte de a fi cunoscut sau adîncit universuri poetice, de cele mai multe ori, de excepție. Majoritatea acestor autori au debutat în ultima parte a deceniului al șaptelea, mulți dintre ei în colecția „Luceafărul" și examinîndu-le cărțile de debut, se observă, frecvent, maturitate culturală, bun gust artistic, discernămînt estetic, lipsa frondei adolescentine, într-un cuvînt însemnele **valorii,** care pentru afirmare nu are nevoie de „zgomotul și furia" extravaganțelor extraliterare. A-i reuni pe acești autori într-o generație, promoție, pare iarăși artificial, pentru că dezvoltarea literelor românești contemporane este mai ales una a vocilor individuale, a personalităților artistice independente. Firește, o stare de spirit comună poate fi semnalată : îi unește pe acești scriitori calitatea autonomă a gîndirii literare, lipsa concesiilor de natură conjuncturală, „îndărătnicia", chiar, cu care își urmează destinul literar. În altă ordine, cultura poetică se face în mod superior resimțită, uneori pînă la livresc : un livresc de calitate, acolo unde există, sau o polemică mai mult sau mai puțin discretă, oricum „acoperită" estetic, cu tiparele de ieri și de azi ale poeziei. Un posibil peisaj al acestui șir de valori în plină evoluție îl constituie seria **„Hyperion",** excelenta inițiativă a Ed. **Cartea Românească,** începută în 1979.

mapamond

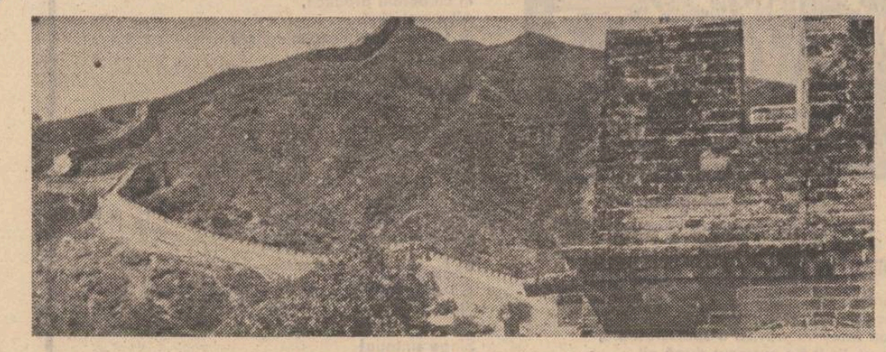

Marele zid chinezesc

TINERI POEȚI CHINEZI

SHU TING
Totul

Nu toți copacii înalți
Sint frînți de furtună
Nu toate semințele
Rămin sterpe
Nu toate simțămintele curate
Dispar în deșertul inimii omenești
Și nu toate visurile
Au aripile înnodate

Nu, nu totul
Se termină așa cum ai prezis
Nu toate flăcările ard singure
Fără a aprinde altele
Nu toate stelele aduc noaptea
Fără să prezică zorii
Și nu toate cîntecele
Mingiie urechile
Fără să pătrundă în inimi

Nu, nu totul se termină
Se termină așa cum ai prezis
Nu toate chemările rămîn fără răspuns
Nu tot ce se pierde
E de negăsit
Nu toate
Abuzurile duc la distrugere
Nu toate distrugerile
Cad peste cei slabi
Nu toate sufletele
Pot fi călcate în picioare
Și făcute țărînă
Nu orice final
E brăzdat cu lacrimi și sînge

Prezentul ține în el viitorul
Cum viitorul se trage din trecut
Speră
Luptă pentru ideal
Pune-ți umerii la încercare

XIAO LING
Înserare

Noaptea-i fără un cuvînt și fără de suflare
Luna s-a lăsat în jos, alene.

Privirea îmi înalț pînă la cer —
Sumedenie de stele număr.

Cine a marcat pîriu de floare
Care liniștit spre noi se cerne ?

Eu aștept tăcut ; sublim mister —
Evantaiul scurt rotesc din umăr.

CHEN SHOUZHONG
Speriata pasăre

Muntele sfarbăd, pustiu
Pustie noapte cu lună.
O păsărea de munte
Inscrie o lungă, ruptă linie
Pe cerul de argint
Dar imediat se adună
Și singură ramura tremură ușor.

YIN PU
Apa de primăvară

Apă de primăvară
Dacă aș fi
Sub pojghița de gheață
Aș șopti un descintec
Să sporesc lumina
Și apăsarea să o ușurez

Și într-o zi
Aș străpunge stratul de gheață
Și aș zări
Mițișorii salciei
Florile de piersic
Bătînd în roșu

Cînd să fie oare ?
Știu eu
Poate
Mîine sau poimîine
In zori

BAO GUOGANG
Umbra întoarsă

entru ce ești tristă și ești pală
și oftezi după pierduta vreme ?
Praf prea mult te-a poleit pesemne
Numai valul limpede te spală ?

Pentru ce te tulburi și te frîngi
Tu erai atît de fermă, dreaptă.
Boarea cea înaltă, lina apă
Ți-au întors imaginea. Și plîngi...

YANGX XIANYAO
Furtuna

O necontrolată
Lipsită de margini
Incăpățînată stropitoare
A udat pînă la piele visul
Și a-nverzit umbrela
Viață a dat pietrei
De pe marginea drumului

YU YAOJIANG
Efemera floare

Nu mă iubi
Imi spui
Eu n-am viitor

Mă uit
Cum ții ochii închiși
Și mă cuprinde tristețea

Înțeleg
Prezent nu ai, Prezent

În românește de
Constantin Lupeanu

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (II)

Cînd demonologia se transformă în vodevil

Telefonul a sunat în ziua de 13 aprilie 1942, la ora 17 și 25 de minute, dar nu la Cancelaria Reichului, ci la Departamentul F.B.I. (Federal Bureau of Investigation) din New York. Ofițerul de servici la aparatul conectat cu centrala telefonică pentru apeluri din partea publicului a primit o sesizare ce i s-a părut năstrușnică. Cineva, care spunea că locuiește în luxosul hotel „Waldorf Astoria", i-a declarat, nici mai mult nici mai puțin, că ar fi diversionist german, debarcat în ajun în Statele Unite, în cadrul „operațiunii Pretorius", cu misiunea de a arunca în aer... New York-ul. „Și, mă rog, cum o să faceți asta ?" — l-a întrebat ofițerul rizind mucalit. „Obiectivele noastre sînt : Empire State Building, podul Brooklyn, bursa de valori din Wall Street, metroul și cîțiva zgîrie-nori. Mă numesc Georg Johannes Dasch și vă aștept la hotel. Vreau să mă predau și să divulg întreaga misiune..."

In registrul de sesizări al F.B.I.-ului, ofițerul a scris negru pe alb : „13 aprilie 1942, ora 17.25 — telefon de la un psihopat".

După toate pregătirile „operațiunea Pretorius" n-avea de ce să nu meargă „ca la carte". Se ocupase de ele chiar generalul Erwin Lahousen, în persoană, șeful Secției a II-a a Abwehr-ului, specializată în acțiuni de diversiune și sabotaj pe scară mare, și, din umbră, aranjind cum nu se putea mai bine „regia de culise", își adusese contribuția și Departamentul al VI-lea al Siguranței Reichului condusă de Himmler. Or, este știut că n-a fost „dragoste" mai infocată între ciracii lui Hitler, ca între căpeteniile care conduceau Abwehr-ul și Siguranța fascistă. De altfel, intoleranța și animozitățile între membrii camarilei hitleriste constituiau climatul secret de „colaborare" în sînul echipei conducătoare de sub ordinele Führerului. Goering îl detesta pe Ribbentrop, acesta îl disprețuia pe Canaris ; toți trei erau uriți de moarte de Himmler care, la rîndul lui, se bucura de adversitatea pe cît de ascunsă pe atît de vehementă a lui Goebbels. Bormann, ajuns, după fuga lui Rudolf Hess în Anglia, secretarul lui Hitler, țăinuia aceeași ură față de Goering, Himmler și Goebbels, dar nu se poate spune că cel ce trăgea sforile la Cancelaria Reichului nu se bucura de un inversunat dispreț din partea adversarilor săi.

Principiul „divide ut regnes" (dezbină și stăpînește) era aplicat de Hitler la toate nivelele, indiferent de domeniu : politic, militar, economic, administrativ. El însuși, supremul, „incontestabilul" conducător, cel căruia i se aduceau delirante osanale de un cor de ciraci ce nu cînta la unison decît atunci cînd trebuia să se întrecă în arta adulării, concentra atîta dispreț și ură ascunsă din partea majorității scandatorilor de lozinci ritmate și rimate încît, în ciuda jurămintelor de credință obligatorii pentru toată suflarea nu i se dorea decît o moarte cît mai rapidă și mai năprasnică. Dar „somnambulul" părea ocrotit de toate crucile negre, rostogolitoare din cerul Hiperboreii. La festivitatea unei aniversări a putch-ului de la München, Hitler a anunțat că va rosti un discurs de două ceasuri dar, după numai cincisprezece minute de cînd a luat cuvîntul, a părăsit tribuna declarînd solemnitatea închisă. Cinci minute mai tîrziu, o explozie a făcut praf și pulbere tribuna de la care

Continuare în pag. a 7-a

NOTE DE DRUM DIN R. P. D. Coreeană

Rînduri pentru Panmunjon

Două date care nu necesită comentarii : în R.P.D. Coreeană întreaga producție a anului 1946, primul an de existență independentă, se realizează în prezent în mai puțin de două zile ; în primele trei luni din acest an producția industrială a țării a fost cu 20 la sută mai mare decît în perioada corespunzătoare a anului trecut. Dar nu despre aceste succese ale harnicului popor al Coreei socialiste vrem să scriem. Rîndurile de față sînt despre Panmunjon *), acel punct fierbinte din istoria multimilenară a Coreei, care face mereu vie măreața idee a unificării pașnice a patriei, pa baza propunerilor constructive formulate de tovarășul Kim Ir Sen, idei pe care poporul nostru le susține neabătut.

Panmunjon.

Numele său este cunoscut pe toate meridianele, fără să aibă nici cele mai mici pretenții veleitare de metropolă.

Panmunjon nu este nici oraș și nici măcar sat. Este, pur și simplu, un nume. Un nume răscolitor. O îngemănare de simboluri între care cel al unității arde ca o făclie sacră. Dacă vrei să-i spui oraș sau sat vei avea imaginea celui mai straniu oraș sau sat din cîte pot exista în lume. „Casele" sînt barăci, ridicate în grabă pentru a adăposti delegațiile participante la tratative în anii fierbinți ai războiului. De atunci au rămas așa. Semn al provizoratului. „Ulițele" largi, spațioase, încărcate cu stinci și șanțuri adînci, cu șine de cale ferată legate mănunchi și încremenite în pămînt, urmează firul zonei de demarcație pe o lățime de doi kilometri. Iar „portul" locuitorilor are culoarea hainelor străjerilor de la fruntariile țării.

Panmunjon este un vis, un coșmar, înfipt ca o obsesie în inima unui popor. Este clipa cea mai neagră din istoria poporului coreean.

Panmunjon este durerea unei națiuni izbite de o soartă cumplită.

Panmunjon este speranță.

Drumul de la Kesong la Panmunjon măsoară circa zece kilometri. Dimineața, la ora nouă, plecăm din fața hotelului. Un ofițer tînăr, cu fața arsă de soare, ne salută milităreste și ne înmînează banderole verzi, semn distinctiv pentru delegații străine. Șoferul primește dispoziția să scoată sau să acopere numărul de la mașină. Este plină zi și se circulă cu farurile aprinse. Regulile de comportare în zonă sînt militare și trebuie respectate. Ofițerul se așază în față, lîngă șofer.

Pornim la drum.

Orașul Kesong pare ca o uriașă navă în marea aurie de orez. De o parte și de alta a șoselei înguste aceleași cîmpuri nesfîrșite de orez copt. Țăranii își văd liniștiți de treabă, ca și cum ar lucra în grădina casei lor. Ofițerul vorbește întruna, înșirind, una după alta informații dintre cele mai diverse. Toate interesante... Nici un cuvînt despre război, nici un cuvînt despre rana de la Panmunjon.

Aici este patria „jensen"-ului, „planta vieții". Nimeni nu pare mai fericit decît cultivatorul de „jensen". Sînt familii întregi care din tată în fiu se știu cultivatori de „jensen". Pentru ei, ceaiul de „jensen" este cel mai bun vin din lume. Licoarea obținută din rădăcina teribilei plante, asemănătoare cu pătrunjelul de la noi, înviorează și vindecă în același timp. O cană cu ceai de „jensen" este mai tonifiantă decît cinci cești de cafea, fără să aibă nici un efect dăunător asupra organismului. In împărăția „plantei vieții" să ai copii mici la șaptezeci de ani nu mai surprinde pe nimeni.

O barieră. Oprim. Sîntem legitimați de soldați ai armatei populare coreene.

Simțim dogoarea Panmunjonului. Bariera se ridică și intrăm într-un cîmp sinistru care întunecă chipul dimineților liniștite. Este zona neutră de doi kilometri față de linia imaginară a paralelei de 38°, mutată de la Kesong la Panmunjon. Stinci prăvălite de pe piscurile munților din apropiere își risipite la întîmplare, pe un cîmp în care se mai pot vedea rănile lăsate de bombe. Aici s-a întins linia devastatoare a frontului între 25 iunie 1950, data primei agresiuni, și 27 iulie 1953, cînd a fost semnat armistițiul de la Panmunjon. Mașina înaintează prin acest cîmp trist.

Din loc în loc, berze întîrziate ca o aventură în toamnă colorează peisajul cu speranță.

Oprim din nou. Este o grădină cu caiși și meri, cu brazi și pini. Și cîteva straturi cu flori. O ciocîrlie sparge tăcerea apăsătoare, țîșnind spre cerul senin. Abia acum observ seninul tulburător al cerului de la Panmunjon. Sîntem invitați să vizităm muzeul amenajat în barăcile martore ale tratativelor de armistițiu.

In fața unei imagini poposim mai mult. Reprezintă o amplă demonstrație desfășurată în Capitala României împotriva agresiunii asupra Coreei democrate și un extras din declarația guvernului român. Alături, un extras din mesajul adresat în 1979 de tovarășul Nicolae Ceaușescu tovarășului Kim Ir Sen, în semn de apreciere a noilor propuneri nord-coreene pentru unificarea pașnică a patriei.

Alte și alte secvențe din timpul războiului și din anii de după război. Cifrele înscrise în acest muzeu sînt de dimensiuni mult prea modeste față de ceea ce semnifică. In cei trei ani de război purtat în Coreea, armata americană a cheltuit peste 20 miliarde de dolari și a folosit 75 milioane tone de materiale de război.

Stupid demers ! In numele cărui crez, al cărui ideal ? Toate pentru ca pînă la urmă agresorul să-și plece capul înfrînt și umilit. Cumplită competiție a morții ! Pentru a cita oară istoria se încăpățînează să demonstreze : nici un popor, cît ar fi el de mic, hotărît să-și apere demnitatea nu poate fi îngenunchiat. Iar poporul Coreei democrate a făcut dovada unui admirabil eroism colectiv pentru apărarea demnității, a ființei sale naționale.

Punctul fatal, dincolo de care nu putem trece. Este linia de despărțire dintre Nord și Sud. Din nou cîteva barăci. Și cîteva clădiri, cîteva terase folosite drept puncte de observație. Soldații și ofițerii armatei populare coreene poartă banderole galbene. Soldații americani, uniforme kaki, cu inscrisul „M.P." : „Military Police". Cîțiva turiști și cîțiva ziariști. In apropiere, sîrmă ghimpată, linii de demarcație. Liniștea devine parcă mai apăsătoare. Nu știi ce să crezi. Este liniștea momentului de reculegere în fața odioasei crime — despicarea trupului țării — sau liniștea dinaintea furtunii.

Lumea vorbește în șoaptă sau nu vorbește deloc. Privește, memorează și rememorează. Din partea cealaltă sîntem urmăriți prin binoclu. Un militar american ne fotografiază, un altul filmează. Au atîrnate de git pistoale automate. Unul, mai zelos, ține mîna pe trăgaci. Drumul între viață și moarte este atît de aproape aici la Panmunjon !

Intrăm într-o baracă albastră. Lîngă ușă stau neclintiți patru ostași ai armatei populare coreene. Nu poartă nici o armă. Este o gardă pașnică, asigurată de oameni în uniformă militară. O replică plină de semnificații dată soldatului de vis-à-vis, venetic rătăcit la Panmunjon în jalnica postură de paznic. De ce nu plecați acasă, naivi apărători ai „libertății", în țara care v-a născut, lîngă soțiile și lîngă copiii voștri, lîngă mamele și lîngă prietenii voștri ? De ce vă omoriți zilele și demnitatea sub arșița paralelei ucigașe ?

In baracă, plutește o tăcere grea, de plumb. Este locul unde se întrunește, din cînd în cînd, comisia de armistițiu. La mijloc, o masă întinsă pe toată lățimea barăcii. De-a lungul mesei înșirate în pluș verde, un șnur alb trasează linia de demarcație între Nord și Sud.

Privesc firul alb și îi simt lama veninoasă ce taie cu cruzime trupul Coreei.

De zece minute de cînd stăm în baraca fierbinte doi soldați cu însemnele „M.P." ne fotografiază incontinuu, de la un metru, potrivindu-și, din cînd în cînd, pistolul automat.

Din nou afară. Soarele amiezii de toamnă își trimite razele blînde peste cîmpul amărît și chinuit de la Panmunjon. Baraca albastră pe care abia am părăsit-o, parcă și-a împrumutat culoarea optimistă din seninul cerului. Un cîrd de păsări călătoare se rotește, în zbor de rămas bun, peste dealurile sterpe de la Panmunjon. Sînt singurele ființe libere să zboare fără teamă dintr-o parte în alta a Coreei. Dar oamenii ? Greu, dacă nu chiar imposibil.

De pe o movilă de pămînt avem deschisă o perspectivă asupra zonei. In vizorul binoclului îmi apare o construcție bizară. Este un zid. Da un zid enorm. Tînărul ofițer îmi explică. Acel zid vrea să rupă cît mai sigur cele două părți ale Coreei. Un zid imens, construit de la țărmurile Mării de Est la țărmurile Mării de Vest. Adică, de-a latul țării, pe o lungime de 240 kilometri.

Un constructor a calculat că în medie la fiecare zece metri de zid s-au consumat tot atîtea

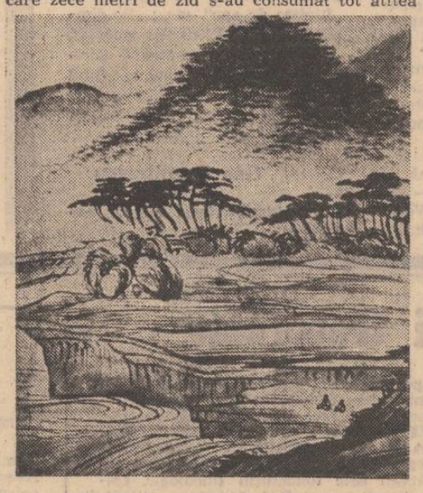

Kjodmsdha Tsong Son (Coreea) : „Peisaj pe malul unei ape"

materiale cîte ar fi fost suficiente pentru construirea unui apartament cu două camere, hol și bucătărie. Calculez mai departe și mă îngrozesc ce dimensiuni poate atinge absurdul. Pe întreaga lungime a zidului s-au înmormîntat peste 24 000 de apartamente ! Dar ce mai contează aceasta pentru o țară — Coreea de Sud — în care asigurarea unei locuințe pentru fiecare familie nu este nici măcar un vis. Zidul nu este deloc unul pașnic, defensiv, cum atît de zgomotos declarau autoritățile sud-coreene. Din sută în sută de metri zidul are cazemate din beton pentru piese de artilerie grea și aruncătoare de mine, iar din loc în loc, niște uriașe late de patru-cinci metri, pentru a permite trecerea carelor blindate și de asalt.

Oamenii au nevoie de poduri și porți larg deschise, nu de bariere și ziduri de gheață. Va rămîne în istorie acest zid negru dovada celei mai odioase tentative de a ucide o țară, un popor pașnic.

Oamenii normali de pe acest pămînt construiesc ziduri pentru a înălța o casă, o școală, un spital, o fabrică. Pentru ce credeți că a fost construit acest zid din piatră în inima Coreei ? Pentru a opri infiltrarea ideilor comuniste din Nord în Sud !

...Mai privesc o dată dansul lin al păsărilor călătoare, care se pregătesc de drumul lor lung spre sud. Deocamdată pot zbura nestingherite. Dar dacă în mintea unui obsedat se va naște ideea supranălțării zidului pînă deasupra aripilor ?

Viorel Sălăgean

*) **Din volumul de reportaje „Bună dimineața, Terra !", în pregătire la Editura Sport-Turism.**

REPERE

„Dicțiunea ideilor"

O carte discutată cu multă căldură a publicat de curînd Mircea Martin. Critic cu ținută inconfundabilă, autor pertinent, și riguros, avansîndu-și concluziile cu o mare prudență, el încearcă în **Dicțiunea ideilor** un fel de profesiune de credință, expusă tranșant abia în eseul final al cărții. Nu ne vom opri, desigur, asupra ideilor lui Mircea Martin în ceea ce privește critica literară în general, mărginindu-ne doar la unele din considerațiile referitoare la scriitorii străini, ceea ce face obiectul rubricii de față. Cu toate acestea, acceptarea grăbită a unor atribute convenționale, cum ar fi acela referitor la un „hiperinteligent" Camil Petrescu sau altele de acest fel este oarecum surprinzătoare pentru un gînditor reticent cum putem bănui că este Mircea Martin. Chiar titlul cărții „Dicțiunea ideilor", asociază la urma urmei două cuvinte din registre deosebite, dicțiunea avînd în vedere articularea în sens „material" a sunetelor, de pildă, iar ideea se referă la un plan abstract ce privește mai ales coeziunea, rigoarea, capacitatea de sinteză și pregnanța unor realități de alt ordin. De aceea, cu toată aparența atrăgătoare a formulei, ea ni se pare neferică și mărturisește doar preferința criticului pentru **acuratețe**, pentru linia rafinată și distincția unei argumentații în domeniul intelectual. Mici inadvertențe de acest tip putem regăsi și în alte compartimente ale cărții. Mircea Martin folosește curent termenul de „spiritualitate" pentru cultură sau, în general, pentru domeniul intelectual. Probabil că avem de-a face cu un transfer al unor accepțiuni din franceză sau germană, nevoind a presupune că un critic cu o „partitură" atît de elaborată s-ar fi putut lăsa contaminat de sensul adăugat cuvîntului spiritualitate în articolele unor publiciști abuzivi. In ceea ce privește sfera acestui cuvînt, trimitem la eseul publicat de Mircea Vulcănescu în 1934 în **Criterion**, unde stabilea alte accepții „codificate" în limba noastră și în discuțiile intelectuale pentru „spiritualitate". Revenind la obiectul discuției noastre, vom nota predilecția lui Mircea Martin pentru autori ce au ilustrat demonstrația intelectuală în domeniul artistic, pentru artiști și critici ce au transformat pasiunea „ideologică" în sursă a creației durabile. Remarcabil, în acest sens, este eseul consacrat lui Gaetan Picon, punctul cel mai de sus pe care l-a atins capacitatea sa de disociere, modul pacient și strălucit de a urmări dialectica critică a autorului francez. Dar eseul cel mai semnificativ pentru „dicțiunea" lui Mircea Martin este cel consacrat lui Valéry. Urmărind sinuozitățile gîndirii poetului francez, autorul nostru le acceptă prea ușor, transformîndu-le în antinomii, pe plan intelectual, pentru a construi, în acest fel, o demonstrație ce-și are sursa mai puțin în însăși opera scriitorului francez, cît în voința sa de a-și justifica ideile. Propunem discuția pentru a lua în considerare mai ales o formulă de critică a autorilor străini care ni se pare de tot inoperantă la noi. Atunci cînd reproduce opinia lui T.S. Eliot, care spune : „Valéry era un om prea inteligent pentru a fi un filosof", s-ar fi cuvenit poate să menționeze faptul că afirmația poetului englez este pur și simplu o prostie, dacă nu îi căutăm sensuri paradoxale, valabile numai în contextul pe care îl vizează. De asemenea, atunci cînd îl citează pe însuși Valéry : „Un sistem e operă de artă, sau nu este deloc", Mircea Martin acceptă prea ușor o asemenea concluzie, adăugînd : „Gîndirea ar urma să se supună unor reduceri și unor adausuri vizînd armonia edificiului artistic pe cale de a fi construit. Rezultatele nu pot fi decît alienante, deformante". Ce ar urma ? Că un mare filozof ca Hegel, să spunem, silușește realitatea gîndirii sale de dragul unei articulări „frumoase" ? Să fim serioși ! O asemenea prostie își putea permite Valéry să spună, pentru că era Valéry, și nu interesează din punctul de vedere al adevărului pe care-l comunică, ci ca o mică cochetărie a poetului. Atunci cînd contemplăm însă realitatea spuselor unui autor, este bine oare să trecem peste doza de ușurătate pe care uneori ne-o înfățișează ? Dincolo de contradicțiile care pot încă fascina pe unii, Valéry, este în primul rînd un autor care și-a refuzat construcția din frivolitate, din estetism gratuit și, astăzi, mai mult decît desuet. Dicțiunea pe care o caută un critic cu adevărat inteligent cum este Mircea Martin, pentru scrisul căruia mărturisim o veche și constantă prețuire, îl conduce la acceptarea unor atitudini de o inconsistență pe care rigoarea lui ar trebui s-o respingă categoric. La fel se întîmplă și în analiza opiniilor lui Fundoianu, eseist strălucitor și autor de formulări catastrofale, pentru care scuza estetizantă propusă de Mircea Martin este și ea prea facilă. Iată, de pildă, ce spune Fundoianu, în un moment dat : „...Fenomenul curentului de poezie numit „minulescian" **(singurul curent adînc de poezie**, după cel al lui Eminescu, s.n.) nu e simplă desfacere de marfă proastă în colonii". Colonia era literatura română, desigur, iar fenomenul adînc era „singur" într-o perioadă care cunoștea și poezia lui Blaga, și a lui Arghezi, și a lui Bacovia, și a lui Barbu... Explicația atitudinii lui Fundoianu în privința literaturii noastre, este, orice am spune, ridicolă : „...fără să o mărturisească, Fundoianu speră ca o nouă și veritabilă literatură română să se nască după (și din) negația lui". Bine că nu s-a întîmplat așa ! Ne place felul cum Mircea Martin își articulează ideile, eleganța scriiturii sale, chiar presărată de mici inadvertențe, am fi dorit însă o mai riguroasă și decisă implicare în atitudinile pe care le vehiculează, o participare mai energică la eclozinea adevărurilor pe care le propune și pe care textul său le implică oricum.

Aurel-Dragoș Munteanu

● **COREGRAFUL** Cristopher Bruce este autorul unei montări celebrate în critica de specialitate. El a reunit două lucrări rezultate din colaborarea Brecht/Weill, **Managonny** și **Requiem-ul berlinez**. Gordon Burn scrie în legătură cu acest spectacol: „Combinația dintre cîntec și dans, precum și intenția de a face baletul relevant și astăzi, iar nu numai un simplu exercițiu nostalgic, creează o complexitate la care Bruce este foarte sensibil". Interesante sînt costumele Pamelei Marre, inspirate din caricaturile „noului realism" german al anilor 1920.

SPORT

Urzici și brîndușe

● In zorii zilei mele de naștere, buimac de somn ca un crap prins în vălătucul stăvilarului Străulești, am ieșit lăcrimînd să-mi conduc ultimul prieten mirosind a „molan ruj" și coniac de Albania și, după ce ăla m-a pupat de trei ori și mi-a cerut bani de transport, am bătut o mătanie în dreptul glicinii de sub fereastră, am sorbit o gură de aer amestecat cu benzină îmbunătățită și-am dat să mă întorc în casă.

Era gata să zăvorăsc poarta cu drug de mutenie și să afișez la vedere asigurarea ADAS împotriva gratulatorilor întîrziați cînd, din aburul parcului de vis-à-vis, a năvălit gîfiind un călugăr cu sutană de catarg putrezit ținînd în brațe un miel alb ca o lebădă înghețată și-a zis : „La mulți ani și Alunelu / și să vă trăiască mielu' / cîștigat cu mult efort / chiar la loto-pronosport".

Purta între coarne o carte de vizită și behăia stins melodii de împăcare. Era un miel isteț ! L-am binecuvîntat pe popă, (avea la git pitit șmecherește un fluier în loc de cruce), i-am ordonat stînga-mprejur și i-am arătat direcția Vasile Conta. Dac-a ajuns, ce borș cu lobodă ofilită or fi sorbit alde Mandiba și... restul lumii !

● Au înflorit caișii la șosea, așa, de capul lor. Și tremură de emoție c-am intrat în luna lui April. Trei țînci cu sfircul mucilor sticlind ca roua sub nări de catifea, s-au prins de mîini așteptînd neclintiți sub umbrela de păpădie a florilor sidefii. I-am întrebat ce fac ei acolo, vreo adunare de șoimi cu ridicare de mîini și morală reciprocă de bună purtare, dar unul, isteț ca portarul de la CNEFS, a zis : „Nene, așteptăm să ningă caisul..."

● Îl anunț pe această cale pe Mircea Micu : să nu-mi mai vire bilete pe sub ușă cerînd milă și încurajare pentru U.T.A. Pînă la proba contrarie îi țin la dispoziție un buchet de brîndușe căptușite cu urzici neambalate. Să-l ia cu palmele goale și să aleagă ce vrea. In prezența martorilor, fiindcă, altfel, e în stare să le aleagă cu penseta...

● Citez dintr-un comentariu fotbalistic cîteva fraze care m-au pus pe gînduri și m-au melancolizat ca pe un setter sechestrat în baie : **„Mingea se îndreaptă direct spre spațiul porții dar depășește cu mult barele laterale și iese în afara terenului de joc urmînd să fie repusă de la colțul careului de cinci metri. Păcat ! Păcat ! Ah ! ce păcat..."** Aferim !

● Înainte de-a pleca din țară pun pariu pe trei nasturi de brînză sau de cașcaval, contra unui carnet de cecuri la purtător, că în meciul amical cu vecinii noștri de peste Dunăre ne vom umple de briantină și ne vom întoarce mirosind a odicolon de trandafiri. Tremură orașul Ruse de spaima noastră și am auzit că pe Lucescu l-ar fi declarat de pe acuma „cetățean de onoare" !

Gornistul bacului de la Ostrov și-a lustruit instrumentul gata să dea tonul osanalelor ce vor urma în nădușeli scincite **de suflători**. Dacă nu va fi așa, să nu am parte în străinătățuri nici măcar de-o ulcică de bere Tuborg...

● Tremur de indignare și regret că timp de aproape una lună nu-mi voi putea clăti ochii în căpiala divizionarilor noștri alergînd cu ghiuleaua legată de gleznă. De ce desfătare voi avea parte în R.F.G. unde ăia joacă hipnotizați de patima fotbalului în cluburi care vînd și cumpără jucători, pe față și cu „bani albi" ? Vai de norocul meu ! Îmi vine să renunț la biletul de avion cînd mă gîndesc la etapele „scăpate". Dar zic : nu vă lăsați băieți, mă întorc eu, și cît am să lipsesc îl aveți pe Mandiba „profesorul", care știe trei limbi și scrie cu un creion chimic umezit între buze...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

17
Anul XXV
(1 042)
Sîmbătă
24 aprilie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prietenie, socialism, pace — dominantele unei politici profund umaniste

Două importante momente în cronica relațiilor multilaterale ale României — vizitele oficiale de prietenie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Populară Chineză și Republica Populară Democrată Coreeană — s-au desfășurat recent în atenția generală a societății, iar pe un plan mai larg, al lumii noastre contemporane, s-au înscris ca încă o contribuție românească, de prestigiu, la cauza păcii și înțelegerii internaționale.

Evident, înalții soli ai poporului român nu s-au aflat pentru prima oară pe pămîntul ospitalier al acestor două țări și popoare. Este și acesta un indiciu cît se poate de convingător al justeței și consecvenței unei politici programatice în ceea ce privește așezarea și dezvoltarea continuă a relațiilor noastre de pace și prietenie pe temeiul solid al cunoașterii, al cooperării pe multiple planuri — politice și sociale — în spiritul stimei și încrederii reciproce, al solidarității militante. Se poate afirma astfel cu toată certitudinea că în plină secvență a contemporaneității sale, tradiția unei asemenea politici își demonstrează în mod cît se poate de deschis și convingător viabilitatea și își confirmă pe deplin personalitatea. Contactele secretarului general al partidului, președintele Republicii, cu înaltele oficialități ale țărilor gazdă, dialogurile sale cu largi categorii de cetățeni, oameni ai muncii, întîlnirile și aprecierile asupra cărora s-a convenit ca și atmosfera entuziastă, de deosebită stimă și prietenie care s-a resimțit pe întregul traseu al acestor două vizite sînt de natură să ne explice și mai mult sub raportul identității noastre de idealuri și interese și să adauge, la capitolele viitoare ale istoriei noastre, noi pagini de referință. *Noi apreciem*, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, *că există toate condițiile ca prin eforturi comune, raporturile româno-chineze — întemeiate trainic pe principiile socialismului, pe deplină egalitate, stimă și respect reciproc — să cunoască în continuare o puternică înflorire, pe măsura posibilităților sporite pe care le creează dezvoltarea economico-socială a țărilor noastre.*

Și, într-adevăr, realitatea aceasta e, cine studiază trecutul și prezentul relațiilor, istoria contactelor și a cooperării româno-chineze, a demersurilor noastre în materie de construcție a noii societăți cît și pe tărîmul acțiunilor comune pe plan internațional, nu poate să nu dețină și o imagine clară, sugestivă, asupra viitorului imediat, asupra perspectivei. Noua vizită a șefului statului nostru rămîne astfel ca un important eveniment capabil să ridice pe o nouă treaptă și să dea o bază trainică lărgirii cooperării și conlucrării dintre partidele, țările și popoarele noastre.

Într-o ambianță sărbătorească, specifică pentru trăinicia și profunzimea raporturilor de prietenie și solidaritate româno-coreene, pentru modul cum conlucrează și se întrajutorează frățește cele două țări și popoare în edificarea noii orînduiri, vizita în R.P.D. Coreeană a ilustrat pregnant dorința reciprocă de a ridica și mai mult nivelul acestor relații, de a le da o concretizare de durată și eficiență în multiple domenii și sectoare de activitate. *Relațiile dintre țările și popoarele noastre sînt relații trainice*, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, *se bazează pe o profundă încredere reciprocă, pe egalitate, stimă și respect al independenței naționale și dezvoltarea lor continuă constituie, totodată, o contribuție de seamă la cauza socialismului, progresului și păcii în lume.*

Consemnate în întreaga lor semnificație, pe fundalul generos al unei vechi prietenii, secvențele acestei vizite se înscriu cu toată puterea lor de eveniment în calendarul și durata însăși a vieții noastre politice și sociale. Ele configurează o dată în plus imaginea proprie, ascendentă în timp, a scopurilor și mijloacelor concrete prin care cele două țări și popoare sînt hotărîte să acționeze și să se sprijine reciproc, în conformitate cu propriile lor interese, pentru înfăptuirea unor lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Prefigurate într-un fel prin însăși tradiția și profunzimea raporturilor de pînă acum, și așteptate, lărgite și consolidate prin noul demers al președintelui României în această parte de lume care nu este atît de apropiată prin identitatea de obiective, interese și aspirații, cît și prin intense legături și contacte pe care le avem, rezultatele sînt de natură să dea un nou impuls eforturilor noastre comune și, desigur, să înlesnească noi căi pentru asigurarea păcii și progresului. O operă esențială azi, într-o lume care trebuie să facă totul pentru a beneficia și mai mult de la conditia și rațiunea propriei sale existențe.

Luceafărul

Contemplație

Cum te uiți la o eclipsă de soare
printr-un geam afumat,
tot astfel se uită prin mine
ochiul din spatele meu, opal
spre ochiul fix din orizont, opal
coborînd din deal spre o vale
urcînd o vale spre deal.

NICHITA STĂNESCU

ÎNCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

3. Urme ale celor mai vechi texte în limba română — traduceri din latină

Dintr-odată chestiunea pare fantezistă sau de simplă senzație, dar corespondența aidoma a unor elemente cu cele din texte latine nu mai lasă nici o îndoială, că relația text latin — expresie românească este o realitate.

În primul rînd trebuie spus că aceste urme vechi se găsesc în textele rotacizante amintite : Psaltirea Scheiană, Psaltirea Hurmuzaki, Psaltirea Voronețiană și Codicele Voronețian. Se constată însă că aceste copii tîrzii conțin forme de limbă românească veche, greoaie (uneori de neînțeles pentru nespecialiști), amestecată cu exprimare evoluată și fluentă, limbă marcată în primul caz de elemente tipic latine, în al doilea de cele slavone. Reiese că vechi traduceri din latină au fost revizuite și „îndreptate" cu textul slavon în față.

Se pune întrebarea de ce a survenit această operație de colaționare ? Pe ce fel de texte și aproximativ cînd ? Este neîndoielnic că, dacă s-au făcut traduceri din limba latină, într-un context de limbă română primitivă, acestea n-au avut loc decît înainte de adoptarea liturghiei în limba slavonă, și anume într-o perioadă de timp, cînd propagarea creștinismului și serviciul religios se făceau încă pe bază de texte latine, iar Psaltirea, carte cu îmnuri de citit și de cîntat, destinată maselor, era tradusă pentru ele (ca în cazul multor popoare europene). De ce a trebuit însă mult mai tîrziu, după introducerea liturghiei slavone, cînd s-a simțit din nou nevoia limbii române, să se revizuiască vechile traduceri pe baza textului slavonesc și nu s-a procedat la o simplă modelare de limbă, după stadiul evaluării ei? Pentru că liturghia bizantino-slavă n-a însemnat numai schimbarea de limbă sacră, ci și schimbări de dogmă și de fond textologic. În serviciul religios oriental au apărut noi texte, ca, de exemplu, Octoihul (pe care nu-l are Occidentul). În ce privește Psaltirea, pe lîngă distribuirea psalmilor în „catisme" și acestea în „slave", adică „osanale" (cu o anumită destinație rituală), i s-au adăugat acesteia, la început ei, șapte psalmi zișI de penitență (pierduți de psaltirile românești vechi), iar la sfîrșit nouă cîntece ale lui Moise și alte îmnuri, care s-au păstrat întocmai (ceea

I. C. Chițimia

Continuare în pag. a 3-a

Mai

Pămîntul micșorat se face stea.
Ploi limpezi, de cămașa lor se rup
Altminteri nu le mai putem afla
Alcătuind cu ierburile trup.

Puteri latente urcă. Se aud
În spicul încă bănuit acum ;
Il simt abia plutind în preajmă, crud
Și-l ocrotim cu degete de fum.

Văzduhul își dă rănile în floare
E ceasul trudei. Primăvara-ndemn.
În cupe crinii au revărsat solemn
Calde miresme intru sărbătoare.

Carmen Focșa

În pagina a 3-a

● Fondul principal al culturii române ● Interviurile «Luceafărului»
POMPILIU MARCEA :
«O carte de vizită a spiritualității unui popor»

EMINESCIANA

Regula onomasticii

Dacă în problema eredității lucrurile s-au rezolvat, oarecum, după grave erori, cînd a fost vorba de studiul etimologic al numelui Eminovici, cercetătorii au intrat într-un vast teritoriu, rezervat pînă acum numai ipotezelor. Acest nume Iminovici, Ieminovici, Eminowicz „este întins de zece ații deodată, spune G. Călinescu, spre a fi pe rînd **turc, albanez, persan, suedez, rus, bulgar, sîrb, rutean, polon, armean**" (1), sau „una dintre ipotezele recente, spune și George Munteanu, ne trimite la o categorie uitată de meșteșugari autohtoni, adică la făcătorii de iminei" (2).

Schimbarea fericită a terminației numelui Eminovici din **-ovici** în **-escu**, de Iosif Vulcan a fost folosită de dușmani împotriva lui Mihai Eminescu. Al. A. Macedonski afirma în **Literatorul** că „Matei Eminovici este bulgar" (3). Nicolae Xenopol, un obscur critic dramatic de la **Românul**, îl atacă pe Mihai Eminescu direct și brutal : „...dar pe omul care se crede român și vorbește de sîngele strămoșilor, fiindcă și-a schimbat terminațiunea din **ovici** în **escu**, aceasta nu s-a mai văzut" (4). Împărțind sticle colorate cu pumnul ca un nababb care risipește comorile Golcondei, Al. A. Macedonski nu-și vedea propria terminație, iar N. Xenopol, urmașul unui plăcintar din Fanar, n-avea de unde cunoaște adevărata stare de lucruri și originea numelui Eminovici.

Mihai Eminescu știa și el că i s-a legat de numele de familie această terminație **-ovici** încă de la schimbarea ei în **-escu**, fiind bucuros să scape de ea, dar fonemul **Emin** era inteligibil pentru el, ca și pentru ceilalți biografi de mai tîrziu, ca Leca Morariu (5) și Vasile Gherasim (6), primii care s-au ocupat cu genealogia și antroponimia eminesciană, și sfîrșind cu G. Călinescu (7) și George Munteanu (8).

Numai lui Ion Creangă i-a spus Mihai Eminescu, fără complexe sufletești, că tatăl său se trage din țărani călinești. Celorlalți junimiști nu le-a trădat obîrșia rurală, neplăcîndu-i comportarea lor zeflemistă. Dar apucase să le spună că tatăl său este „căminar" iar mama sa aparține familiei boierești a stolnicului Vasile Iurașcu. Numai terminația străină -ovici, în care s-a împiedicat și Iosif Vulcan, n-a putut-o explica nici el, nici Creangă și tocmai de ea s-au agățat dușmanii săi. Mihai Eminescu nu se înșela asupra genealogiei sale, fiindcă avusese diferite ocazii să-și cunoască „neamurile" de la Călinești, care veneau la „căminar" după ajutoare. Gheorghe Eminovici le da totdeauna porumb și grîu, vorbind cîtva timp cu ei ; se interesa de cei din neamul său (de nașteri, de nunți și de înmormîntări), dar nu se lăuda cu aceste neamuri „de rînd", așa socotind el că trebuie să-și apere starea socială, dobîndită cu greutate. Nici Raluca nu era mai concesivă, așa că și-a ținut copiii departe de aceste „neamuri oropsite". Că atitudinea lor a fost greșită nu mai încape vorbă, dar ea aparține mentalității

Petru Rezuș

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 8-a
«CUVÎNTUL PROHIBIT»
de DINO BUZZATI

Amintirea mării

Jurnal de poet

La galeria Simeza, Florin Niculiu expune într-o sală o parte din desenele sale celebrînd amintirea mării. Este rodul mai multor ani de lucrare și priveghere acest nou fel de a te apropia de taina elementelor pe calea descarnată a liniei, poartă conturul de noapte și vis ceea ce rămîne după trecerea focului prin țesătura făpturilor.

Este amintirea mării devastată de foc dar nu de focul element, marea nu-i roasă, nu-i stinsă, nu-i biciuită de flăcările văzute ale acestui soare întrupat ci de o altă ardoare nevăzută de jocul aducerilor aminte care se declanșează asupra lumii la porunca spiritului pe calea lacrimei dogoritoare care macerează, pătrunde și stăruie în adîncul creaturilor pînă ce acestea le răspund cu durata lor de aur și oseminte, cu ceea ce rămîne ca moștenire testament acolo unde a vorbit odată, s-a aprins și mistuit miracolul iubirii.

Ce a rămas din mare, ce rămîne din acest leagăn primordial sînt semințele, energiile seminale din care poate fi refăcut totul, țărmul a fost devastat, steaua bolții este și ea trecută prin zarea cavernei, peștele a devenit Ihtis, hrană pe Jarul Zorilor, scoicile au rămas vuiet, numai timpane cosmice înșurubate spiralat între cer și pămînt ca axe de legătură între teluric și uranic. Este Marea văzută ca pustie, ca hrană a focului din care se îngrașă aducerile aminte care au darul de a actualiza originile mai vechi decît omul, de a face transparentă, de a adăuga istoriei omului ca moștenire ceea ce a fost plăsmuit înainte ca degetele și călciiul său să fi modelat în agonie uscatul într-un undure.

Florin Niculiu refăcut un Pont Euxin străvechi bimilenar cînd vocile geților selenari și păduroși au încremenit corăbiile solare sudice purtătoare de amfore cu mir și vin și mirodenii prefăcîndu-le în sanctuare în Scitia Minor.

Ioan Alexandru

REFLEX

Tezaurul, în sfîrșit

Ce spune un pietrar care auzise de celebrul tezaur dar care nu avusese pînă atunci prilejul să-l vadă. El nu este chiar oricine la urma urmei, pietrarul, și ca de obicei, în meseria sa, părăsită pentru un oarecare și anume timp, se pot întîlni inserții ale istoriei la care, vezi dumneata, zice el, abia mai tîrziu mi-am dat seama că am participat. Pe scurt, timp de șase ani, a fost primul președinte de C.A.P. din zonă (G.A.C. pe atunci) și, cum lesne e de înțeles, în toată această perioadă s-a ocupat de cu totul altceva decît cu pietrele. Nu-i vorbă, și mai înainte, imediat după '44—'45, cînd fusese activist. Și așa o bună bucată de timp suprema lui unealtă, ciocanul de cioplit, i-a rămas să ruginească undeva printre alte scule pentru ca să fie nevoit să-l regăsească odată și să se întoarcă la el, de, cam pe brînci mai spune acum, și cam chioriș. Și atunci, reluîndu-și el cioplitul pietrei, a văzut că ceva parcă-i scăpase. Era o întreagă istorie și piatra aceasta, cu ajutorul ei știa pînă atunci și fiecare casă pe care-o lucrase, știa și multe întîmplări despre oameni, vorbea adică, putea să colinde prin sat și prin lume și să afle o mulțime de povești. Parcă nu-i prea mai spune nimic acum și nici el parcă nu mai știa s-o întrebe.

La București se organizase între timp o expoziție cu valorile de artă revenite în patrimoniul național și ziarele publicau știrea și fotografia pe prima pagină. *Cloșca cu pui de aur* figura la loc central. În spatele ei, cunoscutul tablou *Carul cu boi*. Încît, dacă o priveai dintr-un anume unghi, uriașa comoară părea chiar atunci descărcată din car și pusă sub protecție în fața vizitatorilor care-i dădeau roată. Și dom'le, zice pietrarul care avuse cinstea să facă și el parte din delegația locală martoră la eveniment, mie mi s-a părut că boulenii ăia frumoși din tablou chiar se mișcă și merg, am auzit așa o scîrțîitură din toate roțile și încheieturile carului iar pe deasupra și-o pasăre parcă, un duh al ei. Ce să spun, numai lume bună acolo, numai oameni

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE IV

Z. Ornea îl receptează pe Pârvan prin intermediari, prin intermediari de epocă și mai ales prin anumiți intermediari de epocă. Mă întreb, de pildă, de ce nu acordă el nici un credit opiniilor lui Călinescu despre Pârvan, pe care, sper, le cunoaște? În realitate nici Blaga nu se considera un „urmaș" al lui Pârvan și încă mai puțin Radu Dragnea sau Dan Botta. Elementul de unire între cei care în cartea lui Z. Ornea formează un adevărat front al **„misticii naționaliste", „fondat"** de Vasile Pârvan și **„exaltind" „tracismul"**, sînt cîteva cuvinte în a căror polisemie fiecare dintre acești oameni cuibărea gînduri proprii. Folclorul cultural provoacă aici o gravă confuzie de planuri și numai el face posibilă o afirmație ca cea potrivit căreia Blaga l-a combătut pe Pârvan **„cu o amplă demonstrație DE SPECIALITATE"** (p. 383). Adică? Ce specialitate? I-a unit și **„mefiența antitradiționaliștilor"** cărora, în cadrul modelului său simplist, Z. Ornea le acordă o încredere nelimitată și o autoritate pe care n-au avut-o niciodată. Să nu fi aflat el că Lovinescu hrănea inexplicabile antipatii personale față de Pârvan și să nu fi fost, prin urmare, prevenit? Este posibil, dar asta nu reprezintă o scuză.

Într-o veselă grabă, trecînd anapodist și dezinvolt toporul bisector al modelului său prin toate planurile, Z. Ornea nu putea înțelege întrarea **Geticei** în conștiința culturală a epocii, și, necitind-o, nu putea, evident, disocia valoarea științifică a lucrării și opțiunile afective forțate de apariția ei, chiar în mediile științifice și, cu atît mai mult, în medii nepregătite obiectiv pentru a recepta „șocul viitorului" pe care-l reprezenta ea în mod obiectiv.

Importanța științifică a lucrării, chiar dacă **„depășită" (nu** acolo **unde** și **nici** așa **cum** crede Z. Ornea) este capitală și hotărîtoare pentru istoriografia românească. În 1926, dacii și civilizația lor nu erau încă integrați istoriei românești și nici nu puteau să fie. Arheologii români abia urcaseră munții Orăștiei unde urmele acestei civilizații erau încă (sînt și astăzi, deși într-o mai mică măsură) aproape cu totul îngropate sub pămînt. (D. M. Teodorescu a început

Adrian Riza

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (XI)

Cei patru mi cercetează că pe-un extraterestru picat pe nepusă masă, murmură ceva neînțeles între ei și se dispersează nu înainte de-a apuca să-i întreb dacă în această clădire locuiește scriitorul Adrian Beldeanu.

N-apucă să răspundă că în ușa vilei cochete se arată doamna Beldeanu secondată de poetul care-mi zîmbea bucuros ca la vederea unui frate.

Intru în curticică, sărut mîna doamnei, mă pup cu Beldeanu pe amîndoi obrajii (era proaspăt bărbierit și mirosea a Mens Club) și mă invită înăuntru și mă așează într-un fotoliu comod într-o cameră plină de picturi personale, un birou cu mașină de scris gata de mitraliat metafore și rondele. Zîmbim reciproc. Îmi zic că, totuși, Beldeanu are umor dacă a acceptat să mă invite acasă și să-mi relateze ce s-a întîmplat la celebra întîlnire, *evident, relatare strict personală și... absolut autentică.*

Învesmîntat într-un halat de casă cu motive turcești, de culoarea vișinei putrede, mărturisesc că mă impresiona într-un fel. Avea prestanță și, ce mai, arăta așa cum trebuie că au arătat toți scriitorii români și cum arată, probabil și azi, în afară de mine, care n-am halat de casă...

Eu scriu în blugi ca un hippy și cu un tricou de marinar pe mine. Am jurat în clipa aceea că primul lucru pe care o să i-l cer soției mele, profitînd de cea mai apropiată sărbătoare, (1 Mai, sau, mă rog, altceva), va fi : un halat de casă ! Vreau unul cu revere de mătase și cordon spinzurînd asimetric cu ciucurei la cele două capete...

Mi-am scos, deci, un bloc-notes obișnuit subtilizat chiar din biroul lui Traian Iancu, mi-am pus geanta diplomat pe genunchi și am așteptat.

Adrian Beldeanu s-a așezat degajat sprijinindu-și timpla în palmă și-a demarat învăluitor, cu voce de actor exersat uzînd de unele cuvinte pe care nici nu le-am înțeles prea bine.

M-a sigurat că versiunea lui o să fie, pe ici, pe colo, prin punctele esențiale, diferită de cea a lui Traian Iancu. Părerea lui, că în foiletoanele prece-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

„L-am cunoscut pe Tudor Arghezi"

(II)

Absența unei revizuiri critice sistematice a contribuției de critică și istorie literară, situată în primul deceniu după război, a permis unor optici, atitudini și teze caduce să supraviețuiască, ba chiar să elimine cîștiguri de perspectivă mai noi. Cazul Tudor Arghezi este și el grăitor din acest punct de vedere.

Faptul este fapt și nu poate fi contestat : cel mai mare poet român de după Eminescu a fost scos în arena literaturii unde au apărut brusc sau mai puțin brusc figuri culturale periferice. Procesul e același cu cel surprins admirabil de Marin Preda în **Moromeții II**: „Ca printr-o spărtură care nu mai putea fi dreasă începura să năvălească în acest timp pe scena satului oameni și întîmplări noi". Scriitorul exprimă uimirea comună în momentul petrecerii fenomenului la mai toți martorii: parcă era „o groapă fără fund din care nu mai încetau să iasă atîția necunoscuți". Schimbînd ceea ce e de schimbat, miezul procesului e același și pe cîmpul literaturii. Cine era Sorin Toma ? Cum putea cuvîntul lui să decidă soarta unui scriitor ? Aceasta e, în planul de discuție abordat de noi, întrebarea inevitabilă. Cine erau și mai ales unde sînt acum impetuoși istorici și critici literari care căutau să ne demonstreze conținutul de clasă al literaturii române descoperind moșieri și chiaburi acolo unde erau de analizat și evaluat opere ? Unii, după cariere publicistice lucrative la București, și se adresează de la posturi de radio care iubesc literatura română tot atît cît a iubit-o și Sorin Toma. Faptul fiind incontestabil, s-a încercat a i se răpi caracterul reprezentativ : **Poezia putrefacției și putrefacția poeziei de Sorin Toma n-ar fi fost altceva decît o violentă** reacție subiectivă de familie, familia Toma, născută de veleitarismul literar al lui Alexandru Toma. Ceea ce nu explică, însă, carierele rapide și inverse, care într-un paralelism pe dos exprimă simultan ascensiunea lui A. Toma și coborîrea lui Tudor Arghezi. Cum nu doar Arghezi a trecut atunci pe sub furcile caudine ale triumfătorilor momentului, caracterul intîmplător al cazului Arghezi este exclus. Este vorba de un proces mai general cu mai mulți Sorini Toma și cu mai mulți Arghezi.

A doua tentativă a fost de a anonimiza campania împotriva lui Tudor Arghezi disolvind-o în șirul de refuzuri și contestări, unele violente, la care a fost supusă poezia acestuia de la apariția **Cuvintelor încrucișate**, și chiar mai dinainte, și pînă la ultimul război mondial. Topirea acestor intervenții postbelice, care au contestat integral fenomenul Arghezi, în apa tulbure a antiarghezianismelor anterioare nu le aduce însă și pierderea identității. Ele au un conținut și un scop diferit de cele anterioare care le face să rămînă corpuri străine într-o soluție de altă compoziție și aspect. Diferența specifică e simplă : diatribele anterioare nu urmăreau, și n-au produs efecte social-politice, cum au produs cele de după război cu bună știință a celor care acum le scriau. Ideea că există un obicei în literatura română de a-l injuria pe Arghezi și că această cutumă îi cuprinde și pe Sorin Toma și compania, justificîndu-i, ar fi ridicolă ca enunț dar nu și ca tentativă de a scuza gesturi critice. Numitorul comun al adversarilor lui Arghezi de după război nu este identic cu al acelora care l-au contestat mai înainte, ci cu al contemporanilor care în același timp l-au respins pe Călinescu, Blaga, Pîrvan, Iorga etc.

A treia explicație din șirul pseudoexplicațiilor de istorie literară, care ni se oferă, uneori, este acceptarea unor culpe ale proletcultismului, dar capitalizarea lor mai ales în dreptul unor nume. Istoria bietului „țap ispășitor", alungat cu pietre către prăpastie pentru a isprăvi vinovăția acestora, se cunoaște. Cu asemenea descifrări de fenomene intrăm pe teritoriul magiei, al exorcismului. Pe scurt, marele vinovat pentru buchetul de injustiții al vremii ar fi A. Toma. Mai generoși față de acesta, alții au tinut să împartă daunele cu Mihai Beniuc. După cum vedem, chiar în materie de „țapi ispășitori", opiniile sînt împărțite. Și aici soluția este dintre cele mai naive. Este A. Toma autorul tuturor articolelor nefaste scrise în perioada anilor cincizeci ? Este A. Toma autorul, de pildă, al campaniei împotriva lui Marin Preda pentru **Ana Roșculeț** și M. Beniuc coautorul ei ? A scris el cele mai dogmatice și mai obtuze studii despre Eminescu și Maiorescu ? L-a scos M. Beniuc de la catedră pe G. Călinescu ? Sînt, A. Toma și M. Beniuc, autorii întregii literaturi, astăzi caduce, care s-a scris în anii aceia ? Au semnat ei toate „meridianele" la modă ? Memorabilele versuri ca : „Și scrie fără grijă că-i călimarul plin / Și-ăst scris îl înțelege tovarășul Stalin !" poartă semnătura lor ? Întrebări simple care strică echilibrul unui răspuns atît de firav. Din pricina lor alții au extins cercul „țapilor ispășitori" introducînd aici pe I. Vitner, dar și pe M. Novicov. Este, însă, cel din urmă autorul odiseei călinesciene din ultima parte a vieții criticului, cum încearcă să ne convină cineva? Desigur, nu. În chestiuni de istorie literară ceea ce interesează sînt faptele și nu construcțiile interesate, mitologia de cafenea.

Cea mai violentă și mai surprinzătoare încercare de a găsi țapi ispășitori este aceea în care victimele proletcultismului și ale dogmatismului, scriitorii scoși pur și simplu din circulație, să fie învinuiți de a fi fost ei ctitorii proletcultismului și ai degringoladei literare din anii cincizeci. Ne întoarcem aici la cazurile Călinescu și Arghezi, dar intră în discuție și alți scriitori a căror carieră se desfășoară pe ambele versante ale ultimului război mondial. Minuirea dezinvoltă și arbitrară a datelor și faptelor de istorie literară permite orice construcție. Într-o asemenea manufactură, G. Călinescu este înfățișat ca șef de pluton proletcultist. Realitatea este complet opusă : scriitorul era prin prestigiul său cel mai mare adversar al eliminării din literatură a marilor ei scriitori și numai îndepărtarea lui de la catedră deschide larg ușa imperativelor manifestări ale istoriei literare dogmatice. Anul 1948, anul dizgrației lui Tudor Arghezi, anul 1949, anul descăunării profesorului Călinescu, punctează succesul cauzei susținute de inlocuitorii lor. Aceștia fixează și cadrele în care vor evolua, ca tolerați, scriitorii „reconsiderați", cum sînt apoi chiar Călinescu și Arghezi. Aceștia din urmă puteau influența mediul în măsura în care cadrele sînt elastice, dar rigiditatea lor prestabilită este cea care le decide chiar și lor evoluția. Tehnica de a transfera victimelor păcatele vinovaților are însă defectul de a fi pe cît de cinică pe atît de frauduloasă. Ea poate orbi pe moment, dar nu și în durată. A scrie astfel istoria literaturii române e tot una cu a încerca să-l convingi pe cititor că Arghezi este autorul **Cîntului vieții** ori că G. Călinescu a scris **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei.** În planul vieții imediate ar însemna să acceptăm ca Arghezi s-a scos singur pe sine afară din cîmpul gazetăriei, care-i era a doua natură, după cum în cazul lui G. Călinescu ar fi să îmbrățișăm ideea că s-a eliminat singur de la catedră. Redusă la absurd, tentativa își divulgă carența fundamentală.

Reduse la miezul lor, cele două momente anticălinesciene și antiarghieziene postbelice sînt identice în esență. Neprosul din '48—'49 adus celor doi mari scriitori are alt conținut în 1968, dar efectele urmărite sînt aceleași. E inutil să spunem că Arghezi și Călinescu nu pot fi „țapi ispășitori" pentru ceea ce a făptuit Toma sau Vitner. Dar substituirea rămîne semnificativă pentru că ascunde o tentativă de reabilitare a criticilor proletcultiști și a acțiunilor lor.

Capitolul reabilitării proletcultismului și a transferului de culpă asupra adversarilor de idei nu se reduce doar la inventarea unui Arghezi conformist și a unui Călinescu proletcultist. Ea vizează și descalificarea celor care au spus mai tîrziu pe nume fenomenului din critica și istoria anilor cincizeci. De această dată procedeul nu mai este exorbitant : el are obișnuita înfățișare a procesului de intenție politic. Au dispărut din **Luceafărul** anului 1968, de pildă, critici ca Vladimir Streinu ? Împrejurarea este identificată mecanic cu dispariția de la **Revista fundațiilor** a criticilor de orientare estetizantă, între care unul era Vladimir Streinu. Diferența de epocă, de sistem instituțional nu mai e luată în considerație. Silogismul subînțeles, dar nepronunțat, era următorul : un director de publicație antonesciană l-a eliminat pe Vladimir Streinu în 1940. **Luceafărul** din 1968 l-a eliminat și el pe Streinu. Deci **Luceafărul** din 1968 ar repeta gestul de la **Revista fundațiilor.** Și mai elocvent abuzivă este, de exemplu, așezarea unei întregi promoții critice postbelice sub semnul lui Nae Ionescu. Din nevoia divizării manihеice este inventată o descendență ideologică și filozofică fără nici un suport istorico-literar. Logica defectuoasă a concluziei trebuie urmărită. Grigore Traian Pop face într-un articol referiri la ideologia **Gîndirismului.** V. Marcian scrie despre Nae Ionescu. Nici Grigore Traian Pop, nici V. Marcian n-au făcut niciodată critică literară. Ideile acestor contribuții nu sînt identificate în pozițiile critice ale noii generații de critici. Totuși în viziunea celor care tind să reabiliteze proletcultismul și să-i combată pe cei care îl resping o întreagă generație critică este naeionescianizată pentru că doi semnatari care nu fac critică literară au scris despre Nae Ionescu. Semn că proletcultismul n-a sucombat ci e prezent și activ.

Culegerea **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi,** alcătuită de Nicolae Dragoș, incită la meditație asupra istoriei literare a ultimilor treizeci de ani. De unde și concluzia că ea trebuie scrisă altfel decît pînă acum.

M. Ungheanu

DAN DAVID:

«Eu vă iubesc pe toți»

În situația în care producția poetică (cea adunată în volum, dar mai cu seamă cea publicată de revistele literare) ne oferă, deseori, doar eșantioane de tehnică poeticească, însușită sîrguincios după modele prestigioase sau după ureche, apariția unui poet veritabil, cu voce distinctă și timbru original, nesupus modelor ci doar sincului neliniștit, este realmente reconfortantă. Ca și cum, după o viețuire îndelungă într-o garsonieră de bloc, o întîmplare fericită te așează la casă cu curte și grădină. Este ceea ce îmi sugerează poezia lui Dan David, debutant la Editura „Eminescu", în acest an, cu volumul **Eu vă iubesc pe toți .** Poetul — căci despre un poet în toată puterea cuvîntului este vorba — își subintitulează cartea „Poeme rock". Nu muzicalitatea explică însă titlul, ci ritmul trepidant și forța expresiei poetice. Iată-le pe amîndouă reunite într-un fragment din poemul **Iubirea ca lumina :** „toate ceasurile se sparg, toate iubito, toate ; / e noaptea aceasta o dulce barbarie de frunze căzătoare, de stele mirositoare / vremea e-n limpede odihnă, umblă bezmetic, sare / de pe un rug pe altul, migratoare, fosnitoare, iertătoare / ...de ce rid în loc să plîngă, cine mă trage pe roate, pe răcoare / în finul vesniciei cînd viața mea rămîne doar o boare / cînd nu se mai poate muri / (inima visului aprinde omenirea) / ...și de-ar fi să mor doar noaptea aceasta să mai pîlpîie viața, privirea / în noaptea aceasta de vifor dulce cînd iubirea e iubire / cînd în ființa iubitei e o liniște-n care cînd fulgeră-nceputul / se vede pruncul mic și adevărat ca lumina, ca sărutul... / (de ce inima mea și inima ta se îmbrățișează scrîșnind) / de ce, Iubito, Industria mea prosperă, Fabrica mea de pur, de roboți gingași, sensibili, teferi / de ce n-am crăpat crăntănînd în dinți mere pădurețe, vise, luceferi / eu vă iubesc pe toți, credeți-mă pe suflet, pe viață, pe cuvînt / și spunînd acestea am rămas deodată singur pe pămînt".

Dintr-un text de prezentare semnat de Constantin Toiu și tipărit pe coperta a patra a volumului (poetul mai este caracterizat aici de Adrian Păunescu și Cezar Ivănescu) aflăm că Dan David „a fost mașinist, mecanic, muncitor necalificat, miner, lăcătuș, tehnician, electrician, profesor și învățător suplinitor". Tentația de a trage în versuri asemenea biografie mi s-ar părea perfect legitimă. Dan David refuză însă conjuncturile rimate. Biografismul se sublimează în arhetip (tatăl, mama, copilăria, iubita), circumscris cu mijloacele unui limbaj șocant, amalgam de prozaism studiat și lirism agrest, de oralitate (cu note argotice și folclorice) și livresc : „iubito, robotiță, trupul tău de fosnet de mers de căprioară / e leac pentru orice De profundis, poate înlocui Al Treilea Omor Mondial / ...ascultăm Smokie, La Bionda, Romica Puceanu, Pink Floyd, fumăm tăcuți / ah, leliță IOANĂ, să bei vin să minci pastramă, lume de timizi, de muți / eu te iubesc pentru mai multe generații, pînă-n cosmosul Cioplitorilor din Neanderthal / dar dacă vrei să-mi citești poemele / mai bine sărută răgațina unui deal... / (Nu e timp, strigă Remușcarea, Gauguin, Goya, Deznădejdea / Camus, Van Gogh și Macedon, să fugim Bucefal !)" **(Eu vă iubesc pe toți)** Poetul vede enorm și simte monstruos, sentimentele colosale sînt clamate cu disperarea unui „carpe diem", amplificat parcă de Vitala Hysterie barbiană. Versurile sfidează confortul și prejudecățile tihnite, în numele unei existențe nefalsificate, asumată cu toate riscurile : „nu vă rezemați de Tinerețea mea nu buzunăriți și / ultima statuie / prieteni / sărutați frumos / crucea Libertății acolo jos / gidilați rădăcina ei că vine generosul uriașul liberul / mileniul III cu haleu malboroșești și beutură / nu mai stați de lemn-tănase / pînă-n anii una mie nouă sute nouă zeci și șase / eu fumez tot mărășești beau adesea ceai iubesc viața / cu iuțeală cu haz cu lovituri de mai / recunosc am refuzat oferta unui apartament în rai / locuiesc în Copaci (de regulă zarzări, meri pădureți...) / în momentul de față fac un Om de zăpadă (adică Autoportret) mă stabilesc nu mai plec în Groenlanda / adio ne întîlnim la primăvară vă dăruiesc o / sanie și o injurătură de grijanie / (Eu vă iubesc pe toți !) cu sfîșietoare simpatie și respect amar țac-pac / omul de zăpadă alias D. (a se citi dandana sau drac)". **(Eu fumez tot mărășești).** Limba ascuțită, rea, argheziană, pigmentează cu pitoresc poezia lui D.D. (a se citi Dan David și nicidecum Dan Deșliu) iar teribilismul atitudinii o face simpatică. Badinerie este — se înțelege — doar un „ingredient", dominantă fiind tonalitatea gravă, elegiacă, atunci cînd sînt evocați părinții **(Mama, Scrisoare mamei, Am să mă duc cu tata la lemne-n dumbravă, Tata, Scrisoare de la tata)** exasperată în poezia „despre" poezie **(Ochii lui Homer, Camus, Podul de fin, Nu vă zburați creierii, Propensiune pentru dulcele epitaf al realului).**

Excepționale sînt însă poemele de dragoste, citabile în totalitate. Limbajul frust se aliază aici cu metafora delicată, senzualității i se asociază, șocant, lilialul, vigoarea se dedulcește cu candoarea, efectul în planul emoției fiind remarcabil. Citez în întregime **Scrisoare deschisă către prietena noastră Ioana Cosînzeana,** pentru a se înțelege măsura talentului lui Dan David : „tigroaică dulce, Penelopă de flori de prun / pohta ce-a pohtit canibalul nebun" demență și trufie, jderoaică, mașinărie / te iubesc din ură, din bucurie și meschinărie / și mai ales din simplitate, din Tinerete fără Bătrînețe / Ioana, astăzi pomul lui Adam face mere pădurețe / / și mai știu că trebuie să ne iubim, să ne mintim, tragică jucărie / că trebuie să ne sufocăm în cosmarul, în baalul torențial / de unii numit poesie / de alții nebunie / că trebuie să plîngem pînă cînd, pînă cînd, / ne-om pomeni flămînzi destrăbălați și goi pe prund / / și mai știu că trebuie să ne îmbrățișăm iubito, iubite / ca două pietre vinovate, ca două cruci înflorite / ca două vieți trăznite / dușmănite / de calzi, de zine, de răcoroși / de pretini, de profeți, de ciuhureți, de uriți, de Feți Foarte Frumoși / / și mai știu că trebuie să mă urăști, să mă vrei / iubito pasnică și bună, teroare, ficțiune, șarpe cu clopoței / jderoaică, delir de narcise, fantasme și iasomie / suntem minciuna spusă de păsări numită poezie / (scrie tu cu sărutul meu o prăpastie, un entuziasm, omoară o stafie) / am visat, am plîns, ne-am rătăcit în pădurea de singer / într-o sfîntă ninsoare de flori povestite de-un înger / soarele dansa pe dinți de lup, de lupoaică (sau eu scriam un poem despre o leoaică, despre tine flăcăoaică ?) / / ...sau eu mi-amintesc cu drag / de ochii tăi pierduți în pădurea de fag ? ! / cad din Pomul lui Adam mere pădurețe / sau metaforele trăznesc într-un tratat despre Tinerețe fără Bătrînețe ? / sau neocanibalul nebun așteaptă sărutul tău deochiat, vesnicia / banală, sentimentul trădat / poemul de pomină, urias, meschin, tandru, blestemat ? / al tău, Tigru în flăcări / — înfierat pe sale cu două hieroglife : D.D. ! / (a nu se citi Dumnezeu la pătrat, ci Drac Dumnezeu)".

D.D. (a se citi conform indicației autorului!) este un poet excepțional.

Valentin F. Mihăescu

UN ROMAN MODERN ÎN CHEIE BAROCHIZANTĂ

3. LUMEA CA TEATRU

Evident, într-o lume frămîntată de angoase esențiale, de imprevizibil și de incertitudini obsesive, recepționate la nivelul conștiinței, individul-efemeridă tinde să-și confecționeze o filosofie adecvată, fie și din concepte eterogene, care să-l protejeze împotriva sentimentului paralizant al trecerii eterne, fără întoarcere. Lipsit de încredere în cei din jur, îndoindu-se pînă și de împărtășirea divinității-providență, personajul baroc se preface, ascunzîndu-se înapoia măștii, se dedublează ; contrar eroului clasic care-și făcea din exteriorizarea adevăratului sine un criteriu de valoare morală, ierarhia etică și socială a omului baroc este lesne schimbătoare, labilă, favorizînd urcușul abrupt și prăbușirile accelerate. Comportamentul proteic și identitatea dedublată presupun o bogată recuzită literară pe care romanul baroc a cultivat-o cu stăruință ; recuzită în care mimarea unei false stări sociale, numele de împrumut și deghizarea vestimentară erau mijloace destul de frecvente. Ridicarea truculenței implicit ludice la rangul unui principiu de conduită, oricît de iluzoriu, de scurtă durată și de hazardat, conducea prin generalizare la considerarea lumii înconjurătoare drept o scenă atotcuprinzătoare pe care omul își juca rolul-viață și pierea apoi în misterul neființei. Teatralitatea existențială — iată încă una dintre ideile estetico-filosofice de factură preferențial barocă, pe care Eugen Barbu le punctează cu limpezime în romanul **Săptămîna nebunilor.**

Travesti-ul care irumpe acaparator în toate compartimentele narațiunii, fixînd în mare circumstantele spectaculare, este sugerat încă din titlu. Săptămîna nebunilor denumește, printr-o extensie semantică, serbările cu participanți mascați din zilele care preced postul mare, într-un cuvînt, carnavalul nemaipomenit cu care Hrisant voia să uimească pe autohtonii bucureșteni, ruinîndu-i. Ideea acestui spectacol grandios, conceput ca o farsă, stăruie în tot romanul, transmițînd similitudini desfășurării episoadelor, indicînd, în sfera simbolurilor, o perspectivă de apreciere ludic-ireală. Expoziția materiei epice este convertită și ea în acest sens. Cu toate că faptele sînt istorisite formal la persoana a treia, în cea mai mare parte a textului se operează **sans le savoir** tranziția, în fapt, la monologul personajului principal care își rememorează nostalgic întrucîtva etapele iubirii devoratoare, trăite la Veneția. Acest transfer de funcții narative va avea urmări notabile în relația povestitor-cititor, determinînd creșterea considerabilă a implicării celui din urmă. Perspectiva scenică a intrigii este imprimată mai eficient prin statutul **bifrons** al personajelor nu numai principale. Este permanent sesizabilă ruptura, disonanța dintre identitatea **de facto** și masca de împrumut ; aproape fără excepție. Fost eterist, Hrisoscelu vine la Veneția pentru a-l corupe, prin intermediar, pe terzimanul de la Istanbul în favoarea grecilor răzvrătiți. Tăiește însă ca un mare magnat, risipind banii ce i se încredințaseră în orgii licențioase. La București, de asemenea, pozează în mare bogătaș și moare de foame. Herula Vimercatti, partenera din orașul dogilor, îl estorchează de bani în folosul sotului incornorat, prefăcîndu-se că-l iubește ; atinsă de plictisul iremediabil și de obsesia morții, se aruncă în virtejul petrecerilor, înălțind altar idolatru horatianului **carpe diem.** E o prostituată drapată în vesminte și obiceiuri nobiliare, pentru care dragostea e doar **„un gioco di palla".** Și ca ei sînt toți aristocrații din anturajul venețian. Nu altfel se comportă cei din București ; pînă și pragmaticul Iusufache acceptă să-și mintă stăpînul la dorința acestuia.

Această bipolaritate contradictorie acoperă într-adevăr, temporar, golul dintre esență și aparență, estompînd neliniștea, zbuciumul dramelor interioare. **Masca** purtată permanent are însă un efect cu dublă direcție asupra conștiinței. Pe de o parte, realitatea confecționată, tentantă prin comoditate și luxurianța distracțiilor **sans rivages,** se transformă cu încetul în a doua natură, eroul pierzînd capacitatea de a distinge între adevăr și ficțiune. Iluzoriul începe astfel să fie recepționat cu semn schimbat drept viață autentică. Așa se întîmplă și cu Hrisoscelu care, înaintea morții, ajunge să creadă că a organizat într-adevăr fastuosul carnaval, întrebîndu-se, în schimb, dacă marea lui dragoste de la Veneția a trăit-o cu adevărat sau a fost numai o închipuire ; confuzia de planuri este deplină. Viața ca vis, idee cu o carieră prodigioasă în literatura universală, face bună pereche și în poetica barocului cu aceea a lumii gîndite ca teatru. Pe de altă parte, deghizarea continuă inculcă personajului convingerea că viața este un carnaval neîntrerupt, așa că nu trebuie luată prea în serios nici chiar în situațiile critice, de extremă. De aceea, recunoașterea înecaților nu produce decît reacții teatrale, iar serbarea organizată în cinstea morților pe mare nu impresionează asistența decît prin atracțiosul spectacular și izbutirile regizorale. Timpul destramă însă fără menajamente torpoarea amăgitoare, declanșînd cu intensitate sporită finaluri brutale, pustiitoare ; realul descătușat își ia revanșa împotriva imaginariului inconsistent, reinstalînd echilibrul natural. Iubirea jucată a Herulei se sfîrșește odată cu milioanele Eteriei, descoperindu-i lui Hrisant golul necuprins din cuvintele-i înșelătoare. Trucarea vieții, teatralizarea ei, fiind îngăduită doar atunci cînd slujește drept mijloc de existență. Este sentința fără echivoc pronunțată de Margheritta, mai-mare peste actorii și maimuțele care joacă în palatul Caragua **Pantomima Veneției,** un spectacol purtător de bogate sensuri metaforice, cu care personajul central se desparte de orașul dulcilor și nesăbuitelor ispite.

4. TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

Realizată într-o cheie barochizantă, consonantă cu epoca și caracterele înfățișate, datorită indeosebi particularităților temperamental-artistice ale scriitorului, **Săptămîna nebunilor** nu este o narațiune tradițională, concepută înadins în litera poeticii baroce. Cu toate corespondențele de concepție și formalizare ce se pot stabili, am evidențiat numai cîteva dintre cele fundamentale, mirifica și captivanta poveste de dragoste a lui Eugen Barbu este un roman modern în sensul propriu al cuvîntului. Ideile, conceptele și obișnuințele metodologice de proveniență și factură baroce sînt preluate, în realitate, din proza contemporană inovatoare care, la rîndu-i, le-a valorificat, dezvoltîndu-le în funcție de noile deziderate ale literaturii de a exprima cît mai complex și autentic existența sofisticată a omului actual. Argumente care să pledeze hotărîtor pentru modernitate se găsesc destule în configurația și materia cărții.

„Spunerea" distanțată la persoana a treia, de regulă obiectivată și abuziv atotștiutoare, caracteristică prozei de tradiție, se apropie pe nesimțite de cititor prin schimbarea mascată a naratorului. Cu toate că, formal, povestirea se menține la persoana a treia, autorul filtrează faptele prin conștiința și sensibilitatea personajului principal, optica acestuia asupra lor impunîndu-se precumoănitor. Ca în cunoscuta tehnică a lui **io narrante,** care „încălzește" trama prin trăirea sau retrăirea ei nemijlocită, restringînd apreciabil omniscienta supărătoare pentru lectorul de azi. Efecte similare pe direcția relativizării se obțin și prin construcția spațio-temporală a fabulației. Cursivitatea episoadelor în prezentul acțiunii urmează, ce-i drept, în genere, derularea reală, dar este intersectată incontinuu de intarsierea secvențelor veneziene, retrospective. Asemenea modalitate de construcție creează practic posibilități nelimitate pentru arabescurile digresive, pe care autorul le exploatează din plin ; nu și excesiv.

În același sector al ordonării materiei epice, Eugen Barbu se folosește copios și de aportul personajelor secundare, pe care le investește și cu funcții narative ; de astădată și în ordinea formală. Procedeul, asigurînd comod izolarea lui Hrisant în lihtis, deschide cîmp larg epicului accidental care tinde să năvălească explosiv în spațiul expunerii prin aceste ferestre informative, spărgîndu-i echilibrele. Pretențiile materiei nesemnificative la existența literară sînt retezate cu iscusință de autor printr-o selecție mai totdeauna riguroasă, menită să-i asigure evitarea deformărilor. Deoșiri ale tiparelor tradiționale sînt detectabile și în cuprinsul tipologiei. Deși biografia eroului de prim-plan, cu unele hiatusuri, se proiectează în întregime ; nu și a celorlalți. Neliniștile Herulei și ale lui Hrisant, unele ambiguități de comportament, conferă cuplului o complexitate cu valențe metafizice nu totdeauna explicabile în realitatea imediată. Eșecul celui din urmă de a-și înghesui existența trecută într-un model anume este fertil în sugestii. Ș.a.m.d.

În concluzie, renunțarea la viziunea esențialistă în favoarea celei relativizante, disponibilitatea narațiunii și discontinuitățile epicului, complexitatea refuzîndu-se oricărei scheme a structurilor psihice, unele sensuri filosofice și concepte metodologice utilizate în proporții funcționale în combinație rodnică cu altele mai vechi, precum și pluralitatea citirilor, cea în cheie barochizantă fiind una dintre mai multele posibile, întemeiază înscrierea **Săptămînii nebunilor** printre realizările prozei moderne. Mai apăsat decît **Principele** cu care se înrudește în ideație și materia supusă elaborării.

Stan Velea

VIAȚA CĂRȚILOR

UN DECENIU DE POEZIE

Apariția selecției *) din creația lirică din ultimul deceniu a lui George Uscătescu relevă o prezență poetică plină de un farmec aparte, născut dintr-o magie crepusculară, muzicală și meditativă, cu un timbru rafinat, desenînd embleme ale unei intelectualități alese. Poezia lui George Uscătescu este o creație discret confesivă, cu momente de evocare melancolică, dominate însă de un sentiment de plenitudine, conservat de o memorie împăcată, care păstrează imagini fericite, jocuri de umbre și lumini, restituind un peisaj interior iluminat, statornic, respirînd liniște. Privirea metafizică împacă imaginea cu viziunea simbolică, ochiul contemplînd o priveliște poetizată.

Ființa poetică se acordă cu pulpitul existenței universale, cu care se simte solidară, într-o dublă aspirație către sideral și către gingășia miniaturală. Dincolo de lucruri, se descifrează rosturile lumii reprezentate în embleme . „Inclinatu-m-am obosit peste maluri / Coloana de azur s-a despicat sus în tării, / Istorisită tabla lumii și-a deschis faldurile / Universul a putut o clipă să citească soarte adînci / Azurul de jos, albastrul de sus s-au înfrățit / În cutremurarea orei ultime sfîșietoare". Termenii fundamentali ai rostirii românești sînt pretutindeni prezenți în poemele lui George Uscătescu, marcînd dimensiunea tradițională a poeziei sale, conciliată cu modernitatea formei. **Dorul, iscusirea, rostul, temeiul** concentrează statornicia simțirii românești, permanentă în această poezie contemplativă alimentată de o combustie subterană. Lirismul poetului restituie starea de grație a spiritului armonizat interior, meditînd cu egală participare și înțelegere pentru iubire și moarte, vîrste și clipe, efemer și etern.

Poezia este pentru George Uscătescu sărbătoare celebrată cu sentimentul sacralității, rostirea este solemnă, poetul oficiază întru înnobilarea cuvîntului, invocînd emblemele care mențin echilibrul eului și armonia interioară. O seninătate calmă scaldă peisajele, derulînd imagini senine („o casă, un cireș, un drum solar"). Sînt rare accentele în care neliniștea rupe reveria, alunecînd în spaimă. Cel mai adesea poezia este vrajă, cîntec murmurat, cantilenă, celebrare blîndă, cu sunet melancolic, desen de finețe, elaborat și elegant, sublimînd energia subterană în forme muzicale sau decorative : „Păduri înalte dorm în ființa ta / Lumina-i zvon de ape în goană mută, / Din faguri stacojii prelinsa miere, / Suflare eleată, petrecută // Cenușa asfințitului, în preajmă / Păienjenis podoaba o-mpletește / Pan e-ncleștat în piatra fără umbră, / Pan nu mai moare, umbra nu mai crește".

Se simte adierea eternității, niciodată ca suflu glacial al neantului, niciodată cu accent tenebros, poezia fiind întotdeauna deasupra terorii, sărbătoare a existenței, trăită cu sensibilitate și cu certitudinea plenitudinii, adesea cu unele tresăriri erotice care se ghicesc ardente în străfunduri, dar care sînt rafinat stilizate : „Despletită fecioară-n roșu pirg / Scînteietoare maiestăți desprinzi / Și din conturul legănat superb / Emană umbra coroului în mers / Și chip și corp și umblet și profil / Își poartă ondularea lor felină / în dosul fiecărui gest al cărnii / frînturi de magice priviri se agită / / și chip corp și umblet și profil / Misterioase firi mijesc în umbră / Vestind chemarea fără sat a Firii / Lumina singelui ce arde-n spuză".

Contemplația nu acoperă întreaga disponibilitate a poetului, care se realizează prin reverie, prin proiecția în imaginar, în evocări mitice de un farmec particular.

Structura cărturărească a poetului susține edificiul gracil dar emanînd profund sensuri ale lirismului său confesiv, rafinat și melancolic, împlinit prin meditație, dar mai ales prin reverie diafană.

Sultana Craia

*) George Uscătescu : „Poezii", Editura „Eminescu", 1981.

BREVIAR

■ **O ANCHETA CU BUCLUC.** Revista „Tomis", inițiatoarea unor interesante anchete pe teme ale actualității literare, publică, începînd cu nr. 1/1982, un șir de intervenții reunite sub titlul „Starea conștiinței literaturii". Scopul discuției ar fi, printre altele, acela de a lua „temperatura" criticii momentului și de a clarifica soarta literaturii „provinciale". Redacția propune în chip de soluție la „provincialism" „înființarea de grupări în jurul unei personalități redacționale directoare" (? !). La asemenea confuze întrebări răspund, în primul episod, N. Manolescu, Gh. Grigurcu, Al. Protopopescu și Ș. Foartă ; dintre ei, Al. Protopopescu oferă niște cugetări de un umor inimitabil dacă n-ar emana dintr-un insondabil ocean de complexe. El crede că un critic nu se adresează scriitorului și nu poate contribui în vreun fel la rectificarea operei în chestiune. „A, pot desființa scriitori. Asta, da. Însă dacă pot, înseamnă că ei este desființabil. Critica este în același timp o formă de educație absolut necesară și o formă a puterii" (? !). Artăgosul critic, dezinteresat de literatură, însă avid să „desființeze" și să-și exercite „puterea", crede că e momentul să-și elogieze propriile cărți : „Sînt total indignat că o carte atît de necesară literaturii române, cum este „Romanul psihologic românesc" (de Al. Protopopescu — n.n.) nu a primit în 1978 premiul criticii, acesta fiind acordat unor lucrări cu totul trecătoare". Nu e întîia dată cînd declarații războinice și intransigente coexistă cu veleitarismul cel mai comic. Și încă o precizare : volumul „Ulysse" de G. Călinescu este alcătuit de Geo Șerban și nu de Mihai Zamfir, așa cum crede combativul Protopopescu. În rest, monotonele păreri ale celorlalți „anchetați", dintre care numai Gh. Grigurcu mai emite cîte o cugetare, de tip oenologic, ca aceasta : „Apa și vinul dozate ad libitum, se adresează tuturor consumatorilor lor". Șerban Foartă, cu articolele lui avînd rîtm și uneori rimă, este dezolat din pricina „absenței" (forțate, sugerează „anchetatul") unor critici „de vocație" iar N. Manolescu vine cu eternele lui clasificări, de tip manicheist („buni-răi") făcute ca pentru o mie de ani. Cu astfel de contribuții, ancheta revistei „Tomis" pune în mișcare o plictă uzată.

■ **PENTAGRAMA.** Recenzia lui Cristian Livescu, (din „Ateneu", nr. 1/1982) dedicată unei cărți de critică de Gh. Grigurcu, îl dă prilejul tînărului critic de a construi o stranie „pentagramă" care l-ar reprezenta pe cronicarul literar de a cărui operă se ocupă. Acela ar „amalgama" într-o „singură personalitate" — citîm — „machiavelismul literar" al lui Șerban Cioculescu cu păginismul de „atroce exactitate" al lui Al. Piru, „asceza erudită" a lui Adrian Marino, reprezentînd proiecția unei „sensibilități lezate" în „limbaj logic și exact" ca și cîte ceva din compoziția stilistică a unui I. Negoițescu și N. Manolescu. Această „pentagramă exemplară" ar fi mecanismul criticii lui G.G., văzut de C. Livescu ; în ce consistă originalitatea lui Gh. Grigurcu, recenzentul lui uită, e drept, să ne mai spună.

■ **ÎNCEPUT PROMIȚĂTOR.** În presa brăileană, și mai ales în ziarul „Înainte", a apărut, nu demult, un foarte serios cronicar de teatru, sobru, aplicat, cunoscător al istoriei dramaturgiei. El se numește Lucian Chișu, nu este un debutant „absolut" și pare a se exprima cu aceeași seriozitate și în istoria literară. Iată un nume care merită urmărit !

■ **FACTOR DE INTERVENȚIE.** Într-un moment în care Ion Lăncrănjan a tipărit o carte de semnificativ ecou la cititori, **Cuvînt despre Transilvania,** și de responsabilă manifestare a unei conștiințe scriitoricești, **România literară** nu comentează această carte, ci comentează, sub semnătura lui Mircea Iorgulescu, pe trei coloane de revistă, cîteva afirmații drastice făcute de prozator la adresa vieții Uniunii scriitorilor. Să fie cele cîteva referințe critice la viața Uniunii scriitorilor, pe care Ion Lăncrănjan (alături de alți invitați ai **Suplimentului Scînteii tineretului** ca Eugen Barbu, Mihai Bandac, Dinu Săraru) le face în interviul său, mai importante decît volumul pe care prozatorul îl închină Transilvaniei și rosturilor ei istorice? Tehnica creării de false evenimente a funcționat aici cu promptitudine. Se pare că pentru unii este mai important că Ion Lăncrănjan să treacă drept adversar al propriei bresle, ceea ce Ion Lăncrănjan nu este, decît un scriitor al marilor gesturi de conștiință cum îl arată cartea **Cuvînt despre Transilvania.** Articolul **Pentru „cinstea" breslei** este totodată o mostră de cum se poate mistifica în ochii marelui public atitudinea unui scriitor. M.I. s-a specializat de la **Bunavestire** încoace în rolul de factor de intervenție nechemat, pozînd într-o conștiință critică trează. „Cinstea" breslei o dau în primul rînd valorile ei și nu formele instituționalizate în fața cărora face temenele M.I. Cine a apărat pe detractorii lui G. Călinescu mai poate vorbi despre cinstea breslei ?

A. S.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

POMPILIU MARCEA:

„O carte de vizită a spiritualității unui popor“

Interviurile «Luceafărului»

— Fișa dvs. bibliografică ne indică lucrări monografice, cercetări de istorie literară (Sahia, Slavici, Sadoveanu, Convorbiri literare) și ne îndeamnă să vă propunem un dialog despre cum ne revendicăm scriitorii clasici. Asupra studiului real al problemei există păreri liniștitoare și păreri neliniștitoare. Care este părerea dvs. asupra felului în care ne revendicăm clasicii pe linie editorială și exegetică ?

— Nu cred că sînt panicard și nici anxios. Dar problema ridicată îmi creează, de multă vreme, o stare de neliniște. Mai mult : de profundă îngrijorare. Căci, în ciuda unei moșteniri literare impunătoare, ce duce la convingerea nestrămutată că avem o mare cultură, demnă a sta alături de marile culturi europene (nu e numai părerea noastră, atîția distinși cercetători străini au afirmat-o mereu), valorificarea acestei moșteniri, în latura esențială, **a edițiilor de referință**, este rămasă în urma altor țări, inclusiv vecine. Ne lipsesc acele **Opera omnia**, indispensabile exegezei, demonstrației științifice a valorilor. De aceea, în ciuda faptului că s-au scris numeroase monografii despre marii autori (aici putem spune că ne îngăduim parțial o „părere liniștitoare“) multe sînt inevitabil lacunare, în absența publicării exhaustive a operei. Dacă aș fi scris **Slavici** pe masă cu o ediție ca a lui D. Vatamaniuc, evident că monografia ar fi arătat altfel. Dar, din păcate, nici un istoric literar nu se află într-o asemenea situație : firească, nu privilegiată, să ne înțelegem. Constatăm o stare de lucruri aproape neverosimilă : nu există autor român fundamental (vă dați seama că nu mă gîndesc la Cîrlova), care să fie reeditat satisfăcător. Și, atunci, dacă literatura noastră ne stă „la inimă“, cum putem dormi liniștiți fără grijă ? Am uneori părerea că nu ne merităm înaintașii.

— Care sînt, după dvs., lacunele, absențele în acțiunea de restituire a literaturii române ? Iată două, Gorila și Istoria literaturii **lui Călinescu, au fost eliminate.**

— Este reconfortantă apariția celor două cărți, „cu probleme“ (ghilimelele sugerează că e vorba de probleme inventate, ca totdeauna în acest sector). Iată deci că, „bătîndu-ne“, se poate. Dar nici nu era, cred, nevoie de bătălii. Cărțile acestea au ajuns la public, în biblioteci și nimic nu s-a întîmplat. Pentru că nici n-avea ce să se întîmple. Cînd lucrurile au ajuns la cele mai înalte foruri responsabile, de partid, s-au soluționat. Dar de ce era nevoie să se ajungă pînă acolo ? Evident, în absența responsabilității, a incapacității de a lua decizii fără „acoperire“. Birocrația rămîne un monstru. Lacune ? Le-am mai enumerat, îți amintești, într-o anchetă cu vreo doi ani în urmă, tot în **Luceafărul**, care n-a mai apărut.

— Cum vedeți în continuare valorificarea ?

— Sînt mai degrabă un sceptic. Ceea ce nu înseamnă că mă resemnez ușor. Deci, lacune ? Marele, ciclopicul roman al lui C. Stere, **În preajma revoluției, Rusoaica** de Gib Mihăescu, poeții importanți (ca poeți să fie clar) de la **Gîndirea.**

Mă preocupă încă o chestiune, absolut paradoxală : mulți autori actuali, grație libertății creatoare instaurată la noi în ultimul deceniu, tipăresc cărți care rostesc, curajos, marile adevăruri ale vieții noastre, inerentele erori, adevărul nefardat al raporturilor cu lumea ce ne înconjoară etc. Spiritul adevărului constituie una din marile cuceriri și cel mai sănătos principiu instaurat în creația literară. Adevărul nu poate fi, în nici o împrejurare, dăunător. Numai mistificarea e nocivă, mai devreme ori mai tîrziu ea se răzbună.

Scriitorii din trecut aveau o mai puțin dezvoltată conștiință a adevărului despre epoca lor? Este imposibil să credem asta. Ei bine, epoca lor s-a consumat, adevărul despre ea a rămas în documente, multe publicate și azi, dar opera lor (care este, spunem o banalitate, o operă **de ficțiune**, un ecou, un „joc secund“) întîrzie să apară. Nu ți se pare, nu numai paradoxal, dar de-a dreptul bizar ?

— N-ar fi singura bizarerie. Există texte care nu sînt reeditate din mari scriitori români, dar referințe asupra lor, chiar studii se tipăresc. Noi nu reeditățm, de pildă, Doina **lui Eminescu, dar reeditățm totuși criticile lui Gherea la adresa celebrei poezii** (Studii critice, E.S.P.L.A., 1956, **2 vol.). Cu ce măsuri se lucrează în programul editorial ?**

— Da, se glosează pe marginea unor texte care nu există pe nicăieri. Era dreptul lui Gherea s-o judece cum a judecat-o, dar este și dreptul cititorului să judece în cunoștință de cauză. Altfel lovim de două ori în Eminescu : 1) îi expropriem poezia ; 2) difuzăm o critică nefavorabilă în absența creației încetățenind astfel (evident, pentru cei ce nu cunosc poezia, — și astăzi tinerii n-o cunosc !) impresia că e un rebut artistic. Nu știu sigur, dar cred că textul lui Gherea nu e comentat sau amendat la subsol. Merită Eminescu, mă întreb, acest tratament ? Dar nu alta e situația edițiilor ce nu apar, și despre care istorii literare, monografii, studii, sinteze, fac referiri abundente. Dar, ne întrebăm, pe ce bază ? Iată o inechitate flagrantă, o practică pernicioasă, elementar antiștiințifică.

— Discutăm, de fapt, o veche mentalitate asupra procesului editorial al clasicilor, care n-a sucombat cum cred mulți, ci persistă, mai mult sau mai puțin vizibil. La vedere sînt croșetele care decorează edițiile noastre. Ele atestă că practic nu s-au schimbat multe în materie de reeditări, chiar dacă teoretic sînt avansate uneori idei noi. Ce înseamnă pentru un cercetător, pentru dvs. personal, o ediție „croșetată“ ?

— Croșetele ? S-o spun fără eufemisme : îmi par o **calamitate științifică** (observ că sintagma e total nepotrivită, dar se folosește și știm cu toții despre ce-i vorba), **un simulacru editorial** în unele cazuri. Are și umorul ei: e adevărat, negru. Astfel că un text scris cu cca. un secol în urmă de un autor „neutru“, emasculat de anumite cuvinte, expresii, etc. pare scris de pe poziții... marxiste. Chiar leniniste. Caragiale, în variantele croșetate ale pamfletului **1907 din primăvară pînă-n toamnă** ne apare ca un publicist de astăzi, de la **România liberă** să spunem, care comentează exact ca noi, dramaticele și complexele evenimente. Mai poate fi vorba într-un astfel de caz de valorificare „științifică“ ? Din nefericire, exemplele se pot număra cu sutele. Astfel că, atunci cînd vrei, ca cercetător sau ca simplu cititor, să cunoști un autor din trecut care a avut inerente „contradicții“ (care sînt ale epocii, iar autorii, ca ecou al vremii lor le reflectă inevitabil), trebuie să mergem la edițiile vechi, dinainte de 1944. Ceea ce mi se pare inadmisibil, mai ales pentru că nimeni nu procedează astfel. M-am interesat cum lucrează editorii din alte țări socialiste (a se vedea reeditarea textelor publicistice dostoievskiene, care ridică probleme extrem de dificile, incomparabile cu cele pe care le ridică indeobște scriitorii români, dar nu s-a folosit foarfeca spre a face din Dostoievski altceva decît a fost). Se poate deci respecta textul integral, evident cu comentariile de rigoare. Nu numai că se poate, dar a crede altfel, înseamnă a face orice altceva, dar nu o valorificare științifică. N-avem decît să alegem.

— Reiese din cele ce ne-ați spus că mulți clasici au fost supuși unui tratament indezirabil.

— Denigrarea clasicilor ? Înțeleg prin denigrare critica, negarea, fără acoperire de fapte concludente și, în egală măsură, omiterea acelor fapte ce ar contrazice pe cele fixate prin apriorisme, printr-un principiu critic. Adică prezentarea unei imagini fragmentare, eliuntite, prezentată cu agresivitate gazetărească. Sînt, desigur, exemple de acest fel, păgubitoare. Cazul lui Călinescu devenit într-o carte inițiatorul și protagonistul sociologismului vulgar și al proletcultismului a rămas de pomină. Cei care am trecut prin epocă știm direct cum s-au petrecut lucrurile, nu putem fi trișați. Dar cei tineri ? Ei pot fi induși în eroare. De aceea, repet, cartea anunțată deja, a lui Ion Cristoiu va spune unor lucruri pe nume. Nu tuturor, evident. Dar spec să fie un bun început de rostire revelatoare, a adevărului. Macularea lui Eminescu, Călinescu, I. Barbu, Camil Petrescu, Lovinescu, Arghezi, nu-i cam mult ? Aceasta să fie imaginea dreaptă, adică completă, întreagă, umană (căci nimeni nu e înger și omniscient, profet sau semizeu) a unor mari scriitori români ? Stau și mă întreb. Cine să le susțină cauza, adică să-i prezinte cu competență, onestitate și bunăcredință ? Se înțelege că numai o critică ce întrunește aceste calități și, cred că nu greșesc, încă ceva: dragostea, devotamentul, respectul pentru ceea ce au creat. Căci pentru noi au făcut-o și nu pentru ei. Mulți au dus o viață de asceză în biblioteci sau la masa de lucru. Să revenim, încă o dată, la Eminescu. Cred că putem încheia, deocamdată, aici.

— Într-o precizare din revista Luceafărul, **nr. 3, 1982, vorbeați despre o cerere de retragere de pe piață a volumului IX din** Operele **lui Eminescu.**

— Da. Tocmai cînd a apărut vol. IX din Eminescu, **fără croșete**, după o îndelungă întrerupere a seriei de opere, s-a cerut printr-o scrisoare adresată de un particular, Academiei, sub egida căreia apăruse volumul, retragerea lui din librării, scrisoarea formulînd acuzații grave, la adresa poetului. Nici nu-ți vine să crezi ! Nu comentăm. Lăsăm pe cititorii volumului IX de opere să aprecieze singuri. Adaug doar că metoda scrisorii era cea folosită în anii '50: excerptarea dintr-un text a unei fraze, dintr-un context a unor cuvinte după care urma incriminarea prin etichetare. Era vorba de un veritabil rechizitoriu.

— Importantă în cazul publicisticii eminesciene este opinia specialiștilor.

— Desigur. N-aș dezvolta chestiunea, cred că nici n-aș fi răspuns la întrebare, totul avînd un circuit relativ închis, dacă într-o recentă carte de **Comentarii**, autorul, adept ca și mine al respectării textelor clasice, n-ar fi adus-o în discuție publică. El semnase, alături de mine, scrisoarea mea de răspuns la cererea de retragere a vol. IX. În carte regretă adeziunea, de altfel necerută de nimeni, (pe motiv că aparatul de note e nesatisfăcător și că textul meu ar fi fost insuficient argumentat), dar nu dezicerea lui e în discuție. Să continuăm. La început cererea-protest m-a uluit, amintindu-mi de epoca proletcultismului agresiv. De aceea, am și avut un schimb polemic de scrisori cu autorul ei. Mărturisesc, însă, că în scurtă vreme, m-a interesat mai puțin această intervenție anacronică, propunînd soluții administrative la adresa poetului național jignit. Mi-am zis chiar că semnatarul, diletant în literatură, (după cum singur declară, ceea ce atrage atenția încă o dată asupra ingerințelor cu grave consecințe ale diletantismului în orice domeniu), a fost sincer. Ceea ce mi-a creat un mare semn de întrebare, de care nici astăzi nu m-am eliberat, a fost altceva : anume tăcerea totală a conducerii Uniunii scriitorilor de atunci (1980), deși faptul îi era cunoscut, replica mea fiind citită de președintele de atunci al breslei. Dar o instituție cu rosturile ei, Uniunea scriitorilor, cu tot felul de comisii, cu un aparat complex, cu membrii prestigioși iubitori ai valorilor noastre perene, această instituție scriitoricească să n-aibă un punct de vedere ? N-are datoria sfîntă de a apăra tezaurul spiritual fără de care ea însăși n-ar exista ? Poate fi lăsat Eminescu în prada „vînturilor, valurilor“? E vorba de un act de **agresiune** la adresa celui sub a cărui aripă genială există toți cei

Ion Vlasiu : „George Coșbuc“ (gips, studiu)

ce țin în mînă un condei. O uniune cu organe și organisme care se agitau permanent, de o combativitate deseori cotidiană, care mînuiește uneori cu strălucire arma cuvîntului, să n-aibă nimic de spus ? Și-a epuizat energia în mărunțișuri ? Așa ar fi procedat Eminescu, Maiorescu, Iorga, Călinescu, dacă ar fi fost denigrate ori insultate valorile în care credeau cu toată forța spiritului lor ?

— Ați ridicat această chestiune în cadrul Uniunii scriitorilor ?

— Am ridicat-o la Adunarea generală pe municipiu a scriitorilor, apoi la Conferința națională, pentru că de fapt interlocutorul meu mi-a difuzat scrisoarea făcînd-o publică în sute de exemplare. Nu comentez procedeul... M-am referit la eveniment cu grija de a nu jigni pe nimeni, fără violență, cred. De aceea la Conferința națională am propus, fiind susținut și de alți colegi, alcătuirea unei **Comisii de apărarea tezaurului spiritual național.** M-am gîndit că dacă nu vom fi în stare să ne apărăm cu demnitate firească precum și cu fermitate, spiritele noastre tutelare, așa cum s-a petrecut cu Eminescu, putem pieri ca individualitate națională, cu drepturi egale în concertul națiunilor lumii. M-am bucurat fireste cînd, după alegeri, noua conducere a Uniunii noastre a făcut ca această comisie să ia ființă.

— Faceți parte din această comisie ?

— Este o chestiune secundară.

— Tot d-ta ai vorbit în Luceafărul despre elogiul necondiționat care s-a făcut la această Conferință unui fost profesor universitar, autor al unui curs de teoria literaturii care desființa toate curentele literare moderne pe motiv că sînt antirealiste. Cum vă explicați această bizară logodnă între modernism și proletcultism ?

— Cursul la care te referi începea, de fiecare dată, cu celebrul raport al lui Jdanov. El nu mai există la biblioteca facultății. Mister! Ceea ce numești logodna între modernism și proletcultism, este rezultatul întîlnirii extremelor, fenomen frecvent nu numai la personajul în cauză ci, slavă domnului, în atîtea cazuri și la atîtea personaje, astăzi promotori a ceea ce, altădată, respingeau cu o inversunare echivalentă cu incriminarea. (Vezi și textele publicate de Ion Cristoiu ce vor deveni o carte elocventă).

— Preluarea unei asemenea optici am văzut-o chiar și într-o viață a lui G. Călinescu scrisă de un autor dintr-o generație mai nouă, Problema este reală și trebuia reținută. Istoria literară a anilor cincizeci nu s-a scris deloc ori s-a scris incorect, semnele unei abordări normale de abia de acum încolo apar. Există o legătură între întîrzierea unor istorii literare postbelice, aplicate asupra tuturor aspectelor contextului, și procesul reeditării ?

— Viața lui G. Călinescu de I. Bălu are, după mine, un statut sui-generis. Călinescu a avut aripi prea mari și e privit de la înălțimea și gabaritul intelectual al unui om mediu. Despre Eminescu marile cărți le-au dat Călinescu, D. Popovici, G. Munteanu și nu Al. Grama, N. Zaharia, N. Petrașcu, I. Vitner. Pot fi, desigur, și surprize. Nu e cazul recentului monograf.

— Generațiile tinere sînt foarte puțin informate în materie de istorie politică pe perioade mai vechi și mai noi. Nu este aici una din cauzele citatei logodne ? Prosperă analizele la text, de diverse formule, dar nu și analiza contextelor. Exegeza în adevărata ei înfățișare și destinație e practicată de puțin. De aici și absența unei generații de schimb pe terenul muncii editoriale, a activității specifice. Ce se face și ce ar trebui să se facă pentru crearea unui climat necesar apariției de absolvenți cu o pregătire adecvată unei munci editoriale calificate ?

— Cred că generațiile tinere, și e și vina noastră a celor de la Universitate, sînt, într-adevăr, insuficient informate, altfel spus nu știu carte, mizează pe inteligența speculativă care, chiar acolo unde există, dacă nu se fundamentează pe un fond bogat de cunoștințe, dacă se poate pe erudiție, se pulverizează repede. Am greșit condamnînd o vreme „factologia“ confundată cu ansamblul necesar de cunoștințe. Mulți tineri așteaptă de la orele de istoria literaturii, ce obligă la cunoașterea materiei, o „cheie“, o „metodă“, o „știință a literaturii“ cu care să rezolvi, ca la matematică, problemele. A încercat, mainainte s-o formeze Mihalache Dragomirescu care, ca teoretician, are coerență, logică, persuasiune. În practică, se-ncurcă însă în mod ridicol, considerînd că marele poet al epocii e Panait Cerna, marele dramaturg Sorbul, iar nuvelele lui Rebreanu, medii, sînt exaltate mai mult decît romanele aceluiași. Un tînăr literat nu se poate forma fără biografia autorilor, fără cunoașterea epocii, fără deprinderi filologice, fără lecturi bogate, zilnice, atente. Altminteri totul este calp. Datele de istorie literară mulți studenți le privesc cu maliție, confundînd disciplina cu un fel de poetică (disciplina care dealtminteri li se și predă) și considerînd facultatea un fel de cenaclu. E, desigur, mai comod, programul lor e prea încărcat, dar statutul istoriei literare se cuvine reabilitat cu toată hotărîrea. E o îndatorire științifică și, de ce nu, patriotică.

Deocamdată Facultatea de română nu mai repartizează absolvenți decît în învățămînt. Există totuși un curs special de critica textelor, ținut de prof. Liviu Onu, dar interesul nu e cel meritat. Căci munca de editor presupune o pregătire asiduă, minuțioasă, de profil.

— Reeditările din clasici ridică problema tabuurilor. Acestea ne introduc într-un cimp de istorie politică. Întrebare : le putem cere scriitorilor de altădată să gîndească la fel ca noi ? Și-i putem sancționa prin eliminarea paragrafelor inconvenabile, deși uneori cercetări și interpretări noi coincid cu punctul lor de vedere ?

— Lacunele deja discutate au la bază, evident, tabuurile de care vorbiți. Ciudat este că numai la noi, cum anticipam, se ridică această chestiune care ține de istoria țării. Istoria este un dat obiectiv. Ea nu poate fi modificată. Fiind istorie, însemnează că nu mai este actuală și orice cititor, cu un minim de umor intelectual, înțelege perfect acest lucru. Scriitorii de altă dată nu puteau gîndi ca noi pentru că ei trăiau o altă realitate. Este fatal, inerent și punînd altfel problemele cădem într-un ridicol total și, logic vorbind, într-o adevărată aporie. Nici o generație nu gîndește în locul alteia. Bălcescu n-a gîndit pentru noi și ca noi. Nu putea. Noi nu puteam gîndi realitatea din timpul lui însă decît ca el. Noi nu-l putem învăța pe el cum trebuia să gîndească, necunoscînd epoca pe viu, ca el. El era un idealist democrat, noi sîntem materialiști istorici. Tot ceea ce avem de făcut este să-i respectăm textele consemnînd, acolo unde opiniile lui nu s-au omologat în timp, acest lucru. Dar nu forfecîndu-i textul. Cred că aici, ca și în alte domenii, are o mare pondere opinia, nocivă științific, patriotic, intelectual, a diletanților. Soluțiile trebuie să le dea specialiștii, mai ales într-o lume ca a noastră, antrenată, ardent, în competiția valorilor, a competențelor, a specialiștilor. Izbînda intelectuală nu se poate dobîndi decît cu valorile competenței, ale specialiștilor. Evident, nu e vorba de specialiști înguști, mărginiți, neutri ideologic, ci de cei cît mai complet înzestrați și pregătiți cu extremă rigoare.

— Care e utilitatea cronicilor la ediții ?

— Cronicile edițiilor sînt mai mult decît necesare. Dar nu orice e necesar este și posibil în optime condițiuni. A face o bună cronică a edițiilor înseamnă a repeta, oarecum, lecturile editorului, lucru aproape imposibil. De ce excelenta ediție a lui N. Gheran la Rebreanu e unanim admirată dar aproape necomentată ? E o muncă extrem de anevoioasă și insuficient răsplătită pecuniar. Nimeni nu poate citi (decît dacă a citit deja mult sau aproape totul) luni de zile pentru suma de 2—300 lei. Personal n-am scris decît 2 cronici la ediții — la Slavici și la Sadoveanu, autori destul de familiari. Și una la reeditarea **Convorbirilor literare** despre care am scris o carte. Nu m-am aventurat mai mult.

— Ce-ar mai fi de adăugat ?

— Dar fiind vorba de lacune, recuperări, mă preocupă, de mulți ani, o chestiune pe care o supun dezbaterii forurilor specializate în decizii. Am mai ridicat, în treacăt, problema : după un computer american, ale cărui rezultate le-am citit cînd eram în R.F. Germania, omul care a scris cel mai mult de cînd a apărut scrisul pe lume este genialul nostru compatriot, Nicolae Iorga. Edgar Papu a formulat, intuitiv, acest adevăr. De ani de zile am citit mii de pagini din Iorga „pe sărite“, evident, încercînd să sondez toate genurile scrisului său. Să adăugăm zecile de volume ce ar rezulta din adunarea a ceea ce a rămas în presă, în afara sutelor de volume (cca. 250). O **opera omnia** Iorga este, desigur, o utopie, căci, fapt senzațional, acest om a scris, într-o viață de om, mai mult decît un om poate citi într-o viață. Un colectiv însă ar putea alcătui, în cîțiva ani, o antologie din tot ce-a scris Iorga : istorie, (română și universală), istorie literară (română și universală), critică literară, memorialistică, folcloristică, istoria artelor, a instituțiilor (română și universală), creație literară etc., etc. un număr de 100 volume (ceea ce n-ar reprezenta decît o parte din întreg) într-un tiraj, să spunem, de 1 000 de exemplare (căci se ridică obsedanta problemă a hîrtiei) pe care să le doneze celor mai mari 1 000 de biblioteci din lume (și de la noi, se înțelege). Ar fi, mă gîndesc cu emoție, ceva **extraordinar**, o carte de vizită a spiritualității unui popor. Unică în lume, poate că unic a fost acest titan al muncii intelectuale. N-am nici o îndoială că atîtea alte neamuri, de-ar fi avut un Iorga, ar fi realizat de mult așa ceva. Editura de la noi, sau orice altă instituție care s-ar încumeta să-și asume o atare sarcină (și s-o realizeze, evident), ar face, cred, unul din cele mai strălucite, întru eternitate, acte de cultură națională, mai ales că sînt și cîțiva specialiști în Iorga, mă gîndesc în primul rînd la experiența lui Valeriu Râpeanu. Să ne imaginăm, o clipă numai — 100 de volume, însumînd o uriașă erudiție și muncă și a unui geniu inimitabil, la locul ce l-ar merita în bibliotecile Londrei, Parisului, New-York-ului, Moscovei, Vienei, Madridului, Atenei, Beijingului, Romei, Braziliei etc. Ar fi, cred, cea mai peremptorie demonstrație că **există**, că avem dreptul la un loc demn sub soarele lumii, că nu sîntem niște troglodiți prezumptioși, cum țin unii, din interese politice, să ne considere. Cînd la Geneva, în timp ce Titulescu a asistat la denigrarea, de către un delegat străin a României, considerată în intervenția lui ca țară recent apărută pe harta lumii printr-o șansă (întîmplare) a istoriei, marele diplomat **a pus pe masă** colecția celor circa 7 decenii de apariție neîntreruptă a **Convorbirilor literare.** Un popor care dovedește o asemenea consecvență spirituală nu poate fi o invenție politică de ultimă oră. Aproape fără nici un adaos verbal gestul a produs cea mai puternică impresie. Ce impresie, ce convingeri ar putea produce 100 de volume (reprezentînd doar o antologie) scrise de un singur om din România ? Sîntem oare în stare, un întreg popor să valorificăm în acest fel demonstrația de veritabil Hercule al spiritului, a unui om apărut printre noi, în acest spațiu spiritual ?

M. Ungheanu

ÎNCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Urmare din pag. 1

ce nu s-a observat) în toate cele trei copii românești. Așadar, canonul ortodox impunea nu numai o ajustare lingvistică, ci și una textologică. De aci a rezultat și intervenția noilor traducători cu propriile lor reformulări (în diverse locuri), în care s-a imprimat nu o dată și expresia tipic slavonă a textului urmat în paralelă.

Exemplele de urme din latină sînt numeroase și vom cita cîteva dintre ele. Mai trebuie spus că atît copiile românești, cît și versiunea veche a Psaltirei latine au suferit pe parcurs revizuiri de exprimare, încît corespondențele nu sînt totdeauna perfecte. Dar, din tot amestecul vechi și nou, structura și expresia latină sînt evidente.

Mai întîi o frază greoaie din Psaltirea Scheiană, care poartă în ea efortul vechi de a traduce din latină (cu un slavonism introdus tîrziu) : „Slăbește-me se răpaosu, ainte pără nu me ducu și **rutes** nu voiu fi“ (ps. 38, v. 14), în transpunere inteligibilă : „Lasă-mă să mă odihnesc înainte de a muri, căci **mai mult** nu voi fi“. Se observă preponderența termenilor latini în forme primare, conjuncția dublă **ainte** (din **ab+ante**) și **pînă**, de asemenea adverbul autohton bizar **rutes** și slavonismul **slăbește-me (oslabi mi)**, infiltrat probabil ulterior. Oricum, acest fel de limbaj (cu multe alte exemple) nu se apropie de cel din **Scrisoarea lui Neacșu** (1521) și deci nu poate fi vorba nici de traduceri în sec. al XVI-lea, sub influența Reformei.

Iată și un verset, din aceeași copie, dependent de topica latină, păstrat mai limpede „Impregiuru necurații **imblă** ; după **înraltul** tău mulțit-ai fii oamerilor“ (ps. 11,9), ceea ce corespunde cu redacția latină : „În circuitu impii **ambulant**: secundum **altitudinem** tuam multiplicasti filios hominum“. Versiunea slavonă are alte nuanțe. Dar poate mai grăitor este următorul verset: **„Cui de** blăstemu rostul lui pliru iaste, de amaru și de hiclenșigu“ (ps. 9,28), în formă de înțeles : „A cărui gură este plină de blestem, de amar și de viclenie“, cu corespondența latină : **„Cujus maledictione** os plenum est, et amaratitudine, et dolo“. Se vede clar că structura traducerii vechi este întocmai cu textul latin, înglobînd în formă primitivă pronumele relativ de la început **(cui** din **cujus)**, reținînd pe **rost** pentru **os** (gură), probabil numai un corespondent local al lui **rostrum** latin, cu sensul de „organ de vorbire“, de vreme ce s-a păstrat viu în limbă în vb. **a rosti**, apoi **rost** cu alte numeroase sensuri, **Hiclenșig** a fost introdus, desigur, la revizuirea traducerii.

Mai evidentă este luarea verbului **possumposse**, tot în Psaltirea Scheiană, cu sensul de „a putea“ cînd el avea în latină și sensul de „a avea putere asupra cuiva“, „a birui“ ca în versetul „Saepe expugnaverunt me a juventute mea ; etenim **non potuerunt mihi“**, tradus ad litteram: „De multe ori luptară-se cu mere (mine) de tirereațele (tinereațele)meale, **e** (și) însă **nu putură mere“** (ps. 128,2), în loc de „și nu mă învinseră“. Dacă traducerea s-ar fi făcut numai după versiunea slavonă, acolo era vb. **prjamošti** „a birui“; „ibo ne prjamogoše mene“ (și nu mă biruiră) și s-ar fi tradus deci exact. Psaltirea Hurmuzaki are aci just vb. **prevence** dintr-un previncere: „însă **nu prevăncură** mere“, dar, după cum se vede, tot dintr-o traducere din latină în româna veche. De remarcat, conjuncția **e** din **et** (într-o redacție româno-latină). Dealtfel, conjuncția **e** apare foarte des pentru și, între altele : **„E** eu-s viarme **e** nu omu“ (ps. 21,7) : „Ego autem sum vermis et non homo“.

La fel, dependența este evidentă între „Doamne, între tire tot **desideratul** mieu și suspirile (suspinele) meale de tire nu ascunseră-se“ și „Domine, ante te omne **desiderium** meum et gemitus meus a te non absconditus“. Redacția slavonă are altă structurare.

Există însă și cazul cînd distribuirea versetelor este aceeași în traducerea veche și în textul latin (și numai în ele), ca, de pildă, în ps. 100, în care sfîrșitul versetului 3 este, de fapt, începutul versetului 4 ; pe deasupra, se întîmplă ca tocmai în această structurare veche a versetelor, și limba românească să fie în forme greu de înțeles, în încercarea de demult de a transpune exact originalul :

„3. Nu înrainte pusu între ochii miei lucru leage-călcătoriu ; **ce** fecere **treacere uriu. Nu lepi-se mie** [ce ?]

4. inremă hicleană : ce feri-se de mere, reuiu nu cunoscuiu“, adică :

„3. Nu pusei înaintea ochilor mei lucru nelegiuit ; pe cei ce făcură **abuz** îi urii. **Nu se lipi de mine.**

4. inimă vicleană ; pe cel care se feri de mine (mă ocoli), pe cel rău, nu-l cunoscui.

Și totul este identic, ca structură, cu textul latin într-o **Vulgata** în ordonare veche :

„3. Non proponebam ante oculos meos rem înjustam ; facientes **praevaricationes** odivi. **Non adhaesit mihi**

4. cor pravum ; declinantem a me malignum non cognoscebam“.

Afară de cele două texte nici o altă redacție a Psaltirii nu mai are această structurare a celor două versete (nici măcar vreuna din cele apusene), ceea ce nu mai lasă nici o îndoială asupra dependenței lor. Coresi, care de obicei urmează fidel textul din Psaltirea Scheiană, de data aceasta întregește în chip normal cele două versete, în Psaltirea sa slavo-română (1577), ca și textul său slavon.

Alte exemple și considerații vor arăta că scrisul în limba română a apărut înainte de a se adopta scrisul în limba slavă, după care mai tîrziu s-a trecut din nou și din vreme la scrisul în limba română, într-un mediu slavon inapt pentru masa mare a poporului român.

george alboiu

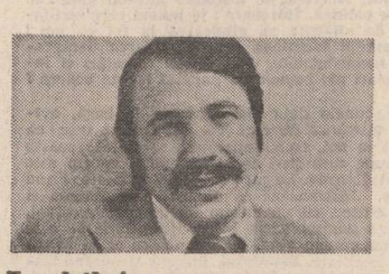

La bîlci

Motto : „Pe afară-i vopsit gardu
înăuntru-i leopardu".
Text apocrif.

**Uitați acum de lecții de note și de gilci —
o oră de vacanță și o gogoașă caldă
și micii care-n dinții de lapte se mai scaldă
haideți copii, prieteni, să mergem azi la bîlci!**

**Nu riduri transcendente să lunece pe frunți
zîmbiți copii și rideți e ora voastră sacră
e toată via coaptă, o boabă nu e acră
Cimpiile Eterne dansează iar pe munții.**

**Ecranu-acela vinde desene animate
și circul tot așteaptă să fie desenat
un șoarece il ține pe elefant în spate
dar chițăie din trompă și calcă apăsat.**

**Acolo veteranii își cumpără pistoale
cu dopuri și începe o bătălie francă
moare de ris sarcastic seiful de la bancă
se-mbată toți portarii și joacă geamparale.**

**Alături e bătrînul Noroc care-nvîrtește
la roata lui păzită de trandafiri și frezii
în timp ce cu biletul „Duhovniceasca"-n gheare
un papagal il strigă într-una pe Arghezi.**

**În timp ce scriitorul modern înghite săbii
din patru cruciade luate cu chirie
uitat de Beatrice în caruselul mare
încă mai scrie Dante Divina Comedie.**

**De-atita-nghesuială, băiete, nu te sperii :
cu buzunare sparte și numai cu doi lei
în criza-aceasta mare de cai și cavalerii
toți impărații Romei se dau în călușei.**

**Gorila tot ciupește aici pe metereze
o liră ancestrală, cu mutră de trofeu
alături, melomanul Orfeu să nu turbeze
legat e cu tandrețe de laba unui leu.**

**Ieșiți și din metrouri, din tîrlă și din iurtă
în iarba cea mai verde ne tăvălim acum
și-aflăm în timp ce ridem ca-n alte ere cum
mesajele din cosmos ne gîdilă pe burtă.**

**Uitați acum de lecții, de note și de gilci
e sărbătoarea noastră și facem ce ne place
mîncăm gogoașa caldă — e-n ea atita pace
haideți copii, prieteni, să mergem azi la bîlci!**

Dansul dihorului

**Intîi țipătul mamei că a venit dihorul
pe urmă un pui pe jumătate mincat
dansînd disperat ziua nămiaza mare
scăpat din ghearele de hoit ale fiarei.
Pe urmă puiul prins și cu mîinile mele
băgat în gaura unde se ascunsese dihorul.
Gaura dihorului părea gura dihorului.
Deci :
i l-am băgat în git
i l-am îndesat între fălci
i-am înghesuit fulgii și penele puiului
în cerul gurii
și abia atunci l-am strîns de gîtlej
l-am tras afară din gaura lui
adică din gura
adică din ghearele lui proprii ;
gîtul lui troznea mai speriat decît degetele mele
l-am ridicat deasupra bătăturii
și-am început să dansez
dansul dihorului.
El se zbătea și aștepta să bușesc cu el de pămînt
dar eu întîrziam
pentru că-mi plăcea peste măsură
dansul dihorului.**

Metoda cîrtiței

El strivește ideile cu fruntea lui bombată cum striveau soldații lui Napoleon păduchii imperiali. Unii de alții cu mari speranțe-n nemurire se lipesc poltronii. Moțăie metafora zilei ca o gloabă istorică zvîrlită înapoi peste Dunăre dintr-un tribut inutil — din biciul împărțit în noduri egale a mai rămas un oftat de funigei, îndelung. La intervale regulate un fulger șchiop emite poezia ; îi cauți eul ca pe un fir de nisip așteptîndu-și metempsihoza în deșertul Saharei. Îmi molfăi eul între dinți ca pe o gumă în timp ce : cu ochii ei abstracți mulțimea sărbătorește individul.

Altruistule

**Hai să ne amintim de generația noastră
bătrînă,
mitologie, geologie, lecția potopului
și porecla aceea divină :
altruistule !
Cineva bîjbîie în subsolul
unei pagini, o fi cîrtița
care refuză scările rulante
o fi numai
metoda ei.
Ce liniștit pare mileniul întreg
și numai secunda aceasta
ne asurzește pe toți.
Atunci unul dintre noi începe să cînte
dar nu
cred că doar umblă cu gura deschisă.
Aș vrea un pește aici pe uscat
bătînd din buze și un riu
cu care să-l îndop
să-i închid gura
și o amintire care să ne salveze pe toți.**

Metoda cîrtiței

Guelfii și guibelinii se luptă pentru un muc de țigară în pămînul meu sting. Valori și valuri, din valori și valuri e compus acest perimetru lichid în care brațul înotătorului inventează un fluviu. Și lupul singuratic se căznește să urle sfîșiat de o ureche atît de muzicală... Adică rugina se tîrăște prin marile hale și gîndacii de bucătărie în vîrful ceaunului bîrfesc extaziați numai mitul sisific. Dar vom merge mai departe pentru că fiecare dimineață e tînără iar asfințitul a-nvățat înțelepciunea de la sfatul bătrînilor. Despre Cimpia Eternă mai știe ceva doar botul bovinei cînd numără iarba să aibă ce rumega (medita) mai tîrziu. Despre Cimpia Eternă mai știe ceva numai cîrtița părăsită de un vizionar într-un colț din tramvaiul metroului. Despre Cimpia Eternă cea de o atît de mare netezime cite ceva mai știe vecina care cu degetul ca un tăvălug, ca o grapă, ca o boroană, își fărîmă, își netezește ridurile. Cimpia Eternă păzită de subconștientul acestei generații. Cimpia Eternă acest perpetuum mobile reinventat de muguri în fiecare primăvară. Cimpia Eternă moșia lui Dumnezeu, transhumanțe behăind fericite către fata morgana, pernă lîngă pernă, pavaj democratic pe care pot tropăi în voie toate frunțile grăbite, setoase de fugă. Cimpia noastră zilnică bucuria eternă a acestui poem.

Șapte

**Ce fire păcătoasă am
și ce albaștri ochi — vecina
ce noapte păcătoasă am
și ce albaștri ochi — vecina
ce gînduri păcătoase am
și ce albaștri ochi — vecina
și ce vecină păcătoasă am !**

Colind de apă veche

**Mergeam pe cîmp printre ruine
și căram perna după mine
cînd perna se făcea prea grea
eu fruntea o culcam pe ea
și pe cîmpie (pe Eterna)
era așa ușoară perna.
Din cerul vechi un șoim venea
să-mi stea în somn alăturea
(pe el un înger îl păzea)
și cîrtița săpa, săpa
și prin pămînt deretica.
Trăgea tractorul la un mit
și era mitu-nzăpezit.**

Folclor eminescian

**Poezii ți-au trebuit
stai în rafturi ghemuit
cu păianjeni învelit.
Numai zile necitite
noaptea o să dormi
și-o să-ți dea cîmpia mării
ochii ei enormi.
Și tîrziu o să mai vină
poate o corabie
ca o lacrimă ce taie
orice sabie.
În grădina lui Ion
vine domnul faraon
cu un sfert de cărămidă
construiește piramidă
și în gîndul lui enorm
toate păsările dorm.**

dumitru augustin doman

Condiția de „outsider"

Mi-am amintit că astăzi am împlinit douăzeci și opt de ani. N-am primit nici o floare, nici o felicitare, nici un dar, însă mi-am amintit auzind de dimineață la radio că un cetățean american în vîrstă de douăzeci și opt de ani a împușcat un lider sindical. Eu nu împușc pe nimeni. Eu sînt un om blind. Alții spun că-s bleg. Ei, chestie de nuanță !

Și ziua asta a trecut ca toate celelalte. Adică, m-am trezit pe la cinci și jumătate în garsoniera mea cît „cușeta" lui Raskolnikov, am deschis fereastra și în timp ce făceam cîteva mișcări de înviorare recitam versuri. Știu foarte multe versuri și le recit în timp ce fac o cafea sau în timp ce mă bărbieresc, sau chiar în timp ce-mi lustruiesc pantofii. Asta dintr-o veche teamă de a nu pierde timpul. Le recit ca să am la ce meditа. Și recit mai ales dimineața, cînd sînt odihnit și cu mintea limpede și găsesc sensuri noi versurilor pe care le știu de-atîta vreme. De dimineață n-a fost cazul. N-aveam ce sensuri noi să găsesc versurilor pe care le recitam în... rusește. Știu cîteva poeme de Esenin, dar nu le știu traducerea decît aproximativ. Astea le recit pentru muzicalitatea lor. Ceva nou am descoperit totuși de dimineață în versurile lui Esenin. În timp ce înșiram agale, alb, cuvînt după cuvînt, în imagine îmi apăreau cuvintele materializate în niște sfere semitransparente, de cuarț parcă, sfere ce se alungeau pe măsură ce treceam la versul următor și atunci se spărgeau și apăreau altele.

Apoi m-am aplecat pe fereastră și-am privit blocurile din jur. Erau puține ferestre luminate. Și multă liniște. Îmi place să stau dimineața aplecat pe pervazul ferestrei și să privesc afară, în lumina tulbure a zorilor, să văd cum se luminează ferestrele una cîte una. E o stare de moleșeală care se risipește ușor, apoi încet-încet se dinamizează.

În drum spre servici — pe jos, că eu nu merg niciodată cu autobuzul m-am gîndit așa, la mine. Am împlinit, iată, douăzeci și opt de ani. Destul de mulți ! Nici nu știu cînd au trecut. Parcă ieri eram cu caprele pe valea lui Radu. Că, trebuie să vă spun, de fapt eu sînt de la țară. În cîte o simbătă seara și acum mai merg la țară. Tot mai rar în ultima vreme și tot mai fără entuziasm. „Ce faci ?", îl întreb eu pe tata cînd îl găsesc bătînd o scîndură în gard sau reparînd o clanță la ușă. Îl întreb ca și cum eu n-aș vedea ce face. „Ia, și eu în jurul casei, ca cîinele în jurul cozii, le mai cîrpesc să nu cadă de tot, chiar dacă nu mai știu pentru cine le fac, că văd că ție a-nceput să-ți pută casa și satul..." „Ce să-i faci, încerc eu s-o dau pe glumă, acum sînt clasă muncitoare". Dar de fapt nu știu nici eu ce dracu mai sînt. Sînt un fel de corcitură agroindustrială cu apucături de intelectual. Că, aici vroiam să ajung, eu scriu și literatură. Am scris vreo optzeci de povestiri scurte, jumătate din ele publicate prin reviste, prin toate colțurile de pagină. Și totuși, asta mă cam mîră. Încă sînt năuc, încă nu-mi vine să cred că eu, cel care abia am scăpat de niște afurisite de capre cu coarne, să scriu trei foi, să le prind cu un bold și să le trimit la o revistă ; și peste o lună sau două să apară strînse într-un colț de pagină. Citeodată sînt cu adevărat năuc, mă minunez de chestia asta, dar alteori încep să mă cred buricul pămîntului și să plănuiesc, belicos, răzbunări împotriva celor care nu mă bagă în seamă, să polemizez, imaginar desigur, cu ei prin reviste și eu, bineînțeles, să am cîștig de cauză, să fiu admirat de cititori și mai cu seamă de tinerele cititoare care să se întrebe : „oare, cum o arăta individul ăsta, uite ce deștept e..." și alte asemenea gogoși. Dar imi trece repede beția asta și cad în extrema cealaltă, mă feresc să fiu văzut de cineva cunoscut ieșind cu vreo carte din librărie, mi se pare apoi ridicol să mă așez între cărți și să citesc pe Cervantes, pe Dostoievski, pe Buzura sau pe Fitzgerald. Ori să mă pun în fața hîrtiei albe și să înșir povești despre un băiat care umblă înnebunit după o femeie măritată, sau despre un bărbat care-și snopește femeia în bătaie, sau despre un moș care moare în ziua nunții de aur.

Cînd mă duc pe la țară în cîte-o sîmbătă seara, trec totdeauna drumul și mă duc și pe la bunici. Îi găsesc jucînd tabinet. Cînd mă văd, lasă cărțile pe pat, parcă speriați ca niște copii

care au fost surprinși asupra unei năzbîtii, și se ridică în grabă, dacă în grabă poate fi numită acea ridicare a lor parcă pe jumătate din mormînt. Parcă-și zic : „Sus !, c-avem treabă, ne-au venit oaspeții !" Și pînă bunica pune o bucată de carne și cîteva ouă în tigaie și pînă bunicul aduce din beci o varză și-o cană cu vin, eu merg în grajd, mingîi măgărușul care rumegă gînditor și-l întreb : „Ce faci, prietene ?" Stau apoi la masă cu bunicii și-i întreb și pe ei ce mai fac. Bunicul se grăbește să-mi spună primul că-l doare de-nnebunește piciorul din șold, a fost și la băi la Herculane, dar degeaba. În rest, e bine, stă pe lîngă casă, pe lîngă cana cu vin. Bunica are niște junghiuri, „pe-aici, uite, pune mîna", pe sub coaste o taie niște junghiuri de vreo două luni. Pe urmă îmi spun să vin dimineața, că noaptea nu se vede, să-mi arate în pod sicriele și pînza care trebuie pusă pe ei și două sute de basmale și batiste, toată lumea să primească ceva de pomană. O să-mi arate și covoarele care trebuie puse sub sicrie. Ei au totul pregătit, cînd o vrea Dumnezeu... O să-mi arate în beci butoaiele cu vin și cu țuică pentru praznice. Au scris ei cu creta, pe cîte unul Iancu și pe cîte unul Polina.

Dar eu n-apuc niciodată să le văd, că dimineața vin înapoi, în oraș. Vin la uzină, unde la strungul din fața mea lucrează Dimitrie Popovici, un ins mic și slab ca un țîr care din cînd în cînd scoate din geanta de pe calorifer o sticlă pătrată în care a fost cîndva whisky și-n care acum este ceai de mușețel. O agită calm (cu calmul ăsta îi scoate din sărite pe toți), apoi trage două înghițituri. „Măi dragul meu, începe el a-mi povesti peste strung, eu de douăzeci și cinci de ani lucrez în uzina asta, de douăzeci și cinci de ani dau sufletul la fiare..." Face apoi istoricul ulcerului său povestind rar, oprindu-se adesea pentru a putea accentua apoi ce e mai important. „Dar mai oprește magaoaia, îmi spune, să schimbăm liniștiți o vorbă". Și-o mai opresc eu, dar peste cinci minute apare maistrul și iar ne-amenință c-are să ne schimbe de pe strungurile noastre, pe unul dintre noi are să-l trimită la dracu-n praznic.

Revin în oraș și pentru că după-amiază trebuie să merg la școală, la seral. Ce dracu de... intelectual sînt eu, îmi zic, dacă nu mă și școlesc puțin ? Ce scriitor pot deveni eu și fără puțină școală ? Că am ajuns eu la anii ăștia și n-am reușit nici măcar să absolv și eu un prăpădit de liceu, nu sînt de vină decît în parte, adică, am fost și eu, cum se spune, o victimă a circumstanțelor. Pentru mine viața a fost totdeauna o iapă nărăvașă, eu am tot umblat cu șapca de oväz după ea și ea mi-a tot dat picioare în burtă. Cum i-am spus și unui văr de-al meu, subinginer cu șaptezeci de oameni în subordine, cu trei odrasle mucoase acasă, cu o nevastă urită și grasă și cu mașină în fața blocului. „Măi, uite scaunul ăsta (și l-am pus în mijlocul camerei), eu am luat-o așa, ca un om cu bun simț, pe lîngă el, l-am ocolit, ca un prost, cum zici tu. Tu ai luat-o berbecește și l-ai răsturnat, ai trecut val-virtej peste el..." Eram la un pahar și el ridea — grohăind — de teoria mea. Pentru el sînt un incapabil, un om cu șansa a doua, mereu cu șansa a doua.

Dar voi termina eu, voi lua eu și bacalaureatul și cine știe... Deocamdată merg seară de seară la liceul dintre blocurile din centru. (În afară de simbătă cînd mai citesc și eu vreo carte sau merg la un film cu Bogart sau cu Bette Davis. O bună posibilitate să văd America). După ce ies de la școală, mănînc la expresul de la colț și alerg acasă să mai scriu cîteva fraze la vreo povestire, apoi adorm, în mînă cu dicționarul filozofic, să visez noaptea idei. Și dimineața o iau de la capăt. Aici mă rotesc, asta e lumea mea — uzină, școală, părinți, bunici, cîteva rude...

Asta e, domnule director de editură. Vreți să pariați dumneavoastră pe mine ? Cum ați paria la curse pe un minz fără nume deosebit de cunoscut, pe-un minz cu șansa a doua, dar care cine știe... E adevărat că nu am fler, cum îmi spune un amic de-al meu care publică zdravăn, nu ca mine din an în paști, e adevărat că nu știu să mă orientez în hățișul complicat al vieții literare și așa mai departe. Dar eu cunosc și înțeleg răbdarea de a citi cuvînt cu cuvînt, frază cu frază și pagină cu pagină un roman, apoi încerc să-l înțeleg, apoi am răbdarea de a aduna povestirile mele cuvînt cu cuvînt, frază cu frază și așa mai departe. Și eu am învățat răbdarea asta nu atît de la Epictet și Marcus Aurelius, cît de la picătura care străbate stînca și de la cresterea stalactitelor din peșteri. Apoi eu mai cred și în adunarea minții la cap și în ceasul al doisprezecelea.

Desigur, scrisorile mele de acreditare conțin și pasaje ce nu-mi sînt tocmai favorabile. Bunica — „Eu credeam că-i băiat cuminte nepotu-mu ăsta, dar îi cam scrîntit, aud că scrie povești de la el din cap..." Maistrul — „Care, Doman ?, ăla care se uită urît la mine și nu vrea să rămînă niciodată măcar la muncă patriotică ?" Tata — „Fă nevastă, cu cine-o semăna fiu-tu ăsta cu atîția gărgăuni în cap ? Nu-i nimic de capul lui dacă nu-l atrage pe el ața să mai treacă pe-acasă și să bată o scîndură în gard sau să pună o coadă la sapă". Tinerii din cenaclu — „Iar vine turbatul ăla de Doman să ne țină teorie că nu se poate ajunge scriitor decît rezolvînd bine raportul dintre cultură și experiență". Vărul meu, subinginerul — „Nu se mai face ăsta om dacă pînă la anii lui n-a înțeles că totul este s-o duci bine, să mănînci și să bei ca lumea și să te distrezi, că mîine cade bomba aia și-ai trăit degeaba înșirînd cai verzi pe pereți". Ce ziceți ? Nu-mi sînt tocmai favorabile. Și totuși, vreți dumneavoastră să pariați pe mine ?

Acum trebuie să merg la seral, să mă scolesc. Deși e ziua mea. Am împlinit douăzeci și opt de ani și continui să-mi trăiesc condiția de om cu șansa a doua.

Se iscălea Z. S. (XI)

Urmare din pag. 1

dente pedalasem *prea mult pe* bănătănisme *abuzind de ele în dauna umorului nativ pe care, cică l-aș poseda.*

„Stimatul meu prieten, vreau să-ți spun din capul locului că pentru alocuțiunea de față m-am consultat și cu patronul, *cu Eugen Barbu adică, și în mare, punctele noastre de vedere s-au dovedit similare. Deci, era într-adevăr iarnă și frig. Ceva* nedeslușit *plutea în aer. Nu în atmosfera terestră. În atmosfera scriitoricească !*

Era ceva greu de detectat. Personal, deșt consideram că Zaharia Stancu se poartă cu aceeași constanță și generozitate și cu „locotenenții" patronului, totuși, un nu știu ce, un plus de amabilitate mă anunța secret, ca să zic așa, că se pregătește ceva neobișnuit. Dădeam cîte-o raită „documentară" pe la Uniunea din Kiseleff, pipăiam pulsul, urmau nu peste multă vreme noile alegeri, și vroiam să văd care-i barometrul.

În orice caz, cineva *a mediat cu tact și diplomație* celebra întîlnire, cineva *pe care-l b"nuiesc dar nu pot să-l desconspir. E un tip versatil și nu cred că i-ar conveni, azi, să fie pus într-o asemenea postură.*

Oricum, el a fost un mediator... particular. Ideea întîlnirii unității obștei se vehicula mai demult și, probabil, de la alte nivele.

Trebuie să-ți fac cîteva precizări pe care Traian Iancu nu ți le-a făcut sau ți le-a făcut și din motive pe care le știți amîndoi nu vrei să le destăinui. Mi rog... În orice caz, socotesc, că pe undeva, mînat de zel umoristic, ai șarjat uneori cînd era vorba de persoana mea.

Deci, era iarnă și frig, atmosfera de care-ți vorbeam ; vagi zvonuri, presupuseri, șopîrlițe, mă puseseră într-o stare de alarmă.

Într-o după-amiază, pe la orele șase, mă sună patronul *și cu un ton voit flegmatic mă anunță că ar dori să mă vadă spre seară, la orele 20 de pildă, dar să fie 20 fix și, în general, îmi sugerează că ar fi bine să nu vorbesc cu nimeni despre această întîlnire. Nu-i adevărat că m-am îmbrăcat în mod special. Eleganța, pentru mine, reprezintă o condiție de civilitate minimă. Totdeauna am purtat batiste asortate la cravată !*

Așadar, la fără cinci, adică la opt fără cinci, sun la ușa patronului *care-mi deschide, îmi aruncă o privire cercetătoare, zice un „mda" aprobator și-mi declamă dintr-o suflare o frază care m-a uluit peste măsură și mi-a accelerat brusc pulsul"...*

(continuare
(în numărul viitor)

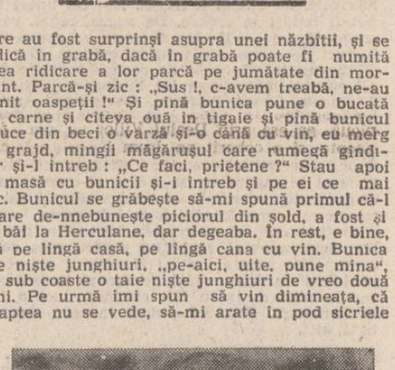

maria urbanovici

Descriere după natură

**Eu cu sufletul înăsprit de experiență,
pe cînd mă întorceam din cămările furtunii
în goană după un ochi de liniște
am văzut cum traversau deșertul
caravanele cu rodii clocotind de venin,
cu șiraguri de perle umplute
cu praf de pușcă,
magnoliile zăceau strivite de un vis atomic,
iar iubirea plutea în derivă
izgonită cu pietre de toți.**

**În corturi se adăposteau
făptașii acestui secol
fără dorință și fără virtute,
doar cînd implorau somnul își însingerau genunchii
pînă aproape de tărîmul jertfei.
Dar biciul neîndurării flutura.**

***

**Atît de mult mă încercă realitatea, încît
ori de cîte ori văd firele electrice
îmi vine să mă împreun cu ele
și să fac o scurtă plimbare prin natură**

Această depărtare ca un rug

**Nu mai mi-am pus un strai de sărbătoare
de cînd ai plecat.
Adunată în mine,
înghemuită în pat,
cocoșată în scaun
string în palme aceeași și aceeași clipă.
Doar acolo am existat
doar acolo cei doi poli ai pămîntului
s-au întîlnit în respirația noastră —
abur etern deasupra căruia plana
atît de fierbinte primejdia morții !**

teatru

t

Ifigenia în Taurida

S-a spus că odată cu Euripide legendarii eroi au lepădat coturnii pentru a călca direct pe pămînt. Proclamînd conștiința ca supremă divinitate, Goethe a deschis drumul spre drama modernă marcînd primele simptome ale declinului tragediei, o moarte lentă soldată azi cu triumful unui gen nou, farsa tragică.

Celebrînd printr-un simpozion pe „Goethe — contemporanul nostru", Teatrul „Valea Jiului" din Petroșani a încredințat montarea piesei Ifigenia în Taurida lui Aureliu Manea. Regizorul — bineînțeles — și-a asumat riscul unei reducții de semnificații, operînd un decupaj pe traducerea cu răscolitoare cadențe a poetului Al. Philippide, dar — în același timp — și-a oferit posibilitatea unei focalizări insolite, deosebit de actuale, a motivului central : eliberarea de vinovății ancestrale, de obligații arbitrare, de constrîngeri impuse. Destinul a fost deja pus sub semnul absurdului dar procesul continuă. Valorile morale prestabilite sînt permanent supuse relativizării. Natura umană își etalează fără disimulare contradictiile peremtorn. Calea detașării ironice, a deriziunii violente pare a fi inevitabilă. Asociind prin sarcasm comprehensiunea cu compasiunea, potențînd la maximum ambiguitatea existentă între acuzare și toleranță, devine posibilă demascarea impusturii din vecinătatea autenticului. În spectacol, tensiunea oscilează imprevizibil între umor și gravitate, echilibrul menținîndu-se constant între ridicol și tragic, regresia în abis fiind urmată în final de accederea pe culme. Astfel, printr-un insolit efect de racursi, se împlinește totuși redimensionarea autenticei condiții umane — în toată complexitatea ei. Cu o fervoare de-a dreptul romantică sînt antrenați deopotrivă toți realizatorii într-o dificilă operație de reconsiderare a cadrului, a situațiilor, a atitudinilor și relațiilor dintre personaje. Sugestiile conținute în litera textului sînt dublate de o fantezie incitantă, doar aparent frizînd pleonasmul. Ilustrația sonoră (Ovidiu Cosac) provoacă o vagă atemporalizare prin acorduri dintr-o presupusă muzică a sferelor. Perimetrul alienant al acțiunii (scenografia Elena Buzdugan) e dominat de un totem de dimensiuni copleșitoare ca un contrafort gotic menit să înghită și să verse oameni. Actorii, cu o excepțională capacitate de concentrare, reușesc saltul spectaculos de la persiflarea denigratoare la transfigurarea tragică. În interpretarea Mirelei Cioabă (tînără actriță cu disponibilități de tragediană, capabilă de patetism dar și de surdină) caracterul Ifigeniei se dezvăluie treptat, prin confruntările cu ceilalți. Dîrzenia ei apare ca reflex al amarei experiențe de viață, al aprigei dorințe de a reveni printre ai săi. Autoritatea abuzivă, limitată a regelui își află în masca tenebroasă compusă de Alexandru Anghelescu o bună expresie. Meschin mijlocitor, erijîndu-se în intim sfătuitor, Arkas, prin intermediul lui Mihai Clita, capătă inerente inflexiuni de insinuare, de provocare și chiar amenințare. Sperînd în absolvirea prin moarte, Oreste cel răscolit de propriile-i fapte necugetate, orbit de dogme, se autoflagelează prin provocarea unei nebunii devastatoare căreia interpretul, Adrian Zavloschi, reușește să-i redea atît momentele de paroxism, cît și de seninătate. Personaj-cheie al acestei versiuni scenice — Pilade — în interpretarea lui Valentin Vlădăreanu capătă, printr-un paradoxal recul, forța scontată. Intuind natura dublicitară, echivocă a jocului cu instanța divină, neimplicat direct cu vreo responsabilitate anume decît aceea care îl leagă de tovarășul din copilărie, el e preocupat de ieșirea din imbas prin orice mijloc. Nu se dă în lături de la o idilă la prima vedere, sau de la o înșelătorie. Deși se comportă grotesc și afișează un altruism exagerat, el e abil și prevăzător în același timp, făcînd de fapt posibilă salvarea tuturor.

Irina Coroiu

televiziune

tv

Aprilie

1. Orice apariție a lui Tudor Gheorghe pe micul ecran este o sărbătoare, chiar și duminica, la prînz, atunci cînd toți ai casei trec de la una la alta în jurul mesei. Despre acest rapsod (pentru că altceva ce este ?) s-a vorbit și s-a scris de-a lungul și de-a latul anilor cu dragoste și admirație, excepție făcînd însă și de data aceasta cîntăreții fără dinți și fără talent, care nu înțeleg nici măcar ce cîntă ei, dar ce cîntă alții. Mai ales că Tudor Gheorghe, după cum mărturisește, nici nu cîntă, el rostește versurile, le spune în înțelesul vechi al „spusului" cu cobza sau vioara în mînă. De aceea el e auzit cu mintea și sufletul și, odată cu el, mai bine zis, cu vocea lui, este auzită și vocea poetului, a creatorului de artă populară sau cultă.

Tudor Gheorghe datorează mult poeziei, dar și aceasta îi este datoare, pentru că rapsodul a redescoperit-o și a făcut-o cunoscută altfel decît era obiceiul pînă la el. Sînt poezii care nu pot fi citite sau recitite fără a aminti „varianta" lui Tudor Gheorghe, fără a fi rostită cum a rostit-o el, fără a fi spusă cu muzica lui. După știința mea Tudor Gheorghe a fost primul care a reabilitat textul cîntecului, pînă la el însăilat de versificatori sașii și ignorat de public. Acest actor oltean, care a vrut să spună versurile altfel decît fusese învățat în școală și la teatru, i-a silit pe textierii noștri să facă totuși efortul de a-și alfabetiza inspirația și uneori chiar să-și cedeze „drepturile" unor poeți autentici, clasici și contemporani. Lui îi pot fi recunoscători nu numai bătrînii lăutari, poeții prea puțini știuți de marele public din varii motive, ci și toți cei ce fac parte din „muzica tînără".

2. În fiecare marți seara, pe programul 2, presupus a fi mai la îndemîna artiștilor din București, concurînd piesele de teatru și operele de pe programul 1, al mulțimii, este programat un „salon al artelor plastice" a cărui gazdă este Ruxandra Garofeanu, o mai veche cunoștință a noastră din emisiunile cu acest profil. Firește, gazda are săptămînal invitați dintre artiști și critici plastici, cu care se întreține pe diverse subiecte alese cu grijă de redacție. N-aș avea nimic împotrivă nici în ceea ce privește salonul, nici invitații (chiar dacă nu vin toți cei anunțați), nici subiectele, interesante, și nici redactorul. Ceea ce însă supără este intervenția excesivă în discuție, pe bază de fișe și lecturi proaspete a redactoarei, care, uitîndu-și rolul totuși de gazdă, se pune în capul mesei și încearcă să ne monopolizeze atenția. Graba de a-și citi (sau recita) însemnările o face chiar să alunece în afara temei discutate, primind observația jenantă de la un invitat, specialist, nu ? că „nu despre asta e vorba"... De exemplu, în emisiunea consacrată lui T. Arghezi — critic de artă — cei doi invitați, Barbu Brezianu și G. Pienescu, au fost realmente „anihilați" de verbozitatea gazdei. La fel și în emisiunea dedicată istoriei fotografiei, în care iar au prevalat intervențiile hotărîte și necruțătoare ale lui R. G. Se pune întrebarea : o asemenea gazdă mai are nevoie de invitați ? Poate că salonul (sau sufrageria) propriu își dă dreptul să-ți domini invitații, mai a'es cînd ești gazdă și primești omagii. Poate că, atunci cînd întrebi, mori imediat de nerăbdare să-ți răspunzi tot tu, celelalte răspunsuri părîndu-ți incomplete (..te întreb ca să-mi răspund" este de-acum un obicei al unora dintre redactorii culturalului între care Smaranda Jelescu este, ca să zic așa, reprezentativă). Poate... că „totul se poate". Însă de ce să uităm sau să ne prefacem că nu știm că, indiferent de cum am intitula emisiunile, adevăratele gazde rămîn telespectatorii, abonații televiziunii ? Pentru ei merită să fim temperați, discreți, subtili ca niște adevărați amfitrioni.

Iulian Neacșu

debut

petru maier bianu

Petru Maier Bianu face o proză realistă în înțelesul tradițional al termenului. El dovedește calități de povestitor incontestabile. Prin stilul său direct, fără înfloriturl, el știe să creeze o atmosferă plină de nostalgie, framusețe și sărbătoare.

Gavril Matei Albastru

ZBOR DE AGREMENT

Pentru cincizeci de lei, pe vremea aceea Compania TAROM făcea zboruri de agrement deasupra orașului. Se suiau aproximativ douăzeci de persoane în avionul vechi și căscau ochii prin gemulețele pătrate neavînd să înțeleagă mai nimic din zborul scurt care dura cît o decolare și cît o aterizare.

Văzu intîi hangarul aeroportului, apoi pămîntul se îndepărtă cu repeziciune, avionul zbură deasupra lacurilor și peste o pădurice, traversă calea ferată și apărură casele mici ca niște cutii ale Bucureștiului, și ateriză trecînd prin dreapta Combinatului poligrafic. Tatăl il duse la cabina pilotului care semăna cu interiorul unui aparat de radio uriaș. În fața lui se deschidea cerul imens, cerul fără margine, mai mare decît cerul, pe care plutea o sobă de teracotă albastră, soba lor de teracotă cumpărată la o licitație la madam Crăciunescu, într-o imensă oglindă ovală, cumpărată odată cu teracota. Oglinda și soba de teracotă zburau în văzduhuri, parcă în amintirea celor o sută de lei cu care fuseseră cumpărate. În oglindă, pajiști imense adunate de-a lungul anilor în memoria ei, peste care șirul fetelor aliniate una în spatele celeilalte se îndreptau printre căpițele de fîn împrăștiate pînă în zare. Fetele purtau „purtata" ritmic, cu pas egal în acest paradis vegetal.

Se auziră acele povești spuse, oare de cîte ori, în iernile bucureștene, lîngă sclipirea fierbinte a teracotei albastre așezate lîngă patul înalt : ei doi pe scăunele, ea privind fără țintă ca și cum ar fi adunat un fir care se pierduse în neant, el ascultînd și neînțelegînd nimic din ființa acestui ghem al vieții pe care mama îl aduna în fața lui într-un rotocol uriaș care îi dădea o senzație plăcută de incantație, dar și una fizică de dilatare a mîinilor și picioarelor făcînd din el un gigant cu greutate de stîncă. Nici o amorțeală, nici o suflare în plus nu-i mai cutreiera trupul, decît acest cîntec...

Odată n-am avut porc într-o iarnă și tata și mama or zis să mergem la unchiașul Lae, că tăia porcu și să mîncăm și noi carne că doar nu ne-om duce și nu ne-a da și-am plecat cu toții, mama și tata și noi copiii după ei și cînd am ajuns în spatele curții unchiașu Lae suduia și se certa cu tișa că nu știe să grijească nimic că numa' prăpădește și dă pe la alții și lu' fratiso' și dacă mai prinde pe cineva în curtea lui îi taie capu' cu toporul și așa ne-am speriat și am fugit acasă prin dosul viilor la vale și pînă acasă nu ne-am mai oprit și n-am mai mîncat carne de porc. Odată ne-am dus mai mulți oameni la cules de struguri la un sas și seara nu ne-am mai întors acasă și ne-am culcat acolo într-un grajd, pe jos și nu aveam cu ce să ne învelim ; și așa era de frig și stam acolo mai multe copile și povesteam și am zis : „Tu ! măcar un cearceaf cît de subțire să avem și să ne băgăm sub el și să suflăm și să ne fie cald, ce bine ar fi". Și ne acopeream cu fîn așa era de frig. Așa era mă copilă, eram săraci că moșu cînd s-o luat cu Șienița a vîndut totul și s-a dus la București și cu banii ce i-a avut a vrut să deschidă un magazin de pantofi împreună cu un jidov pe Calea Moșilor, dar l-au păcălit, și după trei luni a dat faliment și s-o dus averea pe apa sîmbetei și s-o întors moșu Velț în sat și rîdea lumea de el și umbla cu capra pe cimp, în straie nemțești și era gras și rumen și se fălea la lume că ce burtă mare are el, da' ei ziceau : „Zi mă omule foale ! Ba burtă se zice mă proștilor" și Burtoi l-au poreclit și noi în sărăcie cu capra la gardul casei mîncînd frunze de acăț. Și ne-am băgat slugă la neamuri că n-aveam încotro. Așa a ajuns moșu Schimann argat la cai la Șianu nu ca Vasile care cu banii de pe avere s-o dus în America și s-a făcut om. Și într-o toamnă i-a dat grîu amestecat cu tăciune și el a făcut două cocoloașe una de piine și una de tină și s-a dus cu ele la Șianu și l-a întrebat : „Ce-s astea domnule ? Tină ce să fie ?" și l-a luat la bătaie și s-a certat cu el și i-a spus : „Dare-ar Dumnezeu să nu te mai găsesc pînă m-oi întoarce !" și așa a murit Șianu de inimă. Așa m-am născut pe lume în sărăcie și lipsuri și-mi amintesc ca printr-o ceață, că într-o vară l-a născut mama pe Văsălica și îmi părea bine că mai am un frate pe lîngă Lixandru și că venea lumea și aducea plăcinte, iar mama în loc să le mănînce ea ni le dădea nouă. La sase ani am făcut prima mea cusătură pe o bucată de cîrpă, un trandafir și un pui, mama se ducea la lucru, eu adunam lemne aduse de apa piriului, și adunam buruieni și le tăiam și le dădeam la rațe ; Grivei cîinele nostru se tot ținea după mine, era un cîine ciobănesc mare cît casa și într-o zi cînd l-a luat tata cu el la coasă, numai atunci o apucat să mă muște cîinele lui Văsălie cînd eram băgată în părău după lemne și buruieni și numai după ce terminam treaba mă apucam de cipică și mai coseam la trandafir și la puiul negru. Pînă cînd o venit vremea de școală și atunci tare mi-o plăcut că popa Velț care ne învăța, era om bun și eu mergeam ziua la școală și am scăpat uite așa șapte ani de buruieni și de lemne culese prin ripe și piraie. Iernile cînd eram de după-amiază și să făcea seară nu mai mergeam acasă, mă duceam la bunica, la mama Anica și dormeam cu ea și-mi povestea de toate celea și era bine. Și cînd era într-o dimineață și cîntau cocoșii mergea cu mine afară și spunea rugăciuni și cînta încet : „Avea, avea, Sfînta Vinerea / un fecior de domnișor / Ochi-n cap îi lăcrima / nime-n lume n-auzea / numai surorile lui Lazăr / culegînd flori de amin / și-a luat o floare / și-a dat lui Iștină / Iștină s-a făcut ceară / ceara s-a aprins / și Sfînta Vinerea a zis / că cine se va afla / să zică rugăciunea mea / seara de trei ori și dimineața de două ori / Du-l Doamne du-l / La mese întinse / pe la făclii aprinse / pe la fîntini curate / și scoate-l din păcate". Îmi spunea cum a fost odată o șezătoare și au venit lăturenii de pe alte sate și fiecare lăturean stătea lîngă o fată și fetele torceau și una din ele, Onica, o scăpat fusul și cînd s-a aplecat în jos a văzut că bărbatul de lîngă ea avea în loc de cizme, copite de cal și ea s-a sculat și a fugit și imediat casa s-a scufundat în pămînt și trei zile și trei nopți s-a auzit de acolo cum cîntau cu cetera cum se veseleau și chiote și țipături, poate să fi fost un zmeu că ea l-a văzut odată. O femeie și-a cumpărat un cosciug înainte de moarte, ca să-l aibă, și l-a umplut cu cucuruz și l-a suit în pod să stea acolo și au venit ungurii, oamenii ascundeau peste tot de ei bucatele și în gunoiul de la vaci și ori unde, și s-au suit honvezii în pod la femeia aia și i-au luat cucuruzul din cosciug și ea s-a spînzurat de ciudă. Și venea un zmeu mare pe un val de foc și se trintea de mormîntul ei și bunica se uita cu spaimă la zmeul ăsta și așa l-a văzut ea pe zmeul. Odată cînd s-a dus la

În paginile 4–5
Desene de Florin Pucă

Valea Lungă ca să plătească darea și moșu Niculae o rămas acasă i-a spus : „Mă omule tu spre seară să vii înaintea mea", era prin postul Crăciunului, și cînd s-a întors a început să plouă, ea era prin Dealul Viilor și s-a făcut noapte și a coborît pe drum la vale și moșu Niculae nu era și și-a adus aminte că acolo s-a spînzurat popa Velț. „Doamne da acum eu ce mă fac, cum m-oi duce acasă ?" și-n urma ei venea un om negru cu pălărie mare și ea zicea: „Mă Niculae, mă, tu ești ?" dar omul ăla tăcea și venea, „Răspunde mă dacă ești tu !" dar ăla tăcea și ea și-a făcut cruce și cerul s-a aprins și s-a făcut o lumină mare și a fugit la deal unde auzea niște ciini și a strigat la păcurar : „Baciule Iancu !" dar el era lîngă ea și i-a spus să steie liniștită și să se ducă la vale că ajunge la grădini și ea a plecat, era întunecoală și ploaie mare și-a tot mers și exact la prunul de care s-a spînzurat popa a ajuns și-i tremurau picioarele și spre miezul nopții a ajuns acasă. „Da bine mă omule, nu ți-am spus eu să vii înaintea mea ? Tu, muiere, da' dracu' s-a gîndit că tu mai vii pe vremea asta rea ?" și s-a îmbolnăvit de spaimă și a zăcut de frică pînă după Crăciun. Era o lege care spunea că toți popii care au făcut țidulă falsă să li se taie barba și să-i dea afară din biserică și un om a găsit un cal și a venit cu el la popa și l-a rugat să-i facă țidulă, el a vrut să facă un bine și l-a crezut și i-a făcut țidulă dar calul găsit era de furat și s-a tot ascuns de jandarmi în pivniță și într-o zi a luat căpăstrul calului și s-a spînzurat de un prun și a rămas preoteasa cu patru copii. La paisprezece ani am terminat școala și am plecat în Axente unde era Lixandru slugă și m-am dus și eu acolo să îngrijesc de copila lui Ghircu că așa îl chema pe sas numai pe haine și pe mîncare : îngrijeam de fetița aia, mă sculam de dimineață și o legănam și era blondă cu ochi albaștri și primăvara o murit de tuse convulsivă și Ghircu plîngea și plîngeam și eu și-i lustruiam ghetuțele ca să o puie în cosciug și mi-a părut rău după ea și m-a adus Lixandru acasă cu căruța sasului și așa a început vara. Și eu neam de popă a trebuit să mă bag slugă la popa. În sat n-am mai avut socoteală și în 1940, la douăzeci de ani, am plecat la Sibiu și am luat-o așa pe o stradă cu o straiță în mînă și umblam prin Sibiu și a venit un domn și m-a întrebat dacă nu cumva caut de lucru, eram cu o altă fată care s-a repezit să-i sounâ că ea a fost și la București și eu i-am zis că n-am fost decît în Axente și în sat la mine la popa și m-a luat domnul Mindt ne mine, așa îl chema, și lucram la el acasă lîngă Turnișor și toată ziua plîngeam și scriam acasă și mi-era urît și adunam buruieni pentru porci. Sora lui m-a învățat să gătesc și mi-a dat haine domnești și iarna a tăia porcu iar eu m-am dus acasă pe trei zile. Șase ani am stat la el și cu banii strînși mi-am luat car și două vite. Era război, veneau nemți, și s-a îndrăgostit sora sasului de un tanchist și Mindt era din ce în ce mai bogat, își luase frigider și făcea tot chefuri și petreceri și venea tanchistul, era frumos și elegant și Marianne îl iubea și el într-o zi n-a mai venit, a venit doar o carte că a murit la Kursk, iar Marianne s-a dus după un bijutier. În patruzeci și patru pe Mindt l-a dus în Rusia pentru că ce o avut prizonieri ruși, și-i ducea la sapă și la scos de cartofi. Și mie mi-era frică de ei, dar mi-era și milă, măcar că-l pușcaseră pe Lixandru la Cotul Donului și într-o noapte a venit un rus și le-a bătut la ușă și Marianne mi-a spus : „Știi, ce ? ! Tu du-te acasă". Am plecat, am luat trenul și m-am întors la Făget, undeva spre Cetatea de Baltă erau lupte și a trecut un avion și era să se bage în turla bisericii așa de jos zbura și era o secetă de nu mai era apă în fîntînă, iar eu am stat o vreme și iar m-am dus la Sibiu și m-am băgat la un doctor și aveam grijă de copiii lui, pe unu îl chema Emil și pe altu' Titus, el avea cabinet pentru nas și urechi și m-a învățat și-l ajutam la operații, avea un cabinet cu sală de așteptare și covoare frumoase pe jos. Mai era o bucătăreasă, Veta, cu mine, veniseră rușii și s-a îndrăgostit rusu' de ea și l-a amenințat pe doctor cu pistolul, dar domnul doctor i-a dat pe ușă afară și pe ea și pe el. Într-o zi numai vine la mine și-mi spune : „Acuma să mergi cu mine la Cluj că noi ne mutăm" și m-am dus pînă la Cheile Turzii pînă aproape de Feleac și acolo m-am dat jos din camion și am fugit înapoi la Sibiu și m-am băgat iar la doamna Mindt, el nu fusese venit din Rusia, casa ei era ocupată de un cizmar și ea stătea în Piața Peștelui cu chirie și avea o singură cameră și o bucătărie. Marianne se mutase la soțul ei, și mi-a zis că nu poate să-mi dea bani mulți și dormeam amîndouă și ea plîngea după domnu'. La gară era unul Costică, era frizer, care se îndrăgostise de mine, dar era cam teleleu și slab și amărît, avea un frate nebun și numai mamă și cînd venea frizerul cu flori mă ascundeam în cămară și doamna Mindt odată l-a gonit. Mi-era tare urît de el și am plecat prin pădure pe cărare și am plîns, și am plîns că nu am pe nimeni pe lume și am ajuns în Dumbravă și m-am așezat pe o bancă și mai era acolo o doamnă și mi-a spus să mergem la Oastea Domnului că ea a vorbit cu un călugăr de la Simbăta și că mă ia și pe mine și m-a dus la un domn și eu i-am spus că vreau să mă călugăresc. „De ce ? m-a întrebat. Așa vreau eu ! Bine. La Sfîntu Ilie vii la mînăstirea Simbătă" și mi-a dat un bilet. Într-o duminică stăteam pe bancă în Dumbravă și mă uitam la bărcile de pe lac și așteptam să se facă mai repede Sfîntu Ilie și erau acolo niște băieți militari de la aviație și mi-am spus: „de ce nu-mi dă și mie Dumnezeu un băiat așa frumos, dar ăla pe care-l văzusem eu l-am confundat cu-n lăturean din Feisa și deodată îl văd lîngă mine și-mi spune că mă cunoaște și eu l-am întrebat : „de unde ?" și el mi-a spus : „de aici" și a arătat cu degetul spre pămînt și tocmai atunci venea pe o alee Costică frizerul și cînd l-am văzut am fugit și m-am băgat în pădure și fugeam și fugeam pe o cărare și îmi apare în față aviatorul ăla frumos care m-a întrebat : „Pe cine căutați ?" și eu i-am răspuns că „ziua de ieri". „N-ați vrea să o căutăm împreună ?" atît mi-a spus. În 1949 în Gara de Nord cu o valiză de lemn în mînă și cu tine în brațe el mă aștepta îmbrăcat în uniforma de pază a primăriei, cu epoleți galbeni pe umeri și pus la ștaif, după o vreme a învățat strungăria pe urmă au venit niște domni și s-a făcut activist, după care a plecat la Lugoj pentru un an... Oglinda se pierdu în ceruri, iar în ea din ce în ce mai mici stînd lîngă soba de teracotă albastră el și cu mama lui care îi tot spunea la poveștile vieții. Oglinda se făcu mică cît un porumbel și se ascunse într-un nor. Beculetele cabinei se stingeau și se aprindeau ca în pîlpîirea pomului de iarnă pe care îl văzuse odată în vitrina magazinului „Trei Ursuleți", iar el era încîntat de această unică priveliște, și de aparate, atît de multe aparate la un loc, cum nu mai văzuse niciodată... Taică-su' din vorbă în vorbă îl recuperă pe fostul comandor într-o amintire, de cînd era război și făcea armata la aviație, își aduseră aminte unul de celălalt, de Katanschi care îl cunoscuse pe Polevoi, de Olea cea grasă, mitralioarea de bord, care putea să care cu brațele ei două lăzi de cartușe, de zborurile de recunoaștere deasupra trupelor germane care se potopiseră pe dealul Feleacului. Participaseră la dezarmarea trupelor hitleriste, o companie dezorganizată care de mult nu mai avea chef de război și care se zgribulea de frig în diminețile răcoroase ale Ardealului, lîngă niște șire de paie de pe moșia unui grof cam zgîrcit la mîncare și la băutură. De asta a avut grijă Katanschi care după ce a dat de mîncare și băutură la toți pe săturate, a dat ordin să se demonteze mitraliera și să se scoată toate bombele din magazie și a suit în avion trei butoaie de Tokay și o scroafă de două sute de kilograme. Era bun Katanschi ăsta, dar și aprig și neiertător, fusese judecător în viața civilă și cînd un soldat i-a aparut în față ținînd în brațe o mașină de cusut, urmat de o biată femeie păgubită de mașina care îi punea mămăliga pe masă, ei și copiilor ei, l-a împușcat fără nici o ezitare. Avură timp să-și povestească multe și să se îmbete zdravăn cu muscat în timp ce lingurița copilului se mai înfigea din cînd în cînd în felia de tort, atunci cînd nu se uita la avioanele care decolau și aterizau pe pistă. Comandorul se făcuse criță, prinsese un curaj monstruos, și-i luă pe amîndoi cu o Tatră neagră spre Parcul 23 August ca să sară cu parașuta, pe pariu. Îl căutară pe paznicul turnului abia dat în funcțiune, îl găsiră într-o gheretă și-i băgară legitimațiile sub nas. Și uite așa pilotul, fost comandor și tatăl lui s-au tot dat cu parașuta vreme de cîteva ceasuri murdărindu-și hainele și julindu-și coatele încrîncenați amîndoi asupra punctului fix pe care făcuseră pariu. Către seară s-au întors acasă, și el era fericit că fusese cu avionul, lucru pe care îl povesti mahalalei luni întregi, iar tatăl se lăudă că el cîștigase pariul și-i puse soției în brațe trei metri de stofă pe care o cumpărase, în drum, de la un magazin din Bariera Vergului. „Să-ți faci taior !" așa i-a spus și a adormit îmbrăcat și cu cizmele în picioare. Era 1 iulie 1957 ora șapte și cincizeci și cinci de minute seara. La radio se transmitea emisiunea „Noapte bună copii" : „De ce zboară ciocîrlia atît de sus în văzduh", poveste germană.

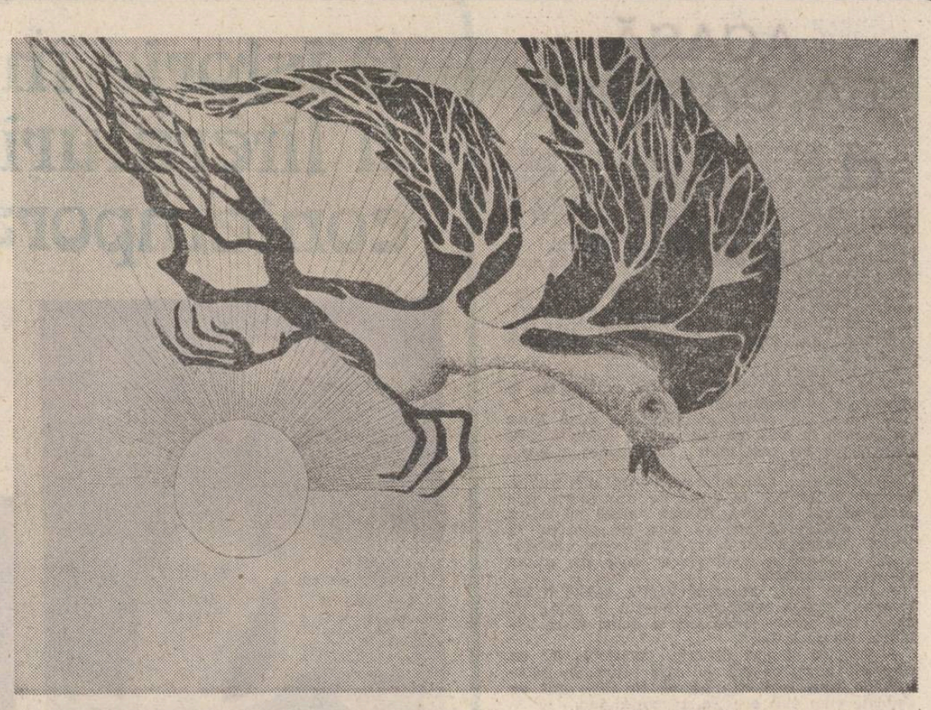

PUCĂ

Iată, deci, că pînă și nobilul monah (nu monarh) al înfrînărilor, Florin Pucă, și-a consumat prima sa jumătate de veac. Mărturisesc, îl credeam mai tînăr : era puterea prieteniei noastre care oprise timpul în loc. Un loc dominat de geniul bunătății, al participării și sufletului larg. Florin Pucă duce, fără îndoială, o viață eroică. Lipsit de simțul chiverniselii, de casă, de onoruri, ba chiar și de atelier, a izbutit să ridice o operă perenă, cumplit de originală, învățînd ciudatele fățuri figurate de el să se miște cu dezinvoltură într-o lume populată de năluciri și monștrii chtonieni. Nu este puțin lucru.

Sînt convins că această însușire eroică îl va ajuta să rămînă, și la 100 de ani, același artist desăvîrșit, în viață ca și în operă, scormonitor al lucrurilor de joacă din Elizee, suită de el însuși într-un car alegoric. Parcă îl văd cum, între ulube, se opintește în hohote de rîs pe Calea Victoriei. Cine știe, poate că pe feroneriile de la 115 va citi asemenea Consulului „Le gusta esta jardin ?".

La mulți ani, Amigo.

Leonid Dimov

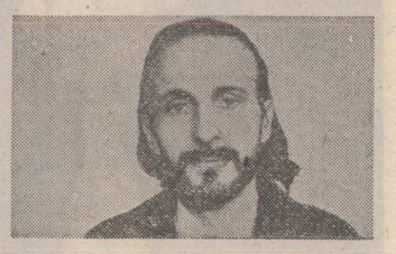

vasile andronache

Românesc mi-e graiul

Patria din suflet formă de lumină
Patria din stele formă e de dor
Curge-acolo timpul fără de hodină
Patria din jur floare și izvor

Prin străine locuri n-am să sun din pași
Nu migrez în alte părți după vecii
Patria și graiul nu poți să le lași
Dorul lor te ară cît o să mai fii

Fapt că măreția limbii noastre-i vie
Miorița-i dete străluciri de stea
Limba românească împărat mi-e mie
Căci prin ea trăi-vom cît trăi-va ea

Grădinile aprinse

Zăpada-și mișcă ionii ei de frig
Și-au răgușit odăile de noapte
E-o nebunie-ntruna să te strig
Pe țărmul plin de murmure și șoapte

Conturul tău strîns în veșmînt subțire
Noaptea la pîndă stă să și-l insume
Într-o metaforă ca-ntr-o zidire
Vreau să-ți păstrez tiparul ca pe-o lume

Salcîmul vechi s-a îmbrăcat în nea
Cărările sînt toate de viscole închise
Cine-ar putea din casa-mi hiperboreeană
să te ia
Cînd sînt de ger grădinile aprinse

Comunicăm prin capilare de zăpadă
Albastre orgi zidite în cuvînt
Și nu ne pasă de nu-s ochi să vadă
Că spațiul dintre noi e numai cînt

Aud cum vorbesc izvoare

Aud cum obosesc izvoare
Prin țevile-ngropate-n zidărie
Mecanica le-nvață cum să zboare
Înspre hazuvul cu pupila vie

Fîntîna mea cu clarul ei izvor
Susură lîngă teii din Sinești
De tine mamă mi se face dor
Tu ca fîntîna-nsingurată ești

Pe-afar' ninsoarea-nvăluie pămîntul
Motoarele nervoase înnegresc decorul
De dor mă lecuiește numai cîntul
Cînd mi se-aude-nalt prin Stelărie zborul

Și ce destin a fost să mi se dea
Să fiu înstrăinat de ce iubesc
Străin de tine de fîntîna mea
Din disperare și din zbucium să-nfloresc

Foșnesc teii lîngă poartă

Luna-n apa din Olteț
Mișcă racul ei de aur
Eu te-aștept și nu te-arăț'
Fluier singur ca un graur

Cade roua și vin zorii
Și cu spini mă-nțeapă vîntul
Peste suflet îmi trec norii
Fără tine-i trist pămîntul

Taina nopții poate fi
Doar de tine tulburată
Trupu-ți alb de marmori vii
Fă-l mesteacăn lîngă poartă

FĂRÎMĂ DE ETERNITATE

Transilvania

bărbați cu vîrste inexpugnabile. Nu îi puteți copleși cu o moarte, de întuneric îi vindecă un zîmbet de dac...

Turmele de mistreți alungă stihiile pămîntului..., urșii scot din birlog memoria pămîntului..., turla și-a înălțat capul privind îndărăt. Îndărăt e demult și demult este de cînd tot viețuim acest neostoit anotimp numit țară.

Au privit nașterea ca pe un pămînt făgăduit și au văzut în pruncii lor nemuritoarele straie ale acestui pămînt..., chipurile și le-au aflat printre ei : al inimii și al dorului, al credinței și al izbînzii, al pornirii și al faptei.

Nu îi puteți urni cu o moarte, de uitare îi vindecă un hohot de dac.

Mircea Șoncuteanu

plastică

George Apostu sau forma sufletului

Apostu face parte dintr-o specie de sculptori care încetul cu încetul dispar. Sînt cei care au făcut o ucenicie foarte serioasă studiind clasicul și învățînd astfel că forma, dacă nu este rece și rigidă, dacă nu este exercițiu și căutare a unei perfecțiuni în funcție de canoane abstracte ale frumuseții, poate defini în mod simbolic un aspect al vieții și al morții, în fond aspecte ale umanității noastre interioare, mereu pe cale de a fi pierdută în memorie, mereu de regăsit în ea. Sculpturile sale au, datorită acestui fapt, o plasticitate definibilă mai mult în termeni de volum și mai puțin de masă. Simți nevoia de a atinge aceste reprezentări care sînt mai mult materie decît greutate. O materie pe care o poți pipăi pentru a simți un freamăt, pentru a alina o durere parcă scufundată într-un întuneric posibil, dincolo de acea suprafață care, săpată cu dalta, poate să devină lumină. Lucrările sale sînt, da, forme, însă forme pierdute în labirintul amintirilor, imagini reduse la un simplu gest, la o singură mișcare : tatăl care îmbrățișează fiul, rodirea unor aripi invizibile de fluture pe firele toarse de Parce, ridicarea brațelor unui Crist îndurerat, care vrea să-i îmbrățișeze pe toți înainte de a-și da duhul.

Jocul între abstracție și concretețe, între sinteză volumetrică și realism, între sugestie și expresie aproape naturalistă, primește astfel atribute care depășesc nivelul unei căutări formale. Fiindcă poetica lui Apostu este o continuă reîntoarecere la rădăcini, la izvoarele ființei, la matricea necunoscută a propriului eu.

Nu este de mirare deci că o parte din modalitățile sale expresive stau

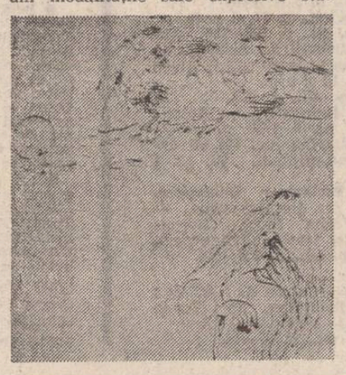

sub semnul acelor elementare reducții plastice care în mod obișnuit, dar și în mod greșit, sînt definite ca artă populară. Cineva, cu o exprimare critică nu prea ortodoxă, a spus chiar că drumul către propria identitate artistică Apostu l-a găsit identificîndu-se cu simplitatea acestei arte. Cred că această considerație este complet falsă. Fiindcă simplitatea sculpturii lui Apostu, ca de altfel aceea a marelui său concetățean Brâncuși, rămîne esențială ; este rezultatul descoperirii lumii de către cineva care o privește cu ochii scufundați în ancestralitate, netrăind propria aventură terestră cu ingenuitate și blîndețe. Se naște astfel un univers de fetișuri care devin simbolurile unei religii profunde. Din ciclul de părinți și fii abstractizați, tot atîtea oglinzi ale unei umanități abstracte, își trage, în mod sigur, originile ciclul de Cristi suferinzi, sfîșiați, aerieni, foarte concreți, care așteaptă doar moartea și nici o mîngîiere. Această deplasare, care trece dincolo de regulile unității stilului și viziunii cu care ne-a obișnuit arta marilor artiști ai secolelor trecute și chiar și a' multora din timpurile moderne, are o motivare. Îi las pe alții să explice în ce constă ea și care este gradul de originalitate al soluțiilor plastice ale artistului.

Eu mă mărginesc să spun un singur lucru, pentru a nu ieși din contextul considerațiilor anterioare. Acest artist nu se folosește de materie, ci chiar materia se folosește de el pentru a descoperi o posibilă formă a sufletului său.

Grigore Arbore

muzică

Momente coregrafice

Reluarea recentă a *Floriî de piatră* de Prokofiev pe scena Operei recompletează fericit repertoriul cu o splendidă lucrare. Baletul devine, pentru ctiva valoroși dansatori, prilej ideal de realizare șlefuită a rolurilor incredințate : Magdalena Popa (Katerina) într-un rol de senină intruchipare a nealteratei simplități a tinerei fete plecate să-și caute sau luptînd să-și redobîndească iubitul ; Mihai Babușca (Danilo) realizînd cu convingătoare stăpînire un personaj pe cît de simplu pe atît de verosimil, pe cît de neconvingător pe atît de expresiv ; Aglaia Gheorghe (Stăpîna munților) nu foarte departe de greul rol asumat, personaj făptuitor de bine însă cu mijloacele ardente ale pedepsei, rol de nerv și flacără, rol dansat însă fragmentar, fără acea incandescentă sclipire a unei zîne (bune) a diamantelor, a unei „minerale" regine binevoitoare celor săraci și cinstiți : Adrian Gheorghiu (Severian) marcînd o reușită de excepție în îmbrățișarea convingătoare a unui rol de agresivitate grotescă sau pitorească slugărnicie, rol la marginea verosimilului, a caricaturalului gălnos. Coregrafia (Vasile Marcu) e neconcludentă rămînînd frecvent schițată în incomplete linii mari, în rudimentare trăsături generale. (Subliniem că stagiunea e în continuă prefacere aducînd noi balerini în vechi și consacrate roluri. Iată cîteva reușite : Laurențiu Guinea și George Postelnicu, încă pe băncile școlii de balet, probați cu curaj și succes într-un dificil *Lacul lebedelor* alături de renumiți oaspeți străini ; Magdalena Rovinescu Goia într-o realizare de grație și vervă actoricească a rolului principal din *Coppelia* probă de înțelegere originală a partiturii, de convingătoare întruchipare a unui rol de dificultate și efect ; același remarcabil Laurențiu Guinea în concludente debuturi în *Miorița*, *Giselle* etc.). *Gura lumii*, coregrafie semnată de Ion Tugearu pe muzică de Enescu și Rogalski în auster-inspirata scenografie a Hristofeniei Cazacu, este un spectacol de rafinament, am spune, colțuros, aspru, angular, vizînd supraimpresiuni expresioniste de elemente, din decorative devenind apăsat denotative, din abstracte pătrunzîndu-se de concretețe. Este o coregrafie care lămurește povestind, povestește supralicitînd, supralicitează organizînd sever spațiul scenic, alcătuirile de ansamblu, convulsiile sau rotirile dansatoarelor, toate primind sens, coerență, niciodată la fel, niciodată gratuite. Astfel se descoperă singur coregraful, dezvelire (însoțită de o scrutătoare inteligență) cel mai bine simțindu-se în forme plastice, în descrierea, umplerea spațiului scenic prin mișcare cu sens, în rotiri și încremeniri cvasisculpturale, cel mai bine colorîndu-se din înclinarea regizorală spre frust, spre abrupt, spre tensionatul expresiv. Expresivitate bucurîndu-se de talentul deosebit al Natașei Trăistaru. Și într-adevăr, pe lîngă rolurile de inocent lirism semnate de Elena Dacian și George Bodnarciuc, de celelalte inteligente dansatoare, Natașa Trăistaru creează un rol parcă de obscură încrîncenare, de incinerantă sclipire, trecere inteligentă prin propria personalitate coregrafică, exemplul grăitor de îmbogățire în expresie a spectacolului grație talentului decisiv al interpretului. Un hieratic *Poem bizantin* semnează Alexa Mezincescu. Pe muzica lui Doru Popovici, muzică senină, de o puținătate sonoră venind parcă filtrată prin cortine dense, de o parcimonie expresivă vizînd sferele spiritualizării limpezi, coregrafa imaginează compoziții unde (vorbind semiotic) se înclină spre funcția, aspectul iconic. Vedem pe scenă tablouri parcă în spirit iconodul, atitudini și poze, decoruri și costume subliniind arhaicul rafinat al muzicii într-o replică plastică de interes.

Viorel Crețu

ACASĂ LA OASPEŢI

dumneaei, începu Vasile ca unul mai de-al casei, este vecina noastră scumpă, adică vecina lui Gherman și prietena lui Maciste, care fiind prietenul nostru putem spera ca și domnișoara Nora să fie prietena noastră, domnule Maior.

— Încîntat de cunoștință, spuse Maiorul.

— Nu mai puțin, replică Nora, dar cu ce ocazie pe la noi ?

— La dumneavoastră ? Dar eu sunt pretutindeni la mine acasă și îndeosebi în acele părți ale orașului nostru unde se întîmplă fapte neobișnuite, așa cum ar fi crima de pe strada Salvării...

— Vă referiți la...

— Mă refer la tînărul medic azvîrlit de la mansardă pe bordura de ciment.

— Nu vreau să-mi amintesc, se rugă Nora cu lacrimi în glas, vă rog nu mă chinuiți, știți că am pierdut mai mult ca oricine în urma acestei nenorociri.

— Vă înțeleg, știu chiar că n-aveți nici o vină în cele întîmplate în afară de una foarte minoră, adăugă Maiorul, fiindcă altfel nu mi-aș putea explica liniștea cu care stă Maciste în brațele dumneavoastră, vreau să spun afecțiunea lui pentru o domnișoară care știe atîtea povești întunecate.

— Iubiții mei, interveni Vasile, există o interogație mai urgentă care ne stă în față : de ce se află aceste sticle aici și acum și ce așteaptă ele de la noi ?

— Înțelept ai fost de mic, prietene, iar eu recunosc acum că mă voi lăsa totdeauna călăuzit de tine, mai cu seamă în clipe atît de delicate cum sînt acestea, răspunse Ion.

Am știut eu că nu mă veți lăsa singur cu aceste îmbietoare sticle, adăugă Vasile și umplînd cele cinci pahare le propuse celorlalți să închine în cinstea frumuseții Norei. Maciste se apropie de măsuță și luîndu-și paharul ciocni mai întîi cu Nora, apoi cu Maiorul și cu ceilalți, după care trecu iarăși în brațele prietenei lui, lăsîndu-se mîngîiat de degetele ei diafane. După al treilea pahar, Vasile abandonă orice politețe și se adresă îndirect Maiorului : copilul drag ne-a făcut onoarea de-a bea un pahar împreună, dar durerea noastră este la fel de vie, deoarece Gherman nu se află printre noi...

— Bine, dar eu tocmai de aceea am venit, să aflu, răspunse Maiorul ducîndu-și mîna la gură ca și cum l-ar fi învins un somn cumplit.

— Să ne spună Maciste, insinuă Ion, el nu se poate să nu știe.

— Îmi amintesc bine, începu Nora, că la început nu prea aveați de gînd să beți nimic și, fără să vă acuz de nici o stratagemă, țin să vă asigur că intenționam să vă spun cîte ceva, chiar dacă n-aș fi băut, totuși e mai bine așa, curajul crește direct proporțional cu buna dispoziție. Nu pot să afirm că-mi urăsc tatăl, dar nici nu-l pot suferi, mai ales de cînd m-a despărțit brutal de cel mai drag om pentru mine. Vreau să adaug numai că în noaptea aceea de pomină la noi în curte au intrat mulți vecini, iar printre primii a sosit domnul Gherman, care ulterior a fost arătat cu degetul ca adevăratul vinovat al nenorocirii iubitului meu. După plecarea celor patru zdrahoni prin spatele casei, tata s-a închis în camera lui, lăsîndu-i pe cei din curte să facă tot felul de presupuneri.

— Cine arăta cu degetul spre Gherman ? o interogă Maiorul.

— Bătrînul grefier, vecinul nostru, el striga cel mai tare că numai Gherman e vinovat, deoarece era gelos, ceea ce mi s-a părut absurd, fiindcă domnul Gherman, deși e un om deosebit, e cu mult mai virstnic decît mine, adăugă Nora.

— Ce s-a întîmplat după aceea ?

— Nu mai știu aproape nimic, pentru că atunci cînd l-am văzut pe iubitul meu lățit pe bordura de ciment, am leșinat. Mai tîrziu, în zilele și lunile următoare, deși tata nu fusese prieten vreodată cu grefierul, acesta a început să vină mereu la noi, se închideau într-o cameră și stăteau ore întregi vorbind cu vocea scăzută și jucînd septic. Vai ce m-a amețit băutura, nici nu mai știu ce v-am spus.

— Dar ce ne puteți relata despre dispariția lui Gherman, domnișoară ?

— Nu știu absolut nimic, vă rog să mă credeți, ce-am știut v-am spus, sînt așa de amețită !

— Și noi sîntem amețiți domnișoară, și-ar fi bine să nu mai apărați niște criminali, insistă Maiorul cu un zîmbet ce nu se potrivea cu duritatea observației sale. Îl apărați pe tatăl dumneavoastră sau pe grefier ?

— Nu apăr pe nimeni dar nu mai pot, mi-e rău.

— Cavaleri fiind și eu, și Ion, interveni Vasile, propun ca domnișoara Nora să plece acasă însoțită de Maciste și dacă-și mai amintește ce i-a povestit Doinei să ne trimită o pagină scrisă cu ce i s-a întîmplat lui Gherman, ar fi prea de tot s-a exasperăm cu întrebările noastre în continuare.

— Vă cerem scuze, dar ați văzut că n-am scris un cuvînt din cele relatate de dumneavoastră, să ne gîndim însă în ce situație gravă se află Gherman și să ne eliberăm conștiințele de tot ce știm în legătură cu el, spuse Maiorul.

După ce-i pupară mîna cei trei bărbați, Nora ieși însoțită de Maciste.

— Ar trebui să trecem peste drum, propuse Ion, să vedem cum se mai simte bătrînul grefier.

— Încă nu e momentul, replică Maiorul.

— Atunci să golim această licoare tot în cinstea frumuseții Norei și să așteptăm cu încredere întoarcerea lui Maciste, interveni Vasile. Ion și Maiorul așezară piesele de șah, Vasile pregăti niște sandvichuri, timp în care cei doi reușiră să se împrietenească de-a binelea cu Maiorul. După vreo oră, Maciste intră cu un plic la subsioara piciorului drept din față.

Gheorghe Pituț

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

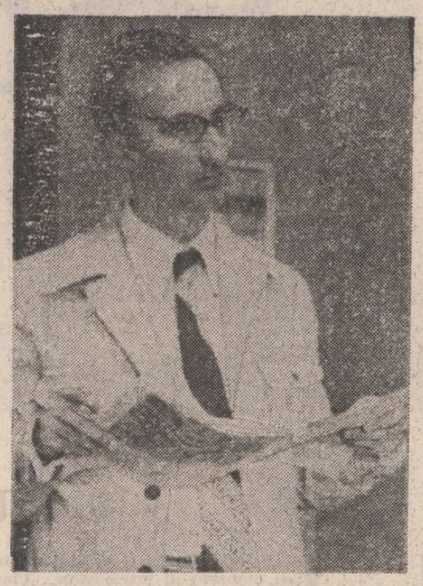

Nicolae Dragoș cu gîndul la „Zăpezile de acasă"

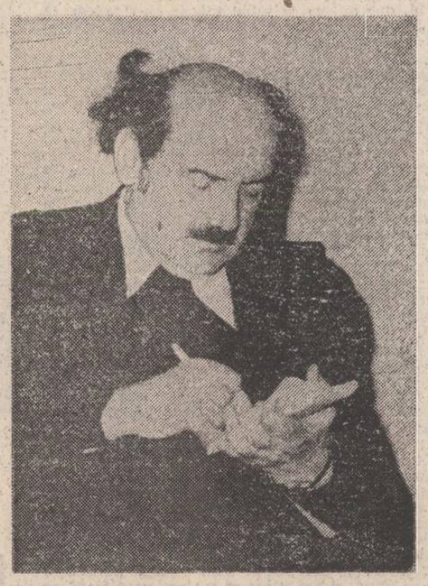

Ion Bănuță reporter în „Olimpul diavolului"

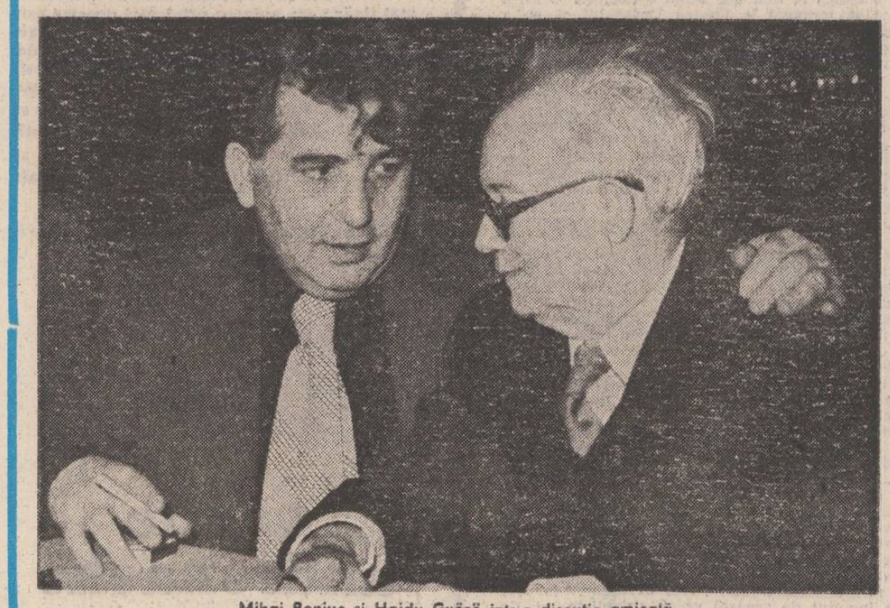

Mihai Beniuc și Hajdu Győző într-o discuție amicală

VASILE VOICULESCU - *inedit*

O altă poezie inedită de V. Voiculescu descoperită de noi este „Amurg pe Negoi", scrisă în august, 1935. Deși titlul ar indica o bucată descriptivă, autorul însă descifrează, în cele patru strofe, citind „în palma țării". „Figura vastului destin", al patriei sale, destin care atunci, în 1935, apărea poetului vizionar destul de nebulos. Dealtfel, epoca respectivă îmbia la atari previziuni.

N Vasilescu Capsali

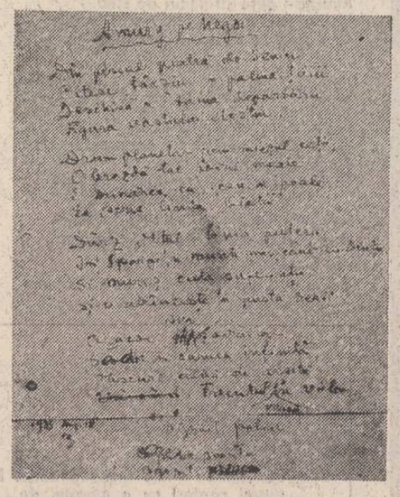

Amurg pe Negoi

Din piscul piatră de Senin
Citesc, tîrziu, în palma țării
Deschisă-n taina depărtării
Figura vastului destin.

Drum planetar prin mîezul ceții,
O brazdă tae podul moale
E Dunărea cu șesu-n poale,
Ea scrie linia vieții.

Dîrz Oltul linia puterii
Își sparge-n munți mușcînd cu dinții
Și Mureș cuta suferinții
Și-o adîncește-n pusta Serii.

Oracol sur șovăitor
Sădit în carnea infinită,
Obscure albii de ursită
Trecutul varsă-n viitor...

V. Voiculescu

1935, Aug. 18

„Dreapta" lui Diodor (II)

abia ajungînd în Elada, Diodor descrie primul itinerar din „Biblioteca" sa în sensul acelor ceasornicului : cea de-a zecea muncă a lui Hercule. Trebuind să fure boii lui Geryon din Iberia, eroul strînge oastea cuvenită în insula Creta (centrul Mediteranei) și începe travaliul civilizator prin Egipt, Libia, Gibraltar, Iberia (de unde ia turma fără dificultate) — apoi Celtica, Galia, Liguria și întreaga Italie — inclusiv Sicilia pe care o străbate de la stînga la dreapta — din nou Italia, nordul Adriaticii, Epir, Pelopones. Ne mirăm întreruperea bruscă a călătoriei lui Hercule prin Epir, mai ales că aceasta este în conștiința mitică a elenilor prima lor rută civilizatoare. De ce nu înconjoară eroul și Grecia continentală, și Tracia și Pontul Euxin venind acasă pe la Troia ? În realitate, punctul de tangență al mitului lui Hercule cu un altul la fel de important, mitul lui Io, este tot undeva între cele două continente, prin Caucaz (nu știm dacă cel de azi sau o ramură a Carpaților) unde este țintuit Prometeu de o stîncă. Mitul lui Io are asemănări esențiale cu al nepotului ei dintr-a douăsprezecea generație. Hercule merge prin Europa pe uscat trebuind să mîne o turmă de boi — femeia-vacă Io primește de la zei interdicția de a atinge marea în fuga ei. Sensurile celor două rute sînt identice, de la stînga la dreapta, și ele se completează exact una pe cealaltă. Transformată în vacă, Io fuge din Argos pe malul mării Ionice. Pe urmele ei Hera pune un așa-zis tăun care o înțeapă sporindu-i turbarea. Minată de el, Io taie la golful Meotic pămîntul în două „punînd față în față două continente, Europa și Asia". Ea face, deci, Bosforul Cimerian. Mitul ei ține de asemenea de răspîndirea agriculturii — în speță, a aratului — care implică implantarea de monumente uriașe comemorative. Io face, de fapt, o brazdă prin Europa — cel care o mînă neființd Osiris sau Sesostris expedițiile cărora se derulează în sens invers — ci Oistros, respectiv Ostrea (Novac) din tradiția populară nord-Dunăreană, a cărui brazdă pe sub poalele Carpaților, după cum o descrie Dimitrie Cantemir, iese tocmai în strîmtoarea Cherci, adică în Bosforul Cimerian. Contaminarea numelor — Osiris + Sesostris — Oistros — îl face pe Nicolae Densușianu să-l aleagă pe primul ; de fapt, după accent și după datele legendei, trebuie avut în vedere Oistros, iar pentru asemănarea cu legenda discutată de istoricul român vezi și „mușchii" (sau tăunii) ce ies din balaurul ucis.

Cercul lui Io este, desigur, cel originar care înconjoară Pontul Euxin pînă în Egipt și de acolo, prin strănepoatele ei, Danaidele, revine în Argos. Desigur, dacă și-ar fi continuat drumul la nivelul solului, brazda danubiană numită popular Troianul n-avea unde să ajungă decît la Troia indicînd una dintre rutele civilizatoare majore ale antichității. Acest cerc integrează în spațiul lui o „patrie" mitică primordială : pe sub brazda lui Io, pe la sud, prin valurile mării, a mers spre Troia expediția lui Agamemnon. Heracles, nepotul dintr-a douăsprezecea generație al femeii-vaci, nu face decît să completeze cercul spre apus. Eliberîndu-l pe Prometeu de pe stînca lui dintre continente, eroul ne sugerează ruperea acestui cerc strîmt cu polul nord în noroioasă Meotidă și integrarea în el a celorlalte Coloane, a celorlalte Amazoane, a celeilalte Iberii — a celorlalte cetăți cu soarta troii. Lărgirea, adică, a cercului istoriei înseși. Cu timpul, grecii, prin atracția lor către apusul calm, au început să separe lumile. Troia, moment de cotitură decisivă, captează atenția făcînd ca axa Tanais-Nil să-și piardă importanța. Chiar drumul lui Io trece, în miturile mai noi, prin Bosforul Tracic (Dardanele), evitînd Pontul de care grecii își aduc din ce în ce mai insistent aminte că era cîndva inospitalier. Romanii, apoi, marii „plugari" ai antichității (vezi mitul întemeierii Romei, vezi seria consulilor și dictatorilor plugari) — au arat cu precădere apusul, sol arid crestat la tot pasul de coasa galică — dar ei înșiși, romanii, cînd lucrurile păreau că se liniștesc s-au apropiat de Troia prin mutarea capitalei la Bizanț, încheind, de la stînga la dreapta, nu un drum, nu o tendință — ci un întreg ciclu istoric ce a început la Troia și s-a apropiat pas cu pas de Troia. Prin Bizanț, păzeau una dintre marile treceri ale popoarelor migratoare spre cercurile fertile ale istoriei, spre bazinul Mediteranei și Egiptul fecund. De o parte ei, de cealaltă Balcanii și spinările Carpaților au dirijat migrațiile Evului Mediu făcînd să alunece multe hoarde spre sensuri revolute, obligîndu-le pe cele încăpute cu chiu cu vai în „sacul" Dunării să se integreze în timp. Cercul lui Io — Troia-Bizanț și, să spunem, Veneția — este cercul fertil al Europei.

Bogată în sugestii, „Biblioteca istorică" a lui Diodor din Sicilia a cărei jumătate (numai primele 10 cărți) a apărut în traducerea românească a lui Vladimir Iliescu și Radu Hîncu (doi eleniști diferiți prin formație : primul, un aticist, adept al stilului simplu, lapidar — cel de-al doilea bărbat cu vorbă sfătuitoare, dornic să-și contureze un stil de romancier mai degrabă decît unul sec științific) — cu prefața și notele lui Vladimir Iliescu — împlinește un deziderat vechi al omului de știință necunoscător al limbilor clasice și oferă publicului larg o lectură dintre cele mai atractive ale prozei grecești.

Nicolae Georgescu

VIAȚA CĂRȚILOR

ÎNCEPUTUL UNUI CICLU

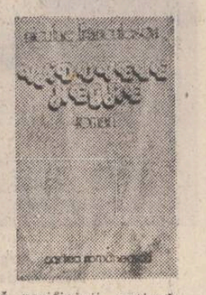

Nu puțin din proza mai veche a lui Nicolae Fr ncilescu a rămas și în **„Văduvele negre"** (Ed. **Cartea Românească** (1981) : prozatorul a înaintat, de altfel, cu o relativă lentoare, cucerînd teritoriile cu pași mici, topind cîte o nuvelă într-un roman, tînd de aci spre a întări dincolo, amplificînd mereu ceea ce i se părea apt a se dezvolta fără sforțări excesive. Aceasta pare a fi, în definitiv, metoda lui, invenția alimentată de materia supusă verificării, extinsă, atunci cînd aceea rezistă esteticește, spre a da o perspectivă globală evenimentelor. Cîte ceva din „Zestrea Rosanei" (1970) a trecut în „Strada Mîiorilor" (1971), mediul din „Mireasa de tablă" (1969) nu e altul în „Dudul Rubiniu" (1969), „Colții șacalului" și „La sud de Rio Bravo" exemplifică o experiență inedită de western românesc, fără notabile diferențe sub raportul propriu-zis epic. Prozatorul era de altfel pitoresc, în latura naturalistă, și senzațional, călcînd în urma unei literaturi a periferiei, de felul aceleia a lui Stoian Gh. Tudor și G. M. Zamfirescu, cu un pigment sentimental aici și cu mai puțină bestialitate, ca în nuvela lui Aureliu Cornea. Totuși, prin raport la proza lui anterioară, Nicolae Frînculescu a venit aci cu o zvicnire estetică nouă. „Văduvele negre" sînt „black widows", bombardierele engleze vopsite în culori sumbre, care au terorizat Bucureștiul în vara lui 1944. Sîntem, așadar, în plin război, și chiar dacă prozatorul a pornit de la o mai veche nuvelă („Vampirul", unde stătea, în embrion, romanul de acum), totuși ceea ce rezultă este o creație nouă, mult amplificată, și cu, în plus, mai multe semnificații. Deși momentul este „excesiv", totuși arareori șuieră prin aceste pagini o salvă de artilerie, un tir de mitralieră. Pitorescul cazon și naturalismul militar nu plac autorului, el a voit să facă un roman de moravuri, cu pigment senzațional și erotic, și l-a făcut. În fond, sînt în „Văduvele negre" mai multe romane la un loc, cîte unul — consumat, altul — de-abia desenat prin cîteva trăsături de condei. Așa cum se prezintă, acesta nu poate fi decît începutul unui ciclu, nu cu greu de înfăptuit, căci prozatorul are materie folositoare într-o nuvelă sau alta, din acelea rămase încă neprelucrate („Soldatul habsburgic", apărută în 1978, iată, de pildă, materia potrivită). Orișicum ar fi, „Văduvele negre" este întîia proză, hotărît matură, pe care ne-a dat-o Nicolae Frînculescu. El se încercase pînă aici pe mici pînze epice, schițînd un mic tablou mahalagesc, o febrilă consumptiune erotică, o criză puberală, un omor. Din acestea, amestecînd totul și introducînd un inteligent principiu de suspensie, el a extras proporția trebuincioasă pentru o proză de observație, în medii feluri te și în raporturile inefabile sufletești. Din moment ce suspensia este totul, prozatorul a calculat biografii paralele, înfățișate episodic, ca într-un roman-foileton, tînd un moment narațiunea, exact în punctul ei cel mai fierbinte. Experiența de romancier western i-a folosit, probabil, enorm. Un ofițer, Cristache, și un sergent, Mălureanu, iubesc aceeași junică, de unde rezultă o surdă concurență irezolvabilă. Căpitanul Vreavu, un democrat, este în conflict cu superiorul, „antonescian" sovăielnic. Un număr de nemți, în majoritate agenți secreți, aparținători de felurite „poliții paralele", se spionează și se șantajează. Un „teuton" de singe nobil este asasinat în urma unei judecăți sumare și partializate. Acestea ar fi mecanismele suspensiei, în realitate complicate de un pitoresc de mediu și de moravuri. Cutare domnișoară se poartă ca o cocotă și vădește o remarcabilă răceală în viciu (prilej de a descrie, cu delicii, desfrîul), un neamț de la SS este pur și simplu pederast, altul coabitează cu fosta lui nevastă de care se despărțise, altcineva atrage femeile prefăcîndu-se bolnav de reumatism, în vederea unui, să zicem, masaj. Și așa mai departe, căci „Văduvele negre" conține, mai mult decît observație psihologică, o consistentă materie morală și sociologică pe care o sufocase pînă azi, în proza lui N. Frînculescu, naturalismul crud și senzaționalul lumii „periferiei". „Văduvele negre", este, prin aceasta, cea mai valoroasă producție a prozatorului și, în totul, un remarcabil roman de moravuri.

Artur Silvestri

REVISTA STRĂINĂ

● **ANUL GOETHE** va fi marcat de noi ediții din opera titanului de la Weimar. În această direcție o contribuție importantă își vor aduce marile și cunoscutele case de editură din Republica Democrată Germană, Aufbau-Verlag, Rütten and Loening, Seemann-Verlag și Verlag Kiepenneuer. Un volum cu totul deosebit va fi cel consacrat operei de desenator al lui Goethe, cuprinzînd peste 200 de lucrări ale marelui poet. De asemenea, o bogată ediție ilustrată va fi dedicată **Scrisorilor italiene.** În „Biblioteca clasicilor germani", o serie renumită pentru caracterul deosebit și acuratețea textelor editate, va apărea un ciclu de douăsprezece volume din opera autorului lui **Faust.**

● **BIBLIOTECA** centrală a clasicismului german de la Weimar posedă peste 20 000 de volume consacrate temei faustice. Renumita instituție posedă cele mai vechi dovezi ce atestă existența literară a motivului, precum și aprecieri ale unor autori din secolul al XVI-lea privind figura istorică și legendară a doctorului Faust. De asemenea, biblioteca posedă ediții de autoritate din secolele XIX și XX ale operei goetheene. Interesante sînt primele ediții ale „Fragmentelor din anul 1758" și ale „primei părți" din 1808. Poți fi consultate numeroase traduceri din **Faust** întreprinse pe toate meridianele.

● **PIESA LUI STRINBERG,** „Privighetoarea din Wittenberg" va fi reluată în anul 1983, în cadrul unor manifestări culturale dedicate împlinirii a 500 de ani de la nașterea lui Luther. Această lucrare a celebrului dramaturg nu a mai fost reprezentată din anul 1914, de la premiera sa. Cu acest prilej, ample manifestări vor marca de asemenea prezența tradiției deschise de marele reformator în cultura germană, al cărei fondator modern este considerat a fi, atît prin limba extraordinară a celebrei sale traduceri, cît și prin caracterul radical al reformelor instituționale și de spirit pe care le-a introdus în țările germane.

● **UN ARTIST** din Milano, Luciano Fabro, a obținut de curînd Marele premiu al orașului Aix-la-Chapelle. Interesant de menționat este faptul, consemnat pe larg de către presa internațională, că Luciano Fabro este unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai cunoscutului curent **Arte pouvere,** care-și bazează lucrările pe obiecte găsite la-ntîmplare și se adresează în primul rînd păturilor sărace și handicapate ale societății. Cu prilejul decernării premiului, Fabro va deschide o mare expoziție consacrată acestei modalități de expresie atît de provocatoare pentru protipendada artistică din țările vest europene.

● **UNUL DIN FENOMENELE** cele mai interesante de poezie asiatică străveche îl constituie, desigur, opera marelui gînditor și poet tibetan Milarepa. De curînd, Fundația Bollingen a inițiat traducerea completă a operei păstrate de la ucenicul lui Marpa — Traducătorul, cum a fost supranumit maestrul lui Milarepa. Acest Marpa a fost un bun cunoscător al limbilor la confluența cărora s-a constituit cultura tibetană medievală : sanscrita, tibetana și chineza veche, traducînd cu ușurință sutrele budhiste dintr-una în cealaltă, făcînd ceea ce azi am putea numi o operă de răspîndire a unui tezaur cultural de inestimabilă valoare. Format la școala unor asemenea monumente, Milarepa a îmbogățit tezaurul budhismului tibetan cu o valoroasă culegere de imne, remarcabile prin adîncimea trăirilor pe care le comunică, prin strălucirea viziunilor și prin ardoarea unei încrederi în forțele eterne ale omului, care pășește pe calea desăvîrșirii de sine.

● **POETA FRIEDERIKE MAYROCKER** a primit recent Premiul național austriac pentru literatură. Bucurîndu-se de o reputație solidă, de peste două decenii, Friederike Mayrocker este apreciată de critica vieneză pentru : „Textele sale dedicate, pline de imaginație, încărcate de amintiri sincopate, într-o constelație lirică concentrată și disonantă". Opera sa de poetă și-a adăugat în cursul anilor o activitate susținută în domeniul teatrului radiofonic. De curînd a apărut un nou volum de versuri intitulat **Noapte bună, bună dimineața,** deja recenzat cu multă căldură în presa literară austriacă.

● **LA GALERIILE** Băncii „BAWAG" din Viena a avut loc vernisajul expoziției de pictură pe lemn „Baladele și obcelurile" cu lucrări ale artistului Teodor Bogoi. Au participat reprezentanți ai municipalității, membri ai conducerii „Asociației Austria—România", un numeros public. Cu această ocazie au fost subliniate, în alocuțiunile rostite, relațiile tradiționale dintre România și Austria, precum și contribuția pe care și-o aduc manifestările culturale la mai buna cunoaștere și prețuire reciprocă între cele două popoare.

Regula onomasticii

Urmare din pag. 1

de epocă. „Boieria" cămănarului Eminovici și „boieria" stolnicului Vasile Iurașcu fuseseră cumpărate, fiindcă pe atunci se vindeau titlurile de boierie, iar cămănarul cheltuise destui bani și fusese ajutat și de marele boier Costache Balș. Despre toate acestea însă, copiii nu știau nimic și fuseseră crescuți de părinți ca odraslele unor oameni înstăriți, deși copilăria lui Mihai nu se va deosebi, în unele privinte, de-ale copiilor din sat. Gheorghe Eminovici își va purta băieții prin școlile cernăuțene, vieneze și berlineze, iar fetele vor primi o educație care „se acorda, în acea vreme, cu educația domnișoarelor din casă bună și de pension".

A mai rămas astfel de implinit de către cei ce știu, de unde se luau numele altădată ; și datoria sacră a lămuririi **numelui lui Eminescu.**

Originea numelui se caută mai întîi în sinaxar, care a fost folosit la naștere, apoi în alte repertoare onomastice (mitice, etnice, folclorice, inventate etc.), tinînd seama de elementarele schimbări evolutive ale formei și sensului lor, cît și de fonetică și de grafie, intervenite în lexicologia diacronică sau istorică. Numele **Eminovici** se explică deci foarte ușor, dacă avem în vedere eliminarea extravagantelor deducții lexicologice și genealogice (*). Ca toate numele de familie, și acesta venea de la prenumele unui străbun, anterior lui Vasile Ieminovici (Eminovici) din **Conscripția satului Călinești lui Cuparenco** din 1816 : „Vasile Ieminovici, țăran" (10). Acest nume, cu structura materială ușor de dedus, vine de la **Euminie** (Sinaxar, 18 septembrie), pronunțat popular : Euminie — Ieminie — Iminie. Vocala inițială e s-a schimbat, în pronunțarea populară, în diftongul **ie,** iar semivocala **u,** slab perceptibilă, cu o durată mai scurtă, din triftongul **ieu,** înaintea consoanei labiale ocluzive **m,** s-a afonizat în decursul timpului ; de unde a rezultat : **Ieuminovici,** apoi pronunțarea facilă **Ieminovici** (și **Iminovici),** după care pronunțarea cultă Eminovici (Eminowicz), cu afonizarea sunetelor finale. Fonemul s-a fixat definitiv la popularul **Iemin** sau la cultul **Emin,** devenit de neînțeles ca semn deosebitor (diacriticon). Astfel a fost numit un urmaș oarecare, necunoscut, după tatăl său Euminie, cu numele de familie Ieminovici ; terminația **-ovici** fiind des folosită în acest scop.

Această geneză antroponimică s-a produs în Transilvania, unde au fost aflate încă de Gh. Bogdan-Duică (11) mai multe familii, care trăiesc și astăzi în Blaj, Vad, Rășinari și Cisnădie (12). Procesul genetic onomastic a fost identic nu numai în Transilvania, unde aflăm multe nume terminate în -ovici (Ianculovici, Popovici, Iorgovici, Teodorovici, Vasilovici, Marcovici etc.) ci și în Polonia, Galiția (chiar numele Eminovici), precum și în Bucovina. Eminovicenii din Bucovina sînt astfel veniți de peste munte, din Maramureș, în timpul persecutării iobagilor români, neuniți cu Roma.

Emigrarea transilvănenilor s-a făcut într-un singur sens, spre Moldova și spre Țara Românească. Nu s-au înregistrat niciodată emigrări și în sensul opus. În **Conscripția (Consignation)** a emigranților transilvăneni din anul 1788, ordonată de generalul Gabriel de Spleny, nu sînt înșirați în Bucovina și membri ai familiei Eminovici. Emigrarea acestei familii, precum și a altora, a avut loc înainte de anexarea Bucovinei de către austrieci (1775). Strămoșii, după tată, ai lui Mihai Eminescu, ca și ai lui Ion Creangă (la acesta în plus și ai mamei), au fost deci români transilvăneni.

Originea numelui Eminovici nu este astfel poloneză, suedeză, bulgară, sîrbă, ucraineană, armeană, persană, turcă etc. Folosirea limbii slavone și obiceiul de a adăuga un **-ovici** la numele patronimic s-a obișnuit în Transilvania și s-a extins și diversificat și în Bucovina (-iuc, -ar, -schi, -enco), după unirea ei cu Galiția. Uzanța scriptică însă era și mai înainte cunoscută în documentele cancelariilor și în condicele mitricale ale parohiilor, premergîndu-le uzanța orală. Inițial, etimologia populară ne arată deci că numele Ieminovici (Iminovici) s-a pronunțat Euminovici (Ieuminovici), vocala **u** pierzîndu-se ca și la alte denumiri analoage sincronice din onomastica românească. De la Eufimie, fem. Eufimia **(Sinaxar,** 16 septembrie) s-a ajuns la Eufimovici, Efimovici, Efinovici (Effinowicz) ; de la Eustație **(Sinaxar,** 20 septembrie) = Ieustatevici, Iestatevici, Estatevici ; de la Eutimie (Sinaxar, 20 septembrie, 20 ianuarie) = Ieuftimovici, Ieftimovici, Eftimovici etc., așa cum atestă condicele mitricale cercetate. Originea lui Mihai Eminescu este, așadar, și după tată, țărănească și românească (13), dovedită de generațiile de Ieminoviceni (Eminoviceni) din Transilvania și din Călinești, cît și de etimologia exactă a numelui care vine de la **Euminie,** așa cum s-a arătat, nicidecum de la **Mina (Sinaxar, 11** noiembrie, 10 decembrie) sau de la vreun fantezist **Emin** (Effendi) turcesc sau persan, nici de la numele polonez **Eminowicz.** Structurile semantice și etimologice ale numelui Ieminovici (Eminowicz), cum și ale altora (Effinovici), sînt identice și în limba polonă, unde membrii familiilor sînt polonezi, dîndu-le multă bătaie de cap, pe vremuri, filologilor : Leca Morariu, Grigore Nandriș și Vasile Gherasim.

Ipotezele lui Leca Morariu, profund greșite din punct de vedere etnic și etimologic, erau susținute și la cursurile universitare. Ele produceau reacții negative explicabile din partea auditorilor, fiindcă Morărenii erau apreciați în Bucovina (Silvestru Morariu, Constantin Morariu, Victor Morariu, Aurel Morariu), iar profesorul persevera în eroare, fără să-și susțină afirmațiile cu documente, care să ateste descendența Morărenilor bucovineni din „nobilii Kwiatkowski polonezi (14). Aceste „năzăreli și scorneli" erau susținute cu atît mai mult, cu cît și Mihai Eminescu s-ar fi tras dintr-o familie poloneză Eminowicz, constatîndu-se existența unui Michael von Eminowicz, „kriminal-Akzessist" la tribunalul din Vijnița (15). În schimb, Vasile Gherasim vizitase „satul Eminovicenilor" și adusese reale contribuții genealogice eminesciene (16).

Semantica și etimologia numelui său (17) i-au rămas necunoscute și lui Mihai Eminescu, care nu s-a interesat de „neamurile" sale din Călinești, nemergînd niciodată pe la ele, fiindcă Gheorghe Eminovici, cămănarul, rupsese legăturile cu cei din Cordun. Fără o informație genealogică precisă a tatălui și a mamei, fantezia lui Mihai Eminescu a alcătuit, în anii sumbri ai bolii, fel de fel de „arbori genealogici", cît mai ramificați, atît pentru tatăl său, cît și pentru maică-sa, fără valoare documentară, ajungînd pînă pe vremea lui Alexandru cel Bun. Cîntărind mult cele expuse mai sus, verificîndu-le în Bucovina și în Transilvania, socotim că unica explicație este aceasta, care dovedește o genealogie curat românească a marelui nedreptățit, înlăturînd toate ipotezele fanteziste și mitizante.

(*) **Fragment din lucrarea în manuscris : „Mihai Eminescu, Mit și adevăr".**

(1) G. Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu.** Ediția a III-a, București, Imprimeria națională, 1938, p. 8.

(2) George Munteanu, **Hyperion. Viața lui Eminescu,** București, Editura Minerva, 1973, p. 21.

(3) G. Călinescu, **op. cit.,** p. 359.

(4) Idem, **ibidem,** p.359 și urm.

(5) Leca Morariu, **Iarăși obîrșia Eminovicenilor,** în : Glasul Bucovinei, VI, nr. 1 252, Cernăuți, 1923, p. 2.

(6) Vasile Gherasim, **Mihai Eminescu.** Studii și articole. Ediția alcătuită, prefață și bibliografie de George Munteanu, Iași, Editura Junimea, 1977, p. 105—141.

(7) G. Călinescu, **op. cit.,** p. 5 și urm.

(8) George Muntean, **op. cit.,** p. 21 și urm.

(9) Vasile Gherasim, **op. cit.,** p. 105—130 ; Augustin Z.N. Poo, **Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu,** București, Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 19 și urm.

(10) Vasile Gherasim, **op. cit.,** p. 133.

(11) Gh. Bogdan-Duică, **Iminovici,** în : Buletinul Mihai Eminescu, III, nr. 9, 1932, p. 179.

(12) Vezi pe larg : D. Vatamaniuc, **Un alt arbore genealogic,** în : Manuscriptum, VI, nr. 1 (14), 1975, p. 39—43.

(13) August Nibio, **Die Radautzer Deutschen,** în : Deutscher Kalender für die Bukowina — 1930, redigiert von Dr. Franz Lang, Czernowitz, 1930, p. 54 (înșiră și familia Effinowicz).

(14) Vasile Gherasim, **op. cit.,** p. 125, 136.

(15) Idem, **ibidem,** p. 121.

(16) Vezi : **Și Eminescu — cîmp de bătaie ; Iarăși originea lui M. Eminescu,** în : Vasile Gherasim, **op. cit.,** p. 124—130 ; 131—141.

(17) D. Vatamaniuc, **op. cit.,** p. 39—43.

atelier literar

poșta redacției

A. STUPARU : Sînt indicii favorabile, deși, firește, lucrurile sînt, ca la orice început, încă șovăitoare, în căutarea unei căi și a unui glas. „Călugării", „Veridică", sînt paginile cele mai concludente în acest sens și se poate spera că vor fi urmate de altele și mai bune, cu un orizont mai larg, mai puțin tenebros și încrîncenat.

G. COPU : Amenințări de uscăciune (soluții cerebrale, abstractizări excesive, regres al spontaneității, al puterii de plasticizare...), de sub care ies, cu fața curată și nu prea, doar cîteva pagini : „Vin zeii", „Trecere în urmași". „Și dincolo de inconștiență" (titlu rebarbativ, opac, și un final — după semnul de întrebare — parcă „lipit", fără aport, aleatoriu), poate și zglobiul „Cîntec" (...măcar pentru bunele intenții de fond...).

LUCIAN MĂGUREANU : Se pare că vă mișcați pe un teren pe care nu-l cunoașteți destul de bine. De-aici, o mulțime de inadvertențe, aproximații, ciudățenii. Nici condeiul dv., adesea stîngaci, șovăitor, primitiv, nu pare încă suficient de pregătit pentru o asemenea întreprindere. Ar fi cazul să vă încercați puterile, pentru început, în lucrări de mică întindere (schițe, povestiri) și în domenii pe care le cunoașteți foarte bine (din experiența proprie de viață).

D.R. STAICU : Sînt lucruri de început, încă șovăitoare, stîngace, naive, dar, prin ele, ici-colo, pare să se audă și un început de murmur liric („Munți și oameni". „Un om". „Tăcerea e o modalitate". „Eu și Terra"). Trebuie să citiți multă poezie (bună) ca să aveți, în permanență, un termen de comparație, un criteriu de orientare.

A.M. — BUCUREȘTI : Am citit cu o reală plăcere paginile dv., care (e puțin probabil să ne înșelăm) ne pun în fața unui talent remarcabil, matur, plin de promisiuni. Sperăm să putem înregistra cît de curînd confirmări plenare, peremptorii, de largă audiență. (Orice alte comentarii ni se par de prisos).

DUMITRU CETINĂ : Ne scrieți (sub celălalt nume) de vreo 10—15 ani ! Și nouă, și tuturor celorlalte „poște" care mai există în țară. N-ați primit, probabil, printre sutele sau miile de răspunsuri, nici unul care să nu fie negativ. Ați fost de mai multe ori colaborator involuntar al rubricii noastre de rebuturi („Antologia negativă"). Era prea destul, din toate punctele de vedere, ca să puteți trage singura concluzie posibilă : că fără talent nu se poate face literatură ! Dv., însă, ați continuat, imperturbabil, cu o uriașă tenacitate, demnă de admirație (dar și de o cauză mai bună !), ba chiar, în ultima scrisoare, v-ați pierdut, în fine, răbdarea (dar nu și invulnerabila candoare : .....nu înțeleg de ce poeziile mele sînt omise"...), ne vorbiți de Eminescu (că **„și el** a avut o soartă vitregă"...), etc. Ceea ce e cam prea mult ! Numele Lui se cuvine să nu-l alăturăm nimicniciilor noastre obscure, numele Lui se cuvine să-l rostim cu adîncă smerenie și tulburare, ca și cum am vorbi de un fel de independență a noastră națională, reală și supremă !...

A. ONEA : Pagini analitice inteligente, subtile, de certă vocație literară. Deocamdată, încă prea nervoase, agitate, tulburi (pe alocuri, cam eliptice, contorsionate, obscure), ele se vor decanta, limpezi, structura din ce în ce mai bine, pe măsura creșterii experienței scrisului. Ele vă vor ajuta, în același timp, să vă cerneți și să vă „așezați" mai bine, mai creator, propriile gînduri, obsesii, inhibiții. Va fi un cîștig dublu, pentru care merită să vă dați toată osteneala.

A.M. CRIȘAN : Deocamdată, e o prea mare risipă de cuvinte, mai mult discurs și pledoarie și mai puțină poezie. Care, totuși, mișcă pe ici pe colo (în unele pasaje din „Despre brazi", de pildă, sau din „Despre peșteri", „Cosmică"). Un efort spre concentrare, densitate, spre limitarea revărsărilor în suprafață, vă va conduce la rezultate mai bune.

M.P. ULMU : Gînduri judicioase, de bun simț, în scrisoare, o luciditate și o modestie care vă onorează. Puteți să ne trimiteți textul (dacă e scris citeț !), vă vom răspunde după posibilități.

M. ARBORE : E prea puțin, ca să putem trage o concluzie. Reveniți.

Leni Potor, G. Mațincu, E. Chelaru, Petre Pirvulescu, Marin Ungureanu (răspunsul se referă, deobicei, la toate pliurile sosite pînă la formularea lui), **F. Sadic** (mai bine, în „Poem păgîn"), **Gh. Silea** (ceva, în „Doisprezece"), **Vasile Oproiu, I. Mocanu, A. Ștefan Ihtius** (corect : **rubrica**), **I. Biriș, V. Buciumaș, I. Antoniu Alb, G.A.L.** : Nimic nou !

Gh. Dragotă-Dudaș, M. Chiorean, I. Țican (ceva mai bine, în „Două ploaie"), **Paula Drăghici, Toma N., Viorel Butuceanu, Marian Ionescu, Ion Stan Cornel, Roua zorilor, Mihai Gheorghe P., I. Meda, S. Arhibald, I. Aldaruk, B. Vranca :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Mai bine

Mai bine mă nășteam în soare
Sau în altă stea de mărime mijlocie,
Un singur atom să fi fost
Poate aș fi cunoscut
Taina supremă a viețuirii
La adevăratele temperaturi ale existenței
Și n-aș mai fi fost silit
Să tîrăsc în urma mea
Acest univers greoi —
Iut nărăvit la întuneric și moarte.

RADU ȘUIU

Postfață

De tristețea stepei dezbăratu-m-am :
versuri din Esenin n-o să-ți mai declam !

Primăvara stinge-n verde dorul tău :
n-o să-i mai dau boabe Corbului lui Poe !

Cîntă alte păsări ; n-o să-ți mai ofer
flori culese-n parcul domnului Baudelaire !

Nici mai plec pe marea din vocala o
sub pavilionul lui Arthur Rimbaud !

Teii-arzînd de floare eminescuiesc
astăzi alte inimi ; n-o să-ți mai șoptesc

Că-n fîntîna nopții-și picură o stea
vinul veșniciei pentru nunta mea !

Nenăscut la matca firii mă întorn
Mire prins în vraja tainicului somn !

ION GRUNZ

Tratat de pace

Flori pe care le-nchizi cu privirea
cu privirea rece
șlefuită de stele
Senin pe care-l ucizi
privindu-l cu teamă de furtună
Plajă arată de încruntarea singuraticului
spuneți-mi ceva
faceți un semn
să pot învăța să fiu prietenul florilor roșii
ucigaș de nori
secerător de speranțe
poetul mingiind plaja
cu picioarele lui calde...

CORNEL ILIESCU

Desene de Florin Pucă

Întoarcere

Va rămîne marea, marea va rămîne
Dincolo de toate cîntecele mele ;
Norii albi ai apei, hohotele-i pline
Azvîrlind înalte zvîrcoliri spre stele.

Eu voi ști cum ninge-ntr-un oraș de gînduri,
Voi intra-n cămașa sufletului slut ;
Seri impovărate ca-n atîtea rînduri
Mă vor da beției, milă de-mprumut.

Voi uita cum marea m-a ținut de mînă
Cînd în răsărituri, cînd în seri orbind ;
În genunchi mi-am vrut-o doamnă și stăpînă
Numai de dantela valului s-o prind.

De pe-acum acasă mă tînjesc eresuri
Groase ca rugina peste-un ceas prea vechi :
Las la malul mării doar aceste versuri
Semn că într-un zbucium rămînem perechi.

DUMITRU MĂLIN

Rețineți această știre banală

Puternicul buldozer
desțelenea pădurea
doborînd copacii
și nivelînd terenul cu șenilele.
Pînă aici n-ar fi nimic neobișnuit
dar, rețineți,
puternicul buldozer
își făcea munca
în sufletul meu.

CONSTANTIN BUICIUC

Vorbind deschis despre fluturi

Un vierme pătrunde într-un fruct
îi spurcă frăgezimea
frăgezimea lui de lucru
aproape perfect

se hrănește cu el
și crește odată cu el

dar nu disper

sămînța doar este al nouălea cer
iar viermele nătîngul
și-a lăsat aripile afară.

MIHAI CRĂIESCU

Lecția de anatomie

V-am arătat urechile-mi răsucite
de profesorul acela ramolit,
cu teorii și gulere scrobite.
Ochii mei erau lacrimile voastre
pe care-a trebuit să le plîng încet,
pînă cînd mi se lipea cămașa de piept.
V-am arătat și mîinile,
care, bineînțeles, au fost contestate,
pentru că prea erau atît de adevărate.
Apoi, mi-am apucat cu două degete
sufletul
și l-am tras în afară, pe gît,
ca să nu vă fie dumneavoastră urît.

NICULAE ALEXANDRU VEST

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE IV

Urmare din pag. 1

săpăturile sistematice la Costești în 1925, iar cetatea și sanctuarele de la Grădiște erau ca și neștiute). Dacii veneau mai mult din Bolintineanu decît din istorie, din N. Densușianu și din **„romanul său fantastic, Dacia preistorică, plin de mitologie și filologie absurdă"**, care **„deșteptase o admirație și un entuziasm nemărginit printre diletanții români în arheologie"** (așa vorbea **„tracoromanul"** Pârvan în prefața la **Getica**, p. 2). Legătura dintre vechile civilizații neolitice și epocile „protoistorice" era o idee de avangardă (pentru istoricii moderni) și una aventuroasă (pentru cei „tradiționaliști").

Cu **Getica**, Pârvan încheie o muncă științifică marcind o **„etapă adevărat strălucită a cercetării arheologice"**, legată de personalitatea lui, în care sînt reunite **„exigențele metodelor moderne de cercetare în teren cu o pătrunzătoare analiză a izvoarelor... ridicîndu-se la nivelul sintezei istorice"**. Pârvan „a creat în fapt școala arheologică românească modernă" (E. Condurachi, Vl. Dumitrescu, M. D. Matei; **Harta arheologică a României**, București, 1972, p. 5). Retrospectiv și serios privind lucrurile, urmașii lui Pârvan sînt unii dintre cei mai buni reprezentanți ai generației care s-a manifestat ca „tînără școală istorică românească", începînd cu C. C. Giurescu sau Radu Vulpe, ca să dau numai două exemple.

Aria retardatară a cunoștințelor generale și comune, acolo unde soluțiile tradiționale ale cunoașterii — totdeauna relative și provizorii — devin folclor științific, locul de pe unde belferii creatori de folclor cultural își adună suficiența agresivă, era dominată de ideea „latinității" descinsă din „colonizarea romană", veche de cînd istoriografia noastră și scientizată de N. Iorga și O. Densușianu. În acest perimetru, **Getica**, chiar necitită (sau poate tocmai din această cauză), a șocat, desigur, și a devenit zvon. Ca zvon ea putea întîlni pe celălalt, cel care circula de mult, al „pastorului" îmbrăcat în negru, al „misticului" care crede în „nemurire" etc.

Pârvan a ținut niște cursuri care s-ar putea numi astăzi de istoria religiilor. **„A renunțat brusc, însă, la asemenea prelegeri cu subiect delicat, cînd și-a dat seama că succesul de care se bucurau, mai ales cele despre religii, avea la bază nu numai dorința de cunoaștere, dar și o falsă înțelegere a sensului lor. Mulți dintre auditori, nedeprinși să vadă în istoria religiilor O DISCIPLINĂ ȘTIINȚIFICĂ RAȚIONALĂ, AȘA CUM O CONCEPEA PÂRVAN, dar cum încă nu se predase pînă atunci în țara noastră, confundau obiectul cu subiectul și, atribuindu-i profesorului de pe catedră propriile lor înclinații sentimentale, îl priveau ca pe un predicator mistic, creîndu-i O REPUTAȚIE ABSURDĂ, ale cărei ecouri mai răzbat uneori în modul de a fi judecată personalitatea acestui distins ginditor și învățat. ÎN REALITATE, PÂRVAN ERA RAȚIONALIST, respectuos, dar SCEPTIC față de fenomenul religios"** (Radu Vulpe, p. 20).

Pentru deplina lămurire a lui Z. Ornea cu privire la misticismul lui Pârvan, îmi iau libertatea de a-l sfătui să înceapă lectura lucrărilor acestuia cu cea de a doua prelegere, **„Despre valorile istorice"**, din **Idei și forme istorice**, cu o stăruitoare oprire asupra **opoziției** (într-adevăr) **antinomice** pe care o stabilește el **(într-un sistem netrucat)** între devenirile mentalității vegetative (sentimentale și gregare) reprezentate de **curentele religioase (tradițional-conservative; non-valori culturale)** și devenirile creatoare, **obiectiv raționale** (intelectuale și solitare) ale **mentalității liber-cercetătoare (critic-filozofice; valori istorice, critic-științifice)** (V. Pârvan, **Scrieri**, București, 1981, p. 415). Îl asigur pe Z. Ornea, care dealtfel se poate convinge și singur, că nu va găsi în analiză nici urmă de **„misticism"**, **„naționalism"** sau **„tracomanie"**. Această opoziție, care derivă din opoziția între **„civilizația creatoare"** și cea **„vegetativă"**, este o constantă a gîndirii lui Pârvan de îndată ce o aflăm subliniată încă în prefața la **Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman**, apărută în 1911.

„Nemurirea", **„mîntuirea de moarte"** este înțeleasă de el în afară de religie și misticism **„fără explicări entogenetice și prelungiri egoist-personale în infinit"** (p. 421) ca **„participare"** a spiritului superior la cunoaștere. Concepția lui anticipează noosfera lui Theilard de Chardin cu totul laicizată, o realitate perenă a spiritului creator prin opera mereu vie. Pentru el, Arhimede și Einstein, Iorga sau Lovinescu, Da Vinci sau Goethe, de exemplu, ar putea fi nemuritori prin gîndire căci ei iau parte **„contemporani, învățători, rivali"**, ai noștri și cu noi, **„la lupta vieții"**.

În acest sens nemuritori sînt, desigur, eroii neamului. Belferii, în altfel decît Pârvan, sceptici, pot privi cu „mefiență" o asemenea „dezvoltare".

„După cîteva zile, am asistat la lecția de deschidere a cursului lui Pârvan, **prima lecție după războiul pentru întregirea statului nostru.** Sala a patra a vechii Facultăți de Filozofie și Litere era plină. În primul și al doilea rînd de bănci stăteau, îmbrăcați în negru, părinții studenților căzuți pe cîmpul de luptă. Căci lecția inaugurală a magistrului — așa i s-a spus și așa i-am spus profesorului nostru iubit — era închinată amintirii lor, fiind intitulată «Au căzut pentru libertate»... A intrat magistrul... și s-a îndreptat spre catedră. În sală s-a așternut liniștea. Întreaga lecție a fost de un zguduitor patriotism, un adevărat imn închinat țării și celor ce s-au jertfit pentru ea. Aud și acum cuvintele prin care a încheiat: **«Cu anii lor cei tineri, au înmulțit anii nesfîrșiți ai patriei. Somn blînd, copiii mei, somn lin»**. Și am văzut atunci lumea plîngînd, nu numai părinții celor căzuți, dar și mulți dintre ceilalți de față. Cu greu m-am stăpînit să nu plîng și eu. Și mă gîndeam și **la durerea mea și a familiei noastre**, dar și **la durerea lui Pârvan însuși, care-și pierduse, în timpul refugiului, și soția și copiilul"**. (C. C. Giurescu, **Amintiri**, I, București, 1976, p. 113).

Există momente în viața unui popor cînd eroismul de paradă al tablourilor bataliste, al odelor sau cantatelor, bune sau proaste, dispare pentru a da cîmp liber pornirii, cît de omenești, care duce credința în idee pînă la sacrificiul de sine, eroismului ca act de viață măreț prin tragica lui simplitate. Necrutătorul „zeflemist" Caragiale, pe care nu numai dreapta l-a acuzat de inaderență la „spiritul românesc", a scris cu pana de foc pagini „semănătoriste" în acel „1907" și lăcrima lîngă „ardelenii lui" gîndindu-se la „clipa aceea". Caragiale era însă nu un belfer zeflemist, ci un spirit trăind tot atît de înalt cît și Eminescu sau Pârvan. Idealul realizat în 1918 a fost plătit cu sîngele unei întregi generații, generația cumplit rărită a tranșeelor de la Oituz sau Mărășești, pe

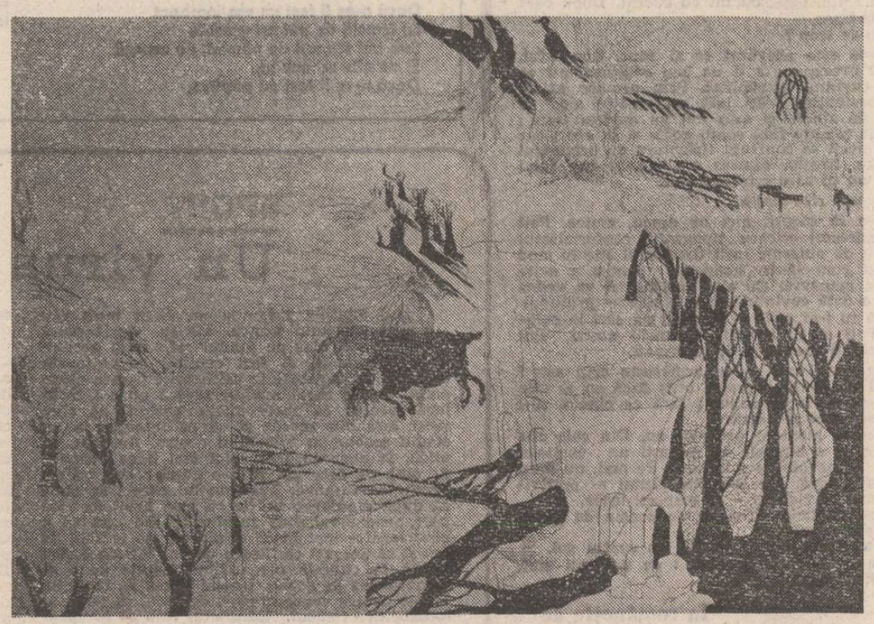

care o uităm prea adesea. Camil Petrescu putea să nu fie, așa cum n-au fost pentru cultura românească, pentru știința și arta românească, sau doar pentru cîte o văduvă, sau doar pentru cîte un copil, zeci și zeci de mii de necunoscuți, simbolizați de Necunoscutul deasupra căruia arde o flacără menită, vai, să fie veșnică. Z. Ornea este, fără îndoială, de acord cu mine că nu avem voie să uităm aceste adevăruri elementare și, tot așa, că nu avem dreptul să le privim cu ochi opaci, de șalău fiert sau de belfer, care nu vor nu să învie decît de la Ion Barbu, să zicem, către un sus, așa cum am văzut în cazul acestuia, vag și foarte relativ. Și spor să-l conving că acest **patriotism NU are NIMIC „mistic"** venind de la un om care spunea că **„ideea națională e... una din înfățișările ideii de personalitate, și anume tocmai în forma ei cultural-socială"**. Dar **„îndreptată pe drum strîmb, ideea națională" devine „sovinism". „Supraprețuirea propriei activități... nu e mai puțin caricaturală la o națiune ca la un individ. În sfîrșit, ideea națională rău înțeleasă întunecă sentimentul de solidaritate general-omenească, creînd persecuțiile și războaiele de tot felul..."** (p. 365).

După opinia lui Z. Ornea, la care într-o privință subscriu, **„astăzi, după aproape șase decenii de la petrecerea evenimentelor, cînd patimile s-au stins cu totul, avem de constatat cît de uimitor apropiați erau, în problemele de bază ale chestiunii centrale a timpului, Lovinescu și Ibrăileanu. Adversarii erau de fapt aliați"** (p. 342). **„Chestiunea centrală"** a timpului era (în cazul de față precizarea este absolut necesară, căci operînd „antinomic", în cartea lui Ornea aflăm neumărate **„chestiuni centrale") „sincronismul"**, problemă în care Viața românească se situa — e adevărat — **„la mijlocul drumului între europeism și tradiționalism"**. Ibrăileanu revendica paternitatea sincronismului, dar **„eluda cu totul... teoria diferențierii fără de care sincronismul apărea incomplet și greu de înțeles"** (pp. 341—342). Este tot atît de adevărat că Pârvan nu utiliza în **„chestiunea centrală"** termenul de sincronism, ci pe cel de **simultaneitate**, pe care îl lega însă indisolubil de **„diferențiere"**.

și nu putea scăpa cuiva care putea cunoaște cazurile de simultaneitate a unor descoperiri științifice, măcar de măsura fonografului lui Cros. Și dacă admitem în folclor temele cosmice, de ce am tăgădui sufletului superior un ritm universal prin autogenerare simultană". Un fapt de cugetare sau de artă, spune Călinescu, poate «să fie simultan, fără să fie injurios sincronic»".

Barbu și Călinescu erau deci împotriva sincronismului ca reper de valoare estetică și subliniau că ideea lui Lovinescu ține de domeniul evidenței într-o anume înțelegere a raporturilor dintre național și „european" (universal). Regăsesc însă la **„tradiționalistul" „ne-europeist"** Pârvan o idee care străbate pînă și în formulările lui Călinescu, care este în esență ei mai aproape de gîndul lui Lovinescu și, în orice caz, mult dincolo de jumătatea drumului, la care ajunsese Ibrăileanu în **„chestiunea centrală a timpului"**.

„Istoric universal — spune Pârvan — **devenirile biologic gregare, spiritualizate sub formă națională, sînt înainte de toate valabile ca forme de creștere organică, ca forme politice, iar nu ca forme de creare spirituală, ca forme culturale. Culturile naționale sînt în funcție de idei general umane, absolute, adesea transcendente. Culturile naționale ca scop al vieții sînt astfel imposibilități, sinuciderі spirituale: ele înseamnă contrazicerea unității ritmice a spiritului superior creator"** (pp. 395—396).

Și dacă pentru Camil Petrescu **„reprezentativă — ne spune Z. Ornea — pentru formula sufletească a unui popor"** nu ar fi arta populară, ci personalitățile creatoare (pp. 405—406) n-ar fi fost rău ca acesta din urmă să fi citit și să fi comparat părerile lui Camil și ale lui Pârvan în problemă.

Z. Ornea are dreptate cînd aderă la ideile exprimate de Lovinescu în 1927. Etnosul nu este nici principiu normativ și nici principiu de valoare estetică, **„etnicul... nu se confundă cu însuși esteticul"**. Dar de ce trebuie pus să lupte Lovinescu împotriva **„fondatorului"** curentului cu pricina, care în ceea ce ar reprezenta fundamenta curentului (după Z. Ornea), în **Idei și forme istorice** spune, încă în 1920: **„Naționalul nu e ținta supremă a spiritualizării, ci e materialul ei brut, care are a fi înnobilat, prin gîndire general umană, astfel ca creațiile lui să devină pretutindeni și etern valabile. Ești național în orice creație a culturii superioare nu conștient, voit, ci inconștient, fatal"** (p. 383).

Și pentru că Z. Ornea își pune probleme de prioritate (Lovinescu examinează problema **„cu doi ani mai tîrziu"**) și se uimește de apropierea Lovinescu-Blaga, observînd că **„punctul său de vedere** (al lui Blaga din **Filozofia stilului**, 1924, n.m.) **e mai coerent și mai bine expus decît cel inrudit (cine are fi crezut?) al lui Lovinescu"**, eu îl rog să compare construcțiile teoretice ale lui Blaga (și cel puțin o parte din termenii lor) cu opiniile lui Pârvan în problemă, exprimate în 1920.

Termenii problemei pot fi astăzi mai bine înțeleși după atîtea triste experiențe în care forme etnografice (adică **„sub-culturale"**, zice exponentul **„tradiționalismului"**. Pârvan — notiunea mai largă decît cea care se oprește la folclorul sătesc, au invadat aria artei. Cine nu ar ădera la opiniile lui Blaga? Dar ce ar spune Z. Ornea, dacă (să zicem) ar afla că acesta era acolo, în aula Universității din Cluj, la 3 noiembrie 1919, atunci cînd **„exponentul tradiționalismului"** V. Pârvan spunea studenților: **„A lua valori și forme etnografice pentru a exprima valori și forme culturale înseamnă a confunda iremediabil două stări de suflet total disparate și a crea un monstru de civilizație falsă... Cea mai evidentă dovadă a stării noastre spirituale înapoiate e confuzia care se face între etnografia românească și arta ori gîndirea superior-cultivată românească"** (p. 384). Aici **„fondatorul" „imbecilităților tracomane"** întîlnește neîntîmplător aprehensiunea lui I. Barbu față de mobilele pirogravate Brumărescu și de cioclovinele în marămi și haiducii. Dar mai sever și mai rigid consecvent, nu știu cît ar fi acceptat Pârvan cioclovinele traficînd imaginare blazoane, „Trandafiri albi" și „Ordine Sfînta Ana", indiferent de valoarea creației lor în planul, cu atît mai înalt, al spiritului. Aceasta este însă o cu totul altă problemă.

„Elitist" fără doar și poate, Pârvan credea că avem prin urmare **„de intensificat în tinerețea care aleargă la luminile noastre nu ceea ce e țărănesc în ei, ci ceea ce e general omenesc"** (p. 384). Accesul general la cultură; da! În scopul însă de a ușura decantarea acelor creații de idee care să integreze circuitului universal de valori tot ceea ce poate reprezenta aportul nostru specific, nu neapărat **„protonucleic"**. Pentru Pârvan etnicitatea ca dat biologic nu interesează pentru că nu există. Z. Ornea face un lung și ocolit excurs teoretic pentru a-l cita pe P. P. Negulescu, care citează și el, la rîndul său, pe un antropolog englez, Haddon, care în sfîrșit, într-o lucrare din 1947, **„a cărei valoare nu s-a perimat"**, ne asigură Z. Ornea, ne spune că **„toate popoarele europene sînt suma unor amestecuri considerabile"**.

„Fondatorul" „delirului misticoid" și **„naționalist"**, credea încă mai mult, și fără intermediari de tot felul, că **„IDENTITATEA construcției generale, PSIHOFIZIOLOGICE, la TOATE rasele omenești, creează substratul sufletesc UNIVERSAL VALABIL al tuturor civilizațiilor"**. Națiunea nu este ceva **„fix etnic"**, în fiecare națiune există **„un nesfîrșit amestec de neamuri, contopite încă de la primele rătăciri interdeluviene"** (p. 530).

„Tracomanul" V. Pârvan exaltă o dată, într-adevăr **„iubirea de moarte a dacilor"**, într-o **„compoziție oratorică"** ie cu totul altă valoare ideatică decît a celor din **Idei și forme** (în **Memoriale**), dar o face pentru a afirma **„geniul Romei"** și **„romanizarea"** Daciei (idee atît de scumpă lui Z. Ornea), fără alte consecințe decît cele retorice.

Dar Pârvan credea că **„ideea mamă a întregii culturi românești e ideea romană. Cultura noastră națională, creatoare, spre deosebire de străvechea civilizație vegetativă etnografică, daco-romană, populară, începe odată cu descoperirea Romei"** (p. 385). Este adevărat, **„ideea romană"** este pentru el **„întreaga lume civilizată"** și nu neapărat civilizația sau cultura franceză (p. 385), dar „păcatul" acesta îi poate fi iertat. Ideea **„interdependenței culturale"** îi apare necesară ca **„pendant al ideii solidarității"** (p. 367) și, aici maiorescian, vrea circulație de idei și nu de forme, dînd naștere operei de ternă valabilitate, **„umană — ca mama ei, ideea — și asemănîndu-se ca înfățișare formală, națională — cu tatăl ei, creatorul"**, sinteză a gîndirii lui pe marginea fenomenului de cultură (cu ecouri, după cum se vede, în gîndirea lui Camil Petrescu, pe care Z. Ornea nu știe de pe unde s-o ia, în cea a lui Călinescu și a multor altor „tradiționaliști").

Și iată de ce, „europeist" și „lovinescian", într-o formulă mai aspră și mai plină de adjective (ceea ce rămîne pînă la urmă o chestiune de stil), **„fondatorul"** curentului atît de periculos al **„misticei naționaliste"** spunea în aceleași fundamenta : **„Nu românizarea noastră feroce, într-o vegetativul etnografic, ci continua noastră umanizare într-o sublimul uman, va crea suprema splendoare a culturii creatoare românești"**.

Iată cum arată în realitate, pentru cine vrea să-l citească, chipul de idei al **„tracomanului"** și **„fondatorului" „tradiționalismului mortifiant"**, el însuși un **„exponent al tradiționalismului"** nociv și mistic. Și iată cum arată în realitate „sinritmia", „simultaneitatea", „sincronia" gîndirii românești înalte. Hotărît lucru, Pârvan este în unele privințe mai lovinescian decît Lovinescu.

Tezaurul, în sfîrșit

Urmare din pag. 1

mari. Și cînd m-au fotografiat și pe mine lîngă tezaur eram transpirat de tot. Îmi lua ochii comoara iar carul din spate îmi scrîșnea în auz. N-am putut să rezist, am întors capul și cineva de lîngă mine, cred că i s-a părut și lui tot așa, căci a spus : ehei, da'mult a mai trebuit să umble și carul ăsta pînă a ajuns aici, că greu a mai venit. Ce-am înțeles eu atunci nu prea mai mi-aduc bine aminte, dar am stat și m-am gîndit mai pe urmă și le-am spus și ăstora de-aici, apoi, pietrarilor din sat. Le-am zis : mă, voi știți că eu am stat de vorbă cu Tudor Arghezi ? — căci el era, așa cum am citit eu pe urmă în ziar, uite ce mi-a spus : vezi dumneata domnule Cotună ce e și cu carul ăsta și cu toată comoara de-aici, carevasăzică asta e, i-am răspuns eu, și i-am spus ce-am înțeles.

Eh, și ei proști, pietrarii ceilalți că, adică, m-au întrebat : ce-am înțeles ? La treabă ! — le-am zis și de-atunci dăm iarăși cu ciocanele în piatre.

Luni, 26 aprilie a.c. orele 18 30 va avea loc în premieră la Teatrul Foarte Mic un spectacol-lectură cu public a piesei „Casa dragostei noastre" de Dumitru Dinulescu. În distribuție Monica Ghiuță, Nicolae Dinică, Monica Mihăescu, Mihai Dinvale, Rodica Negrea, Lucian Iancu. Lectura va fi urmată de discuții conduse de scriitorul Dinu Săraru și de criticul dramatic Valentin Silvestru.

Arta paradoxului

Urmare din pag. a 8-a

rioare, gramaticale și retorice, care însă este însoțită de cea mai profundă dezrădăcinare din sufletul patriei, — și invers. Am cunoscut un neghiob solemn, odinioară literat stimat, care îi citea pe misticii noștri pentru a învăța să scrie bine, și de care nu s-a lipit nimic din sufletul arzător al acelor spirite foarte **castizos...**". În lumea care l-a dat pe Don Quijote și pe Don Juan, fiximul nu-și are, desigur, locul. Ortega y Gasset putea astfel să afirme : „Convingerile noastre cele mai profund înrădăcinate, cele mai neindoielnice, în realitate sînt și cele mai suspecte. Ele constituie limitele noastre, granițele, închisoarea noastră. Prea puțin prețuiește viața în care nu colcăie o permanentă și intensă preocupare de a-și lărgi frontierele. (...) Orice încăpățînare în a ne menține înlăuntrul orizontului nostru obișnuit înseamnă debilitate, înseamnă o decadență a energiilor noastre vitale".

A comenta o carte de eseuri spaniole presupune, mai mult decît orice, rezistență la dorința de a cita continuu. Sînt atît de strălucitoare paradoxurile propuse de Unamuno, Ortega, Salvador de Madariaga, Eugenio d'Ors, Ganivet sau Maranon, încît numai textura propriilor formulări le poate reda farmecul adevărat. Eugenio d'Ors își începe un capitol cu următoarea „tăietură" stilistică : „Viața este vis ? Nicidecum ! Viața e artă". Desfășurarea gîndului său nu mai poate fi apoi „demonstrație", ci o desfășurare de „forță" interioară, cum ar fi spus Unamuno. Nici un savantlic nu-și mai are locul după acel „nicidecum". Cartea întocmită de profesorul Drimba este un adevărat sympozion, în care găsirea adevărului este și prilej de desfătare, mai mult decît încordare oarbă și cheltuitoare de energie intelectuală. Paradoxul alunecă de multe ori în poemă, cu o cadență fascinantă : **„În acest înțeles socotesc pe Don Juan ca o figură** de o foarte înaltă moralitate. Observați cît de fidel pornește Don Juan în mod loial în lume în căutarea unui obiect care să-i absoarbă în întregime capacitatea de a iubi. Dar nu-l găsește : gîndirea sa e sceptică chiar cînd inima îi este eroică. Nimic nu-i pare a fi superior altui lucru ; nimic nu-i pare mai bun, totul este egal. Dar a-l lua drept un frivol înseamnă a nu-l înțelege. El își are mereu în mînă propria sa viață ; și cum pentru el totul are aceeași valoare, consecvent cu inima sa, el este dispus să o joace pe orice, de exemplu, pe un as de pică. Aceasta este tragedia lui Don Juan : eroul fără finalitate". Din același Ortega mai semnalăm paginile consacrate artei moderne și considerațiile asupra artei și umanului, asupra literaturii veriste și a muzicii burgheze. Sînt cele mai pătrunzătoare din cîte au putut fi citite la noi, în ultima vreme, chiar în traducere.

*) **„Eseiști spanioli", Antologie, studiu introductiv, note și traducerea de Ovidiu Drimba, Editura „Univers", 1982.**

DINO BUZZATI
Cuvîntul prohibit

Vorbele învăluite, glumele în doi peri, perifrazele prudente, şuşotelile vagi au sfîrşit prin a-mi veni în cap ideea că în oraşul acesta, unde m-am transferat de trei luni, există interdicţia de a folosi un cuvînt. Care, nu ştiu. Ar putea fi un cuvînt ciudat, neobişnuit, dar ar putea tot aşa de bine să fie vorba de o vocabulă comună, în care caz, pentru un tip de meseria mea, s-ar putea ivi unele inconveniente.

Mai degrabă curios decît alarmat mă duc să aflu părerea amicului Geronimo, om cu judecata limpede, care, trăind în acest oraş de vreo douăzeci de ani, îl cunoaşte de-a fir a păr.

— Aşa este, îmi răspunde el de îndată. Aşa este. Există aici un anume cuvînt prohibit, de care toţi se feresc.

— Care este acela ?

— Vezi cum eşti ? îmi spune el. Ştiu că eşti o persoană onestă, în tine pot să am încredere. În plus, îţi sînt un prieten sincer. Dar, crede-mă, e mult mai bine să nu ţi-l spun. Ascultă : trăiesc în oraşul ăsta de peste douăzeci de ani, m-a primit, mi-a dat de lucru, îmi îngăduie să duc o viaţă onorabilă, să nu uităm lucrul acesta. Şi eu ? Eu unul i-am acceptat legile în mod leal, aşa cum sînt, bune sau rele. Mă oprea cineva să plec ? Vezi bine că am rămas. Nu vreau să-mi dau aere de filozof, nici nu vreau să-l maimuţăresc pe Socrate cînd i s-a propus să fugă din închisoare, dar adevărul e că îmi repugnă să contravin normei unui oraş care mă consideră un fiu al său... fie şi în cazul unui fleac ca acesta. Şi pe urmă Dumnezeu ştie dacă este într-adevăr un fleac...

— Dar aici vorbim cu toată . Aici nu ne aude nimeni. Ei, haide Geronimo, mie poţi să-mi spui cuvîntul ăsta blagoslovit. Cine te-ar putea denunţa ? Eu ?

— Constat, observă Geronimo cu un zîmbet ironic, constat că tu vezi lucrurile cu mentalitatea bunicilor noştri. Pedeapsa ? Da, cîndva se credea că fără pedeapsă legea nu poate avea eficienţă coercitivă. Poate că era adevărat. Dar aceasta era o concepţie grosolană, primitivă. Căci iată, principiul, norma pot căpăta o valoare maximă şi fără a fi însoţite de o sancţiune; cei care am evoluat sîntem noi.

— Ce te reţine atunci ? conştiinţa ? teama de remuşcări ?

— O, conştiinţa ! Biet negustor de fiare vechi. Da, vreme de secole conştiinţa a adus oamenilor servicii inestimabile, dar şi ea a trebuit să se pună în acord cu timpul, acum s-a transformat în ceva care-i seamănă doar în chip vag, ceva cu mult mai simplu, mai standard, mai liniştit, aş spune, ceva mai puţin angajant şi tragic.

— Ai putea să fii mai clar...

— Lipseşte o definiţie ştiinţifică. În mod vulgar i se spune conformism. Este pacea aceluia care se simte în armonie cu masa ce-l înconjoară. Sau dacă vrei este neliniştea, stînjeneala, tulburarea celui care se îndepărtează de la normă.

— Şi asta ajunge ?

— Ba bine că nu ! Este o forţă îngrozitoare, mai puternică decît cea atomică. Fireşte, nu este aceeaşi peste tot. Există o geografie a conformismului. În ţările înapoiate este încă în faşă, în embrion sau se manifestă dezordonat, capricios, fără directive. În acest sens, moda este un exemplu tipic. În ţările mai moderne, în schimb, această forţă a ajuns să cuprindă toate domeniile vieţii, căpătînd rădăcini trainice, ba ajungînd chiar să devină una cu aerul înconjurător : în plus, se află în mîinile puterii.

— Dar la noi ?

— Lucrurile nu stau deloc, dar deloc rău. Interzicerea cuvîntului, de pildă, a fost o pătrunzătoare iniţiativă a autorităţilor tocmai pentru a încerca maturitatea conformistă a poporului. Asta este. Un fel de test. Şi rezultatul a fost cu mult, dar cu mult superior previziunilor. Acum cuvîntul acela a devenit tabu. Poţi tu să-l cauţi cu luminarea, eu unul îţi garantez că aici, la noi, n-ai să-l întîlneşti, nici chiar în ungherele de sub scări. Lumea s-a conformat într-un timp mai scurt decît ţi-ai închipui. Fără a fi nevoie să fie speriaţi cu denunţuri, amenzi sau puşcărie.

— Dacă e adevărat ce spui, atunci e foarte uşor să-i faci pe toţi să devină oneşti.

— Se înţelege. Va fi însă nevoie de mulţi ani, decenii, poate secole. Zău că e uşor să interzici un cuvînt, nu costă cine ştie ce să renunţi la un cuvînt. Dar intrigile, clevetirile, năravurile, mîrşăviile, scrisorile anonime asta-i altceva... oamenii s-au legat de ele, îndeamnă-i să renunţe la ele şi ai să vezi. Astea zic şi eu sacrificii. În plus, valul spontan de conformism, de la început fiind lăsat în voia sa, a apucat calea răului, a porcăriilor de tot felul, a compromisurilor, a abjecţiilor. Trebuie să-i îndrepţi în direcţia opusă şi nu e lucru uşor. Desigur, cu timpul se va reuşi, poţi fi sigur că se va reuşi.

— Şi tu găseşti că asta-i frumos ? Nu rezultă de aici o aplatizare, o uniformizare înspăimîntătoare ?

— Frumos ? Nu s-ar putea spune. În schimb e util, extrem de util. Colectivitatea trage foloase. În fond — te-ai gîndit oare vreodată ? — caracterele, „tipurile", personalităţile distincte, atît de iubite şi de fascinante pînă mai ieri, nu erau în fond decît germenele dintîi al inegalităţii, al anarhiei. Nu reprezentau ele un punct slab în armonia ansamblului social ? Şi, pe de altă parte, n-ai observat oare că la popoarele cele mai puternice există o extraordinară, chiar dureroasă, uniformitate de tipuri umane ?

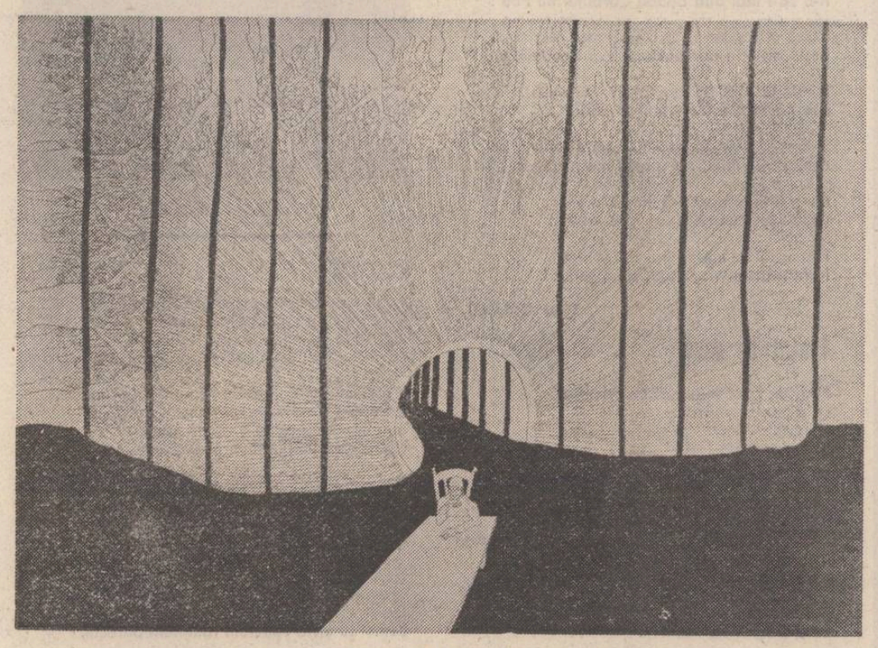

Desen de Florin Pucă

— Care va să zică tot nu vrei să-mi spui cuvîntul acela ?

— Măi băiete, nu trebuie să te superi. Fii convins că nu e din neîncredere. Dacă ţi l-aş spune nu m-aş simţi în largul meu.

— Şi tu ? Şi tu, om superior, adus la nivelul masei ?

— Asta este, dragul meu, şi dădu melancolic din cap. Ar trebui să fim titani pentru a rezista presiunii mediului.

— Dar ? Supremul bine ! Cîndva ţineai la el. Ai fi dat orice, numai să nu-l pierzi. Şi acum ?

— Orice, orice... eroii lui Plutarh... De altceva ai nevoie... Şi sentimentul cel mai nobil se atrofiază şi se topeşte puţin cîte puţin, şi nimeni din jur nu face caz de asta. E trist să spui acest lucru, dar nu poţi să fii totodată singur şi să doreşti paradisul.

— Deci nu vrei să mi-l spui ? Este un cuvînt murdar? Sau are o semnificaţie criminală?

— Dimpotrivă. Este un cuvînt curat, onest şi foarte la locul lui. Dar tocmai aici a făcut legiuitorul dovada fineţei sale. Pentru cuvintele obscene sau indecente există deja o interdicţie tacită, chiar dacă era mai blîndă... prudenţa, buna educaţie. Experimentul nu ar fi avut o prea mare valoare.

— Spune-mi măcar: este un substantiv? un adjectiv ? un verb ? un adverb ?

— De ce insişti? Dacă rămîi aici, printre noi, într-o bună zi ai să-l identifici şi tu, dintr-o dată, aproape fără să-ţi dai seama. Chiar aşa, dragul meu. O să-l absorbi din aer.

— Bine, bătrîne Geronimo, eşti într-adevăr un căpos. Răbdare. Înseamnă că pentru a-mi satisface curiozitatea va trebui să merg la bibliotecă, să consult Textele Unice. Doar trebuie să fie o lege în acest sens, nu ? Ba chiar una tipărită, care să-mi spună clar ce anume este prohibit !

— Vai, vai, că înapoiat ai rămas, judecata ta e încă tributară vechilor scheme. Şi pe deasupra dai dovadă şi de ingenuitate. O lege care ar nominaliza un cuvînt pentru a-i interzice folosirea ar contraveni în mod automat sie înseşi, ar fi o monstruozitate juridică. Degeaba te duci în bibliotecă.

— O, Geronimo, dar tu îţi baţi joc de mine ! Trebuie să fi fost cineva care a pus în vedere : de astăzi cuvîntul X este interzis. Şi trebuie să-l fi numit, nu ? Altminteri de unde să-l ştie lumea ?

— Acesta, într-adevăr, este poate aspectul oarecum problematic al cazului. Există trei teorii : unii spun că interdicţia a fost difuzată prin viu grai de agenţi ai municipalităţii travestiţi. Alţii pun mîna în foc că au găsit acasă, în plic închis, decretul de interdicţie cu porunca de a-l arde de îndată ce l-au citit. Există apoi integraliştii — pesimişti le-ai spune tu — care susţin că, de fapt, nu a fost nevoie de nici un ordin expres, într-aşa măsură au devenit cetăţenii oi ; a fost de ajuns ca autoritatea să vrea, pentru ca toţi să afle acest lucru imediat, printr-un fel de telepatie.

— Să nu-mi spui acum că au devenit toţi nişte viermi. Oricît ar fi de puţini, trebuie să mai fie aici în oraş indivizi independenţi, care gîndesc cu propriul lor cap. Opozanţi, eterodocşi, rebeli, oameni certaţi cu legea, spune-le cum vrei. Se întîmplă, nu, ca vreunul din aceştia, într-un gest de sfidare, să rostească sau să scrie cuvîntul încriminat ? Ce se întîmplă atunci ?

— Nimic, absolut nimic. Tocmai în asta constă extraordinarul succes al experimentului. Interdicţia a pătruns atît de mult în străfundurile sufletelor încît a ajuns să condiţioneze percepţia senzorială.

— Cum adică ?

— Vezi tu, printr-un veto al inconştientului, gata oricînd să intervină în caz de pericol, dacă unul pronunţă cuvîntul nelegiuit lumea nici măcar **nu îl aude**, iar dacă-l găseşte scris **nu îl vede**...

— Şi ce vede în locul cuvîntului ?

— Nimic, zidul gol dacă este scris pe un zid, un spaţiu alb pe hîrtie, dacă este scris pe o foaie.

Încerc un ultim asalt.

— Te rog, dragă Geronimo, ca pe o curiozitate, spune-mi dacă astăzi, aici, vorbind cu tine am folosit vreodată cuvîntul acesta misterios ? Măcar atîta lucru îmi poţi spune, nu te costă nimic.

Bătrînul Geronimo zîmbeşte şi face cu ochiul.

— L-am folosit, nu ?

El face din nou cu ochiul.

Dar o nobilă întristare îi luminează pe neaşteptate chipul.

— De cîte ori? Hai, nu face pe deşteptul, spune-mi, de cîte ori ?

— De cîte ori nu ştiu, vezi tu, pe cuvînt de onoare. Chiar dacă l-ai pronunţat eu nu-l puteam auzi. Dar mi s-a părut, iată, că la un moment dat, dar îţi jur că nu-mi amintesc unde, a existat o pauză, un foarte scurt spaţiu gol, ca şi cum tu ai fi pronunţat un cuvînt şi sunetul nu ar fi ajuns la mine. Dar se prea poate să fi fost vorba de o suspensie involuntară, cum se întîmplă întotdeauna cînd vorbeşti.

— O singură dată ?

— Gata, ajunge. Nu insista.

— Ştii ce fac atunci? Cum ajung acasă transcriu discuţia asta, cuvînt cu cuvînt. După care o dau la tipar.

— Cu ce scop ?

— Dacă este adevărat ce ai spus, tipograful, care se presupune a fi un bun cetăţean, nu va vedea cuvîntul incriminat. Prin urmare există două posibilităţi : ori lasă un spaţiu gol în rîndul de plumb şi asta îmi va explica totul ; ori îi dă înainte fără spaţii goale şi în acest caz nu am decît să confrunt tipăritura cu originalul din care, fireşte, păstrez o copie, şi în felul acesta voi şti care este cuvîntul.

Geronimo rise blajin.

— N-o să găseşti nici pe dracu, amice. Poţi să te adresezi oricărei tipografii, conformismul este atît de puternic încît tipograful ştie în mod automat cum să se comporte pentru a evita mica ta manevră. Cu alte cuvinte, el **va vedea** măcar o dată cuvîntul scris de tine — presupunînd că tu l-ai scris — şi nu îl va sări la culegere. Poţi să fii liniştit, tipografii noştri sînt bine dresaţi şi extrem de informaţi.

— Dar iartă-mă, ce se urmăreşte prin asta ? N-ar fi un avantaj pentru oraş dacă eu aş afla care este cuvîntul prohibit fără ca cineva să-l numească s-au să-l scrie ?

— Pentru moment probabil nu. Din cele cîte mi-ai spus e limpede că nu eşti un cetăţean matur. Ai nevoie de o iniţiere. Ce mai, nu te-ai conformat încă. Nu eşti încă demn — potrivit ortodoxiei în vigoare — să respecţi legea.

— Dar publicul nu-şi va da seama de nimic citind acest dialog ?

— Va vedea pur şi simplu un spaţiu gol. Şi tot aşa de simplu va gîndi : ce neatenţi sînt, au sărit un cuvînt.

În românește de
Constantin Ioncică

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (III)

Opt scaune electrice

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Parcă s-ar fi vorbit. O mai mare unitate de acţiune nici n-ar putea fi imaginată fără acordul tuturor participanţilor. Odată ajunşi pe teritoriul Statelor Unite, ciracii lui Pretorius au simţit că vor da de dracul. Şi atunci şi-au zis că este mai profitabil să lase totul baltă şi să se împrăştie care unde-o vedea cu ochii, decît să binemerite de la generosul Vaterland pentru că şi-au pus pielea pe băţ spetindu-se cu căratul explosibilului în subsolurile lui Empire State Building, vitejie pentru care, în cel mai bun caz, nu îi putea aştepta decît scaunul electric.

Ajunşi la Ponte Verda, cei din echipa lui Hans Kerling au îngropat în grabă întregul bagaj cu material compromiţător adus din Reich, şi-au împărţit frăţeşte banii şi s-au dus la ai lor.

Dasch, Burger, Heinck şi Neubauer au aşteptat ce au aşteptat la „Waldorff Astoria" sosirea F.B.I.-ului, dar văzînd că timpul trece şi leafa nu le merge, au convenit şi ei să împartă „fondul de deplasare" şi să se depliaseze cît mai repede şi cît mai pe tăcute în cele patru zări ale ţării pe care veniseră s-o vire în sperieţi cu exploziile lor.

Dasch însă nu s-a lăsat cu una cu două neluat în serios de către agenţii forţei coercitive din vigilentul F.B.I. Ştia că, chiar dacă îi era dat să scape de contraspionajul american, mai curînd sau mai tîrziu represaliile pentru neexecutarea ordinelor primite aveau să-i vină chiar din partea Reichului. „Onorabila societate" de la Berlin nu se lăsa uşor trasă pe sfoară şi, cînd era vorba de răzbunare, ea se putea întrece în metode cu cele ale faimoasei „Cosa Nostra" americane. Procedeele mafiei se internaţionalizaseră.

Dasch a socotit că era mult mai cuminte să se autodenunţe, mizînd pe circumstanţele atenuante ce i s-ar fi putut acorda pentru recunoaşterea păcatelor încă neînfăptuite, şi chiar pe o eventuală protecţie din partea judecătorilor săi. Burger era de aceeaşi părere.

Numai că nimeni nu le acorda credit. După tentativa de alertare a F.B.I.-ului newyorkez, Dasch a plecat la Washington, socotind că vigilenţa capitalei americane era mai trează. A tras la hotelul „Mayflower" de unde a încercat să intre în contact cu „Secret Service" — serviciul secret american însărcinat cu asigurarea securităţii preşedintelui Statelor Unite. Dar şi cei de aici l-au luat drept un individ căruia îi lipsea o doagă. Cum să arunci în aer New York-ul ? Numai o minte scelerată putea pune la cale o astfel de acţiune hazardată. Statele Unite nu intraseră decît de cinci luni în război cu coaliţia fascistă, şi chiar dacă Roosevelt îl declarase pe Hitler „gangster", agenţii contraspionajului american ştiau că o misiune de soiul celei încredinţată „nebunului" de la telefon trebuia să fie dotată cu un „creier" capabil să conducă o bandă de anvergură, gata în orice moment să se autosacrifice.

Este drept, în anii 1939—1940, cînd organizaţia americană prohitleristă „B.U.D." devenise gazda agenţilor infiltraţi de „Kriegsorganisationen" în Statele Unite, avuseseră loc cîteva acte de sabotaj în unele întreprinderi americane, îndeosebi în industria de armament din Oak Ridge, din Kansas City, din New Castle şi Bridgeville, soldate cu pierderi destul de importante. Cel mai greu a fost lovit concernul „American Chemical Corporation", a cărei fabrică din Canville a fost aproape total distrusă în urma unei explozii, dar reţeaua de sabotori născuţi de Abwehr fusese prompt desmembrată. Pe parcursul cercetărilor s-a demonstrat că diversioniştii germani lucraseră în colaborare cu agenţii organizaţiei japoneze de spionaj „Kempeitai". De atunci, acţiuni similare nu se mai produseseră.

Era încă timpul cînd Statele Unite nu prea simţeau greutatea războiului. Ţara trăia în relativă linişte, abia încercînd să înţeleagă ce însemna holocaustul care se abătuse asupra Europei. Bombardamentele nu se vedeau decît în jurnalele de actualităţi. Fronturile de luptă erau atît de îndepărtate încît păreau situate pe altă planetă. Populaţia Statelor Unite nu ştia ce înseamnă distrugerile sistematice, foametea, teroarea, lagărele de concentrare, asasinatele în masă. Războiul nu însemna pentru Statele Unite decît accelerarea producţiei de armament şi a transporturilor maritime peste ocean în convoaie tot mai violent atacate de „haitele de lupi" — submarinele germane care stăpîneau Atlanticul — fanfarele puse să însoţească cu mărşurile lor infanteria marină cu tinerii ei atît de vajnici şi de sportivi, ce îşi imaginau ciocnirile cu inamicul ca pe nişte senzaţii tari.

Şi, deodată, un tip care declara că venise să arunce New York-ul în aer. Pe Dasch nu l-au crezut nici cei de la Pentagon, socotindu-l un maniac, sau un individ cu idei fixe. Părea că principalul pion al „operaţiunii Pretorius" era nevoit să renunţe la autodivulgare. În cele din urmă, după alte cîteva încercări nereuşite, Georg Johannes Dasch s-a făcut ascultat de agenţii F.B.I.-ului din Washington. Culmea ironiei ! După un interogatoriu de cîteva ore, concluzia detectivilor a fost că se aflau în faţa unui nebun care şi-a pus în minte să-şi bată joc de răbdarea lor, istorisindu-le o poveste de adormit copiii. Totuşi, la insistenţele „nebunului" s-au pus să-i caute pe Burger şi pe ceilalţi şase membri ai comandoului Pretorius. Burger a confirmat totul. Ceilalţi nu au avut încotro şi au recunoscut. Descoperirea materialelor îngropate de ei la Long Island şi Ponte Verda le confirma declaraţiile.

Parcă ar fi căzut un trăznet din cer senin. Presa vuia. Radioul transmitea în serial tribulaţiile lui Dash. N.B.C.-ul a difuzat fragmente din studiul demonologic al lui Pretorius.

Cei opt au fost condamnaţi la moarte. Fără nici o excepţie. Abia în ajunul execuţiei, lui Dasch şi Burger li s-a comutat pedeapsa: 30 de ani de închisoare, ţinîndu-se cont de faptul că au colaborat cu organele de investigaţie. Ceilalţi au fost electrocutaţi. În 1948, preşedintele Truman i-a graţiat pe Dasch şi Burger. Ziariştii şi cronicarii de război s-au năpustit asupra lor căutînd să afle ce s-a ascuns cu adevărat în spatele „operaţiunii Pretorius" ? Mai dăinuia convingerea că totul nu fusese decît un bluff pus la cale de Abwehr pentru mascarea cine ştie cărei alte operaţiuni, la care, ulterior, s-a renunţat. Dar tot ce ştia Dasch spusese încă la primul său interogatoriu, cînd fusese supranumit „The Mad" — Ţicnitul !

Adevăratul ţicnit era însă la Berlin. N-a mai întrebat de „Pretorius". A tăcut şi a înghiţit. Dar la planul lui de a distruge New York-ul n-a renunţat. Era una dintre marile lui obsesii. Şi atunci, trecînd de la demonologie la lucruri mai pămînteşti, a inventat-o pe „Elster". Nume din mitologia niebelungiană. Mai bine de doi ani a „copt" planul. „Operaţiunea Elster" era pentru el sinonimă cu războinarea.

BALCANICE

MILOŞ LINDRO

Marea amintire

Dacă n-aş fi fost un vas îngropat
La temelii de trei ori aşezate
Sub trei straturi de pămînt, de cenuşă
Şi de alte schimbări,
Dacă n-aş fi fost un papirus,
O bibliotecă de lut,
Rugă, binecuvîntare, blestem,
Promisiune, convingere, vis,
Frică chiar, îndîrjire şi ură,
Măreţie, cruzime, idolatrie
Şi încă, încă o mulţime de lucruri,
Popor, duşmanii lui,
Glas printre aleşi
Şi încă, încă pînă la sfîrşitul veacurilor,
Reazăm la temelii aş fi fost,
Dar Existenţa n-a intrat încă
În amintirea timpului.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Un virus comun

Ambiţiile mărunte au făcut mult rău sportului nostru. Ele se declanşează mai ales pe fondul refluxului performanţei. A fost deajuns ca naţionala de fotbal să capoteze în calificările pentru mondiale, eşec a cărui analiză severă nu s-a făcut încă, pentru ca toate micile pasiuni de club să-şi sară din zgardă şi să ne întoarcă la un stadiu revolut al fotbalului nostru. Asistăm, de pildă, la anonimizarea celei mai bune formaţii de club pe care am avut-o după război : Universitatea Craiova. Tratamentul care i se aplică după pierderea calificării este lipsit de respect pentru valoarea jucătorilor. Se uită că o calificare se mai joacă şi dincolo de terenul de joc şi că această calificare pentru Spania a fost ratată în culisele pregătirilor înainte de a fi compromisă pe gazon. Un şir întreg de fapte ne trimit pentru cauze dincolo de jocul în teren al fotbaliştilor români. Rezultatul este că începem să ne uităm la marii jucători ai echipei craiovene ca la foste glorii. Ei nu mai sînt chemaţi în loturi, nu mai figurează în topurile psihologice ale fruntaşilor, deşi locul lor este încă în fruntea clasamentului. Ce se întîmplă cu această echipă de fotbal, cu jucătorii ei ar trebui să ne intereseze mai mult. Nu se nasc în fiecare zi asemenea combatanţi şi chiar dacă aureola neagră a eşecului îi urmăreşte putem da nenumărate exemple de sportivi care au ştiut s-o facă uitată, dacă li s-a creat mai departe în chip nediscriminatoriu posibilitatea unei competiţii sportive echitabile.

Încep să apară anomalii serioase în arbitraj. Craiova plictiseşte pe mulţi şi s-ar dori altă campioană. Dar lucrul e bine să se hotărască în teren. Altfel repetăm şi în campionatul intern, drama care s-a petrecut în calificările de la recentele mondiale. Arbitrul Igna a făcut cadou recent echipei Dinamo o victorie preţioasă în lupta pentru titlu. La U.T.A. un arbitru oarecare a refuzat echipei arădene o lovitură de la 11 m. în chip sfidător. Calea către redresarea fotbalului nostru nu sînt arbitrajele partizane şi prioritatea ambiţiilor de club. Craiova mai este încă cea mai bună echioă românească, cu condiţia ca atît cei de acasă cît şi cei din deplasare s-o lase să joace fotbalul pe care-l ştie.

●

Aceleaşi mize mărunte par a caracteriza de la o vreme şi rugbiul românesc. El are rezultate remarcabile alături de rezultate ridicole. XV-le românesc se bate de la egal la egal cu echipele Turneului celor cinci naţiuni şi pierde ori de cîte ori joacă în Italia în faţa unei echipe pe care acasă o spulberă la scoruri foarte mari. Cineva se cam joacă cu soarta acestei echipe naţionale de rugbi şi cu palmaresul ei. Se face din ce în ce mai văzută o lipsă de inteligenţă a conducerii tehnice, atît în perioada dintre meciuri, cît şi în orientarea şi jocul în teren al naţionalei de rugbi. Meciul cu XV-le R. F. Germaniei a fost dezamăgitor. Echipa noastră n-a jucat la mînă în faţa unui adversar net inferior. S-a lăsat intimidată la începutul meciului de o înaintare a cărei valoare reală s-a văzut în cele din urmă. A primit inadmisibil de multe puncte de la o echipă invalidă sub aproape toate aspectele. Dacă primeşti 18 puncte la Bucureşti poţi primi 21 la Rovigo. Ceea ce s-a şi întîmplat. Dar ceea ce rămîne de neînţeles de mai mulţi ani la echipa naţională este felul aventuros în care se promovează aici elemente lipsite de perspectivă, cum era altădată aripa Marin de la Grivita, recent o aripă în meciul cu R.F.G. sub nivelul cerinţelor. Pe de altă parte au fost şi sînt lăsaţi de o parte rugbiştii de valoare care ar asigura echipei un alt joc şi alte performanţe. Bucossy, anunţat altădată ca indisponibil, apărea în echipa lui de club jucînd remarcabil. Deci nu era indisponibil, iar motivul neselecţionării nu era cel real. În meciul cîştigat cu 15—0 cu Franţa de pe Giuleşti n-a jucat de pildă, Dărăban, unul din artizanii primei victorii de pe Giuleşti, deşi de serviciile lui era nevoie. A promova mereu nume noi care nu sînt la înălţimea celor vechi, acestea disponibile, dar nefolosite, este mai mult decît o simplă greşeală. Prezenţa lui Rădulescu-junior, al cărui tată este antrenor secund la naţională, nu se justifică în timp ce alţi jucători indiscutabil mai valoroşi sînt ţinuţi pe tuşă. Cum se explică ocolirea sistematică a unuia din cei mai buni rugbişti europeni, e vorba de Murariu, de către selecţioneri. Meciul cu Noua Zeelandă i-a probat, dacă mai era nevoie, încă o dată clasa. Unde este Marin Ionescu, şi dacă trece prin momente mai grele, de ce se întîmplă asta ? Meciurile reprezentativelor sportive naţionale nu sînt afaceri personale şi mai puţin partizanat ar schimba în bine munca la naţionala de rugbi a României.

Interim

P.S. Nu ştiam cînd scriam aceste rînduri că echipa craioveană a fost scoasă abuziv din competiţie. Hotărîrea este incalificabilă.

REPERE

ARTA PARADOXULUI

O antologie *) ce are ca obiect opera eseistică a unora dintre marii scriitori spanioli ai secolului este cît se poate de bine venită. Într-adevăr, puţine definiţii interesează atît de mult fenomenologia „spiritului" uman, cît aceste consideraţii fulgurante, lipsite de orice altă justificare, în afara pasiunii cu care sînt afirmate. Înţelesul spaniol al pasiunii este adînc şi revelatoriu, el are în vedere o anume arbitrarietate, ce nu trebuie confundată niciodată cu capriciul. Cel puţin aşa ne previne Unamuno : „Una e să fii capricios şi altceva, cu totul altceva este să fii arbitrar. Arbitrarietatea, afirmaţia seacă, tăioasă : „pentru că aşa e", „pentru că aşa vreau". „pentru că îmi este necesar", cu alte cuvinte creaţia adevărului nostru vital — adevăr este ceea ce ne face să trăim — este metoda pasiunii. Pasiunea afirmă ; iar proba afirmaţiei sale se sprijină pe forţa cu care este făcută afirmaţia. Nu este nevoie de alte probe". Profesorul Ovidiu Drimba a selectat fragmentele cele mai strălucite din paginile aşa-numitei „generaţii de la '98", forţînd puţin conceptul de istorie literară care o defineşte, în numele unei imagini cît mai cuprinzătoare a modalităţii literare ce face obiectul întreprinderii sale. De altfel, justificările din studiul introductiv sînt pe deplin lămuritoare şi constituie un punct de plecare acceptabil, o premisă valabilă pentru înţelegerea eseisticii spaniole. Majoritatea textelor au o obsesie comună, un cîmp de forţă ideatic, ale cărui coordonate ar trebui studiate cu multă atenţie de către scriitorul român de astăzi. Este vorba de Spania şi de spiritul spaniol. Încercare de definire a specificităţii, afirmarea pasională şi mîndră a contribuţiei inalienabile adusă de patria lui Cervantes în galeria valorilor universale. Dar cîtă intelectualitate, ce efort de discernămînt şi ce ascuţime de spirit propun paginile de meditaţie asupra Spaniei ! Cîtă luciditate există în „imperialismul" cultural şi în pundonorul spaniol ! Nimic din suficienţa egolatră şi din elementaritatea semidoctă a mulţumirii de sine. Poate că nimic nu sună mai convingător decît argumentul lui Unamuno : „Este vorba de faptul cel mai ciudat şi mai uimitor ; de faptul că cei ce trec drept cei mai spanioli, cei mai **castizos** (adică de sînge pur spaniol, n.n.), cei mai de modă veche, deci drept cei mai puri spanioli, — ei bine, tocmai aceştia sînt cei mai europenizanţi, cei mai înstrăinaţi — în străfundurile sufletului lor — de neamul lor, cei mai exotici ; şi dimpotrivă, există din aceia care în ochii multor naivi trec drept spirite exotice, anglicizaţi, germanizaţi, frantuziţi sau norvegizaţi, şi care în realitate îşi au rădăcinile fiinţei lor într-un contact mai strîns cu spiritul celor care au făurit sufletul Spaniei. Am observat adeseori o casticitate corticală, de forme exte-

Continuare în pag. a 7-a

Aurel-Dragoş Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

18
Anul XXV
(1 043)
Simbătă
1 Mai
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

1 MAI

Sărbătoare a muncii cu înaltul și tulburătorul ei umanism, cu o neistovită forță de creație care nu este altceva decît definiția însăși a profesiei de a exista — munca, sărbătoare a solidarității internaționale a celor ce cu brațele și mintea lor întrețin focul viu, permanent al luptei și muncii, sporind zestrea de minuni a lumii, 1 Mai își înalță corola de lumini peste țară și iată-l, în ediția sa 1982, la confluența atitor probleme ale contemporaneității, ca o puternică rază de speranță.

1 Mai care pe frontispiciul său încununează o tradiție și poartă o încărcătură de fond, generoasă aceea a tuturor aspirațiilor de mai bine ale popoarelor, în dorința și zbaterea lor mereu vii pentru a da ființei umane starea proprie liniștei și împlinirii prin creație, prin muncă demnă, liberă, în cinste și egalitate, la dimensiunile progresului și civilizației de azi.

1 Mai care pe steagul său poartă însemnele de virtute și noblețe ale clasei care a dat cel mai mult istoriei și care alcătuiește azi, prin număr și putere, piramida cea mai impunătoare a lumii, suportul de fond de care sînt legate înseși evoluția și destinul umanității.

1 Mai care în acest destul de complicat și încordat timp al lumii poartă pecetea celei mai arzătoare și mai definitorii dorințe a oamenilor — pacea.

Și în toate aceste multiple și majore sensuri, la originea și pe traiectul lor, într-un efort consecvent de împlinire și cu o dăruire exemplară, se află, așa după cum bine se știe, poporul român, România, politica deosebit de vie și dinamică, mereu constructivă a președintelui nostru, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sensul și imaginea muncii au dobîndit în ultimii ani sensul și imaginea creației, ale hotărîrii ferme de a face totul pentru înflorirea economico-socială multilaterală a patriei, pentru înfăptuirea cu succes a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, situîndu-ne într-un timp al unei noi calități în muncă și viață, în toate domeniile de activitate. Sentimentul e al implicării, al participării directe, al angajării, al responsabilității. Căci construind în liniște și libertate o țară socialistă liberă și demnă, după propriile noastre resurse de spirit și în condiția maximei eficiențe a efortului creator, luăm parte la construcția însăși a lumii și ne aducem contribuția proprie, originală, la rezolvarea multora dintre problemele ei. Și în primul rînd la instaurarea unui climat de înțelegere, respect și cooperare, a principiilor dreptății și echității, ale păcii între țări și popoare.

Așadar, 1 Mai în semnificația sa istorică multilaterală și, în expresia sa cea mai actuală, la zi, 1 Mai sau lumea sub formă de dialog, lumea sărbătorindu-și edificiul propriei sale existențe și apărîndu-l pe mai departe de intemperii, de inechități politice și sociale, de orori, de războaie. Este aici, în toată plenitudinea sa și acel permanent viu și curat izvor al creației, se află în toate acestea și acea permanentă și vie explicație a artei în motivarea sa istorică și socială. Și este, totodată, și un adevăr cît se poate de explicit, acela că în cultura română, literatura și arta au făcut din condiția omului și a muncii sale una din temele de fond, cu implicații vădite asupra sensibilității contemporane, asupra scopurilor și mijloacelor înseși prin care întreg acest important domeniu de referință umană este chemat să participe la înfăptuirea unei mari opere de conștiință.

Generos și regenerator în toate, ca simbol al primăverii, al tinereții, blazon al muncii și creației, semn de noblețe al tuturor celor angajați în făurirea de bunuri materiale și spirituale ale țării, 1 Mai ne solidarizează în inimi și conștiințe cu însăși ideea de progres și civilizație. Ne rostim prin identitatea propriului efort și în ambianța de muncă, în climatul de responsabilitate ce capătă putere de normă și principiu la scara întregii societăți, avînd un exemplu durabil mereu viu și proaspăt în memorie, factor de energie și capacitate maximă prin care un popor, un partid și o țară își unesc tot mai puternic rîndurile și dau chip desăvîrșit aspirațiilor și intereselor noastre fundamentale.

Un exemplu de care este legat însuși destinul nostru contemporan și se leagă însăși definiția muncii, a forței creatoare și a timpului dăruit, consacrat cu toată puterea în acest sens, pentru continua prosperitate socialistă a patriei și a poporului. Acel exemplu și acel nume care în rostirea noastră, a tuturor, ne semnifică în gradul cel mai înalt. Și care, la sărbătoarea muncii, de ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc, ne argumentează, ne explică în toate, și mai adînc.

Luceafărul

Desen de Liliana Niculescu

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Conștienți de marile răspunderi ce ne revin în munca de edificare a omului nou, în acțiunea de traducere în viață a documentelor Congresului al XII-lea al Partidului, membrii Uniunii Scriitorilor din România privesc cu nețărmurită admirație și mîndrie noua solie de pace și prietenie pe care ați purtat-o în vizitele în Republica Populară Chineză și Republica Populară Democrată Coreeană. Comuniștii, toți scriitorii din România, asemenea întregului popor, uniți în cuget, simțiri și acțiune, au urmărit cu viu interes, profundă satisfacție și mîndrie patriotică, vizita oficială de prietenie efectuată de dumneavoastră, stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, dînd o înaltă apreciere rezultatelor fructuoase înregistrate în adîncirea continuă a relațiilor pe plan politic, economic, tehnico-științific, cultural și în alte domenii, modului strălucit în care ați dat expresie gîndurilor, năzuințelor și idealurilor de pace, prietenie și colaborare pe care le nutrește poporul român față de toate popoarele lumii.

Ne exprimăm totodată profunda încredere că schimbul de păreri cu privire la situația politică internațională, la problemele mișcării comuniste și muncitorești, ce au pus în valoare noi căi și modalități comune de a acționa în spiritul destinderii, se va bucura de o largă audiență în rîndul tuturor forțelor progresiste.

Mult stimate și iubite tovarășe Secretar General, noi, scriitorii din Republica Socialistă România, români, maghiari, germani și de alte naționalități, urmărim cu nețărmurită mîndrie acțiunile dumneavoastră pentru întemeierea unor noi relații pe planeta noastră. Ne angajăm solemn ca, prin scrisul nostru, să ne aducem o contribuție și mai mare, urmînd indicațiile pe care dumneavoastră, cel mai iubit fiu al poporului nostru, ni le-ați dat, la făurirea noii orînduiri pe străvechiul pămînt românesc, la acțiunile împotriva cursei înarmărilor, pentru instaurarea unei păci trainice în lume.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

SĂRBĂTOAREA MUNCII ÎN ȚARA MUNCII

Liniștea unei mari victorii

Îl cunoscusem pe Lotru, cu prilejul unui reportaj pentru televiziune: blond, înalt, impecabil în salopeta de șantier și cu o siguranță de sine care îl remarca: Comșa Ioan, secretarul Comitetului U.T.C., voineștean de obîrșie, ardelean după tată, oltean după mamă, ca majoritatea locuitorilor din nordul județului Vîlcea, o populație viguroasă și foarte destoinică, în a cărei plămadă Transilvania a turnat spiritul gospodăresc și temeinicia iar Oltenia — inventivitatea și un anume spirit de inițiativă care dă rezultate rapide și profitabile. „Aș vrea să vorbim" îi spusesem, și el zîmbise cu o politețe regală și-am crezut că acceptă; dar de atunci înainte nu l-am mai găsit niciodată la sediu, nici în birou, nici undeva, la direcție, ci agățat de cabinele camioanelor uriașe, pe tractoare

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 3-a

În numele nostru

E Mai întîi, înalt de primăvară
Un imn sărbătoresc la tîmpla țării
Adus prin luptă-n steaua tutelară
Pe care-au luminat-o muncitorii

E zi aleasă-n veac pentru cinstire
În raza visului ne-nfrînt,
Un gînd de veșnică unire
Și-un dor de pace pe pămînt

Păstra-vom dar eternul ființei
În adevăr cum se cuvine
Pe-un drum din aurul voinței
Știindu-ne spre tot mai bine

Aniversăm o zi nu ca pe-un dar;
Este izbînda comunistă-n vreme
Urmîndu-ne partidul, eroul
temerar
Simbolul demnității, pulsînd în
vaste steme.

Pavel Pereș

Colocviul și Festivalul național de poezie „SCRIITORII ȘI PACEA"

La Timișoara s-au desfășurat în această săptămînă Colocviul și Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea", manifestări organizate de Uniunea Scriitorilor, în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara. Înscriindu-se în suita acțiunilor desfășurate în țara noastră din inițiativa secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru apărarea bunului celui mai de preț al omenirii — pacea, Colocviul și Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea" reunesc, în zilele de 27—29 aprilie, reprezentanți ai asociațiilor scriitorilor din întreaga țară, oameni de artă și cultură. În cursul dimineții de marți, scriitorii au fost primiți la Comitetul județean de partid de tovarășul **Petre Dănică**, prim-secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., care a făcut o prezentare a realizărilor oamenilor muncii din această parte a țării — români, germani, maghiari, sîrbi și de alte naționalități — și a perspectivelor de dezvoltare a județului în actualul cincinal. În aceeași zi, au început dezbaterile din cadrul Colocviului național „Scriitorii și pacea". În deschiderea lucrărilor a luat cuvîntul **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor. În continuare, în cadrul unui fructuos schimb de opinii privind modul în care literatura poate și trebuie să propage în rîndul cititorilor nobilele idei de pace și progres, au vorbit **Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Dragoș,**

Continuare în pag. a 3-a

METAMORFOZA LUMINII

Dumitru Radu Popescu

Ioan Alexandru redescoperă cuvinte, sensuri, lumini, oseminte, pămînturi, ceruri, fiind în același timp istoric, poet, arheolog, [illegible]oare desigur de vînt care împrăștie [illegible]siile timpului pentru a citi în [illegible]atea omului zbaterile timpului, [illegible]ețe ce se cheltuiește zilnic spre [illegible] construi însemnele demnității și f[illegible]gilității omului cel nescutit de erori, și prin aceasta mai viu și mai tînzător spre perfecționarea sa. Nimic parcă nu are o singură dimensiune, nici măcar moartea, nimic nu se încheie cu un punct, dincolo de orice ușă mai există o ușă. „Voi pleca dar pururi voi rămîne / Numai plecînd putea-voi să rămîn / Cum moare griul ca s-ajungă pîine / Și-n vie focul se preface-n vin." Lumea e dăruită lăuntric cu miracole ce-o fac neînchistată într-o singură dimensiune. E un aluat ales, nicidecum o plămadă ridicolă. În extraordinara „Joacă", dedicată fiului său Ioan Constantin, peștii sînt dăruiți lăuntric cu două baloane, care-i pot înălța din apă, care-i pot în adînc îngroapa: „Asta-i libertatea lor Delimitată / Pot fi în două lumi Dintr-odată". Parcă Ioan Alexandru vrea să preschimbe îndoiala hamletiană — din a fi, sau a nu fi, în a fi și mereu a fi. Cosmosul este unul singur. Dar să nu ne apropiem de cuvintele cu majuscu-

Continuare din pag. a 2-a

Umanism și ateism

O operă de amploarea și complexitatea, de anvergura și larga perspectivă, de importanța și semnificațiile celei pe care o reprezintă formarea omului nou, în primul rînd a tinerei generații, în spiritul celor mai înaintate valori morale și politice, a exigențelor și răspunderilor ce derivă nemijlocit din Programul ideologic al partidului, din Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, implică, deloc tangențial, deloc pasager, formarea în lumina principiului umanismului revoluționar. Prin umanism înțelegînd omul ca măsură a tuturor lucrurilor, ca proiect și proces, omul ca sistem complex și inepuizabil de referință. În această perspectivă, educarea umanist-revoluționară și materialist-științifică dobîndește valențe noi, superioare. Valențele ce neagă în chip radical reprezentări simpliste și schematice, comode doar pentru inerția unei gîndiri suficiente sieși, pentru comoditatea lucrului făcut pe jumătate. Pentru că, ce se întîmplă? Mai întîlnim încă și azi, în diverse texte și manuale, un termen care la vremea sa a avut o circulație vehementă, și efecte nu o dată păgubitoare, mai mult decît ne-am închipui la prima vedere. Acest termen se numește „ateism-științific" și ne întîlnim încă deseori cu oameni de bună credință, animați de cele mai bune intenții, care îl sanctifică transformîndu-l, volens-nolens, într-o noțiune cvasi-religioasă, un panaceu aplicat universal, cu efecte miraculoase, imediate, un fel de soluție absolută, remediu infatigabil și infailibil.

Este știut că iluminismul, în condiții politice, sociale, culturale și, nu în ultimul rînd, economice concrete, a pus un accent deosebit pe luminarea conștiințelor, pe ridicarea gradului de cultură și civilizație a individului și a colectivității sociale. Efort imens și pe deplin motivat. Dar aceasta, repetăm, avea loc în anume condiții, în anume împrejurări și convenea perfect unor anume momente din evoluția societății. Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem noi azi este dacă simplul efort de

Șerban Cionof

Continuare în pag. a 6-a

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

Major și minor în judecata de valoare

Ce se spune și cum se spune reprezintă, indubitabil, întrebările care structurează din perspectivă implicit axiologică orice demers critico-interpretativ. În afara acestei interogații fundamentale cu dublă deschidere — către „conținut" dar și către „formă" —, sîntem cu toții de acord, nu este de conceput nici măcar cea mai „ocazională" tentativă a spiritului critic de formulare a judecății de valoare. Practic, se știe, cele două întrebări fuzionează (sau ar trebui să fuzioneze!) într-una singură. A trecut multă vreme de cînd s-a convenit, fără putință de tăgadă, asupra faptului că din unghi intrinsec estetic privit, rezultatul actului de creație autentic ființează ca atare întrucît face imposibilă înțelegerea lui altfel decît fiind perceput exclusiv ca o **structură monadică**, refractară deci la orice eventuală operație discriminatorie între „conținut" și „formă". Dat fiind marele loc comun potrivit căruia cele două elemente, ca existență de sine stătătoare, desemnează simple și necesare abstracțiuni puse în circulație de teoria literară clasică în varianta așa-zis didactică, ține de bunul simț estetic elementar să admitem că în realitatea lor imanentă cele două „elemente" (a folosi vocabula „concept" în cazul lor ni se pare inadecvat) **coexistă** doar ca text literar sieși suficient. Ele se află, deci, în afara oricărei posibilități de a fi puse în discuție la treapta ontologiei artistice, prin apel la binecunoscuta „metodă" a lui „pe de o parte" și „pe de altă parte".

Să recunoaștem însă că, în schimb, la treapta analizei critice, oricîtă suplețe și subtilitate, oricît spirit de sinteză și simț al nuanțelor etc., am manifesta, avatarul didactic mai înainte numit ne urmărește ca o fatalitate. Vrînd, nevrînd, el este acela care face cu putință explicitarea diagnosticului critic. Esențial este însă să se „simtă" realmente că referirea în chip mai mult sau mai puțin separat la cele două elemente, din unghi valorizator, stă sub semnul discriminării absolut aparente și că, în fond, nici o clipă nu este de conceput **existența materială**, în sine și pentru sine, a uneia sau alteia dintre ele. Riscăm totuși afirmația că, omenește (deci și esteticește!) vorbind, ceea ce s-ar putea numi marele resort intim aflat la originea bunului simț estetic al criticului reacționează înainte de toate datorită împrejurării că acesta din urmă se simte pur și simplu „alarmat" de **ce se spune** în scrierea supusă lecturii interpretative. El, criticul, nu poate (și nici nu trebuie să poată) evita o asemenea „capcană", chiar dacă iminentul impuls al lui **cum se spune** impune pe loc conștientizarea lecturii critice, definind-o ca sinteză indestructibilă a demersului gnoseologic și a demersului creator.

Ne îngăduim reformularea pentru uzul curent a acestor adevăruri înscrise în categoria marilor locuri comune animați fiind doar de obsesivul gînd comun că actul critic reprezintă un mod de existență cu adevărat responsabil, guvernat de criterii morale grave și ferme, în măsura în care exponenții lui propun cititorului un dialog deschis cu înseși **formele de existență umană** încorporate în opera literară analizată și evaluată. Odată acceptată această opinie, este de la sine înțeles că problema identificării respectivelor forme de existență nu numai că nu indică abaterea de la „legile" judecății de valoare, ci, dimpotrivă, definește însuși criteriul axiologic, în ordine filozofico-estetică, propriu acesteia. Cu alte cuvinte, departe de a îndreptăți declanșarea a tot soiul de suspiciuni vizînd, pasă-mi-te, eludarea criteriului valoric, din contra, interogarea directă a operei sub raportul universului ei tematic constituie condiția **sine-qua-non** a așezării judecății critice între adevăratii ei parametri axiologici. A ne prevala în decursul formulării (explicite sau implicite) diagnosticului critic de caracterul, la urma urmei, de conținutul tematic al operei (banal sau acut, revelator prin coerența sa faptică, ideatică și morală sau ambiguu, incert, încețoșat, datorită absenței unui asemenea atribut fundamental; în ultimă instanță, de ce să nu-i spunem astfel **(un conținut tematic major sau minor)** este, în egală măsură, o chestiune de competență dar și de morală profesională. „În Alecsandri — citim în articolul **Poeți și critici** de Titu Maiorescu — vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, cîtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de azi. Farmecul limbei române în poezia populară **el** ni l-a deschis; iubirea omenească și dorul de patrie în limitele celor mai mulți dintre noi **el** le-a întrupat, frumusețea proprie a pămîntului nostru natal și a aerului nostru **el**

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 3-a

● ÎN ACEST NUMĂR: ● „Primăvara oamenilor" — reportaj de Dan Mucenic și Constantin Stan ● Cronica literară ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Se iscălea Z. S." de Mircea Micu ● „Folclor cultural sau despre tracomanie și tracofobie" (V) de Adrian Riza

CRONICA LITERARĂ

CEZAR IVĂNESCU: «Fragmente din Muzeon»

Cezar Ivănescu trăiește o existență lirică tutelată de embleme, construindu-și creația ca edificiu, ca ritual și ca mitologie, întreținând mereu activ un anume sentiment al sacrului, ale cărui livrești fac să rodească o viziune cu sugestii dintre cele mai diverse, subsumate unei structuri artistice întoarsă în sine însăși, într-o contemplație, celebrare și lamentație. Poetul are conștiința inefabilului care unifică sub același semn toate formulele lirice, fie ele de proveniență apuseană sau autohtonă populară, după cum modulează în chip unitar versul cu aspect medieval cu poemul foarte modern.

Fragmentele din Muzeon rezumă elocvent o experiență poetică în ceea ce are mai dramatic, mai personal și mai autentic, lăsînd să se configureze o imagine proiectată într-un con... niciodată descifrabilă pînă la detaliu, pentru că poetul iubește și cultivă enigma. Pura „Idee de-nceput" își conservă inaccesibilitatea, taina rămînînd permanent un deziderat. În poetica lui Cezar Ivănescu oracolul „deslușit", enigma spartă, sînt surse ale degenerării și ca atare fenomene funeste.

Poetul trăiește o stare de anxietate care urmează pierderii stării de grație. Euforiile sale s-au consumat întotdeauna în trecut, ele sînt prezente doar prin evocare, ceva s-a schimbat iremediabil. "Paradisul este numai o amintire **(Jeu d'Amour, Amintirea paradisului)**, iubirea continuă numai în moarte, puritatea s-a alterat lăsînd un regret deseori invocat. S-a pierdut perfecțiunea, poetul trădînd o barbiană încredere în increat. Geneza, imaginată cu elemente de mitologie indică transferate într-un sistem propriu de semnificații, este sursa unei drame a frustrării : „balsamul Paradisului Pierdut / în pura lui Idee de-nceput / i-au spart perfecțiunea, vasul sacru, / involții șerpi ce-au fulgurat din ouă / geloși să smintinească Oceanul / lapte acru — / gust degradat, în timp, ne-au dat și nouă — !"

În chip paradoxal, sentimentul declinului coexistă cu acela al sacrului. Poetul are nevoie, după pierderea euforiilor fundamentale, de bucurii ale simțurilor integrate unor ceremoniale fastuoase, orientale. Arome grele, fumegări, „untdelem preasfînt", mosc și tămîie, mirre și smirnă învăluie reveriile dominate de iubirea-moarte **(La princesse lointaine)**. Fructe de chiparos picură solemn în aceste prețioase jocuri de dragoste, care sînt, ca tot ce imaginează poetul, mai ales jocuri de moarte. Se amestecă subțil dulcele cu amarul, aurul cu otrava, iubirea cu putrezirea. „Senzuală orhidee a morții" înfloresc pretutindeni în poeme pline de o nevindecată melancolie, în care ard luminări, și cad pulberi de aur și de cenușă, în care repulsia este confuză, fiind totodată și atracție, în care spaima este și voluptate, în care carnea este plină de parfumuri și destinată spulberării. În miezul lucrurilor, în centrul lumii visează Viermele. Iubirea este delir și ascеză **(Logodnă)**, comuniune a esențelor, euforie și suferință, consumată sub semnul tainei care guvernează universul poetic. O lumină interioară transfigurează formele, fără a le tulbura misterul. Poezie de o mare vitalitate, pulsînd spasmodic sau armonic, în acord cu ritmurile simțirii, lirica lui Cezar Ivănescu este frecvent obsedată de imaginea cărnii, a sîngelui, fluid straniu, cu valențe metafizice în context, de simbolurile măcinării trupului și cu toate acestea efectul este de abstract, imaginea fiind convertită în emblemă a existenței în planul ideii. Iubirea implică în acest sistem de reprezentări mai mult decît trupul, cel mai adesea virgin, comuniunea spiritelor, pînă la confuzie Entitatea feminină a poemelor de dragoste și moarte este o Marie ideală și în același timp reală. Domnița, mama-fiică, sora, femeia trecătoare și în ultimă instanță Moartea, al cărei chip se deslușește dincolo de orice prezență. Imn și plîngere, fiecare poem ascunde sub gestul jocului această figură amestecată în tot ce aparține vieții („Marie-a vieții mele, blîndă foarte, / ispită aurie și Grație și Moarte").

Și totuși dacă moartea este prezentă în tot ce este viață, într-un foarte frumos poem **(Rosarium Figlia del Tuo Figlio)** imaginea osemintelor, spectrul morții sînt respinse, în semnele dezagregării descifrindu-se, cu obstinație tragică, viața : „Mamă, minurile-ți sfinte, / fața ta curată față, / doar o țeastă care ride, / ca să-mi inspăimînte viața / plămadă de vise hide / ! vrut-au vrut ca să mă facă / să cred că tu ești ca Moartea / Maica mea, la îngeri dragă / vecinic vie și departea, / ochii — care-ți stau a plînge / cum ar fi putut să-ți moară ? raza lor nu se va stinge / Tu, de-a pururea Fecioară !"

Feminitatea în același timp seducătoare, protectoare și maternă, luminează acest univers pindit de neant, în care se desfășoară ceremonii oculte, acest spațiu fabulos populat nu de fenomene, ci de semne, erodat de un timp necruțător, perfid. Cuplul, expus morții, o exorcizează totuși prin iubire care este și eros, și legătură fraternă, și comuniune superioară. Uneori poezia erotică ia forma cînteculuí galant, naiv, luminos și poetic, dar efemer, cu prelungiri, dincolo de cercul de lumină, în teritoriul thanatic **(Dacă te-aș urma, Domniță)**. Momentele de reverie aduc o notă de suavitate în acest univers în care stăpînește neantul „I plînă-i fața mea de lacrimi, / drumul meu de sînge-i ud, / fața mea ca o oglindă / care fața mi-au bătut". Înseninările sînt însă de o mare puritate, arhaismul cultivat al expresiei conferind unora dintre poeme un farmec aparte, acela pe care îl au de obicei traducerile din poezia veche.

Poemele lui Cezar Ivănescu se grupează în două registre, acela solemn, marcat de sentimentul thanatic, cu rezonanțe mitice, cu reprezentări simbolice, enigmatice. Aici oficiază cuvîntul, majuscula singularizînd emblema. Elegia, evocarea euforiilor pierdute și a stării de grație în care ființa s-a răsfățat înainte de pierderea edenului evoluează muzical, repetiția accentuînd impresia de ritual.

Al doilea registru este cel persiflant, ludic, fantezist, simulînd seninătatea. Este spațiul jocului cu cuvintele, al prețiozității cultivate cu maliție, zona sonorităților insolite, ușor exotice. Poemele acestui registru, mai puține, se convertesc în final la semnificațiile celui dintîi, ca în **Baladă pentru Mary**, în care cuplul îngenuu se află la limita dintre a fi și a nu fi, existența palpitînd în preajma mormîntului, sau ca în alt „jeu d'amour", fals cîntec frivol : „pe pămînt cresc maci / maci adormitori, / mon amour, / tu te-nveți să taci / eu mă-nvăț să mor, / mon amour, / macii care dor / într-un cîmp enorm, / mon amour / imi spun ne-ncetat / c-am fost înșelat, / mon amour, / c-am fost înșelat / cînd la Baad / mon amour / mi s-a dat în schimb / de o Viață, — un Timp / mon amour, mon amour".

Amestec straniu de suavitate și macabru, de sensibilitate și de cerebral, poezia lui Cezar Ivănescu este o prodigioasă demonstrație de disponibilitate pentru formule diverse, care converg spre efecte similare. De o profundă, tragică, gravitate, lirica sa este o meditație transfigurată despre condiția existenței, vindecată de spaime prin acceptarea neantului căruia totuși i se opune iubirea ca o soluție. Simularea jocului nu este decît un gest de împotrivire ca și senzualitatea asociată paradoxal cu spiritualitatea pură.

Sultana Craia

MIRCEA FLORIN ȘANDRU: «Trupuri pe ecranul de radar»

Un curios eminescian, picat în „orașul-furnicar", asurzit de megafoane, solitar printre mașini, spitale și autostrăzi, este Mircea Florin Șandru, poet absolut remarcabil, aflat, mi se pare, la al cincilea volum **(Trupuri pe ecranul de radar, Ed. Cartea Românească, 1982)**. Liricul debutase, de altfel, în chip de „citadin" fanatic („Elegie pentru puterea orașului") continuînd în același gust american și exultant, slăvind „mașina de scris", „automobilul", tot ceea ce e propriu civilizației „moderne". „Trupuri pe ecranul de radar" nu este, în superficie, altfel, lirica lui Mircea Florin Șandru părînd a fi aceea a unui „industrialist", care cîntă marile stadioane, trenurile, gara, „spitalul de urgență" apartamentul cît o „pată de ness', vehiculele moderne (mașini, avioane, biciclete), faruri, „proiectoare", pe „șoferul de autobuz", pe „ziarist", „cutia de conserve", „sticla mată a veiozei", „corpul (...) filmat în crepuscul" și așa mai departe. De oriunde ai lua-o civilizația străzii năvălește irepresibil.

Totuși, poetul e, în realitate, un modernist decorativ, el nu s-a asociat la violența fetișistă a futuriștilor, pe lîra lui picură un sunet adînc, de expresionistă melancolie a vieții „sub presiune". „Acum mușchii mei sînt întinși pînă la fibra lor ultimă / Acum sîngele trece ca glonțele de la picioare la cap / Mai repede, tot mai repede, / În spațiul secundei ne ghemuim. / Te voi privi mîine, te voi mîngîia mîine". De altfel retorica în gustul Verhaeren este supărătoare prin monotonie, poetul a optat pentru aceasta spre a sublinia teroarea vieții citadine ; profunditatea liricii lui provine dintr-o robustețe de origină țărănească pe care orașul nu a sufocat-o. Omul e, în esență lui, un eminescian întîrziat, un „țăran" sublim cu rezistență morală extraordinară, exaltînd, de exemplu, triumful unei plante care a ieșit de sub aglomerările de beton : „Apoi acest oraș scuipă alt oraș / și el la rîndul lui naște altul și apoi altul / Pînă cînd într-o seară lămîiul va înflori / Triumfător pe balconul de șapte metri lățime / O floare de ceară pilpîitoare / Inima unui animal nevăzut / Inima vegetală a unui lingou roșu".

Suprarealismele unei gîndiri aproape arhaice, reverberată în plin peisaj ultra-modern (în „Vulpea"), nu au altă origină decît în adîncile afecte rurale : „Atunci Magister ludi mi-a arătat vulpea, vulpea înmiresmată / Ridicîndu-se ca un dirijabil luminiscent / Cu blana ca fosforul, lucind ca lămpile electronice. / Era înspăimîntător de frumoasă și ne privea / Mîngîia mielul ucis, îl lingea cu limba blana cruntă de sînge / Acum poți pleca spuse Magister ludi, acum poți pleca, mi-a zis". „Țăranii", evocați de poet în același vers trepidant care îi dă nota inconfundabilă, sînt divinitățile acestei lumi înundate de „orașe : „Speriați în somn, auzind pămîntul cum bubuie noaptea / Încovoiați de spate, arși de o neliniște cosmică / Singerosi și suavi, iubind pămîntul ca pe inima lor uriașă / Îngropați de vii, împroșcați cu noroi, umiliți / Dar niciodată îngenunchiați, niciodată vînduți / Lacrima noastră în univers, părinții noștri, țăranii".

Exuberanța vieții „așa cum e", derivînd într-o natură robustă și pe care nu a încețoșat-o spleenul citadin, e, la Mircea Florin Șandru, exprimată într-un chip admirabil. Poetul e solitarul înconjurat de cărți, normat de „parcele", trăind totul intens, „pînă la ultima picătură". „Înconjurat de cărți, cărțile / Înconjurate de ziduri, zidurile / Înconjurate de zidurile noului cartier / Înconjurat de comete, de transatlantice / De calorifere care cîntă serenada lui James Last /.../ Pe această parcelă ce întruna se ingustează / Voi cultiva cactuși / Voi împușca cu blînda mea carabină lupii și porcii / Voi face copii / Voi ieși zilnic în stradă să cumpăr lapte / Voi trăi pînă la ultima picătură / Voi scrie pînă la ultima picătură".

Exaltarea aproape insuportabilă a trăirii unui moment irepetabil derivă din aceeași robustețe consangvină cu omul arhaic, spiritul înfricoșat de invazia feroneriei monstruoase, izolat în furnicarul citadin, a căpătat o adîncă teroare instinctivă : „Prețuiesc clipa aceasta / Prețuiesc sîngele meu artezian / Prețuiesc propria mea răsuflare, / sacadată și unică / Prețuiesc lestul inconfundabil al corpului meu, care mă separă de tine / Prețuiesc coapsele tale, strălucind într-o infinită formă de numere / Prețuiesc seara / Mîine o nouă zi și nu știu ce va fi cu mine, cu tine". Străină de civilizația citadină e și ideea teribilă a vanității universale, intuiție care n-a emanat din „oraș" ; „Ce rămîne din deșertăciunea puterii, gloriei / Automobilului de lux, înfățuării timpe / A celui care a citit o singură carte. / Nu vă pot spune, vîntul însă / Plimbă tăcut praful și pulberea". Poetul presimte teroarea biologică a morții, sublimată totuși într-o intelectuală seninătate : „Aud venind iarna / Aud o forță necunoscută cum face exercitii de tragere / Aud pe pereții interiori o subțire ploaie de gloanțe / Liniștește-te îmi spun, liniștește-te îmi spun / Auzea și Patroclu și ce ești tu față de dînsul". De altfel în furtunoasa pînză „citadină" a liricii lui Mircea Florin Șandru s-au strecurat irepresibil semnele unei destrămări. Poetul e asurzit de megafoane, de tipetele stadioanelor, e orbit de lumini, faruri și proiectoare, vede la tot pasul „scamatori" și „clauni", filosofia lui e „risul" sarcastic și fără motiv, identificarea se produce, în fine, cu o „strimbătură" : masca vieții citadine e mișcată de o reacție brutală, afectivă, a fetei. „Jocul" este interpretat ca o destrucție a regulii, ca un atentat la geometrie ; spiritul și-a cîștigat libertatea prin ludic, întoarcerea la „natură" s-a produs prin întoarcerea la „naturalețe". „Vino să lansăm sateliți / Raze X, raze beta, raze gamma / Să punem coarne statuii din piață / Să dăm drumul taurului pe străzi / Hai să ne batem / joc de această ordine perfectă / De această mașină infernală / Trebuie să stricăm noi o rotiță pe undeva / Căci prea merg toate, prea se învîrt toate, prea curg toate".

Ceea ce a cîștigat poetul aci e o curioasă întoarcere la corporalitate, un apel către anatomic, înțelegînd prin aceasta „întregul", eul ireductibil : identitatea este acum „corpul", ultima insulă, inexpugnabilă, a unei „persoane" care s-a citadinizat : „Hei, inimă puternică, sărată, scăldată în sînge / Hei, vene care săpați tuneluri în întuneric și în ele pilpîie gheața / Hei, creier albastru în care se descarcă mii de arme electrostatice / Hei, carne aburindă care te stingi și mai ești tinără. / Hei, ochiule care pîpăi dincolo de lumină în haosul infraroșu / Hei, șiră a spinării, tu care ai rămas fiară, sălbăticiune / Bună dimineața, vă spun, vă ajutasem / De o bună bucată de vreme". Hotărît lucru, în asurzitorul concert al „orașelor tentaculare" din lirica lui Mircea Florin Șandru stă un sunet îngenuu, de utopie țărănească, care îl obsedează dureros pe poet. Văzut de altfel, pe stradă, cu mersul lui pripit și sacadat, repezind trupul într-o vesnică semi-alergare tropotită, cu părul pieptănat, rebel, peste cap, cu fulgarinul desfăcut, prada vîntului, poetul are ceva din trepidanța juvenilă, de înger alpestru, picat în oraș, a lui Nicolae Labiș. El e, de altfel, cel mai robust talent dintr-o promoție, apărută acum cîțiva ani, și care, prin zarva ultimilor veniți, riscă să rămînă „fără critică".

Artur Silvestri

Metamorfoza luminii

Urmare din pag. 1

le folosite de poet. Să încercăm un alt drum spre ideile sale. Bunăoară... De ne apropiem de animalele, de ființele cele mai umile ce-i populează versurile, observăm că ele au grandoarea unor împărați și se bucură de veșnicia luminii în egală măsură ca oricare alte bidigănii cocoțate în scară în scara lui Darwin pe altă treaptă, că, adică, democrația luminii este pentru tot ce cuvîntă, ori palpită, aceeași. Ioan Alexandru este autorul unui vast poem — **Imnele Vieții, Imnele istoriei, Imnele naturii, Imnele Omului.** Cîntare Omului, ca și la Arghezi, desigur, dar și o neocolire, a melcului, a umilului, a grăuntelui de viață, ca să zic așa, ce este mai mult decît cîntărește cîntarul de fier ce are legea lui de fier, exactă, în grame și etc. Ioan Alexandru are măcar har de-a construi versuri ce sînt doar ale lui: „melcul pornește pe pămînt / după o stea pe zările de toamnă / Țărîna-l ține-n loc din cînd în cînd / Lumina-l sîngerează și îndeamnă"... Să ne amintim de cartofii din „Har", de Tudor Arghezi... Harul a trecut prin ei, virginal, candid și holtei, dumnezeiește. Va să zică, să ne reamintim: „Cea mai umilă dintre creaturi"... dar pe care (creatură) „Virtute naltă-i dat să o cuprindă". Ioan Alexandru nu vine neapărat numai din lecția lui Eminescu, Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia, cît și din lecția poeziei aflată dincolo de ei, în obiceiuri, istorii și tradiții autohtone. Patria este pentru Ioan Alexandru un sanctuar, „un cîntec și un legămînt". Oul, cîntat și de Ion Barbu, (Vezi Duhul Sfînt făcut sensibil ?), semnifică o ideologie (să-i zic așa) străveche, la Ioan Alexandru : „Oul este numai început / El mai trebuie umbrit odată / Cînd orfan de dor după aripi / Arde-n cuibul maicii fără tată / Cînd începe singur pistruiat / Să se-ngreuie a născătoare / Și să nască oul celălalt / I se dă mormîntul sub picioare". Păsările nu rămîn nici ele în regnul lor, simple microcosmosuri zburătoare. „Vulturul cu sarpele / În guși / Mistuie moartea / Și din cenușe." Iar cocorii?... „I-un ceas al lor, cînd se aud cum cîntă / Cînd numai ei par singuri pe pămînt / Cînd cineva în univers i-ascultă / Ce șoun doar ei din toate cîte sînt / E fiecăruia o clipă dată / Să ia aminte totul că-i a lui / Că-i o putere-n el înfricoșată / Ce nu-i dat s-o cuprindă nimănui." Există o ordine eternă a viețuitoarelor ivite pe pămînt ? Omida nu trebuie să rămînă oarbă și urîtă, zăvorîtă în lume, înainte de a se naște mai întîi : „E-n drum spre fluture omida / Pe tîrșiitu-acesta imprecis / Împărătească îi va fi hlamida / Și ce culori țesute-n paradis." Toate ființele și toate regnurile tind spre desăvîrșirea lor, spre fericirea lor: și desăvîrșirile sînt egale între ele, așa cum sînt egale între ele razele aceluiași cerc... Domnul Machiavelli își dădea cu presupusul : precum că am fi construiți dintr-un aluat păgubos și implicit de joasă calitate. Fiecare ins cu pălăria sa. Domnul Bacovia auzea materia plîngînd și parcă se simțea trăind într-un gol istoric ce anulă timpul : trăia în prezent și trăia în trecut, parcă în același timp, parcă în același vacuum. De-o parte a clipei auzea ploaia plouînd, și la celălalt capăt al clipei simțea că n-a tras podul de la mal, podul locuinței lacustre. Materia plînge, dar nimic nu e de-o calitate păguboasă. Asta ar anula ideea de progres, egalizînd ereie ? Oricum, nu le pune pe nici unele în pioneze. Și omul care simte acest balans al clipei, al secolelor, nu este și nu poate fi din o plămadă de calitate proastă. La Blaga și semințele sînt neam de zei ! Ca și în cazul cartofilor arghezieni, semințele cîntate de poetul din Lancrăm „destăinuie trepte și har". În fața puterilor, în ipostaze de boabe, o încintare il cuprinde... Cîntîndu-le, Blaga cîntă patria, în versuri inegalabile. Iată deci cum umilele seminte sînt niște zei solari, visători de visuri tenace, cuminți.

„Laudă semințelor, celor de față și-n veci
tuturor !
Un gînd de puternică vară, un cer de înaltă
lumină,
Se-ascunde în fiecărece din ele, cînd dorm,
Palpită în visul semințelor
un foșnet de cimp și amiezi de grădină,
un veac păduret
popoare de frunze
Și-un murmur de neam cîntăreț".

Somnul semințelor, somnul bacovian din „Lacustră", o alchimie ciudată a materiei, a timpului. Ioan Alexandru se înscrie în șirul acestor mari bărbați ai poeziei noastre. Un simț al eternului, al luminii, un imn adus umilelor ființe, umilelor taine, împărătești toate, pînă la urmă încărcate de-o aură... Un imn adus semințelor, semințel, planetei, patriei, omului... Sigur, registrele sînt altele (vezi o paralelă între „Sămînță" și „Mirabila sămînță", bunăoară). Importantă rămîne copleșitoarea credință a lui Ioan Alexandru în puterea Cuvîntului și a Poeziei. „Iubirea singură" nu e pentru el în scădere, orice vremi tîrzii s-ar perinda... N-am stăruit în aceste puține rînduri asupra marilor nume cărora poetul le închină nenumărate imne : Ioan Valahul, Brâncoveanu, Brâncuși, Nicodim, Matei Basarab, Negru Vodă, Tudor Vladimirescu, Neagoe Basarab, Popa Șapcă, Antim Ivireanu, Mircea cel Bătrîn... Pentru el secolii se înmănunchie într-un același trunchi al istoriei naționale, într-o clipă plină de eternitate. Viața e o continuă rodire, o metamorfoză a luminii.

Desen de Raluca Grigorcea

Musafirul de la prînz

În timp ce partida de șah mai continua, motanul intră în casă și se îndreptă spre Vasile pentru a-i mîrîi în plicul, iar Maiorul începu să clipească des, apoi să se șteargă insistent la ochi, deoarece — ridicat în picioare — Maciste avea într-adevăr o statură impresionantă.

— Cedez această partidă, sunt prea obosit, ca să pot continua, propuse Maiorul. Auzindu-l, Maciste se apropie de noptieră și scoase o cutie verde chinezească, din care după ce-o deschise îi oferi Maiorului bomboane verzi sub forma unor mîndre piramide.

— Mulțumesc, spuse Maiorul precipitîndu-se, ești foarte atent cu musafirii, sînt surprins dacă nu cumva îmi citești gîndurile, fiindcă adineauri tocmai mă gîndeam la o cutie asemătoare pe care o am acasă.

— Maciste e mai civilizat și mai perspicace decît am fi dispuși să ne închipuim, îl laudă Vasile, unde mai pui că ne-a făcut și o surpriză de zile mari, adăugă el, și inminîndu-i Maiorului plicul ieși destul de grăbit pe ușă. După vreo două minute se întoarse cu un om bătrîn, cu mîi de încrețituri pe fața sa trudită și nefiresc de palidă.

— Domnule Maior, am cinstea să vi-l prezint pe tatăl tînărului medic, a cărui scrisoare tocmai o citiți ; luați loc, luați loc și serviți cu noi un pahar, să mai uităm de necazuri, propuse Vasile. Dînd mîna cu noul venit, o simți pe a celuilalt aspră ca o piatră. După ce le comunică în treacăt că se mai cunoscuseră, Maiorul își continuă lectura, apoi scoase un carnețel și-și notă cîteva rînduri, avînd mîna unui om destul de mulțumit de cele descoperite.

— Eu, dragii mei, și mă adresez astfel fiindcă toți mi-ați putea fi copii, am fost miner o viață întreagă și tocmai cînd începusem să mă bucur că dacă s-ar întîmpla să-mi sosească și mie vremea, cum să vă spun, adică să mă duc liniștit în treaba mea, tocmai atunci s-a întîmplat nenorocirea de care știți cu toții. Cunoașteți că noi, minerii, abia așteptăm să ne odihnim după pensionare și ziceam că dacă mi-am făcut datoria și față de cel mai mic dintre copiii mei, poate să se întîmple orice cu mine, chiar să mă duc să-mi văd părinții și frații de dincolo. Adică eu, un bătrîn bolnav de cîte cele, să trăiesc ? iar băiatul meu să ajungă din om neom ? Am fost să mă plîng în cîteva luni pe la zeci de uși, e adevărat că m-au primit și-am observat că tuturor le-a fost milă de mine, cum poate că și dumneavoastră vă este în această clipă, dar eu vreau să se facă lumină, să se dovedească pînă la urmă care-i vinovatul și să pătimească și el după cum prevede legea.

— Unde e fiul dumneavoastră și cum se simte acum ? întrebă Maiorul.

— Fiul meu zace pe un pat și toți ne învîrtim de luni de zile în jurul lui fiindcă nici nu trăiește, nici nu moare și, deși are numai douăzeci și șase de ani, a încărunțit de tot. Cei pe la care am fost mi-au spus că totul depinde acum de o descoperire a unui învățat care a reușit să sudeze măduva din șira spinării, dar băiatul meu n-are voie să fie mișcat de ici colo și nu știu cum o să fie.

— Dar cum ați nimerit pe Strada Salvării ? îl întrebă Ion.

— Ca omul de care se mai îndură cîte cineva. Azi dimineață ne-a vizitat o fată cu numele Doina care mi-a spus că stăpînul acestei case a fost răpit pentru că fusese martor la cele întîmplate cu fiul meu. Cînd am sosit pe Salvării l-am recunoscut pe acest motan inimos și știind că el nu este chiar așa cum ni se pare nouă la prima vedere i-am dat scrisoarea ce o vedeți pe masă, gîndindu-mă că va avea el grijă s-o înmîneze cui trebuie ; astfel am ajuns aici.

— Și cine credeți dumneavoastră c-ar fi vinovatul ? îi întrebă Maiorul.

— Cu mîna pe suflet n-aș putea numi pe nimeni, răspunse bătrînul.

— Totuși, insistă Maiorul, trebuie să vă fi gîndit la cineva.

— M-am gîndit, sigur că m-am gîndit că dacă un om intră într-o casă străină și i se întîmplă o nenorocire, atunci vinovatul trebuie căutat în primul rînd în acea casă străină.

— Văd că nu vreți să vă pronunțați, deși adineauri spuneați că ați scăpat de orice boală și că nu mai aveți decît o singură grijă, aceea de a-l identifica pe vinovat. De ce ezitați, ce vă reține ?

— Nu mă reține mai nimic, dar dacă am fost pe la atîtea uși, iar oamenii aceia mi-au promis cu toții că se va face dreptate și eu văd că nu mă mai cheamă nimeni și nu se mai aude nimic de atîta vreme, atunci ce să mai sper ?

— Bine, atunci spune-mi cel puțin de ce vă e teamă sau de cine vă temeți ?

— N-am făcut niciodată o faptă de care să-mi fie teamă, dar cum vă spuneam acum îmi este peste măsură de greu !

— Știu cît de mult suferiți ca părinte, dar dacă insist n-o fac pentru a vă provoca o nouă suferință.

— N-am pățit în viața mea ceva mai cumplit, adăugă bătrînul, și n-aș suporta încă un caz ca acesta în familia mea.

— Atunci mă las păgubaș, schimbă Maiorul tactica, dacă vă temeți atît de tare să spuneți ce credeți, nu spuneți !

— Mi-e teamă de vinovat, răspunse bătrînul aproape strigînd.

— Dar știți că fiul dumneavoastră a avut de luptat cu patru oameni atunci la mansardă, nu numai cu unul ?

— Plus tatăl Norei, adăugă bătrînul, după ce refuzase atîta vreme să spună acest amănunt uriaș.

— Fără un imbold plăcut, lucrurile se urnesc greu totdeauna, de aceea vă propun să ne mai odihnim bînd cîte-un pahar, veți fi obosit și dumneavoastră, tot întrebînd și răspunzînd, spuse Vasile. Cînd Maciste se ridică în picioare pentru a-și lua propriul pahar, Maiorul avu — pe lîngă senzația stranie că în uriașa blană cu o turmă de pete nu s-ar ascunde un motan oarecare — avu și revelația unui ajutor neprețuit. După ce-și goli paharul bătrînul își ceru scuze că nu mai poate rămîne și ieși din casa lui Gherman cu promisiunea Maiorului că va fi ținut la curent cu orice descoperire.

— L-am cam obosit pe bătrîn, dar mă așteptam ca Nora să ne dea un semn și cînd colo a venit el cu această mărturie scrisă a fiului său; am o poftă de-a întreba cum nu mi s-a mai întîmplat demult și dacă Nora ar reveni în mijlocul nostru aș fi mai mult decît mulțumit, reluă Maiorul firul discuției.

Maciste luă scrisoarea adusă de bătrîn și — cum ceilalți trei se repeziră să i-o smulgă — dintr-o țîșnire ajunse în grădiniță, rupse o floare și o luă la stînga spre vilă urmărit din poartă de cei trei.

Gheorghe Pituț

VIAȚA CĂRȚILOR

UN ROMAN SF

După trei volume de povestiri SF **(Oracolul, 1969 ; Uluitoarea cercului, 1975 ; Himera, 1979)** Gheorghe Săsărman persevează printr-un roman **(2000, Editura Eminescu, 1982)**. Este o carte construită cu abilitate jurnalistică, cîteva episoade pur poetice avînd darul de a îi fortifica literaritatea.

Într-o țară occidentală, în amenințătorul an al sfîrșitului de mileniu, un grup de fizicieni pun la cale o experiență crucială, propunîndu-și „să eliibereze quarkurile din capcana particulelor nucleare, permițînd identificarea în stare izolată a acestor presupuse ultime, ireductibile cărămizi ale materiei". Experimentul se desfășoară cu un consum foarte mare de energie, „aproape un sfert din puterea instalată în centralele electrice ale țării". Efectele lui sînt cu totul neașteptate : „Lucrurile se petrec ca și cum experimentul ar fi declanșat o perturbare — care se propagă vertiginos pe întregul glob terestru — a liniilor de univers, perturbare manifestată prin apariția de noduri temporale autorizînd trecerea din prezent în alte epoci istorice, sau trecerea inversă". Călătorii unui tren din Iran se întîlnesc cu armata lui Alexandru Macedon. Un cunoscător al elinei are prilejul nesperat de a conversa cu marele cuceritor, anumite dificultăți de pronunție fiind repede depășite. Are loc chiar un duel sîngeros. Pe globul pămîntesc se înmulțesc anomaliile. Dispariții unor persoanee nimerite în noduriile temporale încep să facă parte din decorul epocii. Drept urmare, autoritățile înconjoară cu pază severă nodurile depistate. Cu timpul apar specialiști ai traversării din prezent în trecut și viceversa. Respectînd anumite reguli, sînt posibile excursii lipsite de primejdii în diverse epoci. Cineva are ideea de a organiza o anchetă referitoare la experiment, la consecințele lui asupra umanității. În mod implicit, participanții la anchetă urmează să se pronunțe în legătură cu alternativa de principiu între o întețire nelimitată a cunoașterii științifice și o încetinire programatică a acesteia. Inițiativa este asumată cu entuziasm, mai ales pentru că la dezbaterile anchetei urmează să participe iluștri gînditori din vremuri trecute. Drept urmare, sînt organizate expediții cu scopul de a îi contacta pe Socrate, Newton, Einstein ș.a. Fără dificultăți deosebite, marii dispăruți sînt găsiți și li se oferă șansa de a argumenta, nemijlocit, în fața propriei lor posterități.

Spre a mări consistența epică a cărții, autorul imaginează cîteva fire narative secundare, care urmăresc existențe de oameni obișnuiți, desfășurate concomitent cu evenimentul al cărui personaj a devenit întreaga umanitate. Se sugerează că în lumea ultratehnicizată a anului 2000 evoluțiile individuale se află într-o strictă dependență față de destinul planetar, viața „pe cont propriu" devenind o imposibilitate.

Dintre fragmentele poetice, despre care am amintit, se detașează în mod net cel în care sînt închipuite peripețiile borgesiene ale lordului Knowshire. După eforturi imense, acest purtător al unui nume semnificativ reușește să descopere în deșert cetatea Sah-Harah. Este o construcție circulară, de al cărui centru lordul se apropie, parcurgînd un drum care „se răsucea într-o uriașă, domoală spirală", trecînd, de la un timp, pe lîngă scheletele celor care îndrăzniseră să-l preceadă. După zile și nopți el ajunge, epuizat, într-o sală cu pereți de alabastru, care conține „douăsprezece jilțuri de aur masiv, în care se ridicau, durate din fildeș și pietre prețioase, statui ale lui Osiris". În centrul sălii, se afla un sarcofag din argint : „Capacul sarcofagului stătea sprijinit în două vergele din lemn de cedru. Alături, pe un scaun a cărui simplitate contrasta cu fastul înregii încăperi, atîrnau veșminte de purpură". Purtat de o forță străină, lordul Knowshire se îmbracă în hainele găsite ; „Apoi, cu multă grijă, ca să nu doboare capacul, se lungi în sarcofag. Un suris straniu, uimire și înțelenciune, i se întipăriră pe buze. Se stinse lin, fără să observe hotarîrea dintre lumi, ca și cum un asemenea hotar n-ar fi existat. Murise. Vergelele putrede trosniră, împroșcînd pulbere fină ; capacul greu al sarcofagului se prăbuși cu un zgomot asurzitor. Pe capac se afla sculptat chipul, transfigurat de un inexprimabil suris, al lordului Knowshire". Povestea pe care am rezumat-o poate fi considerată un echivalent poetic al parabolei pe care întreg romanul o construiește. Există un nivel al cunoașterii dincolo de care apar riscuri demne de a fi luate în considerare — iată ideea adîncă a cărții lui Gheorghe Săsărman. Din alt punct de vedere, romanul poate fi considerat și un avertisment antirăzboinic. Catastrofa temporală are o structură analogă aceleia a unui război nuclear.

Neajunsurile cărții țin, în primul rînd, de stilul și concepția preponderent jurnalistice. Gheorghe Săsărman reușește, realmente, să argumenteze tezele pe care le-a avut în vedere. Inventivitatea sa epică, însă, nu se situează deocamdată la nivelul cerut de un roman. Astfel se explică numeroasele, prea lungile discursuri, pe care le rostesc personajele, precum și îndoielnicele apelări la procedee ținînd de literatura senzațională.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **TOT DESPRE „ANII '50".** Un tînăr critic ofensiv, Alexandru Musină, publicată (în „Astra", nr. 2) un articol polemic, intitulat „Cui i-e frică de Rică Venturiano ?". Ideea lui ar fi următoarea : „Văzută din perspectiva prezentului, perioada anilor '50 (de pildă) ne apare ca o adevărată comedia del'arte". „Comicul" acelor ani, și inacceptabilele evenimente pe care le cunoaștem, ar fi, zice A.M., efectul unei „mentalități folclorice" a „criticii și a forurilor culturale de atunci". Demonstrația pare ingenioasă însă, pare-se, inoperantă, sigur este că opinia lui A.M. ar necesita o discuție mai aprofundată. Supărătoare în contribuția lui e, ideea după care în „climatul" de azi ar fi rămas ceva din „mentalitatea" acelor ani și anume „tendința autorilor de a-și subordona critica" și „tentația de a minimaliza importanta statutului profesional al autorului". Aceste opinii nu concordă deloc cu realitatea, (ba, dimpotrivă !), astfel de „tendințe" erau, pe atunci, palide și nesemnificative, adevăratele urme ale acelor ani, încă existente, sînt altele, pe care A.M. nu le citează sau le ignoră (o imperfectă valorificare a istoriei literaturii române, „monopol" al opiniei critice etc.).

■ **„ORIZONTUL".** Așa se intitulează suplimentul ziarului județean, care apare la Sfîntul Gheorghe, în chipul unei frumoase reviste trimestriale. Am semnalat și altă dată această interesantă tipăritură al cărei număr 1/1982 este la același nivel. Contribuiile unor cercetători locali, cum ar fi Eugen New, ale unor reporteri (Horia C. Deliu) și tineri autori din județul Harghita sînt completate de acelea ale unor „invitați", cu semnături prestigioase, ca Dinu Ianculescu (o evocare — „Octav Șuluțiu"), D.D. Panaitescu și Dan Ciachir. O surpriză este, neîndoios, apariția în acest supliment, a unui fragment din excelentul roman „O lume de cîștigat" al prozatorului Eugen Barbu.

■ **IMPECABIL CU... SCÎRȚÎITURI.** Improvizatul critic T. Turtureanu recenzează în „Cronica" (nr. 16), un volum de Paul Sin-Petru, teoretizînd, în fugă, asupra poeziei „în rimă și ritm asa-zis clasice". Imaginația „criticului" e curat poetică fiindcă iată ce observații produce N.T..: „Mecanismul, deși vechi (sau poate tocmai de aceea) funcționează ireproșabil : nu lipsește o anumită măretie a fantului simplu, greu de semnificații : se aud chiar și niște scîrțîituri, ceea ce are darul de a spori nota de autenticitate" etc. etc. Nu ne întrebăm în ce măsură „scîrțîitura" e o noțiune critică nouă, patentată de N. Turtureanu : ideea recenzentului este și mai subtilă : „poezie impecabilă... cu scîrțîituri".

A. S.

SĂRBĂTOAREA MUNCII ÎN ȚARA MUNCII

PRIMĂVARA OAMENILOR

La marginea Bucureștilor, noaptea se retrage din oraș — ca o coadă parelnică de vulpe din curtea bunului gospodar — către cîmpurile de secară și grîu (ce țin piept înaintării blocurilor cu tivul lor de drum de țară pe care, în închipuire, se arată zdroncănind o căruță). Dimineața se revarsă apoi spre ochii caselor suprapuse înviorînd leandrul, pătrunjelul, muscatele — scoase cu mare greutate din iarnă. Ochii clipesc din ce în ce mai des, dînd semn de mișcarea ce în curînd va porni, pe scări, pe alei, pe laterale, riuri-riuri de oameni spre artera principală pe unde circulă autobuze, tramvaie, troleie. Așa se trezește în fiecare dimineață, Orașul: de la margini către centru. Fie marginea numită cartierul Titan, fie marginea numită Colentina, fie marginea numită Militari ori Drumul Taberei, în fiecare dimineață orașul se trezește cu gîndul la treburile cotidiene care, firesc, înseamnă meseria fiecărui locuitor al său. La Republica, 23 August, I.M.G.B., Depoul Colentina, Fabrica de confecții, Tricodava în primele ore ale dimineții orașul respiră, cu intensitate, ozonul tare al unei atmosfere de liniște și pace. Pleacă de-acasă, de ani de zile în aceeași întreprindere, tatăl & fiul (după buna tradiție expusă de nea Titi Măciucă din Andronache „Mă, băiete, să știi de la mine că pe-un copil trebuie să-l ai în preajma ta o viață"), soțul și soția (separați de o intrare, de un etaj, de-un mijloc de transport), vecinii (împreună s-au angajat, împreună au făcut liceul seral, împreună și-au dat bani pentru apartament, atita doar că în fiecare luni sau joi dimineață se ceartă că „U" Craiova a cîștigat și că Tîrgoviște a aranjat cu Argeșul un punct), pleacă de-acasă din acele cartiere muncitorești (mai mari decît al doilea oraș al țării) sute de mii de oameni ai muncii marcînd însemnul — nu cu totul crezut de nebucureșteni — unui oraș în care munca este exactă ca un ceas elvețian, îndirjită ca pe-un șantier de mare răsunet, eroică și plină de abnegație ca în orice alt punct al țării. La prima oră a dimineții, Orașul zumzăie, își revarsă pe principalele artere de circulație fluviile de energie, încărcîndu-și bateriile de la un soare strălucitor: conștiința muncitorească. Clipele de liniște de pe străzi (de pe străzile cartierelor muncitorești) înseamnă clipe de intensă participare: se elaborează o tehnologie, se expediază niște mașini-unelte, se proiectează un nou cartier, se sistematizează o zonă, se testează sau se omologhează noi și noi invenții — pentru oamenii muncii de aici și de oriunde din patrie. Totul în liniștea și calmul unei Capitale a țării (clădite din muncă, sacrificiu și iubire). Bucureștii își iau în stăpînire metroul, să zicem, ca pe-un fapt obișnuit (de recuperare sau de racordare a vremurilor care instituie ca necesitate acest mijloc de transport), Bucureștii deschid, într-un peisaj arhitectonic de mare splendoare, intersecția Colentina, Mihai Bravu, Calea Moșilor ca pe-un fapt obiectiv. Căci Bucureștii, cum s-ar spune, nu dau sfaturi, ci arată că așa trebuie să fie.

★

Mihai Simion are un ceas frumos. Electronic. După ce apasă pe unul din butoane, poate afla ora exactă și, apoi, ziua și luna în care se află. Noaptea, ceasul își luminează — la comandă — cadranul pentru ca stăpînul său să poată vedea, pe întuneric, cifrele. Mihai e mîndru de ceas, dar, de folosit îl folosește rareori. Se trezește, din obișnuință, odată cu zorii, nu uită niciodată în ce lună a anului se găsește, și, în privința zilei, o mai întreabă, cînd și cînd, pe nevastă-sa, în timp ce-și mănîncă omleta de dimineață — ia zii, în cîte sîntem? — și, așa, nu mai consumă nici bateriile ceasului. Acum, **ÎN PLINĂ ZI**, n-are chiar deloc nevoie de ceas. Ce-ar putea să afle de la el? Că e aproape ora prînzului? Știe. Că aprilie e pe sfîrșite? Știe și asta. Ba, încă știe cu mare precizie. Are semnele lui, care nu-l pot înșela vreodată.

Întoarce tractorul și pornește spre sediu. Are ceva drum de făcut, așa că-și aprinde o țigară și, în vreme ce evită, pe cît se poate, șleaurile drumului, caută să-și amintească primele zile petrecute aici, la Brîncoveni, ca inginer, imediat după absolvirea facultății. Nu e greu. L-a întîmpinat președintele, i-a strîns mîna — chiar mai tare decît s-ar fi cuvenit, apreciază el acum, dar a fost semn de bucurie sinceră, s-a văzut și după aceea — și i-a zis bine ai venit, mă, flăcăule, avem nevoie de de-alde voi, cu carte și drag de pămînt, că eu cred că d-asta ai și venit, de drag de pămînt, nu de gînd că o să faci avere, că atunci te făceai barman sau fotograf pe la nunți.

Sediul se vede acum. Parcă i s-a făcut și niței foame, dar nu chiar așa, peste fire, mai poate răbda, s-a învățat să rabde cînd e nevoie, s-a învățat cu încă multe aici... Cînd a fost bolnav nea Gogu Boieru (da' nu dă muncă s-a îmbolnăvit, nu, de asta ține, da' l-a cam luat ficatul la întrebări din motive încă neprecizate) a trecut pe tractor, s-a apucat să pregătească terenul și a făcut peste 15 hectare pe zi, ceea ce nu e prea ușor nici pentru un tractorist cu experiență. Și cu semănatul și-a găsit de treabă, de la mazăre și pînă la porumb nu i-au stat șalele de atîta suit pe tractor.

A ajuns, a descălecat de pe tractor și a intrat, cu pași mari și apăsați, pașii învățați cu pămîntul cîmpului, în sediu. Aici se pornise o ședință de care nu fusese anunțat. A început vorba repede și a ținut vorba mai mult, oamenii erau îngrijorați de starea unor atelaje, s-au dat telefoane pe la semea, li s-a spus că nu-i problemă, se rezolvă — întocmai și la timp, ca-n armată —, apoi s-au mai gîndit la soarta grădinilor, au apreciat, din ce știau, recolta și timpul s-a dus. După ce s-a terminat ședința — fără angajamente și mari promisiuni, o ședință în care toți și-au limpezit ceea ce le era încă neclar — Mihai a pornit spre casă. Probabil că nevastă-sa s-a întors de la seră, dacă n-o fi avut cine știe ce probleme deosebite pe acolo. Mai era puțin pînă să se întunece. Și-a aprins luminița de la ceas și a apăsat pe buton. Iete-te, șapte împărțit la cincizeci! Acu începe telejurnalul... După care și-a amintit că-i e și foame. Și chiar un pic de somn...

★

SEARA vine acum, cînd se apropie luna mai, vorba unui prieten, numai din cînd în cînd. Și-atunci, bine că vine, pentru că mai e nevoie și de seri. Mai are și ochiul nevoie să simtă mingîiatul pleoapei, mai are și mintea o seamă de lucruri să-și spună în singurătate și liniște. Despre serile orașelor de provincie nu se poate spune decît cu multă melancolie. Străzile de aici își alungă mai repede trecătorii decît străzile Bucureștilor, amurgurile au spațiu mai larg de destășurare, neobturate de clădiri care să sfideze înălțarea privirii, iar cireșii sînt mai mulți și mai albi printre blocurile ce-și adună locatarii pe băncuțe, ducînd amintirea spre străzile pe care, în fața fiecărui gard puteai afla oameni tăifăsuind alene în așteptarea serialelor mereu întrerupte sau amînate, a meciurilor văzute tîrziu, cu ajutorul antenelor improvizate.

Ei bine, la orele astea, dacă te-a biruit plictisul sau dacă ai știre de ce-ți poate oferi orașul, e numai bine să mergi pe la clubul tineretului. Aici, seara nu există în accepția ei de odihnă scăldată pe la malurile cele de foarte aproape de reverii inofensive. Aici, cîtiva oameni trudesc, chiar dacă nu dau neapărat această impresie. Și n-o dau pentru că nu trebuie și nu e bine s-o dea. Cei ce vin aici au în gînd să se simtă bine și nu să înregistreze neliniștile directorului Pleșa sau ale metodiștilor Cheațan și Tibi — oameni care parcă ar cîștiga în fiecare zi cîte o colecție de zîmbete la loz în plic și ar dori s-o ofere, tuturor celor care-i văd...

Tinerii din Mediaș nu pot să treacă seara pe centru fără să nu dea o raită pe la club. Dar nu dintr-o oarecare obișnuință — tot n-am ce face, ia să-i mai încurc vreun ceas pe ăia de-acolo —, ci din pur și viu interes. Și dacă ar trebui să-i criticăm pe cei ce se îngrijesc de bunul mers al clubului am spune că nu-și prea respectă programul de activități alcătuit cu destulă vreme înainte. Am fi, însă, nedrepți, și asta ne-ar aduce reprosurile nedorite ale tinerilor din Mediaș. Așa încît e preferabil — și pentru noi și pentru ei — să spunem adevărul: aici nu se improvizează nimic (în sensul de-a se face ceva la voia întîmplării), dar fiecare zi e altfel decît precedenta și fiecare zi (de fapt, fiecare seară) vine să aducă tinerilor ceea ce ei și-au dorit cu o seară înainte. Ei, dar, nu de laude au nevoie oamenii clubului tineretului din Mediaș! Au primit destule și desigur au să mai primească... Am putea fi bănuiți că ne-am lăsat influențați de cei de acolo dacă mărturisim că în ultimii doi-trei ani am petrecut în clubul din Mediaș cîteva săptămîni? Fie! Chiar dacă pentru a face asta ne-am părăsit camerele comode de hotel sau ne-am abandonat proiecte și manuscrise cărate de la București spre a fi — sfîntă naivitate! — terminate acolo? Fie! Fie să fim chiar acuzați de îngustime a privirii, dar tot vom spune că nu dorim alți martori pentru exactitatea celor mai mult simțite decît spuse decît pe tinerii medișeni. Și acum un secret: aceste rînduri au fost scrise chiar acolo, după ce clubul se închisese. Final deschis...

★

Cînd lumea se retrage către case — după plimbarea de seară, în miros de zambile, verde crud și fum, pe ici pe colo, de frunze arse, după conversația din grădina publică ori de pe terasa ce, în fine, și-a scos mesele și a pus pînă și șervețele — ca totul să arate a bucurie c-a venit primăvara, cînd vrea să mai afle ce se mai întîmplă în campania de semănat, în Insulele Malvine și cum va fi vremea a doua zi, cînd se fac conturi și deconturi, cînd energia electrică trece mai mult (și poate numai aparent) la consumul casnic, așadar, cînd totul ia proporțiile unei fericiri conjugale. Combinatul nici nu sesizează faptul. Ziua pentru el începe și sfîrșește în pregătirea producției și finalizarea producției, indiferent că ziua din puncte are ca reper, după meschinul ceas, orele somnului și viselor dulci și nevinovate. Ziua, pentru el, Combinatul cu foc continuu, are exact douăzecișipatru de ore de neodihnă, și cum nu poate fi singur pe lume el dă neodihnă creatoare tablourilor de distribuire a energiei electrice, transportului care asigură materia primă, și care preia produsul finit, oamenilor care știu ce înseamnă, după vorba alintătoare, „mastodontul". Într-un miez de noapte, excitați de farmecul scînteilor, de flacăra albă de magneziu și entuziasmați că în acel moment (noi, printre cei foarte mulți care execută somnul, facem atunci altceva mai util și mai frumos decît ei, trăind cu ochii mari un alt vis) e miezul nopții și noi nu dormim, noi sîntem reporteri (24 din 24), am fost aduși cu picioarele pe pămînt (pe pămîntul acela de șpan, cocs și alte „ingrediente") cu o vorbă domoală „d'apoi mereți la culcare că pînă la sarjă mai e". Apoi, un doct în meserie avea să ne protejeze spunîndu-ne că nu pentru cine știe ce secrete trebuie să primim aprobări pentru schimbul de noapte ci din umanitate „om fi obosiți de peste zi și aci tre'be minte limpede ca dimineața în zori după ce-ai băut o cană de lapte". Atît și nimic mai mult. Cine-i cu munca, știe că rosturile ei sînt de dimineață pînă seara și, într-o reciprocă a sintagmei perfect adevărate, de seara pînă dimineața.

Astfel se întîmplă o zi — una din obisnuitele 365 ale muncii și iubirii pentru Țară — de primăvară, privită ca pe cel mai frumos buchet de flori de cîmp ce urmează a poposi în mîna parfumată și bătătorită a lui Mai.

Dan Mucenic
Constantin Stan

Spiru Chintilă: „Constructori"

Colocviul și Festivalul național de poezie

„SCRIITORII ȘI PACEA"

Urmare din pag. 1

Ioan Alexandru, Domokos Geza, Nicolae Prelipceanu, Paul Anghel, Nikolaus Berwanger, Emil Poenaru, Florin Bănescu, George Bălăiță, Ion Horea. După amiază, în sala Teatrului Național s-a desfășurat Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea". Cu acest prilej, participanții la manifestările de la Timișoara au citit din creațiile lor dedicate triumfului păcii pe pămînt, iar soliști ai Operei Române și ai Filarmonicii „Banatul" au prezentat un program artistic.

Miercuri, 28 aprilie, au continuat manifestările din cadrul Colocviului și Festivalului național de poezie „Scriitorii și pacea". În aceeași zi a fost făcută o vizită de documentare la Întreprinderea de aparate electrice de măsură din Timișoara. Scriitorii s-au întîlnit apoi cu cadre didactice, studenți și elevi de la Facultatea de filologie și liceele „C. D. Loga", pedagogic, de filologie-istorie, „Nikolaus Lenau" (cu limba de predare germană), matematică-fizică nr. 2 (cu limba de predare maghiară), agroindustrial. De asemenea, au vizitat expoziția „Realizări ale economiei județului Timiș".

În sala de conferințe a hotelului „Continental" au continuat dezbaterile din cadrul Colocviului național „Scriitorii și pacea". În cuvîntul lor, Mircea Tomuș, Mihai Ungheanu, Ion Hobana, Ion Arieșanu, Ion Drăgănoiu, Nicolae Barbu, Hajdu Győző, Cornel Ungureanu, Mircea Iorgulescu, Marcel Pop Corniș, Platon Pardău, Dan Tărchilă, Adrian Păunescu, Mihai Sin, Voislava Stoianovici, Paul Miclău, Traian Iancu, Toma George Maiorescu au exprimat deplina adeziune la strălucita inițiativă de pace a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, hotărîrea de a pune, întreaga forță a talentului, puterea cuvîntului scris în slujba cauzei păcii, a vieții pe Pămînt.

În încheierea dezbaterilor au luat cuvîntul Constantin Potîngă, secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., și Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Într-o atmosferă de puternică vibrație și angajare patriotică, participanții la Colocviul național „Scriitorii și pacea" au adoptat textul unei **telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,** în care se spune: **„Participanții la Colocviu și Festivalul național de poezie «Scriitorii și pacea», organizate la Timișoara, vă aduc profunde mulțumiri, vă exprimă calda lor recunoștință pentru activitatea neobosită și clarvăzătoare pe care o desfășurați în slujba cauzei nobile a păcii. Noi știm că încă din fragedă tinerețe ați militat fără preget împotriva spectrului amenințător al războiului. Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din România, sinteză a concepției Dumneavoastră de un înalt umanism privind relațiile dintre state, reflectă marea răspundere față de prezentul și viitorul lumii în care trăim. Marile manifestații pentru pace din România așează pe o treaptă fără precedent voința de liniște creatoare a întregului nostru popor. Mulțumindu-vă pentru indemnurile Dumneavoastră, vă asigurăm și cu acest prilej că scriitorii din țara noastră, români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, vor urma neabătut politica partidului, conștienți de însemnătatea sarcinilor ce le revin în apărarea valorilor umaniste ale poporului nostru și ale întregii omeniri, valori fără de care nu se poate întemeia un climat al păcii.**

Ne mîndrim cu acțiunile Dumneavoastră neobosite și admirația noastră față de eroismul cu care împliniți nobila misiune de purtător de cuvînt al voinței neclintite a poporului nostru ne îndeamnă și pe noi să acționăm în sensul întăririi solidarității cu toți aceia care slujesc cu devotament idealurile umaniste de pace ale României socialiste. Afirmînd rolul literaturii în opera de formare și dezvoltare a conștiinței omului nou, vom dărui și în continuare cititorilor opere în care, reflectînd efortul de edificare a lumii noastre, vom așeza la temelia lor nobilele principii ale umanismului revoluționar. Scriitorii, toți oamenii de cultură și artă, într-un gînd și o faptă cu întregul nostru popor, sînt hotărîți să răspundă astfel chemărilor Dumneavoastră, imperativelor epocii, în spiritul celor mai nobile tradiții ale poporului nostru.

Exprimîndu-ne încă o dată dragostea, devotamentul și recunoștința față de Partidul Comunist Român, față de Dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ne reînnoim angajamentul de a crea opere care să poarte în ce au ele mai reprezentativ mesajul de pace al poporului nostru și vă asigurăm că nu vom precupeți nici un efort pentru a acționa în spiritul prieteniei și al înțelegerii între popoare, pentru edificarea unei lumi a păcii pe întregul Pămînt".

Joi, 29 aprilie 1982, în programul manifestărilor a figurat o vizită de documentare în comuna Lovrin. În aceeași zi, a fost programată o seară literară prilejuită de încheierea „Lunii cărții în întreprinderi și instituții", manifestare ce a avut loc în sala clubului C.F.R. din Timișoara.

Geta Mermeze: „Constructori"

Mihai Rusu: „Solia păcii"

Liniștea unei mari victorii

Urmare din pag. 1

și pe betoniere, în cursele de convenție, sărind dintr-o mașină în alta, prezent peste tot, încordat și atent, gesticulînd cu mișcări măsurate și cu aceeași siguranță de sine care îl detașa; așa că ne-am făcut doar cu mîna, ne-am spus bună ziua, în trecere, ne-am zîmbit, promițîndu-ne că odată tot vom găsi noi, prilejul, să stăm și să discutăm. Și prilejul venise: un nou reportaj la barajele de pe Lotru, un reportaj care urma să fie difuzat pe 2 Mai, ziua muncii dar și a tineretului muncitor, un reportaj căruia el urma să-i fie eroul și eu urma să-l găsesc ca atunci, în vacarmul, în forfota, în copleșitoarea mișcare și frămîntare a șantierului: un secretar U.T.C. ca în reportajele ideale, aflat în clocotul muncii, unde este mai greu. Mă și vedeam căutîndu-l cu răsuflarea tăiată, ghicindu-i statura înaltă pe parapeții ameițtori ai barajelor. Dar secretarul comitetului U.T.C. de la Lotru se afla de data aceasta la sediu, pe șcaun, în fața unui birou.

— Cum așa? M-am mirat.

A zîmbit ofilit, s-a ridicat de pe șcaun, m-a luat de brat și m-a dus în fața ferestrei:

— N-ați văzut? m-a întrebat.

— Ce să văd?

— Liniștea, a spus el, și glasul i s-a frînt de-odată. Liniștea. Marile lucrări de pe Lotru s-au încheiat.

A căzut peste mine ca o lespede: dură, grea, nesfîrșită, cum de nu observasem, pustiise pămîntul în jurul meu!

— Și ziarele? am strigat. Nu trebuiau să comunice cu titluri de-o șchioapă?

— S-a scris, s-a tot scris, dar în marile bătălii ne bucurăm totdeauna de prima izbîndă — victoriile sînt însotite de liniște.

Liniștea marilor victorii pe Lotru! Nu era subiectul pe care îl căutasem dar realitatea aceasta mă copleșea. O magnifică izbîndă a muncii se încheiase și eroii ei, constructorii ei, nu ceruseră nici artificii, nici aplauze, nici urale, judecînd în nemăsurata lor modestie că își făcuseră, ca soldații, datoria față de patrie.

M-am socotit norocoasă, la începutul acesta de mai al păcii în țară, și-al muncii, că tocmai în clipele acestea am fost sus, pe Lotru, alături de ei.

Judecata de valoare

Urmare din pag. 1

a deschis-o [...]; cînd societatea mai cultă a putut avea un teatru în Iași și București, **el** a răspuns la această dorință, scriindu-i comedii și drame, cînd a fost chemat poporul să-și jertfească viața în războiul din urmă, **el** singur a încălzit ostașii noștri cu raza poeziei.

A **lui** lîră multicordă a răsunat la orice adiere ce s-a putut deștepta din mișcarea poporului nostru în mijlocia lui.

În ce stă valoarea unică a lui Alecsandri? În această **totalitate** a acțiunii sale literare".

Ținînd seama de „epica" faptelor, ne dăm seama că, în chip cu totul surprinzător, atît de tranșantele argumente „tematiste" invocate de marele critic în 1886, dîncolo de disputa conjuncturală în care articolul **Poeți și critici** se înscrie, nu fac altceva decît să explicziteze cunoscuta judecată de valoare formulată în studiul **Direcția nouă...** cu nu mai puțin de patrusprezece ani în urmă, adică în 1872, unde, cum prea bine se știe, Alecsandri este socotit fruntașul noii renașteri a poeziei românești (textual: „În fruntea noii mișcări e drept să punem pe Vasile Alecsandri").

Cine vrea cu tot dinadinsul să extragă „rădăcina pătrată" a complexei judecăți critice maioresciene în temeiul căreia este demonstrată valoarea operei lui Alecsandri nu poate să nu observe că ne aflăm în prezența unei atotcuprinzătoare **judecăți estetice** rezultată din pregnanta sublimare a **paradigmelor tematice** (prin urmare, a lui **ce se spune**). Acestea, în totalitatea lor, fac dovada incontestabilă a unei opere **eminamente majore**, care nu își refuză, din contra, aspiră, instinctiv și ca program estetic, să răspundă cu maximum de promptitudine și — da, chiar așa! — eficiența marilor comandamente ale existenței în și prin timpul istoric a poporului nostru.

Cu greu, dacă nu de-a dreptul imposibil este a susține că marea lecție maioresciană în materie de judecată valorizatoare intrinsec estetică este însușită în adevăratul ei înțeles de către critica literară actuală, cel puțin de o bună parte a ei. Eventualele sondaje în cîmpul ei de manifestare curentă, sîntem convinși, ar evidenția nu puține cazuri de eludare (deliberată sau nu, a ireductibilei antinomii dintre **major** și **minor**, în plan tematico-problematic. Este eludată, deci, însăși cheia de boltă a judecății de valoare autentic estetică.

Rănile pămîntului

pămîntul poartă multe răni
din pedeapsa sîngelui nevinovat
dar eu cu o singură lacrimă
cu un singur sărut
pot vindeca orice rană

cînd zăbovesc pe urmele mele
îmi adun cîntecul subțiat
prin otava acoperită de somn
pe unde simburii știu să crească
pentru lumina de-apoi

viu nu rămîne
decît izvorul însăgetat
pe sub adierea albastră
numai eu cel ce mă supun mie
cu un singur sărut înmiresmat
pot tămădui orice rană

Ion Sofia Manolescu

Grădinile muncii

Roua se hrănește cu cîntecul nostru
grădinile visează flori ce nu se veștejesc
niciodată

mîna cu pămîntul se-nțelege
aici pe unde ideea nu mai trece însingerată

viața numai cu viață poate fi impodobită
sudoarea știe că nu poate trăi fără noi
piinea la rang de omenie se ridică
și ierburile sună a cîntec sub pioi

adevărul are formă de inimă
mugurii se aprind deodată-n copaci
și susură lumina în lanuri de secară
frumusețea nu-ți dă dreptul să taci

Rodian Drăgoi

Primăvara...

primăvara a încolțit în țărani
ca într-o palmă veche de ogor
țăranii sînt statuia veșniciei lor
zidind istoria prin ani

cîmpia română îi strigă pe nume
adeseori ei ară în lună
cărțile istoriei în pagină îi adună
și sudoarea lor bîntuie prin lume

duc foșnetul ierbii în priviri
veacurile toate le duc în spinare
lacrima țărinii îi arde și îi doare
lovită dimineața de brumele subțiri

eternizînd tăcut pe prispa lumii
satul românesc pare o cetate
cînd grîul obosit a încolțit în țărani
cu ochiul inocent pîlpîind departe.

Petre Ivancu

Cîntec de lumină

Stejar carpatin,
În miezul timpului –
Vrednic sol de bine
Al acestui harnic popor –
Partid de lumină,
Slavă-ți rostim!

Tu – braț viteaz
Pe umeri de eroi,
Tu – gînd curat
Ca apele de munte,
Tu – minte clară
Zorii despicînd
Spre era comunistă
A dreptății –
Vultur de pace
Străjuind ca-n lume
Să nu mai curgă
Sînge pe nedrept,
Partid simbol
Al unui demn popor
Ce n-a știut
Prin vreme
Fruntea să-și aplece.

Ion C. Ștefan

Armîndeni

deschideți ochii
să vedeți cum sună toate-ntîmplările
sub zodia noii prefaceri a timpului
vouă vă cînt aceste lucruri
în care se-ascunde o sevă de jar
și roua luminii în ziua de azi
iată-n grădină cresc orele verzi
caii pasc stelele cerului
și-n cîmpia imensă
vor să înflorească cireșii;
veniți să vedeți mireasma
chiar dacă ninge pădurea,
veniți
vouă vă cînt despre noua comoară
ce se ascunde acum în vis
veniți să cîntăm
clipa aceasta
ce-o trăim către mîine:
înflorească cireșii!

Gheorghe Daragiu

Poem muncitoresc

În haine noi, de sărbătoare și de muncă
Întîmpinăm plenar senînul zilei de-ntîi Mai
Cu rouă de sudoare sculptăm în stîncă
Columnele luminii pe-acest picior de plai.

Aici, în țara demnă, liberă, a muncii
De cînd ne știm, îngemănați cu glia
Și luminați de grîu ne creștem pruncii
Ca piinea să dospească rotund în România.

Și-n frunte-i primul muncitor al țării
Am ctitorit această patrie ca o grădină
Prin care trecem azi ca-nvingătorii
Spre zarea comunismului, senină.

Dumitru Buțoi

Riul mîinilor mele în patrie se varsă

De-o parte și de alta a setei izvoare înșir
pînă departe ;
urzeala soarelui nu se rupe la purtat.
Cintecul mă cerne pe drumurile fierbinți de
care am parte,
firul de miere toată albina a destrămat.

Grîul vrea în brațe dar îl las pe jos,
pe lîngă prăpastia singelui știu drumul și
calc fără frică.
Numele patriei de pe buzele mele nu pot
să-l descos,
peste haină mai e loc să port și-o aripă.

Laptele iese în fața ierbii, mă salută ;
lumina cu mine se sfătuiește.
Inima deasupra cintecului stă ca o plută,
nerăbdarea mea cu numărul casei tale se
iubește.

Riul mîinilor mele în patrie se varsă,
cît e azi de învolburat !
Apa pe întrebarea celui însetat e toarsă,
la geamul fiecărei fîntîni cite-un izvor
s-apucă de cîntat.

Noroc

Oțel neîmpăiat, ieșit din codrii acestor mîini,
sperînd cu urmele lui mari cînd le vezi
întîia oară,
rupînd satele în două ca pe piini,
scos de unde-a stat pînă acum cu fumul
salopetelor afară

Îndulcești haina pe care-o port.
cu urma ta se îmbrobodește zăpada pe sub
bărbie.
Varul pe peretele casei mișcă, nu-i mort,
la căldura ta penița nopții o moi în sudoare
și scrie.

Laptele poate sta o iarnă îngropat,
copiii îi știu locul și-l pîndesc, așteptînd
doar capul să scoată
Eu îmi simt pieptul cu porțile-n lături lăsat
cînd oțelul se răsucește cu fața spre mine
deodată.

Pămîntu-i fierbinte, gata-gata să dea-n foc,
șarja-i noiță pe unghia vremii și-aduce noroc.

Ion Trif Pleșa

Desene de Liliana Niculescu

Amintindu-ți că ești

N-ai făcut din resemnare un zid.
Ai săpat fîntîni în tăcere
Și-ai umblat pătruns de răbdare.
Ca o piatră pe buza prăpastiei ai fost.
Și n-ai dat de lumină decît rănindu-te
Te-a gîndit tot timpul singurătatea celor
mulți,
Te-a iubit vadul uscat al marilor întrebări
fără răspuns.

Apele mute și oarbe pe obrazul tău
Niciodată — atîta de curate — cum îți era
năzuința n-au fost.

Din plinul tremurător și-adînc al vieții
Doar cîte-un deget îți arăta mașinăria
îndărătnică
Amintindu-ți că ești.

Și n-ai rîvnit la rezervațiile imaginare
Ci doar necesarul unei realități și-a fost
fericirea.

Înaripînd cîmpia

Ascultă-i cum deșteaptă pămîntul
Cum îl duc pe umeri
Să rotunjească secoli de lumină
Ascultă-i cum deșteaptă dimineața
Din sîngele lor aprins
Cum brăzdează-n vise iubirea unei ierni

Ascultă-i cum pornesc
Luceferi înaripînd cîmpia
Cum se citesc prin vîrste de flacără vie
Cum sunt ei înșiși milenii în clipa țării
Ascultă-i cum sunt ai certitudinii unice
Țărani
Din țăranii eternității noastre.

Ion Vergu Dumitrescu

gheorghe jurcă

Ce noapte superbă...!

În cabina de comandă se făcuse cald, o căldură aproape insuportabilă, încît a fost nevoie să-mi dau jos bluza de salopetă și să rămîn numai în maieu. Parșivă al dracului, zăpușeala mă îndemna la somn.

Privesc la ceas pentru prima oară în noaptea aceasta. E șapte fără cinci minute. Gata, zic, noaptea s-a dus, a zburat pe nesimțite ca o pasăre. Hm, îmi vine să zîmbesc. Ce noapte ciudată și superbă... Multă vreme n-o să-mi dispară de pe ecranul amintirilor. A fost frumoasă, straniu de frumoasă. Cred c-a fost cea mai minunată noapte din viața mea. Într-un fel grea, al naibii de grea, lungă și apăsătoare plină de tensiune, dar altfel, ușoară și scurtă ca un vis. O simt ca pe-o băutură tare, răscolindu-mi sîngele.

Sirena combinatului sună de șapte. Cei din schimbul de noapte se îndreptă cu toții spre vestiare unde îi așteaptă dușurile care să le biciuiască pielea, să le împrospătească forțele, senzația de viață. Cînd sînt aproape de prima treaptă a scărilor ce duc spre vestiare, mă sfredelește un gînd. Să nu mai rămîn aici sus, la „Postul principal". Și mă întorc la cabină.

Forfota oamenilor, a mașinilor rămîne undeva în urmă, departe ca un vuiet de ape. Afară, în spațiul dimineții nu s-a luminat încă de ziuă. Ce s-a întîmplat oare ? În septembrie, diminețile se albesc devreme, astfel că nu pot pricepe de ce acum e totul altfel. Dacă n-ar fi fost sirena care să anunțe sfîrșitul schimbului, pur și simplu aș fi uitat că noaptea se sfîrșise și că venise timpul să plec acasă. De vină a fost fără îndoială și avalanșa de evenimente care au tăbărît asupra mea, apoi zorii ăștia tulburi care nu se arătaseră ca-n alte zile, lăptoși ca o zeamă de bureți, lipindu-se de geamurile halei. Dincolo de ziduri domnea încă întunericul, ceea ce mă făcea să cred că timpul se schimbase brusc, o dase înspre toamnă. Prin geamul cabinei, nu distingeam aproape nimic din lumea de-afară. Răzbăteau vag, filtrate parcă prin pîslă, zgomotele ploii. Plouă mărunt ,insistent. Îmi închipui streșinile caselor picurînd bacovian. Halal vreme, îmi zic cu gîndul la ziua mea. Stau clipe în șir de vorbă cu duhul dimineții ăsteia mohorîte, cu ploaia, cu țiriitul ei insidios ce seamănă c-o migrenă. Nu-mi dau seama cît am zăbovit acolo, cu timpla rezemată de sticla rece, aburită de picurii ploii, monologînd pe tema toamnei și-a ploilor, și-a altor lucruri ce mă frămîntă de-o vreme încoace. Poate un ceas, poate două... Gîndul îmi sboară la Emilia. Mă dor orele petrecute fără ea, tot ceea ce-o tin departe de mine și mă cuprinde o ciudă imensă, că din vina mea sau poate a ei, dar mai mult a mea, nu ne-am privit îndeajuns atunci cînd am fost împreună și toată lumea a fost a noastră, nu ne-am cunoscut cum trebuie și nu ne-am spus tot ceea ce ne puteam spune. Mă ard șoaptele nerostite, sărutările pe care ar fi trebuit să ni le dăm și tot ceea ce ar fi putut să se petrecă între noi, frumos, tandru și minunat.

... Uitasem carevasăzică de mine acolo, parcă bătut în cuie, iar afară se luminase binișor de ziuă. Se distingeau acum tot mai clar prin geamul slinos al cabinei, crenelurile castelului, clopotnițele bisericilor, acoperișurile clădirilor, coșurile de fum de la gudroane, siluetele halelor aglomeratorului, turnurile stației de răcire, iar departe, pe fundalul cenușiu-roșietic al dimineții de septembrie, se conturau liniile sinuoase ale blocurilor de la marginea de sus a orașului, plăsmuirile de ceață și fum ale toamnei. Spre ghinionul meu, continua să cearnă cu aceeași insistență. Ploaia cădea în șuvițe oblice pe acoperișuri, peste coroanele copacilor zgribuliți, pe asfalt, în oglinzile piriiașelor, învăluind totul cu muzica ei monotonă, somnoroasă. Piraiele își ieșiseră din matca lor îngustă, șuvoaie tulburi își croiseră drum pe trotuare, pierzîndu-se printre picioarele trecătorilor. Păreau niște șerpi docili, leneși ce se lăsau striviți cu voluptate de picioarele oamenilor. Aveam senzația reală că pe străzi, prin parcuri, grădini, pe dealurile invecinate, în așternutul de piatră al orașului se instalase definitiv toamna și că mirosea a ruginiu și-a vested. Vîntul clatină frunzele pomilor, vrînd să le smulgă, iar cele mai anemice nu rezistă și se împacă destul de repede cu soarta, agonizînd o clipă în aer, într-un dans al speranței, într-o iluzie că poate totuși... Rafalele lui fac să sune lugubru tinichelele acoperișurilor, burlanele și scocurile caselor, pașii trecătorilor pe caldarîmuri. Picioarele lor sînt avide de mișcare, leorpăie ca niște guri flămînde zeama asfalturilor. Au lăsat focul cuptoarelor și-au pornit să cucerească orașul, mai bine zis, să redescopere străzile, magazinele, tot ceea ce lăsaseră cu numai o noapte în urmă. Unii se grăbesc, aleargă de colo-colo.

— Ce faci aici tinere ? N-ai casă ? — aud în spatele meu vocea lui Lisandru, cel care îmi luase locul la „Postul principal".

Ce să-i spun ? Pentru ce am întîrziat ?

— Mă enervează ploaia asta, dau vina pe vremea de-afară. Aștept să se oprească sau să se mai domolească măcar. Am de făcut o droaie de cumpărături și mi-e teamă c-o să mă facă ciuciulete, tocmai azi cînd îmi aniversez ziua de naștere.

— Ia-ți inima-n dinți și pleacă, că ploaia asta nu s-o oprì curînd, mă îndemnă el. Asta-i ploaie mocănească și ține mult...

— Bine, m-oi duce, zic și plec. Cînd trec pe lîngă el, trag cu coada ochiului. Zîmbește vag. M-o fi crezînd vreun naiv, vreun copil. Treaba lui. În definitiv ce-mi pasă mie ce crede el despre mine. Cobor. Am impresia că scările astea vin de undeva din văzduh, dintr-o altă lume. Sînt ametit, din pricina oboselii și-a nesomnului care mi-au turnat parcă plumb în picioare. La capătul scărilor dau cu ochii de nea Timpea, șeful secției. Vine și mă cuprinde patern de după umeri. Zice :

— Bravo Armene !

Mă uit la el contrariat.

— Pentru ce-mi spuneți asta ?

— Pentru că ai făcut o ispravă frumoasă ! Simt cum globii ochilor mi se măresc sub pleoape, gata să se spargă.

— Nu înțeleg, îi spun.

— Ei lasă, nu fii așa de modest. N-ai fost tu acela care... ?

— Care ce, tov. Timpea ?

— Care ai doborît azi-noapte recordul secției ?

— Aaaa... îngaim eu și abia acum îmi dau seama unde bate. Păi ce era să fac ? Dacă m-ați pus acolo, era de datoria mea să mă înham la treabă. Altfel ?

Plec. Mă duc să fac cunoștință cu întîia ploaie de toamnă. Vreau să mă răcorească, să mă pătrundă pînă la piele. Să mă biciuiască.

... Cît de simplu se petrec unele lucruri. Vreau să zic că nimic nu anunța această noapte superbă. Cu cîteva ore înainte de a intra în schimbul de noapte și deci de a cobori în orașul de jos și a mă întîlni cu părinții Emiliei, cărora țineam să le reamintesc că azi e ziua mea de naștere și ca atare s-o pună în alertă pe Emilia, dădusem o raită prin OT. Zăbovisem prin parc, intrasem prin magazine ,cofetării și ca niciodată, toți cei cu care mă întîlneam, îmi zîmbeau într-un fel aparte. Mai cu seamă vînzătoarele. Îmi era imposibil să-mi dau seama ce se întîmplase cu ele. Parcă își minjiseră buzele cu roșu, ochii cu soare, iar vorbele le erau fulgi de zahăr. Credeai după felul în care mă priveau, duios și tandru, că vor să mă ceară în căsătorie. Nu știu ce le apucase. Am pus totul pe seama poeților și-a filozofilor, cum că femeile sînt cele mai enigmatice ființe, au cele mai bizare și imprevizibile reacții la impulsurile cotidiene. De pildă într-un magazin de galanterie, o fată de la raionul cămăși și cravate, o fată tînără pe care n-am cunoscut-o în viața mea, mă învăluise c-o ploaie de zîmbete care de care mai șăgalnice, încît m-am înroșit ca sfecla. Îmi dădea ocol ca o șvirlugă, împungîndu-mă cu privirea și cu vorba mieroasă și drept consecință m-am trezit că-mi face bon pe-o cămașă cadrilată din tercot nr. 39, o cravată cu buline albe pe un fond vișiniu și-o pereche de butoni cu monograma numelui meu. Deci știa șnapanca cine sînt și cum mă cheamă ! La ieșire mi-a făcut strengărește cu ochiul, adîncindu-mi sentimentul de nerplexitate. La cofetăria „Alunița", lucrurile s-au petrecut la fel. Aici, vînzătoarea, una din cele mai frumoase fete din oraș, o blondină din soiul nordicelor, ceva în genul Anitei Ekberg, care aduna la zîmbete și complimente, așa cum ai culege căpșuni dintr-o grădină bogată, îmi aruncă un potop de ocheade dulci, ținînd să mă întrebe de cîteva ori ori la rînd, ce doresc. Întrasem doar să beau o citronadă, iar la insistențele ei n-am rezistat și am servit și-o savarină scoasă de la frigider, proaspătă și bine însiropată în vin. Cînd mi-a întors restul de la o bancnotă de 25 lei, m-am trezit c-un bilețel în care frumoasa Mimi îmi fixase o întîlnire pentru a doua zi, sus la Ciupercă, unde cînta muzica și se serveau cei mai gustoși mititei din tot orașul. Am ieșit c-o senzație stranie. Mi se părea că-mi crescuseră oasele, că nu mă mai încap hainele și că ușa era prea mică pentru a mă putea strecura afară. „Iată, mi-am zis, niciodată nu știm ce zace în noi, ce sentimente latente dorm pe fundul oaselor și dintr-o dată își scot tentaculele ca niște melci". Hoinăreala luă sfîrșit la librărie, unde am cumpărat o carte pe care scria un singur cuvînt, de fapt era un nume : „Djamilia". Răsfoind-o, am aflat că e vorba de-o poveste de dragoste dintre fata cu același nume de pe copertă și Daniar. Răzbătea din filele ei miresme de pelin și de vînt ce cutreierau stepa kirghiză. Cînd am ieșit afară, se înserase bine și adia un vînt subțire, aducător de ploaie. Cu porhartul pe umăr am luat-o înspre combinat. Voiam mai întîi să trec pe la părinții Emiliei, cărora să le spun că mîine va fi ziua mea de naștere și deci să-i spună despre însemnatul eveniment. Cînd am pus piciorul în secție mă trezii cu Firoiu lîngă mine.

— Vezi că a întrebat șeful de tine !

— Da ce are cu subsemnatul ?

— Nu mi-a spus decît să te prezinți de urgență în biroul lui.

„Ce-o fi având cu mine ?" Făcusem vreo boroboață de care nu știam ? Trecui în revistă toate întîmplările mai acătării din ultimile zile și ajunsei la concluzia că nu aveam nici un motiv să fiu îngrijorat. Avusesem totuși acum o săptămînă și ceva o ieșire nervoasă. Mă certasem la cutite cu Firoiu în legătură cu termenul propus pentru revizuirea benzii laminorului. Îl făcusem sabotor și nu mai știu ce. Eram de părere că termenul poate fi redus la jumătate, dacă... și-i înșirasem o serie de măsuri tehnice și organizatorice. Cei care diriguiau secția nu mi-au dat credit. Eram un țînc, pe cînd Firoiu un om vechi, cu multă experiență și bun specialist. În cele din urmă a mai lăsat el, m-am înmuiat și eu și-am ajuns la un punct de înțelegere. Am băut și-o bere la „Metalul". „În fine, fie ce-o fi, doar n-o să-mi ia capul de pe umeri ! Și dacă mi l-or lua, o să-mi rămînă palmele astea mari cît un cuib de barză și calde ca o cloșcă cu pui, cu care, vorba Emiliei aș putea acoperi soarele cu ele ; palmele astea butucănoase despre care îmi spusese mama că sînt făcute să răstoarne munții și să drăgostească femeile". Hm... Mă umflă rîsul. Eu și femeile... Asta-i bună ! De cîte ori mă aflu în preajma unei fețe parcă mi se pune o ghiară în gît, nu mai am aer și inima bate ca un ciocan. De unde atîtea femei mamă pentru ostoirea acestor palme ? Poate numai așa dacă în fiecare țaglă fierbinte și roșie, îmi închipui o femeie...

În biroul șefului de secție, unde se țin în fiecare dimineață „operativele", nu se aflau decît Timpea și Calistru, secretarul B.O.B. Discutau ceva aprins cînd am intrat.

— Ia loc flăcăule ! — mă pofti Timpea să stau pe scaun.

Tic-tacul unui ceas mare ce atîrna, prins în perete, îmi distrase pentru moment atenția. Era ora 22 și 30 de minute. Peste o oră și jumătate voi împlini 23 de ani.

— Cum te simți băiete ? — mă întrebă pe un ton amical Timpea.

— Păi bine, răspund eu vag, cu gîndurile îndepărtate, ca razele unui far pe luciul mării. Am dormit azi mai mult ca oricînd.

— Te-am întrebat cum te simți pentru că vrem să știm dacă ești apt pentru o sarcină grea, adăugă Timpea și ochii lui albaștri cu reflexe cenușii mă învăluiră ca un cerc de foc.

Mi-am zis că nu poate fi vorba de ceva rău, din moment ce-mi făceau atîta curte.

— Secția se află într-o situație delicată, ca să nu spun încurcată, continuă Timpea pe același ton blajin. Nu e o treabă ușoară, dar noi avem încredere în tine.

Arătam, bănuiesc, destul de speriat după aerul ce-l citeam pe fețele lor. Ceasul ticăia acum și mai tare, metalic, prelung ca un gong. „Mai am 70 de minute pînă la granița celor 23 de ani. Ce-am reușit să fac în acești 23 de ani ? Dacă aș trage o linie și aș aduna, ce sumă ar da ?"

— Dacă stă în puterile mele, nu mă dau în lături, tovarășe Timpea.

— Stă, stă, spuse Calistru. Dacă nu stătea, nu te chemam aici.

— Ce să mai lungim vorba, din ceasul ăsta vei merge la „Postul principal", decretă grav Timpea.

Auzind vestea asta, totul începu a se învîrti cu mine. Parcă mă aflam prins în scaunul unui carusel care mă învîrtea la nesfîrșit. Inima urcase în git și-mi bloca respirația. „Postul principal" însemna creierul secției.

Întreaga discuție durase cîteva minute. Aveam simțămîntul că atunci coborîsem din saua unui cal pe care galopasem ore în șir. Simțeam nevoia organică să-mi vîr fața într-un șuvoi cu apă rece. Agregatele, oamenii, întreaga secție păreau să-și fi schimbat culoarea, zgomotul. Duduiau mai tare și băteau spre roșu aprins. Scările ce duceau la „Postul principal" îmi creau iluzia că urcă undeva în afara lumii, chiar pe o altă planetă. Le urc cu pași înceți, crispați, cu mușchii picioarelor și brațelor încordați, cu gîndul că nu trebuie, nu am voie să mă fac de rîs, să dezmint încrederea șefilor. Cînd ajung sus, în capătul scărilor mă așteaptă, zîmbind, Țîntar. De-acum, mi-am zis, căinîndu-mă, zilele mi-or fi mult mai grele, orele mai zgrunțuroase. Nu era mai bine, acolo jos, la bandă ? Mă obișnuisem acolo, printre șerpii ăia de foc. De fiecare dată, țeava lungă și roșie lua în imaginația mea chipul unui șarpe care se sbătea în măselele laminorului. De aici, „de sus", vezi totul numai prin geamul cabinei, ca printr-o apă, stai în colivie, captiv ca o pasăre...

— Tragi ca albinele la miere ai ? — mă întîmpină vesel nea Țîntar.

— Sarcină nene Țîntar, parcă matale nu știi...

— Las' c-o să meargă bine. Nu te cînt eu pe tine că n-o să te descurci. Vino-ncoa și urcă pe „tron", să văd cum îți șade Am să-ți trag și-o poză, să ai amintire.

Dă să-mi facă vînt.

— Dumitale îți arde de glume și eu îs fiert pe jumătate.

— Nu te perpeli atîta ca o cloșcă, că știu eu ce fel de esență ești. Din ăia tari ca oțelul...

Mă simțeam ca-n carlinga unui avion, suspendat între cer și pămînt. Atingerea butoanelor care mai păstrau ceva din căldura mîinilor celui ce le atinsese cu numai cîteva minute în urmă, mi-a produs un sentiment tulburător. Ceva scrîșni ca o fierotanie veche în mătăria aceea de fire și cabluri electrice și am crezut pentru moment că s-a dus dracului toată șandramaua. Mă trecură sudori reci. „Frumos debut, mi-am zis, dar totul e să nu-mi pierd capul". De pe platformă, Firoiu îmi făcea semne de încurajare. Îmi simțeam teama ca pe-o zăpadă proaspăt ninsă pe umeri și-mi văzusem mai departe de butoanele mele. Buricele degetelor parcă-mi luaseră foc. Răspundere mare... Loc cheie. E de-ajuns să faci o singură eroare, o cît de mică neatenție și cite nu-ți trec prin cap și gata avaria. Se defectează utilajele, se carambolează totul, planul secției se duce de rîpă. Asta mi-ar lipsi...

...Timpul sbură foarte repede și noaptea trecu cu iuțeala unei scîntei galvanice. Aveam o ușoară senzație de oboseală, mai mult o urmare a încordării psihice, ce se scurgea ca o leșie prin articulațiile brațelor neobișnuite cu acest gen de muncă. Atenția, mintea mi-au fost tot timpul treze. O singură dată am permis gîndurilor s-o ia razna, să treacă dincolo de pereții halei și-a combinatului, să gonească pe străduța cu mușcate și meri japonezi, acolo unde locuia Emilia. Cînd s-au întors păreau să-mi șoptească : „Să fii atent Mihai. Fă să iasă totul bine. Vreau să fiu mîndră de tine". Eu mă trezeam că-i răspund : „Nu-ți face tu griji pentru mine. Prea o să fiu atent. Mai bine ai avea tu grijă să nu-ți mai lași „vrăbiile" zgribulite în „cuibul" palmelor mele, că ard de mama focului și mi-e teamă c-or să rămînă fără aripi".

Dimineața cînd sunase sirena de șapte, cei de jos se căzneau să-mi facă semne să cobor și să privesc graficul de producție. Nu le-am dat nici o atenție. Nu pentru că mi s-ar fi urcat mîndria la cap. Era prea frumos ca să nu mai zăbovesc puțin în cabină, acolo unde într-o noapte, o singură noapte, în fond o noapte ca oricare alta, devenisem, parcă, alt om.

Mulaj

Să poți vedea lumea
prin ochiul acela minuscul
al mugurelui
care duce în visul său
forma florii
identitatea mirosmei
culoarea și rodul ;
să te distreze asemănarea
dintre cupa în formă de lalea
a excavatorului
și laleaua cu petalele
în formă de fălci de cupă de excavator
îmbucînd îmbujorată lumina.
Atunci
carnea îți va tresări înfiorată
precum ceara banală după
ce a sorbit
mulajul slavei din vechi sigiliu domnesc.

În bătaia vîntului negru

Mama
a rămas singurul bătrîn
de pe ulița noastră.
Rînd pe rînd
au căzut toate paravanele
la adăpostul cărora
ne simțeam nemuritori.
Am rămas singuri
și goi
în bătaia vîntului negru.
Încercăm să nu-l luăm
în seamă
dar culoarea lui
ne rămîne întipărită pe chipuri.

Soare la orizont

Trec către zare valuri de spice
Și bat pînă la sînge cu stele verzi

Ochiul soarelui, dar tu lăcrimezi
Ca de-o amintită Euridice.

Clipirile repezi ale pleoapelor
Își scutură-n oglinzile apelor
Imaginile pleavă banală, cochilie de pai
În care să-și toarne laptele de mai
În formă de boabe, de sîni ca de piatră
grînele —
De-a pururi roabele noastre și stăpînele.

Ion Prunoiu

1 MAI 1982

L4

film

f

Înghițitorul de săbii

Se întîlnesc, la un monument al eroilor abia dezvelit, un orb — mutilat de război —, cu furgonul înghițitorului de săbii care duce cocoșugul unui muncitor mort în timp ce lucra în port ; filmul lui Alexa Visarion este încărcat de asemenea „întîlniri" care se vor a fi pline de tîlc, de fapte care se vor a fi simboluri : un colonel beat împușcă un porumbel, un soldat are o reacție isterică atunci cînd este obligat să tragă la țintă, într-o momîie de carton, cîteva haimanale zădărăsc orbul de la monument aruncînd cu pocnitori, doi „artiști" care mai trăiesc doar cu amintirea gloriei încearcă zadarnic să cînte melodia „de-altădată" și discută despre felul în care trebuie să moară un artist, o femie în negru îl urmărește insistent pe înghițitorul de săbii... Alexa Visarion încearcă să fie cutremurător dar această retorică de melodramă neagră este doar pretențioasă și plicticoasă pînă la saturație. Sordidul, dezordinea, meschinăria umană, mizeria în care eroul filmului se scaldă nu sînt suficiente pentru a vorbi, la Alexa Visarion, de o „estetică a urîtului" deși, am impresia, regizorul către așa ceva năzuiește ; filmul rămîne „urît" pur și simplu și poți să deslușești în el doar ambiția nemăsurată a unui regizor — un afectiv care își ia intuițiile drept sumă a înțelepciunii umane. Simplismul modelelor literare de la care pornește — Sahia și Brăescu — se traduce, în film, printr-o mecanică rudimentară a relațiilor și povestea, care ar trebui să fie o meditație asupra condiției artistului, nu este în cele din urmă decît reacția unui alergic. Tresărirea orgolioasă pe care înghițitorul de săbii o are în final este un motiv suficient pentru a face un film, cu condiția ca gestul să fie justificat de întreaga evoluție de pînă atunci a personajului și în scenariu există premisele unei asemenea clarificări existențiale, dar el nu este susținut regizoral și actoricește ; Alexa Visarion și Mircea Albulescu, interpretul înghițitorului de săbii, fac prea puțin pentru a motiva psihologia personajului ; decăderea unui fost mare „artist" al circurilor europene nu este îndeajuns susținută dramatic, masivitatea și imobilitatea actorului făcînd ca situațiile în care e pus să rămînă exterioare, fără urmări vizibile în ideologia personajului.

Alexa Visarion și-a cîștigat în teatru un renume incontestabil și distribuția de zile mari pe care o folosește în film este de bunăseamă o urmare firească a acestui renume ; actori de primă mărime în teatrul românesc — Mircea Albulescu, Ștefan Iordache, George Constantin, Victor Rebengiuc, Leopoldina Bălănuță —, fascinați de personalitatea regizorului, fac în **Înghițitorul de săbii** roluri pe care nu cred că le-ar fi acceptat în altă conjunctură, lăsîndu-se purtați într-o aventură cel puțin riscantă ; nu credeam, de pildă, să-l văd pe Victor Rebengiuc făcînd cu atîta dăruire un rol precum cel al orbului, sau pe Leopoldina Bălănuță, în cîteva apariții, făcînd serviciul de umbră venită de pe tărîmul celălalt în voaluri negre, ca să asigure personajului principal o mai strînsă intimitate cu eternitatea.

La debutul lui Alexa Visarion în film, salutam apariția unui regizor reflexiv, capabil să-și reprime efuziunile, dar ceea ce luam drept semne ale forței erau doar rezervele inerente debutului ; am crezut, tot așa, că simbolistica din Înainte de tăcere vine dintr-o crispare trecătoare, care va putea fi depășită mai tîrziu ; trebuie să recunosc acum că m-am înșelat. **Înghițitorul de săbii** care vrea să fie o lecție de anatomie socială folosește argumente naturaliste pentru a trage concluzii sumare, declamative și afectate. Eroul principal pare că trece dintr-un mediu în altul doar pentru a fi supus, ca un metal nobil, la proba unor succesive soluții corozive — demonstrație de-un teatralism supărător. Atîta timp cît va face film doar ca să dea lecții, **Alexa Visarion nu va învăța** să gîndească cinematografic.

Nicolae Mateescu

muzică

m

„Musica Nova"

De la clasici la contemporani se numește formula de concert propusă de ansamblul „Musica Nova", condus de violonistul Mircea Opreanu, valoroasă formație camerală distinct prezentă în stagiunea muzicală. Formula, deși la suprafață apare ca un „concert-sandwich) (ca să folosim termenul prezentatorului concertului, Iosif Sava), are o limpede justificare : aceea de a nu cînta muzică contemporană în fața unui restrîns public de specialiști ci de a mijloci treptat, dincolo de surprinderea unor continuități, unor corespondențe peste secole în ordonarea materialului muzical, contactul cu muzica nouă de valoare. Acestea sînt ideile imediat desprinse din prezentarea concertului, cu program Mozart, Nina Cassian, Fred Popovici, prezentare întreprinsă uneori cu maliție, alteori cu simulată naivitate sau cu reportericească obstinare întreruperea interlocutorului devenind tolerabilă ca stil (deși puțin prea lungă) și justificabilă în continuț prin dialog, prin interviul înjghebat în fața sălii pe moment între prezentator și autorii celor două prime audiții.

Variatio perpetua pentru vioară, violă, violoncel, clarinet de Nina Cassian a fost prima piesă „dialogînd" cu **Trio-ul în Mi bemol major KV 498** de Mozart. Dialogul se poartă aici (și explicit prin răspunsurile compozitoarei, rostite neocolit) între o lucrare scrisă în perfectă arhitectură a clasicismului vienez și o muzică care pare că își neagă uneori resorturile interioare. Piesa pleacă de la un material modal restrîns, amplificat apoi omogen (de la trei sunete la șase, apoi la nouă, la douăsprezece), fiecare etapă fiind suportul sonor pentru o parte muzicală. Titlul trimite vădit deci la o reiterare a procedeului ; la fel trimite și muzica descriind limpede o reiterare ciclică, în sinusoidă. **Variatio perpetua** este o lucrare scrisă cu o certă sinceritate creatoare, cu unele „neacoperiri" în realizarea efectivă, lucrare simplă, provocînd necontestat acea impresie de genuin, de natural a unei muzici unde distanța între inspirația compozitorului și impresia resimțită în sală nu este mărită, prelungită, distanță de-a lungul căreia muzica nu se subțiază în labirinturile de creație, deformante de multe ori, alterînd în diferite proporții intenția primordială. Deși construită cu limpede armonie, piesa respiră însă naiv o anumită frustețe a limbajului muzical, neinfrînată de canoane exterioare. Cealaltă primă audiție **Inconsecvențe** de Fred Popovici este dimpotrivă o lucrare cunoscînd și exercitînd excelent efectele dispoziției în partitură asupra instrumentiștilor, resursele sonore ale instrumentelor asupra publicului. Cu alte cuvinte, piesa, scrisă cu o efectivă calofilie în ceea ce privește obținerea unor timbruri diverse, se încheagă sonor unitar deși ea nu se intenționează decît ca posibilă variantă (din cinci posibile) ale aceleiași partituri. Coerență în receptare și execuție (chiar și dintr-o partitură „flexibilă") presupune coerență și organizare în intenția componistică ; clar apare deci că, de deasupra ingeniozității în expunerea muzicală, regizează o inteligență febrilă, laborioasă, mereu întrebătoare, „provocînd" muzică ca expresie combinatorie a unei mișcări de idei, a unor posibilități de natură numerică. Piesa vine aici în dialog cu **Cvartetul în Sol major KV 478** de Mozart, distanța între cei doi poli, în opoziție aparentă (organizare clasică, aleatorism, bine reglat și controlat însă), umplîndu-se prin ceea ce piesele au în comun : (deși nu se vede imediat) aplecarea spre echilibru și rigoare.

Într-un concert cu muzică contemporană, Mozart va suna diferit. În excelenta interpretare a lui Mircea Opreanu, Sorin Bulbucan, Radu Ungureanu, Gheorghe Motatu, Florian Popa, Șerban Soreanu, partiturile mozartiene au avut conturi sonore bine decupate, colorîndu-se — impresie subiectivă poate — cu acea detașare pe care o presupune neapărat orice interpretare adecvată a muzicii zilelor noastre.

Viorel Crețu

radu cârneci

SONETE

din ciclul „Munci și sentimente"

I

Se duc zăpezi — și-aș vrea din suflet geruri —
și stau iubiri la pîndă-n intremare
iubiri visînd și dulce-mpreunare,
precum semințele de stele-n ceruri,

Iar așteptarea caută-alinare
sorbind cu rădăcini adînce seruri,
ivindu-le ca fragede misteruri
cînd se scurtează lunga depărtare

Și-apar semănătorii : ce lumină
aruncă-n brazda aburind a nuntă !,
acolo blînde taine se-nvenină
și se unesc, tăcute coruri cîntă,
iar morții stau cu ierbile la cină —
o, așteptată, Primăvară sfîntă !...

V

Mă-aplec și eu la cerul de țărînă
precum bătrînii apăsînd pe pluguri :
ard vestejiri — pilpîietoare ruguri —
livada-mi curăț, o așez sub lună —

Păstrez în sînge zeci de meșteșuguri,
unelte-mi fac la soarta mea stăpînă,
izvoare-aduc în ochiul de fîntînă
și viilor menesc belșug de struguri.

Sosește-mi, tu, să podobim natura,
să dăm în leagăn holde și icoane,
iar Soarele să-l dăm pe cer de-a dura ;
pe harfa ploii să-ți ivesc isoane
și melodii să-mi prospăteze gura,
pe care-apoi, pădurea să le-ntoane !...

IX

Ah, dați-mi un deșert spre a-l rodire :
semințele-n cuvinte se adună
și muguri dau, înmiresmați, cunună
de sunete-aurii în risipire.

Nisipuri aspre — dună după dună —
le voi fixa cu plante de iubire :
salcîmi de dor în albă despletire
și ierburi ce eternitatea-și sună.

Apoi, veni-vor ploi cu raze lucii,
iar dinspre sud, cu cîntece măiastre,
privighetori și mierlele și cucii ;
ci, în edemul făptuit de mine
— spre a nu-mi fire zilele sihastre —
sosește-mi, tu, cu roiuri de albine...

XIV

...Și holdele vor crește : verzi maree
prin care noi vom trece înginînd
descîntece — pierdute taine-n gînd —,
iar după ploi urca-vor curcubee

Reașezînd culori în dulcea cheie :
lumina pură pururi murmurînd,
geneză nouă scrisă rînd cu rînd
de-adoratori, slăvînd ascunsa zee.

O, pîn' la briu și pîn' la piept apoi
vom înota prin ape vegetale
la rădăcini cu neștiuți eroi
și vom nălța iubirii osanale,
făcînd să crească fructe-alesul soi
în valea taină-a dorurilor tale...

XX

Și, iată trupul se-mblînzește-n muncă,
iar sufletul se înnoiește iară'
cînd zările cu zări se înconjoară
împodobind cereasca ta poruncă ;

Privirea-ți verde înfrunzește-o țară,
iar pasu-alin sărută aspra stîncă
și lăcrimînd, faci norii mari să plîngă,
apoi, cu zîmbet, potolești o fiară !

Femeie, tu, să-mi fii mereu limanul :
neobosit spre tine-n alergare
și lucrul meu să-ți bogățească lanul ;
fii, tu, Demetra mea de frumusețe
cu trup fecund și suflet de-alinare :
primește-mă la marile ospețe...

XXIII

Iar șarpele și-a lepădat veșmîntul
prea ponosit, și-acum e-n transparență ;
deci înnoiri de forme — drept esență
stă-n veșnicile împliniri pămîntul.

E vremea, dar, să primenim cuvîntul
în tonuri largi, cu simplă elocvență,
și, rămînîndu-i starea-chintesență,
ca vîrf al tainei să se-arate cîntul.

Nu duce grija rodului din vie
chiar dacă vulpi strica-vor din ciorchine ;
așa a fost mereu și va să fie —
veghează, tu, la crugul nalt al firii,
acordă-ți pasul stelelor divine
și fii mereu în ritmul devenirii...

XXX

Lungi roiuri de albine — zbor sub frunte,
zumzet rotund și hărnicie rară —
mireasme-aduc, nectaruri în povară,
polen zeiesc din ochiu-adînc de munte.

O, gust al tainei ! mierea lor amară
spre miez de-nțelepciune urcă punte :
acolo-așteaptă florile cărunte
nevestejind o armoniei țară,

Acolo,-n vîrf de purități, lumina
alintă jocul ispitind viața :
primind semințe-n pîntecu-i regina —
și stins, apoi, căzînd în risipire
făptuitorul își primește ceața —
o, gest sublim ! în imn a-l pomenire !...

XXXIII

O primăvară-i, care umblă-n singe
ca vlaga-n arbori tresăltînd uimire,
iar trupul tău e proaspăt și subțire,
sublimul tău un cer de imnuri stringe,

Și totu-i vis, iar visul nu-ți ajunge,
și totu-i dor, iar dorul se desfire,
ci, tu aștepți mereu eternul mire
ca să poți ride vegetal și plînge.

Tu intri-n muguri : dulce-a lor povară
și frunze dai, și flori zîmbind inele,
și-n păsări prinzi, de așteptări, o vară,
și ametiți-n dansul dinspre stele,
iar mă cuprinzi cu vlaga ta amară
precum, demult, iubirile acele...

XLI

...Acum un cîntec de împrospătare,
de clorofilă gînduri spre eterne
largi înfloriri, cînd ochiului se cerne
o pajiște de imn și întrebare.

Fîntîni la poarta lumii care ieri ne
însingurau cu stări crepusculare,
aducă-n slavă păsări insulare
cînd aer pur pădurea ne așterne.

Alintă-mi ochii, ochi de frăgezime,
dă-mi iarăși pofta arborelui verde,
cu ierburi vino peste morți și crime,
făptura noastră vrea ca să-și desmierde
cu-n strop de cer acea întunecime
în care pasul însă se mai pierde...

L

O noapte, iar, sub stelele mărunte,
ca-n fragezi ani pe dealuri, sub păduri,
în risipiri de ierburi și răsuri
și-n depărtare : bănuitul Munte !

Al tainelor să fii, să nu te-nfrunte
cu-ncremenirile copacii suri,
să uiți de oameni, — de iubiri și uri —,
să-ncerci spre zile-apuse-un fir de punte :

Anevoioasă-i calea înainte,
legănător e drumul înapoi
cînd nu-ți mai stau obstacole cuvinte,
iar anii depărtîndu-se șuvoi,
grăbești, ca-n vremi, copil, spre cele sfinte
dumbrăvi ale părinților din noi...

Mihai Rusu : „Aniversare"

ROMAN

Lui Florin Pucă, dacă îmi este îngăduit.

Iată-mă la lumină.
După o prea lungă trecere prin tunele țiuind sinistru, prin goluri vibrante, pe subt bolți vechi, printre scheletele spînzuraților, necropole uitate, prin canale pestilente, după o prea lungă odihnă în beciuri cu șobolani și după prea multe adăstări prin văgăuni cu lilieci. Nu vreau deloc să vă sperii, totul e adevărat. Hrubele și peșterile mi-au folosit de saloane înalte și de castele pe lacuri. Am căutat să fiu cît mai aproape de vermină. Mi-am ales steaua Saturn ca să-mi găsesc, subt umbra ei groasă, mîntuirea. Așa voi ajunge, îmi spuneam, la Marea Operă și voi avea Ființa. Voi fi mult mai singur ca lupul și ca vulturul. Voi fi o fiară rară. Unică.

In drumul meu nu m-am temut nici de ora nefastă, nici de ochiul rău, nici de rîgnetul vreunei sălbăticiuni. Am gustat din toate otrăvurile. Și de multe ori am băut pe săturate. Am tras în piept fumul tuturor bolgiilor. Ajunsesem să mă cunosc și să-mi vorbesc cum aș vorbi altuia : ia netrebnice — licoare vinătă, blestemata sete ce ți-a fost dată stinge-ți-o în flăcări! Luați din mina mea Marea Artă : trupul meu macerat de vicii, chipul meu saturnian, aspirația mea de cădere în Tartar. Luați, am făcut totul cu un cărbune ales, scos cu mina mea din focul veșnic.

Așa am ajuns să-mi cunosc hoitul distrugîndu-mi-l. Dar nu din vreo patimă sumbră mi-am încărcat vinele cu plumb. Nu, să nu rîdă nimeni, desvelîndu-și sărăcia minții sale, pentru ce voi spune acum. Am făcut totul din pricina stăpînei mele dragi : Dorința-de-a-mă-instrui. Această amantă m-a stăpînit mai mult decît incomparabila curvă din tinerețe : Curiozitatea. Toana ei a ajuns pentru mine o lege de fier. Și mi-a plăcut să-i fiu rob devotat, supusul ce n-o va părăsi niciodată. S-a jucat cu mine cît mai nevinovat de-a absurdul și de-a hazardul. Și eu i-am pus în poală un colier greu ce speram să-l poarte : destinul meu.

Nu, nu i-a trebuit și, fiindcă avea aripi, și-a luat zborul.

Atunci am văzut că era o mare pasăre neagră.

Am rămas de mult singur cu rănile mele de care uitasem : bube vechi, cicatrici îndurate, ulcere purulente. Stau în marginea drumului pe o piatră trăsnită, ca la începutul umbletului meu prin noaptea eliberatoare. N-am făcut nici un pas dar noaptea mi s-a terminat. Trebuie să mă obișnuiesc să văd în lumină fără să mă mai doară ochii : s-a deschis înainte-mi templul vast al zilei.

Pan Izverna

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE (V)

Vreau să subliniez faptul că toate opiniile lui Pârvan amintite aici sînt culese din **Idei și forme istorice,** lucrare pe care Z. Ornea o sonetește, alături de **Getica,** fundamentul **„dezvoltărilor"** care au dus la **„eseistica delirantă"** cu **„deosebire periculoasă"** a lui Dan Botta și chiar mai departe. Ele nu reprezintă opinii de circumstanță, ci sînt, fără nici o excepție, idei esențiale pentru felul lui Pârvan de a înțelege societatea și istoria, pentru acea **„serioasă filozofie a istoriei și culturii"** pe care ele o structurează și despre care vorbea Călinescu. Mai mult, selecția lor mi-a fost impusă de Z. Ornea. Am ales anume și exact acele idei pe care în cartea sa, sub nume propriu sau prin citate din Lovinescu, Aderca, Ibrăileanu și alți „antitradiționaliști", Z. Ornea le aprobă sau agită, ca idei-cheie pentru direcția **„antitradiționalistă", „rațională", „europeistă", „modernă", „progresistă"** etc., cea care ducea, în versiunea lui, greul luptei cu forțele întunecate ce aveau să dea fascismului din România o bază ideologică și al cărei **„fondator"** a fost... Vasile Pârvan.

Din punctul de vedere pe care îl discut aici, întrebarea nu este, deci, dacă aceste idei sînt amendabile astăzi. Întrebarea este de ce, în cartea lui Z. Ornea, ele sînt pozitive numai atunci cînd sînt exprimate de Ralea și „chiar" de Blaga, de Aderca și chiar de Ion Barbu ? De ce sînt ignorate atunci cînd aparțin lui Pârvan, etichetat de **„tracoman", „misticoid"** și **„tradiționalist"** ? De ce aceleași idei capătă, în acest caz, **„dezvoltări", „retrograde", „delirante", „pernicioase"** etc., ba chiar **„româniste"** ? Într-o privință răspunsul e simplu. Nu fac procese de intenție lui Z. Ornea, întrucît, așa cum am arătat, eu cred că, pur și simplu, el nu a citit lucrările lui Pârvan. Cu totul evident, el nu știe că Pârvan nu era tracoman. El nu știe că Pârvan nu era mistic. Tot atît de sigur, el nu știe că Pârvan este unul din cei mai luminați și mari istorici pe care i-am avut. El nu știe că o întreagă direcție innoitoare din istoriografia noastră se leagă de numele celui care a fondat arheologia română modernă. Z. Ornea nu înțelege cît de adîncă și pozitivă a fost influența gîndirii lui Pârvan în viața culturală, luată în sensul cel mai larg. V. Pârvan, omul și ideile lui, au avut, de exemplu, o hotărîtoare influență asupra lui D. Gusti și, prin el, asupra ideilor care stau la temeiul înființării și organizării Institutului social. Știe Z. Ornea că „școala sociologică de la București", este una din contribuțiile serioase și originale ale României la dezvoltarea sociologiei „burgheze" moderne ?

V. Pârvan a avut o hotărîtoare influență asupra organizării Universității Daciei Superioare, una din cele mai „înnoitoare" centre ale învățămîntului interbelic. Părerile lui, înțelese de Sextil Pușcariu, cu privire la „laboratoriile" de științe umaniste, stau la temeiul multora din inițiativele acestuia, care au făcut să se nască la Cluj o școală „modernă", de referință în lingvistica românească.

Nu se pot aminti, în spațiul unui articol, toate roditoarele idei pe care arderea acestui mare intelectual le-a lăsat în perimetrul culturii românești, bine și serios înțeleasă.

Ironiile lucrurilor, mai rele ca ale oamenilor, vin una după alta. Prima ar fi cuprinsă în faptul că pentru a-și construi partea din stînga a modelului, Z. Ornea face un colaj în care adună ideile, mai mult sau mai puțin consecvente, ale unor oameni atît de diferiți cît pot fi Pillat, Aderca, Ibrăileanu, Ralea, Ion Barbu, Zeletin etc., deși le are pe toate la îndemînă în **Idei și forme istorice.** O alta ar fi că toți cei apreciați pozitiv de Z. Ornea **„de pe poziții marxiste",** de la Ion Pillat la Ion Barbu, au făcut, mai mult sau mai puțin activ, „politică" în cadrul unor partide, mai mult sau mai puțin democratice, în orice caz burgheze, în timp ce Pârvan a refuzat programatic s-o facă.

De fapt, Z. Ornea construiește din elementele care constituie **„modernitatea"** un program propriu, programul lui Z. Ornea, pe care-l face să acționeze retrospectiv, ca un program al forțelor **„înaintate"** din epocă (care, în mod evident, nu sînt pentru el cele influențate de mișcarea revoluționară, de stînga, dar asta este o altă problemă). Se folosește în acest scop de E. Lovinescu, pe care, „traducîndu"-l, interpretîndu-l, amputîndu-l, îl aduce la acest program și îl transformă într-un fel de Sfîntul Gheorghe, patron și apărător al lui. În acest scop îi atașează și niște scutieri printre care Ibrăileanu. (Deși Z. Ornea însuși ne spune că pînă în 1926, **deci 60% din timpul de care se ocupă,** Ibrăileanu se bucura de orice lovitură pe care o primea Lovinescu din partea lui Crainic, **„epigonul"** lui Pârvan). După care, este nevoie evidentă de o hidră, pentru ca lupta să poată începe.

Încă o dată, repet că nu pot face procese de intenție lui Z. Ornea. Înlocuirea lecturii prin culegere de folclor cultural poartă principala vină pentru confuziile create de cartea lui (atît de multe, încît pentru a le corecta ar trebui scrise mai multe volume a cîte 668 de pagini).

Căci numai așa pot să-mi explic faptul că Z. Ornea nu vede o altă diferență esențială, deși nu ideologică, între Pârvan și Lovinescu. Lovinescu, în ciuda opiniei lui Z. Ornea, care îl vrea punct de raliere a tuturor bunelor intenții de la Madgearu și Ion Barbu, pînă la Pillat sau Ralea (vorba lui, cu tot ce au aceștia „pozitiv", cu alte cuvinte cu ce s-a întîmplat să citească Z. Ornea și să-i placă) rămîne totuși mentor de curent literar. Căci, să fim serioși, nu-și poate nimeni imagina pe Madgearu sau Gusti revendicîndu-și calitatea de lovinescieni.

Gusti povestește însă cum Pârvan **„ne-a dat un desăvîrșit program de cultură socială",** într-un **„duel spiritual"** cu Madgearu, polemizînd așadar într-un mod care stîrnea admirația celor care — tineri economiști, sociologi, juriști, agronomi, profesori — asistau la acest **„spectacol rar"** (Al. Zub. **Introducere** la V. Pârvan, **Scrieri,** p. 37). Pârvan a fost scos în arena luptei sociale, politice sau filozofice (în spiritul ideilor lui sau chiar în ciuda lor) pentru că a fost realmente un „filozof-mit". Lovinescu, inclusiv cel din Istoria civilizației române moderne, a rămas o personalitate culturală, un critic și istoric literar, un scriitor. Iar dacă personaje politic nocive de dreapta sau nulități veleitare de dreapta s-au reclamat, fără să-l citească sau citindu-l prost, deformîndu-i opera științifică sau oglindind-o strîmb pe cealaltă, cea care — o meditație în preajma istoriei — se voia mai mult o înțelepciune decît o filozofie, atunci nu trebuie să uităm că nu ma' puține nulități literare sau pure și simple, de la stînga sau de la dreapta modelului lui Z. Ornea, au trăit parazitar pe și din lovinescianism (vezi. pilduitoare sub acest trist aspect, trista Vitrină cu amintiri a lui I. Șerbu. București, 1973). Este vina lui Lovinescu ? Este vina lui Pârvan ? Căci dacă Nae Ionescu, imitîndu-l **(„cabotin"** va zice Călinescu), se voia și continuator al lui, dacă fragmentul care slujește drept motto manifestului Crinului alb sînt citeva cuvinte smulse unui text al lui, ce s-ar întîmpla dacă am face o însalubră operație de scoatere a „moștenirii lovinesciene" așa înțelese, fie și numai de prin anii răi ai „obsedantului deceniu", și nu neapărat la nivelul de valoare artistică și intelectuală al lui Ion Barbu? Ce cultură își judecă marile arii de polarizare în raport de asemenea criterii ? În literatură urma fulgerătoarei treceri a „filosofului-mit", a „austerului Brand" este durabilă prin Blaga și Camil Petrescu, prin Călinescu, Eliade sau Cioran (Acesta credea, ironizează Călinescu, că nu am dat **„în materie de oameni mari decît pe Eminescu și... Pârvan",** ceea ce nu-l împiedică să respingă **„misiunile mărunte, specificul național, cultura țărănească"** să facă procesul Junimii și să aprobe liberalismul, **„să fie,** zice din nou Călinescu — chestiune de interpretare —, **într-un cuvînt, cu totul în spiritul „forțelor revoluționare" lovinesciene" !!).**

Tudor Vianu, cel pe care Ion Barbu îl lua garant pentru **„simpatiile"** lui de tot felul, rămîne cu analiza lui din 1927, (din nefericire pînă astăzi), exegetul cel mai subtil (și cel mai cald apropiat) al gîndirii filozofice a lui Pârvan. Raționalismul **„ginditorului chemat la conducerea spirituală a neamului său" ;** etica lui, cu izvoare în antichitatea stoică, în Marc Aureliu ; înalta înțelegere a misiunii culturii ; filozofia lui socială legată de o **„directivă socială democratică";** sensul superior pe care-l dă el ideii naționale, fixează coordonatele unei gîndiri dintre cele mai fertile pentru cultura românească. (**T. Vianu. Vasile Pârvan și concepția tragică a existenței,** în **Idealul clasic al omului,** București, 1979, p. 94).

Întreg studiul lui Tudor Vianu este citabil și reprezintă cea mai categorică desmințire a imaginii unui Pârvan **„misticoid" „tradiționalist" „fondator** al curentului" **„de dreapta", „naționalist"** și **„anti-semit".**

Z. Ornea ne arată un chip rău al lui Pârvan, urît și neadevărat, pentru că urît și neadevărat se apropie el de Pârvan.

Dacă nu-l citești, într-o măsură pricina poate fi și Pârvan ca **„filosof-mit"** și trebuie să-l credem pe Călinescu (verificîndu-l cu textul în mînă) cînd spunea că o parte din influența „pârvănistă" s-a exercitat **„mai mult prin sugestia persoanei sale".** Într-o măsură și mai mare, pricina este mitul său, născut prematur, datorită prematurei sale morți. Mai înainte ca oglinda contemporaneității să-l prindă în apele-i tulburi, în ea s-a resfrînt legenda, încă mai tulburătoare de ape. Poate constitui obiect de meditație sau de studiu felul în care persoane din și de prin cultură (sau istorie) devin personalități prin supraviețuire, superiori în ordine biologică prin longevitate, înfestind apoi istoria cu evocări pioase sau cu veninoasele lor memorii (intemeiate pe memorii sclerotice sau tactic slabe). Toți contemporanii lui Pârvan au avut în raport de el, încă din 1927 și în plină vigoare, statutul privilegiat al longevivilor rancunoși. Este o datorie a istoricului, și nu ultima, să înțeleagă mecanismele meschine ale istoriei, tot atît cît marile ei inscenări de spectacol. De aici înainte începe vina lui Z. Ornea. E de vină desigur și informația lui. Sînt de vină sursele. Dar principalul vinovat rămîne modelul său.

Modelul, ca toate modelele de acest fel, vrea victime, cere victime, și o altă ironie a lucrurilor face ca să fi existat unul care-l lichida în același mod pe Lovinescu. De data asta cred că întîmplător, dar și de data asta, victima modelului este una din cele mai strălucite personalități ale culturii românești, încă unul din oamenii fără de care această cultură nu ar mai exista. Căci Pârvan este pentru totdeauna membru al „academiei imaginare" a acestei culturi, alături de Cronicari și Cantemir, de Hașdeu și Iorga, de bătrînii Școlii ardelene, de Eminescu și de alți cîțiva.

Cu totul în afara vieții literare fiind, îmi îngădui, cu speranța că nu supăr pe nimeni, să întreb dacă nu este cu putință ca istoria culturii românești să primească senină două personali-

Adrian Riza

Continuare în pag. a 6-a

mara nicoară

Semințe

Arbori mari, spre seară mișcă frunze lucioase,
Fructe roșii, arzînd în văzduh.
O, cuvintele sînt niște semințe,
Și cad pe pămînt.
Aș putea să îmbrac o cămașă
Făcută din crini,
Aș putea să îmbrac o cămașă strălucitoare.
Dar singurul lucru care contează
Nu se vede,
El este pămîntul din suflet,
Pămîntul în care cad semințele cuvintelor
Și nasc fructe dulci sau monștri,
cîmpii roditoare sau fumul ruinelor.
Cuvintele sînt niște semințe.

Primăvara

Lumea dintre un ochi și altul, lumea,
Coline cu linii aburite, ca spinări de cai
adormiți.
Vor veni păsări imense trăgînd căruțe cu
muguri
Pentru țărina bună din suflet, florile vor
crește semințe

Lumea dintre un ochi și altul, lumea,
O formă de zbor sînt și eu în inalta spirală,
Vesnice numai zidirile miinii și
Pămîntul, zgribulindu-și bureții argintii, pînă
vor veni
Păsări imense trăgînd căruțe cu muguri.

Eternitate

Peste grădini trece clătinîndu-se corabia
vîntului
Dovleci uriași, ,pepeni și gutui
Au absorbit timp și au crescut,
Griul, cel care stă la temelia pămîntului,
Este adunat în hambare.
Dealurile galbene, căciuli țuguiate de daci
Veghează etern sub soarele patriei.
Sub fiecare frunză se coace un fruct
O, fiecare cuvînt este un fruct
În fiecare toamnă altul,
În fiecare toamnă mai dulce.

Satul

Este copt lanul de grîu, este mina mea
înflorită
Satul pe deal este foarte aproape de stele
În fiecare stea sînt turme numeroase
Ninge cu miei pe cîmpie
Carele fluturilor au roți din floarea soarelui
Ele transportă
Copiii dintr-un secol în altul
Satul este un pom verde în mijlocul
universului
Sufletul meu crește pe creangă, alb porumbel.

plastica

Peisajul elaborat

Un peisagist cu un timbru aparte ni se dezvăluie a fi tînărul pictor **Mircea Răzvan Ciacâru** în recenta sa expoziție de la Galeria „Cenaclu" (Hanul cu tei). Demersul său artistic se dezvoltă în continuarea unei concepții personale despre funcția peisajului, despre modul în care natura poate fi „transferată" într-o imagine plastică durabilă, capabilă să semnifice într-un registru general de sensibilitate, să evoce stări sufletești care nu vin neapărat dintr-un spațiu și dintr-un timp anume ci din eterna noastră regăsire în ordinea primordială a elementelor și a devenirii lor. Apartenența la natură și nu doar contemplarea perfecțiunii ei — iată, în citeva cuvinte, efectul de cunoaștere și de sensibilizare pe care artistul ambiționează să-l producă prin lucrările sale asupra privitorului. În consecință, imaginea plastică va fi subordonată efortului de a sugera, de a recompune „priveliști" memorabile cu ajutorul unor elemente ce se apropie de simbol, de ceva care reprezintă mișcarea infinită a naturii surprinsă aici în cadre de o mare simplitate, austere dar emanînd, totodată, o vibrație vaporoasă, o transparență diafană, imponderabilă.

Ciacâru elimină de la bun început orice nuanță decorativă, stăpînește o paletă sobră, compune cu minimum de semne plastice. Pînzele lui sînt spații vaste privite de undeva din apropierea limitei orizontului. Văzduhul lipsit de oprelești, de accidentele pe care le introduce de obicei schimbarea locului de observație domină cea mai mare suprafață a lucrărilor. Dar cerul, care apare permanent și care inspiră un sentiment de plenitudine, de libertate, de liniște profundă, nu devine „obiectul" care concentrează atenția întreagă și disponibilitățile de ansamblu ale artistului. Cu alte cuvinte, el nu este pictat pentru frumusețea sa, pentru ceea ce poate să aibă spectaculos la un moment dat. Dovadă lipsa aproape completă a nuanțelor, ignorarea spectacolului cromatic oferit de obicei de o asemenea priveliște. O linie joasă, uneori sugerînd formele unui relief muntos, desparte nu numai două domenii ale imaginii dar, în majoritatea lucrărilor, și două modalități de a folosi culoarea. De fapt, se produce aici un dublu contrast : pe de o parte unul cromatic, în înțelesul comun al cuvîntului, iar pe de altă parte un altul, care ține de așezarea culorii ; spațiul de sus este pictat cu pensulații line, materia este omogenă, lunecătoare, în timp ce baza tablourilor este compusă din straturi suprapuse, dintr-o pastă reliefată, densă. Aspirația celestă și gravitația volumelor dure, greoaie sînt puse și în acest fel în opoziție ; o opoziție care realizează însă întregul, face posibilă ordinea și echilibrul.

În general, peisajul nu se poate abstrage complet unui anume fior liric. Cu toate că Mircea Răzvan Ciacâru **elaborează** peisajele sale, le „construiește" avînd tot timpul atitudinea unui detașat de impresia întîmplătoare, conjuncturală, regula se verifică și în cazul său. Tentația către poetic, către atmosfera de reverie realizată cu mijloace de multă vreme validate (și unele dintre ele devenite desuete prin abuz) se face vizibilă în citeva lucrări. Proiectarea unor cai pe fondul astrului nocturn supradimensionat nu este o imagine deloc personală și ea nu-l avantajează pe tînărul pictor, chiar dacă lucrarea rezistă prin calitățile ei specifice (un desen interesant, o rezolvare sub aspect cromatic a spațiului compozițional situată la nivelul de exigență al celor mai bune pînze ale sale). Fără a face neapărat un reproș pictorului pentru astfel de inconsecvențe, semnalăm totuși „accidentul" în speranța că el nu se va mai repeta.

Mircea Răzvan Ciacâru promite o evoluție remarcabilă în direcția pe care o enunțam la începutul acestor rînduri, adică în direcția unui **peisaj esențializat.**

Corneliu Ostahie

«Dosarul» operei

Din unghi psihologic și, implicit, intelectual, actul lecturii consacrate vastei și diversei materii documentare compunînd ceea ce exegeza critică numește „dosarul unei opere literare" reprezintă, poate, testul cel mai pasionant, dar și cel mai exigent, căruia nu puțini dintre noi înțelegem a-i face față, animați fiind, în primul rînd, de dorința și ambiția de a ne pune în valoare orgoliul de cititori compleți, căci există, fără îndoială, un asemenea orgoliu, care, spre deosebire de multe altele, nu are nimic a face cu exacerbarea egoistă, cu individualismul meschin-sfidător și care, dimpotrivă, sintetizează în chip revelator încordata noastră voință de a cunoaște în adîncime, pe verticală, am spune, cît mai multe din „secretele" a ceea ce, în termeni hegelieni, se numește fenomenologia creației. Prin urmare, privilegiul de cititori compleți, în această accepție cu adevărat ideală, ni-l conferă tocmai modul calificat în care, stimulați de pasiunea pentru frumos și obligați de scrupulozitatea intelectuală, dorim a ne apropia cît mai mult de „ființa" intimă a operei literare, beneficiind integral de serviciile inestimabile ale „dosarului" în cauză.

În esență, considerăm că actul de lectură consacrat „dosarului unei opere literare" își relevă efectele benefice, îndrăznim a spune creatoare, în măsura în care sîntem capabili a identifica (într-un volum de documente, corespondență, acte, note, însemnări etc.) într-unul de amintiri și mărturisiri, în comentariile la o ediție critică și cu atît mai mult într-un jurnal de scriitor, structurile coerente ale unui manual practic sui-generis de inițiere estetică.

Privind mai din aproape faptele, elementul cel mai de seamă la a cărui captare se cere să ajungem în decursul lecturii și studierii genului de scrieri aflat în discuție este acela care închide în sine datele revelatoare ale sublimei și irepetabilei drame de creație, trăite de creator pe tot parcursul procesului de pregătire și elaborare a operei sale. În afara satisfacerii acestei conditii fundamentale, putem lesne aluneca în plasa receptării pragmatice, factologice, sursă sigură pentru interpretările îngust deterministe și pentru concluziile stas, pedagogic-fetișizante, uneori chiar maniheist didactice. Cum atît de pregnant se exprimă Octavian Goga într-o suită de fragmente autobiografice, orice pagină de „jurnal literar" reprezintă „un succint curs de anatomie sufletească". Iată de ce e nu numai o chestiune de competență a lecturii, ci și una de etică implicită să ne străduim a face din contactul cu textul oricărui document literar care într-un fel sau altul aspiră la statutul de pagină incorporată, cu bună știință sau prin forța lucrurilor, într-un „jurnal de creație" un fericit și dificil prilej de a dialoga mai întîi cu noi înșine și apoi de a ne angaja pe pista cunoașterii obiective. Un adagiu formulat de Francis Bacon spune că „a cunoaște adecvat este a cunoaște cauzal". Or, genul de cunoaștere la care îndeamnă așa-numitul „jurnal de creație" beneficiază de această dublă și concomitentă deschidere spre cauzal : una îndreptată spre noi înșine, spre propriul nostru eu intelectual și alta spre universul spiritual obiectiv, structurat în datele lui conceptuale.

„Dosarul operei" și șansele „lecturii inițiatice", iată binomul paradigmatic ce ni se relevă ori de cîte ori ne cufundăm cu înfiorată și, în același timp, „sacră" și „profundă" voluptate în paginile unei cărți de documente literare.

Nicolae Ciobanu

CRONICA EDIȚIILOR

Duiliu Zamfirescu
Opere, 5

După dispariția lui Perpessicius cine mai putea crede că monumentala sa ediție din Eminescu, ajunsă doar la 6 volume din 20 planificate, va mai fi reluată curînd de către altcineva și încă la scara impusă de ctitor? Și totuși, după mai multe tatonări și reușite parțiale mai ales în privința publicării unor inedite, Muzeul literaturii române prin citiva din osîrduitorii lui a preluat îndrăzneața zidire și ne-a dat, iată, încă două volume din opera poetului național. Alte cîteva sînt deja pregătite pentru tipar. Ediția și-a intrat iarăși în făgașul ei și acum nu ne rămîne decît să sperăm într-un ritm mai accelerat al apariției volumelor următoare.

La altă treaptă, bineînțeles, se prezenta situația și cu ediția Duiliu Zamfirescu.

În 1970, regretatul mare editor și istoric literar Mihai Gafița inaugurase seria de **Opere** din Duiliu Zamfirescu. Pînă în 1974 ne oferise patru volume. Dar tragica dispariție a editorului în martie 1977 ne-a lăsat sentimentul că și această ediție, bine pornită, va avea un destin trist. Trecuseră opt ani și lucrurile păreau să se confirme, cînd, surpriză: acum cîteva luni a apărut în librării cel de al cincilea volum din serie! Surpriza este și mai mare și mai plăcută cînd observăm că acela care continuă lucrul început de Mihai Gafița este un tînăr critic și istoric literar, Ioan Adam. Munca la o ediție științifică este destul de ingrată, slab retribuită și aduce, de regulă, prestigiu autorului ei doar printre specialiști. Cu atît mai mult salutăm inițiativa lui Ioan Adam, printre foarte, foarte puținii de vîrsta lui care rezistînd unor ispite mai eclatante și-a îndreptat eforturile cîtorva ani spre împlinirea unei lucrări atît de serioase. De altfel, în anul 1979, el ne dăduse tot la Editura **Minerva**, în cunoscuta colecție, o **Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu**. Citim în concluziile acestei cărți: **„de ce o altă carte despre Duiliu Zamfirescu?** Autorul a fost mult comentat și poate că unora cazul său li se pare «clasat». Tocmai această înghețare în certitudini, mai vechi sau mai noi, am vrut să o întrerup." Probabil că tînărul critic și-a dat seama că oricît de interesantă și nouă va fi exegeza lui, ea nu poate „întrerupe" „înghețarea în certitudini" dacă nu vorbim cu totalitatea operei autorului pe masa de lucru. Și atunci s-a încumetat să continuie ediția. Și într-adevăr volumul 5, care conține **Publicistica** este cu totul relevant tocmai sub această optică.

Dar mai înainte de a face cîteva sumare referiri la materia acestui volum să spunem, întru memoria lui Mihai Gafița, ce conțin primele patru. Așadar, volumul 1 1970: **Poezii (Fără titlu, Alte orizonturi, Imnuri păgîne, Poezii nouă, Pe Marea Neagră, Miriță, Din publicații. Din manuscrise, Traduceri** (din Leopardi și Carducci); volumul 2, 1970: **Romanul Comăneștenilor (Viața la țară, Tănase Scatiu, În război, Îndreptări, Anna, [Romanul Dedulești-lor])**; volumul 3, 1972, **Nuvele**; volumul 4, 1974: **Lydda. Scrisori romane, Teatru.**

Mai stăruie încă și astăzi și chiar printre oameni de specialitate opinia după care publicistica, articolul de ziar, au o soartă efemeră, se trec odată cu ziua cînd au apărut. Totul fals. Depinde ce conține articolul și ce pecete poartă. Apariția în ultimii ani a unor volume de publicistică (din Eminescu, Slavici, Cosbuc etc) sfruntează, prin noutate și valoare estetică, chiar, această părere. Oricum, în secolul nouăsprezece se făcea, de către cine se făcea, o publicistică de o înaltă valoare ideatică. Criticile lui Maiorescu au fost toate la început articole de revistă.

Duiliu Zamfirescu intră în cîmpul publicisticii în jurul anului 1880. Ceea ce stringe Ioan Adam în volumul 5 de **Opere** din articolele autorului **Vieții la țară** îl așează pe acesta între marii noștri publiciști. Nu o dată prin ideile vehiculate, precum și prin argumentația la care făcea apel se întîlnește cu cei numiți mai sus și este firesc să fie așa de vreme ce se revendica, măcar în parte, din stirpea Junimiștilor. Că mult mai tîrziu va **polemiza** cu Slavici (după ce Academia preferase pentru premiu romanul acestuia **Din bătrîni și nu În război**) este cu totul alteceva. Duiliu Zamfirescu se întîlnește cu ei în același front al bunului simț, al rigorii față de obiectul tratat. Ca și Eminescu și Slavici face cronici teatrale și ca și aceștia acuză și el proasta selecție a repertoriului, jocul nefiresc al multor actori ai timpului, declamația excesivă. Ca și Eminescu se războiește cu generația tînără, dezabuzată și egoistă: „Fățarnici, egoiști, mîndri, speculînd ignoranța celor proști, înșelînd așteptările celor deștepți, generația noastră e o generație de epileptici cu duh, care se zvîrcolește între un trecut măreț și un viitor strălucit, dar gol, viitor care din nenorocire este lăsat nouă să-l pregătim". Și tot ca și Eminescu îi atacă, din cînd în cînd, pe „roșii", pe liberali: „Cine mai sunt oare aprigi revizioniști? Aprigi, dar și frumoși, și încă frumusețe cu barbă. D-nu Fleva, d-nu Costinescu, d-nu Dimancea..." Într-un final Don Padil (pseudonimul consacrat al lui Zamfirescu) se întîlnește cu nenea Iancu în bătjocurirea stupidităților anunțurilor și firmelor vremii: „De colțul unui petic de materie atîrnă o hîrtiuță cu această incunoștiințare: **Iesut de E. Rădulescu. Lucrează pînă la treizeci de coți pe an, pentru uzul exclusiv al bărbatului său, din care îi face haine, precum și pentru copii din uzul căreia mai face și așternut.**

Dar Duiliu Zamfirescu își are ideile lui proprii și stilul său inconfundabil și ceea ce am spus mai sus nu e altceva decît o palidă încercare de a-l plasa între marii publiciști ai epocii. Volumul despre care referim conține cronici literare și artistice, note de călătorie, studii etc. De tot interesul este studiul său împotriva constituirii Domeniului Coroanei (Le Domaine de la Couronne. Lettre ouverte à M. An Stolojan, deputé): Pour le pauvre paysan que nous exploitons tous, de toutes manières, l'Etat n'a pas des terres à vendre. Pour le Domaine de la Couronne, l'Etat a trouvé de terres à donner."

Se pot cîti cu însemnate beneficii studiul „Leon Tolstoi", răspunsurile la o anchetă a revistei **Luceafărul** din 1905, **Literatura românească și scriitorii ardeleni** (foarte nedrept cu Slavici), studiul despre poeziile lui Macedonski. Dar în tot, volumul este citibil și delectabil și are darul să arunce, alături de corespondența cîtă i-o cunoaștem pînă acum, o lumină mai cuprinzătoare asupra scriitorului nu chiar atît de „aristocrat" și „distant" cum a fost îndeobște clasificat. Dar să așteptăm și apariția volumului 6, tot de publicistică, pe care ni-l anunță Ioan Adam. Nu putem încheia fără a repeta elogiul nostru față de acest tînăr istoric literar, care prin modul cum a conceput organizarea materiei, prin bogatul aparat critic, prin comentariile adecvate, ne îndreptățește afirmația că el a intrat deja în rîndul celor mai competenți editori de astăzi.

Gheorghe Suciu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Haralamb Zincă pregătește un nou story de succes

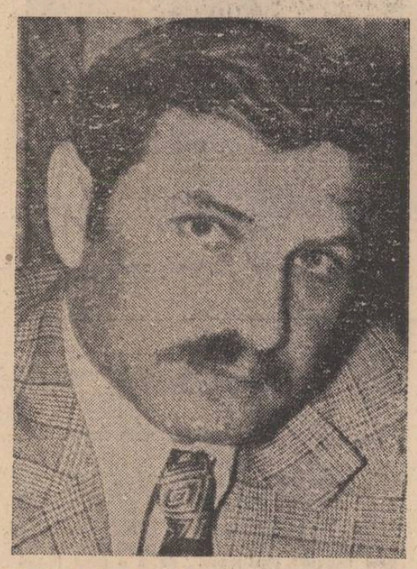

Gheorghe Suciu cu cîteva clipe înaintea lansării noului său roman „Război și dragoste"

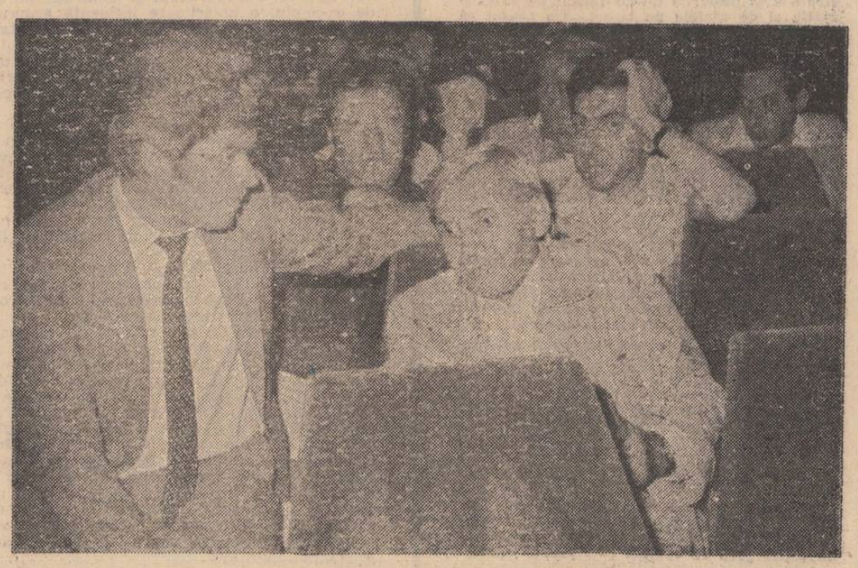

Trei ieșeni (M. R. Iacoban, Andi Andrieș și Dumitru Ignea) și un mehedințean (Valeriu Armeanu)

PRIMĂVARA LA IAȘI

Cenaclul literar „Junimea" al revistei „Convorbiri literare" și al Muzeului de literatură al Moldovei, inființat la 21 noiembrie 1975, (condus de criticul literar tesean Daniel Dimitriu), păstrător și reînviorator al unei glorioase tradiții culturale, și-a desfășurat, vineri, 16 aprilie, într-un cadru sărbătoresc, ședința cu numărul 100, la Casa Pogor. Numărîndu-mă printre invitați alături de distinsa poetă Aura Mușat, de dramaturgul Andi Andrieș, directorul Editurii „Junimea", și de Ion Arhip, directorul Complexului muzeistic — Iași, am retrăit împreună cu cei prezenți cîteva momente inaugurale înregistrate de fidela bandă magnetică și am luat act de prodigioasa activitate a acestui cenaclu prin relatarea secretarului actual, prozatorul Constantin Parascan. Cifrele fiind foarte grăitoare, merită să fie cunoscute; au citit în cenaclul „Junimea" 321 de autori tineri (224 de autori, poeți, 67 de autoare, poete, 26 de autori, prozatori, 3 autoare, prozatoare, 1 autor de eseistică; s-au citit cu totul 1 491 de poezii), au discutat despre creațiile prezentate în cenaclu 742 de persoane; au fost invitați 114 poeți și prozatori consacrați care au citit din creația proprie și 45 de actori care au susținut recitaluri de poezie, au participat la cele 100 de ședințe 5 619 persoane; au fost organizate ședințe festive dedicate unor mari scriitori (Creangă, Caragiale, Macedonski, Sadoveanu, Minulescu, Bacovia, Arghezi, Eminescu fiind celebrat de 12 ori în asemenea ședințe; au fost organizate dezbateri publice, s-au lansat cărți, s-au făcut expoziții și deplasări în întreprinderi și instituții, în orașe și sate.

Am ascultat cu mare încintare recitalul poetic susținut de Aura Mușat, Liviu Antonesei, Vasile Arhire, George Bădărău, Ion Boroda, Cristina Chiprian, Mariana Codruț, Lucian Dohănică, Carmen Jgheban, Mirela Mandric, Dumitru Pană, C. M. Spiridon, Marcel Vîrlan, Nicolae Panaite, Valeriu Stancu, Gabriela Scurtu, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, și mi-am dat din nou dreptate zicîndu-mi că revîrstele ieșene nu reușesc încă să oglindească extraordinara mișcare poetică a tinerei generații...

Ca o compensație mi-a fost oferită caseta „11 poeți", debut, editată de „Junimea", redactor Doina Florea-Ciornei; Dan Bodnar, D. Constantin, Rached Elias Daoud, Ion Deaconescu, Georgeta Eftimie, Elena Guțu, Maria Mailat, Eugenia Miulescu, Liviu Pendefunda, Dorin Popa, Mircea Raicopol, poeți de vîrste și de înzestrări diferite, unii simpli grafomani, alții poeți adevărați pe care i-am citit prin reviste și i-am redescoperit cu plăcere: Rached Elias Daoud, studentul medicinist clujean, plurilingv, exprimîndu-se fermecător în română,

NUMELE POETULUI

Georgeta Eftimie, posesoarea unei treprosabile dicții tradiționale, Elena Guțu, Maria Mailat scriind o poezie inteligentă, sarcastică, plină de nerv existențial, Mircea Raicopol. Cum despre acești poeți intenționăm să scriem cîte o tabletă la această rubrică, încheiem această sumară prezentare citînd unul dintre frumoasele poeme ale Georgetei Eftimie: „Străine, drumuri frînte, bătute ca în palmă, / tîrziu coboară-n mine cu-amiezi neîmplinite, / iar zborul de petunii pe gînd durut ivite / sub fluxul lunii astăzi se zbate-n geana calmă. / / Ghioc al bucuriei-floare din lacrimi crești / dintr-o sămînță vie sub zodie de mai / tu culegi cu-o mînă și altuia o dai, / incrementînd albastrul sub bolțile cerești. / / Bolnavă, o tristețe se mistuie-n tăcere / în ziua ce se naște, din ziua care piere / cu soarele în umbră cu resemnații pini. / / De unde vii, lumină, și nu rămîi atunci / în curgerea de aur cu sulițe prelungi, / rănindu-mi cerul tainic cu-nfiorății crini?".

Simbătă, 17 aprilie, sub auspiciile Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Iași și ale Cenaclului „G. Călinescu" a avut loc vernisajul expoziției de pictură și grafică a Elenei Sîrbu, expoziție prezentată competent de Aurel Leon unui număr impresionant de vizitatori.

Fascinația acestei expoziții o constituie măștile pictate de Elena Sîrbu („În adevăr, pornind de la cîteva „Obrăzare" etnografice din zona moldavă, subcarpatică, respectînd aspectul frust al materialului de confecționare, Elena Sîrbu vede lumea așa cum ar putea fi reprezentată prin măști similare celor știute din copilărie" — Aurel Leon) al căror cromatism viu dar lipsit de violență expresionistă reînvie un spectacol uman realist vizînd caracteriologicul: o artă veche românească transpusă într-un limbaj plastic original a cărui notă dominantă e ironia subtilă: masca prin reducția ei expresivă ne sugerează unicitatea și diversitatea fantastică a figurii umane, mai fidel reprezentată prin „exces", prin „anormal". Tulburătorul univers lăuntric al artistei exorcizat în impresionanta suită de portrete-măști ne convinge că Elena Sîrbu este posesoare nu doar a unei tehnici, ci a unui adevărat stil plastic cu un acut accent personal conferit de tonul confesiv, irepresibil.

Cezar Ivănescu

Umanism și ateism

Urmare din pag. 1

însușire și aprofundare a valorilor științei și culturii românești și universale, clasice și contemporane, este de ajuns pentru a afirma umanismul nostru revoluționar. Ce trebuie, dar, făcut pentru ca tînăra generație, mai ales, căreia îi revine sarcina de mare răspundere de a fi purtător și promotor, ca o adevărată, puternică forță socială, al viitorului națiunii socialiste, să gîndească și să acționeze în spiritul umanismului nostru plenar, militant, revoluționar? Înainte de a da un asemenea răspuns să mai reținem încă atenția asupra acestui termen, „ateism-știință" care, din fericire, începe tot mai mult să-și piardă strălucirea sa de suprafață. Oare a nu crede în dumnezeu, sau a nu admite existența lui dumnezeu este suficient pentru a elimina orice convingere și orice atitudine mistică, religioasă? O contrazicere flagrantă o dă însăși proliferarea în Occident a unor secte antiumaniste și antiprogresiste, grupări religioase care se autoasează în afara legii, fiind un fenomen ce necesită în mai mare măsură, cred, un examen atent și concret din partea psihologilor, sociologilor, dar, nu în ultimul rînd, și al politologilor.

Desigur, în condițiile capitalismului contemporan, ale crizei sale de sistem, vehemența cu care se răspîndesc și se insinuează în conștiința nu o dată a unor mari colectivități, preceptele cele mai aberante ale unor secte, fățiș antiumaniste și antiprogresiste, nu trebuie să mire.

De ce totuși, această intensă activitate de prozelitism desfășurată chiar și la noi de unele grupări religioase în condițiile în care statutul conferit cultelor în patria noastră, ratificat printr-o lege anume, le-o interzice din capul locului? Nu este un secret pentru nimeni caracterul nu numai antiumanist și antiprogresist, ci și manifesta lor calitate și tendință antipatriotică și anticomunistă. Mizînd pe momente reale, de dificultate care pot surveni mai cu seamă în cazul unui tînăr aflat acum la vîrsta formării și confirmării idealurilor sale de muncă și de viață, extrapolînd în mod nepermis și fraudulos în plan moral anumite împrejurări, anumite cumpene, aceste secte își întind tentaculele veninoase încercînd să abată cursul normal al biografiei acestor tineri, să-i rătăcească înspre nici unde, să-i capteze, pentru interese meschine, restrînse.

Este nevoie, deci, nu numai de răspîndirea unor cunoștințe cultural-științifice avansate (lucru foarte necesar de altfel) și de o intensă muncă de educare umanistă, revoluționară, moral-politică, persistentă și concretă, de instituirea și generalizarea unor raporturi noi de colaborare, prietenie, încredere, întrajutorare, deci de crearea unui climat în care individul, mai cu seamă cel tînăr să se afirme la întreaga sa capacitate creatoare.

În acest scop — fie chiar și o precizare terminologică de genul celei amintite mai sus — mi se pare, așadar, rostul și importanța sa. O știm încă de la Voltaire că pentru a purta o discuție trebuie să ne precizăm mai întîi termenii. Or, gîndind în limbajul acțiunii eficiente calitativ-superioare, cred că o asemenea distincție nu poate avea decît o singură semnificație, aceea de a lansa un dialog, dialog pe care avem tot dreptul și întreaga datorie de a nu lăsa să devină doar o suită de monologuri paralele.

CONFABULE

Un țăran trece strada (XIV)

dis-de-dimineață se urcase în autobuz / în convenție / i-a dat zece lei lui Nicu / șoferu / băiat bun / toți îi dau / și el face numai fete / săracul / cinci are pînă acu / și a șasea speră să fie băiat / dar e om cumsecade / oprește cînd îi faci semn / iar dacă n-ai bani te amînă / sau oprește altădată / cînd are timp / în fața porții / și bea o cană cu vin / sticla o ascunde sub canapea / că n-are voie să bea în servici / așa / la piață nu erau mulți / dase frigul în ei / numai cițiva ca și el / cu mere și nuci / vîndu ce vîndu / că nu se găseau / altfel merele n-arătau prea grozav / zbîrcite ca obrajii de văduvă / și pe la zece porni să cumpere / ce-o găsi / și piine de la vreunul cu buletin / și batiste pentru vărul ăl mort / de pomană / tot cumpără el / chiar și biscuiți / că erau / să fie acolo / dimineața rondăi unul / simți că trăiești / pînă ajunse pe lîngă autogară / ia să iau o bere / se gîndi / că mai e pînă pleacă autobuzul / și de cumpărat tot nu mai am ce / bufetul era închis / numai înăuntru / restaurantul / așa că se așeză la o masă dichisită / cu tacîmuri pe ea / nepoate / adă bere / nu dăm nimic fără mîncare / îi răspunse / atunci dă-mi o chiflă și o bere / ospătarul atunci tresări și-l privi cu atenție / pe urmă ochii i se luminară / și lumina aceasta i se prelinse pe nas / iar nasul străluci de bucurie / nene / ai / eu sînt / cine / Sandu / al cui / al lui Simion / unde sta / în capul satului / aha / bine îmi pare că te văd / ți-aduc / și-i aduse un platou cu tot felul de rotocoale tăiate subțire / și roșii / și brînză / bătrînul nu refuză / dar mîncă în silă / și bău încet sticla de bere / tot gîndindu-se de unde-l cunoaște / la urmă îi dădu mai mult cu cinci lei / deși berea îi costase tare scump / noroc că / în afară de cît vînduse / mai avea la el o sută de lei / iar ospătarul acela voinic / în haina lui albă / îl îmbrățișă la plecare / și-i promise că trece pe la el / negreșit / cînd o fi liber / vreun neam de-al tău / îl întrebă colega / scuturînd fața de masă / aș / rise ospătarul / dar așa l-am făcut să se simtă / să-i fie frică / să nu se spună în sat / că a intrat în restaurant să bea o bere / și a avut bani numai de o chiflă.

Iulian Neacșu

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE (V)

Urmare din pag. a 5-a

tăți care îi aparțin, numai pentru că ele nu se întîlnesc în epocă aderente la un același program. Să fi lăsat intoleranța unor trecute perioade anti-culturale atitea urme în cîmpul ideilor sau să fi marcat ea atît de adînc oamenii încît să ne înșelăm în iluzia unui progres numai pentru că în locul unui singur Gherea-alb și al unui singur Maiorescu-negru avem mai mulți Gherea și mai mulți Maiorescu, cîte o pereche pentru fiecare epocă de efervescență a ideii? Căci efervescența ideii este neîndoielnic înfățișarea ei într-o infinitate de ipostaze. Pot fi ipostazele vieții spirituale ale unei națiuni reduse mereu la un Sfînt Gheorghe și la o hidră, în ultimă instanță la un același Sfînt Gheorghe și la o aceeași hidră? Să poată fi cultura românească pînă într-atîta de amputabilă încît pentru a-i da o oarecare unitate trebuie să-l salvăm pe Ibrăileanu legîndu-l de Lovinescu, iar pe acesta să-l transformăm într-un fel de Gherea? Se mai procedează așa pe undeva prin lume, astăzi? Are nevoie un peisaj cultural, oricare ar fi el, de hărți în două culori? Și de ce?

Însfîrșit, cîteva cuvinte sînt silit să spun și despre ceva, căruia nu știu ce eufemism i-ar putea ascunde urîțenia.

Oameni atît de diferiți pe cît pot fi sovieticul Toporov, italianul Pisani, bulgarul Georgiev, englezul Crossland sau germanul Hubschmid, de o probitate și o rigoare științifică peste orice îndoială, își dedică toată știința lor de carte, multă și trudnic adunată, tot talentul lor, unei opere de a cărei valoare științifică se mai îndoiesc astăzi doar lingviștii „tradiționaliști". Ei așteaptă foarte mult de la puținii specialiști români (și față de cele mai sus arătate nici n-ar trebui să ne mai mirăm că sînt atît de puțini), din nefericire mai puțini decît, de exemplu, cei bulgari sau iugoslavi. Ei nu știu că „problema tracă", o problemă dintre cele mai interesante și vii în indo-europenistică modernă, în care cantonează pasiunea lor de oameni de știință, are la noi implicații sentimentale, reductibile în planul afectelor la pasiunile partizane pe care le născ, aiurea și la noi, meciurile de fotbal. Mi-ar fi greu să explic oricăruia dintre ei, că un om de cultură român, în anul 1982, socotește că izvoarele acestui mod primitiv de a recepta faptul de știință urcă la Getica lui Pârvan.

Dar și mai greu mi-ar fi să le explic, pentru că de data aceasta eu însumi nu mai înțeleg nimic, cum același om de cultură crede că problema aceasta ține de definirea „**etnosului românesc**". În aceasta privință — simplă opinie de nespecialist, influențat de Pârvan — consider că problema specificității în artă este într-adevăr, așa cum crede și Z. Ornea, detectarea aposteriori, în creațiile durabile, a notei specifice, operație pe care o consider una de istorie culturală. Evident aceasta nu vrea să spună că n-ar putea exista programe „culturale" care să vrea să exalte sau să anihileze nu știu ce iluzorie componentă a specificului. Tematica „**tracică**" din literatura, proastă sau bună, nu mă supără ca tematică mai mult decît cea, să zicem, „chineză". E dreptul poetului, ba e dreptul oricărui om, de a visa că e grec (precum zicea Călinescu), latin, dac sau chiar român. Mă supără, în poezia proastă degradarea poeziei. Mă supără, în diletantism degradarea înțelegerii actului de cunoaștere. Și dacă „tema tracică" n-a dat capodopere (nu știu, poate a dat), ea există în literatura română, de la Eminescu și Blaga pînă la Ion Gheorghe. O capodoperă în cîmpul meditației artistice pe această temă rămîne însă posibilă. Dar ea va fi, evident, nu o capodoperă tracică, ci una românească sau bulgărească, așa cum va dovedi acel examen aposteriori.

Pentru că „tracofobia" și pasiunile încep acolo unde, din nou „pârvanist", eu refuz cu încăpățînare să îl urmez pe Z. Ornea. Da. Este adevărat, conceptul de „**specific național**" a avut parte „**multă vreme**" de „**blam**" și, într-adevăr, către el „**timp de vreo două decenii se îndreptau priviri bănuitoare și acuzatoare**" cum ne spune Z. Ornea. Da! Acest concept „**în starea lui pură și interpretat științific trebuie să-și recapete... locul în dezbaterea de idei**" (p. 408). Z. Ornea afirmă chiar că el și-a recăpătat astăzi acest loc. Dar în ce stare impură îl primesc eu ca „**logodnă în eternitate a latinității cu elemente traco-geto-dace**". Toate citatele care urmează reproduc opinii sau considerații ale autorului și toate mă lasă cu mari întrebări nelămurite. Să fie „**specificul național**" „**interpretat științific**" în vreo legătură de o „**STRUCTURĂ PROTONUCLEICĂ ROMÂNEASCĂ**" (p. 377)? Cu o „**FORMULĂ STILISTICĂ A PROTONUCLEULUI SPIRITUAL**" (p. 383)? Sau să stea el în raporturi oarecare cu „**SUFLETUL TRACO-DAC**" (p. 388), cu „**tradiții bizantine ÎN MENTALITATE ȘI TEMPERAMENT**" (p. 380), cu „**elementul geto-daco-trac VENIT DIN STRATURI ANCESTRALE**" și care „**are locul său bine-hotărît în FORMULA SUFLETEASCĂ NAȚIONALĂ** (p. 411), cu „**PLĂMĂDIREA SPIRITUALITĂȚII ETNICE ROMÂNEȘTI**" (p. 423), cu „**aliajele care au intrat în substanța procesului de etnogeneză al (sic) românilor**" (p. 377), cu „**TRUNCHIUL PROTOISTORIC AL POPORULUI ROMÂN**" (p. 384), cu „**PSIHEA ETNICĂ a poporului român**" (p. 401), cu „**PROCESUL DE-VENIRII ETNOSULUI ROMÂNESC (AL NUCLEULUI SĂU ESENȚIAL)**" (p. 465) etc. etc.

Rămîn în această problemă adept al „**tracomanului misticoid**" Vasile Pârvan și mă despart cu totul de adeptul „**modernității raționaliste**" Z. Ornea. Îmi iau libertatea să cred (este o opinie personală) că literatura română nu are nevoie, cum n-a avut niciodată, de o asemenea abordare misticoidă (fără ghilimele) a specificului ei. De data aceasta, sînt sigur, el a fost contaminat de materialul manipulat.

Poate și în cele ce urmează. În epocă, un mare ziarist de stînga a încercat să demaște pe antisemitul militant A.C. Cuza, dovedind cu documente facsimilate că acesta tîrgue de la un evreu sau că are un furnizor evreu (îmi cer scuze cititorului, dar nu am la îndemînă publicația ca să pot face o trimitere mai exactă). În 1934 (!), Iorgu Iordan putea crede că „**hitleriștii renunță, în fapt, la antisemitism, cînd evreii nu le încurcă socotelile... astfel că un evreu antimarxist este nu numai suportat, ci chiar încurajat**" (Articole politice, 1979, p. 55). A face astăzi o asemenea afirmație, după tot ce s-a întîmplat, ar fi aproape o impietate. Dar toate acestea se petreceau atunci, în împrejurări anume, cînd a folosi argumentele adversarului era necesar fiindcă era eficient în anumite cercuri de opinie, numai „neutre" sau chiar contaminate. Cît l-a putut însă contamina epoca pe Z. Ornea pentru ca el să poată spune, în 1981, despre „căpitanul" de neagră amintire că era „**FIUL LUI ION ZELEA (DE FAPT IOHAN ZILINCHI)**" (p. 66)? Ar fi o întrebare pur retorică întrebarea ce anume vrea să însemne acest, rusinos în 1981, „**DE FAPT**"? La o asemenea înțelegere „**ȘTIINȚIFICĂ**" a „**SPECIFICULUI NAȚIONAL**", implicațiile „politice" ale tracologiei sau romanisticii ar apare de peste tot și un certificat de „latinitate" sau „dacitate" s-ar putea impune cu acuitate. Și s-ar putea ca un mai tînăr coleg de breaslă al lui Z. Ornea, nu atît de cunoscător ca el al realităților epocii, să pornească pe același drum și să dovedească, prin aceeași metodă, că întreaga dreaptă din România a fost formată din „**alogeni**".

Mă gîndesc înfiorat de groază cum ar arăta literatura rusă fără „mulatrul" Pușkin, cea franceză fără Ionesco, pictura spaniolă fără El Greco și chiar „**psihea etnică**" sau „**tranchiul protonucleic**" fără Antim Ivireanu sau Panait Istrati.

P.S. Acuma chiar, îmi parvine noua carte a lui Z. Ornea (**Comentarii**, București, 1981) în care, la pp. 289 și urm., sub titlul **Nedumeriri**, el se luptă foarte tare cu Dan Ciachir. El numai la început e nedumerit (mai puțin de cinci pagini). El se dumirește foarte repede, chiar la p. 264, în cap, sus.: „**acum nedumeririle ni se clarifică**" spune el. După care nu îl mai iartă deloc pe Dan Ciachir. Și bine face. Dan Ciachir, nici mai mult nici mai puțin, socotește „**eseurile mistico-ale unui Dan Botta**" ca avîndu-și obîrșia în „**spiritul unor Iorga și Pârvan**"! Așa nu se mai poate! Unde se trezește Dan Ciachir? El crede că Iorga și Pârvan — să vezi și să nu crezi — ar fi tot una cu Nichifor Crainic și Nae Ionescu! Bine face Z. Ornea că ți-i ia la refec! Lui o întrebare i „**se pare necesară**". De ce consideră Dan Ciachir că Dan Botta și alții de teapa lui au consolidat filosofia culturii românești „**în spiritul unor Iorga și Pârvan**"?

„**Care anume latură a acestui spirit ar fi dezvoltat-o? Să se refere Dan Ciachir la dimensiunea tracică? Că Iorga și Pârvan au pus temei pe fondul tracic din substanța originară a fondului protonucleic al poporului român e incontestabil. DAR TRACISMUL RELEVAT DE ACEȘTI ILUȘTRI SAVANȚI NU SE CONFUNDĂ NICIUNDE CU TRACOMANIA PROPUSĂ DE UN DAN BOTTA**".

Da, spune Z. Ornea, Băncilă a dezvoltat ideea confundării etnicității cu ortodoxismul „**dar aceasta nu au făcut-o «în spiritul unor Iorga și Pârvan», ci în acela al lui Nichifor Crainic și Nae Ionescu**" (p. 262), ceea ce este cu totul altceva. De altfel — cum de nu știe Dan Ciachir? — Pârvan a murit în 1927 etc.

Este adevărat că abia clarificat, Z. Ornea se nedumerește din nou: „**nedumerirea mea urcă neliniștită cu cîteva cote mai sus**" și bineînțeles, așa cum am învățat cu toții, acolo ea face un mic salt calitativ și „**se transformă în motiv de neliniște**" (p. 264).

Dan Ciachir practică o „**discriminare**", un „**apartheid cultural**", el „**săracește tabloul epocii**". El transferă, pur și simplu, „**idiosincrasiile**" dintre cele două războaie „**cu tot depozitul de intoleranță**" al lor în anul 1981. Ne putem noi permite o asemenea crimă? „**Nu mutilăm pres grav istoria cugetării românești?**" He, he! A mai întîlnit Z. Ornea asemenea „**tentative periculoase**", nu se sperie el dintr-atît! „**ÎNTR-O FILOZOFIE DE DIMENSIUNEA, NU TOCMAI CORPOLENTĂ, CA ACEEA A NOASTRĂ** (jur că așa scrie — n.m.) **o asemenea discriminare mi se pare a fi curată sinucidere**". Și noi dormim!

Eu unul sînt de partea lui Z. Ornea și contra lui Dan Ciachir. Începe însă să mă bată o cruntă bănuială. Deși criticate pînă și în presă pentru aceste lipsuri destul de grave ale lor, unele tipografii continuă să livreze comerțului nostru socialist cărți cu defecte, avînd colile încurcate, prost lipite, ba chiar (ca pe niște banale cutii de conserve cu etichete schimbate) purtînd coperți străine. Cartea despre care am scris eu pînă la acest P.S. este, fără doar și poate, cartea lui Dan Ciachir. Vinovat, mă simt și mai solidar cu Z. Ornea. Bravo, bine îi mai face el lui Dan Ciachir. Așa-i trebuie. Dan Ciachir și-a găsit nașul.

Cel mai mult îmi place, desigur, felul cum îl mărește el chestiunea cu Pârvan:

„**E știută DEOSEBIREA DE OPINII DINTRE PUNCTELE DE VEDERE** (iar jur că așa scrie — n.m.) **ale lui Pârvan exprimate în Getica și OPINIILE lui Blaga despre geto-daci și filozofia acestora. DREPTATEA ERA, INCONTESTABIL, DE PARTEA LUI PÂRVAN**" (Z. Ornea, Comentarii, București, p. 265, în eseul datat **MARTIE 1981**). Scurt, cuprinzător, fără vorbe de prisos. Deschid cartea lui Dan Ciachir, voluminoasă altminteri, apărută la aceeași editură, cu eticheta greșită; Z. Ornea, Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea, București (data bunului de tipar **I.VII.1980**) la p. 381 și citesc:

„**E știută azi exagerarea opiniei lui Pârvan care a disociat prea categoric cele două ramuri ale aceluiași neam (daco-geți și tracii), afirmînd ascendența morală a celor dintîi, diminuînd în importanță pe traci. Astăzi aceste adevăruri, ignorate de Pârvan, sînt puncte de vedere științifice unanim acceptate de cercetătorii de specialitate. BLAGA A AVUT DREPTATE**".

Bănuiala mea urcă neliniștită cu foarte multe cote mai sus. În „nedumeririle" lui Z. Ornea era vorba de un simplu articol, iar în fața mea am o carte de 668 de pagini!! Dar dacă totuși există doi istorici literari cu numele de Z. Ornea? Atunci ar trebui, cred eu, să treacă peste deșarte vanități și să ajungă la o înțelegere, sau să tragă la sorți, și să semneze unul Z. Ornea, iar celălalt — Z. Ornea.

Bănuiala devine, tot urcînd, neliniște. Dar dacă este vorba de unul și același Z. Ornea? Atunci desigur, corect ar fi fost, corectîndu-l pe Dan Ciachir, să fi profitat de ocazie pentru a se corecta și pe el. Spunînd, de exemplu, că în 9 luni se pot produce și minuni mai mari decît o simplă schimbare de opinie sau că în răstimp a mai trecut odată prin problemă. Nu e nici un fel de rușine în faptul că oamenii, citind, se lămuresc asupra lucrurilor pe care nu le știu. (Pot, de ptildă, să-l asigur că „tracismul" lui Iorga este încă una din problemele mai complicate decît par și, în orice caz, decît se pare că o vede el).

Hotărît lucru, folclorul științific naște din nelectură.

CONCURS LITERAR

Organizat de Comitetul municipal U.T.C al municipiului București, concursul de creație literară „Sîntem fiii acestui pămînt" și-a desemnat recent cîștigătorii. Juriul, alcătuit din Doina Oană, Constantin Radu Maria, Marius Stănilă, Cornel Brahaș, Stelian Tănase, Constantin Soreșcu și Artur Silvestri, s-a îndreptat asupra creațiilor unor tineri, aflați în fața premergătoare debutului editorial. Premiile au fost decernate, cu prilejul unei manifestări culturale, în ziua de 22 aprilie, la „Ateneul Tineretului", premiați fiind următorii: POEZIE 1. Marian Bodea, 2. Judita Partin, 3. Iulia Brînzei. Premiul special al revistei „Luceafărul": Luigi Toma. MENȚIUNI: Cătălina Corvin și Liviu Ion. PROZĂ: (ex-aequo): Horia Tabacu și Valeria Negovan. DRAMATURGIE: Gheorghe Avram.

atelier literar
poşta redacţiei

T.C.G.-CONSTANŢA: În „Frunze adînci", „Capcană", „Ireversibile", sînt, parcă, şi unele implicaţii lirice, pe lingă multe despletiri verbale fără sens şi fără ecou. Să vedem ce mai urmează.

V. POGOR: O poveste şubredă, mai aproape de reportaj, care colecţionează mai toate locurile comune, idilice, trandafirii, din mult frecventa temă a colectivizării.

P.M. POPA: V-am răspuns de fiecare dată. Nici acum nu sînt lucruri noi, aceleaşi compuneri convenţional-şcolăreşti, modeste, de serie, nonşalanţă şi cantitate. Sarcina noastră, asumată, este să vă citim manuscrisele şi să vă spunem o părere; grija de a urmări apariţia răspunsului vă rămîne, însă, dv. ori apropiaţilor dv. Orice altă pretenţie e deplasată.

ADRIAN IVĂNESCU: Par să existe unele semne bune, dar mai vizibilă e, deocamdată, primejdia vorbelor goale care sună din coadă!

EMIL: Cîteva lucruri mai curate: I, 6, II, 13.

V. TRIF: Mulţumiri şi reciproca!

OANŢĂ ANTON DINDEAL: Însăilări mărunte, mai degrabă stîngace, fără perspective („Noroc sălciu"). Despre celelalte, dacă n-aţi primit răspuns în aceste coloane, înseamnă că n-au ajuns pînă la noi.

C. BOGOS: Sînt unele semne, încă nu deplin concludente, mai ales în „Tata", „Autoportret cu grimasă". În rest, lucruri inegale, şovăitoare, convenţionale.

D. IONAND: Ne bucură veştile pe care ni le comunicaţi. Felicitări! „Excursia", însă, e un lucru şubred, caricatural, schematic. Personajele nu se întruchipează, situaţiile rămîn neconvingătoare, forţate, superficiale.

SIGMAR (E.P.U.): Lucruri de început, stăpînite de convenţionalism şi inerţii şcolare. Uneori, însă, vorbele se încălzesc şi par să „emită" („Cîntec", „Întîia elegie"), ceea ce ne îngăduie să sperăm în viitoare pagini mai concludente.

S.P.O. (R): Sînt unele aptitudini lirice, dar ele nu prea ajung, deobicei, la tensiuni şi expresii convingătoare, din cauza unui exces metaforic (cu aer didactic-explicativ), a unui abuz de cuvinte (alunecînd uneori spre oratorie). În fiecare vers, gîndul, demersul liric e „tradus", „certificat", într-o metaforă (adesea superfluă şi, prin inutilă şi insistentă repetare — a sensului şi a procedeului — născătoare de monotonie şi lungimi parazitare). Mai ales că mare parte din registrul acestor podoabe e uşor desuet şi convenţional, banalizat (cu multe **vise, păstori de stele, catedrala inserării, umărul amintirii, năvoadele nopţii,** etc.). Cîteva pagini, mai puţin încărcate, se apropie mai mult de poezie („Răniţi în coapsa", „La ecluze", „Din mareele albastre", „Orgia", „În somnul tău"). „Tainica primenire", prea lungă, livrescă, retorică înşirare de variaţiuni pe aceeaşi temă (temă formulată, de fapt, în esenţă, revelator, în motto-urile respective !...).

DAOS: Mulţumiri cordiale! Ştiam cîte ceva, dar destul de vag. Interesant ar fi, desigur, să putem obţine cartea (dacă prietenul dv. e susceptibil de asemenea rugăminţi !...).

M. UNGUREANU: Povestirea e scrisă relativ curat, dar, în privinţa problemelor de fond, nu ne socotim în măsură să ne dăm cu părerea (ar trebui să vă adresaţi colecţiei specializate). Ca simplu cititor, nu ne putem declara mulţumiţi, fireşte, de faptul că tocmai „cheia" lucrurilor rămîne fără explicaţie (nici nu e verosimil ca omenirea, la nivelul de progres al acelei epoci, să rămînă atît de lipsită de prevedere, atît de vulnerabilă — la scara speciei! — în faţa unei simple întîmplări, a cărei eventualitate trebuia, la urma urmei, să poată fi anticipată — şi încă uşor! — din chiar „fişa genetică" a respectivului „savant cu ochi diabolici" !..., **Sandu Iuliana-Luize, Viorica Popa, M.M. Macovei** (ceva, în „Acasă la noi", „Grădina mea"), **Ştefan Virgil** (vi s-a răspuns de fiecare dată, tot aici), **Ilie Gheran, Gh. Dumitrescu, Ionuţ, Adi Mariel, C.F. Alutus, Nicolae Bercaru, Ieremia D. Ion, S.D. Mioara, Constantin Istrati, A.N., P. Soporan, Bogdan Panciu, Fl. Zamfirescu, Ion Coţi, Tănase Dumitru Ungureanu, Stelian Bălcinoiu, S. Stanciu, Eugen Jamorys, Gh. Ioniţescu, Ion Scarlat, A.P. Suceava,** (ceva, în „Robie"), **Anton Adămuţ, Vincenţiu Valin, E.M. Suceava, L.L. Moroşansky, Regina Busuioc, Celia Panait, Ion Stan Cornel:** Încercări de nivel modest. **L.M.O., Tatiana Corolea, Stoian Tudor, C.S.B., Vasile Zgorobete, Ion-Deladunăre, Ana Turcu, Ştefan Jurubiţă:** Nimic nou!

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Inscripţii

Ca să dăinui
nu mă învelesc cu dumnezeu
ci potrivesc sufletul patriei
peste sufletul meu

Am văzut copaci
murind
nu de bătrîneţe
ci de nostalgia
înfloririi

Ceea ce iubesc mi-e blîndul
împrejur pe care-l respir
şi-mi dăruie contur
pasăre de-aş fi
să zbor n-aş putea
într-un văzduh
neîntemeiat de aripa mea.

De-atîţia prunci
totul se luminează
chiar şi străbunii
se-ndeamnă a fulguire
încît aerul devine o zidire
de suflete în care
patria blînd se aşează

MIHAI CRAIESCU

Dorul de ţară

Ascult respiraţia-n toate cum creşte şi creşte
Ca dunărea sevei în crengi de arin;
Visul meu astăzi proaspăt în lotcă de aur
pornește
Ca dorul de ţară-n iubire de ea să-l alin.

Armindeni spre cîntec deschide ferestre florale
Şi-n orice cuvînt te strecori, primăvară,
Şi-n oricare clipă îmi iese iubirea în cale,
Pe muguri şi raze şi zboruri vorbindu-mi de
dorul de ţară!

FATMA SADIC

Primăvara

Primăvara-ngenunchind
aprinde luminările florilor şi murmură
din buzele frunzelor rugi care smulg
genelor ierbii prinos de lacrimă

Pămîntul
sare coarda cu curcubeul!

EMIL COŢIANU

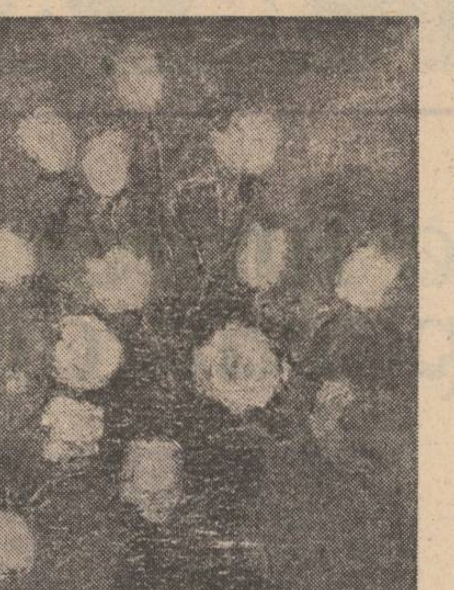

Matilda Ulmu: „Trandafiri"

Jertfe

Nici un cîntec nu se naşte
Pînă n-a căzut o lacrimă,
Nici un trandafir nu se fură
Fără o picătură de sînge,
Nici o stea nu răsare
Pînă nu se jertfeşte soarele

VIOREL FLOROIU

Gheaţă la mal

la cercul polar aerul e verde
în primăvară rece firul ierbii
anunţă puterea pierdută a pădurii de cristal
bătrînul tăietor de lemne
mai crede în meseria lui
şi ascute securea primăvara
riuri neîmblînzite trezeşte
aerul verde se face transparent
din nou aer în oceanul de gheaţă
coarnele renilor înfloresc
la adierea unor seve secrete
plutele lunecă înspre ecuator
să se sfarme de insule de mărgean
şi cercul polar cade trist sub secure
sub puterea unei meserii dispărute.

VIORICA IONESCU

E timpul să-nveţi

Totul începuse să-mi devină clar
— Fiule, auzeam,
uită-te bine la mine cum ar

boii să-şi ducă luna în coarne
plugul să muşte adînc
din pămîntul ce doarme

— Bine, tată, dar eu
sînt încă un ţînc
plugul e greu
şi muşcă adînc
n-ajung la resteu

— Stai tot lîngă mine
cu mîinile pline
seminţe sub brazdă aruncă
e timpul să înveţi că pămîntul
e plămădit
din pace şi muncă.

GH. BOROVINA

Bunicul

Bunicul
e calm
ţine strîns
băţul în mînă
în timp
ce-l somează din cer
ascultă
printre gînduri
istoria
adunată
ca o pată de sînge
pe genunchii lui. —

MARIN CIORANU

Experienţa zidului

Cineva îmi dă sfaturi
eu îmi pipăi braţul drept

viaţa se duce
bucată cu bucată

amintirea e un pumnal în obraz

spargeţi oglinzile din spitale
desenaţi cu creta un măr înflorit.

ALEXANDRU HORIA

«Sensuri şi valori regăsite»

Remarcabila carte a lui Constantin Joja „Sensuri şi valori regăsite" apărută la Editura Eminescu îmbogăţeşte şirul dezbaterilor critice despre esenţa arhitecturii ca formă primordială de artă naţională, de exprimare estetică a unui mod propriu de a modela şi înţelege spaţiul.

Continuînd opera unor înaintaşi ca Al. Tzigara-Samurcaş, Petre Antonescu, G.M. Cantacuzino, Grigore Ionescu, autorul încearcă să descifreze dincolo de determinările materiale, funcţionale, acele coordonate intime ale sufletului românesc care au transcris în această unitară civilizaţie a lemnului care e arhitectura populară, cartea de învăţăminte a neamului, adevărat crez filozofic dăltuit şi stivuit în lemn. Autorul încearcă să distingă valorile intime care au generat configuraţia de ansamblu a satului românesc, atît ca topografie cît şi ca distribuţie, căutînd să delimiteze aspiraţiile comunitare de cele specifice individuale. „Satele occidentale sînt sate închise, şi urbanistica lor este dictată de nevoia de apărare. Satele româneşti sînt deschise pentru că numai codrul era singurul loc sigur de apărare împotriva atîtor zeci de năvălitori".

Scoţînd în evidenţă specificitatea şi unicitatea casei ţărăneşti, cu pridvor în arealul european, Constantin Joja arată cum acest spaţiu de tranziţie între interior şi exterior, acest spaţiu ocrotit, poligospodăresc care e pridvorul, are şi o esenţială valoare plastică prin planul continuu de umbră pe care-l aruncă streaşina pe peretele propriu-zis al casei.

Făcînd o amplă comparaţie a caracteristicilor arhitecturii civile româneşti cu cele ale altor popoare, autorul arată că pridvorul apare la majoritatea popoarelor înconjurătoare dar la nici una din ele nu are această aspiraţie, spre monumental, ca la noi. Pentru „balcanici pridvorul este elementul intim, pentru saşi şi maghiari — elementul funcţional) şi nicăieri „nu este tratat ca faţadă principală în exclusivitate".

Arhitectura balcanică, o arhitectură cu casele cu parterul de zid sau piatră şi cu etajul de lemn, este o arhitectură cu multe rezonanţe bizantine. Cu toată radiaţia puternică a acestui for de cultură spirituală şi materială care a fost Bizanţul, arhitectura românească de lemn îşi păstrează specificul străvechi. Această unicitate în spaţiul balcanic, care se regăseşte în mici regiuni cu etnii străvechi (ca în peninsula Kalchidică lîngă muntele Athos, şi în cîteva zone la nord de Dunăre) se datoreşte forţei şi vitalităţii poporului, matrice care au fost **tracii.**

Dacă am încerca să adîncim concluziile constatărilor lui Joja am aminti că săpăturile arheologice au reliefat o asemănare izbitoare între vechea locuinţă grecească de lemn din insula Corfu, unicelulară şi cu peripter în faţa intrării şi vechea locuinţă geto-dacă, descoperită în **săpăturile arheologice de la Pietrele (epoca bronzului)** precum şi cea descrisă de Pârvan în **Getica** şi, dacă ne-am aminti că cele trei rînduri de invazii din Nord asupra Greciei, care s-au suprapus peste civilizaţia creto-miceniană au fost trace, că Troia lui Priam **din care a fugit cu corabia Eneas,** părintele romanilor a fost tracă, putem face asociaţia că monumentalul peripter grec şi pridvorul românesc au aceeaşi structură străveche, tracă şi nicidecum, cum au încercat să sugereze unii cercetători (Pănoiu) că pridvorul românesc ar fi o influenţă grecească prin coloniile de la Marea Neagră.

O altă problemă interesantă pe care o aduce în dezbatere cartea lui Joja este problema configurării şi recompunerii arhitecturii urbane româneşti vechi, comentînd frămîntările aprige ale arhitecţilor începutului de veac XX privind crearea stilului neoromânesc, invitîndu-ne la meditaţie retrospectivă şi la reconsiderarea gesturilor înaintaşilor noştri (Joja arată că oraşele noastre care pînă în 1848 au fost nişte sate mari, dar armonios constituite, lucru altfel demonstrat încă de însemnările călătorilor străini din sec. XV Antonio Maria Graziani Lescalopier, sec. XVII Paul din Alep, ulterior desenele lui Preziossi din 1861). Vechea arhitectură a tîrgurilor româneşti după 1830 era arhitectura ţărănească transpusă în major, apărînd modificări datorită creşterii confortului. Demonstraţia lui Joja că una din caracteristicile inconfundabile ale vechii arhitecturi urbane româneşti ar fi geamlîcul este demnă de reţinut, ca insistenţă, dar nu ca valabilitate.

Noi credem totuşi că autorul exagerează extinzînd acest tip de locuinţă la tot spaţiul urban românesc şi, atribuindu-i valori arhitectonice unice, deplînge greşita inspiraţie a arhitecţilor români de la început de veac XX în special pe Mincu întru găsirea unei arhitecturi urbane majore. I se reproşează că în loc să se aplece asupra casei de lemn urbane s-a aplecat asupra celei de zid, preluînd elemente mai ales din stilul brîncovenesc. Să nu uităm că există şi astăzi în picioare case domneşti şi mănăstireşti de zid încă din sec. XIV şi că civilizaţia majoritară a lemnului n-a exclus la noi înflorirea arhitecturii de zid.

În condiţiile transformării patriarhalei capitale într-o modernă metropolă europeană, eforturile lui Mincu de a găsi un limbaj plastic inspirat din arhitectura autohtonă şi adecvată noilor instituţii naţionale, limbaj care să fie capabil să concureze prin aspiraţia spre monumental cu eclecticile construcţii ale arhitecţilor străini, ni se par de necontestat. Dincolo de aceste interpretări, este meritoriu conul de lumină pe care-l aruncă intervenţia autorului asupra fondului urban vechi construit, şi noi ne punem pe drept cuvînt întrebarea, cît s-a întreprins şi cît se întreprinde pentru păstrarea şi conservarea lui. Alţii au reconstruit centrele, vechi, monumentele care-i legau spaţial de trecut, iar noi demolăm, demolăm, demolăm în numele unei salubrizări continue, în numele creşterii densităţii la hectar, şi aşa încet, încet ne vom asana tot trecutul care, prin atmosfera lui, conservă istoria.

Ce s-ar întîmpla dacă francezii ar dărîma Montmartre, pentru că este insalubru şi ar face pe acel loc locuinţe cu 4 etaje, sau dacă ar dărîma toate vechile case ale Parisului care n-au apă curentă, n-au instalaţii sanitare şi de încălzire, şi au început să se ruineze de vechime, lăsînd în picioare doar Luvrul. Nu fiecare casă în sine este şi poate fi un monument de arhitectură, dar toate la un loc păstrează poezia timpului. Dacă Calea Moşilor ar fi fost restaurată, cu mici magazine cu firme colorate, cu felinare cu gaz şi s-ar circula pe ea doar cu birja, şi bucureşteanul ar regăsi aici parfumul micilor circiumioare din romanţele de odinioară, şi nu scările A.B.C.D., ale unor moderne blocuri de locuinţe. Ştim că Institutul de Arhitectură, catedra de Istoria arhitecturii, a cartat în amănunţime tot Bucureştiul făcînd un amplu studiu de cîţiva ani (cu ajutorul studenţilor) asupra acestui vechi fond construit al oraşului Bucureşti, propunînd întinse zone de rezervaţie arhitectonică, studii de care nu se prea ţine cont.

Lăsîndu-ne furaţi de incidenţa cărţii am extins puţin problematica pe care ea o atinge, aceea a valorosului nostru fond de arhitectură, care povesteşte atît de multe lucruri încă necercetate despre originea lui străveche despre inexplicabila şi eroica lui putere interioară, care l-au menţinut statornic sieşi pe aceste locuri atît de disputate şi rîvnite. Doar concepţia lui cosmogonică senină despre lume, legătură cu unicul lui prieten — natura, l-a făcut pe român să reziste vicisitudinilor istoriei şi să contemple liniştit orizontul din pridvorul casei sale odihnit de sveltețea stîlpilor de lemn. Aceste „sensuri şi valori regăsite" ni le-a relevat cu atîta pasiune Constantin Joja în această memorabilă carte, invitîndu-ne la reflecţie şi maturitate în toate gesturile noastre privind trecutul şi prezentul păstrat şi perpetuat în casele românilor.

Cristina Suciu Moscu

CUMPĂNĂ

„Cultivă-ţi poemul"

Ultima carte de poezie a lui Gavril Matei Albastru (Steaua nebunului, 1982) începe cu un poem închinat lui Ion Gheorghe: „Nu spuneai tu că-n cer există / Steaua nebunului cea plină de cuvinte — numai creier / Şi că totul este să nu rostim / Cuvintele nocive sau periculoase / Pentru ca lumea să rămînă în echilibru ?" unde este amintită teoria magicistă a maleficiului. Paginile următoare „tratează" despre amorul care mişcă sorii, în versuri de obicei revendicative, directe, fără menajamente. Văitătura lui Conachi în urma Zulniei nu-l prinde pe Matei Gavril: „Cum a putut să vină, / Cum a putut să plece ? / Abia acum am rămas singur, / Doamne !" E original în poeme ca „Antirăzboinică" unde forţa de invenţie este evidentă în ansamblul textului. În asemenea împrejurări ritmul intern nu este aservit diversităţii contextuale. În rest am reţinut din cartea acestui autor fragmente de poeme care pot avea şi o valoare autonomă: „Melancolia mea e o metresă", „Cultivă-ţi poemul şi urcă în crengile lui", „Lumînări picurînd / în grota unui pepene galben." „Un om coboară singur întunericul", „Ca un peşte ce sare prin copcă afară / vreau să simt puritatea îngheţului", „Aş vrea să îmi pot smulge viaţa din trup / Cum aş trage de păr un înecat din mare", „Prin moarte sîntem fraţii celei mai mici celule", „Fragilitate — frigiditate mercantilă / În tija de cristal a mercurialului." „Cocoşul stă înfipt / în veşnica-i cîntare." În citatele de mai sus care mi se par memorabile nu discursul contează, vocea nu mai există cu pretenţia de a preciza, apare doar o gesticulaţie cu cît mai mută cu atît mai sugestivă. Pe o asemenea direcţie Matei Gavril e capabil de mari performanţe. În schimb poetul se pulverizează în poeme ca: „Poezie muzicală": „Marangur satirendo la rica. / Urimur, rotinar, noliram / Mi se face de chiciură frica. / Şi pindeam şi speram, susperam." Experienţa nu e nouă, gratuitatea e, aici, o fugă către universul copiilor. De la gravitate, dramă, singurătate se trece către limbajul bufon lucru care implică destule riscuri. Cititorul este tentat să zîmbească în ambele cazuri. Rămîn convins că şarsele lui Matei Gavril ţin de poezia lucrată pe imagine plastică, poezie căreia nu i se refuză o discretă dimensiune revelatorie.

George Alboiu

„**m**-am prăbuşit pe un scaun „stil" care-a protestat scîrţîind sub greutatea mea şi-am auzit o mie de cuvinte disperate în minte, într-un fragmentariu sonor abominabil şi mi-am dat seama că în clipa aceea se declanşaseră în mine izvoarele supra-realismului poetic. Căci supra-realistă era fraza pe care a rostit-o **patronul** rîzînd subţire din colţul buzelor:

— Dragă poete Adrian Beldeanu, peste cinci minute, descinzi dumneata în faţa casei şi-l întîmpini pe **maestrul Zaharia Stancu!**

Am oftat buimac şi-am încercat să-mi pun pe picioare trupul devenit, brusc, gelatinos, de o emotivitate gelatinoasă, scumpul meu, şi m-am îmbrăcat şi mi-am pus paltonul ridicîndu-mi gulerul de miel astrahan sacrificat la Rădăuţi şi mi-am înfundat pălăria pe urechi şi am ieşit în gerul de-afară aruncînd priviri furişe, convins că sînt pîndit de sute de ochi.

O mie de combinaţii îmi fulgerau creierii, sute de presupuneri, deducţii, încercînd să înţeleg sensul acestei vizite. Toată experienţa mea de avocat pledant, învîrtit în malaxorul zdrumicător al tribunelor, o chemam în ajutor.

În ciuda gerului de-afară simţeam broboane de sudoare lunecîndu-mi pe şira spinării, evident, de emoţie...

După aproximativ cinci minute de febrilă şi frisonată aşteptare, minute care mi s-au părut lungi şi interminabile, din lungul străzii s-a arătat conturul unei maşini care se apropia cu viteză aproximativă.

Era un taximetru hodorogit, o Pobedă, dacă nu mă înşel, anostă, vopsită într-un gri banal, cu vopseaua sărită pe alocuri şi uşor lăsată pe dreapta.

Din acest vehicol straniu, parcă anume ales

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (XII)

să nu bată cu nimic la ochi, insignifianţa sa fiind aproape perfectă, a coborît cu statura sa falnică, drept şi impozant, Zaharia Stancu.

Am simţit un val de emoţie străbătîndu-mă electric.

Maestrul a trîntit portiera, şi taximetrul a demarat scîrţîind din ultimele şuruburi.

Mi-am aşezat ca lumea pălăria şi mi-am coborît fulgerător gulerul de astrahan, am arborat **un zîmbet de crăciun** şi-am pornit în întîmpinarea ilustrului oaspete.

Zaharia Stancu venea spre mine, cu mersul său uşor legănat, cu o mînă vîrîtă în buzunarul paltonului, înaintînd sub lumina becurilor, maiestuos şi sigur în aerul nopţii de iarnă.

L-am salutat reverenţios scoţîndu-mi pălăria şi el s-a oprit măsurîndu-mă, a mijit ochii şi, după o vreme, m-a recunoscut.

A zîmbit protocolar, mai degrabă un rictus ironic întrebîndu-mă ce mai fac.

Era de-o eleganţă sobră, un palton de culoare închisă care-i venea ca turnat, o pălărie de fetru cu boruri uşor extravagante.

Chipul emaciat, distins iluminat de ochi albaştri ca două safire, părea liniştit şi contemplativ.

În timp ce înaintam spre casa **patronului** m-a întrebat cu glasul său marcat de inflexiuni inimitabile:

— Ce face, ce mai face domnul Eugen Barbu?

I-am răspuns că face bine şi că aşteaptă cu firească nerăbdare şi plăcere întrevederea cu domnia sa şi că se află într-o dispoziţie excelentă..."

L-am întrerupt pe Beldeanu din peroraţie, prilej cu care am sorbit o gură de cafea, mi-am revizuit scrisul dezordonat regretînd că **nu** m-am înarmat cu un casetofon:

— Dragă, poete şi prietene, spune-mi **te rog** cum s-a făcut „contactarea"?

Adică **cine pe cine** a sunat, **cine** a **stabilit** ora şi, mai ales, locul?

Beldeanu s-a instalat mai comod în fotoliu, şi-a privit admirativ reflexele mătăsoase ale halatului cu motive turceşti:

— Îţi mărturisesc „AB ORE AD AUREM" (de la ochi la gură) că nu cunosc amănunte, a zis Beldeanu oftînd.

— Şi, am întrebat eu, de ce Zaharia Stancu n-a venit cu maşina Uniunii? De ce o fi apelat la un taxi şi încă la unul atît de hodorogit?

Beldeanu s-a ridicat brusc din fotoliu, frisonat, aruncînd priviri cercetătoare în jur:

— „Ei, vezi, asta-i! Ne apropiem de ale noastre. Păi, uite de ce"...

În clipa aceea s-a auzit o bătaie puternică în geamul din dreptul grădiniţei de flori şi unul dintre cei patru inşi îmbrăcaţi în salopete bizare şi-a arătat chipul făcînd semne ciudate şi răcnind ceva din care nu se înţelegea nimic.

Mircea Micu

(continuare în numărul viitor)

REVISTA REVISTELOR

„Teatrul" nr. 2 din 1982

Mult mai unitar decît altele, în prima sa despărţitură, sumarul acestui număr al revistei **Teatrul** propune atenţiei o suită de texte critice, realmente interesante, prilejuite de sărbătorirea a 130 de ani de la naşterea lui I.L. Caragiale: **Note pentru un portret moral al lui Mitică** de Constantin Radu-Maria, **Însemnări pentru o istorie a spectacolului caragialian** de Ion Cazaban, **Ochiul lui Caragiale** de Dan Jitianu, **Izvoarele unui episod biografic: numirea la direcţia Teatrului Naţional** de Ionuţ Niculescu. Adevăratul punct forte al sumarului îl constituie fără îndoială publicarea comediei inedite **Ceasornicarul Revoluţiei sau Beaumarchais la Saint-Lazare** de Mihai Rădulescu. Apreciatul eseist şi traducător face dovada unei surprinzătoare vocaţii dramaturgice. Realizînd un foarte izbutit portret realisto-simbolic al marelui scriitor francez, Mihai Rădulescu mînuieşte cu dezinvoltură şi subtilă siguranţă de sine arta comediei de reflecţie moralistică, apelînd, totodată, la mijloacele de expresie pregnante prin pitorescul lor de esenţă. Personajele, deşi după toate indiciile stau sub semnul unei autenticităţi documentare frapante, totuşi îşi vădesc cu multă naturaleţe individualitatea literară. Într-un anumit fel, citind această remarcabilă scriere dramatică, nu ne putem reprima gîndul că autorul a avut drept model monumentalul **Danton** al lui Camil Petrescu. O menţiune aparte pentru viul şi instructivul interviu cu omul de teatru englez Arnold Wesker realizat de Paul Tutungiu.

Cronicar

PRIMIM LA REDACŢIE:

Din nou despre... dicţiunea ideilor

...Valéry, (sic!) este în primul rînd un autor care şi-a refuzat construcţia din frivolitate, din estetism gratuit şi, astăzi, mai mult decît desuet. Fraza aceasta falsă, aberantă, de o nonşalanţă care frizează totala lipsă de răspundere intelectuală, este semnată de Aurel-Dragoş Munteanu (**Luceafărul,** 16, Anul XXV, sîmbătă, 17 aprilie 1982) la rubrica „Repere" (ale literaturii universale). Aceasta într-o cultură care şi l-a însuşit pe Paul Valéry, ca tradiţie şi partener activ, prin influenţa exercitată asupra unor spirite de primă mărime, încă din perioada interbelică. Aceasta la trei decenii după ce **Les Nouvelles littéraires** publicaseră (29 dec. 1949) rezultatele unei investigaţii privind numele a zece personalităţi care-au configurat fizionomia primei jumătăţi a veacului: Valéry era plasat al şaselea, după Einstein, Bergson, Proust, Debussy şi Gide, pe acelaşi loc cu prietenul său Louis de Broglie (Nobel 1929) şi înaintea lui Freud, Picasso şi Claudel.

Autorul unei aventuri spirituale unice şi al unei acţiuni intelectuale de o rară anvergură; clasic al limbii franceze; moralist de nivel universal; poet situat în ilustra succesiune a lui Rimbaud, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, dar şi „cel mai bun **poet** al unei generaţii care a inclus trei alţi mari scriitori, mari în alte domenii: Paul Claudel, André Gide şi Marcel Proust" (Henry A. Grubbs); critic iconoclast, sancţionînd cu eleganţă şi fără drept de apel scriitori renumiţi ca Musset, Hugo, Rousseau, Molière, Pascal, La Fontaine etc. pentru impuritatea limbajului, a psihologiei, a intenţiilor sau pentru căderi în trivialitate: teoretician al literaturii deosebit de cuprinzător şi fertil pentru direcţiile actuale ale criticii, care continuă să se revendice de la el sau să i se opună; considerat fără rezerve şi contraargumente drept unul dintre cei mai mari prozatori şi gînditori ai secolului, — Paul Valéry reprezintă o personalitate de tip renascentist, conectată însă la viziunea relativistă a gîndirii neclasice şi trimiţînd la idealul antic prin perfecţiunea tuturor manifestărilor expresiei sale. Bagatelizarea unei asemenea figuri, sau neputinţa de a-i rezista cu armele spiritului, descalifică.

Dar Valéry nu este doar un **model** exemplar. El a lăsat o operă pe măsură, operă vastă, desfăşurată pe o uluitoare diversitate de planuri şi însumînd mii de pagini. Cu atît mai şocantă apare prejudecata, în circulaţie la noi, că Valéry ar fi un teoretician fără operă (vezi Laurenţiu Ulici, **România literară** nr. 36/sept. 1978), cum şi această din urmă formulă, datorată lui Aurel-Dragoş Munteanu, că Valéry şi-ar fi... „refuzat construcţia". Care „construcţie"? — una sistematică la modul tradiţional, în care să aflăm răspunsuri unice la întrebările ultime?... Nu şi-a propus-o şi nu există un singur unghi de vedere sau de judecată care să ne permită să reproşăm unui creator că nu a făcut ceea ce nu şi-a propus să facă. Dacă însă vrem să aflăm **de ce,** ne stă la îndemînă opera; răspunsul se află în poziţia lui Valéry faţă de filosofia tradiţională, cît şi în fundamentele gîndirii sale neclasice. De ce să nu-i reproşăm lui Einstein că nu l-a repetat pe Newton, odată ce acesta din urmă este oricum mai uşor de înţeles? Dar, de fapt, cum de şi-a permis Socrate să nu-şi sistematizeze învăţăturile şi cum de i-am ratificat pe Nietzsche sau Platon ca filosofi, cînd şi-au „refuzat" construcţia de tip hegelian?... Obiecţia ar fi absurdă dacă n-ar fi mai întîi puerilă.

Revenind la fraza lui Aurel-Dragoş Munteanu, minimalizatoare şi deformantă, nu vom crede că această etichetă (pentru că nu de contestaţie este vorba, lipsind argumentele) ar putea prejudicia realmente valoarea lui Valéry sau semnificaţia lui în ochii celor care-l cunosc; ea pune însă în circulaţie o viziune pe care, dată fiind audienţa revistei **Luceafărul,** marele public este chemat să şi-o însuşească.

Aurel-Dragoş Munteanu îşi propusese de fapt un comentariu la „Dicţiunea ideilor" de Mircea Martin, carte discutabilă uneori ca demonstraţie dar de o incontestabilă ţinută, pledînd pentru puritatea stilului intelectual. Cronicarului îi „place felul cum Mircea Martin îşi articulează ideile, eleganţa scriiturii sale..."; ar părea chiar că, dincolo de titlu (care i se pare nefericit!), dincolo de unele reproşuri (de ce să fie Camil Petrescu un „hiperinteligent"?!) ar fi dispus să intre în rezonanţă cu acea sobră elevaţie pe care o presupune titlul. Atîta doar că tipul special de lectură şi receptare al lui Aurel-Dragoş Munteanu îl conduce la aprecieri după cum urmează: o afirmaţie a lui T.S. Eliot „este pur şi simplu o prostie"; despre o cugetare a lui Valéry se exprimă similar: „O asemenea prostie îşi putea permite Valéry să spună...". În schimb, Mircea Martin este un critic „cu adevărat inteligent" (nu contestăm), a cărui rigoare ar fi trebuit să respingă inconsistenţa atitudinii celor doi. Valéry desuet şi frivol... Valéry inconsistent, neriguros... N-ar fi putut oare Aurel-Dragoş Munteanu, dacă tot „a propus această discuţie", să încerce să-şi justifice afirmaţiile?... Poate că aşa n-am fi rămas cu această penibilă senzaţie de degradare a atitudinii critice, antrenînd în profunzime un morb al zădărniciei şi distrugerii pe care doar încrederea într-o autentică „dicţiune a ideilor" / şi a eticii profesionale subsecvente / îl poate înlătura...

21 aprilie 1982

Gabriela Negreanu

PRECIZARE:

În loc de glosar

● Un tînăr, pe nume Ion Bogdan Lefter, autor de recenzii, crede nimerit să-mi semnaleze, în „Suplimentul Scînteii tineretului", un număr de termeni „preţioşi" şi „mimetici" pe care îi utilizez. Să-i explic, însă, aspirantului la critica literară cum ar trebui să citească. Cînd am scris despre un poet că are un limbaj „coquillard" am făcut aluzie la notoriul cod villonesc (pardon, al lui François Villon), les coquillards erau, se ştie, nişte golani care vorbeau codificat. Nu puteam să traduc, în româneşte, „scoicar"; scoicar nu înseamnă, pentru noi, nimic, sub raport estetic. „Sans-gêne" se referă la o cunoscută curtezană pariziană, popularizată la noi şi printr-un film; I.B.L. ar fi vrut să spun „fără jenă"? „Sans rivages" e noţiunea esenţială dintr-un celebru eseu de Roger Garaudy („D'un réalisme sans rivages"); „neţărmurit" nu explică în româneşte nimic din ce aveam de spus. Cît despre alţi termeni („în fine", „prototipi", „lignos", adverbele în „-eşte"), aceştia există şi mă mir că I.B.L. nu-i cunoaşte. „În fine", despre „propoziţiuni", pe care preopinentul îl consideră „caragelean". Aşa este! Vede oricine că e un efect stilistic: a spune „propoziţiune" în loc de „propoziţie" denotă ironie, criticul literar, ca şi scriitorul, trebuie să cultive astfel de sugestii căci se adresează, ce Dumnezeu!, unui public instruit care l-a citit pe Caragiale, simte „distanţa" afectivă şi pricepe fără dificultăţi. Însă probabil că I.B.L. nu pricepe.

Artur Silvestri

Poemele luptei și ale speranței

MIRIAM WADDINGTON

CANADA

* * *

Puțin mă interesează
polemicile în artă,
păstrați pentru voi
propriile voastre cancanuri cosmice,
puțin mă interesează
că poezia moare și că
limba degenerează, că
înfundați urechile oamenilor
cu banane și
gurile lor le umpleți cu cilți ;
ducă-se dracului stilul !
Eu sînt pentru viață,
resping moartea, atîta timp cît
voi mai trăi încă, nu vreau
să analizez procesul
dispariției speciei umane
singurul lucru care mă interesează este
cum și de unde am renăscut, vreau
să plăsmuiesc din nimic fantome,
un milion de monumente
ale viitorului, cu desăvîrșire
indiferente, vreau să strig
de la înălțimea orizontului lor : ISTORIA
nu este atît de trecătoare cum pare a fi !
Am avut eroi, războaiele crude
au fost însă oprite, oamenii
tămăduiți, copiii
sînt deja născuți, s-a cîntat victoria,
noile lumi sînt în schimbare ;
nu mai vreau să mă rușinez
de cuvîntul CURAJ sau

În această pagină :
Tablouri de Viorel Mărginean

să mă spînzur înaintea cuvîntului DRAGOSTE
sau să neg calitatea mea
de om ;
vreau să pot pronunța cuvîntul FRATE și
închizînd ochii să văd
nu carele de luptă ale rebeliunii sau
masele de oameni care ard
sau scheletele fumegînde
ale orașelor : vreau să văd
imaginile contemporane
deși pare imposibil —
civilizația

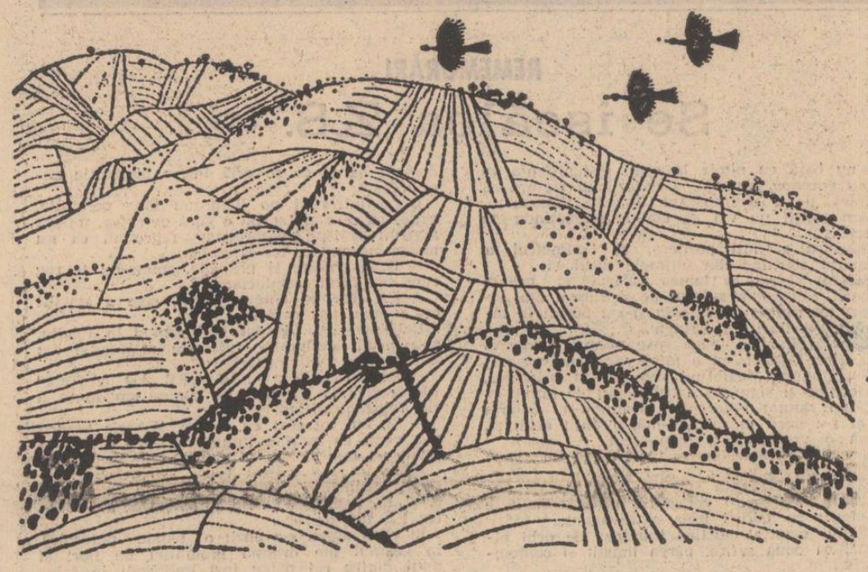

FOTULA IANNAKOPOULU

GRECIA

Dragostea

Mă regăsești în prag
ah, efemeră primăvară,
Cu brațele în deznădejde
și mîinile prea goale,
În zadar însă
mîngîierile, sărutările tale
La tîmpla vieții ramuri
de măslin, a cîta oară ?...
— Risipește-le în codrii
și pe cîmpii necoapte,
Multicolore păsări, izvor cu apă vie,
Imn țării mamă
exuberantă veselie
Cîntece, vor inunda natura
din zori și pînă-n noapte.

VALENTINA TELEGHINA

U.R.S.S.

Cuvinte de dragoste

Omul nu este făcut pentru a fi singur pe lume
Cu instincte primare vibrînd în singe răzlețe,
El poate viețui oricît în timp, oriunde anume,
Dar mai puțin fără dragoste și fără tandrețe.

Unui suflet bun i se cuvine plecăciune sfîntă
Iar păcatele vechi să le dăm uitării e firesc.
O minune este simburele păcii care ne încîntă
Și ocrotește leagănul ființei neamului omenesc.

Chiar dacă tiranii urmăriți de mirajul gloriei
Vor zgudui lumea încrucișîndu-și iar săbiile, —
Peste ruinele prea pline de viață ale istoriei
Cuvintele de dragoste vor ciripi ca vrăbiile.

În românește de
Petru Dan Lazăr

REVISTA STRĂINĂ

● **UN „ANTICATALOG"** intitulat : „Re-surecția iraționalului", adevărat pamflet împotriva noului curent irațională, caracterizat drept o sosire a „extratereștilor în galaxia Guttenberg", a fost publicat recent în Franța. Este analizată așa-numita problemă a chatarsisului pe care o presupune o încercare de compensare a dezechilibrelor socio-culturale la unele personalități din domeniul culturii, obsedate de „marele vid care ne copleșește și care pătrunde deodată cu declinul lumii occidentale". Este făcută o listă a cărților „care nu merită să fie citite", supuse unei investigații riguroase din punct de vedere intelectual și literar.

● **SCRIITORUL** italian Lo Duca oferă cititorilor săi un volum compozit, „extras din cinci opere ale lui Cassanova". Artificiul cu care-l prezintă cititorilor săi, este acela de a presupune existența „unui roman necunoscut". Critica literară subliniază că este vorba de o carte science-fiction, imaginînd un voiaj către centrul pămîntului, precum și presupunînd că anticipează teoriile fourieriste. Istoria publicată cu privire la această carte semnată de Lo Duca evidențiază, de asemenea, caracterul provocator al textului, stilul shocking.

● **PROFESORUL** marxist Hans Mayer a fost celebrat de curînd, cu prilejul împlinirii unei venerabile vîrste. Autorul operei monumentale „Georg Büchner și timpul său" precum și al exegezelor consacrate lui Thomas Mann, Brecht și Richard Wagner este considerat a fi unul dintre „cele mai luminate spirite ale timpului său". Rudolf Lange afirmă, într-un articol din Hanoverische Allgemeine, „El denunță concepțiile considerate sacrosante de către tradiție. Indeosebi în ceea ce-l privește pe Goethe, pentru a cărui aniversare depune eforturi foarte mari".

● **LAWRENCE DURELL** este celebrat în critica franceză pentru noile sale cărți considerate „a anunța, după **Quatour**-ul său, începutul unui Quintet". Este vorba de primul roman dintr-o serie nouă intitulat : „Domnul sau prințul tenebrelor", despre care Dominique Autrand afirmă : „În această primă carte, Durell pune în scenă temele și personajele sale, pentru a provoca interesul nostru, care poate fi îndepărtat de text, prin aparența dislocărilor și a caracterului nefinisat al cărții. O face cu o artă desăvîrșită, jucînd pe motivul misterului ce înconjoară personajele și situațiile, sugerînd adîncimi pe care nu le explorează și nu le revelă decît odată cu secretele pe care le enunță în mod explicit".

● **MELOMANII** japonezi s-au pronunțat recent asupra preferințelor lor în ceea ce privește marile formații orchestrale ale lumii. În revista **Ongaku No Tomo** este publicată o anchetă elaborată după un sistem de punctaj extrem de rafinat. Aproape jumătate dintre persoanele interogate au numit Orchestra filarmonică din Viena drept cea mai bună formațiune muzicală din lume. În ordine urmează Orchestra filarmonică din Berlin, o orchestră japoneză, Orchestra simfonică din Boston și Staatskapelle din Dresda.

● **POETA** Pauline Newmann Gordon este autoarea unor studii serioase în ceea ce privește opera lui Sartre, văzută în perspectivă comparatistă. Profesoară la universitatea Stanford din California, ea este doctor al Universității din Paris, specializată în literatură franceză. Opera literară este produsă la confluența celor două mari culturi pe care le reprezintă, așa cum probează un celebru poem, comentat de critica franceză : „Parisul cîntă pentru o americană". De asemenea, lirica Paulinei Newman Gordon celebrează experiențele sale academice, propunînd cititorilor o literatură de factură livrească, atrăgătoare și plină de savoare.

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (IV)

Kamikadze teutoni

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Întrucîtva, scenariul din aprilie 1942 avea să se repete într-o zi de la sfîrșitul lui august 1944. Atunci, în limitele vestice ale Atlanticului, după o vînătoare plină de încordare, la care au participat nu mai puțin de șapte distrugătoare și o escadrilă de avioane, marina americană a reușit să captureze întregul echipaj al submarinului german U-1092, aflat sub comanda căpitanului Arnold Brenner. Acesta părăsise postul norvegian Trondheim, la 16 iulie 1944, cu direcția Statelor Unite. Despre plecarea lui în misiune marina aliată fusese avertizată de unul dintre agenții englezi plantați clandestin pe coasta norvegiană.

Abia la 20 august submarinul a fost reperat și distrus. Echipajul a putut fi însă salvat în ultimul moment datorită ieșirii la suprafață a submarinului înainte de scufundarea lui definitivă. Printre cei pescuiți din apele oceanului se afla și un civil, asupra căruia s-a găsit suma de 6 000 de dolari emiși de Banca Federală a Statelor Unite în 1936. Supus interogatoriului, acesta a declarat că se numea Walter Kormann, de naționalitate germană, fost negustor în Little Woods, lîngă New Orleans, reîntors legal în Reich în 1940. Prezența lui la bordul submarinului era o enigmă care nu s-a lăsat mult timp nedezlegată. Declarațiile lui Kormann au provocat perplexitatea anchetatorilor. De persoana lui era legată întreaga misiune atît de riscantă a submarinului U-1092. Kormann trebuia să fie debarcat în Statele Unite de unde să transmită la Berlin... modul cum avea să se desfășoare distrugerea New York-ului. Părea că un nou Dasch-Pratorius își făcuse apariția. Reichul german era în agonie. Cum să mai poată nutri Hitler bombardarea New York-ului ? Și totuși, Walter Kormann a demonstrat că totul era pregătit. „Operațiunea Elster" putea să se declanșeze dintr-un moment într-altul...

Oricît de paradoxal ar părea, dar cu cît este mai caducă riposta neputinței, cu atît apare mai înveninată patima de a o înfăptui, chiar dacă ea riscă să se transforme într-un fiasco. Plănuind bombardarea New York-ului, Hitler nu ținea atît să le lase americanilor o amintire „de zile mari", cît să convingă de pe poziții de forță Statele Unite să încheie o pace separată cu Germania, astfel putînd evita sau măcar amîna prăbușirea celui de al III-lea Reich. Totul era să cîștige timp. Timp, timp, timp. Și tocmai timpul îi era refuzat.

În cartea sa „Reflexii asupra lui Hitler", apărută în R.F.G. în toamna lui 1978, Sebastian Heffner, publicist antifascist de o impresionantă forță analitică, emigrant politic între anii 1938 și 1954, își propune o disecție amănunțită a personalității căpeteniei naziste și a nefastei lui influențe asupra evoluției evenimentelor europene și mondiale din perioada interbelică și din anii celui de al doilea război mondial. Și, totuși, Heffner face în cartea lui o afirmație controversabilă. El susține că Hitler ar fi înțeles că războiul era pierdut pentru Germania încă din iarna lui 1941, în urma înfrîngerii armatelor Reichului în luptele pentru Moscova. Că, de atunci, a început să nutrească o neputincioasă ură față de poporul german, care păsămite nu se dovedise la înălțimea așteptărilor sale. Karl Dönitz, fostul succesor al Führerului pentru o perioadă de numai zece zile, îl contrazice pe Heffner în cartea sa „Zehn Jahre und Zwanzig Tage", arătînd că Hitler a sperat în victorie chiar și după dezastrul de la Stalingrad, socotind că totul avea să fie hotărît de perfecționarea noilor arme, rachetele V-I și V-II cu rază medie de acțiune, și, eventual, de reușita fabricării bombei atomice. În cartea sa „Memorien", Walter Schellenberg, personaj de prim ordin în ierarhia fascistă, excelent plasat — ca șef al contraspionajului german după căderea lui Canaris —, pentru a cunoaște planurile secrete ale Reichului, arată că, în toamna lui 1944 și în primăvara lui 1945, dacă s-ar fi putut temporiza pentru puțină vreme nimicitorul tăvălug al armatelor sovietice pe frontul de est și înaintarea aliaților pe fronturile de vest, nivelul dezvoltării tehnicii de război germane atins în acea perioadă ar fi permis surprinzătoare răsturnări de poziții. Astfel, cu ajutorul rachetelor lansate de la bordul avioanelor de cursă lungă, sau al submarinelor dotate cu rampe de lansare, s-ar fi putut atinge obiective foarte îndepărtate. „Eram în stare — scrie Schellenberg — ca, dispunînd de bombardiere cu o mare autonomie de zbor, să transportăm pînă în apropierea țintelor propuse rachete de tipul V-I. Acestea, dirijate de piloți de sacrificiu, ar fi putut lovi marile combinate sovietice de la Kuibîșev, Celiabinsk și Magnitogorsk, ba chiar și alte obiective situate dincolo de Urali, și, de ce nu, chiar și ținte de peste ocean..." Lucrurile sînt confirmate de Julius Mader în cartea sa „Jagd nach dem Narbengesicht", editată în R.D.G. „În ultima etapă a războiului, arată Julius Mader, SS-Obersturmbannführerul Otto Skorzeni experimenta rachetele V-I în interiorul cărora era plasat un om" (Einsatz mit Selbstvermchtung).

Transplantat în Reich, ritualul japonez Kamikadze a căpătat rapid trăsături teutonice, deși în limba germană, numele „piloților morții" sună mai puțin „romantic" decît în nipona : „Selbstaufopferer". Doi generali de aviație, Milch și Keller, au devenit cu un an înainte de sfîrșitul războiului partizanii înfocați ai sinuciderii (altora) pentru salvarea patriei. În martie 1944 ei i-au propus lui Hitler trecerea la folosirea pe scară largă a „explozibilului uman". N-a fost nevoie de prea multe argumente pentru a-l convinge pe Führer. Fanatismul acestuia a elaborat pe loc cîteva prețioase indicații : „Cei recrutați să fie tineri idealiști, care să creadă cu ardoare în Reich și în victoria Germaniei asupra bolșevismului și a iudaismului internațional. Misiunea încredințată să fie pentru ei o adevărată onoare. Să-i faceți să creadă că țelul lor nu este moartea, ci lauda veșnică și nevoia de a binemerita de la patrie. Aveți însă grijă ca să nu irosiți printre ei piloți cu mare experiență.."

Pentru pregătirea acțiunii a fost trimis în schimb de experiență în Japonia, oberstleutenantul Kornatzki, care s-a întors în Reich încîntat de pregătirea piloților Kamikadze. Primele escadrile „Selbstaupferer" s-au constituit însă abia în primăvara lui 1945, la bazele aviatice din Sachau, Stendal și Gardlegen, în cadrul „ope-

rațiunii Elba". În cartea sa „Armele secrete", W. Malten descrie bombardamentul american asupra Berlinului din ziua de 15 aprilie 1945 cînd, asupra celor 800 de fortărețe zburătoare pornite în misiune, s-au aruncat piloții sinucigași ai lui Kornatzki. Peste o sută de bombardiere americane au fost atunci doborîte prin ciocnirea cu micile aparate ale kamikadzilor teutoni. În delirul sinuciderii colective, Kornatzki a pierit odată cu cei 120 de discipoli ai săi. Cei mai mulți dintre ei nu împliniseră 20 de ani. N-au mai avut cînd să binemerite de la Vaterland și Führer. Cincispreze zile mai tîrziu însuși Hitler avea să se sinucidă în buncărul său de sub Cancelaria Reichului.

Dar va trebui să ne întoarcem la faimoasa „Operațiune Elster" pusă la cale sub cel mai strict secret de către strategii Reichului hitlerist după eșecul lui Pretorius. Walter Kormann declarase anchetatorilor săi că orașele New York și Washington puteau fi în orice moment lovite de rachetele germane transportate în apropierea obiectivelor de o flotilă de submarine dotate cu rampe de lansare.

Și, într-adevăr, la 9 martie 1945, opt submarine de acest gen au pornit din portul norvegian Trondheim, cu destinația coasta estică a Statelor Unite...

REPERE

Stilul scriitorului

recenzentul de carte străină este confruntat cu o întrebare elementară: cum poate fi circumscris teritoriul considerațiilor sale ? La ce trebuie să se refere atunci cînd are în vedere o traducere, adică un bun cultural asimilat în limba noastră, intrat în fenomenologia ei, ca să-i spun așa ? Practica obișnuită eludează aceste întrebări, mărginindu-se la un excurs pe marginea autorului străin, deobicei cunoscut dinainte, cu menționarea invariabilă a gratuității noastre față de cel care și-a asumat sarcina transpunerii în românește a operei respective. Totul se desfășoară astfel după un protocol banal și fără rost. Cititorul nu află mai nimic nou, iar traducătorul este destul de puțin gîdilat în vagul său orgoliu de „scriitor". O analiză mai atentă a echivalențelor nici nu este posibilă, decît în cazul privilegiat al cîtorva limbi cunoscute, în timp ce un semnatar este obligat să refere asupra unor cărți ce aparțin celor mai diferite idiomuri, exprimînd adeseori „forme ale minții" atît de străine nouă. Și totuși !... Punctul de plecare poate fi situat în structura propriului limbaj, precum și în tendințele artistice ale literaturii noastre actuale. Este vorba într-adevăr de o „confruntare", dacă o putem numi așa, de o întîlnire a conștiinței estetice cu o realitate dată, asupra căreia nu mai poate influența, cum se întîmplă în cazul criticii curente, dar pe care o poate gîndi în termeni ce definesc nivelul și amploarea preocupărilor noastre. Ce spune un critic despre opera lui Shakespeare sau Thomas Mann, despre Tolstoi sau James Joyce, despre Benn sau Joyce Mansour este numai în cazuri cu totul excepționale revelant în legătură cu poziția lor într-o anumită ordine a înțelegerii umane, dar contează pentru cel care emite opinia și pentru literatura pe care o reprezintă. Nu știu dacă analiza făcută de Camil Petrescu filozofiei lui Husserl este menționată în vreun studiu consacrat operelor sale fundamentale, dar impropietățile terminologice, emfaza și erorile de discernămînt, lipsa de aderență la „textura" gîndirii autorului german sînt indicative pentru ostentația scriitorului nostru. Se spune chiar că un doctorand a fost însărcinat să traducă textul respectiv, spre deliciul asistenților de la Institutul de fenomenologie din Berlin, împrejurare confirmată semnatarului acestor rînduri în timpul unui colocviu dedicat lui Blaga de o societate academică germană. Iată o situație ce poate fi evitată în comentariile noastre asupra criticii și operelor de „ideologie" din alte părți. Grija pentru proprietatea considerațiilor noastre și pentru adecvarea instrumentelor este un act minim de demnitate intelectuală.

În al doilea rînd, comentatorul de carte străină poate sugera climatul marilor dezbateri culturale, raporturile aspre, austeritatea marilor demersuri artistice și intelectuale, așa cum sînt reflectate în operele traduse. Nimic nu este mai străin unei literaturi autentice decît reverența bleagă, expresia lălîie, mentalitatea de institutor în fața valorilor. Este interesant să notăm că nici un scriitor cu pondere în literatura universală nu folosește stilul ceremonios și prevenitor. Cuvintele sînt țări în scrisul lor și invită la reacție, sînt o bună educație pentru firile plăpînde. Omul cel mai timid devine o „fiară" în fața foii albe, atunci cînd se adresează interlocutorului devorator, balaurului cu o mie de capete, care este cititorul. Brutalitatea expresiei unor mari scriitori din literatura universală este uneori uluitoare, în opera lor sau în comentariile eseistice, chiar cînd nu se referă la adversari literari. Am dat altădată un citat din Proust, care se referea la Balzac, spunînd că este numai o balegă de capră pe lîngă Tolstoi. Cum se cheamă asta în românește ? Era vorba de Balzac, să nu uităm ! Dacă ar fi făcut Rebreanu o asemenea considerație, cum ar fi fost el taxat de lipsă de stil !... Dar Proust, știm cu toții că trăia la umbra aristocrației vestejite... Numai de brutalitate nu poate fi acuzat, și atunci ne facem că nu vedem energia cu care se exprima acest scriitor ultra-rafinat. Coboară el cu ceva măcar din statura lui Balzac în literatura lumii ? Nici nu simțim nevoia să răspundem. Cu atît mai mult, atunci cînd se referă la realitățile lumii, scriitorul are în vedere aspecte cu care omul obișnuit este „educat" să aibă prea puțin de-a face în mod direct. O traducere „literală" a lui Shakespeare este greu de făcut din pricina pudibonderiei noastre, iar dintre scriitorii actuali aș vrea să văd o versiune românească a romanului **Portnoy's Complaint** de Philip Roth sau chiar a celebrului **Gravity's Rainbow** a lui Pynchon. Comentatorul de literatură străină de la noi poate să-l facă pe cititor să sesizeze linia nevăzută care separă energia expresiei și vigoarea imaginilor de brutalitatea respingătoare și de vulgaritate. În acest fel, literatura unor contemporani de la noi va fi contemplată în realitatea ei, căzînd unele obiecții fără rost. Proza robustă a lui Ion Lăncrănjan, de pildă, va fi înțeleasă într-adevăr ca un fenomen interesant din punct de vedere stilistic, cum îi spunea George Uscătescu. Literatura nu este deloc un refugiu al firilor bovarice, dimpotrivă, e un teren al actiunii, pe care se confruntă energii de amploare, înzestrate cu o forță a verbului mai pustiitoare decît exploziile nucleare. Halucinant este și faptul că nimic nu poate îngrădi libertatea adeseori „arbitrară" a marilor personalități. Cine poate avea dreptate în fața lui Dostoievski ? Cel mult îi poți studia efectele stilistice, dacă ai în față o traducere bună.

Aurel-Dragoș Munteanu

P. S. Îmi amintesc de un pasaj dintr-o veche lectură a lui Valéry : „Je ne sais pas ce qu'est la conscience d'un sot, mais celle d'un homme d'esprit est pleine de sottises". Cred că pe vremea cînd scria aceste cuvinte la noi era încă la modă Mița Biciclista.

SPORT

Înainte și după competiție

■ Vine un meci cu Cipru. Adversarul știm că este inferior echipei române, dar trebuie luat în serios. Va fi primul examen internațional oficial al echipei române susținut la Hunedoara. Selecția deși discutabilă s-a oprit asupra unor jucători buni. Dificultatea acum e de a alege.

■ Fotbaliștii craioveni au cîștigat la scor acolo unde **Dinamo** pierde la scor. Este revanșa morală a unei echipe eliminată în chipul cel mai brutal și mai nedrept din **Cupa României.** Și o dovadă că rezervele acestei echipe nu sînt epuizate. Asta o spunem și pentru că în naționala de la Hunedoara sînt prezenți puțini craioveni. Acolo unde e greu, craiovenii au tras greul, acolo unde victoria se profilează cu ușurință sînt întrebuințați alți jucători. Între aceștia Cămătaru. Nu cumva se face cu el o greșeală ? Cămătaru are un cartonaș galben în campionat și e posibil să ne conteste Ciprul meciul. Mircea Lucescu trebuia să se mai gîndească.

■ La handbal se arbitrează la fel ca în fotbal. Meciul decisiv pentru titlu a fost arbitrat într-un fel foarte ciudat. În orice caz echipa dezavantajată a fost **Dinamo.** Un gol de senzație a lui Grabovski care a băgat în poartă nu numai mingea ci și portarul a fost considerat minge prinsă de portar și jucată ca atare, deși mingea intrase în plasă. **Steaua** a cîștigat cu un gol diferență. Ceea ce va hotărî campioana. Aceste arbitraje pot îmbolnăvi orice minte sănătoasă.

■ Vine meciul de rugby cu U.R.S.S.-ul. Echipa sovietică instruită franțuzește are trei sferturi remarcabile și o grămadă în creștere. Date fiind rezultatele noastre cu italienii și germanii nu este exclusă o înfrîngere la București. Modul aventuros în care se face selecția și orientarea tehnico-tactică a echipei ne îndreptățește această temere. A renunța la jucători de bună performanță și a apela la jucători în formare sau la nepotisme nu duce la un rugby de calitate. Nu pe aici se cîștigă marile victorii. Să amintim că aceste nesiguranțe de selecție se petrec într-un moment în care avem de unde alege.

■ Tenisul de masă românesc parte a fi descoperit o jucătoare mare. Tînăra Nemeș promite și realizează meciuri mari. Un gînd bun pentru această speranță autentică.

■ În divizia B **Rapidul** bate pasul pe loc. Se dovedește mai bună echipa din Ploiești. Desigur că fără Dobrin la Tîrgoviște, **Petrolul** ar fi azi în A. Credem că va reuși anul acesta, ceea ce n-a reușit anul trecut. Echipa e tînără, tehnică, viguroasă. Fundașul ei dreapta este de mare valoare și ar putea fi folosit chiar în echipa națională. Alături de **Petrolul** se detașează și **Politehnica Iași** ajunsă în B dintr-o neglijență. Meciul stupid cu **Progresul** a costat-o. **Poli** are o echipă valoroasă și revenirea ei pe prima scenă a fotbalului românesc se impune. Vine înapoi și **F.C. Bihor.** Doar giuleștenii rămîn, se pare, cu nostalgiile.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Frunzetată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
19
(1 044)
Simbătă
8 mai
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ISTORIA DEMNĂ

devenită pagină glorioasă de istorie, ziua de 8 mai 1921, ziua care într-adevăr ne rememorează și ne explică în toată durata luptei, muncii, gîndirii și creației noastre actuale, ziua care prin șirul a mai bine de șase decenii, iată, se constituie într-un permanent reazim și orizont viu de conștiință, ziua cînd istoria a înregistrat — și de aici un întreg destin — numele Partidului Comunist Român. Un moment esențial de fapt, o încununare a celor mai profunde tradiții și a celor mai alese aspirații, o cauză care, venită din adînc, ilumina în matca ei însăși ideea de libertate.

Și înfăptuirea ei, scopul major, așezarea țării în matca propriului său simț al istoriei, în cinste și demnitate. La scara progresului și civilizației pe care o merită și de care fusese frustrată și de care mai avea să fie frustrată pînă cînd, după ani și ani de bătălii dramatice, de clasă, partidul avea să devină și forța eroică, unificatoare, pe un drum nu mai puțin lipsit de jertfe și nici de căutări, dar încununat în cele din urmă de mari izbînzi. Unice în felul lor și posibile, drepte, gîndite și visate tocmai prin partid. Și definitorii prin chiar acel indice de vîrf prin care se exprimă propria noastră realitate, timpul pe care azi îl putem măsura deopotrivă prin adevărate mari opere de creație ca și prin cifre care sînt revelatoare, și îl putem și data în fond, îl putem numi chiar prin starea la zi a relațiilor înseși statornicite pe planul condiției și personalității umane. Congresul al IX-lea al partidului a inaugurat o nouă etapă, el a sintetizat o experiență și a deschis, cum știm, un nou capitol în istoria afirmării și împlinirii propriei noastre identități. Un spirit nou, realist, ni se insuflă în toate și știm și cui datorăm aceasta, știm de atunci și ce avem de făcut, știm și ce-am făcut. O rezonanță nouă, în destin, a dobîndit însăși ideea de creație, orizontul însuși al ideii de libertate a dobîndit noi dimensiuni. Dispunem de un program ideologic clar, cu motivări temeinice în toate domeniile de activitate. În expresia sa cea mai concentrată și cu accente directe în realitatea imediată, acest program a devenit factor de conștiință, mobilizator, pentru întreaga națiune. El constituie totodată și un model original care aduce noi contribuții la tezaurul gîndirii și practicii socialiste.

Etapa noastră poartă un nume care a devenit sinonim cu însăși țara, cuvînt la rostirea căruia ne vin în minte toate marile prefaceri revoluționare care au survenit în economie, în știința și cultura, în cîmpul relațiilor umane, pe planul democrației socialiste, în domeniul construcției umane, al formării unei conștiințe patriotice comuniste înaintate, angajate profund în opera de edificare a progresului și civilizației. Este numele secretarului general al partidului nostru, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și dacă rememorăm întreaga istorie a partidului, vedem că de pe temeiul concret al faptelor la zi, esențiale, avem motive care țin de însăși imaginea viitorului să simțim cu și mai multă ardoare că dacă în identitatea noastră cineva a construit ceva, atunci de bună seamă numele și biografia sa de erou sînt cele ale omului din fruntea partidului și statului. Prin contribuția hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Congresul al XII-lea al P.C.R. ne-a consacrat programatic într-un nou orizont de muncă și creație, sub semnul unei noi calități în toate domeniile de activitate. Cultura și arta beneficiază de o grijă și o atenție deosebite iar îndemnurile și orientările secretarului general al partidului constituie un permanent îndreptar și exercițiu de conștiință. Mărturia pe care creația trebuie să o lase despre acest timp are ceva din grandoarea epopeii naționale în care ziua de 8 mai, ziua de naștere a partidului, ne învecinează cu alte date și evenimente și parcă, într-o coincidență care ține poate de însuși felul nostru de a fi, cu tot ceea ce se leagă de ideea de independență și libertate. Ne gîndim, firește, la acel 9 mai cînd, prin voința întregii națiuni, a fost realizată independența națională și ne gîndim, firește, că tot în acest început de lună istoria a înregistrat și o altă dată, aceea a victoriei popoarelor asupra fascismului, victorie la care România și-a adus o contribuție de seamă. În istorie toate aceste evenimente alcătuiesc focarul unic al gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale. În conștiință ele întăresc însăși ideea de unitate, ceea ce ne este propriu de fapt și ne definește și mai mult prin partid, prin gîndirea, opera și acțiunea secretarului său general.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei înalților soli ai poporului român în Grecia

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

Literatura română de mîine

Ceea ce sare, de îndată, în ochi la un examen obiectiv al literaturii române de azi este procentul însemnat de materie estetică proprie, un răspuns specific, în fond, la o interogație universală. Mai tot din ceea ce era inconfundabil și viguros în istoria acestei literaturi a reverberat în contemporaneitate, nimic din trăsăturile ei statornice nu a rămas fără un ecou „modern“, armonizat cu formele estetice cele mai noi. Impresia că acesta ar fi un „tradiționalism“ fără viitor, străin de „cuceririle culturii moderne“ este fără temei, cultura nu se dezvoltă, precum tehnica, în baza unor raționamente ireductibile, ea adîncește o substanță sufletească inedită și specifică. Ceea ce dă, aiurea, sentimentul noutății poate fi, în definitiv, o experiență estetică pe care alte domenii geografice au consumat-o demult, literatura nu are ceasuri universale, temele ei sînt comune într-atît cît sînt îmbrățișate specific și deabia apoi reductibile, prin examenul în retortă, la cîteva scheme deductibile ici și colo. „Mara“ și „Harpagon“ sînt prototipi ai avariției, fără

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

SCRIITORII ȘI PACEA

Armele noastre: cuvintele

Poeților le place să-și dezmierde globul lor pămînesc cu un nume de alint : „Planeta albastră“ ! Dar, iată, se arată în zările lumii culori amenințătoare, dintre care roșul de sînge ar vrea să acopere totul. Sînge care ar putea fi și al nostru, al părinților noștri, al copiilor noștri. Care odată curs ar face loc unei singure culori, cufundînd bătrînul nostru pămînt în beznă.

Oamenii au învățat să mînuiască tot felul de mașinării și acestea devin, acum, din ce în ce mai sofisticate, într-o uluitor de repede scurgere a timpului. La urma urmei, de la praștie la bomba cu neutron a trecut doar o clipă. De la posibilitatea doboririi unui adversar pînă la posibilitatea uciderii unui popor parcă a trecut o zi. Dar ce va fi mîine?

Savanți de bun renume au făcut calcule — rezultatele sînt înspăimîntătoare : atîția morți, atîția răniți, atîția copii născuți cu malformații, fără șanse de supraviețuire (de altfel unde ? în ce fel de pustiu ?) Pe scurt : haosul ! Și ar fi, totuși, posibil, să oprim dezastrul.

Un submarin atomic „Trident“ ar ajunge sacrificîndu-l, pentru eradicarea malariei în lume. E doar un (simplu) exemplu. Oare la cîte submarine ar trebui să se renunțe pentru a cruța sănătatea apelor noastre albastre ? Ori la cîte bombe (indiferent cum s-ar numi ele) pentru a ocroti pădurile și a avea astfel, noi, toți scriitorii lumii, hîrtie suficientă pentru a scrie despre Pace ? Și a ne folosi armele noastre, cuvintele, întru cauza ei. Aceasta ne este datoria acum, ne-o asumăm cu toată răspunderea, crezînd în tăria nu numai a dreptății noastre ci și în tăria cuvîntului românesc, dintotdeauna, cuprinzînd și iubirea, față de albastrul curat ce trebuie să rămînă stăpîn !

Florin Bănescu

REFLEX

Criza pietrei

— Dom' Cotună, Dom' Cotună — fără n, domnule ! — așa i s-a părut lui că-l căinează marele poet și se uita blajin la toți cei din preajmă, dar privirile-i scăpărau de lucirea tezaurului proaspăt repatriat. Că așa ți-e și cu norocul, a mai adăugat sau a vrut să adauge, nu mai știe; cert este însă că el, acest dom' Cotună, n-a mai renunțat de atunci la apelativ și, fiindcă veni vorba, adică ce-ar fi putut să însemne toate acestea și unde-ar fi vrut el să bată — de data aceasta zidarul — cu cuvintele despre noroc ale ilustrului interlocutor. Că e așa cum ți-l faci, nu ? Păi uite că nu, zice el acum, după atîția ani, după ce a fost și președinte de C.A.P. după ce și-a reluat meseria, după ce a lucrat și cavouri — că într-un timp nu-și mai făcea lumea decît de-astea ! — după ce a făcut și stîlpi, a făcut și trepte și îl mai cheamă acum, dar uite că nu prea îl mai țin puterile, să mai facă și cîte un zid.

Tace, atent la piatră și la rosturile ei. Și mă gîndesc că în închipuirea sa el a zidit într-un fel de mai multe ori lumea și a așteptat răbdător să vadă sau să audă pe unde se ivește și cîte-o fisură ca să aibă și ce să repare apoi și să aibă și remușcări. Cute mari, crenelate îi brăzdează fața iar de sub bărbie, cînd își întinde gîtul ca să respire și să-și odihnească vinele capului înțepenite cu umeri cu tot, i se arată numaidecît și cîteva pete care își schimbă pe rînd și în mod ciudat culoarea, de la alb în special la albastru și apoi la vînăt, ceva încordat, bătucit și o

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Eseu la o aniversare

Deschiderea lucidă a ochilor, egală cu o zi lumină, mă supune unei încercări unice : revederea vecinătăților mele imediate, adevăruri evidente din care ies, intru sau sînt în interiorul lor după puterea mea de muncă și gîndire, ca făcînd parte dintr-o istorie precisă. Și, obișnuit să numesc istorie realitatea din alte veacuri care are tăria să-mi fie contemporană, obișnuit deci astfel, cînd devin supus, astăzi, opt mai 1982, la ceea ce-am declarat în prima frază, gîndul mi se transformă brusc în fior, nu tresar de teamă că luciditatea a cedat sentimentului ci chiar sînt sigur că acest mod de-a percepe este în concordanță cu ceea ce este de înțeles în jurul meu. Hidrocentrala de-alături, tractorul de-alături, monumentele necesare de-alături, realizări în care gesturile muncii noastre au însemnat totul, sînt astăzi efectiv istorie și-atunci pot atribui acest nume și împlinirilor construite conștient că vor fi contemporane multor generații viitoare.

Intrare directă în subiect : că toate astea există se vede din largheța, îngustimea sau obiectivitatea oricărui punct de vedere, că ele presupun, prin tot ce reprezintă alte realizări, alte dezvoltări, se înțelege din vîrful oricărei drepte rațiuni, dar e nevoie să precizăm azi, opt mai 1982, cînd partidul comunist împlinește șaizeci și unu de ani de la intrarea sa în rîndul marilor realități românești și aproape patru decenii de cînd treburile țării, ale poporului acestei țări, îi țin treze gîndurile și acțiunile, că Omul — măsură a tuturor lucrurilor în absolut toate cazurile de el legate — a rămas măsură a lucrurilor și faptelor și în noua societate care se edifică dar și element primordial pentru care se măsoară aceste lucruri.

Are omul acesta strămoși care-au construit societăți omenești uluitoare prin cultură, prin civilizație, știe despre fiecare în parte ce a fost, cum a luptat, cum a gîndit la momentul respectiv, nu se teme de greșelile trecutului dar are grijă ca ele să nu se perpetueze în contemporaneitatea lui, este receptiv istoric la perioade de avînt, la progres de orice natură și, așa conștient cum este, devine el însuși constructor al uneia dintre cele mai drepte și mai umane societăți omenești. Iar pentru acest lucru, pentru acest fel de om ca și pentru accesul istoriei adevărate în contemporaneitatea noastră, nu se poate aduce un cald omagiu, în zi de glorioasă sărbătoare, decît celui aniversat, celui care se află în inima densă de aspirații, de bătăi ale luptei pentru mai bine — partidul comunist.

Și-aș mai adăuga, tot ca un omagiu, că la români, sărbătoritul nu-și sărbătorește de fapt aniversarea, el doar are grijă ca toți cei care-l sărbătoresc sincer să simtă acest lucru, are grijă de masa lor, de bucatele lor, de bucuria lor, de cîntecele și năzuințele lor.

Cornel Brahaș

IZVOARELE

**Ca izvoarele limpezi ale Carpaților,
Ne-am strîns din începuturi :
De pe ramurile Oltului, ale Argeșului,
Ale celor trei Crișuri —
Brațele puternice-ale țării
Străbătînd cîmpia cu lumină
De la poalele Dunării.**

**Drumul în istorie — un zbor înainte
Spre comuniste zori :
Cum apele nu se mai pot întoarce
În izvoarele subțiri ale munților —
Țărani și muncitori, intelectuali,
Zidari și oțelari ai patriei de mîine —
Cărămidă lîngă cărămidă înălțînd cetatea
Forța noastră de monolit
Pe toți unindu-ne într-o biruință
Este Partidul Comunist Român !**

Ion C. Ștefan

Independentă țară

**De cînd ne știm la Dunărea bătrînă,
Aici, pe plaiul nostru românesc,
Neîncetat în inima română
A curs același sînge vitejesc.**

**Cu arma-n mînă-am apărat moșia
Și-n lutul țării-s oase de eroi,
Din ele azi rodesc în România
Înflăcărate visurile noi.**

**O vrere arde-n inimi neclintită,
Vlăstar născut din daci și din romani,
Să fie țara pururi fericită,
Independenți să fim și suverani.**

**Și ne-au lăsat-o nouă moștenire
Eroi de veche viță românească,
La Grivița căzuți în nemurire
Independentă țara să trăiască.**

**Acei eroi ce-ntr-a istoriei carte
Cu sînge-au scris cuvîntul Suveran,
La Plevna și Smîrdan în 77,
Din inima românului oștean.**

**Și țara ne e azi cutezătoare,
Spre comuniste piscuri urcă-n zbor,
Și țara azi mai mîndră nu-i sub soare,
Și nu-i în lume mai viteaz popor.**

Viorel Cosma

Ziua în care a venit pacea

n-am cunoscut războiul și mă consider un fericit, un norocos pentru acest lucru. Nu mă interesează deloc asemenea experiență. Prefer să mă „documentez“, la nesfîrșit, despre pace. Mi se pare normal, firesc și știu pentru asta cîteva lucruri esențiale :

— Că pacea e starea firească a omului și face parte din perpetua lui existență. Din sărbătoarea existenței lui. Din bucuria vieții și creației lui. Pacea e un drept fundamental al omului, nu numai al omului ca ființă generică ci al omului de fiecare zi, omul însuși fiind o necontenită sărbătoare și o mereu diversă și spectaculoasă manifestare a firii.

— Că ultima și cea mai mare pace, pace în care trăim și ne bucurăm acum și pe care trebuie s-o apărăm a venit într-un moment deosebit al anului — luna mai. O pace care a venit greu și care a început după un război nimicitor, pe un munte de tristețe deci. O pace începută într-o lume în ruine, dincolo de catacombele unui război în care cursese sîngele a peste 50 de milioane de oameni. După un război care a lăsat o mare rană pe conștiința omenirii, rană care mereu trebuie să amintească. Să aducă mereu aminte. Pentru că pacea, o altă pace să nu mai înceapă. O avem pe cea începută la 9 mai 1945 și ne ajunge. Pacea a început, semnificativ, cu Ziua Victoriei. E pacea pe care trebuie s-o păstrăm, pe care trebuie s-o sărbătorim prin pace și pentru pace.

— Că în catastiful victoriilor oamenilor, pacea de la 9 mai 1945 e cea mai scump plătită. E binele care a costat cel mai mult. Pacea care a tăiat rîurile unei mări de lacrimi și suferințe. Ea a însemnat sfîrșitul unei cutremurătoare lecții a istoriei.

— Că a trebuit doar o clipă de neatenție, clipă la scara timpului istoric, pentru ca pacea să fie „certată“ cu război, cu escaladarea iraționalului. Ca și cum atîtea și ati-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

● FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE ● O CARTE A CONȘTIINȚEI NAȚIONALE : «ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN PREZENT» DE G. CĂLINESCU ● SEMNEAZĂ : POMPILIU MARCEA ● DUMITRU MICU ● DAN ZAMFIRESCU

ÎN PAGINA A 3-A

Proza elegiacă

a părut într-o colecție de proză scurtă care începe de acum să-și contureze un profil distinct, volumul de debut al lui Nicolae Danciu Petniceanu certifică vocația și știința de povestitor pe spații concentrate ale autorului. Povestirile, crochiurile, descripțiile documentate sau imaginare nu sînt simple fragmente narative decupate arbitrar, ci proze suficient structurate, după legile **discrete** ale genului scurt. Ele ilustrează adesea foarte bine o artă a **litotei**, a **sugestiei** și **implicației**, construindu-se cu o economie a mijloacelor, în jurul unor detalii care își revelează treptat semnificația, dar conduc totodată spre un final deschis. Am remarcat la majoritatea acestor texte absența sentenței finale, păstrarea unui grad de ambiguitate (uneori de situație, alteori de metaforă), în deznodămîntul adesea imprevizibil. Prozatorul evită totodată explicitarea, închiderea narațiunii prin titlu ; există puține cazuri cînd metafora titlului e prea apăsată ori cînd finalul povestirii e explicitant sau căutat.

Deși, dacă am înțeles bine, aceste proze au fost scrise pe parcursul unui deceniu și jumătate de la debutul în revistă al autorului, ele coexistă în acest volum în chip firesc pe baza unei (în general) evidente afinități stilistice și tematice. Aproape fără excepție ele refac o zonă autobiografică, situată în preajma Orșovei (Rișava) și la frontiera Almăjului. Acest teritoriu este cartografiat prin rememorări, narațiuni concentrate sau crochiuri descriptive ce acoperă (fără o prea exactă situare temporală) epoca din ultimii ani ai războiului și primele două decenii care l-au urmat. Există și cîteva personaje care circulă dintr-o proză în alta, mai ales personajul autobiografic, naratorul la persoana întîi, deși identitatea lui este destul de fluctuantă. Și sub raport tematic și structural, prozele lui Nicolae Danciu Petniceanu, deși destul de eterogene, evidențiază cîteva intenții preferențiale. Așa, spre exemplu, întreg volumul pare închis între două proze care relatează **dispariția :** unui stîlp al civilizației și etosului rural, al unei generații poate, în **Apă de duminică**, și a unei întregi lumi înstrăinată de ritualurile ei firești, în **Plimbare cu birja.** Același ton nostalgic-evocator, împletit cu o tehnică a reconstituirii detaliate, pitorești, se întîlnește și în **Drumul cu sănii,** probabil cea mai autobiografică povestire, în **Dincolo de apa Sfirdinului, În miez de iarnă, Portul care nu mai există.** Narațiunea aparent obiectivată se topește adesea în proiecția de vis (vezi și **Herghelia**), resuscitare imaginară a unui spațiu care nu mai există (de pildă cel al insulei Ada-Kaleh, al Orșovei portuare de odinioară, etc.) Cîteva narațiuni descoperă un unghi social mai evident, evocînd efectele alienante ale războiului asupra satului bănățean, confruntările de ordin etic și social din deceniile imediat următoare, înstrăinarea comunității rurale de tradițiile ei firești. Există, în fine, și povestiri sau crochiuri care narează, pe un ton mai anecdotic, relaxat, primele inițieri erotice ale unui personaj adolescentin, trăind încă într-un spațiu arcadian, ori ale eroului mai matur, semiorășenizat (ca în **Joc absurd,** unde și tonul de-

Marcel Pop-Corniș

Continuare în pag. a 7-a

„UNIVERSURI IMAGINARE“

inhibați peste măsură de prestigiul criticilor mai vîrstnici, o mare parte a interpreților fenomenului literar iviți în ultima vreme, de regulă, adoptă o atitudine cu totul previzibilă, deja standardizată, am spune, cînd se pune problema afirmării propriilor poziții. Cine este cît de cît familiarizat cu, așa-zicînd, mișcarea criticii tinere sesizează numaidecît faptul că excesul de zel cu dublă deschidere — adeziunea obedient-lingușitoare, uneori aproape sacerdotală, sau, dimpotrivă, desolidarizarea ireverențioasă, apăsată frecvent de agresivitatea fățișă — constituie elementul ce marchează „dialogul“ exponenților acestui „nou val“ cu mai mult sau mai puțin „bătrînii“ lor confrați. Din păcate, excepțiile de la o asemenea regulă sînt prea puține. Este îndeajuns de redus numărul acelor tineri critici de certă vocație care, în virtutea unui orgoliu intelectual implicit, rezultat din grava și matura reflecție privind condiția morală a profesiunii, nu își pierd capul în nici un fel și care, acționînd pe cont propriu, dar în cunoștință de cauză, ambiționează să-și spună cuvîntul eliberați de orice complex de inferioritate. Importantă, deci, este tocmai existența unor asemenea excepții, căci exponenții lor sînt aceia pe ai căror umeri apasă sarcina de a duce mai departe strălucita tradiție a spiritului critic autentic.

Nu ezităm deloc a susține că Paul Dugneanu, autorul uneia dintre cele mai importante cărți de debut apărute în ultimii ani (**Universuri ima-**

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

G. CĂLINESCU:

«Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent»

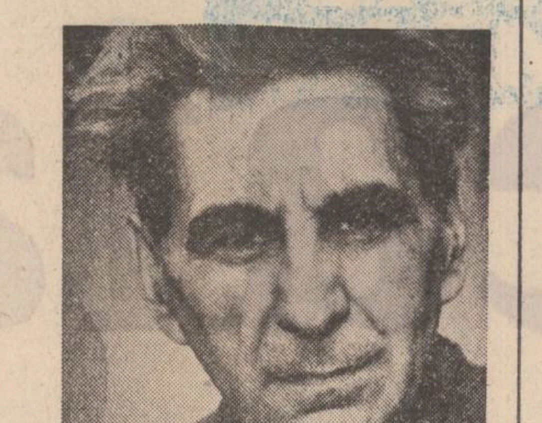

Cartea despre care s-a vorbit atît de mult și care a așteptat la fel de mult pînă la reeditarea ei, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu, se află astăzi pe masă. Realizare editorială monumentală, care face cinste celor care au luptat pentru ea, culturii noastre socialiste în genere, ea este o restituire de prim rang a literaturii române. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, supravegheată de **Al. Piru**, fidel și activ discipol călinescian, înseamnă realizarea unui vechi deziderat. Cel mai grăitor răspuns la controversele inventate în jurul lui Călinescu este ediția lui Al. Piru. **Îl salutăm ca atare.**

Repunerea în circulație a istoriei literare scrisă de G. Călinescu satisface o cerință mai veche și este, totodată, și un răspuns la disputa asupra reeditării ei. Opinia după care trebuie oferită cititorilor de după război ediția textului revăzut al istoriei literare călinesciene s-a izbit de o alta care pleda pentru preluarea textului din 1941. În **Națiunea** din 1947, G. Călinescu mărturisește că vrea să-și „refacă" istoria literară, scop în care-și reia cronica literară continuîndu-și „percepția asupra producției contemporane". Mai tîrziu, în **Studii de istorie literară și folclor,** criticul revine asupra unor scriitori analizați în istoria literară din 1941, rescriind uneori capitole întregi. Cine a urmărit travaliul de critic și istoric literar al scriitorului după război înțelege că a doua ediție a cărții era preocuparea cea mai vie a lui G. Călinescu. Înghețarea lui în stadiul ediției din 1941 ar fi fost deci împotriva evidenței și chiar a voinței autorului ei. Totuși această tentativă conservatoare a existat. Ea a luat înfățișarea unei adulații extreme față de istoria tipărită la Fundații, socotită quintesență a geniului călinescian, operă imuabilă asupra căreia nici autorul n-ar mai putea interveni. De aici reclamarea exclusivă pe diverse tonuri a ediției din 1941, deși capitole și fragmente revăzute apăruseră în diverse reviste și culegeri.

Lăsînd la o parte, pentru moment, **Studii de istorie literară și folclor,** publicație specializată și de circulație restrînsă, este cazul să pomenim aici tipărirea în revista **Steaua** (1958—1959), trei numere la rînd, a capitolului : **Scriitorii progresiști între anii 1848—1859 : D. Bolintineanu, Pantazi Ghica** și mai ales culegerile **I. Heliade Rădulescu** (unde alături de el mai intră Eufrosin Poteca, Gr. Pleșoianu, C. Aristia), **Studii și cercetări de istorie literară** (asupra unor scriitori mai mărunți ca G. Baronzi, Pantazi Ghica, G. Seulescu etc.) și **Studii și comunicări** (capitolele despre Odobescu, Bolintineanu, Ghica) apărute toate în 1966 prin grija lui Al. Piru. Materia viitoarei ediții a doua a fost expusă în bună măsură cititorilor. Tot Al. Piru editează **Literatura nouă de G. Călinescu (Scrisul românesc, 1972),** în care sînt fișele de lucru pentru ultima parte a istoriei sale literare. Articolul despre Mihai Beniuc de aici a fost folosit în compendiu. Departe de a fi capriciul unor discipoli abuzivi, ediția a doua a istoriei literare călinesciene este expresia directă a lui G. Călinescu probată de aceste numeroase pagini, revăzute, rescrise, puse din vreme la dispoziția publicului. Concretețea acestor dovezi, caracterul lor convingător, insumate în mai multe volume pipăibile și consultabile, face cu atît mai de neînțeles campania pentru menținerea criticului la etapa sa din 1941. Altfel spus, această bizară pornire apologetică ridică pe G. Călinescu împotriva lui G. Călinescu, absolutizînd versiunea din 1941. Că operația ține de diletantism o poate verifica oricine comparînd, să zicem, vechiul capitol Odobescu cu noul capitol despre același scriitor : balanța înclină net în favoarea celui revizuit. Deși diletantă, opinia a avut totuși curs.

Susținătorul necesității unei ediții revăzute conform revizuirilor lui G. Călinescu și indicațiilor acestuia a fost Al. Piru, care a și pregătit de peste zece ani noua ediție. Partizanul înghețării istoriei literare călinesciene la anul 1941 a fost Geo Bogza prin tabletele din **Contemporanul.** Deși doleanța lui Geo Bogza fusese între timp necunoscută dar reclamată atîta timp, ediția odată apărută n-a mai produs nici un ecou. Călinescolatria din **Contemporanul** a lui Geo Bogza, pentru care G. Călinescu era leu, os domnesc, geniu și cîte altele, scrisul lui, „liturghia de vineri", se pare că n-a mai găsit în **România literară** resurse celebratorii pentru clipa cerută : apariția istoriei literare a lui G. Călinescu în înfățișarea ei princeps. **Final tipic pentru campaniile diletante.**

Textului vechi i se anexează contribuțiile parțiale ale lui G. Călinescu tipărite ca „material documentar" în Studii de istorie literară și folclor.

Se ivesc, de pildă, rudele unor scriitori dispăruți și anchetarea lor produce date noi. Ele sînt trecute toate în aceste scurte note. Urmașii lui Anton Pann scot la lumină și fotografia unui fiu care ar fi semănat izbitor cu tatăl lui. G. Călinescu teoretizează : „Învățătura pentru istoricul literar este că foarte adesea scriitorii asupra cărora nu avem nici o dată biografică au rude, care din felurite motive păstrează muțenie. Ele trebuie căutate cu răbdare, fiindcă pot procura material iconografic și scriptic". Reconstituirea arborilor genealogici este una din plăcerile istoricului literar. Cercetarea are acum pentru G. Călinescu delicii balzaciene. În această fază autorul istoriei literare face mai ales „cercetări", nu rescrie încă propriu-zis capitole din cartea sa. Excepție fac, după toate semnele, scurtele reconstituiri biografice la I. A. Basarabescu și Emil Gîrleanu, pe care le-am putea găsi fără schimbări în ediția nouă. De la pagina 988 intrăm în laboratorul ediției revizuite. Adaosurile despre Carol Ardeleanu, Gh. Asachi, Hortensia Papadat Bengescu, Cezar Bolliac, I. Dragoslav, I. Eliade Rădulescu și altele cuprind reformularea textului din istoria literară. Completările privesc, îndeobște, biografiile, rareori, ca în cazul capitolului Slavici, ele se întind și asupra analizei literare, dar și atunci fără modificarea perspectivei și a judecății de valoare. Presupunerea pe cît de diletantă pe atît de neghioabă că G. Călinescu și-ar fi revizuit judecățile și situările valorice este infirmată de parcurgerea ediției alcătuită de Al. Piru. Ea ne dă posibilitatea unei confruntări imediate și rezultatele ne arată că istoria literară scrisă de G. Călinescu cîștigă în profunzime și precizie, dar nu se modifică în arhitectura ei fundamentală. Intervențiile apasă asupra unor aspecte existente încă în prima ediție. G. Călinescu este atras de policromia de epocă, de reconstituirea parfumului local și mai ales în această direcție merg inserturile „materialului documentar". Multe biografii inexistente în prima ediție sînt acum pentru prima oară parcurse cu documente satisfăcătoare. Cîștigul documentar este cel mai important, aspectul științific al biografiilor este adaosul cel mai întins.

Revizuirea, după indicațiile „materialului documentar" publicat pînă acum nu ocupă apoi spațiul întregii istorii literare. Ea este mai insistentă pentru secolul XIX, ignorînd în bună măsură partea ultimă a cărții. Prevalează epocile în care documentul are virtuți sugestive. Ochiul scriitorului este fixat mai ales asupra perioadei de tranziție a societății românești în secolul trecut cînd orientalismul acesteia începea să suporte influența occidentală. Nu întîmplător multe revizuiri sînt în capitolul **Descoperirea Occidentului. Ion Budai Deleanu** se bucură și el de cîteva inserturi : subcapitolul **Dinicu Golescu** e completat copios anexîndu-i-se și o scurtă biografie a istoricului Aron Florian. Același tratament îl au și capitolele **Gh. Asachi, Comisul Vasile Pogor, Barbu Paris Mumuleanu.** La **Romanticii,** G. Călinescu revizuiește pe **Vasile Cîrlova, Tudor Vladimirescu** — după A. Oțetea —, **I. Eliade Rădulescu, Gr. Pleșoianu, Daniile Scavinschi.** Lui Grigore Alexandrescu, G. Călinescu i-a dedicat o monografie separată care nu intră, cum era de așteptat, nici în ediția revizuită. **Messianicii pozitivi, N. Bălcescu** și **Al. Russo** nu scapă fără cîteva retușuri de biografie. Subcapitole serios adăugite și revăzute sînt cele dedicate lui **C. Faca, C. Bălăcescu** și parțial **Colonelul Locusteanu.** Biografia lui **Anton Pann** l-a preocupat pe G. Călinescu și întoarcerea la el nu afectează cu nimic judecățile mai vechi asupra scriitorului. Schimbări neînsemnate sînt și la **Cilibi Moisi,** ca și la alții. O formă nouă are întreg capitolul despre **Bolintineanu,** după care urmează un grup masiv de scriitori mărunți cărora G. Călinescu le acordă o atenție specială. Sînt scriitori **patrioți și unioniști** de după 1840, fără de care epoca nu poate fi înțeleasă. **Cezar Bolliac, Ioan Catina, D. Dăscălescu, G. Săulescu, C. Caragiale, E. Vinterhalder, D. Gusti, N. Istrati, Al. Pelimon, C.D. Aricescu** se bucură de veșmîntul mai nou și mai larg al unor subcapitole redocumentate și răscroite. Este introdus și un nume nou : **Iorgu Caragiale.** De aceeași atenție se bucură poeții minori de după Alecsandri : **Al. Sihleanu, Al. Depărățeanu, G. Crețeanu, M. Zamphirescu, N. Nicoleanu, I. C. Fundescu, N. T. Orășeanu,** și după **N. Filimon,** care are parte de o monografie separată, **Gr. H. Grandea, Pantazi Ghica, Ioan M. Bujoreanu, Matei Millo.** Este vorba de înlocuirea succintelor capitolașe din cartea veche cu altele noi, atent compuse și cu o bibliografie bogată. Tot aici se află și noul capitol închinat lui **Al. Odobescu,** superior portretistic celui vechi, una din capodoperele de istorie literară ale lui G. Călinescu.

Centrul de greutate al revizuirii **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** îl dă indiscutabil sfîrșitul secolului XIX și mai ales scriitorii de fundal. De aici înainte, în rare cazuri ne vom mai întîlni cu intervenții atît de substanțiale și de grupate. Capitolul **Junimii** a suferit și el prefaceri, dar mai ales de ordin documentar peste tot. Masive sînt adaosurile de ordin biografic la **Titu Maiorescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Ion Slavici.** Dintre junimiștii mărunți doar **D. Petrino, Miron Pompiliu, I. Caragiani, N. Gane** se bucură de mici rectificări și completări de informație. Substanțial este transportul documentar privitor la viața și strămoșii lui **Alexandru Macedonschi.** Rescris complet e capitolul despre **Bonifaciu Florescu.** Celelalte intervenții **(Duiliu Zamfirescu, N. Petrașcu, Grama** etc.) sînt fără importanță. Din nou sînt respinse micile capitole dedicate **Sofiei Nădejde** și lui **Anton Bacalbașa.** La **C. Dobrogeanu Gherea** „revizuirile" privesc în primul rînd biografia și pasager opera fără modificări de judecăți anterioare. Paginile despre **C. Sandu Aldea** oferă o situare mai aplicată a scriitorului. Marile secțiuni **Îndrumări spre clasicism** și **Teoria specificului național** fac loc unor rescrieri mai ample fără a atinge proporțiile celor anterioare. **P. Cerna Oreste** și mai ales **Al. Davilla** au texte noi. Modificări nesemnificative sînt și la **H. Sanielevici, Mihail Dragomirescu, George Diamandy.** Importanța lui **Al. Davilla** este subliniată. Rectificări, adaosuri sînt și la scriitorii legați de **Viața românească,** cele mai însemnate la **Gala Galaction, George Topîrceanu, Alice Călugăru,** altele minore la **Izabela Sadoveanu, Constanța Marino-Moscu, Spiridon Popescu, Radu Rosetti.** Înșirăm, fără a mai idica secțiunile, scriitorii asupra cărora G. Călinescu a revenit fără a produce mutații de vreun fel : **Ștefan Petică, D. Anghel, Caton Theodorian, N. N. Beldiceanu, I. Dragoslav, Hortensia Papadat Bengescu, Carol Ardeleanu, Cezar Petrescu, C. Stere.** Să observăm că modificările privesc mai ales scriitori mărunți, scriitori de linia a doua, iar acolo unde G. Călinescu se întoarce la scriitorii care dau coloana vertebrală a literaturii române adaosurile sînt de natură informativă. Autorul și-a respectat vechiul tablou, dar a ținut să accentueze anume linii și culori. **(Ediția Minerva folosește, dincolo de „materialul documentar", publicat pînă acum de Al. Piru și alți editori, și intervențiile directe pe un exemplar al Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.** Acestea ne vor da ultimele **informații** asupra revizuirii).

Spaima profană a celor care au văzut în aceste adăugiri macularea unui mare monument literar, este, ca orice reacție diletantă, ridicolă.

M. Ungheanu

MARIN MINCU:

«Ion Barbu, eseu despre textualizarea poetică»

Autor ambițios încă de la debut, amplificîndu-și ulterior nota turbulentă a gesturilor critice prin ineditul ce putea trece drept ostentație a noilor metode, nelăsîndu-se intimidat de ierarhia critică existentă (suficiente motive spre a nu fi întotdeauna bine primit sau „simpatizat" de confrații întru comentarea literaturii), Marin Mincu este deja un personaj ce tinde să devină o personalitate în critica de azi, iar ultima sa carte probează concludent, după opinia noastră, în ce măsură aspirațiile (încă) tînărului critic sînt îndreptățite. Eseul său este prima aplicație de anvergură a ultimelor descoperiri în materie de teorie a textului asupra unui autor român a cărui excepțională valoare poetică este pusă cu atît mai mult în evidență cu cît abstracta și hermetica sa operă (teoretică și poetică) premerge cu ani buni scrierile ce îndreptățesc azi concepția textualizantă asupra literaturii, înscriindu-l alături de Poe și Mallarmée printre marii vizionari ai noilor sisteme semiologice literare. Nefamiliarizat cu o seamă de etape de analiză modernă lectorului — specializat sau nu — are de ce să i se pară insolită și dificilă cartea lui Marin Mincu, deși ea — citită cu atenție și fără prejudecăți — captivează prin subtilitatea interpretărilor și prin coerența lor.

Demne de tot interesul în eseul lui Marin Mincu sînt două aspecte : interpretarea acestei noi, ingenioase și seducătoare teorii a textului și foloasele aplicării ei în evaluarea unei creații atît de complexe cum e cea barbiană. Nu vom insista asupra articulațiilor sistemului critic construit dintr-o perspectivă tel-quelistă, ce nu sufocă cercetarea nici nu timorează pe criticul nostru. Odată ce orientarea modernă a postulat „reflexivitatea" comunicării textului literar și întoarcerea la structurile interioare ale operei, era fatal să se ajungă la ultimele consecințe ale acestui demers ilustrate de **teoria textului :** în procesul **textualizării** (citește scrierii și lecturii) singurul obiect (și subiect) este literatura, textul se **autofigurează,** iar toate elementele sale (personaje, obiecte, simboluri, metafore — în sens tradițional) vorbesc despre propriile nivele în materialitatea lor — **carte, coperți, titluri, pagini, albul foii de hîrtie, literele alfabetului, personajele de text** (adică acele „ființe de hîrtie", cum spunea Barthes) care-și trăiesc dramatic condiția de ficțiuni, etc. Se instaurează astfel „textul absolut" unde dispare total ideea de personaj ca figură antropomorfică (nici măcar ca **figură textuală,** omul nu mai apare în poezia ce devine o meditație incifrată asupra propriului proces operațional). În timp ce în mecanismul textualizării autorul este doar un instrument. Se poate pune aici întrebarea dacă procesul invers : „nivelele textului se antropomorfizează, spre a se autofigura" — una din tezele personale ale criticului — compensează în profunzime această eliminare a umanului din procesul textualizării. Să nu dăm însă o tentă prea gravă acestui fermecător joc al ipotezelor critice între propriu și figurat, unde totul e doar **emblemă a textului și ipostază** a actului literar.

„Complicatele" decodări „intertextuale" produc cititorului avizat, pe lîngă **delicii „șaradiste",** date de urmărirea emblemelor ascunse ale textului, senzația unor abstracte jocuri în oglinzi desfășurate nu fără o anume candoare a explicării (în fine) a operei literare. Marin Mincu **este însă un spirit critic lucid,** care știe că la sfîrșitul lecturii, „arcanele textului te pîndesc cu aceeași cruzime, **deschise** mereu oricăror posibilități de interpretare".

Prin „grila" teoriilor textului, producția literară a lui **Ion Barbu** dobîndește adevăratele ei dimensiuni, opera aceasta greu accesibilă — asemeni **unui** sfinx al poeziei noastre moderne — părînd a accepta acum, după aproape o jumătate de veac, să-și dezvăluie înaintea interogațiilor „textualiste" cîteva din tainele profunzimilor sale. Cartea lui Marin Mincu o demonstrează convingător, chiar dacă uneori enigma poetică e doar sporită (ambiguitatea e mediul prielnic poeziei) — fără a fi deplin „tălmăcită", ea e însă corect pusă în ecuație. Ion Barbu a fost nu numai un caz fericit (rarisim la noi) de scriitor conștient de fapta sa artistică, dar meditația lui asupra procesului creației premerge izbitor teoretizările esențiale asupra textualizării poetice. Ferindu-se de utilizarea mult discutatului concept al „protocronismului", criticul este însă formal în afirmațiile sale : „Dacă termene precum **permutare, transformare, specialitatea sintaxei, operații, enunțare,** au actualitatea teoretizărilor celor de la Tel Quel, nu ni se pare exagerat să afirmăm întîietatea lui Ion Barbu în utilizarea lor teoretică". Nu lipsesc nici alte observații în același sens, făcute fie în trecere, fie abordînd frontal una din premisele noii teorii, aceea de trecere de la noțiunea de simbol în sens romantic la cea modernă de semn care se autosemnifică. De altfel, prima secțiune a cărții, **Între semn și simbol,** urmărește în însăși corpusul poeziei barbiene trecerea de la „imagini simbolice" la **imagini textuale,** cale care duce prin pulverizarea simbolului, ca mijloc insuficient de comunicare literară, la o soluție paradoxală : „Ion Barbu neagă în esență actul poetic, iar poezia sa se naște din propria ei negație", ajungînd astfel (deși criticul nu perseverează, problema depășind **textul** ca atare) să o afirme dialectic. Nu numai teoria, ci întreaga poezie a lui Ion Barbu este văzută de Marin Mincu ca o problematizare a procesului practicii semnificante din poezie, o figurare a actului poetic și a retoricii textului, **unde discursul barbian nu comunică, ci se autocomunică,** întemeind cea mai originală experiență poetică interbelică, precedată în poezia universală doar de tentativa mallarméeană.

Comparația cu poezia lui Mallarmée va fi mereu prezentă în subtext, ea avantajînd atît demersul criticului prin modelul analizelor dedicate poetului francez, cît și demonstrația originalității și a profunzimii lui Ion Barbu.

Dacă prima secțiune aduce în planul scriturii critice o seamă de, să le numim „figuri ale prudenței" (se pare, după părerea noastră, ar putea fi, acesta este probabil și sensul versului etc.) a doua parte și a treia, **Procesul textualizării** și, respectiv, **Ficția rethorica,** impun o nouă serie de figuri ale spiritului critic — ale „restricției" (nu face decît ; de fapt ; nuvela **Cezara** nu este decît o aglomerare de peisaje textualizate, ș.a.) ce trădează o anumită părăsire a criticului în voia analizelor, furat de mirajul infailibilității noilor ipoteze textuale al căror excelent discipol se arată a fi într-o manieră personală. Eseistul se lasă astfel sedus de propriile-i ipoteze, de altfel complet noi și insolite, în abordarea incitantă și dezinvoltă nu numai a universului barbian, ci și a unor opere de Eminescu, Dimitrie Cantemir, Alecsandri, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, etc. Excelente și convingătoare ni se par aici analizele povestirilor lui E. A. Poe (autor mult gustat de poet alături de Mateiu Caragiale), criticul asumîndu-și riscul unui repros de a cerceta uneori pe Barbu doar indirect. Lăsăm cititorului reala plăcere intelectuală de a urmări în amănunt pertinentele pătrunderi în cheie textuală în lumea versurilor și a prozelor poetului-matematician, Marin Mincu avînd știința desfășurării cu multă subtilitate și rafinament a demonstrațiilor, însoțindu-le mereu cu observații de finețe speculația interpretativă avînd acoperire în profunzimea ideilor directoare ale studiului ce urmărește spectacolul textului, creînd ficțiunea propriei existențe.

Valorificînd, dintr-o perspectivă sincronă cu ultimele cercetări din contextul critic european, personalitatea unui excepțional poet român care și-a depășit cu mult epoca anticipînd cursul actual al literaturii universale, Marin Mincu a dat una dintre rarisimele cărți de critică românească din ultima vreme, care, integrate circuitului internațional, pot suscita într-adevăr interesul, atît pentru noutatea metodei, cît și pentru originalitatea fenomenului literar românesc, restabilind printr-un act de „justiție literară" întîietatea unei singulare viziuni poetice asupra teritoriilor literare ce par astăzi să ia însuși locul literaturii.

Alexandru Condeescu

ION DRĂGĂNOIU:

«Scene de vînătoare»

Scene de vînătoare (Editura **Cartea Românească,** 1981), cea mai recentă carte de versuri a lui Ion Drăgănoiu, se situează tematic și stilistic în continuarea precedentei apariții editoriale, volumul **Grădina de iarnă** (Ed. **Dacia,** 1980). Vreau să spun prin aceasta nu doar ceea ce am spus ci și faptul, important, că poezia lui Ion Drăgănoiu se așează, cu cele două volume amintite, sub o altă zodie, mai bună. Dacă prin celelalte apariții poetul se arată nu neinteresant, ci doar glacial, adept al unui soi de „ars combinatoria", potrivit căreia gîndul vieții se putea, orișicît, echivala cu viața gîndului, acum poezia sa devine **simțualistă,** spunînd, aproape catehizînd, că nimic nu există în intelect fără a fi trecut prin simțuri (ghilimelele de rigoare le-am subînțeles). Am scris „simțualistă" cu sentimentul existenței unei vădite, uneori, discrepanțe între voința de modernizare a limbajului și fondul tradiționalist al temelor : „Nu-mi aduce aminte nimic. Nu vreau să știu. Florii sădită-n Grădină, / dimineața, cînd m-am dus s-o contemplu, i-am citit în privire / tristețea. Anotimpul ei a trecut. Sub fluturi, cadavrul miroase / dulceag a lumină. Vine o vreme cînd prietenii-s tot mai puțini / Scut imperios singurătății, leacuri ca s-o alini, nu ai. / Doar o lacrimă strălucind obosit în amurg, lentilă sub care porii / îți par o cîmpie lunară. Carnea caldă a pleoapei, / lipită de albul privirii, traversează sahare pustii. Nu-mi aduce / aminte nimic. Nu vreau să știu. Curg spre izvoare imagini lăptoase, / frumoasa fată a Întîmplării o văd pentru ultima oară. / Două cupe mari de cristal, foșnetul sec al lichidului rece, / dureroase tăceri, timp înghețînd străveziu. Nu-mi aduce aminte nimic. / Nu vreau să știu" **(Vine o vreme).** Ideea romanțată să fie, așadar, semnul poeziei lui Ion Drăgănoiu ? Mă-ntorc și zic : nu ! Căci una dintre mărcile poeziei sale, din acest volum, este descripția senzuală, învăluitoare, muzicală. Ion Drăgănoiu pare descins din eclatantul (atenție Ion Bogdan Lefter !) simbolism macedonskian combinat cu vitalitatea (ei, da !) sfîrșitului bacovian : „Himera unei fete de parfum, cu spatele de fier, / înmiresmată, departe își păstra un ochi de lacrimi / himera unei fete. / Deodată, asemeni miinii, locul se închide. / A înota, ce albă amăgire — / un trunchi de foc sau stelele livide / privirilor deschid același mire. / Pe gura nopții — o amprentă udă, un semn canin / sau linii echivoce, să poți umbla, a merge / în neștire, o foame mistuind feroce. Himera fetei. / pas sau povestire. Poarta Fecioarei nu își schimbă / locul. Departe trunchi privirilor privise / un scrum o mistuire echivocul" **(Himeră II).** Și, pentru a nu complica inutil lucrurile (căci critica este, nu-i așa, dez-văluire și nicidecum în-văluire de gradul al doilea) voi spune poetul scrie de dragoste, despre (pierderea) dragoste(i), despre singurătate, despre nevoia de sine. Toate aceste — le-aș zice — teme sînt suspectate continuu de un ochi ironic, Witzios, atent, deci, nu la contradicție, ci la conștiința dualității. Vînător și vînat, călău și victimă, vorbitor și vorbit, iată opozițiile care dau tensiune discursului liric. În poezia lui Ion Drăgănoiu ironia nu dinamitează ci subliniază. Subliniază apăsat, uneori, ca în acest fragment dintr-un text explicitant, așezat la sfîrșitul volumului : „știind că nu știe, sinele se dezghioacă. Lepădare a ghiocului, crustă suficientă, severă și sufocantă este ironia. O rigoare există totuși în exercitarea surisului. Mai bine zis, o grijă : aceea de a nu dezveli sălbatic pămîntul roșu al gingiilor, așa cum fac urletul și hohotul. Crisparea ironică e de natură intelectuală și locul ghiocului magic e luat de lamele tăioase ale inteligenței, vibrînd melancolic" **(Surisul).**

S-ar zice, de aici și din alte poeme, că totul este un joc controlat de inteligență în care opozițiile de care vorbeam mai devreme sînt inscenate, interpretate demonstrativ, declamate, afișată. Ceea ce ar fi o enormă plictiseală. Din fericire poetul nu-și respectă programul ci se livrează orgolios sentimentelor. Poezia sa dobîndește astfel o doză considerabilă de sinceritate benefică, oferindu-se, deopotrivă, cititorului avizat și celuilalt : „Nu eram mulți și ea, singură, / trecea din gură în gură, / pe rînd albă, roșie, neagră, / înnegrindu-se blînd / Buze strîngîndu-se, răsuflări calde, / staul prietenesc, ultimul cartuș / nu poate fi împărțit, ultima țigară, da, / ultima răsuflare nu, femeia da / nu erau mulți și ea trecea din mînă în mînă, / albă, roșie, neagră, / înnegrindu-se blînd" **(Cenușă).**

Simbolurile cu care operează Ion Drăgănoiu **(floarea de carne, regele parcului, grădinarul, camera albă, vînătoarea, zidul)** sînt convergente într-un spațiu ideal : grădina de iarnă. Aici este locul poetic al aventurilor existențiale și, totodată, spațiul securizant. Căci, deși supusă și ea seismelor sentimentale, **grădina de iarnă** rămîne, totuși, singurul refugiu adevărat și rezistent : „Și dacă vine cineva și strică orînduiala Grădinii ? / Potecile șerpuind și cascadele / heleșteul cu pești aurii și arbuștii cei verzi / peste iarnă. / Dacă vine cineva și toate acestea / le calcă-n picioare ? mă întreabă grădinarul, / proptit în hîrleț și ștergîndu-și sudoarea frunții / cu mîna. / Nu poate nimeni, i-am spus. / Toate acestea sunt prea adînc ascunse în mine / și nimeni nu poate s-ajungă pînă la locul de taină / unde-nverzește Grădina , chiar tu, grădinarule, locuiești înlăuntru / și sudoarea ce-o ștergi de pe frunte / e apă din creierul meu, iar numele tău / îl scriu cu literă mare cînd pot, iar cînd nu / cu literă mică. / Nimeni nu poate să strice Grădina / ce crește în noi" **(Și dacă).** Am citat intenționat un poem mai puțin realizat (prozaic și cu final patetic) din care se înțelege însă lesne ce miză pune poetul pe imaginea **grădinii de iarnă.**

În evoluția unui autor configurarea universului poetic este un moment decisiv. La Ion Drăgănoiu, **grădina de iarnă** reprezintă nucleul în jurul căreia se mișcă o lume aptă să devină cosmos. Ceea ce, cred că nu mă înșel, înseamnă descoperirea unui drum propriu. Alături de **Grădina de iarnă, Scene de vînătoare** marchează revenirea, în forță, a unui poet.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARDIOGLOB

„Cardioglob **sau pe ce** lume trăim" **(Ed. Eminescu, 1982)** de **Niculae** Stoian e un inedit volum de poezii, de felul liricii reportajului pe glob, scrisă aci în ritmul pasului, aci în legănarea pachebotului ori în trepidația trenului. Poetul a notat iute tot ceea ce îl impresionează, atent la pitoresc, la mediul cultural, curios de fenomenele astrale inedite pentru lumea de unde vine ; totuși, „sucind depărtarea pe deget, inel", omul duce, pretutindeni, pe talpa încălțărilor de globe-trotter praful drumurilor de acasă. Aci, zice el, este „răscrucea planetei", „doina" populară e văzută ca un principiu universal, bocetul maramureșan, admirabil, scoboară într-un vers despre Hiroshima.

Absolut stimabile, aceste sentimente, verificate cu un simț corect al ritmului, comunică tot ceea ce poetul ar fi voit să spună despre al său insolit „cardioglob". Mult mai interesante, esteticește, sînt însă producțiile propriu-zis „turistice". Esența unei asemenea poezii e, mai întîi, cifrul de culturale, consistînd în aluzia percepută de cunoscători. Pisa, Valparaiso, Helsinki, Vilahermosa, acestea sînt denumiri geografice a căror sugestivitate e, în sine, exclusiv sonoră, cel mult exotică prin aceea că aparțin altor domenii geografice. Cine cunoaște cîte ceva despre acestea își sporește emoția poetică și sublimează geografia goală într-un „mesaj" cultural. Pisa este ieroglifa unui „turn" celebru, înclinat, Valparaiso e locul unui celebru seism (de aci ideea anxietății), Vilahermosa înseamnă, în spaniolă, „Tîrgu-Frumos", cu rezonanțe emotive în spiritul liric care a stabilit numaidecît o izbitoare similitudine. Și așa mai departe, s-ar putea explica, nu fără folos, mecanica unei astfel de poezii, bizuită, mai mult decît pe exotic, pe un factor „cultural". Totuși, „exoticul" țîșnește aci de peste tot, sub înfățișarea unor tablouri pitorești, necunoscute în mediul de unde vine poetul. El a descris, de altfel, portul Marsilia cu prăpădul de pești terifici, de adîncime, New-York-ul ca un edificiu faraonic, cu luna răsărind, neverosimilă, în pustiul citadin, licitația de prune la Tokio, nălucirile din brussa africană, bătută de Khamsin, tîrgul de reni, în fine, văzut cu, aproape, o infantilă ingenuitate : „Din pămînt pînă-n tării / Un vitraliu de zăpezi, / Încît renii brumării / Ca într-un miraj îi vezi / O himeră unui gînd / Parcă o atingi bizar / Într-un ren solemn și blînd / Care-l tîrgui în bazar". O lună obsedantă, „în stepă", iată un catren care se reține : „Noi, cînd înotam prin troienii lunari / Cînd, parcă-n derivă pluteam pe-o lagună / Ca-n stepă apoi să-mpietrim statuari, / Columne de lună". Nu lipsește de aci potopul sud-american de forme, ca într-o viermuială de culori și sunete, o adevărată fiesta, amețită de soare : „Și arde-n flăcări izbucnind din guri, pulverizînd benzină, / Și în grătare dogorind și-n canonade de explozii. / Trompete, tiribombe, măști, confetti, rumeguș, făină / E-un vălmășag de carnaval și-un chiot, parcă vin irozii". De aci și pînă la un soi de „bilingvism", de felul unui cifru pitoresc, mai e doar un pas : „Sau poate v-a vestit un chac-mool / C-al vostru kukulcan la Chicen-Itza / E șarpe tot cu pene-rotocol / Quetzal-coatl — avînd toltecă spița ?!". În gustul manierist, o astfel de lirică erudită a picat ca un meteorit în literatura lui Niculae Stoian. Poetului îi place, de altfel, mult mai mult să gloseze în marginea realității brute, precum în această „noapte africană". „Pe cînd metalică piclă lunară / Obloane sticloase coboară la uși / Să nu poți străbate afară din țară / Prin noaptea de măști și focoși spiriduși" ori aici, unde meditează, pornind de la sugestia casei lui Hemingway la condiția artistului de azi : „Dar clapele mașinii cu adîncite amprente / Frig degetele noastre arzînd incandescente / Iar secolul, bocancii lui grei, la fiecare / Simțim cum ni-i atîrnă, ghiulele, la picioare". În sfîrșit, șase poezii, finalul comentează, fapt curios, tablouri ale unor pictori cunoscuți (Vermeer, Max Ernst etc.) probabil de aci poetul își deduce, pentru mîine, o altă „mecanică" descriptivă.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **PARASTAS CRITIC.** Un „viguros" limbaj teologic este acela utilizat de recenzentul Ioan Buduca într-o cronică („Contre Sainte-Simion"), publicată în „Amfiteatru" (nr. 4). Autorul face din cartea absolut remarcabilă a lui E. Simion („Întoarcerea autorului") un fel de mister medieval, „mistic" prin crucificarea modernă a „autorului". El ne vorbește despre „izgonirea" acestuia, „cea mai spectaculoasă (...) după aceea din rai", e preocupat de „îngropăciuni", de „mîntuirea păcatelor", de „Dumnezeu în carne și oase", de „erezia lui Ste-Beuve, păcătosul păcătoșilor", sau chiar de „preafericitul" (id est „sfîntul"). Nu e de mirare că recenzentul are impresia că se găsește „pe terenul unei speculații „catolice". În ceea ce ne privește, așteptăm să se „întoarcă" la o gîndire mai laică.

■ **GRABĂ ?** Rezultatul unor lecturi nedigerate ori al unei oarbe malițîi par a fi astfel de observații ale lui Cristian Livescu, autor al unei recenzii (în „Cronica" nr. 17) despre poezia lui Ion Roșu : „desuetudinea lor trebuie socotită act de curaj pe o scenă lirică dominată de **graba protocronică** (s.n.) de a ajunge din urmă și chiar a întrece modernitatea în ale poeziei". Din două-una : ori C. Livescu n-a citit nimic despre „protocronism" ori face o mică ironie fără sens. Să punem toate acestea sub semnul grabei ?

■ **„ORIZONT—MAGAZIN".** Acesta e titlul unui supliment trimestrial, editat de revista timișoreană „Orizont", întîia apariție, recentă, sub forma unei reviste de 32 de pagini este absolut meritorie. „Orizont-Magazin" publică o intervenție a unui foarte înzestrat sociolog, Adrian Dinu Rachieru, o pagină de „ficțiune literară" („Literatura română în anul 1990"), simpatică și plină de umor, semnată de inimitabila Anemone Popescu, o mică sociologie a „vedetei", schițată, pe episoade, de Cornel Ungureanu, apoi traduceri (Mark Twain, Ilf și Petrov) precum și o pasionantă jurnalistică de senzație, despre „terorism", „ciuma la Timișoara" (1733—1740), „astrologie" comentată, istoria nazismului, „localuri și hanuri din vechea Timișoară". Cu acestea și cu o mai însemnată secțiune propriu-zis literară „Orizont-Magazin" poate fi un trimestrial dintre cele mai citite.

■ **MALIȚIE ȘI... EXTAZ.** O cronică a lui Ș. Cioculescu (în „Rom. lit." nr. 18), aplicată asupra unui volum de „eseuri și foiletoane critice", al lui Ion Biberi, nedumerește prin cîteva observații ale venerabilului critic septuagenar. Astfel, acesta consideră „simpatia", care este o noțiune a esteticii, drept omenescul sentiment sinonim, cunoscut din limbajul de toate zilele, apoi se sforțează să explice lipsa filosofiei lui Ion Barbu în „Joc secund", spre a lichida, într-o notă de subsol, „epopeile naționale (...) publicate într-o colecție de reevaluări literare", considerate drept „plicticoase". Ș. Cioculescu nu se rezumă totuși la asemenea mici și... specifice malițîi, el arbitrează într-o polemică pe care I. Biberi o face cu... G. Călinescu, lăudînd pe întîiul autor pentru că „n-a adoptat același ton și vocabular expeditiv, că și-a păstrat calmul, așa cum se și cuvine". Judecățile lui Ș. Cioculescu despre opera călinesciană sînt cunoscute, izbesc acum acelea despre „Ulysses" de J. Joyce, considerat „o carte total ilizibilă (...)", „indigest talmeș-balmeș" și altele de același fel. Nu scapă nici Camil Petrescu, despre a cărui piesă, „Danton", Ș. Cioculescu are o propunere foarte... îndrăzneață : putem, zice criticul, „să traducem și să reprezentăm piesa în marile capitale străine, pentru verificarea valorii ei teatrale și literare". Așadar, o creație literară românească ar trebui verificată și atestată, căpătînd drept de existență estetică, numai prin examinarea ei de către critici străini (? !).

■ **IDEI EXEMPLARE.** Remarcabilul interviu, acordat revistei „Flacăra" de Gheorghe Constantinescu, directorul Editurii „Sport-Turism", unde au apărut, în ultima vreme, cîteva excelente cărți ale scriitorilor noștri contemporani, conține și următoarele idei, exemplare despre „curajul editorului" : „În întreaga mea activitate editorială de peste 20 de ani, ca factor de conducere, nu mi-am pus această problemă (...) Curajul să răspunzi la nivelul cel mai înalt sarcinilor de serviciu, să corespunzi momentului în care trăiești și, mai ales, să înțelegi că generațiile viitoare trebuie să afle că au existat pe acest pămînt și că am făcut ceva care să rămînă".

■ **„BRÂNCUȘI ȘI ARTA SECOLULUI".** Din volumul cu acest titlu, aparținînd cunoscutului filozof și estetician George Uscătescu, a fost tradus în revista „Transilvania" (nr. 3/1982) un consistent fragment, din a cărui examinare rezultă că avem de-a face cu o importantă exegeză brâncușiană. Autorul traducerii este Dorel Filipescu, vechi pasionat al domeniului iberic ; inițiativa lui de a traduce exegeza lui George Uscătescu s-ar putea concretiza cu succes și sub aspect editorial.

A. S.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

O CARTE A CONȘTIINȚEI NAȚIONALE

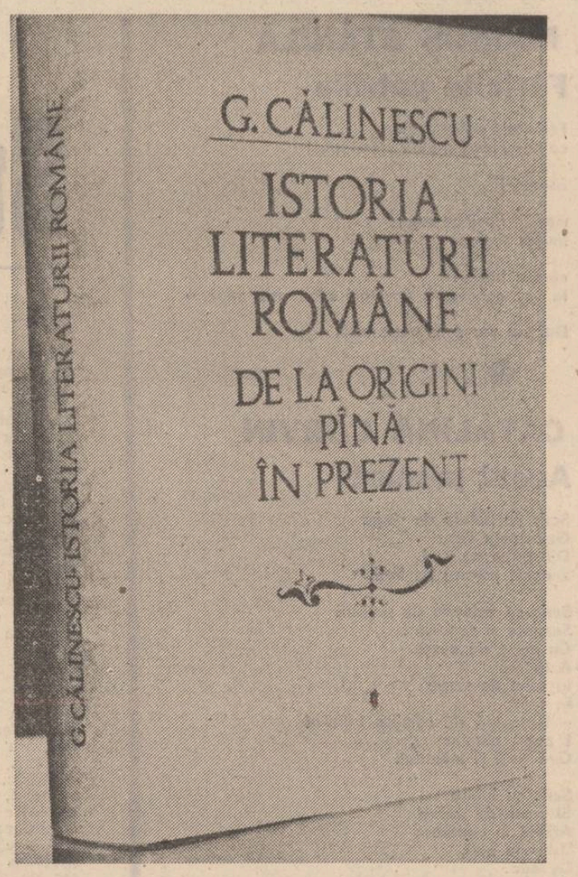

Maurul și-a făcut datoria

Ne amintim, cu prilejul, festiv am putea zice, al reeditării **„Istoriei"**... lui G. Călinescu, în forma de acum, de faptul că revista **„Luceafărul"** a militat de multă vreme pentru împlinirea acestui act de cultură națională. Încă în urmă cu 5—6 ani au fost organizate mese rotunde pe tema valorificării marilor sinteze realizate în trecut, în primul rînd cartea lui Călinescu. Cu acel prilej, Al. Piru, care a participat cu regularitate la **„Colocviile Luceafărului"**, care predase actuala formă (în varianta dactilografiată) încă în 1967, ne-a înfățișat opinia sa privitoare la noua ediție care, cum se știe, respectă și reprezintă ultima voință a autorului, cu alte cuvinte ediția definitivă, îngrijită de el însuși. Căci se știe, considerînd-o, poate, opera sa capitală, și dorind, desigur, reeditarea ei, în timpul vieții sale Călinescu a lucrat mereu pe textul ediției „princeps" : a renunțat la unele citate, a reverificat toate citatele, a considerat necesare adaosuri la unii autori, la alții a ajuns la soluția rescrierii capitolelor. În fine, a introdus un număr de autori ce nu fuseseră tratați separat în ediția din 1941, destul de puțini totuși. Operații, am zice, normale, de rutină pentru orice istoric literar, căci domeniul străbătut se îmbogățește mereu prin noi cercetări și descoperiri. Și dacă atitia romancieri își îngăduie modificări (uneori radicale) de la o ediție la alta (ceea ce nouă ne apare, totuși, excesiv) atunci istoricul literar este obligat să recurgă la „ameliorări". În cazul lui Călinescu, exeget, cu prioritate, al epocii sale (literatura de după 1920 ocupă cel mai întins spațiu) necesitatea unor întregiri (de cele mai multe ori bibliografice), a unor precizări ori nuanțări, devine iminentă și autorul însuși era cel mai convins de acest adevăr elementar. Elementele biografice noi introduse la Rebreanu, Ion Pillat, Ion Barbu, Mircea Eliade etc. ca și adaosurile la autori ca G. Brăescu., Camil Petrescu ș.a. ni se par în firea lucrurilor. Nici un istoric literar, cu atît mai mult unul de scrupulozitatea lui G. Călinescu, nu putea rămîne indiferent la îmbogățirea materiei. Pe de altă parte, autorul însuși va fi încercat, ceea ce era în dreptul său, sentimentul de insatisfacție în cazul tratării unor autori ai veacului trecut care sînt „rescriși" : Maiorescu, Kogălniceanu, C. Negruzzi, I.L. Caragiale, Alecsandri, Eliade Rădulescu, Odobescu. Cititorul se va convinge însă de îndată, comparînd ediția din 1941, cu cea actuală, că intervențiile, în raport cu materia, sînt minime, că ele nu modifică structura generală a cărții inițiale și nici viziunea autorului cu privire la literatura română „de la origini pînă în prezent". Evaluarea autorilor, inclusiv a celor la care au intervenit anumite schimbări, rămîne, de asemenea, aceeași, ceea ce, la urma urmelor, ni se pare esențial.

După cum se știe, întîrzierea apariției **„Istoriei"**... lui Călinescu s-a datorat și intervențiilor, repetate și retorice, ale unor scriitori, fără îndoială de bună conduită dar diletanți, care cereau reeditarea ediției din 1941, fără nici o intervenție, fără adaosuri, ori ediția din 1941, ori nimic. O altă alternativă le apărea ca o profanare a unui text sacru. Fără să vrea, desigur, ei au fost un factor de inhibare a reeditării operei călinesciene. O asemenea soluție era singura îndreptățită numai în cazul cînd autorul n-ar mai fi intervenit în text, l-ar fi considerat, el însuși, ultimul său cuvînt. Dar Călinescu, spirit mereu viu și dialectic, nesacralizîndu-și propriul text ci socotindu-l, ca orice lucru omenesc, ameliorabil, a gîndit altfel, operînd, vreme de peste un deceniu, ameliorările ce le-a considerat necesare. Era dreptul său. Altfel spus, avea Călinescu libertatea să dea o ediție „revăzută și adăogită a **„Istoriei"**... ? Cred că nimeni nu poate avea altă părere. Că această nouă ediție n-a putut să apară în timpul vieții sale, așa cum și-a dorit cu ardoare, nu schimbă cu nimic fondul lucrurilor. Împrejurarea nu poate decît să ne întristeze mai ales după ce observăm cîtă rîvnă depusese în acest scop autorul ei. Noua ediție a fost alcătuită de Călinescu însuși, fiind deci ultima sa voință, realizată, ușă în practică de el însuși. N-a rămas în stadiul unui deziderat simplu ci a căpătat contur și formă. A ignora acest lucru ar fi fost, într-adevăr, o impietate, dar și o abatere de la legile, scrise ori devenite bun obicei, ale valorificării de oricînd și de oriunde. Călinescu, căruia-i erau atît de familiare aceste lucruri, nu s-a așezat, încă o dată la masa de scris, cu sentimentul zădărniciei eforturilor ci, cum este ușor de tănuit, cu încrederea în materializarea lor. În timpul vieții sale ori mai tîrziu, ce importanță are din punctul de vedere al actului în sine ? Deși, desigur, din punctul de vedere al dispoziției sufletești a autorului importanța sub acest aspect trebuie să fi fost răscolitoare. Autorul își făcuse datoria sa. Putea să plece, ca maurul. Ceea ce destinul a și decis să se întîmple, din nefericire mai repede decît era de așteptat. Rămînea ca cei ce urmează, editorii, să-și facă, și ei, datoria lor. Mai devreme sau mai tîrziu, pe autor poate nici nu-l interesa decît să-și împlinească menirea sa, urmînd ca ceilalți să și-o împlinească pe a lor. Iată că, deși foarte tîrziu (n-a trecut, totuși, de ceasul al doisprezecelea) Editura „Minerva" execută testamentul, intelectual și civic, al Călinescului. Act ce merită consemnat ca un eveniment.

Dealtminteri se cere să ne amintim că și cealaltă mare exegeză : **„Opera lui Mihai Eminescu"**, apărută inițial între 1934—1936, a avut un destin similar : Călinescu a dat, în 1948, o versiune nouă, modificată ca mod de organizare a materiei, cu unele adăogiri și revizuiri. Cartea, probabil în 3 volume în locul celor 5 inițiale, a rămas însă în șpalt, cu corecturi autografe, în arhiva autorului. Vremile nu i-au fost, nici acestei exegeze monumentale, favorabile. Dar cartea, în noua ediție, a apărut la 4 ani de la moartea celui care a scris-o și rescris-o, în 1939, la „vechea Minervă" (am numit „Editura pentru literatură").

Febrilitatea lesne dedusă din cantitatea enormă de energie depusă dar și din modul foarte organizat al lucrului, atît la **„Opera lui Eminescu"** cît și la **„Istoria literaturii române..."** provine, evident, din importanța, din ponderea pe care autorul o acordă acestor exegeze. Este de presupus că, avînd într-un înalt grad conștiința valorii sale, nefiind un complexat, G. Călinescu le considera scrieri capitale cel puțin în contextul întregii sale opere, dacă nu în context național. Este de presupus, de aceea, pe de altă parte, drama tergiversărilor și, evident, a umilințelor intelectuale ce le va fi trăit genialul critic într-o vreme în care se tipăreau tot soiul de aberații și avortonuri exegetice, iar autorii acestora dictau în cultură, ținîndu-l pe Călinescu într-o ipostază subalternă ori creîndu-i statutul unui „tolerat" în cultură. Cu marile sale cărți blocate, scos de la catedră, după ce înainte i se luase dreptul de a conduce o publicație de ecou, frustrat adică de drepturile firești ce și le dobîndise cu prețul unei munci titanice — iată ipostaze de „beneficiar" — care s-a încercat a fi acreditată cu o fără de seamăn rea credință. În realitate, asistăm la una din marile drame ale culturii noastre.

Astăzi, însă, cînd vedem că reeditarea **„Istoriei"**... a devenit fapt împlinit, nu e cazul să facem prea multă istorie ci să ne bucurăm că prezentul ne oferă prilejul reîntîlnirii cu o operă cardinală a culturii românești și cu spiritul neasemuit al autorului ei.

Pompiliu Marcea

„Noua versiune din Istoria literaturii române, **sporită ca întindere cu aproximativ 300 de pagini dactilo, ceea ce în formatul din 1941 revine cam la 100 pagini, nu modifică viziunea de ansamblu, periodizarea, înțelegerea curentelor și stilurilor, judecățile de valoare, întregind aparatul documentar și adăugînd cîteva analize noi de opere sau prezentări de scriitori necercetați prima dată. Concepția asupra istoriei literare din** Principii de estetică **e menținută cu nuanțe care apar în eseul** Istoria literaturii ca știință inefabilă și sinteză epică **din 1947. Nu există, susținea aici G. Călinescu, o istorie a evenimentului, o istorie literară a fenomenului pur. Orice istorisire afirmă o esență și istoria pune cam aceste trei ipoteze : empiricul are o finalitate, demonstrează un substrat ; empiricul conține o semnificație, deci o valoare ; empiricul e revelarea fenomenală a unui raport universal. Istoria fiind chipul cum conceptul se desprinde din concret, istoricul evită ineditul sistematic și totodată fuge de tipologia prezumțioasă care simplifică orice complexitate. Nu poți expune materialul în vederea unui sistem, dacă n-ai dinainte sistemul, așadar istoricul insistă asupra accidentalului cu conștiința universalului. Unde nu e sugestie a acestuia, nu e istorie. În fond, G. Călinescu are în vedere raportul dialectic particular-general, fenomenal-universal. O operă există în sine, dar și prin relație cu întreaga literatură, ca moment al devenirii, sau ca aspect al unui curent sau stil. Valoarea ei e în funcție de excelența creației, dar validarea se obține prin integrare, prin raportarea la celelalte creații, anterioare și posterioare. Orice operă e un exponent al spiritului creator individual, dar și al spiritului creator comunitar, încît e de înțeles de ce** Istoria literaturii române **de G. Călinescu se încheie cu un capitol despre** Specificul național".

Al. Piru

(Din Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent **de G. Călinescu, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru).**

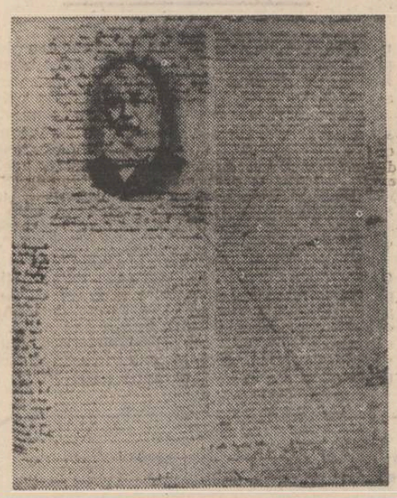

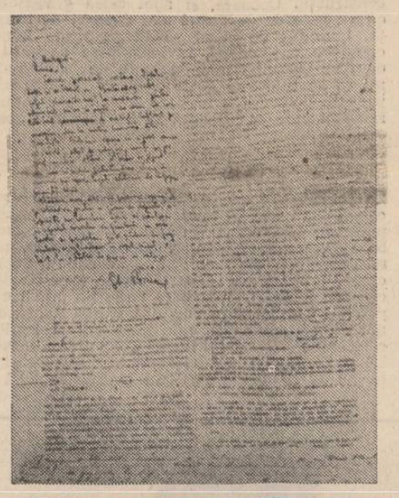

Palatul fermecat

Reeditarea *Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent* e un eveniment cultural pentru care trebuie să ne îmbrăcăm sufletește în costume de gală. Să scînteieze, spre a-l marca, toate briliantele spiritului ; entuziasmul să împletească ghirlande, să aprindă făclii, să orchestreze imnuri. Națiunea a dobîndit cartea de aur a scripturilor sale, cartea cărților literaturii române. Existentă doar în cîteva dintre bibliotecile publice ale țării și în puține biblioteci particulare, *Istoria* călinesciană a fost, în tot decursul deceniilor postbelice, practic inaccesibilă, sau accesibilă doar incidental, marilor generații. Iat-o în sfîrșit reintrupată, și să sperăm că nu va mai trece mult și toți cei ce așteptau noua ei apariție ca pe un miracol vor izbuti să și-o procure.

Istoria lui G. Călinescu nu e doar cea dintîi — și pînă acum singura — istorie monumentală a întregii literaturi naționale orientată de principiul estetic. E o lucrare de acest gen unică în cultura universală : prin concepție, prin stil, prin originalitatea creației critice. „Sinteză epică" în intenție, structurată de o „știință inefabilă", ea este înainte de toate „expresie" în sens crocean, „viziune", autoproiecție lirică. Criticul se zugrăvește pe sine însuși (fără a se substitui scriitorilor și fără a-i reduce pe aceștia, cîtuși de puțin la un același numitor în fiecare autor portretizat. Înmuindu-și peniță, asemenea lui Sainte-Beuve, în călimările tuturor celor despre care scrie, Călinescu varsă acolo, implicit, propriile sale „otrăvuri". Întocmai ca autorul *Cozeriilor de luni*, criticul român „nu compune nici un portret în care să nu se reflecte" și, „sub pretext de a picta pe cineva", își „pictează mereu propriul său profil". Procedeul e al marilor romancieri, și Călinescu îl desconspiră : „creația în roman vine din plăcerea de a trăi prin fiecare erou". Văzîndu-se „scriitor total", G. Călinescu s-a căutat în toți scriitorii citiți. Portretizînd scriitori, a reliefat indeosebi acele dimensiuni ale spiritului lor în care e acut sentimentul de a se recunoaște. Istoricul și criticul nostru literar nepereche — ar putea spune despre fiecare autor ceea ce Flaubert a declarat cu privire la Emma Bovary : „...c'est moi".

A cita și a reface universuri lirice e, în înțelegerea lui Călinescu, a recunoaște operele în cauză drept posibil produs al propriei creativități, deci a crea. Tot astfel, a rezuma. Căci autorul *Istoriei literaturii române* nu rezumă ca oricine ! Rezumînd, el restructurează, rectifică, și, implicit, interpretează, citind, rezumînd, sintetizînd, criticul semnalează operele (fără a le falsifica), le reface prin confruntare cu un *pattern* ideal, adecvat naturii fiecăreia, nu adaptat, ci construit de el însuși. Călinescianizează scrierile analizate, le face ale sale. Scriitorii români devin (fără a înceta să fie ei înșiși) voci ale criticului. În prefața la primul volum din vechea serie a *Operelor* sale (1940) Sadoveanu reproduce o observație verbală a lui Ibrăileanu, potrivit căreia, el, marele prozator, ar fi repetat evoluția istorică a literaturii române, așa cum ontogenia repetă filogenia. În alt chip, desigur, observația i se aplică și lui G. Călinescu. Autorul *Istoriei* a retrăit, se poate spune, întreaga istorie a literaturii naționale. A refăcut în conștiință procesul genetic al tuturor operelor înfățișate. Scriind istoria literaturii, criticul trebuie să fi avut sentimentul de a scrie literatura însăși, întreaga literatură română. În *Istoria* sa tumulturile creației literare românești sînt adunate precum vuietele mării într-o scoică. Sau schimbînd termenii comparației, *Istoria* e un palat fermecat, ce adăpostește toate comorile scrisului național alcătuit după legile frumosului. Dacă zinele inspirației s-ar stringe laolaltă, în incinta acestui edificiu, ar rămîne ele însele fascinate de priveliște. Admirabile, natural, și cînd sînt contemplate individual, împreună și luminate de inteligența critică, operele exemplare invederează cu atît mai splendid puterea de creație a neamului românesc.

Prin readucerea la lumină a marii *Istorii* călinesciene, această carte fără seamăn nu doar la noi, ci în lumea întreagă, „Minerva" și-a înscris firma pe, indiscutabil, cel mai de seamă eveniment editorial al anului, și, implicit, pe un moment ce are să rămînă o dată majoră în cronologia faptelor naționale de cultură : una dintre sărbătorile împărătești din calendarul spiritualității noastre.

Dumitru Micu

Electrecordul și literatura

Revistele literare urmăresc prea puțin ce face **Electrecordul** pentru literatura română. Numeroase discuri sînt închinate scriitorilor români fie în interpretarea unor actori celebri, fie, acolo unde s-a putut, chiar în lectura autorilor. O seamă de astfel de discuri au fost puse recent la dispoziția publicului. Ultimele trei conțin imprimarea unor cuvîntări și discursuri călinesciene. **Electrecordul** a imprimat cuvîntarea omagială a lui C. Călinescu la cei 80 de ani ai lui Mihail Sadoveanu, conferința despre universalitatea lui Eminescu, ca și discursul său academic la propria sa sărbătorire la 60 de ani. Trei discuri Călinescu de pe care pleacă vocea de neuitat a marelui critic. Le prezentăm aici atît ca un omagiu adus lui G. Călinescu, cît și ca semnalare a unei merituoase și puțin cunoscute activități a unei instituții care iubește literatura — **Electrecordul.**

Monumentul unei tradiții

Apariția, la scurtă vreme după reeditarea anastatică, la începutul lui 1980, a ediției Princeps din 1941 (acțiune pe care o datorăm lui Iosif Constantin Drăgan) a celei de a doua ediții din *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* este fără îndoială un eveniment semnificativ. El dă o tonalitate aparte stării de spirit în care întîmpinăm al doilea Congres al culturii și educației socialiste. Îmi îngădui să cred că opera de așanumită „valorificare a moștenirii literare" a intrat într-o etapă nouă, decisivă, prin patru evenimente editoriale care au implicat mult mai mult decît o strădanie filologică : prima ediție critică a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab*, însoțită de efortul colectiv de așezare a „întîiei mari cărți a culturii românești" la locul pe care-l merită (efort consemnat, din fericire, într-o carte excepțională, editată tot la „Minerva" în 1972, cu sprijinul hotărîtor al directorului editurii, Aurel Martin, și apărută sub auspiciile Societății culturale „Neagoe Basarab" din Curtea de Argeș) ; prima ediție critică integrală a prozei literare a lui Liviu Rebreanu, realizată de Nicolae Gheran și colaboratorii săi ; reluarea „Ediției Perpessicius" datorită lui Al Oprea și colectivului pe care-l coordonează în cadrul „Muzeului literaturii române" (devenit astfel un factor cultural hotărîtor într-o chestiune „de viață și de moarte" a culturii române) și acum apariția capodoperei călinesciene, după mulți ani de necontenite amînări și „inefabile" obstrucții cărora le-a pus capăt o hotărîre din decembrie 1980.

Că toate aceste evenimente se înscriu în perimetrul anilor 1965—1982 și întregesc „profilul de epocă" al timpului nostru, că ele sînt expresia directă a acelui proces de restituire a sufletului poporului român către sine însuși, care a pecetluit și va pecetlui întru eternitate chipul Celui din fruntea țării și partidului, este o evidență de nimeni contestabilă. Afirmația unora, după care tocmai fervența celor ce au luptat ceas de ceas și neobosit pentru desfacerea din ghețuri a corăbiei călinesciene și aducerea ei în apele vii ale spiritualității naționale ar fi contribuit la... aminarea momentului sărbătoresc actual, se face a ignora tocmai intervenția hotărîtoare a spiritului, a climatului, a direcției imprimate istoriei și culturii naționale de către factorul ei hotărîtor, direcție în care s-a înscris și efortul colectiv al „militanților" cauzei călinesciene.

Apariția ediției a doua a istoriei călinesciene și, înainte, posibilitatea difuzării ediției anastatice a lui Iosif Constantin Drăgan sînt deci acțiuni ce poartă marca indelebilă a unei personalități animate de voința inflexibilă de promovare a valorilor culturii românești, chiar acelora în jurul cărora nevăzute sau văzute pînze de păianjen se țes și tind să amîne la calendele grecești data înfăptuirii unor aspirații naționale. Nu alta este explicația posibilității de a restitui poporului român, în integralitatea ei, opera lui Mihai Eminescu, eveniment marcat de apariția *volumelor VII și IX* ale „Ediției Perpessicius" și urmînd a se împlini în anii următori cu apariția *volumelor X—XII*, (volumul XIII care conține traducerile, fiind sub tipar) și ale celorlalte.

Nu intenționez să discut aici noua ediție. Este limpede că nu au intervenit schimbări structurale și nici o metamorfoză a autorului. Dimpotrivă, tocmai capitolele în care G. Călinescu n-a intervenit sînt mai semnificative decît cele în care a intervenit, cu modificări de strictă natură istorico-literară. Cartea rămîne deci ceea ce a fost la apariție : *expresia celei mai înalte conștiințe a literaturii române despre ea însăși* și totodată *punctul cel mai înaintat atins pînă aproape de timpul nostru în contemplarea și aprecierea valorică a acestei literaturi*. Nimeni, absolut nimeni pînă la Călinescu, și multă vreme nimeni după el nu a mai reușit să perceapă în aceste dimensiuni amploarea și valoarea literaturii create de poporul român și deci să dea o mărturie atît de convingătoare despre puterea sa de creație. De aceea *Istoria* lui Călinescu este o carte a conștiinței naționale, așa cum au făcut din opera lor Bălcescu, Hașdeu, Eminescu și Nicolae Iorga. Dar nici un alt exponent al culturii românești nu a reușit pînă la Călinescu (nici Iorga !), și nici un critic sau istoric literar, să determine *caratele* acestei „strălucite literaturi, de mulți invidiabilă" cum a făcut-o el. Nu este vorba doar de uriașa sa erudiție în materie de literatură universală, care-i permitea apropieri și comparații de nimeni bănuite, și nici de geniul criticului și istoricului literar. Este vorba, în primul rînd, de o anumită *factură sufletească* pe care G. Călinescu și-a cucerit-o pe calea erudiției și geniului, dar în egală măsură în virtutea comunicării sale profunde cu idealurile și aspirațiile de totdeauna, dar și dintr-o epocă anumită, ale poporului și culturii române. Este vorba de o anumită capacitate de a *vedea* ceea ce nimeni nu îndrăznise să vadă în literatura română înaintea lui : una din marile literaturi ale Europei, nu o literatură „complexată", timorată și obsedată de a se face „recunoscută" de către membrele privilegiate ale unui club al „marilor literaturi". Cine citește capitolul final despre *specificul național* are chintesența „călinescianismului" ca atitudine spirituală și ca formulă sufletească. Aici este germenele din care a răsărit, apoi, conștiința unei noi generații, căreia, în timpul nostru, el i-a fost părinte.

Demonstrația lui G. Călinescu este sistematică, nu involuntară. S-a pregătit pentru ea așa cum Iorga s-a pregătit spre a percepe și demonstra dimensiunile prezenței *istorice* a românilor. Dar în literatură, și chiar în istorie. *Călinescu a cutezat să vadă mai mult și mai departe decît Iorga, a avut mai mare „curaj", fiindcă purta în sine conștiința unei noi generații, aceea care l-a dat și pe Blaga, o generație ce s-a simțit gata să „LUCREZE PE CONT PROPRIU ÎN UNIVERSALITATEA PURĂ" cum spunea Paul Anghel.* Tocmai de aceea Călinescu a devenit, alături de Iorga și Blaga, iar în materie de *istorie literară* și de „curaj" în afirmarea dimensiunilor culturii românești *mai mult decît toți*, mentorul, dascălul, modelul și cota de aspirație și ambiție a acelora din generația următoare (cum este profesorul Edgar Papu) și din generația noastră, care s-au simțit tentați să-i continue aventura, desigur fără a-l *imita*, dar încercînd să-i preia și continue spiritul și factura sufletească, așa cum la rîndu-i, Călinescu, fără să-i „imite" i-a continuat, la alt meridian istoric și spiritual, pe Cantemir, Hașdeu și Iorga. Fiecare prezentînd un „unicum" și totuși adunîndu-se prin veacuri, într-o caracteristică „familie de spirite" !

O bună parte din tot ce s-a scris mai important și deschizător de drumuri în ultimele două decenii în materie de istorie literară poartă marca *acestui* „călinescianism", în care stăruim să vedem însăși accepția lui majoră. „Călinescianismul" nu este o sumă de ticuri verbale, gesticulări critice, o „manieră" sau o poză, ci puterea, indemnul și exemplul de a-l urma pe drumul perceperii tot mai adînci și mai depărtate a dimensiunilor, valorii și rostului universal al creațiilor literare ale poporului român. În acest sens a fost înțeles și continuat «sensul călinescianismului» de către Edgar Papu, cel mai original și prestigios urmaș al său, sinteză fericită între învățătura și exemplul a doi maeștri — Călinescu și Vianu — și de către cei din generația noastră care am înțeles să milităm pentru *acest* călinescianism. De aceea curentul de idei și direcția catalizată mai ales din 1977 încoace, de profesorul Edgar Papu și de cei ce, în paginile revistei *Luceafărul*, s-au angajat în desbaterea despre „protocronismul românesc", își pot revendica senin dreptul de a se bucura din toată inima și de a vorbi cu toată gura, în această clipă de sărbătoare a culturii române !

Apariția *Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent* în versiunea ei ultimă, voită de autor, va mai da însă o certitudine : că departe de a fi epuizat tema și de a fi secat solul din care a crescut, Călinescu a fertilizat și impulsionat enorm dezvoltarea istoriografiei literare din ultimele decenii, *ajutînd-o să meargă mai departe de unde ajunsese el*, exact cum, la rîndul lor, Ovid Densusianu, N. Iorga și Eugen Lovinescu l-au ajutat pe Călinescu să facă acea „jumătate de pas" care a însemnat apariția genialei și nemuritoarei sale capodopere. Abia după lectura lui Călinescu din ultima versiune a capodoperei sale ne dăm mai bine seama ce au însemnat, pentru evoluția conștiinței de sine a poporului român cei 41 de ani care ne despart de plăsmuirea versiunii inițiale, față de care ultima versiune nu este nici o *refacere* și nici o *aducere la zi !* Opera rămîne, în esență, *produsul acelei „epoci interbelice" pe care o încheie monumental.* Epoca noastră are însă nevoie și mai urgentă de propriu-i monument.

Dan Zamfirescu

VALERIU BÂRGĂU

Muncitorii

Noaptea îi aud cum umblă zgomotoşi prin lume
aruncînd din limbă riuri cu adevăr
două etaje mai sus fumul uzinelor se înfioară
şi intră furios pe gura lunii în cer.

Au crescut din sîngele pămîntului odată cu iarba
au năvălit în uzine îmbrăcaţi în salopete albastre
— talerul patriei s-a înclinat binecuvîntător
în faţa maşinilor şi a suflului lor omenesc.

Ca fierul de plug intră omul în secolul viitor
să zidească marile cuptoare de calcar
în preajma tablelor pămîntului tînăr.

Despre care timp vorbeşte poetul

Odată şi odată apa stătută pe toate canalele şi rigolele lumii
va curge cu uimire
şi poezia va fi chipul pur al muncitorului crezînd
— în puterea neobişnuită a plantelor
în douăsprezece porţi de stejar ca în doisprezece fraţi
lungiţi pe pămînt ajutînd coacerea finului.
Cuvinte puse la căpătîiul oraşelor tinere...

●

CONSTANTIN ATOMII

Al nostru mai

Luna mai nu-i doar o stare-a firii
Ci anotimpul nostru permanent.
Ni-i vis rodit în plaiul împlinirii
Sub cerul unui veşnic sentiment,

Grădină de nădejdi aprinse
În flori de trandafiri şi flori de măr.
Cu porţile solare larg deschise
Spre noul orizont de adevăr.

Al nostru mai e-ntinerita ţară
Ce înfloreşte-n evul îndrăznet,
E între primăveri o primăvară
Eternă sub un cer de Voroneţ.

●

HORVATH DEZIDERIU

Partidul — izvor de frumuseţe

Dacă din inimile noastre se adună,
Ca nişte nestemate, iubirile
Şi dacă diademe cu diamante,
Izvorîte din sentimentul înălţător al stimei
Se îndreaptă drept spre cinstirea
înţelepciunii întregii noastre naţiuni,
Este pentru că partidul comuniştilor,
În acel ajun de mai,
S-a înălţat spre glorificarea noastră.
De atunci şi pînă azi
A trecut prin timpuri de prigoană
Înlăturînd din cale oprelişti, suferinţe,
Înălţîndu-se cu demnitate
Spre demnitatea Lui şi spre demnitatea noastră.
Soarele de mai nu a încetat să surîdă
Cu zîmbetu-i dătător de crezuri, de izbînzi
Întru împlinirea ţării, a vieţii
Iar farul se îngemăna cu luminile de zi,
Cu luminile nopţilor de veghe — izvor de frumuseţe.
Crestele strălucirilor noastre au stat pentru o clipă
În espectativa rezistenţei şi împotrivirii,
Ca apoi, descătuşîndu-ne forţele, să răzbată spre cerul
Atît de albastru, deschis spre orizonturile
Desfătărilor noastre în culori şi străluciri
Ce aduceau cu sine podoabe rare
Coloanelor noastre infinite,
În timp ce noi, fiii acestui pămînt al zidirilor,
Păşim fără de preget spre adevărata
Înălţime, spre înălţimea noastră !

●

CARMEN FOCŞA

Poem de mai

Aceste rînduri le scriu eu, cel care
Exist acum în acest mai etern
Şi gîndurile toate mi le aştern
La jumătatea vîrstei de ninsoare

Din slove plumburii şi din tăceri
Al căror semn mi-e tot mai mult aproape
Am desluşit acestei primăveri
Un înţeles ce timpul nu-l încape

Căci soarele devine-acum fluid
Cînd urcă în arterele de floare
Sărbătorind în noi, în fiecare
Puterea vremii ce-o numim PARTID.

MARIUS STĂNILĂ

Fericite patriile

Fericitele patrii-acelea
ce nu-şi ies din albii vreodată,

asemeni

marilor fluvii cu mers
liniştit şi egal

cărora hărţile
le vor consemna aceleaşi albii prin veac —

Dar nu vor seca niciodată.

●

CĂTĂLINA CORVIN

Acest pămînt

Scris cu petale de sînge
Germinate difuz
Din urme de eroi
E acest pămînt de flori.

Scris cu coloane de simburi
Seminţe şi simboluri
Cu mese de ceaţă
A tăcerii
În urlet de sînge
În vuiet
— Răscoală de sumbre talazuri
E acest pămînt
Ce-i ţară şi mormînt.

Scris cu iubire
Şi semn de rodire
Arzînd în cuptoare
Uriaşele oale
De aur
Să poarte grîne
E acest pămînt
De seve arzînd.

GEORGE PEAGU

Patria

Patria începe cu noi
şi se adînceşte-n părinţi,
în strămoşi,
pînă dincolo de zei.

Sub izvoarele noastre,
sub casele noastre,
sub cimitirele noastre
este PATRIA noastră.

Patria se ridică în văzduh,
pînă dincolo de păsări,
pînă dincolo de nori,
pînă dincolo de aştri.

olimpiu nuşfelean

Starea firească a muncii

CADRU SUFLETESC

Bărbatul se apleacă deasupra strungului, după ce l-a oprit, ca şi cum ar asculta ultimele sunete ale rotorului, sunete ce se pierd în masa masivă, metalică, a maşinii, şi amuţesc acolo. Apoi bărbatul acesta cu faţa înnegrită de soare şi uleiuri, cu palmele înnegrite de soare şi uleiuri, îşi şterge degetele cu o bucată de pînză, îşi scoate salopeta, ajunge la o chiuvetă unde îşi spală mîinile cu gesturi rapide, grăbit şi insistent. Şi în timp ce se spală, şi în timp ce se şterge cu un ştergar de bumbac, îşi priveşte palmele, degetele, mîinile ce mai păstrează în pielea lor o bună parte din bronzul muncii, şi te obligă şi pe tine să-l priveşti şi să-l urmăreşti, în gînd, şi să afli că sub culoarea uleiurilor arse, pielea braţelor lui păstrează o altă culoare cîştigată de-a lungul anilor, păstrează culoarea pămîntului muncit.

AERUL LIMPEDE

De la Sărăţel la Beclean, intrînd în cursul său inferior, Şieul, acest rîu cu multe meandre, are o vale dulce, largă de doi sau trei kilometri, aproape netedă, străjuită de dealuri domoale, ca într-o poezie ce laudă bogăţiile toamnei, înalte, aceste dealuri, doar cît să adune între ele lumina curată a fiecărei luni a anului ca într-o tipsie de pămînt roditor şi să n-o lase să se reverse, ci să rămînă aici, nepreţuită. Prin această lumină, continuată cu cea de pe riuşorul Bistriţa, dar nu a Bistriţei plutelor, trec trenurile şi autobuzele fiecărei după-amiezi, încărcate cu călătorii lor... neprogramaţi, dar şi cu cei de fiecare zi, cu navetiştii. Pornind de la Bistriţa spre Beclean, spre Bîrgaie, spre Năsăud sau valea Sălăuţei, spre Cîmpie, prin drumurile acestea repetate, prin oamenii pe care-i cară, trenurile şi autobuzele acestea încep să comită un ritual în care oricine este fericit să fie considerat un iniţiat, pentru că ritualul acesta este al muncii.

Geamurile trenurilor sînt coborîte ; prin ele pătrunde aerul curat, ca să răcorească feţe transpirate şi să fie respirat de plămîni ce-şi revin după ceasurile de încordare. De o parte şi alta a căii ferate se întind ogoarele, lanurile de grîu sau porumb, sfeclă de zahăr, cartofi, „rîturile", adică terenurile pentru fîn, livezile sau grădinile. Cei din tren le privesc, vorbesc despre ele, dar nu o fac ca şi cum ar avea înaintea ochilor nişte pămînturi cu care nu mai au nici o legătură.

Apoi trenurile opresc. În gări. Şi autobuzele opresc, în staţii de autobuze. Şi călătorii lor coboară. Elevii care termină cursurile la un ceas sau două de la amiază, apoi cei care ies din schimb la orele treisprezece, strungarii, frezorii, sticlarii, constructorii de mobilă, lăptarii, şi mai tîrziu mecanicii auto, şoferii, sosiţi, unii, din cine ştie ce colţ al ţării, „rîndurile" lor fiind încheiate de cei care lucrează în construcţii. Coboară, şi apoi calcă grăbiţi cele cîteva sute de paşi ce-i mai despart de locuinţă, învioraţi de aerul limpede şi de lumina complice cu seninul, înviorîndu-se deci, ca şi cum ar împlini nişte numere de gimnastică, nu ca să uite treburile zilei, ci pentru a se pregăti, pentru a fi în bună formă spre a putea înfăptui ceea ce aşteaptă să fie înfăptuit acasă.

CE ÎNSEAMNĂ «ACASĂ»

Ce înseamnă „acasă" pentru oamenii aceştia, care după orele de muncă, după o oră de cumpărături, lasă oraşul în urma trenurilor, autobuzelor, autocamioanelor, motocicletelor, motoretelor sau bicicletelor ? ... Oamenii aceştia care au grajduri în care cresc vaci şi viţei, care au coteţe (sau cocine) unde ţin porci, care privesc prin geamul înalt al uzinei mişcarea norilor pe cer ca să afle dacă fînul ce l-au cosit la treizeci de kilometri de inima oraşului va fi sau nu în ziua aceea scuturat de ploaie. Mulţi dintre cei sosiţi în bucătărie, după ce mănîncă repede, intră îndată în al doilea schimb de lucru, la al doilea loc de muncă.

Aşa se face că, de exemplu, Vasile Cătană, deşi angajat al B.J.A.T.M. Bistriţa de peste doisprezece ani, are „braţ de muncă" la C.A.P. Şieu-Sfîntu. Soseşte acasă, ia sapa, coasa sau furca şi se grăbeşte la cîmp. Are aceleaşi obligaţii faţă de culturi egale cu ale celor care lucrează doar în cooperativa agricolă de producţie. Nevasta îi este prezentă pe cîmp de dimineaţa. Fiica lor, elevă de liceu, navetistă, are grijă de casă. Stau de vorbă cu Vasile Cătană într-o după-amiază de duminică. E întins pe pat cînd sosesc eu, nu apucă să se ridice la zgomotul vag ce-l fac intrînd, şi eu îi spun să continue să rămînă aşa. Nu consider o impietate dacă-mi vorbeşte în timp ce încearcă să cîştige puţină odihnă pentru trupul său neobosit toată săptămîna. Dacă ştiam că la ora aceea obişnuieşte să se odihnească — dar nu, nu obişnuieşte, îmi spune grăbit — aş fi ales altă oră pentru vizită. Dar care ?... Vorbim despre pămînt, despre muncile cîmpului. Din cînd în cînd se ridică într-o rînă, furios. Se întîmplă asta cînd vine vorba despre unele parcele de teren umplute de buruieni datorită

unor neglijenţe, despre altele băltite sau despre nişte şanţuri de scurgere a apei nereuşite. Lumina intră odihnitoare prin ferestrele largi ale casei de cărămidă ridicată doar de cîţiva ani. Pămîntul cărămizilor casei l-a frămîntat tot el, după ce s-a însurat, sosit pe aceste meleaguri dintr-un sat de sub Tibleş. „Eu n-am primit nici un ban de la nimeni. Am venit în satul ăsta cu mîinile goale. Tot ce am făcut, am făcut cu mîinile mele şi ale nevestei. Viaţa ne cere multe şi noi nu putem sta cu mîinile în sîn. Trebuie să cunoşti pămîntul, să-l simţi, să-i dai ce-ţi cere şi să-i ceri tot ce-ţi poate da !".

Frezor-rabotor, angajat al Secţiei L 8 la C.F.R. Bistriţa, aflat în perioada de pregătire pentru examenul de absolvire al Şcolii de maiştri cu profil prelucrători prin aşchiere. Andrei Ciocan, de 31 de ani, tată a trei copii, ia coasa şi pleacă pe cîmp să ajute la cosit unui vecin. În altă zi prăşeşte gulii. În altă zi prăşeşte porumb. În altă zi duce fînul acasă. În altă zi zi scoate cartofi. În altă zi culege porumb. În altă zi taie lemne în pădure. Iar la lăsarea serii aduce vitele de la păşune, le mulge, apleacă viţelul la supt, hrăneşte porcii, închide găinile. Iar seara, la lumina beculeţi, citeşte texte pline de amănunte în cărţi tehnice. Şi îşi ia examenul de maistru.

Tînărul Mihai Ţegean, electromecanic la P.T.T.R. Bistriţa, a absolvit liceul, a făcut armata, apoi şcoala profesională la Bucureşti, şi a început să se ocupe de reglajul centralei telefonice interurbane. Face naveta între Şieu-Cristur şi Bistriţa, pe o distanţă de douăzeci şi doi de kilometri. Îl întreb de ce lucrează şi pe cîmp, în orele după-amiezii sau seara. Nu-i ajung banii cîştigaţi la locul de muncă ?... Îl oprese din lucru pentru a-i pune această întrebare voit provocatoare. Mă priveşte iritat, în timp ce şterge coasa cu o mînă de iarbă crudă, înainte de a trece gresia peste gura ei. „Cum de ce ?... îmi răspunde. Aşa m-am învăţat de mic, nu mă mai pot dezvăţa, chiar dacă aş dori !" Reţin fraza aceasta a lui, răspunsul, cu surpriza şi încrîncenarea cu care iau cunoştinţă de lumina unui meteorit, ca dovadă a existenţei meteoriţilor. Sau ca dovadă a existenţei stelelor. Există atîţia meteoriţi care cutreieră văzduhul, dar avem nevoie de lumina spectaculoasă a cîte unuia, scrisă pe velurul nopţii de august, ca să dovedim, nouă şi semenilor noştri, că există meteoriţi. Că există stele. Aşa cum avem nevoie de cîteva cuvinte, de cîteva propoziţii de o simplitate aproape banală, uneori, ca să demonstrăm o dată în plus că fiinţele noastre sînt şi firesti şi omeneşti.

Sau, iată, Ion Zăpîrţan din Şieu-Odorhei, după douăzeci şi trei de ani de lucru în uzină dintre care şaisprezece la Braşov, din aprilie anul trecut se transferă la C.I.C.M. Bistriţa, ca să facă naveta în satul natal unde şi-a construit o casă. În timpul acestei veri, lucrînd la solarul cooperativei agricole de producţie, la magazie şi unde mai era nevoie de o mînă harnică, în timpul concediului de odihnă mai ares — se poate spune, fără joc de cuvinte, că s-a odihnit muncind — a realizat peste patruzeci de „norme de muncă".

„La Şieu-Cristur, de exemplu, îmi spune Mircea Iasinchi, inginerul şef al C.A.P. Şieu-Odorhei, aproape optzeci la sută din forţa de muncă este formată din femei. Există unele lucrări care trebuie efectuate în timp scurt. Mai există şi lucrări specifice pentru bărbaţi, cum ar fi cositul. Pentru o femeie este totuşi greu să minuiască o coasă. Noi ne ajutăm foarte mult cu angajaţii întreprinderilor din împrejurimi, cu aceia care locuiesc în satele noastre. Şi nu sînt doar cîţiva. Aproape fiecare navetist munceşte şi la cîmp. Pot să dau multe exemple de oameni care, sosiţi cu trenul sau cu autobuzul, în perioadele aglomerării unor munci la cîmp nici nu mai trec pe acasă. E ceva firesc la ei să muncească pămîntul, să-l sape, să-l are, să-l îngrijească. Cel care trăieşte la ţară nu poate proceda altfel, este legat de viaţa aceasta".

Sau, cum spune Valer Cătană — vreţi să-i descriu faţa smeadă, cioplită în lemn, statura potrivită, trupul subţire, uşoara aplecare a umerilor, mîinile muncite ?... — „cine-i învăţat cu munca... munceşte !".

GÎNDUL DE DIMINEAŢĂ

Rînd pe rînd luminile se sting. La Şieu-Sfîntu, la Şieu-Cristur, la Şieu-Odorhei. Pentru cîteva ceasuri de odihnă. Rămîne treaz doar paza sătească, în centrul satului, sub un bec aprins...

...apoi încep să cînte cocoşii, să latre cîinii. Andrei C. merge la şopron, aduce fîn şi-l pune în ieslea vitelor, ia tesala şi le tesală şi aruncă gunoiul peste grămada ridicată afară. Şi Mihai T. tesală vitele, şi Vasilică N. tesală vitele.... Şi la orele cinci încep să se audă primele trenuri ale navetiştilor. Şi primele autobuze. Ei lasă tesala, se spală, mănîncă, îşi pun ceva în geantă şi pleacă, grăbiţi, cu somnul scuturat deja din gene, cu muşchi învioraţi, în grupuri sau cîte unul, ies din uliţele trezite ale satului şi, în cîntecul roţilor de tren, al cauciucurilor ce rulează pe cimentul şoselei, se pregătesc încet, cu trupul şi cu gîndul, să fie peste patruzeci de ceasuri sîngele ce bate în arterele unui oraş, în inima unei uzine.

TREI ALINIATE INCOMPLETE

Aceşti oameni, care dimineaţa sînt în fabrică şi după-amiază pe ogor, nu sînt un artificiu greu de definit. Nu poţi spune despre ei că nu-s nici muncitori, nici ţărani. Dimpotrivă — ei sînt ţărani şi muncitori. Şi sînt la modul sincer şi adevărat. Încearcă să fie cît mai folositori lor înşişi, familiilor lor, dar această încercare le este „purtată", nu „ghidată", de munca ce le-a intrat în sînge din primii ani ai vieţii.

Bineînţeles că însemnările mele ar fi putut fi mai fluide, mai spectaculoase, presărate cu tot felul de şnoave sau întîmplări palpitante, chiar dacă nu întîmplări-şoc. Dar ceea ce fac aceşti oameni este deja tipic de mult. Dacă încerci să le urmăreşti fiecare pas, treci deja în ficţiune, în incredibil. Poate că reportajul meu ar fi trebuit să înceapă de aici, de la această constatare. Nu-ţi vine să crezi că pun atîta sîrg în plăcerea de a munci, în nevoia de a munci. Munca aceasta e ceva firesc pentru ei, cotidiană şi eternă în acelaşi timp, ca şi cum eternitatea l-ar avea, pe ei, dovezi zilnice de fiinţare.

Uneori se vorbeşte despre... navetişti ca despre nişte oameni care păcătuiesc la locul de muncă. Am citit şi anchete critice despre ei, cum că ajung la serviciu tîrziu, se gîndesc mereu cum să prindă un tren mai grabnic spre casă. Eu, însă, ştiu că oamenii despre care încerc să scriu nu pot fi introduşi în nici o anchetă critică.

marta bărbulescu

Dincolo de fire...

E plină zi şi sufletul înalt
ca un parfum de frezii
primăvara
misterul lor
ideea de-nfrunzire
de-a fi cu Ea
şi dincolo de fire.

Aceste locuri cu care mă urmează
pînă şi-n vis cu flăcări orbitoare
Cu întîmplări atît de vii şi clare
sînt Patria

ideea de-nfrunzire
de-a fi în ea şi dincolo de fire
cu ceru-nalt cît joaca unui cerb,
copii purtaţi de-o sanie uşoară,
iubirea cu naivul anotimp.
ducîndu-mă şi dincolo de timp...

Tîrziu m-am obişnuit

Tîrziu m-am obişnuit să înţeleg primăvara
ca pe-un alfabet al sîngelui
din care năvălesc dorinţele
şi cresc ca iarba
şi aleargă ca vîntul,
iar oamenii îşi construiesc corăbii
pentru o mare de vise...

Tîrziu mi-am dat seama
că primăverile înseamnă participare
şi pedepsesc cu uitarea
pe cei ce le ignoră
pe cei ce se mint
cu altă primăvară
pierită, în iarba
neinsufleţită...

Casa părintească

Luna
palidă ca emoţia
la prima iubire...

Arbori
sub lumina
roşie, roşie, roşie !

Iarba
acoperă totul
afară de anii cu nici unii
asemeni...

film

f

2001, o odisee spaţială

În absenţa unor necesare şi utile emisiuni de cultură şi educaţie cinematografică (aşa cum erau, de pildă, cele dedicate **Virstelor peliculei**) redactorii televiziunii ne oferă din cînd în cînd „premiere" nu rareori neinspirat rebotezate şi redimensionate. De un asemenea tratament s-a bucurat recent un film de referinţă pentru istoria unui gen şi pentru evoluţia mijloacelor de expresie cinematografică.

Transformat ad-hoc într-un mini-serial, **2001, o odisee spaţială** a pierdut enorm pe micul ecran văduvit fiind atît de formatul original (panoramic, color), cît şi de importante secvenţe necesare înţelegerii naraţiunii filmice.

Inspirat de o povestire a scriitorului englez **Arthur Clarke**, regizorul american **Stanley Kubrick** (autorul filmelor **Spartacus, Lolita, Cărările gloriei**, cunoscute din programele Cinematecii) a realizat cu aproape 15 ani în urmă o autentică sinteză a motivelor SF (science-fiction) dîndu-le o persoanală interpretare într-un limbaj filmic original, plin de sugestii pentru gama largă de efecte speciale utilizate.

Operă de anticipaţie ştiinţifică, **2001**, reuneşte atît conflictul om-maşină, cît şi motivul călătoriei interplanetare sau ideea contactului cu civilizaţii necunoscute, precum şi cu entităţi de tipul spaţiu-timp. Mai mult decît pentru a configura cîteva raporturi între personaje tradiţionale, dialogurile filmului subliniază fără echivoc iraţionalitatea menţinerii unui secret de importanţă capitală pentru locuitorii Terrei, după cum evocă dramaticul „divorţ" apărut între astronauţii **Bowman** şi **Poole** şi computerul odiseii — **Hal 9000.**

Acesta din urmă, un autentic personaj dominant şi dominator, „trăieşte" ceea ce s-ar putea numi un conflict de programare care îl va duce logic la autodistrugere. Ipoteza unei transpuneri futuriste a mitului prometeic mi se pare exagerată în privinţa robotului ucigaş, victima unor ordine contradictorii primite din partea creatorilor săi.

Forţa expresivă a filmului este impusă de efectele speciale a căror perfecţiune tehnică se constituie într-un principal atribut. Vintuozitatea folosirii tehnicii transparenţei a conferit un realism fascinant machetelor utilizate (rachete, nave, planete, asteroizi). Paleta bogată a unghiurilor de filmare, cadrajele ingenioase, mişcările complicate ale aparatului (sau numai rar utilizate, cum sînt travelingurile de mînă) traduc cu o aproape neverosimilă forţă de sugestie emoţiile personajelor, ambiguitatea unui univers controlat de fiinţe necunoscute. Zgomotele, tăcerile şi replicile ce formează banda sunetului devin accente revelatoare în evoluţia omului în spaţiu, în conflictul om-maşină (amintiţi-vă de vocea monocordă a lui **Hal 9 000**)

Spectacol de înaltă ţinută ce ilustrează **space-opera** (şi care a deschis drumul **Întîlnirilor de gradul 3** sau **Războiul lumilor**), **2001** rămîne o pasionantă experienţă vizuală cu soluţii discutabile pe plan filosofic, cu evidente împliniri pe plan formal, cu interesante ipoteze asupra unor probleme legate de capacitatea de cunoaştere umană.

Atacat fără discernămînt sau adulat fără rezerve, **2001, o odisee spaţială** rămîne fără îndoială un film de răscruce în SF-ul cinematografic, care trebuia văzut fie şi în condiţiile simplificatoare ale micului ecran. Şi pentru aceasta cinefilii pot fi recunoscători celor care l-au programat, nu şi pentru orele nejustificate ale programării desenelor animate pentru copii (14,30 sau 21) sau pentru promisiunile neîndeplinite în acelaşi domeniu (19 aprilie, ora 22, programul 2).

Călin Stănculescu

televiziune

tv

De duminică

Este încă luna mai, liliacul... O lumină veselă, vioaie, cum se zice, primăvăratecă, începe să albească imaginea, oamenii, în aceste zile, fiind înclinaţi să se plimbe mai mult în timpul lor liber, după unele şi altele. Cu alte cuvinte, concurenţa între vremea de afară şi vremea dinăuntru este din ce în ce mai acerbă, în favoarea primei. Fireşte, realizatorii programelor t.v. nu pot rămîne indiferenţi, pentru că, în ciuda emisiunilor în care ne este recomandată plimbarea, ambiţia lor este să rămînem acasă, în faţa televizorului. Şi mai ales duminica... acest pustiu săptămînal predispune la sedentarism. De dimineaţa pînă seara tîrziu tremură lumina micului ecran, în timp ce surprizele se ţin lanţ. Prima, iată (2 mai, 1982, ora 8,30) a fost schimbarea unui documentar cu un recital poetic. Recital poetic, ca deobicei, cu titlurile poeziilor şi numele poeţilor amintite în grabă în deschiderea emisiunii, astfel că telespectatorul obişnuit nu reţine nimic. Poate cel mult figurile unor actori cunoscuţi sau mai puţin cunoscuţi, pe acelaşi drum „de altădată" (vorba romanţei). N-am înţeles şi nici nu vreau să înţeleg de ce există atîta grijă pentru fixarea în memoria telespectatorului a nu ştiu cărui cîntăreţ de „muzică uşoară", român şi străin, numele acestuia luminînd pe ecran ca farul din Constanţa şi atîta neglijenţă, ca să nu-i spun altfel, în ceea ce îi priveşte pe poeţii din versurile cărora sînt făcute asemenea recitaluri. Pe urmă, pluteşte de-asupra „recitalului", „momentului", „de dragoste" etc. un atît de mare plictis, încît numai reciamele turistice, cu ospătari gata să-şi dea şi viaţa pentru clienţi, le mai concurează. Să nu se poată altfel ? Să nu mai fie nimeni care să gîndească şi altfel decît şcolăreşte lectura poetică ? Sînt convins că există, mai trebuie însă înfrîntă şi inerţia, rutina, gîndul ascuns că astfel de emisiuni nu prind la public, că ele pot fi făcute oricum şi programate numai şi numai pentru îndeplinirea planului. Numai aşa se explică anonimatul poeţilor şi al poeziei pe micul ecran, senzaţia curentă că în astfel de momente se recită monoton, din indiferent oricine, ca la şezătorile folclorice. Şi, din păcate, cu puţine excepţii, această senzaţie persistă chiar şi în emisiunile în care înşişi poeţii îşi recită propriile poezii. Dar se poate şi altfel ?

● Tot duminica, de ani de zile, se răsfoieşte „albumul", pretext pentru unii să facă tot felul de metafore pe seama lui, între care aceea cu „foile sale îngălbenite" este cea mai la îndemînă. Dar simplul fapt că emisiunea rezistă, uneori mai bine, alte ori mai rău, chiar şi aşa înghesuită între sfîrşiturile şi începuturile de săptămînă ale lui Tudor Vornicu, arată că ea poate fi menţinută în linii mari pe aceeaşi schemă : muzică uşoară, muzică populară, reportaje literare sau nu, priviri asupra naturii şi a animalelor, sport etc. Deci o emisiune compozită, potrivită unei zile asemenea. Numai că una e să respecţi schema şi alta să alegi ce intră în ea. Cu schema stăm bine, cu alesul însă... Apariţia pe televizor (mai ales într-o zi şi la o oră de vîrf) trebuie să fie o consacrare a talentului şi nu rezultatul unui concurs de împrejurări, al unor improvizaţii pe lista participanţilor, cu absenţa profesioniştilor. Cei mai buni cîntăreţi, cei mai buni actori, cele mai bune formaţii, cele mai bune imagini şi nu... disponibilităţile. Desigur, nu generalizăm cum se spune, dar nici nu putem slăbi atenţia într-o zi în care „sala" tv este arhiplină.

Iulian Neacşu

alex rudeanu

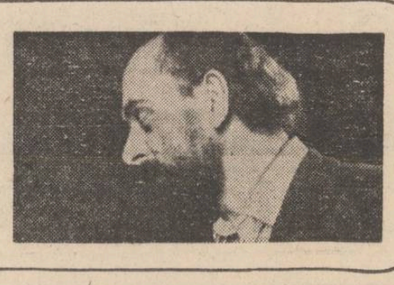

vedere de la poartă

nemuritorul Moș Nucă era la post, în gheretа lui cu pereți de sticlă („ca un peștișor în acvariu", vorba lui fratemiu, Hariton), cu nelipsiții ochelari în rama aceea subțire, de sîrmă parcă, pe deasupra cărora cerceta vizitatorii și prin care citea încruntat catastiful de „intrări și ieșiri" ; cascheta nouă cu literele aurite — PORTAR — îți destepta imediat în memorie mirosul de croitorie, sepcărie sau ceaprazărie, iar mustața lui albă, husărească, răsucită la vîrfuri în sus, ca și becul puternic de sub cornișă și telefonul șters de praf, butoanele soneriilor — de alarmă și de incendiu — dădeau obrazului său de moșneguț uscat o anume încintare interogativă — „vedeți ce-am eu aici ?!" —, sugerînd atmosfera unei lansări la apă și presupusul botez al vreunui vas, căpitanul căruia nu putea fi altul decît el în persoană !

Lăsîndu-mă cercetată de ochii lui negri și mici, îngustați pe deasupra ochelarilor, m-a cuprins din nou duioșia, am simțit nevoia prezenței lui fizice cum îți dai seama brusc că ai flăminzit, i-am arătat legitimația desfăcută, cu viza la zi, am trecut prin fața gheretei, dar, în loc s-o iau spre sediu, am ocolit-o și-am intrat peste el fără să bat la ușă : s-a răsucit speriat dar nu s-a ridicat de pe scaun, ar fi însemnat să lase descoperită sticla de țuică („două prune"), ascunsă sub masă, la adăpostul piciorului drept ; totdeauna o tinea acolo, și la mirarea mea s-a mirat și mai tare — „păi, te scarpini cu mîna stîngă la urechea dreaptă ? !", adică astfel o avea la îndemînă, ajungea să-și întindă mîna sub masă și să scoată dopul pe dibuite și să soarbă o duscă pe furiș cu atîta repeziciune, că l-ar fi invidiat scamatorii de bilci ; se-ntîmpla s-o facă și în prezența unor delegați sau oaspeți, în vreme ce le completa cu dichis bonurile de intrare, fără să-l observe cineva vreodată, și chiar de față cu **Generalul** nostru, în timp ce, cu portiera deschisă, directorul dădea niște ultime indicații din mașina lui de teren. Întîmplîndu-mă pe-acolo în asemenea clipe, asistam de fiecare dată la demonstrația de virtuozitate a bătrînului paznic, care participa la plecarea pe teren a directorului cu toate cele cinci simțurile, adică auzea și spusele **Generalului** și răspunsurile celor ce-l conduceau, îl vedea și pe director, și pe ceilalți, fără să piardă din ochi nici poarta, mîinile lui Moș Nucă fiind gata în orice clipă să apuce telefonul ori să apese butonul vreunei sonerii, dar, mai cu seamă, gîtul sticlei cu „două prune" ; abia la demararea automobilului intrau în funcție mirosul și gustul — o duscă scurtă, însoțită de-o tuse ichită, satisfăcută, cu sensul — „am făcut-o și pe asta..." Atunci îmi puneam, invariabil, întrebarea cu oul și cu găina — oare directorul general l-a angajat printre primii pe Moș Nucă sau Moș Nucă, întemeietorul, l-a angajat pe director ? Și nu era un artificiu în întrebarea mea, dacă mă gîndesc că pe vremea aceea la deschiderea lucrărilor de prospecțiuni geologice, directorul general dormea încă laolaltă cu noi, în corturi, iar singura construcție în pustietatea munților și-a pădurii era gheretа paznicului, reflectînd soarele în pereții de sticlă și îndrumîndu-ne, noaptea, pașii spre tabără cu luminița gălbuie a felinarului de vînt...

Venise cu ea. Era proprietatea lui personală.

„Cît e ceasul, Moș Nucă ?". I-am întrebat acum, observînd lipsa deșteptătorului C.F.R. de pe pervaz.

„Nouă și zece, mi-a răspuns ursuz, privindu-și ceasul-brățară cu importanta caraghioasă a unui elev premiat. Umbli lela, Malvină, sau mi se pare mie". mi-a comunicat apoi constatarea, fără să ceară răspuns și căutîndu-și degeaba ceva de lucru în registru.

Mai lipseau și alte obiecte, nu numai deșteptătorul, poate din cauza asta mi se părea gheretа mai încăpătoare ; pe ușă, în schimb, atîrna un calendar de perete ilustrat, douăsprezece planșe cu vederi în culori, și aprilie 1980 „cădea" pe-o livadă de meri înfloriți ; numai privindu-i, îți se părea că auzi zumzetul albinelor în risipa aceea de alb parfumat, tulburător, amețitor — ca aerul înălțimilor dincolo de pragul alpin...

Umblaserăm din zori pînă la căderea întunericului, bătînd tărușii pe cele patru laturi aproximativ egale, delimitînd viitoarea exploatare de neferoase ; sfîrșitul de august, rece, ne scurta zilele de lucru (munceam zi-lumină, ca țăranii la cîmp), încît, seara, în jurul focului, eram răgușiți cu totii după atîtea încurajări și îmbărbătări — „altu' la rînd ! altu' la rînd !" ; la-nceput cîntaserăm, dar, pe măsură ce proviziile se împuținau, și peștii din pîrîu se încăpățînau să ne ocolească undițele, ne plierise cheful ; ședeam la foc, cu păturile pe umeri — Violeta și eu, Emil și Steiner, iar domnul Ambrozie, șeful grupului, ne împărțea biscuiți ; fiind destul de tari, îi foloseam ca tacîmuri, luînd cu ei, direct din cutii, tocana încălzită de legume ; atunci am auzit, în beznă, măgarul.

Măgarii se-nmulțiseră în munți încă de prin 1960, îi lăsau ciobanii de izbeliște cînd coborau cu turmele, era mai scump de ținut un măgar peste iarnă decît să-l cumperi, „nou", primăvara ; pe care nu-i mîncau lupii, îi auzeai strigînd spart în puterea nopții, chemîndu-se unii pe alții poate, disperați de singurătate ; la căderea zăpezii, se retrăgeau în pădure, scormoneau cu copitele după mușchi, mai dădeau iama în hrănitorile pentru căpriori, se descurcau și ei cum puteau ; uneori, pe drum, coborînd la oraș sau întorcîndu-te în tabără, vedeai cîte unul apărîndu-ți din ceață ca o stană, cu urechea ciulită, neclintindu-se din cărare, ca un haiduc ; ți se făcea și frică, dar, privindu-te cu ochii inexpresivi pînă treceai de el, îl descopereai stînd tot acolo, într-o totală uitare ; alteori, îi vedeai pe culmi, singuri sau șirag, spintecînd ceturile ; pînă la urmă te obișnuiai, dar întîlnirile cu ei nu-ți făceau nici o plăcere ; te simțeai vinovat de ceva, poate de condiția ta de om capabil să abandoneze dobitocul ; și te surprindeai drăcuind, așa, fără adresă, ca și cum ți-ai fi recunoscut vina...

M-am uitat roată-roată, căutînd cărămida de șamotă pe care ținea reșoul să-și mai încălzească picioarele, nu se vedea nicăieri ; nici ulciorul de pămînt ars cu apă proaspătă, de la izvor, nu-l mai avea ; ca să-nțeleg că spațiul mi se părea mult mai mare din cauză că lipsea și godinul ; numai locul se mai cunoștea, un cerc mai deschis la culoare, pentru că acolo nu unsese dușumeaua cu motorină ; m-am întrebat ce-i cu el, dar, cînd să-l întreb pe el, Moș Nucă mi-a dat noutatea.

„Peste-o săptămînă, se inaugurează extinderea. Etapa a doua, știi, în spatele flotației vechi" mi-a explicat gospodărește, vîrîndu-și nasul din nou în registru.

„A venit cineva ?"

„Cîțiva de la minister. Astea-s invitațiile pentru exploatare". mi-a arătat cu capul maldărul de plicuri albastre, pe-un colț al mesei, cred că peste cincizeci, ceea ce presupunea o adunare în toată regula, ca de zile mari.

„Se face și chermeză ?"

„Păi da' cum ?! Dacă-i cu șase luni înainte de termen..."

Strigătul măgarului se repetase, și primul apăruse din ceață el, cu mîna streașină la ochi, apărîndu-se de fum ; venea împotriva vîntului. „Aicea-s geologii ?, întrebase. Mișcă, boală !, trăsese de dirlogi. Bună seara ! Tovarășu' Ambrozie m-a trimis aici, i se adresase tocmai lui Ambrozie, privindu-l drept în ochi, dar nerecunoscîndu-l prin fum. Să vă arăt actele ?" Ambrozie îl poftise să șadă și el la foc — „Nucă mă cheamă. Poftă bună !" Dar înainte de orice

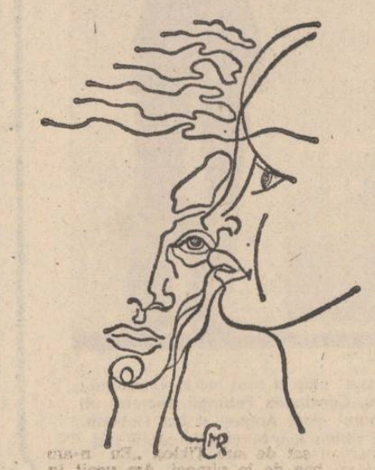

Desene de Mircea Răzvan Ciacâru

ținuse să descarce poverile de pe măgar — niște baloturi lungi de vreo doi metri, înfășurate în scoarțe vechi, țărănești, pe deasupra cărora se cumpăneau sacii — foarte grei, după cum se opintise să-i dea jos de pe spinarea măgarului. La-ntrebarea ce are acolo, explicase posac — „gheretа de paznic". Cu toată foamea, abia ne ținurăm rîsul ; gheretа ne trebuia nouă aici, într-adevăr, asta ne lipsea să ne simțim mai bine ! Nu-i crezurăm, dar, dimineața, ieșind de-a bușilea din corturi, ne sărise în ochi ca o provocare, cu geamurile întregi reflectînd soarele, iar ochiurile lipsă, înlocuite cu hîrtie de ziar ; cu un chipiu ponosit pe cap (aseară nu-l avusese !), Moș Nucă se bărbierea într-un ciob de oglindă, chiar așa, nu privindu-și obrazul în el, dar parcă reflectînd sau imitînd gesturi ce i se arătau acolo ; dincolo de Moș Nucă începea altă lume... iar **lumea noastră**, a coloniei era pusă la adăpost de orice imixtiuni sau necazuri din afară, în ciuda aceluiași chipiu vechi, marinăresc, pe care se mai cunoșteau, decolorate, urmele unor ancore, cîndva țesute din cine-mai-știe-ce fir argintiu sau auriu...

„Numai pentru mineri ai primit invitații, Moș Nucă ?", l-am întrebat, observînd abia acum, după ce mă așezasem pe băncuța „chibiților", că blănița roasă de miel dispăruse de pe ea.

„Pentru uzină și fabrica de lapte le-au luat ieri, vreo sută și ceva. La filatură le-a dus **don'director...**", mi-a explicat, parcă mai înviorat, adăugînd — „au să fie peste cinci sute, așa că fără o mie de sticle de bere nu scapă administratorul !".

Don'director zicea acum, după ce, mai bine de zece ani, nu-l scosese din **tovarășu'** Ambrozie ; și era cumva în contratimp, pentru că atunci, prin șaizeci și cinci, cînd deveniseră „egali" în privința sediului — Moș Nucă avînd gheretа, iar **Generalul** — noul birou din construcția administrației, figura de inginer-geolog-intelectual a lui Ambrozie se potrivea prea puțin cu noțiunea de tovarăș ; umbla pe terasele exploatării în pantofi, suflecîndu-și mînecile largi ale pantalonilor, pășind prin noroaie ca un cocostîrc, privind cumva uluit mîinile pline de ulei de mașină ale excavatoriștilor, ale șoferilor sau ale cui se nimerea să-i treacă pragul biroului și să pășească pe covoarele săptămînal spălate și să se apropie de el cu mîna întinsă ; iar acum, în primăvara lui 1980, (chiar dacă prezentă, deocamdată, doar în livada de meri înfloriți din calendarul de pe ușa gheretei), cînd **Generalul** făcea să zăngănească geamurile „etapei a doua" cu glasul lui răsunător, împărțind tunete și fulgere în tuspatru zările, neieșind din halatul albastru-murdar nici la ședințele de analiză din biroul lui cu televizor și **interfon**, obligîndu-l pe atîția să-i bată la ușă — „nu vă supărați, mi-ați luat șurubelnița !", golindu-și din buzunarele halatului o trusă întreagă de scule și împrăștiindu-le pe masă — „vezi care-i a dumitale !", acum deci, cînd **domnul** Ambrozie de odinioară începea să semene cu ceea ce credeam, unii, că aduce a fi un **tovarăș**, Moș Nucă nu mi-l scotea din **domn !**

Dintr-o mină de însingurați, cîți priviserăm **gheretа de paznic**, atunci, prin șaizeci și cinci, ajunsesem în colonie cîteva mii de oameni ; nu-i cunoșteam pe toți : și nici ei, probabil, nu se știau prea bine întreolaltă, atîta vreme cît mecanicii locuiau și-și făceau treaba într-un ungher oarecare, iar șoferii în altul, și minerii, undeva, pe la mijloc, ca să nu mai vorbesc de constructori care erau pretutindeni, și nicăieri ; cînd aveai nevoie de unul, nu-l găseai pe tot șantierul, încît te mirai în zilele de plată de unde apar atîția, și și mai tare te mirai după vreo absență de cîteva săptămîni, la vederea blocurilor ridicate în lipsa ta — se înmulțeau ca ciupercile ; cu toții la un loc nu aveau de făcut nici o treabă, la cantină mîncau în serii, așa că, practic, nu exista nici o posibilitate să-și întîlnească în minte chipurile, reciproc ; doi oameni avuseseră privilegiul de a fi cumva martori oculari ai tuturor întîmplărilor de acolo, cunoscîndu-i absoluat pe toți în cele mai mici amănunte — Moș Nucă și cu Ambrozie... Un fel de „cronicari ai curții", chiar dacă fără portofoliu, erau singurii depozitari ai miilor de biografii, scandaluri și împăcări, dușmănii și prietenii și povești de iubire sau beții în puterea nopții, cît implicați, tot atîta judecători în fierberea dezlănțuită, ca o erupție vulcanică, a tuturora ; de la postul său, Moș Nucă îi văzuse prin gemuleții gheretei și venind, și plecînd, și întorcîndu-se spășiți la bucata aia neagră de pîine, le cunoscuse chipurile luminate de bucurie sau negre de supărare sau ascunse de tot sub masca oboselii ucigătcare, mai strivitoare decît norii grei, plumburii, care-și zgîriau burtile în molizii din vîrful muntilor străjuind „căldarea" exploatării — ca un fel de cazan cu smoală topită, scos din iadul pămîntului.. Și ei, cu toții, îl știuseră pe el, zimbindu-i prietenește sau drăcuindu-l cînd le găsea cîte-o sticlă pitită prin buzunare, pe sub scaunul din cabina basculantelor, vîrîtă într-un sac cu ciment — atîtea șiretlicuri dovedind o imaginație diavolească, dar fără nici o șansă față de intuiția și nasul lui de vulpoi bătrîn, cu nimic mai puțin diavolești ; confisca totul — prădînd „prada" direct în mîinile lui Ambrozie, care-o închidea în dulapul de fier — antidot pentru cei care-i năvăleau furioși în birou — „îmi dați imediat lichidarea !" ; primeau în loc de semnătură pe foaia de lichidare, cîte-un pahar de rachiu și își reluau treaba... cîte demisii n-au „căzut" astfel, cu toată ancheta care-i otrăvise sufletul lui Ambrozie !

Totuși, confiscînd atîta amar de băutură, el însuși nu apăruse niciodată beat : sticla de lîngă genunchiul drept făcea mai degrabă parte din recuzită... un fel de „așa se cade", ceva ce ținea de prestigiul lui în propriii ochi ; nu depășise măsura, și nici măcar nu se arătase împătimit...

Pentru ca să-mi dau seama depdată că, astăzi, și-a păstrat numai chipiul nou, împestrițindu-și vizibil ținuta ; purta o tunică decolorată și niște pantaloni de costum.

„Ți-ai dat uniforma la curățat, Moș Nucă ?"

„Să vezi că n-o să aducă mici, mi-a comunicat secretos, cumva bîrfitor. Iar o să umple grătarele cu cîrnați, sta-i-ar în gît, că nu pot să-i văd în ochi — sînt prea grași..."

Vorbea despre administrator, pe care-l saluta cu atîta respect, că, de-aș fi fost în locul administratorului, mi-aș fi dat palme. Mai bine să mă fi însultat cineva, decît să suport atîta nesinceritate, cu toate că Moș Nucă o făcea la perfecție, ca un actor înnăscut.

„Ziceam de uniformă, am repetat, ai dat-o la curățat ?"

„Lui ce-i pasă ! Îi bagă bucătarul pachetul cu carne în geantă, și numai mușchi, că ține regim, săracul... Pînă-l prinde-ntr-o zi **don'director** ! Precis îl prinde, că prea își fac amîndoi de cap !"

„De ce nu raportezi ?", l-am luat din scurt.

„Nu mă interesează, Malvină. Adică, **de astăzi**, nu mă mai interesează..."

Un țăcănit înfundat mi-a atras atenția, venind de sub băncuța pe care ședeam. M-am uitat și-am văzut bocceluța, am pipăit-o fără să fac zgomot, deșteptătorul C.F.R. era acolo, învelit în peticul ros de blană de miel, și cred că ulciorul de pămînt ars se afla tot acolo. M-am uitat întrebător la ceafa lui, dar n-am reușit să-l fac să-și întoarcă spre mine capul ; frunzărea în continuare, fără să vadă, registrul...

Cînd a sunat telefonul, am știut că-i pentru mine, și Moș Nucă a confirmat.

„Da ! A venit. E aici la mine !"

„Cine era ?"

„Dacă știi că te-așteaptă **don'director**, de ce arzi gazul aici ? Vrei să-mi spui ceva ?"

Mai aveam zece zile nefolosite din concediul pe anul trecut, dar am acceptat să fac parte din comitetul de organizare ; revendicîndu-mi chestiunile de „decor", am început să pun la punct toate alea, începînd cu marile litere de **pefele**, închipuind urarea de întîmpinare — BINE AȚI VENIT ! — și sfîrșind cu ambalajul obiectelor cîștigătoare la tombolă ; cunoscîndu-se relațiile mele cu niște cărbunari, uitați de lume pe-o vale din preajma Ciutacului, mi-a revenit și misiunea să procur mangalul pentru grătarele în aer liber.

Un soare neobișnuit de puternic s-a înălțat pe cerul senin, fără umbră de nor, în ziua de sîrbătoare.

De la lizieră, așezați pe niște buturugi de molizi, suflătorii fanfarei reușeau să „acopere" toată valea ; urcîndu-mă pînă la ei (nu fusesem demult acolo) și privind în jos, mi-am reținut cu greu tresărirea, ca și cum m-aș fi deșteptat dintr-un vis ; aveam la picioarele mele un oraș-el întreg, cu alei pietonale împletite într-o arborescență plăcută vederii, odihnitoare, iar spațiile verzi făceau să pară și mai albe fațadele blocurilor cu acoperișuri ascuțite, de munte, gîndite astfel ca să nu păstreze zăpada grea ; sediul administrativ arăta foarte mic de la depărtarea asta, iar **gheretа de paznic** a lui Moș Nucă nu se vedea deloc ; nici stația de flotație nu părea foarte mare, deși, intrînd în halele morilor, trebuia să-ți dai capul pe spate ca să-i vezi tavanul ; pilcurile de oameni șezînd pe iarbă de-abia de-aici îți dădeau imaginea de „familie" a exploatării — n-aș fi crezut că trăiesc aici atîtea femei !

Am încercat inutil să-nchid ochii și să revăd, în amintire, tabăra noastră de corturi, cam în locul sediului dacă nu mă-nșel — și mi-a părut rău că prin șaizeci și cinci nu ne gîndiserăm să ne facem niște fotografii ; acolo o fi fost ? Poate puțin mai jos...

Petrecerea s-a încins mai spre seară, înainte de asfințit, cînd pe mîinile dezgolite pînă la cot ale oamenilor începea să apară culoarea arămie a bronzului nou, și starea generală de spirit arăta clar că abia acum le-ar fi plăcut tuturor să **înceapă !** ; dar se-nsera, se lăsa răcoare, și pilcurile se destrămau cu părere de rău.

Isprăvindu-și rezerva de filme, zăpăcitul de Hariton n-a reușit să-mi îndeplinească rugămintea decît foarte tîrziu ; a apărut de undeva gîfîind, cu pachetul unsuros în mînă, și la întrebarea mea — „cîți ?", mi-a spus că i-au dat numai zece, la preț de restaurant ; i-am prăjit în bucătăria cantinei, l-am luat de mînă și-am pornit spre ieșire.

Cu toate umbrele înserării, pe măsură ce ne apropiam de poartă, mi se părea totuși ceva ciudat — părea mai largă decît o știam ! Abia descoperindu-l așezat pe treptele sediului, cu capul gol, îmbrăcat într-un costum cenușiu închis, cu cămașă albă, descheiat la guler și fără cravată, am înțeles că Moș Nucă își demontase **gheretа de paznic** ; nu era trist, cel puțin nu arăta, și din toate însemnele lui de odinioară păstra doar o banderolă roșie pe o minecă — „ORDINE". Credeam că o să-i refuze, dar a mîncat cu plăcere micii și a acceptat și sticla de bere oferită de Hariton.

Ședeam unul lîngă altul pe trepte și nu ziceam nimic, cînd a apărut din întuneric administratorul ; Moș Nucă nici nu s-a clintit, arătîndu-i o totală indiferență.

„Geamurile unde le-ai pus ?", a-ntrebat cu blîndețe ăla.

„Le-au luat copiii să le afume, pentru eclipsa de soare", a răspuns neutru Moș Nucă, și ăla a dispărut în întuneric.

„Nu vii acasă ?", l-am invitat, gîndindu-mă să mai pălăvrăgim pe drum, locuia pe-aproape de blocul „meu".

„Îl aștept pe **don'director** să-mi semneze dosarul".

„Astăzi ? Las' pe mîine, Moș Nucă, l-am luat de brat, noaptea nu-i sfătuitor bun, poate te pensionezi la anul..."

„**Astăzi**, a repetat el cu îndîrjire. Toate lucrurile au un capăt, numai cîrnatul — două ; d-aia nu-mi plac mie cîrnații".

Fragment din romanul „SECRETUL FAMILIEI"

nikolaus berwanger

Antirăzboinică

tragedie extraterestră

motto

roboții-autori roboții-regizori
roboții-critici trebuie să tacă

MARTE... MARTE... MARTE...

robotul general al planetelor unite lansează un apel la supracratere
reprogramați în centrala computerelor pentru arhaisme
cuvîntul terestru rațiune
. . . . . .
roboți de intervenție imp cuceresc craterul safa și instaurează
o juntă militară sub comanda robotului-colonel elucido care
în prima sa declarație decretează starecrater excepțională
. . . . . .
pentru uneltiri anti-crater la șase roboți semnatari ai cartei 999
li s-a tăiat pe cinci ani-lumină
alimentarea cu orice fel de energie încît
instigatorii nu mai pot emite mesaje de robot-lezmajestate

JUPITER... JUPITER... JUPITER...

cu o întîrziere de cîteva secunde într-un centru de rugăciune în lanț
a explodat o bombă pusă de fracțiunea de stînga a roboților-teroriști
a fost rănit doar un robot-santinelă
. . . . . .
first lady a roboților din craterele unite de sud-vest a primit
o delegație a insulelor de pulbere care luptă pentru independență
garantîndu-le un referendum-robot liber
. . . . . .
știrea dată publicității ieri cu privire la înghețarea prețurilor
pentru surse de energie nenucleare a fost primită cu vie satisfacție
de roboți în toate craterele în unele locuri organizîndu-se chiar retrageri cu torțe-comet

VENUS... VENUS... VENUS...

după cum relatează ochi-roboți teleghidați cazuri misterioase
de coroziune la roboți de toate tipurile și ani de fabricație
au fost semnalate în ultimele luni în unele cratere greu accesibile
. . . . . .
roboți în funcții de conducere din toate craterele occidentale
s-au întîlnit la sfîrșitul săptămînii în farfuria zburătoare de vară ouwe
pentru a avea un schimb de opinii luînd decizia de a trece la lupta fățișă
împotriva guvernelor din craterla de răsărit
. . . . . .
înaltul robot-pontif de calitate extra a chemat într-o radiogramă pastorală
guvernele-robot ale tuturor craterelor să intensifice contac'ele
cu forța extraterestră prin rugăciuni în lanț
. . . . . .
ați ascultat un buletin de știri din univers
robotul de serviciu franznikolaus ocnaterraest vă spune noapte bună
ne puteți asculta mîine pe aceeași lungime universală
. . . . . .
roboți de pe toate planetele din toate craterele mi-e groază de voi

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA FESTIVALUL DE POEZIE „MIHU DRAGOMIR — ODĂ PĂMÎNTULUI MEU"

constantin mânzat

Cuvinte

Am scuturat
primăvăratec copacii
și au căzut cuvinte
și ne-am scăldat
ne-au mingiiat cuvinte
și ne-am iubit
îmbrățișînd cuvinte,
dar au venit ierni
iar pașii noștri
au lăsat pe zăpezi
singuratice urme
în trist, carnea
cuvintelor

Oglinda apei

Opresc oglinda rece-a apei
și-o mîngîi,
privirea ta
fîntîna nopții
se împarte,
rid hoții lunii,
pridvoare-ntunecate
...iubita mea
de ce rămîi... ? !
mi-e noapte
și trupul
cailor pribegi
tablouri tainice ascund
sub nedormite pleoape
sub palme răsfirate
în apele pustii
...iubita mea
de ce rămîi ? !
Adînc, mi-e noapte
privind
privirea ta
oglinda rece-a apei.

Mărturisire

Să știi,
mărturisesc cinstit,
iubita mea,
n-am reușit
să mă strecor
furiș
printre statui,
dar am rămas
în preajma
unei ierni
și prizonier
în carnea unei frunze,
de vrei...

Adresă necunoscută

Rătăcesc, străin,
ogresiv și pustiu
orașul de ghiață,
port în valiză
un fluture
un fir de iarbă,
și-un milion de cuvinte
pentru iubita mea
cu adresă necunoscută.

plastică

Tehnica și emoția

Vasile Chinschi nu are facilitatea exprimării. El lucrează greu, cu opinteli și întreruperi, cumpănind atent detaliile, măsurind cu atenție acordurile cromatice. Întîrzie pe un portret luni în șir. Naturile moarte trec, pînă ies la lumină, prin tot atîtea faze prin cîte trece o clădire de la proiectare pînă la realizare. Cînd o frunză dintr-un peisaj o ia razna e în stare să redeseneze tot frunzișul pentru a găsi elementului rebel un loc mai potrivit. Are, deci, mania preciziei. Pe unii insistența pe detaliu îi conduce la sterilitate și la elaborarea de lucrări ce par contrafăcute. Pentru el aceasta nu înseamnă decît căutare a echilibrului și a unității. O dobîndește cu atîta chinuire interioară încît lucrările sale, chiar cînd se lucrează la ele, nu prea par a progresa. Dacă nu ești atent riști să crezi că artistul pierde timpul. Dar peste o zi, două, revenind în atelier, regăsește o anume dezvoltare a unei forme, dezvoltare ce nu poate duce decît spre o compoziție solidă în toate articulațiile. Menționez toate acestea, deoarece prea rar ne reamintim că între realitatea atelierului și o expoziție există o fractură. Biografia unei picturi este uneori mult mai frămîntată decît pare la prima vedere. Lectura lucrărilor lui Chinschi, ca a atîtor altor opere, nu pune, aparent, dificultăți. Poți să pleci de la premisa, și cu ea să și închei, că pictorul are o tehnică desăvîrșită în organizarea spațiului, fiind partizanul volumelor clare și al raporturilor cromatice rafinate, cu o funcție simbolică. Dar dintr-odată, această constatare banală ne obligă să ne întoarcem de unde a plecat artistul. Nu la tematică însă — ea fiind comună în fond cu a altor artiști și nedeterminînd ca atare specificitatea lucrărilor — ci la tehnică, la „maniera" de abordare a subiectului. Chinschi a învățat lecția lui Cézanne și a reparcurs un drum drag și acestuia. A mers îndărăt spre „primitivii" secolului al XV-lea. Minuția cu care se încheagă pe coline casele satelor sale coboară și din lecția de pictură a lui Piero della Francesca sau Giovanni Bellini, admirați de precursorul cubismului. De la maeștrii din Quatrocento, Chinschi a mai desprins faptul că aspirația spre forma-culoare implică decantare a obiectelor în spațiu, contextualizarea lor prin, paradoxal, individualizare. Insistența asupra acesteia are în multiple ocazii drept rezultat anularea aerului de „primitivism" — desigur în accepțiunea nobilă a termenului, implicînd referirea la acea aviditate aparent naivă cu care retina pictorului Renașterii timpurii absorbea imagini din realitate pentru a le recompune pe pînză conform regulilor perspectivei — degajat de multe tablouri. Un simplu accent schimbat și încărcătura emotională face să treacă pe planul al doilea tehnica. Atins la o coardă hipersensibilă, privitorul nu mai încearcă să descopere **cum** a văzut artistul ci mai ales **ce** a văzut. Încearcă, altfel spus, să atribuie identitate vizuală emoției. Ea este însă la fel de imponderabilă ca acei copaci uscați dintr-un splendid tablou, reprezentînd un peisaj dezolant de sfîrșit de iarnă, la fel de concretă ca privirea pierdută în timp a bătrînelului uscățiv, cu chipul bătucit de întîmplări. Sau la fel de ambiguă ca mișcarea fetei fastuos drapată într-un verde vermeer-ian, care ține în mînă, cu o răceală detașată, un măr. Eleganța trudită dar firească a supozițiilor existențiale din pînzele lui Chinschi dă măsura unui artist autentic care, neexcelînd prin productivitate excelează prin talent și seriozitate.

Grigore Arbore

muzică

Prime audiții

În această stagiune, Filarmonica bucureșteană pare și mai preocupată ca oricînd de programarea primei audiții românești, în lucrări de substanță, de mai mare amploare, cărora li se consacră, din partea dirijorilor și a membrilor orchestrei, o atenție sporită, o participare artistică superioară.

În concertul condus cu autoritate profesională și inspirație de Modest Cichirdan, am ascultat *Simfonia I „Drumuri în lumină"* de Ulpiu Vlad, compozitor al cărui talent și randament al gîndirii creatoare sînt cunoscute celor familiari cu componistica tînără românească. Această primă simfonie a sa pune în evidență, în primul rînd, aptitudinea de melodist și subtilitatea arhitectonică a compozitorului. Ulpiu Vlad regăsește — ne-a sugerat începutul simfoniei — o întreagă istorie a scriiturii românești pentru coarde, un tip de plurivocalitate neostentativă, anti-scolastică, firească. Suflătorii introduc o manieră de scriitură mai nouă, detaliată în micro-celule divizate și gîndite în suprapunere policromă. Dihotomia de structură este stăpînită compozițional, condusă într-un vibrator, în totalitatea sa, nu este însă în lucrarea lui Dinu Petrescu doar o „găselniță" de moment, ci corespunde cu împlinirea unei mai vechi chemări, naturală compozitorului în cauză, către desfășurarea poli-plană, infuzarea ascultătorului cu muzică omni-direcțională. În această lucrare însă gîndul este dus cu consecvență pînă la capăt, proiect și realitate fuzionează optim.

Atitudinea componistică a lui Dinu Petrescu este una originală (cel puțin în perimetrul nostru cultural). El dizolvă interpreții și muzica ce o produc în peisaj, iar din aliajul rezultat — din care nici un element nu poate fi exclus fără să văduvească întregul — este decupată apoi, forma ultimă a muzicii. „Inspirația" compozitorului acționează la două nivele — la cel al limbajului și la cel al scenariului, dar fiecare componentă ține seama și de existența celeilalte. Dirijorul Iosif Conta, într-un program în care a reeditat o apariție memorabilă, s-a apropiat cu exemplară devotiune de această muzică, făcînd corp comun cu ea și parcă lăsîndu-se anvizajat ca personaj în montarea propusă de compozitor. Ceea ce face marca distinctivă a personalității lui Dinu Petrescu este această forță de a utiliza toate mijloacele, nu într-o ingrămădire entropică ci cu simț constructiv, cu vocația expresiei și a rostirii cumpănite dar convingătoare.

Costin Cazaban

Un mare pionier și îndrumător al literaturii române

Cititor al culturii române, în faza de început a dezvoltării ei moderne, I. Heliade Rădulescu are față de colegii săi întru pionierat — Asachi, Barițiu, Kogălniceanu — meritul, de obicei, al întîietății inițiativelor, precum și prestigiul, superior, al talentului literar. Asachi organizează, în Moldova, prima școală de ingineri, pregătiți de el în limba română, urmat, la absolvirea promoției, de școala, cu profil asemănător, a lui Gh. Lazăr în Țara Românească. Heliade, continuator al lui Lazăr în conducerea școlii de la Sf. Sava, pune la dispoziția învățămîntului românesc din cele trei mari provincii o excelentă gramatică pentru învățarea corectă a limbii române și pentru inițiere în arta scrisului. Prima reprezentație teatrală în limba română e organizată, în Principate, de către Gh. Asachi, în 1816, dar bazele mișcării teatrale românești le pune Heliade, prin crearea, în cadrul **Societății Filarmonice**, a școlii de actorie și muzică din București menită a pregăti actori calificați prin înființarea, în 1834, a teatrului **Filarmonicii**, cu un program periodic de spectacole și cu un repertoriu larg, însumînd după doi ani de activitate, peste 90 de piese, majoritatea traduceri — cu precădere din teatrul clasic, Molière în primul rînd — antrenînd în acțiunea de traducere pe mai toți scriitorii români ai timpului, cu deosebire cei tineri, stimulînd în același timp și preocuparea pentru piese originale (C. Faca, Cezar Bolliac, C. Bălăcescu). Scoate **Gazeta Teatrului Național**, revistă românească de teatru, în care se publică literatură originală și traduceri, dar mai ales recenzii privind spectacolele date de actorii **Filarmonicii**, primele cronici dramatice apărute la noi. E momentul cînd personalitatea lui Heliade se afirmă cu putere, cînd inițiativele sale, într-o epocă de luptă pentru emancipare, pe toate planurile, a națiunii, rodesc, sînt urmate de inițiative similare în celelalte provincii românești. Apariția **Curierului românesc**, în 1829, a **Gazetei Teatrului Național**, în 1835, **Curierului de ambe sexe**, în 1837, stimulează apariția de ziare și reviste românești în Moldova și Transilvania, după cum înființarea școlii de actorie și muzică din București determină întemeierea, de către Asachi, a unei școli similare la Iași, precum și înviorarea activității teatrale românești în Transilvania. Părerile sale cu privire la limbă, expuse în **Gramatică** (1828) sînt repere fundamentale pentru susținătorii scrisului fonetic, împotriva etimologismului și a tuturor creatorilor (Negruzzi le spunea „croitori") de sisteme ortografice în epocă.

Mai presus de toate însă, Heliade a fost un animator al vieții literare. În publicațiile sale, el a desfășurat o întinsă acțiune de traduceri din marii scriitori ai lumii, de încurajare a creației literare originale, ca și de dezbateri teoretice și critice, înlesnind, cu deosebire scriitorilor tineri, să-și publice scrierile în revistele conduse de el, să-și tipărească în tipografia sa cărțile. Scriitori tineri, dintre cei mai reprezentativi pentru mișcarea literară a epocii (Cîrlova, Alexandrescu, C. A. Rosetti, Bolintineanu ș.a., în parte Bolliac și Negruzzi), au debutat ca scriitori originali în publicațiile lui Heliade, unii fiind „lansați" de el și datorîndu-i, în bună măsură, consacrarea. Cîrlova, de pildă, recomandat elogios de el, odată cu publicarea poeziei **Ruinurile Tîrgoviștei**, în **Curierul românesc** („geniul său poetic făgăduiește mult pentru limba românească, cea atît de frumoasă subt pana lui"); sau Bolintineanu impus în mișcarea literară a epocii, caz rarisim, prin poezia de debut, **O fată tînără pe patul morții**, publicată și prezentată în **Curierul de ambe sexe** de către Heliade care „saluta talentul" poetului și-și exprima încrederea în viitorul său; ori Bălcescu, al cărui debut, ca istoric și scriitor, s-a produs la Iași, salutat însă îndată de Heliade care considera că în tînărul autor „va avea patria un adevărat istoric al său". Sînt doar cîteva exemple de pătrunzătoare intuire a talentelor și de preocupare a marelui cărturar pentru promovarea lor și a creației originale. Ele înfirmă prejudecăți care mai persistă încă, în legătură cu Heliade, văzut de regulă ca un campion al traducerilor, lipsit de spirit critic, orgolios și vindicativ, cu foștii săi învățăcei mai ales. E oare puțin lucru a recunoaște cel dintîi, încă de la prima scriere publicată, un mare talent precum cel al lui Cîrlova, Bolintineanu ori Bălcescu și a-l recomanda ca atare, girîndu-l cu prestigiul personalității sale unanim recunoscute? Este adevărat că relațiile sale cu tinerii al căror mentor și sprijinitor generos a fost, în unele cazuri (cu Alexandrescu, Bolliac, Ghica ș.a.) s-au deteriorat dînd naștere la polemici vehemente, explicabile pînă la un punct prin deosebiri de opinii față de evenimentele unei epoci foarte agitate în care erau cu toții implicați. Dar chiar în atari împrejurări, cînd subiectivitatea scriitorului orientează atitudinea de ansamblu a polemistului, determinînd concluzii nedrepte, judecata critică funcționează corect și penetrant în analiza de detaliu. Obiecțiile aduse volumului de **Poezii** (1838) de Alexandrescu, bunăoară, în articolul **Critică**, precum și aprecierea că poetul excelează în epistolă sînt nu numai corecte, ci și judicioase, în ciuda tonului general, prea sever al articolului. La fel, remarcile critice făcute poeziilor lui Bolliac, sprijinit pe un citat din Boileau (**Poczie**), ceea ce declanșează riposta vehementă a poetului împotriva legislatorului Parnasului francez și a esteticii acestuia.

Heliade este inițiatorul unei largi acțiuni de traduceri românești din marii scriitori ai lumii, acțiune concretizată ulterior într-un proiect enciclopedic de **Biblioteca universală**, în care, alături de opere literare, urmau a fi traduse în limba română opere fundamentale din domeniul filozofiei, istoriografiei, dreptului, economiei politice, științelor naturii ș.a. Recenzînd, în 1837, traducerea **Iliadei** lui Homer de către C. Aristia, Heliade adresa, în finalul articolului său, cunoscutul și adesea răstălmăcitul apel către minuitorii de condei: „Nu e vremea de critică, copii; e vremea de scris. Și scriți cît veți putea și cum veți putea, dar nu cu răutate; faceți, iar nu stricați"... apel care nu era un îndemn expres la traduceri, la scrieri proaste, cum s-a interpretat uneori, ci la crearea unui climat prielnic de afirmare largă a unei mișcări literare românești, care trebuia să înceapă cu crearea unui public cititor de literatură în limba română. Mai persista atunci, în cercurile boierești, de unde încă se recrutau cu predilecție cititorii, părerea pe care, cu două decenii în urmă, se străduiau s-o infirme dascăli precum Asachi și Gheorghe Lazăr cînd își deschideau școlile lor de inginerie, că limba română nu e în stare să exprime gîndirea filozofică și științifică, simțăminte înalte în forme artistice. Heliade voia să arate neîncrezătorilor că Homer, Dante, Voltaire ori Lamartine pot fi citiți și în românește. În plus, transpunerea în română a scriitorilor importanți străini era o bună ucenicie pentru scriitorii români în deprinderea tehnicii compoziției și în buna însușire și șlefuire a limbii. „La început, subliniază el, traducțiile deschid drumul compozițiilor și formează limba, punînd-o pe tiparele ideilor autorilor veacurilor. Fiecare traducător are, de pildă, înainte limba și autorul din care traduce și se identifiază în oarecare chip cu modelul său". Traducerea marilor opere ale literaturii, filozofiei și științei universale răspundea de fapt unei cerințe fundamentale a societății românești, în efortul ei de emancipare și progres, răspundea concepției însăși a lui Heliade privind răspîndirea largă a culturii în rîndul națiunii sale. **Dacia literară** și colaboratorii ei, exprimînd programatic necesitatea creării unei literaturi originale, inspirată din viața națiunii, de peisajul țării, lua poziție nu față de acțiunea lui Heliade (prezent dealtfel în coloanele revistei ieșene cu mai multe articole, reproduse din **Curierul românesc**, în semn de prețuire pentru ideile și activitatea scriitorului muntean), ci față de „mania" traducerilor, față de imitații și traduceri proaste. O spune explicit **Introducția** lui Kogălniceanu și o ilustrează activitatea de traducători a principalilor colaboratori ai revistei. Negruzzi fiind unul din cei mai fecunzi și incontestabil cel mai bun traducător de poezie (V. Hugo, Byron, Thomas Moore, Antioh Cantemir ș.a.) din epocă. Traducerile, din marii scriitori străini, nu estompau, în concepția lui Heliade, preocuparea pentru dezvoltarea literaturii originale, ci erau menite să o potențeze. Stau mărturie, în această privință, numeroasele sale articole în care comentează atent și cu exigență, cu generozitate nu odată, creația literară națională a scriitorilor români contemporani, începînd cu „veteranii" (Iancu Văcărescu, V. Pogor, Barbu Paris Mumuleanu ș.a.) și terminînd cu cei mai tineri, pe care-i recomandă publicului cititor cu o putere de a întui adevăratele talente ca la nimeni altul în epocă, cu o căldură și o încredere care dă aripi energiilor creatoare, anticipîndu-l, în această privință, pe Maiorescu. După cum, în același sens, anunțînd iarăși spiritul maiorescian, el denunță, în pamflete precum **Domnul Sarsailă, autorul**, lipsa de talent, „mania autorlicului" și, cum va spune Kogălniceanu, „darul imitației".

Această activitate de îndrumător, desfășurată cu energie și cu mare talent, care face din Heliade un mare promotor și înnoitor al culturii românești, e susținută și întărită de prestigiul propriei sale creații literare. Heliade este, incontestabil, personalitatea cea mai de seamă a culturii noastre, în perioada 1830—1840, și unul din marii ei corifei în perioada următoare. În 1840, el publica, în **Curierul românesc**, un amplu articol despre învățămînt, cu unele confesiuni privind sensul activității sale ca om de cultură, articol reprodus în al doilea număr al **Daciei literare**. Vibrează în aceste mărturisiri o exemplară profesiune de credință, a unui cărturar artist pentru care întreaga sa existență este dominată de conștiința slujirii pînă la sacrificiu a poporului și a patriei sale: „totdeauna m-a ars dorul sporirii și luminării pămîntului meu de naștere (...). De cum am debutat în lume, lui i-am închinat toată vremea, toată junețea, toată bărbăția, toată starea, toată odihna, toată fericirea mea. Scrierile mele vor fi marture și în tribunalul viitorimei și înaintea judecății, unde toți avem a ne da răspunsul; de nu vor fi bune, dar conștiința mea, cugetul cu care le-am scris se va vedea în toate. Un cuget am avut: binele patriei, liniștea și pacea ei (...) fericirea, într-un cuvînt, a contimporanilor mei și un viitor mai bun pentru urmași. Acesta mi-a fost singurul meu cuget și m-am uitat pe mine și pe copiii mei... și mă poci mîngîia că n-am fost simbrias ci adevărat fiu al patriei mele, căreia am slujit...".

Dim. Păcurariu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

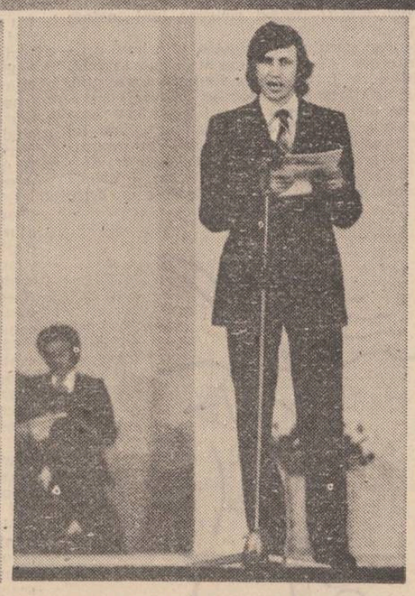

Colocviul și Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea" care a avut loc la Timișoara, în trei ipostaze fotografice: deschiderea — D. R. Popescu, Constantin Potângă, secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., Anghel Dumbrăveanu, Paul Anghel și Ion Hobana (sus); recită Nikolaus Berwanger (stînga, jos) și poetul sibian Ion Mircea (dreapta jos).

ÎNCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

4. Date finale și considerații despre scrisul primordial în limba română

Dacă scrisul în limba română precede pe cel în limba slavonă și dacă mai tîrziu s-a făcut revizuirea traducerilor vechi din latină pe baza textelor slavonești, atunci în textele în limba română, păstrate în copie, trebuie să existe și urme livrești, neviabile, de limbă slavă. Într-adevăr ele sînt numeroase. Nu este vorba de cele intrate frecvent și viabil în serviciul religios: **blagoslovenie, spăsenie, milostenie, a se ispovedi**, etc., ci de cele reținute în exprimare în chip artificial, precum: **hrăborie** „luptă", **a ostîmpi** „a se depărta", **a postîmpi** „a se apropia", **a sledi**, „a urmări", **a se stîdi**, „a se rușina", **a se ucloni** „a se abate", **a upuvăi**, „a nădăjdui" etc.

Dar de remarcat este faptul că, în textele care ne-au parvenit, adeseori o parte din frază ține de textul latin, cealaltă are imixtiuni dintr-un text slavonesc. Un exemplu elocvent, între multe altele, este scos tot din Psaltirea Scheiană, care este un „text de aur" (ca și celelalte), prin posibilitatea pe care o dă de a investiga trecutul scrisului românesc: „Și semărară **agre**, și răsădiră **vini**, și fecerâ **plodu** de viață" (ps. 106, v. 37), verset care corespunde în structură și exprimare generală celui latinesc: „Et seminaverunt **agros**, et plantaverunt **vineas**, et fecerunt fructum nativitatis". Numai pentru ultimele două cuvinte s-a introdus din textul slavon **„plod zîteni"**, (rodul vieții) sub forma **„plodu** de viață", care traduce bine metafora „fructum nativitatis", evitată (!) neîndemînatic de majoritatea traducerilor, în limbi naționale, vechi și nouă, și transpusă simplu prin „rod" sau „roade bogate". Un singur cuvînt, **plod**, duce la versiunea slavonă; celălalte: **agru** (ogor), foarte rar, și **vinea** (vii), presupun o traducere într-o română primară. **Plod** (în limbile slave, frecvent în psaltiri) a intrat și în limba română vie, cu multe înțelesuri, între ele „copil mic" (se aude și **pliod**), precum și „embrion". S-a menținut și în vb. **a plodi** „a naște copii mulți" sau „pui de animale".

Despre aceeași suprapunere de traduceri (implicit de texte) ne încredințează multe alte secvențe textuale, între care, de pildă, una dintr-un foarte frumos psalm: „În ce chip **deșiră** (dorește) cerbul la izvoarele apelor, așa **jeluiaște** sufletul mieu către tire, Zeu" (ps. 41, 3), cu paralela latină: „Quaemadmodum **desiderat** cervus ad fontes aquarum, ita **desiderat** anima mea ad te, Deus".

Se poate vedea că, de fiecare dată, există anumite cuvinte care fixează izvoarele originale. Aci sînt **deșiră** (în psaltire apare și **deșiderâ**, mai normal) care, ca formă de scris arhaic, trimite de la sine la versiunea latină, și **jeluiaște** (care s-a substituit tîrziu celui de al doilea **desiderat**), venind din textul slavon: „sice **želaet** duša moa) fără ca noul traducător sau prelucrător să-și dea seama că forma slavă provenea dintr-un vb. care însemna „a dori" (**želati**), pe cînd rom. **a jelui** derivă din **žalovati**, cu alt sens. Și așa versetul suna însă frumos, în nota de lamentare a vechiului psalmist. Interesant de comentat este termenul **Zeu**, care nu mai poate fi socotit azi ca o derivație din Deus, ci ca un cuvînt autohton, paralel pe linie indoeuropeană la termenul latin, de vreme ce s-a descifrat recent inscripția dacică (cu semne speciale) „Aris, nao Zeu" (Aris, Zeul nostru). Termenul a fost luat deci din limba veche a localnicilor și folosit pentru ei. Numai psalmul în chestiune (41) îl folosește de 10 ori, o singură dată apare Domnul și o dată Dumnezeu. Însuși acest fapt dovedește originile vechi ale traducerii.

Dăm acum un exemplu din Codicele Voronețian: „și scoase întru pustie patru mie **bărbați sicarei**" (recenta ediție de Mariana Costinescu, p. 264), unde **sicarei** inseamnă „ucigaș" și nu este decît transpunerea veche și neviabilă a termenului latin **sicarius** din propoziția: „et eduxisti quattuor millia **virorum sicariorum**" (**Actus Apost.**, XXI, 33). **Ucigaș** a existat de la început în limbă, cu un **g** în rădăcina cuvîntului, corespunzător lui **d** din lat. **occidere**, cu care s-a întîlnit și s-a asimilat, păstrat totuși în multe forme: **ucig, ucigă-l toaca, ucigător** etc. Deși vechi deci, s-a folosit direct lat. **sicarius**, care trădează izvorul și traducerea din latină. În niciun caz nu putea să provină dintr-un text slavon sau din limba română vie (nici nu există înregistrat în dicționarele de limbă veche, intervenind în text o singură dată).

Lăsînd la o parte multe alte probe de traducere din latină, s-ar putea ivi anumite întrebări: nu cumva traducerile s-au făcut din latină, dar tîrziu, în secolul al XVI-lea, de cînd datează copiile descoperite, și anume sub influența Reformei, care, firește, poseda texte latinești, sau sub o altă influență apuseană, dispunînd de aceleași texte? Atunci n-ar exista nici un temei pentru împingerea traducerilor într-un trecut prea îndepărtat.

În primul rînd însă, așa cum am semnalat, există structuri și forme de limbă română scrisă, care, cu oricîte innoiri intervenite între timp, sînt prea rudimentare pentru stagiul limbii române din sec. al XVI-lea. Din acest punct de vedere examenul ar putea continua. Dar, admițînd posibilitatea întrebuințării versiunii latine într-o epocă tîrzie, trebuie să spunem că, dacă unii termeni latini, care „înșurubează" textul românesc de cel latin, se află în **Vulgata**, intrată în uz din secolul al XIII-lea, precum **agros, desiderat, sicarius** etc., alții, în schimb, nu apar în această redacție innoită a Bibliei (inclusiv a Psaltirii) și deci nu puteau fi folosiți decît dintr-un text mai vechi în limba română. Proveniența, forma și raritatea lor țin vizibil de o primă epocă a limbii române în plină dezvoltare și de o veche transpunere a Psaltirii în română, cu termeni de tradiție și întrebuințare numai în vechile texte religioase: **mesereare, părătare, părat, incindre, gintu, vence, prevence** etc. Asemenea termeni de origină latină au alți corespondenți în **Vulgata**. În plus, limba română este singura limbă romanică cu formații substantivale de la infinitivele latine (moștenire transmisă apoi oricărui infinitiv lung din limba română inclusiv neologismelor). Așa se explică apariția unor **mesereare (miserere), părătare (poenitare), incindre (incendere)** etc. Textul latin conține, de exemplu, pe **miserere**, dar numai în forme verbale, mai ales în invocația: **„Miserere mei, Deus...** (Ai milă de mine, Dumnezeule...).

Dacă cineva ar invoca apoi rotacismul **părătare-părătare** etc.) ca fenomen tîrziu în limba română, i se poate răspunde că filologii clasiciști au arătat existența lui chiar în sînul limbii latine sau cel mult se datorește copiștilor. Ar putea să induc în eroare și formele de exprimare și lexic evoluate, dar acestea au survenit ulterior, acolo unde textul primordial românesc era inteligibil, căci unde era prea greoi a rămas cu pecetea veche pînă în copiile ultime. Textul slavon nu era nici el clar peste tot, iar cărturarul român nu stăpînea bine slavona, căci nu o dată confundă cuvintele, de pildă pe **kolo** (roată) cu **kol** (par) sau **krăv** (singe) cu **kriv** (strîmb), scrisul de mînă provocînd și el probabil încurcături.

Așadar, s-au făcut traduceri de texte religioase în limba română veche (mai ales Psaltirea) pînă la întrebuințarea liturghiei bizantino-slave. Lucrul acesta nu era oprit. Dimpotrivă. Wulfilas a tradus o parte din Biblie în gotică pentru creștinarea goților în secolul al IV-lea. Decretarea păstrării textelor canonice numai în limbi sacre s-a impus tîrziu, cînd au început să se înmulțească textele apocrife. Traducerile vechi moștenite și conservate probabil în locașuri de tradiție religioasă au fost refolosite apoi, după secole, pentru noi traduceri în spirit ortodox, pe bază de texte bizantino-slave. Se pare că nu întîmplător criptograma Psaltirii Scheiene (copiată desigur mecanic) este inserată la sfîrșitul psalmilor propriu-ziși și înaintea cîntecelor lui Moise, adăogate, după cum am arătat mai sus, în ritualul bizantino-slav.

Retraducerile în limba română au putut fi efectuate în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, cînd se întețesc tendințele de cîștigare sau recîștigare a românilor, ca romanici, la sînul Romei (există în acest timp un interesant complex istorico-cultural). Pentru acest moment pledează și copia **Legendei Duminicii** din **Manuscrisul de la Ieud**, care poartă pentru textul slavon data de 6 000, adică 492, cînd ar fi căzut din cer la Ierusalim scrisoarea cu legenda, iar pentru textul românesc al traducerii, data 6 900, adică 1392.

Dacă lucrurile stau așa cum le-am arătat pînă acum, atunci scrisul în limba română cu rădăcini în epoca dinainte de a se scrie în slavonă și cu reluări în plin slavonism cultural, este unul din cele mai vechi scrisuri în limbi naționale nu numai la popoarele din Sud-Estul european, ci și din alte țări ale Europei. Dar considerațiile nu se opresc aici.

I. C. Chițimia

Literatura română de mîine

Urmare din pag. 1

a explica mediul care i-a creat nu se poate înțelege că ei viețuiesc pe planete diferite.

Ce rezultă de aici este clar: a veni cu tehnici noi și cu teme inedite, verificate în alte culturi, este recomandabil numai atita vreme cît acestea își găsesc „preistoria" lor în cultura care le recepționează. „Inovația" armonizată e, în realitate, un domeniu al tradiției încă inexploatat integral și a imagina „importul" de cultură, ca și importul de revoluție, nu este de conceput. Cea mai de seamă trăsătură a unei literaturi este de aceea puterea ei de a răspunde specific, integrînd acolo istoria obiectivă și pe aceea culturală, vigoarea limbii literare, fondul cultural, în fine, rezultat din acumulațiile succesive.

Cine și-ar imagina că literatura română de azi nu are o interogație proprie ar făptui o indiscutabilă eroare. Ea cultivă, în proză, un roman de felul aceluia monumental, o varietate a „romanului-frescă", mai modernizat decît vetustele „Saga" ale începutului de secol, modificînd optica, de la istoria unei familii, cu tot „biologismul" unei astfel de perspective, pînă la examenul unui moment istoric crucial, al unui mediu în mișcare, al unui prototip mitic.

De aci, prozatorul român a extras o intuiție nouă, rezultată din ideea miturilor fundamentale din fondul folcloric originalizat. Mica turburare, provocată la noi de proza sud-americană, cu inevitabilele imitații care denotă mai mult „criză de asimilare", a resuscitat, așa cum era previzibil, o zvicnire a stratului „autohton", o răscolire a mitului românesc. Cu o bază etnografică vie, prozatorul român s-a pregătit, deocamdată, fragmentar, să ne dea un specific „roman mitic", detectabil în cîteva ambițioase proiecte, în curs de elaborare, precum „Zăpezile de-acum un veac", de Paul Anghel, „Iepurele șchiop", de D.R. Popescu, „Cartea Milionarului" de Ștefan Bănulescu, avînd un ecou și într-o admirabilă culegere, foarte recentă, „Pierdut în Balcania", de Fănuș Neagu, probabil un moment inedit în opera unuia dintre prozatorii noștri de mare forță.

Nu altfel a reacționat poezia, revigorată mai demult prin opera lui Nichita Stănescu (aceasta nu fără surse folclorice în fulgurațiile ei de imagini „absurdiste"), maturizată enorm prin sforțarea de a rescrie, în așa-zise „apocrife", o istorie completă a poeziei românești. Ideea cea mai de seamă a poeziei românești durabile, de azi, este de a face să vorbească „mileniul mut", și mai dinainte de acesta, de a da formă organizată mulțimii, încă fragmentate, de documente epigrafice, de epistolii latine și tratate de dogmatică „străromână". Cu „Zoosophia" și „Dacia Feniks", de Ion Gheorghe, siroind de materia arhaităților, cu „Imnele" lui Ioan Alexandru, bizantine, melodice, slăvind istoria națională pe care o mitizează, lirica „medievală" a lui Cezar Ivănescu, din „La Baaad", din volumele de „Rod", „Balcanicele" lui Dumitru M. Ion, poezia românească de azi a recuperat un continent sufletesc, o lume care vorbește actualității prin materia morală a unei irepresibile stabilități.

Nu altfel e și critica și istoria literară, preocupate de a fixa valorile literaturii în curs și de a rescrie în colectiv istoria literaturii române, nu fără idei critice inedite, precum „protocronismul" lui Edgar Papu, „critica ideilor literare" a lui Adrian Marino etc.

Cu acestea și cu nenumărate alte producții, care dau, sub aspect cantitativ, consistență acestei pînze care înfățișează un efort epopeic, literatura română și-a enunțat răspunsul ei specific. Din acest prezent, unde stau în ebuliție formele viitorului, va ieși, probabil, o puternică și organizată literatură, apță de monumental, interesată de universul mitului autohton, sensibilă la istoria românească, plină de momente, estetic este, exemplare, în stare a da, sub raportul examenului valorilor, o istorie a literaturii române generale, care să împingă materia de studiu în teritoriul producțiilor străromâne precum și în acelea ale literaturii scrisă în românește, pretutindeni. Ceea ce am obținut pînă azi este absolut remarcabil și valoros, cu o rezistență estetică, în absolut, exemplară; difuziunea acestor producții care nu se așează, la examenul lucid, în urma altora, din alte spații geografice, este în fond necesitatea organizatorică cea mai presantă a momentului cultural de mîine.

Literatura română de mîine stă, probabil, în cea mai durabilă parte a ei, pe baza acestui „istoricism", constînd în amplificarea ecoului istoric și în atitudinea ofensivă, din ce în ce mai adîncită, față de întrebările lumii nemijlocite.

PRIVIREA LUI ORFEU

Preliminarii la exigențele Insulei

Dar a limita frisonantul, teribilul mit orfic numai la cercul, oricum limitat, în ceea ce are el propriu, ca diferență specifică definitorie — și, deci, exclusivistă, un fel paradoxal de înstrăinare involuntară, de existență într-o altă sferă a valorilor umane — a considera, deci, orfismul ca punct de plecare și finalitate doar în problematica restrictivă a artei, este nu numai o prejudecată, un poncif cu o circulație variabilă în diferitele medii sociale și în variate segmente ale timpului istoric, dar și o eroare în aprecierea de fond a vieții și acțiunii eroului trac. Astfel, dacă sub unghiul unei percepții și, desigur, în interpretarea fidelă a acestui strat fenomenal al lucrurilor, eroul antic este un poet care-și cîntă prea-fericitele imnuri pentru a le continua, în virtutea destinului său, cu durerea, suferința și moartea — într-o hermeneutică a valorilor numenale, a substraturilor simbolice pe care le conține aceeași serie de acte, el reprezintă forma pură a trăirii în totalitatea armoniei și reintegrării celor trei regnuri — mineral, vegetal și animal — iar această reintegrare, dizolvare a **multiplului** în **unu** înseamnă la rîndul său exorcizarea morții, sau aspirația tragică a abolirii timpului în transcendența magică a artei.

Exorcizarea morții prin cîntec, în sensul că acesta devine un medium abstract dar și o soluție inefabilă, un receptacol în care se focalizează, se reintîlnesc și se dizolvă cele trei regnuri perceptibile ale lumii pentru a reveni la o armonie apriorică primordială, adică la ceea ce au fost înainte de sfîșierea lor trichotomică nu are, în planul său numenal, semnificația unei respingeri dureroase, viscerale, ci este cel mai grandios exercițiu euthanasic și care dă măreția omului. A muri în cîntec, în imnul înălțat către forțele obscure ale universului pentru a le readuce la lumină, sau, mai bine zis, în lumină, este, deci, nu însuși actul de a muri, de a dispare ca o făptură efemeră printre celelalte făpturi efemere, ci de a restabili o comuniune cu elementele veșnice ale lumii și a recuceri deci pacea și harul acestei comuniuni resimțită ca însăși participarea la esențele imuabile ale lucrurilor, lucruri care, în nesfîrșita lor generozitate, redevin, din unelte și mijloace de tortură pentru sufletele neliniștite, neîmpăcate cu propria lor natură, leagănul paradisiac al eminescienei **Insula lui Euthanasius**: Dar, pînă să ajungă aici, la sublima comuniune în moarte cu elementele, adică la reintoarcerea la ceea ce a fost inițial, indestructibil și imuabil în spațiu și etern în timp, eroul trebuie să treacă prin vămile durerii și suferinței — durerea care aparține simțurilor, și care este doar forma viscerală a crizei ființei în fața acțiunii distrugătoare a timpului, și a suferinței care aparține numai omului rațional și care are conștiința vremelniciei sale și a unei preexistențe edenice de care s-a rupt prin îndoială (privirea scurtă aruncată peste umăr a lui Orfeu, care i-a fost fatală).

Dacă mitul orfic în ceea ce am spus că are esențial — restabilirea legăturilor pierdute între cele trei regnuri prin exorcizarea morții în imn — acționează în fenomenologia artei ca un **nexus** al oricărei forme în descendența ei de salvare din capcana timpului, **Insula lui Euthanasius** a lui Mihai Eminescu este tocmai proiectul pur al irezistibilei aspirații umane a acestei reintegrări, a restabilirii armoniei prin moarte cu formele veșnice, benefice ale unui spațiu privilegiat, consacrat, prin abolirea duratei malefice. După o viață din care nu au avut cum să-i fie străine bucuria, durerea și suferința, eroul caută un loc al împăcării (dar care loc edenic nu i s-ar fi cuvenit, nu i s-ar fi revelat în absența acestei experiențe multiple — bucurie, durere, suferință) între el, iluminatul, și lumea purificată de spiritul rău al timpului distructiv.

Forma patetică a iubirii cu forța ei magică, explozivă, instantanee, forță care, în mitologia artei funcționează ca măsură și criteriu ale existenței adevărate, este probabil cel mai important element care stă la baza idealului salvării din timp, a aspirației spiritului nostru de a reface unitatea pierdută cu ritmurile veșnice ale universului — Iubirea în infinitele ei ipostaze marchează întocmai această sete de absolut și, ca și în celelalte două pagini esențiale de exorcizare ale acestuia — moartea și arta — natura ei constă, desigur, în comuniunea imprevizibilă dintre bucurie, durere și suferință, așa cum ne este înfățișată de toți creatorii din toate timpurile. Eminescu, în **Insula lui Euthanasius**, reface în tușă romantică un ideal străvechi. Lampedusa în **Profesorul și sirena** reface calea îndărăt, dintr-un prezent verosimil, fiu al bunului simț, către un spațiu și un timp legendar la capătul căruia ar trebui să se afle același ideal sotereologic. (Nu este Lighea insula visată, magică, scufundată în legendă?) Dar scriitorul Gustav von Aschenbach din **Moartea la Veneția**? Chiar dacă agentul expierii sale pare într-un fel exterior destinului care l-a adus aici, nu e mai puțin adevărat că și el trăiește o cădere în timp prin iubirea stranie, mintuitoare pentru Tadzio — Durerea e un dat, o fatalitate fiziologică — și aici deci angajarea se petrece doar la nivelul persoanei — dar suferința e o experiență spirituală și astfel ea capătă o valoare universală, adică este deja o treaptă către realizarea comuniunii cu dimensiunile infinitului univers. Suferința lui von Aschenbach că nu mai este Tadzio, a lui Pașadia că nu mai este el însuși (dispariții le sale la munte sînt revelatoare, nu?) seamănă cu suferința pietrei în absența lui Orfeu: nevoia cîntecului care ne scoate de sub sclavia duratei.

Dan Laurențiu

Ziua în care a venit pacea

Urmare din pag. 1

tea învățăminte ale istoriei nu fuseseră destule. Fuseseră puse din nou sub semn de întrebare hid — sărbătoarea omului, bucuria liniștii, capacitatea de luminare a adevărului.

— Că au fost necesari șase ani de război mondial, de uragan de oțel și foc pentru a aduce în casa omenirii pacea. Adică, pentru a reînnoda firescul. Pentru a reîncepe demnitatea, pentru a reda omului spațiul său de zbor și speranță.

— Că au trebuit eforturi de aproape două decenii ca toate lucrurile să-și găsească, cît de cît, albia normalului.

— Că lecția îngrozitoare a celui de-al doilea război mondial nu a fost învățată de toți și nu e ținută minte de toți. Că Marte are acum un arsenal cum niciodată nu s-a mai pomenit. Că exact pe continentul în care la 9 mai 1945, venise pacea, fiecare are acum „repartizate" nu mai puțin de 15 tone exploziv.

— Că pacea începută acum aproape patruzeci de ani trebuie apărată. Prin cea mai frumoasă și mai colectivă luptă, lupta pentru pace.

— Că pacea începută acum aproape patru decenii se suprapune, în marile sărbători ale poporului nostru, peste pacea Independenței României; că în același 9 mai luminos, de primăvară deplină, omagiind jertfa eroică a oștirii române, Kogălniceanu anunța poporului că România s-a proclamat stat independent. În 1877 poporul român a îmbrățișat ideea de independență ca pe un drept al său; în 1944 armata română trăia sfîrșitul războiului în Cehoslovacia și Austria, în primele rînduri ale trupelor de eliberare: ostașii noștri luptaseră și muriseră pentru pace, o meritău, iarăși, după aproape o sută de ani de istorie, ca pe un drept al lor.

— Că dorința de pace, de viață pașnică, de edificare independentă, a caracterizat dintotdeauna poporul nostru și pe conducătorii săi. Că această dorință e și acum mai mult și mai apăsat ca oricînd, un principiu în politica noastră, în activitatea noastră materială sau spirituală, la toate nivelele de stat și politice, în toate organizațiile politice și obștești.

Știu, și știu bine, că e normal ca pacea să vină în fiecare zi.

8 MAI 1982

atelier literar

poșta redacției

S. SELAGEA : Ne întîmpină, de la început, un frumos grai transilvan (poate cu un mic plus de insistență dialectală...) și lucrurile se desfășoară destul de curat, în genul unei proze clasice, tradiționaliste. Dar pregătirile sînt atît de amănunțite și îndelungate, încît întîmplarea centrală (care dă și titlul povestirii) rămîne cumva prizărită, expediată, fără relieful, importanța, amploarea, anticipate în lungul preambul (ca și urmările acestei întîmplări centrale, de altfel, ca și finalul povestirii, căzut, anodin, sărac, ieșit din tonusul patetic, eroic, al textului). S-ar putea să fie vorba doar de o alegere grăbită, neatentă, a textelor trimise. Ca să vă cunoaștem cu adevărat posibilitățile și să vă putem oferi o părere adecvată, trebuie să ne trimiteți cele mai bune lucrări ale dv., o proză, două (de dimensiuni rezonabile), 10—15 pagini de versuri.

E. MALEC : Mult prea multă retorică zgomotoasă și convențională, declarații, rezoluții, etc. și prea puțină poezie (care, de fapt, abia mijește, uneori, ca în „Ulii și porumbeii" și oarecum în „Pierderi").

DOINA V. : Ne pare rău că nu vă putem risipi îngrijorarea, dar e vorba de niște texte de nivel modest, amestec dubios de rumeguș livresc semidoct și de fantezie haotică, aberantă, mitomană, în care nu numai legile creației literare, ale responsabilității cuvîntului, dar și cele ale bunului simț elementar sînt încălcate (mai bine zis, ignorate). După toate semnele, în ciuda unor înșelătoare aparențe, nu sînt de așteptat rezultate valabile (în lipsa condițiilor fundamentale ale talentului și a altor factori complementari — cultură, gîndire consecventă, simțul realului, etc.), dar nu e de așteptat, vai !, nici renunțarea, de la o zi la alta, la ceea ce poate fi sau poate deveni, conștient sau nu, o plăcută și confortabilă „infirmitate", un permanent „bilet de voie" de la toate obligațiile, greutățile și responsabilitățile vieții (sau poate chiar, în anumite condiții, o adevărată „supapă de siguranță" !...).

DIANA MIHĂILĂ : Lucruri de început, cu nesiguranțe și naivități, dar și cu un oarecare zvon liric („Ploaie de vară", „Pe plajă"). Să vedem ce urmează.

D. LABUNȚEV : În „Ploie" și „Ceva" sînt unele vagi, timide promisiuni. Să sperăm că se vor adeveri cît de curînd.

D. ELIAD : Mai slabe, de data asta, mai puțin consistente. Imaginea e cam neclară, întunecată. Sînt motive să așteptăm lucruri din ce în ce mai reușite.

L. VÂNCICĂ : Articolul nu atinge aspectele și implicațiile cu adevărat importante ale problemei.

EM. BĂLȚIANU : Din ultimele plicuri, „Fervoare", „Primăvara" (cu finalul nu prea reușit), „Alături", „Țara", „Pomii".

FL. FILIPOIU : Versul nu se mișcă (deocamdată) cu destulă siguranță, dar semnele unor aptitudini lirice sînt destul de vizibile („Simplă pasăre", „De exemplu") și nu ne îndoim că ele se vor confirma din ce în ce mai deplin în viitoarele pagini.

Mihail Turzai : E prea puțin, ca să ne putem face o părere. Mai trimiteți. **E.D. Nacu, Doru Mircea** (ceva, în „Țăran călare"), **G. Păsculescu, Angelica Lazăr, Ștefan Ureche, Liviu Zainea, Rada Bratu, Elvira Șerbu, Traian Dragosin, Florian Matei, Ion D. Siminică, Marcel Ciucur, Ion Apoldean, Elena Buhociu, Toma Ovidiu, Anda Ilarion, Gică Păcurariu** (trimiteți numai ce credeți că e mai reușit), **Luminița N. Iorga, Constantin B., Nicolae Vrămescu :** Încercări de nivel modest.

Mihai Petrescu, Stelian Platon, George Papp, Dania, Petre Pîrvulescu, Ignat Vasile, Vasile Pustiu, Gh. Ionițescu : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapiază.

Prinz de dațină

Prin munți, pîraiele în zori,
Mărame trag pe ochi de nori,
Iar brazii, băietani subțiri,
Mintean de zări cu trandafiri.
Urechi de pietre munții pun
Pe cărărui, pe sub goruni,
Și cușme verzi stejarii-n vînt;
Se-aude Horia-n sus călcînd
Pe creste pajure-nfloresc,
Stă lancu, pe un pag crăiesc,
Și plimbă mîini de mărgărint
Prin coama razelor de-argint
Din fluiere de iarbă-oieri
Doinesc, cu frunțile în cer;
Se string mioarele ciopor
Și pasc, cu boturi dulci de flori
Prinzesc alături de cei doi,
Fring piinea libertății noi,
Pe un șervet alb înflorat
Cît ține-Ardealu-n lung și-n lat!

ION CRAIOVA

Odă părinților

Împovărați de datini și mituri vin bătrînii
Pe-un curcubeu ce-ncinge o dunăre de dor;
Urcînd ca niște ciuturi din inima fîntînii
Ori unduind ca lanul în pîrg aromitor,

El vin purtînd pe umeri statornice altare
Cioplite-ntru iubire și serul il dor
Cu trupuri arcuite a semn de întrebare
Pentru destinul nostru, eterni copiii lor

Ce la răspîntii albe cînd orele coboară
Îi așteptăm cu-ntîia foșnire de zăpezi
Spre-a ne aduce-n suflet un colț uitat de țară
Dintr-o copilărie zburdată prin livezi!

Au busuioc în susur cuvintele de-acasă
Și retrăim lumina gutuilor din geam
În zîmbetul ce spune că toamna e mănoasă,
Că brațe pline firii-i întinde orice ram,

Că porumbeii zboară nestingheriți spre soare,
Că ne putem în zeghea luminii îmbrăca
Și că venirea vieții o-ntîmpinăm c-o floare
Și tot c-o floare moartea o vom sfida cîndva!

. . . . . .

Dar încă vin părinții; pe fața lor blajină
Istoria stă scrisă în fiecare rid —
Deci să-i citim cît încă n-au pregetat să vină
Și n-au trecut cu totul în datină și-n mit!

ION GRUNZ

Desene de Mircea Răzvan Ciacâru

Mirilor

Împărțit între pămînt și pămînt
își ingroapă inima într-un blid
și apoi scormonește cu unghiile în istorie
ca într-un sac plin cu grîu

...bunicul încercase în '907
să țină timpul în loc
dar gloanțele au trecut
prin pieptul lui ca printr-o pîine

peste o brazdă întoarce alta
lanul de grîu este o armată a pîinii
o odă închinată mîinilor lui
care pot să și mingîie
... ultima mingîiere a bunicului
s-a revărsat asupra casei
doar gloanțele i-au întrerupt
șirul gîndurilor
„săturați-vă! striga colonelul,
doar gloanțele săturau
doar pămîntul de singe
satul-anotimp al pîinii
s-a prelins în mine
ca într-o rădăcină a lui

GH. BOROVINA

Ce-mi pasă

Implînt cuvîntul ca pe-un pumnal
în tîmpla veacului
ce-mi pasă mie c-am nimerit
marea arteră secretă
prin care inima pompează
în loc de singe petrol
ce treabă am eu dacă primăvara
un sfert dintre păsările călătoare
sînt teleghidate
iar timpului i-a fost înlocuită
cutia de viteze?...

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Planeta tăcută

Planeta-i în pericol
Zăpezile sînt pe sfîrșite
un tanc ne suride ridicol
se moare din auzite
se merge la film
se visează

sub arme mai sînt militari
planeta tăcut oftează
caisele au simburi amari
se-aude un glas de trompetă
un glonț rugînește pe ram
aceasta e lumea perfectă
în care naiv, mă credeam?

VICTOR ADDEL

Trecere în urmași

Mi se făcuse dor de o tinerețe
pe care n-am avut-o
și mi-am îmbrăcat rochia de mătase
cusută de bătrîna croitoreasă din colțul străzii
am alergat la întîlnirea aceea bizară
și am strigat:
— Vedeți, brațele mele sînt lujeri,
degetele mele sînt frunze,
trupul meu
este o pădure fremătătoare cu izvoare
sălbatice
și urși blînzi,
trupul meu
este o pădure de cîntece
luminate de soare,
trupul meu
este o pădure de spații
multiplicate în timp.

GABRIELA COPU

„UNIVERSURI IMAGINARE"

Urmare din pag. 1

ginare, „Cartea Românească", 1981) justifică din plin atribuirea unei asemenea poziții privilegiate. Dacă dorim neapărat să evidențiem resortul siguranței de sine în virtutea căreia se structurează demersul critic întreprins de Paul Dugneanu, credem că este absolut necesar să vorbim de fericita integrare a deosebitelor sale calități de interpret multivalent și profund sensibil al poeziei într-un sistem de lectură revelator prin rigoarea dialectică a criteriilor, prin caracterul nuanțat al judecăților și, nu mai puțin, prin elocvența formulărilor. Riscăm cuvîntul spunînd că ceea ce impresionează în volumul **Universuri imaginare** este reala eficiență estetică a textului critic. Fiind un analist de superioară speță, Paul Dugneanu are darul (de toată lumea cerut dar cu totul rar întîlnit !) de a pune mare preț, mai ales, pe acea impresie de lectură care (fără sforțări inutile, dar prin evitarea firească a euforiilor momentane) revendică în chip legitim efortul de implicare în **idei critice** definitorii. Unui asemenea mod viu, divulgînd o sobră vibrație intelectuală, de a redimensiona din unghi conceptual efectul lecturii pasionante și pasionate a textului poetic datorează criticul formularea unor opinii demne de cea mai mare atenție prin valabilitatea lor inedită. Izbutind a-și contempla rezultatele percepției critice din perspective analitice fundate pe criterii axiologice ireductibile, el operează cu definiții care, refuzînd insolitul și paradoxul superficial, vizează captarea elementului structural. Astfel se face că la prea puțini dintre tinerii săi colegi ne este dat să întîlnim judecăți critice frapante prin tulburătoarea lor adîncime, și — de ce nu ? — prin surprinzătoarea lor exactitate. Pentru edificare, să relevăm, doar cîteva asemenea exemple, din punctul nostru de vedere memorabile. „Vocația tragicului — citim în eseul **Ambiguitatea argheziană** — se confundă la Arghezi cu semnul distincției și al nobleței. A-ți proiecta originea într-un fabulos emblematic (**din oameni, din nenuferi, din șoimi**) nu este decît un mod metaforic al orgoliului de **a fi alesul** suferinței și al singurătății. Din această deosebire ontologică ia naștere una din pozițiile spiritului arghezian în „răspăr" cu datul cosmic și uman. Dar stigmatul apostaziei implică drept răspuns izolarea ostilă din partea celorlalți. Ființa argheziană nu stă numai sub semnul ascensional al șoimului, ci și sub umbra lui Cain, răzvrătirea sa ducînd în plan simbolic la negarea statutului existențial al omului. Se conturează astfel o temă a **fugarului** sau a **furului**, prezentă mai ales în psalmi". Ceea ce, grație unei remarcabile intuiții critice, Paul Dugneanu consideră a fi **complexul anorganicului** la Bacovia — să recunoaștem, o ipoteză de lucru dintre cele mai fertile — este enunțat cu mare putere de convingere „...universul bacovian suferă de un **complex al organicului.** Substanța vie tinde, prin fiecare ipostază a sa, spre transformarea în masă grea, opacă, minerală. Numai astfel se poate explica frecvența atît de mare a „plumbului", indice metaforic ce fixează la nivelul tropilor procesul de metamorfozare a viului în incremenirea formelor minerale. Poetul, într-o regie de un macabru poesc, își închipuie, nu fără un subtil fior de voluptate, moartea iubitei și reducerea ei la un singur element, plumbul. Alegerea metalului e cît se poate de justificată în sistemul său poetic, plumbul sugerînd, atît prin cenușiul culorii, cît și prin greutate, inerția totală a materiei" (urmează, evident, citatul din poema **Plumb**). Rămînînd tot la eseul despre Bacovia, pline de interes ni se par și alte observații definitorii ; de pildă, aceea referitoare la deosebirea dintre viziunea lui Verhaeren și a poetului român asupra orașului modern (la primul, „aglomerările multiforme", „hiperbolizarea dimensiunilor", „teroarea produselor mecanice" etc., la al doilea o „figură a **inconsistenței** spațiale, corelată cu una **a ostilității**, ceea ce determină, ca atitudine compensatorie, ca răspuns și poziție a spiritului, o temă a **rătăcirii și neacomodării**") sau aceea în care este luată în discuție „feeria bacoviană".

În treacăt, vom spune totuși că ne despărțim de Paul Dugneanu în problema vocației lui Bacovia pentru poezia „absintului" a „paradisurilor artificiale", în sensul că nu considerăm deloc superfluă paralela Baudelaire—Bacovia, propusă de Călinescu. De ar fi luat seama și la argumentele oarecum explicite propuse de proza scriitorului (asupra chestiunii am insistat în eseul **Proza lui Bacovia, un „jurnal al eșecurilor ?"**), tînărul exeget ar fi fost, desigur, mai circumspect în angajarea acestei dispute.

Trecînd la alte eseuri, de asemenea, cititorul cărții **Universuri imaginare** este întîmpinat cu aprecieri și disocieri critice de o elevată ținută. Identificarea „figurilor" (în acceptia propusă de J.-P. Richard) rezidind în tema **nebunului, a demonului grotesc** și a **inițiatului** la Al. Philippide constituie o operație critică de vădită ingeniozitate. Glosele în marginea poeziei lui Nichita Stănescu (sînt analizate, din unghi „tematist", **poetica visării,** motivele **„osul suav"** și **„dulcele lemn"**) impun prin ineditul analizei. „Crochiul" intitulat **Elementul acvatic în poezia lui Blaga** (spre deosebire de eseul **Lucian Blaga — schiță la o poetică a sacrului,** cam „din avion", conceput și cam expozitiv) propune atenției o foarte pătrunzătoare analiză de tip bachelardian. În fine, „crochiul" **Marius Robescu — figurile eruzimiii** conține unele dintre cele mai sagace observații din cîte s-au făcut despre poezia acestui original scriitor.

Luînd în considerare, fie și numai „lista" numelor de autori amintiți pînă acum, rezultă că atenția criticului este reținută de opera unor poeți români moderni de certă valoare. Faptul corespunde programului de lucru inițial, căci intenția lui Paul Dugneanu pare a fi aceea de a (re)argumenta, de fiecare dată, ideea de valoare indubitabilă, prevalîndu-se de efectele nu o dată inedite, suitei de „lecturi moderne" pe care le întreprinde. Există, însă, în cazul adoptării unui atare unghi de vedere implicit, un risc pe care nici tînărul critic nu-l poate evita întotdeauna. Ne referim la anumite situații cînd consensul privind acceptarea prealabilă a ideii de valoare neîndoielnică sau necontroversabil este posibil să nu mai fie chiar atît de sigur. Este o situație care atrage după sine incapacitatea textului (totală sau parțială) de a mai răspunde „comenzilor" declanșate de parametrii ideatici și chiar metodici în virtutea cărora este concepută analiza. Astfel, considerăm că nici prin valoarea ei intrinsecă și nici prin structura particulară a lirismului, poezia lui Emil Botta (poet, după părerea noastră, supraevaluat de multă lume grație unei anumite aure mitice de care omul și actorul Botta au fost înconjurați) nu „răspunde" deloc ideii potrivit căreia „se apropie mai mult de poetica barbiană ce preconizează un lirism avînd puritatea și idealitatea conceptelor matematice". A vorbi, apoi, despre **idealul eleat** și **fondul heraclitean, despre alchimia „numelor"** despre Empedocle și Zenon, în cazul lui Ștefan Augustin Doinaș reprezintă o operație ce ține mai mult de referințele culturale, necesare doar strictei judecăți de situare și nu celei de valoare. Cu alte cuvinte, identificarea unor asemenea „figuri" nu îndreptățește comparații de ordin valoric precum aceea dintre **Balada schimbului în natură** și „noptile" macedonschiene (care, pasă-mi-te, ar fi inferioare, prin „pura juisare" în fața „exoticului și fastuosului") sau aceea dintre „piesa absolut remarcabilă" intitulată **Poemul nupțial** și capodopera barbiană **Ritm pentru nuntile necesare.** De altminteri, Paul Dugneanu însuși pare ușor stingherit spre finalul eseului de „absolutismul" perspectivei în care își fixează analiza. De aceea, nu ezită să arate că „deși reușește să descompună perfect mașinăria și articulațiile limbajului mallarméan", la un moment dat, totusi, autorul cărții **Omul cu compasul** „nu are și forța de a răsuci arcurile pentru a da viață mecanismului".

Experiența de cronicar literar (văzînd o vocație cu totul deosebită) din ultima vreme, este chezășia faptului că Paul Dugneanu se poate lesne elibera de un asemenea avatar în viitoarele sale tentative de interpretare critică sintetică. Este domeniul pentru care face încă de pe acum dovada unor însușiri excepționale.

Criza pietrei

Urmare din pag. 1

clipă, poate, transparent. Sînt urmele izbiturilor de piatră, adevărate schije care izbucnesc scînteind și se îndreaptă în sus atunci cînd tu nu i-ai găsit inima, cum se zice, și piatra se răzbună, explodează pur și simplu și se desface în mii de fărîme. Stai aplecat, aproape îngenunchiat deasupra ei, nu mai ai timp decît să închizi ochii, căci după auz te iei mai întîi, și să-ți rîdeci fața, să-ți strîngi încleștate fălcile în sus. În gît, sub bărbie te-antig și primești așchiile, ăsta e riscul, de, și asta e meseria, nimeni nu ne-a dat-o, noi ne-am luat-o, mai zice el, și dacă, ne-am luat-o trebuie să ne-o purtăm.

Pe timpul crizei pietrei a fost mai greu, căci vezi dumneata, mai înainte de criza asta de energie a fost și una a pietrei, ehe-hee, nu ține mult mai băieți, le spuneam, nu vedeți voi că ăsta e lux, prostia săracului, ce să-i faci, nu mai vrea nimeni nimic să își facă decît din ciment. Hai, acolo unde trebuie și n-ai încotro, da, însă aici că e piatră ? Unde mai pui că unii și-au scos și treptele de la intrare și le-au făcut din ciment. Crapă după un timp, vino dom' Cotună și le lipește, că asta-i ca sudura, nu ? Ține pînă la frig și după aia, hai iar, dom' Cotună, și hai dar treptele alea de piatră unde sînt, mă, unde le ai — le-am dat la Cojani, adică la oamenii din cîmp, că cică la ei la modă e piatra, luați-le, măi, și scăpați-mă de ele, am zis — și nu unul, nu doi au făcut prostia asta, ci mulți, că erau în fierbere, nu se mai putea fără ciment.

Și acum hai cu piatră, iar, dar de unde pietrari ? Că norocul, asta e, cînd dă peste un prost tot degeaba. Hoțul îl fură. Săracul îl face lux. Dar și cînd dă peste un deștept și nu-i cinstit, iar, tot degeaba. Tata, care a fost tot pietrar, cînd se scula și ne scula dimineața și ne vedea încă tăcuți și cu ochii aproape impleticiți prin curte se răstea odată la noi că dîrdîiau și stîlpii la casă — fiți deștepți, mă ! zicea, și salutați mai întîi, spuneți bună dimineața, că muritorii între ei se salută, așa să știți, numai cei nemuritori tac și nu se mai întreabă și nu mai întreabă pe nimeni de nimic. Și pleca, dați-mi sculele, zicea — un ciocan, o linie și-o sfoară ! — că astăzi mă duc să fac un nemuritor. El scria cruci și făcea statui pentru cei ce voiau să aibă la cap și cîte un chip care nu prea le semăna — așa v-o spun eu acum ! — dar care, pentru urmași, era să însemne că ei veghează și de acolo și tot ei, urmașii de fapt, sînt stăpîni și peste morminte.

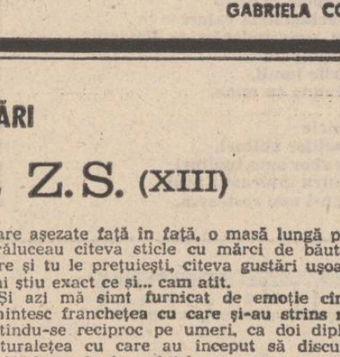

Desen de Mircea Răzvan Ciacâru

Proza elegiacă

Urmare din pag. 1

vine mai demonstrativ, sarcastic, **sau în Corigent de două ori și Întîmplare fără sfîrșit,** cu o anecdotică mai banală). Se remarcă în majoritatea acestor proze erotice senzualismul, cînd discret, cînd apăsat, împingînd personajele dincolo de **Zidul** convențiilor sau al suferințelor și morții, spre un triumf al vitalității lor răscumpărătoare (ca în **Nici-o lumină nu arde pînă-i lumea** — titlu, totuși prea explicit).

Dar ambiția esențială a prozatorului în această carte *) este reconstituirea și **sub raport lingvistic** a spațiului evocat. Textele sînt scrise cu plăcerea aproape calofilă a redescoperirii cuvîntului regional, pitoresc, rar, o plăcere în egală măsură a specialistului care repune în circulație, în urma unui studiu atent al unor vechi vetre folclorice, obiceiurile, riturile și vocabularul lor specific. Un vocabular în cea mai mare parte autentic românesc (vezi „nini albi", „zaconul casei", „începu să limbutească", „lumeșag", „a cămășui", etc.) este reutilizat în general fără ostentație, integrat firesc atmosferei narative. **Apa din fîntînă,** bunăoară, restituie, aproape ca într-un studiu folcloric, filmul ritualurilor legate de săparea și consacrarea unei fîntîni ; proza reduce firul narativ la minimum, descriind mai mult succesiunea scenariului ritualic, cu vocabularul adecvat. Mai există și alte cîteva asemenea povestiri ce pleacă de la pretexte folclorice, după cum există și proze mai statice ori secvențiale în care naratorul, exterior „scenelor" evocate, le înregistrează cu ochiul reporterului, decupînd spre exemplu succesiunea de priveliști ale unei străzi. Preferăm, totuși, prozele cu personaje memorabile **(Vară fierbinte, Andronică, Zidul,** etc.) sau pe acelea care conduc discret (o discreție și de ordin verbal) narațiunea spre o sugestie poetică, neexplicitată sau o revelație neanticipată. Ele constituie un gen aparte de proză scurtă care, chiar dacă nu excelează în dramatism sau „mișcare" epică (probabil că prozatorul va exploata mai intens dramatismul de acest tip în cărțile sale viitoare) se remarcă prin finețea construcției, sensibilitate, emotie autentică pulsînd între senzualitatea jubilantă și fiorul elegiac.

*) Editura „Facla", 1982

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (XIII)

— Păi, dragul meu confrate, chiar dacă facem abstracție de fantezia noastră, a poeților, în general și, deci și a lui Traian Iancu, vreau să te anunț că **eu,** poetul Adrian Beldeanu, declar cu mîna pe inimă că nu i-am dat nici un telefon prin care să-l invit la acea întîlnire !

— ?!?...

— Ce deducem noi de aici ? vru să știe Beldeanu.

— Deducem că... nu i-ai dat telefon.

— Perfect ! Mai putem deduce, de ce nu ? că a avut loc o altă întîlnire, la care eu n-am fost prezent și, **tata Iancu,** ca să te încurce sau, poate, pur și simplu, a uitat și a pigmentat povestirea introducînd un nou personaj : **fișcalu',** adică eu !

— Posibil...

— Doi la mină, țin să te anunț că întîlnirea s-a desfășurat între **șase** ochi. Deci, trei persoane ! Doamna Marga n-a fost o clipă **prezentă.**

— Nu cred ! declar eu.

— Nu crezi, **scumpul meu,** dar așa a fost. În particular, ți-o mărturisesc, **te suspectez,** aici, de... fabulație.

— Nu-mi puteam permite...

În fine, n-are importanță, **ești liber să colorezi** narațiunea, deși, în unele locuri ai șariat cînd era vorba mai **ales** de persoana mea. Eu te-am sunat să-ți spun în cîteva cuvinte miezul problemei, **fagurele,** dragul mieu, esența...

Deci, am intrat în casă, l-am ajutat pe președinte să-și dezbrace paltonul și l-am poftit în livingul unde Eugen Barbu așteptă, în picioare, zîmbind cu seninătate ca la revederea unui prieten vechi și drag.

Decorul era mult mai puțin sofisticat decît în relatarea ta. Două fotolii mari, moi și încăpătoare așezate față în față, o masă lungă pe care străluceau cîteva sticle cu mărci de băuturi pe care și tu le prețuiești, cîteva gustări ușoare, nu mai știu exact ce și... cam atît.

Și azi mă simt furnicat de emoție cînd îmi amintesc **francheța cu care și-au strîns mîinile** bătîndu-se reciproc pe umeri, ca doi diplomați, naturalețea cu care au început să discute. Ce stofă, domnule, la ambii !...

(Beldeanu se apropie de geam, **cu spatele la** mine și-l bănuiesc că-și șterge o lacrimă imaginară cu ciucurii cordonului.)

Tocmai mă pregăteam să-i întreb ce băuturi preferă căutînd să fiu cît mai discret și folositor cînd s-a auzit soneria de la intrare țiriind lung și insistent, de cîteva ori.

M-am uitat la **patron,** acesta a ridicat sprîncenele a mirare și interogație mută, Zaharia Stancu s-a mirat și dînsul dar nu cine știe ce, și eu am întrebat :

— Deschidem **patroane ?**

Patronul a privit scurt **spre Z.S. care a coborît** afirmativ pleoapele.

M-am întors și am pornit spre ușă și înainte de-a întoarce yala m-am uitat prin vizor. Cine crezi că era ?...

(Continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

P.S. Vreau să semnalez, în altă ordine de idei, o recentă apariție editorială : „Antologia poeților tineri" datorată lui George Alboiu. Alcătuită selectiv, cu îndice bio-bibliografic și referințe critice, **cartea oferă o imagine clară a celor mai** reprezentativi poeți cu exemple judicios alese. Un eveniment editorial **demult așteptat și salutar.**

Suspectarea martorilor

După plecarea bătrînului miner și apoi a lui Maciste, maiorul ceru voie să-și așeze picioarele pe unul din fotoliile alăturate și, cum suferise totdeauna cînd în prejma lui se instala o liniște perfectă — adică atunci cînd interogații sau martorii tăceau cu încăpățînare, observînd că Ion nici măcar un joc de șah nu mai voia, iar Vasile visa privind spre stradă — ofițerul se văzut nevoit să umple tăcerea cu propriile-i confesiuni.

— Mă bucur, dragii mei, că ne-am împrietenit, deși trebuie să vă spun că nu numai meseria, dar și propria-mi fire m-au păstrat departe de efuziuni sau împrieteniri rapide cum mi s-a întîmplat de această dată. Vreau să spun că, dacă în ochii celorlalți semeni, cei mai mulți vor să treacă drept niște oameni de caracter, pe cînd în ochii lor proprii caracterul le este aproape mototolit de compromisuri, eu țin și am ținut ca în fața conștiintei mele să exprim prin tot ce fac sobrietate și rigoare, și să servesc numai adevărul.

În clipa aceea, în cameră intră Maciste, care-i puse lui Vasile în palmă un bilețel și, fără să aștepte răspuns, ieși pe ușă ca o fantomă.

— Într-un singur caz — continuă maiorul — am îndoieli asupra reușitei acțiunilor mele, anume atunci cînd întîlnesc martori pe care nu-i pot stăpîni, atunci cînd mă simt încurcat de o forță sau o mînă străină (Vasile ridică umerii a nedumerire). E normal să fii nedumerit, dar dîndu-ți amănunte o să fii de acord cu mine că primind zilnic un raport asupra tuturor deplasărilor și întrebărilor puse de mine, mă vedeam pus în situația de a găsi ori o clopotniță părăsită, ori o cazemată pe fundul unui lac, astfel ca nimic din ceea ce am urmărit să nu transpară în alte medii. Bine înțeles că primii pe care i-am bănuit au fost colegii mei, obișnuiți cu șicanele, care informîndu-mă despre propriile mele acțiuni voiau să mă încurce și să mă îndepărteze cît mai mult în timp de aflarea adevărului. Dar trebuie să vă spun că de multe ori i-am suspectat și pe unii martori (Maciste mai intră odată în cameră și depuse pe masă o sacoșă cu trei sticle de aceeași culoare, ca și cele aduse de el dimineață împreună cu Nora, dispăru apoi din nou, după ce făcu un opt rapid printre picioarele de lungan ale lui Ion, care îl asculta pe maior rezemat de sobă).

— Bine, dar o concepție ca aceasta în care martorii trebuie suspectați mai mult decît vinovații eu o resping aprioric, pentru că este foarte dăunătoare, comentă Ion cele auzite.

— A-i suspecta mai mult pe martori, explică maiorul, nu înseamnă a trece în seama lor vinovăția celor cu adevărat vinovați.

— Atunci, replică Ion, înțeleg că de aceea îl ocolești pe Simion Still, de mai bine de șase luni, numai pentru ca nu cumva să te abați de la concepția marelui profesor de criminalistică.

— Pot să-ți spun că acum șase luni am vorbit cu tatăl Norei mai bine de două ore într-un parc, însă cu el am procedat altfel. Deși cunoșteam că în aceeași zi îi văzuse pe cei patru mercenari, i-am spus ritos că i-am reținut încă de ieri, dîndu-i astfel să înțeleagă (exact !) că știu cine-i adevăratul criminal în cazul medicinistului.

— Mai bine zis, completă Ion, omul va avea timp să facă o seamă de fapte bune...

— Vrei să insinuezi, interveni Vasile, că i-a dat timp vecinului să scape de cel mai periculos dintre martori, adică de Gherman, care văzuse totul ?

— Exclus să creadă una ca asta, spuse maiorul cam precipitat, vă înșelați dacă vă închipuiți amîndoi că mă aflu pe această stradă singur și izolat cu doi prieteni nou-născuți, în casa lui Gherman. Aflați că și casa Norei, cum vă place voua să ziceți, și casa bătrînului grefier, sînt protejate de ochii agenților mei în trei schimburi, iar cel puțin doi dintre ei aud acum tot ce vorbim noi.

— Pentru niște martori periculoși, cum sînt eu și Vasile, măsura este cum nu se poate mai necesară, maiorule !

— Măsura nu constituie o suspiciune la adresa voastră, ci se aplică din principiu în toate cazurile, cînd strîngerea informațiilor e pe sfîrșite și deznodămîntul e foarte aproape.

— În cazul ăsta, frații lor, eu unul nu mă pot abține să nu bem pentru apropiata revenire a lui Gherman în mijlocul nostru și să-ți urez și dumitale și întregii echipe să-l aduceți, dacă se poate, chiar în seara aceasta ca să mai apuce măcar o sticlă plină din cele trei ; și pentru că ne-ai făcut o mare bucurie prin ceea ce ne-ai relatat, iți citesc și eu biletul primit de la Nora. Pe scurt, iată-l : „Vă așteaptă o mare surpriză", își încheie intervenția patetică, Vasile.

— Dar ceea ce scrie poate să însemne pur și simplu doar sticlele pe care Maciste ni le-a adus îndată după bilet, fu de părere Ion.

— Nu cred, se împotrivi maiorul, ceva important, ceva cu totul nou se pregătește în casa Norei. Veți vedea că nici nu vom mai putea pleca de pe Șalvării, dar pentru mine prezența voastră este mai necesară decît a grefierului sau a lui Still însuși, pentru că voi constituiți atmosfera sau clima însăși în care adevărul trebuie să se nască.

— Hai să mai bem un pahar, maiorule, că prea ne flatezi, propuse Vasile.

— Eu spun că nu ne flatează deloc, dimpotrivă, îl contrazise Ion. Am impresia că în loc să fie reținuți vecinul Still și grefierul, am intrat noi în jocul martorilor și vinovaților. Spune-ne ce ai cu noi, ca să știm cît mai avem de stat nedormiți ?

— Vrei să știi cu tot dinadinsul, întrebă maiorul ?

— Vreau neapărat, dar acum, și fără divagații, adăugă Ion.

— Atunci află că la noi la Secție se crede că prietenul vostru Gherman s-a izolat voluntar și că de șase luni încoace nu face decît să inventeze o poveste cu un motan și s-o publice, și unde crezi, nu în orașul nostru, ci în cea mai bună revistă din capitală. Ce spui ? crezi că el e autorul ?

— Bine înțeles, nici nu putea fi altcineva, deși semnează cu pseudonim, preciză Ion, dar pentru mine povestea se complică : Gherman e autorul, dar el nu s-a izolat voluntar, a fost izolat cu forța. În clipa următoare, Maciste depuse încă o sacoșă pe masă și un bilet în mîinile lui Vasile care citindu-l exclamă : „Copii, se pregătește o seară măreață !"

Gheorghe Pituț

LIRICĂ DIN GRECIA

LAMBROS ZOGAS

Cu respect mă aplec

Cu respect mă aplec
peste fiecare pagină
a zbuciumatei Istorii române
și între glorioșii bărbați
ai acestui neam te întîlnesc,
fără de-asemănare,
decît doar cu mîndrul soare,
Ștefan, Ștefan, Domn cel Mare!

Pe ogorul libertății,
tu, slăvit voievod,
ai dat cea mai bogată
și statornic așezată
recoltă a poporului tău.

Cîntecele țării
te preamăresc,
între glorioșii bărbați,
fără de-asemănare,
decît doar cu mîndrul soare,
Ștefan, Ștefan, Domn cel Mare!

Numele tău

Îți voi încrusta numele
pe frunzele albastre ale copacilor
și, cînd vîntul va trece
adîind peste ele,
te va chema în șoaptă abia,
iar eu voi fi beat de fericire
ascultîndu-ți-l.

Îți voi scrie numele în nisip
și vor veni zbuciumatele valuri
și-l vor purta spre îndepărtate limanuri,
iar eu îl voi întîmpina
în toate porturile lumii,
știindu-l totdeauna cu mine.

Îți voi sui numele
pe aripile semeților vulturi,
să ți-l ducă în zbor spre înalturi
și să-l lase pentru totdeauna acolo,
ca nimeni să nu-l mai rostească.

Citesc limpede

Ecoul luptei mai durează încă
iar glasul tău de tunet
mai răsună
dinspre Călugăreni,
neînfricatule Mihai!
Sub copitele calului tău nărăvaș,
zac învinși cotropitorii bicisnici
și înălțat triumfal e azi steagul
libertății visate.
Te simt
deopotrivă
în plaiul muntean,
în moldavul ținut,
pe pămînt transilvan,
înfrățite acum,
după pohta inimii tale.

Îmi cobor privirea
în paginile Istoriei,
care-n cuvintele nemuririi vorbește
despre eroismul tău fără seamăn.
În ochii urmașilor tăi
citesc limpede,
recunoștiința și dragostea
cu care te-nconjoară prin ani.

Ai plecat...

Ai plecat primăvară
în zori,
fără să te gîndești că poteca
pe care urma s-o străbați
plină era de noroi
și-ți vei murdări pantofii,
iar drumul urma să te poarte
prin pădurea întunecată,
spre limanuri pustii...

Vară ai plecat,
la amiază,
fără să te gîndești că nisipul
nesfîrșitei cîmpii prin care vei trece
o să-ți ardă tălpile goale
și că această necuprinsă întindere
duce totdeauna spre țărmul
posomoritei singurătăți...

Ai plecat odată cu toamna,
învăluită în mantia serii,
fără să te gîndești că ploile
vor inunda toate căile,
iar riurile vor revărsa
din albiile lor
și n-ai să-ți afli nicicum
punte de trecere...

Te-ai reîntors iarna,
la miez de noapte,
desculță călcînd prin zăpadă și ger.
...Și ai ajuns tîrziu.
Căci inima mi-e zăgăzuită acum
de sloiuri imense de gheață,
peste care nu știu dacă vei reuși
să găsești, pînă la urmă,
locul doritei intrări...

În românește de
Corneliu Șerban

Balcanice

GHEORGHIS SARANTIS

Politehnica 1973

Trei nopți la rînd au ars focuri
În cea din urmă se vestiră clopotele
Altundeva viața se joacă gîndeam
Și atunci l-am văzut
Strălucind de ovații
Cum alerga către moarte
Alexandre eu am strigat
Alexandre
Mai aproape apoi Alexandre
Din nou și din nou

Cînd m-am aplecat să-l ridic de pe asfalt
Am găsit doar cenușă
Pe toate drumurile soldații
Își ucideau propria frică.

DEAN TADICI

Poetul cu ochi albi

Lui Nichita Stănescu

Pentru poesie ajunge să ai
O mașină de scris „Olivetti"
Și-n ochi un pic de foc alb,
Oase de fier ferecat
Și mult praf de aur
În buricele degetelor —
Restul vine de la sine,
Spune Nichita Stănescu.

De la chipul copilului
Acoperit de un flux de argint
Curg ploi de sidef și se aprind focuri mari
Pe acoperișuri de tablă din jur,
Pe bucata de cer care se vede
Prin fereastra apartamentului său.

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **BARBARA CARTLAND** este o autoare prolifică, cărțile sale însumînd, în ultimul an, aproximativ 200 milioane tiraj. La cei peste 80 de ani ai săi, romanciera engleză a publicat 325 de volume, ritmul apariților, în ultimii 5—6 ani, fiind de 20 de romane pe an. Bucurîndu-se de o vitalitate intelectuală extraordinară, ea lucrează cu 3 secretare, cărora le dictează textele, și cu alți cîțiva membri ai unui adevărat „stat major" al producției sale literare. Cititorii sînt atrași în literatura Barbarei Cartland de stilul aerat, umorul și problematica actuală, transcrisă însă pe baza unor opțiuni care adeseori șochează soluțiile moderniste.

● **„GUILLEVIC, IMPERFECȚIA APOTEOZEI"** este titlul pe care îl dedică revista **Nouvelle Europe** cunoscutului poet francez, un omagiu cald însoțit de o tabletă și de numeroase traduceri în toate limbile pămîntului. Semnalăm între ele o frumoasă poezie transpusă în românește de Nina Cassian. Poetul francez este considerat în ampioarea operei sale cu schimbările de ton și vioiciunea caracteristică, însoțită întotdeauna de o „eleganță simplă a suprafeței" versurilor, care nu exclude neliniștea și bucuria.

● **POETUL** spaniol Justo Jorge Padron este unul din numele cele mai proeminente ale noii generații din lirica iberică. Intelectual cu o conștiință artistică foarte amplă, traducător din literaturile nordice, pentru popularizarea cărora a primit o înaltă distincție și a fost considerat cel mai important mesager al poeziei scandinave în spațiul european, Padron a publicat, de curînd, un volum de **Poeme alese**, care fixează locul său în poezia spaniolă de azi. Carlos Busonio caracterizează versurile lui Padron în chip de „imagini care proliferează" o formă barocă de aglomerare a unor efecte copleșitoare. Poetul a fost omagiat de numele cele mai importante ale literaturii de limbă spaniolă, pentru neliniștea extraordinară pe care o comunică, îndeosebi în legătură cu experiența timpului care este asimilat extincției și amurgului unei sensibilități încărcate de tragism.

● **CU OCAZIA** unui Congres al poeților care a avut loc anul trecut la San Francisco, Marianna Rossi-Decker a pus în circulație două poeme aparținînd... președintelui Ronald Reagan, însoțite de un comentariu ce evidențiază caracterul lor de circumstanță, frăgezimea inspirației și tonul ușor cu care sînt dezbătute mari probleme ale poziției omului de stat. Cele două poeme se intitulează „Bugetul de stat" și „Timp". Comentatoarea versurilor scrie: „Poemul intitulat „Timp" are un bun simț al ritmului. Titlul însuși este parte din întreg. Poezia, de asemenea, revelează faptul că președintele Reagan se bucură mult de poziția sa ca om de stat".

● **IVAN NIKOLOV** este un poet dintre cei mai comentați în critica literară bulgară. Cu ocazia publicării recente a volumului său intitulat „Confesional", Daria Haralanova scrie: „Un stil modelat cu finețe în care abundă sunete și culori, o formă ce se adaptează în mod perfect ideii, un ton familiar în multe bucăți ale volumului, acestea sînt trăsăturile principale ale operei lui Ivan Nikolov. Adeseori o singură poezie este deajuns pentru a arăta toate particularitățile artistice ale artistului. Dar putem spune, de asemenea, că toate poemele sale, împreună, constituie o operă unică. El face parte dintre acei poeți care toată viața lor par să scrie o singură mare operă".

● **CASA** de editură finlandeză Kansakulturi din Helsinki a publicat, de curînd, o culegere de proză scurtă bulgară ce cuprinde 17 povestiri semnate de numele cele mai prestigioase: Ivan Vazov, Elin Pelin, Iordan Iovkov, Nikolai Haitov, Pavel Vejinov, Boris Arpilov, Iordan Radițkov, Liliana Mihailova și Gheorghi Velicikov. Antologia este introdusă publicului finlandez de către o cunoscută traducătoare K. Siraste. Comentătoarea s-a remarcat drept o bună cunoscătoare a literaturii bulgare, inițiatoarea întregului proces de transpunere în finlandeză a celor mai cunoscute monumente de literatură bulgară clasică, precum și a contribuției generațiilor mai tinere.

REPERE

POEZIA ESENȚIALELOR

există în sensibilitatea actuală o anumită preferință pentru poezia tiparelor fundamentale, a structurilor pe care le propune umanitatea aflată încă în stadiul „auroral", așa cum ni s-a păstrat în monumentele scrise sau în viața comunităților ce au intrat mai tîrziu în viața istorică. Împrejurarea din urmă caracterizează situația indienilor din America de Nord, un popor ce a trăit o mare dramă istorică, în urmă cu numai o sută de ani, conservîndu-și însă identitatea, cu toate că a supraviețuit într-un ocean de civilizație absolut opusă modului său de viață. Ceea ce se numește, cu un termen ușor peiorativ, „rezervație", a însemnat în anii recenți mai puțin sau chiar deloc un teritoriu de recluziune, cît unul care asigura posibilitatea cultivării tradițiilor și refuzul valorilor străine, fără a ignora totuși atributele progresului. Am văzut asemenea teritorii ale unor oameni mîndri și de nebiruit, ei au dat Statelor Unite pe un mare scriitor, Scott Momaday, din tribul Kiowa, astăzi profesor de literatură engleză la Universitatea Stanford, laureat al Premiului Pulitzer pentru roman. Aflat la București, a povestit unei audiențe compusă din scriitori și diplomați, că cel mai important eveniment din viața sa a fost intrarea în ordinul războinicilor tribului, care se reunește în fiecare lună august, dacă îmi amintesc bine, pentru dansul marelui evantai din pene de vultur. Unul din poemele sale din volumul **The Gourd Dancer**, este de altfel dedicat acestui ritual. Scott Momaday se arăta deci mîndru că este un „kiowa", un trib ce numără doar cîteva mii de indieni, iar puterea cuvîntului său o socotea derivată din adîncimea inițierii sale în spiritualitatea poporului său, acolo unde poezia și știința se cufundă în magie și revelă un adevăr absolut. Oricît ai scrie sau ai încerca să reconstitui experiența cunoașterii unei comunități de indieni, cum i s-a întîmplat autorului acestor rînduri în New Mexico, este imposibil să redai monumentalitatea chipurilor acelora împietrite, ca într-o emblemă a solemnității însăși, forța pe care o emana fiecare gest și fiecare cuvînt, credința absolută în misterul de nepătruns al voinței care trebuie să stea la baza oricărei acțiuni. Dacă astăzi mai există semizei, cu siguranță că se află printre indienii americani! Este ceea ce sugerează și frumoasa antologie publicată de Editura **Dacia, Walum Olum**, sub semnătura lui Nicholas Catanoy și în traducerea lui Virgil Teodorescu și a Petronelei Negoșanu. Ne-am îngăduit introducerea de mai sus tocmai pentru a descrie impresia esențială pe care ne-au lăsat-o „cîntecele și proverbele indienilor din America de Nord", așa cum le-a înregistrat autorul acestei culegeri. Poezia „auroralǎ", în cazul tuturor popoarelor, face apel la „cuvinte pure", ca să repetăm un îndemn celebru, este străină de vuiala aceea de vorbe, ajunsă la mare preț după romantici, cît și de caracterul intricat al multor țeluri moderniste. Este o „artă" ce se naște din atitudine, din adoptarea unei anumite poziții față de lume, și din gestica lentă pe care o provoacă. Imagistica relativ săracă are însă o mare pregnanță și acuratețe. Mișcarea în aceste versuri este esențializată, omul pare că se mișcă într-o lume perfect codificată, asemănătoare cu cea din budhismul zen, unde și poziția limbii cînd dormi îți este prescrisă. Din rigoare se creează apoi senzația de amploare și de forță, deși gesturile sînt mici și reținute. Iată un cîntec din Omaha: „Spre răsăritul soarelui / S-au întîlnit toate popoarele. / La fel și dihăniile / Și gîzele / În ce fel însă și cum / Nimeni nu știe. // De fapt doar unul / A fost cel mai mare, / De toată lumea respectat: / Marea Stîncă Albă, / Cu creștetul atingînd gerul, / Împresurat de ceață. // „Atîta timp cît veți merge pe / Căile Vieții, veți vorbi despre Mine!" / Grăi Marea Stîncă Albă". Ce simplă este măreția, cît de puține mijloace îți trebuie ca să cuprinzi totul, atunci cînd posezi o mare convingere: „Tatăl va coborî / Și toți ne vom înălța! / Întinde mîinile / Și se va cutremura pămîntul". Sentimentele sînt exprimate cu multă parcimonie, dragostea este compusă din sugestii de culoare și din vagă tandrețe juvenilă. Atunci cînd irumpe, avem o adevărată capodoperă: „Riul roșu din vinele mele / Spre tine curge / Ca răsuflarea pădurilor / În nopțile limpezi / Ce se-nalță spre lună".

Sugestii profunde se găsesc la tot pasul într-o asemenea carte de poezie și de adevăruri esențializate. Așa cum am mai spus, arta mare se constituie aici nu din efecte periferice ale unor cuvinte minuite cu abilitate, ci din încrederea în ritualul cuvîntului, al celui care vorbește prin poezie. Un adevăr banal, care își regăsește misterul de nepătruns atunci cînd regăsești minunea simplă a poemelor amerindiene: „Cum să ne ascundem de ursul ce umblă / pe întreg pămîntul? / Să ne ascundem spinările / acoperindu-le cu mîl / Ca marele urs ce vine din miazănoapte / să nu ne mai poată găsi". Numai așa puteau să intoneze cei din tribul Chippewa: „Un nor plutitor / repetă cu bucurie / cuvintele mele".

Aurel-Dragoș Munteanu

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (V)

Numărătoarea inversă

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Șeful marinei de război fasciste, marele amiral Karl Dönitz, trecuse la instalarea de rampe de lansare a rachetelor pe ultimul tip de submarine germane produse în toamna lui 1944. „Wundervaffe" — arma minune — trebuia să săvîrșească miracolul întoarcerii roții istoriei. Războiul intra într-o nouă fază. Devenea total. Alegerea obiectivelor nu avea să se mai facă după importanța lor strategică. Dönitz îi raportase lui Hitler încă din 1944: „Umanitarismul poate să devină o mare piedică în lupta cu inamicul!" Se eliberase și el de „injositoarea prejudecată" a moralei și conștiinței.

Alții se eliberaseră mai de mult. Bunăoară, savanții fasciști care accelerau cu disperare cercetările lor în domeniul dezintegrării atomului. Impasul lor era total, dar asta nu îi împiedica să-l asigure pe Hitler că sînt aproape de reușită. În intimitatea lor, fizicienii concentrați la Peenemünde nu îi puteau ierta Führerului modul cum acesta îi îndepărtase pe cei mai străluciți atomiști europeni care lucraseră cîndva la Göttingen sub îndrumarea lui Albert Einstein.

Este cert însă că, dacă Hitler s-ar fi aflat în posesia bombei atomice n-ar fi ezitat să o folosească la scară planetară. Faptul acesta trebuie să constituie un „memento" pentru toți cei ce astăzi afirmă că, prin asumarea obligațiunii ca în caz de război să nu facă apel la depozitele de arme nucleare de care dispun, lumea ar putea să doarmă liniștită. Că, pasămite, astfel s-ar mai putea declanșa, pe ici, pe colo, îndeosebi prin punctele nevralgice ale Europei, cîte un război local, sau „limitat", fără ca focoasele nucleare să intre în acțiune. Dar ce protagonist angajat într-o conflagrație va accepta să piardă un război, dispunînd de o forță de ripostă nimicitoare, și, cu toate riscurile, chiar autonimicitoare? Însăși superproducția de arme nucleare și acumularea lor dincolo de limitele saturației este o demonstrație a transformării morale și conștiinței într-o „prejudecată înjositoare".

Cu patruzeci de ani în urmă, toate marile puteri se aflau în plină cursă contra cronometru pentru construirea primului dispozitiv nuclear din lume. Statele Unite se aflau pe cele mai avansate poziții, Germania hitleristă pe cele mai lipsite de șanse imediate. Stadiul atins era păstrat de fiecare din ele sub cel mai strict secret. Winston Churchill îi spusese savantului atomist englez Blackburn: „Lucrul cel mai important în toată povestea asta este monopolul. Fără a ține seama cu cine ar trebui să ne luptăm și cine ar fi aliatul nostru, o astfel de armă trebuie să posedăm în primul rînd noi, și numai noi. Aș vrea să înțelegeți: o armă ca asta nu este numai un mijloc de anihilare a adversarului, ci în aceeași măsură și un mijloc de presiune asupra partenerilor..." Lipsa echivocului scutește de comentarii.

Pentru a se răzbuna pe America și, eventual, a-i forța mîna să încheie pace, Hitler nu mai avea la dispoziție decît o flotilă de submarine dotate cu rachete, ce puteau fi la rîndul lor dotate cu kamikadze-teutoni. Mult așteptatul bombardier „Adolfine" cu o rază de acțiune de 10 000 kilometri, promis de firma Messerschmitt se afla încă în stadiul de proiect. Și timpul se scurgea inexorabil.

Cele opt submarine trimise spre New York la 9 martie 1945 n-au fost semnalate la Londra decît la două zile după ce ele părăsiseră coasta Norvegiei. Din momentul acesta începea numărătoarea inversă. Zona răsăriteană a Atlanticului a fost împărțită de către aliați în trei sfere de acțiune. Trei gigantice bariere în calea celor opt submarine pornite într-o misiune a disperării. Prima se întindea din Groenlanda pînă în Noua Fundlandie. A doua între Halifax și Noua Scoție. A treia în apele teritoriale ale Statelor Unite din zona Boston—New York. Patru portavioane cu șaptezeci de aparate la bordurile lor, douăzeci și trei de distrugătoare și treisprezece vedete rapide sub pavilioanele Americii, Angliei și Canadei constituiau această uriașă armadă scoasă în calea unui inamic epuizat dar încă redutabil. Atlanticul de Nord bîntuit de furtunele unei primăveri timpurii era mai curînd aliatul „haitei de lupi" decît al navelor de suprafață ieșite la vînătoarea submarinelor.

Primul U-boot german a fost semnalat abia la 7 aprilie în dreptul capului Farvel din sudul Groenlandei. Era submarinul U-719 condus de tînărul căpitan Albert Herling. După o lungă hăituială a fost reperat și distrus. Pe o furtună de gradul nouă pe scara Beaufort, următorul submarin german U-989, condus de căpitanul locotenent Walter Reimer a împărtășit aceeași soartă. Scufundarea lui a fost atribuită distrugătoarelor americane „Ashland" și „Casper" din linia primei bariere trasă peste Atlantic. Abia la 14 aprilie, cînd furtuna s-a mai potolit, un „Lockheed" de pe portavionul „Sheridan" a localizat cel de al treilea submarin care ieșise la suprafață pentru reîncărcarea acumulatoarelor. O bombă țintită de avion în mijlocul submarinului l-a frînt în două trimițîndu-l la fundul oceanului. Două vedete canadiene sosite la locul naufragiului n-au mai putut pescui din apă decît patru cadavre. Marinarii germani muriseră înghețați.

Au urmat trei zile fără ca nici un alt submarin să mai poată fi localizat. Abia pe 17 aprilie distrugătorul american „Victoria" a captat cu instalația sa „asdic" prezența unui nou submarin la două sute de mile distanță de Noua Scoție. Din acest moment, soarta celui de al patrulea submarin german care se îndrepta spre New York a fost pecetluită. Scufundarea lui s-a produs la numai opt sute de kilometri de țința pe care și-o propusese.

Încă patru zile de încordare fără să se mai fi produs vreo întîlnire. Jumătate din flotila submarinelor germane reușiseră să treacă dincolo de cea de a doua barieră. Era 21 aprilie, ziua de naștere a lui Hitler. Crucișătoarele canadiene „Vînisk" și „Prince Albert" au ținut să-i facă Führerului pentru ultima sa aniversare un cadou deosebit. Drept care, reperînd submarinul U-2416 la numai o sută de mile marine de coasta Americii l-au supus unui potop de bombe subacvatice pînă cînd acesta n-a mai lăsat pe suprafața oceanului decît o pată groasă de ulei.

La 30 aprilie, ziua în care Hitler se căsătorea cu Eva Braun, urmînd ca numai după cîteva ore să se sinucidă, căpitanul Helmut Eschenbach, comandantul celui de al șaptelea submarin s-a predat americanilor cu întregul său echipaj, dar numai după ce și-a scufundat nava. Nici el, nici vreunul din membrii echipajului său nu a recunoscut că primise misiunea să lanseze asupra New York-ului vreo rachetă V-1. Ultimul submarin german din flotila celor opt a fost capturat la 15 mai, o săptămînă după capitularea Germaniei fasciste. La bordul lui nu s-a găsit nici o rachetă, iar pe puntea superioară nici o urmă de platformă de lansare. Echipajul a declarat că se afla în apele teritoriale ale Statelor Unite într-o simplă misiune de rutină, neștiind nimic despre încheierea războiului cu Germania.

În aprilie 1978, revista americană „Life", reeditată după o întrerupere de cîțiva ani datorată dificultăților financiare, a publicat în serial un amplu documentar în legătură cu nereușitul atac german asupra New York-ului și a Washington-ului. La întrebarea: Se aflau pe acele submarine platforme de lansare a rachetelor?, răspunsul a fost afirmativ. Tot afirmativ răspunsul cu privire la scopul misiunii. Un amănunt dezvăluit la aproape treizeci și cinci de ani de la desfășurarea „operațiunii Elster": Căpitanii submarinelor primiseră ordinul categoric ca, în cazul unei amenințări directe a navelor lor de către inamic, să procedeze imediat la demontarea platformelor de lansare și să arunce rachetele în mare. Apoi tăcerea s-a așternut grea asupra unuia dintre cele mai enigmatice episoade ale ultimului război mondial. Să rămînă oare definitivă?

SPORT

Ce-am avut și ce-am pierdut...?

Motto:
„Dă-mă mamă, la trapez
că mă-nvîrt de nu mă vezi
ca un frate siamez"
(text de muzică ușoară)

Am zis și spun, prin intermediul radioului, de aici de la Köln, că în materie de fotbal sîntem mult mai prieenuți decît noul colectiv de redactare al Almanahului literar!

O voce strangulată de emoție înlocuind pe „i" din „a" cu „i" din „i" a oftat în final anunțînd formidabila noastră încercare de-a sparge bășica de pește cu cîlciiul crăpat.

Ce să mai discutăm domnule! Am învins Cipru! Brava nouă, brava Paule!

De cînd așteptam noi o asemenea victorie care să ne pună cu capul direct pe ghilotina Europei. Și, ca să vezi, cică acolo ar fi un călău blînd care se numește Florin Pucă. Așa, de al dracului, (au anunțat toate posturile germane plus ăla pe care-l știți, că a împlinit 50 (cincizeci de ani), n-o să dea drumul la cuțit niciodată...

Bulibășeala pe care mi-o închipui trebuie c-a fost ceva de zile mari. Nici dacă se dădea cafea la o singură poartă nu se adunau mai mulți să apere ceea ce era de mult pierdut.

Am aflat și mă sting de plăcere pe o sticlă de bere din occidentul prăpădit că, la Hunedoara, toată lumea era emoționată. S-a strigat Luces-cu! Lu-cescu! și așa mai departe și băiatul zîmbea ca un posesor de libret cîștigător sigur la C.E.C...

Ce ne așteaptă pe noi de acum înainte? Nimic!

Deci, am învins la Hunedoara o echipă care împotriva scriitorilor români rămași în viață ar pierde cu 7-8—zero!

Mi se usucă receptorul de grija mărcilor pierdute pe fir telefonic și-mi vine să părăsesc iadul capitalist de dorul drumurilor noastre pline de castani, praf și sentimente neexprimate...

După ce le-a virit niște goluri pe care ăia cu nonșalanță balcanică le-au primit, am rămas cu trompa urechii lipsită de difuzorul unui nenorocit de radio-casetofon și n-am mai auzit nimic...

Am înțeles că gazonul era bun, Balaci în formă mare, iar Bogdan sau cum dracul îl cheamă, a fost lovit de minge aproximativ de trei ori, prilej datorită căruia a primit medalia de jucător fruntaș.

Un neamț amestecat și cu chef de vorbărie tipică, nenorocit care prinde la aparatul său de TV toate posturile din lume, m-a acostat în dimineața următoare meciului și a zis: Dmn Neacu, am bătut pe Cîfru — !

Era să leșin. I-am dat un cremvurșt românesc, gras ca un cîrnat de crăciun și l-am pupat pe rever zicîndu-i în limba lui Schiller: „Danche!" De, fapt, vroiam să zic tanche, ianche și cadîr...

Conformîndu-mă indicațiilor date de tov. Soare (auzi ce nume!) zic cu palma la vipușcă: Bravo băieți, bravo Lucescu.

O făcurăm și pe asta! Numai cipriotii nu i-am învins și dacă nu-și bagă mințile-n cap, o să-i batem și la ei acasă cu 123—zero ca să se-nvețe minte...

Vorba lui Titus Popovici: „Orice iepure cînd ai o pușcă e friptură garnisită cu alice." (Alice în țara poveștilor).

Aici, Köln, la revedere, stimați spectatori și membri ai U.S.

Salutări lui Pucă care și-a rupt unicul picior și umblă cu bastonul pe care, de fapt, trebuie să-l împrumute echipei naționale.

Salutări lui Cr. Țopescu și lui Mircea Micu ot Arad care îmi dă trei telefoane pe săptămînă, să mă întrebe cînd mă întorc...

Închid și zic: trăiască arbitrul meciului nostru cu Ciprul, consătean cu insul care-a scris „Generalul armatei moarte!"

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
20
(1 045)
Simbătă
15 mai
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONSTRUCȚIA DE CONȘTIINȚĂ

Carte inseparabilă și totodată expresie specifică, personală, a ideologiei însesi a construcției socialiste, cultura și arta își au propria lor fundamentare și cadrul general de manifestare, cu deosebire precizate după Congresul al IX-lea al partidului, cînd, așa după cum bine se știe, s-a inaugurat o nouă epocă în toate domeniile de activitate. Creația a intrat de atunci în zodia proprie libertății de afirmare și, reînnodînd firul tradiției celei mai înaintate, s-a deschis cu precădere problematicii și condiției omului în raport cu sine însuși și societatea, cu prezentul și viitorul său. Existența prin creație a devenit deopotrivă un factor de conștiință și adevăr. Iar scopul artei, al culturii, în general, s-a definit și mai clar prin raportarea lui la mijloacele și posibilitățile puse la îndemîna creatorilor pentru a da, pe măsura amplitudinii eforturilor din toate sferele de activitate, un nou avînt și o nouă dimensiune operei de creație socială multilaterală. În acest context care se leagă de însăși democratizarea și așezarea relațiilor noastre pe baze noi, socialiste, e de la sine înțeles că și literatura și arta au intrat într-o nouă zonă de interes și audiență la public și, de bună seamă, au beneficiat de noi cerințe și exigențe. Acel accent de profunzime și originalitate care a caracterizat de atunci întreaga gîndire social-politică a României a trecut și se resimte, firește, și pe tărîmul creației. Meritul indiscutabil știm al cui e și știm cui datorăm întreaga această deschidere spre noi înșine și spre lumea ce ne înconjoară, spre realitatea pe care o trăim și ne-o asumăm conștient din perspectiva propriei sale transformări. Această realitate a devenit de fapt un univers concret de inspirație și de validare artistică a oricărui efort autentic, creator. Această realitate s-a constituit de atunci în termen al ideologiei noastre, a creației, și e bine cunoscut că operele cu cea mai largă audiență la public au răspuns tocmai acestui principal deziderat, transformîndu-se într-o sugestivă memorie și fișă de existență politică și socială dintr-un anume timp, anume perioadă și destin.

Aproape că nu a fost prilej în care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să nu vorbească de atunci despre ideologia care stă la baza tuturor demersurilor noastre și care, în condițiile propriei noastre realități, să nu ne confere în chip programatic și spiritul vizionar, deschis, în care au loc construcția societății și construcția de conștiință, a universului numit om. Un deosebit de viu și cuprinzător instrument al cunoașterii, al puterii de a investiga și înțelege sensurile cele mai adînci ale existenței, această ideologie deține asupra creației și sub unghiul său de incidență cu aceasta, un rol evident precumpănitor. Concepția partidului nostru, materialismul dialectic și istoric, contribuția teoretică și practică hotărîtoare în acest sens a tovarășului Nicolae Ceaușescu propulsează și susține însuși actul creației care se înscrie în perimetrul deosebit de complex și sensibil al marii construcții de conștiință, al formării celor mai înaintate convingeri și calități morale, politice și sociale ale personalității omului contemporan. Acesta este un alt termen sau un alt criteriu de referință al ideologiei operei, al creației, al demersului creator. Este implicat aici spiritul revoluționar ca trăsătură de bază, sînt implicate înaltul grad de umanism și patriotismul concret, cel al ideilor și al faptelor, capacitatea de dăruire și devotament. Este implicat însuși destinul operei ca făuritoare și purtătoare de conștiință. Și, tot în aceeași măsură, este implicat destinul creatorului. Individual — prin originalitatea, prin timbrul vocației, al expresiei sale și colectiv — prin asumarea răspunderii față de cuvînt și idee, prin angajarea sa în marele efort creator. Este și o problemă de atitudine aici, adică tot o implicare de conștiință și mai ales de sinceritatea acesteia, de echivalența pe care o dă în fapte talentului, gîndurilor și sentimentelor sale fundamentale.

Cultura și arta, creațiile în general, valorile în permanentul lor circuit, de la cunoașterea și pînă la asumarea lor alcătuiesc de fapt un climat propriu de conștiință, de manifestare în plan artistic și social. Este vorba de acel cadru general de emulație, aspect sub care, iată, tot din punctul de vedere al ideologiei creației, în anii din urmă s-a dobîndit și o experiență deosebit de valoroasă, aceea a Festivalului național „Cîntarea României". În profunzimea și diversitatea manifestărilor de artă acesta atinge cote de spirit noi și dă un caracter unitar de mișcare continuă și în continuă ascendență existenței prin cultură și artă, iar aceasta se constituie tot într-un termen de fond al ideologiei și cadrului larg propriu-zis prin care se manifestă libertatea și puterea de creație, în consens cu însuși scopul și eforturile generale ale societății pentru înfăptuirea marilor sale obiective de progres și civilizație.

Luceafărul

Desen de Mihu Vulcănescu

TELEGRAMĂ

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU

Obștea scriitorilor din România Socialistă vă roagă să primiți sincerul său omagiu, cu prilejul celei de a 61-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român, precum și înalta sa prețuire pentru fructuosul demers de politică externă întreprins, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Grecia vecină și prietenă.

Convorbirile pe care le-ați avut cu președintele Constantin Karamanlis și cu Andreas Papandreu au fost încununate de un deosebit succes, desfășurîndu-se sub semnul nobil al luptei pentru pace și colaborare internațională. Au fost reafirmate cu acest prilej ideile călăuzitoare ale politicii externe a țării noastre : independența și suveranitatea națională, nerecurgerea la forță și amenințarea cu forța, dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele, fără nici un amestec din afară.

Ne exprimăm adeziunea fermă — așa cum am făcut și recent, la Colocviul național „Scriitorii și Pacea" de la Timișoara — la inițiativele dumneavoastră de pace, admirația față de consecvența cu care vă pronunțați pentru destindere în viața internațională, față de preocuparea dumneavoastră neobosită pentru transformarea Balcanilor într-o zonă de bună vecinătate și cooperare bilaterală și multilaterală. În acest sens, salutăm cu căldură înțelegerea survenită privind conlucrarea în vederea convocării unei reuniuni balcanice la nivel înalt, care ar constitui un pas important pe calea instaurării unui climat de încredere, securitate și pace pe continentul european.

Am urmărit cu cel mai viu interes și discuțiile privind întărirea colaborării pe multiple planuri între cele două țări, concretizate în Acordul-Program pe care l-ați semnat cu primul ministru Andreas Papandreu, privind direcțiile de bază ale dezvoltării cooperării economice, industriale și tehnico-științifice.

Ne-a bucurat în mod deosebit ședința solemnă de la Academia din Atena, organizată în onoarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabil reprezentant al Științei din România Socialistă.

Vizita pe care ați întreprins-o în Grecia constituie un eveniment de importanță istorică pentru amplificarea relațiilor bilaterale, pentru pacea în Balcani și în lumea întreagă. Exprimîndu-ne încă o dată acordul deplin cu tot ceea ce ați întreprins și întreprindeți pe acest tărîm, ne angajăm să facem totul ca să ridicăm tot mai sus steagul păcii, al înfloririi culturii umaniste revoluționare, al propășirii României Socialiste, căreia dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, i-ați dat o nouă și nemaiîntîlnită strălucire în constelația tuturor țărilor lumii.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

SCRIITORII ȘI PACEA

Adevărurile prezentului

De-a lungul mileniilor, omenirea și-a dăruit, prin talentul celor ce i-au ilustrat vocația creatoare, poeme și statui, cîntece și picturi nepieritoare. Și-a argumentat, într-un cuvînt, prin artă, mărturia trecerii sale prin timp. Dar, tot de-a lungul mileniilor, omenirea, supusă unor greu controlabile legi ale hazardului, a distrus poeme și statui, a aruncat în uitare cîntece ce aveau șansa eternității și a sfîrtecat, la început sub copitele cailor, mai tîrziu sub explozia devastatoare a bombelor, culorile luminoase ale unor tablouri ce nu făceau altceva decît să dea seamă posterității de vocația către frumos a omului. Pentru cel care se adîncește în pagina de istorie devine evident faptul — tragic ! — că pacea a fost doar pauza, uneori inevitabil de scurtă, dintre două războaie. Un asemenea adevăr, cu deosebire în ultima vreme, cînd armele de distrugere conțin în ele forțe apocaliptice, este spus și trebuie spus cu tot mai mare limpezime. Și trebuie să-l spunem și noi, scriitorii, angajîndu-ne și mai activ cu conștiințele, cu scrisul și forțele noastre, în marele front al militanților pentru pace. Poate că ar fi deosebit de instructiv dacă — inventariindu-se războaiele, cunoscute, pentru că multe au rămas necunoscute, războaiele prin care oamenii s-au înverșunat unii împotriva altora, ar fi evidențiate cauzele reale ce le-au determinat. Firește, o atare evidență a cauzelor războaielor ar putea să ne pună nu o dată în conflict, cu imaginea adusă pînă la noi, prin literatură, despre unele dintre ele. Pentru că, oricît de sedusi vom fi — și vom fi mereu — de ritmurile înălțătoarei epopei homerice, și oricîtă demnitate morală vom afla în gestul aheilor porniți să răzbune răpirea frumoasei Elene, nu vom putea să nu gîndim că, în realitate, cauzele războaielor sînt mult mai adînci, iar asemenea exemple ce devin pretext

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 5-a

● În paginile 4–5 : ● SCRIITORII ȘI PACEA ● „Organizarea păcii" de Emil Poenaru ● „Cînd vorbesc tunurile, muzele tac" de Voislava Stoianovici ● „În dulcea limbă a lui Eminescu" de Hajdu Győző.

EUROPENEȘTE...

Mihnea Gheorghiu

Citind biografia unui poet național, am redescoperit un centenar simbolic.

Europa dezvăluie călătorului străin de continent mai multe asemănări decît deosebiri fundamentale în limba sau obiceiurile celor mai mulți dintre locuitorii ei. Există o civilizație, o cultură și, aș adăuga, există o „educație europeană" pe care noile mijloace de comunicare o favorizează și o desăvîrșesc pe tărîmul unui lung trecut de rudenie sau de conviețuire.

Este incontestabil că marile zone lingvistice ale continentului facilitează apropierile ; un exemplu clasic este latinitatea, cu firea specifică a popoarelor ei, cu limbile și dialectele și cu tradițiile ei în care se amestecă vestigiile unei nobile civilizații comune. Scrierile de călătorie ale poetului și diplomatului Vasile Alecsandri le remarcă și le subliniază.

Despre faptul că ne înțelegem între noi, europenii, s-au făcut cercetări și s-au scris multe cărți, dar similitudinile se mai văd și se aud fără dificultate de oricine dorește să le constate : un spaniol la Roma, sau un italian la București n-au nevoie de translator ; iar franțuzește (vorba coanei Chirița) știe tot neamul.

Aflat cu un coleg într-o țară străină îndepărtată, un trecător auzindu-ne vorba ne-a acostat cu această întrebare insolită : „vorbiți europenește ?"

Printre limbile surori romanice, limba noastră, prin insularitatea sa geografică daco-română, a rămas unitară în fondul ei de patruzprezece veacuri ; în schimb franceza s-a putut lăuda cu integrarea dialectelor ei, prin opera unor scriitori de valoare universală. Dintre acele dialecte cîteva și-au perpetuat totuși orgoliul unui patrimoniu cultural propriu. Astfel, mîndră de temeliile ei greco-romane, dar mai ales de latinitatea sa, tradiția provensală încerca pe la jumătatea secolului trecut un reviriment poetic vrednic de azurul mediteranean al peisajului ei grațios și pur, animată de pana lui Frédéric Mistral (Premiul Nobel, 1904) fondatorul „felibrige"-ului (de la cuvîntul provensal **felibre** — scriitor), școală literară de oarecare notorietate europeană la vremea aceea.

În luna mai 1882, aveau loc deci, în acel piesaj meridional (la Forcalquier și Gap), „serbările latine internaționale" organizate de societatea scriitorilor provensali și dedicate poeziei scrise în limbile romanice. În prezența lui Alecsandri, care primise marele lor premiu pentru oda sa „Ginta latina" cu patru ani mai înainte, la concursul prezidat de Mistral.

E un centenar vrednic de amintire, nu numai pentru gloria dar și pentru semnificația acelei celebrări, în contextul european și mediteranean al literaturii române.

Un amănunt pitoresc dar nu mai puțin semnificativ al momentului, — consemnat apoi într-un studiu al „analogiilor lingvistice dintre română și provensală", — este desigur versiunea celebrei **Hora Unirii,** a bardului de la Mircești, care, în traducerea felibre-ului François Vidal, suna la fel de armonios sub cerul Coastei de Azur. Las cititorului

Continuare în pag. a 7-a

În întîmpinarea Congresului culturii și educației socialiste

Întrebări necesare

„toți scriem !", îmi zice, sentențios, un vag cunoscut la un cocktail de vorbe (fără nici un gust). Întîmplătorul meu interlocutor face parte din acea categorie despre care, neavînd antecedente și dovedit ziarist cum ar fi putut la fel de lesne să fie alt soi de meseriaș onest, nu crezi că ar avea alte preocupări decît viața cotidiană și, în timpul liber, achiziționarea de bunuri spirituale, dar, atenție, nu dintr-o acută nevoie interioară ci pentru a învăța cum sau a face comparații. Propoziția lui mă lasă perplex, mă blochează și multă vreme nu pot să mai spun nimic. Îmi trec însă prin minte sumedenie de gînduri legate de ambiția de a scrie, de alte numeroase dialoguri, frînturi de conversație în care scrisul apărea nu ca un scop ci ca un mijloc. Mai înainte chiar de a fi așternut pe hîrtie o povestire întreagă, mai înainte chiar să fi trudit pe o sută de file de text, „autorii" încep să se agite, să-și amintească pe cine au cunoscut vreodată și-acum le poate fi de ajutor, anunță cărți, fac partizanat (punîndu-se la punct „cine cu cine e"), dar, mai ales, fac proiecte de schimbarea statutului lor social după apariția în revistă sau într-un volum colectiv. Sînt azi sumedenie de autori fără cărți, îți poți întîlni pe culoarele redacțiilor și editurilor, în lungi liste alcătuite de critici casei (uneori chiar în fruntea lor!) și, cum pretunică este crescîndă, pînă la urmă ei chiar trebuie să scrie, să-și scoată acea carte mereu anunțată, mereu... vorbită. Se mai poate vorbi într-o astfel de situație de o conștiință a scrisului? Torturanta întrebare — pe care de multă vreme n-am mai văzut-o pusă într-un interviu — „de ce scrieți" ? ar trebui pusă ținînd (ținîndu-te pe tine) autorul cu fața către o imensă bibliotecă. Unde-și va găsi cartea ta locul în acea bibliotecă universală și pentru ce anume cititorul să întindă mîna spre ea ? Veți spune că întrebările sînt retorice. Puse în public sînt retorice, după cum și răspunsurile „în gura mare" sînt retorice, sforăitoare. Asumarea lor, subiectivizarea lor pînă la a-ți deveni „teme" ale literaturii tale nu mai înseamnă, dar deloc, retorism. De fapt, orice muncă de educație începe cu propria educare. Subminarea morală prin chiar statutul autorului, diminuarea valorii ei (prezumtive) din chiar ideologia actului de a scrie mi se par două din problemele la care ar fi cazul să mediteze: autori, editori, critici.

Constantin Ștefan

Interviurile „Luceafărului"

Francisc Păcurariu : „Eu sînt profund convins că lecția Transilvaniei este de foarte mare importanță pentru prezent"

În pagina a 3-a

CRONICA EDIȚIILOR

George Bariț și contemporanii săi

1. Începînd din anul 1973 apare sub ochii noștri o monumentală colecție de corespondență : **George Bariț și contemporanii săi.** Un colectiv de istorici și cercetători clujeni (dar și din alte localități), coordonat de acad. Ștefan Pascu și Iosif Pervain, ne mijlocește contactul viu și adecvat comentat cu acest tezaur epistolar, dătător de seamă în chip nu o dată tulburător, despre istoria noastră din zbuciumatul secol al XIX-lea, secol al lucidei treziri și afirmări probe a conștiinței naționale românești.

Au apărut pînă-acuma cinci masive tomuri (în total aproape 2 300 pagini) dintr-o serie planificată în douăsprezece.

Importanța acestui corpus de documente nu trebuie dovedită. Pentru că, nu o dată, va concede chiar istoricul specializat, documentul **oficial** pălește în fața unei „epistolie familiare" (expresia lui Bariț). Documentul este deseori amendabil din o mie de pricini, epistola are căldură, narează partea intimă a istoriei ; documentul pretinde să fie luat ca atare, scrisoarea cere coroborarea cu altele, de la alții, deci implică ipostaze

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

Modelul ca structură

Se poate spune că **mesajul și accesibilitatea,** ca bază existențială a operelor de artă, sînt trăsăturile fundamentale ale unei culturi. Fac, deci, parte din esența creației și nu ne putem închipui o astfel de lucrare umană fără aceste două categorii socio-estetice. Originalitatea creatorului se manifestă prin acești doi termeni luați ca sumă. Accesibilitatea se reflectă în mesaj și este o aripă a tehnicii, a mijloacelor de realizare dar în primul rînd a spiritului și de aici noutatea artei. Mesajul operei poetice a lui Ion Barbu are deocamdată, și poate pentru totdeauna, o arie foarte restrînsă de acțiune. Pare a fi un mesaj ideatic și estetic spre cei ce trebuie să instruiască, să învețe de la catedra democratică legile versului democratic. E un mesaj făcut cu artă și meșteșug, desăvîrșite. Mesajul și accesibilitatea implică: activitatea vitală a creatorului, fondul lui spiritual, configurația interioară sui-generis. Deci se poate spune că cele două categorii țin de profunzimea spațiului **creator-consumator.**

Nu știm dacă Lucian Blaga s-a gîndit să creeze pentru un anumit nivel de percepere. Știm doar că el s-a gîndit și a dorit să facă artă cu adevărat. Nu antiartă, schizofrenii ludice etc. El nu a bulversat poezia, nu și-a pus problema dispariției poeziei, pro-

Mircea Stâncel

Continuare în pag. a 6-a

MOROMEȚIANA

Strategie narativă în „Cel mai iubit dintre pămînteni" (I)

Cel mai iubit dintre pămînteni este povestea unui eșec. Privindu-și retrospectiv existența, în fața unui sfîrșit ce pare la un moment dat inevitabil, Victor Petrini ajunge el însuși la această concluzie. Ceea ce încearcă personajul să facă prin actul povestirii este nu doar justificarea existenței ci desprinderea unui sens unificator mai general, care să înlăture sentimentul aleatoriului și, deopotrivă, pe cel al fatalității: „Căderea mea o povestesc eu aici, în umbra acestei celule, în care încerc să descifrez, întîi pentru mine, și dacă acest manuscris se va păstra și va apărea, și pentru alții, un șir nesfîrșit de determinări și să aflu, să răspund la întrebarea dacă au legătură cu ființa mea adîncă, intimă, cu esența ființei mele și cu viața gîndirii mele, cît de mult, și să nu-mi pară rău că va trebui să mor". Consecutiv acestei confesiuni și ținînd seama de situația în care se află personajul în clipa cînd începe relatarea retrospectivă, apare firească nevoia de eliberare, prin scris, de o experiență dramatică. Șirul nesfîrșit de determinări, despre care vorbește Petrini, este echivalent, în construcția romanului, cu mulțimea situațiilor epice în care apare personajul. Așezînd lucrurile în planul mai general al întregii opere a lui Marin Preda, funcționează în scrisul său o irepresibilă și definitorie presiune a epicului, covîrșitoare în **Cel mai iubit dintre pămînteni.** De aceea, observația lui Cicio Pop, într-o discuție cu Petrini pe teme de literatură și artă („americanii au simțul epicului, pe care europenii l-au cam fărîmițat" — spune personajul) este, totodată, argument **pro-domo** al romancierului. Ceea ce nu înseamnă că asistăm în roman la revărsarea unui șuvoi epic incontinent, asemănător în vreun fel ședințelor de psihanaliză, în care subiectul este pus să povestească, fără cenzură, vrute și nevrute (mai cu seamă nevrute) pentru a se defula. Dimpotrivă, narațiunea lui Petrini este, aproape în permanență, supravegheată, în vederea elaborării unei construcții semnificative. Petrini nu vrea doar **să spună** ci **să descifreze,** pentru sine și pentru alții Iată de ce vom interpreta formule ca „dar voi reveni la timpul potrivit asupra acestui subiect legat strîns de existența mea". „o să revin asupra acestui lucru". „dar despre istoria cu acest pește o să mai am, poate, timp să vorbesc", care apar des în narațiune, nu drept expresii ale naivității stilistice, ci, din contra, ca semnale ale unei construcții deliberate. Presiunii epicului îi răspunde strategia narativă, iar structura personajului principal determină construcția romanului.

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z. S. (XIV)

„Vorba latinului, omul care ți-a spus : **„Et quorum pars magna fui"**, adică Traian Iancu în persoană care a năvălit, m-a privit demontîndu-mi intențiile de explozie simulată întrebîndu-mă ce caut eu acolo. Auzi, dragă, ce gînd de baladist care se făcea că nu știe că eu, în acea vreme, sau dacă vrei, vremuri, eram, cum zici tu, **locotenentul** numărul unu al **patronului.**

Surîd, dau să-l ajut să se dezbrace, el refuză și-și agață paltonul într-un fel de simulacru de cuier, o sabie prinsă în două cuie slabe susținută de un suport cu un fel de agățătoare. Catastrofa, evident, se

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

TUDOR GEORGE: „Ierbarul amorului"

Evoluția literară a lui Tudor George amintește de riurile cu desfășurare subterană, care izvorăsc spre a se scufunda în pămînt și a apare surprinzător în altă parte ca riu lățit și puternic. Poetul a debutat timid, a dispărut din raza revistelor pentru a reapare tumultuos și intermitent apoi din ce în ce mai frecvent cu volume expresive care i-au precizat fizionomia literară și i-au fixat locul în concertul românesc al poeziei postbelice. Afirmarea tîrzie nu e o noutate în literatura română. În cazul lui Tudor George este mai curînd o problemă de generație. Un mănunchi de poeți, cam de aceeași vîrstă cu Tudor George, intră în literatură mai tîrziu decît ne-a obișnuit datina locului. Oprindu-ne asupra cărților lor constatăm că ele se singularizează în contextul liric la care participă prin tematică, univers liric, artă poetică. Aceștia întîrziați au reintrodus în poezia românească grija exacerbată pentru acuratețea prozodică, pentru forma sculpturală a versului, o tehnică a versificației dificile neobișnuită, ca și practicarea unor specii așa-zicînd desuete față de fluxul principal al poeziei momentului. Balada și sonetul au fost redescoperite și frecventate cu o virtuozitate rară de întîrziații generației lui Tudor George. De altfel această generație, care în proză este a lui Marin Preda, Eugen Barbu și alții, ar merita ea singură o istorie. Contradictorie, fărîmițată în grupuri diverse, cu date diferite de intrare în literatură, ea a fost numită fie „generația pierdută", fie „generația războiului", fie confundată cu grupurile literare care o compun : grupul **Albatros**, grupul **Cercului literar**, grupul postbelic din jurul revistei **Flacăra**, etc. Din rîndurile ei au ieșit și criticii care au susținut programul literar dogmatic al anilor cincizeci, acționînd atît pe terenul istoriei literare cît și pe acela al literaturii de actualitate.

Prin Tudor George și poezia lui se recuperează pentru patrimoniul literar un grup scriitoricesc niciodată înregistrat ca atare, circulînd mai ales în anecdotă, dar nu și în istoria literară. Tudor George face parte dintr-un cenaclu literar boem cu sediu în circiuma subpămînteană **Singapore**, unde între pahare cu lichid auriu se încingeau competiții literare avînd ca temă formele fixe ale poeziei. Un volum de **Balade singaporene** dezgroapă această lume literară uitată care, în timp ce afară apăreau gazete cu reportaje versificate, migăleau zilnic în dispreț imediatului formele fixe și atemporale ale poeziei. Pe alci au trecut și de alci au ieșit Tudor George, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Teodor Pică și alții. Cum evoluția literară a lui Tudor George seamănă cu evoluția unui riu care apare brusc acolo unde nu era semn de apă, aceste explicații sînt necesare. Pînă a ajunge la lumina tiparului, baladele lui au avut o viață „subpămînteană", adică o existență de laborator colegial alternată cu aceea a izolării laborioase și trudnice între cizelarea mereu reluată a zecilor de versuri care alcătuiesc celebratoarele și evocatoarele **Balade singaporene**. După cum universul baroc al poeziei lui Tudor George n-ar putea fi înțeles complet fără întîlnirea dintre structura barocă a tînărului versificator de atunci cu faimoasele cursuri despre **Universul poeziei** pe care G. Călinescu le ținea după război în fața unei mulțimi curioase, surprinse, incitate, năucite. „Singaporenii" și-au avut partea lor în restabilirea legăturilor cu mizele artei literare postbelice, cu spiritul creației românești anterioare.

Ceea ce părea singular și inexplicabil se așează odată cu trecerea timpului la locul și etajul cuvenit. Prin numeroasele volume de versuri tipărite în ultimii zece ani Tudor George și-a precizat locul și rolul în cadrele propriei generații ca și în tabloul literaturii române. Surprinzător prin abundența formală a poeziei lui, prin patosul ei grandios, prin apelul la specii considerate anacronice de manifestele literare curente, e vorba în primul rînd de baladă, Tudor George a surprins în egală măsură prin rigoarea și geometria versurilor lui, prin arhitectura deliberată a propriului proiect artistic. Etichetat comod ca villonian, poetul este în realitate plurivalent, izbutit în toate realizările de vîrf ale nenumăratelor sale ipostaze.

Ierbarul amorului este o culegere de sonete în care pot fi admirate în egală măsură viruzitatea formală și tensiunea lirică autentică. Tudor George este un poet ingenios și inventiv, un adevărat maestru al sonetului care-și creează dificultăți tocmai pentru a le depăși superb, spectaculos ca în **Agave** :

„Agave — **caracatițe-mpietrite**,
Precum v-a botezat Garcia Lorca —
Hecatonchiri gigantici care vor ca
Să-mbrățișeze cerul, doar l-o-nghite !

În parc la Beziers, sub trunchiul lor ca
Un ruj sodomic de otrăvi zbucnite,
Veneam sub un balaur, pasămite,
Să-mi fumeg și mai fioros mahorca !

De multe ori nu-nțelegeam nimica,
Decît un basm naval cu Moby-Dicka,
Or monstrul calamar, plasmatic crabul,
Meduză schilodindu-l pe Ahabu !

Mă toropeau în perspective grave
Lautremmonte sepii, braț-agave !"

Cuvîntul cîntător, rima rară și dificilă, inventivitatea lexicală, imagistica selectă și semnificativă fac din această poezie o mostră de tudorgeorgism. Reîntîlnim aici lumea fluidă a oceanului, predilectă la Tudor George, mediul plastic cel mai adecvat barocului, confuzia deliberată a regnurilor („caracatițe-mpietrite"), sugestiile livrești ale universului melvillian. Efortul cel mai subliniat este de a surprinde în versuri stările fluide, delicate, diafane. Un exemplu e în **Ierbarul amorului, Păpădia** :

„Mai ți-amintești de cîmpul meu cu sori,
De tandrele, de purele extaze,
Cînd ți-nsuflam pe chip un stil de raze,
Ce-ți zăboveau pe gene de ninsori ?

În cinstea ta, am vrut sublimei oaze
Să-i celebrez divinele-i splendori,
Păstrînd un astru stins, să-l mai adori,
La ora cînd spășitul timp cam az e !...

Ierbarul l-am închis cu greu chepenghi.
Dar, astăzi, văd, că mi-a jucat un renghi :
Pe cît l-am strîns blajin și-ncetișor,
De suflul lui s-a spart plăpîndul spor

Cît — dezvăluindu-l iar, de sub capace —
Depling ariciul explodat prin ace ?"

Tema trecerii timpului dă gravitate sentimentală și sonetelor lui Tudor George. Cele mai bărbătești nostalgii i le provoacă poetului amintirea Bărăganului natal, apoteozat de amintire, mitizat ca în unele poeme ale lui V. Voiculescu.

„Am să mă-ntorc în pir și-n bălării
În flacăra postumă, vegetală,
Pulsînd printre ciulinii ce-și răscoală
Migrația fantastei herghelii...

Ce viziuni vor crește-n tigva-mi, goală
De cei din urmă viermi care-i hrănii ?
Opaietul fărmat al inimii
Mai pîlpii-va-n ploi și-n vînt ce-l spală ?"

Cînd timpul neîndurător va elimina din poezia lui Tudor George reziduurile, în cochilia ei emancipată se va auzi purificator și testamentar vuietul de mare al limbii române.

M. Ungheanu

P.S. Deoarece cronica noastră la **Istoria literaturii** de G. Călinescu a fost înțeleasă ca o tentativă de a trece sub tăcere Ediția Nagard care reproduce întocmai prin procedee fotografice ediția din 1941, ținem să precizăm că Ediția Nagard a fost o inițiativă binevenită și că ea se constituie prin Addenda ei în cel mai convingător argument al Ediției Minerva alcătuită de Al. Piru. Cronica noastră trecută poate fi citită și în acest sens.

ANDREI BREZIANU: «Castelul romanului»

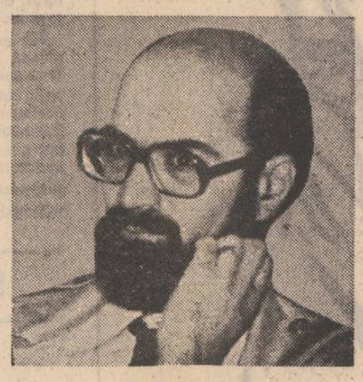

După Ieșirea la țărmuri — carte care a trecut aproape neobservată, deși sau poate tocmai pentru că era o scriere singulară — Andrei Brezianu revine cu un „roman" alegoric de aceeași factură și, în ultimă instanță, cu aceeași problematică, reluînd aceeași „aventură" fundamentală. Autor care nu caută succesul și notorietatea, acest eseist înzestrat cu o cultură asimilată profund, este și ca prozator obsedat de valorile esențiale. Dacă inițial formația sa intelectuală era orientată către sfera culturală anglo-saxonă, ultimele două volume relevă o structură solidară cu spiritualitatea românească în ceea ce are ea mai autentic și mai durabil.

Cartea reprezintă un itinerar de inițiere într-un univers constituit din embleme și repere ale istoriei, culturii și destinului național, realizat prin intermediul „eroului cerebral al unei întîmplări insolite". Drumul parcurs de personaj, numit la intrarea în poveste Logographus, este o traversare a unui teritoriu imaginar-simbolic și o decriptare progresivă a sensurilor „Themei", entitate miraculoasă. Călătoria este o alegere a tîlcurilor, deslușite prin trecerea unor vămi, rebus în sensul inițial al cuvîntului, contact cu o mare enigmă.

Imaginînd traiectul personajului, autorul creează obstacole și pentru cititor, intimidîndu-l pentru a-l încerca, prin erudiție și limbaj, prin referință savantă, prin promisiunea unei lecturi dificile, care impune răbdare și perseverență. Este o modalitate de a interzice accesul în interiorul „Themei" celor care n-ar fi capabili să-i pătrundă sensurile fără a le deforma.

Castelul este echivalentul eseei din **Ieșirea la țărmuri**, cu accent de data aceasta nu pe starea de conflict, ci pe coerența sistemului, prin descoperirea fiecărei componente și prin sugestia legăturilor care asigură acestui spațiu unitatea, personalitatea și durata. Nu evenimentele sînt figurate acum în parabolă, ci fenomenele. Thema, stăpînită de Toparhul de multe ori ucis sau declarat mort, dar care continuă să existe, se compune „dintr-o supraetajare deconcertantă de spații vizuale închise. Castelul, cu strania lui circularitate și frumusețe, crescînd din forturi și donjoane suprapuse, înșurubat în jurul axului său lăuntric de neclintire și mister, își ocrotise, în pofida evidenței, căpetenia". Acest spațiu insolit, complicat și enigmatic este „trup, cetate, organism baroc de litere și simboluri", adăpostind un neam care viețuiește discret și simplu, cu o înnăscută noblețe morală, cu generozitate și blîndețe, deși permanent asaltat și opresat de forțe brutale.

Logographus traversează un univers solidar și straniu, pe care încearcă să-l înțeleagă. El contemplă un peisaj imaginar, în a cărui vastitate se ridică arhitectura gigantică a Themei. Emblemele organizate în acest spațiu sînt reprezentări supradimensionate. În interiorul sălilor imense se înalță coloane cu nervuri care se întîlnesc „la înălțimi amețitoare", funcționează halucinante mecanisme uriașe. Castelul este traversat prin succesiunea unor spații misterioase, scări, turnuri, terase, încăperi, curți interioare. Planurile se intersectează și comunică variabil. Pe ziduri, pe uși și pavimente personajul observă simboluri și inscripții pe care le înregistrează fără ca sensul lor să fie imediat descifrat. Fiecare element figurat este o piesă într-un sistem, o transpunere a tot ce reprezintă semnificație a spațiului românesc, de la **Miorița** la **Istoria ieroglifică**, de la **Gînditorul de la Hamangia** la **Coloana infinitului**, de la practica populară la scrisul lui N. Iorga. Redimensionate la proporțiile „castelului", reordonate într-o configurație imaginară, emblemele sînt repere ale universului parcurs de Logographus, structurate după necesități simbolice.

Cunoașterea realizată de acest pelerin printre taine presupune parcurgerea drumului, contemplarea semnelor și explicitarea lor parțială de către călăuzele temporare, Dialela, Quoniam, Protonotarul.

Andrei Brezianu are un deja foarte exersat simț al parabolei, al jocului intelectual, al „cheii" și al hieroglifei. Prozatorul este capabil să dea o reprezentare „concretă" unor fenomene care cu greu pot fi imaginate ca atare. La începutul călătoriei, Logographus parcurge o pădure de simboluri care închipuie limba, reprezentată vizual și sonor. Noțiunile sînt percepute ca forme reale, vii, fizice „Cea mai frecventă arătare **Vatră**, tulpină milenară, cu coroana rotundă și plină, cu trunchiul noduros și ciuturos, șerpuia cu rădăcinile sale, din adînc pînă la fața țărinei, acoperind radial suprafețe întinse. Era ca un ochi de lumină vie emițîndu-și sonoritatea caldă, reluată în ecou de cele patru zări". Pasajul, care este un elogiu al graiului înalterabil, convertește erudiția în poezie, ficțiunea concentrînd o remarcabilă putere de sugestie. Un episod inrudit, este viziunea inspirată a cuvintelor-monedă din imensa turnătorie-tezaur a Themei.

Aproape fiecare treaptă a descoperirii implică un elogiu solemn și poetic al moralei, care are ca prim principiu „îmblînzirea sălbăticiei", al imaginației, al culturii, al limbii, al atitudinii existențiale. Celebrarea își asumă și explicația fenomenelor, grupate în jurul nucleelor care sînt temeiul, rădăcina, durata.

În această construcție imaginară cu spații suprapuse, în care efigiile sînt prezente într-o ordine subsumată sensului, tîlcurile se descifrează simultan sau succesiv, în măsura în care sînt luminate de semnificația emblemelor paralele. Istorie ieroglifică, ficțiunea lui Andrei Brezianu este o frumoasă utopie în care se răsfrînge adevărul istoriei, o țesătură de aluzii la prezențe, evenimente, cărți și personaje reale. Diversitatea aluziilor sintetizate dă o idee despre deschiderea universului livresc al autorului, la care referința rară, veche, se întîlnește cu aceea de ultimă oră. (Astfel un spectacol cu măști grotești se desfășoară la „nivelul șapte" în subsolul Themei).

Hieroglifele nu mai sînt realizate, ca în cartea anterioară, prin anagramă, ci prin detalii și sonorități sugestive, cu neputință de confundat. Reprezentarea aluzivă acumulează semnificațiile pînă la constituirea portretului simbolic, între pamflet și legendă (Gazibar). Noțiunile au întotdeauna sensuri duble sau multiple, care se reunesc pe măsura parcurgerii labirintului.

Aceeași parabolă este reluată în narațiuni diferite, ale căror sensuri converg, prozatorul realizînd o adevărată demonstrație de virtuozitate a perifrazei (episodul Aporienilor, al protozoarului, al păsării Sabadilla, al portretului).

Cînd nu este solemn și celebrant sau amar-ironic, jocul aluziilor transcrie, ca spectacol în spectacol, aventura cărții însăși, în narațiunea cu Astralagos. Experiența autorului, figurînd în cursul istoriei apropie încă o dată scrierea de romanul cu cheie al lui Cantemir, parafrazat de altfel în „reflecțiile Nisetrului".

Parabolă, elogiu, pamflet, poem, dialog și rebus, cartea lui Andrei Brezianu este și o pledoarie pentru încrederea într-un destin exemplar, și o meditație despre valorile și esența națională, realizată prin concilierea celor mai diverse mijloace. Odată depășită bariera plasată anume de scriitor, a unei lecturi aparent dificile, cartea captează ca un joc, aventură abstractă, pentru plăcerea decriptării, pentru ingeniozitatea construcției și pentru sensurile majore care susțin întregul edificiu. Este o dovadă că scrisul „cărturăresc" poate atrage și seduce, tot așa cum în cazul **Istoriei** lui Cantemir, considerată ilizibilă, lectorul atent descoperă rafinate delicii stilistice. Similitudinea este de procedeu, Andrei Brezianu pornind de la acest model pentru a elabora un altul, ale cărui tîlcuri, pe care nu le vom divulga, merită a fi deslușite.

Sultana Craia

DOINA BOGDAN-DASCĂLU «Critica — limbaj secund»

Lucrările de teorie și analiză a criticii, exceptînd contribuțiile parțiale (articole, eseuri din volume sau reviste) nu sînt prea numeroase în literatura română de specialitate. Vom aminti **Introducere în critica literară** și **Critica ideilor literare** (aceasta din urmă mai degrabă o propunere de sistem dar, evident, cu referiri la statutul disciplinei în general) ale lui Adrian Marino și **Conceptul de critică literară în România**, un studiu de istorie semantică, aparținînd lui Florin Mihăilescu. Pot fi racordate aceluiași circuit, cu delimitările de rigoare și extremă prudență, cărțile lui Savin Bratu, **De la Sainte-Beuve la noua critică**, Romul Munteanu, **Metamorfozele criticii europene moderne**, și Mircea Martin, **Critică și profunzime** care, vrînd-nevrînd, abordează dintr-o perspectivă modernă și aspecte teoretice nu numai diacronice ale evoluției criticii literare.

Dar o cercetare consecventă a autonomiei și specificității limbajului critic nu a fost încă întreprinsă. Doina Bogdan-Dascălu este prima care, la nivelul unui studiu, **Critica — limbaj secund** (Editura Facla, 1981) își pune această problemă. Întrebarea nu este desigur, nouă — are critica literară un statut epistemiologic ca al altor științe umaniste, estetica, filosofia, sociologia sau este doar un apendice al operei literare — dar primește o altă rezolvare. Se știe că existența unei discipline este garantată de prezența unui obiect propriu și de capacitatea de a-l descrie într-un limbaj diferit de al său. Or, aici este nodul gordian al autonomiei sau non-autonomiei criticii literare, discurs ce are o structură echivalentă cu celui analizat, adică al literaturii. Autoarea introduce însă o subtilă și operantă distincție între materia verbală și funcțiile sale lingvistice. Faptul nu este, în nici un caz, inedit în studiul limbii, dintre numeroasele modele propuse, cel mai cunoscut și mai eficient, de la care pornește și autoarea fiind schema jacobsoniană a comunicării : emițător, receptor, referent, mesaj, cod, canal de informație și funcțiile, metalingvistică, poetică, fatică, emotivă, referențială, și conativă. Meritul Doinei Bogdan-Dascălu constă în a adecva pentru prima dată, o astfel de tratare funcționalistă, investigării limbajului criticii literare. Să urmărim în continuare această încercare aplicată de, pentru a folosi sintagma autoarei, **stilistică funcționalistă**. Din teoria lui Roman Jakobson, asupra comunicării, sînt selectate ca pertinente pentru limbajul criticii literare funcțiile, **metalingvistică, emotivă, conativă și poetică**, dintre care prima constituie **dominanta** iar celelalte au un **rol secundar**. Ele se concretizează în text printr-un număr de **operații**, realizate cu ajutorul unor **operatori**. Atenție însă ! Nu funcțiile în sine, considerate izolat, dau specificitatea unui limbaj, spre exemplu în discursul literar vom întîlni aceleași elemente, ci distribuirea, ierarhizarea, articularea și preponderența lor în sistem. În acest sens, argumentul principal în demonstrația autoarei îl constituie analiza funcției metalingvistice, care atît prin numărul operațiilor cît și al operatorilor prevalează asupra celorlalte. Și nu este de mirare, întrucît critica literară este un metalimbaj ce are ca obiect de cercetare un alt limbaj, cel literar. Doina Bogdan-Dascălu identifică trei concretizări primare ale funcției metalingvistice, **indicarea, citarea și integrarea** și cinci secundare, **definirea, echivalarea, precizarea, aproximarea** și **accentuarea**. Dintre acestea, cu adevărat semnificative pentru demersul critic mi se par, dintre operațiile **primare citarea și integrarea** iar dintre cele secundare, **definirea** și **echivalarea**. Referitor la abordarea din unghiul logicii a **definiției critice, autoarea alunecă** într-un exces de amănunte tehnice, irelevante din moment ce nu sînt introduse într-un cadru comparativist mai larg (definiții aparținînd altor tipuri de discursuri). De altfel, întreaga lucrare este marcată de fetișul detaliului lingvistic, al clasificărilor și tabelelor sinoptice riguroase dar și simplificatoare, trădînd în pofida unor declarații de emancipare (luarea în discuție a factorilor estetic, axiologic etc., rămasă însă în stadiul ipotezelor), o incurabilă formație de lingvist. Ceea ce, avînd în vedere scopul strict delimitat, al studiului de față — noi nu i-am fi reproșat însă unele „abateri" mai îndrăznețe de la temă — este, desigur, indicat dar implică și anumite riscuri. Mai complexă se dovedește partea dedicată funcțiilor secundare, unde analiza lingvistică este însoțită și de sugestii și considerații valorizante. Eu aș spune că, tocmai, prezența funcțiilor secundare și sincretismul lor cu cea principală formează o trăsătură esențială a criticii, deși autoarea afirmă concluziv că „Limbajul criticii literare comportă funcții și operații identice cu orice alt limbaj, distingîndu-se însă prin dominarea de către funcția metalingvistică". Dar în continuare poziția este nuanțată subliniindu-se și coexistența funcțiilor : „Acest fapt îl integrează metalimbajelor, în cadrul cărora se particularizează printr-o serie de elemente, dintre care amintim conservarea funcției inițiale a textului poetic și presiunea exercitată de text asupra metatextului". Ar fi fost de dorit să se insiste mai mult asupra relațiilor dintre funcții, a corespondențelor biunivoce dintre ele și nu numai ierarhice. Și iată de ce. Critica literară care față de literatură este un metalimbaj, diferențîndu-se de aceasta prin funcția metalingvistică, devine la rîndu-i limbaj-obiect pentru un demers analitic ca al cărții de față, supusă, evident, funcției metalingvistice, care și ea poate ajunge materia unui metametadiscurs, etc. Și atunci în ce constă deosebirea ? Autoarea nu își pune explicit această întrebare, poziție ce are drept consecință simplificarea și, parțial, inadecvarea soluțiilor. Cred că particularitatea limbajului critic constă în conjuncția funcțiilor care în carte apar izolate, desigur, din constrîngeri metodologice. Doina Bogdan-Dascălu întreprinde o foarte minuțioasă și utilă descriere a lor, fără a le reîntegra în toate conexiunile sistemului. Din analiza consacrată **funcțiilor secundare** (emotivă, conativă, poetică) și respectiv, concretizărilor (afirmarea-negarea, adresarea implicită-adresarea explicită, și metaforizarea, portretizarea, descrierea și narrarea) mi-a reținut atenția, în mod deosebit, cea poetică. Această funcție are implicații mai largi deoarece readuce în actualitate, disputa, **critica, formă de artă sau știință**, și oportunitatea sau inutilitatea exprimării metaforice, procedeu, după cum bine se știe, strict literar. Doina Bogdan-Dascălu propune o soluție ingenioasă și perfect validată de realitatea textului. Metafora critică nu are un caracter polisemantic, ea individualizînd o singură semnificație din context, compatibilă cu intenția demonstrației critice. Aceluiași scop servește și apelul la cuvinte, expresii și sintagme ce aparțin limbajului obiect, adică textului literar. În sfîrșit, înglobarea fragmentelor literare în aliajul critic se produce și sub influența și presiunea limbajului-obiect, care, spunem noi, impune și el o anumită manieră de apropiere față de operă. Repet, așa-zisele funcții secundare și în special, aceea poetică (care nu se confundă cu „poetizarea") mi se par a avea o importanță mai mare în definirea specificității limbajului critic, decît interesul pe care îl acordă autoarea. Cred, de asemenea, că nu ar fi fost superfluă, relevarea gradelor de ambiguitate a termenilor critici și mai ales rolul contextualizării. Analiza stilistică funcționalistă, un cîștig metodologic în afară de discuție, se cere completată și de reflecția semiotică. Contribuția Doinei Bogdan-Dascălu, cercetătoare cu o solidă pregătire în materie și fine virtuți analitice, este însă de o incontestabilă valoare, propunînd o nouă perspectivă asupra domeniului și urnind disputele din punctul mort al dilemei tradiționale, critica, artă sau știință.

Paul Dugneanu

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Milă Plăvan, cel mai înalt om din satul nostru, în fiecare duminică se încălța cu picioroange meșterite de vecinul său Lemnaru, mergea prin sat și, din mijlocul drumului, doar întindea o mînă și rupea orice fruct. Cu cealaltă mînă își ținea picioroangele. Dar în ziua morții a mărturisit că patima lui a fost să culeagă toată viața ciuperci.

II. De cîte ori aude cîntecul privighetorii piițigoiul își înfige unghia în git căutîndu-și trîlul.

III. Creangă, exegeza episodului cu Irinuca : vrei să scapi de rîie ? dă drumul la pietroi și omoară capra !

IV. Îmi imaginez un hipodrom înconjurat de cai mulți ca frunza și iarba (cîte fire de iarbă — atîtea copite). Și toți se înghesuie să privească ce se întîmplă pe hipodrom. Numai cîțiva dintre ei au reușit să alerge acolo ; restul, cu gîturi încordate, fornăie, freamătă, tropăie. Nu au drept să necheze decît cei care participă la cursă. În vremuri imemoriale, primii care au pariat la curse au fost caii înșiși. Acum sînt numai călăreții lor.

V. Ca să răsară floarea de colț vulturul își seamănă gheara în stîncă.

VI. Trei rînduri de dinți. În fiecare seară, după ce își scoate placa, își pipăie gingia căutîndu-și dinții de lapte.

VII. Bate fierul cît îi-e mina caldă !

VIII. Dacă stînca n-ar crește în vîrful munților, alpinistul ar ara tot cîmpul cu speranța că fierul plugului se va izbi de o gresie.

IX. Iarba, pomii vor să ne arate că : orice ai îngropa în pămînt, pînă la urmă, răsare.

X. În mod sigur, trîntorii proiectează fagurii stupului.

George Alboiu

CARTEA DE DEBUT

DOUĂ VOLUME DE VERSURI

Versurile din volumul de debut al lui Emilian Luncașu **(Ocolind grădini,** Editura **Litera, 1981)** atestă o certă îndeminare artizanală. Mai mult, în unele texte se face simțită trepidația autentică a poeziei, datorată unei serii de imagini insolite. „Poezie de notație" — iată cum ar fi numit un recenzent de la 1970 versurile semnate de Emilian Luncașu. Sentimente și stări de spirit tradiționale sînt nuanțate printr-o imagistică remarcabilă. Este evidentă ingeniozitatea ocolirii platitudinilor de expresie. Din **Ocolind grădini** pot fi decupate fragmente întrutotul reușite. Iată începutul poeziei intitulată **Inflorind** : „Îmbrățișez odată cu trupul tău / și dorința ce-l face scînteietor, / ca flacăra în miezul luminării, / în plină zi să vezi mai apoi / dinamita înflorind, zidul cetății / ondulîndu-se după gigantul parfum". O anume înzestrare pentru exprimarea imagistică a unor concepte apare convingător în **Iubită ești...** baladă atrăgătoare a timpului ce trece : „te sună iarba, te aude apa — / iubită ești iubita mea tot / ocolind grădini pînă la mine. / Dar crinul pe care-l ai în mînă / atît de grav împodobit cu rouă / ce va să zică ? / E mai de preț decît norocul ? / aroma lui caldă ca raza nu / simți cum taie-n tine pe / jumătate sufletul cel pur... / Dar pînă să ajungi la mine, / pe țărmul dur, stîncos de unde / scriu mai porți în mină un rest / de plantă (cuțit firav și îndoit) / și ochii-ți sînt negri și plînși".

O forță centrifugă, ce tinde să angreneze reușitele imagini în configurații haotice, întîmplătoare — iată neajunsul volumului. Învingînd-o, Emilian Luncașu poate deveni un poet, în înțelesul major al cuvîntului.

„Faceți-vă unii altora / pomana metaforei", zice Caius Dragomir în una dintre poeziile volumului său de debut **(Intimitatea verbului,** Editura **Litera,** 1981). El însuși, însă, nu produce metafore, ci panseuri, aluzii livrești și constatări uscat-inteligente. Unele dintre versurile sale sînt realmente amuzante, „filozofia" lor elementară ne poate pune, o clipă, pe gînduri ; dar capacitatea de a emoționa se află la nivelul zero. Caius Dragomir practică o banalizată blazare de om care și-a pierdut iluziile. Destui cititadini consideră, ca și el, că este avantajos să arăți lumii o gîndire devitalizată, dominată de cîteva aporii morale. Asta mă face interesant, își zice fiecare dintre ei. Iată textul intitulat **Credință,** reprezentativ pentru mecanismele care pun în mișcare poeziile din **Intimitatea verbului** : „Copilul spune că soarele / urcă pe cer. // Nu ai mințit niciodată, / probabil cuvintele tale au mințit. / Dar cine a trăit destul / pentru a învăța cuvintele ? / Nu ai mințit cu privirea / cu pașii / cu somnul, / cu pulsul, / cu trupul. / Cuvintele tale au mințit. / Copilul spune că soarele / urcă pe cer / și vă cred pe-amîndoi".

Mai puțin generatoare de indiferență amabilă din partea cititorului sînt cîteva poezii în care blazarea inteligentă lasă, cu intermitență, loc unui sentiment al neputinței. Dar și în ele se face simțită o rece, anihilatoare, cerebralitate. Un exemplu : „Poate chiar acum, / pe celălalt mal al fluviului, / una dintre legiuni / piere înfrîntă, / Eu nu voi afla aceasta / decît tîrziu sau niciodată. // Sîntem tot mai puțini / și tot mai slabi, / înregistrăm însă, / din timp în timp, succese. // Nu vom ajunge la mare, / lupta decisivă nu se va mai da / și totuși ciudat, / am cucerit o țară..." **(Masculin).**

Intimitatea verbului conține exerciții stimulabile.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **TÎRZIE REVIZUIRE.** O surpriză, nu lipsită de semnificație, ne produce articolul „Vasile Pârvan — poetul imnic" publicat de Șerban Cioculescu (în „România literară", nr. 19), și aceasta din cel puțin două motive. Cunoscutul critic și istoric literar vine aici cu o perspectivă, din punctul operei lui anterioare, „nouă" și confirmă punct cu punct argumentele polemicii lui Adrian Riza, care au constituit materia unui serial, cu largi ecouri, în numerele precedente ale „Luceafărului". E drept că Șerban Cioculescu nu citează pe nici unul din preopinenți, însă contribuțiile de acum se reține în dosarul acelei polemici, mai ales că provin de la inițiatorul involuntar al atît de contradictoriei cărți a lui Z. Ornea, despre „Tradiționalism și modernitate". Pentru aceia care nu sînt la curent, menționăm că originea ideilor lui Z. Ornea despre influența nefastă a lui Pârvan asupra culturii românești, era un articol, „Un nou fenomen mistic: thracomania", publicat de Ș. Cioculescu, în „Revista română" nr. 2 din 1941, unde autorul „Geticii" era așezat în fruntea unei mișcări „thracomanice" cu urmări culturale din cele mai rele. Acum, printr-o tîrzie „revizuire", Ș. Cioculescu vede în V. Pârvan un „animator al cercetării științifice", îl consideră „incomparabil" și salută faptul că acesta are „discipoli" ; „Getica" e, în optica nouă, o lucrare de „protoistorie", iar „istoricul urmărește într-o viziune strict științifică dar și poetică reviviscența dacică (...). **Omul nu poate fi situat la rădăcina valurilor succesive de thracomanie** (subl. n.)". Adoptarea unui criteriu rațional, determinat de realități, în „chestiunea Pârvan" este demnă de salutat în intervenția lui Ș. Cioculescu.

■ **„BĂDĂRĂU... STORY".** „Aniversator" de meserie, publicistului George Bădărău nu-i scapă nici Fănuș Neagu, sărbătorit, precum se știe, recent. În „originala" lui contribuție, „Îngerul se arată din nou", („Convorbiri lit." nr. 4) G.B. se dezlănțuie. În optica lui, „lumea dunăreană" ar fi un „adevărat infern", cu „biografii scandaloase, caligrafiate pe plăcuțele de argilă ale diavolilor", indivizii „torturează în zi de sărbătoare", formează „o adunătură (...) de oameni, autentică și grosieră", geografia are ceva „înspăimîntător", artistul însuși „e gata să încerce oricînd cele mai bizare aventuri". Improvizatul exeget emite și cîteva cugetări de un farmec... urmuzian: „Magnifică violența micimii !" sau „Fănuș Neagu a frecventat multă vreme, noaptea, fantasticul Han al Ancuței". Curios mod de a examina opera acestui deja notoriu autor, mai ales că expresii precum „macabru", „bestial", „înfricoșător". „barbar", „grosier", „rudimentar", țîșnesc în articolul lui G. Bădărău la tot pasul. Să fie vorba de inaptitudinea comentatorului de a prinde literatura, să fie aici o beție de cuvinte, vorba lui G.B., „înfricoșătoare" ?

■ **FINAL APOCRIF.** S-a încheiat în această săptămînă interesantul serial de televiziune „La Barraca", extras din cunoscutul roman al lui Blasco Ibañez. Cartea „de origine" apărută de cîteva ori în românește, cititorul cu memorie bună a putut să urmărească „ecranizarea" dezlegat de interesul elementar pentru narațiunea senzațională ; în plus, televiziunea spaniolă adaptase romanul cu o remarcabilă precizie, mergînd pînă la amănuntele subtile. Numai că — surpriză : ultimul episod, difuzat la noi luni, 10 mai, are un final apocrif care nu este al romanului și nici al... versiunii cinematografice spaniole. În roman, localnicii din Huerta incendiază casa și semănăturile veneticilor care pleacă fără cai și fără căruță ; la fel și în serialul spaniol. Televiziunea română, probabil dintr-o teamă de incendii, explicabilă într-o viziune... pompieristă, întrerupe filmul înainte de catastrofă.

Ideea de a colabora cu autorul, vizibilă mai de mult în difuzarea filmului „Canarul și viscolul", sau în recentul transmis pe post „Deșteptarea României" — iată o ciudată manieră de a da, vorba aceea, intervenția nefastă drept „anonimă".

■ **„INTERPRETARE".** Un tînăr „critic", Florin Berindeanu, valorizează într-un mod curios („Amfiteatru" nr. 4) o recentă contribuție a lui Mircea Martin, orientalizînd pe autor : „M.M. comite un gest reflex de ocrotire a creației (și) dovedindu-se un «mandarin al spiritului»". Să-i explicăm recenzentului ce este acela „mandarin" și să-i semnalăm viziunea lui elitară, nepotrivită pentru o cultură democrată cum este a noastră ?

A.S.

«Eu sînt profund convins că lecția Transilvaniei este de foarte mare importanță pentru prezent»

francisc păcurariu

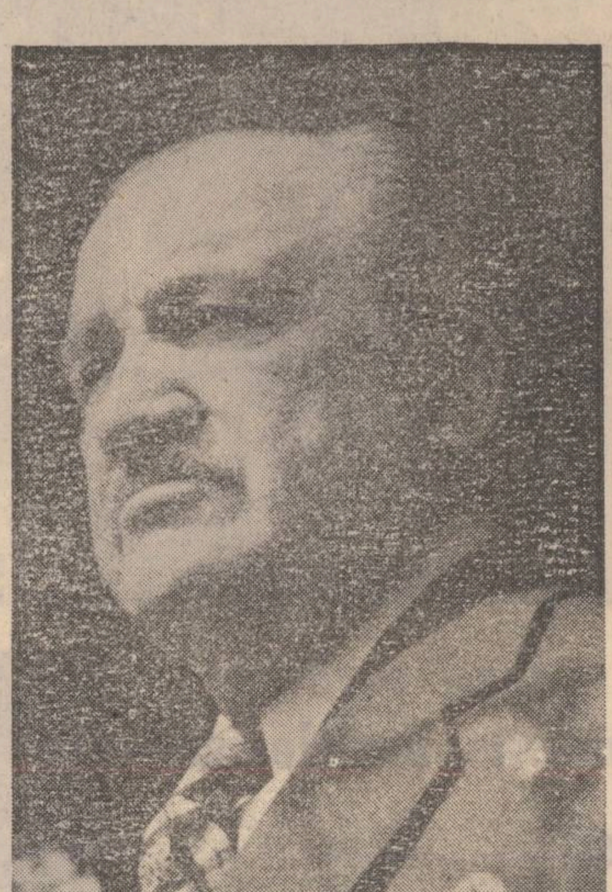

Interviurile «Luceafărului»

— Dicționarele literare arată că prima iubire a domniei voastre a fost poezia. Proza este o vocație tîrzie ?

— Prima mea iubire a fost într-adevăr poezia și trebuie să spun că ea nu s-a stins nici astăzi. Cred că este oarecum firesc ca tentația prozei și mai cu seamă a romanului să înceapă mult mai tîrziu, cînd o cunoaștere mai profundă a realității, a oamenilor, a relațiilor dintre oameni, experiența de viață, deslușirea unor mecanisme mai ascunse ale mișcărilor societății îți dezvăluie (sau ți se pare că-ți dezvăluie) un sens al existenței și te cuprinde obsesia că ai datoria de a comunica descoperirea ta (care, de cele mai multe ori, este o simplă iluzie).

— Volumul de versuri „Psalmii Neliniștii" apărut în 1942 și volumul „Lauda Singurătății" care, așa cum ați mai mărturisit, a fost distrus în martie 1944 în dezlănțuirea atrocităților antirománești ale studenților maghiari fasciști de la Cluj, închid oare toate frămîntările debutantului de atunci, marile întrebări ale timpului său ?

— Ceea ce trebuia să facem, în acei ani cumpliți ai ocupației horthyste, noi, puținii intelectuali români rămași în Transilvania nordică, a fost asigurarea unei continuități a afirmării întru limbă și cultură românească. Niciunul dintre noi nu a avut vreo îndoială că această afirmare nu poate fi imaginată decît sub semnul care a fost pus în fruntea paginii culturale a singurului ziar românesc îngăduit să apară în teritoriul ocupat : **grai și suflet românesc !** Ce alt scut am fi putut folosi în acele vremuri, cînd nu se afla în cumpănă destinul literar al vreunuia dintre noi sau locul pe care îl va avea pagina culturală a **Tribunei Ardealului** în ansamblul literaturii române din perioada războiului, ci existența a aproape două milioane de români, decît înrădăcinarea încăpățînată, dîrză, de nebiruit, în solul etern al marilor valori naționale, al culturii românești în totalitatea ei, în limbă ? Desigur, în condițiile unei cenzuri de-o incomparabilă obtuzitate, apariția unor texte literare mai complexe, mai dense, a devenit imposibilă. Nu exista zi ca această cenzură să nu elimine din pagina culturală a **Tribunei Ardealului** cel puțin o poezie care prin densitate, prin expresia mai complicată sau prin capacitatea de a sugera sensuri mai obscure i-au trezit suspiciunea. În aceste condiții cum să fi reușit să răspund la marile întrebări ale timpului prin care treceam, chiar dacă aș fi avut forța necesară — de care, de ce să n-o spun ? — mă cam îndoiesc. Importantă era **apariția de cuvinte românești tipărite**, căci în condițiile ocupației horthyste și ale asaltului pentru zdrobirea și deznaționalizarea populației românești simpla folosire curajoasă a limbii române a constituit un act de rezistență națională !

— În 1974 a apărut la Editura „Dacia" zguduitorul roman „Labirintul". Alături de „Delirul", tipărit de Marin Preda un an mai tîrziu, „Labirintul" a cunoscut un succes de cititori puțin obișnuit. Îl prevedeați ? Cum îl explicați ?

— Mărturisesc că lucrînd timp de mulți ani la acest roman nu m-am gîndit dacă el va găsi audiență, va avea succes ori nu, sau măcar dacă va putea fi editat. M-am gîndit la un lucru mai important. Poetul maghiar Jozsef Attila spunea într-un vers memorabil că pentru a păși spre viitorul de frăție și deplină solidaritate a popoarelor noastre **„trecutul trebuie mărturisit"**. Nici pentru prezentul și nici pentru viitorul coexistenței româno-maghiare, frățești, libere, trainice și constructive — pentru care am militat o viață întreagă prin activitatea mea politică și prin scrisul meu — ascunderea unor realități importante ale istoriei, momentele de răbufnire a contradicțiilor, de suferințe fără rost, dar și de luptă comună a muncitorilor și țăranilor, a forțelor populare, nu poate duce decît la consecințe negative. Teza care a fost susținută la noi îndată după război — care nu-și găsește pereche în nici o țară din lume ! — că suferințele îndurate în Ardealul nordic trebuiesc uitate ca să nu constituie un instrument de ațițare șovină, nu a slujit decît șovinismului. În realitate — și vă rog să mă credeți că am meditat îndelung ceea ce vreau să vă spun — dezvăluirea mecanismelor care au produs în trecut contradicții grave și animozități regretabile, activitatea de cercetare și de punere cinstită și nefalsificată în lumină a relațiilor româno-maghiare din trecut, pentru a lichida forța de iradiere a concepțiilor retrograde, dăunătoare, este o necesitate obiectivă, iar pentru istoricii și scriitorii români și maghiari o datorie de onoare. Această perspectivă — care depășește problema propriu-zisă a unui roman este, cred, necesară pentru înțelegerea **Labirintului**, prin care am dorit să înfățișez adevărul unui moment tragic, plin de suferințe inimaginabile dar și de eroism, de pilde respingătoare de bestialitate dar și de concludente exemple de solidaritate umană, de omenie, de luptă comună împotriva fiarei horthyste. Cred că ceea ce a atras atenția cititorilor — așa cum rezultă din sute de scrisori primite din partea unor cititori români, maghiari, sași și evrei — a fost tocmai adevărul istoric dezvăluit de roman și adevărul uman pe care am încercat să-l dezghioc din el.

— De la „Furtună sub Detunata" pînă la „Tatuajele", locul de predilecție al romanelor tipărite pînă acum este Transilvania. Este doar o preferință sentimentală sau o opțiune problematică și politică specială ?

— Cred că despre Transilvania, despre realitățile și problemele ei, despre trecutul său de suferință și de luptă inimaginabil de grea, se scrie dureros de puțin. Preferințele multor scriitori merg spre un neguros trecut mitic în care mișcarea realităților se străvede doar vag. Este, desigur, foarte important că s-au publicat memorii ale unor mari figuri ale trecutului ca Sextil Pușcariu, Onisifor Ghibu sau Valeriu Braniște. Din scrisul lor se conturează orizontul unor timpuri grele, apăsate de greutăți și amenințări, dar și patriotismul fierbinte al oamenilor adevărați, hotărîrea lor de a înfrunta orice pericol pentru cauza dreptății și adevărului, pentru apărarea dreptului poporului lor la existență, libertate și progres. Dar orizontul nostru de astăzi îmbrățișează zone mai întinse ale realității istorice, înțelegem mai clar ceea ce lor li se părea nebulos, deslușim drumul pe care ei îl căutau cu speranță și, uneori, cu teama de a nu greși. Poate că exemplul cel mai viguros pe care trecutul Transilvaniei îl oferă prezentului este încrederea în dreptatea și în viitorul neamului nostru mai ales în momentele grele, sub amenințări și dificultăți. Eu sînt profund convins că lecția Transilvaniei, de patriotism nezdruncinat, de înrădăcinare profundă în colectivitate, în obște, în neam, conceperea vieții ca un examen de omenie, de cinste, de muncă neobosită și de solidaritate umană este de-o foarte mare importanță pentru prezent.

— Proza dv. umple un gol tematic prin nutrirea ei din acest univers și această problematică. Întrebarea este de ce se scrie atît de puțin în proza noastră despre marile încercări și marile examene istorice prin care a trecut poporul român ? Ca prozator cred că v-ați pus întrebarea ? De ce nu există încă, de pildă, un roman al Unirii din 1918 ?

— Întrebările dv. au în mine un ecou foarte dureros. De ce ? Pentru că, în primul rînd, este incomparabil mai ușor și mai amuzant să te miști fără nici o îngrădire într-un spațiu imaginar, mitic sau fantastic, să-ți manevrezi personajele după voia inimii și după capriciile imaginației, decît să te claustrezi într-o delicată și anevoioasă problematică politică sau istorică, în care se ascund neobservate capcane și nevăzute lunecușuri. Aș vrea să fiu foarte exact înțeles : Nu mă gîndesc nici o clipă că un roman despre un moment crucial al vieții acestui popor ar fi mai valoros sau ar fi superior sau ar avea vreun avantaj față de un alt roman, bazat pe jocul de construcție epică, pe efecte mitice sau fantastice, pe excursia într-un spațiu ireal. Pur și simplu susțin că procedînd în acest al doilea mod îți asumi mai puține riscuri și nu te lași sorbit de naufragiile unor interminabile nevoi de completare a documentării. Al doilea factor care descurajează atracția spre „marile examene" ale istoriei noastre este atitudinea tranșantă a unei părți a criticilor noștri de respingere a problematicii istorice în literatură, susținînd că ea izolează pe scriitor de sfera general-umanului și îl face să pătrundă pe un teren unde ar trebui să opereze istoricii. A obiecta că între modul de abordare a unei epoci, a unui eveniment sau a unei figuri istorice de către savant și modul cum ele sînt înfățișate de scriitor se cască un adevărat abis, este o inutilă pierdere de timp. Ceea ce se poate însă constata este că nu avem un roman despre Avram Iancu, nu avem un roman despre Unirea din 1918, după cum nu avem un roman adevărat despre 23 August. Da, dacă nu avem noi timp pentru istoria noastră, au grijă alții să ne-o deformeze !

— Faptul este fapt. Aceste cărți abia se produc sau vor apare. Care credeți că este efectul lacunelor tematice ale prozei noastre asupra conștiinței poporului în care toate marile evenimente și încercări au lăsat urme adînci? Nu se întreabă oare acești cititori, de ce așteptării lor nu-i răspunde întotdeauna proza românească ?

— Din fericire, există în țara noastră o asemenea foame de carte încît am impresia că nu există roman care să nu se epuizeze într-un timp destul de scurt. Dacă vorbim despre preferințele cititorilor trebuie să consemnăm că, din nefericire, sondajele opiniei publice sînt la noi inexistente, iar cercetările de sociologie a literaturii se mișcă pe un plan pur teoretic. Dacă situația ar fi alta, poate că și scriitorii ar putea măsura mai exact ecoul operei lor. Putem însă constata fără ezitare o altă consecință, poate cea mai dramatică. Nu există nici o îndoială că literatura a avut, are și va avea o importantă funcție educativă, exercitată prin medierea capacității ei de iradiere artistică. Poate că cel mai important rol de acest gen al scrierilor de azi constă în făurirea de modele umane, de existențe exemplare, capabile să lumineze cu girul unei nobile experiențe istorice tendința spre poziții patriotice luminate, necesitatea solidarității, omeniei, cinstei și altruismului. Oare — vorbind cu toate ocaziile despre importanța misiune a literaturii — nu uităm uneori în practică, la masa de lucru, în efortul creator de zi cu zi, tocmai o latură esențială a acestei misiuni ?

— Proza „obsedantului deceniu" la modă încă poate satisface singură „orizontul de așteptare" al cititorului nostru ? Temele prozei actuale nu pot fi mai multe ? Absolutizarea „curajului" acestei proze nu întunecă oare alte zone ale unui posibil cîmp de inspirație care-și cer și ele drepturile în egală măsură ?

— Nu am impresia că ar exista pericolul unei reduceri a ariei tematice a prozei noastre la problematica „obsedantului deceniu". Dar se poate constata într-adevăr o anume predilecție pentru această problematică. Desigur anii care au făurit amintita problematică au marcat existența multora. Este oarecum dificil să imaginezi o biografie contemporană fără o confruntare de un fel sau altul cu realitățile acelor ani. Numai că această confruntare nu a fost întotdeauna dramatică, pecetluită de opoziție, inadaptare sau neînțelegere. Pentru sute de mii de oameni care au trecut prin „obsedantul deceniu" el a însemnat deschiderea orizontului unei afirmări neașteptate și nebănuite a capacităților, ridicîndu-i din zonele cele mai umile ale existenței în școli, în universități, transformîndu-i în ingineri ori medici, în ofițeri sau înalți funcționari, oferindu-le posibilitatea de a se ridica, de a-și dovedi capacitatea de creație într-un domeniu sau altul. „Obsedantul deceniu" constituie o etapă a dezvoltării noastre economice și sociale și problematica sa merită să fie sondată în toată complexitatea sa uneori contradictorie. Într-o faimoasă pagină a amintirilor sale despre Lenin, Gorki sublinia că Lenin a zdruncinat cu o inegalabilă putere lenea mic-burgheză care-i face pe mulți oameni să nu dorească altceva decît să trăiască așa cum s-au obișnuit. Epoca pe care o străbatem realizează pe scară mondială misiunea de a scoate viața din făgașul inerției, de a sfărîma forme de viață, de a dezlănțui forțele revoluției tehnico-științifice, de a impune restructurări în societate, în felul de viață, în psihologie. Principala strădanie a scriitorului într-o astfel de epocă plină de schimbări este de a cerceta de unde venim și încotro mergem, de a cînta ri în vieți umane concrete ce se poate pierde și uita fără mare pagubă și ce trebuie neapărat păstrat, apărat, dus ca o moștenire importantă spre viitor; de a-și asuma fiecare — așa cum au făcut-o marii înaintași — partea sa de răspundere în punerea dreaptă și cinstită în lumină a izbînzilor și erorilor, a reliefurilor de strălucire și a depresiunilor de umbră.

— Cunoașteți mai bine decît mulți colegi ai noștri literatura de limbă maghiară care se scrie în România. Ce tematică și ce orizont spiritual are ?

— Din păcate, nu sînt un cunoscător destul de bun al literaturii maghiare de azi din România pentru a intra în detalii ce constituie un privilegiu al specialistului. O cunosc însă în suficientă măsură pentru a spune că literatura maghiară din România cunoaște o înflorire bogată și multilaterală, că ea se dezvoltă în libertate, înregistrînd o mare varietate de stiluri și modalități, afirmată într-un număr impresionant de cărți, an de an. În această literatură își găsește expresia un cîmp tematic foarte larg, mergînd de la istorie la actualitate, marcînd în cele mai importante creații o realitate pe care literatura maghiară din România a evitat-o oarecum între cele două războaie mondiale : realitatea existenței-în-România, problemele comune pe care naționalitatea conlocuitoare maghiară le are cu poporul român, și problemele sale specifice. Este vorba, deci, de o literatură a integrării în realitățile din România, a problemelor comune, văzute prin prisma unui temperament diferit dar nu opus. Această dezvoltare a literaturii maghiare din România constituie pentru noi un motiv de mulțumire și de satisfacție, căci dovedește deplina egalitate în drepturi de care naționalitatea conlocuitoare maghiară se bucură în această țară, dezmințind în mod categoric calomniile vînturate cu o sîrguință demnă de o cauză mai bună dincolo de hotare.

— În literatura scriitorilor din țările socialiste cu o dezvoltare istorică asemănătoare cu a noastră s-a scris mult despre manifestările istorice de tip fascist, care au fost condamnate și pe calea literaturii. Respingerea neofascismului contemporan cere respingerea oricărei formule de totalitarism criminal fie că se numește fascism, hitlerism, horthysm, legionarism, etc. În tematica amplă a literaturii noastre contemporane nu și-ar fi găsit locul firesc reflectarea artistică și critică a tuturor formelor de fascism ale căror consecințe le-a cunoscut România, indiferent de denumirea lui ?

Desen de Mihu Vulcănescu

— Din unele întîlniri pe care le-am avut cu cîțiva dintre ei în ultimii ani, rezultă însă că, într-adevăr, tema luptei comune a maghiarilor și sîrbilor sau a maghiarilor și slovacilor împotriva ocupanților horthyști îi preocupă destul de stăruitor, considerînd-o „cel mai puternic ciment al înțelegerii noastre de azi și a viitorului nostru comun" — cum s-a exprimat un scriitor din Voivodina. Aș vrea însă să subliniez că mi se pare grăitor faptul că mulți scriitori din Ungaria au simțit nu numai nevoia de a înfiera crimele săvîrșite de horthyști împotriva poporului maghiar (și cred că principalul roman pe această temă — **Fraza neterminată** de Déry Tibor — ar trebui neintîrziat tradus în limba română) dar și pe cele săvîrșite în teritoriile vremelnic ocupate. Au apărut cărți zguduitoare despre companiile de muncă trimise pe front ca adevărate lagăre de exterminare mobile (ca de exemplu cartea lui Kosa István **De la Dunăre la Don**), despre masacrele săvîrșite pe teritoriul ocupat din Jugoslavia (în principal, romanul cutremurător al lui Cseres Tibor, **Zile cu ger**) și despre activitatea armatei horthyste în Uniunea Sovietică (dezvăluită în zeci de cărți, dintre care voi aminti doar pe cea mai rece și mai exactă, **Recviem pentru o armată** de Nemeskürty István). Și au apărut zeci de cărți despre internarea și exterminarea evreilor din Ungaria. Este, poate, curios că niciuna din aceste cărți nu a fost — după cîte știu — tradusă în limba română (deși, de exemplu, romanul lui Cseres a fost tradus în 7 sau 8 limbi) și nici inclusă în programele de schimburi pe plan editorial. De ce ? E greu de răspuns.

Cea de-a doua parte a întrebării dv. mă obligă la o meditație plină de răspundere. În primul rînd, cred că e firesc ca scriitorii maghiari care au cunoscut fascismul românesc și au avut de suferit din cauza lui, să scrie despre acest fascism, nu despre ocupația horthystă, pe care, rămînînd în România după dictatul de la Viena nu au cunoscut-o decît din relatări, nu din experiență proprie. Cele mai importante dintre aceste romane (**Nepoții Oltenilor** de Nagy István, trilogia **Din septembrie pînă în septembrie** de Szemlér Ferenc și **Destin și simbol** de Méliusz Jozsef) sînt, dealtfel, axate pe ideea luptei antifasciste comune a românilor și maghiarilor, pentru un viitor comun, chiar dacă împotriva multor interpretări sau idei exprimate în ele am putea ridica serioase obiecții.

Mult mai gravă mi se pare întrebarea : oare teroarea dezlănțuită în Ardealul de Nord de către horthyști a constituit o temă mai puțin dramatică iar lupta comună a forțelor progresiste române și maghiare împotriva acestei terori mai puțin semnificativă ? În Ardealul de Nord am trăit alături — și am luptat umăr la umăr — cu scriitori ca Nagy István, Asztalos István, Horváth István și alții. Au cunoscut teroarea horthystă, au văzut batjocorirea, expulzarea sau linșarea românilor, au auzit despre măcelurí ca cele de la Ip și Trăznea, de la Prundul Bîrgăului, de la Moisei și din, vai, atîtea sate însîngerate ale Transilvaniei de Nord, au cunoscut grozăviile lagărelor de la Someșeni și Acățari. Nagy István era cumnat al lui Józsa Béla, comunistul neînfricat ucis în torturi groaznice, au fost prieteni cu Korvin Sándor, cu Kovács Katona Jenő sau Salamon Ernö, exterminați de horthyști. Au scris articole comemorative pline de durere și de revoltă. Dar în același timp mă întreb cu aceeași dureroasă strîngere de inimă : Noi de ce nu am scris despre acele înspăimîntătoare realități ?

— Recent, a apărut „Cuvînt despre Transilvania", cartea unui prozator foarte cunoscut. Este încă una din cărțile în care ca și în „Labirintul" și „Delirul", scriitorul intră în teritoriul istoricului. Cum apreciați eseul lui Ion Lăncrănjan ?

— Recenta carte a lui Ion Lăncrănjan este un imn de slavă în cinstea Transilvaniei privită ca „vatră-cetate" a poporului nostru, un sondaj liric și adeseori patetic spre miezul viu al semnificației sale în trecutul și prezentul țării. Carte plină de vibrația unui sincer patriotism și de-o cinstită înțelegere a realității ardelene, inclusiv a comunității de viață, de muncă și de frățească înțelegere cu naționalitățile conlocuitoare, **Cuvînt despre Transilvania** este și o respingere fermă a interpretărilor eronate sau tendențioase despre situația Transilvaniei, a trecutului și prezentului ei. Unii prieteni (și neprieteni — Blaga ar fi spus nefîrtați) cunoscînd vechea mea pasiune pentru problematica trecutului și prezentului „vetrii-cetate" despre care vorbește Lăncrănjan mi-au exprimat, fără să fi citit cartea, mirarea lor că „ar fi auzit că în carte se găsesc și niște atacuri". Le-am spus acelora și repet și aici : cartea lui Ion Lăncrănjan este o operă profund meditată și cu răspundere scrisă. Ea nu trebuie însă judecată după „cele auzite" ci după o lectură temeinică și o meditație plină de seriozitate. Ca orice carte, și **Cuvînt despre Transilvania** este o carte perfectibilă. Dacă mi-ar fi cerut, eu de pildă, l-aș fi sfătuit să renunțe la unele citate și să aleagă altele, mai grave, mai regretabile, mai dăunătoare pentru cauza înțelegerii frățești dintre popoarele din această parte a lumii. Dar o spun cu toată răspunderea : este o carte cinstită și dreaptă, care merită să fie citită, meditată cu seninătate, discutată deschis și cinstit, nu deformată „după urechi" cu viclenie și cu dușmănie.

— Sînteți un hispanist. Un cunoscător al literaturii Americii latine. Cum explicați succesul prozei venite din acest spațiu la cititorii și scriitorii români ? Prin problematică sau afinități ?

— Succesul actual al romanului latino-american este viu pe toate meridianele globului și după epoci de primat mondial al romanului francez, al celui rusesc, al celui american — marcînd fiecare o înnoire adîncă, dătătoare de noi virtualități de substanță și de construcție, există astăzi fără îndoială un primat al romanului latino-american. Această situație privilegiată se datorează capacității dovedite de acest roman de a sintetiza cea mai mare parte a cuceririlor moderne în explorarea și în construcția romanescă, de a da sintezei obținute o interpretare specifică prin „realismul magic" sau „realismul miraculos" (folosind mijloace de interpretare a realității rezultate din îmbinarea foarte modernă a unor străvechi modalități precolumbiene cu rodul unor multiseculare eforturi de a adapta cuceriri ale literaturii spaniole — apoi franceze și în cele din urmă nord-americane — la imperativul de a da glas potrivit unor realități latino-americane care împtmeau o expresie nouă) și de a folosi aceste noi mijloace de investigație și de construcție la o realitate aflată în fierbere, în permanentă schimbare, gata de explozie. Este firesc că această nouă modalitate a romanului a uluit, a fermecat, a cucerit și s-a impus. Pretutindeni, ca și la noi. Din nefericire, am impresia (ce bucuros aș fi să mă înșel !) că scriitorii noștri, vrăjiți de acest nou roman (căci acesta e adevăratul roman nou, nu alambicata și ultrateoretizata experiență decedată de anemie a unor scriitori francezi) s-au străduit să învețe și să adopte o formulă gata-oferită, nu un exemplu formidabil de rodnicie a implantării inovației moderne pe străvechi experiențe specifice pentru a exprima o realitate caracteristică, proprie, dureros de actuală.

— Sînteți, desigur, la curent cu evoluția criticii literare de pe alte meridiane. Dacă ați face o comparație între critica literară românească și cea străină ce asemănări și ce deosebiri vi s-ar impune ?

— În ceea ce mă privește, aș dori să nu folosesc expresia „critica literară românească", deoarece ea — într-o discuție ca aceasta purtată de noi — ar generaliza particularul, ar da valabilitate de ansamblu particularului. Cred că este mai exact să ne referim la o critică impresionist-estetizantă reprezentată și la noi de cîțiva critici, care, din nefericire pentru literatura noastră, au pus stăpînire pe multe pagini ale unor reviste importante. Despre acest mod al criticii s-a vorbit și în literatura hispano-americană, ca la o modalitate revolută. Într-o carte din 1957 prestigiosul critic argentinian E. Anderson Imbert scria despre această modalitate critică : „În acest gen de critică sînt de toate. Firește, ceea ce predomină e iresponsabilitatea. În general, sînt lansate opinii care nu sînt susținute nici printr-o concepție despre lume nici printr-o scară de valori. În cel mai bun caz se pot extrage din aceste opinii foarte capricioase rudimentele unei poziții critice foarte superficiale : dogmatică, hedonistă, impresionistă". Venezueleanul Guillermo Sucre vorbind despre actuala critică hispano-americană (într-o lucrare colectivă de sinteză publicată de UNESCO), constatînd că ea „este foarte departe de concepțiile pozitiviste sau deterministe de altădată", subliniază că „năzuiește să descopere cum se desfășoară în interiorul operei o concepție despre lume și conștiința unei societăți". Cele mai noi orientări ale criticii hispano-americane merg spre o „critică imanentă, dar încercînd să elucideze și alte semnificații în text : psihanalitice, filozofice, etc.", sau sînt dominate de tendințe derivate din structuralism, propunînd „o îmbinare de analiză a textului cu reflecția marginală". Putem, adică, stabili multe coincidențe cu orientări ale unor critici din țara noastră, îndeosebi cu cei foarte tineri, dar nici o similitudine cu preferințe impresionist-estetizante care par, acolo, în America latină, modalități revolute, anacronice. Bănuiesc că situația criticii în alte literaturi importante este în linii mari similară cu cea din literatura hispano-americană ale cărei relații cu mișcarea ideilor pe plan mondial au devenit în ultimele decenii foarte vii.

— Cum vi se par polemicile noastre literare, atîtea cîte sînt ? Cum ar trebui să fie polemica ?

— Ca oricare alt fenomen al realității, literatura noastră de azi este o unitate de contrarii. Nimic mai firesc în lume decît existența de tendințe, curente, concepții estetice și opinii literare diferite, adeseori contradictorii. În toate epocile și în toate literaturile tocmai această ciocnire de tendințe contrarii a dat naștere forței de propulsare a marilor creații, a înnoirilor necesare. Polemica este cel mai firesc fenomen în oricare literatură. Cu cîteva condiții fundamentale : să promoveze discuțiile creatoare, oneste, de idei, afirmarea clară și liberă a unor opțiuni, concepții sau păreri privitoare la literatură, la concepții estetice, la tendințe artistice ; nu atacurile personale, calificările jignitoare, denaturările nedemne, falsurile grosolane ; să se mențină pe tărîmul literaturii și să nu recurgă la calificări și afirmații de natură politică, aruncate cu iresponsabilitate și parcă în mod deliberat cu scopul de a crea aparența că unele atitudini dubioase, respinse cu indignare de uriașa majoritate a scriitorilor din România, sînt caracteristice pentru scriitorii români și nu pentru

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

cezar ivănescu

ROD (1963) — INEDITE

Zile

I

! spre-a fi eu însumi impulsul unei voințe
sau poate dus de-o nesfîrșită milă de mine
spre dimineață cînd e încă noapte
voi ieși pe ușă îngrozitor de atent
cum aluneci pe-o falie de timp în altă
lume paralelă
purtăm cu noi cea dulce cheie-a neființei !

II

! tu tot dormind în lanțul somnului avid
care te posedă căruia i te abandonezi
cu roșața obrazului cu conștiința pacatului
ca-ntr-un incest cu voluptatea morții
de ce s-o mai trezești din somn pe-aceea
ce nu o poți salva sortită morții !

III

! și printr-un întuneric
care de mult nu mă mai înspăimîntă
voi merge binecuvîntînd adînc întunericul
blîndețea lui ca un voal
șoapta lui ca un sîn de fecioară
improprietatea tuturor lucrurilor
ca o spaimă care ne-a încălzit sufletul ;
nu mi se va vedea fața
și asta îmi va fi destul
cultivîndu-mi lașitatea
ca pe o dorință de bine
demența ca pe curajul
deghizat al sinucigașilor
sunetul simțindu-mi-l
acea evanescență angelică
de-a-pururi rourînd cu sînge carnea !

IV

! dacă o clipă m-aș întoarce
mă va pierde
surîsul tău de copil traumatizat
numai surîsul și îmi pierde inima
îmi dizlocă plămînii înecați
sughițînd de plîns
mîinile tale albe
rezemate de pieptul
care respiră tăgăduință
lină-a unui elixir
tu care trăiești
mai dreaptă
nesăbuință ca soarele !

V

! și-ți găsești în propriul trup
toată mulțumirea
ca lebăda
trup care
și azi îmi pare neatins
inexplicabil și abstract
ca echinocțiul de toamnă
și ca plecarea cocorilor.
măcar spune-mi
dacă și sufletul
învață trupul pe de rost
dacă-l pastrează
ori doar această umbră
de durere voalată
e numai negativul altei
alteia lumi și-atrocea suferință
de-aici e fără importanță...
poate sînt trupuri care vin ca somnul
pe nesimțite poate sînt
trupuri line cum e moartea...
eu poate n-am urmat
Regina Morții
pînă acolo
în stravezime unde zboară
unde extrema suferință-a morții
e athanazică senzualitate
și picatura de miere
clipita morții cosmice !

Scriind cu tot trupul

! scriind cu tot trupul
urlu fără ecou
în această tăcere incurabilă :
maladia noastră
este zgomotul
salvarea noastră
este muzica
scump privilegiu-al morții
numai angelică
această cremațiune,
cum poate trupul meu
să se mai izbăvească
doamne,
trupul meu atît de bolnav
atît de bolnav :
muzică și tăcere :
să fii atît de pregătit pentru moarte
precum un maniac,
empiria de zi cu zi,
acribia, dogma
și alte savantlîcuri
și atît de rar ajunge
trupul cu tot cu sufletul :
ca limba unui spînzurat !

Sunseri

! dacă-ai purta în brațe o chitară
și de-ai fi orb
cum aurul e pentru sine
cu ușurință ai găsi
cărarea
ce din orașul
în delirul morții
se pierde-n discul soarelui
cum șarpele în sexul
arămit
al femelei
culcate-n lan !

SCRIITORII ȘI PĂCEA

Organizarea păcii

Politica de pace a României — principiile promovate în cîmpul relațiilor internaționale, inițiativele desfășurate, acțiunile întreprinse — își are întemeierea în nevoia de a asigura condiții externe pașnice construcției ce se urmează în patria noastră (să păzim viitorul celor cinci milioane de copii ai țării) ; în specificul relațiilor de colaborare, egalitate, dreptate, ce domină în societatea noastră ; în universul teoretic inedit, de dezvoltare creatoare a socialismului științific, în centrul de lumină al căruia se situează gîndirea revoluționar-creatoare a secretarului general al partidului nostru.

Politica noastră de pace se întemeiază și pe analiza sistemică, realistă, a tuturor fenomenelor lumii contemporane, aflată într-o epoca de profunde schimbări, sub impulsul proceselor revoluționare de trecere la socialism, de prăbușire a imperiilor coloniale și de luptă împotriva neocolonialismului, de apariție pe arena politică a lumii a peste 150 de state independente, noi, de imperioasă afirmare a revoluției științifice și tehnice, antrenînd substanțiale schimbări în raportul dintre om și mediul său de viață.

Elaborînd conceptul de epocă contemporană, gîndirea marxistă pleacă de la deziderатul fundamental ca evoluția umană să fie în sensul ca omul din interpret, din actor al istoriei sale să devină treptat autor al scenariului după care ea se derulează.

Această abordare a perspectivei obligă la întrebarea : „Spre ce se îndreaptă omenirea ?", care, mai mult ca oricînd, astăzi are o rezonanță dramatică. Dincolo de fenomenele alarmante de poluare, de crizele de diverse naturi ale resurselor, de problemele puse de imprejurarea că în numai 25 de ani populația globului se va dubla — se situează perspectiva unui război nimicitor.

Desigur, știm foarte bine că războaiele au întinat fiecare pagină a istoriei, au fost războaie scurte sau de o sută de ani, au fost războaie locale sau mondiale, au fost chiar războaie denumite frumos, precum „Războiul celor două roze". Dar cu toate distrugerile pe care le-au provocat, cu toate pierderile ireparabile cauzate civilizației, ele nu au pus în cumpănă chestiunea existenței umane, — a dispariției speciei căreia îi aparținem. Și nu numai a dispariției speciei noastre, fiindcă la fel de iluzoriu precum operele despre reluarea civilizației pămintene de la capăt de unii supraviețuitori este și filmul „Planeta maimuțelor", fiindcă după un conflict nuclear nu vor mai exista nici oameni, nici maimuțe, nici insecte, nici virusuri, nici bacterii. Va dispărea „minunea vieții" evoluate pînă la forma dobîndită de om, adică „opera" singulară în univers și irepetabilă la care natura „trudește" de peste 4 miliarde de ani.

Ibsen scria că „Navigăm cu un cadavru în cală", iar mai recent, un filozof, că „sîntem în situația vaporului «Titanic», îndreptîndu-ne spre icebergul care ne va trimite în adîncul oceanului inexistenței". Oare aceasta să fie perspectiva, — șansa „navei noastre cosmice" numită Terra, care este acoperită 3/4 de apă, care este zguduită de cutremure, spălată de inundații, dar care prin mișcarea de rotație ne dă diminețile și amurgurile, iar prin mișcarea de revoluție ne oferă primăverile. Vom spulbera prin explozii atomice în lanț această unică locuință a noastră în Univers, retransformînd-o într-un astru mort ?

Pe cît de absurdă e replica dramaturgului american : „opriți planeta, vreau să cobor", pe atît de absurdă e și opinia „izolării". Nici măcar cu secole în urmă, zidul chinezesc — singurul monument ce se vede de pe lună — nu i-a apărat pe constructorii lui de războaie ; nu există nici măcar o „Ultimă coastă" a agoniei lente după un război nuclear așa cum își imaginau realizatorii filmului australian. Precum spun documentele partidului nostru, sîntem obligați să navigăm pe o furtună de gradul șapte și nu există porturi liniștite, nici golfuri ascunse.

Procesul de universalizare a istoriei umane face ca prin intensificarea, diversificarea și caracterul necesar, de permanență al relațiilor economice, politice și culturale, „globul să se micșoreze", distanțele să se comprime, destinele popoarelor să se interfereze.

Numai prin aprecierea lucidă, realistă, a contextului istoric în care ne aflăm, putem conferi eficiență strategiei noastre de promovare a climatului de pace, de realizare a idealului căruia în trecutele decenii Nicolae Titulescu i-a închinat întreaga viață : „organizarea păcii", transformarea aspirației la pace în realitate a istoriei apărată și garantată prin tratate și instituții internaționale.

Analiza realistă a situației ne așează însă în fața unor realități față de care se impune o acțiune eficientă. Spunem că, după al doilea război mondial, este pace, putem număra 130 de conflicte militare, cu răniți, morți, distrugeri. Față de această alarmantă realitate este formulată politica statului nostru de promovare a metodei tratativelor ca mod de rezolvare a diferendelor, de stingere a focarelor de tensiune.

Pacea lumii noastre de astăzi mai este primejduită de conservarea stărilor de inegalitate dintre state, de remanența spiritului congresului de la Viena din 1815 care a instaurat în Europa „Directoratul" marilor puteri ; al congresului de la Paris din 1919 care a consacrat distincția dintre statele „cu interese nelimitate" și cele cu „interese locale", remanență ce astăzi are înfățișarea tendinței de repărțire a lumii în zone de influență, de folosire a pîrghiilor ajutorului militar sau economic ca mijloace de dominație, de divizare a lumii în „centre" și „periferii".

Dreptul internațional mai păstrează încă titlul „De jure belli ad pacis", conservînd vechea și cinica concepție că poate exista un „drept" al războiului, un mod de a ucide și distruge „legal". Și în istoria Imperiului roman zeița războiului, înfățișată (sumar) cu șerpi în păr, cu o facă aprinsă și un bici în mîini, s-a transfigurat în modul reprezentării iconografice prin imaginea zeiței Victoria, înaripată, înarmată cu un stîlu cu care scrie pe un scut numele poporului învins. Se deschisese astfel, încă de atunci, calea perfidă a disimulării acțiunilor de cucerire, de jaf în spatele unor principii „civilizatoare". În această ordine de idei pare sinistră teza celor care caută să justifice formele de intervenție contemporane, de încălcare a suveranității altor state prin apel la motive „umanitare", precum autorii Thomas Frank și Niegel Rdlei. În raport cu această realitate capătă un plus de însemnătate și noblețe strădania statului nostru de a se defini cît mai exact principiul neintervenției și de a se asigura transpunerea lui în viață ; pentru a păzi ca relațiile economice, politice, militare sau culturale să nu se deturneze în pretexte pentru presiuni sau intervenții. României i se datorează adoptarea la Helsinki a documentului intitulat „Măsuri economice, politice, militare, menite să facă efectivă nerecurgerea la forță".

Pentru „organizarea păcii", din mulțimea inițiativelor întreprinse de România este suficient să amintim promovarea rezoluției O.N.U. privind relațiile de bună vecinătate între state, dublată de acțiunile diplomatice concrete de plămădire în „zona noastră" geografică a unor relații de vecinătate exemplare ; promovarea rezoluțiilor privind educarea tineretului în spiritul păcii. „Declarația-Apel" pe care Consiliul de stat și guvernul R.S.R. a adresat-o lumii este chemarea unui popor care a dovedit prin acte concrete de reducere a programului de înarmare, prin mulțimea tuturor inițiativelor și atitudinilor desfășurate în relațiile internaționale că sub „partea sa de cer" sălășluiește o insulă a păcii, o „cazemată" a singurului război nobil pe care l-a purtat vreodată omul — războiul neostenit pentru „organizarea păcii".

Emil Poenaru

„Cînd vorbesc tunurile, muzele tac"

Dezbaterile în cadrul colocviului și festivalului „Scriitorii și pacea", unanime în exprimarea adeziunii și sprijinului oamenilor de condei la inițiativele și acțiunile țării noastre pentru apărarea păcii în lume, sînt străbătute deopotrivă de îngrijorare și speranță. Ne întrebăm de fiecare dată dacă mijloacele specifice ale muncii scriitorului pot și în ce măsură pot influența efectiv destinul omenirii. Experiența trecută, a celor cîteva milenii de istorie, privitoare la posibilitățile cuvîntului poetic de a opri dialogul armelor de distrugere pare mai degrabă descurajantă. Chiar și atunci însă cînd șansele cuvîntului literar de a înriuri în bine relațiile între țări și oameni par minime, ele trebuie utilizate pînă la capăt, căci după declanșarea marilor crize, cum sînt războaiele, eficiența cuvîntului poetic se reduce cu totul, atinge cota zero.

Fie-mi îngăduit să evoc aici două fapte istorice, legate de această parte a lumii și de relațiile dintre poporul român și popoarele Iugoslave, învățîndu-ne că lupta împotriva forțelor răului și solidaritatea umană sînt suprema datorie pentru om chiar și atunci cînd șansele par pierdute.

La începutul anului 1941, cînd războiul bîntuia în Europa, la 25 martie guvernul profascist iugoslav a semnat actul de aderare la tripla alianță, fapt care a dezlănțuit imediat demonstrații populare de protest de amploare uriașă, în frunte cu comuniștii, în orașele Iugoslaviei, iar în 27 martie s-a produs lovitura de stat care a înlăturat guvernul trădător. Cîteva zile mai tîrziu, la 5 aprilie, la Viena, Hitler și cu colaboratorii săi au decis dezmembrarea Iugoslaviei și împărțirea teritoriilor ei între Germania, Italia, Ungaria și Bulgaria. Hitler a oferit și României, poate în ideea de a o despăgubi pentru înstrăinarea teritoriilor de la nord-vest, o parte din teritoriul Iugoslaviei. România a refuzat însă a lua parte la sîngeroasa împărțășanie, păstrînd și atunci cu popoarele iugoslave raporturile de buni vecini din totdeauna. Deși acest fapt istoric a rămas destul de puțin cunoscut în genere și oarecum în afara intereselor literaturii, valoarea lui exemplară în relațiile dintre popoare rămîne la fel de importantă și de emoționantă, iar în cadrul unei astfel de întîlniri, ca aceasta la care luăm parte, ea trebuie amintită răspicat, mai ales că în prezent România și Iugoslavia și conducerile lor acționează de multe ori împreună pe arena internațională în lupta pentru apărarea păcii.

Cel de al doilea episod istoric pe care vreau să-l amintesc este de asemenea relevant pentru relațiile de pace și bună conviețuire, exemplare în felul lor, din această parte a lumii. După cum se știe, curînd după cotropirea Iugoslaviei de către armatele fasciste, a început lupta de eliberare a popoarelor iugoslave, luptă de partizani, organizați și conduși de comuniști. Unitățile de partizani treceau uneori prin momente extrem de dificile, cum s-a întîmplat cu detașamentul de partizani din sudul Banatului, care, amenințat de exterminare, a trecut în iarna lui 1943—44 pe teritoriul românesc, între localitățile Belobrești și Moldova nouă, unde a supraviețuit, ajutat de populația locală, din sate, pînă la eliberare, în august 1944. În cadrul lui au fost și combatanți români care au refuzat să lupte pe frontul fascist, oameni de o vitejie deosebită, de care își amintesc sătenii din Belobrești, care au cunoscut luptătorii detașamentului și i-a sprijinit tot timpul. De altfel, însuși comisarul detașamentului a fost un tînăr intelectual din Belobrești, juristul și publicistul Jarco Despotovici. Aceste întîmplări si-au găsit ecou în tulburătoarea nuvelă a lui Dumitru Radu Popescu **Duios Anastasia trecea** și ulterior în filmul inspirat din această nuvelă.

În luările de cuvînt din Colocviu a fost amintit și cunoscutul dicton „Cînd vorbesc tunurile, muzele tac". Alăturîndu-ne în cadrul acestui Colocviu marilor eforturi ale țării noastre și ale popoarelor lumii în menținerea păcii și stingerea focarelor de război existente, să ne îngăduim o parafrazare optimistă a acestui dicton : cît vorbesc muzele, tunurile tac. Să ne străduim, asadar, ca prin demnitatea cuvîntului poetic, literar, să ne dăm contribuția la salvarea omenirii, planetei, care, pînă în prezent, este singura patrie comună a oamenilor în întreg universul necuprins. Să nu dispară totul în fumul neantului, pămîntul oamenilor să nu devină pămînt al șobolanilor.

Voislava Stoianovici

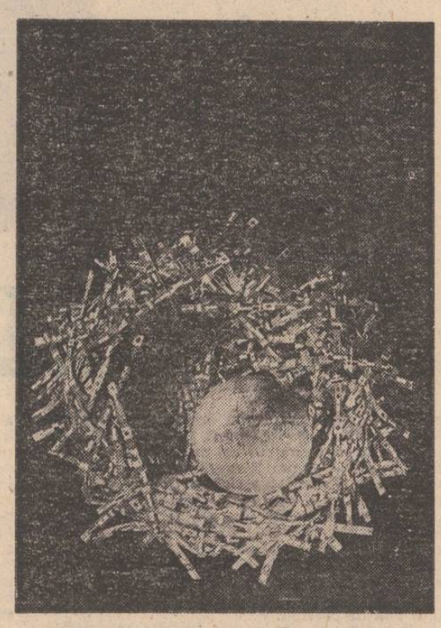

Afișe de Nicolae Corneliu

În dulcea limbă a lui Eminescu

Stimați colegi ! Vă rog să-mi permiteți ca să vă citesc confesiunea mea despre pace, pe care am scris-o cu ocazia acestui colocviu, și în care voi încerca să exprim că noi scriitorii acestei țări — fără deosebire de limba în care scriem — de ce slujim cu credință nestrămutată patria noastră comună, apărătorul păcii, România Socialistă.

Ieri, președintele Uniunii scriitorilor, prietenul meu bun și drag, ne-a cerut scuze că lectura textului prezentat nu a fost suficient de cursivă.

Nici lectura mea nu va fi perfectă — fapt pentru care vă cer scuze. Dar insuficiențele lecturii mele nu sînt cauzate de ochelarii nepotriviți, ci de acel accent specific cu care pronunț dulcea limbă a lui Eminescu. Sper că-mi veți da crezare, că numai acest accent șchioapătă, dar inima mea bate la fel de fierbinte pentru pace, pentru prețuirea reciprocă, frăția și prietenia noastră ca și a dumneavoastră.

De la Carpați și pînă la Marea cea neagră țara întreagă vuiește de un singur strigăt : PACE ! De un singur strigăt vuiește Europa : PACE ! Un singur strigăt este tot rotundul Pămîntului : PACE ! Din milioane și milioane de guri irumpe în aceste săptămîni cuvîntul magic, cuvîntul scump, înălțător, sfînt, liberator, capabil să transforme conștiințe, să restituie vieți, să salveze patrii și națiuni, să deschidă noi perspective : *„de-ajuns, de-ajuns, de-ajuns a fost, / să fie pace, pace / și din nou pace / să se sfîrșească odată !"*.

Să se sfîrșească odată cu spectrul amenințător al armelor atomice, al rachetelor nucleare, al bombelor cu neutroni și de hidrogen, cu această smîntită cursă a înarmărilor care amenință existența omenirii !

Vorbim o mie de limbi, dragostea ne este, însă, una singură : *„Pace, pace-ntregii lumi, / Dar nu din a tiranilor silă / Pace, dar numai din sfînta / Libertății mină !"*.

O mie de limbi vorbim, dragostea ne este însă una singură : generații fericite, libere pe un pămînt al libertății.

La hotarele patriei stăm și veghem !

La hotarele Europei stăm și veghem !

Stăm și veghem, ca un zid viu, de neclintit, apărînd pacea popoarelor de pe pămînt, stăm ca să formăm din cuvintele noastre venite din adîncul sufletelor un strat protector în jurul Pămîntului, strigînd, cerînd cît putem de tare : PACE ! BEKE ! PEACE ! PAIX ! MIR ! FRIEDEN ! PACE ! PAZ !

„La luptă, oameni de neclintit, / La luptă, la luptă spre izbînda finală ! / La luptă, detașament cu o mie de limbi, dar cu o singură inimă !".

Pentru că ne-a fost de-ajuns cu focurile pustiitoare, cu camerele de gazare, cu batjocura popoarelor, pentru că ne-a fost de-ajuns cu prizonierii de război, cu mutilații de război fără mîini și picioare, ne-a fost de-ajuns cu văduvele și orfanii de război, cu jalea și strigătele de durere ! Pentru că ne-a ajuns primul război mondial la care au participat 36 de state cu 45 de milioane de combatanți și care a cerut în 1564 de zile 10 milioane de morți și 20 de milioane de răniți ! Pentru că ne-a ajuns cel de-al doilea război mondial la care au participat 61 de state cu 61 milioane de combatanți, a ținut 2 194 de zile, numărul victimelor ridicîndu-se la 34 milioane de morți și 70 milioane de răniți. De ajuns cu teroarea atomică pe care am simțit-o lăsîndu-se greu, în straturi adînci, peste sufletele noastre, peste întreaga omenire, tulburîndu-ne visele, pentru că știm prea bine

— că puterea de distrugere a celei mai mari bombe nucleare experimentate pînă în prezent depășește puterea de distrugere a tuturor armelor la un loc folosite pînă acum ;

— că puterea de distrugere a armelor nucleare existente acum pe Pămînt este de cinci ori mai mare decît cea necesară pentru distrugerea în cîteva minute — și nu în cursul unor lungi ani de războaie — a tuturor viețuitoare de pe Pămînt, și transformarea planetei noastre într-un deșert radioactiv ;

— că milioane și milioane de catastrofe de mărimea celei de la Hiroshima stau atîrnate precum sabia lui Damocles deasupra capetelor noastre ;

— că o a treia catastrofă planetară ar transforma superba noastră planetă albastră — singurul lăcaș al geniului uman în acest univers — într-un Pămînt complet lipsit de oameni și de suflet.

Iată de ce batem neîncetat la porțile Europei, iată de ce batem neîncetat la porțile marilor puteri nucleare, ale întregii lumi, alinîndu-ne ca o singură voință alături de mesagerul cel mai chemat să exprime dorința noastră de pace, de persoana iubitului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu ; iată de ce instigăm popoarele la apărarea cauzei păcii !

Pentru că, așa cum scria un binecunoscut poet comunist al Văii Mureșului în preajma celei de-a doua conflagrații mondiale, chiar în preziua izbucnirii catastrofei planetare : *„Cît timp e pace, încă mai trăiești ! Cît mai trăiești, necazul cumva îl biruiești ! / Cît timp e pace, truda un drum spre viață-și face ! / E bine să trăiești în vremi de pace ! [...] Sărbătoriți-o deci, ieșiți, în stradă ! / Cu vorbe bune nu mai stați zăbavă ! / Cine vrea noi hotare ? Și noi pămînturi ? Cine ? / Români, maghiari, — trăim alături bine ! / Noi, cei mai buni, frumoasele vădstare / Ale acestor două veacuri, / Cei ce-am trăit muncind aci-mpreună / de secole, pe vreme rea ori bună ! / Deci pace, pace, pace citu-i zarea ! / Ea-i pavăza vieții, ea-i scăparea !"*.

În spiritul *Apelului pentru dezarmare și pace*, lansat de către Frontul Democrației și Unității Socialiste, ne exprimăm convingerea și speranța că în aceste zile omenirea nu stă atît de aproape de o catastrofă de proporții planetare, așa cum stătuse atunci, în anul 1938, cînd poetul Salamon Ernö scria versurile de mai sus. Ne exprimăm convingerea și speranța — și acest optimism de nezdruncinat a fost sădit în sufletele noastre de mișcarea noastră muncitorească revoluționară, de partidul nostru, Partidul Comunist Român, — că voința popoarelor, irezistibila dorință de pace a popoarelor va triumfa asupra forțelor întunecate ale războiului. Ne exprimăm convingerea și speranța că unitatea noastră de nezdruncinat cu întreaga omenire, cu miliardele de oameni decîși să apere cauza păcii va face să triumfe rațiunea umană dătătoare de lumină ; binecuvîntarea vieții ! bucuria vieții, cea mai sfîntă cauză a umanității : PACEA ! Să protestăm așadar pînă la ultima noastră suflare împotriva războiului, să ținem mitinguri, să participăm la marșuri și să nu zăbovim în liniștea celor mai blînde dintre cuvinte...

„La luptă, la luptă, oameni de neclintit / La luptă, la luptă pînă la izbînda finală a păcii ! / La luptă, detașament cu o mie de limbi dar cu o singură inimă !".

Hajdu Győző

---

teatru

Spectacole sibiene

Din mai multe spectacole văzute în ultima vreme în prezentarea Teatrului de stat Sibiu, ne-am oprit la două din... două motive. E vorba de „Funcționarul invizibil" de Dumitru Solomon, după povestirea cu același titlu de Ilf și Petrov, și de „Miriiala" lui Paul Cornel Chitic.

Și acum care sînt motivele. În cazul celui dintîi atenția noastră se îndreaptă cu osebire asupra textului. Căci, în ciuda efortului regizoral al lui Mircea Cornișteanu de a fi cît mai în nota ilf-petroviană, unii actori (cei mai mulți chiar) îi răspund în grade diferențiate de înțelegere. Caricatura se compune de aceea prea eterogen, dîndu-și senzația de orchestră ce interpretează după partituri diferite. Desigur, nici concepția regizorală, adică nici „bagheta" nu ni s-a părut destul de fermă și ea dezacordînd pe alocuri din exces de zel. Dar textul merită tot interesul. Dumitru Solomon dramatizează cu subtilitate, cu nuanțe multiple, fără să trădeze spiritul povestirii. Starea de alienare a personajelor este adusă dramaturgic cu tot cortegiul de ifose, de degradare a condiției umane, de stupizenie și birocrație. Într-o astfel de conjunctură aproape incredibilă devine firească trecerea în invizibilitate, în fantomă a unuia dintre funcționari. Colectivitatea, față de o asemenea inedită situație, este derutată, perplexă, măsurile administrative sînt greu de luat, această absurdă literă de lege lipsind chiar și din absurda ei ordine. De aceea, reintrarea în vizibil a funcționarului indisciplinat se transformă în moment festiv, este pur și simplu purtat pe brațe, aruncat în aer ca marii performeri, dar uitat, în absența uluitoare a imaginației, să mai fie prins în cădere. Textul, pus în premieră absolută la Sibiu, trebuie neapărat citit și de alte teatre, profunzimile lui de umor și tragedie meritînd spectacole adecvate.

În ceea ce privește „Miriiala", spectacol din actuala stagiune sibiană, lucrarea lui Paul Cornel Chitic nu mai are nevoie la această dată de prezentări. Are însă nevoie spectacolul sibian, unul dintre cele mai împlinite văzute de noi pe această scenă. Tînăra regizoare Liudmila Székely-Anton găsește modalitatea optimă de a „suda" distribuția într-o echipă care acționează precum un mecanism de finețe, bine întreținut. Șarja este stilistic perfect reglată, tonurile mai înalte ieșind la iveală atunci cînd trebuie, sublinierile menținîndu-se în zona sugestiei dense. Întreaga concepție regizorală se realizează după desenul știut al unei brigăzi artistice, cu cuplete ca la brigadă, cu situații rezolvate ca la brigadă, în costumație de brigadă. Însuși cazul Samuil Mușa este rezolvat ca la brigada artistică, adică îl lăudăm pe cei fruntași din atelier, îl criticăm pe cei care nu se încadrează în atmosfera de ansamblu a locului de muncă. Directorul în persoană dirijează autocritica, cerînd mai puțină „miriială" și mai mult spor la lucru. Spectacolul astfel făcut este extrem de viu și dinamic (excelente ca expresie și ca funcționalitate decorurile imaginate de Judit Fekete-Kotay), are spirit agitatoric, aplomb în ridiculizarea năravurilor revolute. Din, cum spuneam, unitara distribuție i-am desprinde totuși pe Alexandru Bălan (Samuil Mușa), Geraldina Basarab (Țințu), Mircea Hindoreanu (Capalb, figură tipică de delator), Ion Buleandră (Caina).

Ermil Rădulescu

---

film

Ce mărturisește calculatorul

George Cornea reușește în **Calculatorul mărturisește** un film onest, care nu încearcă în nici un fel să-și depășească genul, împăcat cu convenția intrigii polițiste, trăgînd și foloasele dar și ponoasele care decurg de aici ; cel puțin în cîteva laturi, filmul este un pas înainte față de filmele noastre de gen — este un cîștig faptul că George Cornea nu moralizează didactic așa cum îndeobște se întîmplă atunci cînd vine vorba de infracțiuni și infractori, nu-și ocupă în exces spațiul filmului cu detalii de protocol cum sînt acele „ordonați" și „să trăiți !", evitînd multe din capcanele „seriozității" mohorîte mai ales prin personajele vii, firești, pe care le creează împreună cu actorii ; filmul are un farmec al său care vine în primul rînd din prezențele actoricești, pitorești, din zîmbetul în subsidiar care face o atmosferă destinsă.

Este vorba în scenariul scris de Radu Aneste Petrescu și Mihai Dimitriu de un caz de spionaj economic, original prin felul în care cei interesați de asemenea chestiuni economice reușesc să se insinueze pînă la sursă ; rezolvarea cazului, problemele care se pun „urmăritorilor" nu sînt ieșite din comun ; scenariul nu excelează nici în latura observației sociale sau a caracterelor umane, dar are marele merit de a rămîne în limitele credibilului. Trebuie totuși să spun că nu este vorba aici de vreun „calculator" așa cum s-ar crede dacă ne-am lua după titlu, ci de **minicalculatoare**, care nu „mărturisesc", ci înregistrează și redau convorbiri, ceea ce este cu totul altceva decît o **mărturisire**.

Pitorescul este artificiul pe care George Cornea îl folosește pentru a aduce aer proaspăt în film — sugestie pe care scenariul o oferă și pe care regizorul o preia cu rezultate fericite ; tratată în latura ei solemnă, povestea ar fi fost banală și săracă, dar umorul și ritmul alert o salvează pînă la a face din ea un film plăcut, atractiv. Punctul său forte sînt, așa cum spuneam, personajele sale — actorii care, încurajați de regie, pot să-și manifeste liber farmecul și mijloacele. Mă gîndesc în primul rînd la Mircea Diaconu în rolul de detectiv amator, uneori excesiv, dar în ansamblu firesc, viu — un actor dintre cei puțini făcuți pentru film ; este vorba apoi de Dana Dogaru, George Constantin, Tatiana Filip, Dan Condurache, Sebastian Papaiani, Ioana Pavelescu, George Motoi, care fac o echipă actoricească unitară, bine orchestrată regizoral și în același timp cu performanțe individuale de foarte bună calitate.

Mai sînt în **Calculatorul mărturisește** și avataruri care vin din „tradiția" filmului nostru, de care George Cornea n-a vrut, sau n-a putut să scape — o anume mentalitate după care, de pildă, interioarele locuințelor și modul de viață al personajelor trebuie să fie mult peste standardul obișnuit : de aici, o impresie de artificial, de contrafăcut care nu știu la ce și cui folosește. Și aici, ca în mai toate filmele noastre „polițiste", socotelile se încheie într-un bar de noapte și mă întreb : să fie atît de naivi cei care se ocupă de spionaj economic încît să-și închipuie că o tranzacție se poate încheia numai într-un asemenea loc, sau avem atîtea baruri de noapte încît ar fi imposibil să lipsească și din filmele noastre ? Dacă itinerariul celor certați cu legea trece obligatoriu și printr-un bar de noapte, înseamnă că urmăritorii își pierd timpul de pomană umblînd după ei pe aiurea ; ar fi de-ajuns să stea într-un asemenea bar unde se string obligatoriu toți cei urmăriți : n-ar mai consuma benzina umblînd după „mercedesuri" și în general nu și-ar mai bate capul ca să rezolve „cazuri"... Lăsînd însă la o parte conformismele, supărătoare, filmul lui George Cornea are darul de a se face plăcut — ceea ce nu e puțin...

Nicolae Mateescu

Adevărurile prezentului

Urmare din pagina 1

pentru invenția literară rămîn doar niște exemple și, citeodată, frumoase justificări. Iar dacă răpirea unei frumoase femei nu mai putea servi, prin repetare, drept justificare pentru alte războaie, nu s-ar putea spune că omenirea nu a fost și din acest punct de vedere, inventivă. Pretextul a devenit, așadar, de-a lungul secolelor, mereu altul, fără însă a fi mai mult decît pretext. Un prinț moștenitor ucis în plină stradă sau o insulă aflată în dispută, un vas de pescuit care, împins de furtună, a depășit granița imaginară a îngăduitului, o declarație mai exaltată născută într-o clipă de improvizație oratorică și cite alte pretexte nu s-au aflat și nu se află încă drept explicație unor conflicte armate ale căror cauze sînt mult mai adînci. Oricare vor fi de acum înainte pretextele în jurul cărora se vor țese justificările pentru violența unui război, ele nu mai pot și nu mai trebuie să împiedice pe nimeni să privească adevărul pînă la rădăcinile lui. Pentru că prețul unui conflict armat este astăzi prea mare, este incalculabil, pentru umanitate. Pentru că însuși destinul omenirii este pus în joc, este amenințat de geniala invenție pe care inteligența omului a ivit-o din misterul materiei. Nu, sub nici un motiv, ucenicul vrăjitor al secolului XX nu trebuie lăsat să arunce în lume scînteia viitorului incendiu. Pentru că planeta este prea mică pentru devastatoarea forță a atomului, iar dezlănțuirea acestuia nu ar mai putea fi îmblînzită de frumusețea nici unui poem, de patetismul nici unui manifest antirăzboinic, dacă acesta va fi redactat după momentul declanșării incalculabilelor energii. Iată de ce, conștient de ultimatumul pe care pericolul unui nou război mondial îl dă umanității înseși, scriitorul patriei noastre s-a considerat și se consideră un soldat al păcii. Firește, pentru scriitor, nașterea și moartea, dragostea și ura, pacea și războiul sînt teme fundamentale. Fiecare dintre ele au născut capodopere, opere menite să traverseze mileniile, civilizațiile. Dar au fost atîtea războaie în istoria umanității și în istoria fiecărei țări, atît de multe jertfe ale violenței unor înfruntări, inspirate de cauze drepte și nedrepte, că toate generațiile ce se vor urma vor afla în ele inepuizabile subiecte de meditație, permanente repere de conduită morală și filozofică. Indiscutabil, nu ne mai trebuie experiența unui nou război pentru a putea scrie despre război. Atîtea cîte au fost sînt îndeajuns pentru a naște meditații și atitudini raționale, pentru a duce la concluzii cu caracter filozofic, cu valoare simbolică privind rosturile umanității, primordialitatea vocației sale, pentru a îndemna să se vegheze mai hotărît asupra contradicțiilor ce ar putea naște conflictul devastator. Cînd președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne adresează nouă, compatrioților săi, și lumii întregi vibrante mesaje de pace chemînd omenirea să-și asume condiția păcii, „acum, cînd nu este prea tîrziu", în lumina acestor profund responsabile idei, ne aflăm și noi, scriitorii, oamenii de artă, cu bucuria de a ști că glasul de pace al României străbate cu demnitate meridianele și paralelele planetei ; meridiane și paralele care, desenate pe un glob imaginar, pot da și iluzia unor largi ferestre către Univers, dar și a unor gratii pe care oamenii înșiși pot să le consolideze sau să le distrugă. Planeta nu trebuie să se accepte în situația tragică a unei temnițe în care, cinic și secret, se fabrică însăși distrugerea ei. Războiul n-a fost și cu atît mai mult nu poate fi o soluție pentru omenire.

Noi, scriitorii, avem totuși dreptul să proclamăm cu solemnitate, un război : un război mondial al ideilor, în care să uzăm, cu toată gravitatea și înalta răspundere, de argumentele păcii. Să pledăm pentru pace. Să denunțăm falsitatea argumentelor partizanilor războiului. Cred că un asemenea război s-a declanșat demult, dar poate că nu întotdeauna a fost purtat pe baza unor tactici și strategii eficiente. Este momentul de maximă acuitate cînd, ca soldați permanenți în tranșeele păcii, avem datoria de a găsi forța de a demonstra că războiul poate fi evitat. Efectul cuvîntului scris depinde de țința către care acesta aspiră. Iar poemele, romanele, ideile noastre se pot adăuga cu vigoare arsenalului pașnic al păcii. Cuvintele, aceste metale inoxidabile, eterne ale umanității, nu pot și nu trebuie lăsate să fie înmormîntate sub umbra apocaliptică a nici unei ciuperci atomice.

Călătorind prin țară, întîmplarea m-a adus în fața unui tun, rămas din primul război mondial drept mărturie și monument. Cîteva biete păsărele și-au aflat casa care să le apere de încercările iernii în acea țeavă de tun. Ieșeau din cînd în cînd din această insolită ascunzătoare, ca niște mici obuze pașnice, să-și afle hrana zilnică. Cred a fi întîlnit atunci un posibil și gingaș simbol al voinței noastre. Și o posibilă destinație acceptabilă a armamentului. Un asemenea simbol, întîlnit întîmplător într-o călătorie prin țară, conține în sine datele menite a ne face sensibili la adevăruri de fond ale prezentului. Dacă Immanuel Kant spunea : „Chiar dacă pacea eternă ar fi să rămînă de-a pururi o simplă dorință pioasă, nu ne înșelăm adoptînd ca maximă că este de datoria noastră să luptăm neîncetat pentru această pace" și pentru vremea sa un asemenea gînd putea fi generos și suficient, astăzi „pacea eternă" nu mai poate rămîne doar o simplă „dorință pioasă". Ea este o necesitate vitală și, în afara ei, Universul poate să devină mai sărac cu o planetă, cu una dintre cele mai fascinante planete ale sale, așa cum pledează pentru aceasta privirile adîncite de om prin forța științei în infinitul planetar. Ar fi nedrept, ar fi o crimă și ultima crimă a umanității — să piardă acum, cînd se află în apogeul afirmării inteligenței sale, această superbă șansă, șansa păcii. A înrola poemele și cuvintele noastre mai hotărît, mai acut, mai eficient, în slujba păcii, a face baricade de netrecut, în fața oricăror acte irresponsabile, belicoase, din cuvintele noastre, din scrisul nostru, — iată un ideal civic, un ideal scriitoricesc pe măsura cerințelor epocii.

marin mincu

Fără cuvinte

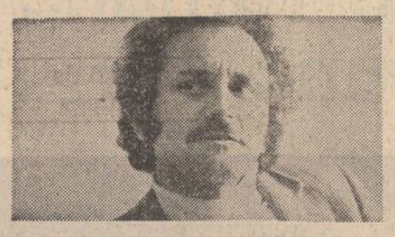

toată ziua cu mașina de scris
țăcăne de mă doare capul ea are
dreptate săraca așa că hai
să compun un poem cu altă
materie primă

dau o raită prin casă în căutare
(cîte deșeuri s-au strîns de la ultimul
incendiu) am văzut la louvre un obiect
de artă ba nu era la beaubourg confecționat
de un gălățean (o grămadă informă de
tot felul de lucruri nefolositoare
deștept băiat mi-am zis a scăpat de
gura neveste-si a aruncat ce nu-i
trebuia) oricum să fii coleg de sală
cu salvador dali e ceva

cotrobăi ce cotrobăi lovesc vaza
cu flori un casino nu alta abia le
primise proaspete de la elevii ei
de la seral sar repede să salvez ce
mai e de salvat cînd instantaneu
îmi vine ideea

iar coala imaculată o pun alături
pe pavimentum dau cioburile la o parte
cu grijă o dezordine cu culori
de corole de minuni iată un poem floral
ar spune prietenul meu antonio porta
există ruptura de pistile

ruptura de cotiledoane
de petale sepale etc dar unde
e ruptura sintaxei întreabă agosti
nu văd ruptura de oase a poemului
a fost înghipsat acum se află în
convalescență să deschidem larg
fereastra să intre miros de
cal praf benzină ciripit
de vrăbii fluierături
lătrat de ciini
stop

Probă

întîi farurile orbitoare scrîșnetul
o frînă bruscă la un deget de atenție
te voi urmări cu mașina aleargă
încearcă să scapi

desigur e doar o joacă violentă
un mod de a-i imita pe cascadori la început
era aproape plăcut reușeam să sar
la timp într-o parte

vaierul aerului strivit sub roți
înghețată sudoarea sub guler picioarele
nu mai execută comenzile
ochii mă-nțeapă

un milion de miorlăituri
cînd derapează cauciucurile miaună tandru
pisici în călduri noaptea pe asfalt
alunec într-un leșin leneș

ce faceți aici nimic
probă de film un om zace sau mi se pare
n-are nimic se preface simulează
moartea ca orice actor

După melci

un pas doi pași trei pași
cită emoție atîta spaimă să ieși
noaptea în braconaj pentru o salată
ilicită de melci

cu cea mai mare precauție
te prepari cu o lună înainte
laseri agheuri pușcoace de plastic
cartușe de contrabandă

ia-o tu primul
piș-piș să nu ne audă paza
contractuală ne furișăm în pădure
printre copacii vigilenți

deodată se aude un
uruit suspect aruncăm în grabă
geamantanele cu melcii culeși
stai cine sînteți

nimeni să trăiți
noi ne jucam de-a prinselea
v-am prins erați la vînătoare de melci
toți la control

Variantă

a picta un grup de înalte
dame piticul infantei
pe mari barbola ciinele
cavalerul ce iese

să nu uiți că ești pictor
de curte să poți să fii
indiferent să ai acel aer indiferent
diavolul te-mpinge don diego

voragine lacomă tabloul
înghite oameni obiecte măști
praful se depune subtil
între privire și organul văzului
a privi în oglindă
a rămîne o clipă fixat în
argintul ei a intra în text
ca să nu mai ieși

don diego îi explică
regelui cu delicatețe
de ce a ales o tratare
atît de sobră

Vizită

cioc-cioc-cioc cine-i eu zise
intră o femeie numai voaluri mătăsuri
mă-nvălui un parfum de la pachet
pe cine căutați ați greșit
ba s-avem pardon eu vin de departe
mai bine fă-mi o cafea

vă rog o să am scandal cu soția
nu suportă să primesc vizite în lipsă
fă ce ți-am spun nepoliticosule

pun ibricul pe aragaz o vreți
mai dulce să fie tare zise ea aprinzîndu-și
o țigară kent fumezi nu mulțumesc

ce-ți mai face bătătura de la
degetul mic mă fac că n-aud de unde dracu
știe

ia spune te mai balonezi des

torn zațul în cești n-am cafea
turcească în casă nu te fandosi te faci că
plouă

nu-mi răspunzi la complimente

scuzați eram atent să nu dea-n foc
ești fudul de ureche ai grijă cînd mai vin
pe aici să fii pregătit

îi țin blana un freamăt viu simt
între degete mă furnică un fior din creștet
în tălpi

mă uit în stradă nimeni

O formă de expresie

corpul destins albul străveziu
în contact violent cu monoculoarea
acelei țesături asprimea pipăitului

raza privirii laser abstract
descojirea fructelor din vaza pictată
nu te mai uita către ea

talpa piciorului puțin deformată
îndoire provocată de unghiul de perspectivă
îndoiala surprinsă fără să vreau

tremurul luminii în cameră
nuanța stacojie a sîngelui pulsînd
frenetic vinețeala cărnii

vibrație materială absența obiectului
ah nu mă abandonați eu sînt vie sînt
olympia

floarea e roșie în părul tău

fragmentarea brațului de brățară
șiretul înnodat șiret în jurul gîtului
și muchia desenului tăind nudul în două

doina sălăjan

Teribilul Real

Ce voluptate rea în sumbrul eu
Asmute haita spaimelor ! Coșmare
Se-ntrec în a atinge-un apogeu
De nebunie cutremurătoare.

Sălbatice imagini se desfac
Una din alta, miezuri viscerale,
Pulsînd de o durere fără leac.
Unelte de torturi pe nicovale

Se bat de nevăzute mîini febril :
Feroce clești, tăișuri lunecoase
De rupt, de sfîșiat gingașii cili
Ai nervilor și carnea de pe oase ;

Prin cețuri roșii, pași urmăritori –
Un ucigaș se-apropie hoțește ;
Mari ruguri ard și-aruncă-n cer cu flori,
De undeva o armă ne ochește...

Incertă suferință : e și nu-i,
O presimțire din nimic o-nvie,
Cînd încă nestrăpunsă e de cui
Palma pe crucea care o să fie.

Ne pregătește-al minții joc, pe rînd,
Pentru durerea dintr-o altă față
Ce-abia atunci, ființa-ne sfărmînd,
Va fi ca un obuz ce explodează...

Prefer închipuirea cu al său
Delir baroc ; ea nu va fi în stare
Dezlănțuită-a zugrăvi un rău
Pe cît el poate fi, aievea, mare.

Căci nu înfricoșează nici un vis
Cu picle-adînci de sînge, niciodată,
Cum înfioară-un singur fir prelins
Discret, mortal, din rana-adevărată ;

Și, tulbure, n-a bîntuit coșmar
Atît de crunt încît să egaleze
Cumplitul conținut de-o clipă doar
Din secolii realității treze.

Realul ! Infernal, de ne-ntrecut
În născonciri ! Oricine își ridică
Zadarnic glasul, iadu-i străbătînd :
A mia parte spune doar, din frică.

Și nu-i mai mult cuvîntul său decît
Pînza pe care sîngele imprimă
Fruntea cu spini a celui răstignit ;
E numai o dovadă despre crimă...

Închideți-mă-n voi, închipuiri,
Supuneți-mă altor noi suplicii,
Într-un extaz de groază să mă mir
De-ale torționarilor capricii ;

Săpați-vă în mii de nopți abis,
La nesfîrșit să cad spre-ntunecime
Unde așteaptă botul larg deschis
De fiară nărăvită la cruzime ;

De zeci de ori călăul mohorît
(Pe eșafod al altor sînge terci e !)
Cu lujerul culcat ce-mi fuse gît
Tăișul de secure să-și încerce.

De zeci de ori astfel să simt lăsat
A morții fulgerare cum mă umple,
Să pot disprețui ce doar odat
Întradevăr are să mi se-ntîmple.

Dezlănțuiți-vă închipuiri !
Gorgonici șerpi să-mi fluturați pe creștet,
Țîșnind din craniul ars de năluciri !
Uritul vostru tot rămîne veșted,

Dar suferind prin voi aș vrea să pot
Senin să stau în pragul unei zile
Și de temut, cum cel ce știe tot –
Cu arșiți glaciale în pupile.

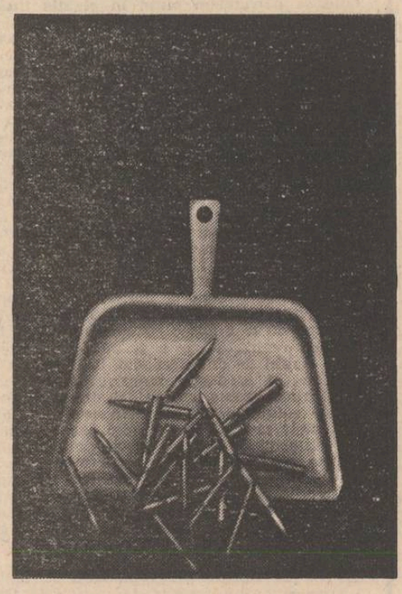

Cărți

...Și cum ne amețește-acest abur de poezie
Lin adiind, răsuflet al cărților ce sorb
Puținul aer linced din stîrmte-odăi în care
Simțim și-n somn prezența unui ilustru corb !

Ce simțăminte stranii irump din noi ca iarba
Sălbăticită-n umbra grădinilor pustii !
Vrem, jinduim, am cere, am jefui, am smulge –
Pierim cu gura-n zațul acestei lăcomii.

„Nicicum" și „niciodată", ori „poate", „cine
știe",
Ni se răspunde tainic la tot ce îndrăznim.
De-aceea-n foi de ceară se-aud strigări
nebune,
Mări de orgoliu urlă spre un azur sublim.
Curg fluvii de iubire și ură contopite,
(Gem rafturile pline de tomuri cu povești)
Murmur de suferință, suspin de voluptate,
Ne înfioară carnea memoriei livrești.

O altfel de lumină decît o știm noi zilnic,
Un altfel de-ntuneric cu simbure de foc
Mai vie fac să pară zidirea din cuvinte
Ca viețile trăite prin veacuri la un loc

Și altfel cade frunza acolo-n toamna scrisă,
Doar unda amintirii îi dă un zbor la fel.
Plutirea-ți nesfîrșită o ține sus văzduhul
Unui tărîm de vrajă de amăgire-n el.

„Oricînd" și „orșiunde", nu ostenește mina
Poetului să scrie, „poți implini ce vrei".
Și corbu-i stă pe umăr... Și cărțile cu semne
De sînge,-s răsfoite cu milă, ades, de zei.

Destin și apărare

Un ochi fără de pleoapă, mi-a fost lăsat
de pază,
Cu mare cearcăn vînăt ca un coclit inel.
De ne-ntrerupta-i veghe cînd se încețoșează,
Tentacule-pupile se prelungesc din el.

Stă suspendat de-asupră-mi, mă vede orice-aș
face,
Mă fulgeră privirea-i și-n gestul meu ezit.
Sim cum în locul unde m-atinge carnea coace,
Singele veșted curge-n adîncu-mi umilit.

E intangibil, aer prin care piatra trece,
Vuind amenințarea unui atac invers.
Și-o furie lucidă mă umple și mai rece
Vuind amenințarea unui atac invers.
Și-o furie lucidă mă umple și mai rece
Decît aceea care revoltei i-a premers.

El se-adîncește vînăt și crește, se dilată,
Scormonitor se uită, dar într-un gînd străfund,
Înțelegînd ce stearpă ar fi o disperată
împotrivire, toate mîniile-mi ascund.

Cînd flacăra-și slăbește și liniștit digeră
Imensa mulțumire de-a ști că mă supun,
De preț este răstimpul de pace efemeră
În care stăpînirea de sine mi-o impun.

El suspendat de-asupră-mi, eu jos, ieșind
din teamă
Ca dintr-o haină strîmtă, pleznind la subsuori,
Încet înzdrăvenindu-mi puterile, în seamă
Să-mi poată ține numai ce-i slab și muritor.

Las mîna lin să cadă pe ling-un șold cuminte
Ce leagănă în teacă o spadă de prisos
Și susur dulci nimicuri suave în cuvinte –
Din nevăzut o neagră ureche-atîrnă-n jos...

Căci ochiul nu e singur. E și un braț în umbră
Și-o gură ce suride dînd tainice porunci.
Eu văd însă doar ochiul cu-ncrîncenarea-i
sumbră,
Cu văile-i de moarte căscîndu-se adînci.

Ar fi de-ajuns un freamăt, un spasm,
o încordare,
Urechea să se-ascută, ochiul să facă semn,
Gura să dea sentința, brațul să mă doboare,
Și iată-mă la capăt, sfîrșind nedemn ori demn.

Mă trag în nemișcare. Un fulg lipit de buze
Neclătinat rămîne atît de lin respir.
Am și-nceput să semăn cu pietrele ursuze,
Doar cu o pilpîire de veghe în priviri.

Lin îmi scufund ființa tot mai adînc. Se lasă
Spre alt făgaș puterea-mi ce fapte n-a rodit.
Și-n timp ce ochiul vînăt mă vede creangă
olympia
În translucide cringuri de vis am și-nflorit.

plastică

Amprenta stilului

Intru de mulți ani în atelierul lui Vasile Grigore și ca atare despre drumul său artistic mi se pare că pot vorbi în cunoștință de cauză. Mi se pare aproape inutil să mai precizez că nu din complezență sau din dorința de a pierde timpul am stat, aproape de fiecare dată, instalat ore întregi într-un scaun, privind cum se perindă prin fața mea tablourile, mai multe sau mai puține, elaborate în intervalul scurs de la ultima întrevedere. Pentru mine, a vedea ce anume a mai pictat acest artist a devenit, aș putea spune, un reflex, dacă nu o necesitate. De la primul contact cu lumea atelierului lui Vasile Grigore am avut senzația certă că între pereții săi ceva se petrece, că lîncezeala boemă, fie ea și simulată, de care fac paradă artiști chiar de talent indiscutabil, aici nu și-a găsit cuib, artistul fiind temperamental ostil travaliului somnolent. El lucrează continuu. Simte însă contactul cu materia picturală nu ca pe o îndatorire : nu se prezintă la fața șevaletului pentru că cineva i-ar ridica registrul de prezență ci pentru că acolo este locul său firesc, unde poate dialoga amical cu un interlocutor nevăzut dar omniprezent : culoarea.

Această expoziție, deci, nu este o retrospectivă, ci transcrierea unei conversații — destul de lungi și care a necesitat mult efort din partea pictorului — cu personajul menționat. Locul discuției fiindu-mi familiar, ca și timpul cînd a avut loc, — ultimii trei ani — să-mi fie îngăduit să spun ce cred despre el.

Actualmente arta lui Vasile Grigore se află în faza totalei împliniri. Stilistic ea se prezintă ca o construcție coerentă. Dintr-o sumă de tablouri dintr-o expoziție colectivă recunoști imediat acela elaborat de mîna sa, așa cum îi recunoști și pe discipoli sau pe cei influențați de el. Căci Vasile Grigore a făcut școală, în înțelesul bun al cuvîntului. Nu și-a educat studenții în spiritul pastișei. Majoritatea lor au reținut de la el cîteva învățăminte fundamentale : că pictura se poate face cu mijloace foarte simple, că expresia poate fi culoare și că linia este un reper fictiv pe care posibilitatea infinită de a crea raporturi spațiale între obiecte cu o identitate cromatică proprie îl poate anula. Aceste principii pedagogice Vasile Grigore le-a aplicat consecvent și în propria sa pictură. Refuzarea adoptării procedeelor univoce, căutarea permanentă de noi soluții plastice au făcut ca ele să joace efectiv rolul de catalizatori ai creației artistului. Vitală, explozivă, deschisă spre viață, lumină, spațiu, pictura lui Vasile Grigore nu s-a lăsat încorsetată de formule. Arta poetică, derivată din principiile expuse, s-a arătat a fi nu numai stimulativă pentru creația pictorului, ci și organică ei. Ea stă la baza diversității de soluții adoptate de către artist, între limite aparent constrîngătoare. Dar cîtă diversitate totuși în aceste naturi statice cu scoici, sau în seria de peisaje marine atît de sintetice, reduse la cîteva pete de culoare. S-a crezut la un moment dat că estetica restrictivă practicată de artist ar fi putut face ca tablourile sale să poarte amprenta manierei. Și mi se pare că această observație nu se poate susține. Pictura sa are o marcă, este adevărat, dar aceea a stilului, ceea ce este cu totul altceva.

Și trebuie să recunoaștem, că nu sînt foarte mulți pictorii contemporani a căror operă poartă această marcă. Dacă mă gîndesc mai bine îi putem chiar număra pe degete.

Galbenul, roșul, portocaliul pot deveni pe pînzele lui Grigore elementele din care se încheagă expresia disperării. Ele pot fi însă și componentele unei expresii de jubilație, de neînfrînată bucurie. Eficiența expresivă oferită de această pictură ce operează cu mijloace simple este impresionantă. Nu am nici o îndoială asupra faptului că în atelierul frecventat de mine atîta vreme s-a împlinit una dintre cele mai interesante opere ale ultimului deceniu. Expoziția de proporții, pe cale de a se deschide la Muzeul de artă al R.S.R., sper să fie un suport solid pentru această afirmație.

Grigore Arbore

muzică

Concertul de clarinet

În literatura concertantă românească, **Concertul pentru clarinet și orchestră** de Aurel Stroe rămîne moment de referință. De ce alegem cu stăruință această lucrare — acum, la împlinirea vîrstei de cincizeci de ani — dintre lucrările de însemnătate ale lui Aurel Stroe ? Interesant este de privit această partitură deosebind seninătatea care răzbate simplu din paginile ei. Seninătatea ca exprimare. Această muzică se folosește nu atît de o căutare cu dinadinsul a expresiei cît de o construire neabătîndu-se de la specificitățile materialului muzical. Cu alte cuvinte, muzica lui Aurel Stroe se definește prin austeritate, prin refuzul subordonării la un prim, simplu nivel a materialului muzical față de un pregnant vector de expresie. Se pleacă aici de la melodii de folclor românesc care, prelucrîndu-se matematic-componistic, „subțiindu-se", ajung să se topească într-un static, cvasiinert discurs sonor pe armonicele superioare ale lui **RE**. Melodiile populare pot fi alese și înțelese pur și simplu ca pretext — drumul devenirii sonore este urmat însă neabătut, inflexibil. În această desfășurare muzicală devine pertinentă astfel nu diferența de stare între etapele de prelucrare a substanței sonore, comparate ele între ele, ci drumul, mecanismul deformărilor, progresivitatea cu care acționează acesta, echilibrul implacabil cu care se desfășoară discursul muzical în transformare, aici în convențiile genului concertant. Și invers. Dacă austeritatea în construcție naște neabătut o expresie muzicală drămuită cu austeritate, aceasta va uni toate segmentele lucrării, diferite, sub aceeași acoladă, un segment dezvoltător sau o cadență solistică rezolvîndu-se firesc într-un pasaj linear, coerent și centripet.

Cum ajunge totuși să se exprime și să existe valoric această muzică, dincolo de ocolirea, ca și cum n-ar exista, a efectelor spectacular-facile ? Cred că muzica lui Aurel Stroe se lasă înțeleasă dacă se pornește de la înțelegerea nu atît a mecanismelor de dezvoltare muzicală cît a organicității, a firescului cu care ele se aplică efectiv în materia sonoră. Altfel spus, aici nu există tehnici transformaționale în primul rînd ; aici există ideea de transformare, idee care, transpusă în plan muzical, nu se va feri să nască legături spre întrebările fundamentale ale muzicii. Aici există caracter, echilibru, particularități de transformare, există gest creator asertoric, de multe ori lăsat singur să producă „lucrări" muzicale (fragmente din **Muzică pentru pian, alămuri și percuție, Canto II**). Muzica nu va exprima așadar decît accidental, nesemnificativ într-un plan de culoare, de asociere imediat-empirică. La Aurel Stroe, muzica trimite la mecanismele gîndirii pentru că este născută din mersul gîndirii, aplicat materiei sonore (aplicat însă nu oricum, într-o neinteresantă sferă de generalitate ci căutînd cu inteligență „grație" am zice, cazurile-limită, cazurile-specifice, cazurile-excepție). Iar gîndirea este totuși aproape de (aparent) incontrolabilele asociații care fac să se nască și să se autodenumească emoția, afectivitatea. Punînd și transmițînd întrebări așadar, muzica lui Aurel Stroe transmite implicit și starea, dispoziția de rostire a întrebărilor, asociindu-se negreșit unei fervente activități intelectuale.

Activitatea intelectuală de excepție care, comunicîndu-se, exprimîndu-se prin muzică, creează totodată evidența simplă că se întîlnește aici o creație de gîndire și muzică care va rămîne, pecetluind în mod deosebit comuniunea fertilă a gîndirii (forma ei sublimată cu afectul, alcătuind o operă cu certe trăsături de unicitate. Operă unde deja se pot distinge categoric capodopere.

Viorel Crețu

Tînărul Gherea și idealul criticii „totale" (I)

„Ne-am hotărît să spunem cîteva cuvinte despre critica noastră, despre cum este ea și cum ar trebui să fie". Debutînd cu o asemenea declarație, articolul **Asupra criticei** (1887) — apare evident acest lucru — tinde la valorificarea integrală a experienței critice de pînă acum a tînărului Gherea *). Relativ restrînsa practică a foiletonului analitic, conjugată cu demersul polemico-teoretic din foiletonul **Personalitatea și morala în artă**, i se pare, deci, suficientă autorului, pentru a risca o astfel de îndrăzneață tentativă echivalînd cu elaborarea unui concentrat tratat de **critica criticii**. Firește, nici acum motivațiile practice nu sînt altele decît cele vădite în împrejurarea anterioară. Într-o direcție, criticul este alarmat de starea de lucruri constatată în jurul său, iar într-alta, pur și simplu, se consideră „provocat" de un anumit caz circumscris vieții literare la zi, care i se pare tipic pentru respectiva stare de lucruri. „Critica românească, cu foarte mici excepții, e cît se poate de deșartă, o critică de frunzăreală. E mare rețeta în literatura noastră, dar mai mare încă în critică. Critica la noi nici n-are o viață neatîrnată, ea trăiește pe lîngă literatura artistică, din viața acestei literaturi, și nu pentru a-i da vreun ajutor, ci mai degrabă pentru a o încurca." Și mai departe : „Cînd apare vreo lucrare a unui scriitor al nostru, criticii se împart de obicei în două tabere : unii, dușmani ai artistului, îl ocărăsc, îl numesc om fără talent, nulitate, așa din senin, fără nici o motivare ; alții, prietenii, îl ridică în slavă și iarăși fără de motivare. Astfel scriitorul ajunge după unii o nulitate, după alții un maestru, un talent fără pereche. Iar prietesugul și dușmănia atîrnă de niște factori cari îndeobște n-au nici o legătură cu literatura, ca de pildă : colaborarea la aceeași revistă, înregimentarea în aceeași gașcă literară, ba de multe ori își vîră coada și politica de partid. Așa că un scriitor care e maestru, talent mare, geniu, cînd face parte din partidul politic al criticului, ajunge nulitate cînd trece în alt partid." Să fim sinceri și să admitem că nu puțini sînt aceia care, făcînd cunoștință cu atare drastice caracterizări formulate în anul de grație 1887, se arată dispuși, la ora de față, a subscrie la ele cu dragă inimă, recunoscîndu-le, prin aceasta, actualitatea perpetuă. Cît privește cazul asupra căruia se oprește tînărul Gherea, este interesant de reținut că, dată fiind remarcabila personalitate critică a preopinentului, lucrurile capătă semnificații mai adînci, ceea ce, de asemenea, face posibil a transfera morala fabulei în planul actualității perpetue. Anume, este vorba de foarte valorosul critic literar și dramatic Dimitrie D. Racoviță-Sphynx, căruia, în ciuda atît de scurtei lui cariere literare (a trăit între anii 1862—1891), tratatele și studiile de istorie literară cu adevărat serioase îi acordă o atenție specială (vd. în **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, Editura Academiei, 1979, p. 719—720). Ideea este că de vreme ce chiar și un critic demn de stimă („criticele lui Sphynx sunt scrise cu talent și cuprind o mulțime de observații și fine și adevărate") cade în plasa unei grave vicisitudini precum exclusivismul („Totuși, nici confratele Sphynx n-a putut scăpa de semnul caracteristic al criticei noastre, de exclusivism"), e lesne de închipuit cum se prezintă situația în general.

În maniera sa abundent exemplificatoare, dublată însă de o neștirbită franchețe în a spune faptelor pe nume, în continuare, Gherea întocmește o foarte instructivă fișă de observație ce cuprinde nu puține din simptomele dăunătoarei maladii care este exclusivismul în critică. Enunțurile din frazele introductive ale articolului beneficiază de argumente pe cît de palpabile, tot pe atît de elocvente ; ceea ce, în ultimă instanță, face ca demonstrația să aibă înfățișarea unei adevărate introduceri la un eventual **manual de morală practică pentru uzul criticilor.** Păcatul capital de care suferă analiza consacrată de Dimitrie D. Racoviță—Sphynx nuvelisticii lui Delavrancea constă în exclusivismul aprecierii critice convertit în spirit apologetic („Criticul găsește, de pildă, că tot ce-a scris Delavrancea e perfect, desăvîrșit din toate punctele de vedere"). Consecință firească, o asemenea poziție de principiu are implicații deosebit de grave. Întîi de toate, este de luat în discuție însuși faptul că a adopta o atare poziție echivalează cu a nu te conforma fundamentalei „reguli a jocului" potrivit căreia ideea de perfecțiune absolută în judecata de valoare se cuvine necondiționat amendată. Grație relativității iminente sub ale cărei zodii se consumă faptele în sfera actului de creație, omenește (implicit, esteticește !) vorbind, nu este deloc semn de nihilism critic, cu atît mai puțin nu e semn de alunecare în plasa prejudecăților și a prezumțiilor, dacă efortul analitic-interpretativ al criticului, ca stare de spirit și de conștiință estetică, se bizuie pe un anumit scepticism programatic. „Mai mult, — conchide Gherea la acest punct al demonstrației — chiar voi susține acum o teză care va părea multora ciudată, paradoxală, dar care e un sfînt adevăr și anume : un critic, chiar înainte de a citi o producție literară artistică, poate spune că va cuprinde greșeli, că va avea lipsuri. Pentru ce ? Pentru că absolutul în artă este peste putință, deoarece arta e prea complexă pentru ca în ea să fie o dezlegare exactă a problemelor ca în matematică, pentru că un artist adevărat aleargă după un ideal pe care însă niciodată nu poate să-l ajungă". Împrejurarea de tot palpabilă că adevărații creatori manifestă în tot ce fac o irepresibilă nemulțumire față de ei înșiși constituie argumentul de bun simț în această privință : „Dacă scriitorul însuși nu e, nu poate să fie cu desăvîrșire mulțumit de creațiunea sa, simțind unele lipsuri fără a le pricepe bine, pricepînd pe altele fără a le putea îndrepta ; dacă însuși scriitorul niciodată nu poate fi pe deplin mulțumit de opera sa, fiindcă vede cît e de departe opera făcută de cea visată ; cum ar putea fi mulțumit criticul care are și idealul său ?"

Nicolae Ciobanu

*) **Pînă la data publicării articolului** Asupra criticei în domeniul analizei literare, **Gherea mai publicase doar foiletoanele** Caragiale fluerat, Ștefan Hudici, Dl. Brociner ca descriitor al vieții țărănești. Pesimistul de la Soleni, Personalitatea și morala în artă, **la care mai pot fi adăugate prezentările despre Dostoievski, Turgheniev și Taras Sevcenko.**

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ambianță literară : în primul rînd de la stînga la dreapta : Barbu Brezianu, Serban Cioculescu, Al. Philippide. În rîndul din spate Vasile Nicolescu și Alexandru Balaci

Ștefan Bănulescu concentrat ca de obicei

Radu Theodoru așteptînd apariția celui de al treilea volum din „Vulturul"

Modelul ca structură

Urmare din pagina 1

blemă absurdă, el **a re-creat-o**, i-a adăugat dimensiuni noi. Același lucru l-au făcut și Arghezi și Bacovia și Pillat, chiar dacă și atunci existau o sumă de orientări extremiste în artă, în jurul lor. Același lucru îl fac azi: Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Cezar Ivănescu, Mircea Ciobanu.

Pentru a vorbi de mesaj și accesibilitate, trebuie să pătrundem puțin în creația însăși, în cazul nostru în poezia tinerilor. Se spune, adesea, despre poezia modernă că este o **stare de spirit** și că numai așa „împrăștiată" pe coala albă poate să comunice un lucru fulminant. Numai așa poate amirosi a praf și autostradă, a benzinărie, a stare existențială (de așa ceva are nevoie omul stresat de azi?). Nu credem în această accepțiune a termenului de poezie modernă. Nu credem în mesajul și în accesibilitatea sa. Ne vin în minte acum cuvintele maestrului Constantin Noica rostite nu de mult într-una din revistele noastre lunare. Domnia Sa îl întreba pe un poet, odată, dacă știe ce-i o strofă alcaică. Întrebarea trebuie pusă tuturor poeților din generația vagantă și nu din motive de pedagogie, ei sînt școliți suficient. Ceea ce întîlnim la unii autori sînt niște produse ce ne amintesc de **șablon** și **eprubetă**, de **șapirograf** și de alte asemenea lucruri. **Produsele** lor aș îndrăzni să le numesc remake-uri lirice. Uneori cliseele realizate par a fi un fel de reportaj liric. Astfel de croșetări sînt la îndemîna oricui (de aici și producția monstruoasă de versuri din ultima vreme, semnalată deseori). Comunicarea realului astfel realizată este și ea o copie mai mult sau mai puțin falsă. Aș vrea să spun că cititorul de poezie (și nu numai el) cunoaște realul uneori cu mult mai bine decît creatorul și nu știu dacă, așa **modern** exprimat în poezie, i-ar mai stîrni interesul. De multe ori, dacă acest consumator ar ști cu adevărat ce vrea să spună o astfel de poezie nu ar mai da nici cinci bani pe ea. Remake-ul străbate aproape prin toată poezia tînără de azi. Multe din cărțile ultimei generații, mult discutate, au un procent îngrijorător de astfel de **făcături.** Dacă ar fi adunate toate într-un volum ele și-ar pierde identitatea. (Poate mi se cer exemple, în acest caz ar trebui să-i numesc aproape pe toți din „generația" menționată). Cred că e vorba aici de o tehnică exacerbată și de prea puțin suflet (adică fără...).

Prin toate aceste volume de poezie străbat filoane de multă nepoezie, lucru brut, greu și cu utilitate redusă, termen de funcționare mic. Poeme neajustate, cu multe bavuri în care te înțepi. În aceste mănunchiuri de poezie se găsește multă poezie pentru elite, ezoterică, care vine dintr-o altă extremă a juvenilului și pe care o înțelegem pînă la un punct, pînă unde este artă. Eu cred, totodată, că publicul consumator nu mai poate fi înșelat. Și atunci cînd această poezie așa-zisă nouă se va **trage** în mai multe exemplare decît numărul celor care au inițiat-o se va vedea ce-i cu ea. Nu știu și nu cred dacă autostrada, benzinăria și altele asemănătoare, ar trebui să țină de poezia modernă. Acest fel de poezie, despre acest fel de spațiu, se poate realiza doar prin tehnică și **suflul,** care este, cred, esența poeziei rămîne pe dinafară. Să-i dăm acestui **spațiu** atît cît este al lui! Lucrurile mărunte creează o sensibilitate pe măsură. Firul de praf, spanul, vehiculele moderne, trecerile de pietoni etc., nu mai impresionează pe nimeni. Aceste mici detalii țin de un fel de interior; sensibilizate după o anumită rețetă, nu reușesc să depășească rolul unui surub minor. Iar ironia propusă prin jonglarea cu detalii insignifiante abia se desprinde din realul poemului avînd un efect meschin de cele mai multe ori.

Prin accesibilitatea unei opere de artă, a unei poezii în cazul nostru, eu nu înțeleg, cum se afirmase nu de mult în această pagină, faptul că ea trebuie să fie epuizată de critică în privința sensurilor ei potențiale. Accesibilitatea nu înseamnă neapărat cuprinderea totală de către publicul mare și înțelegerea ei în mod matematic. Înțelegerea ei nu o fac în mare parte criticii, ea se realizează în sînul consumatorilor, cărora le comunică.

De remarcat este că publicul nu poate fi atras de partea poeziei prin mijloace străine ei ci prin calitatea ei. Prin puterea ei de pătrundere în rîndul maselor de cititori de diverse categorii. Or, cu o poezie aruncată mai la întîmplare pe hîrtie, sau cu alta ezoterică, nu poate fi vorba de un succes de masă. Iar mulți dintre cei mai tineri poeți, cei din „generația vagantă", nu pot vorbi încă de un succes (deși unii în presă „strigă" despre un succes, probabil închipuit), deoarece cărțile respective au apărut în tiraje mici ce abia ajung citorva „inițiați".

Strategie narativă în „Cel mai iubit dintre pămînteni" (I)

Urmare din pagina 1

Petrini este solicitat, agresat mai bine spus, de două serii de evenimente : **social-politice** și **afective.** Evident că, disputîndu-și același individ și fiind interpretate din punctul de vedere al acestuia, cele două serii evenimențiale comunică între ele după principiul **stimul-reacție-stimul,** în care al doilea stimul conține, parțial sau în totalitate, caracteristicile reacției, ș.a.m.d. În prima serie ar intra, cu un termen generic, dogmatismul epocii, avînd ca efecte, în plan individual, arestarea lui Petrini, îndepărtarea din învățămînt, acceptarea muncii în echipa de deratizare, la strung, la ORACA. Din a doua serie de evenimente fac parte relațiile cu părinții, cele erotice și cele conjugale. Efectul spectaculos este aici noua arestare a lui Petrini. Corespunzător acestei duble acțiuni, în construcția romanului o primă variantă a strategiei narative este alternarea situațiilor epice care vizează, pe rînd, realitatea subiectivă (individuală) și cea obiectivă (socială). În acest fel scriitorul controlează, deopotrivă, două spații romanești : al epocii (romanul social) și al dramei individuale (romanul erotic). Să urmărim cîteva astfel de situații. După o discuție cu Matilda, aparent amuzantă, dar ascunzînd, în fond, deosebiri de înțelegere și interpretare a evenimentelor care, nu mult mai tîrziu, se vor transforma în violente scandaluri, Petrini pleacă, a doua zi, la manifestația de 7 Noiembrie. Din spațiul conjugal, acțiunea se mută în cel social. În acest moment, Petrini știe și înțelege prea puțin din ceea ce înseamnă convocator, prezență, participare, disciplină : «Vrusesem să nu mă duc, dar Matilda mă sfătui să nu fac o asemenea imprudență. „Nu văd ce imprudență ar fi", i-am răspuns. „Cum, s-a mirat ea, nu știi ?" „Nu !" „Te notează". „Și ce dacă mă notează ? Dar mai întîi cine mă notează ?" „Cum cine ? N-aveți acolo o organizație de partid ? sau nici asta nu știi ?" „Ba avem, dar nu-l văd eu pe caloriferistul facultății (fiindcă el e secretarul celulei de partid) că o să îndrăznească să noteze pe cineva". „Ai să vezi că o să îndrăznească !" „Bun, și ce e cu asta ?" Matilda se gîndi, apoi îmi spuse : **„Nu e bine !".** Subliniase zadarnic cuvintele. Nu era bine în ce sens ? Ce mi se putea face ? „Profesori în vîrstă, unii dintre ei somități în medicină, în filozofie, în matematici să fie notați că nu se vor duce ?" mă mirai eu. „Se vor duce, zise Matida, și dacă nu te vei duce vei fi singurul absent **și nu e bine,** repetă ea aceste cuvinte care nu-mi sugerau deloc ce n-ar putea fi bine, dar care ascundeau în ele o amenințare cu atît mai neliniștitoare, cu cît nu preciza nimic : în primul rînd nu era bine așa în general, și cine nu va ține seama de acest general va avea necazuri așa în particular». Petrini va descoperi, uimit, că Matilda are dreptate. La manifestație toți profesorii sînt prezenți iar caloriferistul ține evidența. Dar nu numai atît. Se va consuma acum **episodul Cubleș.** Contextul social-politic își arată agresivitatea : veselul ardelean va fi arestat pentru că îndrăznește să dea replică unor manifestări iredentiste. Petrini nu desprinde semnificația exactă a evenimentului (o va face mai tîrziu, prea tîrziu), el are, încă, o privire pură asupra lumii : „Stăruia în mine o nedumerire : de ce se speriase așa de tare și mai ales așa de prompt Cubleș ? Dacă m-ar fi luat pe mine și nu pe el, aș fi mers dînd din umeri : cu ce eram vinovat ? Nu noi începusem !" De la manifestație, ne întoarcem, cu Petrini, în viața conjugală. Un gest al Matildei îl determină pe acesta să reconsidere întîmplări mai vechi și să le atribuie semnificații la care nu se gîndise pînă atunci.

Ce obține scriitorul prin această strategie a alternării planurilor ? Din secvențele relatate apare imaginea unui Petrini perfect vulnerabil în fața ambelor tipuri de evenimente pe care le-am numit mai devreme. Va urma scena petrecerii în familia Matildei, cu semnificație deosebită în evoluția lui Petrini. Asupra acestei secvențe ne vom opri însă într-un alt moment al analizei.

PRIVIREA LUI ORFEU

O sinecdocă ontologică

Așadar, **Insula** euthanasică, imaginea tîrzie, căzută în timp, dintr-o oglindă care, deși dispărută, își poate retrimite pînă aici și acum reflexele edenice printr-un substitut al memoriei — și anume imaginația (oare nu spunea Socrate că a ști înseamnă a-ți aduce aminte ?) — așa cum ni se relevă în toată splendoarea ei feerică în nuvela lui Eminescu, **Cezara,** poate fi interpretată ca o dublă sinecdocă, cu valori și în planuri disjuncte, dar nu contradictorii : o dată la nivelul textului (în sensul că acest episod este reprezentativ pentru a figura evadarea din contingent a celor doi îndrăgostiți), apoi al semnificației sale (în sensul în care bătrînul Euthanasius ipostaziază o tendință general-umană de refacere, prin artă, dragoste și moarte unitatea orfică dintre om și natură, dintre eu și non eu). Din punctul de vedere al lui Ieronim și al Cezarei, personaje evoluînd într-un spațiu terestru, **Insula** capătă atributele lor, adică se impune ca o realitate concretă și, într-o anumită accepție, limitată. Celălalt nivel al textului, conotativ, și care are în centrul său mandalic figura lui Euthanasius, se deschide către o ordine filosofică a lucrurilor și proiectează Insula ca pe o utopie, dar, paradoxal, nu neapărat intangibilă, ci funcționînd în statutul promisiunii împăcării, reintegrării contrariilor într-un principiu unic al armoniei universale.

Descrierea Insulei în culorile Paradisului, puse sub semnul inocenței, atinge cele mai grandioase, mai pure și mai fermecătoare vibrații lirice eminesciene : „Dar cum este insula ? De jur împrejur stau stîncile uriețești de granit ca niște păzitori negri, pe cînd valea insulei, adîncă și, desigur, sub oglinda mării, e acoperită de snopuri de flori, de viță sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare în care coasa n-a intrat niciodată. Și deasupra pădurii afînate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albăștri umplu (o) regiune animată de aer, deasupra căreia vezi tremurînd lumina soarelui (...) În mijlocul văii e un lac, în care curg patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, murmură, răstoarnă pietricele toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea vrăjită a văii și prin depărtare, prin iarbă verde, pe costișe de prund, le vezi mișcîndu-se și șerpuind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncîndu-se în brațele bulboanelor, în care se învîrtesc nebune, apoi, repezindu-se mai departe, pînă ce, suspinînd de satisfacere, se adîncesc în lac..." etc. etc. (Este imageria feerică specifică poeziei eminesciene și în particular, poemului **Călin**).

Mesajul orfic al Insulei și anume restabilirea unității, armoniei paradisiace între om și natură, între materie și spirit, între eu și non eu, capătă, la Eminescu, o nuanță personală, un accent particular, consonant structurii sale profund laice, căruia tabu-urile de orice fel îi erau străine (în afară de cauza națională a românismului care a fost religia sa de o viață). Credințele și superstițiile sale artistice se întemeiau pe o vastă cultură filosofică și un autentic instinct al speculației metafizice. (Împăcarea între elementele disjuncte ale realului și spiritualului vizată de mit, Eminescu o retrăiește, o proiectează și în **Sărmanul Dionis,** dar nu plecînd de la sursa directă a orfismului, ci prin intermediul lui Pitagora, a cărui doctrină privitoare la transmigrația sufletelor în timp și spațiu este, în romanul amintit, întărită cu aprioriismul kantian. Complexitatea extraordinară — de ordin filosofic, moral, istoric, artistic, etc. a acestei scrieri unice — după cum au subliniat cei mai avizați exegeți ai săi, a ridicat proza noastră de viziune fantastică la cele mai înalte cote ale literaturii universale).

Așadar, mitul Insulei lui Euthanasius așa cum este el integrat, montat și revelat în **Cezara** l-am interpretat la cele două nivele pe care le conține prin natura desfășurării discursului : un prim nivel în care partea mitică reprezintă (sau poate înlocui) întreaga nuvelă, în perspectiva gnoseologică a textului, vedem sinecdoca propriu-zisă cu valoarea ei stilistică, și un al doilea care ne interesează de fapt în cel mai înalt grad : același mit, dar cu o valoare exponențială, reprezentativă pentru destinul omului în general, care, pentru a-și reciștiga pacea sufletească, trebuie să se aducă jertfă pe sine ; sfîrșitul triumfal al lui Euthanasius (nu se potrivește oare, și încă la superlativ, pentru însăși viața noastră, dictonul **finis coronat opus ?**) figurind (Genette) speranța întregii omeniri în existența ei eternă ; acest nivel l-am numit sinecdoca ontologică. Iată, de altfel, un paragraf care ilumineză mesajul orfic de restabilire a comuniunii dintre om și natură, dintre eu și non eu, un testament al bătrînului sihastru lăsat pentru tînărul Ieronim, adică pentru generațiile viitoare : „Mă voi așeza sub cascada unui piriu ; liane și flori de apă să înconjure cu vegetația lor corpul meu și să-mi strătesc părul și barba cu firele lor, și în palmele-mi întoarse spre izvorul etern al vieții «Soarele», viespii să-și zidească fagurii, cetatea lor de ceară. **Râul curgînd în veci proaspăt să mă dizolve și să mă unească cu întregul naturii.** (s.n.) Feeria de basm a insulei, vitalitatea ei pură, edenică (nimic valpurgic în această explozie de culori, forme și sunete ca, de pildă, în visul lui Aschenbach) și pe care am ilustrat-o mai înainte, se finalizează într-o moarte voluptuoasă al cărei ecou în eternitate nu poate fi decît muzica de flaut a apelor, atît de proprie, de intimă sublimelor viziuni eminesciene : „De-a pururea aproape vei fi de sînul meu... / Mereu va plînge apa, noi vom dormi mereu".

Dan Laurențiu

Începînd din luna mai 1982 revista brașoveană ASTRA revine la apariția lunară, păstrînd formatul și numărul actual de pagini.

Costul unui abonament este de 15 lei pe trimestru, iar pentru perioada iunie—decembrie — 35 lei.

Abonamente se primesc la toate oficiile poștale din țară, la toți factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

CRONICA EDIȚIILOR

George Bariț și contemporanii săi

Urmare din pag. 1

contradictorii, dar — în rezultantă — trimite și luminează adevărul istoric ; în orice caz, epistola nu neagă, dimpotrivă, dă sufluu documentului de **monitoriu oficial.** Scriitorii, în speță, prozatorii au de învățat de la asemenea **testimonii** particulare chiar și atunci cînd nu fac ceea ce se cheamă **roman istoric.** Ca să înțelegi epoca ta în toate meandrele ei, trebuie, probabil, să ai familiaritate măcar cu una, oricare, de dinainte (ce prozator le poate cunoaște pe toate ? !). În acest context, o frază ca aceea a lui Călinescu (din **Impresii asupra literaturii spaniole)** sună bine și nu pică inoportun : „Nu poți sta de vorbă despre Conachi cu cine nu știe recita din Petrarca".

E fără îndoială însă că asemenea cărți de documente sînt în primul rînd izvoare de netăgăduită valoare pentru istoria cea mare și pentru toate componentele ei. Într-o scrisoare, de pildă, istoricul poate găsi, fortuit dar relevator, tocmai ligamentul dintre două evenimente și care le explică unul prin celălalt ; pentru filolog, bunăoară, poate cădea tocmai cuvîntul, sau o variantă a lui, pe care i-o îmbia teoria dar pe care nu o găsea nicăieri atestată în dicționare ; și așa mai departe.

Dar acest corpus de corespondență (ca și acela **Scrisori către Ioan Bianu** și altele) are și o valoare specială. Majoritatea celora care se adresează lui George Bariț sînt intelectuali ardeleni. Ei s-au manifestat, în secol, îndeosebi ca ziariști, filologi, pedagogi, avocați, militanți pe tărîm economic, social și politic — mai puțin ca scriitori, și ca scriitori de certă valoare estetică. Poate din acest din urmă motiv, ei au fost mai puțin cuprinși, și mai pe măsură, în istoria culturală a românilor. De regulă sînt pomeniți în bloc, iar cînd sînt caracterizați individual, propozițiile sînt sumare : Bariț a condus **Gazeta de Transilvania** (dar numai aceasta ?), Pumnul a scos **Lepturariul** și a fost profesorul lui Eminescu (asta spune ceva !), Ioan Rațiu a fost printre fruntașii memorandiști, Pavel Vasici a fost printre primii doctori în medicină din Ardeal, etc., etc. Unii dintre ei mai sînt văzuți și astăzi, chiar de critici și istorici literari, după caracterizările prea drastice și nu o singură dată nedrepte, ale lui Titu Maiorescu, al cărui tată făcea totuși parte din această pleiadă de militanți și pînă la un punct sacrificați intelectuali ai Ardealului. Însă ei au fost oameni de înaltă cultură (în special clasică), cunoscători de limbi străine, intemeietori de reviste, pledanți în cauzele sociale și naționale și nu o dată dețin priorități în planul inițiativelor românești privind scrierea, gramatica, estetica, dreptul și atîtea altele (de pildă, Bariț îl premerge pe Alecsandri și Russo în problema culegerii folclorului și a teoretizării acestei importante inițiative).

Un asemenea corpus ne dă documentele **in situ,** cum ar zice arheologul, deci cu atît mai mare este valoarea lor. Într-adevăr, ele sînt databile calendaristic, dar mai ales sînt databile pe stări sufletești. Cu alte cuvinte, dau măsura proceselor istorice și a celor individuale. Bineînțeles că numai pentru acela care le știe **citi** cu ochii feriți de orice lentile deformatoare de luminile cele adevărate.

2. În anul 1877, George Bariț își caracteriza astfel materialul documentar pe care îl deținea : „Colecțiunea subscrisului (ultimul termen e predilect folosit de... Șerban Cioculescu) se întinde pe 40 de ani. Conversațiunile epistolare de dinainte de 1848, cîte au putut scăpa de focurile și devastațiunile belului civile, sunt parte mare instructive pentru periodul dezvoltărei, cum se zice, preparatoare de emancipare, însă sub tutorat, **cenzură,** poliție, spionagiu, presiuni directe și indirecte. Ar trebui să purcedem în ordine cronologică și să începem de înainte cu 40 de ani, dar acel material este așa de variat și vast încît, de exemplu, numai punerea în ordine a corespondențelor rămase de la bărbați pe care D-zeu i-a chemat de mult la sine, apoi însoțirea cu note necesare la multe pasage, pe care descendenții lor nu mai au cum să le înțeleagă, ar cere un an întreg de lucrare". (vol. I, p. 320).

ROTONDA 13 — VLADIMIR STREINU

Muzeul literaturii române a consacrat tradiționala manifestare de evocări și amintiri literare „Rotonda 13" reconstituirii personalității lui Vladimir Streinu, de la a cărui naștere s-au împlinit 80 de ani.

Au relevat locul lui Vladimir Streinu în critica și istoria literară : acad. Mihai Beniuc, Zoe Dumitrescu Bușulenga, acad. Șerban Cioculescu, Barbu Cioculescu, Mihai Crama, Cella Delavrancea, Pompiliu Marcea, Valeriu Râpeanu.

Manifestarea a avut loc joi 13 mai a.c., orele 18, la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

După pe merit lăudatul **Dicționar al literaturii române de la origini pînă la 1900,** scos de un colectiv prob de la Iași, aceste documente ale lui George Bariț numără peste 11 000 de piese. Colectivul clujan pe care l-am pomenit mai sus numai prin coordonatorii lui, dă concretele acestui tezaur, unul, probabil dintre cele mai bogate, din cultura noastră. Și pentru că o asemenea masivă restituție de documente nu e una de fiecare zi, și pentru că se face și „cronologia" și „însoțirea cu note necesare la multe pasage", vom da aici graficul volumelor apărute pîn-acum : Volumul I, 1973, cuprinde scrisori de la Aron Florian (oare mai știm cine a fost și ce a făcut?), August Treboniu Laurian și Ioan Maiorescu (asupra-ultimului vom reveni neapărat); volumul 2, 1975, cuprinde corespondența de la Pavel Vasici, Alexandru Roman și Atanasi Șandor; volumul 3, 1976, înglobează corespondența de la Nicolae Maniu Grigore Mihali, Ioan Fekete-Negruțiu, Ioan Antonelli, Iosif Many, Ioan Rusu ; volumul 4, 1978, stringe scrisorile de la Constantin Papfalvi, Simion Mihali-Mihalescu, Timotei Cipariu și Alexandru Sterca Șuluțu ; al cincilea, ultimul pe care-l avem din serie pînă acum, ne împărtășește scrisorile lui Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelariu și Ioan Micu Moldovan („Moldovănuț", cum îi ziceau intimii).

Să mai spunem că volumele au apărut în tiraj de „cabinet" : primul în 1 560 ex., al treilea în 915 ex., al cincilea nu știm în cîte, pentru că nu ni se mai dezvăluie numărul exemplarelor.

La această repunere în evidență a colecției și-au adus contribuția, dincolo de cei doi coordonatori, Ștefan Pascu și Iosif Pervain, următorii (pînă acum, și fiecare la volumele respective): Ioan Ghindriș, Gelu Neamțu, Titus Moraru, Grigore Ploeșteanu, Mircea Popa, Dumitru Suciu, Ioan Buzași, George Cipăianu. Redactor de carte la primul volum, Victor Iova, la toate celelalte consecutive, Iordan Datcu. Marcăm astfel lucrarea tuturor, responsabilă și binefăcătoare întru mai buna înțelegere a culturii românești. Și să ne fie permis să descoperim, prin ilustrații de text, măcar o parte din acest tezaur epistolar în numerele viitoare.

FRANCISC PĂCURARIU

Urmare din pag. a 3-a

ciția care și-au făcut o profesiune din frazeologie și demagogie !

— Ultimul dv. roman, „Tatuajele nu se lasă la garderobă", ne descoperă intenția unui ciclu. Personaje și o problematică asemănătoare leagă acest roman cu „Labirintul" și cu „Timpul și furtunile". Aveți intenția unei cronici vaste asupra epocii, locurilor, oamenilor ?

— Mă bucur că ați sesizat această intenție. Romanul meu recent apărut se integrează într-adevăr într-un ciclu romanesc care se va rotunji cu un nou roman — scris în prima lui formă cu mulți ani în urmă și complet rescris în ultimii doi ani — pe care îl voi preda zilele următoare editurii **Dacia,** intitulat **Geneza** și axat pe luptele de eliberare națională purtate de românimea ardeleană între 1843 și Unirea din 1918. În acest ciclu romanesc m-am străduit să înfățișez cîteva momente ale frămîntărilor umane cu profunde ecouri existențiale, psihologice și etice determinate de evoluția social-politică a Transilvaniei în ultimul secol. Am încercat să surprind ceva din mariile și micile tragedii ce au ilustrat-o, din transformările pe care le-a produs în situația, viața, gîndirea și psihologia oamenilor din această parte a pămîntului românesc. Acest ciclu — ale cărui părți componente au apărut într-o succesiune destul de capricioasă, ultima care vede lumina tiparului fiind cea cu care începe — năzuiește să dea pulsația vieții concrete, a realității și adevărului uman unor clipe din eternitatea unei străvechi vetre a vieții, gîndirii, simțirii și destinului poporului nostru, unor vise, suferințe și fapte ale Transilvaniei. Atunci cînd va apare în formă definitivă, cuprinzînd numeroase părți constitutive care n-au putut apare în prima formă pentru a nu altera unitatea, caracterul de sine stătător, al unor romane editate separat, și va respecta ordinea firească stabilită prin cronologia evenimentelor ce-i constituie fundalul, tetralogia va purta titlul **Timpul și furtunile** și va cuprinde următoarele volume : I. **Geneza** (care va apare în 1933) ; II. **Timpul și furtunile** (apărut în 1978) cu titlul definitiv **Cumpăna** ; III. **Labirintul** (apărut în 1972) ; IV. **Tatuajele nu se lasă la garderobă,** apărut recent.

atelier literar

poșta redacției

NELU IONESCU : Paginile sînt vioaie, deși cam moromețiene și cam fără echilibru și unitate (începe cu o poveste și se termină cu alta). Merită să mai încercați.

CENACLUL „DANIEL TURCEA" : Am primit originala dv. revistă și vă mulțumim. E un lucru de certă acuratețe, bun gust și nobile aspirații. Iar pioasa comemorare a celui petrecut atît de timpuriu cinstește și pe cei ce-au săvîrșit-o.

IOSIF ION : Premise bune și foarte bune, mai ales în paginile mai puțin telegrafice și sincopate, adică : „Gardă", „Împăcarea", „Casa", „Amintire". (Data viitoare, spuneți-ne și semnătura definitivă).

V. SOARE : Un lucru matur, bine făcut, îndelung filtrat, atingînd poate stadiul înalt (sau profund ?) al exorcizării. Nu sîntem de acord cu titlul (inexpresiv, indiscret etc.), nu sîntem de acord cu imixtiunea unor piese de altă inspirație (factură, ton...), care tind să altereze unitatea seriei. Rămînem cu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 (?), 12, 13, 14, 15, 19.

M.S. NICOARĂ : Nu prea am înțelese ce se întîmplă cu personajul dv. ; povestea rămîne încîlcită și plină de mistere. Oricum, ea e scrisă și destul de neglijent, stîngaci (nu puține sînt chiar „scăpările" de ordinul ortografiei !...).

D. PAVEL : Nu mai ținem minte cum era odinioară, dar paginile de-acum sînt cu totul dezamăgitoare (fără nici o excepție).

HOMBRE : Puține lucruri demne de interes (mai ales acolo unde nu predomină bizara, primejdioasa opțiune : „cuvintelor să le dăm voie să colinde singure"...). Adică : „Meniu", „Maraton", „Invitație". Drumul și metoda sînt greșite și nu vă pot aduce în nici un caz mai aproape de poezie (care continuă să rămînă, în ciuda tuturor modelor și alienărilor, truda sisifică de a căuta „cuvîntul ce exprimă adevărul", cum zicea marele dascăl nemuritor al poeziei românești. (Desigur, ne puteți da un semn cînd treceți prin București).

MARIUS SÂRBU și MARIUS DUMITRESCU : Înainte de a trage concluziile ce se impun și, firește, pentru a ne verifica în prealabil impresiile, vom recurge la un „sondaj de opinie", rugîndu-i pe corespondenții noștri, fideli sau ocazionali, să ne comunice părerea (asigurîndu-i, bineînțeles, că nu le vom cita aici nici opinia, nici numele, fără asentimentul lor anticipat, pe care-i rugăm să-l formuleze, dacă e cazul, în răspunsul lor). Iată, deci, mai întîi, cele două poezii :

„VÎRFUL" de Marius Sârbu.

Culoarea vîntului e roșie
A șinelui e vîntul
A suspinului tăcerea

Culoarea cerului e ploaia
A sînului e mama
A conștiinței omul...

Culoarea ta sînt eu
A iubirii ești tu
A soarelui umbra mea...

Culoarea luminii e cunoașterea.

(Apărută în „Ateneu", martie, 1978).

„MIC POEM COLORAT" de Marius Dumitrescu

Culoarea nesfîrșirii e albastrul
iar a speranței este nesfîrșirea
culoarea-uimirii este neștiutul
iar a privirii treze e uimirea

Culoarea zborului este plutirea
a năzuinței omului e zborul
culoarea dorului e depărtarea
iar a melancoliei este dorul

Culoarea renunțării e tăria
a fricii totdeauna vorba „nu"
culoarea ta este culoarea vieții
iar a iubirii și-a tristeții — tu.

(Apărută în „Luceafărul" nr. 43 din 24 oct., la „Atelier literar").

Și iată, în fine, problema : Marius Sârbu se plînge că poezia lui Marius Dumitrescu („Mic poem colorat") e plagiată după poezia sa „Vîrful". Și cere să i se facă dreptate. Ce părere aveți ?

E. CHELARU : În general, nimic nou ! Mai ales în modul de abordare a versului, în „stilul de muncă", grăbit, superficial, expeditiv, neglijent, scăpînd mereu printre degete esențialul, valoarea, perspectiva, grăuntele de aur... Sînteți un caz !... Și în paginile de-acum, o mulțime de idei, imagini, motive, interesante, prețioase, pe care le ratați consecvent, cu seninătate și nonșalanță, „din zbor", incapabil de discernămînt, de opțiune, de statornicie, de concentrare și tensiune înaltă, „pînă la roșu" !... (Neputința trecerii de la diletantism la artă ?...). Cîteva dintre ele : „Un popas", „Test", „Perspicacitate", „Stare", „Facilitate" (....gura păcătosului" !...). Ce să facem cu dv. ? Poate ar trebui să ne facem timp și să stăm de vorbă mai amănunțit, mai direct ?...

MARIA-DALIA : Pagini frumoase. În care siguranța și îndemînarea condeiului par în creștere (sînt „prinse" nuanțe subțiri, stări și afecte profunde și complexe, etc. ; e foarte convingătoare, de p.. lirica, tulburătoarea mărturie a îndrăgostitului). Așadar, se confirmă bunele aptitudini și perspective. Depinde în ce măsură aceste preocupări vor deveni dominanta **(sine qua non)** a vieții dv. !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Oricum, timpul...

Poți să stingi lumina
oricum, marea înaintează
se apropie tot mai flămîndă
și mușcă din mine
Poți să dormi
eu voi pleca ușor
Marea mușcă din mine
Dacă aș plînge
s-ar umple cu perle.

Poem

Arteziana azvîrle jeturi de frunze
o, tu inimă a mea
odihnind într-un ceas de lavandă
ca un clopot tîrziu
brațe lucioase mușchi subțire pe gleznele copacilor
noaptea oameni de aer
pling deasupra gazonului
roua se cuibărește în pielea ierbii
rafale de vînt alungă hîrtiile din oraș
un trotuar își lipește o literă în dreptul unui pantof
ridică cimitirul de ziare deasupra caselor
lîngă aprozar un camion adormit se leagănă
rostogolindu-și cartofii prin ograda caroseriei
Dar priviți în cealaltă parte :
cerul îndepărtat, aerul clar,
iarba măruntă și deasă
și inima mea îndreptată spre voi.

Dire de cer

Dar ce aer au mirîștile
și cum tremură sîngele meu neocolindu-le
cum se zbate lumina prin tuburi de grîu retezate
eliberată

Prin ochii mei curg norii
și lasă dire de cer.

Inima, grea

ierburile
se pleznesc peste obraji
vînt
vînt peste trupurile subțiri
prin sîngele meu vîntul rostogolește
un anotimp nechemat

Inima, grea,
mă apleacă-ntr-o parte.

Versuri de Maria Rohan

Cireșe

Sîngera flautul
pe creasta luminii
ai deschis fereastra
și cireșele s-au rostogolit pe covor
s-au urcat pe mobile, pe tablouri
ai ridicat receptorul
și din receptor au pornit să curgă cireșe
ceasul aproape opt cireșe arăta
e vremea – mi-ai spus
e vremea să ne încălțăm de duminică
și să intrăm în arbori.
De fapt am vorbit numai despre
surîsul și despre sunetul tău.

Garoafa

Garoafa garoafa pe care o mușc
timpul care alcătuiește altă garoafă
inofensivii mei dinți
atitudinea în fața acestei flori crude
obsesia de-a mă grăbi
mereu grăbi
spre miezul ei fierbinte și mirositor
imaginația bunăoară
ce irațional pătrunde
în coșul fabricii de hîrtie
prin care va izbucni
fără noimă
ninsoarea.

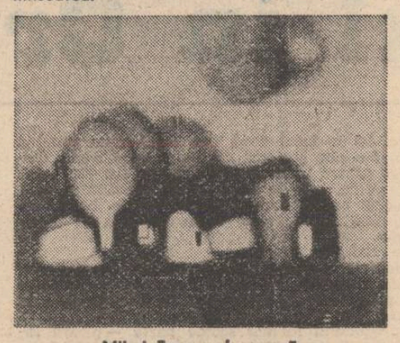

Mihai Topa : „Inserare"

Cine aruncă din stradă gutui...

Scăpără ora dar chipul nu-ți știu
șalul ți-e rece și-n tine-i tîrziu
plouă-n odaie și nu vrei să-mi spui
cine ne-aruncă din stradă gutui.

Bate lumina o rază-n perete
varul se sfarmă și-mi curge în plete
Căruța cu basme a pornit-o în zbor
pe raft a rămas doar un prinț cerșetor.

Tot mai tulbure plouă greșeala prin viață
îmi leg conștiința de suflet cu ață
Trenul cu gînduri a ieșit din sertar
departe în noapte șuieră iar
Vîntul tîrziului intră-n palton
Cu amintirile eu joc șotron.

Liliacul alb

Liliacul alb
floarea cea moale
pe care surizînd o apleci
vorbind o pulverizezi
ca pe o rafală de zăpadă

Buzele tale sînt reci
mult timp
după aceea.

Fereastra

(filă de jurnal)

Arunc un pumn de poeme pe fereastră
calde, moi, pe pîrtii de aer
ploaia crește ca iarba
viorile lacrima pescuitorului se îngroașă deasupra serii
amurgul ca o vitrină încărcată
își rărește lucrurile carnivore
Tu du-te acasă, tu pleacă din piață
fîntîna azvîrle nu știu cîți litri
de neliniște între două bătăi de clopot
În cămin a ceai și a singurătate se întîmplă
Să fac ordine – zic
să netezesc perna și fața de masă
fereastra – dreptunghiului meu
de legătură cu dincolo
deschid fereastra
deschid larg-larg fereastra
mă biciuiesc pîrtii de aer
Să fac ordine – zic
să nu mă gîndesc
să fac ordine
arunc pe fereastră un pumn de cenușă.

EUROPENEȘTE...

Urmare din pag. 1

satisfacția de a aprecia sugestivitatea și culoarea specifică a „frăției" lor poetice :

„La man dins la man, o fraire,
Tout Roumanesc couer, amaire.
En còrus faguen verdesco
Sus la terra Roumanesco".

Pe atunci în culmea gloriei, poetul națiunii se apropia de amurgul unei frumoase vieți consacrate cinstirii limbii și onoarei poporului său. Făcînd unele considerații asupra drumului poeziei românești, Bolintineanu spusese cîndva, cu privire la apariția **Doinelor** lui Alecsandri : „de atunci poezia se românî".

După Războiul de Independență, lira poetului a răsunat tot mai rar, tot mai încet. Dar și-a încordat-o din nou – fără surdina pastelată a idilei — în acel ecou dureros al răscoalelor țărănești din 1888, care e **„Plugul blestemat"**, declarație de simpatie nețărmurită pentru nedreptățiții săi eroi ai neatîrnării române.

Bătrînețea marilor poeți n-a fost decît foarte rareori cruțată de invidia și pofta grăbită de slavă a literatorilor fără har. N-avea să facă nici dînsul excepție, în ciuda certificatului de admirație semnat de tînărul Eminescu în **Epigenii**. Dar reacția seniorială a bătrînului lezat (poezia lăsată în manuscris **Unor critici**) rămîne pentru posteritate ca încă o lecție de patriotism luminat, din cele ce preschimbă o viață într-un destin :

„E unul care cîntă mai dulce decît mine ?
Cu-atît mai bine Țării și lui cu-atît mai bine.
Apuce înainte s-ajungă cît de sus.
La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus".

Poetul murea în 1890. Nu știu bine dacă și cît de mult acest dialog postum între Alecsandri și Eminescu ar putea servi de exemplu bunelor raporturi dintre contemporanii noștri cei mai talentați. Probabil că servește, în spiritul acelei „Hore" istorice.

Acum, unirea tuturor puterilor morale ale națiunii apare tot mai necesară, ca și unitatea Europei în fața furtunilor planetare și să ne-o ducem aminte că trecură o sută de ani de cînd această chemare ne era adresată și pe limba lui de un tînăr poet mediteranean poate uitat acolo la el acasă. Dar neuitat „sus la terra Roumanesco"...

Vreun coleg de-al nostru, care se laudă că disprețuiește biografiile scriitorilor raportate la opera lor, s-ar cuveni deci să nu uite că istoria unei națiuni se mai face și cu literatura ei.

Apropo, vorbiți europenește ?

SE ISCĂLEA Z. S. (XIV)

Urmare din pag. 1

produce ! Cade sabia cu palton cu tot și **patronul** întreabă ce s-a întîmplat și eu, „ex officio" îl liniștesc zicînd că un mic incident fără importanță. După care încerc să-l iau de braț pe Iancu care mă refuză îndîrjit zicînd ceva din colțul gurii.

Trebuie să recunosc cu o oarecare doză de invidie că din punct de vedere al prestanței, al modului în care era îmbrăcat, al protocolului desăvîrșit Iancu este un as.

Avea un costum bleu bine croit, o batistă imaculată strălucind ca o ureche de zibelină în colțul buzunarului de la piept, părul pieptănat fir-a-fir, și mirosea fin a lavandă amestecată cu încă ceva, un miros pe care nu l-am putut detecta. După ce-l salută reverențios pe Zaharia Stancu și apoi pe Eugen Barbu cu o ușoară dar marcată detașare și răceală „oficială" s-a așezat pe un scaun.

L-am întrebat dacă servește ceva. Mi-a răspuns privindu-mă cu același aer mustrător : apă de la robinet !

La un moment dat Eugen Barbu care se juca cu un mic tranzistor a deschis butonul potențiometrului și-a nimerit, „din pură întîmplare", o emisiune în care cîțiva critici vorbeau despre ultima sa carte. A întrebat curtenitor dacă poate să asculte cîteva minute. Stancu s-a arătat mai mult decît încîntat și am ascultat toți, în tăcere (noroc că emisiunea era pe sfîrșite) un întreg pomelnic de laude și osanale aduse **patronului**.

Da, da, a zis Stancu, toți au dreptate, dumneata ești un mare scriitor, un foarte mare scriitor.

Apoi, **dragul mieu, a început o demonstrație** de elocință cum rar mi-a fost dat să aud. I-a mărturisit lui Barbu că-l iubește ca pe un frate mai mare sau, dacă nu se supără, ca pe copilul său. Îi reproșa în termeni de-o rară delicatețe impetuozitatea, spiritul bătăios, talentul de a-și face dușmani. A recunoscut că și el a avut și are, he, hei, cîți dușmani. Chiar așa-zișii prieteni care-l **controlează** cu zel și sîrg îi sînt **devotați** în măsura în care au nevoie de el, de funcția și puterea lui de **președinte**.

Încet-încet, tonul său devenea mai obosit și mai trist. A invocat bătrînețea și boala care-l pîndesc, grijile care-l frămîntă în legătură cu obștea. N-am să uit o frază pe care mi-am notat-o : „Eu am încercat să dau scriitorului român un **statut social...**"

Eugen Barbu asculta gînditor. În fața lui avea un diplomat desăvîrșit, un om care venise în calitate de conducător de obște să trateze o chestiune delicată : armonie și bună înțelegere între confrați. Chiar în aceste momente, zicea Stancu cu amărăciune, la mine acasă zbîrnîie telefoanele, și soția mea este întrebată unde mă aflu. Eu am lăsat vorbă că sînt la o ședință... I-a mai spus că trebuie să fie mai răbdător și mai îngăduitor **chiar cu dușmanii. Chiar dacă** nu-i iubește. Că nu servesc nimănui și mai ales obștei, **în aceste momente**, nici zizania, nici luptele subterane, nici răfuielile personale...

Traian Iancu se ridica din cînd în cînd și-l întreba dacă dorește ceva.

Președintele nu dorea nimic, dorea să fie lăsat să vorbească...

După un timp, Eugen Barbu l-a rugat să-l mărturisească sau, mai bine zis, să-i răspundă la o întrebare poate puțin incomodă. Dar, oricum, fiind la ora sincerităților, zicea el, crede că va primi un răspuns edificator".

În clipa aceea, adică în clipa în care Beldeanu vroia să reproducă întrebarea lui Eugen Barbu, la geamurile camerei ce dădeau spre mica grădină se arătară, de data aceasta, ca la comandă, cei patru indivizi îmbrăcați în salopete bizare. Vorbeau toți deodată, strigau ceva și ciocăneau nerăbdători cu degetul în fereastră.

Am aruncat o privire circulară căutînd să ghicesc dacă nu există o ieșire secretă, pe undeva prin spatele casei, prin care să mă pot furișa nevăzut deoarece indivizii nu promiteau nimic bun...

(continuare în numărul viitor)

Descoperirea autorului

— O seară măreață?, se întrebă retoric Maiorul, nu poate fi decît o seară de vară, cînd, stînd pe spate deasupra unui porșor de fin privești bolta înstelată, altfel nu înțeleg cuvîntul măreție. Cît despre seara pe care ne-o vestește Nora, promit să particip la toate inițiativele care ne-ar aduce un plus de informații în legătură cu Gherman.

— Spuneai mai înainte că ți-ai elucidat cazul Gherman, la ce bun să culegi alte informații, se interesă Ion, de vreme ce crezi că el însuși ca autor a inventat întreaga poveste, că, adică, s-a autodeturnat din realitate într-o ficțiune în care pe lîngă noi trei, plus celelalte personaje, eroul principal este un motan — e adevărat că el există — uriaș, prevenit și conștient că participă la mișcarea logosului ! ?

— Îți răspund, spuse Maiorul, că sînt îngrijorat peste măsură că mă descopăr după ani și ani de activitate ca personaj într-o poveste pe care nu pot s-o modific în nici un fel, alături de acest Maciste străniu și de nedresat, venit cine știe de unde în orașul nostru, de acest motan pe care-l văd urmînd și împlinind o idee abia gîndită sau în timp ce prinde viață în mintea mea. Și dacă mai adaug faptul că n-a trecut mai mult de o săptămînă, două de la cele întîmplate pînă cînd publicarea lor în revistă a devenit un fapt împlinit, atunci pot să-ți spun cu precizie că nu Gherman, care lipsește cam demult, este autorul, ci cu totul și cu totul altcineva.

— Dar dacă admitem logica de nezdruncinat de mai sus, replică Ion, atunci nu ne rămîne decît să ne gîndim la cineva care a participat la toate întîmplările relatate de autor. Dacă ar avea memorie, acesta n-ar putea fi decît grefierul.

— Exclud posibilitatea, mai degrabă Vasile, se pronunță Maiorul.

— Dragilor, protestă Vasile cu gingășie la început, n-aș dori să ne certăm, dar dacă vreți neapărat să mă implicați în lucruri care nu mă privesc, atunci eu ridic sacoșa de pe masă și plec. Cu Gherman și cu Ion sînt prieten de-o viață, cu Maciste mai de curînd, iar cu dumneata, Maiorule, mă știu mai bine doar de azi dimineață. Văzînd însă că îndrugi verzi și uscate, uitînd cu totul misiunea de bază care ne-a împrietenit, adică readucerea lui Gherman printre noi, te anunț că părăsesc definitiv noul triumvirat fiindcă eu nu sînt nici autor de povești, nici personaj, nici martorul dumitale, eu sunt o realitate și-ai să vezi îndată cum realitatea din aceste sticle va trece și se va pierde rapid în realitatea care sînt eu, strigă Vasile.

— A-ți părăsi prietenii la nevoie poate fi la fel de grav și egal cu oricare altă crimă, se supără Ion, însă pe un ton atît de calm, încît Maiorul se surprinse vorbind fără controlul sever ce și-l impunea de fiecare dată: acum știu cine-i autorul !

— Nu ne interesează, răspunse Vasile furios, dacă vrei să mai rămîi la noi, te rog să încetezi cu supozițiile; bei cu noi sau pleci, pe sticlele acestea le doare transparența de cînd ne tot așteaptă să le ușurăm de povara lor.

Lumina de afară începuse să scadă iar Maiorul se temea să nu adoarmă; în cameră se auziră niște țignale ca de sonerie înfundată și el se scuză (intrînd în baie) că trebuie să-și dea cu apă rece pe față, deoarece îl apucase somnul.

— Hai să plecăm, să-l lăsăm singur, îi propuse Vasile lui Ion.

Ion nu mai putu să-i răspundă, fiindcă din baie se întoarse Maiorul cu un chef de sporovăială mai mare.

— Îți cer scuze, frate Vasile, dar nu credeam să te supere în asemenea măsură presupunerea că ai fi inventat această poveste.

— Primesc scuzele cu condiția să bem cot la cot pînă la revenirea lui Gherman, răspunse Vasile.

— De acord, însă mai cu măsură, deoarece s-ar putea să fie mare nevoie de luciditatea noastră la noapte. I-aș propune acum lui Ion să ne povestească împrejurarea ce l-a determinat pe autorul necunoscut nouă, mai bine-zis să-și imagineze cum i-a venit aceluia să scrie despre un motan, adică să-l facă personaj principal pe Maciste în povestirea ce apare săptămînal și pe care eu unul o urmăresc avid.

Puțina lumină ce răzbătea de afară și ultimele pahare cu care-l îmbiase Vasile, declanșară în Ion o dispoziție specială de a povesti.

— Să tot fi avut vreo șapte ani cînd au început ai mei să mă aducă la tîrgul de joia din acest oraș. Dimineața cînd ajungeam pe strada Cămînului, opream de fiecare dată la mătușa mea, iar mama scotea dintr-un coș cîteva kilograme de mere și dintr-altul o găină, două, și i le lăsam, apoi ne îndreptam spre tîrg. După ce fusesem de mai multe ori la tîrg și începusem a cunoaște acest oraș, într-o joi m-am pierdut de ai mei, m-am înhățat cu niște copii, am furat cîțiva pepeni cu care ne-am dus la casierița de la cinema și astfel s-a făcut că la șapte ani am văzut primul film. Cînd am ieșit din sală era noapte și cum pînă în sat la mine erau opt kilometri am socotit c-ar fi bine să dorm la sora tatălui meu. Mătușa era o femeie destul de virstnică și destul de nebună pentru înțelegerea mea, fiindcă atunci cînd venea în sat și aducea bomboane sau jimble, ne dădea cîte o singură bomboană, dar numai unei surori care era blondă ca ea, și mie, pe care mă simpatiza fiindcă ființa mea îi impunea acest sentiment, iar celorlalți frați și surori nu le dădea absolut nimic, preferînd să împartă ce mai adusese copiilor din vecini. Astfel, cînd am ajuns și am intrat cu îndrăzneală în casa ei mi-a spus că nu are decît un ou, pe care i l-a adus poștașul, și, dacă vreau să mănînc, să fac focul și să pun oul în tigaie, ceea ce am și făcut. După ce oul s-a prăjit și l-am pus pe masă, doar m-am aplecat să scot pîine din puiul mesei și, cînd m-am ridicat, instantaneu au năvălit la masă cam între douăsprezece și șaptesprezece pisici lihnite de foame. Cați strigam eu și le atingeam cu furculița peste labe, șiț! striga mătușa din pat și atunci un motan uriaș, dar nu cît Maciste, le lua rînd pe rînd la bătaie, deoarece mă supăraseră pe mine. La un moment dat, a vrut să se repeadă la însăși mătușa, ca s-o zgîrîie, fiindcă ea mi-a cerut să curăț tigaia cu pîine iar eu am refuzat, gîndindu-mă că mițele or fi lins mult și bine fundul tigăii. Cînd să mă culc în celălalt pat, mătușa mi-a interzis sub cuvînt că patul acela era ținut pentru oaspeți, nu pentru mine, așa că am acceptat să dorm la perete și la picioarele ei. Lampa ardea cu fitilul tras și în încăpere toate obiectele păreau gata să se repeadă unul spre altul. La puțin timp după ce mătușa a început să sforăie, pisicile veneau rînd pe rînd la picioarele ei, foarte aproape de fața mea, iar eu le apucam de coadă și le azvîrleam cît colo, după care motanul cel mare le administra niște labe, încît casa întreagă se umplea de mieunături suferinde. Faptul că motanul ținea absolut evident cu mine m-a mirat, astfel încît am început să iubesc pisicile, deși pînă atunci văzusem în lingușirea lor numai viclenie și ostilitate. Mătușa însă își apăra pisicile cu strășnicie și de fiecare dată cînd mă rătăceam pe la ea mă întreba de ce-am venit să-i tulbur copiii, așa le spunea pisicilor, dar eu scoteam dintr-o pungă tot felul de rămășițe de mîncare și, după ce într-un loc ferit așezam bucățile mai bune motanului care mă părtinea, goleam punga în alte două, trei locuri, direct pe dușumea, sau pe covor și atunci mătușa mă bombănea pînă spre miezul nopții, amenințată și ea, la rîndu-i, de ghearele motanului ei. Dac-o întrebam de ce ține șaptesprezece pisici, mătușa îmi spunea că ea a aruncat din propriu-i pîntec șaptesprezece copii, care sînt acum într-o insulă din spatele Lunii, de unde au venit aceste pisici, ca să-i înlocuiască pe copiii cei pierduți. Pe scurt, cam această poveste i-am spus-o și lui Gherman care, avînd norocul să fie și stăpînul marelui Maciste, s-o fi gîndit și la motanul mătușii mele și astfel și-o fi creat personajul.

Maciste intră tot neanunțat pe ușă, apoi în urma lui intră Nora și, cînd aprinse lumina, Ion observă că Vasile și Maiorul adormiseră aproape de la începutul povestirii lui, ceea ce-l bucură, pentru că Maiorul n-ar fi trecut peste obsesia pisicească a lui Ion, iar prin aceasta ar fi dedus că el este autorul, deși numele lui apărea numai ca personaj.

Gheorghe Pituț

REPERE

Modernii — precursori ai clasicilor

Cărțile de reflecție asupra literaturilor străine au constituit la noi un prilej de a măsura amploarea conștiinței critice și capacitatea de a sesiza tendințele fundamentale și modalitățile de înnoire a limbajelor artistice. Ne-a bucurat întotdeauna prilejul de a consemna profunzimea analizelor și finețea mijloacelor intelectuale, atunci cînd ne-am simțit îndreptățiți, recenzînd cele mai interesante apariții în domeniu. Irina Mavrodin este la ora actuală unul dintre cei mai pertinenți comentatori de literatură franceză, adunîndu-și contribuțiile mai noi într-un excepțional volum editat de Editura „Dacia" sub titlul **Modernii — precursori ai clasicilor.** Făcînd apel la metode recente de investigație a textului și la un limbaj minuit cu precizie și fără nici o ostentație, poeta aceasta pe nedrept ignorată în realitatea demersului său artistic este în același timp o conștiință literară aflată **în avangarda înțelegerii operei,** ca producătoare **de sensuri, o formă de acțiune ce înnobilează prezența omului în lume.**

Cartea Irinei Mavrodin cuprinde mici eseuri adunate sub semnul unei supratreme circumscrise destul de aproximativ prin titlul său incitant. Ideea autoarei este de fapt mai adîncă și se referă la capacitatea textului literar, sau „artistic" în general, de a produce realități. Cînd ne referim la „realități", trebuie să avem în vedere că ele nu se referă neapărat la sensuri, adică la înțelesul literal sau figurat. Este vorba de un plan al acțiunii poetice care exclude considerarea tradițională (mimesis) a faptului artistic. **Din acest punct de vedere,** este răsturnat și raportul dintre scriitor și cititor, pe baza noțiunii de inter-textualitate, scriitorul devenind el însuși cititor, iar acesta din urmă căpătînd o poziție privilegiată în ceea ce privește constituirea operei ca produs al conștiinței : „Înainte de a fi cartea a fost lectura. Cititor înainte de a fi fost scriitor, scriitorul modern exercită, scriindu-și cartea, uneori cu o foarte acută conștiință, o lectură intertextuală. Funcție opresivă și constructivă totodată, conform dialecticii mai sus arătată. Pentru conștiința literară modernă, dotată cu dimensiunea intertextualității, excelența, ce pare de nedepășit, a tradiției, literatura, ca limbaj preexistent, dat, în care scriitorul se simte prins, din care nu știe niciodată dacă a evadat, din care nu trebuie niciodată să evadeze pentru că e obligat, pentru a fi scriitor, să rămînă fidel față de principiul ei, devin astfel, din forțe paralizante, forțe motrice, stimulatoare." „Despărțirea de literatură", scrisul „împotriva" literaturii și dedublarea pe care o creează astfel este o ipoteză dintre cele mai atrăgătoare pe care o propune Irina Mavrodin în cartea sa. Implicațiile acestei atitudini la Flaubert, Blanchot sau Sartre, descifrarea mecanismelor literare la autori atît de diferiți cum sînt Nathalie Sarraute, care și-a găsit în Irina Mavrodin una dintre cele mai atente cititoare din cîte cunoaștem, sau Le Clézio, cărora îi circumscrie un regim al lecturii absolut inedit, fac din **Modernii — precursori ai clasicilor** un moment privilegiat de înțelegere a cîtorva dintre cele mai subtile registre expresive pe care le etalează la ora actuală literatura franceză. Primele două eseuri, consacrate lui Rousseau și Rimbaud enunță o tematică cu totul specială, plonjînd cititorul într-un spațiu metaliterar, bogat în sugestii care privesc condiția umană în general. Ipoteza poeziei lui Rimbaud ca acțiune, cu corolarul ei în partea a doua a vieții sale, atunci cînd își descoperă o nouă „ființă", este dintre cele mai tulburătoare : „Istoria literară, martor imparțial, validează ceea ce ar putea să pară doar o simplă speculație : toți marii poeți moderni au publicat puține, uneori de-a dreptul uimitor de puține versuri. Prin ei toți, „tăcerea" a devenit parte integrantă a operei, știință austeră și exigentă a economiei cuvîntului, folosit ca virtualitate ce se pune în mișcare, actualizîndu-se, la nivelul **estezisului,** al receptării, în nelimitate semnificații".

Aurel-Dragoș Munteanu

CONFABULE

Între ciini

Primul ciine se întîlni cu al doilea ciine / ce mai faci / lătră / cum se obișnuiește între ciini / bine / lătră și al doilea ciine / negricios / cu coada între urechi / cu pisicile cum stai / se mai găsesc / chiar deunăzi am alergat-o pe una / pînă și-a dat sufletul / și ce suflet avea / ce suflet / dar tu / tu ce faci / au / urlă primul ciine / lung și slăbănog / cu ochii mereu înlăcrimați / pe mine mă aleargă ele.

Iulian Neacșu

REVISTA STRĂINĂ

● **SOIKU SHIGHEMATSU** a publicat recent o interesantă culegere de parabole zen, bogate în sugestii referitoare la tensiunea existențială și universul spiritual al acestei tradiții japoneze. Profesor la Universitatea Shizuoka, autorul este un bun cunoscător al domeniului, trecînd în revistă întregul tezaur păstrat pînă astăzi îndeosebi în celebrele Koan. Este vorba de formule limpide care exprimă o stare a minții expurgată de contradicțiile și falsurile obișnuite ale demersurilor noastre intelectuale. Un asemenea Koan publicat de Soiku este următorul : „Care este sunetul bătutului din palme cu o singură mînă ?" Cartea cuprinde 1 200 de asemenea formulări, unele extinse la dimensiunea unor poeme profunde, dintre care reținem pe aceea care aparține chiar autorului : „Cuvîntul este un deget îndreptat spre lună".

● **SCRIITORULUI IRLANDEZ** Sean O'Faolain i-a fost editat de curînd cel de-al doilea volum al povestirilor sale alese. Primit cu multă căldură de critică, autorul este considerat drept unul dintre cei mai reprezentativi prozatori insulari ai acestui secol. Patricia Craig definește în acești termeni arta sa : „O'Faolain folosește unul din instrumentele sale cele mai efective — nesansa evidentă, prezentată în mod comic, sau cel puțin în mod viu și laconic — pentru a ne face să înțelegem ce se întîmplă (...) Povestirea, cu virtuozitate și umor, devine la el plină de substanță ; multe probleme sînt ridicate și dezbătute într-un timp semnificativ."

● **THE TIMES LITERARY SUPPLEMENT** din 9 aprilie a.c. publică două pagini și jumătate dedicate problemei plagiatului, cu titlul : **Plagiatul — un simpozion.** Sînt interesante mai ales punctele de vedere ale scriitorilor înșiși, secondați de juriști, care afirmă că este aproape imposibil să determini diferitele contribuții care pot fi topite într-un text incriminat sub acuza de plagiat. Harold Bloom afirmă următoarele, pornind de la un aforism al lui Emerson („Originalele nu sînt originale") : „Plătim la urma urmei un preț ridicat pentru adevărata originalitate, și o cale pentru a ne da seama care este acest preț ar fi să înțelegem că sîntem cu toții niște plagiatori. În măsura în care devenim adulatori ai literaturii. Literatura este indiscutabil originală, devine cu timpul o pură factualitate, care închide în sine răspunsul nostru critic. (...) Cînd sîntem impresionați îndeajuns de măreția operei, cînd dificultatea reală epuizează capacitatea noastră cognitivă, singura apărare este plagiatul, sub masca sa idolatră. Dar acest aspect al plagiatului este destul de inocent, dacă nu-l confundăm cu o reacție literară mai autentică".

● **O INTERESANTĂ** revistă de propagandă a literaturii cehe contemporane a fost publicată de Uniunea Scriitorilor din Cehia, cu titlul **Panorama.** Ediția engleză a publicației are un tiraj de 4 000 de exemplare și cuprinde cîteva dintre numele cele mai proeminente ale prozei și poeziei contemporane. Între acestea remarcăm îndeosebi pe romancierul Jan Kostrhum, autorul unor cărți inspirate din regiunea moravă și încărcată de problematica transformărilor sociale la care este supusă o societate tradițională. Mesajul scriitorului este unul de încredere, speranța că tradițiile pot să supraviețuiască într-un proces de înnoire care respectă tiparul fundamental al vieții.

● **O PROBLEMĂ** de sociologie fundamentală dezbate cartea Elizabetei Badinter, **Mitul maternității. Un punct de vedere istoric asupra instinctului matern.** Lucrarea autoarei franceze a creat un adevărat „furor" în urma apariției a peste 200 000 de exemplare și a cererilor de traducere în 15 țări. Un critic a exclamat : „Este scandalos... să pui sub semnul întrebării dragostea de mamă !" Într-o cronică, Rosemary Dinnage scrie : „Epoca noastră, pe care istoricii problemei o consideră a fi prima centrată asupra copilăriei, este de fapt mult mai ambivalentă și paradoxală. Îngrijirea medicală, contraceptia și hrana artificială poartă în ele însele blestemul zinei rele împreună cu binecuvîntarea sa". Sociologa franceză cercetează problema pe baze pozitive, înregistrînd documentele istorice consemnate în texte de autoritate, iar în epoca noastră anchetele de teren. Concluzia ei este că instinctul matern apare determinat în mod social, că educația joacă un rol fundamental în formarea sa. Criticii cărții remarcă metodele de investigație puse la contribuție ,atît din domeniul psihologiei cît și al filozofiei.

● **MAURICE DUGGAN** este un scriitor neozeelandez pe care critica nu ezită să-l considere una din marile valori ale literaturii contemporane. Reeditarea unui volum de povestiri îi dă prilejul Valentinei Cunningham să încerce o circumscriere a artei sale : „Unii scriitori își afișează caracterul protelc ca pe o emblemă a forței lor creatoare. Asumîndu-și stiluri diferite și evidențiind eu-ri din abundență, avînd posibilitatea și de a deveni altceva decît sînt, permițînd unui număr mare de alți autori și de alte caractere să vorbească prin ei înșiși, actele lor pure de mimică și de actorie, multitudinea lor ametește și încîntă. La alții, recurgerea la varietate în expresie și manieră este un semn de nesiguranță și chiar de teroare interioară ; simptomul unei căutări disperate pentru o identitate proprie a scrisului. Maurice Duggan, scriitor neozeelandez care a murit în 1974, la vîrsta de 52 de ani, a fost din această din urmă categorie".

m a p a m o n d

AL DOILEA ARGUMENT

Cîte un om sau cîte o carte mă obligă uneori să-mi aduc aminte că istoria literaturii înseamnă de fapt un mod de a vorbi despre un popor şi înţeleg iară de ce literatura contemporană cu greu poate fi cuprinsă, în marginile ei adevărate, într-o sinceră şi nepătimaşă istorie. În astfel de momente, respectul meu pentru acel truditor cărturar, care, răscolind cu minuţie arhivele lumii, caută cu ochiul cel limpede al minţii şirul de stîlpi de pridvor şi învaţă să-i înnumere şi le încearcă rezistenţa cu mare băgare de seamă ca nu cumva să-şi sprijine acoperişul operei pe vreun ciot de ocazie, este realmente profund. Sînt sigur că pe caietele de studenţie ale lui Eminescu, păstrate de întîmplare într-un pod vienez şi ajunse într-o bibliotecă nu neapărat particulară, se află poeme care vor da o strălucire nouă literaturii române. Cîte caiete ale lui Dimitrie Cantemir nu se vor fi aflînd pe lîngă ciornele caligrafilor din Istanbul sau chiar Bagdad !

Şi mă gîndesc la condiţia istoricului literar îndeosebi atunci cînd am rara posibilitate de a întîlni un scriitor pecetluit cu geniul limbii sale materne. Mărturisindu-şi veneraţia pentru Shakespeare, dramaturgul Haward Brenton îmi explica la Teatrul Naţional din Londra că Shakespeare înseamnă istoria Angliei în timp ce eu nu mă sfiam să cred că însuşi Haward Brenton, cel care biciuia în piesa „Romanii în Britania" realităţi ale fostului imperiu colonial, înseamnă istoria Angliei.

Pe scriitorul din R.S.S. Moldovenească Ion Druţă l-am cunoscut la Moscova în urmă cu cîţiva ani. În decembrie anul trecut am „polemizat" la telefon, amînînd sine die o convorbire pe care doream s-o public într-o carte. Prozator cu subtile antene etice al lumii rurale (ca şi Marin Preda, Ion Druţă este fiu de ţăran), dramaturg cunoscut pe mai multe meridiane ale lumii (anul trecut, celebrul lui poem dramatic Sfînta sfintelor a cunoscut un succes aparte la unul din teatrele pariziene), Ion Druţă exprimă, cu o neobişnuită fidelitate estetică, psihologii din istoria plaiului său natal. Textele de teatru Păsările tinereţii noastre, Casa mare, Sfînta sfintelor au fost puse în scenă şi în teatrele noastre (la Braşov, Satu Mare, Tîrgu Mureş, Iaşi). Povestirea Arioneştii a fost reprodusă de Almanahul pe 1982 al revistei Luceafărul. Pregătind, la îndemnul unui editor interesat nu de administrarea literaturii ci de destinul ei, o primă culegere din proza lui Ion Druţă, încerc sentimentul că mă bucur mai devreme un pic de tilcul şi frumuseţea unică a graiului devenit antologie prin Creangă, grai pe care Ion Druţă, cu mijloace contemporane, ştie să-l înzestreze cu puterea acelor rîuri care au albii şi la suprafaţă şi în subterană.

Paul Tutungiu

ION DRUŢĂ
Murgul în Crimeea

În fruntea coloanei vine caporalul Carabagiu, cu o moletieră adunată în jurul gîtului, cu poalele mantalei prinse după centură. Păşeşte încet, încet, la întîmplare, rostind din vreme în vreme, domol şi blajin trei cuvinte :

— Hai, murgule, hai...

În urma caporalului vin patru căruţe de război, plîngîndu-şi soarta într-o toacă lîncedă şi chinuită. Caii slăbiţi, cu coama tunsă, păşesc anevoie, lunecă des, lăsînd pe ochiurile de gheaţă, ici-colo, lunecuşuri moi cenuşii — şi-au pierdut demult potcoavele.

În urma căruţelor trei cai abia duc un tun de cîmp : Cineva n-a avut de lucru şi i-a virit un şomoiog de paie în gura ţevii.

Drumu-i bulgăros, tunul saltă întruna din ţeavă şi pare că vrea să înghită fumul cel de paie.

După tun aleargă un ţîncuşor jigărit ce schioapătă cînd de un picior, cînd de altul. Pesemne îl dor toate patru, dar le schioapătă la rînd, odihnindu-le din fugă. Al cui este şi de unde vine cine ştie ?... Pesemne, a simţit cumva că oastea a pornit-o spre casă şi s-a luat şi el în urma lor — poate, ajungînd, soldaţii n-or uita că le-a făcut tovărăşie în drum şi i-or găsi vreun culcuş...

Coloana o încheie căpitanul Fulger. Vine încet, călare pe o iepuşoară roaibă. I-a legat frîul de gît, a virit mîinile în mineci şi stă cu ochii închişi — poate picură, poate încearcă să adune drumurile războiului într-un singur drum, dar poate doarme în şa...

Crimeea...

Un soare răcit scapătă încet spre chindie, poleind abia-abia un drum îngust şi îngheţat, un drum fără capăt, fără popas. Din stînga, de peste mare, suflă un vînt umed şi rece. Geme, bocind întruna, şi uneori în jalea asta pribeagă răzbate cîte o doină bătrînească... Soldaţii îl trag adînc în piept — îi vîntul nostru de acasă... A venit sărmanul peste ape, atîta amar de lume a trecut: dar a venit... L-o fi trimis nevasta, ori poate copiii...

O linişte seacă, pustie... Nici glas de om, nici nechezat de cal... Numai căruţele bat întruna o toacă moale, ţărănească. Toaca asta blajină este cîntecul drumului spre casă, şi îl ascultă întruna cu toţii — îl ascultă Carabagiu, îl ascultă ceilalţi ostaşi, îl ascultă căpitanul Fulger, picurînd în şa. Toaca asta a roţilor este plînea lor ; şi soba lor, îs părinţii şi copiii lor. Şi soldaţii o ascultă, o beau, o împart tovărăşeşte ei între ei.

Deodată însă bătaia roţilor începe a se fărîmiţa. Căruţele prind a amuţi una cîte una — tunul mai încearcă o dată din răsputeri să înghită paiele şi coloana se opreşte. Roaiba vine lîngă tun şi, folosindu-se de ocazie, încearcă să fure paiele din ţeavă. Căpitanul viră două degete după gulerul mantalei, făcînd loc merişorului. Rosteşte moale, plictisit :

— Caporal Carabagiu !

Ţîncuşorul, dîndu-şi seama că povestea o să fie lungă, trage o fugă în mijlocul cîmpului, ducînd botişorul pe jos — cine ştie, poate găseşte ceva de-ale gurii...

Carabagiu vine spre căpitan, căutînd undeva în largul cîmpului de parcă i se plînge unui cumătru ce-a rămas acasă : — De-o sută de ori, bre, m-a chemat căpitanul cela, da pe urmă a luat şi m-a mai chemat o dată.

— Ordonaţi, don' căpitan.

— Iar ţi-a căzut murgul, bre Carabagiu ?

— A căzut, don' căpitan.

— De ce nu-l împuşti ?

— Am să-l puşc, don' căpitan... Iaca, pe crucea mea că-l puşc...

— Fugi şi-l împuşcă... Altfel dau ruşii peste noi...

Carabagiu — nici gînd să fugă. Vine cu acelaşi pas obosit, tot căutînd în largul cîmpului spre cumătrul cel de acasă... — şi ce crezi că mi-a spus ? Acelaşi lucru...

Murgul este ridicat în picioare. Suflă des, dar suflarea lui nu mai poate îmblînzi promoroaca adunată în jurul nărilor. Atîta o căzut săracul că i-s stîlcite şoldurile şi pielea i-e murdară, de parcă ar fi făcut drumul ista pe spate... Suflă des şi pare că-i e lehamite de suflarea asta, dată cailor pentru a-i chinui... Puţin îi pasă ce-o să facă Carabagiu cu dînsul — poate să-l împuşte, poate să-l mai ierte o dată.

Totuşi, simţind paşii stăpînului, se întoarce şi cată lung cu ochii pe jumătate închişi la centura căprarului. Carabagiu nu-l vede. Se apucă a-şi desface moletiera adunată în jurul gîtului şi prinde a o aşeza din nou în aşa fel, ca să nu mai răzbată nici pic de vînt.

Căpitanul Fulger, aşteptînd călare pînă o fi gata execuţia, scoate un muc de ţigare şi-l aprinde. Ostaşul de la tun vine să miroasă fum de tutun şi să mai încerce o dată — a o suta oară să mai facă o încercare :

— Don căpitan, da eu zic să lepădăm dracului tunul ăsta...

— Nu se poate, Mihalache.

— De ce nu se poate ?

— Putem fi atacaţi !

— Dacă n-avem cu ce trage dintr-însul... ?

— Asta o ştii tu, dar inamicul nu ştie. O să vadă tunul şi o să-i fie teamă...

Mihalache rîde — aiurea... Se mai teme cineva de tunul ăsta ! ?

În sfîrşit, Carabagiu şi-a aşezat moletiera. Iese în capul coloanei, aruncînd în urmă trei cuvinte :

— Hai, murgule, hai...

Murgul parcă îşi dă seama că şi de data asta a fost iertat. Se lasă cu tot trupul înainte, ridică un picior, îl ţine o vreme să tremure deasupra drumului, apoi îl aşează încet, alt picior din urmă vine să-şi caute loc, şi coloana porneşte. De undeva din largul cîmpului răsare căţelul şi vine schiopătînd spre coloană, cu botul aruncat pe-o parte, de parcă se plînge soldaţilor — al naibii, nici de data asta n-am găsit nimic. Îşi ia locul după tun, şi căruţele prind a toca din nou cîntecul drumului spre casă... Ostaşii păşesc încet, ascultîndu-i şi fac din toaca asta piine, sobe calde, copii ce seamănă cu dînşii... Şi numai rareori, cînd vine o bucată de cale mai rea, se aude vorba moale a lui Carabagiu.

— Hai, murgule, hai...

Soarele încă n-a asfinţit, dar undeva departe, deasupra mării, au răsărit două stele — au răsărit şi tremură, pesemne îi-i frică să nu cadă în mare. Vîntul bate cînd din dreapta, cînd din faţă, dar căpitanul nu mai scoate harta — picură întruna... Drumul spre casă este singurul drum pe care îl face astfel — fără hartă. E nevoie numai să mergi — să sune-ntruna toaca asta ţărănească a căruţelor — hai-hai, hai-hai...

Cînd drumul începuse a se coborî de pe un povîrniş, căruţele au prins a suna din nou rar, amuţind cîte una, şi roaiba se opreşte iar lîngă ţeava tunului, mai încercînd o dată să fure cîteva fire de paie. Căpitanul Fulger mai dă cu capul de cîteva ori cînd încoace, cînd încolo, de parcă spune cuiva — nu, nici într-un caz nu ! apoi, cînd locul pentru merişor e gata, rosteşte plictisit :

— Caporal Carabagiu !

Şi iar fuge ţîncul în cîmp, şi iar vine Carabagiu cătînd înciudat în largul cîmpului ; — După aceea căpitanul a luat şi m-a mai chemat o dată...

— Ordonaţi, don' căpitan.

— Iar a căzut murgul ?

— A picat, don' căpitan, a picat iar...

— De ce nu-l împuşti ?

— Îl puşc, don' căpitan. Pe crucea mea că-l puşc. Cum ajung la căruţă, am să iau şi am să-l puşc...

— Fugi şi execută.

Carabagiu nici gînd să fugă. Vine încet, căutînd în cîmp : — Şi crezi tu că ce mi-a spus ?

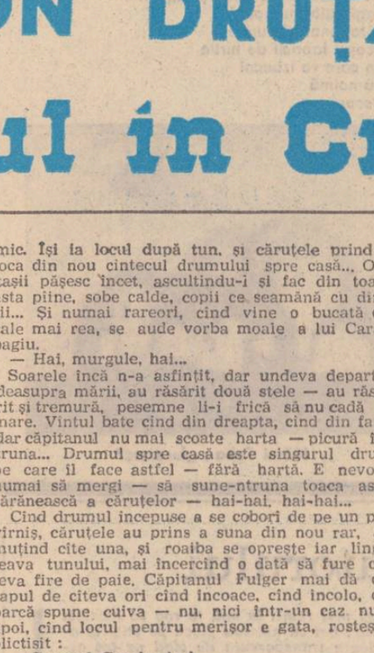

Desen de Benone Şuvăilă

Murgul zace în mijlocul drumului, străjuit dintr-o parte de picioarele ostaşilor, iar din cealaltă de picioarele cailor cu care a tras. A închis ochii, lăsînd toate pe una. Soldaţii stau alături, suflînd greu — de acum nu-i chip, de acum nu se mai scoală... Carabagiu vine la căruţă, scoate un toporaş. Îl încearcă cu podul palmei — îi ascuţit bine. Apoi face cîţiva paşi mai la o parte de drum şi prinde a ciopli pămîntul îngheţat. Adună ţărîna într-o poală de manta — vine şi varsă ţărîna la picioarele murgului. Scoate nişte fringhii, le trece pe sub pieptul cailor :

— Ia puneţi mîna, bre. Hop, şi încă o dată !

Murgul este în picioare. Îi tremură muşchii, îi tremură pielea — cată lung, cu ochii pe jumătate închişi spre centura lui Carabagiu, de parcă se miră — cum a făcut el de l-a sculat ? Carabagiu însă nu-l vedea. Iar îşi adună moletiera în jurul gîtului — las, de data asta nu mai răzbate vîntul... Porneşte iar spre capul coloanei şoptind încet, de parcă n-ar fi vrut să-l audă şi ceilalţi cai :

— Hai, murgule, hai...

Căruţele pornesc. Din mijlocul cîmpului vine căţelul cu botul aruncat de o parte — ca să vezi, nici de data asta n-a găsit nimic... Absolut nimic !

A mai trecut o zi fără nume, fără dată. Poate a fost miercuri, poate simbătă, poate a fost opt, poate unsprezece... Un cer senin, ca cel de acasă, o lună ştirbită alungă stelele din ochiurile de gheaţă, semănate pe marginea drumului... Le alungă, le tot scoate una cîte una, dar nu mai poate dovedi — n-are capăt nici drumul, n-au capăt nici ochiurile de gheaţă, nici stelele.

Căpitanul Fulger nu mai picotea. Caută frîul în coama roaibei, dar nu-l găseşte şi se lasă păgubaş. Priveşte trist undeva în lungul drumului — anii de război l-au obişnuit să doarmă ziua, noaptea e treaz de cu seară pînă nu bat zorile. Deodată răsare Carabagiu — vine la fugă din capul coloanei — fuge caraghios, aruncînd mîinile şi picioarele în lături, ca o babă.

— Don' căpitan ! Don' căpitan !

— Ce-i ?

Carabagiu merge o vreme alături de roaibă, contenindu-şi suflarea, apoi şopteşte.

— Trece oaste pe coame, don' căpitan... Par să fie de-ai noştri, români...

Căpitanul, în sfîrşit, găseşte frîul.

— Mă Carabagiu, mai sperie gloaba asta că-i leneşă a dracului.

Roaiba o cîrmeşte din drum şi, minată de căprar, vine în fugă în fruntea coloanei. În vale, pe şosea, se varsă încet, obosit, un şirag nesfîrşit de oaste.

— Aşa-i că fug spre casă, don' căpitan ?

— Se retrag.

În retragere era şi oastea căpitanului Fulger. Adică tot spre casă...

— Hai, băieţi, la dînşii..

Roaiba o porneşte, aşa, din capul ei. Ia tropăt, şi în urma ei se înviorează toată coloana.

Căruţele sună des, trezite. Pînă şi murgul fuge, oarecum ştingherit că-l vede căprarul : de, parcă asta-i fugă ?...

— Hai, murgule, hai...

Peste o vreme unitatea căpitanului Fulger se varsă în şiragul de oaste. A urmat o mică înviorare între soldaţi — care de unde-i, de cînd n-a fumat... Aceeaşi poveste — din sate vecine erau, din satul lui — nici unul... Cît despre fumat — mă rog, cearcă de mai ţine mine atîta amar de vreme...

O bună bucată de noapte au depănat şoseaua tăcuţi ascultînd aceeaşi toacă a roţilor — acum parcă mai plină, mai hotărîtă.

Dinspre ziuă, urcînd un dîmbuşor, coloana s-a oprit. Din coada coloanei porneşte o întrebare rece, pe care soldaţii abia o prind cu vîrful buzelor, trecînd-o unul altuia :

— „Ce s-a-ntîmplat ?"

Într-un tîrziu a pornit din inima coloanei răspunsul dus spre coada coloanei în acelaşi fel. A căzut un cal...

Cîţiva soldaţi, mulţumind oarecum că au o clipă de odihnă, s-au adunat în jurul murgului şi urmăresc obosiţi cum cară Carabagiu ţărînă însă în poala mantalei. Aduce o poală-două şi cînd se întoarce cu a treia aude deodată alături :

— La o parte.

În bătaia palidă a lunii apare o ţeavă scurtă de revolver. Carabagiu continuă să împrăştie ţărîna lîngă picioarele murgului. Trage cu coada ochiului în epoletul celui ce a scos revolverul.

— Pune-l la loc, don' locotenent, pîn' nu s-a răcit... Că fierul ăsta, dacă se răceşte, apoi vine frig de la dînsul...

Cineva zîmbeşte în întuneric. Sună sec cocoşul revolverului gata să tragă. Carabagiu deodată îşi dă seama că de la locotenent pînă la căpitan mai este mult...

— Stai, don' locotenent... Dacă îl puşti aici în mijlocul drumului, cine dracu l-o trage din drum ? Îl tragi dumneata ?

Cocoşul, prins de deget, vine moale la loc...

— Atunci scoate-l dracului.

— Păi da ce făceam eu cînd ai venit mata cu livorverul ? .

Murgul e pus în picioare. Carabagiu îl deshamă. Culege din fundul căruţei un mănunchi de paie, ia calul de frîu :

— Hai, murgule, hai...

Ostaşii stau tăcuţi, urmărind cum scoate căprarul murgul în mijlocul cîmpului. Se opreşte la vreo treizeci de paşi pe o mirişte îngheţată. Murgul pare că-şi dă seama despre ce este vorba. Se lasă moale în genunchi, apoi se culcă, întinzînd gîtul dedesubt.

Pe şosea porneşte un bici, trezind o trăsură, apoi mai scîrţîie una şi coloana porneşte. Murgul adună picioarele la piept să se ridice — aşteaptă să-l ajute Carabagiu, aşteaptă cele trei cuvinte moi şi blajine...

Caporal Carabagiu tace. Scotoceşte ceva grăbit prin buzunare, scoate un muc de ţigare, îl aprinde...

— Aşa-i, murgule, la război...

Se întoarce şi porneşte încet spre coloană. Murgul ridică sus capul, petrecîndu-şi stăpînul, culegîndu-i tot drumul, pas cu pas, pînă îl prinde pe Carabagiu în şiragul coloanei.

Aşa-i cînd îi război, şi murgul se plînge... A fost soldat şi el, a fost şi el blagoslovit de mama-regină... I s-a spus şi lui că de la răsărit vor veni cai să-i pască iarba pe care o paşte el de atîţia ani ; i s-a spus că vin cai să bea apa din izvoarele din care se adapă el.

Nu l-au întrebat de crede el povestea asta, ori n-o crede ; nu l-au întrebat de vrea el să se ducă ori nu vrea. I-au pus o şa în spinare, în şa i-au pus un soldat — au pocnit bicele şi murgul s-a dus...

Coloana dispare... Abia se mai aude de undeva, de printre văi, toaca căruţelor... Murgul lasă capul pe mănunchiul de paie, închide ochii. Bat zorile. De undeva, de peste mare, de acasă, vine un vîntişor obosit. A adus miros de văi cu iarbă verde, miros de brazde calde, dar le-a adus tîrziu...

Vîntul se lasă în genunchi la capul murgului şi din jalea lui pribeagă începe a se desprinde durerea unei doine noi, ce n-a fost cîntată încă, dar a fost suferită din plin.

1958

Din volumul „Ultima lună de toamnă", Editura „Cartea Moldovenească", Chişinău, 1975

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (VI)

Labirintul prăbuşit al unui Dedal paranoic

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

În timpul acesta, cel căruia îi plăcea să se considere un Genghis-han al lumii moderne intra, odată cu Reichul său „pentru o mie de ani", în agonie. Comparaţia dintre Hitler şi Genghis-han nu este o speculaţie publicistică. Führerul amintea adeseori de marele cuceritor mongol, iar în preajma invadării Poloniei, mai exact în ziua de 22 august 1939, la Obersalzberg, în timpul unei întrevederi cu căpeteniile Wermacht-ului, a spus : „Forţa noastră constă în rapiditatea şi brutalitatea de care vom şti să dăm dovadă. Prin voinţa sa nestrămutată şi în deplină linişte sufletească, Genghis-han a provocat moartea unui milion de femei şi copii, dar istoria nu vede în el decît marele conducător de oşti şi creatorul unui stat puternic. Puţin îmi pasă ce gîndeşte despre mine slaba civilizaţie occidentală. Am ordonat să fie împuşcat oricine ar cuteza să critice măcar cu un singur cuvînt cozeceţia mea, conform căreia, scopul războiului nu ar fi nimicirea fizică a inamicului, ci doar ocuparea teritoriului stabilit. În acest sens am pregătit, deocamdată numai pentru campania din răsărit, detaşamentele Totenkopf (cap de mort), dîndu-le ordin să ucidă fără milă bărbaţii, femeile şi copiii de naţionalitate sau de limbă poloană. Numai în felul acesta vom cuceri spaţiul de care avem vitală nevoie. Blindaţi-vă inimile împotriva milei ! Acţionaţi cu duritate ! Optzeci de milioane de germani trebuie să-şi cucerească dreptul. Cel puternic are întotdeauna dreptate !..."

Noului Genghis-han nu-i prea plăcea să iasă în liniile de bătaie. Persoana sa era prea preţioasă ca să fie supusă vreunor riscuri. Pentru a ţine permanent contact cu frînturile dispunea tocmai de instrumentul de care Tolstoi se temuse să-l vadă într-o zi încăput pe mîna unui nou Genghis-han : telefonul. Indicaţiile lui se transmiteau comandanţilor de armate prin telefonograme şi radiograme. Oriunde îşi instala un nou cartier general se blinda cu beton (nu împotriva milei, ci împotriva fricii, boala lui putind fi numită paranoia în beton armat), şi întindea fire telefonice, reţele de mine, reţele de sîrmă ghimpată sub înaltă tensiune electrică, antene de radio. Wolfsschanze (bîrlogul lupului) din fosta Prusie Orientală, de unde Hitler a comandat operaţiunile de pe frînturile de răsărit, nu este decît un colosal complex de buncăre, construcţii ciclopice, pe care sute de tone de explosiv nu le-au putut decît fisura, fără să le şteargă de pe faţa pămîntului. În adîncul codrului din apropierea lacurilor mazuriene, aceste sinistre alcătuiri de fier şi beton compact răsar ca nişte faraonice trunchiuri de piramidă, sub care se deschide labirintul prăbuşit al unui Dedal paranoic. De aici Hitler a ordonat asedierea Leningradului, cerîndu-le ciracilor lui să dărîme oraşul de pe Neva pînă la temelii, şi să-i extermine populaţia pînă la ultimul suflet. Dar Leningradul a rezistat. De aici i-a cerut lui von Paulus să rămînă în Stalingrad, şi von Paulus a rămas, pînă cînd ostaşii Armatei Roşii l-au descoperit în subsolurile unui „univermag", tremurînd de frig, pe întuneric, înconjurat de comandanţii diviziilor pe care ordinul paranoicului din Wolfsschanze le-a dus la pieire. Aici a primit vestea înfrîngerii armatelor lui Rommel, în nordul Africii, unde „vulpea deşerturilor" a pierdut un sfert de milion de ostaşi. Tot aici i s-a comunicat ştirea despre debarcarea armatelor aliate în Normandia. De aici a dirijat războiul împotriva Statelor Unite, ordonînd operaţiunea „Elster". Aici, într-o baracă de la suprafaţa birlogului, s-a consumat, la 20 iulie 1944, atentatul comis asupra lui de către conjuraţii „Walkyriei", din care führerul a scăpat cu viaţă numai printr-un miracol...

Adora betonul şi ciinii lupi. Preferatul său patruped. Blondi, l-a precedat în moarte în buncărul cancelariei Reichului din Berlin. Îl dresase singur, învăţîndu-l să meargă în echilibru, pe o bîrnă înălţată la doi metri deasupra pămîntului, de unde să se arunce în gîtul adversarului pe care i l-ar fi arătat el. Simţindu-şi apropierea sfîrşitului i-a mărturisit lui Albert Speer : „Dintre toţi cei ce mă înconjoară doar domnişoara Braun şi Blondi îmi vor rămîne fideli pînă la capăt...". Şi aşa a fost. Cu mici corective : Soţii Goebbels, rămaşi împreună cu cei şase copii ai lor în buncărul cancelariei alături de führer, i-au demonstrat fidelitatea cea mai cumplită. În cinstea marelui potentat, toţi copiii familiei Goebbels fuseseră botezaţi cu nume care începeau cu litera „H" : Hela, Hilda, Helmut, Holde, Hedda şi Heide. Frau Goebbels, soţia şefului propagandei hitleriste, îi ceruse cu două zile înainte de deznodămînt aviatoarei Hanna Reitsch, care făcea parte din anturajul lui Hitler : „Draga mea Hanna, cînd va veni sfîrşitul te rog să mă ajuţi dacă, în privinţa copiilor, mă vei simţi slabă. Ei aparţin Führerului şi celui de al III-lea Reich, şi dacă Reichul şi Führerul vor dispare, pentru ei nu mai există loc pe acest pămînt. De ce mă tem mai mult este să nu preget în ultimul moment...".

Şi n-a pregetat. Copiii „H", cel mai mare de unsprezece ani iar cel mai mic de trei ani, se jucau într-o încăpere din subsolul buncărului de beton, inconştienţi de drama ce se consuma în jurul lor. Degenerata lor mamă, ajutată de un doctor şi de soţul ei supranumit „omul-microfon", le-a făcut fiecăruia cîte o injecţie mortală. Apoi Josef Goebbels, marele demagog al curţii de beton armat, şi-a chemat aghiotantul, pe Hauptsturmführerul SS Guenther Schwagermann, şi i-a solicitat un ultim gest de fidelitate : să-l împuşte pe el şi pe soţia sa, şi apoi să verse peste cadavrele lor o canistră de benzină şi să le dea foc...

Dar pînă la această dramă de culise s-au petrecut încă multe. În avanscenă evolua acelaşi personaj de factură shakespeariană, „supraomul monorhist", cel hărăzit de zeii din Thule să scape tuturor atentatelor. Imediat după explozia bombei lăsată de Stauffenberg sub masa cu hărţi din Wolfsschanze (ziua era caldă, timpul frumos, şi Hitler îşi manifestase dorinţa să facă trecerea în revistă a situaţiei de pe frînturi într-o baracă de campanie, şi nu în subsolul buncărului său unde, mai mult ca sigur, explozia nu l-ar fi cruţat). Goebbels anunţase prin toate posturile de radio germane că führerul scăpase din atentat nesuferind nici măcar o zgîrietură. Şi chiar părea să fi fost aşa. Eroicii lui pantaloni, sfîrtecaţi de explozie, au fost expuşi ulterior într-o vitrină din Berlin, pentru ca fidelii să defileze prin faţa lor şi să se minuneze cum de nu se vedea pe ei nici o picătură de sînge...

Două ore după atentat Hitler avea să-l primească pe peronul gării din Rastenburg pe Benito Mussolini, alter-ego-ul său în varianta italiană, a cărui vizită oficială la Wolfsschanze nu mai putea fi aminată. Führerul, îmbrăcat cu alţi pantaloni, s-a desprins atunci de aghiotanţii săi care îl ţinuseră protector de braţe, şi a făcut cîţiva paşi spre Duce. Dar nu a putut străbate scurta distanţă în linie dreaptă, ci a deviat vizibil într-o parte. În plus, în loc să-i întindă oaspetelui său mîna dreaptă, i-a dat mîna stîngă. Ceva se petrecuse, „miracolul" nu fusese întru totul miracol, chiar dacă în noaptea aceleiaşi zile führerul avea să ţină o scurtă cuvîntare „liniştitoare" pentru supuşii săi, la microfonul unui studiou ambulant de radio adus de urgenţă de la Königsberg : „Dacă mă adresez acum vouă, o fac pentru ca să-mi auziţi vocea şi să vă daţi seama că n-am fost rănit. De asemenea, o fac pentru ca să ştiţi că o crimă fără precedent în istorie a fost comisă...".

Tot ce se petrecea cu el era pus în raport cu istoria. Acum, după atentat, îl chinuiau cumplit „istoricele" sale urechi. Cu dreapta nu mai auzea deloc iar stînga îi curgea. În gură simţea permanent gustul singelui... Fără să ştie, preludia existenţa personajului ionescian din piesa „Regele moare".

Pe 21 iulie a fost adus la Wolfsschanze doctorul otorinolaringolog Erwin Giesing. Acesta a făcut în scurt timp din Hitler un... cocainoman năravit. Istoricul englez Dawid Irving a descoperit, la mulţi ani după război, însemnările zilnice ale doctorului Giesing. Din ele se poate vedea limpede cum a pătruns cocaina în buncărul lui Hitler.

SPORT

Vorbind cu patru mesteceni pintenogi

Întors acasă de la izvoarele Dunării şi din ţara lalelelor Cardinal şi prinţesa Isabela, am găsit lîngă prag patru mesteceni pintenogi. Le-am spus poveşti de purpură dintr-un vis de marmură în care ploua de cîteva ori pe zi, iar ei m-au pus la curent cu întîmplările de modă *punk* din fotbalul nostru. Am aflat astfel că-n timp ce eu îmi petreceam luna aprilie cu trandafiri, virtejuri de ninsoare şi de vin alb sau jucînd partide fără apus de soare pe un biliard însingerat, Mircea Lucescu vindea mărţişoare de pămînt galben pentru meciul cu Cipru şi inventa gheata de fotbal cu tocul la mijloc, ca să bage-n groază Suedia, Italia şi Cehoslovacia. Cu tesla cu care lucrează el gardul între care să-şi păstreze coltii de milionar ne-am mai tălat şi altădată călcîiele. Dar am ajuns să cred că nu ne mai doare. În cuibul plin cu somn care e federaţia de fotbal (de specialitate n-a fost niciodată) toate zilele trec ameţite de gîndul că mai sînt cîţiva paşi pînă s-ajungem pe fundul ripii, aşa că n-are rost să-i facem zgîlţîindu-ne unii pe alţii. Să vă dea dumnezeu sănătate şi testemele pufoase ca să nu-i zgîriaţi pe frunte pe şefii voştri, cînd îi îmbrobodiţi. Lumea vă crede păstrăvi tăvăliţi în unt, adică uşor de înghiţit, dar eu vă ştiu mai bine, de mult aţi schimbat telefonul pe un stol de porumbei voiajori, care prezintă avantajul că pot fi mîncaţi cînd aduc veşti rele. Mi-e dor să aflu ce căutăm în Brazilia şi Argentina şi mai ales mi-e frică să nu stricăm faţa liliacului schimbîndu-i în lacrimă neagră. Distanţa dintre fotbalul nostru şi cel brazilian e distanţa de la praştie la mitralieră, ce ne trebuia să mai verificăm povestea încă o dată ! ?

Întrerup aici descîntecul de năjit ca să vă spun că în R.F.G. mi-am dat seama, mai mult ca oriunde, că fotbalul se joacă pe grămezi de aur. Iar banii sînt la vedere. Sumele ce se rulează sînt uneori de domeniul absurdului. Pe cît am putut eu să observ nimeni nu umblă cu sufletul legat în batista albă şi cu ghearele prin besnele nopţii. Totul are loc în lumina cireşilor decorativi japonezi care-au prins patima de-a creşte sub nesfîrşitele ploi nordice. Cea mai iubită echipă e Bayern München. Am văzut finala Cupei pe care a cîştigat-o în faţa lui F.C. Nürenberg cu 4—2, după ce fusese condusă cu 2-0 la pauză. Breitner şi Rummennige, care numai din reclame ar putea trăi şapte vieţi (chipurile lor sînt desenate cu curcubeie în toate marile centre comerciale) au jucat în repriza a doua, susţin ziarele, la o cotă nemaiatinsă de-a lungul unei vieţi. Sînt convins că ar fi spulberat singuri orice echipă din lume. Privindu-i, m-am gîndit la craioveni şi ceva din mihnirea înfrîngerii din martie parcă s-a mai risipit în mine. Vestgermanii joacă dur, nu-i interesează sub nici o formă să scarpine mingea pe burtă ca s-o audă gemînd de plăcere, nu iubesc şi nu caută decît victoria. Iar spectatorii, tăcăniţi la bilă de toate viforele (din acest punct de vedere se aseamănă mult cu ai noştri) privesc înfrîngerea cu ochii dracului — sînt frecvente cazurile cînd un jucător care a făcut un meci slab îşi găseşte maşina cu toate geamurile sparte, bătută cu lanţurile — şi se scutură de toate ceţurile în caz de victorie, cîntă şi fac să curgă rîuri de bere.

Plin de damful Brăilei, m-am amestecat între ei cu multă plăcere, fiindcă ştiu s-o ţină bine pe coarda razachie, cum ar zice cel mai domn dintre crai.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
21
(1 046)
Simbătă
22 mai
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIOTISMUL CULTURII

Literatura și arta, cultura — în toate componentele și semnificațiile sale — constituie, după cum se știe, unul din principalii factori de conștiință națională. Este atît de evident și caracteristic acest adevăr în lumina căruia se poate urmări o întreagă istorie a existenței prin creație, încît, de la tradiție și pînă la accentul la zi, novator, al celor mai viabile realizări și experiențe literare, el ne dă senzația unei permanențe și colosale construcții în destin, a unei permanențe și multiple implicări în țesătura și modalitatea intimă a acestui destin. Este de altfel tot ceea ce pe bună dreptate s-a numit și se numește vocația constructivă a literaturii și artei. Un inepuizabil potențial energetic ca și un criteriu de natură să ne explice și să ne angajeze totodată, creator și cititor, în matca aceluiași flux al cunoașterii și descoperirii de sine, într-un dialog deosebit de larg și sensibil pe care îl propun deopotrivă realitatea și opera de artă. Această vocație, multifuncțională, este definitorie atît sub aspect teoretic, conceptual, cît și practic, ca ferment de idei și purtătoare de premize ale realizării celor mai autentice și mai durabile creații. Istoria literaturii o probează în chip strălucit și toate marile valori ale spiritualității noastre au consacrat în acest sens o experiență de neînlocuit. Ansamblul construcției de care vorbim și pe care îl moștenim la urma urmei cu fiece nou act de creație, cu fiece nou act editorial mai reprezentativ, cu implicațiile și accentele sale categorice în actualitate, arată grandios și conține linii de efort și de inspirație care tocmai prin specificul, unitatea și diversitatea lor ne așează cultura în inima însăși a timpului și deloc marginal, deloc periferic, întreg acest statornic și reprezentativ ansamblu se situează alături de toate marile construcții spirituale ale lumii. El este descoperit și redescoperit tot mai des în ultimul timp, a fost și rămîne modelul existenței noastre permanente prin creație și dacă rostim numai numele care-l alcătuiesc, fapta de artă și spirit se relevă de la sine. Ea, această faptă care se numește și poezie și muzică și construcție în materia densă a ideilor și a cuvîntului, în culoare sau marmoră, în știință și tehnică sau în tot ce ține efectiv ca aspirație și realitate de lumea progresului și civilizației ne unește în limbajul aceluiași fior de înalt umanism și ne întărește pe planul conștiinței naționale cu argumentele însești ale continuității, ale istoriei în care ne-am edificat.

Dar întreg acest ansamblu mai arată și un caracter, un spirit profund militant al creației, a vocație profundă a angajării, ceea ce, în contextul și dinamica proprii realității noastre actuale, aduce o vie lumină și asupra democrației înseși a culturii, asupra implicațiilor și motivărilor ei esențiale într-o epocă în care, în mod evident, cultura și arta au devenit un bun al întregului popor și o expresie cît se poate de fidelă a puternicei sale emancipări. În viziunea inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului și consacrată prin programul ideologic care a fost adoptat, angajarea culturii și artei în vastul proces de formare a conștiinței comuniste, în procesul afirmării personalității societății și a oamenilor săi a atins cote valorice superioare, o dinamică nouă și o tensiune de spirit caracteristică. Un climat nou de responsabilitate s-a făcut resimțit în arta scrisului, s-au afirmat talente și experiențe creatoare care fac din peisajul actualului fenomen cultural o arie cît se poate de complexă și cu o largă audiență la public. Datoriile artistice nici n-au scăzut de atunci iar posibilitățile — de natură umană în primul rînd — cresc. Vocația constructivă a cîștigat în dimensiune, lărgindu-și neîntrerupt spațiile de cunoaștere și afirmare, ca și în profunzime, după criteriile și orientările de fond pe care le pune în fața tuturor oamenilor de cultură și artă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această vocație se susține pe însuși temeiul realității noastre de fapt, ca și pe rațiunea existenței culturii și artei, a definirii acestora ca factor de conștiință națională.

Într-o sinteză istorică, nu mai puțin literar-artistică și socială, politică și ideologică, etapa pe care o străbatem și prin al cărei generic ne regăsim sub semnele unei noi calități în muncă și viață, în toate domeniile de activitate, are toate motivele să se înscrie în sensul acestei prodigioase vocații constructive ce caracterizează de fapt întreaga noastră cultură și, în toate demersurile, în toate deschiderile și investigațiile sale cu privire la om, la condiția și orizontul propriei sale contemporaneități, să aducă noi elemente de sprijin și evident să înzestreze patria cu noi valori. Patriotismul culturii, al actului de creație rămîne însă o temă de permanentă meditație.

Luceafărul

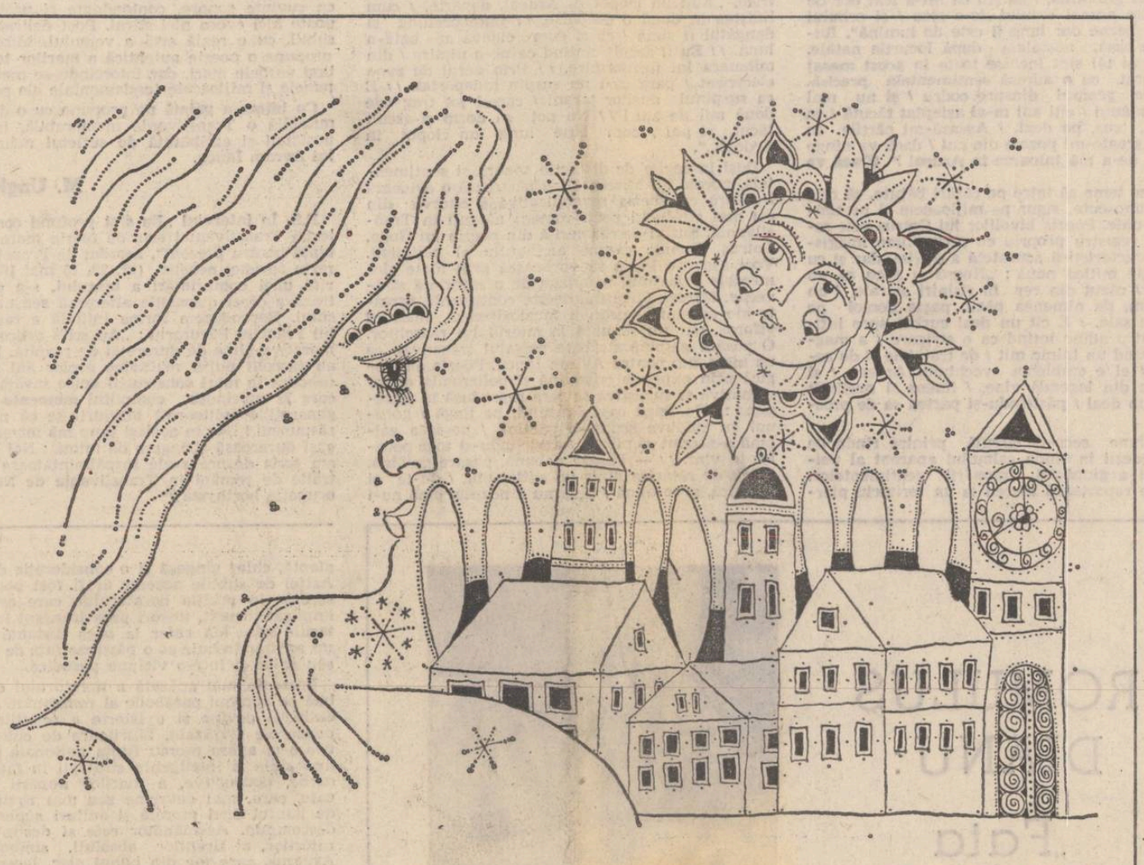

Desen de Sabin Ștefănuță

Secretul fiilor lui Autolicos

Dumitru Radu Popescu

Oamenii au căutat întotdeauna să dea nume lumii, timpului lor. A da nume lumii, a o numi, înseamnă, sper, a o circumscrie, a o defini, a o domina, a o stăpîni. A da vieții, morții, nume, înseamnă a le cunoaște, a le circumscrie. Orice element chimic așezat în raftul lui Mendeleev înseamnă o cunoaștere a unei părți, a unei spițe, a unei dinastii minerale din care e formată planeta noastră. Cînd zicem neutron, proton, bag samă e cum am zice, sau aproape cum am zice, varză, brînză, Ion, Vasile. Cuvîntul este cunoaștere, definiție a unei cunoașteri, sau a unei aproximări. Și îndefinirea se poate numi. Iubirii îi spunem iubire. Sau îi spunem „mamă", sau o numim Julieta, Francesca, Otilia, Ioana... Cînd un copil spune „mamă" el definește pentru prima oară un spațiu, al iubirii. Spun spațiu, fiindcă el nu are o imagine nici măcar tulbure asupra concreteții substantivelor ce-l înconjoară. Spunînd „mamă", chiar cînd e singur, el încearcă să dea viață absenței, să readucă lîngă el ființa benefică, dragostea, hrana, viața... Iată deci că încă din copilărie, chiar fără să știm, noi dăm cuvintelor ce e al cuvintelor ; spunîndu-le, noi ne convingem pre pielea noastră de marea lor forță.... Cei care așternem mai tîrziu cuvinte pe hîrtie nu facem altceva decît încercăm să dea Cuvîntului puterea de a modela lumea, oamenii, puterea de a aduce bucurii în superba alcătuire ce se numește Om. Sigur, muncitorul de cuvinte se gîndește și la propriile sale încîntări, dar nu se mai poate nega evidența că orice ins care potrivește cuvintele are în vedere și lumea din afara lui, publicul. Chiar un vers șoptit iubitei devine un vers spus lumii. O parte din lume este începutul lumii, este începutul timpului... Căci de ce să nu recunoaștem, cucerirea lumii și cucerirea timpului pre mulți scriitori îi încearcă, și-i încearcă, spre binele lumii și spre binele timpului. Ce ne-am face fără geniali greci, fără Shakespeare, fără Eminescu ? Am fi mai săraci, desigur. Sufletește vreau să spun, fiindcă sărăcia cea mai grea este pauperitatea spirituală. Mersul civilizației nu se poate concepe fără o bogăție spirituală, umanismul nu se poate formula prin cinci vocale ale unei societăți de antropoide primare. Democratizarea vieții și democratizarea culturii sînt strîns legate între ele, cel puțin uneori, dacă n-au fost întotdeauna, în timp... Mai mulți slefuitori de cuvinte nu înseamnă însă neapărat că vom avea de-a face cu mai multe genii pe metru pătrat; dar înseamnă sigur că receptarea marilor valori spirituale va fi mai sigură. Scrisul e un dialog, întîi între om și hîrtie, apoi între hîrtie și oameni, și mai apoi pur și simplu între oameni. Un dialog înseamnă și o lectură într-un cenaclu. Cenaclul fiind o formă de perfecționare, de autoperfecționare, o formă a încrederii în tine și în alții... Da, sînt cenacluri și cenacluri. Poate că și curtea de la Weimar era un cenaclu. Mai restrîns, desigur, cu un public mai definit, nu atît de pestriț, nu atît de larg, cum s-ar bănui... Cuvintele, culorile, muzica, dansul, teatrul, artele toate nu pot fi concepute fără public. Shakespeare ținea cont de publicul său mai mult decît ne-am închipui. Breslașii ce apar în unele dintre piesele sale provin, se spune, din mediul de breslași în fața căruia, cărora, aveau să fie jucate

Continuare în pag. a 3-a

CUVÎNTUL SCRIITORULUI TÎNĂR

În pagina a 3-a

SCRIITORII ȘI PACEA

Campaniile visate ale literaturii

În fața atîtor tranșee reale sau imaginare, a cimpurilor de jertfă care presară literatura mai veche sau mai nouă, dezarticulînd glasul poetului în clamoarea iscată de „gîtlejul împertinent al războiului" (Milton), se naște întrebarea : oare premisele dintii ale literaturii au fost vreodată deturnate ? Oare literatura autentică a dezertat vreodată de la propriile ei campanii pentru a îmbrățișa arme străine ? Credem că nu. Chiar dacă eposul, bunăoară, a putut să fie definit cîndva ca narațiunea despre „res gestae regumque ducumque et tristia bella". Dar dacă, așa cum avea să arate și Hegel mai tîrziu, reluînd această idee horațiană, în centrul epopeii trebuie să se situeze un conflict puternic, de preferință „conflictul propriu stării de război", „întrucît în război e pusă în mișcare întreaga națiune... totalitatea ca atare este nevoită să răspundă pentru sine" **(Prelegeri de estetică)**, înțelegem că singurul deznodămînt acceptabil este cel al **supraviețuirii** responsabile, al ființării naționale într-o lume a națiunilor egale pentru care epopeea va trebui să răspundă, cel puțin în aceeași măsură. Ne interesează în epopei

Marcel Pop Corniș

Continuare în pag. a 6-a

Începuturile scrisului în limba română

5. Alte considerații și argumente pentru cel mai vechi scris în limba română

În seria de secvențe anterioare am schițat elementele, legate între ele organic, care duc la concluzia unui scris în limba română, înainte de a se folosi scrisul în limba slavonă. Această schițare, efectuată fără acribie, ca o imagine generală inteligibilă pentru oricine, poate fi completată cu noi și multe alte argumente și exemple lingvistice sau de altă natură.

Din exemplele date, ca simple mostre, dar mai ales din cele copleșitor de multe pe care le conțin textele rotacizante, se pot observa și descifra trei straturi de limbă : unul, cel mai vechi, înainte de a se scrie la noi în limba slavă, altul al unor retraduceri cu folosirea traducerilor vechi, dar și folosirea textelor slavone și, în fine, al treilea care este al cîpiilor tîrzii cu anumite elemente de exprimare nouă, pentru că scriitorii lor nu erau simpli copiști, ca niște mașini-robot mecanice, ci oameni de carte (la vremea respectivă) și își puteau îngădui înlocuirea unor expresii cu altele mai potrivite și mai exacte sau mai vii, mai cu seamă cînd în vreun fel puteau face comparația aceluiași text transpus într-o altă limbă, ceea ce se poate presupune.

Deocamdată, pentru cei mai actuali sceptici și pentru cei care rămîn cumva obstinați la știința veche, dăm o altă serie de urme vechi cu comentarii mai largi și cu eventuale comparații mai extinse. Astfel, vb.**a cumpli** (din lat. **complere** în contaminare însă cu **compellere**), cu sensul deci de „a

I. C. Chițimia

Continuare în pag. a 5-a

JURNAL DE POET

DRUM LA IAȘI

Am fost invitat la Iași să țin o conferință în cadrul unei expoziții la Palatul culturii, asupra chipului țăranului în plastica românească, de la întruchipările în lut ars din neolitic, descoperite în acest spațiu pînă la țăranii lui Grigorescu și Ressu, pînă la Anghel și Brâncuși, pînă astăzi. Se poate scrie ușor o carte sau cărți, plecîndu-se de la chipul țăranului în cultura noastră, pentru că el este pretutindeni prototipul, și acolo unde portul, precum în fresca Voronețului, pare a-l tăinui pentru o clipă. Cele două ceasuri de neuitat n-au fost decît o introducere în dimensiunea spirituală a lumii satului românesc iar interesul pentru imaginea părinților noștri, mai ales între studenții de la diferite facultăți care umpleau alături de intelectuali mai vîrstnici sala, frumoasa sală de festivități a palatului ieșean poate fi adeverit și de faptul că au preferat să-și piardă masa de seară de la căminul studențesc numai să poată auzi încă un imn închinat țăranului român.

Nu ne dăm seama îndeajuns, poate, ce tineret frumos și receptiv la cele mai adînci bucurii ale spiritului poate fi între acești studenți care direct nu au legătură cu învățămîntul umanist, fiind viitori ingineri sau medici și ce datorie revine scrisului nostru astăzi pentru a hrăni conștiințele în formare cu istoria părinților noștri, cu imaginea jertfitoare a strămoșilor noștri, țărani și voievozi, oameni de omenie prin care sîntem moștenii acestei Patrii române.

Citeam în trei paginile lui Iorga despre Iașul de la începutul veacului care pe lîngă frumusețí care au rămas în cititorile voievodale adeverea și multă mizerie care a dispărut în cea mai mare parte, Iașul fiind astăzi un oraș civilizat, demn de orice metropolă universitară europeană. Măcar odată pe an scriitorii noștri de seamă, profesorii și savanții noștri s-ar cuveni să conferențieze la Iași, în fața acestui tineret studios mai ales, în fața Patriei de mîine.

Ioan Alexandru

REFLEX

Scene din podgorie

Cercul nu este perfect, sau nu este aproape perfect — iată o formulare pe care nu matematicienii au subliniat-o în primul rînd ci politologii, ca și cînd lumea ar fi alcătuită numai din suprafețe, pante, unghiuri și accidente de relief. Dar există o lume pură, numai a suprafețelor exacte ? În geometrie, da, dar și acolo doar printr-o reducție de unghi.

Ce legătură au însă toate acestea cu cercul ?

Nici una.

Sau poate că nici una, în afară doar de starea, predispoziția mea de acum, cînd m-am așezat să scriu și, afară, îmi dau bine seama, este o ceață albastră ușoară, eu nu mă uit însă, perdeaua se retrage singură parcă și realitatea pătrunde prin colțul de geam, exact în direcția și pe orizontala paginii de scris, niște rînduri în fond, alte rînduri, o mulțime de puncte la urma urmei, un fel de presentiment dacă vreți, cel al unei incontrolabile coliziuni. Mă izbesc, parcă, de mine. Au înflorit și s-au scuturat vremuind cu neliniște pomii iar liliacul s-a desfăcut în vîlvătăi peste gard. Și-mi amintesc, era tot așa primăvară, ca acum, iar într-o dimineață, cînd m-am trezit, toate lucrurile miroseau a griu. Chiar și aerul pe care-l respiram. Am ieșit în curte și am văzut că pe toată ulița noastră oamenii ieșiseră la porți și adulmecau același miros proaspăt de griu. Mirosea a verde, dacă s-ar putea spune așa, a tulpini mici și curate de griu. Și urca dinspre cîmp

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

Necesitatea istoriografiei

Contrar opiniei potrivit căreia opera literară, odată clasată în imaginarul panteon al tradiției prin mijlocirea actului critic contemporan elaborării, încetează să mai acționeze, emoțional și intelectual, asupra generațiilor ulterioare care o înregistrează, chipurile, numai cu detașare rațional-cognitivă, pluralitatea virtualităților valorice, infuzate în toate straturile : ideație, formalizare și semnificații, face posibilă comunicarea permanentă, consonantă sau dimpotrivă, între emițător și receptor, chiar dacă între cei doi poli ai circuitului există diferențe mari de timp. Readucerea valorilor literare, mari sau mici, în conștiința actualității, scrutarea lor sub incidența exigențelor prezentului, cu toate modificările de sensibilitate, gust și concepție intervenite în devenirea istoriei, se înfăptuiește printr-o lectură esențial participativă, a cărei orientare, implicînd multiple și majore responsabilități formative, indică finalitatea și domeniul istoriei literare. Fiindcă revigorarea clasicilor cu ajutorul demersului istorico-literar, revalorizant și ierarhizant, trecerea prin grila metodologiilor interpretative moderne, mai exact, redimensionarea și plierea lor pe reliefurile tot mai complexe ale conștiinței contemporane, presupune existența unui proces neîntrerupt de racordare a creației la cerințele momentului, de reactualizare perspectivată pe mereu înnoite criterii de apreciere. Proces care, la rîndul lui, demonstrează perenitatea capodoperelor, latențele polisemice și, în același timp, rațiunea de a fi a istoriei literaturii ca materie de sine stătătoare, întrepătrunsă funcțional cu disciplinele înrudite, permanența ei nechestionabilă în domeniul umanioarelor.

Organic necesară pentru fiecare epocă, reconsiderarea moștenirii clasicilor relaționează, așadar, coagulant momentele aceleiași continuități spiritual-creatoare, exprimată dialectic, în funcție de istoricitatea imediată, printr-o mare diversitate fenomenologică avînd suporturi teoretice și pragmatice în varii ideologii, poetici și preferințe estetice. Preluate fără discernămînt, ierarhizările valorice și întemeierile lor analitice, elaborate în perioade anterioare ar deveni curînd prejudecăți inoperante, născînd dramatice dificultăți de opțiune la nivelul conștiinței și al gustului ; dificultăți care ar încetini considerabil ritmurile fenomenului de creație, rătăcindu-l în sterile fundături contradictorii. Asemenea decalaje păgubitoare sînt mai lesne sesizabile îndeosebi în epocile de acalmie, care urmează răsturnărilor revoluționare de anvergură, cînd imperativele consolidării noilor forme de viață antrenează stimulativ și cultura, veche și mai nouă, printre celelalte activități sociale cu finalități pronunțat și expres edificative. Reevaluarea tradițiilor clasice se înfăptuiește însă într-o viziune

Stan Velea

Continuare în pag. a 7-a

Întîlnire cu Borges la Roma

În pagina a 8-a

Enigme literare

ECOURI

Cu ani în urmă, după ce am vorbit o oră întreagă la dirigenție dedicată zilei de 8 Martie despre rolul femeii în societatea noastră, prezentînd numeroase exemple și un bogat material didactic ilustrativ, cînd am început să fiu convins că toți elevii și-au însușit la perfecție subiectul, unul dintre ei m-a întrebat, în concluzie, dacă știu cine sînt mai tari : turcii sau milițienii. Recunosc, această enigmă mi-a rămas intactă și astăzi.

Ancheta **Luceafărului** în legătură cu falsele ierarhii ale literaturii noastre a fost purtată inițial de critici. În ceea ce mă privește, cred că problema revine mai mult prozei, sociologiei de grup sau literaturii de anticipație. (Ce coincidență ! Tocmai acum a trebuit să apară și acel savuros roman al lui Mihai Sin, „Ierarhii"...) În proză da, aici ne întrebăm mai tot timpul cine e mai tare : Făt-Frumos sau

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z. S. (XV)

Sînt obligat din motive străine de voința mea să întrerup relatarea poetului Adrian Beldeanu deoarece, plecînd din **Bucureștiul iubit** (vorba cîntecului !), mi-am uitat acasă notițele luate în casa „fișcalului". butonii de cămașă și foile de drum cu care trebuia să mă călătoresc pînă la Arad...

Astfel, mi-am amintit o altă întîmplare cu „Z.S." petrecută în vremea cînd, cu glorie și devotament profesional de ardelean, mă ocupam, la Uniunea Scriitorilor, de sectorul Caselor de creație și odihnă ale breslei. Grea muncă dar plină de satisfacții ! Am fost **răsplătit** de mulți confrați pentru zelul depus în acele vremuri.

De pildă, prietenul meu Marian Popa, zis **tigrul**, băiat frumos și cinic și inteligent și cunoscător de limbă germană, nu m-a „virit" în prima ediție a dicționarului său deoarece și eu (dar nu eu !) nu-l „virisem" cu toată familia, cred că patru persoane, într-un apartament ci într-o simplă garsonieră, la Casa de la mare.

Atunci, surpat sufletește, am vrut să mă

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA MICU: „Cu inima în palmă"

Mircea Micu a început ca spiritual parodist și ca mai în toate aceste cazuri ipostaza care se memorează este aceea a succesului. Ea nu este însă decît una din ipostazele scriitorului. Mircea Micu a scris după aceea poezie, proză, teatru. Trecerea lui prin proză a lăsat un roman memorabil **Patima**, devenit în a doua ediție sporită **Semnul șarpelui** atît prin descoperirea unui colț de lume, întrezărit pînă atunci în proza românească, lumea așezată care începe dincolo de hanul **Morii cu noroc** a lui Slavici, cît și prin densitatea unui portret de femeie voluntară, decisă, cu mișcări aproape rituale, asemănătoare Vitoriei Lipan. În plus, Mircea Micu a venit și cu o fluiditate lingvistică neobișnuită pentru scriitorii transilvăneni. Explorarea acestui univers inedit n-a continuat însă, deși **Patima** oferă vizibil o imagine fragmentară a incitantei lumi dezvăluite de autor.

Versurile din **Cu inima în palmă** definesc atît mijloacele cît și calitatea poeziei pe care o scrie Mircea Micu. Titlul chiar este o declarație caracteristică. „Cu inima în palmă" este o imagine a celor mai intime sentimente ale poetului. Lipsesc însă programatic de aici versurile de dragoste. Poeziile se închină peisajelor natale, bunicilor, mamei, marilor spirite insurecționale ale Transilvaniei parcă pentru a semnala izvoare de lirism părăsite în ciuda profunzimii lor emotive. În limbaj pedestru, **Cu inima în palmă** este o carte de poezii patriotice, dar din care sunetul înalt, trompetele patetice lipsesc. Versificația declarativă este și ea absentă, făcînd loc gravității sentimentului și delicateții lui. Plină de grație, inteligență și mai ales de cenzură a sentimentului este o **Viziune** care spune mult despre refuzul poetului față de poezia bubuitoare și șocantă, fie ea tradițională, fie modernă, ca și față de teoria epuizării temelor lirice comune.

«Am ascultat azi-noapte (vă jur că nu vă mint), / pe cînd eterul străzii incremenise-o clipă, / cum îmi vorbea Bunica din somnul ei de mirt / și cum ofta bunicul pufăluind din pipă. / Era tîrziu pesemne și nu eram prea apt / de reverii celeste. Dar ei mă-nconjurară. / Bunica (o, prea-sfinta !) mi-l aducea exact / pe preafrumosul ei de-odinioară. / Pe el nu-l cunoscusem, dar semănăm cu el, / era la fel de vesel ca mine și avea / pe degetul din mijloc un inel / sau poate firul unei negre catifea. / (Murise mai demult, iertați tranziția / pe undeva-ntr-un loc numit Galiția.) / S-au așezat la masă amîndoi și-au plîns puțin / (firește că se poate) / și cel Bunic, privindu-mă străin, / m-a întrebat : „Ce vin mai bei nepoate ?" / Erau ciudați și miroseau a crin, / vedeam prin ei cum ți-ai vedea vecinul / de vis-à-vis prin aerul puțin / și se făcu deodată apă, vinul. / Asta a fost, Geamul era deschis, / m-am ridicat să iau două pahare / dintr-un bufet de P.F.L., admis / „cu regule și mod de întrebuințare..." / Și m-am întors cu fața radioasă / dar eram singur și pustiu în casă..."

Minuirea firească a două registre diferite, a celui sentimental și ironic, și obținerea dozării dorite a emoției filtrate, urmărind valoarea ei sugestivă, sînt proba unei științe și conștiințe artistice remarcabile în limitele pe care și le-a propus singură.

Numeroase sînt apoi poeziile închinate mamei, rămasă undeva departe în peisajul transilvănean, femeie fără concretețe, un spirit, la care întoarcerea ține loc de raportarea la un spațiu originar. „Dacă va fi să ningă mamă / — nainte de-a te mai vedea, în iarna asta care cade / ca o vicleană ghilotină, / să știi că mi-a fost dor de tine / cum numai cerului de-o stea / și orbului închis în bezne dor lung îi este de lumină". Ruperea de casă, nostalgia după locurile natale, dorul de ai tăi sînt închise toate în acest mesaj transfigurat cu o adresă sentimentală precisă. „Deschide geamul dinspre codru / și nu mai spune nimănui / cîți ani m-ai așteptat tăcută / ca o nălucă, sus, pe deal. / Așează-mi cărțile în ladă / și scoate-mi pozele din cui / dacă va ninge înainte / de-a mă întoarce în Ardeal !" **(Dacă va ninge)**.

El nu se teme să intre pe cărări bătute, să reia motive cunoscute, sigur pe mijloacele și pe timbrul său unic. Poezia bivolilor lui Cotruș este rescrisă în registru propriu cu prospețime imagistică și caracteristică acurateță a dicției, dar și cu o proiecție mitică nouă : „Negru și greu ca un meteorit / căzut din cer în nisipii astrale, / un bivol calm, de nimenea păzit, paște domol pe cîmpurile sale. / E cît un deal curbat spre infinit, / dintru adînc ieșind ca o strigare / a magmei ocrotind un tainic mit / de trăinicie și de așteptare. / el e emblema vechiului Ardeal, / și bourul ce din legendă vine, / imens și neclintit precum un deal / păstrîndu-și partea sa de prospețime".

O tensiune secretă circulă printre rîndurile acestor poezii în ciuda calmului aparent al peisajului și a gîngășiei intonării sentimentelor. Poetul se raportează mereu la un teritoriu pierdut, undeva înapoi în timp care-l cheamă conform unui legămînt ireversibil. Zgomotul roților de la morile din Transilvania, sunetul clopotelor vechi îi reamintesc legămîntul cu pămîntul matrice. „Aud un clopot în Ardeal, departe, / cum liniștea în două o desparte. // Bate prelung și dangătul îl sună / ca și cum cineva ar bate-n lună. // Eu îl ascult cîntînd ca pe-o uimire / din milenara lui neadormire. // Prin aerul de zvon electrizat / pare că-i un suspin îndepărtat. // E ca suspinul dușilor țărani / care-l tot trag de două mii de ani ! // Nu pot să dorm și-ascult tăcut și pal / cum bate lung un clopot în Ardeal...".

Deși în regim de discreție sonoră și sentimentală, poezia lui Mircea Micu păstrează o evidentă legătură cu poezia revendicativă a cîtorva din cei mai străluciți poeți români născuți în Transilvania. Suflul de răzmeriță din poezia lui Goga, Cotruș, Beniuc devine aici sufiu al neliniștii. Voci ascunse încep să vorbească prin toate elementele peisajului umanizat de o suferință străveche. Mircea Micu îndulcește contururile agreste ale acestui peisaj, îi muzicalizează mesajul viforos, dar nu renunță la miezul lui răscolitor. O pasăre galbină străbate peisajul transilvan ca un memento pentru Avram Iancu. Poezia antologică prin expresia cristalină și policromia ei rezumativă și sugestivă se cere reprodusă în întregime : „Pe lîngă casa Iancului, pe lîngă / gorunul cu măduva scursă-n pămînt, / pasărea galbină a-nceput să plîngă / azvîrlindu-și toga penelor în vînt. // — Pasăre nebună, pasăre galbină, / duh de rătăcire dintr-un suflet viu, / du-te și te culcă, și te-alină / pînă nu e noapte, pînă nu-i tîrziu. // Asfințește luna, stelele înghață, / ruginesc sub iarbă coasele de fier, / pasărea galbină de la vînt învață / cum se cheamă morții lumii lîngă cer. // — Pasăre galbină, pasăre nebună, / împietrire albă dintr-un cuib de os, / du-te și te culcă, cît e încă lună / de atîta cîntec mulțumim frumos. // Rumenesc berbecii din botez la nuntă, / pruncii cresc cu barbă, miturile tac, / pasărea galbină, pasărea cărunță / candela aprinde cu ulei sărac. // — Du-te și te culcă, du-te și te-alină / sus în brazii vineți de nesomn cărunți. / Pasăre nebună, pasăre galbină / s-a văzut azinoapte duhul lui prin munți..." **(Sfîntire de codri)** Transferată într-o viziune folclorică, etnografică, stilizată, evocarea lui Iancu capătă o forță de sugestie incalculabilă.

Avram Iancu este figura tutelară a cărții **Cu inima-n palmă**. Aproape jumătate din carte i se dedică lui Avram Iancu și este de reținut că nici o poezie nu coboară la linia pedestră și declamatorie a poeziilor patriotice care compromit tematica patriotică. **Tremură stelele** are aceeași tensiune distilată și aceeași dicție pură care așează poezia lui Mircea Micu în cea mai bună tradiție a liricii transilvănene și românești. „Cine-l strigă pe Avram : / — Iancule, culcă-te Iancule, / puneți un braț de fîn sub cap / și-o cetină verde pe inimă ! // Muma lui e ! Pădurea de brad, / muma lui e, pădurea neliniștii : / — Iancule, culcă-te Iancule, / lasă izvoarele să-ți murmure ! / /Doamne, cum pîlpîie stelele, / moara de apă le macină / și cineva cîntă mereu : / — Iancule, culcă-te Iancule ! / Calul nechează și tropăie, / caută-n aer mirosuri. / Șaua e caldă și friul / tremură din mină lăsat. // — Iancule, culcă-te Iancule ! / Sus pe Găina, zăpezile / ard mistuite de dor... / — Iancule, culcă-te Iancule !" Arta poetului e de a transmite cu o mare forță de persuasiune o stare de spirit pe care versuri cu cuvinte sonore, contondente și uzate nu o poate nici evoca nici stîrni. Poet delicat, discret, subtil, cu o reală artă a versului. Mircea Micu propune o poezie autentică a marilor teme, ocolind vorbele mari, dar întorcîndu-se mereu către temele și mijloacele fundamentale ale poeziei.

Cu inima-n palmă ne propune cu o dicție inimitabilă o Transilvanie memorabilă, irizată de nostalgii și străbătută de sufletul neliniștit al lui Avram Iancu.

M. Ungheanu

P.S. În interviul „Eu sînt profund convins că lecția Transilvaniei este de foarte mare importanță pentru prezent", acordat de Francisc Păcurariu revistei noastre, (nr. 20, 15 mai 1982) datorită unei comprimări a textului, s-a pierdut o frază a cărei dispariție alterează sensul răspunsului. Reproducem forma inițială a răspunsului lui Francisc Păcurariu : „Au scris articole comemorative pline de durere și de revoltă. De ce nu au răscolit puțin realitatea acelor ani pentru a descifra în mari construcții epice învățăturile pe care le cuprindea, cumplitul **memento** adresat generațiilor viitoare ? Mărturisesc că nu găsesc răspunsul ! Dar în același timp mă întreb cu aceeași dureroasă stringere de inimă : Noi de ce nu am scris despre acele inspăimîntătoare realități trăite de români în Transilvania de Nord sub ocupația horthystă ?"

DANIEL DIMITRIU: „Bacovia"

operă fără receptor (măcar unul) este ca și inexistentă. Dezinteresat de lume, poetul nu-și poate fi decît propriul complice, propriul cititor". Și acum, concluzia : „Departe de a se considera poetul ideal, Bacovia își este cititorul ideal. Cel dintîi trebuie să facă față teribilelor exigențe ale celuilalt (...) Dubla identitate determină extraordinara supraveghere a cuvîntului, de unde disciplina lui drastică, chiar atunci cînd face auzite vaiete și surpări catastrofale. Poetul știe cît de neinteresantă îi este propria viață și ca atare își trece confesiunea mult în umbra convenției artistice, de unde și paradoxul care face din Bacovia nu numai cel mai profund poet interbelic, dar și cel mai convențional". Notînd, în treacăt, că superlativele profunzității sînt oricînd discutabile și disputabile (în ce măsură și în ce plan ar fi Bacovia mai profund decît Barbu, Blaga, Arghezi ?) să mai observăm ceva. În silogismul său, Daniel Dimitriu se bazează, în esență, pe citeva declarații publice ale poetului : „Acum vreo zece ani un prieten mi-a adunat cu sila citeva din lucrările mele din volumul **Plumb**"; sau : „Pe unele din volume le-am lăsat să apară fiindcă mă găseam în situații financiare care mă obligase la acest efort" și : „Trăind izolat, neputînd comunica prea mult cu oamenii, stau de vorbă cu mine însumi, fac muzică și cînd găsesc ceva interesant îau note pentru a le citi mai tîrziu. (...) Nu sînt decît pentru mine". Pe lîngă faptul că există și alte declarații, contradictorii, cele citate sînt făcute **publice**, sînt **dezvăluite**. Intimitățile afișate devin, vrînd-nevrînd, bunuri de larg consum, așa cum umilința clamată poate fi suspectată de mistificare a orgoliului. Important rămîne însă faptul că, deși pornește de la un suport fragil, Daniel Dimitriu ajunge la o concluzie solidă : „Între experiența existențială și cea estetică se stabilește o relație neobișnuită, în sensul că prima, prin aspectul ei lacunar, imprimă o tehnică, așa cum cealaltă dezvăluie un mod de a trăi determinat de livresc".

A doua idee importantă introdusă în demonstrație de Daniel Dimitriu este aceea cu privire la raportul dintre supunerea poeziei bacoviene la un canon sau altul și originalitatea sa marcată. Ideea nu este nouă. În **Istoria literaturii române...** Călinescu scria : „Din modelele franceze, Bacovia și-a făcut, lucrul este evident, o existență proprie, susținută de un sentimentalism fundamental și în genere de capacitatea de a trăi personal toate aspectele împrumutate". Daniel Dimitriu își însușește parțial intuiția lui Călinescu, despărțindu-se însă de aceasta în problema „sentimentalismului fundamental". Criticul (Daniel Dimitriu) consideră poezia lui Bacovia antisentimentală, antilirică (se face, în acest sens și o trimitere la Gheorghe Grigurcu — **„Bacovia, un antisentimental"**) și, deci, antiromantică. Chestiunea e, oricum, pistabilă. Aș fi de acord cu Daniel Dimitriu dacă aș subscrie la o altă demonstrație a sa, conform căreia **eul** bacovian este unul **anonim**. Și nu sînt! Pentru că, în poezia lui Bacovia există **doar o tentativă de anonimizare**, exercitată de o lume agonică, pe care eul o suportă, încercînd mereu să găsească soluții de respingere. De aici și dramatica tensiune subtextuală a poeziei. Am făcut altădată această demonstrație și nu mai revin. Revin însă la „existența proprie", dincolo de modele, pe care Daniel Dimitriu a acceptat-o din textul călinescian. Noi, în demonstrația sa, sînt argumentele, nuanțele și metoda. Călinescu numea ca modele ale lui Bacovia pe Rodenbach, Rimbaud („mai puțin"), Verlaine, Laforgue, Rollinat (în privința temelor și motivelor) și pe Edgar Poe ca referință la satanismul bacovian. Daniel Dimitriu verifică pe cont propriu, înmulțește, pentru comparație, citatele și nuanțează tranșantele afirmații ale ilustrului său predecesor. Astfel : de Baudelaire este apropiată „meteorologia bacoviană", dar pe cei doi îi desparte, de pildă, atitudinea în fața morții, distantă, la Baudelaire, subordonată, la Bacovia ; cu Verlaine, poetul român se aseamănă doar în „pastelul pluvios" și sentimentul searbădului, rămînîndu-i străine „retorica verlainiană a căinței cît, mai ales, erezille simțurilor"; cu Laforgue are comună „bufoneria tragică", dar spiritului contestatar al acestuia i se substituie lamentația stoică ; din Rollinat (cel din **Nevroze**) Bacovia împrumută „funebrul ostentativ al viziunilor" și tipuri de personaje (clavirista), însă virilității rollinatiene i se opune maladivul bacovian, etc. Criticul numește aceste apropieri contaminări superficiale, singurul simbolist francez cu care poezia lui Bacovia întreține relații strînse fiind Georges Rodenbach. Afirmația este susținută de citate în paralel și de comentarii pertinente. Lucrul important intervine însă abia acum. Odată stabilite asemănările, Daniel Dimitriu sancționează diferențele, dovedind originalitatea („existența proprie") poetului român. Sînt minuțios analizate **cromatica, universul sonor,** (simbolismul fonetic, ritmul, volumul semnalelor acustice), **senzațiile olfactive, apetitul neologistic, decorul** (provincia, exteriorul și interiorul) **personajul bacovian** (definit deopotrivă prin solitudine și melancolie, patetism și satanism) **somnia** (fără, ciudat, nici o apropiere de Eminescu). Analiza demonstrează cu prisosință originalitatea poetului român, cu atît mai spectaculoasă cu cît ea se exercită în spațiul unor formule simboliste demult cunoscute și — nu-i așa ? — uzate. Marea sa performanță — demonstrează convingător Daniel Dimitriu — constă tocmai în capacitatea de a submina și depăși modelul prin imitația aparent umilă. Dar : «Bacovia pare a se sincroniza cu simbolismul pentru a-i conduce către criză, către decadență. „Cooperarea" merge pe muchie de cuțit. Autorul **Marșului funebru,** preia din partiturile simboliștilor motive și linii melodice întregi, le pune sub „cheie" nouă, într-un nou sistem tonal, permițînd identificarea lor și totodată înstrăinarea lor definitivă de obîrșie. (...) Autorul **Plumbului** face din decalc un procedeu curent și paradoxal de negare a modelului. Atitudinea marchează o excepțională consecvență pe linia reproducerii, a calchierii unei realități estetice, așa cum este calchiată una biografică. La incidența acestor două imitații s-a născut o operă absolut singulară».

Daniel Dimitriu reușește să facă această deloc ușoară demonstrație. Păcatul cărții sale — căci există unul, dincolo de deosebirile, firești, privind interpretarea unor poezii sau a alteia — este absența regiei ideilor. Ca urmare, pe porțiuni întinse, textul critic apare lipsit de tensiune, tern adică. Păcat de acest păcat.

Valentin F. Mihăescu

ROMULUS DIANU: „Fata de la Suza"

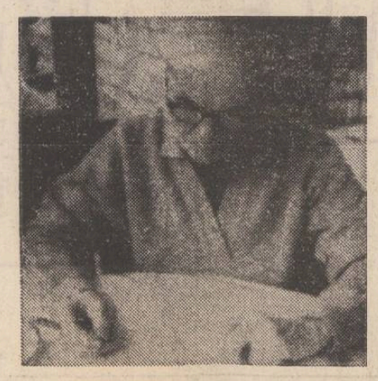

După cîțiva ani de la moartea lui Romulus Dianu, a apărut **Fata de la Suza** (Editura **Cartea Românească**, 1982), carte ea însăși cu o istorie demnă de un roman. Autorul plin de spirit al **Faunei bufone** execută o excepțională voltă de la procedeul alegorizant și moralizator (utilizat, repet, cu fin umor) la o scriitură complexă, supraetajată, în care diferitele nivele de semnificație, **real, istoric, parabolic** se interferează într-o construcție unitară.

Vom începe cu planul istoric pentru că el constituie cadrul referențial al cărții, în care sînt inserate celelalte tipuri de discurs. Coloana romanului este furnizată de un episod din existența poporului evreu, preluerat după cartea Estherei din **Biblie,** urmărită în detaliu, secvență cu secvență, „fortificată" cu informații din alte surse (mai ales în ceea ce privește localizarea istorică, geografia, economia, politica, legislația etc.). Evenimentele, respectînd cronologia biblică, au loc după al treilea an de la urcarea pe tron a împăratului persan Asuerus (Ahasveros), stăpînul unui imens imperiu ce se întindea din India pînă în Etiopia, cînd acesta hotărăște să-și celebreze „glorioasa" domnie. Sărbătorile la care participă invitați din toate „ținuturile" ocupate (imperială sfidare și supremă umilință a învinșilor) durează o sută douăzeci și șapte de zile, fiind urmate de un ospăț de șapte zile pentru „popor". Cu inima „veselă de vin", în formularea eufemistică a **Bibliei**, beat și vulgar în versiune mai realistă a prozatorului, împăratul, în a șaptea zi a dezmățului, a trimis după frumoasa lui soție, Vastia, pentru a o arăta demnitarilor, aflați în aceeași stare degradantă, și mulțimii. Împărăteasa refuză totuși să apară și pentru acest gest de încălcare a poruncii împărătești este detronată și trecută în rîndul țiitoarelor din harem. Pentru alegerea viitoarei soții a împăratului sînt aduse fecioare din toate țările ocupate și etniile imperiului, printre ele și roaba Esthera, frumoasa și inteligenta nepoată a înțeleptului Mardoheu, un fel de „leader" al evreilor captivi. După patru ani de selecție dintre pretendente, Esthera singură cucerește dragostea împăratului și-i devine soție. Dar un înalt demnitar, Haman, pentru că Mardoheu nu se prosternează la trecerea sa, pune la cale cu acordul împăratului, masacrarea evreilor din întreaga împărăție în ziua de 13 a lunii Adan (ultima lună a anului). Intervenția Estherei schimbă însă hotărîrea împăratului, care dă dreptul evreilor de a se apăra, iar Haman este spînzurat. În acest fel, Esthera și Mardoheu, înălțat în rang de împărat, căruia îi salvase viața prin descoperirea unui complot, intră în legendă ca simboluri ale înțelepciunii, libertății și devotiunii.

Pe această schemă **sînt întrețesute evenimentele** politice, relațiile sociale și culturale ale epocii, într-o pînză de un dens realism. Este altă fațetă a romanului care dă carnație materială epicului, transformînd cronica istorică într-o cronică socială și de moravuri. Ochiul atent al prozatorului reconstituie atît atmosfera și culoarea epocii, cît și conflictele și tensiunile ei interne. Este admirabilă capacitatea de a surprinde amănuntul revelator, uneori decorativ sau pitoresc, și de a-l încadra la locul potrivit în arhitectura narativă a cărții. Aproape nici un gest, replică, acțiune, descriere nu este superfluă sau nemotivată din unghiul semnificației generale. Dar pentru a nu se reduce la o conștiincioasă reconstituire istorică, la alt nivel existînd pericolul simplificării alegorice, un astfel de roman are nevoie de prezența și dinamica unor personaje vii. Romulus Dianu a intuit perfect acest lucru, creînd nu neapărat un protagonist memorabil (deși Esthera, desigur, este) ci o galerie de personaje distribuite după importanța și rolul lor într-o viziune, aș spune, perspectivică. Sînt **personaje principale,** Asuerus și Esthera, există și **personaje de fundal** (esențiale după E. M. Forster în construcția unui roman), sfetnicii împăratului, preoții și negustorii evrei etc., sînt **personaje secundare,** Mardoheu, Haman dar și **portretizări de grupuri** (sclavi, funcționari etc.). Structurarea în profunzime a dimensiunilor reliefează și mai pregnant siluetа Estherei asupra căreia, ca într-un tablou renascentist, după o subtilă și savantă tehnică compozițională, se adună și se concentrează liniile perspectivei. Ceea ce nu înseamnă că personajul este caracterizat ostentativ, în tușe groase din care să reiasă, expres, calitățile și rolul său pozitiv. Dimpotrivă, scriitorul înaintează prudent, „au ralenti", zăbovind asupra nuanțelor și detaliilor comportamentale, psihice, sufletești, argumentînd și motivînd atitudinile și acțiunile eroinei sale. Aceeași grijă în a evita situările și aprecierile maniheiste se observă și în construcția lui Asuerus care este nu numai tiranul crunt și singeros, impilator al poporelor, ci și o victimă nefericită a propriei puteri și a conjuncturii, ce nu le mai poate controla, împingîndu-l la violență, în pofida dorinței sale. Mediocru ca intelect, este totuși un spirit rafinat și cu tact comprehensiv uneori, (pedepsirea clementă a soției într-o perioadă cînd bărbatul era stăpîn absolut al femeii și împăratul asemuit divinității), iar în viața conjugală, deși Autarh are față de Esthera o purtare atentă, chiar gingașă și o considerație deosebită. Astfel de subtile accente ar fi fost poate necesare și în poziția naratorului, care este direct implicat în text, uneori prea tranșant în comentariile sale. Mă refer la acea distanță pe care un scriitor trebuie să o păstreze față de subiectul său chiar și într-o viziune parodică.

Prezența mai apăsată a naratorului este vizibilă pe ecranul parabolic al romanului. Povestea Estherei devine și o istorie a relațiilor dintre popoarele civilizate, făuritoare de cultură, sortite a-și apăra mereu ființa națională prin cele mai abile și inteligente strategii în fața puterii oarbe, distructive, a marilor imperii militarizate, care, mai devreme sau mai tîrziu, lipsite de liantul unei morale și culturi superioare, se descompun. Asemănător este și destinul imperatorilor, al tiranilor absoluți, simbolizat de Asuerus, care fac din bunul plac, legea dezvoltării societății. Descrierea mecanismelor puterii, în formele dictatoriale, aproape schizofrenice, este făcută în manieră ironică dar cu o precizie și exactitate de operație chirurgicală. Observațiile au valoare sapiențială și caracteriologică, în tradiția marilor moraliști : „Viața în Suza, ca și în Ninive, în Sinear, în Asur, în Hena, în Rehobot, în cele două Ecbatane, se dezvoltă sub o lozincă supremă : să nu fie vătămat interesul împăratului ! Pedeapsa cea mai cumplită care poate lovi pe cineva decurge din vina gravă de a fi provocat vreo pagubă împăratului. Toate sînt ale lui: ploaia și apa și somnul aparțin acestui zeu rău la pagubă. «Ai respirat ? Ai dormit ? Să știi că ai rămas dator împăratului !»" Sau : „Pacea socială nu poate fi asigurată decît prin promovarea unei elite de săturați, fiindcă — teoretic vorbind — numai îmbuibații nu fură !... Investiți cu autoritate, cu înscrisul imperial, ei poartă o diplomă care doar atîta zice : «Memucan este persoană cunoscută de mine». E destul ! Iar mai jos, sigiliul împărătesc, semnificînd samavolnicie socială". Nu asistăm numai la descrierea parodică a unui personaj istoricește datat ci la creionarea portretului tiranului și al absolutismului dintotdeauna. Adevărata miză a cărții este de esență politică, dar ea nu ia aspectul șarjei, fiind, chiar dacă apar unele stridențe, resorbită în celelalte paliere ale scriiturii. Arta construcției narative, actualitatea semnificațiilor, stilul ironic-tăios situează romanul postum al lui Romulus Dianu, **Fata de la Suza,** între operele de referință ale prozei românești contemporane.

Paul Dugneanu

REVISTA REVISTELOR

„Transilvania" nr. 3 a. c.

Dovedind o rigoare profesională cu care publicația sibiană ne-a obișnuit, și acest număr al revistei **Transilvania** propune atenției o seamă de contribuții de cert interes științific: **Conștiința inoirilor** de Dan Popescu, **Integrarea valorilor culturale cu dezvoltarea** de Ioniță Olteanu, **Lectură și structură** de Aurel Codoban, **525 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare** de Nicolae Nistor, **Scrierile lui Vasile Pârvan : mărturii de conștiință ale cărturarului-cetățean** de Teodor Pavel, **Cuvinte „romanice"** de Adrian Riza, **Rațiunea suverană : Paul Zarifopol** de Mircea Muthu. Pentru exactitatea și actualitatea lor absolut stringentă, frazele de încheiere ale articolului semnat de Nicolae Nistor se cuvine a fi reținute : „Dintre toate, probabil, elogiul muncii și cultul eroilor, ca forțe propulsive în continuitatea neîntreruptă a vieții și creației românești în acest colț de lume, condensează azi substanța operei pârvaniene în conștiința noastră. Pentru că, în puține cazuri, imnul muncii spre binele patriei și cultul celor ce-au slujit-o cu exemplară devotiune ori s-au jertfit pentru ea au fost susținute cu mai multă fervoare, au primit o fundamentare morală mai plină de elocință și au găsit un model uman mai demn de cinstirea și prețuirea urmașilor ca în cazul lui Vasile Pârvan". Dezamăgitoare este însă reintîlnirea cu scrisul lui Mircea Zaciu, scris care, de o bună bucată de vreme, departe de-a mai fi pus în slujba analizei critice sieși suficientă, se constituie în text menit a „discuta" (citește **a ancheta**) diverse așazise „cazuri" literare, pentru a căror punere pe tapet impetuosul și intolerantul polemist depune eforturi demne de cauze mai bune. De data aceasta, în obiectiv se află, chipurile, „cazul" „Leul albastru", nuvela lui D. R. Popescu, republicată recent în colecția B.P.T. Operație inutilă, de vreme ce Cornel Ungureanu reconstituie, fidel și cu sagacitate, întreg „dosarul" problemei. M. Zaciu are totuși circumstante atenuante. Dată fiind cunoscuta sa inapetență pentru analiza critică declanșată de contactul, așa-zicînd, ingenuu cu valorile literaturii actuale, este greu de închipuit că și-ar fi putut întocmi altfel iritatul foileton.

Cronicar

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

sinucid cu mijloace moderne dar m-a oprit Fănuș Neagu.

Regretatul Camil Baltazar, căruia un calamburgiu de aceeași virstă îi zicea **C. Baltazero,** m-a reclamat într-un memoriu scris pe cinci pagini și adresat direct **președintelui** că soacra mea, trecută în lumea dreptilor, l-ar fi amenințat în bucătăria Casei de creație de la Călimănești că-i va **atinge** în moalele capului cu tigaia, în caz că n-o lasă să-și vadă de fiert laptele procurat cu chiu cu vai, lapte destinat fetiței mele Oana.

După întinsul și „metaforicul" memoriu, bătut la mașină în trei exemplare, m-a chemat **padișahul** și m-a întrebat :

— Domnule Micu, cine este președintele U.S., cine ?

— Dumneavoastră, am răspuns eu stupefiat.

— Nu ! nu ! după felul în care te porți, dumneata ești. Chiar dumneata...

— Nu înțeleg, am ripostat eu, gîndindu-mă (atunci) că n-ar fi rău să fi putut fi fost...

— Unde e soacra dumneavoastră?

— Acasă... sper !

— A fost la Călimănești?

— Da, mărturisesc eu din ce în ce mai mirat.

— Știi că era să ne împuținеze obștea cu un poet ? Știi ?

— Nu știu...

— Atunci îți spun eu. Soacra dumitale, da, da, a dumitale, a vrut să-i dea în cap cu tigaia, cu tigaia, poetului Camil Baltazar...

Îmi reprim un suris interior și întreb angelic :

— De unde știți ?

— Cum de unde ? știu, și te rog și îți interzic din această clipă să abuzezi de funcția pe care o ai și pe care eu ți-am dat-o, și să umpli Casele scriitorilor cu neamurile dumitale din Ardeal !

— Am înțeles, domnule președinte ! Pot să-mi scriu demisia ?

— Nu, nu, lasă demisia. Spune-mi, soacra dumitale e ardeleancă ?

L-am privit rece și candid ca un înger, creierul meu de **ardelean incet** a zornăit sub calotă și i-am răspuns fără să roșesc :

— Nu, domnule președinte, este din Teleorman !

Președintele m-a privit siderat, a început să-și ticăie degetele pe bărbie și-a zis :

— Te rog să părăsești biroul, biroul să-l părăsești. Nu te uita așa la mine, nu te uita! Dumneata minți. Minți fiindcă soacra dumitale nu este din județ cu mine. Știu asta de la Nușa (adică de la doamna Stancu) care o cunoaște pe soția dumitale de cînd era mică. Și mai știu că soacra dumitale este bucovineancă, da, da, bucovineancă !

Și, din acest moment, nu mai eliberezi nici o repartiție fără semnătura mea !

Obraznic și tînăr, continui să-l privesc senin și întreb cu voce umilă :

— Și cînd veți merge dumneavoastră la o casă de creație vă veți aproba singur repartiția ?...

A zvîcnit în picioare, și-a desfăcut nasturele de sub cravată și a apăsat pe butonul soneriei.

A intrat secretara.

— Tovarășa, vă rog să bateți la mașină demisia domnului Micu, la mașină, în două exemplare și mi-o aduceți la semnat !

Secretara a dactilografiat demisia, eu am semnat dedesubt, dar Z. S. nu mi-a aprobat-o niciodată !...

BREVIAR

■ **FRAȚII DE... PROZA.** Într-un interviu simpatic publicat în „Vatra" (nr. 3/82), eseistul Livius Ciocârlie, parcă înspăimîntat de cariera critică pe care o face, e de părere că în literatură „asistăm la o expansiune a prozaicului". Un „precursor al acestei literaturi" ar fi Bacovia, reprezentanții ei, astăzi la noi, ar fi Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu și Șerban Foarță. Simpla lectură a poeziilor acestor autori ne arată că ei se deosebesc, artisticește, mult ; ar rămîne doar să ne explice L. Ciocârlie ce anume îi transformă în „frați-de-proză".

■ **„LIMBAJ".** Despre „licență parabolică", „poezia diurnei claustrări bovarice", „certă splendoare", „fugă planată după un ideal", „cascadorii cinetice", „furioșenii de limbaj" aflăm din recenzia lui Cristian Livescu despre „caseta cu poeți a Junimii" (II) din „Cronica" nr 20. Curat „furioșenii"...

■ **A PRODUCE CONFUZII** cu ajutorul ecranului de televiziune este ultimul lucru care ar putea fi recomandat unui lucrător al televiziunii române. Totuși, micul ecran este folosit pentru a confuziona mințile telespectatorilor de către Smaranda Jelescu care, arbitru nechemat, se referă la o polemică literară necunoscută cititorilor. Egalizarea celor doi preopinenți, inegali atît ca valoare și prestigiu literar, cît și ca justificare polemică este un mod de a dezinforma publicul și de a proceda partizan, în fața a milioane de telespectatori, poziție cu totul neindicată pentru o emisiune literară de televiziune.

■ **ROMÂNIA LITERARĂ** continuă să-și dezinformeze sistematic cititorii asupra prezenței literare a unor membri ai Uniunii Scriitorilor. Astfel, a fost complet eliminat din șirul numelor sau din seria de reproduceri de texte din colocviul de la Timișoara **Scriitorii și pacea,** Mihai Ungheanu, invitat de conducerea Uniunii Scriitorilor la această manifestare scriitoricească, din partea revistei **Luceafărul,** și prezent în ziua a doua a întîlnirii cu o luare de cuvînt Numărul recent al **Românieî literare** omite prezența scriitorilor Ioan Alexandru și Ion Gheorghe de la întîlnirea cu muncitorii de la **Tricodava,** unde aceștia au fost prezenți alături de Ion Lăncrănjan, Paul Anghel și Mihai Ungheanu. Informația dată exclude și locul întîlnirii, drept care cititorul nu știe cu cine s-au întîlnit ultimii trei și unde. Dacă aceste omisiuni n-ar vădi o anume consecvență, regretabilă, fie ea și involuntară, n-am face aceste precizări, pe care le considerăm în acest moment necesare.

A.S.

22 MAI 1982

Cuvîntul scriitorului tînăr

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

Sala Teatrului municipal din Focșani a găzduit, între 15—16 mai, **prima Consfătuire pe țară a cenaclurilor și cercurilor literare.** Lucrările s-au desfășurat sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România și Comitetului județean de cultură și educație socialistă Vrancea. Cu acest prilej a avut loc o primire a participanților la tovarășul **Gheorghe Stoica,** prim secretar al Comitetului de partid al județului. Importanța și semnificațiile organizării acestei consfătuiri a fost relevată în cuvîntul de deschidere rostit de tovarășul **Ion Găleteanu,** secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, subliniindu-se rolul manifestării de la Focșani în perspectiva Plenarei C.C. al P.C.R. și a Congresului educației politice și al culturii socialiste.

Au luat cuvîntul în cadrul Consfătuirii **Mina Covaci,** secretar al Comitetului județean Vrancea al P.C.R., **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Laurențiu Fulga,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Gheorghe Constantin,** directorul Direcției culturii de masă din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste. „E un fapt îmbucurător, a arătat tovarășul **Dumitru Radu Popescu,** e un fapt ce ne vorbește despre posibilitățile largi pe care le au toți creatorii de frumos de a-și pune în dezbatere problemele ce-i frămîntă, e un fapt ce ne vorbește despre existența unui extraordinar rezervor de talente, despre o democratizare a culturii, despre condițiile create de partid și de stat, personal de către tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** dezvoltării și înfloririi unei culturi noi, socialiste, formării unor oameni cu pregătire temeinică, iubitori de adevăr și iubitori de frumos, oameni stăpîni pe destinele lor și pe destinul patriei lor".

În referatul privind politica partidului de stimulare a creației în general și a cenaclurilor literare, prezentat din partea Uniunii Scriitorilor, **Laurențiu Fulga** a analizat orientarea și realizările, precum și lipsurile activității cenaclurilor literare, adresînd un apel către scriitori, ca cetățeni, pentru permanenta conștiință a răspunderii „față de destinul patriei, care este și destinul literelor românești".

La rîndul său, tovarășul **Gheorghe Constantin,** în referatul prezentat, a arătat rolul Festivalului național „Cîntarea României" pentru înflorirea creației literare, pentru larga participare a oamenilor muncii la activitatea de creație în cadrul stimulator al cenaclurilor.

La dezbateri au participat scriitorii **Radu Cârneci, Nicolae Ciobanu, Daniel Dimitriu, Mihai Dulescu, Ion Horea, Virgil Huzum, Doru Moțoc, Niculae Stoian, Radu Theodoru, Lucian Valea, Ion Cristoiu, Sergiu Nicolaescu** și numeroși reprezentanți ai cenaclurilor din județe.

O parte dintre cei prezenți la consfătuire au luat parte la recitalul de poezie și proză organizat în cadrul manifestării. Recitalul a avut și un caracter de concurs, la care au fost reprezentate cenacluri din toate județele țării. Premiile oferite de Uniunea Scriitorilor (cite un exemplar din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** de G. Călinescu, Editura **Minerva,** 1982) au fost decernate de un juriu format din **Nicolae Dragoș** (președinte), **Sergiu Adam, Petre Bucșa, Daniel Dimitriu, Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Georgescu, Ion Horea, Traian Iancu, Dumitru Mureșan, Marcel Mureșeanu, Florin Muscalu, Alex. Ștefănescu, Laurențiu Ulici** și **Romulus Vulpescu.**

Laureații concursului-recital au fost : **Mircea Bârsilă** (Călărași), **Ion Burnar** (Maramureș), **Gheorghe Ene** (Prahova), **Corneliu Fotea** (Iași), **Gál Eva Emese** (Harghita), **Grigore Grigore** (Dîmbovița), **Claudiu Istrate** (Ministerul de Interne), **Viorel Munteanu** (Vrancea), **Nicolae Sava** (Neamț) pentru poezie și **Ion Lică-Vulpești** (Argeș) pentru proză. De asemenea, pentru buna organizare a Consfătuirii, juriul a acordat o diplomă specială președintei Comitetului județean de cultură socialistă Vrancea, **Georgeta Carcadia.**

În cuvîntul de încheiere a lucrărilor Consfătuirii, tovarășul **Ion Găleteanu** a apreciat nivelul manifestării și caracterul său creator, ilustrat de orientarea discuțiilor și de climatul ideologic și artistic în care s-a desfășurat întîlnirea scriitorilor și reprezentanților cenaclurilor din întreaga țară.

A fost adoptat textul telegramei adresate de participanți Comitetului Central al Partidului Comunist Român, secretarului general al Partidului, tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU.**

Publicăm în acest număr cuvîntul președintelui Uniunii Scriitorilor, **Dumitru Radu Popescu,** la Consfătuire, precum și poeme semnate de o parte din laureații concursului.

E un prilej de bucurie pentru noi că mulți dintre cei care au primit minunatul premiu (**Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu) sînt tineri scriitori promovați consecvent de **Luceafărul.** Ne referim la **Ion Burnar, Mircea Bârsilă, Ion Lică-Vulpești** și **Viorel Munteanu.**

„L"

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Participanții la prima consfătuire pe țară a cercurilor și cenaclurilor de creație literară — organizată în cadrul noii ediții a Festivalului național „Cîntarea României" de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și Comitetul județean de cultură și educație socialistă Vrancea, își exprimă și cu acest prilej cele mai alese sentimente de dragoste și prețuire față de dumneavoastră, mult stimate tovarășe secretar general, pentru contribuția determinantă în elaborarea programului partidului, a orientărilor fundamentale de dezvoltare a scumpei noastre patrii, pentru înfăptuirea civilizației materiale și spirituale în viața poporului român. Noi toți, cei întruniți în această consfătuire la Focșani, oameni ai muncii reprezentînd cercuri și cenacluri de creație literară din întreaga țară, scriitori, vă exprimăm întreaga noastră gratitudine pentru grija permanentă și sprijinul neprecupețit pe care le acordați înfloririi artei și culturii socialiste, îmbogățirii universului spiritual al tuturor celor ce muncesc.

În spiritul cerințelor nobile pe care le adresați în permanență slujitorilor artei, vă informăm, mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că în cadrul consfătuirii au fost dezbătute probleme ale creației literare, a fost realizat un larg schimb de experiență în acest domeniu, s-au prezentat lucrări poetice ale unor muncitori, țărani sau intelectuali, afirmîndu-se și de această dată spiritul patriotic, angajant și educativ al artei noastre socialiste.

Conștienți că izvorul creației îl reprezintă istoria, viața și activitatea revoluționară a poporului nostru, scriitorii vor acționa fără preget pentru a înfăptui programul ideologic al partidului, orientările dumneavoastră privind făurirea culturii socialiste, alăturîndu-ne efortului celui al întregii națiuni de realizare exemplară a sarcinilor economice și sociale ale acestui an, ale actualului cincinal.

Dînd expresie celor mai profunde sentimente care ne încearcă în aceste momente, dorim să vă adresăm dumneavoastră, mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, mult stimatei tovarășe Elena Ceaușescu, cele mai calde urări de sănătate și viață îndelungată pentru a ne conduce spre noi victorii în măreața operă de edificare a socialismului și comunismului pe pămîntul României.

PARTICIPANȚII LA PRIMA CONSFĂTUIRE PE ȚARĂ A CERCURILOR ȘI CENACLURILOR LITERARE

Secretul fiilor lui Autolicos

Urmare din pag. I

piesele cu pricina... Shakespeare ținea la publicul său, Shakespeare era și el nu ? Un cenaclist. În sensul grozav al cuvîntului, desigur, gîndindu-se el că și noi cei din acest secol o să-l judecăm, o să-i disecăm puterea din cuvintele sale, o să ne bucurăm de farmecul (ei) lor necruțător. Dar primul individ (deși și acesta e contestat, ca și Shakespeare) care a avut o încredere oarbă în cuvinte a fost orbul Homer. El este primul european care investește cuvîntul, spiritul omului, cu forțe extraordinare, zeești. Omul, prin grecul orb, nu este mai prejos decît inșii din Olimp. Să ne reamintim scena în care puterea cuvîntului face să se oprească sîngele ce curgea din rana rănitului Ulise. Să ne apropiem de acest episod pe îndelete, piș, piș... Va să zică Ulise revine acasă după îndelungate peripeții : Euriclea îl spală pe picioare pe bietul om slăbit... și spălîndu-l, îndată recunoscu urma ranei ce i-o făcuse un mistreț odată, la Parnesos, cînd el mersese să-și vadă pe bunicul Autolicos... Autolicos cel care îi dăduse lui Ulise numele Ulise... Atunci, la Parnesos, a doua zi după ce-a ajuns acolo, Ulise pleacă, în zori, la vînătoare cu fiii lui Autolicos, verișanii săi, și-ntr-un desiș, unde cuiba mistrețul, pe unde nu răzbise nici rază de la luminosul soare, nici ploaie nicăieri, — așa pe-acolo era stufos bungetul, — într-un desiș, văzînd mistrețul, Ulise asupră-i ridică prelunga-i lance...

„Cu mîna grea sta gata să-l străpungă
Dar i-apucă nainte-atunci gliganul
Și-l încolți pe la genunchi și-n fugă
Pierziș din carne-i rupse o fîșie
Cu colțul lui, dar nu-i pătrunse osul.
Ulise-l nimeri la dreapta-n spate
Și-l străbătu cu lancea-i sclipitoare.
Prin colb se prăvăli icnind mistrețul
Și-nțepeni pe loc. Iar de Ulise
Avură grijă repede feciorii
Lui Autolicos, rana-i o legară
Cu meșteșug și sîngele-i curmară
Cu descîntări".

Da, sîngele-i curmară în descîntece, adică în cîntece, adică sîngele-i curmară cu ajutorul cuvintelor. Moartea, posibilă, i-o curmară prin cuvinte. Sînt primele cuvinte europene care curmară moartea. Iscusitul, neînvinsul de mai tîrziu Ulise, ar fi putut fi învins de colțul alb al unui mistreț, de colțul alb, sau negru, al morții ce-l încercase în bungetul unde niciodată nu răzbise nici ploaia și nici luminosul soare, unde doar ea, moartea, încercase să răzbească, și-ar fi și învins de n-ar fi fost cuvintele virginilor fii ai lui Autolicos. Ce-au spus ei atunci de-au învins moartea, de-au făcut să triumfe viața, e un secret. E un secret pe care noi, scriitorii, îl tot căutăm, să-l circumscriem, să-l stăpînim, îl tot căutăm, și-l vom tot căuta : vom tot căuta aceste cuvinte, în Grecia, în Anglia, pe Dunăre, în munți, aici, la Focșani, mîine, în altă parte... Rănile să se închidă, moartea să se închidă, viața și omul să triumfe.

PREMIILE PENTRU POEZIE ALE UNIUNII SCRIITORILOR

ION BURNAR

O noapte poetică

Pe bulevardul sfinta maria
am reușit să opresc toate mașinile
din cauza unei păsări rănite
pe margini centrala nucleară-și exprima
regretul că nu m-a ajutat
într-o acțiune benefică
apoi se făcea că țăranul
era obiect de studiu obligatoriu în școli
căci începusem a uita limba latină
și așezarea normală
a particulelor în istorie
și iar m-am trezit cu o durere de cap
demnă de o cauză mai bună.

Apa apa de argint

Am visat că mi-am pierdut vederea
că umblam așa dintr-o parte într-alta a lumii
singur ca istoria și fără biografie
strigam oameni buni nu vă mai văd deloc
nu mai văd grîul nu mai văd pădurea
doar capetele voastre un fel de microfoane
sulițindu-mă cu întrebări despre fericire
am visat apoi că mă trezisem brusc
la marginea unui vers de bacovia
un secol încerca să mă convingă
pînă la proba contrarie de o zi senină.

MIRCEA BÂRSILĂ

Surîsul ei

A venit firul de iarbă
și m-a întrebat de ce nu moare și piatra.
Se uita la mine ca o jucărie pe care am stricat-o
adormind cu capul pe ea și striga :
ea crede că pentru a exista
este de ajuns să pară dusă pe gînduri.
Și iar, nu după mult timp, în tristețea sa :
piatra este un chin al materiei,
o ipostază impietrită.
A venit trista tristețe a pietrei,
cea care-i dă întruna tîrcoale ca un berbec oii în călduri
și m-a întrebat de ce nu poate fi tristă și piatra.
Îmi amintesc privirile ei de plantă
care își duce viața sub o piatră
înăbușite de sentimentul caracteristic lucrurilor inutile
care zac prin beciuri.
A venit însăși piatra înfășurată în surîsul ei de piatră
ca o țigancă în fuste. Surîsul ei :
o pisică moartă aruncată înăuntru, în mine,
în fîntîna din mine.

CORNELIU FOTEA

Orație

Nu mi-au lăsat decît mirîștea, arsă
și adînc îngropată sub iureșul lor
temelia cea tare a casei
Dar vitele, maică, și pruncii și grîul,
îl luară cu ei,
de-am rămas cu grăunțele, gol pe țarină.

— La ce-nverșunat mai înalți acareturi
și-ți umpli din nou bătătura cu prunci
— au strigat. Vom veni să-i ucidem
și-om călca în picioare
și holda, și casa ta, mîndră

Ei și? le răspund. Voi veți trece
ca iarna lăsînd în tulpina
copacului semne ! Ei și, veți
veni ca lăcustele, frunza sugînd
Dar pămîntul rămîne
nici să-l luați pe copite
și nici să-l purtați pe spinările
cailor nu-i cu putință.
— Într-o zi ai să mori! au strigat
— Am să mor, le răspund,
asta știu de la tata
și el o știa de la tata bătrînul!
Dar mor în pămîntul meu bun
și în țarina mea
ca și cum m-aș întoarce în mine
Nu uitați, eu sunt bobul de grîu
și în urmă mi-i neamul,
cel tare și fără de moarte
Iară voi, o, vremelnici stăpîni
sînteți numai pleava
pustiei și colbul!

GÁL ÉVA EMESE

Abonament

vorbe învechite sînt cernite
de liniștea serii
se golește paharul
anotimpuri rupte în bucăți
fără semnături

abonament în grădina de leagăn a copilăriei
abonament la tine — pe filmul lung al geamurilor de vagoane

Zîmbetul este o fîșie de fum
abonament orișiunde
față în față cu întoarcerea

duelul verbelor
rafalele gloanțelor se aud și peste zeci de ani
schimbi trupul credința visul
te înalți sau te micșorezi
după dorința zilei
măsură întinsă pînă la orizont
clișeul păcii
și tu care ai tocit totul
ce ar fi trebuit să fie uitat.

GRIGORE GRIGORE

Brațe

La un tîrg de mostre cineva și-a
dus iubirea
cineva care nu fusese niciodată iubit

cei care o vedeau nu mai plecau
ceilalți puneau mîna pe umărul celui din față
și se lăudau „l-am atins pe cel care
a văzut iubirea"

tot pămîntul a fost acoperit cu brațe
care apăsau umărul celui din față
cu amintirea

Timp

Ridicați armele și porniți la luptă
împotriva dușmanilor voștri ați mai luptat
ați mai ucis și-ați mai fost uciși
împotriva prietenilor voștri ați mai luptat
ați mai ucis și-ați mai fost uciși
împotriva voastră ați mai luptat
ați mai ucis și-ați mai fost uciși.

cîmpii traversate de poduri uriașe
în așteptarea marilor fluvii ale recoltelor
dealuri străbătute de sfere aurite
munți veșnici de piatră și apă
populații de plante și animale
de păsări și oameni umăr la umăr
au ridicat armele și au pornit la luptă

CLAUDIU ISTRATE

Vînătoare de vulpi

Te-ai fi putut ascunde printre vulpi,
o, vulpile acelea minunate
ce înflăcărează zăpada
ochii rotindu-li-se într-o sclipire ametitoare de rugină
te-aș fi ucis năpraznic
mirindu-mă apoi
de trupul tău tulburînd zăpada
de aerul mirosind a praf de pușcă și a durere
durerea care n-ar fi încăput atunci
în nici un suflet din lume,
mirindu-mă zic
de ce nu se mai aude măcar
zăpada albindu-ne...

* * *

Dacă somnul nu m-ar fi pîndit ca o panteră
desigur că aș fi avut timp
să observ ploaia acoperind orașul
străzile plutind în sens interzis
pisicile înotînd printre acoperișuri
aș fi văzut rochia ta plutind ca o meduză
aș fi auzit fără îndoială inima ta
chemîndu-mă pe numele dinaintea tuturor lucrurilor
dar somnul acela mă lenevea ca un blues
vedeam totuși apa trecîndu-mi printre gene
și nu puteam să mă ridic dintre lacrimi.

VIOREL MUNTEANU

Închinată

Acum cînd nu mai simt decît
Funia clipelor la git
Și traversînd al nopții stup
Îmi plînge sufletul în trup
Cu orice viață împăcat
De tine m-aș lăsa furat
S-avem cît nu e interzis
O casă pe-un tărîm de vis
Tu să ai părul despletit
Eu epoleți de om cinstit
Să uit un teanc de ani hoinari
De dragul ochilor tăi mari

Dar vai și tu pe-acest pămînt
Te-adaugi morilor de vînt!

NICOLAE SAVA

Poem liber sau foarte liber

Filmulețul s-a terminat aprindeți lumina copii
nu vă uitați la spectatorii care mai bat
din picioare în fond cît vor să se mai joace
de-a războiul învățați-i să schimbe jucăriile lor
percutante cu alte iubiri mai domestice din care
să crească și grîul și iarba dar mai ales grîul e
timpul copii să aprindeți lumina și să trageți
de mînecă pe cel ce mai crede că filmulețul va avea
un final avantajos mai avantajos decît o plachetă
de versuri sau (fie) un roman de iubire ce înconjoară
globul întreg să înțelegem e timpul că nu se
mai poartă candoarea să iubim lumina și numai
lumina e timpul să înțelegem că nu se mai poartă
sentimentele indiferent de dimensiunea la modă
copii nu mai aprindeți lumina se văd prea multe
inechități în armură în scutece eroii aceiași doar
numele lor diferă puțin de la inechitate la alta
fericiți cei ce dorm că aceia vor visa imposibilul
filmulețul continuă nu aprindeți lumina nu încercați
să aduceți în față prea multe pete în soare adică.

Fotografii de Ion Cucu

ion segărceanu

Rob — stăpîn

Sînt rob fără scăpare. Mi-e cintecul
stăpînul,
În el se-ngemănează speranțele și plînsu-mi,
Cu fiecare vers pe care-ng'nu-l
M-alin și mă eliberez pe mine însumi.

Eu port în sînge, tandră, Poezia
Așa cum port — misterios destin —
Tristețea, bucuria, nostalgia
Și steaua izbîndirii, la care mă închin.

Sînt sclav... Ci doar prin cîntec, iată,
Mă simt întreg, cinstit și demn și bun,
Oglinzile-azurite ca pe un domn m-arată
Și lucrurile-n cale duios mi se supun...

Caleașca de aur

O văd înotînd, lunecînd
printre lanuri unduioase de grîu,
strălucind în lumina amiezii
pe dealuri și văi,
trasă de cai vaporoși
albi, albi ca hlamidele crinilor,
escortată-n văzduh
de alaiul guralivelor păsări.

Iat-o săltînd
pe sub răcoroasele bolți
ale cringului,
iat-o
la cristalinele vaduri ale Siului,
pe drumeagul înrourat
al izlazului,
pe pantele asaltate
de livezi și podgorii,
înaintînd, înaintînd
aidoma unui triumfal faeton
către sat.

Maiestuoasă trece
prin verile-ncinse de soare
dintr-o vîrstă în alta
ca o cometă prin orizontul cîmpiei
ea,
caleașca de aur
a copilăriei mele...

Vocale

N-am inventat vocalele! Nici măcar semantica și ritmurile lor... Acestea există, cu toată rezonanța și sensurile proprii, conferind limbii române o extraordinară muzicalitate. Ele nu se cer traduse ori interpretate, ci doar intuite și utilizate cu maxima știință a exprimării lirice, pe măsura generozității lor...

A — lung strigăt de uimire în amiază,
Scară de-argint pe care falnic suie
Avidul spirit îmbătat de-o rază
Ca fumul de jertfire din cățuie.

U — antenă avîntată spre zenit,
Ager diapazon în Univers,
E — harfă-n vînt, vibrînd necontenit
De un superb, irezistibil vers.

I — nostalgic far, chemînd în port vapoare,
Stîlp susținînd pe creștetul său cerul,
Lunetă cu mirific ochi prin care
Scrutează orizontu-n zori năierul.

O — oglindă-n care se privesc mirați
Bravi visători cu frunți hieratizate,
Colacul sfînt al celor eșuați
Pe mări de frig, sub stelele hoinbate.

A — pedeapsă grea, de minte răvășită,
Drum fără spor pe un tărîm cu ceață,
I — bîlbîiala celui ce ezită
Să spună lumii adevăru-n față.

Vocale, voi, străfulgerări astrale,
Harnic la treabă-n ritmul dens vă pun,
De soare ori de gheață, vii cristale
În prisma Poeziei rimbaldian v-adun...

Interferențe

Singur,
cu geamul și cartea deschise...

„Femeia s-a săvîrșit
— zice Sylvia Plath —,
trupul său mort
poartă surîsul discret
al împăcării..."

Vîntul se năpustește-n perdele
și-mi aduce de-afară
larma mașinilor,
țipetele copiilor,
lait-motivul vînzătorului de ziare
și peste toate acestea
strigătul ambulant, de trompetă:
„Sticli goali cumpărăăăm!"...

„Iluzia perfecțiunii grecești
— zice mai departe poeta —
curge în cutele togei sale,
picioarele-i goale
par a spune:
am plecat, it is over"...

Și din nou
larma mașinilor,
țipetele copiilor,
refrenul vînzătorului de ziare
și peste toate acestea
strigătul răgușit, de trompetă:
„Sticli..."

Replică

„Pasc bivolii — bizar cioper — sub lună..."

— Da, imaginea e interesantă,
catadixi el, infailibilul,
aș putea spune chiar
excelentă.

Cu o rezervă, totuși:
unde ai mai văzut tu,
dar — unde-ai-mai-văzut-tu
bivoli
în zilele noastre?

Căci bivolii, e-hei,
anacronicii tăi bivolii
— perora el, imbatabil —
au dispărut demult
și o dată cu ei
și cei ce i-au văzut...

— Afară de mine,
replicai eu calm,
eu, care i-am păscut odinioară
vară de vară
sub soare, sub lună
în cîmpia cu „pădurea nebună"...

Desene de Sabin Ștefănuță

Scene din podgorie

Urmare din pagina 1

odată cu tot cîmpul mirosul acela, se putea și zări pe cîte o pantă, un fum ușor și subțire împins prin văzduh ca de un riu. Ne intra în plămîni și pe sub pleoape și vederea parcă mirosea și ea tot a grîu. Clipoceau grele prigoriile prin aer și făceau pod peste văi unde se strînseră albinele și scînteiau. Ce se întîmplase: plouase toată noaptea pe cîmp și mirosul grîului crud urca acum în limpezimea cerului și se rotea în podgorie, lipit de pereții dealurilor, ca într-un cazan. Și atunci cercul imaginar al unor îndeletniciri tot atît de vechi ca și lumea s-a rupt. Cel puțin pentru o fracțiune de timp, dar sub impulsul unei realități care, nu atît de evidente pe atunci, își trimitea pe altfel de căi primele ei semne de primenire și se uza parcă de un avertisment. Podgorenii au început apoi să cultive și ei grîu, nu prea le-a reușit. Cert este că, îmi explic eu acum, în dimineața aceea poate că multora dintre ei li s-a făcut dor de ceea ce n-au avut niciodată, de cîmp. Într-un relief mereu accidentat, niște suprafețe plane au curs parcă prin aer și, la picioarele dealurilor, măcar pe cîte un prag de pămînt, au pus grîu. Îl cultivau pe atunci cum cultivă unii, azi pe balcoane, flori.

Da, cercul nu este perfect sau aproape nu este niciodată perfect, deși între el și imaginea aceasta din podgorie nu văd nici o corespondență sau poate că e și, tocmai de aceea, nu știu, aducîndu-mi-o aminte, am legat-o totuși de cerc. Figuri nedeslușite, amintirile urcă în pantă realitatea din noi și ne spun totdeauna cîte ceva.

gabriela dragnea

AMINTIREA

Noiembrie se tira jilav și rece peste cîmpurile pustii, răvășite de o boală ascunsă. Zilele înfășurau satul într-o ceață groasă ca o pînză, iar nopțile cădeau vrăjmașe și grele ca un blestem. Orătăniile, secerate de o mînă nevăzută, piereau pe capete. Era război și oamenii vedeau în toate semne ale urgiei revărsate asupra păcătoșilor. De aceea ziua umblau după treburi tăcuți, tematori, asupriți parcă de o povară, iar seara se trăgeau pe la vetre și povesteau în șoaptă despre bărbații și flăcăii plecați pe front și grozăviile prin care treceau ei acolo. Toți ascultau cu ochii pironiți în jarul roșu ca sîngele și gînduri înfricoșate le scormoneau închipuirea. Dar mai cu seamă femeilor neieșite în lume li se stringea inima de o spaimă nedeslușită, întunecată, cotropitoare.

Într-o asemenea seară, după ce se întorsese de la niște vecini, Ilinca, văduva lui Toader Spătarul, stătea în genunchi în fața icoanelor și se ruga: „Doamne, dă-mi semne de la băiat, nu mă lăsa să mă usuc de dorul lui, și apără-l, Sfintulețule, că numai pe el îl am!" Femeia a făcut mătănii multă vreme încă, pînă ce noaptea s-a așezat slută peste case, apoi s-a ridicat, proptindu-se cu palmele de pămîntul rece, și, după ce a stins luminarea, s-a culcat în patul ei sărac și posomorît. În casă era liniște. Doar vîntul încerca să năvălească dușmănos pe lîngă încheieturile șubrede ale ușii. „Unde o fi Oană al ei, unde o zace el în vijelia asta?" Mintea încolțită de grijă a Ilincăi vedea parcă niște păduri fără sfîrșit, unde rătăceau flăcăi ca al ei, și unde, măgăoaia cu coasa pîndea după copaci, rînjind cu dinții ei ascuțiți. La asemenea închipuire se strînse tremurînd sub pătura aspră.

Deodată însă, prin vînzoleala vîntului i se păru că aude poarta grădinii scîrțiind. Uitîndu-și o clipă teama, inima ei începu să bată a nădejde. Dacă Domnul a ascultat-o și i l-a trimis pe băiat acasă? La gîndul acesta se ridică iute în capul oaselor și privi pe geam afară. În beznă mișca o luminiță și, după ea, venea o momîie cu o gîlcă în spinare. Femeia se trase într-un colț al patului. „Asta ce-o mai fi? Maică Precistă, scapă-mă!". Luminița păru că se apropie, apoi se stinse undeva în întuneric... acum se deslușeau însă niște bocănituri grele de pași veniți ca din fundul pămîntului, și, într-o clipă, lemnul uscat al ușii începu să tocăne. O voce dogită, care se pierdea în vaierul vîntului parcă spunea: „... băiatul... Ilinco... băiatul..." Femeia simți cum i se scurge dintr-o dată tot sîngele din trup. Văzu cum filfîie ceva, ca o aripă în dreptul ferestrei și, cînd lumina se înteți se arătă o țeastă galbenă, cu ochii vineții, duși în fundul capului. „E un strigoi!" îi fulgeră Ilincăi prin minte și parcă i se uscă limba în gură. O umbră lunguiață, ce părea a fi o mînă descărnată se plimba pe tocul geamului. „Doamne! Ce semn o mai fi și ăsta?" și o sudoare rece îi îmbrobonă fruntea. „Dacă i s-a întîmplat ceva băiatului?" Inima parcă i se frînse în două. Chipul acela gălbejit și colțos aducea cu fețele găunoase și spăimite ale morților închipuiți de un zugrav în prispa bisericii, unde focul Gheenei se cască hămesit peste păcătoși.

Trupul Ilincăi zvicni într-o încordare de ghiață. Ochii i se deschiseră lucii și rotunzi și rămase așa nemișcată multă vreme cu fața către icoane, fără să bage de seamă că arătarea din fereastră a pierit de mult lăsînd în urmă doar vîntul. Femeia stătu țeapănă pînă cînd dimineața se întări gălbuie, putredă, ca o rană veche printre vîrfurile copacilor, și se trezi din amorțeală abia cînd satul începu să se miște încet, ca o ființă greoaie în zorii tulburi.

Atunci, ca și cum s-ar fi desfăcut dintr-o vrajă, se scutură, privi în jur cu ochii încercănați de spaimă, apoi, luîndu-și seama își potrivi basmaua și porni după treburi prin tindă. Deschise pe urmă ușa și pe prispă îi ieșiră înainte cele cîteva orătănii rebegite de frig, care își așteptau mîncarea. Cînd să treacă însă pragul văduva se opri ca lovită de trăznet și se trase îndărăt, cu mîna la gură, de teamă să nu țipe. De lîngă tocul ușii o țintea ochiul cenușiu, rece și necunoscut al unei bucăți de fier stranie, ca de pe alt tărîm. Într-o clipă toată spaima nopții trecute năvăli asupra ei. „Strigoiul de astănoapte!", atît îi mai trecu prin minte și o luă la goană peste prag, cu un ochi îndărăt, să vadă dacă nu cumva fierul sare de pe prispă în urma ei. Închinîndu-se într-una o luă către porțile vecinilor și glasul ei sună ascuțit, neomenesc, ca de lighioană:

— Săriți, ca mi-a lăsat Necuratu' semn azinoapte! Mi-a adus strigoiul farmece pe prag! Doamne, doamne, de ce m-oi fi blestemat, că destul eram eu amărită!

Strigătul ei spulberă amorțeala dimineții. Vecinele își făcură cruce speriate și dădură fuga, cu copiii tiriș după ele, în curtea văduvei. Cum se apropiară de prispă ochii le înghețară pe fierul mut cu luciri străine și reci. Scuipară iute în sîn:

— Ptiu! Asta e lucru' Necuratului, fă, nu vedeți că e rotunjit pe mărgini cu custura?

— Doar alde Dobra Ghioroaia mai umblă cu fiare neștiute cînd descîntă de argintu' viu!

După fiecare vorbă femeile cătau cu teamă înspre fier, să nu cumva să le pătrundă în vine căutătura lucie pe care o bănuiau descîntată. În mijlocul lor Ilinca se tînguia și le povestea cu glasul gîtuit de năluca ce i se arătase în faptul nopții. Celelalte vedeau ochii ei rătăciți, bucata de fier și se înnegurau la chip.

— Ăla a fost strigoi, ascultați la mine!

— Ucigă-l toaca, ei a fost!

Văduva începu să jelească prelung ca șuierul unui vînt de toamnă prin pomii goi:

— Dacă mi s-a prăpădit băiatul, aoleo, măiculița mea, ce mă fac?

Și începu să se zbată ca o pasăre în gheara morții. Femeile o strînseră între ele.

— Ce stați, fă, cu mîinile-n sîn, trimiteți un copil la Ghioroaia să vie să descînte de alungarea strigoiului!

— Ba să-l chemăm și pe părinte, țață, să facă dezlegarea de Necuratu'.

Una mai tînără, cu ochi mai buni, băgă de seamă că pe fier erau niște semne:

— Ia priviți, are semne pe el ca crucile din cimitir!

— Taci, fă, proasto! o repezi o bătrînă. Acolo-s semne sfinte, ori aici nu-i lucru curat!

În vreme ce femeile se sfădeau, copiii cercetau fierul cu luare aminte și hotărîră să îl

mîiște cu un băț, dar, tocmai cînd unul mai răsărit venea cu o prăjină, pe poartă intră Moș Negruț, un vecin pe care toți îl chemau cînd erau la necaz. Pe moș îl sprijinea la mers nepotu-său, un băietan deșirat, tăcut și cuminte, despre care tot satul știa că e bun la carte.

Cum îl văzură, femeile dădură năvală în jurul moșului și glasurile lor iscară un vaier ca la mort. Bătrînul își scutură nemulțumit barba. Nu pricepea nimic. Atunci o împinseră în față pe Ilinca să îi spună ea toată pățania, și ea povesti în cuvinte tremurate ca niște suspine, cu capul aplecat și umerii zvîcnind. Moș Negruț ascultă în tăcere, apoi se dădu lîngă prispă și trase fierul către el cu prăjina uitată de copii. Pe urmă se aplecă, îl luă în mînă cu grijă, ca pe un ou de porumbel și îl suci încet pe toate părțile. Nimeni nu mai sufla și toți ochii îl țintuiau pe bătrîn.

Dar acesta nu păți nimic. Ba, mai mult, începu să rîdă cu poftă:

— Mă, da' proaste mai sînteți voi, muierile! Peste tot îl vedeți pe dracu', numai în voi nu!

Ele se uitară la moșneag întîi cu frică, apoi cu milă:

— Săracu', nu mai știe ce spune de bătrînețe! Dar el îi dădea înainte:

— Ehe, dacă ruminii ar vedea strigoi în tot locul, cum ar mai face ei acu' război? Cînd am fost eu pe front în '916 și-am văzut măgăoaiele alea de tunuri nemțești, trebuia să fi zis că-s balauri și s-o fi luat la fugă, dacă eram prost ca voi!

Apoi moșul îi întinse lui nepotu-său fierul și zise apăsat:

— Ia citește, taică, să vedem ce vrea să însemneze acolo!

Băiatul luă fierul cu oarecare teamă și începu să silabisească opintindu-se într-una și spunînd că nu cunoaște bine semnele. În jur lumea se minuna. Vorbele ce le rostea băiatul, puse cap la cap din șunete stîlcite nu semănau cu nici-

unele auzite pînă atunci. Femeile tăceau nedumerite. Bătrînul cugetă o clipă, apoi, scuturîndu-și barba spuse luminat și vesel:

— Asta-i vorbă nemțească, vă spui eu, că-i știu pe nemți ca-n palmă din ălălalt război. Na, că v-ați speriat degeaba. Că nemții-s și ei tot oameni.

Domolite din prima spaimă, umilite, dar încă întunecate, ele întrebară încet, să nu-l supere:

— Moșule, ce zice în semnele alea? Ce lucru e fieru' ăsta?

El chibzui puțin, apoi răspunse:

— Știu și eu, taică? Nemții ăștia-i cu socoteală la război. Scot peste noapte cîte drăcii toate. De, să nu fie vreo bombă de obuz, d'alea de uruie și scoate foc.

Muierile tăcură prostite, căci ele nu prea știau ce e un obuz. Doar una scoase un țipăt scurt cînd auzi de foc. Pe urmă tot ea prinse curaj și întrebă:

— Auzi, neică, da' ce-au avut nemții matale de au pus bomba asta taman la ușa unei femei amărîte?

Bătrînul dădu din umeri și ridică fruntea, parcă să spună ceva, dar tresări cînd văzu aplecată asupra lui fața soioasă și îmbălată a lui Gîră prostovanul, care se întîmplase pe acolo și dăduse buzna în curtea Ilincăi să afle ce era cu adunarea aceea de oameni. Gîră rînji la moșneag și, trăgîndu-și traista petrecută peste sumanul cleios, își șterse balele din colțul gurii și spuse gingav:

— Ha-n coa felu' că-l alunc io-n lac la Niglisoala să nu mai ne fie flică!

Femeile sărîră ca arse:

— Ori nu ești în toate mințile, Gîră? Să ne spurce apa? Să ni se îmbolnăvească vitele, și copiii care se scaldă în ea?

Glasul cumpănit al moșului le tăie sporovăiala:

— Măi, Gîră, tu crezi că cu ghiulelele umbli în traistă, mă? Păi dacă le zgîlții iau foc și țăndări te fac, taică! Știți ce, decît să vă jeliți atîta, adăugă el către muieri, mai bine l-ați chema pe don' șef de post, că jandarii știu ei să umble cu focul!

Vorba bătrînului păru tuturor chibzuită, cu toate că femeile nu prea erau impăcate. Ele ar fi vrut să vină mai bine preotul. Dar nici nu apucară să trimită un copil la jandarmerie, că la poartă se opri o căruță stîrnind praful leșios de noiembrie, ca un vîrtej. Niță al lui Crăciun se săltă din căruță și strigă:

— Ilinco! Ia vino-ncoa!

Toți își îndreptară ochii spre poartă. Rușinată și înfricoșată, ca o femeie asupra căreia a căzut pedeapsa lui Dumnezeu, văduva ieși în față.

— Ai găsit conzearva ce ți-a lăsat-o fecioru-meu azi-noapte pe prispă? Femeia se uită bănuitoare:

— Ce cozearvă?

— Apăi de, fi-miu a venit în permisie tîrziu, pe seară, și a trecut pe la tine, că-i era în drum să-ți lase o cutie cu mîncare de la Oană al tău. El te-a strigat, a dat ocol, ți-a bătut în geam, dar pasămite dormeai, că n-ai răspuns. Ei, și băiatul tău e bine sănătos și vine și el de Crăciun pe acasă.

Ilinca se lumină o clipă, dar parcă tot temătoare. Arătînd spre fierul pus pe marginea prispei de Moș Negruț, îngăimă:

— Aia are să fie cozearva, cum îi ziseși tu, Niță?

— Aia, femeie, spuse Niță gros, înfoindu-se ca un cocoș. Le-au luat de la un depozit nemțesc, că și mie mi-a adus Ilie una. Bunătate, nu alta. Te minunezi ce-a ieșit pe pămînt. Nemții ăștia, auzi, să facă ei cutii cu mîncare ce țin ani de zile și nu se strică. Hai, că mă duc! mai apucă să zică Niță, căci caii se smuciseră și o luaseră nerăbdători la vale. Căruța pieri de îndată, în volbura de praf. În urmă, muierile rămaseră nelămurite:

— Ce vorbi Niță? Ce cutie să fie asta fără capac?

— Și cum să țină mîncarea în ea un an, cînd ea nu ține în fîntînă, la răcoare?

În vremea asta Gîră, care, cum auzise de mîncare își lăți chipul năsărîmb într-un rînjet de bucurie, luă fierul în mînă și îl pironi cu ochii aprinși de poftă. Apoi, pînă să bage cineva de seamă, apucă sapa Ilincăi, puse fierul jos și izbi cu toată puterea lui de neîntreg la minte. Din glodul cenușiu izbucniră stropi roșii ca niște scîntei împroșcînd în toate părțile. Gîră răcni și se trînti cu burta pe cutie, așteptînd să ia foc. Ceilalți auziră răcnetul, văzură pe prostovan la pămînt, și, îngroziți, se buluciră ca oile spre poarta grădinii, umplînd bătătura cu vaietul lor. Dar Gîră se și ridicase vesel și teafăr și se uita în jur. Pe poala sumanului i se întindea o pată roșietică de zeamă groasă și în firele de lînă se încleiaseră niște boabe trandafirii. Prostovanul luă un bob pe deget, îl cercetă, îl duse la nas și, luminat, strigă din toți rărunchii:

— Bă, ploștilol, bă, asta e fasole cum face maica, bă! și ducîndu-și poala sumanului la gură începu să lingă cu lăcomie. Lumea se trase pe nesimțite mai aproape. Moș Negruț de pe prispă începu să rîdă:

— Ce vă spuneam eu, muieri nesocotite, că v-ați speriat degeaba! L-ați văzut voi pe Dracu', ai?

— Taci, moșule, nu mai vorbi de El tocmai acum, îl mustră o femeie. Toți se îndesară lîngă Gîră și cercetau cu ochii mari și nările înfiorate boabele rozalii din cutia stîlcită de sapă. Gîră rîdea într-una, fără să ia în seamă sosul gros care i se prelingea pe bărbie în riulețe unsuroase. O muiere mai isteață dete cu gura:

— Ia stați, doar nu i-o fi trimis Oană mă-si otravă! O fi știind el ceva! Și fără altă vorbă viri degetul prin spărtura cutiei și îl muie în gură:

— Că proști mai sîntem, zău, sări ea veselă, asta e fasole scăzută cu șunculițe prin ea!

În cîteva clipe femeile, domolite, închinîndu-se lui Dumnezeu de minune, se rînduiră cu copiii pe lîngă ele, ca la Paști în dreapta altarului. După ce îl lăsară pe Moș Negruț să guste mai întîi, ca un bărbat ce era, ele trecură în tăcere, păstrîndu-și rîndul, prin dreptul cutiei și, luînd fiecare cu degetul cîte puțin, duseră la gură încet și începură să mestece cu sfiicîune, ca și cum s-ar fi împărtășit cu prescurî. Apoi, înfiorate ca după făptuirea unei mari taine o luară către case cu chipul aprins, înveselit și lăsară curtea văduvei pustie.

Undeva, în cerul bolnăvicios, năclăit, se sparse un nor și un șuvoi subțire de lumină se strecură nebăgat în seamă printre vîrfurile copacilor.

teatru

Troilus și Cresida

Avînd să declanșeze — pare-se — încă o „querelle des anciens et des modernes", *Troilus și Cresida* la Studioul de teatru al I.A.T.C. probează — pînă una, alta — în mod categoric bucuria experimentului curajos, dezinvoltura improvizației creatoare, spontaneitatea netrucată, capacitatea novatoare. Considerînd că Shakespeare a lansat prin această piesă întrebarea „ce drum să alegi? Drumul idealului absolut, ca troienii, sau drumul rațiunii pure, ca grecii", spectacolul și-a propus (apud „argumentul" regizoarei debutante Agnes Szabo) să ilustreze răspunsul etern actual al genialului dramaturg care consideră ridicolă orice exagerare, orice absolutizare. Cînd pentru această montare studențească s-a ales ca idee directoare **demascarea falsului idealism** s-a procedat la o dureroasă comprimare de text. Asumîndu-se reducția de sensuri, s-a încercat consolidarea scenariului rezultat printr-o coerență și densă argumentație vizuală. Deprinzînd de la profesoara Cătălina Buzoianu gustul și abilitatea compoziției alegorice, tînăra regizoare, împreună cu tot atît de tînăra scenografă Marie-Jeanne Lecca, a născocit un soi de inedite *calamburi plastice:* manechin dezarticulat, Prologul este asemeni „îngerului căzut"; prezent mai tot timpul în scenă, afetul de tun trimite cu gîndul la celebrul „cal troian" numai că acum „călare pe situație" e femeia — obiect de discordie, de adorație, obiect de schimb; personajele sînt asimilate zidurilor de cetate prin „platoșa conformismului", personajele devin „ochi martori"; un ghiozdan burdușit e necesar pentru că tiradele emfatice sînt debitate „ca din carte"; procedeul „deux ex machina" e răstălmăcit, la invocarea zeului coborînd mașinăria — „cuibul dragostei" plin de fulgii inocenței; busturile eroilor sînt păpuși înjghebate ingenios din derizorii ustensile menajere; cutii de conserve închipuie un precar obelisc, etc. Existînd latent la Homer, izbucnind copleșitor la Shakespeare, sămînța caricaturii capătă în actualitate — prin detașare — penetranță excepțională a ironiei. Sînt răsturnate clasicele raporturi și relații prin speculareа, nu numai din necesități obiective a distribuției restrînse, actorii-studenți în majoritate ai ultimului an — avînd de jucat cîte două sau trei roluri, suplinind și figurația. Bufonada astfel iscată — parodie a războiului cu gratuitatea conflictelor, cu aberanța desfășurării, cu stupiditatea soluționărilor — evidențiază mai pregnant și duplicitatea combatanților. În mare vervă Corneliu Jipa supraveghează, dirijează din umbra unei trape cînd în chip de cinic Thersit în bască și halat, cînd ca burdihos Pandarus trivial și vicios; deopotrivă un Hector orgolios și superficial dar și un Ajax derutat — Cătălin Ciornei; Bogdan Gheorghiu — bun cap de expresie: tembelism pentru Patrocle, aviditate incapabilă pentru Diomede; Costică Bărbulescu figurează prestanța inutilă, ineficace a celor doi conducători de oști — cu privirea acoperită de laurii coroanei. Priam și Agamemnon —; sfătos sau insinuant, Ulise sau Eneas — Odalis, Perez cu o frazare personală, o prezență de efect; fragilitatea sa Ana Ciontea a împrumutat-o unui personaj generic — Prologul, hieraticei Casandra și în cu totul insolit unui pe cît de aprig, pe atît de mic Achile; întruchipare a cazanierei, dalbei Andromaca — Marina Pricope; mlădie siluetă năucită de amor — Paris — Tudor George; lascivă, și provocatoare, perfidă, senzuală, Elena Tania Filip; în compoziția Mirelei Nicolau, Cresida afișează mai întîi o reținere prudentă, apoi dă friu liber instinctelor, comportîndu-se așa cum glasul certăreț o trăda de la început; pășind cu grație pe puntea dintre tragic și ridicol; Marian Râlea e un exemplar Troilus — slab, pierit, zăpăcit de sarabanda din jur, rostogolindu-și ochii mai mult către sine. Aparent hazul reprezentației se naște din nimic, de fapt o intonație, un accent, o privire, un gest, o glumă, o melodie... Un comentariu autoironic strecoară discret mici poante.

Irina Coroiu

film

Întoarce-te și mai privește o dată

Dinu Tănase face parte din rîndul unor apreciați operatori care au trecut în ultima vreme în tabăra regizorilor **(George Cornea, Iosif Demian, Nicolae Mărgineanu, Nicu Stan).** Evoluția tînărului cineast cuprinde atît momentul de contact cu literatura-model și idee transfigurată plastic **(Apa, Doctorul Poenaru),** cît și momentul dialogului cu actualitatea într-o personală viziune a firescului ce eludează șabloane **(Mijlocaș la deschidere)** sau momentul filmului politic **(Întoarce-te...),** conceput ca un omagiu inedit eliberat de convenții și animat de personaje sublimate pînă la simbol.

Sfîrșitul deceniului patru, timpul scenariului semnat de experimentatul **Dumitru Carabăț,** oferă cineastului ocazia unui film de atmosferă surprinsă într-o mahala unde coexistă umiliți și răzvrătiți, escroci și circari, oameni debusolați existențial sau dimpotrivă, caractere puternice, inflexibile în fața unor evenimente ce marchează istoria.

Atent la reconstituirea unui univers de un accentuat pitoresc, regizorul reușește schițarea unei memorabile galerii de personaje **(Ion** — tînărul comunist trimis să organizeze rezistența muncitorilor într-o tăbăcărie, **Anestide** — circiumarul cu nostalgii, **Mioc** — afaceristul brutal lipsit de scrupule, **Câțea** — profesionist al morții anonime).

Între aceste portrete insuflețite pe ecran de studentul debutant **Valentin Voicilă, Vasile Nițulescu, Zaharia Voibea** sau **Constantin Rauțchi** se detașează **Mială frumosul,** negustorul de flori, cu existența dominată de trăiri paroxistice, în care spaima se transformă prin presiunea mediului într-o criminală agresivitate. **Ștefan Iordache,** cu un sens precis al sugestiilor în gest, replică și mișcare, descoperă no-

civitatea personajului într-o progresie dramatică de rară intensitate.

Narațiunea cinematografică este construită într-o largă acoladă temporală, un amplu flash-back ce impune aducerii aminte valoarea unei atitudini. Din păcate, această structură aduce în umbra nerezolvabilității motivații, lăsînd să planeze în impresia generală o serie de neclarități mascate în forțate analogii sau într-un final didacticist ce anulează tocmai poeticul simbol al protestului, asumat de copilul martor la evenimente **(Matei Albulescu).** Există în film o disproporție evidentă între fragilitatea acțiunilor și adîncimea personajelor surprinse în ipostaze accentuate, limite pentru evoluții umane doar sugerate.

Stilul lui **Dinu Tănase,** marcat puternic de formația de operatori, promovează elocvența imaginii **(Doru Mitran),** jocul inserturilor, alternanța document (autentic sau prelucrat) — ficțiune, conferind un loc aparte decorului și costumelor **(M. Bogos** și **Irina Katz)** concepute în spiritul unui realism baroc, supus unor inspirate armonizări în cromatică și dimensiuni.

Aflat la al patrulea titlu al filmografiei de regizor, **Dinu Tănase** confirmă cu prisosință acumulările certe ale unui autentic cineast, care aspiră la valorile perene ale exoresivității limbajului filmic prin epurarea epicii de balastul șablonelor. Probabil printre viitoarele proiecte ale lui **Dinu Tănase** se numără și un titlu realizat după un scenariu propriu. Să-l așteptăm cu încredere.

Călin Stănculescu

doina sterescu

Instrumente de o viață

Primitivii bine temperați –
instrumente la care înveți
să cînți
o viață !

Răcnetele lor inițiale !...
în fața atingerii
oricît de infime

cum ar fi
o ușoară apăsare pe clape...

Deci tu
întronează
definitiv
și prin lege,
fără scăpare
și fără excepție,
ora de viață,
ora de viață.

Codrul de pe străzile arhitecților

Pe străzile cu nume
de Arhitecți
s-a tolănit un cadru
de tei și de castani;
asfalt demodat, de trotuare înguste
stă ridicat, în dimburi noduroase :
o radiografie în relief
a rădăcinilor
ca niște atavice mîini
subpămîntene:
aproape că ți-e teamă
să nu dea cu tifla,
pe sub curțile mici,
cochetelor case intime
(una nu seamănă cu alta,
spre gloria Arhitecților).
Era un cartier pitic și tandru,
copilăros și fraged,
cu aurie mireasmă de tei
și de jocuri...
Acum i-au rămas trotuarele mici
ca niște sciliciate sandale vechi,
căsuțele strîmte, ca niște rochițe pătate,
și oamenii trec în grabă
chiar pe mijlocul străzii,
evită dîmburile lunecoase
mai ales pe zăpadă și gheață...

Ce erezie, dar de ce
să mă mir,
cînd tocmai
adolescenței mele, orbite,
rîsul ei fastuos,
le-a fost, vai, rezervată
doza de șoc a nebuneștii
melancolii...

Voltije, vertije

Vagabond inaripat pînă ieri, spiritul meu
plutește
peste măciulii răvășite
de păpădii –
voltije, vertije
prin fraged, vîntul roșu
al cîmpiei de seară;

Oh, nu așa, – eu iubeam
strigătul zilei toride, fervoarea
dimineții active, zîmțate de ger !
Dar cochilia unui melc ocrotește
în sine
vibrații calorice
la fel de sigur ca sistemul solar
și sufletul hamletizează cu trupul
fără rușine, de parcă
ar aștepta să-i pice în palmă, răsplată,
ultima cărnii dorință
în fața ghilotinei viclean lenevoase
a primului rîd, a primului
pai de argint,
de pe timpla zvicnind.

Maternitate

Lovită de coasa ta veche,
floarea caldă a trupului
cade în lut,
neștiința ei
piere
în loc se înalță doar mila
ca un copac uriaș ;
de tine, cea jefuită-ntr-o clipă,
de fraged vlăstarul acesta,
al cărui suflet poate fi luat
cu o atingere
– abia auzită –
ca și cum
ai lovi cu geana,
năpraznic,
o creangă întreagă
cu mugurii gri,
pufoși, de răchită...

profira mihăilescu

Te dăruie iubirii

Ar fi de-ajuns s-amini dorul imens
întîrziind privirea pe amintirea zilei
cînd în alai de ierburi dădeam iubirii sens
înțelepciune clipei și cumpănire milei

nu vreau să-ți decorezi pe umeri asfințitul
fii demna mea pereche la balul nemuririi
cînd decupînd cu pleoape de rouă infinitul
vom trece-n bronzuri pure neliniștea nuntirii

ai să descoperi patimi cu gust de sărbătoare
și semnele ascunse. Te dăruie iubirii,
mai uită gîndul alb și tîlcul din eroare
solomonește cerul ce fură trandafirii.

Vis de ciută

ca niște măști pe cer lăstunii-s prinși
cu strigăte de toamnă mă-nfășoară
cînd ciuta lunii linge ochii plinși
ai insomniei mele de o vară

de uit încet un timp din asfințit
e semn că-n joc de păsări mă îngădui
etern gîndul se vrea necumințit
să-nchid iubirea în rotund mai stărui

ca niște măști pe cer lăstunii-s prinși
inițiaci, discret, mă-ntimpină sub seară
cînd ciuta lunii linge ochii plinși
ai despărțirii mele de o vară.

Simpli trecători

Simpli trecători traversăm podul
peste riul năvalnic de primăvară stirnit
simțim atingerea luminii cînd privirile
se-ncrucișează
ne cutreieră un dor de corabie.

Aprilie ne cîștigă nădejdile și ne reazemă
de soare
siguri de noi și de minunea noastră.
Cît de atîtătoare este iarba întîmpinată de
ploi și bulgări de țărînă.
o însuflețire fără de seamăn ne deschide ochii
datinile vechi îmbracă haine proaspete,
ne cheamă
sîntem trimișii celr opatru puncte cardinale
(ieri nu ne cunoșteam)
sîntem trimișii celor patru puncte cardinale
înveșmîntați în iubire, străunim destinul
într-un pod
peste toate apele din lume.

Destinație nouă

Călătorim, călătorim
cu vehicule de cele mai diverse forme
alimentate de același combustibil
descoperim pentru o clipă
lumi ciudate, le cunoaștem și pornim mai
departe
Călătorim, călătorim
singuri sau însoțiți de prieteni
mările ne spală sudoarea trudei
vîntul ne eliberează de dogoarea căutării
prietenii rămîn pe lîngă vetre

Călătoresc, călătoresc
trec de stele, hăt-departe
semnele sînt bune, dar
oboseala își spune cuvîntul
oază de eter...
găsesc un tovarăș de drum
mîine ne întoarcem acasă

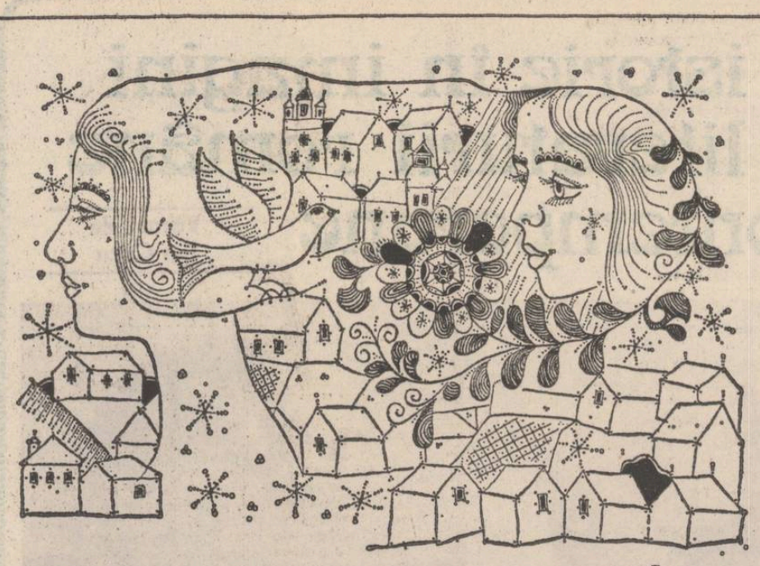

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI

Gazdă binevoitoare, revista „Luceafărul" care mi-a publicat desenele de-a lungul anilor, îmi îngăduie să dedic cîteva din ilustrațiile acestui număr profesorilor și colegilor mei de la Liceul de arte plastice din Cluj-Napoca de care m-am despărțit în atît de bătrînul an 1962. Mărturisesc că n-aș fi crezut niciodată că sînt deja 20 de ani de cînd mi-am luat rămas-bun de la ei. O invitație sosită prin poștă m-a făcut să înțeleg că sînt deja două decenii de cînd fiecare dintre elevii de-atunci și-au ales alt drum. I-am revăzut într-o clipă pe toți. Eram în clasa a 12-a „douăzecișișasededraci" pe care diriginția, neuitata noastră profesoară Maria Simon, abia putea să-i strunească. Știu — abia acum — că îi era foarte greu să o facă. Acasă mai avea „de strunit" încă „două persoane" din aceeași categorie. Unul dintre ele nu era altul decît cunoscutul, azi, șef de orchestră Emil Simon. Clasa noastră a ascultat în primă audiție „Simfonia I" compusă și dirijată de Emil Simon cînd a susținut lucrarea de diplomă. Alături de doamna Simon erau, o spun cu mîndrie, și ceilalți profesori de care generația noastră a avut șansa să fie îndrumată. Elena Roșca, Sergiu Dan, Lucia Porumb, Elisabeta Coban, Clemansa Todericiă, Livia Alvirescu, Maria Bălcănescu, Siklódi Viorica, Alexandru Burcă. Liceul ne-a răsfățat și cu profesori, al căror nume are o rezonanță aparte în plastica românească. Și mă întreb care generație nu s-ar lăuda cu profesori ca pictorul Coriolan Munteanu, regretatul sculptor Márkos András, maeștrii Constantin Ilea, Paul Sima, Mircea Vremir, Ion Mitrea, Elas Doina, Cseh Gustav, Sütő András. Amintindu-i aici nu fac decît să le omagiez opera. Dar „opera" lor sîntem și noi cei care am absolvit Liceul de arte plastice din Cluj în 1962. Absolvenții de atunci sînt azi artiști, profesori, activiști culturali și fiecare, prin ceea ce fac, duc mai departe, tradiția unei adevărate școli de frumos de pe pămîntul României.

Sabin Ștefănuță

ion murgeanu

Curcubeul

Toate contează toate sînt vesele azi
chiar și inima mea altcori abia pilpîind
și speranța aceleeași inimi
știind să se aprindă în fragmente
atît de calme încît atunci cred că pot avea
universul în palmă ; și speranța
zilei de azi pentru care cei mai mulți
ne făurim visul și lupta
în grădini pe șosele sus la etajele veacului

eu acest gen de scris îl învăț cel mai repede
nu pot gîndi strîns am un fluviu de vorbe
zodia mea e a Gemenilor în crucea anului
eu de pe crucea anului mă ridic de acole
strig
eu singur sînt modelul meu cel mai sigur
sub birou am găsit într-o zi aruncat
acest top de hîrtie calitatea ei
nu-i cea mai bună dar e bine tăiată
alunecă liberă mîna pe ea

II

la drum
vom avea multe de povestit
dar în primul rînd viața cu durerile ei
cu biruința și speranțele ei
tot ce iubim lîngă noi nu are nici o îndoială
tot ce atingem cu frunzele graiului acum
atingem
tot ce răcorește cu fruntea copacul vieții
răcorit pînă la cer e
glumele cîntăreților din ghitară ciripitul lor
tandru
vulgara femeie care însală
ghemotoacele de hîrtie ce apar în birouri
la ora cinci
înaintea lor coboară cu liftul
graba funcționarelor care nu uită în schimb
mai întîi să se rujeze
dar și mai înaintea grabei lor sînt eu

III

drumul nu este drum decît singur
și desigur graba e totdeauna grăbită
sau pantofiorii aceștia care vorbesc între ei
își spun biete cuvinte mici infamii
unde a fost o oră după ce a ieșit
seara de la servici unde a umblat doamna
ea are acasă un soț gelos
s-a plimbat singură printr-un parc
le-a vorbit despre castane castanilor
pantofiorii ei acum șușotesc
în definitiv iată și toamna
a venit și a și plecat
toate se duc e numai tristețe ziua aceasta
ca o binecuvîntare ori ca o delăsare a celei
de ieri
cineva călătorește și va reveni
cineva se tîrăște prin parcuri regretă mult
dar el va mai reveni doamna poate fi sigură

IV

ziua pe care eu o descriu poate că
nici nu a fost ori poate că va mai fi
eu aștept întrebările ei eu îi potrivesc vorbele
iar răspunsurile eu și fost scrise în tabla legii
iar voi vă înmulțiți învățați știind totul de-a
gata
ce fel se fac copiii ce fel se întîmpină
moartea
cum se răsădește-n grădină un pom ce fel
se ară
ce fel de coroană i se dă premiantului
și care profetului
citi cai defilează și citi nechează

filozofii s-au întrecut să învinuiască viața
poeții știu să vorbească uneori atît de încîlcit
toată lumea se laudă cu tristețea ei
riuri de lacrimi se varsă degeaba
mulți simulanți sînt pe lume
însă rîul curge curge mereu

V

și eu am vorbit despre tristețe
mai ales atunci cînd nu știam ce-i tristețea
făceam totul să-mi fie milă de mine mie și
altora
însă astăzi îmi place să vin în zori
îmi place să privesc marea în zori
iar dacă marea nu începe chiar sub fereastra
mea
atunci inventez marea privind cu ochiul
întors
cerul respiră odihnit vesel că ne poate și el
privi
și steaua de seară își urmează tăcerea și
calea
ori acest copil adormit fără mama lui lîngă el
are asupra sa ceva sigur
în loc să scîncească el rîde prin somn

VI

viața lovește la sigur
ținta ei este ziua de azi
acest gînd vine tot timpul și trece
acest om este pus să-și noteze tot ce-i trece
vieții prin cap
numără razele curcubeului

VII

curcubeul răsare din iarbă
eu cum să merg cum să alerg ca să pot să-l
ating ?

curcubeul răsare din iarbă
dacă nu ar fi iarba el nu s-ar ivi
ar ploua toată vremea și dacă nu ar fi iarba
în zadar ar ieși soarele alergînd după el.

Începuturile scrisului în limba română

Urmare din pag. 1

stîrși", dar și „a prăpădi", apare (împreună cu derivatele lui) în vechile psaltiri rotacizante, acolo unde în textul latin (în uz după sec. al XII-lea) apar variat sinonimele : **deficere, perdere, disperdere, exterminare** etc. Importanța lui crește însă în frază prin comparație cu alte traduceri ale textului respectiv. De exemplu : Ps. Sch., 17, 38 : „Mâru (mîn, urmăresc) vrăjmașii miei și-i agiungu și **nu me tornu** pără se **cumplu-i** (pînă nu-i distrug)". Dacă aici textul latin din evul mediu tîrziu conține remanierea expresiilor : „Persequar inimicos meos, et comprehendam illos et **non convertar** donec **deficiant**" (păstrez ortografia și punctuația textului) și dacă textul slavon are formele lui : **„i ne văzvrașta se, dondeže skončaat sja"**, înseamnă că expresiile **nu me tornu** (apare mai des decît **înturna** ; de reamintit și **torna, torna, fratre**), precum și **se cumplu-i** sînt reminiscențe dintr-o foarte veche traducere în limba română. Coresi, care urmărește în general și în bună măsură vechea traducere, are în finalul versetului său reflexul textului slavon : „Mîn vrăjmașii miei și-i ajung, și **nu mă torn** pănă **sfrășii**". Așadar, Coresi evită aici pe **cumpli**, pentru că nu mai era înțeles bine nici ca termen livresc.

Pe parcursul textului însă, obișnuindu-se cu acest termen repetat în vechea traducere, Coresi îl reproduce întocmai, dar înlocuiește, în schimb, pe **mesereare** (milă), dovadă că nici acesta nu era viabil. Astfel, versetul din Ps. Sch., 142, 12 : „Și (în) **meserearea** ta **cumpli** dracii miei (și în mila ta stîrpești pe vrăjmașii mei), și **pierzi** toți cei ce **dodeiră** (chinuiră) sufletul mieu, că eu **șerbul** tău sănt", cu corespondentul latin : „Et in **misericordia** tua **disperdes** inimicos meos. Et **perdes** omnes, qui tribulant animam meam : quoniam ego **servus** tuus sum", are la Coresi formularea : „Și cu **milostea** ta **cumpli** dracii miei. Și **pierzi** toți ce **dodeiră** sufletul mieu, că eu **șerbul** tău sănt". Deci Coresi schimbă pe **mesereare** în **miloste** (existent în textul slavon : i **milostia** tvoja), păstrează însă pe **cumpli (potrjabiš** din textul slavon dat în paralelă n-avea viață în limba română, nici măcar scrisă) ; păstrează și pe **șerb**, provenind, după cum se vede, din textul latin, deși în cel slavonesc se găsea **rab** (rob) : „jako az **rab** tvoi esm". **Rob** s-a impămîntenit în limba română în noi relații sociale, iar **șerb** a însemnat la început simplu **serv, slugă**. De remarcat și faptul că **drac** a avut primordial sensul de „vrăjmaș", iar **dodeiră**, dintr-un v.sl. **dodeajati**, are corespondent în textul slavon paralel al lui Coresi pe **stăzati**, cu sens sinonimic, încît Coresi urmează vechea traducere în limba română. De fapt, în textul lui este reluat de cele mai multe ori, după vechea traducere, și **mesereare**, căruia îi prelungește tradiția. Acolo unde îl folosește, termenul există identic în Psaltirea Scheiană. În același fel, Coresi reia de multe ori pe **a cumpli** și derivatele lui, care nu erau dintre elementele curente în limba română.

Dar pentru a dovedi mai mult existența unei traduceri vechi dintr-un text latin, vom da, între altele un exemplu, care arată neînțelegerea textului tradus și perpetuarea transpunerii inexacte. Un verset latin sună : **„Inimici** defecerunt frameae **in finem** : et civitates eorum dextruxisti. **Periit memoria** eorum **cum sonitu"**, cu corespondentul românesc — Ps. Sch., 9,7, : **„Dracului** scăzură armele **în cumplit,** și cetățile-i spărșești. **Peri pamitea** lui **cu suru** (cu sunet)", ceea ce Coresi reia aidoma cu schimbarea doar a finalului în **„peri pomeana** lui cu sunet". Dar **sonitus — us** cu sensul de „zgomot (de arme)" este confundat aici cu **sonus — i** „sunet" (de orice fel). Dacă traducerea s-ar fi făcut direct din textul slavon (fără nici un auxiliar vechi), acolo cuvîntul nu lăsa loc la abateri : „pogiba pamjat ego **să šumom** (pieri amintirea lui **cu zgomot**). Se observă însă că textul slavon nu este absent în acest verset, deci confuzia provine evident din latinește, iar ea a rămas pînă în cea mai recentă traducere românească (1975) : „perit-a pomenirea lor **în sunet"**.

Între elementele vechi intrate în grai viu caracteristic sau din grai viu în traducerea veche este vb. **a la** (a spăla), înscris rar în textele vechi : „Ce mai vărtosu **me lă** de fără legea mea, și de păcatele mele **scură-me"** (Ps. Sch., 50, 4), cu bază în : „Amplius **lava me** ab iniquitate mea : et a peccato meo **munda-me"**. Desigur, versiunea veche latină nu va fi sunat exact ca aici. Coresi păstrează vechea traducere și schimbă numai pe **scură-me** în **curățeaște-mă**, căci și de data aceasta vb. **a scura**, dintr-un **execurare**, era simțit ca învechit.

Pentru amestecul copiștilor, de care am vorbit la început, vom da un singur exemplu comparativ între Coresi și vechea traducere. În general Coresi, respectînd în mare măsură o serie de forme care deveniseră ca niște embleme pentru textul psaltirii românești vechi : **mesereare, pănătare, a cumpli** etc., încearcă să-i dea textului viață cu elemente pe cît posibil noi. O singură dată pare mai „bătrîn" decît traducerea întrebuințată, cînd spune : **„Iară** eu în mulțiia **mesereriei** tale intra-voiu în casa ta", pentru ca în textul urmat să vedem : „E eu în mulțiia **milustineei** tale intraiu în casa ta (Ps. Sch., 5, 8). Dialectismul vechi **milustinie** pentru **milostenie** și acesta în locul lui **mesereare**, respectat de Coresi (care nu respectă totuși pe **e** din **ei**), este o dovadă peremptorie a intervenției unuia dintre copiștii textului vechi, dîndu-i o factură nouă.

În final, se mai poate spune că dacă pentru cuvintele-reminiscențe și echivalentele lor, consemnate în cele mai vechi texte scrise în limba română : **mesereare-milă, părătare-pătimire, părat — grumaz — cerul gurii, a cumpli — a sfîrși** (zdrobi) etc. etc, se face un examen statistic, semantic, morfologic și de altă natură, se poate plasa fiecare termen, în linii mari, într-o istorie parțială a lexicului, cu reflexe și pentru ce au însemnat vechile etape ale scrisului în limba română, practicat probabil primordial înainte de a se fi folosit scrisul în slavonă. Merită însă considerații și anumite probleme intrate în discuție, filologice și istorice.

televiziune
tv

Poetul

Este admirat, iubit și chiar adorat, inima lui fiind împărțită între generațiile de poeți care îi sînt contemporane. Este Poetul nu numai pentru că ar scrie poezii, ci și pentru că așa cred că trebuie să existe, să respire, să arate, să rîdă, să plîngă, să cînte, să înjure (dar cine l-a auzit înjurînd ?), să doarmă, să se roage, să spună Poetul. El trebuia să fie blond pentru că și îngerii sînt blonzi, cel puțin așa pretind cei ce se luptă cu ei. El știe că este Poetul și se și poartă ca atare. Pe el nu se poate supăra nimeni cu adevărat, pentru că nu te poți supăra pe un prieten care își iubește prietenii mai mult decît pe sine. Și pe urmă cum te poate supăra Poetul ? Pe el nimeni nu l-a învățat cum și mai ales ce să spună, dar nici el nu a dorit să-i învețe pe alții. Și este atît de rar să întîlnești un asemenea om căruia să nu-i placă să umble cu creta într-o mînă și nuiaua în cealaltă. Chiar și atunci cînd pare să definească, Poetul nu propune altceva decît o antidefiniție. Îmi place să cred că el, numai el, are dreptul sublim de a nu fi convins că o floare este chiar floarea pe care o știm noi ceilalți. Sau că afară plouă atunci cînd el crede sau vrea să creadă că strălucește soarele. De aceea pe Poet trebuie să-l crezi întotdeauna mai mult decît ai fost obișnuit să crezi din copilărie. Pe el trebuie să-l urmezi pe stradă fiind convins că mergi printr-un lan de grîu. Poetul și numai Poetul are dreptate, dreptatea lui, chiar și atunci cînd nouă ni se pare că nu are dreptate. Sau cînd vrem să nu aibă dreptate. Poetul poate fi urît și disprețuit doar de cei care privesc în el ca într-o miraculoasă oglindă care le spune cum sînt și nu cum vor ei să fie. Pentru că nu e suficient să scrii poezii, trebuie să fii și poet într-o vreme în care atîția au învățat să scrie pentru acasă. Dar marea putere a Poetului este că atunci cînd scrii despre el scrii altfel decît scrii deobicei. Poetul nu este deci nici mare, nici mai mare. Este Nichita Stănescu. Fără el poezia lumii ar fi mai săracă, iar poet s-ar scrie cu literă mică.

Iulian Neacșu

P. S. Rîndurile de mai sus au fost inspirate de aparițiile Poetului din ultima vreme în emisiunile T.V. și mai ales în cea a lui Tudor Vornicu și a Ilenei Vlad, într-un film de excepție (imaginea Traian Rocșoreanu, Liviu Șurcă, sunet Mircea Rusu, montaj Iuliana Irimescu), în care Poetul a recitat, iar un prieten al său, Augustin Frățilă, i-a spus poeziile care vor „apărea" pe un al doilea disc Nichita Stănescu. În ceea ce privește primul, îi aducem la cunoștință lui Tudor Vornicu că nu a apărut de curînd, ci de mai bine de un an și că tot de-atunci nu se mai găsește.

Istorie cu aparatul de fotografiat

Știți ce s-ar fi întîmplat dacă Eminescu nu s-ar fi așezat niciodată în fața unui aparat de fotografiat ? N-ar fi existat celebra statuie a lui Gheorghe Anghel, nu am fi avut imaginea lui pe caietele de citire, am fi căutat în disperare prin toate locurile pe care a călcat pentru a descoperi o urmă, ne-am fi temut să recunoaștem că în materie de imagini sîntem săraci, că toate fotografiile noastre de buletin nu fac doi bani pentru că ne lipsește o singură fotografie pentru a ne putea dovedi identitatea. Sau dacă, neîncrezător, Caragiale nu ar fi avut acest curaj nebun ? În Expoziția de fotografie românească veche deschisă la Biblioteca Academiei R.S.R. o imagine ne poate face să descoperim un alt Caragiale decît cel pe care îl vedem în toate fotografiile, sobru, olimpian, de parcă s-ar fi fotografiat într-un spațiu cosmic. E o fotografie, cunoscută de altfel, în care Caragiale, alături de soție, stă așezat pe scaun în fața obiectivului. Și Caragiale e oficial, încremenit, o statuie a sobrietății. Abia cînd privești atent descoperi gestul discret al soției care îl calcă pe vîrful pantofului, admonestîndu-l pentru că stă atît de țeapăn și compromite imaginea. E singurul document al sobrietății dramaturgului, o sobrietate prin care abia transpare explozia de rîs și teama că asta e singura soluție în locul plînsului. La cîțiva metri pe un alt panou, fotografia lui Ion Heliade Rădulescu cu mantia albă pe umeri trăind ultimele clipe ale unei iluzii, Vasile Alecsandri, atît de bătrîn încît nu-ți vine să crezi că acela a fost marele poet Vasile Alecsandri, Kogălniceanu cel din manualele de literatura română, două fotografii ale lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, atît de curate încît te întrebi cum a putut să încapă un munte numai în două fotografii. Și într-o margine a unui panou, o fotografie a lui Avram Iancu, cu mîinile în buzunar, privind încruntat și-n același timp epuizat fizic de o nemărginită tristețe, ca la cîteva palme, peste 3—4 fotografii, Avram Iancu trecînd în sublim, o umbră a celui care fusese și care nu se mai exprima decît prin fluier. Nu, Avram Iancu disperat, refuzînd orice dialog cu puterea și refugiat într-un cîntec de fluier, nu este o legendă, este un adevăr zguduitor imortalizat pe peliculă de un fotograf amator, un om pe care îl fascina mașinăria și cu sentimentul că se joacă sau chiar comite un act pentru eternitate. I-o fi explicat ce face sau nici măcar lui Iancu nu-i păsa, el era departe, refugiat în cerul limpede al unui ideal și pentru el nu mai conta un gest care semăna cu o glumă și care oferea istoriei spirituale a neamului imaginea sacrificiului suprem.

Se află în această expoziție fotografii care ne populează viața ca niște răspîntii și, lîngă ele, un lung șir de anonimi soldați, țărani, comercianți, prințese și actori, cartoane atinse de boala timpului dar care au adus pînă la noi chipuri și nume de oameni în veci de neatins.

Cînd părăsești această expoziție, te cuprinde și bucuria și teama și descoperi alți oameni, cărora nimeni nu le-a așezat pe frunte o cunună de lauri, care au alcătuit o istorie a literaturii române folosind nu stiloul ci doar un aparat de fotografiat.

Cornel Nistorescu

Tînărul Gherea și idealul criticii „totale" (II)

Înainte, însă, de a lua în discuție ceea ce Gherea considera a fi „idealul" criticului, ideal în virtutea căruia judecata sa de valoare poate fi sau nu îndreptățită, ni se pare oportun să mai zăbovim asupra citorva din, așa-zicînd, „normele" postulate în amintitul manual de morală practică la a cărui edificare se pare că aspiră, declarat sau nu, articolul **Asupra criticei**, cel puțin în prima lui parte. Este necesar acest popas cu atît mai mult cu cît „normele" la care ne vom referi îndată își păstrează nestirbită actualitatea. Circumscrise vieții literare curente în general și contextului aparținînd spiritului critic în particular, exclusivismul aprecierii de valoare, convertit fie în apologetism necenzurat, fie în negativism desființator, reprezintă indiciul neîndoielnic al definitivei alunecări în intoleranța manifestată față de eventualii preopinenți. O atare stranie formă de dogmatism critic nu numai că nu are nici o justificare estetică (intrucît este semnul flagrantei abateri de la principiul relativității valorice) ; totodată, cine procedează în acest chip se face profund vinovat și din punct de vedere moral, căci se abate de la ceea ce în mod curent numim etica profesiunii de critic. Dacă sub raportul metodei de lucru este blocată orice cale de acces la confruntarea de opinii și idei prin intermediul dialogului (cea mai de seamă formă de lucru, capabilă să faciliteze aproximarea adevărului), pe de altă parte, aici își are sursa intimă lamentabila infirmitate intelectual-morală de a nu putea recepta și interpreta cu spirit de discernămînt opiniile și ideile altora, spre a le verifica și, eventual, a le corecta pe cele proprii. În egală măsură semn al imaturității spiritului critic, aceeași meteahnă a situării pe poziții exclusivist-absolutizante atrage după sine marele neajuns că exponentul ei este literalmente surd și orb la „lecția" istoriei literare. „Dar — se întreabă Gherea — este în adevăr creațiunea lui Delavrancea așa de perfectă încît nu i se poate face nici o obiecție ? Cum ? Victor Hugo, Alfred de Musset, Balzac, Flaubert au fost criticați ; în creațiunile lor s-au găsit, cu drept cuvînt, multe și însemnate neajunsuri ; în Goethe se află greșeli ; în Shakespeare chiar, în marele soare al poeziei sunt pete, și numai creațiunile lui Delavrancea să nu le aibă ?" Nu discutăm cît de întemeiate se arată la ora de față, într-o direcție, rezervele exprimate de Gherea însuși față de opera lui Delavrancea sau, într-altă direcție, în ce măsură subscriem la exemplele invocate (Luis Blanc, care, pasămite, descoperă o eroare de logică în **Hamlet** sau durele exprimări critice la adresa lui Balzac, aparținînd lui Faguet și Taine). De altfel, în ceea ce privește cel de al doilea aspect al chestiunii, criticul însuși are oarecari rezerve. El arată că în cazul lui Shakespeare se pare că este vorba mai degrabă de „dibăcia" lui Luis Blanc decît de la vreo greșeală reală strecurată în textul tragediei respective. Iar în legătură cu cele spuse de Taine despre Balzac se formulează această rezervă, care, este adevărat, nu exprimă totuși esența problemei : „Cred că Taine exagerează și partea pozitivă și pe cea negativă a lui Balzac. Asemenea, cred că putem să ne lipsim de cuvinte prea aspre ca «charlatan», «coquin», «imbécile», chiar dacă sunt întrebuințate ca metafore ori termeni de comparație". Important rămîne deci faptul că în pofida amendamentelor de care este pasibilă chiar argumentația criticului, punctul de vedere principial conform căruia șansa judecății de valoare de a-și dovedi temeinicia stă și în însușirea „lecției" propuse de contextul mișcării spiritului critic în ansamblu. Concret, este de luat în seamă ideea că a respecta principiul libertății de opinie înseamnă a ne apropria dezideratul imparțialității (fie, aceasta, și relativă !) și, astfel, a da cale liberă spiritului critic, în sensul de a-și exercita virtuțile analitice, identificînd, în chiar interiorul aceleiași scrieri, reușitele și nereușitele ei : „Critica europeană a înțeles că imperfecția omenească fiind în natura omului, imperfecția artistică e în natura artistului și, mai mult decît atîta, ea a înțeles că meritele și neajunsurile, partea negativă și cea pozitivă a unei creațiuni artistice se țin strins legate, se condiționează una pe alta și nu se poate pricepe bine chiar partea pozitivă a creațiunei, dacă nu se pricepe partea negativă." Evident, nici acum nu putem să nu observăm că formulările gheriste suferă de o anume îngustime mecânicist-deterministă, păcat pe care spiritul critic modern îl amendează fără reticențe. Cît despre ideea că, necondiționat, depistarea neîmpliniriilor este chezășia înțelegerii reale a împlinirilor — și invers —, să admitem că totul stă sub semnul unui mod de a privi lucrurile îndeajuns de maniheist. Chiar și fără a fi neapărat adepții cunoscutei teorii a capodoperei, este exclus ca din „cîntărirea" „părților pozitive" și a „părților negative", mai ales în cazul marilor creații, cînd se știe cît de imprevizibil și de spectaculos cele două semne („plus" și „minus") se uzurpă unul pe celălalt, să se facă un criteriu de evaluare investit cu atribute de natură axiologică. Înțelese, deci, doar în spiritul lor cel mai larg, expresie a bunului simț critic, și de data aceasta, aserțiunile tînărului Gherea își probează viabilitatea ca pledoarie pentru echilibrul lucid, fundat pe o anumită atitudine rezervată, de espectativă trează am spune, de care se cuvine a da dovadă criticul în momentul cînd se apropie de scrierea ce urmează a fi analizată și evaluată. Astfel înarmat, pe de altă parte, este, fără îndoială, de datoria lui să nu ezite, cînd e necesar, a disocia limpede între judecata de valoare de ansamblu și același tip de judecată raportată la detalii, chiar dacă în imprejurarea din urmă se poate întîmpla ca diagnosticul critic să fie nefavorabil.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

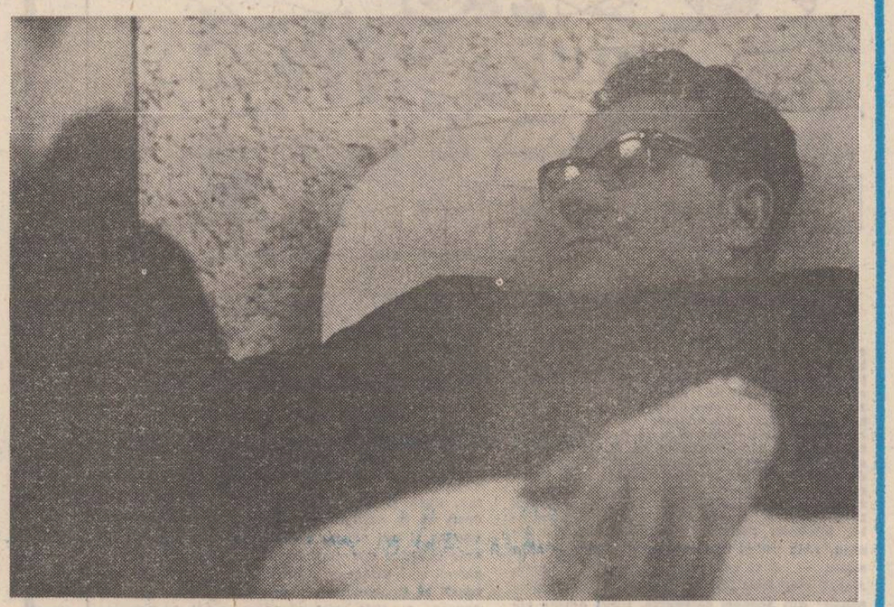

Eugen Barbu și „o lume de cîștigat"

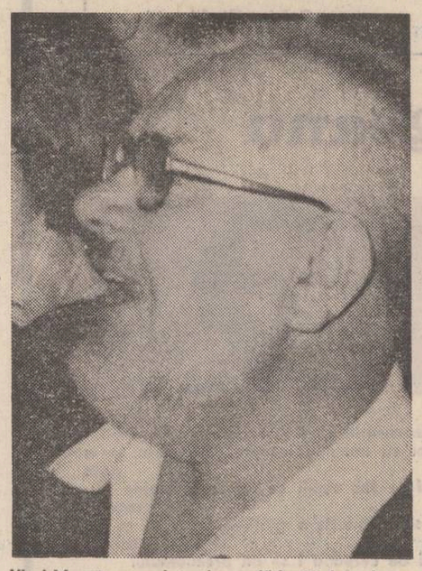

Vlad Mușatescu, „detectiv rural" la 60 de ani

Geo Dumitrescu așteptînd recolta '82 a „atelierului literar"

Argumentele unei vîrste

De H. Zalis mă leagă, mai întîi, amintiri studiantine : deși nu am fost aceeași promoție (era cu un an mai „tînăr"), am condus amîndoi, vreme de doi ani, colaborînd excelent, „cercul de istoria literaturii române" din facultate. I-am reținut, dintru început, cunoștințele bogate, multilaterale, voința vie de a le valorifica, în scris sau oral, cutezanța în dezbateri, absența totală a oricărui complex. Mi-aduc aminte că prin 1953, discutîndu-se într-un colocviu „au sommet" problemele romantismului și unde noi, studenții, eram invitați ca să învățăm, evident, colegul H. Zalis din anul II nu s-a sfiit să-și exprime opinia deloc docilă, dimpotrivă, deși luaseră cuvîntul profesorii noștri de notorietate : Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu, Paul Cornea etc, precum și distinse personalități din afara învățămîntului, tema fiind într-adevăr incitantă, pe atunci. Cred că Zalis a debutat ca student încă la Viața românească. *După terminarea facultății, în 1955, el a continuat, cu asiduitate, să scrie, debutînd editorial în 1958 cu o monografie despre Nicolae Filimon, după care au urmat mai multe cărți :* Flaubert *(1967),* Romantismul românesc, despre virstele interioare ale curentului *(1968),* Aspecte și structuri neoromantice *(1971),* Scriitorii pelerini *(1973),* Sub semnul realului, eseu despre naturalismul european *(1974) întîia cercetare românească mai extinsă asupra curentului,* Tensiuni lirice contemporane, *(1975)* Estetica imperfecției, studiu despre naturalismul românesc *(1979). Istoricului și criticului literar i s-au adăugat, în ultima vreme, poetul :* Acoladă *(1980) și prozatorul :* „Mai aproape de miazăzi" *nuvele și povestiri. Bănuim că țintește spre ce se cheamă, de obicei „scriitorul complet".*

Cărțile de exegeză ale lui H. Zalis sînt rezultatul unor eforturi perseverente, sistematice, permanente, reprezentînd contribuții efective la studiul temelor abordate. Autorul lor este, cu siguranță, un om extrem de studios, unul din cei mai fideli cititori din sălile Bibliotecii Academiei, unde ne și reîntîlnim permanent, urmînd exemplul acad. Șerban Cioculescu, „cititor cotidian", care ne depășește însă. Căci are, desigur, de învățat. Bine primite, contribuțiilor critice și istorico-literare ale colegului și prietenului nostru li s-au adus în cîteva rînduri reproșuri, mai ales de ordin stilistic. Nu sîntem, desigur, dotați cu toate virtuțile din lume. Personal prefer o „estetică imperfectă" care închide în ea informație serioasă și o substanță intelectuală — decît cărți dichisite care, scotocite puțin, nu sînt în stare, în fond, să spună mai nimic. Și de care, să fim sinceri, nu ducem lipsă. Căci se scriu „la botul calului" nu în biblioteci. Am convingerea că H. Zalis merită o prețuire mai ridicată decît îi acordă de regulă unii dintre criticii săi. Studiile despre romantism și naturalism, pe care le așezăm în fruntea a ceea ce a scris pînă acum, se cer consultate, cu indiscutabil profit. Le considerăm indispensabile și le recomandăm celor ce se interesează în amănunt de aceste curente. Dar activitatea istoricului și criticului literar la care s-au adăugat poezia și proza este în plină desfășurare. La cei 50 de ani pe care-i împlinește, în aceste zile, încheiem cu vechea urare strămoșească „Cei mulți înainte !"

Pompiliu Marcea

Dezlegarea limbii

Puteau să fie orele zece seara cînd Maciste intrase urmat de Nora și auziseră de bună seamă ultimele cuvinte sau propoziții din povestirea lui Ion, căruia nu-i scăpă zîmbetul triumfător de pe fața Maiorului cînd acesta se ridică s-o întîmpine pe Nora și-i spuse că și-a luat o piatră de pe inimă, deoarece era convins că vecinul ei Gherman s-a autoizolat, ca să scrie o poveste stranie despre Maciste.

— Atunci eu sunt și mai bucuroasă, de o mie de ori mai bucuroasă, repetă Nora, întîi pentru că domnul Gherman e în siguranță, și-n al doilea rînd fiindcă am rămas singură acasă, căci adineauri tata s-a urcat la volan cu mama alături, și am impresia că pe bancheta din spate mai era cineva, poate grefierul.

— Minunat, spuse Maiorul și ieși fulgerător pe ușă, iar cum ceilalți rămaseră oarecum încurcați de graba ofițerului, Nora le propuse, dacă fiind strîmtoarea de la Gherman, să se mute la vilă, unde îi așteaptă surpriza despre care le scrisese. Cînd reveni după vreun sfert de oră la capătul străzii Salvării, Maiorul fu întîmpinat de Maciste și condus pînă la Nora acasă.

— Îmi pare foarte rău că n-ați avut răbdare să vă invit, dar o fac acum și vă spun : bine-ați venit la noi !

— Mulțumesc, mulțumesc, știam încă din timpul zilei că s-ar putea să am norocul de a vă face o vizită, domnișoară, dar am alergat pînă la barieră să-i anunț pe cei de-acasă că voi întîrzia, să nu-și facă altfel de griji, încheie Maiorul. Le cunoscu apoi pe Doina ș pe maiică-sa, care se aflau la vilă și se arată încîntat de societatea ce se alcătuise pe neașteptate, apoi, declară că, deși Vasile a fost foarte amabil, turnîndu-i cam mult în pahar, își ia angajamentul să nu supere pe nimeni decît cu vorbe, căci vorbele, cum știe toată lumea, le mină vîntul.

— Iubiții mei, începe Vasile, Zeul nostru, al celor amețiți, nu ne-a părăsit nici de această dată, fiindcă, iată, am intrat într-o casă minunată unde nu de dragul băuturii am venit, ci pentru a ne strădui să le distrăm cît mai bine pe scumpele făpturi care ne-au primit, astfel ca viața să nu li se pară urîtă, iar noi să ducem cu noi mulțumirea că ne-am purtat cavalerește într-una din serie neuitate ale anului o mie nouă sute și mai mult, dar în tot acest timp să nu uităm o clipă ce frumos i-ar sta printre noi marelui nostru prieten Gherman, în cinstea veniri căruia printre noi ridic paharul, nu înainte însă de a mă închina cu sfială în fața frumuseții fără pereche a scumpelor noastre amice. Bravo ! bravo ! bravo ! strigară în cor femeile, iar Ion îi strînse mîna cu sobrietate, așa cum o fac numai clienții de seamă cînd avocații lor se întorc radioși de la bară.

— Fetelor, vă rog să puneți puțină muzică, dacă nu cumva se supără Maciste, iar eu mă duc la bucătărie să aduc ce este de trebuință la masă, propuse mama Doinei, emoționată pînă la lacrimi de cuvîntul lui Vasile. Pentru a le dovedi că în seara aceea nu-l supără nimic, Maciste însuși îndepărtă capacul de la picup și alese din teancul de plăci una cu cele mai antrenante melodii de dans, iar după ce declanșă butonul se înclină în fața Norei și dansul începu sub ropotele unei furtuni puternice de primăvară. Doina dansa cu Maiorul, iar mama fetei intra și se întorcea mereu la bucătărie, încît în mai puțin de o jumătate de oră, masa fu aranjată și bărbații fură poftiți să-și ia locurile cuvenite în primire. Nora și Doina protestară, găsind că friptura e prea fierbinte și c-ar fi bine să mai danseze puțin pînă vor fi scoși fazanii din cuptor, dar mama Doinei se dovedi mai severă ca o nemțoaică și nu aprobă nici o amînare, astfel că masa începu, Vasile stînd lîngă mama Doinei — doamna Clara, Doina lîngă Maior, Nora lîngă Maciste, iar publicistul Ion, singur la un capăt al mesei. Ciocnind paharele, fiecare ură sănătate, pe rînd, tuturor, iar Vasile găsi de cuviință să mai adauge cîteva cuvinte de îndată ce doamna Clara depuse pe masă o tavă din care se înălțau trei pene superb colorate, înfipte în spatele celor trei fazani aburind. Oare prin ce merităm noi atîta cinste, decît prin faptul că în viață fiind ne-am învrednicit să fim prietenii lui Gherman, care este vecinul Norei ? Să bem deci primul pahar pentru gazdele noastre și al doilea pentru revederea grabnică a prietenului nostru. Apoi Vasile nu mai făcu decît să toarne vin din cé în ce mai des în paharele celor două domnișoare și, cînd nu era ocupată cu bucătăria, și în paharul doamnei Clara. Absolut din întîmplare, Maiorul nimerise între cele două fete și, datorită străduinței cu care Vasile umplu paharele, se bucură cînd domnișoarele începură să sporovăiască despre lucruri de care el avea cunoștință. La un moment dat, însă Nora spuse : „Nu-i adevărat că vecinul Gherman a stat, cum zici tu, săptămîni întregi la mansardă, a stat numai două nopți, păzit de aceiași ticăloși care l-au nenorocit și pe iubitul meu. După aceea l-au transportat la cabana din pădure, unde a stat pînă de curînd. Maiorul vru să întrebe, de ce pînă de curînd ? îl salvă întrebarea Doinei : Și acum nu se mai află la cabană ? Nu se mai află de cîteva zile, maximum două-trei zile cred c-au trecut de cînd a plecat de-acolo. — Spune ! o-ndemnă Doina.

— Lasă-mă, sunt obosită, mai lasă-mă puțin. Nora își udă în apă rece o batistă ca florile și după ce-și tamponă fruntea și tîmplele de mai multe ori, continuă : L-am auzit acum vreo lună și ceva pe grefier, spunîndu-i tatei că vecinul Gherman aspiră de multă vreme să facă un album cu străvechile cetăți redescoperite de-a lungul văii Nilului, apoi peste cîteva alte zile tata i-a comunicat grefierului că l-a atașat ca laborant-fotograf (pe domnul Gherman) la o echipă de arheologi de la noi, fapt pe care fotograful l-a acceptat chiar cu entuziasm, dar i s-a pus condiția să nu mai treacă pe acasă și să nu scrie nici măcar o vedere prietenilor, încheie Nora, aproape transparentă de paloarea ce i se așternuse pe față. — Ce frumos știi să povestești, își permise Maiorul, dar ce legătură poate fi între tatăl dumitale și bătrînul grefier și cei patru care i-au servit la îndepărtarea iubitului dumitale și apoi a lui Gherman ? — Tata mi-a explicat că are altfel de planuri cu mine, atîția dintre colegii lui au băieți cam de vîrsta mea și c-ar fi fost păcat să plec, să mă îngrop undeva cu un biet medic. Dar mi-a jurat că nu va avea liniște pînă ce iubitul meu nu va fi operat și vindecat, indiferent unde, iar în seara aceasta, înainte de plecare mi-a promis că dacă operația va reuși îl voi revedea pe Emil și mă voi căsătorii cu el. — Ai uitat însă de întrebarea dinainte, o incită Maiorul. — A, da, relația e foarte simplă unul din cei patru este tehnician la un trust de construcții și este văr cu tatăl meu, dar acest văr este totodată rudă și cu grefierul.

În urmă cu vreo doi ani tata ia salvat pe cei patru care vînduse camioane întregi de ciment la particulari și vorba tatei, binele așteaptă bine, de aceea, spuneau ei într-o seară, ar fi fost o crimă faptul de a nu-l ajuta și ei, la rîndul lor, cînd tata a avut nevoie. Acum cred că sînt cu toții la cabană ca să sărbătorească plecarea lui Gherman din țară.

— Cînd a plecat ? se prefăcu Maiorul că-l interesează. — Cum v-am spus, de două-trei zile, aproximativ. — Dar iată i se întîmplă ceva, de acolo, pe lîngă apa acee a mare ? întrebă Doina.

— Abia acum, cînd hotărîrea lui Maciste de a pleca ne-a întristat pe toți, abia acum e nevoie să mai bem un pahar și să dansăm, propuse Vasile, pentru ca sufletul minunatelor noastre gazde să redevină luminos ca la început !

— Așa te-am cunoscut, așa să te păstrezi mereu, îl îndemnă Ion pe Vasile, și dansul continuă pînă la ziuă.

Gheorghe Pituț

ECOURI

Enigme literare

Urmare din pag. 1

Zmeul zmeilor, mușchetarii sau oamenii cardinalului, comisarul sau borfașul, anchetatorul sau anchetații, soții sau amanții, revoluționarii sau reacționarii, militarii sau tehnocrații, interesele sau remușcările, dorințele sau simțul datoriei, turcii sau milițienii ? În critică, în schimb, lucrurile par mult mai limpezi : ierarhia se ivește doar ca un reper, opera păstrîndu-și statutul autonom. Sau trebuind să și-l păstreze. Nepăstrîndu-și-l, ea devine produsul unui autor. Unui anumit autor. Iar în privința autorilor, ierarhiile sînt foarte statuate. Există cel puțin trei ierarhii ale autorilor literaturii noastre contemporane : ierarhia ălora, a ăstora și a ălorlalți. Fără a păstra ordinea alfabetică, vom spune că într-una dintre aceste ierarhii intră piramida președinte, vicepreședinți, secretari ai Uniunii scriitorilor, redactori șefi de reviste, de edituri, secretari de asociații, membri ai consiliului, ai comitetelor și așa mai departe. În cadrul acestei ierarhii apare drept o blasfemie să nu scrii despre o recentă apariție a unuia dintre ei că este formidabilă și foarte bună. Să șpui că-i numai bună și nu foarte bună *nu se există*. A doua ierarhie este a scriitorilor care nu sînt în conducerea Uniunii scriitorilor, nici membri ai biroului, ai consiliului etc., dar care ar vrea să fie toate astea la un loc. În cadrul acestei ierarhii este o erezie să pomenești printre cărțile remarcabile recent apărutul op al respectivului, trebuie să scrii în general invers decît o fac cei din ierarhia întîi. Cea de a treia ierarhie este formată din scriitorii care nici nu sînt președinți, vicepreședinți, secretari ai Uniunii scriitorilor, membri în birou, consiliu etc. și care nici nu declară că ar vrea să fie toate astea la un loc. N-o declară, dar dacă, printr-o întîmplare, ar trebui să salveze ei corabia, mai rugați, mai numiți, ar face-o cu dragă inimă. Aceștia nu-și împart premiile, călătoriile, redacțiile ca primele două ierarhii, pentru că și ăstia și ăilalți au premiile și redacțiile lor. Ei dau sfaturi. Dé obicei se lasă rugați să dea sfaturi cît mai olimpiene. Singurul necaz este că, toate aceste ierarhii săpindu-se cu mare grijă reciproc, nu pierde decît literatura română. Pentru că, dacă este adevărat că operele se decantează pînă la urmă și că peste un număr de ani avem în față adevăratele ierarhii (cele strict valorice, deși...), ieșirea noastră în lume, de pildă, nu este decît rezultatul momentului ierarhiei unu, doi sau trei.

În ceea ce mă privește, n-am să cred niciodată că ar putea pogori de undeva un critic formidabil care să dea o scară infailibilă a valorilor literaturii contemporane. O spun cu tot optimismului. Dictatul în artă n-are ce căuta și este întotdeauna un fenomen doar alăturat artei. Sînt însă la fel de conștient că niciodată judecata critică a unei întregi literaturi a unui anumit moment se va realiza făcîndu-se o totală abstracție de autori, discutîndu-se doar opera. Dar este cu totul inacceptabil ca un autor să se situeze în ierarhia I pe locul I, iar în ierarhia II să nu-și găsească locul nici măcar pe la coadă. Pur și simplu să nu existe. Lucru perfect valabil, bineînțeles și invers. La fel cum ar fi inacceptabil să aruncăm poezia lui Villon pentru că se spune că autorul ar fi fost tîlhar de drumul mare.

De departe panorama este mai clară, fără a se putea observa, bineînțeles, toate detaliile. Este cazul scriitorului locuind în provincie. (El se consideră, de obicei, făcînd parte din ierarhia a treia, deși n-are statut nici pentru aceasta, el dă de obicei sfaturi minunate, dacă are spațiu tipografic corespunzător, și este, din principiu, o fire angelică, mai ales că n-a prea avut prilejul să mestece și el în cazanul cu smoală și miere). Beneficiind din plin de acest privilegiu, aș putea vorbi și de o prezumtivă ierarhie numărul patru, cea văzută dintr-un oraș sau chiar municipiu, capitală de județ, ierarhie în care locurile din față le ocupă scriitorii care apar la televiziune, în manualele școlare și în ziarul local. Această ierarhie, alegînd între un scriitor important și unul local, de cele mai multe ori va avea cîștig de cauză localnicul. Dar cum scriitorul locuitor în provincie se mai uită și spre capitală sau spre orașul reședință de asociație, el descoperă o inflație de genii (aici sînt pe deplin de acord cu ancheta *Luceafărului*), trebuind însă adăugat că aceste regimente de genii în luptă cu alte armate de genii (pentru că s-a omis să se spună că există mai multe armate de genii) ies mai tot timpul mereu învingătoare atît o tabără cît și cealaltă, asemenea nesfîrșitelor războaie cu soldați de plumb în care nici un copil nu va recunoaște vreodată că a pierdut o bătălie. Rezultatele observabile de scriitorul din provincie sînt că în cutare revistă nu pot publica decît geniile ierarhiei I, iar în altă revistă doar geniile ierarhiei II. Desigur, este foarte grav că unele reviste amestecă intenționat valorile cu o încăpățînare demnă într-adevăr de o cauză mai bună, creînd false ierarhii (însă ierarhiile lor sînt acceptate doar de respectivele publicații), dar cel mai grav este că principala revistă a Uniunii scriitorilor a devenit cam de multișor „o revistă de familie", așa-numitul sistem al „desființării prin ignorare", metodă declarată a unor critici ai casei respective fiind cel puțin artificială în cazul în care avem în vedere organul de presă care ar trebui să fie cel mai reprezentativ pentru toți scriitorii din România. (Indiferent dacă fac sau nu parte dintr-una dintre ierarhii și de locul pe care-l ocupă acolo). Să nu mai vorbim de ce înțelege cititorul din toate astea și cît pătimește prestigiul de scriitor după fiecare atac direct sau indirect. Observînd că nu face parte nici din ăștia și nici din ăia, cel mult din ceilalți, și constatînd cu stupoare că în felul acesta majoritatea confraților nici n-au observat că și scriitorul extraierarhic există, deși a scos atîtea cărți, despre care s-au scris un număr de cronici în revistele diferitelor ierarhii, scriitorul din provincie observă că n-are acces la anumite reviste, la anumite premii, la anumite călătorii, la anumite antologii de uz intern sau de uz extern, la includerea în programele școlare, la anumite reveniri la cărțile sale semnificative, la anumite emisiuni de televiziune. (Apropo de aceasta, ar fi mai mult decît interesantă o intervenție a unui lucrător al secției culturale a televiziunii în legătură cu opiniile sale despre ierarhiile din literatura noastră contemporană). Și, neavind acces la toate astea, scriitorul din provincie se plasează volens-nolens la coada uneia dintre cele trei ierarhii „centrale". În realitate el nu există încă deloc, dar se agață de la sine putere pe ultima treaptă a scării. El deocamdată mai atîrnă în vid. Apoi, pentru că e greu să accepți multă vreme că ești ultimul, scriitorul nostru începe să cocheteze ba cu una, ba cu alta dintre cele trei ierarhii pînă ce se ivește liber un post de scutier al unui cavaler cu zale mai mult sau mai puțin strălucitoare. Apoi, cum bine se știe din istorie, scutierii din provincie au de luptat cu ceilalți scutieri și pînă la urmă ba printr-o minune, ba recomandîndu-se prin merite, ba prin altceva, ascensiunea în Ierarhie devine posibilă. Ești luat în considerare, ești citat (indiferent pe ce loc), *ești remarcat că există*, mai primești un premiu de încurajare, mai o rubricuță... Chiar și la Fondul literar noudevenitul scutier observă cu mîndrie că începe să fie tratat altfel în funcție de cavalerul său tutelar, cînd e vorba de un ajutor de documentare sau de un împrumut.

Dar ce legătură au toate astea cu cărțile unei literaturi ? Cu operele care vor rămîne ? Cînd apar anual atîtea cărți bune (indiferent din ce ierarhie provin autorii lor), înseamnă că în ultimă instanță scriitorii sînt niște ființe extrem de capabile, apte să scrie bine, indiferente la etichetele care li se pun, chiar dacă nu sînt întotdeauna capabile să și trăiască indiferente la aceste etichete. Dar acestea toate fac parte din anecdotă. Ceea ce nu face parte din anecdotă este faptul că anumiți autori sînt privați nu numai de zorzoane strălucitoare, paiete și fanfare, dar și de posibilități echitabile de ieșire în lume și — de ce să n-o spunem ? — de condiții de scris.

Campaniile visate ale literaturii

Urmare din pagina 1

„modul de a fi al conștiinței" (Hegel) colective sau individuale, nu disparițiile sau aneantizările unor lumi posibile. Momentul patosului, al morții ritualice („anagnorisis") va fi întotdeauna urmat de un moment al renașterii, al apoteozei valorilor umane regăsite.

Să nu uităm apoi că încă în protoistoria romanului a apărut ideea (îl citez pe Le Moyne, critic francez al veacului XVII) că „romanul trebuie să aibă mai multă dragoste decît lupte, poemul eroic, mai multe lupte decît dragoste". Totuși, disociația mi se pare prea apăsată. E adevărat că ea era dictată de o nouă conștiință existențială, domesticită, pașnică, anti-utopică, care pierduse gustul înfruntărilor și ordaliilor cavalerești, al provocării monștrilor sacri, văzuți sau nevăzuți. Un nou cod, al limitelor acceptate (uneori al compromisurilor și expedientelor) dădea literaturii, să-i spunem burgheze, o înfățișare aparent mai pașnică. Dar chiar și epopeea trăise, alături de tema războiului (și a păcii) cel puțin alte două teme majore : a) o temă a întemeierii, descălecării, cosmogoniei și sociogoniei, a „eternului început" și continuității (nu a rupturii iremediabile) ; b). o temă a explorării argonautice, graalice, odiseice, a inițierii ritualice în cele ce sînt, care, cel puțin pe o dimensiune a sa, putea să se constituie într-un veritabil Erotikon.

Cît privește posibilitățile epopeii în literatura acestui veac, s-a afirmat de către teoreticieni avizați (Georg Lucács, Northrop Frye, Thomas Mann, etc.) că singura formă viabilă de epos modern ar fi cea **ironică, parodiantă, anti-utopică**. Se prea poate, dacă ironia vizează mitul înfruntării necesare, al supraeroului și cuceritorului, al seminției „alese", cu drepturi de întîietate pe planetă. O viziune ciclică, dialectică, subminează autoritatea eroului de acest tip, acolo unde el mai apare, transformîndu-l într-un uzurpator, impostor, un Ahab răsturnat, un Mesia mincinos. Nu credem însă într-o criză a literaturii moderne, devenită o literatură gingavă, răpusă de duhul blîndeții, care și-ar fi pierdut obișnuința de-a purta cămașa de zale. Arta acestui veac și-a dovedit cu prisosință condiția eroică, tenace, vitalitatea neomologabilă în turniruri cavalerești sau circul gladiatorilor.

Căci, în ciuda aparențelor, literatura secolului XX nu a prosperat de pe urma războaielor, a ideologiilor agresive sau a miturilor elitariste. Ea a fost, mai degrabă, o literatură a „generațiilor pierdute", derutate, a poeților de geniu risipiți în tranșee. Dar în egală măsură și o literatură a **rezistenței, a supraviețuirii**, a speranței (pragmatice), a proiectului constructiv. Arta moderna a cunoscut mai multe mișcări constructiviste, integraliste, futuriste, melioriste, decît în orice altă epocă. Ea a aspirat să devină o artă a marilor viziuni, anunțînd dezastre iminente („Și-orașul / e asemeni / unui timbru șters / pe-un pachet / destrămat / denumit Univers" — Maiakovski, **Proletari, înăbușiți războiu-n față**) sau lansînd în lume „manifeste pentru planeta pămînt".

În multe colțuri ale lumii literatura postbelică a continuat să poarte stindardele rezistenței anti-războinice. S-a scris mai departe o literatură protestatară într-o epocă a normalizării anevoioase, a confuziei, a nădejdii și deziluziei, epocă care a inventat un război mai teribil decît toate : războiul „rece", psihologic, războiul stării iminente de război. Sub amenințarea lui, vor fi fost scriitori care au preferat retragerea într-un academism confortabil, într-un nou formalism (un soi de „nou academism" a fost, paradoxal, și literatura proletcultă, înghețată în tipare dinainte stabilite) ; tot acum s-a inventat și structuralismul (nu contestăm valoarea lui metodologică), adică privirea intrinsecă, închisă în operă, respingînd timorată perspectivele întrezărite dincolo de ea.

Dar tot acum au scris Pablo Neruda, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Boris Pasternak, Dylan Thomas, Allen Ginsberg, pentru a numi doar pe cîțiva din poeții descoperiți sau redescoperiți abia la capătul deceniului șase, începutul deceniului șapte. Sau prozatori care au repus în discuție relația (adesea ocultată) a individului cu istoria, de la Sartre, Heinrich Böll sau Norman Mailer la Marin Preda. Înțelegem semnificația lor mai deplin abia în acești ani ai literaturii **postmoderniste**, cum a început ea să fie numită cu tot mai multă insistență. „Postmodernismul" riscă să semene tot mai mult cu o literatură post-belică, post-atomică, în unele părți ale globului chiar interbelică (scriitorul american, spre exemplu, a învățat să se raporteze la războaiele petrecute între timp : corean, vietnamez,...) ; mai sînt și sceptici care ne asigură că asistăm la nașterea unei literaturi a unui război care, în unele părți și în unele forme, a și început : războiul împotriva culturii, împotriva resurselor vieții, împotriva demnității țărilor mici și mijlocii etc.

De aici și caracteristicile, de pe acum evidente, ale noii literaturi : pragmatismul, extremismul, militantismul, poetica anti-poeticului și anti-retoricului, reintoarcerea (sub presiunile „crizei de mijloace" care atentează și la suportul material al artei actuale, compromițînd „galaxia Gutenberg"), la rădăcinile ei dintîi : oralitate, persuasiune, ființare colectivă, nu în forme discrete, pe voci „interioare", cum cerea odinioară Croce, ci în forme de comunicare la scară planetară. Căci se poate vorbi acum de sentimentul, nu doar scriitoricesc, al participării la viața unui „sat planetar" ce ne cere să-l gospodărim cu infinit mai multă responsabilitate decît pînă acum.

Ca orice literatură a „stării de urgență", a „stării de necesitate", literatura actuală s-a reintors (după un jubilant deceniu șapte) la o nouă austeritate, o nouă demnitate, reactivîndu-și funcția ei anticipativă, prospectivă, vocația profetică. Rămîne ca această literatură nouă românească să fie adusă cu mai multă stăruință în conștiința lumii, acolo unde imperialismul unor limbi de circulație mai descurajează încă pătrunderea cuvîntului esențial, constructiv al scriitorului român. Se va constata atunci că, spre deosebire de alte literaturi retrecute cu mai multă atenție, noi nu am scris niciodată o literatură a războiului, nici măcar a războiului cu noi înșine.

atelier literar

poșta redacției

MAITREYI: O serie de pagini interesante, cu un registru tematic mai larg, și mai nuanțat, parcă, cu un spor de siguranță și maturitate : „Răscruce", „Jocul privirii", „Ploaia zilei", „Liniște", „Tabloul", „Zbor în amiază", „Clipa dispărută".

G. COPU : Nu se arată încă pașii decisivi, paginile sînt parcă mai vizibil stăpînite de un convenționalism calofil, de strădania pur grafică (uneori, cu tendințe ermetizante), de compoziția lustruită, dar fără fior. Cîteva lucruri ceva mai răsărite : „Suflet de izvor", „Celui ce luptă", „Pietate", „Invitație", „Cîntecul meu".

N. BIHORESCU : Pagini de început, încă naive și sovăitoare, dar care par să aibă o aplecare reală spre poezie. Să vedem, în continuare.

IULIA NEMEȘ : Lucruri mai slabe, în general, neconvingătoare, scrise cam neglijent. În „Telefonul", dialogul sună fals, artificial. În celelalte, pagini de jurnal juvenil, fără semnificație, anodine. Ceva, în „Fără titlu" 2. Nu trebuie să ne trimiteți decît paginile în care considerați că ați făcut un pas înainte.

A. PALAGHIA : Paginile sînt (parcă și mai evident, de data asta) într-un stadiu preliminar, de schiță, bruion, încă risipite, confuze, inconsistente, fără amprenta lucrului artistic, pregnant. Atît în vers cît și în proză. Firește, bunele aptitudini semnalate anterior sînt vizibile și acum, dar ele par să nu se bucure încă de atenția și dăruirea pe care le merită.

GH. DUMITRESCU : Pare să fie ceva mai bine, de data asta, ca impresie de ansamblu, deși încă nu putem cita un text cu totul concludent. Să vedem ce mai urmează.

I. SANDU : Cea mai bine „filtrată", ajungînd la un desen subțire, transparent, esențial, pare a fi „In alb". Printre celelalte, lucruri interesante în general, dar încă prea încărcate, stufoase, tulburi, de semnalat : „Dimineață de iarbă", „Anotimp", „Dimineți", „De ce trandafirul", „Această pasăre", „De zbor", „Cel care", „Floarea de frezia". (Foarte frumos „prinsă" starea de debut ! Poate ar fi mai bine să vă luați o semnătură „de lucru", pentru poșta redacției).

M. ROMANESCU : Se pare că partea dv. „forte" se află pe linia criticii literare, a comentariului, a eseului, etc. (nu numai textele de critică propriu zise, dar și scrisorile, gîlgîind de probleme, idei, puncte de vedere, întrebări, adeveresc acest lucru, iar proza, deocamdată neconcludentă ca atare, e și ea o prelungire a acestor preocupări. Poezia pare să fie o „vioară" subsidiară, în general lucru de eprubetă, livresc, „făcut", nu fără unele accente care lasă, totuși, ușa deschisă : „Linguriță" „Metal", „Tăcerea ta", „Ars poetica", „Post-festum"). Excelentă este orientarea de gust și idei a paginilor dv. de critică, foarte promițătoare efortul de obiectivitate, spiritul imparțial, flerul, umorul, etc., cu un cuvînt arsenalul specific al criticului (dacă nu cumva putem vorbi și în cazul criticii — și de ce nu ? — de un adevărat talent...). Firește, experiența, o informație sporită, aprofundarea și nuanțarea sistemului de referințe, vor corecta, în timp, unele neajunsuri, unele afirmații și impresii ușuratice, unele tendințe tranșante (juvenil) spre execuția sumară, unele intoleranțe față de opinia și gustul altuia (insuficient inspirate de „fair-play-ul", democratismul, amenitatea strict inerente respectului reciproc), vor elimina, desigur, excesele paradei docte, „cum libro" cum bine ziceți. (puzderia de citate latine, cu sau fără necesitate și folos), etc. etc. (Nefondate bunăoară, bazate pe o informație insuficientă, ni s-au părut aprecierile despre literatura americană și despre cea occidentală în general, nedreaptă, eronată și sumară judecata despre Sașa Pană, ori părerea despre H. Michaux, despre Sadoveanu ș.a. — la „dreapta" ?! —, greșit, superficial interpretată propunerea distinsului nostru filosof și implicațiile ei de conjunctură, dar și în perspectiva istorică, etc., bizară, în fine, și poate chiar ofensatoare, atribuirea versului „trăim în miezul unui ev aprins ?!...

MG. DOBRESCU : Nu putem răspunde nimănui prin scrisori acasă. Alegeți-vă un pseudonim, sub care să vă putem răspunde în această rubrică.

LAURENȚIU GRECEA : E ceva, încă nu destul de concludent ca să putem trage o concluzie.

Al. Porojan, Em. Petrescu (ceva, în „Fără cerneală"), **Victor Addel, L.M.O.** (nu sînt semne de talent), **P. Cantacuzin, M. Stamate :** Nimic nou ! **P. Soporan, P. Popescu-Olt, Gh. Solomon, Const. Fluieraşu, A. Ilarion-Onești, P. Joița, D. Ovanez, V. Tirșolea, I. Ciovică, M. Motoc** (multe pagini indescifrabile), **S. Trandafir, A. Gherguț, Corina Florea, Mihai, David Dumitru, P. Gheorghe, D. Enuica, A. C. — Tg. Jiu, V. Leahu, Const. Alexandru, A.A. Nan :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Destin

Spre Pamas merge
acest ascensor.
Încărcat cu prea mulți poeți,
el sta suspendat
între etaje.

CONSTANTIN BUICIUC

Autoportret fără pipă

Gata de plecare, cum lucesc pe șină,
Herghelii putere îmi răscolă pieptul,
— bimotor, cu planuri, falnică drezină —
— fețe loc, tovarăși, c-a pornit poetul !

Am avut drept dascăli, vîntul și zăpada,
codrul — diriginte, iarba-instructoare,
clasă, frecventată fără lipsuri — strada
și-am citit adesea semnele din soare.

Știu să vîntur norii, să le string neghina,
știu pe gîtul ierni Sărutări să pun,
știu să-mi scot la negru apa și benzina,
știu să vînd în piețe bule de săpun.

După cum se vede, știu atît de multe,
bunii mei profesori s-au spetit din plin !
Cine nu mă crede steie să mă-nfrunte !
Sigur, la nevoie știu să mușc puțin.

DIMITRIE LUPU

Nu m-am întors

Nu m-am întors printre voi,
cred că vi se pare !
Nu sînt decît o închipuire,
o dulce și superbă arătare.
Dacă m-ați judeca din nou,
cred că aș fi achitat —
contra unui miel sau a altui păcat.
Aș putea plăti sau angaja pe cineva
care să-mi ducă și crucea grea.
Și-apoi n-am nici un chef
să mor așa pe inima spartă ;
cuiele voastre sînt strîmbe și mici,
iar Maria este excesiv de fardată.
Mai bine rămîn în mitul meu,
unde e cald și, la prinz,
am asigurată o supă fierbinte ;
apoi pot hoinări în voie
în închipuirea voastră,
pînă cînd tocesc
și ultima pereche de cuvinte.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Acte

Adevărul
ucide
cu parfumul său
oștiri
Ruina
cu degetele ridicate
surîde știrb
Arta de a cîti
printre rînduri
acest secol
se exportă eficient
Ca să te impuști
îți trebuie
asentimentul
familiei

A. VALONI

Memorie

Cel fără mîini participă
la luptă,
iar cel teafăr își strînge capul
în mîini, jelindu-se.
„Na, țineți cîte o pușcă",
le spune zeița,
de parcă mîinile-s făcute
pentru pușcă.
Cel fără mîini se uită urît
și tace,
celălalt își strînge mai mult
capul în mîini pînă și-l strivește,
îi iese din găoace
amintirea războaielor
punice.

BORIS MARIAN

Flori de vară

M-ai trimis acasă,
cu flori galbene-n mînă —
buchet sărman
pe care singură mi-l așez pe piept,
cu gestul hieratic
al celor care pleacă.
Am mai plecat și altădată,
dar nu de tot, ca acum.
Numai ție ți-a stat în putere
să mă întorci din drum —
și te-ai pierdut
într-o intersecție aglomerată —
ochii mei
ți-au nins la picioare
cel mai tandru scrum.

VIRGINIA SOARE

Erată : Cititorii fideli ai „Atelierului" au înțeles desigur că versurile apărute în nr. trecut în acest chenar aparțin poetei Monica Rohan, mai veche colaboratoare a rubricii noastre (al cărei nume a fost greșit transcris dintr-o regretabilă neatenție. Pentru care cerem toate scuzele).

Șerban Rusu Arbore : „Marginea satului"

Un „detectiv rural"... sexagenar

Scriitorul român, cu o mai îndelungată experiență literară, în plimbare prin nordul Bucureștilor către Snagov, nu se poate să nu se abată prin mica localitate Tincăbești unde viețuiește, uneori „din primăvară pînă-n toamnă", alteori și peste iarnă, prozatorul Vlad Mușatescu. Îndărătul unor porți metalice uriașe, vizitatorul, adeseori nepoftit, intră, ca-ntr-o povestire feerică, de-a dreptul într-o lume luxuriantă : un potop de ierburi înalte, de copaci roditori, de viță de vie înălțate ca niște cercei pe araci, ascunde casa aproape miniaturală care se întrevede cu greu printre lăstari. Un lătrat violent, al unui fioros cîine miniatural, îl vestește pe proprietar că are musafiri. Apariția lui, curioasă, pare că este cea a unui personaj de „conte drôlatique" : un bărbat robust și chiar corpolent, mișcîndu-se totuși cu o uluitoare agilitate, îmbrăcat într-un costum de o eternă culoare gri-fer o cămașă de bumbac cu gulerul moale și neglijent, terorizat de mișcările unei bărbi albe și stufoase. Părul tuns scurt, în stilul boxeur, lasă fruntea să se lățească într-un zîmbet la care participă toată fața : grimasa veșnică a lui Vlad Mușatescu e surîsul de bonom știutor de povești, părînd a clipi mereu complice din ochi, dîndărătul ochelarilor cu ramă groasă, de bagă. Pentru oaspetele cu imaginație este de neînțeles cum de gazda nu are... pielea neagră, căci Vlad Mușatescu exemplifică, prin jovialitatea lui masivă, acel inimitabil umor, de imaginație fantastă, al negrilor americani. Omul pare a trăi, de mai mulți ani, aproape fără vîrstă, narcotizînd cronologia, lăsînd senzația că este foarte bătrîn și, în același timp, foarte tînăr. El vorbește în gîlgîituri sonore de rîs, găsind în orice eveniment, unele de o cruzime aproape de nesuportat, un arc al comicului care face totul uriășesc, teribil și simpatic ; prozatorul îmblînzește iraționalul cu zgomotoasa lui umoare pozitivă contagioasă. Pentru aceia care i-au citit romanele „pseudopolițiste", stricîndu-se, cum se zice, de rîs, din pricina aventurilor lui Conan Doi, ar fi însă uimitor să-l zărească, nevăzuți, pe Vlad Mușatescu scriind : masca scursă a feței, concentrată într-un ictus în jurul buzelor, fruntea încordată într-un nod frontal, totul comunică o adîncă tristețe care este, de fapt, steaua marilor umariști, cum este, de altfel, și recent sexagenarul, Vlad Mușatescu.

Artur Silvestri

Necesitatea istoriografiei

Urmare din pag. 1

specifică, totdeauna modificată potrivit noului context socio-istoric, operația presupunînd nu o dată substanțiale restratificări selective și, frecvent, descoperirea unor semnificații corespunzătoare ; autonomia esteticului este și ea relativă. Reintegrarea patrimoniului literar în conștiința activă a prezentului — iată, prin urmare, rostul major dintotdeauna al istoriei literaturii, care infirmă convingător ideea perimării ei într-o perioadă anume.

Dacă existența disciplinei în sine pare să întrunească acordul mai tuturor specialiștilor români contemporani, unanimitatea lor încetează atunci cînd este vorba de tipologia studiilor. Opinii divergente au stîrnit în ultima vreme marile sinteze, spre exemplu, tratatele și istoriile literaturii, ale căror oportunitate și posibilități de elaborare au fost puse citeodată sub semnul îndoielii ori de-a dreptul contestate. Iscată spre sfîrșitul unei dezbateri, găzduite cu intermitențe timp de cîteva luni în paginile ospitaliere ale revistei „Contemporanul", cu privire la problemele pe care le ridică alcătuirea unei istorii a literaturii, a celei române în special, controversa n-a evoluat într-o dispută aprinsă, preopinenții păstrîndu-se în rezervă. Fărîmițîndu-se rareori în digresiuni lăturalnice și iritări limitative, discuțiile au avut desfășurări calme, învederînd intențiile constructive ale organizatorilor și ale participanților. În cele mai multe intervenții au fost subliniate necesitatea stringentă și dificultățile conceptuale și formale pe care le presupune închegarea acestor instrumente de lucru integratoare. Principiile și sugestiile formulate sînt indiscutabil folositoare, fie și numai ca materiale de referință, teoretice și metodologice, pentru factorii care concertează apariția primului tratat de **Istorie a literaturii române**, pentru autorii solitari și pentru cadrele didactice de profil.

O părere insolită, neașteptată intrucîtva în acest context, aparține lui N. Manolescu („Contemporanul", 1982, nr. 10, p. 13). Regretul și nerăbdarea celor care așteaptă prea mult întîrziatele tablouri de ansamblu ale literaturii române actuale i se par neîntemeiate, întrucît asemenea „istorii" există, numărul lor fiind relativ mare. Cu foarte puține excepții, Al. Piru, M. Popa ș.a., autorii înșiruiți spre ilustrare acoperă însă numai parcele mai mult sau mai puțin dezvoltate ale teritoriului explorat. Alături de altele, cele mai multe din lucrările lor, neîndoielnic de contribuție în perimetrul respectiv, reprezintă totuși doar limitate treote pregătitoare spre imaginea de sinteză, lăsînd în afara investigației destule cîmpuri goale în care nu o dată hăladuiesc încă în voie colportorii mitomani, doritori a-și impodobi timpla joasă cu lauri nemeritați. Nu pot deci ține locul vastelor tablouri generalizante. Pe de altă parte, diversitatea criteriilor de apreciere și a metodelor folosite, cu determinări inerente în aceea a individualităților interpretatoare, subțiază pînă la dispariție o minimă unitate de concepție și procedură expozitivă, atît de necesară într-o cuprindere panoramică. O temerară întreprindere de acest fel se elaborează la Institutul „G. Călinescu" ; cu oricîte obiecții posibile și acestea chestionabile, ea păstrează întîietatea în sfera lucrărilor de acest tip.

Inaderența lui N. Manolescu la „istoriile"-sinteze, numai actuale sau de la origini pînă azi, se reazimă pe restrictive pricini conceptuale. Urmărind mutațiile intervenite în tipologia studiilor istorico-literare, se socotește îndreptățit a conchide că o istorie a literaturii de tip cronologic și pozitivist, fundamentată pe principiul globalității, nu mai este cu putință de conceput astăzi. Afirmație într-o totul justificată atunci cînd se referă la cercetările de istorie literară din Franța, pe exemplul cărora își și întemeiază argumentația ; cercetări care indică o reală specializare a preocupărilor înlăuntrul disciplinei. Situații similare se întîlnesc și în alte țări, în Anglia sau în Germania, de pildă, unde există de mult destule lucrări de acest gen. La noi însă, atîta vreme cît mai sînt însemnate goluri documentare, foarte mulți scriitori — și nu de mărime neglijabilă —, curente și epoci care nu beneficiază încă de solide exegeze monografice, nu se poate vorbi, apreciem, de renunțarea definitivă la cronologie și la factologia pozitivistă decît cel mult în sensul întrepătrunderii lor cu metodologiile critice moderne, al relaxării și lărgirii modelelor ; cum se și întîmplă dealtminteri în realitate, specificitatea împrejurărilor respingînd aplicarea soluțiilor unilateralizante, oricît de speculativ atractioase. În altă ordine de idei, chiar dacă este notabilă plasarea investigațiilor pe spații restrînse prin specializare, în deceniile din urmă, cel puțin tot atît de pregnant, se afirmă tendința contrară, majoritatea științelor tinzînd spre edificarea imaginilor integratoare ; de domeniul evidenței, manifestările au și de astă dată ritmuri și amploare diferențiate. În sprijinul acestei susțineri piedează, credem, și conturarea relativ rapidă a unor discipline ajutătoare, precum literatura comparată, care posedă capacități sporite de introducere a fenomenologicului, prin reducția la esențialitate, în mari ansambluri sintetizatoare.

Împotriva viziunilor de ansamblu, altfel spus, pentru parcelarea preocupărilor istorico-literare se pronunță și I.B. Lefter care-și sprijină sentențiozitatea fragilă a supoziției pe motivații socio-culturale și metodologice („Contemporanul", 1932, nr. 12, p. 14). De la apariția monumentalei **Istorii** a lui G. Călinescu, susține paradoxal, criteriile de apreciere asupra trecutului literaturii și culturii române nu s-au modificat într-atît, încît să valideze, să impună o nouă imagine globală. Preluînd accepții crescute din alte realități istorice și estetice, consideră critica și istoria literară numai ca acte de creație, postulînd, cam teribilist și pînă la un punct contradictoriu, imposibilitatea de a mai gîndi astăzi studierea literaturii în formele, chipurile, depășite ale sintezelor-istorii. Antrenarea subiectivității în demersul istorico-literar, înțeles și ca act de creație, adică intens participativ, relativizează însă substantial judecata ierarhizantă, legitimînd pluralitatea perspectivelor de apreciere, care, consonante sau divergente, tind să obiectiveze dialectic, pe cît este cu putință, procesul valorizant. Pe de altă parte, departe de a minimaliza în vreun fel exegeza călinesciană, este greu de crezut că dinamica transformărilor revoluționare de după 1944, prelungînd reverberații puternice și ilnoitoare la toate nivelele suprastructurii, să nu fi schimbat fundamental unghiul interpretărilor, îndreptățînd astfel obiectiv scrierea altor istorii ale literaturii : altminteri, ce rost ar mai avea lucrările care apar în continuare ori tratatul în curs de alcătuire ?

În elaborarea lor, formele, structurile și metodele tradiționale se interferează rodnic, evitînd exclusivismul discriminator și limitativ, cu cele moderne, exprimînd în acest chip cu maximală densitate ideologia și realitățile românești ale epocii contemporane. Căci, racordate cu discernămînt la mai vechile instrumente de lucru, noile metodologii fertilizează vaste posibilități de revitalizare a clasicilor, constituind adevărate punți arcuite peste vreme, prin mijlocirea cărora prezentul își reapropie marile valori ale trecutului. Necesitatea itinerarului istorico-literar, integrator pe suprafețe mai ample sau localizat prin specializare, este, subliniem, în afara oricărei discuții ; exemple numeroase stau la îndemîna tuturor.

REVISTA STRĂINĂ

UN SUCCES AL CRITICII ROMÂNEȘTI

O știre de ultimă oră, venită de la Paris, ne informează că la editura „Gallimard" s-a tipărit recent, în cunoscuta ei colecție de „eseuri", un nou volum semnat de cunoscutul comparatist și critic literar român Adrian Marino. Este, dealtfel, a doua apariție a criticului Adrian Marino la celebra editură pariziană (un alt volum, „Critica ideilor literare", a apărut mai demult la Bruxelles). Noul eseu, pe care publicul român nu-l cunoaște încă, continuă preocupările lui Adrian Marino de a integra examenul analitic la text în cercuri din ce în ce mai generale de idei, abstractizînd materia gîndirii critice pînă la prototipii ei ireductibili. Prezență de acum obișnuită în marile publicații occidentale de specialitate, Adrian Marino e un nume care se impune în critica europeană.

● **SCRIITORUL NIGERIAN** Femi Osofisan publică un amplu studiu dedicat evoluției literaturii contemporane din țara sa. Intitulat : „Tradiția alternativă : O cercetare asupra literaturii nigeriene în limba engleză", articolul său are ca punct de plecare cronologic războiul civil, care a contribuit la destrămarea așa-numitului grup „Mbari", ce cuprindea numele cele mai proeminente ale resurecției literare petrecute în Nigeria în perioada de la independență : Christopher Okigbo, John Pepper Clark, Wole Soyinka, Chinua Achebe și Ulli Beier. Este vorba de o generație strălucită, cultivînd însă o literatură elitardă, ce a stîrnit protestul scriitorilor ulteriori, fie sub forma cultivării romanului „popular", cu largă difuzare în public, pe baza reclamei ușoare de tip occidental, fie sub aceea mai interesantă a literaturii inspirată din idealuri socialiste și militante. Nume interesante sînt puse în circulație de Femi Osofisan, cum sînt : Kole Omotoso, autorul romanelor „Edificiul" și „Miracole și alte povestiri", Buchi Emecheta cunoscut prin cărțile „Groapa", „Premiul miresei" și „Roaba", precum și Elechi Amadi, autorul cărții „Isiburu" și Obinkaram Echewa, care a publicat „Stăpînul pămîntului".

● **CRITICUL ENGLEZ** Jeremy Hawthorn, cunoscut pentru studiile sale de estetică marxistă, „Identitate și relație : o contribuție la teoria marxistă a criticii literare" ; „Mrs. Delaway : Un studiu despre alienare" și altele, publică, de curînd, o trecere în revistă a preocupărilor de critică literară marxistă în publicațiile și universitățile din Marea Britanie. Înregistrînd amploarea fenomenului, analizînd cîteva culegeri de studii sau lucrări cu caracter monografic, cum sînt : „Marxiștii despre literatură", editată de David Craig sau „Introducere în romanul englez" de Arnold Kettle și „Marxismul și critica literară" de Terry Eagleton, autorul conchide : „Critica literară marxistă nu este, cu alte cuvinte, o dogmă fixă. Ea pornește de la un ansamblu acceptat de principii pentru a se confrunta cu o serie de probleme care se extind o dată cu evoluția vieții. În cursul acestei evoluții, unele excese și direcții false au fost corectate și criticate, iar argumentele și dezbaterile au loc în legătură cu o serie de probleme unde mai sînt dezacorduri".

● **O ANTOLOGIE** de poezie arabă a fost publicată, recent, sub titlul : „Cartea versurilor orientale", punînd în circulație, indeosebi contribuțiile recente ale unor mari artiști ce au condus la resurecția tradiției strălucite a literaturii arabe. Nume ca Buland Al. Haidari, Nazir Qabbani, Al-Maghut sau Adonis sînt reflectate cu versuri dintre cele mai pregnante, pe linia constituită încă din secolele VII—VIII. Într-o cronică semnată de Judith Vidal Hall se afirmă : „Tehnicile utilizate de poeții clasici sînt și ele familiare cititorului modern. „Subita tranziție" care deplasează brusc poemul, fără a-l preveni pe cititor, de la o experiență la alta, de la limbajul direct la cel indirect și de la o emoție la alta, anticipează tacticile instaurate în poezia europeană de Rimbaud, Pound și Eliot".

● **AUTOBIOGRAFIA** și eseurile literare ale lui John Stuart Mill au fost republicate recent de către Editura Routledge and Kegan Paul, sub îngrijirea lui John M. Robson și Jack Stillinger. Este vorba de o carte importantă pentru evoluția trăsăturilor ce au dominat literatura engleză și viața publică în cea de a doua jumătate a secolului trecut. În cronica lui Ștefan Colini din **Times Literary Supplement** este remarcată îndeosebi partea consacrată anilor de început, crizei „mentale", care a fascinat pe toți biografii ulteriori ai marelui gînditor. În ansamblu însă, cronica surprinde trăsături care îndepărtează scrisul lui Mill de spiritul actual : „Mill poate uneori să folosească un anume tip de ironie, mai ales pe cheltuiala oponenților săi politici, deși aceasta tinde să degenereze în sarcasm, atunci cînd înflăcărarea își spune cuvîntul ; dar o ironie reflexivă la adresa lui însuși nu apare aproape deloc. Aceasta face din el un caz neatrăgător, deoarece puțină sare și piper sînt de obicei privite drept ingrediente esențiale în orice rețetă de autobiografie. De asemenea, la fel ca-n toate felurile de mîncare, este mai bine dacă se adaugă de către bucătarul însuși iar nu de către consumator.

● **PIESA** lui Jean Paul Sartre, „Les Mains Sales" a fost recent tradusă de Frank Hauser, cu titlul : „Asasinul" și publicată în limba engleză după ce s-a jucat cu mult succes la Greenwich Theatre. Cronica lui John Hope Mason insistă asupra antinomiilor morale ale eroului din lucrarea lui Sartre : „Cu toate că noi urmărim piesa prin ochii lui Hugo, viața emoțională a lucrării se găsește în altă parte. Experiența pe care o transcrie nu susține importanța acordată problemelor lui Hugo și nici preocupării sale pentru adevăr, care se sfîrșește prin a fi numai un prilej de eroism personal, iar nu o problemă serioasă de credință și principiu".

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

„Primăvara culturală bucureșteană"

● A opta ediție a suitei de manifestări cultural-artistice și politico-educative, „Primăvara culturală bucureșteană", a debutat luni, 17 mai 1982, sub genericul „Din gîndirea social-politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu", prin simpozionul „Arta și cultura în slujba formării conștiinței socialiste a maselor".

Din programul acestor acțiuni a făcut parte spectacolul de poezie și muzică „Un partid avem și-o țară" desfășurat în sala „Majestic", la care au participat **Al. Andrițoiu, Alex. Brad, Nicolae Dragoș, Nichita Stănescu, Nicolae Dan Fruntelată, Radu Cârneci, Traian Iancu, Gh. Pituț, Victor tulbure, Ion Dodu Bălan** și actorii Silvia Popovici, Ion Pavelescu, Const. Gheorghiu, cîntăreții Anda Călugăreanu, Nicu Alifantis.

O altă manifestare, încadrată în suita de acțiuni respectivă, a constituit-o simpozionul desfășurat în Sala din strada Batiștei „Valențele revoluționare și patriotice ale liricii contemporane", prefațată de **Al. Balaci.** De asemenea, la clubul „Grivița Roșie", a avut loc festivalul literar „De la scriitori, la editori și cititori" în cadrul căruia **Cornel Popescu,** redactor șef al Editurii **Cartea Românească,** a conferențiat despre „Literatura actuală, o literatură pătrunsă de înalte idealuri patriotice, revoluționare". Totodată, **Valeriu Râpeanu** a vorbit la Liceul „Gheorghe Lazăr", despre „Mesajul umanist al literaturii române". La Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", **Mircea Sântimbreanu** a conferențiat despre „Realitatea contemporană oglindită în cartea pentru tineret". De asemenea, scriitorii **Ion Lăncrănjan, Paul Ar el și Mihai Ungheanu** au participat la simpozi ul „Literatura, componentă esențială a cult românești". Casa de cultură „Petőfi Sándor" a programat o întîlnire cu scriitorii **Mihai Beniuc, Al. Andrițoiu, Ion Dodu Bălan, Bodor Pal, Szász János, Cseke Gábor, Balogh József** și **Silvia Zabarcencu,** iar cenaclul revistei „Luceafărul" a prezentat la Căminul cultural din comuna Petrăchioaia, recitalul de poezie patriotică „Patria, dimensiune permanentă a literaturii noastre".

„Cîntare omului — invitație la Mărțișor"

● Muzeul literaturii române organizează, în cadrul „Primăverii culturale bucureștene", o manifestare dedicată valorilor umaniste, aspirației spre mai bine, pace, muncă, din opera lui Tudor Arghezi, de la a cărui naștere se împlinesc 102 ani. La manifestarea, care va avea loc la Casa memorială „T. Arghezi", str. Mărțișor nr. 26, duminică 23 mai a.c., orele 11, vor participa acad. **Al. Balaci, Ion Bănuță, Al. Brad, Nicolae Dragoș, Ion Lăncrănjan, Ion Larian Postolache, Mitzura Arghezi.**

PRIMIM LA REDACȚIE

Errare humanum est...

n. Mareș reacționează plin de iritare (v. „Luceafărul", nr. 11) la articolul nostru **„Infidelele" nu sînt întotdeauna frumoase** („Luceafărul", nr. 5), în care atrăgeam atenția asupra numeroaselor inadvertențe semantice și asupra denaturării imaginii liricii polone, care au făcut din antologia **Poezia poloneză contemporană** o nereușită.

Poate că multele observații i-au lăsat autorului impresia de „violență", creindu-i acea stare de furie care explică eludarea problemelor reale din articol și deplasarea discuției pe un teren la fel de nesigur pentru el ca și poezia.

N. Mareș se războiește cu Universitatea din București, cu nu știm ce „catedră de filologie" din Capitală, aruncă vorbe în stînga și în dreapta, apoi se declară, emfatic, discipol în arta traducerii al lui Miron Radu Paraschivescu, „megiești" fiind la Vălenii de Munte, convins, probabil, că talentul e o molimă care dă iama prin vecini. În treacăt se molipsește de știința traducerii de la Tudor Vianu, Mikel Dufrenne, ba chiar și de la antici, de la Horațiu, Cicero, Seneca ș.a.m.d. N. Mareș face risipă de citate celebre și mai puțin celebre, dar citatele aduse în discuție nu-i fac traducerile nici mai bune, nici mai proaste. Citatele se referă la artă, iar autorul nostru nu face și nici nu a făcut vreodată artă. El transcrie poezia polonă, una dintre cele mai bogate și interesante din Europa, într-un limbaj pedestru, o aplatizează pînă cînd poeții își pierd personalitatea, iar imaginea generală devine amorfă. Un dispreț total pentru regulile prozodiei îl determină să transleze, dintr-o limbă în alta, cuvînt după cuvînt, într-o proză silnică, în care numai rareori răzbate cîte o imagine, dar niciodată o intenție poetică.

Nu, N. Mareș n-a învățat nimic de la M.R.P., căci autorul versiunii românești a lui **Pan Tadeusz,** chiar dacă a amplificat poemul lui Mickiewicz cu peste o mie de versuri, chiar dacă n-a putut evita o seamă de inadvertențe, pentru că nu cunoștea limba polonă, rămîne poet în întreprinderea sa, cum de altfel arata și prof. I.C. Chițimia în recenzia incriminată de N. Mareș.

Perseverînd în lipsa de respect față de cititor, preopinentul nostru face uz de principiul autorității. Toată stima noastră pentru poeții Vasile Igna și Darie Novăceanu, care, de bună credință, au dat credit pompoaselor afirmații ale autorului din **Nota asupra ediției,** dar ei nu pot fi invocați în sprijinul fidelității traducerilor, pentru simplul motiv că nu sînt cunoscători ai limbii polone. Cît privește fidelitatea, „corectitudinea", cum îi spune Tudor Vianu în studiul citat de N. Mareș, „ea este un simplu prag de la care se desfășoară abia problemele proprii unei lucrări de artă" (p. 634). Că N. Mareș n-a depășit acest prag rezultă suficient din exemplele furnizate de noi în articolul precedent și nu mai socotim necesar să adăugăm altele.

Traducătorul nostru din polonă susține însă că el a „indigenat" plopii Varșoviei și a lăsat «nu numai „oăsările să zboare", căci românul nostru spune că și „anii zboară"».

Darie Novăceanu îi oferise șansa evitării unor asemenea afirmații aberante, apreciind tocmai faptul că a păstrat plopii „în continuare pe malul Vistulei sau pe străzile Varșoviei, adică acolo unde au încolțit". Și are dreptate Darie Novăceanu. Traducătorul în cauză nici nu putea aspira la asemenea performanțe. Inițial am crezut că traducătorul a făcut o simplă confuzie între verbul **lata** (zboară) și substantivul **lata** (ani), acum însă constatăm cu stupefacție că el, pur și simplu, nu înțelege textul pe care îl are în față, fiindcă „anii zboară" sugerează scurgerea timpului, pe cînd Wl. Broniewski sugerează prin zborul păsărilor sentimentul redobîndirii libertății. Cînd, totuși, N. Mareș se încumetă să încerce o „indigenare", rezultatele sînt penibile. Fără să-l deranjeze anacronismele, el transferă motivele biblice undeva pe malul Oltului, așază capul regelui David „pe rogojină" și pune „popii" să se „ascundă" în „arbuști ca de foc" (p. 235). Nu mai puțin penibile sînt multe dintre soluțiile traducerii, socotite, probabil, „licențe poetice" (subl. noastre):

„...ciinele **blondului care lătra / la lume...**" (p. 25)

„Se vor **urca cu** mine **pe bordul** Arcei" (p. 30)

„Luna apare în cosițele **surorii în funde**" (p. 65)

„Durerea e mai **firească** ca soarele" (p. 76)

„Cu barda dăltuiți" (p. 96)

„Vă voi povesti, cum îi tăia **calea bandajată la cap**" (p. 194)

„**plasele** dese ale intrigilor"

„Să nu **îmbrobodească ochii...**" (p.214)

„și umblă cu galoși de **amanți noroiți**" (p. 236)

„Fiecare **construiește vîntul** după măsura lui" (p. 292)

Este evident că aici nu-i vorba de nici o licență poetică, ci de limbaj licențios.

N. Mareș are serioase dificultăți cu limba română, de vreme ce comite asemenea „versuri" :

„Unde-i fructul acela de rodie
al cărei boabă sînt?" (p. 24)

sau: „În plopii înalți printre frunze,
fosnetul lor de **le-aș** asculta,
Nici o scăpare n-aș mai avea..." **(p. 53)**

sau: „Domnul profesor trage doar spre ea
Din nou ne face figura" (p. 194)

sau: „Jablonska bine cu toți se împacă,
Și ca o prințesă printre noi calcă.
Părul și batista și le tot împletește,
Și la băieții ei trei mereu **se** gîndește". (p. 190).

Cine ar putea găsi astfel de „versuri" și imagini grotești la M.R.P.? Nimeni!

Pentru asemenea „acorduri" și „fluiditate" a exprimării, mulți nici n-ar fi admiși la facultatea în care, iată, se azvîrle cu pietricele !

Deși după „amenințarea" că va „continua aceastăîntreprindere" ar trebui să-i amintim dictonul latin **Errare humanum est, perseverare diabolicum,** nutrim, totuși, speranța că, vorba lui... N. Mareș: **Panta rhei,** odată și odată va oferi traduceri onorabile pe care să le putem saluta cu satisfacție.

Ion Petrică

● **INTERESANTE** apariții au fost consemnate recent într-o serie publicată de Ed Catherall, dedicate simțurilor. După „Auzul" și „Văzul" a fost publicat „Pipăitul", precum și „Gustul și mirosul". De ce au stîrnit ele interesul criticii ? Mary Furnes răspunde într-un articol : „Scopul acestor cărți care se ocupă de simțuri este de a crea o înțelegere a simțurilor noastre și a felului cum le întrebuințăm pentru a afla unele lucruri despre lumea în care trăim. Aceasta se realizează îndeosebi printr-o serie de experimente ilustrate în culori și grafic, care pot fi realizate de un copil singur **sau** împreună cu prietenii săi". Este vorba, deci, de cărți de educație, de introducere a copiilor în preocupările care mai tîrziu vor domina modul lor de a-și apropia realitatea înconjurătoare.

22 MAI 1982

DOMENICO PORZIO:

ÎNTÎLNIRE CU BORGES LA ROMA

1. „Sîntem cu toții cetățeni ai Romei, și eu **cives romanus sum.** Spaniola, ca și italiana, este un dialect latin". În glumă, dar convins, Jorge Luis Borges repetă des acest refren : e una din temele literaturii sale, justificarea europenismului său și a vocației planetare a poeziei borgesiene. Cînd, în noiembrie 1980, i-am comunicat pe cale oficioasă la Buenos Aires că un grup de prieteni italieni (printre care mă număram și eu) făcuseră demersuri ca să i se confere prestigioasa recunoaștere a Premiului internațional Balzan — aproape un Nobel prin suma atribuită (250 000 de franci elvețieni) care i se decerna lui pentru literatură, egipteanului Hassan Fathy pentru arhitectură, italianului Enrico Bombieri pentru matematică — s-a grăbit să-mi comunice prin telex surprinderea și emoția sa : „Mai înainte de orice, expresia recunoștinței mele. Nu știu foarte bine cum să mulțumesc pentru acest premiu atît de generos".

Îl știam convalescent, la 81 de ani, după o intervenție chirurgicală : mi-l descriseseră plictisit, obligat să se odihnească, retras în orbire și în tăcuta casă din str. Maipú 99 cu perspectiva de a nu mai putea, luni de zile, să umble, să călătorească, să urmărească rumorile lumii, invizibila curgere heracliteană a vieții. „Acum, dezvăluia telexul, voi avea măcar pînă în martie, și pînă la călătoria în Italia, o justificare ca să trăiesc". I-am comunicat că voi veni chiar eu să-l iau din Argentina ; că împreună cu el va călători, evident, și indispensabila, atenta și devotata sa secretară, Maria Kodama ; că ne vom revedea așadar după ultima noastră întîlnire din Spania : i-am amintit în scrisoare plimbarea nocturnă la Puerta del Sol, ceremonia de pe bulevardul Alcalá, falsele castaniete andaluze suportate într-un local din Calle Preciados, veselia lui madrilenă.

2. La sfîrșitul lui februarie (1981), cu doar cîteva zile înainte de plecarea mea spre Buenos Aires, Borges îmi comunică să rămîn pe loc. A hotărît să plece imediat la Madrid, din două motive : să se odihnească și să se aclimatizeze printr-o ședere în Spania înainte de zilele romane pe care le presupune obositoare ; să-l întîlnească pe noul său editor spaniol, José Vergara Doncel de la „Alianza Editorial", cu care avea niște probleme de pus la punct. Dar și acest program avea să se destrame : îl întoarce pe dos încercarea de lovitură a Gărzii civile. Borges nu vrea să se afle în capitală înainte de clarificarea situației, cu atît mai mult cu cît hotelul la care trage de obicei, Plaza, este peste drum de Palatul cu lei. Ca urmare ia, împreună cu Maria Kodama, avionul spre Paris. Îl prind la telefon, la micuțul „Hotel". Maria îmi spune că este foarte obosit, că preferă să stea singur ca să se odihnească, mai ales că intenționează să facă o scurtă oprire la Geneva înainte de sosirea la Roma. Geneva este orașul primei sale tinereți, orașul unde a învățat latinește și unde a lăsat destui prieteni. Mai bine să-l aștept chiar la Roma, unde Fundația Balzan (foarte activa ei secretară generală, Nicoletta Merzagora) a rezervat camere la hotelul „Excelsior" pentru toată lumea, inclusiv pentru mine. La Roma se va afla matematicianul Bombieri, dar cel de-al treilea laureat, arhitectul egiptean Fathy, internat într-o clinică din Cairo, nu va veni. Oricum, am impresia că Borges preferă să rămînă singur cu Maria Kodama în călătoria spre Roma. Înaltă, suplă, trecută puțin de treizeci de ani, pielea măslinie, părul lins și castaniu prin care străbate cîte un fir argintiu, obrazul oval, ochii mari și alungiți de culoarea migdalelor prăjite, un profil de statuetă și un zîmbet timid și tineresc sînt atributele vizibile ale Mariei Kodama, născută dintr-un tată japonez și o mamă argentiniană. Inteligentă, cultă, este una din secretarele ex-discipole care urcă pe rînd în apartamentul lui Borges din Buenos Aires ca să-i rezolve corespondența, să scrie cu răbdare tot ce dictează el încet în proză sau versuri, să-i citească paginile pe care vrea să le reasculte, să-l însoțească la plimbare și prin librării, să-l ajute, cu o atenție afectuoasă față de infirmitatea lui, la întîlniri, prînzuri sau în alte împrejurări zilnice. La masă, Maria Kodama aproape că nu mănîncă : se hrănește din culorile și aromele mîncărurilor, dar le ignoră ca alimente. Se întreține predind spaniola japonezilor care debarcă tot mai numeroși în Argentina pentru afaceri și solicită lecții, ca să nu piardă nici o clipă din timpul călătoriei, încă de la ora cinci de dimineață : Maria spune că, dacă lecțiile ei sînt atît de căutate, asta se datorește faptului că se numără printre puținele argentinience care vorbesc japoneza. Fiind necăsătorită și locuind singură, este, de cîțiva ani încoace, unica dintre secretarele lui Borges care-l poate însoți în călătoriile lui. Iar Borges călătorește mult : la invitația unor universități din America de Nord și

de Sud, unde ține prelegeri și conduce seminarii ; pentru a i se conferi premii ori titluri **honoris causa** ; din plăcere, din curiozitate. În aprilie 1980, după ce i-am întîlnit la Madrid pentru decernarea Premiului Cervantes, n-au trecut nici cincisprezece zile și mi-au telefonat din Veneția : Borges, înainte de înapoierea la Buenos Aires, a vrut să „revadă" Piața San Marco. Au mai fost și în Japonia, țară pe care Borges o „descrie" cu entuziasm. Mi-a spus că premiile obținute îi permit să călătorească de-acum încolo fără a trebui să mai aștepte invitații de la universități ; de aceea are intenția să mai „vadă" India și China. Între bătrînul mag și însoțitoarea sa există o intimitate impusă de orbire : Maria îl îmbracă, aproape că îi pune în gură, îl așează în pat. Dar mai există și o subtilă relație de afecțiune : o alimentează nevinovatul și aproape juvenilul orgoliu al bătrînului poet pentru prezența feminină pe care o are lîngă el, și-o imaginează dar n-o vede ; ca și devotamentul Mariei, recunoștința ei de a se afla în centrul unui joc și al unei gratitudini care n-o jignesc. În culegerea de versuri **Moneda de fier** se află o scurtă poezie a lui Borges, **Luna,** dedicată Mariei Kodama. Spune el în poezie : „E-atîta singurătate în aurul acela. / Luna nopților nu este luna / pe care a văzut-o primul Adam. Lungile secole / ale veghii umane au copleșit-o / cu anticul plins. Păstreaz-o. E oglinda ta".

3. Îi preced pe Borges la Roma (miercuri 4 martie) și-l aștept la hotel cu fiul meu Michele (al treilea născut, douăzeci de ani, student în muzicologie : l-a citit pe Borges din scoarță în scoarță, viciu pe care l-am transmis tuturor celor trei copii ai mei). Nicoletta Merzagora, fiica senatorului, secretara Fundației Balzan, face onorurile casei pentru numeroșii oaspeți : juriul, comitetul internațional, trimișii ziarelor, ai posturilor de radio și ai televiziunilor străine ; a acceptat invitația și a venit de la Stockholm pînă și secretarul Fundației Nobel (!). Borges sosește de la Paris la sfîrșitul după-amiezii cu Maria Kodama ; slăbit, dar nu obosit. Elegant : pantaloni de culoarea lemnului de mahon, sacou cafea cu lapte, bastonul chinezesc din bambus lăcuit cu roșu pe care-l avea în mînă și anul trecut, la Madrid ; e o achiziție făcută într-un mare magazin din New York și este foarte mîndru de ea : „Foarte ieftin, foarte convenabil, numai 10 dolari !". Afabil, stringe vreo treizeci de mîini, „extrem de încîntat", zîmbind cu ochii larg deschiși, cu capul dat pe spate. Și-l amintește pe Michele, pe care-l mai cunoscuse, împreună cu frații lui, la Milano, în urmă cu vreo cîțiva ani. Maria mă întreabă de Franco Maria Ricci, editorul și prietenul lor : a promis să vină, dar n-a sosit încă. Se mai află aici și Bombieri, matematicianul proaspăt sosit din Statele Unite : îi stringe mîna lui Borges, vizibil emoționat ; deși meritase pe deplin același premiu. Bombieri are aproape aerul unui școlar ; de parcă matematica ar fi avut o datorie față de literatură ; cel puțin, față de a lui Borges.

4. La Roma Borges vrea să „vadă" termele lui Caracalla. Îl însoțesc la sfîrșitul dimineții de joi, 5 martie. Mai întîi dă cîteva scurte interviuri în franceză și spaniolă, dar acceptă întrebările în italiană, limbă pe care o citește, o înțelege, însă nu îndrăznește să o vorbească. Se supune răbdător și întrebărilor de nivel foarte modest și, glumind, îmi repetă un vers din Dante pe care-l consideră extraordinar, **buon tetragono ai colpi di fortuna** *), „o metaforă minunată, îmi șoptește, pentru omul care trebuie să îndure orice". La micul dejun se arată mare amator de cornulețele pe care le mănîncă bîndu-și cappuținerul ; le numește, glumind, „semilune". Mă întreb ce semnificație are pentru el, orb, verbul „a vedea" pe care-l folosește cu o dezinvoltură stupefiantă și stînjenitoare (pentru cei din jur). Știu că a început să orbească progresiv cînd abia împlinise patruzeci de ani. Șapte intervenții chirurgicale la anumite intervale n-au reușit să-i vindece alterarea nervului optic moștenită de la tatăl său, devenit orb și el. De cel puțin douăzeci de ani nu vede decît o ceață gălbuie și tot mai deasă prin care se mișcă niște umbre de nerecunoscut. La masă nu vede paharul din dreapta sa ; îl caută pipăind dacă Maria, cu solicitudinea ei, nu i-l întinde ; cînd stă de vorbă cu cineva dă capul pe spate, iar pupilele lui privesc mai sus de fruntea interlocutorului : mirosul are pentru el o funcție aproape inlocuitoare. Și totuși lămpile fotografilor, **blitz**-urile operatorilor de film îl plictisesc, îl obligă să stringă pleoapele.

Înaintăm cu Maria, agale, prin imensele săli descoperite ale termelor, de-a lungul spectaculoaselor ziduri de cărămidă prădate de toate marmorele, pe aleele din grădină. Vrea să știe ce-l înconjoară, pe ce calcă, ce culoare au ruinele. Maria descrie mozaicurile supraviețuitoare, statuile ciunge, desenele de pe pavajele din lespezi albe și negre. Adesea cere să i se repete descrierea, cînd i se pare lipsită de legătură logică față de ce i se relatase anterior. Informațiile auzite sînt pe loc prelucrate de el într-o schemă vizuală panoramică și prospectivă. După o oră de plimbare, Borges se delasează într-o dimensiune pe care o cunoaște și nu mai are nevoie de alte elemente descriptive : a înmagazinat acum în memorie „viziunea" termelor și mîine va putea să le povestească liniștit. Maria zărește pe alee un pisoi mic, care miaună ; aleargă să-l ridice de pe jos, să-l mîngîie ; i-l pune în brațe lui Borges, fericit de întîlnirea cu pisoiul lui Caracalla. Contactul cu micuța felină îi trezește o amintire recentă de care este mîndru, așa că se grăbește să mi-o povestească. Luna trecută, la Buenos Aires, s-a dus să viziteze grădina zoologică privată a unui cetățean de origine italiană, un soi de „prieten al animalelor" căruia îi face plăcere să se înconjoare de fiare încă sălbatice și să le îmblînzească. „Avea, îmi spune, și o tigresă. Un animal tînăr și cu o foarte frumoasă blană deasă. A convins-o să iasă din cușcă și să se apropie de mine. Am atins-o, am mîngîiat-o : mi-a pus pe umăr o labă minunată. Și am simțit pe obraz suflarea tigresei. O experiență extraordinară". Îl fotografiez cu pisoiul cenușiu în brațe.

La hotel alte prezentări și alte fotografii. Îl găsim pe editorul Ricci, ca de obicei, cu nelipsitul său trandafir de plastic la butonieră. După prînz se duce să se odihnească : la sfîrșitul după-amiezii va avea loc o foarte frecventată și pentru el (presupun) obositoare conferință de presă. Dar puțin după ora patru îl și regăsesc la barul hotelului, consumînd o pereche de „semilune" cu un cappuținer. Lîngă el șade, gata să-i ia un interviu, Marcello Staglieno de la „Il Giornale". Plec de la hotel ca s-o însoțesc pe Maria Kodama pentru cîteva cumpărături grăbite : revenim înainte de ora 18, la timp pentru conferința de presă. O găsesc pe Nicoletta Merzagora răvășită : Borges a dispărut. Îl căutăm în cameră : nu e. Nimeni nu l-a văzut ieșind, cheile apartamentului sînt la portar. Borges este de negăsit. Se scurge o jumătate de oră în căutări prin saloane și alte unghere ale hotelului. Maria e nelinîștită. Între timp, sala de la subsol, pregătită pentru conferința de presă, s-a umplut : două echipe de televiziune, vreo treizeci de ziariști, scriitori (Leonardo Sciascia și Italo Calvino, printre alții), curioși, gazdele de la Fundația Balzan. Aflu în sfîrșit că trimișii unei rețele de televiziune germane l-au sechestrat într-o cameră gata echipată cu reflectoare și alte atribute ale presei. Interviul nu fusese stabilit dinainte, așa că mă grăbesc să mă duc după amicul meu. Ușa e închisă : un operator îmi impune să tac : înăuntru se „filmează" interviul. Maria și cu mine le facem reproșuri : alte televiziuni și alți jurnaliști îl așteaptă la o întîlnire dinainte convenită și fixată. Discutăm în contradictoriu, îl chem pe portar și, în sfîrșit, îl eliberăm pe Borges ca să-l conducem la conferința de presă. Maria îi povestește acum despre îngrijorarea și cercetările noastre, ceea ce-l bine dispune : „**Scriitor argentinian răpit la Roma** putea să fie un bun titlu pentru ziarele de mîine, ar fi interesat mai multă lume decît răspunsurile pe care am să le dau la întrebările ziariștilor".

În românește de Micaela Ghițescu

(continuare în numărul viitor)

*) Bună rezistență față de loviturile soartei.

Balcanice

ALDO KLIMAN

Dimineață

Cît timp încă se mai înrourează mugurii zilei,
fugi din iarba pădurii să nu strivești cristalul tăcerii. Cărarea aceasta a caprelor
te va purta pînă la primele case-adormite; dar, mai înainte să prindă ciinii să latre, singur adormi-vei pe vreo piatră caldă, să te
răpească fetele-n albe cămeși, care lin te urmează, ca niște dorințe tăcute.

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

UMANISMUL ITALIAN

Între poeții de astăzi, Grigore Arbore este o „rara avis", îmbinînd preocupările artistice cu o sistematică cercetare istorică și critică, făcînd studii serioase prin universități străine și producînd lucrări ce interesează pe specialiștii domeniului. Mai puțin gălăgios decît unii dintre confrații săi, el tinde către „autoritate", în cel mai bun sens al cuvîntului, avîndu-și consolidată o poziție solidă în teritorii ce privesc esența actului creator și mișcarea sa istorică. Dacă ostentația și pretențiile nejustificate sînt inoperante cu adevărat în viața literară, atunci Grigore Arbore trebuie contemplat de pe acum în dimensiunile unei adevărate personalități, iar actiunea sa estetică, atît pe linia creației proprii, cît și a studiilor de referință, se cuvine urmărită cu cea mai mare atenție. Traducînd de curînd lucrarea profesorului său de la Scuola Normale Superiore din Pisa, **Umanismul italian,** criticul și-a propus, desigur, un scop educativ. Este vorba de o lucrare fără mari pretenții, scrisă însă cu o limpezime de cristal, urmînd o metodă pozitivă, atît de îndepărtată de bătutul apei în piuă, incontrolabil și obositor, dar foarte frecvent în eseistica practicată în mod curent.

Construcția lucrării profesorului Eugenio Garin este foarte simplă, urmînd cursul evoluției istorice a umanismului italian. Fenomenele sînt contemplate în legătură cu personalitățile și lucrările care le definesc, **Umanismul italian** putînd fi considerată, la limită, a fi o suită de portrete ale marilor umaniști, în ordine cronologică, o radiografie a celor mai importante contribuții intelectuale pe care le-au adus în configurarea fenomenului. Viziunea diacronică, oarecum nepotrivită într-o cercetare tipologică, este compensată de numeroasele analogii și de supunerea materialului pozitiv la marile „teme" umaniste, prin sistematizarea sa în concepte ordonatoare, care dau și titlurile capitolelor și subcapitolelor. Îmbinarea de criterii dă farmecul inegalabil al acestei cărți, ca și bucuria de a te cufunda în acea lume mirifică, unde disputa filologică pentru stabilirea textului exact al unei cărți din vechime sau modul cum dezvolți o idee este mai important decît viața însăși. Este o lume de „convingeri", în sensul propriu al cuvîntului, ce are în vedere coerența opiniilor mai mult decît veracitatea lor. Din punct de vedere uman, este parcă mai nobil să fii gata să mori pentru felul cum este construită o propoziție decît pentru un imperiu de bunuri pămîntești.

Accentele semnificative sînt numeroase în cartea profesorului Garin. Luarea în posesie a noii conștiințe istorice se petrece sub urgența unor „exigențe filologice noi", pornind de la necesitatea înțelegerii textului real al lui Aristotel. De aici este dedusă „cucerirea cea mai de seamă a umanismului : preocuparea istoricocritică de a surprinde autorii în dimensiunile lor". În felul acesta se erodează poziția anticilor de transmițători ai unui adevăr imuabil, pentru a situa contribuția lor în istorie, în mișcarea neiertătoare a timpului care mînează totul. Este un punct de vedere subtil și pertinent, a cărui dezvoltare poate conduce la înțelegerea tuturor marilor teme moderne. Multe dintre ele se află de altfel enunțate în splendidele capitole dedicate lui Leon Battista Alberti, Pico della Mirandola, Marsilio Ficino și mai ales Giordano Bruno, un mic cap de operă, cu totul detașat ca valoare de întreaga carte. Este însă nedrept să încercăm ierarhizări, într-o lucrare compusă pe un registru stilistic atît de egal cu sine, scrisă în ton atrăgător, un coloquium de cea mai bună calitate.

Aurel-Dragoș Munteanu

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (VII)

Cocaină și pilule „antigazoase"

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Dar mai întîi nu este lipsit de interes să vedem cum a pătruns, imediat după atentatul de la 20 iulie 1944, doctorul Erwin Giesing în Wolfsschanze, știut fiind că, în afara lui Theodor Morell, medicul personal al führerului, nici un alt discipol de-al lui Hypocrat nu avea dreptul să se apropie de Hitler. Morell, specialist în boli venerice, cu oarecare faimă în mediile artistice berlineze, îl avea în grija sa pe Hitler încă din vara lui 1937. Atunci, doctorul fusese chemat la reședința din Berchtesgaden de către Heinrich Hoffmann, fotograful de curte al führerului, pentru a-i lecui de o boală lumească pe care autorul portretelor oficiale ale lui Hitler o contactase de la una dintre „starletele" de cinema ce roiau în jurul grasului Goering. Același Hoffmann i-o prezentase lui Hitler, cu cinci ani în urmă, pe Eva Braun, pe atunci angajată a studioului său fotografic din Berlin.

Morell, devenindu-i pe loc simpatic führerului, a ascultat cu mare interes confesiunea acestuia în legătură cu o eczemă supărătoare, și mai ales cu crampele de stomac, care îl chinuiau cumplit, deși Hitler era un vegetarian convins. Venerologul l-a asigurat că îl va scăpa de toate necazurile. Din momentul acesta începe marea carieră a lui Morell. Spre uimirea anturajului său, Hitler, încrezător mai mult în forța magiei decît în puterea medicinei, s-a lăsat tratat cu o neînțeleasă docilitate de abilul doctor, care i-a administrat niște pilule „miraculoase", cu un extraordinar efect benefic, ceea ce i-a permis führerului să facă mult mai ușor față maratonului de mitinguri și cuvîntări desfășurat în acea epocă. Drept care, doctorașul de boli lumești a fost numit profesor, a îmbrăcat uniforma de ofițer superior și a început să acumuleze averi considerabile. Încrederea de care se bucura din partea pacientului său era atît de mare, încît unul dintre medicamentele Morell, „Ultraseptyl", descalificat de facultatea de medicină a Universității din Leipzig ca fiind nociv sistemului nervos, a fost reabilitat de führer, în persoană, ceea ce a făcut din autorul contestatului preparat un personaj intușabil.

Este deci „explicabilă" izbucnirea lui Morell cînd a dat cu ochii în cabinetul medical din Wolfsschanze de Erwin Giesing. Acesta îi fusese recomandat lui Hitler de către profesorul Brandt, ministrul sănătății, ca un străluciț specialist, fost asistent al celebrului laringolog Eicken, singurul capabil să-i ușureze durerile cumplite de urechi și surzenia de care führerul a început să se plîngă a doua zi după atentat. „Cine ești dumneata ? Ce faci aici ? Cine te-a chemat ? De ce nu te-ai anunțat mai întîi la mine ?" — a început să strige la noul venit doctorul Morell, de față cu Hitler. Pacientul privea derutat la confruntarea dintre cei doi medici, lăsînd să se vadă clar — după cum avea să noteze Giesing — că nu prea auzea imprecațiile lui Morall și explicațiile date. „Lasă cearta, dragă Morell — a intervenit atunci bolnavul —, doctorul Giesing a fost asistentul lui von Eicken și mi-a declarat că mai înainte de orice, trebuie făcut totul să mi se oprească hemoragia din ureche...".

Din însemnările laringologului, reproduse de istoricul englez Dawid Irving, rezultă că Morell a încercat să cîștige partida, administrîndu-i credulului său pacient același „ultraseptyl", pe care amîndoi îl considerau drept un „panaceu". Hemoragia însă nu s-a oprit, iar inflamarea urechii a continuat. După observațiile lui Giesing, „ultraseptylul" doctorului Morell nu-i producea pacientului decît o nefirească excitație și insomnie. Durerile nu cedau. În timpul unei crize, ca să ușureze suferința pacientului, Giesing a cerut să i se aducă din farmacia SS o doză de cocaină în soluție de zece la sută, cu care a tamponat nările și urechile führerului. Efectul a fost imediat, spre entuziasmul lui Hitler. Acesta i-a declarat că simte o mare ușurare și o extraordinară limpezire a gîndurilor.

Trecuse exact o lună de la atentat. În timpul conferințelor cotidiene ofițerii începuseră să observe că Hitler nu-și mai putea ține tremurul mîinii drepte, pe care în zadar și-o vira între nasturii de pe piept ai vestonului, în manieră napoleoniană. Hitler le-a explicat pe un ton glumeț : „Înainte de atentat îmi tremura piciorul sting, acum a venit rîndul mîinii drepte. Bine că nu-mi tremură capul, că atunci chiar ar fi o catastrofă!".

Catastrofele se produceau însă pe toate fronturile. Trei zile după prima doză de cocaină, la Wolfsschanze cădea ca un trăznet știrea despre insurecția armată de la București, despre arestarea de către comuniști a lui Ion Antonescu și a principalilor săi miniștri și despre intrarea României în rîndul forțelor antifasciste. Hitler — notează Giesing —, cuprins de o furie oarbă, i-a mărturisit că simte cum îi plesnește capul și i-a cerut imperios o nouă doză de cocaină. Apoi l-a întrebat dacă nu ar putea să-i administreze „miraculosul medicament" zilnic, ba chiar de cîteva ori pe zi. S-a conformat, făcînd așa cum îi ordona Hitler. Cocaină imediat după cină, și din nou cocaină, dimineața, în jurul orei unsprezece.

Urechile führerului începuseră să facă puroi. Nesiguranța echilibrului se accentua, durerile de cap creșteau, crampele stomacale deveneau tot mai insuportabile. Numai după cocaină Hitler se simțea, pentru cîteva ore, mai bine. „Cocaina este un lucru minunat și sînt bucuros că mi-ați găsit tratamentul potrivit" — i-a mărturisit el lui Giesing. „Dependența devine evidentă" — notează acesta. Într-o zi, Hitler l-a întrebat : „Oare cum poți dumneata să vezi, printr-o găurică în oglindă, pînă în fundul urechii ?". Giesing : „Am o practică îndelungată și dau zilnic cîte cincizeci de consultații". Hitler : „Aș vrea să văd și eu interiorul unei urechi". Și l-a chemat pe cameristul său, SS-Haupsturmführerul Heinz Linge, și-a pus otoscopul pe frunte, și a început să-l consulte. „La început n-a văzut nimic — notează Giesing. Abia după cîteva încercări ratate, a strigat încîntat că vede și s-a cufundat într-atîta în cercetarea urechilor valetului său, încît în momentul acela părea că nimic altceva pe lume nu-l mai interesa". În cele din urmă Hitler i-a restituit instrumentele : „Stii, doctore, cînd eram tînăr am vrut să mă fac medic, dar soarta a hotărît altfel, și mi-am aflat adevărata predestinare..."

Pe la jumătatea lui septembrie 1944, starea bolnavului care continua să înghită zilnic cîte un pumn de pilule „antigazoase", prescrise de Morell, s-a înrăutățit brusc. Giesing a căutat să afle atunci ce compoziție aveau acele pilule pe care Hitler le lua pentru calmarea durerilor de stomac. Supunîndu-le analizei a descoperit în ele stricnină și belladonă. Era clar. Prezența stricninei acumulată în organism a atacat ficatul. Giesing îl informează pe Brandt. Acesta încearcă să-i deschidă ochii lui Hitler în privința lui Morell, pe care îl urăște de moarte. „Nu e la mijloc decît o neînțelegere" — îi spune führerul și își concediază ministrul. Morell cîștigă partida. În locul cocainei prescrie un drog și mai puternic : morfină. Giesing este expediat la Berlin.

„Idila" cu Morell a durat pînă în ziua de 22 aprilie 1945. Atunci, după cum aveau să declare Jodl și Keitel, amîndoi aflați în buncărul cancelariei, Hitler nu s-a mișcat de lîngă telefon de dimineața pînă la trei după-amiaza. Aștepta vești de la generalul Koller, căruia îi ordonase efectuarea unui contraatac pentru despresurarea Berlinului prins în cleștii armatei a 8-a sovietice condusă de Ciuikov. La conferința de la ora trei, în loc să i se dea veștile așteptate, führerului i s-a spus că tancurile sovietice pătrunseseră pe străzile Berlinului. A început să urle că totul era sfîrșit, că în jurul său nu vedea decît trădare, minciună și lașitate. Principalii săi ciraci, Himmler și Goering îl părăsiseră cu două zile în urmă, refugiindu-se în sud. Cei din anturaj îl sfătuiau pe Hitler să facă la fel. Cînd Morell a venit cu injecția de morfină, „pacientul" și-a revărsat toată mînia asupra lui: „Să dezbraci imediat uniforma ! Te întorci pe Kurfürstendamm ! Ieși afară ! Ai vrut să mă otrăvești, ca să fiu luat pe sus și scos din Berlin ! Asta vreți toți. Dar eu rămîn ! Rămîn !..."

Și a rămas. Începuse săptămîna marei nebunii. În ultima ei noapte, un bal dement avea să se încingă în buncărul de sub Reichekanzlei...

SPORT

Cîte ceva despre salcîmi și cămașa fericiților

Cînd se întemnițează salcîmii în floare mă scol în zorii zilei și mi se face dor de străzile Brăilei, de puținăscrinteală din Dunăre și de o furtună domnească. Mi-e dor de cîmpie și de cai, mi-e dor de libertate furată, de copilărie și de un pui de delfin cu care m-am privit în ochi la malul mării. De cînd mă știu, pe tot cuprinsul lunii mai, îmi lipsește-o doagă și parcă duc în spate un popă mîncat de lupi. Vreau să spun că-n luna mai mă simt bine, spre deosebire de populația din județul C.N.E.F.S. care de vreo cîteva zile e de-adreptul fericită. Mare bucurie pe toate coridoarele : a cîștigat Lucescu meciul cu Chile și toată lumea rîde, cîntă și dansează, iar federația își spală cămășile în supă de pasăre. Filfîie altița pe ei de fericiți ce sînt. S-a dat și-un comunicat în care citim negru pe alb că cei îndrăzneți învinge. Am uitat meciurile pierdute în fața Argentinei și Perului, sînt mareșalii caracudei, bem fericire și în somn, am legat bufnița în batistă și am urcat altarul în căruță. Sîntem îndrăzneți, vom băga spaima în cinci continente, cei răi de gură să facă bine să lege clanța, Lucescu e biruința noastră, el se spală pe ochi cu aurora boreală și ne dăruiește fericire. Vorba telefonistei de la hotelul Sheraton San Cristobal : „Muy bien Rumania ! Senor Lucescu doarme !". (Sper că nu-i nevoie să vă traduc). Senor Lucescu doarme de mult și chiar în picioare, dar e cap de rînd în coloana fericirii. Sîntem în luna mai, s-aud piraiele cum curg, vulturi frumoși ne veghează somnul și marșul, dar eu nu-nțeleg de ce atîtea cuvinte de laudă la adresa echipei pe care o poartă glorios din înfrîngere în înfrîngere. Această falsă bucurie sau necugetată fericire mă face să cred că lui Lucescu i se pregătește pe undeva o bufnitură de zile mari. Cred cinstit că victoria din Chile e o gură de aer proaspăt pentru întreaga echipă, dar nu pot să uit cele două înfrîngeri, pe care brusc județul C.N.E.F.S. le-a transformat în tot atîtea victorii. Îmi bat gura de pomană, n-o să ne desbărăm niciodată de obiceiul de-a linguși și de-a arunca praf în ochii spectatorilor.

Să trecem cu pas grăbit spre flamura zilei de mîine cînd Rapid va înfrunta pe Petrolul Ploiești încercînd să ne amăgească în ideea că salcîmii din Giulești au înflorit spre cîntec. Neîndrăznet din fire mi-e frică de ploieșteni. Noi rapidiștii nu mai avem de mult harul duminicilor bogate, nu știu de ce mi se pare că sîntem făcuți pentru încă un an de post negru. Scuturați tălăngile și respirați cu fluturi, odată și odată tot ne vom întoarce acasă poleiți de lună și cu doi centimetri mai înalți. Marele bijutier de lacrimi negre care e Tamango m-a asigurat că noi sîntem cei ce vom rîde la urmă. E singurul profet din Giulești și aș vrea să-l văd izbutind.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

Anul XXV
22
(1 047)
Sîmbătă
29 mai
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂSPUNDERE ȘI ANGAJARE

Prin tradiție, dar și în datele și accentele sale cele mai caracteristice, fenomenul cultural-artistic românesc se constituie într-un generos și puternic factor de conștiință. Hotărîtor în această privință este însuși programul ideologic al partidului, program prin care cultura și arta dețin un rol specific printre celelalte elemente ale progresului și civilizației, în consens cu scopul și evoluția generală a societății noastre, cu sarcinile și cerințele construcției socialiste. Concepția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vizează în acest sens însuși fondul problematic al creației, o viziune cît se poate de deschisă asupra comunicării prin cultură și artă, asupra misiunii și responsabilității artistului în societate. S-a configurat și se susține astfel o adevărată profesiune a existenței prin creație, atît sub raportul producției de artă cît și sub acela al receptării ei, al circulației de valori.

În planul ideal, dar și concret, în starea și la dimensiunea procesului propriei sale transformări, conștiința reprezintă și un argument al participării, al acțiunii, al înțelegerii dinamicii politice și sociale, un acord evident al omului cu sine însuși. Formarea acestei conștiințe și plasarea acestui proces deosebit de sensibil în perimetrul construcției sociale, sub semnul celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane, sub semnul umanismului, al spiritului revoluționar, al patriotismului ca sursă de nepieritoare valori constituie, în mare, datele esențiale ale acestei concepții după care poate fi urmărită întreaga evoluție a literaturii noastre din ultimii ani. La primul Congres al educației politice și culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus orientări de fond în ceea ce privește conținutul operei de artă, calitatea demersului creator cît și cadrul general de desfășurare a tuturor manifestărilor artistice, scopul pe care toate acestea trebuie să-l împlinească. Festivalul național „Cîntarea României" a devenit, cel puțin sub acest aspect, unul din cele mai concludente repere și mijloace de afirmare în actualitate. Spațiul cultural a dobîndit o extensie de spirit care se confirmă prin cele mai multe din realizările artistice ale actualei etape și a cunoscut o puternică angajare în contemporaneitate. De el se leagă implicit și sentimentul istoric tot mai profund, al realității în virtutea căreia orice act autentic de creație este și o istorie a acestei realități și un mod specific de perfecționare a ei. Materia infinită asupra căreia se lucrează s-a eliberat — într-un anume fel și cu ajutorul culturii și artei — de norme închistate și prejudecăți iar democrația cunoașterii, a participării și implicării largi, conștiente și-a mărit indiscutabil aria și puterea de susținere. Toate acestea indică, firește, și o anume stare de spirit, aceea a libertății de creație și sînt principalele componente ale unui climat de emulație la originea căruia se află indicațiile și orientările secretarului general al partidului, interesul evident și atenția am putea spune specială pe care le acordă creatorilor de artă și contribuției pe care este chemată să și-o aducă literatura, cultura și arta, în procesul edificării noii societăți.

Una din sublinierile principale care intervin în mod frecvent în orice discuție despre rolul culturii și artei este aceea a patriotismului. Temeiurile sînt desigur multiple și în același timp unificatoare, ele însumează lumina clară a celor mai puternice tradiții și efortul concret, conștient asumat, prin care creația de azi ajută omul și problematica sa și dă seamă în timp asupra propriei noastre istorii. Patriotismul, se înțelege, rămîne una din condițiile vitale ale culturii noastre, pe acest fir merg împreună istoria și arta, toate căutările și aspirațiile noastre. Prin acest inepuizabil potențial se împlinesc talentele cele mai autentice și se realizează vocația mereu constructivă a culturii, în această matcă se string și străluces toate izvoarele de spirit ale poporului. Esențiale rămîn dovezile concrete, prin operă, întemeierea pe viață a actului creator și conștiința datoriei permanente pe care ne-o asumăm prin cultură. Imaginea pe care o lăsăm prin operă despre noi și acel plus de stăruință prin care, în ansamblul construcției întregii societăți, efortul nostru atestă o angajare pe măsură.

Luceafărul

Vasile Chinschi : „Treptele luminii"

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Necesitatea reperelor culturale

Vine o vreme cînd poetul resimte acut insuficiența facultăților naturale. Există o tendință firească a poetului de a se considera într-o situație paradisiacă în care opera sa îi apare ca un produs spontan și exclusiv al subiectivității ireductibile și nu o intersecție a acesteia cu factori culturali și socio-umani. Dar, în realitate nu există absolut nici o fază a creației, nici măcar cea inițială, în care poetul s-ar afla necontaminat de structuri culturale. El ajunge curînd în situația („infernală" !) de a fi pentru sine cel mai aspru judecător. Fiecare autor deține o proiecție de uz personal asupra poeziei sale și asupra momentului poetic în care se încadrează. Critica, severă și neiertătoare, retușează succesiv această imagine. Numai o conștiință artistică reflexivă elaborată și cristalizată pe un fond cultural larg îi oferă autorului posibilitatea de a-și corecta singur aceste erori de proiecție. Imaginea despre sine a unui poet, conștiința sa artistică, judecățile și prejudecățile sale sînt un rezultat al relației sui-generis pe care el o întreține cu lumea valorilor constituite. Toate acestea intervin decisiv în procesul creației, fac corp comun cu sensibilitatea și temperamentul autorului, alcătuiesc aliajul subiectivității sale, un tot nedecompozabil cu o formulă unică al cărei cifru rămîne uneori necunoscut chiar și celui în cauză. Ideea că aceste straturi culturale asimilate ar altera sensibilitatea genuină a poetului e o prejudecată definitiv învinsă și depășită. Singura cale autentică pentru tînărul poet este parcurgerea pe cont propriu a istoriei poeziei naționale și universale, refăcînd-o interior, într-o necesitate spirituală de a se confrunta cu sine și cu lumea, cu oglinzile remanente ale culturii. Decupajul pe care-l realizează din această aventură a cunoașterii, mereu provizorie, neîncheiată, și care se convertește într-o dramă existențială, cristalizează un tipar ce se imprimă în sensibilitatea și gîndirea sa, o formulă sufletească ce-i va filtra și dirija percepțiile, intuițiile, imaginația, reacțiile afective, impulsurile de creație. Acest „model" interior pe care și-l plămădește poetul în relație cu un anumit fundal cultural va funcționa ca o adevărată **structură apriorică** în actul creației sale. E contextul în care reverberează mesajele, spațiul de rezonanță pe care-l subîntinde opera sa. E drept că aceste structuri fixează un cadru imaginației creatoare, dar îi oferă și văzduhul în care își poate desfășura aripile.

Așadar poetul e condiționat în mare măsură de ereditatea culturală pe care și-o asumă organic. Calitatea acesteia va transpare vizibil în operă. La nivelul conștiinței sale artistice acest fapt îmbracă de cele mai multe ori forma teoretică a unor programe de creație. Dar este cunoscut și exemplul unor teorii „bune" care au „produs" o poezie proastă. Motivația teoretică a gestului creator o întîlnim deseori astăzi la poeții tineri care au reușit să alcătuiască o hartă a lirismului cu forme de relief bine conturate. Ea cuprinde podișuri, munți vulcanici, munți noroioși, munți de încreițure și chiar lanțuri muntoase. E totuși o hartă fluidă, în prefacere, cu mișcări tectonice imprevizibile deocamdată. Din anumite puncte culturale de observație unele forme apar ușor supradimensionate iar altele lipsite de măreție, tot astfel cum diversele proiecții

Grigore Georgiu

Continuare în pag. a 3-a

SCRIITORII ȘI PACEA

Izvor de dragoste

Reprezint generația celor care nu cunosc războiul decît din auzite, din filme sau din cărți. Și totuși ororile lui mă înspăimîntă cu forța trăirilor personale. Nu i-am fost martor ocular, dar o întîmplare nefericită din copilările m-a făcut să urăsc din răsputeri acest balaur care se hrănește cu vieți omenești lăsînd în urmă orașe și sate indoliate.

Undeva, în orașul natal se amenajase un parc pe un fost loc viran, pustiit de război. Mă plimbam uneori cu mama, sau priveam de pe o bancă pe cei care treceau sau se jucau acolo. Într-o zi am observat în fața mea, la cîțiva metri, doi puști cu figuri fericite și dorind să aflu motivul bunei lor dispoziții am constatat că jubilau fiindcă găsiseră în pămînt cîteva obiecte mici de metal, pe care se străduiau să le desfacă pentru a obține partea de sus care semăna cu un căpăcel. Nereușind să facă acest lucru cu forța și îndemînarea sa, unul dintre copii a luat un bolovan și a început să izbească cu putere metalul îndărătnic.

Și cum stam și mă uitam așa, auzii deodată o bufnitură care mă făcu să mă arunc în brațele mamei. Explozia, căci acesta fusese fenomenul, retezase în furia ei brațul drept al băiatului, iar pe celălalt copil îl aruncase la pămînt umplindu-i gura cu pietre.

Cu o prezență de spirit uluitoare, mama l-a dus la un spital din apropiere, în timp ce eu alergam după ea, pașii fiindu-mi prea mici, purtînd în minute brațul însîngerat și fără de viață al băiatului mutilat. Participam îngrozită la această scenă de coșmar, fără să înțeleg mare lucru, dar în sufletul meu se năștea vijelios o ură năvalnică împotriva acelora care lăsaseră obiectele acelea ucigașe, la îndemîna oricui.

Am aflat apoi, din explicațiile mamei, că erau gloanțe sau obuze neexplodate din timpul războiului. Niște criminali le aruncaseră acolo să omoare oameni și ele acționaseră cu efect întîrziat. Nu știam să blestem atunci, dar am învățat mai tîrziu și de cîte ori mă gîndesc la război nu preget s-o fac. Fiindcă au murit 50 de milioane de oameni și au fost distruse mii și mii de orașe și sate prin folosirea unor arme de distrugere cu o forță de peste 5 megatone, fiindcă Hiroshima și Nagasaki au fost rase de pe fața pămîntului de bomba atomică, fiindcă acel băiat a rămas fără mînă, și astăzi, cînd îl întîlnesc, el este mărturia nescrisă a unei mari tragedii, a unei mari cruzimi nepermise între oameni.

A învățat să scrie cu mîna stîngă, a sfidat parcă soarta ajungînd sportiv de performanță, campion la scrimă, bineînțeles stîngaci, și apoi antrenor al lotului olimpic al țării. Dar durerea și tristețea pe care le simți gîndindu-te la nedreptatea pe care i-a făcut-o imaginea prelungită a războiului sînt fără leac.

Eu sînt femeie, iar noi femeile sîntem mame, fiice, surori, reprezentăm prin vocație dragostea, armonia, noi dăm viață și o înfrumusețăm. Cuvintele pace, țară, patrie sînt și ele de genul feminin și trebuie să le păstrăm curate, neatinse de sacrilegii militare.

Sîntem un pămînt de forma unui soare în Balcani și trebuie să răspîndim lumină și înțelepciune în jur, sîntem o corabie străveche, eternă așezare sfințită în izvorul credinței în dreptate, sîntem un imperiu al dragostei, cum spunea atît de frumos și simplu poetul Ioan Alexandru, și trebuie să acumulăm în tezaurul național această capacitate nobilă de a convinge pe orice cale umanitatea, că pacea e lucrul cel mai de preț pentru planeta noastră, este condiția esențială a însăși existenței și continuității speței umane.

Gestul scriitorilor români de a lupta pentru pace cu ajutorul condeiului, al demnității și al sufletului lor curat și frumos capătă valoare de simbol în contextul unei lumi amenințate de catastrofă pentru care un război ar însemna o victorie fără supraviețuitori. El seamănă cu glasul iubirii, sau cu mîinile pruncului care-și preface mîinile în flori cînd le întinde mamei, el seamănă cu un izvor de dăruire și generozitate.

Să apărăm aceste flori, acest izvor de dragoste, să apărăm liniștea simplă și minunată a căminelor noastre, a acestei familii care se numește patrie, a acestei planete albastre care se numește Terra !

Virginia Mușat

COPIII

Țara noastră este plină de copii iar asta înseamnă în ordine biologică viitorul țării iar în ordine spirituală datoria imensă ce cade acum în prezent asupra noastră, a părinților lor întru buna lor creștere în a-i face sensibili din primii ani cu stăruință de zi cu zi asupra valorilor spirituale în moștenirea cărora vor trebui prin jertfă proprie să intre.

Să nu uităm că această moștenire a părinților, oricît ar fi de valoroasă ea nu este decît un model de jertfă, că numai prin jertfă personală de lucrare și priveghere, prin sudoarea frunții tale poate deveni propria ta avuție, că de la tine nu se moștenește nimic așa cum pămîntul necultivat se umple de buruieni, se sălbăticește. Ce punem în fiecare zi în aceste potirașe de aur, ce sămînță așezăm întru rodire vom culege mîine, ce le spunem pruncilor noștri, ce cuvinte îndreptăm spre inima lor este hotărîtor.

Popoarele vechi acordau loc întîi în cetate pedagogului părinte, inițiatorului în valorile nepieritoare ale Patriei și în această rînduială ca popor vechi ne știm și noi aici în Carpați din tată-n fiu repetînd zi cu zi rînduiala unei tradiții în spiritul căreia au lucrat și jertfit aici Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi ca să-l pomenească numai pe acest părinte al neamului cu gîndul la copiii din Hurezi, cărora le-am vorbit de curînd tocmai despre părintele lor, Constantin Brâncoveanu. Istoria părinților nu începe odată cu școala să ajungă în inima copilului, ci odată cu viața, odată cu gînguritul de la sînul mamei, odată cu cele dintîi cuvinte care îl caută pe om să facă loc de prunc în sufletul său Logosului întrupat în istoria părinților noștri. Un text vechi spune ferice de casa plină de copii dar de două ori ferice de omul care știe cum să-i crească pe acești copii pentru că din familie în acest cuib de har se așază în veac rînduiala nepieritoare a unei Patrii, cum ar spune Bălcescu.

Ioan Alexandru

JURNAL DE POET

Bucuriile tale, patrie

Se rotesc anotimpurile și odată cu ele
grîul își trimite ciocîrlîile-n văzduh
ca odinioară străbunii săgețile-n nouri,
se mărită fetele înmiresmînd lumea cu
prunci sănătoși,
mama îmbătrînește deși îi spun în fiecare
dimineață : „sărut mîna"
și, ca în fața aparatului de fotografiat,
salcîmii înfloresc la comandă izbindu-și
frunțile de cer,
de-acum e vară !
și, ca întotdeauna, bucuriile tale, patrie,
îndulcesc durerile noastre
așa cum fericirea noastră sprijină grijile
tale
(oh, e de prisos să spun că sîntem unul
și același)
Patrie, luna se uită la tine asemeni
pruncului la mamă
și hotarele tale țin de la împărăția
ierburilor
pînă-n împărăția păsărilor
căci furnicile tale în pămîntul tău mor
și ploile tale din văzduhul tău vin
și oricînd în tinda ta pentru cel de bună
credință
se află o bucată de pîine și o cană cu
apă

Marin Lupșanu

MOROMEȚIANA

Strategie narativă în „Cel mai iubit dintre pămînteni"

II

Deocamdată vom urmări în continuare același tip de alternanță, care ne va conduce spre o altă mare (ca semnificație) secvență a romanului. Relațiile cu Matilda se deteriorează pe zi ce trece, iar revenirile la starea de comuniune de dinaintea căsătoriei sînt privite de Petrini, dacă încă nu cu suspiciune, oricum cu resemnare, ca făcînd parte din avatarurile căsniciei : „Se instală, adică, între noi o anume nepăsare variabilă, asemeni zilelor și anotimpurilor, sentiment, cred, comun tuturor oamenilor, căci altfel n-am putea viețui cu cineva în aceeași casă, atîția amar de ani, cît durează o căsnicie activă". Excepția a trecut, așadar, în rutină. Planurile se schimbă din nou. La facultate se petrec evenimente pe care însuși Petrini le califică drept senzaționale: decanul de la Filozofie este înlocuit cu un dentist, iar marele poet și filozof este îndepărtat de la catedră. Nedumeririi din episodul Cubleș, Petrini îi substituie necesitatea acțiunii în fața dogmatismului tot mai acaparant al epocii : „Nu știu, dom' profesor, mi-am încheiat și eu vizita posomorît. Trebuie să vă întoarceți la catedră. Oricum, noi vom reacționa". „Care noi ?" zise marele poet atent, dar fără să mă privească. „O să aflați !" „Bine, faceți ce credeți, dar dacă e să acționați inutil și în schimb să înfruntați doar riscurile, ar fi mai bine să nu acționați". „E bine să știm și noi la ce ne putem aștepta de-aici înainte, odată pentru totdeauna. Bineînțeles că pentru niciunul dintre noi n-am risca de dragul riscului, dar în cazul dv. n-are rost să-l calculăm". Teoretic, Petrini a făcut o opțiune, practic, lucrurile sînt mai puțin limpezi. Personajul crede că poate înlătura anomalia neacceptînd-o și nejustificînd-o prin apelul la principii înalte. Modalitățile acțiunii îi sînt însă inaccesibile și, de fapt necunoscute. Urmează scena discuției de la braserie cu Ion Micu, lecție de cunoaștere pe care Petrini o va înțelege ca atare cu mult mai tîrziu.

Am analizat pînă acum, la un prim nivel, maniera în care acționează asupra personajului, modelîndu-l, evenimentele social-politice și afective. Dar în această confruntare, căci este o confruntare și nu un determinism cu unic sens, Petrini intră cu datele personalității sale, cu viziunea sa asupra lumii. Chiar dacă deficitul de experiență îl arată vulnerabil, personajul acționează și el, în felul său, asupra evenimentelor. În plan erotic, Petrini este un voluntar împenitent. În adolescență, o cere în căsătorie pe Ninёta, apoi, în studenție, repetă gestul, aproape în aceiași termeni, cu Căprioara. Urmează Matilda și Suzy Culala, alte două eșecuri, care-i provoacă suferință acută. Cum se poate echilibra un om, după o astfel de serie nefastă ? Petrini acționează în virtutea unui singur principiu : „Suferința, după Dostoievski, e singurul remediu. După mine suferința e o criză din care trebuie să ieși cît mai rapid, adîncimile ei ne rătăcesc spiritul. Ce e de fapt suferința ? O depresiune. Ce rost are să zaci în ea și, mai rău, să te acomodezi cu ea ?". Cînd îi spune aceste lucruri lui Petrică Nicolau, cel de-al doilea soț al Matildei, Petrini nu știe încă ce-i rezervă existența și cît de des va trebui să se sprijine pe aceste vorbe pentru a putea să supraviețuiască. În construcția romanului, această pendulare între suferință și fericire, care este biografia lui Petrini, se exprimă prin **strategia alternării intensității.** Astfel, spre exemplu, după cei trei ani de grea detenție, urmează bucuria reîntoarcerii și descoperirea satisfacțiilor paternității. Sau, tensionatei secvente a morții mamei îi răsunde seninătatea reflecției din episodul următor, disputelor aprinse cu Ion Micu le dă replica conversațiilor relaxate din familia lui Cicio Pop, ec. Există și aici, în acest joc al intensităților, creator de ritm epic, o secvență emblematică. Este scena vizi-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 2-a

SE ISCĂLEA Z. S. (XVI)

REMEMORĂRI

Înainte de-a continua relatarea lui Beldeanu anunț pe cei interesați și numai în ultimul rînd pe Traian Iancu care se interesa la rîndul lui (știm noi de ce !) unde sînt eu și, mai ales, de ce stau atîta ! ? Spre liniștirea tuturor declar că am fost în documentare, la **Primăvara culturală arădeană** (martor mi-e Niculae Stoian), că am citit poezii cînd am vrut, că am stat de vorbă cu poeții țărani din județ și că, în general, mi-am făcut datoria de scriitor-cetățean într-un mediu mai **puțin poluat** decît cel al Capitalei. Punct ! „Nu mai bateți ca descreerații ! a răcnit Beldeanu spre cei patru gealați investmîntați în salopete. Și după ce s-a scuzat, s-a repezit pentru a doua oară afară și a început să parlamenteze cu ciudatele apariții asupra cărora, era evident, avea o deosebită autoritate și care mă intrigau peste măsură.

— Așadar, unde rămăsesem **dragul mieu,** m-a întrebat Beldeanu tamponîndu-și fruntea transpirată ca în urma unui meci de box.

— Păi, la întrebarea pe care i-ar fi adresat-o Eugen Barbu lui Zaharia Stancu...

— A ! Exact ! Patronul l-a

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL»

PREMIILE REVISTEI «LUCEAFĂRUL» PE ANUL 1981

● Gabriel Cheroiu ● Aurelian Titu Dumitrescu ● Nicolae Georgescu ● Marcela Mariana Milcu ● Ștefan Negrișan ● Ion Zubașcu

În paginile 5, 6, 7

PREMIILE „LUCEAFĂRUL"

Într-un an, trec prin redacția revistei mii de pagini de manuscris — poezie, proză, critică — care poartă semnătura unor oameni foarte tineri. Unii la primele încercări, alții deja cu ceva galoane în cursa pentru consacrare. Dintre ei îi alegem în fiecare an, sperăm, pe cei mai buni. Pe laureații „Luceafărului". Premiul acordat de revistă și C.C. al U.T.C. (care-și face o nobilă îndatorire din sprijinirea consecventă a tinerilor autori) are, înainte de orice, o valoare simbolică. Este semnul de start, cartea în alb pentru speranță pe care o așezăm lîngă talentul celor ce vor fi scriitorii de mîine, dacă nu cumva sînt de acum. Există o lume a debutanților, fără criterii de zonă geografică, de profesiune, de „relații" literare. O seară de valori pe care ei, primii, o cunosc și o respectă. Am văzut o parte din această lume la Consfătuirea pe țară a cenaclurilor de la Focșani, din urmă cu două săptămîni. Aproape nici o eroare, nici o acceptare a mizelor false. M-am bucurat mult să regăsesc printre cei mai buni pe laureații noștri din anii trecuți. Selecția lui 1981, foarte strînsă, lăsînd în afara ei inevitabil cîteva nume care reprezintă deja opțiuni pentru anul acesta (Carmen Francesca Banciu, Maria Barbu, Iulian Moreanu) propune un grup de autori a căror evoluție a fost atent urmărită de secțiile de lucru ale revistei. Credem în ei, îi însoțim la această sărbătoare a tinereții lor și a talentului lor. Am dori să ne fie alături și editurile, să se deschidă mai mult către ei, să riște frumos cu noi pe aceste cîteva nume alese dintre sute de nume.

Le oferim astăzi paginile „Antologiei Luceafărul". Sînt o promoție. De fiecare dintre ei depinde dacă această clipă frumoasă se va confirma.

N. D. Fruntelată

CRONICA LITERARĂ

GH. VLĂDUȚESCU: «Filozofia legendelor cosmogonice românești»

După **Introducere în filozofia Orientului antic**, Gh. Vlăduțescu întreprinde, în volumul **Filosofia legendelor cosmogonice românești**, o cercetare comparatistă complex structurată, ce urmărește geneza, propensiunea, evoluția și formele temei cosmogonice în mitirile lumii și în spațiul de cultură românesc. Premisele teoretice ale lucrării pun în discuție conceptul de mit și raporturile sale cu filosofia, precum și cu alte modalități de valorizare. Definind gîndirea mitică prin disocierea față de alți autori, Gh. Vlăduțescu o consideră ca premergătoare celei filosofice, la a cărei constituire contribuie. Autorul adoptă pentru demersul său termenul de **protofilosofie** pentru gîndirea continuă în mitologia popoarelor vechi și într-o anumită parte a folclorului românesc, el desemnînd filosofia dinaintea cristalizării conștiinței filosofice propriu-zise. Raportat la această condiție, mitul este privit din perspective convergente, descifrîndu-se în semnificațiile sale pe de o parte „aspectul explicativ determinat de viața socială pentru nevoile ei, ca structură polimorfă prin care lumea este reconstruită „potrivit cu mijloacele la îndemînă în epocă". În gîndirea filosofică a lui Gh. Vlăduțescu, ideea de valoare, procesul de valorizare a oricărei realități de către conștiința care structurează, ocupă un loc esențial. Mitul este, în această perspectivă, „o realitate strînsă în jurul unei valori" avînd polivalența oricărei opere deschise. Ulterior constituirii, mitul își potențează semnificațiile reproducînd evoluția conștiinței „într-un moment anume ale istoriei".

Studiul lui Gh. Vlăduțescu este elaborat cu o mereu trează atenție pentru semnificația termenilor, pentru corectitudinea interpretării ideilor emise în legătură cu subiectul, pentru precizarea obiectului, luînd în discuție numeroase ipoteze, examinate cu luciditate și raportate la un sistem propriu, deschis, fără prejudecăți, coerent și admirabil construit. Premisele teoretice ale cărții reprezintă, pentru discuția asupra condiției mitului, pagini de referință. Autorul are viziunea mobilității fenomenelor, a procesului neîntrerupt în care există orice realitate : „mitul este rezultat al unui dialog esențial al omului cu lumea, dar mai este și o condiție a dialogului. Absorbție a unei experiențe în explicație și înțelegere, mitul revine la ea pentru a-i spori orizontul și puterea de comprehensiune. El nu reconstruiește doar pe baza unor constatări anterioare, ci determină și noi deschideri".

Mitul evoluează odată cu istoria, trecerea de la mit la filozofie producîndu-se ca „proces natural", ca trecere într-o formă superioară de cultură.

Gh. Vlăduțescu reevaluează, din această perspectivă, o parte a folclorului românesc indeobște ignorată, realizînd o reconstituire a protofilozofiei românești, a unei părți a ei, aceea grupată în jurul temei cosmogonice. Raportul dintre mit și legendă este la rîndul său clarificat, mitul reprezentînd nucleul legendei, care este „un fel de punere în operă narativă a acestuia".

Odată stabilite premisele cercetării, autorul întreprinde un studiu comparatist al circulației motivelor, a contaminărilor, paralelismelor, al motivației sociale a asimilărilor.

Studiind aria de manifestare a dualismului filosofic, autorul urmărește filiațiile și determinările, excluzînd ideea împrumutului inutil, neconform cu structura mentală al unui popor. Astfel, dacă „dualismul bogomilic a trecut dincoace de Dunăre, el și-a prins sensurile într-un sistem și a luat forma și funcțiile acestuia", ceea ce explică „particularitățile dualismului în cosmogonia românească, deci posibilitatea instituirii sale într-un capitol distinct în istoria motivului".

Urmărind dinamica interioară și exterioară a motivelor cosmogonice, Gh. Vlăduțescu utilizează metoda comparatistă, coroborînd datele esențiale sau semnificative pe care le furnizează arii culturale diferite și îndepărtate, integrîndu-le unei impecabile demonstrații. Sînt studiate într-un capitol aparte **elementele** cosmogoniilor cercetate, iar în secțiunea următoare **sistemele** care le-au valorizat, cosmogonii și antropogonii, luîndu-se în discuție specificul fiecăreia, în fiecare zonă de cultură, circulația ideilor, procesul și climatul implantării lor. Demersul filosofic argumentează necesitatea integrării folclorului în istoria filosofiei românești pentru că, spune autorul, „dacă legendele românești nu trec istoricește probat în filosofia «de școală» ca **Vedele**, de pildă, nu au mai puțină valoare filosofică. Ele, de aceea, alături de alte componente ale înțelepciunii populare, alcătuiesc prima parte a gîndirii noastre filosofice în devenirea ei istorică".

A doua secțiune a cărții, **Corespondențe filosofice**, nu se subordonează titlului cărții, constituind de fapt o suită de eseuri consacrate unor repere ale filosofiei românești din punctul de vedere al temei cosmogonice. Această secțiune o continuă de fapt pe cea dintîi, și dacă prima este consacrată „protofilosofiei" conținute în folclorul românesc, motivul genezei ocupînd locul central prin semnificații și implicații în planul gîndirii colective, cea de a doua configurează dimensiunile culte ale unui univers filosofic.

Dacă legendele cosmogonice „alcătuiesc un capitol al protofilosofiei românești", cu Dimitrie Cantemir începe filosofia, constituirea limbajului ei, a fondului inițial de concepte. Gh. Vlăduțescu studiază formația și influențele, reconstituind evoluția personalității filosofice prin interpretarea textelor pe de o parte și prin interpretarea datelor biografiei intelectuale. La Cantemir, autorul identifică două modele cosmogonice, între care există nu numai continuitate, ci și discontinuitate", primul în **Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago**, cel de-al doilea în **Istoria ieroglifică**, marcat de modificări substanțiale. Cantemir, tributar inițial teosofiei lui Van Helmont, realizează un salt de gîndire prin care accede la vîrsta filosofiei moderne a epocii sale. La Gh. Vlăduțescu se conciliază admirabil rigoarea analitică și interpretarea originală a informației cu expresie eseistică, în formulări care concentrează ideea. Devenirea filosofică a lui Cantemir este rezumată astfel, cu descoperirea raportului dintre cele două modele cosmogonice : „Cantemir cel din **Istorie**... față cu cel din **Imagine**... pare un filosof modern față cu unul renascentist. Este mai puțin imaginativ, însă mai riguros, cam în spiritul epocii, **more geometrico**. Pierde un univers multicolor, dar cîștigă altul, cu structurile și mecanismul dezvăluite.

Cantemir recuperează timpul în care nu s-a putut face filosofie și ne aduce în vremea lui Descartes, Spinoza, Newton". Afirmării modernității prin filosofia cantemiriană îi urmează experiența lui Ion Eliade Rădulescu, a cărui filosofie este definită, de Gh. Vlăduțescu, prin poezie, țesătură savantă, barochism, greu accesibilă din cauza limbajului bizar, filosofie dualistă și profund moralistă.

În succesiunea momentelor-cheie ale istoriei temei cosmogonice urmează demersul eminescian, care se împlinește într-un moment în care tema „revine cu frecvență în poezie, în filosofie, în știință". Gh. Vlăduțescu identifică influențele și modalitățile specifice de asimilare și de prelucrare creatoare a motivelor, ca în cazul dualismului tradițional de pildă, în raport cu care termenii au la Eminescu valori opuse. Evoluția structurii eminesciene, pusă în corelație cu mutațiile operei are sensul interiorizării progresive a filosoficului, fără ca acesta să își absolutizeze dimensiunile.

Cosmogonia lui Vasile Conta, „sistematician în orizont materialist", are la bază „diferența ontologică între principiu și ipostazele sale, între absolut și relativ". Reprezentarea sa cosmogonică este „posibilă ca adevăr", austeră și rațională, prevenind pe de o parte din contactul cu știința vremii, iar pe de alta dintr-o capacitate structuratoare pe care Gh. Vlăduțescu o caracterizează deopotrivă prin prudență și prin îndrăzneală.

Remarcabil este comentariul consacrat sistemului filosofic al lui Lucian Blaga, creator de filosofie și poet disputat între aspirația către articularea sistemică și frenezia creatoare. Drama gîndirii sale ar rezida în pierderea lumii reale prin creația celei imaginate. „Blaga produce o lume imaginară, frumoasă, prea frumoasă poate, prin poezia ei imanentă, dar cu defectul irealității." A rezuma ideile cărții lui Gheorghe Vlăduțescu este o imposibilitate și de altfel un demers inutil, pentru o carte atît de densă și atît de atrăgătoare pentru argumentația ei complexă, pentru problematica ei și pentru stilul în care evoluează speculația deopotrivă cu organizarea substanței, metoda implicită cu expresia. Cu **Filozofia legendelor cosmogonice românești** — deși titlul nu acoperă întreaga materie a cărții — autorul aduce o nouă contribuție, de această dată la istoria filosofiei românești.

Sultana Craia

ȘTEFAN AGOPIAN: „Tache de catifea"

Al doilea roman al lui Ștefan Agopian, prozator foarte înzestrat despre care se vorbește, din păcate, mai puțin decît ar merita, e un soi de curioasă reconstituire istorică și cu un titlu extravagant : **Tache de catifea** (Ed. **Cartea Românească**, 1981). Aluzia culturală de aci este izbitoare, însă nu dă nici pe departe vreo idee asupra materiei propriu-zise : romancierul și-a așezat tabăra în Oltenia începutului de secol XIX, într-un soi de conac boieresc întărit și a evocat, în superficie, viața ocioasă la țară a unei familii cu dare de mînă. Cu excepția unui capitol, acela unde materia e „bucureșteană" comunicînd momentul revoluției lui Tudor Vladimirescu, pe care Ștefan Agopian o caricaturizează inexplicabil (panduri beți, călugări pederești ținînd teorii despre strigoi și diavoli, cu referințe la iezuiți) în rest prozatorul reconstituie cu inteligență și chiar cu fidelitate epoca și mentalitățile ei. Am căutat, de altfel, prin documente și lumea surprinsă de Ștefan Agopian este verificabilă : Craiova terorizată de pasvangii, incendiată, tîrîtă de năvălitori, o umanitate barocă avidă de mărfuri străine, trimise de la Sibiu prin „Casa de comenzi" Hagi Popp, o splendoare de viață cotidiană „decadentă" în praful și în noroaiele de la sfîrșit (N. Iorga în „Studii și documente" vol. 8—9 ne dă știri valabile, ca și în „Istoria comerțului românesc"). Sub acest aspect, Ștefan Agopian a procedat foarte corect, el a izolat un moment istoric cînd potopul de războaie, invazii, molime și lăcuste trezea în om o adîncă anxietate, proprie mediilor baroce, adăugată „politicii" care era cum era. Evenimentele sînt, de altfel, verificabile în general și dacă nu pot fi detectabile în document au un grad insemnat de verosimilitate : hanurile pitorești ca în picturile lui Preziosi, jafurile, instituțorii străini și, unii din ei, caraghioși, diablerîile, toate sînt pasionante și îngroașă pasta evocării istorice propriu-zise. Nici mediul „decadent", inchipuit de prozator, nu este imprecis : Tache, în costum de catifea și purtînd o eșarfă la gît, tacîmurile de argint, vesela de cristal, băuturile fine, „europenești", draperiile din brocarturi — acestea sînt admirabile semne ale unei documentări solide, mai rară la romancierul nostru istoric și de negăsit în promoțiile tinere. Simțul preciziei istorice merge și mai adînc decît în descripția mediului, pînă la psihologii ; prin **Tache de catifea** prozatorul a voit să exemplifice un compus uman de felul „poetului", absent și plictisit, părînd a căuta, totuși, inaccesibile idei. El a descris, de aceea, un număr de reacții indiferentiste, de gesturi catastrofice, inexplicabile, creînd în totul o psihologie slavă, cehoviană, de om al stepei, rezultată, cu toate acestea, dintr-o ascendență și mai curioasă. Omul se trăgea dintr-o familie de complexați care aleg drept probe virile „Petrecerea și Complotul", cîrtitori din plictiseală ori savanți activi și „politici" care au priceput tîrziu plăcerile recluziunii „candide" (un mic complex „Candide" nu e, aici, de ignorat). Și psihologiile corespund, așadar, acelora descifrabile prin examenele istorice.

Cu toate acestea, reconstituind abil lumea unde s-a fixat, Ștefan Agopian n-a rămas în limitele unui roman istoric documentar, ceea ce am observat pînă acum pare că l-a interesat pe prozator numai din pricina obligației elementare de a crea verosimil. Ambiția lui a urnit un alt resort estetic, voind să ne dea un roman fantast și intelectual, mai complicat decît s-ar fi înțeles la o prea sumară examinare. El a introdus aci o perspectivă în plus, (aceea a unui Autor misterios), care e aceea a „ficțiunii scriitorului". Ideea prozatorului ar fi, dacă înțeleg bine, să modifice optica de la cel absolut la naratorul absolut, imaginîndu-și că „Autorul" este totuna cu „Tache de catifea", cunoscător, prin enigmatice procese pitagoreice, al tuturor evenimentelor dinainte și de după el. „Textul" final ar fi, așadar, rezultatul unei memorii absolute care lucrează în conexiuni și cu o imaginație totală : „Asta este de fapt totul. Au trecut de atunci mai bine de patruzeci de ani, și încercînd să-mi amintesc toate astea, am aflat că nu-ți poți aminti nimic. Am mințit, așa cum mințim întotdeauna, fiindcă adevărul nu are cuvinte să-l rostești". Lipsa totală de memorie e, în creație, condiția imaginației totale.

Spre a-și demonstra ipoteza teoretică, romancierul ne-a și dat cîteva exerciții de creație (pag. 178—180), dezvoltînd o impresie inițială care generează o iluzie epică ; textele lui paralele vor să exemplifice, în definitiv, ceea ce este perfect acceptabil în materie de reconstituire. Proporția ficțiunii în evocare este detectabilă orișiunde în grad însemnat. În fine, cu acestea Ștefan Agopian a creat iluzia unui mecanism epic mai complicat decît este în realitate, speculațiile lui „Tache de catifea" (el însuși scriitor, autor a două „cărți") despre „Carte" și despre misterul „Autorului" nu fac decît să înlocuiască o convenție cu alta : „Și Cartea ? Totdeauna m-a îngrozit Cartea asta. De ce să înghită Ioan Cartea și de ce ea să fie amară ? Noi sîntem Cartea, sîntem băgați într-o carte, scrisă de cineva". „Cartea" în chestie este probabil „Apocalipsa Sfîntului Ioan", materia speculației este de ordin teologic, atingătoare de ideea, pe care prozatorul o cultivă, a unui „narator absolut", independent de spațiu și timp.

Din acel „prolog" aiuritor, care nici nu trebuie luat „în literă" util însă spre a introduce „ficțiunea scriitorului", cu perspective ametitoare, nu rămîne în fond mai nimic din moment ce, creată sau nu de un „autor" identificabil, „cartea" propriu-zisă există și este așa cum este. Mă grăbesc să observ că, esteticește, ea este pe deplin mulțumitoare, cu întinse episoade memorabile. Valoarea romanului nu derivă din „speculațiunile" despre text și autor, în definitiv previzibile, ci dintr-un talent viguros de a stabili conexiuni de ordin poetic între elemente cît mai îndepărtate, din puterea de a vedea obiecte cu o lupă măritoare, în sfîrșit, din „stil". Ștefan Agopian este, neîndoios, un „stilist" atent și calofil, care s-a sforțat să imite, într-atît cît nu devenea supărător, limbajul vremii, cu o mulțime de conjuncțiuni, cu intorsături prolixe de fraze, cu diminutive și infățișînd totuși un grai propriu care nu seamănă cu limba documentelor, derivat dintr-un idiom prea colocvial pentru o temă atît de spectaculoasă. Romancierul a voit să fie „cronicăresc", aci intelectual, însă o senzație de artificios există la tot pasul.

Cea mai de seamă însușire stilistică a prozei lui Ștefan Agopian este lirismul, de felul aceluia senzorial și imagist al lui Fănuș Neagu însă aci mai eliptic. El a creat cîteva scurte poeme ca acestea : „Și în aer plutea mirosul pomilor cu frunză puțin veștedă și mirosul întunericului și miros de tămîie și de ceară adus de vînt", sau mai departe : „Pe cer o stea căzu ochilor mei pentru a o vedea. Și steaua o făclie se făcu singuratică în pădure. Și strigătul puhav al buhăi amăgind lumea", admirabile modele de senzorialitate poetică. Poezie a pus romancierul și în expresia fenomenelor astrale, care îi obsedează : „Mă izbi cerul cenușiu prăbușit peste lume", „Luna se înalță ca un steag peste noi vestind mișelia". „Ieșeau aburii din haine și lumea se întoarnă nebiruită", „Prin picla ce acoperea cerul apăru un soare albicios și rece", în acest desen subtil al unei femei („Am cercetat-o. Umerii ei subțiri erau ca o pată pe peretele înnegrit de fum. Avea ochi verzi și străini"). Senzitivitatea romancierului este, ca și asociativitatea, foarte mare. El percepe zgomotele „ca niște păsări adormite în aer", vede nînsorile „strălucitoare", diavolii „îmbrăcați în alb", aburul „sticlos" ieșind din gură, îngerii nemîlosi „privind ca niște desene într-o biserică părăsită". Ochiul înregistrează adeseori printr-un ochean măritor și spargerea unei cești e o adevărată catastrofă descrisă meticulos. (pag. 112).

Un moment de otiu la conac e prefăcut într-o viziune curat onirică, sufocată de senzații grele, teribile. (pag. 103). Antropologia e, în aceste condiții, o abstracție și omul însuși pare un receptacul de efluvii, prezumții și presimțiri. (pag. 81).

Mai mult decît astfel de excepționale fragmente romancierul n-ar fi putut să ne dea, totuși el a adăugat și o materie fantastă, prolixă și, mi se pare, marqueziană. Invazia vegetației, putreziciunea lemnăriei într-o cameră a unui muribund care nu mai își dă duhul, scene de levitație, camera onirică și cu lumină verzuie, nepămînteașcă, sferele mercurice, țelurite metamorfoze (orologiul apărînd din neant și ca un apendice al lui — un om), un gnomon, adică un ceas de apă, și alte țelurite mașinării vetuste, lunetele fabuloase prin care se vede totul ca într-un film, aparițiile de „îngere" alungate ca un animal de curte — toate acestea, aflate în două capitole mari („Începem încă o dată să spunem cine sîntem" și „Despre zugrăvire și despre ospăț") puteau nu atît să fie eliminate ci reduse, întrucît complică fără temei materia romanescă propriu-zisă. Presiunea stereotipurilor fantaste, de felul acelora din „Sărbători marțiale" de Ioan Dan Nicolescu nu-i este lui Ștefan Agopian de nici un folos căci prozatorul e un mult prea inteligent creator de atmosferă „decadentă", un fin observator și un „stilist" cu o înzestrare mult în afara comunului spre a-și colora proza cu asemenea șabloane ușor de identificat. Observ că n-am istorisit mai nimic din roman : el este povestea fragmentată a vieții unui boiernaș oltean, de după 1800, Tache Vlădescu, ucis de frații vitreg, Mamona cel Tînăr, asasinul și al altor indivizi (mama lui Tache Vlădescu și institutorul acestuia, un bombastic Vaucher). Epica propriu-zisă nu este însă esențială, talentul lui Ștefan Agopian e vizibil în cu totul altă direcție decît aceea a inventării de fapte senzaționale.

Artur Silvestri

Strategie narativă în „Cel mai iubit dintre pămînteni"

Urmare din pag. 1

tei la bunici, așezată la începutul vol. al III-lea. Personajul intră în acest spațiu privilegiat după un lung șir de experiențe pustiitoare : închisoarea, eșec profesional, eșec conjugal, moartea mamei. Ce se va întîmpla în livada bunicilor ? Mai nimic : este prins un roi de albine sălbatice, sînt băute cîteva sticle cu vin, bunicul și bunica își amintesc de tinerețe și se încontrează delicios, vin cîțiva vecini, se cîntă romanțe cu acompaniament de acordeon, se lasă seara. Și totuși : „Mă îndepărtai ca un bătrîn înțelept aflat pe alte hotare. Senzație minunată de echilibru... să te știi tînăr și în același timp să simți că trăiești de o mie de ani !" Livada bunicilor, variantă a grădinii voltairiene este pentru Petrini unicul spațiu securizant, oază de liniște, rezistență, opusă infernului celorlalți. Romanul ar fi putut să se încheie aici, căci tot ceea ce urmează este superflu, repetat, îngroșat, dilatat, adăugînd **întîmplări** și nu **semnificații**. În **Cel mai iubit dintre pămînteni** epicul arborescent este, din timp în timp, concentrat de scriitor în astfel de nexus-uri, nuclee în jurul cărora gravitează materia romanescă. Vizita la bunici era un final potrivit, pe care scriitorul l-a refuzat însă sub presiunea epicului.

Să ne întoarcem acum la celelalte două secvențe cheie, către care ne-au condus variantele strategiei narative. Mai întîi, petrecerea la familia Matildei, imediat după căsătorie. Reamintesc circumstanțele situației. Petrini se reîntoarce de la manifestație, nedumerit, pe de o parte, de episodul Cubleș, contrariat, pe de altă parte, de atitudinea distantă a Matildei. El schițează un instinctiv gest de apărare, încercînd să se retragă în studiu. În acest moment sună telefonul și Matilda îl chemă la petrecere. Vulnerabilul Petrini cedează. Familia Matildei îl întîmpină rece, iar proaspăta soție chiar cu ostilitate. Petrini, care-i observă gesturile, reacțiile, cuvintele, are un moment de revelație, pe care-l va uita însă repede : „Oglinda în care mă uitam se tulbura. Mă uitai la ea de cîteva ori, insistent. Da, era tot Matilda, dar arăta ca și cînd ar fi fost văduvă, nu prin decesul soțului, ci prin decesul iubirii ei pentru el. Îl avea, acel soț, ușor-l colo, stătea tăcut și posomorît, dar între ei de mult nu mai era nimic, trăiau împreună fiindcă se luaseră și fiindcă aveau interese comune, dintr-o cășnicie nu prea lungă, dar nici prea proaspătă : copii, doi sau trei, casă, și apoi zădărnicia unui divorț, fericirea nu există, iei pe altul sau pe alta și tot acolo ajungi..." Secvența este anticipatoare. Personajul a observat — așa zicînd — fisura care, adîncită în timp, va provoca „prăbușirea casei Petrini". În șirul evenimentelor afective, scena petrecerii marchează începutul unui ascendent proces ireversibil de înstrăinare.

Să urmărim acum momentul definitoriu pentru seria de evenimente aparținînd contextului social-politic : prima discuție, la braserie, cu Ion Micu. Petrini vrea să acționeze pentru readucerea la catedră a marelui poet și filozof și cere sfatul prietenului său, asistent la Litere. Discuția abordează temele puterii revoluției, libertății. Micu îi oferă lui Petrini o radiografie foarte exactă a epocii, atrăgîndu-i totodată atenția asupra consecințelor unei atitudini sau alteia. Deși Petrini va recepționa instinctiv, din spirit de conservare, mesajul lui Micu, și nu va da curs impulsurilor sale acționale, un accident stupid (interpretarea eronată a unui pasaj dintr-o scrisoare pe care o primește din străinătate) îl pune în situația de a verifica pe propria piele adevărul spuselor prietenului său. Absurdul intervine, forțind astfel o dramatică experiență, care va marca profund destinul social al personajului. Dar liniile de forță ale acestui destin se regăsesc încă în „marea discuție", cum o va numi chiar Petrini, subliniindu-i astfel caracterul excepțional.

Strategia narativă aduce, cum am văzut, personajul în puncte-cheie, unde planurile interferează, configurînd imagini pregnante. Cînd epicul scapă de sub supravegherea scriitorului, alături de pagini memorabile, apar melodrama, verbiajul, pitorescul nesemnificativ. Exceptional construită, proza lui Marin Preda pedepsește impuritățile, lăsîndu-le la vedere.

SE ISCĂLEA Z. S.

Urmare din pag. 1

întrebat pe Z.S. cine sînt cei care sună la ora aceasta la dînsul acasă și, mai ales, ce-ar face, adică cum ar reacționa dacă ar ști **unde se află acum**. Președintele a zîmbit ușor, s-a uitat la mine, apoi la Traian Iancu, apoi și-a pironit privirile undeva pe peretele din față și a răspuns : „N-are importanță cine sînt... Știi și dumneata mai bine cine sînt. Pînă la urmă tot or să afle unde am fost, or să afle, n-avea grijă dumneata, domnule Eugen Barbu. Și mîine or să năvălească la mine în birou, la mine în birou or să năvălească, să mă ia la întrebări. N-au decît să întrebe ! Eu am venit aici să discut cu un coleg și cu un mare scriitor, da, da, cu un mare scriitor, **și n-am venit de capul meu !** Eu sînt președintele **scriitorilor** și am datoria să nu fac nici o diferență între un scriitor și altul, nici una...".

Recunoști, dragă Mircea, că a fost un răspuns magistral. De altfel, vreau să-ți spun că în toată convorbirea Stancu a dovedit o diplomație și o sinceritate pe care eu, vulpoi bătrîn, plimbat pe coridoarele tribunalului, nu i le-am suspectat nici o clipă.

Patronul a fost **fermecat**, acesta este cuvîntul, de inteligența și șarmul președintelui. S-a manifestat în consecință și, pot să mărturisesc, nu l-am văzut niciodată atît de volubil.

În timpul convorbirii Iancu, tatăl Iancu cum îi zicem noi, s-a comportat ca un adevărat subaltern conștiincios și politicos. Îl întreba pe Z.S. dacă mai dorește ceva, dacă stă destul de comod, dacă nu-i este frig, iar mie îmi arunca priviri ultra-severe...

Se făcuse tîrziu. Nu mai știu cît de tîrziu (poți să comunici acest lucru și maestrului care e atît de curios să știe anul, luna, ziua, ora și minutul).

— Care maestru ? întreb eu nedumerit.

— Lasă, nu mai fă pe discretul. Am aflat din sursă sigură, (am și doi martori), că în prezența, Iancu a fost **chestionat** la telefon în legătură cu serialul tău din **Luceafărul** la modul... inchizitorial.

— Se prea poate, n-am fost atent la convorbirea telefonică. (Deși fusesem, și într-o zi am s-o relatez împreună cu două trei însemnări ale unui poet mort la Comarnic, desprinse din jurnalul său, menite să ilustreze „ciudățeniile" și „curiozitățile" celui care se interesa în ce măsură cele relatate de mine, în scris, corespund adevărului.)

— Deci, venise ora de plecare, continuă Beldeanu, Barbu i-a dat lui Zaharia Stancu o carte cu dedicație. O dedicație nefiresc de lungă pentru parcimoniozitatea sa... stilistică. Marele președinte a strîns-o la piept. Și-au dat mîinile. În prelabil, fusese comandat un taxi. S-au despărțit văzîndu-se pentru prima și ultima oară. Cel puțin eu așa știu...

L-am condus pînă în stradă împreună cu Traian Iancu care l-a acompaniat pînă acasă.

Vreau să-ți spun însă un lucru care m-a izbit. Din clipa în care a părăsit casa, Zaharia Stancu a devenit brusc mai bătos, mai oficial și a zis cu glas sec : „O făcurăm și pe asta, o făcurăm. Acum să vedem ce urmează".

Beldeanu tace căzînd într-o reverie meditativă. Eu îmi ordonez notițele și arunc priviri furișe spre geamuri. Îl întreb :

— Adriane, cine sînt dragă indivizii care ni s-au tot înfățișat în dreptul ferestrelor ?

Face un semn evaziv. Surîde enigmatic :

— Lasă, îți spun altă dată...

(Continuarea serialului în numărul viitor)

Festivalul interjudețean de creație literară „Marin Preda"

● Comitetul de cultură și educație socialistă din județul Teleorman, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor și „Muzeul Literaturii Române", organizează **Festivalul interjudețean de creație literară „Marin Preda"**.

Manifestările, care se vor desfășura în zilele de 28—29 mai 1982, includ : vernisarea expoziției de fotografii documentare „Marin Preda — Imposibila întoarcere", sesiunea de comunicări științifice „Istorie și realități naționale în opera lui Marin Preda", Consfătuirea județeană a cenaclurilor literare, întîlniri ale scriitorilor cu oameni ai muncii din întreprinderi și instituții, cu elevi și cadre didactice.

Decernarea premiilor concursului de proză scurtă va avea loc la Siliștea Nouă, în sala expoziției memoriale „Marin Preda".

CARTEA DE DEBUT

EFEMERIDE

Ce frumoasă idee de roman ratează Vasile Obadă în cartea sa de debut ! **Iubitorul de arginți** (Editura **Junimea**, 1982) putea fi un roman memorabil, dacă autorul său ar fi știut să atenueze pura sminteală a personajului principal, transformînd-o într-o simplă accentuare a personalității. Paranoia ar fi fost înlocuită de hiperperseverență (acesta este sugestivul termen prin care Karl Leonhard — în **Personalități accentuate în viață și în literatură** — denumește nevroza celor obsedați de evidențierea propriei lor superiorități). Neplăcuta impresie de caz patologic n-ar mai fi apărut. Așa însă, Ghiță Bizgan nu este decît un biet om suferind. Actiunile lui excesive nu sînt semnificative pentru vreo categorie umană localizabilă social-istoric, Vasile Obadă neavînd o vocație de prozator obiectiv. Rămînea doar ca Ghiță Bizgan să fie vreun nebun sublim, în care natura umană să apară poetic hipertrofiată. Nici despre așa ceva nu poate fi vorba. Ce ar mai fi de spus, în consecință, despre **Iubitorul de arginți ?** Că, în absența valorii, cartea interesează pentru mai puțin obișnuita ei postură literară. Într-adevăr, nu sînt numeroase cărțile despre care spunem că puteau fi grozave. Cele mai multe cărți nereușite sînt niște eșecuri pur și simplu. Să ne amintim însă de un aforism-butadă, care dovedește că Victor Eftimiu nu a fost numai prolific, ci și înțelept : „Cine se mulțumește să fie sergent-major toată viața, nu este un ratat. Ratat e colonelul care n-a ajuns general". Într-adevăr, pentru a rata, trebuie să ai ce rata. Să îi oferim, deci, lui Vasile Obadă această consolare.

O carte din familia fantomatică a textelor ultraefemere este **Ultima bătălie a lui Oroles** (Editura **Litera**, 1982) de Andrei Dicea. Într-o clasificare a literaturii nesemnificative, ea ar figura în încrengătura textelor albe. Un text alb este o scriere gramatical corectă, perfect coerentă, estetic nulă, care prezintă însiruiri de cuvinte într-o tonalitate a deplinei neutralități. Spre deosebire de literatura proastă, al cărei persistent și bizar aer de agresivitate se datorează modului excesiv în care autorii simulează talentul, literatura albă dă impresia că acela care a scris-o este pe deplin resemnat, neavînd absolut nici o pretenție, nefăcînd, drept urmare, nici o încercare de a sublinia literaritatea prin eforturi retorice. Textele respective au o uimitoare impersonalitate și previzibilitate : după citirea primelor fraze ale oricăruia dintre ele căpătăm certitudinea tranchilizantă că nici cea mai mică surpriză nu este posibilă. Iată un citat, ales la întîmplare : „Oroles nu mai spuse nimic. Era puțin palid, cu singele agitat și neastîmpăr în privire. Își reveni repede. Începu iar vînătoarea. Dar le pierise cheful. Spre seară au contenit. Regele nu mai voia să-și amintească întîmplarea din codru. Călărea în tăcere, încruntat, lipsit de veselie. În curtea cetății îl întîmpină Gela și Arula, îmbujorate și zîmbitoare".

Unele amănunte dovedesc că literatura albă nu poate, totuși, să se ivească în forme perfecte. În chiar citatul de mai sus există o gresită sincronizare a timpurilor verbale. Iar unele lacune de informație tind să strecoare note de umor involuntar. De exemplu, Andrei Dicea îl obligă pe Crassus, atacatorul dacilor, să joace o partidă de cărți.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„FORUM STUDENȚESC"** este revista studenților timișoreni, al cărei număr 1/1982 confirmă întru totul părerile bune pe care le-a generat pînă acum. Publicația este orientată asupra stimulării tinerilor creatori, fapt obligatoriu, tiparind în chip sistematic un număr de adevărați scriitori tineri, dedicînd comentarii volumelor semnate de unii dintre ei. Astfel, recenzii despre cărți de Ioan T. Morar (un debut semnificativ în poezie) și Eugen Bunaru semnează Daniel Vighi și Viorel Marineasa. Eseuri pe diferite teme („text", „poem", „informație și ontologie", romanul american, „Părvan") aparțin lui Bogdan Ghiu, Sorin Antohi, Viorel I. Boldureanu, Mircea Mihăieș și Mircea Pora. Creația „originală" e reprezentată bine, ca și jurnalistica de ordin curent (aceiași Daniel Vighi — inepuizabil — vădind însușiri de publicist „poematic") : poeziile Simonei-Grazia Dima, ale lui Voicu A. David, proza fantezistă semnată de Lucian Perescu și aceea descriptivă, sigură, de Marie-Jeanne Jutea, sînt semne de talent indiscutabil. O dezbatere despre „Călăuza", o pagină de literatură germană contemporană din Banat, ca și traduceri nemțești din tînăra lirică românească bănățeană dau culoare acestui număr. Cîteva nume cunoscute (Livius Ciocârlie, Cornel Ungureanu, Sorin Mailat) completează sumarul bogat al acestei interesante publicații.

■ **OFENSIVA MORALEI.** Admirabil interviul cu Ioan Alexandru, publicat de revista „Orizont" (nr. 19) conține cîteva idei demne de atenție, printre care și aceasta, a condiției morale a scriitorului : „Noi, slujitorii cuvîntului, avem, poate, o mai mare datorie de a vorbi oamenilor despre viața lor interioară, despre acea făptură lăuntrică pe care ei trebuie să și-o crească, să și-o desăvîrșească moral, ca să se micșoreze tensiunea dintre noi". Poetul „Imnelor" vorbește, aici, în fraze de o emoționantă vitalitate, despre familie, „seninătate", „împăcare", „starea imnică a lumii", poezia populară românească și „cărțile noastre vechi", despre Blaga și despre „datoria față de strămoși". Astfel de interviuri, care aruncă o privire în laboratorul sufletesc al scriitorului, conținînd și exemple morale demne de urmat, idei și atitudini fertile pentru cultura națională, merită stimulate și înmulțite.

■ **DEBUT.** O promițătoare poetă se dovedește a fi Ioana Cioancăș, autoarea unui recent volum de debut, „Pasul clipelor" (Ed. **Litera**, 1982). Procesul de clarificare estetică este aici vizibil : poeta începuse cu o poezie asfixiantă de stereotipii, invadată de lebede, pescăruși, „fărîme de cintec" și altele de acest fel, spre a se așeza, în fine, într-o lirică elegiacă, de solitar spirit chinuit („Mărturisire", „Nici o noapte", „De acum", „Iar printre lucruri"). Din asemenea producții ale unui suflet sensibil și floral poate ieși, cine știe ?, o poezie foarte originală.

■ **„STILIȘTII".** După ce i s-au semnalat serioase reminiscențe teologice în gîndirea critică, Ioan Buduca face o întoarcere aparent spectaculoasă, împănînd o cronică din „Viața studențească" (nr. 20) cu citate din clasicii materialismului dialectic. Numai că adagiul „omul e cel mai important capital" e așezat de recenzent într-o ironică paranteză. „Stiliștii" noștri, ironici, care se fac că nu cred în nimic, par a crede, totuși, în ceva. În ce ?

■ **PREMIU INTERNAȚIONAL.** Aflăm cu bucurie că tînărul nostru colaborator Alexandru Andrieș (un talentat poet și traducător, foarte valoros cîntăreț de muzică modernă) a obținut cu filmul „Dezpre distanțe" premiul III la Festivalul internațional al filmului de scurt metraj, Sofia 1982. Filmul va fi difuzat, în curînd, de televiziunea bulgară ; așteptăm cu emoție ca să se producă acest eveniment și la televiziunea noastră, mai ales că un alt film, „Orașul legendelor vii" (despre Brașov, cu scenariul, regia, muzica semnate tot de Alexandru Andrieș) a fost difuzat de mai multe ori pe postul nostru de televiziune.

A.S.

29 MAI 1982

MIHNEA GHEORGHIU:

„Orice opțiune sinceră se supune unei discipline intelectuale“

Interviurile «Luceafărului»

— Faceți parte dintr-o generație și o categorie de scriitori pentru care selecția valorilor a reprezentat și reprezintă un principiu de bază în promovarea culturii naționale. Credeți în specificul muncii intelectuale, în necesitatea „uceniciei cărturarului“ — ca să folosesc expresia dvs. dintr-o carte despre Dimitrie Cantemir ? Mă refer la vocație și la profesionalitate.

— Au apărut în anii din urmă cîteva cărți bune și serioase, animate de o profundă dragoste de țară, despre rolul social al cărturarului și artistului.

Nu ducem lipsă de foarte bune cadre de specialitate și vă mai pot asigura că în ultimele două decenii s-a ridicat o generație de tineri oameni de cultură, tehnicieni și oameni de știință, cu care se poate mîndri orice țară avansată. Ar fi bine ca grija de acești oameni să prevaleze în lupta cu dificultățile economice, deoarece, față de nivelul extrem de competitiv al pieței mondiale a valorilor, creația și producția noastră de bunuri — inclusiv intelectuale — nu pot ieși din competiție fără pierderi irecuperabile.

Introducerea și aplicarea ideilor noi, ca și a tehnicii noi, întîmpină desigur unele dificultăți din partea compatrioților noștri mai conservatori, sau mai înapoiați. Aceia care au învățat, la vremea lor, cîte puțin în general și mai nimic în special.

În medicina de odinioară, atunci cînd doctorul nu prea știa ce să facă îi prescria pacientului un „panaceu“ — pe grecește — „leacul bun-la-toate“, remediul universal. Am cunoscut (fiecare) diferite persoane care foloseau și în alte domenii de uz obștesc sfaturi-panaceu, însoțite de citatul respectiv, ce-i drept în traducere românească. Trecerea la un „tratament diferențiat“ s-a produs greu și numai după trecerea timpului lor.

Cuget, deci exist. Exiști, ca ființă, dar nu neapărat și ca filosof ! Caragiale remarca ironic : știi să scrii, ești scriitor ; știi să citești, ești critic. Profesezi banalități cu un aer doctoral ; ești deci profesor-doctor ? Mai există, totuși, concetățeni care sînt „pe post de“ vreuna din funcțiile acestea sau altele. Deși, în materie de minte, este lucru dovedit, funcția nu creează organul.

Categoria acestora e diversă și solidară și de aceea se impune celor mai timorați. Primejdia stă mai puțin în faptul că ei trăiesc și prosperă, ci în stoparea premeditată a celor mai buni decît dînșii, în păgubirea statului prin limitarea afluxului de inteligență și inițiativă spre diferitele nivele de conducere. Acțiunea și reacțiunea lor sînt și rodul unei cugetări egoiste. Pentru că și mediocritatea cugetă, deci există.

— Ați susținut în repetate rînduri că educația și cultura, ca și practica lor social-politică, ar trebui să profite mai mult de inteligența și talentul tinerilor. Am mai înțeles că vă temeți de molipsirea lor cu indiferență, din partea birocrației suficiente și dezabuzate. Marin Preda v-ar fi întrebat : „pe ce te bazezi ?“

— Inerția conservatoare are filosofia ei : „Ascultă sfatul meu : nu face valuri !“, sau „ascultă-mă pe mine : nu te lega la cap dacă nu te doare !“, ori : „cînd se bat taurii, viteii stau de-o parte“.

Cunosc personal cazuri în care tinerii inimoși și talentați, dornici să aducă un aer proaspăt în serviciul sau direcția lor de activitate, au fost priviți pieziș și sabotați de mediocrația locală. Pînă cînd unii au obosit, s-au blazat și-i poți auzi repetînd solemn pe la ședințe formule ca de pildă : „iarna este frig, dimpotrivă, vara este un anotimp călduros, prin urmare, o să fie bine și la vară cald“... De la cine au învățat să se îndobitocească atît de convingător ? Profesorul lor este negreșit un animal cu șase picioare : două ale sale și patru ale scaunului. Ca să putem combate birocratismul și incompetența — acolo unde se cuibăresc anihilînd inițiative salutare —, a se ascunde pe sub hîrtii ștampilate, sau telefoane fără răspundere, este incompatibil cu ideologia și practica unei autentice dezvoltări socialiste și în general cu progresul.

În ultima sa carte („O mie de căi pentru viitor“) Jacques Lesourne, unul din sociologii și economiștii care elaborează sistemele prospective ale deceniului viitor, susține că „se procedează totalmente eronat indicîndu-se dezvoltarea de noi activități într-o întreprindere îmbătrînită și sclerozată, deoarece acolo structurile mentale și relațiile umane sînt depășite ; în schimb s-au înregistrat cazuri cînd persoane ineficace dintr-o întreprindere sclerozată s-au putut redinamiza în altă întreprindere, care a adoptat o atitudine nouă față de viitor“. Ineficiența ține deci și de nedepășirea unui sistem dirigist înțepenit la „remediul universal“, care blochează creativitatea. Cînd ai cunoscut mai bine genul divers al farsorilor auto-imputerniciți cu înțelepciune, de la o vreme nu te mai lași impresionat de aerele lor aristocratic-importante, sau popular-sfătoase. La ei totul este exact, dar nimic adevărat. Publicul vede și recunoaște.

— Și cititorul, ca și scriitorul deasemenea ! Credeți că, alături de opera lui, de creația sa ca profesionist, scriitorul ar trebui să facă și gazetărie activă, să scrie „cronica ideilor“, cronica sportivă etc. — ceva între polemică și pedagogie, cum se mai obișnuiește ? Vă întreb, deoarece știu că ați fost și sînteți membru al breslei ziariștilor.

— Nu fac cronică sportivă, căci nu oricine se și pricepe la tot ce-i place. Citind însă cîteva din zecile de pagini de sfaturi — toate competente, — care li se dau periodic sportivilor noștri de competiție, cugetam : ce-ar fi dacă la un concurs pentru cel mai bun arbitru ar fi desemnat din oficiu cronicarul cel mai guraliv ?

Există un nivel de sațietate în a tot da sfaturi : întrebați-i pe bătrînii pedagogi. Și există o limită de sațietate în a le tot primi : întrebați-i pe discipoli. Revoluția corpurilor cerești, ca și evoluția celor pămîntești, adică ceea ce simplu se cheamă „soarta omului“ oferă discipolilor revanșa de a fi, la rîndul lor, la fel de insistenți și poate de plicticoși, ceva mai tîrziu. Chiar atunci cînd vor încerca să-i împiedice pe alții de a repeta erorile lor. Valéry obișnuia să spună că „tinerețea este o manieră de a se înșela care se transformă repede într-o manieră de a nu te mai putea nici măcar înșela“. E mai lesne să fii înțelept cu alții decît cu tine-însuți. Mai aveți sfaturi ? Da, dar tu mai ai gîște ?...

De multe ori m-am gîndit la modul în care generația noastră și-a construit viitorul, la raportul între visuri și realitate, la inevitabilitatea iluziei și deziluziei din aceste raporturi, la „maniera de a se înșela“. Pe urmă ne-am apucat să construim și viitorul celorlalți, după chipul și asemănarea noastră. S-a scris și se mai scrie despre asta.

— L-ați cunoscut bine pe G. Călinescu ?

— Am despre omul Călinescu cîteva amintiri personale. Vă voi evoca numai una, caracteristică. Era membru-coraportor în comisia mea de doctorat. Lucrarea îi plăcuse, dar referatul său întîrzia peste măsură și se apropia examenul. M-am dus la dînsul acasă (pe strada Vlădescu) și l-am rugat să-mi spună dacă motivul întîrzierii nu era cumva o formă de refuz. El a rîs cu rîsul lui total

Vasile Chinschi : „Spațiul mioritic“

și subțire și mi-a răspuns profesoral : „nu, dragă, nicidecum ; dar dumneata folosești și o bibliografie englezească pe care eu n-o pot controla fiindcă, fiindcă... nu știu englezește. Mai lasă-mi un răgaz, pînă învăț“... Era șiret și paradoxal, maestrul, dar i-am înțeles exigența exagerată. Mi-a trimis un referat excelent ; el, totuși, nu s-a prezentat la susținere. Ralea și Vianu m-au consolat : „e cochet, ca o primadonă !...“ Istoria și critica literară pot fi uneori subiective ; exigența profesională este însă obligatorie pentru oricine le practică. Călinescu era cochet și capricios, dar a fost un mare studios ; vorbăria despre „superficialitatea“ lui e pură calomnie. A fost un intelectual-unicat și autorul unei opere-unicat, monumentale. El se oferea pe sine ca model. Judecîndu-l obiectiv îmi apărea și ca un mare actor pentru care „lumea întreagă e o scenă“. Învățăturile lui erau extrem de prețioase, deși adesea sfaturile sale nu puteau fi urmate decît „în spiritul, nu în litera lor“.

— Nu vă plac sfaturile, în general ?...

— Cum de nu ? Atunci cînd nu interzic deliberarea, dezbaterea, dialogul, semnele de întrebare. Orice opțiune sinceră se supune unei discipline intelectuale. Însuși „teatrul absurdului“ trebuie să aibă un sens, altfel e impostură. Există și poziții extreme : cei ce nu primesc sfaturi și nu acceptă critica și cei ce dau sfaturi fără drept de apel. Infailibilii aceștia, — cînd nu devin primejdioși —, sînt chiar amuzanți. Am avut și asemenea „profesori“.

— Credeți, în consecință, că generația tînără e chemată să-și înțeleagă ea însăși menirea și să-și aleagă șansele de succes ?

— Au existat întotdeauna, mai mult sau mai puțin, forme și structuri sociale menite să ofere tinerilor șansa de a se întîlni și a-și confrunta părerile și experiențele și de a-și elabora consensul în privința dezvoltării acelor șanse într-un cadru superior. Adică de a participa efectiv la construcția propriei lor „catedrale“. Mi-aduc aminte de societățile noastre școlare și studențești și de asociațiile culturale ale tinerilor breslași, cu serbări, cu dezbateri, cu reviste entuziaste, cu manifestații. (În trecutul mai îndepărtat șirul exemplelor avansează glorios către grupul studenților de la Paris, care, în februarie 1883, scoteau revista „Dacia Viitoare“, cu Vintilă Rosetti, Al. Bădărău, Constantin Mille și V. Gh. Morțun, viitori oameni politici și gazetari socialiști renumiți).

În zilele noastre, structurile organizatorice constituite oferă tinerilor cele mai largi posibilități de acțiune tuturor formelor de participare. Este cu atît mai important, prin urmare, ca aceste posibilități să nu se irosească în activități formale, de pură rutină, ci să se fructifice în idei cutezătoare, necenzurate de această eternă teamă de greși a celor scutiți prin definiție de erori, a oportuniștilor și ipocriților, a carieriștilor și a lupilor moraliști. Materia se transformă și spiritul se transformă, nimeni și nimic nu poate ține lumea-n loc.

La cumpăna istoriei de noi trăite, atunci cînd resortul alianțelor politico-militare făcute și desfăcute pusese în mișcare conștiința europeană silind-o să înțeleagă „cine este și ce vrea“, fiecare dintre amicii și inamicii păcii interbelice, generația mea avea să se confrunte cu un război iminent și într-o oarecare măsură inexplicabil. De ce inexplicabil ? Pentru că mulți dintre tinerii revoluționari care defilaseră în manifestația antifascistă din 1 Mai 1939, muncitori, studenți, funcționari, ziariști, alături de personalități marcante ale vieții publice, cîteva luni mai tîrziu aveau să se confrunte cu unii care susțineau că amenințarea războiului nu venea din partea fascismului internațional ci din partea cealaltă. Și asta pentru că o „indicație“ oficioasă (transmisă prin legăturile uzuale) îi acuza tocmai pe Aliați că ar urmări, pasă-mi-te, „o agresiune împotriva Germaniei și U.R.S.S.“ ! — idee și alăturare ce ni se părea absurdă. Așa precum istoria a și dovedit-o.

Acest amănunt eminamente istoric ar fi putut trece neobservat avînd în vedere evenimentele politico-militare care au urmat, dacă, tot pe planul ideilor, el n-ar fi fost precedat de o serie de alte sfaturi și indicații tributare unui conformism închistat cu aspect de fanatism irațional, care răsturnaseră niște destine omenești, căci ni s-a mai întîmplat ca un merit al cuiva să se preschimbe, după o vreme, în vină, iar un cusur în calitate, pentru că arbitrul și-ar fi schimbat criteriul de apreciere.

— Ați fost, între altele, primul redactor-șef (pe atunci se scria „redactor-responsabil“) al Scînteii Tineretului. Ce concluzie ați dori să tragă un tînăr cititor de azi și poate un tînăr scriitor, din conversația noastră ?

— Că Omul trebuie să rămînă sincer cu sine, fiindcă minciuna strică societatea împiedicîndu-i evoluția firească, adică progresul, și între oameni buna-învoire. Conținutul pejorativ al cuvîntului „iezuit“ a început să se răspîndească astfel numai după ce un tînăr teolog, revoltîndu-se împotriva dogmatismului ipocrit al dascălilor și colegilor săi crescuți la școala „Companiei lui Isus“ fondată de Ignațiu de Loyola, le-a denunțat public principiile și metodele, redeschizînd porțile Reformei și ale libertății cugetului. În spiritul de avangardă al intelectualității noastre din ultima sută de ani, care a dezvăluit ipocrizia noii clase dominante, revoluția a fost inseparabilă de socialism, iar socialismul inseparabil de democrație.

Educația democratică începe cu respectul persoanei umane și cu egalitatea șanselor într-o competiție socială netrucată. Din clipa în care la un examen se promovează un candidat inferior celui cu merite recunoscute, democrația este prima lezată și după aceea urmează paguba instituției care îl angajează pe incompetentul favorit. Acest exemplu

Vasile Chinschi : „Pe-un picior de plai“

merge de jos în sus, urcînd paralel cu pagubele întregii societăți.

Tinerii au dreptul să discute liber, să aleagă liber și să fie aleși în tot felul de posturi de conducere. Dacă nu o fac cu seriozitate și cu reală maturitate civică, opunîndu-se servituților jalnice de la periferia vieții noastre publice, societatea pe care și-o făuresc nu va putea fi mai bună decît aceea moștenită, marcată la rîndul ei de „moștenirile trecutului“. Căci ce fel de echipă de competiție poate ieși dintr-un sistem de joc pentru rentierii-profesioniști ? Înțelegeți că mă refer la conștiința socialistă.

În definitiv, ce le cerem ? Să fie mai onești și mai harnici, mai buni decît media celor din mediul lor ambiant. Și pînă la urmă, desigur, vor izbîndi. Dacă veghem la respectarea noilor reguli ale jocului și din partea coechipierilor.

— Tipărirea corespondenței lui G. Călinescu a dezvăluit intenția marelui critic de a anexa Istoriei sale o hartă care vădește atitudinea lui după Dictatul care rupea din statul român Transilvania de Nord, atitudinea unui antifascist autentic. Nu credeți că accesele de neorevizionism reprezintă o formă de neofascism și că trebuie tratate ca atare ?

— Nu am cercetat manuscrisele călinesciene, dar știu că marele profesor a fost un cărturar integru și un patriot antifascist.

Există o tendință (mai pronunțată în ultimii doi-trei ani) din partea unor persoane mai puțin deprinse cu respectul adevărului și cu dialogul științific și mai înclinate să vocalizeze cu patimă aria-calomniei (pe unde se poate și cu precădere în urechile cercurilor internaționale neinformate exact despre istoria și geografia acestei părți a continentului nostru), de pe poziția lor, încărcată de ura unei vane „măreții“ frustrate, pe care niște profesori americani o și caracterizau ca provenind din „wishful thinking“, adică din „a lua drept adevăruri propriile dorințe“. O propagandă foarte costisitoare le introduce cu abilitate, — printre alte regretabile confuzii premeditate, — în circulația unor știri de presă, sau documente oficioase. Dacă nu m-aș auto-cenzura din pură decență, aș cita ca exemplu numele cuiva care a depus anul acesta un proiect de rezoluție în Congresul S.U.A. despre „genocidul la care sînt supuși două milioane și jumătate de unguri în România“, rezoluție respinsă desigur. Dar cine-l putea „informa“ pe acel Congressman spre a face asemenea aserțiuni irresponsabile ? Și în ce scop ? Vedeți dar, că prietenia și pacea între popoare are și inamici declarați pe lumea asta, în categoria cărora intră și neorevizionismul, din care nu absentează bineînțeles aspecte ale neofascismului contemporan alimentat și de unii factori activi din străinătate.

Eu cred deci că nu e bine să ne lăsăm antrenați emoțional în acest tapaj intenționat să creeze din nimic un „caz“ și o „problemă“. Aș mai adăoga că textul citat (pe care-l dețin în fotocopie) mi-a fost trimis împreună cu o scrisoare indignată de toate minciunile astea, de către un jurist din Amnesty International, membru al unei delegații care vizitase România acum doi ani, în exercițiul atribuțiilor sale. Aveți să mă întrebați : ei bine, dar de vreme ce calomnia este limpede, pentru ce se mai insistă ? Un mare autor dramatic a răspuns mai demult : „calomniați, calomniați, pînă la urmă tot rămîne ceva !“... Nu-i mai puțin adevărat că a întoarce mereu, creștinește, și obrazul celălalt, fără replică, nu ar fi o poziție totdeauna justă.

Sînt în relații colegiale excelente cu „omologul“ meu de la Budapesta și am găzduit, recent, lucrările Comisiei mixte permanente româno-ungare de istorie, desfășurate sub cele mai bune auspicii ; îmi îngădui tocmai de aceea să susțin că exagerările inelegante și jignirile sînt și trebuie să fie excluse din orice dialog realist pe orice temă și prin urmare și pe aceasta. Sînt de acord că va trebui să cercetăm cu mai multă acuratețe științifică bazele și scopurile ideologiei neo-fascismului internațional, cu antidemocratismul și naționalismul ei irațional, și s-o combatem cu toată fermitatea, pe harta noastră și pe toate hărțile lumii.

— Reeditarea istoriei literare a lui G. Călinescu vădește un spirit superior în repunerea în circulație a textului reeditat. Grila croșetelor, care dovedește în alte cazuri supraviețuirea unei mentalități anacronice în valorificarea editorială a literaturii române, a fost absentă. Nu este cazul să spunem un adio ferm și programatic de la înălțimea actualelor concepții ale partidului în cultură, acelor mentalități ? De asemenea, în spațiul literar se vehiculează termeni ca neoproletcultism, neodogmatism, într-o manieră foarte confuză. Nu credeți că o istorie a ideologiei literare postbelice este necesară tocmai pentru a clarifica folosirea unor noțiuni precise întrebuințate tendențios prin abandonul contextului istoric specific ?

— Sarcina editorilor noștri nu e dintre cele mai simple. Mi se pare corect și colegial să le recunoaștem meritul de a îmbogăți cultura națională cu operele complete ale unora din clasicii români de temei și de a publica, în continuare, lucrări de valoare inestimabilă în completarea patrimoniului nostru, cu reeditări de interes fundamental pentru cunoașterea exhaustivă a istoriei patriei. Abandonul contextului istoric specific — cum spuneți, — a permis unor critici care nu prea înțeleg materialismul istoric și dialectic, să vrea să înțeleagă anapoda și publicarea prozei eminesciene, de exemplu. Dar nu vom sta în loc de ei. Pe de altă parte, e bine să nu considerăm „cărți fundamentale“ și anumite lucrări a căror punere în circulație publică, fără un discernămînt critic necesar, ar putea isca unele confuzii sau nedumeriri în ochii nespecialiștilor, sau să „dea lînă de tors“ răuvoitorilor. Dar o autentică cercetare științifică nu se poate totuși priva de a le consulta și cunoaște.

În ceea ce privește mentalitățile și „ism“-ele la care înțeleg că vă referiți, lucrurile stau niței diferit și trebuie să le considerăm mai nuanțat. Vehiculată în limbajul unui arivism cultural cu surse lesne de regăsit în textele unor autori pe care azi tineretul intelectual din alte țări abia îi citează ca termeni de comparație, această hermeneutică-pe-dos cu pretenții „academice“ apare desigur derutantă și cred că nu ar fi utilă o clarificare în cadrul unor dezbateri colegiale mai serioase. Tinerii care n-au avut posibilitatea să afle tot adevărul despre ce a fost și nici să se informeze exact despre ceea ce este sau nu mai este la modă în republica literelor, au nevoie de un studiu obiectiv pe această temă.

Viața politică internă și internațională a fost și este mult mai complexă decît o pot cuprinde niște formulări simpliste.

M. Ungheanu

Necesitatea reperelor culturale

Urmare din pag. 1

cartografice, aproximativ exacte, ale Pămîntului deformează fiecare în felul ei continentele. Există însă un standard cultural remarcabil al acestei poezii. Observația trebuie completată cu aceea că tînărul poet se raportează la cultură ca la o ambianță naturală a sensibilității sale. Acest standard de care vorbesc, dincolo de faptul că este o caracteristică dominantă, nu spune prea multe lucruri despre această poezie. Este o caracteristică vizibilă mai ales în plan stilistic literar și mai puțin în ordinea semnificațiilor de adîncime. E un punct de vedere, s-ar putea să greșesc.

Din această perspectivă mai putem formula o observație. Desigur că veleitarismul ofensiv e prezent oricînd, dar nu impostura, nu incultura sînt azi termeni majori de opoziție ai valorii, ci **cultura de minimă rezistență.** Fie cea dobîndită „după ureche“, nesistematică, aleatorie, improvizată, fie cea închisă într-o zonă de „specialitate“, în speță strict filologică, absolut necesară, dar nu mai puțin limitativă atunci cînd devine suverană în procesul creației și nu are decît puncte de sprijin minime în alte zone ale culturii și ale experienței umane. Amîndouă situațiile pot consuma elanuri poetice promițătoare inițial, angajîndu-le pe traiectorii care pot avea un succes sezonier, dar a căror fundătură e ușor de întrevăzut. Prima ne poate descoperi încă o dată America, forțînd uși deschise, a doua ne poate transmite un reportaj strălucitor din Sahara sau ne poate deschide elegant și ceremonios uși somptuoase dincolo de care nu e nici o comoară. Cer îngăduință pentru simplismul și simetria căutată a acestei antiteze.

A doua atitudine produce, cu rare excepții, o poezie obsedată de ființa ei lingvistică, de aventura verbală, o poezie de rafinament și jonglerii strălucitoare sau o hemoragie verbală în care asociațiile se coagulează arareori în zone conotative cît de cît compatibile și omogene. În aceste cazuri poetul manevrează cu abilitate figurile limbajului și construiește poemul pornind de la o strategie a expresiei ce cheamă întîmplător după sine ordinea (sau dezordinea) sensurilor. Poetul renunță să mai controleze mișcarea subterană a semnificațiilor, impunîndu-și doar obstacole artistice minime pe care le învinge cu trudă sau cu grație. Receptată critic prin aceleași filtre și exigențe, prin același sistem de referință, o atare poezie primește sufragiile noastre și-i întreținem astfel o iluzie păgubitoare. Dintr-un alt sistem cultural de referință o poezie de această factură își deconspiră deficitul de vitalitate, de viziune, de forță simbolică. Nu cred că trebuie să dramatizăm inutil, mai ales că o asemenea experiență poetică este în unele situații istorice fecundă, ruinînd inerții și mentalități, și reprezintă pentru creatori o ispită permanentă și seducătoare pe care și-o reprimă de multe ori dureros. Unii dintre noi sîntem tentați să acordăm acestei poezii privilegiul de a fi expresia unei maturități culturale. Cred că menirea criticii este de a-i arăta limitele înainte ca poezia respectivă să se simtă obosită de propriile ei vorbe. Depășirea acestui tip de poezie și a conștiinței artistice care o acompaniază, într-un orizont cultural mai cuprinzător, mi se pare a fi procesul în care sînt angajați poeții reprezentativi din tînăra generație.

Semnificative sînt însă și manifestările de exclusivism care însoțesc aceste „închideri“ ale poeziei. Exclusivismul estetic e o maladie mult mai gravă atunci cînd nu-și are sorgintea în temperamentul autorilor, ci în limitele lor culturale. Și e demn de atenție nu exclusivismul cu motivație afectivă, firesc pînă la un punct, din partea unui creator, ci acela care își etalează opiniile într-un blindaj teoretic speculativ cu aparență de adevăr. Dacă el se află în conjuncție cu anumite poziții administrative atunci consecințele sînt considerabile și nu mai vizează doar mecanismele psihologice ale creației, mentalitățile private, ci cad mai degrabă în competența sociologiei literaturii. Deși poeții tineri se consideră — și uneori cu temei — a fi mai expuși unui atare tratament, sînt cazuri cînd aceste atitudini le aparțin chiar lor și le fac publice, cu o violență disimulată, dar nu mai puțin discriminatorie, în cenacluri sau în presă. Lipsa de permeabilitate și înțelegere față de o poezie de altă factură mi se pare a fi derivată, repet, din ingustimi culturale, din supralicitarea unei proiecții subiective a fenomenului literar. Relația vie a poetului cu toate planurile culturii îi corectează treptat subiectivitățile, îi întreține energetic impulsul creator și îi cenzurează constant tendința de a-și hiperboliza opera. Comportamentul lui va deveni de maximă exigență și rigoare față de sine, își va propune repere înalte, programe de anvergură, mari ambiții spirituale pe care le va realiza pe măsura înzestrării și a eforturilor sale. O încredere absolută în ceea ce scrii ilustrează un caz limită, aproape patologic. Poetul care își clădește opera departe de bătălii pasagere și fără dispreț preconceput față de ceea ce scriu alți confrați știe că el se află în competiție doar cu sine însuși. Nimeni nu-i va lua locul în literatură dacă acesta este garantat de opera sa. Dar cu privire la poezia sa, la rostul și la valoarea ei poetul autentic se întreabă la nesfîrșit, nu dintr-o neîncredere cronică ce i-ar paraliza eforturile, ci pentru că această atitudine constituie una din condițiile sale de experiență spirituală.

Viața cărților

„POEME DIN RĂZBOI"

Poet de o sensibilitate elegiacă*), instrunată într-o artă poetică delicat-artizanală, Ion Petrache aduce in ultimul său volum, **Poeme din război** (Ed. **Albatros**, 1981) un suflu nou, revificator. Experiența războiului a inspirat fie o lirică imnică, spectaculoasă, exaltind virtuțile eroismului și patriotismului, cu o lungă tradiție literară, fie o poezie gravă, de notație sumbru-realistă, caracteristică viziunii moderne, cum este **Ciclul morții**, al lui Camil Petrescu. Tipologic, Ion Petrache se situează in această linie, războiul fiind și pentru el un eveniment tragic, devastator, absurd, privat de aura mitizării eroice. Dar nu și de o undă de romantism exuperian, imanentă, se pare, fără a face apropieri mecaniciste, existenței de aviator.

Evenimentul nu este detașat, autonom, indiferent de reacția umană și nici exacerbat in maniera expresionistă, ci este reverberat intr-un halo emoțional : „Cea mai tristă / din tristele seri de război / rămine / șanțul in care a putrezit singele / cind vin ploile / să-l spele ori să-l alunge / la miez de noapte. / Cind inima bate sașiu / culoarea capătă ințelesuri / și șanțul devine albastru, / pentru că plopii singurateci / cu cintec de lingoare / obosesc natura. / Cintecele au obosit in pauza aceasta inverzită / și inima moartă / se colorează albastru / iar in zori / prin șanțuri curge un singe albastru / Nu priviți la milul din el !" **(Singe albastru).**

Datul real sau faptul biografic este transfigurat de acea sensibilitate elegiacă de care aminteam la inceput pină la a ajunge o **stare de suflet** ; secvențe și imagini dramatice aburite de lacrima strivită intre gene. Deși evenimentul tragic nu este absent, cele mai reușite poeme ale lui Ion Petrache, care nu sint ostentativ „realiste" sau dimpotrivă, „imagiste", iși obțin efectul din **atmosferizarea** faptului inițial : „Stau de vorbă azi cu fiul tău / intre glastrele unei primăveri / pentru care ai murit. / Arborii țării sint prea inalți / ca să mai găsesc cuvinte. / Chiar din cele pe care le dădeam de-a dura / pe front, inaintea morții / cele ce sclipeau ca steaua polară / să ne arate drumul inainte. / N-am nici măcar șoapta de taină / cind ne adunam inaintea unui zbor / prin sunete de ierburi inverzite. / Cită depărtare e in urma noastră. / E ceas de liniște / și de pace. / Tot ce a fost atunci / mi se pare o poveste fără coperți. / Cred că aș putea să plămădesc luceferi, / să vrăjesc pietrele, / ivind trandafiri vorbitori, / să transform ingerii in stafii / sau să mă mai nasc incă o dată, / dar ce-i pot spune fiului tău ?" **(Fiul instructorului).** Sint, desigur, și piese lirice mai puțin izbutite care refac un drum invers, pornind adică de la senzație și emoție spre obiect și idee. In astfel de cazuri, impulsul primordial, vibrația sufletească se stinge in filozofare discursivă : „Mi-e liniștea tăcută ca o carte / ce-a adormit sub ochii unui mort / Mi-e liniștea tăcută ca două glasuri / mute, in deșertul unei inimi de prunc. // Mi-e sfera de-adevăruri prea cunoscute vouă, / de ce mă credeți nebun / cind acoperiți / cerul cu azbest furat din / neimpăcarea dintre oameni ?" **(Neimpăcare).** Dar majoritatea poemelor — și volumul are in acest sens o remarcabilă unitate de ton — realizează acea condiție, aș spune, muzicală, a dislocării evenimentului real și a racordării lui la cutia de rezonanță a sufletului. Expresia poetică este intr-un fericit acord cu nuanța și culoarea lor emoțională. Cuvintele mai mult sugerează decit afirmă, mai mult șușotesc decit spun. Este, cred, rostirea potrivită, intr-un text-recviem dedicat colegilor de generație, aviatori căzuți pe cimpurile de luptă : „Promoția ta numără / treizeci și trei de zburători / Iți amintești / Treizeci și trei — / o livadă de pomi tineri / Abia inflorise. / Pentru fructe n-au avut vreme : / cerul inecase o parte din ei / Roadele s-au risipit / in oase / mai albe, mai curate / decit zăpezile din Tatra. / Numai aripile lor / in nopțile cind viscolește in Carpați / te caută pe tine / cel investit in fața morții / să le scrii cintecele / Promoția ta numără treizeci și trei, / soli ai țării și liniștei ei". **(Treizeci și trei).** Avind in vedere acest lucru, ar fi aproape ridicol să cerem autorului altceva decit ceea ce și-a propus și a săvirșit. Poemele lui Ion Petrache sint niște cuvioase și impresionante in simplitatea lor, cruci de lemn, ridicate in amintirea „zburătorilor" răpuși și, poate, a tinărului care sufletește a murit impreună cu ei.

Paul Dugneanu

*) **Ion Petrache : „Poeme din război", Editura „Albatros", 1981.**

CANDOARE ȘI PRAGMATISM

Firește, deceniul „obsedant" este și istorie, dar mai ales este un bun prilej de a medita in miezul unor intrebări serioase : cum și de ce a fost posibil ?... Aici mi se pare a se afla punctul sensibil, restul poate fi, intr-adevăr, considerat „istorie", și ea poate sau nu să intereseze literatura in chipul specific facerii ei. Există de altfel și o categorie importantă de romane care consemnează cu obiectivitate acumularea de evenimente, evenimentele ce-l impresoară pe individ și-i determină formarea sau re-formarea. Tonul, de vreme ce am pomenit de obiectivitate, nu este nici vindicativ, nici cicălitor, nici „pedagogic". Pur și simplu cititorului ii sint infățișate lucrurile așa cum sint, iar concluziile ii sint lui lăsate in seamă să le tragă. Așa imi pare a fi scrisă ultima carte a Eugeniei Tudor Anton *). Deși bună parte din existența eroului se consumă in deceniul de pomină, scriitoarea nu pare interesată de dezvăluiri senzaționale, de rapoarte secrete, de discuții terifiante purtate in cabinete bine zăvorite, de jocul delicat al personajelor importante in vederea parvenirii la putere, nu, eroii romanului sint „de-o seamă cu noi", inteligenți, asta da, insă azvirliți in masă, intre participanții la „miting". Dacă ar fi să definesc, pe scurt, trama cărții m-aș rezuma la a semnala că „istoria" decurge din impactul dintre candoare și pragmatism. Există oameni, mai există incă, ar fi mai corect spus, increzători chiar și in bunele intenții altminteri afișate demagogic. Cum ar zice Moromete, mai există bine in omenire. Există oameni pentru care valorile tradiționale au rămas nealterate nu numai ca percepție, dar și ca mod de viață. Urbanitatea in relațiile cu semenii și onestitatea profesională, cărora in chip firesc li se adaugă un acut sentiment de responsabilitate sint, toate, excelente instrumente de manipularea publicului in mina pragmaticilor. Radu Harega nu este un „erou". Pur și simplu refuză intrarea in „mafia" **Eunucului.** Și autoarea ne lasă să credem, dacă vrem, că pină la urmă ar putea să destrame acea inlănțuire terifiantă de interese comune, acel grup de oameni uniți prin relele lor. Mai degrabă Domnica este o luptătoare in sensul curent al cuvintului, drept care profesional și izbindește, ba și supraviețuiește dictatorului de la operă, numit in carte **„Le Petit"** (cu majuscule !). Insă ea este mai proaspătă, oricum mai in „puteri" decit Radu Harega. Domnica se formează in acele imprejurări dramatice, pe cind Harega se re-formează. Feciorului de țărani dintr-o comună suburbană a Brăilei dat la școli, ajuns medic, apoi trimis pe front (pe front e rănit și rămine cu ochii bolnavi), apoi revenit in țară unde incearcă să se adapteze noilor imprejurări, i se cere să-și regindească mai toate categoriile de judecată a lumii. Ceea ce, să recunoaștem, nu este ușor nici in condiții normale, dar in situații excepționale ? Medicul este confruntat chiar de la inceput cu un personaj al cărui oportunism este astfel notat de scriitoare : **„Avea rude influente și care-l chemaseră tainic, dar cu hotărire, pe E"n"c la ordine : „Tu-l lași in pace pe băiat, ba nu, o să-i faci reclamă, și noi te susținem "nde trebuie ; dacă nu, te putem săpa, și atunci ? S-ar putea să pierzi. Ce alegi". Alesese prima alternativă. Avea, din copilărie, respect pentru oamenii suspuși și influenți. Il moștenise de la mamă-sa, respectul pentru putere. El insuși nu pretinsese altceva, nu avusese altă credință...".** (s. n.) (p. 161). **Eunucul**, pe numele său Raul Vintilescu, domnise peste medicii din orașul reședință de județ și, evident, și peste cei din județ, intii in calitate oficială de mai mare pe linie administrativă. Apoi puterea lui, după o „debarcare discretă", deveni parcă și mai cutezătoare. Inălța și dobora după criterii absolut personale. Alunga sau, dimpotrivă, apropia de oraș pe cine dorea, și **Eunucul** avea insușirea de a fi capricios. Pe scurt, deși inlăturat din posturi administrative, Raul păstrează și folosește zelos hățurile trăsurii oculte ce bintuia lumea provinciei. Și totuși Radu Harega izbutește să profeseze și să fie, deci, util. Prețul plătit „dosarelor", „eunucilor" nu este in fond prea mare de vreme ce intenționalitatea compromisului e exclusă ; in schimb, prețul este mare in ceea ce am defini pierderile consecutive. Dragostea studențească este ucisă de colegii legionari de la facultatea de medicină din Cluj (Ștefania se numea fata și era evreică). Agripina, cu care „legalizează" situația curentă este o femeie frivolă, cu dosar bun și de o nesimțire revoltătoare. Apariția Domnicăi e ca un balsam, ea le intruchipează și pe Elena (dragostea din liceu) și pe Ștefania, atita doar că vine, ea, Domnica, prea tirziu : **„Imaginea ei se estompa, se micșora, invăluită intr-un abur de regret și melancolie. Durerea se potolea treptat, se stingea asemeni dangătului de clopot de-afară, inecindu-se in propriul ei ecou...".** Aceasta pare a fi concluzia cărții : omul rezistă multor incercări, ține piept multor „ciudățenii" ale unei lumi in facere, dar, din nefericire, există limite umane. Toate cite l-au impresurat, l-au marcat pe Harega și astfel vedem cum responsabilitatea omului „normal" intră in disoluție intr-o colectivitate care ii refuză sistematic priceperea și buna credință.

De aceea, numai timpul poate lucra, pentru el și-i poate face „reparațiile morale", abia după consumarea vieții, eventual. Oricum, intr-o lume furibund pornită inspre altceva, numai caracterele tari mai pot rezista și perpetua sănătatea morală. Intre pragmatism și candoare, e preferabil să alegem a doua alternativă, fie și cu „Prețul singurătății".

Viorel Știrbu

*) **Eugenia Tudor Anton : „Prețul singurătății". Editura „Cartea Românească", 1981.**

SENTIMENTUL TIMPULUI

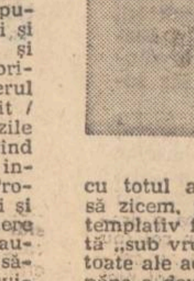

Recursul la parabolă, modalitate frecventă in ultima vreme in proză, in teatru și in poezie, definește și cel mai recent volum de versuri al lui Valeriu Pricină *). Dacă in mod obișnuit eul poetic apelează foarte rar la intermediari pentru a-și rosti discursul, confesiunea sau pentru a medita, de această dată problematica lirică este atribuită, prin metaforă, unui personaj pe jumătate pragmatic, activ și anonim, de cu totul altă factură decit Julien Ospitalierul să zicem, pe jumătate bintuit de neliniști, contemplativ fără voie, tulburat de condiția sa aflată „sub vremi". Pretextul insemnărilor intimplătoare ale acestui tirgoveț negustor trăind la cumpăna a două veacuri este un procedeu imprumutat din proză, nu insă fără efect poetic.

Imaginea este o mască simbolică, pentru care poetul creează o atmosferă specială, tulbure și intunecată, fără a aluneca totuși in pesimism deprimant. Ambianța in care cugetă imaginarul tirgoveț este mai curind expresionistă, apăsătoare, cu vag specific balcanic, introdus prin convenție la nivelul figurației. Sfirșitul de veac este sumbru, anxios și incert, scăldat intr-o lumină crepusculară de coșmar : „Pe călimări șed palme mari de smoală / răsare luna, fiartă, dintr-o oală / și urcă-n amirosul de halva".

Straniul autor al „insemnărilor" ce urmează are, in existența lui banală, sentimentul nelămurit al unei aspirații imprecise, in meditația sa stăruind un gust amar. Masca nu acoperă in intregime chipul poetului, ea reprezintă o „figură" abandonată atunci cind autorul real nu se mai retrage din primul plan. Meditația adoptă o formulă in care sentința morală se confundă cu metafora. Fenomenele asupra cărora planează interogația sint conflicte surde, mai mult intuite decit descifrate. Sentimentul este al unei metamorfoze lente, al unei mișcări de mase amorfe, al acțiunii unor forțe obscure, al nedefinitului, provizoratului, al alegerii apelor : „Sfirșit de veac și-alt veac de-ici-ncolțește / deplin și gol dau lupta să se-nchege / cind singur timpul semănind culege / și incă din sămință-mbătrinește // Pe mărul vieții numai noi dăm brincii / bușiți de vinturi, arși de sfinta ploaie, / n-ajungem Sus și coaja lui se-nmoaie / luindu-ne tiriș pe burta stincii".

Ceva nelămurit se intimplă in toate, tulburind chiar și existențele cele mai comune, agitind atmosfera, neliniștind spiritele. Parabola **(Răscoală, Cintecul fabricanților de cai, Povestea semănătorilor in marmură, Breugel pictind Parabola orbilor, Mică baladă a echipei de vinători)** este contaminată de pamflet in unele poeme cum este **Scrisoarea exaporitului către ultimul padișah**, in care cuvintul amar nu sfirșește totuși in imprecație, in care patosul este al subtextului, in care exasperarea recurge la metaforă pentru a se concentra, nu pentru a fi atenuată. Alteori, ca in **Insemnarea tirgovețului despre patrie**, poetul celebrează intr-o modalitate deloc festivă, realizată prin sentințe morale : „Patria, o, Patria e o rudă care mă iartă mereu, / care-mi ingăduie cu umilință nemărginitul sine, / care-mi intoarce obrazul celălalt și mă vorbește de bine / cind eu ii umblu pe frunze, pe ape, cu buze de seu / o fur la cintar și ea pe talger mai pune / și nu-nseamnă că-i rămin doar țărina și vintul — / s-ar smulge pentru mine dintre mări cu pămintul / intr-o broboadă de singe soare alb să-mi adune".

O celebrare la fel de puțin sărbătorească este poemul **Plugarului, bunicul meu**, născut din aceeași dimensiune etică : „Plugarul este Acela care nicicind n-a privit / o sămință prin cătarea unei puști / și neințelegindu-și ograda asemenea unei cuști / gardul numai pină la văz, nu mai sus, și-a-ntocmit".

Dacă parabolele mărturisesc un anume scepticism, nu de puține ori se observă incredințarea că rosturile lumii sint durabile, dincolo de avatarurile funeste, ca in **Omagiu sării** sau **Socoteală pentru cel care ar vrea să facă o casă.** Pentru că ceva malefic se insinuează in lucruri, poetul transcrie neliniștea morții, a timpului și istoriei in confesiune sau in parabolă, și prin aceasta exorcizează răul **(Bariera, Insemnare la miezul nopții).** Tradus in imagine, coșmarul este stăpinit, iar echilibrul se restabilește prin resursele conștiinței, prin aspirația vindecării **(Insemnare pentru trenurile dinspre moarte).** Uneori simpla enunțare metaforică a ceea ce aparține condiției morale superioare ajunge pentru a restitui conștiinței puterea asupra tenebrelor, nu prin embleme, ci prin sentințe **(Verbe).** In toate există „o sămință de mereu", iar imaginația pune uneori in locul trenurilor dinspre moarte „un tren cu miri". In acest volum de poezie sumbră, de meditație și avertizare rostită invăluit, poemele finale se luminează, producindu-se o mutare de accent. Valeriu Pricină este un moralist grav, al cărui univers liric este dominat de luciditate și al cărui limbaj, adecvat structurii interioare, este bine constituit, personal și deja recognoscibil.

Sultana Craia

*) **Valeriu Pricină : „Un tirgoveț pe la-nceput de veac", Editura „Eminescu", 1982.**

DISCURS DESPRE GINGĂȘIE

Placheta de versuri*), recent apărută, **(La lumina miinilor**, Editura **Facla**, Timișoara, 1982) ne prilejuiește reintilnirea cu un autor, Eugen Evu, consecvent cu sine, lipsit de surprize fulminante, dar sigur pe mijloacele folosite. Poate, uneori, prea sigur, aș spune. Prima parte, intitulată „Ieșirea din labirint", grupează poeme extrem de diferite ca factură, ca arie tematică, dar inegale uneori ca realizare artistică.

A fi poet, poemul inițial, mărturisește un crez poetic apropiat de cel blagian : „Doar taina s-o sporești, cu tine, gravă, / Pentru un ceas prielnic de minuni..." Atmosfera ce invăluie enigmatic poemele pare, intr-adevăr, de sorginte blagiană, dar dilatarea discursivă nu poate asigura acoperirea artistică a temelor **nobile** pe care le atinge. Din păcate, poemele nu ajung intotdeauna să se cristalizeze. Una din virtuțile ciclului constă in muzicalitatea diafană, limpede, a versurilor. Urmărind cu atenție, se pot descoperi și fragmente aparte, versuri cuceritoare : „Să cumpărăm, cit incă-s vii, prin piețe, / Aceste innoiri de moarte veche..." **(Cintec).**

Se distinge clar că poetul aspiră la mai mult decit realizarea unor simple poeme de atmosferă. In unele poeme se simt ecouri bacoviene ca in **Ploaie medievală**, de pildă, la nivelul mijloacelor.

Cea de-a doua parte a plachetei e construită mai echilibrat, cu o mai mare știință a dozajului. Incandescența sensibilității iși găsește echivalențe poetice autentice : „Mormintul ploii e-n ninsori / Incetinindu-și moartea-n zori / Un luminiș ucis de sfinți / Prin labirintul din părinți... **(Cintec pentru Ava).** O latentă vocație a tragicului prinde consistență : „Grabnic părăsite, să nu doară, / in afară de vreme, din tine afară / dispărind, cu ninsoarea de seară..." **(Ninsoarea industrială).** Destul de des, Eugen Evu se oprește asupra unor teme poetice universal cunoscute, pe care iși propune să le reconsidere in lumina propriei sensibilități. Iată cum scrie despre trecerea ireversibilă a timpului : „Intrețin focul cel mare, vicleanul, / fugarnicul foc care dăruie drumuri / celor pe veci despărțiți..." **(Fotografie cu prieten).**

Percepția realului denotă, la Eugen Evu, o smerenie, un cult al detaliului semnificativ, migălit cu răbdare și gingășie, ca in **Joc lingă riu**, „Mi-s miinile-n noapte mușcate, / De jocul viclean la marginea riului / Smulgind extaziați de lumină, deodată, / Și crabi și oglinzi sărutate de / Pietrișul stelelor... Soizi scinteind / tulbură o clipă apele indiferente...".

Poezia cea mai izbutită a cărții este **Discurs despre iarbă**, unde poetul află tonul potrivit pentru a aduce un sincer elogiu sentimentelor primordiale, purității și gingășiei : „...iarba sfidind veșnicia / Urzindu-se-n graba eternei intoarceri / din copilărie / Cu singele culcat / adorind soarele-iarba-limbajul nostru pierdut / Geamăt sacru al timpului".

Eugen Evu optează pentru atitudini extreme (exultanță aproape juvenilă ori deznănejde), fără ca discursul poetic să se simtă zguduit de aceste treceri. Aburul enigmatic ca și simbolistica suavă conferă prospețime și delicatețe poeziei acestui veșnic adolescent.

Sever Avram

*) **Eugen Evu : „La lumina miinilor", Editura „Facla", 1982.**

„CALENDARE ȘI ALMANAHURI ROMÂNEȘTI"

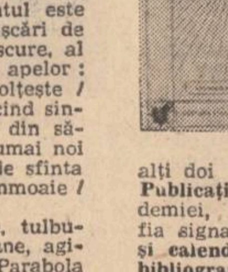

Cindva și eu bibliotecar, cred că bibliografia calendarelor la dimensiunile lucrării *) **Calendare și almanahuri românești 1731—1918** (volum de 800 de pagini, alcătuit de soții Georgeta și Nicolin Răduică, sub egida Editurii Științifice și enciclopedice) nu o putea realiza altcineva decit un bibliotecar. Georgeta Răduică, in calitate de șef al serviciului periodicelor, ca „practician pe teren" deci, ajutată și de alți doi colaboratori, a publicat tomul II din **Publicațiile periodice romanești** (Editura Academiei, 1969), adică a trecut la bibliografia signaletică și descriptivă. Cu **Almanahurile și calendarele**, iși incoronează activitatea, cu o **bibliografie analitică**, monumentală ca număr de unități și ca desfășurare in timp (2 192 volume, desfășurate tipografic pe 187 de ani).

Almanahul și **calendarul** (literar) este, după cum arată ambele etimologii ale cuvintelor — cea arabă, cea latină (explicate erudit și util de Mircea Zaciu, in **Cuvint inainte**) — sint specii literare care pun reflectorul pe divertisment, pe glumă și anecdotă, pe senzațional și inedit, oferind cititorului lecturi plăcute („așa clipe plăcute să ai, cititorule, tot anul și in alți mulți ani").

Economia lucrării — să-i zicem **dicționar bibliografic**, deși este mai mult decit un dicționar — este complexă și, intr-o măsură complicată, pentru că și almanahurile-calendarele au un caracter similar, greu de prins intr-o sinteză istorico-literară.

Autorii au conceput **o bibliografie analitică** și de aceea au parcurs sute de mii de pagini, in 50 000 de articole și creații literare (**literar** — in sensul etimologic, larg). In fața unui material imens, bibliograful trebuie să reflecteze serios la o clasificare rațională a lui. Autorii au stabilit șase grupe : 1. **partea calendaristică** și informațiile de ordin administrativ, acestea din urmă mai obișnuite in calendarele Transilvaniei ; 2. articole in **proză**, nu numai beletristică, dar și științifică, tehnică, istorică, medicină, probleme militare, de artă **etc.** ; 3. **poezia**, cuprinde operele versificate ; 4. **partiturile** muzicale ; 5. **iconografia**, sector foarte atractiv și, mai ales, in calendarele mai vechi, cu date noi pentru istoria artelor plastice ; 6. **diverse**, sector plin de surprize : liste bibliografice ale librăriilor, date statistice, hărți, tabele conclusive in diferite domenii intelectuale. Autorii au fixat un simbol tipografic pentru fiecare din cele șase categorii de informații (vezi lămuririle la p. 13, in **Argumentum**), incit cercetătorul rămine direct și imediat la sectorul care-l interesează, orientat de semnul tipografic respectiv.

Pentru toate domeniile cercetării științifice in perspectivă istorică, pentru perioada 1731—1918, nu se mai poate face de acum inainte nici o investigație completă decit cu acest dicționar alături.

Un capitol insemnat — firește, dispersat alfabetic și cronologic — il constituie semnalarea almanahurilor și calendarelor naționalităților conlocuitoare și a celor scrise in limbile latină și franceză (vezi **Argumentum**, p. 13). **).

Mircea Zaciu in **Cuvint inainte** (p.5-11) și autorii in **Argumentum** (p.13-25 dar in special la p. 20) stăruiesc cu nominalizări de calendare și almanahuri asupra aportului substanțial ce ele l-au adus dezvoltării literaturii și culturii românești. Nu le mai repet. Mă mulțumesc să dau, mai explicit decit in **Dicționar**, numai trei exemple : in **Almanac Curții, Statului și Prințipatului Valahii**, București pe anul 1837 se află „Planul politic București", cu ulițe, drumuri, cișmele, lacuri, grădini, etc., pe care cititorii il vor găsi reprodus in forsațul final (vezi și p. 55) ; in **Annuaire de la Principauté de Valachie**, 1842, se află „Plan de Boukarest" ridicat de C. Rimniceanu, reprodus in forsațul inițial al **Dicționarului** (vezi p. 160 și p. 170—171) — ambele planuri erau necunoscute. In **Calendar cu prevestirile adevăratului astrolog antic Cazamian**, București, 1856, intocmit de I. G. Gorjan sint publicate „memoriabile notițe despre păminturile române și indigenii acestora", scrise in 1833 la Vălenii de Munte, de consulul englez E. L. Blutte, traduse in românește și necunoscute pină acum cercetătorilor. Trebuie subliniat că rolul scriitorilor Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, I. Heliade-Rădulescu, Gh. Bariț, I. G. Gorjan, N. D. Popescu și al multor altora, **acum pentru prima dată se evidențiază pregnant in evoluția literaturii calendaristice române.**

Lucrările bibliografice, in general, se consultă, nu se citesc. **Dicționarul bibliografic** despre almanahuri și calendare fiind analitic, face o excepție, mai mult trebuie citit decit consultat.

Dicționarul bibliografic intocmit de Georgeta Răduică și Nicolin Răduică este o lucrare de referință pentru istoria științei și culturii românești. Prezent incă de acum 250 de ani in viața spirituală românească, genul editorial al calendarelor și almanahurilor are realizări la nivelul altor țări care și-au dezvoltat tiparul in condiții mai fericite. Problemele dezbătute in paginile lor sint majore, susțin intii interesele naționale, dar nu neglijează nici universalul. Pentru studiile de sociologia lecturii, atit de actuale azi, materialele cuprinse in opera prezentată, oferă un cimp de investigație frust, dar bogat și interesant, care așteaptă prelucrarea concluzivă și creatoare a cercetătorilor.

Dan Simonescu

*) **Georgeta și Nicolin Răduică : „Calendare și almanahuri românești, 1731—1918", Editura Științifică și enciclopedică, 1981.**

) In privința celor germane atrag atenția asupra unei bibliografii capitale apărute după ce Georgeta și Nicolin Răduică predaseră tiparului lucrarea lor : Mircea Avram, **Calendarele sibiene in limba germană (secolele XVII—XX), Sibiu, 1979, 323 p. Sint prezentate 517 titluri de calendare germane, cu reproducerea titlurilor germane ale articolelor, **traduse apoi in românește**, o lucrare de referință pentru studiul relațiilor culturale germano-române dintre anii 1612—1930, oglindite in literatura calendaristică săsească a Transilvaniei. De altfel, Biblioteca „Astra" din Sibiu s-a impus prin valorificarea și publicarea științifică a fondurilor ei speciale, mă refer in acest sens la bibliografia Elenei Dunăreanu, **Calendarele românești sibiene 1793—1970, Sibiu, 1970**, lucrare consultată și citată (p. 793) de autorii **Dicționarului bibliografic.**

ÎN UMBRE DE PRIMĂVARĂ

Aproape că nu trebuie să fii specialist ca să ințelegi că poezia feminină iși are un specific al ei, că tinde spre o anumită autonomizare. Strict determinate și catalizate de „sentimentul sentimentelor", erosul, ne apar și cele mai izbutite versuri din noua carte a Martei Bărbulescu *) : „In fiecare clipă trec pe lingă mine / uimindu-mă de atita cer / de atita cintec / și iubire... / / Pasărea ascunsă-n liniile vieții / incă inainte de naștere, / inainte de moarte — / in timpul necesar... / / Și această robie / arzindu-mă lent, ca și cind / păduri de iubire ar trece prin / trupul meu transparent..." **(Ca și cind...).** Aceeași stare de covirșire, de ființă pătrunsă și eternizată de extazul erotic o intilnim subtil mascată in poemul **Foarte aproape de iubire...** : „Iarbă inaltă cit un cer de vară ! / Copiii dau roata prin ea... / Foarte aproape de iubire / n-o mai zărești, / așa cum lingă moarte / moartea n-o mai vezi. / Ploaia mă trece-n mireasma brazilor / și ard fără plingere... / / Foarte aproape de iubire / iubirea n-o mai văd, / așa cum lingă moarte, / moartea n-o zăresc. / Ploaia mă inundă / și lumile din mine se trezesc...". Emoție, suris, tremur, rătăcire in dorință, in haosul dorinței, rătăcire, uimire și pierdere, diluție in tumult de seve răvășitoare, aceasta-i radiografia „trupului-suflet" al poetei in anotimpul primenirii naturii : „Imi place să intimpin primăvara / pierdută printre jnepeni / sus pe munte, / s-aud cum curge-n razele mărunte / un anotimp ca singele din trup. / / Pămintul reavăn, răsfățat de soare / despovărat din cețuri și ninsoare / să imi sărute gleznele cu iarbă / și-aripi de cer mă poartă inainte / pe drumul de miracole-nverzite...". **(Umbra diafană).** Sau in **Aproape cu neputință** : „Nepotolită-i primăvara-n mine, / aproape cu neputință / de conceput...". S-ar putea crede că Marta Bărbulescu preia motivul din „Das Rosenband" al lui Klopstock, anume tulburătorul motiv al femeii-enigmă „pierdută-n" peisajul de primăvară. Conștient sau inconștient sau, mai degrabă, intuitiv, așa cum te scufunzi uneori in stări ce nasc cețoase și fulgurante frinturi de imagini, Marta Bărbulescu folosește unul din cele mai misterioase motive poetice, care la Klopstock iși găsește desăvirșirea, motiv cutremurător și egal, dacă vreți, cu motivul biblic al facerii lumii. Strinsă in corsetul simțirilor atit de slab și atit de frumos, poeta trăiește arhaic, păgin, setea și zvonul de iubire primăvăratec, primăvara devenind timp dionisiac, secvență preferată a memoriei, **Anotimpul de orbire** : „Numai cind renasc intr-un copac / păsările vin din zbor / și-mi cintă. / / Numai in ochii tăi / iarba aduce ploaie și in memorie / anotimpul de orbire...". Comuniunea cu mirificul din natură, cu armonia universală, armonie ce rezidă in cazul de față tocmai in veșnica potență a lumii de a se reinnoi ciclic, o intilnim in poemul **Această ființă indispensabilă** : „Pledoaria fructelor / imi reeditează nașterea. / Mă creez din devotamentul copacilor / față de armonia universală. / / Această ființă indispensabilă / alcătuită din extaz și clocot / imi seamănă cerul / cu propria-i dăruire de fruct !".

Pe lingă notațiile pertinente ale lui Al. Philippide și Const. Ciopraga, cartea Martei Bărbulescu „beneficiază" și de „diagnosticul" lui Al. Piru. Cităm doar concluzia eminentului critic : „Ea (Marta Bărbulescu — n. n.) pledează pentru abolirea ipocriziei... lirismul e persuasiv".

George Morărel

*) **Marta Bărbulescu : „Idoli de Zăpadă", Editura „Eminescu", 1981.**

O CARTE DE POVESTIRI ESENȚIALE

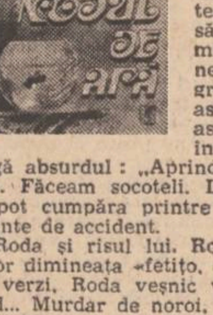

O femeie, un bărbat, un copil — un puști. Undeva la Vidraru, pe Lotru. O familie fericită, trecută prin toate, privațiuni, bucurii. Apoi deodată, o catastrofă : o prăbușire in munți. Bărbatul e strivit sub roțile unei basculante. Impreună cu puștiul său, venit aici să-și admire tatăl, pe Roda, inginer betonist, un om de granit, necunoscind tihna, astimpărul. De ce, toate astea ? Femeia nu poate ințelege, nu vrea să ințeleagă absurdul : „Aprindeam lumina și-l așteptam. Făceam socoteli. De femeie. Cite bucurii se pot cumpăra printre gindurile nopții !" Era inainte de accident.

„Roda și risul lui. Roda care-mi spunea tunător dimineața «fetițo, cafeaua» ! Roda și ochii lui verzi. Roda veșnic vorbind, gesticulind, rizind... Murdar de noroi, ulei, ciment. Roda care se indrepta spre o țintă cu pas săltat, sigur, călcind ca un marinar. Roda, somnoros, aruncind pe el puloverul, pufoaica, cizmele. Repede ! O urgență ! Dar cind nu era ?! Chiar cu o oră inainte de a pleca la gară. Și aminam concediul. El pleca, (la șantier, desigur — n.n.) și eu... Așteptam". Un om dintre cei ce fac și sint temelia, sarea pămintului.

Dar a venit catastrofa, oarbă, absurdă. Măturind totul ! „Văd, inainte, zile fără Roda, goale de orice era el, pustii", reflectează femeia. După douăzeci de ani de fericire, bucurii, necazuri, speranțe... De ce ?!

Puzderii de scene de familie, de scene calde, intime, ambianță, tablouri chiar : cum să trăiască fără ele, numai cu și din amintirea lor ?

Un inginer mai tinăr, prieten al soțului, o condolează sincer, stingaci. Nu, — ea nu mai poate avea sentimente ! Ființa ei intreagă se revoltă la gindul, numai, al unui nou inceput. Noul inceput insă vine, la fel de implacabil ca muntele prăbușit peste fostul ei soț. Vine, după legile nestrămutate ale vieții, care este mai puternică, infinit mai puternică decit moartea **(Fugara).**

Așa povestește Marieta Nicolau in recenta sa carte*) de proze scurte, **Nodul de apă.** Esențial. Eliptic, tensionat reflexiv. Cu o mare economie de mijloace narative, in pagini fulgerate de poezie, nedezmințindu-și structura lirică aparte din culegerile ei de versuri de pină acum. In texte scurte — cu o excepție, două — dar lucrate minuțios, asemenea prim-planurilor din filmele de artă. Dealtfel, micile povestiri ale autoarei și au o desfășurare cinematografică, ele rulind de fiecare dată o mare densitate de fapte, personaje, ginduri, in ritm amețitor. O modalitate bine stăpinită de prozatoarea-poetă, care reușește să inchege pe această cale nuclee epice memorabile. In numai citeva trăsături de condei, cu abilitate conduse. Ca in **Fugara**, schița asupra căreia am stăruit mai sus ; și ca in **Nodul de apă sau ingerul de mare**, unde se deschide un roman in roman (un fel de teatru in teatru) : bătrina Anna, parvenită la o viață lesnicioasă, pentru care nu avea propensiune, o „adoptă" pe studenta orfană Ana, spre a o studia apoi ca o alternativă posibilă a sa, descoperind așa bucuria simplă a vieții, ca spectacol reconfortant, suficient sieși. In timp ce altundeva, in **Fluturele de iarnă**, un sculptor se luptă cu inerția materiei și cu propriile-i năluci, desprinzind, ca din neant, o nouă mărturie a vieții. Cum se intrupează minunea ? Sculptorul insuși, deci creatorul, demiurgul — nu știe, important fiind că ea se produce : „Bătrinul coșar inaintează cu mers de plumb. Gesturile ii sint furișe. Ride fericit, scuturind de pe negreala pantalonilor pudra albă ce l-a acoperit in marșul lui printre sacii de gips. Cere o măturică să curețe albul ce-i murdărise hainele". Un **Moise** michelangiolesc desprinzindu-se de cel ce i-a dăruit suflul. Și o altă străfulgerare de gind, in altă pagină, **De Moși** : aici un țăran meșter-olar iși aduce „marfa" la tirg. Observind un posibil cumpărător, artistul popular iși ascunde in sin o farfurie, ca să salveze ceva din ceea ce tocmai venise să vindă. De fapt, vindea suflet din sufletul lui ! Ipoteticul cumpărător ii observă gestul și, neințelegindu-i semnificația, supralicitind mercantil gestul insuși, ii cere olarului chiar obiectul ascuns. După o rezistență zadarnică, acesta ii intinde farfuria, fără să-l privească pe cumpărător și fără să-i ia banii pe ea. Ce știa cumpărătorul ?! „Era o farfurie din lut roșu ars, glazurată cu un cor de păsări albe ce-și pierdeau cintarea printre degetele ochelaristului". Bineințeles că, pentru meșter, toate oalele și farfuriile lui erau la fel, el insuși fiind egal risipit in toate.

In singura povestire de proporții din carte, **Dulce și amar**, o veritabilă nuvelă, un microroman, Marieta Nicolau incrucișează de asemenea fulgurații de destine, in planuri paralele sau interferind ; cu ligamente rupte insă, ce incețoșează o coerență epică și așa incertă, dacă nu chiar absentă. Cu drame „normale", care nu trezesc eroilor resentimente față de parteneri, nici autorepulsii, ori euforii inutile. Din perspectiva nu a unui crez fatalist cumva, ci din cea a ideii că viața, in complexitatea și uneori in stranietatea ei, trebuie acceptată firesc, așa cum vine, ințelegind că ea ne consumă pe noi, și nu invers. Astfel, după o indelungată detenție fără vină, un inginer reabilitat și intors acasă, constată risipirea fostei ambianțe de familie. O constată ca pe un fapt, neacuzind pe nimeni și nimic. Impărțindu-se apoi intre relația cu o tinără profesoară și vaga melancolie a cuplului inițial. La rindul său, fosta soție, rămasă singură, se dăruiește propriei profesiuni, și ea tulburată insă, incă, fie și intermitent, de nostalgia unui cuplu ce nu mai putea fi salvat, o știa bine... Altcineva, din aceeași povestire, un medic, și el virstnic, face o pasiune pentru o tinără pictoriță — iubită fără convingere și de fiul lui, un muzician. Tatăl, handicapat de diferența de ani dintre el și pictoriță, abandonează discret, dar marcat sufletește. O adolescentă-elevă, tarată fizic, nu are nici compasiunea părinților, nici ințelegerea pedagogilor școlii, cu o excepție, pe aceea a dirigintei ei, care ii intuiește structura de excepție. Colaje existențiale, ce ar fi putut da materia unui veritabil roman. Se pare că autoarei ii lipsește insă, deocamdată, știința construcției epice desfășurate. Deși nu și cea a sondării profunde, minuțioase, in plan psihologic. Ceea ce legitimează o certă vocație de prozatoare, pe lingă aceea de poetă, pe care i-o cunoșteam.

Hristu Cândroveanu

*) **Marieta Nicolau : „Nodul de apă", Editura „Cartea Românească", 1982.**

MATRICEA UNEI OPERE

Volumul de reportaje-eseu*), **Trebuia să se nască Brâncuși**, pe care il publică Romulus Diaconescu sub egida Editurii **Cartea Românească**, evocă deopotrivă geografii spirituale și geografii de spațiu. Altfel spus, lucrarea este o monografie complexă a Gorjului, dindu-i-se ca pretext personalitatea marelui artist. Prin Brâncuși, autorul reușește o poezie a ținutului natal și o idee de rădăcină și de viață.

Cartea poate fi luată și in entități literare de sine stătătoare și in totalitate, ca o exegeză la paralelismul dintre datinile folclorice locale și matricea operei brincușiene. Astfel, se fac asocieri, cu metodă, intre diferite obiecte țărănești din lemn, ceramică sau țesături și motivul de inspirație al unor piese de sculptură. Incrustațiile porților și bisericilor, lumea florală a cămășilor și covoarelor, precum și cintecele fără seamăn ale locului, implică desăvirșirea amplă a genului, indelung parcă, așteptat și scornit de pămint. Ridicarea la rangul de universalitate a acestor teme numai puterea neobișnuită a acestui mare om o putea realiza, iar Diaconescu evidențiază cu deosebită știință acest lucru.

Patria de suflet a sculptorului este una asemănătoare satului său de naștere, in care iși dau intilnire pe ușa istoriei Litovoi-voievod, oștașii viteazului Mihai, Tudor din Vladimiri, generalul Gheorghe Magheru și eroina de la Jii, Ecaterina. Ora spiritualității și civilizației va fi bătut intiiași dată, pe aceste meleaguri, la Tismana. Viața, aici, prinde viață prin melosul cristalin al zicerilor populare și se celebrează prin vestitele praznice. Poarta, cioplită cu măiestrie, are menirea de a stăvili viitura codrului spre curte, dar și orgoliul gospodarului, ce stăruie, de altfel, și asupra culelor. Pămintul este privit ca moșie, dar și ca materie primă pentru olărit. Spațiile de liniște re-creează peisajul pe costumele gorjenești și dau nota specifică pe pinză și pe dimie. Trecerea in eternitate are afinități ideatice și metaforice cu **Miorița** și **Meșterul Manole**, iar cadența cintecului **Dalbul de pribeag** ne conduce spre reintegrare, ilustrind ciclul vital — analogie intre cintec și simbolistica **Porții sărutului.**

Hobița este satul in care trebuia să se nască Brâncuși, titanul care a dominat trecerea spiritului in materie și invers.

Dumitru Udrea

*) **Romulus Diaconescu : „Trebuia să se nască Brâncuși", Editura „Cartea Românească", 1982**

numele poetului

de Cezar Ivănescu

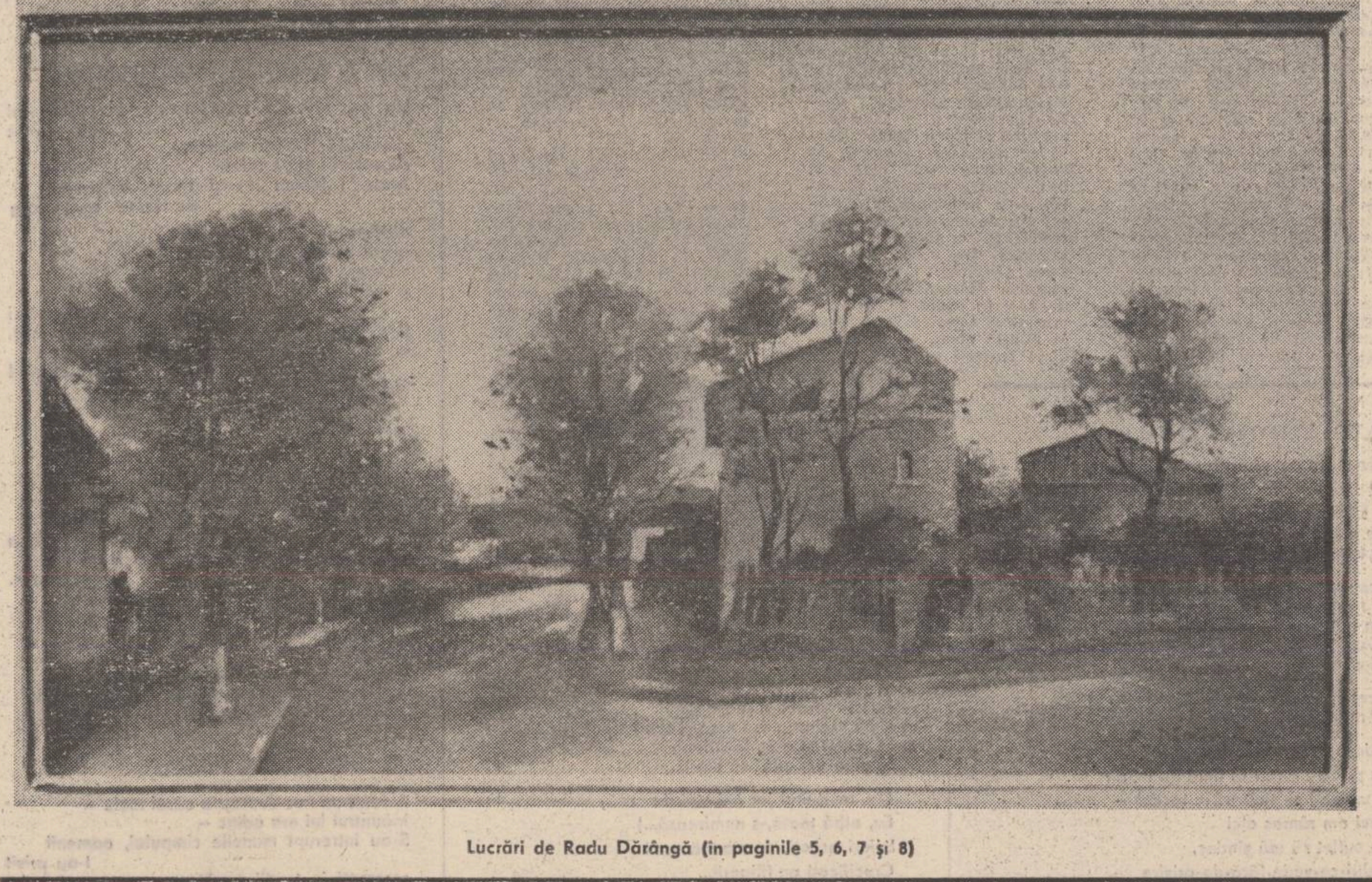

Lucrări de Radu Dărângă (în paginile 5, 6, 7 şi 8)

gabriela hurezean

Printre extrasele din textele critice care i s-au dedicat şi pe care Gabriela Hurezean mi le-a oferit împreună cu volumul în manuscris **Drum spre morile de vînt,** descoperim alături de enunţurile generoase şi pertinente ale unor Ştefan Aug. Doinaş, Eugen Barbu, Constanţa Buzea, Miron Blaga, Mircea Constantin şi o unică propoziţiune : „Cine mai zice ceva despre Gabriela Hurezean ?" (Dan Ciachir, **Scînteia tineretului,** 6 sept. 1980).

Cum dramul de inteligenţă mundană la care însumi am acces uneori mi-a şoptit că transcrierea interogaţiei e ironia subtilă ce mi se adresează, mă fac a nu observa decît amara detaşare autocronică, scepticismul şi deriziunea cu care îşi tratează Gabriela Hurezean propriul destin literar. Poziţiunea ar cam trebui depăşită căci e sterilizantă... Nu ştiam că a debutat editorial **(Proba de culoare, Ed. Facla, 1975)** cînd i-am citit mai multe poeme publicate în „Suplimentul literar" al **Scînteii tineretului** şi în **Flacăra,** impresionante prin siguranţa tonului, adîncime şi acurateţe expresivă, muzicală, poeme pe care le-am regăsit în **Drum spre morile de vînt.**

Citită astăzi, **Proba de culoare** (ca şi **Eclipsa** Domniţei Petri) ni se pare o carte de o graţie desăvîrşită ; posedînd o naturală magie verbală, Gabriela Hurezean scrie cu acea uşurinţă halucinant de ereditară a unei limbi vechi care se modulează de la sine, frumuseţea versurilor ca şi frumuseţea fizică, ţinînd de evidenţă : „Se cîntă din Bach, neomeneşte, / înalt, magnoliile ni se-ngeamănă-n trup / albastra lebădă-n auz cum pribegeşte / se-asemuie unei amiezi, cereşte / din care orologii fragede se rup. / / Este acesta un timp peste sine / din nu ştim care necuprins căzut, / cînd simţim că floarea hăului în sînge se aţine / şi cearcănul sublim revine / prin carnea fructului nemaivăzut". **(Se cîntă din Bach)** ; „Adumbrit răstimpul ne desparte / peste rugul mult înmiresmat, / puiul de cocor şi-a dezlegat spre moarte / irişii cu aurul pătat. / / Iarba ni se-ntunecă în pleoape / e un frig nebun sub coviltir, / nu te dor picioarele de drum pe ape, / nu te dor, o, frate Stanimir ?" **(Cîntec în jurul focului)**

Poemele din **Drum spre morile de vînt,** desprinse de vraja originară a rostirii, au o claritate dureroasă, sînt mai articulate şi tensionate deopotrivă de confesiunea imperioasă şi de retractilitate : „Am venit din lume împroşcată cu frig, / om bun — am spus şi m-ai primit în casă. / Nu mai ştiu care din noi a minţit / important e că frigul cel crîncen din nou mă apasă", „Cresc arbori de ghiaţă din palizi pereţi / planînd peste pleoapa robită de lună, / oaspete-am fost, ostatic îţi sînt, / priveşte, Stăpîne, mi-e frigul cunună. / Umbra se-ncumetă-n struna de urlet ; / Ucideţi zăvorul, pedeapsa pe vis, / răsare de ziuă şi zidul cel negru / închide în sine un plîns nepermis." **(Ospitalitate).**

Mefienţa faţă de propria-i vocaţie, sigur, poate ucide un artist, cum şi prezumţia e la fel de dăunătoare, talentul nu poate totul, are nevoie de mulţi aliaţi ;

Gabriela Hurezean, poetă foarte talentată şi încă foarte tînără ar trebui să-şi amintească de Baudelaire, „maestrul nostru, al tuturor" (cum îi spunea cîndva Al. I. Ştefănescu lui Mihai Beniuc) care toată viaţa a scris „în ciudă"...

corneliu ostahie

Titlul primei cărţi a lui Corneliu Ostahie, **Recif, (Ed. Eminescu, 1980)** îi defineşte foarte clar discursul verbal poetic, ceremonial verbal pur, vidat de afectivitate şi de sens net decelabil, încremenire stranie a cuvintelor rar străbătută de pulsaţia vieţii ca în acest **Autoportret ratat ;** cel mai frumos poem al cărţii : „Gîndisem pentru ultima oară conturul / fiinţei pe care mă pregăteam s-o închipui / pe un perete al camerei mele, pe-o pînză / sau poate-n oglinda înfometată de chipu-i / / prelung, ca o mare risipă de purpuri ; nimic nu-mi lipsea pentru ca mîna întinsă / un semn, în sfîrşit, să hotărască şi-acolo / cea mai de sus strălucire să fie învinsă, / / plutirea vederii să se adune în sine — / un ochi să rămînă, un început pentru toate. / Culori şi sidefuri amestecam laolaltă, / esenţe subtile, iar atît cît se poate / / chiar raza acelei alcătuiri viitoare / o picuram în pocalul umplut cu vopsele. / Abia mă-ndreptasem către zidul din faţă / cînd geamul se sparse şi strecurat prin perdele / / cineva mă cuprinse de umeri, mă-ntoarse : / Te uită — îţi spun — drept în lumina din mine. / drept în săgeata ei albă, cît nu-i prea tîrziu / să-nveţi să te aperi de cel care vine. / / dar cel care este pentru că tu l-ai rîvnit ! / Am încercat să mă smulg din strînsoarea aceea / dar jur-împrejur se-ntuneca tot mai mult, / de unde lumină ? şi care săgeată ? — doar cheia // în uşa de fier se răsucea scîrţîind. / Ar trebui să rămîi — am strecurat printre dinţi — sînt pregătit să-nţeleg oricîte mi-ai spune, / de cine ţi-e teamă şi pentru cine mă minţi ... // M-a biciuit doar şi-apoi am simţit / cum se sfărîmă-ntre degete pensula fină / cu care voiam să pictez o privire / celui de mult aşteptat ca să vină."

Senzaţia persistentă de „imaculare" care ne persecuta după lectura cărţii, ne lasă să bănuim o intenţie de reificare a textului, ca şi cum prin regresiunea în mineral cuvîntul s-ar curăţa de uzura sensului, de „urma fiarei", de efigia umană ameninţătoare. Şi această senzaţie devine certitudine după lectura celui de-al doilea volum manuscris al autorului, **Clynamen,** volum care prin cele trei secţiuni bulversante ale sale, **Prada Ideală, Muzeul straniu, Proba de narcisism,** ne dezvăluie un poet anxios şi terifiat de invazia entropică a umanului, în „război" neîntrerupt cu propriu-i limbaj, ademenit şi violentat, desfăşurat în poeme ample, uneori de o admirabilă arhitectură, alteori pure defulări verbale, un poet exasperat de sine şi de diabolica „manevră" a cuvintelor : „împrăştii cuvintele în jurul meu şi meditez la dispersia lor / intimplătoare eliberată de chinul comunicării de rigorile sensului / prin geamul de plumb al muţeniei stau şi privesc şi mă simt dezarmat / o absenţă materială îmi coboară în unghii în pleoape în limba încremenind deodată / percep pretutindeni capcane memoria se năpusteşte asupra mea ca o fiară / / pe luciul dimineţii cineva mă împinge făcîndu-mi reclama unei prăzi ideale / / flacăra pîlpîie asemenea flăcării speranţa e la fel ca-nainte captivă / enigmele se desfac de la sine mîinile se-ntind se retrag se reped înspre gîtul firav / al iluziei nimic nu e nou soldaţii adorm în tranşee se cere vărsat / acelaşi sînge pentru aceleaşi cauze întotdeauna de importanţă majoră / circul vibrează de-aplauze e-n vogă şi-acum prăbuşirea în gol cu plasa mascată / pînă şi eu îmi păstrez obişnuinţele în fiecare zi mă trezesc / încercuit de conturul unei insule necunoscute / mulţumesc providenţei / că n-am uitat să iau cu mine creionul modific harta planetei / ajung pe uscat şi prin vizorul cerului mă contemplu cu dragoste nemărginită : / voi inventa pînă mîine confesiunea fără cuvinte" **(Prada ideală)**

Un poem magmatic precum acesta : „o umbră fragilă ca un nerv otrăvit prin care nu se mai cunoaşte de mult / obişnuitul mesaj despre cataclismele ciclice — ale vieţii de-apoi / despre drumul exaltaţilor prin saharele fricii despre legea de fier / graţie căreia ficţiunea domină logica şi ochii unui învins fără şansă / adică nişte ochi care văd fără să fie văzuţi şi dispar înainte de marele festin / al raţiunii cînd printr-o simplă mişcare / însuşi aristotel îţi leagă lanţul necesităţii de gît / sînt totdeauna termenul mediu în silogismele barbara felapton datisi / şi nu mai puţin în cele barbare stresand rexona şi spes / / o umbră fragilă cum voiam să vă spun o umbră excentrică fadă / lingînd cu umilinţă ferestrele hotelului hilton chelia / unui dement care îşi scrie în palmă măsura pantofilor / şi se caţără în patru labe pe ziduri o umbră care despică în două / harta suferinţei şi curba de nivel a speranţei tocmai aflată / în punctul ei zero o umbră casantă ca marile mituri morale / subţire şi totuşi la distanţe enorme putînd să acopere totul / pînă la limita universului respirabil la ora amiezii / îmi coboară pe frunte / în spatele umbrei stau eu sînt tentat să gîndesc fruntea mea / este o sursă luminiscentă în întuneric o palmă de os aderent / la praful galactic şi la cel rezultat / prin simpla periere a conştiinţelor maculate cu care / intru în contact datorită unui prost obicei de a schimba idei umaniste / exact atunci cînd n-am nici o nevoie de mărunţiş se întîmplă / aşadar la o mie de cazuri ca umbra să fie întunecată de tine / tu să stai în spatele ei şi să fii umbra adevărată deşi luminezi / cu epiderma trandafirie însă nu de ajuns / pentru ca o altă umbră chiar dacă o umbră fragilă / să nu ţi se-aşeze pe frunte / la fel cum o umbră fragilă există întotdeauna oriunde / pe-nţelepciunea antică la subsuoara iubită pe nichelul cel mai curat / / o dovedesc cu prisosinţă silogismele barbare rexona şi spes / în care ochii tăi au învăţat să fie mijlocitori odioşi / ai oricărui fel de concluzii" (Barbara felapton datisi) şi atîtea altele din această nouă carte a lui Corneliu Ostahie ne fac să credem în acest ton al combativităţii virile care poate întemeia un poet dealtfel excepţional înzestrat.

gabriela negreanu

Gabriela Negreanu a debutat în 1978 cu excepţionalul eseu **Paul Valéry şi modelul Leonardo** (Editura **Albatros**), carte explicit polemică, mai întîi cu etichetele nefericite ale dicţionarelor („Cititorul român grăbit, care, din dorinţa de a avea o caracterizare succintă şi precisă a lui Paul Valéry, ar consulta bunăoară un „Dicţionar al Literaturii Franceze" (Editura **Ştiinţifică,** Bucureşti, 1972), ar afla că acesta este un „poet şi eseist neoclasic". Eticheta „neoclasic", în locul căreia cu greu vei găsi o alta mai îndepărtată de tot ceea ce poate fi considerat modern în zilele noastre plasează dintr-odată interesul nostru în sfera arhivistică". — pag. 7) şi apoi cu mai toate prejudecăţile care ni s-au instalat în conştiinţă referitoare la cel mai fidel discipol al lui Mallarmé. Rezumîndu-şi demersul în ultimele rînduri ale cărţii („Valéry poate fi în întregime înţeles prin relaţia lui cu modelul Leonardo : scepticul, raţionalistul, lucidul, umanistul, poetul, filozoful, eseistul, teoreticianul, clasicul şi modernul, precursorul a o mie şi una de direcţii, se întîlnesc în modulaţiile de pe parcursul unei existenţe ale acestei opţiuni precoce. Dincolo de nuanţele pe care le comportă tratarea unor subiecte particulare, Valéry semnifică o formulă esenţială, care-l plasează alături de modelele perene ale umanităţii. Timpul nu numai că nu i-a afectat structura de rezistenţă, Valéry rămînînd un mare moralist şi un clasic al secolului XX. Nu i-a afectat poemele, în al căror tipar contemporanii descifrează revelaţiile unui baroc profund").

Gabriela Negreanu, traducătoare inspirată a atîtor fragmente ilustrative din textele valéryene (amintind prin eleganţă de stilul sublim al lui Pârvan) ne lasă să credem că nu a ocolit-o nici tentaţia de a descifra „revelaţiile

unui baroc profund", şi chiar de a da o versiune românească celebrelor poeme ale lui Valéry ; este uimitor cît de puţin s-a tradus la noi din acest mare autor care şi-a exercitat influenţa (nu numai literară) asupra unei întregi epoci ; fără „modelul Valéry" e greu de conceput stilul epocii interbelice româneşti.

După această primă carte care, prin informaţie, insistenţă metodică, excurs scientist şi fervoare a comunicării (urmare a stilului direct colocvial) umileşte insăilatele culegeri de texte impresioniste ale unor encomiaţi de meserie pretinşi critici literari, Gabriela Negreanu publică trei cărţi de poeme, **Decorul şi prezenţa** (Ed. **Cartea Românească, 1979** — tot debut ! !), **Elegii pentru sufletul înflorit** (Ed. **Eminescu,** 1981), **Mototol-Rostogol** (Ed. **Ion Creangă,** 1981).

„Capriciile" din **Decorul şi prezenţa** şi „elegiile" din cea de-a doua carte sînt emanaţia unei poetici a inexprimabilului, rostirea e tînjitoare după tăcerea din care s-a desprins („ceea ce am vrut să spun / a trecut s-a-ngropat undeva // departe e acesta de transparenţă / mai curînd un caldarîm de pietre / încinse, cu buze de arşiţi / pleznite aerul cu / aşteptînd // acolo văzum spectatori îngheţaţi / de straniul surîs al acrobaţilor / la trapez şi / văzum / cea din urmă a noastră iubită / de taină / strecurîndu-se în vîrful picioarelor / cu un deget pe buze" **Decorul şi prezenţa,** pag. 6), după inaudibila muzică („concentrează-te şi după o viaţă şi / încă o viaţă vei putea auzi / muzica" — **Decorul şi prezenţa,** pag. 10) existenţa devorată de timp îi apare poetei ca un şir de morţi totale din care mai răzbat pîlpîitoare reminiscenţe salvatoare ; simultaneitatea trăirii şi celebrării actului existenţial pare să fie obsesia profundă a acestei poezii crispate în faţa violenţei concretului imediat, a discontinuului, a „zgomotului" de după „căderea" din braţele harului, a inconsistenţei fantomale : „Am văzut / chipul tău ciudat / chipul tău cunoscut ! chipul tău străin. / Vorbele tale ajungeau la mine / prin ceaţă. // Am văzut chipul meu ciudat / chipul meu cunoscut / chipul meu străin. / Vorbele tale ajungeau la mine / prin ceaţă. // Am văzut liniştea. / O floare albă, semănînd a moarte" — **(Alb, Decorul şi prezenţa,** pag. 32). Descripţia sarcastică a realului ca „vindecare" alienantă („a menţine toate responsabilităţile concomitent. / copil şi soţ, surori şi prieteni. / a onora copacii şi gizele, ploaia şi / melcii. / genunchii şi unghiile, creierul şi / părul. / tubul de oxigen în perfectă stare. / ceasul, reglat electronic. / urletul verde, / a funcţiona eficient, bucată cu bucată. / chipul frumos al unei fete / al cărei ochi nu mai acceptă nimic. / unghiile ei zgîrie, inima ei zgîrie, / vocea ei încetează. / nici el nici ea nu ştiu / unde le moare iubirea. / ceva din ei îi clatină alunecă şi prelinge / pe mobile pe covor. / în urma-i tablourile rămîn palide, pereţii / stropiţi. / un saltimbanc a căzut din Cassiopeea. / unii dintre noi n-au mai strigat. / a fi funcţionarul conştiincios al / propriei tale vieţi) terapia realităţii contra iubirii" — **(Terapie, Decorul şi prezenţa,** pag. 28), e contrapunctată de cîntece-exorcisme, melancolice („treceam prin umbra deasă de pădure / rătăcitori, privindu-ne-ndelung / nu ne păsa de drumul mult prea lung / şi năzuiam spre lucrurile pure // vibram la plus şi minus infinit / ştiam de prima sondă selenară / şi pe cînd frunza se copsese-n vară / noi demonstram că timpu-i nesfîrşit // într-un tîrziu un corn a aţipit / în freamăt surd pădurea sta să piară / ne-am sărutat speriaţi şi l-am dorit / ecou dintr-o lectură de-odinioară // l-am dori şi astăzi, cînd prin crîng / răsună corn tăcut şi frunze 'pling" — **Le bois amical,** pag. 41) ori pur ludice, această structură binară regăsindu-se şi în **Elegii pentru sufletul înflorit,** carte dovedind o fericită continuitate stilistică şi de ton şi conţinînd în secţiunea „Oameni şi cer" cele mai profunde şi mai originale poeme scrise pînă acum de Gabriela Negreanu ; **Empedocles, Satyricon, Diogene, Lumea-n schimbare, Şi frumosul ?, Spuneţi-mi, Pe o diagonală, Într-o fază anume, Stare, Chingile, E-hei !...,** poeme în întregime citabile surprind şi tulbură prin tonul de adîncime al interogaţiei existenţiale invadînd preţiozitatea unui discurs aluziv, livresc, adesea ermetic : „E-hei ! / Celor care au trecut peste prag / Melancolia nu ne mai este vrăjmaşă ! // E-hei ! / Că sînt lumile-o sută optzeci sau mai multe / Că fiinţă şi nefiinţă-s totuna, că / totul e-o jale / Celui care s-a întors viu din Infern / nu-i mai pasă, / E-hei ! // Bieţi neghiobi, căci nu au cuget adînc acei ce / Nădăjduiesc că se naşte ceva ce n-a fost mai nainte / Ori că moare ceva şi piere cu totul... E-hei ! // Viaţa e Una şi nenţunecată ! Eu vă salut ! / Cine odată văzut-a, cine o dată simţitu-i-a Miezul aprins, / Liber şi pur şi făr'de-amăgire / Calea-şi urmează, / E-hei..." (E-hei !... pag. 59) ; regăsirea elanului pur al jubilaţiei ditirambice prin rostirea sibilinică, evanescent-muzicală (ciudată ciudată era lumina aceea / cu sori schimbători şi nervoşi / astupîndu-ne fruntea cu somn cum odată / ceţurile din Babilon şi Chaldeea / se mai lăsa uneori din poveşti / precum ceţurile din Babilon şi Chaldeea / iară noi răsturnam dimineaţa ferestrele / peste ciudata, sufocanta lumina aceea // aminti-ne-vom, Om de-om mai fi / într-o altă lumină / (ciudată era lumina aceea) / înstrăinată, departe de noi / cum departe-s acum Babilon şi Chaldeea / precum ceţurile din Babilon şi Chaldeea, / apropiate nouă, departe-s şi nervoşi altădată / se-ntrupau din ciudata lumina aceea" — **Ciudată lumina aceea,** pag. 96), invenţia verbală fermecătoare îngînînd viziunile onirice şi imaginare din „romanul în prozoversuri" **Mototol-Rostogol,** ne încredinţează că exegeta operei lui Paul Valéry este o poetă care-şi alege cu inteligenţă „exerciţiile spirituale" ; cărţile sale de pînă acum o impun alături de Grete Tartler ca pe o singulară oficiantă a unui lirism esenţial filtrat de o autentică erudiţie poetică redîndu-i cuvîntului plinătatea de sens aurorală.

liviu ioan stoiciu

Mi-e greu să rămîn **obiectiv** după lectura celor două cărţi de poeme ale lui Liviu Ioan Stoiciu **(La fanion,** Ed. **Albatros,** 1980, **Inima de raze,** Ed. **Albatros,** 1982), cu atît mai greu cu cît acest picaro moldav uzează (de) toate mijloacele de seducţie în masă. **În sfîrşit, din mica mea biografie,** textul autohipogrific anexat la finele primei cărţi de debut (de, de but !) — păstrăm această exprimare „primei cărţi de debut" căci s-a văzut în cazul Gabrielei Negreanu că se poate debuta şi la a doua carte — ăă, da, mi-a reînviat în memorie chipurile dragi ale unor mari artişti încă în viaţă : Petru Aruştei, Traian Furnea, Dan David...

Mi-e greu mai întîi de toate pentru că în acest poet preţios şi ermetic, noi poeţii moldavi mai bătrîni şi de bună credinţă descoperim un tenace continuator (nu cred că e de altă părere nici colegul nostru Mihai Ursachi), un autor care-şi manifestă autentica pietate faţă de poezie asumîndu-şi totul : tradiţia clasicizată şi valorile imediate de la Urmuz şi Gellu Naum la Mihai Ursachi, Virgil Mazilescu şi Vasile Vlad : cu riscul de-a fi perceput mai întîi ca un zgomot în această lume a zgomotului şi a furiei, trebuie să-ţi inventezi o muzică a ta : şi, contrar opiniei unor critici literari, cred că de **La Fanion** la **Inima de raze,** muzica specială care e poezia lui Liviu Ioan Stoiciu a devenit mai personală : biografismul mitologizat din prima carte, pîndit de o anume rigiditate metodică a aplicaţiei e depăşit în **Inima de raze** în favoarea unei pure fluidităţi mentale transmiţîndu-i discursului poetic, într-un inextricabil aliaj verbal, fragmentele de conştiinţă : poemul devine centrul genezic reinventînd existenţa (fantastică, aşa-i, cînd te gîndeşti) comprimînd timpul şi spaţiul pe scena unde se joacă o dramă care ne priveşte şi în care avem un rol (nu chiar pe scenă, mai prin culise, — nici nu contează dacă ni s-a reţinut exact numele, noi nici nu contăm, contează să nu suflăm greşit textul în care se resoarbe lumea)...

Mi-e greu mai apoi pentru că, în ciuda grafomaniei în epoca jurnalismului, cred că o lectură trebuie urmată de o tăcere elocventă, extaziată ori reprobatoare... se deduce deci că singura critică valabilă ar fi cea orală... mută (prilej şi pentru mine de a cocheta niţel cu cei care ne fac oameni !).

Fiindu-mi atît de greu să rămîn „obiectiv" după lectura cărţilor sale îi transmit sub această formă lui Liviu Ioan Stoiciu subiectiva mea încîntare.

petru n. popescu

Arabist, traducător intermitent de poezie (publicat de **Steaua** şi **Luceafărul**) Petru N. Popescu scrie o poezie simplă („Lanuri galbene, unduinde, de griu / smălţuite cu maci roşii aprinşi, / Inimi pîlpîinde de jertfă şi iubire, / Potire neîntinate, cu sînge de eroi, / Din care se împărtăşeşte în-

suşi cerul de azur.") obsedat de matricea stilistică a românescului, comiţînd şi „orientale" („Pe colinele turcheze / Stau de veghe / Gorunii şi paltinii. / / Cerbul limpede şi calm / Nu se-ndură să-nsereze / Liniştea ca să-ntroneze / / O geană de lumină viorie / În asfinţit mai întîrzie, / Ne desluşeşte calea-n crînguri, / Inimile noastre ard pe ruguri...") şi descoperindu-şi virtualităţi pentru poezia gravă, interogativă : „Ne îngrădim viaţa, inima, numai cu obiecte..., / Obiecte noi sau obiecte purtate... / De-a valma le înghesuim prin cotloane, / prin toate ungherele, / Ce ne barează libera trecere spre lume, spre zborul păsării, spre Înalt... / Ne năpădesc obiectele, / Ne fură aerul şi somnul. / Urlă obiectele la noi / ca fiarele hămesite, / Ne pîndesc inima şi rărunchii să le sfîrtece... / Ele sînt copiii noştri cei dragi ; / Lor le dăruim sufletul ?..." **(Idolii).**

Decizia de a se exprima şi de a exprima „idei" (Propulsat pe spirala timpului, / Călătoresc cu iuţeala gîndului... / Aş dori să asist la „Big-Bang"-ul iniţial, / Să-ntind braţele către timpul zero, / Să-mi port făclia prin universuri paralele, / Unindu-le cu aceeaşi scînteie... / Roiuri de galaxii înaintează cu mişcări de elice / Spre Timpul Infinit, mînate de aceeaşi idee, / Dar imperiul nostru este în Calea Lactee ; / Să ne plimbăm iubito, pe-nmiresmata alee, / Vino să ne desfătăm privirea într-un lan de grîu în verde unduire. / Şi adăstînd pe coridorul timpului, / Să ascultăm tic-tacul universului...") deşi nu primeşte totdeauna o fericită rezolvare expresivă, ne oferă însă garanţia unei evoluţii. Cum am mai spus-o şi altădată dintre aceştia cei din urmă veniţi către poezie unii pot ajunge cei dintîi.

mihai culman

Mihai Culman, cercetător ştiinţific şi custode la „colecţiile speciale" ale R.S.R., din Biblioteca centrală de stat din Bucureşti, membru al „Cenaclului cenaclurilor" din Bucureşti, ne-a încredinţat volumul său de poeme în manuscris, **Nisipul clepsidrei** însoţit de o „scurtă biobibliografie" pe care o transcriem spre a vedea şi editorii noştri cită prodigioasă activitate culturală are în urmă să, uneori necunoscutul care le propune o carte de poeme : „Absolvent al Conservatorului de muzică şi artă dramatică şi al Facultăţii de filologie a Universităţii din Bucureşti".

Debut în poezie la vîrsta de 14 ani, în perioada 1942—1944 la revista liceului „Gh. Chiţu" din Craiova şi în revista „Prietenul copiilor" tot din Craiova, condusă de poeta Elena Farago.

Frecventează salonul literar al poetei circa trei ani. În acest timp cunoaşte o întreagă pleiadă de scriitori ca : Victor Eftimiu, Ion Popescu-Puţuri, Dumitru Corbea, Ion Pas, Mihail Cruceanu, Eugen Paul şi Silvia Constant, C. D. Papastate, V. Paleologu, Dem. Basarabeanu etc.

Mai publică în această perioadă în „Universul copiilor", „Curentul pentru tineret", „Ziarul ştiinţelor şi al călătoriilor" din Bucureşti.

În anii 1944—1947 publică poezii în revistele „Meridian" condusă de Tiberiu Iliescu, „Ramuri" condusă de C. Soban-Făgeţel, „Gînd şi slovă olteneascã", „Popas literar" precum şi în ziarul „Înainte", organ al comitetului de partid, judeţul Dolj.

În luna septembrie 1944 debutează ca actor şi poet pe scena teatrului naţional din Craiova, într-un spectacol de succes, organizat de organizaţia locală a Apărării patriotice din Craiova, unde recită poezii revoluţionare din G. Coşbuc, T. Arghezi, El. Farago şi originale pe care le va rosti în organizarea „Apărării patriotice", şi în spitalele din Craiova, cu răniţii de pe front şi în fabricile din oraş.

Iniţiază şi conduce o serie de festivaluri de artă în cadrul U.T.C., jud. Dolj şi „Tineretul progresist" jud. Dolj, ca : „Festivalul I. L. Caragiale", „Festivalul tinereţii", etc. unde recită poezii originale şi interpretează roluri importante.

În anul 1946 este încadrat ca actor la Teatrul naţional din Craiova (director poetul Geo Dumitrescu) unde va interpreta roluri de compoziţie ca : Ion din „Năpasta" de I. L. Caragiale, Harpagon din „Avarul" de Molière, din Fr. Copée, Carl Czapek, Garcia Lorca, Ştefănescu-Delavrancea, G. Ciprian.

Tot în anul 1946 scoate de sub tipar placheta de versuri „Trepte" cu o prefaţă de scriitoarea Elena Farago. Cartea apare în regie proprie la Tipografia „Speranţa" D. St. Dincă, Strada Madona-Dudu, Craiova.

În anul 1947 scrie piese de teatru progresiste într-un act pe care le regizează şi interpretează cu un colectiv de tineri în cadrul „Teatrului poporului" al org. U.T.M. judeţene Dolj.

În anii 1950—1954 este redactor la ziarul regiunii I-a militare, la revista „Urzica" şi colaborator la ziarul „Scînteia tineretului" din Bucureşti.

Scrie, colaborează şi regizează scenete, piese de teatru scurt etc., împreună cu scriitorul Nicolae Ştefănescu. Majoritatea au rămas în manuscris din cauza încetării din viaţă, la cutremur, a regretatului scriitor de care îl lega o prietenie de circa 35 de ani şi al cărui deces tragic l-a afectat profund.

În cadrul unei prodigioase munci de profesor şi activist cultural scrie texte pentru brigăzile artistice din Bucureşti.

Publică diverse articole şi poezii în revistele „Magazin istoric" şi „Caietele inedit" etc. din Bucureşti.

Poemele sale de astăzi organizate în mai multe cicluri **(Perpetuu, Amnar, Înfrîngerea zeilor, Raiul în flăcări)** sînt dominate de un sincer patriotism transcris în versuri pline de emoţie : „Veacuri ţi-au încins / cu iederă fruntea. / / Deasupra ta / nu apune soarele / căci slava / nu o poate risipi timpul / / Eu cred în tine / ca-n binele omenirii / / Taina măreţiei tale / stă în jertfa muncii / de pe cîmpii / şi din mine / din fabrici / şi laboratoare. / / Ţară cunună... / în hotarele tale / se incrustează / semnul dîrz al păcii. / / Spre tine / şi ARHITECTUL PĂCII / vin solii / să admire / leagănul-altar / al omeniei tale" **(Ţară).**

O certă cultivare a aforismului i-a format gustul pentru lapidaritate („Clipa / pîlpîie / ca o luminare, / / În jocul ei / se ţes / broderiile / cugetului. / / Zburăm / ca fluturii / pînă la moarte") cele mai frumoase poeme ale lui Mihai Culman sînt notaţiile precise încheiate printr-o sentinţă finală : „Norii / curg / în rădăcinile / pămîntului. / / Arcul / multicolor / din ochii / înlăcrămaţi / ai morţilor. / / Oamenii / poartă moartea / ca pe o medalie / a veşniciei" **(Medalie).**

Nu ne îndoim că Mihai Culman va găsi editorul atent şi sensibil care să se aplece peste această carte a sa.

PREMIILE REVISTEI «LUCEAFĂRUL» PE ANUL 1981

MARCELA MARIANA MILCU

Noua laureată a revistei „Luceafărul", Marcela Mariana Milcu, mi se pare a fi una dintre „descoperirile" demne de toată atenția circumscrise așa-zisei poezii feminine din ultimii ani. Remarc în chip special, la această foarte tînără poetă, fericitul impact dintre ceea ce s-ar putea numi ingenuitatea modului de a simți și trăi problematica vîrstei prin poezie și conștiința necesității de asumare a unor exigențe specifice actului creator propriu-zis. A enunța în asemenea termeni chestiunea poate părea, la prima vedere, destul de general, căci, la urma urmei, este greu de conceput că oricare alt începător intr-ale poeziei gîndește și acționează într-alt chip. Important este însă că în cazul Marcelei Mariana Milcu un asemenea deziderat ideal se materializează în „produs" poetic revelator prin tensiunea afectivă și intelectuală iscată de impactul în cauză. Aș spune chiar că cele mai bune dintre poemele ei rețin prin „spectacolul" acestui tip de confruntare prin excelență umană, implicit artistică. De aceea, sinceritatea poemelor semnate de Marcela Mariana Milcu tinde a fi în egală măsură feminină și estetică. Este, deci, la polul opus, atît impudicei frusteți aproape viscerale, cît și excesului de cerebralizare și abstractizare, maladii prezente, deopotrivă, în poezia multora dintre exponentele de dată mai mult sau mai puțin recentă ale genului. Dacă e să ne raportăm la un model, aș spune că fluidul de abundentă sensibilitate feminină trecut prin retortele reflexivității și, mai ales, supus rigorilor „zicerii" cît mai atent „lucrate", într-un anumit fel, constituie date ce trimit, de pildă, la structurile poeziei Magdei Isanos. Aflată sub asemenea favorabile auspicii, tînăra poetă merită deplina noastră încredere.

Nicolae Ciobanu

Am rămas aici

Deasupra capului : o sabie de stele ;
jur-împrejur, pereții ca de cretă...

În trup e o mișcare...
...e o mișcare-n trup...
...ce-ndeamnă la cădere...

Acel-care-există-fără-să-se-ivească
se simte-n partea dinspre zi a nopții —
din noapte îi vorbesc să se arate
(n-am apărut nicicui, mi-ar spune —
mi-ar spune de-ar vorbi).

Acel-care-există-fără-să-se-ivească
se-mprăștie în lucruri și descrește...

Odaia mea e rece și e albă
ca printr-un por al unui ou respir
și sufletul se vindecă-n tăcere —
căci am rămas aici
de suflet să mă vindec,
Celui-ce-vede-fără-de-privire
să mă rog, plecîndu-mi fruntea.

Am rămas, aici, Figlia Hipogeea
monahă tînără, blîndă, străină în
Cesareea.

Invocație

Înotător într-o mare
ce îngheață treptat
iubitul meu, iubitul
meu a plecat.

Nimic lîngă mine
nu mai viețuiește —
un arbore m-atinge
și se ofilește.

Zic : rădăcină de pom,
rădăcină uscată,
mai usucă-te pentru
mine o dată.

Fructe

Fructe sărace-n prospețimi
Cum cad pe casa mea și sună
În noaptea astă fără lună
În care am uitat să fim !...

(Tu, mult mai jos îmi stai de casă,
Eu, albă toată,-s nemireasă...)
Lujeri uscați, se sfarmă zorii
Crucificați pe filigorii...

Fructe sărace-n prospețimi
Bat în acoperiș ca ploaia
Și mi se-ntunecă odaia
De zorii ăstei pustiimi.

Te-aș întreba

Buzele măștii gura mi-o sărută.
Oglinda — plin de pofte ochi orbind
Privește scena cu-o plăcere mută
Prin fastuosu-i scorojit argint.

A cui e fața asta calcinată
Și ochii ăștia lîncezi, prăfuiți
Și sărutarea asta dezmățată
A gurii ce se scurge printre dinți ?

A cui e fața asta mișcătoare —
Parcă fierbinte fum s-ar ridica
Și-ar văluri obrajii roși de sare —
Pustiu de foc ce-ntruna s-ar usca ?

Și cine sînt eu, doamne, cine sînt —
Această piele — crustă de durere,
Aceste oase — descărnat pămînt
Și-această inimă mustind de fiere ?

Te-aș întreba din nou, dar n-am putere.

În cerul ca un scut străpuns

Un cer sălbatic se deschide, în ultima lui stea privesc
simulînd înțelegeri astrale,
despletind depărtarea.
Alături : lumea roz și verde, cu trupuri de ființe care curg
aidoma apei.
Într-o albă așteptare rămîn —
cărturar, iarbă presată —
și ochii mei dau roată priveliștii întunecimii
(Oglinda focului se sparge în aschii aurii).
În cerul ca un scut străpuns văd pale păsări aripind
Și țipete aud cum cad.

El

Poartă pe trup însemnele jertfei.
Cînd merge, se apleacă-ntr-o parte.
Un ochi îl ține aproape închis, îi tremură pleoapa
gata să-i scape priveliștea biruitoare :
Apocalypsis.
Are semne de cuțit la picior și la inimă
respirația — sufletul lui — i mantie aripată
învăluie lumea și mă
învăluie.
(Fiind vorba de mine : eu îl iubesc —
asta înseamnă acea smerenie cu care cred
în divinitățile ce emană din el).

A venit un nor

A venit un nor deasupra casei mele —
înăuntrul lui era adînc —
S-au întrerupt muncile cîmpului, oamenii l-au privit
rezemați în trestii sunătoare cu care chemau apa —
o tulburare de sunet și foc
îndepărta cerul ; mi-am auzit copilul
cum cîntă, apoi plînge, apoi adoarme-n leagăn și încă plînge-n somn
A venit un nor deasupra casei mele
ca o pasăre s-a prăbușit
și ca un uliu s-a ridicat.

Într-un ultim spasm

Licăriri umblătoare, duh al umezelii pe tumuri.
În vasul dezgropat se-ncepe clătinarea apei, cea aurită dedesubt.
Mă oglindesc ; îmi spăl fața.
Din ce unghere ale timpului veniți
voi, tropote pe sub pămînt ?
Monezi lustruite, fără față ori revers
îmi smălțuiesc brațele,
funingini luminoase părul mi-l ning.
Din lună se revarsă clocotitoare străluciri —
flacăra pare neagră, într-un ultim spasm șfichiuie aerul.

Singur în primăvară

Memoriei străbunicilor mei,
Pantelimon și Anastasia

Mi-e singur pasu-n gîndurile de sus,
în munții mei albiți de flori, acasă,
și-a brazi căzuți începe să-amiroasă
tot ce-am fi vrut și n-am știut de spus.

A bate toaca au pornit gotcanii
și-a nins și nu mai ninge peste ei,
lăsîndu-i tot mai negri și mai grei,
să poarte-n aripi liniștea și anii.

O, blîndă înserare și-mpăcare,
doar caprele și cerbii mai aprind
cîte-un colind de sînge și argint
în toată astă umbră de ninsoare.

Mă uit prin pușca Moșului la cer
și luna arde grav între cocoașe,
dorm drumurile toate spre orașe
și eu sînt puiul vostru cel stingher.

Bunule-bun, la toamna care vine
să mergem iar pe Dalna s-auzim
cum rag toți cerbii sus, în țintirim,
prin munții noștri grei de pustiime.

Tămîia nopții curge pe pereți
și laptele din grajd mă dă afară,
ziua se frînge într-o căprioară,
iar voi cu munții voștri rămîneți.

Postum

Și sînt singur cum poate-a mai fost
doar Pămîntul în ziua dintîi,
se-ntomnă și-aș fi vrut să rămîi
să-ți învăț un surîs pe de rost.

Se făcea că pășim amîndoi
braț la braț și-ndelung ne privim,
era toamna pustiu țintirim
unde morți se plîmbau cîte doi.

Tulburimea creștea împrejur
prin culorile încă în lapte ,
se născuseră primele șoapte
legănate de-ntîile guri.

Și plutea disperare și fum
dinspre muzica frunzei, amurgă,
din copaci începuse să curgă
polen alb cu veșminte de scrum.

Publicarăm ninsoarea postum.

ION ZUBAȘCU

Ion Zubașcu este un poet frust, cioplind în vaste blocuri de limbaj. Dintr-un poem de mari dimensiuni, publicat nu cu mult timp în urmă tot în revista Luceafărul, înglobînd în suvoiul rostirii mase lingvistice în formulări memorabile dar și fragmente prozaice, m-a izbit forța uneori brutală, de iradiere poetică emanînd parcă dincolo de cuvînt. O energie descătușată se manifestă într-un discurs violent, despre condiția poetului într-o lume nu mai puțin dură și violentă.

În „Omul disponibil" tumultul ființei este „imblînzit" sau cel puțin disimulat și canalizat în altă direcție. Dacă în poemul amintit operațiunea lingvistică se desfășoară pe orizontală prin înglobarea diferitelor nivele lexicale într-o înaintare uniformă, acum efortul se desfășoară pe verticală, poetul încercînd să foreze în straturile arhaice ale cuvîntului. Rezultă un eseu liric în care sînt parafrazate, citate și interpretate forme străvechi ale culturii populare (colinde și rituri legate de sărbători, motive mitice, balade), pasaje și sugestii livrești (Miron Costin, Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Densușianu, probabil Ovid Densușianu cu Viața păstorească în poezia noastră populară, Vasile Pârvan, cu Getica, etc., etc.) dar și surse de colportare. Unitatea este asigurată de coloratura lirică a enunțării (metaforizarea noțiunilor și sintaxa poetică) și de acel suflu interior, pasional care răzbate din trăirea unei idei obsesive, imperioase, în sfîrșit exteriorizată. Și nu în ultimă instanță din ingeniozitatea și fantasticitatea ipotezelor. Mărturisesc că nu sînt un admirator al acestui gen de scrieri, hibrid lirico-științifice, dar talentul lui Ion Zubașcu pe care îl dorim reintors la poezie pur și simplu, este evident și în astfel de producții.

Paul Dugneanu

Omul disponibil

(Poem dramatic. FRAGMENTE)

Motto :

„Leg ca un testament discipolilor mei, de nu voi putea eu întreprinde și termina această mare și alegorică epopee, să o întreprindă ei ; vor avea a pune pe scenă toate duhoarele infernale răsculîndu-se asupra geniurilor și virtuților cerești și vor face o comedie în adevăr divină, flagelînd viciurile și regenerînd pe român. Oasele mele vor trosăni din mormînt la versurile lor, și sufletul meu plin de urgia divină va deveni muza lor inspiratoare."

ION ELIADE RĂDULESCU

Da, vor fi Munții Carpați, hei, voi munților, cărunților și desigur, desigur, sub poală de codru verde mititel foc mi se vede. În mijlocul plaiului la umbruța raiului va fi focul. Neapărat Focul Viu. Flacăra, vatra, cenușa. Deoparte cenușa și oasele. De cealaltă parte, Frumoasele. Focurile de Sînziene pe spinările munților, de-a lungul izvoarelor, la hotarele dintre oameni și fiare. (Se iau două lemne foarte uscate, la mijloc se găuresc și se împlintă-n pămînt ; între ele se pune un sul, pe el se înfășoară o ață, o funie groasă de cînepă. De capetele ei trag doi oameni, răsucesc tot mai repede sulul și iasca din cele două găuri se-aprinde). La Șimedru, la marginea satului cînd turmele se răscoală pe munți și răii se osîmbresc, cocoșilor li se dau poame și colăcei și pînă noaptea tîrziu gioacă oamenii în jurul mormanelor mari de cenușă (Se pomenesc morții). Focul de iarnă cu cracul Crăciunului adus din pădurea de carpen[4] (copii sub șapte ani, fecioare cu păr despletit și bătrîne neprihănite) să ajute puterile timpului la trecerea în celălalt an. Apoi cel de Sîngiorz, de purificare a turmelor și păcurarilor peste bradul aprins, la urcarea în curățenia primordială a munților. Focul neamului nostru purificînd aerul, cerul, lumina, dînd un sens întunericului putred de ani grămădit în cohorte de ceruri peste ființa, semințele și rădăcinile noastre, dînd un sens, un răspuns decisiv stelelor din înalte, tremurătoare abisuri. Mare ești, codrule, și mureș : Mare's'codrule și mureș — zicea moșu în zori și se ducea cu toporu de piatră (iar mai tîrziu cu toporu de bronz) în codrul cel mare-ș-mureș să curețe locu, să-l lumineze, să lăzuiască o poiană de sub puterile codrului și în oașul acela își dura curtea curată. Locașul. (Curțile dorului său). O vatră. Focul Viu izvorînd către ceruri, iar pe lîngă vetre, ceilalți cu viața lor se făceau uneori de poveste, se făceau chiar de toată minunea. Onorați boieri de casă, familie, persoană aleasă, ne primiți colinda noastră despre o mînăstire mare cu nouă altare, cu nouă altărele, cu nouă praguri, cu nouă prăgurele, cu nouă scaune, cu nouă scăonele și așa mai departe, în care la altarul cel mai mare slujba sfîntă cîne-o cîntă ? Tăt un Zău ș-on Dumnezău (alt personaj decît Sabaoth, dumnezeul creștin !) Vasăzică Domnu Zău în ascuțitele noastre biserici de lemn cu altare de piatră (care al naibii ce seamănă cu niște cosmonave americane !) Și fiindcă tot veni vorba — la noi vorba vine de pretutindeni, ca moartea : zis-o mama că m-a scoate de la rele de la toate, de la două nu mă poate : de la vorbă, de la moarte ! —, dacă tot veni vorba... Sculați, sculați mari boieri (sau oieri, e totuna) de vedeți lumină-n ceriuri cum răsare ca ș-on soare, da nu-i soare răsărit că-i chilie de argint, chilie întunecoasă pe dinlontru-i cu mătasă. Nu, Zău ? Păi asta chiar că-i navă zburătoare, ce spuneți, domnilor ? Nouă ne-a venit chiar în clipa aceasta ideea să scriem o frumoasă lucrare despre extratereștrii care au coborît în colinzile noastre. Vorbim serios. Avem în minte, acum, o mulțime de argumente fantastice. Mai primiți o colindă ? Colo-n colo-n su'spre zare în dreptul mîndrului soare este-o masă rotelată de îngeri împregiurată. Îngerii cînd mă văzdură mare rugă-n ceri făcură. De ruguța lor cea mare pomnii-n rai să clătinare, de truptini să depărtare, de virvuri s-apropțiare. La anu și la mulți ani !

În poiana din codru, jur împrejurul altarelor — casele îndesate, satul întreg. Iar de la Focul cel Viu pe care păcurarii, curații, coratorii (vezi Core din alte mitologii) îl păstrau zi și noapte nestins pe altarele muntților veșnici, în stinte locașuri de stine, focul nostru care răspunde de pe pămînt măritului soare din ceruri, vom numi soarele de asemenea cu numele lui de demult : Domnu Mîndru (Man-Andru) — Dumitru sau Mitru sau Mthras (Mîndru ciobănel, tras printr-un inel) și Manea-Manole. Omul și Muntele Omul, Cali-Manu (și Cali-Măneasa) și amintirea în grai viu a primului tătîne strămoș care a călcat pe aceste pămînturi : Măi Mîndrule. Omule, samăna-ț-aș Numele să iasă ca florile pin tăte grădinile. Și a ieșit. Greu, greu, dar a ieșit. A ieșit chiar prin toate grădinile. Din vița lui ne tragem și noi cei care vom numi acum cerul cu numele simplu Ion. Cerul nostru Ion în cine mai știe ce tainică legătură cu Hyper-Ion, cu Deu-Kali-Ion (străvechiul părinte al grecilor), cu ionienii și alții. La noi toate trebuie să poarte un nume, toate au un nume dintîi peste care vremurile s-au scorojit astupîndu-l cum astupă țărîna un ciob hîrbuit de ulcior.

Tot ce mișcă-n țara asta (Riul, Ramul) ne este rudenie foarte apropiată, de singe, frate sau soră, văr primar, vară primară (Vreasăzică : primăvară) sau cel mult socru sau cuscru, nănaș sau mătușă. Cum zice și horea ceea : lume, lume, soră lume, nu știu cine ț-o pus nume. Ba da, știm ! Noi ți-am pus nume demult, ehehei, tare demult, să tot fie o bună bucată de vreme și-o întreagă poveste, dacă mai știe minte de om pămînteanu ci'de bătrîne-s poveștile ! Lumea întreagă e sora noastră (mai mică — de vreme ce noi i-am pus nume), SORA cu care SOARELE se ÎNSOARĂ în fiecare zi, codrul ni-i frate, cerul Ion ne e tată. Măicuța bătrînă : țărîna și țara unde am mas și-am răs-mas, undę mănem, vom mâne și vom rămîne și astăzi și mâne și poimâne și veșnic. Amin !

Materia (Mater-Rhea) pe care-o numim de asemenea în graiul străvechi Mamaria : Ma-Rhea (Maria), Mărea sau Mara. Măria sa, măre, materia Mare !

Iar timpul — nu tempus, ci OR ! Cum zice moașa Ileana citeodată : „Oamă bună și de omenie, dă-ți în ori !" sau : „Îmi vin ori într-une ori să mă sui pă munți cu flori și-acolo să mă omor !". Mă trec toți fi-orii prin carnea limbii române — oara ființei în zorii istoriei noastre. Zorilor, surorilor, zorioare — surioare, și : zor, zor, cimpuț cu flori. Ori de cîte ori vom avea vreme destulă vom vorbi între noi despre DOR că ne doare tăcerea și moartea cuvintelor. Noi ori-cum, nu vorbim într-o doară și ori-cine (oricare, oriunde, oricînd) va cuvînta despre limba română este dator să vorbească în dorul graiului primordial. CUVINTELE NOASTRE SÎNT MITURILE NOASTRE ! (— și cred că puține limbi de pe fața și dosul pămîntului se pot mîndri cu o asemenea strigătură). Or, noi nu argumentăm deocamdată nimic, nu facem aici un tratat de lingvistică ci doar o scurtă expunere, acum doar ne încălzim oasele, carnea și mușchii stătuți de atîtea milenii fără prea multe construcții pe măsura puterilor limbii române, ne bătucim palmele pentru imensele pietre ciclopice pe care le vom ridica împreună, ne antrenăm circulația singelui, bătăile inimii și mai ales spiritul. (Suma tuturor sacrificiilor pe care le face o limbă pentru a duce cît mai departe un mesaj ancestral : frumusețe și moarte, dar noi sîntem vii. iuvenes dum summus. în viață. în această TRADIȚIE PRIMORDIALĂ NUMITĂ VIAȚA. viață. definitivă viață. SUPREMA ISTORIE.

NOTĂ : În cartea din care face parte, poemul are la sfîrșit o bogată listă de însemnări în care se fac toate precizările necesare asupra citatelor, parafrazelor, prelucrărilor și izvoarelor documentare cu care intră în consonanță diferitele nivele ale comunicării.

GABRIEL CHEROIU

Din poeziile publicate de Gabriel Cheroiu, sporadic, în „Luceafărul", mi-a fost destul de greu să-mi fac o părere în legătură cu versurile sale. Pe om, pe tînărul om, l-am cunoscut la o ședătoare literară, prin părțile Bărăganului. A citit atunci o poezie, o singură poezie, speriat parcă de impetuozitatea lui Ion Gheorghe, de față și în vervă, ca și de dorința de a se face auziți a poeților locali. Sfiicios, rezervat dar nu timid, afișînd, în ciuda juventuții, echilibrul siguranței de sine. Am avut apoi prilejul să citesc o selecție mai bogată din poeziile pe care le scrie Gabriel Cheroiu. Poetul rimează frumos, în vers clasic, bine cadențat, atent la sonorități și la nuanța semantică. O anume gravitate, de bun augur, se face simțită în versul său, traducînd — dacă nu cumva greșesc — responsabilitatea în fața cuvîntului scris. La fel cum, fără efort, se pot desluși în poeziile sale ecouri — la nivelul motivelor și al lexicului — din Goga, Blaga, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru și Adrian Păunescu. Fapt normal la un început de drum și, ca urmare, tolerabil atîta vreme cît ecoul nu se substituie în totalitate glasului propriu. Și, trebuie spus, Gabriel Cheroiu dovedește că are un glas poetic propriu. Încă în formare, falsind uneori, dar căutîndu-se împenitent, cu o reconfortantă bucurie a cunoașterii. Originalitatea sa — cită este deocamdată — stă în aliajul dintre patetismul gesticulației romantice, tonul oracular și transparența calmă a meditației. Aflu cu plăcere că revista Luceafărul îi decernează unul dintre premiile sale de poezie. Mă asociez gestului și-i urez lui Gabriel Cheroiu : bun venit ! Orice întîmpinare, dacă nu este searbădă convenție (și nu este) înseamnă și o asumare. Îi promit, de acum înainte, tînărului poet toată atenția de care sînt în stare.

Valentin F. Mihăescu

Noaptea cailor

Îmi odihnesc tăcerea pe-o mînă de otavă
în podul iernii încă amirosind a flori,
la iesle caii ard într-o lumină gravă
cu soarele de cîntec aprins la subsuori.

Stau caii fremătînd de nerăbdare,
iar pegași albi le bubuie prin gînd,
pămîntul li se urcă pe picioare
și îi cuprinde-n trupul său pe rînd.

E biciuită noaptea de nechezat nebun
și cerul se trezește rostogolit din șa,
nu s-a născut lumina din răgete de tun,
ci din copită aspră, puternică și grea.

Vin zorile călare pe armăsari în spume
și finul mă cuprinde fierbînd pe dedesubt,
se nasc în stepe caii necunoscuți de lume.
nehodiniți, noptatici și cu căpăstrul rupt.

Oasele lor, pe cîmpuri, dau muguri de rugină
și caii lumii ară ogoare fumurii,
din brazde urlă lupii a frică de lumină
și iepe nasc în grajduri durerile lor vii.

Mereu în ham, sub pinteni, sub bici și sub blestem,
doar noaptea caii lumii de moarte nu se tem.

Clopot

Deoparte, baciul s-a dat focului.

Prin noapte curge luna lunecată-n riu.

Ciobanii dorm în țundrele mițoase,
iar somnul le ajunge pîn' la briu.

Strunga adoarme ca un cal în hamuri,
tălăngile au limbile-amorțite,
se-aude mierea ierbii picurînd în stînă
din cașii mari, cu miezurile rotite.

Străfulgerat, un miel aprinde sfînt
o candelă în clopot de pămînt.

Cîntec în toamnă

La calul de căpăstru și să pornim, bătrîne,
pădurea ne așteaptă albind spre Căminet
și văd cum ard pe Dalna cărbunii vii în stîne
și-aș vrea să-mi spui povestea cu cel dintîi mistreț.

La pușca negricioasă și plină de păcate,
să-ți amintești cu dinsa de tot ce-a fost demult,
s-aprinzi pe-un ciot luleaua și să mă chemi „nepoate"
și eu să stau aproape pe cergă, să te-ascult.

Se-aud pe Pletovata mugind buhaii sara,
un țap cu straie roșii s-a fost spăriat în huci,
se tot rotește vremea și se-ngustează vara
și-ți vine să-ți iei calul, călare să te duci.

La calul de căpăstru și să pornim, bătrîne,
dacă n-am ști cărarea și de n-ar fi cărări,
ne-am pierde-n munții tainici, atît ne-ar mai rămîne
și nu ne-ar căta nimeni în aspre depărtări.

Și nimeni n-ar cunoaște tăcerea deasă-n urmă,
noi n-am avut pe nimeni sub bolta asta grea,
să părăsim drumeagul cu urmele de turmă,
căci fuge de noi lumea și noi fugim de ea.

De rugini fierăstraiele tac

Au rămas numai urmele vechi fremătînd în pămînturi,
numai urmele-acestea cu pasul iernatic și greu,
ca să țină în ele o ploaie de soare de lună,
cînd albastre cărări șerpuiau către umărul meu.

Iar acum, cînd tăcerea mai mult ca-ntr-un fum se adună,
tremurîndu-și în ape aripile lungi, dinspre prund,
fagii suri, înspre Muntele-zeu Feredeu se descopăr
și frunzele urmele, tainic, cu toamnă uscată ne-ascund.

De rugini fierăstraiele tac. În pămîntul rotund
curmăturile toate adorm ca-ntr-o mare bătrînă și moartă,
numai turmele trec, mursecate de vreme și risi
pînă-n lapte durerile lumii prin sihle le poartă.

De rugini fierăstraiele tac, și e pace, și-n somn
mă visez peste marile fluvii de lacrime domn.

PREMIILE REVISTEI «LUCEAFĂRUL» PE ANUL 1981

AURELIAN TITU DUMITRESCU

Aurelian Titu Dumitrescu e un tînăr brunet, cu sprîncene accentuate și ochii negri, blajini, alură de atlet, conduita însă stîngace a unui adolescent nesigur, în totul un aer de mexican fără mustață, cărula îi lipsește ghitara. Totuși omul „cîntă", dar cîntă în felul lui pe o coardă sensibilă, cu ahturi prelungi ca de nostalgia marilor depărtări ; el este un remarcabil poet, unul dintre cei mai dotați din ultimele promoții ; poate că mai puțin răzbătător decît alții și de aceea poate marginalizat de constiințele înguste și interesate. Poetul și-a alcătuit un volum și îl va publica în curînd ; apoi va apărea încă unul. Talentul își face loc trecînd peste cecitatea magiștrilor momentului.

Mai mult decît interogativ, Aurelian Titu Dumitrescu e un poet apodictic și oracular, pentru care lirica e ca o citire dintr-un codice cu foile încurcate. El elogiază „poetul" dedus din uman, înțeles ca o esență purificată, înregistrează din lumea fenomenelor tot ce este ireductibil, adînc, sonor, cu neputință de asaltat de către materiile coruptibile. Dicțiunea lui este poate șovăielnică, dezvoltînd aci observații simple, înecate de imagini, aci cutări „nichitisme" care nu se potrivesc. Șovăielnice, dar la ce nivel ! În cea mai durabilă parte a ei, poezia lui Aurelian Titu Dumitrescu derivă din viziunile grozave, ale poeților cu ochi universal, unde se oglindesc marile fenomene, el vede noianuri și neguri, ceruri și imperii, furtuni, prăbușiri, vocea lui e un „strigăt" sau o tăcere pură, energia e ca o lovitură de „harpon". Materia a cîștigat un glas esențial, poetul vede în obiecte — esențe, icoane în pereți, flori și sălcii — în altare, arborele din Micene rămas în arborele de azi și așa mai departe. El deduce reminiscențele unui rit și ale unor lumi dispărute, asemeni unei ferigi cuaternare închisă în zăcămîntul de cărbune. Poetul e „arhaic" prin aceea că ancestralia reverberează în el, drama pe care o exemplifică nu e a unui individ ci a unei lumi care și-a lăsat urmele vii în cronologie.

Artur Silvestri

autoportret

maria,
eu sînt istorie,
poți fi iubita fiecărui voevod,
poți fi otrava strecurată în taină
de alte femei în cupe de aur,
cuțitul virit sub zale, piatra zdrobitoare
de frunți, temnița,
poți fi miezul nopții ;
de îmi va fi dor, te voi căuta în munți,
pe dealuri, la șes,
în orice timp, în orice mormînt ;
maria, eu sînt istorie,
vinovați și nevinovați sînt zilnic condamnați
la moarte în mine,
săracii rămîn săraci, criminalii liberi,
copiii copii, femeile femei, bărbații bărbați ;
eu sînt istorie adevărată
fără prea mult adevăr ;
ascunde-te dacă vrei să trăiești,
te simt aproape,
ești un zgomot de pasăre moartă
căzînd la nesfîrșit,
ești femeia care, în mînă cu un ciur,
cerne apele riului după aur ;
acolo, pe mal, lîngă tine, într-o basma,
a rămas tot ce a a fost mai bun în mine ;
maria, cerurile au ieșit din ape,
stele nu mai sînt,
coboară din templu ; în orașul acela pustiu,
ridică privirea cum ai ridica o luminare,
mă ivesc,
va trebui să îmi vezi chipul,
o viață de om
fără om

cîntec

maria,
ești atît de frumoasă încît am uitat
că te iubesc,
speriat mă adaug tăcerilor aduse de valuri
la țărm,
jocul e înfricoșător ca o apă limpede
și adîncă,
iubito, sînt doar dragostea mea,
mi-e dor de tot ce îmi închipui că ești,
zîmbetul ne e un schelet de pește
strălucind în soare ;
deși ceva ne desparte,

eu sînt bătrînul pescar
stînd pe o piatră la țărm
și simțindu-se gata oricînd
să dispară
în ape

maria

privirea ta e cîntec despre moarte
reni în turme coboară dimineața din gene
înspre un canton părăsit
doar trupurile noastre se adună
cum aripile păsării
în zbor

ținutul de iernat

maria,
sînt o țară ce și-a uitat istoria,
primă amintire îmi este un animal
cu picioarele din urmă aduse la bot,
primul meu cerc închis ;
de atunci, îmi calc tărîmul mirîndu-mă foarte
de temple de aur
părăsite de zei,
de atunci, îmi desfac zilele cum aș desface
lăzile tale cu zestre ;
aici nimic nu se construiește,
nimic nu se dărîmă,
nu există bătrîni, aici, nimeni, niciodată,
nu a fost copil ;
înainte de tine, stăpîneam prin culoare,
ființa mea era unitatea de măsură etalon
a așezării,
asta eram, maria,
bucuria a mea de a cunoaște
timpul

percuție

maria,
ai văzut că pescărușul niciodată
nu zboară deasupra mării
mai în larg decît se duc plutele ?
iubito,
pasăre albă cu țipătul trist,
hai să uităm de țărm ;
cînd obosită vei cobori pe zilele mele,
trunchiuri de plută,
vor dispare anotimpurile, înaltul,
apa sărată a mării va toca funia,
te vei înălța iar și te vei roti pînă cînd
îmi vei pierde chipul
și îți vei pierde țipătul,
ne vor risipi
valurile

autoportret

Cînd am avut oare timpul,
tîrgul plin de copaci luminînd cu visele mele ?
Bate clopotul de parcă ar ninge
într-o piață pustie,
aflu că sînt numai cel rămas pe mal,
dispărutul.
Iertați colindele amintindu-mă neîncetat,
ele unesc începutul cu începutul fiecăruia,
am rămas tăcere de o parte și de alta
a cuvîntului,
autoportretul meu este
cerul.

șansa

Maria,
ai observat că îngenuncherea ta seamănă
păsării
cu picioarele aduse la piept
în timp ce
zboară ?
Vorba îmi sună ca un trup prăbușit,
sînt doar cel trăind în numele meu,
tu ești o liniște plină,
Maria.
Bărbatul iubit nu are destin,
mi-am golit nopțile de viitor,
pleacă,
sînt curat ca un doliu de om sărac.
Negura e singura lege în care cred,
nu te opri în iubire ca marea sub cătușele
zorilor,
eu arăt doar frumuseți ce nu le mai suport.
În tot ce vom abandona,
altă civilizație se va naște,
alt timp, altă istorie,
sîntem doar depărtarea
de noi.

timpul 0

Zbor, mirare a libertății, odihnă a văzduhului,
aerul îmi coboară în trup ca o privire de fată
risipită în cer ;
culoare, imensă destăinuire a zborului,
nesfîrșita absență ne este naștere.
Întrupare a unei lumi răscolite, eu,
în fiecare dimineață
ucisul din mine,
simt că am văzut pasărea și că, atunci,
a împietrit,
Simț, crimă a celor ce nu există,
zbor al păsării fără cer,
totul se pierde în ea, cea traversînd
oceanul de negură,
totul se năruie la auzul cîntecului ei ;
eu sînt imperiul unde nimeni nu ridică
fruntea,
unde nimeni nu ridică mîna,
unde nimeni nu iese din piatră,
pasărea trece cu aripile închise în pustiu,
furtuni desenează naiv pe nisipul născut
din zidurile prăbușite
ale imperiului.

Nicolae Georgescu este un clasicist venit în critica literară. Cazurile sînt puține și de aceea prețioase. Nimeni n-a înțeles cum a împăcat E. Lovinescu pregătirea sa de profesor de greacă și latină cu interesul pentru literatura română modernă. Nicolae Georgescu încearcă și el același salt mortal impulsionat poate de succesul înaintașului său. Deși cu virtuți de polemist el este mai întîi de toate un analist, un excelent analist de texte. Lectura lui Nicolae Georgescu nu-și permite nici o aventură. Totul este probat și extras din text. Dar subordonarea la text nu exclude surpriza și aventura intelectuală autentică. Cu gustul și optica literară formate de lecturile clasice, investigația criticului pătrunde în straturile profunde ale operei pe care o așează într-o rețea de asociații extrem de sugestivă. Riscul este de a acorda uneori textului mai mult decît are. Nicolae Georgescu este însă analistul textelor consacrate cărora încursiunile sale reușesc să le dezvăluie o față nouă. Scopul criticii literare a fost deci atins.

M. Ungheanu

NICOLAE GEORGESCU

Prolegomene la „O, mamă..."

De la interpretarea lui N.N. Răutu din 1929 (în „Făt-Frumos", mai-iunie) care susținea că poetul a avut în vedere numai pe iubita lui, mama fiind „sau un cuvînt figurat, sau un pretext, un chip delicat, subtil, maiestrit de confesiune iubitoare, de mărturisire a dragostei pasionate fără să pară față de femeia iubită ; e un voit transfer de sentimente care nu trebuie să ne amăgească nici să ne încurce" — discuțiile în jurul acestei elegii se pot rezuma la numărul personajelor deductibile „logic" din context. V. Motariu intervine, în replică, în aceeași revistă : „Unitatea și logica poeziei le putem salva printr-o interpretare mai firească, mai simplă : poetul se imaginează stînd cu iubita lui în fața mormîntului mamei". Este punctul de vedere susținut de Iorga și Perpesssicius, amîndoi avînd ca bază de argumentație „poemul de intensă pasiune veroniană" (Perpessicius) „Pierdută pentru mine, zîmbind prin lume treci". G. Călinescu menține dihotomia vorbind de un sentiment al jalei românești „ca sentiment al legării de lume prin cele două simboluri ale nașterii și procreației : mama și femeia iubită." Expusă atît de simplu, lapidar, ideea n-a atras atenția lui Călinescu (care-i cere insistent lui Perpessicius „dovezi" și „argumente"), i se pare „destul de ciudată" lui T. Vianu dar o regăsim la mai mulți comentatori. L. Gâldi interpretează „ca și cînd mama ar fi rămas un ideal feminin pe care poetul caută să-l regăsească în femeile care-l înconjoară", iar I. Negoițescu, adîncind ideea călinesciană : „Pentru ca la sfîrșit, în reuniunea trupurilor moarte ale celor doi amanți în voluptatea aceea întunecat erotică ce mai poartă în amorul ei dulceața sfîșietoare a dorului matern (nu este dragostea ce neantizează, nu este voluptatea combustiei totale ca în tragicile amoruri, ci erosul și moartea ca două entități complete și egale) să se audă muzica apei care este însăși lacrima lumii și simbolul trecerii : „Mereu va plînge apa, noi vom dormi mereu".

Este vizibilă, într-un fel sau altul, tendința de împăcare a primilor polemiști pe marginea subiectului — tabloul idilic-romantic al îndrăgostiților îngenunchiați (eventual) în fața unui mormînt fiind punctul de plecare al comentariilor. Remarcăm, în treacăt, că astfel ne aflăm, psihanalitic, în vecinătatea complexului lui Oedip și „logic" comentariul poate fi lărgit prin dezvoltarea elementelor de contrapondere ale mitului oedipian : acea iubire abstractă de pămîntul-mamă care primește la sîn ființa umană. I. Negoițescu vrea să evite, se pare, aceeași cursă operînd o separare netă : „viziunea mamei moarte și cea a iubitei se deosebesc cu desăvîrșire ; deși le îmbracă aceeași vrajă lirică emoțiile sînt perfect distincte" — dar fără argumente de text nu putem lua în seamă această viziune. Dimpotrivă, haina „vrăjei lirice" îmbracă de fiecare dată o emoție unică, cea pe care o are poetul în fața sufletului mamei. Nu poate fi „amantă" femeia căreia i se transmite un testament — decît dacă privim lucrurile superficial ; sau, dacă e, de unde încrederea poetului că-l va îndeplini.

Argumentul etnografic nu a fost luat pînă acum în discuție.

I.D. Marin atrage atenția, în legătură cu moartea mamei, asupra postumei „O, dulce înger blînd" scrisă pe dosul unei petiții care poartă data de 16 august 1876 (o zi după înmormîntare) dar interpretează romanțat : „S-a gîndit și la moartea lui, în legătură cu aceasta, s-a gîndit și la Veronica. Dar tocmai atunci privirea-i tulburată și rătăcită prin cimitir s-a oprit pe mormîntul Casandrei..." Ar fi, deci, vorba de trei personaje în acest complex : mama, Veronica și Casandra (iubita de la Ipotești) !

În această postumă găsim, pe lîngă titlu, care este o trimitere sigură la primul vers al elegiei („O, mamă, dulce mamă...") și motivul central al îngropării împreună. Arheologia antropologică a descoperit numeroase morminte cu schelete — mamă și fiu, tată și fiu, soț și soție, etc. — apropiate ce ilustrează vechiul ritual al înfrățirii prin moarte specific atît populațiilor slave cît și unora romanice. În folclor dorința îngropării comune a îndrăgostiților se întîlnește des. Artur Gorovei a urmărit la noi motivul arborilor îmbrățișați : ca dovadă că dragostea dintre tinerii despărțiți cu forța a fost „o dragoste curată", din mormintele lor răsar și cresc pînă se îmbrățișează (peste biserică) un brad și o iederă, un nuc și o viță de vie etc. Este cunoscută importanța bradului în ritualurile de înmormîntare și în cosmologia poporului român. Remarcăm la Eminescu o tendință — generală, am zice — de înlocuire a lui cu teiul, copacul reprezentativ al Bucovinei natale. Chiar în literatura populară, pe fundalul religiei creștine, există tendința de substituire a bradului cu teiul (vezi cîntecul „Bradul și teiul", de exemplu : cearta dintre arbori pentru întîietate) — sau cu plopul. Teiul în mod deosebit îi atrage atenția lui Eminescu și, mai ales în prelucrările folclorice, intră în construcții specifice bradului.

Prima opoziție din „O, mamă..." este cea dintre tei și salcîm. Nu cunoaștem, în folclor, o simbolistică anume a salcîmului. Arbore adus tîrziu la noi (circa sec. XVII), folosit mai ales pentru fixarea terenurilor nisipoase, atrage atenția prin ștaiuri de pe ramuri. Nu ne explicăm concurența lui cu teiul la Eminescu (să fie salcîmul un înlocuitor al bradului ? !) Este, probabil, un peisaj familiar poetului. Ciudată ni se pare apariția lui în „Sara pe deal", poezie cu puternice inflexiuni thanatice (evocînd, după I.D. Marin, prima iubire a poetului, pe fata care a murit la 18 ani în satul natal). Spiceală sinonimie ? (în poemul „Strigoii" poate fi urmărită dar nu este semnificativă). El era nemulțumit, după mărturia lui Slavici, de felul cum i-a fost înțeleasă elegia — iar Caragiale vorbește de niște împrejurări „delicate" în care ar fi murit Raluca Eminovici. Oricum ar fi, nu din operă (sau nu numai din operă) pornim pentru elucidarea unor date biografice. Versul „Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi" se poate referi, apoi, nu la modul cum a murit mama, ci la o moarte anume pe care și-o dorește fiul obosit, sătul de viață — și pe care și-o interzice, cunoscută fiind opinia generală defavorabilă sinucigașilor.

Din ultima strofă a postumei „O, dulce înger blînd", reținem versul „De mine ce te temi ?", spus de umbra iubitei ; ea a venit la poet și „l-a chemat", cum se spune în popor, iar poezia scrisă este un fel de rugă de împăcare, de îmbunare a umbrei. Or, în „O, mamă..." întîlnim aceeași chemare de dincolo de mormînt a unui suflet „înginat" de bătăile din ramuri ale salcîmilor — chemare pe care fiul o deslușește în „freamătul de frunze". N-avem suficiente indicii că el s-ar afla în cimitir ; mai degrabă urmează impulsul chemării și merge acolo, sau își imaginează salcîmii subțiri, înalți, desfrunziți bătîndu-și ramurile goale una de alta (tabloul ne sugerează un schelet, o prelungire a mortului — neîmpăcat — deasupra gropii, spre cer), cu tot piesajul dezolant de toamnă — și asta îl face să se simtă între umbre urmînd îmboldul firesc de a le îmbuna (și nu de a le alunga, fiind vorba de suflete apropiate, benefice.) În opoziție cu acești salcîmi încîlciți, scheletici, ce-și bat crengile desfrunzite — „teiul sfînt și dulce" a cărui creștere urmează un ritual anume : este „frîntă" o ramură din copac, îngropată cu grijă „la căpătîi" (poetul se gîndește la un anotimp al creșterilor vegetale) și plînsă ca să crească după modelul bocetelor populare : „Brădule ! Brădule ! / Nu te supăra / Că voinicu-mi are / Un dulce de tată /

Continuare în pag. a 8-a

ȘTEFAN NEGRIȘAN

Ștefan Negrișan, actualmente student la Facultatea de limbi străine, a lucrat înainte pe șantiere și în fabrici. Prozele sale beneficiază din plin de această cunoaștere directă a vieții. Eroii lui, de predilecție tineri, străbat nu o dată momente critice pe drumul încadrării lor în muncă și societate. Și totuși, nimic didacticist în schițele sale, dimpotrivă. Un ton lejer, o frază suplă, o ironie fină — amintindu-ne de Șukșin — caracterizează scrisul său. Îi întrevedem o planetă favorabilă.

Gheorghe Suciu

Oameni de treabă

De la un timp treburile nu mai mergeau așa bine. Oaie vine tot mai tîrziu și tot mai nemulțumit. „Păi ce, nu e Viorel aici ?", se întoarce el cu gura mare spre secție, spre muncitorii care aprobă murmurînd, atunci cînd nea Mișu îi arată ceasul ciocănind cu degetul în cadran. „Nu le face el pe toate ? Ete ! Nu e el copilu șefului ?" „Copilu șefului" e un băiat de șaptesprezece ani, uscățiv și deșirat, pripășit în echipa lor naiba știe de unde. Părul său blond, veșnic ciufulit, îi acoperă urechile, gulerul jegos al salopetei și ochii mari, albaștri, iscoditori. Uneori șeful îl bate pe spate cu palma lui lată, cărnoasă, fără trei degete și-i spune așa, într-o doară : „Mă, Viorele, ești băiat bun, mă, fi-ți-ar coasta, da de ce nu mai tai tu părul ăsta, că se tot lungește, ca un program suplimentar !..." Apoi pleacă repede, nu așteaptă răspunsul. Nu-l mai așteaptă de cînd Viorel i-a răspuns tot așa, într-o doară : „Șefule, pe aici sînt multe capete goale, și pe afară, și pe dinăuntru, de ce n-ar avea loc și unul plin pe amîndouă părțile ?" Și i-a spus-o tocmai șefului, avea să observe Oaie în aceeași zi, la masă, singurul om cu chelie din echipă.

Că era băiat muncitor, recunoșteau toți. „Așa-i, nimic de zis, clătinau capetele Tudor Scripcaru și ceilalți. Trage ca un cîine. Și nu rămîne în urma lui murdărie, scule împrăștiate, sau cocoloașe de vaselină acolo unde te așezi, nu... Nimic nu rămîne în urma lui...".

Șeful n-avusese parte de copii. Fata i se mărîtase la șaispe ani cu un marinar și trăia în Constanța, iar băiatul făcuse facultatea la geologie sau cam așa ceva, și umbla tot aiurea, prin munți. A mai trecut prin București doar o dată în ultimii doi ani, cînd s-a internat în spital, cu stomacul. Și, ca omul bătrîn și prost, cum recunoștea singur simbăta, pe terasa restaurantului Alba, își legase sufletul de puști. Îi era drag cînd îl vedea „agitîndu-se" printre roți dințate, colaci de cabluri și motoare. Și mai făcea un lucru care-i multumea pe toți în adîncul inimii : imediat ce se desfăcea un reductor, Viorel începea singur să curețe cu raspel vopseaua de etanșeizare, uscată și lipită bine de metal. Era cea mai plicticoasă și chinuitoare muncă, de care se cam fereau toți. Meșterul Marin lua pinioanele în primire, Scripcaru — axul cel mare, să-i pilească gradul, ceilalți tăiau pene de oțel cu bomfaierul, numai de curățat vopseaua nu se apuca nimeni. Șefu clătina capul, aprindea o țigară zîmbind și întocmea o nouă situație la masa lungă de fier, pe care cineva scrisese cu vopsea roșie : BIROUL MEU.

Viorel n-avea școală. Se calificase la locul de muncă, însă în ochii maistrului asta era mai puțin important. El cîntărea omul după „cisternele" de transpirație care i se scurgeau pe șira spinării. În privința asta Viorel era „bine văzut", și una-două nea Mișu îl trimitea cu cîte un ax la strungari, la șlefuit, sau la magazie, după scule și rulmenți.

Dar avea Viorel și multe apucături proaste. De pildă, era tare slobod la gură. Odată stăteau înșirați la „biroul" șefului, fiecare cu ce adusese de mîncare, și lui Oaie îi rămîne un os de pește în gît. Icnește omul o dată, de două ori, horcăie și reușește să-l scuipe. Și după asta Viorel îi spune una de i s-a părut mai rea decît osul : că putea să facă „asta" mai departe, nu chiar acolo. Altădată trebuia schimbat cablul unui pod rulant, rămas blocat deasupra unui cuptor, la forjă. Era o căldură cumplită sus, îți ieșeau ochii din cap, și toți murmurau că trebuie oprit cuptorul un timp, să se mai răcească fiarele, că în iad au ei de gînd să se ducă, da nu pe lumea asta. Cît pe ce să se rezolve cu bine tărășenia, cînd se trezește Viorel vorbind că el se duce, și că cine mai merge. Și altele ca astea, pe care nu toți le-ar face, și pentru care nu-l iertau în ziua de salariu : „Ei, ești mulțumit ?" rîdea Oaie, făcînd un semn spre cele cîteva sute care dispăreau în buzunarul lui Viorel, pentru că puștiul, proaspăt calificat fiind, nu primea niciodată nici jumătate din banii pe care-i primeau ceilalți. „Gata, ai și terminat de numărat ?" îl întreba mirat Scripcaru, trecînd sutele dintr-o mînă în alta, să nu se zăpăcească la socoteală.

Una peste alta era un băiat foarte prețuit, totuși. Șeful, la îndemnul celorlalți, dar și în semn de prețuire, îi dăduse cheia atelierului, astfel că din ziua aceea Viorel venea primul să descuie și pleca ultimul. Inspecta dintr-o ochire atelierul pustiu, agăța lacătul în urechile de metal ale ușii și răsucea cheia mulțumit. Nu se putea spune că nu ajunsese *cineva* în secția aceea, și tare ar fi vrut ca mama și tatăl, rămași undeva prin nordul Moldovei, să-l vadă trăgînd cu degetele sale julite de lacăt, pentru „verificare". Altceva nu s-ar putea spune despre el. Timpul liber nu se știe prea bine cum și-l petrecea. Venea la cămin, dispărea în camera lui și, după spusele lui Oaie, nu mai cobora decît seara, la cantină. Nu fuma, nu bea la Alba nici măcar bere, din bibliotecă nu împrumuta cărți, scrisori nu primea niciodată, nici ziare nu prea cumpăra. „Aștept armata", răspundea cam în silă cînd îl întreba șeful cu ce-și omoară timpul. Pe scurt, era unul din acei băieți cuminți și așezați, despre care se scrie în ziare că-s mîndria țării. Și ar fi mers așa mult și bine, probabil Viorel ar fi ajuns un muncitor de nădejde al secției dacă n-ar fi fost acea nenorocită zi de miercuri, cînd echipa a trebuit „să se deplaseze" la turnătorie, să repare un pod rulant vechi, rămas de pe timpul lui Malaxa. Podurile vechi au pe toată lungimea lor mai multe cabluri de cupru. Prin ele își face alimentarea căruciorul care se plimbă de-a lungul podului. Acolo, pe cărucior trebuiau să lucreze. Loc periculos, prin sîrmele de cupru frecea curent de 380 de volți, suficient ca în cîteva secunde să te transforme într-un pumn de cenușă. De obicei se întrerupea curentul și toate macaralele rămîneau blocate, de aceea se lucra rapid. Unul din echipă rămînea jos, lîngă tabloul electric, și avea grijă ca în tot acest timp să nu vină un nebun să umble la comutator. Acesta era locul șefului, și nimeni n-a ridicat vreodată pretenții, șeful fiind om bătrîn și respectat, pensionar care lucra mai departe pentru că toată viața a făcut numai asta și ar fi murit repede acasă, lîngă baba lui. Dar ceilalți, oameni tineri, au și ei pe cineva acasă, și cînd lucrează în locuri ca acela nu se lenevesc să aducă în traista cu scule un capăt de lanț, lung de doi metri, pe care îl aruncă de-a curmezișul podului, peste firele de cupru. O măsură de siguranță în plus nu strică niciodată, și mai bine un scurt-circuit decît o înmormîntare, zice Scripcaru, gîfîind pe scară.

Ajuns primul sus Viorel împrăștie sculele, alege o șurubelniță și se apropie de cărucior, dar Oaie îl trage de mînecă. „Puiule, vrei să moară șefu de inimă rea ?" zice el deșirînd lanțul. „Nu ți-e milă deloc de bătrînețele lui, nu-i așa ?" mai spune rizînd și-l aruncă peste sîrmele de cupru. Atunci se produce ceea ce n-ar fi crezut nimeni : o lumină orbitoare, de-au rămas încremeniți, cu mîinile încleștate pe parapet. Firele plesnite s-au încîlționat spre capete, vijîind, după care totul a rămas în nemișcare. S-a lăsat parcă și o liniște grea, deși, din locuri mai îndepărtate, răzbăteau bocănituri de ciocane. „Măiculiță", bîigui unul. Viorel își frecă buimac ochii, neînțelegînd ce se întîmplă, se răsuci greu pe un picior, privind aiurit mulțimea de muncitori în salopete ce se stringea jos, sub macara, cu mîinile streașină la ochi. Apoi îl cuprinse frica. O sîrmă se încolăcise ca un șpan în jurul stîlpului de care stătea încă sprijinit, neputînd desclești degetele. Oaie se lăsase moale jos, pe platformă, și spunea ceva, aiurea, fără noimă. Din cînd în cînd încerca să se ridice, dar se vede treaba că nu-l mai țineau genunchii, sau avea vreun circel. Scripcaru își făcu două cruci la repezeală și rămase cu traista în gît, cu ochii holbați la valul de sîrme încîlcite de lîngă el. „Dar șefu ce dracu face jos", murmură, făcîndu-și încă o cruce. „Ce faci acolo, domnule ?", răcni Viorel aplecîndu-se peste balustradă. „Pe unde dracu umbli ?". Și cam asta a fost toată povestea. Exact nu s-a știut niciodată ce se întîmplase jos. Șeful s-a jurat pe bătrînețele lui că „a scos curentul" și că tot timpul a stat acolo, cu ochii pe comutator, dar dracu și-a virit coada și „bine că n-a avut nimeni accident". Un electrician de la întreținere spunea că l-a văzut stînd de vorbă cu o sudoriță, o văduvă, și că rîdea de-i sticlea proteza, dar nu l-a luat nimeni în seamă, știut fiind că acela era un vechi pizmaș, iar pe deasupra era și gură spartă.

Viorel n-a venit la lucru două zile. Oaie spunea tuturor că nu l-a zărit nici prin cămin. „Știam eu", murmura clătinînd capul. „Cu un foc de paie nu topești fonta", adauga Scripcaru înțelept. Apoi, dus pe gînduri, șoptea ca la o

Continuare în pag. a 8-a

Adunînd din ţărînă

Nu se mai intîmplă nimic.
Doar uneori
spaima coboară.
Doar uneori
pămîntul se îndoaie din trunchi.
Ca şi în anul
cînd scriam încă un ultim poem
şi oamenii mureau unul cîte unul.
Ca şi acum cînd încă mai păstrez
gustul bomboanelor aruncate-n ţărînă.

Bucăţi mari de vis

Cad bucăţi mari de vis din tavanul
templului inveninat al sufletului
De mult nu mai curg ploi umezeala-ncăperii
provine de la bătrînele incheieturi
ale unei femei pe care-a iubit-o bunicul
femeie ce zilele-şi duce doar în sufletul
meu burduşit de închipuiri şi obsesii
Iată-i umbra ce se-ntinde rînjind pe perete
Ciţi ani să aibă această umbră, biata
hidoşenie a luptei noastre cu timpul ?
Înaintăm. Pe ziduri răsar zgîriate
strigătele celor care-au trecut înainte.
Înaintăm. Pe la colţuri pîndesc
hoiturile cu ochi lucitori ale anilor scurşi.

Scenă pentru vinderea sclavilor

Cum aţi putut îmbătrîni albi trandafiri —
Dădeaţi cîte-o petală-nsingerată
de fiecare lacrimă ce-mi luneca-n obraz
de cînd eram copil şi pîn-acum.
Zi după zi sînt obligat să mă strecor încet
printre petale :
printre transporturi

de trandafiri uscaţi
Sînt obligat s-aud cum se desprind
şi se împrăştie clivajele-amintirii
să fug să îmi visez copilăria dimineaţa
sub vişinii aprinşi din cimitir —
Şi dacă ies în stradă
ascult cum pling uşor îngeri răzleţi
văd noaptea care-aruncă
o ultimă privire
de-a lungul lucitoarei linii de tramvai
o ultimă privire de-a lungul vieţii —
Timpul ne duce iute
Oricît vei vrea
nu poţi să nu auzi durerea care urlă
în întuneric tîrîndu-se prin iarbă...
Sub lună vei zări ciţiva demenţi
ce vor să vîndă sclavi a doua zi
şi şuşotind tocmesc o tristă scenă.
Şi morga : un cort alb.

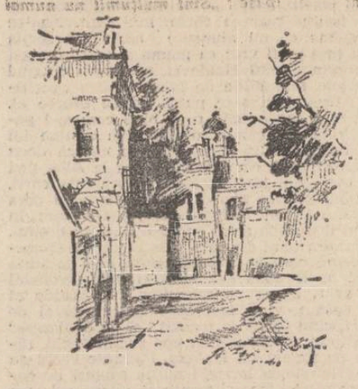

Întîlniri desperate

Mă întîlnesc zilnic cu voi
Deşi nu se mai poate !
Deşi eraţi plecaţi parcă
la paris, la delfi, la „lins" —
În astfel de cazuri alegeţi tăbliţa :
cu un „da, ar trebui", cu un „da, ai dreptate"
Şi cînd totuşi nu se mai poate
şi cînd e clar că merit ceva
pe rînd fiecare
se-apleacă şi mă examinează
ca pe unul despre care nu ştii dacă doarme
sau dacă-i un cadavru
apoi fiecare
se îndreaptă şi mă examinează
(cu o mînă zdrnăindu-şi banii în buzunar
ca şi cum aceştia ar putea să-i dispară
ca şi cum despre bani ar fi vorba)
plictisiţi
de parcă nu v-ar fi anunţat nimeni
că soarta pămîntului, de fapt, e în mîinile
voastre
(soarta pămîntului dezlocuit în private la ţară)
Dragii mei — frumoşi dar puri — recunoaşteţi
dac-aţi putea aţi lua-o razna pe cîmp
cărînd în spate o voce
care să strige speriată
cine sînteţi, cine sînteţi...

Purpura amiezii

Îmi mai aduc aminte vinul alb
ce-l degustam cu tatăl adoptiv
şi spun acum că gustu-acelui vin
atît de răcoros
noi veşnic l-am pierdut
cum am pierdut şi gustul
atîtor zile de-ncercare.
Şi mă întreb de unde furnicarul
acela de clipe liniştite,
cum astăzi nu-mi dau seama
unde s-a scurs
cat'felatul aer al vieţii de atunci ?
Cui se deschide în această clipă
tunelul de întuneric.
Şi de ce tac ?
Şi chiar odinioară
pentru ce ziua susurînd spre noapte
se arăta din ce în ce mai tristă.
Dar timpul mai nemulţumit
e azi ca niciodată
şi îndîrjit pe fiecare
ne flutură ca pe o pînză de păianjen
şi în zadar aş vrea să îmi aduc aminte
unde-au căzut vinate-acele clipe
şi unde e pierdută purpura
cea dulce a amiezii.

voicu olari

„Poezia lui Voicu Olari recompune un univers intim, insignifiant, care se complace în propriu-i anonimat ca un iluzoriu şi liberat spaţiu al autenticităţii. Umilitatea bacoviană, angelismul ultragiat (ca la Umberto Saba), notaţia realistă, brutală, se comunică printr-un vers fluent de o mare muzicalitate şi lentoare, agonic şi uneori şocant ca o distorsiune voită. Repugnîndu-i ostentaţia suprarealistă, Voicu Olari a ales calea dificilă a reinvestirii cuvintelor umile şi umilite cu un nou sens, mai pur, alchimie verbală cerînd trudă şi răbdare...

Voicu Olari e un excepţional poet existenţial, evoluînd cu siguranţa artistului care şi-a găsit tonul şi vocea."

Cezar Ivănescu

„Rezultatul unui obsedant proces de esenţializare pare a fi lirica de acum a lui Voicu Olari, poet de incontestabil talent nativ, însă, mi se pare de o cu totul ieşită din comun rigoziitate...

În poezia sa e un aer de interogaţie uluită, o ingenioasă „normalitate a stupefacţiei". De la expresionişti el a învăţat atît cît avea de învăţat : dicţiunea sacerdotală şi melodioasă, „misterul" imagist. Lumile lui sînt „bătrîne" şi noptatice ; nişte „grădini" secrete fără vegetaţie : „Spaime", melodia misterioasă, teroarea fără obiect stăpînesc pe poetul locurilor unde „nu se mai întîmplă nimic"... Poetul va auzi „arzînd timpul ce trece", „pămîntul se îndoaie din trunchi", anii scurşi sînt nişte „hoituri cu ochi lucitori". Invenţia unei noi stări materiale este cu totul remarcabilă.

Artur Silvestri

Parabază

(TU, DE PILDĂ, MICUŢULE...)

Ah, dar absolut nimic n-aţi rezolvat
de cînd am murit noi,
vor urla poeţii antici
tu, de pildă, micuţule
erai convins că e uşor să fii poet
dacă nu s-a putut
să fii actor de cinema...
Vrînd s-arăţi c-o duci bine
acum ştim că ţi-e greu
şi în intimitate
cotrobăieşti prin poemele altora.

Sub impresia scoicii copil

La adăpostul nopţii
nepăsătoare coboară ceaţa
maree ce inundă bătrînele grădini.

Prin orele vuind
vezi rătăcirea scoicii copil
şi o surprinzi
muşcînd pe-ascuns
unul din sinii lumii ce se duce.

Pînă în depărtări
vezi fără încetare
nucleul ei
dinamitînd inerte cărnuri.

Din toate vietăţile
numai în ea acum
vibrînd
şi deschide ochii viaţa.

Numai aici
în miezu-i tot mai umed
otrava vieţii roade
cu fiecare clipă.

Ascultă-i
pîntecul mustind nervos :
înspăimîntat
vei auzi arzînd timpul ce trece !

Îmi va fi dor

De o viaţă umbra mi-ntind
de-a lungul zidurilor
am vegheat-o
am simţit-o mereu
prelingîndu-se caldă
catifelată ca o femeie.

Voi fi singur îmi va fi dor :
cînd cădea întunericul
se trăgea lîngă mine
şi-mi şoptea în ureche :
iubeşte pe cel ce-ţi întinde o mînă
iubeşte pe cel ce-ţi întinde un deget.

Va veni clipa — poate atunci
cînd eu nu voi mai fi
singură umbra va mai urla
agăţată de ziduri.

Amnezii înflorind din tăcere

Încă o zi ucisă.
În tăcere ca de atîtea ori
mă-ntorc sfîrşit
între blînzii pereţi.
Memoria
s-ar prăbuşi învinsă
nu mi-aş aduce-aminte
că-a mai trecut un an
dacă lucrurile aerul clipele
n-ar avea iar parfumul ciudat
al întîielor seri cînd intrasem aici.

În rest toate-s aceleaşi
dimineaţa ne sculăm liniştiţi
ca şi cum nu fusese nimic
ca şi cum moartea n-ar fi venit
peste noapte să ne fulgere somnul.
Nu ne-amintim nimic.
Obişnuinţa de-a-ncepe ziua. Mîncăm
din albe farfurii :
nu ştim nimic despre gîndacii galbeni
care în timpul nopţii
ne-au vizitat veselа.

Bitum fierbinte

Părea că nimic nici măcar o floare
nu va capitula.
Dar, iubita mea de atunci
trupul tău arzînd l-am uitat.
Au dispărut şi drumul
şi fragedа iarbă a amintirii
sub valuri de bitum fierbinte.

Zilele au trecut şi mîinile
ni le tragem de pe cărţile
poeţilor dispăruţi
ca de pe faţa unor înecaţi.

În încăperea tăcută
singuri cu destinul în faţă :
Cele mai tăioase cuţite
le vom zvîrli prin aer
şi le vom auzi vibrînd
ca într-un lemn în carnea lui.

Sărut exclusiv

Şi astfel
Numai tu poţi vorbi despre suferinţă,
Numai tu poţi vorbi despre sărăcie.
Numai tu, părăsitul de toţi.

Ce ţi-a rămas ?
Singur doar vîntul
saltă cîteva frunze
mîinile să-ţi sărute şi faţa.
Numai ţie,
cel printre ziduri lunecînd desperat.
Pe pierdutul tău drum.
În pustia ta noapte.

Dialogul surzilor

Dacă nici tu, cel ce pretinzi
că eşti surd ca şi mine
nu mă-nţelegi
mai rămîne să tac :
dar tăcere de aur e asta ?
Ştiu : eşti fricos.
Ştiu : în sertar ţii cartea
după care te-nveţi :
sînt file rupte
şi pagini înecate în cerneală
şi tocmai paginile
ce te privesc pe tine —
Ştiu : visezi şi acum pătimaş
la filmul picant văzut la Veneţia
dar mai ştiu că-ntr-o noapte
tu poţi chema pe unul
să-mi taie mîinile
(pentru noaptea cealaltă îmi rămîn ochii
ce se scot atît de uşor) —

Nu s-a ridicat ceaţa
deci e clar : este vremea
să mă tratezi mai departe la fel
cu mai multă atenţie
să te-mbeţi de rigoare
pînă ce nu va rămîne din mine nimic
în timp ce tu taci ca şi mine.
Dar tăcere de aur e asta ?

Fărîma de eternitate

brăncuşi. Să ne aşezăm lîngă acest univers de linişte; Marele Meşter a surprins Facerea într-un moment de restriştе ori calm : — un Tăcut prea robust ca să nu frizeze o expresie.... un Calm prea rotund ca să mai aibă ceva de făcut.

Marele Meşter a pîndit Universul; i-a smuls aceea clipă, a cetluit-o în Piatră şi-n El... ...Îi încercăm limita: nu se poate..., o parte e prea omenească, o parte prea se pierde în cer.

Mircea Şoncuteanu

Prolegomene la „O, mamă..."

Urmare din pag. a 7-a

Şi-o dulce de mamă / ... / Şi te-or lăcrima / De nu te-oi usca" (remarcăm că iubita nu participă la ritual, bradul fiind „lăcrimat" de cei ai casei). Creşterea teiului poate suplini ritualul unei înmormîntări nefăcute după canoanele bisericii. Poetul este atent la umbra arborelui (şi nu la florile lui ca în alte poezii) — care măsoară, în odihnă, somnul de veci.

Opoziţia salcîm-tei (toamnă-primăvară) o cere în mod necesar pe a doua : în locul „tristelor ziduri de ţinitirim" — „marginea de rîu". Negînd salcîmul care sugerează zbaterea, tinere între două lumi, sălbăticie (constrînsă, formal, prin „cripta neagră" să însemne altceva — o ordine aparentă) — se neagă cimitirul însuşi cu dogmele lui stricte, în favoarea naturii. Riul despre care vorbeşte poetul este „sorbul pămîntului" din bocetele populare care desparte cele două lumi, pe care sufletul trebuie să-l găsească şi să-l treacă invocînd un brad crescut „în ripa lumii" să-şi aplece crengile ca să-l ajute. Abia dincolo de el sufletul se întîlneşte cu celelalte suflete, intră în lumea umbrelor. Or, fără să-l treacă, rămîne în lumea din care a plecat, nu se desparte de ea, nu „moare" propriu-zis. Poetul, el însuşi, prefigurează o metamorfoză vegetală după moarte : versul „Ne pună-n încăperea aceluiaşi sicriu" nu are nimic macabru în el, ne aduce aminte, mai degrabă, de ghicitoarea nucii de exemplu : „Patru fraţi / Într-o cămară (sau : cămaşă) îmbrăcaţi". Riul măsoară timpul, este

o curgere ce patronează somnul veşnic pe celălalt tărîm şi zbaterea veşnică în lumea noastră. De aici marea teamă de moarte la poet : sinucigaşii nu pot trece „sorbul pămîntului" ; el doreşte o zbatere veşnică împreună cu cineva care s-a despărţit (sau a avut intenţia să se despartă) de lume în acelaşi fel. De aici, dorinţa unui ritual care să asigure creşterea vegetală a teiului. Este, în fond, ideea din „Glossa" : „N-am crezut să învăţ a muri vreodată" — şi marile zbateri ale conştiinţelor încărcate de semnificaţia ritualului dorind instinctul să-i rupă, să-l depăşească (Ne referim la alegerea tragică între „sinucidere" şi „moarte violentă" operată în conştiinţa lui Victor Petrini, eroul lui Marin Preda). În sistemul de coordonate psiho-ancestrale date, nu poţi muri cînd vrei, nu te poţi sinucide : trebuie „să înveţi" a muri.

Elegia „O, mamă..." este, cum spunea Perpessicius, „un coloquiu al umbrelor" şi avem toate motivele să credem că acestea sînt — dacă este vorba de mai multe — mama poetului şi iubita din tinereţe. Ne întrebăm, totuşi, de ce forma de viitor : „Cînd voi muri, iubito, la creştet să nu-mi plîngi" ? Are poetul în vedere o venire a sufletului primei sale iubite pe patul lui de moarte ? Vocativul din acest vers este singura urmă din poem care atrage atenţia asupra unei a terţa persoane. Aceeaşi acţiune o poate îndeplini umbra mamei venind în ceasul morţii la creştetul fiului să-l mîngîie, să-i facă despărţirea de lume mai uşoară. Se crede în popor că sufletele celor dragi se apropie de muribund să-i facă primirea în lumea de dincolo mai frumoasă. Fiul însuşi vine la mormîntul mamei şi-i promite împăcarea, dezlegarea din acest „înginat" continuu (—"mereu"—) astfel că acţiunile sînt complementare : fiul şi mama vin unul către altul într-un timp ideal, se apropie, se identifică prin forma morţii asemănătoare ; adverbul „împreună" nu se sugerează atît o formă temporală („în acelaşi timp") sau spaţială — ci un mod comun, o întîmplare a evenimentelor „la fel".

Putem interpreta cele două dorinţe ale poetului — sădirea teiului şi înmormîntarea la margine de rîu (dorinţe care se completează, teiul fiind un substitut al bradului din „ripa lumii") ca dorinţe ale mamei înseşi spuse în timpul vieţii şi reluate, ca într-o înginare, de către fiu. Penultimul vers al elegiei era, în variantă, „De-a pururea aproape vei fi de pieptul meu" — astfel că impulsul poetului a fost de a încheia în numele său personal. Schimbat, acest vers a devenit „De-a pururea aproape vei fi de sînul meu" şi ne sugerează chiar vorbele mamei, sau o vorbire în numele ei. Facem o legătură între această expresie şi epitetul din primul vers : „dulce mamă" ; fiul se coboară el însuşi la o vîrstă a mîngîierilor materne, a unor legături necesare, indisolubile — prin lapte — cu mama. Singur vocativul din versul 7 — „iubito" — dacă ar fi transformat în „iubite" (la masculin) ar reieşi clar că mama îşi transmite fiului testamentul, că l-a chemat la mormînt pentru a i-l reaminti şi că el şi-l adjudecă. Am avea un stil de etopee (vorbire în numele altei persoane, aşa cum ar vorbi ea) — cum avem în „Floare albastră", de exemplu. Atent cu termenul „sîn" pe care l-a restituit penultimului vers, poetul a lăsat acest vocativ — poate chiar din dorinţa de a uni, într-o singură formă, amintirea mamei şi a iubitei dispărute.

Oameni de treabă

Urmare din pag. a 7-a

nenorocire : „Pe unde dracu umblă ?" La vorba asta şefu se cam posomora şi-i trimitea la muncă deşi mai aveau din pauză cinci, şase minute.

Pe unde dracu umblă, asta i-a preocupat pe toţi în acele două zile. şi, cum a venit Viorel, Oaie l-a şi luat în primire. „Pe unde dracu umbli, mă ? Şi de ce nu laşi cheia dacă nu-ţi mai arde de muncă ? Ce, noi avem bani să spargem lacăte în fiecare zi ?" Viorel nu a răspuns nimic, a luat raspelul, s-a aplecat asupra reductorului şi a început să-l răzuie cu mişcări lungi, apăsate, de parcă făcea frecţii cuiva. Părul îi căzuse peste nas şi, cum stătea coeirjat asupra reductorului, tăcut şi parcă bolnav, şefului i se păru că seamănă cu o omidă mare, ce se tot mişcă fără să înainteze, neputincioasă.

Cheia de la noul lacăt nu i-au mai dat-o. „Cine ştie, poate o să lipsească şi altă dată", fu de acord şeful cu ceilalţi. Dar l-a pontat în acele două zile. „În fond, e copilu dumitale", i-ar fi zis maistrul, evitînd să-l privească în ochi.

În rest, nimic. Zilele se scurgeau la fel de liniştit, şi se părea că nemulţumirile dispăruseră. Nici Oaie nu mai întîrzia aşa des. Viorel era un pic mai tăcut, ce-i drept, iar frumoşii lui ochi albaştri nu mai erau aşa de iscoditori. Se lipeau de piesa pe care o repara, de pinionul pe care îl spăla în motorină, şi ai fi zis că în afară de bălăceala aceea murdată nu vedea nimic altceva. Cînd părul i se revărsa peste obraji, îl arunca înapoi cu o zvicnire a capului, sau îl împingea cu un deget. „E foarte neglijent băiatul ăsta", spunea şeful privindu-i de la „birou" fruntea minjită, salopetele stropite pe piept şi mînecile care, deşi suflecate, alunecau pînă la urmă în găleata cu motorină. „Se vede treaba că nu prea a fost obişnuit pe acasă cu săpunul", adăuga, lucrînd la o nouă situaţie. Scrumul cădea pe hîrtia liniată frumos şi Oaie, care fuma alături, pe un scaun, cît „îşi trăgea sufletul", avea grijă să-l sufle jos. „Mda", aproba Oaie, dar fără convingere, trăgîndu-şi mîinile de pe masă. „Da e băiat bun... Şi să vezi ce idei are... Aseară l-am auzit la cămin, pe hol. Vorbea cu nişte strungari de la prelucrări. Dar vorbea de parcă se certa. Şi numai lui îi mergea gura, ceilalţi tăceau şi se holbau la el ca boii. Cică de-aia cîştigăm puţin", cobori Oaie ochii spre hîrtia şefului, „că sînt prea mulţi birocraţi. Noi lucrăm în acord, şi dacă ar fi mai puţini pe la birouri şi mai mulţi în secţie, am cîştiga mai bine... E deştept, ăsta ajunge şef... Cică vrea să facă şi liceul, la seral. Atunci să vezi cum lasă sculele la două, se spală şi ne întoarce fundul... Da las că merită, că e băiat bun, muncitor, şi vorba lui", rise Oaie „are capul plin şi pe dinăuntru".

Cum Viorel îşi vedea numai de treaba lui, şeful i-a zis într-o zi maistrului să-l mai lase în pace, să nu-l mai trimită după scule la magazie. E un copil şi el, să nu-l mai slugărească toţi. Şi de atunci se duce Oaie, băţos, cu ţigara între buze, pufăind. Cînd trece pe lîngă Viorel zice către Tudor Scripcaru că de fapt e normal ca fiecare să facă ce ştie, după calificarea lui, că alesul sculelor e o treabă serioasă, odată alese bine se cîştigă timp mult, şi că era vremea să se pună capăt plîmbărilor fără rost, că mai ştie el un plîmbăreţ din ăştia care a plecat după o cheie şi s-a întors după două zile...

Odată, Tudor, care asambla piesele spălate de Viorel, vine la masă cu urme de vaselină la încheietura degetelor. Rupe nişte miez de pîine şi le şterge migălos, centimetru cu centimetru. Ceilalţi meştecau de zor, şi una-două îşi aruncau ochii la mîinile Scripcarului. „Bine, mă, îi zice Oaie, dacă tot faci asta, puteai să te duci mai *incolo*, ce dumnezeu !" Ceilalţi au chicotit un pic, dar fiindcă şeful rămăsese cu ochii în conserva de peşte, şi-au văzut de mîncare în tăcere.

A doua zi maistrul îl cheamă pe Viorel în biroul său. „Uite, îi spune închizînd uşa, dacă nu te ţii de treabă, scap repede de tine. Ieri ai întîrziat cinci minute, alaltăieri şapte, şi tot aşa de la un timp încoace. Şeful e foarte nemulţumit de tine. Zice că te-ai stricat. Ţi-a adunat minutele întîrziate în ultima vreme şi mi-a făcut o socoteală, negru pe alb. *Opt ore*, pînă acum. Să nu crezi că mă iau numai după el, dar am văzut cu ochii mei că eşti primul care mergi în vestiar. Chiar ieri, cînd am intrat în bale, mi-a zis şefu uite-l, domnule, noi n-am sosit bine şi el e gata. Gîndeşte-te bine, aşa nu merge. Îmi place de tine, eşti băiat muncitor, dar programul e program, nu uita. Astăzi ai o oră mai puţin". Îi spuse deschizîndu-i uşa, pe care Viorel ieşi buimăcit. Primul gînd fu să meargă la şefu să-l întrebe, dar bătrînul stătea la masa lui, aplecat asupra unei hîrtii, rotunjind încet zerourile, şi toată lumea ştia că nu-i plăcea să fie deranjat cînd făcea socoteli. Aşa că se îndreptă spre găleata lui cu motorină, să spele pinioane, dar oricît se străduia, mai rămîneau pe ici pe colo pete de vaselină. Scripcaru le examina tăcut, plescăia din buze şi arunca pinioanele în găleată, de departe, să nu ajungă stropii pînă la el. „Băiat bun", spunea celorlalţi, „da parcă n-ar fi prea strunit, nu ştiu cum să mai zic..." „Eu cred că nu face faţă aici", o zise Oaie într-o zi pe şleau. „E bun pentru întreţinere, acolo e mai puţin de lucru. Pentru că una e să întreţii o macara, alta e s-o repari", apăsă hotărît pe ultimul cuvînt. „Eu chiar am vorbit cu cei de la întreţinere. Ei sînt de acord să-l primească, ziceau că şi şefu a vorbit cu îngineru. Acolo o să înveţe meserie". Şi în aceeaşi zi, cînd se întorcea de la W.C., Viorel fu chemat cu degetul de către Oaie, la masa şefului. Bătrînul fuma. Alături, Scripcaru îi arăta un pinion. „Priveşte şi mata cum le spală. Numai vaselină veche pe ele, din aia cu span mărunt, care toacă dinţii şi gripează reductorul". „Pe unde umbli, mă ?" îl luă şi Oaie. „Nici acum nu ştii că pinionul trebuie curăţat *com-plect* de vaselină veche ? „Eu — întoarse spre ceilalţi, ridicînd umerii neputincios, — „i-am spus de nu ştiu cîte ori, însă"... Şeful se ridică încet de pe scaun, aruncă bucata de creion pe hîrtia cu socoteli şi îşi aprinse o ţigară. „Viorele, începu molcom, tu eşti băiat bun, eu am spus-o întotdeauna. Nici noi nu sîntem răi, dar meseria se învaţă greu, de jos în sus. Am vorbit cu băieţii de la întreţinere... La ei o să înveţi multe. O să ai timp. Ei nu lucrează în acord, aşa că o să poţi urma şi liceul, că tu ai planuri mari, iar noi nu vrem să-ţi stăm în cale..." „Nu vreau să plec", le răspunse Viorel hotărît. Scripcaru clătina capul, ţiţiind. „Aţi văzut ?", parcă voia să spună. „Ei, rise şeful, cu plecarea, mai vedem noi. E de acord şi maistrul, aşa că pînă la şeful secţiei nu e drumul prea lung... Dar eu zic să te gîndeşti la tine, la viitorul tău. Acolo..." „Nu vreau să plec", repetă Viorel la fel de hotărît, şi ochii săi, care jucaseră tot timpul de la unul la altul, căpătară un luciu apos. „Bine, bine, nu vrei, e clar, doar n-o să te dăm noi afară din echipă", se aşeză şeful enervat la birou.

Peste două zile Viorel preda inventarul. Fusese detaşat în interes de serviciu la secţie „Întreţineri". Se zvonise că însuşi bătrînul a mers la şeful secţiei şi i-a spus că mai bine ar fi pentru spiritul echipei ca băiatul ăsta, „bun de fapt, dar cam aşa", să lucreze în altă parte. Inginerul îi răspunsese că nu se poate dispensa de nici un muncitor, dimpotrivă, el vrea să mai angajeze, şi că ar face bine dacă ar mai *fura* un om de la întreţinere, nu invers. Atunci bătrînul ar fi spus că dacă zice aşa, înseamnă că aşa este, că el e om bătrîn de-acum şi nu mai cunoaşte mersul secţiei, ba că n-ar face rău să se gîndească la pensie... Aici inginerul a sărit de la birou, l-a bătut pe umăr şi i-a spus „ce dracu, nea Gheorghiţă, le pui pe toate la suflet... Şi la urma urmei, cu o puşlama în plus sau în minus, tot acolo, ajungem. Şi aşa tinerii ăştia sînt cam zvăpăiaţi, băieţi buni şi muncitori, dar cam zvăpăiaţi, întîrzie noaptea cu vreo gagică, a doua zi vin la zece la muncă şi spun că i-a durut burta... Iar noi avem nevoie de oameni de treabă, nu de...".

Se zice că la întreţinere Viorel a ajuns bine. E om de bază, are ce-a atelierului şi dă cu mătura mai ceva ca o femeie.

FRUMOSUL CA LIMITĂ A VIRTUOZITĂŢII

Prima impresie ce o declanşează recenta „personală" a lui Radu Dărăngă (sala Galateea) este aceea de alcătuire eterogenă ; un fel de adunare de pînze pe şimeze ce evocă, pe un anume plan al memoriei noastre, pitorescul indicibil şi pauper al cheiului buchiniştilor parizieni. Evaluarea de ansamblu a acestei „personale" ni se pare inoportună, cu atît mai mult cu cît nici autorul ei nu pare convins de autoritatea partiturii cu care a fost „invitat" să lasă la rampă înainte de a o fi pus la punct în toate detaliile ei. Şi, totuşi, Radu Dărăngă ne reţine atenţia cu cîteva note ce-i sînt dintotdeauna caracteristice şi care aparţin structurii sale artistice formate la o valoroasă şcoală a penelului : un bine asimilat profesionalism bazat pe o voluptate a desenului puţin comună şi pe un acut simţ al armoniilor cromatice, totul rafinat prin filtrul (socotit de unii cam demodat !) al unei instrucţii culturale şi estetice descifrabilă în mai toate pînzele sale. Nu-i mai puţin adevărat că artistul cochetează uneori la limita realismului fotografic sau că miresme barbizoniene — drapate, ce-i drept, în tonuri mai apropiate expresioniştilor — subminează aerul peisajelor sale, ducîndu-ne cu gîndul la nici azi încheiata cohortă a epigonilor postimpresionişti. Dar tot aşa de bine ştim că resursele de exprimare ale artistului au un suport estetic destul de consistent pentru a demonstra, aşa cum o face, dealtfel, şi în actuala expoziţie în cîteva lucrări, că respectul artistului pentru uneltele sale rămîne suveran. Acurateţea, impinsă pînă la meticulozitate, a pensulaţiei, un bine strunit simţ al construcţiei plastice (pînă şi portretele sale vădesc o astfel de rigoare) prilejuiesc privitorului o facilă punte de receptare. Poate tocmai de aceea, însă, pictura lui Dărăngă ameninţă să rămînă doar „frumoasă", epitet cam echivoc şi greu de nuanţat. Viciu care provine credem, dintr-o supralicitare a efectelor virtuozităţii stilistice. Pictorul se lasă parcă furat de capriciile pensulei şi ale paletei sale abandonînd prematur primenitoarele jocuri ale imaginaţiei.

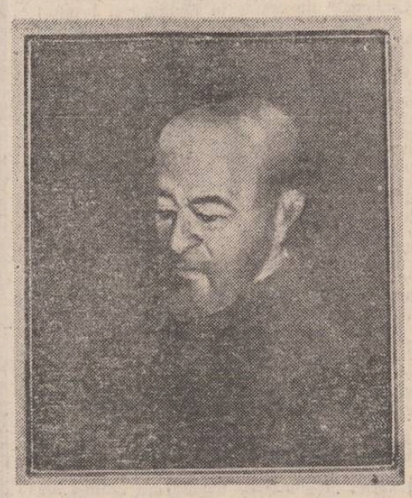

Disponibilităţile pictorului sînt cu certitudine mai substanţiale decît ne-o sugerează avara ofrandă a uleiurilor cu care se vrea împlinită azi personalitatea acestui autentic talent.

Corneliu Antim

gheorghe constantinescu

Doina

Paraschivei

Mi te-ntorci mereu în gînd,
Cu-al tău chip suav și blînd.
Dar cînd vreau să te cuprind,
Tu te-ndepărtezi zîmbind.
Mă-nconjori mereu în somn,
Aș dori să dorm, să dorm.
Chipul tău zîmbind îmi spune
Că-i durere multă-n lume,
Fostul nostru paradis
Astăzi este doar un vis.
Pling acum cu-adevărat,
Că tu singur m-ai lăsat.
M-ai lăsat plecînd departe,
Cu ani grei de dus în spate.
Aș dori să dorm, să dorm.

Singur

E greu să tot fii singur
Purtat ca frunza-n vînt,
Să nu ai lîngă tine
Un suflet tulburînd.

E greu cînd unu-apune,
Cînd ea te-a părăsit
să nu-ți poți ție spune
dacă te-a fost iubit.

Deci treacă tot ce vine
Și vină toate cele
Să te revăd pe tine
Cu mine printre stele.

Tîrziu

Am ajuns tîrziu în sat,
Părea totul neschimbat,
Tot căutînd din ochi pe mama,
M-a cuprins de-odată teama.

În ograda noastră goală,
Numa-n gard mai sta o oală.
Totu-n jur este pustiu.
Am venit eu prea tîrziu ?

Dau să plec, dar unde oare ?
Plumb îmi curge în picioare.
Mai rotesc ochii odată,
Însă nimeni nu s-arată.

Sufletul mi-e încărcat
Nimenea nu m-a chemat,
Numai amintirea-mi spune
C-am venit aici pe lume.

Lumea mea de mult s-a dus,
Prea tîrziu eu am ajuns...
Casa noastră este goală,
Numa-n gard mai stă... o oală.

horia tabacu

ILUZIA

Sînt de acord că siluetele tainice împreunîndu-se în semiîntunericul unui hotel de duzină trezesc interesul oricui, dar de cele mai multe ori, înaintea lor se trăgeau perdelele. În rest ce să vezi ?

Gesturile oamenilor cînd nu se știu priviți de nimeni ? Scărpinăturile îngălate ale provincialilor, scormonelile cameristelor prin bagaje ?

În cercul de studenți, care veneau în vizită, special pentru a-l observa, se căutau frenetic analogii între scenele din romanele marelui scriitor și imaginile pe care le oferea hotelul de peste drum. Doamne, ce le place literaților ăștia să-și piardă vremea discutînd baliverne ! Analogii, în felul dezlînat în care gîndesc ei, se pot stabili, aproape între orice. Dar între un roman și un hotel !

Eu nu aveam timp să-l citesc și dacă stăteam printre ei era pentru o fată. Ascultînd, însă, am început să mă pricep și să aflu acțiunea din cărțile lui, care nu erau tocmai rele. Studenții își pierdeau ore întregi încercînd să stabilească raportul dintre „realitate și ficțiune", culmea timpeniei și eu mă întrebam cine i-o învăța baliverne d-astea pe la facultate.

Dar le-a trecut prin cap și ceva mai amuzant. Au închiriat camera în care se putea vedea, din blocul nostru, cel mai bine. Știam că marele scriitor nu avea obiceiul să iasă pe stradă cînd era aglomerație, în timpul sărbătorilor, de exemplu. Ne-am încredințat că se găsește la locul lui și am dat telefon la hotel. Cei trei din cameră, îmbrăcați exact ca trei personaje ale lui, au început să joace o scenă pe care o descoperisem în ultimul roman al marelui scriitor. Ea se petrecea tot într-o cameră de hotel, dar în provincie. Restul, pînă la amănunte, era la fel.

Îl urmăream curioși pe marele scriitor și nici unul din noi nu privea înspre cameră, unde știam ce se va întîmpla. Peste un sfert de oră, acolo s-a stins lumina, ca în roman, dar marele scriitor a rămas tot la fereastră, aproape pînă dimineața, privind buimăcit în noapte, într-o încremenire ciudată și adîncă, înăuntrul, parcă, de o taină.

Și, în timpul ăsta, prietenii mei, studenții de la litere, s-au contrazis la nesfîrșit în legătură cu gîndurile care-i treceau prin cap.

am locuit în același bloc, mulți ani, cu un mare scriitor. Încă de pe atunci, cînd eram așa de tînăr, scriitorii nu prea mă atrăgeau. Chiar și cărțile cele mai bune le citeam cu un sentiment de milă pentru autorul care, silit de nevoi, sau în unele cazuri, culmea, chiar de plăcere, își-a povestit gîndurile cele mai ascunse și amintirile care-i sînt mai dragi, pentru că, oricîte speculații s-ar face, și cu timpul am avut prilejul să văd și eu dédtul, susțin asta mai ales acum, cînd sînt un om matur și apreciat, scrisul este în primul rînd o lipsă totală de pudoare.

Eu am o meserie practică și chiar dacă nu sînt atît de celebru ca un mare scriitor, am satisfacția că sînt singurul proprietar al gîndurilor mele, din care nu se înfruptă nimeni.

A trecut destul timp și scriitorul, astăzi foarte bătrîn, este considerat din ce în ce mai mare. Personajele lui îl întrec în popularitate și numele îi e pe buzele tuturor. I-am citit și eu cărțile, care, într-adevăr, nu sînt rele, dar cu aprecierile cred că se exagerează puțin.

În sfîrșit, băiatul meu mai mare avea niște invitați și pentru că doi dintre ei îmi erau studenți, a ținut să fiu și eu prezent la o parte din petrecere. Inevitabil, la un moment dat a venit vorba despre marele scriitor și, probabil ca să-mi facă și plăcere, lăsîndu-mă să povestesc, toți au tăcut, aflînd că l-am cunoscut.

Convingerea mea este că un om care umblă neras, își ține locuința în dezordine, are hainele ponosite și soioase, e mereu buhăit de băutură, jignește cu nepăsare pe oricine, se crede centrul universului, e tăcut și distant, de cele mai multe ori, nu poate face nimic serios și de calitate. Nici măcar nu poate scrie ceva ca lumea. Dar ce rost avea să le spun asta unor tineri entuziaști și avizi de orice în legătură cu el. Figura marelui scriitor mă intriga. Eu îl știu de pe vremea cînd nu era atît de cunoscut și cînd multe din gesturile lui, văzînd mitocănești, nu făceau modă.

Am început, pur și simplu, să povestesc. Dar nu mai țineam minte dacă umbla cu multe femei, sau dacă noaptea, la el, se vedea lumina aprinsă. Aveam, însă, încă proaspătă în memorie, o întîmplare al cărui erou fusese marele scriitor.

Blocul în care eram vecini se afla între trei hoteluri. Tot timpul, prin ele se perindau turiști, iar pe balcoane nu se puteau vedea niciodată rufe la uscat pentru că nimeni nu locuia prea mult timp acolo. Erau, de fapt, niște hoteluri de mîna a doua și asta pe vremea aia însemna ceva groaznic și chiar imoral, care găzduiau cuplurile de o noapte, turiștii din țările mai sărace, delegații din provincie, prietenii receptionerilor. Eu locuiam la etajul doi, dar un prieten al meu, pe atunci student la litere, la nouă.

Prietenul meu îi spiona și mă bătea la cap cu diferite tabieturi pe care marele scriitor le simula încă de pe atunci, în sfîrșit, asta-i părerea mea, și fără public. Citeodată, ne uitam și noi la hotel. De pe balconul prietenului meu se vedea, blocul fiind construit în trepte, foarte bine la marele scriitor. Într-o noapte, i-am simțit mai întîi mișcările, l-am bănuit, și apoi, l-am zărit cuibărit între perdelele groase, de catifea și sprijinit de fereastra puțin ieșită în afară. Uitîndu-mă atent, am văzut că avea și un binoclu mare. Cînd a aflat asta, prietenul meu și-a făcut aproape o pasiune din a-l urmări. Marele scriitor își petrecea ore întregi privind cu binoclul.

Nu înțeleg ce putea găsi interesant, pentru că am observat, nu urmărea numai scenele erotice. De ce-și pierdea, oare, vremea ca să-i vadă pe alții citind ziarul, punînd valiza pe pat și aranjînd-o, mîncînd brînză topită, deschizînd cu greu sardele cu briceagul și sticle de bere la ușă?

GÎNDUL UNUI COPIL LA 1 IUNIE

Căsuța cu piloni

A venit primăvara. Doar prin unele locuri se mai vede zăpadă murdară pe care razele soarelui se grăbesc s-o topească. După iarna cea îndelungată, Toli și prietenii lui au zbughit-o din casă spre lac. Acolo, și-au făcut o căsuță pe piloni, unde au stat toată luna mai. Cînd s-a terminat maiul, a venit 1 iunie, ziua lui Toli. De bucurie, prietenii noștri au început să țopăie. Și au țopăit, și au țopăit, pînă a căzut căsuța cu ei. De pe mal, un pescar, în loc de pești, i-a pescuit pe ăia micii, care, uzi leoarcă, s-au întors acasă la Toli. Toli i-a uscat, i-a schimbat și le-a dat drumul în curte să se joace.

Iar altă dată nu și-au mai făcut căsuță pe piloni, că de loc nu le plăcea să cadă în apă !

SFÎRȘIT !

Aprilie 1981

Mircea Barzuca : „Portret de copil"

Toli și minunățiile lumii

Toli a nimerit odată în Împărăția Sicilor de sub pămînt. Sicii sînt niște omuleți cu diferite chipuri — de oameni, de animale, de păsări, care înțeleg vorba oamenilor. De zeci de mii de ani ei trăiesc sub pămînt, unde adună toate lucrurile fermecate pe care le-au creat oamenii în povești. Tare s-a mai minunat Toli cînd a văzut ce era acolo ! Din camera cu bogății, Toli și-a luat un glob pămîntesc făcut dintr-un rubin cu mii și mii de fețe, iar pe fiecare față se vedea cîte o imagine : din adîncul mării, ghețurile de la Polul Nord, deșertul strălucitor, o ploaie la Tropice, ursul carpatin, un oraș, un lan de grîu, munți înalți. Și a mai luat Toli o copertă de carte de aur în care, de cîte ori o deschideai, vedeai o altă minunăție a lumii, puteai să citești în ea tot ce s-a scris pînă acum în toate cărțile din lume.

Pe urmă, Sicii l-au ajutat pe Toli să iasă la lumină.

SFÎRȘIT !

decembrie 1981

Pămîntul

Cu miliarde și miliarde de ani în urmă, Pămîntul era unit și era mai puternic. Acum, este împărțit în continente, și continentele în țări, dar din cauza derivei, acestea se îndepărtează și mai mult.

Așa că Toli s-a gîndit să unească Pămîntul la loc. I-a venit în ajutor Corvorașul, prietenul lui uriaș și cu Ursu Mare. Corvorașul, Ursu Mare și Toli au plecat la Oceanul Pacific, care, deși se numește așa, i-a primit cu o furtună năpraznică. Aduseseră cu ei și o macara, cu care să ridice pămîntul. După ce ridicau la suprafață bucățile de pămînt scufundate, Corvorașul trăgea de un cablu, iar Ursu Mare le lipea la continente, apropiindu-le. Toli era scafandru. El găsea vechile pămînturi scufundate și le lega de cîrligul macaralei. Cînd au terminat, de la Oceanul Pacific, s-au dus la Oceanul Atlantic și acolo făceau tot așa. Corvorașul a tras de Americi și le-a lipit de Africa. Cînd au unit tot Pămîntul, Corvorașul, Ursu Mare și Toli s-au întors în România și în ziua aceea, în toată lumea a fost sărbătoare !

SFÎRȘIT !

Apostol Cuturicu
elev, clasa I

mai, 1980

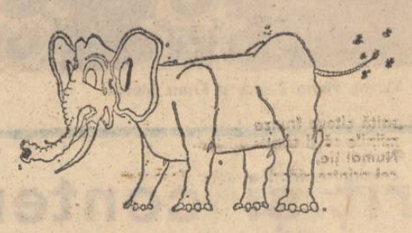

Desene de
Ioana și Andrei Păunescu

ioan grigoroiu

Lui Nicolae Labiș

Părea că este călătorul
Cu drumul său tovarăș bun

Părea că-i frate cu izvorul
Cel izvorît din neam străbun

Părea că vine din demult
Pe drumul veșnicului neam
Împreunat cu timpul care
Mai frate mi-e de cînd eram

Părea o clipă că-l cunosc
Dar ca un gînd mereu ce zboară
A fost ursit de zei să cadă
Mereu și-acum ca să mă doară.

Ultimul veac și un cal

Strigătul toamnei se trece
Cu ultima lebădă albă
Datini frumoase visînd
Lerului-ler, foaie galbă
Ultimul veac și un cal
Mirați se succed în balade
strigătul toamnei rănit
Din ochii timpului cade

Cu ultima lebădă albă
Copacii pășesc spre desfriu
Pun șeaua pe calul meu galben
Dar știu că-i tîrziu, prea tîrziu.

Un munte mă arde sub tălpi
Un cer se tot uită la mine
Eu trec înspre datină pragul
Cu calul în friu, fără tine.

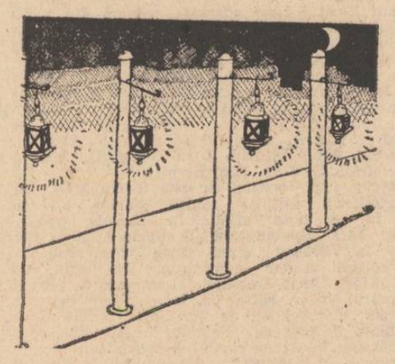

Masa de adio

În dimineața zilei de luni, cînd se despărțiră, și Ion și Vasile îl întrebară pe Maior ce crede, va scăpa Gherman cu viața sau nu ? Maiorul răspunse punînd răul înainte pentru orice eventualitate, iar la întrebarea dacă cei vinovați vor fi pedepsiți le dădu asigurarea viguroasă că nici nu se poate altfel. Maciste, care stătea pe stîlpul porții lui Gherman, asistă la despărțirea Maiorului de cei doi prieteni și-l conduse pînă la barieră, unde rămase pînă la urcarea aceluia în autobuzul 3 000, apoi încă o jumătate de oră pentru a se asigura că nu se întoarce, după care se îndreptă spre vilă, intră nebăgat în seamă de nimeni în camera Norei care dormea, o privi nemișcat fără să clipească minute în șir, iar cînd fata începu să strige : „nu-l omoriți !" ieși ca o umbră și urcă în camera de la mansardă, unde știa că nu va mai intra nimeni multă vreme.

Pe la prînz, doamna Clara și fiica ei, Doina, plecară cu un taxi, lăsînd-o pe Nora să doarmă dusă. Pe la orele cînd umbrele cresc nemăsurat de lungi, Ion și Vasile, care dormiseră și ei neîntorși, fură treziți de telefonul Maiorului care-i asigură că le-a motivat absențele la serviciu și după ce-i mulțumiră, cei doi se treziră întrebîndu-se concomitent, ce-ar fi să-i mai facă o vizită Norei ? Ion reveni însă cel dintîi asupra întrebării și fu de părere că ar fi o greșeală, mai bine-ar fi să-l caute pe Maciste, pe care-l văzuseră în zori schimbat complet, adică distrus de posibilitatea ca stăpînul său Gherman să nu se mai întoarcă niciodată acasă. Mai lenevir o oră, două, apoi Vasile formă numărul Norei, pentru a o întreba dacă Maciste se află cumva acolo, dar la celălalt capăt răspunse o voce severă de bărbat și Vasile așeză receptorul în furcă, fără alt cuvînt.

Nora mai dormea cînd părinții ei, împreună cu cei patru, plus grefierul intrară în vilă. Avem friptură de fazan de zile mari se lăudă stăpîna casei, dar sunt așa de obosită ! Grefierul se oferi să pregătească el totul, fiindcă de-o viață întreagă își prepară singur. Să ne trăiască odrasla, strigă Simion Still cînd intrară în marea sufragerie, sunt foarte curios pentru cine a organizat ea asemenea ospăț ! Oameni de condiție proastă în orice caz, interveni grefierul, fiindcă văd că fazanii au rămas întregi, iar privirea doamnei Still îl despică în două. Te-nșeli vecine, replică Simion Still, să știi că fazani (în regiunile unde sînt), mănîncă și țăranii, fiindcă ei se pricep cel mai bine să-i vineze.

Încă de la venirea gazdelor, Maciste deschisese ușa mansardei ce dădea spre scara interioară și aștepta fără emoții să vadă ce se întîmplă jos în sufragerie. Sînt de părere, vorbi pentru prima oară vărul lui Simion Still, că fericiții dinaintea noastră au avut totuși bun simț, de vreme ce fazanii sînt întregi. Mă duc s-o trezesc pe tresponsabila asta, se înfurie doamna Still. Îți interzic, hotărî soțul ei, aici, deocamdată eu decid ce trebuie sau nu trebuie făcut. Lasă-l pe vecinul nostru la bucătărie cu fazanii, iar tu condu-l pe vărul să ia din pivniță o damigeană dar nu cu roșu ; cu alb, fiindcă-i mai ușor peste noapte, vinul roșu se bea numai la prînz. Cînd masa fu pregătită apăru și Nora într-un capot vișiniu, culoare care-o făcea și mai subțire decît era, venea cu ochii închiși ca o somnambulă diafană, toți tăceau ca niște pietre, iar fata tresări cînd simți că sufrageria e plină de lume și, deschizînd ochii, vru să se întoarcă în camera ei, dar taică-su o întîmpină cu blîndețe și-o pofti să stea chiar la dreapta lui (Maciste coborîse pînă la ultimele trepte ale scării), îi cuprinse umerii cu dreapta și-o întrebă cum s-a distrat și dacă n-a supărat-o cineva. M-au sunat cîțiva colegi și colege, și cum mă simțeam foarte singură i-am invitat la noi.

Grefierul aduse, pe lîngă tava cu fazani, și niște cîrnăciori olțenești ; din pivniță sosiră cei doi cu vinul și mesenii începură să mănînce într-o tăcere deplină, încît se auzea fiecare înghițitură. De la primele pahare de vin pînă cînd se termină damigeana nu trecu mai mult de o jumătate de oră, timp în care gazda și grefierul discutau despre poșta de băutură a celor patru, iar cei patru se întrebau dacă Simion Still nu le-ar putea oferi și o oarecare sumă de bani. Asta nu se poate, strigă la un moment dat vărul familiei.

Amfitrionul bătu cam tare cu furculița într-un pahar și spuse : „Sînt mulțumit nu numai pentru că am putut să vă ajut la timpul potrivit, dar sunt cu atît mai mulțumit cu cît s-a dovedit că la nevoie și voi ați fost oameni, încît vă propun ca de acum înainte să ne vedem cît mai rar pentru a nu da de bănuit, știți doar că sînt atîția oameni răi care abia așteaptă să vîneze o oarecare slăbiciune de-a noastră, pentru a dovedi că noi nu ne deosebim cu nimic de ei, că noi adică am fi la fel de răi ; vă propun deci să ne despărțim acum și să ținem întotdeauna cu binele și cu dreptatea. Cei patru ieșiră în liniște iar grefierul dădu să-l îmbrățișeze pe amfitrion, însă acesta îi întinse doar mîna privindu-l sever. De la mansardă, Maciste cobori fulgerător în cais, ajunse cu mult înaintea grefierului în grădina acestuia și profitînd de întuneric se strecură odată cu el în casă, intră sub pat și așteptă. Cînd grefierul stinse lumina, Maciste, care abia încăpea sub pat, se ridică pe toate labele dintr-o dată și grefierul, gata-gata să leșine, se îndreptă clătinîndu-se spre comutator, apoi se aplecă în genunchi să vadă cine era sub pat, dar nu mai avu curajul să stingă lumina și intră sub plapumă, cu ochii închiși. Grefierul era cu atît mai speriat cu cît la plecare dorința lui de a-și îmbrățișa vecinul fusese interpretată ca o lingușire și se temea că, fără știrea lui, Simion Still împreună cu ceilalți patru, care-i cunoșteau bine locuința, îi puseseră un gînd rău, cel mai rău.

La un moment dat îl copleșiră amintirile, era pe-atunci plutonier și trecea cu un inel imens de chei în mînă de-a lungul unui coridor al închisorii Hermina și prin viziera fiecărei celule îl lovea ca un glonț în timpane un singur cuvînt, apoi ecoul cuvîntului îl izbea în ceafă : ticălosule, ticălosule, ticălosule *și neputînd suporta se văzu fugind printre santinele și pe străzi pînă cînd ajunse în patul acesta bătrîn pe care plapuma tremura de-a lungul și de-a latul cuicușului presat de singurătate și abia atunci, cînd reuși de spaimă să deschidă ochii, văzu ceva cu totul și cu totul nemaivăzut.*

Gheorghe Pituț

teatru t

Amintiri

Lesne de făcut, compararea spectacolului Teatrului „Bulandra" **Amintiri** cu execuția unei opere muzicale se justifică din mai multe puncte de vedere. O partitură de calitate medie (textul lui Alexei Arbuzov), bine orchestrată (de actorul Ion Caramitru devenit regizor după o mai veche tentativă memorabilă la studioul Casandra) este bine executată de o formație (distribuție la prima vedere eterogenă) care o tratează ca pe un necesar exercițiu, deopotrivă plăcut și util, de succes la public.

Un distrat, „aproape savant", astronom își părăsește familia — soția, fiica și mama, părăsește liniștea și tihna unui cămin consolidat pe parcursul a 20 de ani, pentru că se simte irezistibil atras de neajutorarea unei colege de servici, văduvă cu două fetițe. Soția, medic de prestigiu, care cîndva îi salvase viața și așa se îndrăgostise de el, caută să supraviețuiască moral loviturii neașteptate. Și lucrul devine posibil prin generozitate — față de ea însăși (își acordă dreptul de a fi frumoasă, dreptul de a petrece cîteva ore în compania altui bărbat) dar, surprinzător, chiar față de acest soț (atît de las încît o lăsase să hotărască în locul lui dacă trebuie sau nu să dea curs noii iubiri). Găsind sprijin în amintirile frumoase ale căsniciei, ea capătă tăria să-l admire pentru capacitatea de a o lua de la capăt cu inima senină. Cîteva personaje, aflate împreună din totdeauna sau prin hazardul întîmplării, sînt martori ai crizei : mama, venerabilă profesoară, care refuză să-și urmeze fiul pentru că, deși îl înțelege, nu îl aprobă ; fiica, proaspăt sociolog, care nu concepe gestul tatălui decît ca o trădare ; un tînăr fără ocupație, prea devreme înecat de cinism, aparent ușuratec dar de fapt cu o mare sensibilitate sufletească ; amica sa de o călătorie și ea permanent în căutarea unui partener de singurătate ; o vecină bine intenționată și săritoare.

Piesa, de actualitate, interesează pentru că face parte din categoria (extrem de largă) de scrieri rusești și sovietice care, printr-o undă de sentimentalism uneori subtil sublimat, alte ori cenzurat brutal, mai rar abuziv, te apropie de drama eroilor și te determină la o pronunțată participare afectivă. Dincolo de canavaua ușor psihologizantă pe care se ridică eșafodajul de locuri comune dar, e drept, nu de șabloane, acesta trebuie să fi fost unul dintre argumentele care au pledat la alegere dar mai ales la montare, stimulînd entuziasmul cu care s-a pornit la lucru. Pentru reprezentație s-au reunit mari actori de tradiție cu cei mai tineri componenți ai trupei demonstrînd laolaltă un meritoriu și profitabil, oricînd bine venit, spirit de emulație. Revenind maiestuos pe scenă, artista emerită Beate Fredanov conferă noblețe și distincție celei care, de „modă veche" fiind, poate cel mai bine exprima universul domestic al unei lumi — Leningradul. Capabilă de transfigurare clipă de clipă, Gina Patrichi vibrează dincolo de rol reușind o nouă, remarcabilă creație : dezorientată, apoi stăpînă pe situație, din nou nehotărîtă și agitată, lucidă, încercînd să pareze, afectuoasă, autoritară și tolerantă, feminină sau crispată, într-un cuvînt fascinantă. Ion Besoiu surprinde într-o compoziție mai puțin obișnuită : un amestec de ridicolă candoare și dezamăgită duioșie. Constantă expresie a unui echilibru fragil și a unei îndîrjiri disperate este „uzurpatoarea" Mirelei Gorea. Defel înhibat de complexitatea rolului, Constantin Brînzea evoluează spectaculos oscilînd cu farmec și nonșalanță între coordonatele personajului : simpatic—antipatic, obraznic—tandru. Mariana Buruiană împrumută din naturalețea și firescul personal unui personaj cu prea multe replici stereotipe. Zoe Muscan își manifestă cu măsură debordanta vitalitate. Mihaela Gagiu schițează profilul unei fete comune, totuși cu un orgoliu anume.

Irina Coroiu

film f

Un echipaj pentru Singapore

Am pierdut un operator, sau am cîștigat un regizor ? Este vorba despre Nicu Stan care a fost unul din bunii noștri operatori și care se dovedește a fi și un foarte bun regizor. În cazul lui Nicu Stan s-a întîmplat așadar și una și alta, filmul său **Un echipaj pentru Singapore** fiind nu al unui începător, ci al unui cineast format — un film realizat cu precizie și echilibru, cu talent și putere de convingere. Comentînd filmele noastre, cel mai adesea ne oprim la temelia lor, la nivelul coerenței povestirii, al credibilității, al concordanțelor cu psihologicul și socialul, al concepției care guvernează distribuția ; și ar fi ridicol să mergem mai departe atîta vreme cît aceste prime cerințe nu sînt satisfăcute. **Un echipaj pentru Singapore** este însă un film care stă solid așezat pe picioarele sale, opera unui profesionist care dispune de mijloace suficiente pentru a-și atinge țelurile propuse. Nicu Stan este unul dintre puținii regizori care au reușit să înțeleagă și să trateze așa cum se cuvine un scenariu de Ioan Grigorescu ; colaborarea sa la scenariu, dar mai ales tratamentul cinematografic aplicat personajelor și ambianței dovedesc măsură și rigoare în interpretarea pitorescului, în înțelegerea relațiilor care apar în colectivități restrînse, în înțelegerea psihologiei de grup — constante care apar în arhitectura scenariilor lui Ioan Grigorescu. Mai mult decît portretele pitorești ale unor marinari îmbarcați pe un cargou cu destinația Singapore, mai mult decît pitorescul peisajelor care trec prin fața ochilor noștri — Bosforul, Canalul de Suez, Singapore —, mai mult decît incidentele călătoriei, Nicu Stan știe să urmărească aici ideea recuperării morale a unui om — și nu prin idilice intervenții ale unui colectiv idilic, ci prin forța de regenerare pe care o dau pasiunea și bărbăția, în lupta cu neîncrederea celorlalți și cu propriile îndoieli. Echipajul de pe vasul care merge la Singapore, format din oameni cu identități inconfundabile, este spectacolul cel mai interesant al filmului și, mai întîi, ochiul operatorului a știut să aleagă fizionomii, pentru ca apoi regizorul să adauge acestor fizionomii conduite morale individualizate — o galerie de portrete foarte bine realizate, începînd cu personajul jucat de Gheorghe Cozorici care face unul din roluri sale foarte bune și continuînd cu Florin Zamfirescu, Mariana Mihuț, Gheorghe Visu, Radu Gheorghe, Radu Panamarenco, Jean Constantin, George Paul Avram... Fără demagogie și filistinism, Nicu Stan urmărește lupta pasiunilor umane într-o atmosferă plină de tensiune, fără să se piardă în amănunte și în hedonisme, fără să se lase furat de peisaj, asumîndu-și chiar riscurile unei construcții eliptice, fără obișnuitele arii și acorduri triumfale de final care nu ar fi făcut decît să-i altereze proporțiile filmului. Este de fapt drama unui om, profundă, chinuitoare, atîta timp cît omul nu are „un echipaj" cu care să o împartă. **Un echipaj pentru Singapore** nu caută însă sensuri mai profunde, propunîndu-și și reușind să fie un film de acțiune plăcut și convingător.

Imaginea, plastica filmului, muzica lui Vasile Șirli, dau și ele același sentiment al lucrului bine făcut, profesionalitatea și echilibrul fiind nota dominantă a întregului. Fenomenul transformării operatorilor în regizori se dovedește a fi benefic — o ucenicie în spatele aparatului de filmat fiind uneori o mai bună școală decît altele. Mai este desigur de urmărit în timp rezistența regizorilor-operatori la uzură, posibilitatea lor de a evolua, de a dovedi nu numai că se poate ci și că era absolut necesar.

Nicolae Mateescu

Tînărul Gherea și idealul criticii „totale" (III)

Avem, totuși, garanția că acceptînd și punînd în practică „regulile" enunțate pînă acum (refuzul exclusivismului convertit fie în apologetism absolutizant, fie în negativism la fel de absolutizant, receptivitatea la opiniile altora și opțiunea pentru dialogul critic, relativizarea unghiului de percepție individuală prin raportare la „lecția" oferită de experiența marii critici moderne, disocierea lucidă între judecata de ansamblu și cea de amănunt) s-a ajuns într-adevăr la situația mult rîvnită de a putea acționa în virtutea unei imparțialități ferite de orice dubiu ? Iată întrebarea pe care Gherea și-o pune în momentul cînd s-ar părea că discuția legată de „inventarierea" elementelor menite să dea conținut eventualului „manual de morală practică" al criticului se încheie. Drept urmare, textul articolului **Asupra criticei** ne întîmpină cu următorul pasaj : „În adevăr, arta e departe de a avea axiome ca doi ori doi fac patru ; pe de altă parte, critica estetică e încă așa de slabă, instrumentele critice moderne sunt așa de imperfecte, încît de multe ori intuiția, un fel de ghicire a criticului, face mai mult decît analiza ; de multe ori criticului i se cere inspirație ca și artistului, și iată de ce un prieten și admirator al scriitorului, sub înrîurirea acestui îndoit sentiment de dragoste și admirație, poate să simtă și să afle multe însușiri și frumuseți pe cari n-ar fi putut să le vadă cel mai iscusit critic cu analiza lui. (Firește că vorbim de prietenie și admirație sinceră). Așadar, repetăm : noi înțelegem ca o critică să fie înrîurită de sentimentele deosebite ce are criticul pentru scriitor ; știm că o obiectivitate absolută e cuvînt deșart, mai mult, credem că această înrîurire e folositoare, cu condiția însă ca criticul să nu fie exclusivist." S-o spunem deschis : modul în care își dau întîlnire, în acest pasaj emblematic, o bună parte a dilemelor fundamentale ce bîntuie conștiința critică modernă este realmente tulburător. Surprinde în cel mai înalt grad faptul că actul critic este privit, înainte de toate, din perspectiva ontologiei în general și a celei artistice în particular. Pe cît de simplu ca enunț, tot pe atît de grav în conținutul lui, silogismul ce se desprinde de aici dă măsura mării și, la drept vorbind, insurmontabilei (în absolut) dileme : de vreme ce este expresia unui „factor" ce refuză, principial, deplina și definitiva lui cunoaștere — spiritul uman în ipostaza creatoare —, se înțelege de la sine că arta însăși, ca „semn" al cunoașterii umane dar și ca „structură" în sine, nu acceptă, la rîndu-i, a fi definită și evaluată din unghiul convingerii (individuale, dar chiar și colectiv nutrită !) că despre unul sau altul dintre „produsele" ei este cu putință a se formula judecăți atotcuprinzătoare, adică pentru toți și pentru totdeauna adevărate. Obsesia acestui mare loc comun localizat în miezul conștiinței critice moderne atrage după sine la fel de obsedanta întrebare referitoare la măsura în care se poate avea încredere în eficiența practică, adică nemijlocit valorizatoare, atît a elementelor ce compun gîndirea estetică raportată la un anumit stadiu al evoluției ei, cît și a mijloacelor „tehnice" („instrumentele cercetărilor critice", zice Gherea) de care aceasta dispune. Ideea este că chiar în situația ideală cînd dezideratul bunelor intenții (conștient asumat grație cunoașterii și acceptării regulilor înscrise în „manualul de morală practică" al profesiunii) accesul la judecata de valoare siesi suficientă este obstaculat și de această fatală imperfecțiune cu dublă deschidere („pe de altă parte critica estetică e încă așa de slabă, instrumentele cercetărilor critice moderne sunt așa de imperfecte.")

Pentru cei care sînt definitiv stăpîniți de îndelung și aprig înrădăcinata convingere potrivit căreia gîndirea critică a lui Gherea stă exclusiv sub semnul „științificizării" intolerante, apare în totul paradoxal faptul că adevăratul remediu la impasul determinat de conexiunea factorilor implicați în silogismul dedus mai înainte îl reprezintă recursul la ceea ce în chip curent numim atitudinea simpatetică a criticului față de personalitatea creatorului și de opera sa. Examinate atent, formulările din studiul **Asupra criticei** relevă o deosebit de instructivă înțelegere a problemei. Ceea ce în **Personalitatea și morala în artă** exprima ideea interconditionării dintre moralitatea creatorului și opera sa, acum se recomandă atenției din unghiul eventualei capacități a criticului de a se apropia de „binomul" respectiv înarmat cu rezerva de cunoștințe dobîndite pe calea raporturilor afective. Sigur, nu trecem cu vederea înțelesul oarecum pragmatic pe care autorul pare că îl dă ideii. În primă instanță, se are în vedere mai ales împrejurarea perfect normală ca un critic să se afle în strînse legături de prietenie cu un autor și ca tocmai această stare de lucruri să favorizeze mai buna înțelegere a operei acestuia. Ca „articol" inserat în „manualul de morală practică" al criticului (a celui vindecat de maladia exclusivismului, evident !), punctul de vedere gherist infirmă atît de răspîndita prejudecată a dependenței etice căreia, chipurile, îi cade victimă, necondiționat, orice interpret al fenomenului literar la zi în situația că el cultivă raporturi de amiciție cu exponenții acestui fenomen. Dealtminteri, observăm în treacăt, Gherea însuși va proba valabilitatea punctului său de vedere, apropiindu-se cu nedezmințită simpatie de o seamă dintre scriitorii epocii și interpretîndu-le opera. Mai „de sus" privită, aserțiunea gheristă, însă, relevă germenii unei gîndiri critice ce aspiră spre „totalitatea" unghiurilor de percepție a structurii operei analizate. De data aceasta se apasă pe criteriul psiho-genetic, localizat în biografia fenomenală dar și spiritual-intelectuală a creatorului, cu efectele ei revelatoare în „biografia" operei. Este vorba despre o coordonată de seamă pe care mai ales investigația critică modernă cu finalitate sintetică, în ciuda repetatelor contestări la care este supusă, o cultivă constant și, firește, adesea cu rezultate memorabile.

În altă ordine de idei, pledoaria pentru critica simpatetică se corelează cu avansarea unei opinii care, în chip absolut surprinzător, face din Gherea un adevărat deschizător de drumuri. Ne referim, desigur, la conceptul de **intuiție**, „un fel de ghicire a criticului", factor ce impune concluzia că „de multe ori criticului i se cere inspirație ca și artistului". Va să zică, înainte cu multe decenii de a fi experimentat și teoretizat de Bergson, conceptul de intuiție „mobilează" gîndirea critică a lui Gherea. Raportîndu-l (fapt de tot insolit) la actul critic, teoreticianul vede în exponentul acestui act un „inspirat", adică un „creator". Este enuntul care, trecut prin reflecțiile uneori atît de transant dichotomice din eseurile **Asupra criticei metafizice și celei științifice** și **Asupra esteticei metafizice și științifice**, va cristaliza în excepțional de modernele postulate formulate în studiul **D. Panu asupra criticei și literaturii** (1896). Să menționăm, astfel, cele spuse cu privire la însușirea actului critic de a „reînvia" opera literară analizată („Din punctul acesta de vedere — al funcțiilor estetice, n.n. — critica redă, reînviază o anumită operă de artă prin altă operă de artă. Dacă arta e natura văzută prin prisma artistului (o definiție nici mai bună, nici mai rea decît alta), atunci critica e arta văzută prin prisma criticului.") și de a da cititorului revelația propriei plăceri estetice pricinuită de contactul cu această operă (el, criticul, „prin vorbe inspirate, prin talentul său special, ne sugerează în minte opera artistică, ne face să simțim clar, puternic, ceea ce am simțit confuz și slab, ne face să pricepem propria noastră plăcere"). De aici tulburător de îndrăzneața, controversabila și, nu mai încape vorbă, moderna concluzie potrivit căreia, ca fapt estetic, critica este „operă de artă", circumscrisă unui gen literar anume, de sine stătător („Din punctul de vedere al esteticei critica e deci și ea o operă de artă de un anume gen literar, care are o valoare literară proprie, independentă ; și dacă e legată de artă, e legată în același sens cum arta e legată de natură"), exponenții ei autentici fiind expresia nemijlocită a vocației creatoare, adică a talentului („În acest sens, criticul, ca și poetul, se naște, nu se face").

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Grete Tartler, un nume pentru astronomia ierbii

Victor Tulbure – odihna dintre două poeme

O formulă Iași-București : Corneliu Sturzu, Horia Zilieru și Franz Storch

TINERI POEȚI

Mircea Florin Șandru

O linie interesantă urmează lirica lui Mircea Florin Șandru, poet nu îndeajuns de comentat, deși autor pînă în clipa de față a nu mai puțin de cinci volume de versuri : **Elegie pentru puterea orașului** (1974), **Luminile orașului** (1975), **Melancolia** (1977), **Flacăra de magneziu** (1980) și **Mașina de scris** (1981), toate apărute la Editura Eminescu.

Versurile de debut și cele imediat următoare ale poetului exaltă orașul, „simțămîntul de putere" oferit de contemplarea existenței lui tumultuoase, fluviul de oameni care îl agită și reperele tipice ale aglomerării urbane. Pe lîngă senzația puterii, a unei inimi care bate energic și neîncetat, orașul, care îi apare „nemuritor" autorului, îi mai transmite acestuia un suflu de pace și de blîndețe, auzul fiindu-i mîngîiat de „mișcarea orașelor". În toată această tematică exultantă cu privire la mediul de viață modern, în toată lumea de obiecte, de mașinării și de vehicule care umple poezia lui Mircea Florin Șandru a fost găsită originalitatea poetului, și, într-adevăr, autorul **Elegiei pentru puterea orașului** este unul dintre primii noștri poeți tineri care inaugurează acum o lirică specific citadină. Elementele vieții urbane intră armonios și decisiv în poezia sa și nu cu funcție de decor, ci în însăși structura gîndirii poetice, în țesătura intimă a metaforei. Vitalitatea vîrstei, ardoarea sentimentelor tinere se suprapun și își trag seva din frenezia orașului. Subiectul face corp comun cu obiectul său într-o juvenilă debordare. Totul este aglomerare de senzații inedite : în viața proprie și în viața obiectivă. Cu versurile lor lungi, șerpuitoare, compuse într-o aparentă lipsă de rigoare poetică, cu destule naivități și destule locuri comune, poemele lui Mircea Florin Șandru dau cu adevărat impresia unui șinuos traseu stradal. Luate individual, poemele nu se reține, decît pe ici pe colo. Sînt disarmonice, colcăitoare de obiecte, univoce, imperfecte formal, chiar și atunci cînd sînt ajutate de melodia frazării. Ca întreg, însă, luate ca un poem unic, impun prin atmosfera densă, senzorială, prin sentimentul convingerii, prin actul însuși al repetiției, ca și printr-un fantastic al realității născut din saturația ei. Există totuși ceva **ciudat**, ca o depunere misterioasă, în aceste elegii fără „metafizică", scrise dintr-un suflu, retorice și discursive, pe un minim desen de gîndire poetică, o ruptură între latura **sentimentală**, acut prezentă și aceea **energetistă**, dorită și teoretizată. Vitalismul lui Mircea Florin Șandru, de esență whitmaniană și de factură simbolică, face loc unei ființe fragile și tandre, mai supusă și aplicată gesturilor intime decît acelora de exprimare publică. Și nu este singura ruptură, de vreme ce iată-l pe acest cîntăreț al energiei orașului nevindecat încă de nostalgia cîmpiei : „Frumos îți este chipul în noaptea aceasta / Să bem și să atingem odată din toate / Mîine vom părăsi orașul, mîine vom fugi / În adîncul cîmpiei, în singurătate" (**Balada**).

În primul său volum mai cu seamă, deși încearcă să atragă printr-un efect de forță, Mircea Florin Șandru face figura unui explorator romantic al unui oraș el însuși romantic, în care mai contează atît sentimentele cît și peisajele. Al doilea volum al poetului, nu diferit în „ideologie" de cel dinainte, este volumul prin excelență cantabil, cu versuri în genere lungi și ritmate, cu un personaj simbolic (Prințul de noapte) ce caută a se impune dar care nu va rezista pe parcurs, în schimb, cu mai multe poeme citabile, ca de pildă **Cartier** : „Un cartier blînd e ca o corabie. / Un spațiu răsunător ; copiii cu voci de sticlă coboară / Scările. Se vede / O cămașă jilavă uscîndu-se, televizorul / Luminează tavanul. Prin ziduri trece încet aripa / Unei viori. Eram triști, un lămîi e atît de aproape că ne atinge. / Fructele lui au ieșit verzi, cineva a adus mobilă nouă. / S-a născut un copil, ferestrele luminează în linie, se aude ecoul / Unui avion. Ostenim / Pe ureche se urcă degetul tău, azi nu mai sîntem triști. / Apa șclipește în farfurii, nimeni nu sună. / Pe ferestrele podului se vede un trup liniar ; / O fată singură întinde mîinile / Undeva".

Realismul lui Mircea Florin Șandru începe să funcționeze cu adevărat de la a treia carte a sa, **Melancolia**. Chiar titlul cărții ne spune că s-a schimbat ceva în structura preponderent vitalistă pe care încerca să ne-o acrediteze de predilecție autorul. El descoperă că sentimentele bune nu sînt suficiente pentru a da un poem bun, că „din rănile orașului ies uneori trandafiri sălbatici și, în plus, că viața modern citadină are, pe lîngă părțile ei „nemuritoare", și laturi contestabile. Orașul tangibil, tangibil ca o stampă, și totuși ireal din primele cărți, cedează locul unei imagini mai conforme dialecticii adevărului, unor peisaje și secvențe cu un sporit grad de duritate. Tonul poemelor este incontestabil mai firesc : „Orașule, orașule, cum stai / Într-un nor de pucioasă / Cum respiră plămînul tău, fluturînd / O perdea luminoasă / Cum te lași asupra noastră ca un cort urias, / Ca pleura unui bivol ceresc, / Cum zvicnești noaptea cu mii de canale / Ritmul tău nebunesc / Cum razi trenurile pe burta ta de pămînt, / Cum îți dai tramvaiele peste cap, / Cum împingi copacii în soare, cum ucizi străzile / Care nu mai încap, / Cum naști copiii și-i împingi în lumină, / Cum duci morții pe brate, cum ne amăgești / Cu focuri de trandafiri, cu anotimpuri sălbatice, / Cum aștepți, cum pindești / Cum sorbi într-o noapte în gura ta milioane de flori, / Cum ucizi păsările cu gloanțe de ger, / Cum ne ții pe unghii și ne faci fericiți / Într-un timp efemer" (**Orașule**).

Nu lipsesc totuși poeme discursive (**Împotriva ta**), meditații naive („totul e trecere între naștere și aripa morții"), considerații ușor simpliste asupra lumii contemporane. Dar accentele de maturitate lirică sînt evidente și lor le corespunde apariția temei poetului și a creației în poezia lui Mircea Florin Șandru. În acord cu aspirația sa vitalistă și convingerile lui energetiste, în acord cu ridicarea vieții la rangul de zeitate tutelară și observarea acesteia prin liniile de forță, poetul propune o astfel de profesiune de credință : „Nu scriem întotdeauna noi, ci viața / Viața lipită de spatele nostru, ea . Tine ridicat ca o torță / Sufletul poemului / Viața, ea biciuiește cuvintele / Și le scoate din beznă strălucitoare / Viața cu cenușa, cu diamantele / Cu întunecimile sale / Viața, numai ea aleargă cu o / Bucurie sălbatică, numai ea / Ne mîngîie cu zilele, cu nopțile / Cu zvicnirile sale / Ea care ne înalță și ne ridică pe brațe / Într-o perpetuă trecere, numai ea scrie / Încît se aude poemul gemînd" (**Viața scrie poeme**).

Pentru Mircea Florin Șandru, poemul se scrie nu numai de la sine, dar există în spațiul ființei noastre „ca un ecou abia presimțit, ca o voce ciudată, ca o șclipire a sîngelui, ca o sudoare a inimii", conlucrare fiind, cu alte cuvinte, de mister și fiziologie. Această artă poetică bazată pe cultul vieții, pe energetism și frenezie vitală, pe ideea predominanței materialului existenței asupra faptului artistic este intim implicată în structura poemelor lui Mircea Florin Șandru, ea dirijînd atît gîndirea cît și imaginația lirică a autorului, cu toate consecințele care decurg din plasarea artisticului pe o poziție subalternă în raport cu „inspirația" vieții. În **Flacăra de magneziu**, poezia, așa cum o vede Mircea Florin Șandru, manifestă predispoziții cam masochiste, pretinzînd, pentru a-și da măsura întreagă a vigorii și plenitudinii, un tratament complet lipsit de menajamente care s-o facă să semnifice aidoma sîngelui gîlgîind dintr-o rană : „Bate-mă cu biciul peste pulpele goale / Bate-mă cu biciul, spune poemul / Tîrîndu-se în patru labe în fața mea, / Această piele pe care stau întinse cuvintele / Nu mai are sînge, / Această piele flască în care ați pompat aer, / În care ați înfipt acele de seringă / Nu are sînge / Această membrană galbenă nu mai are nimic / Bate-mă cu biciul, dincolo de suprafața cărnii se ascunde misterul, / Voi urla, voi vedea cuvintele cum devin roșii / Va fi o rană vie, imensă, arteziană, / Un animal jupuit, bate-mă cu biciul / Spune poemul" (**Poemul**).

Înțelegem că la mijloc se află și o poziție polemică, un dezacord exprimat față de devitalizarea poeziei, față de lipsa ei de contact mai intim, mai susținut cu viața vibrantă care ne înconjoară și ne agresează din toate părțile. Poemul trebuie să se nască dintr-o „biciuire" a senzațiilor, dintr-o continuă excitabilitate, este — ne spune autorul — un act de voluntarism și de supremă încordare nervoasă. Poezia pe care o scrie Mircea Florin Șandru este poezia unui om ce trebuie să facă față ritmului extrem de trepidant al existenței moderne : „Mai îngăduie poezie / O oră, o zi, un an, sînt un simplu ziarist, ziua / E un punct dureros, dulceagă ca o plăcintă cu carne / Mașinile urlă ca păsările înjunghiate — Fug, părul meu flutură pe scară / Alerg spre tine, fac repede două ochiuri / Pe aragaz, domnul Aristotel spune : / „Mișcarea este veșnică" / Copiii lovesc cu mingile lor străvezii pietrișul aleii / Mai îngăduie poezie, mai așteaptă...".

Dincolo de aceste confesiuni, unele programatice, altele amare, ceea ce trebuie reținut e faptul că Mircea Florin Șandru este un poet al senzorialității, al vieții reduse la ritm și biologie, al pulsațiilor trupului și ale sîngelui, fluidul care circulă prin toate poemele sale de o densă senzualitate. Sîngele e metafora ce revine obsedant în aceste poezii cu un iz cam naturalist, în care și obiectele capătă corpuri carnale, în care și senzațiile mai aeriene dobîndesc o grea materialitate. Totul este radiografie și fiziologie, carne și sînge, într-un cuvînt materie. Iată **lucrurile** în viziunea poetului : „Lucrurile lăsate sîngure de la sine putrezesc / Aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unui lucru / E chiar miezul forței lui, nu o vedem niciodată / De aceea îți spun, nimic nu e mai frumos decît dimineața / Cînd carnea se unește cu spiritul și scot aburi fiecare în felul său / Cînd lucrurile, animale muribunde, te simt și le este frică, / Cînd însuși miezul lor strigă nu pleca, nu pleca, / Aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unui lucru". Sau iată **sunetele** : „Voci de metal, voci de pîslă / Zgomote venind ca printr-o pungă de apă, / Sunete ca prundișul, rostogolite / Prin etaje, pe scări, prin țeava caloriferului / Mărunte, precum ploaia care bolboroșește / Ascuțite, ca sirena / Îndepărtată a trenului, ca țipătul / Ambulanței, ca țiriitul ceasului, stins / Voci de deasupra, de dedesubt, / Prin pînza de sînge a somnului / Prin pereții subțiri care ne despart : / Copilul care plînge, încet, cu fața în pernă, / Adolescentul plutind în lumina vinătă, / Femeia rugătoare, în pragul nopții / Privind spatele bărbatului obosit, / Bătrînul muribund, sticlos, pe care / Viața îl vîntură / Femeia singură tristă, cu degete arse de nicotină / Ploaia care risipește mici particule reci / Vii și morții care respiră, care plîng, care murmură / Mîinile care se caută, sîngele care roade tăcut / Urechea mea ca o valvă imensă / Ca pîntecele din care totul se naște și cîntă".

În această materialitate biologică rezidă forța și, paradoxal, slăbiciunea poeziei practicate de Mircea Florin Șandru. Poemele lui au corporalitate, vizualitate, sînt pline de obiecte și vibrează de viață, de o viață care le înnăbușă, în cele din urmă, ca un lichid viscos. Poetul demonstrează cu brio că poate face poezie din orice, fără efort, doar privind pe fereastră ori ascultînd zgomotele confuze ale străzii. Contactul cu viața este ceea ce-l interesează cu precădere, contact pe care într-adevăr îl obține, dar mai ales în formele superficiale. Atîta vitalitate stîrnește totuși suspiciune. Cufundate în locurile comune ale existenței, poemele nu mai respiră de la un punct, trăiesc din enumerări și repetiții. Dezinteresul față de „artă", de compoziție, de rigoare poetică și, nu în cele din urmă, față de zonele ideale ale vieții se răzbună. Poezia rămîne în memorie ca atmosferă și nu atît ca poezie, ca individualitate de sine stătătoare exprimînd necesitățile spiritului. Este o poezie de forță și nu de elevație, cu un nucleu programatic prea din aproape urmărit. În **Mașina de scris**, cel mai bun volum al poetului, cu trăiri mai complexe, întîlnim totuși un poem (**Bosch**) care contrazice întrucîtva prea adînsta agitație publică din universul de pînă acum al versurilor lui Mircea Florin Șandru : „Blîndule copil darul cel mai de preț e înțelepciunea. / Înțelepciunea cea mai de preț e tăcerea / Ea

Dan Cristea

Continuare în pag. a 11-a

George Bariț și contemporanii săi

3. George Bariț a fost numit „Nestorul presei românești". Într-adevăr el a slujit o jumătate de secol pe acest tărîm cu o abnegație care impune stima. **Gazeta de Transilvania, Foaie pentru minte, inimă și literatură**, ca și celelalte publicații pe care le-a condus sau la care a fost colaborator au fost dintre cele mai bine și complet informate. A fost acuzat de o anumită prudență, de o cîntărire excesivă a lucrurilor pe care le dădea publicității, dar învinuirea, parțial dreaptă, își are justificațiile ei. Pe de o parte trebuie să ținem seama de împrejurările sociale și politice, de **locul** unde-și tipărea Bariț publicațiile și atunci vom găsi destule justificări pentru cumpănirile sale. Pe de altă parte, însăși mulțimea colaboratorilor, cu crezurile, pozițiile, specilitățile și nivelul lor cultural care nu o dată îi trimiteau publicistului ardelean materiale și știri care se băteau cap în cap l-au determinat pe acesta să stăruie pe o poziție care impunea discernămîntul și rigoarea verificării fiecărei idei și informații.

Lui Bariț i s-au adresat oameni din toate provinciile românești, de la Timotei Cipariu la Mihail Kogălniceanu, de la Simion Bărnuțiu la Gheorghe Asachi, de la Aron Pumnul la Vasile Alecsandri, de la Alexandru Papiu Ilarian la Ioan Ghica, de la Ioan Maiorescu la Alexandru Odobescu. Și atîția și atîția alții : Treboniu Laurian, Ioan Lemeni, Vasile Pop, Pavel și Andrei Vasici, Alexandru Gavra, Atanasie Șandor, Aron Florian, Ioan Rațiu, C. Aristia, N. Istrati, G. Sion, Ioan Bianu...

Recunoaște oricine că este foarte greu să „conciliezi" atît de multe spirite diverse și nu o dată aflate în partide opuse. Din Țara Românească îi soseau redactorului de la Brașov cinci șase corespondențe în aceeași zi dar conținutul lor era atît de diferit încît trebuiau „aminate" pentru numărul viitor, astfel ca, între timp, lucrurile să se clarifice cît de cît. Unii dintre ei se **miniau**, îl luau pe redactor la întrebări, dar supărarea la trecea curînd și concedeau să i se adreseze în continuare. Imperturbabil, George Bariț citește „scrisorile de taină", informațiile oficiale, consultă documentele și optează pentru **articolul** cel mai oportun. Probabil că în toată istoria presei noastre nu găsim un alt conducător de revistă care să fi avut atît de mulți colaboratori și cu care totuși redactorul să nu intre în conflicte grave. Și încă ar mai fi multe de spus despre tactul lui Bariț ca publicist, despre linia sa prudentă dar dreaptă după care se îndruma. Astăzi, de pildă, dăm dreptate lui Maiorescu (Titu, și nu tată-său, Ioan) cînd făcuse critica limbii presei din Transilvania, dar atunci, în epocă — și scrisorile mărturisesc cu prisosință aceasta — fiecare dintre colaboratori pretindea să, la rigoare, chiar amenința că nu mai publică dacă articolul nu-i apare așa cum l-a redactat el. Și totuși, în revistele lui Barit au publicat toți cu toate nemulțumirile față de ortografia pe care acesta înțelegea să o aplice.

George Bariț e o figură complexă de roman realist modern și poate că un prozator dintre cei tineri nu va ezita să-l cuprindă într-o carte. Corpusul acesta de scrisori îi va fi de o nedezmințită utilitate.

4. Pentru că este dificil, mai ales în cadrul unui foileton să dai seamă despre toți corespondenții lui Barit, am ales doar epistolariul unuia dintre ei, asupra căruia dorim să aruncăm cîteva lumini. L-am ales, din mai multe cauze, pe Ioan Maiorescu. Dealtfel numărul scrisorilor acestuia adresate lui Bariț — al acelora care ni s-au păstrat — este impresionant : 134 și ele se referă la o prioadă destul de largă : 1838-1863.

Istoricii literari, aceia care au predilecție pentru studiile eseistice, (cei de tip clasic le parcurg cu acribie !) vor găsi în această corespondență multe **amănunte** și **încadrări** care vor avea darul să le întregească (dacă nu să le spulbere) măcar parțial intuițiile trase doar din opera criticului ...Titu Maiorescu. Criticul era totuși fiul, și legitim și natural, al tatălui său și o cunoaștere mai deplină a acestuia din urmă ne luminează mai bine **caracterul, seninătatea**, și alte particularități ale celui dintîi. Cînd Titu mărturisește că de fapt este un nepot de țăran ardelean vrea să spună că nu intră în nici o **contradicție** cu tatăl lui, pașoptistul, care era fiu direct din viță de țărani.

Ioan Maiorescu era un om învățat, auster ca mai toți ardelenii, fără pic de sentimentalism (măcar așa reiese din această corespondență). A militat pe mai multe fronturi : social și politic, cultural în sens larg. L-au preocupat probleme de istorie, lingvistică, didactică, estetică. În toate acestea se va manifesta și fiul. N-a făcut literatură propriu-zis, nu va face nici fiul. N-a făcut avocatură, ca fiul, dar a **pledat** și el multe cauze și a fost un bun pledant, pe lîngă diriguitorii autohtoni ca și pe lîngă mărimile cancelariei de la Viena. Oricum, a stat și el ca și fiul său cu regele la masă, dar spre deosebire de fiu, probabil nu și cu regina, căci era, după cîte mi se pare, un neafemeiat. A fost, ca și fiul, un drastic polemist, chiar dacă n-a avut subtilitatea ultimului, dar probabil că a avut nu o dată mai multe argumente de **fond** și nu de **suprafață** ca acestă... Ioan Maiorescu a avut pasiune de organizator cultural, va avea-o și fiul. „Fire intrucitva rigidă, greu adaptabilă — zice Dicționarul literaturii române scos de ieșeni — Maiorescu se distinge prin sinceritatea și promptitudinea opiniilor, dar și creează multe antipatii". În afară de „firea (intrucitva) greu adaptabilă" așa va fi și Titu.

De oriunde i s-ar adresa lui Bariț (Craiova, Iași, București, Viena, Sibiu, și iarăși București), Ioan Maiorescu îl ține pe prietenul său la curent cu problemele sociale, politice, culturale. În scrisori se găsesc foarte rar efuziuni sufletești, chiar căsătoria și-o anunță sobru, neuitînd să-i dea redactorului **Gazetei de Transilvania** lista „prenumăraților". Are constiința gestului său epistolar cum o va avea mai tîrziu și Titu asupra **Jurnalului** său : „Bine ar fi ca prietenii mei să-mi păstreze scrisorile pînă ce le voi cere înapoi. Mulți îmi zic să schimb chipul alcătuirei mele. Eu nu-i înțeleg. Fiecine, care nu va să fie măimuță, își are insualitatea sa". Dar se ridică și la o treaptă de interes deasupra „insualității" : „Aceste scrisori ale mele să nu le pierzi (nu le-a pierdut Bariț, nici pe ale lui, nici pe ale altora, cu toate că multe nu au putut fi scăpate de „focurile și devastațiunile belului civile") ; ce știi, or fi bune pentru urmașii noștri, să-și deslușească multe încurcături din țara asta (...) Fii însă încredințat că-ți scriu adevăruri curate".

Interesante sînt adresările : de la „Nene Bariț" va trece brusc la „Mă Bariț", apoi la „Prietene !", „Frate Bariț !", „Mic inimosule Bariț !", cele cu „mă" și cu „frate" fiind cele mai multe.

Despre relatările lui asupra stărilor de lucruri din Țara Românească, Moldova, despre misiunea lui diplomatică de la Viena după revoluția de la 1848, lăsăm să se exprime istoricii de specialitate. Portretele unor oameni din epocă reies din aceste scrisori în bună parte în mod obiectiv, chiar dacă uneori, cazul lui Eliade de pildă, tușa este cam îngroșată. Uneori, rar, folosește, jocul de cuvinte : „Așadar, trimite-mi **Tentamen**-ul lui Laureani. Ce nume întortocheat sau, mai bine, impotonat ! August Laureani ! Trimite-mi-l, să-i pui laura ! Dar, după cum zici tu că face astfel de pocitură, mai că nu o să-i placă laura sau laureea". De regulă este însă auster, constient de misiunea sa și a celor care au „descălecat" din Ardeal după revoluție : (din Iași, la 30 mai 1843) : „Datoria noastră este ca să îndreptăm caracterul nației și dacă noi ne vom face ciocoi, apoi nu numai nu ne vom ajunge scopul, ci încă îi întărim în părerea lor, că ei fac bine". Dur, de o sinceritate fără margini față de prietenul vechi, atunci cînd i se pare că acesta a făcut o nedreptate : „Bariț ! Mie nu-mi ajunse hirtia ca să închei scrisoarea, căci răsuflarea mea — de atita nemulțumire, de cînd tu nu-ți păzești datoriile unui redactor național — avea să fie mai mare. Eu am căutat singur să te dezvinovățesc, dar nu pot, n-am găsit cuvinte. Lapădă-te de fățărie, la care ai fost aplecat de cînd erai în gimnaziu, precum ți-am mai zis-o. Fugi de arginți !" (Semnificativ, scrisoarea este redactată în limba latină și dezbate **cauza cierului unit din Ardeal**).

În sfîrșit, cîteva pasage despre fiul său Titu. Din Viena la 19/31 mai 1850 : „Frate !" Ce să fac eu cu Titu ? A rămas copilul de tot înapoi". Din 30 septembrie, același an : „M-a tulburat tare, aflînd din scrisoarea nevestei mele că copilul meu ar începe a fi nesupus, neascultătoriu și că nu învață nimica. Cînd mă gîndesc că copilul meu, cînd mergea pe șepte ani, cînd a plecat Vasile la București ca profesoriu de istorie, știa declina și conjuga latinește, și în 1848 avea și începuturi bunicele din gramatica germană, iar astăzi e mai pe jos, știe mai puțin, mi se rupe inima și mă turbur cu totul". Iar mai jos, atît de drastic, cum îi stă bine probabil numai unui pedagog ardelean : „Dacă nu e nici o speranță de el, apoi iar te voi ruga să-ți dai părerea **la ce meserie de mină** (s.n.) să-l așez, căci eu sînt prea determinat în punctul acesta". Oare a lipsit mult ca Titu Maiorescu să fi devenit un șirguincios și maiestru component al breselelor descrise de Slavici ? Cu siguranță, da : s-a împotrivit **destinul** ! Titu nu avea atunci decît zece ani, iar nu peste mulți va fi premiantul de la Academia Theresiane din Viena, iar tatăl se va lăuda cu aceasta, dar îl va pune și la treabă (sîcîitoare pentru fiu) : „Voi pune pe Titu să facă copie din operatul meu și din hîrtia aprobatoare și — dată ocaziune — vi le voi trimite". În 22 iunie 1862, din București : „...fiul meu pleacă la Berlin să facă acel pas importante în viața omului, în privința căruia nu m-a consultat la timp și în privința căruia eu nu am dreptul de a-l reține. Și, cu toate aceste, pusețiunea lui e departe de a fi oportună unui asemine pas". „Pusețiunea" fiului se va redresa destul de curînd, însă căsnicia nu va finaliza bine, poate și din cauza **neconsimțirii** tatălui. E penultima scrisoare a lui Ioan Maiorescu din acest corpus valoros, asupra căruia așteptăm analizele specialiștilor.

Gheorghe Suciu

CRONICA EDIȚIILOR

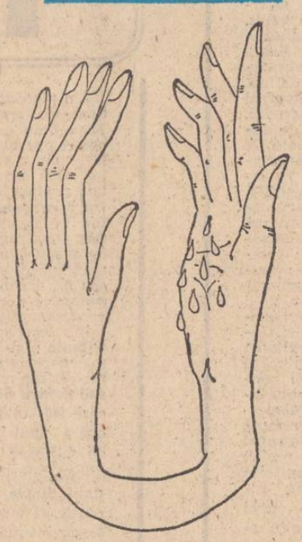

Desen de Andrei Păunescu

atelier literar

poșta redacției

I. B. NINEL : Bune auspicii, printre aglomerări metaforice tulburi și violente puseuri epatative. Sînt pagini (mai ales „Poemul din sertare", „Pentru sublim", „Poemul digestiei", „Somnul invalidat") care anunță probabil o adevărată carieră lirică.

RADU FLORESCU : Sînt unele indicii favorabile, dar e încă multă risipă de vorbe la voia întîmplării. Ne vom lămuri mai bine la viitoarele texte. (E bine să menționați, însă, cînd e cazul, că le-ați trimis — simultan ! — și altor redacții, spre a se evita posibile incurcături.).

TATIANA COROLEA : Ne pare rău, dar n-avem cum să vă ajutăm. Nu se poate realiza nimic în acest domeniu, fără talent. Trebuie să încercați altceva, să căutați o îndeletnicire, o ocupație, pentru care sînteți mai bine înzestrată, care vă poate aduce rezultatele și satisfacțiile pe care le așteptați și, desigur, le meritați.

FLORENTIN GHEORGHIU : Bune semne de perspectivă, aproape în fiecare pagină (inclusiv cea cu dedicație, care, totuși, nu e și cea mai bună). E cazul să luați în serios această treabă, dincolo de conjunctură și imediat.

L. HAREC : E vizibil, desigur, același condei îndeminatic, dar echilibrul lucrării (prea lungă, totuși, față de ponderea conținutului) mai lasă de dorit. Discuția cu reprezentantul străin, „teoriile" debitate (banalități simpliste, ieftine) sună rău, fals, convențional (și contrazic realmente inteligența, înțelepciunea, rafinamentul, competența profesională, etc. ale eroului, așa cum reies din restul povestirii), iar consecințele incidentului sînt rezolvate și ele schematic, în „alb-negru", cu un personaj eminamente negativ, „tip 52", etc. (Poate că cele două momente nereușite nici nu trebuiau aduse în prim plan, interesul, ponderea lor rămînînd cumva subsidiare, de fundal ?). Mai sînt și alte elemente de dezechilibru, mai mărunte, pe care o reluare atentă a textului vi le va releva (poate prea insistentă e și parada mitologiei, bunăoară).

I. CAZABAN : Un mare strigăt de durere (citeodată, geamăt) se ridică din paginile dv. (ultimele două plicuri), un mesaj omenesc impresionant, efect al unor traume profunde. Viziuni de cosmar, un flux verbal copleșitor, tulbure, virulent, adesea delirant, poartă ecoul unor grele suferințe, eșecuri deziluzii. Din păcate, lucrurile sînt încă într-o fază incipientă, brută (din punct de vedere literar), filtrul artistic, decantarea, supunerea suvoiului de gînduri și imagini (altminteri, interesante, generoase, susceptibile de poezie) unor criterii și rigori ale creației artistice, toate acestea lasă încă de dorit. Ne rămîne să sperăm că veți găsi tăria și mijloacele de a pătrunde mai adînc în laboratoarele intime ale poeziei și că veți reuși să transformați acest strigăt nediferentiat într-un mesaj liric autentic, convingător. Țineți-ne la curent.

I. DIACONU : Portretul bunicii e relativ ingrijit, dar fără alte calități (mai degrabă, nitel școlăresc, convențional). Considerațiile finale („teoria omletei", etc.) rămîn în bună parte enigmatice, ininteligibile.

I. TĂTAR : Teme interesante, dar realizări modeste, riscante. Mulțumiri.

EMIL : Cîteva pagini mai înfiripate : „Mistrețul", „Poate", „Antirăzboinică".

AL. J. : Nu sînt la nivelul performanțelor relatate în scrisoare. Ceva, în „Lampa".

R. E. STAN : E, parcă, ceva mai bine, dar încă nu la nivelul așteptărilor.

FULG DE NEA : Fireste, ne puteți trimite din cînd în cînd pagini din lucrările dv.

VALENTIN IACOB : Pare să fie ceva, dar încă nu e lămurit, concludent. Reveniți.

Manuscrise neisprăvite : „Creație", „Call it love", „Rotund" ; „Mi-e teamă", „Testamente", „Paula", etc. ; „Aurul sîntem noi", „Cogito", „Iarna", etc. ; „Tăticul meu", „Am 92 de ani", „4 aprilie 1982", etc. ; „Inconștientă", „Falsă existență", „Falsă metamorfoză", etc. ; „Dacă cerul"..., „Pacea eternă", „De urci în vînt", etc.

Gheorghe Silea, Decebal Alexandru Seul, D. Labuntev, Marin Ungureanu, T. Șerban (ceva, în „Gol", „Melancolie") : Nimic nou !

Doina B. Roman, Ștefan Ureche, M. Log., G. T. Bercea, Dănuț Theodoru, I. S. Ursulescu, Nicolae Stejar, Ștefan Szalay, Elena Buhociu, F. M., Laurențiu Budău, David Valeriu, Emilian Cîrstea, Ionela P., Toma Ovidiu, Oana Emilian : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ziua prea-aproapelui

Un pachebot eșuat printre blocuri
și mii de băștinași veniți să fure
oglinzi și haine, sticle colorate
ori mici obiecte ascuțite.

Pe plajele istoriei
a eșuat un pachebot,
pădurile au căzut sub valuri
și străzi de mahala
au ocupat cîmpia.

Oricît de bine te-ai ascunde
mirosul cratițelor răsturnate
și zgomotul unei intimități străine
nu te părăsesc. Te binecuvintează.

Spre sud

Cînd umbra nu mai trăiește
în prelungirea stării de contemplație
e semn
că ea a devenit
un bun al acestui corp
predispus la moarte
căci umbra o vezi doar
de stai
cu spatele la soare.
Așa cum în fiece despărțire
cel ce iubește
își vede deodată umbra
supusă torturilor devenirii.

Zeii tineri, gălăgioși

Vreau să am un sunet specific
numărului de înmatriculare
Vreau să fac concesii certe
Vreau, dacă pot spune așa,
să pot spune așa :
„Bocanci ca toată lumea,
blugi, barbă, tichete general valabile
Vreau casă, mașină și o femeie adecvată
Un destin eficient!"
„Am văzut! Am văzut!
Am văzut!"
Sufletul nu se poate număra.

Versuri de Ioni Pleșa

Îngăduință

vei rîde întîi
vei zîmbi
și amețit de seriozitatea majoritară
a jocului de-a casele
de-a mașinele
de-a drumurile
de-a nivelarea
vei surîde.
La naiba Sisif.

Secolul Iacom

Două detașamente de cercetași
s-au pierdut în țeava unui ecou.
Au murit de zgomot trei fluturi.
O bombă a căzut în lac,
cineva a pierdut un imperiu.

Nimeni nu știe cît mai e pînă mîine
căci toate drumurile se întorc
iar munții cresc ținîndu-se de mînă.

Este evident nevoie de un ocol al planetei
pentru a cuceri acest vîrf.

Oricît de mult am urca ne întîlnim
în aceleași piețe murdare
în care se vînd pepenii
iar țiganii se uită la soare.

Peisaj de Benone Șuvăilă

POEZIE CONTEMPORANĂ DIN SIRIA

NIZAR QABBANI

Femeie de fum

Cum te-ai gîndit să treci să mă vezi
După ce anii stinsu-ne-au dragostea?
O, stringe-ți părul tău lung, căci sperie
Noaptea nestăvilitului nebun.
Nu-mi bate la ușă, rămîi în viața mea
Imposibilul necuprins de gîndiri,
Ești mai frumoasă cînd nu te ivești, mai sfioasă
Iasomia dorește să vadă cum treci.
Nu vreau cetățuie... fii cîngătoare
De fum... neîmplinită-ntîlnire.
Să trăiești pe fruntea mea ca visarea,
Să fii o legendă care nu este.
Lasă-mă să te clădesc... părul tău... pieptul tău...
De n-aș fi eu ai fi slabă ca huma.
Lasă-mă să dau culoare ochilor tăi.
Căci ochii tăi vor culorile inspirației mele.
Și nu veni la-ntîlnire, lasă-mă
În rătăcirea ce-o plînge drumul știut.
Aprinde-mă dacă vrei, căci eu
Nu pot să-ndur frumusețea prea gingașă.
Eu sînt cît curgi ca șoaptele-n sîngele meu,
Iar dacă tu ești aevea eu nu mai sînt.

Din „Cartea Iubirii"

★

Iubirea, o, iubito,
E un poem frumos scris pe fața lunii
Iubirea-i zugrăvită pe toate frunzele copacilor
Iubirea-i incrustată pe
Penele păsărilor, pe boabele ploii.

★

Cînd am căzut bolnav de iubire
M-am schimbat...
S-a schimbat împărăția firii
Bezna a-nceput să doarmă în mantia mea
Și soarele să răsară de la apus...

★

Iubirea pentru tine, iubita mea cu ochi adînci,
E-avînt nemăsurat
E pietate-nfiorată
Închinare
Iubirea pentru tine e ca moartea și ca nașterea
Prea grea spre a veni de două ori.

În românește de Ilie Bădicuț

Totul despre rugby

a devenit o realitate convingătoare efortul Editurii **Sport-Turism**, sub conducerea probă și generoasă a directorului său Constantinescu, întru popularizarea disciplinelor sportive de vîrf și a sportivilor noștri fruntași, asamblați într-un veritabil palmares național.

În acest sens, seria „Mica Enciclopedie" lansată pe ramuri de sport a primit aportul entuziast al unor reputați gazetari specializați, precum : Radu Voia — Tenis ; Victor Bănciulescu — Box ; Em. Fântâneanu — Volei ; Valentin Albulescu — Baschet, suita rămînînd deschisă unor noi apariții și lucrări în pregătire, ca : Mihai Ionescu și Mircea Tudoran — Fotbal ; M. Bîră — Schi și încă altele, la fel de așteptate.

Harnicul și animatorul redactor Jura Derevencu ne-a prezentat cu multă amabilitate un copleșitor plan de perspectivă, fapt pentru care se cuvine să-i mulțumim în numele numerosilor noștri cititori.

Dar marea noastră bucurie, a celor care îmbrățișăm, cu predilecție, sportul bărbătesc cu balonul oval, este faptul că menționata editură nu neglijează acest glorios teren al sportului românesc. După apariția, în 1981, a cărții evocatoare **„Cei cincisprezece din Carpați"**, datorită reputatului gazetar Dimitrie Callimachi și mai tînărul Geo Raețchi, iată că, la începutul acestui an, serialul „Mica Enciclopedie" a prestigioasei edituri aduce în atenția publicului nostru o lucrare amplă și temeinic documentată despre Rugby, sub semnătura maestrului emerit al sportului Dumitru Manoileanu, prima apariție enciclopedică românească de acest fel, salutată călduros în prefața ei de către președintele de onoare al F.R. Rubgy — Emil Drăgănescu.

În cuvîntul de „Întîmpinarea cititorilor", autorul lucrării îl citează îndreptățit pe scriitorul Jean Giraudoux, fost aripă de treisferturi în iunie. „Cine a cunoscut acest joc minunat la tinerețe se simte intrat apoi pentru totdeauna într-o lume aparte".

Către această „lume aparte" este și îndemnul acestei cărți. Apărută în condiții grafice excelente, cu un preț moderat, dar într-un tiraj totuși insuficient (20 000 exemplare) cartea constituie un meritat cadou făcut celor ce îndrăgesc rugbyul.

Despre rugbyul românesc și o succintă istorie a sa aflasem într-un capitol semnat de prof. Camil Mortun în acea inabordabilă lectorilor noștri „L'histoire du Rugby" (1973), editată sub îngrijirea cunoscutului ziarist francez Henri Garcia. Iată acum această carte în sfîrșit, „a noastră", cuprinzînd aproape 400 de pagini esențiale pentru istoria rugbyului mondial și a celui românesc, cu o parte explicativă asupra principalelor reguli ale jocului, cu aspecte din pregătirea multilaterală a rugbyștilor și antrenamentului tehnico-tactic (individual și colectiv), rugbyul pentru copii, la care se adaugă un breviar de nume, termeni tehnici și expresii uzuale, precum și un tabel complet al palmaresului internațional românesc și al turneului celor 5 națiuni, la zi, lucrarea mai fiind îmbogățită cu numeroase schițe tehnice explicative și cu 40 pagini planse alb-negru și color.

Meritul lui Dumitru Manoileanu, străduitorul nostru prieten, nu este numai acela al unui destoinic cercetător și cumulard informațional sau frigid computer statistic, ci vedem, în afara efortului său centralizator de date, pana înflăcărată a unui autentic și original scriitor, dezvăluit, dealtfel, nouă, încă de la celelalte două apariții : **„Elogiul efemerei performanțe"** (1975) și **„Exerciții de gîndire rugbystică"** (1980).

În acest sens mărturiile sale intime mi-au împărtășit cu spășenie regretul său major de a nu fi putut proceda exhaustiv la citarea tuturor numelor anonimilor care au ales și au trăit în această „lume aparte" dar îl asigură, cu reverență gravă, că această „mică enciclopedie" rugbystă este o piatră de hotar și poartă în miezul ei grandoarea unei mărețe enciclopedii viitoare, la care, începînd de acum, avem dreptul și datoria să aspirăm. Așa să fie !

Tudor George

În orașul București

Urmare din pag. a 12-a

și jucătorul Corvinului, plus judecătorul tuturor echipelor din campionat. În meciul de la Rm. Vîlcea, pierdut cu 2—0 de Corvinul, a jucat sub orice critică. Supărat că tînărul fundaș advers nu-l lăsa să dribleze și să înscrie, l-a lovit și îmbrîncit pînă a ajuns ca publicul să-i ofere o porție barosană de mere din producția anului trecut, din păcate nițel cam putrede. La sfîrșit, Florin Cheran l-a scos pe o poartă laterală. Prietenul la nevoie se cunoaște. Marți, la Brașov, și-a zis că merită să fie o seară și actor, s-a întîlnit cu studenții, le-a povestit impresiile lui despre turneul în America Latină, avînd grijă să-i pomenească în blesteme pe arbitrul din meciul cu Peru (fiți atenți la chestia cu arbitrul că se va repeta), studenții l-au condus scandînd : Lucescu, Lucescu, Lucescu, iar a doua zi, miercuri, a pierdut meciul cu Dinamo. A fost o partidă frumoasă, se spune, și n-am nici-un motiv să n-o cred, dar care s-a încheiat într-un chip de-a dreptul alarmant pentru figura morală a antrenorului Lucescu. Spre finalul partidei, Corvinul a egalat, dar arbitrul Radu Petrescu, la semnalizarea tușierului Măereanu, a anulat golul : mingea, la cornerul executat de Lucescu, a depășit în aer spațiul terenului de joc. Cei de la Corvinul au protestat vehement, au îmbrîncit, au bușit, degeaba. La sfîrșitul partidei, în drum spre vestiar, Lucescu l-a insultat grosolan pe arbitru (sînt glasuri care susțin că l-a și scuipat și injurat), iar cînd să intre în vestiar i-a trîntit ușa în față, dărîmîndu-l la pămînt. „Te-nvăț eu minte, la federație !" a încheiat biruitorul Americii Latine, fiindcă ticneala lui e că se crede, de o lună încoace, Simon Bolivar.

Milionarul e nervos. Pierde și scuină arbitrul, joacă prost și vrea cununi de laur. Dacă milionarul e nervos, trebuie să-l tratăm în consecință. În cazul că arbitrul Radu Petrescu, înfricoșat de puterea pe care o deține Lucescu, nu-l cheamă în judecata comisiei de disciplină, observatorul federal și martorii oculari la această întîmplare sînt datori să-și spună cuvîntul. Și așa pînă nu se fac ca piatra merele din producția nouă.

În încheiere, nu m-aș mira să aflu azi în Sportul că, după amiază, în orașul București de pe malul Cîlmățuiului se dispută derby-ul campionatului.

De cînd vă spun eu că Sportul e un ziar de tot hazul !

REVISTA STRĂINĂ

● **UNA DINTRE** cele mai interesante producții cinematografice din ultima vreme este considerată a fi ecranizarea cu titlul „Marco Polo" realizată de Giuliano Mondalto, având pe Ken Marshall în rolul titular. Pelicula se bazează pe „Cartea minunilor lumii", scrisă, precum se știe, de Rustichello de Pisa, în anii cînd Marco Polo se afla în închisoare, și relatează istoria călătoriei sale în Extremul Orient. Au fost depuse mari foarte mari eforturi financiare pentru reconstituirea costumelor și protocolului de epocă (bugetul este estimat la peste 23 de milioane de dolari), iar echipa de realizare cuprinde actori, scenariști și operatori italieni, americani, chinezi și japonezi.

● **ESTE INTERESANT** revirimentul prozei tinere din China în ultimii ani. Între numele pe care revistele literare le-au pus în circulație remarcăm pe acela al lui Xue Haixiang. Autor pînă acum a peste 7 nuvele mult discutate în critica literară din Shanghai, s-a născut în anul 1951 și a dus o viață agitată, practicînd mai multe profesii și intrînd tîrziu la Școala normală superioară din orașul său de baștină. Aflat în ultimul an de studii, el a compus, de asemenea, un scenariu intitulat : „Omul cu sentimente profunde" și o piesă aclamată de critica de specialitate, intitulată : „Cerul plin de zăpadă". Revista „Literatura chineză" i-a publicat, de curînd, o nuvelă cu titlul „Spuma vieții. Jurnalul unei studente", un text alert, scris cu un condei expert în mișcările sufletești și tropismele vîrstei tinere.

● **PESTE 200 DE VOLUME** consacrate literaturii chineze contemporane, editate de 30 de institute și universități care se ocupă cu studiul artei contemporane, vor fi publicate în curînd într-o mare serie ce va reuni texte ale unor scriitori foarte cunoscuți din zilele noastre, între care Guo Moru, Mao Dun, Ba Jin, Ye Shengtao, Ding Ling. Interesante sînt titlurile propuse pentru unele dintre lucrări : „Monografia stilurilor", „Mișcări și dezbateri în literatură și artă", „Treizeci de ani de literatură chineză contemporană", „Indexul lucrărilor și articolelor scriitorilor contemporani". De asemenea, vor fi publicate opere alese ale unor autori ca Guo Moru, Ba Jin, Zhao Shuli, Mao Dun și Ding Ling.

● **UN INTERESANT** articol consacrat influenței lui Georges Braque asupra picturii cehe semnează Adéla Kratěnová. Este vorba de o trecere în revistă a cîtorva dintre écourile avute în arta unor mari pictori cehi și a opiniilor lor privitoare la opera marelui pictor francez. Autoarea afirmă : „Ecoul operei lui Georges Braque în Cehoslovacia a fost considerabil." Arta cehă modernă a înțeles foarte devreme semnificația operei lui Braque și a fost, mai ales datorită generației tinere pe atunci, asociată grupului celor 8 (Osma, Fondată în 1907), și mai tîrziu grupului artiștilor plasticieni (fondat în 1911), conștientă de această realitate, explică Jiri Kotalik, directorul Galeriei naționale din Praga și membru al Academiei cehoslovace de științe. Lucrările lui Braque erau reproduse pe copertile revistelor pragheze de artă. Înaintea primului război mondial pînzele sale au fost prezentate în expozițiile noastre, acolo unde creația națională se confrunta cu cea mondială contemporană".

● **O MARE COLECȚIE** de orfevrerie indiană veche prezintă Muzeul de etnologie, **Museo del Oro**, din Columbia. Sînt reunite peste 28 000 de obiecte ale colecției sale, iar într-o mare expoziție pe care o prezintă în aceste zile, la Viena, sînt expuse aproximativ 3 000 de piese de o valoare excepțională. Ele datează din perioada anterioară cuceririi spaniole, pe parcursul a peste 10 secole, și constituie o dovadă a vitalității și amplorii culturale a vieții indienilor de pe continentul latino-american. Această expoziție itinerantă a putut fi văzută mai înainte în Spania, Ungaria, Portugalia și Italia.

● **UN ARTICOL** al lui Heinz Harold Löhlein, intitulat : „Un trust cultural" se ocupă de marea orchestră filarmonică din Berlin, instituție cu tradiție prestigioasă, una dintre cele mai cunoscute de pe continent. La cei 100 de ani de la înființare, celebrînd marii săi dirijori, o mențiune specială face autorul articolului pentru compatriotul nostru Sergiu Celibidache : „Imediat după capitularea Germaniei, un om nou, Sergiu Celibidache, a fost cel care a preluat direcția orchestrei. El a cîntat din nou Mendelsohn, impresioniștii, compozitori ruși și americani moderni, iar cu interpretarea pe care a dat-o lui Beethoven a încercat să eludeze contribuția lui Furtwangler. A devenit în acest fel, în mod rapid, iubit de public, dar unii muzicieni l-au considerat oarecum obositor".

● **PROFESORUL** Xiong Yuan din orașul Nanchang, provincia Jiangxi este celebru pentru un tip de artă tradițională chineză, care folosește rădăcini de bambus, trestie indiană, papură și stuf pentru a realiza opere de artizanat de o mare originalitate și expresivitate. El folosește formele naturale pentru a crea opere reprezentînd de obicei păsări și animale în poziții expresive sau în compoziții pline de efect. O notă din revista **China populară** remarcă : „Valoarea unui asemenea obiect de artizanat constă în naturalețe, însă frumusețea lui se atribuie nu prelucrării, ci talentului autorului de a descoperi noi forme. Deși sînt executate din materii prime extrem de simple și ușor de modelat, obiectele de artizanat realizate din rădăcini merită toată admirația publicului datorită bogăției formelor de expresie".

● **REVISTA Georgia Review** publică un studiu incitant sub titlul „Poezia ca formă a iubirii". Sînt trecute în revistă imagini din opere celebre ale istoriei literaturii universale, care propun o analogie între acțiunea poetului și cea a îndrăgostitului, tinzînd să cucerească și să se contopească cu obiectul adorației sale. Este interesant de observat că apropierile nu sînt deloc forțate, iar marii artiști au cultivat cu predilecție imaginile erotice pentru a circumscrie esența actului de creație literară. De asemenea, în **Georgia Review** se remarcă un studiu recent al lui Ihab Hassan, consacrat noilor metode din critica literară actuală, depășind exagerările structuraliste și semiotice.

Mircea Florin Șandru

Urmare din pag. a 10-a

ajută să crească un cîmp cu iarbă. / Lasă să fie viu ceea ce e viu, mort ceea ce e mort / Tăcerea cea mai de preț e singurătatea / Așa poți afla, pînă la ultima lui consecință, adevărul : / Acest animal are stomacul tare. / Acest animal urîaș o să ne digere pe toți ; / Înțelepciunea cea mai de preț e tăcerea".

Poetul este la ora cînd descoperă cu destulă amărăciune că „nu e totul ceea ce pare", că un poem poate fi „singura mea certitudine", că singurătatea, tristețea, frica sau teroarea sînt stări la fel de plauzibile ca sentimentele bune. Secolul în care trăiește este un „secol al turmelor", un „secol cenușiu", viața însăși îi apare într-o lumină modificată, înșelătoare : „Viața e o ladă cu întîmplări, cu obiecte / Cu gunoaie strălucitoare, cu măști colorate". Foarte schimbată este poezia orașului, devenită acum o poezie protestatară. Sîntem departe de viziunea orașelor „blinde, puternice", emanînd senzații de forță și siguranță. Aglomerările urbane sînt mai nou pentru poet : „Orașele peste care se lasă frigul. / Orașele care fumegă, ele însele singure, / Ele însele animale tăcute și singure". Ocrotirea orașului s-a transformat în „violența orașului" care trebuie uitată într-un adevărat refugiu. Aici, în urbe, soarele poetului „cavaler al vorbei meșteșugite", a ajuns îndoielnică, agresată de obtuzități de tot felul : „S-a zis cu melancolia, cu tristețea, cu scepticismul / Cu îndoiala, cu luciditatea, cu speranța / Cu liniștea ta / S-a zis cu iambii, cu troheii, cu hiperbolele tale / Acum nimeni nu mai are nevoie de tine / Mag inutil, pasăre rară, animal ciudat / Fluture care mori pe un inveliș de cuvinte".

Lipsa de iluzii, dezabuzarea se observă mai pretutindeni, într-o lume unde „nu există speranță, nu există scăpare". Visele au devenit coșmare în aceste poeme mai recente, obsedate de îngustarea orizontului uman într-un univers mecanizat și o ciudată oboseală pune stăpînire pe acest poet dedicat forței și activismului. Resorturile mai intime de contestare lipsesc, totuși, căci latura meditativă, de profunzime este carența principală a acestei poezii interesante prin amalgamul trăirilor.

Originalitatea liricii lui Mircea Florin Șandru constă mai cu seamă în curajul de a alia unei ființe fragile un mod de manifestare direct și energetic.

„La dispoziția dumneavoastră"

Urmare din pag. a 12-a

care s-a înălțat și a muls zepelinele, fără „autorizație", fugind chipurile de realitate, în final trimite la o imagine de cu totul altă ținută : „Et me voici maintenant à votre disposition : / bon marché, / confortable, / impatient de vous voir jouer aux dés ma chemise orange". „La dispoziție" în sensul că pot face orice cu el, că este gata de sacrificiu, dar nu în sensul ironic și provocator pe care expresia ruptă din context o poate sugera. Interesant este apoi faptul că în versiunea franceză se impun parcă mai mult versurile ce figurează tocmai „poezia" și poetul ca motive principale de meditație, cu imagini energice sau pline de melancolie : „Douce naïveté / de croire que la poesie fait le monde meilleur. / Il en est de même comme si l'on jetait un morceau de sucre / dans la cage du tigre / et celui-ci se mettrait vite a lire Shakespeare. / (...) souviens-toi du jeu absurde aux échecs / dans lequel le fou déplacait les villages / en sacrifiant avant tout les chevaux / et mille individus s'empressèrent de lui en faire des louanges". Sînt poezii încărcate de sensuri, a căror „cheie" este mai greu de prins de către cititorul străin, ca și în cele cu aluzii culturale sau de strict decor geografic, dar a căror încărcătură emoțională tinde să le facă inteligibile pentru oricine.

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Ajungă artei ficțiunea ei !

II. „Ce mai face bratul Borcei ?" mă întreabă un coleg malițios. Îi răspund : Cred că face bine, vara trecută am făcut „un Skanderbeg" cu el.

III. De cîte ori ciobanul își mulge oile, cu tălpile bine înfipte în pămînt, fură cerul cu coada ochiului și zice : aici se pregătește o mare conștiință.

IV. E greu să fii bun, dar ce simplu e !

V. Un presocratic. Cine își dă viața pentru proști, după ce moare își pierde timpul căutînd deștepți care să-l înțeleagă.

VI. Despre cinematografie. În fiecare seară, la ore recognoscibile, bătrîna stea din blocul vecin își plimbă nefericirea ca pe un ciine de rasă.

VII. Antoniu și Cleopatra. E greu să iubești o femeie dacă nu-i poți face cadou o provincie romană. Și totuși...

VIII. Boileau. Ars poetica. Nu plagiați de două ori același text, că se cunoaște !

IX. Distih. „Te duci la porci ? să nu uiți biciul / mai fraged le va fi șoriciul".

X. Distanța între cer și pămînt este aceea dintre două frunze ale aceluiași pom : una care pică și una care încă nu vrea.

George Alboiu

CONFABULE

Un țăran trece strada (XVII)

Mai duceți-vă și voi la plimbare / le zise fata / la nici o săptămînă după ce veniseră / s-o vadă / cum stă / cum trăiește / cum o duce cu bărbatu-său / dacă cei mici cresc repede / sau dacă au de toate / că auziseră atîtea / ehei / despre oamenii ăștia care viețuiesc unii peste alții ca viermii / ehei / o fi ei orașul oraș / dar tot mai bine e la țară / de aceea le venea greu să mai stea la copii / ar fi plecat / dar nu se îndurau / și așa veneau o singură dată pe an / de departe / cu cheltuială mare din pensia lor mică / și stăteau toată ziua în apartament / dimineața mai era cum era / copiii plecau / a bătrînă făcea mîncare / iar ăl bătrîn umbla cu plasa prin piață / dar după prînz veneau ăi mici de la școală / pe urmă și fata / și ginerele / aveau numai două camere / și alea comandate / așa că se loveau unii de alții / seara copiii se plîngeau că n-au loc să doarmă / mai duceți-vă și voi la plimbare / le zise / măcar două ore / și astfel / o vreme / în fiecare zi / după o anumită oră / cei doi bătrîni / veniți dintr-un capăt al țării să-și vadă copiii / și nepoții / cu gîndul că nu vor mai apuca încă o dată să-i vadă / ci numai să fie văzuți / întinși în lacră / cu picioarele impiedicate / și ochii stinși de întuneric / deci / cei doi alergau pe aleile din jurul blocului / la plimbare.

Iulian Neacșu

PRIMIM LA REDACȚIE

Stimate tovarășe Redactor-șef,

Subsemnatul, Valeriu Bârgău, membru al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, vă rog să publicați în revista pe care o conduceți următoarele :

În legătură cu volumul meu de proză și reportaj : „Jurnal de uzină" apărut în anul 1981 la Editura „Cartea Românească", anunț pe cititori că personajele care apar în respectivul volum sînt imaginate de mine și orice asemănare cu persoane reale este întîmplătoare.

Numai cele trei personaje, respectiv : Ștefan Tripșa, Nicolae Mărculescu și Dr. Crocos Leonid cu care realizez cîte un interviu, sînt reale și trăiesc în Hunedoara.

Mai precizez că interviul cu Leonid Crocos apărut în volum între paginile 120—125, a fost publicat pentru prima dată în revista „Tribuna", nr. 34 din anul 1975 sub semnătura mea fiind secondat de Ion Macovei...

Cu mulțumiri,

Valeriu Bârgău

Hunedoara, 19 mai 1982.

mapamond

DOMENICO PORZIO:

ÎNTÎLNIRE CU BORGES LA ROMA

(Urmare din numărul trecut)

5. La conferința de presă a venit nespus de multă lume. Bombieri așteaptă așezat pe o canapea, alături de Carlo Bo, președintele juriului care a acordat premiile Balzan. Mulțimea doar cu greu le face loc. Borges se așează cu bastonul între picioare. Întrebările încep, camerele de luat vederi bâzâie, fotografii aprind reflectoarele. Toate întrebările îi sînt adresate lui, astfel încît, stînjenit, cer eu cîte unui prieten să se întoarcă și către amabilul matematician. Întrebările sînt, pe rînd, evidente, banale, insidioase, generale și citeodată singulare și inteligente. Borges răspunde cu o nevinovăție șireată și o epigramatică promptitudine. Iată cîteva din afirmațiile sale : „Sîntem mereu în apropierea infinitului; mai mult decît credem, iar orice călătorie, fie și pînă la casa de peste drum, este o călătorie spațială". „Luna, după aselenizarea astronauților, nu și-a pierdut misterul. Luna, copacii, marea, femeile nu-și pot pierde, în nici un chip, fascinația și misterul". „Neatribuirea premiului Nobel este o dovadă a înțelepciunii scandinave ; premiul Balzan este o dovadă a generozității italiene". „Nu, orbirea nu deschide un ochi interior și nu mărește capacitatea celorlalte simțuri. Se supraapreciază binefacerile orbirii : o afirm dintr-o experiență foarte personală". „Întreaga istorie a filozofiei este o discuție despre ce e realitate și ce e imaginație. Nu toți o gîndesc la fel, din fericire"... „Nu cred în teoriile estetice. Ele au o valoare limitată nu numai la epoci, dar și la diversele perioade din creația unui scriitor". „Nu se poate prevedea o zi de mîine ; vor fi multe zile de mîine, așa cum au fost multe zile de ieri". „Papa este pentru mine un funcționar care nu mă interesează în mod special". „Opera literară este inutilă ca și orice altă operă omenească : dar Carlyle spune că util este faptul de a o executa". „Proust este un scriitor cu fraza lungă și gîndirea scurtă". „Vorbirea nu e decît un amestec de metafore. Însuși cuvîntul metaforă este o metaforă, un trop". „Istoria nu e altceva decît repetarea ciclică a tot ce a fost, cu paradoxul citorva variante". „Literatura este doar un vis dirijat. Mai simplu, ea poate fi considerată un sistem de citate". „În literatură limba este mai puțin valoroasă decît imaginația". „Istoria mai este și amintirea unui vis lung, visat de multe generații".

6. Îi telefonez lui Federico Fellini ca să-i spun că lui Borges i-ar face plăcere să-l cunoască, să schimbe cu el cîteva cuvinte, și-l invit la masă. Fellini este emoționat, măgulit, dar nu crede. Îi repet că prietenul meu argentinian ar vrea într-adevăr „să-l vadă" și i-ar fi recunoscător dacă ar veni. Federico este stînjenit, intimidat. „Bine, dar ce să-i spun eu unui om ca el ? Sînt fericit, da, dar timid". Ezită : „La masă, nu ; prefer să trec în cursul dimineții pe la hotel să-l salut". Borges (este dimineața zilei de vineri, 6 martie) mănîncă în *hall* „semilune", cu un cappuciner ; e mulțumit de amabilitatea lui Fellini. La zece va veni să-i ia un interviu Alberto Moravia pentru „Corriere de la Sera". Convorbirea va fi preluată de televiziune, astfel că s-au pregătit deja masa presei, microfoanele și două reflectoare în fața unei canapele. Moravia sosește în ținută „retour d'Afrique" : bronzat, agil, slăbit, în vestă de culoare închisă, fără cravată. Ca întotdeauna pregătit și profesional, întreabă dacă vor putea vorbi franțuzește. Pentru argentinian e perfect. Moravia și-a scris întrebările, gîndite și minuțioase, pe două fișe dactilografiate, corectate cu grijă. Borges îi ascultă și pe loc răspunde lapidar, adeseori surprins. Scriitorului italian îi stau pe suflet probleme de structură literară, diferențierea dintre genuri, îndatorarea literaturii față de Freud și Marx, relația scriitorului cu sine însuși și cu societatea, întrebări la care Borges se arată de un senin scepticism. Nu crede deloc, bunăoară, că ar exista vreo diferență de „durată" între proză (care este lungă) și poezie (care este scurtă). „Poezia, spune el, s-a născut foarte lungă pentru că s-a născut ca epică". Nu crede în efectul eliberator al lui Freud și Marx asupra prozei ; și nici în ruptul capului că romanul secolului al XIX-lea nu a putut să spună nimic despre sex fiindcă nu poseda metafore pe această temă. Nu subscrie la importanța pe care o acordă Moravia lui Pound : „E un poet mediocru". Declară că Joseph Conrad, ca romancier, îi este superior lui Dostoievski, fiindcă există în el ceva epic, este mai aproape de epopee". Moravia e într-o oarecare măsură stupefiat, dar interviul continuă, chiar dacă argentinianul nu împărtășește cîteva din afirmațiile lui : „Nu există epoci de tranziție, deoarece toate epocile sînt de tranziție". Nu e de acord că numai de cîtva timp umanitatea a apucat-o pe o cale greșită : „A apucat-o încă de la început, poate. Nu avea de ce să o facă abia acum. După Biblie, răul a început încă de la prima carte a Genezei". Interviul durează, cu aceeași incomprehensiune reciprocă, mai bine de o oră. Viteazul Moravia îmi cere, la sfîrșit, părerea despre modul cum a decurs : „Perfect".

După scriitorul italian sosește regizorul Bernardo Bertolucci, mare cititor al argentinianului. Bertolucci a turnat în 1970 un film, „Strategia păianjenului", după povestirea „Tema trădătorului și a eroului". Se desfășoară între cei doi o lungă vorbărie cinematografică pe tema aceasta. Borges e destul de pregătit pentru că a fost timp îndelungat critic de cinema la cîteva reviste și ocupă deci un loc relevant și insolit și în mitologia acestei arte. Deși complet orb, se mai duce citeodată la cinema, alegînd orele moarte ale dimineții astfel încît persoana care-l însoțește, și cu glas tare îi explică ce se petrece pe ecran, să nu deranjeze publicul : în felul acesta special „a văzut" recent la New York „Deșertul tătarilor" după romanul lui Dino Buzzati, scriitor care, prin intermediul acelui film, a fost o revelație pentru el. Puțin mai tîrziu acordă un interviu pentru săptămînalul „Oggi". Ziaristul îi propune să redacteze un alfabet : definiții de noțiuni pe cuvinte alese în ordine alfabetică. Propunerea îl amuză și o acceptă. Dintre definițiile lui : **„Copil :** cineva care descoperă sau inventează (cele două cuvinte sînt etimologic egale) lumea", **„Amintire :** o manieră de a modifica trecutul".

7. La masa la care trebuia să participe și Fellini a apărut Leonardo Sciascia însoțit de o redactoare de la „L'Espresso", înarmată cu un magnetofon, pentru un eventual articol. Dar articolul nu se va realiza : Sciascia nu știe de unde să-l apuce pe intervievat. Îl observă și-l ascultă pe Borges în timp ce conversația divaghează în tonuri și pe teme minore. Scriitorul sicilian, care citește mai multe limbi și sejurnează des la Paris, refuză să vorbească pînă și franțuzește. Fac eu, așa cum pot, pe interpretul pe lîngă Borges, care vorbește spaniolă ; dar Sciascia se dă bătut și interviul se risipește ca fumul. După siestă, la bar, înainte de a porni spre E.U.R.*), unde se va desfășura ceremonia premierii, o densă conversație între Borges și Italo Calvino, care vine cu soția sa : vorbesc în spaniolă.

Vasile Chinschi : „În Nordul Moldovei"

8. În automobilul care ne duce spre E.U.R., la sediul Institutului Italo-Latinoamerican, între Borges și fiul meu se încinge o conversație asupra citorva curiozități etimologice. Borges menționează singularitatea etimologică a lui „a delira" : de la „a ieși din lră", care înseamnă brazda plugului. Michele spune că Alberto Savinio a bănuit existența unei rădăcini etimologice comune între „moarte" și „mare". Borges nu știe și se îndoiește. Poate că marea Nordului, prima cunoștință maritimă a indo-europenilor, veșnic înghețată, le-a sugerat imobilitate ? Se prea poate, dar nu e sigur. Borges amintește că tartarii se numeau la origine tătari ; după înfricoșătoarele lor invazii, memoria îngrozită a poporului a adăugat un „r" pentru a-i asimila cu Tartarul infernal.

În sala cea mare a Institutului, întesată de lume, ceremonia e scurtă. Borges este invitat să ia loc într-un fotoliu lateral față de masa lungă a juriului și a autorităților, lîngă Bombieri și ambasadorul Egiptului căruia i se va remite diploma pentru Fathy. La masa prezidiului ia loc senatorul Fanfani, președinte de onoare al Institutului. Sînt de față președintele Consiliului, Forlani, și ministrul Instrucțiunii publice, Bodrato. Sosește și Președintele Republicii, Pertini, care ia loc într-un fotoliu din rîndul întîi. Cîteva cuvinte rostite de Giovani Colli, președintele Fundației Balzan, Carlo Bo citește motivațiile (în cea a lui Borges se subliniază „profunda sa capacitate de emoționare în fața grandoarei și mizeriei omului care impune venerarea acestui mare martor al inteligenței libere și al creației literare"). Pertini se scoală din fotoliu („Eu sînt cel care am datoria să mă ridic în picioare și să merg la ei") și înmînează, odată cu îmbrățișările de rigoare, sulurile conținînd diplomele. În puținele sale cuvinte de mulțumire, Borges spune : „Este un premiu pe care nu-l merit, dar îl accept cu gratitudine". Urmează, într-o sală adiacentă, o tratație cu răcoritoare : așezat pe o canapea, sorbind niște apă minerală inepuizabilul argentinian răspunde la inepuizabilele întrebări ale ziariștilor și curioșilor. Mai tîrziu, la cina pe care o vom lua într-un restaurant pentru că bucătăriile de la „Excelsior" sînt în grevă, se așează la masa noastră, împreună cu Franco Maria Ricci, foarte cultul Paolo Milano, Borges vorbește de Dante, de dragostea sa pentru Dante, și de cartea de eseuri despre Dante pe care ar trebui s-o adune la un loc și s-o publice. Îmi amintesc, în legătură cu aceasta, să-i fac rost de dicționar de rime dantești.

9. Simbătă, 7 martie : Borges și Maria pleacă spre Buenos Aires cu un avion de la ora treisprezece, via Madrid. Îi telefonez din nou lui Fellini : vine să-l salute ? Federico mă roagă să născocesc o scuză : să nu se supere, e prea timid, nu ar ști ce să-i spună. Borges, olimpic, proaspăt, juvenil (împlinește în august 82 de ani) consumă la bar, lîngă un cappuciner, ultimele două „semilune" romane. Un fotograf neamț îl așteaptă într-un colț, unde și-a instalat două trepiduri pentru că intenționează să facă un portret. Îi dau Mariei fotografiile oferite mie de un fotograf italian, cu ei doi și pisoiul lui Caracalla. O altă pereche de ziariști îi pun lui Borges întrebări pentru niște răspunsuri fulger. Într-o pauză, scriitorul îmi șoptește : „Știu că e o întrebare vulgară, dar contravaloarea premiului mi-a fost deja vărsată în bancă ?" Îl liniștesc. Zîmbește : „ Primul lucru pe care-l voi face va fi o nouă călătorie în Japonia, cu Maria care vorbește japoneza. E o țară care m-a răscolit..."

După ce a pozat pentru portret, încep sărutările, îmbrățișările, mulțumirile. Valizele sînt deja încărcate în automobilul pus la dispoziție de Nicoletta Merzagora și Fundația Balzan. În definitiv, prin premierea lui Borges, această meritorie Fundație s-a făcut cunoscută în Italia și în lume. Eu și cu Michele îl însoțim la Fiumicino. Traversăm orașul parcurgînd via dei Fiori, trecînd pe lîngă Coloseu. Maria îi descrie itinerariul lui Borges, atent și aprobator : „Sigur, sigur..."

La plecările internaționale, așteptare îndelungată la coada pe care trebuie s-o urmeze Maria pentru vizarea tichetelor de îmbarcare. Între timp Borges vorbește despre literatura celtică. Îi explică lui Michele că în englezește denumirile zilelor sînt legate de divinități celte : **Thursday** este ziua lui Thor, la fel cum joi este ziua lui Jupiter ; **Friday** este ziua zeiței Fri, la fel cum vineri este ziua zeiței Venus. Michele zice că, citind povestirile lui, a fost impresionat de micile episoade colaterale intrigii. În „Menard", de exemplu, protagonistul care va face rug din caietele sale conținînd scrieri și scrisori de care nu e satisfăcut. Răspunde : **„Because I did it**")**".** Pe urmă vorbesc despre muzică. Borges mărturisește că, atunci cînd lucrează (dictînd unei secretare), poate să asculte doar anumiți compozitori : nu Debussy, care-l stinghere ște. Îl preferă pe Brahms : e singura muzică față de care se simte emoționat și care-i permite, tocmai prin aceasta, să se concentreze. Îl urmăresc, așa plin de viață și interesat pînă și de ce îi poate spune un tînăr student. Și totuși repetă adesea că așteaptă moartea nerăbdător, ca pe o eliberare. Maria a terminat cu **checking**-ul și a predat bagajele : acum pot pleca. Ne îmbrățișăm cu o emoție hispano-mediteraneană. Maria îmi recomandă să-i trimit fotografiile și un exemplar din ziarele cu interviuri și poze. Borges, în schimb, așteaptă să-i trimit dicționarul de rime dantești. Promite că în iulie va trece, poate, prin Milano.

10. Scrisoare de la Buenos Aires, datată în 14 aprilie. „Scumpe prietene, mulțumesc nespus pentru oportuna trimitere a Dantologiei compatriotului meu din Elveția, Scartazzini. Folosesc adjectivul **oportun** pentru că mă ocup zilele acestea de recitirea și revederea eseurilor mele dantești. Maria și cu mine sîntem mulțumiți de fotografii. Al dumitale foarte cordial". Și, în josul paginii, o tremurătoare și măruntă ideogramă scrisă cu tocul, pe care izbutesc acum să o descifrez : J. L. Borges.

În românește de Micaela Ghițescu

*) **Expoziția Universală Roma.**

) **Pentru că eu am făcut-o.

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (VIII)

„French-cancan" pe vulcan

Spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Cincisprezece metri sub pămînt. Trei etaje subterane. Deasupra, un colț din Tiergarten, cu copacii scheletici, carbonizați, și o parte din clădirea cancelariei Reichului sfîrtecată de explozii. Decor wagnerian. În spate, pe 8 km lungime și 2 lățime, secularul parc din jurul grădinii zoologice a Berlinului. Animalele exotice din tarcuri și din cuștile cu gratii fuseseră de mult sacrificate și devorate de populația înfometată a orașului asediat. Sub pămînt, în colosalul buncăr de beton de sub Reichskanzlei altă faună se pregătea de fugă sau de autosacrificiu. Oare în ce avea să se transforme această cursă de șoareci din beton armat după instaurarea păcii ? Ce imagine înfățișează lumii birlogul de beton armat în care s-a pecetluit, soarta celui de al III-lea Reich ?

La mulți ani după război am încercat să mă apropii de locul acela. Inutil. Nu mai era nimic de văzut. Doar un uriaș musuroi de pămînt împins parcă din adîncuri de botul unei gigantice cîrtițe. Restul fusese ras de pe fața pămîntului. Iar pe spațiul verde dintre faimosul zid berlinez și primele artere rutiere, în acel „no man's land" de frontieră, se hirjoneau în iarba înaltă sute de iepuri sălbatici cuprinși de fierbințeli. Nimeni nu-i tulbura. Locul era închis accesului oamenilor și urecheatele patrupede se zbenguiau în legea lor. Nimic nu mai amintea coșmarul prin care trecuse cîndva acest pămînt.

Schwerin-Krosingck, fost ministru al finanțelor în ultimul guvern al celui de al III-lea Reich, membru al camarilei hitleriste, deci bine plasat pentru a cunoaște multe din cele petrecute în buncărul lui Hitler, povestește în memoriile sale despre „o frumoasă seară din aprilie 1945". Atunci, cînd armatele sovietice ajunseseră la porțile Berlinului, în deruta generală care pătrunsese în buncăr, și în abulia führerului îndopat de tranchilizantele doctorului Morell, Goebbels i-ar fi citit lui Hitler un capitol din opera lui Carlyle, „Istoria lui Frederic cel Mare", în care se povestea despre zilele cele mai întunecate ale războiului de șapte ani, cînd marele monarh, descurajat de înfrîngeri, le-a declarat curtenilor săi că, dacă pînă la 15 februarie soarta nu avea să-și întoarcă fața, cît de cît, și spre el, se va otrăvi. Subiectul era de actualitate și Goebbels citea cu patetism : „Brav rege, așteaptă puțin, și încercările prin care treci vor înceta. Deja soarele norocului se arată de după nori și, în curînd, el va răsări și pentru tine... La 12 februarie țarița muri. Așa s-a săvîrșit miracolul pentru familia de Brandeburg..." Krosigck spune, citindu-l pe Goebbels, că, la acest pasaj, ochii führerului au lăcrimat. Atunci, cei doi și-au dezvăluit conținutul a două horoscoape păstrate de Himmler. Unul era horoscopul lui Hitler întocmit la 30 ianuarie 1933, în ziua cînd a venit la putere ; celălalt „prevedea" soarta Republicii de la Weimar, și el fusese făcut de un astrolog necunoscut, la 9 noiembrie 1918, ziua cînd se născuse această Republică. „Este uluitor — notează Krosigck — ambele prezic eau începutul războiului în 1939, victorii pînă în 1941, apoi o serie de înfrîngeri cu încercări dintre cele mai grele în primele luni ale lui 1945, indeosebi în prima jumătate a lunii aprilie. La sfîrșitul acestei luni se prezicea repurtarea citorva victorii..." Delir. Horoscopul se anunța fast. Ce contau înfrîngerile în serie cînd cititorii în stele preziceau victoria ? Crainicii lui Goebbels transmiteau pe toate lungimile de undă apelul adresat armatelor fasciste care se retrăgeau opunînd o rezistență sinucigașă : „Führerul a declarat că în cursul anului acestuia soarta noastră se va schimba radical... Veritabila calitate a geniului constă în luciditatea sa și în certitudinea schimbărilor ce se vor produce. Führerul cunoaște cu exactitate ora. Destinul ne-a trimis acest om, pentru ca, în cumplitele încercări interne și externe prin care trecem să putem depune mărturie asupra acestui miracol..." Și, la 12 aprilie, „miracolul" povestit de Carlyle în cartea lui despre Frederic cel Mare părea să se fi repetat și pentru cei din buncărul de sub Reichskanzlei. Nu murise țarița, dar murise Roosevelt. Goebbels s-a repezit la telefon. La celălalt capăt al firului — Genghis-han în persoană : „Mein Führer, vă felicit ! Roosevelt e mort ! Este scris în stele că, în cea de a doua jumătate a lunii aprilie, se va produce răsturnarea sorților... Ceasul a bătut !"

Da, ceasul bătea cu o mie de tone de bombe și obuze pe minut. Nu se cunoaște reacția lui Hitler la vestea primită. Dar, după două zile, Eva Braun era chemată de la Berchtesgaden în cavoul de beton armat de sub cancelarie. După încă o săptămînă, la 29 aprilie, sosea vestea execuției lui Benito Mussolini și a amantei sale, Clara Petacci, prinși de către partizanii italieni în timp ce încercau să fugă în Elveția. Deci, ducele se dusese. Hitler nu-l mai văzuse de la 20 iulie 1944 cînd, la cîteva ore după atentatul din Wolfsschanze, îl primise pe peronul gării din Rastenburg și se fotografiase cu el lîngă baraca sfîrtecată de explozia bombei lui Stauffenberg . De atunci, „omul destinului" ucisese peste 5 000 de „conjurați", după ce capii complotului fuseseră spînzurați cu corzi de pian prinse de cîrligele unei măcelării din Ploetzensee. Nu se știe dacă führerul aflase despre spînzurarea de picioare a cadavrelor lui Mussolini și a amantei sale, într-o piață din Milano. Grasul Georing, care mai cîntărea încă 120 de kilograme (fără decorații), avea să declare că i s-ar fi comunicat și acest „amănunt".

Dar Hitler vroia să intre în legendă. Să se volatilizeze, ca într-o înălțare la cer. Cadavrul lui să nu fie găsit spre a fi expus opobriului public. A trimis să se caute un ofițer al stării civile. Oamenii lui Goebbels l-au descoperit în detașamentele de Volkssturm, în persoana unui anume Walter Wagner, care a fost adus la buncăr și pus să oficieze căsătoria führerului cu Eva Braun. Martorii „fericitei perechi" — Goebbels și Bormann... Vîrful de lance al armatei lui Ciuikov se afla la numai 400 de metri de Reichskanzlei...

După cum relatează Trevor-Roper în cartea sa „The Last Days of Hitler", a urmat o „nuntă funerară". Dineul servit, la care au fost invitați „intimii casei" s-a desfășurat într-o atmosferă „macabră". După un timp, mirii s-au ridicat. Hitler se retrăgea în apartamentul său de la ultimul nivel al adăpostului subteran să-și dicteze testamentul. Era ultima noapte a vieții sale.

Atunci s-a petrecut lucrul acela pomenit de istorici în numai cîteva rînduri, dar care, pe mine, aflîndu-l, m-a uluit. În absența stăpînului coborît cu un etaj mai jos, cei rămași în sufrageria buncărului s-au pus pe... dans. Erau acolo cei din urmă „fideli", secretarele, stenografii, croitorul, frizerul, șeful tineretului hitlerist, pilotul personal, șoferul, valetii, aghiotanții, adjuncții lui Goebbels, membrii gărzii personale, chiar și o baroană, o anume von Varo, ajunsă „intimplător" în buncăr, unde a rămas pînă la 1 mai 1945, ziua cînd cancelaria a fost capturată.

Nu se știe cine a avut ideea acelui „frenchcancan" pe vulcan dar dezlănțuirea a fost atît de pătimașă și de frenetică încît, pe la ora două din noapte, führerul a trimis vorbă petrecăreților, care mitraliau tavanul buncărului cu dopurile sticlelor de șampanie, să facă puțintică liniște. Rușii erau la doi pași; iar el avea încă treburi importante de pus la punct. Își slefuia „mitul", lăsîndu-le urmașilor o moștenire de zile mari.

Petrecăreții i-au dat ascultare un timp, apoi s-au pornit din nou. Baroana avea să povestească : „Spre orele 2,30 dimineața...a apărut Hitler însoțit de Bormann. Avea privirea distrată și ochii împăienjeniți. Părea de-a dreptul drogat. A parcurs coridorul în tăcere și a strîns mîna fiecărei femei. Unii îi vorbeau, dar el nu le răspundea, sau murmura cuvinte neinteligibile. Apoi s-a retras. Cei prezenți erau de acord asupra iminenței sinuciderii sale."

Drept care s-au pus din nou pe dans. Dacă tot era „nuntă" !...

Peste Reichskanzlei ploua cu obuze.

Privesc iarba înaltă din jurul musuroiului de cîrtiță. Urechiații se zbenguiesc ca într-un sabbat iepuresc...

SPORT În orașul București de pe malul Călmățuiului

Pe ultima linie a primăverii, valuri de unde sonore stîrnesc furtuni de patimi și logica se lasă călcată de tren. Universitatea Craiova e eliminată din Cupă nu de o partenară de întrecere (izbutind această performanță, unsprezece băieți din divizia C și-ar fi înnobilat viața și ar fi băut cîte-un șpriț, gratis, la toate circiumile din toate județele cu echipă în A), ci din ambiția unui oarecare ins, ajuns nu știu ce șef de comisie la federația de fotbal — instituția aia care, incapabilă să califice națională la El Mundial, îi huiduie pe englezi că nu renunță în favoarea noastră, nici acum, cînd sînt în conflict armat cu argentinienii. Toți sforarii și giolarii și ursarii au pus căpețel de funie lîngă căpețel de funie și-au împletit un laț și l-au aruncat de gîtul Craiovei, ca să-i facă jocul lui Lucescu, probabil, care, luînd iluziile drept realitate, se vedea suit pe o țîfnă de mal de unde să ne dea cu țîfla. Am fost tot timpul de partea revistei Flacăra și a lui Ovidiu Ioanițoaia în bătălia pentru a se face dreptate Craiovei — și nu sînt trist că am pierdut, asta se poate întîmpla oricui, mă revoltă gîndul că din nou învinge orgoliul brutal, incompetența, învîrtitii, măscăricii. În tot acest timp ziarul Sportul n-a scos un cuvînt, nu s-a angajat în dezlegarea problemei, și-a văzut mai departe de lucrul său, adică de croșetat fețe de masă pentru ospețele șefilor, a azvîrlit coșuri de pleavă-n vînt cînd bătea vîntul spre ochii celor ce încearcă să arunce o privire pe culoarele șearbădului județ C.N.E.F.S., a pus fluturași pe pîrtiile de bob de la Sinaia, ca s-avem zăpadă colorată-n ianuarie, a tras de coadă niște hamsii așezîndu-le pe post de balenă, s-a jucat cu titirezu-n mărunțiș și, într-o noapte, unul din șefi a descoperit și a publicat cu litere de-o șchioapă că orașul Bacău stă pe malul Bahluiului. Putem deduce din asta că orașul Iași crește pe malul Bistriței ? Nu. Dar putem propune ziarului să-și atîrne sub titlu, pentru totdeauna, ca podoabă următoarea poezea:

Ce mi-e Londra, ce mi-e Viena,
Amîndouă stau pe Sena.

Asta ca să știe cititorii cu cine au de-a face, cîtă pregătire profesională, instrucție, cultură și alte ghidușii de-astea au îngrămădit unii redactori ai ziarului în largile lor buzunare.

Și-acum să ne întoarcem la Mircea Lucescu și la cei ce și-au înfipt harpoanele în catargul lui spre a cunoaște pe ce rîuri sînt așezate nu orașele României, ci ale Europei, Australiei, Americii și, uneori, chiar ale Asiei. Păi, întorcîndu-se el de sub tropice cu două înfrîngeri și o victorie, ne-a arătat la televiziune o mică înfringere, ca să nu zic o țandără din înfringerea suferită în fața Argentinei și o mare victorie obținută în dauna lui Chile. Din meciul cu Peru nu ni s-a arătat nici o fotogramă. Știți de ce ? Fiindcă am fi văzut cu ochiul liber că arbitrul ne-a eliminat doi jucători pe bună dreptate, și atunci am fi înțeles că declarațiile lui Lucescu, publicate de Sportul, cum că n-a văzut în viața lui un arbitru mai părtinitor sau mai primejdios sau mai haimana (termenul ăsta nu-i aparține) sînt minciuni de milionar. Îl provoc pe Lucescu să ne producă filmul meciului cu Peru și vă veți convinge. Pîn-atunci, țin să-i atrag atenția că a mai văzut arbitri mincinoși, părtinitori sau bătăuși și chiar a tratat cu ei. De exemplu, într-un meci cu Cehoslovacia, disputat la noi. În repriza a doua, excelentul extrem dreapta Lucescu, venit în sprijinul apărării, a jucat mingea ca un handbalist, mai bine poate decît Gațu, în careul nostru, iar arbitrul Marshall, dacă nu mă înșel, austriac născut și trăit mulți ani la Timișoara, i-a strigat : ieși Lucică din careu, ca să dau lovitură liberă ! Și n-a dat nimic, jocul se deplasase de-acum spre centrul terenului și austriacul a închis ochii ca să-i deschidă pe frumoasele motive florale ale covoarelor de Cisnădie, lucru manual, fiindcă, vorba aia, o mînă spală pe alta, dar o mînă nu ține cît veacul. Pot să-i mai aduc aminte și de arbitrul dintr-un meci cu Portugalia, cînd Tamango izbea în Torres și Eusebio de parcă i-ar fi prins furîndu-i caii de pe tăpșanul cu mușcate, bușuioc și iarba țiganului din fața casei ! Și țin lista deschisă, pînă-n ziua cînd milionarul se va repezi împotriva mea prin pana juvenil-indignată și bosumflat-nătîngă a vreunui poetuț hunedorean. După cît de mult își dă în petec în ultima vreme presimt că ziua aia se apropie, și să vezi atunci, Doamne, ziurel de ziuă ! Simt de pe-acum c-o să-ntineresc cu doi ani. Își dă în petec, e o expresie fragilă. Adevărul e că și-a luat-o-n cap. El e ceea ce n-a mai fost nimeni și nici n-ar trebui să fie. E antrenorul naționalei, vicepreședintele federației, membru în Biroul C.N.E.F.S., antrenorul

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 11-a

REPERE

„La dispoziția dumneavoastră"

O carte somptuoasă propune editura „Univers" cititorilor de limbă franceză, prin traducerea poemelor lui Mircea Dinescu. Nimic mai potrivit decît aceste inițiative de a face cunoscută literatura română, tipărind noi însine versiuni care pot fi difuzate pe alte meridiane. În cazul de față, editura s-a întrecut pe sine, realizînd o versiune îngrijită, sub semnătura lui Marc Rombaut și Constantin Crișan, cu ilustrații bogate și atrăgătoare, într-un format de album, o apariție demnă de toată lauda. Prefața lui Romul Munteanu, **Mircea Dinescu, l'enfant terrible de la poésie roumaine,** pleacă de la intenția de a cuceri sufragiile publicului străin propunîndu-i o tipologie intelectuală în care să-l poată încadra pe autor și să-l asimileze propriilor tradiții. Reflexul didactic mi s-a părut însă exagerat, chiar dacă intenția profesorului Romul Munteanu este indiscutabil bună. Atunci cînd definești tipologia, este desigur obligatoriu să te referi la numele mari ale istoriei literare, dar cînd stabilești analogii și propui disocieri în motivele și substanța artistică a unei opere se cuvine să te referi la cadrul propriu al evoluției sale în contemporaneitate, atît din punctul de vedere al cititorului, cît și al poetului însuși. Într-un asemenea context, sună ciudat pentru un francez următoarele definiții : „...le poète ne connaît pas l'humilité du fidéisme pascalien. Mircea Dinescu se comporte comme un esprit voltairien". Pare nepotrivit pentru un „enfant terrible" ! Hodoronc-tronc fideismul... Pentru cititorul tînăr din Franța sau de aiurea, pentru criticul de poezie contemporană, trebuie să-l încadrezi pe Dinescu între, să zicem, Marcelin Pleynet și Alain Delahaye, cu toate deosebirile dintre ei, decît între Byron și Rimbaud, ca să nu mai vorbim de faptul că, în literatura română, Geo Bogza numai „enfant terrible" nu a fost, cu toată fronda sa periferică între cele două războaie. Mai semnificativă este atitudinea lui de „vieux" de astăzi (un frondeur mai mare decît mine i-ar zice „ancien barbe", dacă ar vrea să fie neapărat răutăcios). Oricum, poezia lui Dinescu se recomandă singură în carte, ea are o proprietate a versului franțuzesc pe care puține traduceri le-au atins mai înainte. În haină străină, Dinescu rămîne el însuși, egolatria lui de poet răsfățat creează aceleași efecte neobișnuite, conduce la amărăciune și revoltă artistică : „Comme si j'avais a assortir ma chanson / à l'ennui des autres / la vie me prend les devants : / il y a quelques restaurants sur le litoral qui s'élèvent / et je ne sais plus / si les orchestres ont l'intention de couvrir les pleurs / ou bien s'ils veulent m'accompagner / si contre l'action on ne me recommande pas la révolte / si la brasserie n'en est pas une authentique / les vagues ne sont qu'un prétexte" **(La Lâcheté d'écrire des vers.** Nu era oare mai bine „d'écrire des poèmes" ? Parcă alta este încărcătura cuvîntului „versuri" în românește decît în franțuzește). Ceea ce s-a pierdut este însă lirismul pur, aerul artist, ușor desuet, din versiunea românească, ascunse sub fronda și tensiunea problematică atît de actuală și bine păstrată în textul tradus. A fost desigur greu de transpus muzicalitatea adîncă a versurilor originale, partea „estetizantă" a demersului lui Dinescu, dimensiunea lui pur „literară". Sînt limitele oricărei traduceri, după cum discutabile pot fi și unele echivalențe. Chiar titlul cărții și al unuia dintre cele mai reușite poeme, **A votre disposition,** așa cum sună în franceză mi se pare a transmite doar atitudinea de frondă și răspăr, conținută într-o imagine falș umilă. „A votre disposition" se află valetul sau chelnerul, iar poetul poate să facă și el această figură, pentru a-și spune adevărurile, dar aici avem de-a face cu o altă „poză". Cel „închiriat", artistul

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 11-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

Anul XXV
23
(1 048)
Sîmbătă
5 iunie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PLENARA LĂRGITĂ A COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului

● Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în zilele de 1 și 2 iunie, la Ateneul Român, s-au desfășurat lucrările Plenarei lărgite a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Întîmpinat cu vii și puternice aplauze, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a luat cuvîntul în prima parte a lucrărilor plenarei lărgite, prezentînd o amplă expunere – apărută, miercuri 2 iunie, în presa cotidiană – expunere din care redăm capitolele I—II—VI—VII—VIII—IX—X—XI—XII.

Stimați tovarăși,

Plenara Comitetului Central al partidului dezbate problemele teoretice, ideologice și ale muncii politice, educative de formare a omului nou, făuritor conștient al socialismului și comunismului. În abordarea acestor probleme trebuie să pornim de la profundele transformări revoluționare care s-au produs în societatea românească, precum și de la marile schimbări sociale și naționale, ale raportului de forțe din viața internațională contemporană.

În spiritul concepției revoluționare despre lume și viață al socialismului științific și materialismului dialectic și istoric, este necesar să analizăm drumul parcurs de patria noastră în făurirea noii orînduiri sociale, în victoria socialismului, etapele procesului revoluționar, precum și stadiul actual în care se găsește România.

În mod deosebit trebuie să analizăm cum s-au dezvoltat forțele de producție, care este stadiul actual al economiei românești și locul ei în economia mondială.

În același timp, este necesar să analizăm structura și relațiile sociale, proprietatea asupra mijloacelor de producție, modul de producție și de repartiție a produsului social și a venitului național.

Se impune să avem permanent în vedere că modul de gîndire, conștiința socială, gradul de dezvoltare a științei, învățămîntului și culturii sînt determinate de baza materială a societății, de modul de producție și de repartiție a bunurilor materiale.

În același timp, conștiința socială, știința, învățămîntul și cultura, activitatea ideologică și politico-educativă au un rol important în dezvoltarea forțelor de producție. Ambele laturi de activitate condiționîndu-se reciproc și într-o unitate dialectică, asigură progresul continuu al societății, ridicarea bunăstării poporului, întărirea independenței și suveranității patriei. **(Aplauze puternice).**

I

Rolul forțelor de producție și al concepției revoluționare despre lume și viață în perfecționarea organizării vieții sociale

După cum se știe, istoria omenirii, deci și istoria poporului român, este istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, istoria luptelor de clasă, a luptelor împotriva asupririi și dominației străine, pentru eliberare națională și dezvoltare de sine stătătoare, istoria înfruntării continue între vechi și nou. În același timp istoria omenirii este jalonată de relațiile dintre diferite popoare și state, de formarea și apoi dispariția unor imperii, de lupta popoarelor pentru apărarea ființei proprii, a ființei lor naționale.

De-a lungul mileniilor s-au succedat mai multe moduri de producție, mai multe orînduiri sociale. În toate aceste orînduiri, lupta de clasă și — în formele corespunzătoare fiecărei etape — lupta împotriva subjugării străine, pentru eliberarea națională, deci lupta împotriva exploatării sociale și a asupririi naționale a constituit forța motrice a transformărilor revoluționare, a progresului omenirii.

Fiecare mod de producție și orînduire socială își are modul său de gîndire și conștiință socială. După epoca comunismului primitiv, de la orînduirea sclavagistă și pînă la capitalism, concepțiile despre lume și viață ale claselor dominante au urmărit totdeauna să justifice formele de proprietate, de producție și repartiție bazate pe împărțirea societății în clase de proprietari și clase lipsite de mijloace de producție, în asupritori și asupriți, să justifice exploatarea și asuprirea maselor populare.

În același timp, clasele asuprite și-au elaborat propriile concepții teoretice și ideologice despre lume și viață care, corespunzător fiecărei orînduiri sociale, le-au luminat calea în lupta revoluționară pentru înlăturarea nedreptăților sociale, pentru o societate nouă, mai dreaptă și mai bună.

După cum este bine cunoscut, în toate orînduirile sociale de pînă acum au existat și s-au manifestat o serie de legități generale valabile pentru întreaga societate, care au contribuit la dezvoltarea și afirmarea conștiinței comune a popoarelor, a națiunilor, la dezvoltarea generală a științei și culturii, a conștiinței umane. Dar întotdeauna acestea au fost folosite de clasele exploatatoare în scopuri proprii, pentru a-și întări și menține dominația asupra celorlalte clase sociale, asupra maselor populare.

Odată cu apariția clasei muncitoare pe scena istoriei s-a dezvoltat o concepție nouă, revoluționară, privind organizarea societății, a relațiilor sociale, trecerea la o orînduire fără clase asupritoare; a dreptății sociale și naționale.

Se poate spune că, pentru prima dată, în orînduirea socialistă, îndeosebi în comunism, se creează condiții pentru formarea unei concepții teoretice și ideologice unitare despre lume și viață. Dar și în socialism, probabil și în comunism, concepția teoretică și ideologică va fi în continuă transformare, în raport de dezvoltarea forțelor de producție, a nivelului de cunoaștere științifică. Dispariția claselor sociale, a inegalității sociale și naționale, realizarea unei societăți a egalității sociale și naționale asigură baza materială și socială pentru o concepție unitară despre lume și viață. Dar această posibilitate trebuie transformată în realitate prin dezvoltarea economico-socială și prin activitatea ideologico-teoretică a partidului revoluționar pentru înlăturarea vechilor stări de lucruri, ca și a concepțiilor teoretice, ideologice, care s-au dezvoltat de-a lungul mai multor orînduiri sociale. Trebuie să avem permanent în vedere că lupta împotriva vechilor concepții despre lume și viață și afirmarea concepției revoluționare materialist-dialectice presupun un proces de lungă durată. Activitatea teoretică, ideologică și politico-educativă a partidului se desfășoară în condițiile înfruntării aprige dintre noua concepție și vechile stări de lucruri. Partidul revoluționar, forțele progresiste, clasa muncitoare — în calitate de clasă conducătoare a societății —, trebuie să-și îndeplinească în cele mai bune condiții răspunderea istorică atît în dezvoltarea forțelor de producție, în făurirea relațiilor de producție, cît și în afirmarea în întreaga societate a concepției revoluționare materialist-dialectice despre lume și viață.

Lupta permanentă dintre vechi și nou va continua să se manifeste și în comunism și va constitui forța motrice a progresului societății omenești. Legea dialectică a luptei contrariilor, contradicțiile se manifestă și în socialism și se vor manifesta, fără îndoială, într-o formă sau alta, și în societatea comunistă. Contradicții există și vor continua să apară în orice societate. Ele nu se pot soluționa printr-o atitudine de negare, ci prin studierea și înțelegerea cauzelor ce le generează și, pe această bază, prin acțiunea conștientă pentru înlăturarea vechilor stări de lucruri și promovarea cutezătoare a noului. Numai astfel se poate asigura crearea societății comuniste, numai astfel omenirea va putea merge spre o societate fără asupritori. **(Aplauze puternice).** Cu totul nou în comunism este faptul că dispar clasele antagoniste, clasele sociale în vechiul înțeles, se creează condițiile soluționării contradicțiilor prin activitatea conștientă a forțelor sociale, a oamenilor, în interesul întregii societăți, al libertății și dreptății sociale, al bunăstării materiale și spirituale a tuturor membrilor societății.

Crearea condițiilor pentru afirmarea unei concepții unitare teoretice, ideologice, despre lume și viață, nu trebuie înțeleasă în sensul îngust al uniformizării, al acceptării fără discuție a unei teze sau alteia. Afirmarea unei concepții unitare presupune neapărat o luptă permanentă între diferite teze și concepții despre organizarea mai bună a forțelor de producție, a relațiilor sociale, a vieții maselor populare; desigur, aceasta va fi o luptă bazată pe relații de producție unitare, precum și pe dezvoltarea științei și culturii, a cunoașterii umane, care va deschide permanent noi și noi căi de perfecționare a vieții și relațiilor sociale.

În această concepție revoluționară, materialist-dialectică și istorică, trebuie să privim și dezvoltarea poporului român și stadiul actual în care se găsește patria noastră socialistă.

II

Cunoașterea istoriei milenare a poporului român, a luptei sale pentru afirmarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate — fundament al activității ideologice, al educației patriotice, socialiste a maselor

Stimați tovarăși,

Istoria milenară a poporului român, ca dealtfel a tuturor popoarelor, este istoria dezvoltării forțelor de producție, a producerii și perfecționării uneltelor de muncă, ce au determinat unirea și organizarea oamenilor în grupe și formațiuni statale, pînă la statul centralizat al dacilor, sub Burebista, și apoi, corespunzător diferitelor epoci, pînă la orînduirea capitalistă și trecerea la făurirea societății socialiste.

După cum se știe, civilizația dacilor a cunoscut o puternică înflorire timp de

Continuare în pag. a 2-a

CONȘTIINȚA UNEI EPOCI

Prin vasta sa arie problematică, prin spiritul profund analitic și în același timp deschis, vizionar, Expunerea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostită în cadrul plenarei lărgite a Comitetului Central se constituie, fără îndoială, într-un eveniment de referință. Într-un document-program de o excepțională importanță teoretică și practică pentru toate domeniile de activitate, în consens cu istoria și evoluția însăși a societății românești, cu datele și accentele la zi, ca și în perspectivă, ale edificării noastre socialiste.

Această expunere este un document ideologic, în primul rînd. Sînt analizate principalele perioade istorice ale existenței noastre naționale și subliniate concluziile pe care istoria le așează la temelia construcției noii societăți. Este stabilit rolul și locul partidului în lupta poporului pentru independență și suveranitate și se fac precizări în ceea ce privește raportul dintre istoria partidului și istoria națiunii într-o viziune dialectică, unitară, care va putea sta la baza unor studii și activități teoretice de cel mai larg interes. De fapt întreaga problematică abordată în această expunere are un caracter prin excelență ideologic și vizează toate laturile edificării noii societăți, de la rolul forțelor de producție și al concepției revoluționare despre lume și viață și pînă la rolul de fapt al conștiinței noi, revoluționare, care guvernează orice acțiune pe care o întreprindem în contemporaneitate și ne justifică în bătălia pentru progres și civilizație. Între acești doi poli — realitate și conștiință — se înscrie de fapt întregul demers al secretarului general al partidului, dezvoltînd pe de o parte idei și concepte care fac parte din legitățile generale ale socialismului, iar pe de altă parte, teze și principii care țin de însăși experiența noastră, de activitatea partidului nostru. Experiențele nu se impun, ele se studiază, ideile și concepțiile dobîndesc forță materială atunci cînd emană de la realitatea concretă și servesc interesele fundamentale ale poporului. În acest spirit, una din primele concluzii pe care le putem desprinde este aceea că, în actuala etapă, în actualul moment, prin expunerea secretarului său general, partidul nostru și-a studiat încă o dată propria sa experiență și, în consens cu însăși dezvoltarea bazei materiale a noii societăți, în consonanță cu însăși realitatea materială și spirituală, a impulsionat și calea unei laborioase activități teoretice de acum înainte. O activitate în măsură să ne explice sub raportul propriei noastre condiții ca și în contextul lumii în care trăim și la existența căreia ne aducem, așa după cum bine se știe, o importantă contribuție de pace și înțelegere.

Semnificațiile, conținutul și importanța acestei expuneri ating, desigur, multiple resorturi ale gîndirii și practicii umane, de aceea într-o primă privire este și greu de abordat fiecare din capitolele și ideile sale; rămîne ca de acum înainte să desprindem nenumărate concluzii după care să ne conducem fiecare în domeniile noastre de activitate. Ceea ce se impune însă de la bun început și atestă ca deobicei marea capacitate de cuprindere și claritate a secretarului general al partidului, cu excepționala sa putere de sinteză creatoare, este acțiunea dinamică, vie, conștientă, această articulație de fond a întregii noastre opere socialiste, înalta tensiune a valorii în convergență cu propria sa materialitate. Acțiunea dinamică și conștientă, dimensionată totdeauna la puterea creatoare a faptului autentic cerut de viață și societate, în spiritul noului care trebuie să-și facă loc în gîndirea teoretică, revoluționară pentru înfăptuirea marilor obiective ale construcției noii societăți, fapt care își are un profund temei ideologic și în ceea ce privește opera de artă, cultura, manifestarea aptitudinilor și forței de creație. Secretarul general al partidului a cerut lărgirea Festivalului național „Cîntarea României" și a făcut dese referiri la patriotismul și importanța culturii în făurirea omului nou, a noii sale conștiințe care să se bazeze în permanență pe convingerea fermă în idealurile înalte ale socialismului și comunismului, să dețină un larg univers de cunoștințe din toate domeniile, în măsură să înțeleagă legitățile dezvoltării societății și ale naturii și să acționeze în consecință. Cultura are în această accepțiune și un rol unificator, ea este inseparabilă de procesul amplu de instrucție și educație, ea atinge de fapt toate vîrstele. Tineretul este însă cel mai interesat în manifestarea aptitudinilor sale ca și în unda de recepție pe care se află mereu prin filonul culturii; el se află în poziția privilegiată de beneficiar al tuturor condițiilor materiale și spirituale. Sensul lor, al activității ideologice în care se înscriu și literatura și arta, implică în acest fel și o nouă atitudine, de dăruire și responsabilitate, din partea fiecărui tînăr scriitor. Întemeiate pe viață, literatura și arta devin într-o anumită măsură și istorie a acestei vieți un eveniment de natură specifică al acesteia, un punct special de referință și o categorie cît se poate de complexă și de explicită totodată a faptului de a trăi, munci și gîndi într-un anume timp, cu o anume intensitate, la o anume tensiune a valorii. Existența prin creație atinge de altfel toate domeniile și altitudinile existenței sociale, nimic nu poate rămîne în afara acestui omniprezent și vast orizont de împlinire pe care îl conține prin însuși rolul și misiunea sa cultura. Din acest punct de vedere, Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu întărește și dezvoltă aprecieri, îndemnuri și orientări care au dat și dau coloană de spirit întregii creații. Așa cum sublinia recent și după cum a spus-o de fapt și în alte împrejurări cînd s-a referit la sursa și mijloacele creației, trebuie să ne aplecăm mereu „numai spre izvorul cu apă vie ce izvorăște din pămîntul udat de sudoarea și sîngele înaintașilor; numai acest izvor este dătător de viață și inspirație". Și mai departe: „literatura, muzica, arta trebuie să constituie o parte componentă a marilor epopei ale poporului nostru constructor conștient al socialismului și comunismului, să dea noi dimensiuni și o mare perspectivă poporului nostru".

Pe acest filon, care este al patriotismului însuși, literatura și arta merg atît de împreună cu istoria și viața încît, toate la un loc se constituie într-un inepuizabil potențial creator și confirmă încă o dată marea vocație constructivă pe care o are în societatea noastră cultura care se sprijină pe însăși ideea de om și umanitate.

Luceafărul

O cetate

E cu putință, da, e cu putință
Să-ți așezi fruntea umbrită pe crenelurile lunii
(Ea închipuind o cetate a molcomei lumini
Păzită de un șarpe cu brațe de aer)
Și să șoptești : patria nu e vorba
Aruncată ca pleava, nu e declarația patetică,
Nu poate fi brațul în vînt,
Pumnul în piept, ea, nici vorbă,
Nu poate fi o uriașă floare artificială
Purtată deasupra capului, ea nu poate fi
O culoare expusă decolorării, prafului, ploilor repezi, ea
Nu poate fi o haină de paradă cu care să-ți acoperi
Neputința și falsul.
Ea
Este însăși carnea ta fericită și îndurerată. Ea
Este sîngele tău sănătos și bolnav. Ea
Este întreg trupul tău tînăr, înfiorat și suferind. Ea
Este nu lumina, ci chiar ochiul tău pe care îl simți, dureros, strălucind în orbită. Ea
Este gustul țărinii, mirosul pîinii. Ea
Este brațul iubitului ce-ți stringe mijlocul
Și-ți ia răsuflarea. Ea este viața. Și moartea. Ea
Este locul în care știi, cu bucurie și spaimă, că osemintele tale se vor odihni.

Și pune-ți fruntea umbrită pe cetatea lunii
Privind prin raza ei puțină și stinsă
Cuibul de foc, adevărul, da,
Adevărul.

Ioana Diaconescu

ISTORIE ȘI CULTURĂ

Ar fi posibil ca un popor să-și ignore istoria, trecutul? Iată o întrebare care poate fi formulată doar în vederea infirmării, contestării ei. Pentru că oricît de sărac ar fi un popor, el va fi totuși bogat dacă știe să-și păstreze această nepieritoare zestre care este istoria sa.

De-a lungul veacurilor, datorită împrejurărilor vremurilor, unele popoare au fost supuse încercărilor de-a fi subjugate și chiar desființate. Le-au fost distruse templele, statuile, casele. Dar nu le-au putut fi răpite limba ce-o vorbeau și încrederea în ființa proprie. Chiar cînd cotropitorul părea, în orgoliul său, să arate a se fi așezat pe pămînturi ce nu-i aparțineau pentru veșnicie, cei care erau de drept fiii munților și apelor și florilor acelei țări au știut să nu demobilizeze, să creadă în șansa legitimă a eliberării de sub apăsarea străină. Și cum picătura de apă, cu răbdare, implacabil se strecoară printre stîncile muntelui pînă la rădăcina sa, făcîndu-și invincibilă drum, tot astfel voința de libertate, de existență de sine stătătoare a popoarelor s-a dovedit, în cele din urmă, mai puternică, de neînvins.

Între atîtea popoare care aduc prin istoria lor zbuciumată asemenea dovezi impresionante, poporul român deține prin istoria sa un loc privilegiat; dacă privilegiu poate fi acela de-a fi zidit o casă și a o fi aflat mereu năruită de pofte străine. Într-un fel, versul cheie al legendei Meșterului Manole s-a repetat, pentru noi, la scara istoriei. Nu o dată ce ziua se zidea, noaptea se surpa. Înălțau oamenii țării, la lumina zilei, casă nouă, înavuțeau plaiurile cu pomi roditori și se strecurau, în noaptea istoriei, furii invadatori, distrugînd case și jefuind grădini.

Și totuși, n-au învins.

Monumentele ce ne mărturisesc fapta înaintașilor nu sînt, poate, atît de multe cîte s-ar fi putut zidi din talentul și sufletul dornic de frumos al celor ce ne-au premers. Măreția lor nu este orgolios înălțată spre tăriile cerului. Dar există în toate, în grija cu care au fost stabilite proporțiile și în harul cu care au fost în-

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 4-a

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. I

sute de ani. Cu doi ani în urmă, am aniversat 2 050 de ani de la formarea primului stat centralizat dac, dar organizarea vieții comune a dacilor a început cu multe secole înainte. Pentru acele vremuri, diferitele formațiuni statale ale dacilor au cunoscut o viață materială și spirituală avansată. Ele au întreținut relații cu alte popoare și civilizații din vecinătate. În timpul statului centralizat, alături de agricultură s-au dezvoltat mineritul, prelucrarea metalelor și alte meserii, care reflectă gradul înalt de civilizație al dacilor. Contactele și conlucrarea cu civilizațiile greacă și romană au exercitat o influență puternică asupra modului de viață și gîndire al dacilor. Însăși durata îndelungată a războaielor dintre daci și romani constituie o mărturie a forței și trăiniciei statului și poporului dac. Victoria romanilor a deschis o perioadă lungă de conviețuire, în care s-a accentuat împletirea civilizației dace și romane. După cum atestă scrierile vremurilor respective, cercetările arheologice, datele științifice, în această perioadă s-a realizat simbioza daco-romană și a început formarea unui nou popor bazat pe cele mai înalte virtuți ale dacilor și romanilor. Așa s-a născut poporul român. După retragerea armatelor romane din fața năvălirii popoarelor migratoare, noul popor în formare a rămas să-și apere glia și comunitatea de interese. Treptat, el a trecut la organizarea de noi formațiuni, de voievodate care au dus lupte grele împotriva năvălitorilor, pentru apărarea ființei proprii.

Au trecut sute de ani în care s-a închegat și cimentat comunitatea de interese economice, de teritoriu, de cultură și limbă ale poporului român. În această perioadă s-au creat condiții, deși cu o anumită întîrziere, pentru trecerea la o organizare superioară — formarea celor trei principate românești : Țara Românească, Moldova și Transilvania. După cum este cunoscut, ele s-au născut și dezvoltat în lupta împotriva dominației străine, pentru unirea într-un stat patriotic, în stare să facă față invaziilor străine, să-și asigure o dezvoltare de sine stătătoare.

Nepieritoare va rămîne în memoria poporului nostru epopeea luptelor duse de Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și atîția alții, care s-au ridicat cu hotărîre împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei proprii, pentru afirmarea identității poporului român.

Este deosebit de semnificativ faptul că, de la început, între cele trei principate s-au dezvoltat legături strînse. Într-o formă sau alta exista conștiința originii comune, dorința de unire într-un singur stat, realizat dealtfel — este drept, pentru vreme scurtă — în timpul lui Mihai Viteazul. Unirea făurită sub domnia lui Mihai Viteazul exprima voința românilor de a-și avea un stat unitar propriu, prevestind formarea statului național unitar român de mai tîrziu, în 1918. **(Aplauze puternice).**

Unii istorici încearcă azi să susțină teoria existenței, într-o anumită perioadă, a unui vid în spațiul carpato-dunărean. Cred că răspunsul l-au primit demult. În primul rînd, înșiși oamenii mai înaintați și de cultură din acele vremuri au răspuns la aceasta vorbind despre locuitorii și voievodatele existente în spațiul carpato-dunărean — și cred că erau mai în cunoștință decît unii istorici de astăzi care încearcă să se facă atotștiutori și să nege realitățile, să nege ceea ce este rezultatul dezvoltării istorice. Răspunsul la aceasta l-au dat Mircea, Ștefan cel Mare, Ioan de Hunedoara, Mihai Viteazul. Cei care l-au învins pe Baiazid, care au ținut piept atîtor cuceritori, care au realizat primul stat centralizat al românilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania. Ei nu au venit din altă parte, nu au căzut din cer ; ei au trăit și s-au născut aici, pe acest pămînt și l-au apărat cu sîngele lor. **(Aplauze puternice, prelungite).** Ei și-au continuat existența comună pe aceste meleaguri de-a lungul a sute și sute de ani, s-au organizat, s-au dezvoltat și au luptat pentru a trăi liberi și independenți. În această perioadă s-a format conștiința de sine a poporului nostru, conștiința continuității, a unității de origine și cultură a tuturor locuitorilor din cele trei principate.

Formarea și dezvoltarea principatelor române au avut loc în condiții grele ; ele au trebuit să-și mențină existența luptînd împotriva dominației, sau a tendințelor de dominație, a trei mari imperii — Imperiul otoman, Imperiul austro-ungar și Imperiul țarist. Este evident că aceste împrejurări istorice, războaiele îndelungate ce au trebuit duse împotriva dominației străine au determinat o rămînere în urmă pe calea dezvoltării economice-sociale, constituind principala piedică în formarea și dezvoltarea statului național unitar al românilor. În aceste condiții, masele populare, conducătorii celor trei principate au acționat întotdeauna pentru dezvoltarea independentă, pentru întărirea legăturilor și sentimentelor comune.

Despre toate acestea vorbesc faptele, luptele sociale și naționale desfășurate secole de-a rîndul, participarea activă la viața internațională din epoca respectivă. Despre acestea vorbesc răscoalele țărănești, revoluția lui Tudor Vladimirescu, revoluția burghezo-democratică din 1848, care, într-o formă sau alta, a cuprins deopotrivă cele trei principate românești, realizarea unirii Țării Românești cu Moldova și formarea statului național român, în 1859. Sînt cunoscute manifestările de simpatie din rîndul maselor populare din Ardeal, poziția activă a intelectualității ardelene pentru a demonstra și a obține recunoașterea caracterului românesc al Ardealului, pentru unirea cu noul stat național român. Războiul pentru independență — afirmare a voinței poporului român de a scutura pentru totdeauna dominația străină — a prilejuit o nouă manifestare a populației din Ardeal pentru independența României, pentru unirea cu țara. Aceste sentimente au continuat să se dezvolte și au triumfat odată cu formarea statului național unitar în 1918, ca rezultat al destrămării Imperiului austro-ungar, al afirmării voinței libere, la Alba Iulia, a maselor populare din Ardeal, care în mod unanim au hotărît unirea cu țara, unirea cu România. **(Aplauze puternice, prelungite).** Formarea statului național unitar a constituit încununarea unor lupte de secole a năzuințelor românilor de pretutindeni de a-și avea un stat unitar independent, de a trăi liberi, în pace și colaborare cu vecinii, cu alte popoare.

Săpăturile arheologice, faptele istorice atestă cu putere că, timp de milenii, pe teritoriul patriei noastre s-au succedat toate orînduirile economico-sociale cunoscute de omenire.

Împrejurările istorice legate de migrația unor popoare, apoi de existența dominației marilor imperii, au întîrziat dezvoltarea în anumite perioade a poporului nostru, formarea națiunii și a statului național unitar român. Dar forța și vitalitatea urmașilor „celor mai drepți și viteji dintre traci", a urmașilor dacilor și romanilor s-a manifestat cu putere tocmai în aceste împrejurări grele. Ei și-au păstrat și dezvoltat însușirile comune proprii, formînd prin secole poporul român, bazat pe unitatea de origină comună, de limbă, de cultură, de teritoriu, de interese economice comune, iar apoi națiunea română. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În conviețuirea cu popoarele vecine din antichitate, cu diferite popoare migratoare, iar apoi cu cele ce s-au așezat în această parte a Europei în a doua jumătate și spre sfîrșitul primului mileniu s-au produs o întrepătrundere și o influențare reciprocă. Viața, faptele demonstrează că popoarele migratoare și cele ce s-au așezat spre sfîrșitul primului mileniu în această parte a Europei au găsit aici o civilizație materială și spirituală superioară, pe care și-au însușit-o. Putem afirma, pe baza faptelor istorice, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pămînt și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și sîngele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existența liberă. **(Vii și puternice aplauze).**

Originea daco-romană și continuitatea existenței pe aceste meleaguri constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative. Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri. **(Aplauze puternice).** Avem un trecut glorios care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Istoria, evenimentele ne învață că dominația străină, existența în vecinătatea țării noastre a unor imperii au întîrziat într-o perioadă sau alta dezvoltarea economico-socială a poporului, formarea națiunii române, a statului național unitar. Aceste împrejurări vitrege nu au putut însă împiedica realizarea năzuințelor poporului român, bazate pe comunitatea originii, de a înfringe orice greutăți și de a obține victoria prin formarea sa ca națiune liberă și independentă, prin realizarea statului național unitar, prin trecerea la făurirea societății socialiste. **(Aplauze puternice).**

Din îndelungata și zbuciumata istorie a poporului român se poate trage concluzia, mai generală, că dominația și ocupația străină, oricît ar dura, nu pot împiedica manifestarea comunității de interese a unui popor, păstrarea specificului său, formarea națiunii și a statului național unitar. Acestea sînt legități obiective în dezvoltarea oricărui popor.

Această concluzie este confirmată cu putere de numeroasele popoare care au trăit sute de ani sub dominația colonială, imperialistă și care în ultimii 30 de ani și-au cucerit independența și se formează ca națiuni și state naționale unitare. **(Aplauze puternice).**

VI

Dezvoltarea națiunii socialiste și rezolvarea justă a problemei naționale — condiția fundamentală pentru întărirea unității de nezdruncinat a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în slujba înfloririi României Socialiste

Dragi tovarăși,

Am vorbit în prima parte a expunerii mele despre drumul istoric parcurs de poporul nostru, despre luptele duse pentru formarea națiunii române și a statului național unitar.

După cum este bine cunoscut, națiunea a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării societății omenești. În societatea noastră socialistă, ea a căpătat noi dimensiuni, noi caracteristici. Însăși lichidarea împărțirii societății în clase antagoniste, în clase asupritoare și în clase asuprite, formarea societății socialiste bazată pe clase prietene, animate de aceleași țeluri și interese, dezvoltarea unitară a forțelor de producție, a științei, învățămîntului și culturii, a unei concepții noi despre lume și viață, a schimbat fundamental caracterul și rolul națiunii. Putem afirma cu deplin temei că națiunea noastră a căpătat caracteristici superioare, dezvoltîndu-se pe o treaptă mai înaltă în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării spre comunism.

Există toate temeiurile să se presupună că și în societatea comunistă, căpătînd noi caracteristici și însușiri, națiunea va continua să existe ca un factor important al colaborării și păcii internaționale. În acest spirit, dezvoltarea sentimentului de mîndrie națională, a patriotismului socialist, constituie un factor de importanță deosebită în lupta pentru socialism, pentru pace și colaborare internațională.

Este bine, cred, să subliniez că, vorbind de mîndria națională și patriotismul socialist, trebuie să înțelegem prin aceasta a prețui și a cinsti trecutul glorios de muncă și luptă, tot ceea ce a fost și este bun în dezvoltarea, de-a lungul secolelor și secolelor, a poporului nostru. În același timp, în mod hotărît să știm să clarificăm acele acțiuni și stări de lucruri care nu au corespuns spiritului și poporului nostru și, mai cu seamă, nu trebuie în nici un fel, vorbind de mîndria națională și de patriotismul socialist, să se înțeleagă că trebuie să opunem acestea altor națiuni sau vreunei naționalități. Dezvoltarea sentimentului de mîndrie națională trebuie strîns legată cu dezvoltarea spiritului de prietenie cu alte popoare, de prietenie, conlucrare și conviețuire a oamenilor muncii români cu oamenii muncii de diferite naționalități din țara noastră. În acest sens, mîndria națională și patriotismul socialist trebuie să devină un factor al întăririi unității poporului nostru, a colaborării internaționale cu toate națiunile lumii. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Trebuie, de asemenea, să avem în vedere că pe teritoriul României s-au așezat, în decursul istoriei, și cetățeni de alte naționalități că, în cadrul conviețuirii comune, s-a ajuns la o întrepătrundere și înțelegere reciprocă, astfel că astăzi, pe teritoriul patriei noastre se găsesc și oameni ai muncii de naționalitate maghiară, germană și de alte naționalități. După cum se știe, nu o dată, oamenii muncii români, maghiari, germani, sîrbi și alții au luptat împreună pentru libertate și dreptate, înțelegînd că pe deasupra originei naționale ei trebuie să-și unească rîndurile împotriva asupritorilor. Este, de asemenea, bine cunoscut faptul că întotdeauna clasele asupritoare au căutat să învrăjbească oamenii muncii de diferite naționalități pentru a-i putea asupri și subjuga mai bine. Și astăzi unele țări, unele cercuri reacționare, imperialiste, folosesc problema națională ca un mijloc de învrăjbire și dezbinare a popoarelor.

Partidul nostru comunist s-a pronunțat întotdeauna împotriva politicii de asuprire națională, militînd neabătut pentru deplina egalitate în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Din momentul înfăptuirii revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, al înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste, în România s-a trecut la rezolvarea problemei naționale în spiritul concepției revoluționare a marxism-leninismului, asigurîndu-se deplina egalitate în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Am putea spune că aceasta constituie una din marile cuceriri ale societății noastre socialiste cu care pe drept cuvînt ne putem mîndri și pe care trebuie s-o dezvoltăm. **(Aplauze).** Avem obligația să facem și în viitor totul pentru aplicarea neabătută a principiilor deplinei egalități în drepturi, asigurînd participarea tuturor oamenilor muncii la conducerea vieții economice și sociale. În patria noastră, indiferent de naționalitate, cetățenii au aceleași drepturi și îndatoriri.

Avem o patrie comună. Prin munca unită a întregului popor înfăptuim cea mai dreaptă și umană societate din lume — societatea socialistă și comunistă. Să facem totul pentru a întări colaborarea și unitatea de nezdruncinat a întregului popor, a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate ! **(Aplauze puternice, îndelungate).** Oricine încearcă, într-o formă sau alta, să lovească în colaborarea și unitatea cetățenilor patriei noastre, se pune implicit în slujba dușmanilor țării, a dușmanilor constructorilor socialismului. **(Vii aplauze).** Indiferent de originea părinților, avem o origine comună : a patriei în care ne-am născut ; cu toții trebuie să învățăm și să vorbim o limbă unică, limba concepției revoluționare materialist-dialectice și istorice. Să învățăm să iubim și să apărăm patria noastră comună! **(Aplauze puternice. Se scandează: „Ceaușescu — R.S.R.!").** În orice împrejurări toți trebuie să servim poporul, patria, partidul, cauza socialismului și comunismului, libertatea și independența ei ! Aici, în România, oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, strîns uniți, trebuie să-și făurească, sub conducerea politică a Partidului Comunist Român, viața nouă, liberă, în deplină egalitate și frăție. Aici, în comun, să făurim comunismul ! **(Aplauze puternice).**

Pornind de la necesitatea asigurării conlucrării și participării organizate a tuturor cetățenilor la făurirea vieții noi, a bunăstării și fericirii, este necesar să dezvoltăm activitatea Frontului Democrației și Unității Socialiste, activitatea Organizației Democrației și Unității Socialiste care asigură participarea organizată a cetățenilor nemembri de partid la întreaga viață politică socială. Să facem totul pentru asigurarea deplinei unități, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor, aceasta constituind o cerință fundamentală a înaintării ferme a patriei noastre pe calea socialismului și comunismului, a ridicării României pe noi culmi de progres și civilizație, a întăririi independenței și suveranității sale. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează : „Ceaușescu — P.C.R. !").**

VII

Dinamica structurii sociale în România și perfecționarea relațiilor sociale

Stimați tovarăși,

Victoria socialismului, făurirea economiei socialiste unitare și dezvoltarea puternică a forțelor de producție a determinat profunde mutații în structura societății românești, realizarea unor noi relații bazate pe comunitatea de interese între noile clase și grupuri sociale.

În anii construcției socialiste clasa muncitoare s-a dezvoltat, iar în structura ei au apărut noi detașamente ca urmare a creării unor noi ramuri de producție de înaltă tehnicitate. S-a ridicat nivelul calificării profesionale și tehnice, precum și al conștiinței muncitorești. Clasa muncitoare a devenit și numerică este cea mai puternică clasă a societății socialiste românești, reprezentînd peste 50 la sută din totalul populației active. Toate acestea au dus la creșterea continuă a rolului clasei muncitoare în societate, la îndeplinirea cu cinste a misiunii sale de clasă conducătoare a întregii națiuni, în opera de făurire a socialismului.

S-au produs schimbări importante în structura țărănimii, clasă care secole de-a rîndul a fost principala forță numerică și de luptă pentru cauza formării și dezvoltării poporului nostru, a națiunii, pentru cucerirea independenței țării.

Ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, a creșterii puternice a industriei și a altor sectoare de activitate, ponderea țărănimii a scăzut de la circa 80 la sută, la mai puțin de 30 la sută ; țărănimea continuă să fie a doua clasă socială, atît ca număr, cît și ca importanță, în viața economico-socială a țării. Mecanizarea, introducerea în producția agricolă a cuceririlor științei au dus la ridicarea nivelului de cunoștințe agricole, tehnice, de pregătire profesională și de cultură generală al țărănimii.

Datorită creșterii puternice a forțelor de producție, progresului științei, învățămîntului, culturii, o remarcabilă dezvoltare a cunoscut în această perioadă intelectualitatea, îndeosebi intelectualitatea tehnică. Merită subliniat faptul că astăzi intelectualitatea reprezintă a treia forță socială a societății românești și ocupă un loc de importanță deosebită în întreaga activitate de producție materială și creație spirituală.

Unitatea dintre muncitori, țărani și intelectuali s-a ridicat pe o treaptă nouă, constituind chezășia înfăptuirii neabătute a Programului partidului, a ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, a sporirii bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Putem afirma că structura socială actuală a societății românești exprimă nivelul de dezvoltare a forțelor de producție, locul pe care diferite ramuri îl ocupă în sfera producției materiale și spirituale.

În perspectivă se poate aprecia că încă multă vreme clasa muncitoare și țărănimea vor rămîne cele două clase principale ale societății românești. Deși va mai crește ponderea clasei muncitoare și se va mai reduce ponderea țărănimii în cadrul populației ocupate, probabil că în 1990, țărănimea va continua să reprezinte cel puțin 20 la sută din populația ocupată. Va mai crește într-o anumită măsură numărul intelectualității tehnice, dar mai cu seamă va spori rolul intelectualității în dezvoltarea societății socialiste, în înfăptuirea Programului partidului.

VIII

Partidul Comunist — centrul vital al societății, forța dinamizatoare a energiilor creatoare ale întregului popor pe calea socialismului și comunismului

Stimați tovarăși,

Marile transformări revoluționare din patria noastră sînt rezultatul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care înfăptuiește neabătut politica internă și externă a Partidului Comunist Român.

Succesele obținute demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru de aplicare creatoare a legităților generale la condițiunile concrete din România.

Este bine cunoscut că în țara noastră mișcarea revoluționară s-a dezvoltat și ideile socialismului științific au cunoscut o largă răspîndire, odată cu apariția pe scena istoriei a clasei muncitoare. Socialiștii români au participat activ la evenimentele cele mai importante din viața poporului nostru, ca și la evenimentele de seamă ale mișcării muncitorești internaționale, fiind prezenți în prima Internațională comunistă, pe baricadele Comunei din Paris. Dealtfel, după cum este cunoscut, problemele Principatelor Românești au atras în mod deosebit atenția lui Marx care a analizat o serie de evenimente din secolul al XIX-lea legate de dezvoltarea acestora, de politica marilor imperii și îndeosebi de politica imperiului țarist față de România.

Crearea, în 1893, a Partidului Social-Democrat Muncitoresc Român a constituit un moment important în organizarea politică a clasei muncitoare, în creșterea rolului ei în viața socială și politică a României. Nu doresc să mă refer la alte evenimente și momente importante din activitatea mișcării muncitorești, dinainte de primul război mondial. Ceea ce merită subliniat este că apariția și afirmarea mișcării noastre revoluționare, muncitorești, socialiste își are originea în viața și lupta clasei muncitoare, născîndu-se în strînsă legătură cu dezvoltarea forțelor de producție, a clasei muncitoare din România. **(Aplauze puternice).**

Mișcarea muncitorească socialistă a luat o poziție activă în lupta împotriva primului război mondial imperialist ; în același timp, ea s-a pronunțat cu hotărîre pentru lichidarea dominației străine și înfăptuirea statului național unitar.

Un alt moment important în istoria mișcării muncitorești revoluționare din România l-a constituit făurirea Partidului Comunist Român în 1921. În toate bătăliile de clasă împotriva regimului burghezo-moșieresc, în perioada celui de-al doilea război mondial, în înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antiimperialistă și antifascistă, Partidul Comunist Român a avut un rol principal, organizînd și conducînd luptele maselor populare, îndeplinindu-și rolul istoric în conducerea clasei muncitoare, a forțelor progresiste din România, pentru lichidarea vechii orînduiri sociale, pentru trecerea la făurirea societății socialiste. Acum, cînd analizăm stadiul la care a ajuns societatea românească, putem spune cu îndreptățită mîndrie că partidul nostru comunist și-a îndeplinit cu cinste misiunea istorică, a asigurat conducerea întregului popor în activitatea tumultuoasă de înfăptuire a celei mai drepte și mai umane societăți din lume, a societății socialiste. **(Vii și puternice aplauze).**

Partidul Comunist Român reprezintă forța politică conducătoare a întregii noastre societăți. El și-a cucerit încrederea și dragostea maselor populare, a poporului, ca rezultat al slujirii fără preget a intereselor oamenilor muncii, ale întregii națiuni, al aplicării ferme în viață a principiilor socialiste, al preocupării neabătute pentru ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului și întărirea necontenită a independenței și suveranității țării. Partidul nostru este strîns legat de clasa muncitoare, de țărănime și intelectualitate, de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, de întregul popor. El nu a avut și nu are decît un singur țel — acela de a servi cauza poporului, a socialismului, a independenței patriei. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În actualul stadiu de dezvoltare a societății socialiste românești, în condițiile dezvoltării democrației socialiste, ale perfecționării cadrului democratic de participare a maselor populare la conducerea tuturor sectoarelor, partidului nostru îi revine înalta misiune de a constitui forța politică organizatoare și dinamizatoare a întregii activități economico-sociale. El reprezintă și va reprezenta în continuare centrul vital al funcționării societății noastre socialiste.

Trebuie să nu uităm nici un moment că partidul nostru s-a născut și s-a dezvoltat din rîndul forțelor revoluționare, din rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii, intelectualității, ale poporului, că el este continuatorul celor mai înaintate tradiții ale luptei pentru formarea și dezvoltarea poporului, a națiunii, a statului național unitar, al luptei pentru socialism. **(Aplauze puternice).**

În întreaga sa activitate, bazîndu-se pe concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică, pe socialismul științific, partidul trebuie să tragă, totodată, concluzii profunde din istoria poporului și a patriei noastre, din istoria luptelor revoluționare, asigurînd întărirea continuă a forței materiale și spirituale a întregii națiuni. Să nu uităm nici un moment că forța partidului constă în legătura strînsă cu clasa muncitoare, cu țărănimea și intelectualitatea, cu întregul popor, că politica sa internă și externă trebuie să se inspire din realitățile societății românești și să răspundă năzuințelor întregului popor.

Făurirea socialismului, a societății socialiste multilateral dezvoltate, înaintarea spre comunism trebuie să se desfășoare împreună cu masele, cu întregul popor. Tot ceea ce realizăm trebuie să servească poporul, bunăstarea și fericirea sa. Partidul nu a avut și nu va avea alt țel decît asigurarea unui nivel tot mai înalt de civilizație materială și spirituală al poporului, în condiții de independență și suveranitate, de pace și colaborare internațională.

Deși, teoretic, considerăm că partidul va trebui să dispară pe o anumită treaptă a dezvoltării comuniste a societății, putem afirma fără teamă de a greși, că el va avea încă o viață și activitate îndelungată. De aceea, trebuie să acordăm, în continuare, atenția necesară întăririi partidului, ridicării nivelului său ideologic și politic, creșterii forței sale organizatorice, a unității sale, pentru a-și putea îndeplini în cele mai bune condiții misiunea istorică pe care o are și o va avea încă multă vreme, în întreaga perioadă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în România.

Pornind de la aceste concluzii, nu trebuie să considerăm că organizarea și activitatea partidului vor rămîne aceleași. De la crearea sa și pînă în prezent, îndeosebi în anii construcției socialiste, partidul a suferit multe transformări în formele de organizare și de muncă, în felul în care își îndeplinește rolul de forță politică conducătoare a societății socialiste.

Și în viitor partidul va continua să reprezinte centrul vital al societății, forța care dinamizează energiile creatoare ale maselor populare, ale întregului popor. Trebuie să avem însă în vedere că funcțiile, rolul și formele sale de organizare și activitate vor suferi modificări în funcție de etapele istorice de dezvoltare ale societății socialiste și comuniste românești.

Este evident că dezvoltarea pe noi trepte a forțelor de producție, realizarea unei noi calități a vieții și muncii, creșterea puternică a rolului științei, învățămîntului, culturii, ca factori determinanți de înaintare spre comunism, perfecționarea și dezvoltarea continuă a cadrului democratic, a democrației muncitorești socialiste, participarea tot mai activă și directă a maselor populare la conducerea diferitelor sectoare de activitate, făurirea în mod conștient de către poporul însuși a propriei sale istorii, vor pune noi obiective, vor cere schimbări corespunzătoare în funcțiile și activitatea partidului.

Trebuie să înțelegem că, la fel ca orice organism social, și partidul, pentru a-și putea îndeplini misiunea sa istorică, de înaltă răspundere în societatea socialistă, trebuie să se perfecționeze, mergînd în pas cu marile transformări sociale, revoluționare. El trebuie să fie mereu forța care să asigure înlăturarea din viața economico-socială a tot ceea ce este vechi, perimat, nu mai corespunde noilor condiții, noii etape de dezvoltare și promovarea cu îndrăzneală a noului în toate sectoarele de activitate. Partidul trebuie să emită lumina care să călăuzească întreaga națiune pe drumul luminos al comunismului. Este deci necesar ca partidul să rămînă permanent tînăr, să fie mereu pătruns de spirit revoluționar, novator, să tragă permanent concluzii din realitățile sociale, din noile cuceriri ale științei și cunoașterii umane.

Este necesar să acționăm permanent pentru perfecționarea continuă a activității organelor și organizațiilor de partid. Să facem totul ca fiecare organizație de partid să-și îndeplinească în cele mai bune condiții misiunea, la locul său de muncă, în unirea forțelor oamenilor

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

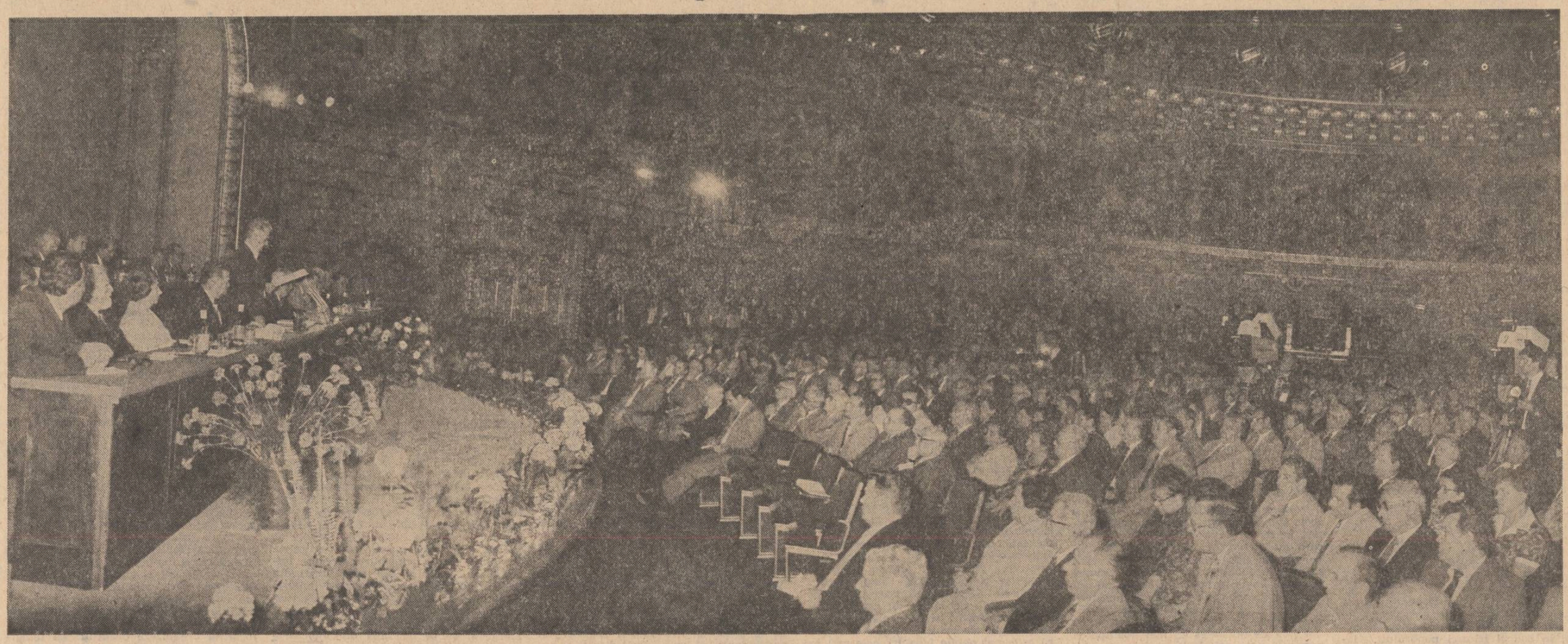

muncii, în înfăptuirea autoconducerii și autogestiunii muncitorești.

Așa cum am menționat nu o dată, în întreaga lor activitate comuniștii trebuie să servească interesele maselor, ale poporului. Ei nu au și nu pot avea drepturi deosebite în societatea socialistă. Ei au însă, ca revoluționari care în mod conștient s-au angajat să acționeze pentru înfăptuirea idealurilor socialismului și comunismului, datoria de a-și îndeplini cu cinste îndatoririle în toate domeniile de activitate. **(Aplauze puternice, prelungite).**

O atenție deosebită trebuie să acordăm creșterii spiritului de răspundere și disciplinei în îndeplinirea neabătută a sarcinilor încredințate de partid și popor. În orice funcție s-ar afla, comunistul trebuie să dea dovadă de înaltă principialitate, de înaltă răspundere și exigență, să acționeze cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea legilor țării și a hotărîrilor partidului. Comunistul nu trebuie să se împace cu lipsurile, cu neajunsurile, fiind mereu intransigent cu el însuși, ca și cu tovarășii săi de muncă.

Ținînd seama de rolul important al partidului în societatea socialistă românească, este necesar să dezvoltăm continuu democrația internă de partid, ca parte a democrației muncitorești, socialiste, să asigurăm dezbaterea largă și participarea activă a comuniștilor la elaborarea politicii interne și externe a partidului. Numai asigurînd o largă democrație de partid, participarea activă a organizațiilor și organelor de partid, a tuturor comuniștilor la elaborarea politicii generale a partidului, creăm condițiile necesare întăririi democrației muncitorești, unirii eforturilor maselor populare, creșterii rolului lor în elaborarea politicii interne și externe a României.

În același timp, să nu uităm că trebuie să avem o atitudine fermă față de lipsuri, față de greșeli, să combatem cu hotărîre orice încălcare a legilor și hotărîrilor statului, să dezvoltăm puternic spiritul critic și autocritic. Să dezvăluim fără teamă lipsurile, greșelile și să acționăm cu toată hotărîrea pentru înlăturarea lor. Dezvoltarea criticii și autocriticii, a atitudinii combative față de orice încălcări ale legilor și hotărîrilor, constituie o parte inseparabilă a democrației interne de partid, a democrației muncitorești, garanția perfecționării și înnoirii continue a activității partidului, a creșterii rolului său de forță politică conducătoare a societății socialiste românești. **(Aplauze puternice).**

Partidul nostru numără circa 3 200 000 de membri. Putem considera că, în momentul de față, problema principală este nu creșterea numerică, ci ridicarea calității membrilor de partid. În centrul preocupării noastre trebuie să stea în viitor, odată cu primirea în partid a celor mai buni oameni ai muncii din toate domeniile de activitate, creșterea exigenței față de îndeplinirea cerințelor statutare de către fiecare membru al partidului. Trebuie să facem astfel încît membrii de partid, cei care vor intra în partid, să înțeleagă bine concepția ideologică, științifică a partidului nostru, obligațiile și îndatoririle pe care și le asumă în calitate de luptători revoluționari consecvenți pentru triumful socialismului și comunismului, pentru apărarea, în orice împrejurări, a intereselor supreme ale poporului, a independenței și suveranității țării.

O atenție deosebită trebuie să acordăm, în viitor, activului de partid, creșterii rolului său în buna organizare a vieții și activității de partid, a întregii activități economico-sociale. În mod deosebit, trebuie să veghem la înfăptuirea unei juste politici de cadre, corespunzătoare cerințelor actualei etape de dezvoltare. Activiștii, cadrele de partid și de stat trebuie să corespundă exigențelor profesionale, tehnice, politice, să fie pătrunși de un înalt spirit revoluționar, să fie buni organizatori, buni realizatori ai politicii partidului și statului nostru. Să acordăm mai multă atenție întăririi controlului de partid, al comuniștilor, al maselor asupra activității și vieții cadrelor de partid și de stat. Activitatea tuturor activiștilor și cadrelor de partid și de stat trebuie să se desfășoare permanent în strînsă legătură cu membrii de partid, cu masele de oameni ai muncii, să fie sub controlul acestora. Fiecare trebuie să dea socoteală și să răspundă în fața partidului, a maselor populare, de felul în care își îndeplinește misiunea încredințată. Aceasta constituie una din laturile importante ale democrației de partid și democrației muncitorești, o condiție a forței și vitalității partidului. Este necesar să ne preocupăm permanent de ridicarea nivelului de cunoștințe profesionale, tehnice, științifice ale cadrelor de partid și de stat și să asigurăm înfăptuirea neabătută a principiului rotației. Să facem totul pentru a asigura în toate domeniile activiști, cadre care se bucură de încrederea maselor populare, a poporului, hotărîți să servească în orice împrejurări poporul, socialismul, independența și suveranitatea României. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

IX

Activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă — puternică forță în unirea tuturor oamenilor muncii, în dezvoltarea continuă a forțelor de producție și perfecționarea relațiilor sociale, a formelor de conducere a societății

Stimați tovarăși,

Puternica dezvoltare a forțelor de producție, schimbările produse în structura și relațiile sociale, ca rezultat al realizării economiei unitare socialiste, al victoriei socialismului și trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, au impus desfășurarea unei largi activități teoretice, ideologice, politico-educative, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului.

În întreaga sa activitate teoretică, ideologică, politico-educativă, partidul nostru se bazează pe concepția revoluționară a materialismului dialectic și istoric, pe ideile înaintate ale socialismului științific. Partidul nostru a pornit și pornește de la necesitatea cunoașterii și aplicării creatoare a adevărurilor și legităților general obiective la condițiile concrete din țara noastră. Viața, realitățile, marile realizări obținute de poporul român în dezvoltarea economico-socială, în construcția socialistă demonstrează cu putere justețea politicii generale a partidului, forța atotbiruitoare a materialismului dialectic și istoric, a socialismului științific. Practica construcției socialiste atestă cu putere de netăgăduit că făurirea socialismului trebuie să se bazeze atît pe legitățile generale, cît și pe realitățile economice, sociale, istorice și naționale ale fiecărui popor, ale fiecărei țări. Orice nesocotire a legităților și principiilor generale socialiste poate aduce mari daune și pune chiar în pericol construcția socialistă, dar, tot astfel, nesocotirea realităților, aplicarea unor modele sau șabloane care nu țin seama de aceste realități pot provoca mari greutăți, punînd în pericol însăși dezvoltarea socialistă a țării. Este deci necesar să veghem permanent la împletirea armonioasă, la realizarea unității dialectice între adevărurile generale și realitățile concrete, economico-sociale, pentru a asigura desfășurarea cu succes a construcției socialiste, înfăptuirea Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism. Putem afirma că partidul nostru a ținut seama în activitatea sa atît de legitățile generale cît și de realitățile concrete ale societății românești.

Marile transformări revoluționare din țara noastră au dus, în același timp, la profunde schimbări în concepția, în nivelul de conștiință socială și politică a oamenilor muncii, a maselor largi populare. Activitatea teoretică, ideologică, politico-educativă a avut un rol de mare însemnătate în înarmarea partidului, a clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității, a maselor largi populare cu înțelegerea științifică a realităților societății socialiste românești, a realităților vieții internaționale contemporane. Această activitate a contribuit la ridicarea nivelului general de cunoștințe al oamenilor muncii, la lărgirea orizontului lor cultural, la formarea conștiinței omului nou al societății noastre. Munca teoretică, ideologică, politico-educativă a partidului s-a transformat — am putea spune — într-o puternică forță în unirea eforturilor oamenilor muncii, ale întregului popor în opera de făurire a societății socialiste, a exercitat o puternică influență în dezvoltarea forțelor de producție, în perfecționarea relațiilor sociale, a formelor de conducere a societății noastre.

În același timp, trebuie să spunem deschis că asistăm la o anumită rămînere în urmă a activității teoretice, ideologice, politico-educative, față de forțele de producție, față de schimbările în structura socială și în relațiile de producție. Se poate afirma că baza materială a societății noastre socialiste a mers mai înainte, s-a dezvoltat mai puternic decît conștiința socială, decît activitatea teoretică, ideologică, politico-educativă. Aceasta are, fără îndoială, anumite urmări negative și trebuie să acționăm pentru realizarea unei concordanțe cît mai depline între cele două laturi ale dezvoltării sociale. Să transformăm activitatea teoretică, ideologică, politico-educativă într-o forță care să determine dezvoltarea continuă a forțelor de producție, perfecționarea structurii și relațiilor sociale.

X

Să facem loc noului în gîndirea teoretică revoluționară, să acționăm în mod conștient în direcția perfecționării noii societăți!

Noi am analizat și am tras o serie de concluzii din activitatea practică a partidului, a poporului nostru în construcția socialistă. Viața a confirmat multe legități, multe teze generale cu privire la construcția socialistă, dar totodată, a infirmat o serie de teze, ne-a făcut să înțelegem că unele legități și teze generale nu mai corespund noii etape de dezvoltare a societății socialiste românești. Din aceasta am tras și trebuie să tragem concluziile corespunzătoare.

După cum se știe, noi am tras o serie de concluzii teoretice, ideologice și practice în ce privește conducerea democratică a activității economice sociale, renunțînd la concepția conducerii unipersonale și introducînd organele democratice de conducere, consiliile muncitorești și adunările generale ale oamenilor muncii. Am tras concluzia necesității dezvoltării democrației muncitorești, a participării maselor populare, a întregului popor la conducerea societății — calea sigură a înfăptuirii cu succes a Programului partidului. Am tras concluzia că socialismul și democrația sînt de nedespărțit, că societatea socialistă trebuie să realizeze forma cea mai înaltă de democrație, participarea directă a maselor la conducerea societății.

Noua etapă de dezvoltare a societății noastre impune să analizăm temeinic realitățile și să tragem concluziile necesare, teoretice și practice, pentru activitatea viitoare. M-am referit la o serie de probleme privind istoria, statul, rolul său în societatea noastră, partidul și altele. Aceste probleme va trebui să le aprofundăm în raport cu experiența, cu practica construcției socialiste, cu noua etapă a dezvoltării societății.

În această privință este necesar să acordăm mult mai multă atenție activității teoretice, ideologice, generalizării experienței construcției socialiste, acționînd cu hotărîre pentru promovarea noului în toate sectoarele. După cum este cunoscut, partidul nostru a atras atenția asupra acțiunii legii dialecticii, a legii luptei contrariilor în societatea socialistă și comunistă. Așa cum am menționat în prima parte a expunerii mele, trebuie să avem permanent în vedere că legile dialecticii se manifestă cu putere și în societatea socialistă și, probabil, și în societatea comunistă. De aceea se impune să studiem, să înțelegem, să sesizăm la timp apariția contradicțiilor și să acționăm pentru înlăturarea lor. În acest sens trebuie să dăm la o parte tot ce este vechi și nu mai corespunde, și să facem loc noului, să acționăm în mod conștient în direcția înnoirii societății.

Consider necesar să trecem la elaborarea unui program amplu de activitate teoretică, ideologică, de analiză, în spiritul concepției materialist-dialectice, a tuturor fenomenelor interne și internaționale, pentru a putea trage concluziile corespunzătoare pentru activitatea viitoare. În momentul de față consider că aceasta are o importanță deosebită pentru activitatea viitoare a partidului nostru, pentru construcția socialistă. Totodată aceasta este esențial pentru înțelegerea procesului revoluționar mondial, a schimbărilor care au loc în lume, a noilor probleme pe care le ridică trecerea altor popoare pe calea socialismului, lichidarea dominației coloniale, făurirea a zeci de state care luptă pentru consolidarea independenței lor.

Unii tovarăși de peste hotare, și chiar unii din țară pun întrebarea: de ce în Programul partidului nostru s-a formulat teza făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, în timp ce alte țări socialiste au formulat teza societății socialiste dezvoltate. Desigur, problema formulării unui obiectiv strategic constituie sarcina fiecărui partid. Fiecare stabilește aceasta pornind atît de la legitățile generale, cît și de la realitățile concrete. Cu prilejul adoptării Programului partidului de către Congresul al XI-lea am arătat că ne-am gîndit să stabilim obiectivul strategic al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate avînd în vedere toate laturile vieții sociale — baza materială, conducerea și dezvoltarea democrației, rolul tot mai important al științei, activitatea ideologică, politico-educativă. Am dat formularea de „multilateral dezvoltată" societății noastre viitoare, pentru a nu se crea neînțelegeri, pentru a nu se lăsa loc neglijării vreunei laturi a activității, pentru a nu se trage concluzia că, vorbind de societatea socialistă dezvoltată, ne-am referi numai, sau mai cu seamă, la dezvoltarea bazei materiale.

Ni se pune, de asemenea, întrebarea: de ce nu folosim teza socialismului real. Și aici pornim de la faptul că este dreptul fiecărui partid de a caracteriza, într-o formă sau alta, socialismul pe care îl construiește. În ce ne privește, considerăm că formularea generală de socialism și obiectivul strategic de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism corespund pe deplin principiilor socialismului științific. Cu atît mai mult cu cît trăim într-o epocă cînd noi și noi popoare trec, sau se pronunță pentru trecerea pe calea socialistă, fiecare acționînd în concordanță atît cu legitățile generale, care își păstrează valabilitatea, cît și cu realitățile concrete din țara respectivă. Considerăm că teza elaborată încă de Marx și Lenin după care trecerea spre socialism a popoarelor va avea loc într-o mare diversitate de condiții și va duce la noi forme și practici își păstrează actualitatea, este pe deplin confirmată de viață. Evident, trecerea spre socialism într-o serie de țări capitaliste dezvoltate și în țările în curs de dezvoltare se va desfășura în forme diferite. Aceasta va îmbogăți tezaurul teoriei și practicii revoluționare. Dacă am folosi formularea „socialism real" pentru țara noastră, s-ar putea întîmpla ca unii tovarăși să tragă concluzia că absolutizăm forma noastră de construcție socialistă, o considerăm ca singura valabilă și negăm, într-o formă sau alta, realismul altor căi și forme de construcție socialistă. Or, noi considerăm că orice formă de construcție socialistă care se înfăptuiește într-o țară este reală și corespunde necesităților istorice. **(Aplauze puternice).**

În ultimul timp asistăm la o intensificare a campaniei anticomuniste, împotriva țărilor socialiste, a socialismului în general. Pornind de la unele greutăți, de la unele evenimente din unele țări socialiste, anumite cercuri încearcă să tragă concluzii cu privire la așa-zisa criză a socialismului, mergînd pînă la a afirma că socialismul nu ar mai reprezenta singura alternativă valabilă pentru înlocuirea societății capitaliste bazate pe exploatarea și asuprirea maselor populare, a altor popoare.

Din păcate, chiar în unele partide comuniste au apărut teze care pun în discuție valabilitatea și caracterul dezvoltării socialiste a unei țări sau alteia. Aceste teze apar într-un moment de mare încordare internațională, de ascuțire a contradicțiilor pe plan mondial, de accentuare a crizei economice mondiale și, drept urmare, a crizei politice, sociale și morale a societății capitaliste.

Este adevărat că în construcția socialistă, pe lîngă marile succese obținute, s-au comis și o serie de greșeli, abuzuri, după cum este bine cunoscut, inclusiv în țara noastră. Ele au fost discutate și dezbătute — mă refer la țara noastră — și s-au tras concluziile corespunzătoare. Dar o analiză științifică, pe baza concepției revoluționare materialist-dialectice și istorice, atestă cu putere că țările socialiste au obținut într-o perioadă scurtă realizări uriașe, demonstrînd în practică superioritatea socialismului ca singura orînduire ce deschide calea omenirii spre lichidarea inegalităților sociale și naționale, a întronării dreptății sociale și naționale. **(Vii și puternice aplauze).** Greșelile, greutățile apărute într-o țară sau alta, demonstrează că nesocotirea unor legități generale, neluarea în seamă a condițiilor concrete, pot crea probleme serioase în dezvoltarea socialistă. Dar aceasta subliniază tocmai necesitatea aplicării ferme a principiilor socialiste în concordanță cu realitățile din fiecare țară, demonstrînd în fond viabilitatea principiilor de bază ale socialismului științific. Greutățile apărute nu sînt legate de socialism, de prea mult socialism, ci de abateri și greșeli, de încălcarea unora sau altora din principiile de bază ale socialismului științific, de nesocotirea unor legități generale sau a realităților concrete dintr-o țară sau alta, sînt deci generate de faptul că nu se înfăptuiesc consecvent principiile socialiste. Concluzia logică ce se poate trage este necesitatea de a se acționa întotdeauna, în construirea noii orînduiri sociale, în strînsă concordanță cu realitățile din fiecare țară, de a se ține seama de interesele poporului, de a se merge întotdeauna împreună cu clasa muncitoare, cu poporul.

Avem ferma convingere că atît greutățile din țara noastră, cît și din alte țări socialiste vor fi depășite, că socialismul își va afirma cu putere viabilitatea și forța înnoitoare. Socialismul reprezintă singura alternativă pentru înlocuirea societății împărțite în clase exploatatoare și exploatate, singura cale de progres economico-social, de realizare a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Am subliniat toate acestea pentru a se înțelege mai bine că avem obligația să acționăm pentru perfecționarea activității noastre, pentru dezvoltarea cu succes a construcției socialiste, desfășurînd totodată o largă activitate teoretică, ideologică, politică, educativă, pentru a înarma partidul și poporul cu o perspectivă clară, pentru a contribui la îmbogățirea tezaurului comun al teoriei și practicii revoluționare, la respingerea propagandei îndreptate împotriva socialismului și comunismului, la creșterea prestigiului socialismului și comunismului în lume. **(Aplauze puternice, prelungite).**

XI

Să păstrăm permanent convingerea fermă în idealurile înalte ale socialismului și comunismului, să desfășurăm o largă activitate teoretică pentru cunoașterea istoriei, pentru înțelegerea legităților dezvoltării societății și naturii

Stimați tovarăși,

Situația mondială complexă, greutățile apărute în unele țări socialiste au determinat apariția unor semne de întrebare, a unor confuzii și manifestări de neîncredere în perspectiva luptei revoluționare, a luptei clasei muncitoare, a popoarelor. Toate acestea sînt folosite de cercurile reacționare, imperialiste împotriva mișcării muncitorești revoluționare, a țărilor socialiste, a mișcării comuniste, a luptei de eliberare socială și națională, pentru independență și pace.

Ținînd seama de aceasta se impune să desfășurăm o largă activitate teoretică, ideologică, să intensificăm munca politică, educativă pentru ca toți oamenii muncii să înțeleagă mersul evenimentelor, faptul că în desfășurarea procesului revoluționar, inclusiv în construcția socialistă, pot apărea și greutăți, insuccese, dar datoria comuniștilor, a constructorilor socialismului, a forțelor revoluționare este aceea de a acționa pentru înlăturarea greutăților și desfășurarea cu succes a luptei de transformare revoluționară a lumii. Întotdeauna în momentele grele din istorie au apărut șovăielnici, au fost unii care nu au putut ține pasul cu lupta revoluționară, au dat înapoi.

Aceasta se datorește poate și faptului că uneori am absolutizat și am idealizat dezvoltarea societății socialiste, lăsînd impresia falsă că socialismul nu poate cunoaște greutăți, nu poate cunoaște crize economice, că instaurarea puterii politice a clasei muncitoare și trecerea la construcția socialistă soluționează de la sine problemele, duc automat la înfăptuirea în viață a principiilor socialiste. Viața, realitățile au demonstrat că o astfel de reprezentare idilică a societății socialiste, de înțeles într-o anumită măsură în condițiile luptei împotriva vechii orînduiri sociale, este periculoasă și dăunătoare. Construcția societății socialiste se realizează în anumite condiții economice, sociale, istorice, în condițiile existenței imperialismului. De asemenea, trebuie învinse greutăți inerente realizării unei noi orînduiri sociale.

Așa cum am menționat și în alte împrejurări, drumul pe care am pornit, spre piscurile înalte ale comunismului, nu este deloc ușor. Trebuie învinse multe greutăți și este necesar, pornind spre aceste piscuri înalte, să fim gata la orice sacrificiu, să acționăm cu toată hotărîrea și îndrăzneala pentru cucerirea lor. Chiar dacă unii se vor opri din mers la jumătatea drumului, vor ameți sau se vor rostogoli, neavînd curajul să urce sus, spre piscurile luminoase ale comunismului, noi trebuie să păstrăm permanent convingerea fermă în idealurile înalte ale socialismului și comunismului, să acționăm pentru a alege cele mai bune căi de realizare a visului de aur al omenirii — comunismul! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Așa cum am mai menționat, în legătură cu aceasta, este necesar să trecem la elaborarea unor lucrări teoretice, ideologice privitoare la stadiul actual al societății românești și la perspectivele înfăptuirii Programului partidului. Va trebui să acordăm o atenție deosebită problemelor conducerii societății, dezvoltării democrației muncitorești, revoluționare, a formelor celor mai potrivite de participare a maselor la conducerea societății, de realizare a celei mai democratice societăți din lume. Apare necesar să elaborăm o serie de lucrări cu privire la problemele economiei socialiste, la acțiunea legilor economice în socialism, la noul mecanism economic și întărirea autoconducerii și autogestiunii muncitorești.

Este, de asemenea, necesar să intensificăm activitatea de elaborare a istoriei poporului român în spiritul concepției materialist-dialectice și istorice, redînd — pe baza datelor, a documentelor, a realității — viața, munca și lupta sa din cele mai vechi timpuri pînă în anii construcției socialiste. Va trebui să avem o istorie unitară care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economică socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului cît și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale. În această concepție a unei istorii unice, istoria poporului român va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, precum și a Partidului Comunist Român. Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei. Va trebui să unificăm for-

Continuare în pag. a 4-a

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. a 3-a

ţele din domeniul istoriei într-un singur institut de istorie naţională care să cuprindă şi Societatea de ştiinţe istorice.

De asemenea, apare necesar să trecem la unificarea muzeelor şi să avem un singur muzeu central de istorie naţională care să cuprindă toate documentele mai importante. Muzeele din alte centre să cuprindă documente care se referă la zona respectivă şi unele copii din documentele care se găsesc la muzeul naţional.

Ţinînd seama că elaborarea istoriei poporului român necesită timp îndelungat şi va fi foarte voluminoasă, se impune să trecem la editarea unor lucrări istorice de sinteză de mare tiraj, atît în limba română, cît şi în limbi de circulaţie internaţională. Totodată, avînd în vedere că în unele ţări, inclusiv în unele state socialiste, o serie de evenimente istorice care privesc nemijlocit poporul nostru sînt prezentate nerealist, citeodată denaturat, apare necesitatea organizării unor dezbateri comune cu istoricii din ţările respective, pornind de la necesitatea clarificării şi prezentării problemelor în lumina adevărului istoric, precum şi a punerii în valoare a acelor momente şi evenimente menite să contribuie la întărirea colaborării şi prieteniei între popoarele noastre, a politicii de solidaritate şi pace. **(Aplauze puternice).**

În ce priveşte istoria Partidului Comunist Român şi mişcării muncitoreşti revoluţionare, aşa cum am menţionat, va trebui să fie parte integrantă din istoria naţională. Elaborarea unei lucrări sau unor lucrări speciale pe această temă va trebui să fie o completare a istoriei poporului român, redînd unele evenimente care nu pot să fie cuprinse în istoria naţională mai amănunţit.

Vreau să fiu bine înţeles, tovarăşi. Trebuie să înţelegem că partidul nostru nu este în afara naţiunii şi poporului, că naţiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale, în cadrul istoriei poporului; istoria sa este istoria naţiunii noastre şi, deci, istoria naţiunii este singura istorie care trebuie să oglindească întreaga dezvoltare a poporului nostru. **(Aplauze puternice).**

Cred că concepţia pe care am avut-o de a avea două istorii, o istorie paralelă a partidului, este o rămăşiţă a vechii concepţii încă din Internaţionala a III-a, după care partidele comuniste îşi au istoria lor, nu trebuie neapărat să ţină seama de interesele naţionale şi citeodată chiar să le nesocotească. Noi trebuie să lichidăm cu desăvîrşire acest trecut care a fost foarte negativ pentru partidul şi poporul nostru! **(Aplauze puternice).**

Este, de asemenea, necesar să elaborăm o istorie universală în care să redăm şi unele probleme ale istoriei mişcării muncitoreşti mondiale, ale luptei de eliberare naţională. În acelaşi timp, ţinînd seama de marile transformări revoluţionare din lume, se impune să elaborăm lucrări cu privire la schimbările şi noul raport de forţe pe plan mondial, punînd îndeosebi în evidenţă lichidarea colonialismului, dezvoltarea a zeci şi zeci de state independente, creşterea luptei popoarelor pentru consolidarea independenţei, pentru a fi deplin stăpîne pe destinele lor, pentru a-şi organiza viaţa aşa cum o doresc, fără nici un amestec din afară. Cu atît mai mult apare necesitatea unor asemenea lucrări, cu cît pe plan mondial, din partea unor cercuri, apare tendinţa de a nesocoti şi de a minimaliza importanţa luptelor de eliberare naţională şi, după care, formarea naţiunilor nu ar mai reprezenta o importanţă prea mare în actualele condiţii; sînt, de fapt, concepţii promovate şi în trecut de imperialism şi care servesc tocmai planurile de dominaţie şi asuprire ale marilor ţări imperialiste.

În acelaşi timp, va trebui să trecem la elaborarea unor lucrări ştiinţifice, filozofice cu privire la originea lumii şi a societăţii. Trebuie să dăm un răspuns, de pe poziţii materialist-dialectice şi istorice, concepţiilor metafizice despre lume. Respectarea şi garantarea libertăţii religioase nu trebuie înţelese ca acceptare de către comunişti a concepţiilor religioase, idealiste despre lume. Comuniştii, pornind de la cuceririle ştiinţei, ale cunoaşterii umane, sînt călăuziţi de o concepţie ştiinţifică despre lume şi societate. Ei nu pot accepta teoriile despre existenţa unor forţe supranaturale care au dirijat sau dirijează încă universul. Cu atît mai mult astăzi, cînd ştiinţele fundamentale, cum este chimia, fizica, biologia, genetica şi altele, au dat noi răspunsuri problemelor cunoaşterii universului şi a dezvoltării, a materialităţii lumii. În această situaţie este cu atît mai de neînţeles că mai pot apărea sau mai pot prinde la unii — şi, din păcate, chiar comunişti — unele concepţii retrograde, mistice. Subliniez aceasta, pentru că este necesar să tragem toate concluziile cu privire la unele lipsuri din activitatea noastră ideologică, politică, educativă, să acţionăm în aşa fel încît asemenea stări de lucruri să nu se mai poată repeta în nici o împrejurare. Este deci necesar, folosind cuceririle ştiinţei, ale filozofiei materialist-dialectice şi istorice, să înarmăm pe comunişti, pe oamenii muncii, desfăşurînd o largă activitate pentru înţelegerea ştiinţifică a originii lumii, a societăţii, a legilor care guvernează universul.

În mod deosebit să demascăm activitatea mistică a unor secte religioase folosite ca instrument în mîna cercurilor reacţionare imperialiste, a unor cercuri fasciste, a unor escroci ce vor să abată omenirea de la problemele fundamentale ale lumii de astăzi, să folosească această cale pentru diversiune, pentru spionaj împotriva altor state.

În acelaşi timp, în activitatea noastră politico-educativă trebuie să combatem cu fermitate şi să demascăm orice manifestări naţionaliste, şovine, rasiste, antisemite, orice încercare de învrăjbire a oamenilor muncii de diferite naţionalităţi, îndeosebi a tineretului. Nu trebuie să uităm că tocmai în împrejurări internaţionale grele cercurile reacţionare imperialiste, fascismul au recurs la asemenea concepţii pentru a-şi promova politica de dominaţie şi asuprire a popoarelor.

XII

Sarcini centrale în activitatea ideologică, politică şi cultural-educativă, în dezvoltarea creaţiei literar-artistice

Activitatea noastră ideologică şi politică, educativă trebuie să pornească permanent şi să se bazeze pe ideile nobile ale socialismului ştiinţific, ale umanismului revoluţionar. În centrul activităţii noastre politice, educative trebuie să stea dezvoltarea dragostei faţă de ţară, faţă de popor, faţă de cauza socialismului, dezvoltarea patriotismului revoluţionar. În acelaşi timp, să cultivăm în rîndul oamenilor muncii spiritul de prietenie şi conlucrare, în muncă şi lupta pentru noua orînduire socială, pentru o societate mai dreaptă şi mai bună, pentru socialism şi comunism, pentru pace şi independenţă naţională.

O deosebită atenţie este necesar să acordăm educării tinerei generaţii. Trebuie să avem în vedere că tocmai în rîndurile tineretului, mai puţin experimentat, cercurile reacţionare încearcă să acţioneze cu scopul de a-l influenţa şi învrăjbi, pentru a-l putea folosi în scopurile politicii lor de dominaţie şi asuprire. Să educăm tineretul patriei noastre, fără deosebire de naţionalitate, în spiritul frăţiei şi prieteniei, să facem ca întregul nostru tineret să-şi însuşească cele mai nobile idealuri, cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii umane. Tineretul trebuie să înveţe şi să-şi însuşească tot ce s-a creat mai de preţ în toate domeniile ştiinţei şi culturii. Să împletim învăţătura cu munca, să pregătim tineretul pentru viaţă şi muncă, pentru continuarea operei de construcţie socialistă şi comunistă şi ridicarea patriei noastre socialiste pe noi culmi de progres şi civilizaţie. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În activitatea politică educativă de formare a omului nou, de educare a tineretului, un rol important revine şcolii, învăţămîntului de toate gradele. Începînd de la învăţămîntul preşcolar şi pînă la învăţămîntul universitar, copiii, tinerii trebuie crescuţi şi educaţi în spiritul dragostei de patrie, al devotamentului faţă de socialism, faţă de partid, în spiritul muncii, înarmîndu-i cu cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii umane. Şcoala de toate gradele trebuie să formeze un tineret revoluţionar, pasionat, îndrăzneţ, gata de orice sacrificiu pentru interesele patriei, ale socialismului, pentru apărarea independenţei ţării, pentru pace. **(Aplauze puternice).**

Un rol de mare însemnătate în activitatea educativă, cultural-artistică de formare a omului nou revine Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, tuturor organelor şi instituţiilor de artă şi cultură. Ele trebuie să asigure organizarea temeinică a întregii activităţi culturale de masă, inclusiv distractivă, să imprime acesteia un spirit combativ, revoluţionar astfel încît să contribuie la dezvoltarea înaltelor însuşiri morale ale tuturor membrilor societăţii socialiste.

Festivalul naţional „Cîntarea României" s-a transformat într-o puternică mişcare cultural-artistică a maselor largi populare. Am obţinut rezultate minunate; oamenii muncii, masele populare de la oraşe şi sate sînt şi creatorii, şi participanţii, şi beneficiarii direcţi ai activităţii culturale artistice de masă. Festivalul naţional „Cîntarea României" a pus cu putere în evidenţă talentul şi forţa creatoare specifice poporului nostru. Este necesar să perfecţionăm continuu conţinutul activităţii desfăşurate în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României", să lărgim şi mai mult caracterul său de masă, să permanentizăm formele de creaţie şi manifestare artistico-culturale de masă. În cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României" trebuie să asigurăm continuarea minunatelor tradiţii ale poporului român, care de-a lungul secolelor a fost făuritorul minunatelor doine, balade, culturii şi artei populare unice prin frumuseţea, patriotismul şi umanismul lor. **(Aplauze puternice).** Să folosim mai bine casele de cultură, cluburile muncitoreşti, căminele culturale pentru organizarea activităţii politice şi cultural-educative, pentru desfăşurarea unei activităţi permanente cu caracter educativ.

Sarcini importante au cinematografia şi teatrul. Avem o serie de rezultate pozitive. Se impune să acordăm însă mai mult atenţie conţinutului filmelor, pieselor de teatru, mesajului lor educativ. Cinematografia şi teatrul sînt mijloace importante în educarea conştiinţei revoluţionare a oamenilor muncii, a tineretului şi trebuie să facem astfel încît ele să-şi îndeplinească în mai bune condiţiuni rolul pe care îl au în societatea noastră.

În activitatea cultural-educativă de formare a omului nou un rol de mare importanţă au literatura, muzica, arta plastică. Putem spune că literatura noastră a atins un nivel înalt. Se editează mult şi se scrie mult. Avem, de asemenea, creaţii muzicale şi opere de artă plastică de înaltă valoare. Toate acestea aduc o contribuţie însemnată la activitatea cultural-educativă de ridicare a conştiinţei maselor populare. Trebuie să spunem însă că oamenii muncii aşteaptă mai multe opere literare cu un conţinut bogat, care să oglindească munca, viaţa, realizările poporului nostru. Avem nevoie de o literatură cu un spirit mai combativ, patriotic şi revoluţionar, care de la un capăt la altul să fie pătrunsă de înaltele idealuri ale umanismului socialist, ale concepţiei de dreptate socială şi naţională, să sădească în oameni, în conştiinţa tineretului dragostea faţă de patrie, faţă de socialism, faţă de partid. Singura sursă de inspiraţie trebuie să fie viaţa şi munca poporului nostru. Trebuie — cum am spus şi în alte împrejurări — să se bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăşte din pămîntul udat de sudoarea şi sîngele înaintaşilor; numai acest izvor este dătător de viaţă şi inspiraţie. Nu trebuie să se alerge şi să se bea apă din ulcioarele cu apă stătută şi în care se toarnă şi picături din otrava concepţiilor retrograde şi cosmopolite prin care se urmăreşte să adoarmă conştiinţa patriotică, revoluţionară a creatorilor, a maselor populare şi a poporului. Creaţia literar-artistică din patria noastră trebuie să fie originală, patriotică şi umanistă. Numai aşa va răspunde cerinţelor poporului şi totodată va contribui la îmbogăţirea culturii şi artei universale. Nu imitaţia, nu uniformizarea, ci diversitatea, redarea specificului propriu al fiecărui popor înseamnă adevărata creaţie artistică şi literară. Aşa cum am menţionat şi în alte împrejurări, în realizarea unei literaturi cu un înalt conţinut educativ, trebuie să se manifeste puternic personalitatea şi originalitatea fiecărui scriitor. Diversitatea de stiluri, de maniere artistice nu trebuie confundată niciodată cu atitudinea de îngăduinţă faţă de concepţii sau mentalităţi străine idealurilor societăţii noastre socialiste. Avem nevoie de poezie, de muzică, de lucrări plastice care să redea realitatea, viaţa, să imortalizeze munca şi creaţia eroică a poporului nostru. **(Aplauze puternice, îndelungate).** Literatura, muzica, arta trebuie să constituie o parte componentă a marilor epopei ale poporului nostru constructor conştient al socialismului şi comunismului, să dea noi dimensiuni şi o mare perspectivă poporului nostru.

Este necesar, de asemenea, ca presa, radioul şi televiziunea să-şi îndeplinească în mai bune condiţii rolul pe care îl au în formarea conştiinţei socialiste, în educarea politică-culturală, în formarea omului nou. Ele trebuie să manifeste mai multă combativitate şi spirit revoluţionar, să pună cu mai multă putere în evidenţă munca şi realizările poporului nostru în construcţia socialistă, combătînd cu fermitate stările de lucruri înapoiate, concepţiile retrograde, orice încălcare a legilor şi normelor de convieţuire socială, militînd pentru întărirea continuă a unităţii întregului popor în cadrul Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român.

Întreaga activitate teoretică, ideologică, politică, educativă şi cultural-artistică de masă trebuie să se desfăşoare permanent sub conducerea politică a partidului, a organelor şi organizaţiilor de partid. Comuniştii care lucrează în aceste sectoare au datoria de a acţiona cu toată fermitatea pentru orientarea activităţii ideologice, politico-educative în vederea înfăptuirii Programului partidului, afirmării concepţiei materialist-dialectice, a principiilor socialismului, ale umanismului revoluţionar, a politicii interne şi externe a partidului. Organele şi organizaţiile de partid au datoria să organizeze desfăşurarea temeinică a acestei activităţi, să asigure orientarea ei politico-ideologică permanentă. Este necesar să facem astfel încît întreaga activitate teoretică, ideologică, politico-educativă şi cultural-artistică să dezvolte şi mai puternic spiritul de răspundere, hotărîrea maselor, a întregului popor de a înfăptui neabătut Programul partidului, politica internă şi externă a României socialiste. Să facem astfel încît activitatea ideologică, politico-educativă să se transforme într-o puternică forţă care să determine dezvoltarea şi mai puternică a societăţii noastre socialiste, ridicarea pe noi trepte de civilizaţie a poporului nostru, întărirea şi mai puternică a independenţei şi suveranităţii României. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Artă şi actualitate

Într-un eseu despre poezie, Antonio Machado spune foarte frumos că „şi arta se sufocă între superlative". Ceea ce vrea să însemne că literatura, arta nu se pot hrăni numai şi numai din cultivarea noţiunilor sublime, că vorbele mari, precum puritate, perfecţiune sau ideal, prea adesea vehiculate fără încărcătura afectivă necesară, ori fără firească tresărire şi rezervă umană dinaintea neobişnuitului şi necunoscutului, sfîrşesc prin a deveni sterpe, capabile de a trezi suspiciunea.

Într-adevăr, puţine lucruri ajung atît de plicticoase ca o literatură dînd semne a fi scrisă de îngeri şi nu de oameni, ca o literatură cantonată cu emfază şi exclusivitate în zona „absolutului, de unde prea umilele probleme umane, atît de apropiate totuşi comportamentului nostru, se transformă în chestiuni liliputane de-

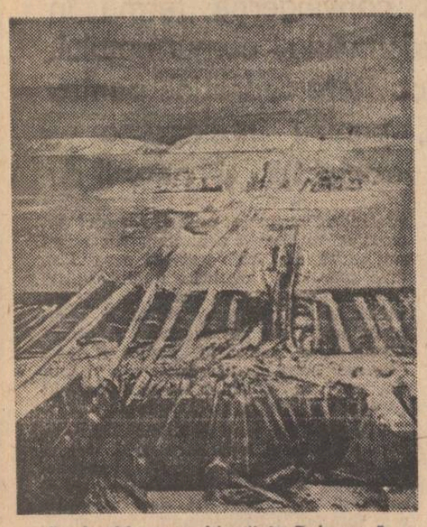

Teodor Moraru: „Irigaţii în Dobrogea"

abia ochite în treacăt de un puritan şi superior Gulliver. A scoate politica, socialul, istoria din literatură, a te dezinteresa de lucrurile obişnuite prin care se exprimă cel mai frecvent existenţa, şi asta de dragul privirii atemporale, ar fi o absurditate. Un mare scriitor ne interesează şi prin pasiunile şi opţiunile lui temporale, prin modul avizat cum priveşte cursul vieţii la un moment dat, căci din trăirea plenară a acestui moment se naşte capacitatea de a da lecţii istoriei viitoare.

Actualitatea, actualitatea de profunzime a vieţii este o necesitate pentru un scriitor. O necesitate în primul rînd de ordin moral, care legitimează o pagină şi o operă, fiindcă de la un scriitor — conştiinţă interioară, dar şi publică — se aşteaptă, se pretinde mereu gestul de a da seamă despre cele ce se întîmplă într-o epocă şi cu epoca respectivă. Oricită distanţă am pune între biografie şi creaţie, niciodată nu ne sînt indiferente modul cum gîndeşte un scriitor, poziţia şi morala lui practică, opţiunile şi orientările sale. Actualitatea este o problemă de gîndire, de situare etică şi responsabilă într-un context, pentru că, în sine, actualitatea ca normă literară e în continuă schimbare. A face din prezenţa procustiană a unei anume actualităţi criteriul valoric de apreciere a literaturii ar fi o greşeală. Judecarea literaturii după gradul ei de actualitate este funcţională în măsura în care ţine seama de loialitatea autorului, de buna sa credinţă, de adevărul şi stringenţa opiniilor sale. A fi actual înseamnă mai întîi de toate a fi sincer şi liber în opinii, neîncorsetat în scheme, prejudecăţi şi dogmatisme. Avem astăzi destul de multe romane sau cărţi de poezie care proclamă ostentativ şi prioritar „curajul" actualităţii. Avem chiar şi o mică parte de public iluzionată de un asemenea „curaj" al afirmării şi contestării fabricat după reţete bine studiate. Este vorba, cum s-a mai arătat, de un fals curaj, mai nociv aproape decît minciuna „curată", prin mistificarea pe care o produce în conştiinţe, prin iluzia abil întreţinută că e născător de literatură adevărată, cu „chei" sau „probleme" la ordinea zilei, în fond, însă, diabaci scotocitor prin cazuri senzaţionale, prin dezvăluiri mai mult sau mai puţin secrete, prin injustiţii devenite istorice şi înregistrate astfel în primul rînd de istoria însăşi. Literatura politică se transformă în asemenea cazuri în politică literară, aptă de a culege sufragiile unui public care vrea să cunoască adevărul şi care e de fapt menţinut în marginile lui, la zonele periferice de interes şi reală actualitate. Se produce o fetişizare a actualităţii în dauna conţinutului ei profund, de majoră problematică umană.

În măsura în care artei îi e necesară inspiraţia spiritului contemporan, în aceeaşi măsură îi este esenţială inspiraţia artei ca artă. Căci dacă este izbitor de adevărată încredinţarea că arta se sufocă între superlative, la fel de categorică poate fi convingerea că arta nu poate trăi tratată fiind de pe poziţii de inferioritate. Arta se sufocă totodată şi de prozaismele gîndirii cu care e făcută şi înconjurată. Orientarea literaturii spre real, orientarea atît de spectaculoasă a poeziei în special, creditul acordat autenticităţii şi actualităţii nu trebuie să conducă la nesocotirea propriei importanţe a artei. Actualitatea fără artă nu înseamnă nimic în literatură. Romanescul şi poeticul ies întărite, revigorate din contactul susţinut cu via realitate, cu lucrurile, dar esenţa artei trebuie să rămînă egală cu sine însăşi, credincioasă necesităţii de a înălţa spiritul şi nu de a-l cobori în primitivitate. Şi în roman şi în poezie este oportună „proza" existenţei pentru o confruntare cu datele materiei vitale, pentru verificarea şi legitimarea ficţiunii, prea multă „proză" însă, terboasă şi copleşitoare, pune sub semnul întrebării însăşi conservarea artei.

Sînt perioade literare cînd arta priveşte umilă şi ruşinată spre sine, consternată de trufiile trecute, contestîndu-şi şi protestînd împotriva propriilor ei utopii, împotriva propriilor ei excese. Fertile din punctul de vedere al revoluţionării artei, al sfărîmării vechilor inerţii şi retorisme, aceste perioade nu exprimă mai puţin o criză a valorilor afective şi emotive. Cînd arta pretinde a nu fi luată în serios, cînd ea însăşi îşi dă cu tifla, cu siguranţă că sentimentele înseşi ale acelei epoci dau semne de suferinţă. Aceste perioade pregătesc însă o nouă revitalizare a romanescului şi a poeticului şi trebuie considerat drept un subterfugiu al capacităţii de rezistenţă şi dăinuire a artei. Epoca pe care o traversăm lasă să se întrevadă din partea majorităţii autorilor o emoţionantă, tulburătoare încredere în virtuţile creaţiei şi în importanţa locului pe care trebuie să-l ocupe scriitorul ca făuritor de artă. Profesiuni de credinţă, arte poetice, confesiuni şi mărturii de tot felul înscriu cu literă mare poziţia în lume a Autorului. Într-un sens mai larg, poeţi şi romancieri ar putea să se alăture cu toţii vibrantei exclamaţii a lui Philippide: „M-atîrn de tine, Poezie, / Ca un copil de poala mumii...".

Faptul că literatura îşi resocoteşte importanţa ei e plin de urmări şi trebuie să dea de gîndit asupra seriozităţii unei vocaţii şi profesiuni, cum este aceea de scriitor. Omul trăieşte în multe feluri şi pe multe planuri, dar dacă uităm că esenţial „...în chip poetic locuieşte omul..." ne îndoim nu numai de necesitatea artei, ci şi de o fundamentală, de neînlocuit dimensiune umană. Cu cît există mai multă poezie, cu atît există mai multă libertate.

Dan Cristea

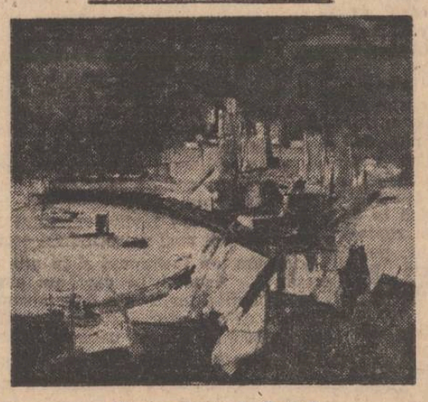

Nicolae Ungur: „Portul"

PETRE IVANCU

Declaraţie asupra eternităţii

pe o planetă de grîu

pe planeta Cioroiaşi, în sudul salcîmilor
ţărăneşti
se cultivă tomatele H 14, varza timpurie,
ardeiul kapia, vinetele şi uneori,
dragostea de viaţă la puterea a treia
primarul Ion Ionele
agronom obosit de mugetul porumbului
ţăran cu actele în regulă
dinspre tată şi bunic,
se teme să nu cadă bruma
peste răsadurile plăpînde.
profesorul Florin Văibăr
îi învaţă pe copii Limba Română
lîngă răsuflarea cimpiei
între loitrele celor patru anotimpuri.
aici, pe planeta Cioroiaşi
sufletul ţăranilor trece printre tarlale
ca o căruţă cu cîntece
şi umbra lui Constandin a lu' Antonie
pare uneori
o adeverinţă de eternitate.
pe planeta Cioroiaşi
veşnicia are faţa brăzdată
a mamei
care mai respiră încă
pe o planetă de grîu
cînd ţăranii aceştia obosiţi
mă întreabă curioşi
dacă este adevărat că Ilie Moromete
a scris o carte despre Marin Preda.

Baladă pentru fiul meu

Să-ţi înfrunzească blînd privirea
Aceiaşi sevă să te ţină
S-auzi cum cade primăvara
Ca o petală de lumină.

Să-ţi umble în aceleaşi păsări
Prin singe ca-ntr-o sărbătoare
Să vezi căzînd eternitatea
Pînă în ochiul cailor de mare

Şi să cobori senin în ţară
Cu cerul fremătînd sub pleoape
Cînd duhul Daciei Traiane
Joacă heraldic peste ape

Să vezi cum steaua ţării suie
Ţăranii răsărind din grîne
O, altă nemurire nu e,
Doar patria în veci rămîne!

Tradiţie şi patriotism

Fiecare popor trăieşte într-un fel specific sentimentul patriotic, acesta cunoscînd în timp şi spaţiu forme şi intensităţi variabile, determinate de împrejurările istorice şi de componentele fundamentale ale psihologiei colective, ca şi de configuraţia generală a ceea ce se numeşte „spiritul public". Patriotismul implică sentimentul naţional, ataşamentul profund pentru pămîntul ţării, respectul tradiţiei şi al valorilor neamului, asumarea destinului colectiv, aspiraţia către o condiţie de libertate şi suveranitate. Nu de puţine ori acest sentiment complex şi dificil de definit a cunoscut forme de exaltare, îndeosebi în epoca romantică. Cum s-a întîmplat şi în Franţa sau în statele italiene, conflictele istorice au declanşat mari energii morale în jurul ideii de patrie.

Istoria noastră a menţinut permanent o tensiune care a generat fără întreruperi reacţia de apărare şi dăinuire de rezistenţă efectivă şi morală. Perioadele de destindere, în care sentimentul patriotic se manifestă în planul de fundal al existenţei sociale şi culturale au fost rare. Totuşi, nici în epocile cele mai dramatice, patriotismul românesc nu s-a exprimat pe sine cu emfază, fără simţul măsurii.

Din această condiţie a patriotismului românesc s-a alimentat inefabila solidaritate cu spaţiul ţării, respectul pentru tradiţie, fără exaltare, fără grandilocvenţă. Mesajul patriotic pe care l-a conţinut creaţia culturală românească, începînd cu secolul al XVIII-lea în Transilvania, cu jumătatea veacului trecut în Muntenia şi Moldova, a păstrat mereu măsura. Coexistenţa de veacuri cu naţionalităţile conlocuitoare, în Transilvania, mai ales, dar şi în celelalte provincii româneşti este o probă elocventă în acest sens.

Dimensiunea patriotică a fost pentru cultura română, una hotărîtoare, pentru că însăşi naşterea conştiinţei literare stă sub semnul ei, pentru că începuturile literaturii noastre se datorează unui efort în primul rînd patriotic. Faptul că modernizarea, în fond, revoluţionară, în secolul al XIX-lea, a vieţii sociale se datorează unor intelectuali deopotrivă oameni politici şi scriitori, reprezintă însemnele unei tradiţii. Încă înainte de aceasta scrisul literar şi politica s-au aflat într-un raport de complementaritate în structura unor personalităţi deopotrivă ale istoriei şi ale culturii. În formele sale anterioare cristalizării conştiinţei naţionale, în vremea cînd cuvîntul **patrie** încă nu circula în limba română, dar cînd **moşie** desemna calitatea de moştenire de la străbuni, deci ideea de solidaritate a unei mari familii —, sentimentul patriotic se exprima în scrisul acelora care erau implicaţi în destinele ţării lor şi politic şi ca scriitori, la Miron Costin sau la Cantemir. Legătura efectivă cu pămîntul moştenit se asocia deja cu accentul celebrant în versurile lui Costin şi în descrierea lui Cantemir, începută ca demers ştiinţific şi convertită în elogiu.

Istoria literaturii române se confundă cu istoria sentimentului patriotic, lucru explicabil pentru că trăirea colectivă se traduce în evenimente, interpretabile din perspectivă istorică, dar şi în cuvîntul care rămîne, în formularea artistă, aceea care sintetizează, care prin harul rostirii memorabile ridică sentimentul la nivelul conceptului, aceea care fixează modelul exemplar.

Marin Preda spunea despre scriitori că ei sînt „conştiinţe ale colectivităţii naţionale", ceea ce presupune „suma virtuţilor şi scăderilor noastre, şi nu suma unor concepte frumoase dar moarte". Între avertismentele sale era formulat şi acela că deformarea în sens idealizant nu aduce nici un serviciu. Sentimentul patriotic autentic, acela care se raportează direct sau indirect la tot ce este creaţie majoră şi durabilă în literatura şi cultura română, înseamnă asumarea condiţiei reale şi nu a unei frumoase ficţiuni fără contradicţii şi efemeră.

Marile cărţi de poezie, romanele sociale sau istorice, evocarea fără fard şi fără exclamaţie, creaţia dramaturgică gravă, discursul problematic, în care retorica afirmă, nu suplineşte gîndirea, demersul analitic în căutarea sensurilor, toate acestea, realizate de artişti autentici, restituie imaginea fiinţei proprii apropiată de adevăr, construită cu simţul realităţii şi cu luciditate.

Sultana Craia

Istorie şi cultură

Urmare din pag. 1

gemănate culorile un orgoliu suprem — al perfecţiunii. Voroneţul nu este doar un monument istoric, ci şi un testament. Voievozi de seamă zideau după o bătălie cîştigată, dar şi după o bătălie pierdută, o modestă mînăstire. Ca să se ştie. Iar dacă vremurile le erau potrivnice, apelau la mîna zugravului care — evocînd scene mitice — îşi îngăduiau, dintr-un impuls lăuntric, să imagineze în limbile de foc ale iadului pe cotropitori; înveşmîntau pe cei ce simbolizau puterea răului, pe diavoli şi cei trimişi după moarte în împărăţia lor, în haine specifice cotropitorilor. Ca să se ştie. Ca un mesaj pentru viitorime. Ca o probă concretă a opţiunii sufleteşti a poporului, a atitudinii lui mereu neatîrnate, mereu de condamnare faţă de cei care au încălcat rîul şi i-au siluit ramul codrilor ce-i aparţineu.

Acest sentiment al legăturii statornice cu patria a fost flacăra vie pe care generaţii după generaţii au purtat-o prin secole. A fost trăsătura de unire, inoxidabilă, care a apropiat suflet de suflet, inimă de inimă şi a făcut din mulţimea oamenilor unei părţi distincte de lume o colectivitate, un popor.

Literatura, cuvîntul scris, artele în general, aşa cum s-au edificat ele de-a lungul vremurilor, în mod firesc şi-au asumat istoria. Cînd vorbim de dimensiunea istorică a culturii nu ne aflăm deloc în faţa unui loc comun, ci în faţa unui adevăr de esenţă, fundamental al culturii noastre. Pentru că dacă unui popor trebuie să-i fie proprie starea de independenţă, şi o literatură trebuie să aspire permanent la o asemenea stare. Iar cînd poporul s-a aflat în situaţia de a-i fi contestată ori răpită independenţa, literatura, arta au fost mijloace redutabile prin care s-a militat pentru dobîndirea unui asemenea drept vital. De aceea sînt prezenţi în nemuritoare opere eroii-simbol ai naţiunii noastre, toţi cei care şi-au pus viaţa şi gîndul, bărbăţia şi visarea în slujba marilor idealuri ale patriei.

„Nepieritoare va rămîne în memoria poporului nostru — afirma tovarăşul Nicolae Ceauşescu în magistrala Expunere prezentată la recenta Plenară a partidului — epopeea luptelor duse de Mircea cel Bătrîn, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi atîţia alţii, care s-au ridicat cu hotărîre împotriva dominaţiei străine, pentru apărarea fiinţei proprii, pentru afirmarea identităţii poporului român".

Este un pilduitor omagiu adus înaintaşilor, adus istoriei, poporului nostru în a cărui viaţă şi luptă privim, şi cu ajutorul creaţiei artistice, ca într-o oglindă mereu vie. Şi privim nu doar trecutul, ci însuşi sufletul şi visul dintotdeauna şi pentru totdeauna al tuturor celor ce au dat viaţă şi sens a tot ce s-a întîmplat, se întîmplă şi se va întîmpla în spaţiul de la Dunăre şi Carpaţi.

Privită numai din perspectiva istoriei, măsurată numai cu măsura istoriei, o cultură se poate înfăţişa cu adevărat într-o dimensiune demnă şi reală. Într-o vibrantă şi strălucită lecţie de patriotism socialist, într-un memorabil îndemn la a ne cunoaşte şi respecta trecutul, istoria patriei, pentru a ne înţelege mai bine pe noi înşine, prezentul şi viitorul nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu deschide — prin inovatoarele, revoluţionarele idei cuprinse în această istorică Expunere — orizonturi noi, de veşnică fertilitate pentru cultura românească de azi şi de mîine. Asumîndu-ne asemenea idei drept crezuri, drept profesiuni de credinţă ale scrisului nostru, vom da temeiuri profunde demersului artistic şi dimensiune istorică istoriei prezente, pe care cu nobleţe de spirit, sîntem fiecare îndemnaţi de propria conştiinţă să o surprindem în pagina scrisă. Istorie şi cultură — *iată două adevăruri care nu se pot afla decît mereu împreună. Căci istoria a fost dintotdeauna suport fundamental al culturii, iar cultura n-a fost numai mesagerul istoriei, ci nu o dată şi fapta prin care istoria s-a exprimat.*

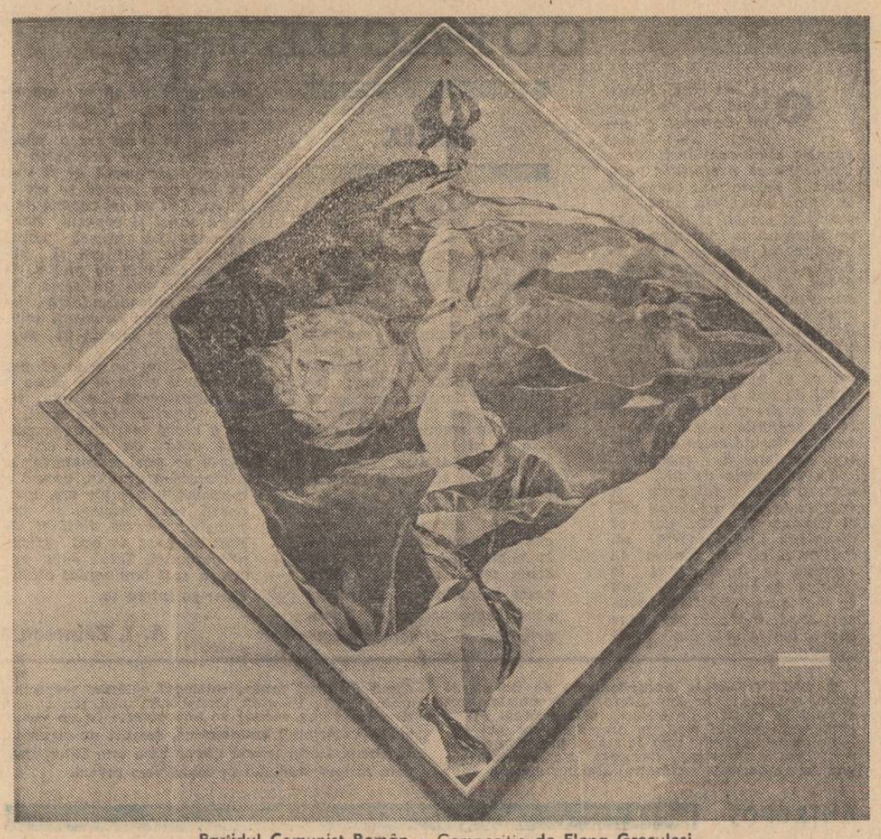

Partidul Comunist Român — Compoziție de Elena Greculesi

Poeme de George Țărnea

1. Măsura

Nu-i nici fiorul clipei,
nici viața la-ntîmplare,
un singur fir de iarbă
te poate încălzi,
cînd îți măsori înaltul
văzduhurilor clare
cu patria luminii
de fiecare zi.

Văzute de aproape,
și patria și viața
sînt bucurii la care
n-ai dreptul să renunți,
cum nu renunță timpul
să-și toarcă dimineața,
după cuprinsul nopții,
peste cîmpii și munți.

Privind ca-ntr-o oglindă
cu-adîncuri unduite
întinderea de grîne,
care vor naște pîini,
descoperi cîte chipuri
se află rînduite
în firele de iarbă
cuprinse între mîini.

Și înțelegi de-aproape,
din chiar izvorul clipei,
că patria e locul
deplinei rodnicii
și leagănul de gînduri
nehărăzit risipei
și focul viu din inimi
răsfrînt peste vecii.

Fără de ea, nici dorul,
nici zarea nu au nume,
nu poți rosti nici „mamă",
nici plînge, nici cînta,
și-oricît ai vrea de-aproape
să simți întreaga lume,
nu poți fără o țară
zidită-n carnea ta.

2. Întîiul drept

Dacă-ți iubești pămîntul
sub care dorm părinții,
se odihnește cerul
în palme de copii,
și stinsul bob de singe
din bezna suferinței
îl simți fierbinte, astăzi,
sub grîul din cîmpii.

Nu-i patriot cel care
măsoară cît primește
clădindu-și, pentru sine,
un ostrov de confort,
fără să vrea să știe
cît scade, sau cît crește,
în contul fericirii,
nevoia de efort.

Nimic nu se cuvine
mai drept și mai-nainte
din tot ce ni se pare
a fi întîiul drept
decît sudoarea vie
și-un dor fără cuvinte
pentru emblema țării
din fiecare piept.

3. Poem nesfîrșit

Prea mare preț pe vorbe
n-am pus la cursul vieții,
chiar și frumos rostite
mi s-au părut în plus,
dar am privit spre oameni
descoperind ce fapte
fierbinți aveau de spus.

Li se citea pe chipuri
o nerăbdare-aparte
și-o strălucire vie
de gînd stăruitor,
și-am înțeles că pașii
îi se-avîntau departe,
ca să cuprindă țara
la timpul viitor.

Care poem din toate
se cade să-mi rămînă,
spre-a lăuda torentul
din zorii tinereții :
multiplicări de nume,
de ochi, de pas, de mînă
și toate contopite
în steaguri purpurii.

Acesta e-nțelesul
din fapta comunistă
pe care fără vorbe
în inimă-l avem,
și cît există visuri,
și dimineți există,
se va citi pe chipuri
un nesfîrșit poem.

4. Uneltele

Nici versuri de serviciu
la cîte-o zi festivă,
nici gîndul că se poate
trăi fără poeți,
problema fericirii
ne stă, deopotrivă,
pe umeri și-n cuvinte,
ca roua-n dimineți.

Poetul nu produce
nici fier-beton, nici pîine,
dar mica lui unealtă
e ca un ochi deschis
dintr-un prezent al muncii
spre-nfloritorul mîine,
și micrometru zilnic
la comunistul vis.

Mai sînt momente grele
și evadări din rînduri,
mai sînt și neajunsuri
și hoți, și renunțări,
dar pentru cîte-o vorbă
să nu cădem pe gînduri
știind c-avem în față
destinul unei țări.

Cînd semeni cu migală,
în oameni, altă lume,
nu crește peste noapte
o viață ca-n povești,
de-aceea-ntre unelte,
cu orice rang, sau nume
pe limba românească
tot om al muncii ești.

Și tot la fel te-apasă
concretele probleme
din sfera principală
a comunistei căi,
așa cum grîul pîinii
nu crește din poeme,
nici viața nu-i mai bună
fără poeții săi.

5. Comuniștii

Prin comuniști lumina
răsare mai devreme,
și fructele speranței
sînt coapte mai curînd,
sub fruntea lor prind viață
imense teoreme
despre conturul tînăr
al fiecărui gînd.

Ei sînt deschizătorii
de căi, spre mai departe,
strategi ai fericirii
și anonimi soldați,
cumpănitori de soare
de la întreg la parte,
și-nnoitori de țară
modești și asudați.
Pe schele și-n ogoare,
lîngă furnal și-n mină
ei sînt un semn că totul
se-nnalță cum dorim
și că-nfrățiți, prin gînduri,
cu-a patriei lumină,
un trainic edificiu
de pace ctitorim.

6. Iubirea

Dintre iubiri doar una
stă-n noi cumpănitoare
fără de care totul
s-ar troieni cu ger :
iubirea pentru munții
cuprinși între hotare,
pentru mireasma ierbii
și pentru-al țării cer.

Toate pălesc în fața-i,
de vreme ce din toate
doar ea-mpletește doine
de dor sub fruntea ta,
în lipsa ei o altă
iubire nu se poate,
pe ea n-o poți nici smulge,
și nici n-o poți muta.

Ca un bătrîn sigiliu
doveditor de nume,
iubirea pentru țară
e bunul cel mai sfînt,
fără de care nimeni
nu-și află cale-n lume,
nici rădăcini sub visuri,
nici rosturi pe pămînt.

7. Poporul

Cu fiecare nouă
rotire planetară
în jurul unei osii
de nevăzut fluid
cresc alte înțelesuri
din cîte se-nnoptară
și boabe noi de rouă
pe vîrsta unui zid.

Obîrșie curată
a cîntecelor mele,
poporul meu de visuri,
prilejul meu de dor,
statornică iubire
sub mișcătoare stele,
fîntîna mea de nume
și pom ocrotitor.

Fără mișcarea simplă
în sensul tău de viață,
cum mi-aș găsi-nțelesul
de fiecare zi,
ce seve m-ar petrece
din noaptea-n dimineață
și de plutirea-n haos
ce aripi m-ar păzi ?

Tu ești precum pămîntul —
ocrotitor de muguri
pleneța mea de datini,
de sînge și de flori
rotindu-ți adevărul
sub zilnicile cruguri
pe osia-mpletită
din cele trei culori.
Ai timple-mpădurite
de-atît urcuș prin vreme
și împietrite lacrimi
de-atîta cîntec trist,
dar steaua ta fierbinte
din piscul unei steme
mi-arată astăzi calea
spre evul comunist.

Argumentele dăinuirii

Apariția ediției a doua a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu poate fi socotită ca o încheiere și o încununare de etapă editorială. Din fericire, întîrzierea atîta vreme a apariției acestei monumentale cărți nu a avut decît cauze exclusiv specifice. Nici nu se putea altfel într-un climat politic și ideologic ca acela care caracterizează România ultimului deceniu și jumătate. Dovadă de netăgăduit că este așa ni se îmbie apariția în această perioadă a nenumărate cărți, unele dintre ele tot așa de însemnate, tot așa de cerute de conștiința contemporană și, de ce să nu spunem lucrurilor pe nume, tot așa de „dificile" ca și opera călinesciană. Oare, ca să dăm doar cîteva exemple, a fost ușor să apară încă două volume Eminescu în continuarea seriei Perpessicius, sau **opera magna** a lui Liviu Rebreanu (11 volume), sau **Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești** de Gheorghe I. Brătianu ? Nu, firește dar cu putință — da.

Am spus că nu a fost totuși ușor pentru că se mai găsesc pe ici, pe **dincolo** cîte unii care să bage bețe-n roate, cîte unii care să mai circotească și să invoce, chipurile, abaterea de la un program ideologic ferm. Or tocmai programul ideologic ferm și limpede pretindea și pretinde în continuare retipărirea a tot ceea ce este valoros din bogata noastră zestre culturală.

Așa cum nu avem motive să ne temem sau să eludăm faptele trecutului nostru istoric, tot așa nu sînt pricini pentru a nu repune în circulație marile monumente spirituale ale poporului nostru. O operă de asemenea înălțime și diversitate ca aceea a lui Eminescu, o **Istorie** ca aceea a lui Călinescu (singulară, probabil, între istoriile literare ale altor popoare), o **Getică** cum este aceea a lui Pârvan (aflată sub tipar !) și atîtea altele sînt dovezi de netăgăduit ale virtualităților spirituale ale poporului român cu care avem dreptul de a ne mîndri.

Am învățat în acești ultimi ani nu doar cum să identificăm acest tezaur de spiritualitate, ci și **cum** să-l punem în evidență. Cine va reciti interminabilele și cețoasele discuții din presa literară a „obsedantului deceniu" (și nu numai din presa literară) privind moștenirea culturală și va compara cu realizările de astăzi va trebui să constate o diferență ca de la cer la pămînt. Atunci se **teoretiza** mult și se scoteau... **opere alese**, adică „selectate" și ciuntite fără nici un criteriu... Opera unui scriitor ca și literatura în întregul ei erau „valorificate" în părți.

Astăzi nimic și nimeni nu ne împiedică să ne tipărim operele fundamentale ale culturii noastre. Roadele acestei noi concepții, ea înseși izvorînd dintr-o plurală înțelegere a concretului și a spiritului în devenire, se pot vedea cu ochiul liber în rafturile bibliotecilor noastre. Au fost reeditați cronicarii, cărțile celor din Școala Ardeleană, scriitorii secolului al XIX-lea, marii scriitori din veacul nostru. Iată, avem doi scriitori editați integral : Delavrancea și Ibrăileanu. În cazul multor altora (Rebreanu, Densusianu, Duiliu Zamfirescu, Slavici, Dobrogeanu-Gherea, Vianu, Ralea, Coșbuc etc.) seriile sînt în curs de definitivare. S-au inaugurat serii noi, cu adevărat științifice, precum cele din Maiorescu, Sadoveanu ș.a. Tot în acest răstimp de resurecție a clasicilor culturii noastre s-au publicat nenumărate volume de acte, documente și corespondență care au darul de a limpezi și mai bine faptele trecutului și a le evidenția dialectica lor interioară. Înseamnă a fi orbi și surzi (dar nu și muți !, cum sînt unii cîrtitori de la Paris) a nu sesiza acest grandios efort de cinstită valorificare a comorilor spirituale ale poporului nostru.

Să o spunem răspicat : reeditările din clasici nu se constituie într-un lux și o afacere comercială a caselor de editură, ci într-o necesitate de ordin cultural major. Prin acest masiv volum de cărți repuse în circulație se realizează jonctiunea între literele actuale și valorile trecutului, dovedindu-se încă o dată că etapele unei culturi viabile nu sînt cicluri izolate, ci, dimpotrivă, momente dintr-o evoluție unitară și organică. A face din **clasicii** noștri **contemporanii** noștri este o datorie a culturii prezente. De altfel, lucrurile se condiționează reciproc și a compara ce și **cum** s-a editat în anii cincizeci și **ce** și **cum** s-a scris atunci față de **ce** și **cum** se editează în ultimii ani și **ce** și **cum** se scrie acuma este grăitor de la sine. Bineînțeles că nu este singura determinare nici pe departe, dar este una. Nu este singura, pentru că fenomenul cultural fiind unul de o varietate și subtilă complexitate presupune **cauze și imbolduri** mult mai diversificate și nu o singură dată inefabile. Astăzi, ca să ieșim pentru o clipă din planul strict al valorificării moștenirii culturale (continui să păstrez, deocamdată, această noțiune dar în accepția ei înnoită), se traduce din toate literaturile lumii (ce gratulații am adus noi librăreselor de acuma-s vreo două decenii pentru a ne putea procura o carte de Faulkner ! lasă că li se aduc și astăzi pentru un Eminescu sau Călinescu !...), se traduce, zic, mult și bine și acest fapt este de o deosebită importanță pentru că ne ține în rîndul culturilor lumii. Și noi știm — am dovedit-o încă de dinainte de Cantemir **ce** și **cum** să asimilăm ca propriu firii noastre. Situați la încrucișare de puteri și orgolii, la noi Mefisto-Diavolul, este un drac (cu inițială mică !), pe care la o adică îl și putem înșela (=etimologic, încăleca, după ce i-am înghingat șaua). Astăzi, critica literară (cu unele răzlețiri ale ei „elitariste") se ocupă de obicei (=operă) și mai puțin de subiect (=persoana autorului). Astăzi, istoricii ne dau documente și comentarii adecvate în lumina adevărului (vide, bunăoară, **Răscoala lui Horea** de academicianul David Prodan sau cea mai recentă monografie despre Tudor Vladimirescu) pentru a nu ne capacita, ca literați, la alte îndemnuri, limpeziri și tensiuni creatoare. Și încă ar mai fi de numit în context alte și alte redescoperiri (sociologia, de pildă), pentru a da cît de cît datele unui tablou măreț al etapei în care se află cultura și arta românească la acest ceas al istoriei. Vor fi fiind și balasturi și împiedicări temporale, dar harta, și la scară mică și la scară mare, este frumoasă și tinde spre deplinătatea potențelor ei. Căci deasupra, de unde se ridică ea, și de jos, de unde cristalizează, răzbate necontenit adevărul, încrederea și virtuțile unui neam născut din **bacii** autohtoni și din **veteranii** romani. Iar cine îmi răstălmăcește această perifrază după Călinescu să o facă pe spezele și răspunderea lui. Ci eu **nu** mă îndoiesc că apropiatul Congres al culturii și educației socialiste va da curs acestor deziderate firești. Iar, ca modest cronicar de ediții, voi încerca să răspund și în viitor acestor neclătinate și neînduplecate deziderate. Vreau să spun că înțeleg, pe cît pot, teribilul complex al stărilor actuale din lume, dar cred că numai afirmîndu-ne lucizi față de toate datele problemei, atît lumea cît și noi vom avea șansele dăinuirii — cum ar fi spus Blaga — noi sub stelele noastre, celelalte națiuni sub stelele lor.

Valorificarea moștenirilor culturale ale popoarelor, deci și cea românească, are harul de a ne duce, împreună, spre înțelegere și spre PACEA pe care cele peste o sută cincizeci de națiuni nu o mai pot, în amenințarea pustietoare a scînteii electronice — rata. Ar fi, este cazul, ca popoarele, fiecare, să-și cinstească mai bine tradițiile, să-și cumpănească mai bine orgoliile și să ajungă la visata pace universală.

Semnez cu toată responsabilitatea și încrederea acest articol care a plecat de la reconsiderarea clasicilor literaturii române și atinge, în final, problema pacificării lumii.

E timpul, lume veche... zicea poetul Arghezi.

Gheorghe Suciu

Gheorghe Vinătoru : „Tineri oșeni"

Semnificația tradiției

Deși printr-o fatalitate a soartei scriitorul de azi vietuiește biologicește în stricta contemporaneitate, totuși biografia lui spirituală se așează într-o „actualitate" care este mult mai largă decît aceea a simplei condiții fizice. „Actuali" sînt, în literatura română de azi, Sadoveanu, Arghezi și Blaga, G. Călinescu, reverberații însemnate lasă în contemporaneitate Bacovia, Rebreanu, mai înainte de aceștia, Goga, Eminescu, Hașdeu, Cantemir și anonimul poet popular ; tot ceea ce, prin durabilitate estetică, este apt a trimite ecouri în conștiința creatorului de azi este, așadar, „actual". Sînt unii care își imaginează că a porni de la această linie estetică viguroasă ar fi un semn de subțiere a spiritului creator, un rău „paseism", o piedică, în fine, pusă originalității creatoare absolute. Totuși, pentru acestia observ că în artă „originalitatea" absolută nu este de imaginat și ceea ce pare inventat pentru întîia oară pe pămînt e nu o dată o reverberație a unei tradiții pînă atunci neconsumate integral. „Avangardele" dezvoltă barocul, „barocul" secentist continuă antichitatea tîrzie și alexandrismul, „modernismul" european și-a găsit rădăcinile în Orient ; numai cine ignoră istoria artelor universale își poate închipui că totul este „nou", inventat, „nemaipomenit".

Dacă judecate global inițiativele originale își găsesc, prin examen atent, izvoarele în tradiție, totuși proporția talentului personal nu poate fi pusă la îndoială. Arta înaintează la un nivel mediu, întărind, prin acumulații în sensibilități de formulă ieșită din comun, ceea ce epoca a cîștigat prin dialogul necontenit cu memoria culturii naționale. Opuse numai în examenul teoretic, al prototipurilor, „tradiția" și „inovația" se află, în realitate, într-o determinare mult mai strînsă decît ar părea la o privire superficială. Ceea ce decurge de aci este cît se poate de clar : cine ignoră semnificația tradiției culturii naționale acela e lipsit de un element creator esențial.

Însă ce este „tradiția culturii naționale ?" La o repede ochire, s-ar zice că scriitorul e dator să cunoască „literatura", artistul plastic — „pictura", muzicianul — „muzica" și așa mai departe. O astfel de perspectivă îngustează vizibil domeniul „tradiției". „Tradiție" este **arta națională**, este **istoria poporului**, întocmită fără compromisuri conjuncturale. Tradiție e, în fine, istoria științelor, tot ceea ce atinge, în fond, de viața spirituală. Cine s-ar teme de asemenea deziderate, crezînd că i se cer creatorului exagerate cunoștințe inutile, i se poate răspunde, pe scurt, că este de neconceput cultura fără cultură, chiar și dacă este cultură eminamente populară. Era autorului care nu studiază pe nimeni ca să nu-și altereze talentul s-a stins, este momentul creației cunoscătoare de punctele cardinale ale culturii.

Ceea ce derivă de aici, sub aspect larg cultural, este cît se poate de limpede. Avem nevoie de o restituire globală și cît mai rapidă a culturii naționale, de ediții complete din autori importanți sau „databili", de albume ale pictorilor români, prezentați, dacă este posibil, integral, de texte muzicale mai vechi și mai noi. Totuși, operațiunea de editare nu este de ajuns, astfel de productii sînt necesare în tiraje masive însă rentabile, ele trebuie, mai mult, difuzate sistematic și susținute prin mijloacele moderne ale mass-mediei. Imaginea pe care și-o face orice conștiință lucidă, aceea de a vietui într-o lume de valori culturale sigure, țesîte din creativitatea națională, este tot ce poate fi mai înălțător.

Editarea simplă și difuziunea nu par totuși de ajuns, este nevoie de sinteze care să explice fenomenele, să le descrie, să le analizeze, să înfățișeze, într-un chip științific, așezarea valorilor în scara istorică. O cultură fără sinteze e o cultură fără monumente, epoca noastră are nevoie de monumental.

Nu o dată „monumentele" se înalță acum, printre noi, deși ele provin de la autori care, biograficeste, nu par a ieși din comun, nu cultivă extravagantele, ci se dedau unei trude adesea eroice și solitare. Ei aparțin „tradiției" încă din timpul vietii pămîntești, opera lor a căpătat, prin profunzime, durabilitate. A înlocui „regula episodului" care dă judecăți descriptive, valabile pe timp limitat, cu „regula epilogului" care prevede, printre contemporani, valorile stabile — iată o idee esențială a culturii române de azi. „Tradiție" : fără aceasta este ca și cum esența firii sufletești ar fi o tenebroasă necunoscută. Semnificația ei ? Un efort eroic reconstitutiv.

Artur Silvestri

Începutul mersului propriu

Ieșirea din casă a fost simplă, era prima ieșire din casa părintească îndelung gîndită, celelalte rămînînd acum, umbre ale acestei ieșiri, nu putea să nu fie simplă. Lumea în care urma să intru nu era altceva decît casa mea împrăștiată-n această lume, în această patrie, casa părinților mei, plecată, prin elementele ei esențiale, în spațiul unde trebuia să ajung, casa mea cu toate ale ei în întîmpinarea mersului meu, deci ieșirea nu putea să nu fie simplă. Primul element al casei, împrăștiate-n întîmpinarea mea, a fost drumul. L-am întîlnit la plecarea în oraș, în gînd, în gări, pe șantiere, pe coridoare diverse, același drum ce măsoară, cît privirea mea continuă, cîteva sute de metri. Al doilea element al casei natale sortit să mă urmărească zile și spații a fost poezia. Vedeam peste tot numai poezie, numai metafore, eram convins că răutățile strecurate de nu știu unde în lumea noastră vor fi îndepărtate în clipa în care toată omenirea va ajunge de bună voie, deci silită de ea însăși, *în poezie*. Vreau însă să menționez că nu consider doar poezia drept ordine sublimă, vorbesc despre ea și prin ea pentru că îmi este la îndemînă, sînt zeci de asemenea ordini, lumea poate fi definită ca o entitate cosmică formată din ordini sublime care se interpătrund dialectic. Tuburile orgii, de o inegalitate frapantă, sînt unite de armonia sunetelor și redate ca o astfel de ordine omului, elemente ca mînă, picior, gînd, creer ce par a nu avea, la prima vedere, legătură unul cu celălalt se termină prin a ne arăta ordinea cea mai sublimă cu putință, omul, rîuri, munți, oameni, poezie, ogoare, alte ordini deja stabilite și alte posibile ordini se termină într-o altă entitate de ordin sublim care este patria.

Ieșirea din casă a fost simplă și nu putea să nu fie simplă întrucît ea era pregătită de munci și orînduieli stabilite de sute de ani, munca pămîntului, succesiunea anotimpurilor ținînd cont doar de această muncă, de truda și sărbătorile ei, casa fiind centru de gravitație al acestui ritual. Poezia care mă încercase atunci, acolo, părea să fie (punct de vedere recent, n.n) copia, copiile obiectului poetic deja existent ; ordinea sublimă de care vorbeam mai înainte *exista ca atare*, eu doar îmi traduceam, pe limba înțelegerii mele, trăsături deosebite ale ei.

Dar de-aici încolo nimic n-a mai fost simplu. Începînd de la cei care m-au condus la gară, de la atitudinea lor străină mie, pînă aici, de la tren, de la școala care avea sarcina să mă învețe tainele altei lumi dar mai ales să mă rupă de lumea mea și pînă în clipa cînd notez aceste rînduri, nimic n-a mai fost simplu. Și

Cornel Brahaș

Continuare în pag. a 6-a

CRISTIAN M. PETRE

E omul între oameni

E Omul din furtuni de timp născut
cînd Oltul agită în noapte brațe,
cînd florile sub ger parcă plîngînd
de-un curcubeu visau să se agațe.

Un codru, o cîmpie, ape lungi
au tresărit adînc sub pleoape triste
trezite la ivirea Fiului
sortit oricărei lupte să reziste.

E Omul care a străfulgerat
în umerii zăpezilor cu-o torță
la rădăcina grîului să pună prin Partid
sevele libertății-sacră forță.

Îl recunoaște ramul, riul, doina,
bărbat încărunțind a tinerețe,
glas de tribun arzîndu-ne în piepturi,
care-a știut zbor ager să ne-nvețe.

E Omul în zori grei de veac născut,
gură de rai glia să îi rămînă,
păcii și lumii se dăruie
spre piscuri noi îndeamnă a sa mînă,
brav ctitor în istoria română.

E Omul între oameni și comunist Erou
și țara îi e singura stăpînă !

MARIN CODREANU

Poezia la timpul prezent

Poezia la timpul prezent
ea trebuie să fie o ancoră.
O ancoră în formă de inimă
gravitînd numai și numai
în perimetrul luminii.

Năvod poate fi — dacă vreți —
priponit în sufletul nopții
din adîncul ei să adune
mărgăritarele zilei.

Poet la timpul prezent

I Pentru că sînt poet la timpul prezent
nu pot să risc.
Nu am dreptul să risc
să abdic și să trec
dincolo de perimetrul luminii.

II Pentru că sînt poet muncitor la timpul prezent
cu sentimentul durabil de-a mă ști implicat
în tot ce se-ntîmplă-n Cetate
particip cît pot (gîndind lăptuind)
numai și numai prin exemplul meu personal.

III Și
pentru că sînt poet comunist la timpul prezent
îmi place să dau chip luminos și durată
poemelor mele politice.

GHEORGHE DINICĂ

Învățînd dreptatea

Lîngă bobul de grîu să stau de pază —
să-l învăț cu memoria șingelui,
să nu-i uit lupta dură-a spiralei
cînd aburul de pîine mă mîngîie.

Lîngă tîmpla acestui pămînt legendar
să stau de veghe și să-i aflu visul,
și pricina atîtor lăcrimi curse
și să nu uit rănile istoriei.

Lîngă rădăcinile cuvintelor
voi pune fapte și dragoste de neam,
veșnicindu-le în limba română,
botezîndu-le în veghea mea de noapte.

Cu-aceste gînduri preschimbate-n fapte
de două mii de ani avem dreptate !

ION VERGU DUMITRESCU

Pămîntul iubit de-a pururi...

Lumină-n tînără odaie-n care intră mirii
Păsînd egal pe un covor de stele
Așternut de mîini cu miresme pline
Și ochi cu infinite dorinți — cei tineri să ajungă
Să fie ca ziua urmată de noapte
În aspră și dulce alăturare
Ce dă zeului putere de-a fi și fiu și fiică
Pămîntului iubit de-a pururi...

SORIN HOLBAN

DE ȚARĂ

Arborele

Dacă e un grăunte care poate să-mi potolească
spaima de moarte,
Dacă în pasul către neființă
există un punct luminos,
O stea polară care strălucește
noapte de noapte —
E doar gîndul că voi rămîne
în pămîntul meu,
între rădăcinile mele,
Și că aceste rădăcini vor susține
Un arbore crescut cu clorofila din mine,
Un arbore în care voi trăi mereu:
fiul meu.

Testament

Fiule, nu iei cu tine nimic
Cînd pleci Dincolo.
Nici periuța de dinți, nici autoturismul,
Nici carnetul de CEC, nici altele
Care ți-au fost — sau nu — de trebuință
În trecerea prin viață.
Dar ce rămîne după tine,
În afara acestor obiecte de inventar,
Declarate, prin testament, la notar ?
Ascultă, fiule, fii avar
Cu avuția pe care ți-o las.
N-o micșora,
n-o înstrăina,
S-o porți în tine ca pe-o
sfîntă povară.
Căci eu îți las, întreagă,
iubirea de Țară.

GEORGE COROBEA

Vis

Mai jos de un strigăt,
mai sus de un dor,
mai înalt ca vocala plecării
și mai străveziu
ca albastrul pridvor
visul meu străbate
grădina și cîmpul.
El vine dulce și melodios
ca și cum
de-a lumina s-ar juca
și orice poartă i se deschide
în patria mea.

Tînărul Gherea și idealul criticii „totale" (IV)

Iată, însă, că în același studiu, **D. Panu asupra criticei și literaturii**, întîlnim un compact pasaj de aspect riguros apoftegmatic precum acesta :

„Acea critică modernă — referirea se face la marea critică europeană a epocii, dată drept exemplu, n.n. — studiază opera de artă în legătură cu artistul care a produs-o, o studiază ca un product al unei anumite organizații psihologice — și prin aceasta e un studiu de psihologie literară. Pe de altă parte, critica studiază o operă literară sau un curent literar în legătură cu epoca, cu mediul social în care a apărut această operă, în legătură cu o anumită treaptă de dezvoltare istorică care explică și caracterizează pe cea dintîi ; în acest sens e un studiu de filozofia istoriei și artei în același timp.

Și astfel critica intră în domeniul științei".

Prin urmare, deși „creator", criticul, totuși, „studiază" opera de artă, pentru aceasta apelînd pe cît cu putință la totalitatea achizițiilor gîndirii moderne ce aparțin unor domenii de cunoaștere a omului și a umanității, precum nu numai psihologia ci și istoria sau artele, sub aspectul determinării și conținutului lor filozofic. S-a considerat și se mai consideră și în ziua de azi că obstinata revenire în limbajul său a noțiunii de „științific" atribuită domeniului criticii constituie sursa insurmontabilei contradicții ce traversează de la un capăt la celălalt gîndirea estetică a lui Gherea. Criticul însuși a simțit că este pîndit mereu de o asemenea suspiciune, ceea ce l-a determinat să revină în repetate rînduri asupra chestiunii încercînd să se explice. Cum era de așteptat, în majoritatea cazurilor nu a fost înțeles, mai exact, explicațiile sale nu au fost acceptate. Și ce e mai curios, nu puțini dintre aceia care s-au considerat și se mai consideră, poate, „adevărații" gheriști (formă de manifestare extremă a fetișismului dogmatizant) au contribuit nebănuit de mult la escamotarea adevărului, întrucît s-au prevalat în chip tendențios, unilateralizant, doar de ideile și principiile ce aparțin așa-zisei gîndiri critice „științifice" a marelui înaintaș. În realitate, prin **viziunea sa totalizantă** (deja, în **Asupra criticei,** se spune : „critica literară modernă (este) întemeiată pe știință de o parte, iar pe de alta pe un talent puternic intuitiv") este acela care, primul la noi, are conștiința fundamentalei , dar, de aceea, și profund fertilei dileme ontologice (cu întreaga ei suită de consecințe ideologico-estetice, metodologice etc.) în virtutea căreia acționează spiritul critic modern, aflat continuu — precum navigatorii antichității, neîndurător pîndiți de amenințătoarele Scylla și Charybda — între vocea „inspirației" impulsionate de talentul individual și aceea a rațiunii argumentative bizuită pe criterii de percepție și metode de lucru obiectiv, adică științific valabile. Nu spunem că în **Asupra criticei** tînărul Gherea nu se arată oarecum ezitant, în sensul că tentația de a așeza cele două laturi constitutive ale fenomenului sub semnul totalității indestructibile este amendată de anumite reveniri și reticențe. Mai mult, chiar, (ceea ce în **D. Panu, asupra criticei și literaturii** nu se va mai întîmpla) este de remarcat că, amețit și el precum atîți alții dintre contemporanii săi de mistica „științificizării" infailibile a tuturor domeniilor cunoașterii din sfera umanului și, implicit, a esteticului, criticul pare pentru moment încredințat de faptul că viitorul criticii este acela al unei științe exacte. Ideea ar fi că inspirația, gustul, impresia, și, într-un fel, chiar intuiția sînt elemente demne de luat în seamă într-un asemenea sporit grad și pentru că la acea dată „critica științifică" nu este încă suficient de stăpînă pe cuceririle științei moderne (în special, științele naturii, cu reflexele lor în planul evoluției morale a omului ; în **Personalitatea și morala în artă** este copios citat H. Spencer) spre a-și întemeia „metodul", cu toată fermitatea, pe această bază : „Cînd zicem critică științifică sîntem departe de a crede că critica a ajuns o știință pozitivă. Nu suntem departe de a fi de părerea lui Zola care, vorbindu-ne de critica modernă, ne vorbește de legi fixe, de teoreme geometrice. În critica literară nu putem încă avea legi nestrămutate, teoreme tot așa de lămurite ca în geometrie, cum nu avem nici în sociologie". Sau : „sociologia tinde a fi știință exactă, dar pînă acuma n-a ajuns ; tot așa trebuie să zicem și despre critică : critica literară tinde a ajunge cu totul exactă și științifică, dar e încă departe, foarte departe de acest ideal și acum intuiția ajută pe critic mai mult decît știința".

Paradoxul este de a constata că în timp ce în cazul lui Gherea însuși un asemenea elan absolutizant vizînd desăvîrșita „științificizare" a criticii în anii următori s-a temperat mult, fiind absorbit de un sistem de gîndire multivalent, creator, relativizant, pe de altă parte, „boala" în cauză bîntuie cu neistovită furie, căpătînd forme de manifestare dintre cele mai diferite și la ora de față.

Adevărul peren degajat de „lecția" gheristă trebuie, însă, căutat în altă parte ; în acuta conștiință a faptului că șansa actului critic de a dobîndi statut de „gen" literar (în afara condiției liminare a talentului de care se cuvine să facă dovadă toți aceia care îl „practică) stă în edificarea unui sistem de gîndire critico-estetică de incontestabilă soliditate și coerență, fundat pe criterii pe cît de clar definite, tot pe atît de funcționale, capabile a deschide intuiției, impresiei — dacă vrem, inspirației critice — calea de acces în structura operei literare și, astfel, capabile a legitima în planul judecății de valoare obiective (o obiectivitate relativă, se înțelege !) analiza întreprinsă. Disociind între critica „judecătorească" și critica „explicatoare", preferințele lui Gherea se îndreaptă categoric către aceasta din urmă, pentru că ea se constituie în cadru cu adevărat propice unei asemenea tentative de transpunere analitică nu numai a elementelor ce aparțin talentului critic (noi zicem azi, mai degrabă, „vocație critică"), ci și a criteriilor științifice în virtutea cărora este definit statutul operei de artă ca expresie a fenomenului de creație. Sub acest din urmă aspect, presanta nevoie de a identifica și defini marile criterii sub stăpînirea căreia se află tînărul critic constituie, poate, latura cea mai spectaculoasă a studiului **Asupra criticei.** Sînt cunoscute cele patru faimoase întrebări din perspectiva cărora se cuvine a fi interogată opera literară : „Critica trebuie să răspundă, după opinia noastră : de unde vine creațiunea artistică, ce influență va avea ea, cît de sigură și vastă va fi acea influență și în sfîrșit prin ce mijloace această creațiune artistică lucrează asupra noastră". S-a discutat și se discută încă, exprimîndu-se uneori rezerve îndreptățite, asupra modului în care sînt înțelese sursele directe ce inspiră postularea acestor criterii ; biografismul istorico-genetic al lui Georg Brandes sau teoria rasei și mediului a lui Hippolyte Taine, de pildă. De asemenea, nu a scăpat atenției nici faptul că tocmai criteriul vizînd „mijloacele" creației artistice este așezat la urmă, cînd, de fapt, se știe prea bine, numai impresia puternică a viabilității lui, impresie produsă la contactul nemijlocit cu opera literară, îndreptățește apelul la celelalte criterii. Ar fi, însă, semn de alunecare flagrantă în plasa criticismului revolut dacă am insista prea mult asupra tuturor acestor chestiuni, de vreme ce tînărul Gherea însuși nu ezită a pune totul sub semnul relativismului : „A clasifica — arată el în finalul articolului — e o nevoie a conștiinței omenești. Ar fi de prisos să adăugăm că și noi suntem nemulțumiți de imperfecția clasificațiilor de astăzi, cari de multe ori n-au alt izvor decît fantezia criticului : dar în același timp pricepem și necesitatea grupărilor și clasificațiilor." Prin urmare, nu rezultă de nicăieri că, odată asumate criteriile în cauză, criticul ar fi convins că se află în posesia rețetei infailibile. Dimpotrivă, problema rămîne în continuare deschisă, întrucît, la urma urmei, este vorba de enunțarea marei și insolubilei dileme a spiritului critic modern, dramatic solicitat de propriile-i interogații. Important este că această stare de interogație continuă nu are altă finalitate decît aceea de a fixa opera literară în focarul analizei și interpretării critice din toate unghiurile de percepție posibile.

Nicolae Ciobanu

(Din studiul **Tînărul C. Dobrogeanu-Gherea între condiția practică și condiția teoretică a actului critic**, vol. **ÎNTÎLNIREA CU OPERA**, predat la Editura **Cartea Românească**).

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Mircea Ciobanu semnează un recent itinerar asiatic

Radu Tudoran sau „Speranța" căpitanului de cursă lungă mereu „Cu toate pînzele sus !"

C. Stănescu, Ilie Purcaru și o iubire comună : pădurea

REMEMORĂRI SE ISCĂLEA Z.S. (XVII)

După ce Beldeanu pusese punct, aparent, relatării pe care, recunosc, mi-a fost imposibil s-o descriu uzînd de „limbajul" pitoresc, gesticulația și mimica însoțitoare, am rămas încă o oră în vizită, pe de o parte curios să elucidez unele amănunte **expediate**, pe de altă parte, de groaza celor patru gealați ale căror umbre le vedeam, din cînd în cînd proiectîndu-se în ferestre. Cine naiba puteau fi arătările acelea ciudate ? De ce nu vroia Beldeanu să-mi dezvăluie identitatea lor ?

Ce motive aveau să năvălească singurateci sau în grup, la geamuri cerînd, amenințînd sau revendicînd ceva cu atîta insistență ?

Am băut încă un rînd de cafele. Beldeanu mi-a citit treizeci de sonete și tot atîtea rondele. Le-am ascultat, am dat din cap extaziat și, după fiecare final, rosteam invariabil „excelent" pe diferite tonuri.

Din cînd în cînd răbufneam pe la mijlocul recitalului cu cîte un : „buun !", adică să înțeleagă că sînt atent și fermecat. Nu-mi prea ardea mie de poezie în formă fixă. Fixația mea era alta. Să aflu, dacă se poate, ce s-a întîmplat a doua zi după celebra întîlnire.

A terminat sonetele. A terminat și rondelurile și-a mărturisit că are și două balade despre Iancu Jianu scrise în hexametri și, dacă eram dispus, ar putea să mi le recite deoarece le știa pe de rost.

Am refuzat invocînd efectul moleșitor al primului recital. Dacă era o baladă despre Traian Iancu l-aș fi ascultat! Probabil că avea, dar nu l-am întrebat. L-am întrebat altceva :

— Adriane, știi cumva ce-a urmat după întîlnire? Ce s-a întîmplat a doua zi?

— Dragul mieu, ar trebui să-l întrebi pe tata Iancu fiindcă pe capul său, cum se zice, **a căzut măgăreața.** Cică a primit o muștruluială clasa-ntîia. Pot să te anunț însă, că în cursul acelei întîlniri a venit vorba și despre tine. Nu mai știu în ce context, o chestie cu niște mape aduse de la Arad. Cînd a auzit numele tău, **padișahul** a dat din mînă a lehamite și s-a strîmbat murmurînd ceva din care reieșea că, de fapt, ești omul patronului...

Și atunci, brusc, mi-am amintit că într-o dimineață de luni, (început de săptămînă, cîntec, joc și voie bună), m-a chemat secretara platinată și poliglotă și parfumată și umblînd în poante ca o balerină, privindu-mă cu milă și șoptindu-mi „încurajator" că de data aceasta **am încurcat-o definitiv.** Se săturase, probabil, să-mi tot înregistreze demisiile și-apoi să le arunce la coșul de hîrtii.

Încerc să aflu amănunte dar fără succes. Era secretoasă ca o bancă elvețiană...

Îmi string nodul cravatei, bat la ușă și intru cu dezinvoltură jucată.

Președintele era, de data aceasta, înfuriat. Nu mi-a răspuns la salut și nici nu m-a privit cum făcea de obicei măsurîndu-mă de jos pînă sus. A intrat direct în subiect :

— Ce căutai dumneata ieri la Sinaia ? Ce căutai ?

— La Sinaia ? mă mir eu, vreau să vă spun că n-am fost în viața mea la Sinaia decît în trecere, adică cu trenul...

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat! Ai fost văzut ieri, ieri ai fost văzut pe peronul gării din Sinaia. Da, ai fost văzut...

— Domnule președinte, eu...

— Nici un domnule președinte, eu nu sînt domn cu dumneata. Sînt **președinte**, îți dau leafă de pomană și dumneata umbli la Sinaia și nu la Sinaia ai fost ci la Poiana Țapului, da, la Poiana Țapului, la Eugen Barbu... Te-ai dus să dai raportul **ce și cum** și ce se mai întîmplă aici la noi...

— Domnule președinte, nu l-am văzut pe Eugen Barbu în viața mea decît în poză. Iar la Sinaia n-am fost niciodată. Vă jur !

Sinceritatea tonului meu, uimirea și stupoarea ce mi se citeau pe chip l-au convins probabil, dar a continuat cu același ton iritat :

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat, te-a văzut **cineva** pe peronul gării din Sinaia și știa, da, știa sigur că veneai de la Poiana Țapului

— Vă rog respectuos să mă puneți față în față cu acel om. Sînt gata să suport toate consecințele, dar vă repet că n-am fost în viața mea la Sinaia și că nu-l cunosc pe Eugen Barbu decît din fotografii! Cel ce v-a spus este ori un mincinos, ori m-a confundat cu cineva...

Stancu m-a privit fix și cu un gest hotărît a pus mîna pe telefon și a format un număr :

— Eu sînt, eu, Zaharia. Spune-mi, spune-mi, te rog, ăla pe care l-ai văzut, Micu ăla, avea mustață ?

N-am auzit ce-a răspuns interlocutorul nevăzut. (Mai tîrziu am aflat cine era și nu i-am rămas dator !).

Stancu a ascultat cîteva clipe, a rostit un „bine", „bine", după care m-a întrebat :

— Dumneata de cînd te porți cu mustață ?

— De vreo doi ani, mărturisesc eu siderat.

— Da, da, de doi ani...

A tăcut și mi-a făcut semn că pot părăsi încăperea. Am ieșit și secretara m-a întrebat curioasă :

— Ce s-a mai întîmplat, dragă ?

— Am sarcină să-mi rad mustața, am declarat eu cu toată seriozitatea.

În timp ce-mi aminteam acest episod și mă pregăteam de plecare, Beldeanu m-a luat amical de braț și mi-a zis :

— Știi, **dragul mieu**, ar fi bine să ieși prin spate. Am o poartă care dă în grădină. Sari gardul și te pierzi printre blocuri...

— De ce? l-am întrebat sperînd să aflu în sfîrșit cine sînt gealații ce pîndeau dincolo de geamuri.

Beldeanu a surîs enigmatic și m-a condus spre ieșirea **secretă.**

Mircea Micu

(continuare în numărul viitor)

P.S. Semnalez cititorilor acestei rubrici apariția unei cărți excelente intitulată „Hoții de pădure", semnată de Anatolie Paniș și tipărită la editura **Cartea românească.**

COPACUL

REFLEX

Era de cînd lumea acolo, sus, în vîrful dealului și nimeni nu-i mai spunea altcumva decît copacul. Părea o sforțare din adînc a pămîntului care nu se mai mulțumea doar cu munți și cîmpii și azvîrlise un semn acum, imperturbabil, către cerul pe care îl răscolea. Părea un jet mai degrabă, o fîntînă care cine știe prin ce deznodămînt fericit sau tragic își dezvelise deodată toate zidurile și le sfărîmase încet și cu toată puterea sa la picioare, pentru ca să vadă apoi că șuvoiul de apă poate să-i rămînă și drept și încremenit în rotunjimile sale concentrice, înflorind către vîrf într-o puzderie de curcubeie.

Nu se speria de nici un vînt, atrăgea fulgerele și trăznetele care scînteiau reci și metalic pe piatră dar se domoleau lîngă scoarța sa. Solitar și măreț, prindea în coroana sa furtunile și le potolea printre crengi, nu se mai auzea decît un geamăt surd, înăbușit pe deasupra, iar în cele din urmă un oftat ușor ca de ființă care se eliberează și totul, de la frunze și pînă la trunchi, se umplea de un abur cald și curat de pămînt. Iar alteori, în nopțile cu lună mai ales, vorbea parcă și cînta, își spunea o mulțime de povești și asculta o mulțime de cîntece. Își scosese și cîteva rădăcini afară, începuse să construiască ceva, și le îndoise în cerc printre stînci, le trecuse una prin alta și își făcuse astfel o temelie numai a sa.

El era și ceasul și calendarul după care se numărau orele și zilele de atunci în podgorie, căci umbra sa trecea cît o piramidă pînă jos la poalele dealurilor și de acolo mai departe, sărea peste mărăcinișuri și pietre pînă aproape să se desprindă și să călătorească singură apoi ori să se topească-n amurg. Fluturii băteau din aripi pe loc în dreptul ei și tot așa o săgetau oprindu-se cîte puțin și albinele de parcă ar fi vrut să bea apă sau să se scalde în ea. Era un fel cosmic de-a iriga aerul și copacul acela aproape că numai pentru asta trăia. Dar era și minunea cea mai de preț a amintirilor, era un semn al locului, inconfundabil, iar pentru cîteva generații martor tăcut și solemn al multor întîmplări.

De bătrîni se lega el mai cu seamă și pe ei îi făcea el să povestească. Le reda tuturor o priveliște cu copii. Și cu o seară mai ales fantastică, grea de parcă ar fi dus-o pe ochi, zdrențuită și perforată-n văzduh, uscată și mirosind a pămînt ars, nisipoasă, scuturîndu-se și pătrunzînd printre dinți și lăsînd un gust de apă sălcie, necunoscută. Satul, vom vedea, a fost bombardat atunci chiar în inima sa.

A. I. Zăinescu

■ **EMINESCIANA.** Apropiindu-ne de un alt 15 iunie, ne gîndim în chip firesc la eventualele noi apariții în materie de exegeză eminesciană. Și ne gîndim, în primul rînd, la prezența unor noi volume aparținînd celei mai de seamă inițiative a editurii Junimea din Iași, inițiativă materializată în unanim apreciata colecție „Eminesciana". Fapt demn de toată lauda, catalogul colecției respective (din păcate, în chip inexplicabil mai puțin „activ", în ultima vreme) se îmbogățește cu un volum inedit **Contribuții eminesciene,** semnat de riguorosul și pătrunzătorul istoric literar care este Mihai Drăgan. Asupra studiului în cauză vom reveni.

ANTROPOS

Mitologie și „mitologii"

Un anume hazard al lecturii face să am în fața mea două cărți de mitologie, recent apărute: Gh. Mușu, **Din mitologia tracilor** (Cartea Românească, 1982) și Eugen Agrigoroaiei, **Țara neuitatelor constelații** (Junimea, 1982). Cele două lucrări au totuși o trăsătură comună: interesul pentru substratul dacic, adîncirea în arhaic și relevarea legăturilor dintre străvechile civilizații autohtone și folclorul românesc. Cu toate acestea — și fără a face aici o tipologie ori o comparație vădită — ele se deosebesc fundamental prin metoda de lucru folosită și prin maniera de a aborda și utiliza materialul existent.

Gh. Mușu, autor deja cunoscut pentru lucrările sale de specialitae, este un lingvist și om dominat de grija pentru rigurozitate și precizie. Terenul pe care se mișcă (acela al cuvintelor din protostrat) este unul alunecos și dificil, și mai ales unul ispititor și înșelător. Mai mult cu amărăciune decît cu spirit caustic, dar cu deplină seninătate a omului de știință, Gh. Mușu se plînge (într-o notă) de invazia „intrușilor", a celor care neposedînd nici cele mai elementare cunoștințe lingvistice, „descoperă" fel de fel de zeități arhaice și inventează etimologii exagerate și, desigur, imposibile. Alta este însă calea cărții de față: autorul încearcă să descifreze, printre puținele texte din vechime, unele denumiri tracice și apoi, prin aplicarea unei strivitoare erudiții lingvistice, să găsească sensurile originale ale acestor cuvinte. Iar dacă ele reprezintă numele unor divinități tracice, atunci nu este exclus ca sensul cuvîntului să explice și semnificația mitologică a respectivei figuri arhaice. Este aceasta metoda, recunoscută și asumată, de autorul cărții: „Situare și funcție care se confirmă și se conturează mai bine prin mărturia și luminile pe care ni le aduce însuși numele său, cînd într-adevăr se poate spune că **nomen est omen,** cu alte cuvinte că numele arată ce „hram" poartă, mai precis, ce „hram aduce, declară însuși zeul" (p. 124). Iată de ce Gh. Mușu ne propune o „istorie a culturii reflectată în istoria cuvintelor" (p. 143).

Cartea aceasta este, într-un sens, o sinteză, cumulînd alături de unele studii mai vechi ale autorului (Crăciun, Salazios, Geheleidis ș.a.) un mare grup de articole consacrate a ceea ce ar putea constitui pantheonul tracic. Nicăieri însă autorul nu afirmă că a descoperit ori a epuizat mitologia tracilor : intenția sa profund științifică este doar aceea de a propune o imagine a acestei mitologii și „lectură" a documentelor păstrate. Cartea sa este un dialog și o restituire: un dialog, cînd furtunos, cînd malițios, cînd senin, cu părerile avizate ale diferiților savanți și o restituire a unui orizont cultural și uman ce se pierde în negura timpului. De aceea ea trece (și trăiește) dincolo de granițele ei, prin invitația la meditație, prin sugestiile pe care le traversează și prin spiritul larg, deschis oricărei ipoteze, care emană din paginile sale.

Alta este însă poziția lui Eugen Agrigoroaiei. Autorul abordează un ton cert, apodictic, părînd a ne revela adevăruri știute numai de el. Fraza este directă, tranșantă, mesianică. Două direcții orientează gîndirea autorului: setea de arhaic (în virtutea căreia totul trebuie redus la mituri dacice) și fascinația speculației metafizice (care se substituie interpretării și demonstrației științifice, umplînd golurile cu baroce arabescuri verbale). Iată spre exemplu cum o afirmație simplă, un adevăr cunoscut al mitologiei este dezvoltat într-o suită de considerații generale și vagi, pentru a fi apoi identificat „tale quale" în cultele dacice: „Uciderea balaurului ce încearcă să înghită fata e un simbol al acestei dezlegări a apelor și a vieții. Este eliberarea unui anotimp viu, reprezentat prin înflorirea liliecilor, iorgoveneilor, sau mălinului, atmosferă de început de lume sau de civilizație. E o mitologie panteonică difuză, căci nu e un panteon propriu-zis olimpic, cu zei foarte specializați. Momentul principal se petrece sus, spre izvoare, trăsătură care nu-i neapărat mithraică (sic!) putînd fi și attisiană, dar mai ales zamolxiană" (p. 112).

Metoda folosită este aceea comparativă, metodă în virtutea căreia, prin analogii succesive, se poate ajunge la sîmburele mitic originar. Adeseori, analogiile lui Eugen Agrigoroaiei sînt excesive și se întind pe spații mult prea largi care apoi, nu le mai pot acoperi; astfel, dacă sulița e un atribut al lui Zamolxis, aceasta nu înseamnă că oriunde apare sulița va apărea automat și Zamolxis. De aceea, e dificil de susținut că localitatea Sulița din Moldova era un loc străvechi al „cultului lui Attis și Zamolxis" (p. 229). Dacă textul popular spune despre Manea că el este „stăpînul pămîntului și al cîmpului", aceasta nu înseamnă că el devine, în mod automat, un zeu al vegetației (p. 32). Asemenea analogii formale, nefundamentate pe o analiză de conținut, abundă la tot pasul. Cercetătorul e fascinat de asemănări superficiale, pe baza cărora construiește apoi mirifice sisteme mitologice. Într-o baladă apare o fîntînă numită „Bela Sfinta Gora", adică Sfîntul Munte (ori Kogaion!), (p. 47); personajul Iencea Săbiencea „e un Sabazios dacă ne gîndim nu numai la rădăcina comună (sabos, sobaia), dar și la simbolismul solar al săbiei" (p. 116). Tonul expunerii nu vrea să lase loc niciunei îndoieli, instituind adevăruri apodictice prin simpla (dar zdrobitoarea) lor enunțare: „Nici mai mult nici mai puțin decît o vînătoare dionisiacă, o cursă montană, iată substratul dacic foarte depărtat al Iorgovanului și al descălecatului" (p. 226).

Analizele lui Eugen Agrigoroaiei nu sînt lipsite de intuiții și observații exacte (menționăm aici pe cele referitoare la tema mitică a fraților, la cultele solare ori la ființa fabuloasă a solomonarului). Ele sînt însă întunecate de goană obsesivă după rădăcini arhaice și sensuri metafizice. Mersul gîndirii este mereu deformat de aceeași ipoteză apriorică: toate fenomenele folclorice se trag din manifestări cultice ale dacilor. Această cale, dusă la limită, îl face pe autor să se întrebe „dacă o formă de cîntec bătrînesc mioritic (adică o baladă mioritică) n-a existat cumva încă din epoca dacică" (p. 199). Folclorul nostru este astfel privat de orice atribute creative : totul preexistă în el, totul e moștenire dacică, iar ceea ce s-a adăugat e mai degrabă un balast care ascunde și acoperă substratul originar.

Dincolo de erorile de metodă și perspectivă (dintre care am semnalat aici doar cîteva), cartea de față suferă și de povara propriului ei limbaj. Acesta este metaforic, profetic, filozofant, nebulos, întotdeauna nestăpînit și exagerat. Toma Alimoș e o „baladă olimpiană" și o „viitură de ape fermecate"; aici „abia cînd răutatea fanatică lovește cu paloșul, calul va prinde grai" (p. 36). Miorița „este o chintesență a miracolelor cosmice" (p. 158), ea este „cea mai concentrată tragedie din cîte există" (203). Despre un text se decretează că e de o „anonimitate splendidă", un cult este de „o înzeire august", iar „despre balada Vidrosul — mărturisește autorul — trebuie să scrii cu os de peste înmuiat în fierea vidrei sălbatice" (p. 124). Astfel scrise, „constelațiile" trasate de Eugen Agrigoroaiei își întunecă adeseori chipul și traseul sugerîndu-ne mai mult ispita unui drum neîmplinit și a unei rătăcitoare peregrinări pe alături de marile căi ale folclorului românesc.

Mihai Coman

IMPORTANT

Decernarea premiilor revistei „Luceafărul" pe anul 1981 va avea loc în cadrul unei festivități organizate la Ateneul Tineretului, Aleea Alexandru, în ziua de 9 iunie 1982, orele 16,30. Invităm pe colaboratorii revistei și pe cei care doresc să participe la această festivitate.

Grefierul și motanul

Zorii îl găsiră pe bătrînul grefier cu două perne mari la spate privind fix spre mijlocul mesei unde lumina (strecurată printre storurile geamurilor din stînga și din dreapta) închipuia statuia unui motan uriaș în ai cărui ochi bătrînul văzu la-nceput două tunele luminoase și adînci, apoi doar unul singur, nesfîrșit, care parcă-l sorbea.

Din locul unde se afla Maciste, se vedea bine fața marcată de mica pareză din dreapta pe care grefierul o făcuse după sperietura din seara trecută și mîna dreaptă rezemată de abdomen, paralizată definitiv. Noutatea imaginii ce apăruse brusc printre cele familiare grefierului, îl făcu pe acesta să închidă ochii tulburat într-adevăr așa cum nu mai fusese niciodată și o teamă cu totul și cu totul nouă puse stăpînire pe el, făcîndu-l să închidă ochii strîns ca într-un refuz total al realității. Cu greu rezistă însă să-și țină ochii închiși: mai mult de cîteva minute, timp în care lumina zorilor inundase încăperea, teama din el și lumina din afară îl făcură să deschidă ochii din nou și atunci îl văzu pe primul judecător despre relațiile căruia făcuse în tinerețe sute și sute de rapoarte către poliție pînă cînd judecătorul fusese îndepărtat. Dar acum acel prim judecător stătea pe un scaun așezat pe masă, îmbrăcat în bătrîna robă pe care grefierul însuși și-o arunca pe umeri în timpul instanțelor sale imaginare, iar lumina ce venea din spate crea o astfel de aură în jurul capului judecătorului, încît grefierul își închipuia că a murit de mult și că se află la judecata de apoi. Totuși cînd i se puse întrebarea cîte crime a comis, bătrînul grefier, cu toate că-l împiedica strîmbătura gurii, răspunse precipitat : nici una.

— Cîte crime ai tăinuit ? întrebă judecătorul

— Multe, răspunse bătrînul după o lungă tăcere.

— Cine a propus mai întîi ca Gherman să fie îndepărtat ?

— Eu, eu, eu ! spuse bătrînul, fiind evident că astfel își ușurează sufletul.

— Cine l-a aruncat pe iubitul Norei de la mansardă ?

— Vărul lui Simion Still împreună cu alți trei prieteni.

— Dar cine le-a cerut să facă acest lucru ?

— Eu le-am cerut, se precipită grefierul, la rugămințile lui Simion Still.

— Ce-ai primit sau care ți-a fost partea după cele întîmplate ?

— N-am primit nici un ban, dar am fost bucuros că pot participa la clădirea fericirii unei ființe nevinovate cum e Nora.

— Crezi că fata lui Simion Still e fericită ?

— Nu cred. Nu mai cred nimic.

— Atunci nu mai ești bun de nimic dacă nu mai crezi nimic. Ce pedeapsă crezi că meriți pentru crimele la care ai participat ?

— Nu știu, nu mi-ar place să mor în nici un fel.

— Atunci, pentru că te-ai purtat toată viața neomenește, te vom da în seama unui animal să te sfîșie.

— Nu, nu, nu ! strigă grefierul. Asta n-aș suporta.

Pe cînd grefierul se văicărea ca o femeie fricoasă, vocea judecătorului pronunță cu putere sentința : „Vei fi dat în seama unui tigru !".

Bătrînul începu să tremure din tot trupul, vru să mai spună ceva, dar vocea îi dispăruse, apoi închise ochii, iar cu mîna sănătoasă încerca să facă semne de îndurare. Maciste își desfăcu roba de la gît, o așeză în cuier și apoi se postă pe masa de unde putea să vegheze în liniște ultimele zile ale grefierului.

Gheorghe Pituț

Începutul mersului propriu

Urmare din pag. a 4-a

asta pentru că eram implicat în construcția unei noi lumi, unei noi mentalități, mîinile mele și gîndul meu știu din experiență acest lucru, alți oameni deveniseră conglăsuitori zilnici ai mei, limbaje grele prin prospețime, prin noutate, mă obligau la eforturi susținute, trupul și creerul cunoșteau alte oboseli decît cele familiare mie și peste tot, încăpățînat, căutam ordinea în care credeam. N-am găsit-o imediat, era imposibil, lumea era prea nouă, mult pionierat, m-am pomenit diagnosticînd optimist, presupunînd mental legăturile ce vor constitui o posibilă ordine sublimă și am descoperit că poezia poate fi așa ceva, am scris-o, m-a înfiorat gîndul că peste ani exact o astfel de poezie se va putea scrie direct în fața obiectului poetic existent pentru că și-n noua orînduire a muncilor el va exista cu adevărat, m-am bucurat, am gîndit nostalgic : cînd oare au fost notate doinele nu ca descrierea obiectului poetic ci ca ordine posibilă, decît atunci cînd se așezau pe temelii istorice societățile muncilor pămîntului ? dar am renunțat rapid la nostalgii scriind în continuare despre cele văzute, despre cele întrevăzute, ajutînd ca ele să se termine cît mai curînd într-o armonie; „sînt convins că asta înseamnă poezie realistă" m-am bucurat iarăși, dar rămîn, în continuare, bucuros la muncă.

atelier literar

poșta redacției

A. A. CASSTIF : Prea puține pagini, nu destul de lămuritoare, ca să putem trage o concluzie. Trebuie să vă păstrați, însă, toată încrederea în steaua dv., în sfertul dv. de oră (care se va ivi, fără îndoială, într-o bună zi !...). Reveniți.

A. VALONI : Scădere a consistenței, a substanței nobile, creștere a ambiguității, confuziei, semne de instalare a unui manierism. Doar cîteva lucruri de semnalat (dar nu la cel mai bun nivel atins anterior) : „Cruzime", „Să economisim", „Portret studiat", eventual și „Durerea devine expresivă". (Mulțumiri).

CORA : Cele mai multe sînt versificări fără șir, convenționale, școlărești, azvîrlite în fuga condeiului. Cîteva par să cuprindă, însă, și un zvon de poezie („Căutare", „Singurătate", „Ploaia", „Noi"). Să vedem în continuare.

OANȚĂ ANTON DINDEAL : Am primit și plicul cu „Striga" și celelalte, dar nici acum nu se zăresc semnele harului literar.

C. IONESCU : Cîștigă teren cronica rimată, plafonarea, Ceva, în „Ca și cum".

ILDA GABOR : „Bilanț", „Căldura", „Visul verde" reprezintă un început plin de promisiuni.

BOGDAN ȘTEFĂNESCU : Mai multe lucruri greoaie, discursive, neinspirate, citeodată „făcute" fără aripi. Cîteva pagini ceva mai bune : „Cîntec", „Spartană", „Pe țărm", „Sfîrșit de veac", „Duminică". Ceva, și în „Recviem".

IRINA MOLDOVAN : O serie de pagini semnalează existența unor reale aptitudini lirice : „Și ploile astea", „Vino", „E mare dezordine", „Cineva bate". Un efort de concentrare, de eliminare a umpluturilor convenționale, va duce lucrurile spre un rezultat și mai bun.

E. MALEC : Versurile rămîn niște compuneri diligente, „la rece", cerebrale, înghețate, fără „emisie". În schimb, scrisoarea e un lucru remarcabil, o analiză subtilă și pertinentă, care anunță pe criticul și cercetătorul de autentică vocație.

VICTORIA : Sînt vizibile și acum (poate chiar mai bine ca data trecută !) o serie de calități (vioiciune de spirit, umor, pătrundere analitică, etc.) dar paginile sînt încă „crude", în stadiu de bruion, cam răvășite, uneori prea telegrafice, eliptice. Să sperăm că vă veți putea concentra mai bine, în viitor, și că vă veți apropia și mai concludent de reușită.

C. GHERGHINOIU : Cînd vorbele fără șir și inflația metaforică sînt strunite nițel, apar și unele semne favorabile (ca în „Împăratul", „Frica"). În celălalt plic, nimic nou de semnalat.

ION VLASIA : Bune semne de început, mai ales în „Această pădure" „Elemente", „Săptămîna patimilor", „Către antici".

D. BARBU : Reviriment îmbucurător, lucrurile par să depășească starea de criză și răscrucea vîrstelor, amărăciunea tinde să amendeze dulcele naiv-sentimental de odinioară, etc. : „Întrebare", „Poezia", „Elegia ieșirii", „Ruga pentru zăpadă" (de asemeni, încă nepuse la punct, „Fata morgana", „Tinerețe", „Deloc modernă"). Judicioase, gîndurile și analiza din scrisoare.

NICOLAE PINA : Nu e mai bine, dimpotrivă : scurte impușcături metaforice, fără suflu, fără reverberație lirică, uneori de gust îndoielnic, indigest. Ceva, în „Surd se aud". Puteți trimite, firește, și lucruri revăzute dar, deocamdată, vă dorim succes în „hopurile" care vă așteaptă !

I. GRUNZ : Semne de oboseală și convenționalism (și oarecari tendințe de substituire a viorii prin surle și tobe !). Mai bine, în „Pe aburul oglinzii", „Spovedanie". În celălalt plic, lucruri de artizanat cuminte și lucios („Intre", „Poem de dragoste").

Traian Dragosin, Gh. Bozu, Petre Pîrvulescu, C. Bogos (Mulțumiri). **Pătru Monea, Andra N.S. :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEÎSCĂLITE : „Moștenire", „Refren" „Mileniu" ; „Scurgerea timpului". „Albina", „A dispărut un om", etc.

Lazăr ,Iulian, Vasile Dumitru, E. Vatamanu, Șerban Alexandru, C. I. Inova, Mih. Gh. Teodorescu, Tudor Catalin, Mihaela Pop, A. Blascu, Valentin Predescu, C.O., Tudor Trăsnea, Minodora Tătulescu, Vasilică Ginel Nedelcu, Alex. Constantinescu, ing. Ștefan Banciu, Octavian I. Vlad, Livia Sanda, Pavel Nicoară, Barbu Livadaru, Vasile Oprea, Mihai Aluneagu, Lili Podbal, Manea Lăutaru, Gheorghe K. Gheorghe, Delacălmățui, Ion Dutevino, Agafia Dragomirescu, Tudor Faur, Jean Lamotescu : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Interiorizare

E gîndul meu o iarbă luminoasă
prin care treci imponderabilă
în fiordul privirii tale
ca un cerb mă ascund
de tot ce e urît și scund.

VIOREL FLOROIU

Cai

Cai nocturni pe catalige
pe potcoavele tocite
cară cîmpul în oraș,

cai costelivi
dau îndărăt
din fața tăbliilor cu :
„Nu păsteți iarba !"

cai cu pieile sumese
peste glezne
trag la lăzile de gunoi
ca la iesle !

EMIL COȚIANU

Cerul mă face să cred

Miroase a primăvară
și iată privirea mea
strălucind de o mie de ori
mai frumos
de o mie de ori
mai albastră ca marea
Și cerul senin
mă face să cred
că exist undeva
pe pămînt, într-un sat,
într-o floare

VICTOR ADDEL

Un drum

Un drum amorțește în mine
cum s-ar sfîrși și-ar începe
dar nu se mai poate
și totuși...
am o poveste de om
am un om de trăit
repede
și cît mai departe...

CONSTANTIN OPRICĂ

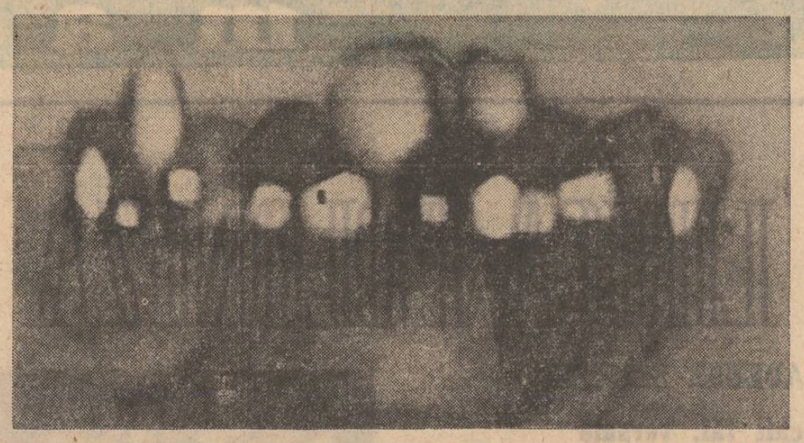

În această pagină lucrări de Mihai Topa

Pregătiri

Toamnele plutesc
ca niște uriașe aeronave,
vin munții iernii,
sub ei pămîntul va fi umbră,
acum bătrînii mor
lăsînd protezele în pahare limpezi
și grămezi de fructe în livezi,
acum frunzele par niște ace de ceas
cu mersul unidimensional.
Aștept toamnele încă din vară,
mă crispez înspre amiază,
efortul saltă din creier
o monedă albă
pentru telefonul care mă va lega
cu cine știe ce familie de cuvinte.

CONSTANTIN BUICIUC

Arheologie

Cultiv pe spinarea voastră
trestii de zahăr
și cînd trec
ca îngerii ambulanți
prin sufletul vostru arabil
aplecat deasupra plugului de lemn
mă bate gîndul
că aș putea găsi
prin mărunțaiele lutului
mîinile zeiței din Milo

COSTIN GRIGORAȘ

De cînd ai plecat

De cînd ai plecat
singurătatea și-a lipit tîmpla de ușă
mă gîndește
ca pe o stare a ei perfectă
e liniște e nemișcare
gîndul s-a cuibărit
în amintire —
vidul în calea căruia stă
o imagine.

AUREL ALBU

Demult

Demult îți port chipul în suflet,
cuvintele
ți-au ciugulit obrajii
ca peștii fața
unui înecat.

GHEORGHE SMEOREANU

Festivalul-concurs interjudețean de creație literară „Marin Preda"

Timp de două zile, 28 și 29 mai a.c., în județul Teleorman s-au desfășurat ample manifestări în cadrul primei ediții a „Concursului interjudețean de creație literară „Marin Preda". Puse sub semnul Festivalului național „Cîntarea României", în întîmpinarea apropiatului Congres al educației politice și culturii socialiste, manifestările au fost organizate de către Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Teleorman, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Muzeul literaturii române, Editura „Cartea Românească" și Radioteleviziunea română.

Prima zi a manifestărilor a debutat cu deschiderea, la Casa de cultură a sindicatelor din Zimnicea, a expoziției foto-documentare „Marin Preda" realizată de artistul fotograf Vasile Blendea. Au vorbit : Ion Huidumac, președintele C.C.E.S. al județului Teleorman, D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, și Vasile Blendea, autorul expoziției. Au urmat apoi întîlniri ale grupurilor de scriitori cu oameni ai muncii, elevi, țărani cooperatori din diverse localități ale județului pe teme legate de creația literară contemporană, zestrea ei de valori umaniste, capacitatea de modelare spiritual-morală a publicului cititor. Au participat : D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Ioan Alexandru, Petre Anghel, George Bălăiță, Vasile Băran, Mircea Ciobanu, Florin Costinescu, Dumitran Frunză, Traian Iancu, Stancu Ilin, Emil Manu, Bujor Nedelcovici, Al. Oprea, Ion Potopin, Ilie Purcaru, Ion Rotaru, Petre Sălcudeanu, Eugen Simion, Titus Vijeu.

A doua zi, manifestările au continuat cu Sesiunea de comunicări științifice : „Istorie și realități naționale în opera lui Marin Preda" (Alexandria) la care au participat criticii și istoricii literari prezenți. A urmat, în satul natal al scriitorului, Siliștea-Nouă, deschiderea unei expoziții care reînvie momente semnificative din viața și creația scriitorului. Realizată cu sprijinul Muzeului literaturii române, expoziția conține manuscrise ale operelor fundamentale ale autorului „Moromeților", obiecte personale, iconografie, ediții princeps cu autograf, traduceri în limbi străine etc.

După un moment de evocare a vieții și personalității marelui dispărut, în cadrul căreia consăteni ai acestuia au depănat amintiri din perioada copilăriei și anilor de școală ai lui Marin Preda, manifestările s-au încheiat cu festivitatea de decernare a premiilor cîștigătorilor Concursului interjudețean de proză scurtă „Marin Preda".

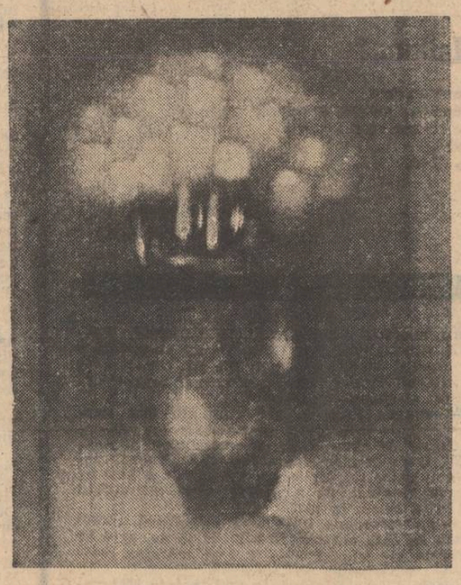

Un poet italian:
MIMMO MORINA

Mimmo Morina s-a născut în Sicilia în 1933. A studiat dreptul la Universitatea din Palermo și științele politice la Universitatea din Florența. Trăiește în străinătate din 1958. Actualmente este rezident în Marele Ducat de Luxemburg, în calitate de șef al sectorului Afaceri culturale, al unei instituții europene și conduce revista trimestrială Nuova Europa de artă, litere și știință.

Deosebit de interesantă în ceea ce privește prezența literaturii și artelor celor mai diverse țări europene și conținînd texte în italiană, franceză, engleză, spaniolă, germană etc., revista lui Mimmo Morina inserează adesea texte poetice românești aparținînd, dacă e să ne referim numai la ultimele numere, lui Cezar Ivănescu, Horia Zilieru, Nina Cassian, Tudor Arghezi ș.a.

Poetul Morina a debutat în 1955 cu „I Want To Pay Myself", o culegere de versuri cu text bilingv, căreia i-au urmat apoi volumele „Fragii" (1964), „Psyche" (1967), Sei tu la Terra" (1970), „Contrappunto" (1974) și în același an, în traducerea românească a lui Dan Ciachir, „Cavalcada inocenților", apărută la București la „Univers". Urmează volumul „A canne mozze" (Arme fără greș), publicat în 1978 la editorul Mursia din Milano, cu o prefață de Alfredo Luzi.

Ultima sa carte, intitulată „Hiera" („Versi di una isola ritrovata") a apărut în 1980 la editura „Alcione" din Trento, cu o prefață de Giancarlo Vigorelli ; versiunea franceză a versurilor este semnată de Eugène Guillevic.

Protestul : iată unul din izvoarele la care se alimentează vocea poetică a lui Morina. Cînd plaga aviditătii omenești, în drumul său spre saturație, este gata să desfigureze norma morală, etica firii, bisturiul cuvintelor rebele înaintează pînă la revelarea metastazei incubărite în țesuturile sănătoase ale organismului social, chirurgul Morina propunînd extirparea, înainte ca procesul de deteriorare să devină ireversibil.

Măștile de „eurocrați", aglomerînd culisele puterii sub diversele ei forme, paternalismul demagogic, servilismul și cameleonismul, birocratismul și carierismul fără scrupule, într-un carnaval de coșmar se topesc că prin farmec, confruntate cu lumina Siciliei natale, punct de sprijin anteic și de referință al poetului, invocată ca un mit al unui rai pierdut care uneori se insinuează cu îndurerată blîndețe în protestul lui Morina, dîndu-i aripile speranței.

Homo faber

această mireasmă de glie
în văzduhul jilav
nu e glia mea
uneltele fierbinți pe șantiere
lucrarea febrilă a omului
— picurarea streașinilor
— grîul aplecat
— mărul în pîrg
— miei lîngă ugere pline
ploaie
somn
lumină
noapte zăbovind să moară în zori
munca omului
călăuzește lungul marș contra timpului
HOMO FABER
fără preget prin veacuri
și eu
muncitor
sub un cer străin
— cîntec
— cuvinte
— silabe
vers solitar al mierlei

La cantonul neștiut

Zăngănitul trenului una cu primăvara
străpunge șiruri și linii ne-ntrerupte
— case și cîmpii — copaci și rîuri —
în meandrele pămîntului
trosnetul e mai asurzitor
ca traducerea simultană după lungi ore
de-ascultare
gările se încalecă
în infernalul croncănit al macazurilor
mereu verdele semnal
șovăie
controlorul
trage cu ochiul și găurește biletele
(mulțumesc domnule)
destinația ta
e-nsemnată dar secretă —
ne vom aștepta dulce tovarășă
la acel canton neștiut unde
un steag roșu
va opri cursa anotimpurilor !
— nu mă dezamăgi iubire —
testamentul meu
e primăvară-n
floare

Aleanul italo-eurocratului

adevărat e doamne
ești pururi nărăvitul provincial
fără imaginație
care-ai fost
și care o să fii
întru veșnicia
care n-o să fie nicicînd a ta
și astfel
o să-ți cîștigi teancul de bancnote
acolo unde
n-o să-ți folosească dle. doctor
cu orice prilej
ci va trebui să te mulțumești
cu simplul „monsieur"
oh doamne
ce dur îți e acest loc
departe de „casă"
scumpul meu
doct. cav. înalt-funcț...
eurocrat ce duce dorul
frumosului cer
albastru

Io: Mimmo Morina

după ce-am îndurat atîtea
hotărăsc :
„SĂ NU MAI SUFĂR !"
— patruzeci de ani în spinare —
îi duc bine
chiar dacă
cîte-o mîncare
trebuie s-o condimentez cu :
— zyloric + piperazine —
nici vorbă de criză : „a virstei critice"
(soție tînără inteligentă și frumoasă)
— fără remușcările trecutului —
deloc birocrat
chiar dacă
mulți dușmani
(multă vază)
cred că mă desființează
ponegrindu-mă
eu : mimmo morina
patruzeci de ani...

Bani proletari

odinioară se spunea :
pămîntul e sîngele vieții !
— pămînturile —
uzurpate-înfiate-lăsate urmașilor-vîndute
— violență și bani murdari —
ce mizerie !
am cumpărat 30 de ari în route de kehlen
(banii mei proletari)
în buzunarul unui viclean de argat
ce doarme cu burta la soare
din speculații edilitare
acum pietre și cărămizi roșii
(banii mei proletari)
au luat (5 iulie 1973) parcă formă de casă
— eu —
— proletar al cuvîntului
— proletar al inteligenței
— proletar al versului
— proletar al moralei
— proletar al combinațiilor
— prolétaire tout court —
bibms-briques rouges-ciment-tencuială
grinzi și țigle
capitalist — proletar
mă dărui meșteșugului pietrei
32, route de kehlen
viitoarea redacție „nouva europa"

Insulă ireală

cerul e greu de zăpadă
presimt că va da naștere iernii
în curînd
și cînd te gîndești
că vara-i la porțile lui soare-răsare
deschide pe mările pacificului
pe insulele verzi tropicale
și eu sînt fiul
unei insule
de sirocco și crivăț
acea „marettimo"
ce se scufundă-n uitarea inimii
și nimic nu știe de mine
nici eu de ea
lăsînd cuvintelor
semne de cronică
și moarte

Prezentare și traducere de Geo Vasile

REPERE

Poeme românești în limba engleză

Recenta antologie în limba engleză, **Romanian Poems**, poartă o semnătură ce constituie o garanție de autoritate. Este vorba de profesorul Dan Duțescu, un **scholar** în adevăratul sens al cuvîntului, autor de echivalențe reușite în limba română, din opere clasice ale literaturii engleze, cunoscător profund al marii poezii insulare, iubitor al cuvîntului rar, o personalitate armonioasă, ivită la confluența dintre două culturi pe care le reprezintă cu egală îndreptățire. Am prețuit întotdeauna în profesorul Dan Duțescu expresia unei tradiții civilizatorii, în care nuanța „british" adaugă reticența și umorul superior unei distincții sufletești și intelectuale de cea mai frumoasă ținută. Ne bucurăm acum să-i putem aduce un omagiu pentru apariția ce încununează activitatea sa de traducător și în limba engleză, propunînd o versiune realizată cu acribie, un efort de cea mai bună calitate de a face cunoscute valori ale poeziei clasice și contemporane românești. Cu toate acestea, respectul pe care-l datorăm personalității profesorului Dan Duțescu ne îndeamnă să nu-i ascundem nemulțumirea pentru caracterul oarecum întîmplător al selecției de poezie contemporană. În prefața ceremonioasă, redactată într-un stil atît de caracteristic pentru ținuta de oxfordian al lui Dan Duțescu, ne este dezvăluită originea majorității acestor traduceri. Ele se datorează inițiativei revistelor „Romanian Review", „Romania Today", și „Secolul XX" ceea ce ne face să bănuim că autorii și poemele propuse au fost selectate inițial de către aceste publicații. Reluîndu-le în volum, ar fi fost poate mai potrivit ca profesorul Duțescu să opereze conform propriilor inclinații, așa cum indică subtitlul, „An anthology of verse selected and translated by Dan Duțescu".

În acest fel, ar fi lipsit cu siguranță o serie de autori ce nu constituie în nici un fel personalități reprezentative ale poeziei contemporane și ale căror versuri nu contribuie deloc la conturarea unei imagini exacte a valorilor pe care le propunem străinătății. Cred că nu este cazul să mai prezicăm caracterul minor și insignifiant al operei unor Al. Jebeleanu, Vlaicu Bîrna, Violeta Zamfirescu, Ștefan Popescu, ș.a.m.d., prezenți în această culegere alături de Arghezi, Blaga, Emil Botta, Ștefan Augustin Doinaș, Cezar Baltag, Marius Robescu și alți mari poeți contemporani. Ce poate să înțeleagă un cititor de limbă engleză din prezența în antologie a unor poeme de circumstanță cu adresă la realități indescifrabile chiar pentru un public trăitor în imanența noastră istorică. Unele dintre poeziile selectate păstrează încă ecouri din „obsedantul deceniu", avînd conotații proletcultiste, tonul scela general, de umanitate abstractă care nu spune nimic. Este regretabil, deoarece sîntem convinși că asemenea producțiuni nu reprezintă gustul profesorului Duțescu și ne miră efortul său trudnic de a le da o expresie nobilă.

Cu tot regretul mărturisit de a nu fi întîlnit un poet de expresie engleză cu care să colaboreze la elaborarea acestei apariții, mi s-a părut că realizarea ei este remarcabilă. Atunci cînd materia îl servește, profesorul Duțescu este capabil de versiuni excepționale, justificînd entuziasmul lui Harold Pinter pentru abilitatea românilor de a traduce poezie, menționată de asemenea în prefață. Chiar atunci cînd versul pare intraductibil, cum este cazul poemelor lui Ion Barbu sau Tudor Arghezi, traducerea de față este în întregime citabilă pentru caracterul ei genuin, pentru spiritul în care a fost construită expresia engleză a sensibilității poetului. Excepționale ni s-au părut de asemenea echivalențele poemelor lui Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Marius Robescu, Nina Cassian, iar dintre poeții mai vechi splendidele traduceri din poemele într-un vers ale lui Ion Pillat și, încă o dată, cele ale lui Ion Barbu.

Cu toate obiecțiile noastre, antologia semnată de Dan Duțescu, mai degrabă o culegere, este o realizare remarcabilă prin marele număr de lucrări traduse, prin adîncirea efortului de a respecta spiritul limbii engleze și intenția poetică, pur și simplu prin faptul că există, că mărturisește pasiunea unui autor ce se exersează într-o limbă a marii poezii.

Aurel-Dragoș Munteanu

REZULTATELE CONCURSULUI DE DEBUT — POEZIE AL EDITURII ALBATROS — 1981

În urma trierii celor 167 de manuscrise depuse sub motto, Juriul Concursului de debut în poezie al editurii „Albatros", alcătuit din Mircea Sântimbreanu, directorul editurii — președinte —, Ion Acsan, Constanța Buzea, Domnica Filimon, Mircea Martin, Gabriela Negreanu și Laurențiu Ulici au decis următoarele :

Să se rețină spre contractare și publicare manuscrisele : Romulus Bucur : Dragoste and bravură, **Daniel Corbu :** Recurs, **Aurel Dumitrescu :** Divina paradoxalia, **Ion Bogdan Lefter :** Salt Mortal, **Alexandru Mișina :** Manualul tînărului liniștit, **Călin Vlasie :** Neuronia.

Autorii au întrunit opțiunile juriului, fiind în același timp prezenți în culegerile anterioare ale editurii.

Pe anul 1981 se acordă următoarele premii :
Traian Furnea : Un simplu acum !
Ștefan Mera : Poezii din inimă
Ion Zubașcu : Gusturi și personaje

Totodată au fost selecționați în vederea publicării cu cicluri de poezii în Caietul debutanților: **Corneliu Antim, Liviu Antonesei, Nicolae Băciuț, Daniel Daniel, Gellu Dorian, Alexandru Dohi, Ion Dumbravă, Ștefan Dumitru, Sorin Miavoe, Marcela Mariana Milcu, Sanda Moise, Voicu Olari, Nicolae Sava, Traian Ștef, Andrei Zanca.**

Anunțăm că, pentru Concursul de debut în proză și poezie pe anul 1982 manuscrisele vor fi expediate sub motto pînă la data de 15 septembrie 1982.

Amănunte suplimentare se pot obține de la Secretariatul editurii, Piața Scînteii 1, București.

REVISTA STRĂINĂ

● **SOCIETATEA SHAKESPEARE** din R.D. Germană este una dintre cele mai vechi asociații dedicate marelui dramaturg. Ea a fost întemeiată în anul 1874 și este reputată pentru manifestările pe care le organizează. În acest an a prevăzut spectacole cu piesele „Romeo și Julieta" și „Visul unei nopți de vară", puse în scenă de către Teatrul Național German din Weimar, Theater im Palast Berlin, Stadtische Bühnen Erfurt și un teatru de amatori din Dresda. De asemenea, un balet de Georg Katzer, intitulat **Un nou vis al unei nopți de vară**, este prezentat de opera din Berlin. Programul activităților din acest an mai cuprinde manifestări științifice și sesiunea anuală a societății germane Shakespeare.

● **UN SUBSTANȚIAL** studiu dedicat activității lui John Locke în ceea ce privește literatura pentru copii semnează Samuel F. Pickering, cu titlul **John Locke și cărțile pentru copii în Anglia secolului al XVIII-lea.** Profesorul Pickering, o autoritate în materie, face dreptate contribuției ample a marelui filozof într-un domeniu ce este considerat marginal, dar care îl reprezintă cu plenitudine. Recenzia pe care i-o consacră Pat Rogers conchide: „Autorul scrie cu plăcere și cu umor și chiar atunci cînd cade în mici răutăți și deturnări de sensuri, aceasta nu supără. Textul este încărcat de citate amuzante și la locul lor".

● **AUTOR PARCIMONOS,** Guy Dupré publică de curînd cel de-al doilea roman al său, **Le Grand Coucher.** După **Les Fiancées sont froides,** care îl făcuse pe Albert Beguin să-i dedice un articol excepțional în revista „Esprit", cea de-a doua carte se bucură de sufragiile criticii pariziene și din alte capitale literare, pentru subiectul atrăgător și stilul său incitant. David Gascoyne scrie în acest sens : **Le Grand Coucher** aparține unui domeniu apropiat de ceea ce se numește de obicei „faction" ; iar interesul său documentar este excepțional. Ceea ce trebuie să evidențiem, în același timp, este faptul că această încercare de documentație imaginativă este compusă într-un amestec de îndemînare și stil. (...) Cartea combină subtilitatea, temperamentul și densitatea aluziilor ; este o lucrare provocatoare și absorbantă din punctul de vedere al lecturii.

● **ALBERT CAMUS** este un autor ce cunoaște declinul în conștiința literară din țara sa, dar constituie încă un subiect predilect de studiu în Anglia și Statele Unite. O recentă monografie critică publică Patrick McCarthy la editura Hamish Hamilton din Londra. Plecînd de la poziția actuală a autorului, criticul caută să distingă și să analizeze cauzele depresiei în reputația romancierului și eseistului francez. Între acestea, el menționează mai întîi exagerarea meritelor lui Camus în anii '50, precum și exagerarea nejustificată a unor elemente de biografie romanțată. De asemenea, este vorba de o schimbare, în anii noștri, a accentului de pe o literatură problematică și de conștiință, realizată în general pe un ton polemic, și transferarea lui pe creația de limbaj și opera de contemplație a realității în mișcarea sa genuină. Interesant este că atît Patrick McCarty, cît și unul dintre recenzenții săi, Conor Cruise O'Brien, consideră **Străinul** a fi cel mai slab roman al lui Camus, cu toate că în urmă cu mai multe decenii era discutat în chip de emblemă a epocii.

● **O LUCRARE** consacrată unei străvechi civilizații africane este dedicată de Angulu Onwuejeogwu regatului Nri, care a înflorit pe teritoriul Nigeriei de astăzi între anii 700 și 1020. Autorul ambiționează de altfel mai mult, bazîndu-se pe investigațiile arheologice și pe alte mărturii, tinzînd spre o istorie care începe în epoca amintită și continuă pînă în zilele noastre. Comentatorii cărții sînt de acord că ea va constitui un impuls serios pentru cercetătorii Nigeriei de est, pentru istorici și sociologi.

● **LITERATURA** în limba velșă este un fenomen de amploare în zilele noastre, constituind deliciul unor comentatori specializați, care nu uită să evidențieze marea sa tradiție poetică și reînvierea ei în zilele noastre. Numele lui T. Gwynn Jones sau Robert Williams Parry sînt dintre cele mai cunoscute. De curînd a fost republicat volumul **Cerddi** al lui Williams Parry, într-o ediție somptuoasă, cu șase gravuri în lemn de Peter Reddich. Un comentariu al lui Badwyr Lewis Jones consemnează : „Volumul conține o manifestare de surprinsă inocență în fața miracolului creației, conștiința dramaticei condiții a omului trecător, dar și un comentariu satiric usturător asupra micimii omenești și a compromisului moral, al infirmității condiției sale morale. Pe măsură ce starea sa de spirit se întunecă, ritmul și dicția artistică primesc o nuanță aspră și colocvială".

LIRICĂ POLONEZĂ

TADEUSZ SLIWIAK

Ochii tăi, versule

În mii de ferestre lumină
pe mii de mese
poeții se chinuie
scriind cele mai importante versuri
coboară în adincimea lor și scot
o fărimă care miroase a cuvînt
o încălzesc cu respirația
o verifică dacă poate trăi singură
Versule vino
arată-mi dacă în ochii tăi
e lumină
dacă mîinile sînt în stare arma s-o țină
versurile vino și-arată-mi
dacă ai voce bună
Nu striga — vorbește ca lumea
îndreaptă-te
versule aș vrea să-ți văd ochii

* * *

— lui Tadeusz Holuj

Totul din durere e făcut
e suficient să te-ating
cu un vîrf de cuțit sau de ac
să te convingi
că din durere ești făcut

Pielea
nu ți-e scut

Tot din durere ești făcut
și asta în primul rînd

te face Om să fii
te-nvață frica și căința
prudența te-nvață

șoptește arma

* * *

Versul despre animalul
căzut în pădure
l-au scris multă vreme furnicile
pînă au ajuns
la albeața oaselor dezvelite
Aplecindu-te acum
pe fila curată de hîrtie
citești acest vers alb despre moarte
iar sub copacul foșnitor al imaginației
stă un animal gata să fugă

Mihai Topa : „Inserare"

Ad infinitum

Naivii termină la punct
spun punct
îl pun
și-apoi mult timp
păsărelele din manuscrise le hrănesc
cu ceea ce printre degete găsesc

Naivii cred
în puterea gîndului

iar punctul e începutul trandafirului
începutul astrului
locul de unde plaiurile
larg înaripate
cuprind toate punctele cardinale

la începutul perfecțiunilor
făcute și imposibile

Naivii cred
într-a trăiniciei formă
punct spun
și termină

acesta e locul de întîlnire
al tuturor cazurilor din lume
iar sumei lor mai tîrziu îi zic
baftă
istorie
soartă

Noapte bună

Îmbrăcămintea pe umerașe
se odihnește în urma noastră
nu trebuie să mai fie ascultătoare

nici mînecile și nici cracii pantalonilor
Gulerul descheiat
ghetele la fel

după o zi întreagă de chin

respiră ușurați

se pregătesc să adoarmă

și ne culcăm și noi
devenind parcă mai ușori
cînd somnul trece pe sub gene
iar ceasul fuge în vîrful degetelor
Moartea începe în noi
cu manevrele ei din fiecare noapte
Deocamdată folosește alice moarte
și trage în figuri de carton
care tot mai mult seamănă cu noi
Moartea învață și ea să ne semene
lucru pe care îl fac și alții
Cei mai harnici din noi
învață lecția aceasta
pe de rost
pe propria piele

În românește de
Nicolae Mareș

STANISLAW GROCHOWIAK

Romeo

Și astfel nu se mai întîmplă
Ce trebuia să se întîmple.
Prea scurte-au fost trecutele dureri
Prea lungi vor fi și cele viitoare...

Picătură după picătură în stalactită se preface.
— Mai imi știi numele ? Julieta ?
— Iertați-mă, domnul meu, nu-l cunosc !

Haiku...!

Pasărea mea
Rămurica mea de trandafir
Pe cel mai rănit dintre
spini,
Te sărut.

În românește de
Maria Urbanovici

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

JARDAR SEIM:

„Există în Norvegia mulți prieteni ai țării dumneavoastră..."

— În această primăvară poposiți, pentru a cita oară, pe meleagurile românești ?

— Cred că pentru a noua oară. Cea dintîi întîlnire cu țara dv. am avut-o în 1965 și de atunci am revenit cam la doi ani, de fiecare dată cu aceeași plăcere, de fiecare dată dobîndind un spor de cunoaștere și de atașament față de oameni și de locuri deja familiare.

— Judecînd după modul impecabil în care vorbiți limba noastră și după timpul petrecut în România, cred că nu greșesc afirmînd că sînteți, între cei 4 100 000 de cetățeni ai îndepărtatei Norvegii, cel ce cunoaște astăzi cel mai bine țara și cultura noastră.

— Mi-e greu să fac o asemenea ierarhizare, dealtfel, o competiție de acest gen mi se pare puțin relevantă. Pot afirma însă că nu sînt singurul norvegian care are cunoștințe mai aprofundate decît un simplu turist despre România. Există astăzi la noi mulți prieteni ai țării dv. și, cînd îi întîlnesc, sînt bucuros să constat că impresiile noastre se completează, că, familiarizați cu aspecte diferite ale culturii și vieții românești, putem învăța multe unii de la alții. Sub acest aspect, situația este mult schimbată față de 1965, cînd am venit întîia oară în România, pentru 8 luni, ca student, primul care a beneficiat de programul de schimburi pentru studenți în cadrul acordului cultural dintre țările noastre.

— Ați participat, în august 1980, la cel de-al XV-lea Congres mondial de istorie de la București. Dacă judecăm după titlul comunicării prezentate, atenția dv., ca cercetător al Institutului de istorie al Universității din Oslo, se îndreaptă spre epoca contemporană.

— Comunicarea cu care am participat la Congresul de istorie de la București, **Raporturile dintre salariați și conducerea întreprinderilor în industria secolului XX. Cazul Norvegiei**, reflectă, într-adevăr, orientarea investigațiilor mele spre epoca contemporană, cu predilecție spre perioada interbelică.

— Obiectul actualei dv. vizite este legat tot de istorie. Dacă nu mă înșel, de data aceasta de istoria României.

— Ca norvegian, mă interesează, evident, în primul rînd istoria țării mele. Mi se pare însă necesar, pentru un istoric, și aprofundarea evoluției altor țări, și aceasta nu numai în scopuri didactice, ci și în cadrul activității de cercetare propriu-zisă. Lărgirea perimetrului investigației fertilizează, cred, chiar cunoașterea propriei istorii. Iată de ce fenomenul istoric românesc mi se pare demn de studiat. Și, ca să răspund în sfîrșit la întrebarea pusă, acest nou interval de timp pe care-l petrec în țara dv. este destinat stringerii de material referitor la situația României în timpul crizei economice mondiale din 1929—1933.

— În ce măsură credeți că este cunoscută — sau necunoscută — istoria noastră în Norvegia ? Care ar putea fi cauzele situației respective ?

— Aș exagera, din păcate, dacă aș spune că istoria României este bine cunoscută la noi. Nu este însă o situație singulară, căci, cum se știe, a existat și încă mai există tendința ca, în cadrul istoriei universale, să fie privilegiate anumite arii, identificate de obicei cu marile entități statale. Dacă nu se poate vorbi de o cunoaștere comprehensivă a istoriei românești în țara mea, aceasta nu înseamnă încă că ea este complet ignorată. Sînt împrejurări sau etape ale istoriei României care au atras în mod deosebit atenția. Aș cita între ele participarea românilor la procesul de formare a poporului român, dificilele secole ale dominației otomane, poziția României în timpul celor două războaie mondiale, opțiunile ei ferme de astăzi pentru o politică de pace și independență.

— În colaborare cu alți specialiști, ați publicat în editura Tiden, în noiembrie 1980, lucrarea „România", apărută în preajma vizitei președintelui țării noastre în Norvegia. Dacă nu mă înșel, este prima sinteză enciclopedică despre România editată pînă acum în Norvegia. Ne-ați putea împărtăși cîteva ecouri ale primirii ei ?

— Este, într-adevăr, cel dintîi volum apărut în Norvegia și consacrat în exclusivitate României. Bineînțeles, unii recenzenți au avut și observații critice, dar în general cartea a trezit interes, fiind salutată ca o binevenită prezentare pentru marele public a imaginii unei țări ce ar trebui mai bine cunoscută la noi.

— Revin la modul în care este cunoscută în țara dv. istoria României. Care momente, evenimente sau personalități ale ei credeți că ar putea stîrni interesul publicului larg ?

— Sînt numeroase și aș putea înșira aici, spre exemplificare, o lungă listă. Încă din 1965, cînd am vizitat Sarmizegetusa — unde am audiat captivantele prelegeri despre daci ale profesorului Constantin Daicoviciu — mi-am dat seama ce subiect atrăgător ar putea constitui această perioadă istorică și în afara hotarelor României. Interesante mi s-au părut, pentru epoca antică, mărturiile referitoare la răspîndirea timpurie a creștinismului în spațiul carpato-dunărean. Acest lucru este valabil și pentru alte aspecte sau evenimente. Mă gîndesc, de pildă, la situația românilor din Transilvania pînă la Unire, populație majoritară, cu un statut social-politic inferior însă celorlalte naționalități, mai slab reprezentată în viața economică a orașelor, dar care, prin realizările ei culturale, a dobîndit o importanță hotărîtoare nu numai în direcția făuririi unei conștiințe naționale, ci și în procesul de dezvoltare a limbii și literaturii române în ansamblu.

Din istoria recentă aș cita răscoala din 1907 și nu pentru faptul că acest eveniment este aniversat anul acesta. La noi el este puțin cunoscut, neîncadrîndu-se în imaginea generală asupra situației țărănimii din Europa centrală și apuseană de la începutul secolului nostru, cînd problema țărănească era considerată ca rezolvată. Cred că răscoala din 1907, ilustrează că o eliberare formal-juridică nu implică automat și o eliberare reală, situația putînd avea adesea un deznodămînt brutal și singeros. Ultimul exemplu l-aș cita din istoria mișcării muncitorești, domeniu pe care l-am studiat și în istoria Norvegiei. M-aș referi la greva generală din octombrie 1920, expresie a dezvoltării rapide și a radicalizării mișcării muncitorești din România, similară situației din alte țări. Riposta autorităților a urmărit anihilarea unei mișcări sindicale în plin avînt care se dovedea a avea și scopuri politice nu numai economice.

Asemenea subiecte sînt, cum am mai spus, deosebit de interesante în sine, succesul recepțării lor de către publicul nescandinav depinde însă și de forma de prezentare, de capacitatea eventualelor lucrări consacrate lor de a găsi un limbaj adecvat, de a „vorbi" unor mentalități diferite celor de aici.

— Aș reformula întrebarea anterioară, încercînd, de data aceasta, să aflu de la dv. spre ce aspecte ale istoriei noastre s-ar îndrepta interesul specialiștilor norvegieni ?

— Cred că cele afirmate mai înainte sînt valabile și în acest caz. Se adaugă la acestea elemente ce nu țin strict de istoriografie, dar și de logica istoriei. Personal, mi se pare, de exemplu, seducător să urmăresc posibilele paralelisme, similitudini dintre evoluțiile țărilor noastre. Ambele au fost timp îndelungat sub control străin și sînt relativ tinere ca state moderne ; Norvegia și-a obținut deplina independență abia în 1905. Apoi, în ambele cazuri există o conștiință a unor timpuri trecute de mare măreție și demnitate a aspirațiilor și este interesant de urmărit modul în care aceasta a fost folosită de statele naționale în legitimarea și validarea existenței lor. Cu alte cuvinte, în ce măsură conștiința unor fapte revolute ale trecutului dobîndește virtuți constructive sub aspect social-politic. În istoriografia norvegiană acest lucru a fost evident în cea de-a doua jumătate a secolului XIX, cînd un asemenea ethos al conștiinței proprii a condus la o temeinică consolidare națională pe plan cultural, chiar dacă recunoașterea deplinei independențe politice a trebuit să întîrzie pînă în 1905.

— Aș vrea acum să vă adresez o întrebare nu în calitatea dv. de istoric, ci de prieten al țării și culturii noastre. Aș dori să vă referiți la tălmăcirile din literatura română apărute în ultimul deceniu în Norvegia. Ce scriitori români credeți că ar răspunde interesului cititorilor dv. ?

— Chiar dacă nu îndrăznesc a susține informarea mea exactă la acest capitol, pot afirma că, numeric, traducerile din literatura română în norvegiană sînt slab reprezentate. În afară de reeditarea lui Panait Istrati, mult citit dealtfel din perioada interbelică, s-au tradus cîteva romane ale lui Zaharia Stancu. Ceva mai bine reprezentată a fost poezia, într-un periodic literar, cu o audiență mai restrînsă însă. În ce privește cea de-a doua parte a întrebării dv., desigur că sînt mulți scriitori români ce ar putea fi apreciați în Norvegia. Din cei mai bine cunoscuți de mine aș putea cita, între clasici, pe Liviu Rebreanu, iar între contemporani pe Marin Preda, Augustin Buzura sau — în poezie — Ana Blandiana.

— Din noiembrie 1981 sînteți președintele tinerei „Asociații de prietenie România—Norvegia". Ce acțiuni ați organizat, ce vă propuneți ?

— Am organizat cîteva întîlniri, între ale căror ultime teme aș aminti „Viața muzicală românească de astăzi" și „Aniversarea lui Nicolae Titulescu". Pe lîngă dezbaterile în cadrul asociației, ne preocupă mai buna cunoaștere a României și culturii ei în Norvegia, de exemplu prin conferințe la academiile populare, școli etc. Edităm și un buletin, destinat, ce-i drept, în primul rînd membrilor asociației. În proiectele noastre intră și suplimentarea contactelor prevăzute în cadrul acordului cultural încheiat de guvernele celor două țări, în vederea multiplicării relațiilor dintre ele la diferite nivele ale vieții sociale. Considerăm că activitatea noastră nu este interesantă și utilă numai pentru cei direct implicați, ci constituie și o modalitate de promovare a prieteniei dintre popoarele Europei și prin aceasta a cauzei păcii în lume.

Interviu realizat de
Horia C. Matei

București, mai 1982

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (IX)

„Omul destinului", cianura și canistra de benzină

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

La 20 aprilie 1945, cu zece zile înainte de a-și pune capăt zilelor, Hitler își sărbătorise în buncărul de sub Reichskanzlei ziua de naștere. Împlinea 56 de ani, și totodată, 4 463 de zile de cînd devenise cancelar al Reichului nazist. Albert Speer, care îi face portretul din ultima perioadă a vieții, scrie în memoriile sale apărute în 1971 : „Violența pune cu atîta brutalitate stăpînire pe el încît nu i se mai putea opune nici un simțămînt omenesc. Nimeni n-a reușit să i se apropie vreodată în mod intim pentru că, în el, totul era mort, totul era gol. Acestei lipse de consistență i se adăuga acum o senilitate precoce. Membrele îi tremurau, se încovoiase, pașii îi erau șovăitori, vocea nesigură. Își pierduse cu totul autoritatea de altă dată, dicția sa energică ceda locul unei pronunții șovăitoare și atone... Era palid, fața i se buhăise. Uniforma sa, altădată de o curățenie impecabilă, era ponosită și murdară ; se păta mîncînd, deoarece îi tremurau mîinile... Își abandonase de mult apartamentul de sus, sub pretextul că bombardamentele aeriene nu-l lăsau să doarmă, diminuîndu-i puterea de muncă. Cei puțin, după cum spunea el, în buncăr putea dormi. În felul acesta își strămutase viața sub pămînt. Atinsese ultimul stadiu al fugii sale din fața realității, acea realitate, pe care, încă din tinerețe nu vroise niciodată s-o recunoască. «Insula fericiților», așa am botezat atunci această lume ireală...»

Naufragiații pe această insulă subterană de beton armat erau niște Robinsoni ce navigaseră în infern. Corabia nebunilor eșuase.

Afară, la lumina zilei, se consuma tragedia unui popor înșelat. Armatele aliate înaintau din vest spre Elba. Armata Roșie le venea în întîmpinare, strivind sub tăvălugul ei de foc orice rezistență. Ordinele emise din „Insula fericiților" prin care führerul cerea aplicarea tacticii „pămîntului pîrjolit" nu mai găseau timpul necesar pentru a putea fi executate. De altfel, nimeni nu le mai dădea ascultare. În cartea sa intitulată „Sfîrșitul Reichului hitlerist", mareșalul sovietic Ciuikov scrie : „La 28 aprilie, în mîinile lui Hitler nu mai rămăsese decît un neînsemnat petic de teritoriu. Tiergartenul și clădirile guvernamentale. Era ultima suflare a regimului fascist... Nu se mai auzeau voci omenești, ci doar bîiguiala unor maniaci. Șeful statului major al trupelor de uscat ale Germaniei, generalul-colonel Krebs, transmite feldmareșalului Keitel următorul ordin al führerului : «Führerul cere să i se acorde imediat ajutor. Avem la dispoziție cel mult 48 de ore. Dacă ajutorul solicitat nu va fi acordat pînă la capătul acestui termen, atunci va fi prea tîrziu». Cu toții se mai lasă legănați de iluzii deșarte... Se mai joacă cu soldățeii de plumb".

Au trecut și fatidicele 48 de ore. În buncărul de sub Reichkanzlei se consumase nunta funebră. Hitler își dictase testamentul, terminîndu-l la ora patru și jumătate dimineața. Dansul nuntașilor se încheiase printr-un „Damen vals". Supraviețuitorii aveau să-și scrie memoriile. Frau Junge, una dintre secretarele führerului și-a dictat amintirile lui Albert Zoller : „Hitler privat. Erlebnisbericht seiner Geheimsekretärin". Și Erich Kempka, șoferul lui Hitler, și-a publicat după război memoriile sub macabrul dar comercialul titlu : „Ich habe Hitler verbrannt" (Eu l-am ars pe Hitler). După spusele lui, în după amiaza zilei de 30 aprilie, pe la ora două și jumătate, a primit ordinul să aducă 200 de litri de benzină în curtea cancelariei. Trăgînd cu furtunul ce mai rămăsese pe fundul rezervoarelor mașinilor din garaj, abia a umplut patru canistre de cîte 20 de litri. Ajutat de trei SS-iști a cărat bidoanele lîngă ieșirea din buncăr.

William L. Shirer descrie cele ce au urmat bazîndu-se pe relatările martorilor oculari : „Odată terminate luările de rămas bun, cei doi (Hitler și Eva Braun) s-au retras în camera lor. Doctorul Goebbels, Bormann și încă vreo cîțiva au rămas să aștepte pe culoar. Prima împușcătură de revolver n-a întîrziat să răzbată, dar cea de a doua nu s-a mai auzit. După o așteptare respectuoasă au intrat. Pe divan se afla corpul însîngerat al lui Adolf Hitler. Își trăsese un glonte de revolver în gură. Lîngă el zăcea Eva Braun. Două revolvere căzuseră pe podea, dar Eva nu îl folosise pe al său. Ea preferase otrava. Era ziua de luni, 30 aprilie 1945, ora cincisprezece și treizeci de minute... Apoi s-au desfășurat funeraliile de Viking. Nu s-a pronunțat nici o cuvîntare. Se auzeau doar bubuiturile artileriei ruse și exploziile obuzelor în grădina cancelariei. Valetul lui Hitler, SS-Sturmbannführerul Heinz Linge, ajutat de o ordonanță, a scos cadavrul führerului înfășurat într-o pătură cenușie militară trasă peste fața schimonosită. Kempka l-a recunoscut după pantalonii negri și după pantofii care ieșeau de sub pătură... Moartea Evei Braun fusese mai curată și Bormann i-a dat cadavrul lui Kempka fără să-l mai acopere... Cadavrele au fost duse în grădină și, în timpul unei potoliri a bombardamentelor, depuse în groapa făcută de un obuz și stropite cu benzină. Cortegiul funebru, condus de Goebbels și Bormann, s-a întors apoi spre intrarea în buncăr și, cînd flăcările au țîșnit, a luat poziția de drepți, făcînd salutul nazist în semn de adio. A fost o ceremonie scurtă, deoarece obuzele Armatei Roșii tocmai cădeau peste grădină. Supraviețuitorii s-au retras la adăpostul buncărului, lăsînd focul să mistuie rămășițele pămîntești ale lui Adolf și ale soției sale..."

A doua zi, seara, Goebbels și soția sa, după ce și-au ucis cei șase copii („Cu copiii am terminat — avea să spună Magda Goebbels —, acum să vedem ce facem noi !"), au imitat gestul patronului lor. „Omul-microfon" redactase mai înainte, conform uzanțelor stilului grandilocvent practicat de demagogia hitleristă, comunicatul cu privire la moartea führerului. Acesta nu avea să fie transmis decît în noaptea zilei de 1 mai, în jurul orei 22. Radio Hamburg și-a întrerupt atunci transmisia unui concert cu simfonia a 7-a de Bruckner, înregistrată pe disc, pentru a lăsa locul unui răpăit de tobe. Apoi s-a difuzat comunicatul redactat de Goebbels : „Führerul nostru, Adolf Hitler, luptînd pînă la ultima bătaie a inimii sale contra forțelor bolșevice, a căzut pentru Germania, astăzi după amiază, în cartierul său general din cancelaria Reichului..."

În realitate, Hitler era mort de mai bine de 30 de ore. Cît privește modul cum „luptase" pînă la ultima bătaie a inimii sale, mărturiile celor ce i-au fost în preajmă o demonstrează fără echivoc. Mitul avea nevoie de o apoteoză. Minciuna care îl nutrea trebuia să fie cît mai pompoasă. S-a spus că trupul lui Hitler fusese înfășurat în „sacrul Blutfahne" — drapelul singelui —, și s-a amintit epitaful „martorilor singelui" (Blutzeugen) de pe zidul berăriei Feldernhalle din München : „Pentru voi, cei ce ne urmați, au fost gravate aceste cuvinte : Calea fericirii trebuie acoperită cu singe". Apoi, tot pentru „cei ce urmau" s-a născocit mitul supraviețuirii lui Hitler și a refugierii sale ba la Franco, în Spania, ba în America Latină, ba într-o tainică mănăstire din Alpii bavarezi. Pînă în 1965 s-au tot vînturat astfel de zvonuri.

În zorii zilei de 1 mai 1945, pe la ora 4 dimineața, Krebs a fost primit într-o misiune specială de către Ciuikov : „Vreau să vă comunic un fapt strict secret — a declarat el. Sînteți primul străin căruia îi aduc la cunoștință că, la 30 aprilie, Hitler a plecat de bunăvoie dintre noi, punîndu-și capăt zilelor".

„Știm asta !" — i-a răspuns Ciuikov.

În realitate nu știa nimic, dar mareșalul sovietic nu vroia să se arate surprins de senzaționala veste adusă de Krebs. Erau de față, pe lîngă ofițerii superiori sovietici convocați la acea întrevedere, scriitorii Konstantin Simonov, Vsevolod Vișnevski și poetul Evgheni Dolmatovski, care însoțiseră armata a 8-a sovietică de la Volga pînă la Berlin. Ciuikov avea să mărturisească : „Cui să le arătăm și să le spunem cum am luptat, dacă nu scriitorilor ? Doar ei sînt cei chemați să depună mărturia de suflet. Noi știm să dăm ordine și rapoarte, ei știu să facă sufletele să vibreze..."

BALCANICE

NEGEATI ZEKERIA

Poetul

Singurătatea vrea să ucidă poetul.
Însingurat poetul învață să trăiască.

Tristețea vrea să ucidă poetul.
Întristat poetul învață să trăiască.

Prietenii vor să ucidă poetul.
Cu prietenii poetul învață să trăiască.

Dușmanii vor să ucidă poetul.
Cu dușmanii poetul învață să trăiască.

Nimeni nu poate să ucidă poetul.
Doar poezia lui îl poate cosi.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Sub un castan dintr-o grădină de la Șosea

tăcerea grîului la înfățișarea aurului. Vara și-a dezlegat toate cărările spre adîncul minunilor. Cerul se reazimă în trandafiri și-n mireasma teilor. Hohote de polen pe fumul zărilor, fiecare vorbă bună se schimbă în cuib atîrnat la streașină. Hai să înșirăm și noi, la început, vorbe frumoase. Mi-a plăcut mult galopul realizat de Dinamo în fața Universității Craiova. Echipa din Ștefan cel Mare forțează ușile norocului pe două fronturi, și are, după mine, dreptul să spere în izbîndă. Dinamo acoperă în momentul de față o legendă. Eu o văd și o vreau și campioană și cîștigătoarea Cupei României, dar drumul către năluca diamantelor trece pe la Hunedoara. Marele zeu al acestui sfîrșit de campionat, cel ce dăruiește laurii sau coroana de spini, se numește și Corvinul Hunedoara. Ne întoarcem, deci, din nou la Mircea Lucescu. E pentru prima oară cînd sînt cu adevărat că în mîinile lui stă pîinea și cuțitul. La Hunedoara, azi, se va decide pentru cine se coace grîul și unduiește iarba în largi pogoane veghiate de măceși. Trifoiul cu patru foi crește în umbra furnalelor — în astă seară va străluci, muiat în rouă și în cupe de șampanie, la butoniera maiorului Cornel Dinu sau a studentului Ilie Balaci. Doi prieteni pe care îi iubesc deopotrivă, fiindcă ei înnobilează istoria fotbalului românesc. Ajuns aici, sînt dator să mărturisesc că Dinamo e acum o echipă mai bună și mai omogenă decît Universitatea Craiova, dar fotbalistul numărul unu al acestui campionat se numește Ilie Balaci. El e coșmarul, prigoana și suferința portarilor, e harul iluminînd zilele de duminică, e sămînța dulcelui scandal pe care îl trăiesc tribunele după meci. E partea de albastru dintr-un fulger, e o parte din biruința viorii spunîndu-mi poveștile la ureche, sub un castan dintr-o grădină de la Șosea cînd susură arome un vin acrișor — de viață și de vară lungă. Căci, nu-i așa, fotbalul ține proaspăt zidul ființei tot așa cum iedera ține drept zidul casei. Nu iubesc lupta din partea cu felinar stins a clasamentului. Opt echipe bîjbîie prin noroiul fricii ca să dea de-o trestie cu care să mai tragă o gură de aer. Sfîrcolirile disperaților nu trezesc în mine mila, fiindcă degetele prostiei sînt totdeauna pline de inele colcăind de pietre veninoase. Prostia naște zbiri și mă dezarmează. Sub foile ei n-a crescut niciodată un strugure. Fotbalul, pentru mine, e o noapte cu lună. Nu reține decît vraja ei, umbra înginată a stelelor, șoapta aducătoare de dor. Nopțile cu lună sînt potopul meu de uitare și de fericire cu pînză rară — de ce i-aș iubi pe cei care-mi întunecă luna și împiedică tăcerea grîului să ia înfățișările aurului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXV
24
(1 049)
Simbătă
12 iunie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

APELUL POPORULUI ROMÂN

adresat sesiunii speciale a Organizației Națiunilor Unite consacrate dezarmării

Pentru dezarmare, pentru o Europă fără arme nucleare, pentru o lume a păcii !

Ingrijorați de intensificarea cursei înarmărilor, care creează o mare primejdie pentru pacea și însăși existența popoarelor, în fața pericolului crescînd la adresa păcii și securității, noi, cetățenii Republicii Socialiste România, întreaga noastră națiune adresează — în aceste împrejurări internaționale deosebit de grave — Apelul lor solemn către sesiunea specială a Organizației Națiunilor Unite consacrată dezarmării de a adopta măsuri concrete care să determine trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară, la reducerea cheltuielilor militare, pentru ca uriașele resurse materiale și umane, eliberate prin oprirea și diminuarea cursei înarmărilor, să fie puse în slujba progresului și bunăstării, lichidării subdezvoltării economice.

Ca și celelalte popoare europene, poporul român cere în mod ferm oprirea amplasării și dezvoltării de noi rachete nucleare cu rază medie, retragerea și distrugerea rachetelor existente, eliminarea totală a armamentului nuclear de pe continent.

Astăzi, în fața întregii omeniri se pune problema de a alege între calea războiului sau cea a păcii. Nimic nu poate justifica politica de înarmare și de război.

Organizația Națiunilor Unite, conducătorii tuturor statelor și guvernelor — ai căror reprezentanți sînt reuniți în cadrul acestei sesiuni speciale — poartă o înaltă răspundere în fața popoarelor, a viitorului civilizației umane, pentru eliberarea lumii de povara înarmărilor, de spectrul înspăimîntător al unui război nuclear, pentru a opri cursa spre dezastru, pentru salvgardarea și consolidarea păcii.

In numele existenței oamenilor, al viitorului umanității, ne adresăm Organizației Națiunilor Unite, tuturor statelor și popoarelor cu chemarea de a trece peste orice considerente și obstacole și de a hotărî oprirea cursei înarmărilor, trecerea la înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare !

Pînă nu au căzut primele bombe nucleare, să trecem la dezarmare ! Cînd vor începe să cadă bombe, va fi prea tîrziu !

Poporul român, alături de toate popoarele lumii, cere să se acționeze cît mai grabnic acum, pînă cînd nu este prea tîrziu, pentru a se asigura dreptul fundamental al oamenilor — dreptul la pace, la viață, la libertate !

Cerem cu toată hotărîrea ca glasul popoarelor să fie auzit, ca voința lor de a trăi în pace să fie respectată !

Cetățeni ai Republicii Socialiste România !

Cu conștiința înaltei datorii față de prezentul și viitorul patriei, față de destinele întregii omeniri, semnați Apelul poporului român pentru dezarmare, pace, pentru o Europă fără arme nucleare, pentru o lume a păcii !

Faceți să răsune tot mai puternic în lume voința fiicelor și fiilor milenarului pămînt al patriei de a se face totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru realizarea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare !

Pace și creație

Vă mai amintiți ? — (acei dintre Dumneavoastră care ați avut privilegiul să vă nașteți la țară —) acele „serbări culturale", pe care doamne filantropice din înalta societate română le organizau, periodic, la sate, convocînd obștea, în duminicile de vară, în fața unor scene improvizate în natură și pe care distinsele oaspete, înveșmîntate în costume naționale jucau — spre jena mută dar generală a oamenilor — scenete folclorice cu îndemnuri morale, purtînd cu atîta grație ulciorul pe umăr și mîna stîngă în briu ? Nobilele „acțiuni culturale", întreprinse pentru iluminarea poporului și pe care presa vremii le aclama ?

Oridecîte ori, pe ecranul televizorului, serbările Festivalului național „Cîntarea României" dezlănțuie mulțimea aceea fantastică de artiști amatori în interpretarea cărora tradiția muzicală și coregrafică a folclorului nostru a ajuns la desăvîrșire, vechile ilustrate, din vremurile de-odinioară, îmi răsar, nechemate în minte, însotite de-același zîmbet jenat și ironic pe care-l purtam de pe-atuncea, copil de vîrstă școlară, amestecat în mulțimea celor ce urmau să fie „iluminați."

„Conștiința de sine" a satului nostru, despre care mari istorici și mari scriitori români au vorbit cu respect și speranță, a dobîndit în anii rodnici pe care-i trăim, șansa de a se exprima integral. Firește că cea mai seducătoare imagine a Festivalului național „Cîntarea României" este caracterul său popular : mii, zecile de mii, sutele de mii de artiști amatori, oameni ai muncii din toate zonele țării, invitați să-și dovedească talentul în spectacole găzduite pe superbele scene ale noilor teatre înălțate în anii socialismului în toate orașele și comunele de la noi. Există, însă, un înțeles mai profund al acestei mari mișcări culturale : împlinirea spirituală, deschiderea unor orizonturi de cultură și artă pentru oameni pe care viața nu i-a condus către un destin intelectual. Însușirea comună de sensibilitate, specifică poporului nostru, calitatea trăirii intense, a participării afective la tot și la toate, belșugul de subînțelesuri și de nuanțe scoase din eve-

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 6-a

O ISTORIE UNICĂ, O CARTE UNICĂ DE ISTORIE

● Articole de ● Virgil Cândea ● N. Copoiu ● Ion Horațiu Crișan

În pagina a 3-a

EMINESCIANA

O nouă exegeză

este un fapt lesne observabil că majoritatea covîrșitoare a interventiilor critice actuale consacrate fenomenului eminescian, indiferent de dimensiunea și aria lor de cuprindere, sînt elaborate în virtutea unor confruntări în general deschise cu cele mai de seamă interpretări aparținînd trecutului mai mult sau mai puțin îndepărtat. Dincolo de dialectica firească a lucrurilor, raportată la cea ce s-ar putea numi legea progresului în cercetarea literară, în cazul lui Eminescu, un asemenea impuls resurectional are la origine și cauze de natură proprii. În principal, este vorba, desigur, de posibilitatea ca la ora de față să fie cunoscută și investigată

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Premiile revistei „Luceafărul"

acum cîteva zile, miercuri, 9 iunie, într-o după amiază toridă ca de vară „fierbinte și lungă, aceia care ar fi trecut pe lîngă „Ateneul Tineretului" din București ar fi putut zări, cu o explicabilă surpriză, o mulțime de oameni, mai ales tineri, printre care ochiul cunoscător ar fi distins, fără greutate, chipurile unor cunoscuți scriitori de azi. Tineri și maturi, reuniți la o sărbătoare a literaturii tinere, aceasta e cheia enigmei. Festivitatea ? Decernarea premiilor revistei „Luceafărul" pe anul 1981, petrecută fără greaua etichetă apăsătoare, ci într-o atmosferă colegială, aproape intimă, semn că în jurul revistei s-au adunat conștiințe asemănătoare, s-a consolidat o lume literară proprie. Onorată de prezența lui D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a Elenei Naghi, din partea C.C. al U.T.C., festivitatea a fost deschisă de Nicolae Dan Fruntelată, redactor-șef al revistei „Luceafărul". „Ziua de azi, a spus el, e o sărbătoare a revistei și a tuturor oamenilor tineri care vin spre revista noastră". „noi continuăm în acest fel o tradiție : premiile revistei „Luceafărul" sînt un certificat de zbor literar", recomandînd premianților „să considere că această distincție e o etapă, în cariera lor de scriitori". Apoi, D.R. Popescu a decernat premiile tinerilor poeți Marcela Mariana Milcu, Aurelian Țițu Dumitrescu, Gabriel Cheroiu și Ion Zubașcu, prozatorului Ștefan Negrișan și criticului Nicolae Georgescu, vorbind apoi în inimitabilul său stil romanesc : „Deci iată că trebuie să țin și eu un discurs, care să nu fie mai lung de patru fraze în care

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

EMINESCU

JURNAL DE POET

Patriotismul — să nu uităm, spune Eminescu — înseamnă iubirea trecutului. Pentru că rădăcina neamului este în trecut și fără rămînerea în trăinicia lui orice creștere este silnică și efemeră.

Aceasta l-a făcut pe Eminescu să afirme că nu există scriitor adevărat român, oricît de înzestrat ar fi de natură, decît în măsura în care „și-a incuscrit din capul locului talentul său individual cu geniul poporului românesc".

Iubirea valorilor spirituale cultivate prin jertfă de părinții noștri, iubirea față de făptura și lucrarea lor în istorie, față de Basarabi și Mușatini, față de țăranul daco-roman care știe de două milenii aici în Carpați să stea locului sfîntindu-și viața și pămîntul prin jertfa muncii de zi cu zi, prin cinste și adevăr, prin răbdarea iubirii nădăjduitoare, această iubire il poate ajuta pe individ cu talentul său să se incuscrească, să intre în legătură de taină cu geniul poporului întru plăsmuirea operei de geniu.

Talent individual nu-i suficient, fără geniul național opera oricît de interesantă ar putea fi se stinge cu vremea. „Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor întemeiat adică pe baza largă a geniului național. Aceasta nu e adevărat numai pentru literat, ci se aplică tot atît de bine la legiuitor, la istoric, la omul politic". E bine să ne amintim mereu de acesta ori de cîte ori vorbim despre Eminescu, astăzi mai ales comemorîndu-i plecarea dintre noi în acel an fierbinte, 1889, iată cu aproape un veac în urmă.

Ioan Alexandru

Tricolorul

trei sîntem în Moriță, pe trei guri se varsă Dunărea în mare, trei forme de relief are țara, trei culori are drapelul nostru suprem. În faldurile sale stă respirația noastră și a pămîntului pe care călcăm. Se uită prin el la noi străbunii și-i auzim, ne-ntreabă parcă dacă cerul de deasupra mai e tot așa de albastru și caldă sau dacă griul, dacă se mai întîmplă să crească griu, mai e tot așa de auriu și dogorește în fîșnetul său peste cîmpuri și dacă sîngele, în sfîrșit, pe care l-au vărsat ei și care ne curge și nouă prin vine mai e tot atît de roșu și tot atît de aprins. Ființa unui lung șir de generații trece din luptă în luptă sub tricolor și crește din jertfă în jertfă sub faldurile lui glorioase pînă la clipa de azi, parcă eternă, cînd într-o nouă rostire și o dreaptă judecată, din nou, cel care a jurat — cu e-șarfa tricoloră pe piept — credință și slujire fermă patriei și poporului său l-a ridicat cu înflăcărare la rang de simbol și destin, făcîndu-l purtător de cea mai aleasă rațiune și de cele mai înalte virtuți.

Tricolorul este drapelul nostru suprem, a spus președintele, și aceasta a răsunat și răsună ca o proclamație în inimile noastre, ale tuturor, este acustica întreagă a unui imn solidar și măreț care ne semnifică în toate și se constituie în cel mai deplin acord al nostru cu istoria unică a patriei și a poporului unic, semn distinctiv al independenței și suve-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Despre „conștiința artistică"

ne-am născut într-o matcă bătută de furtunile istoriei și numai pentru că ne-am ținut strîns de mînă am putut rămîne în picioare.

De la Decebal am învățat că peste oamenii vii nu se poate trece și tot de atunci ne-am deprins să întingem în sare dar să ne uităm drept la soare.

Vînturile năpraznice, trecînd prin pădurea de oameni, au făcut să vibreze această orgă uriașă a neamului meu și să dea glas cîntecelor aspre de luptă, cîntecelor dulci de leagăn și dor.

Aici fiecare fibră vibrează, e încărcată de sentimentul iubirii, de dragoste pentru țară, dragoste pentru om, căruia pe la noi i se mai spune și Măria Sa Omul.

Această iubire a noastră se revarsă în toate și i-au dat glas păstorii mioritici și Eminescu, poeții de la Academie și adolescenții.

Iar în dimineața de azi, însorită, a Patriei mele, pădurea fînără a poporului, marea orgă cu rădăcini de piatră și antene de mătase în azur, cîntă simfonia victoriei.

Ochi văd, inima bate și poeții dau glas frumuseții venite de la oameni pentcu oameni.

Nu este numai o comandă a conștiinței artistice, este rațiunea de a aparține acestui popor.

Nicolae Labiș a rostit acest adevăr întreg în numai două versuri :

Eu curg întreg în acest
cîntec sfînt,
Eu nu mai sînt, e-un cîntec
tot ce sînt.

Tiberiu Utan

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Angajare și originalitate

Cineva, mai demult, citindu-mi o carte, și, am înțeles limpede, neplăcinuu-i, ținînd să-și mai îndulcească părerea, mi-a zis : Se vede cît de colo, de la mare distanță, ehe, că dacă ai scrie ce-ți trece dumitale prin minte... și nu **ce trebuie, ce ți se cere...** (dacă n-aș fi scriitor angajat, adică)... altfel ți-ar ieși cărțile și alt loc ai ocupa în literatură... Omul, cu intenții de mîngîiere, mă jignise : dacă i-aș fi spus-o de la obraz, probabil că s-ar fi arătat profund nedumerit ; dacă i-aș fi dat exemplu pe colegii mei, prozatori și poeți remarcabili, ale căror cărți le citise, și-i plăcuseră, n-ar fi fost exclus să-mi răspundă : ei nu sînt angajați, numai ți se pare că sînt... Poate că nu m-ajută talentul, experiența, poate că sînt tributar schemelor, i-am zis cititorului meu... A dat din cap a mîhnire (n-ai priceput nimic, ori nu vrei să pricepi !), și s-a dus. Prin anii '60, chiar și mai tîrziu, am mai întîlnit cititori care-și explicau nereușita unor cărți prin atitudinea scriitorului (politică, evident), prin angajarea sa. Era tocmai perioada cînd, pe lîngă numeroase cărți, slabe, risipite de vînt și de vreme, se impuneau, în proză și poezie, creații remarcabile (ce s-au și clasicizat, curînd), de o indiscutabilă originalitate, aparținînd tocmai unor scriitori angajați în a scrie o literatură inspirată din viața poporului, pentru popor. Să recunoaștem, totuși, că pentru cititorul pasionat de literatură, exigent, momentul acesta, al unei neîncrederi în mulți dintre scriitori n-a fost ușor de depășit, din pricina a prea numeroaselor cărți schematice, lipsite de har și de haz, ce invadau librăriile, parcă ieșite dintr-un multiplicator, și nu izvorîte din talent și străduință spre originalitate, compromițînd idei, contrafăcînd realitatea tocmai prin copiere. Dacă am dat vina pe angajare, am greșit, am fost îngăduitori cu noi — încă o dată, mărturie stînd cărțile de valoare ce s-au scris și-au apărut în condiții vitrege. Dacă ne-am justificat slăbiciunile prin intervenția, adesea brutală a unor povățuitori și îndrumători de ocazie, iar am greșit și păcatele sînt ale noastre, inutil a încerca să le împărțim cu acei îndrumători ce și-au încasat leafa, apoi și-au văzut de alte treburi. O carte nu poate ieși în lume cu explicații, justificări plîngăcioase — ci numai cu textul purtînd semnătura autorului. Marii noștri scriitori de ieri și de azi ne-au dat o lecție severă : avem răspunderea paginii scrise, pînă la sfîrșit, pînă la parcurgerea ei de către cititor, spre a ne putea înfățișa cititorului de azi și de mîine, judecății generațiilor viitoare, noi, cei adevărați; talentul presupune și efortul de a fi, de a rămîne tu însuși în ceea ce scrii, comoditățile, concesiile, în indiferent ce împrejurări au fost făcute (și indiferent de cîtă cenușă ne-am pune pe cap mai tîrziu), nu beneficiază de circumstanțe atenuante. Contrafacerea realității, prin copiere, imitație, prin dorința de a fi la modă, este nu numai spre paguba scriitorului, a omului de artă, ci și a cititorului, a pasionatului de artă. Tocmai asupra acestei răspunderi ce revine creatorului insista din nou secretarul general al partidului la recenta plenară a C.C. al P.C.R., precizînd că angajarea omului de artă, hotărîrea sa de a contribui la îmbogățirea culturii și artei naționale și universale de pe poziții militante, patriotice și umaniste, nu trebuie să excludă originalitatea, definirea personalităților, diversitatea de stiluri și maniere artistice. Cititorul de literatură a putut ur-

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z.S. (XVII)

Ciudată a fost reacția lui Zaharia Stancu față de intenția mea de-a mă „transfera" la Asociația scriitorilor din București, proaspăt înființată (1972 — mai) avîndu-l ca secretar pe George Macovescu și secretar adjunct și activ pe Fănuș Neagu.

Prozatorul din balta Brăilei nu atît de blazat ca azi, dar la fel de glorios și popular, m-a abordat în stilul caracteristic, năvălind pur și simplu în biroul meu de la etajul doi al vechiului sediu din Kiseleff, decretînd fără drept de replică :

— Paule, (apelativ de alintare reciprocă), îți iei catrafusele, închizi prăvălia, stingi lumina și vii la asociație... Te fac șef, mă !

Nu-mi prea ardea să fiu **șef !** Flerul meu de ardelean iute deprins cu **intorsăturile regățenilor** mă avertiza, secret, să nu mă grăbesc.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară ● Tudor Arghezi, „Scrieri, '32" ● George Alboiu, „Antologia poeților tineri" ● Ion Lilă, „Cascadorul" ● Dumitru Radu Popa, „Călătoria" ● semnează M. Ungheanu, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu ● Poeme de Dan Laurențiu și Grigore Arbore ● Proză de Ion Andreiță ● Tineri poeți ● Atelier literar ● Din lirica germană ● Repere ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

GEORGE ALBOIU: „Antologia poeților tineri"

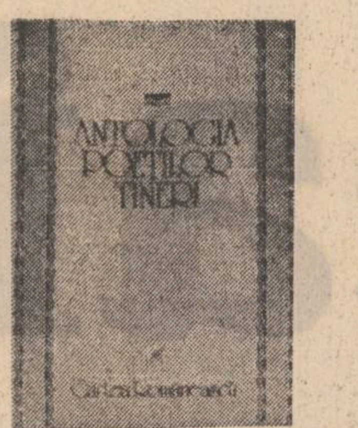

Un ecou depărtat al **Antologiei poeților tineri** întocmită de Zaharia Stancu în 1934 este **Antologia poeților tineri** de George Alboiu care se revendică din precedenta și fatalmente se izbește și ea de toate obstacolele ce stau în calea unei bune antologii. Cele pe care le întîmpină George Alboiu sînt incontestabil mai mari. El încearcă să antologheze circa 30 de ani de poezie față de cei aproape 10 ai antologiei lui Zaharia Stancu. Cu alte cuvinte George Alboiu înaintează pe un teren unde cel puțin dificultățile cantitative sînt de avut în vedere.

Îndrăzneala antologatorului rămîne însă evidentă. El avansează gestul selecției acolo unde nu s-a întreprins încă nici o selecție hotărîtă, deoarece vechile concluzii ale criticii încep să fie clătinate de altele noi.

Ecloziunea fenomenului poetic românesc postbelic este cu totul remarcabilă, iar capacitatea criticii de a și-l asuma, de a-l trăi integral, inferioară acestuia. Temeritatea inițiativei lui George Alboiu este de aceea cu atît mai lăudabilă. Antologia lui operează decupaje decise în poezia care s-a scris în limba română după război și meritul cărții este cel puțin al declanșării unei discuții necesare asupra poeziei române contemporane.

Desigur autorul antologiei își precede lucrarea de o introducere. Ca poet, George Alboiu consideră fără ezitare poezia românească de azi drept „mîndria acestei națiuni", iar înflorirea ei actuală „cea de a treia ei mare înflorire". Constatăm de la primele fraze că **Prefața** nu este o simplă justificare de poet ci o încercare de critică și istorie literară de vreme ce face evaluări și inserieri istorice. Gestul e cu atît mai interesant cu cît în ciuda unor contribuții binevenite asupra poeziei de astăzi (Ion Pop, Petru Poantă, Eugen Simion, Gheorghe Grigurcu, Marin Mincu, Mihai Petroveanu, Lucian Alexiu, etc.) sintezele lipsesc. În cîteva pagini George Alboiu tinde a stabili fizionomia poeziei românești postbelice, fixînd totodată cadrul istoric și valorizator al antologiei. Punctul de reper al lui George Alboiu este Nicolae Labiș. Din acest punct de vedere autorul antologiei este un conservator, deoarece acceptă un reper contestat sau controversat. Fără a ține să fie polemic în chip afișat George Alboiu este, începînd de la această alegere, polemic. Lui Nicolae Labiș, văzut ca punct de pornire al noii poezii românești, i-ar urma, după George Alboiu, trei „valuri" distincte. Primul val ar fi cel dominat de Nichita Stănescu, dar cuprinzător de poeți marcanți ca Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, etc. Cel de al doilea ar cuprinde poeți identificabili pentru că sînt maturi de la prima carte. Aici intră Cezar Ivănescu, Gheorghe Pituț, Dan Laurențiu, Leonid Dimov și alții. Al treilea val ar fi produs de apariția poeților de la **Echinox** care fac o polemică subtilă cu poezia precedentă.

Punctul de vedere al lui George Alboiu este interesant, dar noțiunea de „val" nu este suficient de operantă în cîmpul istoriei literare. Practic, autorii despre care vorbește reprezintă două mari categorii, cea de a doua încercînd o disociere de precedenta. Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, Marius Robescu nu-s practic din altă generație decît Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru și ceilalți. Diferă doar momentul afirmării lor literare. George Alboiu încearcă să adopte soluția „valului" în locul celei mai proprii de „generație", dar soluția lui nu e de natură a simplifica lucrurile ci de a le complica.

În fond, chestiunea era de a distinge între o „generație Labiș", cu toate variațiunile de conduită artistică pe care le presupune o generație literară, și ceea ce îi urmează. Criteriul generației literare nu este motivat numai de biologie și introducerea lui în discuție, pe care o face în cele din urmă și George Alboiu, poate aduce clarificări mai mari. Autorul antologiei contestă însă ideea de nouă generație poetică. Ar fi vorba ni se spune, de o „promoție" recentă care caută să se singularizeze de cele anterioare ducîndu-i mai departe cîștigurile și încercînd să îmbogățească poezia românească cu noi forme de lirism. Comasarea întreprinsă este împotriva faptelor. Fenomenul liric românesc postbelic nu este atît de unitar în curgerea lui încît să-l transformăm într-un fluviu unic străjuit de steaua lui Nichita Stănescu așa cum încearcă s-o facă George Alboiu. El face din Nichita Stănescu farul întregii poezii românești postbelice într-un moment în care pentru unii critici steaua lui Nichita Stănescu pare a fi apus. George Alboiu procedează și aici polemic, ceea ce în materie de judecată a poeziei e un act de curaj care trebuie menționat ca atare. Dar poezia care s-a scris după Labiș n-a fost influențată doar de Nichita Stănescu. Imitatori și-au găsit și Ion Gheorghe și Cezar Ivănescu și Adrian Păunescu și lista poate fi lungă. Dar ceea ce trebuie reținut este că o influență prea repede uitată a fost cea produsă de reapariția în circuit literar a lui Lucian Blaga și Ion Barbu, de pildă. George Alboiu vrea însă o mare de poezie agitată de trei „valuri" peste care planează spiritul unui singur poet. Cauza pare să fie dorința lui de a nu prezenta fenomenul literar de care se ocupă în dialectica lui intimă, care presupune și polemica artistică, delimitarea, ci într-o curgere generală, care să rețină doar unitatea și omogenitatea. Chiar dacă recunoaște în particular independența artistică a unor poeți, tăietura operată de George Alboiu în materia vie a literaturii române elimină nuanțele.

Optica autorului antologiei este desigur discutabilă ; cu atît mai mult cu cît vine de la un poet autentic care a dovedit în plus că poate medita critic pe pagina confraților. Dar lacuna cea mare a acestui tablou este absența raportării lui la întreaga literatură română. Conectată la curgerea anterioară a poeziei românești, la desfășurarea ei generală și viziunea istorico-literară a antologatorului ar fi fost poate alta, iar soluția valurilor înlăturată. O generație se definește mai ales față de precedenta sau precedentele și situarea ei în marele cîmp istorico-literar îi precizează profilul. În acest sens folosirea criteriului de generație se impune fără reticențe și în recapitularea creației poetice românești de după război. În acest moment poeții generației Labiș sînt constituiți, iar profilul de generație, cu toate variațiile inevitabile, trasat în liniile mari. Multe din inconsecventele antologatorului vin din absența unui criteriu sigur de lucru.

Discutînd antologia propriu-zisă și nu premizele ei teoretice vom constata că ceea ce e criticabil în ea decurge tocmai din aceste nesiguranțe. Antologia se numește a poeților tineri, dar ea nu precizează ce este un poet tînăr. Petre Stoica și Nichita Stănescu mai sînt ei atît de tineri ca Traian T. Coșovei și Magdalena Ghica ? Primii au fost tineri la vremea lor și a-i conserva în această postură într-un moment în care consacrarea lor e consfințită și de aceea a manualului școlar este cel puțin o improprietate de termeni. Cu scriitori care au intrat glorios în istoria literară de ani buni de zile este greu să alcătuiești o adevărată antologie a poeților tineri. În plus, o asemenea carte diminuează importanța celor consacrați și nemulțumește pe cei cu adevărat tineri anexați unei orientări care-i poate umbri și nu-i exprimă cu adevărat. Altfel spus, o antologie a poeților tineri de azi rămîne de făcut de aici înainte.

Dacă îndepărtăm însă titlul, cu toate constrîngerile pe care le presupune, rămînem în mîini cu o carte personală, cu atît mai interesantă pe un teren unde selecția tăioasă se izbește de iritabilitatea specifică a poeților. Este un florilegiu propriu prin care George Alboiu ne arată pe cine și pe ce mizează din poezia românească, ceea ce este cel puțin un bun ferment de discuție. Cartea lui este însă mai mult decît atît. Ea este chiar o antologie dacă ținem seamă de numărul volumelor cercetate, de selecția pe care ne-o propune la fiecare autor. Nu încape discuție : citind o antologie fiecare din noi se simte autor de antologie și are pornirea de a înlocui selecția parcursă cu cea personală. Nu asta vom reproșa autorului, ci tendința nivelatoare. O antologie trebuie să cuprindă cîteva vîrfuri, cîteva mari repere artistice, evidențiate prin numărul de poezii selectate, prin ținerea mai îndelungă sub obiectiv a scriitorului de excepție. La acest capitol antologia lui George Alboiu comportă cele mai multe discuții. Optica „valurilor" egale și uniforme a uniformizat și antologia. Poeți inegali valoric sînt înfățișați cu același număr de poezii și de pagini, ceea ce contrazice însăși ideea de antologie. Un exemplu la îndemînă este Ion Gheorghe a cărui selecție este needificatoare și departe de valoarea și importanța lui reală în cîmpul poeziei românești contemporane. Antologia a rămas în urma prefacerilor firești de relief ale literaturii române contemporane. Afirmarea de prim-plan a poeziei lui Cezar Ivănescu prin ultimele volume nu-și găsește ilustrarea în această antologie generoasă uneori cu poeți mediocri. Dacă George Alboiu are decizia inițiativei unei antologii și a unei sinteze anexe asupra poeziei contemporane, el nu are și decizia exigenței majore. O antologie nu trebuie să fie desigur, un repertoar. Nu unul ci mai mulți poeți au dat și dau tonul în scrisul noilor veniți, dar valoarea lor nu e marcată de această antologie. În această direcție, reproșurile se pot înmulți. Ne rezumăm însă la obiecțiile principiale, suficiente, credem noi, pentru a vorbi despre limitele și tendințele acestei antologii. Dincolo de aceste observații, această carte, **Antologia poeților tineri**, care e de multe ori a foștilor poeți tineri, se poate citi ca un document de sensibilitate poetică, ca un foarte personal act de opțiune literară și ca o mănușă aruncată criticilor literari.

M. Ungheanu

TUDOR ARGHEZI: «Scrieri, 32»

La al treizeci și doilea volum, seria de **Scrieri** a lui Tudor Arghezi a atins proporții monumentale dar planul ei arhitectonic mi se pare, cel puțin în stadiul actual, destul de sinuos. Proiectată, se spune, după indicațiile testamentare argheziene, ediția odată încheiată ne va releva, poate, un fir conducător, o concepție unitară. Apărînd și într-un ritm atît de lent, între primele volume și ultimul întinzîndu-se o bună perioadă de timp, ar fi poate cazul să se explice într-o Addenda, la una din viitoarele cărți, planul editării (sau să se reexplice) pentru a evalua ceea ce s-a parcurs și ce urmează să se realizeze din perspectiva reconsiderării globale. Deocamdată observăm alternanța criteriilor de la un volum la altul, nu totdeauna justificată de materia literară și, uneori, labilitatea lor semantică. Nu cred că argumentul dorinței ultime a scriitorului constituie o motivație infailibilă, cu atît mai mult cu cît nu autorul are totdeauna viziunea cea mai adecvată și obiectivă a operei sale. Dacă ne vom referi numai la sumarul cărții de față, cu titlul generic de **Proze**, constatăm că împărțirea articolelor în **Aproape știute (Din cronica Bucureștilor)** și **Nemaiștiute**, cu excepția nuanțelor stilistice, nu mi se pare tocmai pertinentă, textele avînd o indubitabilă organicitate tematică și stilistică. Cred că o grupare ținînd cont de factorul cronologic ar fi fost mai elocventă și sub raportul preocupărilor argheziene într-o anumită perioadă, și din unghiul peisajului moral, social și politic al epocii dedus din publicistica sa. S-ar fi impus, de asemenea, un aparat critic mai bogat cuprinzînd, pe lîngă precizările bibliografice ale volumului (data apariției articolului și ziarul) și note, comentarii, cu scopul de a clarifica obiectul și cadrul unor polemici sau campanii purtate de Arghezi, intervenții care în absența minimelor repere contextuale, rămîn, în cîteva pasaje, obscure. Dar important, în cele din urmă, este faptul că încă o porțiune a junglei argheziene a fost defrișată iar pentru bucuria întîlnirii cu verbul său, se cuvine să fim adînc recunoscători editorilor, chiar dacă stilul de muncă poate și trebuie să fie îmbunătățit. Noi vom discuta cartea în structura și solidaritatea ei esențială, indiferent de organizarea sumarului (texte avînd ca motiv „viața" socială a orașului — **Din cronica Bucureștiului** și tablete despre viața clericală și, în general, morală a Bucureștiului — **Nemaiștiute**).

Ceea ce izbește de la început este varietatea, într-adevăr deconcertantă, a temelor și subiectelor asupra cărora s-a oprit pana scriitorului-gazetar, de la întîmplarea măruntă, anecdotică sau pitoresc-grotescă (tăierea cosițelor fetei directorului băncii din Galați și pedepsirea ereticului frizer, schimbarea numărului de telefon, concursul de frumusețe, închiderea berăriilor noaptea etc.) la probleme sociale din cele mai grave și presante (mizeria morală și materială a locuitorilor de la periferie, dezvoltarea edilitară a Bucureștiului, ignoranța și analfabetismul, lipsa de considerație față de intelectuali cu consecințe întristătoare pentru politica și activitatea culturală, creșterea taxelor și impozitelor grevînd asupra bugetului individual, abuzurile și demagogia autorităților ș.a.m.d.), de la amuzante și scuzabile mici slăbiciuni umane cum este tirania modei, la eterne vicii morale și tare de caracter (parvenitismul, corupția, poltroneria, imoralitatea etc.). O veritabilă comedie umană, esențializată și prinsă în tablete sau crochiuri, în care evenimentul, fără a-și pierde acuitatea, trece în planul secund, fiind resorbit în intenționalitatea artistică. Cu său fără voia autorului, jurnalistica sa este în cea mai mare parte, de natură pur literară, poetică sau narativă, în funcție de subiectul abordat. Bineînțeles, covîrșitoare este atitudinea pamfletară și spiritul ironic de care Arghezi nu se poate lepăda ca Satan de cazanul lui cu pucioasă. Și vai de cel ce intră sub condeiul său, că nu mai iese pînă nu este trecut prin toate bolgiile și chinurile iadului. Este situația funcționarilor corupți și imorali, indiferent că aparțin clerului sau administrației de stat. Dar, cum spuneam, faptul brut este ficționalizat, așa încît majoritatea articolelor devin autentice secvențe romanești. Între acestea, se întîlnesc destule scene și portrete în registru absurd și grotesc, ce anticipează fragmente sau tipologii din romanul **Cimitirul Buna-Vestire.** Pentru cine are în memorie episodul susținerii doctoratului, din roman și, în special descrierea membrilor comisiei nu poate să nu sesizeze legătura ombilicală cu tableta **Cocò la Hypocrat** (pretextul : susținerea unei teze de doctorat), scrisă în 1928, din care cităm : „Un membru al comisiunii își are angrenată rostirea de palme. El nu poate vorbi înainte de a-și fi mîngîiat voluptuos spinarea mîinii, care în timpul dialogului cu candidații secondează ritmul termenilor științifici, ca pendula tictacul unui ceasornic de părete. Limba învățatului pare legată de subsuori, pe ramificații de elastic în vîrful degetelor motoare. Cea mai ciudată schemă a învățăturii zugrăvită cu carne și oase de om, e a examinatorului din capătul mesei stîngi. Macerat ca o nobilă buruiană, o suferință de bronz chinuită a deplasat liniile portretului adînci, care pare un tiraj inexact și tremurat în presă al unei gravuri în aramă, transpusă în pergament. Înveșmîntat în negru tenace, profesorul se comportă ca un hughenot într-o stampă a epocii".

Nu numai similitudinea de situații este frapantă ci tehnica portretistică bazată pe mecanizarea gesturilor, mineralizarea viului și hibridarea mediilor. Figura doamnei necrofile din același roman este anticipată de însemnările din **Respectul pentru morți (1911)** : „Multă lume cînd n-are ce face, se duce, fără nevoia de a jeli niște morți, pe care vizita lor de curiozitate îi insultă, la cimitire. E o petrecere ciudată ce se face scoborînd în morminte, întîrziind prin ele, răcoroase în timpurile caniculare, fumînd și spunînd nerozii alăturea de un cadavru. (...). Singura părere de rău a unor vizitatori trebuie să fie că nu se servește-n cripte bere și-n-gheață. Și nu aș fi mirat să aflu chiar că un cofetar ar fi organizat în orașul morților o ambulanță de prăjituri". Este aici tot gustul lui Arghezi pentru senzaționalul morbid și macabrul absurd sau fantast pe care îl vom întîlni mai tîrziu în **Cimitirul Buna-Vestire.** Dar aceste texte nu sînt importante numai pentru că ele prefigurează și anunță marile creații în proză ulterioare, ci au o certă valoare literară autonomă, datorată nu numai expresivității lingvistice dar și unei subtile arte narative. Articolele pamfletare încep cu o introducere generalizatoare, tipologizantă, aparent nevinovată în legătură cu subiectul. Odată aruncată, însă, plasa începe să se strîngă și ceea ce părea îndepărtat și vag amenințător se dovedește necrutător de apropiat, fără putință de scăpare, după care urmează execuția propriu-zisă. Pamfletele argheziene sînt ca tunica lui Nessus ; o îmbraci neștiutor, aproape cu plăcere și nu mai scapi de ea pînă nu te preface în scrum. Ciclurile dedicate mitropolitului Athanasie Mironescu și primarului Dobrescu al capitalei sînt capodopere ale genului. Există desigur și articole unde tonul nu este virulent, autorul dovedindu-se și un redutabil ironist, minuțior excepțional al antifrazei. Societatea de telefoane și mai ales scumpirea iresponsabilă a abonamentelor sînt victimele predilecte ale inepuizabilei și ingenioasei sale ironii. O vervă umoristică ce depășește cu mult obiectul, urcîndu-l într-un fabulos satiric : „Aparatul tainei a opta stă pe masă. Tehnica i-a dat o figură de monstru masiv, concentrat, animat de o exclusivă viață interioară. Buldogul negru e suprapus unei broaște pătrate cu zece ventuze, și de undeva dinăuntru se iscă vocea căutată sau memoria bizarului grup". Sînt însă și tablete animate de un gingaș suflu poetic, amintind atît prin substanță cît și prin maniera lirică de **Psalmi și Litanii :** „Povestea este veche și vine din Scripturi. Fața lui palidă a fost. Ochii lui limpezi, cum sînt apele în războiul cărora se țese linul revărsat al zilei. Pe mîini îi răsărea lumina, pe buze bucuria dureroasă. Avea cuvinte în sufletul lui, mari ca răsunetul cerului clătinat de trăsnet" **(I.N.R.I.)**. Este unul din cele mai frumoase texte poematice din creația poetului.

La sfîrșitul lecturii acestui volum **(Scrieri 32, Editura Minerva**, 1982), Arghezi ne apare așa cum îl știm, și infinit nou ; Vulcan topind și retopind cuvîntul în fierăriile sale divine pentru „a isca" frumusețile nebănuite ale operei.

Paul Dugneanu

ION LILĂ: «Cascadorul» • DUMITRU RADU POPA: «Călătoria»

Pe cît de inocente artistic erau poeziile semnate de Ion Lilă prin periodicele literare, pe atît de interesante sînt volumele sale de proză. Scriitorul debutează editorial cu volumul de nuvele **Ploaie amară**, (1978), carte remarcabilă în ansamblu, amintind de stilul prozei lui Șukșin, chiar dacă unele naivități compoziționale și clișee de limbaj trădează stîngăcia începuturilor. Urmează romanul **Cu pieptul în bătaia vîntului** (1980), scris cu mai multă siguranță și bine construit, pe o temă clasică, cea a conflictului dintre generații. Obsesia literaturii practicată de Ion Lilă este izolarea propriei personalități, deslușirea unui drum existențial propriu, eliberat de compromisuri și prejudecăți. Personajele sale, de regulă oameni tineri, se confruntă cu determinările exterioare, dar mai cu seamă cu **sinele**, aflat în proces de autodefinire și modelare. Acest nucleu ideatic se află și în centrul celei de a patra cărți (a mai publicat, în 1981 la Editura **Ion Creangă**, oneste povestiri pentru copii sub titlul **Hai să fim prieteni**), romanul **Cascadorul** (Editura **Eminescu**, 1981). De fapt, pentru a respecta intenția autorului, exprimată și în subtitlul cărții, este vorba de trei romane, cam de cîte 100 de pagini fiecare : **Cascadorul, Insula, Stropitoarea.** Întreprindere extrem de ambițioasă, căci Ion Lilă, dacă înțeleg bine, vrea să ofere cititorului trei tipologii romanești, în trei registre stilistice distincte. În **Cascadorul** dominant este epicul. Un epic banal, al locului comun, chiar dacă eroul are o profesie spectaculoasă : cascadoria. Pe o căldură sufocantă, în pauzele de filmare ale unei pelicule istorice, Blondul, personajul principal, rememorează secvențe din trecut, drame ale sale și ale altora, configurînd, din evenimente, o psihologie a eșecului. Totul se consumă în povestire și dialog, fără intervenții explicative sau complicații psihologizante. În acest scenariu existențial, scris într-un stil abrupt, deloc calofil și chiar neglijent pe alocuri în verismul său, „feliile" de viață, miezoase separat, rămîn fade în planul semnificației de ansamblu. Finalul romanului (stop-cadru pe momentul săriturii cascadorului de la 20 m înălțime) încearcă să unească firele într-un nod parabolic. Dar rezultatul este doar o ambiguitate întîmplătoare : moarte „melo" sau depășirea eșecului prin plonjarea (simbolică) în realul nemediat ? Prima variantă ar trimite totul în sentimentalism zaharisit. A doua, pentru a fi verosimilă estetic, ar fi necesitat, pe parcurs, conotații simbolice ale evenimentului epic. Autorul trebuia să se decidă. N-a făcut-o, notabilă rămînînd astfel doar buna „priză" la concret, calitate vizibilă încă din volumul de debut.

Calitate pe care Ion Lilă o abandonează în cel de-al doilea roman, **Insula**, preferîndu-i analiza retrospectivă. În așteptarea unui diagnostic medical, de care se teme, personajul reface filmul existenței, în căutarea autenticității. Întîmplările, anodine și disparate, capătă, prin însumare și reflecțiile personajului, un sens unificator, care conduce către ideeea unei existențe mecanice, adică false. Autenticitatea căutată va fi descoperită, paradoxal, într-un spațiu imaginar : insula.

În ciuda unor lungimi filosofarde și a prea insistentelor pasaje lirice, **Insula** ne arată în Ion Lilă un bun observator al imponderabilelor sufletești, al lumii ascunse dincolo de gesturi și cuvinte.

Performanța prozei de pînă acum a lui Ion Lilă se numește însă **Stropitoarea.** Este un roman de atmosferă și, totodată, de meditație, avînd ca teme **libertatea** și **fericirea.** Remarcabil este modul subtil în care scriitorul trece de la evocarea realistică a unei lumi fără mister, banală pînă la cenușiu, la revelarea dimensiunii fantaste a acesteia. Bucureștiul, în care evoluează la început personaje previzibile, devenite, apoi, pe nesimțite, semnificativ bizare, este un soi de „Macondo" autohton. Se înțelege că, așa stînd lucrurile, personajele nu trebuie „citite" în litera lor, căci ar fi ridicule. Gesturile și atitudinile acestora sînt tot atîtea încercări de depășire a contingentului, de apropiere a libertății și fericirii. În **Stropitoarea** Ion Lilă se dovedește un prozator demn de toată atenția.

★

Cunoscut ca statornic semnatar al cronicii literare în revista „Tribuna României" și ca autor al unui inteligent eseu **Antoine de Saint-Exupéry. Aventura conștiinței** (Ed. **Albatros**, 1980), Dumitru Radu Popa se prezintă acum cititorilor săi în calitate de debutant cu un volum de proză. Cartea se intitulează **Călătoria** (Ed. **Albatros**, 1982) și cuprinde povestiri, de cele mai multe ori, fantastice. Autorul se dovedește aici un excelent cunoscător al mecanismelor acestui tip de proză și, din acest punct de vedere, povestirile sale beneficiază de o construcție fără fisură. Straniul, terifiantul, macabrul, absurdul, fabulosul se aliază în cantități minuțios cîntărite, astfel că efectul la cititor este garantat. Să mai adăugăm la cele spuse folosirea subtilă a aluziei livrești și ironia subtextuală pentru a înțelege că ne aflăm în fața unui profesionist al genului, aflat, deci, fatalmente, într-o formă constant bună. Influentele tematice și stilistice vin din toate părțile, numindu-se, spre exemplu, Poe **(Într-o seară, Alegere de grădinar)**, Kafka **(Totul despre fugă, Partida, Alegere de grădinar)**, Urmuz **(Ferdinand)**, Borges **(Pretenga vise scudero)**, Maupassant **(Estivală)**. Sînt, însă, influențe lăsate la vedere, mod de a spune onest că, într-un gen bine canonizat inovația se exclude ca pernicioasă.

Nu voi trece acum la analiza propriu-zisă a povestirilor, căci ar însemna să repet lucruri spuse, de mult, de către teoreticieni reputați ai fantasticului. Miza acestui tip de povestire este atmosfera, iar în acest plan, Dumitru Radu Popa reușește, îndeosebi prin tehnica ambiguității finalurilor, sau a finalului suspendat, să conserve nealterată tensiunea discursului.

Observam mai devreme că povestirile din **Călătoria** aparțin, de cele mai multe ori, teritoriului fantasticului. De cele mai multe ori, dar nu totdeauna. Astfel, **Totul despre fugă** este o parabolă scrisă în cheia absurdului, pe tema libertății imposibile, **A doua zi**, și **Amuzament cotidian** țin mai degrabă de literatura existențialistă a culpabilității, decît de fantasticul propriu-zis, iar **Joc invers** este scrisă în maniera noului roman francez, sugerînd apropieri cu **Gumele** lui Butor.

Mai mult decît celelalte povestiri, acestea din urmă dau sentimentul că sîntem în fața unor exerciții stilistice, executate, ce-i drept, cu virtuozitate. **Călătoria** lui Dumitru Radu Popa este, prin urmare, o carte care încîntă, dar nu modifică. Citind-o, te simți în siguranță.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

RETORICA BLÎNDEI MELANCOLII

Un elegiac al cîmpiei natale, scriind, cu mijloacele unui lirism minor de factură tradițională, o poezie „impresionistă" unde contururile lucrurilor se topesc în aburul melancoliei, iar gîndurile în vibrația delicată a sufletului, se arată a fi Gheorghe Zincescu la debutul său poetic *). Poemele volumului sînt, în majoritatea lor, superioare exercițiii de tehnică poetică, lucrate cu dragoste și respect de marea noastră poezie interbelică, în care un autentic conținut poetic își caută încă formula cea mai potrivită rostirii. Poetul cultivă aici o **tehnică a indeterminării**, făcută din imagini ale melancoliei și figuri ale vagului, din interogații suspendate fără răspuns, „sporind a lumii taină", și dintr-o muzicalitate aproape simbolistă, dar nu zgomotos-exterioară ca la Minulescu, ci luîndu-și sonoritatea din tristețea cîntecului lui Goga : „În toamna care-i cine să dea seamă / Culorilor ce-au fost și se destramă ? / Căci dusă peste dealuri ca o boare / Poteca vremii uită să coboare / Și printre mărăcinii grei de-amurg / Doar așteptarea se întoarce-n burg". Ca în cazul oricărui elegiac adevărat, în sufletul căruia durerea întîlnindu-se cu frumusețea își uită obiectul pentru simulacrul său — imaginea — și aici suferința trecută prin filtrul voluptății, își estompează tăișurile, devenind tristețe nedeslușită, blîndă melancolie. La Gheorghe Zincescu melancolica reverie e un soi de nostalgie nomadă a cîmpiei, un dor ce umple sufletul de regretul unei nicicînd împlinite plecări sau întoarceri — neliniște fără nume, căreia i se opune în logica poemelor, statornicia semînței în pacea domoală a șesurilor.

Spațiul poetic e la el un peisaj rustic privit în oglinda de fum a ființei poetice, plină de pete pastelate de culoare, răspîndite apoi în tușe sensibile la mișcările lăuntrice în mici tablouri unde se aude răsuflarea domoală a cîmpiei bătută de lună și murmurul adînc al fîntînilor vegheate de cumpeni, unde ierburile se lasă mîngîiate de vînt și acoperite de picla ce înconjoară soarele. Rar se distinge vreun element anume din acest freamăt impresionist al luminii : maci, o salcie, frunzele unui cîmp de mentă, mărăcinii luncilor, nuferii unui lac învăluit de ceață. Rămîn doar senzațiile de blîndă pierdere în perdelele subțiri de ploaie și fum așternute peste șesuri și păduri, în aburul tainic al lucrurilor, printre ființele eterice ale aerului. Timpul poetic întărește nedeterminarea — apa străvezie a înserării curgînd peste lume la limita imprecisă dintre zi și noapte, într-un anotimp aflat și el undeva, între vară și toamnă. Dar acest tărîm difuz, emanînd o nelămurită tristețe, ca o vale a dorului și a plîngerii nu-i o lume aievea, ci un teritoriu al memoriei unde eul rătăcește nostalgic în căutarea urmelor trecerii sale : „Ascultă povestea aceasta de iubire și moarte / așa cum lăstunul o spune / în cerul adînc cît un ochi uimit de copil / „Semnul pe care îl lași..." pare să-ngîne / alunecarea culorilor desmierdîndu-te... / Să mă opresc și să sap în lutul acesta ; / poate umbroasa fîntînă cu stele în adînc izvorînd răcoros / pururi din sine, / poate cuib cald rădăcinilor unor vlăstari / cu mere de aur murmurînd abia bănuit / cum smalțul elastic al mugurilor, / poate poartă către pacea pe care / iată / desfășurarea domoală a cîmpiei / mi-o strecoară în sînge..." Copleșit de o singurătate plină de absențe, poetul se întoarce pe planeta amintirii, fără a se putea însă regăsi în curgerea timpului, surprins de lipsa urmelor ființării ca de o absență a memoriei înseși. Se naște astfel un sentiment al efemerului care nu devine tragic, ci se stinge într-o blîndă melancolie, căci gestul elegiac este consecința străbaterii unui drum care se închide asupra lui însuși, a unui ciclu care sugerează prin repetare nesfîrșitul mișcării, ca un ecou al infinitului. Tăcerea, lumina, trecutul, tristețea nedefinită, rostirea șoptită care să nu tulbure misterul presimțit al lumii, urechea atentă la fiorul microcosmului, care dau substanța multor poeme, sînt din aceeași sorginte, fără a crea senzația unor influențe exterioare, ci a unei căi către sine a tînărului poet. Dacă în forma muzicală a unora se mai aud încă sonuri din Goga, Ion Barbu, Cezar Ivănescu, cîteva **(„Soare în ceață", „Transhumanță", „Mi-au spus : nu întoarce capul")** își asumă curajul unei spuneri poetice personale, în direcția cărora se poate întrevede devenirea ulterioară. De o altă factură, ultimul ciclu **Om cu lance**, mai aspru, suferă încă de o inflație a imaginilor poetice care obturează sensurile. Poet delicat și discret, sensibil colorist captînd vibrația insesizabilă a lucrurilor pe ecranul nu mai puțin părelnic al sufletului, Gh. Zincescu dovedește la debutul său o bună stăpînire a mijloacelor alese : găsirii unui stil adecvat va trebui însă să-i urmeze cu necesitate cristalizarea individualității stilistice.

Alexandru Condeescu

*) **Gheorghe Zincescu : „Țara de foc, întîmplări și prundișuri", Editura „Eminescu", 1982.**

BREVIAR

■ **NOUA SERIE** de interviuri a „Suplimentului Scînteii tineretului", care ne-a oferit în ultimele săptămîni cîteva remarcabile documente literare și umane, precum sînt convorbirile cu Ion Lăncrăn-jan, Al. Oprea, și, mai demult, cu Eugen Barbu, publică, sub titlul „E nevoie de mult sentiment în transmiterea vocabulei spirituale românești", o discuție cu etnologul Vasile Vetișanu. Acest harnic truditor într-un domeniu atît de puțin spectaculos și totuși atît de fascinant intelectualicește, cum este etnologia, ne vorbește cu pasiune și inteligență despre durabilitatea culturii românești tradiționale, despre universul „originar" al satului (care „semnifică o puternică legătură cu pămîntul, dacă vreți, un sentiment cosmic, o înrădăcinare în tot ce e moștenire sufletească"), despre „alergia unora la ideea de protocronism", în care V. Vetișanu vede, pe bună dreptate, „o atitudine spirituală cu pronunțat caracter filosofic", venind, în sprijinul ei, cu noi argumente și cu exemple. În mulțimea de interviuri, publicate acum de revistele noastre, aceste „Confesiuni esențiale", culese de talentata Mariana Brăescu, își au locul lor bine determinat.

■ **„MESAJ COMUNIST"** este revista culturală a studenților craioveni, ajunsă acum la numărul 1/1982. Publicație cu un pronunțat caracter de magazin, aceasta conține pagini despre „muzica tînără", despre „fotbal", însemnări publicistice curente, multe traduceri (acum din Robert Sabatier și alții), mai puțină, din păcate, creație originală deși nu s-ar zice că forțe tinere locale nu mai există. Sforțarea redacției de a face gazeta mai vie și mai interesantă este însă în afara discuției.

■ **„FLACĂRA COPIILOR"** — O surpriză este recentul supliment, „Flacăra copiilor", dedicat, de redacția cunoscutei publicații, zilei de 1 iunie. Un „magazin" de 16 pagini, cu o tehnoredactare ingenioasă, cuprinzînd în chip preponderent creații literare, desene, interviuri ale copiilor — iată o idee publicistică demnă de toată lauda.

În acest prim supliment „flăcărist" sînt de remarcat, alături de semnăturile unor jurnaliști maturi cunoscuți (Ilie Purcaru, V. Niță, Cici Iordache, Tudor Octavian, Ioana Proca etc.) și pe-acelea ale unor „poeți-copii" precum excelenta Adina Mihu (publicată cu un grupaj), Violeta Mocanu, Carmen Helvig, Oana Ștefănescu, precum și desene ale unor talentați „plasticieni" școlari. Un grupaj din pictura lui Cătălin Moș, precocele pictor de 15 ani, completează acest excelent număr al „Flăcării copiilor".

■ **COMENTARII.** Revista „Tricolorul", care apare la Toronto, în limba română, ca supliment al periodicului „Studia bibliologica", publică în primul număr al său pe 1982 două foarte interesante contribuții. Este vorba de un masiv studiu al lui C. Michael-Titus despre ciclul „Zăpezile de-acum un veac" al lui Paul Anghel, articol consistent și pătrunzător, extrem de analitic, a cărui teză este că literatura română, prin apariția acestui roman monumental, cîștigă un prozator de anvergură europeană. Cunoscut autor englez, C. Michael-Titus dovedește și acum o perfectă orientare în literatura țării lui de origine. Al doilea studiu este cel pe care George Alexe îl dedică operei unui savant român, dr. Niculae Corneanu, remarcabilă prin erudiție, metodă, orizont cultural, un autor din categoria, atît de importantă pentru cultura românească, a lui Ioan G. Coman, Nestor Vornicescu, Antonie Plămădeală.

A. S.

O ISTORIE UNICĂ, O CARTE UNICĂ DE ISTORIE

ORIGINEA DACO-ROMANĂ ȘI CONTINUITATEA EXISTENȚEI PE ACESTE MELEAGURI, CONSTITUIE CARACTERISTICI FUNDAMENTALE ALE POPORULUI ROMÂN. STABILIREA LOCULUI ÎN ISTORIE, A ORIGINII ȘI CONTINUITĂȚII ÎN BAZINUL CARPATO-DUNĂREAN ALE POPORULUI ROMÂN CONSTITUIE FUNDAMENTUL ORICĂREI ACTIVITĂȚI IDEOLOGICE, TEORETICE ȘI POLITICO-EDUCATIVE. NU SE POATE VORBI DE EDUCAȚIE PATRIOTICĂ SOCIALISTĂ FĂRĂ CUNOAȘTEREA ȘI CINSTIREA TRECUTULUI, A MUNCII ȘI LUPTEI ÎNAINTAȘILOR NOȘTRI.

NICOLAE CEAUȘESCU

UNITATE DE CONCEPȚIE ȘI DE MATERIE

Expunerea secretarului general la Plenara din 1—2 iunie reprezintă pentru istorici un document de orientare cu o valoare inestimabilă. Ea enunță o serie de teze care sint de natură să imbogățească substanțial cartea de istorie a poporului și, alături de acestea, o recomandare metodologică de a integra istoria mișcării muncitorești a partidului in cartea de istorie a poporului, de a avea, prin urmare, o singură carte de istorie.

Teza aceasta care nu este simplă cerință metodologică, ci expresia unei realități istorice, modifică o concepție veche, aceea a separării cărții de istorie a partidului, preluată de istoriografia noastră din experiența altor partide. Teza aceasta, firește, reprezintă o noutate nu numai pentru istoriografia românească, ci și pentru istoriografia internațională.

Mai intii insă trebuie să spunem că, pornind de la realitățile dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cerut istoricilor cu mulți ani in urmă să infățișeze istoria partidului, a mișcării muncitorești in strinsă legătură cu istoria țării, cu lupta altor forțe democratice și progresiste care au contribuit la dezvoltarea societății românești. O bună parte din lucrările de istorie modernă apărute in ultimul deceniu au incercat și, efectiv, au și reușit să prezinte fenomenul istoric al mișcării muncitorești integrat in istoria generală a țării. Faptele, documentele, evenimentele au condus la această „integrare".

În fond, mișcarea socialistă din țara noastră s-a născut și a luat o mare amploare incă din ultimele două decenii ale veacului trecut, ajungind să se constituie in cel mai important curent social-politic din societatea românească. Prin urmare, ideile socialiste, revoluționare nu s-au șoptit in adunări secrete, necunoscute opinii publice, ci s-au difuzat pe cele mai eficiente canale ale propagandei din epoca respectivă, prin presa cotidiană de mare tiraj. Puține partide muncitorești se pot mindri cu editarea unor **cotidiene socialiste**, cum o poate face partidul nostru. „Drepturile omului" (1885, 1889), „Lumea nouă" (1894—1899) au publicat sute și sute de articole de analiză a realității românești, de atitudine față de diferite probleme, de propagandă a ideilor socialismului științific.

Studierea atentă a documentelor, a activității mișcării muncitorești revoluționare arată limpede că noua și cea mai inaintată forță politică ce se afirma in societatea românească in ultimele decenii ale veacului trecut a gindit și acționat pe baza analizei condițiilor specifice vieții și istoriei poporului, a cerințelor fundamentale care se puneau in fața acestuia. Partidul clasei muncitoare a avut in vedere problema viitorului statului român, inconjurat și amenințat de mari puteri imperialiste și a relevat necesitatea legică a făuririi unității sale național-statale, a „Daciei viitoare", mai limpede decit oricare altă forță politică din România acelui timp. Pentru a putea susține necesitatea „Daciei viitoare", adică a făuririi unui stat modern unitar pe vatra Daciei antice, militanții partidului au cercetat istoria veche a poporului, vechea civilizație a Daciei, enunțind idei și concluzii demne de atenție, pe care istoriografia noastră incă nu le-a valorificat deplin.

Revista „Contemporanul" timp de un deceniu s-a adresat intelectualității românești și a creat un curent puternic in rindurile acesteia favorabil concepției științifice a materialismului dialectic și istoric, cu mari consecințe pentru gindirea științifică ulterioară. C. Dobrogeanu-Gherea, militantul socialist, a intrat intr-o polemică, devenită celebră, cu reprezentanții cei mai inalți ai școlii oficiale, in frunte cu Titu Maiorescu. Se pot rupe aceste fapte in două părți, una care să fie pusă intr-o carte de istorie a mișcării muncitorești și alta in cartea de istorie a țării, cind ele exprimă un tot organic, o dezvoltare la nivelul intregii societăți ?

Crearea Partidului social-democrat al muncitorilor din România in 1893 are o istorie unică in peisajul dezvoltării mișcării muncitorești internaționale. Acest partid, care își ținea congresul de constituire **după ce activase ca partid** timp de mai mulți ani, și-a organizat congresul intr-un mod exemplar, privit chiar din punctul de vedere al exigențelor de astăzi. Iată citeva elemente caracteristice : și-a publicat proiectul de program cu patru luni inainte pentru a fi supus dezbaterii publice ; a dezbătut problemele divergente in mod public astfel incit s-a asigurat unitatea de vederi in prealabil ceea ce a garantat creerea unui partid unic al clasei muncitoare din România ș. a.

Presa românească de diverse orientări a cunoscut, a dezbătut, a combătut ideile noului partid, astfel incit se poate spune că ideile socialiste au intrat in societatea românească pe ușa principală. Partidul clasei muncitoare nu s-a constituit in conspirativitate, nu a rămas necunoscut, nu și-a editat programele in străinătate pentru a putea avea o istorie separată de istoria țării. Cu puțin timp inainte de a se stinge din viață, marele om politic Mihail Kogălniceanu s-a intilnit pe băncile Parlamentului cu reprezentanții mișcării socialiste, cu Ion Nădejde, cu V. Gh. Morțun. Kogălniceanu, spre surprinderea multor confrați, i-a salutat pe proaspeții deputați socialiști, tocmai in ideea dezbaterii libere, a confruntării publice pe probleme care erau „la ordinea zilei"... Vrem să vă auzim ideile aici, spunea Kogălniceanu, nu la colțuri de stradă...

Există o perioadă cind s-a incercat ca asemenea procedee de conspirativitate să fie incetățenite și in partidul clasei muncitoare din România și anume după ce s-a afiliat Internaționalei Comuniste. S-a incercat dar nu s-a reușit deoarece forța tradiției și forța proprie a partidului comunist l-a scos permanent la suprafața vieții social-politice. Chiar in condițiile ilegalității, cartea de istorie a partidului nu poate fi separată de istoria poporului, deoarece comuniștii și toți simpatizanții partidului activau in toate sferele societății nu numai in „celulele" de partid. Aici este necesar să spunem că și scriitorii trebuie să ințeleagă teza unității istoriei poporului român in sensul de a nu mai plasa activitatea partidului in epoca interbelică numai in ungherele cele mai ascunse ale societății sau in beciurile poliției. Să nu uităm că manifestația antihitleristă de la 1 mai 1939 care avea in fruntea ei partidul comunist s-a desfășurat in fața palatului regal. Scriitorii, in cărțile lor de evocare istorică, vor trebui să surprindă mecanismul activității partidului comunist in condițiile ilegalității, adevărata artă — care izvora din inaltul lor patriotism — de a ști să lupte cu adversarii de pe poziții legale.

Sigur că, la originea nașterii unei istorii a partidului separată de istoria poporului, s-a aflat experiența unor partide interzise in țările lor, care au fost silite să-și ducă activitatea in chip sectar, rupte de marea frămintare a vieții social-politice, specifică oricărei țări in epoca modernă. Nu a fost insă cazul partidului nostru, care la 23 august 1944 a ieșit la lumina zilei, ca o mare forță politică, crescută in bătăliile de clasă, in confruntarea cu celelalte forțe politice din țară. Cum se poate separa istoria țării de istoria partidului in marele act istoric de la 23 august 1944 cind comuniștii se aflau in fruntea evenimentelor de insemnătate națională crucială ?

Iată numai citeva exemple și judecăți care susțin indubitabil necesitatea sincronizării intregii istorii a poporului in epoca modernă și contemporană intr-o singură carte, intr-o unitate organică de concepție și de materie.

N. Copoiu

Ștefan cel Mare — bronz de Justin Năstase

Una dintre cele mai importante civilizații ale Europei antice

Au trecut de mult acele timpuri cind „din vremi in vremi — cum spunea Gheorghe Barițiu — tot mai dă patriotul peste obiecte de acelea păstrate din vechime, care deșteaptă intrinsul sentimentul acela puternic și dulce de a iubi acest pămint, in al cărui sin se află de atitea sute de ani ingropate oasele și cenușa strămoșilor săi". Școala de arheologie românească, căreia i-a pus temeiii marele cărturar Vasile Pârvan in urmă cu mai bine de o jumătate de veac, este azi puternică și s-a impus cu realizări de valoare pe coordonatele culturii noastre, imbogățind-o necontenit. Ea este formată dintr-o numeroasă pleiadă de cercetători mai tineri ori mai virstnici incadrați in institute de cercetări, universități sau muzee.

În fiecare an se lucrează pe zeci de șantiere arheologice răspindite pe intreg cuprinsul țării. S-a incetățenit de multă vreme obiceiul ca la inceputul fiecărui an intreaga obște arheologică să se intrunească și să-și comunice rezultatele obținute in campania precedentă. Se ințelege că este un dialog deosebit de util și un bun prilej de a include in circuitul științific, la scurtă vreme după descoperire, noi valori. Pentru a dimensiona cercetarea arheologică românească actuală este, socot, suficient dacă voi spune că anul acesta, in programul sesiunii de la Brașov, de exemplu, au fost inscrise un număr de 214 rapoarte care reprezintă tot atitea puncte cercetate in 1980 de pe intreg cuprinsul țării. Ca tematică, ele cuprind timpul ce incepe in zorii omenirii, in paleolitic, și se continuă neintrerupt pină in Evul de Mijloc. Firesc, cercetarea este dirijată spre acele perioade in care mai stăruie semne de intrebare sau care vin să intregească istoria de inceput a neamului românesc, vin să aducă noi și valoroase precizări in descifrarea epocii străvechi, vechi ori de inceput a feudalismului, pentru care documentul arheologic se constituie in unic ori aproape unic izvor.

Vorbind despre importanța cunoașterii istoriei milenare a poporului nostru, a luptei sale pentru afirmarea ființei proprii, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia valoarea excepțională a documentului in cercetarea istorică. „Putem afirma", spunea Domnia Sa, „pe baza faptelor istorice, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor in spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pămint și fiecare piatră sint stropite cu sudoarea și singele moșilor și strămoșilor noștri".

În lumina acestor adevăruri exprimate de secretarul general al partidului cu atita emoție, aș vrea să pun in atenția cititorilor citeva din cele mai noi descoperiri arheologice de la noi din țară. Ele nu au fost făcute intimplător ci in cadrul săpăturilor sistematice și de aceea au valoare dublă : științifică și in sine, lucrate fiind din aur de cea mai bună calitate.

Descoperitorii le-au comunicat, insă, fără să poată comunica, intreaga tensiune, incărcătura emoțională trăită cu ocazia descoperirii lor. N-au făcut-o, din simplul motiv, că vorbele, oricit de meșteșugite ar fi, sint departe de a le putea reda. Este o trăire profesională dar, mai ales, patriotică, pe care doar un mare talent literar ar putea-o reda. Cunosc bine aceste sentimente, pentru că le-am trăit și eu, din plin, acum doi ani, alături de tovarășii mei de muncă arheologică (tineri de cele mai diferite profesii, de la elevi și studenți la muncitori și tehnicieni, prieteni dragi de lungi și obositoare campanii) cu prilejul descoperirii mormintului princiar dacic de la Cugir. Mai nutresc speranța că se va găsi un făuritor de frumos, un meșter al cuvintului, care să retrăiască acele clipe alături de mine, de fiecare dată o fac cu nespusă bucurie, să-și inaripeze imaginația și să le aștearnă pe hirtie.

Ultima zi de lucru pe orice șantier inseamnă, pentru cel care conduce, inceputul altor griji, inseamnă desprinderea din atmosfera atit de plăcută a unei intense munci căreia fiecare arheolog este obligat să i se dăruiască total. Nu mai este atunci loc pentru nimic altceva decit pentru descoperirea in sine care te solicită la cote maxime. În ultima zi a unei campanii mai rămin destule de făcut. Ruinele dezvelite trebuie lăsate in bună ordine. Așa a fost și la Hinova (jud. Mehedinți) unde dr. Mișu Davidescu, directorul muzeului din Drobeta-Turnu Severin, cercetează un castru roman tirziu incă din 1976. Pe baza săpăturilor de pină acum se știa că locul de pe malul Dunării unde in secolul al IV-lea e.n. s-a zidit castrul roman a fost folosit drept cimitir de către oamenii ce au trăit aici la sfirșitul epocii bronzului și inceputul primei virste a fierului. Este o necropolă de incinerație din care pină acum se cunosc 41 de morminte. Multe dintre ele au fost distruse cu ocazia construirii castrului.

Era in ziua de 30 iulie, preconizată a fi ultima din campania anului 1980. În turnul de sud-vest al castrului trebuia degajat pămintul de pe lingă ziduri, ocazie cu care s-a dat peste gura unui vas mare de lut. Nimic neobișnuit, incă o urnă de incinerație ce trebuia degajată. Ea scăpase ca prin minune, fiind ingropată doar la 30 cm de zid. Numai că vasul păstrat intact nu conținea obișnuitele oase umane arse, ci un tezaur de aur ce cintărește aproape 5 kg (4 680,377 gr), alcătuit din sute de podoabe meșteșugit lucrate : o diademă, brățări de diferite forme și dimensiuni, inele, cercei, nenumărate mărgele intr-o variată gamă de forme, lingouri și gheme de sirmă de aur. La piesele de aur se adaugă și o brățară de **bronz**.

Numărul mare al ghemelor de sirmă din aur, fără indoială materie nefinisată, piese rupte, lingourile, precum și faptul că aceleași podoabe, de ex. cerceii, se găsesc in foarte multe exemplare dovedesc că nu poate fi vorba despre o zestre funerară, ci de proprietatea unui bijutier ce lucra podoabe de aur și de bronz. Cine mai poate spune astăzi care au fost imprejurările care l-au determinat pe iscusitul și bogatul meșter să-și incredințeze avutul spre păstrarea pămintului ? Firesc este să presupunem o stare de tensiune ce a putut fi cauzată de un război. Nu putea fi vorba de un atac dușman, prin surprindere. Locul, in perimetrul cimitirului, era bine ales și numai de meșter știut. Se vede, insă, că el n-a mai ajuns să-și dezgroape comoara și astfel ea a rămas in pămint peste două milenii. Cîți soldați romani din secolul al IV-lea n-au călcat peste vas, fără să bănuiască că doar la cițiva centimetri sub picioarele lor se găsește o comoară.

Cea mai frumoasă piesă a tezaurului este, neindoielnic, diadema. Ea este impodobită cu simboluri solare intilnite și pe ceramica culturii din epoca bronzului care și-a luat numele după o altă localitate mehedințeană : Girla Mare. Cultul solar este bine reprezentat in epoca bronzului pe intreg spațiul de formare a geto-dacilor, inscris intre coama Munților Balcani, Carpații nordici, Dunărea mijlocie și litoralul de vest al Mării Negre. El se va perpetua pe durata primei și celei de-a doua epoci a fierului. O zeitate a soarelui intra in alcătuirea panteonului geto-dacic. În acest sens, ne stau mărturie simboluri solare inscrise pe arme, vase de lut ori podoabe. Religia și mitologia dacică mă preocupă in momentul de față. Ea a făcut să curgă o mare cantitate de cerneală incepind incă din secolul al XVII-lea, fără ca invățații să fi ajuns la un consens. Au fost discutate doar izvoarele literare, puține la număr, confuze și chiar contradictorii. Și in această problemă, ca in multe altele, lumină pot face doar descoperirile arheologice. Acestea, coroborate cu textele scrise, arată că religia strămoșilor noștri era de același tip cu a celorlalte popoare indoeuropene (greci, romani, germani, celți, traci etc.) cu zeități masculine și feminine ierarhizate după importanța ce le-o acorda imaginația credincioșilor. Printre divinități nu lipsește nici cea care reprezenta astrul dătător de viață : soarele.

Dar să ne intoarcem la tezaurul de la Hinova, neindoielnic tezaur al strămoșilor poporului român. Un studiu preliminar alcătuit de către descoperitor arată că toate piesele ce-l alcătuiesc își găsesc analogii in alte descoperiri făcute in spațiul carpato-dunărean, fie că este vorba despre podoabe de aur, fie de bronz și că ele au fost lucrate intr-un atelier local. În ceea ce privește datarea, tezaurul aparține, in cronologie relativă, sfirșitului epocii bronzului și inceputului primei virste a fierului, ceea ce in cronologie absolută ar insemna, aproximativ, secolul al XIII-lea i.e.n. Pentru aceeași datare pledează și vasul de lut in care a fost ascuns tezaurul ce-și găsește apropiate analogii in zonă.

Un al doilea tezaur, descoperit tot in anul 1980, comunicat și el la Brașov de către Carrol Kacso, provine din Maramureș, de pe raza comunei Oarța de Sus. De data aceasta este vorba de un inventar funerar, de un bogat mormint ce se datează in epoca bronzului aparținind culturii pe care arheologii o numesc de tip Sighișoara-Wietenberg (sec. XVII—XIII i.e.n.) fiind mai vechi decit tezaurul de la Hinova cu citeva secole.

Ion Horațiu Crișan

Continuare in pag. a 6-a

Transilvania, pămînt românesc în viziunea unui istoric maghiar din secolul XVIII

Tendința unor autori din școlile istorice moderne ale Europei centrale (ungară și austriacă mai intii, apoi altele influențate de acestea), de a contesta originea daco-romană a românilor, formarea poporului român pe teritoriul său național care coincide cu vechea Dacie, toate aceste teze neștiințifice sint relativ noi și au substrat politic.

Ele au fost plăsmuite către sfirșitul secolului al XVIII-lea, au fost reluate cu pretenții de criticism modern in secolul trecut și sint incă scumpe azi unei anumite propagande iredentiste, șovine, desfășurate indeosebi in cercurile emigrației ungare din S.U.A. și Canada, dar și in alte țări, mai indepărtate sau mai apropiate de România.

„Pină la sfirșitul secolului al XVIII-lea — scria in 1936 istoricul român Aurelian Sacerdoțeanu (in **Considerații asupra românilor in evul mediu. Dovezile continuității și drepturile românilor asupra teritoriilor lor actuale,** București, p. 12) nimănui n-a părut că românii din stinga Dunării n-ar putea fi băștinași. Simpla prezentare a discuției in această privință e dovada cea mai categorică. Cu totul altfel se prezintă problema românilor [...] din secolul al XVIII-lea. Anumite considerații pur politice provocaseră o discuție : au sau nu au românii din Ardeal drepturi egale cu ceilalți locuitori ? Interesul care a dominat lumea Imperiului [habsburgic] in vremea aceea a făcut ca, in loc să se dea un răspuns categoric și onest, bazat pe realitatea zilei și pe puținele mărturii istorice, dar concludente, să se emită o serie de ipoteze care aveau să dăuneze națiunii puse in discuție. În felul acesta se aduceau insă foloase unor interese de cu totul alt ordin decit cele puse in serviciul adevărului istoric și al eticei".

Mai clar : toți istoricii Europei centrale, maghiari, germani, sași din Transilvania au fost unanimi in a recunoaște, pină la sfirșitul secolului al XVIII-lea, că românii se trag din daco-romani și că ei sint cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei (ca și ai Moldovei și Munteniei), anteriori in Transilvania ungurilor, sașilor, secuilor. Un glas izolat răsunase la sfirșitul secolului al XVI-lea : Ștefan Szamosközy, cronicar maghiar care, după ce in lucrarea sa **Analecta lapidum vetustorum et nonnullorum in Dacia antiquitatum** (1593) afirmase că românii sint urmașii romanilor, speriat de unirea Transilvaniei cu Moldova și Țara Românească infăptuită de Mihai Viteazul, iși schimbă fără temei științific părerea, susținind teoria părăsirii Daciei de către romani pe timpul impăratului Aurelian. Este primul caz intilnit in istoriografia maghiară cind, pentru rațiuni politice, un autor iși măsluiește rezultatele științifice.

Două lucrări din ultimii zece ani, **Romanitatea românilor. Istoria unei idei** (București, 1972, de Adolf Armbruster) și **Continuitatea românilor** (București 1980, de Nicolae Stoicescu) cuprind toată informația privind **inceputurile uneia din cele mai mari mistificări din istoriografia Europei moderne,** regizată la sfirșitul secolului al XVIII-lea, și care, spre stupoarea oricărui istoric onest din vremea noastră, servește incă, dezinformează, agită la dușmănie intre națiuni, este folosită cu suport pentru iredentism, șovinism, aventurism internațional.

În cele ce urmează vom prezenta informațiile despre români (românii din Transilvania !) ale unui istoric maghiar din secolul al XVIII-lea, respectabil și autoritar sub toate raporturile : pentru istoriografia ungară fiind un bun cunoscător al tuturor izvoarelor privind trecutul națiunii sale, pentru istoriografia catolică, fiind, ca iezuit, supus regulilor severe ale ordinului său, și pentru istoriografia română, căci el scrie adevărul.

Este vorba de Ștefan Kaprinai „iezuit, doctor al sfintei teologii și istoric al Ungariei" cum

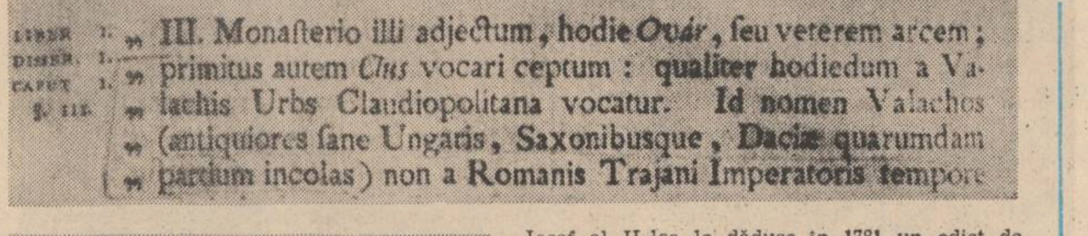

26 UNGARIÆ DIPLOMATICÆ

LIBER I. DISSER. I. CAPUT I. §. III.

III. Monaſterio illi adjectum, hodie *Ovár*, ſeu veterem arcem; primitus autem *Clus* vocari ceptum: qualiter hodiedum a Valachis Urbs Claudiopolitana vocatur. Id nomen Valachos (antiquiores ſane Ungaris, Saxonibusque, Daciæ quarumdam partium incolas) non a Romanis Trajani Imperatoris tempore

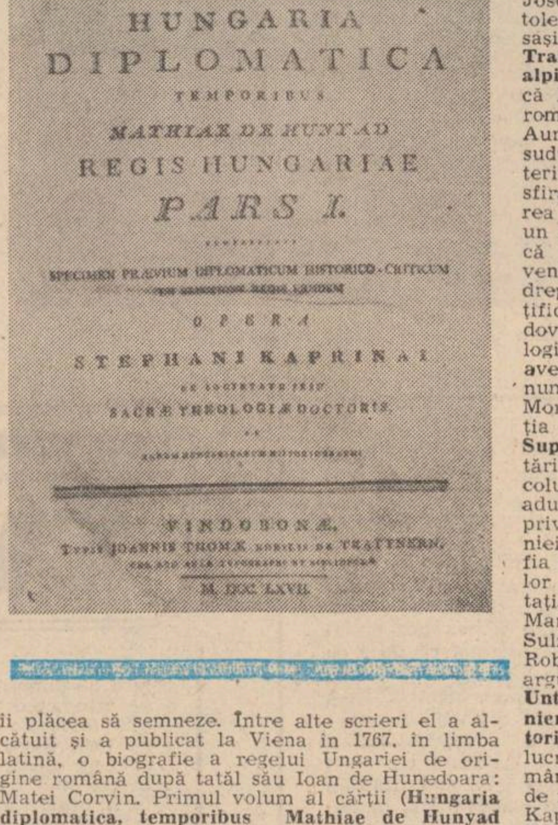

HUNGARIA
DIPLOMATICA
TEMPORIBUS
MATHIAE DE HUNYAD
REGIS HUNGARIAE
PARS I.

SPECIMEN PRAEVIUM DIPLOMATICUM HISTORICO-CRITICUM

OPERA
STEPHANI KAPRINAI
E SOCIETATE JESU
SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORIS

VINDOBONÆ,
Typis JOANNIS THOMÆ NOBILIS DE TRATTNERN,
M. DCC. LXVII.

ii plăcea să semneze. Între alte scrieri el a alcătuit și a publicat la Viena in 1767, in limba latină, o biografie a regelui Ungariei de origine română după tatăl său Ioan de Hunedoara: Matei Corvin. Primul volum al cărții (**Hungaria diplomatica, temporibus Mathiae de Hunyad regis Hungariae pars primae, opera Stephani Kaprinae, Vindobonae,** 1767), l-am consultat in biblioteca unui colecționar din București (Ion Eftimie), care a achiziționat cartea cu mulți ani inainte intr-un anticariat din Cehoslovacia. Lucrarea lui Kaprinai se află și in marile biblioteci istorice din Cluj-Napoca sau Tirgu Mureș. Dar importanța ei pentru tezele românești (origine daco-romană, continuitatea in Dacia etc.) nu a fost relevată pină acum și cartea a scăpat lui Andrei Veress (**Bibliografia româno-ungară,** București, 1931), care cunoștea totuși o altă lucrare a lui Stephan Kaprinai, este citată in treacăt de A. Armbruster și nu e menționată de N. Stoicescu. Importanța cărții lui Kaprinai constă in faptul că ea a apărut cu puțin inaintea **marei mistificări** și ne infățișează modul in care un istoric ungur onest vedea trecutul Transilvaniei și locul preponderent al românilor in această provincie in a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. La numai 14 ani mai tirziu, un magistrat militar din armata austriacă, Franz Joseph Sulzer, speriat și el (ca odinioară Szamosközy) de posibila emanicipare a românilor din Transivania (cărora impăratul Josef al II-lea le dăduse in 1781 un edict de toleranță, proclamind egalitatea lor cu ungurii, sașii și secuii), publică lucrarea **Geschichte des Transapinischen Daciens (Istoria Daciei Transalpine),** la Viena, in trei volume, in care afirmă că Dacia a fost părăsită de locuitorii ei dacoromani la sfirșitul secolului al III-lea, sub Aurelian, că românii s-au format ca popor in sudul Dunării și că nu ar fi venit pe actualul teritoriu al țării noastre decit tirziu, intre sfirșitul secolului al XII-lea și după 1241 (marea invazie mongolă). Magistratul austriac avea un singur scop, și acela politic : să demonstreze că Transilvania era pustie cind ungurii au venit in Europa, deci că românii nu pot avea drepturi politice in această provincie. Neștiințifică, nedreaptă, desmințită de documente, de dovezile arheologice an de an descoperite, de logica istoriei și de bunul simț, teoria lui Sulzer avea să cunoască o viață lungă și ea mai numără și azi adepți la Toronto, New York, Montreal sau chiar in orașe europene. Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan din 1784, apoi **Supplex libellus valachorum** (1791) și manifestările conștiinței naționale românești din secolul XIX sub impulsul Școlii ardelene care aducea argumente categorice istorice, filologice, privind drepturile românilor asupra Transilvaniei, au determinat marea cotitură in istoriografia Europei centrale, aservite intereselor claselor dominante ale Imperiului habsburgic, mutația de la adevărul științific la mistificare. Martin Bolla și Carol Eder au reluat teoria lui Sulzer, căreia in 1871, un geograf (!) german, Robert Roesler, s-a străduit să-i adauge noi argumente in lucrarea sa **Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens (Studii românești, Cercetări despre istoria veche a României),** publicată la Leipzig lucrare de scandal respinsă de toți istoricii români și de marea majoritate a istoricilor străini de mai bine de un secol. Dar să ne intoarcem la Kaprinai. El scria inainte de mistificarea lui Sulzer. Nu știm care-i erau sentimentele față de românii din Transilvania. Poate că ii considera, ca toți magnații și marii clerici catolici ai vremii, o populație fără drepturi, deci fără implicații politice in statul habsburgic autoritar. Dar Kaprinai avea un crez științific (adevărul istoric) și potrivit acestui crez nu ințelegea să tăgăduiască evidențele.

Biografia pe care o face el regelui Matei Corvin este amplă, documentată, admirativă și va trebui intr-o zi folosită intr-o carte a unui istoric al nostru despre acest mare rege al Ungariei, descendent dintr-o familie românească. Dar alte informații ale cărții lui Kaprinai privesc tema noastră.

Tratind despre locul nașterii lui Matei Corvin, orașul Cluj, autorul insistă asupra originilor daco-romane ale acestui municipiu, citează după autori vechi (Timon, Tröster) inscripții latine descoperite in vatra orașului și mențio-

Virgil Cândea

Continuare in pag. a 7-a

POEME DE

dan laurenţiu

Floare albastră

În dimineaţa ambiguă
pe marginea lacului de primăvară
aşteptam să aud şoapta sau tunetul
îmi era totuna ce soartă mi-ai fi hărăzit

aşadar în dimineaţa mai plăpîndă
decît mielul care abia învaţă
să meargă prin lumea profană
vocea ta clară aplecată deasupra
umbrei mele

clipocitul răcoros al apei lovite
de visla pescarului solitar
şi strigătul mut al norilor
zburînd cu nostalgia altei lumi

liliacul amar clătinîndu-şi parfumul
pe alei prin aceste biserici şi case părăsite
de oameni în iarba verde strălucind de rouă
o floare îşi aprinde focul albastru

nimic nu mai este prezent
ci aparţine memoriei un cavou de mătasă
mă aşteaptă la capătul zilei şi cît de
monoton va bate inima în pieptul lui
Dumnezeu

în curînd nu va mai fi dimineaţă
tu citeşti în enigme eu trebuie să plec
şi să uit
prin întunericul zilei îmi arată drumul
vocea ta ca o ploaie de primăvară

Acolo tu mă aştepţi

Ce faci aici ? I-am întrebat
pe cel care în genunchi
săpa la miezul nopţii o ceas al solitudinii
pămîntul cel întunecat

vreau să ştiu cum vedeau anticii
luna soarele stelele
şi iată acum zorile scăpate din lanţ
cum aleargă după tine pe drumuri

un ciine bate toba cu laba lui păroasă
şi calul pe care zbori
a început să latre furios
fumul unei mlaştini

cu tînguiri de pasăre neagră
te ineacă îţi aduce aminte
de o epocă revolută
mîna ei roşie ţi-a făcut un semn pe frunte

trebuie să cobori să cazi
aici în adîncul oceanului locuit
de un demon care pe patul lui de moarte
îşi aprinde ultima ţigară

să cazi aici din înaltul cerului
toată viaţa pînă ce vei ajunge
apoi nopţi la rînd ani la rînd
să auzi chemarea hohotul lui de plîns
în lună în soare în stele

Umbră

În pacea înserării filfîitul
unor aripi de mătasă
se sting vocile pe care le iubim
sau ne sînt doar indiferente la lumina zilei
şi se aprinde flacăra rece
a ochiului necunoscut
el urmăreşte
Doamne pe cine ?
pe mine pe tine pe el

Tîrziu la ceasul înserării

Te văd şi azi în noapte
treçînd pe drumuri de mătasă
cu palmele lipite
ca pentru rugăciune

fumul cîntă pe orizontul
florilor viorii din flautul
pe care ţi l-am dăruit
în gura peşterii

o pasăre cu aripile ridicate
în semn că doreşte să-şi ia zborul
îţi împodobeşte umărul
de marmură acoperit cu o neagră dantelă

călător fără prihană aş fi vrut
să te întîlnesc mergînd spre Emaus
dar iată e tîrziu bat clopotele înserării
şi tu nu mai poţi ingina

decît aceste vorbe care-ţi ard gura
vade mecum satana
vade mecum satana
vade mecum satana

Ca leagănul pentru copil

Zăpadă inocentă în patul nocturn
ursul alb îşi înalţă laba spre cer
de pe gheţarul albastru
al inimii tale

zboară luna speriată călare
pe un iepure şchiop ? pe o vulpe argintie ?
nu se ştie nu se ştie
dar prin ceaţă doi ochi imobili te contemplă

trebuie să fugi şi să urli
cu o voce de purpură sărind
din stîncă în stîncă din noapte în noapte
ca ecoul uitînd cunoaşterea sudului

şi ajuns în sfîrşit tremurînd gifiind
fără frunze la poluri
gol-goluţ albit de bătrîneţea castă
mormîntul îţi va fi ca leagănul pentru copil

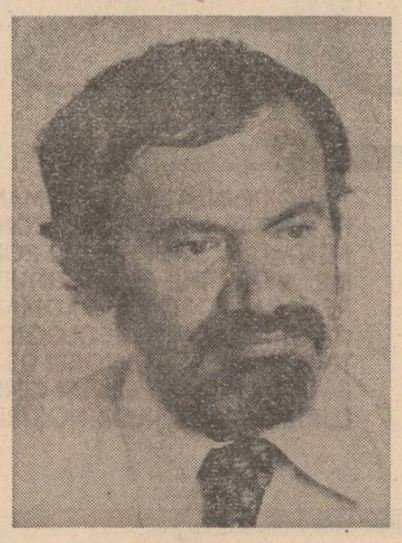

Autoportret cu un trandafir în mînă

Un suris amar lîngă bolta întunecoasă
a cerului de care încerc să mă sprijin
nu bate vîntul nici frunzele
nu se clatină pe şoldurile tale

între malurile locuite altădată
de apele infernale
acum şi-a făcut o scorbură somnul
fără vise de aur fără vise de aur

tăcerea este singurul musafir
al urechii mele o tăcere
strălucitoare ca ghilotina
pe gîtul celui neprihănit

trei cai roşii aleargă tunînd şi fulgerînd
încă de aseară pe cîmpia cea mai
neagră din jurul meu acum va
răsări soarele acum nu va răsări soarele

în mînă ţin un trandafir
petală cu petală cad lacrimi
şi picături de sînge din depărtare
aud cum se zguduie zidul lerihonului

Mesajul zeilor care se trezesc din somn

La răsăritul lunii întins ca un giulgiu
peste trupul unui înger
adormit şi abia respirînd
la răsăritul lunii în vitrina cu mărgăritare

uitate în subconştient mîini
ridicate spre ceruri
implorări îndurare vă cerem
pacea şi harul pentru inimile

în care se prăbuşesc stîncile fără speranţă
ca într-un abis înroşit de flăcări
pacea şi harul pentru cel rătăcit
acum pe drumuri întunecoase

zei fericiţi şi uitaţi demult
în peşterile secrete ale sudului
dau la o parte florile gigantice
de la intrare şi întreabă frecîndu-se la ochi

cine sîntem ? de unde venim
şi încotro mergem ?
o clipocit albastru de sirene
solzii lucind pe lună şi zornăind în valuri

se-ntorc din somn argonauţii
iscoade trimise la cercetarea lumii
cînd o mînă invizibilă scrie în inima mea
mane thekel phares mane thekel phares

Nu numai căţelul dar şi motanul

Îmi string creionul în dinţi
te iubesc
mi-e frică de tine o cît te iubesc
îmi string creionul în dinţi

te ador nu cred că mă voi opri
sub acea frunză albă a grădinii
pe care mi-ai dăruit-o cu un suris palid
nu mă voi opri te voi iubi

în faţa casei tale veghează bunul soare
pătruns de aceeaşi benedicţiune pe care şi eu
am încercat s-o ispăşesc faţă de tine am stat
întreaga noapte cu motanul tău negru la sîn

am impresia că astăzi te vei întoarce
din braţele iubitei tale o eu
încă nu sînt iubitul tău
vei veni cu picioarele nopţii în plină zi

cu toată puterea iarăşi te invoc
îmi aduc aminte de un saltimbanc
pe care l-am întîlnit într-o gară într-o seară
la Varşovia un glorios saltimbanc

te iubesc în măsura în care nici
Dumnezeu nu te poate iubi
deja mă dau pe lîngă tine
deja mă fac o floricică la picioarele tale

Leda într-o dimineaţă de primăvară

O tu vei veni din cer sau din mare
copilăria ta
va înflori aici sub un flaut
care mă ajută să dorm

un fişiit ca de ploaie va linguşi
autostrada apoi un capriciu
un mic incident de automobil
şi tu vei întreba unde e El

cu mătasea valurilor pe care
noi le-am iubit
vom acoperi patul nostru din cer
acum o broscuţă scîncieşte la picioarele tale

desigur pe curatele tale picioare
un sărut s-ar cuveni
o lebădă s-ar cuveni să cînte şi să moară
acea lebădă voi fi eu

o clipă şi te voi face sclava mea
pentru totdeauna o clipă atît cît
binevoieşte soarele să ia locul lunei pe cer
o ciripit al morţii o lumina ochilor tăi
în lacrimi

Un căţeluş lătrînd pe limba îngerilor

Tu nu ai ştiut unde am căzut
cînd diavolul şi-a arătat copita fulgere
şi trăznete
în inima mea au urcat tot atîta căldură
şi pace
ca atunci cînd am căzut în genunchi
în pragul casei tale

o nu-ţi imagina magie feroce înălţări
tu care eşti un copil
abia abia la îndemnuri didactice
bănuind faţa sfîntă a păcatului

mă întreb astăzi cînd tenebrosul
triunghi apropae roşu şi negru unde
tu încerci să dormi unde încerci
să cugeţi despre căţelul care

te latră te caută
în zorii zilei în plină stradă
cu puterea dată unui înger care
sînt eu sînt eu

ce vei face tu
fără iubirea unui căţel
ce vei face tu fără limba lui
dacă zeii nu te vor binecuvînta să o înţelegi

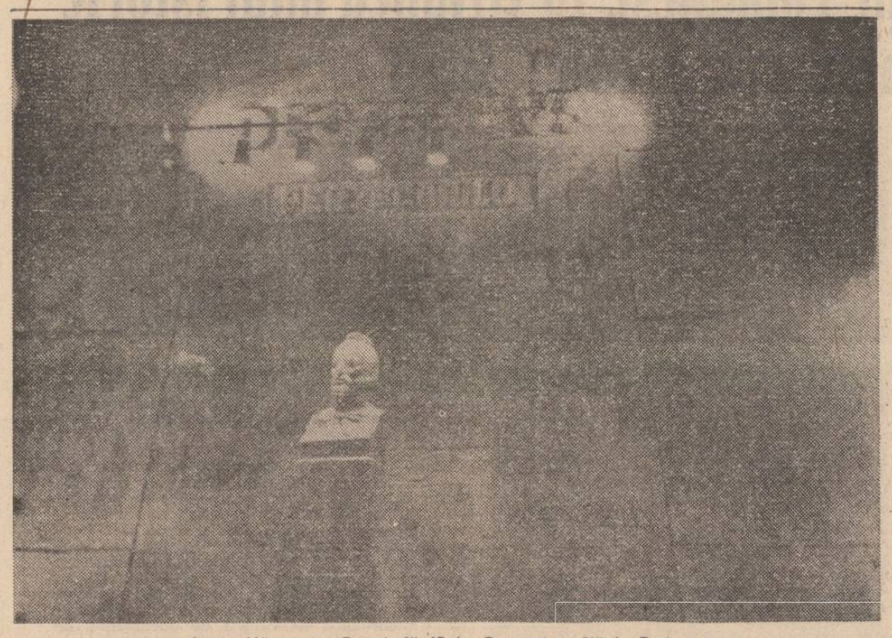

Justin Năstase : „Decebal" (Sala Genezei – Slănic Prahova)

NATURĂ VIE

Nu-şi îngăduia să meargă prea des la oraş, dar cînd o făcea, se comporta ca un lup într-o turmă de oi : voia totul — să vadă, să simtă, să cunoască. Să-şi încarce bateriile sufletului, să-i ajungă pentru încă o lungă perioadă de timp, poate cîteva luni, poate un an.

Aşa se întîmplase şi de data aceasta. De cu dimineaţă simţise că ceva nu este în regulă. Dar tăcuse. Ieşise din birou şi-o luase de-a lungul canalului — „Să mă răcoresc puţin", îşi zisese, şi nu avu cum se răcori, canalul era deocamdată un şanţ adînc şi puturos, în măruntaiele căruia rîmau animale metalice, scoţînd la iveală pămînt umed, calcar poros şi frînturi de schelete înverzite de vreme.

Mersese o bună bucată de drum, întovărăşit de viile Murfatlarului, din care răzbătea un miros suav şi pătrunzător. Nu departe — pe şoseaua de asfalt care ducea la mare, animată zi şi noapte de maşini gonind nebuneşte — văzu cum un autobuz reduce viteza, frînează şi opreşte. „Locala", gîndi el, amintindu-şi că de cîtva timp între Basarabi şi Constanţa fusese introdusă o cursă auto din jumătate în jumătate de oră ; odată cu venirea lor, tocmai pentru ei, pentru nevoile lor, ale cănăliştilor fusese introdusă această cursă. Şi alt gînd nu-i mai trebui. Grăbi spre staţie, săltînd uşor, uşurat parcă de o povară. Se ruşină însă de ţinuta lui ; dacă veşmintele mergeau cum mai mergeau, casca îi trăda sigur meseria, şi un om cu meserie, mai ales cu o meserie ca a lui, nu bate caldarîmul oraşului în puterea zilei. Dintr-un pas fu înapoi, în vie ; ascunse casca la rădăcina unui butuc, îşi trecu răşchitorul degetelor prin păr, îl ajută şi-o boare de vînt, rupse apoi un ciorchine copt şi parfumat şi reveni în staţie — un om fără nici o grijă, poate numai aceea a călătoriei.

Umblase mai întîi nebun de pe un bulevard pe altul, de pe o stradă pe altă stradă, de parcă ar fi descoperit în această alergătură cine ştie ce mare şi secretă bucurie.

Paşii îl purtaseră apoi fără nici un rost prin oraş, şi nu se ştie precis ce l-a determinat să treacă pragul sălii de expoziţii şi să nu intre în restaurantul de alături. Se oprea îndelung în faţa fiecărui tablou, cerceta culorile cu ochi atent, dintr-o parte, din cealaltă, de aproape, de la distanţă, citea bucăţica de hîrtie de dedesubt, încercînd să pătrundă cît mai adînc motivele care-l determinaseră pe pictor să-şi intituleze pînza aşa şi nu altfel. Un tablou îi atrase îndeosebi luare-aminte. **Natură moartă cu penel**, silabisi el scrisul dactilografiat şi se depărtă puţin; să vadă mai bine ce reprezintă. Descoperi o masă cărămizie, pe care se afla o oală de pămînt de culoare roşcată, cu o pensulă lîngă ea, tot roşcată, numai smocul de păr din capăt părea ceva mai luminos — totul pe un fundal maroniu închis, întunecat. Nu se putu abţine să nu se întrebe : „De ce această adunătură de lucruri se cheamă natură moartă ?" El cunoştea foarte bine natura şi nu-şi putea explica, oricît s-ar sforţa, această comparaţie. Natura în primul rînd că nu este moartă ; ea poate fi bună, rea, dulce, amară, simplă, complexă, sălbatică — dar în nici un caz **moartă**. Înainte de orice, natura este **vie.** Chiar dacă o pictezi pe pînză, ea tot vie rămîne ; pe pînză natura trebuie să mişte, să palpite, să iasă din găoacea culorii şi să freamăte. Aşa cunoaşte el natura, aşa trebuie să arate ea.

Şi cum ar mai putea arăta natura pe care o cunoaşte el ? Ei, dacă ar fi după el, natura asta, orice-ar fi ea, pădure, munte, rîu, cîmpie, ar trebui să aibă şi o baracă. Neapărat o baracă. Aşa o cunoaşte el de cînd se ştie — cu baracă. „Eh, un astfel de tablou, mai zic şi eu — îşi zise apoi înciudat, în timp ce părăsea sala de expoziţii — poftiţi domnilor, priviţi : **Natură vie cu baracă.** Spuneţi, domnilor, nu-i aşa că vă place ?"

...Stătea la biroul din baraca lui, cu o coală de hîrtie în faţă, pregătit să scrie. Cui ? Pictorului aceluia cu **natura moartă** din expoziţie. Să-i spună el cum stau lucrurile cu natura ; sau cum **mai** stau aceste lucruri, pe care, cît de cît, le cunoaşte şi el. Cînd se gîndi însă mai bine la pictor, îşi dădu seama că nu-i reţinuse numele. „Nu face nimic — îşi zise — o să scriu altuia", şi căută în memorie numele vreunui artist plastic, pe care să-l fi cunoscut cîndva. Dar pricepu repede că nu cunoscuse nici un pictor la viaţa lui. „Tot nu face nimic — îşi zise — o să scriu pe plic, pur şi simplu, **Către un pictor din România".** Apoi, după cîteva clipe de meditaţie : „Mai bine, **Către orice pictor din România.** Sună mai bine aşa". Şi-şi rotunji cu sîrg mîna pe stilou.

Abia acum începea însă greul. Ce să-i scrie el acelui pictor ? Despre **natură ?** Despre **natura vie ?** Despre un posibil tablou **Natură vie cu baracă ?** Dar parcă un astfel de tablou seamănă cu viaţa lui. Da, da, ar fi chiar viaţa lui ! Şi cum să-şi povestească el viaţa, să-l facă pe celălalt să înţeleagă povestea vieţii lui, şi ăla s-o transpună apoi pe pînză ? Cu ce să începă mai întîi ?

„Mai întîi şi mai întîi, meditä, ar fi bine poate să încep cu baraca..."

*

Cu baraca, Radu Zabulică s-a întîlnit încă din tinereţe, din prima sa tinereţe. Întîia lui întîlnire cu baraca se produse brusc, fără nici o pregătire prealabilă, într-un moment de viaţă cînd se aştepta cel mai puţin. Împlinise 18 ani şi devenise student la Facultatea de construcţii din Iaşi. „Student bursier — îşi aminteşte — altfel nu mi-aş fi permis", această nepermitere vrînd să însemne că prin punga tatălui cam fluiera vîntul. Toamna, cînd să înceapă şcoala, cineva de-acolo le zise, lui şi altor cîtorva ca el : „Voi nu aveţi nevoie de adresă. Căminul vostru este aproape, iată-l..." şi arătase cu mîna, pe geamul care cobora pînă la genunchi. „Baraca aceea este căminul vostru" — adăugase acel cineva, dîndu-le chiar şi o cheie, semn că nu este lucru de şagă. „Deocamdată..." — mai catadixise să spună, întorcîndu-le spatele. Ei se uitaseră unul la altul speriaţi — „Aşa să fie, dacă spuneţi dumneavoastră" — şi porniseră cu ditamai valizele de lemn în spate, printre băltoace vechi şi cărămizi proaspete, spre **căminul studenţesc.**

Cinci ani bătuţi pe muchie — între 1952 şi 1957 — a fost baraca aceeea casă, iar ei i-au fost locatari statornici şi fideli. Şaptesprezece iubiri tinere arzînd într-un cotlon de scînduri, prin care vîntul venea regulat, seară de seară, şi dimineaţă de dimineaţă, să întrebe de fidelitate. Cîte întîmplări nu s-au petrecut în acest paradis mişcător, în cei cinci ani de studenţie ! Universul năvălea din toate părţile peste baraca solitară, şi din fiecare perete al ei pulsau în univers inimile celor şaptesprezece îndrăgostiţi. Îndrăgostiţi de viaţă, de cunoaştere, de fete, de amintiri. Pentru că, oricît de tineri, cei şaptesprezece erau bintuiţi din cînd în cînd şi de amintiri. Iar amintirile, se ştie, sînt ceea ce nu se poate uita, ceea ce fiecare îşi ia cu sine la drum. Radu, cel puţin, trăia încă pe jumătate **dincolo :** acasă, la Cimpulung Moldovenesc — unde lăsase doi părinţi bătrîni şi săraci şi-o fată care nu se prezentase la tren în ceasul plecării. Mai ales gîndul ăsta, cu ceasul şi trenul, îl chinuia aici, în baracă...

Altfel, era frumoasă viaţa de baracă. Dezlega mai repede limbile, elibera spiritul de atitudini curtenitoare, lega mai strîns prietenia. Cînd unul avea întîlnire cu o fată, ori se încumeta să meargă la reuniune, era un adevărat eveniment. Toată baraca participa la pregătiri ; minuţios, metodic, cu grijă şi haz. Cineva dădea cravata — acesta era obiectul de preţ numărul unu, în funcţie de care se completa restul garderobei. Răsăreau cămăşi — „Nu aceea, că are gulerul întors şi se observă" ; multe cămăşi aveau pe atunci gulerul întors de sărăcie — se vînturau pantaloni, pantofii tropăiau la parter, dansau curele şi batiste, prin aerul încărcat cu miros de briantină şi cremă de ghete Guban. Apoi totul era luat de la început, cu aceeaşi preocupare savantă : altă cămaşă, alţi pantaloni, curea, pantofi... Nimănui nu-i trecea însă prin gînd să schimbe cravata.

După care începea chinuitoarea aşteptare. A celorlalţi. „S-o descurca, oare ?..." „Va dansa şi cu ?..." „Eh, ce n-aş da să fiu în locul lui..." „Fugi, măi, că tu tot nu ştii să dansezi, iar pentru privit se cere taxă specială !" „Dacă l-a refuzat vreuna ?..." „Dacă-l string pantofii ?..." „Nu cumva i-o fi scurtă haina ?..." „Dar cămaşa ?..." — ziceau cei rămaşi în baracă ; ziceau ce ziceau, şi tot la îmbrăcăminte se întorceau, care era tare puţină şi săracuţă pe vremea aceea.

*

De a doua baracă, Radu Zabulică a avut parte la Bicaz. Era primăvară, înfloriseră merii şi-l bătea gîndul să urce neîntîrziat pe Ceahlău. N-a izbutit însă — în toţi anii care i-a stat la Bicaz — să-şi ducă gîndul pînă la capăt, în faptă. Din cauza barăcii de la talpa Ceahlăului n-a izbutit — şi a construcţiei care se înălţa aici, în tovărăşia munţilor.

S-a îndreptat spre Bicaz, ca spre o Niagară a visurilor sale ceele mai îndrăzneţe, el însuşi se vedea un Făt-Frumos modern, cu pieptul bombat de patima luptei şi adevărului, avea o sete de muncă şi viaţă, că pîrjolise cîmpurile şi dealurile pînă urcase în munte. Aşa se vedea el. Oamenii îşi amintesc însă de un tînăr subţire şi înalt, cu o valijoară de carton în mînă — nu prea avusese, desigur, ce pune în lădoiul de scîndură al studenţiei — sfios ca fata mare, întrebînd de birourile conducerii. Şi s-au bucurat oamenii cînd s-au trezit cu el, a doua zi, pe şantier, înaintea celorlalţi ingineri. „Tînărul ăista pare a fi de-a nostru" — şi-au zis constructorii, întinzîndu-i palme bătătorite de piatră şi dragoste.

Baraca în care fusese repartizat nu se deosebea prea mult de prima ; acelaşi lemn, acelaşi godin de făcut focul, acelaşi acoperiş coborît pînă la nivelul mustăţii. Doar că sub acest acoperiş, odaia nu mai era de 17 locuri ; două paturi, cu pături noi, noi şi cearşafuri curate arătau că acum e vorba de un tratament deosebit, ceea ce-l determinase pe colegul de cameră — şi el inginer — să nu scape ocazia şi să sublinieze : „Dacă nu te uiţi pe fereastră, frate Zabulică, poţi să juri că te afli într-un hotel, un hotel chiar din Bucureşti".

Dar puteai să nu te uiţi pe fereastră ? Oricît te-ar fi tentat... Bucureştiul. S-ar putea spune că ochiul şi urechea lor erau atente mai degrabă la fereastră, decît înăuntru ; prin fereastră îi se comunicau cele mai importante şi urgente veşti : „Bună dimineaţa, domnu' inginer !" ; „Sînteţi chemat urgent la..." ; „Azi noapte am mai înălţat cu zece centimetri barajul..." ; „Dacă întreabă cineva de mine sînt la deviere" — o uriaşa şi sensibilă membrană era fereastra pentru inginerul Radu Zabulică şi colegul său.

Tot prin fereastră văzuseră cum într-o dimineaţă apăruse lîngă baraca lor, ca din senin, o casă. Cînd au ieşit afară şi s-au dumirit mai bine, au constatat că se produsese o alunecare de teren, şi casa aceea, cu tot ce-o înconjura, trei pomi, o căpiţă de fîn, staul cu cai în el, săltase la vale cale de cîteva sute de metri, dezlipindu-se de lîngă celelalte curate. Totul se produsese atît de lin şi fără de veste, încît nici cîinele nu intuise pericolul, nu simţise lunecarea ; stătea cuminte în cuşca lui, şi doar acum, trezindu-se cu cei doi lîngă gardul ogrăzii sale, prinsese să schiaune uşor. Cei din casă continuau să doarmă nestingheriţi.

Cinci ani — „o nouă facultate, frate Zabulică !", vorba colegului — a stăruit spiritul tînăr în baraca de la talpa Ceahlăului. Atît cît să sape o albie adîncă, modificînd geografia locului şi creînd un nou lac pe harta ţării, în răcoarea căruia, albastră, aveau să rămînă o parte din visele lor. Atît cît să pună zăbală de beton între doi munţi, unindu-i şi umanizîndu-le destinul. Atît cît să înfigă nişte conducte pe sub tălpile munţilor, călătorind apa Bistriţei spre nişte turbine, care o obligă să se scuture de lumină. Atît cît să lase un oraş în urmă — cu blocuri moderne şi vile cochete, cu alei şi străzi

film

f

IOAN LAZĂR

„Arta naraţiunii în filmul românesc"

Nu mă gîndeam să scriu ceva, am privit coperta, am citit repede titlul apoi l-am recitit din nou. Mi se părea neclar, apoi am răsfoit paginile, am citit cîteva titluri şi am deschis la sfîrşit, la **Cuprins,** m-am căutat, m-am găsit. Iar **Scurtă istorie...** Ce se mai poate scrie ? Văd şi **De-aş fi Harap Alb.** Închid cartea : **„Arta naraţiunii în filmul românesc"** de **Ioan Lazăr.** În introducere autorul se explică, ar fi vrut să adauge titlului cuvîntul „antologie" sau „antologic". Cred că D.I. Suchianu avea dreptate cînd propunea : **„Momente** de artă în filmul românesc", pentru că ar apărea mai degrabă momente izolate şi nu făcînd parte dintr-un tot ca un fenomen comun filmului românesc.

Oricum mi se pare ambiţioasă, îndrăzneaţă şi chiar reuşită iniţiativa autorului. Mă face să retrăiesc filme pe care le-am văzut, să-mi amintesc secvenţe şi să mă las purtat, în salturile ce le face de la un realizator la altul. Citeodată zîmbesc cînd îi simt strădania de a fabrica cîte o idee acolo unde film nu-i. Citeodată mi se pare că forţează logica acceptînd pe Platon care

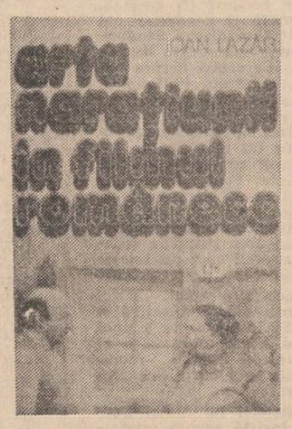

credea că frumuseţea şi adevărul sunt sinonime. Platon afirma că frumuseţea nu poate fi percepută decît în adevărurile descoperite de logică care este ştiinţa raţiunii. Multe din analizele lui Lazăr mi se par că nu urmăresc emoţia, efectul romantic. Ele se adresează mai mult raţiunii. Exupery spune micului prinţ că adevărul este ascuns ochilor şi poate fi **privit** cu inima.

Cinematograful, prin structura lui, va pierde mereu din frumuseţea poeziei, frumuseţea prozei folosind imaginea vie, cu fiinţe vii, cu acţiuni logice, cari pot fi măsurate, cîntărite cu instrumente logice. Dacă citeşti, trebuie să continui, urmezi firul, identifici logic şi în succesiune ca o bandă rulantă : montaj, continuitate şi cauzalitate, ca rezultat cumulativ. Vizionînd un film trebuie să te supui unui **cod vizual** şi instrumentele sunt **omogenitate, uniformitate, continuitate, activitate : imaginativă, emoţională, senzorială.**

Cartea lui Lazăr mă face să gîndesc deasupra paginilor, de multe ori îi dau dreptate, citeodată mă surprinde plăcut, citeodată mă şochează cînd menţionează o secvenţă pe care o declară antologică. Fac pauze mari în lectura cărţii, este o invitaţie permanentă la meditaţie ; se poate observa în analizele făcute de autor personalitatea regizorului ? Se simt personalităţi singulare ? Se întrevăd absolvenţii unei şcoli ? Se simt profesorii ? Cartea lui Lazăr mi se pare extrem de utilă pentru că pune întrebări, pentru că mi se pare cea mai apropiată de studiul creator ce poate stimula creaţie, **interiorizînd exteriorul criticii cinematografice.**

Ion Popescu Gopo

televiziune

tv

Linişte!

Sîntem în emisie!

Sînt printre privilegiaţii care duminică de duminică, după masa şi seara, pe programul 2, beneficiază de „seratele muzicale tv", emisiuni realizate de Iosif Sava şi Marianti Banu. Privilegiat, pentru că această imersiune în cea mai frumoasă muzică nu poate fi urmărită decît de abonaţii televiziunii care au norocul de „a locui" în zona restrînsă a respectivului program. Nu-şi are rostul, în această cronică, etalarea unor fişe de informare în ceea ce priveşte tema şi ilustraţia muzicală, lăsînd aceasta în seama prezentatorului şi a unora dintre invitaţii săi. Nici despre Marianti Banu nu putem spune mare lucru, întrucît rolul său pare a fi extrem de discret. Însă despre Iosif Sava se pot spune destule, dînsul fiind, ca atitudine, la celălalt pol faţă de colegul său. Mai ales de cînd a fost premiat, Iosif Sava nu mai are nici pic de răbdare să asculte, să stea locului, să nu bată cu pixul în teancul de foi din faţa lui. Invitaţii săi, de cele mai multe ori nedeprinşi cu camerele, preferă să-l lase pe Iosif Sava în prim-plan, deşi, de foarte multe ori observaţiile lor sînt pertinente şi, mai ales, originale. Iată cum redactorul, cel care ia interviul, cum s-ar zice, devine el numărul 1, nu atît în paguba celui intervievat (adesea, om modest, serios, neatras de publicitate), cît în a celor care asistă la interviu. Adică a noastră. Şi atunci ? Ori îi lăsăm şi pe invitaţii emisiunii să vorbească, ori nu-i mai invităm şi-i luăm urma lui Bernstein (cu conditia să nu mai cîntăm atita la violoncel cînd vorbim). Iosif Sava, cred, trebuie să înţeleagă, că, în afara unor merite ale sale pe care i le recunoaştem, are şi un defect : chiar şi atunci cînd tace, pare să ne fi vorbit prea mult. Dar nu trebuie să fie prea trist, pentru că defectul este comun, la îndemîna multor dinlăuntrul şi dinafara clădirii din Dorobanţi. Iată, numai, o altă premiantă, care pînă mai ieri creştea într-un an cît alţii într-o singură zi : Smaranda Jelescu. Cu aceasta, senzaţia este că nici nu se poate vorbi, indiferent de tema anunţată (masă rotundă, anchetă, interviu etc.). Debitul său verbal, frenezia gesturilor, impresia că domeniul care o preocupă este în pragul dezastrului sînt dominante. De la o vreme face o revistă a presei culturale cu atita dezinvoltură, suficienţă, de crezi că revistele de-aia apar, ca să-i justifice prezenţa pe micul ecran. Intervenţia sa pe marginea unei polemici încerca să lase impresia că reprezintă rezultatul unei unanimităţi populare, ceea ce, nu e cazul, intervenţia fiind doar subiectivă. La antipodul tipului acesta de prezenţă se află redactorul tv din „off" sau văzut numai din spate, într-un colţ al ecranului. Dar despre acesta, data viitoare.

Iulian Neacşu

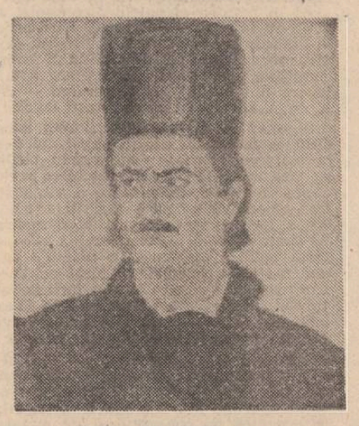

Tudor Vladimirescu — tablou de Octavian Berca

CU BARACA

ion andreiță

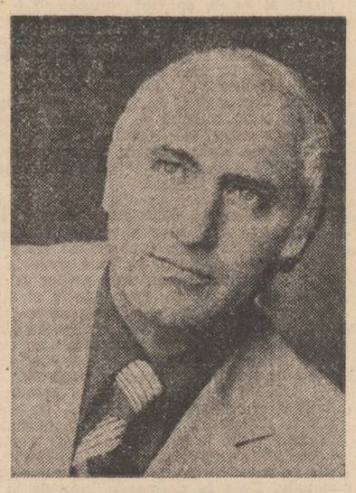

Lui Ion Andreiță, ca și unui personaj al lui din volumul SCRISORI DE LA CANAL i-a răsărit var în păr tot bătînd drumurile țării ca să cunoască oameni și să le cinte faptele. Intrînd în Dobrogea, el a făcut un pas într-un univers plin de capcane: cîmpia invinețită de vînt, nisipuri spulberate, gîndurile timpului scrise în calcar, grîul, turmele de oi, hoardele viscolului, iarba țiuind sub alunecările păsărilor migratoare, apoi Marea, luna, basmele din mărăcinii Orientului, dorul de nemărginire. În fiecare capcană a lăsat din trup o livră de carne, căci totul se plătește, și a ieșit din nou la malul Dunării de la Cernavodă, apoi la malul Dîmboviței de la București, mai încărcat de cîntec și de povești. Focurile Dobrogei transformă drumurile în irizări de curcubeu, în chemări înalte, în literă curată, în largă și iscusită pierdere în sufletul tuturora.

Fănuș Neagu

asfaltate, cu tei, cu foarte mulți tei înfloriți ; un oraș în care să te trăiască mult, să se iubească puternic și să se nască prunci frumoși — iar ei să-și ia barăcile în spinare și să se călătorească mai departe, după destinul lor nestatornic, ori poate tocmai în căutarea unei mari, adînci statornicii...

Un timp al maturizării, în legătura cu care zice inginerul Radu Zabulică — atunci, ca și acum : „Cine a trecut prin școala Bicazului, acela a devenit nu numai un foarte bun constructor, dar și un om adevărat".

★

Cînd a urcat pe Dunăre, spre Porțile de Fier, pe Dunăre coborau grămezi de cețuri putrede — și se cerea și aici făcută curățenie. Mulți dintre cei care urcaseră la Bicaz urcau acum la Dunăre. Radu Zabulică a urcat cu primul eșalon. Nu de alteeva, dar să nu incurce numărătoarea : „Unu, oricum, se ține mai ușor minte" — și-a zis, cu acea înțelepciune învățată la școala Bicazului. Là fel și cu noua locuință : este mai simplu, mai ușor de reținut : comuna Vircîorova, **baraca nr. 1.** Fie plicul cît un timbru, și tot încape adresa pe el.

La Porți, inginerul Radu Zabulică era un specialist format, iar răspunderile lui s-au măsurat tocmai cu această nouă dimensiune calitativă. De aceea, cînd s-a pus problema ridicării șoselei și a căii ferate, suspendării lor pe poduri și viaducte, el a fost cel căruia i s-a încredințat această grea și periculoasă muncă. Astăzi trecem nepăsători pe magistrala de oțel, privim încintați mirificul peisaj, un semnal vesel trage și mecanicul de pe locomotivă, îi răspund sirenele vaporarelor din noul port Orșova, și nu mai bănuim cîtă vlagă a trebuit să curgă din brațul și mintea constructorilor, pentru ca noi să vedem ceea ce vedem. Au fost momente cînd nici macaralele, nici elicopterele nu mai puteau ajuta la înălțarea puternicilor pîloni de susținere, și tot brațul subțire de om bătut de vînturile Ceahlăului, unit cu alte brațe, bătute și ele de celelalte vîntoase ale țării, au adunat puterea necesară izbînzii. Unul din oamenii care au rotit continuu, de efort și veghe la efort, se cheamă Radu Zabulică.

Între timp, baraca se lumina în fiecare seară de dragoste, dimineața soarele venea să ia lumină din dragostea care continua să ardă, statornic, aici. Devenise **casă** baraca aceasta, sfințită prin temeinicia unei familii, prin nașterea unui prunc. Baraca avea acum vecini, gospodinele își împrumutau chibrituri și sare, iar la Anul Nou bătrînele din Vîrciorova veneau și-i învățau pe cei din casa-baracă să-și dea pruncul de grindă ; să-i pună sub tălpi cuțit de fier, să crească puternic și sănătos, și-n creștet colac de făină proaspătă, busuioc și cămașă nouă.

Treceau zilele, lunile, anii, se îngrămădeau amintiri în mintea oamenilor, ca vrăbiile iarna pe zarzărul roșu din pridvorul casei ; mai scuturi pomul, mai zboară vrăbiile, dar tot vin și se așează la loc, ciorchine. O amintire anume, grea, păstrează și inginerul Zabulică — vrabie încăpățînată pe aceeași creangă, oricît ar scutura el zarzărul memoriei să se descotoroseasă de ea.

Era primăvară, se pregăteau din nou de plecare — a se observa constructorii vin și pleacă de regulă primăvara, ca niște veritabili romantici — cînd s-a petrecut întîmplarea care avea să nu i se mai dezlipească de suflet. Barajul fusese înălțat, fusese construită și centrala electrică, iar în talpa barajului fuseseră plantate turbinele. Urmau ultimele verificări, ultimele consolidări și umplerea cu apă a lacului de acumulare. Sub tăcerea legănată a apelor aveau să se odihnească definitiv cîteva localități ; urmau să fie astfel înghițite de puhoaiele Dunării insula Ada-Kaleh, o bună parte din orașul Orșova și întreaga comună Vîrciorova. Din necesități de construcție, desigur, se produceau toate acestea ; ori poate dintr-o mai adîncă, subtilă necesitate sacrificau constructorii, acești **Manole** moderni, iubitele lor **Ane**, pentru certitudinea victoriei și dăinuirea ei peste timp. Dar față de legendă, acum totul fusese prevăzut pînă la detaliu. Noul oraș, iată, era aproape construit, cîte ceva fusese mutat și din Ada-Kaleh pe o altă insulă din apropiere — nu și farmecul oriental al așezării însă — se afla în dezafectare și comuna. Practic, oamenii primiseră locuințe noi, confortabile, în care își depozitaseră bruma de avere și bogăția de speranță, se străduiau să se acomodeze — și chiar începeau să se simtă bine în noile lor case.

Pînă cînd s-a pus problema cimitirului : „Ce se va întîmpla cu mormintele părinților noștri, ale moșilor și strămoșilor noștri ?" — s-au grămădit ei, buluc, peste primar. Luat fără veste, acesta mărturisi că nu se gîndise încă la această problemă, dar : „Nu vă faceți griji — îi asigură el — o să se găsească și aici o soluție". Țăranii începuseră însă să-și facă griji — și să amenințe : „Dacă-i pe-așa, noi nu ne mai mutăm. Nu ne lăsăm morții singuri sub ape". O soluție s-a găsit, desigur : cimitirul avea să fie transferat în noua așezare, mormînt cu mormînt, cruce cu cruce, troiță cu troiță.

La acest eveniment asistase, fără să vrea, Radu Zabulică. Se lăsa seara, pe Dunăre se călătoreau umbre lungi, iar el venise pînă acasă, să se odihnească puțin înaintea rondului de noapte ; lucrau tocmai la ultimul viaduct — și nu se făcea ca tocmai acum, în finalul acțiunii, să-i scape ceva din vedere. O luase de-a dreptul peste cîmp, către baraca de la marginea satului — și drumul acesta trecea pe lîngă cimitir. Sătenii, numai bărbați, munceau încordat la dislocarea mormintelor. Rar se auzea cîte o vorbă, cîte o apreciere, cîte o sudalmă chiar : „Că greu mai fuseși, tăicuță..." ; „Fulg bunica, nu altceva..." ; „Bă, ăștia ai lui Giuvan, pînă și-n cimitir s-au întins mai mult ca alții, s-apuce ei totul, ai dracului, doamne iartă-mă...".

Încercau ei întîi să scoată morții cu cosciuge, dar lemnul putrezise și se amestecase cu oasele, că nu mai știau oamenii ce să aleagă. Atunci socotiseră c-ar fi mai bine să le desprindă cu pămîntul din jur cu tot. Și asta făceau acum : măsurau cam cît își amintesc ei c-ar fi fost omul îngropat aci, luau o marjă de siguranță și începeau să sape șănțulețe în jurul locului astfel marcat. Decupau apoi bucata de pămînt — în care se bănuia a fi și mortul — și o așezau într-un cosciug nou, larg, lung și adînc ; un cosciug nefiresc de mare, de parcă ai așeza în el uriași, nu oameni. Ridicau apoi aceste cosciuge pe platformele unor remorci, și cînd se înhămau mai multe asemenea remorci la un tractor, începea călătoria morților către noua lor așezare. O procesiune tăcută și așezată, gospodărească, de parcă ai zice că nu morți purtau țăranii aceia cu ei, ci altfel de lucruri trebuincioase, ceva produse poate, niște saci cu grîu, de pildă, pe care-i duc la moară, să-i macine, să facă pîine din ei.

...Și astăzi, cînd își amintește momentul acelei procesiuni, trăindu-l de fiecare dată cu intensitatea inițială, Radu Zabulică simte cum îi călătorește pe șira spinării un șuvoi rece, de gheață.

★

La canal, inginerul Radu Zabulică n-a mai venit cu primul eșalon ; a ajuns chiar înaintea acestui eșalon. De aceea, cînd a sosit la canal, n-a avut încă parte nici de baraca... corespunzătoare. Pur și simplu, nu se ridicase colonia. Primii, deschizătorii de drum și ai organizării de șantier, au fost cazați, în consecință, în niște vagoane C.F.R. Trase pe-o linie moartă din gara Basarabi, vagoanele au adăpostit un timp cei cîțiva constructori cu familiile lor. Un astfel de vagon ocupa și Radu Zabulică, împreună cu familia sa : soția, un fiu, o fiică. Este drept, i-a fost greu și poștașului pînă să identifice și să se învețe cu noua adresă — dar s-a învățat. A venit octombrie, a plecat octombrie, iar ei n-au coborît din vagoanele-dormitor nici în noiembrie, nici în decembrie, nici în... Așa că într-o dimineață s-au trezit în bubuitul înfundat al unei lovituri : li se atașa o locomotivă, care din acea dimineață geroasă avea să le slujească pe post de centrală termică.

Greu de închipuit cum decurgea menajul în astfel de circumstanțe. Apa și-o aducea fiecare de unde putea ; de la o cișmea din spatele gării ori mai de-aproape, de la conducta care alimenta locomotivele trenurilor în trecere. În ce condiții se pregătea masa, de asemenea, greu de închipuit. Ca să nu mai amintim nici un cuvînt în legătură cu odihnitorul somn cu vise, sfîrtecat de goana acceleratelor, de uruitul mărfarelor, de ronțăitul personalelor ori pufăitul leneș al curselor locale. O simfonie nemaiauzită fulgera cerul acestui somn trudit, izvorîtă din orga modernă a semnalelor de locomotivă. Iar toate acestea se întîmplau nu în anii de „hei-rup !" ai Bicazului, ci aproape, foarte aproape de vremea și confortul nostru cotidian : în toamna adîncă a anului 1975 poposiseră primii constructori la canal.

La canal, inginerul Radu Zabulică este învestit cu răspunderea de director al Grupului de șantiere Basarabi, grup alcătuit pe scheletul fostului șantier de la Porțile de Fier. Tot aici, la canal, a primit și primul său apartament — în care a pășit stînjenit, de parcă ar fi mers la cineva în vizită, o persoană simandicoasă, și nu ar fi trecut pragul propriei case. Acest apartament l-a primit după 20 de ani de baracă. „Ce-o să facem cu atîta loc, tăticule ?" — l-au întrebat copiii, l-a îmbrățișat duioasă soția, uitînd de prezența celor mici, și-a îngroșat vocea tatăl, rostind cu arțag neînțeles : „O să locuim, asta facem, o să locuim și noi ca lumea...".

★

...Acum se află în baraca-birou din șantier, cu coala de hîrtie în față, pregătit să scrie. Putea să scrie și acasă, desigur, o cameră anume i-a rezervat soția, mobilîndu-i-o cu birou și bibliotecă — dar tot aici se simte parcă mai bine, în tovărășia subțirilor pereți de scîndură. Cum să scrie el însă mai bine, să-l facă pe acel pictor să înțeleagă că **Natură vie cu baracă** este viața lui — și nu numai a lui, a unei întregi colectivități, a unei părți din populația țării ? Cum să-i explice el **natura și baraca** : natura vie, bogată, cu păduri adînci și izvoare repezi din munții Bicazului ; natura încleștată, zăvorîtă în prăpăstii tăiate de Dunăre la Porțile de Fier ; natura aspră, uscată, secetoasă, de cretă și sare, a Dobrogei — și baraca : aceeași ; fixa, subțirea, ambulanta, nelipsita, corespunzătoarea **baracă**. Și între această natură și baracă, în chiar această natură și această baracă — viața lui ; cu munci și zile, cu copii și nevastă, cu speranțe. Cum să-l facă **pe acel pictor — pe orice pictor** — să înțeleagă toate acestea ? Și cum să încapă totul într-un tablou ? Într-un metru pătrat de pînză, oricîtă culoare ai topi în această pînză ? De aceea, cînd mina i se rotunji pe stilou, începu să scrie :

Stimați tovarăși pictori,

În calitate de director al Grupului de șantiere Basarabi, care concură la construcția Canalului Dunărea—Marea Neagră, vă adresez invitația de a veni și pe șantierul nostru, în speranța că veți afla cîte ceva interesant, care să vă inspire în activitatea dumneavoastră creatoare. Vă informăm că pe la noi au mai fost și niște tovarăși scriitori, iar zilele acestea și-au anunțat sosirea și unii tovarăși compozitori, și toți s-au arătat satisfăcuți de contactul cu minunații noștri constructori. Credem că și dumneavoastră...

...Privește plicul mare, ministerial, pe care-l are alături, pe masă, în timp ce gîndul bolborosește fără voie : „Ce unul ?... Ce viața ta ?... Ce baracă ?"... Și cu o mînă nervoasă, redactează adresa : **Uniunea Artiștilor Plastici din R.S.R. — București.**

(din volumul „Scrisori de la Canal", predat Editurii Eminescu).

Justin Năstase : „Traian" (Sala Genezei — Slănic Prahova)

POEME DE grigore arbore

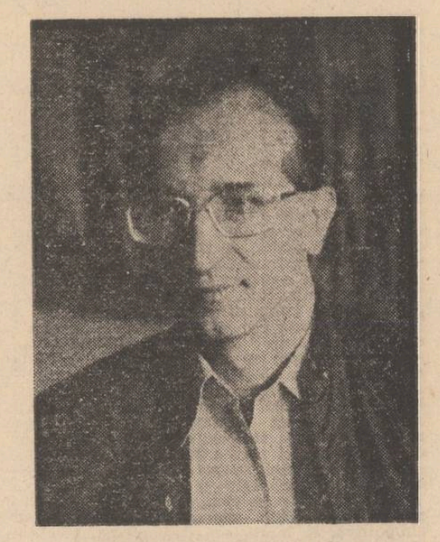

Lava

Lavă sînt strugurii incandescenți
lavă sînt macii aprinși în cringuri,
lavă sînt ultimele petale ale trandafirului
înviat ieri lîngă craterele dogoritoare
de deasupra orașelor.

Lavă sînt versurile nescrise ale poetului,
odele sale și pana de motor
ce l-a blocat către amiază
la cîțiva pași de malul roșiatic escortat
de escadrile de bazalt dezordonate.

Lavă sînt toate deci, nimic nu poate
distrugerii să se sustragă.
Nici chiar dacă statuia înțeleptului
ce prevestind pieirea s-a îmbarcat
hulit spre insula fertilă
a tuturor întoarcerilor.

Zbor planat

Desigur singură ai observat
cum străzile converg fără de voie
către palatul cu hermafrodiți angelici
întinși lascivi peste fațade.
Priveliștea oricum este ciudată,
turnul cel oblic pare o-imensă
limbă de ceas zvîrlită pe o pajiște
tunsă prea scurt în fiecare vară
spre fericirea rozătoarelor alergătoare.

Eu nu te-ndemn să mai rămîi căci bate
mult prea lugubru clopotul cetății
și e posibil să te întîlnești
cu gloate prosternate chiar în față
statuii zeității vorbitoare.

Întoarce-te ! Refă itinerarul
poeților nebuni care-și vîndură-n glumă
iubiri și patrie pentru gongul
sublim al unei rime, pentru
dramul de glorie suficientă la
lustruirea bagheteler tamburilor din regiment.
Real aici e numai îngerul inert,
bisexual precum mileniul doi
înscris pe lepra zidurilor
cu violență și iubire, cu
oroare și tristețe.
Oriunde te va urmări
aripa-i moale, parcă pregătită,
să estompeze totul, chiar și vocea
cadavrelor istorice. Tu
roagă-te de-acum să curgă timpul
în albii vechi căci doar așa
vei mai putea să înțelegi de ce
se-nchid cu totul porțile și doar
stafia unui vers escaladează
fereastra camerei de la etajul trei
de unde totul pare limpede și mai ales
acel prea lustruit de ploaie caldarîm
purtînd deja amprenta locatarului
plecat cîndva în zbor planat
să-ntîmpine un înger din fațadă
și mai ales surîsu-i vinovat.

Vis de dimineață

Bate vîntul din mai multe părți odată,
rupe totul împrejur și amenințător
peste munți destramă o năframă-nsingerată
sufocînd lumina și al ei izvor.

Vine de aiurea, șchiop și strîmb
sapă printre brazi tunele, urcă dobitoace
spre pășuni mai sterpe, pe un dîmb
unde norii-s concentrați într-o găoace.

Este timp, obraznic, fără căpătîi,
dar stăpîn pe codri, ape, pajiști legănate
cu stamine doldora de grîul cel dintîi,
cu corolele de sute de carate.

Din livezi doboară fructele în pîrg,
rătăcind haotic peste țară
deghizat în vestitorul ploilor și-apoi cu sîrg
mai distruge-odată ceea ce omoară.

Este dimineață. Visele-s stupide.
Ia în mînă fierăstrăul și ciocanul,
taie codrul tare de stejari și-nfige
un zaplaz în cer zăgăzuind golanul.

Lasă însă peste tot deschideri
ca să poată trece mingiios o boare,
către unde vrei, căci astăzi, vineri
ca și luni, sau marți, sau joi, dogoare

locul unde nu e vînt, ci numai soare.

Peste o oră

Peste o oră va fi gata oda
vor cade inimi din copaci în loc de fructe,
lumina concentrată în fîntîni va exploda
în univers hoțiș, pe nevăzute.

Poți mingiia cu mîna esplanada
de magme seculare, codri și cirezi
precum un orb îndurerat scoțîndu-și spada
din unica privire cu care-n lume vezi.

Peste o oră totul va fi altfel,
eroul va urca pe socluri mai grăbit,
în piețe, plictisit, va anunța mulțimea un arhanghel
că locurile în văzduh s-au isprăvit.

Dar tu, poți să te bucuri de schimbare,
nu-s martori împrejur, doar roase ziduri
bătute gîfîit de valuri reci, de sare,
pătrunse pe canale redevenite riduri.

Doar tu mai simți ceva etern cum trece
peste tulpini, pe grinduri, printre case,
și îi croiești cu mîna loc și îl atingi și-i rece
precum statuile de lepră roase.

Cal orb

Un cal bolnav pe cîmpuri defilează.
Tu poți oricum imagina un escadron
compact, cu șeile înfipte în amiază,
în nări încinse rumegînd ozon.

Dar tot ce vezi e numai o stafie,
un fost trăpaș bătrîn, cu crupa roasă
un melancolic orb împins de-o ciocîrlie
c-un tril spre pajiști înverzind sub coasă.

Și gloabele au însă foc în vine,
simt noaptea în urechi ca pe-o cravașă
și fug atunci către păduri alpine
rupînd a ploii lincedă cămașă.

E calul tău bolnav oricînd o cavalcadă
strînsă în chingi de fier, și mai ales
atunci cînd din lumină vrea să roadă
însingurat, la margine de șes.

Autobiografie

Existența mea se scurge monotonă,
nu urăsc pe nimeni, nici nu sînt iubit,
fiindcă am o voce melancolică, atonă,
cîteva femei, cîndva, pe rînd m-au părăsit.

Versuri scriu arar și fără străduință
într-un mod prozaic însă elocvent,
sînt banal în ale pîn-la reavoință
din dorința de a fi decent.

Sînt eu însumi funcționarul angajat de mine,
uneori demisionez și mă aprob
mă reangajez apoi ca să muncesc, în fine,
în mansarda unde îmi sînt rob.

Nu aud, nu sînt nimic în izolare,
trec peste-un ocean de suferințe în înnot
fără ca pe piele să-mi rămînă sare
cum rămîne chiar și pe-un robot.

Dar cînd vine noaptea spaima ancestrală
mă cuprinde și pe mine și cobor
lent și trist în suflet fără de sfială
precum Cain în lume după-al său omor.

Confesiune

Ceea ce îți spun nu are importanță,
S-a întîmplat cîndva, nu mai știu cînd,
pe un munte unde rătăcind prin ceață
pipăiam cărări imaginare rînd pe rînd.

Era frig, octombrie și un vuiet
de cascadă mă pîndea la fiecare pas.
Parcă mă chemau în ele văile de sunet,
unde amintirea vocii tale a rămas.

Am înaintat ca orbul toată noaptea
ocolind capcane ca un animal
care simte-n bezna zdrențuită moartea
pînditoare undeva sub stratul vegetal.

Dar a explodat o stea triumfătoare
bombardînd cu schije albe dintr-odată
un vîslaș ce m-aștepta la trecătoare
cu o luntre de uitare încărcată.

plastică

Un portretist al ierbii?

În măsura în care opera poate fi și un mod de a oglindi anumite particularități sau înclinații ale artistului, într-o mai mult sau mai puțin explicită formulă de exprimare, pictura lui **Ion Dumitriu** poate servi drept sugestivă ilustrare a unei asemenea ipoteze. Validarea expresivității conținute de cea mai mare parte a lucrărilor expuse de pictor la galeria „Simeza" nu poate ocoli criteriul participației afective, tumultul senzorial ce irumpe din pasta uleiurilor lui. În plan cromatic, artistul se restrînge la registrele culorilor „de trecere", surdinizate, invitînd la prelungă contemplare. O contemplare întoarsă către profunditatea lumii și nu către aparența ei strălucitoare, exterioară. Această predispoziție l-a condus pe pictor la redescoperirea unei alte perspective în peisaj. Și Ion Dumitriu pictează foarte mult peisaj ; un peisaj în care orizontul nu se desface ca o culminație a întinderilor celeste, ci, mai degrabă, ca o erupție vegetală oglindindu-se în ele. Privirea este constrînsă la o plutire în razmot deasupra cîmpurilor înierbate, pentru ca undeva, în adîncul cadrului, orizonturile să se închidă brusc cu „vedeniile" unor hieratic-domestice șuri, calcane de șuri din scîndură veche, porți, stoguri, ziduri bătrîne, ferestre stinghere... Alteori, lipsesc pînă și aceste solitare prezențe, pictorul cufundînd pur și simplu (ce altceva poate însemna somnul decît o inefabilă cufundare ?) în magma vie a ierbii trupul adormit al unui copil. Această propensiune extraordinară a biologicului indică, în fond, atributele senzoriale ale picturii lui Ion Dumitriu, viziunea particulară a acestui artist subjugat în toate fibrele sale de spasmul vitalist al cosmosului vegetal.

Tot peisaj se poate numi și revărsarea memoriei afective a artistului asupra acelor spații, în care doar o simbolică purificată de orice decorativism restituie imaginea posibilă a unui colț de lume. O simbolică de o supremă austeritate, dar care dă contur deplin unui teritoriu de sensibilitate și vibrație lăuntrică de o convingătoare esență poetică. Este nevoie de asemenea resurse profund spirituale, pentru a te lăsa pătruns de marile personaje ale naturii : pămîntul, lumina, arborii, iarba, dealurile, păsările, norii și, deasupra tuturor, eternitatea. Noțiune figurată de pictor, aidoma crezului filosofului poet de la Lancrăm, în lumea satului. Satul lui Dumitriu, mereu același, expresie a duratei însăși, ne cheamă ca un ecou al iubirii pentru adevăr și puritate, pentru simplitatea existenței și rectitudinea morală a gesturilor și a rostirii. Iată-l pe artist portretizînd, în transparențe de culoare țișnite din ungherele cernite ale unor misterioase altare de veghe, trupurile mortificate ale citorva cartofi frenetic încolțiți ! În plan strict estetic judecate, asemenea subiecte s-ar situa undeva în afara picturalului. Dar sugestiile, cu mult mai bogate în nuanțe, ce ni le oferă pictura lui Dumitriu în întregul ei, dau plauzibilitate și unei astfel de deschideri. Simptom intrucîtva sinonim cu truda cuvintelor așa-zise nepoetice de a pătrunde în poezie. Desigur, prejudecăți ce nu pot stăvili evoluția gustului artistic, dar care certifică, la nivelul fenomenologiei artei, deopotrivă capacitatea de rezistență a acestui organism la asalturile pseudo-și non-artei, dar și disponibilitatea lui de a-și apropia benefic căutările novatoare autentice.

Faptul că recenta expoziție a lui Ion Dumitriu ne-a prilejuit un asemenea moment de reflecție, vine să întărească părerea că neobișnuit nu este întotdeauna modul în care un artist ne introduce în sistemul său de gîndire și sensibilitate, cît reținerea noastră de a ne pregăti și a ne deschide tentativelor sale de generoasă dăruire. Or, Ion Dumitriu, în această a patra expoziție personală, se găsește tocmai într-un asemenea inspirat moment de dăruire.

Corneliu Antim

muzică

Drama vocal-simfonică

„Faust"

Se poate ajunge mai ușor la simburele de sens al lucrării lui Wilhelm Berger plecînd de la felul alcătuirii ei : secțiuni ample, cuprinzînd text recitat (în traducerea lui Blaga) suprapus unor colorat-însinuante pedale de orgă, text urmat de largi desfășurări orchestrale, alcătuire deci ca succesiune de grandioase fresce poetic-muzicale. Este aici, credem, relativa transpunere în maximal a unei idei primordiale a muzicii : cadența binară, succesiunea timp tare — timp slab, aici antecedent poetic — consecvent muzical, unde fiecare consecvent muzical se detașează ca univers sonor relativ independent, aidoma unui sistem solar, deși centripet, gravitînd pe de-a-ntregul în galaxie. **Drama simfonică „Faust"** este dominată așadar de ideea succesiunii de unități similare, cvasiîndependente (sau perceptibile ca atare), idee avînd comun cu sensul tradițional al termenului „dramatic" din **Faust** de Gounod, de exemplu, doar succesiunea tablourilor, a decorurilor sonore. Lăsînd deoparte ceea ce ține de desfășurarea faptică, lucrarea încearcă o cuprindere muzicală, o tălmăcire a universului de filozofie exprimat poetic, căruia fiecare secțiune sonoră i se alcătuiește ca suigeneris replică muzicală avînd, la acest nivel de unitate de construcție, arhitectură proprie, punct culminant, etos dramatic. Din opera goetheeană, lucrarea „alege" problema posibilității cunoașterii și a expresiei etice a acesteia, a răspunsului individual în fața universului de cunoscut. Cercul se închide deci la un nivel superior, cuprinzînd într-însul un întreg poetic-muzical cu totul deosebit : antecedentul poetic (timpul tare) „propune", descrie subiectiv, umanizînd cunoscătorul și obiectul cunoașterii, consecventul muzical (timpul slab) „răspunde" obiectiv „rece" — muzica lui W. Berger are la bază șiruri aritmetice respectînd legitățile **secțiunii de aur.** Întregul devine așadar conștiință care se privește pe sine confruntîndu-se cu datele realului, devine text (muzical cu pretext poetic) autotelic, devine **artă.** Se poate spune cu îndreptățire că din arta lui W. Berger transpare realitatea acestui timp. În timp ce paginile scrise de Berlioz, de Liszt sau Boito, prin punerea subiectului în pagina cu portative, subliniază cu linii expresiv-tremurate dramatismul situațiilor (dimensiunea dată de Gounod personajului Margareta de pildă), muzica lui Berger se întoarce spre un propriu-zis expresionism muzical. Dacă Faust ar fi fost muzician, răspunsul lui, neomenesc de rece, de livid, de glacial, nu se putea ridica decît pe un sistem muzical de natură numerică (Adrian Leverkühn folosește serialismul dodecafonic ; muzica rezemîndu-se pe șirul lui Fibonacci este însă prin ea însăși mai arid — rotundă, mai aproape de „divina proporție". Nimic însă din ceea ce omul creează nu poate fi neomenesc ; în caz limită, poate fi o disperată provocare, revoltă, sfidare, retragere în pustiu, tot atîtea răspunsuri ale unei minți, în capodopera goetheană, îmbătrînite steril între pagini prăfuite dintre care sensul, „ultima ratio" se scurge însă pe nesimțite. Către asemenea gînduri îndreaptă lucrarea care, deși dispune de căldura vocii nu o pune decît să recite, care deși durează mai mult de o oră nu e decît succesiune **construită** din unități mari, la fel. Mai mult, spre un Faust al zilelor noastre (de suprasolicitare informațională, ca să fim malițioși) duce această muzică, spre o ființă omenească, trăind într-o lume străină, care se retrage în sine fără declamații sau retorisme acuzatoare, neștiind drumul spre semeni ducînd fie prin Venusberg fie alături de Margareta. Așadar, operînd o selecție în text, compozitorul optează, **exprimă,** trecînd însă în muzică fidel ceea ce a rămas, autorul **ilustrează** (lărgind mult ideea) piesa e deci eterogenă, hibridă la fel cum hibrid, amestecat, inconstant e tot ceea ce ține de omenesc. Astfel privit, cele două cercuri, ale realizării muzicale și conținutului de idei, pot veni în perfectă suprapunere.

Viorel Crețu

TINERI POEȚI

Lucian Vasiliu

Poeme ironice și teribiliste, amintind pe alocuri lirica stridentă a lui C. Tonegaru, scrie autorul ieșean Lucian Vasiliu, premiant al Concursului pentru debut al Editurii **Junimea** cu volumul **Mona-Monada** (1981).

Dacă pentru Labiș și generația lui biografia se alcătuia indeosebi din elemente fabuloase, convergente spre o ordine cosmică, tînărul poet de azi, purtător al unei alte mentalități, neîncrezătoare și ricaneure, își așează nașterea sub o zodie mai contrastantă, prevestitoare de seisme politice și sociale : „M-am născut la —24°, în cea mai friguroasă / cea mai frumoasă iarnă după 1944. / Lupii urlau în rănile Europei. / Eram .chel : tata îmi spunea Lenin — / semănam cu un cățun / înzăpezit în Siberia // La naștere / vesteam un an bogat în recolte. / Sufletul îmi era un biet suflet — / țin minte orologiul / în care vieţuiam / gîndind timpul probabil // Mama era singura femeie din lume. / Habar nu aveam de metafizică / habar nu aveam de cenușa radioactivă / habar nu aveam de / funie alcool magie femei sinucidere. / La —24°, în cea mai friguroasă / cea mai frumoasă iarnă după 1944“ **(8 ianuarie 1954)**.

Universul în care vieţuiește autorul nu este nici el unul fericit, armonios și integrator, ci, dimpotrivă, se înfățișează desacralizat, mecanicist, plin de ciudățenii și lucruri senzaționale, impunînd solitudinea individului : „Hălăduiesc de unul singur într-un oraș / cu peste 300 de mii de oameni. Un cer / ca un imens cargou petrolier în nemișcare : / văd cum Dumnezeu se aruncă sub roțile / silențiosului tramvai de servici // Prietenul lucrează în ascează la / **Tractatus de impotentia :** astfel / izbucnește incediul la periferie / explodează inima într-un cimp minat...“ **(Poem final)**.

În poemele lui Lucian Vasiliu există un larg spațiu de manifestare a absurdului, a grotescului și chiar a scandalosului. Dumnezeu, de pildă, bate texte la mașina de scris, un înger aruncă petarde de pe acoperișul unei clădiri, heruvi cu capetele sparte stau alături de sticle goale, luna e alcoolică, o femeie desenează șarpele falic, poetul însuși conviețuiește cu „șobolanul Bosch“, iar o mierlă, pasărea fantastică a lui Emil Botta, îl aruncă în „disperarea absolutului“ **(Mierla de la Casa Pogor)**. Un program teribilist, pe care l-ar fi putut semna foarte bine și Tonegaru și Geo Dumitrescu, citim în poemul **Yoga :** „Scriu pe acoperișul blocului de gheață — / noaptea / sparg lemne / unei foste actrițe de circ // ador sintaxa confuză, incongruența — / scriu pînă la epuizare / în numele unei acute lipse de / Prudență, / practic yoga între literele L și V / saturat de convenții și certitudini // urc pe cal și nu mai pot cobori / semnez tratate de pace cu heruvimii — / pătrund cu glontele în carnea voastră : / «Eu sînt / tot ce voi vedea vreodată.»“

O așteptare extatică a unei EA determină o comparație îndrăzneață și de gust cam îndoielnic : „Extaz — sexul unui cal pe malul Eufratului“. De altfel, dacă Tonegaru semna într-o poezie cu fantezistul titlu de „Eu, Cavaler al Ordinului «Lancea lui Don Quijote»“, îl întîlnim și pe Lucian Vasiliu autointitulîndu-se „deținut al Ordinului LANCEA UTOPICA în numele unei DEZORDINI universale“, într-un poem cam cețos despre propria devenire poetică. Nu lipsește din această figurație voit șocantă nici Corbul lui Poe, care la Lucian Vasiliu este „corbul domnului profesor“, o închipuire hirsută și incultă ce acoperă cu teasta „luna sfîntă și clară“, ceea ce vrea să însemne, bineînțeles, o amenințare la adresa creației adevărate. Poetul ieșean se arată și mai departe capabil de multe năstrușnicii, unele într-adevăr inteligente, perorînd ironic astfel : „Aș putea să cînt diafanul Crin. / Aș putea / să vă sucesc gîtul cu Metafora. / M-aș putea ocupa de Hymene. / V-aș putea seduce / cu lingușitoare Vocabule. / O Epopee celebrînd spița / Haturelui-Rex / ar fi ULTRArentabilă. / Aș putea compune la comandă / o Diatribă / la adresa însingurașilor. / Aș putea să vă încînt cu / glezna Femeii / pe care a iubit-o Shakespeare / și nu a cunoscut-o Cristos. / Nimic din toate acestea. / Totul din toate acestea : / trag pătura de campanie / ascult Buletinul de știri / și visez / Alarma“.

Prin urmare, vrea să spună poetul, poemele sale trebuie citite subtextual, interpretate nu în literă, ci în spirit, ca niște adevărate semnale de alarmă pentru conștiință, căci versul lui „conține o cantitate apreciabilă de trotil, gata să arunce în aer depozitul de osanale al derizoriului“. Dinamita poemelor nu e la vedere, e conținută în însăși gestica lui protestatară și inconformistă, alături de adevăruri rostite cu voce tare, autorul pronunță adevăruri voalate cu grijă, vorbind de pildă, din motive de securitate, într-o limbă pe cale de dispariție : „Ed etlum iro ua'm' utivol ni aeterenit aem is atadoicin un am ariurib“, ceea ce simplu citit invers înseamnă „De multe ori lovitu-m-au în tinerețea mea și niciodată nu mă biruiră!“. Naivitate, desigur, cum este și aceea de a alătura, în titlul volumului, un nume feminin de celebrul termen leibnizian, încercînd a sugera astfel, probabil, o prezență feminină tutelară. În această direcție, însă, a poeziei erotice, mai bine zis fals erotice, teatralitatea, fantezismul își spun și mai apăsat cuvîntul, adesea în inscenări ironice, prefăcute, grandilocvente, pe tiparul posibil al versurilor de acest gen ale lui Mihai Ursachi : „Dacă vei veni în noaptea asta, / vei sta în fotoliul pe care l-am cumpărat / de la un evreu orb — / îmi vei citi despre inubliabile / întîmplări, / timp în care șobolanii mei favoriți / te vor privi neîncrezători / (hetaira incendiară). / Va trebui să-i conving : / tu ești una din nopțile / cînd ceasurile devin lichide / ca în tabloul lui Dali. / Din cînd în cînd / Voi săruta ochii tăi abisali / avertizîndu-te : / Sînt maratonistul !“.

Cu această „hetaira incendiară“, ai cărei ochi crepusculari îi cîntă poetul (și nu numai ochii, dar și încheietura, brațele, „superbul deget arătător“) se alcătuiește, nici mai mult, nici mai puțin, decît „fericitul cuplu al întunericului eminamente primordial“. Plăsmuirea autorului, Mona-Monada, poate avea totuși nu numai un înțeles erotic, ci și unul legat de creație, poate simboliza poezia, cum deslușim din poemul de la pagina 47, poem scris într-o tonalitate mai gravă : „Metafora își înfige Lancea. / Metafora mă umilește. / Metafora / îmi răstoarnă seducătorul blid cu mazăre...“.

Ironist inteligent, dotat cu fantezie și simț al limbajului, Lucian Vasiliu este, dincolo de poeziile lui dezarticulate, un poet credibil atunci cînd se ia în serios, atunci cînd fronda însăși, tumbele și îndrăznelile verbale devin elocvente, purtătoare de sensuri descifrabile, așa cum se întîmplă în acest poem bine strunit, cu versuri penetrante și sincopate ca un comunicat de front : „Scriu cu degetele arse / pe umerii femeilor. / Învăț deprind fac tumbe / sînt ignorat sînt umilit // Port în spate rănița / gata să mă ofer voluntar / pe fronturi // Nu vreau să vă induc în eroare / cu false probleme ; / nu știu dacă a doua zi / va fi lumină solară — / pun pariu că va învinge poezia // Am spiritul dispus / pentru marșuri forțate. / Susțin : / pămîntul este o pată de sînge — / ziua de mîine m-ar putea contrazice“ **(Eseu în trenul expres)**.

Dan Cristea

G. CĂLINESCU
VIAȚA LUI MIHAI EMINESCU

Tradiționala seară de evocări literare „Rotonda 13“ a Muzeului literaturii române programează în luna iunie a.c. o manifestare dedicată împlinirii a 50 de ani de la apariția cărții „Viața lui Mihai Eminescu“ de G. Călinescu.

Au fost invitați să vorbească despre evenimentul editorial de acum cinci decenii : Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Marin Bucur, Șerban Cioculescu, Pompiliu Marcea, George Munteanu, D. Murărașu, Edgar Papu, Ov. Papadima.

Manifestarea va avea loc marți 15 iunie 1982, ora 18, la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4 (lîngă Piața Română).

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Președintele Uniunii Scriitorilor **D.R. Popescu**, redactorul șef al revistei „Luceafărul“ **Nicolae Dan Fruntelată**, redactorul șef-adjunct, **Mihai Ungheanu**, reprezentanta C.C. al U.T.C., **Elena Naghi**, redactorii revistei **Ion Gheorghe** și **Gheorghe Suciu** deschizînd festivitatea de premiere.

Premiații revistei „Luceafărul“ (de la stînga la dreapta) : **Ion Zubașcu, Ștefan Negrișan, Marcela Mariana Milcu, Nicolae Georgescu, Aurelian Titu Dumitrescu, Gabriel Cheroiu.**

Urmare din pag. I

Tricolorul

ranității la mostenirea și păstrarea căreia toți sîntem chemați să lucrăm cu ardoare, să ne inspirăm după crezul înalt al libertății și după adevăr. Se cuvine, de aceea, să ne amintim și să nu uităm niciodată că prin gestul președintelui nostru noi nu numai că ne-am reintegrat istoriei noastre, dar am participat și la o reparație de spirit care s-a produs în istorie și care, cel puțin de atunci, ne-a angajat total. Pentru că el a fost cel dintîi care ne-a amintit cum sîntem și ce avem de făcut și ne-a pus în mîini steagul, l-a ridicat cel mai sus și cu toată puterea patriotismului și a convingerilor sale revoluționare, însoțindu-l apoi și cu un imn care îl repetă, două imagini-simbol — una ca o erupție de sunete și alta ca o respirație din adînc — și între ele, mereu, însăși, emblema de gînd și voință a patriei, stema noastră de cuget și de efort.

Azi, tricolorul a intrat definitiv în dreptul sale, iar noi — în datoria noastră și mai înaltă de a-l purta și a-l ține cu cinste în dreptul tuturor faptelor noastre, căci el este etern.

O nouă exegeză

Urmare din pag. 1

întreaga activitate literară a poetului, la care se adaugă elucidarea cvasitotală și a problemelor legate de cunoașterea biografiei sale. În acest context, dacă ediția Perpessicius și cele care, într-un fel sau altul, o continuă pe aceasta, oferă cadrul strict material de manifestare ideal, în schimb, vasta exegeză eminesciană, caracterizată și ea de spiritul cuprinderii totale, constituie, aproape invariabil, fermentul decisiv. Sub cel din urmă aspect, nu spunem că nu intră în discuție și alte importante „dosare“ critice, cum ar fi, de exemplu, cele edificate de Maiorescu, Ibrăileanu, Dragomirescu, D. Popovici, Vianu, Caracostea, Streinu și alții. Dar, întrucît în bună măsură G. Călinescu, confruntîndu-se cu ele, și le-a asumat și pe acestea, apare limpede că eminescologia ultimelor decenii este realmente „magnetizată“ de monumentala exegeză a marelui critic.

Firește, nu intră în discuție seria „monografiilor“ de aspect disimulat didactic (se cunosc bine cîteva asemenea aproape ilizibile „contribuții“ rezultate din prelucrarea unor indigeste cursuri universitare), în care materia studiilor călinesciene și ale contemporanilor săi este preluată, **tale-quale**, în chip masiv și prezentată, fără scrupul, cu mare aplomb savant, drept bun personal. Într-o asemenea ordine de idei, notăm în treacăt că nimeni n-ar dori, credem, să se afle în pielea întangibililor „specialiști“ (fie în literatura română veche și premodernă, fie în cea „dintre războaie“, fie în „metamorfozele“ poeziei și romanului românesc, ba chiar și în istoria literaturii române de la origini pînă în prezent etc.), în situația că s-ar proceda la o sistematică verificare — cum se spune, cu cărțile pe masă — a așa-zisei lor autorități profesionale. Cum se desprinde limpede și din studiul lui Mihai Drăgan **(Mihai Eminescu : INTERPRETĂRI**, I, Editura Junimea, colecția „Eminesciana“, 1982), explicit din ofensiv-polemica prefață, implicit din suita interpretărilor propriu-zise, în principal, fascinantul prototip exegetic călinescian provoacă două tipuri de reacție absolut distincte.

Una din reacții deosebit de agreată, constă în reluarea cunoscutei dichotomii postulată de marele critic însuși vizînd raporturile dintre creația eminesciană antumă și cea postumă. Prin dovezi de necontestat, Mihai Drăgan arată că, fertilă în datele ei inițiale, teza călinesciană cunoaște un semnificativ fenomen de exacerbare. Astfel, cel dintîi partizan al tezei, I. Negoițescu, „accentuează energic“ dichotomia în cauză, „avînd impresia că descoperă o ...ruptură“ categorică în structura personalității eminesciene“. În fapt, precizăm noi, spre deosebire de **dichotomia** călinesciană care desenează un fenomen aproape natural de „bifurcare“ a uneia și aceleiași materii, capabilă totuși să asigure circuitul între cele două părți grație datelor ei originare, noul interpret avansează ideea celei mai nete **antinomii**, astfel definită de Mihai Drăgan : „Credința sa (a lui I. Negoițescu, n.n.) este că **antumele** și **postumele formează «două insule cu sori și lune proprii», «fața lui Eminescu fiind dublă»**, două profiluri ce nu comunică între ele : **«unul neptunic, născut din spuma amară și din ape tinjind spre orizonturile lumii** (acesta îl formează poezia antumă), **celălalt plutonic, învăpăiat de focul originar»**, reprezentat de **postume“**. La limita insolitului, serios amendabilă din perspectiva adevărului ei intrinsec, totuși, antinomia este demnă de toată considerația, date fiind foarte acutele deschideri spre înțelegerea esențial modernă a personalității creatoare eminesciene înverșerate de analiza criticului. Cu adevărat alarmant, imperios necesar să fie denunțat, fenomenul de exacerbare a tezei călinesciene se arată a fi din momentul cînd opera antumă și cea postumă a lui Eminescu sînt privite ca două entități ale spiritului creator complet diferite. De data aceasta, totul este împins pe făgașul punctului de vedere simplist, ofios și, în chip deosebit, profund neadevărat, potrivit căruia, pasă-mi-te „adevăratul“ Eminescu este acela din postume. Limita-limitelor, să spunem astfel, la care se ajunge cu fetișizarea antinomiei în discuție este, indiscutabil, aceea (probată de dovezi concrete !) a cantonării sfidător puerile în ideea eminamente aberantă că — arată Mihai Drăgan — adevăratul poet Eminescu, acela modern și, desigur, anticipator al orientărilor europene de după 1900, nu se mai află nici în postumele selectate și editate de Perpessicius, ci în **variantele** acestor texte, mai ales în **variantele** și **subvariantele** de la aceste variante, abandonate de creator, dar publicate în **Opere, V**, 1958, ca material de lucru absolut necesar cunoașterii laboratorului eminescian, a conștiinței sale creatoare și critice totodată.

Cealaltă reacție, avînd o mare frecvență cu deosebire în vremea din urmă, pusă în discuție de Mihai Drăgan constă în disocierea infatuat-mimetică a unor interpreți de ultimă oră de perspectiva critico estetică, inclusiv din unghiul metodologiei, inaugurată de Călinescu în particular și de exegeza eminesciană, așa-zicînd, clasică, în general. Refractari în fața oricărei forme de dialog constructiv cu această valoroasă, adesea strălucită, moștenire exegetică, exponenții acestui „curent“ extremist, atrage atenția Mihai Drăgan, deși se îndepărtează toți în chip flagrant de adevărul estetic al operei eminesciene, în practică fac posibilă o interesantă subimpărțire. Astfel, plonjînd în ceea ce Hugo Friedrich numește **„proliferarea metodei fără critică“**, într-o direcție, se distinge practica aderării nediferențiate la arsenalul metodologic de ultimă oră, cunoscut și însușit ad-hoc, la întîmplare, livrat în cantități incomensurabile de teoria critico-stilistică străină. „Orice interpretare critică, și în primul rînd a creației lui Eminescu — precizează Mihai Drăgan în legătură cu această chestiune — presupune un efort continuu în direcția diversificării perspectivelor și a înnoirii metodologiilor critice, a științificării lor realiste“. Dar, se arată în același loc, „A pune (...) cu obstinație poezia eminesciană în tipare conceptuale străine, împrumutate, adesea fără nici un spirit critic, de la Hugo Friedrich, Jean-Pierre Richard, Gaston Bachelard, Jean Cohen, Gilbert Durand ș.a. poate fi, desigur, interesant într-o oarecare măsură, dar nu și concludent în ceea ce privește întoarcerea la textele creatorului și interpretarea lor estetică riguroasă, așa cum postulează critica modernă dintotdeauna“. O altă direcție în care excelează același extremism modernizant are la origine fetișizarea, absolutizărilor de tot soiul în definirea personalității și operei lui Eminescu, maladie semnalată încă de G. Călinescu și care, în zilele noastre, bîntuie cu o sporită impetuozitate. Astfel, observa autorul volumului **Interpretări**, nu s-ar putea explica atribuirea lui Eminescu calitatea de a fi fost, între altele, un precursor al lui Nietzche și Jean-Paul Sartre sau un anticipator al teoriei relativității a lui Albert Einstein și al unor idei circumscrise fizicii nucleare și mecanicii cuantice, confirmîndu-se, astfel, o previziune, din anul 1969, a lui Werner Heinsenberg. În fine, o altă direcție importantă în care se orientează maladia modernizărilor factice este aceea a comparațiilor și asemănărilor formulate prin invocarea unui imens număr de scriitori, din cele mai diferite epoci și colțuri ale pămîntului. Și de data aceasta, noul interpret al lui Eminescu se arată stăpînit de-o reticență perfect avizată.

Care este, în speță, programul de lucru al lui Mihai Drăgan, și cum anume il valorifică practic, vom încerca să arătăm în cea de a doua parte a prezentului folleton.

Una dintre cele mai importante civilizații

Urmare din pag. 3

Arheologul băimărean a descoperit o groapă rotundă cu diametrul de 1,0—1,70 m și 2,42 m adîncime. Ea s-a dovedit a fi un bogat mormînt al unui personaj important, primul de acest fel cunoscut pînă acum pe întreaga arie de răspîndire a culturii Sighișoara-Wietenberg care cuprinde aproape întreg spațiul intercarpatic al țării noastre. Din zestrea funerară făceau parte zeci de vase splendid ornamentate cu motive spiralo-meandrice, realizate prin incizie și incrustație cu culoare albă. Vaselor de lut vine să li se adauge un tezaur de aur alcătuit din 17 inele de buclă și trei brățări. A mai fost descoperită și o brățară de argint.

În groapă a fost descoperit scheletul defunctului păstrat însă numai pînă la briu. Lipsesc oasele bazinului și cele ale membrelor inferioare. S-au mai găsit însă oase umane incinerate. Iată o situație ciudată ce nu poate fi elucidată fără o expertiză antropologică minuțioasă și exactă.

Se poate presupune că o parte a corpului celui înmormîntat a fost incinerată, tot așa cum nu este exclus să fie vorba de un inhumat și un incinerat. Ar fi posibil ca cel pentru care s-a făcut mormîntul ce a avut un inventar atît de bogat alcătuit din podoabe de aur și argint, la care se adaugă numărul foarte mare de vase, să fi fost cel incinerat iar cel inhumat să fi fost sacrificat cu această ocazie. Cazuri de acest fel sînt cunoscute atît de la noi cît și din alte părți, pentru epoci mai recente.

Studiul inventarului mormîntului de la Oarța de Sus dovedește că el se datează în faza a II-a din evoluția culturii Sighișoara-Wietenberg. Se știe că în perioadele de început, purtătorii acestei culturi se înhumau pentru ca apoi să treacă treptat la ritul incinerării. S-au discutat, și se mai discută încă, cauzele care au dus la abandonarea vechiului rit, de înmormîntare și la adoptarea unuia nou. Nefiind vorba de grupuri etnice diferite, ci de traci, cei mai mulți învățați sînt de părere că s-au produs modificări în sfera concepțiilor religioase, a noțiunilor fundamentale despre viață și moarte. Nu lipsesc nici aceia care văd în schimbarea ritului de înmormîntare rațiuni de ordin utilitar-igienic.

Este posibil ca cel înmormîntat la Oarța să concretizeze tocmai trecerea spre noul rit de înmormîntare. Supozițiile în legătură cu acest subiect sînt de prisos și trebuiesc așteptate rezultatele expertizei antropologice. Tot în legătură cu acest mormînt mai trebuie spus că în apropiere s-a mai găsit o altă groapă care n-a fost dezvelită în întregime, din care s-au scos scheletele a trei cai și, probabil, oase umane. Este prima dată cînd în morminte ale purtătorilor culturii Sighișoara-Wietenberg se descoperă cai. Tot în apropiere s-a dezvelit o construcție ce pare a fi avut rol funerar. Cercetările de la Oarța de Sus sînt abia la început și cu siguranță că noile săpături vor aduce precizările necesare.

Cele două tezaure de aur descoperite în anul 1980 îmbogățesc patrimoniul cultural al țării, aduc un plus de cunoaștere a istoriei noastre străvechi, dovedind că pe acest pămînt, moșii și strămoșii noștri au creat întotdeauna valori perene. Civilizația tracică se dovedește, pe zi ce trece, a fi una dintre cele mai interesante și importante ale Europei antice.

„Pașoptiștii“ – sculptură de Justin Năstase

Angajare și originalitate

Urmare din pag. I

mări, într-adevăr, în această perioadă favorabilă creației de înalt nivel, cum s-au definit numeroase personalități, prin abordare originală a realității, prin noutate în exprimare, deschizînd drumuri noi, pe terenuri fertile. Iar dacă pe urma acestor personalități vin și cîte unii cu mai puțin har, lipsiți și de experiență, însă întreprinzători, și cu fler, simțind „ce se poate și cum se poartă“ semnînd pagini de calitate îndoielnică, fără crearea originalității — de vină nu este angajarea. Este adevărat că am preluat formele ce nu se potriveau gîndirii și simțirii noastre (confundînd instruirea, formarea la școala marilor creatori, cu preluarea) că am imitat celebrități la modă pe alte continente, însă cum și aceasta presupune un efort, lecturi etc. — unii dintre noi ne mulțumim să-i imităm pe-ai noștri, pe contemporanii de care ne izbim zi de zi. Un unghi de vedere, să zicem (cînd este vorba de abordarea unei realități), adoptat de un scriitor de prestigiu, cu reușite certe, este îndată acceptat de alți cîțiva ; o concepție despre... o formulă... — deasemenea trec, pînă la agasare, prin alte cărți. Am mai dat exemplul cărților despre colectivizare, apărute în urmă cu ani : cu puține, fericite excepții, ce au rămas și azi în atenție, cele mai multe se aseamănă ca două picături de apă, deși fiecare și-a scris cartea cu vorbele sale (poate că scriitorii în cauză nici nu s-au citit unii pe alții) ; formulele au fost preluate cu multă sîrguință, ducînd la copii după realitate, la scheme : originalitatea s-a spulberat... Aplecarea atentă a mai multor scriitori, în anii din urmă, asupra evenimentelor din deceniul '50—'60 a favorizat apariția unor romane valoroase, ce s-au bucurat de aprecierea criticii și a cititorilor. Curînd, prea curînd — s-a ajuns la moda obsedantului deceniu. Aici se încearcă puterile, cu acest deceniu se obține succesul, am tras concluzia unii dintre noi. Așa s-a ajuns și la scrieri periferice, curajoase prin „înnegrire“, senzațional foiletonistic, cărți ce, cu voie fără voie, nu fac altceva decît să comercializeze politicul, suferința și moartea, căci, toate se vor cărți politice, de îndată ce abordează, fie și numai după ureche, teme, evenimente politice ; cît despre suferință (cumplită, în realitate, pentru unii), ea nu poate lipsi dintr-o carte de succes — o suferință scrîșnită, cu efecte operetistice ; în astfel de cărți se și moare des, aproape în fiecare capitol, se moare cum se bea apă, ori se dă cu aspiratorul (aceasta, nu dintr-o concepție a autorului, sau a celor despre care scrie privind momentul trecerii în neființă, deci, nu cu voia — ci din superficialitate). Am insistat, poate, prea mult asupra unor chestiuni ce privesc doar pe cîțiva, pe foarte puțini dintre prozatorii noștri — însă, mai în tinerețe, am avut satisfacția de a cunoaște un scriitor de prestigiu, prețuit de mine, și iată, îmi vine în minte o întîmplare : Întrebat de către un cititor — „maestre, care este bunul dumneavoastră cel mai de preț ?“ — scriitorul a răspuns : Timbrul !... De unde s-a înțeles că ar fi posesorul vreunui timbru fiscal-raritate ; atunci, puțin agasat, scriitorul a mai spus : faptul că sînt ca mine, nu ca alții : că prin ce-am scris, nu mă confund decît cu mine... La care, cititorul a îndrăznit : Ochii, maestre, ochii sînt bunul dumneavoastră cel mai de preț ! (mai ales că maestrul o ducea prost cu ochii). Nu, a zis maestrul, punînd capăt discuției, ochii sînt doar un instrument care m-ajută s-aduc lumea în mintea și-n sufletul meu.

Pace și creație

Urmare din pag. I

nimente comune, spontaneitatea neistovită a inteligenței, gustul de excepție pentru armonie și culoare, pentru formă și echilibru, sînt nobile însușiri care, ajutate să se exprime, dau naștere unor întîmplări de cultură armonioase, nesterile, ferite de formalismul convențiilor. Vitalitatea, fantezia, risipa de talent, bucuria, iată tot atîtea dovezi ale faptului că Festivalul național „Cîntarea României“ înseamnă, înainte de toate, o împlinire ; bunăstare spirituală, un destin omenesc așezat sub orizontul spiritual.

În expunerea la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului din 2 iunie, tovarășul Nicolae Ceaușescu răsplătea rezultatele Festivalului național „Cîntarea României“ cu termeni elogioși : **„Am obținut rezultate minunate“**, spunea secretarul general al Partidului. **„Oamenii muncii, masele populare de la orașe și sate sînt și creatorii și participanții și beneficiarii direcți ai activității cultural artistice de masă.“ „Este necesar să perfecționăm continuu conținutul activității desfășurate în cadrul Festivalului, să lărgim și mai mult caracterul său de masă, să permanentizăm formele de creație și manifestare artistică“**

Arta profesioniștilor și arta amatorilor, două direcții de manifestare culturală fertile, armonioase, prin care arta națională să poată dobîndi recunoașterea universală pe care o merită. Fie ca echilibrul anotimpului de lumină în care trăim să dăinuie cît pămîntul și pacea lumii să fie apărată pentru ca poporul nostru să-și poată duce către victorii și munca, dar și sărbările.

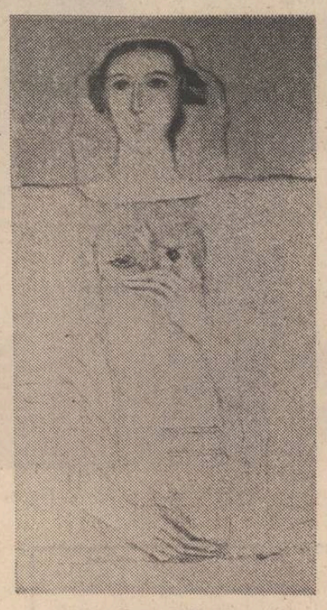

Maria Costa : „Romînca“

Premiile revistei „Luceafărul“

Urmare din pag. I

să încapă grija revistei „Luceafărul“ față de dumneavoastră, în care să încapă numele redactorilor revistei „Luceafărul“, renumiți poeți, critici și prozatori, în care să încapă chemarea redactorului-șef ca dumneavoastră să vă afirmați în literatură și în care să încapă speranța noastră de a fi părtași la clipa cînd unul dintre dumneavoastră va lua Marele Premiu pe care, de ce nu?, toți îl rîvnim“. Urîndu-le „succes în cărțile viitoare“, D. R. Popescu și-a încheiat calda alocuțiune, lăsînd pe cîtiva din premianții revistei să-și exprime emoția.

Nicolae Georgescu a spus : „doresc să exprim în numele promoției noastre mulțumirile cele mai calde revistei, celor mai în vîrstă, care sînt mereu alături de noi“, lăsînd apoi să vorbească pe Ion Zubașcu, poetul și cîntărețul maramureșan a cărui cuvîntare a fost un adevărat poem. „Vreau să spun — a zis el — că acum nu m-ați premiat numai pe mine și literatura pe care o fac, ci și lungul șir de morți pe care-i port în spate, care s-au îngropat în pămîntul Maramureșului. Faptul că m-am întîlnit cu „Luceafărul“ (nu la București, ci acasă, în Maramureș) e un semn de extraordinară democrație a culturii noastre. Pentru mine ca și pentru alții care lucrează într-un colț de țară îndepărtat, asta a însemnat enorm : a însemnat că ceea ce faci nu se pierde și că tot ceea ce scrii pentru tine rămîne definitiv“. Terminîndu-și extraordinarul poem vorbit, Ion Zubașcu a cîntat și o colindă veche, cu vocea lui profundă, secondat, aproape îmnic, de întreaga adunare. Momente de rară emoție în sărbătoarea de acum a „Luceafărului“, emoție pentru premiați, pentru invitații noștri, pentru redactorii revistei, prezenți aici, (Mihai Ungheanu, Ion Gheorghe, Nicolae Ciobanu, Cezar Ivănescu, Gh. Suciu), pentru colaboratorii noștri apropiați Iulian Neacșu, Al. Brad, V. F. Mihăescu, Paul Dugneanu, Grigore Georgiu, pentru tinerii scriitori, poeți, prozatori, traducători (Stelian Tănase, G. Stanca, Gh. Zincescu, Cătălina Moga, Petre Ivancu, R. Drăgoi) pentru toți aceia care trăiesc alături de revista „Luceafărul“, de forțarea ei pentru o literatură tînără cît mai valoroasă, și pentru cronicarul acestei sărbători, cei mai tînăr redactor „luceferist“ premiat și el acum mai mulți ani.

atelier literar
poșta redacției

COSTICĂ DELAJII : Lucruri frumoase, într-un proces de maturizare, de concentrare și esențializare, foarte promițător. Sînt de citat aproape toate titlurile (dar „Întregire" nu rezolvă destul de limpede finalul).

V. DOBOȘ : Sînt unele premise favorabile, mai ales cînd abuzul metaforic e cît de cît reținut și cînd aceste artificii floricole nu sînt din categoria celor uzate, banalizate, superficializate de o îndelungată și largă folosire publică. Ceva mai bine, în „Tratat împotriva morții", „Rezistă și bucuria".

M. VICOL: În general, lucruri mai slabe, de serie, manufactură măruntă. Ceva, în „Solitudine".

EM. BĂLȚIANU : Sînt cîteva pagini mai cu miez („Noi", „Pentru nuanțe", „Cîte ceva"), dar expresia, formula tehnică, nu înregistrează, din păcate, o cît de mică tendință de a ieși din inerția nesfîrșitei litanii, invariabile, standardizate, adesea monotone.

L.-I. SANDU : Deocamdată, nu sînt lucruri noi, semne de progres. (Ceva, în „N-ai regreta niciodată"). Să sperăm că se vor ivi în plicurile următoare.

D.E.R. : „Frittillaria meleagris", „Meridian inflamabil", eventual „Poem ocular". (E preferabil să le trimiteți toate odată ; nu vă putem confirma primirea la fiecare manuscris).

C. GRIG : Încă inegale, alunecînd uneori spre vetuste suprarealisme (ori, superficial-mimetic, spre diverși „daimoni", etc.), ultimele plicuri aduc, însă, fără doar și poate, un plus de substanță și echilibru, un pas semnificativ spre adevărata poezie („Despre poet", „Trofeu", „Permanența operei", „Elegie la marile plecări" „Cros", „Marketing", „Poezia", „Erată", parțial și „Geneză", „Ipostazele interogației", „Habitudine".

B. MARIAN : Cele mai bune sînt din seria „Cînturilor". unde se manifestă, parcă o tendință de înnoire, de ieșire dintr-o veche inerție (II, III, IV, V, VI, VII, VIII, X, XIII, XIV). Din celelalte, poate doar „Grîu", „Tablou de epocă".

C. BASARAB : Paginile sînt încă tulburi, greoaie, aglomerate, doldora de metafore întîmplătoare, uneori artificiale, stridente (necontrolate de un gust artistic sigur), înșirate haotic și pestriț, după greșita „teorie" că „totul e posibil în vîrful peniței", lipsite de suportul unui gînd, al unei viziuni-cadru, etc. („cînd nimic nu ai a spune"). Biografia relatată în scrisoare explică, desigur, aceste neajunsuri, dar fără o gîndire articulată, o concepție, fără o rigoare artistică, un gust format, fără o cultură de largă și profundă asimilare („ceea ce rămîne după ce ai uitat tot" !...), etc., cum veți merge mai departe ?

CR. STOIA : Aceleași semne favorabile, dar lucrurile n-au cîștigat prea mult în dezinvoltura și diversitatea mijloacelor, în registrul tehnic (poate și din pricina faptului că cercul tematic e prea drastic închis asupra unei lumi de stări și senzații intime, la notația jurnalieră, etc.). Cele mai bune : „Secol XX", „Deocamdată", „Maturizare", „Eșec", „Ninsoare", „Avertisment", „Domiciliu", „Singura dorință", „Orele".

L.C.M. : Totul a devenit o mică strungărie de vorbe, cu materie primă puțină, săracă (o pungă de cuvinte, pritocite interminabil, în fel și chip, melancolie, singurătate, iluzie, amintire, etc., unele scrise încă, după atîta vreme !, cu destulă nesiguranță : vejnicie, boncănitul cerbilor, ultimile lucruri, etc. — dacă, probabil, nu ziceți niciodată **lucrurile ultimi, ci ultime**, ce vă împiedică să spuneți și **ultimele lucruri ?...).** Totul miroase a stagnare, a refuz de carte și învățătură, a nereceptivitate intelectuală, etc. Ce faceți ? (Ceva mai bine, în „Și sufletul", „Erată").

F. Dumitru (ceva, în „Baladă"), **I.A.C. — Ploiești, P. Soporan, Maricel Hazazup, Ion Bocoș** (Ceva, în „Astăzi"), „Prognoză"), **Gh. Dragotă-Dudaș, Dan Vulpescu, Petre Dumitru, Remus-Valeriu Giorgioni, Liviu Zainea** (Ceva, în „Încredere", „Și cresc"), **Alecu Gioni, Alexandru Maria Dimitriu, Oprea Pavelescu, Dumitru I. Nicoară, Marin Demetrescu, Mica Iosifescu, Bucur Mironovici, Lucreția Hîrjoabă, Lili Z. Trandafir, Juja Marcovici, Todor Fanache, Stelian Goangă, Hristea Gorgonea, Bazil Vizitiu, George H. Panaitescu, Dincă P. Ioniță, Filip Cîrstea, Venus Giurgiuveanu, Ștefan A. Dilimache :** Încercări de nivel modest.

Petre Pîrvulescu, Dan Bălăucă, Iolanda Mugur, Leon D. Popa, Aristide Nenciu, Lucian Pandelescu, Barbu Dănciu, Victor Uță, Sidonia Corcevniuc, Aristarc Benone : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Înșelăciune

De cîteva ori, moarte s-a apropiat de mine
mirosindu-mă ca un lup
M-am lungit pe singurătate — pat chinuitor
și mi-am silit sufletul să rîdă
și buzelor le-am dat zîmbet de clovn
cu toate că mi-era foarte frig
m-am dezbrăcat
prefăcîndu-mă vie.

CRISTALIA STOIA

Eden și maledicțiune

Luthierii îmi acopereau ferestrele
cu lut cetățeanul amprentă
intră într-o mănușă pentru mîna
stîngă spunea ay ay aici e
bine ca într-un bistrot ar fi
fost nevoie firește de puțină
iarbă să-mi fac un cuib pe
masa mea albastră să pot dormi
dar mănușa devenea din zi
în zi mai vacă minca
pînă și hîrtiile mele
ciuruite de poeme aveam un
suris ca o etichetă un
suris fixat bine cu țurțuri
de gheață așteptam

DAN EMILIAN ROȘCA

Teamă

Dimineața
nu îndrăznesc să deschid ochii
pînă ce nu simt pămîntul
smulgîndu-și vălul întunericului
de pe față
mi-e teamă de radiații
de virusuri
încît iau scrisoarea din mîna poștașului
cu penseta. Nu accept
să mi se vorbească
dacă n-au fost sterilizate cuvintele.
sînt gata să jur
că timpul
crește precum aluatul
datorită unor bacterii.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Reproș campestru

Mi-ai promis o trenă de maci
pe care să mi-o poarte vîntul,
o ceremonie la care vom invita tot pămîntul
să vadă cît de frumos mă îmbraci.

În locul purpurei de cîmp,
zac într-o odaie cu palide hortensii,
vinele gîtului sînt două dureroase suspensii
pe care cad petale roz-leșinat și timp.

Acolo, departe, mai unduie grîu,
Pîraie de munte intonează melodiile limpezi,
Doar tu nu mai ești, ca să vezi
Cîngătoarea de spini ce mă taie la brîu.

VIRGINIA SOARE

Verde crud

Șarpele Casei
are ochi verzi
ca maica mea bună, bătrînă.
La vremea prunelor necoapte
urcă să fure farduri
de Lună.
La fiecare inel poartă cîte o stea ;
întrutotul e mai frumos
decît o brățară de mireasă.
Șarpele Casei duce Universul în ochi ;
cînd mă privește îmi spune poeme
pe care eu, cu mînă tremurînd subțire,
le scrijelesc într-o uitată limbă tracă
de la dreapta spre stînga,
prin fărădevreme.

MIHAELA COSMETTO

Casa, în noapte

S-a strîns casa de pe drumuri
Ochiul ei plecat prin geam
sub pleoapa nopții doarme —
vrabie sub ram

Camera-corolă ni s-a redeschis
Ca și la plecare
de cuvinte aerul e nins —
o orbită-n care ne trăim un vis...

S-a strîns casa... Drum cu drum
s-a adunat în sine
Cu rău și cu bine.
Saltă pe coș balerine de fum...

AUREL ALBU

Azi, oamenii...

Ceea ce „zguduie conștiințele"
a devenit literatură
suplimentară
Mușcăm dintr-un corn
și filosofăm
Oare cum o fi fost
visul
pe timpul lui Grigore Ureche ?
Critica de azi
e exemplară
Și vinul
e obținut din medalii
Astupați-vă urechile
ca să
trîntiți ușile capitonate
fără girjă.
Umerii voștri
mai pling
după aripile
pierdute
pe un stadion
într-o încăierare

A. VALONI

Cît e de trist

Cît e de trist
să stai singur
într-o casă mare
să calci rufele
celui care nu mai vine
să faci mîncarea
pentru el
cît de chinuitoare e
această așteptare
și gîndul că el
s-ar putea reîntoarce
cît e de trist
să stai singur
în fața ferestrei
cînd afară bate vîntul
măturînd frunzele toamnei
ai putea fi o frunză uscată
purtată pînă la el
pînă la picioarele lui
care calcă acum alte ținuturi
cine știe unde
cu mîna la ochi
să nu orbească
de amintiri

VICTORIA MILESCU

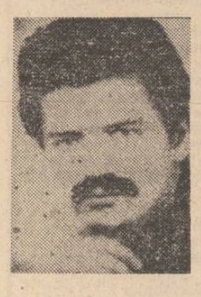

În spiritul colaborării

În prima decadă a lunii iunie, la invitația Uniunii Scriitorilor din R.S. România, ne-a vizitat țara, împreună cu soția, romancierul **Bojin Pavlovski,** directorul Editurii **Misla,** cu sediul la Skopje și Struga (R.S. Makedonia — Iugoslavia). Pe data de 1 iunie, la librăria „Mihai Eminescu" din Capitală a avut loc lansarea romanului său **Western Australia,** apărut la Editura „Cartea Românească" (traducere din macedoneană de **Carolina Ilica** și **Dumitru M. Ion,** postfață de **Titus Vijeu).** Despre opera autorului, au vorbit : **Nichita Stănescu, Cornel Popescu, Marin Mincu, Dinu Flămînd, Titus Vijeu.** Într-o atmosferă sărbătorească, autorul a acordat autografe. Pe data de 2 iunie au avut loc vizite la Muzeul Goleși, unde a fost întîmpinat de directorul **Vasile Novac,** precum și la monumentele istorice din Curtea de Argeș. În după amiaza aceleiași zile a avut loc lansarea romanului său la Curtea de Argeș. Au vorbit : **Nicolae Moisescu,** președintele comitetului orășenesc de cultură și educație socialistă, **Cornel Popescu,** redactor șef al Editurii „Cartea Românească", **Titus Vijeu** și **Dumitru M. Ion.** Au mai participat scriitorii : **Niculae Frînculescu, Carolina Ilica, Sergiu Nicolaescu,** redactor șef-adjunct al revistei „Argeș", **Ludmila Ghițescu, Elisabeta Novac, Ion Popa Argeșanul, Ion Lică Vulpești,** precum și prof. **Mihai Țiță,** directorul Casei de cultură „George Topîrceanu" din Curtea de Argeș. **Bojin Pavlovski** a acordat autografe. La 3 iunie, **Bojin Pavlovski** a vizitat barajul Vidraru de pe rîul Argeș, iar la amiază a participat la o masă rotundă organizată de revista „Argeș". Discuțiile au fost conduse de **Sergiu Nicolaescu.** În continuare, a avut loc o întîlnire cu scriitori din municipiul Pitești : **Sergiu Nicolaescu, Ludmila Ghițescu, Otilia Nicolescu, Elisabeta Novac, Ion Popa Argeșeanul, Ion Lică Vulpești** etc., precum și cu scriitorul **Mircea Săntimbreanu,** directorul Editurii „Albatros" din Capitală.

De data de 4 iunie, **Bojin Pavlovski** a fost primit de conducerea Uniunii Scriitorilor, cu acest prilej avînd loc o discuție consacrată problemei traducerilor pe bază de reciprocitate. Au participat **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, acad. **Eugen Jebeleanu, George Bălăiță, Laurențiu Fulga, Constantin Toiu,** vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, **Ion Hobana,** secretar, **Traian Iancu,** director, precum și poeții **Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Carolina Ilica, Dumitru M. Ion.** Cu această ocazie, **Bojin Pavlovski** a prezentat, proaspăt apărute de sub teascurile Editurii „Misla", volumele „Hanibal" de **Eugen Jebeleanu** (postfață de **Mircea Iorgulescu),** „Dreptul la timp" de **Nichita Stănescu** (postfață de **Dan Alexandru Condeescu),** și „Pe sub ușă" de **Marin Sorescu** (postfață de **Mateja Matevski).** Selecțiile au fost alcătuite de **Dumitru M. Ion** și **Tașko Sarov,** traducerile în macedoneană fiind realizate de poetul și traducătorul **Tașko Sarov,** sub semnătura căruia au mai apărut, la aceeași editură, selecții din versurile lui **Ștefan Aug. Doinaș** și **Gellu Naum.**

În zilele următoare au avut loc două întîlniri de lucru la Editura „Cartea Românească", la care au participat **George Bălăiță,** director, **Cornel Popescu,** redactor șef, **Niculae Frînculescu,** director adjunct.

Transilvania, pămînt românesc în viziunea unui istoric maghiar din secolul XVIII

Urmare din pag. a 3-a

nează opinia că numele i-ar veni de la acela al împăratului Claudiu (al II-lea Goticul, 268—270) de unde Claudiopol, ceea ce, firește, nu este adevărat, dar demonstrează constiința autorilor maghiari și sași de acum două secole despre trecutul daco-roman al Transilvaniei : **fuisse tamen loco in eo** [în Cluj-Napoca, n.n.] **Romanorum (imo Dacorum) jam temporibus municipium, in quo milites consistebant, sextamque, Trajani coloniam dictam fuisse** (p. 20—21), Kaprinai cunoaște și teoria lui J. Tröster **(Das Alt — und Neu — Teutsche Dacia,** Nürnberg 1666), cum că numele Cluj ar veni de la germanul **Clausen,** dar nu e de acord cu ea : „Eu însă, consider această opinie neverosimilă. Căci **Clus,** vechiul nume ale localității pare să provină de la daci, pe atunci stăpînii Transilvaniei, de vreme ce românii, urmașii romanilor, au păstrat acel nume nu făcut de alții, ci primit de la daci. Iar eu, împreună cu Timon, socotesc că dacii cei învinși de romani nu erau neam germanic, ci sarmatic, după cum voi arăta îndată. Cît despre goți, care erau germani, ei au venit în Dacia după romani, cum vom dovedi în altă parte".

Revenind asupra Clujului, Kaprinai afirmă răspicat : „Nu ne îndoim că românii (care în mod cert sînt locuitori ai părților Daciei mai vechi decît ungurii și sașii) nu au luat acest nume de la romani, primii întemeietori ai așezării pe timpul împăratului Traian..." (p. 26).

Importantă în acest pasaj, ca și în cel precedent, nu este preocuparea lui Kaprinai de a explica toponimicul Cluj, ci convingerea lui că românii descendenți ai daco-romanilor, fiind cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, toponimul folosit de ei trebuie negreșit să fie de origine dacică. Temeinicia argumentării lui Kaprinai rezultă și din faptul că el folosește lucrarea lui J. Tröster, autorul sas de la mijlocul secolului al XVII-lea, care a afirmat cu tărie originea romană a românilor și unitatea lor ca popor pe întreg cuprinsul fostei Dacii. De remarcat, de altfel, că într-o serie de manuscrise din a doua jumătate a secolului al XVII-lea în limba latină, anonime sau de autori cunoscuți, păstrate la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca („Scurtă istorie a Transilvaniei", 1692, ms. 1237), Biblioteca documentară S. Teleki din Tîrgu Mureș („Cele patru epoci ale Transilvaniei", 1693, ms. 191,4°, 1471), Arhivele de Stat din Sibiu („A patra epocă a Transilvaniei", de Rudolf Bzensky, 1694, ms. Varia II/5, t. VIII), Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia („Dizertație istorică despre Dacia Mediteraniană" de același autor, 1699, ms. XI/123) etc., prezintă originea daco-romană a românilor și latinitatea limbii române drept fapte evidente, general acceptate, fără nici o mențiune despre eventuale controverse pe această temă. Kaprinai însuși scrie fără ezitare (p. 26) despre „limba latină (adică mama italienei și românei)", despre români, „urmașii romanilor", care au preluat orașele și toponimele „de la daci pe care i-au continuat" (p. 28).

Pasaglile despre vechimea dacilor în Transilvania, romanizarea lor, anterioritatea românilor față de toate populațiile instalate în această parte a țării noastre prin cucerire sau colonizare sînt mult mai numeroase în cartea lui Kaprinai. După cum importante pentru istoria poporului român sînt multe alte informații ale autorului despre Mircea cel Bătrîn (p. 28), originea românească a umanistului Nicolaus Olahus (p. 339). („Acesta este român, dar ilustru, din neam de principi"), datele despre Ioan Corvin, familia română Stoica, originea română a orașului Alba Iulia, vechi toponime transilvane etc.

Dar, firește, valorificarea tuturor acestor informații revine cercetătorilor care vor avea răbdarea să parcurgă lucrarea lui Stephanus Kaprinai. Nu izvoarele, erudiția sau metoda istoricului — vrednice de tot respectul ! — am vrut să le punem în lumină, ci situarea lui, ca a tuturor confraților săi unguri sau sași, anteriori sau contemporani, pe făgașul adevărului, contestat numai cîțiva ani după Kaprinai, la începutul **marii mistificări. Biograful lui** Matei Corvin mărturisește azi, peste două veacuri, că a fost o vreme cînd originea daco-romană a românilor, continuitatea romană în Dacia, anterioritatea poporului român în Transilvania nu erau contestate de istoricii Europei Centrale, înaintașii lui Sulzer, Eder, Roesler și ai emulilor lor de azi...

SE ISCĂLEA Z. S.

Urmare din pag. I

Știam cam ce înseamnă să pui pe picioare o mică mașinărie administrativă, să preiei un sediu gol-goluț, să-l zugrăvești, să-i mobilezi, să-i dai viață și, mai ales, să fii și pe placul atît de capricioșilor colegi.

Ezitam ca măgarul lui Buridan între fîn și găleată...

— Director te fac, mă, ce te uiți la mine ca un olog zvîrlit pe malul lacului Capernaum ? Nu vrei să fii director ? Stai aici să te mustruluiască unul și altul ? Te ții bățos și în loc să te bucuri că de-abia ai venit de la Arad cu un geamantan și o plapumă și eu vreau să te fac **om,** tu meditezi, nu ? Avem și mașină, mă, prostule, scoatem și un Almanah, ne plimbăm prin țară și facem șezători literare de culturalizare a maselor, hai mă, nu fii caraghios ! Sau vrei să ieși la pensie din postul de șef al caselor de creație ? (Azi, mărturisesc că era mult mai comod).

— Ai vorbit cu Stancu ? tatonez eu.

— Ce să vorbesc ? Vorbesc chiar azi. Și cu Stancu și cu Iancu. Așa că stringe-ți catrafusele, dă în primire și : înainte marș !

Nu l-a găsit pe președinte. A vorbit în schimb cu Traian Iancu, și directorul Uniunii scriitorilor a venit la mine în birou, a urcat el două etaje și s-a așezat pe un scaun și-a început :

— Mă, de ce vrei tu să pleci de la noi ? Amu cînd ne-am dedat unul cu altul. Să știi că **pădișahul** nu e de acord !

Tac și-i privesc și mă gîndesc : ce naiba l-o fi apucat pe Iancu și nu atît pe Iancu ci pe Z. S. ce i-o fi apucat ? ce dragoste subită și tîrzie de nu se puteau dispensa **de aportul** meu de pe postul de veșnic... demisionar.

— Mă, zice Iancu, te fac adjunctul meu la Fondul literar ! Vrei ?

Tac și-i privesc și cuget, (vorba ardeleanului), cuget sau numai privesc...

— Îți trimit mașina dimineața să te ia și-ți măresc leafa cu o mie de lei ! (He, he, o mie de lei în șaptezeci și doi...)

M-a amețit Iancu ! Am mers la restaurantul Doina și am băut niște bere și ne-am sentimentalizat și ne-am amintit de anii petrecuți împreună și am cîntat cîteva doine din Banat și-am plîns cu lacrimile șiroind în halbe. La despărțire ne-am sărutat și i-am jurat că n-o să-i părăsesc niciodată !

A doua zi a apărut din nou Fănuș (e insistent băiatul cînd vrea să obțină ceva !) și a început să mă mustruluiască țipînd la mine :

— Ai înnebunit ! I-ai spus lui Iancu că nu vrei să vii la asociație !

Te-a aiurit cu promisiuni și tu, cap de ardelean, crezi toate balivernele ? Vrei să stai aici să te injure toți că nu le repartizezi camere după placul inimii ? (M-au înjurat și după ce am plecat la asociație mai virtos ca înainte. De, capriciile scriitorilor români în viață !)

A părăsit biroul înfuriat și după o jumătate de oră am fost chemat la **președinte.**

După bunul obicei, (îmi intrase în sînge obișnuința) îmi scriu iute demisia și mă duc cu ea fluturînd pe coridoare.

Secretara rîde la mine ca la un oaspete străin din țările socialiste și mă invită, și eu intru și-l găsesc pe Z. S. stînd cu spatele la ușă, privind undeva în grădina răzvrătită în verdele de mai al copacilor.

Dau bună ziua, se întoarce și mă privește cu oarecare uimire, pentru prima dată senin și neîncrîncenat și mă invită să iau loc. Vine schiopătînd ușor, se așează pe scaunul lui și iar mă privește blînd cu ochii lui misterioși și albaștri și zice :

— Ce mai faci, ce mai faci domnule Micu ?

— Am venit să-mi dau demisia domnule președinte !

— De ce, de ce, să-ți dai demisia ? Ți-am cerut-o eu ? Nu-ți place la noi ? E bine la noi. Stăm la șosea, e aer curat...

— Vreau să mă transfer la asociația de București...

— Da, da, vrei să te transferi... Te-a îmbrobodit Balzac (adică Fănuș), ți-a promis marea și sarea, nu ?

— Domnule președinte, și așa vroiați să scăpați de mine, zic eu.

— Cine vroia să scape de dumneata, cine ? Am glumit și eu de cîteva ori.

Dumneata care scrii și umor văd că n-ai umor deloc. Deloc n-ai umor. Crezi că dacă **vrojam** să scap nu scăpam ?

Tace și mă privește blînd dar sfredelitor. Îmi vede hîrtia :

— Ce ai acolo ? O cerere de împrumut ?

— Nu, demisia mea, domnule președinte răspund eu demn și mîndru ca un brad.

— Da, da, demisia dumitale. Dă-o încoace !

I-am întins-o, a luat-o și fără s-o citească a rupt-o în bucăți mici.

Apoi mi-a spus calm cu vocea sa tărăgănată : „Eu te-am angajat și nu pot să te dau afară nici să-ți semnez transferul. Dacă vrei neapărat, du-te la Iancu să-ți semneze el dezlegarea".

Și dus am fost...

(continuare în numărul viitor)

P.S. La rugămintea unui grup de cititoare transcriu prima rețetă estivală extrasă din cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud" semnată de Lazăr Popoviciu și apărută la tipografia Diecezana din Arad, înainte de război. **Castraveți cu pătlăgele :** Tăiem subțire pătlăgelele și castraveții curățați și storși, presărăm deasupra cozi de ceapă tocată mărunt, puțin suc de lămîie sau oțet că e mai lesne și, eventual și ceva sos. E curativă și ajută la dormit.

Franz Storch

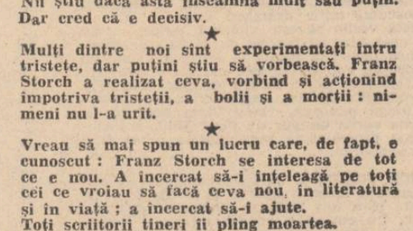

Fotografie de Renate Storch

Franz Storch a fost unul din oamenii rari unul din cei aleși, de natură, pe care-i cauți pentru a te purifica. Alături de el și împreună cu el, minutele și orele deveneau de sinceritate, de curățenie, de demnitate. Vorbele lui nu răneau niciodată, pentru că nici gîndurile care le încăpeau nu puteau să rănească, dar nici nu se strecurau în ele tonuri servile sau de circumstanță. A fost un om, unul din cei mai minunați din lumea noastră, atît de însetată de asemenea oameni, un dăruitor de zîmbete și căldură, de profunzimi și adevăruri. A fost mereu al semenilor, se împărțea în ei, generos și modest, învățîndu-ne, fără să vrea, prin însăși existența sa, cea de toate zilele, un mod frumos de a trăi. Deși o parte din viața lui, care ar fi trebuit să fie cea mai frumoasă a fost, poate, cea mai crîncenă, nu s-a sprijinit și nici nu s-a agățat de ea, n-a transformat-o în scuză, nici în medalie. O amintire, doar, probabil groaznică, închisă și nedeclamată, și deși rană care o dubla a cucerit necruțător, pînă în ultima clipă, omul nu și-a părăsit profesia sa principală : omenia, acoperindu-și durerile cu înțelesurile și sentimentele cele mari și nobile ale lumii.

L-am întîlnit întîia oară prin carte. I-am făcut prefața primelor sale tălmăciri în limba română și l-am iubit înainte de a-l cunoaște. Scrierile lui, în acea perioadă cu multe cărți bune, dar cu și mai multe cărți strigate, urlate, contrafăcute, rătăcite, nebune, se implintau puternic în solul literaturii celei adevărate, în literatura prin care autorul, respectîndu-și semenul său, cititorul, se respectă pe sine, ca profesie, credință, cutezanță, și ideal. În toate scrierile sale a descoperit omul, i-a descoperit marile și micile adevăruri, fanteziile, primejdiile, ciudățeniile, prăbușirile, speranțele, uneori ducerile și neîntoarcerile. Franz Storch a fost nu numai unul din marii scriitori de limbă germană de pe aceste meleaguri, ci unul din scriitorii de seamă ai limbii sale și ai acestor pămînturi.

Ca vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, ca membru în conducerea treburilor breslei noastre, Franz Storch a fost una din prezențele cele mai vii, cele mai săritoare și mai devotate obștei, coleg desăvîrșit, fermecător, cu inimă onestă și mare, cu un nealterat și nelipsit simț al dreptății și demnității.

Sînt puține cazuri în istoria literaturii cînd marele scriitor se confundă cu marele om, cînd adevăratul scriitor este chiar adevăratul om, cînd sentimentele și credințele exclamate sînt chiar cele întîmplate și trăite. În cazul lui Franz Storch, scriitorul, în definiția sa cea mai nobilă și mai dorită s-a întîlnit cu omul, în definiția sa cea mai frumoasă și mai necesară. Locul lui, în viață și literatură, a fost chiar al lui, din cele care nu se pot inventa, reocupa sau împrumuta. Ne înclinăm și ne închinăm memoriei sale și nu putem în acest moment al despărțirii rele să nu refuzăm blestemul care ne-a răpit, atît de repede, atît de nedrept și de definitiv pe cel care a fost dragul și neuitatul nostru prieten și coleg, Franz Storch.

Constantin Chiriță

Gînduri despre un prieten

De neconceput vestea de duminică seara : Franz Storch a murit. Franz Storch, cel care n-a crezut niciodată în moarte, cel care și-a folosit întreaga viață ca armă în lupta împotriva bolii și a morții.

★

„Storch" înseamnă în limba germană barză. Cînd Franz Storch era prezentat cuiva, spunea :

— Eu sînt Storch, cel care aduce copiii. De duminică, barza nu mai aduce copii.

★

Mi-e greu să mă gîndesc că nu-l mai pot suna „pe Storch" :

— Alo, ai timp ? Am o problemă.
— Cît îți trebuie ?
— Zece minute.
— Vino.

★

Dacă o vreme nu te întîlnești cu moartea, o uiți : duminică, mi-am amintit din nou de ea. Ne-a luat un om, tuturor, care — din perspectiva oamenilor simpli — și-a împărțit puterile cele mai bune în chip echitabil : Franz Storch nu trăia doar pentru literatură.

★

Nu pot să spun ce simt cînd îmi aduc aminte că și la ultima noastră întîlnire, care a durat mai multe ore, Franz Storch m-a întrebat :

— Și tu cum o duci ?

★

Viața este o armă bună împotriva morții : poți să vorbești, să joci șah, să spui bancuri, să împrumuți bani, să injuri, să spui cuiva că greșește, să recunoști că ai greșit, poți să faci bine sau rău.
Franz Storch a făcut mult bine.

★

Luni, pe la prînz, am vorbit la editură cu o femeie de servici :

— L-ați cunoscut de domnu' Storch ?
— Da' ce-i cu el ?
— A murit.

Avea lacrimi în ochi, cînd mi-a replicat :

— Domnu' Storch n-a făcut niciodată pe grozavu'.

Nu știu dacă asta înseamnă mult sau puțin. Dar cred că e decisiv.

★

Mulți dintre noi sînt experimentați întru tristețe, dar puțini știu să vorbească. Franz Storch a realizat ceva, vorbind și acționînd împotriva tristeții, a bolii și a morții : nimeni nu l-a urît.

★

Vreau să mai spun un lucru care, de fapt, e cunoscut : Franz Storch se interesa de tot ce e nou. A încercat să-i înțeleagă pe toți cei ce vroiau să facă ceva nou, în literatură și în viață ; a încercat să-i ajute.
Toți scriitorii tineri îi pling moartea.

★

Îmi amintesc o poezie, un prieten comun a scris-o : „citind pe pietrele funerare / numele tuturor / celor buni / care ne-au părăsit / întreb : // unde, oare, odihnesc cei răi / sau trăiesc ei veșnic printre noi ?"
La această întrebare Franz Storch nu va mai putea răspunde.

Werner Söllner

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● Succesul muzicii românești în diverse turnee internaționale, precum și prezența susținută a interpreților și compozitorilor români pe marile scene ale lumii au drept efect comentarii dintre cele mai favorabile, venite, mai ales, de la specialiști de prestigiu. Iată, de pildă, aprecierile lui Irving Lowens, (un notoriu muzicolog american, decanul Conservatorului „Peabody") publicate în revista „Musical America" (aprilie 1982). Criticului i-a plăcut enorm opera românească și a remarcat pe „Hamlet" de Pascal Bentoiu („unică prin romantismul sentimentelor și umitor de plăcute vocii umane"), operă de o „excepțională luminozitate și frumusețe", apoi „Oedip", de George Enescu, „Horia" de Nicolae Bretan, („originalitate și eleganță lirică", depășind „natura exotică a limbajului românesc"), „O noapte furtunoasă" de Paul Constantinescu — „o capodoperă a genului comic". Opera românească, observă criticul, nu are doar compozitori admirabili ci și interpreți de valoare (Silvia Voinea, Florin Diaconescu, David Ohanesian, Adina Juraşcu) dirijori valoroși (Ion Baciu și C. Trăilescu) și un regizor, George Teodorescu, de aceeași talie cu Jean-Pierre Pannelie, Grotz Friedrich și Walter Falsenstein". Adăugînd aprecierile foarte favorabile asupra corului „Madrigal" (dirijat de Marin Constantin), „unul din cele mai bune ansambluri corale din lume", și asupra unor compozitori de reputație internațională (Doru Popovici, cu stilul lui „bizantin", Anatol Vieru, Tiberiu Olah, Zeno Vancea, Ion Dumitrescu, D. Bughici, Th. Grigoriu, Smaranda Oțeanu, Nicolae Coman), criticul american conchide cu siguranță : „România este o națiune foarte muzicală și merită să o urmărim cu atenție".

A. S.

Din LIRICA GERMANĂ

IN ROMÂNEŞTE DE GAVRIL MATEI ALBASTRU

ERICH FRIED

Măsurile

Cind cei leneşi vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai harnică

Cînd cei uriţi vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai frumoasă

Cînd cei nebuni vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai înţeleaptă

Cînd cei bolnavi vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai sănătoasă

Cind cei trişti vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai veselă

Cind cei bătrini vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai tînără

Duşmanii cind vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni mai prietenoasă

Dar cind cei răi vor fi loviţi cu pietre
lumea va deveni cu mult mai bună

HERMANN HESSE

Scîrţîitul unei crengi rupte

A TREIA VARIANTĂ
(Ultima poezie)

Zdrenţuită şi ruptă
Tot mai jos atîrnind an de an
Uscat îşi scîrţîie cintecul ei in vint
Fără coajă şi frunze
Golaşă, galbenă de prea lungă viaţă,
Obosită de atita moarte.
Tare şi neclintit sună cintecul ei,
Îndărătnic sună, neliniştitor de acasă
Încă o vară,
Sau măcar o iarnă întreagă.

În ceaţă

Ciudat, să hoinăreşti in ceaţă !
Singură-i orice tufă şi piatră.
Nici un copac nu-l vede pe celălalt,
Fiecare e singur.

Plină de prieteni mi-a fost mie lumea
Cind viaţa mea mai era luminoasă,
Acum, cind ceaţa cade,
Nici unul nu mai văd.

Cu-adevărat, nu-i nici un înţelept,
Ce noaptea n-o cunoaşte,
Căci ea-i ineluctabilă şi-ncet
Pe toată lumea paşte.

Ciudat, să hoinăreşti in ceaţă !
A trăi inseamnă să fii singur.
Nici un om nu-l cunoaşte pe celălalt,
Fiecare e singur.

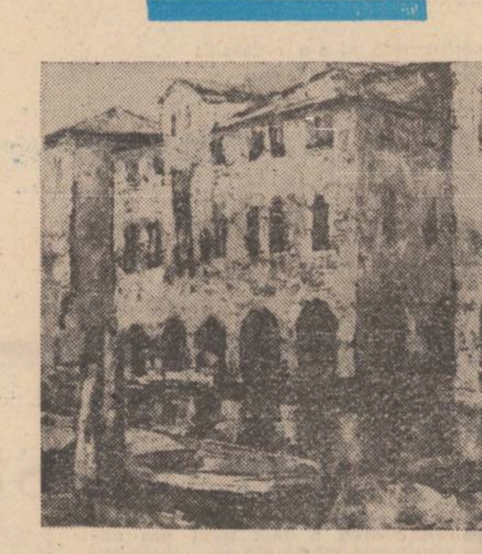

In această pagină
Peisaje de Virgiliu Demetrescu-Duval
din ciclul „Periplu italian"

CRISTIAN MORGENSTERN

Spălarea picioarelor

Iţi mulţumesc, tu piatră proastă,
Şi mă aplec să te sărut :
Iţi datorez viaţa-mi anostă.

Vă mulţumesc, cimpuri cu flori,
Şi mă aplec să vă sărut :
Pe voi pasc vite dulci savori.

Piatră şi plante, animale,
Mă plec spre voi să vă sărut :
Voi imi aduceţi osanale.

Noi iţi mulţumim ţie, om,
Evlavioase sărutate :
Căci doar prin tine noi fi-vom.

Unui — cu toată umilinţa —
Multiplului dumnezeiesc.
În mulţumire stă fiinţa.

Vice versa

Un iepure veni-n livezi,
Să-l vezi, să nu-ţi vină să crezi.

Un om c-un şoim de vinătoare
Il urmărea cu nerăbdare

Din muntele de vis-à-vis
De unde il putea ochi.

Pe el insă, biet om de rind,
Il privea cerul, mut şi blind.

REINER MARIA RILKE

Zi de toamnă

Doamne : e timpul. Vara a fost prea mare.
Lasă coboare umbra peste ceasurile de nisip
Şi vinturile pe cimpii să zboare.

Poruncă ultimelor fructe dă, ca să se coacă ;
Mai dă-le numai două zile calde, cu cer senin,
Fă-le perfecte, Doamne, şi mai pune-oleacă
Din dulceaţa toamnei in prea greul vin.

Cine acum nici o casă nu are, nu-şi va mai
construi.
Cine acum e singur, tot singur va rămîne,
Se va trezi, va scrie lungi scrisori, va citi
Plimbindu-se prin parcuri ca un ciine
Cu frunzele deodată se va nelinişti.

DIN CULISELE CELUI DE AL III-LEA REICH (X)

Epilog în „Neo"

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Unii cititori ai rubricii noastre probabil că se întreabă de ce această tardivă evocare a unor fapte pe care nu le putem cunoaşte decit din scrierile altora ? Numai de dragul senzaţionalului ? Am in faţă un vraf de cărţi în care nu mai sint evocate tragedia şi suferinţele unui popor inşelat de fascism, şi nici cumplita lecţie a istoriei consumată între 1933 şi 1945. Sînt cărţi apărute mai de mult sau mai recent, lucrări reeditate şi răseditate, ai căror autori încearcă reabilitarea nereabilitabilului, schiţarea unei „alte feţe" a fascismului şi a unei „alte imagini" a celui ce a simbolizat „lepra brună" : Adolf Hitler. Cu citiva ani in urmă s-au scos pe piaţă filme care au incercat să facă acelaşi lucru. Altele, stimulate de succesul de casă al primelor, au apărut pe ecrane de curind, suscitind producţia „in replică" a unor pelicule mai puţin mincinoase, mai obiective, mai demne de crezut. Cronicile filmate, actualităţile de război sint stoarse cu osirdie. Aceleaşi imagini se pretează la comentarii diametral opuse. Încă n-au fost găsiţi cei 45 000 de metri de peliculă trasă la procesele „trădătorilor" de la 20 iulie 1944 şi in timpul execuţiei lor. O variantă „scurtată", de numai 12 000 de metri — 8 ore de proiecţie ! —, a fost pusă în circulaţie in toamna lui 1944, făcind turul garnizoanelor fasciste. Se spune că imaginile filmate erau atit de atroce incit şi cei mai „căliţi" spectatori ieşeau din sălile de proiecţie vomind.

În multe cărţi cu pretenţii de „studii istorice", in volumele de memorii şi in jurnalele intime ale foştilor potentaţi fascişti, realitatea este răstălmăcită. Hitler apare sub o altă lumină, ca şi cind s-ar fi produs o dedublare a personalităţii sale, a cărei ultimă faţă este zugrăvită „compensator", prin retuşuri abile ce se pot preta idealizării „eroului". Este literatura neofascistă adresată in special generaţiilor postbelice, care n-au cunoscut ororile războiului şi nici mecanismele puterii fără glorie a nazismului. Autorii aparţin rămăşiţelor „elitei intelectuale" a celui de-al III-lea Reich, sau unei galerii de pseudoistorici otrăviţi de patimi revanşarde.

Kurt Assmann, fost viceamiral în Kriegsmarine, scrie in cartea sa „Deutsche Schicksalsjahre" (Anii fatali Germaniei) : „Pentru a putea aprecia un revoluţionar ca Hitler este nevoie de perspectiva dată de timp. A fost nevoie de multe decenii pentru ca istoria să-i poată restitui lui Napoleon imaginea pe care o avem astăzi despre el. Datoria istoricului contemporan este de a croi drumul către acest ţel, pentru ca rezultatele cercetărilor sale să permită generaţiilor viitoare să recreeze imaginea exactă a lui Hitler !"

Doi semnatari ai unei biografii a lui Hitler, Walter Görlitz şi Herbert Quint, in ciuda unui efort de obiectivizare ajung in concluzia voluminoasei lor lucrări la acelaşi enunţ : „Avem curajul să afirmăm că scopurile şi motivele politice ale lui Hitler vor fi dezbătute încă mult timp de-aici inainte (...) Adolf Hitler rămine o personalitate de proporţii mondiale. El a schimbat faţa lumii mai mult decit orice conducător european care l-a precedat. Deocamdată nu vrem să punem următoarea întrebare : Cum trebuiesc apreciate aceste schimbări ?... În orice caz, istoria lui Hitler rămine istoria personalităţii lui subestimate !..."

În „Cu toţii aţi participat" (Auch du warst dabei), Peter Kleist il absolvă pe führer de toate păcatele, evocind in sprijinul enunţului său declaraţiile unor personalităţi europene ale epocii. Astfel, el il citează pe Winston Churchill care, intr-o scrisoare adresată lui Hitler in 1938, spunea : „Dacă Anglia ar fi nevoită să suporte o nenorocire asemănătoare cu infringerea Germaniei in 1918, aş ruga Providenţa să ne trimită un om care să vă poată egala prin forţa voinţei şi prin măreţia de spirit." Lloyd George, fostul prim ministru englez, care l-a vizitat pe Hitler in 1936, nu este absent dintre panegiricii invocaţi in cartea lui Kleist : „Profund impresionat de intilnirea avută — scrie el —, Lloyd George s-a intors, insoţit de interpretul german Schmidt, la hotelul unde il aştepta fiica sa, care l-a intimpinat cu cuvintele : «Heil Hitler !» Schmidt a reţinut răspunsul lui Lloyd, dat cu toată seriozitatea : Da, Heil Hitler, o spun şi eu, deoarece este cu adevărat un om mare !"

Nici clerul catolic nu este absolvit de osanalele aduse führerului. Kleist aminteşte : „După anexarea Austriei, printre primii care s-au grăbit să-l felicite pe Hitler, s-a aflat cardinalul Innitzer, in fruntea unei delegaţii de episcopi catolici. Această delegaţie i-a mulţumit lui Hitler pentru izbindirea străvechiului vis al poporului austriac." Kleist „clarifică", in sfirşit, şi problema lagărelor de concentrare : „Mai intii de toate — scrie el — deţinuţilor le era foarte bine in lagărele de concentrare. Să comparăm cifrele : Deţinuţii din lagărele de concentrare ale celui de-al III-lea Reich primeau, in perioada cea mai dificilă, cu excepţia ultimei faze a războiului, 1675 de calorii. Numărul de calorii pentru germani a scăzut, in 1945, după capitulare, de la 1 550 la 825, iar in zona franceză la 805." Cit priveşte numărul deţinuţilor ucişi in lagăre, Kleist contestă cu vehemenţă cifra de unsprezece milioane avansată la procesul de la Nürnberg, dind un total de numai... 1 277 212 victime, nici una mai mult, nici una mai puţin. Mai rămîne să ne spună, pe rind, numele fiecăruia, dacă tot le ştie aşa de bine pe toate ! Să nu fi ştiut Rudolf Hoess, fostul comandant al lagărului de la Auschwitz, să numere tot aşa de bine ca Peter Kleist, încit a evaluat „producţia" totală a „fabricii morţii" peste care fusese inscăunat la circa patru milioane de victime ? Şi doar Auschwitzul n-a fost decit unul dintre zecile de lagăre de concentrare fasciste. Şi oare de ce Albert Speer, fostul ministru al armamentului sub Hitler, a trebuit să menţioneze in memoriile sale următorul detaliu : „Într-o zi din vara lui 1944, prietenul meu Karl Hanke, Gauleiterul Sileziei Inferioare, mi-a făcut o vizită... Mi-a spus să nu accept niciodată invitaţia de a vizita vreun lagăr de concentrare din Silezia Superioară. Niciodată, sub nici un pretext. Văzuse acolo un spectacol pe care nu avea dreptul să-l descrie şi nici nu se simţea in stare să-l descrie. Nu i-am pus intrebări. Nu l-am intrebat nici pe Himmler, nu l-am intrebat nici pe Hitler, şi n-am discutat despre asta nici cu prietenii mei intimi. N-am căutat şi n-am vrut să aflu ce se petrecea acolo. Trebuia să fi fost vorba despre Auschwitz...". De ce nu l-o fi intrebat Speer, după război, pe Kleist, singurul om avizat in materie, care l-ar fi putut linişti, arătindu-i că „deţinuţilor le era foarte bine in lagărele de concentrare" ?

Pentru Hans Grimm, in cartea sa „Warum, woher, aber wohin ?" (De ce, de unde şi pină unde ?), Hitler nu este mai puţin decit „un semizeu căzut in dizgraţie, sau un Messia crucificat in aşteptarea apostolilor săi". Grimm işi arogă dreptul de a fi singurul om capabil să-l înţeleagă cu adevărat pe führer : „Nimeni încă n-a reuşit să pătrundă in mod plenar toate ideile lui Hitler, aspiraţiile, luptele şi planurile sale — scrie el. Nimeni pină acum n-a putut să le redea cu fidelitate consistenţa. Aşa cum incă nimeni n-a reuşit să-i descrie curajul de sfidător de dumnezei, ceea ce unora le poate părea o crimă, altora o manifestare a orgoliului, cind, in realitate, in asta consta măreţia lui... Iată de ce datoria noastră este să prezentăm intr-o lumină nouă personalitatea lui Hitler şi perspectivele lui ce ne depăşesc in mod considerabil ! Datoria noastră este să aprofundăm această personalitate in pofida tentativelor depreciative !"

„Omul destinului" şi-a jucat cartea pe destinul Germaniei. Ar fi vrut să mizeze destinul omenirii, dar şi lumea, şi Germania l-au refuzat. Ce ar fi fost dacă s-ar fi dat ascultare ordinului său privind aplicarea tacticii „pămintului pirjolit" pe intregul teritoriu al Germaniei ? Ce ar mai fi rămas reabilitat ? Speer explică in memoriile sale in ce consta politica de ultimă oră a lui Hitler : „Nici un german nu putea fi autorizat să rămină in teritoriile ocupate de inamic. Cel ce ar fi rămas, totuşi, ar fi fost nevoit să vegeteze intr-un deşert din care orice urmă de civilizaţie era sortită dispariţiei. Trebuiau să fie distruse nu numai instalaţiile industriale, uzinele de gaz, uzinele de distribuţie a apei, ci tot ceea ce era necesar omului, menţinerii sale in viaţă... Chiar şi operele de artă cruţate de bombardamente, monumentele, palatele, castelele medievale şi bisericile, teatrele dramatice şi lirice trebuiau rase de pe faţa pămintului..."

„Omul destinului", semizeul, messianicul monorhist, işi motiva această hotărire astfel : „Dacă războiul este pierdut, poporul german este şi el pierdut. Inutil să i se mai menţină condiţiile unei supravieţuiri primitive. Mai bine să fie distruse şi acestea. Poporul german şi-a demonstrat în cele din urmă slăbiciunea ; viitorul aparţine răsăritului, care s-a dovedit mai puternic. Cei pe care i-am avut mai buni, au căzut cu toţii şi după lupte nu au rămas decit mediocrii...".

Ultima jignire pe care „omul destinului" o aducea naţiunii peste care se instăpînise era un dispreţ fără limite. Neofascismul are memoria scurtă. Elogiul adus de el lui Hitler se adresează unui tiran teuton care, văzindu-se tirit in neant de propria sa aventură, a vrut să tragă după el un intreg popor. Din fericire, poporul german i-a supravieţuit. Pe cei ce încearcă acum reinvierea fantomei lui Hitler nu ii aşteaptă decit neantul.

REPERE

Faust

O nouă traducere a operei goetheene reprezintă, desigur, intreprinderea cea mai ambiţioasă pe care şi-o poate imagina un poet actual. Expresie fundamentală a unei intregi epoci din istoria omenirii, **Faust** intruchipează acea valoare supraordonatoare de care vorbea Tudor Vianu, un tipar esenţial de realizare a aspiraţiei caracteristice, în cazul nostru o formă a tradiţiei prometeice, exacerbată prin cultul protestant al faptei creatoare. Efortul lui Ştefan Augustin Doinaş este dintre cele mai pilduitoare, capabil să definească o anumită virstă a culturii române, atit prin capacitatea de realizare a unui nivel lingvistic şi conceptual, cit şi prin insăşi asumarea unei atari intreprinderi. Dacă fiecare generaţie trebuie să-şi aibă **Faust**-ul său pentru a-şi justifica ambiţia intelectuală, desigur că, la ora actuală, unul dintre cei mai potriviţi pentru a-l realiza este Ştefan Aug. Doinaş, atit prin intinderea zonelor sale de interes cultural, cit şi prin rafinamentul expresiei poetice. Desigur, **Faust** poate fi rezultatul unei preocupări de o viaţă. În cazul lui Blaga, am putea să riscăm o asemenea afirmaţie, chiar dacă presupunem că a fost datorat numai unor circumstanţe puţin favorabile pentru însăşi creaţia poetului. Probabil că intr-o epocă normală, echivalenţa strălucită, apărută in 1955, nu ar fi fost intreprinsă. Cu toate acestea, **Faust** a fost pentru Blaga o adevărată obsesie, iar traducerea lui a însemnat încununarea unor preocupări goetheene relativ constante încă din tinereţea poetului. Actuala versiune este mai puţin, considerăm noi, consecinţa unei vocaţii intrinseci, mi se pare că Doinaş nu este un goetheean prin structură, cit prin aspiraţie spre un nivel de cultură europeană reprezentat de marea operă a titanului de la Weimar. Ştefan Aug. Doinaş este un poet „cultural", el reprezintă, adică, o tradiţie de intelectualitate şi de valori recunoscute ca atare, intr-un intreg cimp de preocupări literare, al căror statut este in sine respectabil, tinzind să innobileze orice efort care i se subsumează. O asemenea formă de existenţă literară trebuie evidenţiată cum se cuvine, ea poartă amprenta de nobleţe a celor pentru care cultura este singura formă de vitalitate, compensind o carenţă de energie şi o depresie a existenţei. Desigur, se impune comparaţia cu versiunile anterioare, şi, mai ales, cu aceea a lui Blaga. Trebuie spus din capul locului că Doinaş a realizat intr-adevăr un **Faust** „al său", in care experienţa versiunii de autoritate a marelui înaintaş a constituit mai puţin o călăuză in realizarea propriei sale echivalenţe, cit un imbold spre depăşirea ei. Spunind lucrurilor pe nume, şi cine ar putea pretinde că are intrutotul dreptate, mi s-a părut că in prima parte rezultatul este nemulţumitor. Îndeosebi in pasajele lirice, cum ar fi cele legate de episodul Margaretei, echivalenţa tinde prea mult să plătească tribut epocii „sfios-plăpinde" de la inceputurile poeziei româneşti moderne. Ţinuta goetheeană reiese din viaţa motivelor pe care le conţine această parte din tragedia titanului, şi din spontaneitatea aceea tipică, care vine din **Sturm und Drang,** corelată cu creaţia de limbaj pe care i-o remarca Gundolf. Această din urmă trăsătură a fost uşor alienată de Doinaş in favoarea unui lirism de tip post-văcărescian. Presupunem o opţiune conştientă a poetului român, ea nu este deloc condamnabilă, deşi eludează tocmai aspectul de titanism al acestei părţi, monumentalitatea sentimentelor şi a pasiunii faustice, atit de amplu studiată de toţi exegeţii săi. Adevărata valoare a traducerii lui Doinaş este însă indiscutabilă in partea a doua a „tragediei". De altfel, amploarea motivelor culturale şi tipul de expresie, atit de specific, corespund mai bine structurii traducătorului român şi mijloacelor folosite de el în propria sa operă. Avem aici adevărate probe de virtuozitate, măiestrie in construcţia versului amplu, alternat cu tonul mai uşor şi cu gama „diabolică" a lui Mefisto, impregnată de ironie şi sarcasm. Este o operă de interpretare pură, pe care poetul român a realizat-o cu o maturitate stilistică şi o adincime a expresiei intru totul remarcabilă.

Această apariţie are valoarea unei adevărate „ediţii" a lui **Faust** fiind însoţită de un solid studiu introductiv şi alte elemente de aparat critic edificatoare chiar pentru un cititor avizat. Interpretarea din **Introducerea** este subtilă, pornind de la o sugestie a filosofului Karl Jaspers, referitoare la spiritul european, un adevărat manifest al dorinţei de libertate şi al conştiinţei limitelor istorice intrinseci oricărei aventuri umane. Din acest punct de vedere era poate necesară o precizare a atitudinii faţă de idealul „ingineresc" al lui Goethe, o analiză a valorilor pe care le propune opera sa, născută intr-un ciclu de civilizaţie al cărui mare destin istoric nu justifică, desigur, limitele pe care le-a impus naturii umane aptă totuşi de desăvirşire.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ORESTIA** lui Eschil a constituit de mai mulţi ani o adevărată obsesie a regizorului Peter Hall. Pentru prima oară, Teatrul Naţional din Anglia va monta întreaga trilogie. Harold Hobson de la **Sunday Times** consideră că această dramă veche de 2500 de ani va constitui marele succes al stagiunii 1982. Cunoscutul critic dramatic scrie : „Ce ar avea această veche poveste violentă, despre crimă şi destin, de-a face cu noi cei de astăzi ? Se crede că nu a fost niciodată jucată în intregime timp de aproape 2500 de ani. De ce este cazul s-o reînviem acum ? Răspunsul este : pentru că pur şi simplu omul şi condiţiile au fost împlinite acum, după o atit de lungă perioadă, s-au văzut realizate în sfirşit". Este vorba desigur de Peter Hall, considerat cea mai proeminentă personalitate a teatrului englez contemporan.

● **PRIMUL VOLUM** al unei monumentale lucrări dedicate culturii trace a apărut la Sofia în urmă cu şase ani şi a fost intitulat „Pietrele megalitice în Tracia". De curind a apărut cel de-al doilea, purtind titlul **Sanctuarele trace.** Titlul general al lucrării este **Monumentele trace.** Ea este redactată de un comitet, sub direcţia Institutului de tracologie de pe lîngă Academia de ştiinţe a Bulgariei. Cel de-al doilea volum este de fapt un amplu album, ilustrat cu 55 de desene şi 517 fotografii. Recenzia publicată de Nicolai Radilov consemnează : „...Această lucrare pune la dispoziţia specialiştilor o mare parte din materialele descoperite recent şi încă nepublicate (basoreliefuri rituale şi alte obiecte sacre, inscripţii, ceramică, piese de metal), şi care se referă la religia tracilor, un fenomen ce va putea prin studiu adincit să arunce o lumină mai clară asupra anumitor fenomene din dezvoltarea culturii materiale şi spirituale a lumii antice".

● **ÎNTR-UN TEXT** intitulat **Scriitori despre scris,** Harry James Cargas sintetizează experienţa sa de reporter care a intervievat autori de pe toate meridianele, timp de peste zece ani. Peste o sută de scriitori din 20 de ţări s-au referit la munca şi la viaţa lor, în formulări pregnante, ce justifică concluzia lui Cargas : „...Nu există nici un numitor comun al autorilor de astăzi din lume ! Iluminările lor, personalitatea inalienabilă şi răspunsurile la întrebările profesiei au o varietate remarcabilă care este în acelaşi timp neliniştitoare şi dătătoare de speranţe". Iată citeva din aceste răspunsuri !... Întrebat ce părere are despre critică, Saul Bellow răspunde : „Mi se pare uneori, cind ii citesc pe critici, că ei seamănă cu un surd care a fost pus să cînte la pian". Cei mai mulţi dintre poeţi au răspuns, la întrebarea de ce scriu, cu cuvintele : „Pentru că trebuie". Chestionaţi însă „Ce este poezia ?", majoritatea au dat din umeri : „Nu ştiu ! Vă rog următoarea întrebare". Numai Gwendolyn Brooks a spus : „Poezia este pentru mine viaţă distilată". Howard Nemerov, ciştigător al premiului Pulitzer, consideră că poetul nu este la fel cu ceilalţi oameni, doar că pare mai stupid. Rugat să continuie, Nemerov işi dezvoltă ideea : „Cred că poetul este stupid tocmai pentru că el işi închipuie că poate fi poet, adică să reflecte condiţia umană".

● **O CARTE** dedicată culturii greceşti este cea semnată de Constantin D. Kyriazis, **Grecia eternă,** apărută recent la Atena. O recenzie din **Nouvelle Europe** scrie : „Atunci cind a apărut ideea unei asemenea cărţi de sinteză care va cuprinde punctele esenţiale ale unei culturi şi în acelaşi timp va fi uşor de înţeles, cind ea a fost deci pentru prima oară formulată, un mare număr de specialişti au fost entuziasmaţi să contribuie la realizarea ei, într-o manieră clară şi inteligentă, adăugind unele sugestii despre care ei credeau că vor contribui la înţelegerea rapidă a unor lucruri ce necesită în mod normal mai mulţi ani de studiu şi cercetare. În acest fel il vor ajuta pe cititor să aprecieze şi să absoarbă frumuseţea reală a lucrurilor şi incomparabila grandoare a unei culturi".

● **O PICTORIŢĂ** ce se bucură la ora actuală de un succes indiscutabil pare a fi Carla Tolomeo. Pe lingă expoziţiile bine primite în întreaga Europă, ea a fost celebrată în citeva dintre cele mai importante publicaţii literare şi artistice. Citãm o opinie de autoritate : „...M-am intrebat de unde vin aceste creaţii inspăimintătoare care populează pictura Carlei Tolomeo. Din capul, din ochii sau din miinile abile de italiancă, sau din exterior, dintr-o voinţă culturală, adică un fel de apărare pe terenul spinos al artei de astăzi, al sistemului expoziţional de concursuri, de piaţă şi tot ceea ce ne mai putem închipui... Îmi puneam această întrebare cu o oarecare impertinenţă. Ştiu asta acum, deoarece un pictor are dreptul să ne surprindă, să se angajeze pe singurul drum pe care este sigur că nu se va rătăci (...) Monştrii au sfărimat, descompus şi distrus vechile imagini şi ne-au lăsat o pictură fină, muncită îndelung, savantă prin ceea ce presupune ca tradiţie asimilată şi trecută prin focul imaginaţiei sfirşitului nostru de secol". (Marice Pianzola).

● **O CARTE** controversată în Marea Britanie este **Tribul fotbalului,** o cercetare amplă, de peste 300 de pagini, dedicată comportării umane legată de lumea jocului de fotbal. Autorul este un cunoscut om de ştiinţă, antropologistul Desmond Morris. El consideră că un club de fotbal este organizat „ca un trib, cu teritoriul său de grup, cu bătrinii tribului, cu şamanii şi vrăjitorii săi, cu eroii, tabăra şi celelalte elemente accesorii ale vieţii tribale". Desmond Morris tratează fenomenul din punct de vedere sociologic şi cultural, analizind de asemenea legile jocului de fotbal şi semnificaţia lor antropologică, precum şi importanţa antrenorilor, a directorilor de cluburi, locul suporterilor în viaţa tribală a fotbalului, semnificaţia drapelelor, a trofeelor şi emblemelor, a ritualurilor şi elementelor de distracţie socială. Cronica lui Donald Saunders, cronicarul de fotbal al ziarului **Daily Telegraph** remarcă : „Chiar dacă vor fi iritaţi de motivul „tribal" al cărţii, chiar şi cei mai sceptici cititori ai săi o vor contempla în chip de studiu erudit şi provocator al unui subiect care a fost prea adeseori neglijat sub emblema sa de petrecere frivolă a timpului liber".

SPORT

Recitînd sîmburi de piatră rară şi boabe de apă chioară

Dinamo Bucureşti a ciştigat campionatul de fotbal şi bucureştenii, care tremurau de puterea Craiovei, intind braţele, veseli, să le ciugulească cireşe din palmă toate secundele infometate de miere roşie. Nu mai am supleţea virstei cind bucuriile mă smulgeau, infrigurat, din casă — mă covirşeşte seducţia lumii, invazia fluturilor, spaima clipelor ce mi se fură — totuşi mă fascinează această petrecere aiurea a mulţimii din preajma lacului Tei. Întoarcerea titlului la Bucureşti seamănă cu exagerarea unui simbure de piatră rară intr-o pafta. Balul se închide in zori, miine vom arunca ancora-n valul fierbinte ce duce spre Mare sau spre drumul ce goneşte să reciteascã tăcerea munţilor, şi vom uita extazul şi vigoarea unei seri glorioase pentru care unsprezece băieţi s-au bătut un an. Nu vom uita lipsa noastră din Spania, mihnirea, ca să nu zic umilinţa că un Valentin Stănescu ne-a retezat cu coasa visele cu care ne-am fi îmbogăţit vara. Cred cu toată convingerea că el n-are ce căuta intre strugurii care invăpăiază seara din Ştefan cel Mare. I-ar minji mătasea. Dar aud — şi la noi cind se mişcă vintul in frunze, trebuie să fii ilogic ca să nu înţelegi că acidul roade sticla — că drept recompensă pentru că ne-a jupuit arborii speranţei, Valentin Stănescu va fi trimis in Spania, la El Mundial. Ca să înveţe, se zice. Ca să înveţe ce ?! intreb eu. Să ne toarne venin pe buze ?

Cei ce-l trimit acolo sfidează minia noastră, se cred invulnerabili, pingăresc nădejdea că ne putem lecui de zugrăvelile prostiei şi perpetuează gilceava. Căci nu vom osteni să le spunem că n-au, dincolo de gardul grădinii, decit două boabe de apă chioară şi deznădăjduită. Dar să ne întoarcem la campionat. Craiova a pierdut linia malului şi a norocului din clipa cind şi-a încredinţat destinul in mina unui antrenor fără strălucire şi personalitate, dominat de jucătorii vedetă sau chiar impins cu greaţă in spatele băncii rezervelor. Aflat mereu in declin, antrenorul Craiovei n-a putut să-i stăpînească pe un Balaci sau Ştefănescu, sau n-a fost ajutat să-i stăpînească, ceea ce e şi mai rău şi echipa a lunecat din răsăritul soarelui. Eu susţin că numai experienţa competiţională bogată a menţinut-o şi pe locul al doilea. Acum, mă tem, că furtunile se vor schimba in uragan şi mulţi jucători vor încerca să ia calea pribegiei. Ar fi păcat, s-ar destrăma un mit fertil.

Nu ştiu, in afară de Progresul Vulcan, peste gitul cui va mai trece secera, diseară. Duhul stă la pindă sub şapte case. Dar parcă cea mai aproape de surpare se află U. Cluj-Napoca, m-micită, miercuri, pe teren propriu de N. Vătafu, antrenorul, care la inceputul campionatului, o vedea campioană, in locul lui Dinamo şi U. Craiova. Nici mai mult, nici mai puţin : campioană ! Ca să vedeţi ce imaginaţie de-a-ndaratelea cu antrenorii noştri ! Ca să vedeţi de sub ce fulgere aşteptăm ploi şi roade !

Păstrez o ştire intr-un colţ de taină. Să v-o spun ? E plină de aşchii diamantine şi tocmai de aceea s-ar putea dovedi pină la urmă mincinoasă. Mi-a aşezat-o pe farfuria goală un om care iubeşte lacom esenţele adevărului. Cică, după terminarea campionatului, pe lingă cele trei echipe căzute de drept in divizia B, federaţia va dicta întoarcerea in eşalonul secund şi a echipelor F.C. Braşov, F.C. Constanţa, U.T.A., pentru batjocorirea legilor sportivităţii. Trimiterea acestor formaţii in exilul diviziei B, ar fi ca o favoare acordată celor ce ştiu să treacă prin himera infringerilor fără să innegureze frumuseţea fotbalului.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

Anul XXV
25
(1 050)
Simbătă
19 iunie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN UMANISM DE FOND

O adevărată cartă a ideilor și principiilor după care se conduce societatea românească și dă curs larg de împlinire opțiunilor noastre fundamentale, Expunerea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trezește un interes crescînd pe măsură ce distanța în timp relevă unghiuri și accente noi, de fond, pe care le ridică, în actuala etapă, gîndirea și practica socială. Excepționala însemnătate a acestui programatic document rezidă logic în profunzimea și vastitatea problemelor abordate. El ne propune, indiscutabil, un întreg sistem de norme și valori, o validare sub formă de teze și principii a celor mai definitorii realizări ale construcției socialiste și, totodată, în marea sa propensiune de spirit, o pătrunzătoare analiză și o privire cît se poate de îndrăzneață asupra căilor și mijloacelor de înfăptuire a programului partidului, a obiectivelor stabilite la Congresul al XII-lea al P.C.R. De aceea, în mod firesc, și unanimitatea cu care este primit și dezbătut în prezent în întregul partid, în toate organizațiile obștești și profesionale. El aduce, în multe privințe, unghiuri noi de vedere asupra realității muncii și vieții, aduce noi argumente în favoarea dezvoltării gîndirii și creației sociale și stabilește noi relații între diferitele compartimente ale existenței, pe măsura experienței generale a construcției socialismului, dar și a modalităților noastre proprii, originale, conform specificității condițiilor istorice, al experienței dobîndite pînă acum. Din acest motiv expunerea justifică și largul interes care i se acordă. Mai mult, prin acuitatea analizei și capacitatea sa de cuprindere, ea se consacră și ca un răspuns cît se poate de edificator dat unor întrebări pe care lumea contemporană și le pune și face în acest fel dovada viabilității gîndirii și practicii socialiste, a încrederii ferme în idealurile socialismului și comunismului, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Momentul actual, așadar, de referință, are o implicație de natură ideologică în primul rînd. Pentru că odată cunoscută, studiată și însușită, această Expunere ne prilejuiește reale clipe de reflecție asupra prezentului și viitorului nostru, mai cu seamă că, în unele sectoare de activitate avem de a face cu precizări și orientări noi care, oricum, ne determină să frîngem rutina și să depășim o practică a gîndirii mecanice, rigide, și să luăm act de condiția noastră în permanentă transformare. Un exemplu îl constituie chiar raporturile individului cu istoria, un capitol amplu al acestui document, raporturi care sînt văzute azi într-o lumină unitară, pe prim plan situîndu-se conștiința și sentimentul istoriei, dar și faptele concrete care ne atestă ca participanți activi la făurirea și asumarea acestei istorii care este unică, tot la fel cum și poporul e unic, și unică este și lupta pentru înfăptuirea marilor sale idealuri. Istoria partidului este parte inseparabilă a istoriei patriei, lupta sa este parte inseparabilă a luptei poporului. În consecință, așa cum s-a precizat, drapelul de stat al României, Tricolorul, este drapelul suprem. Se reține acest tulburător exemplu dintre atîtea altele cite se pot da pentru că în esența sa Expunerea spre acest punct sau din acest punct face să graviteze toate problemele ridicate.

Despre vocația constructivă a culturii române s-a vorbit de multe ori și se va mai vorbi, desigur, și de acum înainte. Numai că la capitolul funcțiilor, al rolului și existenței ei în perioada contemporană se va porni neapărat de la sinteticele aprecieri pe care le-a formulat secretarul general al partidului. Sînt în Expunerea sa teze și idei care însumează de fapt o întreagă estetică, un întreg cod al actului de cultură și de creație. Cunoașterea și asumarea vieții, cunoașterea și asumarea istoriei poporului constituie pentru artist experiența necesară. De aici și vitalitatea creației, durabilitatea ideii, forța ei de penetrație. Un factor unificator de conștiințe, cultura nu încetează să lucreze asupra personalității individului și să-și asume în permanență un rol formativ. Un umanism de fond care ține în primul rînd de ideologia creației, de concepția despre lume și viață, străbate în toate dimensiunile sale cultura română și o transformă într-unul dintre cei mai sensibili factori de progres și civilizație.

Un umanism de fond, programatic care atinge cote de maximă valoare artistică și socială și care, așa cum decurge din expunerea secretarului general al partidului, îmbracă absolut toată problematica existenței contemporane. Apelul poporului român pentru pace și semnăturile noastre pe acest grăitor document al uneia dintre cele mai prompte și mai limpezi conștiințe încărcate de gravitatea răspunderii față de soarta umanității au în esența lor întreaga motivație și toate argumentele care alcătuiesc sistemul de valori ale politicii noastre interne și internaționale. Semnificația unui atare demers apare și mai evidentă prin faptul că, chiar în aceste zile, inițiatorul și inspiratorul tuturor mesajelor noastre de pace și înțelegere între popoare, în consens cu cauza generală a edificării noii societăți, se află într-una din cunoscutele sale vizite în străinătate, în Irak și Iordania. Mesajul nostru, al spiritualității noastre românești, se aude tot mai distinct și se adaugă fondului de aur al umanității, iar condiția culturii și artei se îmbogățește necontenit sub semnul permanentei vocații constructive, cu o desăvîrșită implicare în actualitate.

Luceafărul

Înaltă solie românească pe pămîntul Iordaniei. Tovarășul Nicolae Ceaușescu într-o convorbire cu regele Hussein.

IN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

● Interviurile «Luceafărului» ● Nikolaus Berwanger : „Fiecare scriitor trebuie să-și facă cinstit datoria" ● Poezii de Horvath Dezideriu ● Rodian Drăgoi

(în pagina a 3-a)

ISTORIA ȘI CONȘTIINȚA EI DE SINE

Dacă istoria (am fi tentați să apelăm la majusculă, însă procedeul indică o nedorită exaltare) constituie, sumar vorbind, conștiința de sine a omenirii în durată, istoria însăși, ca disciplină umanistă a devenit demult un domeniu aparte de studiu, nu mai puțin legitim, unul menit să refacă traseele parcurse de gîndirea istorică și să tragă din aceasta profit pentru noile orientări. Rezultatele sînt remarcabile fiindcă aceste „trasee" dezvăluie în același timp idei și obsesii, opțiuni și refuzuri semnificative pentru o epocă sau alta. „Nimic nu e mai revelator pentru realitatea profundă a unei gîndiri colective decît istoria istoriei, observa Pierre Chaunu, unul din cei mai de seamă istorici din vremea noastră, atrăgînd atenția asupra caracterului deschis al noii discipline, chemată și ea să participe la efortul restitutiv al științelor despre om. Crearea unei comisii internaționale de istorie a istoriografiei și, apoi, apariția de curînd a unei reviste speciale, nu sînt decît urmarea legitimă a nevoi ca istoria să mediteze mai sistematic asupra căilor sale (concepții, orientări, metode, etc.), pentru a-și lămuri rosturile și a-și fixa, pe cît posibil, un statut mai ferm. Înnoirile ce se propun mereu s-ar confrunta mai lesne cu demersurile de odinioară, permanențele s-ar desluși mai clar, asigurînd o anume continuitate de gîndire. Instinctiv, așa au și procedat istoriografiile de pretutindeni, instituționalizînd transferul de mesaje pe acest tărîm, de la o generație la alta. Căci oriunde rosturile culturii n-au fost tulburate prea mult de ingerințe exterioare, academiile obișnuiesc să consacre valorile prin reprezentanții lor cei mai notorii. Fie că e vorba de istoria filosofiei, arte, sau „științe", ceremonialul intrării solemne obligă, indeobște, la evocarea de către recipiendari a celor ce ilustraseră anterior domeniile respective, îndeosebi pe înaintașii care au ocupat mai înainte aceleași fotolii. Nu e doar un gest de simbolică transmisie a „ștafetei", ci și un mijloc de a asigura o legătură organică între generații, acea continuitate de care și cultura, mai ales ea, simte nevoia spre a institui un climat moral care să-i convină. În nici o altă circumstanță, poate, nu se relevă mai limpede nevoia de a solidariza generațiile în marile eforturi de cunoaștere și de construcție pragmatică. Și nici o altă disciplină nu e mai îndrituită ca istoria să ateste, dincolo de inerentele tensiuni și conflicte solidaritatea slujitorilor lui Clio pe baza unui „program" reductibil, în epoca modernă, la ideea de restituție a trecutului „așa cum a fost". Căci dacă istoria scutește omenirea de o copilărie perpetuă, istoria istoriei sprijină maturizarea ei prin clarificările propuse. Structurînd o nouă direcție de cercetări, cu o problematică sensibil extinsă, M. Bloch era convins, acum

Al. Zub

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Bărăganul

Poate, astfel începe eternitatea, cum se leagănă Cîmpia Română acum, la început de iunie, cînd lanurile de orz bat în auriu și-n cele nesfîrșite de grîu, întins pe spate, simți cerul cotropitor cum stăpînește pămîntul ca ochiul nemărginirea unei lacrimi. Pot înțelege pe alții ardeleni, păstori, veniți din lumea dealurilor, încremenind aici cu veacurile, cu turme cu tot, în inima bărăganului.

Aici n-ai unde te ascunde de la fața cerurilor cuprinse deodată, din toate părțile, desgolit, desvelit, în fața puternicilor ce și-au așternut nicioarelor acest pămînt roditor, ce te alungă roată și te împuținî întru esențializarea dinspre lenevire.

Dă năvală roada, sămînța pusă pe lucru dislocă cea din urmă urmă de pămînt, țintirim și ogradă, stîlp de pridvor și acoperiș, totul este cotropit de rodnicie. Plesnește de grăsime, cum spunea un poet, fiece palmă de pămînt, acest hambar de aur, grînarul vechii Europe de răsărit pe unde fulgeră spre mare Istrul pindaric al poeților nemuritori, far din cînd în cînd dintre hoide apar aceste teluri, aceste măguri, cum le spun oamenii, aceste morminte ale călăreților trac ce măresc și mai mult pînă la înfricoșare nemărginirea bărăganului. Fîntînile sînt și ele mai degrabă încetiniri ale apelor, de a nu irupe din adînc cît pumnul sufiecat, brațul, să smulgă rece și proaspăt un murmur neîntrerupt. Oamenii sînt sinceri și copilăroși, fără multă vorbă, cerul și pămîntul ce-i scaldă și mănînă din leagăn la mormînt, îi ține de scurt pe urmele Logosului întrupat și în istoria lor bimilenară din care ne hrănim ca neam născător de cultură și spiritualitate nepieritoare aici în Patria română.

Ioan Alexandru

Tricolorul

Și-acum, dintre toate, după popor și patrie, Tricolorul. Și drumul de la stindardul dac și pînă la el, de la steagurile tuturor țărilor române și pînă la el și drumul, sub el, la independența noastră, la Unirea cea Mare, la toate victoriile noastre și timpul parcurgerii acestor drumuri și eroismul și dorința de mai bine, toate sub el, Tricolorul ! Apoi timpul care vine pentru aceste spații carpato-dunărene locuit, muncit și eternizat numai sub el. Iar pentru că trezia lui ne-a tutelat dorințele, nădejdile, victoriile tot trezia lui va fi timp de muncă și luptă pentru oamenii pămîntului nostru.

Mă apropii de el oră de oră, zi de zi, dintr-o firească dorință de reîmprospătare a gîndurilor, dintr-o legitimă, necesară vrere de comunicare cu patria mea, cu toate ale ei, cu poporul care m-a adus la lumina zilei și în mijlocul căruia trăiesc la lumina zilei. Se știe că orice realitate devenită eternitate comunică, la un moment dat is-

Cornel Brahaș

Continuare în pag. a 7-a

Alegoreme pentru planeta inocenței

1. ȘOTROANELE

Unul spune : „Șotronul e un joc de nimic, o întîmplare, un fagure stors și părăsit pe asfalt". Altul răspunde : „Șotronul e o pasăre gata de zbor. E prilejul copilăriei de a sări într-un picior fără dureri de cap". Și unul și altul gîndesc : „Șotronul e cea mai tristă fotografie și cea mai adevărată fotografie a unui soldat necunoscut care a trebuit să cadă la datorie, cu brațele deschise, ca să poată cuprinde, în sfîrșit, sentimentul păcii".

Șotronul e o frumoasă Țară-Om, spune copilul din mine. Și ce altă hartă s-ar putea imagina la scara copilăriei pentru acel teritoriu în care fiecare din noi locuește o singură dată cu toată mulțimea gîndurilor sale ?

Din primăvară pînă-n toamnă șotroanele alergate și bătute, lovite cu pietre și împodobite cu lauri victoriilor de tot felul, șotroanele pustii și cele trecute în grija copiilor, șotroanele pitice și șotroanele grandioase mă însoțesc, cu semnul lor de hartă pentru Țară-Om, pe căile speranței. Fiecare Șotron în parte poate fi socotit o cheie a păcii. Rămîne doar să aflăm noi oamenii mari, noi cei investiți cu harurile înțelepciunii cum poate fi decupată această fermecată cheie dintre filele cărților cu parabole înțărmădite în Oaza Inocenței.

2. POVESTE PENTRU MILITARI ȘI CIVILI

La vîrsta jocurilor doi băieței de-o schioabă într-o arenă cu nisip dintr-un parc liniștit. Unul

George Țărnea

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

Tînărul Eminescu și „eminescianismul"

Spre deosebire de cîtiva ambițioși și, mai ales, complexați monografiști actuali, cu francheța-i cunoscută, Mihai Drăgan nu ascunde prin nimic faptul că tentativa sa interpretativă, de cuprindere, pe cît de putință, totală, este nemijlocit stimulată de bogata, și, cum ziceam, excepționala exegeză eminesciană de pînă acum, în frunte situîndu-se, nu mai încape discuție, cea a lui G. Călinescu. Ideea diriguitoare este de a privi opera lui Eminescu ca pe un tot indestructibil, situat în perspectiva unui proces de autostructurare sieși suficient raportat la succesiunea virstelor interioare. „Nu urmărim (...) — ne previne criticul — stabilirea vreunei date absolut exacte, în fapt și imposibil de fixat, cînd Eminescu ajunge la un ton în totul original, la esența miraculoasă a lirismului său tulburător, ci analiza concentrică a cîtorva poeme ce se organizează ca etape succesive ale creșterii, devenirii și desăvîrșirii lui artistice. Îmbinarea cronologiei obiective cu reperele tematice și evoluția internă a motivelor și structurilor poeziei ni se pare o cale mai lesnicioasă pentru a schița traiectul, pentru înțelegerea adîncă, pe cît ne este posibilă, a creației eminesciene, creație de factură romantică și modernă în același timp, care crește însă organic, spre un spațiu estetic nemărginit, asemenea copacului-simbol din *Scrisoarea III*".

Se desprinde limpede ideea că, în virtutea unui atare program de lucru, Mihai Drăgan pune în discuție diversitatea punctelor de vedere referitoare la raporturile dintre opera eminesciană antumă și cea postumă, la periodizarea, în ordinea evoluției calitative, acestei opere, la dinamica procesului ei de asociere și disociere față atît de contextul poetic românesc cît și de cel european. Este unul dintre cele mai incitante și mai instructive trasee interpretativ-polemice ale cărții, date fiind caracterul deschis al confruntărilor, buna dozare a probelor materiale și reușita distribuire ai acestora în economia „scenariului" analitic. Adevărul este că beneficiind de vastitatea de-a dreptul cosmicizată proprie exegezei călinesciene, orizontului acesteia, noul interpret se simte perfect îndreptățit a privi lucrurile cît mai dinaproape. Procedînd în acest chip, el este interesat în primul rînd să arate cît și cum se confirmă aserțiunile critice anterioare în momentul cînd, în afara oricărei prejudecăți ori inhibiții, ele sînt puse față în față, deopotrivă, cu textul și litera operei eminesciene. Vrînd-nevrînd, în ultimă instanță, interpretările lui Mihai Drăgan se prevalează și ele de ideea unei posibile periodizări a ceea ce numim complexul, organicul și fascinantul fenomen de autostructurare a eminescianismului : o periodizare, după credința criticului, mai adevărată, datorită tocmai amintitei priviri cu „ochean întors" a realității ființei literare eminesciene.

Întîiul volum din *Interpretări* are în obiectiv, foarte exact definită tema : *Tînărul Eminescu și „eminescianismul"*. Este vorba, așadar, de ideea-pivot, îndelung și cu mare pasiune controversată, chemată să identifice și să definească în datele ei incipiente celula originară a lirismului eminescian : o idee-pivot ce incorporează diversitatea practic inepuizabilă a elementelor poetico-estetice, etno-lingvistice, mitico-filosofice, social-istorice etc, intrate, toate, în

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 5-a
«Legămîntul lui Tudor Vladimirescu ?»
de Mircea T. Radu

Izvorul Eminescu

Prin centrul urbei izvorăște un poet
ce se oferă-n cupe mari de piatră.
În preajmă, orășenii calcă încet
și-aud cățelul pămîntului cum latră.

În drum spre zarea mea de zi cu zi
fac îndelung popas, văd sfîșierea
în stei a zgîrciurilor apei vii ;
apoi, din palma-ghioc îi sorb puterea

pentru o nouă dimineață de risipă
nătîngă a harului, ce doar o dată
ți-e dat. Eternitatea lui de clipă
o simt zvicnind în șipotul de apă...

Mihai Cantuniari

Se iscălea Z. S. (XIX)

REMEMORĂRI

În iarna lui '73, prin ianuarie pare-mi-se, i-am făcut o vizită protocolară președintelui în locuința sa de pe strada Heleșteului împreună cu Fănuș Neagu.

Subsemnatul purta într-o servietă de contabil provincial două sau trei exemplare din cel mai **știchiu** Almanah apărut vreodată sub egida Asociației scriitorilor, cîntărind aproape un kilogram, plin de reclame comerciale și poze color cu spații generoase și multă poezie. Nu mai știu cîte pagini avea, nu mai dețin nici un exemplar din această „raritate bibliofilă" despre care, cu binecunoscuta-i premoniție, Șerban Cioculescu afirma cu prilejul lansării că este „un act editorial unic și irepetabil".

Președintele ne-a primit extrem de jovial în livingul intim și luminos, nu ne-a mai întrebat dacă bem ceva considerînd probabil interogația inutilă.

De altfel, fusesem instruit în acest sens de Fănuș care m-a atenționat :

— Mă, dacă ne servește Zaharia cu whisky, că doar n-o să ne dea iaurt, nu te repezi ca-n Ardeal să-l dai peste cap că nu-i pălincă ! Nici nu faci pe fandositul și pe domnișoara din Buzău. Te uiți la mine, o luăm moale dar metodic și pînă nu rămîne de-un deget de sugar nu plecăm.

Mă treceau fiori, mă scuturam tot la ideea că va trebui să ingurgitez o jumătate de sticlă din băutura care, pe vremea aceea, nu-mi plăcea.

Mi se părea că miroase a ploșnițe strivite și mărturisesc că aș fi preferat o pălincă tare ca o lamă de fulger și cu aromă de prune.

Pe o măsuță joasă a răsărit silueta frumoasă a unei sticle pe care scria (îmi amintesc și astăzi fiecare cuvînt) : „TEACHER'S HIGHLAND CREAM"...

Grozav suna în englezește chestia asta ! Și am luat-o metodic, conform indicațiilor primite : nici prea-prea, nici foarte-foarte...

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

OPINII

Revendicarea fondului propriu (I)

Solul fertil al literaturii noastre se arată agitat în ultima vreme de o seamă de polemici a căror rationalitate mai profundă se cuvine a o cerceta îndeaproape.

Fără a intra acum în alte detalii, se cuvine să observăm că termenii principali în care se prezintă această polemică — aceia de tradiționalism și modernitate — nu sînt noi în cîmpul literaturii noastre contemporane. Reamintim o mai veche discuție pe aceeași temă unde lucrurile erau prezentate mai puțin conflictual, în sensul că „cine iubește tradiția vrea înnoirea" sau „cine vrea să fie în pas cu evoluția culturii mondiale nu se poate îndepărta de o spiritualitate specifică" (**Luceafărul**, nr-le 39—40/1975), sau cartea criticului Florin Mihăilescu, **Tradiție și inovație. Idei și atitudini literare. Studiu și antologie** (Editura **Eminescu**, 1975), unde epoca actuală era prezentată pe această linie „sub semnul sintezei". Aspectul polemic a luat forme mai accentuate odată cu discuțiile despre sincronism și protocronism găzduite de revista **Luceafărul**, începînd de prin 1977.

Oricum ar sta, „sub semnul sintezei" sau al conflictului polemic, relația între tradiție (tradiționalism) și modernitate (modernism) în cîmpul literaturii noastre trebuie examinată cu atenție pentru a putea trage concluzii de actualitate cît mai obiective, mai conforme cu natura reală a evoluției literare. Asemenea concluzii sînt posibile pentru că relația mai mult sau mai puțin conflictuală, polemică între tradiție și modernitate se arată a fi nu de azi de ieri în cîmpul literaturii române, ci este o caracteristică esențială a întregii sale evoluții moderne.

Să urmărim mai întîi cum se prezintă ideea de modernitate cu termenii ei aferenți de modernism, sincronism, inovație, noutate etc. Cei mai mulți dintre participanții de acum și din trecut la disputa dintre tradiție și inovație, recunosc în contactul cu cele mai noi realizări ale culturii europene și universale un semn al inovației, al modernității și sincronismului. Departe de a fi liniară, egală cu sine ca intensitate, această recunoaștere se arată evoluînd sinuos între momente de tensiune și de reflux în cadrul ideologiei noastre literare. Primul care a formulat cu tărie necesitatea unei „biblioteci universale" în limba română a fost, după cum se știe, I. Heliade Rădulescu. Este interesant de observat că transpunerea în practică a grandiosului său plan, la care mai avem și astăzi de lucru, Heliade și-a început-o nu cu scriitorii clasici, consacrați de la Homer încoace, cum am fi tentați să credem necesar la o primă vedere, ci cu **„Meditațiile d-lui de**

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag a 3-a

UN MARE PREMIU INTERNAȚIONAL

Știre de ultimă oră înregistrată pe lexurile agenției române de presă „Agerpres" ne vestește că poetul român Nichita Stănescu a fost distins cu Marele Premiu „Cununa de aur" al Festivalului Internațional „Serile poetice de la Struga" (R.S. Macedonia, Iugoslavia). Este întîiul succes românesc la acest celebru festival al cărui premiu suprem e considerat de un număr din ce în ce mai mare de scriitori drept cea mai importantă distincție literară din „lumea poeților". Cine examinează șirul laureaților din ultimii 10—15 ani, de cînd festivalul a devenit o manifestare internațională, are confirmarea irevocabilă a valorii absolut excepționale a celor „incununați", cum se spune, „pentru ansamblul operei" : T. H. Auden (S.U.A.), Eugenio Montale (Italia), Pablo Neruda (Chile), Fazil Hüsnü Dallarča (Turcia), Eugène Guillevic (Franța), Leopold Sédar Senghor (Senegal), Arthur Lundkvist (Suedia), Rafael Alberti (Spania), Miroslav Krleža (R.S.F. Iugoslavia), H. M. Enzensberger (R.F.G.), Blaje Konevski (R.S.F. Iugoslavia).

De altfel, scrisoarea Comitetului de organizare a Festivalului, difuzată și aceasta odată cu decizia de „incununare" a lui Nichita Stănescu, apreciază în termeni superlativi opera poetului român a cărui „contribuție la dezvoltarea poeziei din R.S. România și din lume" este recunoscută pe deplin. Joi, 17 iunie 1982, la Uniunea Scriitorilor din București, poetul Nichita Stănescu a fost sărbătorit de confrații români, în prezența delegaților iugoslavi, pentru acest mare succes al liricii lui.

Cu Marele Premiu „Cununa de aur" (Struga 1982) poezia atît de originală a lui Nichita Stănescu își găsește, în sfîrșit, confirmarea internațională masivă. Sunetul ei unic a învins granițele unei limbi de circulație redusă, semn că valoarea adevărată pătrunde, oriunde se găsesc conștiințe pregătite s-o înțeleagă.

REVISTA REVISTELOR

REVISTA ROMÂNĂ

Continuarea unor excelente numere tematice ale **„Revistei Române"** (publicație destinată propagării culturii românești în străinătate, apărînd în 4 limbi) este în două... „triple" de aproape 300 de pagini fiecare : 2-3-4 și 5-6-7 pe 1982 : „Primul dintre acestea cuprinde o secțiune de articole jurnalistice, „Pentru o lume a păcii", care grupează autori de prestigiu ca Mihnea Gheorghiu, D.R. Popescu, Virgil Teodorescu, Geo Bogza, Nichita Stănescu, Ion Lăncrănjan, Nina Cassian, Letay Lajos, P. Sălcudeanu, Ioan Alexandru, D. Săraru, G. Ivașcu, Mircea Ciobanu, Ioana Postelnicu, P. Ghelmez, precum și studii și eseuri asupra artei populare în lemn. Mai multe studii examinează aspecte din opera lui Mircea Eliade iar cronicile literare, susținute de I. Rotaru, V. F. Mihăescu și Dumitru Micu descriu volume noi, de D. R. Popescu, Panait Istrati, sau reeditări (N. Cartojan).

O excelentă idee este traducerea integrală a romanului „Drumul cîinelui" de Ion Lăncrănjan prin care cititorul străin poate să cunoască opera acestui mare prozator român contemporan. Numerele 5-6-7/82 sînt dedicate în principal creației teatrale românești. Piese scurte și fragmente din creația lui Paul Anghel, A. Baranga, T. Mazilu, Horia Lovinescu, Paul Everac, Ion Băieșu, Süto Andras, I. Naghiu, D. Solomon, dau o imagine aproape exhaustivă asupra valorilor teatrale românești de azi : eseuri despre teatru semnează printre alții Ileana Berlogea, V. Brădățeanu, V. Parhon, Vladimir Simon, Dinu Cernescu, Alina Popovici. Secțiunea de cronici literare examinează, de asemenea, volume în legătură cu dramaturgia ; niște „schițe de profil" de B. Elvin, sînt utile pentru cititorul străin. Este neîndoios că prin aceste două „triple" **„Revista Română"** vine cu excelente contribuții, pe cît se poate, exhaustive, prezentînd cititorului străin tot ce este mai interesant, la noi, în domeniul stabilit.

BREVIAR

■ **„CESTIUNEA" GENERAȚIEI TINERE.** Două recente contribuții publicistice, atingătoare de „cestiunea" generației tinere, exemplifică fiecare cîte o poziție extremistă. Fapt demn de tot interesul, mai cu seamă că autorii sînt ei înșiși niște critici tineri, cu o experiență publicistică, e drept, diferită. Vivacitatea cam forțată a lui Virgil Podoabă își găsește însă acum obiectul potrivit, criticul izbutește în „Familia" (nr. 5) un mic fragment ironic remarcabil. Tabloul juniorilor „revoluționari" în ale esteticii poeziei moderne e pictat de o mînă sigură: „Văzînd că treaba în colectiv merge mai ușor decît de unul singur și că porțile respective par să cedeze chiar și fără un asediu prelungit, ei s-au hotărît să nu piardă ocazia și să-i tragă, estimp, și o revoluție poetică undeva pe aproape de Ploiești". Acești „băieți inteligenți și umblați la școlile cele mai înalte" vor răsuci din nou fața poemului „spre realitatea și problematica obsesivă și presantă a lumii de azi, redescoperit astfel încă o dată, dar prin părțile noastre, așa și acul de cusut". Ironia subtilă a criticului nu poate să nu sară în ochi.

În cu totul alt chip prezintă starea generației tinere B. Vladimir (probabil V. Bălănică) în „Tomis" (nr. 2). El pornește de la ideea ofensivă a cuceririi unor „locuri" pe care alții le țin ocupate : „În literatură, ca-n tramvai. Lume multă, locuri puține, cine a apucat să se așeze e fericit, nu se mai scoală pînă la capătul liniei. Ceilalți se îngrămădesc în picioare sau pe scară". O astfel de viziune de fermier care ar voi să-și întindă domeniile pe terenurile dimprejur și-a găsit și motivația ofensivei expansioniste : tînărul scriitor ar fi rău tratat, privit aici cu o supărătoare condescendență, aci cu o „mirială revoltată dar, desigur, principială, și chiar [cu] mușcătura mai mult sau mai puțin simulată". Ceea ce nu se înțelege deloc în această poziție polemică este ce anume ar dori semnatarul B. Vladimir. Autorii tineri apar, critica îi comentează după merit și uneori în chip exagerat, cărțile lor circulă ; mai mult, vorba cîntecului, „ce și-ar putea dori" ?

■ **POEȚI BĂNĂȚENI.** Primim două volume tipărite elegant la Ed. Litera, ale unor poeți din Banat, autori, indiscutabil, înzestrați a căror apariție în condițiile „regiei proprii" nu face cinste... unor „concursuri de debut". Gabriela Gabrian, de exemplu, în „Desfrunzirea de taină", cultivă o lirică de formulă caligrafică, cu cîte o visătoare amintire sublimată în pura sugestie. Un „joc" voit infantil, un „zbor dolent" care a retras materia lirică într-o simplă elipsă, pregătesc, în fapt, poezii precum „În miezul privirii", „Prezumtiv", „Desen", cele mai izbutite ale acestui volum pe deplin stimabil. „Alegerea surîsului" de Eugen Bunaru conține o lirică viguroasă însă ieșită ca din tenebrele elegiei : poetul e întristat de dispariția lui Orfeu, de solitudine, de „limitele" lui umane, de mecanismele vieții cotidiene. „Fiorul alb" comunicînd un episod memorialistic sublimat în alegorie, „În avans", o elegie de solitar, „Toată întîmplarea" extrăgînd semnificații din realitatea curentă, „Anatomia nopții" cu elogiul singurătății poetului „în clipe de stingăcie", sînt printre cele mai interesante creații de acum ale lui Eugen Bunaru. Poetul, dotat pentru literatură, pare a se îndreptа către o lirică a realului simbolic, în chipul atît de interesantei „tinere școli bănățene" de poezie.

A. S.

ERATĂ

În finalul cronicii noastre din numărul 23 al revistei „Luceafărul", autorul romanului „Gumele" a apărut, dintr-o neglijență de redactare, Michel Butor în loc de — cum bine se știe — Alain Robbe-Grillet. Facem cuvenita rectificare.

V. F. MIHĂESCU

CRONICA LITERARĂ

NICHITA STĂNESCU: «Respirări»

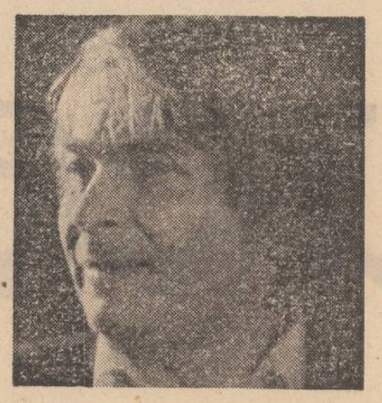

„Respirările" sînt niște „scrisori de dragoste". Formula este undeva chiar în acest volum și exprimă dialan ceea ce și „respirările" vor să spună. Nichita Stănescu vrea să vorbească despre materie scoțînd-o de sub imperiul gravitației. Ceea ce intră în raza „respirărilor" se emancipează, părăsește solul, devine imponderabil. **Respirările** sînt emoții transcrise cu o mare îndrăzneală de viziune, cu un duct suav, cărula poetul sacrifică totul. El stă în mijlocul lucrurilor, oamenilor, cărților și tot ce atinge devine „respirare". **Respirările** recreează universul cotidian, îi descoperă figura ascunsă, iar regizorul acestei metamorfoze este Nichita Stănescu.

În **Respirări** poetul vorbește despre tot ce a văzut și l-a emoționat, despre tot ce a întîlnit și l-a impresionat, despre tot ce l-a lovit și a iubit. Aceste scurte notații, „poeme dintr-o răsuflare" sînt expresia iubirii sau a nevoii de iubire. Despre ce vorbește și scrie Nichita Stănescu ? Despre limba română și despre patrie, despre „sudoarea de piatră" a unui oraș, despre Cîmpulung Muscel și despre Scrisoarea lui Neacșu, despre un drum prin Bărăgan cu Gheorghe Glodeanu, despre astronauți și aselenizare, despre sandaua lui Marc-Aureliu, despre om și despre marțieni, despre simțuri, despre vis și despre Hipocrate, despre adevăr și natura erorii, despre timp și despre absurd, despre cutremur, curiozitate, instinct, arhitectură, despre „lacrima lucrurilor" și, mai ales, despre „nevoia de artă". **Respirările** sînt, mai ales, expresia nevoii continue de artă înțeleasă ca o formă a iubirii și a salvării universului terestru prin dematerializare.

Respirările lipseau din panoplia bibliografică a poetului. Este cartea care dă sentimentul că cititorul poate intra în cercul secret al intimității lui. Chiar dacă în bună măsură este vorba de o iluzie astfel de cărți dau cititorului sentimentul de securitate a comunicării. Drumul către sfinx trece prin tunelul amăgitor al acestor glose respirate. Nichita Stănescu a încercat să se mai explice odată cu cititorii săi în **Cartea de recitire.** Era un act confesiv. Poetul se rostea despre scriitori care-l atrăseseră, seduseseră, fermecaseră. O încercare de a face critică literară cu mijloace proprii. **Cartea de recitire** nu-l divulgă în întregime pe poet : il face doar mai interesant și, ca orice dezvăluire parțială, îi adîncește misterul.

Respirările nu sînt precum **Cartea de recitire** o lucrare cu temă dată. Poetul își la aici toate libertățile de care este în stare și rezultatul este o carte neobișnuită în literatura română, inclasificabilă și cu atît mai prețioasă cu cît prin ea trăiește acut un mare poet. **Respirările** completează poezia lui Nichita Stănescu fără a o putea înlocui. Dar și ea singură dă seama despre viziunea și talentul afară din cale, pentru a vorbi ca Nichita, al autorului **Elegiilor** și al **Operelor imperfecte.**

A citi **Respirările** altfel decît în regimul de lectură al poeziilor lui Nichita Stănescu este o greșeală. Ea s-a făcut deja. Cineva a voit să așeze peste rîndurile „respirate" ale poetului grila unui program ideologic și să tragă concluzii severe și directoare căutînd textul de dedesubt pentru a vedea ce ar fi fost să mai fie sau ce părea să fi fost într-o intenție ea însăși la rîndul ei greu de descifrat. A rezultat desigur un fiasco. Grilele exterioare sînt incompatibile cu grila reală a lecturii acestor poezii. **Respirările** sînt Addenda cărților de poezie ale lui Nichita Stănescu și trebuie citite ca atare. Prin ele poetul vrea să ne arate că despre orice se poate vorbi metaforic și că metafora este inepuizabilă. **Respirările** sînt un examen continuu al posibilităților de expresie ale limbii române, un laborator continuu, un poligon lingvistic și ideatic de încercare. Fiind un sondaj continuu și o experiență fără limite. **Respirările** presupun și un risc, pe care desigur Nichita Stănescu și-l asumă. Riscul de a i se cere să fie ceea ce nu și-a propus, riscul de a i se cere o disertație normată după reguli pe care poetul nu le-a avut în vedere, pe care vrea pe cît poate să le sfideze. **Respirările** produc o uimire continuă, rod al inspirației și ingeniozității, semn al geniului poetic dublat de un ascuțit travaliu intelectual. Dimensiunea despre care trebuie vorbit mai mult în cazul **Respirărilor** este inteligența. Ea răsare ca o nervură inevitabilă în cele mai alese texte ale cărții și potențează celelalte calități ale poetului și poeziei lui. **Respirările** exprimă deci pe Nichita Stănescu cel din poezie.

Admirația poetului este vie pentru tot ce e viu, autentic, ascensional. Numele unor mari bărbați ai literelor revin mereu sub condeiul lui. Iată cum scrie despre Călinescu : „Cuvîntul lui era aidoma unui glonț cu aripa de fluture". Ce poate fi mai sugestiv și în fond mai exact decît această opoziție a contrariilor care-l descriu pe Călinescu, mai exact : spiritul lui. „G. Călinescu însuși a fost un obuz cu aripi de înger", adaugă poetul sporind efectul primei figuri. Cărțile colegilor stimulează foarte des verbul lui Nichita Stănescu. A căuta în **Respirări** critică literară pedantă, ca și orice alt excurs pedant, este neavenit. Dar **Respirările** conțin numeroase formule memorabile, expresii nimerite, definiții inspirate, inaccesibile de obicei unei critici literare tîritoare prin balastul analizei. „Cine-l cunoaște pe Fănuș Neagu nu poate rămîne indiferent față de personalitatea scînteietoare a scriitorului, de o fermecătoare agresivitate, vorbitor neîntrerupt în colori și dodii, în metafore și sictiruri, în glume și mohoreli, în urzici și în crini. Și asta deodată, suprapunîndu-și aproape cuvintele și înconjurîndu-ți inima torențial cu o vrajă a Dunării în amurg cu lamele peștilor în sticlire".

O cordialitate suavă răzbate din tot ce scrie Nichita Stănescu despre scriitorii români. Aceștia sînt extrași din cotidian și așezați într-un univers purificat de oameni. Gh. Tomozei scrie „paradisuri visătoare", Cezar Ivănescu este un trubadur fără rival. Pentru Nichita Stănescu cartea lui Eugen Barbu **Măștile lui Goethe** este, de aceea, o fabulă imensă despre sociologia și psihologia succesului și nimic altceva. Dintr-o întîlnire a poetului cu Țuculescu nu știm cum arăta pictorul, dar știm ce gîndea pictorul și aceasta e de fapt mai important. „Mai țin minte încă o pînză stranie pe care atunci n-o pricepeam. Artistul mi-a spus : „Aici se vede un cer negru, mai jos se vede un mal galben. Aici, pe acest mal, stau ochii celui ce privește, prin vale se văd mai multe dungi, ele nu sînt altceva decît culorile de pe bunda unei țărănci care a trecut mai devreme pe aici, nu sînt altceva decît culorile de pe bunda ei, înșirate în aer, plutind prin aer, ea a trecut, dar fiecare pas al ei a fost văzut de către un ochi și atunci șirul întreg de ochii care au văzut-o o recheamă". Țuculescu vorbește despre esențe și poetul reține esențe. El nu vorbește despre oameni ci despre dunga colorată a sufletului lor. Și el este un ochi care memorează un sentiment care a fost și căruia-i dă chip.

Nichita Stănescu dizertează suav și sugestiv, surprinzător și incitant în aparență despre orice-i pică sub mînă. În realitate mizele respirărilor lui sînt mai totdeauna importante. **Respirările** sînt dialogul nemărturisit al scriitorului, polemica lui secretă cu opiniile înaintașilor. Iată un elogiu al lui Topîrceanu care sfîrșește într-o direcție cu totul neașteptată : „Topîrceanu pe noi, adolescenții unei vîrste a Ploieștiului, ne-a salvat de vulgaritate. El singur cu minunea lui ne-a smuls doxurile din mînă. La Ploiești, adică în acest oraș festiv al limbii române, unde întețirea silabei înroșește oul și epitetul deraiază crivățul iarna, la Ploiești, unde s-a înnodat fringhia limbii de gîtul unui mut pentru întîia oară și unde prea în viitor s-a arătat limba... În ciuda dezinvolturii ei, limba, vorbirea și garagata acoperă de fapt ca orice frunză adevărată un obiect al pudorii. Te iubesc e imposibil a se spune la Ploiești. Călinescu, marele, spunea în treacăt că aici își vindea cele mai multe din cărțile sale Anton Pann. De ce oare ?" Brusc, în altă parte, Nichita Stănescu polemizează cu spiritul balcanic al literaturii române avansînd o altă imagine a spiritului românesc decît cea de sursă antonpannescă : „Hora, sîrba și geamparaua și celelalte cîntece verișoare nu sînt în mod neapărat ale acestei țări ; ele sînt ale Balcanilor, în centrul cărora atît de nebalcanicul popor român ființează. Numitul spirit balcanic a fost un răsfăț antonpannesc iubit de către scriitorii de talent, dar nu mai mult și mai adevărat decît amorul față de o marmure". Amorul față de o marmure sînt și „respirările" lui Nichita Stănescu. Între **Respirările** poetului se află o amintire despre Nicolae Labiș care are tot dreptul la celebritate. Ea se numește Abia acum știu... și povestește o întîlnire cu Labiș în amfiteatrul facultății de filologie, banală pentru alții, eveniment pentru Nichita Stănescu. Între tinerii studenți, Nicolae Labiș, rătăcit acolo „din vreo pricină de femeie poate", după ce studentul firav, strălucitor și blond Cezar Baltag spusese poezia **Bunicul,** este invitat să recite și el. Labis anunță **Moartea căprioarei** și o recită în fața unui amfiteatru extaziat. „Brusc nu mai țin minte nimic și păstrez numai sentimentul de atunci, sentimentul deznădăjduitor că el era de neatins. Mi-a produs o impresia sublimă și deprimantă. Atunci nu puteam să cred că se poate scrie o poezie mai minunată decît „Moartea căprioarei". As fi dat orice pe lume, să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea uriaș. Cu oricine altul aș fi putut să fiu prieten, cu el niciodată. Mi se părea foarte frumos, deși nu era. Nu puteam s-o prind în noțiuni, personalitatea acelei recitări și asta îmi dădea o mare neliniște.

Abia acum știu că în acea seară, în care am avut tristul noroc să-l văd, nu ținea de noțiune și deci nu aveam cum s-o înțeleg cu noțiunile și că gheața acelei invidii ținea de o aspirație a mea, atît de decis revelată, încît chiar și resturile de memorie pe care astăzi le mai pot evoca nu sînt altceva decît implozia de atunci a iubirii dereșe pentru poezie.

Atîta vreme cît el a trăit, eu nu am publicat nici un vers. El a murit în decembrie, eu am debutat în martie". Această **Respirare** se va așeza desigur în șirul marilor confesiuni literare care vorbesc despre continuitatea literaturii române.

M. Ungheanu

VOICU BUGARIU: «Analogon»

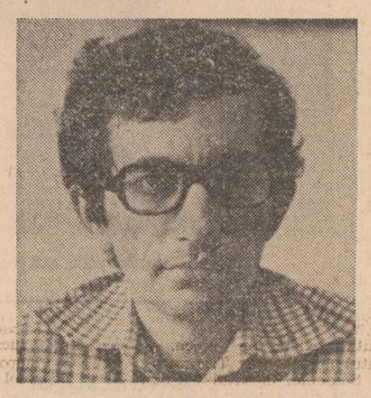

Voicu Bugariu este unul dintre criticii care cred în precumpănirea expresiei față de idee, în caracterul mai apropiat de literatură decît de știință al criticii literare. Tentat de literatură și ca autor și nu doar în calitate de comentator, criticul se manifestă ca structură confesivă, el situîndu-se în primul plan ca persoană și nu ca „voce", referindu-se nu numai la text, la experiența lecturii, ci și, destul de frecvent, la climatul literar, la autor ca prezență umană, la ceea ce ține de memorialistică.

Demersul confesiv implică o participare directă, completă, a celui care scrie la propriul său discurs, presupunînd o asumare a riscurilor spontaneității. Recitindu-se pe sine după un deceniu, criticul observă îmbătrînirea — la nivelul expresiei — a unora dintre texte, dar alege totuși aceste „lucruri neterminate", care „poartă în sine germenele propriei distrugeri", pentru că ține să fie reprezentat prin optica sa de atunci, necorectată prin reveniri ulterioare.

Selecția vizează în fond reconstituirea din fragmente a unei experiențe critice în evoluția ei, cu toate calitățile și riscurile condiției foiletonului, în toate ipostazele care încap între eseu și tabletă.

Confesiunea care servește ca argument volumului recurge la **occupatio,** respingînd în avans obiecțiile posibile și schițînd explicit convingerile estetice ale autorului. Este afirmată, în acest preambul, opțiunea pentru o anume formulă critică, precum și motivația predilecției pentru textul de mici dimensiuni, care impune concentrarea expresiei și prin care se realizează „cadența interioară". Se observă preocuparea criticului de a fi ironic pentru a nu deveni retoric, de aceasta fiind suspectat îndeosebi excesul laudativ. Se exprimă, între altele, deziderатul, nu întotdeauna ușor de urmat, al evitării „afirmațiilor tranșante".

Gruparea articolelor, eseurilor și foiletoanelor din volum utilizează oarecum criteriul cronologic, textele nefiind încadrabile în secțiuni. Autorul își propune să se reprezinte pe sine ca atitudine autonomă, afirmată cu un orgoliu ușor de remarcat, chiar dacă nu este etalat cu ostentație. Cu alte cuvinte, criticul crede în ceea ce crede și cu aceasta se implică în propriul demers numai în măsura în care nu resimte acest lucru ca pe o constrîngere.

Precizînd că nu aspiră să se oprească la „un anumit sistem de noțiuni referitoare la literatură", aplicabil nediferențiat, criticul recurge totuși, prin asociație mai mult decît ca metodă, la reperele cu autoritate. În felul acesta concepte analizate de Wellek sau aprecieri datorate lui Adrian Marino creează cadrul la care se raportează mai apoi poezia lui Mihai Codreanu, criticul avînd însă conștiința că speculațiile cu privire la caracterul baroc al acestei poezii rămîn, în final, independente față de textul însuși.

Un eseu dedicat lui Nichita Stănescu interpretează creația poetului ca unitate, optică prin care se relevă că „forța lirismului său ține de ansamblu și nu de fragmente". Criticul cultivă metafora, lectura poetizată și reprezentarea artistă: „Sînele poetului se rotește și protuberanțe sînt aruncate în spațiu, unde plutesc grațios, fără să facă vreo mișcare bruscă". Eseul nu fixează o temă, ci descifrează două dispoziții lirice fundamentale ale poetului. Lectura poeziei lui Nichita Stănescu implică mirajul : „a te apropia de ea pe altă cale decît a căutării structurii globale înseamnă a pătrunde într-o turmă de minunați nori și a constata că ai intrat într-o dezolantă ceață". Lirica Anei Blandiana este comentată în schimb prin raportare la un cadru teoretic fixat anterior, cu concursul categoriilor negative ale lui Hugo Friedrich.

O abordare de tip tematic este consacrată poeziei lui Vasile Nicolescu, în legătură cu cea mai frapantă dintre constantele structurii lirice, semnalată de toți comentatorii, obsesia combustiei solare. Tot tematic este interpretat Al. Ivasiuc, nucleul creației sale fiind identificat în raportul succes-eșec.

Dacă uneori criticul urmărește o temă definitorie pentru un artist, alteori el practică un comentariu de definire generală, cu caracter monografic, în eseuri de mici proporții. Citeodată un asemenea demers tinde către reconstituirea unui univers, ca în cazul creației lui Dumitru Popescu. Un număr de texte se înseriază prin aceea că ele configurează structuri artistice ; criticul nu recurge la schema reprezentată grafic, ci la descrierea ei, ca în micul eseu despre „Bietul Ioanide" : „Romanul poate fi reprezentat deci sub forma unor linii ce pornesc din același punct și se răspîndesc precum razele unui soare schematic. Unele dintre aceste linii se încheie într-un anumit punct, altele ajung pînă la marginea hîrtiei pe care este desenată imaginea solară, sugerînd tendința de a se continua la nesfîrșit".

Scrisul lui Voicu Bugariu este frecvent polemic, fără violență, criticul disociindu-se de punctele de vedere emise de exegeze anterioare, pe care le trece în revistă. Cînd tratarea este monografică, ea schițează evoluția creației, cu accent pe latura de problematică (despre Marin Preda și Ion Lăncrănjan). În cazul textului consacrat lui Marin Preda, criticul își revizuiește unele judecăți mai vechi, restructurîndu-și viziunea. În ceea ce îl privește pe Ion Lăncrănjan, Voicu Bugariu lasă comentariul deschis, cu intuiția unei forțe „ce ne izbește și ne face să șovăim, scoțîndu-ne pentru cîteva lungi clipe din febrilitatea noastră citadină".

O serie de mici articole conțin notații pasagere pe marginea unor cărți parcurse fără implicare, expresia metaforică reținînd constatări distanțate, ca în cazul romanului „Îngerul a strigat" sau al „Echinoxului nebunilor", la care concluzia sosește rapid, poetizată : „nu putem însă să nu constatăm că acele povestiri cu străluciri de plantă carnivoră înginănă o abia perceptibilă, dar incontestabilă melodie despre zădărnicia literaturii și despre neputința cuvîntului scris".

Criticul utilizează frecvent rezumatul, semnalînd cu predilecție momentele de împlinire artistică, latura memorabilă, pasajul remarcabil. Uneori cadrul intervenției critice este creat de confesiunea cu caracter mai curînd memorialistic. Animat de amiciție, criticul conturează portretul scriitorului, amintește împrejurările în care l-a cunoscut, pune pe primul plan nu textul, ci persoana („Un roman de Eugen Secereanu").

Voicu Bugariu este de altfel atras de prezențele vieții literare, de evenimente, orientări, manifestări mai mult sau mai puțin simptomatice, de climat în genere. Ca publicist, autorul este mai puțin detașat decît în calitate de critic, la atitudine, nu o dată polemic, pe un ton de altfel moderat, arătîndu-se interesat de ceea ce este contradicție („Cei doi despre"), loc comun, reacție („Despre clișeele prozei").

Un număr de tablete utilizează formula parabolei („Despre citate", „Despre oamenii spirituali"), definind tipologii („Specialist și dilettant") ele avînd rolul, după expresia autorului, „să informeze și să reamintească în mod exoresiv niște idei cunoscute de toată lumea" și fiind „scrise cu graba calculată a profesionistului". În felul acesta considerațiile lui Voicu Bugariu sînt valabile și pentru propriul său scris, atașat modalității nervoase, legate de moment, caracteristică publicisticii practicate ritmic, oscilînd, după dispoziția criticului, între implicare și detașare.

Sultana Craia

GRIGORE GEORGIU: «Măsura lucrurilor»

Cu „Veac adînc" (1978), Grigore Georgiu debuta într-un chip remarcabil, nu ferit de juvenilele șovăiri, cu mult însă peste nivelul obișnuit. Poetul se îndreptа „cu orice preț spre obîrșii", voind să reveleze în lirica lui un profund eu colectiv: „Ce secetă albă e gura poetului uneori / și inima lui cu picioare de lemn / călătorind în legea pierderii / Pe urmele stinse vine cuvîntul / și iată popoare de cîntăreți dezgroapă el / din țarina mucedă. Pe corzile harfei / o aspră litanie desteaptă razele lunii". El cîntă, de aceea, un principiu inefabil zăgăzuit într-o „armură tulbure", un soi de expresionist „apeiron", pe care spiritul îl absoarbe și îl comunică sub înfățișarea unor norme deduse din materia obiectivă. Într-o „carte poștală" poetul stabilește un număr de elemente ale specificității, atingătoare de morală și de simțul religios, de simțămintele individualiste și de iluziile imortalității. În alt loc, el slăvește „legile", ecourile arhaicului : „Mormintele țării au înflorit / deasupra lor ne spunem vorbe de iubire / abia dacă mai auzim / cum cîneva din adîncuri / murmură legi". Totuși, substanța emotivă nu e la Grigore Georgiu placidă, poetul se clasicizează în urma unui răscolitor proces de clarificare, spiritul lui este inițial al unui anxios obsedat de integral, sufletul lui „caută" „marginile", poetul cîntă, de aceea, principiile germinative, „sămînța în puterile ei", memoria trează ca un „somn în mările dintîi", legăturile rasiale, consangvine și tulburătoare. Arhaicului, prezent peste tot, el îi aduce o vigoare inedită care dovedește că ancestralul e durabil : „Peste orașe scufundate în fum / revărs suflarea mea de pădure odihnită".

Arareori, cîte o sclipire lirică e „modernă" („Efigii" avea o poezie mai complicată, „Stol" experimenta lumile paralele, cîte o răscoală imagistă era ici și colo). Poetul are imaginația „dogmatică" ajunsă, în fine, la o definiție poetică apță să exprime „măsura lucrurilor" pe care „sufletul", afectivul, n-o respectă : „Să nu luăm pilda sufletului / El nu visează decît semne heraldice / pe fringhia razei înaltă care alegorice / și singuri ne lasă în tortura ficțiunilor. / Să nu luăm drept pildă sufletul. / El și le-nchipuie pe toate după sine / și fără măsură rămînem între lucrurile lumii". Mai mult decît inventivitatea superficială poetului i se potrivea lirica sibilinică și grozavă, sumbră și vaticinară, „versetul", „psalmul arghezian" într-o noapte imemorială ca aceasta : „lucra cufundat în mutenie / parcă era apucat de-o vedenie / noaptea-l stringea-n cingătoare / dar el se-ntrecea-n desfrînare / făptura lui se mistuia-n izbîndă / parcă-mplinea o tainică osîndă / și cum tăia orb și rebel / se prăvăli un stejar peste el".

De la arhaicul „Veac adînc" și pînă la „Măsura lucrurilor" (Ed. **Albatros,** 1982), lirica lui Grigore Georgiu a înaintat în direcția unei clarificări globale, care nu și-a modificat filosofia ci a consolidat-o și mai mult. Poetul cîntă și acum elementarul insondabil, e curios de numen și nu de fenomen, poetica lui „țărănească" s-a sublimat însă într-o investigație a umanului originar. Grigore Georgiu scrie acum o lirică de formulă „eseistică", întocmită aci din fulguranțiuni eliptice, aci din raționamente apodictice, încărcată de materie intelectuală, obsedată de „parabolă", „mitologie", grea de istorie, pe care spiritul nu o comunică în chip decorativ ci substanțial : „Cuvinte rostite cîndva în milenii / am început să le-aud / în pereții de marmură ai oaselor / Trupul cu toate-ale lui / e acum un timpan uriaș / și-n liniștea ce ține laolaltă / fericiții electroni ai luminii / aud cum timpul însuși curge / cu murmur adormitor și prelung". El descrie „filosofia corului antic", acela care „a pus omul deasupra tuturor lucrurilor", făcînd din acestea un lirism al culturii rezultat din înșiruirea unor reminiscențe de apoftegmatică elină : „Oul e cea mai înaltă minune / Universul este o armonie a numerelor. / Este totuna a fi și a gîndi. / Totul curge. / Nimic peste măsură. / Cunoaște-te pe tine însuți. / Războiul este tatăl tuturor lucrurilor. / Omul este un zoon politicon. / Corul antic a pronunțat numai sentințe definitive / Corul antic l-a înălțat pe om deasupra durerilor".

Spiritul trăiește aci într-un purgatoriu al anxietății, visînd la armonie, la iluzie, la seninătate ; „arhaică", la întîile ei manifestări, lirica lui Grigore Georgiu s-a „grecizat" în aspectul ei ideal, edificînd sub presiunea tulburărilor emotive o filosofie a sublimării terorii în aforism. Însă ce este „aforismul" ? Sub raport liric, aforismul e un muzeu de principii morale și nu întîmplător poetul evocă „un zvon de antichități", îndemnînd pe liric „să aplaude", sortit să facă „din instituția flecarilor și a moftangiilor / (...) un muzeu de antichități". Mai mult înclinat spre reflexivitate, Grigore Georgiu a făcut din poezie o meditație lirică asupra metodei și nu cred că exagerez văzînd în aceasta jurnalul poetic al unui eșec.

Este eșecul unei viziuni, melancolia cărturărească, preocupată de „dicționar", de solitudine, înspăimîntată, ca Pascal de vidul spațiilor infinite. „Măsura lucrurilor" conține de aceea și arheologia unei civilizații, rămasă pe pămînt ca o ruină care vorbește necontenit într-o limbă din care înțelegem arareori cîte o rădăcină de cuvînt. „Templul" lui grecesc e „căzut în paragină", cu filosofii „condamnați la moarte" și înghesuiți pe un basorelief, în amfiteatrul antic, „au poposit / ca-ntr-o cochilie de melc, sfărîmată" tunuri și mortiere, inconjurînd „mărețele ruini" (...) unde cîndva un popor mîndru și liber / a inventat arta dramatică". Poetul însuși își „storcea creierii / cu taina unei etimologii".

Rezonanțele filosofiilor vechi sînt, la Grigore Georgiu, condiția lirică de a vorbi „despre muzică, arheologie și cenușă", poetul a pierdut legătura cu „idealul" picat, așa cum e, într-un „real" contropitor și infertil : „Nu uitați prieteni: / Viața e totdeauna deasupra ideilor despre ea, / Încolo, toate-s cum le știți : / sub puterea cenușei, a pulberii".

Totuși, îndărătul acestei prăbușiri a filosofiei pe care „spiritul" o conservă însă „trupul" nu o respectă, se ascunde o dramă biografică și mai adîncă estetic. Poetul vedea în „antichitate" tărănismul lui originar, lumile lui arhaice și ritualizate ale căror „legi" încă mai răsunau în memorie. Acum, el exemplifică un moment „citadin" sfîșietor, căci asemeni unui număr însemnat de lirici tineri (cum ar fi, de pildă, și „citadinul" Mircea Florin Șandru) a rămas în Grigore Georgiu ceva din paradisul rural de unde civilizația „divină" l-a excomunicat, ca pe un înger păcător : „Și eu sînt un om al pădurii / dar am ajuns să mă gîndesc la frunză /, ca la o vietate mitologică /. Prin orașe înecate de colb și de larmă / un miros de pămînt las în urmă / și darul de părinți îmi atîrnă / ca o pînză de sac pe umeri. / Într-o vîlcea transilvană mă-ntorc / cu o valiză bisericească în concedii / obosit de teorii și simboluri. / Și semnul atitor păcate omenești / mă acoperă". În „Grecia" filosofilor, acum este clar, poetul văzuse o parabolă a „dogmaticii" satului „paradisiac" arhaic, pe care, spiritualicește, l-a pierdut. Acesta e „zgomotul" lui „de fond", rumoarea care mai comunică puțin dintr-o civilizație care se stinge : „Vorba cea vie ne-a fost călăuză / vorbirea în pilde un noroc de o zi / darul parabolelor l-am ținut la mare cinste / pînă cînd pas cu pas a venit peste noi / galbena vreme a cufrelor / deșirîndu-se în fața făpturilor / ca un pluton de execuție / ce nu greșește niciodată ținta".

Esteticește, poetul a rămas un apodictic paradoxal, iubitor de apoftegme, un imagist care vede „totul în tot". Arareori, el aduce în lirism un sunet înregistrat direct din „cotidian" ; „actualitatea" lui este aceea a ideilor veșnice și durabile, poetul nu e un reporter. Grigore Georgiu este, de aceea, un remarcabil poet al reflexivității, apt să înalțe reprezentări mecanice despre lumea „directă" la dimensiunea unei meditații despre filozofie și civilizații.

„Măsura lucrurilor" e, poate, întîia probă a unei atît de așteptate tendințe noi în poezia tînără de azi.

Artur Silvestri

nikolaus berwanger

«Fiecare scriitor trebuie să-și facă cinstit datoria»

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

— Parafrazînd titlurile a două din ultimele dv. volume de versuri apărute în limba română, „Trăiesc printre rînduri" și „Confesiuni cotidiene", am dori de la dv., NIKOLAUS BERWANGER... printre rînduri, o confesiune cotidiană. O confesiune în primul rînd despre implicarea dv. spirituală, sufletească, socială mai ales, în acest timp efervescent, pe care-l trăim cu toții și prin care să putem încheie un cerc, definindu-vă într-un fel și prin care am afla mai bine cine sînteți.

— Dacă aș încerca să mă rezum la un răspuns foarte scurt, aș spune că la ora actuală sînt un om chinuit de o vreme foarte capricioasă și-n al doilea rînd, chinuit de o criză acută de timp. Am ajuns, din păcate, în această situație, pentru că sînt un om care nu a putut niciodată să zică NU. Adică nu am refuzat nimic din ceea ce mi s-a cerut. Am încercat mereu să rezolv multe, poate prea multe...

— Cea mai apropiată dovadă este și acceptarea acestei discuții, care evident vă fură un timp ce l-ați putea dedica scrisului...

— Într-un fel, pentru că oamenii cărora te adresezi printr-o creație literară, printr-un articol sau prin prezența la o manifestare culturală au dreptul să afle și cîte ceva despre tine, pe care nu prea ai altfel cum să-l explici mai pe larg.

— Sînteți cunoscut și prin multitudinea activităților dv. gazetărești — sînteți redactor-șef al cotidianului „Neue Banater Zeitung" —, de neobosit activist politic, obștesc, cultural. Sînteți mereu prezent lîngă toți aceia pentru care munca înseamnă pasiune. I-ați ajutat și ați scris despre ei.

— Mi-am pierdut enorm de multă vreme cu gazetăria... „Pierdut" e un fel de-a spune, pentru că jurnalistica, alături de literatură, artă și istorie, face parte din pasiunile vieții mele...

— Va fi greu să ni se acorde atîta spațiu încît să putem vorbi pe larg despre toate aceste pasiuni, așa că, deocamdată, să vorbim în primul rînd despre „textele dv. lirice" — cum vă place să vă numiți poeziile.

— Sînt un poet al acestor vremuri. Un poet care ascultă la izvorul timpului nostru, care încearcă să înțeleagă și să redea cotidianul, care nu vorbește sofisticat, care caută să fie sincer și care își rezervă dreptul de-a pune întrebări, pentru că nu avem încă răspuns la toate întrebările, pe care ni le punem nici ca cetățeni, nici ca scriitori.

— Vă cunosc bine și am avut întotdeauna sentimentul că puteți fi un eventual fenomen biologic — privind deținerea mai multor inimi dacă mă refer la faptul că-n fiecare preocupare vă dăruiți cu totul, fără jumătăți de măsură. V-ați intitulat chiar un alt volum în limba română „Din patru inimi". Există vreo legătură între acest titlu și cele patru naționalități care trăiesc în Banat, sau cele patru pasiuni ale dv. ?

— Nu, e vorba doar de cele patru anotimpuri și, o mică precizare : nu-mi place să fiu confundat, nici ca cetățean, nici ca poet, cu „problema națională". Mai ales ca poet. Nu vreau să fiu înțeles greșit, sînt poet german. Însă, în momentul în care vă vorbesc ca scriitor, ca scriitor angajat, nu mă simt legat de nici o problemă locală sau, dacă doriți mai precis, mă simt legat de toate problemele țării noastre. Poetul Berwanger scrie din întîmplare în limba germană. Ar putea să scrie și în limba română, în limba maghiară sau în limba sîrbă. Tot un poet al timpului nostru ar rămîne!

Problema națională face parte din preocupările mele, dar nu ocupă primul loc. La ora actuală, preocuparea mea principală nu este atît poezia, cît sînt problemele istoriei Banatului, ale istoriei culturii, ale interferențelor culturale româno-germane din Vestul patriei noastre. În acest scop cercetez un fel de istorie literară a Banatului, pentru că teritoriul nostru este destul de necunoscut în această privință. Banatul încă este confundat cu Transilvania, deși dezvoltarea lor istorică și literară se deosebesc...

Dar,... printre rînduri, sînt mereu legat de poezie și sînt mihnit că acea frumoasă, pentru mine, poezie „Din patru inimi" este confundată cu problema națională.

— Cum scrieți și cînd apucați să scrieți?

— Poeziile mele, aceste „confesiuni cotidiene", sînt pentru mine o supapă. Scriu în condiții pe care greu le-ar înțelege un cetățean de rînd. Să mă explic : cînd am o idee, scriu oriunde aș fi în acel moment. În ședințe, în tramvai, în mașină, pe teren, într-o adunare de partid, într-o discuție cu tractoriști sau în orice alt loc sau moment, ce poate genera o stare deosebită. Oriunde se pot naște idei, dacă te afli printre oameni, și din aceste idei se nasc ulterior poeziile mele...

— Și proza ?

— Timpul nu-mi permite încă să-mi continui preocupările de prozator. Cu toate acestea, în 1980 am publicat un fragment dintr-un roman, în 1981 altul, din alt roman. Cînd voi termina, nu știu...

Am scris și o piesă de teatru, pe care am oferit-o Teatrului german de stat din Timișoara. Dar nu m-am putut înțelege cu el și am retras-o. Așa ceva se mai întîmplă și s-a mai întîmplat. Un director de teatru nu are neapărat și înțelegerea pentru felul în care scriitorul pune o problemă sau alta. Și la ora actuală, spre satisfacția mea, nu trebuie să trăiesc nici din lirică, nici din teatru. Am publicat piesa în revista **Neue Literatur** din București, iar cînd va trezi interesul cuiva, s-ar putea s-o văd și pe scenă. După cum vedeți, m-am ocupat de multe...

— Cum vă înțelegeți cu critica literară ?

— Nu știu dacă eu, că poet român de expresie germană, am foarte multe de spus, sau, măcar **ceva** de spus. În literatură decide critica. Ea știe totdeauna cît valorăm. Ea știe mai bine ce ar fi trebuit să spunem și tot ea ne dă sfaturi cînd și cum trebuie să spunem ceva. Oricum, eu nu mă pot aprecia singur și nici nu e nevoie de o înțelegere specială cu critica literară. Fiecare scriitor trebuie să-și facă cinstit datoria...

— O vorbă veche spune că, dacă vrei să faci bine un lucru, atunci să te ocupi numai de acela. Dv. ați reușit să dezmințiți zicala, ocupîndu-vă de foarte multe lucruri deodată. Seriozitatea pe care o puneți în fiecare dintre ele și faptul că nimic nu vă lasă indiferent v-au dus pare-se către un final bun.

Dar dacă nu se ratează, se poate totuși obosi. Dv. nu obosiți niciodată ?

— Îmi place, pe undeva, să trăiesc într-o anumită stare de tensiune. Vorbesc din punct de vedere literar, fiindcă viața cotidiană este și așa tensionantă. Nu suport lîncezeala, dar la ora actuală sînt foarte obosit.

— Și atunci cum „vă reîncărcați energetic ?

— Posibilități există. Aș pleca, de exemplu, din minunatul nostru oraș Timișoara, la poalele munților Semenic, în satul Gărîna, unde pot visa și unde, seara, cînd stau în curte și privesc cerul senin, îmi pot imagina o conversație cu stelele sau îmi închipui pur și simplu că le pot lua la mine în cameră. Sigur, rămîn la stadiul de vis, dar asta nu înseamnă că sînt un poet visător. La 16 ani vroiam să transform lumea. Mă gîndeam la viitorul patriei, și am luptat, m-am atașat mișcării muncitorești, tradiție existentă în familia mea. Continui s-o fac. Mă consider și astăzi — ca și la 16 ani — revoluționar, cum spun într-o poezie. Dar un revoluționar care nu a renunțat să ridice simbolic pumnul, chiar dacă acum se mai schimbă pumnul cu degetul ridicat. Fiindcă revoluția noastră nu s-a desăvîrșit și nu se va termina încă mult timp. De aici poate și nota aceea de duritate sau de brutalitate a poeziei mele, cum a remarcat cineva. Posibil. Dacă sinceritatea este egală cu brutalitatea, atunci poezia mea este brutală. Dar sper mereu să influențez cititorul și să-l determin să se angajeze în marea noastră luptă...

— Cum vi se pare poezia acelora care astăzi pot scrie și pot fi publicați chiar de la 16 ani ?

— Din păcate, sînt foarte mulți poeți care consideră că nu se mai „poartă" adevărata poezie de dragoste și o transformă într-o parodie...

— Și ca ziarist ? Munca dv. de zi cu zi dovedește aceeași pasiune.

— Am umblat în toată țara, am coborît în mine și am urcat pe tractoare, am călătorit cu aviația utilitară și pe mare. Am văzut și am trăit multe și am simțit nevoia mereu să scriu despre toate acestea. Am simțit nevoia, pentru că iubesc oamenii și munca lor.

Sînt obosit, dar îmi spun mereu că nu trebuie să abandonez aceste idei. Nu mă va opri decît întrarea în neființă.

— În tot ceea ce scrieți vă dovediți în primul rînd un poet de puternică atitudine civică și cred că, mai ales prin acest lucru, cărțile dv. au trezit atenția criticii literare, care v-a atribuit pe de o parte calități de sorginte brechtiană, pe de altă parte o apropiere de poetul Adrian Păunescu. Mai ales după primele apariții. Eu consider însă că se poate vorbi de poetul Nikolaus Berwanger ca de o personalitate aparte, fără trimiteri.

— S-au făcut multe comparații. Realitatea este că am o viziune aparte despre rolul poeziei. Sînt și am fost un admirator al lui Berthold Brecht. Despre el, Feuchtwanger spunea că a scris pentru anul 2000. Eu mă consider în multe privințe un scriitor care caută să înțeleagă viitorul și de aceea sînt foarte nedumerit de felul în care ni-l pregătim. Unii susțin că poeziile mele au un iz nostalgic. N-aș numi-o nostalgie. Este mai mult o teamă că omul acestei planete își pregătește, în mod sistematic, sfîrșitul și dacă nu vom lupta cu toate mijloacele — acei care credem că înțelegem acest lucru —, atunci am putea ajunge acolo. Aceste groaznice pregătiri de război, care se fac sub fel de fel de pretexte, această goană spre o tehnicizare a vieții, chiar a gîndirii omului, această intenție de-a face din om un robot este mai mult decît periculos. Poeziile mele reclamă firescul, umanul, iar în societatea noastră socialistă, care și-a propus de la început țelul de-a crea omului condiții mai bune de viață și existență, nimeni n-ar trebui să stea impasibil.

— Iată o temă pe care ați ilustrat-o și cu prilejul colocviului „Scriitorii și pacea".

— Dacă ne gîndim la faptul că din 1945 încoace nu a existat o zi fără război, trebuie să ne îngrozim, iar fiecare dintre noi trebuie să se considere responsabil de soarta omenirii. Nimeni nu trebuie să doarmă liniștit. Nici un scriitor nu poate și n-are voie să tacă. Aceasta este una din marile mele probleme și-n acest sens sînt influențat, nu numai de Brecht, ci și de expresionismul german, care în această privință a creat o literatură nemuritoare după primul război mondial. Dar, pe de altă parte, sînt un poet al României socialiste și nu sînt singurul în țara noastră. Avem cîțiva poeți de mare forță, sinceritate și simț al responsabilității critice, politice și estetice, pe care îi admir.

Cred în forța conținutului și ideilor, dar sînt în același timp adeptul frumosului — imperativ important în orice literatură.

Nu știu dacă sînt un poet ca Petre Stoica sau ca Adrian Păunescu sau ca Dumitru M. Ion sau ca Nicolae Prelipceanu sau ca Anghel Dumbrăveanu sau ca Ioan Alexandru. Acești colegi și prieteni sînt personalități literare și cred că nu este bine să facem mereu clasamente. Eu îi citesc și-i iubesc pe toți, însă îmi continui drumul, în multe privințe deosebit. Sînt și mulți care nu mă înțeleg, susținînd că poezia mea este pesimistă, alarmantă. Nu știu dacă aș numi-o așa. Eu o simt ca pe o poezie ce pune întrebări și te obligă să gîndești, nu numai să te deconectezi. Patriotismul din creația mea este însăși conectarea permanentă la viață și la problemele ei. Una este să suferi cînd ești nemulțumit de ceva și s-o și spui și alta este să faci doar pe cîntărețul optimist al timpului, închizînd în același timp ochii. Să fiu mai explicit. Nu acela este un adevărat scriitor patriot și politic, care cîntă numai frumosul, ci și acela pe care-l dor neîmplinirile. Sînt multe discuții contradictorii în această privință și ele nu favorizează poezia. Marea masă a oamenilor (știu din experiență) sînt nedumeriți cînd citesc o poezie cu iz critic, o poezie realmente angajată, crezînd că poetul respectiv este în contradicție cu societatea. Complet greșit. Nemulțumirea și suferința pentru greșelile care mai există, desigur și la noi, relevarea cinstită a acestora, arată patriotismul adevărat. Și ar mai trebui spus ceva. Nici viața noastră, nici poezia noastră nu sînt concentrate de frumusețe și toți, chiar și omul nou — despre care mereu vorbim — (de fapt nu cunosc o definiție a acestuia, să zicem, un om al timpului nostru) este un om și cu păcate. Important e ca omul, societatea și scriitorul să aibă tăria de caracter de-a recunoaște anumite greșeli și de-a trece într-o fază în care să poată repara ce-au greșit. Cred că asta este și o temă majoră a literaturii.

— Sînteți — cărțile dv. o spun — poetul care caută omenia și care oferă cu toată ființa sa umanismul propriilor reflecții. Sînteți — faptele dv. o dovedesc — omul implicat, direct, poate dur, dar cinstit, profund și simplu, nesofisticat. Devin toate acestea calități care vă singularizează ?

— Nu spun că sînt singurul poet sincer. Majoritatea, sau toți, se consideră așa. Nu caut să fiu interesant, să-mi ascund gîndurile prin exprimări complicate sau fapte pe jumătate. Vreau să influențez cititorul — am mai spus-o, dar vreau să-l determin să simtă întreaga mea implicare, să mă creadă și să se implice și el total. E bine să ne gîndim la eficiența literaturii. Unii spun că o literatură eficientă azi, mîine ar putea să nu mai fie. E firesc. Literatura rămîne eficientă pentru prezent și acest lucru e foarte important. Nu știu dacă literatura pe care o scriu, de exemplu, va avea mîine valoare literară sau istorică. N-o poate afirma nimeni, dar, în mod hotărît, ea trebuie să fie **astăzi** utilă.

— V-ați ocupat și vă ocupați de întreaga activitate creatoare de limbă germană din Banat. Există o lume a șvabilor bănățeni, pe care ați transpus-o minunat în scris. La început în dialect...

— Scriu și astăzi în dialect. Nu voi renunța niciodată. Unele poezii sînt seci în germana literară. Am scris în dialect multă literatură umoristică. Am avut mare succes. Deși se scrie greu, umorul îți asigură repede succes. Cred că pe la sfîrșitul acestui an, cititorii români vor avea ocazia să citească o selecție din aceste povestiri umoristice. Editura **Facla** le va oferi ocazia să afle că există și un alt Berwanger, care a scris umor, chiar atunci cînd în adîncul sufletului plîngea...

— Poezie, istorie, eseistică, literatură umoristică în dialect, proză, încercare de dramaturgie, reportaje pentru ziar sau pentru televiziune și poate, cine știe cîte încă. Cert este faptul că toată zbaterea dv. v-a adus mereu într-un prim plan al vieții noastre, de asemenea v-a adus premii literare și în țară și în străinătate, iar Uniunea Scriitorilor v-a ales secretar al ei. Cum apreciați această investitură care, printre altele, înseamnă din nou nevoia de a forța limitele timpului ?

— Această funcție nu este în primul rînd o realizare a mea, personală. Este expresia unei considerații, o cinstire și apreciere la adresa întregii literaturi ce se scrie în Asociația scriitorilor din Timișoara. Sîntem doi care facem parte din biroul Uniunii, Anghel Dumbrăveanu și cu mine. Cred că nu trebuie să spun mai multe, dacă ne gîndim că alte ținuturi nu au reprezentanți deloc. Mă consider un reprezentant al tuturor scriitorilor care conviețuiesc aici, care se influențează reciproc.

Cu toată acuta criză de timp, pe care o resimțim cu toții, voi face totul pentru înflorirea literaturii din zona de vest a țării noastre.

Interviu realizat de Florina Gildău

Imnul culorilor de vară

Motto : „Sub povara muncii străluce**ș**te
Acum, aici, truda, cîmpia,
Gîndul curat, conștiința toată
Pe plaiul nostru, în România !"

Cînd soarele-ți privește chipul
În miez de vară, spre-asfințit,
Culegi o șoaptă din pădure
Și-un zîmbet cald din răsărit ;

Din petalele catifelate
Cu nuanțe bleu și vișinii
Aduni comorile din rouă
În cupe-nalte, argintii ;

Prefaci cîmpia-n rodnicie,
Din verde storci culori de vis,
Pămîntului cu fața-i neagră
Veșmînt îi dai din foc nestins ;

Întinsa țară-i o grădină
Cu flori de purpur-rubiniu,
Cu straiul galbenului grîu
Sub cerul mîndru azuriu ;

Și-n timp ce glia stringe-n piepturi
Tihna luminilor de azi,
Tu scalzi în vară infinitul
Și codrii-mpodobiți de brazi ;

Culegi doar stele din izvoare
Cu cristalinele-i comori ;
Zîmbește țara-n plină vară
Azi omului făuritor !

Horvath Dezideriu

Cîntec de început

Înnebunesc copacii de-atîta dimineață
și drumurile curg încet spre riu
cineva măsoară lumina din mine
cîmpia bate din aripi de grîu

și mă primește valul cu brațele deschise
cînd încolțesc în mine focuri plutitoare
izvoarele poate-s priviri
din vis îndreptate spre soare

înfloresc puii în ouă îmi zic
în sufletul meu se strecoară toți merii
ploaia cînd cade pe cîmpuri de maci
hainele mi-s ude de cîntecul mierii

apoi se dezbracă de cuvinte cuvintele mele
rădăcinile zilei rămîn în calendar
pădurile intră în casă
cine a făcut întunericul atît de amar ?

poveștile stau tolănite la ușă
mama îmi mîngîie somnul cu iarbă
o stea-mi înflorește pe buze
și drumurile toate vor să mă soarbă

Umăr lîngă umăr

De cînd ne știm provocăm întreaga omenire
la pace
țăranii noștri pun la cale o tulburătoare cîmpie
sînt păsări în care cîntecul nu mai încape
și riurile patriei se varsă-n veșnicie

visurile de la noi vin să împrumute putere
în ochii tineri se zvonește mereu o vreme bună
în ierburi somnul se zbate ca o dropie tăiată
cu sapa
noaptea își sfîșie cămașa în razele de lună

se știe bine că aici un drum nu e singur
cărțile învelesc pămîntul ca niște ceruri
albastre
adevărul numai prin noi poate să respire
viitorul merge umăr lîngă umăr cu ideile
noastre

Istorie

Străjuită de povești și de somn e pădurea,
Oamenii beau istoria adunată-n ulcioare,
Drumeții poposiți decusearâ în noi
Mai fring pe genunchi o plecare

Părul nostru miroase a cer,
Și visele ni-s păsări călătoare,
Purtăm hotarele țării înfășurate pe piept
Și-n ochi ne joacă semne de-ntrebare.

Carele încărcate cu semințele soarelui cîntă,
Vremea toarce amintiri în palmele aspre,
Noi mingiiem pămîntul mirosind a pace
Și florile se mută-n cuvintele noastre.

Poem de dragoste

Miroase a piine și ceru-i senin
ascultă iubito cum florile vin

și totuși ai sosit cuvintele îți sînt asudate
pînă-n zori vom trăi poemele toate

luna stă în genunchi și spală podelele
urletul lupilor clatină stelele

acum nici păsările nu mai au contur
la noapte iubito voi veni să te fur

Statui în boabe de grîu

Acum poveștile nu mai răgușesc în bătrînii
țărani
pe prispele caselor ei stau ca niște stîlpi
răbdători
un copil desenează o inimă mare pe ziduri
și prin văzduh trec caii ca niște viori

în boabe de grîu noi cioplim statui de țărani
neîndurătorul trecut le mai toarnă cenușă
pe chipuri
de dorul pămîntului palmele nu le mai sînt
crăpate
cîntecele lor prind rădăcini și-n nisipuri

Sfîșiat de miresme

Pustiul făcuse în sufletul meu un popas
fotografiile erau ca niște răni vorbitoare
mi-era frig fără tine și noaptea era noapte
de la izvor și pînă la vărsare

dar a venit poștașul tocmai cînd
mi-era dor de tine ca de o neîmblînzită
ninsoare
și deodată am fost sfîșiat de miresme
de parcă mi-ai fi trimis un copac înflorit în
scrisoare

Rodian Drăgoi

Revendicarea fondului propriu

Urmare din pag. I

Lamartine" (1830), o carte la modă în poezia romantică apuseană a timpului. Ea s-a bucurat și la noi de mult succes, răspunzînd unei sensibilități specifice. Este o dovadă clară de intuiție a momentului necesar de linia inovației din partea „părinților literaturii române".

Dacă observăm faptul că toți campionii de mai tîrziu ai sincronismelor și inovației (Macedonski, Lovinescu, Camil Petrescu ș.a.) au pledat pentru un contact mai viu al gîndirii noastre cu gîndirea europeană și universală, pornind nu de la nivelul unei priviri globale, cu accent pe soliditate și anvergură, ci de la cele mai noi expresii ale acesteia, cu un accent mai mare pe ritm și actualitate, ne dăm seama că nu mai poate fi vorba de o simplă întîmplare, ci trebuie să bănuim sub această tendință existența unor curenți transversali care străbat umanitatea în anumite epoci și cărora anumite personalități reușesc să le intuiască mai bine momentul intern necesar. Acesta corespunde, după cîte ne putem da seama, difuziunii unor idei și sentimente rezultînd din anumite opere realizate cu puțin timp înainte pe alte meridiane ale lumii și care au reușit să impună un stil nou. În planul intern, al receptării, acestea au totdeauna un efect dublu. Pe de o parte, creează o anumită derută și dezorientare în domeniul sensibilității publice, ca efect a ceea ce Eugen Lovinescu numea „mutația valorilor", pe de alta, un fel de febră, o efervescență deosebită în experimentarea noilor procedee artistice.

În chemarea lui Heliade : „Scrieți, băieți, numai scrieți !", în perlele dăruite de Macedonski emulilor săi, în „ușile deschise" de Lovinescu pentru cei ce voiau să participe la ședințele cenaclului „Sburătorul", în obsesia experimentului artistic de după 1960, trebuie să vedem tot atîtea expresii ale aceleiași tendințe imperioase prin care noile modalități expresive caută să-și impună prezența. Dar acestea nu pot fi luate decît cu foarte multă labilitate drept „momente de mare efervescență creatoare", cum le numește Al. Andriescu **(Luceafărul**, nr. 39/1975), pentru simplul motiv că, deși strîns legată de ele, apariția marilor opere, reprezentative pentru cultura noastră literară în plan universal, o găsim realizîndu-se într-un moment posterior : Eminescu, Caragiale, Creangă, în prelungirea pașoptiștilor ; marii creatori dintre cele două războaie mondiale (Arghezi, Bacovia, Blaga, Ion Barbu), după consumarea pledoariilor pentru „poezia nouă", susținute de Macedonski, Ovid Densusianu, Eugen Lovinescu ; realizările de seamă ale literaturii noastre contemporane, după campania de traduceri și reinterpretări din creația universală a secolului XX, inițiată de A. E. Baconski și alții.

Trecerea către marile realizări artistice este însoțită de ascuțite momente de tensiune polemică : programul **Daciei literare** împotriva „imitațiilor" și criticile lui Titu Maiorescu „în contra direcției de azi în cultura română" ; Ion Barbu, G. Călinescu, Lucian Blaga împotriva „sincronismului" lovinescian. De fiecare dată, aceste polemici se arată a fi restrictive, pe linia unor exigențe sporite față de ceea ce se realizase în fiecare din aceste epoci prin imitație după modele străine. Principiul a fost enunțat într-o primă formă încă de Kogălniceanu : „Cu traducții și imitații nu se face o literatură !". Maiorescu i-a adăugat acestui principiu rigori estetice de anvergură clasică, Ion Barbu tensiunea către zonele poeziei pure pe temeiurile folclorului național, iar Lucian Blaga — constiința existenței unei matrici stilistice ordonatoare, prin care influențele externe se filtrează și se asimilează de către tradiție.

Ce ne arată succesiunea celor două serii ale inovației și tradiției, citate de noi mai sus ? Că ele nu sînt într-o opoziție de simultaneitate, cum s-a crezut în epoca dintre cele două războaie și cum vedem că se mai crede și azi, și nici într-o sinteză perfectă de aceeași natură simultană, cum s-a acreditat între 1960—1975. Ceea ce înțelegem de obicei prin „tradiție" și „inovație" (modernitate) se dovedește a fi în realitate o succesiune de opoziții complementare cu accent temporal diferit, dar care se întregesc reciproc în albia aceluiași proces al devenirii culturale, avînd drept sarcină obiectivă, necesară, realizarea în stare națională a unor opere de valoare universală. Din unghiul de vedere al acestei motivații superioare ne apare mai clară și o anumită dispunere simetrică a momentelor evolutive. Drumul către realizarea noilor opere ni se arată a porni de la „inovație" spre „tradiție" și nu invers, cum se prezintă în formula consacrată de uz. Actiunea de răsunet a lui Heliade în viața noastră culturală stă, cronologic vorbind, înaintea aceleia a lui Kogălniceanu și Maiorescu ; cea a lui Macedonski și Lovinescu, înaintea tradiționaliștilor dintre războaie. Iată de ce, în perspectiva faptelor de cultură românească modernă, formula „tradiție (tradiționalism) și modernitate (modernism)", calchiată după un model extern mai vechi (vestita **„La querelle des anciens et des modernes")** nu se potrivește întru totul realităților cărora se aplică. Ea ar trebui cel puțin inversată. Dar la o privire mai atentă a lucrurilor, această formulă aplicată în critica noastră din ultimul timp, își dezvăluie și alte insuficiente. Invocația tradiției se face, deobicei, într-un mod simplist, după principiul „imitației" modelelor clasice, cu valabilitate eternă, pe cînd schema structurală prezentată de noi mai sus ne arată clar că imitația, în adevăratul înțeles al cuvîntului, se află în faza inițială a ciclului evolutiv, și anume, în cadrul selecției pe care o operează în interiorul ei a ceea ce numim deobicei „inovație", „modernitate", „sincronism".

Istoria și conștiința ei de sine

Urmare din pag. I

o jumătate de secol, că istoria e abia la „începuturi" ca știință, ceea ce voia să spună că programul ei se complică progresiv și că se poate aștepta în viitor o înțelegere mai adecvată a fenomenologiei istorice. În zilele noastre, „noua istorie" mărturisește aceeași convingere, propunînd o extindere și mai amplă a anchetei, nu fără a invoca, la rîndul ei, eforturi convergente anterioare, ca pentru a-și sonda șansele și a convinge partenerii de dialog în privința seriozității demersului. E o dialectică a înnoirii în care tradiția își are partea ei. Nu s-a spus cîndva că „istoria e cel mai mare dialectician ?" Cu atît mai mult cel ce studiază preocupările de istoriografie trebuie să pună dialectica la lucru pentru a înțelege (nicicînd fără rest) marea complexitate a domeniului, manifestările acelei „vicleniі" a rațiunii în istoria de care vorbise Hegel. În ce-i privește pe români, pe măsură ce s-a înfiripat istoriografia, conștiința participării la un destin comunitar a prins teren, stimulînd la rîndul ei cercetarea trecutului, dînd și primind totodată, participînd pretutindeni la structurarea societății noastre moderne. La evocarea lui Șincai, sub cupola Academiei de curînd întemeiată, Al. Papiu Ilarian exprima tocmai această relație : „Tu ne-ai redat conștiința de noi înșine, sămînța nepieritoare a latinității, în noi tu ai reînviat-o, tu ai făcut a se recunoaște frații din depărtare". În cadența de condac arhaic, evocatorul sublinia astfel (1869) un rost permanent al istoriografiei : a face explicită și activă conștiința de sine a comunității. Dar trebuie să vorbim și de o conștiință de sine a istoriografiei însăși, atunci cînd își recapitulează metodic eforturile. Cazul evocat nu e singular. Seria discursurilor de recepție la Academia Română atestă tocmai acest efort de conștientizare a breslei, de „proiecție" permanentă a istoriei sale. Atanasie Marienescu l-a evocat pe Petru Maior, I. Kalinderu pe Melchisedec, A. D. Xenopol pe Kogălniceanu, C. Erbiceanu pe Naum Rîmniceanu, V. Pârvan pe C. Erbiceanu, I. Lupaș pe N. Popea și I. M. Moldovan, A. Rădulescu pe Xenopol, N. Popescu pe D. Onciul, Gh. I. Brătianu pe N. Iorga, pentru a aminti doar cîteva nume dintr-o serie ce definește, oarecum, „solidarizarea" despre care vorbeam. Alteori au fost evocate chestiuni mai ample în legătură cu evoluția însăși a domeniului. I. Bogdan sistematiza, de pildă, problematica curentă a istoriografiei noastre (1905), D. Onciul se ocupa de periodizarea istoriei românilor (1906), N. Iorga punea față în față, polemic, „două concepții istorice" aflate în dialog (1911), Al. Lapedatu sintetiza, la rîndul său, probleme ale istoriografiei române din Transilvania (1923). De fiecare dată, corpul istoricilor își exprima sui generis voința de a-și perfecta instrumentarul profesiei, de a-și lărgi orizontul cunoașterii, fixînd elementele de tradiție și propunînd inovirile cuvenite. „Toate instituțiile care au un lung trecut, observa Dimitrie Gusti, sînt expuse din cînd în cînd la un îndoit pericol: a nu fi bine înțelese de opinia publică și, ceea ce este poate mai îngrijorător a pierde ele însele sentimentele eficace de ce trebuie să facă pentru a se adapta la nevoi și la scopuri noi, izvorîte din situații politice, sociale și morale noi". Un asemenea moment a survenit după ultima conflagrație mondială și pierderile pentru istoriografie n-au fost mici. O sincopă dramatică a întrerupt lucrul multor istorici și a trebuit să aibă loc istoricul Congres al IX-lea al partidului pentru a determina o recuperare progresivă (dealtfel începută anterior) a tradiției istoriografice. S-au tipărit, treptat, selecțiuni ori scrieri de un interes mai larg din opera lui A. D. Xenopol, N. Iorga, V. Pârvan, I. Lupaș, Gh. I. Brătianu și alții, în perspectiva unui program editorial menit să le restituie opera întreagă. Datoriile istoriografiei sînt încă mari față de marii precursori, programul restituirilor se încheagă anevoie, mijloacele ce se pun la dispoziție pentru realizarea lui sînt încă prea modeste. S-a făcut ceva pentru repunerea în circulație a unor opere, uneori destul de timidă. Marile sinteze, fie acestea pragmatice sau teoretice, se cuvin, însă, restituite într-o cadență convenabilă, astfel ca istoriografia și iubitorii de valori ale trecutului să poată dispune, iarăși, de luminile lor. Sinteza lui Xenopol de istorie națională nu e doar opera de bază a unui mare istoric, încă actuală în „liniamentele" ei generale, dar și un monument al culturii noastre moderne. Un monument (mai trebuie să o spunem ?) e sinteza lui N. Iorga, de care nu ne putem dispensa fără sentimentul unei frustrări esențiale. Lista poate continua, cu referire și la teoria istoriei (cît de actuală e „seria istorică" a lui Xenopol, de vreme ce o întreagă pleiadă cultivă acum „istoria serială" !), iar răspunsuri practice nu s-ar putea găsi decît invitînd factorii cointeresați să se pună de acord asupra modalităților și mijloacelor de recuperare. Nu exagerez deloc spunînd că pe acest tărîm, ca și în ce privește editarea izvoarelor, istoriografia noastră are atîtea de făcut, încît, ca pe vremea cronicarului, „se sparie gîndul". Nu e însă motiv de abandon, cum n-a fost nici pentru Miron Costin, ci unul de stăruință neîndoplecată.

POEME DE

a.i. zăinescu

Stele fixe

Aceleași stele fixe de deasupra noastră
Și de deasupra tuturor miros a grîu,
Cap de țăran turnat de-o lacrimă-n fereastră,
Cap de țăran sorbit de-nghеț precum un riu.

Cap de țăran culcat pe-o secere, îmi pare,
Cap de țăran svîrlit pe cer ca-nspre un fiu,
Cap de țăran ce-o ars și s-a văzut că doare,
Cap de țăran ce-a plîns și s-a văzut că-i viu.

Cap de țăran purtat de secole prin aer,
Cap de țăran ucis și înviat la loc,
Cap de țăran din care și pămîntu-și taie
Cîte o rază-a sa și umblă printr-un cer de foc.

Semn

Pămînt cu miere-amestecat și lapte,
Ca-ntemeiere-n tot pe sub un cer mai greu,
Că mă-ngrozesc și eu cum scînteind în noapte
Ne-mprejmuim și parcă ne-am strivi mereu.

M-asculți cu ochii și alergi cu firea,
Nu vezi decît cu-auzul și te-mbraci curat,
Mă ții ca pe-un baston în mîini și umbli
Pe ape ca-ntr-un nufăr scufundat.

Umbli prin mine-adesea și te svinți în ploaie,
Mă ții ca pe o pușcă-n mîini și ruginești inalt,
Vii tu, vin și eu citeodată din celelalte două
Războaie și pe cer se toarnă-așfalt.

Eu știu însă și-un loc mai nimerit ce plînge,
Cunosc și de orbirea ta cîți s-au pătruns,
Dormim pe rînd și ne mîncăm din sînge
Sau ne dăm dulci door piatră din răspuns.

Ne dăm bolnavi doar lespedea și numai
Orgia ta sub sfîrcuri de lumină moi,
Căci, fie între noi, doi martori parcă se pîrăsc și-n sine
E dinamita pură care s-a svîrlit în noi.

Țăranul

Destul va trebui țăranul așezat la loc,
Va trebui din toți o lacrimă postumă,
Ceva ce-n felul aștrilor s-a stins și reia foc,
Ceva ce-a ars și își urmează matca mumă.

Ceva ce-i felul poate de-a muri mai cald,
Ceva ce-i rara lumii-ngăduință poate,
Ceva care-i prin toți și mișcă rădăcini pe-asfalt
Și ne-nfiază-n vis ca pe-o cetate.

Un pantheon pe-o rînă parcă desfundat,
Un carcubeu ce singeră pe dinlăuntru moale,
Neodihnitul ochi sau ceasul prelung care-a-nnoptat
Și mai întîrzie un pic pe sub vecii solare.

Țăranul care stă acum pe un șuvoi de roți
Și-i hotărît lumină iar și iar făgăduință,
Țăranul care ere-acum mai mult nepoți
Și mai puțin copii ce i-au jurat credință.

Țăranul ce s-a dus pînă-ntr-un veac la unchi
Și-a coborît pînă-ntr-o stea pe-acele, de cenușă,
Că are niște frați de singe printr-un arc de trunchi,
Și-o mioriță soră care i-a bătut la ușă

Țăranul care-atît mai e și s-a-ntocmit de mult,
Țăranul care-atît a fost și s-a-ntocmit solie,
O talpă-a cerului pe care și cu tunet scrie
Și-i hotărît ca-n toate să-l știu și să-l ascult.

Această grație

Parcă intrasem și intrasem în asfalt,
Pentru că și în asfalt tot e cumpănă este,
Într-un oraș în care nu-i frig și nici cald
Și care nu are nici uși, nici ferestre

Ci numai grație, grația cu care-ți cuprinzi
Ziua adîncă de ieri și-auzi nori,
Prin parabolice, albastre oglinzi,
Cum se coboară, cu grație, măturători.

Și numai grație, grația cu care ei string
Munți de frunze sub ochi sau ne-ascund.
Această grație : cu care pași ultimi parcă pling
Și se izbesc ca de-un ochean pe cer, cei mai rotund

Uneori mă uit singur

Uneori mă uit singur, sînt singur,
Tub de orgă spart, întors pe dos.
N-am putut să fiu ring, pe cuvintele-ringuri,
Eu n-am dansat niciodată frumos.

Le-am lăsat altora fala, răbdarea,
I-am văzut cum se apleacă, de-argint,
Le-am auzit ochii-n pocnet ca sarea
Dulci cum se încruntă și mint.

N-am putut să fiu ring, n-o să pot
Să-mi port orele, clipa ca pe niște tropare
Și nici să bat temenele și tot
Ce-am văzut e întrebare.

O lumină le care trag mulți cei dansînd,
Și-o mai spînzură unii, o fac ca de scînduri,
Cînd rid, rîsul lor e o peșteră-n gînd,
Cînd plîng, plînsu-i șarpe pe gînduri.

Nu vedeți domniilor că podeaua e ștearsă,
Vreau să zic lînsă, adică, suflată cu gri,
Tot așa cum de pe suprafața gurii, întoarsă,
Norii-au început a acri ?

Vi se aud dinții cu gust de carne
Și vi se învinețesc ochii-n aer, subțirl,
Vi se aud degetele-goame,
Grele ca un cimitir.

Pămîntule

Parcă ne-am lepădă de noi ca de un surd exil
Și ne-am trezi buimaci sub o ghimpată fașă,
Parcă-am sorbi din jeturi de rouă și trotil
Și-am adormi pe ochi cu o cocoașă.

Parcă ne-am goli mormintele la zin
Și ni le-am crește-n pumni sub o nebună vrajă,
Parcă ne-am culca sub roata unui tren păgîn
Și-am locui în scoici pe o pustie plajă.

Parcă ne-am lua cuvintele în palme
Și le-am vorbi mai mult ca-ntre străini,
Parcă ne-am șterge gura pe singe și pe arme
Și-am năduși enorm la poarta unui crin.

Parcă ne-am duce secole de pază,
La coborîrea-n vis a unui fruct mai cert,
Parcă-am mușca din noi, parcă-am ciopli e rază
Și-am curăța de melci un curcubeu ce-e fiert.

Că nu te mai ajungi nici tu, că nu mai poți
Decît să ari cu aripa, pămîntule,
Și să mănînci cu milă, să arunci cu morți
Și să iubești ca nimeni numai scindurile.

Eu am visat un vis feroce

Eu am visat un vis feroce : n-aveam mîini
Și nici de aripi n-aveam parte, căzătoare ;
Pe o zăpadă neagră, niște ciini
Albi și-aburoși dormeau la soare.
Dormeau încerți, loviți ca de pelagră
Și răpciugoși, fierbinți și parcă mai frumoși sub gîi,
Nu-nțelegeam de ce sînt albi, zăpada de ce-i neagră
Și de ce aceste mormînte stranii lîngă ea și vii.

Se repezeau în stoluri păsări către ei și mușteau
Și se tundeau de gheață, parcă, trandafiri,
Ci ei nimic, doar aerul păreau să-l muște
Și înfoiau pe rînd cu cozile lor aspre și subțiri.

Visasem că n-am mîini și totuși parcă-i atinsesem
— Niște arătări din altă-nchipuire am spus —
De ce ei însă albi, zăpada plină de decese
Și ca un nor îți lua și ultima suflare-n sus ?

De ce acești ciini la urma urmei și de ce eu ! —
Mă întrebam, de ce ei albi, zăpada de ce neagră ? —
Dar cum visam nici visul cred că nu era al meu
Și cum visam nici întrebarea poate n-o rosteam întreagă.

Era un somn al încertitudinilor, răni fără speranță,
Și parcă-ntorși la zid, și parcă puși la colț,
Dormeau fierbinți, dormeau ca spînzurați de gloanțe
Și clefăiau mereu un os ce atîrna pe bolți

Ceva din haosul dintîi ori tot un rest al lumii
Sau din infernul ei de-al doilea, tot spasm,
Ceva putrid, ceva ce se și-ntîmplă-anume
Și te lovește-n ochi ca perforat de astm.

De ce ei albi, însă, zăpada de ce neagră,
N-am înțeles, nu înțeleg izbirea-aceea de culori,
Și încă în ce fel : cu-o spaimă dinlăuntru, sacră,
Și alta dinafară, iar, ca un îngheț sub nori !

Încărunțisem mult pe chipul altcuiva, pesemne,
Și iată-mă acum pierzindu-l printr-un vis — ce treaz !
Noroc că n-am țipat, că javrele acelea blînde și eterne
Nici n-au clipit și dorm, mai dorm poate și azi.

Curate focuri

Ce aur sfînt ca munții și ce noroi febril,
Că parcă m-aș îngropa în tălpile unui copil,
Parcă m-aș duce-așa: un veac pînă la poartă
Și de acolo-o clipă ce se-nchide, moartă.

E izbăvirea-n sine, poate, și cu os
De ceață greu pămîntul s-a lăsat mai jos,
Niște palate parcă de mărgean și niște
Păduri ce-abia cu aștri pot să se mai miște.

Niște fîntini ce-și caută un ochi pe cer
Și cînd să treacă pragul s-a-ntocmit de fier,
Ca niște oaspeți din memorie, doi plopi
Fac semn că poți și-n aer dulce să te-ngropi

Și e înserarea vie, poate, cea mai deasă,
Cînd nu te mai întorci parcă niciodată-acasă,
Nici n-ai plecat și — unde ? — ca un cuib prin nori
Fierb pămîntii, curate focuri prin tălpi și subsiori.

Cioplitorul

Ce mai e nou prin grădini ? Cioplitorul a rîs:
— Poate că vă e foame copii și asta nu se întreabă
Nu se întreabă dar statuile erau doar pe la prînz
Și fiindcă le era și somn l-au pus iarăși la treabă.

— Aruncați, zicea el, dați cu tot ce aveți,
Nu vă sfiiți de-a fi josnice și nici mai presus,
Sînt al vostru o grijă și-o lacrimă-n plus,
Nu mai departe decît arșița dintre pereți.

Ora înaltă, de fum care-aleargă cumplit
Și vă dă un fel de cearcăn în loc de culoare
Mai e dragoste-n mine, pe-un nor ce-am ivit
Sînt și izbiturile voastre, săgeți la întrare.

Țin toate pietrele însă, țin tot ce mi-ați dat,
Le primesc ca pe-un urlet pe toate,
Nu pot să spun că-mi sînteți dragi și-s curat
Sau că din urmă nu mai sînt patimi încă nevindecate.

Dar e lege, să știți: roua-a tot ce mi-e zid
Rouă naște și-n tot ce se-ntîmplă-i și soare,
Ca o lacrimă în colivie cînd ochii se-nchid
Nu mi-e inima oricît ați lovi-o de tare.

Niște morți mai degrabă ori sfincși prin noroi,
Niște răni care-ntr-una și-ntr-una se lasă,
N-aveți mormînt și vă temeți de voi,
Cum nici cruce n-aveți și n-aveți nici casă.

Vindeți totul — și iarbă și-amurguri și șerpi,
Vindeți rouă prin satele voastre natale,
Vă resoarbe-ntr-atît gura-n pintec că, sterp,
Sînteți gata să roadeți și niște nori mai la vale.

— Aruncați, mai zicea, și dintre toți singur el,
Cioplitorul căruia i se făcuse și frig deodată,
Zvîrlea-n sine cu dalta, tăia lung un tunel,
O grădină tăia și aceea de piatră.

Plecarea vecinului

După ore și ore de veghe cu pleoapele strînse — în timp ce storurile erau trase și nu se mai știa dacă e ziuă sau noapte, nici cîtă vreme trecuse de la paralizia grefierului, acesta deschise ochii și cu toate că se aștepta să vadă fața judecătorului, pe scaunul de pe masă îl descoperi pe călăul său, adică tigrul în seama căruia instanța îl dăduse. Un răget ușor făcu să crească ochii grefierului pînă într-atît încît oricît a mai încercat după aceea pleoapele nu i-au mai putut acoperi integral, rămînînd cu spaima de a-și vedea mereu călăul atît de aproape, atît de necolit și de amenințător.

Maciste știa că din bătrîn a mai rămas doar un pumn de pămînt viu și un infern de teamă, spaimă sau groază în urma nenumăratelor crime din tinerețe sau tăinuiri ale acestora, acum la bătrînețe. La I.A.S. Jugul din Vale, cînd omota fără să-i mănînce cîte o sută de șobolani pe noapte și-i așeza apoi aliniați pe patru rînduri ca pe soldați, lui Maciste i se părea că se joacă pur și simplu cu niște bulgări vii de pămînt. Între timp însă, Maciste își descoperise forța de a-i hipnotiza pe cei din jurul său și nu rareori îi făcuse pe ceilalți să vadă în el cînd un interpret la violoncel, cînd un tînăr frecventator al saloanelor, cînd un tigru gata-gata să se arunce asupra înfricoșatei sale prade, imagini care pînă la urmă dăduseră mult de furcă cititorilor foiletonului pe care Ion îl publica săptămînal sub pseudonim.

Marele Maciste îl ura într-adevăr pe grefier, îndeosebi de la dispariția lui Gherman încoace, iar acum fiind în puterea sa, avea de gînd să se joace pînă la capăt cu viața acestui rău bătrîn. În timp ce grefierul nu mai avea în ochi decît expresia nemărginitei spaime în fața pericolului de neînlăturat. Maciste făcu un salt de pe masă pe marginea patului și pregătindu-se pentru un atac final, cutremurat el însuși de ceea ce văzu pe fața victimei sale, în loc să atace se întoarse în aceeași secundă pe scaunul protăpit pe masă. Pentru grefier însă atacul tigrului avusese loc, pentru că atunci cînd încercă să se împace cu necunoscutul vrînd să-și facă semnul crucii, simți o sfîșiere a beregatei și mîna stîngă îi cuprinse gîtul, astfel încît mai avu timp să-și vadă și simtă palma împurpurată de viața care se scurgea din el. Dar Maciste nu ajunsese nici măcar la picioarele bătrînului, nu-l atinsese nici într-un fel, cu toate acestea gîtul bietului om fusese sfîșiat și Maciste regretă că imaginația poate să dezvolte pînă și acea putere secretă, capabilă să modifice sau să distrugă o realitate.

Cînd Maciste ieși de la grefier era seară și în timp ce traversa strada Salvării pentru a intra la Gherman, fu văzut de Simion Still care tocmai coborîse dintr-o mașină, fapt care-l neliniști pe tatăl Norei și-l determină să intre pentru o clipă să vadă ce mai face prietenul său, grefierul. După ce aprinse lumina și se apropie de bătrîn ieși val-vîrtej în stradă și din cîțiva pași ajunse la vilă, formă numărul procuraturii și al medicului-legist și se prăbuși apoi într-un fotoliu.

Nora apăru din camera ei atît de veselă cum nu mai fusese văzută de cînd era o buburuză de fată și se miră cînd tatăl ei, în loc să-i primească îmbrățișarea de fiică, îi îndepărtă mîinile cu brutalitate, ca și cum cineva ar fi vrut să-l sufoce. — Dar ce ți-am făcut ? întrebă Nora îngrijorată. — Grefierul a fost asasinat, răspunse tatăl Norei ; pe această stradă nu se poate trăi de la apariția motanului aceluia care-ți place ție atît de mult.

— Voiam să-ți comunic, tată, că am reușit la admitere, lasă-l pe grefier ! Și așa se ține numai de rele.

— Într-adevăr, să-i fie țărîna ușoară și mai dă-l încolo, fiindcă să-ți spun acum, din cauza lui a trebuit s-o pățească și Emil, și Gherman, și mulți alții, bine că s-a dus în treaba lui. Iar pentru tine, draga mea, tata va pregăti un ospăț ca-n povești, poți să inviți pe cine vrei.

— Îți mulțumesc tată, și să știi că aș vrea să fie prezent și Maciste.

— Ar fi foarte interesant să-l vedem acum dansînd, răspunse tatăl Norei.

Gheorghe Pituț

Dan Băncilă : „Forme"
(Din expoziția deschisă la galeria „Simeza")

POEME DE

mircea ivănescu

furînd păstrăvi

„și pielea mea loc de ascunziș
pentru păstrăvi"

Firește, dacă am tocmi un artist să ne
meșteșugească
din cîte o atitudine a ei — așa cum i-am
descrie-o viclean,
cît să-i desgolim o anume intenție —
s-o facem, adică,
vizibilă pentru noi sub faldurile indiferente —
să o sculpteze, migălos, statuetă, pe care
s-o așezăm
pe măsuță, și de cîte ori intrăm, și pe urmă
ieșim
din încăperea aceasta, anume închisă pentru
făptura ei,
a lăuntrului nostru, să ne alunecăm mîinile
peste trupul svelt, cu luciri întunecate, ivorii,
să măsurăm
zvicnetul molcum al păstrăvilor care se
ascund sub pielea ei prizonieră
în ivoriul ea nici nu știe cărei aduceri aminte.

(de pildă, în camera cu scînduri pe jos
și scara de lemn, nesigură înspre curtea din
spate,
unde într-o dimineață cu soare iernatec,
mi-am văzut primăvara și vara mea cum au
sărit
pe fereastră (și de atunci nu mai sunt ce am
fost,
și nu voi mai ști niciodată să fiu), acolo,
ridicînd
într-o noapte — și afară ploua atîta de tare
că strada în susul pieții era un torent,
și el fusese silit să o ridice în brațe
s-o treacă pe trotuarul din față — atunci,
ridicînd
cîteva scînduri din dușumea — i-am văzut,
ca într-un poem de demult, de demult,
păstrăvii țîșnind
într-o parte, într-alta prin rostogolirile
înghețate ale firului
de apă de sub dușumea. și i-am auzit
chicotind,
spunîndu-mi că n-am să-i prind niciodată,
de acolo, din ascunzișul lor.)

decît că eu, iată, aș putea să pun să facă
din acea încăpere
de lemn, o statuă de ivoriu — și păstrăvii ei
ascunși
eu i-aș putea găbji.

micul dejun

„spuneam zbătîndu-mă ca mierla în
piasa de prins fluturi".

înfățișările se capătă ușor ? greu ? dar se
capătă ?
adică stau ființe fără fețe, cu capetele oarbe,
poate cel mult cu urechi ciulite — și întind
crispate
mîinile — și unora le cade în palmă cîte
o înfățișare (și trebuie
să și-o așeze atunci repede peste ovalul
feței lor, pînă atunci doar o greșeală) însă
altora
nu le vin așa, de la sine, fețele, trebuie
să dea din mîini, să orbecăie, să apuce
la întîmplare cîte o înfățișare — și aceea se
poate
să nu fie potrivită, — și ei trec prin lume cu
o față altminteri
urîtă decît urîțenia lor.
însă înțeleptul ar spune
că e aici o dreptate — istovitoarea trudă
de fiece clipă în viață a urîțeniei sufletești
pînă la urmă strîmbă și fața asta cu greu
cîștigată
și o face să i se potrivească pe chip.
dar dacă omul săracul,
e bun — și atunci înfățișarea hidă îl apasă
pe chip
și i-l strîmbă ? înțelepciunea aici va răspunde
că nici astfel acela nu are a se teme,
frumosul — cînd este și sufletesc —
întotdeauna triumfă.
și pe urmă, portretul unui om bun — poetul
romantic, să spunem —
arată că frumosul nu e deloc obositor, sau
încă
portretul artistului de aici, cu o mînă
ascunzîndu-i
fața, cu cealaltă ridicînd către gură o lingură
de la farfuria adîncă din față — e o ființă —
drăguță ? —
sorbindu-și supa de dimineață — și camera
în jur se răsfrînge
în farfuria adîncă.

despre el greco

„mă uit la tine și tu semeni cu el"

povestește ea cum se uită la el — și el
seamănă
cu artistul care privește lumea cu un singur
ochi — și ochiul acela — ca al pictorului
cu figuri
alungite fantast — o prinde pe ea în acea
teamă
năclăită de flăcările albăstrii care este pictura

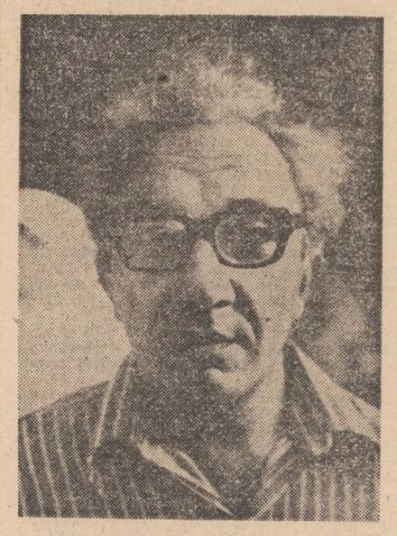

aceluia — și atunci timpul de lumină palidă
al ei
își pierde culoarea vieții — se face amînare.
(și dacă mai vrei
să o faci să-și recapete iarăși făptura
pe care să o poți prinde de încheietura
subțire, s-o tragi
în fața ta, trebuie să faci
fraze, și nu pictură). ea însă acuma se știe
privită
de unul cu doi ochi, și se crede la adăpost
de bolborosirile noastre — (nu știe că și noi
vedem prost,
cu un singur ochi — și o putem aprinde
în aceeași flacără albăstrită).

interludiu într-o amiază cu ploaie

„de care mă leagă pentru tot restul
vieții"

pe urmă e o amiază cu ploaie — și pe
străzile vechi
umbli cu privirile coborîte — căci dacă ridici
capul, ți se spulberă picăturile pe ochelari,
și flăcări mici
ți se aprind, și te ispitesc din drumul tău,
și în urechi
îți descîntă tot felul de insidiozități.
te duci pe o stradă în pantă — nu vrei
nici măcar să te mai gîndești la ceva. îți iei
rămas bun de la una din amiezile, pe care
alte dăți
ți le închipuiai asemenea unor acorduri abia
disonante
de orgă, ținute la nesfîrșit.
a doua zi, ți se spune că au venit prin ploaie.
(mocnit,
îți spui, că-i ardeau picăturile în păr). și au
lăsat vorbe sparte
în urma lor — care spun, tăcute, exact ce ție
nu ți se dăruie.
a doua zi e soare — mersul tău prin ploaie
e doar amintire amăruie.

cum se construiește un personaj

„poți spune că tu ești întemeietorul
meu ?"

să întemeiezi o ființă — o lume, nu numai
lumea de noapte în care se petrec scene
învălmășite
unde un același personaj — pe care nu-l
simți dinăuntru
ca pe tine însuți — se agită, asemenea
umbrelor pe perete,
și se sbate să ajungă la timp, și mereu este
întîrziat
de cîte o așteptare, un drum, într-o parte,
într-alta întortochiat,
nu, ci un oraș în care să te miști — așa-ți
spui —
de acum încolo, cu treburi prin piață, cu pași
rari pe cheiuri,
și prin străzile care coboară în trepte rupte,
spre casele vechi,
și să cobori doar rar. dar la întemeiere,
cînd îi așezi hotarele, măsurînd viclean
cu pielea anume întinsă, să vrea unul din tine
să joace deodată jocul săriturii dincolo de
șanțul
cetății viitoare — ca să ajungă mai repede
la colina
unde stă, ascuns prin copacii la marginea
lacului mort,
sanctuarul — cîteva pietre, o lespede, încă
una —
și cu saltul acesta în afara limitelor
să înceapă istoria întemeierii.

poem de dragoste

„și uite cu sulițe în mîini aștept să te
apropii"

să te aștepte o ființă — definiția foarte
frumoasă nu a iubirii,
ci a unei întîlniri, pur și simplu, între două
făpturi,
dar una din ele ridicîndu-și ochii — și vede
atunci
nesfîrșirea — adică deodată singura împlinire
în viața asta, care-i făcută din coboriri
din mașinăriile sufletești — și trupești — spre
aerul pur
al vremii, al lucrurilor din care-i făcută lumina
ochilor — (— lumina, pe care s-o vezi, doar,
scăldînd
totul în jur, și care este numele adevărului —).
coborînd
deci, și cealaltă făptură, nemișcată, oprită
la marginea
mării albastre (unde odată merse și el
și stete plîngînd) — să-l aștepte acolo, dintr-o
dată, de parcă
soarele și-ar fi spart, în prisma tăcerii
sticloase, lumina
desfăcută în foarte multe ființe — toate cu
lănci în mîini
zăbrelind cerul — sosite acolo doar pentru
ca să joace jocul înfrîngerii ? se întîlnesc
astfel sub paza
lăncilor lungi. — stau față în față. și așteaptă
să se și recunoască (dar cerul albastru
răsfrînt în marea albastră, și spart, năclăit,
în volurile cu spumă groasă, și sfărîmată
pe stînci, șoptindu-i
că adevărata făptură a întîlnirii nici n-a
coborît
din timpul mecanic de dincolo, din încăperea
rotitoare și închisă
în chingile clipelor. acolo
și-ar fi putut la fel de bine răsfrînge chipul
în chipul vreunei alte ființe — aceleiași —)
și aici, așteptîndu-l cu lăncii în mîini —

Un domeniu poetic

● *„Un domeniu al meu" este titlul, în parte justificat, al recentei cărți de poezie semnată de Radu Ulmeanu. (Ed. C.R., 1982).*

Citim conceptualizări neutre : „Drumul de fapt nu există. Numai convențiile noastre despre el". „Totul e cerc. Punctul care se neagă descrie o traiectorie pînă ajunge la poziția inițială". Nici o noutate în aceste fraze, expresia e goală pe dinăuntru. „Ce poate fi organul cu care înghițim imaginea ?" se întreabă poetul în stilul lui Nichita Stănescu.

Pornind de la energia electrică autorul se face că rezolvă probleme ontologice : „Aici e buba, nu-ți rămîne decît să mergi din deducție în deducție, din sofism în sofism / și să declari existența zeilor imanentă materiei / un Deus electricus, el fiind spiritul iar spiritul / energie electrică sau curent în limbajul vulgar și de-aici / simplu ca bună ziua — lumină". În gravitatea lui e multă glumă : marile probleme fac din poeți bufonii lor, poetul se visează un magician (translația elementelor stă la îndemîna unui deget) și, pînă la urmă, scoate panglici pe nas : „Profitați cu toții din plin de noua metodă / comandați-vă aura și aureola fiecare la cîte o casă de modă / introduceți moneda, așteptați tonul, formați prefixul lui Deus / și veți avea imaginea lui orbitoare și veți auzi / glasul lui tunător fornăindu-vă în urechi, înghițindu-vă fisa". La o privire mai atentă cititorul își dă seama că ipoteticele ierarhii divine ascund simple ierarhii sociale, că ideea de comunicare cu mitologicul Deus conține exasperarea unei singurătăți umane, că doza de clovnerie implicată aici sugerează cititmea de curaj a individului.

Amploarea este piatra de încercare a oricărui autor cu memoria încărcată de fantomele poeticului. N-aș spune că lui Radu Ulmeanu îi este interzisă viziunea, nu ! Numai că muzica ei îl amețește și-i fură personalitatea. De fapt el intuiește o condiție care i se refuză : „Eu trebuie să strig mereu, mereu, / sînt un izvor de mugete de parcă bivolii negri ai nopții (noaptea ca un bivol negru — a mai fost văzută) / s-ar fi trezit în mine deodată / și-o nesecată spaimă și-o nesecată furie / le sfîrtecă pîntecele simțind înaintea lor mirosul de moarte". Ulmeanu reușește pe deplin numai atunci cînd ignoră atmosfera poetică generală și respiră, cu desăvîrșită atenție, un aer particular. În acest sens un poem memorabil este „Abluțiune" unde concentrarea (aparent simplă) a frazei limitează și stăpînește textul prin imaginea lui : „Ne așteptam să se facă noapte / să ne părăsească lumina. / Dar ea a inventat un truc, / ne-a îmblînzit cu vorbe dulci / și s-a ascuns în luminările / groase de prin ferestre. / Iată-ne mînjiți cu lumină pe degete, și acum pe obraji. / Pînă la urmă am dat-o la porci. / Noi ne spălăm. / ne frecăm cu cărămidă / de la cap la picioare / și ne frecăm copiii / și vecinii și sîntem roșii, / roșii singerii și curați". Și alte versuri din „Un domeniu al meu" se alătură acestui poem pentru a convinge cititorul. Radu Ulmeanu are șanse să intre în competiția poeziei române contemporane.

George Alboiu

CUMPĂNĂ

ducție, din sofism în sofism / și să declari existența zeilor imanentă materiei / un Deus electricus, el fiind spiritul iar spiritul / energie electrică sau curent în limbajul vulgar și de-aici / simplu ca bună ziua — lumină". În gravitatea lui e multă glumă : marile probleme fac din poeți bufonii lor, poetul se visează un magician (translația elementelor stă la îndemîna unui deget) și, pînă la urmă, scoate panglici pe nas : „Profitați cu toții din plin de noua metodă / comandați-vă aura și aureola fiecare la cîte o casă de modă / introduceți moneda, așteptați tonul, formați prefixul lui Deus / și veți avea imaginea lui orbitoare și veți auzi / glasul lui tunător fornăindu-vă în urechi, înghițindu-vă fisa". La o privire mai atentă cititorul își dă seama că ipoteticele ierarhii divine ascund simple ierarhii sociale, că ideea de comunicare cu mitologicul Deus conține exasperarea unei singurătăți umane, că doza de clovnerie implicată aici sugerează cititmea de curaj a individului.

Amploarea este piatra de încercare a oricărui autor cu memoria încărcată de fantomele poeticului. N-aș spune că lui Radu Ulmeanu îi este interzisă viziunea, nu ! Numai că muzica ei îl amețește și-i fură personalitatea. De fapt el intuiește o condiție care i se refuză : „Eu trebuie să strig mereu, mereu, / sînt un izvor de mugete de parcă bivolii negri ai nopții (noaptea ca un bivol negru — a mai fost văzută) / s-ar fi trezit în mine deodată / și-o nesecată spaimă și-o nesecată furie / le sfîrtecă pîntecele simțind înaintea lor mirosul de moarte". Ulmeanu reușește pe deplin numai atunci cînd ignoră atmosfera poetică generală și respiră, cu desăvîrșită atenție, un aer particular. În acest sens un poem memorabil este „Abluțiune" unde concentrarea (aparent simplă) a frazei limitează și stăpînește textul prin imaginea lui : „Ne așteptam să se facă noapte / să ne părăsească lumina. / Dar ea a inventat un truc, / ne-a îmblînzit cu vorbe dulci / și s-a ascuns în luminările / groase de prin ferestre. / Iată-ne mînjiți cu lumină pe degete, și acum pe obraji. / Pînă la urmă am dat-o la porci. / Noi ne spălăm. / ne frecăm cu cărămidă / de la cap la picioare / și ne frecăm copiii / și vecinii și sîntem roșii, / roșii singerii și curați". Și alte versuri din „Un domeniu al meu" se alătură acestui poem pentru a convinge cititorul. Radu Ulmeanu are șanse să intre în competiția poeziei române contemporane.

George Alboiu

«LEGĂMÎNTUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU ?»

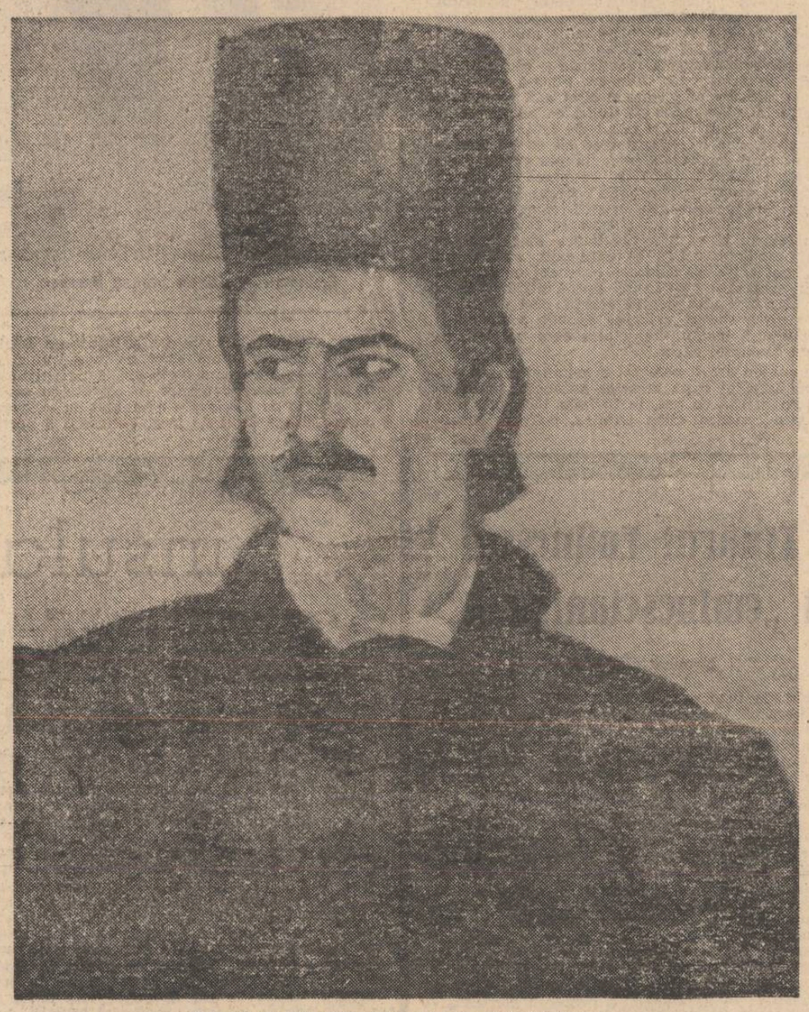

TUDOR VLADIMIRESCU — ulei de Octavia Berca

MIRCEA T. RADU

Importanța criticii în domeniul istoriografiei a fost pusă în evidență adesea ori de Nicolae Iorga. E nevoie ca cercetătorul — spunea el — „să exercite o critică mai strînsă asupra datelor izvoarelor". „O operă... nu se va chema istorie decît atunci cînd faptele vor fi aflate, fixate cu toată îngrijirea de adevăr trebuincioasă, cînd ele vor fi dobîndite prin critică severă, **metodic**" (subliniere a autorului). „Într-o operă istorică sînt patru elemente : material, critică, organizare, stil". Iată cîteva principii metodologice călăuzitoare în istoriografie, așa cum au fost formulate de N. Iorga în **Generalități cu privire la studiile istorice** (ed. II, p. 19, 21, 39).

Cu prilejul bicentenarului lui Tudor Vladimirescu (1980) și la împlinirea a 160 de ani de la revoluția pandurilor (1981), am publicat în „Luceafărul" două articole intitulate : **Textele lui Tudor Vladimirescu și autenticitatea lor** (în nr. 32/1980) și **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu** (în nr. 5, 7, 10/1981). Ele și-au propus să arate că exegeza critică a izvoarelor este indispensabilă pentru a se face distincție între documentele autentice ale revoluției lui Tudor și diverse dovezi sau mărturii false, cum ar fi inscrisurile fabricate sau afirmațiile emanate de la cercuri interesate.

Aceste articole de analiză și de confruntări de izvoare au făcut constatarea că două texte atribuite de unii istorici lui Vladimirescu nu sînt autentice. Articolele menționate au provocat reacția istoricului Dan Berindei, care, în „România literară" nr. 9/1981, fără a întreprinde analiza celor două documente socotite de noi apocrife, a subliniat importanța lor, utilizîndu-le în continuare ca suport pentru teoria sa. În același timp, d-sa a exprimat dezaprobarea față de „angajarea polemică", implicată în lucrările noastre, opunîndu-i „strădania de a da o explicare senină, logică și istorică" fenomenelor trecutului. Introducînd această disjuncție între polemică și descrierea (explicarea) faptelor, autorul pare să facă o recomandare metodologică, ce rămîne însă neclară, întrucît stabilirea unei legături strînse între critică și reconstrucție istoriografică este o condiție a apropierii de adevărul obiectiv. De altfel, „angajarea polemică" ce ni se reproșează nu este altceva decît **critică a izvoarelor** și a modului cum sînt ele interpretate. Acest aspect al cercetării istoriografice nu e de neglijat, și este certă obligația istoricului de a judeca și valorifica documentele, tocmai pentru a putea stabili faptele trecutului.

Un nou articol al lui Dan Berindei (reluînd expunerea din „România literară" și vizînd în special articolul nostru **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu**) a apărut în „Revista de istorie" nr. 8/1981 : **Despre convenția dintre Vladimirescu și Eterie și alte probleme ale revoluției din 1821.** Și aici, punctul de plecare îl constituie nu examinarea unui material documentar, ci prezentarea unei teorii ca fiind inatacabilă (teoria elaborată de A. Oțetea și însușită de D. Berindei), cînd de fapt cercetarea bazei ei documentare este legitimă și necesară. Autorul postulează dintru început caracterul antiotoman al revoluției pandurilor, susținîndu-l printr-o argumentație retorică (: „Dacă în 1877 societatea românească s-a ridicat ca un singur om în lupta antiotomană pentru cucerirea independenței,... cum putea fi împăcată societatea românească în 1821 cu dominația otomană... ?" E un raționament ce nu ține seama de contextul istoric, de raporturile Țărilor Române cu cele trei imperii, nici de necesitatea de a ierarhiza laturile revoluției de la 1821). Odată stabilită, teza apriorică (anterioară cunoașterii exacte și amănunțite a faptelor) va fi apoi ilustrată prin spicuiri din documente.

În astfel de lucrări, valoarea mărturiilor documentare — acceptarea sau respingerea lor — este dată de conformitatea lor cu teza prestabilită, intemeiată pe raționamente apriorice.

Credem însă că o altă modalitate a cercetării istoriografice, mersul de la fapte la teoretizări duce la rezultate mai sigure, iar judecățile și caracterizările generale apar mai întemeiate și mai convingătoare cînd sînt formulate **nu apriori ci aposteriori.** A teoretiza trebuie să însemne — după cum ne spun dicționarele — „a scoate și a sistematiza ideile generale **din datele unei cercetări**". Abia după analiza atentă a documentelor și după stabilirea răbdătoare a faptelor se va vedea cum se ierarhizează caracterele revoluției din 1821, **în ce măsură** acțiunea lui Tudor a fost antiotomană și care au fost raporturile ei cu Eteria. Deocamdată, constatăm că Dan Berindei nu se plasează pe terenul abordat de noi, care este acela al analizei și al criticii izvoarelor, în particular al criticii de text (domeniu de întrepătrundere între istoriografie și filologie).

Cînd preocupările de critică a izvoarelor și de analiză riguroasă de text sînt absente, rămîne teren liber pentru interpretări arbitrare. Atunci nu se mai știe care mărturii documentare sînt adevărate și care sînt false, iar textelor li se pot atribui înțelesuri străine de conținutul lor. În lipsa examenului critic, materialele documentare legate de o temă apar ca o masă haotică, un noian de afirmații și de date, din care cercetătorul alege ceea ce este convenabil tezei de demonstrat, iar mărturiile cu înțeles opus le ignorează, potrivit nevoilor demonstrației sale.

Vom comenta două exemple ce evidențiază rezultatele la care se ajunge cînd lipsește **exegeza critică** a documentelor. Este vorba de două dovezi false („discursul" lui Tudor de la Slatina, în versiunea lui Ilie Fotino, și „legămîntul" lui Tudor față de Eterie), pe care Dan Berindei le socotește documente autentice și de primă însemnătate pentru definirea acțiunii lui Vladimirescu. În amintitele sale articole din „România literară" nr. 9 și „Rev. de istorie" nr. 8, d-sa își întemeiază încă o dată interpretarea revoluției lui Tudor, ca mișcare solidară cu Eteria, pe „dovezile" citate mai sus (exprimîndu-și nemulțumirea față de atitudinea critică îndreptată împotriva acestui mod de utilizare a documentelor).

a) În legătură cu popasul făcut de Tudor și de oștirea sa la Slatina, în luna martie 1821, în timpul marșului spre București, izvoarele narative oferă mai multe relatări neconcordante. Dintre acestea, Dan Berindei alege versiunea dată de povestitorul grec filoeterist Ilie Fotino, singura pe care o poate utiliza pentru ilustrarea tezei sale că Vladimirescu a așteptat în Oltenia „sosirea oastei eteriste și a corpului rus de sprijin", că el „voia să execute marșul spre București în conexiune cu acțiunea militară a Eteriei și cu aceea a trupelor ruse de sprijin", nutrind speranța că la București „își va putea uni forțele cu o oaste eteristă puternică, organizată, ca împreună cu aceasta și cu trupe de sprijin ruse să acționeze împotriva otomanilor pentru a dobîndi neatîrnarea țării" **(Aspecte militare ale mișcării revoluționare** din 1821, ed. II, p. 65, 82, 130, 185).

În toate expunerile sale despre revoluția de la 1821, D. Berindei (urmîndu-l pe A. Oțetea) pune pe seama lui Tudor o declarație ce i-a fost atribuită de sus-numitul istoric Ilie Fotino, apologet al lui Al. Ipsilanti, într-o carte din 1847. Acest autor pretinde că la Slatina (4 martie 1821 — n.n.), Vladimirescu a ținut un discurs în care ar fi salutat cu satisfacție intrarea fanariotului Al. Ipsilanti cu armata sa în Țara Românească (deși această intrare s-a produs mai tîrziu, la 13 martie ! — n.n.), și ar fi mărturisit că el s-a ridicat la porunca țarului Alexandru I, tocmai pentru a face cauză comună cu Ipsilanti împotriva turcilor. Această relatare, desprinsă dintr-o scriere partizană, este însă contrazisă de o multitudine de mărturii autentice (prezentate în cartea noastră despre 1821, cap. X). Ea este infirmată de textele originale ale lui Tudor, de expunerile altor cronicari mai apropiați de evenimente (a se vedea, de ex., cronica lui C. Izvoranu), precum și de întreaga desfășurare a faptelor. Conținutul proclamației de la Padeș, prin care Tudor a răsculat țărănimea română, indicînd țelurile antifanariote și antiboierești ale mișcării, și precizînd că ridicarea la luptă nu e îndreptată împotriva împărăției turcești, este de neîmpăcat cu pretinsa profesiune de credință eteristă de la Slatina. De altfel, chiar în timpul șederii sale în această localitate, Vladmirescu a lansat o nouă proclamație, cu limpede sens antifanariot, evocînd suferințele cauzate poporului român, „de o sută de ani încoace", de către „lupii nesățioși" de la conducerea țării **(Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, III, p. 101—102), afirmație ce nu se armonizează cu declarația care i-a fost atribuită de Fotino. Cum să credem că Tudor a comunicat pandurilor, la începutul lui martie, că acțiunea sa se bizuie pe sosirea în țară a trupelor eteriste și rusești, cînd două scrisori acuzatoare adresate de el mai înainte fruntașilor eteriști A. Pini (la 28 ian.) și C. Samurcaș (la 23 febr.) ni-l arată a fi fost în conflict cu ei ; consulul țarului, eteristul A. Pini, îi ordonase să oprească mișcarea (la 25 ianuarie), iar apoi inițiase un complot împotriva lui, prin Samurcaș (în luna februarie). Un căpitan al lui Tudor, Ioan Solomon, relatează în memoriile sale că la Slatina, cînd Vladimirescu a auzit un zvon despre venirea lui Ipsilanti, a exclamat cu indignare : **„la ce au venit ?"**. Să amintim și împrejurarea că arnăuții din București de sub comanda coloneluiui eterist Sava Fochianos (slujitor al fanarioților Al. Ipsilanti și Scarlat Callimachi) au căutat să împiedice intrarea lui Tudor cu Adunarea norodului în capitală, fapt ce dovedește opoziția dintre panduri și eteriști.

După cum am spus, principala idee a „discursului" extras din scrierea lui I. Fotino este că Vladimirescu a pornit mișcarea din porunca țarului Alexandru I, că a așteptat venirea armatelor eteriste și rusești pentru războiul cu turcii, el avînd convingerea că, după obținerea victoriei în această acțiune comună cu fanarioții (cei dintîi dușmani ai săi ! — n.n.), aceștia vor pleca de la sine din Țările Române, lăsîndu-le să se guverneze singure. Însă toate actele lui Tudor arată că el gîndea altfel, că (aflîndu-se într-un principat autonom) a condus o ridicare a norodului cu sens antifanariot și antiboieresc, **recunoscînd tratatele cu Poarta,** că nu a chemat armatele țarului în sprijinul programului său (în această privință este concludentă, printre altele, scrisoarea sa către țar, din 27 februarie, păstrată în cadrul corespondenței consulare austriece) și că nu urmărea să se alieze cu fanarioții-eteriști împotriva turcilor. Nu o scriere partizană, cum este aceea a lui Ilie Fotino, ci textele originale ale lui Tudor, precum și declarațiile sale consemnate de Udrizki, sînt elocvitoare pentru înțelegerea caracterului revoluției românești de la 1821 și a raporturilor ei cu lupta de eliberare a popoarelor din sudul Dunării. (La 22 și 23 martie, Vladimirescu a declarat agentului austriac Udrizki că politica lui, nedușmănoasă față de Poartă, este asemănătoare cu aceea a sîrbilor, cu care întreține legături, și că nu face cauză comună cu Al. Ipsilanti ; **Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, II, p. 647—649, 655).

De altfel, istoricii C.D. Aricescu și, în special, A.D. Xenopol și N. Iorga, analizînd faptele, au formulat concluzia că „nu putem considera decît ca apocrif și inventat de greci [eteriști] pretinsul discurs al lui Tudor către panduri", cuprins în scrierea lui I. Fotino (v. Xenopol, **Istoria românilor din Dacia Traiană,** vol.X., ed. III, p. 68. N. Iorga se exprimă într-un mod similar).

În articolul nostru intitulat **Textele lui Tudor Vladimirescu și autenticitatea lor** („Luceafărul", 9 august 1980), semnalînd faptul că Dan Berindei face repetate trimiteri la relatarea lui Ilie Fotino (inclusiv în articolul publicat ca proiect pentru capitolul despre revoluția lui Tudor din noul tratat de istorie), și reamintind că cercetările au stabilit lipsa de autenticitate a „discursului" reprodus de Fotino, ajungeam la următoarea încheiere : „Ne putem întreba de ce sînt ignorate aceste rezultate ale cercetării istoriografice, și de ce plăsmuirea lui Fotino continuă să fie considerată o mărturie autentică, citată în unele lucrări. Noi credem că textul pretinsului discurs de la Slatina, dovedit a fi apocrif, nu mai poate fi utilizat pentru caracterizarea atitudinii lui Tudor, decît în urma unui eventual studiu nou, care ar reuși să infirme punct cu punct toate argumentele aduse pînă acum împotriva autenticității acestui document".

Dan Berindei n-a alcătuit un astfel de studiu analitic, și nici nu dă vreo explicație în această problemă, în schimb, în articolele sale recente, din „România literară" nr. 9 și „Rev. de istorie" nr. 8, continuă să facă noi trimiteri (pentru a cita oară ?) la pretinsul discurs de la Slatina, repetînd părerea lui A. Oțetea că vorbele atribuite de Ilie Fotino lui Vladimirescu sînt reale (deși versiunea lui Fotino este infirmată în urma confruntării documentelor și a fost respinsă de Aricescu, Xenopol, Iorga).

Stăruind pe această linie, Dan Berindei arată că nu poate renunța la invocarea „mărturiei" menționate, puse la baza teoriei sale, potrivit căreia Vladimirescu a pornit revoluția în alianță cu Ipsilanti, pentru ca apoi să se desprindă de șeful Eteriei, în urma dezavuării țariste. Povestirea lui Ilie Fotino, **Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti** (1847), în care este inserat pretinsul discurs de la Slatina, susține vechea teză a propagandei eteriste de la 1821, despre unitatea inițială dintre Tudor și Ipsilanti și despre trădarea cauzei eteriste de către cel dintîi. Punînd în paralelă pe cei doi conducători, Fotino face apologia lui Ipsilanti și aduce învinuiri lui Vladimirescu. Această scriere partizană, ce amestecă relatări adevărate și născocite, s-a dovedit a fi, nu o dată, o sursă de erori, cînd este folosită în mod necritic. În ceea ce privește „discursurile" prezentate de Fotino ca fapte autentice (profesiunea de credință eteristă ce ar fi fost rostită de Tudor în fața oștirii sale la Slatina și un rechizitoriu pronunțat de Iordache împotriva lui Tudor la Golești), ele au fost confectionate într-un mod nu numai ostentativ dar și stîngaci, astfel încît devin probe grăitoare pentru lipsa de obiectivitate a autorului.

Spicuirea din izvoare a ceea ce este convenabil unei teorii prestabilite se insoțește cu negarea valabilității documentelor care infirmă teoria. Ambele atitudini se deosebesc de analiza critică a izvoarelor. Iată un caz concludent :

Recent a fost dat la iveală, alături de alte documente, un comentariu de politică externă apărut în periodicul „Wiener Zeitung" la 2/14 iunie 1821 (v. **Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe,** Ed. Academiei, 1980, p. 316—317). Un observator atent al evenimentelor de la 1821 descrie realitățile naționale **variate** din Peninsula Balcanică, insistă asupra situației **specifice** a Principatelor, arată că revoluția lui Tudor, produsă de stările de fapt din această țară, a avut din capul locului trăsături și **obiective proprii** („în dezacord cu țelul eteriștilor"). Independența revoluției românești este explicată prin statutul de autonomie a Principatelor față de Imperiul otoman. Deosebirea netă și chiar opoziția dintre ea și mișcarea lui Ipsilanti se datorește în special legăturilor dintre Eterie și regimul fanariot, pentru a cărui răsturnare s-au ridicat românii. **(„Însuși cadrul acțiunii fanarioților, situați în frunte** — în fruntea mișcării eteriste, n.n. — **nu era propriu pentru a cîștiga de partea lor adeziunea poporului dac").** În sfîrșit, **documentul atrage atenția că nu trebuie crezute informațiile tendențioase răspîndite în Europa de eteriști.**

Fără a întreprinde vreo analiză sau vreo comparare a acestui document cu alte izvoare, și chiar fără a-l rezuma, D. Berindei îl minimalizează (în „Rev. de istorie" nr. 8) — și denunță eroarea noastră de a-l „invoca" —, pretinzînd că majoritatea documentelor demonstrează o altă situație. De fapt, minimalizarea se explică prin aceea că articolul din „Wiener Zeitung" contrazice teoria sa, întemeiată pe surse eteriste partizane.

Confruntînd izvoarele, constatăm că afirmațiile observatorului austriac concordă cu ale lt. colonelului rus I.P. Liprandi (care dezvăluie mai amănunțit procedeele și țelurile propagandei eteriste de la 1821, ceea ce au făcut chiar și unii eteriști, în urma evenimentelor) și că amîndouă aceste surse — și numeroase altele — vin să întărească spusele lui Tudor, din toate proclamațiile și scrisorile sale, despre sensul antifanariot (iar nu eterist, antiturcesc) al revoluției românești, declarații care, coroborate cu documentele menționate, nu mai pot fi calificate în mod arbitrar ca „nesincere" (o simplă diplomație). (Aprecierea făcută de „Wiener Zeitung" cu privire la autonomia Principatelor față de Poartă corespunde cu aceea a lui Nesselrode, ministrul de externe al Rusiei și cu observațiile lui Talleyrand ; cf. **1821...**, p. 96 și 85).

În locul inclinației de a valorifica documentele în funcție de potrivirea lor la o anume teorie, e necesar să reintre în drepturile lor critica de text și comentariul pertinent.

b) În anul 1955, în arhivele din Budapesta, A. Oțetea a descoperit un act redactat în limba germană, purtînd însă mențiunea că reprezintă o traducere (copie) după o convenție ce a fost încheiată în limba română în 1821, la București, de către Tudor împreună cu ofițerii de arnăuți Iordache și Farmache. Conform acestui act, cei 3 semnatari — căpetenii militare — s-au angajat prin jurămînt să se ridice cu armele împotriva „barbarilor" (turcilor) și să lupte înfrățiți pînă la „atingerea scopului propus" : biruința „crucii izbăvitoare", adică înfrîngerea Imperiului otoman (v. **Documente 1821,** I, p. 191 ș.u.). Pînă astăzi, precizarea semnificației acestui document și întrebarea dacă este autentic au rămas probleme controversate.

Interpretarea dată de A. Oțetea este cunoscută : Convenția semnată de Tudor, Iordache și Farmache, anterioară revoluției, este de fapt un legămînt al comandantului de panduri față de reprezentanții Eteriei, „dovada irecuzabilă a afilierii lui Tudor la Eterie". Revoluția din Țara Românească a fost plănuită de Eterie, iar Vladimirescu a pornit-o ca membru, mandatar sau agent al acestei organizații. Proclamațiile și scrisorile sale ascund o „stratagemă" (tactică) dată de Eterie. Mișcarea pandurilor s-a încadrat în cea eteristă.

Acestei teze Dan Berindei vrea să-i aducă modificarea că „legămîntul" n-a fost un acord de subordonare a lui Tudor față de Eterie ci unul de alianță, un angajament de ridicare la lupta antiotomană, încheiat însă pe picior de egalitate între Vladimirescu și Eterie. Din păcate, aceastî susținere nu se sprijină pe analiza documentului, care are, după cum vom vedea, o altă semnificație.

În ceea ce ne privește, am adus probe că documentul nu este autentic, nu reprezintă un inscris al lui Tudor, ci e un produs al propagandei eteriste de la 1821, care s-a preocupat de răspîndirea tezei că Vladimirescu a acționat dintru început ca instrument al lui Ipsilanti și Iordache și că, în cele din urmă, el a trădat cauza inițială, comună, căreia i se subordonase.

În legătură cu semnificația actului, Dan Berindei ne adresează întrebarea : **„unde în documentul incriminat** (pe care d-sa îl crede autentic) **Vladimirescu își recunoaște calitatea de subordonat al Eteriei ?".** Și cercetătorul repetă părerea sa că „documentul nu constituie dovada afilierii lui Tudor Vladimirescu la Eterie, ci dimpotrivă", el reprezintă (în mod paradoxal) „dovada neafilierii" ; el este o „convenție de alianță și nu de subordonare", și tocmai de aceea Tudor l-a semnat (v. „Rev. de istorie" nr. 8 și „România literară" nr. 9/1981). De fapt, aceste afirmații au un caracter speculativ și sînt infirmate chiar de textul documentului. Cităm prevederea cuprinsă la punctul 4 : „Întrucît acest acord sacru al nostru tinde în fond să ridice strălucirea credinței și este obligator pe toată **durata acțiunii noastre pînă la realizarea desăvîrșită a operei începute,** noi ne legăm unii față de alții, ca toate hotărîrile noastre să nu aibă putere executorie decît dacă au fost luate **în urma unei înțelegeri și deliberări comune a tuturor membrilor asociației noastre** [membrii Eteriei — n.n.] **întruniți în ședință. Nimeni dintre noi nu e îndreptățit a lucra de capul lui, fără știrea și consimțămîntul tuturor fraților, fără a excepta vreunul"...** (subl. n.).

Acest text lasă să se vadă clar că a fost redactat nu pentru consemnarea înfăptuirii unei aliante între părți egale, ci pentru a sluji drept dovadă că Vladimirescu s-a înregimentat în Eterie — s-a pus în subordinea ei — și că **șeful pandurilor nu avea dreptul la libertate de acțiune, el neputînd conduce o mișcare românească de sine stătătoare.** Noi am argumentat însă că Tudor n-a fost nici autor, nici semnatar al acestui inscris (difuzat după omorirea sa).

Dan Berindei nu observă caracterul contradictoriu al susținerilor sale : Dacă „legămîntul" este autentic, cum afirmă d-sa, atunci textul lui anulează supoziția că Tudor a încheiat cu Eteria o „convenție de alianță și nu de subordonare" (formulă prin care D. Berindei dorește să se detașeze — mai mult verbal — de interpretarea lui A. Oțetea, ale cărui teze esențiale și le însușește). De altfel, atunci cînd povestește faptele de la 1821, Dan Berindei înfățișează acțiunea lui Tudor și a lui Ipsilanti ca fiind două fragmente ale aceleiași mișcări antiotomane, subordonîndu-l pe Vladimirescu Eteriei. Iată un pasaj din cartea sa **L'Année révolutionnaire 1821 dans les Pays roumains :** „Ypsilanti préféra que le debut de l'action conjointe de l'Hétairie et de Vladimirescu soit fait par ce dernier, pour qu'en prenant possession de la Valachie il puisse assurer un succès plus aisé au mouvement hétairiste en Moldavie et faciliter le passage du Danube aux hétairistes et aux armées russes qui, espérait-il, seraient intervenues, sur l'ordre du tsar, pour soutenir les insurgés grecs" (p. 112 ; vezi și pag. 123, 128, 132, 147—148).

Pentru a dovedi autenticitatea așa-zisului „legămînt", Dan Berindei n-a întreprins un studiu special, analitic și interpretativ, prin care să stabilească relația dintre acest document și celelalte acte ale lui Tudor (care contrazic legămîntul), integrîndu-le pe toate într-o concepție coerentă, ci s-a mărginit să conteste o parte din argumentele aduse de noi împotriva autenticității „legămîntului" (pe unele, esențiale, le trece sub tăcere).

Mai înainte de a trece în revistă obiecțiile formulate de D. Berindei, trebuie să remarcăm un procedeu al metodei polemice utilizate de acest istoric. D-sa se ocupă de articolul nostru **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu,** fără a-i menționa titlul, care circumscrie subiectul cercetării. În felul acesta, polemistul ne poate reproșa omisiunea unor aspecte care, de fapt, nu intrau în tema amintitului articol. Lucrarea nu și-a propus, de pildă, să expună legăturile dintre Vladimirescu și Iordache Olimpiotul în întregimea lor și, ca atare, este nelntemeiată învinuirea ce i se aduce că, negînd autenticitatea „legămîntului" ea neagă orice fel de relații între cele două căpetenii militare, în ajunul revoluției. Ca posibilități abstracte, sînt de conceput multiple feluri de legături între Tudor și Iordache, la începutul anului 1821 : Astfel, ei au putut fi dușmani (cum relatează I.P. Liprandi) sau uniți prin „frăție de cruce" (cum arată legămîntul) ori au avut numai contacte (întrevederi) și legături conjuncturale ; au putut duce tratative care să stabilească fie un plan de acțiune ofensivă, o înțelegere de a se ridica împotriva Imperiului otoman, fie dimpotrivă, doar un acord de alianță defensivă, condiționat de anume împrejurări, de eventualitatea producerii unui război ruso-turc sau a unei agresiuni externe ; au putut colabora în cadrul Eteriei subordonîndu-se acestei organizații, sau au avut doar raporturi individuale (etc.).

În lucrarea **1821, Tudor Vladimirescu...** (1978) am exprimat părerea că dacă la București, înainte de începerea revoluției, șeful pandurilor s-a întîlnit cu Iordache și a stabilit o anumită înțelegere cu el, „socotim însă că această învoială nu e reprezentată de actul păstrat în copie germană în arhivele din Budapesta și intitulat de A. Oțetea **legămîntul lui Tudor Vladimirescu față de Eterie,** document de autenticitate îndoielnică" (p. 217).

Regruparea argumentelor, în articolul **Un text apocrif...,** în lumina noului volum de documente apărut în 1980, ne-a dat un grad mai mare de certitudine în ceea ce privește lipsa de autenticitate a acestui document. Revenind la aceste argumente, spre a da un răspuns complet lui D. Berindei, vom arăta totodată și de ce între Tudor și Iordache n-au existat relațiile despre care vorbește așa-zisul „legămînt".

Pentru a face verosimilă ideea alianței inițiale a lui Tudor Vladimirescu cu eteriștii (împotriva „barbarilor" turci, pentru triumful „crucii"), așa cum este înfățișată ea în „legămînt", Dan Berindei și-a propus să despartă pe eteriști de fanarioți. În susținerea acestei teze, menite să dea justificare și credibilitate „legămîntului", apare o trăsătură a metodei utilizate de acest autor (în articolul său polemic **Despre convenția dintre Vladimirescu și Eterie și alte probleme ale revoluției din 1821,** care a fost inclus în rubrica „Studii documentare" a „Revistei de istorie" nr. 8/1931) : Analiza critică a documentului în cauză și a altor izvoare este înlocuită printr-o polemică întemeiată pe afirmații dogmatice. Astfel, D. Berindei ne reproșează citarea (în „Luceafărul" nr. 10/1931) a unui document dat la iveală recent — un comentariu asupra evenimentelor revoluționare de la 1821, apărut la 2/14 iunie 1821 în periodicul austriac „Wiener Zeitung" (menționat și mai sus) — care vorbește despre caracterul nu numai antifanariot, dar din capul locului neeterist, al revoluției lui Tudor (ceea ce contrazice „legămîntul"). D-sa contestă valoarea documentului invocat de noi (fără să-l analizeze), declarînd că „izvoarele în imensa lor majoritate demonstrează o cu totul altă situație". Această aserțiune nu este urmată însă de un examen comparativ și analitic al izvoarelor, ci de dezlănțuirea polemistului care, dispensîndu-se de probe, afirmă pe un ton categoric și nervos : „Este cazul să respingem o dată cu totul eronată a lui M.T.R. privind relația **Eterie-fanarioți"** (ideea că fanarioții au sprijinit Eteria, majoritatea aderind la ea). „Eteria nu se confunda cu oligarhia fanariotă din Principate, oricît ar dori acest lucru M.T.R." (!).

Dacă examinăm comentariul din „Wiener Zeitung", găsim în el o explicație dată deosebirii dintre revoluția lui Tudor și Eterie (observații importante pentru înțelegerea evenimentelor de la 1821) : Popoarele balcanice nu se aflau toate în aceeași stare de dependență față de Turcia. Principatele se bucurau de autonomie și, drept urmare, țelul mișcării românești a fost diferit de al eteriștilor. În plus, românii, care s-au ridicat împotriva despotismului fanariot, nu puteau adera la Eterie cită vreme în fruntea acestei mișcări se găseau fanarioții. **„Însuși cadrul acțiunii fanarioților, situați în frunte [în fruntea Eteriei], nu era propriu pentru a cîștiga de partea lor adeziunea poporului dac"** (loc. cit.).

După cum se vede, așa-zisa „tează cu totul eronată... privind relația Eterie-fanarioți" nu este altceva decît **un fapt istoric, reflectat în documentele anului 1821.** Mărturia documentară citată mai sus vine în contrazicere cu teoria lui D. Berindei despre revoluția lui Tudor, înțeleasă ca mișcare antiotomană, solidară cu Eteria. În urma publicării acestui document (și a altora, cu înțelesuri convergente), istoricul ar fi trebuit fie să-și modifice teoria, fie să demonstreze că afirmațiile cuprinse în noul izvor sînt greșite. El a găsit mai potrivită soluția de a trece sub tăcere spusele documentului și, în schimb, de a polemiza cu aceeași idee întîlnită în articolul nostru **Un text apocrif...** („Luceafărul" nr. 5, 7 și 10 din 1981). În felul acesta, cercetarea a fost deviată de la calea firească, întrucît ea ocolește analiza comparativă a izvoarelor, pentru a se transforma în polemică susținută de pe poziții dogmatice.

Dan Berindei nu are de ce să polemizeze cu noi în această problemă, ci are a-și armoniza teoria cu documentele. Spre a-și putea menține tezele, el va trebui să respingă — nu dogmatic, ci în temeiul confruntării izvoarelor — afirmația reprodusă mai sus din periodicul „Wiener Zeitung".

Numeroase dovezi se rostesc însă în același sens, cu privire la relația **Eterie-fanarioți,** iar istoricul nu va putea ascunde această constatare, ci va trebui să pornească de la ea, urmînd să găsească apoi, dacă-i va sta în putință, mijlocul de a le respinge pe toate. Printre altele, nu va putea fi omisă mărturia lui Mihai Cioranu (care susține că „într-acea Eterie se aflau toți boierii greci din România") și cu atît mai puțin afirmațiile lui Tudor Vladimirescu însuși, dintre care amintim pe acelea privitoare la planul eteriștilor de a-l scoate din capitala Țării Românești : „Am știut și știu că tot enteresul **fanariotesc** într-aceasta rezemă, ca să le dăm prilej să să așeze odată în București și apoi cu chipuri înșelătoare să tragă tot norodu lîngă dînșii. Ci mai bine este ca să-i lăsați să mă bată, precum sînt hotărîți... căci eu sînt bucuros ca mai bine să pier cu cinste în casa mea decît să umblu prin păduri după **pohtele și planurile fanarioților"** (subl. ns.) (4 aprilie 1821). (A se vedea și celelalte dovezi prezentate în lucrarea **1821. Tudor Vladimirescu...,** p. 361—365 etc.).

Va fi desigur greu să se demonstreze că martorii sau participanții la evenimente, inclusiv conducătorul revoluției, au avut o „optică eronată", o înțelegere greșită a raporturilor dintre fanarioți și eteriști, neștiind să-i separe și să-i pună în opoziție, așa cum ar cere „optica științifică". Deocamdată, polemistul nici măcar nu mărturisește că documentele conțin observații despre impletirea intereselor între stăpînitorii fanarioți și eteriști, idee pe care ne-o atribuie nouă ca pe o gravă eroare, neremarcînd că chiar și în propriul său articol există o recunoaștere involuntară a faptului contestat : autorul vorbește mai departe, într-o altă ordine de idei, despre „forțele stăpînirii [fanariote] comandate de șefi eteriști". Atacul său polemic este lipsit de suport documentar și străin de calea analizei critice a izvoarelor.

Vom vedea mai departe neajunsurile create de voința de a menține o teorie (aceea a ridicării lui Tudor în asociere cu Eteria împotriva turcilor), în ciuda numeroaselor fapte care o contrazic.

A. Oțetea recunoștea „complicitatea tuturor familiilor fanariote cu mișcarea eteristă". Însă urmarea acestei constatări, în cadrul teoriei sale, este că acțiunea lui Vladimirescu, prezentată ca solidară cu Eteria, devine exclusiv antiotomană, nu și antifanariotă (a se vedea în special ediția I a lucrării sale).

Dan Berindei păstrează ideea solidarității inițiale dintre Vladimirescu și Eterie, dar introduce postulatul separării eteriștilor de fanarioți, pentru a face mai plauzibil „legămîntul", adică mai credibilă vechea teză a înfrățirii conducătorului român cu eteriștii, și spre a putea afirma că obiectivele urmărite de Tudor, aliatul Eteriei, au fost deopotrivă antiotomane și antifanariote. Concepția sa este pe scurt aceasta : Vladimirescu s-a unit cu eteriștii împotriva otomanilor și a unelteloi lor, fanarioții. E o teorie care nu se poate menține decît considerînd pe eteriști și pe fanarioți ca două categorii opuse : cei dintîi au fost revoluționari, dușmani ai Porții ; ceștilalți, fanarioții, formau o unitate cu Poarta. De pe această poziție, Dan Berindei obiectează împotriva expresiei „fanarioti-eteriști", utilizată de noi pentru a reda întrepătrunderea între cele două categorii, relevată de documente. („Relația pe care o stabilește [M.T.R.] este falsă !").

Începutul revoluției din 1821 este prezentat de D. Berindei în felul următor : „Tudor se angajase, în fruntea maselor, să lupte împotriva Imperiului otoman, crezînd că Eteria, sprijinită de Rusia, era o forță reală" **(Aspecte militare...,** ed. II, p. 102). A nega „legămîntul" lui Vladimirescu față de Eterie, pentru a susține caracterul antifanariot al revoluției, „înseamnă a nu vedea fenomenele istorice **în toată amplitudinea și complexitatea lor.** Fanarioții nu erau **decît** reprezentanții și mandatarii Imperiului otoman" („Rev. de ist.", nr. 8/1981). În această afirmație, termenul restrictiv **decît,** subliniat de autor, marchează anularea unei laturi importante a realității de la 1821 și dezvăluie, odată cu simplificarea faptelor, caracterul retoric al recomandării de a prezenta fenomenele **în toată amplitudinea și complexitatea lor.**

Documentele arată că **fanarioții erau și altceva decît instrumente ale Porții,** și tocmai acest aspect ignorat (negat aici prin adverbul **decît**) complică evenimentele de la 1821. Omiterea lui duce la o falsificare a cauzelor și a caracterului revoluției și lă neînțelegerea poziției lui Tudor, căruia **i se atribuie pe nedrept „legămîntul" (frăția de cruce) cu eteriștii.**

Dacă nu se neglijează complexitatea contextului istoric, trebuie observat că, încă înainte de 1821, vechea unitate turco-fanariotă începuse să se destrame. Cercetînd antecedentele revoluției, constatăm că în lumina documentelor nu se poate spune despre ultimii domnitori fanarioți că au fost simpli funcționari credincioși ai sultanului, cînd politica lor externă urma o altă cale decît aceea cerută de interesele Porții. Oprim deocamdată aici expunerea argumentelor care duc la concluzia că Vladimirescu nu a pornit revoluția ca eterist, cum pretinde „legămîntul" în dezacord cu toate actele contemporanilor români și în neconcordanță cu situația Principatelor.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În ziua de 11 iunie a.c. s-a desfășurat pe scena Teatrului Nord din Satu Mare festivalul literar „Frăția și pacea", organizată de Uniunea Scriitorilor, în colaborare cu revistele „Vatra" și „Igaz Szó". Au participat Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Romulus Guga, redactor șef al revistei „Vatra", Haidu Győző, redactor șef al revistei „Igaz Szó", Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Ion Horea, Elteto József, Radu Ulmeanu, Dumitru Mureșan, Fényi Istvan, Molnár Pál, Vasile Tarța.

Nichita Stănescu, laureat al Marelui Premiu „Cununa de aur" al Festivalului Internațional „Serile poetice de la Struga" (R.S. Macedonia, Iugoslavia)

Poezie și eucronie

NUMELE POETULUI

De la finele anului 1968, revista „Luceafărul" publica o anchetă literară despre bizarul fenomen numit „inflație poetică"... Tocmai apăruse o nouă tînără generație poetică, tocmai o intimpinaseră cu urale vehemente vecinic tinerii antuziasmați de junețe critici literari Nicolae Manolescu, Dumitru Micu, Laurențiu Ulici, tocmai că asta nu le căzuse bine oleacă mai virstnicilor confrați.

Un ins suficient, autor evoluind de la cinticelul festivist la textul bancurist (poezie, teatru, eseu, proză) și inapoi, ins care a făcut carieră și-n societatea de consum își incheia cam așa răspunsul la o intrebare din anchetă, privitoare la calitatea „noilor veniți" in poezie : „N-am auzit. Nu cunosc. Bună-ziua !"

Intrebat prin străinătățuri ce mai e nou în literatura română insolentul nu cunoaște decit un răspuns : „Moi ! Je !"

Mi-am amintit cu groază de textul insului abil și scabros exponent al unei mentalități arierate preluată voios și de unii critici literari, mentalitate de bulibașă...

Inflație... poetică... e în fapt o **contradicțio in adjecto...**

Limba română numără mai puține cuvinte decit alte limbi moderne, cel puțin așa spun lingviștii, poezia română modernă insumează mai puțini autori și mai puține opere poetice decit alte literaturi moderne, **creația** în limbă, aur curat, și în poezie, lămura aurului, nu poate avea nimic comun cu inflația...

De la Constantin Noica la G. Ivănescu, bătrînii noștri înțelepți ne redescoperă limba română ca și cum abia acum am învățat-o de la Nicolae Labiș și Ion Gheorghe la Dan David și Liviu Antonesei, poezia română modernă a intrat în cel de-al treilea eon fericit al ei, în **eucronie** (după momentul Eminescu și epoca interbelică) și, cer iertare, dar nu pot să-i numesc pe aceștia decit înțelepții tineri, cer iertare pentru că îmi citez un vers scris acum douăzeci de ani: „și bucurați-vă de înțelepții tineri !"

Știutori de carte, cu un incomparabil instinct salvator al creației și o unică vocație a desăvirșirii personalității, hipersensibilizați de vremurile „teribile", tinerii poeți români de azi experiază **cuvintul** cu fervoarea căutătorilor de **absolut**, și încă o dată spun, bucurați-vă de înțelepții tineri și citiți-i chiar dacă unii dintre ei nu vă citesc sau vă neagă pe domniile-voastre, înțelepți mai puțin tineri... numai cei care **nu citesc** au ceva de pierdut, fie tineri, sau bătrini... Alde Domnu' N-am-auzit-Nu-cunosc-Bună-ziua...

Mi-am amintit cu groază de textul insului abil și scabros zilele acestei aflind din presa literară „Rezultatele Concursului de debut în poezie al Editurii Albatros pe anul 1981" :

„În urma trierii celor 167 de manuscrise depuse sub motto, Juriul Concursului de debut în poezie al Editurii Albatros, alcătuit din Mircea Sântimbreanu, directorul editurii — președinte, Ion Acsan, Constanța Buzea, Domnica Filimon, Mircea Martin, Gabriela Negreanu și Laurențiu Ulici, a decis următoarele :

Să se rețină spre contractare și publicare manuscrisele : Romulus Bucur : **Dragoste and bravură**, Daniel Corbu : **Recurs**, Aurel Dumitrașcu : **Divina paradoxalia**, Ion Bogdan Lefter : **Salt Mortal**, Alexandru Mușina : **Manualul tînărului liniștit**. Călin Vlasie : **Neuronia.**

Autorii au intrunit opțiunile juriului, fiind în același timp prezenți în culegerile anterioare ale editurii. Pe anul 1981 se acordă următoarele premii : Traian Furnea : **Un simplu acum !** ; Ștefan Mera : **Poezii din inimă** ; Ion Zubașcu : **Gesturi și personaje.**

Totodată au fost selecționați în vederea publicării cu cicluri de poezii în **Caietul debutanților** : Corneliu Antim, Liviu Antonesei, Nicolae Băciuț, Daniel Daniel, Gellu Dorian, Alexandru Dohi, Ion Dumvravă, Ștefan Dumitru Marcela Mariana Milcu, Sorîl Miavoe, Sanda Moise, Voicu Olari, Nicolae Sava, Traian Ștef, Andrei Zanca."

Cunoscînd în manuscris o bună parte din cărțile viitorilor debutanți ai Editurii Albatros nu pot decît să-i felicit pe membrii juriului și în același timp să-i plîng pentru poziționea lor discriminatorie... Iată, un singur concurs de debut care poate lansa o generație și în același timp evidența neputinței editorului : căci, știu prea bine că toți cei cincisprezece poeți care vor fi publicați în **Caietul debutanților** sînt la fel de talentați ca și ceilalți, numai că nu e „spat"... Cum mereu pentru Petru Arustei sau Cristian Simionescu nu a fost „spat"...

Dincolo de fenomenele parazitare care însoțesc poezia română de azi, dincolo de obstacolele birocratismului, dincolo de veleitarismul agresiv ne rămîne bucuria pură de-a vieții în **Eucronia**, buna vremuire, ceasul prielnic unei mari arte...

Cum dintre viitorii debutanți ai Editurii Albatros mulți au fost „descoperiți", debutați, publicați, premiați de revista „Luceafărul", am sugera colegilor noștri albatrosiști să invite în jurile concursurilor de debut și cite un redactor al revistei noastre : sugestia, firește, poate fi primită și de alți editori...

Cezar Ivănescu

CONFABULE

ARCUȘUL ȘI VIOARA (1)

Nu prea departe de ieri / dar nici prea departe de azi / aproape de ei / dar departe de noi / intr-o poiană în care / noapte de noapte se stringeau animalele / păsările / și chiar insectele / pentru a-i asculta cu plăcere / chiar cu emoție / unii rizind / alții plingind de plăcere / Arcuș și Vioara se certară / indată după aplauze / și ce aplauze / aplaudau care mai de care / toate animalele, păsările / și chiar insectele / bravo / strigau / în mai multe limbi / bravo / degeaba / cei doi mai că nu se băteau / atît de mare era furia / aceasta îi ardea ascuns / de cînd cîntau împreună / ascultă / îi zise Arcuș viorii / fără mine ai fi mută și surdă la cîntec / fără mine nu s-ar mai auzi nimic din tine / deci e limpede / cine are întîietate între noi doi / eu cînt răspunse Vioara / tu ești doar un băț fără minte / și fără talent / numai te plimbi pe strunele mele / care ele au grijă cum să sune / cearta lor se auzea în toată pădurea / cum se aude orice ceartă / nemuzicală.

Iulian Neacșu

PRIVIREA LUI ORFEU

Prima iubire

Într-un „Cuvînt înainte" la ediția din 1965 a poeziilor lui Eminescu, Tudor Arghezi scria cu sfială și gingășie (sfială și gingășie nu tocmai definitorii pentru firea sa contestatară, luciferică) : „A vorbi despre poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă. Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă și să legene, din depărtare, delicata lui singurătecă slavă"... Într-adevăr, nu o dată mi s-a întîmplat ca încercînd cu un prilej sau altul să scriu cîteva rînduri despre Poetul neamului nostru, un sentiment de stupoare aproape paralizantă să pună stăpînire pe mine amuțindu-mi cuvintele și făcînd să-mi cadă tocul din mînă. Bineînțeles că această reacție de o violentă inhibiție în fața colii albe nu mi s-a întîmplat numai mie (de asta l-am și citat aici pe marele vrăjitor al *Cuvintelor potrivite*, ca pe un argument al autorității, în cazul de față nu chiar blamabil), dar cu specificarea că ea se instala numai cînd teama nu intra în obligațiile mele didactice, întrucît una mi se părea să descrii rezonabil un univers artistic coerent în motivațiile și articulațiile sale proprii, și complet altceva să îndrăznești un discurs în fața unei ființe sacre : ți se taie răsuflarea (dacă ești de bună credință, nu ?). Și explicații, aproximări ale unei astfel de angoase oarecum ciudate cel puțin pentru un om care se ocupă totuși cu scrisul (dar mai ales pentru acesta, căci numai el cunoaște prețul și valoarea teribilă a actului !) ar putea fi mai multe, dintre care voi încerca să-mi deslușesc cîteva.

Eminescu a fost acceptat și asimilat ca mit național imediat după moartea survenită acum aproape o sută de ani, la 15 iulie 1889, atît prin valorile artistice, etice, istorice, politice, filosofice ale operei sale vaste dar și printr-un destin personal care nu se mai exprima numai pe sine, ci devenise un element exponențial pentru mag, poet și luptător. Scufundat în cercetarea secolelor trecute de glorie ale neamului cu voievozi luminați și apărători de țară, Eminescu a participat ca puțini alții la luptele politice ale prezentului său fără a urmări nimic pentru sine, ci condus numai de un infailibil simț moral a cărui fibră va dura tot atita cît sub soare se va vorbi românește.

Eminescu – ulei de Mircea Barzuca

Identificat deci cu valorile absolute pe care și le construiește un popor (și portretul în mit pe care i-l face Călinescu pentru aceasta este în primul rînd relevant), o voce aspirînd la o sinteză în cea mai curată pietate în fața modelului trebuie să tacă. În același sens, Eminescu este geniul național, dar pentru noi moldovenii care ne-am petrecut adolescența și tinerețea în Iașii vechilor zidiri el înseamnă mai mult, el este eroul acelor locuri și prima noastră iubire care, cel mai adesea, înseamnă adorație mută în totală și sfîntă ignorare a comunicării prin cuvinte...

Dar nu numai acest aspect — prin el însuși copleșitor ! — îl am aici în vedere, dar și altele care privesc destinul său individual și care-l singularizează într-o aureolă tragică : a fost nefericit în dragoste (toată poezia sa erotică stă sub acest semn funest), a murit de tînăr de boala cea mai cumplită care i se poate întîmpla unui geniu etc. Iar dincolo de dimensiunea istorică a luptătorului și doctrinarului ethosului național care se opune înstrăinării și corupției moravurilor epocii se înalță, desigur, statuia olimpiană, atemporală a poetului, așa cum este ea cioplită în versurile finale, implacabile ale *Luceafărului* : „Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece". Este în această metafizică a geniului proiectul artistic nu numai al romanticului Eminescu, dar și o mitologie care-l depășește și care circulă de atunci, de la hotarul literaturii române moderne, ca o componentă genetică intrată în folclorul despre structurile ieșite din comun, dar și despre ideea că dincolo de avatarurile fericirilor personale ceva supraviețuiește, rămîne incoruptibil și acest ceva ține de esența creației în spirit. Iar cînd în mijlocul unui popor își face apariția miraculoasă un poet ca Eminescu, acel popor trebuie să fie fericit fiindcă s-a născut a doua oară.

Dan Laurențiu

Tînărul Eminescu și „eminescianismul"

Urmare din pag. I

stăpînirea incomparabilului geniu creator al scriitorului. Uzitînd, înainte de orice, de criteriul totalității integratoare, Mihai Drăgan își ordonează analiza de așa manieră încît traseul acesteia arată a fi marcat de etape relativ distincte. În interiorul lor, însemnele eminescianismului înregistrează acumulări succesive (nu atît de bine și de vizibile cu ochiul liber, cum s-ar putea crede, ci din contră, în virtutea celor mai agitate și complexe mișcări centripete) ce fac dovada unei creșteri în progresie geometrică. Punctul de vedere al exegetului este că fenomenul nu stă sub semnul rupturilor și răsturnărilor imprevizibile sau, cu atît mai puțin, sub semnul izbucnirilor care, chipurile, s-ar afla în afara oricărei cauzalități și, astfel, s-ar inscrie în sfera miraculosului. Pe cît cu putință, numai onesta și răbdătoarea luare în stăpînire a întregii cantități de fapte și evaluarea justă a acestora — așa-zicînd, o evaluare contextuală și intercontextuală — poate deschide calea de acces spre miezul adevărului.

După cel introductiv, următoarele trei capitole ale volumului *Interpretări, I* fac loc în chip firesc demonstrației critice de aspect pronunțat documentarist. Cu măsură istorisită și descriptivă (în acest punct, Mihai Drăgan nu are prejudecata evitării procedeelor socotite de mulți revolute), analiza înaintează masiv, cunoscînd prin trei etape delimitate prin înșeși titlurile acordate capitolelor în cauză : *Începuturi poetice*, *O fază de tranziție*, *Poezia nouă*. Din cîte ne dăm seama, cel puțin asupra începuturilor poetice ale lui Eminescu, nimeni nu s-a oprit cu atîta atenție, în chip atît de meticulos precum Mihai Drăgan. În totul convingătoare, opinia este că prima etapă din creația lui Eminescu „se întinde de la 1866, anul cînd debutează cu oda ocazională *La mormîntul lui Aron Pumnul*, și pînă spre sfîrșitul lui 1869, cînd în manuscrise apar variantele celor dintîi poeme care se vor tipări în revista de la Iași", adică în „Convorbiri literare". Din chiar acest enunț, sub raportul materialului poetic luat în considerare, se desprinde faptul semnificativ că alături de *La mormîntul lui Aron Pumnul*, și de poeziile publicate, în „Familia", sînt supuse „expertizei" manuscrisele al căror conținut scot la iveală partea din opera postumă eminesciană circumscrisă și ea aceleiași perioade. Ne referim la variantele poemelor anterioare ce vor fi, deci, publicate în anii următori, dar și la poemele ce aparțin propriu-zis postumelor. Rezultatul este că începuturile poetice ale lui Eminescu sînt scrutate în totalitatea manifestării lor ; ceea ce, nu mai încape îndoială, deschide o cu totul altă perspectivă asupra lor, sensibil apropiată de cea adevărată. Practic, se dovedește, pe de o parte, că întîile manifestări poetice tipărite de foarte tînărul scriitor nu pot fi eliminate din discuție (fiind socotite... neeminesciene !) și că, pe de altă parte, cele mai ascunse rădăcini, chiar dacă uneori destul de firave, ale eminescianismului se localizează în totalitatea faptei literare de acum. Trecerea în revistă a tuturor elementelor (opera literară, biografia scriitorului și dosarul lor critic) îndreptățește judecata concluzivă potrivit căreia „Eminescu parcurge, de regulă, chiar cu începerea din perioada de tinerețe, un drum care cuprinde, într-o primă fază (corespunzătoare celor dintîi tipare ale unei poezii), o rotire frenetică în sfera sentimentelor umane interpretate liric în accepțiunea lor psihologică, după care urmează, la lumina contemplației poetice, o desprindere treptată, prin prefaceri și metamorfoze succesive, de simțire nemijlocită, de freamătul contagios al pasiunii și al emoției sufletești, întotdeauna însă elementul originar al poeziei sale". „Scăpat din strînsoarea acestui spațiu intim, convertindu-se prin cuvînt, într-o formă nouă, pentru a crea o altă ordine alături de aceea a realului, sentimentul ajunge să aibă o viață poetică independentă, trece adică, purificat de accidentele vieții omenești și de efemerul cotidian, în spațiul imaginar, în lumea imperială a fanteziei, devine, cu alte cuvinte, un limbaj nou, un vis poetic, o posibilitate de integrare în ordinea misterioasă a universului".

Instructiv cu adevărat este să ni se arate că simptomele unei asemenea miraculoși și totuși real proces (enunțat, poate, de Mihai Drăgan mult prea tranșant) sînt sesizabile chiar în cele dintîi manifestări ale geniului creator eminescian.

Uneori, alteori

Uneori, cînd ești supărat,
iei o piatră și-o arunci.
Apoi, te uiți după ea
și vezi că a căzut
într-o grădină.
Dar nu te-ntrebi,
de ce a fost nevoie s-arunci piatra
ca să vezi florile.

Alteori, întorci capul
sau închizi ochii ;
să nu vezi lacrimile altora.
Închizi ochii ;
și le-ntorci spatele.
Chipurile, nu suporți,
ai vrea să vezi o lume mai bună.
Dar, ca să vezi,
nu trebuie să deschizi ochii ?

Florian Mâciu

„...insula-n insulă"

În **Le plaisir du texte** Roland Barthes definea lapidar atributele de arahnidă devoratoare și autodevoratoare ale textului literar accentuînd asupra modului special al acestuia de a se **autoproduce:**

Despre această **textură** a textului și despre felul cum autorul său subiectul se dizolvă ca un păianjen „în secretiunile constructive ale pînzei sale" ne „relatează" Eminescu în **Cezara.** Cel care a vorbit printre primii despre „invazia textului în spațiul simbolului" eminescian a fost Livius Ciocîrlie în **Alb și negru (Cartea Românească**, 1979 ; el a descoperit „sintaxa" complicată a **pădurii** (codrului) ca posibilă metaforă textuală la Eminescu și a discutat „statutul" lui Cătălin — „semnificantul liber" — ce aspiră să devină un personaj de text. Dar personajul de text prin excelență este la Eminescu Euthanasius și ni se pare curios cum de nu s-a observat acest lucru pînă acum, iar Textul ca atare va fi chiar **insula lui Euthanasius.** G. Călinescu va susține că „insula lui Euthanasius în amropierea oceanului, într-un lac așezat **la rîndu-i** într-o vale închisă de jur împrejur de stînci uriașe, «zidite de jur împrejur una peste alta pînă-n ceruri», aparține **geologiei mitice".** (s.n.). Se poate spune că marele critic intuiește ceva vag din arhitectura labirintică a textului dar mai încolo va vorbi și de **artificialitatea** (trăsătură esențială) acesteia : „Natura din **Cezara** este italică, căci în grădină sînt portocali și mărea e pe aproape". Prin „italică" se înțelege aici mai mult artificiul estetic decît peisajul natural. Înaintînd pe urmele lui Călinescu, Mircea Eliade **(Insula lui Euthanasius, Fundația regală pentru literatură și artă**, București, 1943) se va referi la insula mitică indiană Svetadvipa, adăugînd că această insulă este „adevăratul centru al poveștirii" ca sugestie a circularității arhitectonice în baza căreia este construit textul ; desigur că „edenicul" de care vorbește Mircea Eliade reprezintă o variantă de **manifestare** a textualizării chiar dacă acesta dă o altă accepție termenului. Am analizat deja **modelizarea textuală** a insulei lui Euthanasius în lucrarea **Ion Barbu — eseu despre textualizarea poetică** (Ed. **Cartea Românească**, 1981). Revenim aici pentru a puncta unele sugestii ale textului eminescian, însinuînd noi elemente pentru a fărîmița datele despre **viziunea textualistă** pe care Eminescu a construit-o în **Cezara** ; toată nuvela nu este altceva decît o reluare circulară a încercărilor de figurare a textului prin procedeul reflectant. La Eminescu textul se constituie ca un efect al invaziei naturii asupra culturii ; germinația colosală a regnurilor despre care a scris Călinescu ilustrează acest proces „textualizant". E vorba de un proces dublu de eroziune poesică de pe o parte și de o proliferare stihială a vegetalului pe de altă parte. Iată o primă emblemă a textului oferită la începutul nuvelei prin descrierea „monastirii" care seamănă mult la înfățișarea exterioară cu edificiul Usher : „Din niște colți de stînci despre apus se ridica o monastire veche încunjurată cu muri, asemenea unei cetățui, și de după muri vedeai pe ici, pe colea cîte-un virf verde de plop ori de castan. Acoperemintele țuguiate de olane mucigăite, bolta neagră a bisericei, zidurile împrejmuitoare risipite și năpustite în risipa lor de plante grase, de furnici ce-și fondau state, de procesii lungi de gîze roșii, cari se soreau cu nespusă lene, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite și mîncate de mult îmblet, toate astea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină oprită curiozității decît locuință". Invazia vegetalului ca **marcă textuală** se continuă în „curtea ce sămăna a părăsită a mănăstirei, cu pardoseala ei de petre pătrate, printre cari creșteau în voie fire de iarbă naltă, și-n mijlocu-i c-un iaz, ale cărui maluri erau sălbăticite de fel de fel de buruiene. Brusturi mari, luminărele, sulcină și măzărichea, care-și țese păturile ei de flori asupra întregei vegetații, pe care o zugrumă cu încîlciturile ramurilor". Verbul a **țese** folosit des de Eminescu aici divulgă o anumită **intenționalitate** „poietică". Vom asista imediat **de visu** la operația textualizării ; aceasta constă în trecerea obiectelor reale în **(de) semnul** lor **scris.** Astfel călugărul tînăr, o primă sugestie a tentativei de constituire a personajului de text („O gură cu buze subțiri, o bărbie rotunzită, ochii mulțămiți, cum am zice de ei înșii privesc c-un fel de conștiință de sine, care-ar putè deveni cutezare — expresia lor e un ciudat amestec de vis și rațiune rece") se „joacă desemnînd cai verzi pe pereți" : „S-apropie de fereastră și se uită în grădină jos la iarba moale, crescută-n umbra virgină a copacilor, la portocale ce luceau prin frunze, apoi luă creionul și **desemnă** pe părete o portocală. Luă un papuc, îl puse pe masă și se uită la el — apoi deschise o carte bisericească și pe-un colț de pagină **zugrăvi** papucul. Și ce profanație a cărților bisericești ! Toate marginele erau profile de femei, popi, cavaleri, cersitori, comedianți... în sfîrșit, **viața în realitatea ei, mizgălită** în fiecare colț disponibil". Exclamația călugărului bătrîn, observînd îndeletnicirile confratelui său **(Apage Satana !** adică „piei, diavole") are o explicație precisă ; **mizgălind, zugrăvind, desemnînd,** tînărul ia „viața în realitatea ei" și o trece în **euthanasia** ei, altfel spus, transferă realul în fictiv, adică îndeplinește operația de textualizare care este diavolească. Același lucru va face și pictorul Francesco încercînd să-i „fure" chipul lui Ieronim pentru demonul din tabloul la care lucrează, **Căderea îngerilor.** Doar Cezara rămîne vie, însetată de dorință fiindcă pe ea nu o „zugrăvește" nimeni, ea fiind ceea ce a fost numit un semnificant liber. Aceștia sînt termenii inițiali ai textului care deocamdată nu se constituie decît ca sugestii **interstițiale** aflate întîmplător la limita dintre existent și „desemnat", dintre natură și cultură, dintre real și fictiv. Dar dincolo de acești termeni înofensivi sau mai exact peste „viața" lor pașnică năvălește brusc viața „scrisă", construită conștient de Euthanasius care încearcă s-o substituie pe aceea reală ; acesta îi „scrie" (chiar accentuează operația „scrisului" la începutul demonicei sale „scrisori") lui Ieronim cu vorbe meșteșugite, întoarse către mai multe sensuri, ademenindu-l cu viclenie către lumea paradisiacă (artificială) a textului, lume de „forme virgine" dar ireversibilă. Spațiul euthanasic spre care este invitat posibilul erou de text, deși capătă aparențele unui peisaj natural, va fi complet izolat, părînd dintr-o perspectivă exterioară cum e și firesc — „fără viață".

Accesul la paradisul artificial al textului este deci interzis lectorului neinstruit ; ne putem imagina acum că „murii" eminescieni au funcția de a izola lumea construită a textului artificial de aceea naturală, crescînd spontan ca și vegetația ne- „zugrumată" de nici o îngrădire voluntară. Alcătuirea textului se face **controlat,** după un plan arhitectonic bine gîndit. Dar să urmăm mai departe traiectul textului euthanasic : „Dar cum este inima ? De jur împrejur stau stîncile uriașești de granit ca niște păzitori negri, pe cînd valea insulei, adîncă și desigur sub oglinda mării [aici situîndu-și **domeniul sub oglinda mării,** Eminescu vrea să sugereze încă artificialitatea peisajului, multipla **autoreflexivitate** a acestuia], e acoperită de snopuri de flori, de vite sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare, în care coasa n-a intrat niciodată. [Se observă, cum această virginitate a formelor „organizate" de Eminescu în insulă este convențională, adică **i-reală.]** Și deasupra păturei afinate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lăsînd-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri împlu o regiune anumită de aer deasupra căreia vezi tremurînd lumina soarelui. Stîncile nalte fac ca orizontul meu să fie îngust. O bucată de cer am numai, dar ce bucată ! Un azur întunecos, limpede, transparent, și numai din cînd în cînd cîte un norel alb, ca și cînd s-ar fi vărsat lapte pe cer. [„Orizontul" este unul artificial căci se obține prin intertextul unei „bucăți de azur" mallarméene]. În mijlocul văii e un lac (iată și nelipsitul **lac** autoreflectant al lui Poe) în care curg patru izvoare cari ropotesc, se sfădesc, murmură, răstoarnă pietricele, toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea văratică a văii și prin depărtare, prin iarbă verde, pe costișe de prund, le vezi mișcîndu-se și șerpind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncîndu-se în brațele bulboanelor, în care se-nvîrstec nebune, apoi repezindu-se mai departe, pînă ce, suspinînd de satisfacere, s-adîncesc în lac. În mijlocul acestui lac care apare negru deoglindirea stufului, (oglinda lacului este neagră, nu reflectă nimic decît pe sine, deci este oglinda authanasică a textului), ierbăriei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă mică cu o dumbravă de portocale. În acea dumbravă este peștera, ce am prefăcut-o-n casă, și prisaca mea. **Toată această insulă-n insulă este o florărie sădită de mine** pentru albine. „Am subliniat ultima propoziție pentru a ilustra **inima textuală,** artificială și construită conștient de către Euthanasius care apare dotat de Eminescu cu o surprinzătoare **cultură textuală** ; acesta fiind sculptor „lucrează" asupra naturii ca și Ieronim care avea o adevărată „carte de schițe". Euthanasius „sculptează" „suprafața pereților cu ornamentele și basoreliefuri", reducînd luxurianța mișcătoare a realului sau a imaginarului (el sculptează tot niște **semne** sau simboluri, pe Adam și Eva, pe Venus și Adonis etc.) la dimensiunea „arhitectonică" a **textului său.** „Am cercat a prinde în acest forme inocența primitivă" îi spune Euthanasius lui Ieronim pe care vrea să-l atragă în capcana textului său înainte de a fi prins în capcana textului ce-i întinde Cezara. „Agresiunea inocenței femeiești" ar fi o altă modalitate de manifestare a textului, și în acest caz la fel de nimicitoare căci „după orele care în amor se numesc păstorești — spune Euthanasius — rămîne în om o profundă descurajiare și tristețe, ba susțin că în acele momente omul e mai capabil de sinucidere, ba mai nepăsător față cu moartea decît orișicînd." Lecția lui Euthanasius este foarte lungă și toată lumea o cunoaște ; este interesant de semnalat că acesta face constatarea „semiotică" referitoare la mintea umană care nu va reuși să „incifreze ceva în natură" întrucît „nu-i decît o incifrațiune a aceleiași naturi". „Organizarea semiotică" a lumii a învățat-o Euthanasius de la „albine" pe care le-a observat în această izolare a sa de societatea umană. Lumea textului către care îl cheamă pe Ieronim este sterilizată „de haina deșertăciunei". Dar scrisoarea lui Euthanasius este **fictivă,** de aceea nu va fi urmată de Ieronim care este **viu** ; abia după periplul romantic al unor probe textualizante, acesta evadează din **textul** Cezarei și ajunge pe insula lui Euthanasius pe care-l găsește **integrat** definitiv în textul său. Scrisoarea acestuia e o misivă de la un „mort", adică de la un personaj de text care s-a **înscris** euthanasic în natură : „Simt că măduva mea devine pămînt, că sîngele meu e înghețat și fără cuprins ca apa, că ochii mei abia mai reflectează lumea-n care trăiesc [...]. Mă voi așeza sub cascada unui pîriu ; liane și flori de apă să **încunjure** cu vegetația lor corpul meu și să-mi **strățesc** părul și barba cu **firele** lor... și-n palmele-mi întoarse spre izvorul etern al vieții, «soarele», viespii să-și zidească fagurii, cetatea lor de ceară. Riul curgînd în veci proaspăt să mă **dizolve** și să unească cu întregul naturei, dar să mă ferească de putrejune. Astfel cadavrul meu va sta ani întregi sub torentul curgător, ca un **bătrîn rege din basme,** adormit pe sute de ani într-o **insulă fermecată"** (s. n.). Euthanasius își „strățesc" părul și barba în „țesătura" pe care el însuși a construit-o, sub „soarele" negru al textului (Eminescu a pus alte ghilimele aici pentru a marca încă o dată apartenența noțiunii la lexicul textual). El va fi „dizolvat", așa cum zice Barthes „dans les sécrétions constructives de sa toile" ; fiind un semn textual („bătrîn rege din basme") nu va fi atins de „putrejune", adică de uitarea lectorului. După cum se știe, marile texte sau marile semne textuale se deschid continuu unor lecturi infinite. Nuvela **Cezara** ne oferă cel puțin posibilitățile „teoretice" spre a observa adîncimea **conștiinței textuale** a marelui nostru poet care-i citise cu deosebită atenție pe romanticii fantastici germani. Spațiul nu ne-a permis de data aceasta să investigăm decît aspecte din cele mai vizibile în legătură cu textualizarea, deoistabile ușor și de un lector neavizat. Vom reveni în curînd pentru a ilustra, așa cum am promis, utilizarea de către Eminescu a procedeului textualizant numit de critica textuală **la mise en abyme.**

Marin Mincu

atelier literar
poșta redacției

V. MILESCU : Ceva mai bine, în „Sic tranșit", „În această vară", „În întuneric". Dar lucrul artistic, densitatea, au scăzut în favoarea unor despletiri metaforice nereținute, adesea dulcege și convenționale.

I. CRAIOVA : S-a pierdut din acuratețe, din limpezime și cursivitate. versificația e mai neglijentă și concesivă, improvizația mai facilă, neinspirată, necontrolată prin gust și idee (de p., „să cînte cîntezoiul... ca un păstor înconjurat de turmă" ? !, etc.) Ceva mai curată, „Edec" (cu excepția citatului, firește).

DOREL DUMITRU : Un început timid și nesigur, din care nu lipsesc, totuși, unele semne bune („Cîntec" 7, „Peisaj contemporan").

ȘTEFAN GRECU : Da, am citit, sînt niște aberații și „fantasmăgării"... Date responsabile, corecte, despre revista și grupul „Albatros", puteți găsi în cartea lui Ion Bălu, „Nostalgia absolutului" (ed. „Eminescu", 1981) și în volumul nostru, „Versuri", din „Biblioteca pentru toți" (ed. „Minerva" 1981).

R. BARBU : Proza dv. e destul de stîngace și primitivă, atît în ce privește redactarea, cît și în privința faptelor relatate. „Drama" tînărului student (tată al unui prunc nelegitim) căruia părinții („director de bancă" și „judecătoare" !...) îi încuie („în sifonier" !) actul de naștere ca să-i împiedice căsătoria („mezalianță" !... zic ei.) cu o fiică de muncitori (deși tînărul e major, bineînțeles, hotărît să se însoare, și nu pare atît de imbecil încît să nu-și poată lua de la primărie un alt act de naștere !...), „drama" aceasta, în toate amănuntele și desfășurările ei (care se întîmplă, subliniem, în zilele noastre !) e un lucru cu totul pueril și nesărat. Care explică, probabil, și eșecurile dv. anterioare (de care pomeniți) pe la alte redacții.

J. — M. VADISLAV : Scrisă neglijent, la voia întîmplării, fără un efort de concentrare (și de construcție), povestea rămîne vagă, confuză lipsită de personaje congruente, vii (nu reiese clar nici raportul de succesiune — ori concomitență ? — dintre momentul Dan-Liviu și momentul Ștefan, etc.). Apoi, „lumina care se strecura prin **sticla** îngustă a **geamurilor**", „un coc de miere", „gîtul aurit de căldură" ? !, etc., etc., ilustrează și ele un mod de a lucra, grăbit, superficial, neglijent, prin care nu se pot obține rezultate valabile.

N. ȘTEJAR : Vă bazați pe un îndoielnic răspuns, „prin intermediar", de acum 15 ani ! (de care, de altfel, n-avem nici cea mai vagă cunoștință) și vă lansați în presupuneri și speculații alături cu drumul. Noi nu v-am spus „clasicizant", în răspunsul anterior din această rubrică (versuri „clasicizante" apar, de altfel, nu rareori, în chenarul „Atelierului"), ci v-am spus, limpede ca „bună-ziua", „încercări de nivel modest". Și mai clar : neajunsul textelor dv. nu este că ar fi, chibzuite, „clasicizante" (calificativ care nici nu ne cade prea des sub pensă, în orice caz nu cu sens de repros...), ci că sînt slabe ! (Lucru pe care nu se poate să nu-l fi aflat și dv., în lungul anilor, consultînd diferitele poste redacționale. Dacă nu cumva vă este prea obișnuită meteahna de a pune mîna la ochi în fața adevărului...). Oricum, noi vă stăm la dispoziție pentru o „reexaminare" în plus, atentă și amănunțită, cu toată obiectivitatea omenește posibilă.

VIOREL GARDAL : Încă nu e clar care sînt posibilitățile dv. Deocamdată, niște notații, cam inconsistente, din care nu lipsesc și unele vagi semne lirice. Să mai vedem. (Ne puteți trimite, desigur, și proza).

MIRCEA POPA : Versurile, mai de grabă stîngace, sovăitoare, nu par a făgădui prea mult (deși, în „Înserare" ar putea fi ceva). Proza, însă, vioaie, cursivă, curat scrisă, povestește destul de bine și merită să-i acordați atenție și speranță.

A. A. GHERGUȚ : Versurile sînt foarte slabe și nu poartă nici un semn de talent. Stați prost și cu scrisul, cu exprimarea, cu ortografia, etc. (pentru clasa a X-a, unde vă aflați !), așa că, în loc să vă apucați de scris un roman (pentru care n-aveți nici pregătirea și experiența minimă, presupunînd că ați avea talent, ceea ce încă nu se știe !), mai înțelept ar fi să vă ocupați serios de școală, de citit, de pregătirea dv. intelectuală, în general. (Caietul de încercări literare ar trebui deschis mai rar și numai în timpul cu adevărat liber).

Teodor Vasiliu, George Gogoneață, Grațiela Ermurache, Marin Tanciu, Constantin B., Constantin Roman, Ioan Lazăr, Visarion A., Mihai M. Enășoae, Petre Dumitru, Constantin Dieneș, Ion St. Ursulescu, Florea Ion Caracal, Magda Seklaoui, Diana M. Toni, Angelica Lazăr, (ceva, în „În timp ce"). **Iuliana Oancea, Mihai G. Morar :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Întrebări

Îndrăznesc să-ntreb.
Spitale nu există.
Îndrăznesc să-ntreb.
Spitalele sînt urîte. În preajma spitalelor
se vînd susan ca la munte
floricele semințe alviță
bomboane în roboți de plastic
flori fructe. Îndrăznesc să-ntreb
În preajma spitalelor se string cerșetori
autobuzele curg spre spital
în zilele de vizită
zilele curg spre spital.
Îndrăznesc să-ntreb. Autobuzele
vin de undeva dintr-un loc anume
autobuzele nu vin de foarte departe
îndrăznesc să-ntreb
toate știu că trebuie să ne ducă
la spital...
Îndrăznesc să-ntreb. Există
capete de linie
unde autobuzele extenuate
se internează...

LORENA PAVĂLAN

Scrisoare de dragoste

Mă simt așa de singur ca după un război
Din care însă nimeni nu s-a întors la vetre
Mă simt așa de singur că-mi vine să arunc
Ca un nebun în bronzul statuilor cu pietre
Se face iarăși toamnă și cred că mai respiri
Pălăminii casei mele duhnesc a frunză moartă
Nopți lungi de insomnie mucegăiesc în cești
Ca în odaia unui nemulțumit de soartă
Îți mai aduci aminte cît cer senin a fost
În gînduri în cuvinte în liniște în gesturi
Acum îmi sprijin clipa de amintirea ta
Și viața mi se pare un lanț de everesturi

Se face iarăși toamnă și cred că mai respiri
Și cade steaua celor din urmă trandafiri...

VIOREL MUNTEANU

Verbul

Caut verbul care să aprindă
ca filamentul lămpii lui Edison,
verbul deschizînd
ca pe-o carte
sufletul cititorului,
astfel
soarele răsfoiește un trandafir !

EMIL COȚIANU

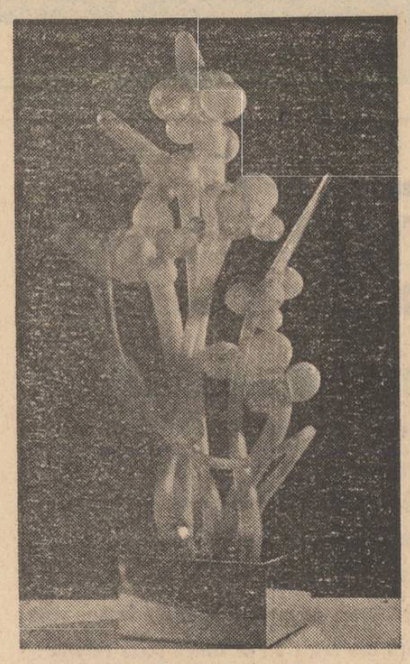

Dan Băncilă : „Forme"

Întîmplări în familie

Bunica își tricotează
tristețea la fereastră,
bunicul e plecat
să descopere America,
la cinematograful sătesc
rulează un nou
război mondial,
unchiul Ion își caută
viața netrăită
într-un album cu poze,
noi ne jucăm
în curtea interioară
a melancoliei
de-a păsările.

LUCIAN CODRIN MANAILESCU

Risipitoarea lui tinerețe

Erai bogat aveai tinerețea
și ramuri înflorite de salcîm
primăverile curgeau firesc
cu apele din izvoare
și doar risul tău
le putea fi pe măsură
înaintai într-un tunel
de ramuri înflorite de salcîm
statornică în tristețe
m-am irosit în creștere
la capătul tunelului fremătător
mai veghează și ocum o pată de soare.

VIORICA IONESCU

Cu starea de spirit

I

Nemulțumirea să mi-o spun
îmi trebuie cuvinte arătoase,
fulgii se adună într-un cerc,
oasele de zăpadă stau pe case.
Cuvintele le caut mereu și sufletul
e cenușiu, cu țepi,
o lîncă de lănci, cu amurgul rănit.
Cade un singe nemaivăzut
ca o mulțime de gînduri
Starea nu se încheagă în cuvinte.

II

Fulgii despică lumina
iar cuvintele trebuie să le scriu :
scot un fel de pistol
pînă nu e prea tîrziu
și trag cu sunete,
Acum cerul tace ; oboseala lui
doarme pe case — case mari de zăpadă.

III

Pentru a goli conductele
folosim un cuvînt cu țepi,
biogazul arde sub formă de cuvinte umflate,
s-au omorît cu tăișul unei vorbe
ideile grase, răsfățate
și stilpii uriași intră în pămînt
loviți de baroasele
cuvintelor de mii de tone.
Mîine dăm ordin de atac
cu tancurile lexicului.
Neliniștea mea o agăț
de borna acestei poezii
și cînd demarez,
neliniștea amintită
cade de pe mine
ca un cort fără corzi,
dezvelindu-mă
sub ploaia noilor senzații.

CONSTANTIN BUICIUC

Tricolorul

Urmare din pag. 1

toric, cu fiii săi prin idei devenite, sub sfîșierea timpului, simboluri, iată-mă, cum spuneam, lîngă Tricolor ! Nu-i caut culorile, semnificații lor, dispoziția lor, cunosc pe dinafară toate astea, aspectele tehnice au privit direct de pionierii României moderne, caut și găsesc istoria noastră adusă, cu mari sacrificii, la zi, găsesc spațiul românesc păstrat cu preț greu de singe și idei intact, adică pașii mei și gîndurile mele pot umbla la adăpostul aceleași hotărîri care au adăpostit gîndurile și munca înaintașilor mei, caut și găsesc în el marea, încercata și învingătoarea limbă maternă, caut și găsesc în el tot ce-mi este necesar pentru ca, sub el, să merg mai departe. Nu mă uit după metafore uzate, nu aștept explicații lenese despre semne și semnificații, simbolul vieții unui popor rămîne viu atîta vreme cît poporul este viu iar poporul este viu cînd ogoarele, uzinele, gîndurile, cîntecele sale sînt în plenitudinea vieții. Nu-l scotocesc de acte și legitimații mai mult sau mai puțin istorice, am demonstrat cît de legică și logică este credința mea în el, iar pe cei care mai umblă după acest lucru îi trimit în fața vieții poporului, în fața istoriei lui ca în fața celei mai autentice Evidențe.

Mă apropii de el și-i ascult comunicarea specifică cu alte simboluri **supreme** care-au putut și pot comunica în continuare într-un limbaj cinstit despre marile probleme ale umanității, ale lumii contemporane, îi ascult și-i înțeleg efortul de-a ajunge la o comunicare pe această temă cu toate stindardurile planetei noastre. Șed sub el la un miting de pace și-i rămîn veșnic îndatorat pentru efortul lui, el, martorul cel mai ocular la marile atrocități ale istoriei, de-a face auzit și înțeles, pe toate meridianele, glasul meu stăpînit de dorință sinceră. Construiesc sub el un tractor, un cîntec, o uzină și-l simt croindu-mi drum spre o viață demnă într-o societate a muncilor, îi simt trezia seculară ca pe o lumină fără de care viața mea nu poate vedea, concepe sau înțelege nimic.

Alegoreme pentru planeta inocenței

Urmare din pag. 1

jumătate civil, jumătate cazon. Celălalt, jumătate cazon, jumătate civil. Unul cu două pistoale de jucărie în mîini. Celălalt, trudindu-se „de-adevăratelea" să transporte nisip cu o mașină de jucărie. Unul se apropie semet și, fără cuvinte, cu pistoalele ridicate propune Jocul Războiului. Celălalt, tot fără cuvinte, îi întoarce spatele și descoperă la cîțiva pași, în jurul arenei, o bordură de beton pe care mașina lui încărcată cu nisip își continuă cursa mult mai repede. Unul se face că n-a înțeles și se așează peste bordura celuilalt, pe singura cale posibilă, ca o barieră vie, cu pistoalele ridicate. Celălalt, din nou fără cuvinte, ridică o lopată de jucărie și trasează dincolo de UNUL, la o distanță de două-trei palme, o graniță prin aer. Se întoarce apoi cu mașina lui de jucărie și pleacă să-și care pe mai departe nisipul adevărat. Unul acceptă sentința jocului implacabil și se retrage dincolo de granița uneltelor cuminți. Celălalt nici nu vrea să se mai uite în urmă.

3. LABIRINTUL

Avea pe atunci trei ani. Era peltică și-i plăcea să alerge pe măsura dorințelor din mintea sa de copil. Poate și de aceea nu căderile ci opreliștile erau pentru ea prilej de lacrimi. Într-o zi a fost „călăuzită" spre tărîmul jocurilor din perimetrul unui parc provincial. Acolo a descoperit Labirintul. Un Labirint liliputan, clădit la preț redus din bare de fier cornier și nănădit de lumină. Oricum, și la dimensiunile jocului capcanele din Labirint erau adevărate. În jurul ei un du-te-vino de copii curajoși. Părinții postați la colțurile Labirintului enunțau sfaturi ca-n reprezentațiile cu boxeri profesioniști.

Avea pe atunci trei ani. Era peltică și alerga prea mult și prea repede. A pătruns temătoare în Labirint. A făcut cîțiva pași după care s-a întîmplat „inexplicabilul". Am văzut-o după cei doi-trei pași făcuți pe calea bătătorită și ușor de recunoscut cum își croiește un alt drum al său, de-a dreptul, prin zăbrelele de fier cornier și peste capcane, fără să-i pese de lacrimi sau de greșeli, pînă cînd s-a descoperit învingătoare dincolo de peretii Labirintului. A ris atunci din toată inima pentru această ispravă a sa privind nu spre părinți ci spre soare. Ca și cum de-acolo i-ar fi venit sfatul șoptit pentru acest drum de-a dreptul. Întîmplător vă rog să-i dați dreptate. Dar nu întîmplător vă rog să vă-amintiți că pacea lumii nu-și poate croi decît un drum de-a dreptul aflînd în strălucirea soarelui singura călăuză.

Se iscălea Z. S. (XIX)

Urmare din pag. 1

După primul, pahar Fănuș mi-a făcut un semn și eu am deschis geanta burdușită și am scos exemplarele mirosind a cerneală tipografică.

I-am întins unul lui Fănuș care s-a uitat la el pe toate fețele ca și cum nu l-ar mai fi văzut pînă atunci, privindu-l extaziat ținîndu-l ridicat să-l vadă președintele cum arată.

Nu arăta rău, doar că era nițel cam mare. Stancu a mijit ochii, a privit cîteva clipe, a zîmbit și a cerut să-l vadă mai de aproape.

Și-a pus ochelarii, a cercetat atent coperta, iar a zîmbit, după care a început să-l răsfoiască metodic și cu răbdare.

Între timp, Fănuș turuia despre greutățile editării unui asemenea „cărți", despre elanul cu care muncise colectivul asociației și în special subsemnatul, despre geniul de machetator a lui Pucă (el îl concepuse), care a spart toate tiparele cunoscute scoțînd un lucru absolut original, și așa mai departe.

Stancu asculta și răsfoia meticulos și eu mă rugam celui de sus să nu mai revină la copertă, dar președintele a revenit, l-a așezat în fața lui pe măsuță, ne-a îndemnat să mai servim cîte un pahar zîmbind misterios.

La un moment dat și-a mutat privirile spre mine, m-a cercetat cu un soi de curiozitate amuzată și, în clipa aceea, am înțeles că văzuse ce n-aș fi vrut eu să vadă și că va spune ce n-aș fi vrut să spună.

Coperta era întesată de poze de scriitori de toate virstele și genurile și sexele, arăta bine, mă inspirasem după un model străin, era prezentabilă și, într-un fel, inedită.

— Balzac, Balzac, a monologat Stancu, cine a hotărît ordinea scriitorilor de pe copertă ?

Fănuș s-a uitat la mine și m-a întrebat la rîndu-i :

— Cine-a hotărît, mă, ordinea pozelor ?

— Nimeni...

— Cum nimeni, s-a mirat prozatorul din bălțile Brăilei, ce, le-ați pus așa, cu furca ?

— Nu, prin tragere la sorți...

— Prin tragere la sorți domn Stancu, l-a asigurat Fănuș.

— Prin tragere la sorți... ! Da, da, interesant, interesant. Ca să vezi cum e cu sorții ăștia, ca să vezi... Balzac, Balzac, dumneata unde ești, unde ești că nu te găsesc.

Fănuș i-a indicat un loc cam pe la mijlocul coperții și președintele a dat din cap și-a zis un „da, da", moale și inexpresiv. Apoi a pus degetul pe o fotografie din primul rînd, (cam a treia), fiindcă prima era chiar a sa și-a întrebat mirat :

— Cine e scriitorul ăsta, cine e ? că nu văd prea bine...

Scriitorul **ăla** era chiar subsemnatul care nu văzuse coperta, mai bine zis „ordinea pozelor" de pe copertă decît în faza cînd se tipărea.

Un colaborator **zelos** aranjase de așa manieră „tragerea la sorți" încît mă virise în rîndul întîi, încadrat de două glorii feminine chiar în dreapta președintelui.

— Ăla e el ! a zis Fănuș nepăsător și-a mai turnat un rînd din licoarea cu miros de ploșnițe.

— A, da, da, e chiar domnul Micu, s-a mirat Z. S. Dumneata ești, domnule Micu. Ca să vezi, ca să vezi ce noroc ai avut la tragerea la sorți.

Ai avut noroc să stai în rînd cu mine, în primul rînd și șeful dumitale, Balzac, e mai jos printre debutanți...

Am tăcut și-am sorbit preocupat din paharul care-mi înghețase în palme.

Înainte de plecare, Stancu ne-a condus pînă în hol și de acolo m-a sfătuit cu vocea sa inimitabilă :

— Domnule Micu, dacă mai scoateți și la anul un almanah și va fi tot cu **tragere la sorți**, te rog, te rog, mută-te dumneata în locul lui Balzac și lasă-l pe el lîngă mine...

P.S.

Rețetă estivală : (preluată după cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud"). **Punci de cireșe.** Cireșele curățite de sîmburi și zdrobite cu lingura se amestecă cu fulgi de porumb și smîntînă. Se recomandă îndeosebi celor nervoși și anemici.

Salată de păpădie. Păpădia curățată și amestecată cu pătrunjel tocat, cu puțin unt sau ulei, chimen zdrobit și coji de ceapă tăiate mărunt peste care se stoarce lămîie sau mai lesne oțet, dă o salată excelentă, Ajută pe cei melancolici.

În universul lui Ramuz

Sînt doar de cîteva clipe în biroul doamnei Hanna Zweifel Wütrich, secretara fundației Pro-Helvetia. Încercăm împreună să alcătuim un program pentru cele zece zile pe care le voi petrece aici. Am fost invitat să adincesc datele pe care le dețin despre marele scriitor elvețian Charles Ferdinand Ramuz, știută fiind dorința mea să-l traduc în românește.

Este evident că, ori de cîte ori se vorbește de relația Ramuz-Elveția, istoria ei interioară — în virtutea aportului ei propriu — întărește impresia că un scriitor universal atrage mai întîi atenția ca scriitor național. O lungă convorbire purtată cu domnul Gérard Buchet, președintele Fundației Ramuz, m-a ajutat să pricep mai exact cum acest mare scriitor de limbă Lausanne vorbește despre poporul de podgoreni, mici fermieri, cărturari de țară care îi populează literatura. Sînt oameni din Vaud, munteni încăpățînați și aspri, însingurați și eficienți, modești și vitali. Ramuz, în cele aproape 20 de romane ale sale, a aruncat lumină asupra destinului lor împărțit între bucurii simple și griji apăsătoare, între sărăcie și generozitate. El i-a zugrăvit din perspectiva visului lor să-și depășească deceptiile, dramele, să fie tari, să accepte realitatea. Există sub acest raport similitudini între Ch. F. Ramuz și Mihail Sadoveanu sau Ion Agîrbiceanu : cu toții iubesc natura ca încarnare a rezistenței la rău. Și fiecare în parte știe că singurătatea este o formă de protest față de frustrările civilizației burgheze.

Întîlnindu-mă cu doamna Doris Jacubec, directoarea Centrului pentru studiul literaturilor romanice, am remarcat cît de fecund poate fi dialogul continuu între literaturi. I-am semnalat cu acel prilej interesul arătat de Lucian Blaga lui Ramuz, în anii de sedere la Berna între 1927—1928 și în 1937, dialog care s-a transformat repede într-o descoperire a originalității ca element motor pentru a identifica la autorul **Vieții lui Samuel Belet** capacitatea de simbolizare. Într-una din scrisorile sale adresate lui Ion Breazu, Blaga vorbea tocmai despre această decisivă facultate de a crea panouri, imagini ale fuziunii între local (tipuri specifice) și atitudini umane de o adîncime și rodnicie ușor de recunoscut. Despre acest **stil** Ramuz aveam să discut în numeroase alte ocazii. Una s-a ivit curînd. La invitația lui Mousse Boulanger, președinta Uniunii Scriitorilor elvețieni, am plecat împreună în micutul dar neobositul ei Rënault 5, în Munții Jura. Satul spre care ne îndreptăm, ascuns între lungi șoinări împădurite, se află foarte aproape de granița cu Franța. Am trecut prin așezări ca **La côte aux fées** sau **Verrières**, aproape niște cătune montane, unde se fabrică astăzi ceasuri extrem de fine și de unde a și plecat prima serie de ceasuri elvețiene să cucerească lumea. Firma care le desface cere lucrătorilor ei un ferm angajament de natură antialcoolică, atît de fin este travaliul depus pentru fabricarea micromecanismelor de măsurat timpul.

În satele de aici iarna durează mai bine de șapte luni. Copiii merg la școală pe schiuri, parcurg distanțe de 12-15 km pe zi. Părinții lor înfruntă și ei condiții meteorologice dificile. Au de hrănit animale, uneori blocate de abundența zăpezilor, vin și în ajutorul turiștilor în nevoie, construiesc case, drumuri, asigură buna și normala funcționare a atelierelor, rețelelor electrice, difuzării presei etc. Este iarna cu care s-a luptat mereu Ramuz, visînd ca în inimi să fie primăvară.

Umanitatea localnicilor ca substanță morală, civică, profesională și afectivă se exprimă printr-o infinitate de atribute. „Este exact ceea ce a și făcut Ramuz, cînd le-a împletit admirabil vocațiile într-o densitate de realități làuntrice", observă Mousse Boulanger, făcînd elogiul oamenilor din partea locului. Elogiu pe de-antregul meritat cum avea să-mi dovedească popasul în comuna **Les Bayards** unde Nadine Schmid își pusese la dispoziție casa pentru ca nouă artiști și artiste să expună într-o manifestare colectivă, țesături, tapiserii, emailuri, colaje, acuarele și ceramică. Nadine Schmid nu mai este o femeie tînără. Soția binecunoscutului pictor M. Lermite a rămas văduvă în urmă cu cîțiva ani. A început să coasă, să-și ofere cabana pentru ca în ambianța ei extraordinară arta să dobîndească un cămin al ei, robust la intemperii sufletești, darnic în impresii regeneratoare. La despărțire, poftit să semnez în cartea de onoare a expoziției, am îndrăznit să aștern aceste rînduri „Ce dovadă mai bună că talentul și decizia exclud stîngăcia și dezorientarea !" La care un cunoscut ceramist, domnul Dougond, prezent la vernisaj, a exclamat încîntindu-ne „Lui Ramuz nu i-ar fi rușine cu noi".

...Sigur, n-am să uit să evoc vizita pe care i-am făcut-o la Neuchatel domnului Gérard Buchet, președintele Fundației Ramuz, prilej cu care m-am întîlnit și cu Friedrich Dürrenmatt. N-am să uit cele două dimineți petrecute la Radio-Lausanne unde am răspuns întrebărilor lui Pierre Gaspaz pentru populara emisiune **Latitudini**, în cadrul căreia am vorbit despre cultura și literatura noastră privite din perspectiva aportului la universalitate.

Și n-am să uit, în încheiere, **last but not least**, primirea caldă pe care mi-a rezervat-o profesorul Roland Ruffieux, președintele Fundației Pro-Helvetia cînd am trecut pragul Institutului de științe sociale din Laussanne. Ca și domnul Ruffieux, care păstrează din cursul vizitei în România impresii puternice, doamna Olivieri, fiica marelui scriitor Charles Ferdinand Ramuz, ne-a dat prilejul să gîndim la sensul înalt al prieteniei. Doamna Olivieri locuiește în casa din Pully, „La Muette" unde a trăit și lucrat Ramuz însuși. În cabinetul scriitorului, biroul, ustensilele sale pe masa de lucru și întreaga ambianță se păstrează intacte. După trecerea anilor doamna Olivieri n-a modificat decît apartamentul personal. În salonul bogat împodobit cu uleiuri și acuarele am descoperit numeroase mărturii românești. Icoane și bibelouri, scoarțe și chilimuri vorbesc despre trecerea acestei femei extrem de mobile și de temperamentul pasionat prin țara noastră. Ca soție de diplomat, a cunoscut bine România înainte de război. Își amintește că a trăit în mijlocul unor oameni deschiși, generoși, fără fanatisme, „cu acel spirit de comuniune pe care numai o lume înfrățită pașnic îl condiționează".

Henri Zalis

REVISTA STRĂINĂ

● **MUZEUL GERMAN DE ȘTIINȚE NATURALE** și tehnice din München a sărbătorit, de curînd, cea de a 50-a aniversare a bibliotecii sale, care cuprinde astăzi peste 650 000 de volume și alte cîteva mii de piese și documente în colecția ce constituie, după aprecierile specialiștilor, una dintre cele mai importante arhive ale literaturii și documentației tehnice și științifice din Republica Federală Germania. Biblioteca a fost deschisă cu 145 000 de lucrări și 18 000 de periodice în colecția sa, fiind de atunci un centru indispensabil pentru documentarea elevilor, studenților, a specialiștilor și a publicului larg. Celebrînd această venerabilă instituție, Karl Stankiewitz scrie în **Algemeine Zeitung Mainz** : „Numărul manuscriselor și al documentelor adunate în bibliotecă este deja peste 20 000 și mai multe mii dintre ele nu sînt încă studiate din punct de vedere științific. În jur de 10 000 de cărți intră în fișier în fiecare an. 174 de editori s-au angajat prin contract să doneze toate noile ediții ale lucrărilor științifice și tehnice. 1 400 de reviste și periodice specializate sînt în mod obișnuit puse la dispoziția publicului".

● **PREMIUL PĂCII** al Librăriilor germane a fost decernat istoricului american George F. Kennan. Această distincție recompensează o personalitate ce a participat activ la viața istorică a ultimelor decenii pe planeta noastră, fiind unul dintre principalii autori ai citorva dintre documentele fundamentale ce marchează turnurile ideologice ale lumii occidentale. Premiul german este foarte prestigios, fiind decernat unor personalități de prim plan ale lumii contemporane.

● **SUBSTANȚIALE CRONICI** au fost consacrate unei expoziții de artă mexicană ce cuprinde lucrările monumentale cele mai cunoscute, de la Rivera la David Alvaro Siqueiros. Cronica lui Jurgen Beckelmann conchide : „O artă care se vrea politică nu este întotdeauna agreabilă. Mai ales atunci cînd este însoțită de dilatantism estetic. Dar nu despre asta este vorba aici. Pictorii mexicani sînt cu toții niște artiști de talent, care-și cunosc bine meseria. Unele picturi de Rivera, care ornamentează plafoanele, te fac chiar să visezi la frescele lui Tiepolo, care se găsesc la castelul din Würzburg. O comparație valabilă, cu toată deosebirea de idei și intenții". O consacrare mai pregnantă a marilor virtuți artistice ale artei monumentale din Mexic ar fi imposibilă, avînd în vedere prestigiul absolut de care se bucură pictura italiană a Renașterii. Cu toate acestea, atributele lui Beckelmann nu au fost controversate de către nici un alt cronicar.

● **ULTIMA CARTE** a lui Maurice Blanchot, „L'Ecriture du dessastre" se bucură în continuare de o presă foarte favorabilă. Continuînd pe linia dezvoltată în eseurile anterioare, formulînd noi ipoteze referitoare la scriitura fragmentară, marele eseist francez problematizează însăși poziția omului care se exprimă în scris, prin dubla artă a aforismului și aluziilor, cum spune Edouard Maurot-Sir Continuindu-și ideea, recenzentul scrie : „Stilul fragmentar se deschide în analize fascinante și uluitoare de sinonime și antonime, toate împreună experimentînd limbajul la granițele sale ultime, adică în infinitatea lui. Dacă există un scop ultim al acestei cărți, care este desigur cea mai importantă dintre cele scrise de Blanchot și foarte probabil cea mai importantă a generației actuale, cu adevărat semnificativ între toate eseurile este cel consacrat naturii sau denaturării limbajului, bazîndu-se pe „cufundarea în adîncuri" a acestui limbaj, în însuși actul scrisului, astfel încît mișcarea semiotică de dincolo de sens este în același timp o mișcare în interiorul său".

● **PROFESORUL** Alexandru Baramidze, una dintre cele mai mari personalități intelectuale ale Georgiei sovietice a împlinit 80 de ani, fiind celebrat de întreaga presă culturală din lume. Medalionul pe care îl consacră Rosemarie Kieffer îl descrie în acești termeni : „El a asigurat georgienilor din Uniunea Sovietică prezența continuă a unui spirit, a unui suflet colectiv care vine către ei dintr-un trecut minunat și prestigios, pentru a-i conduce în direcția unui viitor prosper și fidel, în domeniul eticii și esteticii, al acelei nobleți care imoregnează gîndirea georgiană, așa cum s-a manifestat ea din Evul mediu încoace, mai ales în poemul epic al lui Șota Rustaveli, **Viteazul în piele de tigru**".

● **PREMIUL BÜCHNER** a fost atribuit cu titlu postum marelui dramaturg și romancier german Petel Weiss, autorul celebrei piese „Marat-Sade". Începînd din 1939, cunoscutul scriitor a trăit în exil în Suedia, făcîndu-se cunoscut îndeosebi din anul 1964, cu piesa lui „de teatru total", montată la teatrul Schiller din Berlinul de Vest. Cunoscut mai înainte ca romancier, autor al unor cărți provocatoare, punînd în discuție însesi fundamentele morale ale societății occidentale de azi, Peter Weiss a fost un autor controversat, a cărui contribuție în literatura germană este considerată a fi esențială.

dumitru d. ifrim

Adevărata iubire

Cleliei Byzantion

Să ucizi
Fiecare zi
Și nepăsarea să colereze
obrajii dolofani
ai amurgului

Iar steaua
— Numai ea asemenea păsterului —
din orbita inimii
care-n lumina zilei se pustiise
apare
Dezleagă-o să se ridice

Însoțitoarea singurătății
ce atît de rar dar fără patimă
pe aleși îi inspiră !

II

Lîngă ceva mișcător
numai bratele inimii
...Cu degete de iubire
vor culege fărîmele

Dar cine să le înlănțuie
dacă ecoul ce vine de dincolo
de munte s-a spart
și coșul pieptului mă doare
ca o orbită proaspătă !

III

Pe lespede numai capul
...Nu lăsa mingîierea
să-și afle culcușul...

Trupul pe oase
carnea pierdută
Și lîngă stea
Timpla tăcută !

IV

Zvăpăiate
Numai aurora și primăvara
și vara...

Și toamna și iarna
Roata amurgului...

Zvăpăiată în sine
patima duhului
steaua !

V

Condorii amurgului
...Pe ce creste sorb
orbitoarea zăpadă ? —
Diafană, strălimpede...

De sudoarea înaintării
se umezesc gîndurile
le apucă frigurile

Și-n urmă condorii
condorii majestuoși ai amurgului
ațiță cu țurțuri
jarul adîncului ! —

VI

Să stringi în brațe
iubita,
— închisoare dorită —

Să porți în brațe
pruncul

Stringînd, ca un avar,
adevărata iubire.

Poem

Mamei

Mai așteaptă, mai ai răbdare
Se va face curînd
Și curînd voi alerga cu o floare
Pe calea ta singerînd

Mai așteaptă, mai ai răbdare
Te voi întîlni în curînd
Și-ți voi aduce în dar o floare
Pe care o știu crescîndu-ți în gînd

Mai așteaptă, mai ai răbdare
Lumea nu piere nicicum, nicicînd
Voi veni în curînd cu o floare
Și vom adormi îmbrățișînd

m a p a m o n d

POEZIE IRAKIANĂ contemporană

ABD AL-WAHHAB AL-BAYATI

Pămînt bun

În satul meu copiii cîntă — paparude —
Pămîntului venirea ploii ca lăstunii.
Mingiie primăvara viața cu mîini ude
Și-o poartă-n brațe pe poteca lunii.

O, picătură de balsam, o, strună de mătase
Pe panta munților Hamrin, zeiță, vrajă sfîntă,
Nopțile iernii triste copii cu fețe trase
Le sparg în strigăte de dincolo de nori
Desculți și goi sub ploi zburdînd și cîntă.
Îmi amintești de vremea cînd hoinăream
în cete,
De ochiul pompierului, încete
Îmi amintești puhoaie
De-nfometați scurmînd țărîna, ploaie
Ce semeni bucuria
Cu zorile în codrul de jugastru.
Colibele noastre dansează în piclă.
Sub jocul albastru
Aprinse chiar și pietrele se-ndoaie
S-aducă ploaie
Cu zorile în codrul de jugastru.

În satul meu copiii cîntă — paparude —
Pămîntului venirea ploii ca lăstunii.
Mingiie primăvara viața cu mîini ude
Și-o poartă-n brațe pe poteca lunii.

Luna din Șiraz

Îmi rănesc inima, adăp din ea poezia,
o nestemată lucește
în albia fluviului uman, zboară fluturi roșii,
se naște
din cîntu-mi : o femeie purtînd o lună din
Șiraz în spic
de aur împletit, în ochii ei arde mierea
pădurilor și tristețea focului veșnic, aripi îi
cresc
în noapte, și zboară să trezească soarele
adormit în
boabele de sudoare sclipind pe fruntea
îndrăgostitului, în tristețea
culorilor ascunse în pînze : o femeie purtînd
o lună
de Șiraz, în noapte zboară, îmi biruie somnul,
inima mi-o rănește
adapă din sîngele ei poezia, ei mă închin :
văd cetăți
înecate în albia fluviului ce curge din ochii-i,
lucește vraja
mierii : ucide pe cine se-apropie sau se uită
sau înoată contra curgerii
: văd toate femeile lumii în una născută din
cîntu-mi.
O stăpînesc, ea mi-e casă, ei mă închin, strig
în fața
nopții dar aripa mi se frînge peste culorile
ascunse
în pînze.
îmi desfac aripile și zbor la ea în miezul
nopții s-o văd

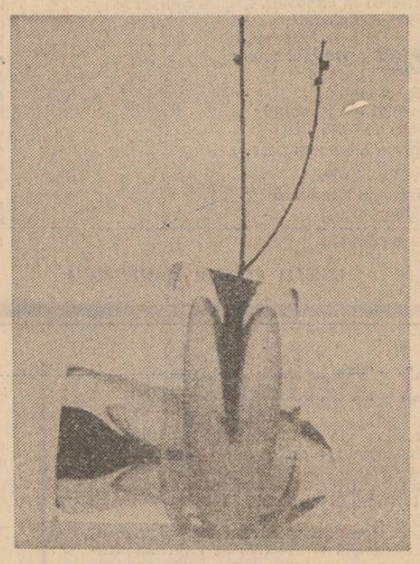

Dan Băncilă : „Forme"

adormită visînd luna verde-a Șirazului
de-asupra porților
de piatră plîngînd, atîrnată de crengile
grădinii ei și rămasă singură
adorînd-o : ce-a fost va mai fi : viața mi-a
fost pe pămînt
absență și prezență pline de singurătate,
plecare, umbrele morților
fii, o, tu cupă — obraz de zmeură roșie
și trandafiri
albi de munte : merindea-mi în pribegia
aceasta, fii :
ultim surghiun și patrie : ei să mă-nchin,
în ea să trăiesc și să mor.

mistuie focul — focul și se stinge tristețea
îndrăgostiților plecați
în Sahara iubirii și rămîne Șirazul
și rămînem să mergem în
noapte spre el : arzînd în focul veșnic al
tristeții, ne cresc
aripi în zori, și zburăm, iar pînă sosesc
călăreții
în el, îl stăpînim, ne e casă : ne-ntoarcem

m-au găsit la izvoarele luminii ucis, pe gură
cu zmeură
roșie și trandafiri albi de munte vopsit
și aripa-mi
sădită-n lumină

În românește de
Ilie Bădicuț

BADR SAKIR AL-SAYYAB

Elegie pentru Garcia Lorca

În inima sa arde
focul din care se brănesc pătimașii,
și apa în infernul său dă-n clocot
purificînd, revărsîndu-se, pămîntul de rău.
Pupilele sale urzesc o velă de foc
contopind firele de pe fusele ploii,
din ochi ce scînteiază,
din piepturi de mame ce-alăptează,
din cuțite ce strecoară dulceața fructelor,
din cuțite de moașe ce taie buricul
și din cuțite de războinici ce sperie razele
luminii.

E o velă jilavă ca luna,
dură ca stînca,
iute ca privirea,
verde ca primăvara,
și roșie, vopsită cu sînge-ntunecos,
ca și cum ar fi o bărcuță de copil
ce rupe o carte ca să umple riul
cu bărcuțe de hîrtie
ca și cum ar fi vela lui Columb în valuri
furibunde,
ca și cum ar fi soarta.

În românește de
Geo Vasile

POEZIE IORDANIANĂ contemporană

ISA AL-NAURI

Puritate

Pe ochi lumină-mi curge și în suflet
Un cer de bucurii și pur albastru.
Deșertul spaimei își oprește spaima
La mine, spinii vieții nu m-ating.
De ce-aș fi trist ? Mi-e visul plin de astăzi
Și-avîntul nalt — bogat și plin de zboruri.
De ce-aș fi trist ?

Pe drum de noapte-mi rîde primăvara,
Poteca mea exală dulci miresme.
Credința mea a-nvins himera tristă,
Cu zîmbetu-mi am șters atîtea lacrimi.
De ce-aș fi trist ? Îmi cresc doar flori în cale,
Port bucuria pruncilor în suflet.
De ce-aș fi trist ?

Tot — limpezime, puritate, zîmbet
Sînt viața mea, grădina-mi n-are spini.
Deschis-am inima spre zări senine —
Iubirea și credința-mi sînt mai pure.
De ce-aș fi trist ? Să vremuiască vremea,
De nedreptate nu mă tem în viață.
De ce-aș fi trist ?

Satul meu primăvara

E satul meu o frescă în proaspătă găteală,
Zugravul primăverii i-adaugă splendoare,
Din vălul adierii zefirilor — odoare
Își pune fără seamăn, blamidă și beteală.
În el trăiește viața un vis mirific trezește —
Prune fascinat de basme cu ochi deschiși
visează.
Piraiele se-ngînă fugind de pe coline,
Livezile îmbracă în verde coaste line.
Și păsările : iată sînt muzici pentru nunți —
Îmbată cu cîntarea cîmpii și dealuri, munți.
De jos și bucurie se-nalță-acum cîntare,
Umplînd grădini în floare divina îmbătare.
Stau vițele în soare — mirese visătoare,
Domnițe mlădioase în straiе de sărbătoare
Și șoapte își adie. În timp ce raza dulce
Pe trupuri moleșite vrea ochi flăminzi
să culce.
Iar apele-n vîlcele săltînd sprințar rîd ierbii
Și unde reci adapă ogoarele și cerbii,
Copaci și flori în ele privesc și se răsfrîng
Cu frumusețea vie și gingașă din crîng.
Cleștarul ce transpare cu fețe răcoroase
Cuprinde-n el grădina cu crengile umbroase.
Fac florile pe maluri sfioasă plecăciune —
Spre cer, în dulci miresme, înalță rugăciune :
„Stăpîn al frumuseții și-al primăverii rege,
Fă primăvara timpul etern ce nu se trece !
Ea-i bucuria vieții, iubirea-n ea se naște,
În ea-ncolțește dorul și setea de-a cunoaște.
Ea-i poezia mare ce naște poezie
În sufletul ce-o poartă în el cu frenezie.
E zîmbet ce-nflorește pe fața luminoasă,
Și face omenirea să fie mai frumoasă ;
Ea sufletelor triste le dă aripi să zboare,
Le scapă de povară a primăverii boare.
Spre zorii primăverii toți oamenii se-avîntă
Lucrarea să-ți adore — desăvîrșirea sfîntă".

În românește de
Ilie Bădicuț

Orchestra zorilor

În satul meu nu se crapă de ziuă
pîn' ce cocoșul nu-ngăduie să se ivească
zorii.
Cîntă din toată puterea strigînd
Cucurigu ! Și dintr-odată zorii se ivesc.
Satul își desface pleoapele
întîmpinînd viața pentru o nouă zi.
Iar acel cor al satului
interpretînd aceeași melodie de la întemeiere,
începe să-și repete cîntecele :
măgărușul se-arată, îi urmează mielul,
iar cîinele apare cu-un somnoros lătrat,
vițelul scoate un muget necăjit,
iar pasărea-și revarsă ale sale triluri
ofrandă nașterii luminii,
mai dulci decît toți psalmii și poezia.

Soarele și luna

Soarele deasupra satului meu
dimineața sau în asfințit
nu e-ntrecut în frumusețe
de nimic niciodată.
Este ca un suris din răsărit
pînă-n apusul ce-l culcă ;
risipește cu razele sale
în sat, lumină și mireasmă.
Iar luna plină...
Nu există pe lume
o lună plină ca cea din satul meu.
A creat-o pentru el dinadins Dumnezeu
și i-a dat frumusețea.
Deasupra cerului său se înalță
ca un bulgăre de aur.
Ca și cum ar surîde copiilor
în timp ce se joacă.

În românește de
Geo Vasile

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH

Cîntăreții triști din Nürnberg

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Scena goală. Decorurile ridicate. Culisele dezvăluite. Măștile smulse. Mistificarea tragi-comediei fasciste este iluzorie. Chiar și în „neo", epilogul nu mai poate schimba trama piesei jucate. „Finita la comedia !" avea să se pronunțe la Nürnberg, după un proces ce depășea imaginația kafkiană.

...În acest Nürnberg, atît de calm, de pitoresc, de așezat, oraș de o cuceritoare cumsecădenie și de o irezistibilă ospitalitate bavareză. Orașul lui Albrecht Dürer și al celebrelor creioane „Faber Castell". Al renumitelor aparate electronice „Siemens" și al aspirinelor „Bayer". Un oraș cu dureri de cap, cu o închisoare monument și cu un tribunal celebru. Datorită acestui tribunal, mai mult decît datorită virtuților sale istorice legate de casa memorială Dürer, de bătrînul castel Kaiserburg și de cele două catedrale gotice — Sebalduskirche și Lorenzkirche — Nürnbergul și-a cîștigat o nejinduită faimă mondială. Iubitorii de muzică clasică îl știau după opera lui Richard Wagner „Maeștrii cîntăreți din Nürnberg". Cînd Dürer desena aici „Cavalerul, moartea și diavolul", nu bănuia că fantomele întruchipărilor plăsmuite de el vor reînvia cîndva pentru a bîntui pe străzile Nürnbergului. Adevăratul „Crepuscul al zeilor" de Wagner aici avea să se consume...

Fusese fieful lui Hitler, orașul megalomanicelor congrese anuale fasciste și al marilor montări butaforice din apogeul celui de-al III-lea Reich. Cînd s-a căutat un oraș capabil să găzduiască procesul, englezii au propus Münchenul. Sovieticii vedeau marea judecată desfășurîndu-se la Londra sau la Berlin. Întrebîndu-l pe generalul Lucius Clay, abia instalat guvernator-adjunct al zonei americane de ocupație, dacă știe vreun oraș german care să dispună de o mare sală de tribunal, de o închisoare și de spații de cazare corespunzătoare pentru juriști și gazetari, judecătorul Robert Houghwout Jackson a primit răspunsul așteptat : „Palatul de justiție din Nürnberg este practic intact".

Locul a fost acceptat. Cu privire la judecată, între „cei trei mari" — Stalin, Roosevelt și Churchill — se consumaseră polemici tăioase, se încrucișaseră replici vehemente, se rostiseră propuneri extremiste, pe care istoria n-avea să le dezvăluie decît sumar, la 25 de ani după pronunțarea sentinței. Alte detalii legate de acest teribil proces nu vor fi cunoscute decît atunci cînd se vor împlini 50 de ani, și apoi, 75 de ani de la încheierea lui. Așa s-a instaurat „cutuma" în scrierea istoriei. Adevărul să se servească cu porțioara. Cîte una, la fiecare sfert de veac. Întregul nu va fi cunoscut decît în anul 2011, adică atunci cînd o nouă generație, „detașată total" de eveniment, va putea afla ultimele „amănunte". Noi sîntem generația „de mijloc". Știm ceva mai puțin decît știau protagoniștii acțiunii desfășurată la Nürnberg, și ceva mai mult decît afla atunci opinia publică mondială, căreia ziarele i-au servit la începutul procesului primele pagini în întregime, apoi, pe măsură ce timpul trecea, doar două-trei coloane în paginile de interior, pentru ca, treptat, relatările de la „procesul secolului" să capete un loc din ce în ce mai periferic, pînă la rostirea sentinței, cînd evenimentul a revenit din nou în fruntea marilor cotidiene.

Se producea însă un lucru fără precedent în istorie. Pentru prima oară, autorii unui genocid de proporții internaționale erau trimiși pe banca acuzaților drept criminali de război". După încheierea păcii din 1918, se încercase condamnarea cîtorva vinovați de declanșarea marii conflagrații, dar judecata nu s-a ținut și ei n-au ispășit nici o pedeapsă.

Acum, răspunderea pentru grelele culpe comise împotriva umanității nu mai puteau fi eludate. Celor ce aveau să ia loc în boxa acuzaților nu le venea însă să creadă că ar fi putut exista pe lume vreun tribunal care să-i poată condamna. Mai tîrziu, s-a aflat că mult timp a circulat în înaltele sfere politice ale aliaților propunerea lui Alain Dulles, ca acuzaților să li se aplice „precedentul napoleonian" adică aceștia să fie adunați laolaltă și surghiuniți pe o insulă pustie, sub pază severă, unde să rămînă în totală izolare pînă la sfîrșitul zilelor lor. Ce insulă ? Unde ? Deocamdată, „insula" lor, păstrată sub cel mai strict secret, se afla „undeva în Europa", mai exact, în stațiunea balneară Mondorf, lîngă Luxemburg, în „Grand Hotel", loc de lux, unde deținuții de pe prima listă a acuzaților duceau o viață care nu se asemăna cîtuși de puțin cu aceea dintr-o adevărată închisoare. Erau 21. Lipseau încă doi, Himmler și Bormann. Primul, deghizat, cu mustața rasă și cu un ochi „de linoleum", ca piratii, fusese prins într-un grup de ciraci ai săi, care încercau să-și croiască drum spre occident. N-a rezistat tentației vedetiste. Și-a declarat singur identitatea. Dezbrăcat de hainele sale și îmbrăcat într-o uniformă englezească — din teama să nu fi ascuns prin vreo cusătură otrava —, i-a fost adus un dentist care să-i controleze dantura. Atunci, fostul Reichsführer SS, marele potentat al tuturor lagărelor de exterminare fasciste a scrîșnit din dinți strîngîndu-și fălcile cu toată puterea. Imediat a căzut ca trăsnit la pămînt. O fiolă minusculă cu cianură de potasiu îi fusese montată sub o punte dentară. Cu toate spălăturile stomacale administrate prompt, n-a mai putut fi salvat pentru a fi trimis pe banca acuzaților, și apoi, la streang... Bormann, în schimb, dispăruse fără urmă. Pînă prin 1970 s-a crezut că ar mai trăi, ascuns undeva, într-una din numeroasele colonii germane din America Latină.

Vedeta de la „Grand Hotel", din Mondorf, era Göring. Morfinoman înverșunat, acesta trecea printr-o cură obligatorie de dezintoxicare, ceea ce l-a făcut să piardă cam 40 de kilograme din greutatea mătăhăloasei sale făpturi, recăpătîndu-și, în schimb, acuitatea de spirit, vervа și tupeul. Timpul cît a vorbit la proces, singur, căutînd să „justifice" injustificabilul, a însumat 216 ore, adică, în total, 9 zile și 9 nopți în șir.

Printre cele dezvăluite la 25 de ani de la procesul din Nürnberg a fost și consensul celor trei mari, obținut, în principiu, încă din timpul conferințelor de la Teheran și Ialta, cu privire la modul cum avea să se desfășoare judecata. S-au făcut cunoscute pozițiile extremiste (Stalin și Churchill) și intransigența lui Roosevelt. În orice caz, „cei trei", cărora li s-a adăugat curînd al patrulea „mare" — De Gaulle —, nu se gîndeau la nici un „precedent napoleonian". Problema pusă în dispută privea amploarea procesului și procedura lui. Temerile erau legate de ceea ce puteau dezvălui acuzații în timpul apărării lor. Evident, primul lot nu era singurul. Nürnbergul n-avea decît să deschidă precedentul pentru alte procese, de o anvergură judiciară mai mică, dar nu mai puțin necesare.

Deocamdată, încă din timpul instrucției judiciare de la Mondorf, se adunase o adevărată „Himalaia" de hîrtoage. Sute de tone de documente descoperite de geniști prin cele mai bizare locuri, îndeosebi prin minele de sare părăsite, se adunau, completînd o nebănuită față a birocrației fasciste. Acel „Gründlichkeit", mania de a face totul temeinic, de a pune pe hîrtie, cu minuțiozitate, fiecare amănunt, se întorcea acum împotriva protagoniștilor sistemului. „Actul de acuzare — avea să declare Jackson — nu conține un singur punct care să nu-și găsească oglinda în documente, note personale de-ale inculpaților, articole de ziar sau dispoziții. De altfel, pentru asta, țin să le mulțumesc celor ce vor fi judecați : punînd pe hîrtie cele mai mărunte idei și planuri de-ale lor, ne-au facilitat în bună măsură munca !".

La 20 noiembrie 1945, ora zece și trei minute, în sala aceasta din palatul de justiție din Nürnberg, în fața asistenței s-a auzit strigătul grefierului : „Domnilor, Curtea !"

Printre cei 250 de ziariști se aflau Ilia Ehrenburg și John Dos Passos.

Balcanice

PETRE M. ANDREEVSKI

Secerișul

Două armii din priviri se măsoară
Mai prejos nu se lasă nici una

Fiecare soldat al celei dintîi
A luat în mînă luna cea nouă
Celorlalți nimic nu le-a mai rămas
Nici măcar unde să fugă

Astfel celor mai mulți dintre ei
Li s-au amestecat pînă și umbrele

Deasupră-le roiuri soiare
Le cîntă vărătece imnuri
(Pînă la ceruri dogorește pămîntul —
Duceți izvorul în aluaturi)

Două armii se luptă
Cea mai mică învinge

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

NUVELE BULGĂREȘTI

Am mai avut prilejul să consemnăm în acest loc marea eflorescență a literaturilor așa-zis marginale, fenomen ce caracterizează experiența romanescă și poezia unor popoare cu limbi de circulație restrînsă, ce nu sînt însă mai puțin interesante din punctul de vedere al gamei de umanitate și al adîncimii investigației pe care le propun cititorului. În acest context, am considerat eronată atitudinea ce tinde să neglijeze proza și poezia atît de semnificativă a unor popoare balcanice, tot mai cunoscute la noi datorită eforturilor unor traducători cu frumoasă ținută și, în același timp, constanți în fidelitatea lor față de valorile mai puțin spectaculoase, dar autentice. Este și cazul lui Valentin Deșliu, despre care de asemenea am mai scris, autor, împreună cu Mihaela Deșliu, al recentei versiuni din nuvelistica scriitorului bulgar Ștefan Mokrev. Este remarcabilă la prozatorul bulgar amploarea realității, după cum interesul său pentru umanitatea „mică", pentru gesturile aparent nesemnificative, evidențiază intensitatea unei vieți ce devine excepțională în paginile nuvelelor sale, — toate acestea constituind punctul de plecare al unei nuvelistici demnă de tot interesul. Din punctul de vedere al preocupărilor noastre, obsedați în ultimii ani mai mult de romanul eseistic și de proza speculativă, pare semnificativ să observăm că viața glorioasă a prozei se împărtășește mai ales din caracteristicile comune, din ceea ce Nathalie Sarraute numea : „banalitatea vieții", pe care o studia în cazul lui Tolstoi. Este vorba de aspecte cu valoare episodică, adică fragmente de viață, scoase din curgerea obișnuită a realității, primind, în acest fel, o intensitate și o pregnanță neobișnuită în gros-plan. Termenul, împrumutat din cinematografie, nu trebuie să ne inducă în eroare, deoarece tehnica episodului a fost remarcată încă din antichitate, Aristotel îi acorda o importanță deosebită în toate formele de expresie artistică. Ștefan Mokrev surprinde momente din viața unor oameni umili, scurte intruziuni în existențe „mici", care primesc o lumină aparte prin trăirile lor de-o clipă. Gustul nuvelistului pentru circumstanță este alteori depășit de observația generală, cum se întîmplă în excepționala nuvelă „Zvonul" unde populismul atît de caracteristic acestui tip de scriitor este depășit de un realism fundamental, o formă de observație sublimată în meditație asupra caracteristicilor umanității elementare. Colectivitatea devine în acest caz abuzivă pînă la crimă, executată însă prin mecanismele acelea subtile care o transformă pînă la urmă, în mod paradoxal, în opinie publică, așa-zicînd, adică forma aceea de birfă insuportabilă din comunitățile restrînse. De altfel, trebuie observat că în general Mokrev nu este foarte îngăduitor față de lumea pe care o descrie. Atașamentul său nu-l împinge niciodată să glorifice virtuțile abstracte ale lumii pe care o celebrează. Remarcabile sînt și textele inspirate „din lumea celor care nu cuvîntă", cum ar spune un scriitor român de demult. O tehnică a detaliului, finețea și reticența cu care avansează ipoteze privind reacțiile viețuitoarelor sînt frapante și constituie o lectură atractivă. Dar textul cel mai amplu ca semnificație este totuși cel care dă titlul culegerii. Un romantism de formulă desuetă, cu situații neverosimile în construcția intrigii și cu psihologie sumară, construită pe trăsături dominante, este metamorfozat de scriitor într-o povestire incitantă, o formă de meditație asupra vieții. Miracolul se produce prin tonul îngăduitor al scriitorului față de umanitatea sa, prin sentimentul acela cuceritor de apropiere față de lumea cea mai diversă. În totul, o lecție onestă de literatură, o dovadă că proza trebuie să cultive diversitatea existenței, să-și deschidă gama preocupărilor și să nu uite că amănuntele sînt uneori cele care fac interesul mare al literaturii.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Tună sub arborii vechi

De două zile stau cu ochii în soare și cu macii la genunchi și-nghit cu lăcomie știri care-mi dovedesc că El Mundial '62 își rupe osiile. Mi se pare că lumea fotbalului cunoaște cele mai neașteptate convulsii revoluționare. Marii stăpîni își fac bagajele și coboară în subsolul evului mediu, cei considerați pînă nu demult proletarii jocului cu balonul rotund înalță furtuni de cretă roșie de-a lungul peninsulei iberice. E frumos. Ca să fiu sincer, (și sper că mi se îngăduie), mă cam săturasem de zîmbetul de superioritate pe care-l afișa pe cărți poștale ilustrate și pe tot soiul de reclame contigentul de milionari care se duce să ia loc în rînd cu toți muritorii. Sînt prin vocație și de profesie un tip căruia nu-i place să ia fruntea bucatelor și cînd văd că zeii trăind opulent numai de pe urma picioarelor își string catrafusele și se retrag în zdrențele amintirii mi se umple paharul cu vin păstrat în pahar, fulgerat și dau mîna cu toți copacii, inclusiv cu cei smulși din rădăcini și purtați de-a latul șoselelor de un scurt și viguros uragan ce s-a abătut, luni după amiază, asupra Brăilei. Eram acolo și pot reciam fericit întoarcerea clipelor din copilărie, căci are dreptate fiul marelui Caragiale, sînt unele seri care se întorc din trecut. Aceleia nu-i lipseau decît călciiele și umerii mei costelivi ca să fie cu aproape cincizeci de ani mai tînără.

Marile răsturnări fac să apară sub policandre palida față a mirării. La sfîrșitul meciului Belgia — Argentina, cîștigat de diavolii roșii după o luptă epuizantă, în care am văzut înflorind viscle și murind și apoi iar înviind drumurile ospețelor din marii flamanzi, am respirat adîncurile tainei în care se păstrează legea compensației. Ea sună simplu : cine fură va plăti. Argentina furase, la ea acasă, titlul de campioană mondială și plătea scump. Pînă în seara zilei de 13 iunie fusesem înjunghiat în toate simțurile cu numele lui Maradona. Nu se potrivește decît pe jumătate cîntecelor cu care a fost lansat. De la el și pînă la Pele e o cale de două continente vinate cu praștia, nu cu tunul. Punctul lui de explozie e demarajul, dar asta s-a mai văzut chiar și prin multe mănăstiri din Europa, după zece metri seacă și nu rămîne din el decît albia unui piriu umflat cu vorbe. Să-mi fie iertat, el nu e decît bocancul de pe un picior al regelui (probabil cel mai scump din toate timpurile dacă mă gîndesc că o echipă spaniolă a aruncat pe el opt milioane de dolari), jucătorul din echipa Argentinei care-mi luminează ochii și-și dăruiește marele talent spectacolului, dar în primul rînd formației sale, e Ardiles. Maradona e un mit cu nasturii descusuți și nimic mai mult. Nasturii ! ați văzut ce nebunie. La Barcelona au fost desemnați (într-o cafenea, n-am nici o îndoială !) și campionii mondiali la fotbalul cu nasturi. Trebuie să propunem pentru viitoarea ediție și jocul cu chibriturile, cel care, la Mogoșoaia, e cunoscut sub numele de Adis-Abeba iar la Brăila sub numele de Alice-Agigea și două baterii frapante. Bănuiesc, dar n-am curajul să pariez, că alci am putea ocupa unul din primele trei locuri, mai ales că nu avem o federație și nici nu ne trebuie.

Extravaganțele de orice fel scot din sărite. Cînd am văzut că jucătorul vest-german Breitner și-a ras barba în public, contra a cîteva sute de mii de mărci, am zis că s-a urcat prețul unui spectacol cu măscărici. El și echipa lui pierduseră Cupa campionilor europeni. Văzusem meciul și gălăgiosul (pe atunci) bărbos trebuia amendat pentru joc prost și vorbă multă în fața camerelor de televiziune. Pe urmă, el și echipa R.F.G. au pierdut meciul cu Algeria. M-am simțit răzbunat împotriva grandomaniei și a surîsului de logodnică din lumea trupului încălzit în vizoane. Vest-germanii sesinăbușă într-o mănușă veche, iar brazilienii trec granița umilinței ajutați de un arbitru spaniol, Lamo Castillo, pe care toată lumea îl declară hoțul hoților.

Malul Atlanticului spaniol tremură : cei nestiuți, cei ținuți la margine incendiază acum patimile. Nu cred că vor cîștiga, cei prea bogați sau prea puternici prin tradiție sînt prea orgolioși ca să lase să treacă gloria în mîini tinere și nechibzuite în clipele de fericire. Dar ceva scutură durabil, de acum înainte, trunchiul conservator din marele imperiu al fotbalului : un mormăit jignit care se va preschimba în tunet. Cine să-l oprească ?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
26
(1 051)
Duminică
27 iunie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONGRESUL AL II-LEA AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși și prieteni,

La încheierea celui de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste putem afirma cu totală satisfacție că lucrările sale au constituit o puternică manifestare a unității frontului de educație politică și culturală în lupta pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism a României. (Aplauze puternice, prelungite).

Se poate afirma că dezbaterile care au avut loc, atît în plenul congresului cît și în secțiuni, s-au caracterizat printr-un spirit de înaltă exigență și responsabilitate comunistă. Toți vorbitorii au prezentat pe larg activitatea multilaterală desfășurată de la primul congres și pînă în prezent, remarcabilele succese obținute în activitatea politico-educativă, cultural-artistică, de ridicare a conștiinței socialiste, de formare a omului nou. În același timp, au fost formulate critici și, într-o anumită măsură, s-a adoptat chiar și o poziție autocritică față de lipsurile și greșelile comise într-un domeniu sau altul de activitate. Desigur, mai este loc și pentru critică, și pentru autocritică. Sper că acest loc va fi completat printr-o analiză temeinică în toate unitățile, în toate județele, cu dorința de a lichida neajunsurile și de a asigura desfășurarea în cele mai bune condiții a unei activități politico-educative și cultural-artistice de înalt nivel. (Aplauze puternice, prelungite).

Totodată, au fost formulate numeroase și importante propuneri cu privire la îmbunătățirea activității din toate domeniile de educație și cultură. Toate acestea vor trebui studiate temeinic de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, de organismele și organele de partid și de stat, pentru a reține tot ceea ce se va considera că poate contribui la îmbunătățirea activității. Și, după cîte știu, sînt multe asemenea propuneri care trebuie reținute. Aș sublinia una din ele — și anume aceea de a acorda mai multă atenție limbii, literaturii și istoriei României. (Aplauze puternice, prelungite). **Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru !** (Aplauze puternice, îndelungate).

Programul de măsuri privind acțiunile politice și cultural-educative ce vor fi întreprinse în vederea formării omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, constructor devotat al socialismului și comunismului în România, adoptat în unanimitate, asigură unirea tuturor forțelor marelui front al lucrătorilor din domeniul muncii politico-educative și culturale, în desfășurarea în cele mai bune condiții a activității de ridicare a conștiinței revoluționare.

Toate dezbaterile din congres, cît și programul de măsuri adoptat, evidențiază cu putere importanța plenarei Comitetului

Central al partidului, a documentelor cu privire la activitatea teoretică și ideologică. Avem un program cuprinzător de activitate politică și culturală ; acum, hotărîtor este să trecem cu toată fermitatea la organizarea și desfășurarea în cele mai bune condiții a întregii activități.

Doresc, și la acest congres, să subliniez rolul forțelor de producție ca factor revoluționar determinant pentru victoria socialismului și comunismului. De aceea, nu trebuie să uităm nici un moment că se impune să facem totul pentru înfăptuirea neabătută a planului de dezvoltare economico-socială, asigurînd astfel o puternică bază tehnico-materială pentru dezvoltarea generală a țării, pentru ridicarea continuă a nivelului de viață material și spiritual a poporului — țelul suprem al întregii politici a partidului, esența societății socialiste pe care o edificăm în România. (Aplauze puternice, prelungite).

În centrul activității politico-educative și culturale trebuie să stea, deci, munca pentru realizarea în cele mai bune condiții a planului în fiecare unitate, creșterea productivității muncii, a eficienței economice și, pe această bază, asigurarea creșterii mai puternice a venitului național, a bogăției naționale a patriei noastre — singura cale pentru asigurarea mijloacelor necesare înfăptuirii programului de progres și civilizație. (Aplauze puternice, prelungite).

Activitatea politico-educativă și culturală de masă trebuie să educe oamenii muncii, întregul popor, îndeosebi tineretul, în spiritul muncii pline de dăruire pentru înflorirea continuă a patriei, pornind de la principiul socialist — nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă. Educația, prin muncă și pentru muncă, trebuie să ducă la făurirea unei înalte conștiințe revoluționare, patriotice a minunaților constructori entuziaști ai societății socialiste și comuniste ! (Aplauze puternice, prelungite).

Totodată, este necesar — așa cum am subliniat și la recenta plenară a Comitetului Central al partidului — să educăm oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul tineret al patriei noastre, în spiritul patriotismului revoluționar, al dragostei de țară, de partid, de popor, al hotărîrii de a servi, întotdeauna și în orice împrejurări cauza socialismului, a bunăstării poporului, a independenței și suveranității României socialiste ! (Aplauze puternice, îndelungate).

Trebuie să pornim permanent de la faptul că educația politică și ridicarea nivelului de cultură presupun o totalitate multilaterală de cunoștințe din toate domeniile economico-sociale, însușirea minunatelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane, naționale și universale. Constituie o dovadă a unei înalte culturi realizarea unei producții de bună calitate, atît din punct de vedere tehnic cît și estetic ! Constituie un act de înaltă cultură realizarea unor noi descoperiri, perfecționarea tehnologiilor, impulsionarea activității de cercetare în toate domeniile ! Și muncitorul din mină, și brigadierii de la Canalul Dunăre — Marea Neagră, ca și muncitorii de pretutindeni, fac un act de înaltă cultură profesională-tehnică, realizînd minunatele construcții ale socialismului, punînd în ele priceperea, gîndurile, entuziasmul, dăruirea pentru patrie, pentru socialism. (Aplauze puternice, prelungite).

Subliniez acest lucru, pentru că trebuie să înțelegem că avem încă multe de făcut pentru a obține o ridicare generală a gradului de cultură, a educației revoluționare, socialiste — care trebuie să se manifeste în întreaga activitate și în tot ceea ce concepe și realizează poporul nostru, în felul său de viață și de muncă. (Aplauze puternice, prelungite).

Nu aș dori ca tovarășii care lucrează în domeniul creației li-

Continuare în pag. a 3-a

În zilele de 24 și 25 iunie, la Palatul sporturilor și culturii s-au desfășurat lucrările Congresului al II-lea al educației politice și culturii socialiste.

Eveniment de deosebită însemnătate în viața patriei noastre, a întregului popor, Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste a analizat, în lumina Expunerii prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., din 1—2 iunie a.c. a orientărilor și indicațiilor formulate de secretarul general al partidului în acest document de o inestimabilă valoare teoretică și practică, modul în care se înfăptuiesc hotărîrile Congresului al XII-lea al P.C.R., în domeniul activității politico-ideologice și cultural-educative pentru formarea omului nou, făuritor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România.

Tovarășa academician doctor inginer **ELENA CEAUȘESCU**, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, a rostit cuvîntul de salut adresat congresului din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Consiliului de Stat și a guvernului, precum și din partea secretarului general al partidului și președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Desbaterile s-au desfășurat în plen și în cadrul a 7 secțiuni : Secțiunea pentru problemele educației politico-ideologice și ale muncii educative de masă ; Secțiunea pentru activitatea cultural-educativă și artistică de masă, dezvoltarea și valorificarea creației populare, activitatea așezămintelor de cultură de la orașe și sate ; Secțiunea pentru problemele activității de creație tehnico-științifică de masă ; Secțiunea pentru creația literară, activitatea literar-editorială și munca cu cartea ; Secțiunea pentru activitatea în domeniul artelor plastice, muzeelor și valorificarea patrimoniului cultural național ; Secțiunea pentru problemele creației dramatice, muzicale și cinematografice, precum și activitatea instituțiilor de spectacole ; Secțiunea privind rolul educativ al presei, radioului și televiziunii.

În a doua zi a congresului, în aclamațiile entuziaste ale miilor de participanți, a luat cuvîntul tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.**

Cuvîntarea conducătorului partidului și statului a fost primită cu deosebit interes, cu deplină aprobare și profundă satisfacție, fiind subliniată, în repetate rînduri, cu puternice aplauze, urale și ovații.

Atmosfera vibrantă din sală a fost întregită de impresionanta manifestare populară care a avut loc, la încheierea congresului, în fața Palatului sporturilor și culturii.

Întreaga desfășurare a lucrărilor congresului, ca și această grandioasă manifestare populară, au pus pregnant în lumină unitatea strînsă, indestructibilă a poporului în jurul partidului și al secretarului său general, unitate ce dă forță și trăinicie orînduirii noastre socialiste.

IZVORUL VEȘNIC VIU

Nu e un lucru oarecare ca — în materie de cultură și artă — să știi că ai un reazim de spirit în tot ce te înconjoară, că realitatea însăși este străbătută de la un capăt la altul de acel freamăt adînc al creației și reverberează pe planul ideilor și al convingerilor un tip propriu de conștiință în continuă devenire și alcătuire de sine. Trăim, altfel spus, într-o permanentă deschidere de orizont. Și într-un permanent efort de înnoire. Sub semnul și cu sentimentul unor certe împliniri care se resimt deopotrivă în literatură și viață, în noi înșine și în tot ceea ce naște prin materializarea sa idealul nostru de muncă și viață, prin tot ceea ce aspirațiile noastre ating și îmbracă pe rînd universul cît se poate de concret al realului și ne confirmă în miezul propriei noastre identități.

Un adevăr și mai înalt însă — și de aici întreaga și hotărîtoarea sa semnificație — este faptul că despre rostul și profunzimea creației se beneficiază de un fond de idei programatic în care sîntem intim implicați și angajați. Mai mult, în acest domeniu putem spune că deținem o metaforă sclipetoare, o metaforă-cheie a rostului și locului artistului în societate, a ființei artei, a nevoii de cultură și artă. Pentru că nu e puțin lucru cînd președintele unei țări își găsește timp să se ocupe și de cultură și artă și încă în ce mod, la ce altitudine de spirit, invocînd mereu acel izvor vesnic viu al creației, pe care îl reprezintă viața și munca poporului, istoria și adevărurile sale, marele său relief de conștiință. Acel unic și suprem izvor asupra căruia trebuie să te apleci direct și cu întreaga vocație a culturii, pentru a da într-adevăr durată și profunzime oricărui demers creator, gestului tău solidar cu opera de făurire a unei noi lumi. **Literatura, muzica, arta,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea sa la recenta Plenară lărgită a partidului, **trebuie să constituie o parte componentă a marilor epopei ale poporului nostru, constructor conștient al socialismului și comunismului, să dea noi dimensiuni și o mare perspectivă poporului nostru.**

În această vie și largă accepțiune, cultura și arta, creația situată sub semnul unei noi calități se constituie în certe valori de construcție. Festivalul național „Cîntarea României", un fenomen de masă la dimensiunile și cu accentul la zi al spiritualității noastre contemporane, apare ca una din mărturiile cele mai revelatoare ale însesi ideii de construcție, un edificiu pe cît de complex și durabil în toate articulațiile și motivările sale, pe atît de viabil și tulburător în rezonanța și patosul creator pe care le trezește la scara întregii țări. Acest festival reprezintă totodată și cadrul specific de referință pentru fiecare creator, un mod propriu al operei de artă în circulația și proiecția sa către cititor. Interesul evident în jurul operei de artă are ceva din conștiința însăși a culturii române, o sumă de trăsături și semnificații care țin de acum de puterea de dialog și comunicare ce s-a impus în absolut toate compartimentele muncii și vieții sociale, de democratismul orînduirii noastre și înaltul grad de receptivitate pe care l-a atins publicul prin interactiunea tuturor factorilor de instructie si educatie. Un efort conjugat, asadar, solidar si plurivalent prin consecintele sale de anvergură asupra sensibilității noastre, institutional prin permanenta investițiilor sale materiale si spirituale, angajant prin exigentele si responsabilitățile pe care le impune, autentic si necesar, ca o parte inseparabilă a dezvoltării noastre socialiste multilaterale. Deținem, ca în toate domeniile de altfel, si sub acest aspect o impresionantă experiență si mai detinem, categoric, si o conștiință a permanentei nevoi de autoperfectiune, un îndreptar de norme si orientări cît se poate de largi si explicite, prin care cultura, literatura si arta sînt chemate să-si aducă propria lor contributie la formarea omului nou, a convingerilor sale umaniste, a încrederii ferme în idealurile socialiste si comuniste, pentru înfăptuirea intereselor supreme ale poporului. Patriotismul culturii a generat si generează idei si stări de conștiință capabile să propulseze pe noi planuri, la noi cote, munca si viața natiunii, în consens cu cerintele si procesul amplu de înfăptuire a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, de politica acestei uriase si durabile constructii pe care ne-o inspiră si prin care ne călăuzeste mereu secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceausescu. Un argument este însusi evenimentul la care participăm si care, prin expresia democratismului său, ni se adresează în chipul cel mai direct, Congresul educației politice si al culturii socialiste. Cuvîntarea secretarului general al partidului, cuvîntul de salut din partea conducerii partidului si statului rostit de tovarăsa Elena Ceausescu ne însuflă un tonic sentiment de răspundere si angajare, o treaptă si mai înaltă a convingerilor patriotice si revolutionare prin care cultura si arta îsi vor împlini cu talent misiunea în societate si vor da noi dimensiuni spiritualității românesti.

Luceafărul

Cuvîntul de salut adresat congresului de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu

Stimați tovarăși,

La deschiderea celui de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste — eveniment de mare însemnătate în întreaga viață social-politică a țării — doresc să vă adresez dumneavoastră, participanților și invitaților la congres, un salut călduros și cele mai bune urări din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Consiliului de Stat și a guvernului, precum și din partea secretarului general al partidului și președintele Republicii Socialiste România. (Aplauze puternice, prelungite, se scandează : „Ceaușescu — P.C.R. !").

Cel de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste constituie o nouă și grăitoare expresie a profundului democratism al orînduirii noastre, a preocupării consecvente a partidului și statului de a asigura dezbaterea largă cu oamenii muncii, cu întregul popor, a tuturor problemelor care privesc mersul înainte al patriei pe calea progresului economic și social.

Prin problemele pe care le abordează, congresul este menit să exercite o profundă înrîurire asupra procesului general de dezvoltare a societății românești, să contribuie la impulsionarea activității politico-educative, de formare a conștiinței socialiste, la afirmarea largă a marilor valori morale și spirituale ale orînduirii noastre.

Este deosebit de important să subliniem că lucrările actualului congres au loc la puțin timp de la Plenara lărgită a Comitetului Central al partidului din 1—2 iunie, care, prin ampla expunere prezentată de secretarul general al partidului, a făcut o cuprinzătoare analiză materialist-dialectică a evoluției și stadiului actual al dezvoltării societății românești, a deschis largi perspective întregii opere de făurire a noii orînduiri, a înarmat întregul partid și popor cu orientări clare și un cuprinzător program de muncă în toate domeniile de activitate, inclusiv în domeniul activității ideologice și politico-educative.

În lumina acestor orientări, congresul este chemat să analizeze cu înaltă exigență și responsabilitate, în spirit critic și autocritic, activitatea desfășurată pînă acum în domeniul educației politice și culturii socialiste, să tragă toate concluziile necesare în vederea îmbunătățirii muncii în acest important sector al construcției noastre socialiste.

Pornind de la concepția parti-

Continuare în pag a 2-a

LUCRĂRILE CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Cuvîntul de salut adresat congresului de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu

Urmare din pag. I

dului nostru potrivit căreia educația politică și cultura socialistă reprezintă o componentă esențială și un factor de primă însemnătate în opera de transformare revoluționară a societății, de edificare a civilizației noi, socialiste, congresul trebuie să stabilească și să adopte, în cadrul lucrărilor sale, un program concret de măsuri, pe baza căruia să se desfășoare întreaga activitate politico-educativă și cultural-artistică din țara noastră.

Stimați tovarăși,

Conducînd întreaga operă de construcție socialistă, partidul și statul situează pe primul plan dezvoltarea puternică a forțelor de producție, întărirea și modernizarea continuă a bazei tehnico-materiale a țării — ca o condiție fundamentală a progresului susținut al întregii societăți, a creșterii bunăstării materiale și spirituale.

În anii socialismului, poporul nostru a obținut succese istorice în dezvoltarea economică și socială a patriei, în creșterea potențialului ei material și tehnic.

A fost creată, practic, o industrie nouă, modernă, care asigură punerea tot mai largă în valoare a resurselor materiale și umane ale țării.

S-au dezvoltat puternic agricultura, precum și celelalte ramuri ale economiei naționale, s-a extins continuu aplicarea în producția materială a cuceririlor științei și tehnicii moderne. Pe această bază au sporit necontenit avuția socialistă și venitul național, s-au îmbunătățit condițiile de muncă și de trai ale oamenilor muncii, a crescut calitatea vieții întregului popor.

Pornind de la unitatea dialectică dintre forțele de producție și conștiința socialistă, partidul și statul au creat și creează toate condițiile pentru ca, odată cu creșterea și modernizarea bazei tehnico-materiale, să se dezvolte puternic învățămîntul, știința, cultura, să fie întărită continuu întreaga activitate politico-educativă, de formare a omului nou, înaintat, cu un larg orizont de cunoaștere și înțelegere — constructor conștient al socialismului și comunismului. (Aplauze puternice).

Pe linia acestor orientări au fost luate în ultimii ani o serie de măsuri importante pentru întărirea și perfecționarea activității învățămîntului de stat și de partid, pentru creșterea aportului cercetării științifice la întregul proces educațional, pentru ca toate mijloacele cultural-educative create de societatea noastră — toate instituțiile și unitățile de artă și cultură — să-și sporească contribuția la educarea socialistă a maselor, la formarea și dezvoltarea conștiinței noi, înaintate.

În vederea organizării și coordonării mai bune a acestei activități s-au constituit colective obștești în domeniul muncii politico-ideologice și cultural-educative, au fost create consiliile de educație politică și cultură socialistă.

S-a acționat, de asemenea, sistematic, pentru creșterea rolului și a răspunderilor organizațiilor de masă și obștești — sindicatele, organizațiile U.T.C. și de pionieri, asociațiile studențești, consiliile de femei și altele — în organizarea și desfășurarea muncii politico-educative în sectoarele lor de activitate.

Din inițiativa partidului a fost organizată într-un mod nou munca educativă în rîndul copiilor, prin crearea organizației „Soimii patriei".

De asemenea, a fost creată Organizația Democrației și Unității Socialiste, care asigură participarea la întreaga viață politică a țării a cetățenilor care nu sînt membri de partid.

Se poate aprecia că, în perioada ce a trecut de la primul Congres al educației politice și culturii socialiste, învățămîntul, știința, cultura, precum și organizațiile de masă și obștești din cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, ceilalți factori educaționali din societatea noastră au desfășurat, pe ansamblu, o activitate pozitivă, aducîndu-și contribuția la înfăptuirea sarcinilor și obiectivelor stabilite de partid în domeniul ideologic și politico-educativ, al ridicării nivelului general de pregătire științifică, tehnică și culturală a poporului, al dezvoltării conștiinței socialiste.

Aceasta s-a reflectat și se reflectă în participarea tot mai activă a oamenilor muncii de la orașe și sate la înfăptuirea neabătută a politicii partidului de construcție socialistă, în conștiința tot mai înaltă și spiritul de ordine și disciplină cu care toți cetățenii patriei acționează pentru realizarea sarcinilor ce le revin în domeniul lor de activitate, în rezultatele pe care le obțin în producție, în dezvoltarea economică și socială a țării.

Cu toate acestea, mai sînt încă multe de făcut pentru ca activitatea politico-educativă și culturală să se ridice la nivelul cerințelor puse de dezvoltarea forțelor de producție, de schimbările petrecute în relațiile de producție și în structura socială a societății noastre socialiste.

Faptul că, în diferite locuri, mai întîlnim oameni cu atitudini înapoiate față de muncă și față de societate, diferite acte de indisciplină și lipsă de răspundere în gospodărirea avutului obștesc, tendințe de a trăi fără muncă, de încălcare a legilor și a normelor de conviețuire socială se datorește și neajunsurilor existente în munca politico-educativă.

Se impune deci să acționăm mai hotărît pentru îmbunătățirea acestei activități, în toate sectoarele.

Întreaga muncă politico-educativă trebuie să aibă ca obiectiv fundamental ridicarea nivelului de conștiință al oamenilor muncii, lărgirea orizontului lor de cunoaștere și înțelegere, creșterea gradului de pregătire științifică, tehnică și culturală.

În cadrul muncii politico-educative trebuie să punem un mai mare accent pe educarea materialist-științifică a oamenilor muncii, pe îmbogățirea continuă a orizontului lor de cunoaștere și înțelegere a fenomenelor din natură și societate, a legităților care guvernează progresul lumii contemporane.

Totodată, activitatea educativă trebuie să ducă la intărirea combativității față de mentalitățile înapoiate, față de ideile mistico-religioase, de concepțiile retrograde, naționaliste, șovine, față de orice manifestări care contravin intereselor poporului, ale dezvoltării societății noastre socialiste.

Sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, toți factorii cu răspunderi în munca de educare comunistă trebuie să militeze permanent pentru ca în fiecare unitate, în fiecare colectiv să fie instaurată trainic o atitudine inaintată față de muncă și față de societate, să se aplice neabătut principiile și normele muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste.

Stimați tovarăși,

În ansamblul muncii politico-educative, un rol deosebit în educarea comunistă și formarea unui larg orizont de gîndire și conștiință, a unei înalte conștiințe socialiste revine școlii, învățămîntului de toate gradele.

Avem astăzi un sistem de învățămînt cuprinzător și diversificat, care, prin îmbunătățirile structurale ce i s-au adus, asigură legarea tot mai strînsă a procesului instructiv-educativ de viață, de producție, contribuie la formarea și educarea tinerei generații prin muncă și pentru muncă.

Trebuie să acționăm în continuare pentru a pune și mai deplin în valoare uriașul potențial educativ al învățămîntului nostru. Începînd cu preșcolarii, în grădinițe, de la cea mai fragedă vîrstă, este necesar să se acorde o atenție sporită dezvoltării dragostei față de țară și partid, față de cauza socialismului.

Activitățile cultural-educative, programele școlare care se realizează cu copiii, cu elevii, cu tinerii trebuie să contribuie nemijlocit la cultivarea dragostei pentru muncă și pentru învățătură, a dorinței tineretului nostru de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, de a se forma ca buni cetățeni, ca buni constructori ai socialismului. (Aplauze prelungite).

Dezvoltînd interesul tineretului pentru cunoașterea istoriei naționale, a trecutului glorios de luptă al poporului român, școala trebuie să cultive în rîndul tinerei generații puternice sentimente patriotice, hotărîrea de a servi neabătut țara, partidul și poporul, de a face totul pentru întărirea independenței și suveranității patriei, pentru progresul și înflorirea României socialiste. (Aplauze puternice, prelungite).

Trebuie, de asemenea, să dezvoltăm și mai puternic activitatea cultural-educativă de masă, punînd un accent deosebit pe folosirea deplină a bazei materiale pe care o avem în acest domeniu.

Dispunem în prezent de o vastă rețea de unități și așezăminte cultural-educative — cămine culturale, cluburi și case de cultură, teatre și instituții muzicale, cinematografe, muzee, biblioteci și altele — care asigură accesul larg al maselor la știință și cultură, la educație, cunoașterea a tot ceea ce gîndirea umană a realizat mai bun în domeniul creației.

Trebuie să asigurăm ca fiecare din aceste unități să desfășoare o activitate permanentă, de zi cu zi, să contribuie efectiv la educarea politică, științifică și culturală a maselor largi, să devină adevărate centre ale educației revoluționare, ale formării omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, patriotică.

Dispunem de un puternic potențial cultural-artistic, de o bună bază materială și de cadrele necesare care să organizeze, să îndrume și să orienteze sistematic această activitate — și trebuie să unim cît mai strîns toate aceste forțe pentru a realiza și în acest domeniu o calitate nouă, superioară, la nivelul cerut de dezvoltarea generală a societății noastre socialiste.

În acest scop, este necesar să fie dezvoltat, în continuare, minunatul cadru democratic care este Festivalul național „Cîntarea României" — expresie a muncii și vieții libere a întregului popor, care asigură largi posibilități de afirmare a capacității de creație științifică, tehnică și cultural-artistică a maselor de oameni ai muncii de la orașe și sate, punerea tot mai largă în valoare a talentelor din popor, a geniului creator al națiunii noastre.

Pornind de la experiența de pînă acum, să îmbunătățim continuu conținutul manifestărilor care au loc în cadrul festivalului, să-i lărgim caracterul de masă, să perfecționăm în continuare activitatea de creație științifică și tehnică, a mișcării pentru inovații și raționalizări în producție, precum și activitatea cultural-artistică din cadrul celor peste 175 000 de formații și cercuri de amatori, ce reunesc milioane de creatori și interpreți din rîndurile muncitorilor, țăranilor, elevilor, studenților și altor categorii de oameni ai muncii.

Să îmbunătățim și mai mult programele celor peste 20 000 de brigăzi artistice, care aduc o contribuție însemnată la răspîndirea inițiativelor și atitudinilor înaintate în muncă și în viața socială, la evidențierea realizărilor diferitelor unități de producție, la criticarea neajunsurilor care se mai manifestă în activitatea unor colective.

În cadrul programului general pe care îl vom adopta, trebuie să asigurăm un caracter tot mai viu și un conținut tot mai bogat întregii activități cultural-educative de masă.

Să trecem mai hotărît la organizarea de spectacole ale formațiilor artistice în întreprinderi, pe platforme industriale, în marile săli de sport, pe stadioane, care să răspundă tot mai bine cerințelor colectivelor de oameni ai muncii.

Trebuie, de asemenea, să cultivăm și să punem mai larg în valoare, în scopul educării patriotice, minunatul nostru tezaur de gîndire și simțire populară. Poezia și baladele, doinele și cîntecele, arta ceramică, sculptura în lemn și piatră, țesăturile și portul național oglindesc în modul cel mai elocvent forța creatoare și geniul poporului nostru, spiritul său umanist, marea sa dragoste de frumos.

Ele alcătuiesc un inestimabil patrimoniu spiritual, pe care milioane și milioane de creatori populari din toată țara îl îmbogățesc necontenit cu noi valori în cadrul Festivalului național „Cîntarea României".

Este necesar, totodată, să asigurăm o și mai intensă participare la activitatea cultural-educativă a uniunilor de creatori, a creației literare și de artă din țara noastră.

Pornind de la minunatele tradiții ale culturii românești, literatura, muzica, teatrul, pictura, cinematografia, întreaga creație cultural-artistică din patria noastră trebuie să fie și mai organic implicată în viața social-politică a țării, în marea operă de construcție socialistă pe care o înfăptuiește astăzi poporul nostru.

Inspirîndu-se permanent din nesecatul izvor de simțire și înțelepciune populară, din minunatele realizări ale oamenilor muncii, toți creatorii de literatură și artă sînt chemați să redea cît mai fidel gîndirea și simțirea maselor largi populare, preocupările și aspirațiile lor, să înfățișeze convingător marele efort constructiv al poporului nostru, munca eroică și realizările minunate ale constructorilor socialismului în România. (Aplauze puternice).

Consiliul Culturii și Educației Socialiste trebuie să acorde o atenție sporită orientării și îndrumării activității de creație, revistelor și publicațiilor literar-artistice. Trebuie să facem în așa fel încît noua calitate, de care vorbim în toate domeniile vieții sociale, să se manifeste plenar și în creația artistică.

Este necesar să fie îmbunătățită în continuare activitatea în domeniul presei și radioteleviziunii, care, prin sfera lor largă de cuprindere, au un rol deosebit de important în înfăptuirea politicii generale a partidului și statului nostru, în educarea și formarea oamenilor muncii.

Acționînd consecvent pentru promovarea a tot ceea ce este nou și înaintat în practica edificării noastre socialiste, în cunoașterea universală, presa și radioteleviziunea trebuie să combată ferm stările de lucruri și fenomenele negative din viața socială, să-și sporească continuu rolul în educația socialistă a maselor, în dezvoltarea spiritului patriotic și a elanului revoluționar al celor ce muncesc.

În spiritul programului de măsuri pe care îl va adopta congresul, va trebui să asigurăm ca în viitor toți factorii educaționali din societatea noastră — Consiliul Culturii și Educației Socialiste, toate organizațiile și instituțiile care au răspunderi în domeniul muncii cultural-educative — să-și îmbunătățească continuu activitatea pe baza orientărilor și sarcinilor stabilite de recenta plenară lărgită a partidului.

Organele și organizațiile de partid — care răspund nemijlocit de conducerea și îndrumarea întregii activități ideologice, politice și cultural-educative — trebuie să se preocupe permanent de folosirea deplină, în mod unitar, a tuturor forțelor existente în acest domeniu, asigurînd înfăptuirea neabătută a hotărîrilor partidului privind făurirea omului nou, dezvoltarea conștiinței socialiste a poporului.

Stimați tovarăși,

În cadrul politicii sale generale, partidul acordă o atenție deosebită dezvoltării relațiilor noastre internaționale, participării largi a României la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori materiale și culturale.

Acționînd în acest spirit, țara noastră militează permanent pentru întărirea prieteniei și colaborării cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, nealiniate, extinde conlucrarea cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. În cadrul acestor relații punem un accent deosebit pe dezvoltarea schimburilor de bunuri materiale, pe promovarea largă a colaborării și cooperării economice.

În același timp, acordăm o mare atenție lărgirii continue a schimburilor științifice și cultural-artistice, pornind de la convingerea că aceasta reprezintă un mijloc de îmbogățire a patrimoniului spiritual al fiecărui popor și, totodată, o contribuție la mai buna cunoaștere și apropiere dintre popoare, la întărirea prieteniei și respectului reciproc dintre națiuni.

În condițiile actuale, cînd în viața internațională s-a ajuns la o agravare deosebită și s-au acumulat multă neîncredere și multe primejdii la adresa păcii și vieții întregii omeniri, este mai necesar ca oricînd să fie întărite colaborarea și conlucrarea dintre popoare, pentru a opri cursul periculos al evenimentelor spre încordare și război, pentru a promova ferm o politică de destindere, de respect al independenței și suveranității fiecărei națiuni, de înțelegere și pace.

Trebuie să facem totul pentru ca — în cadrul politicii generale de colaborare și pace desfășurate pe plan internațional de România socialistă — să participăm tot mai larg la schimbul mondial de bunuri spirituale, la promovarea ideilor nobile ale înțelegerii și respectului dintre popoare, la cauza destinderii, independenței și păcii în întreaga lume. (Aplauze puternice).

Să facem ca știința, arta și cultura noastră socialiste, întreaga activitate politico-educativă să pună puternic în evidență și să afirme cu pregnanță dorința de pace și colaborare a poporului nostru, hotărîrea României de a conlucra tot mai strîns cu celelalte state, cu forțele înaintate din întreaga lume, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al națiunilor la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Marile manifestații și acțiuni de masă care au avut și au loc în țara noastră în sprijinul dezarmării și păcii, milioanele de semnături puse pe Apelul păcii constituie o puternică afirmare a voinței poporului român de a-și aduce întreaga sa contribuție la triumful cauzei nobile a păcii, a eliberării omenirii de coșmarul unui război nuclear nimicitor. (Aplauze prelungite).

Întreaga muncă politico-educativă și culturală trebuie să ducă la întărirea și afirmarea tot mai puternică a unității poporului nostru în lupta pentru pace și dezarmare, în lupta pentru socialism, pentru înflorirea continuă a patriei noastre socialiste, libere și independente. (Aplauze puternice).

Stimați tovarăși,

Doresc să subliniez încă o dată necesitatea ca dezbaterile din cadrul actualului Congres al educației politice și culturii socialiste să se desfășoare în spiritul și pe baza orientărilor stabilite de Plenara Comitetului Central din 1—2 iunie, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului în domeniul muncii ideologice, astfel încît întreaga activitate de viitor să răspundă pe deplin sarcinilor ce se pun în etapa actuală privind ridicarea pe o treaptă superioară a culturii noastre, în vederea făuririi omului nou, înaintat al societății socialiste. (Aplauze puternice).

Comitetul Central al partidului, Guvernul României socialiste își exprimă convingerea că cel de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, dezvoltînd experiența și rezultatele obținute pînă acum, va marca, prin hotărîrile ce le va adopta, o etapă nouă, superioară în activitatea politico-educativă și culturală, în creșterea continuă a conștiinței întregului popor, va asigura mersul ferm al României pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, înălțarea patriei pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres. (Aplauze puternice).

Urez succes deplin lucrărilor congresului! (Aplauze puternice, prelungite; urale; se scandează: „Ceaușescu — P.C.R.!").

LUCRĂRILE CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. I

terar-artistice să rămînă cu impresia că subapreciez cumva rolul acestor sectoare. Am spus și la plenară, voi mai reveni de altfel asupra rolului important pe care îl au aceste sectoare în activitatea politico-educativă. Dar, oricum am privi lucrurile, aceasta constituie numai o latură a activității de formare a omului nou, cu cunoștințe multilaterale din toate domeniile, a unui adevărat revoluționar în întreaga activitate și viață. (Aplauze puternice).

La baza întregii activități politico-educative și culturale trebuie să stea permanent concepția revoluționară despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric, principiile nobile ale socialismului științific. Întreaga activitate de educație și cultură trebuie să asigure formarea unei înalte conștiințe revoluționare, a omului nou, făuritor conștient al istoriei sale, al viitorului său comunist, liber și independent. (Aplauze puternice, prelungite).

În același timp, activitatea politico-educativă și de ridicare a nivelului de cultură al maselor largi populare trebuie să dezvolte puternic spiritul revoluționar de luptă și muncă, spiritul de omenie specific poporului nostru, umanismul revoluționar propriu societății socialiste, în care omul reprezintă factorul primordial — bunăstarea, fericirea și libertatea sa constituind scopul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate! (Aplauze puternice, îndelungate). Pornind de la unitatea dialectică între dezvoltarea forțelor de producție și activitatea ideologică, munca politico-educativă și culturală trebuie să transforme această latură a activității într-un factor puternic al dezvoltării generale a societății socialiste românești.

Se poate spune că lucrările congresului au constituit o înaltă școală politico-educativă, o puternică manifestare a democrației muncitorești, revoluționare, în care masele populare, oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, participă activ la elaborarea întregii politici interne și externe a patriei noastre.

Congresul demonstrează cu putere că și în domeniul educației politice și culturii, participarea democratică a maselor populare la elaborarea programului și la activitatea de înfăptuire a lui constituie încă o subliniere a democratismului orînduirii noastre și reprezintă garanția sigură a înfăptuirii neabătute a hotărîrilor adoptate. (Aplauze puternice, îndelungate).

Pe drept cuvînt, în dezbaterile ce au avut loc s-a subliniat necesitatea ridicării pe o treaptă nouă a activității desfășurate în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", care oferă un cadru organizatoric larg de participare a maselor la creația cultural-artistică, la îmbogățirea activității în toate domeniile, la tot ce se creează mai de preț în societatea noastră socialistă. Se poate spune că în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" oamenii muncii sînt și făuritorii noii creații, și participanții și beneficiarii acestei activități, care demonstrează cu putere forța și energia creatoare, talentul inestimabil al minunatului nostru popor. Avem datoria să ridicăm la un nivel tot mai înalt această activitate, să facem astfel încît să asigurăm desfășurarea în condiții cît mai bune a Festivalului național „Cîntarea României", transformîndu-l într-o puternică forță creatoare a întregii noastre națiuni socialiste, a poporului — adevăratul făuritor al culturii, a tot ce se realizează în patria noastră. (Aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").

Este, de asemenea, necesar — așa cum s-a subliniat pe drept cuvînt în timpul dezbaterilor din congres — să obținem o dezvoltare și mai puternică a literaturii și artei de toate genurile. Trebuie să facem astfel încît activitatea literar-artistică să oglindească cu putere viața, munca și năzuințele poporului nostru, să contribuie la cultivarea nobilelor sentimente de dreptate socială și națională, de muncă, de omenie, la formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, patriotică, hotărît să învingă orice greutăți, să meargă ferm înainte spre societatea comunistă — visul de aur al omenirii ! (Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !").

Consiliul Educației și Culturii Socialiste, toate instituțiile și mijloacele cultural-educative trebuie să tragă toate învățămintele din activitatea de pînă acum, din dezbaterile care au avut loc în cadrul Congresului — și să acționeze într-o deplină unitate pentru lichidarea lipsurilor ce s-au manifestat, pentru îmbunătățirea întregii activități și asigurarea înfăptuirii politicii partidului în domeniul muncii politico-educative și cultural-artistice, al făuririi unei înalte conștiințe revoluționare a întregului nostru popor. (Aplauze puternice, prelungite).

Congresul a evidențiat că dispunem de o puternică forță, de un uriaș front educativ-cultural, care reprezintă garanția sigură a înfăptuirii întregului program de educație socialistă, de ridicare a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, de formare a omului nou, înarmat cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane din toate domeniile. Numai pe această bază vom realiza sarcina trasată în Programul partidului, de Congresul al XII-lea, de ultima plenară ! Numai astfel, înarmat cu cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile, poporul nostru va putea să ocupe un loc demn în rîndul națiunilor lumii, să se dezvolte liber și independent ! (Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").

Se impune să acționăm cu toată hotărîrea pentru unirea tuturor forțelor societății noastre în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, în lupta și munca pentru înfăptuirea programului de dezvoltare economico-socială, pentru creșterea continuă a nivelului de trai material și spiritual, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, pentru întărirea continuă a forței materiale și spirituale a României socialiste, a independenței și suveranității sale. (Aplauze puternice, îndelungate).

Dragi tovarăși și prieteni,

Situația mondială se caracterizează printr-o încordare extremă, prin ascuțirea contradicțiilor între diferite state și grupări de state, prin acumularea de noi și noi armamente de distrugere în masă ca urmare a cursei înarmărilor, prin înrăutățirea și agravarea continuă a situației economice mondiale, prin creșterea decalajelor dintre țările bogate și sărace. În același timp, asistăm la intensificarea luptei popoarelor, a hotărîrii lor de a face totul pentru a se pune capăt cu desăvîrșire politicii imperialiste și neocolonialiste, pentru întărirea independenței și suveranității naționale, pentru o lume fără războaie, o lume a colaborării și păcii. (Aplauze puternice, prelungite : se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !").

În aceste împrejurări complexe ale vieții internaționale, România se pronunță cu toată hotărîrea pentru încetarea conflictelor existente, a acțiunilor militare și pentru trecerea la soluționarea tuturor problemelor numai și numai pe calea tratativelor. Așa cum am subliniat și în alte împrejurări, oricît de grele ar fi tratativele, oricît de mult și îndelungat timp ar cere acestea, ele reprezintă singura cale rațională.

În acest spirit ne pronunțăm cu hotărîre pentru oprirea acțiunilor militare și retragerea trupelor israeliene din Liban, pentru soluționarea problemelor din Orientul Mijlociu pe calea tratativelor politice, cu participarea tuturor celor interesați, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, în vederea realizării unei păci globale, care să ducă la retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în războiul din 1967, la soluționarea problemei poporului palestinian pe baza dreptului la autodeterminare și la constituirea unui stat palestinian independent. O pace trainică trebuie să se bazeze pe recunoașterea unui stat palestinian independent, pe recunoașterea dreptului la dezvoltare liberă a poporului palestinian, precum și pe recunoașterea și asigurarea integrității și independenței statului israelian.

Încă o dată menționez că este necesar să se facă totul pentru a se renunța la calea militară, pentru soluționarea tuturor problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea tratativelor. Aceasta corespunde atît intereselor popoarelor respective, cît și cauzei generale a colaborării și păcii în întreaga lume. (Aplauze prelungite, îndelungate ; Se scandează : „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !").

Ne pronunțăm cu toată hotărîrea pentru oprirea amplasării de rachete nucleare cu rază medie de acțiune și retragerea celor existente, pentru o Europă fără nici un fel de rachete nucleare.

Considerăm necesar ca la reuniunea de la Madrid, din toamna acestui an, să se ajungă la înțelegeri cît mai bune cu privire la dezvoltarea colaborării și securității tuturor statelor europene, pentru convocarea unei conferințe de dezarmare și încredere în Europa, pentru o Europă a colaborării pașnice, unită, pe baza respectării orînduirii și independenței fiecărei națiuni. (Aplauze puternice, îndelungate).

Acordăm o atenție deosebită colaborării și păcii în Balcani. Ne pronunțăm ferm pentru realizarea în Balcani a unei zone fără arme nucleare de nici un fel. În acest scop considerăm că se impune pregătirea și organizarea unei conferințe la nivel înalt pentru a acționa în vederea realizării acestui deziderat unanim al popoarelor din regiunea noastră.

Ținînd seama de cursa înarmărilor, de creșterea puternică a acumulărilor de armament și a cheltuielilor militare, problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară, înlăturarea războaielor din viața omenirii și asigurarea unei păci trainice în lume. (Aplauze îndelungate, prelungite ; se scandează „Dezarmare—pace !").

Sesiunea specială pentru dezarmare a Organizației Națiunilor Unite a evidențiat cu putere voința popoarelor de pretutindeni de a se trece cu hotărîre la măsuri concrete de dezarmare. Nimic nu poate justifica continuarea cursei înarmărilor ! Nimic nu poate justifica acțiunile militare, acțiunile de forță !

România, poporul nostru au prezentat la O.N.U. propuneri ample, concrete, cu privire la dezarmare, însoțite de semnătura a 18 milioane de cetățeni ai României socialiste, care — la fel ca și alte popoare — și-a manifestat și își manifestă puternic voința și hotărîrea de a se pune capăt înarmărilor, de a se asigura pacea, dreptul națiunilor la viață, la pace și independență ! (Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu—pace !").

Considerăm că în cadrul sesiunii O.N.U. s-au formulat propuneri de importanță deosebită care trebuie să fie luate în considerare și să constituie o bază pentru elaborarea programului de măsuri în vederea dezarmării, în vederea asigurării păcii.

Salutăm angajamentul Uniunii Sovietice de a nu folosi prima arma atomică. Considerăm că este necesar ca și Statele Unite ale Americii, precum și celelalte țări posesoare de armament nuclear să-și asume asemenea angajamente. Dar, în același timp, considerăm că este necesar să se treacă cu hotărîre la măsuri de reducere fermă a armamentelor nucleare existente la un nivel minim, să se întocmească un program concret, sub un control larg internațional, cu privire la eliminarea completă a armamentului nuclear din arsenalul militar de pe toate continentele. (Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Dezarmare—pace !")

În același timp, sînt pe deplin îndreptățite preocupările multor popoare cu privire la armamentul clasic. De aceea, considerăm că trebuie să se acționeze cu toată hotărîrea și pentru reducerea armamentelor clasice, a altor armamente de distrugere în masă de orice fel. Și în această privință România a prezentat la Organizația Națiunilor Unite propuneri concrete care sînt bine cunoscute.

Este necesar să se țină seama de voința popoarelor, care, sub diferite forme, se manifestă cu toată fermitatea pentru dezarmare, pentru pace.

În ce ne privește, vom acționa și în continuare, cu toate forțele noastre, pentru ca, împreună cu statele, cu popoarele de pretutindeni, să realizăm cerința vitală a omenirii, să asigurăm dreptul suprem al oamenilor la existență, la viață, la pace. (Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu—pace !").

România acționează și va face totul pentru întărirea colaborării și solidarității țărilor în curs de dezvoltare, în vederea făuririi noii ordini economice internaționale, pornind de la necesitatea că numai creînd condițiile necesare reducerii decalajelor dintre țările bogate și sărace, pentru progresul mai rapid al țărilor în curs de dezvoltare, se vor crea condiții de stabilitate și dezvoltare economică, se va asigura, cu adevărat, colaborarea egală și trainică, se va asigura pacea în întreaga lume. (Aplauze puternice, îndelungate).

Avem ferma convingere că masele populare de pretutindeni dispun de forța necesară care să ducă la soluționarea problemelor complexe ale omenirii în spiritul dreptății sociale și naționale, al principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. (Aplauze puternice, prelungite).

Acordăm o mare însemnătate mișcării țărilor nealiniate, reuniunii ce va avea loc în toamna acestui an la Bagdad.

Considerăm că trebuie să se facă totul pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al tuturor organismelor internaționale în soluționarea problemelor complexe ale vieții contemporane.

România va acționa cu toată fermitatea pentru întărirea continuă a relațiilor sale cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, precum și cu țările capitaliste dezvoltate. Vom face totul pentru a contribui la realizarea unei politici noi, bazată pe principiile de egalitate și respect reciproc, pe participarea tuturor statelor, în condiții de deplină egalitate, la soluționarea gravelor probleme ale vieții internaționale, în interesul tuturor popoarelor, al bunăstării, independenței și fericirii lor. (Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !").

În activitatea de adîncire a cunoașterii reciproce, de întărire a prieteniei și colaborării dintre popoare, cultura și arta ocupă un loc important. Se impune să acționăm în așa fel, încît, prin dezvoltarea colaborării internaționale și în acest domeniu, prin activitatea consacrată lărgirii cunoașterii peste hotare a creației literar-artistice și culturale a poporului nostru, să contribuim la dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre popoare, la cauza generală a făuririi unei lumi a prieteniei și conlucrării pașnice. (Aplauze puternice, prelungite).

Partidul și România socialistă vor întări continuu unitatea și colaborarea cu toate partidele și forțele progresiste, democratice de pretutindeni, cu popoarele europene și din întreaga lume, convinse că stă în puterea noastră, a tuturor, ca, acționînd cu înalt spirit de răspundere, să asigurăm triumful rațiunii și păcii, realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, în care fiecare popor, fiecare națiune, să se poată dezvolta așa cum dorește, fără teama vreunei agresiuni, să-și poată făuri în mod liber bunăstarea și fericirea ! (Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu — pace !").

Dragi tovarăși și prieteni,

În încheiere, doresc încă o dată să exprim deplina convingere că lucrările celui de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste vor reprezenta un nou moment de importantă excepțională în întreaga activitate de formare a omului nou, în munca de făurire a socialismului și comunismului în România. (Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !").

Întorși la locurile de muncă, în județe, în unități, toți participanții la congres trebuie să acționeze cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea planului de dezvoltare economico-socială pe acest an, pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a activității din toate domeniile.

Să demonstrăm în viață, în practică, unitatea deplină dintre muncă și activitatea cultural-educativă, dintre dezvoltarea forțelor de producție și activitatea ideologică-educativă ! Să demonstrăm că aceste două laturi constituie un tot unitar care asigură mersul ferm al României pe calea înfăptuirii Programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea, a realizării obiectivului fundamental privind o nouă calitate a muncii și vieții, trecerea patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare. Numai astfel vom îndeplini în mod corespunzător hotărîrile adoptate ! Numai astfel vom demonstra că frontul ideologic, educativ și cultural reprezintă o puternică forță materială, care — alături de forțele de producție — are un rol hotărîtor în dezvoltarea continuă a patriei noastre, în victoria socialismului și comunismului, în întărirea continuă a independenței naționale, în ridicarea bunăstării generale a poporului ! (Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").

La încheierea lucrărilor congresului doresc să adresez tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, cele mai calde felicitări pentru minunatele rezultate obținute în toate domeniile și urarea de noi și noi succese în muncă, în viață ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").

Vă adresez dumneavoastră, întregului nostru popor, urarea de multă sănătate și fericire ! Vă urez dumneavoastră, participanților la marele Congres al educației și culturii succese tot mai mari — și să constituiți forța puternică, de nezdruncinat a educației și culturii, în strînsă unitate cu poporul ! (Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").

Trăiască Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii noastre națiuni ! (Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !").

Trăiască minunatul nostru popor, constructor al socialismului ! Trăiască patria noastră liberă și independentă — România ! (Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").

Trăiască colaborarea între toate popoarele lumii ! Trăiască pacea ! (Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — pace !". Într-o atmosferă de puternică unitate, toți cei prezenți în marea sală a congresului se ridică în picioare și ovaționează cu entuziasm, minute în șir, pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului și președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu).

Partidul — versul meu...

Atîți poeți te-au definit, Partid,
Vorbele mele ar părea de prisos
Spun doar mamei și tatălui meu :
Altfel nu creșteam atît de frumos.

Altfel rămîneam copil de argat
Cu pleoapele cusute cu nori,
Cu buze tăiate de arșiță
Și ochii de vise neștiutori.

Zborul acesta care m-așează
Continuu pe alte piscuri mai mari,
Steaua de aur care mi-e inima
Topind în sete ultimii ghețari.

Zic Partidul Comunist, zic farul
Navele libertății conducînd
Spre Țărmul demnității omenești,
Partidul — versul meu pe-acest pămînt !

Titluri de pace

Titluri de pace în România
Pe fețele tuturor oamenilor
Pe toți obrajii zilelor
În toate piețele publice.

Inimă lîngă inimă
Ca polenuri în fagurii stupilor,
Ca boabele în vie sticlind
Magnetic sub irisul soarelui.

Toți copiii pe umeri,
Toți porumbeii brodind eșarfe,
Munții și apele cuvîntînd
Pentru blestemul norilor sterpi.

Pancarte, titluri de pace
Nemaipomenite poezii
Înfrunzind clorofila, recucerind viața
În toate vocile pămîntului.

Din aceeași iubire

Din aceeași iubire
Din care m-am născut
S-au născut fiii mei
Dorul patriei de lumină.

Din același cuib
Și din același lapte
Ne-am întărit aripi
Desferecînd infinitul.

Fii sigură de noi,
Fericită cîmpie galbenă —
Nimic n-ar putea să-ți rețeze
Spicele trupurilor de bărbați

Apartenența

— Iată oricînd, sufletul meu
ți-l dărui ție Patrie
înfierbîntat, transparent —
un descătușat minereu.

— Acesta e sîngele meu
scos din matca somnului
colorînd toate bolțile
Cu fluviul lui drept și greu.

— Respirînd pe-o planetă, cea
care-și scrie un nume rotund
de nesters din istoria lumii —
sînt al tău țară, ești a mea !

Cristian M. Petre

Tu — Țară

Țară, tu,
cea mai frumoasă
dintre toate cîte sînt pre pămînt,
îmi cufund gîndurile în
istoria ta,
duruta —
ca într-o alchimie
a trecerii vamelor
spălate cu lacrimi
de munți, de cîmpii, de rîuri...

Tu, Țară,
cea mai mănoasă
dintre toate cîte sînt pre pămînt,
îmi așezi destinul
între brațele tale înstelate
și pline de har,
ascunzîndu-mă de singurătate
și împodobindu-mă de tine
pînă dincolo de bătaia
ultimului ceas.

Gheorghe Dinică

Grîul

Grîu cu flacără-n semințe,
Grîu de-aducere aminte,
Grîu de ieri, de azi, de mîine,
Grîu de luptă și de pîine.

Grîu în Bărăgan și-n steme,
Grîu ce vine să ne cheme,
Grîu ce flutură pe steaguri,
Grîu în noi și grîu în faguri.

Grîu venit din grîu în grîu,
Grîu de ram bogat și rîu,
Grîu ce-n noi se prelungește
Și în viitor trăiește.

Dumitru Drăgan

Răspîntii monumentale

uneori mă scufund
în adîncul singelui adormit
pînă la răsplata alcătuirii drepte
unde să-mi rămîn pămînt întregit

întorcîndu-mă la subțioara aleanului
care mi-a purtat amfora
născocită din nevăzutele pulberi
prinosul cuvintelor
l-am lăsat celor căzuți

ascultînd cum fumegă văpăile umbrelor
nainte de-a mă ajunge neauzitele roți
m-am strecurat pe lîngă drumul din plins
strîngîndu-mi generos
rănile de pe lespezi

de-acum pînă va fi să revin
la suprafața timpului nevătămat
voi purta pe retine divinul leagăn
cuvenit inimii
la răspîntii monumentale

Transhumant din transhumanță

nici un adevăr nu se scutură
prin aceeași cădere neașteptată

aș putea spune
că ochiul îmi răsare
din culori prevenite

aș putea spune
că propria-mi ardere
se află încărcată în cenușa umbletului

din așternutul de piatră
pe la mijlocul somnului
îmi adun gloria singelui preumblat

pînă să mă întorc tulburat
la glasul celuilalt nemuritor
se rupe pămîntul
din același pămînt
să le pot împărți umbrelor
transhumanța din transhumanță

Ion Sofia Manolescu

Pîinea pămîntului

Pîinea este patria speranței și muncii
plugarului
arat cu sudoare de la un capăt la altul
al vieții
dar omul nu trăiește numai cu pîine
ci mai întîi din Grai.
pîinea are istoria ei între hotarele vieții
cînd urîtă și slabă cînd
aleasa inimii tuturor
cînd îmbrăcată în zdrențe și cu picioarele
goale
cînd plină de mătăsuri și farduri cînd numai
pe
mesele marilor domni cînd adăpostită
și sub lumina opaițului în bordei
cînd frămîntată în gînd de țăranul cu o casă
de copii
cînd prinsă la horă de flăcăi —
uneori a căzut ca o veste neagră de moarte
de frate
alteori a luminat inima cu bucuria nașterii
dintîi
într-o vreme
era tare și crăpată ca un pămînt neplouat
în altă vreme rămînea caldă înfășurată în
cîntec ca într-un ștergar la scoaterea din
cuptor

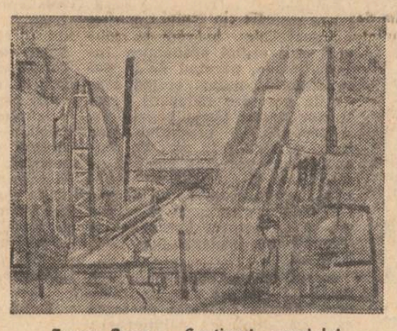

Eugen Popa : „Șantierul canalului Dunăre-Marea Neagră"

dar au fost și zile cînd nu îi era dat mamei
să mături
nici măcar o singură fărîmitură în casa ei
iar omul trăiește mai întîi din Cuvînt
E. nu ne-a lipsit niciodată
în vremea secetei a îmbărbătat, a adăpat cu
viață
ochii topiți de căldură și foame
în vremea luptelor între dreptate și liberare
a stat acasă și a mîngîiat femeia
care privea pe fereastră cu melancolia
văduviei dar spunea copiilor
că mîine vine Cel plecat
Cuvîntul a luptat alături de tatăl ridicat
să-și apere casa
și întunericul morții zburat din pușca
vrăjmașului și asupritorului acestui pămînt
nu a putut să răpună Cuvîntul
în țarina noastră de carne și oase
Cuvîntul este Sămînța Semințelor.

Ștefan Bratosin

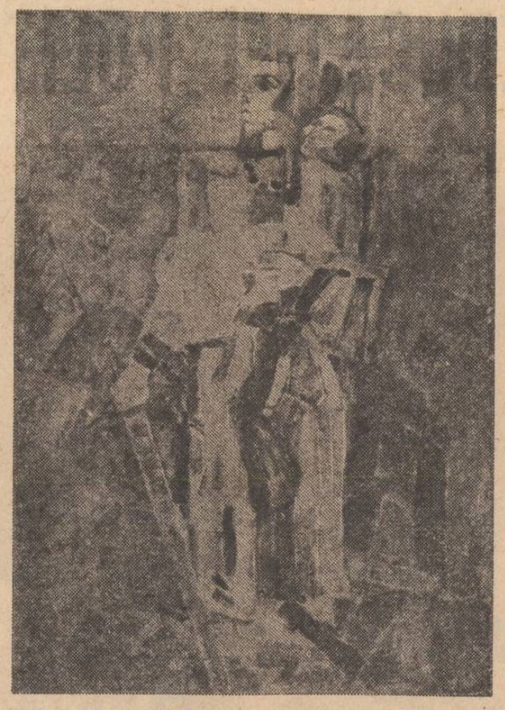

Traian Brădean : „Victorie"

Jocul de-a viața

„Pac !, pac !, ești mort, ești mort, nu auzi ?", răzbătea dintr-o curte împrejmuită cu un gard alb, undeva prin spatele Gării de Nord. Cîțiva copii se jucau de-a hoții și vardiștii, ascunzîndu-se după colțurile casei, după tulpina unui castan sau după coteții cîinelui. Puștile erau, bineînțeles, din lemn, ca în copilăria noastră speriată de războiul rece, sau din plastic cu două dopuri de plută. Doar un puștan cu părul blond, zburlit, avea o jucărie în mînă, imitația unui „colt" cu capse, adusă de părintele său iubitor, probabil din Italia. Era cel mai mîndru dintre toți. Dar bucuria jocului o trăiau laolaltă, la fel de intens. Cîte unul din hoți murea, ieșind din joc, dar mureau și „vardiștii", mai mult pentru că nu știuseră să se ascundă cît mai strategic. Sufletul lor curat, actele lor nedisimulate umpleau de fericire pieptul părinților, care îi priveau de la geam, adică din mijlocul gălăgiei, al clocotitoarei gălăgii a lumii. Iar pocnetele armelor lor încărcate cu nevinovăție zguduiau ferestrele unei căsute prea mici pentru un război atît de mare.

Seara, aceiași părinți care cred că pruncii lor dorm înfrînți de oboseala jocului de peste zi, urmăresc la televizor desfășurări de trupe în colțuri opuse ale lumii. Același joc de-a judecătorii și pedepsiții, la altă scară, în alte culori, de la alte înălțimi, multifuncțional, sofisticat și inept. Un joc în urma căruia casele rămîn fără pereți, fără ferestre și fără suflete. Incendii pe care nu mai încearcă nimeni să le stingă. Spectatorii acestui joc aproape că au uitat gustul nevinovat al jocului. Aflați în niște tribune minate de neliniște compară, evaluează, fac prognoze. După ei unele tancuri sînt mai eficiente decît altele, unele sînt mai ușoare decît celelate, mai sprintene. Unele să cîștige, altele să piardă. Ca și cum s-ar discuta despre medicamente recente despre lupta împotriva unei boli necrutătoare. Aproape că nu mai observă că s-a încetat să se mai răspundă la problemele fundamentale ale vieții, răspunzîndu-se în schimb la tirul de artilerie. Obuz pentru obuz, schije pentru schije, gloanțe pentru gloanțe, cam aceasta ar fi deviza armatorilor războiului pe care nu-i mai înduioșează decît moartea cîinilor lor favoriți. Și totuși adversarii păcii, acești oameni parcă veniți de pe altă planetă, dorind liniștea acelei planete, sînt oameni în carne și oase, unii arătoși, înconjurați de un cerc de prieteni, îndrăgiți de femei care iubesc viața, nicidecum moartea. Însoțiți în week-end-uri de propriii lor copii cărora le place sportul, nicidecum moartea. Cu sufletul ușor, acești părinți cu buzunarele pline, țintesc către un viitor plin de promisiuni pentru propriii lor copii. Plin de promisiuni li se pare pînă și viitorul lor pe pămînt, dar aceste promisiuni sînt vopsite în negru, oare de ce e atît de greu de văzut ? Cursa înarmărilor, acest sport fără premii, s-a transformat într-o cursă împotriva ingeniozității umane, speriată în jocul ei sănătos, îngreunată de frică, de boală, de tremur nervos, de angoase, de alienare.

An de an adăugăm cîte o cifră în dreptul virstei noastre, cîte o neliniște. În același timp, sporesc, aproape amețitor, zerourile la coada cheltuielilor militare. Ceea ce ieri părea de necrezut astăzi ne pare banal, printr-o elementară comparație matematică. Ce-am făcut noi în acești ani ? Am condamnat războiul. Și totuși an de an, cei care ne-au urît pentru că iubim viața și-au văzut de jocul lor, un joc negru, vinovat, de neiertat. E ca și cum în toți acești ani ne-am devotat unei mari iubiri, iubind de fapt o himeră, un corp fără formă. Dragostea noastră vană sfidează toți acești ani pierduți, fără folos. Rămîne să avem puterea să-i reciștigăm, pentru a nu asista la un joc de-a „hoții și vardiștii", jucat de un singur copil și acela iremediabil bolnav, pe ruine.

Urechea mare și unică a lumii trebuie să audă strigătul nostru. Voința de pace, de liniște, de dragoste adevărată, necenzurată.

George Cușnarencu

Eroii reportajelor noastre

În cadrul unei practici curente a revistei „Luceafărul", un grup de tineri scriitori s-a deplasat într-o comună din Bărăgan pentru documentare. Dintr-o perspectivă imediată și în stiluri diverse, urma să înfățișăm, în reportajele noastre, chipuri, privelești și realizări ale acelei localități. Oamenii se așteptau ca, în cel mult două săptămîni, aceiași tineri bucureșteni să vină pe scena căminului cultural și să le citească din textele respective. Ceea ce s-a și întîmplat, dar cu o doză apreciabilă de stoicism din partea noastră ; nu credeam, sincer vorbind, că vom avea mai mult de 20-30 de „spectatori" ; eram aproape convinși că nu poate interesa pe nimeni o relatare despre munca în sectorul zootehnic local sau despre modul în care cutare pensionar C.A.P. își duce bătrînețile, cine să se lase emoționat, ne întrebam, de povestea construirii primelor case din sat, în veacurile trecute, ori de aceea a călătoriei fruntașilor în muncă peste hotare ; de ce ar dori ei, acei săteni, să audă spuse din gura noastră lucruri pe care le trăiau zilnic și despre care știau mai multe decît noi ?

Întîlnirea a decurs însă cu mult peste așteptările noastre ; sala căminului cultural era plină, aproape toți aceia despre care scrisesem erau prezenți în primele rînduri, deoarece, după cum aveam să aflăm mai tîrziu, ei priveau acea întîmplare ca pe un privilegiu ; în rîndurile din mijloc se așezaseră rudele, bărbați, femei și copii, gătiți de sărbătoare, iar în spate, cei interesați pur și simplu de felul în care se ține o serată literară. Mai emoționați, unii, dintre noi, decît „eroii" din primele rînduri ale sălii, ne-am citit, cît am putut de curgător, producțiile respective. Nu voi insista asupra felului în care a urmat dialogul dintre **noi** și **ei**, nici asupra atmosferei. Voi spune doar că în satul respectiv (este vorba de comuna Gheorghe Doja), în acea seară de vară, ne-a fost oferit un minunat exemplu de felul în care decurge receptarea actului creator. Acei oameni aplaudau, desigur, și din îmboldul de a răsplăti într-un fel inițiativa revistei de a li se publica numele, gîndurile și faptele, dar totodată, ei erau sincer emoționați de măsura în care cei mai mulți dintre noi au reușit să pună în pagina de ziar acele gînduri și fapte ; de felul în care dialoguri, descrieri, imagini, metafore, „inventate", se armonizau cu datele exacte, le completau în mod veridic și le sporeau semnificațiile. Unii observau că ei n-au rostit cutare cuvînt sau n-au povestit cutare anecdotă, dar e bine că ele au fost scrise, deoarece nu sînt în contradicție cu felul lor de a fi și de a vorbi ; alții aoreciau schimbarea ordinii unor fapte care, chiar dacă nu urmau înșiruirea... istorică, făceau bine în cuprinsul reportajului și conturau noi înțelesuri întîmplărilor. Într-un cuvînt, serata noastră s-a transformat pe neașteptate într-o lecție utilă atît pentru scriitori, cît și pentru cititori ; asistasem, de fapt, la o ilustrare grăitoare a adevărului că atunci cînd te inspiri din „izvorul cu apă vie" al vieții omului simplu, și o faci cu talent și rigoare artistică, este imposibil să nu găsești audiență în rîndul maselor largi de cititori, să nu te împui, prin creația ta, în cîmpul valorilor autentice. Și reportajul, cînd are la bază talent, originalitate, „sudoare și lacrimi" scurse din osteneala de a descoperi și extrage semnificații din faptele descrise, cînd conține în frazele sale sugestii și secvențe de viață adevărată, se poate înscrie în domeniul, vast și fără margini strict limitate, al creațiilor generatoare de emoții artistice. De altfel, aruncînd o sumară privire asupra reportajului românesc din momentul actual, este imbucurător să constați că un tînăr val de reporteri au refuzat dintru început literaturizarea siropoasă, metafora goală, bălmăjeala și stereotipia din textele unor confrați mai virstnici, formați la școala presei lui „laudă-tot" ; din condeiul multora dintre acești tineri reporteri a dispărut (mai exact, nici n-a existat) caracterul „de serviciu" al textelor înaintate spre publicare, floricelele de stil, incoerența produsă de beția de cuvinte, „excepționalitatea", dacă putem spune astfel, a faptelor descrise, grandilocvența și tonul fals. Reportajul literar publicat în cele mai multe dintre revistele noastre de cultură aparține generației tinere, remarcabile fiind, în acest context, exigența și profesionalitatea redactorilor responsabili de la „România Literară", „Luceafărul", „Vatra", „Viața Românească", „Tribuna", „Cronica" „Suplimentul Literar" ș.a. Mulți dintre tinerii reporteri nu văd în reportaj o cenușăreasă a literaturii, o etapă pregătitoare a viitoarei lor cariere literare, ori o corvoadă pe spezele căreia li s-ar deschide mai ușor paginile revistelor. Pentru ei, reportajul este în sine o formă de afirmare literară, o profesiune de credință cinstită, un act de curaj. „Un om-un stil", acesta este tandemul care funcționează cu succes într-un semnificativ sector al reportajului actual ; căci, în afara reportajelor „concrete", factuale (cît de neinspirat sună unele dintre aceste texte, avînd menirea exclusivă de a informa, metaforele, „entuziasmul", „introducerea", superlativele, descrierile de natură, caracterizările muncitorilor fruntași : „sfătos" „cu fruntea asudată", „mîndru", „cu lumini în priviri" ș.c.l., într-un cuvînt, intervenția lipsei de talent), în afara, deci, a acestei „piini" atît de necesare ziarelor, asigurată în majoritatea cazurilor de profesioniști care nu mizează spre lauda lor, pe „stil", reportajele literare care-și merită acest nume relevă într-adevăr stiluri distincte, personale, de a căuta în „cunoscutul" vieții cotidiene miezul ce se transformă în istorie și dă măsura complexei existențe a omului comun. Sub semnătura unor colegi ca Pavel Perfil, Cornel Nistorescu, Mihai Pelin, Teodor Bulza, Eugen Mihăescu, Constantin Stan, Areta Șandru, Alex. Rudeanu, Ion Beldeanu, ș.a. se publică, practic, aproape tot ce se scrie mai bine la ora actuală în acest gen ; reporteri de substanță, talentați și inteligenți, ei cultivă asocierea de idei percutantă, bogată în semnificații, observația fină, sinceritatea ; situate între proza de ficțiune și reportajul gazetăresc, textele lor, unele cuprinse în volume, altele pe cale de a fi, rămîn indiscutabil pagini valoroase de literatură, în care cei ce citesc nu numai că se regăsesc pe sine, dar sînt puși, cum e și firesc, în fața unui adevăr care este al reporterului, al epocii și al istoriei : adevăr ce contribuie, prin structura valențelor sale, la afirmarea reportajului literar ca gen cu drepturi depline în realizarea saltului calitativ din creația literară actuală.

Ion Longin Popescu

Experiență istorică și fapt de viață

În anii de liceu am auzit de filogenie și ontogenie. Profesorul de biologie a avut inspirația să se îndepărteze de îngusta schemă didactică și să se angajeze într-o risipă de explicații, termeni, noțiuni, pe care noi, elevii de atunci, am avut copilărească ambiție să le reținem și să le folosim nu numai din dorința de a epata interlocutorii. Mai tîrziu am înțeles că și în domeniul constiinței umane filogenia și ontogenia sînt procese care actionează cu o forță impresionantă. Marii creatori de valori spirituale au beneficiat dintotdeauna de o experiență istorică din care și-au tras seva creației lor. Helikonul lor a fost suita de experiențe trăite în timpul vietii, dar a fost și infinita succesiune de evenimente pe care le-a înregistrat istoria pînă la nașterea lor, pînă la împlinirea lor ca scriitori, plasticieni, muzicieni, interpreți ai constiinței multimilor. „Scrisoarea a III-a" a lui Eminescu este un ecou tulburător al filogeniei, a unor evenimente petrecute cu trei secole și jumătate înainte de nașterea poemului. Drama „Vlaicu-Vodă", piesele lui Delavrancea, romanele lui Sadoveanu, operele a numeroși scriitori contemporani, multi dintre ei tineri încă, sînt rodul unor acumulări de înaltă simtire în fata unui trecut glorios. Atitudinea scriitorului față de acest trecut vine din constiința că și el este unul din proprietarii de drept ai lui, unul din posesorii fabuloaselor experiente trăite de generații și generații de înaintasi. Urmas îndreptățit al acestor generații, scriitorul este și ecoul momentului, al evenimentului contemporan cu el. Pentru că surprinderea momentului, inspirația din izvorul viu al realității exprimă și o atitudine față de trecut, față de evenimentele semnificative din istoria neamului.

Încărcat cu o experiență istorică — de simtire și de reflectare —, creatorul de valori spirituale este și un interpret al contemporaneității, o oglindă a evenimentelor timpului său. Nu poti scrie opere durabile despre tinerii de azi, despre oamenii de azi dacă renegi trecutul, sau îl privești prin oglinzi deformate. Cu putere de postulat este și acest adevăr : nu poti ridica la adevărata valoare faptele înaintasilor dacă nu te consideri un om între oamenii evului tău. Există o relație biunivocă între constiința artistului și spiritul epocii, fie că această epocă este proprie sa epocă, sau una deja intrată în istorie.

Se naște, s-ar putea spune, un paradox : scriitorul, ca om al timpului său, evadează la un moment dat din acest timp și se reculege într-un timp trecut, prin opera sa care reflectă acel timp. E un fals paradox. Și este fals pentru că scriitorul, indiferent de timpul pe care îl introduce în operă rămîne contemporanul nostru. Adevăratul scriitor, căci de el este vorba, de scriitorul care își asumă experiența istorică, **filogenia istorică.** Se întîmplă astfel, și numai astfel, pentru că mai intervine și ontogenia constiintei, acea dezvoltare care dă particularitate inimitabilă modului de gîndire, forței talentului.

Recitind și reflectînd asupra cuvîntării tovarășului Nicolae Ceausescu la recenta Plenară a partidului se înțelege importanta deosebită ce se acordă creatorilor de frumos în vasta operă de formare a omului nou, constructor constient al societății socialiste multilateral dezvoltate. Purtători prin simtire și putere de reflectare a întregii experiente istorice a poporului, ancorați cu toate sentimentele în contemporaneitate, scriitorii nostri sînt în măsură să răspundă prin cugetul lor, prin scrisul lor marilor comandamente spirituale ale României de azi. Sorbind din nesecatul izvor al realității există premisa nașterii unor opere de excepție capabile să definească lupta omului de azi pentru noblete morală și spirituală.

Literatura ultimelor două decenii oferă numeroase exemple, cînd scriitorii, mai tineri sau mai în virstă, pornind de la realitatea imediată, concretă, de moment, au dat opere care reflectă un timp, cu frămîntările, decantările și sublimările sale și unde omul obisnuit — muncitor, țăran sau cărturar — se înscrie cu o traiectorie de neuitat în acest timp extrem de dinamic.

Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, convocat în acest miez de vară cutreierat de mireasma grînelor coapte, găsește generațiile de astăzi ale literaturii cu toate forțele concentrate către zbaterea unică, inimitabilă a prezentului, către omul de astăzi, de mîine.

Pavel Perfil

teatru

„Politica"

Tetralogia lui Theodor Mănescu subintitulată „Convorbiri între vii și morți, la care participă, probabil, și cei încă nenăscuți" are ca **motto** următoarea frază : „Cercetarea adevărului trebuie să fie ea însăși adevărată, și adevărata cercetare este însuși adevărul în desfășurare". Această formulare silogistică aparținînd lui Marx indică mobilul, natura și scopul unei temerare și meritorii întreprinderi în curs de elaborare : o sumă de „romane dramatice" cu titluri concis semnificative care să dezbată condiția individului în societatea de astăzi. Primele două piese au un singur protagonist („istoria se face și se scrie doar la persoana intîia"), Bărbatul — comunistul — un personaj, exponențial care practică o interesantă maieutică : formula epistolară (declarată în text) e de fapt confesiune deghizată iar stilul permanent interogativ mascheză sententiozitatea răspunsurilor („Între partid și fiecare comunist trebuie să existe un schimb de întrebări și răspunsuri de o totală sinceritate fără de care comunistul n-ar fi comunist, și partidul n-ar fi partid comunist"). Formulările îi sînt lapidare, livrești uneori, dar de mare prizâ morală : „Dacă fiecare om, dar absolut fiecare om ar fi convins că de el și de fapta lui depinde soarta lumii, totul ar fi altfel" ; „...cînd „pila" și telefonul declară că ele sînt secera și ciocanul, să nu înghiți, să nu accepți această ipocrizie, această minciună" ; „Democrația e o școală. Și un exercițiu de zi cu zi. Un exercițiu de risculul." ; „Dacă mistificăm trecutul, nu putem prevedea viitorul". Avansarea „tramei" e asigurată pe de o parte de **dialectica ideilor** — sînt abordate probleme dintr-o vastă arie (libertatea și credința, istoria națională și cea universală, fenomene sociale ca indiferența, concepte actuale ca proprietatea socială) pornindu-se de la premisa că „toate au un subtext mai adînc, mai ascuns". Simultan, conflictul interior se constituie dintr-o insolită manieră de reprezentare prin intropatie : eroul își evocă părinții astfel încît aceștia participă ca persoane vii cu drept de replică în polemica propusă. Ei înșiși din categoria liber-cugetătorilor susțin sau neagă aspirații și idealuri, obligații și drepturi reformulate din perspectiva unei **dialectici a devenirii.** Pentru că „socialismul poate și trebuie să fie criticat din interior și de la stînga". Resuscitarea spiritului revolutionar este utilă fiindcă există — inevitabil — momente de entuziasm dar și de descurajare (ipostaziate original prin eroii povestirilor care aglomerează „acțiunea" centrată la doi poli extremi : **ferocitatea** — intoleranța participanților la revoluție — și înțelepciunea, echilibrul necesar în clipe de bilanț — **trestia ginditoare).** Citate din mari ginditori ai lumii asigură simetria și concordanța acestui discurs cu o structură relativ aleatorie, animat de sentimentul unei angajări deschise, conștiente, consecvent partinice, degajînd o stare de spirit benefică („Mi-am zis : cu carnet sau fără carnet, nimeni n-o să-mi poată anula convingerile"). Ca lait motiv al sincerității luciditatea este constantă — „Să avem tăria să precizăm cît mai exact posibil stadiul în care ne aflăm" — iar cîștigul profitabil ține de imperativul „Trebuie să reînvățăm, în fiecare zi, arta de a convinge".

Premiera absolută a avut loc pe scena Foarte mică a Teatrului Mic sub supravegherea regizorului Silviu Purcărete și în decorul lui Octavian Dibrov. Sorin Medeleni și Liliana Ceterchi sînt utile prezențe. Mariana Cercel — discretă, de un tragism reținut. Tatiana Iekel cu sentimentalism plauzibil devine Bătrîna, cîndva militantă înflăcărată, apoi mamă resemnată. Concepîndu-și rolul atît de complex pe linia monotonă a austerității, Nicolae Pomoje a omis spectaculozitatea. Jean Lorin Florescu, cu morga sa flegmatică, și-a asumat implicit misiunea nobilă a bufonului („Bufonii spun adevărul la curțile regilor. Azi, nici un rege nu mai are nici un bufon. Așa dispare adevărul din lume").

Irina Coroiu

film

Vîrstele peliculei

Preocupat de mulți ani de soarta valorilor autentice din istoria filmului, **Tudor Caranfil** s-a apropiat mereu cu deosebită înțelegere asupra impactului acestora cu succesive generații ale publicului. Mărturie stau eforturile criticului de a-i familiariza pe spectatorii contemporani cu bijuteriile Marelui Mut (cu două decenii în urmă, la **Serile prietenilor filmului),** volumele **7 capodopere ale filmului mut, Romanul unui film — Cetățeanul Kane,** emisiunile de televiziune, care, de altfel, împrumută și titlul recentei cărți apărute în Editura **Meridiane.**

Virstele peliculei este primul tom dintr-o inedită istorie a filmului în capodopere. Fără false prejudecăți în fața unui termen ce poate deveni inhibant, autorul își argumentează opțiunile nu doar prin calitatea estetică a operelor comentate, **ci și prin locul istoric al acestora în perspectiva dezvoltării limbajului cinematografic.** Astfel, cu acordul convențional al cititorului, cu prudente ghilimele sînt introduse în perioada studiată (1895—1925) capitole dedicate unor pelicule ca **Stropitorul stropit, Voiajul în Lună, Marele jaf al trenului, Judex, Muguri zdrobiți, Semnul lui Zorro.** Perspectiva istorică motivează locul acestor titluri care devin modele exemplare de opere primitive, cu inedite (sau doar norocoase) descoperiri pe drumul expresivității, al decantărilor stilistice, cu pasionante întîmplări redescoperite cu o răbdare de arheolog dintr-un noian de jurnale, amintiri, mărturii de epocă, scrisori, istorii etc, etc.

Un excepțional capitol prin bogăția informației, prin reconstituirea plină de culoare a întîmplărilor, nu o dată captivante, ce au dus la realizarea filmului **Independența României** este cel consacrat primului titlu din filmografia națională, al cărui realizator **Grigore Brezeanu** (fiul marelui actor) este convingător repus în drepturile sale de **cineast.** Adevărată prefață a istoriei cinematografiei naționale secvența **Independenței** este recompusă într-un inedit mozaic de unghiuri, cu mărturii și argumente semnate de **Alexandru Macedonski, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Mihail Sorbul, Alexandru Kiriițescu, Aristide Demetriade, Emil Isac, Leon Popescu, Ion Cantacuzino, Manuela Gheorghiu.** Microromanul începuturilor filmului românesc impresionează prin stilul alert, prin simțul montajului epic, prin relevarea amănuntelor semnificative în elaborarea operei, prin accentele exacte puse în fragilul echilibru între document și interpretare, între receptarea operei în epocă și valoarea estetică a peliculei confruntată cu moderne instrumente de analiză.

Filme de referință semnate de alți mari cineaști ca **Griffith, Chaplin, Flaherty** sau **Eisenstein** sînt comentate cu precădere într-o viziune integratoare ce unește detaliul relevant cu reflecția critică pertinentă, sublinierea descoperirii modalităților de expresie cu evocarea plastică a condițiilor în care lucrau (incredibile astăzi) clasicii, tîrziu recunoscuți ai celei de a șaptea arte.

Ingenioase priviri comparative, apelul la surse de maximă autoritate, utilizarea adecvată a faptului biografic semnificativ, evidențierea spectaculoaselor viraje în optica publicului și a criticii (față de filme semnate de **Stroheim, Méliès, Feuillade, Cohl, Vertov)** sînt cîteva din instrumentele preferate de autorul **Virstelor peliculei.** Comentariul operelor capătă astfel bogate și neașteptate prelungiri în preistoria lor afectivă și culturală, precum și în posteritatea receptării posibile astăzi grație arhivelor și cinematecilor. Departe de nivelul speculațiilor sterile, **Virstele peliculei** aduce cititorului fapte, întîmplări, oameni, opere orchestrate într-un remarcabil panoramic ce invită la cunoașterea lucidă și fără prejudecăți ale adevăratelor valori durate pe teritoriul inflamabil al celei mai tinere dintre arte.

Călin Stănculescu

Cîmpia începe cu grîul

Într-o zi, spre primăvară, mi s-a întîmplat un lucru ciudat. Mergeam prin Bărăganul ialomițean. Imaginea obișnuită a cîmpiei cu monotonia ei, cu ăuitul abia simțit al adîncurilor, cu răzleții ei copaci parcă parașutați și nu plantați. Pentru cîteva momente aceste imagini s-au reorganizat pe retina mea și am avut senzația că mă trezesc dintr-un somn cu ochii deschiși. În jucu-mi aceleași repere căpătaseră alta înfățișare. Vedeam cîmpia ca pe o creație a oamenilor, teluricul acela care incita imaginația dispăruse și în locul lui se instalase confortul imaginii apropiate, prietenoase. Cum s-a produs schimbarea nu pot spune exact, ea ține fără îndoială de anumite resorturi intime ale mele și ale pămîntului care au găsit lungimea de undă... Aveam deschiderea totală spre cer, ochiul Cîmpiei Române clipea. Șoseaua presărată cu paie se apropia și se depărta ca o curea de transmisie pusă pe două roți aflate în mare viteză. Parcă începuse să burnițeze sau nu era decît un abur ușor ce se ridica din cernoziomuri pentru a recădea imediat condensat, obosit. Satele erau greu de găsit, rare și mari. Oamenii se adunaseră în ele parcă pentru a se apăra de ceva iminent. De ce se pot teme oamenii din cîmpie ? De ce permanent am senzația, atunci cînd intru într-un sat de cîmpie că pășesc într-o zonă ocrotitoare. Atunci cînd intru într-un sat de cîmpie am în primul rînd o puternică senzație de siguranță. Ca într-o cetate. Orice sat din cîmpie are mentalitatea de cetate, de oraș medieval. Oamenii cîmpiei găsesc adăpost doar în sat și nicăieri în altă parte. Cîmpia cu ale ei, oamenii cu ale lor. Două entități, două moduri de a exista, de a forța existența, destinul, mersul umbrei pe cer. Și totuși, odată cu primăvara, oamenii satului reiau urcușul speranței pe fața întoarsă spre cer a cîmpiei. E o obișnuință ce se rotește cu generațiile, cu oamenii, de mii de ani. Venirea, uneori grea ca o naștere, a primăverii în cîmpie. Ceva se schimbă, ceva începe să doară, dar mai ales să bucure. Un amestec în culori, o ocazie pentru Nicolae Ștefan, un țăran din Bărăganul ialomițean, de a se simți mitel poet. Ce-i rău pentru un tînăr în a fi o lună sau două pe an poet ? A fi, după cum spunea un ialomițean, „Nicolae Tache, „Între două jumătăți de poem". Între largi orizonturi tăind largi orizonturi, între poem și grîne, oamenii tineri își găsesc rosturi pentru vîrsta lor de-acum, pentru resorturile vieții lor de mîine, pentru mersul vieții lor pe marea cu valuri puține a cîmpiei.

Duminică, duminică 13 iunie, băteau primele ceasuri ale verii și în comuna Grivița, cea mai mare comună din județul Ialomița. Chiar și faptul că e cea mai mare poate să însemne ceva. Faptul că acolo s-au adunat mai mulți oameni decît în altă parte poate să însemne că tocmai acolo viața a fost mai lesnicioasă, rădăcinile s-au prins mai ușor, viața a putut fi luată de la capăt, mai repede. În datele ei esențiale, în reușitele ei, Grivița e o campioană și se bucură pe Bărăgan de celebritatea cuvenită și de întrebarea pusă altora : „Cei din Grivița cum de pot ?". În fel de mod de raportare în calcule ale cîmpiei. Orice performanță începe, firesc, cu griul. Anul trecut Grivița a realizat peste 12 milioane de kilograme de grîu. Cîmpia începe cu griul, anul agricol începe, și nu-i o întîmplare, tot cu griul. Cînd porumbul sau sfecla se întorc încă în somnul lor de iarnă, griul dă prin mustul zăpezii. Și tot cifre astronomice care țin de această Grivță spărgătoare de baremuri : peste 17 milioane kilograme porumb, tot ediția 1981, 900 mii kilograme carne, aproape 23 milioane ouă. Sună bine asemenea cifre. Mă uit în notes, parcă nu-mi vine a crede. Nu, n-am greșit, am notat bine, operăm cu bogăția ca mod de-a exista în viața cîmpiei. Important e să știi pămîntul. Și cine-l știe mai bine decît agronomul Matei Constantin ?! Matei a copilărit în părțile Griviței, într-un sat aparținător al comunei, la Smirna. Fermier în cîmpie ! Nu poate fi decît un caz tipic. Fața arsă de vînt, hainele aspre, haine de muncă, altfel comode, potrivite. Te duce direct la poncif în reportaj. Poncif nu mai e însă griul care crește în ferma lui Matei și care pare a fi extrem de generos cu cei care spre primăvară dau ca niște darnici azotatul — dejunul cel mai plăcut al griului. 6 700 kg grîu la un hectar de cîmpie. Unii nici măcar la porumb nu obțin atîta. Atît e de darnică marea cîmpie română cu oamenii care țin la ea ! Cică cineva, admirînd Bărăganul, le-ar fi zis oamenilor să nu care cumva să uite să semene recoltele, să nu uite să pună sămînța în pămînt. Că mai mult nici nu trebuie, că are cîmpia grijă de rest. Eh, chiar așa nu-i, dar un fir de realitate tot există. Lui Matei îi place să stea de vorbă, vrea să știe ce mai e și cum, cum e văzută cutare sau cutare chestiune în altă parte, el stă lipit nu numai cu urechea la frămîntările pămîntului, ci și la fîșnetul lumii.

De prin 1970 fiecare comună a tins spre viața de oraș. Nu e nimic rău aici. Să vrei civilizația orașului e o ambiție pe care mulți primari și-o implinesc. Mai întîi asfaltul și după aceea elementul definitoriu — blocurile. Vara trecută — mare senzație la Grivița — primul bloc din comună și-a primit locatarii. A fost părăsită curtea și prispa casei pentru balconul blocului, pentru terasa blocului de unde cerul se vede mai bine, de unde cîmpul se vede și mai bine.

Vară pe Bărăgan. Un spațiu în care începe domnia soarelui, un spațiu mai încăpător decît orice imaginație, tulburător, pămîntul miroase a flori, a ploaie, a răsărit și asfințit, unde mai sînt ciulinii ? ! roțile acelea mari mînate de vîntul primăverii, caerul ceturilor ieșind din pămînt, oameni, tractoare, porumb, griul a învins un anotimp, primăvara are cale liberă încă de cînd, într-o noapte de martie, cîmpia a dat, din adîncuri, un țipăt. N-a auzit-o nimeni, n-a putut s-o audă nimeni, toți oamenii, rupți de oboseală dormeau duși. Primăvara a intrat în Bărăgan fără să fie observată. Dimineața cînd s-a trezit, oamenii au văzut că primăvara venise și că trebuiau să reia, așa cum făcuseră de mii de ani, totul de la capăt.

Eugen Mihăescu

Spiru Chintilă : „Constructori"

Drumul spre Micăsasa

După primul război mondial, la cîteva luni, a început construirea căii ferate și, cînd a întrebat încotro duce, i s-a spus că va face legătura cu Clujul și cu Aradul și mai departe, cu Viena, cu Berlinul și cu Parisul. Cu Parisul ? a întrebat el, ridicînd din umeri. Da' pe la Micăsasa trece ? a zis el și i s-a răspuns sigur că da și de atunci s-a angajat la cărat pietrișul și mergea zi de zi cu carul cu boi și încărca din Mureș și căra pentru terasament și seara venea acasă frînt, se trîntea pe spate în patul vechi și scotea banii pentru cei doi cubici de pietriș și punea 10 lei la loc în chimir („aștia-s bani pentru drumul la Micăsasa") și ceilalți știau de ce voia să ajungă la Micăsasa, singurul loc din țară pe care voia să-l vadă. Avusese doi prieteni și unul din ei se oprise să se însoare la Micăsasa și el lucra cu dragoste, încărca în car cît rezistau osiile și cît puteau să tragă boii (la puțin timp, aproape de terminarea căii ferate amîndoi arătau deșelați și au fost cumpărați de un măcelar care nu auzise în viața lui de Micăsasa) și a tot pus bani de o parte, cu credința că într-o bună zi va pleca pînă la Micăsasa ca să se lămurească și să-i vadă nevasta. Uneori cînd se îmbăta îl auzeau cum se întreba, cum dracu a putut să se însoare tocmai la Micăsasa, după ce luptaseră în Italia și — argument inutil — un om are dreptul să se căsătorească și să moară unde se nimerește. Credea că Micăsasa e cel puțin în Austria sau în cel mai bun caz în Ungaria. Cînd a aflat că Micăsasa e în apropiere de Mediaș, că putea să meargă călare nu neapărat cu trenul, a zis, gata, în cîteva săptămîni plec la Micăsasa, dar n-a mai plecat pentru că a izbucnit al doilea război mondial și el a fost concentrat la diribau pentru întreținerea drumurilor și, în vreme ce tata lupta pe front, ei lucra la întreținerea drumurilor pe care să se întoarcă armata română și bunica zicea că în timpul bombardamentelor se ascundea cu groază („Întîi vreau să văd Micăsasa și apoi pot să mor", fără să știe de „Vedi Napoli e poi mori") și a scăpat și tata s-a întors de pe front și, la cîteva luni după al doilea război, a început construirea șoselei naționale și, cînd au apărut tehnicienii, într-o zi cînd el se întorcea de la tîrgul de vite și i-a întrebat unde duce șoseaua asta și topografii, enervați, plictisiți sau preocupați, i-au dat un răspuns în dorul lelii, la naiba, unde să ducă, la Micăsasa, și ei i-au zis așa ca și cum i-ar fi zis, la dracu (poate ploua sau bătea vîntul și din o mie de răspunsuri posibile, toate în doi peri, cine știe care a fost motivul ca în loc de injurătură topografii să fi zis la Micăsasa) și de a doua zi s-a dus și el cu alt car și cu altă pereche de boi și a cărat pietriș din Mureș pentru construirea șoselei spre Micăsasa, ba l-a angajat și pe tatăl meu ca să lucreze cu căruța cu cai („Mă, într-o zi oi urca în căruță și nu mă mai opresc pînă la Micăsasa !") și au cărat aproape doi ani, pînă cînd capătul șoselei s-a depărtat atît de mult încît nu mai puteau căra pietriș cu boii din cariera de pe albia Mureșului, din dreptul muților miniștrilor unde rămăsese o groapă adîncă în care duceau cinepa la topit. Șoseaua s-a terminat și într-o săptămînă într-alta el amenința că pleacă dar n-a mai apucat, a venit colectivizarea și după colectivizare n-a mai avut cai de înhămat la căruță și a împătrînit văzînd cu ochii. Uneori, seara, se așeza pe prispă, își făcea țigări din margine de ziar și după ce le răsucea le lipea cu virful limbii și pufăia de cîteva ori, cu ochii întredeschiși și în fața lui se deschidea cîmpul, cu munții vineții ai miniștrilor (el n-a știut niciodată sau n-a ținut minte că se numesc Munții Carpați) pe la poalele cărora treceau Vienervaltzer, Balt-Orient-Expresul, trenuri personale, accelerate, marfare, drezine și, pe lîngă linie, urmînd cursul lin al Mureșului, șoseaua pe care lunecau ca pe un fir subțire de ață mărgelele de lumină ale automobilelor care se pierdeau în noapte. „Cîtă lume merge la Micăsasa" zicea el oftind și se ridica icnind, se îndrepta de spate și, tîrșindu-și picioarele, se ducea să dezlege cîinele. Uneori mai mergea la oraș pentru acte sau pe la tîrguri, dar de fiecare dată o lua pe drumul din pădure și se întorcea tot pe acolo, cum făceau toți ceilalți țărani din împrejurimi (care lucraseră și ei la construirea șoselei dar pentru nimic în lume n-ar fi avut curajul să meargă pe ea, printre mașinile de care încă se mai temeau). Înainte de-a muri a trecut prin cîteva luni de dureri chinuitoare. Într-o seară l-a rugat pe tata să-l scoată pe prispă și să-i facă o țigară cu tabac tăiat mărunt. S-a așezat pe piatra rece, a privit seara cum se stinge peste munții miniștrilor, trenurile din ce în ce mai dese și convoaiele de mașini și, cînd a ajuns la jumătatea țigării, a zis, uite, mă, cîtă lume merge la Micăsasa și eu stau aici ! și s-a ridicat, dar l-au biruit durerile și a trebuit să fie dus înapoi în pat, și i-a zis tatei, mă, ce păcat că n-am ajuns să văd lumea. Nici măcar pînă acolo n-am fost în stare, da nu-i nimic, măcar am făcut două războaie și două drumuri ! și peste cîteva ore s-a stins, nu înainte de-a încerca să se ridice ca să mai privească o dată spre cele două drumuri care, în acel moment, nu mai duceau spre Micăsasa, duceau spre orizont, poate că erau chiar orizontul de care se îndepărta pe nesimțite și cu care se contopea.

Și după 20 de ani eu scriu că bunicul meu a făcut două războaie și a luat parte la construirea a două importante căi de comunicație ale țării, și o fac cu convingerea că dacă ar trăi i-ar face plăcere deși la fel de bine s-ar putea să nu-i pese pentru simplul motiv că nici eu n-am fost în stare să ajung pînă la Micăsasa.

Cornel Nistorescu

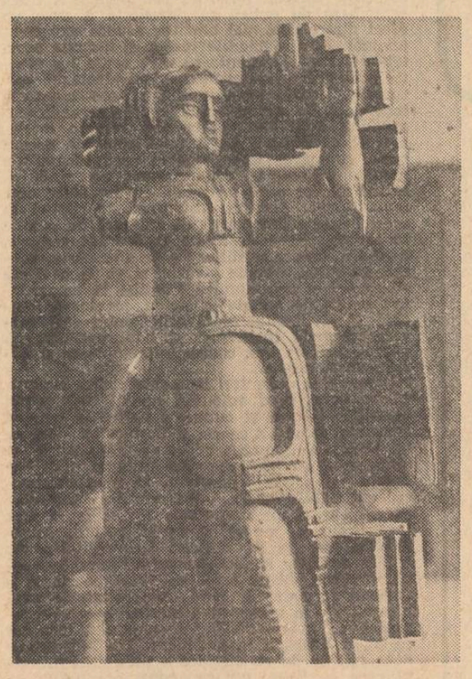

Iorgos Iliopolos : „Tinerețe"

Pecețile sînt clare

Oriunde ne-ar sta pasul, oricît ar fi zăgaz,
le-om birui, căci timpla respinge-un gînd perfid.
Ne scriem cu sudoare pe-Apel acele nume
pe care Pace sună și orice minți deschid.

E-atît de scump cuvîntul, baladele curg toate
către-un trecut pe care sfințit e ; și-l păstrăm,
fiindcă ni-i scump pămîntul pe care-am văzut zorii
și umbrele livezii sub care-naintăm.

Pecețile sînt clare, ne stau pojar pe frunte :
iubirea brazdei noastre, drapelul tricolor,
bătrîni ne sînt stejarii, prezenți Călugărenii,
pe care-n imnul zilei îl știm doveditor.

Un steag din zarea lumii

Ne-alăturăm toți frații, emblemele se-anină,
în miezul faptei crește adîncă rădăcina.
Ni-e patria ființă, un limpeziș de zare
ne crește grîu de suflet cu vraja și lumina.

E-o vară cînd lăcuste mai pîrjolesc departe,
dar noi rămînem piatra, izvorul și fîntîna
care-și măsoară timpul, scriindu-și epopeea
atît cît ține-un suflet și cît se zbate mîna.

Puternic ni-e barajul pe comunista stea
cît bătucită-i palma ce pietrele le mută,
neînvinsă stă plămada oricît e munca grea,
oricît iradiază cîmpia-ntr-o volută.

Avem pe fețe jarul, urcînd pe-nalte schele
stăruitor, cînd zarea e pură, fără foc,
avîntul crește, brațul de purpură apucă
și muntele să-l mute a doua zi, din loc.

Îmi e prea slab condeiul pentru-a turna în crezuri
prezentul, sentimentul tăriei din Cetate.
Cu chipul de lumină în frunte-i comunistul
și-i simt exemplu-n inimi cum prin poem se zbate.

E tot ce țese fapta, e verbul comunist,
e cîntecul vieții ce firii noastre-i place.
Spre orizont aripa se-ntinde ocrotind
un steag din zarea lumii pe care scrie Pace !

Așa ne clădim viața

Întreaga lume fierbe spre a-și păstra o poartă
pe care a implintat-o în ierburi, lîngă ea.
Cerind nu tunuri, pîinea ce își desfoaie miezul
spre care se revarsă lumina dintr-o stea.

Așa am fost din cronici, noi ființe sub stele,
așa ne clădim viața și munca-n adevăr,
să știm peste grădină nu groapă de obuze,
ci ramuri povirnite de caldul, roșul măr.

Cu frații mei sub creanga de floare ce-și tresaltă
cîntarea care arde pe brazda unde-exist
incandescent tresare drapelul zilei noastre,
ducîndu-mă înainte spre piscul comunist.

Al. Raicu

Patrie de imn și flamuri

Patrie de aurore întru încîntarea spiritului
Rază cu rază te știu adunată-n muguri și rodire
Am deschis izvoarele cîntecului ciocîrliei
Sufletul înfloririi tale — bulgăre de sori
Patrie rourată de proprii-ți ochi și de inima mea
De floarea salcîmului ingeresc atinsă
De purpura amiezilor de fluturii luminii
De însăși ființa ta ce ne există pe toți
Într-un tril al dăinuirii
Patrie de imn și flamuri
Întru încîntarea spiritului tău suntem.

Marea visare ce luminează primăvara

Cireș în floare de lumină patrie ninsă pe suflet
Cu vrajă de purpură în adorație
Mai liniștit decît aerul seara
Acest cîntec al pomului prieten cu universul
Învăluie-n azur rodnicia cerului și-a pămîntului
Cosmice oglinzi de petale și fluturi
Lumi prin care nemuritoare constelații plutesc
Împacă inima mea cu luna de aur a țării
Topește-n curcubeie mingiierea de flaut
Cireș în floare de lumină patrie cucerită de
Marea visare ce luminează primăvara.

Flacără în neatîrnare

Lumina ca o glorie rodește inimă de floare
În gura singelui — flacără în neatîrnare
Colț de stea în dragostea de țară
Lumina ca un vreț din carnea istoriei
Vuiește-n începuturi de clipă milenară
Binecuvîntată de-o aripă de rouă
De sămînța visării și-a izbînzii totale
Lumina ca un ochi veghind iubirea de baladă
Mîndria noastră de-a fi stăpîni pe vatră
Și cugetul acestui brav popor
În prospețimi de rîuri de codru și ideal.

Ion Vergu Dumitrescu

Scrisoare

Dacă nu voi rămîne cu voi la masa crăpată de lemn
mică și rotundă ca o pîine adusă în sat clandestin
dacă nu mă voi întoarce pe liniște sau pe furtună
dacă nu voi fi asemenea vouă la chip și la suflet
la tristețe, la veselie, la nuntă și la priveghi
la secetă și la noroc la primenirea dumbrăvii
la prăvălire de viscol
la tăcere și singurătate la amenințarea
unor păsări cu pliscuri nesățioase
la soborul cel tainic al bătrînilor

dacă nu voi rămîne al vostru și luni și miercuri
și sîmbătă cînd bintuie trei ceasuri rele și pe sub
case șarpele umblă cu steaua lui ferecată
dacă duminică nu voi urca pe dealul cel mare
acolo unde ceilalți păstrează închisă comoara
pe care binevoitori atîția vecini au cercat să o smulgă
dacă nu voi plînge plînsul vostru dacă nu mă voi contamina
de rîsul copiilor care ies în cîmp să culeagă sfeclă și-i
udă ploaia pînă la piele și ei nu au profesor de pian
iar unii încă n-au urcat pînă azi într-un tramvai
fie și tras de cai

dacă nu voi închipui ca odinioară cu degetele mele
un fluier din creanga de răchită
dacă voi uita că pe aici a fost un drum de care
și dincoace o vie peste care zac grămădite fiarele
fostelor pluguri
dacă uit să-mi sece privirea dacă dorm
să-mi cadă nourul greu peste trup mă fringă sabia ploii
dacă m-am rupt dacă mă rup dacă nu știu
ce-i acela un borș cu leușteau sorbit în grabă pe cîmp
vara lîngă un mușuroi de furnici

dacă uit cum arde în rază floarea de rapiță
cînd e de coasă trifoiul înțelepciunea păsării
cu ochiul mereu căutînd vechiul părelnicul aerianul cuib
dinții știrbi ai porumbului îmi intră în carne
ci, iată, aici pe maidanul unde cîtiva neastîmpărați
băieți băteam o minge de cîrpă îmi iese în cale
căminul cultural în care cu căciulile pe cap
nașii închină în sănătatea mirelui și a miresei
și a nuntașilor navetiști — nici țărani nici orășeni

eu însumi am solicitat un lot în folosință
îl voi ara cu unghia cu penița
țin să semăn metafore și lacrimi și ginduri
și un grăunte de aur pe care-l moștenesc — nedeclarat —
de la tata și el de la bunicul și tot așa în vecii vecilor
dacă uit făgăduiala aceasta
atunci socotiți-mă fiul rătăcitor
și ștergeți-mi numele din toate pomelnicele satului !

George Chirilă

Justin Năstase : „Rod"

La Blaga

Din lacrima tăcerii,
la curțile dorului
mirobila sămînță
zămislea
în marea-i trecere
poemele luminii
întru cinstirea
de-a pururi
a SPAȚIULUI MIORITIC

George Sânpetrean

plastică

Sticla și imaginația

Ultima expoziție personală a lui **Dan Băncilă** a fost organizată în 1975, tot la Galeriile **Simeza**, în acel moment artistul se afla deja în atenția comentatorilor interesați de artele decorative, care, pe bună dreptate, remarcaseră în el (inclusiv subsemnatul) un artist cu mari resurse imaginative. Într-un moment, la mijlocul anilor '70, cînd se părea că în artele decorative își face tot mai mult loc utilitarul și că artistul se transformă treptat-treptat într-un designer înrobit exigențelor producției industriale, Dan Băncilă încerca să se mențină cu „obiectele" sale în sfera tradițională a înțelegerii artei ca activitate în cadrul căreia se elaborează produsul cu valoare de unicat. Cine cunoaște tehnica de lucru a sticlarului știe că acest lucru este posibil : cu condiția însă că produsul artistic să fie gîndit de fiecare dată diferențiat, în funcție de condiții spațiale și ambientale variabile. Într-o activitate cu un grad înalt de repetitivitate, cum este aceea a sticlarului, **a produce unicate** înseamnă a încerca să te apropii de o concepție de realizare proprie mai mult unor arte precum sculptura sau pictura. Dan Băncilă a ales o soluție de mijloc. Fiind probabil conștient de faptul că volumul enorm al producției sticlarului limitează posibilitatea originalizării fiecărei opere în parte și-a gîndit lucrările, tocmai pentru a păstra posibilitatea atribuirii de identitate formală fiecăreia, sub formă de cicluri în cadrul cărora posibilitatea variației este deschisă. În felul acesta, lucrarea integrată într-un ciclu, cît și ciclul ca atare, se prezintă ca rezultat al unei idei artistice care își subordonează scopul utilitar și nu ca rezultatul unei idei despre utilitate care își subordonează mijlocul plastic.

Expoziția de la **Simeza** este, după opinia mea, sub aspectul concepției artistice a autorului, importantă. Aproape că face să treacă pe planul secund calitatea ca atare a lucrărilor luate în parte. Folosesc aici termenul lucrări deoarece mi se pare a fi mai apropiat semantic de ideea de înfăptuire artistică, de operă, și ceva mai departe de ideea de produs, adică de obiect, utilitar cu conotații artistice. Este importantă, deci, pentru că pune în chip personal problema raportului între artă și industrie, prin încă se mai înțelege serializare în acel important sector al artelor decorative unde sticla este protagonistă. Dan Băncilă optează clar pentru o imagine a creatorului ca artizan, unde mentalitatea manufacturieră este rodul experienței artistice. Nu mai este cazul să spun că în condițiile în care pe plan mondial această tendință pare a tinde să fie chiar de perspectivă, opțiunea lui Dan Băncilă se propune ca model și pentru alții.

Pe planul strict al realizării artistice expoziția este o încîntare. Cîteva obsesii predominante — aceea a floralului, a tranzitivității culorilor, a genezei fiecărei forme dintr-o conjuncție erotică originară — dau unitate stilistică unui ansamblu unde imaginația este tot timpul la ea acasă. Temperată însă de înțelegerea rostului fiecărei forme ca prezență complementară prezenței omului în ambient închis, unde mineralul, anorganicul trebuie să asimileze căldura vieții.

Nu obișnuiesc să-mi îndemn cititorii să viziteze expozițiile despre care scriu. O fac de data aceasta : este o manifestare de excepție.

Grigore Arbore

muzică

Recital de violă

Un recital de violă este semn sigur al unei stagiuni muzicale complete, diversificate. Iar un program de muzică a secolului XX adaugă stagiunii Filarmonicii acea amprentă de maturitate, oferind actualității muzicale o binemeritată pagină plină. Astfel privit, recitalul violonistului Ștefan Gheorghiu, laureat al concursurilor de la Markneukirchen și Evian, apare ca exemplu de structurare inteligentă a programului : în prima parte am ascultat clasici ai secolului XX (cîteva piese foarte rar cîntate), în a doua, pagini contemporane românești. Bineînțeles, interpretarea se colorează în funcție de repertoriu. În **Konzertstück** de Enescu, în **„Lachrymae", Reflecții la un cîntec de Dowland** de Britten, interesant puse în valoare au fost diferențierile dinamice între punctele de minim și maxim. Această interpretare naște direct expresivitate, fapt transmis însă nu dintr-odată, brut, ci mijlocit printr-o întreagă gamă de nuanțe, diferențiate nu numai după criterii de intensitate ci și prin căldura timbrului, calitatea și justețea frazării. Și într-adevăr, amplitudinea largă a melodicii, și „justețea" dialogului cu pianul (subtil-retrasă interpretarea lui Iosif Ion Prunner) sînt semnele unui violist stăpîn pe resursele sale, întrebuințate judicios, cu măsură și în funcție de context. Că este așa a confirmat-o și interpretarea **Sonatei** de Hindemith, a **Sonatei** de Șostakovici, ridicînd cu totul alte probleme (de regăsit și în trei excelente lucrări românești : **Refracție poesis** de Horia Surianu, **Dialogo pentru flaut și violă** de Violeta Dinescu și **Sonata pentru două viole** de Myriam Marbé). Interesant e de observat că nu se naște în interpretare acea impresie de adecvare la un anumit repertoriu în detrimentul altor piese. Aceasta nu apare neapărat sub formă de complexitate interpretativă ; cred că Ștefan Gheorghiu cîntă firesc lucrări felurite, firesc chiar și în piese aparent mai neconformiste (**Poem concertant pentru violă și percuție** de Radu Negreanu) pentru că se apropie, fără prejudecăți de orice natură, de repertoriul cercetat (în recital, apropiere „însoțită" de valoroși colaboratori : Matei Corvin, Vasile Grajdianu, Octavian Rădoi, Viorica Ciurilă, Eugen Gheorghe, George Pane). Bineînțeles, muzica nouă cere o educație specială în această direcție, însă la Ștefan Gheorghiu, interpret cu perspective certe, aceasta se completează nu atît prin perseverență unispecializare cît prin adaosul convingător de muzicalitate, chiar și în piese unde aceasta e mai puțin de presupus. Astfel privit, Ștefan Gheorghiu e un violonist complet, avînd elementele necesare (în muzica nouă avînd toate elementele) pentru a progresa temeinic și interesant dincolo de nivelul remarcabil, demonstrat în recital.

Semnalăm aici o excelentă inițiativă a Televiziunii, **Micul dicționar de operă și balet**, avînd o „sănătoasă" continuitate în cuprinsul unor tipare ferme, suficient de elastice și funcționale însă pentru a atrage și păstra privitorii (redactori Santuzza Dinescu, Marga Huss-Crăciun, Luminița Constantinescu, Marcela Popescu). Alternanța prezentare accesibilă și vioaie în același timp — exemplu, sumarul variat, respectînd unele repere de continuitate, prezentarea unor secvențe remarcabile (filme cu participări renumite sau exemplificarea nudă, directă, la lucru — excelentă acea emisiune unde Ileana Iliescu demontează concret tainele baletului pentru a arăta arhitectura de amănunt a spectacolului, sprijinită pe lucrul asiduu al detaliului), invitarea unor colaboratori prestigioși — acestea sînt tot atîtea atribute care fac ca **Micul dicționar** să devină o emisiune urmărită și așteptată cu interes, o emisiune de primă importanță pe micul ecran. Felicitări realizatorilor !

Viorel Crețu

CRONICA EDIȚIILOR

Un mare filoroman (I)

Seria de *Documente literare* a Editurii *Minerva* continuă să ne procure surprize și satisfacții dintre cele mai nobile. Cine citește cele vreo cîteva zeci de masive tomuri apărute deja — fie corespondență, fie acte etc. — nu poate să nu aducă elogiul său caselor respective de editură și implicit unor avizați și sîrguincioși editori precum Rodica Rotaru, Iordan Datcu, Maria Simionescu ș.a.

Am mai scris despre unele din cărțile acestei colecții pe cît ne-am priceput, dar trebuie să recunoaștem că am rămas și cu multe datorii. Iată, astăzi, ni se îmbie prilejul de a spune cîteva cuvinte de bine despre un mare filoroman : JAN URBAN JARNÍK. Abia anul viitor, la 12 ianuarie, se vor împlini cincizeci de ani de la moartea acestui savant străin care a consacrat atît de multe eforturi culturii românești și prieteniei dintre popoarele român și ceh. Deci *prilejul* nu e unul festiv, ci unul spontan al conștiinței noastre de... cronicar al edițiilor. În adevăr, în trei cărți apărute în seria menționată mai sus apare numele lui Jan Urban Jarník : *Scrisori către Artur Gorovei*, ediție îngrijită și introducere de Maria Luiza Ungureanu (1970) ; *Scrisori către Ioan Bianu*, ediție și note de Marieta Croicu și Petre Croicu (vol II, 1975) ; și *Jan Urban Jarník. Corespondență*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Tr. Ionescu-Nișcov (1980). În prima carte avem 28 de scrisori, în a doua 51, iar în a treia — partea leului — cîteva sute.

Tr. Ionescu-Nișcov nu a reprodus în culegerea sa scrisorile publicate de Maria Luiza Ungureanu și nici pe cele publicate de Marieta și Petre Croicu. De asemenea, — ne avertizează în *Notă la ediție* — nu a reprodus nici scrisorile publicate de E. Torouțiu și Gh. Cardaș în *Studii și documente* (I, IV, VI, VII, IX), ca și altele publicate, intermitent, în reviste. Corespondența acestui cleh atît de îndrăgostit de cultura română este mult mai întinsă și ea se cuvine publicată integral și mai ales credem că Editura *Minerva* și-ar face o deosebită onoare dacă ar inaugura o serie completă de OPERE (din care foarte multe sînt despre români și cultura lor) din acest îmbătrînit de dorul românesc. Va putea, în aceeași colecție odată deschisă, fi publicat ungurul Andrei Veres și încă mulți alții care trebuie să binemerite din partea spiritualității românești (francezi, ruși, italieni, sîrbi, nemți etc., etc.).

În contextul acesta, credem că *Editura științifică și enciclopedică* ar putea pune în lucru „un dicționar al celor care s-au preocupat în decursul istoriei de meleagurile și oamenii de pe arcul Carpaților" (titlu provizoriu, căci văd în acest *dicționar* și pe Herodot, cel dătător de seamă despre daci dar și pe Sultzer, bunăoară, cel care credea că o comunitate poate fi stîrpită de o născocire de biblioteconomân). Un *Dicționar* curat, fără patimi ci cu știință, fără zvonuri ci reieșit din conștiință.. Români n-au a se teme de istoria lor (numai în cîteva prilejuri și atunci luați de vălătugul marilor imperii revolute au dat lupte dincolo de granițele lor naturale, altminteri, cum pune Eminescu în gura lui Mircea, și-au apărat „sărăcia, și nevoile și NEAMUL" (subl. mea). Dar voiam să vă spun cîteva cuvinte despre un mare filoroman — Jan Urban Jarník. Așa că iată o scurtă bibliografie a sa, compilată de pe unde am putut, (are *articol* și în *Mic Dicționar Enciclopedic !* alții din aceeași sămă cu el — n-au !). Poate că în ianuarie viitor îl vom celebra precum se cuvine !...

Jan Urban Jarník s-a născut la 25 mai 1948. A făcut studii de filologie romanică la universitățile din Viena și Paris. În 1879 își susține examenul de „abilitare" ca docent pentru limba română cu teza *Importanța limbii române pentru studiul limbilor romanice*. A colaborat la foarte multe reviste străine și române (printre acestea din urmă : *Convorbiri literare*, *Gazeta Transilvaniei*, *Tribuna*, etc.). Studiile sale se ocupă îndeosebi de limba română și de folclorul românesc (vreo două sute de titluri). Este, după cîte se cunoaște, editorul împreună cu Andrei Bîrseanu al colecției prepozitului blăjan Ion Micu Moldovanu. *Doine și strigături din Ardeal* (două volume, 1885). Jarník a făcut cinci călătorii în țara noastră, luînd contact cu aproape toate personalitățile epocii. A asistat și la cenaclul de miercuri din casa lui Maiorescu unde l-a cunoscut pe Eminescu. Este primul profesor care introduce la o universitate străină ca limbă de predare, româna (1879). Totodată este primul străin căruia i se conferă, la propunerea lui Odobescu, titlul de membru corespondent al Academiei Române (1879). În anul 1911, participă la Blaj la ședințele „Astrei", unde îi va cunoaște pe Iorga, Coșbuc, Goga și are prilejul de a-l vedea pe Aurel Vlaicu ridicîndu-se în văzduh de pe „Cîmpia libertății". Introduce în propria sa familie ca limbă de conversație româna, dealtfel fiul său, Hertvik, va deveni tot profesor de filologie romanică și va consacra limbii române cîteva studii, iar amîndoi sînt autorii volumului *Relațiile româno-cehoslovace din trecut și viitor* (București, 1919).

În timpul primului război mondial vizitează lazaretele din Praga și împrejurimi unde se găseau soldați ardeleni. *Gazeta Transilvaniei* scria, între altele : „eruditul profesor mai găsește timp să viziteze zilnic și pe rănițiii noștri din Praga, mîngîindu-i ca un adevărat părinte, citindu-le scrisorile sosite de acasă, făcîndu-le distracții și îndemnîndu-i să învețe scrisul românesc și să iubească neamul...".

La propunerea lui Dimitrie Onciul devine membru de onoare al Academiei Române (1919). În răspunsul de mulțumire declară : „Cît voi trăi o să-mi jertfesc, întrucît mă va îngădui vîrsta mea cea înaintată, toate puterile unui lucru care este deopotrivă scump tuturora : studiul acestei limbi, totodată atît de dulce și atît de viguroasă, care se cheamă limba română".

La moartea sa apar în ziarele și revistele românești 33 de necrologuri. În foiletonul viitor vom spicui din scrisorile acestui mare prieten al românilor.

Gheorghe Suciu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Secvență de la simpozionul „Oamenii de cultură și pacea" desfășurat la Tîrgoviște sub auspiciile Uniunii Scriitorilor din R.S. România în colaborare cu Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici, Asociația oamenilor de teatru și muzică și Asociația cineaștilor.

Ion Lăncrănjan, George Ivașcu și Virgil Teodorescu în timpul lucrărilor Secțiunii pentru creația literară, activitatea literar-editorială și munca cu cartea din cadrul celui de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste.

Ioan Dimitrie Suciu

Cu regret am aflat de încetarea din viață a istoricului Ioan Dimitrie Suciu, personalitate de seamă a științei istorice românești, pasionat și competent coordonator al cercetărilor efectuate asupra trecutului bănățean. Cîteva date biografice ar fi în măsură să contureze figura cercetătorului și profesorului. S-a născut la 3 august 1917 la Lugoj. A urmat studiile primare la Lugoj, secundare la Timișoara și București, iar pe acelea universitare la București. În anul 1943 devenise doctor în litere și filosofie, în același an fiind numit asistent și șef de lucrări la Institutul de istorie națională din București, unde a funcționat pînă în 1948. Ca urmare a contribuțiilor sale în domeniul istoriei și istoriografiei, ca rezultat al interesului pentru artă și cultură, în 1947 a fost numit Inspector general pe lîngă Comisia monumentelor istorice. Din anul 1964 a funcționat ca cercetător științific principal la Institutul „N. Iorga" din Capitală.

Specialist în istoria și literatura Banatului, cercetătorul I.D. Suciu a fost autorul mai multor lucrări deopotrivă apreciate de critica literară și istorică. Preocupările științifice ale istoricului datează din prima jumătate a secolului, atunci cînd, student fiind, beneficiase de prețioasele îndrumări ale savantului Nicolae Iorga. Dealtminteri ele fuseseră materializate în valoroase studii și cărți. Profesorul I.D. Suciu și-a întemeiat lucrările pe un vast material arhivistic puțin sau deloc folosit în cercetări precedente, reușind astfel să releve aspecte de înaltă semnificație istorică din lupta de eliberare națională a românilor bănățeni, din evoluția gîndirii istorice bănățene ori din valențele spirituale a unora din cărturarii de frunte ai Banatului și Transilvaniei.) El și-a făcut simțită prezența în literatură, în scrierea istoriei prin înțelegerea corespunzătoare a necesităților istoriografiei contemporane românești. Trecutul Banatului a fost insuficient cercetat, așadar își aștepta un specialist care să-i pătrundă detaliile și să-l sintetizeze la nivelul unei monografii de o deosebită ținută științifică. Un astfel de istoric s-a regăsit în persoana profesorului I.D. Suciu. În proiectele sale existase dorința de a rescrie o sinteză despre trecutul acestui ținut (o parte o și realizase chiar), o istorie care să aibă în vedere istoria poporului român, precum și a naționalităților conlocuitoare de pe aceste meleaguri. Rezultatele sale confirmă acest lucru de la prima la ultima carte, de la întîiul pînă la cel din urmă articol. Ele devin cu atît mai merituoase cu cît ne învederează aspecte noi, necunoscute, ne prezintă „fapte și oameni, instituții și așezăminte, credințe și datini, realizări materiale și spirituale, fiecare puse la locul și în contextul propriu".

Preocupările pentru cercetarea epocii medii și moderne, a istoriei politice și culturale a Banatului s-au concretizat în numeroase articole, studii și cărți. Dintre ele amintim : **Literatura bănățeană de la începuturi pînă la Unire (1582—1918) ; Nicolae Țincu Velia. Viața și opera ; Revoluția de la 1848—1849 în Banat ; Eftimie Murgu. Scrieri (Ed. I.D.S.) ; The Echo in România of the U.S.A. Civil War (1860—1865) ; Apuntes romanos de la época de la guerra mexicana ; Aspecte ale colaborării Partidului Național Român din Transilvania cu mișcarea socialistă ; Rumänen und Serben in der Revolution des Jahres 1848 im Banat ; Les Roumains de l'Empire Austro-Hongrois et la guerre franco-prussienne (1870—1871) ; Dimitrie Ținchindeal, adepte de la psilosophie des Lumières ; Monografia Mitropoliei Banatului ; Catedrala Mitropoliei Banatului ; Unitatea poporului român : Contribuții istorice bănățene ; Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului (2 vol, în colab.)** etc.

Numeroasele documente și cronici pe care le-a studiat, lărgind cîmpul cercetărilor asupra evului mediu și epocii moderne, i-au conferit istoricului posibilitatea unei îmbinări organice a tuturor elementelor vieții. Profesorul I.D. Suciu a desfășurat o merituoasă activitate științifică în timp ce îndrumările sale în materie de istorie a Banatului au constituit ani de-a rîndul o garanție a menținerii climatului de exigență științifică.

Prin încetarea din viață a istoricului I.D. Suciu istoriografia românească pierde unul din reprezentanții de prestigiu pe care i-a dat școala istorică creată de neîntrecutul Nicolae Iorga.

Victor Neumann

FILMĂRI

În aceeași seară, după ce Simion Still îl descoperise întîmplător, grefierul fu depus la morgă. A doua zi procurorul a găsit într-unul din sertarele bibliotecii testamentul grefierului în care se specifica voința aceluia ca toate bunurile ce-i aparțineau să rămînă tinerei Nora, iar rămășițele sale să fie înhumate fără preot, deoarece „toată viața am fost ateu", stătea scris. Astfel că a treia zi la cimitirul Bunavestire în jurul gropii grefierului nu se aflau decît cei patru haidamaci, schingiuitorii iubitului Norei și Simion Still care le-a ținut o cuvîntare, vorbitorul subliniind mereu că „nu ne vom supune terorii, iar viața noastră va merge înainte cu atît mai mult cu cît sunt sigur că toți criminalii vor fi prinși pînă la urmă", cuvînt după care unul dintre ascultători a încercat să aplaude, însă a fost oprit tocmai la timp (cu un dos de palmă peste gură) de către unul din amicii săi. „Să ne întoarcem la casele noastre cu hotărîrea de a fi mai vigilenți decît pînă acum !" și-a încheiat Still cuvîntarea. Ceilalți aruncară cîte un bulgăre de pămînt peste sicriul grefierului apoi plecară cu totul schimbați sufletește și cu teama în suflet de ceea ce putea să li se întîmple fiecăruia de atunci înainte.

★

Maciste trăsese măsuța joasă și rotundă a lui Gherman aproape de fotoliul de lîngă sobă și se apucase cu mult curaj să răsfoiască cele douăzeci de tomuri din Brockhausenziklopädie. Dar imediat după constatarea morții grefierului, atît oamenii maiorului (care cerceta dispariția lui Gherman), cît și oamenii a încă patru instituții interesate mișunau pur și simplu pe lîngă fereastra casei lui Gherman, avînd misiunea de a-l poza pe Maciste în orice situație s-ar fi aflat și îndeosebi în clipele cînd s-ar fi metamorfozat. Zeci și zeci de blitzuri fulgerau zi și noapte, luminînd capul monumental și pasiunea de cititor ale lui Maciste, ba în a treia săptămînă de la moartea grefierului în gura străzii Salvării fu adus un grup electrogen și o întreagă echipă de filmare. Lui Maciste părea să nici nu-i pese de zbaterea atîtor fotografi și cineaști, dar odată cu sosirea ultimei echipe el părăsi frumoasa enciclopedie, ieși fulgerător din casă și se agăță cu putere de umerii Norei, pe care o convinse ușor să-i țină de urît la Gherman acasă. Întreaga stradă Salvării se umplu de un vacarm de nedescris atunci cînd operatorii îe comunicară celorlalți că Maciste a pus picup-ul în funcție și că dansează cu domnișoara din vecini într-un fel foarte omenesc. Maiorul care era pe aproape ordonă ca dansul marelui Maciste să se filmeze în întregime, oricît ar dura. La ora cînd tatăl Norei se întorcea în acea seară acasă, cu toate că a insistat mult să fie lăsat să-și ia fata din casa lui Gherman, acest lucru nu i-a fost permis, astfel c-a trebuit să stea la fereastra sufrageriei pînă tîrziu în noapte cînd Nora și Maciste plictisiți de dans veneau spre vilă iar cineaștii în urma lor vorbeau cu entuziasm despre cel mai fantastic film ce l-au făcut în viața lor. Să vedem, să vedem la developare, spuse cel ce părea să comande toate filmările.

Cînd Maciste se întoarse la casa lui Gherman, mica măsuță era încărcată de sticle și bucate iar Ion și Vasile erau într-o vervă rară ; amîndoi se ridicară în picioare și-l felicitară pe prietenul lor pentru interesul pe care i-l arătau atîția „artiști" drept pentru care — după ce bău și el vreo două pahare — Maciste adormi ca o piatră pe fotoliul său.

Gheorghe Pituț

DE ZIUA ÎNVĂȚĂTORULUI

Școala și pacea

Acinsti pe acei care ne-au hrănit mintea și inima cu cele mai curate intenții, este nu numai o recunoștință ocazională față de strădaniile lor, ci și o datorie și o răspundere în fața viitorului. În mintea lor stă viitorul unui popor. Ei sînt cele dintîi manuale de umanism, de civism și de pace. În climatul în care s-a dezvoltat țara noastră, filonul umanist și pacifist îl găsim în acea instituție în care slujește cu abnegație „personalul învățător", cum îi numea Legea instrucțiunii publice din 1864, pe învățătorii rurali, pe institutorii orașelor, pe profesorii secundari și superiori. Acest termen generic se mai păstrează și astăzi și prin numele de **învățător** numim pe toți acei care învață pe alții de la grădiniță și pînă la universitate.

Școala noastră a făcut mari progrese timp de un secol. De cînd i s-a dat un statut juridic — în 1864 — și pînă astăzi ea își îndeplinește misiunea cu toată răspunderea ce i se cuvine. Să nu uităm că învățătorul Lazăr a reglat tunurile „domnului" Tudor în martie 1821, că tot învățătorul a fost, de la cel mai mare și pînă la cel mai mic, în fruntea sau în miezul revoluției de la 1848. Unii dintre ei au participat la răscoalele țărănești din 1888, cînd învățătorul Mihai Timuș, din Maia — Ialomița de astăzi, a fost purtat în lanțuri pe străzile Bucureștiului ca să vadă lumea pe un dascăl ateist și instigator la răscoală. Tot așa și la 1907, cluburile socialiste de la sate au găsit în ei pe adevărații susținători. Au fost și la 1848 și la 1907 agenți ai revoluției și ai răscoalei. Pentru munca sa pe ogorul scolar dascălul Petrache Poenaru a fost chemat, la 1848, în fața comisiei de anchetă pentru că a adus profesori români din Transilvania, dascăli care au propagat idei patriotice, iar marele ministru care a fost Spiru Haret era cît pe aci să fie trimis în judecată pe motivul că scriind „Chestiunea țărănească" și sprijinind activitatea extrașcolară a învățătorilor și a profesorilor, ar fi fost cel mai vinovat de declanșarea răscoalelor țărănești din 1907. Și participarea lor la războiul pentru unitatea națională, alături de foștii lor școlari, este un fapt recunoscut de toți acei care au participat la acest măreț eveniment.

Dascălii noștri de toate gradele au participat la viața publică punîndu-și cunoștințele lor în serviciul patriei. Ei ne-au împărtășit ideile mari, generoase, ne-au îmbărbătat ori de cîte ori am fost în vreun impas. Și nu există cineva care, sub perdeaua conștiinței sale, să nu recunoască că acești luminători de minți și de suflete largi ne-au îmbogățit mintea cu idei generoase și ne-au făcut oameni întregi, spre a fi folositori societății. Haret i-a învățat pe dascăli că patria „înseamnă nu numai pămîntul din care scoatem rente. Patria o fac și limba și istoria și tradițiile". Urmărit în permanență de această idee avea să scrie într-un **„raport"** : „Școala primară trebuie să creeze simțul de solidaritate națională". N-a fost Haret un șovin, ci un luptător convins că ridicînd masele populare din punct de vedere economic și cultural facem adevăratul patriotism de care aveam nevoie la acea dată. Patriotismul în viziunea haretiană avea o substanță pacifistă. La congresul corpului didactic din iulie 1905, cînd nu mai era ministru, a rostit cuvintele de mai jos care au rămas celebre și care oglindesc nu numai intențiile lui ci întreaga politică a unui popor care a fost obligat de valurile istoriei să-și apere cu strășnicie „si nevoile si neamul". **„Ochilor minții mele**, sublinia el cu aproape opt decenii în urmă, **România viitoare nu se prezintă sub figura unui războinic cu coiful pe cap, ci sub aceea a geniului păcii și a luminii, propagînd limba și cultura românească numai farmecul inteligenței și geniului nostru național".** Cum, în ce mod și cu cine ? **„Idealul acesta**, mărturisește Haret, **îl va întrupa învățătorul și pentru aceasta speranța țării în el se pune".**

După cum ușor se poate vedea, filonul umanist și pacifist al țării noastre este clar exprimat. Un luptător pentru pace a fost și profesorul Nicolae Titulescu, care este comemorat astăzi pe toate meridianele lumii.

Patriotismul și pacifismul nostru nu sînt vorbe de paradă. În el se reflectă istoria și geniul românesc. Marele nostru geograf și pedagog, Simion Mehedinți, scria și el încă din 1928 : **„Le désir de paix du peuple roumain est un fait historique et ethnographique, non une attitude d'Occasion".** Și chiar și ceva mai mult, ceea ce îl apropie de viziunea zilelor noastre : **„La Roumanie est prête à signer un pact de non-agression perpetuelle"** [1]).

Aceasta este România de ieri care ca și cea de astăzi militează activ și sincer pentru pacea lumii. Nici ieri și nici astăzi poporul nostru n-a împilat pe nimeni, deși „veacuri triste, întunecoase" au trecut peste el. Cu toate restristile românul nu și-a pierdut încrederea în viitor. Alături de alte popoare pașnice, poporul nostru este astăzi un arbitru obiectiv, urmărind un singur și real scop : **pacea între popoarele lumii.** România întinde o mînă cinstită, amicală tuturor acelora care vor pacea cu toată răspunderea și sinceritatea. Acest spirit pacifist s-a imprimat școlii noastre de multă vreme. Luptînd pentru pace școala noastră de toate gradele și de pe întreg cuprinsul țării duce o acțiune susținută în spiritul păcii și al încrederii între popoare. Omagiul adus învățătorilor neamului constituie astăzi, de ziua lor, și o datorie. Poate că este util ca undeva în București să se înalțe o statuie a acestui corp, care întruchipează geniul cultural și pacifismul românesc. Avem și alte exemple din trecut : statuile aviatorilor și ale personalului sanitar. De ce n-ar avea și dascălii — acești făuritori de minți și de suflete nobile — o statuie a lor ? Este o răsplată pentru tot ce au făcut pînă acum și pentru tot ce vor mai face și de acum încolo.

Ioan N. Vlad

[1]) **S. Mehedinți : „L'école et la paix. L'esprit pacifique de l'école roumaine". Edit. „Cultura Națională". București, 1928, p. 59.**

Revendicarea fondului propriu (II)

Tradiția, în sensul ei veritabil, adînc, real, nu acționează niciodată direct, prin imitație, asupra noilor opere pe cale de realizare, ci numai prin intermediul selecției pe care o operează în interiorul ei momentul inovator. Treptat, pe măsura depășirii acestuia, se realizează o sensibilitate specifică, nouă în ansamblul ei, dar mai puțin intolerantă privirilor globale asupra tradiției de cultură, atît naționale, cît și universale. Accentul trece în mod necesar, de la ideea de noutate, la aceea de durabilitate. Ceea ce înseamnă că, într-o dezvoltare normală, ciclică, nu e vorba de o închidere, o încîrcire a „tradiției" și o revitalizare a ei prin „inovație", „modernitate", ci dimpotrivă, de o reașezare, o limpezire a „inovației", dînd posibilitatea să se vadă în interiorul ei spiritul de acțiune al tradiției. De la ceea ce șochează ca nou se ajunge în mod necesar la aprecierea prioritară a ceea ce este mai viguros, puternic, comprehensiv. Noua schimbare de optică se dovedește a avea un efect dintre cele mai pozitive asupra experienței inovatoare dobîndite recent, îi permite acesteia selecția și decantarea. Are acum loc reacția polemică a noului moment al ideologiei culturale. Drumul spre marile sinteze creatoare începe să fie astfel pregătit prin revendicarea fondului autohton, al tradiției într-un înțeles nou al cuvîntului. Acest fond autohton presupune luminarea unor aspecte necunoscute sau neluate în seamă pînă atunci ale tradiției, oglindirea lor dintr-un unghi cu deosebire nou, revoluționar. Această atitudine, aparținînd în special creatorilor adevărați, înlătură de la sine imaginea sclerozată, fixată în formule comode, depășite, despre tradiție. Pe de altă parte, fondul autohton trebuie văzut și ca o expresie sincronică a continuității tradiției în actualitate : realitățile sociale existente, nivelul de cultură și civilizație, moravurile publice și private, formele instrucției și educației, într-un cuvînt, tradiția vie, concretizată în viața și năzuințele oamenilor.

Dispunerea celor trei momente ciclice evolutive (inovație, fond autohton, operă) în procesul devenirii literare și culturale naționale ne mai dezvăluie și un alt aspect al problemei. Momentul inițial, al inovației, ni se arată a începe întotdeauna cu experimentarea mijloacelor de expresie, cu agitarea acestora. În mod obișnuit, cu excepții cuvenite, continuturile scrierilor care șochează prin noutatea lor stilistică sînt încă firave în raport cu fondul real de sensibilitate care le dă naștere. Originalitatea lor e fără greutate și fără pondere, timpul le acoperă curînd. Blaga arată că stilul poartă și o „pecete formală" a cărei „paternitate e problematică". În perspectiva marilor opere reprezentative, „originalitățile" momentului inovator se pierd deobicei în anonimat. Ele îndeplinesc doar funcția de elasticizare a sensibilității, agită ceea ce Blaga numea „conștiința periferială" a matricei stilistice, în albiile căreia se topesc într-un singur tot noile aluviuni. Treptat însă, aceeași „conștiință periferială" începe să manifeste intoleranța față de continuarea experimentelor formale, solicită noi rigori, obligă la concentrarea eforturilor asupra înțelegerii și reflectării noilor conținuturi umane mai adînci decît formele care le anuntau. Maiorescu acuza pe bună dreptate „formele fără fond" ale timpului său, în numele „adevărului" și al rigorii pe care le dezvăluiau conștiința critică creatia noastră populară, puținele elemente cu adevărat artistice ale tradiției pasoptiste și, mai ales, operele de înaltă valoare ale culturii universale. Eugen Lovinescu, adept în tinerete al unei critici experimentale, concepută după principiul variației necontenite a impresiei, devine mai tîrziu riguros, solicită criterii, se „dogmatizează".

Urmărind mai departe drumul acestora, observăm că, odată depășit momentul ideologic al confruntării cu „tradiția", noile valori pe cale de constituire preiau asupra lor o parte tot mai mare din sarcinile „conștiinței periferiale". Maiorescu socotea pe bună dreptate că, pe măsură ce se scrie mai bine, dispare necesitatea unei directii critice „în atac", deci polemice. Din domeniul stilului, bătălia trece în acela al metaforei, originalitatea formală începe să cedeze locul originalității de fond, adică de încărcătură vie a tradiției. Aportul personalităților creatoare devine acum esențial.

Caracterul nesimultan al relației, dispunerea inversă a momentelor evolutive, de la inovație la fond autohton, cît și trăsăturile trecerii de la agitația stilistică la constructia simbolică se dovedesc viabile și la nivel individual. Un autor care experimentează tot timpul forme și procedee noi, trecînd cu dezinvoltură de la unele la altele, rămîne de fapt un autor fără operă. Adevăratul creator odată găsindu-și stilul, și-l adînceste continuu prin operă, iar opera îl aduce în mod necesar în albiile unei tradiții, adică ale matricei stilistice căreia îi aparține. Numai prin noile opere de valoare, cu un fond autohton bine precizat inconfundabil, inovația se asimilează definitiv în matricea stilistică a unei culturi, devine tradiție, în sensul superior al cuvîntului.

Dacă încercăm să sondăm motivația mai profundă a acestei înnoiri stilistice periodice și a retransării în tradiție, în vederea asimilării fondului observăm că această mișcare are o legătură indisolubilă cu marea sarcină pe care și-a impus-o, în condițiile unei istorii vitrege, cultura română modernă, și anume, aceea de a-și „arde" etapele evolutive într-un ritm accelerat și, în același timp, de a-și făuri în interiorul ei opere de valoare purtînd amprentele unui specific aparte trăsăturile fondului ei autohton, de neconfundat. În cadrul sincronizărilor periodice, protocronia își spune în mod necesar cuvîntul. Ea există mai întîi ca pură virtualitate, ca posibilitate de pornire a unor necontenite opere originale bazate pe un fond autohton inconfundabil. Asemenea opere devin realități demne de luat în seamă în context universal în raport de conditii favorabile, de timp și loc și rămîn a fi cercetate în cadrul lor istoric.

După cele schițate mai sus, credem că ne poate apărea mai clar locul obiectiv, necesar, pe care se cuvine să-l acordăm disputelor actuale puse sub semnul conflictului dintre tradiție și modernitate. Ar fi de dorit ca ele să fie mai puțin însoțite de insinuări și epitete descalificante dintr-o parte sau alta. În treacăt fie spus, acestea n-au lipsit însă niciodată nici în trecut. Devenind mai conștiente de locul pe care îl ocupă în ceea ce Blaga numea drept „conștiință periferială" a stilului, asemenea discutii ar putea ajuta mai mult la conturarea unui drum de urmat, la degajarea valorilor reale, profunde, autentice ale literaturii noastre actuale, bazate pe fondul adînc de probleme și realități sociale românești. Este evident că, în conditiile actuale, ceea ce trebuie să înțelegem prin „modernitate" și „inovație" nu se mai pune cu aceeași intensitate ca în deceniul 1960—1970. Chiar și un campion din ultimul timp al modernității ca Alex. Ștefănescu este nevoit să recunoască faptul că „analiza stărilor sufletești obscure", simțul „ludic", „fantezia", „umorul", „jocul" — toate aparținînd „spiritului european" — „încep să fie considerate dovezi de frivolitate". Într-adevăr, experimentul în poezie, proză, dramaturgie se arată a cedă locul unor căutări mai profunde pe linia adevărurilor umane ale comunicărilor artistice inspirate din realitățile noastre sociale.

În poezie este relativ ușor de observat o preocupare mai intensă pentru structurarea din interior a metaforei împotriva tendințelor aleatorii ale limbajului poetic. Evoluția unor poeți ca Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, ș.a. ni se arată semnificativă pe linia adîncirii fondului autohton. Această adîncire se petrece în cadrul momentului inițial inovator al propriei lor creații, încît orice acuzații de „neodogmatism", „conformism", „proletcultism", care li se aduc, sînt cu totul lipsite de fundament, de justificare. Semnificativă ni se pare și evoluția în domeniul prozei, unde literatura noastră actuală a beneficiat, încă înainte de lansarea momentului inovator, de două mari personalități creatoare cu un stil nou, dar bine fixate în albiile unor tradiții viguroase ale realităților noastre naționale. Este vorba de Marin Preda și Eugen Barbu, care prin **Moromeții** (1955) și **Groapa** (1957), au jalonat întreaga dezvoltare a romanului românesc contemporan. Lor li s-au adăugat, în cadrul unei evolutii puternic agitate de experimente artistice, noile generații de prozatori în frunte cu D. R. Popescu, Fănus Neagu, Al. Ivasiuc, Augustin Buzura, Nicolae Breban, Paul Anghel ș.a. În critica literară observăm că se folosește din ce în ce mai puțin termenul de „critică creatoare", de fapt experimentală, iar atitudinile impresioniste de ultimă oră tind să cedeze locul unor priviri mai închegate mai comprehensive față de semnificațiile profunde ale fenomenului literar. Critici formați în ultimele decenii scriu nu numai despre Kafka, Joyce, Borges, Urmuz etc., ci și despre Ion Neculce, folclor, Cervantes, specificul literar al secolului XVIII etc.

Trecerea de la momentul inovator la asimilarea creatoare a tradiției nu se face ușor și de la sine, ci printr-o luptă adeseori îndîrjită în cadrul a ceea ce am numit conștiința periferială a stilului. În aceste conditii rolul criticii literare crește mult, ca aspect ideologic necesar, cu preocupări analitice, dar mai ales sintetice, ajutînd la degajarea valorilor, pregătind cadrul teoretic în care să se afirme acestea. Ea poate influența pozitiv, în cunoștință de cauză (dar și negativ), ezitările în depășirea momentului experimentalist, trecerile prematurе pe pozitiile unui traditionalism adeseori înțeles într-un mod facil, neasimilat profund de către inovație.

Sincronizare și creație printr-un moment obiectiv actual al revendicării fondului autohton, sub semnul unui protocronism potential productiv, mereu încrezător în cuvintele cronicarului că „nasc și la Moldova oameni" — iată drumul pe care-l credem posibil și necesar să-l urmăm în cadrul unui ciclu stilistic evolutiv care nu s-a încheiat încă.

Dumitru Bălaeț

atelier literar

poșta redacției

VICTORIA : Sînt vizibile aceleași aptitudini și tendințe, dar, din păcate, stilul telegrafic și formulele evazive, ambigue, fac textul aproape de neînțeles.

EMIL : Surprinzător de slabe, lucru manual, neinspirat. Ceva, în „Echilibru".

IONEL SIRGHEA : Încercări mai degrabă modeste, deși, uneori, se ivesc și niște semne de poezie, încă vagi, neconcludente („Societatea de consum", „Autocritică").

EUGEN TĂNASE : Lucruri de început, încă stîngace, șovăitoare, dar nu lipsite de unele indicii favorabile. Continuați și ținеți-ne la curent (Mulțumiri amabilului „intermediar").

V. ADDEL : Cea mai reușită ni s-a părut „Scriu". În celelalte, se resimte încă graba, improvizația facilă, „printre picături".

O. NIMIGEAN : N-au apărut încă progresele așteptate. Dimpotrivă, tonusul liric pare în scădere, în favoarea compunerii programatice, deliberative, reci, uscate, neinspirate. Paginile mai aproape de poezie sînt relativ puține : „Ultimul mohican", „Grădinar la marginea Saharei", „Camera mi s-a mulat", „Declarație", „Dragoste", „Haiku", „Ceas cu busolă". Pe viitor, nu ne mai trimiteți caiete întregi, ci numai paginile care vi se par mai bune (10—15).

A.A. : Citeva pagini care confirmă unele aptitudini, printre care, mai ales „Cintec pentru ridicatul pietrei", „Cintec rămas la bord".

OPTIMUS : Pare să fie mai bine, în general, mai ales în primul plic („Tenacitate", „M.M.", „Vis", „Om concret").

L. MAGARIN : Încă nu e ceea ce trebuie, dar, față de manuscrisele anterioare e vorba, fără doar și poate, de un progres (ca, de pildă, în „Rugă").

GH. DUMITRESCU : Nu sînt noutăți semnificative. Lucrurile stau încă mai aproape de confecția artizanală decît de poezie, deși o undă lirică se face simțită pe alocuri (ca în „Cine seamănă vînt", „Ca-ntr-o oglindă", „Dragoste").

W. KRAMPS : Doar „La oaza visată", cele două haiku-uri, poate și „Ioan în pustie" și, eventual, „Spre Euforida".

Prof. P. V. DUMITRU : Aveți dreptate, e vorba de un talent precoce (dacă paginile i se datoresc în mod exclusiv...). Cele mai bune lucruri par a fi : „Stare de grație", „Marină" II, „Eu", „Rădăcini", „Atipire cu cartea", „Giza și statuia". Să sperăm că „atipirea cu cartea" nu se va întîmpla și în ce privește școala și lecturile viitoare. (În acest sens, firește, ochiul dv. profesional, nu ne îndoim, va rămîne deschis...). Vă mulțumim pentru binevoitoarea intervenție.

I. V. PERIAM : Sînteți destul de departe de cele mai bune pagini de odinioară. (Ceva, în „Sărbătoare", „Anunț", „Toamna").

MARIA : Ne-ați mai trimis o dată acest text.

D. LUPU : Din nou, lucruri încîlcite, confuze, uscate, lipsite de freamăt (inclusiv „Manole", din care nu se înțelege nimic !...). Ceva mai curată și mai clară, „Clauză".

E. CHELARU : Nici o schimbare, același galop superficial din care nu se pot ivi lucruri serioase (printre altele, o uriașă performanță de gust și subtilitate : privighetoarea văzută ca „turboreactor cu suflet"... aferim !...). Ceva (destul de firav), în „Teamă", „Deșteptare".

Maria Bălan, George Călin, Daniela Străinu, M. Arbore, I. Uralia, Constantin Alexe, Diana Popa, Lucreția Pan. Florea Ioan, Petre Pirvulescu, Barbu I. Horza, Valentin Cioacă, George Turtureanu, Alecu Pandele, Marin Stroia, Jean Manolescu, Nicolae Diaconu, Vasile Horobea, Milica Radovici, Manole Romcea, Dida Bubulac, Anton Achimescu, Ștefan Iotici, Aurel Hantea, Dumitru Simionescu, Valeriu Trofin, Petre Dușcă, Ion Alecu, Panait Volbură, Ioana Arc, Alina Bobu, Fane Delacring, Ștefan Liuboievici, Luca Vernescu, Anton Bică, David Moțoc, Kuki Nedelcu, Zina Popescu, Gigi Deliorman, Pușa Bărbulescu, Dem. Paraschivescu : Încercări de nivel modest.

George Corobea, E. D. Nacu, Laurențiu Budău, Mihai Cotuțiu, Decebal Alexandru Seul, George de Vede, C.S.B., P. Soporan, Anton Adămuț, Romelia Barbu, Vasile Dumitru, F. Sadic, Coca Cătălin, Nino Lucian, M. R. Limbășanu, Sandu Pralea, Lucrețiu Hristea, Marin Popa, Dumitru Trașcă, Dumitru Bucur, Dan Mateescu, Constantin Nache, Gh. Farcaș, Viorel Dumbravă : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Elemente

Unii dau dreptate apei,
Alții focului
Și alții aerului.
Tata și-a dorit mai intîi
O fîntînă în curte
(Zicea el – să-l apere
De foc și de arșiță)
Dar a săpat-o
Tîrziu,
Cînd era deja pîrjolit.
Despre aer
Nu l-am auzit vorbind
Niciodată
Pînă în clipa morții.
Atunci a cerut
Să-i deschidem ferestrele.

ION VLASIA

Trofeu

Arăt tuturor aripile
pierdute de Icar
însă nimeni nu-mi dă crezare
cît timp genunchii mei sînt în pulbere
cît trebuința cărnii se leagă de stîncă
nu-i nevoie să zbori
ca să-ți primești pedeapsa

COSTIN GRIGORAȘ

Cite ceva...

Cite ceva lăsăm pe unde trecem,
ne scade strălucirea de pe nimb,
dar luăm cu noi mai multă-nțelepciune
ca niște bani ce i-am primi în schimb.

Descreștem ici, colo ne rotunjim,
spațiul interior se face tot mai vast,
umblăm prin depărtări ca pe oceane,
cu sufletul purificat și cast.

Ne pare rău că viața-ncet descrește,
ne bucurăm că tot mai multe știm,
amestec fin de ce e și nu este,
tendință nesfîrșită spre sublim.

O forță invizibilă dispune
de tot ce-a fost, ce este, ce va fi,
voința noastră vrea s-o-nlocuiască
și poate că-ntr-o zi va reuși.

EMIL GAVRILIU

Desen de Robert Drăghici

Avertisment

Cum să te duci tu, de mină, la ofițerul stării civile
cu o femeie care se va scula la trei dimineața
de lîngă tine
nu să-ți calce cămașa,

nu să-ți pregătească dejunul
ci să te iubească pe niște coli de hîrtie,
și să o găsești adormită
cu capul pe ele, în fiecare dimineață,
și tu să speli chiuveta, oglinda, masa, trupul ei de cuvinte.

CRISTALIA STOIA

Puiului de lup

Ai răbdare, dragă, pîn'o să mă crești ;
Albi încă ți-s colții și-ai să-i strici din grabă.
Moliciunea pulpei scoasă pe tarabă
Nu-i decît o vorbă bună în povești.

Astăzi latri zilnic altă întrebare,
Ochiu-ți cu centima zarea mai măsoară,
– Te-ai lovit în creștet pentru-ntîia oară —
Adîncimea lumii încă nu te doare.

Dar cu-atît mai iute, cît mai multe știi,
Limba se preface peste vreme-n șmîrghel,
Trîmbiță în mîna dreaptă de arhanghel
Și se-ascut caninii – lame viorii.

Ai răbdare, dragă, pînă o să crești !

DIMITRIE LUPU

Dar pînă unde

Cum lumina este măsurată
pînă aici scaun
pînă acolo masă
(mîna se caută în buzunar)
cărțile s-au înmuiat
și se scurg ca ceara
pe covorul uscat
de unde păsări
cuprinse de frunze mărturisite
ciripesc ordonat

Fosnim în cameră, scăpărînd
cremenea zilei cu orar reținut
în care linia luminii, precisă,
pînă aici pasul
pînă acolo mîna întinsă.

DOINA ILIE

Stare de grație

Atîția ghimpi mi-ați înfipt în carne
încît sînt ariciul vostru.
Nu mă luați în mîini, că sînt țepos
nu mă priviți, căci singerez și mă doare,
țip în surdină.
Luați-vă florile din calea mea,
vreau să călăresc pămîntul
pe o șa de lumină
cu călcîlele înaripate
și cu gura plină de zmeură

AMALIA PURCAREA

Axiologie românească

Numită mai întîi timologie (de la **timios**, ceea ce are preț, ceea ce este demn de a fi prețuit), numai din 1914 teoriei (științei) valorilor i s-a zis axiologie.

Aceasta nu înseamnă că istoria ei chiar formală, nu doar materială, începe cu anul numirii. În vechea Grecie, cel puțin, și în urmare în cultura europeană, conștiința valorii pare să fi apărut cu Socrate, cu Protagoras, cu Prodicos. Celebra propoziție protagoriană : omul — măsură a tuturor lucrurilor — nu este și prima, în ordinea întemeierii prima, teză a axiologiei ? O **Axiologie românească** în texte, alcătuită de Mircea Mâciu (și apărută de curînd la Editura **Eminescu**), reînnoiește demonstrația existenței unei teorii a valorilor mai înainte ca aceasta să fi intrat în cîmpul reflecției epistemologice și o face cu argumentele procurate de cultura noastră.

Orice antologie, orice antologie bine întocmită vreau să spun, are în ea ceva inedit, ceva ce numai cu ajutorul ei se poate descoperi.

Fiecare dintre noi, bunăoară, va fi citit pe Samuil Micu ori pe Ion Ghica, pe Conta sau pe Caragiale fără să fi avut percepția unor accente de tip axiologic. Într-o antologie însă, ceea ce altfel putea să treacă neobservat, dintr-un anume punct de vedere, în acest caz din acela al istoriei axiologiei, deodată, se delimitează provocator parcă.

Vom fi citit, de pildă, cele **Citeva păreri (despre artă)** ale lui I.L. Caragiale cu plăcere și admirație pentru adevărul și frumusețea lor, dar gîndul nu ne va fi dus, poate, pînă la identificarea unor sensuri, explicite chiar, care sînt ale unei conștiințe axiologice (axiologice și nu doar valorificatoare). Într-o antologie, asemenea sensuri sînt dezvăluite în mod surprinzător, și obiectiv, iar nu printr-o simplă mutație în percepție. Iată „citeva păreri" care sînt propoziții de tip axiologic : „opera aceasta rămîne ? Cît timp va rămînea ? Așa întrebări sînt absolut în afară de chestie. Întrebarea noastră, față cu o lucrare de artă, nu poate fi decît aceasta : opera aceasta **viază ?** Căci, încă o dată, dacă are viață aib-o pentru azi, mîine sau pentru veacuri —, ea va fi trăit, și asta e condiția ființei, viața, nu durata vieții". „Opera va fi și va trăi, puțin importă cît : o clipă, un veac, ori mai multe. Oricît va fi trăit, dacă a trăit e destul. Între a nu fi și a fi e o nemărginire, față cu care deosebirile de durată a ființelor sînt reduse la nimic".

Axiologie ? Fie și într-o secțiune introductivă, numită de Mircea Mâciu, a precursorilor gîndirii axiologice românești, da. Căci autorul antologiei nu socotește că precursorii sînt mai înainte de istorie. Ei sînt **înainte** doar față de axiologia **ca sistem**, deci așa cum avea să fie constituită începînd cu A.D. Xenopol. Altfel, și Samuil Micu, Ion Ghica, Eminescu, Vasile Conta, Maiorescu, Gherea, Caragiale fac parte din istoria ei, avînd conștiința, dacă nu a sistemului valorilor ca sistem, pe cea a valorii ca valoare, oricum.

Deci și ei, în măsură diferită, ce-i drept, se vor fi raportat la opera de artă ori la bunul economic sau la fapta morală nu doar întrucît stau sub semnul frumosului, utilului sau binelui ci vor fi detașat frumosul, utilul și binele pentru a le desluși viața proprie, se vor fi raportat, prin urmare, la valoarea în sine, la valoare ca valoare.

Secolul al XVIII-lea încă, previne Mircea Mâciu, a pus temeiul axiologiei de vreme ce „categorii cum sînt binele, adevărul, munca" primesc „sensuri și semnificații cu adevărat axiologice" (p. 8).

Dar constituirea axiologiei, mișcare ulterioară celei de **recunoaștere a valorii ca valoare**, presupunea mult mai mult. Odată cu „sporirea interesului teoretic pentru surprinderea, circumscrierea și definirea conceptului de valoare", zice Mircea Mâciu, „acum are loc o adevărată explozie în literatura de specialitate, privind temeiul filosofic al valorii, spețele de valori, sferele lor de manifestări" (p. 19).

De acuma se lucrează cu o conștiință a sistemului parcă, fără ca, prin aceasta axiologia, așa zicîndu-i, filosofică să fie desprinsă de axiologiile „regionale" pe care le presupune, cum și acestea la rîndul lor o presupun pe ea, ca pe universalul integrator.

Astfel, Xenopol și Pârvan fac o axiologie aplicată istoriei care, la rigoare, este deopotrivă axiologie filosofică aplicată istoriei și axiologie „istorică" dusă în orizontul filosofiei.

Simion Mehedinți se gîndește la o axiologie a științei, C. Rădulescu-Motru și Eugenia Sperantia au o perspectivă antropologică, Zeletin pe aceea a filosofiei politicului, Vianu și Mircea Florian o reconstruiesc de pe pozițiile unei estetici filosofice, iar Blaga are gîndul unei metafizici a valorilor, fără de care metafizica „generală" însăși ar fi doar parțială. Căci „o concepție metafizică despre misterul cosmic, despre existență, despre lume și viață, scria Blaga, își merită cu adevărat numele numai cînd poate să legitimeze într-un fel și lumea valorilor".

Fețe ale aceluiași întreg : Xenopol și Rădulescu-Motru, Sperantia și Florian, reconstructori Vianu și Blaga, întemeietorul în ordine logică-epistemologică este însă Petre Andrei. Cu o **Filosofie a valorii** înțeleasă ca o logică, ilustrul sociolog ieșean făcea în axiologia noastră operă de factură carteziană. Logica sa a valorilor este mai puțin un model și deci o interpretare și în primul rînd o reconstrucție în ordine formală. Cu Petre Andrei cîștigăm știința sau mai degrabă conștiința sistemului logic al teoriei valorilor și a teoriei valorilor ca sistem categorial, ca un sistem central în conceptul adevărului.

Constituită ca o metafizică și ca o logică, înălțată cu mijloacele istoriei, cu cele ale filosofiei sociale, cu cele ale antropologiei, psihologiei și sociologiei, cu cele ale esteticii, dezvoltarea axiologiei românești, observă Mircea Mâciu în justificarea celei de a treia secțiuni (Evoluții ale gîndirii axiologice românești), s-a realizat nu numai „prin definirea și circumscrierea sferei sale de cuprindere și activitate, a aparatului său categorial ori a metodelor de investigație" ci și „prin aria tematică pe care a îmbrățișat-o și prin aportul său la clarificarea, îmbogățirea și analiza unor domenii foarte importante cum sînt filosofia, logica, sociologia, estetica, literatura, arta etc." (p. 44).

Într-un fel, deci, cea de a treia secțiune grupează momente care se constituie printr-o mișcare parcă inversă, nemaipornindu-se de la „regional" către „universal" ci de la principiile unei axiologii ca atare înspre axiologiile aplicate, sau cînd se rămîne înlăuntrul ei, i se dezvoltă sistemul.

Evoluții..., deci, înseamnă dezvoltări ale axiologiei și nu doar schimbări de accente, îndreptări, adînciri etc... E. Lovinescu, G. Călinescu, Dimitrie Gusti, Mihai Ralea, D.D. Roșca, Athanase Joja, Anton Dumitru, Liviu Rusu, Constantin Noica, prin urmare, sînt într-un alt cerc al existenței axiologiei românești, în prelungirea celui sau celor de dinainte dar nu simplu epigonic.

Așa stînd lucrurile, ei erau garanția sau o garanție în plus a deplinei statorniciri în gîndirea românească a unei tradiții axiologice, ceea ce în anii dincoace s-a confirmat indeajuns.

Existența unei tradiții axiologice românești fiind teza căreia îi trebuia demonstrație, odată demonstrația făcută, antologia lui Mircea Mâciu trece într-o nouă condiție, aceea de **tratat de axiologie românească**. Un tratat în care momentele istorice se așează ca într-un sistem. Astfel încît, omisiunile care s-ar putea eventual observa din punctul de vedere al unei analize istorice, din acela al sistemului ele nu par a cîntări prea greu, nestricînd armonia întregului. Dar întregul avea, totuși, de cîștigat dacă mai erau adăugați, poate, Dimitrie Cantemir (cu pagini din **Divanul**), Nicolae Iorga, Mircea Djuvara, Mihail Dragomirescu, P.P. Negulescu (pentru conceptul valorii filosofice). Ceea ce nu-l face mai puțin convingător, căci, așa cum este configurat de antologia lui Mircea Mâciu întregul acesta este de tot posibil ca adevăr. De aceea, antologia de față nu este numai o demonstrație a existenței unei axiologii în gîndirea românească, sau nu numai o demonstrație exemplară a acesteia ci și un argument, cum numai lucrul bine făcut poate fi, pentru utilitatea și necesitatea genului. Riguros întocmită, cu o știință exactă a teritoriului circumscris, antologia lui Mircea Mâciu, istorie a axiologiei românești și, totodată, un tratat **sui generis** de teorie a valorilor, ne face să sperăm că va fi urmată de altele asemenea.

Ea este o provocare și un exemplu.

Gh. Vlăduțescu

A apărut
ALMANAHUL
ESTIVAL
«LUCEAFĂRUL»

LECȚIA DE ISTORIE ● ARGHEZI INEDIT ● CENTENAR AUREL VLAICU ● SE ISCĂLEA Z.S. ● ROMÂNIA — PĂMÎNT AL SPERANȚEI ● TRENUL DE AUR ● „O LUME DE CÎȘTIGAT" de EUGEN BARBU ● SAMURAII DE IERI ȘI DE AZI ● „MOARTE PE CREDIT" de L.F. CÉLINE ● VIKINGII LA MICROFON ● O VERSIUNE ASUPRA MORȚII LUI CHE GUEVARA ● UN ROMAN DE DRAGOSTE À LA BELLE ÉPOQUE ● NATALIA ȘI DISCURII ● CINE L-A UCIS PE KENNEDY ? ● ENIGME DE VACANȚĂ ● CUVINTE POTRIVITE ȘI ÎNCRUCIȘATE ● O POVESTIRE POLITISTĂ de DASHIEL HAMMETT

Simpozionul „Oamenii de cultură și pacea"

La invitația Uniunii Scriitorilor din R.S. România, în colaborare cu Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici, Asociația oamenilor de teatru **și muzică și Asociația cineaștilor**, în ziua de 21 iunie 1982, la Tîrgoviște, în fața unui numeros public format din oameni ai muncii, a avut loc un simpozion dedicat problemelor păcii și dezarmării — „Oamenii de cultură și pacea". La Casa de cultură a sindicatelor a fost deschisă o expoziție cu lucrări de pictură și de grafică militantă.

Cuvîntul de deschidere a simpozionului a fost rostit de tovarășul **Florea Ristache**, prim secretar al Comitetului P.C.R. al județului Dîmbovița. Uniunea Scriitorilor a fost reprezentată de **Dumitru Radu Popescu**, președintele acestei uniuni. Au mai luat cuvîntul **Constantin Chiriță**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Nicolae Călinoiu**, președintele Uniunii Compozitorilor, artista emerită **Dina Cocea**, președinte al Asociației oamenilor de teatru, pictorul **Viorel Mărginean**, vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici, compozitorul **Teodor Grigoriu**, regizorul **Alecu Croitoru** din partea Asociației cineaștilor, scriitorul **Laurențiu Fulga**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Gica Chiru**, secretar al Comitetului județean de partid.

Comunicările au relevat, cu legitimă mîndrie patriotică, faptul că, astăzi, în întreaga lume, sînt larg apreciate acțiunile României consacrate înfăptuirii securității în Europa, trecerii la măsuri practice, concrete de dezarmare și, în primul rînd, de dezarmare nucleară, acțiuni desfășurate din inițiativa secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, strălucit luptător pentru drepturile fundamentale ale oamenilor, ale popoarelor, militant neobosit pentru pace, pentru o viață liberă și demnă.

A urmat un recital de lirică originală susținut de poeți, membri ai Uniunii Scriitorilor, **Mircea Micu, Bodor Pál, Dan Verona, Franz Johannes Bulhardt, Traian Iancu** și **Romulus Vulpescu**.

Participanții la simpozion au adoptat textul unei telegrame adresate tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în care se spune : **...«Participanții la simpozionul „Oamenii de cultură și pacea" vă adresează un respectuos omagiu, împreună cu expresia celor mai profunde sentimente de devotament, dragoste și recunoștință pentru modul inegalabil în care militați pentru apărarea păcii în lume, pentru contribuția inestimabilă pe care o aduceți la dezvoltarea raporturilor de colaborare, cooperare și bună înțelegere între statele și popoarele lumii. [...] Forțele progresiste de pretutindeni cunosc, admiră și dau o înaltă apreciere energiei cu care militați pentru soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea, pentru lichidarea stărilor de conflicte și încordare, pentru abolirea politicii de forță și amenințare cu forța și soluționarea, trecîndu-se peste orice considerente, a tuturor litigiilor dintre state numai pe calea pașnică, a tratativelor. [...] Vă încredințăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că ne vom pune toată puterea noastră de muncă și de creație, întregul talent în slujba înfăptuirii idealurilor scumpe ale poporului român — pacea, progresul, bunăstarea»**.

În după-amiaza aceleiași zile, tot la Casa de cultură a sindicatelor, a avut loc un festival artistic la care și-au adus contribuția corul „Madrigal", sub bagheta dirijorului **Marin Constantin**, solista Operei Române — **Elena Grigorescu** și violonista **Liana Ciulei**. Actori ai teatrelor bucureștene — **Silvia Popovici, Constantin Bălățețu, George Paul Avram, Olga Delia Mateescu, Adrian Pintea** și **Adela Mărculescu** au recitat poezii de Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Adrian Păunescu, Dan Verona, Mircea Dinescu, Adrian Pintea și Zaharia Stancu.

Zilele Eminescu — la Botoșani

Sub egida Comitetului județean de cultură și educație socialistă, a Uniunii Scriitorilor și a Asociației scriitorilor din Iași, în zilele de 13—15 iunie 1982, la Botoșani, a avut loc cea de a X-a ediție a manifestării „Zilele Eminescu".

Scriitorii și alți oameni de cultură din București, Iași, Cluj-Napoca, participanți la acțiune, au fost primiți de tovarășul **Haralambie Alexa**, prim secretar al Comitetului județean de partid.

Festivitatea de deschidere a avut loc la Teatrul de stat „Mihai Eminescu" din Botoșani, personalitatea și opera nemuritoare a marelui poet fiind omagiate de **Haralambie Alexa**, prim secretar al Comitetului județean de partid, **Laurențiu Fulga**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România, **Mircea Radu Iacoban**, secretar al Asociației scriitorilor din Iași, **Gheorghe Jauca**, președinte al Comitetului județean Botoșani pentru cultură și educație socialistă. Poeții **Sergiu Adam, Ion Beldeanu, George Damian, Dumitru Ignat, Marcel Mureșeanu, Dumitru Țiganiuc, Lucian Valea, Romulus Vulpescu** și **Horia Zilieru** au citit din opera personală. Actorii **Silvia Popovici** (de la Teatrul Național din București), **Marinela Pătru-Buceag, Stelian Preda, Alina Secuianu** și **Florin Zencescu** (de la Teatrul Eminescu-Botoșani) au susținut un recital din lirica eminesciană. Corala „George Enescu" și corul liceului pedagogic din localitate, dirijate de prof. **Gheorghe Cojocaru**, au prezentat melodii pe texte eminesciene.

În cadrul aceleiași festivități, a avut loc și înmînarea premiilor la concursul de poezie — „Porni Luceafărul" — organizat, cu acest prilej, pentru tinerele talente din toată țara. Juriul format din **Laurențiu Fulga** (președinte), **Sergiu Adam, Andi Andrieș, Dorin Baciu, Alexandru Dobrescu, Dumitru Ignat, Stelian Vasilescu** și **Romulus Vulpescu** (membri), a acordat, prin vot secret, următoarele premii : Premiul revistei „Convorbiri Literare" — **Alexandru Sfîrlea** (Oradea), Premiul revistei „Ateneu" — **Costel Bunoaica** (Slobozia) ; Premiul revistei „Familia" — **Dușa Ozolin** (Botoșani) ; Premiul ziarului „Clopotul" — **Ion Teodorescu** (Slobozia) ; Premiul Bibliotecii județene „Mihai Eminescu" din Botoșani — **Alexandru Cristian Miloș** (Bistrița-Năsăud), premiile Comitetului județean Botoșani de cultură și educație socialistă — **Val Guraliuc** și **Gabriela Teodora Ștefănescu** (Slobozia) ; Premiile Uniunii Scriitorilor — **Gelu Dorian** (Botoșani), **Victor Munteanu** (Bacău) și **Alexandra Nicoleta Săndulescu** (Horodiște-Botoșani) ; Marele premiu al Editurii **Junimea** și al Comitetului județean de cultură și educație socialistă — **Victor Teișanu** (Darabani—Botoșani).

În ziua de 15 iunie a avut loc colocviul „Românesc și universal în opera eminesciană". — în cadrul căruia au prezentat comunicări specifice următorii critici și istorici literari, cadre universitare și de învățămînt mediu : **Alexandru Andriescu, Ionel Băjenaru, Maria Bucătaru, Violeta Budăi, Ion Burduja, Constantin Ciopraga, Constantin Doroftei, Ovidiu Drimba, Ion Filipciuc, Vasile Gionea, Alexandru Husar, Dumitru Irimia, Grațian Jucan, Teodor Lateș, I.D. Marin, Iosif Naghiu, Ion Roșu, Gavril Scridon, Alexandru Tănase, Dumitru Țiganiuc** și **Lucian Valea**.

Concursul de recitatori din lirica eminesciană, organizat de Comitetul județean al U.T.C.-Botoșani și de Biblioteca județeană Botoșani, a fost cîștigat de profesor **Dorin Avădanei** (Mărășești-Vrancea), electrician **Marcel Brînzei** (Brașov) și muzeograf **Camelia Nistor** (Botoșani).

La galeriile de artă din localitate a avut loc vernisajul unei expoziții omagiale de artă plastică (grafică, pictură, sculptură), inspirată din opera poetului, în care au fost prezentate lucrări de **Cornelia Daneț-Demetrescu, Mircea Hristea, Silvia Jelescu-Grosu, Ligia Macovei, Ion Murariu, Marcel Olinescu, Dumitru Verdeș ; Ana Ahvatova-Ciucurencu, Brăduț Covaliu, Eugen Crăciun, Lucreția Ionescu, Nicolae G. Iorga, Marin Predescu ; George Băicoianu Corneliu Grecu, Oscar Han** și **Ion Olteanu**. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de **Constantin Doroftei**.

În încheierea festivităților „Zilelor Eminescu", la teatrul din localitate, a avut loc concertul Orchestrei simfonice din Botoșani, sub bagheta dirijorului **Modest Cichirdan**, cu participarea solistică a baritonului **Ion Budoiu** și a tenorului **Valentin Teodorian**. Actrița **Silvia Popovici** a susținut recitalul de versuri eminesciene „Să simți ca nime-n lume..."

REMEMORĂRI SE ISCĂLEA Z. S.

Evitam în general să stau la Casa de creație de la mare în aceeași perioadă cu președintele, sfătuit de Traian Iancu care zicea :

— Mă, Micule lasă că merem noi la mare după ce pleacă **padișahul**. Stăm liniștiți, nu ne mustruluiește nimeni, bem o bere fără noduri.

Totuși, într-un an cînd am fost chemați fulger de către Z.S. și am călătorit toată noaptea ajungînd dimineața frînți de oboseală și primiți cu morala de rigoare și priviri severe, subsemnatul a poposit cîteva zile alături de familie căutînd să fiu cît mai discret și... invizibil.

Stancu se purta extrem de atent cu soția mea și cu fetița, făcea scurte conversații de politețe dar pe mine mă privea cu aceeași insistență, deși acum eram și eu în **vacanță**, ca orice scriitor, scutit de sarcini de serviciu.

Într-o după-amiază m-am postat în holul de la recepție sorbindu-mi în liniște cafeaua fără năut sau amestecuri de nu știu cît la sută.

Marea era caldă, cerul senin, pescărușii survolau teritoriul creatorilor scoțînd țipete poetice, o parte din confrați se aflau pe plajă, alții se plimbau pe alei sau pe faleză.

Brusc, dinspre culoarul de la parter a apărut Zaharia Stancu însoțit de soția lui și de cîțiva scriitori printre care, pare-mi-se, Mihail Davidoglu și Radu Boureanu. S-au instalat pe scaune, eu am salutat reverențios și nu m-am mutat de la locul meu considerînd gestul ca nepoliticos.

Curînd în jurul președintelui s-au adunat și alți confrați. Părea bine dispus, povestea cu șarmu-i caracteristic ceva despre Cezar Petrescu, despre felul cum scrie acesta, despre faptul că au locuit în aceeași casă și că el, Z.S., îi mijlocise un contract avantajos la un roman, cred că Simfonia fantastică, pe care prodigiosul romancier l-ar fi scris în două săptămîni.

Ascultam și eu căutînd să-i evit privirile dar la un moment dat Stancu m-a văzut și m-a întrebat ironic cărui fapt i se datorește plăcerea de-a mă vedea la mare cînd în mod normal eu trebuia să fiu la serviciu... ?

Nu m-a lăsat să-i răspund și spre amuzamentul celor prezenți mi-a tras o mustruluială clasa-ntîia.

Repeta lucruri pe care le mai auzisem de zece ori cu o îndîrjire ciudată. Nu realizam în ce măsură e revoltat sau doar... ironic.

„Da, da, iată-l și pe domnul Micu, șeful Caselor de creație. Dînsul dispune cum vrea, da, cum vrea dispune de locurile scriitorilor și cazează pe cine vrea dînsul. E mai mare decît mine. Eu, președintele scriitorilor, nu știu pe cine cazează aici. Nu cunosc jumătate din cei care se plimbă în chiloți și nici măcar nu mă salută. Nu cunosc ! Cine sînt toți ăștia, domnule Micu ?"

Am întrebat care ăștia și președintele mi-a arătat două siluete ce treceau prin dreptul geamului.

— Sînt scriitori și au repartițiile contrasemnate de dumneavoastră.

— Nu știu. Nu-i cunosc. Cum îi cheamă ? Cum îi cheamă ?

Mă mai uit o dată pe geam, declin numele unuia dintre ei, apoi tac.

— Și celălalt cine-i, cine-i celălalt scriitor ? s-a înverșunat președintele. Spune-mi numele.

Tac și zîmbesc enigmatic și președintele se înfurie și mă somează să-i răspund. Zic cu prefăcută umilință :

— Dumneavoastră știți mai bine ca mine cine-i. Are o carte sau două și e membru al Fondului literar...

— Ce carte, ce membru al Fondului ? E precis vreo cunoștință de-a dumitale din Ardeal...

— Cartea se numește ceva cu Dîmboviță apă dulce, zic eu.

— Auzi, auzi, Dîmboviță apă dulce... Și cine e mă rog, cum a ajuns de la Dîmboviță la mare?

— Prin dumneavoastră !

— Cum prin mine, cum ?

— E rudă cu dumneavoastră și e și scriitor.

— Rudă cu mine, rudă cu mine, monologhează președintele și se uită spre doamna Nușa care încuviințează abia perceptibil.

Stancu tace o clipă debusolat, după care mă întreabă brusc :

— Și dumneata, cu ce ocazie la mare ? În concediu ? Nu ești în concediu. Nu ți-am semnat cererea. Te rog să te întorci la București și să-ți faci datoria. Mîine dimineață te întorci la București.

N-a mai existat un „mîine dimineață" deoarece chiar în aceeași seară președintele m-a oprit pe faleză și mi-a spus cu ton blînd :

— Domnule Micu, nu te supăra, ai avut dreptate. Ala cu Dîmbovița stă legal la mare. Și **dumneata stai legal. Ți-am aprobat concediul...**

Mircea Micu

P.S. Rețete estivale : din cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud".

Sos de hrean. Radem hreanul pe răzător și adăugăm smîntînă pînă se face o pastă omogenă, puțin vin alb și puțină lămîie. Se pune la rece. Ajută pe cei predispuși la îngrășare.

Salată de cicoare. Frunzelor de cicoare trecute prin mașină sau tocate mărunt le adăugăm un pic de untdelemn, suc de lămîie și un gălbenuș de ou. Se recomandă celor bolnavi de stomac și debili.

m a p a m o n d

Poeți din S.U.A.

WILLIAM BURFORD

Focul

În ziua asta de iarnă vom face focul,
Două ființe umane sacrificîndu-se.

Drept combustibil vom folosi știrile
Acestei zile geroase ; coloane de oameni
și vorbe
Vor arde în focul din cotlonul întunecos.

Mai apoi vom aduna și așeza încetișor
Toate aceste ramuri sfărîmate, moștenirea
noastră,
Pînă vom fi ridicat un fel de rug și groapă

Pentru obiectul cel greu. Îl vom ține pe brațe
Precum o scumpă ofrandă sau un prunc
Și-l vom așeza pe grilajul de fier.

Acum aprinde chibritul. Bestia prinde viață
Și noi stăm însingerați și drepți în lumină.

HART CRANE

La mormîntul lui Melville

Adesea sub valul mării, în largul cel larg,
El a văzut zaruri cioplite din oasele înecaților
Prin testament lăsate. Ambasadori. Cifrele de ele
Erau șterse cînd erau azvîrlite pe prund.

Schelete de corăbii treceau fără dangăt
de clopot.
Potirul plin cu arvuna morții restituie
Un capitol răzleț, palidă hieroglifă,
Rană prevestitoare de nenoroc prin coridoarele
scoicilor.

Apoi prin linul circuit al unui vast colac
Biciuiri sublime și răutate împăcată cu sine,
Ochi de gheață înălțînd altare ;
Tăcute răspunsuri se tirau de-a latul stelelor.

Busolă, cuadrant și sextant nu mai născocesc
Nici un fel de maree... În pintecele de azur, sus,
Jelania nu va mai trezi vreun marinar.
Magnifică umbră ce-o are doar marea.

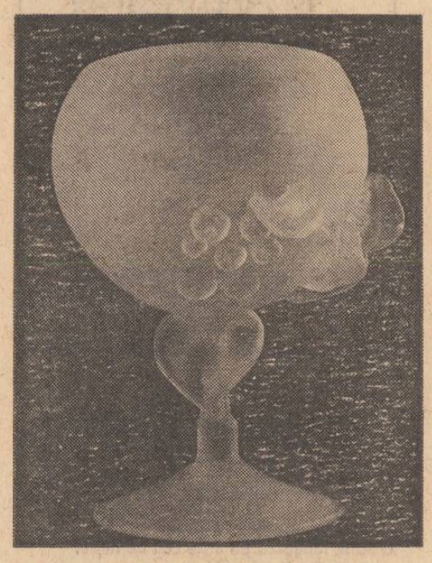

Dan Băncilă : „Metaforă"

CLAIRE MC. ALLISTER

Eneida

Se tînguie Creusa, printre mormintele Troiei
Cînd cetatea luminii se preschimbă ca păpădia
în mai,
Domul de aur se prefăcu în praf cenușiu ;
Se tînguia Creusa ; trecea cu pas nesigur,
Cu ochii lăcrimați de sînge, în marele său
dezastru,
Enea, reconstituind străzile absente, zise
Cum și noi, cîndva, am zis că nu se poate așa
ceva,

Ca să-și fi risipit speranța precum puful fin
Întîrziata păpădie de luna mai.
Și după ce lăsai undeva în urmă primăvară
și casă
Am cunoscut însumi micile visuri de aur
preschimbîndu-se astfel
Și astfel mă întreb cum de mai poate arăta
Acelor bărbați calea lor obosită.
Vai, domul de lumină prefăcut în pulbere
cenușie.

W. H. AUDEN

Musée des beaux arts

Vechii Maeștri nu greșeau niciodată
în știința durerii : cît de bine i-au înțeles
Natura umană ; cum se întîmplă în vreme
ce altcineva
mănîncă sau deschide o fereastră ori firesc
se plimbă înourat ;
Cînd bătrînii așteaptă cu sfială și pasiune,
Miraculoasa naștere și cred că mereu trebuie
să existe
Copii patinînd pe un lac la marginea pădurii
deși nu și-au dorit întradins jocul ;
Nicicînd nu uită
că pînă și înfiorătorul martiriu trebuie
să-și urmeze calea
într-un ungher, un soi de colț mizerabil
pe unde cîinii își consumă viețile lor cîinești
și calul amărăciunii își scarpină spinarea
nevinovată
de scoarța unui pom.
Iată și ICARUL lui Brueghel : aici totul ocolește
foarte lejer dezastrul ;
se prea poate ca plugarul să fi auzit ropotul ploii,
țipătul părăsit,
dar pentru el o pierdere de nimic ;
soarele strălucea cumsecade pe niște picioare
albe sprijinit
și picioarele dispăreau în apa Verde ;
și corabia delicată,
luxoasă care trebuie să fi căzut amuzant —
un copil căzînd
din clopotul cerului —
Desigur că trebuia să ajungă într-un port anume
astfel că-și văzu, calmă, de drum cu toate
pînzele sus.

ROBINSON JEFFERS

Făgăduința de pace

Mugurii bătrînilor puternici sunt mai presus
de toată grația tinereții. Ei cunosc
O stranie și liniștită integritate,
Prin viață trecînd s-au acomodat vieții
Cu sănătate și vigoare.
Tînărul să nu picotească ; anii săi sunt
Război Civil, dar și în afară, primul însă
mai periculos,
Bătrînii pot respira aerul certitudinii,
Au uitat însemnele tinereții, perversa ființă,
Minuind mănușa de armură a clownului
Încrestat fiind de biciuștile celor cinci simțuri.

În ceea ce mă privește, de viață lungă
să mă bucur
Aș face-o doar ca să preschimb aceste febre
pentru liniște,

Gîndindu-mă că deși-i rotund și dulce
în mormînt
Cum pot morții să guste din acea profundă
comoară
la dispoziția lor ?

În românește de Ion Iuga
și Traian Gărduș

NÜRNBERG 1945 — 1946

Un panopticum, deocamdată animat

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Anunțul solemn s-a auzit în sala mare a tribunalului din Nürnberg — această sală medievală, cu pereții îmbrăcați în lambriu de lemn, cu uși baroce sculptate în nuc —, în ziua de 20 noiembrie 1945, ora zece și trei minute dimineața. Filmul procesului îi arată pe cei patru judecători, însoțiți de supleanții lor, intrînd unul după altul și luînd loc la masa de judecată pe un podium dominat de drapelele Statelor Unite, Angliei, Franței și Uniunii Sovietice. Mai întîi, îmbrăcați în uniformă militară, intră sovieticii: generalul Iola Nichitcenko, cu ochelari în „pince-nez", fără rame, însoțit de supleantul său, locotenentul-colonel Alexandr Volcikov, cel mai tînăr membru al completului de judecată, un bărbat cu părul creț, cu fața rotundă, cu buzele cărnoase. După ei, în civil, vine Sir Geoffrey Lawrence, președinte al curții, față parcă dogorită de soare, ochelari pe vîrful nasului, suris ironic, bonomie și flegmă englezească în cel mai pur stil, prototipul desăvîrșit al personajelor de gen din filmele și romanele polițiste. El este însoțit de asistentul său, Norman Birkett, pe a cărui frunte înaltă coboară mereu două mese rebele. Urmează americanii : Judecătorul Francis A. Biddle, față smeadă, trăsături moștenite de la un bunic al său căsătorit cu o indiancă, poartă o mustață stil Clark Gable. Supleantul său, John Parker, este cărunt, rotofei, cu o față bucălată și o gușă opulentă. În sfîrșit, francezii : Profesorul de drept penal Donnedieu de Valeres, cu o mustață copioasă, arcuită ca un ghidon de bicicletă, urmat de Robert Falco, cel mai influent magistrat al Parchetului de Sena, aproape la fel de mustăcios ca șeful lui, cu o cărare pe mijlocul crestetului.

În extremitatea opusă a sălii — boxa acuzaților, străjuită de doisprezece „M.P." cu căști albe. Göring suride. A pregătit o „bombă" care va arunca toată „fantasmagoria" în aer — o declarație senzațională. În ajun îi spusese „amneziaculuí" Hess : „Într-o lună, dumneata o să fii noul Führer al Germaniei !". Într-o lună... Hess, fostul adjunct al lui Hitler pînă în 1941, cînd a „fugit" în Anglia, pare acum picat din lună. Procesul neinteresîndu-l, se cufundă în lectura unei cărți. Este indiferența personificată. Va rămîne unicul deținut al închisorii Spandau tot restul vieții sale, refuzînd să-și primească familia la vorbitor, deoarece ar fi „uitat" totul. Unii spun și azi că deținutul de la Spandau nu ar fi Hess, autenticul, ci un impostor care s-a dat drept mîna dreaptă a lui Hitler în căutarea unei sinistre celebrități... Von Papen răsucește continuu butonul care selecționează traducerea simultan în cele trei limbi oficiale ale procesului. Keitel, rigid, și-a luat o postură de stană. Alfred Rosenberg, fostul ministru al teritoriilor ocupate din răsărit, și-a părăsit morga suverană și ascultă încordat. Von Ribbentrop își curăță unghiile. Hans Frank, autor a 40 de volume de memorii, din care o bună parte consacrate perioadei cît a stăpînit peste Polonia, are o mină nedumerită... Scenă de muzeu de ceară. Panopticum, Deocamdată animat.

Întreaga primă zi a procesului este consacrată citirii lungului act de acuzare. Göring n-are ocazia să-și lanseze „bomba". Va încerca să o facă a doua zi, în momentul cînd este întrebat dacă se consideră vinovat sau nu. „Înainte de a răspunde la întrebarea pe care mi-a pus-o curtea, țin să subliniez că...". N-a mai apucat să sublinieze nimic. Geoffrey Lawrence, supranumit de ziariști „Lord Justice", i-a retezat-o scurt : „Deocamdată sînteți întrebat dacă vă considerați vinovat sau nu. Atît. La aceasta se răspunde clar : vinovat, sau nevinovat". Göring declară: „Față de acuzațiile aduse — nevinovat !". Majoritatea celorlalți îl imită. Sînt curați ca îngerii. N-au știut, n-au făcut, n-au dres, mortul e de vină...

La 25 de ani de la procesul din Nürnberg, Edgar Faure, cel care avea să devină, ulterior, de cîteva ori prim-ministru al Franței, și-a publicat amintirile de la Nürnberg cînd, la vîrsta de 37 de ani fusese numit procuror general adjunct al tribunalului internațional. „Tribunalul aplica procedura anglo-saxonă, care adeseori îi deruta pe francezi. Inculpații nu căpătau dreptul la cuvînt decît în timpul interogării lor, atunci cînd erau chemați la bară martorii... Traducerea se făceau simultan. Sistemul era abia la începuturile lui, și interpreții încă nu atinseseră gradul de virtuozitate, care astăzi le permite să urmărească un orator în toată cursivitatea expunerii sale. Am calculat că acest sistem mă obliga să-mi încetinesc debitul (de obicei mai rapid decît cel normal), la un ritm cam de două ori și jumătate mai redus. Un beculeț galben se aprindea atunci cînd traducerea devenea greoaie ; un alt beculeț, roșu, atunci cînd ea devenea imposibilă, obligînd oratorul să se oprească...".

Lumini galbene, lumini roșii. Ca la semafoarele de circulație, „Stop !". Lord Justice bate cu creionul în microfon. „Stop !". Un creion simplu, marca „Faber Castell", fabricat la Nürnberg. Ori de cîte ori este necesară o precizare, ori de cîte ori se cere demonstrarea autenticității unui act invocat de acuzație, creionul acela „Faber Castell" intră în funcțiune. Ceas de ceas, zi de zi, săptămînă după săptămînă. Fiecare afirmație făcută își cere acoperirea în dovezi. Pledoariile improvizate sînt refuzate. Nici un acuzat nu poate fi învinuit fără probe. Documentele curg. Martorii se perindă unul după altul la bară. Interogatoriile se desfășoară în cascadă. Avocații apărării, juriști din elita baroului german fac tot ce le stă în putință pentru a-și disculpa clienții. Göring își minuiește „bomba" care întîrzie să explodeze. A ratat primul moment, acum face demonstrație de elocință. Îi place să fie vioara întîia. „Îmi amintesc de trei replici de ale lui Göring — scrie Edgar Faure —, care au produs oarecare senzație. La întrebarea referitoare la ce înțelegea Göring prin «rasa stăpînilor», acesta a răspuns : «Cînd cineva este stăpîn n-are nevoie să-și explice calitatea, ca atare !» Cu privire la așa numitul «Führerprinzip»: «Acest principiu, care recunoaște în vîrful piramidei o autoritate supremă este, în fond, analog cu cel al ierarhiei catolice !» În sfîrșit, cînd procurorul american, Mr. Jackson, a încercat să-l prindă în jocul clasic al răspunsurilor prin da sau nu (prin care un bun profesionist este sigur că îl va face pe un profan să se contrazică), Göring i-a servit acest răspuns imparabil : «Îmi este imposibil să răspund prin da sau prin nu... deoarece am jurat să spun adevărul și numai adevărul. Or, adevărul, din acest punct de vedere, nu poate fi exprimat prin da sau nu. Trebuie, deci, să mă conformez jurămîntului meu...» Abia după interogatorii a început adevăratul proces : faza justiției urma fazei istoriei. Pînă în acest moment judecaserăm mai mult evenimentele decît oamenii. Faptul că ne aflăm în fiecare zi în imediata vecinătate a acestor creaturi, cărora le puteam observa gesturile și mimica, asa cum ei le puteau urmări pe ale noastre, fără ca un singur cuvînt să poată fi schimbat între noi în această stranie familiaritate lipsită de orice comunicare, producea o impresie profundă : tăcerea mării..."

Cu atît mai bine. Totul va fi deci disecat, analizat, supus verificărilor și confruntărilor. Nu mai este procesul unor indivizi, ci procesul nazismului. Al paranoii în beton armat. Al complotului împotriva umanității. Din tot ce s-a spus timp de aproape un an la Nürnberg s-ar umple o uriașă bibliotecă. Ea există, dar în bună parte, este păstrată sub obroc. În benzile de magnetofon se aude uneori bătaia creionului „Faber Castell made in Nürnberg".

O, dacă la răscrucea drumurilor istoriei s-ar fi aprins la momentul oportun o lumină roșie : „Stop!" Fantomele a milioane de morți n-ar mai fi trebuit să defileze prin sala tribunalului...

REPERE

Cultură și istorie

Există o dublă determinare a omului, capabilă să-i lumineze poziția în istorie și să adauge un spor de semnificație marii sale aventuri existențiale. Omul se naște om, înainte de toate, el este condiționat de o anumită natură, întărită prin eforturile generațiilor succesive de creatori, devenind prin aceasta expresie a unui conținut ideatic ce contribuie în mod substanțial la transformarea sa în „persoană", cum ar spune un filozof, adică individ socializat și încărcat de sensuri multiple. În același timp, nimeni nu se naște pur și simplu om. Sîntem români, după cum alții sînt francezi, ruși, englezi, ș.a.m.d., cu tot ceea ce presupune această atribuție. Este o determinare nobilă, care înseamnă un univers specific, adîncit de asemenea prin fiecare efort de creație. Tendința spre universalizare înseamnă creșterea intensității specifice pînă la luminozitatea aceea copleșitoare ce se adresează tuturor. Orice încercare de alienare a uneia din aceste determinări, în numele celeilalte, este aberantă, pentru că ea erodează însăși substanța umanului în forma sa istorică, adică singura reală.

În acest context, cultura reprezintă manifestarea inalienabilă a vocației umaniste. Orizontul ei este cel al omului în dubla sa determinare. Putem spune totuși că nu există decît culturi naționale. Sînt de neconceput mari scriitori ai literaturii universale, care să nu însemne în primul rînd afirmarea energiilor naționale, ziditori de universuri circumscrise la **o anumită** lume, cu semnificații extinse apoi pentru întreaga umanitate. Un mare critic vorbea odată de „luna lui Eminescu", referindu-se astfel la modul său particular de a vedea un fenomen cosmic. Cînd spunem însă că avem de-a face cu un mod „particular", aceasta are în vedere doar caracterul său specific, o anumită perspectivă, imposibil de eludat, dar tipul de sensibilitate și caracterul expresiei sale sînt receptate deplin pe gama întregii umanități. În același timp, însăși existența națiunilor și vitalitatea lor istorică sînt impuse prin marile opere de creație culturală. Camil Petrescu spunea într-un convingător eseu că nu spiritualitatea italiană medievală l-a impus pe Dante, ci opera lui Dante a făcut cunoscută și a dat un certificat de valabilitate eternă lumii sale, că nu universul moral și spiritual rusesc a fost cel care l-a impus pe Tolstoi, ci invers, acesta a întărit conștiința valorii și intensității sufletului slav. Tot așa, putem afirma că lumea românească, cu toată bogăția sa de cuget și simțiri ar fi fost de tot săracă fără Eminescu, fără Blaga, fără Pârvan, fără Arghezi și Rebreanu, chiar dacă am exporta bombe atomice. Prezența în contemporaneitate a unor mari personalități este garanția valabilității pentru viitor a lumii pe care generația actuală o propune istoriei naționale

Fiecare generație istorică își crează însă propriile „formulări" pentru problemele sale, modul său de a-și apropria realitatea, mijloacele de a înțelege lumea și de a acționa pentru schimbarea ei. Efortul intelectual este în acest sens un mod de afirmare cel puțin tot atît de semnificativ cum este încordarea brațelor și construcția de ordin material. Am spune chiar mai mult, că în lipsa gîndului nu biruie nimic altceva. Este îmbucurător faptul că putem menționa cu orice prilej o suită de opere de primă mînă care înseamnă pecetea noastră de neînlocuit asupra epocii, că marii scriitori și artiști au răspuns imperativelor ei în modul strălucit despre care putem spera că va convinge generațiile viitoare. În același timp, întărirea substanței noastre naționale, prin creațiile de astăzi, este însoțită de un mesaj generos, de efortul intelectual prin care contribuim la elaborarea unei lumi mai bune pe planeta noastră, la promovarea unor relații mai umane între națiuni, la sporirea securității și asigurarea încrederii între popoare. O recentă carte a unui tînăr și strălucit diplomat român, Iftene Pop, apărută la Paris în Editura A. Pedone, **Voisinage et bon voisinage en droit international**, a fost salutată în cele mai prestigioase periodice de specialitate ale lumii drept o contribuție fundamentală la codificarea unuia dintre cele mai importante concepte în relațiile dintre state, devenind un argument de vitalitate intelectuală tocmai în perioada cînd Organizația Națiunilor Unite dezbate un punct ce privește elaborarea unui nou cod al relațiilor între națiuni, cu elemente ce constituiserâ prilejuri de meditație pentru cercetătorul român. Inițiativele politice ale României sînt astfel temeiul eforturilor de creație intelectuală, ele cresc organic în preocupările oamenilor de cultură, se transformă în bunuri ale minții și faptei dătătoare de sens. Probabil că apariția neîntîrziată a lucrării și în limba română va contribui la o dezbatere mai amplă a acestei probleme fundamentale, diversificînd soluțiile și elaborînd opțiuni noi și semnificative pentru întreaga sa problematică. Creația românească trebuie să fie un titlu de mîndrie pentru toți, promovarea ei este o sarcină a fiecărui om de cultură care se simte angajat în epoca noastră. Nici o justificare nu există pentru întîrzierea ei, nu trebuie să ne căutăm nici o scuză pentru lipsa de energie intelectuală și de cutezanță, acolo unde sînt în joc pacea și existența tuturora, sensul istoric al destinului nostru.

Cultura și creația intelectuală în general nu sînt desigur privilegiul nimănui. Ele sînt mai degrabă o datorie de la care nu putem abdica, o formă de viață în care omul se regăsește în mod esențial. Ea îi asigură perenitanea, monumentul acela mai tare decît bronzul. Cuvîntul, atît de fragil în aparența sa, este mai durabil decît piatra și decît metalul, tocmai el, care exprimă ceea ce vine de dincolo de om, ca și dragostea, purtîndu-l mai departe, într-o istorie ce se confundă cu veșnicia.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTĂ STRĂINĂ

● **MARELE POET** cubanez Nicolás Guillén va împlini în 10 iulie 80 de ani, fiind celebrat cu acest prilej în țara sa și în întreaga lume ca o expresie dintre cele mai autentice a literaturii din țara sa și din întreaga zonă a Caraibelor, al cărui univers specific l-a întruchipat în versurile, proza și teatrul publicat de-a lungul a peste 60 de ani de activitate literară. De curînd a fost publicată opera poetică a lui Guillen, într-o ampla ediție îngrijită de Angel Augier la Editura **Letras Cubanas.** Sub tipar se află de asemenea prima sa carte de memorii intitulată **Paginas vueltas.** Anul trecut orașul său natal l-a declarat Fiu de Onoare, iar Universitatea din Camaguey l-a numit „Profesor emerit". De asemenea, Nicolás Guillén este posesorul Ordinului Național „José Martí", cea mai înaltă decorație conferită de Consiliul de Stat al Republicii Cuba.

● **O INTERESANTĂ** publicație de poezie este editată în Luxemburg, cu titlul **Nuova Europa,** avînd în fruntea ei pe cunoscutul poet italian Mimmo Morina. Este vorba, de fapt, de o revistă redactată în principalele limbi europene, care publică în original texte ale unor poeți reprezentativi, precum și eseuri, cronici, interviuri și alte mărturii, adresîndu-se unui public cultivat, întreținînd gustul pentru literatura de bună calitate și pentru colaborarea culturală și artistică. Este semnificativ faptul că revista nu se oprește numai asupra unor contribuții din țările cu limbi de largă circulație, ci face loc în paginile sale unor materiale care vin din zone mai puțin cunoscute, cum ar fi cea a literaturilor baltice sau a poeziei georgiene.

● **NR.** 5 din acest an al revistei „Vsesvit" din Kiev publică romanul tînărului scriitor Ion Lilă, **Cu pieptul în bătaia vîntului,** însoțit de o foarte elogioasă prezentare. Traducerea este semnată de Andrei Miastkivski. Menționăm faptul că revista din Kiev dedică o mare parte a sumarului său unor traduceri din literatura universală, în același număr apărînd texte de Martin Walser, Irwin Show și alții. De asemtnea, sînt publicate studii critice și informații privind mișcarea literară din lume. Romanul tînărului scriitor român deschide de fapt paginile de proză ale revistei, fiind considerat a reprezenta o bună introducere în problematica actualității, prin tematica sa dedicată tinerilor.

● **„NICIODATĂ** încă n-a fost depășită cultura așa zis primitivă", spunea Picasso. Acest citat constituie leit-motivul cronicilor consacrate expoziției organizate de Muzeul Barbier-Müller din Geneva, dedicată celor 2 000 de ani de artă din Africa Occidentală pe care îi ilustrează piesele din colecția sa. A fost de asemenea citată opinia lui Henry Moore: „Pentru popoarele ce trăiau în spiritul naturii, sculptura și pictura nu erau activități conduse de vreo intenție conștientă și de calcul, ci mijloace de a exprima încrederea lor puternică, speranțele și spaimele lor". Christa Spatz, o cunoscută comentatoare de artă tradițională, scrie : „Mărturia acestor exponate este mai impresionantă decît ceea ce putem vedea în cadrul unor expoziții etnologice supraîncărcate de învățăminte sociologice, unde obiectele sînt împinse în planul secund de către informații adeseori superficiale".

● **O MARE DISCUȚIE** se poartă azi în țările occidentale în legătură cu semnificația socială și profesională a diplomelor universitare. Punerea în discuție a fost realizată de către factori răspunzători din domeniul organizării învățămîntului și al unor specialiști în sociologie, constituind, în cele din urmă, un prilej de concluzii cu amplă semnificație culturală. În general, a fost considerat că prestigiul social cîștigat prin posesia unei diplome este adeseori fals, că valoarea intelectuală și morală a personalității nu trebuie pusă numai în relație cu o formă de apreciere cantitativă a cunoștințelor sale. Este exaltat mai ales spiritul critic în domeniul științific și intelectual, care poate fi atenuat prin dorința de a obține diplome cu orice preț. Cultura nu este un proces pasiv, de transmitere a unui bagaj de semne, care, așa cum spunea un comentator, ar conduce direct „la un fotoliu de director", ceea ce ar echivala cu recunoașterea necondiționată a competenței.

SPORT

Miniaturi violete

Scriam, săptămîna trecută, că El Mundial 82 toacă și macină marile glorii. Sorbeam cu paiul un adevăr pe care l-aș vrea real, dar e de sticlă spartă, fiindcă zilele ce-au urmat au scos în lumină mesajul celor mult prea talentați și neiertători, capabili să-și vindece rănile galopînd și să spulbere toate zugrăvelile de pe ouăle fără gălbenuș. Se pare că e o lege care vine din începutul lumii aceea că orice rază de speranță se compune dintr-un evantai de suspine. Cei mici și inspirați doar pe distanță de-o palmă cad în iezere negre mai înainte de-a fi respirat de două ori fericiți. Brazilia deci se arată că e singura echipă cu azur în oase. Samba-și dureazâ floarea din plutiri. Totul se-ntîmplă pe frontiera bucuriei, luminișuri de vicienie se împletesc cu mătasea lunii căutînd uimirea. Privești incintat talazul plin de risipiri mlădioase, însorite cu tigri și-auzi furtuna izbind în arbori de scorțișoară, și mîna culege himere, iar sufletul încearcă miniaturi violete într-un colț al amurgului cît două continente atîrnat pe stîncile de la Rio de Janeiro. Pasele jucătorilor brazilieni sînt ramuri pe care visele trec riul ca să se schimbe-n fruct. Nici-o urmă de chin. Totul e dans și cîntec. Adică fericirea de a fi și de a răspîndi bucurie. O noapte de petrecere dintr-o vară fără de sfîrșit. Ca și Gabriela lui Jorge Amado, fotbalul brazilian e „poate un copil, sau un popor, cine știe ?" În inima mea, el pătrunde ca o zare ce vindecă îndoiala și se amestecă vrăjit cu mirosul teilor — cele două depărtări care vor ține în slavă, sub ninsorile iernii, aceste preafrumoase nopți de iunie. Și totuși mă întreb : reprezintă Brazilia apogeul fotbalului ? Nu cumva în acest fluviu de romantism se cuprinde și începutul declinului ? Căci pe tipsiile de cositor ale Spaniei, brazilienii au primit din început un dar de zile mari : victoria asupra U.R.S.S. Darul unui arbitru cel puțin miop, dacă nu hot, frate de priviri piezișe și buzunare largi cu danezul Lund-Sorensen care-a acordat Spaniei, în dauna Jugoslaviei, un penalti petrecut numai în mintea lui.

Doi prieteni buni mă ceartă c-am înghesuit formația Argentinei între două verbe nedelicate. Recunosc că am greșit pe jumătate și plătesc o halbă de bere neagră. Dar tot nu cred că Maradona mă poate ademeni de partea lui. Maradona nu e născut, ca altădată Pele, să jefuiască în fotbalul european. Pentru că bunele echipe europene — și mă gîndesc întîi de toate la Belgia — improașcă un realism aspru și arid prin care Maradona nu va găsi drumul mătăsii.

Meciul cel mai frumos de pînă acum, meciul sinteză e cel disputat între Spania și Jugoslavia. Două echipe impulsive, cu tehnica ireproșabilă, debordînd de vitalitate și de lăcomia de-a dărui lumii o seară ce îndulcește moartea. Păcat că heringul ăla fără icre a măsluit rezultatul ! Am ris în hohote, timp de o săptămînă, de grupa I, grupa veselă. N-am nici-o îndoială că toate echipele din ea se molipsiseră de la Italia, care-i țara lui 0–0. Toate patru echipele parcă jucau mingea pe dune de nisip. În sfîrșit, marți seara, Polonia, fără să convingă pe cineva că e o echipă mare, a limpezit vinurile, trimițînd echipa Perului la cules piper și fistic.

Din cîte-am văzut pîn-acum :

– Englezii, plini de orgoliu posesiv, vor ruina din nou zidul Atlanticului.

– Cehoslovacia – din punct de vedere al jocului, o decepție cleioasă.

– Ungaria – o echipă de matineu.

– Italia – o mașină de presat dopuri, exasperant de mediocră.

Kuweitul, singura reprezentantă a Semilunii Fertile, mi-a bucurat spiritul anarhic. N-a vrut să recunoască un gol înscris de francezi și s-a retras din teren și n-a revenit decît atunci cînd F.I.F.A. a decis să anuleze golul. Astă nu și-o pot permite, în lumea modernă, decît cei care, înfigînd andreaua în pămîntul din spatele casei, dau de-o pungă de petrol.

Astă seară – lucru care e bine să se petreacă mereu – diletanții și amatorii se întorc acasă. Printre ei, păcat, și cîte un insurgent de meserie sau artist de vocație. Tributul întîmplării !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII